ილია აბულაძე

ძველქართული-ძველსომხური
დოკუმენტირებული
ლექსიკონი

თბილისი

იბეჭდება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების
სამინისტროს თანადგომით
IS PUBLISHED WITH THE SUPPORT OF MINISTRY OF EDUCATION
AND SCIENCE OF GEORGIA

რედაქტორები

მაია რაფავა
ციალა ქურციკიძე
ელენე ცაგარეიშვილი

სარედაქციო ჯგუფი

ხათუნა გაფრინდაშვილი
ქეთევან ოთარაშვილი
ირმა ხოსიტაშვილი

ISBN 978-9941-9356-7-1

© ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი, 2014
© National Centre of Manuscripts, 2014

წინასიტყვა

> **„ჩუენთა მომავალთა ნათესავთათჳს,**
> **რაჲთა არა დავიწყებულ იქმნას“**
>
> *გიორგი მთაწმიდელი, იოანე და*
> *ეფთვიმე მთაწმიდელების ცხოვრება*

ჩვენი დიდი წინაპრების მიერ ნაანდერძევი ეს სიტყვები მათი ნაღვაწის შთამომავლობისთვის დატოვების შესახებ ზედმიწევნით ესადაგება ილია აბულაძის მეცნიერულ მემკვიდრეობას. თანამედროვე მკითხველი კარგად იცნობს მის ქართველოლოგიურსა თუ არმენოლოგიურ სამეცნიერო შრომებს, მაგრამ პირველად ექნება საშუალება გაეცნოს მის ფუნდამენტურ ნაშრომს „ძველქართული-ძველსომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონი“.

ამ ლექსიკონის შედგენას ილია აბულაძემ თავისი ცხოვრების დიდი ნაწილი მოახმარა, წლების მანძილზე იგი ახდენდა მის შევსებასა და დახვეწას. სამწუხაროდ, ილია აბულაძემ თავის სიცოცხლეში ვერ მოასწრო ამ ლექსიკონისთვის საბოლოო სახე მიეცა, ისე დაესრულებინა, როგორადაც ჰქონდა წარმოდგენილი.

გარდაცვალებამდე ერთი წლით ადრე (1967 წ.) ილია აბულაძე თავის ანდერძში წერს: „დაუბეჭდავი არაფერი მრჩება. ლექსიკონი მრჩება მხოლოდ, ისიც დაუმთავრებელი, „ძველ ქართულ – ახალ ქართული ლექსიკონი“ დავთრებში გადამქონდა სასტამბოდ, ბარათებზე კი „ძველ ქართულ-ძველი სომხურის“ მასალები მაქვს თავმოყრილი (აქედან ვკრებდი „ძველ ქართულ-ახალ ქართულს“). ამას ვერავინ დაამთავრებს, ჩემს გარდა... იქნებ მომავალში ჩემიანებიდან ვინმემ ისწავლოს ძველ ქართულ – ძველი სომხური და მათ გამოიყენონ ისინი“ (ილია აბულაძის არქივი, №42).

მეცნიერის გარდაცვალებიდან 5 წლის შემდეგ (1973 წ.) ხელნაწერთა ინსტიტუტის თანამშრომლებმა გამოაქვეყნეს მისი „ძველი ქართული ენის ლექსიკონი“. ავტორის მიერ დაუმთავრებლად მიჩნევის გამო ლექსიკონს „მასალები“ ეწოდა, მაგრამ იგი დღემდე სამაგიდო წიგნია ძველი ქართული ენისა და მწერლობის შესწავლით დაინტერესებული ყველა მკვლევარისათვის.

„ძველქართული-ძველსომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონიც“ წარმოდგენილია როგორც „მასალები“, რადგან, როგორც ილია აბულაძის ანდერძიდან ჩანს, თვითონ ავტორი უწოდებდა მას „მასალებს“.

არ შეიძლება, პირველ რიგში არ აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ლექსიკონი გადაწერილია 12 ფურცლიანი რვეულის ფურცლის სიდიდის 12 000 ბარათზე ილია აბულაძის ყველასთვის ცნობილი ლამაზი კალიგრაფიული ხელით.

რას წარმოადგენს „ძველქართული-ძველსომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონი“?

„ძველქართული-ძველსომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონი (მასალები)“ ზედმიწევნითი დადასტურებაა იმ შეფასებისა, რომელიც ილია აბულაძის მოღვაწეობას მისცა აკად. არნოლდ ჩიქობავამ: „სომხურ-ქართული ფილოლოგიის დონე ნიკო მარის შესანიშნავი გამოცემების შემდეგ ისე მაღლა არ მდგარა, როგორც მან მიაღწია ილია აბულაძის შრომებში“. ეს ლექსიკონი თავისი სპეციფიკის გამო, რაც გამოიხატება განსამარტი სიტყვებისა და დოკუმენტაციის ორენოვნებაში, იშვიათი მოვლენაა ქრისტიანული აღმოსავლური მწერლობისა და კულტურის სფეროში.

„ძველქართული-ძველსომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონი (მასალები)“ თავისი ფუნქციით, შედგენილობითა და მოცულობით საეტაპო მნიშვნელობის შრომაა ქართველოლოგიისა და არმენოლოგიის ურთიერთშემხვედრი პრობლემებისა და ამოცანების კვლევა-ძიების საქმეში.

ლექსიკონში შესულია მასალა ძველი ქართული და ძველი სომხური მწერლობის ძეგლებიდან. მაქსიმალურად სრულადაა წარმოდგენილი მასალა ბიბლიიდან, ნაკლები სისრულით – ჰაგიოგრაფიული და ჰომილეტიკური ძეგლებიდან. მასალა ამოღებულია როგორც ნაბეჭდი წიგნებიდან, ასევე, და უმეტესწილად, ხელნაწერებიდან, რადგან იმ დროისთვის, როდესაც ეს ლექსიკონი დგებოდა, ბევრი აქ გამოყენებული ტექსტი (მათ შორის ქართული ბიბლიისა) გამოუცემელი იყო. აღნიშნული ლექსიკონი, როგორც ნიმუში ორენოვანი დოკუმენტირებული ლექსიკონისა, ზოგადად უდიდესი მნიშვნელობის ნაშრომია ლექსიკოგრაფიაში. იგი შეიძლება გვერდით დავუყენოთ საყოველთაოდ ცნობილ ასეთსავე ლექსიკონებს სხვა ენებზე. ლექსიკონში გამოყენებული წყაროები – ბიბლიის ტექსტი და ჰომილეტიკურ-ჰაგიოგრაფიული თხზულებები – ძირითადად ადრებიზანტიური ხანის თარგმანებია, როგორც ქართულ, ისე სომხურ ენებზე. ამდენად, ეს ლექსიკონი ბიზანტიური კულტურის კვლევის კონტექსტში თავსდება და მნიშვნელოვნად ამდიდრებს როგორც ბიზანტიური, ისე ქართულ-სომხური ლიტერატურულ-კულტურული ურთიერთობების კვლევის ისტორიას.

ლექსიკონი ტექნიკურად შემდეგნაირად არის აგებული: ა) წყაროდან ამოღებულ განსამარტ ქართულ სიტყვას მოსდევს სომხური შესატყვისი (ან შესატყვისები) შესაბამისი სომხური წყაროდან (ან წყაროებიდან); ბ) სალექსიკონო ერთეულის გვერდით ფრჩხილებში ჩასმულია ამ სიტყვის განმარტება (ან განმარტებები). აქვე ბრჭყალებშია ჩასმული განსამარტი სიტყვის სინონიმები ქართული ტექსტის პარალელური რედაქციებიდან (რა თქმა უნდა, თუ არსებობს ასეთი რედაქციები); გ) შემდეგ მოდის დოკუმენტაცია, ჯერ ქართული, შემდეგ სომხური, სათანადო წყაროების მითითებით; დ) ომონიმები ცალ-ცალკეა გატანილი: „აღმზადება“ – պատրաստել (მომზადება), „აღმზადება“ – խախտել (აღშფოთება); „აღწევა“ – յարուցանել (წამოყენება), „აღწევა“ – հասանել (მიწევნა); „აღმოსავალი“ – ծագումն (ამოსვლა), „აღმოსავალი“ – արեւելք (აღმოსავლეთი) და სხვ; ე) როცა ქართული და სომხური სიტყვების მნიშვნელობები ერთმანეთს არ ფარავს, ქართული სიტყვა სომხური შესატყვისის მიხედვით არის განმარტებული: „გამოერთება“ – ձեռն տալ (ხელის მიცემა); „განსაჭრელად“ – ի շաղղակեր (ცოცხლად საჭმელად).

განუზომელია ლექსიკონის წმინდა ლექსიკოლოგიურ-ენათმეცნიერული მნიშვნელობა. გარდა იმისა, რომ ამ ლექსიკონში გვაქვს ქართულ-სომხური მდიდარი ლექსიკა, მთავარი შედეგი, რასაც ის ამ ორი ენის შესწავლისათვის იძლევა, ის არის, რომ ბევრი ქართული სიტყვისა და ტერმინის მნიშვნელობის დადგენა, რომლებიც სხვა ქართული ლექსიკონებით არ არის ცნობილი, მოხერხდა სომხური შესატყვისების მეშვეობით, და, პირიქით, ბევრი სომხური სიტყვის მნიშვნელობა ქართული შესატყვისის მიხედვით ირკვევა. მოვიტანთ რამდენიმე ნიმუშს:

„ადრე“ სიტყვას, როგორც სომხური ტექსტი გვიჩვენებს, „მესუკაეთა წამებაში“ „ხვალის“ მნიშვნელობაც აქვს: „რომელი დღეს არს და ადრე წარწყმდების“ (შდრ. որ այսաւր է եւ վաղիւ կորնչի).

„აერი“ // „ჰაერი“ ლექსიკონში „ქარის“ მნიშვნელობითაც არის ნახმარი. ამასაც სომხური შესაბამისი ტექსტები გვიჩვენებენ, სადაც შესატყვისად օդ და հողմ დასტურდება.

„აეროვანი“ რომ „უსართულოს“ ნიშნავს და ეს უკანასკნელი რომ „უსახურავოს“, ირკვევა სომხური შესატყვისით – միջոց-ით.

„ანგროვანის“ მნიშვნელობაც სომხური შესატყვისის, խաշն-ის მიხედვით დგინდება: იგი ცხვრის ფარის, შინაური პირუტყვის აღმნიშვნელია.

ანძრული – სახვეველი საგრაგნელი (խանձարուր).

არიელი – ძირი, საფუძველი (բուն).

აპარანი – სასახლე (ապարան).

ასლი – ჭვავი (հաճար).

ახლონდელი – გუშინდელი (երիկեան) და სხვ.

არც ერთი მათგანი სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონში არ დასტურდება. ეს იმას ნიშნავს, რომ არა სომხური შესატყვისები, მათი დიდი ნაწილი შეიძლება განუმარტავი დარჩენილიყო.

ლექსიკონში არის ისეთი მაგალითებიც, როდესაც ცნობილი სიტყვა სრულიად უცნობი ახალი მნიშვნელობით არის გამოვლენილი. **ა**ნი-ს მასალაში ასეთი სიტყვებია: ადრე, აერი//ჰაერი, ამბარი, ამბოხი, ასლი, ასპიდი, ახალი. მთელ ლექსიკონში მათი რიცხვი არც თუ მცირეა.

მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ ლექსიკონში დასტურდება ქართულ-სომხური საერთო ხმარების ბევრი სიტყვა. მათ სიმრავლეს დიდწილად განაპირობებდა ქართველ-სომეხთა მეზობლური მოსახლეობა. ამ სიტყვათა დიდი რაოდენობა როგორც ქართველთა, ისე სომეხთა მეტყველებაში, როგორც ჩანს, დამკვიდრებულია ერთმანეთთან კონტაქტით, სესხების გზით, ერთი ნაწილი კი, ალბათ, ლიტერატურული ურთიერთობის შედეგად შევიდა ორივე ენაში.

მხოლოდ **ბ**ანი-ს მასალაში, რომელიც ლექსიკონში 200-ზე ცოტა მეტ ერთეულს ითვლის, 40-მდე საერთო ხმარების სიტყვა იძებნება. ასეთებია: ბაგინი, ბადენი, ბავრუკი, ბაზმაკი, ბაკი, ბალარჯი, ბალარჯობა, ბალღინჯი, ბანაკი, ბანდაკი, ბანერეგეს, ბაკი, ბარბაროსი, ბატრუჭაკი, ბაწარი, ბეგარი, ბედი, ბედეკი, ბევრი, ბევრეული, ბელეკონი, ბელზებული, ბემონი, ბივრიტი, ბილწი/პილწი, ბიწი, ბომონი, ბისონი, ბორვალი, ბრინჯი, ბრჭალი, ბრჭალამდისი, ბტული, ბუდე, ბუვი, ბუნი, ბუნება, ბჲრილიონი, ბჭეთმწიგნობარი.

ლექსიკონის მთლიან მოცულობას თუ გავითვალისწინებთ, იგი საერთო ხმარების სიტყვების დიდ რაოდენობას უნდა შეიცავდეს. ასე რომ, ამ ლექსიკონიდან შეიძლება ამოიზარდოს ქართულ-სომხური საერთო ხმარების სიტყვების არცთუ პატარა ლექსიკონიც.

არის შემთხვევები, როდესაც ქართულ განსამარტ სიტყვას სომხურში შეესაბამება ამავე მნიშვნელობის მქონე ქართულ-სომხური საერთო ხმარების სხვა სიტყვა. აქ ჩამოთვლილთაგან ასეთებია: ბაზმაკი – ճրագ (ჭრაქი), ბაწარი լար (ლარი), ბეგარი – հարկ (ხარკი), ბომონი – բագին (ბაგინი), ბრჭალი – թաթ (თათი), ბჭეთმწიგნობარი – դիւանադպիր (მდივანმწიგნობარი). ძეგლების ქართული და სომხური თარგმანების მიხედვით ურთიერთშესატყვისი ერთეულების ჩვენება ლექსიკონში არცთუ იშვიათად წარმოდგენილია მეტყველების თითქმის ყველა ნაწილით: ბრუნვის ნიშნები: **-ად** (ի. ըստ); ნაწილაკები: **-ვე** (իսկ. ինչ. –ին. տակաւին. միւսանգամ); **ლა** (եւս. դեռ եւս. այլեւս. պակաւին. աղէ); ზმნიზედები: **ან** (արդ. այժմ. այժմիկ) და მისი ვარიანტები: **ან ესერა** (արդ); **ან სამე** (արդեօք); **ან უკუე** (այսուհետեւ. ապա ուրեմն. աստանօր); **ან უკუე სამე** (արդեօք); თანდებულები: **-გან** (վասն. ի ձեռն. առ); **გამო** (վասն. յաղագս, ի ձեռն. =աւ/իւ/ով), **გამო-ვე** (աւ\ իւ/ով) და სხვ.

„ძველქართული-ძველსომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონის (მასალების)“ მნიშვნელობა სცილდება ლექსიკოლოგიურ-ენათმეცნიერულ ღირებულებას და, ამა თუ იმ ტექსტის განმარტებითი თუ ეტიმოლოგიური ლექსიკონებისგან განსხვავებით, ლექსიკური ერთეულების და სხვა ენობრივი მონაცემების საფუძველზე წარმოაჩენს ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობის ხასიათს. ასეთი ამომწურავი და თანმიმდევრული ფიქსაცია ცნება-ტერმინების თუ ყოფითი სიტყვებისა საშუალებას იძლევა თვალი გავადევნოთ და შევისწავლოთ ქართული და სომხური ლიტერატურის ადგილი და სპეციფიკა ქრისტიანული აღმოსავლეთის კულტუროლოგიურ კონტექსტში. ეს ლექსიკონი საშუალებას მისცემს ქართული და სომხური ლიტერატურის ურთიერთმიმართების საკითხებით დაინტერესებულ პირებს მთელი რიგი ძეგლების ჩაკითხვის გარეშე მიიღონ მათთვის სასურველი ინფორმაცია ყველანაირი შინაარსის ლექსიკური ერთეულების შესახებ, მათი ქართულ და სომხურ ენებზე არსებული მნიშვნელობების ცვლისა და მოდიფიკაციის მიხედვით მოახერხონ როგორც ქართულ, ისე სომხურ სააზროვნო ლიტერატურულ პროცესებში მიმდინარე ცვლილებების ურთიერთშედარება, საერთო თუ განსხვავებული ტენდენციების დაფიქსირება. ეს ლექსიკონი შეასრულებს მასში ასახულ წყაროებში (ბიბლია და ჰაგიოგრაფიულ-ჰომილეტიკური ძეგლები) ორიენტირის ფუნქციას.

ილია აბულაძის „ძველქართული-ძველსომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონის (მასალების)“ გამოცემის განხორციელებისთვის საჭირო იყო მთელი რიგი ისეთი სამუშაოს ჩატარება, რაც თვითონ ავტორს ჰქონდა განზრახული და არ დასცალდა. ლექსიკონის გამოსაცემად მომზადებას შეუდგნენ ილია აბულაძის მოწაფეები: ციალა ქურციკიძე, ელენე ცაგარეიშვილი და მაია რაფავა. უპირველესად, საჭირო იყო ილია აბულაძის ხელით ბარათებზე გადაწერილი მასალის ერთიან სისტემაში მოყვანა: დოკუმენტაციისათვის მოტანილი მასალის შედარება როგორც ქართულ, ისე სომხურ წყაროებთან (ნაბეჭდ გამოცემებთან თუ ხელნაწერებთან). აქვე უნდა ითქვას, რომ ზოგიერთი წყაროს (განსაკუთრებით, მატენადარანში დაცული ხელნაწერის) შემოწმება ობიექტური მიზეზების გამო ვერ მოხერხდა. ასევე საჭირო იყო ბარათებზე გაპარული

ზოგიერთი უზუსტობის გასწორება, ნაკლული ადგილების შევსება, ერთი და იმავე ძირიდან წარმოებული ჯერ სახელების, შემდეგ ზმნების დალაგება და სხვ.

ლექსიკონში გამოყენებული წყაროების მრავალრიცხოვნების გამო დოკუმენტაციისას ისინი მითითებულია შემოკლებით. აუცილებელი გახდა წყაროების შემოკლებათა განმარტება. წყაროთა სიაში ქართული წყაროები განმარტებულია ციალა ქურციკიძის, სომხურ წყაროებში კი – ელენე ცაგარეიშვილის მიერ. წყაროთა სია ლექსიკონს თავში აქვს წამძღვარებული.

„ძველქართული-ძველსომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონის (მასალების)“ გამოსაცემად მომზადებისას გაჩნდა აზრი, ლექსიკონს თან დართვოდა ინვერსიული საძიებელი. ინვერსიული საძიებელი (შეადგინა ელენე ცაგარეიშვილმა) სომხური ლექსიკური ერთეულების ანბანზეა გაწყობილი. თითოეულ სომხურ სიტყვასთან მითითებულია ქართული შესატყვისი ან შესატყვისები. ინვერსიული საძიებელი ფართო ინფორმაციულობის შემცველია ქართული და სომხური ენობრივ-ლიტერატურული ურთიერთობების თვალსაზრისით და საკმაოდ სანდო საფუძველია ამ ურთიერთობათა სხვადასხვა მიმართულებით კვლევისათვის.

ილია აბულაძის „ძველქართული-ძველსომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონის (მასალების)“ გამოცემით ყველამ, ვინც ინიციატივა გამოიჩინა, რომ ეს წიგნი გამოსულიყო – საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის პრეზიდენტმა, აკად. თამაზ გამყრელიძემ ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის დირექტორმა ზუბა კუდავამ, გამომცემლებმა: ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის თანამშრომლებმა – ციალა ქურციკიძემ, ელენე ცაგარეიშვილმა, მაია რაფავამ, კომპიუტერული უზრუნველყოფის შემსრულებლებმა – ხათუნა გაფრინდაშვილმა, ირმა ხოსიტაშვილმა, ქეთევან ოთარაშვილმა – კიდევ ერთხელ მიაგეს პატივი დიდი მეცნიერის ხსოვნას და განაქარვეს ის წუხილი, რაც იმქვეყნად წასულ მეცნიერს ლექსიკონთან დაკავშირებით დარჩა: „ამას ვერავინ დაამთავრებს ჩემს გარდაო“. შეიძლება, ლექსიკონს ის სახე არა აქვს, როგორსაც ამას თავად ბატონი ილია ისურვებდა, მაგრამ დარწმუნებული ვართ, რომ ეს ლექსიკონი ისეთივე სამაგიდო წიგნი გახდება ქართული და სომხური ენისა და მწერლობის ისტორიით დაინტერესებული ყველა პირისათვის, როგორიც სულხან-საბა ორბელიანის „ქართული ლექსიკონი“ და თვითონ ილია აბულაძის „ძველი ქართული ენის ლექსიკონია“.

მაია რაფავა
ციალა ქურციკიძე
ელენე ცაგარეიშვილი

PREFACE

"For successor generations not to consign
our works to oblivion"

The Life of Giorgi Mtatsmindeli,
Ioane and Eqvtime Mtatsmindeli

These words bequeathed to us by our great ancestors concerning their works to be left to the descendants are truly fitting of Ilia Abuladze's legacy. Modern reader is thoroughly familiar with his scholarly works in Georgian Studies and Armenian Studies but for the first time it becomes possible to get acquainted with his fundamental work "Documentary Lexicon of Old Georgian – Old Armenian".

Most of his life Ilia Abuladze devoted to the compilation of this Lexicon, over the years he supplemented and improved it. Regrettably, in his lifetime the scholar failed to give final form to this Lexicon and finish it as he intended.

A year before his death (1967) Ilia Abuladze wrote in his will: 'Nothing remains unprinted. Just a Lexicon and it is in preparation. I have transferred the "Lexicon of the Old Georgian – Modern Georgian Language" for printing into the book (davtari) and gathered the materials of "Old Georgian-Old Armenian Language" (from here I collected "old Georgian-Modern Georgian") on the cards. No one else but me can finish it... Maybe in the future someone will want to learn Old Georgian – Old Armenian language and make use of it" (Ilia Abuladze's Archive, N42).

Five years after the death of the scholar (1973) the research workers of the Institute of Manuscripts published his "Lexicon of the Old Georgian Language". Due to the fact that the author considered this work unfinished the Lexicon was entitled "Materials" but still it remains a handbook for all researchers interested in studying of the old Georgian language and writing.

The "Documentary Lexicon of Old Georgian-Old Armenian" is also presented as "Materials" because as follows from Ilia Abuladze's will the author himself named it "Materials".

First of all, it should be noted that the Lexicon is rewritten on 12 000 cards with the size of a sheet of 12-page notebook with Ilia Abuladze's beautiful calligraphy well known to everybody.

What does "Documentary Lexicon of Old Georgian-Old Armenian" represent?

The "Documentary Lexicon (Materials) of Old Georgian-Old Armenian" is an exact confirmation of the evaluation given to Ilia Abuladze's work by academician Arnold Chikobava: "After Niko Marr's remarkable publications Georgian-Armenian philology never had reached such a high level as it was achieved in Ilia Abuladze's works". Due to its specific character expressed in bilinguism of the interpreted words and documentary this Lexicon is a rare event in the field of writing and culture of Christian East.

According to its function, composition and volume the "Documentary Lexicon (Materials) of Old Georgian-Old Armenian" is a work of epochal importance in search and research of oncoming issues and tasks related to Georgian Studies and Armenian Studies.

The Lexicon contains materials from the monuments of the old Georgian and old Armenian writing. The material from the Bible is presented as fully as possible, and that of hagiographic and homiletic monuments with less fullness. The material is taken both from printed books and a large part from manuscripts because by the time of compilation of this Lexicon many texts used here (including Georgian Bible) had not yet been published. The mentioned Lexicon as a sample of bilingual documentary Lexicon, is a work of paramount importance in lexicography. It can be put on a par with the same kind of the world-known lexicons in different languages. The sources used in the Lexicon – biblical text and homiletic-hagiographic compositions – are the translations of the Early Byzantine time, both in Georgian and Armenian languages. Thus, this Lexicon is placed in the context of the study of Byzantine culture and considerably enriches the research history of both Byzantine and Georgian-Armenian literary and cultural relations.

Technically, the Lexicon is constructed in the following way: a) the interpreted Georgian word taken from the source is followed by Armenian equivalent (or equivalents) from the corresponding Armenian source (or sources); b) definition (or definitions) of this word are inserted in brackets on the side of the dictionary unit. The synonyms of the interpreted word from the parallel redactions of Georgian text (of course, if such redactions exist) are placed in brackets; c) after this follows the documentary, first Georgian, then Armenian with indication of appropriate sources; d) the homonyms are placed separately: „აღმზადება" – պատրաստել (preparation), „აღმზადება" – խախտել (indignation); „აღწევა" – յարուցանել (uplift), „აღწევა" – հասանել (move aside); „აღმოსავალი" – ծագումն (rising), „აღმოსავალი" – արեւելք (the east), etc.; when the meanings of Georgian and Armenian words do not coincide with each other, Georgian word is interpreted according to Armenian equivalent: „გამოერთება" – ձեռն տալ (to give one's arm); „განსაჭრელად" – ի շաղղակեր (to eat alive).

Pure lexicological and linguistic importance of the Lexicon is invaluable. Besides the fact that this Lexicon contains rich Georgian-Armenian vocabulary, the main outcome it gives for the study of these two languages consists in the fact that determination of the meaning of many Georgian words and terms which are not known from other Georgian dictionaries, becomes possible by means of Armenian equivalents and, on the contrary, the meaning of many Armenian words is found according to Georgian equivalents. Here are given several examples:

The word "earlier" as is shown in an Armenian text "Martyrdom of Mesuks" also has a meaning of "yesterday": „რომელი დღეს არს და ადრე წარწყმდების" (შდრ. որ այսաւր է եւ վաղիւ կորնչի) [which is today and earlier too].

The word "aeri' // "the air" is used in the Lexicon in the meaning of "wind" too. This is also shown in relevant Armenian texts where [օդ and հողմ] is attested as an equivalent.

The fact that "aerovani" means "usartulo" and the latter means "usaxuravo" (roofless) becomes known from the Armenian equivalent միջոց.

The meaning of "angrovani" is also established according to Armenian equivalent խաշն: it denotes a flock of sheep, domestic animals.

The word "anzruli" – rolled scroll (խանձարուր).

Arieli – the base, foundation (բուն).

Aparani – the castle (ապարան).

Asli – rye (հաճար).

Axlondeli – yesterday's (երիկեան), etc.

None of these words is attested in Sulkhan-Saba Orbeliani's Dictionary. This means that non Armenian equivalents, their large part might have left uninterpreted.

There are also such examples in the Lexicon when the known word is revealed in completely unknown new meaning. In A ა-ს material such words are: ადრე, აერი//ჰაერი, ამბარი, ამბოხი, ასლი, ასპიდი, ახალი (earlier, aeri//air, barn, uprising, copy, slate, new. Their number throughout the Lexicon is not small.

It is also interesting to note the fact that lots of words of Georgian-Armenian common usage are attested in the Lexicon. Their great number is much due to the Georgian-Armenian neighborhood. A large number of these words both in Georgian and Armenian language seem to have been established through intercourse with each other, borrowing, and one part probably as a result of literary relations entered both languages.

Only in B material which counts a little more than 200 units in the lexicon, around 40 words of common use are found. They are: ბაგინი, ბადენი, ბავრუკი, ბაზმაკი, ბაკი, ბალარჯი, ბალარჯობა, ბალღინჯი, ბანაკი, ბანდაკი, ბანერეგეს, ბაკი, ბარბაროსი, ბატრუჭაკი, ბაწარი, ბეგარი, ბედი, ბედეკი, ბევრი, ბევრეული, ბელეკონი, ბელზებული, ბემონი, ბივრიტი. ბილწი/პილწი, ბინი, ბომონი, ბისონი, ბორვალი, ბრინჯი, ბრჭალი, ბრჭალამდისი, ბტული, ბუდე, ბუვი, ბუნი, ბუნება, ბჳრილიონი, ბჭეთმწიგნობარი.

If we take into consideration the total volume of the Lexicon, it must contain a great number of words of common usage. So this lexicon can give rise to rather voluminous Lexicon of Georgian-Armenian language.

There are cases when Georgian interpreted word in Armenian corresponds with other word taken from Georgian-Armenian common use which has the same meaning. Of the above listed words are: ბაზმაკი – ճրագ (lampion), ბანარი – լար (lari), ბეგარი – հարկ (tribute), ბომონი – բագին (sanctuary), ბრჭალი - բաք (paw), ბჭეთმნიგნობარი – դիւանադպիր (secretary scribe). The display of corresponding units according to the translations of Georgian and Armenian monuments in the Lexicon is not so rarely presented by almost all parts of speech: case forms -ად (ի, ըստ); particles: -ვე (իսկ, ինչ, -ին, տակաւին, միւսանգամ); და (եւ, դեռ եւ, այլեւ, պակաւին, աղէ); adverbs: აწ (արդ, այժմ, այժմիկ) and their variants: აწ ესერა (արդ); აწ სამე (արդեօք); აწ უკუე (այսուհետեւ, ապա ուրեմն, աստանօր); აწ უკუე სამე (արդեօք); prepositions: -გან (վասն, ի ձեռն, առ); გამო (վասն, յաղագս, ի ձեռն, =աւ/իւ/ով), გამო-ვე (աւ/իւ/ով), etc.

The importance of the "Documentary Lexicon (Materials) of Old Georgian-Old Armenian" goes beyond lexicological and linguistic value and unlike glossary or etymological dictionaries of this or that text, on the basis of lexical units and other linguistic data displays the character of Georgian and Armenian literary relations. Such an exhaustive and consecutive fixation of notions-terms and old words makes it possible to trace and study the place and specifics of Georgian and Armenian literature in culturological context of the Eastern Christianity. The Lexicon gives an opportunity for all persons interested in the issues of the relationship of Georgian and Armenian literature to get the right information without reading a number of monuments on lexical units of any content, manage collation of changes taking place in literary processes of both Georgian and Armenian according to the change and modification of their meanings existing in Georgian and Armenian languages, fixation of common and different trends. This Lexicon will fulfill the function of reference point of the sources reflected in it (Bible and hagiographic-homiletic monuments).

For publication of Ilia Abuladze's "Documentary Lexicon (Materials) of Old Georgian-Old Armenian" it was necessary to perform quite a number of works that the author himself intended but failed to realize. The Lexicon was prepared for publication by Ilia Abuladze's disciples: Tsiala Kurtsikidze, Elene Tsagareishvili and Maia Raphava. First of all, it was neccesary to bring the material rewritten on the cards by Ilia Abuladze's hand in a single system: collation of the material brought to documentation both with Georgian and Armenian sources (with printed editions and manuscripts). It should be mentioned that the examination of some sources (especially the manuscript kept in the Matenadaran) was not possible because of objective reasons. In addition to this, it was necessary to correct some inaccuracies occured on the cards, fill in the blank spots and arrange first the nouns and then verbs derived from one and the same root, etc.

Due to a great number of sources used in the Lexicon, they are indicated in abbreviation. It became necessary the explanation of the abbriviations of the sources. In the list of sources Georgian sources are interpreted by Tsiala Kurtsikidze and in Armenian sources by Elene Tsagareishvili. The list of sources is placed in the head of the Lexicon.

While preparing the "Documentary Lexicon (Materials) of Old Georgian-Old Armenian" the idea to provide the Lexicon with inverted index came to us. The inverted index (compiled by Elene Tsagareishvili) is arranged on the alphabet of the Armenian lexical units. With each Armenian word Georgian equivalent or equivalents are indicated. From the viewpoint of Georgian and Armenian linguistic-literary relationship the inverted index is widely informative and rather reliable in research of different directions of these relations.

By publication of I.Abuladze's "Documentary Lexicon (Materials) of Old Georgian-Old Armenian" everyone who took initiative to issue this book –Academician of the Georgian National Academy of Sciences Tamaz Gamkrelidze, director of the National Centre of Manuscripts Buba Kudava, publishers: research workers of the National Centre of Manuscripts – Tsiala Kurtsikidze, Elene Tsagareishvili, Maia Raphava, performers in software support – Khatuna Gaprindashvili, Irma Khositashvili, Ketevan Otarashvili – once again paid tribute to the memory of a great scholar and dispelled the concern that the scholar who went to the next world had had relating the Lexicon: "No one else but me can finish it". Probably the Lexicon is not quite the same as I.Abuladze would wish but we believe that this Lexicon will become the same table book for all those who are interested in the history of Georgian and Armenian language and writing as Sulkhan-Saba Orbeliani's "Georgian Dictionary" and Ilia Abuladze's "Lexicon of Old Georgian Language".

Maia Raphava
Tsiala Kurtsikidze
Elene Tsagareishvili

ლექსიკონის წყაროების შემოკლებათა სია

აბდ. – აბდია. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა. Մարգարէութիւն Աբդիու.

ადამ. – საკითხავი ადამ და ევაჲსი სამოთხით გამოსვლისაჲ, ციალა ქურციკიძე, ადამის აპოკრიფული ცხოვრების ქართული ვერსია; ფილოლოგიური ძიებანი, I თბ., 1964. გვ. 97-136. Թանգարան հին եւ նոր նախնեաց. Ա. Անկանոն գիրք հին կտակարանաց. Վենետիկ Ս. Ղազար. 1896. გვ. 1-23. Գիրք Ադամայ.

ათ. ალექს. – ანტ.დ; *ანტ.დ.* – ათანასე ალექსანდრიელი, თ˜ა იანვარსა იხ. ჴსენებაჲ წმიდისა ანტონისი. კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-1109. გვ. 19r-36r.

ამბ. იხ. ბიბლია, ძვ. აღთქმა. Մարգարէութիւն Ամբակումայ.

ამოს. იხ. ბიბლია, ძვ. აღთქმა. Մարգարէութիւն Ամովսայ.

ანან. ებრ. – დიდსა პარასკევსა საკითხავი ვნებისათჳს და სიკუდილისა, მოსაჴსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქუმული ანანია ებრაელისაჲ. კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-70 ხელნაწერი, 304v-314v. Յիշատակարանք որ եղեն վասն Քրիստոսի առաջի Պոնտացւոյ Պիղատոսի իշխանի Հրէաստանի իხ. Թանգարան Հայկական հին եւ նոր դպրութեանց, Բ. Անկանոն գիրք նոր կտակարանաց. Վենետիկ 1898. გვ. 313-378.

ანან; **ანან. ებრ.** – დიდსა პარასკევსა საკითხავი ვნებისათჳს და სიკუდილისა, მოსაჴსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქუმული ანანია ებრაელისაჲ. კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-71 ხელნაწერი, 21r-45v. Յիշատակարանք Պիղատոսի. Յիշատակարանք որ եղեն վասն Քրիստոսի առաջի Պոնտացւոյ Պիղատոսի իշխանի Հրէաստանի. იხ. Թանգարան հայկական հին եւ նոր դպրութեանց. Բ. Անկանոն գիրք նոր կտակարանաց. Վենետիկ. 1898. გვ. 313-378.

ანან. ებრ.: **ანან.** – საკითხავი ვნებისათჳს და სიკუდილისა, მოსაჴსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქმული ანანია ებრაელისაჲ, დასისაგან შჯულის მეცნიერისა: ივ. ჯავახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, დასაბეჭდად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილის სახ. კაბინეტმა. თბ.1947. გვ. 193-199. Յիշատակարանք Պիղատոսի. Յիշատակարանք որ եղեն վասն Քրիստոսի առաջի Պոնտացւոյ Պիղատոսի իշխանի Հրէաստանի. იხ. Թանգարան հայկական հին կտակարանաց. Վենետիկ. 1898. გვ. 313-378.

ანგ. იხ. ბიბლია, ძვ. აღთქმა. Մարգարէութիւն Անգեայ.

ანდ. ანატ. – წამებაჲ წმიდათა მოწამეთაჲ ანდრიანჵსი და ცოლისა მისისა ანატოლჵსი და მათ თანა მოწამეთაჲ, რომელნი ნიკომიდია ქალაქში ინამნეს; ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები: „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო VI. მარტჳლობაჲ ანდრიანჵსი და ანატოლჵსი, ძველი ქართული მწერლობის ოთხი ძეგლი. „მეცნიერება“, თბ., 1965. გვ. 171-236. იქვე, Վկայաբանութիւն Սրբոյն Ադրիանոսի եւ կնոջ նորա Անատոլեայ եւ որք ընդ նոսա սուրբք են.

ატმ. – წამებაჲ წმიდისა ატომისი და ძისა მისისაჲ და მოყუასთა მისთაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში. თბ., 1944. გვ. 95-113. იქვე, Վկայաբանութիւն սրբոյն Ատոմայ եւ որդւոյ նորա վարոսայ եւ ներսեհի եւ նոցին ընկերացն որ ի Քրիստոս նահատակեցան, զոր ասացեալ է հայր տաճատայ վարագեցւոյ.

ანტ. დ. ***იხ. ათ. ალექს.***

არსტ. – წამებაჲ წმიდათა მღვდელთმოძღუართაჲ სომხითისათა არისტაკჵსი, ორთანჵსი, ოსიკისი, გრიგორისი, დანიელისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში. თბ., 1944. გვ. 62-68. იქვე, Վկայութիւն սուրբ հայրապետացն հայոց Արիստակիսի. Վրթանիսի. Յուսկան. Գրիգորիսի. Դանիէլիսի.

ბაბ. – თ̃სა იანვარსა ივ. წამებაჲ წმიდისა ბაბილაჲსი და სამთა ყრმათა მოწაფეთა მისთაჲ: კიმენი, ტ. I, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ. 1918. გვ. 44-47. Վկայաբանութիւն սրբոյն Մեծին Բաբելայ եւ ութսուն եւ չորից աշակերտացն. იხ. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց... հատոր Ա. Վենետիկ. 1874. გვ. 158-166.

ბარ. ბარუქ. იხ ბიბლია, ძვ. აღთქმა. Թուղթ Բարուքայ.

ბას. კეს. – ექუს. დღ. ბასილი კესარიელი, ექუსთა დღეთაჲ: უძველესი რედაქციები ბასილი კესარიელის „ექუსთა დღეთაჲსა“ და გრიგოლ ნოსელის თარგმანებისა „კაცისა აგებულებისათჳს“ X-XIII სს-ის ხელნაწერთა მიხედვით გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ. თბ., 1964. გვ. 29-136. Սրբոյ Բասիլի Եպիսկոպոսի Կեսարու Կապադովկացւոյ ճառք վասն վեցօրեայ արարչութեանն. Վենետիկ, 1830.

ბიბლია

ძველი აღთქმა

G – გელათის ბიბლია, კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტ. A-1108 და Q-1152 ხელნაწერები.

J – იერუსალიმის ბიბლია, იერუსალიმის საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის № 7/11 ხელნაწერი.

M – მცხეთის ბიბლია, ხელნაწ. ინსტ. №51 ხელნაწერი.

O – ოშკის ბიბლია, ათონის ივერიის მონასტრის ქართული კოლექციის №1 ხელნაწერი.

p.b. – ბაქარის ბიბლია, ქართული ბიბლიის 1743 წლის მოსკოვის გამოცემა.

Աստուածաշունչ մատեան հին եւ նոր կտակարան ըստ ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց ի հելլենականն հաւատարմագոյն բնագրէ ի հայկական բարբառ:

Նորոգապէս ի լոյս ընծայեալ յընտրելագոյն գրչագիր գաղափարէ. համեմատութեամբ այլ եւ այլ օրինակաց. հանդերձ կարեւոր ծանօթութեամբք բնաբանին:

Յաշխատասիրութեան Տ՟ն Յովհաննու Զօհրապեան վարդապետի ի միաբանութեան մեծին Մխիթարայ Րաբունապետի եւ առաջին Աբբայի:

Բաժանեալ ի չորս հատորս 1805. ի Վենետիկ:

დაბ. – წიგნი დაბადებისაჲ Ծնունդք

გამოსლ. – წიგნი გამოსლვათაჲ Ելք

ლევიტ. – წიგნი ლევიტელთაჲ Ղեւտական

რიცხვ. – წიგნი რიცხუთაჲ Թիւք

II შჯ. – წიგნი მეორე სჯულისა Երկրորդումն օրինաց

ისუ ნ. – წიგნი ისუ ნავესი Գիրք Յեսուայ որդւոյ Նաւեայ

მსჯ. – წიგნი მსაჯულთა Դատաւորք

რუთი – წიგნი რუთისი Հռութ

I მფ. – წიგნი პირველი მეფეთაჲ Թագաւորութեանց առաջին

II მფ. – წიგნი მეორე მეფეთაჲ Թագաւորութեանց երկրորդ

III მფ. – წიგნი მესამე მეფეთაჲ Թագաւորութեանց երրորդ

IV მფ. – წიგნი მეოთხე მეფეთაჲ Թագաւորութեանց չորրորդ

I ნშტ. – წიგნი პირველი ნეშტთაჲ Մնացորդաց առաջին

II ნშტ. – წიგნი მეორე ნეშტთაჲ Մնացորդաց երկրորդ

I ეზრა – წიგნი პირველი ეზრასი (წიგნი ეზრა ზორა ბაბელისი, არაკანონიკური) Գիրք Եզրի առաջին

II ეზრა – წიგნი მეორე ეზრასი (კანონიკური ეზრა) Եզրայ Երկրորդ

ნეემია – წიგნი ნეემიაჲსი Բանք Նեեմայ որդւոյ Աքաղիա

III ეზრა – წიგნი მესამე ეზრასი (ეზრა სუთიელი) Եզր երրորդ

ივდ. – წიგნი ივდითისი Յուդիթ է գիրքս

ესთ. – წიგნი ესთერისი Եսթեր

იობ. – წიგნი იობისი Գիրք Յոբայ

ფს. – ფსალმუნნი: ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, X-XIII საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა მზექალა შანიძემ, თბ., 1960. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի

იგ: იგ.სოლ. – იგავნი სოლომონისნი Առակք Սողոմոնի

ეკლ·ეკლეს. – ეკლესიასტე Բանք Ժողովողին

სიბრძ. სოლ. – სიბრძნჱ სოლომონისი Իմաստութիւն Սողոմոնի

ქებ. ქება – ქებაჲ ქებათაჲ Երգ-երգոց

ზირ. —სიბრძნე ისუ ზირაქისი Գիրք Սիրաքայ

ეს. – წინაწარმეტყუელებაჲ ესაჲაჲსი Մարգարէութ̃ի Եսայայ

იერემ. – წინაწარმეტყუელებაჲ იერემიაჲსი Գիրք Երեմիայ մարգարէի

გოდ. იერემ. – გოდებაჲ იერემიაჲსი Ողբք սրբոյն Երեմիայ մարգարէի

დან. – წინაწარმეტყუელებაჲ დანიელისი Մարգարէութիւն Դանիելի

ეზეკ. – წინაწარმეტყუელებაჲ ეზეკიელისი Մարգարէութիւն Եզեկիելի

მალ. – წინაწარმეტყუელებაჲ მალაქიაჲსი Մարգարէութիյն Մաղաքիայ

ზაქ. – წინაწარმეტყუელებაჲ ზაქარიაჲსი Մարգարէութիւն Զաքարիայ

სოფონ. – წინაწარმეტყუელებაჲ სოფონიაჲსი Մարգարէութիւն Սոփոնիայ

ნაუმ. – წინაწარმეტყუელებაჲ ნაუმისი Մարգարէութիւն Նաւումայ

მიქ. – წინაწარმეტყუელებაჲ მიქიაჲსი Մարգարէութիւն Միքիայ

იონა – წინაწარმეტყულებაჲ იონაჲსი Մարգարէութիւն Յովնանու

ოვსე, ოსე – წინაწარმეტყულებაჲ ოსესი Մարգարէութիւն Ովսեայ

ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲐᲦᲗᲥᲛᲐ

ოთხთავი: ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით, გამოსცა აკაკი შანიძემ, თბ., 1945.
Աստուածաշունչ մատեան հին եւ նոր կտակարանաց ըստ ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց ի Հելլէնական հաւատարմագոյն բնագրէ ի հայկական բարբառ:
Նորոգապէս ի լոյս ընծայեալ յընտրելագոյն գրչագիր գաղափարէ, համեմատութեամբ այլ եւ այլ օրինակաց, հանդերձ կարեւոր ծանօթութեամբք բնաբանին:
Յաշխատասիրութեան Տ՟ն Հ. Յովհաննու Զօհրապեան վարդապետի ի միաբանութեան մեծին Մխիթարայ Րաբունապետի եւ առաջին Աբբայի: Բաժանեալ ի չորս հատորս. Հատոր չորրորդ. 1805 Ի Վենետիկ:

მთ. – სახარებაჲ მათჱსი გვ. 1-109 Աւետարան ըստ Մատթէոսի

მრ. – სახარებაჲ მარკოზისი გვ. 110-178 Աւետարան ըստ Մարկոսի

ლ. – სახარებაჲ ლუკასი გვ. 179-293 Աւետարան ըստ Ղուկասու

ი. – სახარებაჲ იოვანჱსი გვ. 294-380 Աւետարան ըստ Յովհաննու

საქმე მოციქულთა: საქმე მოციქულთა, ძველი ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით. თბ., 1950. Գործք Առաքելոց იხ. Աստուածաշունչ մատեան հին եւ նոր կտակարանաց... հատոր չորրորդ. 1805, ի Վենետիկ:

კათოლიკე ეპისტოლენი: კათოლიკე ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები X-XIV საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ქეთევან ლორთქიფანიძემ აკაკი შანიძის რედაქციით, თბ., 1956.

იაკ. – იაკობისი კათოლიკჱ გვ. 011-016 Թուղթ սրբոյ առաքելոյն Յակոբայ կաթողիկէ

II პეტრე – პეტრესი სამოციქულოჲ გვ. 024-027 Թուղթ Պետրոսի երկրորդ

I ი. I იოვ. – იოვანე მოციქულისა წიგნი კათოლიკე (პირველი) 028-033 Թուղթ Յովհաննու առաջին

იუდა – იუდაჲსი წიგნი 036-037 Թուղթ Յուդայի առաքելոյ կաթողիկէ

თავნი იაკ. ეპ.: იაკობ. ეპ. – თავნი იაკობ მოციქულისა კათოლიკისანი. გვ. 37-39 Գլուխք թղթոյն Յակոբայ

I პეტრე თავნი – პეტრე მოციქულისა პირველი წიგნი კათოლიკე გვ. 54-66. Գլուխք ա՟ թղթոյն Պետրոսի Առաքելոյ

უწყ. II ეპ. პეტრ: II პეტრე (უწყ.) – უწყებაჲ მიზეზსა პეტრეს მეორისა კათოლიკისასა, გვ. 66-67. Նախադրութիւն երկրորդ թղթոյն Պետրոսի

უწყ. ებ. ი.: უწყ. ი.ეპ. – უწყებაჲ მიზეზსა იოვანეს პირველისა კათოლიკისასა, გვ. 76-78. Նախադրութիւն առաջին թղթոյն Յովհաննու

I ეპ.ი. – იოვანე მოციქულისა წიგნი კათოლიკე გვ. 80-91. Թուղթ Հովհաննու առաջին

III ი. (უწყ.) – უწყებაჲ მიზეზსა იოვანეს მესამისა კათოლიკისასა გვ. 95 Նախադրութիւն երրորդ թղթոյն Յովհաննու

III ი. თავნი – თავნი იოვანეს მესამისა კათოლიკისანი გვ. 95 Գլուխք երրորդ թղթոյն Յովհաննու

III იოვ. – იოვანე მოციქულისა მესამე კათოლიკე, გვ. 96-97. Թուղթ Յովհաննու երրորդ

იუდა (უწყ.) – უწყებაჲ მიზეზსა იუდა მოციქულისა კათოლიკისასა. გვ. 98 Նախադրութիւն թղթոյն Յուդայի Առաքելոյ

ეპ. იუდ. თავნი: იუდ. (თავნი) – თავნი იუდაჲს კათოლიკისანი. გვ. 99 Գլուխք թղթոյն Յուդայի Առաքելոյ

ეპისტოლენი პავლესნი: ახალი აღთქუმაჲ უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი, საკათალიკოსო საბჭოს გამოცემა, თბ. 1963, გვ. 369-537.

ჰრომ. – რომაელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი. გვ. 371-400 Պաւղոսի Առաքելոյ առ Հռովմայեցիս թուղթ

I კორ. – კორინთელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი, გვ. 401-429 Առ Կորնթացիս առաջին թուղթ

II კორ. – კორინთელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი. გვ. 430-449 Առ Կորնթացիս երկրորդ թուղթ

გალ.: გალატ: გალტ. – გალატელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი, გვ. 450-459 Առ Գաղատացիս թուղթ

ეფეს. – ეფესელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი, გვ. 460-470 Առ Եփեսացիս թուղթ

ფლპ. – ფილიპელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი. გვ. 471-477 Առ Փիլիպեցիս թուղթ

კოლ. – კოლასელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი. გვ. 478-484 Առ կողոսացիս թուղթ

I თეს. – თესალონიკელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი პირველი, გვ. 485-491. Առ Թեսաղոնիկեցիս առաջին թուղթ

II თეს. – თესალონიკელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი მეორე. გვ. 492-495 Առ Թեսաղոնիկեցիս երկրորդ թուղթ

I ტიმ. – ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი პირველი. გვ. 496-503 Առ Տիմոթէոս առաջին թուղթ

II ტიმ. – ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი მეორე. გვ. 504-509. Առ Տիմոթէոս երկրորդ թուղթ

II ტიტ. – ტიტეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი. გვ. 510-513 Առ Տիտոս թուղթ

ჰებრ. – ებრაელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი. გვ. 516-537 Առ Եբրայեցիս թուղթ

ბ. კეს. – მარხ.: ბას. კეს. – მარხ. – საკითხავნი წმიდათა მარხვათანი, თქუმული წმიდისა და ნეტარისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კაბადოკიელისაჲ, მარხვისათჳს დღესა აღებასა. კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-1109 ხელნაწერი, გვ. 51v-64r Պատմութիւն եւ խօսք Եղաղիոսի. յաղագս վարուց եւ սքանչելագործութեանց սուրբ եւ փառաւորեալ հայրապետին Բարսղի. արքեպիսկոպոսին Կեսարու–Կապադովկացւոց ის. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. Հատոր Ա, Վենետիկ, 1874, გვ. 220-245.

ბ. კეს. – სზსტ.; ბ. კეს. – 40სზსტ: ბ. კეს. – 40-თჳს; ბას. კეს. – ორმეოც.: ბას. კეს. – 40 სზსტ. – თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარია კაპადუკიელისაჲ ჴსენებასა წმიდათა ორმეოცთა მოწამეთსა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 115-123.
Վկայաբանութիւն սրբոց քառասուն վկայիցն. ის. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց, Հատոր Բ, Վենետիկ, 1874, გვ. 506-514.

გამოჩ. ჯუართ, ჯუარ; ჯუართა გამოჩ; ჯუარ. გამოჩ; გამოცხ. ჯუართა; ჯუარ. გამოც- გამოჩინებაჲ ჯუარისაჲ რომელი გამოუჩნდა კონსტანტინე მეფესა მდინარესა ზედა დანუბსა, რომლისა მიერცა მოიძია პატიოსანი ძელი ჯუარისაჲ წმიდასა ქალაქსა იერუსალემს: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 237-243.

განს. ი; განს. იოან. – თ̃სა აპრილსა კთ̃: განსუენებაჲ იოვანჱსი, მოციქულისაჲ და მახარებელისაჲ; კიმენი, ტ. I, პროფ. კ.კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ. 1918, გვ. 198-201. Վարք լուսաւորութեան. ის. թանգարան հայկական հին եւ նոր դպրութեանց գ. Անկանոն գիրք առաքելականք. Վենետիկ, 1904, გვ. 190-299.

გი̃ – თა̃ აპრილსა, წამებაჲ წმიდისა გიორგისი, რომელი აღწერა და თანა-დახუდა ყოველსა სიმჴნესა მისსა მოწაფჱ წმიდისა გიორგისი ბარიქარტას. კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H-1708 ხელნაწერი, გვ. 75r-77v.
Վկայաբանութիւն սրբոյն Գեորգայ զօրավարին ის. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Ա, Վենետիկ, 1874, გვ. 252-272.

გოდ. იერემ. ის. ბიბლია, ძვ. აღთქმა.
Ողբք սրբոյն Երեմիայ մարգարէի.

გრ. ანძ – შობ. გრ. ნაზ. – თ̃ საკითხავი, თქუმული წმიდისა გრიგოლ ანძიანძორეველისა ეპისკოპოსისაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა; ილია აბულაძე, „მრავალთავი“. ენიმკის მოამბე, ტ. XIV, გვ. 293-301.
Գիրք եւ ճառ հօգեշահ, ԿՊ, 1722.

გრ. ნაზ – ნათლღ. – თქუმული წმიდისა გრიგოლი ანძიანძორეველ ეპისკოპოსისაჲ ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-19 ხელნაწერი, გვ. 360-369.

დავ.: – დ.დ. – წამებაჲ წმიდისა დავითისი, რომელი აღესრულა დვინს ჭეშმარიტითა სარწმუნოებითა ქრისტჱ მიერ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 124-132. იქვე: Վկայաբանութիւն սրբոյն Դաւթի որ ի Դուին կատարեցաւ ճշմարիտ խոստովանութեամբ.

დან. ის. ბიბლია, ძვ. აღთქმა.
Մարգարէութիւն Դանիելի.

დიონ. – ცხორებაჲ დიონისიოსისი ეპისკოპოსისაჲ, რომელი იყო ძჱ სოკრატისი და მთავარი ათენელთაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სიმხური ლიტერტაურული ურთიერთობა IX-X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 133-147. იქვე: Կեանք Դիոնեսիոսի որդւոյ Սոկրատայ եւ գլխաւորդի Աթենացւոց որ կոչի քաղաք իմաստասիրաց.

ეზეკ. ის. ბიბლია, ძვ. აღთქმა.
Մարգարէութիւն Եզեկիելի.

I ეზრა. ის. ბიბლია, ძვ. აღთქმა.
Գիրք Եզրի առաջին.

II ეზრა. ის. ბიბლია, ძვ. აღთქმა.
Եզրայ երկրորդ.

III ეზრა. ის. ბიბლია, ძვ. აღთქმა.
Եզր երրորդ.

ე.კეს..საეკლ.უწყ.: საეკლ.უწყ.: საეკლ. უწყ. – საჴსენებელსა წმიდისა სერგისსა, თქუმული წმიდისა

ევსები ეპისკოპოსისაჲ ჟამთა-მწერლისაჲ საეკლესიოჲსაგან უწყებისა, ქებაჲ წმიდათა მოწამეთაჲ: კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-95 ხელნაწერი, გვ. 1217-1222.

იაკ.მოც. – იაკობ მოციქულის წამება, ქართ. აგიოგრაფ. ძეგლები, ნაწილი პირველი, კიმენი, ტ. II. იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის №4 ხელნაწერი, გვ. 9-100.

ეპ. კვპრ. – ფსალ. თარგ. – ეპიფანე კვპრელ ეპისკოპოსი, თარგმანებაჲ დავითის ფსალმუნებისაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 148-175. იქვე: Հերանելւոյն Եպիփանու Սաղմոսաց մեկնութիւն.

ვარ. – წამებაჲ წმიდისა ვაროზისი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H ფონდის №341 ხელნაწერი, გვ. 802-824.

Վկայաբանութիւն սրբոց Վարոսեանց. იხ. Վարք եւ վկայաբանութիւն սրբոց, հատոր Բ, Վենետիկ, 1874, გვ. 370-381.

თ̄ე – ცხორებაჲ წმიდისა თეოდორესი: კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H ფონდის №341 ხელნაწერი, გვ. 551-554.

Վկայաբանութիւն սրբոյն Թեոդորոսի Վինոտրին Քրիստոսի. Վկայաբանութիւն սրբոյն Թեոդորոսի Կեսարացւոյ. Վկայաբանութիւն սրբոյն Թեոդորոսի Ստրատելատի. იხ. Վարք եւ վկայաբանուըիւն սրբոց, հատոր Ա, Վենետիկ, 1874, გვ. 545-581.

თეკ. თეკლა – წამებაჲ წმიდისა თეკლაჲსი: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები. „მრავალთავის" ზოგიერთი თავის წყარო, III მარტჳლობაჲ თეკლაჲსი, ენიმკის მოამბე, ტ. VIII, გვ. 91-124.

Պատմութիւն Վարուց Թեկղեայ. იხ. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Ա. Վենետիկ, 1874, გვ. 513-531.

თევდ. თეოდ. – მარხვათა პირველსა კჳრიაკესა დღესა შაბათსა საჴსენებელი წმიდისა და ღუაწლით შემოსილისა თჳსი (თეოდორესი) ევქაიტელ ახლად სტრატიოტად მოყვანებულისა ცხოვრებაჲ და სიმჴნე მისი: Материалы по грузинской агиологии, по рукописям X века, с предисловием издал А. Хаханов, Москва, 1910, გვ. 1-9.

Վկայաբանութիւն սրբոյն Թեոդորոսի Ստրատելատի. იხ. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Ա. Վենետիկ, 1874, გვ. 569-581.

თევდრ.: Q-240 – წამება წმიდისა გიორგისი (და თევდორესი): კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q ფონდის №240 ხელნაწერი.

Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Ա. Վենետիկ. 1874, გვ. 545-581.

თეოდრ. – წამებაჲ წმიდისა თეოდორესი ევქსაიტელისაჲ. კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H ფონდის №341 ხელნაწერი, გვ. 554-559.

Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Ա. Վենետիկ. 1874, გვ. 545-581.

თომა; თომა მოც. – წამებაჲ წმიდისა თომა მოციქულისაჲ ჰინდოეთს: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX-XI ს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 14-20.

Վկայաբանութիւն Թովմայի առաքելոյ որ կատարեցաւ ի Հնդիկս. იხ. Թանգարան Հայկական Հին եւ Նոր դպրութեանց. Գ. Անկանոն գիրք առաքելականք. Վենետիկ. 1904, გვ. 388-436.

ი. – ე. – ცხორებაჲ ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანესი და ეფთჳმესი... გიორგი მთაწმიდელი, ცხორებაჲ იოვანესი და ეფთჳმესი, გამოსაცემად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილმა, გიორგი მთაწმიდლის ენა იოვანეს და ეფთჳმეს ცხოვრების მიხედვით ა. შანიძისა, თბ., 1946.

იზბ. იზტ. – წამებაჲ წმიდისა იზიდბოზიდისი, ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 114-123. იქვე, Վկայաբանութիւն սրբոյն Յիզտիբուզտեայ.

ი.მოც. – საქმენი და სწავლანი იოვანე მოციქულისა და ღმრთისმეტყუელისანი და პროხორე მოწაფისა მისისანი; ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX-XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც.ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 55-91. Վարք Լուսատրութեան. იხ. Թանգարան հայկական հին եւ նոր դպրութեան, Գ. Անկանոն գիրք առաքելականք. Վենետիկ. 1904, გვ. 190-292.

ი.ოქრ. – სასუმლ-საკითხავი თქმული წმიდისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კესარია კაპადუკიელისაჲ ამისთჳს მამაო, უკუეთუ ჯერ-არს თანა-წარმჴედინ სასუმელი: კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-144 ხელნაწერი, გვ. 40-49.

ი.ოქრ. – პეტრე და ელია; ოქრ. – პეტრე და ელია; პეტრე და ელია – თთუესა ივნისსა კდ. პეტრე მოციქულისაჲ და თთუესა ივნისსა ელია და ელისესი წინასწარმეტყუელთაჲ... საკითხავი თქმული იოვანე ოქროპირისაჲ; კ. კეკელიძის სახ.

ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-144 ხელნაწერი, გვ. 311-328.

იპ.რომ.კურთხ.ისააკ და იაკობ. იპოლიტე რომაელი – კურთხ.ისაკ და იაკ. კურთხ.ის.–იაკ–წმიდისა იპოლიტეს თქმული კურთხევათა მათთჳს იაკობისთა, ვითარ-იგი ათორმეტნი ნახპეტნი აკურთხნა. R.Graffin. Patrologia Orientalis, Vol. XXVII. Fasc. 1 et 2. Paris, გვ. 3-115.

იპ.რომ.კურთხ.მოს: იპ.რომ.მოს: კურთხ. მოს: კურთხ. მოსესი – იპოლიტეს განმარტებაჲ კურთხევათა მათთჳს მოსესთა ათორმეტთა მიმართ ნათესავთა: R.Graffin. Patrologia Orientalis, Vol.XXVII. Fasc. 1 et 2. Paris, 1954, გვ. 116-190.

იპ.რომ. – ქრონ.: იპ.რომაელი: ქრონიკონი: ილია აბულაძე, იპოლიტე რომაელის ქრონიკონის ძველი ქართული ვერსია, საქართველოს სსრ მეცნ. აკად. ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, III, თბ., 1961, გვ. 223-243.

„Անանուն ժամանակագրութիւն. խմբագիր յօրինեալ յէ դարու ի հնագոյն ժամանակագրաց եւ հրատարակեալ ներածութեամբ եւ քաղդատութեամբ", Վենետիկ. 1904.

კ.იერ.აღდგომ.; კ.იერ.აღდგ. – თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა კჳრილე მთავარეპისკოპოსისაჲ იერუსალიმელისაჲ აღდგომისათჳს მკუდრეთით უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობითა და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 155-170.

Երանելիոյն Կիւրղի Երուսաղեմայ հայրապետի կոչումն ընծայութեան. Ի Վենա. 1832, გვ. 274-302.

კ.იერ.აღდგ.; კირ. იერ. – აღდგომ.: კ.იერ. აღდგომ. – ალვსებისა ორშაბათსა ზატიკსა საკითხავი თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა კჳრილჱ იერუსალემელ მთავარეპისკოპოსისაჲ მკუდრეთით აღდგომისათჳს უფლისა ჩუენისა და სულთათჳს; კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A ფონდის №144 ხელნაწერი, გვ. 113-131.

Երանելւոյն Կիւրղի Երուսաղեմայ հայրապետի կոչումն ընծայութեան. Ի Վեննա, 1832, გვ. 398-427.

კ.იერ.–მარტ.კ.იერ. – მარტჳლ.-მეორჱ, თქუმული კჳრილე მთავარეპისკოპოსისა იერუსალემელისაჲ რაჟამს იგი მოვიდა წმიდათა მოციქულთა ზედა სული წმიდაჲ: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობითა და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 185-190.

Երանելւոյն Կիւրղի Երուսաղեմայ հայրապետի կոչումն ընծայութեան. Ի Վեննա. 1832, გვ. 373-427.

კ.იერ. – ნათლღ.:კ.იერ. – ნათლისღ. – დ̃ თქუმული კჳრილესი ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობითა და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 83-89.

Երանելւոյն Կիւրղի Երուսաղեմայ հայրապետի կոչումն ընծայութեան. Ի Վեննա. 1832, გვ. 29-43.

კ.იერ. – სული წმ. – საკითხავი სულისა წმიდისაჲ თქუმული კჳრილჱ მთავარეპისკოპოსისაჲ იერუსალემისაჲ: კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A ფონდის №144 ხელნაწერი, გვ. 230-260.

Երանելւոյն Կիւրղի Երուսաղեմայ հայրապետի կոչումն ընծայութեան. Ի Վեննա. 1832, გვ. 365-396.

კ.იერ. – პოვნ.სამშ; პოვნ. – პოვნაჲ წმიდათა სამშჭუალთაჲ: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობითა და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 243-244.

Գիւտ բեւերացն խաչին Քրիստոսի. ილია აბულაძის არქივი №314, რვეული №3, Ճառընտիր. ერევნის ხელნაწერი №3782, 80.

კ.იერ. – სინან; კირ.იერ. – სინან. – სწავლაჲ კჳრილჱსი იერუსალემელისაჲ სინანულისათჳს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A ფონდის №1109 ხელნაწერი, გვ. 64 r-69r.

Երանելւոյն Կիւրղի Երուսաղեմայ հայրապետի կոչումն ընծայութեան. Ի Վեննա. 1832, გვ. 9-27.

ლონგ. – თ̃ა აპრილსა კ̃დ, წამებაჲ წმიდისა ლონგინოზ ასისთავისაჲ; კიმენი, ტ. I, პროფ. კ.კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ. 1918, გვ. 188-192.

Վկայաբանութիւն սրբոյն Ղինկինոսին հարիւրապետի. იხ. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Ա. Վենետիկ. 1874, გვ. 714-721.

მიმოდასლ. მდასლ.მოც.: – მიმოდასლვაჲ მოციქულთაჲ: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX-XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 21-42.

„Յաղագս Անդրէի առաքելոյ եւ նորին սքանչելեացն զոր տէր արար ի ձեռն նորա եւ Մատթէի ի մարդակերաց աշխարհին" და „Պատմութիւն սուրբ առաքելոցն Անդրէի եւ Մաթէոսի թէ որպէս գնացին յաշխարհին մարդակերացն" იხ. Թանգարան հայկական հին եւ նոր դպրութանց. Գ. Անկանոն գիրք առաքելականք, Վենետիկ. 1904, გვ. 124-145 და 168-173.

მრთ. A-უდაბნოს მრავალთავი, კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-1109 ხელნაწერი.

მრთ. B – სვანური მრავალთავი, კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-19 ხელნაწერი.

მრთ. C – პარხლის მრავალთავი, კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-95 ხელნაწერი.

მრთ. D – კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-144 ხელნაწერი.

მრთ. E – ათონური მრავალთავი, ათონის მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის №57 ხელნაწერი.

მრთ. S-სინური მრავალთავი, სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის №32/57 ხელნაწერი.

მსკ. – წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა მესუკაველთაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 22-61. იქვე, Վկայաբանութիւն սրբոց քուրիցն որք վկայեցան ի Բագրեւանդ գաւառի ի Սուկաւէտ լեառն.

მ.ცხ. – მამათა ცხოვრება: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A ფონდის №1105 ხელნაწერი. Վարք սրբոց հարանց եւ քաղաքավարութիւնք նոցին... հատոր I, II, Վենետիկ. 1855.

ნერს.: ნრს – წამებაჲ წმიდისა ნერსჱ მთავარეპისკოპოსისა სომხეთისაჲ და ხადისი ეპისკოპოსისაჲ მოწაფისა მისისაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 69-79. იქვე, Պատմութիւն սրբոյն Ներսիսի հայրապետին եւ Խադայ եպիսկոպոսին.

ორმეოც; სბსტ-წამებაჲ წმიდათა ორმეოცთაჲ, რომელნი იწამნეს სებასტია ქალაქსა; ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები, „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, IV. „მარტვლობაჲ ორმეოცთაჲ“, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, IV, თბ., 1962, გვ. 111-144. იქვე, Վկայաբանութիւն սրբոց քառասուն վկայիցն იხ. Վարք եւ վկայաբանուըիւն սրբոց. հատոր Բ. Վենետիկ. 1855, გვ. 506-514.

ოსკ. – სიტყუანი წამებისათჳს წმიდისა ოსკისი და მოყუასთა მისთაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 9-21. იქვე, Վկայաբանութիւն սրբոյն Ոսկեայ եւ ընկերաց նորա.

პავ. თებ; პავლე თებ. – ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა ამბა პავლე ბერისაჲ: კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-95 ხელნაწერი, გვ. 316v-323v.

რიფს. – წამებაჲ წმიდისა რიფსიმესი და გაიანესი და მოყუასთა მისთაჲ: ილ. აბულაძე, აგათანგელოსის „რიფსიმეანთა მარტვილობის“ ძველი ქართული თარგმანი, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, II, 1960, გვ. 145-180.

„Ագաթանգեղայ պատմութիւն Հայոց. աշխատութեամբ Գ.Տ.Մկրտչեան“ եւ Ստ.Կանայեանց. Տփղիս. 1909.

ს.გაბ. – [მოც.საკ] – საკითხავი მოციქულთაჲ თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა სებერიანე გაბალოვნელ ეპისკოპოსისაჲ მოციქულთა საკითხავი: კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-144 ხელნაწერი, გვ. 316-320. Սեբերիանոսի եպ. Գաբաղացւոյ ԺԵ ճառք: Ճառք ընտիր Մատենագրաց նախնեաց ԺԴ, Վենետիկ. 1880.

საქ.წწ.ყ: სქ.წწყ: წწტყ: წწყლ – საქმენი წმიდათა წინაწარმეტყუელთანი, ვინაჲ იყვნეს, ანუ სადა მოსწყდეს, ანუ სადა დაეფლნეს. კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-691 ხელნაწერი, გვ. 92-112.

ს.გაბ. – დაჯდ.: ს.გაბ. დაჯდომ. გაბ. – შესხმისათჳს ყრმათაჲსა და დაჯდომისათჳს უფლისა კიცუსა ზედა შესულასა მას მისსა იერუსალემდე თქუმული სებერიანოს გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობითა და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 132-140. Սեբերիանոսի եպ. Գաբաղացւոյ ԺԵ ճառք: Ճառք ընտիր Մատենագրաց նախնեաց ԺԴ. Վենետիկ. 1880.

ს.გაბ. ს.გაბ. – მოც.საჴს.ს.გაბალ. – მოც.საჴს.ს.გაბ. – საკითხ.მოც. ს.გაბ. – მოც. საკ.: გაბ. — თქმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა სებერიანე გაბალოვნელ ეპისკოპოსისაჲ: მოციქულთა საჴსენებელი: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები, „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, V, სებერიანე გაბალოვნელი: მოციქულთა საჴსენებელი, კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე V, თბ., 1963, გვ. 85-102. იქვე, „Նորին Սեբերիանոսի եպիսկոպոսի ասացեալ վասն առաքելոցն ի կրօնս“.

სნდ. – წამებაჲ წმიდისა დედოფლისა სანდუხტისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 3-8. იქვე, Վկայաբանութիւն սրբոյն Սանդխդոյ դստերն Սանատրկոյ Արքայի.

სჰკ. – აღსრულებაჲ წმიდისა საჰაკისი პართევისაჲ, ძისა დიდისა ნერსესი, რომელი იყო მეექუსჱ ნათესავი წმიდისა გრიგოლისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX-X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 80-84. იქვე, Կատարումն սրբոյն Սահակայ Պարթեւի.

ფიზ. – მჴეცთათჳს სახისა სიტყუაჲ წიგნთაგან თქუმული წმიდისა ბასილი ებისკოპოსისა კესარიელისაჲ, Тексты и разыскания по армяно – грузинской филологии, КН. VI, СПБ, 1904, გვ. 1-44.

ფლკტ. – თ̃ა მარტსა ი̃ბ, წამებაჲ წმიდისა ფილექტიმონისი: კიმენი, ტ. I, პროფ. კ.კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 133-160. Վկայաբանութիւն սրբոյն Փիլիկտիմոնի եւ թագաւորին Գորգիանոսի եւ կնոջ նորա Անատոլեայ եւ Թեոդոսեայ եւ այլոց սրբոց. იხ. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Բ, Վենետիկ, 1874, გვ. 438.

ფლმ: ფლმნ: ფილმ – თ̃ა მაისსა ი̃, წამებაჲ წმიდისა ფილემონ მენესტჳსაჲ: ათონის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის №57 ხელნაწერი, 294v-302v. Վկայաբանութիւն սրբոյն Փիլիմոնի Քորողի, որ թարգմանի գլուխ գուսանաց եւ Ապողղոսի զրակարդացի եւ Արիանոսի դատաւորին եւ այլոցն. იხ. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Բ, Վենետիկ. 1874, გვ. 476.

ფლპ.მოც. – წამებაჲ წმიდისა ფილიპე მოციქულისაჲ იუფრიმე ქალაქსა: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX-XI სს ხელნაწერთა მიხედვით). ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 313.
Վկայաբանութիւն սուրբ առաքելոյն Փիլիպպոսի որ վկայեաց Յեպիփիմէս քաղաքի. იხ. թանգարան հայկական հին եւ նոր դպրութեանց. Գ. Անկանոն գիրք առաքելականք. Վենետիկ. 1904, გვ. 300-332.

ფოკა – თ̃ა ივნისსა ლ̃, წამებაჲ წმიდისა მონამისა ფოკაჲსი: ათონის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის №57 ხელნაწერი, გვ. 339r-345v. Պատմութիւն վարուց սրբոյն Փոկասու Եպիսկոպոսի. იხ. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Բ, Վենետիկ. 1874, გვ. 485.

ქ.ცხ. – ქართლის ცხოვრება, ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს.ყაუხჩიშვილის მიერ, ტ.I, 1955.

ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი. ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953. Քարթլիս ցխովրեբայի կամ Վրաց պատմության հին հայերեն թարգմանութիւնը. Վրացերեն բնագիրը եւ հին հայերեն թարգմանութիւնը ուսումնասիրությամբ եւ բառգրքով. լույս ընծայեց Իլիա Աբուլաձեն. Թբիլիսի. 1953.

ღთშ.შობ.: ღშობ.: ღმშობ. – თქუმული ღმრთისმშობლისა შობისათჳს. ივ.ჯავახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, დასაბეჭდად მოამზადა ივ.ჯავახიშვილის სახელობის კაბინეტმა, თბ., 1947, გვ. 184-193.

შ.:შუშ. – წამებაჲ წმიდისა შუშანიკისი დედოფლისაჲ: იაკობ ცურტაველი, მარტჳლობაჲ შუშანიკისი, ქართული და სომხური ტექსტები გამოსცა, გამოკვლევა, ვარიანტები, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ილია აბულაძემ. თბ., 1938. Յակոբ Ցուրտաւեցի վկայաբանութիւն Շուշանկայ. վրացական եւ հայկական բնագրերը ուսումնասիրությամբ. վարիանտներով. բառարանով եւ ցանկերով լույս ընծայեց Իլիա Աբուլաձեն, Թբիլիսի. 1938.

წამ.იაკ. – წამებაჲ წმიდისა იაკობისი, რომელი იწამა ქუეყანასა სპარსეთისასა, ქალაქსა, რომელსა ჰრქჳან ბალღა, სადად მეფისა მიერ უშჯულოჲსა: კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A-95 ხელნაწერი, გვ. 1183-1194. Վկայաբանութիւն սրբոյն Յակովբայ Մծբնայ հայրապետիկ. . იხ. Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց. հատոր Բ, Վենետիկ. 1874, გვ. 83.

წარტყ. იერუს. – თქუმული ნეტარისა (...ტატი) მონაზონისაჲ, რომელი დამკჳდრებულ იყო ლავრასა წმიდისა საბაჲსა, რომელი თქუა წარტყუენისათჳს ქრისტეს ჯუარისა, რომელიიგი არს ძელი ცხორებისა ჩუენისაჲ... კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H-341 ხელნაწერი, გვ. 611-719.

წყაროსთ. ოთხ. ანდ. წყრსთ. ოთხ. – წყაროსთავის ოთხთავის ანდერძი. კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q-907 ხელნაწერი.

წნტყ. წწყლ. – იხ. საქ. წწყ.

ხანმტ. მრთ. – ხანმეტი მრავალთავი. აკ. შანიძე, ხანმეტი მრავალთავი, ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, VII, ტფ., 1926, გვ. 98-159.

ხარალ. – წამებაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მღდელთმოწამისა ხარალამპესი. კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტი, H-341 ხელნაწერი, გვ. 124-146.

ხარიტ.; ხარიტ. წამ. – ცხორებაჲ და განგებაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ხარიტონისი, მოღუაწისაჲ და აღმსაარებელისაჲ მართლისა სარწმუნოებისაჲ. ბრიტანეთის მუზეუმის Add-11281 ხელნაწერი, გვ. 145r-162r.

ჯუანშ. – ჯუანშერი. ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი. ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953, გვ. 139-199.

ჰებრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ჰრომ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ხელნაწერები

A-35, A-65, A - 92, A-135, A-142, A-484, A-1335, A-1399 – კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. A ფონდის ხელნაწერები.

Ath-11, Ath-12, Ath-17 – ათონის ივერიის მონასტრის ქართული კოლექციის ხელნაწერები (რ. ბლეიკის კატალოგის მიხედვით).

H-341, H-622, H-1660, H-1741, H-2251 – კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. H კოლექციის ხელნაწერები.

Jer-36, Jer-140, Jer-156 – იერუსალიმის საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ქართული ხელნაწერები (რ. ბლეიკის კატალოგის მიხედვით).

K-176 – ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმის №176 ხელნაწერი.

Q-1062 – კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. Q ფონდის №1062 ხელნაწერი.

S-407, S-1141, S-1463 – კ.კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. S ფონდის ხელნაწერები.

Sin-6, Sin-8, Sin-11, Sin-50, Sin-68, Sin-97 – სინას მთის წმ. ეკატერინეს მონასტრის ქართული კოლექციის ხელნაწერები (ნ. მარისა და ივ. ჯავახიშვილის კატალოგების მიხედვით).

ლიტერები

Ⴀ (შემოკლებასთან „ფს“) – ფსალმუნის Ⴀ რედაქცია. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

Ⴀ (შემოკლებასთან „საქ. მოც.“) – „საქმე მოციქულთაჲს“ Ⴀ რედაქციის ტექსტი. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⴀ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან) – სინას მთის ხელნაწერების ტექსტი. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⴁ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან) – Ⴁ რედაქციის ტექსტი, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⴁ (შემოკლებასთან „ბალ“) – ბალავარიანის Ⴁ რედაქცია, იხ. ბალ.

Ⴂ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან) – Ⴂ რედაქციის ტექსტი, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⴂ (შემოკლებასთან „საქ. მოც.“) – „საქმე მოციქულთაჲ“-ს Ⴂ რედაქციის ტექსტი, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⴂ (შემოკლებასთან „ფს“) – ფსალმუნის Ⴂ რედაქცია, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⴂ (შემოკლებასთან „ბას. კეს. ექუს. დღ“) – ბასილი დიდი, ექუსთა დღეთაჲ, ტექსტი გამოსცა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო მ.კახაძემ, თბ., 1947.

A იხ. მრთ. A.

A (შემოკლებასთან „სბსტ“) წამებაჲ წმიდათა ორმეოცთაჲ, რომელნი იწამნეს სებასტია ქალაქსა“ – ს A რედაქცია. იხ. სბსტ.

B იხ. მრთ. B.

B (შემოკლებასთან სბსტ) – წამებაჲ წმიდათა ორმეოცთაჲს“... ტექსტის B რედაქცია, იხ. სბსტ.

Brt. იხ. ი.ურპ.

C (მთ; მრ; ლ; ი. შემოკლებებთან) – ადიშის ოთხთავი, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

C იხ. მრთ. C.

D იხ. მრთ. D.

D (მთ; მრ; ლ; ი. შემოკლებებთან) – ჯრუჭის ოთხთავი, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

E (მთ; მრ; ლ; ი. შემოკლებებთან) – პარხლის ოთხთავი, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

E იხ. მრთ. E.

F იხ. მრთ. F.

Frg. რიცხვ. Fr. რიცხვთა – (რიცხუთაჲ). ილია აბულაძე, ქართული ბიბლიის ძველი ხელნაწერის რამდენიმე ფურცელი, უნივერსიტეტის შრომები, XVIII, 1941, თბ., გვ. 149-158.

J იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

O იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

pb. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

Q (დამოწმებებში პავლეს ეპისტოლეებიდან) – K-128.

S იხ. მრთ. S.

ა

აარნეს იხ. საარება.

აბა იხ. აბბა.

აბა, ჰაბა O, ապա (აბა, მაშ!): დასცხერ აბა, რომლისათჳსცა-იგი გნადოდა, მოგეცა შენ, դադարեա որում փափաքէիրդ. տուաւ քեզ *ფლკტ. 137,26*; ჰაბა, მალე ყავ, რაჲცა გნებავს, O, արա զամենայն ինչ. յոր եւ յօժարեսցէ սիրտ քո *I მფ. 14,7.*

აბანო-ჲ բաղանիք, լուանալի (საბანელი სახლი); იბანებიან აბანოებსა, լուանին իբաղանիս. *მ.ცხ. 222r-242*; შევიდა აბანოსა მას, եմուտ ի լուանալին. *მრთ. E. ფოკ. 345,7 – 501,23.*

აბბა, აბა, աբբա (მამა); და იტყოდა: აბბა, მამაო ჩემო. C, და იტყოდა: აბა, მამაო DE, եւ ասէ աբբա հայր *მრ. 14,36.*

აგარაკ-ი ագարակ. անդ, անդաստան, արտավար, պարտէզ, աւան, բուրաստան. (მიწა, მამული, რომელიც მუშავდება, ნათესი ან უთესი, – ყანა; ბოსტანი, აგარაკი, ველი. ქალაქის გარეუბანი, სანახები, დაბა). რაჲთა მივიდენ გარემოსა აგარაკებსა C, რაჲთა წარვიდენ გარემო დაბნებსა DE, զի երթեալ շուրջ յագարակս. *მრ. 6,36;* ექუს წელ დასთესო აგარაკი შენი O, զվեց ամ վարեսցես զանդ քո. *ლევ. 25,3;* რომელი მოვიდოდა აგარაკით C, მომავალი ველით DE, որ գայր յանդէ *ლ. 23,26*; იყო მუნ ნაწილი აგარაკისაჲ სავსე ქრთილითა, էր մասն ինչ անդաստանին լի գարեաւ. *I ნშტ. 11,13;* აქუნდა... აგარაკები... ნაყოფიერნი და ფრიად კეთილნი, էին նորա արտավարք քազաքերք եւ ընտիրք . *მრთ. A. ანატ. 202-19,15*; მოგუეცა ჩუენ სამკჳდრებელი აგარაკისა და ვენაჴისაჲ O, ետուր մեզ անդ ժառանգութիւն անդոց եւ այգեաց. *რიცხ. 16.14*; წარვიდა იგი მუშაკობად თჳსსა აგარაკსა, գնաց ի գործ իւր ի պարտէզ *მცხ. 171-188*; მისცენ... აგარაკები ქალაქთაჲ გარემოჲს მათსა, բուրաստանս շուրջ զքաղաքօք իւրեանց տացեն *რიცხ. 35,2;* სახლნი, რომელნი იყვნეს აგარაკსა, რომელთა არა აქუს ზღუდე გარემო B, სახლნი ველისანი რომელთა არა იყოს ზღუდე S, տունք որ յաւանս իցեն. որոց պարիսպ ոչ գուցէ *ლევტ. 25,31.*

აგება იხ. აღგება.

აგებულება անդամ. հասակ (სხეული): დალპების... ყოველივე აგებულებაჲ მისი, փտե եւ նեխէ զամենայն անդամս նորա *მ.ცხ. 317v-344*; უწყის თჳთოეულისა აგებულებაჲ, գիտե զամենեսեան եւ զհասակս *მ.ცხ. 231r-250.*

აგვა იხ. ალგვა.

აგზება იხ. ალგზება.

აგიართ იხ. აღსაარება.

აგურ-ი աղիւս (გამომწვარი ალიზი): შეუძლო ქალაქი ქმნად... გარემოს მისსა მოიქმოდა აგურითა... շինեաց զաշտարակն... աղիւսով պատելով զայն. *ქ.ცხ. 156,4-6.*

=ად ի + անորոշ դերբայ (ի მასდართან): განკურნებად მათდა ի բժշկել զնոսա *ლ. 5,17.* ըստ + սեռական հոլով (ըստ ნათესაობით ბრუნვასთან): ღირსად კეთილისა მის სიბერისა მისისა ըստ արժանի ծերութեան *დ-დ. 128,22.* առ ի + սեռական հոլով անորոշ դերբայի (առ ի ნათესაობით ბრუნვასთან მასდარისა): განსარისხებლად առ ի բարկացուցանելոյ *II ნშტ. 33,6;* առ+ի+ հայցական հոլով (առ ի შემასმენლობით ბრუნვასთან): საკურნებელად სნეულთა առ ի բժշկութիւն հիւանդոց *მსკ. 53,16.*

=ად-ად ըստ + սեռական հոլով (ըստ ნათესაობით ბრუნვასთან): დღესასწაულად დღესასწაულად ըստ տօնի *C მთ. 27,15;* ჴევად ჴევად ըստ գաւառաց գաւառաց *ნრს.70,10.*

ადამა, ადამატ-ი, ადამანტ-ი ադամանդ. անդամանդ (ალმასი): ჴელსა მისსა ადამაჲ, ի ձեռին իւրում ադամանդ. *ამოს 7,7;* ჴელთა მისთა ეპყრა ადამანტი, ի ձեռին իւրում ունէր ադամանդ. *მრთ. S. ი. ოქრ. გურიტ. 228,24-136,165*; ვითარცა ეუწყა გული მათი, ვითარცა ადამატი, შეუჭრეთელი და მიუდრეკელი, զոր իմացեալ զանդամանդեայ սիրտս նոցա եւ զանհրապուրելի խորհուրդս *ისკ. 15,6.*

ადამანტიანი, ადამანტინე ադամանդեայ (ანდამატური, ანდამატისა): მდგომარჱ ზღუდეთა ზედა ადამანტიანისათა, կայր ի վերայ ադամանդեայ պարսպի *ამოს 7,7*; დგა ადამანტინესა ზედა ზღუდესა, կայր ի վերայ ադամանդեայ պարսպաց. *მრთ. S. ი. ოქრ. გურიტ. 228,24-136,165.*

ადამეან-ი ադամեան (ազգ). ադամայն (ადამის ტომთაგანი); წინაშე ყოველთა ადამეანთა, առաջի... ամենայն ադամեան ազգի *მ.ცხ. 83v-94*; საშიში ყოველთაგან ადამეანთა, երկիւղ մեծ իցէ ամենայն ադամայնոցս *მ.ცხ. 85v-91.*

ადარ-ი ադար (ებრაელთა მეექვსე თვე, მარტი): პირველსა მას დღესა თუესა ადარ და ნესასა, რომელ არს იგრიკაჲ და ვარდობაჲ; ჩუენებაჲ იხილა O, յառաջնում աւուր ամսոյն Ադարայ, որ է հայերէն արեգ. տեսիլ ետես *ესთ. 1.2*

ადგიდ=გება յարդարել (გამართვა, მოწყობა, მოწესრიგება), հաստատել (განმტკიცება, დამყარება წესრიგისა): ადგიდ-აგოს ყოველი, եղիա... յարդարեսցէ զամենայն C, *მრ. 9,11;* ადგიდ-აგოს ყოველი, հաստատեսցէ զամենայն *მთ. 17,11.*

ადგილ-ი տեղի. վայր. կողմն (ალაგი, ადგილი, მხარე): განვიდეს იგი ურწყულთა ადგილთა, շրջի ընդ անջրդին տեղիս *მთ. 12,43*; იყვნენ ძრვანი ადგიდ-ადგიდ DE, եղիցին շարժմունք ի տեղիս տեղիս *მრ. 13,8;* მიიღიან თვსსავე მას ადგილსა წინანდელსა, տանին յառաջին տեղին. *ფიზ. V 12,17*; ადგილსა მწუანვილსა მუნ დამამკვდრა მე, ի վայրի դալարւոջ անդ բնակեցոյց զիս *ფს. 22,2*; შეკრიბნა იგინი ერთსა ადგილსა, ժողովեալ զնոսա ի մի վայր. *მსკ. 37,22* მოვიდა ადგილთა ტჳროსისა, գնաց ի կողմանս Տիւրոսի *მთ. 15,21;* იდვა... ერთსა ადგილსა C, կայր ... ի մի կողմն *ი. 20,7.*

ადგილად աղագս (-თჳს, გამო): არცა ერთისა მიზეზისა ცემად მჴდომისა ადგილად გინებისა, մի՛ ինչ պատճառս տալ հակառակորդին ի հայհոյութեան աղագս *I ტიმ. 5,14.*

ადგილ(ის)-პყრობა զտեղի առնուլ (შედგომა, შეჩერება, დარჩენა, „დადგრომა"): ადგილ-იპყრა მუნ, სადა იყო, ორ დღე, C, და-ღა-ადგრა ადგილსა მას, სადაცა იყო, ორ დღე DE, զտեղի կալաւ անդէն ուր էրն աւուրս երկուս *ი. 11,6.*

ადგილ(ის)-ცემა զտեղի թողուլ. զտեղի տալ (დათმობა): ადგილ ნუ სცემ, մի՛ թողուր զտեղի քո. *ეკლ. 10,4;* ნუცა სცემთ ადგილ ეშმაკსა, մի՛ տայք տեղի Սատանայի. *ეფეს. 4,26.*

ადგილობან-ი տեղի. բնակութիւն (ადგილი, საცხოვრისი) უკუეთუ დასხნენ იგინი, ადგილობანსვე ისხნენ, եթէ դնիցէք ի գետնի, անդէն ի տեղւոջ մնան. *ეს. 46,7;* რამაჲ ადგილობანს ეგოს, հռամ ի տեղւոջ իւրում կացցէ *ზაქ. 14,10*; კაცნი ალჰფხურნა ადგილობნით O, զարս հզօրս եհան ի բնակութենէ *ზირ. 29,25.*

ადგმა იხ. აღდგმა.

ადგომა იხ. აღდგომა.

ადვილ-ი դիւրին. թեթեւ. փոքր. դիւրութիւն. (არა ძნელი, იოლი, სუბუქი, მცირე) : ძნელოვანნი ყოველნი ადვილად გარდაიქცენ O, եղիցին ամենայն դժուարինք դիւրինս *ეს. 40,4.* ყოველი სიტყუაჲ ადვილი განსაჯიან მათ, զամենայն բան թեթեւ ինքեանք դատէին *გამოსლ. 18,26*; სიტყუაჲ ადვილი განსაჯონ მათ, զփոքր ինչ դատաստան ինքեանք դատեսցին *გამოსლ. 18,22*; ვითხოვდით ადვილსა და განმარჯუებასა ჩუენსა შვილთა ჩუენთათვს. խնդրել դիւրութիւն եւ յաջողութիւն մեզ եւ որդւոց մերոց *I ეზ. 8,51.*

ადვილ, ადვილად դիւրաւ. դիւրաբար (იოლად, არა ძნელად, მსუბუქად); ყოველივე ძნელი ადვილ იქმნების, ամենայն դժուարինքն դիւրաբար լինիցին *მ.ცხ. 46v-38*; ადვილად იხილვების მოყუარეთა მისთაგან O, դիւրաւ երեւի սիրողաց իւրոց *სიბრ.სოლ. 6,13.*

ადვილად მორჩილი դիւրահնազանդ *მ.ცხ. 54v-45.*

ადვილად საშობელი դիւրածին (ის, რაც იოლად იშვება, იშოვება): ადვილად საშობელი ანთრაკი, դիւրածին ակն *ფიზ. XXII 28=34.*

ადვილად შესამუსრველი դիւրաբեկ (ის, რაც იოლად ტყდება); ნივთისაგან მიწოვნისა ადვილად შესამუსრველი ჭურჭერი, და გამოქანდაკებულსა იქმს, ի հողեղէն նիւթոյ դիւրաբեկ անօթս եւ դրօշեալս գործէ. *სიბრ.სოლ. 15,13.*

ადრე վաղվաղակի. արագ. վաղագոյն. ընդ հուպ. հուպ ընդ հուպ. ի մօտոյ (მალე, სწრაფად, საჩქაროდ, მაშინვე): განვედ ადრე უბანთა, ել վաղվաղակի ի հրապարակս *ლ. 14,21;* მალედ, ადრე მოვლენ O, վաղվաղակի արագս ընթասցին *ეს. 5,26;* ადრე (მეყსეულად DE) მომიძღუანოს იგი აქა, վաղվաղակի առաքեսցէ զնա այսր *მრ. 11,3;* იყავ მართალ განმზრახველ... ადრე C, լեր իրաւախոհ... վաղագոյն *მთ. 5,25*; მოვიდე თქუენდა ადრე, եկից հուպ ընդ հուպ *I კორ. 4,19*; მეცა ადრე მოვიდე, եւ ես իսկ ընդ հուպ եկից *ფლპ.2,24;* ვესავ ადრე ხილვასა შენსა, ակն ունիմ ի մօտոյ իսկ տեսանել զքեզ *III ეპ. იოან. 1,14.*

ადრე վաղիւ (ხვალ): რომელი დღეს არს და ადრე წარწყმდების, որ այսաւր է եւ վաղիւ կորնչի. *მსკ. 4,4-4,1.*

ადრევე ի վաղուց հետէ (წინათვე): ადრევე მოკუდა ესე, ի վաղուց հետէ մեռաւ *ვარ. 376,14-813.*

ადრითგან ի վաղուց հետէ (ადრიდანვე): წინაჲსწარ ადრითგან იცოდა იგი, յառաջագոյն գիտեր զնոսա ի վաղուց հետէ. *სქ. 66ყ. ვ.*

ადრე-ადრე վաղվաղակի. արագ արագ. փոյթ ընդ փոյթ (მალე, სასწრაფოდ): აღდგა ადრე-ადრე და განვიდა, յարեաւ վաղվաղակի եւ գնաց *ი. 11,31;* ადრე-ადრე შთამოიხუნის ჴელნი თჳსნი ქუე, արագ արագ առնոյր զձեռս իւր ի վայր *მ.ცხ. 305r-331;* არა ადრე-ადრე გამოვალნ მიერ, ոչ փոյթ ընդ փոյթ ելանէր ի նմանէ *მ.ცხ. 68v-80.*

ადრე-მილება վաղամեռիկ լինել (ადრე აღსრულება): ადრე მილებისათჳს შვილისა ხატი შეექმნა, վաղամեռիկ լինելոյ որդւոյ իւրոյ արար պատկեր *სიბრ. სოლ. 14,15.*

ადრე-ყოფა փութալ (სწრაფა): ადრე-ყავ და შესუარე სამი საწყაული სამინდოჲ და ქმენ ყურბეული O, փութա, թրեա գրիւս երիս ալեր նաշիոյ եւ արա նկանս *დაბ.18,6.*

აელვება պաղպաջ, փայլիւն (ბრწყინვა): გარდაიქცა თმაჲ თეთრად აელვებასა მას შინა G, փոխեալ իցէ մազն ի սպիտակ ի փայլուն. *ლევ. 13,25.*

აერ-ი || ჰაერ-ი օդ, հողմ (ჰაერი, ქარი): აერნი იცვალნენ, օդք փոխեսցին *III ეზ. 5,6;* აერი მკსინვარჱ, օդն դառնաշունչ *40 სებ. შრ.I, 115,8-115,8;* დამოეკიდა მეფჱ იგი ზე აერთა, կախեցաւ թագաւորն զօդոյ *ფლკტ. 141,13-449,18;* ეგრე ვიჭირვი, ვითარცა არა აერსავსცემ, այնպէս մրցիմ. որպէս ոչ թէ զհողմս ինչ կոծելով *I კორ. 9,26;* ბნელისა წყალნი ღრუბელთა შინა ჰაერისათა, խաւարային ջուրք մինչեւ յամպս օդոց *ფს.17,12;* სიფიცხლისა მისგან ჰაერთა ზამთრისათა, ըստ խստաշունչ օդոյն ձմերայնոյն *ნრს.73,7;* არღარა იქმნა გარდაკუეთაჲ ჰაერთა და წჳმათაჲ, ոչ եղեւ հանդարտել օդոյ *მ.ცხ. 420r-471.*

აეროვან-ი միջոց („უსართულო“): განზომა სივრცე იგი ეზოჲსაჲ მის აეროვნისა მისგან ბჭისა შინაგანისა უსართულოდ მიმართ J, չափեաց զլայնութիւն սրահին ի միջոցէ դրանն արտաքնոյ մինչեւ ցմիջոց դրանն ներքնոյ *ეზეკ.40,19.*

ავაზა-ჲ, ავაზნ-ი յովազ (ვეფხვის სახეობა, მხეცი): ვექმნე მათ, ვითარცა ავაზა და ვითარცა ვეფხი გზასა ზედა J, եղէց նոցա իբրեւ զյովազ եւ իբրեւ զինձ ի ճանապարհին *ოვსე. 13,7;* ავაზნი მშჳდ არს, ჯეკმა და ყუდრო, յովազն կարի հանդարտ եւ զգաւն. *ფიზ.XIX 17-22.*

ავაზაკ-ი աւազակ, հէն (მტაცებელი, ქურდი): რომელი არა შევიდეს კარით ეზოსა ცხოვართასა, ... იგი მპარავი არს და ავაზაკი, որ ոչ մտանէ ընդ դուռն ի գաւիթ ոչխարացն ... նա գող է եւ աւազակ *ი. 10,1;* შევიდეს შენდა ... ავაზაკნი ღამჱ, մտեալ էր առ քեզ կամ աւազակաց գիշերոյ *აბდ. 1,5;* ვითარცა ავაზაკსა ზედა მოსრულ ხართ მახჳლითა და ნათებითა, իբրեւ ի վերայ աւազակի ելէք սուսերօք եւ բրօք *ლ. 22,52;* მოსწყჳდნეს ავაზაკთა, რომელნი-იგი მოუჴდეს მათ ზედა, կոտորեաց հէնն եկեալ ի վերայ նոցա *II ნშტ. 22,1.*

ავაზაკთმთავარ-ი աւազակապետ (ყაჩაღთა, მძარცველთა უფროსი, მეთაური): განიყვანეს იგი მთად და ყვეს იგი ავაზაკთმთავარი *მ.სწ. 291,36.*

ავაზან-ი աւազան. սան („სიავ-ი“, აუზ-ი, ემბაზ-ი, საბანელი; ქვაბი): მოაბ, ავაზანი სასოებისა ჩემისაჲ მოაბ, სიავი სასოებისა ჩემისაჲ մովաբ աւազան յուսոյ իմոյ *ფს. 107,10*; დადგეს ჯურღმულსა ზედა ავაზანისასა O, կացին ի վերայ ջրմղին վերնոյ աւազանին *IV მფ. 18,17;* იყვნენ ავაზანნი სახლსა უფლისასა, եղիցին սանք ի տան տեառն *ზაქ. 14,20.*

ავაზნ-ი იხ. ავაზა.

ავან-ი աւան („სოფელი“, დაბა, დიდი სოფელი): დაჰმარხა ავანსა თილს, թաղեաց ի թիլն աւանի *ნრს. 79,5;* წარვიდა... სოფელსა თილს գնայր ... ի թիլն աւան *არსტ. 67,1.*

ავანდაგირ-ი աւանդական գիրք (საისტორიო წიგნი): ვითარცა იტყჳან ავანდაგირსა უწყებისასა, ვითარცა გჳაუწყებს განგებასა სომხითისასა წიგნი, რომელსა ეწოდების ავანდაგირი, რომელ არს პატმოთინი, որպէս ասեն յաւանդական գիրս պատմութեանց *თევდრ. 552-59,7.*

ავარ-ი աւար („წარმონალები“, ნაძარცვი, ალაფი): ავარი და ნატყუენავი და საფასჱ განუყოს მათ, զաւար եւ զկապուտ եւ զստացուածս բաշխեսցէ նոցա *დან. 11,24;* მოიღე თავსნიერი ავართა ნატყუენავისაჲ G, მოიღე მეათედი წარმონალებისა მის ნატყუენავისა B, առ զհամար աւարի գերութեանդ *რიცხ. 31,26;* უკუეთუ ავრის ყოფად მოხვალ შენ O, յառ յաւար արշաւեալ գաս *ეზეკ. 38,13;* ალიჭრეს ავარი მისი, աւարեսցէ զաւարնորա *ეზეკ. 29,19.*

ავაჯ-ი եղանակ (კილო, ხმა): ძლევაჲ მოიღეს არა ჴმაჰამოდ გალობითა, არცა ძლისპირთა და ავაჯთა ჟამობითა, ոչ քաղցրաձայն երգով եւ ոչ յեռմուսից յեղանակաւք առնելով *მ.ცხ. 91r-102,1.*

ავთოლოფოს աւթողոփոս (ერთგვარი მხეცი): არს მჴეცი, რომელი იწოდების ავთოლოფოს, է երէ. որ կոչի աւթողոփոս *ფიზ. III 3-6.*

ავლ-ი մոխիր (ნაცარი): იგიცა ავლ იქმნა, եղեւ իբրեւ զփոշի եւ մոխիր *მ.ცხ. 440r-512.*

ავლა იხ. წიალ-ავლა.

ავლინ-ი սրահ (ეზო): იხილე, თუ სადა სძინავს დასულებულსა მას, რომელი-იგი იდვა შორის ავლინსა, გინა ეზოსა, գնացեալ տեսցես թէ ուր ննջէ թմրեալն այն յիմարն որ անկեալ կայր ի սրահին *მ.ცხ. 211v-վh II 60.*

ავჟანდა-ჲ օժանդակել (შეწევნა, დახმარება, გამხნევება): ანატოლე ავჟანდა ექმნა წმიდასა ანდრიანეს, Անիտոլի օժանդակէր սրբոյն Ադրիանոսի *ანდ-ანატ. 329-38,19.*

ავრობა աւար (ტაცება): ... ტყუენვაჲ და ავრობაჲ... զաւար եւ զյափշտակութիւն *ეს. 10,6.*

აზავერ-ი եզն (ხარი): მოართუმიდეს მათ აქლემებითა და ჯორებითა და ვირებითა და აზავრებითა საზრდელსა, բերէին նոցա ուղտուք եւ իշովք եւ ջորւովք եւ եզամբք կերակուր *I ნ.შტ. 12,40.*

აზელა կոխել (ფეხით ტკეპნა, თელვა): აზილე [თივაჲ] ბზითურთ და განაჴმე ვითარცა ალიზი, կոխեա ընդ յարդի եւ կարծրացոյ քան զաղիւս *მრთ. D. ს. გაბალ. 334-67,11.*

აზნაურ-ი ազատ. ազնուական. մեծամեծ. զգաստ (თავისუფალი, პატივის მქონე, დიდებული, მოკრძალებული): აზნაურ არიან შვილნი C, ազատ են որդիքն *მთ. 17,26;* აზნაური იყო იგი, ի տոհմէ ազատաց *ვარ. 803-370,16;* მონაჲ ხარ ანუ აზნაური, ծառայ ես եթէ ազատ *თომა 16,32-393,10;* აზნაურნი და უაზნონი სოფლისა ქართლისანი, ազատք եւ անազատք աշխարհին վրաց *შუშ. XVII,7;* კაცი ვინმე აზნაური წარვიდოდა შორსა სოფელსა, այր ոմն ազնուական գնաց յաշխարհ հեռի *ლ. 19,12;* განარისხნეს მსახურნი იგი დედანი აზნაურნი, գրգռեցին զպաշտօնեայ կանայս զգաստս *საქ.მოც. 13,50;* მზა უყო პური ... აზნაურთა გალილეაჲსათა DE, ტაძრობას ჰყოფდა ... მთავართა თანა გალილეაჲსათა C, ընթրիս տայր մեծամեծաց Գալիլեացւոց *მრ. 6,21;* აზნაურნი იგი აღრეულად გლეხითურთ ეტენებოდეს, ազատակոյտ, խառնաճաղանճ ամբոխիւն հանդերձ զմիմեամբք դիզանէին *რიფს. 167,17-90,16.*

აზნაურება-ჲ ազատութիւն. ինքնիշխանութիւն. բարեծնութիւն. պատիւ (თავისუფლება, დამოუკიდებლობა, კეთილშობილება, პატივი): აზნაურებითა მით, რომლითა ქრისტემან განგუააზნაურნა, მტკიცედ სდეგით ազատութեամբն որով Քրիստոս զմեզ ազատեցոյց. պինդ կացէք *გალტ. 4,31;* აზნაურება ինքնիշխանութիւն *გრ.ანძ. შობისათჳს 182-297,39;* მისგან აზნაურებასა და მხიარულებასა სულისასა განიზრახავნ, վասն բարեծնութեանն զշտեմարանս իմաստութեան ընդ միտ ածելով *მრთ.A.ანტ.დ. 21v-ყძ 21,34;* აზნაურებისაგან განვვარდი ჩემისა, անկայ ի պատուոց իմոց *მ.ცხ. 176r-194.*

აზრაპეტ-ი հազարապետ. սենեկապետ (მნე ქვეყნისა ან სამეფო პალატისა): და ვითარცა ესმა აზრაპეტსა სომხითისასა ჴმაჲ იგი ამბოხისაჲ მის, եւ որ հազարապետն էր հայոց. իբրեւ լուաւ զձայն ամբոխին *იზტ. 116,5-116,1;* ბრინკა აზრაპეტმან თქუა, Բրինկաս սենեկապետ ասէ *თევდრ. 354-Uძ 64,6.*

ათ-ი տասն (10): მიეცით, რომელსა აქუს ათი ქანქარი, տուք այնմ որ ունիցի զտասն քանքարն *მთ. 25,28.*

ათ წილ տասնպատիկ (ათ ჯერ): პოვნა იგინი ათ წილ უფროჲს ყოველთა მსახრვალთა და მოგუთა O, գտանէր զնոսա տասնպատիկ առաւել քան զամենայն զէտս եւ զմոգս *დან.1,20.*

ათ-ი ათას-ი տասն հազար (10 000), დაჯდეს და განირაცხოს, თუ შესაძლებელ არს ათითა ათასითა შემთხუევად ოცითა ათასითა მომავალისა მის ზედა, ոչ նստեալ նախ խորհիցի. եթէ կարող իցէ տասն հազարաւ զդէմ ունել զայնորիկ որ գայցէ ի վերայ նորա քսան հազարաւ *ლ. 14,31.*

ათაბაგ-ი աթապակ (მთავარი, დიდი მამა, მეფის მამა): მათვე დღეთა სულტნისათა მიმავალი ათაბაგი რანისა ალსანდული, ի նմին ժամանակի աթապակն Ռանայ Ասխանդուլն գայ ... առ սուլտանն *ქ.ცხ. 250,16-10.*

ათას-ი հազար (1 000): ათასნი ათასთანი ჰმსახურებდეს მას, հազարք հազարաց պաշտէին զնա *დან. 7,10.*

ათას ოთხას-ი հազար եւ չորեք հարիւր *II ნშტ. 1,14.*

ათასეულ-ი հազար. հազարաւոր. (1000; ათასიანი; ათასისთავი): ათასეულნი წარუმართებენ მას, հազարք են ուղղիչք *მრთ. S. კირ. იერ.=167,22-295,25;* მცირედი იგი იყოს ათასეული O, սակաւաւորն հազարաւոր եղիցի *ეს. 60,22;* ბევრეული და ათასეული ერისაჲ, բիւրաւորք եւ հազարաւորք մարդկան. *დ.არიოპ. 138,27;* հազարապետ (მნე ან განმგებელი ქვეყნისა): იყვნენ ვითარცა ათასეულნი იუდასა შორის, եղիցին իբրեւ զհազարապետս ի մէջ Յուդայ *ზაქ. 9,7.*

ათასისთავ-ი հազարապետ (მეთაური ათასეულისა): ათასისთავმან მან... შეიპყრეს იესუ და შეკრეს, հազարապետն ... կալան զՅիսուս եւ կապեցին *ი. 18,12;* ტაძრობას ჰყოფდა... ათასისთავთა თანა C, ընթրիս տայր... հազարապետաց *მრ. 6,21;* დაადგინენ იგინი მათ ზედა ათასისთავად, կացուսցես զնոսա ի վերայ դոցա հազարապետս *გამოსლ. 18,21.*

ათასისმთავარ-ი հազարապետ (მეთაური ათასეულისა): ათასისმთავარნი ისრაჱლისანი არიან G, են ... հազարապետք Իսրայելի *რიცხ. 1,16.*

ათას წილ հազարապատիկ (ათასჯერ): M *II შ.ჯ. 1,11.*

ათეზოედ-ი տասնփեղկեան (ათფარდიანი): და კარავი იგი ჰქმნე ათეზოედად ზეზისაგან ძახილისა, եւ արասցես խորան տասնփեղկեան ի բեհեզոյ մանելոյ *გამოსლ. 26,1.*

ათერთმეტ-ი մետասան (11): ათერთმეტნი იგი მოწაფენი წარვიდეს, մետասան աշակերտքն գնացին *მთ. 28,16.*

ათეულ-ი տասանորդ (1/10): ათეულსა შევსწირავ ყოვლისაგან მონაგებისა ჩემისა, տամ տասանորդս յամենայն ստացուածոց իմոց *ლ. 18,12;* დაკლებაჲ მეოთხისაჲ მის ათეულისაჲ აღავსე, զպակասումն չորրորդ տասինն լցուցեր B, *სბსტ. 139,25.*

ათეულის აღება տասանորդել (მეათედის მიღება): რამეთუ ათეულსა აღიღებთ პიტნაკისასა და ტეგანისასა და ყოვლისა მხლისასა, զի տասանորդէք զանանուխ եւ զփեգանա եւ զամենայն բանջար *ლ. 11,42.*

ათეულისა მიღება/მოღება տասանորդել („მოათევსება", მეათედის აღება): ათეულისა მიღებად ერისაგან მსგავსად სჯულისა, տասանորդել զժողովուրդն ըստ օրինացն *ჰებრ. 7,5;* მოიღებთ ათეულსა პიტნაკისა[სა] DE, მოიათევსით პიტნაკისაჲ C, տասանորդէք զանանուխ *მთ. 23,23.*

ათეულ(ის)=ყოფა տասանորդել ...მას ზედა არს ათეული..., սակայն եւ ի նմանէ տասանորդեսցեն *ეს. 6,13.*

ათექუსმეტ-ი იხ. მეათექუსმეტე.

ათისთავ-ი տասնապետ (ათეულის მეთაური): დაადგინენ იგინი მათ ზედა ... ათისთავად O, կացուսցես զնոսա ի վերայ դոցա ... տասնապետս *გამოსლ. 18.21*

ათოთხმეტ-ი չորեքտասան (14):

ათორმეტ-ი երկոտասան (12): წარიყვანნა ათორმეტნი იგი, առեալ զերկոտասանսն առանձինն *ლ. 18,31;* ათორმეტ გზის, երկոտասան կրկին *იზტ. 117,20-21.*

ათორმეტის წლის երկոտասանամեայ: ვითარ იქმნა იგი ათორმეტის წლის, իբրեւ լինէր երկոտասանամեայ *ლშ.შობ. 187,16-255,3.*

ათორმეტი ათას-ი երկոտասան հազար (12 000): *// ნშტ. 1,14.*

ათრვამეტ-ი ութուտասան (18): ათრვამეტთა ზედა სილოამს გოდოლი დაეცა, կամ նոքա ութուտասանքն, յորոց վերայ աշտարակն անկաւ ի սելովամ *ლ. 13;14.*

ათშვდმეტ-ი եւթնուտասան (17) */// მეფ. 14,21.*

ათცამეტ-ი, ათსამმეტ-ი երեքտասան (13): ქალაქნი ათსამმეტნი და დაბანი მათნი G, ქალაქები ათცამეტნი და დაბნები მათი S, քաղաքք երեքտասան եւ աւանք նոցա *ისუ ნ. 19,6.*

ათცამეტ წლის երեքտասանամեայ (13 წლის): ისმაელ, ძჱ მისი, ათცამეტ წლის, Իսմայէլ որդի նորա երեքտասանամեայ էր *დაბ. 17,25.*

ათძალ-ი տասնաղի (ათსიმიანი ქნარი): ათძალითა მით საფსალმუნისაჲთა უგალობდით მას, տասնաղեաւ սաղմոսարանաւ սաղմոս ասացէք նմա *ფს.32,2.*

ათხუთმეტ-ი հնգետասան (15): იყო ბეთანია მახლობელ იერუსალჱმსა ვითარ ათხუთმეტ ასპარეზ ოდენ C, էր Բեթանիա մերձ յԵրուսաղէմ իբրեւ ասպարիսօք հնգետասան *ი. 11,18.*

აკელდამა ակեղդամա („დაბაჲ სისხლისაჲ", აკლდამა): ენოდაცა დაბასა მას თჳსითა სიტყჳთა მათითა აკელდამა, ესე იგი არს დაბაჲ სისხლისაჲ, կոչել գեղաւջն այնմիկ բարբառովն իւրեանց ակեղդամա. այսինքն է՝ գեաւղ արեան *საქ.მოც. 1,19.*

აკიდება იხ. აღკიდება.

აკრება քաղել (შეკრება): აკრიბნა ყრმამან მან საისრელნი იგი O, քաղեաց մանուկն ... զփքինսն *I მფ. 20,38.*

ალ-ი բոց („ცეცხლის ანადენი" – საბა): ჴმამან უფლისამან განკუეთის ალი ცეცხლისაჲ, ձայն տեառն հատանէ զբոց ի հրոյ *ფს.28,7;* ალი პირისა მისისაგან გამოვალს, բոց ի բերանոյ նորա ելանէ *იობ. 41,12.*

ალაბასტრ-ი շիշ (მინის ჭურჭელი): რომელსა აქუნდა ალაბასტრი ნელსაცხებელისაჲ DE, Որ ունէր շիշ իւղոյ *მთ. 26,7.*

ალაგ-ი շաւիղ, ճանապարհ (გზა, ბილიკი, კვალი): წრფელ ყვენით ალაგნი მისნი, ուղիղ արարէք զշաւիղս նորա *მთ. 3,3;* დაამტკიცენ ფერჴნი ჩემნი ალაგთა შენთა հաստատեա զշաւիղս իմ ի ճանապարհի քում *ფს.16,5;* ალაგი ნავისაჲ დანთქუმულისაჲ (შეუძლებელ ცნობად), զշաւիղս նաւի ընդ ծով գնացելոյ (ոչ ճանաչեմ) *იგ.სოლ. 30,19;* ცთომილ არიედ ალაგნი მისნი და არა საცნაურ O, զեղխ են ճանապարհք նորա եւ ոչ յայտնիք *იგ.სოლ. 5,6.*

ალაფ-ი աւար (ნაძარცვი): მოიღეს ... ტყუე და ნატყუენავები და ალაფი ბანაკად G, ածին ... զգերին եւ զկապուտ եւ զաւար բանակին *რიცხ. 31,12.*

ალელუჲა ալէլուիա (ალილუია): გალობს დაუცხრომელად ალელუჲასა ოდენ, ասէ ալէլուիա անդադար *მ.ცხ. 91r-102.*

ალიზ-ი աղիւս, աղիւսակ (უწვავი აგური): მოიღე თავისა შენისა ალიზი... და გამოსწერო მას ქალაქი იერუსალჱმი O, առ դու քեզ աղիւս մի... եւ նկարեսցես ի նմա զքաղաքն Երուսաղէմ *ეზეკ. 4,1;* განაჴმე ვითარცა ალიზი, կարծրացո՛ քան զաղիւս *გაბ.96,21;* აჭირებდეს... თიჴითა და ალიზითა და ყოვლითავე საქმითა ველისაჲთა, եւ կեղէին... ի գործ խիստ կաւոյ եւ աղիւսակի եւ յամենայն գործ դաշտաց *გამოსლ.1,14;* ალიზი, რომელსა არა ედვას ქუეშე საფუძველად ქვაჲ პირსა მდინარისასა, ვერ დაიდგამს იგი ვერცა თუ დღე ერთ, ხოლო გამომცხუარი ცეცხლითა კეცი დაიდგამს უმეტეს ქვისა, աղիւս ն որ ոչ ունիցի հիմն զքարուքսն եւ զհաստատագոյնսն յափն գետոյն շինելոյ եւ ոչ օր մի կացցէ իսկ թրծեալն հրով ագուռ կացցէ *მ.ცხ. 352v-405.*

ალიზისა მოქმედ-ი կաւագործ (უწვავი აგურის მკეთებელი): მსგავს არიან მონაფენი იგი მწვალებელთანი ალიზისა მოქმედთა նման են աշակերտքն հերձուածողաց կաւագործաց, որ զաղիւն արկանիցեն *მრთ. K. ს.გაბალ. 379,31.*

ალიზისა საქმარ-ი աղիւսարկութիւն (უწვავი აგურის კეთება): ნუღარა შესძინებთ ცემად ბზესა ალიზისა საქმარად, մի՛ եւս յաւելուցուք տալ յարդ ժողովրդեանն յաղիւսարկութիւն *გამოსლ. 5,7.*

ალმურ-ი იხ. არმურ-ი.

ალო, ალოვე, ალოეჵ იხ. ჰალო.

ამაზონელ-ი միաստնի (ამორძალი): ამაზონელნიცა იგი მოსწყვდნეს S, եւ զմիաստնիսն կոտորեցին *II ნშტ. 14,15.*

ამათ-ი այս, սա: მსგავსსა ამათსა მრავალსა ჰყოფთ, որ այսմ նման է՝ առնէք *მრ. 7,13;* უფროჲს ამათსა სხუაჲ მცნებაჲ არა არს, մեծ քան զսոսա այլ պատուիրան ոչ գոյ *მრ. 12,31.*

ამათ, ამათა იხ. ესე.

ამათგან-ი ի նոցանէ: შეიმოსა, ვითარცა ერთი ამათგანი, զգեցաւ իբրեւ զմի ի նոցանէ *მთ. 6,29;* ნუ შეურაცხ-ჰყოფთ ერთსა კნინაკსა ამათგანსა, մի՛ արհամարհիցէք զմի ի փոքրկանցս յայսցանէ *მთ. 18,10.*

ამან იხ. ესე.

ამაო, ამავო սնոտի, զուր, ընդունայն, տարապարտուց, սուտ, նանրեալ, նանիր, վայրապար (ფუჭი, ტყუილი): არიან ურგებ და ამაო, անօգուտք են եւ սնոտիք *ტიტ.3,9;* განიზრახვენ ამაოსა, խորհին սնոտիս J, *ეზეკ. 11,2;* წყევაჲ ამავოჲ არავის მიუჴდის, անէծք զուր ումեք ոչ ելանեն *იგ.სოლ. 26,2;* უფალმან იცნის ზრახვანი ბრძენთანი, რამეთუ არიან ამაო, տէր ճանաչէ զխորհուրդս իմաստնոց զի են ընդունայն *I კორ. 3,20;* ნუ მტერ-მოყუარე ექმნები კაცსა ამაოსა, մի՛ թշնամանասէր լինիր մարդոյ ի տարապարտուց *იგ.სოლ. 3,30;* არა შეიწყნარო სასმენელი ამაოჲ, զհամբաւ սուտ մի՛ ընդունիցիս *გამოსლ. 23,1;* გული მათი ამაო არს, սիրտք նոցա նանրեալք են *ფს.5,10;* ამაოსა იტყოდა კაცი მოყუსისა თვსისათვს, ի նանիր խօսեցաւ այր ընդ ընկերի իւրում *ფს. 11,3;* ამისი ამაო არს მსახურებაჲ, այնպիսւոյն վայրապար է կրօնաւորութիւնն *ეპ.იაკ. 1,26.*

ამაოდ ზზ. (ի)զուր, ի նանիր, ընդունայն, տարապարտուց (ფუჭად, ტყუილუბრალოდ): ამაოდ მსახურებენ მე DE, ცუდად მსახურებენ მე C, զուր պաշտեն զիս *მთ.15,9;* ამაოდ და ცუდად, զուր եւ տարապարտ *ეს. 30,7;* სიძულილით ამაოდ მომიძულეს მე, ատելութիւն զոր ի նանիր ատեցին զիս *ფს. 24,19;* არა ამაოდ მადლი იგი ღმრთისაჲ შეიწყნაროთ, մի ընդունայն Աստուծոյ ընդունել ձեզ *II კორ. 6,1.*

ამაოჲსმოქმედ-ი ընդվայրագործ *ფილ. 152,33-464,28.*

ამაოჲსა მეტყუელ-ი զրախօս *ტიტ. 1,10.*

ამაო(ჲს)ქმნა ընդունայնանալ ამაო ვიქმენ ფრიად, ընդունայնացայ յոյժ *I ნშტ. 21,8.*

ამაოება-ჲ նանրութիւն, ունայնութիւն, ընդունայնութիւն (ცუდი, უქმობა, არარაობა): რად გიყუარს ამაოებაჲ და ეძიებთ სიცრუვესა? ընդէ՞ր սիրէք զնանրութիւն եւ խնդրէք զստութիւն *ფს.4,3;* არა მიხედნა ამაოებასა, არცა სიცბილსა ტყუილისასა Ⴂ, არა მიხედნა მან ცუდსა, არცა უცნებასა ტყუილისასა Ⴀ, ոչ հայեցաւ նա ի նանրութիւն եւ ոչ ի մոլորութիւն սուտ *ფს. 39,5;* ვლენან ამაოებითა გონებისა მათისაჲთა, զնան ունայնութեամբ մտաց իւրեանց *ეფეს. 4,7;* ამაოებასა დაემორჩილა დაბადებული, ընդունայնութեան արարածն հնազանդեցան *პრომ. 8,21;* ამაოებაჲ ამაოთაჲ, ყოველივე ამაო O, ունայնութիւն ունայնութեանց ամենայն ինչ ընդունայն է *ეკლ. 1,2.*

ამართება იხ. ალმართება.

ამას იხ. ესე.

ამაღლება იხ. ალმაღლება.

ამბავი იხ. ჰამბავ-ი.

ამბარ-ი ամբար (სულნელია ერთგვარი): წარმოიღეს ხარკი ... მუშკი – ლიტრა ათასი, ამბარი – ეგზომვე, առին հարկս. մուշկս եւ ամբարս. հազար հազար լտերս *ქ.ცხ. 172,7-9.*

ამბარ-ი կերակուր (საჭმელი, საჭამადი): ამბარსა განუყოფდეს ჴელმწიფეთა, տայ կերակուր իշխանաց. *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ. 114,2.*

ამბორ-ი համբոյր (კოცნა): ნუ მისცემ ამბორსა ყრმასა, մի՛ տացես համբոյր մանկան *მ.ცხ. 174r-191.*

ამბორება համբուրել (კოცნა): *II მფ. 20,9.*

ამბორ(ის)-ყოფა համբոյր, համբուրել („მოკითხვა", კოცნა): მოიკითხევდით ურთიერთას ამბორისყოფითა წმიდითა, Ողջոյն տաջիք միմեանց ի համբոյր սրբութեան *პრომ. 16,16;* ამბორსუ-

ყო მას DE, მოიკითხა იგი C, համբուրեաց զնա *მრ. 14,45.*

ამბოხ-ი ամբոխ, խռովութիւն, աղմուկ (მასა, ხალხი; „შფოთი", არეულობა): იესუ მიჰრიდა ამბოხისა მისგან მოადგილსა მას C, Յիսուս խույս ետ վասն ամբոխին ի տեղւոջէ անտի *ი. 5,13;* ყოველი იგი ამბოხი შეუდგა მათ, Ամենայն ամբոխն զկնի նորա փողեալ *რიფს. 171,5-98,3;* უფროჲსი ამბოხი იქმნებოდა C, უფროჲსღა შფოთი იქმნების DE, առաւել խռովութիւն լինի *მთ. 27,24;* ამბოხი იქმნა სოფელსა მას იონთასა, խռովութիւն լինէր ի մէջ Յունաց աշխարհին *რიფს. 166,6-86,3;* ამბოხი ჴვეილისაჲ შეიქმნა, եղեւ աղմուկ աղաղակի *თეკ. 113,16.*

ამბოხება ամբոխել, խռովութիւն, խառնակութիւն („შფოთი", არევ-დარევა, აღშფოთება, არეულობა): იხილო შემდგომად სამისა დღისა ამბოხებაჲ O, եղիցի երկիր ամբոխեալ *III ეზრა 5,4;* რაჲთა არა ამბოხება იყოს C, რაჲთა არა შფოთი იყოს DE, զի մի խռովութիւն լինիցի *მთ. 26,5;* სადა-მე უკუე არიან აწ პირველ მცირედისა ამბოხებანი იგი და ჴმანი, Ուր են այժմու սակաւ խառնակութիւնք եւ ձայնք *ეპიფ. კჳპ.=დაფლვისათჳს 4,92-418.*

ამბოხის-აღდგინება ամբոխել (აღელვება, აღშფოთება, არეულობა): ამბოხი და ლალადებაჲ და რისხვაჲ აღადგინა მის ზედა, ամբոխէր. աղմկէր. բարկանայր *მრთ. 5. ი.ოქრ=მარხ. და იონ. 104,37-34,16.*

ამეთჳსტონ-ი մեղեսիկ (პატიოსან თუალთაგანი): ყოველი ქვაჲ პატიოსანი შეგემოსა: სარდიონი... და ამეთჳსტონი და ოქროქვაჲ O, եւ զամենայն ականս պատուականս ի քեզ կապեցեր. զսարդիոնն... զմեղեսիկն. զոսկեքարն *ეზეკ. 28,13.*

ამენ, ამჱნ ზზ. ամէն („მართლიად", ნამდვილად, დასტურად): ამენ, ამენ გეტყჳ თქუენ DE, მართლიად მართალსა გეტყუ თქუენ C, Ամէն, ամէն ասեմ ձեզ *ი. 1,51;* უკუნისამდე, ამჱნ, յաւիտեանս, ամէն *მთ. 6,13;* ამენ, ამენ გეტყჳ შენ DE, მართლიად მართალსა გეტყჳ შენ C, ամէն, ամէն ասեմ քեզ *ი. 3,3.*

ამენ-ი ամէն (ნამდვილ-ი): და თქუეს ყოველთავე ამენი, եւ ասացեալ ամենեցուն զամէնն *მსკ. 29,10-5,10.*

ამიაროს იხ. ალსაარება.

ამიერ ზზ. աստի, յայսկոյտ (აქედან, ამ მხრიდან, გამოღმა): წარვიდეთ ამიერ, երթիցուք աստի *მთ. 26,46;* იმიერ და ამიერ, աստի եւ անտի *III მფ. 10,19;* ვინანი ხართ, ამიერ ანუ სხჳთ ვინაჲ? Ուստի՞ էք. աստի՞ եթէ այս ուստեք *ანდ.ანატ. 307-27,18;* განყო წყალი იგი იმიერ და ამიერ, բաժանեցաւ ջուրն յայսկոյս եւ յայնկոյս *IV მფ. 2,8.*

ამიერ ნაწევ. յայսմանէ: ამიერ ჟამითგან, ի ժամէս յայսմանէ *ფილ. 136,4-442,16.*

ამიერ კიდესა յայսկոյս (გამოღმა მხარეს): დღეს ორნი სხუანი: ერთი ამიერ კიდესა მის მდინარისასა და ერთი იმიერ, երկու կային յայսկոյս եւ յայնկոյս գետոյն *დან. 12,5.*

ამიერ-ი աստիք. կենցաղոյս (აქაური, სააქაო, ამ სოფლისა): ამიერსა ყოველსავე შეურაცხ-ჰყოფენ, զաստիսն ամենայն արհամարհեն *მ.ცხ. 164v-182.*

ამიერითგან ზზ. այսուհետեւ. յայսմ հետէ. աստի (ამის შემდეგ, ამ დროიდან, აქედან): ვერღარა მიხილოთ მე ამიერითგან, Ոչ եւս տեսանիցէք զիս յայսմ հետէ *მთ. 23,39;* დაიძინეთ ამიერითგან და განისუენეთ, Ննջեցէք այսուհետեւ եւ հանգերուք *მთ. 26,45.*

ამიერიცა այս կեանք (ეს ცხოვრება, სააქაო): ამიერსაცა ამას დაიმკჳდრებენ და მერმესაცა, զայսկեանս ժառանգեսցեն եւ զհանդերձեալսն եւս *მ.ცხ. 283r-303.*

ამით იხ. ესე.

ამინ იხ. ამჱნ.

ამინატონ-ი անարատ (ქვა ამიანტი, წმინდა ქვა): არს ბუნებაჲ, რომელ არს ამინატონი – უბრძოლ, է բնութիւն մարմնոյ. զոր կոչեն անարատ *მრთ. A. ბას.კეს. მარხ. 53v-255.*

ამირა ամիրայ. զօրապետ (მთავარი): მუხათგუერდს გამოიტყუეს ტფილელი ამირა ჯაფარ და შეიპყრეს, խաբկանօք առին զՏփխիս ի Ջափար ամիրայէն *ქ.ცხ. 225,10;* მოვიდა ამირა აგარიანი, სახელით აბულკასიმ, եկն Բուլկասիմ զօրապետն Սարակինոսաց *ქ.ცხ. 216,1-2.*

ამირათაამირა ամիրայն ամիրաց: ხარ შენ ამირათაამირა ფადლონ, դու իսկ ես ամիրայն ամիրաց Փատլուն *ქ.ცხ. 231,4.*

ამის-ი սորա. սմա: ვინაჲ არს ამისი ესე DE, ვინაჲ არს ამისა ყოველი ესე C, ուստի՞ է սմա այս ամենայն *მთ. 13,56:* ვისი ბრალი არს: ამისი ანუ მშობელთა თჳსთაჲ C, ո՞յր վնաս է սորա՞ թէ հօր եւ մօր իւրոյ *ი. 9,2.*

ამის, ამისა, ამისგან, ამისთჳს, ამისთჳსცა, ამისსა იხ. ესე.

ამისგან-ი աստի (ამისი, აქაური): რომელი ქუეყანისა ამისგანი არს, որ յերկրէ աստի է *ი. 3,31.*

ამისგანად ზზ. նորին աղագաւ *მრთ. K ი.ოქრ. პეტრე და ელია 315-260,84.*

ამისგანადცა յաղագս որոյ (რომლის გამო): ამისგანადცა იგინი ანგელოზ ქმნნა კაცთაგან, յաղագս որոյ եւ հրեշտակս զնոսա ի մարդկանէ արար *მრთ. ი.ოქრ.-მარხ და იონ. 223r-v-28,13.*

ამოქმნილ-ი խցեալ (ამოქოლილი, დახშული): რომლისა კარი ამოქმნილ იყო ქვითა ძუელად, ետես անդ խցեալ քարամբք մուտ մի ի հին ժամանակաց *ქ.ცხ. 30,9-7.*

ამოცუმა կապել (შეკვრა, გაყრა): ამოაცუა გრკალი ნიჩურსა მისსა, կապիցե՞ս անուր ի քիթս նորա *იობ. 40,21.*

ამპარტავან-ი ամբարտաւան. ամբարհաւաճ (ამაყი, ზვიადი): ამპარტავან იყო თუალითა, ամբարտաւան էր աչօք *ფს. 100,5;* ნუ მოვალნ ჩემ ზედა ფერჴი ამპარტავანისაჲ, մի՛ եկեսցէ ի վերայ մեր ոտն ամբարտաւանից *ფს. 35,12;* ამპარტავანთა შეჰმუსრავს, ხოლო მდაბალთა მოსცის მადლი, ամբարտաւանից հակառակ կայ. տայ շնորհս խոնարհաց *ეპ.იაკობ. 4,6;* უგუნურ ხარ და უღმრთო და ამპარტავან, անզգամ եւ ամպարիշտ եւ ամբարհաւաճ *ბაბ. 46,1-152,15.*

ამპარტავანება ամբարտաւանութիւն. հպարտութիւն (სიამაყე, სილაღე): გულისაგან კაცთაჲსა გამოვლენ... ამპარტავანებანი, ի սրտէ մարդկան... ելանեն... ամբարտաւանութիւն *მრ. 7,22;* ამპარტავანებამან გულისა შენისამან აღგამაღლა შენ, հպարտութիւն սրտի քոյ բարձրացոյց զքեզ *აბდ. 1,3.*

ამპარტავანება, ანპარტავნობა ամբարտաւանել. հպարտանալ (ამაყობა, ზვაობა, ლაღად ქცევა): ამპარტავანებასა უღმრთოთასა შეიწუვინ გლახაკი, ամբարտաւանել ամպարշտի այրի աղքատն *ფს. 9,22;* რასამე ანპარტავნობ მიწაჲ იგი და ნაცარი? զի՞ հպարտանայ հող եւ մոխիր *ზირ.10,9.*

ამპოლ-ი կամփսակ (ზეთის ჭურჭელი): ამპოლსა მას საზეთესა არა მოაკლდეს, կամփսակ իւղոյն ոչ նուազեսցէ *მრთ. K. ი.ოქრ.-პეტრ და ელია 372,39-266,24.*

ამრენაკ-ი, ამრენაგ-ი, არმენაკ-ი կտաւ. ծիրանի. անդրավարտիք. պաստառակալ („არდაგი", ტილო, ძოწეული, ტანის-სამოსი): შეჰგრაგნა იგი არმენაკსა წმიდასა DE, შეგრაგნა იგი არდაგსა წმიდასა C, պատեաց սուրբ կտաւովք *მთ. 27,59;* მოიღო ამრენაგი პატიოსანი მუშკითურთ, բերել ծիրանիս եւ իւղս անուշուն *მრთ. E 296r-481,4;* ამრენაგი სელისაჲ ემოსოს წელთა მათთა, անդրավարտիս կտաւիս յերանս իւրեանց *ეზეკ.44,18;* მოიხუნეს სამნი არმენაკნი სინდისანი, առցես անտի երիս պաստառակալս *ადამ.20,14-12,VIII.*

ამრღუე ქმნა բազմանալ (გამრავლება): ამრღუე იქმნნეს და განძლიერდებოდეს დიდად ფრიად, բազմանային եւ զօրանային յոյժ *გამოსლ. 1,7.*

ამსთობა იხ. აღმსთობა.

ამტკმება იხ. აღმტკმება.

ამქუმელ-ი იხ. აღმქუმელი.

ამცნო იხ. მცნება.

ანაგებ-ი շինուած (აგებულება): აქუს ჴორცთა ბუნებითი აღძრვაჲ თანააღრეული ანაგებსა, Ունին մարմինք մեր բնական շարժութիւնք խառնեալ ընդ սեռի շինուածոյն *მ.ცხ.129r-148.*

ანაზდა, ანაზდაჲთ, ანაზდად յանկարծօրէն. վրիպակաւ („მეყსეულად", უეცრად, მოულოდნელად, მაშინვე, შემთხვევით): ანაზდა G, მეყსეულად S, յանկարծօրէն *ისუ.ნ.11,7;* უკუეთუ ანაზდაჲთ, არა მტერობით უგუმიროს მას G, უკუეთუ უკუე ანაზდად და არა მტერობით უჭენა B, թէ վրիպակաւ եւ ոչ առ թշնամութեան մղեսցէ զնա *რიცხ.35,22.*

ანაზდაჲთ-ი յանկարծակի (უეცარი, მოულოდნელი): უკუეთუ იქმნას რაჲმე ანაზდაჲთი შიში, եթէ լինիցի յանկարծակի երկեղուտ ինչ գործ *მ.ცხ. 190r-202.*

ანბა იხ. აბბა.

ანგაჰრ-ი ագահ (ხარბი): თუალი ანგაჰრი არა განძღის ნაწილითა, ակն ագահի ոչ յագի մասամբ *ზირ.14,9.*

ანგაჰრება, ანგაჰრობა ագահել (სიხარბე, ხარბობა): ჵ რომელი ანგაჰრებდეს ანგაჰრობასა ბოროტსა სახლისა თჳსისასა, վայ որ ագահէ զագահութիւն չար տան իւրոյ *ამბ.2,9;* ნუ იანგაჰრებ შენ ყოველსა შინა ფუფუნებასა, մի՛ ագահեր դու յամենայն փափկութեան քո *ზირ.37,32.*

ანგაჰრება-ჲ ագահութիւն. զօշաքաղութիւն (სიხარბე): დაიცვენით თავნი თქუენნი ყოვლისაგან ანგაჰრებისა, զգոյշ լերուք յամենայն ագահութենէ *ლ.12,15;* მოდრიკე გული ჩემი წამებათა შენთა და ნუ ანგაჰრებასა, խոնարհեցո զսիրտ իմ ի վկայութիւնս քո եւ մի յագահութիւն *ფს.118,36;* შეუდგეს იგინი ანგაჰრებასა, թիւրեցան զհետ զօշաքաղութեան *1 მფ.8,3.*

ანგელოზ-ი հրեշտակ (მოციქული, მივლინებული; ღვთის მცნებათა მიმთხრობი, ღვთის მსახური): ანგელოზი უფლისაჲ ჩუენებით გამოუჩნდა მას, հրեշտակ տեառն ի տեսլեան երեւեցաւ նմա *მ.1,20;* ანგელოზთა თანა ანგელოზ ჩან, ընդ հրեշտակս հրեշտակ երեւեցաւ *ფიზ. II 30-35;* ანგელოზნი მოვიდეს და ჰმსახურებდეს მას, հրեշտակք մատեան եւ պաշտէին զնա *მ.4,11.*

ანგელოზებრ ზზ. հրեշտակական (ანგელოზის მსგავსად): სახითა მძოვართაჲთა ანგელოზებრ ცხომდებოდეს, խոտաճարակ լեալ հրեշտակական վարուք *მსკ.32,5.*

ანგელოზებრ-ი հրեշտակական (მსგავსი ანგელოზისა): *გრ.ანძ.-შობ.19,5-296,30.*

ანგელოზებრივ-ი հրեշտակական (ანგელოზის მსგავსი): ანგელოზებრივ ამოჰკრთებოდა ბრწყინვალებაჲ, հրեշտակական ճառագայթս յերեսաց անտի արձակէր *მრთ.A.კირ.იერ.-სული წმ. 285-383,20;* ანგელოზებრივი სახჱ გმოსიეს, հրեշտակական զգեցեալ ես կերպարան *მ.ცხ.45v-38.*

ანგელოზთმთავარ-ი, ანგელოსთმთავარ-ი հրեշտակապետ (მთავარანგელოზი): *მრთ.A.კირ.იერ.-სული წმ. 282-370,16; I თეს.4,15.*

ანგელოზთმსგავს-ი հրեշտակական (ანგელოზისებრი): ანგელოზთმსგავსად ზრახვაჲ წარმოილო, զհրեշտակական խորհուրդն առնոյր *ფილ.141,21-449,29.*

ანგროვან-ი խաշն (ცხვრის ფარა, შინაური პირუტყვი): ყოველნი ბანაკნი ანგროვანთა ჩუენთანი წინაშე შენსა არიან და იჴმიე იგი, ամենայն գուք խաշանց մերոց առաջի աչաց քոց, արա որպէս եւ բարի թուի քեզ *ივდ.3,3.*

ანდეზ-ყოფა, ანდერზ-ყოფა, ანდერზობის-ყოფა, ანდერძობის-ყოფა հանդէս առնել, համարել („აღრაცხა", დათვალიერება, აღრიცხვა): ანდეზყოს მომგებელისა თანა მისისა G, აღირაცხენ მომგებელისა თჳსისა თანა Pb, համարեսցի ընդ ստացողին իւրոյ *ლევ.25,50;* მას ჟამსა შინა ანდერზ-ყო დავით და აღიხილა ერი იგი თჳსი, եւ հանդէս արար Դաւիթ զօրուն որ ընդ նմա *II მფ.18,1;* ანდერზობა-ყო, հանդէս արար *IV მფ.3,6;* ანდერზობა-ყო გალგალს, հանդէս արար նոցա յԱղիմ *I მფ.15,4.*

ანდერძ-ი կտակ. կտակագիր („წიგნი", დანაბარები, ანდერძ-მინაწერი): ანდერძი დაწერილი მკუდართა შემდგომად მტკიცე არს CD, წიგნი დაწერილი შემდგომად მკუდართა მტკიცე არს AB, կտակ յետ մահու հաստատուն է *ჰებრ.9,17;* მოართუა მას ანდერძი მთავრისა ვისმე... რომელსაცა სიმდიდრე დიდძალი ფრიად დაეტევა მისდა, եբեր առ նա կտակագիր... որ ինչս անթիւս... թողեալ էր նմա *მ.ცხ.164r-182.*

ანდერძის მწერალ-ი կտակագիր („წიგნის მწერალი"): ვიდრე ცოცხალღა არნ ანდერძის მწერალი (წიგნის მწერალი AB) იგი CD, մինչ կտակագիրն կենդանի է *ჰებრ.9,17.*

ანდერძობის-ყოფა იხ. ანდეზ-ყოფა.

ანთანიმ-ი անթանի[մ] (ებრაელთა მეშვიდე თვე, თშრინ-ი): მიკრბეს ... თთუესა მას ანთანიმსა, რომელ არს თთუჱ მეშვიდჱ, եկեղեցացն ... յամսեանն անթանիմի տօնին, այն է ամիսն եւթներորդ *III მფ.8,2.*

ანთიპატროს-ი անթիպատրոս (პატრიკიოსის ნაცვალი): რომელი მისცეს ცოლად ანთიპატროსსა ქართველთა წინამძღუარსა, Որ տուաւ կին անթիպատրեայ Վրաց առաջնորդի *შუშ.I 35.*

ანთრაკ-ი ակն. կարկեհան (თვალი პატიოსანი, ქვა, ცეცხლის ფერი ქვა): უმჯობეს არს სიბრძნჱ უფროჲს ანთრაკთა პატიოსანთა, լաւ է իմաստութիւն քան զականս պատուականս *იგ.სოლ.8,11;* პირი იგი ეტლის თუალთაჲ მათ ვითარცა პირი ქვისა ანთრაკისაჲ, տեսիլ անուոցն իբրեւ զտեսիլ ական կարկեհանի *ეზეკ.10,9.*

ანთჳპატ-ი փոխանակ բդեշխի („მთავრისა შემდგომი", „შემდგომი ჳპატიონისა", პიტიახშის ნაცვალი, მოადგილე): რომელი-იგი იყო მთავრისა მის ანთჳპატისა თანა სერგისა Ⴂ. რომელი-იგი იყო მთავრისა შემდგომისა მის თანა სერგისა C. Որ էր ընդ փոխանակի բդեշխին Սերգեայ *საქ.მოც.13,7;* ეძიებს შემდგომსა მას ჳპატიონნისასა გარემოქცევად სარწმუნოებისაგან C. ეძიებდა გარდაქცევასა ანთჳპატისასა სარწმუნოებისაგან Ⴂ. խնդրէր շրջել զփոխանակ բդեշխին ի հաւատոց *საქ.მოც.13,8.*

ანკანაკება, ანკანაკობა հանգանակել. հանգանակող լինել (შეამხანაგება, თანამონაწილეობა ნადიმში): ნუცაღა ანკანაკებ მის თანა ღჳნისა სუმად, մի՛ հանգանակիր ընդ նմա ի գինւոջ *ზირ.9,12;* ანკანაკობს, ღჳნით მესულებობს G, ჭამს და სუამს და განცხრების მომთრვალეთა თანა S, հանգանակող է եւ արբշիռ *II შჯ.21,20.*

ანკანაკება հանգանակ (ფსონი): ნუ დაჰვარდები თავით თჳსით ანკანაკებითა და ვასხებითა, հանգանակօք եւ փոխօք մի՛ աղքատանար *ზირ.18,33.*

ანკჳრა-ჲ ուղիղ (ნავის სამართი, საჭე): დავნთქათ ნავი იგი სულისაჲ, უკუეთუ დაუტეოთ საჭჱ იგი და ანკჳრაჲ სიმართლისაჲ, ընկղմեմք զնաւս անձանց մերոց. եթէ թողումք զթեւս եւ զուղղիչս արդարութեան վարուց *მ.ცხ.294v-317.*

ანპარტავნობა იხ. ამპარტავანება.

ანტაკრად, ჰანტაკრად հակառակ. ընդդէմ („მჴდომად", მოწინააღმდეგედ, მოცილედ): მჴდომად (ანტაკრად Ⴂ) წინა-აღუდგებით, հակառակ կայք *საქ.მოც.7,51;* იყოს იგი შენდა ანტაკრად, եղիցի ընդդէմ քո *ზირ.6,12.*

ანტექრისტე նեռ (ანტიქრისტე): *I ეპ.ი.2,22;* არს, და წინამძღუარი ანტექრისტჱსი է սա եւ կարապետ նեռին *მრთ.A.ანტ.დ.88-64,30.*

ანტლია-ჲ բեռն (ტვირთი): არს ნავი... ოდესმე ანტლიაჲსა მისგან შინაგანისა დამძიმდების და დაინთქმის, նաւ երբեմն... ի ներքուստ ի բեռնէն ծանրացեալ խորտակի եւ ընկղմի *მ.ცხ.294r-307.*

ანუ կամ (ან): ანუ ვინ შემძლებელ არს გამოთქუმად დაწერილნი იგი ნეტართა წინასწარმეტყუელთანი იგავეით გამოუჩინებელნი სიტყუანი, կամ ո՞ ոք մեկնել կարող է զասացեալսն յերանելի մարգարէիցն առակաւ եւ աներեւոյթ բանեար *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ და იაკ.2-3;* ვინ არს დედაჲ ჩემი, ანუ ვინ არიან ძმანი ჩემნი? Ո՞վ է իմ մայր. կամ ո՞վ են իմ եղբարք *მთ.12,48.*

ანუ եթէ (თუ): ანუ კბოდის პირსა, ანუ ნაპრალსა კლდისასა, ანუ ოლეთა ზედა უშიშად დაიდგნიან და იქმნიან ბუდჱ თჳსი, եթէ ի դարավւորս. եթէ ի քարածերպս. եթէ ի թուփս աներկիւղ բոյնս դնեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,8;* ანუ ყოველსა ხესა ზედა, ანუ ქუეყანასა ზედა G, ანუ თუ ხეთა და ანუ თუ ქუეყანასა S, եթէ ի ծառ եւ եթէ ի գետնի *II შჯ.22,6.*

ანუ არა ոչ ապաքէն (განა – არ): ანუ არა სასანთლესა ზედა დადგიან, Ոչ ապաքէն ի վերայ աշտանակի դնիցի *მრ.4,21;* ანუ არა ხუთი სირი განიყიდების ორის დანგის? Ոչապաքէն հինգ ձագ երկուց դանգաց վաճառի *ლ.12,6;* ანუ არამე დიდ არს იგი, რომელმან ესე ყოველი შექმნა? Ո՞չ ապաքէն մեծ է այն. որ զայս ամենայն արար *I ეზრა 4,35.*

ანძრულ-ი խանձարուր (სახვეველი, საგრაგნელი): ცეცხლის ფერსა ანძრულსა წარჰგრაგნიდეს მას, ի հրեղէն խանձարուրս պատէին զնա *საქმ. ნნტყლ.ით-333,7.*

აოჯრება იხ. ალოჯრება.

აპან-ი արաց (იანვრის თვის ძველი ქართული სახელწოდება): თთუესა აპნისასა, յամսեան արաց *მრთ.S.-გამოცხ.ჯუარ.237,8.*

აპარან-ი ապարան (სასახლე, პალატი): ასწრაფებდა... მოსლვად აპარანთა მათ, ստիպէր... բերել յապարանսն *იზტ.115,30-116,5.*

აპაურ-ი կապանք. սամետիք (ტაბიკების შესაკრავი): განჳხეთქნეთ აპაურნი მათნი, խզեսցուք զկապանս նոցա *ფს.2,3;* აპაურთა მისთა არა შეება, Ոչ կապեցաւ սամետեօք նորա *ზირ.28,23.*

აპკა-ჲ երակ (გარსი): განსქდა აპკაჲ გულისა ჩემისაჲ, պայթեցին երակք սրտի իմոյ *იობ.17,11.*

აპრილ-ი ապրիէլ („იგრიკა“, აპრილი): ალესრულა მეშჳდესა აპრილის თთუესა, რომელ არს იგრიკაჲ, կատարեցաւ որ օր եօթն էր ապրիէլի ամսոյ *ფილ.160,18-475,11.*

აპრ[ს]ამ-ი ապուրսամ (ერთგვარი საკმეველი): ზოგნი აკუმევდეს საკუმეველსა აპრამსა, կէսքն արկանեին... խունկս ապուրսամս *თეკ.117,12-116,17.*

აპყრობა იხ. ალპყრობა.

არ მეშველი ზმნის ფუძე ե. գոլ, կալ, լինել („ძე“): ვინ ვარ მე, ძჱ კაცისაჲ? թէ իցէ Որդի մարդոյ *მთ.16,13;* ძჱ თუ ხარ ღმრთისაჲ, եթէ որդի ես Աստուծոյ *მთ.4,3;* მამაჲ ჩემი აბრაჰამი არს, հայր մեր Աբրահամ է *ი.8,39;* არა არს პირსა მათსა ჭეშმარიტებაჲ, Ոչ գոյ ի բերանս նոցա ճշմարտութիւն *ფს.5,10;* რომელ არს წინაშე თქუენსა DE, რომელ არს პირისპირ თქუენსა C, Որ ընդդէմ ձեր կայ *მრ.11,2;* მონაჲ ჩემი დაცემულ არს სახლსა შინა ჩემსა DE, ყრმაჲ ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა C, մանուկ իմ անկեալ կայ ի տան *მთ.8,6;* კეთილად სთქუთ, რამეთუ ვარვე ეგრე, բարւոք ասէք. քանզի եմ իսկ *ი.13,13;* ძჱ ღმრთისაჲ ვარი მე, Աստուծոյ որդի եմ *მთ.27,43;* ძჱ ღმრთისაჲ ხარი შენ, Որդի Աստուծոյ ես դու *მთ.14,33;* რომელნი აცილობენ, ვითარმედ აღდგომაჲ არა არსო, Որք հակառակէին չլինել յարութեան *ლ.20,27.*

არა ոչ (არ, არა): იყავნ სიტყუაჲ თქუენი: ჰე, ჰე და არა, არა, եղիցի ձեր բան այոն այո. եւ Ոչն ոչ *მთ.5,37.*

არა մի՛ (ნუ, არ): ფურცელი მისი არა დასცჳვეს, տերեւ նորա մի՛ թափեսցի *ფს.1,3.*

არა არს չիք (არაა): არა არს ცხოვრებაჲ, չիք փրկութիւն *ფს.3,3;* არა არს აღდგომაჲ, չիք յարութիւն *მთ.22,23.*

არა ոչ. ոչինչ. ոչ իւիք. ինչ ոչ (არარა; არაფერი): არაჲ აქუს, რაჲმცა ჭამეს, ոչ ունին զինչ ուտիցեն *მთ.15,32;* თჳნიერ იგავისა არას ეტყოდა მათ, առանց առակի ոչինչ խօսէր ընդ նոսա *მთ.13,34;* ესე არარაჲთ განჰჴდის ეშმაკთა მათ, Ոչ իւիք հանէ դա զդեւս *მთ.12,24;* ჴორცნი არად საჴმარ არიან, մարմին ինչ ոչ օգնէ *ი.6,64.*

არაარს-ი չ. չգոյ. ոչինչ (არარსებული): ფუცვიდეს არაარსთა მათ ღმერთთა, երդնուին ի չաստուածսն *იერემ.5,7;* უწესნ არაარსსა მას, ვითარცა არსსა, կոչէ զչգոյն իբրեւ զգոյ *ჰრომ.4,17;* გამოირჩინა... არაარსნი იგი, რაჲთა არსნი იგი განაქარვნეს, ընտրեաց... եւ զոչինչսն, զի զէսն իմն խափանեսցէ *I კორ.1,28.*

არაბიელ-ი արաբացի (არაბი): მოიყვანა ცოლი არაბიელი, առեալ կին արաբացի *იობ.42,17.*

არა განრყუნილ-ი անվտիտ („განუხრწნელი“, უზიანო): მოართუეს... შჳდი ძარღჳ ნედლი, რომელი არა განრყუნილ იყო S, მოართუნეს... შჳდნი ძარღუნი ნედლნი განუხრწნელნი G, բերին... եւթն ջիլս դալարս, անվտիտս *მსჯ.16,8.*

არადაფლულ-ი անթաղ (დაუფლველი): ვინაჲთგან არა-დაფლულ არიან, զի անթաղ են *მსკ.58,3.*

არადსაჴმარ-ი անպիտան (გამოუდეგარი, უსარგებლო) *სიბრძ.სოლ.4,3.*

არაერ-ი ոչժողովուրդ (სხვა ხალხი): ვჰრქუა არაერსა ჩემსა, ասացից ցոչժողովուրդ իմ *ოვსე.2,24.*

არავინ ոչ ոք (არვინ): აღიხილნეს თუალნი მათნი და არავინ იხილეს, ամբարձին զաչս իւրեանց եւ ոչ զոք տեսին *მთ.17,8;* არავინ უწყის, ոչ ոք գիտէ *მთ.24,36;* არავის ეძლო დაყენებად მისა, ոչ ոք կարէր պարտել զնա *მრ.5,4.*

არავინაჲ չիք... իւիք, ոչ ուստեք (არარით, არსაიდან): არავინაჲ არს სხჳთ ცხოვრებაჲ, չիք այլով իւիք փրկութիւն *საქ.მოც.4,11;* შიში არავინაჲ არს მათა, երկիւղ եւ ոչ ուստեք *იობ.21,9.*

არავის-ი ոչ զոք, ոչ ուրուք, ոչ ումեք: ჩუენდა არავისი ჯერ-არს მოკლვად, մեզ ոչ է արժան սպանանել զոք *ი.18,32;* არავისი თქუენგანისაჲ თმაჲ ერთი თავისაჲ წარწყმედად არს, ոչ ուրուքի ձէնջ մազ մի ի գլխոյ կորիցէ *საქ. მოც.27,34;* არავისა უნდა გამოცხადების, ոչ ումեք կամէր յայտնել *მრ.7,24.*

არავონ-ი գրաւ (წინდი): წარვიდა... რაჲთა იყიდოს ბაჲაჲ და პოვა, რამეთუ სხუათა ესწრა და მიეცა არავონი, գնաց... զի գնեսցէ արմաւոյ տերեւ, եւ գտաւ զի այլոց պայմանեալ էր արմաւ եւ տուեալ էր գրաւ *მ.ცხ.262r-281.*

არაკ-ი ոլեռն (ცერცვი): პოვა არაკი მცირე ნედლი გზასა ზედა, ետես ոլեռն դալար փոքրիկ ի վերայ ճանապարհի ուղոյն *მ.ცხ.108r-127.*

არაკეთილ-ი անբարի (უკეთური, ბოროტი, ცუდი): მივსცენ მათ ბრძანებანი არაკეთილნი, ետու նոցա հրամանս անբարիս *ეზეკ.20,25.*

არამართლ անուղղայ (არა-წრფელად): განიზრახეს არამართლ, խորհեցան... զանուղղայս *სიბრძ.სოლ.2,1.*

არამედ այլ, բայց, եթէ ոչ (მაგრამ, ხოლო, და; გარდა, თუ არა): არამედ ვიცი იგი და სიტყუათა მისთა ვიმარხავ, այլ գիտեմ զնա եւ զբան նորա պահեմ *ი.8,55;* არა მოვედ დაჴსნად, არამედ აღსრულებად, ոչ եկի լուծանել, այլ լնուլ *მთ.5,17;* არამედ რაჲსა გამოხუედით ხილვად, այլ զի՞նչ ելէք տեսանել *მთ.11,8;* არღარავინ იხილეს, არამედ იესუ ხოლო მათ თანა, ոչ եւս զոք ուրեք տեսին, բայց միայն զՅիսուս ընդ իւրեանս *მრ.9,7;* და მე ვისმე მივხედო, არამედ მდაბალსა და მყუდროსა, եւ յո՞ հայեցայց. եթէ ոչ ի հեզս եւ ի խոնարհս *ეს.66,2.*

არამოფასეობა-ჲ անընչութիւն (არასმქონეობა): ჩემი იგი ღმერთი... დათმენისა და არამოფასეობისაჲ, իմ Աստուածն... ժուժկալութեան եւ անընչութեան *ლონგ.189,23-717,8.*

არამოჴსენება-ჲ անյիշատակութիւն *სიბრძ.სოლ.14,26.*

არამყოფ-ი չգոյ (არ არსებული): იქმნა ქუეყანაჲ თქუენი ოჴერ, უგზო და საწყეველ, არამყოფთაგან მკჳდრთაჲსა, եղեւ երկիրն ձեր յաւերակ. եւ յանապատ եւ ի նզովս առ ի չգոյէ բնակչաց *იერ.44,22.*

არანებით(ა), არანეფსით ակամայ („უნებლიეთ“, უნებურად): წარვიდა საბურისა არანებითა, ակամայ երթայ առ Շապուհ *ნრს.75,3-4;* რომელმან მოკლას სული არანეფსით (უნებლიეთ G) S, Որ սպանանէ զանձն ակամայ յանգէտս *ისუ 6.20,3.*

არაოდეს ոչ երբեք *მთ.7,23.*

არაპატიოსან-ი անարգագոյն (უპატიო): რომელ-იგი გუგონიეს არაპატიოსან გუამისაჲ მის, ამას პატივსა უმეტჱსსა მივსცემ, Որ թուին թէ անարգագոյնք իցեն մարմնոյն. այնց առաւելագոյն պատիւ առնեմք *I კორ.12,23.*

არაჟამ-ი տարաժամ (უჟამო, უდროო): ნუუკუე მოჰკუდე არაჟამსა შენსა, մի տարաժամ մեռցիս *ეკლ.7,18.*

არარა-ჲ ոչինչ: არარაჲ არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადნეს, ոչինչ է ի ծածուկ որ ոչ յայտնեսցի *ლ.12,2;* ყოველნი წარმართნი არარაჲ არიან, ամենայն հեթանոսք ոչինչ են *ეს.40,17;* არარაჲსაგან არსად ყოველნი დაბადებულნი გამოაჩინენ, յոչնչէ զամենայն յէութիւն յօրինեցեր *რიფს.168,40-93,9;* არარად შეჰრაცხეს ყოველივე, Առ ոչինչ համարեցան զայս ամենայն *ვრდ.86,5-108,6.*

არარწმენა թերահաւատել (ურწმუნოება): რომელსა არა ჰრწამს აღდგომაჲ, որք թերահաւատեն ի յարութենէ անտի *მრთ.K. კირ.იერ.-აღდგ.259-399,3.*

არასადა ոչ երբէք. երբէք չ-. ոչ ուրեք. ուրեք չ-. (არასოდეს): არსადა გიცნოდე თქუენ, ոչ երբէք գիտէի զձեզ *მთ.7,23;* რომელსა არასადა ევლო, որոյ երբէք չէր գնացեալ *საქმ.მოც.14,8;* არასადა ვიხილე მსგავს მისა ქმნულკეთილი, ոչ ուրեք տեսեալ է նման նմանութիւն այսր գեղոյ *რიფს.176,24-110,1;* არასადა ალედვის ცეცხლი, չհարկանի ուրեք հուր *ფიზ.IV 5-8.*

არასარწმუნოება-ჲ չհաւատալ (ურწმუნოება): ბოროტ არს არასარწმუნოებაჲ, չար է չհաւատալ *მრთ.A.კირ.იერ.,სინან. 144-13,28.*

არასაჭმარ-ი անպիտան (გამოუსადეგარი): ალივსო ქალაქი ესე არასაჭმარითა სახითა, ցաւ քաղաքս անպիտանօք *ფილიპ.4,32-304,2;* ვითარცა ჭურჭერი არასაჭმარი (შეურაცხ იქმნა), իբրեւ զաման մի անպիտան *იერ.22,28.*

არაღირს-ი անարժան (უღირსი): რაჲთა განარინნეს იგინი უშჯულოჲსა და არაღირსისადა ბილწისა მის ქორწილისაგან, ապրեցուցանել զնոսա յանօրէն յանարժան հարսանեացն պղծութենէն *რიფს.170,3-95,15;* არაღირს ვარ მაგის, անարժան եմ այդմ *შუშ.II 24.*

არაყოფა-ჲ չլինել (არყოფნა): ყენებასა წჳმისასა არაყოფად წჳმისა, յարգելուլ. երկնից եւ ի չլինել անձրեւի *III მფ.8,35.*

არაყოფილ-ი չեղեալ: იქმნნენ ვითარცა არაყოფილნი, եղիցին իբրեւ չեղեալք *აბდ.1,16.*

არაშეწყალებულ-ი չողորմեալ (შეუწყალებელი): უწოდე სახელი მისი არაშეწყალებულ, կոչեա զանուն նորա չողորմեալ *ოსე.1,6.*

არაცხა იხ. ალრაცხა.

არაძლება երկնել („ლმობა", ტკივილი) : აჰა ესერა არა-ძლებულ იქმნა სიცრუვით C, აჰა ესერა ელმოდა სიცრუვე L, ահաւասիկ երկնեաց զանաւրէնութիւն *ფს.7,15.*

არაძლება-ჲ Ախտ. հիւանդութիւն (უძლურება, ავადმყოფობა, სენი): ყოველი სარეცელი მისი გარემოაქციოს არაძლებისა მისისაგან, զամենայն անկողին նորա դարձուցանէ ի հիւանդութենէ նորա *ფს.40,4;* განჰკურნებდა... ყოელთა არაძლებათაერისათა C, բժշկէր զամենայն հիւանդութիւնս եւ զամենայն ախտս ի ժողովրդեանն *მთ.4,23.*

არაწმიდა-ჲ պիղծ, անսուրբ, անմաքուր („ხაშმი", ბილწი, უწმინდური): უბრძანა სულსა მას არაწმიდასა, հրաման տայր այսոյն պղծոյ *ლ.8,29;* არაწმიდანი ბაგენი მქონან, պիղծ շրթունս ունիմ *ეს.6,5;* არასადა შეგინებული და არაწმიდაჲ შესრულ არს პირსა ჩემსა, ոչ երբէք կերայ խառնակ ինչ եւ անսուրբ *საქ.მოც.10,14;* კაცი, რომელი არაწმიდა იყოს დინებისაგან მისისა ღამე G იყოს თუ... ხაშმ და უწრდოდის საფსმელი მისი ღამე S, այր որ չիցէ սուրբ ի ցայգութեան բղխմանէ *II შჯ.23,10;* უკუეთუ შჯული ყორანსა არაწმიდად იტყჳს, եթէ օրէնք անմաքուր ասացին զագռաւն *მრთ.K.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია.310-263,14.*

არაწმიდება-ჲ պղծութիւն, աղտեղութիւն, անառակութիւն, գիջութիւն, անխառնութիւն, անկարգութիւն, որկորստութիւն (სიბილწე, უწმინდურება, უწესოება, ნაყროვანება): ცხონდებოდა არაწმიდებით, կեայր անառակութեամբ *ლ.15,13;* შინაგანი თქუენი სავსე არნ ნატაცებითა და არაწმიდებითა, ի ներքոյ լի են յափշտակութեամբ եւ անխառնութեամբ *მთ.23,25;* შინაგან სავსე არიან ძუალებითა მკუდართაჲთა და ყოვლითა არაწმიდებითა, ի ներքոյ լի են ոսկերօք մեռելոց եւ ամենայն պղծութեամբ *მთ.23,27;* გულისაგან კაცთაჲსა გამოვლენ... არაწმიდებანი, ի սրտէ մարդկան... ելանեն... գիջութիւնք *მრ.7,22;* რაჲცა გიქმნიეს... რაჲმე არაწმიდებაჲ, შეინანე, զորեւ գործեալ իցես... այլ ինչ գործ աղտեղութեան իցէ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღებ.89,27-41;* მადლსა ღმრთისა ჩუენისასა გარდააქცევენ არაწმიდებად, զԱստուծոյ մերոյ շնորհսն դարձուցին յանկարգութիւն *იუდას.ეპ.1,4;* ხოლო რომელი ჰმწყსიდეს არაწმიდებასა, უპატივო ყოს მამაჲ, իսկ որ արածէ զորկորստութիւն անարգէ զհայր իւր *იგ.სოლ.28,7;* შინაგან გულისაგან გამოვლენ... არაწმიდებანი DE (ბილწებანი C), ի ներքուստ ի սրտէ մարդկան... ելանեն... գիջութիւնք *მრ.7,22.*

არაწრფელ-ი անուղղայ (მრუდი, არაპირდაპირი): უშჯულოთა არაწრფელსა ზრახვასა მათსა ზედა მარჯუენითა თჳსითა პატივსა მიაწევს, զանաւրէնսն եւ զանուղղայս խորհրդոց աջոյ իւրոյ պատուհասեաց *ეპ.კჳპრ.-ფს.თარგ.172,22-15.*

არაჯერყოფა անմարթ լինել („არა-გება"): არაჯერ-არს კაცისა ჰურიისა L, არაჲ ეგების კაცისა ჰურიაჲსა C, անմարթ է առն հրէի *საქ.მოც.10,28.*

არგან-ი գաւազան, ցուպ (ჯოხი, კვერთხი): ნუ მოიგებთ... ნუცა ჭამლნი, ნუცა არგანი, մի ստանայք... մի կօշիկս, մի ցուպ *მთ.10,9-10;* არგანსა ნიგოზისასა ვხედავ მე J, არგანსა ნიგუზისასა ვხედავ მე O, գաւազան ընկուզի տեսանեմ ես *იერ.1,11;* კუერთხმან შენმან და არგანმან შენმან მათგან ნუგეშინის-მცეს მე C, ցուպ քո եւ գաւազան, նոքա մխիթարեսցեն զիս *ფს.22,4.*

არდაბაგ-ი մահարձան, աշտարակ, մարտկոց, նետակալ, վանդակապատ („აღსამატებელი", საფლავის ქვა, ძეგლი; გოდოლი, ისრის სასროლი ადგილი; მოაჯირი სარკმლის ან კარის): უკუეთუმცა ზღუდჱ იყო, უშჱნენითმცა არდაბაგნი ვერცხლისანი O, უკუეთუ ზღუდე არს, ალვაშენეთ მას ზედა აღსამატებელნი, եթէ պարիսպ իցէ՝ շինեսցուք ի վերայ նորա մահարձանս արծաթիս *ქებ.8,9;* ალვაშჱნნე არდაბაგნი შენნი იასპინითა O, կանգնեցից զաշտարակս քո յասպիս *ეს.54,12;* აშენო მას ზედა არდაბაგები, շինեսցես շուրջ զնովաւ մարտկոցս

ეზეკ.4,2; მოადგთ მათ ზედა არდაბაგი და ალაველინენით მას ზედა ჰუნენი, ვითარცა სიმრავლჱ მკლისაჲ, կանգնեցէք զնովաւ նետակալս, ելէք ի վերայ (հանէք ի վերայ նորա զերիվարս իբրեւ զմարախ մազեղ-*ებრ.*) *იერ.51.27;* იხედავს სარკუმლით გამო შიგან არდაბაგთა, կարկառեալ ընդ պատուհանսն հայեցեալ ընդ վանդակապատն *ქება2,9.*

არდაბაგება մատնել („შინა-განცემა", გაცემა, ღალატი): მაშინ ცთენ მრავალნი და ურთიერთას არდაბაგებდენ C, ურთიერთას შინა-განსცემდენ DE, յայնժամ գայթագղեսցեն բազումք եւ զմիմեանս մատնեսցեն *მთ,24,10.*

არდაბაგება-ჲ Դաւաճանք (ღალატ-ი): დაედვა ადგილსა მას სახელი ნაწილი არდაბაგებისაჲ, կոչեցաւ անուն տեղւոյն այնորիկ վիճակ դաւաճանաց *II მფ.2,16.*

არდაგ-ი կտաւ. պաստառակալ. ղենջակ („არმენაკი", „სინდონი", „მჩუარი", ტილო, ჩარსაფი, სუდარა): შეგრაგნა იგი არდაგსა წმიდასა C, შეჰგრაგნა იგი არმენაკსა წმიდასა DE, պատեաց սուրբ կտաւովք *მთ.27,59;* შეემოსა არდაგი შიშულივ, արկեալ զիւրեւ կտաւ մի ի մերկուց *მრ.14,51;* მოირტყა არდაგი და დაჰბანნა ფერჴნი მოწაფეთანი, զկտաւն սփածանի եւ լուանայ զոտս աշակերտացն *გრ.ანძ.184-299,29;* წარგრაგნა არდაგსა და დადვა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა C, შეჰმოსა არდაგი და დადვა იგი საფლავსა გამოკოდილსა DE, պատեաց պաստառակալաւ եւ եդ ի կռածոյ գերեզմանի *ლ.29,53;* მოგცე თქუენ ოცდაათი არდაგი S, მიგცნე თქუენ ოცდაათნი სინდონნი G, տաց ձեզ երեսուն պաստառակալ *მსაჯ.14,12;* მოიღო არდაგი და მოირტყა იგი DE, აღიღო მჩუარი ერთი, მოირტყა C, առեալ ղենջակ մի սփածաւ *ი.13,4.*

არე ամառն. ամարայնի („ზაფხულ-ი", გაზაფხული): შენ დაჰბადე ზაფხული და არე, զգարուն եւ զամառն դու ստեղծեր *ფს.73,17;* ვითარცა ღრუბელი ცუარისაჲ დღეთა არისათა იყოს, իբրեւ զամպ ցօղագին յաւուրս ամարայնոյ *ეს.18,4;* რაჟამს რტონი მისნი მოლბიან და გამოაქუნ ფურცელი, უწყოდეთ, რამეთუ ახლო არნ არჱ, յորժամ տակաւ ոստքն նորա կակղանայցեն եւ տերեւ արձակիցի ի նմա, գիտէք թէ մերձ է ամառն *მრ.13,28;* ახლოს არს არჱ C, ახლოს არს ზაფხული DE, մերձ է ամառն *მთ.24,32.*

არე-ჲ անդաստան, վայր (ყანა, ველი, მიდამო): ვიჴსნნეთ დღეს არენი და ვენაჴნი და ზეთისხილოვანნი, դարձուսցուք այսօր զանդաստանս, զայգիս եւ զձիթենիս *ნეემია5,11;* შეწვს არჱ, այրէ զվայրս *ფიზ.IV 9-11.*

არება շրջել (მიმოსვლა, სიარული): რაჲსათჳს იარებით ერისკაცთა თანა? ընդէ՞ր շրջէք... ընդ աշխարհականաց *მ.ცხ.17r-15.*

არვე Հօտ. երամակ. օդի („ცხოვარი", ფარა ცხვრისა): მდიდრისაჲ იყო არვჱ და მროწეული ფრიად, մեծատանն էին հօտք եւ անդեայք բազում յոյժ *II მფ.12,2;* არა შევიწირავ... არვისა შენისაგან ვაცთა, ոչ ընդունիմ... ի հօտից քոց նոխազս *ფს.49,9;* თმაჲ შენი ვითარცა არვეთა თხათაჲ, վարսք քո իբրեւ զերամակս այծեաց *ქება4,1;* მროწეულითგან ანუ არვისაგან B, სამროწლეთაგან ანუ ცხოვართაგან G, յածդուց կամ յօդեաց *ლევ.22,21.*

არიანოზ-ი Արիանոս *მრთ.A.ანტ.დ.88-64,17.*

არიელ-ი բուն (ძირი, საფუძველი, სამსხვერპლო-*ებრ.*): არიელი ათორმეტ წყრთა სიგრძით, բունն յերկոտասան կանգնոյ *ეზეკ.43,16;* არიელითგან ვიდრე ზემო რქათამდე წყრთითა ერთ, ի բնէն ի վեր ցեղջեւրսն կանգուն մի *ეზეკ.43,15.*

არიოთ-ი արիովք (ერთგვარი ბალახი): განვიდა ველად კრებად არიოთისა, ել յանդն քաղել արիովք *IV მფ.4,39.*

არიოპაგე արիսպագոս: არიოპაგედ მიიყვანეს, ածին յարիսպագոսն *საქ.მოც.17,19.*

არმენაკ-ი იხ. ამრენაკი.

არმეცნიერ-ი անգէտ. որ ոչ գիտէ (უცოდინარი): არმეცნიერნი G, რომელთა არა იცოდეს, որ ոչ գիտէին *მსაჯ.3,1;* არმეცნიერი յանգէտս *ისუ 6.20,5.*

არმურ-ი, ალმურ-ი մրրիկ. մէգ. մառախուղ (გრიგალი; „ნისლი", ბოლი): გარდამოჴდა არმური ქარისაჲ ზღუასა მას ზედა, էջ մրրիկ հողմոյ ի ծովակն *ლ.8,23;* აღვიდოდა ალი ცეცხლისაჲ ქუეყანით, ვითარცა არმური საჴუმილისაჲ, ելանէր բոց երկրին իբրեւ մրրիկ հնոցի *დაბ.19,28;* არმური კუამლისაჲ, մրրիկ ծխոյ *საქ.მოც.2,19;* ჰრქუა უფალმან იობს არმურით გამო და ღრუბლით, ասէ տէր ցՅոբ ի մրրկէ եւ յամպոյ *იობ.38,1;* არმურნი ქარითა მიმოტაცებულნი, մէգք վարեալք ի մրրկէ *II პეტრ.2,17;* დაეხვა მას ზედა არმური და ბნელი, անկաւ ի վերայ նորա մէգ եւ խաւար *საქ.მოც.10,11;* მოავლინა ღრუბელი და ნისლი S, მოსცა ღრუბელი და ალმური G, եդ զամպն եւ զմէգ *ისუ 6.24,7;* ბნელი, ნისლი, ალმური – ჴმაჲ დიდი G, ბნელი ჴშირი ნისლისაჲ და არმურისაჲ და ჴმაჲ დიდი S, խաւար եւ մէգ եւ մառախուղ *II შჯ.4,11.*

არს-ი գոյ. է (არსებული, მყოფი): უწესნ არაარსსა მას, ვითარცა არსსა, կոչէ զչգոյն իբրեւ զգոյ

ჰრომ.4.17; რაჲთა არსნი იგი განაქარვენეს, զի զէսն իմն խափանեսցէ *I კორ.1,28*

იხ. არაარსი

არსება-ჲ է. էութիւն (სუბსტანცია): მის ზედა არსებაჲ იგი, առ նովաւ ասէ է *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღებ.89,20-41,11;* ხატი არსებისა მისისაჲ, նկարագիր էութեան նորա *ჰებრ.1,3;* რომლისა უფლებაჲ მისი არსებისა მისისაგან დამტკიცებულ არს, որոյ տէրութիւնն յէութենէ հաստատեալ *რიფს.10,24-96,3.*

არსობა-ჲ հանապազորդ („სამარადისო", არსებობა): პური ესე ჩუენი არსობისაჲ მომეც ჩუენ დღეს DE, პური ჩუენი სამარადისოჲ მომეც ჩუენ დღეს C, զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր *მთ.6,11.*

იხ. თანაარსობაჲ

არქედიაკონ-ი յառաջսարկաւագ (პირველ დიაკონი): *სტეფ.პოვ.712,15.*

არქიმანდრიტ-ი արշիմանտրիտ. հայր վանից (მონასტრის წინამძღვარი): მჯდომარე იყო... მონასტერსა წმიდისა მამისა ჩუენისა თეოდოსი არქიმანდრიტისასა, նստէր ի... վանս սուրբ հօր Թէոդոսի արշիմանտրիտին *მ.ცხ.113r-132;* ჰრქუა არქიმანდრიტსა, ասէ ցհայր վանիցն *მ.ცხ.367v-420.*

არქუ იხ. რქუმა.

არღა չեւ, չեւ եւս, ոչ եւս (ჯერ არ): არღა არს აღსასრული, չեւ է կատարած *მთ.24,6;* ერგასის წელ არღა არს შენი, յիսուն ամ չեւ եւս է քո *ი.8,57;* არღა გეჩუენო პირსა შენსა, ոչ եւս երեւեցայց երեսաց քոյ *გამოსლ.10,29.*

არღადაჴსნილ-ი անքակ (დაურღვეველი): ვიდრე არღა ... დაჴსნილ ტაძარნი, մինչդեռ ... անքակ տաճարք *ვრდ.92.4-1*

არღარა ոչ եւս, մի եւս (აღარ): არღარა მოიჴსენის, ոչ եւս յիշէ *ი.16,21;* არღარა ვარ სოფელსა ამას, ոչ եւս եմ յաշխարհի *ი.17,11;* არღარა შიშუელ ვიპოვნეთ, մի եւս մերկ գտցուք *მ.ცხ.13v-10.*

არღარა ոչ ինչ (არაფერი): არღარას შემძლებელ არნ იგი, ոչ իմիք ազդիցէ այնուհետեւ *მთ.5,13.*

არღარავინ ոչ եւս ոք (აღარავინ): არღარავინ იხილეს, ոչ եւս զոք ուրեք տեսին *მრ.9.7;* არღარავინ იკადრა... კითხვად მისა, ոչ եւս ոք իշխէր ինչ հարցանել ցնա *მრ.12,34.*

არშაკ-ნ-ი Մարք. Պարթեւ-ք („უჟიკნი", მიდიელნი, პართეველნი): ჴელმწიფენი სპარსთანი და არშაკთანი O, მთავარნი სპარსთანი და უჟიკთანი S, իշխանք Պարսից եւ Մարաց *ესთ.1,14;* ბერძენთა სოფელი ჭეშმარიტად ვიცი და ჩუენი ესე არშაკთაჲ, զՅունաց աշխարհն եւ զՀոռոմոց քաջ գիտեմ. եւ զմեր Պարթեւաց կողմանսն *რიფს.176,21-109,14.*

არშაკებრ თქუმა պարթեւանալ (პართულად თქმა): გალილეველ იყვნეს პეტრე და ანდრეა, სპარსელებრ და (არშებრ S) არშაკებრ იტყოდეს, Գալիլեացի էին Պետրոս եւ Անդրէաս, եւ անդէն վաղվաղակի պարսկանային եւ պարթեւանային *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.187,25-376,29.*

არცა եւ ոչ (არც): არცა აღანთიან სანთელი, եւ ոչ լուցանեն ճրագ *მთ.5,15;* სადა არცა მღილმან, არცა მჭამელმან განრყუნეს და სადა არცა მპარავთა დათხარონ და განიპარონ იგი, ուր ոչ ցեց, եւ ոչ ուտիճ ապականեն, եւ ոչ գողք ական հատանեն եւ գողանան *მთ.6,20.*

არცა ერთი կոհնչ: არა მოკუდეს საცხოვართაგანი ძეთა ისრაჱლისათაჲ არცა ერთი, ոչ ծախեսցի յամենայն որդւոցն Իսրայելի կոհնչն *გამოსლ.9,4.*

არცარა ոչինչ (არარა): არცარად შერაცხილ არიან, յոչինչ համարեցան նմա *ეს.40,17.*

არცაღა եւ ոչ (არც): არცაღა ისრაჱლსა შორის ესოდენი სარწმუნოებაჲ მიპოვნიეს, եւ ոչ յիսրայելի այսպիսի հաւատս գտի երբէք *მთ.8,18.*

არძანგება-ჲ արժել (ღირსება): მისცა ხუედრი მათი არძანგებისაებრ მათისა, ետ զկէսն հայկին եւ զկէսն եւ թանց որդւոց ըստ արժելոյ նոցա *ქ.ცხ.6,20-9.*

არწივ-ი արծիւ („ორბ-ი"): ვითარცა არწივმან დაიფარნის ბუდენი თჳსნი G, ვითარცა ორბმან რაჲ დაიფარნა ბუდენი თჳსნი S, իբրեւ զարծուի ի ծածկել զբոյն իւր *II შჯ.32,11.*

ას-ი հարեւր (100): რომელსა თანა-ედვა მისი ასი დრაჰკანი, որ պարտէր նմա հարեւր դահեկան *მთ.18,28.*

ასი წილი հարիւրապատիկ (ასკეცი): ყო ნაყოფი მისი ასი წილი, արար պտուղ հարիւրապատիկ *ლ.8,8;* ასი წილი მოიღოს, հարիւրապատիկ առցէ *მთ.19,29.*

ასისა წლისა հարիւրամեան՝ უკუეთუ ასისა წლისასა ესუას, թէ հարիւրամենի որդի՞ լինիցի *დაბ.17,17.*

ას წლის հարիւրամեայ: ას წლის სადამე იყო, զհարիւրամենիւք ուրեմն էր *ჰრომ.4,19.*

ასაკი იხ. ჰასაკი.

ას-ას-ი հարեւր (100): დასხდა... ას-ასი და ერგასის-ერგასისი DE, ინაჴ-იდგეს... ას-ასმან და ერგასის-ერგასისმან C, բազմեցան... ուր հարեւր եւ ուր յիսուն *მრ.6,40.*

ას ერგასის და სამ-ი հարեւր յիսուն եւ երեք (153): გამოითრევდა ბადესა მას ქუეყანად სავსესა დიდ-დიდითა თევზითა, რომელი იყო ას ერგა-

სის და სამ, ձգէր զգործին ի ցամաք լի մեծամեծ ձկամբք հարեւր յիսուն եւ երիւք *ი.21,11.*

ასეულ-ი հարեւր (100): მოაქუნდა (ნაყოფი) ოცდაათეული, სამოცეული და ასეული, բերէր ընդ միոյ երեսուն եւ ընդ միոյ վաթսուն եւ ընդ միոյ հարեւր *მრ.4,8.*

ასისთავ-ი հարիւրապետ („მტარვალი", ასის მეთაური): მოუწოდა ასისთავსა მას DE, მოუწოდა მტარვალსა მას C, կոչեցեալ առ ինքն զհարիւրապետն *მრ.15,44;* დაადგინენ იგინი მათ ზედა... ასისთავად, կացուցես զնոսա ի վերայ դոցա... հարիւրապետս *გამოსლ.18,21.*

ასლ-ი հաճար (ჭვავი): იფქლი და ასლი არა იგუემა (სეტყვთა), ցորեանն եւ հաճար ոչ հարան *გამოსლ.9,32;* თავით კერძო მისა ჴუეზაჲ ერთი ასლისაჲ და სტამნითა წყალი, ի սնարից նորա նկանակ հաճարոյ եւ կուժ ջրոյ *III მფ.19,6;* სთესის... ფეტჳ და ასლი საზღვართა შენთა, սերմանեսցէ... կորեակ եւ հաճար ի սահմանս իւր *ეს.28,25.*

ასო-ჲ անդամ, մարմին (სხეული, სხეულის ნაწილი): რაჲთა წარწყმდეს ერთი ასოთა შენთაგანი, զի մի՛ յանդամոց քոց կորիցէ *მთ.5,29;* ერთსა მას გუამსა მრავალ ასოებ აქუს, ի միում մարմնի անդամս բազումս ունիմք *ჰრომ.12,4;* ვითარცა ისარი-ლა ცემულ არნ ასოსა კაცისასა, իբրեւ նետ հարեալ ի մարմին մարդոյ *ზირ.19,12;* არა დაშთეს ჴორცნი ასოთა ჩემთა ზედა, ոչ մնաց միս ի մարմնի իմում *მარკ.249v-195,20*

ასოდ-ასოდ անդամ անդամ („ასოეულად"): განაგონ ასოდ-ასოდ O, ასოეულ ყონ იგი ასოეულად G, անդամ անդամ յօշեսցեն զնա *ლევიტ.1,6.*

ასოებ-ი անդամաքիւ՝ შეწირა მოსე... ასოები მისი და ცმელი, առ Մովսէս... զանդամաքիւն եւ զճարպն *ლევიტ.8,20.*

ასოჲთა მდაბალ-ი չափ հասակաւ: იყო იგი ასოჲთა მდაბალ, չափ հասակաւ *თეკ.92,15.*

ასო-ჲ նշանագիր (ბგერის ნიშანი): გიჴმსველა მოძღურებად თქუენ ასოთა რათმე დასაბამისა სიტყუათა ღმრთისათა, պիտոյ է ձեզ ուսանել թէ զինչ են նշանագիրք սկզբան բանիցն Աստուծոյ *ჰებრ.5,12.*

ასოეულ ყოფა յօշել („განგება ასოდ-ასოდ", აქნა): ასოეულ ყონ იგი ასოეულად G, განაგონ ასოდ-ასოდ O, անդամ–անդամ յօշեսցեն զնա *ლევიტ.1,6.*

ასოეულად անդամ անդամ („ასოდ-ასოდ") ასოეულ ყონ იგი ასოეულად G, განაგონ ასოდ-ასოდ O, անդամ– անդամ յօշեսցեն զնա *ლევიტ.1,6.*

ასოეულად განყოფა յօշել (აქნა): გამოირჩიედ მათ თავისა თჳსისად ერთი და ასოეულად განყვედ, ընտրեսցեն իւրեանց զմին եւ յօշեսցեն *III მფ.18,23.*

ასოკუეთილ-ი կրճատեալ (ასო ნაკვეთილი): არა შევიდეს საჭურისი და ასოკუეთილი ეკლესიად უფლისა G, մի՛ մտցէ մալեալն եւ կրճատեալն յեկեղեցի Աստուծոյ *II შჯ.23,1.*

ასომოღებულ-ი անդամահատ (ასოდაკლებული): უკუეთუ სამე დახუდეს ცალთუალი გინა ასომოღებული, եթէ պատահիցի լեալ միականի. եւ կամ անդամահատ ինչ *მ.ცხ.245v-266.*

ასპარეზ-ი ասպարէս, ստադին, հանդէս (შეჯიბრების „უტევანი" ადგილი, მანძილის საზომი ერთეული; ცხენთ სარბიელი, მოედანი, სტადიონი): შორავს იერუსალჱმს ას სამეოც ასპარეზ (უტევან DE), հեռի էր յԵրուսաղեմէ հարեւր եւ վաթսուն ասպարիսաւ *ლ.24,13;* ვითარცა მეფჱ შარავანდდადგმული ასპარეზსა, իբրեւ զթագաւոր թագ ի գլուխ յասպարէսս *ქება 7,5;* მიევლო ვითარ ათას ოდენ ასპარეზ, նաւեալ ասպարէզս իբրեւ հազար *ანდრ.-ანატ.43,38-340;* ვინმე რბინ ასპარეზსა და არა მიილის ნიჭი ძლევისაჲ? ո՞վ ընթանայ ի ստադին եւ ոչ առնու զբրաբիոնն *ფილ.მოც.8,5-312,19;* ორმეოცნი შემოვედით ასპარეზსა ამას, քառասուն մտաք ի հանդէսս *ბას.კეს.-ორმეოც.120,19;* შიშუელი შევალს მორკინალი ასპარაზსა შინა, մերկ մտանէ ըմբիշն յասպարէզ *მ.ცხ.42r-35.*

ასპიდ-ი վահան (ფარი): ნაწლევნი მისნი ასპიდნი რვალისანი, փոր նորա վահանք պղնձիք *იობ.41,6.*

ასპიტ-ი, ასპიდ-ი իժ, քարբ (გველი, იქედნე): გამოჴდენ ნაშობნი ასპიდთანი, ելցեն ծնունդք իժից *ეს.14,29;* გულისწყრომაჲ მათი მსგავს არს გუელისა ვითარცა ასპიტისა და იქედნისა ყრუჲსა, սրտմտութիւն նոցա ըստ նմանութեան օձին, որպէս իժի եւ քարբի *ფს.57,5;* ჰმსახურებდეს ასპიტსა მას, պաշտէին նոքա ամենեքեան զիժն *ფილ.მოც.4.30-303,14;* კუერცხნი ასპიტთანი განტეხნეს, զձուս քարբից ծակեցին *ეს.59,5.*

ასრული იხ. აღსლვა.

ასსამეოც-ი հարեւր եւ վաթսուն (160): რომელი შორავს იერუსალჱმს ას სამეოც უტევან (ასპარეზ C), որ հեռի էր յԵրուսաղեմէ հարեւր եւ վաթսուն ասպարիսաւ *ლ.24,13.*

ასუბუქება იხ. აღსუბუქება.

ასულ-ი դուստր, օրիորդ (ქალ-ი): ასული ჩემი აწლა მოკუდა, դուստր իմ արդեւս վախճանեցաւ *მთ.9,18;* არა მისცნენ ასულნი მათნი ძეთა მათ-

თა და არცა მოჰგუარნენ ასულნი მათნი ძეთა თჳსთა, մի՛ տացեն զդստերս իւրեանց որդւոց նոցա. եւ մի՛ զդստերս նոցա ածցեն որդւոց իւրեանց *ნეემ.13,25;* წინანარმეტყუელებდენ ძენი თქუენნი და ასულნი თქუენნი, մարգարէասցին ուստերք ձեր եւ դստերք ձեզ *იოვ.2,28;* მოუწოდა ასულსა ებრაელსა, რაჲთა ამღერებდეს ყრმასა მას, կոչեաց զսուրբ դստերս եբրայեցւոց առ ի սբօսացուցանել զնա *ღმრთიმშ.შობ.186,18-253,27;* ესუა ერთი ასული, ունէր դուստր մի *შუშ.I 39;* ასული, օրիորդ *რიცხ.36,8.*

ასურ-ი ասորի. ասորեստանեայ (ასურელი): დედაკაცი იგი იყო წარმართი DE, ასური ფვნიკიელი ნათესავით C, կինն էր հեթանոս. փիւնիկ Ասորի յազգէ *მრ.7,26;* ასური, ասորեստանեայ *ეს.31,8.*

ასურასტან-ი Ասորեստան *რიფს.176,22-109,14;* ესრეთ იტყჳს მეფჱ იგი ასურასტანისაჲ, այսպէս ասէ արքայն ասորեստանեայց *IV მფ.18,31.*

ასურებრ ասորերէն (ასურულად): ეტყოდე მონათა შენთა ასურებრ და ნუ მეტყჳ ჰურიაებრ, խօսեաց ընդ ծառայս քո ասորերէն... եւ մի՛ խօսիր հրեարէն *IV მფ.18,26.*

ასურებრ-ი ասորերէն (ასურული): მიწერა... წიგნი ასურებრი, գրեցին... գիր ասորերէն *II ეზრა 4,7.*

ატაცებული იხ. ალტაცებული.

ატიან-ი ատեան (სამსჯავრო ადგილი): დაჯდა ატიანსა და მოუწოდა, նստեալ յատենի ածին *იზტ.117,37.*

ატიანთმოძღუარ-ი ատենադպիր (სამსჯავროს მწერალი, მდივანი): ესმა რაჲ ესე ატიანთმოძღუარსა, ზე აღდგა, լուեալ զայս ատենադպրին յոտն յարեաւ *იზტ.119,8.*

ატრბანა იხ. ტრბან.

ატყდომა იხ. ალტყდომა.

აუარებდით, აუვარო იხ. ალსაარება.

აუგეან-ი ամօթալի (სასირცხო): აუგეან ჰყოფს ესე დათა, ամօթալիս առնէ զքորան *მ.ცხ.211r.*

აურაცხელი იხ. ალურაცხელი.

აფთარ-ი ինձ. բորենի: იყო მუნ აფთარი მახლობელად და აწოებდა შვილთა თჳსთა, ինձն մի կայր անդ հուպ նմա եւ դիեցուցանէր զկորիւնս իւր *მ.ცხ.303v-329;* ნუ შჭამთ აფთრისასა და რომელი მსგავს მისა არს, մի՛ ուտիցես զբորենան եւ որ ինչ նման է նմա *ფიზ.XXVII 2-2.*

აფრა-ჲ առագաստ (იალქანი): ალიპყრეს აფრაჲ იგი მცირეჱ ქარით კერძო, ի բաց առին զառագաստն, եւ ետուն հողմոյն *საქ.მოც.27,40;* დაუტევნეს... აფრაჲ იგი უბოვანი, քողին... զառագաստս զոզաւորս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,2-36,12.*

აფრენილ-ი იხ. ალფრენილი (ალფრენა).

აფრიკეთ-ი Ափրիկէ (აფრიკა): *მრთ.A.ანტ.დ.101-80,16.*

აფროდიტ-ი գիշերավար (ცთომილი, ვარსკვლავი, ვენერა): *იობ.38,32.*

აფსინდ-ი ափսինթի (არტემიზია, აბზინდა): მცირე აფსინდი დაამწარებს დიდსა ჭურჭელსა თაფლსა, փոքր մի ափսինթին դառնացուցանէ զմեղր կարաս *მ.ცხ.160v-176.*

აფფო ափփով (მართლაც): *IV მფ.10,9.*

აფხურა იხ. ალფხურა.

აქა աստ. աստանօր. աստէն. այսր. այդր. այս կոյս (აქ): რაჲსათჳს სდგათ თქუენ აქა დღე ყოველ უქმად? ընդէ՞ր կայք աստ զօրս ցերեկ դատարկք *მთ.20,6;* აქა იტყჳს, աստ ասէ *მრთ.S.კირ.იერ.157,7-277,15;* ადრემცა აქა ხარ, վաղվաղակի աստ եկեսցես *ფილეკტ.154,13-466,27;* აქა, աստանօր *მრთ.S. ბას.კეს.-ორმეოც.119,23;* ფასი მომეც აქა დაშდომადი, ինչս տաս որ աստէն մնալոց են *მრთ.S.ბას.კეს.-ორმეოც;* მომეც... აქა, տուր... այսր *მთ.14,8;* აქა ვიდრე ხუალ, უფალო? յո՞ գաս այսր տէր *პეტრე მოც.44,27-52,28;* არა დაშთეს აქა, ոչ մնասցէ այդր *მთ.24,2;* აქა და იქი, յայս կոյս. յայն կոյս *გამოსლ.2,12.*

აქა աստի ზს. (აქაური): საქმეთათჳს აქათა, ընդ աստի գործոցս *მრთ.E ფოკ.340r-493,14.*

აქავე աստէն (აქვე): აქავე მოილო, աստէն բերելով *ნრს.75,10.*

აქამომდე ցայս վայր. ցայժմ. ցայդ վայր. ցայսր („მოაქამდე“, აქამდე): აქამომდე დასასრული სიტყჳსაჲ ამის, մինչեւ ցայս վայր է վախճան բանիս *დან.7.28;* აქამომდე არარაჲ გითხოვიეს, մինչեւ ցայժմ ոչինչ խնդրեցէք *ი.16,24;* აცადეთ აქამომდე, թոյլ տուք մինչեւ ցայդ վայր *ლ.22,51;* იწყო გალილეაჲთ და მოაქამდე C, უწყიეს გალილეაჲთ ვიდრე აქამომდე DE, սկսեալ ի Գալիլէէ մինչեւ ցայսր *ლ.23,5.*

აქატე ակատ (პატიოსანი ქვა): *ეზეკ.28,13.*

აქლემ-ი ուղտ: იოვანეს ემოსა სამოსლად მისა სტევისაგან (თმისაგან C) აქლემისა, Յովհաննէս ունէր հանդերձ ի ստեւոյ ուղտու *მთ.3,4;* წარიბა მონამან მან ათი აქლემი აქლემთაგან უფლისა თჳსისათა, առ ծառայն տասն ուղտ յուղտուց տեառն իւրոյ *დაბ.24,10.*

აქლემნი ուղտերամակ (აქლემთა ჯოგი): აქლემნი მათნი მიიყვანნენ თავისა მათისა, զուղտերամակս նոցա առցեն իւրեանց *იერ.49,29*

აქლემ-ვეფხ-ი անալուպ (καμηλοπάρδαλησ რაღაც ნადირია): *II შჯ.14,5.*

აქმნა იხ. ალქმნა.

აქოქ-ი, აქუქ-ი եկքան („ეკალი", Rhamnus cathartica): დათრგუნეს აქოქი (აქუქი), რომელ არს ეკალი, կոխեցին զամենայն զեկքան // *ნშტ.25,18.*

აქუმა იხ. ალქუმა.

აქუს იხ. ქუან.

აქუქ-ი იხ. აქოქი.

ალაპ-ი ճաշ (პური, სადილი): ყო ალაპი დიდი, և ճաշ մեծապէս *ვარ.818-378,32.*

ალბაძვება յորդորել, գրգռել (აღძრვა, მიმსგავსება): თქუენმან მაგან შურმან ალგაბაძვენა მრავალნი, ձեր նախանձն զբազումս յորդորեաց // *კორ.9,2;* პირმან ურცხჳნომან ენაჲ ალიბაძვის, երեսք լիրբք զլեզու գրգռեն *იგ.სოლ.25,23.*

ალბაძვება-ჲ Յորդորումն, նմանութիւն (მიმსგავსება): განვიცდიდეთ ურთიერთას ალბაძვებად სიყუარულსა და კეთილთა საქმეთა, զգուշասցուք միմեանց յորդորմամբք սիրոյ եւ գործոց բարեաց *ჰებრ.10,24;* ალბაძვება, նմանութիւն *მრთ.S.ბას.კეს.-ორმეოც.116,4.*

ალბეჭდვა կնքել, դրոշմել, նշանակել (ბეჭდის დასმა, გამოსახვა, აღნიშვნა): რომელმან შეიწყნაროს წამებაჲ მისი, ალიბეჭდა, ვითარმედ ღმერთი ჭეშმარიტ არს C, Որ ընդունի զվկայութիւն նորա կնքեաց, թէ Աստուած ճշմարիտ է *ი.3,33;* რომელმანცა იგი ალმბეჭდნა ჩუენ, որ եւ կնքեացն զմեզ // *კორ.1,22;* სულმან წმიდამან ალგბეჭდნეს თქუენ და სული თქუენი, Հոգի սուրբ դրոշմելոց է զձեր անձինս *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.84,13-31,18;* ალბეჭდვა, նշանակել *მრთ.T,გრ.ანძ.-ნათლისღ.361-16r.*

ალბმა, ალბმა წარძრვად չուել (წასლვა): ალებნიან ძენი ისრაჱლისანი წარძრვად ვანითურთ მათით, չուէին որդիքն Իսրայելի հանդերձ ամենայն աղխիւ իւրեանց *გამოსლ.40,36.*

ალბორგება մոլել (აღელვება, აშლა): მაჭირვებს მუცელი ჩემი და ალვავსო რაჲ იგი, ალაბორგებს ჴორცთა ჩემთა, զի վտանգէ զիս որովայն իմ. յորժամ լնում զնա. մոլէ եւ կիզէ զմարմին իմ *მ.ცხ.155r-171.*

ალგება, აგება կազմել, հանդերձել, հաստատել, լծել, ուղերձել, կուտել, տալ, բառնալ (მომზადება, გამართვა, წესრიგში მოყვანა; შექმნა; შებმა უღელში, აკიდება, დატვირთვა, მიცემა): ალიგნეს სანთელნი იგი მათნი, կազմեցին զլապտերս իւրեանց *მთ.25,7;* ალაგნა იოსებ ეტლნი თჳსნი, կազմեաց Յովսէփ զկառս իւր *დაბ.46,29;* ალაგო ფარაო ეტლები თჳსი, հանդերձեաց փարաւոն զկառս իւր *გამოსლ.14,7;* ალგებით ალაგო იგი ცხოვართა შენთაგან M, საგძლითა ალგებული ალაგო იგი საცხოვართა შენთაგან T, საგზლითა განჰსაგზლო იგი ცხოვართაგან შენთა G, հանդերձելով հանդերձեսցես զնա յոչխարաց քոց // *შჯ.15,14;* ალაგენ ეტლნი შენნი და გარდაგუალე, ნუუკუე გეწიოს შენ წვიმაჲ, լծեա զկառս քո եւ էջ. գուցէ հասանիցէ քեզ անձրեւ /// *მფ.18,44;* ალაგებდ მათ ტჳრთითა მოსლვად შენდა, ուղերձէիր զնոսա գալ առ քեզ *ეზეკ.16,33;* მოილო მან იგი და ალჰკიდა ჯორებსა თჳსსა და ალაგო იგი ურმებსა თჳსსა, առեալ կուտէր զայն ի սայլս իւր ի վերայ գրաստուց իւրոց *ივდ.15,13;* აუგო მათ საზრდელი გზასა ზედა, և նոցա պաշար ի ճանապարհ *დაბ.45,21;* წარსლვასა ჩუენსა ალგუაგეს საგზლითა, իբրեւ գնացաք. ետուն որ ինչ պէտք էին *საქ.მოც.28,10;* რომლით ალაგო ღმერთმან კაცი ქუეყანასა ზედა G, ვინაჲთ დღითგან შექმნა ღმერთმან კაცი პირსა ზედა ქუეყანისასა M, յօրէ յորմէ հաստատեաց Աստուած զմարդ ի վերայ երկրի // *შჯ.4,32;* ჩამოჰჴადა ტჳრთი, ხოლო მამამან... ალუგო იგი საცრითა, զաւանակն մաղիւքն իւր բարձեալ *მ.ცხ.383v-340.*

ალგებულ-ი, აგებულ-ი բեռնաւոր, բարձեալ (დატვირთული, აკიდებული): ორი კაჰრული ალგებული მის თანა, რამეთუ იდვა მუნ ორას ჴუეზა პურის, ჴჳმირ ერთ სკიჭ, ორას ლელკსკუერ და მარ ერთ ღჳნო, զոյգք իշոց բեռնաւորաց. եւ ի նոսա երկերիւր նկանակ եւ հարեւր չամչեայ եւ հարեւր արմաւ եւ մար մի գինւոյ // *მფ.16,1;* აქუნდა აქლემი აგებული პურითა ტფილითა, ունէր բարձեալ յուղտ տաք հաց թխեալ *მ.ცხ.199v-212.*

ალგვა, აგვა հոսել (გაფანტვა): მტუერი, რომელ აგავის ქარმან პირისაგან ქუეყანისა, զփոշի զոր հոսէ հողմ ի վերայ երեսաց երկրի *ფს.1,4.*

ალგზება, ალგზნება, აგზება բորբոքել, բորբոքեցուցանել, լուցանել, վառել, հրդեհել, այրել, յուզել, հրատ արկանել (ალტყინება, დანთება, ანთება, ხანძრის დანთება, დაწვა, ცეცხლის დანთება; ღელვა): ალაგზნეს ცეცხლი შორის ეზოსა, լուցին կրակ ի մէջ գաւթին *ლ.22,55;* ალვაგზნე ცეცხლი ზლუდეთა ზედა, բորբոքեցից հուր ի վերայ պարսպացն *ამოს.1,14;* არა ალაგზებდა ყოველსა რისხვასა მისსა Ⴂ, არა აგზებდა ყოველსა რისხვასა მისსა C, Ոչ բորբոքէր զամենայն սրտմտութիւն իւր *ფს.77,38;* რაჲთა არა რისხვად ალაგზნას იგი, զի մի ի բարկութիւն զնա բորբոքեցուցանիցէ *ეპ.კჳპ.-დაფლ.94v-421;* ალვაგზნე ცეცხლი ბჭეთა მისთა, վառեցից հուր ի դրունս նորա *იერ.17,27;*

მცირემან ცეცხლმან რავდენი ტყჱ აღაგზნის, սակաւ ինչ հուր զորպիսի անտառս հրդեհէ *იაკ. ეპისტ.3,5;* აგზებდენ საჭურველსა მათსა: ფარებსა და ჰორლებსა და მშვლდსა და ისარსა და კუერთხებსა ჴელთასა და ლახურებსა, այրեսցեն զզէնս. զնիզակաբեկս. զասպարաբեկս. զնետս. զբեկորս աղեղանց. զտիգաբունս. զսլնակոքս *ეზეკ.39,9;* რომელმან აღაგზნეს, ბოროტი, იგი წარწყმდეს, որ յուզէ զչարութիւն` կորիցէ *იგ.სოლ.19,9.*

აღგზებულ-ი, აგზებულ-ი բորբոքեալ, վառեալ, բոցակէզ (აღტყინებული, ანთებული, შემწველი): აღგზებული ვითარცა თორნე, բորբոքեալ իբրեւ զհնոց *მალ.4,1;* დაიწუან ალისაგან აგზებულისა, այրեսցեն ի բորբոքեալ բոցոյ *ეს.5,24;* ცეცხლი აღგზებული აღატყდებოდის, հուր վառեալ բորբոքեսցի *ეს.10,16;* რაჲთა ტანჯნეს იგინი... აღგზებულითა ცეცხლითა, առ ի խոշտանգել... բոցակէզ հրով *ანდ.-ანატ.205-26.21*

აღგრილება հով անկանել (აგრილება): და ოდეს აღგრილდეს, წარხვდე გზასა შენსა, հովուն անկանելոյ. երթիցես զճանապարհս քո *თეოდორე 553-61,3.*

აღგუალ մատչել, ելանել („აღსლვაჲ", ახლოს მისლვა): აღ-რე-გუალე ზემო კერძო, ի վեր մատիր *ლ.14,10;* აღგუალე მაღნარად S, აღვედ მაღნარად, ե՛լ յանտառն *ისუ 6.17,15.*

აღდგენა զրգռել („აღდგინება", აღძრვა): ნუცა აღადგენთ მათ ზედა ბრძოლასა G, ნუ აღადგინებთ მათ მიმართ ღუაწლსა ბრძოლისასა S, մի՛ գրգռեցէք ընդ նոսա պատերազմ *// შჯ.2,9.*

აღდგინება յարուցանել, զրգռել, կանգնել, կանգնեցուցանել, զարթուցանել, կացուցանել, բարձրացուցանել („აღდგენა, აღმართება, წყება", აღმართვა, აღძრვა, აყენება, დადგენა): წინაწარმეტყუელი აღგიდგინოს თქუენ უფალმან, մարգարէ յարուսցէ ձեզ տէր Աստուած *საქ.მოც.7,37;* რომელი აღადგინებ ამბოხსა მაგას, որ յարուցանես զամբոխդ *ფილიკტ.136,26-443,8;* რომელმან აღადგინა იგი მკუდრეთით, որ յարոյց զնա ի մեռելոց *გალატ.1,1;* აღადგინა დევნაჲ დიდი ეკლესიათა ზედა ღმრთისათა, յարուցանել հալածանս ի վերայ եկեղեցեաց Աստուծոյ *რიფს.163,32-80,11;* პეტრე აღადგინა იგი, Պետրոս կանգնեաց զնա *საქ.მოც.10,26;* რომელმან აღადგინოს და აღაშენოს ქალაქი იგი G, რომელმან აღჰმართოს ანუ აღაშენოს ქალაქი იგი S, որ կանգնեսցէ եւ շինեսցէ զքաղաքն *ისუ 6.6,26;* აღმადგინე მე და მივაგო მათ, կանգնեա զիս եւ հատուցից նոցա *ფს.40,11;* მე აღვადგინნე იგინი მიერ ადგილით, ես կանգնեցից զնոսա ի տեղւոջէ *იოვ.3,7;* აღვადგინენ შვილნი შენნი, სიონ, შვილთა ზედა იონთასა, զարթուցից զորդիս քո, Սիոն, ի վերայ որդւոցն Յունաց *ზაქ.9,13;* აღადგინენ საკრველნი ვიდრე ქედად მათდამდე, զարթուցեր զկապանս մինչեւ ցպարանոցս ի սպառ *ამბ.3,13;* ვინ აღადგინებნ მძინარესა ჴშირისაგან ძილისა, զարթուցանէ զննջեցեալն ի խոր քնոյ *ზირ.22,7;* აღუდგინო მათ მწყემსი, կացուցից ի վերայ նոցա հովիւ *ეზეკ.34,23;* რაჲთა აღადგინოს დაცემული ქუეყანით, զի ընդ ինքեան բարձրացուսցէ որ ի վայր հայէր ի մեղացն *გრ.ანძ.-შობ.989,31-184;* აღადგინე მისა მიმართ ბრძოლაჲ G, იწყე მისა მიმართ ღუაწლი ბრძოლისაჲ S, գրգռել ընդ նմա պատերազմ *// შჯ.2,25;* ნუ აღადგინებთ მათა მიმართ ღუაწლსა ბრძოლისასა M, ნუცა აღადგენთ მათ ზედა ბრძოლასა S, մի՛ գրգռեցէք ընդ նոսա պատերազմ *// შჯ.2,9.*

აღდგინება-ჲ կանգնումն (აღმართვა, „აღმართება"): ესე დგას დაცემად და აღდგინებად DE, ესე დგას დაცემად და აღმართებად C, սա կայ ի գլորումն եւ ի կանգնումն *ლ.2,34;* შემძლებელ არს... აღდგინებად და შვილებად აბრაჰამისა, կարող է... յարուցանել որդիս Աբրահամու *მთ.3,9.*

იხ. ამბოხის-აღდგინება. აღმადგინებელ-ი, დგინება, აღნადგინები.

აღდგმა, ადგმა կանգնել, հարկանել, կուտել, հաստատել, ձգել („აღმართება", დადგმა; ამართვა, გამართვა, დაყრა, დაკრება, დაგება): ლოდი ესე, რომელ ავდგი ძეგლად, იყოს სახლად ღმრთისა, վէմս զոր կանգնեցի արձան, եղիցի ինձ տուն Աստուծոյ *დაბ.28,22;* კარავნი, რომელნი აღდგნა უფალმან G, კარავნი, რომელ აღმართნა უფალმან B, զխորանս զոր կանգնեաց տէր *რიცხ.24,6;* იაკობს აღედგა კარავი მთასა ზედა, Յակոբ եհար զխորան իւր ի լերինն *დაბ.31,25;* აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ დიდი G, აღდგეს მის ზედა ჭორტი ქვისაჲ დიდ S, կուտեցին ի վերայ նոցա կարկառ մեծ քարանց *ისუ 6.7,26;* აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ G, აღადგინეს მის ზედა ღუერფი ქვშისაჲ M, կուտեցին ի վերայ նորա կարկառ մեծ քարանց *ისუ 6.8,29;* აღდგა იგი ქალაქსა თვსსა G, დადგა იგი ქალაქსა თვსსა S, հաստատեաց զայն ի քաղաքի իւրում *მსაჯ.8,27;* ამიდგა ბადჱ ფერჴთა ჩემთა O, ցանց ձգեաց ոտից իմոց *გოდ.იერ.1,13.*

აღდგომა յառնել, կանգնել, կալ, յոտն կալ (ადგომა, აღმართვა, დგომა, ფეხზე წამოდგომა): აღდ-

ეგ და წარიყვანე ყრმაჲ ეგე, արի առ զմանուկդ *მთ.2,13;* აღდეგ და შეგეწიენედ თქუენ G, აღდგენ და შეგეწიენენ თქუენ S, յարիցեն օգնեսցեն ձեզ // *შჯ.32,38;* აღდეგით! ո՛ն արիք *მრ.14,42;* მკუდარნი აღდგებიან, մեռեալք յառնեն *ლ.7,22;* ჩუენ აღვდეგით და აღვემართენით, մեք յարեաք եւ ուղիղ եղաք *ფს.19,9;* ესე ღამე ფარულად აღდგის, յառնէր ի գիշերի գաղտագողի *ვარ.803,11-370,17;* უპყრა ჴელი მისი და აღადგინა იგი, და იგი აღდგა, կալաւ զձեռանէ նորա, յարոյց զնա, եւ կանգնեցաւ *მრ.9,26;* მეყსეულად აღდგა, կանգնեցաւ վաղվաղակի *ლ.8,56;* აღდეგ მკუდრეთით, կանգնեաց ի մեռելոց *ეფეს.5,14;* აღდგა ეზოჲ იგი გარემო კარავსა მას, կանգնեաց զսրահն շուրջ զխորանաւն *გამოსლ.40,31;* დავეცი და აღვდგე, գլորեցայ, միւսանգամ կանգնեցայց *მიქ.7,8;* აღდგა მასმენელი ეშმაკი ისრაელსა ზედა, եկաց բանսարկու ի մէջ Իսրայելի / *ნეშტ.21,1;* აღუდგა წინაშე პირსა მათსა რუბენ, կայր ընդդէմ նորա Ռուբէն *ღთისმშობ. შობ. 164,5-250,17;* აღდგეს ჭაპუკნი და შემოსეს იგი და განიღეს და დაჰფლეს, յոտն կային երիտասարդք եւ ամփոփեցին զնա եւ տարան, թաղեցին *საქ.მოც.5,6;* აღდეგ და ვიდოდე, յոտն կաց եւ գնա *მიქ.2,10;* ცუდად არს თქუენი იგი აღდგომაჲ მსთუად C, ცუდად არს თქუენი ეგე აღმსთობაჲ L, ի նանիր է ձեզ յառնելն կանխաւ *ფს.126,2.*

აღდგომა բառնալ („აღფხურა“): აღდეგ და შთავარდი ზღუასა C, აღიფხუერ ამიერ, შთავედ ზღუად DE, բարձիր եւ անկիր ի ծով *მთ.21,21.*

აღდგომა-ჲ Յարութիւն ` აღდგომასა მას მკუდართასა ვისა შჳდთაგანისა იყოს იგი ცოლად, ի Յարութեանն ո՞յր յեւթանցն եղիցի նա կին *მთ.22,28.*

აღდგომა զարթնուլ (გაღვიძება, ძილიდან ადგომა): აღდგედ და აღვიდედ ყოველი თესლები ჴევსა მას იოსაფატისასა, զարթիցեն եւ ելցեն ամենայն ազգք ի ձորն Յովսափատու *იოვ.3,12;* აღდგენ დასასრულით ქუეყანისაჲთ, զարթիցեն ի ծագաց երկրէ *იერ.50,41.*

აღდგომა, ადგომა կալ հակառակ, հակառակել (წინააღმდეგობა): რომელი აღდგებოდის ჴელმწიფებასა მას, ღმრთისა ბრძანებასა აღუდგების, որ հակառակ կայ իշխանութեանն, Աստուծոյ հրամանին հակառակ կայ *ჰრომ. 13,2;* აღუდგა მტერად წინაშე მშჳდობისა მისისა, ի թշնամութիւն հակառակեցաւ ընդդէմ խաղաղութեան իւրոյ *მიქ.2,8;* ნუ აადგები უმტკიცესსა მას შენსა O, ընդ մեծատուն մի՛ հակառակիր *ზირ.8,2.*

აღდგომილ-ი Յարուցեալ, կանգնեալ (აღდგომილი, ამდგარი, აღმართული): აღდგომილი მკუდრეთით, յարուցեալ ի մեռելոց // *ტიმ.2,8;* რომელნი აღდგომილ არიან ჩუენ ზედა, զյարուցեալսն ի վերայ մեր *ფს.43,6;* რომელმანცა დაარღვა ტალავარი აღდგომილი, որ քակէ զտաղաւար կանգնեալ *ეს.38,12.*

იხ. დგომა, ზე აღდგომა, ზედა აღდგომა

აღდგომილ-ი ճոխացեալ (გაამაყებული): რაჲსათჳს აღდგომილ ხართ კრებულსა ზედა უფლისასა? ընդէ՞ր ճոխացեալ էք ի վերայ ժողովրդեանդ տեառն *რიცხ.16,3.*

აღდგომილ-ი կազդուրեալ (გამოჯანმრთელებული): კნინ უკეთე ქმნულ და აღდგომილ, ապաքինեալ փոքր մի եւ կազդուրեալ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,10-44,4.*

აღდება հարկանել, ընկենուլ, լուցանել („აღტყინება“, წაკიდება, შენთება ცეცხლისა): აღუდგეს ცეცხლი ქალაქსა O, հուր հարին զքաղաքէ *იგ. სოლ.29,8;* სახლსა სტაქჳსსა ცეცხლი აღუდვეს, ի տունն Ստաքեայ հուր ընկեցին *ფილიპ. მოც.5,25-306,2;* არასადა აღედვის ცეცხლი, չհարկանի ուրեք հուր *ფიზ.IV 6-7;* აღუდვა ცეცხლი ლამპრებსა მას S, აღატყინა ცეცხლი ლამპარსა შინა G, ելոյց հուր ի ջահան *მსაჯ.15,5.*

აღდება բառնալ, արկանել, դնել ... ի վերայ (ტვირთვა, კისრება, დადება, „აღკიდება“): ნუ აღიდებთ ტჳრთთა დღეთა შაბათთასა, ნუ აღიკიდებთ ტჳრთსა დღესა შაბათთასა, մի՛ բառնայք բեռինս յաւուր շաբաթուց *იერ.17,21;* აღუდვა ხარკი ქუეყანასა მას ასი ტალანტი ვეცხლი, արկ հարկ երկրին հարեւր տաղանդ արծաթոյ *IVმფ.23,33;* აღსდვა მეფემან ასურასტანისამან ეზეკიას მეფესა... სამასი სასწორი ვეცხლისაჲ, եդ արքայն Ասորեստանեայց ի վերայ Եզեկեայ արքայի... երեք հարեւր տաղանդ արծաթոյ *IVმფ.18,14.*

აღდუღება եռալ, եռացուցանել (დუღილი): აღდუღდა, შეიზრო და შეგბა ძუალი მისი შორის მისსა, եռաց. զեղաւ. քաջ եռաց. եփեցան ոսկերքն ի միջի նորա *ეზეკ.24,5;* აღდუღნა გულის წყრომითა, եռացեալ սրտմտութեամբ *მრთ.S.ბას.კეს.-ორმეოც.118,33;* აღადუღის უფსკრული, ვითარცა ქუაბი, եռացուցանէ զանդունդս իբրեւ զկաթսայ *იობ.41,21.*

აღდუღება-ჲ եռացումն: შეიქმნების სიმჴურვალე აღდუღებითა სისხლისაჲთა, յորմէ լինին ջերմութիւնք եւ եռացմունք արեան *მ.ცხ. 129r-148,1.*

ალება იხ. ალღება.

ალვ(ა)ლ, ალვედ, ალვიდ იხ. ალსლვა.

ალვლინება առաքել (გაგზავნა): ლოცვასა პირისაგან ალვავლინებდეთ, զաղաւթս բերանովք առաքեմք *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.178,12-179;* ალვავლინოთ სულნელებაჲ საქმითა კეთილითა, առաքեսցուք զհոտ անուշութեան գործովք մերովք բարւովք *ფიზ.X,47-49.*

ალვსება լնուլ. լցուցանել. զեզուլ. լի առնել. լի եղանել (ავსება, გავსება; შესრულება. „ალსრულება"): ალავსეთ სარწყული მამათა თქუენთაჲ DE, ალავსეთ საწყაული მამათა თქუენთაჲ C, լցէք զչափ հարցն ձերոց *მთ.23,32;* ალავსენით ტაკუკნი ეგე წყლითა, լցէք զթակոյկսդ ջրով *ი.2,7;* ვითარცა ალივსნეს დღენი რვანი C, ვითარცა ალესრულნეს დღენი რვანი DE, իբրեւ լցան աւուրք ութ *ლ.2,21;* საუნჯენი მათნი ალვავსნე კეთილითა, զգանձս նոցա լցուցից բարութեամբ *იგ.სოლ.8,21;* ალივსნენ კალონი იფქლითა, լցցին կալք ցորենոյ *იოვ.2,24;* ალივსნენ სიხარულითა, լցցին խնդութեամբ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგომ.155,12;* სალმობითა ალავსე გული ჩემი, ցաւօք լցեր զսիրտ իմ *ფილეკტ.136,9-442,22;* სიმდიდრითა ალმავსე მე, մեծութեամբն լցուցեր զիս *თომა მოც.18,2-395,20;* ყოველი სახლი მისი ალავსის გულის სათქუმელითა მისითა, զամենայն տուն նորա լցուցէ ցանկալեօք *ზირ.1,21;* დუქსი იგი ალივსო გულის წყრომითა, դուքսն զեղեալ ցասմամբ *მარტ.სებ.18,8;* ღმერთმან ჩემმან ალავსენ ყოველი საჴმარი თქუენი, Աստուած իմ լի արասցէ զամենայն պէտս ձեր *ფილიპ.4,19;* ქებითა მისითა ალივსო ქუეყანაჲ, օրհնութեամբ նորա լի եղեւ երկիր *ამბ.3,3;* სახლი იგი ალივსო სურნელებითა მით ნელსაცხებლისაჲთა C, տուն լի եղեւ ի հոտոյ իւղոյն *ი.12,3;* ალივსნეს გულისწყრომითა, լի եղեն ցասմամբ *თეკ.92,29.*

ალვსება-ჲ զատիկ. յարութիւն (ალდგომა): ალვსებაჲ ჩუენი დღეს არს, զատիկ մեր զենու Քրիստոս *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლებ.შვილ.377-340,34;* დღისა მისთჳს ალვსებისაჲსა იტყჳს, վասն աւուրցն զատկի պատմէ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ. 36,15-37;* სამართალ არს ზჱ დგომით ჭამაჲ წმიდისათჳს ალვსებისა, պարտ է յոտն կալով ճաշակել վասն սուրբ յարութեանն *მ.ცხ.110r-129.*

ალვსებულ-ი լցեալ (შესრულებული): ჟამი ჩემი არლა ალვსებულ არს, իմ ժամանակ չեւ է լցեալ *ი.7,8.*

ალზავებულ-ი հանդերձան-ք (შეზავებული, შენელებული): სცხოს სისხლისა მისგანი ჴბოჲსაჲ რქათა მათ საკურთხეველისათა საკუმეველისა მის ალზავებულისათა O, դիցէ քահանայն յարենէ զուարակին ի վերայ եղջերաց սեղանոյ խնկոցն հանդերձանաց *ლევ.4,7.*

ალზახება գոչել. աղաղակել (ყვირილი, „ჴმობა"): მტერთა შენთა ალიზახეს, թշնամիք քո գոչեցին *ფს.82,3;* ალიზახეს S, ჴმობდეს G, աղաղակեցին *მსჯ.15,14.*

ალზახილ-ი մանեալ („შეგრაგნილი", მოქსოვილი, დაძახული): მეწამულითა ალზახილითა G, შეგრაგნილითა მით მეწამულითა B, կարմրով մանելով *ლევ.14,52.*

ალზელა იხ. აზელა.

ალზრდა կերակրել. սնանել. աճեցուցանել. բերել (გამოკვება, გაზრდა, გამოზრდა): მოსცე მათ [საზრდელი] და ალიზარდნენ იგინი C, տաս դու նոցա եւ կերակրին *ფს.103,28;* ალიზარდე სიმართლით ზედა მუჴლთა ჩემთა, սնեալ յարդարութեան ի վերայ բազկաց իմոց *რიფს.173,18-103,2;* სახუეველითა ალვიზარდე და ზრუნვითა, ի խանձարուրս սնայ եւ ի հոգս *სიბრ.სოლ.7,4;* მამამან მისმან ალზარდა იგი, հայրն սնուցանէր զնա *თეოდ.552-59,9;* რაჲთა ალზარდოს ჩუენი ესე სიმცირე, զի աճեցուսցէ զփոքունս *ფილიპ.მოც.10,12-318,3;* ფიცხლად ალიზარდე, խիստ բերար *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ და იაკ.58-59.*

ალზრდილ-ი սնեալ („განზრდილი", გაზრდილი): მოვიდა ნაზარეთა, სადაცა ალზრდილ იყო, եկն ի Նազարէթ ուր սնեալն էր *ლ.4,16;* ალზრდილი (განზრდილ C) ამას ქალაქსა შინა და ალზრდილ ფერჴთა თანა გამალიელისთა, սնեալ ի քաղաքիս յայսմիկ առ ոտս Գամաղիելի *საქ. მოც.22,3.*

ალზრზენა յարուցանել, գրգռել (გალიზიანება, ალძრვა): ალაზრზინნეს და განაბოროტნეს გულნი წარმართთანი ძმათა ზედა, յարուցին եւ չարացուցին զանձինս հեթանոսացն ի վերայ եղբարց *საქ.მოც.14,2;* ალაზრზინა მათ ზედა დავით, գրգռեաց զԴաւիթ ի նոսա *// მფ.24,1.*

ალზუავება հպարտանալ. ամբարտաւանել (ამაყობა, ამპარტავნება): უკუეთუ კულა ამას ზედა ალჰზუავნებით, უფროჲსლა ჭამეთ ჴორცი, եթէ ի վերայ պահոց հպարտասցիս լաւ քան զայն պահքն է ուտել միս *მ.ცხ.247v-262;* და ამასცა ზედა კუალად ალლალნების და ალზუავნების უბადრუკი იგი, եւ սովաւ եւս առաւել բարձրավզեալ ամբարտաւանի եղկելին *მ.ცხ.18r-14.*

აღზუავებულ-ი ամբարհաւաճ („განლაღებული", თავმომწონე, ამპარტავანი): იყვნენ კაცნი... წარმდებ, აღზუავებულ CD, იყვნენ კაცნი... წარმდებ, განლაღებულ AB, եղիցին մարդիկ... յանդգունք. ամբարհաւաճք *II ტიმ.3,1.*

აღთუალვა հանդէս առնել (დათვალიერება, აღლუმი): აღრაცხეთ, აღთუალეთ ყოველი ერი, հանդէս արա ժողովրդեանդ *II მფ.24,2.*

აღთუალვა-ჲ համար (აღრიცხვა): რიცხჳ აღთუალვისაჲ მის, թիւ համարուցն *II ეზ.1,9.*

აღთქუეფა պղտորել (ათქვეფა, ამღვრევა): არღარა აღთქუეფოს იგი ფერჴმან კაცისამან, մի՛ պղտորեսցէ զնա ոտն մարդոյ *ეზეკ.32,13.*

აღთქუეფულ-ი հրապոյր (ნარევი): რომელი ასუმიდეს მოყუასსა თჳსსა აღთქუეფულსა მრღჳესა, որ արբուցանէ զընկերի իւրում հրապոյրս պղտորս *ამბ.2,15.*

აღთქუმა ուխտել, խոստանալ, ուխտ դնել, աւանդել, դաւանել, պատմել, անցուցանել („ლოცვა", დაპირება, აღთქმის დადება, აღიარება, დავედრება, თხრობა): მე აღგითქუამ თქუენ, ვითარცა მე აღმითქუა მამამან ჩემმან სასუფეველი, ես ուխտեմ ձեզ, որպէս եւ հայր իմ ուխտեաց ինձ զարքայութիւն *ლ.22,29;* აღუთქუა იეფთაემან აღთქუმაჲ უფალსა G, ილოცა იეფთაე ლოცვაჲ უფლისა მიმართ S, ուխտեաց Յեփթայէ ուխտ տեառն *მსაჯ.11,30;* აღუთქუეს მას მიცემად ვეცხლი DE, խոստացան նմա տալ արծաթ *მრ.14,11;* აღმითქუ მე: განმკურნო და პატივსა მიმაწიო, խոստացար՝ բժշկել զիս եւ պատուել *ანდ.ანატ.328-38,5;* აღუთქუა მათ დავით მეფემან აღთქუმა, եդ արքայ Դաւիթ ուխտ ընդ նոսա *I ნეშტ.11,3;* აღსაარებაჲ... რომელი აღუთქუთ დედოფალსა ცისასა, զդաւանութիւն... զոր դաւանեցաք արկանել խունկս տիկնոջն երկնից *ერემ.44,25;* მისა მიმართ აღთქუმულ არს სიწმიდე ჩუენი, նմա աւանդեցաք զսրբութիւնս մեր *რიფს.170,17-96,9;* რომელ-იგი წინაჲსწარ აღუთქუა ღმერთმან, որպէս յառաջագոյն պատմեաց *საქ.მოც.3,18;* რაჲ აღგითქუ, զի՞նչ անցուցից ընդ քեզ *ოვსე.11,8.*

აღთქუმა-ჲ ուխտ, աւետիք, դաշն, աղանդ, խոստումն („შჯული", პირობა, ხარება, ზავი; წვალება): მოჴსენებად აღთქუმაჲ თჳსი წმიდაჲ C, მოჴსენებად შჯულისა წმიდისა მისისა DE, յիշել զուխտն իւր *ლ.1,72;* ესე არს სისხლი ჩემი ახლისა აღთქუმისაჲ, այդ է արիւն իմ նորոյ ուխտի *მთ.26,28;* აღუთქუან აღთქუმაჲ უფალსა, դիցեն ուխտս տեառն *ეს.19,21;* რამეთუ გარდაჴდეს აღთქუმასა ჩემსა, զի անցին զուխտիւ իմով *ოვსე.8,1;* აღუთქუა მათ აღთქუმაჲ მშჳდობისაჲ, եդից դոցա ուխտ խաղաղութեան *ეზეკ.37,26;* სადა არს აღთქუმაჲ იგი მოსლვისა მისისაჲ, ո՞ւր են աւետիք գալստեան նորա *II პეტრ.ეპ.3,4;* აღთქუმაჲ სულისაჲ მოიღო მამისაგან, զաւետիս Յոգւոյն սրբոյ ընկալեալ ի հօրէ *საქ.მოც.2,33;* განამრავლენ აღთქუმანი შენნი ქუეყანად მიმართ ქანანელთა, հաճախեցեր դաշինս ընդ երկիրն Քանանու *ეზეკ.16,29;* უფროჲსღა აღთქუმისა მათისათჳს ბილწად და საძაგელად შეჰრაცხეს, *რიფს.166,35-87,19.*

წიგნი აღთქუმისაჲ: կտակ (ანერძი): წიგნი აღთქუმისაჲ წინაჲსწარ დამტკიცილი ღმრთისაგან, զկտակն յառաջագոյն հաստատեալ յԱստուծոյ *გალატ.3,17.*

აღთქუმის-ყოფა վարձս արկանել („აღთქუმა", შეპირება სასყიდლისა): აღთქუმა-ყო მოქმედთა მათ მიმართ თითოჲ სატირი დღისა C, აღუთქუა მათ სასყიდელი თითოეულად დრაჰკანი დღესა შინა DE, արկ վարձս մշակացն աւուրն դահեկան *მთ.20,2;* **ուխտ դնել** (პირობის დადება): აღთქუმა-ეყო ჰურიათა მათ C, ուխտ եդեալ էր Հրէից *ი.9,22.*

აღთქუმულ-ი խոստումն (დაპირებული): რაჲთა ეწიო აღთქუმულთა მათ ღმრთისათა, ընկալեալ զխոստումն յԱստուծոյ *ანდ.-ანატ.174,25-31,12.*

აღკაზმვა պատրաստել (მომზადება, განწყობა): დღითი-დღე აღჰკაზმავნ იგი მალაკსა თჳსსა, հանապազ պատրաստէր զմախաղ իւր *მ.ცხ.202r-214.*

აღკელობება կաղանալ (კოჭლობა): დაეცა იგი ფერჴთა ზედა მის ყრმისათა და აღაკელობა იგი O, անկաւ եւ կաղացաւ *II მფ.4,4.*

იხ.კელობა.

აღკიდება, აკიდება բառնալ, տալ բառնալ, ի վեր առնուլ: առնուլ, կախել, շալակել (ტვირთად აღება, აღება; კიდება): რაჲთა აღიკიდოს ჯუარი მისი C, რაჲთა აღიღოს ჯუარი მისი DE, զի բարձցէ զխաչն նորա *მთ.27,32;* რომელი-იგი აღიკიდიან და დასჳან ბჭეთა თანა მის ტაძრისათა, զոր բարձեալ դնէին հանապազ առ դրան տաճարին *საქ.მოც.3,2;* აღეკიდა და მოაქუნდა, բարձեալ բերէին *ეს.45,20;* ჭურჭელსა წმიდასა სამსახურებელსა მძლავრ მოიტაცებდეს და წარმართთა აჰკიდებდეს, զսպասն բռնաբար յափշտակեալ Հեթանոսաց տային բառնալ *მრთ.A.ანტ.დ.95-72,38;* აღიკიდა და წარიღო დაბად, ի վեր առեալ տանէր ի գեօղն *მრთ.A.ანტ.დ.81-25,7;* აღეკიდა ტჳრთი კარაულებსა ღუნოჲ, ყურძენი და ღელჳ J, կախէին բեռն գրաստուց զգինի. եւ զխաղող եւ զթուզ *ნეემ.13,15;* დაგდვა მას ზედა, მერმე შემოგიჯდე და ალგიკიდო შენ, մտեալ ի ներքոյ շալակեաց զնա *მ.ცხ.272v-292.*

ალკრვა կռուել, ցել (აკვრა, მიკვრა; მიდგმა): მტუერი, რომელი ალგუეკრა ფერჴთა ჩუენთა... განვიყრით, զփոշին որ կռուեալ է ի քաղաքէ ձերմէ յոտս մեր՝ թօթափեսցուք *ლ.10,11;* ალეკრა ქუეყანასა მუცელი ჩუენი Ղ, յերկիր կցեցան մէջք մեր *ფს.43,26.*

ალკრთომა ոստունալ (ავარდნა): ნუუკუე ნამუსრევი პილენძისაჲ მის ალჰკრთეს და ეცეს მას, զի մի՝ պատառք պղնձոյն ոստուցեալ վիրաւորեսցեն զնա *ფილეკტ.135,10-441,13.*

ალკრძალვა ճնշել (შევიწროება): არამედ ალვიკრძალავ ჴორცთა ჩემთა და დავიმონებ, այլ ճնշեմ զմարմինս իմ եւ հնազանդեցուցանեմ *I კორ.9,27.*

ალკუმინვა կռնչել (კმინვა, „ვაება“): არავინ ალიკუმინა არავინ ძეთა ისრაჱლისათამან ენითა თჳსითა S, არა ივაა არცა ერთმან ძეთა ისრაჱლისათამან ენითა თჳსითა G, ոչ ոք կռնչեաց յորդւոց Իսրայէլի լեզուաւ իւրով *ისუ 6.10,21.*

ალლალება հպարտանալ, բարձրավզել, փքանալ (გაამაყება, ქედმაღლობა, მედიდურობა): ალილალე გულითა შენითა, հպարտացոյց զքեզ սիրտ քո *IVმფ.14,10;* ამასცა ზედა კუალად ალლალნების და ალზუივნების უბადრუკი იგი, սովաւ եւս առաւել բարձրավզեալ ամբարտաւանի եղկելին *მ.ცხ.18r-14;* ალლალნების უბადრუკი მონაზონი, վաղվաղակի փքանայ եղկելի կրօնաւորն այն *17v-14.*

ალლევა ծախել (გამოლევა): ალლია ყოვლად დასანუველი იგი, ծախեաց զողջակէզսն *I ნეშტ.21,26.*

ალლესვა սրել (წამახვა, ალესვა): ალილესნეს ენანი მათნი ვითარცა გუელისანი, սրեցին զլեզուս իւրեանց որպէս զօձի *ფს.139,4;* ეჩუეჲ ალილესა და გამოთალა მით, ուրագ սրեաց եւ կոփեաց նովաւ *ეს.44,12;* რომელი ალელესავ ენასა მონაზონისასა გინებად, որ սրես զլեզու միանձին յանարգանս *მ.ცხ.20v-16.*

ალლესულ-ი սրեալ (წამახული, გალესილი): მახჳლი ალლესული იყო, սուր սրեալ [էր] *მრთ.S.ბას.კეს-ორმეოც.117,2.*

ალლოშნა լիզանել, լիզել (ენის ასმა, ლოკვა): ალლოშნეს შესაკრებელმან ამან ყოველნი გარემოჲსნი, լիզանէ ժողովուրդս այս զամենայն որ շուրջ զմեւք են *რიცხ.22,4;* ალლოშნიან თუალნი მათნი, լիզեն զաչս նոցա *ფიზ.XI 14,12.*

ალმადგინებელ-ი յարուցիչ, որ յարոյց (ალმდგენელი): გურწამს ალმადგინებელი უფლისა ჩუენისაჲ, հաւատամք յայն որ յարոյցն զՅիսուս *ჰრომ.4,24;* რომელი ალმადგინებელ ხარ მკუდართაჲ, որ յարուցիչդ ես մեռելոց *ფილკტ.147,37-458,8.*

ალმავალ-ი [որ ելանէ] (ამავალი, რომელი ადის): იხილნეთ ანგელოზნი ღმრთისანი, ალმავალნი და გარდამომავალნი, տեսանիցէք... զհրեշտակս Աստուծոյ զի ելանիցեն եւ իջանիցեն *ი.1.51;* უკუეთუ იხილოთ ძჱ კაცისაჲ ალმავალი, եթէ տեսանիցէք զՈրդի մարդոյ. զի ելանիցէ *ი.6,63.*

ალმავსებელ-ი-լցուցիչ (ამავსებელი): ჵ მყუდროებაო, ... სულისა ალმავსებელო, Ո՛վ հանդարտութիւն... լցուցիչ հոգւոց *მ.ცხ.81r-92.*

ალმამაღლებელ-ი բարձրիչ (ამწევ-ი): ალმამაღლებელი თავისა ჩემისაჲ բարձրիչ զգլխոյ իմոյ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.194,2-195.*

ალმაორძინებელ-ი որ աճեցոյց (რომელმაც აზარდა): ალმაორძინებელი ღმერთი, որ աճեցոյցն՝ Աստուած *I კორ.3,7.*

ალმაოჴრებელ-ი աւերող (დამაქცეველი, ამკლები): ესე არს... პირველითგანვე ალმაოჴრებელი მონასტრისა ჩუენისაჲ, սա է... յառաջմէ աւերող վանից մերոց *მ.ცხ.177r-195.*

ალმართ ի վեր (ზევით): წელთა მისთაჲთგან და ალმართ, ვითარცა ხილვაჲ, ի միջոյն եւ ի վեր՝ իբրեւ զտեսիլ *ეზეკ.8,2;* სიყუარული იყო მათ თანა და კაცად-კაცადი მოყუასსა თჳსსა ზიდვიდა ალმართ, սէր էր ի նոսա ի սիրով շահէին զընկերն եւ տանէին ի վեր *მ.ცხ.387r-443.*

ალმართ-ი վառ ի վեր: დავით ალვიდოდა ალმართსა მას ზეთის ხილისასა, Դաւիթ ելանէր ընդ զառ ի վերն Ձիթենեաց *II მფ.15,30.*

ალმართება, ამართება կանգնել, ուղղել, ուղիղ ելանել, յառնել, յարուցանել, բարձց առնել, բարձրացուցանել, հարկանել („ალდგინება, ალდგმა“; ალმართვა, ადგომა, ადგენა, ამაღლება; დაცემა [კარვისა]): მესამესა დღესა ალვჰმართო ეგე (ე.ი. ტაძარი) C, მესამესა დღესა ალვადგინო ეგე DE, զերիս աւուրս կանգնեցից զդա *ი.2,19;* დაბანაკებასა ალჰმართებდეს კარავსა, ի բանակել խորանին կանգնեսցեն զնա *რიცხ.1,51;* სწავლამან შენმან ალმმართა მე სრულიად, խրատ քո կանգնեաց զիս ի սպառ *ფს.17,36;* აჰმართეს მუნ კარავი ნამებისაჲ G, ალდგეს მუნ კარავი სანამებელი M, կանգնեցին անդ զխորանն վկայութեան *ისუ 6.18,1;* დაეცა და ალემართა, գլորեցաւ եւ կանգնեցաւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,13-31,15;* ზღუდენი ამისნი ალემართნენ, պարիսպք նորա կանգնեսցին *I ეზ.2,24;* აჰმართნეს ძეგლნი, կանգնեցին իւրեանց արձանս *IV მფ.17,10;* დამჴობილი იგი მისი ალ-

ვჰმართო და აღვაშჱნო, զկործանեալսն նորա վերստին շինեցից եւ կանգնեցից *საქ.მოც.15,16;* მეყსეულად აღემართა, առժամայն ուղղեցաւ *ლ.19,13;* აღჰმართეს საკურთხეველი შესაწირავთაჲ, ուղղեցին սեղան զոհարանաց I *ეზ.5,50;* ჩუენ აღვდეგით და აღვემართენით, մեք յարեաք եւ ուղիղ եղաք *ფს.19,9;* რომელი აშჱნებდეს აღმართებად ტაძარსა მას, որ գործիցէ յարուցանել զտաճարդ զայս *ანგ.2,9;* დედაკაცმან მადლის-მცემელმან აღჰმართის ქმარი დიდებითა, կին շնորհակալ բարձր առնէ զփառս առն իւրոյ *იგ.სოლ.11,16;* სიმართლემან აღჰმართნის ნათესავნი, արդարութիւն զազգ բարձրացուցանէ *იგ.სოლ.14,34;* უვალთა ადგილთა აღჰმართეს კარვები, յանկոխս հարին զխորանս *სიბრ.სოლ.11,2;* აღხლდნა და იწყო სლვად Ղ, აღემართა და იწყო სლვად C, վաղվաղէր եւ գնայր *საქ.მოც.14,10;*

აღმართება-ჲ կանգնումն („აღდგინება“): ესე დგას დაცემად და აღდგინებად DE, ესე დგას დაცემად და აღმართებად C, ահա սա կայ ի գլորումն եւ ի կանգնում *ლ.2,34.*

აღმართებულ-ი կանգնեալ, կանգնուն (აღმართული, დადგენილი): ძელი აღმართებულ იყო, խաչ կանգնեալ [էր] *მრთ.S.ბას.კეს.-ორმეოც.117,3;* არა გუაქუნდა აღმართებული ხატი, եւ ոչ մեք ունէաք արդեօք զնկանագիր որդւոյն իւրոյ կանգնեալ պատկերին *ფლკტ.135,36-442,9;* ქალაქი იგი აღმართებული და მტკიცჱ შეძრა და შეარყია, զքաղաքն կանգուն եւ հաստ շարժեաց եւ դողացոյց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,13.*

აღმარღუეველ-ი որ խռով է (ამაღელვებელი): აღმარღუეველი წყლისაჲ, խռովէ զջուրս *ოვ-სე.6,8.*

აღმასრულებელ-ი հակիրճ; կատարիչ (მოკლე; შემსრულებელი): სიტყუაჲ აღმასრულებელი და შემოკლებული სიმართლესა შინა, բան մի հակիրճ եւ համառօտ արդարութեամբ *ჰრომ.9,28;* ვითარცა აღმასრულებელი შჯულისაჲ მის და წინაჲსწარმეტყუელთა იგი არს, իբրեւ կատարիչ աւրինացն եւ մարգարէիցն եկն *იპ.რომ.კურთხ.მოს.174-173.*

აღმატება առաւելուլ (წამეტება): უკუეთუ არა აღემატოს სიმართლჱ თქუენი უფროჲს მწიგნობართა და ფარისეველთა, եթէ ոչ առաւելուցու արդարութիւն ձեր աւելի քան զդպրացն եւ զփարիսեցւոցն *მთ.5,20.*

აღმატებულ-ი հզօր (ძლიერი) *მსჯ.11,1;* բարձրացեալ, վերացեալ (ამაღლებული): საყდარ დიდების აღმატებულ, სიწმიდეო ჩუენო, աթոռ փառաց բարձրացեալ ի սկզբանէ տեղի սրբութեան մերոյ *ერემ.17,12;* მჯდომარე საყდართა ზედა მაღალთა და აღმატებულთა, նստեալ յաթոռ բարձրութեան եւ վերացելոյ *ეს.6,1.*

აღმაღლება, ამაღლება բարձրանալ, բարձրացուցանել, բառնալ, համբառնալ, վերանալ, վերացուցանել, հպարտանալ, յարուցանել, բարձր առնել, բարձր լինել, բարձր եղանել (მაღლად ქცევა, ამაღლება; გაცლა, აჰყრობა; ქადება, გაამაყება; წამოყენება): ნუ ცადმდე აჰმაღლდები, մի՛ մինչեւ յերկինս բարձրասցես *მთ.11,23;* დალა-თუ აჰმაღლდე შენ ვითარცა ორბი, եթէ բարձրասցիս իբրեւ զարծուի *აბდ.1,4;* რომელმან აღიმაღლოს თავი თჳსი, დამდაბლდეს, որ բարձրացուցանէ զանձն խոնարհեսցի *მთ.23,12;* აღვიმაღლე ჴმაჲ ჩემი, բարձրացուցի զբարբառ իմ *დაბ.39,18;* აღამაღლეთ ამაოჲ ნუგეშინის-ცემაჲ, բարձէք ի ձէնջ զընդունայն մխիթարութիւն ձեր *ეს.28,29;* აღიმაღლა ჴმაჲ თჳსი, ամբարձ զձայն իւր *საქ.მოც.2,14;* ელია ამაღლდა, համբառնայր յերկինս Եղիա მრთ.S.კირ.იერ.ნათლისღ.85,22; აღიმაღლა ჴმაჲ თჳსი, համբարձ զձայն իւր *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.189,32-381,4;* აღმაღლდა ჭური იგი მუნვე ცად, վերացաւ անօթն յերկին *საქ. მოც.10,16;* ამაღლდა ცად, վերացաւ յերկինս *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,19;* შენითა ბრძანებითა აღმაღლდის ორბი, քո հրամանաւ վերանայ արծուի *იობ.39,27;* ზღუაჲ იგი ღელვათა აღამაღლებდა, ծովն զալիսն կուտակեալ վերացուցանէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,28;* უკუეთუ ვინმე ამაღლდების თქუენ ზედა, եթէ ոք հպարտանայ *II კორ.11,20;* რამეთუ აღმაღლდა გული შენი, զի հպարտացաւ սիրտ քո *ეზეკ.28,1;* სკორეთაგან აღამაღლის დავრდომილი, յարուցանէ զաղքատն յաղբեւաց I *მფ.2,8;* კლდესა ზედა ამამაღლა მე, ի վիմի բարձր արարեր զիս *ფს.26,5;* აღგამაღლო შენ, ღმერთო ჩემო, բարձր առնեմ զքեզ. Աստուած իմ *ფს.144,1;* აღმაღლდი, უფალო, ძალითა შენითა, բարձր լեր. տէր. ի զօրութեան քում *ფს.20,14;* ამაღლდინ ჴელი შენი Ղ, բարձր եղիցի ձեռն քո *ფს.9,83.*

აღმაღლება վերացումն, բարձրանալ (ცად ასვლა ქრისტესი): და შეჰვედრა სული მეუფესა ცათასა... ქრისტეს აღმაღლებითგან სამას ოცდათრვამეტსა წელსა, յանձն արարեալ զինքն թագաւորին երկնաւորի ... յերեքհարիւր երեսուն եւ երկու ամի վերացման տեառն *ქ.ცხ.128,13-6;* აღმაღლებაჲ ჯერ-არს ძისა კაცისაჲ, պարտ է բարձրանալ որդւոյ մարդոյ *ი.12,34.*

აღმაღლებულ-ი վերացեալ. վերամբարձ. բարձրացեալ. հպարտացեալ. կանգուն (ამაღლებული, გაამაყებული; აღმართული): სული აღმაღლებული მოვიდოდა ჩრდილოჲთ, հողմ վերացեալ գայր ի հիւսիսոյ *ეზეკ.1,4;* აღმაღლებული, վերամբարձ *ეზეკ.3,15;* მოსრნეს ყოველნი აღმაღლებულნი ვეცხლითა, սատակեցան ամենեքեան որ հպարտացեալ էին արծաթով *სოფონ.1,11;* სახლი იგი... აღმაღლებულ იყავნ წინაშე შენსა, տուն... եղիցի կանգուն առաջի քո *II მფ.7,26.*

აღმაშჱნებელ-ი [որ] շինէ (ვინც აშენებს): არა ყოველი აღმაშჱნებელ არს, ոչ ամենայն ինչ շինէ *I კორ.10,23.*

აღმახუვა սրել, խարտել („აღლესვა"): აღვმახო ვითარცა ელვაჲ G, აღვლესო ვითარცა ელვაჲ S, սրեցից իբրեւ զփայլակն զսուսեր իմ *// შჯ.32,41;* რკინამან რკინაჲ აღმახჳს, երկաթ զերկաթ խարտէ *იგ.სოლ.27,17.*

აღმდგომი იხ. წინააღმდგომი.

აღმობგერება იხ. აღმომბგერებელი, ბგერა.

აღმზადება պատրաստել (მომზადება): აღიმზადეთ გამოსაზრდელი, պատրաստեցէք ձեզ պաշար *ისუ 6.1,11;* აღიმზადა ყოველი მონაგები, պատրաստեաց զամենայն ինչս *ვარ.814-376,33.*

აღმზადება խախտել („აღშფოთება"): აღჰმზადებდეს გულთა თქუენთა Ꮯ, აღაშფოთებდეს სულთა თქუენთა Ꮭ, խախտել զանձինս ձեր *საქ.მოც.15,24.*

აღმთქუმელ-ი ուխտաւոր (აღთქმის დამდები): ესე არს შჯული აღმთქუმელისაჲ, այս օրէն իցէ ուխտաւորին *რიცხ.6,13.*

აღმკობა զարդարել (შემკობა, მორთვა): აღიმკვნენ ახლითა ნაბრდღუენითა ვითარცა ორბნი, նորափետուր զարդարեսցին իբրեւ զարծուիս *ეს.40,31.*

აღმკულ-ი զարդարեալ. կազմեալ. պաճուճեալ (მორთული, მოკაზმული): შუენიერითა სამკაულითა აღმკულ არს, գեղեցիկ զարդարեալ *ფილკტ.134,4-439,26;* პირად-პირად გამონერილ და აღმკულ არიან შჱნებულნი ესე, նկարու զանազան կազմեալ շինուածքս *ფილეკტ.133,27-439,18;* ასულნი მათნი განშუენებულ არიან და აღმკულ მსგავსად ტაძრისა, դստերք նոցա զարդարեալ եւ պաճուճեալ ի նմանութիւն տաճարի *ფს.143,12.*

აღმმსთობელ-ი յարուցեալ (ადრე ამდგარი): განვაღჳძო... მკჳდრთა ზედა ქალდეველთასა გული აღმმსთობელთაჲ, յարուցից... ի վերայ բնակչաց նորա զսիրտ յարուցելոց *ერემ. 51,1.*

აღმობერვა հանել. շնչել (ამოშვება, „განტევება"): აღმობერა სული C, განუტევა სული DE, եհան զոգի *მრ.15,37;* აღმოჰბერნა სამ გზის, շնչեաց երիցս անգամ *მ.ცხ.337r-390.*

აღმობოყინება բղխել (ამობოყინება, „გამოცემა"): რომელთა აღმობოყინებენ წყალნი G, რომელთა გამოსცემენ წყალნი O, զոր ջուրքն բղխիցեն *ლევიტ.11,10* (შდრ: პირი აღმოიბოყინებს უკეთურებასა *მ.სწ.145,25*).

აღმობრწყინ(ვ)ება ծագել. մերկանալ („აღმოჴდომა, მოფენა", ამოსვლა): აღმობრწყინებასა მზისასა C, ვითარცა მზჱ აღმოჰჴდა DE, յորժամ ծագեաց արեւ *მრ.4,6;* მოფენასა მზისასა შეკრბიან Ꮯ, აღმობრწყინდა მზე და შეკრბეს, ի ծագել արեւու ժողովին *ფს.103,22;* აღმობრწყინდეს ვარსკულავი იაკობისგან G, აღმოჰჴდეს ვარსკულავი იაკობისგან B, ծագեսցէ աստղն Յակոբայ *რიცხ.24,17;* ცისკარი აღმობრწყინდა, առա-ւօտն մերկանայր *მარკ.250r-197,36.*

აღმობრწყინებულ-ი ծագեալ (ამოსული): მზის თუალ ქუეყანით აღმობრწყინებულ, արեգակն յերկրէ ծագեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.170,10-171.*

აღმობურვა ծածկել (დაბურვა, დახურვა): აღმოიბურნეს თავთა მათთა, ծածկեցին զգլուխս իւրեանց *ერემ.14,4.*

აღმოგდება ձգել. ի բաց առնուլ (ამოგდება): აღმოაგდო ყრმაჲ იგი ცოცხალი, ձգեալ զպատանին կենդանի *ი.მოც.71,16-225,9;* აღმოუგდო მას [ბეჭედს] თუალი, ի բաց էառ զակն [մատանւոյ] *ქ.ცხ.212,11-3.*

აღმოგუალ երթալ (ამოსვლა): აღმოგუალე ზემო კერძო, երթիջիր *ლ.14,10.*

აღმოგურა ածել („აღყვანება", „მოყვანება"): შემდგომად ზატიკობისა აღმოჰგუაროს იგი Ꮯ, შემდგომად ზატიკისა აღიყვანოს იგი Ꮭ, յետ զատկին ածել զնա *საქ.მოც.12,4;* მე აღმოგგუარო ეგე შენ O, არა მოვიყვანო ეგე შენდა G, ոչ ածից զդա առ քեզ *დაბ.42,37.*

აღმოდინება բղխել („სლვა", ამოსვლა): აღმოგიდიოდენ წყალი შენთაგან წყაროთა O, բղխեսցեն քեզ ջուրք քո ի քումմէ աղբերէ *იგ.სოლ.5,16.*

აღმოდინებულ-ი բղխեալ (ამოსული, ამოდინებული): ეყოს მას წყარო წყლისა აღმოდინებულისაჲ C, ექმნეს მას შინა წყარო წყლის, რომელი ვიდოდის ცხორებად DE, եղիցի նմա աղբիւր ջրոյ բղխելոյ *ი.4,14.*

აღმოდუღება եռալ (ამოდუღება): მიერ აღმოდუღნ სიტფოჲ იგი. եռայ *ბას.კეს.-ორმეოც.119,5.*

აღმოვალ, აღმოვედ, აღმოვიდ იხ. აღმოსლვა.

აღმოვლინება ծագել (ამოყვანა): რამეთუ მზე მისი აღმოავლინის ბოროტთა ზედა და კეთილთა, զի արեգակն իւր ծագէ ի վերայ չարաց եւ բարեաց *მთ.5,45.*

აღმოვსება առնուլ, լնուլ, հանել, քամել, խճողել (ავსება, აღება; ამოტენა): აღმოავსეთ აწ და მოართუთ პურისა უფალსა, արդ առէք եւ բերէք տաճարապետիդ *ი.2,8;* ყოველი ჴევნები აღმოივსოს, ամենայն ձորք լցցին *ეს.40,3;* კაცმან გონიერმან აღმოივსოს იგი, այր իմաստուն քամեսցէ զնա *იგ.სოლ.20,5;* შთაჰჴედით საწნეხელსა აღმოვსებად ერგასისსა საწყაულსა და იქმნა იგი ოც, մուծանէիք ի հնծանս ձեր հանել յիսուն մար եւ լինէր քսան *ანგ.2,16;* აღმოავსებედ უპესა და მუცელსა თჳსსა, լնուն խճողեն զպորտ եւ զորովայն իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.110,18-44,11.*

აღმოზიდვა ձգել (ამოზიდვა): აღმოზიდის მას საბლითა მით, ձգեցին զնա պարանօքն *იერემ.38,13.*

აღმოთქუმა բարբառել. բղխել (ამოთქმა, აღმოდინება): აღმოთქუან და იტყოდიან სიცრუვესა, բարբառեալ խօսեսցին զանիրաւութիւն *ფს.93,4;* აღმოთქუნ გულმან ჩემმან სიტყუაჲ კეთილი, բղխեսցէ սիրտ իմ զպատգամս քո բարիս *ფს.44,2.*

აღმოთხრა փորել. բրել (ამოთხრა): აღმოთხარა მას შინა ტაგარი, փորեաց ի նմա հնձան *მთ.21,33;* ჯურღმული, აღმოთხარეს იგი მთავართა, აღმოჰკუეთეს იგი მეფეთა, զջրհորն զոր իշխանք փորեցին եւ տաշեցին զնա թագաւորք *რიცხ.21,18;* აღმოთხარეს თავისა მათისა ჯურღმული ჴურელო(ვ)ანი, փորեցին իւրեանց գուբս, գուբս ծակոտս *ერემ.2,13;* აღმოთხრად კლდისა ღრმიად, փորել զգետինն խոր յոյժ *ფილიმ.297r-482,19;* აღმოთხარეს კარსა წინა ქუაბისასა საფლავი, եւ բրեցին առաջի դրան այրին զերեզման *მ.ცხ.182v-200.*

აღმოკითხვა ընթեռնուլ. ընթերցանել. կարդալ (ამოკითხვა, წაკითხვა): რომელი აღმოიკითხვიდეს, გულისჴმა-ჰყოფდინ C, რომელი აღმოიკითხვიდეს, ჰსცნობდინ DE, Որ ընթեռնուն, ի միտ առցէ *მრ.13,14;* არცაღა ესე აღმოგიკითხავსა? չիցէ՞ ընթերցեալ ձեր *ლ.6,3;* ესე ფიცარი მრავალთა აღმოიკითხეს ჰურიათა DE, იგი ფიცარი წარიკითხეს ჰურიათა მრავალთა C, զայն տախտակ ընթերցան բազումք ի Հրէից *ი.19,20;* აღმოიკითხა იგი და იკითხა, իբրեւ ընթերցաւ, եհանց *საქ. მოც.23,31;* აღმოუკითხა ყურთა მიმართ ერისათა, ընթերցաւ յականջս ժողովրդեանն *გამოსლ.24,7;* აღმოიკითხნე ყოველნი ესე სიტყუანი, ընթեռնուցուս զամենայն զբանդ զայդորիկ *ერემ.51,61;* აღმოიკითხა წერილი იგი, ընթերցաւ զգրեալսն *ფილეკტ.154,22-467,3;* აღმოკითხვა, ընթերցանել *ერემ.36,8;* აღმოვიკითხე წიგნი იგი თქუენი, რომელი მოსწერეთ ჩემდა, կարդացի ասէ զթուղթն ձեր. զոր գրեցէք առ իս *I ეზ.2,26.*

აღმოკითხვა-ჲ ընթերցումն (ამოკითხვა): წმიდათა წერილთა აღმოკითხვაჲ, ընթերցումն սուրբ գրոց *მ.ცხ.14r-11.*

აღმოკითხულ-ი ընթերցեալ (წაკითხული): უწყებულ და აღმოკითხულ ყოველთა მიერ კაცთა, ծանուցեալ եւ ընթերցեալ յամենայն մարդկանէ *II კორ.3,2.*

აღმოკოდა բռել („განგოზა", „განსპეტაკება"): აღმოჰკოდნე იგი S, განჰგოზნე იგინი საგოზლითა G, განასპეტაკნეთ იგი თეთრი(თა) მინითა B, բռեսջիք զնոսա բռով *II შჯ.27,4.*

აღმოკრთომა խաղալ (დაძრვა): სულნი ღათუ აღმოჰკრთებოდიან, ոգիքն եւս խաղացեալ իցեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227,18-134,111.*

აღმოკუეთა փորել. բրել. տաշել. պեղել. հատանել (გამოკვეთა, გამოთლა, ამოკვეთა, ამოთხრა, ამოჭრა, „გამოკუეთა, აღმოჴდა, აღმოკოდა"): რომელი-იგი აღმოეკუეთა კლდესა შინა C, რომელი გამოეკუეთა კლდისაგან DE, զոր փորեաց ի վիմի *მთ.27,60;* აღმოკუეთა ჯურღმულები მრავალი, փորեաց ջրհորս բազումս *II ნეშტ.26,10;* აღმოჰკუეთნეს თუალნი მისნი G, აღმოჰჴადნეს თუალნი მისნი M, բրեցին զաչս նորա *მსაჯ.16,21;* აღმოჰკუეთეს იგი მეფეთა G, აღმოუკოდეს იგი მეფეთა Pb., տաշեցին զնա թագաւորք *რიცხ.21,18;* ჴნარცჳ თხარა და აღმოჰკუეთა, գուբն զոր փորեաց եւ պեղեաց *ფს.7,16;* აღმოჰკუეთა მთხრებლი, եհատ խորխորատ *ფილეკტ.156,3-469,8;* აღმოგუკუეთნე ენანი თქუენნი, զլեզուս ձեր հատից *ანდ.-ანატ.308-28,18;* მახჳლითა ენაჲ მაგისი აღმოჰკუეთეთ, Սրով զլեզու դորա հատէք *ლონგ.190,18-718,18.*

აღმომავალ-ი ծագեալ (ამოსვლა, აღმობრწყინვება): რაჟამს იხილოთ ღრუბელი აღმომავალი, յորժամ տեսանիցէք ամպ ծագեալ *ლ.12,54.*

აღმომავსებელ-ი որ լնու (რომელიც ავსებს): რაჲ ბინი შეხუდების გონჯობისაგან აღმომავსებელისა [წყალსა], զի՞նչ պղծութիւն լինի ջրոյն ի յուրկէն յայնմանէ, որ լնու զնա *მ.ცხ.226v-246.*

აღმომბგერებელ-ი նուագածու (სამუსიკო იარაღზე დამკვრელი): მითხრობად ჴმისაგან აღმომბგერებელისა საშუალ მორწყულთაჲსა G, იტყო-

დეთ ჴმითა სახიობისაჲთა შორის მოხარულთასა S, տուք ձայն բարբառոյ նուագածուաց ի մէջ ցնծացելոց *მსჯ.5,11.*

აღმომზადება հանել (აღმოწვდა): მეგობარსა ზედა მახვლი ღათუ აღმოიმზადო, ի վերայ բարեկամի թէ եւ սուր հանիցես *ზირ.22,26.*

აღმომორჩება բուսանել („აღმოსლვა", აღმოცენება): იწყო თმამან თავისა მისისამან აღმომორჩებად G, იწყო თმამან თავისა მისისამან აღმოსლვად S, սկսաւ մազ գլխոյ նորա բուսանել *მსჯ.16,22.*

აღმომ(ფ)შჳნავ-ი, აღმომ(ფ)შჳნველ-ი շնչաւոր („მშუმინვიერი", „მშჳნვიერი", სულიერი): არა დაშთა მას შინა აღმომ(ფ)შჳნავი G, არა დაშთა მას შინა მშჳნვიერი S, ոչ մնաց ի նմա շնչաւոր *ისუ 6.11,11;* არა წარმოსტყუენოთ მათგან ყოველი აღმომშჳნელი G, არა დაუტეო მას შინა ცოცხალი ერთიცა მშუმინვიერი S, մի ապրեցուցանիցէք ի նոցանէ զամենայն շնչաւոր *II შჯ.20,16;* აღმომფშჳნველი G, მშუმინვიერი S, շնչաւոր *ისუ 6.10,30.*

აღმომფხურელ-ი խլող (ამომგლეჯელი): არა თუ აღმომფხურელნი ვართ ვნებათანი, არამედ მბრძოლნი ოდენ, ոչ եթէ խլող ախտից եմք մեք. այլ պատերազմողք միայն *მ.ცხ.139r-156.*

აღმომყვანებელ-ი բուսուցիչ (აღმომაცენებელი): ღმერთნი... ქუეყანით ნაყოფთა აღმომყვანებელნი, աստուածք... արդեաց երկրի բուսուցիչք *ქ.ცხ.103,12-4.*

აღმომწუბვა թաւալել (გორვა): ნუღარა აღმოიმწუბვი მწვრესა მას შინა ცოდვისასა, մի՛ թաւալեսցիս ի տիղմն յայն *მ.ცხ.162r-177.*

აღმორთუმა տանել (წაღება, მირთმევა): აღმოართუა იგი მეფესა სოლომონს ტაძრად უფლისა, տարաւ արքայի Սողոմոնի ի տունն տեառն *II ნშტ.4,16.*

აღმოსავალ-ი ծագումն (ამოსვლა): არცა აღმოსავალი მთოვარისაჲ განათობდეს შენ ღამე, եւ ոչ ծագումն լուսնի տացէ քեզ լոյս ի գիշերի *ეს.60,19.*

აღმოსავალ-ი արեւելք (აღმოსავლეთი): რომელი იხილეს აღმოსავალით, զոր տեսին յարեւելս *მთ.2,9;* წარვედ ამიერ აღმოსავალად კერძო, գնա աստի ընդ արեւելս *III მფ.17,2;* აღმოსავალით კერძო, յարեւելից կողմանէ *რიცხ.3,3;* აღმოსავალითგან მიდასავალადმდე, յարեւելից մինչեւ ի մուտս արեւու *ბარ.4,37;* აღმოსავალით კერძო, յարեւելս կոյս *პავ.მოც. 53,3-60,19.*

აღმოსავალ-ი მზისაჲ: აღმოსავალსა ოდენ მზისასა, ընդ արեւագալն *მრ.16,2.*

შდრ. მზჱ-აღმოსავალი, მზის-აღმოსავალი.

აღმოსლვა ելանել. վերանալ. ի վեր մատչել; բուսանել; ծագել. հանել („აღმომორჩება", ამოსვლა; აღმოცენება; აღმობრწყინვება; განტევება): აღმოვიდა იოსებცა გალილეაჲთ, Ել եւ Յովսէփ ի Գալիլէէ *ლ.2,4;* ერი ნუ აღმოვალნ მათ თანა, ժողովուրդն մի ելցէ ընդ նոսա *გამოსლ.24,2;* აღმოვიდეს ვითარცა მდინარჱ აღსასრული, ելցէ իբրեւ զգետ վախճան նորա *ამოს.8,8;* აღმოვიდენ ქუეყანისა მისგან, ելցեն յերկրէ անտի *ოვსე.1,11;* მეყსეულად აღმოსლვასა მისსა მიერ წყლით DE, მუნთქუეს ოდენ ვითარ აღმოვიდოდა იგი მიერ წყლით C, նոյնժամայն ընդ վերանալ ի ջրոցն *მრ.1,10;* აღმო-რე-ვედ ჩემდა, ի վեր առ իս մատիր *იგ.სოლ.25,7;* იწყო თმამან თავისა მისისამან აღმოსლვად S, იწყო თმამან თავისა მისისამან აღმომორჩებად G, սկսաւ մազ գլխոյ նորա բուսանել *მსჯ.16,22;* აღმოვალს მზჱ და დაჰვალს მზჱ, ծագէ արեգակն եւ մտանէ արեգակն *ეკლეს.1,5;* აღმოსლვასა ოდენ ცისკრისასა S, ვითარცა აღმოვიდა განთიადი G, ի ծագել առաւօտուն *მსჯ.19,25;* იყო აღმოსლვასა სულისა მისისასა, եղեւ ընդ հանել ոգւոյն *დაბ.35,18.*

აღმოსრულ-ი ելեալ (ამოსული, „აღმოცენებული"): იყვნეს ვინმე წარმართნიცა აღმოსრულთა მათგანნი, էին անդ ոմանք եւ հեթանոսք յելելոցն անդր *ი.12,20;* რომელნი მის თანა აღმოსრულ იყვნეს გალილეაჲთ, որ ելեալ էին ընդ նմա ի Գալիլէէ *საქ.მოც.13,31;* აღმოცენებული და აღორძინებული C, აღმოვიდოდა და აღორძინდებოდა DE, ելեալ աճեցեալ տայր պտուղ *მრ.4,8.*

აღმოსხმა աճել (გაზრდა): ვიდრემდის აღმოგესხას თმაჲ და წუერი, մինչեւ աճեսցեն մօրուք ձեր *I ნშტ.19,5.*

აღმოტაცება կորզել (გამოგლეჯა, გამოტაცება): მიერ ჴელმან ჩემმან აღმოიტაცნეს იგინი, անտի ձեռն իմ կորզեսցէ զնոսա *ამოს.9,2.*

აღმოტაცებულ-ი հատեալ („გამონატაცები", მოკვეთილი): შეჭყლემული ... მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა B, შეჭყლემული და გამოკუეთილი და გამონატაცები არ მოჰგუარნეთ ესენი უფალსა G, զմալեալն եւ զքածուարոտն եւ զհատեալն մի՛ մատուցանիցես տեառն *ლევ.22,24.*

აღმოტევება արձակել, աւանդել. հանել („განტევება", მიბარება, ამოხდა): აღმოუტევა სული C, განუტევა სული D, արձակեաց զոգին *მთ.27,50;* աւանդեաց զոգին *ი.19,30;* եհան զոգի *ლ.23,46.*

აღმოფრინვა թռչել (ამოფრენა): ტრედი სპეტაკი... აღმოფრინდა პირით მისით, աղաւնի մի սպիտակ... թռեաւ ի բերանոյ նորա *151r-167.*

აღმოფშვნევა-ჲ շունչ (სუნთქვა): რაჲთა... მოელოდის განსაცდელსა ვიდრე უკუანაჲსკნელად აღმოფშვნვადმდე, զի ակն կալցէ փորձութեանց մինչեւ ի վերջին շունչն *მ.ცხ.354v-408.*

აღმოფხურა խլել. արմատախլել. ջնջել (ამოგლეჯა): აღმოჰფხურათ მის თანა იფქლიცა, զցորեանն ընդ նմին ի բաց խլիցէք *მთ.13,29;* აღმოჰფხურით და განყარენით *ეპ.კჳპრ.-დაფლვ.98v-427;* რაჲთა აღმოჰფხურას საჴსენებელი შენი გულისაგან ჩემისა, զի ջնջեսցէ զյիշատակս քո ի սրտէ իմմէ *მ.ცხ.69r-81.*

აღმოქმნა փորել (ამოთხრა): ჯურღმულებისა მის აღმოქმნულებისა, რომელ არა შენ აღმოჰქმნენ, ջրհորս փորեալս զոր ոչ փորեցեր *// შჯ.6,11.*

აღმოქმნულ-ი փորեալ (ამოთხრილი): ჯურღმულებისა მის აღმოქმნულებისა, რომელ არა შენ აღმოჰქმნენ, ջրհորս փորեալս զոր ոչ փորեցեր *// შჯ.6,11.*

აღმოქუან հանել (ამოტანა): რომელსა აღმოაქუნდა წყალი ზღჳთ, զթաթ առն հանէր ջուր */// მფ.18,44.*

აღმოქუმა հանել (ამოყვანა): არა-მე მეყსეულად აღმოიქუასა? ոչ վաղվաղակի հա՞նիցէ զնա *ლ.14,5.*

აღმოღება հանել. խլել (ამოღება, ამოგლეჯა, „აღმოჴდა“): აღმოიღე იგი (ე.ი. თუალი) DE, აღმოიჴადე იგი C, հան (զակն) զնա ի բաց *მრ.9,47;* აღმოუღო მათ გული იგი ქვისაჲ... და მივსცე გული ჴორციელი, հանից զսիրտն քարեղէն... եւ տաց նոցա սիրտ մարմնեղէն *ეზეკ.11,19;* ენაჲ მისი კისრით აღმოუღონ, զլեզուն ընդ ծործորակն հանել *რიფს.176,39-110,16;* აღმოიღე, խլեա զնա *მთ.5,29.*

აღმოყვანება ածել. հանել. ածել ի վերայ („აღყვანება“, წაყვანა, აყვანა): აღმოიყვანეს ყრმაჲ იგი იერუსალჱმდ DE, აღიყვანეს იგი იერუსალჱმდ C, ածին զնա յԵրուսաղէմ *ლ.2,22;* აღმოიყვანეს იოსებ ჯურღმულისა მისგან, հանին զՅովսէփ ի գբոյ անտի *დაბ.37,28;* აღმოიყვანე ჯოჯოხეთით სული ჩემი, հաներ ի դժոխոց զանձն իմ *ფს.29,4;* აღმოიყვანოს უფალმან თქუენ ზედა წყალი იგი მდინარისაჲ, ածցէ տէր ի վերայ ձեր զջուր գետոյն *ეს.8,7.*

აღმოყრა թքանել. փսխել (ამოღება): იჴუელდა იგი და აღმოჰყრიდა თელგმასა, հազայր եւ թքանէր զխուխն *მ.ცხ.126v-144;* განბოროტნა სნეულებითა დიდითა, ვიდრელა და სისხლსა აღმოჰყრინ გუამით მისით, վտանգեցաւ ի մեծամեծ յախտ մինչ զի արիւն փսխէր *მ.ცხ.124r-142.*

აღმოშობა յառնել; վերստին ծնանել (აღდგომა; ახლად შობა): კუალად ღამე სიონს შინა მკუდრეთით აღმოიშვა, ի գիշերի դարձեալ ի Սիոն յարեաւ *ეპ.კჳპრ.-დაფლვ.92v-419;* ვარქუ თავსა ჩემსა: დღეს ახლად აღმოიშევ, ասեմ ցանձն իմ. այսօր նորոգ ծնար վերստին *მ.ცხ.445r-532.*

აღმოშრეტა կուրացուցանել (დაბრმავება): თუალნი სედეკიაჲსნი აღმოჰშრიტნეს (აღმოჰშრიტნა J), զաչսն Սեդեկեայ կուրացոյց *იერემ. 52,11.*

აღმოცემა բղխել. հատուցանել (აღმოდინება, მიგება, მიცემა): აღმოსცეს გულმან ჩემმან მრავალსახჱ სიტყუათა შემოძინებაჲ ღირსთაჲ მათ, բղխէ սիրտ իմ եւ բազում օրինակ է բանս օգտեցուցանել զարժանիսն *ფილკტ.136,3-442,15;* აღმოსცნა სულნი თჳსნი მშჳდობით, հատոյց զհոգին *ფოკა 345r-501.*

აღმოცენება, აღმოცჱნება բոյս. բուսանել. բղխել. բղխեցուցանել. ելանել; ծագել; յորդել. պտկել. զուարթանալ. զուարճանալ. շարաւել („აღმოჴდომა“, შთამომავლობა; მცენარე; ამოსვლა, გამოდინება; წარმოშობა; უხვად გამოცემა; ბუტკოს თუ კვირტის მოსხმა; გამრავლება): აღმოცჱნებაჲ ბოროტი ნეფსით თჳსით აღორძინებული, բոյս չարին ի կամակար բարուց քոյ անդաստին ի քէն բուսեալ *მრთ.A,კირ.იერუს.-სინანული142,24-10,24;* თესლი იგი აღმოჰსცენდის და განორძნდებინ DE, თესლი იგი აღორძნდებინ C, սերմանիքն բուսանիցին եւ աճիցեն *მრ.4,7;* რაჟამს დაეთესის, აღმოსცენდის C, ოდეს დაეთესის, აღმოჴდის DE, յորժամ սերմանիցի. բուսանի *მრ.4,32;* აღმოუცენა თივაჲ პირუტყუთა, բուսուցեր զխոտ անասնոց *ფს.103,14;* ნაყოფისაგან სიმართლისა აღმოსცენდეს ხჱ ცხოვრებისაჲ, ի պտղոյ արդարութեան բուսանի ծառ կենաց *იგ.სოლ.11,30;* აღმომიცენდინ მე ქრთილი, բուսցի ինձ գարի *ფიზ.XV52-58;* გამოშვეს და აღმოაცენოს და მოსცეს თესლი მთესვარსა, ծնցի եւ բղխեսցէ եւ տացէ սերմն սերմանողի *ეს.55,10;* აღმოსცენდა ქუეყანით ვენაჴი, բղխեաց յերկրէ այգին *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგომ.159,31-281,26;* აღმოვაცენო ქუეყანასა ურწყულსა ნაძჳ O, բղխեցուցից յանջուր երկրին զմայրն *ეს.41,19;* აღმოსცენდა თმაჲ, եւ մազ յոյժ *მარკ.250r-196,9;* ჭეშმარიტებაჲ ქუეყანით აღმოსცჱნდა, ճշմարտութիւն յերկրէ ծագեաց *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგომ.159,32-281,28;* რომელი უხუად აღმოსცენდა, յորդագունի յորդեալ

ოსკ.16,13-10; დალათუ რტოჲთა ჟამ ერთ ალმოსცენდენ, թէպէտ եւ ոստովք առժամանակ մի պտկեսցէ *სიბრ.სოლ.4,4;* ალმოსცენდა თჳსაგან ეფრემ, զուարթացաւ առանձինն Եփրեմ *ოვსე 8,9;* ძუალნი თქუენნი ვითარცა მწუანვილნი ალმოსცენდენ, ոսկերք ձեզ իբրեւ զդալարի զուարճասցին *ეს.66,14;* ალმოცენებისაგან გამოჰჴედ შვილი, ի շառաւեղէ որդեակ իմ ելեր *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.იაკ.78-79.*

ალმოცენებულ-ი շառաւեղ. ելեալ. բղխեալ. բուսեալ (წარმოშობილი, ამოსული): ალმოცენებულ და ალორძინებულ, ძირ-დაბმულ, განშუენებულ, շառաւեղ ելեալ, եւ աճեցեալ յարմտիս զգեղ. მორჩად ალმოცენებულ, შვილო, ի շառաւեղէ բղխեցեր որդեակ *ფიზ.II 7-9;* მაშინ ჰნახავ ალმოცენებულად, յայնժամ բուսեալ *მ.ცხ.76v-88;* გამოსცის ნაყოფი ალმოცენებული და ალორძინებული, ելեալ աճեցեալ տայր պտուղ *მრ.4,8.*

ალმოცრობნა որոճել. որոճումն (ცოხნა): ალმოიცოხნიდეს საცოხნელსა საცხოვართა შორის, որոճիցէ յանասնոց *ლევ.11,4;* არცა ალმოიცოხნიდეს, არაწმიდათა თანა პირუტყუთა შერაცხილ იყავნო, Ոչ որոճիցէ. ընդ պիղծ անասունս համարեալ է *მრთ.S.ს.გაბ.-დაჯდ.133,32-199,29;* კუალად ძოვს იგი… და ოდეს მოჰმუხოს პირი ეკალმან, ალმოიცოხნის იგი, դալարս առնու եւ զփուշս եւ փշոց մինչ խոցոտի բերան նորա, զայն դարձեալ որոճոյ *მ.ცხ.278r-297.*

ალმოწოდება վերակոչել (ხელახლა წოდება): დალათუ განჴმენ მარხვითა ჴორცნი მონაზონისანი, გარნა სული სილრმეთაგან ვნებათაჲსა ალმოიწოდების, թէպէտ եւ ցամաքի մարմինք ծերոց ի պահոց. այլ հոգի նորա ի խորոց ախտից վերակոչեսցի *მ.ცხ.120r-138.*

ალმოწუდა հանել. առնուլ (ამორთმევა, ამოგლეჯა): ალმოუწუადნეს ენანი მათნი, զլեզուսն ընդ այն հանէին *რიფს.177,20-112,5;* სასტიკებით ალმოსწუადე სული მაგისი, առ զհոգի դորա *მ.ცხ.411v-465.*

ალმოჭკრვა [ծագել] ? („განთენება“): ვიდრემდის ალმოჭკრდეს ცისკარი G, ვიდრე განთენებადმდე ხვალისა O, կացցուք մինչեւ ցառաւօտ *მსჯ.16,3.*

ალმოხილვა որոնել (ძებნა, ჩხრეკა): ალმოიხილეთ იგი ვითარცა ქუაბი, որոնեսցէք զնա իբրեւ զայրս *იერემ.50,26.*

ალმოხუმა հանել. փորել (ამოგლეჯა, ამოთხრა): ალმოუხუნეს მას თუალნი, հանին զաչս նորա *მიმოდასლ.21,12-125;* ალმოეხუნენ თუალნი, ելիցին փորեալ աչք *მრთ.P,საეკლ.უწყ.1220-647.*

ალმოჴდა հանել. խլել. փորել. ձգել. դնել ի վերայ բարձին. բրել („ალმოლება; ჴდა“, ამოწვდა, ამოთხრა, „ალმოკუეთა“): ალმოიჴადე იგი C, ალმოილე იგი DE, հան զնա ի բաց *მრ.9,47;* ალმოიჴადა მახჳლი თჳსი C, იჴადა მახჳლი თჳსი DE, եհան զսուր իւր *მთ.26,51;* ალმოჰჴადა საბარკალი მისი მისგან, եհան զդաշոյն նորա յազդերէ նորա *ივდ.13,8;* ალმოიჴადე იგი (ე.ი.თუალი), խլեա զնա *მთ.18,9;* ალმოჰჴადნეს თუალნი მისნი, փորեցին զաչս երանելւոյն *რიფს.175,20-107,6;* ალმოჰჴადნეს თუალნი მისნი S, ალმოჰკუეთნეს თუალნი მისნი G, բրեցին զաչս նորա *მსჯ.16,21;* ალმოიჴადა იგი (ე.ი. მახჳლი) და სცა მლდელთ მოძლურისა მონასა C, ձգեաց զնա. եհար զքահանայապետին ծառայ *ი.18,10;* ალმოიჴადენით კაცად-კაცადმან მახჳლი თჳსი, դիքիւրաքանչիւր զսուր իւր ի վերայ բարձի իւրոյ *P or 156-157.*

ალმოჴდილ-ი փորեալ („დათხრილი“): იყვნეს… თუალნი ალმოჴდილ, էին որոց աչք իւրեանց փորեալ լինէին սրով *მრთ.P,საეკლ.უწყ.1200-647.*

ალმოჴდომა ելանել. ի վեր ելանել; ծագել. արձակել; յառնել; բուսանել; հասանել (ამოსვლა; „გამოსვლა“, „ალმობრწყინება“, ამოხდომა, „ალმოცენება“, ხვდომა): ალმოჴდა მიერ წყლით, ել վաղվաղակի ի ջրոյ անտի *მთ.3,16;* ალმოუჴდა მეხუთე წილი ნათესავსა M, გამოვიდა წილი მეხუთე ასირისსა, ել վիճակն հինգերորդ ցեղի որդւոցն Ասերայ *ისუ 6.19,24;* რაჲ-იგი ალმოჴდა ბაგეთა ჩემთა, ինչ որ ելանէ ընդ շրթանս իմ *ფს.88,35;* განაგდეს წილი და ალმოუჴდა წილი იგი იონას, արկին վիճակս եւ ել վիճակն Յովնանու *იონა 1,7;* ვითარცა მზჱ ალმოჰჴდა DE, ალმობრწყინებასა მზისასა C, յորժամ ծագեաց արեւ *მრ.4,6;* ალმოჰჴდეს სულნი, արձակեաց զոգին *ვარ.819-379,14;* ვითარცა მდინარჱ ალმოჴდის, իբրեւ զգետ յարուցեալ է *იერემ.46,7;* ოდეს დაეთესის, ალმოჴდის DE, რაჟამს დაეთესის, ალმოსცენდის C, յորժամ սերմանիցի, բուսանի *მრ.4,22;* ალმოუჴდა წილი ასიაჲსაჲ იოვანჱს ზედა, հասեալ Ասիայ վիճակ Յովհաննու *ი.მოც.56,4-191,26.*

ალმოჴოცა ջնջել (ალმოფხვრა): ალმოჴოცე სახელი შენი ალწერილთა მათგან თანამდებთა, ջնջեա զանուն քո ի միջոյ դատապարտելոցն *ანდ.-ანატ.310-30,5.*

ალმოჴუარდნა թափել (ჩაცვენა): კბილი მჴევლისა თჳსისაჲ… ალმოჰჴუარდოს, զատամն աղախնոյ թափեսցէ *გამოსლ.21,27.*

აღმოჯეჯლება բուսանել (აღმოცენება): აღმოჯეჯლდენ მარცუალნი იგი, բուսանիցի հատն *ფიზ.XV 24-28.*

აღმრღუევა յուզել. պղտորել; զեղխել („აღძრვა", „აღრღუევა", ამღვრევა; აშლა, აშლა ვნებით): რომელნი მოელოდეს წყლისა მის აღმრღუევასა C. რომელნი ელიედ წყლისა მის აღძრვასა DE, որ ակն ունէին ջրոցն յուզելոյ *ი.5,3;* რაჟამს წყალი ესე აღიმრღუეს C, რაჟამს წყალი ესე აღირღუეს DE, յորժամ ջուրքն յուզեցին *ი.5,7;* აღამრღუევდ წყალთა ფერჴითა შენითა, ոգորէիր ընդ գետս քո. եւ առ սմբակ պղտորէիր զջուրսն *ეზეკ.32,2;* აღიმრღუა გულის-თქუმითა ტრფიალებისაჲთა, մոլեգնական ցանկութեամբ տռփողաց զեղխեալ *რიფს.163,20-79,14.*

აღმსაარებელ-ი խոստովանող (აღიარებელი): აღმსაარებელ ვიქმენ ვითარცა ავაზაკი, խոստովանող եղէ իբրեւ զաւազակն *მ.ცხ.248r-268.*

აღმსთობ-ი կանխեալ (ადრე ამდგარი): აღმსთობმან იისუმან განთიად G, აღიმსთო ისო განთიად S, կանխեալ Յեսու ընդ առաւօտն *ისუ 6.8,10.*

აღმსთობა, ამსთობა կանխել. կանխել ընդ առաւօտս, առաւօտ առնել. առաւօտել. փութալ. չու առնել (ადრე ადგომა, დილით ადგომა, სწრაფა, ადრე გამართვა, „მსთობა", „აღდგომა", "მსთუად"): ყოველმან ერმან აღიმსთჳს მისა ტაძარსა მას შინა სმენად სიტყუათა, ամենայն ժողովուրդն կանխէր ընդ առաւօտս առ նա ի տաճարն լսել ի նմանէ *ლ.21,38;* აღიმსთუეთ და ნარვედით გზასა თქუენსა, կանխեալ ընդ առաւօտս երթիջիք զճանապարհ ձեր *დაბ.19,2;* აღიმსთო მოსე განთიად, կանխեալ Մովսիսի ընդ առաւօտն *გამოსლ.24,4;* აღიმსთუეთ ხვალისაგან S. იმსთუეთ ხვალისა G, կանխեսջիք վաղիւ *მსჯ.19,9;* აღიმსთუეს თუალთა ჩემთა განთიად, կանխեցին աչք իմ առաւօտուց *ფს.118,147;* რომელმან აღიმსთოს მისა, არა დაშურეს, որ կանխեաց առ նա. ոչ վաստակեսցի *სიბრ.სოლ.6,15;* აღვიმსთოთ ვენაჴებად O, ვიმსთოთ ვენაჴთა შინა S, կանխեսցուք յայգիս *ქება 7,11;* შენდამი აღვიმსთუე ႱႲ, შენდამი აღვიმსთობ Ⴂ, առ քեզ առաւօտ առնեմ *ფს.62,2;* რომელთა აიმსთონ მისა, აღივსნენ ყოვლითა კეთილითა, որք առաւօտեն առ նա, լցցին ուրախութեամբ *ზირ.4,13;* რომელთა აღიმსთონ სამართალთა მისთა, որք փութան ի դատաստանս նորա *ზირ.18,14;* აღიმსთო მძლავრმან მან, վաղիւն չու արարեալ բռնաւորն *მსკ.56,6-4.*

აღმსთობა-ჲ յաճախութիւն. առնել կանխաւ (ადრე ადგომა): აღმსთობაჲ იგი მისი არა კეთილ არს, յաճախութիւն նորա ոչ է բարի *ზირ.7,14* ცუდად არს თქუენი ეგე აღმსთობაჲ Ⴂ, ცუდად არს თქუენი იგი აღდგომაჲ მსთუად Ⴑ, ի նանիր է ձեզ յառնելն կանխաւ *ფს.126.2.*

იხ. აღმმსთობელი, აღსამსთობელი

აღმტკმება, ამტკმება բերանաբաց եղանել. բանալ (პირის დაღება; პირის გაღება): აღუმტკმებიედ პირი და შეჰხედვიედ მას, բերանաբաց եղեալ հային ընդ նա *I ეზრა 4,19;* პირი აემტკმო და შეჰხედვიდა მას, բացեալ զբերան իւր հայէր ընդդէմ նորա *I ეზრა4,31.*

აღმქუმელ-ი, ამქუმელ-ი մանկաբարձ. ծնուցիչ (მეანი, ბავშვის მიმღები, ბებია ქალი): რაჲსა შემემთხჳნეს მუჴლნი აღმქუმელთანი? ընդէ՞ր պատահեցին ինձ ծունկք մանկաբարձոյն *ფილკტ.142,27-451,10;* მოიღო ამქუმელმან მან და გამოაბა მეწამული ჴელსა მისსა, առ ծնուցիչն՝ կապեաց կարմիր ի ձեռն նորա *დაბ.38,28.*

აღმღე-ჲ, აღმღებელ-ი որ բառնայ. որ կրէ (მტვირთველი): მისცა იგი ... აღმღეთა კიდობანისათა G, რომელთა აქუნდა კიდობანი იგი S, որ բառնային զտապանակ ուխտին տեառն *II შჯ.31,9;* აღმღენი კიდობანსა G, რომელთა აქუნდა კიდობანი S, որ կրէին զտապանակ *ისუ 6.3,15;* ფერჴნი მღდელთანი ამღებელთანი კიდობნისა G, ფერჴნი მღდელთანი, რომელთა აღეღოს კიდობანი იგი S, որք քահանայիցն կրելեաց զտապանակ *ისუ 6.3,13*

აღმღერა խաղալ. ի վեր կայտռել („კრთომა", შეძვრა, შეხტომა, შეთამაშება): ჰკრთებოდა ყრმაჲ იგი მუცელსა მისსა DE, აღიმღერნა ყრმამან მუცელსა მისსა C, խաղաց մանուկն յորովայնի նորա *ლ.1,41;* აღიმღერნეს ძუალთა წმიდისა სტეფანჱსთა, ոսկերաց սրբոյն Ստեփաննոսի ի վեր կայտռել *სტეფ.პოვნა 503-670,2.*

აღმღერა-ჲ խայտալ: აღმღერაჲ ეგე შენი მოიწია ყურთა ჩემთა, խայտալդ քո ել յականջս իմ *IVმფ.19,28.*

აღმცირება թեթեւանալ. թեթեւացուցանել. բառնալ (შემსუბუქება; მოსპობა): მითცა ნავი იგი არა აღმცირდებოდა, նաւն սակայն ոչ թեթեւանայր *მრთ.S.ი,ოქრ.-მარხ.და იონ.105,5-35,11;* აღუმცირებდეს ნავსა მას, թեթեւացուցին զնաւն *საქ.მოც.27,38;* განაფიცხა უღელი ესე ჩუენ ზედა და აწ შენ აღგკმცირე, ծանրացոյց զանուր մեր եւ դու թեթեւացո *III მფ.12,4;* აღამცირა სნეულებაჲ და სალმობაჲ ჩუენი, եբարձ զհիւանդութիւն եւ զցաւս մեր *ფიზ.VI 38-43.*

აღმცირებულ-ი թեթեւ (მჩატე, მსუბუქი): სული აღმცირებული აღძრვასა ვერ დგან დამტკიცებულად, ոգի թեթեւ ի փոփոխմունս չկայ յակաստանի *მრთ.K.ს.გაბალ.-მოციქ.381,35-84,21.*

აღმჴედრება հեծանել, ելանել, ասպատակել, շահատակել (შეჯდომა ცხენზე, დალაშქრვა, დარბევა; ასვლა): დასხენით ჰუნეთა თქუენთა, აღიმჴედრენით მჴედარნი, կազմեցէք զերիվարս, հեծարուք սպառազէնք *იერ.46,4;* აღმჴედრდი მალიად ჰუნესა შენსა და მიისწრაფე სრბით, ել յրխվար քո եւ փութա ընթացեալ եւ գնա *მ.ცხ.397–452;* აღმჴედრდენ მჴედარნი მისნი, ասպատակեսցեն սպառազէնք նորա *ამბ.1,8;* მჴედრებისა აღმჴედრებაჲ, շահատակին հեծելոց *ნაუმ.3,2.*

აღმჴედრებულ-ი հեծեալ (შემჯდარი): აღმჴედრებულ იყო კაჳრაულსა ზედა მისსა, հեծեալ էր ի վերայ իշոյ իւրոյ *რიცხ.22,22;* კაცი აღმჴედრებული ცხენსა ზედა ხსედსა O, այր մի հեծեալ յաշխէտ ձի *ზაქ.1,8;* ჰრცხუენეს აღმჴედრებულთა ჰუნეთა ზედა, ամաչեսցեն հեծեալք յերիվարս *ზაქ.10,5.*

აღნადგინებ-ი տոկոսի, վաշխ, վարձ („ვახში“, პროცენტი, სარგებელი, სანაცვლო სასყიდელი): მოვიღე ჩემი იგი აღნადგინებითურთ, տոկոսեօք պահանջէի զիմն *მთ.25,27;* მო-მცა-ვედ და აღნადგინებითურთ ვქმენ იგი DE, მოვედ მე და ვახშითურთ ვქმენ იგი C, եկեալ ես տոկոսեօք պահանջէի *ლ.19,23;* არა მოიღო მისგან ვახში, არცა აღნადგინები G, არა მოიღო მისგან ვახში, არცა აღნადგინები Pb, մի առնուցուս ի նմանէ վախշ եւ տոկոսիս *ლევიტ.25,36;* არა მოაკლდა უბნებსა მათსა აღნადგინები და ზაკუვაჲ, ոչ պակասեաց ի հրապարակաց նորա վաշխ եւ նենգութիւն *ფს.54,12;* ვეცხლი თჳსი აღნადგინებად არა მისცეს, զարծաթ իւր ի վարձու ոչ տացէ *ეზეკ.18,8;* ვეცხლი მისი არა მისცეს აღნადგინებად, զարծաթ իւր ի վարձու ոչ տայ *ფს.14,5.*

აღნათქუემ-ი ուխտ, խոստումն, նուէր (აღთქმული, აღთქმა): აღვასრულო აღნათქუემი ჩემი, հատուցից զուխտս իմ *// მფ.15,7;* აღნათქუემი შენი მან სათნო იყავნ, զուխտս քո ընդունելի արասցէ *ფს.19,4;* მივსცეთ უფალსა აღნათქუემი ჩუენი, რომელ აღუთქუთ მას, հատուսցուք զխոստմունս զոր խոստացաք *ღმრთისმშობ.შობ.186,39-254,16;* წლითი-წლად მოვიდის და აღასრულის აღნათქუემი იგი მსხუერპლისა, ամի–ամի գայր նուիրաւք պատարագաց *ქ.ცხ.122,17-123,4.*

აღნთება լուցանել, լուսաւոր առնել (ანთება): არცა აღანთიან სანთელი, եւ ոչ լուցանեն ճրագ *მთ.5,15;* შენ აღმინთე სანთელი ჩემი, դու լուսաւոր առնես զճրագ իմ *ფს.17,29;* თჳთ ცეცხლი აღანთის, խւրովլի լուցանէ զկրակն *ფიზ.X,21-25.*

აღნთება სანთლად ճրագեցուցանել (ანთება სანთლად): აღანთნა სანთლად ჴორცნი თჳსნი, ճրագելոյց զիւր մարմինն *გრ.ანძ.-შობ.299,21-184.*

აღნთებულ-ი լուցեալ, վառեալ (ანთებული): იგი იყო სანთელი, რომელი აღნთებული ნათობდა, նա էր ճրագն որ լուցեալ էր եւ ծագէր *ი.5,35;* სანთელნი აღნთებულნი აღნთებად მწუხრი, ճրագունքն վառեալք յերեկորեայ լուցեալք *// ნშტ.13,11.*

აღორძ(ი)ნება աճել, աճեցուցանել, զարգանալ, յարբունս հասանել, աճումն (აზრდა, ამოზრდა, „განმწჳსება", „განორძინება", გაზრდა, „წარმატება", ასაკს მოწევნა; ზრდა): ყრმაჲ იგი აღორძნდებოდა, մանուկն աճէր *ლ.2,40;* აღორძნდა ერი იგი და განმრავლდა, աճեաց ժողովուրդն եւ բազմացաւ *საქ.მოც.7,17;* აღორძნდების სარწმუნოებაჲ ეგე თქუენი, աճեն հաւատք ձեր *// თეს.1,3;* აღორძნდა ყრმაჲ იგი M, განმწჳსნა ყრმაჲ G, աճեաց զմանուկն *მსჯ.13,24* რაჟამს აღორძნდის, უმაღლეს არნ ყოველთა მხალთა, յորժամ աճէ, լինի քան զամենայն բանջարս մեծագոյն *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,7-131,44;* რაჟამს აღორძნდებიან ლეკუნი, յորժամ աճեն կորիւնքն *ფიზ.XIII,22-21;* აღვაორძინებდეთ მისა მიმართ ყოველსა, աճեսցուք ի նա զամենայն *ეფეს.4,15;* აღგაორძინო შენ ფრიად, աճեցուցից զքեզ յոյժ *დაბ.17,6;* აღაორძინა ერი თჳსი, ფრიად, աճեցոյց զժողովուրդ իւր յոյժ *ფს.104,24;* აღაორძინის ყუავილი მისი, աճեցուցանէ զծաղիկս իւր *ეს.61,11;* აღორძნდებოდა სიბრძნითა და ჰასაკითა C, წარემატებოდა სიბრძნითა და ჰასაკითა, զարգանայր իմաստութեամբ եւ հասակաւ *ლ.2,52;* რაჟამს აღორძინდა, յարբունս հասեալ *თეოდ.552-59,11;* თესლი იგი აღმოჰსცენდების და განორძნდებინ DE, თესლი იგი აღორძნდებინ C, եւ սերմանիքն բուսանիցին եւ աճիցեն *მრ.4,27.*

აღორძინება-ჲ աճումն, վճել (აღმოცენება, გაზრდა): წინაჲსწარ აღორძინებისა იქცევის და ვალს, յառաջ քաջ զաճումն հասակի իւրոյ գնայ եւ շրջի *ფილკტ.158,7-472,2;* აცადეთ თანად

აღორძინებად ორთავე, թոյլ տուք երկոցունց. աճել ի միասին *მთ.13,30.*

აღოჴრება, აოჴრება աւերել. աւերած. քակել. քանդել („მოოჴრება", დაქცევა, დანგრევა, დარღვევა): ყოველი სამეუფოჲ, გავთული თავსა ზედა მისსა, აღოჴრდის, ամենայն թագաւորութիւն բաժանեալ յանձն իւր աւերի *მთ.12,25;* ქალაქნი აოჴრდეს C, ქალაქნი აღაოჴრენ Ⴂ, զքաղաքս աւերեցեր *ფს.9,7;* ქალაქი ესე აღიოჴრა, քաղաքս այս իսկ աւերեցաւ *// ეზ.4,15;* ქალაქი ესე აღოჴრდეს მკჳდრთაგან, քաղաքս աւերեսցի ի բնակչաց *იერ.26,9;* იყო შემდგომად... აღოჴრებისა (მოოჴრებისა O) იერუსალჱმისა, եղեւ յետ... աւերածոյն Երուսաղէմի *გოდ.იერ.1,0;* სახლი ესე აღაოჴრა, զտունս զայս քակեաց *// ეზ.5,12;* დაჰჴსნნეს და აღაოჴრნეს ზღუდენი იერუსალჱმისანი, քակեալ քանդեցին զպարիսպն Երուսաղէմի *ეზ.1,55.*

აღპარსვა գերծուլ. կտրել (მოპარსვა, გაკრეჭა): შიშულად ნუ აღიპარსევდ თავთა მათთა, մի՛ գերծուցուն զգլուխս իւրեանց *ლევიტ.21,5;* დაიყვნე და აღიპარსე შვილთა შენთა ზედა ფუფუნეულთა, գերծիր եւ կտրեա ի վերայ փափուկ որդւոցն քոց *მიქ.1,16;* აღიპარსე თავი შენი და განაგდე, կտրեա զհերս քո եւ ի բաց ընկեա *იერ.7,29.*

აღპყრობა, აპყრობა ամբառնալ. համբառնալ. բառնալ. առնուլ. ի վեր առնուլ. ընդունել. տարածել. ձգել. կարկառել (აღმართვა, ამაღლება, აღება, მიღება, გაშლა): აღიპყრნა ჴელნი თჳსნი და აკურთხნა იგინი, ամբարձեալ զձեռս իւր՝ օրհնեաց զնոսա *ლ.24,50;* განვჰმართენ და აღვიპყრენ ჴელნი ჩემნი, տարածեալ , ամբարձեալ զձեռս իմ *// ეზ.9,5;* არავინ მათგანმან აღიპყრას თავი, ոչ ոք ի նոցանէ ամբարձ զգլուխ իւր *ზაქ.1,21;* ვერ აღიპყრნეთ ქედნი თქუენნი, ոչ համբառնայցէք զպարանոցս ձեր *მიქ.2,3;* აღეპყრა მწყემსსა არგანი ცემად მათდა, համբառնայր հովիւն զգաւազանն իւր հարկանել զհօտն զայն *ღმრთისმშ.შობ.191,10-260,19;* ჴელთა ზედა აღგიპყრან შენ, ի վերայ ձեռաց բարձցեն զքեզ *ლ.4,11;* აღუპყრნა ნეტარმან ანატოლე ფერჴნი, առեալ երանելւոյն Անիտոլեայ զոտս *ანდ.-ანატ.334-40,26;* მკლავითა მათითა აღგიპყრან შენ, ի բազուկս իւրեանց ընկալցին զքեզ *ფს.90,12;* აღიპყრენ ჴელნი ტაძარსა ამას, տարածեսցէ զձեռն իւր ի տանս յայսմիկ *III მფ.8,38;* აღიპყრა მარჯუენჱ, ձգեաց զձեռն իւր *ფილიპე მოც.8,32-314,7;* ჴელსა დავრდომილისასა და გლახაკისასა არა აღუპყრობდეს, ձեռն յաղքատն եւ ի տնանկն ոչ կարկառէին *ეზეკ.16,49* ჴელ ზე აპყრობით ლოცვასა და ვედრებასა შინა იყვნეს, զձեռս ի վեր առեալ յաղօթս եւ ի պաղատանս պատրաստէին *მრთ.Տ.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,5-36,14;* აპყრობასა ჴელთა ჩემთასა ტაძარსა წმიდასა შენსა C, ի համբառնալ ձեռաց իմոց ի տաճար սուրբ քո *ფს.27,2.*

აღჟღავილ-ი համարձակել (ხმის ამაღლება, ახმაურება): მას ჟამსა აღჟღავნეს, რომელნი-იგი გარემოს დგეს, յայնժամ համարձակեցան՝ որ շուրջն կային *ფილკტ.137,27-444,23.*

აღრაცხა, არაცხა թուել. համարել. համար առնել. հանդէս առնել. թիւ („თანა-აღხილულ ქმნა", „ანდეზ-ყოფა", აღრიცხვა, დათვალიერება, რიცხვი): აღრაცხეს ყოველი ძუალები ჩემი, թուեցին զամենայն ոսկերս իմ *ფს.21,18;* ვერ შემძლებელ ვართ მისთა სახელთა აღრაცხად, ոչ կարեմք թուել զանուանս նորա *ეპიფ.კჳპრ.-ალვსებ.224,27-225,23;* აღრაცხენ ვარსკულავნი, թուեա զաստեղս *დაბ.15,5;* აღრაცხილ არიან, թուեալ է *მთ.10,30;* აღირაცხენ მომგებელისა თჳსისა თანა Pb, ანდეზ-ყოს მომგებელისა თამა მისისა G, համարեսցի ընդ ստացողին իւրոյ *ლევ.25,50;* გულის წყრომაჲ შენი ვინ არაცხოს, զսրտմտութիւնն քո համարեսցի *ფს.89,11;* აღრაცხა-ყო ერისა, համար արարեալ զօրացն *მსკ.32,16-14;* აღრაცხა აქაბ ყრმები იგი, հանդէս արար մանկտւոյն իշխանաց *III მფ.20,15;* შემდგომად აღრაცხისა მის, რომელნი-იგი აღრაცხნა დავით, զկնի թւոյն զոր թուեաց զնոսա Դաւիթ *// ნეშტ.2,17;* არა აღირაცხნეს შორის ძეთა ისრაელისათა Pb, არა თანა-აღხილულ იქმნეს ძეთა თანა ისრაჱლისათა G, ոչ անցին ի հանդիսի ընդ որդիսն իսրայելի *რიცხ.1,47.*

აღრაცხულ-ი անցեալ ի հանդիսի (აღრიცხული): ყოველნი აღრაცხულნი ბანაკისაგან იუდაჲსსა, եւ զօրք նորա անցեալք ի հանդիսի *რიცხ.3,9.*

აღრბენა ընթանալ (არბენა): აღვირბინო და ვეწიო და მო-ნუ რაჲ-ვილო მისგან, ընթացայց զհետ նորա առից ինչ անտի *IV.მფ.5,20;* აღირბინე და არქუ ჭაბუკსა იმას, ընթա եւ խօսեաց ընդ երիտասարդին ընդ այնմիկ եւ ասասցես *ზაქ.2,4.*

აღრევა խառնակել. խառնել. շաղել („თანა აღრევა", შერევა; მღელვარება, არეულობა): ყოველი, რომელი აღერიოს ამათ, ვერ იყოს ბრძენ, ամենայն որ խառնակի ընդ նոսա. չէ իմաստուն *იგ.სოლ.20,1;* აღერინეთ მათ და იგინი თქუენ M, თანა აღერინეთ მათ და იგინი თქუენ G, խառնակեցիք դուք ընդ նոսա եւ նոքա ընդ ձեզ *ისუ 6.23,12;* აღერინენ უბანთა ზედა, խառնեսցին ի հրապարակս *ნაუმ.2,4;* მასვე კუა-

ლად აღერივნეს და მიუძლურდეს, դարձեալ ընդ նոյն շաղեալք պատիցին *// პეტრ.ეპ.2,20.*

აღრევა-ჲ խռովութիւն : ეგდენსა მას შინა ჭირსა და აღრევასა ზღჳსასა, յայնպիսի նեղութեանց եւ խռովութեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,10-36,20;* არა მცირედ რაჲმე აღრევა იყო შორის სომეხთა. ոչ սակաւ ինչ խռովութիւն եղեւ ի մէջ աշխարհին Հայոց *რიფს.167,27-90,4.*

აღრეულ-ი խառնեալ, խառնակեալ (შერეულ-ი): ჭამდენ ბზესა აღრეულსა ქრთილითა, կերիցեն յարդ խառնեալ ընդ գարի *ეს.30,24;* იხილე რკინაჲ აღრეული კეცსა, տեսանէր զերկաթն ընդ խեցին խառնեալ *დან.2,41;* აღრეული, խառնակեալ *ეზეკ.22,18;* խաժամուժ, խառնաղանճ (მასა, მდაბიო ხალხი, ბრბო): ხოლო იგი ამბოხებაჲ აღრეული, რომელთა არა იციან შჯული C, Այլ այն խաժամուժ ամբոխ որ ոչ գիտէ զօրէնս *ი.7,49;* აღრეულსა მათ თანა გულმან უთქუა გულის თქუმაჲ, խառնաղանճն որ էր ի մէջ նոցա ցանկացան ցանկութիւն *რიცხ.11,4;* აზნაურნი აღრეულად გლეხითურთ ეტენებოდეს, ազատակոյտն խառնաճաղանճ ամբոխին զմիմեամբք դիզանէին *რიფს.167-37-90,16.*

აღრეულად խառն, խառն ի խուռն (შერეულად); მართუენი მათნი აღრეულად იქცეოდიან, որդեակք նոցա խառն շրջեսցին *ეს.11,7;* აღრეულად, խառն ի խուռն *სიბრ.სოლ.14,25.*

აღრთულ-ი յօրինեալ (განწყობილი): ვითარცა ჴმაჲ ებნისა ჴმა-შუენიერისა ჴმაჲ ებნისა ჴმა-შუენიერისაჲ და აღრთულისაჲ, իբրեւ զձայն երգոյ քաղցրաբարբառ յօրինելոյ *ეზეკ.33,32.*

აღრთუმა հանել (მირთმევა, „შეწირვა“): აღართუნა მუნ ყოვლად დასაწუავნი უფალსა G, შეწირა მუნ მრგულიად დასაწუველი უფლისა S, եհան ողջակէզ տեառն *ისუ 6.8,31.*

აღრთხმა վերացուցանել (აღმართვა, აღება): ვითარცა აღირთხნეს მეჴრმლეთა მათ წმიდასა მას ზედა, վերացուցեալ դահճացն զսուսերս իւրեանց ի վերայ սրբոյն *ფილკტ.159,24-474,3.*

აღრთხმულ-ი ձգեալ (გაშვერა, გაზიდვა): დგეს ეგრეთ აღრთხმულნი ჴელნი მათნი, մնացին այնպէս ձգեալ զձեռս իւրեանց *ფილეკტ.159,25-474,4.*

აღრისხება-ჲ մրրկել (აღელვება, მრისხანება): აღრისხებასა ღელვათა მისთასა ძლიერებითა მკლავისა შენისაჲთა დააყუდებ, ի մրրկել նորա ազդեցութեամբ ձեռին քո ցածուցանես *40 სებასტ.116,21-116,9.*

აღრღუევა յուզել, խռովեցուցանել (აღელვება, აშფოთება, „აღძრვა, აღმრღუევა“): ზღუაჲ იგი ძლიერთა ქართაგან აღირღოდა C, ზღუაჲ იგი ქარისაგან დიდისა აღიძრვოდა DE, ծովն ի սաստիկ հողմոյ շնչոյ յուզէր *ი.6,18;* რაჟამს წყალი ესე აღირღუეს DE, յորժամ ջուրքն յուզիցին *ი.5,7;* ვერ ვიკადრე... ეგემლევანისა მის ერისა აღრღუევად, ոչ կարէիր... զայնպիսի ժողովուրդ խռովեցուցանել *სტეფ.პოვნ.662,17-500.*

აღრღუევა-ჲ խռովութիւն (შფოთი, არეულობა): მძლავრებისა და აღრღუევათაგან, ի խռովութենէ եւ ի բռնութենէ *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.176,3-177.*

აღრჩევა ընտրել (არჩევა): აღირჩია მეფემან სპათაგან თჳს თჳსთა, ընտրեաց թագաւորն ի զօրացն իւրոց *მსკ.33,12;* უკუეთუ გედვას შენ წინა გამოსარჩევლად ტანისსამოსი, დაუტევე უკეთესი და აღირჩიე უდარესი, թէ ինչ առաջի քո հանդերձ, թող զլաւագոյնն եւ ընտրեա զվատթարն *მ.ცხ.34r-29.*

აღსაარება, აღსარება խոստովանել, խոստովան առնել, խոստովան եղանել, խոստովան լինել; խոստանալ, խոստովանութիւն; դաւանել, դաւանութիւն, գոհանալ, օրհնել; հաւատալ; յանձն առնուլ (აღიარება, აღთქმა; „მადლობა“, კურთხევა; რწმენა; კისრება): რომელმან ამიაროს მე, აღვიარო იგი მეცა, որ խոստովանեսցի յիս, խոստովանեցից եւ ես զնմանէ *მთ.10,32;* ვიდრე არა აღიაროს შეცოდებაჲ თჳსი, რომელ ქმნა, մինչ չեւ խոստովանեալ ինչ վասն մեղաց իւրոց զոր գործեաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,24-37,12;* განცხადებულად აღსაარებაჲ ქრისტესი ეშინოდა, հայտնի խոստովանելով զՔրիստոս երկնչէր *ვარ.803-370,20;* ჯოჯოხეთს შინა ვინ აღგიაროს შენ, ի դժոխս խոստովան առնի առ քեզ *ფს.6.6;* ნებითა ჩემითა აუვარო მას, կամօք իմովք խոստովան եղէց նմա *ფს.27,7;* აუარებდით უფალსა და აქებდით, խոստովան եղերուք եւ գոհացարուք զտեառնէ *// ეზ.3,11;* აღუვარებდა უფალსა DE, ჰმადლობდა უფალსა C, գոհանայր զտեառնէ *ლ.2,38;* აუვარებდეს ცოდვათა მათთა, խոստովան լինէին զմեղս իւրեանց *მთ.3,6;* აღიარებს, ვითარმედ ცნობაჲ აქუს ღმრთისაჲ, խոստանայ ունել զգիտութիւն Աստուծոյ *სიბრძ.სოლ.2,13;* აღგიარებ შენ... უფალო ცისა და ქუეყანისაო, գոհանամ զքէզ... Տէր երկնից եւ երկրի *ლ.10,21;* ქრისტე აღიაროს, ի քրիստոս դաւանեալք *40 სებასტ.40,1;* ეკლესიასა შინა დიდსა აგიარო შენ, յեկեղեցիս մեծս օրհնեցից զքեզ *ფს.21,26;* აღიარებდა უნებლებით, ակամայ հաւատայր *იზტ.116,11-4;* აღვიარო მოგუებაჲ, զմոգութիւն յանձն առնում *იზტ.123,7-4.*

აღსაარება-ჲ խոստովանութիւն, դաւանութիւն (აღიარება, აღთქმა): მიეცით აღსაარებაჲ უფალსა ღმერთსა მამათა ჩუენთასა, տուք զխոստովանութիւն... տեառն Աստուծոյ հարցն մերոց / *ეზ.9,8;* ყოფით ვყოთ აღსაარებაჲ ჩუენი, რომელი აღუთქუთ დედოფალსა ცისასა, առնելով առասցուք զդաւանութիւնն մեր զոր դաւանեցաք արկանել խունկս տիկնոջն երկնից *ერემ.44,25.*

აღსაბურველება բանալ, մերկացուցանել (გახსნა, გაშიშვლება): აღჰსაბურველნე ფერჴითნი მისნი G, բացցես յոտից կողմանէ *რუთ.3,4;* აღსაბურველნა ფერჴითნი მისნი G, մերկացուցանես յոտից կողմանէ *რუთ.3,7.*

აღსაგებელ-ი կազմած (მოწყობილობა): თანა წარიღენ ყოველივე აღსაგებელი თჳსი, რომელ რაჲ იყოს, եւ առցէ այր ընդ իւր զամենայն կազմած իւր, որ ինչ եւ իցէ *// ეზ.1,4;* დაუტევნეს... მსგავსად აღსაგებელისა მის და ზომისა, թողին... ըստ կազմածոյ չափուն իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,4-36,13.*

აღსაგზლება պաշար („საგზალი"): მოსრულნი აღესაგზლნეს და განემზადნეს G, მოვიდეს, დაიმზადეს საგზალი S, եկեալք պաշարովք եւ պատրաստութեամբ *ისუ 6.9,4.*

აღსავალ-ი աստիճան, զառիվայր, պատուար, բարձաւանդակ (საფეხური; დაღმართი; კედელი; მაღლობი): ვითარცა მიიწია იგი აღსავალსა მას, իբրեւ եհաս յաստիճանսն *საქ.მოც.21,35;* არა აღჰჴდე აღსავალთა საკურთხეველისა ჩემისათა, մի ելանիցես ընդ աստիճանս ի սեղան իմ *გამოსლ.20,26;* ქმნა მეფემან ძელითა ნაძჳსაჲთა აღსავალი იგი სახლისაჲ, արար արքայ զփայտն նոճ՝ աստիճանս տանն *// ნეშტ.9,11;* აღსავალი, զառիվայր S, *მსაჯ.1,36;* განამტკიცა აღსავალი იგი ქალაქისა დავითისი, զօրացոյց զպատուարսն քաղաքին Դաւթի *// ნეშტ.32,5;* დაჰფლეს იგი აღსავალსა მას საფლავსა, թաղեցին զնա ի բարձաւանդակի գերեզմանաց *// ნეშტ.32,33.*

აღსავსე լի (სავსე): აღსავსე ვარ ყოველითა კეთილითა, լի եմ ամենայն բարութեամբ *ბაბ.46,3-152,18;* მათ წინაშე ესხნეს ბომონნი და ტაბლანი საკერპონი აღსავსენი საძაგელებითა, ունէին դրեալ առաջի իւրեանց զմեհեանս կռոցն եւ զսեղան զոհիցն լի ամենայն պղծութեամբ *12v-10.*

აღსავსება-ჲ լրումն (სისავსე, აღსრულება): განსაგებელად აღსავსებისა მის ჟამთაჲსა, ի տնտեսութիւն լրման ժամանակաց *ეფეს.1,10.*

აღსამატებელ-ი մահարձան (ხარიხა, მოაჯირი; გოდოლი, „არდაბაგი"): უკუეთუ ზღუდე არს, აღვაშენნეთ მას ზედა აღსამატებელნი ვეცხლისანი S, უკუეთუმცა ზღუდჱ იყო, უშჱნენითმცა არდაბაგნი ვეცხლისანი O, եթէ պարիսպ իցէ՝ շինեսցուք ի վերայ նորա մահարձանս արծաթիս *ქება 8,9.*

აღსამაღლებელ-ი բարձրացուցիչ (ამამაღლებელი): მწე ჩემდა ხარ... აღსამაღლებელად თავისა ჩემისა, օգնական իմ ես... բարձրացուցիչ գլխոյ իմոյ *ფს.3,4.*

აღსამსთობელ-ი առաւօտ (დილა): იყოს ჩემდა აღსამსთობელად, եղիցի ինձ յառաւօտինս *IVმფ.16,15.*

აღსაპყრობელ-ი լծակ, բառնալիք (ასაღებელი, მხარზე გასადები კეტი): კიდობანი იგი შჯულისაჲ და აღსაპყრობელნი მისნი, զտապանակ կտակարանացն, եւ զլծակսն *გამოს.39,35*; აღსაპყრობელ-ნ-ი, բառնալիք *// ნეშტ.4,16.*

აღსარება იხ. აღსაარება.

აღსასრულ-ი վախճան, կատարած, կատարումն, լրումն, վերջ, բաւ; կէտ կենաց (ბოლო, „მოსრულება, უკუანაჲსკნელი"): აღსასრული ამის სოფლისაჲ, վախճան աշխարհիս *მთ.24,3;* აღსასრული მათი სიკუდილი არს, վախճան նոցա՝ մահ է *ჰრომ.6,21;* აღვიდოდა აღსასრული ქალაქისაჲ მის ზეცად M, აღვიდოდა მოსრულებაჲ ქალაქისაჲ ვიდრე ცამდე G, ելանէր վախճան քաղաքին յերկինս *მსაჯ.20,40;* რაჲ უყოს ერმან ამან ერსა შენსა აღსასრულთა დღეთა Fr., რაჲ უყოს ერმან ამან ერსა შენსა უკუანაჲსკნელთა დღეთასა G, զինչ առնելոց է ժողովուրդն այն ընդ ժողովուրդ քո ի վախճանի աւուրց *რიცხ.24,14;* აღსასრული მოიწევის, վախճան հասեալ է *ეზეკ.7,1;* აღსასრული ამის სოფლისაჲ, կատարած աշխարհիս է *მთ.13.39;* დასაბამითგან ვიდრე აღსასრულადმდე, ի սկզբանէ մինչ ցկատարած *ეკლეს.3,11;* დასაბამითგან წელიწდისაჲთ ვიდრე აღსასრულამდე წელიწდისა G, ի սկզբանէ տարւոյն մինչեւ ցկատարումն տարւոյն *IIშჯ.11,12;* ოდეს მოიწია აღსასრული ჟამთაჲ, իբրեւ ետ լրումն ժամանակին *გალ.4,4;* აღსასრულსა ჰპოვნე სიტყუანი ესე ჩემნი, ի վերջէ գտցես զբանս իմ *ზირ.34,26;* არა არს აღსასრული მოგებისა მათისაჲ, ոչ գոյր բաւ ստացուածոց նոցա *ბარ.3,18;* დაადგრა უკუე ესრეთ ვიდრე აღსასრულადმდე დღეთა ცხოვრებისა მისისათა, եկաց այնպէս մինչեւ ի կէտ կենաց իւրոց *მ.ცხ.157v-173;* რაჲ უყოს ერმან ამან ერსა შენსა აღსასრულთა დღეთა Fr, რაჲ უყოს ერმან ამან ერსა შენსა უკუანაჲსკნელთა დღეთასა G, զինչ առնելոց է ժողովուրդն այն ընդ ժողովուրդ քո ի վախճանի աւուրց *რიცხ.24,14.*

აღსატრველ-ი չուեալ (აღსაძვრელი): იყვნენ შენდა [ნესტუნი]... აღსატრველ ბანაკთა, եղիցին քեզ [փողք]... չուելոյ բանակացն *რიცხ.10,2.*

აღსაღებელ-ი լծակ (გასაყრელი ჯოხი ტვირთის ასაღებელად): დაჰხუროდინ მას ზედა საბურველნი... და განუხუნენ აღსაღებელნი, եւ դիցեն ի վերայ նորա զնուարտանն... եւ ագուցցեն զլծակսն *რიცხ.4,6;* ქმნნე აღსაღებელნი ძელნი ულპულველნი და შეჰმოსნე იგინი ოქროჲთა, արասցես լծակս յանփուտ փայտից եւ պատեսցես զնոսա ոսկւով *გამოსლ.25,13.*

აღსაშჱნებელ-ი օգուտ (სასარგებლო): სიტყუასა აღსაშჱნებელსა უთხრობნ, խօսէ՛ր ինչ ընդ նոսա. որ օգուտն էր *მრთ.A. ანტ.დ.87-63,20.*

აღსაშურველებულ-ი բաց („ზეხილული“, „განცხადებული“, ღია): ხილვასა ღმრთისასა მხილველი ძილსა შინა აღსაშურველებული თუალითა მისითა G, განცხადებულ არიან თუალნი მისნი B, ზეხილულ იყვნეს თუალნი მისნი. զտեսիլ Աստուծոյ ետես ի քուն աչօք իւրովք բացօք *რიცხ.24,16.*

აღსაჭრელ-ი տալ ի յափշտակութիւն, տալ ի փրկանս (დასატაცებელი, გამოსახსნელი): ნარსანწყმედელად მიეცნენ და სახლნი მათნი აღსაჭრელად, ի կորուստ մատնեսցին, եւ տունք նոցա ի յափշտակութիւն *დან.3,96;* საფასენი შენნი აღსაჭრელად მივსცნე, զգանձս քո տաց օտարաց ի փրկանս *იერ.15,13.*

აღსლვა ելանել, ել; չոգալ, հասանել, մտանել, ամբառնալ, վերանալ (ასვლა, ნასვლა, შესვლა; მიწევნა; „ამაღლება, აღჴდომა, აღგუალ“): აღვიდოდა იესუ იერუსალჱმდ, իբրեւ ելանէր Յիսուս յԵրուսաղէմ *მთ.20,17;* აღვიდოდეს და გარდამოვიდოდეს, ելանէին եւ իջանէին ընդ նա *დაბ.28,12;* აღვლენან ცამდე, შთავლენან უფსკრულამდე ելանէին յերկինս եւ իջանէին յանդունդս *ფს.106,26;* აღვიდე ფინიკსა და ვიპყრა სიმაღლე მისი S, აღვჴდე ფინიკსა იმას და შებმა უყო სიმაღლესა მისსა O, ելից յարմաւենին, բուռն հարից զբարձրութեանց նորա *ქება 7,8;* აღვედ მაღნარად G, აღგუალე მაღნარად S, ել յանտառն *ისუ 6.17,15;* მახჳლი არა აღსრულ იყო თავსა მისსა, սրբիչ ի գլուխ նորա ոչ ել *მრთ.P.იაკ.ნამ.94-4;* მარტოჲ თავით თჳსით აღვიდა მთასა თაბორსა, առանձին չոգաւ ի լեառն Թաբոր *ფიზ.XXXIII 11-13;* აღვედ ვიდრე თავადმდე მთისა მის, հասի ես ի լեառն *მარკ.248r-191,7;* აიძულა აღსლვად ნავსა C, აწუევდა... შესლვად ნავსა DE, ճեպեաց... մտանել ի նաւ *მრ.6,45;* აღვედით ასონდ, ամբարձաք յԱսոն *საქ.მოც.20,13;* ვითარცა აღვიდეს DE, ვითარ აღიმაღლეს მათგან C, իբրեւ վերացան ի նոցանէ հրեշտակքն *ლ.2,15;*

აღსლვა-ჲ ել (ასვლა): აღსლვაჲ იგი მისი რაჲ-მე არს? ելն զի՞նչ է *ეფეს.4,9;*

აღსობა մտանել (შესობა): მი-თუ-ეყრდნეს კაცი [ლერნამსა], აღესვის ჴელსა და წყლას იგი, յոր թէ յենուցու այր մտանիցէ ընդ ձեռս նորա եւ խոցիցէ զնա *IV მფ.18,21.*

აღსპობა սատակել, ծախել („აღხოცა“, „მოსრვა“, მოსპობა): აღვსპნე იგინი ერთგზის G, აღვჴოცნე ეგენი ერთბამად B, սատակեցից զդոսա միանգամայն *რიცხ.16,44;* აღესპნეს თქუენ G, მოგსრნეს თქუენ S, ծախեսցէ զձեզ *ისუ 6.24,20.*

აღსპოლვა սատակել, բառնալ („მოსრვა“, მოსპობა): ვიდრემდის აღისპოლა ყოველი ნათესავი, მოქმედნი ბოროტისანი G, ვიდრემდის მოსრა ყოველი იგი ნათესავი, რომელნი იქმენ ძჳრსა წინაშე უფლისა B, մինչեւ սատակեցաւ ամենայն ազգն, որ արարին զչարիս առաջի տեառն *რიცხ.32,13;* აღსპოლვა G, բառնալ *II შჯ.28,63.*

აღსრულ-ი ելեալ (ასული): არღა აღსრულ (ასრულ C) ვარ მამისა ჩემისა, չեւ ես ելեալ եմ առ հայր իմ *ი.20,17.*

აღსრულება լնուլ, լցուցանել, կատարել, վարել, վախճանել, վճարել, բովանդակել, հանել ի գլուխ, յանկ հանել, գործել („აღვსება“, „დასრულება“, „გა(ნ)სრულება“, ასრულება, შესრულება, გათავება, ქმნა): რაჲთა აღესრულოს თქუმული, զի լցցի որ ասացաւն *მთ.1,22;* ვითარცა აღესრულნეს დღენი რვანი DE, ვითარცა აღივსნეს დღენი რვანი C, իբրեւ լցան աւուրք ութ *ლ.2,21;* აღესრულა ჩემი ნადილი, լցաւ փափագումն իմ *მრთ.S,პოვნ.სამშ.243,15;* ვითარცა აღასრულებდა იოჰანე სბასა თჳსსა, իբրեւ լնոյր Յովհաննէս զընթացսն *საქ.მოც.13,25;* აღგისრულენ უფალმან ყოველივე თხოვაჲ შენი, լցուսցէ Տէր զամենայն խնդրուածս քո *ფს.19,6;* ვითარცა აღასრულნა სიტყუანი ესე C, ვითარცა დაასრულნა სიტყუანი ესე DE, իբրեւ կատարեաց զամենայն բանս *ლ.7,1;* კურნებასა აღვასრულებ დღეს და ხვალე, բժշկութիւնս կատարեմ այսօր եւ վաղիւ *ლ.13,32;* აღსრულებით აღასრულნე ვითარცა გიბრძანე შენ, կատարելով կատարեսցես զամենայն որպէս եւ ասացի քեզ *ივდ.2,6;* თჳნიერ ბინისა აღასრულა, առանց արատոյ վարեաց *მრთ.P.საეკლ.უნყ.1221-643;* აღესრულოს ჴელითა მისითა, վախճանեսցի ի ձեռս նորա *დან.11,16;* ვითარცა აღასრულა განწმედად ქუეყანაჲ, յորժամ վախճանեաց մաքրել զերկիրն *II ნშტ.34,8;* რაჲთა

ალასრულონ საქმჱ იგი, զի վճարեսցին իրքն *I ეზ.9,16;* ალასრულეთ საქმჱ თქუენი დაწესებული დღითი-დღედ, բովանդակեցէք զգործն ձեր ըստ հանապազորդ սակին *გამოსლ.5,13;* ყოველნი დღენი ალვასრულენ კიცხევით, զօր ամենայն հանի ի գլուխ այպանեալ *იერ.20,7;* შენსა ნებასა ალვასრულებ, զկամս քո յանկ հանեմ *თომა მოც.17,41-395,14;* შემძლებელი ალსრულებად რაჲსამე O, որ կարիցէ գործել ինչ *ეს.8,8.*

ალსრულება վախճանել. վախճան առնել. վախճանեցուցանել. սպառել. վճարել. սատակել. մեռանել. ծախել. հրաժարել. վկայել (გარდაცვალება, „მოკუდომა, სიკუდილი“, მოსპობა, გამოსალმება, წამება, „ალვსება, დასრულება“): რაჟამს ალესრულა ჰეროდე, ի վախճանելն Հերովդի *მთ.2,19;* მიახნდა ალსრულებად, մերձ էր ի վախճանել. ალესრულა იგი და მამანი ჩუენნი, վախճանեցաւ ինքն եւ հարքն մեր *საქ.მოც.7,15;* შემდგომად ალსრულებისა ორთა ძეთა აარონისთაჲსა G, შემდგომად სიკუდილისა ორთა მათ ძეთა არონისთა P, յետ վախճանելոյն որդւոցն Ահարոնի *ლევიტ.16.1;* ალესრულე მთასა G, მოკუედ მთასა S, վախճանեաց անդէն ի լերինն *IIშჯ.32,50;* სიყმილითა ალესრულნენ, սովով վախճանեսցին *იერ.11,22;* ალ-ხოლო ნუ-ასრულებთ, վախճան մի՛ առնիցէք *იერ.5.10;* ალასრულა სისარა S, კუეთილ ყო სისარა G, վախճանեցոյց զՍիսարա *მსჯ.5,26;* მახჳლითა დაეცნენ და სიყმილითა ალესრულნენ, սրով անկցին եւ սովով սպառեսցին *იერ.16,4;* ერთბამად ალესრულნეს, առ հասարակ սպառեցան *რიფს.175,33-108,2;* მახჳლით ალესრულა, սակրով վճարի ի կենացս *ნრს.11,24;* სიკუდილითა ალესრულოს, մահու սատակեսցի *გამოსლ.19,12;* სადა მატლი იგი არა ალესრულების C, სადა-იგი მატლი იგი არა დაესრულების DE, Ուր որդն նոցա ոչ մեռանի *მრ.9,48;* ალვესრულენით G, ծախիմք *რიცხ.17,12* ტანჯვითა ალგასრულო შენ, տանջանօք ծախեմ զքեզ *ფილკტ.146,4-455,26;* ჟამსა მას ალსრულებისასა, ի ժամ հրաժարելոյն իւրոյ *რიფს.175,35-108,4;* რომელსა განმზადებულ იყო... იზიტბოზიტ ალსრულებად, յորժամ հանդերձեալ էր Յիզտիբուզիտ վկայել *იზიტ.121,9;* ვითარცა ალესრულნეს დღენი რვანი DE, ვითარცა ალივსნეს დღენი რვანი C, իբրեւ լցան աւուրք ութ *ლ.2,21.*

ალსრულება-ჲ կատարումն. կատարած (შესრულება): იყოს ალსრულება, եղիցի կատարումն *ლ.1,45;* შემდგომად ალსრულებისა მათ დღეთაჲსა, յետ կատարածի աւուրցն *დან.4,31.*

ალსრულება-ჲ վախճան. ելք. կատարումն („ალსასრული, სიკვდილი“): ვიდრე ალსრულებადმდე ჰეროდჱსსა, մինչեւ ցվախճան Հերովդի *მთ.2,14;* არა ვიცი დღჱ ალსრულებისა ჩემისაჲ, ոչ գիտեմ զօր վախճանի իմոյ *დაბ.27,2;* ალსრულებასა მას ჩუენსა ჩუენ თანა ალესრულების, մինչեւ ցելս մեր ի մեզ կատարի *თომა მოც.17,19-394,20* შემდგომად ალსრულებისა მოციქულისა, յետ կատարման առաքելոյն *ოსკ.10,8-6.*

ალსრულებულ-ი վախճանեալ. կատարեալ („ალსრულებული, მომკვდარი“): დაადგინოს სახელსა ზედა ალსრულებულისასა G, დაადგინოს იგი სახლად ძმისა მის თჳსისა მომკუდრისა S.B, հաստատեալ յանուն վախճանելոյն *IIშჯ.25,6:* ალსრულებულნი კეთილითა მოვიცვალნეთ მისა, վախճանեալքս բարեաւ` փոխիմք առ այն *ფილიკ.148,32-459,15:* ალსრულებულ არს ჟამი, կատարեալ է ժամանակն *მრ.1,15.*

ალსუარულ-ი զանգեալ (მოზელილი „ქმნული“, „შესუარული“, „შერეული“): მსხუერპლი ალსუარული ზეთითა და არა-ალსუარული G, შესაწირავი ქმნული ზეთითა გინა უქმნელი ზეთითა O, զանգեալ իւղով եւ որ չիցէ զանգեալ *ლევ.7,10;* ზეთითა ალსუარულნი G, ზეთითა შესუარულნი O *ლევ.2,4;* ალსუარული ზეთითა ნახევრითა დორაკისაჲთა G, შერეული ზეთითა კერძოთა მით გუერდისათა Pb, զանգեալ իւղով կիսով դորակին *რიცხ.15,9.*

ალსუბუქება, ასუბუქება թեթեւանալ. սթափ եղանել (შემსუბუქება): მრავლისა სიმძიმისაგან ალვსუბუქდი, ի բազում ծանրութինէ թեթեւացաւ *ი.მოც.76,30-236,18;* ამისუბუქდეს მუჴლნი ჩემნი, սթափ եղեն ոտք իմ *მარკ.248-191,2.*

ალსუმა դնել. հեծանել. հեծուցանել. վարել (შესმა): ალსუა იგი თჳსსა კარაულსა, եդեալ ի վերայ գրաստու իւրոյ *ლ.10,34;* ალსუეს იგი ეტლსა მას მეორესა მისსა, եդին զնա ի կառսն յերկրորդս *II ნშტ.35,24;* ალსუას იგი ცხენსა O, հեծուցեն զնա յերիվարն *ესთ.6,9;* ალსუთ სოლომონ ძე ჩემი საჴედარსა მას ჩემსა, հեծուցէք զՍողոմոն զորդի իմ ի ջորւոջն իմում *III მფ.1,33;* ალსუან იგი საჴედარსა ოქროალკრედსა, վարեսցէ երիվարս ոսկեսանձս *I ეზ.3,6.*

ალსწრება աճապարել (სწრაფვა, ჩქარობა): ალუსწრო ალსლვად ეტლსა, աճապարեաց ելանել ի կառս *III მფ.12,18.*

ალსხდომა հեծանել. հանել. առնուլ. ելանել (ცხენზე შეჯდომა, შესხდომა): ალსხდებოდეს ოცდა-

ათორმეტსა საჴედარსა M, აღმსხდომნი ოცდაათორმეტთა საჴედართა G, որ հեծանէին յերեսուն եւ երկու յովանակս *მსჯ.10,4;* ცხენთა არღარა აღვსხდეთ, յերիվարս ոչ հեծցուք *ოვსე 14,4;* აღსხნა იგინი თხემსა ზედა მთისასა G, აღიხუნა იგი თხემსა ზედა მის მთისასა M, եհան զնոսա ի գլուխ լերինն *მსჯ.16,3;* აღგისხენ თქუენ ვითარცა ორბმან ფრთეთა ზედა, առի զձեզ իբրեւ ի վերայ թեւոց արծուոյ *გამოსლ.19,4;* აღსხდეს აქლემებსა, ելին յուղտ *დაბ.24,61.*

აღტაცება յափշտակել (ატაცება, მოტაცება): აღიტაცა ესევითარი კაცი ვიდრე მესამედ ცადმდე, յափշտակեալ զայնպիսին մինչեւ յերրորդ երկնից *II კორ.12,2;* აღიტაცა გონებითა, յափշտակեալ մտօք *მრთ.A. ანტ.დ. 85-61,17;* გულისწყრომად აღვიტაცები, ի սրտմտութիւն յափշտակեմ *მ.ცხ.47v-39.*

აღტაცებულ-ი, ატაცებულ-ი յափշտակեալ. խարխափել. սրարբեալ (ატაცებული, ფურცლის შრიალი ან რხევა, მთრვალი): ღრუბლითა აღტაცებული, ընդ ամպս յափշտակեալ *ნრს.92,16;* სდევნიდეს მათ ჴმაჲ ფურცლისა ატაცებულისაჲ G, հալածեսցէ զնոսա ձայն տերեւոյ խարխափելոյ *ლევ.26,36;* აღტაცებულ არნ იგი, որ արբեալ *იგავ.სოლ.7,10.*

აღტევება արձակել („ხმის-ყოფა“, „მოხუმა“, გამოღება, აშვება): აღუტევა ჴმაჲ C, ჴმა-ყო ჴმითა დიდითა DE, արձակեաց ձայն մեծ *მრ.15,37;* აღუტევნის რტონი დიდნი C, მოიხუნის რტონი დიდ-დიდნი DE, արձակէ ոստս մեծամեծս *მრ.4,32;* რომელთა წმიდაჲ იგი აღუტევეს ჴმაჲ, որք զնուիրեալ զայն բարբառն արձակեցին *მრთ.S.ბას.კეს.-40 სებასტ.117,17.*

აღტევებულად პოხილი ընդվայրասուն (თვითნება, თავდაუჭერელი; მუქთახორა): შვილი აღტევებულად პოხილი გამოჴდის უსწავლელად, որդի ընդվայրասուն ելանէ լկտի *ზირ.30,8.*

აღტეხა խռովեցուցանել. խուճապել. խռովութիւն. գոչիւն բառնալ. բառնալ (აღშფოთება, აღელვება, ყვირილი): აღტეხეს ერი იგი და ქალაქპეტნი იგი სიტყვთა მით, խռովեցուցին զժողովուրդսն եւ զքաղաքապետսն որ լսէին զայս *საქ.მოც.17,8;* რომელი დაებნია ასურთა მათ აღტეხასა მას მათსა, զոր ընկեցին Ասորիքն ի խուճապելն իւրեանց *IV მფ.7,15;* იყოს აღტეხაჲ მათ შორის, եղիցի խռովութիւն ի նոսա *ეზეკ.30,9;* აღეტეხა და ტიროდეს, զգոչիւն բարձեալ լալով *რიფს.170,4-95,15.*

აღტკივება ցաւագնել (ატკივება): აღმტკივდა ოდესმე თუალი, ցաւագնեցաւ երբեմն ակն իմ *მ.ცხ.60v-50.*

აღტრვა չուել („ძრვა“, დაძრვა, გამართვა): მიიქეცით და აღიტრენით თქუენ, դարձարուք եւ չուեցէք դուք աստի *II შჯ.1,7;* აღტრვასა ბანაკისასა G, ძრვასა ბანაკისასა B, ի չուել բանակին *რიცხ.4,15.*

აღმტრველ-ი չու[ող] (დამძრველი): ძალისა თანა მათისა პირველნი აღმტრველნი G, ძალითურთ მათით პირველად იგინი აღიძრნენ B, համդերձ զօրուն իւրեանց յառաջագոյն չուեսցեն *რიცხ.3,9.*

აღტკრთულ-ი համետեալ („დასხმული“, შებმული): მის თანა უღლეული ვირთაჲ აღტკრთული G, მის თანა ორნი იგი კარაულნი დასხმულნი S, ընդ նմա զոյգք իշոց համետելոց *მსჯ.19,10.*

აღტყდომა, ატყდომა բորբոքել. վառել. տոչորել. խռովել. ընդ ոստուցանել. զուարթանալ. ծախել („აღტყინება“, „შეძრწუნება“, დანთება, გულის წვა-წადილი; შეშფოთება; მოთქმა; გახალისება; შეხტომა; მოდება): ცეცხლი აღატყდა გულის წყრომისაგან ჩემისა GM, հուր բորբոքեալ է ի բարկութենէ իմմէ *II შჯ.32,22;* აღატყდეს რისხვაჲ უფლისაჲ, բորբոքեսցի բարկութիւն նորա *II შჯ.29,20;* ცეცხლებრ აღტყდა გული ჩემი Ⴀ, აღეტყინა გული ჩემი Ⴂ, հուր բորբոքեցաւ ի սրտի իմում *ფს.72,21;* ცეცხლი აღგზებული აღატყდებოდის, հուր վառեալ բորբոքեսցի *ეს.10,16;* მაყულოანსა აღატყდების ცეცხლი და მაყუალი იგი არა შეიწუების, մորենին վառեալ էր հրով եւ ոչ այրէր մորենին *გამოსლ.3,2;* ვითარცა ატყდებინ ლერწამსა ნაკუერცხალი ცეცხლისაჲ, որպէս վառի եղէգն ի կայծականց հրոյ *ეს.5,24;* გულის წყრომაჲ მისი აღატყდინ, սրտմտութիւն նորա տոչորեսցի *განს.ი. 201,12-87,18 ;* ნუ აღტყდებით C, ნუ შეძრწუნდებით DE, մի՛ խրռովեսջիք *მთ.24,6;* აღეტყდებინ ცეცხლი, զուարթանայ հուր *იგ.სოლ.26,20;* მრავალნი აღტყდეს, აღმჴედრდეს და დაჰფრთხეს საჴედარნი მათნი შიშისაგან, բազմաց ընդոստուցեալ. անգուշեալ բազում երիվարք հեծելոց յահէ անտի *რიფს.170,31-97,6;* ალი აღატყდა ყოველთა ხეთა უდაბნოჲსათა, բոց ծախեաց զամենայն փայտս ագարակի *იოვ.1,19.*

აღტყინება լուցանել. բորբոքել (ანთება, წაკიდება, „აღდება, აღტყდომა“): აღატყინა ცეცხლი ლამპართა შინა G, აღუდვა ცეცხლი ლამპრებსა მას S, ելոյց հուր ի ջահսն *მსჯ.15,5;* აღეტყინა გული ჩემი Ⴂ, ცეცხლებრ აღტყდა

გული ჩემი ႱႢ, հուր բորբոքեցաւ ի սրտի իմում *ფს.72,21.*

აღტყინებულ-ი բորբոքեալ, վառեալ (დანთებული): დიდი რისხვაჲ უფლისაჲ აღტყინებულ არს ჩუენ ზედა, մեծ բարկութիւն տեառն բորբոքեալ է ի մեզ *IV მფ.22,13;* ცეცხლი აღტყინებულ არს გულის წყრომისაგან ჩემისა, հուր վառեալ է ի սրտմտութենէ իմմէ *იერ.15,14.*

აღტყორცება ձգել (შესროლა): რომელმან აღსტყორცის ქვაჲ აღმართ, თავსავე თჳსსა ზედა დამოჴდეს, որ ձգէ քար երկնայող ի գլուխ իւր ընկենու *ზირ.24,27.*

აღტყუა խօսել (თქმა, ლაპარაკი): ვითარცა აღიტყუა ყრმაჲ იგი, უმეტჱს ხოლო დაუკჳრდა ყოველთა, իբրեւ խօսեցաւ մանուկն՝ առաւել եւս զարմացան ամենեքեան *ფილეკტ.154,10-466,22;* ვიდრემდე აღიტყუა ზაქარია, մինչեւ դարձեալ խօսէր Զաքարիա *ღმრთისმშობ.შობ.188,15-256,18.*

აღტყუელვა ծափս հարկանել (ტაშის შემოკვრა): აღიტყუელნა ერმან მან და თქუეს, ծափս հարին եւ ասէ *IV მფ.11,12;* აღიტყუელენით ჴელნი თქუენნი, ծափս հարէք *ფს.46,2.*

აღჳრ-ი սանձ, դանդանաւանդ (აღვირი, ლაგამი): შექმნენ სამშჭუალნი ესე შუად აღჳრისა ჰუნისათჳს მეფისა, արա զուա կոճակս սանձաց ձիոյ թագաւորին *მრთ.S.პოვ6.სამსჭ.244.7- ;* ცხენსა აღჳრნი აღვასხნით დამორჩილებად ჩუენდა, *იაკ.ეპ.3,3;* ჭიმითა და აღჳრითა ქცევად ღაწუნი მათნი Ⴑ, ჭიმითა და აღჳრითა უქცინე ღაწუნი მათნი Ⴂ, ի սանձս եւ ի դանդանաւանդս ճմլեսցես զկզակս նոցա *ფს.31,9.*

აღჳრ-სხმა սանձահարել, սանձել, գայլ արկանել (ლაგმის დადება): არა აღჳრ-ასხნეს ენასა თჳსსა, ոչ սանձահարիցէ զլեզու իւր *იაკ.ეპ.1,26;* შემძლებელ არს იგი აღჳრ-სხმად ყოველსავე გუამსა მისსა, կարող է սանձահարել զամենայն մարմին իւր *იაკ.ეპ.3,2;* საქმეთა მისთა აღჳრასხნა, զօրութիւնն սանձեցաւ *მრთ.K.ი.ოქრ.პეტრ. და ელია 370-262,9;* ბრძანა აღჳრ-სხმაჲ პირთა მათთაჲ, հրամայեաց գայլս ի բերանս նոցա արկանել *მსკ.50,8.*

აღურაცხელ-ი անթիւ (ურიცხვი): უმჯობეს არს ჩუენდა, რაჲთა ერთი ბრძოლაჲ მაქუნდეს და არა მრავალნი და აღურაცხელნი, լաւագոյն է մեզ եթէ մի պատերազմ ունիցիմք, եւ ոչ բազումս եւ անթիւս *მ.ცხ.19r-15.*

აღუსრულებელ-ი անկատար (უსრული): აღუსრულებელ არს თავიცა მაგისი (ე.ი. კერპისაჲ), անկատար է եւ գլուխ դորա *ფილეკტ. 150,30-461,37.*

აღუძრველ-ი անշարժ, անխռով (უძრავი, უშფოთველი): აღუძრველ სულითა, անխռով անձամբ *ლონგ.188,25-115,21;* აღუძრველ იქმნეს ბოროტისაგან, անշարժ լինիցի ի չարեաց *მ.ცხ.74v-86.*

აღუჰამრავ-ი անթիւ (უამრავი, ურიცხვი): აჰა ესერა სიმრავლჱ დიდძალი მოიწია ჯინჭველთაჲ აღურაცხელი და აღუჰამრავი, զի եհաս անդ բազմութիւն մրջմանց անթիւ յոյժ *მ.ცხ.206r-218.*

აღფრენა թռանել. թռչել. ընդոստուցանել („ფრთოვან-ყოფა“, აფრენა): ვითარცა მფრინველისაჲ რაჲ აღფრინდის და სირი, որպէս թռչունք եւ ճնճղուկք թռանին *იგ.სოლ.26,2;* აღფრინდა, აღიმაღლა იგი ფრთეთა ზედა ქართასა, թռեաւ եւ սլացաւ նա ի թեւս հողմոց *ფს.17,11;* მაგათ (=თუალთა) აღმაფრინეს მე O, ამათ ფრთოვან-მყვეს მე S, դոքա ընդոստուցին (սրարբեցուցին) զիս *ქება 6,4.*

აღფრენილ-ი յիմարեցուցանել, թռուցեալ (აფრენილი, გამოსულელებული): ყვის ჭაპუკი აღფრენილ გულითა, որ յիմարեցուցանէ զմիտս երիտասարդաց *იგ.სოლ.7,10;* იყო შენ ვითარცა მფრინველისა აფრენილისა მართუენი, եղիցիս իբրեւ հաւու թռուցելոյ ձագ մնացեալ *ეს.16,2.*

აღფრინება թռուցանել (აფრენა): სიზმართა აღაფრინნიან უგუნურნი, երազք թռուցանեն զանզգամս *ზირ.31,1.*

აღფრინებულ-ი թռուցեալ (აფრენილი): ცელი აღფრინებული, գերանդի թռուցեալ *ზაქ.5,1.*

აღფრქუევა, აღფქურევა ցանել (ბნევა, ფანტვა): მტუერსა ზე აღაფქურევდეს (v აღაფრქუევდეს) ჰაერთა ზე, զփոշին ցանել յօդսն *საქ.მოც.22,23;* აღაფქურიენ მოსე ცად [ნაცარი] წინაშე ფარაოჲსა, ցանեսցէ զայն Մովսէս ընդ երկինս առաջի Փարաւոնի *გამოსლ.9,8;* აღაფრქუევდი ცად [ცრემლთა], ցանէր ընդ երկինս *ფილეკტ.141,8-449,12.*

აღფუვნება խմորել (აფუება): მსგავს არს სასუფეველი ცომსა, რომელი მოიღო დედაკაცმან და შეჰრთო იგი ფქვილსა სამსა საწყაულსა, ვიდრემდის აღაფუვნოს ყოველი, նման է խմորոյ զոր առեալ կնոջ թաքոյց յալեր երից գրուաց. մինչեւ խմորեցաւ ամենայն *ლ.13,21;* მცირემან ცომმან ყოველივე შესუარული აღაფუვნის, փոքր մի խմոր զամենայն զանգուածն խմորէ *გალ.5,9.*

აღფქურევა იხ. აღფრქუევა.

აღფხურა խլել. խզել. քառնալ, բրել. հատանել. մերժել („აღდგომა“, გლეჯა, აღება, მოთხრა, მოკვეთა, გაცლა): ყოველი ნერგი... ძირითურთ აღიფხურეს, ամենայն տունկ... խլեսցի *მ.15,13;* რამეთუ აღიფხურეს მეფობაჲ იგი მისი, զի խլեսցի թագաւորութիւն նորա *დან.11,4;* აღფხუ-

რად და დათხრად, ნარწყმედად და დარღუევად, აღშენებად და დანერგვად, խլել եւ բրել. կորուսանել եւ յատակել. շինել եւ տնկել *იერ.1,10;* სასტიკისაგან ქარისა ძირით აღიფხურის, ի բռնութենէ հողմոյ արմատաքի խլեսցի *სიბრძ. სოლ.4,4;* აღფხურას და განჴადოს იგი საყოფელთაგან თჳსთა, խլեսցէ եւ հանցէ զնա ի յարկաց իւրոց *ფს.51,7;* აღფხურა ვითარცა ვენაჴი კარავი თჳსი, խզեաց իբրեւ զայգի զխորանս նորա *გოდ.იერ.2,6;* აღიფხუერ და შთავარდი ზღუად, բարձիր եւ անկիր ի ծով *მრ.11,23;* წყევამან დედისამან აღჰფხურის საძირკუეელითურთ, անէծք մօր խլեն զհիմունս *ზირ.3,11;* წყევამან დედისამან აღფხურის [სახლი] საძირკუელითურთ, անէծք մօր բրեն ի հիմանէ *ფილეკტ.143,24-452,16;* აღიფხურა მთაჲ, հատաւ լեառն *მარკ.250v-199,1;* არღარა აღიფხურნენ ქუეყანით მათით, մի՛ եւս մերժեսցին յերկրէ իւրեանց *ამოს.9,15;* აღდეგ და შთავარდი ზღუასა C, აღიფხუერ ამიერ, შთავედ ზღუად DE, բարձիր եւ անկիր ի ծով *მთ.21,21.*

აღქავება հնչել (ბგერა, ოხრა): რაჲთა ყოველსა ესმოდის იგი და აღუქავნეს ყურნი მისნი O, რაჲთა ყოველსა, რომელსა ესმეს იგი, აღუქავნენ ყურნი მისნი J, որպէս զի ամենայնի որ լսիցէ՝ հնչեսցեն ականջք իւր *იერ.19,3.*

აღქაფება յորդել (უხვად დინება): აღქაფნებოდა წყალი იგი ვითარცა სიმძაფრჱ ჴევისაჲ, յորդեաց ջուրն իբրեւ զյորձանս հեղեղաց ընդ որ ոչ ոք անցանիցէ *ეზეკ.47,5.*

აღქმნა, აქმნა շինել, կանգնել (აშენება, აღმართვა): ზღუდის ზღუდე აღაქმნეს მას გარემო ქვითა თლილითა O, ზღუდის ზღუდე აქმნეს მას გამოთლილითა ქვითა გარემოჲს J, շինեաց շուրջ զնովաւ պարիսպ առ պարիսպ ի չորեքկուսի վիմաց *იერ.52,4;* აღუქმნა მას ტაძარი მარტჳრსა, կանգնեաց զվկայարան սրբոյ տաճարին *ვარ.817-378,2.*

აღქუმა, აქუმა բառնալ. առնուլ. կցել. հասանել („წევნა“, აღება, აყვანა, მიკვრა; მიწევანა): ჴელთა ზედა აღგიქუან შენ, ի վերայ ձեռաց բարձցեն զքեզ *მთ.4,6;* აღიქუა ყრმაჲ იგი, եբարձ զմանուկն *ვარ.819-379,15;* და აღიქუა დედამან მისმან, եւ առնոյր զնա մայրն *ღმრთისმშ. შობ.186,28-254,5;* მსახურთა მათ აღიქუეს პატიოსანი ჯუარი, սպասաւորացն առեալ զնշանս սուրբ խաչին *იზტ.116,12-8* ენაჲ ჩემი სასასა ჩემსა აექუა, լեզու իմ ի քիմս իմ կցեցաւ *ფს.21,16;* აღექუნ ენაჲ ჩემი სასასა ჩემსა, կցեսցի լեզու իմ ի քիմս իմ *ფს.135,6;* აღექუნენ მას ყოველნი წყევანი G, ენინეს მას წყევანი იგი S, հասցեն նմա ամենայն նզովք *IIშჯ.29,20.*

აღქცევა դիմել. յառնել (მიმართვა ადგომა): აღ-თავის-იქცია იონათან ტაბლისა მისგან, դիմեաց Յովնաթան ի սեղանոյ անտի *I მფ.20,34;* აღ-თავის-იქცინა ლომმან მან ძემან... შეიპყრა დათჳ იგი და განხეთქა, յարեաւ մատակ առեւծն... կալաւ զարջն եւ անդէն պատառեաց *თეკ.115,2-114,27.*

აღღაღადება-ჲ աղաղակել (ხმობა): აღღაღადებასა მათსა დაეცნენ თავით თჳსით ზღუდენი ქალაქისანი G, յաղաղակելն նոցա կործանեսցին ինքնին պարիսպք քաղաքին *ისუ 6.6,5.*

აღღაღატ-ყოფა աղաղակել (ხმობა, „ღაღად-ყოფა"): აღღაღატ-ყავნ ყოველმან ერმან თანად G, ღაღად-ყავნ ყოველმან ერმან S, աղաղակեսցեն առհասարակ ամենայն ժողովուրդն *ისუ 6.6,5.*

აღღება, აღება բառնալ. բարձրացուցանել. համբառնալ. ամբառնալ. առնուլ. վերացուցանել. հանել. ջնջել. ընդունել. կանգնել. խաղալ. բանալ (წაღება, მიღება, აღება, ამაღლება, ახოცა, აღმართვა, აღფხვრა, „მოღება“, აღკიდება, „მოსპობა“, განღება, განქუან:"): არა აიღეს მათ თანა ზეთი C, არა მოიღეს მათ თანა ზეთი DE, ձէթ ընդ իւրեանս ոչ բարձին *მთ.25,3;* აღიღეს ნეშტი ნამუსრევისაჲ, բարձին զնշխարս կոտորոցն *მთ.14,20;* რაჲთა აღიღოს ჯუარი მისი DE, რაჲთა აღიკიდოს ჯუარი მისი C, զի բարձցէ զխաչն նորա *მთ.27,32;* აღვიღო ტომი ასკალონით, բարձցի ազգն յԱսկաղոնէ *ამოს.1,8;* აღვიღოთ ქუეყანით საჴსენებელი მისი, բարձցուք զյիշատակս նորա յերկրէ *იგ.სოლ.1,12;* აღიღო ამორეველი იგი ერისაგან თჳსისა m, მოსპო ამორეველი პირისაგან ერისაგან თჳსისა G, եբարձ զԱմովրհացին յերեսաց ժողովրդեան իւրոյ *მსჯ.11,23;* აღიღოდიდ მაშკები კარვისაჲ, բարձցէ զվերնափեղկս խորանին G *რიცხ.4,25;* შენ აღმიღე და დამ(ა)კუეთე მე, դու բարձրացուցեր եւ խոնարհեցուցեր զիս *ფს.101,11;* აღიღოს სასწაული წარმართთა მიმართ, բարձրասցէ նշան ի հեթանոսս *ეს.11,12;* აღიღე ჴელი შენი ამპარტავანებასა მათსა ზედა სრულიად, համբարձ զձեռն քո ի վերայ ամբարտաւանութեան նոցա իսպառ *ფს.73,3;* მოძულეთა შენთა აიღეს თავი მათი, ատելիք քո համբարձին զգլուխս իւրեանց *ფს.82,3;* აღიღო ჴმაჲ თჳსი ებრაელებრითა სიტყვთა, համբարձ զձայն իւր եբրայեցի խօսիւք *მრთ.S.გამოცხ.ჯუარ.241,23- ;* აღიღეს ერთბამად ჴმაჲ ღმრთისა მიმართ, ամբարձին զձայն իւրեանց առ Աստուած *საქ.მოც.4,24;* აღმიღო

მე ცხოვართაგან მამისა ჩემისათა Ⴂ, ամբարձ զիս ի հօտէ խաշանց հօր իմոյ *ფს.151,4;* აღიღე ცხედარი შენი, առ զմահիճս քո *მთ.9,6;* ეპისკოპოსთა აღიღეს გუამი, եպիսկոպոսացն առեալ զմարմին *შუშ.IV 6;* სულმან აღმიღო მე და აღმამაღლა მე, հոգի տեառն վերացոյց զիս եւ բարձրացոյց *ეზეკ.3,14;* აიღე მახჳლი შენი, հան զսուր քո *ფს.34,3;* იზრახა აღებად შენ-და, խորհեցաւ ջնջել զքեզ *ეს.51,13;* აღვიღო იგი მკლავთა ჩემთა, ընկալայ զնա ի վերայ բազկաց իմոց *ოვსე 11,3;* აღიღეთ ნიში, կանգնեցէք նշան *იერ.51,12;* აღიღოდის კარავი წამებისაჲ G, აღიღონ კარავი წამებისაჲ B, խաղասցէ խորանն վկայութեան *რიცხ.2,17;* აღაღო პირი თჳსი, բացեալ զբերան իւր *მთ.5,2;* არა აღაღებს პირსა თჳსსა, ոչ բանայ զբերան իւր *საქ.მოც.8,32.*

აღ(ღ)ება ჴმისა աղաղակել („ღაღადება“): აღვიღეთ ჴმაჲ უფლისა მიმართ G, ვღაღადებდით ჩუენ უფლისა მიმართ S, աղաղակեցուք առ Աստուած հարցն մերոց *IIშჯ.26,7.*

აღმღებელ-ი որ կրէ (მტვირთველი, „რომელსა აქუს“): ამცნო ლევიტელთა აღმღებელთა კიდობნისა G, რომელთა აქუნდა კიდობანი იგი შჯულისა S, պատուիրեաց Ղեւտացւոցն որ կրէին զտապանակ ուխտին *IIშჯ.31,25.*

ა(ღ)ღებულ-ი բաց, բացեալ, բարձեալ („ღია, გაღებული, აღებული“): სამარე ზე აღებულ არს ჴორჴი მათი, որպէս գերեզման բաց է կոկորդ նոցա *ფს.5,10;* პირი ჩუენი აღებულ არს თქუენდა მიმართ, բերանք մեր բացեալ են առ ձեզ *II კორ.6,11;* იხილა ლოდი იგი აღღებული კარისა მისგან საფლავისაჲსა C, տեսանէ զվէմն բարձեալ ի դրաց գերեզմանին *ი.20,1.*

აღღჳძება զարթուցանել („განღჳძება“, გაღვიძება) აღ-ვე-ღჳძებდეს მჴუმილთა მათ S, განაღჳძნეს მცველნი G, զարթուցին զպահապանսն *მსჯ.7,19.*

აღყვანება ածել, վարել, հանել, տանել, բերել („აღმოგურა, აღმოყვანება“, აყვანა, მიყვანა, წაყვანა): აღიყვანეს იგი შესაკრებელსა მათსა, ածին զնա յատեանն իւրեանց *ლ.22,66;* აღიყუვანა მთასა მაღალსა ფრიად, առնու ածէ ի լեառն մի բարձր յոյժ *მთ.4,8;* მაშინ იესუ აღიყვანა, յայնժամ վարեցաւ Յիսուս *მთ.4,1;* აღიყვანნა იგინი მთასა, հանէ զնոսա ի լեառն *მთ.17,1;* აღიყვანის სასუფეველსა, տանի յարքայութիւն *სიბრძ.სოლ.6,21;* აღიყვანა მის თანა მალემწერალი, եբեր ընդ իւրն եւ դպիր արագագիր *მ.ცხ.29v-26;* შემდგომად ზატიკისა აღიყვანოს იგი Ⴂ, შემდგომად ზატიკობისა აღმოჰგუაროს იგი Ⴀ, յետ զատիկին ածել զնա *საქ.მოც.12,4;* აღიყვანეს იგი იერუსალჱმდ C, აღმოიყვანეს ყრმაჲ იგი იერუსალჱმდ DE, ածին զնա յԵրուսաղէմ *ლ.2,22.*

აღყოლა հպարտանալ (ქადება, კვეხნა): სიბრძნესა შენსა ნუ აღჰყვები, յիմաստութիւն քո մի՛ հպարտանար *იგ.სოლ.3.5*

აღყოლა ამპარტავანებასა ամբարհաւաճեցուցանել (გაამაყება): მეფჱ იგი განლაღნა და აღჰყვა ამპარტავანებასა, զթագաւորն հպարտացուցեալ ամբարհաւաճեցուցանէր *რიფს.163,32-80,11.*

აღყორვა առականել (ამოყორვა, დახშობა): აღვყორო გზაჲ მისი, առականեցից զճանապարհս նորա *ოვსე 2,6.*

აღყუავება ծաղկել, բողբոջել („ყუავილი“, აყვავება, გამოყრა, გამოფენა): ვიხილოთ, თუ ყუავიან ვენაჴნი O, ვიხილოთ, უკუეთუ აღყუავნა ვენაჴი S, տեսցուք թէ ծաղկեալ իցէ որթ *ქება 7,12;* ნიში კეთროვნებისაჲ არს, წუთხისა მიერ აღყუავნა G, բորոտութիւն է. ընդ կեղոյն բողբոջեալ *ლევ.13,20.*

აღყუავილება ծաղկել (აყვავება): ვითარ მადლი აღყუავილდების ? զիա՞րդ շնորհքն ծաղկեն *ეპ.კჳპ.-დაფლვ.92v-419.*

აღყუვლება աղաղակել (ხმობა, „ღაღად-ყოფა“): აღიყუვლა ყოველმან ერთბამად ღაღადებაჲ დიდი და ძლიერი G, ღაღად-ყო ყოველმან ერმან... S, աղաղակեաց ամենայն ժողովուրդն առհասարակ մեծ եւ ուժգին աղաղակաւ *ისუ 6.6,20.*

აღშჱნება, აღშენება, აშჱნება, აშენება շինել, բարեշէն լինել, բնակել. հաստել. կազմել, տնկել, կանգնել, վերստին շինել. նորոգել, շահել (აშენება, კეთილით სავსე ყოფნა, დასახლება, დამტკიცება, აგება, დანერგვა, აღმართვა, ხელახლა შენება, განახლება, შეძენა): რომელმან აღაშენა სახლი თჳსი, որ շինեաց զտուն *მთ.7,24;* მეცნიერება განალაღებს, ხოლო სიყუარული აღაშენებს, գիտութիւն հպարտացուցանէ. այլ սէր շինէ *I კორ.8,1;* დაამჴუენ იგინი, რაჲთა არა აღეშჱნნენ Ⴀ, დაამჴუნე იგინი და არა აღაშენნე Ⴂ, կործանեսցես զնոսա եւ այլ մի շինեսցին *ფს.27,5;* ჟამი არს დარღუევისაჲ და ჟამი არს აღშენებისაჲ, ժամանակ քակելոյ եւ ժամանակ շինելոյ *ეკლეს.3,3;* აღგაშჱნნე თქუენ და არა აღგფხურნე, շինեցից զձեզ եւ ոչ քակեցից *იერ.42,10;* აღაშენებდა მათ და განამტკიცებდა მათ სიმდიდრესა მას ზედა, շինելով եւ հաստատելով զնոսա ի մեծութիւն տեառն *განს.ი.200,4-85,29;* აღეშენებიან ყოველნი, რომელნი იქმან უშჯულოებასა, բարեշէն են ամենեքին որ գործեն զանօրէնութիւն *მალ.3,15;* ვჰრქუა იერუსალჱმსა, ვითარმედ აღეშენე, ասեմ ցԵրուսաղէմ. թէ բնակեսջիր *ეს.44,26;* ხუროთ-მოძღურისა მის პატივსა, რომელნი-იგი მისგან აღშჱნებულ არიან სახელად გარდასცვალებთ, զարուեստապետին պատիւն որ ի նմանէ հաստեցաւ ի սուրն փոխել *მრთ.A ანტ.დ.91-68,24;* მუნ აღუშჱნეს მას განსასუენებელი, անդ կազմեալ զհանգստարանն սրբոյն *სჰკ.83,6;* მერმე აღაშჱნოთ ვენაჴები, դարձեալ տնկեսջիր այգիս *იერ.31,4;* აღვაშჱნო დარღუეული მისი, կանգնեցից զկործանեալս նորա *ამოს.9,11;* დამჴობილი იგი მისი აღვჰმართო და აღვაშჱნო, զկործանեալսն նորա վերստին շինեցից *საქ.მოც.15,16;* ნუ აღეშჱნებით სახლისაგან საკიცხელისა, մի՛ նորոգէք ի տանէ զկատակութիւն *მიქ.1,10;* გამოვიდა... ფრიად აღშენებული, շահեցաւ յոյժ *მ.ცხ.368r-421;* უკუეთუ ქალაქი ესე აიშჱნოს, եթէ քաղաքս այս շինեսցի *I ეზრა 2,24.*

აღშჱნება, აღშენება շինութիւն (გაკეთება, სიკეთე, „განგებულება"): შეუდგეთ ... აღშენებასა ურთიერთარს, զհետ երթիցուք... զշինութեան որ առ միմեանս *ჰრომ.14,19;* ყოველივე... თქუენისა აღშენებისათჳს არს, ամենայն ինչ... վասն ձերոյ շինութեան է *II კორ.12.19;* იკითხე... აღშენებაჲ მოყუარეთა შენთაჲ Ⴀ, იკითხეთ... განგებულებაჲ მოყუარეთა შენთაჲ Ⴂ, հարցէք... զշինութենէ ոյք սիրէք զնա *ფს.121,6.*

აღშჱნებული շինած. շինեալ (აშენებული, ნაგები; გაკეთებული, სიკეთით ავსებული): ღმრთისა აღშჱნებულნი ხართ, Աստուծոյ շինած էք *I კორ.3,9;* იყო აშჱნებულ ტაძარი ესე უპირადჱს (უპირატეს J) მრავლისა ჟამისა O, էր շինեալ զտաճարս զայս յառաջ քան զբազում ամս *I ეზრა 6,14;* დაფუძნებულნი და აღშჱნებულნი მას ზედა, արմատացեալք եւ շինեալք ի նա *კოლ.2,7.*

აღშლა շարժել (აღძვრა): აღიშალნეს ქუხილნი და ელვანი, շարժեցան հողմունք եւ որոտմունք *მ.ცხ.420r-471.*

აშლა խառնակումն (არეულობა): იყოს... ერისა აშლაჲ, მეფეთა დაუწყნარებლობაჲ, ժողովրդոց խառնակմունք, թագաւորաց անհանդարտութիւն *მ.ცხ.32v-28.*

აღშურვება նախանձել. ոխանալ. խեթալ (შეშურვება): აღიშურვეს დისა მის თჳსისა, նախանձեցան վասն քեռն իւրեանց *იპ.რომ., ისაკ და იაკ.62,12-63;* აღიშურვა მტერმან, ვითარცა-იგი ყოვლადვე ეშურვების ყოველთავე მოღუაწეთა, ոխացաւ ընդ նմա թշնամին որպէս սովոր է նախանձել ընդ սուրբս *მ.ცხ.141v-159;* ეშმაკმან აღიშურვა მისი იგი სათნოდ მოქალაქობაჲ, խեթացեալ ընդ սուրբ վարս նորա *მ.ცხ.278v-299.*

აღშფოთება խռովել. խռովեցուցանել. շփոթել. խախտել („აღძრვა", „აღმზადება", არევა, შეშფოთება): აღაშფოთებს ერსა DE, აღძრავს ერსა C, խռովէ ժողովուրդս *ლ.23,5;* ნუ აღშფოთნებით, մի՛ խռովիք *საქ.მოც.20,10;* აღაშფოთებდეს ქალაქსა, խռովեցուցին զքաղաքն *საქ.მოც.17,5;* ჰამბავი, რომელმან აღგუაშფოთნა ჩუენ, համբաւ... անչափ խռովեցուցին զմեզ *გი 258r-253,21;* აღაშფოთენ გულნი ჩუენნი, շփոթեցեր զմիտս մեր *ი.მოც.56,9-192,5;* აღაშფოთებდეს სულთა თქუენთა Ⴂ, აღჰმზადებდეს გულთა თქუენთა, խախտել զանձինս ձեր *საქ.მოც.15,24.*

აღშფოთებული խռովեալ. շփոթեալ (არეული, შეშფოთებული): რაჲსა აღშფოთებულ ხართ DE, რაჲსა შეშფოთებულ ხართ C, զի՞ խռովեալ էք *მრ.5,39;* გხედავ, შენ, შვილო, აღშფოთებულად, ნუ უკუე განსაცდელი რაჲმე შეგემთხვა, տեսանեմ զքեզ որդեակ զի շփոթեալ ես. միթէ փորձութիւն ինչ... պատահեաց քեզ *მ.ცხ.31v-27.*

აღჩენა, აჩენა թուել. երեւալ (ჩენა): ვეზრახე ფრიად და ვითარცა აღმიჩნდა, დავარწმუნე, եւ սիրոյ խօսեցայ նմա յոյժ. եւ թուէր թէ հաւատաց ինձ *მ.ცხ.55v-46;* აჩნდეს წყარონი წყალთანი, երեւեցան աղբերք ջուրց *ფს.17,16.*

აღცდა սատակել („აღცრა", აკუწვა, მოსვრა): მოვავლინო მათ ზედა მახჳლი, ვიდრემდის არა აღვცადნე იგინი მას შინა, արձակեցից ի վերայ դոցա սուր, մինչեւ սատակեցից զդոսա նովաւ *იერ.9,16;* ყოველნი, რომელნი ჰპოებდეს მათ აღსცდიდეს (აღიცრიდეს O) მათ J, ամենեքեան որ գտանէին՝ սատակէին զնոսա *იერ.50,7.*

აღცდა վախճան (ბოლო, დასასრული): არა ვყო თქუენთჳს აღცდა (J), ոչ արարից զձեզ ի վախճան *იერ.5,18.*

აღცრა խարբալել (გაცრა): ეშმაკმან გამოგითხოვნა თქუენ აღცრად ვითარცა იფქლი, սատանայ խնդրեաց զձեզ խարբալել իբրեւ զցորեան *ლ.22,31.*

აღძარცუვა, აღძრცუვა քակել. վերացուցանել. հոլանի առնել. մերկանալ („გარდარღუევა"; ართმა; თავშიშველად გახდომა, დარღუევა): აღძარცუეს სართული DE, გარდაარღჳეს სართული C, քակեցին զյարկն *მრ.1,4;* აღსძარცუეს საბურველი თავისა მისისაჲ, վերացուցին ի նմանէ զարկանելի գլխոյ նորա *ფილკტ.146,13-456,1;* უბრძანეს აღძარცუვაჲ საბურველისაჲ, რამეთუ იყო იგი დაბურვილ, հրամայեցին հոլանի առնել զնա քանզի սքողեալ էր *დან.13,32;* აღიძარცუა მყის სამოსელი თჳსი, մերկացեալ զհանդերձս իւր *მ.ცხ.170r-187;* ვითარ მანუევთ ყოველნი აღძარცუად მადლისა მის ჩემგან, եւ դուք կամիք մերկացուցանել զիս ի սմանէ *მ.ცხ.348v-402.*

აღძახილ-ი մանեալ („შესთულ-ი“, დართული): აღძახილი ძონეული G, შესთული მენამული B, կարմիր մանեալ *ლევ.14,49.*

აღძრვა խռովել, խռովեցուցանել, յուզել, շարժել, չուել, ամբոխել, ապստամբեցուցանել, յարուցանել, դղրդեցուցանել, սաhել, փոխել, յորդորել („აღშფოთება“, „შეშფოთება“, „აღმრღუევა“, „აღრღუევა“, „შერყევა“, „ბირება“ აღელვება, ამოძრავება, ღელვა, დაძვრა, გამართვა, მიმართვა, აჯანყება, განდგომა, აღდგინება, შეძვრა, ცვალება [ადგილისა], დარიგება): აღძრავს ერსა C, აღაშფოთებს ერსა DE, խռովէ զժողովուրդս *ლ.23,5;* არა ადრე აღიძრნეთ თქუენ გონებითა, არცა შეშფოთნეთ, մի՛ վաղվաղակի խռովել ձեզ ի մտաց եւ մի՛ զարհուրել *II თეს.2,2;* აღიძარნ ზღუაჲ სავსებითურთ თჳსით, խռովեսցի ծով լրիւ իւրով *ფს.97,7;* აღგძრნეს თქუენ სიტყვთა, խռովեցուցին զձեզ բանիւք *საქ.მოც.15,24:* ესე კაცნი აღსძრვენ ქალაქსა ამას ჩუენსა, արքս այս խռովեցուցանեն զքաղաքս մեր *საქ.მოც.16,20;* რომელნი ელიედ წყლისა მის აღძრვასა DE, რომელნი მიელოდეს წყლისა მის აღმრღუევასა C, որ ակն ունէին ջրոցն յուզելոյ *ი.5,3;* ზღუაჲ იგი ქარისაგან დიდისა აღიძრვოდა DE, ზღუაჲ იგი ძლიერთა ქართაგან დიდისა აღირღ[უე]ოდა C, ծովն ի սաստիկ հողմոյ շնչոյ յուզէր *ი.6,18:* ნუუკუე შფოთი აღიძრას მთავართაჲსა, զի մի՛ խռովութիւն նախարարացն յուզեսցի *ნრს.74,32-30;* აღსძრვიდეს და აღსტეხდეს ერსა მას Ⴊ, շարժել եւ խռովեցուցանել զժողովուրդսն *საქ.მოც.17,13;* ყოველივე დაბადებული აღძრა მათ ზედა, զամենայն արարածս շարժեաց ի վերայ նոցա *მრთ.S.ბას..კეს.-40 სებასტ.123,3;* აღიძრა და შეუდგა კუალსა მის ყრმისასა, շարժեցաւ ինքնին եւ գնաց զկնի մանկանն *ფილკტ.154,23-467,3;* აღიძრნეს ძენი ისრაჱლისანი სოქოთით, չուեալ որդւոցն Իսրայէլի ի Սոկքովթայ *გამოსლ.13,20;* ნუ აღიძრვით, մի՝ ինչ ամբոխէք *ფილკტ.136,2-443,24;* უწინარეს დღეთა ამათ აღსძარ და განიყვანენ, յառաջ քան զայս աւուրս ապստամբեցուցեր եւ հաներ *საქ.მოც.21,38;* აღძრნა ჩუენ ზედა ორნი მტარვალნი, յարոյց երկու այր ի վերայ մեր զինուորք *ი.მოც.67,24-215,5;* აღძრა დავით აღრაცხად ისრაელისა, դրդեցոյց զԴաւիթ թուել զԻսրայէլ *I ნშტ.21,1;* აღიძრნედ და გარდაიცვალნედ, შვილნი მისნი პურის-მთხოველ იქმნედ Ⴂ, შერყეულნი იცვალებიედ შვილნი მისნი და ითხოედ, սաhեսցին փոփոխեսցին որդիք նորա մուրողք եղիցին *ფს.107,10;* აღიძრა გალილეაჲთ, փոխեցաւ ի Գալիլեէ *მთ.19,1;* აღძრა იგი გოთონიილმან თხოად მამისაგან თჳსისა აგარაკი G, აბირა იგი გოთონიელ ცოლი თჳსი, რაჲთა სთხოოს მამასა თჳსსა აგარაკი S, յորդորեաց զնա Գոթոնիէլ խնդրել ի հօրէ իւրմէ ագարակ *მსჯ.1,14.*

აღძრვა-ჲ խռովութիւն. դղրդումն. փոփոխումն („შფოთი“, „ოხრა“, არეულობა, რყევა, ცვლილება“): აღძრვისათჳს რაჲსმე ქალაქსა შინა... შეყენებულ იყო საპყრობილესა შინა C, შფოთისა ყოფასა ქალაქსა შინა... შეგდებულ იყო საპყრობილესა DE, վասն խռովութեան իրիք եղելոյ ի քաղաքին... մտեալ ի բանտ *ლ.23,19;* აღძრვასა ღელვათა მისთასა შენ დაამშჳდებ Ⴊ, ოხრაჲ ღელვათა მისთაჲ შენ დააცხრვე Ⴂ, զխռովութիւն ալեաց նորա դու ցածուցանես *ფს.88,10;* არა არს აღძრვაჲ ესე ზღჳსაჲ ამის ჩუეულებისაებრ, ոչ է դղրդումն ծովուն ըստ սովորութեան *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.105,33-36,5;* სული ალმცირებული აღძრვასა ვერ დგან დამტკიცებულად, ոգի թեթեւ ի փոփոխմունս չկայ յակաստանի *მრთ.K.სებ.გაბ.-381-84,21.*

აღძრულ-ი մրրկեալ. ամբոխեալ. խռովեալ (აღელვებული; ამდგარი, აჯანყებული): დაამდაბლე, უფალო, აღძრული ესე ღელვაჲ, ցածո՝ տէր զմրրկեալ ալիսս *მსკ.41,16;* რაჲსა აღძრულ ხართ, զի՞ էք ամբոխեալ *ფილკტ.137,32-444,30;* ან სული ჩემი აღძრულ არს C, այժմ անձն իմ խռովեալ է *ი.12,27.*

აღძრცუვა იხ. აღძარცუვა.

აღძულება, აძულება բռնադատել (იძულება): სიმამრმან მისმან აღიძულა S, აიძულა მას სიმამრმან მისმან G, բռնադատեաց զնա աներ իւր *მსჯ.19,7.*

აღწბოლა լափել (შეთქვლეფა, შესვლეპა, შთანთქმა): ქვები იგი და მიწაჲ აღწბა ცეცხლმან მან, ... լափեած հուրն *III მფ.18,38.*

აღწებება կռուել („შეხება“, მოკვრა, მიწებება): არა აღეწებოს ჴელსა შენსა არარაჲ შენაჩუენებისაგან G, ნუცალა შეგეხებინ ჴელთა შენთა ჭურჭლისა მისგან მისისა S, մի՛ կռուիցի ի ձեռին քում ի նզովից նորա *II შჯ.13,17.*

აღწევა յարուցանել (წამოყენება): არა თანა-წარჰჴდე [დაერდომილსა კარაულსა], არამედ აღჰწიო მის [ტჳრთისა] თანა, մի՝ զանց առնիցես զնովաւ. այլ յարուսցես զնա ընդ նմա *გამოსლ.23,5.*

აღწევა հասանել (მიწევნა): ვითარცა საბელი ცეცხლისაჲ გამოვალნ პირით მისით და აღიწევინ ვიდრე ცადმდე, ելանէր սիւն հրեղէն ի բերանոյն եւ հասանէր յերկինս *მ.ცხ.434v-506.*

აღწერა գրել. կարգել („მოწერა", „განწესება", დაწერა, წერა): აღწერედ იგი წინაშე ჩემსა S, მოწერედ იგი წინაშე ჩემსა G, գրեսցեն զնա առաջի իմ *ისუ 6.18.4;* აღწერა წიგნი, գրեաց զգիրս *II ნშტ.20,34;* რომელმანცა აღწერა ესე, որ եւ գրեացն իսկ զայսոսիկ *ი.21,24;* ამათ მოიძიეს აღწერაჲ ნათესავთაჲ რიცხჳსა მათისაჲ, սոքա խնդրեցին գրել զազգահամար իւրեանց *ნეემ.7,64;* სწავლანი... რომელნი აღწერნეს მეგობართა, ... զոր գրեցին բարեկամք *იგ.სოლ.25,1;* აღწერეთ სახელი ჩემი კაცთა მათ თანა, գրեցէք եւ զիմ անունս ընդ արսն ընդ այնոսիկ *ანდ.-ანატ.315-30,24;* მრავალი ბრალი აღუწერიეს შენთჳს, բիւրապատիկ մեղադրութիւնս գրէ ի վերայ քո *ფილკტ.136,12-442,27;* ვითარ აღვწერო ცოლად ჩემდაა? ո՞րպէս գրեցից զսա կին ինձ *ღმრთისმშ.შობ.190,27-259,14;* ჴელი შეყვეს აღწერად მოთხრობაჲ DE, ჴელ-ყვეს ზეგარდამო განწესებად თხრობისაჲ C, յօժարեցին վերստին կարգել զպատմութիւնն *ლ.1,1:* აღვწერე ცხოვრებაჲ მათი, զվարս նոցա գրեցի *მხკ.61,6.*

სოფლის აღწერა-ჲ: სოფლის აღწერა, աշխարհագիր եղանել („აღწერა", ქვეყნის აღწერა): პირველი სოფლის აღწერაჲ იყო C, აღწერაჲ პირველ იყო DE, առաջին աշխարհագիր եղեւ *ლ.2,2.*

აღწერილ-ი գրեալ („დაწერილ-ი"): ვითარმცა სოფელმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები DE, ვერმცა სოფელმან ამან დაიტია დაწერილი იგი წიგნები C, ոչ աշխարհս բաւական էր տանել զգիրսն որ թէ գրեալ էին *ი.21,25;*

აღწონა կշռել (აწონა): მივედ და აღწონე ალი ცეცხლისაჲ სასწორითა ერთითა, երթ. կշռեա դու ինձ զկշիռս հրոյ *III ეზრა 4,5;* ვეცხლი უღლითა სასწორისაჲთა აღწონიან, կշռէք զարծաթ ի կշիռս *ეს.46,6;* გონებასა თჳსსა აჰწონდა, զխորհուրդսն կշռէր *მრთ.A.ანტ.დ.77-20,3.*

აღწონილ-ი կշիռ (სასწორი): სასანთლეთა აღწონილი მისცა მათ, զկշիռ աշտանակաց ետ նմա *I ნშტ.28,15.*

აღწონა გონებასა նկատել („მოწონა", გათვალისწინება, შენიშვნა): აღიწონე გონებასა შენსა გზაჲ იგი მისი S, მოწონე გზაჲ G, განამზადე გზაჲ იგი მისი B, նկատեսցես քեզ զճանապարհն *II შჯ.19,3.*

აღწუდომა հասանել (მიწვდომა, მიწევნა): რომელი აღსწუდებოდა ვიდრე ღრუბლადმდე, հասանէր մինչեւ յամպս *მრთ.A.ანტ.დ.86-62,27.*

აღწურთა վարժել. կրթել (გაწვრთნა, განსწავლა): მეთევზურთა აღსწურთის, զձկնորսս վարժէ *მრთ.K.ს.გაბ.378-65,6;* მე აღგწუართე შენ სიმჴნესა მაგას, ես կրթեցի ի նահատակութիւնդ զքեզ *ანდ.-ანატ.331-39,25.*

იხ. წურთა

აღწყვა չափել (აწყვა): ვინ აღწყნა პევშითა თჳსითა წყალნი? ո՞ չափեաց ափով իւրով զջուրս *ეს.40,12;* ვერცა აღიწყოს ქჳშაჲ ზღჳსაჲ, ոչ չափի աւազ ծովու *იერ.33,22.*

აღჭმა հերձնուլ (დაგლეჯა, დაკუწვა): კბენითა აღჰჭამდა ბარკალსხჳლთა მისთა, ատամամբքն հերձեաց զբարձս նորա *მრთ.A.ანტ.დ.-97-75,23.*

აღჭრა աւար առնուլ. աւարել. յափշտակել (აკლება, დატაცება, მიტაცება, გაძარცვა): აღიჭრეს ყოველივე იგი ქალაქი, առին աւար զքաղաքն *დაბ.34,27;* აღიჭრეს ავარი მისი, աւարեսցէ զաւար նորա *ეზეკ.29,19;* უცხოთა აღიჭრან ნაშრომი მათი Ⴀ, აღიჭრედ უცხოთა ნაშრომი მისი Ⴁ, յափշտակեսցեն օտարք զվաստակս նորա *ფს.107,11;* აღიჭრან სახლები, յափշտակեսցին տունք *ზაქ.14,2;* ნეშტნი ერისა ჩემისანი აღიჭრიდენ მათ, մնացորդք ժողովրդեան իմոյ յափշտակեսցեն զնոսա *სოფონ.2,9.*

აღჭრა-ჲ յափշտակութիւն (აკლება, დატაცება): მიცემად მათა სიკუდილსა და აღჭრასა ყოვლისა ქუეყანისასა, տալ զնոսա ի մահ եւ յափշտակութիւն յամենայն երկրի քում *ივდ.2,6;* იქმნა აღჭრაჲ ეკლესიათაჲ, եղեւ... յափշտակութիւն եկեղեցեացն *მრთ.A.ანტ.დ.95-72,38.*

აღსაჭრელ, აღსაჭრელად („წარსატაცებლად"): იყოს აღსაჭრელ მათა, եղիցես նոցա յափշտակութիւն *ამბაკ.2,7;* იყოს ძალი მათი აღსაჭრელ, եղիցի զօրութիւն նոցա ի յափշտակութիւն *სოფონ.1,13;* ჩჩვლნი მათნი აღსაჭრელად S, ყრმანი მათნი წარსატაცებელად O, յափշտակութիւն... որդիք մեր *ესთ.7,4;* ვიქმნნეთ მათა აღსაჭრელ, լինել ի յափշտակութիւն նոցա *ივდ.7,16.*

აღჭურვა վառել (შეიარაღება, აკაზმა, „შეჭურვა"): აღჭურენით თქუენგანნი კაცნი G, შეიჭურენით თქუენგანნი კაცნი B, վառեցէք ի ձէնջ արս *რიცხ.31,3.*

აღხედვა հայել. ամբառնալ զաչս (შეხედვა, თვალის აპყრობა): აღჰხედა ცად, հայեցաւ յերկին *საქ.მოც.7,55;* აღხედნა ცად, ամբարձեալ զաչս իւր յերկինս *ლონგ.191,17-719,28.*

აღხილვა, ახილვა հայել ի վեր. հայել. ամբառնալ. համբառնալ. տեսանել. բանալ. մտանել ի հանդէս. հանդէս առնել. անցանել ի հանդիսի. քննել. յուզել (შეხედვა, აღპყრობა თვალისა, ხედვა, გახილვა, დათვალიერება, აღრიცხვა, ძიება, „მიმოხილვა, აღხუმა"): აღიხილნენ თუალნი ზეცად და ქუეყანად დამართ, համբարձին յերկինս ի վեր եւ յերկիր ի խոնարհ *ეს.5,30;* აღიხილნა თუალნი ზეცად, հայեցաւ յերկինս *ლ.9,16;* ა(ღ)ვიხილენ თუალნი ჩემნი, ամբարձի զաչս իմ *ზაქ.6,1;* აღიხილნა თუალნი მოხუცებულმან მან და იხილა კაცი იგი მოგზაური უბანთა ზედა ქალაქისათა M, აღახუნა თუალნი თჳსნი და იხილა მოგზაური კაცი უბანთა ზედა S, ամբարձեալ զաչս իւր ետես զայրն ուղեւոր ի մէջ հրապարակի քաղաքին *მსჯ.19,17;* აღიხილნა თუალნი თჳსნი ზეცად, համբարձ զաչս իւր յերկինս *თევდ.559-72,11;* თუალნი ზეცად აეხილნეს და ღმერთსა ევედრებოდეს, զաչս ի յերկինս համբառնային եւ զա՛ծ աղաչէին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იოწ.106,5-36,15;* ბრმანი აღიხილვენ, կոյրք տեսանեն *ლ.7,22;* ვითარ აღგეხილნეს თუალნი შენნი? DE, ვითარ აღგეხუნეს თუალნი შენნი? C, զի՞արդ բացան աչք քո *ი.9,10;* აღუხილნა ღმერთმან თუალნი მისნი, եբաց Աստուած զաչս նորա *დაბ.21,19;* აღხილულ იქმნეს უდაბნოსა სინაჲსასა S, აღრაცხნეს უდაბნოსა სინასა Pb., մտին ի հանդէս յանապատին Սինայի *რიცხ.1,19;* აღიხილეს ნათესავთაებრ მათთა G, აღიხილეს თესლად-თესლადი მათი Pb., մտին ի հանդէս ըստ ազգաց իւրեանց *რიცხ.1,18;* აღხილულ იქმნეს ძენი ბენიამენისნი G, აღიხილნეს თუალნი თჳსნი ძეთა ბენიამენისთა M, Հանդէս արարին որդիքն Բենիամինի *მსჯ.20,15;* რომელნი აღხილულ იქმნეს G, რომელნი აღირაცხნეს M, որ անցին ի հանդիսի *მსჯ.20,15;* აღიხილენ მოსესხემან ყოველი, რაჲცა ედვას მას, քննեսցէ փոխատու զամենայն ինչս նորա *ფს.107,11;* აღიხილვიდა უხუცესითგან ვიდრე უმრწემჱსისა, յուզեաց սկսեալ յերիցուէն մինչեւ եկն կատարեաց ի կրտսերն *დაბ.44,12;* აღიხილა ერი M, მიმოიხილა ერისა ზედა G, արար հանդէս ժողովրդեանն *ისუ ნ.8,10.*

აღხილვა-ჲ հանդէս. այցելութիւն (დათვალიერება): აღხილვაჲ მათი რიცხუეულად G, აღხილვაჲ იგი მათი და რიცხჳ იგი მათი Pb., հանդէս նոցա ըստ թուոյ *რიცხ.3,22;* რომელი წარმოდგებოდის ახილვასა მას ოცით წლითგანი და უზეშთაჱსი, որ անցանիցէ ի հանդիսի անդ ի քսանամենից եւ ի վեր *გამოსლ.30,14;* ჟამსა აღხილვისა მათისასა წარწყმდენ, ի ժամանակի այցելութեան իւրեանց կորիցեն *იერ.10,15.*

აღხილვის-ყოფა այց առնել. համար առնել (მიხედვა, აღრიცხვა): აღხილვა-ვყო მათ ზედა, რომელნი სხენან ეგჳპტეს, այց արարից ի վերայ նոցա. որ նստին յերկրիդ Եգիպտացւոց *იერ.44,13;* ახილვა-ყო... ერისა მის, հանդէս արար նոցա *1მფ.11,8* ყვეს ახილვაჲ ყოველთაჲ, արարեալ համար ամենեցուն *1 ეზრა 8,43.*

იხ. ხილვა. შდრ. თანა-აღხილულ ქმნა.

ა(ღ)ხილულ-ი բացեալ. բաց (გახილული): მოუწოდეს მშობელთა აღხილულისა მის, կոչեցին զծնողս բացելոյն *ი.9,18;* იყუნედ, უფალო, თუალნი შენნი ახილულ, եղիցին աչք քո բաց *1 ნშტ.6,40.*

აღხლდომა վազվազել (წამოხტომა, „აღმართება"): აღხლდნა და იწყო სლვად Ղ, აღემართა და იწყო სლვად ⊏, վազվազէր եւ գնայր *საქ.მოც.14,10.*

აღხუმა, ახუმა առնուլ. բանալ. ի բաց առնուլ. ի բաց առնել. բառնալ. ամբառնալ. համբառնալ ի վեր. կորզել. վերացուցանել. հանել (აღება, აყვანა, მოსპობა, გაღება, გატანა, აცლა, აცილება, ამართვა, აღმოფხრვა, „აღხილვა, მოხუმა, განხუმა, შთასხმა, განშორება, აღსხმა"): სულელთა მათ რა აღიხუნეს (მოიხუნეს DE) სანთელნი მათნი, յիմարք առին զլապտերս *მთ.25,3;* აღიხუენ იგინი ნიალსა შენსა G, შთაისხენ ეგენი ნიალთა შენთა Pb., առ զդա ի գոգ քո *რიცხ.11,12;* აღიხუნეს ჴრმალნი და ზედა შეუჴდეს, առեալ զսուրսն դիմեցին ի վերայ նորա *ხნდ.7,8-5;* აღახუნეს საუნჯეთა მათთა და მოართუეს მას, բացեալ զգանձս իւրեանց մատուցին նմա *მთ.2,11;* ვითარ აღგეხუნეს თუალნი შენნი? C, ვითარ აღგეხილნეს თუალნი შენნი? DE, զի՞արդ բացան աչք քո *ი.9,10;* არცა აღვახუნე ბაგენი ჩემნი მისა მიმართ, ոչ բացից զշրթունս իմ առ սա *ვარ.813-376;* აღეხუნიან თუალნი მისნი და განჭაპუკნის, բանան աչքն եւ մանկանայ *ფიზ.1,16-12;* აღიხუენით კერპნი ეგე უცხოთესლთანი, ի բաց արէք զաստուածսդ օտարոտիս *დაბ.35,2;* აღიხუენით ღმერთნი უცხონი G, განიშორენით ღმერთნი უცხონი M, ի բաց արարէք զաստուածս օտարոտիս *ისუ ნ.24,14;* აღვიხუნე სიძვანი მისნი პირისაგან ჩემისა, բարձից զպոռնկութիւն նորա յերեսաց իմոց *ოვსე.2,2;* აღვიხუნე თავნი თქუენგან, զգլուխ ձեր բառնամ *ანდ.-ანატ.308-27,37;* აღახუნა თუალნი თჳსნი G, აღიხილნა თუალნი მოხუცებულმან მან M, ամբարձեալ զաչս իւր *მსჯ.19,17;* აღახუენით ბჭენი თქუენნი Ղ, განახუენით ბჭენი თქუენ-

ნი Ⴀ, համբարձէք... զդրունս ձեր ի վեր *ფს.23,7;* აღვიხუნე იგინი ქუეყანით, կորզեցից զնոսա յերկրէն իւրեանց *იერ.12,14;* ცოდვანი მათნი მან თავადმან აღიხუნეს, զմեղս նոցա նա վերացուսցէ *ეს.53,11;* აღსხნა იგინი თხემსა ზედა მთისასა G, აღიხუნა იგი თხემსა ზედა მის მთისასა M, եհան զնոսա ի գլուխ լերինն *მსჯ.16,3;* აღახუენით ბჭენი თქუენნი Ⴂ, განახუენით ბჭენი თქუენნი Ⴀ, համբարձէք... զդրունս ձեր ի վեր *ფს.23,7.*

აღხუმა თავთა գլխատել (თავის მოკვეთა): თავნი თქუენნი აღვიხუნე, գլխատեցից զձեզ *ანან. ებრ.195,3-317,4.*

ახუმულ-ი բացեալ (გაღებული): იხილვებიან ცანი ახუმულად და ღმერთი გამოცხადებულად, տեսանէին երկինք բացեալ եւ Աստուած երեւեալ *მ.ცხ.94v-105.*

იხ. ხუმა

აღჴდა առնուլ. բառնալ. վերացուցանել. հանել. ապախուրել (ახდა, აღება, „მოჴდა"): აღჰჴადა შარავანდი თავსა მაგისსა და დაიდგა თავსა თჳსსა, առեալ զթագն ի գլխոյ դորա՝ դնէր ի գլուխ իւրում *I ეზრა 4,30;* აღვჰჴადე თავსა მისსა შარავანდი, առ ի զթագն ի գլխոյ նորա *II მფ.1,10;* აღიჴადე გჳრგჳნი ეგე თავისაგან შენისა, բարձ զպսակդ ի գլխոյ քումմէ *ფილკტ.137,19-444,12;* აღიჴადა გჳრგჳნი თავისაგან თჳსისა, վերացոյց զպսակն ի գլխոյ իւրմէ *ფილკტ.137,2-444,16;* აღიჴადე გჳრგჳნი, հան զպսակդ *ეზეკ.21,26;* თავსა თქუენსა არა აღიჴადოთ ვარშამაგი O, თავთა თქუენთა კიდარი არა მოიჴადოთ G, զգլուխ ձեր մի՛ ապախուրէք *ლევიტ.10,6.*

იხ. ჴდა

აღჴდომა, აჴდომა ելանել. մտանել („აღსვლა, შესვლა"): აღჴდა მთად, ել ի լեառն *მთ.5,1;* რაჲთამცა აღჴდა იგი და დაჯდა მის თანა, ելանել, նստել ընդ նմա *საქ.მოც.8,31;* აღვჴდე ფინიკსა იმას და შებმა უყო სიმაღლესა მისსა O, აღვიდე ფინიკსა და ვიპყრა სიმაღლე მისი M, ելից յարմաւենին, բուռն հարից զբարձրութեանց նորա *ქება 7,8;* ვინ აჴდა ზეცად და გარდამოვიდა, ո՞վ ել յերկինս եւ էջ *იგ.სოლ.30,4;* შევიდა ნავსა DE, აღჴდა ნავსა C, մտեալ ի նաւ *მრ.8,10;* არავინ აჴდა ცად, ոչ ոք ել յերկինս *ი.3,13;* აჴდა კუამლი რისხვასა მისსა, ել ծուխ ի բարկութենէ նորա *ფს.17,9.*

იხ. ჴდომა.

აღჴმობა ցամաքեցուցանել (გახმობა): აღაჴმეთ ყოველი ნაყოფი მისი, ցամաքեցուցէք զամենայն պտուղս նորա *იერ.50,27.*

იხ. ჴმობა.

აღჴოცა, აჴოცა սատակել. ջնջել. բնաջինջ լինել. բառնալ. եղծանել. կործանել. սպառել. լիզուլ („მოსრულება, მოსრვა, აღსპობა, მოსპობა, მოსპოლვა", აღფხვრა, აღება, ამოშლა, დამხობა, დალევნა, მოხოცვა): ცეცხლი გარდამოჴდეს ზეცით და აღჴოცნეს იგინი, իջցէ հուր յերկնից եւ սատակեսցէ զնոսա *ლ.9,55;* აღჴოცით აღიჴოცნეთ G, მოსრვით მოისრნეთ MT, սատակելով սատակեսջիք *II შჯ.4,26;* აჴოცეს იგინი და ყოველი მშუჳმინვიერი M, მოასრულეს აღმომფშჳნველი G, սատակեցին զնա եւ զամենայն շնչաւոր *ისუ ნ.10,28 ;* აღჴოცნა მიერ ქალებ... სამნი იგი ძენი M, მოსპნა მუნით ხალებმან... სამნი ძენი G, սատակեաց զնոսա անտի Քաղէբ... զերիս որդիսն *ისუ ნ.15,14;* რაჲთა აღიჴოცნენ ცოდვანი თქუენნი, ի ջնջել զմեղս ձեր *საქ.მოც.3,19;* აღვჴოცო იგი წიგნისაგან ჩემისა, ջնջեցից զնա ի դպրութենէ իմմէ *გამოსლ.32,33;* აღჴოცით აღვჴოცნე იგინი M, აღმჴოცელმან აღვჴოცნე იგი G, ջնջելով ջնջեցից զնոսա *მსჯ.15,16;* ნათესავისაგან აიჴოცენ სახელი მისი, յազգէ ջնջեսցի անուն նորա *ფს.108,13;* აჴოცად დღეს ისრაჱლისა შორის ნათესავი ერთი M, բնաջինջ լինել այսօր յԻսրայելէ ցեղի միոյ *მსჯ.21,3;* აღვჴოცო ყუედრებაჲ ისრაჱლსა შორის დღეს, բարձից այսօր զնախատինս յԻսրայելէ *I მფ.17,36;* ნათესავი კამსარაგანთაჲ ყოვლადვე აღჴოცა შორის, զազգն կամսարականաց բառնայր ի միջոյ միահաղոյն *ნრს.73,20-21;* აჴოცად საყუედრებელი ჩემი C, მოსპოლვად ყუედრებაჲ ჩემი, բառնալ զնախատինս իմ *ლ.1,25;* ყოველივე ქრთამი უკეთურებისაჲ აღიჴოს, ամենայն կաշառ եւ անիրաւութիւն եղծցի *ზირ.40,12;* აღჰჴოცდენ წმიდათა წერილთა, եղծցեն եւ զհարանցն գրեալսն *მ.ცხ.32r-28;* შჯული ჩუენი და მაზდეანი აღიჴოცნეს, դենիմազդեսն կործանեցաւ *ატმ.95,16;* რომელი-იგი უთქუამნ, აღიჴოცა, որ սպառնայրն, սպառեցաւ *ფილკტ.185,2-441,25;* აწ აღიჴოცონ ამათ პირი ქუეყანისაჲ, այժմ լիզուն նոքա զամենայն երեսս երկրի *ივდ.7,4;* აღვჴოცნე ეგენი ერთბამად Pb, აღვსპნე იგინი ერთგზის G, սատակեցից զդոսա միանգամայն *რიცხ.16,44.*

აჴოცა ջնջումն *მიქ.11.*

აჴოცილ-ი ջնջեալ („მოსპობილი"): აჴოცილ არს მძლავრი იგი, ջնջեալ բռնաւորն *კურთხ. მოს.196,20-197.*

აღჴსენება յիշել (მოხსენება, მოგონება): აღიჴსენედ წინაშე უფლისა ცოდვაჲ მამისა მათისაჲ, յիշեսցին մեղք հօր նորա առաջի տեառն *ფს.108,14.*

იხ. ჴსენება.

აღჴსნა լուծանել. արձակել (ახსნა, გაშვება): პოეს კიცვ დაბმული კართა თანა უბანსა ზედა და აღჴსნიდეს მას C, գտին զյաւանակն կապեալ առ դուրս արտաքոյ ի փողոցի անդ. եւ լուծին զնա *მრ.11,4;* აღჰჴსენით და მომგუარეთ მე DE, აჰჴსენით და მომგუარეთ მე C, լուծէք զնա եւ ածէք *ლ.19,30;* არა ა(ღ)ჰჴსნა ჴარი ანუ ვირი ბაგათაგან, ո՞չ արձակէ զեզն իւր կամ զէշ ի մսրոյ *ლ.23,15.*

აჴსნილ-ი լուծեալ (აშვებული): სიტყვთა აჴსნილ, բանիւ լուծեալ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ.იაკ.80,81.*

აღჯდომა նստել, ելանել, հեծանել (შეჯდომა): აღჯდა მას [ვირსა], նստաւ ի վերայ նոցա *მთ.21,7;* აღჯდა კარაულსა თვსსა, ել յէշ *1 მფ.25,42;* რომელსაცა [ცხენსა] მეფჱ აღჯდეს O, რომელსა მეფე აღჯდებოდეს M, յորում արքայ հեծանէր *ესთ.6,8.*

იხ. ჯდომა.

აყიროჲ դդմենի. դդում (გოგრა, ხაპი): უბრძანა უფალმან ღმერთმან აყიროსა, հրաման ետ Աստուած դդմենւոյն *იონა 4,6;* აყიროჲთა აღმოიდგა ღვნოჲ ღლიასა ქუეშე, ունէր դդում լի գինւով ընդ թեւովք իւրովք *მ.ცხ.220r-240.*

აშჱნება იხ. აღშჱნება.

აშლა იხ. აღშლა.

აჩენა იხ. აღჩენა.

აჩრდილი հովանի. ստուեր. շուք („ჩრდილი, საგრილი, საფარველი"): აჩრდილსა მისსა ქუეშე მფრინველთა ცისათა დადგრომად C, საგრილსა მისსა ქუეშე მფრინველნი ცისანი დადგრომად DE, բաւական լինել ընդ հովանեաւ նորա թռչնոց երկնից բնակել *მრ.4,32;* შემოდეგით აჩრდილსა ჩემსა G, მესევდით საფარველსა ჩემსა M, ծածկեցարուք ընդ հովանեաւ իմով *მსჯ.9,15;* დღენი ჩემნი ვითარცა აჩრდილნი წარჴდეს, աւուրք իմ որպէս հովանի անցին *ფს.101,12;* რომელნი სხდეს ბნელსა და აჩრდილთა სიკუდილისათა, որոց նստէին յաշխարհին եւ ի ստուերս մահու *მთ.4,16;* წარმავალ არს ვითარცა აჩრდილი, անցանէ իբրեւ զստուեր *ფილიპე მოც.3,29-301,13;* აჩრდილსა მთათასა ხედავ შენ კაცად M, ჩრდილსა მთათასა ჰხედავ შენ ვითარცა კაცთა G, զստուեր լերանցն տեսանես դու իբրեւ զմարդիկ *მსჯ.9,36;* წარჴდა იგი ყოველი, ვითარცა აჩრდილი, անց այն ամենայն իբրեւ զստուեր *სიბრძ.სოლ.5,9;* მზის-დასავალით კერძო არნ აჩრდილი იგი, եթէ յարեւելս կոյս է շուքն *ფიზ.XXX, 18.*

აჩრდილ-ი օրինակ (ნიმუში): რომელნი-იგი სახედ და აჩრდილად ჰმსახურებდეს ზეცისასა მას, որք առակաւ եւ օրինակաւ պաշտէին երկնաւորացն *ჰებრ.8,5.*

აჩრდილის მწერალ-ი ստուերագիր („მომხაზველი"): მაცთუნნა ჩუენ... არცა აჩრდილის მწერალთა შრომამან უნაყოფომან, մոլորեցոյց զմեզ... ոչ ստուերագրացն անպտուղ աշխատութիւն *სიბრძ.სოლ.15,4.*

აჩვდმეტ-ი : აჩვდმეტ წლის, ութն եւ տասնամեայ *დაბ.37,2.*

აძულება იხ. აღძულება.

ან արդ. այժմ. այժմիկ (ეხლა): ან ვინ ჩუენდა უფალ არს, արդ մեր ո՞վ է տէր *ფს.11,5;* უმჯობჱს იყო ჩემდა მაშინ ვიდრე ან, յայնժամ բարի էր ինձ քան արդ *ოვსე 2,7;* აცადე ან, թոյլ տուր այժմ *მთ.3,15;* ან ჩუენ შორის იპოვებიან, այժմ ի միջի մերում գտանի *ოსკ.9,14;* ან იცანით ღმერთი, այժմիկ ծաներուք զԱստուած *გალატ.4,9.*

ან աղէ (აბა): იხილე ან იატაკი (ევატაკი) და ცან, ვისი არს კუალი ესე, աղէ հայեաց ընդ յատակսդ. եւ տես ո՛յր է հետդ այդ *დან.14,18.*

ან ესერა արդ (ეხლა) *მთ.15,32.*

ან სამე արդեօք (აბა ეხლავე): ან გან-სამე-აღოს ქუეყანამან პირი თვსი, արդեօք բանայցէ երկիր զբերան իւր *ფილკტ.156,22–469,33.*

ან უკუე այսուհետեւ, ապա ուրեմն, աստանօր („ამიერიდან, მაშასადამე, ეხლა): ან უკუე ვიწყოთ და მიგითხრათ, աստանօր սկիզբն արասցուք պատմութեանս *დვთ.124,7.*

ან უკუე სამე արդեօք (მართლაც): ან უკუე მოსამე-ვიდეთ მე და დედაჲ შენი, արդեօք եկեալ ես եւ մայր քո *კურთხ.ისაკ.იაკობ.6,3.*

ანვე արդէն. արդէն իսկ. այժմ. առժամայն (ეხლავე): ანვე წმიდა ხართ, արդէն իսկ սուրբ էք *ი.15,3;* რაჲ მნებავს, რაჲთა ანვე აღეგზნას, զի՞նչ կամիմ. թէ արդէն իսկ բորբոքէր *ლ.12,49;* რაჲთა ანვე მომცე მე, զի այժմ տացես ինձ *მრ.6,25;* ანვე შენანებად შენდა, առժամայն զղջանալոց ես *ფილკტ.142,21–451,2.*

ანვე ესერა աւասիկ (აი): ანვე ესერა ცული ძირთა თანა ხეთასა ძეს, աւասիկ տապար առ արմին ծառոց դնի *მთ.3,10.*

ანინდელ-ი արդի (ეხლანდელი): აღთქუმაჲ აქუს ანინდელისა ცხოვრებისაჲ და მერმისა, զաւետիս կենաց ունի զարդիս եւ զհանդերձելոցն *1 ტიმ.4,8;* ანინდელთა მეფეთა ვერ არწმუნონ, զարդի թագաւորացն զմիտս կարասցեն հաճել *მრთ.S.კირ.ერუს.-აღდგომ.161,31.*

ან-ღა, ან-ღა ესერა արդ եւս (ეხლახან): ან-ღა აღესრულა, արդ եւս վախճանեցաւ *მთ.9,18* DE; ან-ღა ესერა აღესრულა, արդ եւս վախճանեցաւ *მთ.9,18* C.

ანყა այժմիկ (ეხლა): არა ხოლო ანყა ინყო უცხოთა სიმრავლემან მოსლვად აქა, არამედ პირველითგანვე, ոչ եթէ այժմիկ միայն սկսան ազգ օտարք ժողովրոցս այսր այլ յայնմհետէ *მრთ.S.კირ. იერ.-მარტჳლ.187,26-277,3.*

ანცა արդ, զայրդիս (ეხლა): ანცა უწყი, արդ գիտեմ *ი.11,22;* ანცა გეტყჳ თქუენ, զայրդիս ասեմ ձեզ *საქ.მოც.5,38.*

აჭურ-ი սեխն („მელსაპეპონი"): ვჭამდით... აჭურსა და ნესუსა და პრასასა და ხახუსა და ნიორსა G, ვჭამდით... ხილსა, ნუსუსა, მელსაპეპონსა და პრასასა და ხახუსა და ნიორსა Pb., ուտեաք... զսեխն եւ զմեղրապուպ եւ զպրասն եւ զսոխն եւ զխստոր *რიცხ.11,5.*

ახალ-ი նոր, նորոգ : არცა შთაასხიან ღვნოჲ ახალი თხიერთა ძუელთა, ոչ արկանեն գինի նոր ի տիկս հինս *მთ.9,17;* რომელ იგი განგვახლა ჩუენ გზაჲ ახალი, զոր նորոգեաց մեզ ճանապարհ նորոգ *ჰებრ.10,20;* ახალი ძუელსა თანა, զնոր առ հնով *ქება 7,13.*

იხ. ახლად, განახლება, განმაახლებელი.

ახალ-ი, ახალთა-ჲ կանխոց (ნისანი ებრაელთა პირველი თვე): დღეს გამოხუალთ თქუენ თუესა ახალსა, յայսմ աւուր ելանէք դուք յամսեան կանխոց *გამოსლ.13,4;* თთუესა შინა ახალთასა გამოხუედ ეგჳპტით G, յամսեան կանխոց ելէք յեգիպտոսէ ի գիշերի *// შჯ.16,1.*

ახალნათელღებულ-ი նորակնիք (ახლად მონათლული): განზარდნის ახალნათელღებულნი იგი ყრმანი თჳსნი, սնուցանէ զնորակնիք զմանկունս իւր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,18-132,57.*

ახალნერგ-ი նորատունկ, մատաղատունկ, մատաղ, տղայ (ახლად დანერგილი, ნორჩი, ჩვილი): ვითარცა ახალნერგნი ზეთისხილისანი, որպէս նորատունկ ձիթենւոյ *ფს.127,3;* დაამწულილნეს იგინი ვითარცა ახალნერგნი ლიბანისანი, մանրեսցէ զնոսա որպէս զմատաղատունկ Լիբանանու *ფს.28,6;* შვილი ჩემი ახალნერგი, որդեակ իմ մատաղ *კურთხ.ისაკ-იაკობ.100,7;* ჩუენ ახალნერგთათჳს იზრუნე, վասն մեր տղայոցն հոգա *პეტრე მოც.44,35-52,37.*

ახალსძალ-ი նորահարսն, հարսն (პატარძალი): ყრმალა იყო და ახალსძალი, մանուկ էր եւ նորահարսն *ანდ.-ანატ.320-33,39;* მრავალნი ახალსძალნი მიცთუნნა და განაშორნა ქმართაგან მათთა, բազում հարսունք չոգան առ նոսա փախուցեալք յամրանց իւրեանց *ფილიპ. მოც.4,37-304,6.*

იხ. სძალი.

ახალქალაქ-ი նոր քաղաք: მივისწრაფეთ... ხვალისაგან ახალქალაქად, գնացաք... ի վաղիւ անդր ի նոր քաղաք *საქ.მოც.16,11.*

იხ. ქალაქ-ი.

ახილვა იხ. აღხილვა.

ახლად նորոգ. նորոգապէս՝ შე-თუ ვინმე-ირთოს ცოლი ახლად SPb, եթէ առնուցու ոք կին նորոգ *// შჯ.24,5;* ახლად, նորոգապէս *მრთ.A.კირ. იერ.-სინან.144-15,3.*

ახლადმოსრულ-ი նորեկ, դեռեկն (ახალმოსული): თქუენ ჭამეთ, შვილო, რამეთუ ახლადმოსრულნი ხართ, դուք կերիջիք՝ որդեակք. զի նորեկք էք *მ.ცხ.114r-133;* ხოლო ახლადმოსრული იგი ვიდრემდის ამას ყოველსა დაისწავებდეს, შენ მოხუალ, իսկ դեռեկն... մինչ զայս ամենայն ուսցի եւ վարժեսցի... գայ *მ.ცხ.153v-169.*

ახლადშობილ-ი զերեկի ծնեալ (ახალშობილი): ვითარ განუტეო ახლადშობილი ესე, զիա՞րդ թողում զերեկի ծնեալս *ფილკტ.153,32-466,1.*

ახლავს იხ. ხლება.

ახლება հասանել, մերձ լինել, հուպ լինել, առընթեր կալ (ახლოს ყოფნა, ახლოობა): ყანობირი... ახან მკად C, զարտորայսն... ի հունձս հասեալ *ი.4,35;* რომელსა ეახლა ქალაქი ლასიაჲ, յոր հուպ էր քաղաքն Ղասեա *საქ.მოც.27,8;* ეახლოს დაწყლულსა G, ეხოს მას M, որ հուպ իցէ ի վիրաւորն *// შჯ.21,3;* ახს საზღვართა მოაბისათა, առընթեր կայ սահմանացն Մովաբու *რიცხ.21,15;* ახლვიდა მას სხუაჲ ძმაჲ, էր մերձ նորա բնակութիւն այլ ումն եղբայր *მ.ცხ.66r-54;* ესრეთ ილოცევდ ღმრთისა მიმართ, ვითარმცა ახლავ და გახლავს და რამეთუ გუახლავს ჭეშმარიტად, այսպէս աղօթեսցես առ Աստուած իբրեւ թէ մերձ քո կայ եւ զի մերձ է առ մեզ *მ.ცხ.291r-313.*

იხ. მიახლება.

ახლის-პირით გუემულ-ი լուսնոտ (მთვარეული): მოჰგურიდეს მას... განრღუეულთა და ახლისპირით გუემულთა, մատուցին առ նա... եւ զլուսնոտս եւ զանդամալոյծս *მთ.4,24.*

ახლისპიროვან-ყოფა լուսնոտել (მთვარეულად გახდომა): ახლისპიროვან არს და ძჳრ-ძჳრად იგუემების, լուսնոտի եւ չարաչար հիւանդանայ *მთ.17,14.*

ახლო, ახლოს մերձ: ახლო არნ არჱ C, ახლოს არს ზაფხული, մերձ է ամառն *მრ.13.28; მთ.24,32;* ახლოს ხარ შენ, մերձ ես դու *ფს.118,151;* შორს მჴეცნი იყვნიან გინა თუ ახლოს, որ հեռի եւ որ մերձ իցեն *ფიზ.XIX 31-41.*

იხ. დაახლება, მახლობელ-ი, მახლობელობა, მახლობლითი.

ახლონდელ-ი երիկեան (გუშინდელი): ახლონდელი ყრმაჲ არს ჩჩვლი, երիկեան մանկիկ է մատաղիկ *ფილკტ.154,1-466,9.*

ახლოს ყოფნა մերձ լինել („მოახლება“, მიახლოვება): ახლოს იყო ნავსა მას DE, მოეახლა ნავსა C, մերձ էր նաւն *ი.6,19.*

ახოვან-ი ախոյեան. արի. նահատակ. նահատակեալ. զօրաւոր, սպառազէն (ძლიერი, მამაცი, მძლე, შეჭურვილი, მხედარი): ახოვანი იგი წარიტყუენა, ախոյեանն գերի վարեալ *მრთ.S.ბას.კეს.-ორმეოც.121,6;* აღესრულნეს ახოვანნი და მჴნენი იგი, կատարեցան արի եւ քաջ նահատակքն *იზტ.112,12;* ახოვანნი, რომელნი წარვიდეს... სათენეკ დედოფლისა თანა, նահատակք որք գնացին... զհետ Սաթենկայ տիկնոջ *მსკ.23,29;* წესიერი ახოვანი, նահատակեալ կրօնաւոր *ფიზ.III 29-31;* ახოვანი, զօրաւոր // *მფ.23,22;* ვითარცა ახოვანი შეიჭურა, իբրեւ սպառազէն զրահիւք *რიფს.168,34-93,3.*

იხ. ახოვნება, ახოვნებრ.

ახოვან-ყოფა զօրացուցանել (განმტკიცება): განაახლებს მათ და ახოვან-ჰყოფს, նորոգէ զնա եւ զօրացուցանէ *მ.ცხ.287v-310.*

ახოვნად ախոյեանաբար (მამაცურად): უმძიმს მას, არა თუ რად ევნო, არამედ რამეთუ არა ახოვნად მოითმინა, դժուարեցաւ ընդ այն, այլ ախոյեանաբար... կրեաց զայն *მ.ცხ.47v-39.*

ახოვნება-ჲ քաջութիւն, արիութիւն (სიმხნე, სიმამაცე): სარტყელი [სახე არს] სიმჴნისა და ახოვნებისაჲ, իսկ գօտին [օրինակ է] արիութեան եւ քաջութեան *მ.ცხ.34r-29;* ვერ დათმო... ახოვნებასა გონებისა მისისასა, ոչ համբերեաց... եւ զարիութիւն մտաց նորա *მ.ცხ.176v-195.*

ახოვნებისა მოდგამ-ი նահատակակից (თანამოლვაწე): აღესრულა... ოცდა ცამეტითა ახოვნებისა მის მოდგამებითურთ, կատարեցաւ... երեսուն եւ երեք նահատակակից ընկերօքն հանդերձ *რიფს.177,29-112,16.*

შდრ. ახოვან-ი.

ახოვნებრ ախոյան՝ (მამაცურად, მხნედ): სძლე ახოვნებრ მბრძოლსა მას ეშმაკსა, ախոյան լեր ընդդէմ սատանայի *ანდ.-ანატ.323-35,17.*

ახორ-ი ախոռ (ბოსელი): შევალს ახორსა მათსა და აღჰჴსნის კარაულსა მათსა, մտանէ յախոռս դոցա եւ լուծեալ տանի զաւանակս դոցա *მ.ცხ.107v-127.*

ახს იხ. ახლება.

ახუმა იხ. ალხუმა.

აჴდომა იხ. აღჴდომა.

აჴოცა იხ. აღჴოცა.

აჴსნა იხ. აღჴსნა.

აჰა ահա (აი): აჰა ანგელოზი უფლისაჲ, ահա հրեշտակ տեառն *მთ.1,20.*

აჰა ეგერა ահաւադիկ, ահաւանիկ (აი აგერ, „აჰა ესერა“): აჰა ეგერა მიგეცნენ შენ კრულებანი, ահաւադիկ տուեալ են ի վերայ քո կապանք *იეზეკ.3,25;* აჰა ეგერა ჰრცხუენოდის (v. აჰა ესერა ჰრცხუენოდის), ահաւադիկ ամաչեսցեն *ეს.41,11;* აჰა ეგერა, ահաւանիկ *დაბ.30,3.*

აჰა ესერა ահա. ահաւասիկ. ահաւանիկ. արդ, այժմ (აი, აი აგერ, აი აქ; ეხლა, „მუნქუეს ოდენ“): აჰა ესერა, ահա *მთ.2,9;* აჰა ესერა არა ძლებულ იქმნა სიცრუვით (v. ელმოდა სიცრუვე), ահաւասիկ երկնեաց զանօրէնութիւն *ფს.7,15;* აჰა ესერა, ահաւանիկ *მთ.11,8;* აჰა ესერა M, მუნქუეს ოდენ O, ահաւասիկ *ესთ.11,6;* აჰა ესერა მე აღვადგინნე იგინი მიერ ადგილით, արդ ես կանգնեցից զնոսա ի տեղւոջէ *იოვ.3,7;* აჰა ესერა იხილო, այժմ տեսանես *ხნდ.5,24.*

ბ

ბ-ან բ (ქართული ანბანის მეორე ასო – վրացերէն այբուբենի երկրորդ տառ რიცხვითი მნიშვნელობა 2).

ბაბილო բարունակ (ნაყოფის მომცემი რტო): დაფარნა მთანი გრილმან მისმან და ბაბილოთა მისთა – ნაძუნი ღმრთისანი, ծածկեաց զլերինս հովանի նորա եւ բարունակ նորա զմայրս *ფს.79,11;* „ყვნა წიდნენი და განართხნა ბაბილონი თჳსნი“, „եհան անդ ոստս եւ արձակեաց զբարունակս իւր *ეზეკ.17,6.*

ბაგა մսուր. կայան (ბაგა; პირუტყვის სადგომი – ბოსელი): არა ა(ღ)ჰჴსნის-ა ჴარი ანუ ვირი ბაგათაგან? ո՞չ արձակէ զեզն իւր կամ զէշ ի մսրոյ *ლ.13,15;* სადა არა არიან ჴარნი, მუნ ბაგანი წმიდა არიან, ուր ոչ գոն եզինք, մսուրք սուրբ են *იგ.სოლ.13,4;* ხლდებოდეს დიაკეულნი ბაგათა მათთა ზედა, խայտացին երինջք ի մսուր իւրեանց *იოვ.1,17;* დაბნები [ყვნა] ბაგად ყოველისათჳს საცხოვარისა და ბაკები-სამწყსოთა, գետս եւ կայանս ամենայն անասնոց եւ գոմս հօտից // *ნშტ.32,28.*

ბაგე շուրթն. կզակ; եզր. ափն (ტუჩი, დრუნჩი, „კიდე“, ნაპირი): ბაგითა ხოლო მადიდებს მე, շրթամբք պատուէ զիս *მთ.15,8;* ბაგენი მისნი ოდენ იძრვოდეს, շրթունք իւր շարժէին *I მფ.1,13;* არცა მოვიჴსენო სახელები მათი ბაგითა ჩემითა, ոչ յիշեցից զանուանս նոցա ի շրթունս իմ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგომ.156,29-276,23;* გრგოლითა განუჴრიტო ბაგე მისი, անցուցանիցե՞ս դանդանաւանդ ընդ կզակս նորա *იობ.40,21;* იყვნეს ვითარცა ქვშაჲ ბაგეთა ზედა ზღვსათა G, էին իբրեւ զաւազ առ եզերբ ծովու *მსჯ.7,12;* რომელ არს ბაგეთა თანა ნაღუარევისა არნონისათა G, რომელ არს კიდესა ნაღუარევისა არნონისასა M, որ է առ եզերբ հեղեղատին Առնովնայ *ისუ ნ.13,9;* ვითარცა ქვშაჲ ბაგეთა ზედა ზღვსათა G, ვითარცა ქვშაჲ, რომელ არს კიდესა ზღვსასა M, իբրեւ զաւազ առ ափն ծովու *ისუ ნ.11,4.*

ბაგინ-ი բագին. մեհեան. սեղան. տաճար (კერპთა ტაძარი, კერპთა საკურთხეველი; საკურთხეველი, „ტაძარი“, ბომონი): ბაგინები მათი დაამჴუთ, զբագինս նոցա կործանեսջիք *// შჯ.7,5;* ვითარ სახედ წარმოტყუენა ყოველი ბაგინები მათი, ո՞րպէս քանդեաց զամենայն մեհեանս նոցա *ივდ.4,1;* უბრძანა... განღებად კართა მათ ბაგინისათა, բանալ զդուրս մեհենին *ფილკტ.134,1-439,24;* დაარღვნა... ბაგინები მათი, քակեաց... զսեղանս նոցա *ეს.36,7;* რომელმან ბაგინსაცა აზმნა შეგინებად Ⴀ, რომელმან ტაძარსაცა აზმნო შეგინებად Ⴂ, որ եւ զտաճարն իսկ կամեցաւ պղծել *საქ.მოც.24,6;* ბაგინსა მას ღმრთისასა განზრდილ იყო, ի տաճարին Աստուծոյ սնեալ *სტეფ.პოვნ.664,15-501;* ბაგინები მათი დაამჴვთ M, დააქციენით ბომონნი მათნი G, կործանեսջիք զբագինս նոցա *// შჯ.12,3.*

ბაგინისმძარცუველ-ი, ბაგინთა მძარცუველ-ი մեհենակապուտ, տաճարակապուտ (ტაძრის მძარცველი): კაცნი ესე არცა ბაგინისმძარცუველ, არცა მგმობარ არიან ღმრთისა ჩუენისა, ոչ մեհենակապուտս եւ ոչ հայհոյիչս աստուածոյն մերոյ *საქ.მოც.19,37;* ბაგინთა მძარცუველი და ეშმაკ და უსულო არიან *მრთ.E.ფოკ.342v-497,9.*

ბაგის საყოფელ-ი ծաղանք (შერცხვენა, დაცინვა): ნაცილ არიან ქმნულნი ბაგის საყოფელნი, սնոտի են գործք ծաղանաց *იერ.51,18.*

ბაგის-ყოფა ծաղել (დაცინვა, შერცხვენა): ბაგესმიყოფდენ მე, ծաղիցեն զիս *იერ.38,19.*

ბადე ուռկան. վարմ. գործիք. ցանց. դամ. թակարդ. վանդակապատ („სათრომელი“, სათევზაო და სანადირო ბადე): გან-ოდენ-იგებდეს სათრომელთა C, განაგებდეს ბადეთა, մինչ կազմէին զուռկանս *მრ.1,19;* სდევით ბადჱ ეგე მარჯუენით კერძო ნავისა მის და ჰპოოთ DE, სდევით-ღა მარჯულ კერძო ნავისა მაგის სათრომელი ეგე და ჰპოოთ C, արկէք յաջակողմն նաւին զուռկանդ եւ գտանիցիք *ი.21,6;* გარდავჰბურო მათ ბადჱ ჩემი, արկցի ի վերայ նոցա զվարմ իմ *ოვსე 7,12;* განჰრცხიდეს ბადეთა, լուանային զգործիսն *ლ.5,2;* თვთოეული ჩუენი თვთ შეიბლარდნების ბადეთა შინა თვსთა ცოდვათასა, իւրաքանչիւր ոք ի մէնջ ըմբռնեսցի ի ցանցս իւրոց *მ.ცხ.107r-116;* გარე-მოგადგა შენ ბადჱ, պատեցից զքեզ թակարդօք *ეზეკ.32,3;* ეჟუნები ოქროჲსა ოთხასი ესხა ორთა მათ ბადეთა, զանգակս ոսկեղէնս չորեքհարեւր յերկուսեան վանդակապատսն *// ნშტ.4,13;* იპოვა უკუე ბერი მონაფითურთ თვსით ბადესა მას შინა, գտաւ ծերն եւ աշակերտք իւր ի դամս յայն *მ.ცხ.193r-205;* რომელი სდებდეს ბადესა, ցանցորդքն *ეს.19,8.*

ბადენ-ი բաղէն. բեհեզ (ტილოს პერანგი): ჰრქუეს კაცსა მას, რომელსა ემოსა ბადენი, ասեն ցայրն որ զգեցեալն էր զբաղէնն *დან.12,6;* აჰა ესერა კაცი შემოსილი ბადენითა, ահա այր մի զգեցեալ փառս (ებრ. բեհեզ) *დან.10,5.*

ბადისპირ-ი պարան. տոռն („საბელ-ი“): ბადისპირთა განჰმართებდა ქუეყანასა მათსა, չափեաց զնոսա պարանօք եւ գառացոյց զնոսա յերկիր *// მფ.8,2;* ბადისპირნი ცოდვისანი მომეხვნეს მე Ⴀ, საბელნი ცოდვილთანი მომეხვნეს მე Ⴂ, տոռունք մեղաց պատեցան զինեւ *ფს.118,61.*

ბადისსახე վանդակագործ (რკინის ფანჯარა-საბა) *// ნშტ.4,12.*

ბავთ-ი գոյժ (ცუდი ამბავი): მოიწია ბავთი იგი საულისა, ի հասանել գուժին Սաւուղայ *// მფ.4,4;* ესმეს ბავთი და მოიქცეს ქუეყანად თვსა, լուիցէ գոյժ եւ դարձցի յերկիր իւր *IV მფ.19,7.*

იხ. მებავთე.

ბავრუკ-ი բարակ. բորակ (მარილი, nitzum): გან-თუ-იბანო ბავრუკითა, եթէ լուասցիս բարակաւ *იერ.2,22;* ვითარცა მოვიდოდეს გზასა, პოვა მცირე ბავრუკი, իբրեւ երթային ի ճանապարհին եգիտ եղբայրն փոքր մի բորակ *მ.ცხ.164v-182.*

ბაზმაკ-ი ճրագ. ճրագարան („სანთელი“, სასანთლე): დაბურონ... ბაზმაკნი მისნი და მარწუხნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი G, შებურონ სანთელნი მისნი და მოსაჟღუნნი მისნი და განსაჴოცი მისი Pb, ծածկեսցեն... զերկոսին ճրագարանսն նորա եւ զունելիս նորա եւ զբազմակալս նորա *რიცხ.4,9;* გლოვაჲ ბაზმაკი არს აღნთებული... მეყსეულად დაივსების იგი კუეთებისაგან ქართაჲსა,

որք ճրագ իցէ վառեալ եւ ... վաղվաղակի շիջանի *მ.ცხ.104r-113.*

ბაია, ბაჲა արմաւ (ფინიკ-ი): განთიად დავალბობ ბაჲასა დავშურები, առաւօտուն առեալ զարմաւ գործեմ *მ.ცხ.116v-135;* დაულბო მას ბაჲაჲ და განუმზადა მას საკერავი, ցողեաց զարմաւն եւ պատրաստեաց զկարանս սիրայինս *მ.ცხ.72r-83;* ჟამსა ბაჲაჲსასა სცვიდეს ნაყოფსა მას ხეთასა, ի ժամանակս արմաւոյն պահէին զպտուղն նորա *მ.ცხ.296v-319.*

ბაიოან-ი, ბაჲოან-ი արմաւենուտ (ფინიკოვანი ადგილი): მივიდა ვინმე ბერი... მცირესა მას ბაჲოანსა, եկն ծեր ոմն... ի փոքր արմաւենուտ *მ.ცხ.381r-437.*

ბაკ-ი գաւիթ, գոմ, վանք, բակ („ეზო", საჩეხი): სხუაცა ცხოვარ არიან ჩემნი, რომელ არა არიან ამის ბაკისანი C, სხუანიცა ცხოვარნი მიდგან, რომელნი არა არიან ამის ეზოჲსანი DE, այլ եւս ոչխարք են իմ որ ոչ են յայսմ գաւթէ *ი.10,16;* დაბნები [ყვნა] ბაგად ყოვლისათჳს საცხოვარისა და ბაკები – სამწყსოთათჳს, գեղս եւ կայանս... անասնոց եւ գոմս հօտից *II ნშ.32,28;* გამოგიყვანე შენ ბაკისაგან უკუანაგან სამწყსოთა, առի զքեզ ի վերջէ վանաց հովուացն *I ნშ.17,7;* მწყემსნიცა და საცხოვარნი ერთბამად დაიცვნა, რამეთუ მპარავნი იგი უხილავმან ძალმან ბაკსა მას არვისასა შეაკრნა, պահեաց զհովիւն եւ զհօտ նորա, զի մինչ մտին գողք ի բակ հօտիցն կապեաց զնոսա աներեւոյթ զօրութիւնն Աստուծոյ *მ.ცხ.374r-430.*

ბაკო շուրթն, ծնօտ (კიდე, ნაპირი): ბაკონი მისნი ვითარცა ბაკო სასუმელისა, շուրթն նորա իբրեւ զշուրթն բաժակի *II ნშ.4,5;* გძილი გარემო ბაკოთა მისთა მტკაველ ერთ, պսակ շուրջ զծնօտիւք նորա շուրջանակի թզաւ մի *ეზეკ.43,13.*

ბაკოდ გამოთლილ-ი քանդակագործ (გამოქანდაკებული): ციდ ერთ იყო მათი გძილი ბაკოდ გამოთლილი შინაგან გარემოჲს, ծնօտս ուղկեանս քանդակագործս ունիցին ի ներքուստ շուրջանակի *ეზეკ.40,43.*

ბალან-ი մազ (ბეწვი, მატყლი, თმა): დამიტევა ხალენი მისი და ბალნისა ჩოჴაჲ თეთრი... და მე შევიმოსე ესე ყოველი, եթող մաշկեակս իւր եւ զմազեղէն... եւ ես զգեցայ զնոսա *მ.ცხ.336v-390.*

ბალანტ-ი քսակ („საქუფთე", ქისა): ნუ წარგაქუნ ბალანტი, մի բառնայք քսակ *ლ.10,4;* ოდეს-იგი წარგავლინენ თქუენ თჳნიერ ბალანტისა და ვაშკარანისა და ფერჴთა შესასხმელთა, յորժամ առաքեցի զձեզ առանց քսակի եւ մախաղի եւ կօշկաց *ლ.22,35;* რომელსა აქუნდეს ბალანტი, აღიღენ C, რომელსა აქუნდეს საქუფთჱ, აღიღენ DE, որ ունիցի քսակ, բարձցէ *ლ.22,36.*

ბალარჯ-ი բաղարջ (მაცა, უფუარი პური, ხმიადი) *IV მფ.23,9.*

ბალარჯობა, ჴალარჯობა բաղարջակերք („უცომოება", ებრაელთა დღესასწაული, როცა ისინი სჯულის თანახმად ბალარჯს, ე.ი. მაცას ჭამენ): პირველსა მას ბალარჯობასა C, პირველსა მას დღესა უცომოებისასა DE, յառաջնում աւուր բաղարջակերացն *მთ.26.17;* ყვეს... დღესასწაული იგი ბალარჯობათაჲ შვდ დღე J, ყვეს... დღესასწაული იგი ბალარჯობისაჲ შვდ დღე O, արարին... զտօն բաղարջակերացն աւուրս եւթն *I ეზ.1,19;* განმზადეს ზატიკი იგი ბალარჯობისაჲ (უცომოებისაჲ O), պատրաստեցին զզատիկն բաղարջակերաց *I ეზ.1,10.*

ბალღინჯ-ი բալղինջ (ბალღინჯო): აღუვსო ქუაბი იგი მისი სრულიად ქუეითგან ზედმდე ბალღინჯითა, լցին բովանդակ զայրն զայն բալղինջիւ *მ.ცხ.206r-218.*

ბანა լուանալ, մկրտել, թաթաւել, („განბანა"): შთავიდოდა ასული ფარაოჲსი ბანად მდინარესა მას, իջեալ դուստրն Փարաւոնի լուանալ ի գետն *გამოსლ.2,5;* ვითარ ვიბანებოდე აბანოსა შინა, մինչդեռ նստեալ լուանայի ի բաղանիսդ *ი.მოც.83,18-270,8;* უკუეთუ არა იბანნიან, არა ჭამიან DE, ვიდრე არა განიბანნიან, არა ჭამიან C, եթէ ոչ նախ մկրտիցեն, ոչ ուտեն *მრ.7,4;* რომელნი-იგი სხურებითა მით ბანად არიან, որ զուպայիւն թաթաւելոց իցեն *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღებ.83,4;* იხილა მან მიერ ერდოჲთ დედაკაცი ერთი, იბანებოდა რაჲ სამოთხესა შინა თჳსსა, եւտես ի տանեացն կին մի լուացեալ *II მფ.11,2.*

ბანა մկրտութիւն *ჰებრ.9,10;* լուացումն *მრთ.A.ი.ოქრ.-ფერჴთა ბან.191-356.*

ბანაკ-ი բանակ, չու, գեդդուր, պատերազմ („ერი", ჯგუფი, გუნდი, ჯარის ნაწილი; მხედრობა, რაზმი): [განყო] ცხოვარი და ზროხაჲ ორად ბანაკად, [զատոյց] զարջառ եւ զոչխար եւ զուղտս յերկուս բանակս *დაბ.32,7;* აღიძრა ყოველი კრებული... ბანაკად-ბანაკად თითოეული მათი, չուեաց ամենայն ժողովուրդ... ըստ բանակս իւրեանց *გამოსლ.17,1;* მოსრა ბანაკისა მისგან ასურთაჲსა ას ოთხმეოცდახუთი ათასი კაცი, եհար ի բանակէն Ասորեստանեայց հարեւր եւ ութսուն եւ հինգ հազար *IV მფ.19,35;* ბანაკი იგი უცხოთესლთაჲ დაბანაკებულ იყო ღელესა მას გმირთასა, բանակ այլազգեացն էր բանակեալ ի հովտին սկայից *I ნშ.11,15;* ბანაკი ანგელოზთა უფლისაჲ გარემოადგეს მოშიშთა მისთა,

քանակ հրեշտակաց շուրջ է զերկիւղածովք իւրովք *ფს.33,8;* შენი არსა ესე ყოველი ბანაკები, რომელ შემემთხვა? զի՞նչ էր այն ամենայն չու որ ինձ դիպեցաւ *დაბ.33,8;* ბანაკი, գեդդուր / *მფ.30,15;* გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ბანაკი Ⴂ, გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ერი Ⴄ, թէ պատրաստեսցի ի վերայ իմ պատերազմ *ფს.26,3.*

ბანდ-ი փերթ (ნაჭერი, ძონძი): იხილეს ძმაჲ ვინმე შიშუელი, რომელსა ბანდი რაჲმე მოესხა სარცხვნელთა მისთა, ետես անդ... զեղբայր ոմն մերկ որ միայն փերթ ինչ քրցոյ եղեալ ունէր ի վերայ ամօթոյ իւրոյ *მ.ცხ.208r-205.*

ბანდაკ-ი վանդակ („სფვრიდი", გოდორი): ზღუდით სარკუმელსა გარდაუტევეს ბანდაკითა Ⴄ, სარკუმლით ზღუდესა გარადაუტევეს იგი სფვრიდითა Ⴂ, ընդ պարիսպն կախեալ իջուցին վանդակաւ *საქ.მოც.9,25.*

ბანერეგეს Բաներեգէս: დაჰსდვა მათ სახელები ბანერეგეს, რომელ არს ძენი ქუხილისანი, եդ նոցա անուանս Բաներեգէս, որ է որդիք որոտման *მრ.3,17.*

ბანილი-ი լուացեալ, մկրտեալ (დაბანილი, მონათლული): ბანილსა მას არა უჴმს ბანა, լուացելոյն չէ ինչ պիտոյ *ი.13,10;* ბანილ ხოლო იყვნეს სახელითა უფლისა იესუ ქრისტჱსითა, մկրտեալք էին յանուն տեառն Յիսուսի *საქ.მოც.8,16.*

ბანჯარ-ი սէզ (მწვანე, ბალახი): ვითარცა ბანჯარი შემჭნარი, իբրեւ սէզ չորացեալ *ეს.37,27.*

ბაჟ-ი բաժին (გადასახადი): იხილეს რაჲ მეზუერე, მისცეს ბაჟი მათი, իբրեւ տեսին զմաքսատրսն՝ ետուն զբաժինս իւրեանց *მ.ცხ.55r-46.*

ბარ-ი հովիտ. դաշտական („ღელე", „ველოანი", ვაკე, დაბლობი მთებს შორის): ვერ შეუძლეს დამკვდრებად მკვდრთა მათ ბარისათა S, ვერ შეუძლეს მოსრულებაჲ მკვდრთა ღელისათა G, ոչ կարացին ժառանգել զբնակիչս հովտացն *მსჯ.1,19;* ქუეყანაჲ მთაჲ და ბარი S, ქუეყანაჲ მთოანი და ველოანი [არს] G, երկիր լեռնայն եւ դաշտական է *// შჯ.11,11.*

ბარაკიელ-ი ծառայ („მონა", მსახური): ვითარცა ისმინე ბარაკიელისა (v.მონისა) მის შენისა მოსჱსი, որպէս լուար ծառային քում Մովսեսի *მრთ.S.ჯუარ.გამოჩ.241,39.*

ბარბაროზ-ი, ბარბაროს-ი խուժ(ա)դուժ. բարբարոս (უცხოთესლი, არა-ელინი, ველური): სადაიგი არა არს წარმართ... ბარბაროს, ուր ոչ է... հեթանոս... խուժ(ա)դուժ *კოლ.3,11;* ვითარცა იხილეს ბარბაროზთა მათ, իբրեւ տեսին բարբարոսքն *სნდ.7,3;* იყოს... ბარბაროზთა მოსლვაჲ, ენისა აშლაჲ, ի գալստենէ բարբարոսաց ժողովրդոց խառնակմունք *მ.ცხ. 32v-28.*

ბარბაროზებრ-ი խուժադուժ (ბარბაროსული): მიუგო მან ბარბაროზებრითა ენითა, պատասխանի տայր խուժադուժ բարբառովն *მრთ.P, პავ.თ.ებ.318-7,9.*

ბარბაროს-ი იხ. ბარბაროზ-ი.

ბარე ապա (მაშ, ბარემ): უკუეთუ ვერ ძალ-გიც სხვსა მიპყრობაჲ, ბარე ერთკერძოჲ იგი დაითმინეთ, եթէ ոչ կարէք մատուցանել զմիւսն. ապա եւ զմի կողմն համբերեցէք *მ.ცხ.175r-193;* ესმა რაჲ ესე მთავარსა, თქუა: ბარე სიტყვთ მომიცნას და განუტეო, իսկ իբրեւ լուաւ զայս իշխանն ասէ. ապա բանիւ բատուիրեսցէ ինձ, զի թողից զնա *მ.ცხ.215r-228.*

ბარკალ-ი ազդր. բարձ. երանք. մսան. զիստ („თეძო", ბარძაყი): შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისასა S, შეირტყა იგი ქუეშეთ მოსასხმელისა თეძოსა ზედა თვსსა მარჯუენესა C, եդ յաջոյ ազդեր իւրում ընդ տառատոկաւն *მსჯ.3,16;* მოართუა ბარკალი კუთითურთ, [եբարձ]... զազդրն եւ զթամբն, որ զնովաւ / *მფ.9,24;* მოგეცინ შენ უფალმან... ბარკალი შენი მორდომილად, տացէ զքեզ տէր... զբարձս քո ի քակտումն եւ զորովայն քո յուռուցումն *რიცხ.5.21;* შეუბამნ კაცად-კაცადსა ჴრმალი... და საბარკალი ბარკალსა თვსსა, ունէր այր զսուսեր... եւ զմիասայրի ի վերայ բարձի իւրոյ *ნეემ.4,18;* ყოველნი ბარკალნი შეაგინნენ სინედლითა, ամենայն երանք զարշասցին խոնաւութեամբ *ეზეკ.7,17;* ცმელი იგი მათ ზედაჲ, რომელ არს ბარკალთაჲ, զճարպն որ ի նոսա՝ որ առ մսանամբք իցեն *ლევ.3,4;* შეახო ვრცელსა ბარკლისა მისისასა, բուռն եհար զամոլաջլէ զըստի նորա *დაბ.32,25.*

ბარკალსხვლ-ი, სხვლბარკალ-ი սրաւն, բարձ (ბარძაყი, „სხვლ-ბარკალი"): ბარკალსხვლი, ի սրաւնից *მსჯ.15,8;* არცა ბარკალსხვლნი გმირისანი სთნდეს მას Ⴄ, არცა სხვლბარკალნი მამაკაცისანი სთნდეს Ⴂ, ոչ ընդ երանս առն սկայի հաճեցաւ *ფს.146,10;* ბარკალსხვლი, բարձ *მრთ.A.ანტ.დ.97-15,23.*

ბარძიმ-ი սկիհ, բաժակ (სასმისი): ბარძიმი იგი ვეცხლისაჲ შთაუდგთ ძაძასა მას უმრწემჱსისასა, զսկիհն իմ արծաթի դիջիք յաման կրտսերայն *დაბ.44,2;* ბარძიმი გულისწყრომისა ჩემისაჲ, զբաժակն սրտմտութեան *ეს.51,17;* ბარძიმნი ალუვსენ, զբաժակն խառնեցեր *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლ.შვილ.518-691,29;* ეტვრთა წმიდაჲ ბარძიმი საიდუმლოჲთა მით სალმრთოჲთა და აზიარებდა ერსა, բարձեալ էր նա զսկիհն եւ հաղորդէր զեղքարսն յարենէն եւ ի մարմնոյն Քրիստոսի *მ.ცხ.64v-53.*

ბასრობა ծաղր առնել, խաղ առնել, կատակել, դրսովել, հայհոյել, այպանել (დაცინვა, საცინლად აგდება, „გმობა", „კიცხვა"): იგინი ჰბასრობდეს მას, նոքա ծաղր առնէին զնա *ლ.8,53;* რეცა თუ ბასრობით ეტყოდა მათ, իբրեւ ծաղր առնելով ասէր *მრთ.A.ანტ.დ.82-26,11;* შენ სამე უგუნურად ჰზამ და ჰბასრობ, դու անզգամութեամբ շարժեալ խաղ առնես *ბაბ.46,27-153,18;* დაასრულეს ბასრობაჲ იგი მის ზედა C, განკიცხეს იგი DE, կատակեցին զնա *მრ.15,20;* გუბასრობენ მწვალებელნი, դրսովեն հերեսիովտայք *მრთ.K.კირ.იერ.-ალდგომ.259-399,11;* ჰბასრობდეს მას C, ჰგმობდეს მას DE, հայհոյէին զնա *მთ.27,39;* ვითარლა ვიბასრეით ეშმაკთაგან და ვერ ვაგრძნობთ, որպէս այպանեն զմեզ դեւք եւ ոչ կարեմք զգալ *მ.ცხ.125-143.*

ბასრობა-ჲ հայհոյութիւն („გმობა"): ეგერა ან გესმა ბასრობაჲ იგი მისი C, აჰა ესერა გესმა გმობაჲ მაგისი DE, ահա արդ լուայք զհայհոյութիւն դորա *მთ.26,65.*

ბატურ-ი մսահան („ფუცხვი"): დასხნენ მას ზედა ყოველნი ჭურჭელნი... საცეცხურები და ბატურები G, დასხან მას ზედა ყოველნი ჭურჭელნი... საცეცხლური იგი და ფუცხვები B, դիցեն ի վերայ նորա զսպասն... զբուրուառս եւ զմսահանս *რიცხ.4,14.*

ბატრუჭაკ-ი պատրուճակ (საკლავი): მიეცემოდა მათ ორი კაცისა გუამი და ორი ბატრუჭაკი, տային նոցա հանապազ երկուս մարդս եւ երկուս պատրուճակս *დან.14,31.*

ბაყლ-ი տիղմ (ლაფი, ჭუჭყი): რომელმან შებლალოს და დასუაროს ბაყლითა, ერთითა პატიჟითა განიპატიჟნენ ორნივე იგი, որ ոք տղմով շաղախէ եւ աղտեղէ զնա, զմի պատիժս կրեսցեն երկոքեանն *მ.ცხ.229r-249.*

ბაძვა նախանձել, նախանձաւոր լինել, նմանել, նմանող լինել, հաւասարել (შური, მიმსგავსება, მოშურნეობა, შესწორება): ნუცა ჰბაძავ ცოდვილთა, մի՝ նախանձիր ընդ մեղաւորս *იგ.სოლ.24,19;* ნუცა ჰბაძავ გზათა მათთა, մի՛ նախանձիր ընդ ճանապարհս նոցա *იგ.სოლ.3,31;* რაჲთა მათ ჰბაძვიდეთ, զի նոցա նախանձաւորք լինիցիք *გალატ.4,17;* ვითარ-იგი ღირს ბაძვად ჩუენდა, թէ որպէս պարտ է ձեզ նմանել մեզ *// თეს.3,7;* რაჲთა მბაძვიდეთ ჩუენ, նմանողս լինել մեզ *// თეს.3,9;* ჰბაძვიდა იგი პირუტყუთა უგუნურთა და მიემსგავსა მათ, հաւասարեաց անասնոց անբանից եւ նմանեաց նոցա *ფს.48,13.*

ბაძვა-ჲ նախանձ. գրգռութիւն („შური"): სიმნარჱ სულისა არს რომელმან გარდარეულად სუას ბაძვითა და ჴდომითა, դառնութիւն անձին զինի. որ ըմպիցի շատ. գրգռութեամբ եւ հակառակութեամբ *ზირ.34,38.*

ბაწარ-ი լար (ლარი, საბელი): ყოველნივე მახენი არიან და საბრჴენი და ბაწარნი სივერაგეთა ჩემთანი, რომლითა შეუბრჴმობ მავალთა გზასა მას წრფელსა, ամենեքեան ցանցք են եւ որոգայթք եւ լարք խաբէութեան իմոյ. որով խոտորեմ զբազումս ուղիղ ճանապարհէն *მ.ცხ.402v-456.*

ბგერა դոփել. ընթանալ (ბრაგუნი ფეხისა; რბენა): დაიტყუელენ ჴელითა და ბგერდი ფერჴითა, կայթեցեր դու ձեռամբ քով եւ դոփեցեր ոտամբ քով *ეზეკ.25,6;* ესმა გოთოლიას ჴმაჲ ბგერისაჲ ერისაჲ მის, լուաւ Գոթողիա զձայն ընթանալոյ ժողովրդեանն *IVმფ.11,13.*

ბგერა-ჲ բոմբիւն. դղրդիւն. շաչիւն. ձայն (დიდი ხმა, დგრიალი, შრიალი): ბგერაჲ განმაკრთობელი და ზულევაჲ კლდეთაჲ, բոմբիւնք սպառնալեաց վիմաց հոլովելոց *სიბრ.სოლ.17,18;* ბგერაჲ მჴედართაჲ, դղրդիւն երիվարաց *მიქ.1,13;* ბგერაჲ ეტლებისაჲ, շաչիւն կառաց *მიქ.1,13;* აჰა ეგერა, ბგერაჲ ფერჴთა უფლისა მისისათაჲ, ձայն ոտից տեառն նորա *IV მფ.6,32.*

ბეგარ-ი հարկ (ხარკი): იხილეს მეზუერე, მისცეს ბაჟი... ხოლო ძმაჲ იგი... შეწუხნა ფრიად და იწყო წინაალმდგომად მათა და ეტყოდა: ყოვლად იკადრებთა მონაზონთა მოხდად ბეგრისა, իբրեւ տեսին զմաքսաւորսն եւ տուին զբաժինս իւրեանց զոր պարտ էր. իսկ եղբայրն... տրտմեցաւ յոյժ սկսաւ կռուել ընդ նոսա եւ ասել՝ բնաւին իշխէք առնուլ զկրօնաւորէ հարկ *მ.ცხ.55r-46.*

ბედ-ი բախտ. բաղդ (სვე): განუმზადებდით ბედსა ტაბლასა და აღუვსით ეშმაკსა სანდე, կազմէիք դիւաց սեղան եւ խառնէիք խառնելիս բախտից *ეს.65,11;* ბედმან შენმან დაიცვა საპყრობილე იგი, քո բաղդ պահեաց զբանտն *თომა მოც.16,21-392,27.*

ბედედ-ი տանիք (ერდო): ვითარცა თივაჲ ჴმელი ზედა ბედედსა, իբրեւ զխոտ ցամաքեալ ի վերայ տանեաց *ეს.37,27.*

ბედეკ-ი բեղեկ (შენობის განახლება): მათ აღაგონ ბედეკი სასახლისაჲ მის უფლისაჲ, եւ նոքա կազմեսցեն զբեղեկ տանն տեառն *IVმფ.12,5;* განაძლიერონ ბედეკი სახლისა მის უფლისაჲ ხუროთა მათ, զօրացուցանել զբեղեկ տանն տեառն *IVმფ.22,5.*

ბევრ-ი բեւր. բազում (10 000; მრავალი): ერთი თანამდები ბევრისა ქანქრისაჲ, պարտապան մի բեւր քանքարոյ *მთ.18,24;* პოვეს ვეცხლი ხუთ ბევრ,

գտանէին արծաթոյ բեւր հինգ *საქ.მოც.19,19;* ასნი თქუენნი სდევნიდენ ბევრთა G, հարիւրք ի ձէնջ հալածեսցեն զբեւրս *ლევ.26,8;* ბევრნი სიმრავლენი სალმობათანი, բիւր ինչ ալխս բազմութեան ախտից *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იოვ.109.15;* ბევრნი ღუაწლნი დაითმინნა, բազում պատերազմունս ճգնեալ *მრთ.A.კირ. იერ.-სული ნმ.166-385.14.*

ბევრეულ-ი բիւրատր. բիւր (10 000): რომელთა ზედა შეკრებულ იყო ბევრეული ერი, որովք ի կոտել բիւրաւորաց ժողովրդեանն *ლ.12,1;* არა შემეშინოს მე ბევრეულისაგან ერისა, ոչ երկեայց ես ի բիւրուց զօրաց նոցա *ფს.3,7.*

ბევრ-წილ բիւրապատիկ. բիւր անգամ (ათი ათასჯერ): მტერთა ჩუენთა ბევრ-წილ სტანჯვედ, զթշնամիսն բիւրապատիկ տանջես *სიბრ.სოლ. 12,22;* თუ ბევრ-წილ შეცოდებულ იყო, թէպէտ եւ բիւր անգամ իցես յանցուցեալ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იოვ.103,2;* ეტლნი ქრისტჱსნი ბევრ-წილ არიან, Քրիստոսի կառք բիւրապատիկ են *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.167,22; ფს.67,28.*

ბეკ-ა դափր հատանել (ცხენის მიერ ფეხების ცემა მიწაზე და მიწის მოთხრა): იბეკნ ველსა ზედა, դափր հատանէ *იობ.39,21.*

ბელეკონ-ი բեւեկն („ტერემინთო", pistacia terebinthus): დამალნა იგინი იაკობ ქუეშე ბელეკონსა მას, ծածկեաց զնոսա Յակոբ ի ներքոյ բեւեկնոյն *დაბ.35,4;* რომელ არს ბელეკონი ეფრემისი S, ტერემინთოჲთ ეფრემის ქალაქისაგან G, հանդէպ... բեւեկնին Եփրեմայ *ისუ ნ.17,9;* იყვნეს იგინი ვითარცა ბელეკონნი ფურცელდაყრილნი, եղիցին իբրեւ զբեւեկնի տերեւաթափ *ეს.1,30;* ვითარცა ბელეკონმან განვირთხენ რტონი, իբրեւ զբեւեկնի արձակեցի զոստս իմ *ზირ.24,22;* შთაართვთ კაცსა მას ძღუენი... შტახსი, ბელეკონი და ნიგოზი, տարայք առնն պատարագս... ստաշխն եւ բեւեկն եւ ընկոյզ *დაბ.43,11.*

ბელზებულ-ი, ბერზებულ-ი բէեղզեբուղ (ეშმაკთმთავარი, სატანა): ბელზებულითა (ბერზებულითა E) განასხამს ეშმაკთა, բէեղզեբուղաւ իշխանաւն դիւաց հանէ դա զդեւս *ლ.11,15.*

ბელიარ-ი բելիար (ეშმაკი, სატანა, მოცილე): რაჲ შეტყუებაჲ არს ქრისტჱსი ბელიარის თანა, զի՞նչ միաբանութիւն է Քրիստոսի ընդ Բելիարայ *IIკორ.6,15.*

ბემონ-ი բեմ. մեհեան (ამბიონი; საკურთხეველი): დადგა ეზრა მღდელი... ზედა ძელისა ბემონსა, կայր Եզր քահանայ... ի վերայ փայտեղէն բեմի *I ეზ.9,42;* სადა-იგი ბემონი შენებულ იყო, տեղի մեհենին ձերոյ *ეს.15,2;* დგა... ზედა ბემონსა ძელისასა, կայր... ի վերայ բեմի փայտեղենի *ნეემ.8,4.*

ბერ-ი ծեր. ծերունի (მოხუცებული; მონაზონი): ვითარ ჴელეწიფების შობად კაცსა ბერსა? զիա՞րդ կարէ մարդ ծնանել որ ծերն իցէ *ი.3,4;* ერთი იყო ბერ და ერთი ჭაბუკ, մինն ծեր էր եւ միւսն մանուկ *მ.ცხ.386v-442;* რაჲ დავიმარხო, მამაო, და ღმერთსა სათნო ვეყო? – მიუგო ბერმან და ჰრქუა, զի՞նչ պահեցից զի հաճոյ եղէց Աստուծոյ. պատասխանի ետ ծերն եւ ասէ *მ.ცხ.12r-9;* ჰკითხა ძმამან ვინმე ბერსა... ჰრქუა მას ბერმან, ասէ եղբայրն... ասէ ծերունին *მ.ცხ.26r-21.*

ბერვა փչել. հարկանել, շնչել: ჰბერო თუ ნაკუერცხალსა, ალაგზნე ცეცხლი, եթէ փչեսցի կայծ, բորբոքեսցի *ზირ.28,14;* რომელნი-იგი ჰბერვიდეს ნესტუსა რქისასა, დგეს მახლობელად მათსა, որ հարկանէր զփողն եղջերեայ, կայր մօտ առ նոսա *ნეემ.4,18;* ჰბეროს მას ქარმან, շնչէ ի նմա հողմ *ფს.102,16.*

ბერზებულ-ი იხ. ბელზებული.

ბერობა-ჲ ծերակոյտ („მოხუცებულ-ნ-ი"): მოუწოდა... ბერობასა ისრაჱლისასა G, მოუწოდა... მოხუცებულთა ისრაჱლისათა O, կոչեաց... զծերակոյտն Իսրայելի *ლევ.9,1;* მიავლინოს ბერობამან ქალაქისა მისისამან G, მიავლინეთ ყოველთა მათ მოხუცებულთა შორის ქალაქისათა S, առաքեսցեն ծերակոյտ քաղաքի նորա *II შჯ.19,12.*

ბერტყა იხ. განბერტყვა.

ბერძენ-ნ-ი Հոռոմ-ք: იონთაჲ იგი და ბერძენთა სოფელი ჭეშმარიტად ვიცი, զՅունաց աշխարհն եւ զՀոռոմոց քաջ գիտեմ *რიფს.176,20-109,13;* მოვიდენ ბერძენნი და აღჴოცონ ნათესავი ჩუენი, գայցեն Հոռոմք եւ բառնայցեն զազգս մեր *ი.11,48.*

ბერძლ յունարէն (ბერძნულად): წერილ იყო ებრაელებრ, ფრომინებრ და ბერძლ C, էր գրեալ եբրայեցերէն, դաղմատերէն եւ յունարէն *ი.19,20;* ბერძლ იცი-ა? յունարէն գիտե՞ս *საქ.მოც.21,37.*

ბერძულ-ი յունարէն (ბერძნული ენა): იყო წიგნი წერილი მას ზედა ბერძულითა, էր գիր գրեալ ի վերայ նորա յունարէն . . . գրով *ლ.23,38.*

ბერწ-ი ամուլ. անորդի. սկնդիկ (უშვილო): ელისაბეთ იყო ბერწ, Եղիսաբեթ ամուլ էր *ლ.1,7;* იხარებდ ბერწი ეგე, რომელი არა ჰშობდ, ուրախ լեր. ամուլ, որ ոչ ծնանէիր *გალ.4,27; ეს.54,1;* რომელმან დააშენა ბერწი სახლსა შინა, բնակեցուցանէ զամուլն ի տան *ფს.112,9;* იყო ბერწ და არაოდეს ეშვა, էր ամուլ. ոչ երբէք զաւակ արարեալ *ი.მოც.79,15-241,5;* ბერწი არა არს მათ შორის, անորդի ոչ գոյ ի նոսա *ქება 4,2;* უმრავლეს არი-

ან ნაშობნი ბერწისანი მის უფროჲს ქმრიელისა მის, բազում գտանին որդիք սկնդկին առաւել քան զարամբւոյն *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.138-139.*

ბეჭ-ი թիկն. ուս (ზურგი; „მჴარ-ი"): ნარისუევითა ტარიგთა ჩემთაჲთა განტფებოდეს ბეჭნი მათნი, ի կտրոց խաշանց իմոց ջեռան թիկունք նոցա *იობ.31,20;* განაშორნა ტჳრთსა ბეჭნი მისნი, ի բաց արարի ի բեռանց զթիկունս նորա *ფს.80,7;* გარდაასხიან ბეჭთა მათთა და ზურგთა, ի վերայ թիկանց եւ քամակի նոցա արկանէին *მრთ.P.საეკ.უწყ.1219-646;* დადგიან ბეჭთა ზედა კაცთასა C, დადგიან მჴართა ზედა კაცთასა DE, դնեն ի վերայ ուսոց մարդկան *მთ.23,4;* მიყვენ ბეჭნი შენნი და იტჳრთე იგი, խոնարհեցո զուս քո եւ բարձ զնա *ზირ.6,26.*

ბეჭედ-ი մատանի. կնիք. դրոշմ (თითზე წამოსაცმელი, დასასმელი და საცხებელი): რომელსა ეცუას ბეჭედი ოქროჲსაჲ, որ ունիցի մատանի ոսկի *ეპ.იაკ.2,2;* დაჰბეჭდა ბეჭდითა თჳსითა, կնքեաց մատանեաւ նորա *III მფ.21,8;* შეაცუთ ბეჭედი ჴელსა მისსა, տուք զմատանին ի ձեռս նորա *ლ.15,22;* შენ ხარ ბეჭედ ალტეხილებისა მსგავსებაჲ, դու ես կնիք նմանութեան *ეზეკ.28,12;* აღბეჭდნა იგინი საუფლოჲთა მით ბეჭდითა, ետ նոցա ամենեցուն զտէրունական կնիքն *თომა მოც.14,30-389,18;* სულსა მისსა ბეჭედი მიანიჭა, հոգւոյն զդրոշմն շնորհեալ մատուցանէր *მრთ.A.კირ.იერ.-სული წმ.166-385,6;* წიგნი დაბეჭდული სამეფოჲთა ბეჭდითა, հրովարտակ կնքեալ մատանեաւ արքունի *მ.ცხ.423r-488.*

ბეჭთსაშუალ-ი միջնորդն. թիկնամէջ („ბეჭი", შუა ზურგი): ალიხუნა იგინი ბეჭთსაშუალსა ზედა თჳსსა G, აღიმატნა იგი ბეჭთა ზედა თჳსთა S, բարձեալ բերէր զնա ի վերայ միջնորդանց իւրոց *II შჯ.32,11;* ბეჭთსაშუალითა მისითა გფარვიდეს შენ, ի թիկնամէջս իւր ընկալցի զքեզ *ფს.90,4.*

ბზა տօսախ (buxus): ალმოვაცენო ქუეყანასა ურწყულსა... ბზაჲ, բղխեցուցից յանջուր երկրին... զտօսախն *ეს.41,19.*

ბზე յարդ: ბზჱ იგი დაწუას, զյարդն այրեսցէ *მთ.3,12;* ბზე და საზრდელი მაქუს ჩუენ კარაულთა ჩუენთათჳს S, յարդ եւ խոտ կայ իշոց մերոց *მსჯ.19,19;* ლომი, ვითარცა ჴარი, ბზესა ჭამდეს, առեւծ իբրեւ զեզն յարդ կերիցէ *ეს.11,7;* აზილე [თიჴაჲ] ბზითურთ და განაჴმე ვითარცა ალიზი, կոխեա՛ ընդ յարդի եւ կարծրացո քան զաղիւս *მრთ.K.ს.გაბ.-მოც.საჴს.379-67,11.*

ბზიკ-ი պիծակ. ձիաստաց. խարազուլ. մուն („როჯი", ბზიკი, ცხენის მწერი, მუმლი): წარვავლინოთ ბზიკი უწინარჱს შენსა, առաքեցից առաջի քո զպիծակ *გამოსლ.23,28;* მიუვლინა პირველად თქუენსა ბზიკი S, առաքեաց յառաջագոյն քան զձեզ զձիաստացն *ისუ 6.24,12;* არა შჭამოთ... ბზიკი და მსგავსი მისი O, როჯი და მსგავსნი მისნი G, զխարազուլ. եւ որ ինչ նման է նմա *ლევ.11,22;* გამოჰსცა ქუეყანამან ბზიკი, բղխեաց երկիր նոցա մուն *სიბრ.სოლ.19,10.*

ბზინვა-ჲ պաղպաջ. փայլիւն. պալար (აელვება, „ბრწყინვალება"): კაცსა უკუეთუ იყოს ვისმე გარსსა... ბრძჳლი... ბზინვისა ანუ აელვებისაჲ, մարդոյ ուրուք եթէ լինիցի ի մորթ մարմնոյ իւրոյ նշան սպւոյ. կամ պալար. կամ պաղպաջ *ლევ.13,2;* უკუეთუ ბზინვაჲ თეთრი იყოს G, թէ պաղպաջն սպիտակ իցէ *ლევ.13,4;* უკუეთუ ადგილობანსა თჳსსა ეგოს ბრწყინვალება იგი B, უკუეთუ ადგილსა მისსა ეგოს ბზინვაჲ, եթէ անդէն ի տեղւոջ կացցէ փայլիւնն *ლევ.13,23.*

ბივრიტ-ი բիւրեղ (beryllus): ვპოვე თუალი იგი ბივრიტი, իմ գտեալ զակն բիւրեղ *ქ.ცხ.85,12-12.*

ბილწ-ი, პილწ-ი պիղծ. պղծութիւն. ժանտ. ժանտագործ. խառնագնաց. ապականիչ („საძაგელება", „ბინიერი", უწმინდური, „საძაგელი", ცუდი, ნამხდენი): რომელი წინაშე კაცთა მაღლოჳ არს, პილწ არს წინაშე ღმრთისა C, որ առաջի մարդկան բարձր է՝ պիղծ է առաջի Աստուծոյ *ლ.16,15;* ბილწ არს წინაშე უფლისა S, საძაგელება არს წინაშე უფლისა G, պիղծ է այն առաջի տեառն Աստուծոյ քո *II შჯ.24,4;* ბილწ არიან გზანი მისნი ყოველსა ჟამსა, պիղծ են ճանապարհք նորա յամենայն ժամ *ფს.9,26;* ბილწი მჴეცი არს, պիղծ է գազանն *ფიზ.XXVII 7-8;* ბილწი მფრინველი არს, պիղծ թռչուն է *ფიზ.VI 48-54;* რაჟამს იხილოთ ბილწი იგი მოოჴრებისაჲ DE, რაჟამს იხილოთ საძაგელი ოჴრებისაჲ, յորժամ տեսանիցէք զպղծութիւն աւերածին *მრ.13,14;* განჴადე კრებულისაგან ბილწი, հան զժանտն յատենէ *იგ.სოლ.22,10;* ფიცხელსა და ლაღსა ბილწ ჰრქჳან, խիստն եւ յանդուգն եւ հպարտն՝ ժանտ կոչին *იგ.სოლ.21,24;* მივსცნე... ბილწთა ქუეყანისათა ტყუედ, մատնեցից... ժանտագործաց երկրի յաւար *ეზეკ.7,21;* უკუეთუ შვეს მან ძჱ ბილწი, დამთხეველი სისხლისაჲ, եթէ ծնանիցի որդի խառնագնաց, արիւնահեղ *ეზეკ.18,10;* ვპოვეთ კაცი ესე ბილწი, գտաք զայրս զայս ապականիչ *საქ.მოც.24,5.*

ბილწად ზზ. խառնակ (საძაგლად): ბილწად და არაწმიდად შევჰრაცხო ყოველი კაცი, մի՛ զոք խառնակ կամ անսուրբ ասել ի մարդկանէ *საქ.მოც.10,28.*

ბილწად სავსე պղծալից (უწმინდურებით სავსე): ბილწად სავსჱ თხლჱ შეზავებული გუ-

ლისთქუმაჲ, զպղծալից զմրրախառն ցանկութիւն *ფიზ.XIV 34-37.*

ბილწება-ჲ պղծութիւն. աղտեղութիւն. գիջութիւն. պակշոտութիւն. արատ. շռայլութիւն („არაწმიდება", „ნაბილწვარი", უწმინდურება, საძაგელება, გარყვნილება, ბიწი): ნუმცა იპოვების თქუენ თანა წიდოვნებაჲ და ბილწებაჲ, մի՛ գտցի ի ձեզ աղտեղութիւն եւ պղծութիւն *I ეზ.1,4;* ნუ იქმთ მაგას საქმესა ბილწებისასა, რომელ მოვიძულე, մի՛ գործէք զիրս պղծութեանդ այդ որիկ զոր ատեցի *იერ.44,5;* არა შესუარულ ხარ ბილწებითა, ոչ ես շաղախեալ պղծութեամբ *მარკ.248r-192,7;* ბილწებით განჰხრწნნიან, աղտեղութեամբ ապականիցեն *ფს.თარგ. 152,29-31;* შინაგან გულისაგან გამოვლენ... ბილწებანი (არაწმიდებანი DE), ի ներքուստ ի սրտէ մարդկան... ելանեն... գիջութիւնք *მრ.7,22;* ყოველნივე სცთებოდეს... ბილწებითა, ամենեքեան սխալէին... էր նաւաբեկութիւն... պակշութեան *მრთ.K.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 369-261,22;* შესცოდეს მას ნაშობთა მათ ბილწებისათა S, შესცოდეს მას შვილთა ნაბილწვართა G, մեղան եւ ոչ նմա որդիք արատոյ *II შჯ.32,5;* ღვნისაგან... არს მთრვალობაჲ და ბილწებასა იქმს, գինտյ որ արբեցութիւն եւ շռայլութիւն գործէ *ვარ.808-373,21.*

ბილწ ქმნა պղծել (უწმინდურად გახდომა): ბილწ იქმნნეს იგინი უშჯულოებითა მათითა, պղծեցան յանօրէնութեան իւրեանց *ფს.13,1.*

ბინიკ-ი ժողով բանակաց (კრებული; ბანაკი): ვითარცა მკალმან ბინიკი დაიდვის, իբրեւ զժողովս բանակաց մարախոյ դնէ զնա յերկրի *ზირ.43,19.*

ბირება հրապուրել. յորդորել. սադրել („აღძრვა", მოხიბლვა, მიმხრობა, დარიგება, დაყოლიება): მაშინ აბირნეს ვინმე კაცნი, რომელთა თქუეს, յայնժամ հրապուրեցին արս ոմանս ասել *საქ. მოც.6,11;* აბირა იგი გოთონიელ, ცოლი თვსი, რაჲთა სთხოოს მამასა თვსსა აგარაკი M, აღძრა იგი გოთონიილმან თხოად მამისაგან თვსისა აგარაკი G, յորդորեաց զնա Գոդոնիէլ խնդրել ի հօրէ իւրմէ ագարակ *მსჯ.1,14;* ბირებითა ნახარართაჲთა ინებეს მოკლვაჲ დიდისა ორთანესი, ի սադրելոյ նախարարացն կամեցան սպանանել զմեծն Վրթանէս *არსტ.66,25.*

ბირთუ-ი գնդակ. կծիկ. խնձոր (გუნდა, გორგალი): ბირთუნი და შროშანნი [სასანთლისანი] მისგანვე იყვნენ, գնդակքն եւ շուշանքն անդստին ի նմանէ իցեն *გამოსლ.25,31;* ბირთვ ერთი თმაჲ სთუნლით დაუდვა, կծիկ մազոյ եդ ի սնարէ *I მფ.19,13;* ბირთვ ოქროჲსაჲ მძივსა სარდიონსა, ոսկի խնձոր ընդ սարդիոն յեռեալ *იგ.სოლ.25,11.*

ბირთვს სახე գնդաձեւ (გუნდისებრი): მომრგუალე არს [გრძლაბი] ბირთვს სახჱ ხატითა, գնդաձեւ կերպարանօք *ფიზ.XVII 2.*

ბირილიონ-ი იხ. ბვრილიონ-ი.

ბისონ-ი, ბვსონ-ი բեհեզ. բեհեզեայ („ზეეზი", სუფთა ტილო, ბიაზი): იმოსებოდა ძოწეულითა და ზეეზითა C, იმოსებოდა ძოწეულითა და ბისონითა DE, ագանէր բեհեզս եւ ծիրանիս *ლ.16,19;* შეჰმოსა სამოსელი ბისონი, զգեցոյց նմա պատմուճան բեհեզեայ *დაბ.41,42;* იაკინთჱ და ძოწეული და მეწამული მრჩობლი და ბისონი ძახილი, կապուտակ եւ ծիրանի եւ կարմիր կրկին եւ բեհէզ ծանեալ *გამოსლ.25,4;* შეგარტყ შენ ბისონი, ածի ընդ մէջ քո բեհեզ *ეზეკ.16,10;* ბვსონი ეგვპტით ჭრელებული გიქმნეს შენ სარეცელად O, բեհեզ ընդ դիպակի գործեցաւ քեզ ի պաստառս յԵգիպտոսէ *ეზეკ.27,7.*

ბისონისა(ჲ) բեհեզեղէն (სუფთა ტილოსი, ბიაზეული): დავითს შეემოსა სამოსელი ბისონისაჲ, Դաւիթ զգեցեալ էր պատմուճան բեհեզեղէն *I ნშტ.15,27.*

ბიც-ი աղտաղտուկ (მარილიანი, მლაშე): შექმნა ქუეყანაჲ ნაყოფიერი ბიცად, արար զերկիրն պտղաբեր յաղտաղտուկս *ფს.106,34.*

ბიცოან-ი աղտաղտուկ („მარილოვანი"): დაეშჱნოს იგი ბიცოანსა ქუეყანასა (უდაბნოსა J), ქუეყანასა J მარილოვანსა, բնակեսցէ յաղտաղտուկս անապատի. յերկիր աղտաղտուկ *იერ.17,6.*

ბიწ-ი բիծ. արատ. պարսաւանք (ლაქა, ზადი; ძაგება): ბიწ ბოროტ არს კაცისათვს ცილისა სიტყუაჲ, չար բիծ ի մարդ ստութիւն *ზირ.20.26;* ბიწი არა არს შენ თანა, արատ ինչ ոչ գոյ ի քեզ *ქება 4,7;* ნუ შეამთხუევ ბიწსა დიდებულებასა შენსა, մի՛ տար պարսաւանս ի փառս քո *ზირ.30,24.*

ბიწიერ-ი բծկան („ბილწი", ლაქიანი, ზადიანი): შეგინებულნი და ბიწიერნი იშუებენ სიყუარულსა შინა მათსა, შეგინებულნი და ბილწნი იშუებენ საცთურსა შინა მათსა, բծկանք. արատաւորք. փափկացեալք ի պատիրս իւրեանց *II ეპ.პეტრ.2,13.*

ბიჭ-ი փշրանք („ნაბიჭი", ნამცეცი): ტაბლასა ქუეშე ჭამედ ბიჭისაგან შვილთაჲსა DE, ტაბლასა ქუეშე ჭამედ ნაბიჭსა ყრმათასა C, ի փշրանաց սեղանոյ մանկանցն կերակրին *მრ.7,28.*

ბიჯება-ჲ քայլել: ბიჯებით გარდააბიჯიან, քայլելով քայլեն եւ անցանեն *I მფ.5,5.*

ბმა ունել. ածել („დამტკიცება", პყრობა; რტყმა): არა უბნ მათ ძირ C, არა დამტკიცებულ არიედ ძირნი მისნი DE, ոչ ունին արմատս յանձինս *მრ. 4,17;* არა ცუდად ჴრმალ აბს, ոչ եթէ վայրապար ածեալ է սուսեր ընդ մէջ *ჰრომ.19,4.*

ბმული იხ. ეზობმული.

ბნდვნვა იხ. მბნდვნვარე.

ბნევა ցրուել (გაფანტვა): გულის სიტყუანი ჩემნი იბნევიან, խորհուրդք իմ ցրուին *მ.ცხ.200v-213.*

ბნელ-ი խաւար. խաւարին. խաւարային. խաւարչուտ. խաւարուտ. անլոյս (ბნელი, უსინათლო): რომელი სხდა ბნელსა, որ նստէր ի խաւարի *მთ.4,16;* დადვა ბნელი საფარველად მისა, եդ զխաւար ի ծածկոյթ իւր *ფს.17,12;* მოგცნე შენ საუნჯენი ბნელისანი, տաց քեզ զգանձս խաւարինս *ეს.45,3;* უკუეთუ თუალი შენი ბოროტ იყოს, ყოველი გუამი შენი ბნელ იყოს, երբ ակն չար է. եւ մարմինն խաւարին եղիցի *ლ.11,34;* ბნელისა წყალნი ღრუბელთა შინა ჰაერისათა, խաւարային ջուրք մինչեւ յամպս օդոց *ფს.17,12;* შევიდეს სახლსა მას ბნელსა, մտանէր ի խաւարչուտ տունն *თომა მოც.16,9-392,11;* გინა თუ ბნელსა შინა ვალნ, եւ ընդ խաւարուտ գնայ *I ეზ.4,23;* თავი თჳსი მისცა... შესაყენებელთა ბნელთა, զանձն տուեալ... արգելանաց անլուսից *არსტ.62,14-27.*

ბნელ ყოფა նսեմանալ (დაბნელება): ბნელ იყოს თქუენდა მისნობისაგან, նսեմասցի ձեզ յըղձութենէ *მიქ.3,6.*

ბნეულება იხ. განბნეულება.

ბობღან-ი թմբուկ (დაირა, დაფი): წარმო-მცა-გგზავნე შენ სიხარულითა და სახიობითა, ბობღნითა და ქნარითა, առաքէի զքեզ ուրախութեամբ եւ արուեստականօք թմբկաց եւ քնարաց *დაბ.31,27;* ასული მისი გამოვიდოდა შემთხუევად მისა ბობღნებითა და მძნობრითა, ահա դուստր իւր ելանէր ընդ առաջ նորա թմբկօք եւ պարուք *მსჯ.11,34;* შესხმითა ნოვაგითა და წინწილაჲთა (წინწილითა O) და ბობღნითა, երգովք. նուագարանօք. ծնծղայիւք եւ թմբկօք *ნეემ.12,27;* მოიღო ბობღანი და გამოილო კრებულთა თანა მემღერთა, դարձեալ առցես զթմբուկ քո. եւ ելցես ընդ ժողովս խաղալկաց *იერ.31,4.*

ბობღნა იხ. მბობღნარი.

ბოკელ-ი շօթ (ზეთიანი პური, ნაზუქი): სამინდოჲ შესუარული ზეთითა ბოკელთა თანა G, նաշիհ զանգեալ իւղով. շօթիւք *ლევ.7,12.*

ბოკლება იხ. განბოკლება.

ბოლო վերջ. յետոյք. տտուն (ბოლო, უკანა, კუდი): მოგკუეთა ბოლოჲ შენი, կրճատեաց զվերջն քո *II შჯ.25,18;* იგი იყოს თავ შენდა, ხოლო შენ იყო მისა ბოლო, նա եղիցի գլուխ եւ դու եղիցի վերջ *II შჯ.28,44;* იყვნეს თავნი მათნი გამართ და ბოლოები მათი შემართ, յետոյքն իւրեանց ի ներքոյ *II ნშტ.4,4;* ვერ მოიღონ ერთი ქეცი ბოლოჲსა მისისაჲ, ոչ բարձցեն թեփ մի ի տտնոյ նորա *იობ.40,26;* ალჰმართა ბოლოჲ მისი, ვითარცა საროჲ, կանգնեաց զտտուն իւր իբրեւ զնոճի *იობ.40,12.*

ბოლოჲთ კერძო յետին կողմն. յետուստ կողմանէ (უკანა მხარე): ბოლოჲთ კერძოჲ იგი დაირღუევოდა სიმძაფრითა მით, յետին կողմն քակէր ի բռնութենէն *საქ.მოც.27,41;* ბოლოჲთ კერძო ნავისა მის გარდასთხინეს ოთხნი კავნი, յետուստ կողմանէ ընկեցին խարիսխս չորս *საქ.მოც.27,29.*

ბომონ-ი բագին. մեհեան. մեհենատուն. սեղան („ბაგინი", კერპის ტაძარი, საკურთხეველი): ვპოვე ბომონი, գտի բագին մի *საქ.მოც.17,23;* დააქციენით ბომონნი მათნი G, ბაგინები მათი დაამჴვთ M, կործանեսջիք զբագինս նոցա *II შჯ.12,3;* ალიხუნენ ბომონნი ონისანი, բարձցին մեհեանքն Ովնայ *ოვსე 10,8;* რომელი დადგრომილ იყო ბომონსა მას შინა არტემისსა, որ դադարեալն էր ի մեհենատանն Արտեմիդի *ი.მოც.66.9-212,11;* ალჰმართა ბომონი ბაალისა სახლსა შინა საძაგელებისასა, կանգնեաց սեղան Բահաղու ի տան գարշելեաց *III მფ.16,32;* ეკალნი და კუროჲსთავნი ალმოსცენდენ ბომონთა მათთა თანა, փուշ եւ տատասկ բուսցի ի սեղանս նոցա *ოვსე 10,8.*

ბორბალ-ი ზდ. մրրիկ. ուռուցիկ („ნიავქარი", გრიგალი, ქარიშხალი): იყო... ბორბალი ქარისაჲ DE, იყო... ნიავქარი ქარისა დიდისაჲ C, լինէր մրրիկ մեծ հողմոյ *მრ.4,37;* იწყო (ქროლად Ղ) მას თანა ქარმან ბორბალმან, անկաւ զնովաւ հողմ ուռուցիկ *საქ.მოც.27,14.*

ბორგა մոլեգնել. մոլել. մոլորել („ცბა", შეშლა ჭკუაზე, გაგიჟება, შეცდომა): ეშმაკი არს მის თანა და ბორგის C, ეშმაკეულ არს და ცბის DE, դեւ գոյ ի նմա եւ մոլեգնի *ი.10,20;* ჰბორგი პავლე, մոլիս Պաւղէ *საქ.მოც.26,24;* ნუ ჰბორგით თქუენცა სიბორგილისა მაგისისა მსგავსად, մի՛ մոլորիք եւ դուք զմոլորութիւն նորա *ფილკტ.143,28–452,21;* არა ვბორგი, მეფე, ոչ մոլորեցայ. թագաւոր *ანდ.-ანატ.310-30,2.*

ბორგნეულ-ი մոլեգնոտի. մոլի. մոլեգին („შეცთომილი", შეშლილი, გაცოფებული): დამართ ისტუენ, ვითარცა ბორგნეული, ի խոնարհ նայիս... այլ նմանեալ ես մոլեգնոտւոյ *თეკ.97,6-96,26;* შეცთომილი მოვედ აქა და ბორგნეულმან მან იწყო ჴმობად, մոլորեալ եկի աստ... իսկ մոլին այն լայր եւ գոչէր *მ.ცხ.150r-166;* ჴელ-ყოფისა მისგან ბორგნეულისა მის დედაკაცისა ყოვლადვე ვერ განევლტოდის ცოდვასა, որպէս զի... ի ձեռնամերձ լինելոյն մոլեգին կնոջն ոչ կարիցէ զերծանել ի մեղացն *მ.ცხ.127v-145;* დამჴსენ ბორ-

გნეულთა ცოდვათა ჩემთა, լոյծ զիս ի մոլի մեղաց իմոց *მ.ცხ.101v-111.*

ბორვალ-ი բուրուառ (საცეცხლური): ნარიღო ბორვალები იგიცა და ნედები იგი ოქროჲსაჲ, զբուրուառսն եւ զափսեայսն զարծաթիս եւ զոսկիս առ *IV მფ.25,15.*

ბორკილ-ი կապանք. ոտնակապ. շղթայ („საკრველი", ბორკილი, ფეხის საკრველი, ჯაჭვი): შეკრეს იგი ბორკილითა რვალისაჲთა M, შეკრეს იგი საკრველებითა რვალისაჲთა G, կապեցին զնա երկաթի կապանօք *მსჯ.16,21;* შებორკილეს ბორკილითა, կապեցին կապանօք *II ნშტ. 33,11;* ჯაჭვთა და ბორკილითა შეკრულ იყო იგი DE, ոտնակապօք եւ շղթայիւք կապելոյ *მრ.5,4;* განჰმზადენ ფერჴნი შენნი ბორკილსა მისსა, մոյծ զոտն քո յոտնակապս նորա *ზირ.6,25;* შეკრა იგი ბორკილითა რვალისაჲთა, կապեաց զնա պղնձի շղթայիւք *იერ.39,7;* დაამდაბლნეს ბორკილითა ფერჴნი მისნი Ⴂ, დაამდაბლნეს ბრკოლითა ფერჴნი მისნი Ⴀ, խոնարհ արարին ի կապանս զոտս նորա *ფს.104,18.*

ბორობან-ი, ბურობანი տերեւախիտ, անտառախիտ. հովանաւոր (ფოთლებხშირი, ხშირი ტყე, დაბურული): რტონი ხისანი ბორობანნი G, რტონი ხეთა ბორობანთა B, ոստս ի տերեւախիտ ծառոց *ლევ.23,40;* აჰმართნეს ძეგლნი... ყოველსა ხესა ქუეშე ბორობანსა, կանգնեցին իւրեանց արձանս... ի ներքոյ ամենայն անտառախիտ ծառոց *IV მფ.17,10;* ვითარცა მაღნარნი ბურობანნი Fr, ვითარცა მაღნარნი ბორობანნი G, ვითარცა მთანი მაგრილობელნი B, իբրեւ զանտառս հովանաւորս *რიცხ.24,6.*

ბოროტ-ი չար. դժնդակ. ժանտ. վատ. չարութիւն. չարիք. չարչարանք („უკეთური", ცუდი, საძაგელი, საზიზღარი; „უკეთურება", „მედგრობა"; „სიბოროტე", „ძჳრი"): რაჲ ბოროტი უქმნიეს ამას DE, რაჲ ძჳრ უქმნიეს ამას? C, զինչ չար արար սա *ლ.23,22;* ბოროტნი იგი ბოროტად წარწყმიდნეს DE, უკეთურნი იგი უკეთურადცა წარწყმიდნეს C, զչարսն չարաւ կորուսցէ *მთ.21,41;* რომელი თავისა თჳსისათჳს ბოროტ იყოს, მან სხუასა ვითარ კეთილი უყოს? ոչ չար է իւրում անձինն, ո՞ւմ լիցի բարի *ზირ.14,5;* ნუ იქმ ბოროტსა, რაჲთა არა გეწიოს ძჳრი, մի՛ առնիցես չար, եւ ոչ հասանիցէ քեզ չար *ზირ.7,1;* დედოფალმან ბოროტმან მონანი და მონაგებნი ტყუედ წარსცა, իբրեւ տիկին դժնդակ եւ զգերեալս մատնեաց *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ. -27,19;* ნათესავი ბოროტი, սերմն ժանտ *ეს.1,4;* არარაჲ არს უძჳრეს ჩუეულებისა ბოროტისა, ոչ ինչ չար իցէ քան զվատ սովորութիւնն *მ.ცხ.100v-110;* გულისსიტყუანი ბოროტნი გამოვლენ DE, ზრახვანი უკეთურნი გამოვლენ C, խորհուրդք չարութեան ելանեն *მრ.7,21;* არარას ბოროტსა ვჰპოვებთ კაცისა ამის თანა, ոչ ինչ չարութիւն գտանեմք յառնս յայսմիկ *საქ.მოც.23,9;* იქმ ჩემდა მომართ ბოროტსა და მბრძავ მე S, ჰყოფ ჩემ თანა უკეთურებასა წყობის-ყოფითა ჩემდამო G, առնես ընդ իս չարութիւն տալ ընդ իս պատերազմ *მსჯ.11,27;* ყოფით ვყო მათ თანა ბოროტი S, ვჰყოფ მე მათ თანა მედგრობასა G, արարից ընդ դոսա չարութիւն *მსჯ.15,3;* არს ბოროტი, რომელი ვიხილე მზესა ამას ქუეშე, է չարութիւն զոր տեսի ի ներքոյ արեգական *ეკლ.6,1;* გამოიღის ბოროტი, հանէ զչարիս *მთ.12,35;* მოწევნულ არს ბოროტი მათ ზედა S, მოწევნულ არს მათ ზედა სიბოროტე G, հասեալ են ի վերայ նոցա չարիք *მსჯ.20,34;* მოიღე... ეგრევე ძჳრნი იგი C, მოიღე... ეგრეთვე ბოროტი DE, ընկալար... նոյնպէս զչարչարանս *ლ.16,25.*

ბოროტად չարաչար. դժնդակապէս, չարեաւ (ძლიერ ცუდად, უკეთურად): ბოროტად ეშმაკეულ არს, չարաչար այսահարի *მთ.15,22;* ბოროტად ატკივნოს მას, դժնդակապէս չարչարեսցէ զնա *მრთ.A.ბას.კეს.-სასუმლ.198;* თუმცა კეთილად მოკუდა და არა ბოროტად, երանի թէ բարեաւ եւ ոչ չարեաւ [մեռանի] *ფოკ.340v-494,11.*

ბოროტება-ჲ չարչարել (ტანჯვა): *ეკლ.8,9.*

ბოროტისა სენისა მოდგამობა չարախտակցութիւն *მრთ.A.ბას.კეს-მარხ.53v-255.*

ბოროტის დადება տարագիր առնել („დათრგუნვა"): ზაკუვისა მათისათჳს დასდევ მათთჳს ბოროტი Ⴂ, ზაკვისა მათისათჳს დასთრგუნენ იგინი Ⴀ, վասն նենգութեան նոցա տարագիր արասցես զնոսա *ფს.72,18.*

ბოროტის თქუმა չարախօսել, բամբասել („ძჳრის სიტყუა", გაკილვა): რომელმან ბოროტი თქუას მამისათჳს DE, რომელი ძჳრს იტყოდის მამისათჳს C, որ չարախօսեսցէ զհօրէ *მრ.7,10;* რომელმან ბოროტი თქუას მამისათჳს, გინა დედისათჳს, სიკუდილით მოკუედინ, որ բամբասեսցէ զհայր իւր կամ զմայր իւր մահու մեռցի *გამოსლ.21,17.*

ბოროტისმეტყუელება-ჲ չարախօսութիւն (ავენიანობა): ვის ულირს არა განრისხებაჲ შენუხებასა ზედა მოყუსისასა და ბოროტისმეტყუელებასა, որպէս արժան է ոչ բարկանալ ի վերայ տրտմութեան ընկերին չարախօսութեան *მ.ცხ.59v-49.*

ბოროტისმოქმედ-ი չարագործ. չարարուեստ („ძჳრისმოქმედი"): უკუეთუმცა არა იყო ბოროტისმოქმედი, არამცა მიგეცით შენ ეგე DE, არა

თუმცა ძჳრისმოქმედ იყო კაცი იგი, არამცა მიგეცით იგი შენ C, եթէ չէր չարագործ այրն այն, ապա ոչ մատնէաք զնա քեզ *ი.18,30;* ბოროტისამოქმედსა სულსა არა შევიდეს სიბრძნჱ, յանձն չարարուեստ իմաստութիւն ոչ մտցէ *სიბრ.სოლ.1,4.*

ბოროტისმყოფელ-ი որ չարչարիցէ *(ეს.50,9),* չարարար: რაოდენიცა რაჲ ძჳრი მიაგო ბოროტისმყოფელსა შენსა, ყოველივე დასაბრკოლებელ შენდა იქმნეს ჟამსა ლოცვისასა, որքան չար հատուցանես չարարարին քո եւ նորա ամենեքեան գայթակղութիւն քեզ լինիցին յաղօթս քո *მ.ცხ.304v-330.*

ბოროტისმოძულე չարատեաց (ავის მოძულე): ბოროტისმოძულე არს იგი, այր չարատեաց է նա *მ.ცხ.259v-275.*

ბოროტის-ყოფა չարչարել. անօրինել. չար առնել. վնասել. զչարել („ძჳრის(ა)-ყოფა", „განბოროტება", „ჭირ(ვ)ება", „ბოროტის ქმნა, ვნება"): დაიმონონ იგი და ბოროტსა (ძჳრსა L) უყოფდენ, ծառայեցուսցեն զնա եւ չարչարեսցեն *საქ.მოც.7,6;* ბოროტსა უყოფს ერსა შენსა, չարչարեաց զժողովուրդն *გამოსლ.5,23;* არცა ბოროტი უყავ არცა ერთსა მათგანსა, ոչ զոք ի նոցանէ չարչարեցի *რიცხ.16,15;* ბოროტს უყოფდენ ასურთა B, განაბოროტონ ასურ G, აჭირონ ასურს Fr., չարչարեսցեն զԱսուր *რიცხ.24,24;* ძლიერმან ბოროტი მიყო მე S, ძლიერმან განმაბოროტა მე G, բաւականն չարչարեաց զիս *რუთ.1,21;* ბოროტი უყავ ერსა მას, չարչարեցեր զժողովուրդս *ფს.43,3;* განვიზრახე ბოროტის-ყოფად თქუენდა, խորհեցայ չարչարել զձեզ *ზაქ.8,14;* რომელსა ესენი ბოროტსა მიყოფენ მე, զոր դոքայդ անօրինեն զինէն *დან.13,43;* ხადიან შემწედ თჳსა და ბოროტის-ყოფად მავნებელთა მათ მისთა, կոչէ յօգնութիւն իւր եւ խնդրէ չար առնել չարարարաց իւրոց *მ.ცხ.79v-91;* არა შემძლებელ არს ეგე ბოროტისა ყოფად, ոչ ինչ կարէ վնասել քեզ *ფილკტ.155,14-468,6;* არცა ბოროტ არს, ոչ զչարի *თომა 15,30-391,3;*

ბოროტ(ის) ჩენა չար թուել (უკეთურად, ცუდად მიჩნევა): ბოროტ უჩნდა წინაშე ღმრთისა საქმჱ ესე, չար թուեցաւ առաջի Աստուծոյ գործն *დაბ.38,10.*

ბორცუ-ი բլուր: ბორცუნი დამდაბლდენ, բլուրք խոնարհեսցին *ლ.3,5;* შეკრიბეს ლოდები და აღადგინეს ბორცჳ, կուտեցին քարինս եւ արարին բլուր *დაბ.31,46.*

ბორჯღლედ-ი երկճիւղ („მარჩბივი"): მეფე გაისაჲ დამოჰკიდეს ძელსა ბორჯღლედსა S, მეფე გაისაჲ დამოჰკიდა ძელსა ზედა მარჩბივსა G, զթագաւորն Գայեայ կախեաց զերկճիւղ փայտէ *ისუ 6.8,29.*

ბოსელ-ი դադար. վանք (ბაკი, პირუტყვთ სადგომი): ბოსლები ცხოვართაჲ უშენოთ აქა საცხოვართა ჩუენთა, դադար ոչխարաց մերոց շինեսցուք եւ անասնոց մերոց *რიცხ.32,16;* გამოგიყვანე შენ ბოსლისა მისგან სამწყსოთა მათგან ცხოვართაჲსა, առի զքեզ ի վերջէ վանաց հովուացն *I ნშტ.17,7.*

ბოსტან-ი դրախտ. պարտէզ (ბაღი): რომელ-იგი არს მცველ ბოსტნისა მის სამეუფოჲსაჲ, որ է պահապան դրախտին արքունի *ნეემ.2,8;* შეიყვანა ბოსტანსა თჳსსა და დასხნა, տարաւ զնոսա ի պարտէզն իւր. նստան *ანან.42r-339,32;* ყავ სიყუარული, და გვედია ბოსტანი ჩემი, ვიდრე მოსლვადმდე ჩემდა, արասցես սէր եղբայր եւ յանձն առցես զպարտէզ իմ մինչեւ եկիցես *მ.ცხ.96r-106;* პოვა ბოსტანი თჳსი კოლტისაგან ღორთაჲსა განრყუნილ და იავარ-ქმნილ, եգիտ զպարտէզն զի խահրեալ եւ կիզեալ էր յերեմակէ խոզից *მ.ცხ.96r-106.*

ბოსტნოან-ი պարտէզ (ბაღი, ბაღჩა): შეჰგავს მონაზონსა, რაჲთა არა მოცალე იყოს... არცა წყაროებისათჳს კეთილად აღმომდინარისა, ანუ სამოთხეთათჳს და ბოსტნოანთა და ფერად-ფერადთათჳს მხალთა, պարտ է կրօնաւորի. զի մի՛ պարապեսցի... ոչ գեղեցկաքուղխ աղբերաց կամ դրախտից եւ պարտէզաց եւ բազմազանս բանջարաց *მ.ცხ.79r-90.*

ბოყინი იხ. აღმობოყინება.

ბოცომკალ-ი գրուիճ (წვრილი კალია): განვიდეს ვითარცა ბოცომკალნი, խաղաց իբրեւ զգրուիճ *ნაუმ 3,17.*

ბოძ-ი մասն (ნაწილი, წილი, საჩუქარი): მიიღებდეს ბოძსა კაცად-კაცადი მისგან, առին իւրեանց մասունս ի նմանէ *დაბ.43,34.*

ბრალ-ი յանցանք. յանցութիւն. յանցումն. պատճառ. վնաս. մեղք. մեղադրութիւն. անիրաւութիւն. իր („ცოდვა", „შეცოდება", დანაშაული; მიზეზი, უსამართლობა, ზიანი; ბრალდება): უკუეთუ ვინმე დაეპყრას კაცი რომელსამე ბრალსა, եթէ... ըմբռնեսցի ոք ի ձէնջ յինչ եւ իցէ յանցանս *გალატ.6,1;* ბრალისა მისთჳს შენიროს ღმრთისა ვერძი, ընդ յանցանաց իւրոց մատուսցէ տեառն խոյ *ლევ.6.6;* მოჰგუაროს ბრალისა მისისათჳს... ვერძი ბრალისაჲ G, შესწიროს უფალსა შეცოდებისა მისთჳს... ვერძი შეცოდებისათჳს Pb., մատուսցէ ընդ յանցանացն իւրոց... խոյ յանցանաց *ლევ.19,21;* რაჲ არს ბრალი ეგე, რომელ იბრალეულეთ ნი-

ნაშე ღმრთისა G, რომელ არს ცოდვაჲ ესე, რომელ სცოდეთ წინაშე ღმრთისა? S, զի՞նչ են յանցանք այդքիկ զոր յանցեայք առաջի տեառն *ისუ 6.22,16;* ვერ ესწორების ამას შეცოდებასა სხუაჲ ბრალი და შეცოდებაჲ, ոչ համեմատեն այսմ յանցանաց այլ յանցանք եւ կամ մեղք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103,20-32,6;* რომელსა თანა არცა ერთსა ბრალსა ვჰპოებ, ոչ մի ինչ յանցանս գտի ի դմա *ანან.199,11-327,16;* მიიყვანოს ვერძი უბიწოჲ... ბრალისათჳს მღდელისა მიმართ G, ածցէ խոյ անարատ... վասն յանցութեանն առ քահանայն *ლევ.5,18;* რომლისა ბრალისათჳს ესრჱთ ჴმობენ მისთჳს? վասն որոյ յանցման այնպէս աղաղակէին զնմանէ *საქ.მოც.22,24;* მე არცა ერთსა რას ბრალსა ვჰპოებ მაგის თანა C, ես եւ ոչ մի ինչ պատճառս գտանեմ ի նմա *ი.18,38;* არას ვჰპოებ ბრალსა კაცისა ამის თანა, չգտանեմ ինչ վնաս յառնս յայսմիկ *ლ.23,4;* მინდა გულისხმის-ყოფად ბრალი იგი, կամեցայ գիտել զվնասն *საქ.მოც.23,28;* მძიმესა ბრალსა დასდებდეს, ծանր վնասս դնէին *საქ.მოც.25,7;* უთხრას კაცსა ბრალი თჳსი, պատմեսցէ մարդոյ զվնաս իւր *იობ.33,23;* არცა ერთსა ბრალსა ვჰპოებ კაცისა ამის თანა, ոչ ինչ մեղս գտանեմք յառնդ յայդմիկ *ანან.196,16-321,1;* ბრალი ჩემ ზედა პოვა, մեղադրութիւն եգիտ զինէն *იობ.33,10;* მრავალი ბრალი აღუწერიეს შენთჳს, բիւրապատիկ մեղադրութիւն գրէ ի վերայ քոյ *ფილკტ.136,12-442,27;* რაჲ პოვეს ჩემ თანა ბრალი? զի՞նչ գտին յիս անիրաւութիւն *საქ.მოც.24,20;* რომლისა ბრალისათჳს შეახო მას? վասն որոյ իրաց մերձեցաւ ի նա *ლ.8,47.*

რომლისა ბრალისათჳს վասն որոյ: რომლისა ბრალისათჳს მიეცნეს მამანი ჩუენნი ბაბილონელთა მახჳლსა და მიმოტაცებასა, վասն որոյ մատնեցան ի սուր եւ ի յափշտակութիւն հարքն մեր *ივდით.8,18.*

ბრალება յանցանել, մեղադրել, մեղադիր լինել, մեղադիր եղանել, մեղք դնել, բամբասել, ամբաստանել, ամբաստան լինել („ცთომა", „შეცოდება", დანაშაულის ჩადენა, ბრალდება, დანაშაულება): არა ბრალი ბრალაა შენაჩუენებისაგან? არა... ცთომით სცთა შესაჩუენებელისა მისგან M, ոչ... յանցեաւ յանցանս ի նզովից անտի *ისუ 6.22,20;* უკუნ სცეს, ვის-იგი უბრალა G, მისცეს, ვის-იგი შესცოდა Pb., տացի այնմ, որում յանցեաւն *რიცხ.5,7;* განკითხვადმდე ნუ აბრალებ კაცსა, մինչչեւ քննեալ իցէ, մի մեղադրես *ზირ.11,7;* აბრალებდეს კაცი თჳთ თავსა თჳსსა, մեղադիր լիցի մարդ *იობ.33,27;* წინაჲსწარვე ვაბრალებთ ურიათა, յառաջագոյն իսկ մեղադիր եղեաք հրէից *ჰრომ.3,9;* რაჲსა-ღა მაბრალებს მე? մեղ եւ՞ս զի դնէ *ჰრომ.9,19;* აბრალებს მათ და იტყჳს, բամբասէ զնոսա եւ ասէ *ჰებრ.8,8;* რომლისათჳს აბრალებდეს მას, վասն որոյ ամբաստանէին զդմանէ *საქ.მოც.23,28;* აბრალებდედ ურთიერთას, ամբաստան լիցին զմիմեանց *საქ.მოც.19,38.*

ბრალეულ-ი յանցաւոր, վնասակար, դատապարտ („გარდამავალი", დამნაშავე, დამზარალებელი, განსაკითხავი): ბრალეულად შევჰრაცხენ ყოველნი ცოდვილნი ქუეყანისანი Ⴂ, გარდამავალად შევჰრაცხენ ყოველნი ცოდვილნი ქუეყანისანი Ⴈ, յանցաւորս համարեցայ զամենայն մեղաւորս երկրի *ფს.118,119;* ბრალეულთა განუტევებდ (განუტევებდით O), զվնասակարս արձակէիր *დან.13,53;* ბრალეული, դատապարտ *მრთ.A.ანტ.დ.86-62,36.*

ბრალეულად ჰყრობა ի կշտամբութեան ունել (ბრალდებულად მიჩნევა): თავთა თჳსთა დაშჯიდეს და ბრალეულად ეჰყრა, զանձինս իւրեանց ի կշտամբութեան ունէին *მრთ.S,ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,10-38,18.*

ბრალეულება յանցանել (დანაშაულის ჩადენა): რაჲ არს ბრალი ეგე, რომელ იბრალეულეთ წინაშე ღმრთისა? G, რომელ არს ცოდვაჲ ესე, რომელ სცოდეთ წინაშე ღმრთისა? S, զի՞նչ են յանցանք այդքիկ զոր յանցեայք առաջի տեառն *ისუ 6.22,16.*

ბრალეულ ყოფა պարտաւոր առնել (დამნაშავედ მიჩნევა, დასჯა): სისხლსა მას უბრალოსა ბრალეულ ჰყოფდეს, զարիւն անբիծ պարտաւոր առնէին *ფს.93,21.*

ბრალ(ის)-ბმა մեղ լինել (დანაშაულის ქონება): უკუეთუმცა ბრმა იყვენით, არამცა ბრალ-გება C, უკუეთუმცა ბრმანი იყვენით, ცოდვაჲმცა არა გაქუნდა DE, եթէ կոյրք էիք, ոչ էր ձեր մեղ *ი.9,41.*

ბრალის დადება բամբասել (ბრალდება): მტყუვრად გამოაჩინნა, რომელთა-იგი ბრალი დასდვეს მას, սուտ եցոյց զբամբասողս նորա *სიბრ. სოლ.10,14.*

ბრალის ქმნა յանցանել („ცოდვა", დანაშაულის ჩადენა): რაჟამს ცოდა და ბრალი ქმნა, յորժամ մեղանչիցէ եւ յանցանիցէ *ლევ.6,4;* ბრალი ქმნას სულმან მან G, სცოდოს სულმან მან B, յանցանիցէ անձն այն *რიცხ.5,7;* რომლისათჳს-იგი ბრალი ქმნა O, რომლისათჳს ცოდა G, վասն որոյ յանցուցեալն իցէ *ლევ.5,15.*

ბრალობა սաստել, մեղադրել („ლალვა", შერისხვა, დადანაშაულება): იწყო ბრალობად მისა DE, იწყო მისა ლალვად C, սկսաւ սաստել նմա *მრ.8,32;* არა თუ ოდენ არა ვაბრალობ ძჳრისმზრახვალთა ჩემთა, არამედ ქველისმოქმედცა ვხადი, ես ոչ թէ ոչ մեղադրեմ միայն չարարարաց մերոց. այլ եւ զբարերարս անուանեմ զնոսա *მ.ცხ.49v-41.*

ბრალობა-ჲ մեղադրութիւն (ბრალდება): უტეობთ ბრალობასა თავთა ჩუენთასა და გულისსიტყუათა ვკერავთ და ვნმასნით კეთილის მყოფელთათჳს ჩუენთა, թողումք մեղադրութիւնս անձանց եւ չար խորհիմք եւ նենգեմք բարերարին մերոյ *მ.ცხ.49r-141.*

ბრანგუ-ი երէ (მხეცი, გარეული მძოველი ცხოველი): ბრანგუმან მძჳნვარემან მოძოა იგი, երէ վայրի արածեցաւ ի նմա *ფს.79,14.*

ბრაწ-ი շեր (styrax): იაკობ მოიღო კუერთხი ბრაწისაჲ და ნიგუზისაჲ და ძელქვისაჲ ნედლი, առ Յակոբ գաւազան շեր դալար եւ ընգուզի եւ սօսւոյ *დაბ.30,37.*

ბრგუნვილ-ი թոթով. թոթովախօս. ծանրախօս (ბლუ, ძნელად მოლაპარაკე): ენათა ბრგუნვილთა ადრე ისწაონ სიტყუაჲ მშჳდობისაჲ, լեզուք թոթովք արագ արագ ուսցին խօսել զխաղաղութիւն *ეს.32,4;* ენათა ბრგუნვილთა ისწაონ სიტყუაჲ მშჳდობისაჲ, լեզուք թոթովախօսք ուսցին խօսել զխաղաղութիւն *ეს.29,24;* განემარტოს ენაჲ ბრგუნვილი, պարզ լիցի լեզու ծանրախօսաց *ეს.35,6.*

ბრდღუენა նագել; մռնչել. գոչել (ქადილი, მუქარა; ყვირილი, ღრიალი): ვითარცა ლომი იბრდღუენდეს G, իբրեւ զառեւծ նագեսցի *რიცხ.23,24;* მეფისა თქუმაჲ მსგავს არს ბრდღუენასა ლომისასა, սպառնալիք թագաւորի նման են մռնչելոյ առիւծու *იგ.სოლ.19,12;* მის ზედა იბრდღუენდეს ლომნი, ի վերայ նորա գոչեցին առեւծք *იერ.2,15;* ლომი იბრდღუენნ და ზედა მიუვალნ, առիւծն գոչելով կամէր յարձակել *მრთ.A.ანტ.დ.82-26,2.*

ბრიად համակ (მთლად): ბრიად სპეტაკ არს, համակ սպիտակ է *ფიზ.VI 5-6.*

ბრინვა խարխափել (ხელის ცაცუნით სიარული): ვითარცა თუალითა ბრმანი, ეგრე ბრინვიდენ იგინი, իբրեւ զաչացուս խարխափեսցեն *ეს.59,10.*

ბრინჯ-ი բռինչ (ბრინჯის ხე): მუნ დგა ხჱ შუენიერი ბრინჯისაჲ, եկի առ ծառովն բռնչի *ქ.ცხ.85,13-86,1.*

ბრკიალება-ჲ շողալ (ელვარება): ბრკიალებაჲ მახჳლისაჲ, շողալ սուսերի *ნაუმ.3,3.*

ბრკინებულ-ი փայլեալ (ელვარე): რაჟამს გამოიღიან ცეცხლისა მისგან [ამინატონი] ვითარცა წყლისაგან ბრკინებული, առտաքս առեալ ի հրոյն [անարատ] որպէս ջրով փայլեալ *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხვ.126-255.*

ბრკინვა იხ. მბრკინვალება, უბრკინვალესად.

ბრკოლა գթել (წაბორძიკება, ფეხის წასხლეტა): *I მფ.17,39.*

ბრკოლა-ჲ գայթակղութիւն. կապանք („ბრკომა“, „ბორკილი“, საკრველი): იჴსენ... ფერჴნი ჩემნი ბრკოლისაგან ႱႢ, փրկեցեր ... զոտս իմ ի գայթակղութենէ *ფს.55,14;* დაამდაბლნეს ბრკოლითა ფერჴნი მისნი Ⴑ, დაამდაბლნეს ბორკილითა ფერჴნი მისნი Ⴂ, խոնարհ արարին ի կապանս զոտս նորա *ფს.104,18.*

ბრკოლება խափանել. արգելուլ (შეფერხება, შეყენება): ნუ მაბრკოლებთ მე, რამეთუ უფალმან წარმიმართა გზაჲ ჩემი, մի՛ խափանէք զիս. զի տէր աջողեաց զճանապարհս իմ *დაბ.24,56;* მაბრკოლებენ წარმართთა მიმართ სიტყუად, արգելուին զմեզ խօսել հեթանոսաց *I თეს.2,16.*

ბრკომა-ჲ գայթակղութիւն („ბრკოლა“, საფრხე): იჴსენ... ფერჴნი ჩემნი ბრკომისაგან ႱႢ, იჴსენ... ფერჴნი ჩემნი ბრკოლისაგან Ⴂ, փրկեցեր... զոտս իմ ի գայթակղութենէ *ფს.55,14.*

ბრკუმა գայթակղել. գայթել. խաբել. խոտել. ընկճել („ფერჴისა წარცემა", წაბორძიკება, ფეხის წაკვრა, მოტყუება; გაგდება, დაბრკოლება): უკუეთუ ვინმე ვიდოდის დღისი, არა უბრკუმეს C, უკუეთუ ვინმე ვიდოდის დღესა, არა წარჰსცეს ფერჴი C, որ գնայ ի տուընջեան. ոչ գայթակղի *ი.11,9;* უბრკუმეს ღათუ მართალსა, არავე დაეცეს ႱႢ, թէպէտ եւ գայթակղեսցի. նա մի՛ կործանեսցի *ფს.36,24;* შჯობს ბრკუმაჲ ფერჴითა, ვიდრელა ენითა, լաւ է յոտից գայթակղել քան ի լեզուէ *ზირ.20,20;* ნეტარ არს კაცი, რომელსა არა უბრკუმა ენითა თჳსითა, երանեալ է այր որ ոչ գայթեաց բերանով իւրով *ზირ.14,1;* უბრკუმოს კაცმან ღმერთსა, խաբիցէ մարդ զԱստուած *მალ.3,8;* რაჲთამცა არა მიბრკუმა მათ გამო, զի մի՛ խոտեցայց վասն այսր *თომა18,31-396,30;* რომელმან მიაგოს სიტყუაჲ, პორველადვე უბრკუმეს, որ վաղվաղակէ ընդդէմ բանից. նախ նա ընկճի *იგ.სოლ.26,18.*

ბრმა-ჲ կոյր (უსინათლო): იხილა კაცი ერთი ბრმაჲ შობითგანი, ետես այր մի կոյր ի ծնէ *ი.9,1;* ბრმაჲ ვინმე ჯდა გზასა ზედა მთხოველად, կոյր ոմն նստէր առ ճանապարհաւն մուրացիկ *ლ.18,35;* აღუხილნეს ღმერთთა თუალნი ბრმათანი *ფილკტ.138,27-445,38.*

ბრმობა կուրանալ (დაბრმავება): აბრმო ქეკაპოს, կուրացոյց զքեկապոս *ქ.ცხ.19,11-8.*

ბროლ-ი ակն վանի: ვითარცა ხილვაჲ ბროლისაჲ გარდამატებულ ფრთეთა მათთა ზედა კერძო,

իբրեւ զտեսիլ ական վանի տարածեալ ի վերայ քեւոց նոցա ի վերուստ *ეზეკ.1,22.*

ბრონეულ-ი, მრონეულ-ი նուռն. նռնենի (ბრონეული-მცენარეცა და ნაყოფიც): ვითარცა ნაქურცენი ბრონეულისაჲ (მრონეულისაჲ O) სიკეთენი შენნი S, իբրեւ զկեղեւ նռան այտք քո *ქება 6,6;* გამოართუა ბერსა მალაკი, რომელსა შინა იდვა ჩამიჩი და ბრონეული და ლეღვ, եբեր... զմախաղ իւր... յորում կայր չամիչ եւ նուռն ինչ եւ թուզ *მ.ცხ.307v-334;* არცა ლეღუნი, არცა ვენაჴნი, არცა ბრონეულნი, არცა წყალი არს სასუმელად, եւ ոչ սեխենիք. եւ ոչ այգիք. եւ ոչ նռնենիք եւ ոչ ջուր գոյ ըմպելոյ *რიცხ.20,5;* ვითარცა ყუავილი ბრონეულსა (მრონეულსა O) წყალთა ზედა დანერგული, իբրեւ զծաղիկ նռնենեաց՝ տնկեալ ի գնացս ջուրց *ეზეკ.19,10;* შემცირდა... მრონეული, նուազեաց... նուռն *იოვ.1,12;* ჯდა... ხესა ქუეშე მრონეულსა, նստէր... ընդ նռնենեաւն *I მეფ.14,2;* ხილვად, თუ ყუავიან მრონეულნი (ბრონეულნი S), տեսանել . . . թէ ծաղկեա՞լ իցեն նռնենիք *ქება 6,10;* შეჭამა მახჳლმან მრონეული შენი, եկեր սուր զուսս քո *იერ.46,14;* კანკელი, მრონეულები სუეტის თავსა ზედა გარემოჲს, վանդակապատք եւ նռնաձեւք ի վերայ ախաւեղագիսին շուրջ շրջանակաւ *იერ.52,22.*

ბრონეულოვან-ი նռնենի–ք (ბრონეულებით დაფარული ადგილი): ქუეყანასა... ვენაჴოვანსა და ლეღოვანსა და ბრონეულოვანსა S, երկիր... այգեաց եւ նռնենեաց *II შჯ.8,8.*

ბრპენ-ი կապար (ტყვია): მოაკლდა ბრპენი, ცუდად ჭედს ვეცხლის მჭედელი, պակասեաց կապար, զուր աշխատի արծաթագործն *იერ.6.29;* ბრპენი დადნობილი მდუღარე სასტიკად გარდაასხიან, կապար հալեալ ի կրակի. եւ յորժամ եռայր ի հրատի անդ... արկանէին *მრთ.P.საეკ.უწყ.1219-646;* ბრპენისა ოდენ რაჲ-მე დამძიმდის, քան զկապար զի՞նչ ծանր լինիցի *ზირ.22,17;* ჰპოვო ფიცარი ბრპენისაჲ, գտանիցես տախտակ կապարեայ *მხკ.58,4-5;* ტალანტი ერთი ბრპენისაჲ, կշիռ մի կապարեայ *ზაქ.5,7.*

ბრუ იხ. განბრუება.

ბრუქცეულება-ჲ գլխագարութիւն (თავის ტკივილი, თავბრუს ხვევა): ვითარცა მთრვალობამან და ბრუქცეულებამან ვინმე შეიპყრის, որպէս արբեցութիւնք եւ գլխագարութիւնք ունիցին զոք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,16-33,17.*

ბრყვლ-ი վատեալ (ბლაგვი, სუსტი): [იყო] ბრყვლ თუალითა სიბერისაგან თჳსისა, վատեալ աչք իւր ի ծերութենէ իւրմէ *III მეფ.14,4.*

ბრძამლ-ი զեղձ (ხურო): ვითარცა ბრძამლი მოხუეული შეიჭამოს, իբրեւ զգեղձ պատեալ կերիցի *ნაუმ.1,10.*

ბრძანება հրամայել. հրաման տալ. պատուիրել. պատուէր տալ. կարգել. ժամադիր եղանել. բարբառել. սաստել. առաքել („განწესება“, „მივლინება“, დროს დათქმა; თქმა, შერისხვა): რომელი ბრძანა მოსე, զոր հրամայեաց Մովսէս *მთ.8,4;* ვითარცა უბრძანა უფალმან S, ვითარცა განუწესა უფალმან G, որպէս հրամայեաց տէր *ისუ 6.24,31;* რაჲთა არა უბრძანოს მათ უფსკრულთა შთასლვაჲ, մի՛ հրաման տացէ նոցա երթալ յանդունդս *ლ.8,31;* უბრძანებდა განდევნასა, հրաման տայր հալածել զնոսա *ფილკტ.133,6-438,10;* ანგელოზთა მისთა უბრძანებიეს, հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալ է *მთ.4,6;* რამეთუ ეგრჱთ ებრძანა ႠႢ, რამეთუ ეგრეთ განაწესა Ⴂ, զի այնպէս պատուիրեալ էր *საქ.მოც.2013;* ვითარცა უბრძანა უფალმან მოსეს Pb., ვითარცა განუწესა უფალმან მოსეს G, որպէս պատուիրեաց տէր Մովսիսի *ლევ.24,23;* ღრუბელთა უბრძანო და არა წჳმონ მის ზედა წჳმაჲ, պատուէր տաց ամպոց իմոց. զի մի՛ տեղասցեն յայգի իմ *ეს.5,6;* ერსა ჩემსა ზედა უბრძანო ტყუენვაჲ და ავრობაჲ, իմում ժողովրդեան կարգեցից առնել զաւար եւ զյափշտակութիւն *ეს.10,6;* სადაცა-იგი უბრძანა მათ იესუ, ուր ժամադիր եղեւ նոցա Յիսուս *მთ.28,16;* ბრძანა ესე ძჳრი ამას ადგილსა, բարբառեցաւ զչարիսդ զայդ ի վերայ տեղւոյս այսորիկ *იერ.40,2;* სულთაცა არაწმიდათა უბრძანებს DE, այսոց պղծոց սաստէ *მრ.1,27;* მიბრძანე ჩუენ ღორებსა იმას, რაჲთა მათა შევიდეთ DE, მიგუავლინენ ჩუენ ღორებსა იმას, რაჲთა შევიდეთ მათა Ⴀ, առաքեա զմեզ ի խոզսն, զի մտցուք ի նոսա *მრ.5,12.*

ბრძანება-ჲ հրաման, պատուէր, բան, սահման, առած (მცნება, სიტყვა, საზღვარი, თქმული): მოიღეს ბრძანებაჲ, ჩუენებით, հրաման առեալ ի տեսլեան *მთ.2,12;* ცვალნეს ბრძანებანი, փոխեցին զհրամանս նորա *ეს.24,5;* ბრძანებაჲ გამოჴდა მეფისა მისგან, հրաման եղեալ ի թագաւորէ անտի *რიფს.168,10-91,13;* დაასრულა იესე ბრძანებაჲ, կատարեաց Յիսուս զպատուէր *მთ.11,1;* ვერ გარდაჰჴდის ბრძანებასა მისსა, ոչ իշխեն անցանել զբանիւ *I ეზ.4,3;* ესე არს ბრძანებაჲ კაცის მკლველისაჲ, რომელიცა შეივლტოდის მუნ და ცხოვნდეს G, այս սահման եղիցի ամենայն սպանողի. որ փախչիցի անդր եւ ապրեսցի *II შჯ.19,4;* ბრძანე-

ბაჲ სიტყჳსა უფლისაჲ ისრაჱლისა მიმართ, առած բանի տեառն ի վերայ Իսրայելի *მალ.1,1.*

ბრძანებულ-ი հրամայեալ: ბრძანებულ ვართ მათდაცა შეურაცხყოფად, հրամայեալ եմք եւ զնոսին արհամարհել *მ.ცხ.46v-39.*

ბრძენ-ი իմաստուն. խորագէտ. հանճարեղ. հմուտ („გონიერი", ჭკვიანი, მცოდნე): ემსგავსოს იგი კაცსა ბრძენსა, նմանեսցէ առն իմաստնոյ *მთ.7,24;* სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და ბრძენი DE, სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და გონიერი C, հաւատարիմ ծառայ եւ իմաստուն *მთ.24,45;* ბრძენთა და უგუნურთა თანამდებ ვარ, իմաստնոց եւ անմտից պարտական եմ *ჰრომ.1,14;* იყვნეს შორის წარმართთა ბრძენნი, էին ի մէջ հեթանոսաց իմաստունք *მრთ.A.ს.გაბ.მოციქ.378-65,17;* არა განისწავლოს კაცი, რომელი არა იყოს ბრძენ, ոչ խրատեսցի որ ոչ է խորագէտ *ზირ.21,13;* ყოველივე ბრძენი იქმნ მეცნიერებით, ամենայն խորագէտ գործէ իմաստութեամբ *იგ.სოლ.12,16;* ბრძენი, հանճարեղ *ფოკ.342r-496,29;* ვითარცა ბრძენმან მკურნალმან შეუხვა წყლული იგი სულისაჲ, իբրեւ հմուտ պատեաց զվէրս հոգւոյն *მ.ცხ.261v-281.*

ბრძმედ-ი, ბრძმეთ-ი բով. հալոց (ქურა, სადნობელი): ბრძმედთა გამოცადნიან პირნი მახჳლთანი წდობითა, բովք փորձեն զսայրադիր ի մուխ *ზირ.34,31;* ვითარცა გამოიცადების ბრძმედსა შინა ვეცხლი და ოქროჲ, որպէս փորձի ի բովս արծաթ եւ ոսկի *იგ.სოლ.17,3;* ვითარცა გამოდნის ვეცხლი შორის ბრძმეთთა, զոր օրինակ ձուլեսցի արծաթ ի մէջ բովոյ *ეზეკ.22,22;* რომელნი გამოიყვანენ... შოვა ბრძმეთისა მისგან რკინისა განმადნობელისა, զորս հաներ... ի միջոյ երկաթոյն հալոցաց *III მფ.8,51.*

ბრძნობა ճարտարել; իմանալ (გონივრულობა, შეცნობა): ნუცა ჰბრძნობ უმეტჱს, რაჲთა არა მისდრკე, մի՛ ճարտարեր առաւել. զի մի՛ թիւրեսցիս *ეკლ.7,17;* რაჲ უყო დავიწყებასა, რომელი ტყუე ჰყოფს გონებასა ჩემსა და არა უტევებს ბრძნობად? զի՞նչ արարից մոռացմունս, որ միշտ գերէ զխորհուրդս իմ եւ ոչ թողու իմանալ *მ.ცხ.26r-21.*

ბრძნულება-ჲ իմաստութիւն (სიბრძნე): რომელსა უყუარდეს სწავლაჲ, უყუარს მას ბრძნულებაჲ, որ սիրէ զխրատ. սիրէ զիմաստութիւն *იგ.სოლ.12,1.*

ბრძოლა պատերազմել, պատերազմ տալ. մարտնչել. կռուել. մաքառել. ոգորել. տագնապել. գումարել. մենամարտել („წყობის-ყოფა", „ლალვა", შებრძოლება, ომი, ჩხუბი, შეჭიდება, შევიწროება, შეჭირვება): ილალავთ და იბრძავთ და არა გაქუს, պատերազմիք. կռուիք եւ ոչ ունիք *ეპ.იაკ.4,2;* იგი ებრძოლოს თქუენ წილ G, ჰბრძოდეს თქუენ წილ S, պատերազմեսցի փոխանակ ձեր *II მჯ.3,22;* წარვლო... წყობის-ყოფად მათდამი G, წარვიდა... ბრძოლად მათა S, անց... պատերազմել ընդ նոսա *მსჯ.11,32;* ჰბრძოდა, დაიპყრა ქალაქი, պատերազմեցաւ եւ առ զքաղաքն *I ნშტ.11,8;* ჰბრძოდა ისრაჱლსა რაფიდინს, տայր պատերազմ ընդ Իսրայելի *გამოსლ.17,8;* რაჲთამცა... ჰბრძოდეს მათ S, რაჲთა... ბრძოლა-უყონ მათ G, տալ ընդ նոսա պատերազմ *ისუ ნ.22,12;* განეწყო ეფრემსა G, ჰბრძოდა ძეთა ეფრემისათა S, տայր պատերազմ ընդ Եփրեմի *მსჯ.12,4;* ვჰბრძოდით ქანანელსა მას S, წყობა-ვყოთ ქანანელისა მიმართ G, տացուք պատերազմ ընդ Քանանացիսն *მსჯ.1,3;* რომელნი ჰბრძვანან მას. որ տան ընդ ամա պատերազմ *იერ.32,24;* ნუ მბრძოლი ებრძოდა G, ლალვით ნუ ილალვიდი S, միթէ մարտի՞ւ մարտեաւ *მსჯ.11,25;* იგინი მბრძვანედ მე Ⴀ, იგინი მბრძოდეს მე Ⴁ, մարտնչէին ընդ իս *ფს.119,7;* გბრძოდიან შენ და ვერ გძლონ, մարտիցեն ընդ քեզ եւ քեզ ինչ ոչ կարասցեն ստնանել *იერ.1,19;* ვითარცა მამაკაცი ჰბრძოდა, առնաբար մարտնչէր *რიფს.172,3-100,8;* უკუეთუ იბრძოდიან კაცნი ორნი, եթէ կռուիցեն արք երկու *გამოსლ.21,22;* ჰბრძავნ ვეშაპსა მას, կռուի միամիտ ընդ վիշապին *ფიზ.XXIX,9;* მენავენი იგი ფრიად ჰბრძოდეს, რაჲთამცა ჴმელად ვითარ-რაჲ გამოადგინეს ნავი იგი, մաքառէին վառէին վարել զնաւն ի ցամաքն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.107,16-39,3;* მეფე იგი ჰბრძოდა წმიდასა მას, թագաւորն ոգորէր ընդ սրբոյն Հռիփսիմեայ *რიფს.173,25-103,9;* ებრძოლნეს მეფენი ქანანისანი G, ჰბრძოდეს მეფენი ქანანელთანი S, տագնապեցան թագաւորք Քանանացւոց *მსჯ.5,19;* ესენი ჰბრძოდეს დავითის თანა, նոքա գումարեցան ընդ Դաւթի *ნშტ.12,21;* უფალი ღმერთი თქუენი იგი თავადი ჰბრძოდა თქუენ წილ S, უფალი ღმერთი ჩუენი ესე გუეთანამბრძოლა ჩუენ G, տէր Աստուած ձեր ինքնին տայր պատերազմ ընդ ձեզ *ისუ ნ.23,10.* մենամարտել (ორთა ბრძოლა): სთხოვა თავის თავ ბრძოლა, խնդրեաց մենամարտել ընդ նմա *ქ.ცხ.51,2-6.*

ბრძოლა-ჲ պատերազմ. ճակատ. ճակատամարտ. մայտ. մարտ պատերազմի. կռիւ („წყობა", „ღუანლი", ომი, ჩხუბი): გესმოდიან-ღა ბრძოლანი, լսելոց էք պատերազմունս *მთ.24,6;* ჴმაჲ წყობათაჲ C, ჰამბავნი ბრძოლათანი DE, զհամբաւս պատերազմաց *მთ.24,6;* მომა-

ვალთა წყობით ბრძოლისაჲთ G, եկեղոց ի ճակատէ պատերազմին *რიცხ.31,14;* რომელთა ჰნებავს ბრძოლად, որք կամին ընդ պատերազմ *ფს.67,31;* ჟამი არს ბრძოლისაჲ და ჟამი მშვიდობისაჲ, ժամանակ պատերազմի եւ ժամանակ խաղաղութեան *ეკლ.3,8;* ვითარცა ერი... განწყობილი ბრძოლად, իբրեւ զօր... պատրաստեալ ի պատերազմ *იოვ.2,5;* შევერიენით დიდსა მას ღუაწლსა, ბრძოლასა შევედით დიდსა, խառնեցաք ի մեծ պատերազմին *40-სებასტ.129,21-129-8;* ეგულებოდა ხვალისა დღესა შემთხუევად ბრძოლისა, հանդերձեալ էին խառնել ընդ միմեանս պատերազմաւ *მრთ.S.გამოცხ.ჯუარ.237.17-;* დასცეს ბრძოლასა შინა... ვითარ ოთხას ოდენ მამაკაც, հարան ի ճակատու անդ չորք հազարք արանց *I მფ.4,2;* აღ-თუ-დგეს ჩემ ზედა ბრძოლაჲ, թէ յարիցէ ի վերայ իմ ճակատամարտ *ფს.26,3;* ბრძოლაჲ შევმუსრო ქუეყანით, ճակատամարտ խորտակեցից յերկրէ *ოვსე 2,18;* ვითარცა ბრძოლათა შინა ერთიერთსა ჰჴდებოდეს, իբրեւ ի մարտի պատերազմի անցանել զմիմեամբք *მრთ.P.საეკლ.უწყ.1219-646;* შეჴდეს ორნივე ბრძოლად, ելանէին ի կռիւ ընդ միմեանս *ესთ.1,6.*

ბრძოლილ-ი որ պատերազմէր. წარვიდა ბერისა ვისამე ძმაჲ ბრძოლილი სიძვითა, եղբայր ումն գնաց առ մի ի ծերոցն. որ պատերազմէր ի պոռնկութենէ *მ.ცხ.157v-173.*

ბრძოლისმოქმედ-ი պատերազմող („მბრძოლ-ი"): მოვიდა იისუ და ყოველი ერი ბრძოლისმოქმედი G, მოვიდა ისო და ყოველი ერი მბრძოლი მათ ზედა S, եկն Յեսու եւ ամենայն զօրն պատերազմող ընդ նմա *ისუ 6.11,7.*

ბრძოლის-ყოფა պատերազմել, մարտնչել, պատերազմ առնել, պատերազմ խմբել, պատերազմ տալ („ბრძოლის-ცემა", „ბრძოლა", შებრძოლება): ბრძოლის-ყოფად მისდამი G, ბრძოლაჲ სცეს მას S, պատերազմել ընդ նմա *მსჯ.1,1;* ბრძოლა-ყვეს თქუენდამი G, გბრძოდეს თქუენ S, պատերազմեցան ընդ ձեզ *ისუ 6.24,11;* ბრძოლა-ყო უცხოთესლთა მათ თანა, մարտեաւ ընդ այլազգիսն *I მფ.23,5;* მეფემან სამხრისამან ყოს ბრძოლაჲ ძლიერი ფრიად და ვერ დაუდგეს, թագաւորն հարաւոյ խմբեսցէ պատերազմ զօրաւ մեծաւ եւ հզօրաւ յոյժ եւ ոչ հանդարտեսցէ *დან.11,25;* ბრძოლის ყოფად იუდაჲს მიმართ G, ბრძოლად იუდაჲსსა S, տալ պատերազմ ընդ Յուդայ *მსჯ.10,9.*

ბრძოლის-ცემა պատերազմել („ბრძოლის-ყოფა", შებრძოლება): ბრძოლაჲ სცეს მას S, ბრძოლის-ყოფად მისდამი G, պատերազմել ընդ նմա *მსჯ.1,1;* ბრძოლა-სცემდა მონასა მას ღმრთისასა, պատերազմէր ընդ ծառային Աստուծոյ *ლონგ.191,29-720,10.*

ბრძჳლ-ი սպի. պալար (იარის ან სიმსივნის ნაკვალევი): უკუეთუ იყოს... ბრძჳლი ნიშნვობისაჲ G, եթէ լինիցի... Նշան սպւոյ *ლევ.13,2;* ბრძჳლი სპეტაკი ტყავსა შინა G, ბრძჳლი სპეტაკი არს ჴორცთა მისთა Pb., պալար սպիտակ իցէ ի մորթն *ლევ.13,10;* მოგხედნა შენ ღმერთმან წყალობით და აქავე ინება განწმედად ბრძჳლისა ცოდვათა შენთასა, զի աստէն կամեցաւ Աստուած ջնջել զսպիսն մեղաց քոց *მ.ცხ.197v-210.*

ბრწამლ-ი պրակ մոշենեաց (ბუჩქი): [ვჰოვე] ქოჩი ერთი ბრწამლი მაყულისა... იგი შევქმენ [საყოფელად] ჩემისა, ի պրակս մոշենեաց արարի ինձ դադարս *ქ.ცხ.87,11-88,2.*

ბრწყინვა փայլել . լուսաւորել. ծագել (ელვარება, განათება, ამოსვლა მნათობისა): ბრწყინვენ სოფელსა შინა ვითარცა ნათელნი, փայլեն իբրեւ լուսաւորք յաշխարհի *40-სებასტ.143,20-143,8;* ბრწყინვა, փայլել *ეზეკ.21,29;* ეგრე ბრწყინევდინ ნათელი თქუენი წინაშე კაცთა, այնպէս լուսաւորեսցէ լոյս ձեր առաջի մարդկան *მთ.5,16;* ვითარცა ნათელნი ბრწყინვიდენ, իբրեւ զլոյս ծագեն *იგ.სოლ.4,18.*

ბრწყინვალე լուսաւոր, լուսագին, պայծառ, փայլուն (ნათელი, „ელვარე"): ორ კაც გამოჩნდეს სამოსლითა ბრწყინვალითა C, ორ კაც ზედა მოადგეს მათ სამოსლითა ელვარითა DE, արք երկու հասին առ նոսա ի հանդերձս լուսաւորս *ლ.24,4;* მსგავს არიან იგინი ბრწყინვალეთა ვარსკულავთა ცათასა, նման են լուսաւոր աստեղաց երկնից *ფილკტ.143,35-452,31;* ნუმცა გარდააქცევენ ფერჴნი ჩუენნი ბრწყინვალეთაგან ალაგთა შენთა, մի՛ գայթակղեսցին ոտք մեր ի լուսագնաց շաւղաց քոց *რიფს.164,23-82,4;* იპოოს მუნ წმიდითა და ბრწყინვალითა სამოსლითა, գտանի անդ սուրբ եւ պայծառ հանդերձիւք *ფილპ.მოც.8,8-312,8;* ბრწყინვალე არს დღეს ჩუენთჳს კრებაჲ ესე, պայծառ մեզ այսօր տօնս *მრთ.P.,ი.ოქრ.-მარხ.და იონ-26,1;* მკლავნი და წჳვნი მისნი ვითარცა რვალი ბრწყინვალე, բազուկք եւ բարձք նորա իբրեւ զտեսիլ փայլուն պղնձոյ *დან.10,6;* ბრწყინვალითა ჴმითა ჰრქუა მას, պայծառ ձայնիւ ասէ ցնա *მ.ცხ.102v-112.*

ბრწყინვალედ համարձակ. առատապէս („სრულიად"): ჰხედვიდა ბრწყინვალედ ყოველთა DE, იხედვიდა სრულიად ყოველსა, տեսանէր համարձակ զամենայն *მრ.8,25;* იხარებდა მარა-

დის ბრწყინვალედ C, ուրախ լինէր հանապազ առատապէս *ლ.16,19.*

იხ. უბრწყინვალესი.

ბრწყინვალება-ჲ, მბრწყინვალება-ჲ ճառագայթ. փայլիւն, լուսաւորութիւն, պայծառութիւն. պաղպաջ. լոյս. ջահ. նշող. ճաճանչ. փայղակ. փայլատակել. փայլել. ծագումն („ბზინვა", ნათელი, სინათლე, სხივი, ელვება, სინათლის მოფენა): ბრწყინვალებაჲ მისი ვითარცა ნათელი, ճառագայթք նորա իբրեւ զլոյս եղիցին *ამბაკ.3,4;* ნეს არს ხილვად ბრწყინვალებაჲ ეგე მზისთუალისაჲ, պարտ է տեսանել զճառագայթս արեգական *ფილკტ.152,14-464,2;* უკუეთუ ადგილობანსა თჳსსა ეგოს ბრწყინვალებაჲ იგი, და არა განეზაოს B, უკუეთუ ადგილსა მისსა ეგოს ბზინვაჲ იგი, და არა განეფინოს G, եթէ անդէն ի տեղւոջ կացցէ փայլիւն եւ ոչ տարածեսցի *ლევ.13.23;* ბრწყინვალებად ელვისა საჭურველი შენი, ի փայլիւն փայլատականց զինուց քոց *ამბაკ.3.11;* გულისხმის-მყოფელნი იგი გამობრწყინდნენ ვითარცა ბრწყინვალებაჲ სამყაროჲსაჲ, իմաստունք ծագեսցեն իբրեւ զլուսաւորութիւն ի հաստատութեան *დან.12,3;* ბრწყინვალება, պայծառութիւն *გრ.ანძ.-ნათლისღ.360-16r;* უკუეთუ ბრწყინვალებაჲ იგი იყოს სპეტაკ Pb., უკუეთუ ბზინვაჲ თეთრი იყოს G, թէ պաղպաջն սպիտակ իցէ *ლევ.13,4;* რომელი არს ბრწყინვალება დიდებისა, որ է լոյս փառաց *ჰებრ.1.3;* ბრწყინვალებაჲ მზისაჲ, ջահ արեգական *ფოკ.341r-495,11;* გატეფ ბრწყინვალებასა მას მზისთუალისასა, ջեռիր ի նշողից արեգական *ფილკტ.144,30-454,1;* ბრწყინვალებითა მით ნათლისაჲთა გამოჩინებულად ხედვიდეს, ի ճաճանչ լուսոյն երեւէին *სბსტ.123,13-14-123,5;* რაჟამს იხილეს მათ ბრწყინვალებაჲ იგი ცეცხლისაჲ, իբրեւ տեսին զնա` որպէս փայղակն հրոյ սատակեցան *თეკ.116,19-3;* ბრწყინვალებითა მისითა მის წინაშე ღრუბელთა წარიღეს სეტყვა, ի փայլատակել նորա առաջի նոցա ամպք անցուցին զկարկուտ *ფს.17,13;* ბრწყინვალება, փայլել *მრთ.K.კირ.იერ.-აღდგომ.124-414,15;* ვიდოდე ბრწყინვალებასა ნათლისა მისისასა, ընդ ծագումն առաջի լուսոյ նորա *ბარ.4,2.*

ბრჭალ-ი գարշապար. թաթ; բուտն (ქუსლი, ტერფი; თათი, მუჭი): ჴელი მისი მოხუეულ იყო ბრჭალისა ესავისსა, ձեռն նորա ունէր զգարշապարէ Եսաւայ *დაბ.25,26;* დატკებნეს იგინი ბრჭალმან ჩემმან M, հարթեսցեն գարշապարք իմ *მსჯ.5,22;* ბრჭალთა ფერჴთა მისისათა O, զգարշապար ոտից նորա *ესთ.13,13;* იგინი ბრჭალსა ჩემსა უმზირდეს, նոքա գարշապարի իմում սպասեսցեն *ფს.55,7;* ბრჭალითგან ფერჴისაჲთ ვიდრე თავადმდე მისა არა იყო მის თანა ბინ რაჲთურთიით, ի թաթից ոտից իւրոց մինչեւ ի գլուխ իւր ոչ գոյր ի նմա արատ *II მფ.14,25;* რომელსა უპყრიეს ყოველი ქუეყანაჲ ბრჭლითა, որ զամենայն տիեզերս ի բուին իւրում ունի *მრთ.K.კირ.იერ.-აღდგ.260-400,5.*

ბრჭ(ა)ლამდისი պճղնաւոր (გრძელი ტანსაცმელი ფეხებამდის): განენესნეს მღდელნი იგი და ეცუა მათ ბრჭალამდისი (ბრჭლამდისი J), կարգեցան քահանայապետքն զգեցեալ զպճղնաւորն *I ეზ.5,59.*

ბტულ-ი պտուղ (ნაყოფი): შენდა შეკრებად არს ბტული ესე ძლევისაჲ, դու ուղերձեցեր զպտուղ յաղթութեան *ანდ.-ანატ.321-34,23.*

ბუდე բոյն. բուն. դադար. մայրի. պատեան. կապիճ (ბუდე ფრინველისა და ნადირისა; რკოს, თვალის ბუდე): რომელი აღფრინდის ბუდეთაგან, որ թռանի ի բունոյ իւրմէ *იგ.სოლ.27,8;* გურიტმან ბუდესა დაისხნა მართუენი თჳსნი, տատրակ [եգիտ] զբոյն. ուր դիցէ զձագս իւր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ225,25-130,30;* ორბისა არცა სადგური არნ, არცა ბუდე, անգեղ ոչ տուն գոյ եւ ոչ բոյն *ფიზ.XXII.72-89;* იხილა ბუდჱ ერთი სირისაჲ ხესა მას ზედა უზუერულისასა, տեսանէր բուն մի ձագուց ի ծառն դաբնիղեայն *ლმ.შობ.165,6-252,1;* თჳსა ბუდედ მიიხუნის [კუერცხნი], յիւր բունն տանի *ფიზ.XXI,13-15;* იქმნიან კლდესა შინა ბუდენი თჳსნი, արարին ի վէմս զդադարս իւրեանց *იგ.სოლ.30,26;* აღავსო ნადირითა ბუდჱ მისი, ելից զմայրիս իւր որսով *ნაუმ.2,12;* ვითა რკოჲ, რაჟამს გამოვარდის ბუდისაგან, իբրեւ զկաղին թօթափեալ յիւրաքանչիւր պատենից *ეს.6,13;* თუალნი მათნი წარმოსცჳვენ ბუდეთაგან მათა, ծորեսցին աչք նոցա ի կապճաց իւրեանց *ზაქ.14,12.*

ბუდება იხ. მბუდებელი.

ბუვ-ი, ბუ-ჲ բու : ვიყავ მე ვითარცა ბუვი (ბუჲ L) ნატამალსა, եղէ ես որպէս բու յաւերակի *ფს.101,7;* ვიყავ მე ვითარცა ბუვი ნატამნევსა, եղէ ես որպէս բու յաւերակի *ფიზ.VII 4-5.*

ბუზ-ი, ბუზუ-ი ջորեակ. երեւիլ. խառնիճ. ճանճ (წვრილი მწერი): არა შჭამოთ ბუზი და მსგავსი მისი O, არა შჭამნეთ ბუზკ და მსგავსნი მისნი G, զջորեակդ եւ որ ինչ նման է նմա *ლევ.11,22;* ნეშტი იგი მკალისაჲ შეჭამა ბუზმან, զմնացորդս մարախոյ եկեր ջորեակ *იოვ.1,4;* შეჭამნეს იგინი ბუზმან და ნაწილნიცა მათნი, կերիցէ զնոսա երեւիլ եւ զվիճակս նոցա *ოვსე 5,7;* მოჴდა მკალი და ბუზი, եկն մարախ եւ խառնիճ *ფს.104,34;*

ოდეს განგრილდეს [სიავი], მაშინ მიაკრბებიან ბუზნი, յորժամ զովասցի... յայնժամ ժողովեալ լցցեն զնա [զկաքսայ] ճանճք *მცხ. 292r-314.*

ბუკიოტ-ი քաղաղր ("კოიტი", ბუს მსგავსი ფრინველი): არა შჭამოთ ბუკიოტი და მსგავსი მისი O, არა შჭამნეთ კოიტი და მსგავსნი მისნი G, ոչ ուտիցի... եւ քաղաղր եւ որ ինչ նման լիցէ նոցա *ლევ. 11,19.*

ბუმბერეზ-ი ախոյեան. ըմբիշ. մենամարտ. մենամարտիկ. մումբերիզ (ძლიერი, ახოვანი, ბუმბერაზი) ყოველთა დღეთა იბრძოდიან ბუმბერეზნი, նոյնպէս խնդրէին ախոյեանք ի Պարսից զՓարսման *ქ.ცხ.57,9-60,4;* ვახტანგ მეფემან მოკლა ბუმბერეზი თოთხმეტი, անդ եսպան Վախտանգ երկոտասան ըմբիշս *ქ.ცხ.175,5;* დილასა ადრე გამოგზავნა ბუმბერეზი ერთი, առաքեաց զմի ոք մենամարտ *ქ.ცხ.173,8-11;* იწყეს ბრძოლად ბუმბერეზთა, խնդրեցին մենամարտիկք ի Պարսից... *ქ.ცხ.56,4-13;* მოეკლა მრავალი ბუმბერეზი, կոտորեալ ի նոցանէ յոլով մումբերիզս *ქ.ცხ.44,5-11.*

ბუნ-ი բուն. ծագ. փայտ. ծայր (ტარი,წვერი): ბუნი ჰორლისა მისისაჲ ექუსასი სასწორი, բուն գեղարդեան նորա... *I მფ.17,7;* მიყო ბუნი ჰორლისა თჳსისაჲ, կարկառ զծագ գաւազանի իւրոյ *I მფ. 14,27;* ბუნი ჰორლისა მისისაჲ იყო ვითარცა ლვილი ქსლისაჲ, փայտ նիզակի նորա իբրեւ ստորի ոստայն անկաց *IIმფ.21,19;* ბუნი, ծայր *I მეფ. 14,43.*

ბუნ-ი բնիկ (ნამდვილი, მკვიდრი): წარიღეს... ბუნსა თჳსსა სამკჳდრებელსა საზეპუროსა სოფელსა, տարան ի բնիկ գիւղն իւր սեպհական *სჰკ. 83,4;*

ბუნაგი աղխ („მონაგები" „ვანი", სახლეული): უშენოთ..ქალაქები ბუნაგებისა ჩუენისათჳს G, ალვაშენოთ ქალაქები მონაგებისა ჩუენისათჳს B, շինեսցուք... քաղաքս աղխից մերոց *რიცხ.32,16;* დაემკჳდროს ბუნაგი ჩუენი ქალაქთა შინა G, բնակեսցէ աղխն մեր ի քաղաքս *რიცხ.32,17;* უშენენით თქუენ თქუენდად ქალაქნი ბუნაგსა თქუენსა G, იშენეთ თქუენ ქალაქები ვანისა თქუენისათჳს B, շինեսջիք դուք ձեզ քաղաքս աղխին ձերոյ *რიცხ. 32,24.*

ბუნება բնութիւն; բարք (არსი, თვისება, აგებულება; ჩვეულება): ვითარცა-იგი ცეცხლისა ბუნებაჲ, რამეთუ რომელმან ალანთის მისი, თანა წარიღის, ըստ հրոյ բնութեան. քանզի եւ այն իսկ առ լուցեալսն փոխի *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თა მოწ. 122,6*; არა თქუენდა საშინელ არს, არამედ ბუნებასა დევთასა, ոչ եթէ ձեզ է ահագին, այլ բնութեան դիւաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,18;* რომელ ბუნებით ძე არს, ადრე-ადრე მიიზიდნის მისა თჳსნი იგი მცნებისა დამმარხველნი, որ ինքն բնութեամբ որդի է՝ անվեհեր մատուցանէ զիւր պատուիրանապահսն յիւր բնութիւնն *რიფს. 167,18-89,12;* ბუნებით კაცნი ვართ, բնութեամբ մարդիկ եմք *მსკ.34,14;* ბუნებანი საცხოვართანი და გულისწყრომაჲ მჴეცთაჲ, զբարս անասնոց եւ զգազանութիւն գազանաց *სიბრ.სოლ. 7,20;* დედაკაცი ვარ უძლური ბუნებითა, ես կին եմ տկար բնութեամբ *მ.ცხ.384r-440.*

ბუნება բնութիւն (სამკვიდრებელი): სოფელი ჩუენი ესე არშაკთაჲ, ბუნებაჲ ჩუენი არს, Պարթեւաց կողմանսն. վասն զի բնութիւն իսկ է մեր *რიფს. 176,21-109,14.*

ბუნებით ի բնէ (დასაბამით): ჰმონებდით მათ, რომელნი-იგი არა იყვნეს ბუნებით ღმერთ, ծառայէիք այնոցիկ որ ոչն էին ի բնէ Աստուածք *გალ. 4,8.*

ბუნებით-ი բուն. բնական. բնակաւոր (ნამდვილი, მკვიდრი, ბუნებრივი): ბუნებითთა მათ რტოთა არა ჰრიდა, ի բուն ոստսն ոչ խնայեաց *ჰრომ. 11,27;* რომელნი არა იმარხვენ ბუნებითსა, որք ոչ պահիցեն զբնականսն *ჰრომ.11,17;* თჳსი იგი ბუნებითი აქუს, զիւրն ունի բնակաւոր *მრთ.K.ს.გაბ-მოციქ.379-66,11;* აქუს ჴორცთა ბუნებითი აღძრვაჲ, ունին մարմինք մեր բնական շարժութիւնք *მ.ცხ.129r-148.*

ბუნებისა բուն (ნამდვილი): არა სწორ არს ბუნებისა მას ნათელსა, զի ՞նչ համեմատութիւն ընդ բուն լուսոյն ունիցի *მრთ.K.ს.გაბ.-მოციქ.377-63,14.*

ბურდნა խորհել („სჯა", ბჭობა): ესმა ყრმასა მას ბურდნაჲ რაჲმე მენავეთაჲ, რომელსა-იგი თჳსაგან განიზრახვიდეს, լուաւ մանուկն զի խորհէին ի ծածուկ նաւավարքն *მ.ცხ.52r-43.*

ბურვა ծածկել (ფარვა): ერთი ოდენ ფსიათი აქუნდა, ნახევარი ეგო ქუეშეთ და ნახევარი ებურა ზედაჲთ, ունէր քուրձ ինչ. զկէս նորա ի ներքոյ իւր արկանէր. եւ կիսով ծածկէր զինքն *მ.ცხ.205r-217.*

ბურრობანი იხ. ბორრობანი.

ბუტკო იხ. გამობუტკოვა.

ბუშება, ბუშუვება იხ. დაბუშება, დაბუშუვება, შებუშება.

ბჳრილიონ-ი, ბირილიონ-ი բիւրեղ (ბროლი) *ეზეკ. 28,13.*

ბჳსონი იხ. ბისონი.

ბღალვა იხ. დაბღალული.

ბღუარ-ი, ბღოარ-ი հարաւ („სამხარი", სამხრეთი): დედოფალი იგი ბღუარისაჲ, դշխոյն հարաւոյ *მთ.12,42;* ესე არიან მისნი საზღვარნი სამხრით G, այս են նոցա սահմանք ի հարաւոյ *ისუ 6.15,4;* ჩრდილოჲ და ბღუარი შენ შეჰქმენ, զհիւսիս եւ զհարաւ դու արարեր *ფს.88,13.*

ბღუარ-ი (հողմ) հարաւոյ. հարաւ (სამხრეთის ქარი): აღადგინა ბღუარი ცით, հան զհողմ հարաւոյ *ფს.77,26;* ნებითა მისითა ქრის ბღუარი, ի կամս նորա հնչէ հարաւ *ზირ.43,18.*

ბღუარით-კერძო հարաւակողմն. ի հարաւային կողմանէ. ընդ հարաւ (სამხრეთით, სამხრეთის მხრით): ვართ ბღუარით-კერძო ყანობირსა მას შინა, եմք... ի հարաւակողմանէ արտավարին *პოვნ.სტეფ.502-668,10;* ქალაქნი ბღუარით-კერძონი დაიჴსნეს, փակեցան քաղաքք որ ընդ հարաւակողմն *იერ.13,19;* აღჰმართეს ძელი იგი ბღუარით-კერძო, կանգնեցաւ փայտն ընդ հարաւ *დ.დ.130,2-9.*

ბღუნარე կոր (მოხრილი): ნუ იქადინ ზურგითა ბღუნარე, ვითარცა ზურგმართალი, մի՛ պարծեսցի կորն իբրեւ զուղիղն *III მფ.20,11.*

ბძარვა հերձնուլ (გაბზარვა): ვიდრეღა სჭამენ-ცა მას [გულის-სიტყუანი] უწყალოდ და ჰბძარვენ, մինչ զի հերձեսցեն [խորհուրդք] եւ ապականեն *მ.ცხ.78v-90.*

ბჭგერა շաչիւն (ხმობა, სტვენა): ეტლებისა ბჭგერაჲ, շաչիւն կառաց *ნაუმ.3,2.*

ბჭე դուռն. նախադուռն. դրանդի ("კარი", მთავარი შესავალი კარი, კარიბჭე): შევიდოდეთ იწროსა ბჭესა, մտէք ընդ նեղ դուռն *მთ.7,13-14;* ბჭენი ჯოჯოხეთისანი, դրունք դժոխոց *მთ.16,18;* მიეახლნეს ბჭეთა ქალაქისათა, մերձ եղեւ ի դուռն քաղաքին *ლ.7,12;* აღკიდიან და დასვან ბჭეთა თანა მის ტაძრისათა, բարձեալ դնէին հանապազօր առ դրան տաճարին *საქ.მოც.3,2;* დადგეს შესავალთა მათ ბჭეთა ქალაქისათა S, დადგეს კარსა ზედა ქალაქისათა G, կացցէ ի մուտս դրան քաղաքին *ისუ 6.20,4;* იხილენ პირველად ბჭენი იგი სიგლახაკისანი, տեսեր զնախադուռն աղքատութեանն *მრთ.K ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 372-265,9;* დაეც საკურთხეველსა და შეიძრას ბჭეთა წინაშე, բախեա զսեղանդ եւ շարժեսցին դրանդիք *ამოს.9,1*

ბჭე դատաւոր (მსაჯული "მთავარი"): მისცეს პილატეს ბჭესა C, მისცეს იგი პილატეს მთავარსა DE, ետուն ի ձեռս Պոնտացւոյ Պիղատոսի դատաւորի *მთ.27,2;* მე დღეს მოცალე ქმნილ ვარ და ბჭე, դատաւոր նորա պարապեալ եմ լինել այսօր *მ.ცხ.225r-245.*

ბჭეთმწიგნობარ-ი դիւանադպիր (მდივანმწიგნობარი): დავწერე... ბჭეთმწიგნობარმან გორდიანე მეფისამან, գրեցի... դիւանադպիր Գորդիանու Թագաւորի *ფლკტ.160,22-476,26.*

ბჭითი-ბჭედ դրանէ ի դուռն (კარიდან-კარამდე): განვლეთ და მოაქციეთ ბჭითი-ბჭედ ბანაკისა მაგისგან, անցէք եւ այսրէն դարձարուք դրանէ ի դուռն *გამოსლ.32,27;* განზომა ეზოჲ იგი ბჭითი-ბჭედ, չափեաց զսրահն դրանէ ի դուռն *ეზეკ.40,23.*

ბჭობა գալ յատեան (განსჯა, გასამართლება): აღჰლესავ ენასა მონაზონისასა გინებად ვიდრემდის ჰყო იგი ბჭობად საბჭოთა ერისკაცთასა, սրես զլեզու միանձին յանարգանս... մինչեւ գայցէ նա յատեան յաշխարհական դատաստանաց *მ.ცხ.20v-16.*

გ

გ *գ* (ქართული ანბანის მესამე ასო – վրացերէն այբուբենի երրորդ տառ); 3

გ կալ. մնալ. կալ եւ մնալ. հաստատել (არსებობა, ყოფნა): ეჰგიე სიყუარულსა ზედა მისსა, կաց ի սէր նորա *ი.15,10;* რომელი ჰგიეს ცხორებად საუკუნოდ, որ մնայ ի կեանսն յաւիտենականս *ი.6,27;* მტკიცედ ეგენით სიყუარულსა მას ჩემსა, հաստատուն կացէք ի սէր իմ *ი.15,9;* უფალი ჰგიეს უკუნისამდე, Աստուած կայ եւ մնայ յաւիտեան *ფს.9,8;* მის თანა ჰგიეს, ի նմա է հաստատեալ *I ეპ.იოან.3,24.*

გ იხ. გება.

გაგა բողբոջ („ყუავილი", კვირტი): ღელღუმან გამოუტევა გაგაჲ (ყუავილი O) თვსი, թզենի արձակեաց զբողբոջ իւր *ქება 2,13.*

გაგება იხ. განგება.

გაგვა იხ. გვ.

გაგზავნა առաքել (გაგზავნა, მივლინება): ინება გაგზავნად მის თანა საჴმარსა მისსა, կամէր առաքել սմա ինչս ի պետս սորա *მ.ცხ.195v-209.*

გაგლეჯილ-ი იხ. განგლეჯილი

გაგონება ի միտ առնուլ (შეგნება): გაიგონე, ჵ კაცო, და ნუ დიდად ჰმაღლოი, ի միտ առցես. եղբայր. եւ մի՛ բարձրամտեսցիս *მ.ცხ.342r-395.*

გადიდება იხ. განდიდება

გაერთება միաբանել (შეერთება): გაერთნეს თანა ჭართალთა, միաբանեցան ընդ Չարթալք *ქ.ცხ.39.8-10.*

გაერისგნება գռեհիկ լինել (ერისკაცად გახდომა): დაუტევა სახჱ მონაზონებისაჲ და გაერისგნდა, մերկացեալ զգեստ կրօնաւորութեան եւ եղեւ գռեհիկ *მ.ცხ.390r-445.*

გავალაკ-ი գահաւորակ (ტახტრევანი): გავალაკნი ქმნნა სოლომონ მეფემან ძელთაგან ლიბანისათა, գահաւորակ արար իւր արքայ Սողոմոն ի փայտից Լիբանանու *ქება 3,9.*

გავთომა იხ. განვთომა.

გავლა անցանել: არცა გჳმს გავლაჲ ზღუათაჲ, ոչ պիտոյ է ... անցանել ընդ ծով *მ.ცხ.55r-45.*

გავთულ-ი բաժանեալ („განყოფილი", რომელი განევთის): ყოველი სამეუფოჲ გავთული თავსა ზედა მისსა, აღოჴრდის C, ყოველი მეუფებაჲ რომელი განევთის თავსა თჳსსა, მოოჴრდის DE, ամենայն թագաւորութիւն բաժանեալ յանձն իւր աւերի *მთ.12.25;* თავსა ზედა თჳსსა გავთულ არს C, თავსა თჳსსა განევთა DE, յանձն իւր բաժանեցաւ *მთ.12.26.*

გავთული იხ. განვთომა.

გავრცობა იხ. განვრცობა.

გაზაკ-ი გაზაკთა ბრპენი დადნობილი მდუღარე სასტიკად გარდაასხიან, կիսոցն կապար հալեալ ի կրակի. եւ յորժամ եռայր ի հրատի անդ ... արկանէին *მრთ.S.საეკ.უნ.1219-646.*

გაზარელ-ი, გაზარინელ-ი իղձ. գէտ (მცოდნე, წინასწარმცნობელი): შემოიყვანეთ მოგუნი და ქალდეველნი და გაზარელნი O, თქუა შემოყვანებაჲ მოგუთაჲ და ქალდეველთაჲ და გაზარინელთაჲ J, ածել զմոգս եւ զքաղդեայս եւ զգէտս *დან.5,7;* დაადგინა იგი ულუკთა, მოგუთა, გაზარელთა და ქალდეველთა ზედა, կացոյց զնա ի վերայ գիտաց եւ մոգուց եւ քաղդէից եւ ըղձից *დან.5,11;* საიდუმლოსა მას, რომელსა იკითხავ, მეფჱ, არა არს ბრძენთა, და მოგუთა, და მისანთაჲ, და გაზარ(ინ)ელთაჲ თხრობად, զխորհուրդ զայդ զոր արքայ հարցանէ, ոչ է իմաստնոց եւ մոգուց եւ գիտաց եւ ըղձից պատմել *დან.2,27.*

გაზაფხულ-ი գարուն: თთუენი გაზაფხულისანი და სთულისა არისანი დაყვნის მცხეთას, զաշունն եւ զգարունն առնէր ի Մցխեթաս *ქ.ცხ.36,9-9.*

გაზეპირება առնուլ ի բերան (ზეპირად წარმოთქმა): გაიზეპირნა ორნივე იგი დიდნი საწინასწარმეტყუელონი, ուսեալ է առ ի բերան երկուս մարգարէս *მ.ცხ.123r-141.*

იხ. ზეპირი.

გაზრახება იხ. განზრახება.

გათრევა იხ. განთრევა.

გათქუმა იხ. განთქუმა.

გაკრება იხ. განკრება.

გაკრთომა იხ. განკრთომა.

გალატოზ-ი գաղատոս (კალატოზი): მისცეს სასყიდელი გალატოზთა და ხუროთა და როჭიკი მათი, ետուն գինս գաղատոսաց եւ հիւսանց եւ կերակուրս նոցա *I ეზ.5,54.*

გალევა იხ. განლევა.

გალიაკ-ი գայռագիղ (რკინის გალია): დადვეს იგი ჭიმითა და გალიაკითა მოვიდა იგი მეფისა ბაბილოვნელთაჲსა, գայլ ի բերան հարին եւ տարան գայռագղիւ առ արքայն Բաբելացւոց *ეზეკ.19,9.*

გალობა սաղմոս ասել, օրհնել, ցնծալ, երգել („მაქებლობა", „ფსალმუნება", მღერა): სახელსა შენსა უგალობდე, անուան քում սաղմոս ասացից *ჰრომ.15,9;* მოლხინე თუ არს, გალობდინ, բերկրիցի ոք. սաղմոս ասասցէ *ეპ.იაკ.5,13;* სახელსა შენსა უგალობდე, անուան քում սաղմոս ասացից *ფს.17,50;* გალობდეს დებორა და ბარაკ S, იმაქებლა დებორა და ბარაკმან G, օրհնեաց Դեբովրա եւ Բարակ *მსჯ.5,1;* უგალობდით უფალსა გალობითა ახლითა, օրհնիցէք զտէր յօրհնութիւն նոր *ეს.42,10;* მოვედით, უგალობდეთ უფალსა, եկայք ցնծասցուք ի տէր *ფს.94,1;* იხარებდინ ცანი და გალობდინ ქუეყანაჲ, ուրախ լիցին երկինք եւ ցնծասցէ երկիր *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.83,3-29,1;* ინყეს გალობად ფსალმუნითა ამით B, ინყეს ფსალმუნებად ფსალმუნსა ამას A, սկսան երգել զսաղմոսս զայս *40.სბსტ.106.7-8-106,3.*

გალობა-ჲ օրհնութիւն, երգ, ցնծութիւն (კურთხევა, სიმღერა): დანერა მოსე გალობაჲ ესე M, գրեաց Մովսէս զօրհնութիւն զայս *II შჯ.32,43;* იგალობა ისრაჱლმან გალობაჲ ესე ჯურღმულსა ზედა, օրհնեաց Իսրայէլ զօրհնութիւնս զայս ի վերայ ջրհորոյն *რიცხ.21,17;* [გარდავაქცივნე] ყოველნი გალობანი თქუენნი გოდებად, [դարձուցից] ի սուգ զտօնս ձեր եւ զամենայն երգս ձեր յողբս *ამოს.8,10;* აღივსო ... ენაჲ ჩუენი გალობითა, լցան ... լեզուք մեր ցնծութեամբ *ფს.125,2;* მასმინე მე გალობაჲ და სიხარული, լսելի արա ինձ զցնծութիւն եւ զուրախութիւն *ფს.50,10.*

გალობისა თქუმა երգել (გალობა, მღერა): იტყოდის იგი გალობასა მას უფლისასა ქნარითა, երգեսցէ Քնարաւ *I მფ.16,16.*

გალობისა წართქუმა օրհնել. գոհանալ („მადლობა“, „გალობა“, კურთხევა): გალობაჲ წართქუეს და განვიდეს DE, გალობით გამოვიდეს C, եւ օրհնեցին եւ ելին *მთ.26.30;* გალობაჲ წართქუეს და განვიდეს DE, ჰმადლობდეს და გამოვიდეს C, գոհացեալ ելին *მრ.14,26.*

გამაგრება იხ. განმაგრება.

გამართ იხ. განმართ.

გამართება იხ. განმართება

გამართებით հանդէպ (პირისპირ): ხუნანის გამართებით, հանդէպ Խունանայ *ქ.ცხ.182, 14-17.*

გამარტოება იხ. განმარტოვება.

გამარჯუებულ-ი იხ. განმარჯუებული.

გამახუვა იხ. განმახუვა.

გამეშ-ი գոմէշ: *IIშჯ.14,5.*

გამო վասն, յաղագս, ի ձեռն, =աւ\իւ\ով ...., ի ablat., ընդ accus., (-თჳს, მიერ, -ით (მოქმ.ბრ, დანყ.ბრ.): მის გამო არა შემოვიდა პურის ჭამად, վասն այնորիկ ոչ եկն ի սեղան արքայի *Iმეფ.20,29;* შენ გამო არიან, վասն քո լինին *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ. და იონ.106,36-38,7;* შენ გამო შემემთხჳა მე ძჳრი ესე, վասն քո պատահեաց ինձ վտանգս այս *ფილკტ.138,24-445,33;* რომლისა გამო, վասն որոյ *თომა მოც.18,3-395,21;* ჩემ გამო არს სალმობაჲ შენი, վասն զի յաղագս իմ եղեւ քեզ այդ *ადამ.5,8-8IV;* რაჲთა ჩუენ გამო კარი კაცთმოყუარებისაჲ განელოს სოფელსა, զի ի ձեռն մեր դուռնն մարդասիրութեանն Քրիստոսի բացցի աշխարհի *პოვნ.სტეფ.659,4-499;* ადამის გამო ყოველნი მოწყდებიან, Ադամաւ ամենեքին մեռանին *I კორ.15,22;* შენ გამო მტერნი ჩუენნი დავსცნეთ, քեւ զթշնամիս մեր հարցուք *ფს.43,6;* ამის გამო მოტევებაჲ ცოდვათა თქუენთაჲ გეხარების, սովաւ ձեզ թողութիւն մեղաց աւետարանի *საქ.მოც.13,38;* მის გამო ყო დამჴობაჲ, նովաւ կործանումն եղեւ *ფილპ.მოც.10,28-319,7;* ჴმაჲ იყო ღრუბლით გამო, ձայն եղեւ յամպոյն *ლ.9,34;* იყო მბრწყინვალებაჲ ნათლისაჲ ცით გამო, փայլատակեաց լոյս յերկնից *საქ.მოც.9,3;* მიყო ჴელი სარკუმლით გამო, ձգեաց զձեռն իւր ընդ պատուհանն *ქება 5,4.*

ამის გამო վասն որոյ, այսուհետեւ („ვინაჲცა“, ამიერიდან): ამის გამო ვერღარა დავთმე AB, ვინაჲცა ვერღარა დავთმეთ CD, վասն որոյ ոչ եւս ունիմք ժոյժ *Iთეს.3,1;* ამის გამო იქმნა დევნულებაჲ, այսուհետեւ լինէր հալածումն *ატმ.97,6.*

გამო-ვე =աւ/իւ/ով .... (-ით): ამათ გამო-ვე, նորօք իսկ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.108,15-40,18.*

გამობერვა փչել (დაბერვა): შეილიან...საჴმილსა გამობერვად იგი ცეცხლსა და გამოდნობად, ընդունիցի որ ... ի մէջ հալոցի փչել ի նա հուր եւ ձուլել *ეზეკ.22,20*

გამობერვით-ი ձուլածոյ (ჩამოსხმული, გამოძერწილი): იქმნეს თავისა მათისა ჴბოჲ იგი გამობერვითი, արարին իւրեանց որթ ձուլածոյ *ნეემ.9,18.*

გამობერილ-ი ձուլածոյ („გამოდნობილი“): შექმნა იგი კერპად გამობერილად S, ქმნა ქანდაკებულად და გამოდნობილად G, արար զայն դրօշեալ եւ ձուլածոյ *მსჯ.17,4.*

გამობეჭდვა կնքել (დაბეჭდვა): გამოჰბეჭდეს კარი სახლისაჲ, կնքեցին զդուռնն *ანდ.-ანატ. 343-45,4.*

გამობმა կապել. կախել. մածուցանել. արկանել („მობმა“, „გამოკიდება“, დადება): გამოაბა მენამული ჴელსა მისსა, կապեաց կարմիր ի ձեռն նորա *დაბ.38,28;* გამოაბას ვენაჴსა კიცჳ მისი, կապեսցէ զորթոյ զյաւանակ իւր *დაბ.49,11;* გამოაბა მას ქვაჲ და შთააგდო საშუალ ეფრატსა, կապեսցես ի դմա քար եւ ընկեսցես ի մէջ Եփրատայ *იერ.51,64;* ამათ ორთა მცნებათა შინა ყოველი შჯული და წინასწარმეტყუელნი გამოაბენ C, ამათ ორთა მცნებათა ყოველი შჯული და წინაწარმეტყუელნი გამოკიდებულ არიან GE, յայս երկուս պատուիրանս ամենայն օրէնք եւ մարգարէք կախեալ կան *მთ.22,40;* გამოგაბნე თევზნი მდინარეთა შენთანი ფრთეთა შენთა, մածուցից զձկունս գետոյդ ի թեւս քո *ეზეკ.29,4;* გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი, եթէ արկեալ էր ընդ պարանոց նորա երկան իշոյ *მრ.9,42;* საბელი ძოწეული ესე მოაბა სარკუმელსა G, შტანგი ესე მეწამული გამოაბა სარკუმელსა, զլարդ կարմիր կապեսցէս զպատուհանէդ *ისუ.6.2,18.*

გამობრწყინება-ჲ յայտնութիւն (გამოცხადება): ნათელი გამობრწყინებად წარმართთა, լոյս ի յայտնութիւն հեթանոսաց *ლ.2.32*

გამობრწყინვება ծագել. փայլատակել. փայլել. պայծառանալ. լուսաւորել. ելանել. հանել (ამობრწყინება, ამოსვლა, გამონათება, გამოცემა): ნათელი გამოუბრწყინდა მათ, լոյս ծագեաց նոցա *მთ.4,16;* გამობრწყინვებითგან ცისკრისაჲთ ვიდრე აღმოსვლადმდე ვარსკულავთა, ի ծագելոյ առաւօտուն մինչեւ յելանել աստեղն *ნეემ.4,22;* გამობრწყინდეს დღეთა მისთა სიმართლე, ծագեսցի յաւուրս նորա արդարութիւն *ფს.71,7;* გულისხმისმყოფელნი იგი გამობრწყინდენ ვითარცა ბრწყინვალებაჲ სამყაროჲსაჲ, իմաստունք ծագեսցեն իբրեւ զլուսաւորութիւն ի հաստատութեան *დან.12,3;* ეგე ჯუარი შენი გამოაბრწყინვე,

խաչդ քո ծագեցեր *ფილკტ.141,28-449,38;* გამობრწყინდა ნათელი დიდი ჩემ ზედა, փայլատակեալ լոյս սաստիկ զինեւ *საქ. მოც.22.6;* გამოაბრწყინენ ელვანი შენნი, փայլատակեա զփայլատակունս քո *ფს.143,6;* სიმართლისა იგი ნათელი არა გამოგჳბრწყინდა, լոյսն արդարութեան ոչ լուսաւորեաց զմեզ *სიბრ. სოლ.5,6;* ელვაჲ რაჲ გამობრწყინდის მზის აღმოსავალთა C, ელვაჲ რაჲ გამობრწყინდის მზის აღმოსავალით DE, փայլակն որ ելանէ յարեւելից *მთ.24,27;* გამოაბრწყინვოს ვითარცა ნათელი სიმართლე შენი, հանցէ որպէս զլոյս զարդարութիւնս քո *ფს.36,6.*

გამობრწყინ(ვ)ებულ-ი փայլատակեալ, նշոյլ (აელვებული, სხივი): ვითარცა ელვაჲ რაჲ გამობრწყინებულ ცათა შინა ქუეშე ცასა გამობრწყინდის C, որպէս փայլակն փայլատակեալ ի ներքոյ երկնից ընդ երկնիւք ծագեսցէ *ლ.17,24;* გამობრწყინვებული, նշոյլ *სიბრ.სოლ.7,26.*

გამობუტკოვა ցցուել, ծաղկել („გამოსლვა", აყვავილება): ფურცელი გამობუტკოვის C, ფურცელი გამოვალნ DE, տերեւն ցըցուիցի *მთ.24,32;* ტევანი გამობუტკოვის, ողկոյզ ծաղկեալ *ქება 1,13.*

გამობღულეძა առնուլ, ելանել („გამოღლეძა", გამოგლეჯა): არავინ დაადგის სადგმელი ახალი, უმურკნველი, სამოსელსა ძუელსა, რამეთუ გამობღულიძის სიმტკიცემან მან ახლისამან და უფროჲსი განხეთქილებაჲ შეიქმნის DE, არავინ დაადგის სადგმელი ნახევისა უმურკველისაჲ სამოსელსა ზედა ძუელსა, რამეთუ გამოიღლიძის დგმულმან მან სამოსლისა მისგან, და უძჳრეს განხეთქილება იქმნის C, ոչ ոք արկանէ կապերտ անթափ ի վերայ հնացեալ ձորձոյ. զի առնու ելանէ զլրութիւն նորա ի հանդերձէն *მთ.9,16.*

გამოგება բագին (ბაგინი, კერპთა ტაძარი): ჰყავ თავისა შენისა გამოგებაჲ, ვითარცა სავაჭროჲ ყოველთა უბანთა, արարեր քեզ բագինս յամենայն հրապարակս *ეზეკ.16,24.*

გამოგებება ելանել ընդ առաջ, պատահել („მოგებება", „გამოსლვა შემთხუევად", შესახვედრად გამოსვლა): ყოველი იგი ქალაქი გამოეგებვოდა იესუს C, ყოველი იგი ქალაქი გამოვიდა შემთხუევად იესუჲსა DE, ամենայն քաղաքն ել ընդ առաջ Յիսուսի *მთ.8,34;* გამოეგებვოდა მას სამარობნით კაცი C, მოეგებვოდა მას საფლავებისაგან კაცი DE, պատահեաց նմա այր մի ի գերեզմանացն *მრ.5,2.*

გამოგდება հանել, ձգել, թքանել („განგდება", გამოსროლა): გამოაგდეს იგი მიერ სავენაჴით DE, განაგდეს იგი გარეშე საყურძენსა მას C, հանին արտաքոյ այգւոյն *მრ.12,8;* ვინ გამოგაგდო შენ ეგემლევანისა მისგან მშჳდობისა და განსასუენებელისა ადგილისაგან? ո՞... եհան զքեզ յայնպիսի խաղաղական եւ հանգստական կայանէ *ანდ.-ანატ.319-35.21;* გამოაგდო იოვანე, ձգեալ զՅովհաննէս յեզր ծովուն *ი.მოც.58.11-196.22;* გამოაგდო იონა ჴმელად, եթուք զնա ի ցամաք *იონა 2,11.*

გამოგდებულ-ი մերժեալ (გაშორებული, გაცილებული): ხედვიდა თავსა თჳსსა გამოგდებულად გონებისაგან მისისა, տեսանէր զինքն մերժեալ, որոշեալ ի սրտէ նորա *მრთ.A.ანტ.დ.79-22.9*

გამოგუალ գալ արտաքս („გამოსლვა გარე"): ლაზარე, აღდეგ და გამოგუალე C, ლაზარე, გამოვედ გარე DE, Ղազարէ, արի եկ արտաքս *ი.11,43.*

გამოგურა ածել, հանել („გამოყვანება"): გამოჰგუარა იესუ გარე C, გამოიყვანა იესუ გარე DE, ած զՅիսուս արտաքս *ი.19,13;* გამოგგუარნე იგინი თქუენ და იჴმიენით იგინი, հանից զնոսա առ ձեզ եւ արարէք ընդ նոսա *დაბ.19,8.*

გამოდგინება վարել, հանել (გამოყვანა, მოყენება): რაჲთამცა ჴმელად ვითარ-რაჲ გამოადგინეს ნავი იგი, վարել զնաւն ի ցամաքն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.107.16-39.3;* გამოადგინეს ნავი ქუეყანად, հանեալ զնաւն ի ցամաք *ლ.5,11.*

გამოდგმულ-ი դրոշմեալ, մածեալ (გამოწერილი, ამოტვიფრული, გამოსახული): წერილი ღმრთისაჲ გამოდგმულ ფიცართა მათ, գիր Աստուծոյ դրոշմեալ ի տախտակսն *გამოსლ.32.16;* გამოდგმულ არს მკერდსა ზედა გულთა მათთაჲსა, մածեալ է ի տախտակս սրտից նորա *იერ.17,1.*

გამოდგომა-ჲ ելանել (გამოსვლა): ნავი დაიქცა ზღუასა შინა ... და მრავლითა შრომითა ძლით უძლო ქუეყანად გამოდგომაჲ, ընկղմեալ նաւ ի ծովու ... բազում աշխատութեամբ հազիւ կարաց ելանել յերկիր *მ.ცხ.219r-239.*

გამოდება հանել ի բաց (გამოღება): ძუელი [საზრდელი] პირისაგან ახლისა გამოსდვათ G, ძუელი წინაშე პირსა ახალთასა გამოსდვათ B, զհինն յերեսաց նորոյն հանիջիք ի բաց *ლევ.26,10.*

გამოდე(ვ)ნა հալածել, ելանել (გამოდენა, გამორევა): ჩუენ გამოგუდევნეს, զմեզ հալածեցին *I თეს.2,15;* გამოვდევნნე შემდგომად მათსა მახჳლითა, հալածեցից զնոսա սրով *იერ.29,18;* გამოსდევდა მას ყრმაჲ იგი, ել ... եւ մանուկն ընդ նմա *მ.ცხ.424v-489.*

იხ. დევ(ნ)ა 2.

გამოდენა բղխել, յորդել, հանել, առաքել („დენა", „დამომდინარე", გამოსვლა, აღმოცენება): ნუუ-

კუე წყაროჲსაგან მისვე თუალისაგან გამოდინ ტკბილი და მწარჱ, միթէ աղբեւր անտառին ի միոյ ականէ բղխէ քաղցր եւ դառն *ეპ.იაკ.3,11;* ქუეყანაჲ, რომელსა გამოსდის სძე და თაფლი G, ქუეყანაჲ, მდინარე სძისა და თაფლისაჲ S, երկիր որ բղխէ զկաթն եւ զմեղր *// შჯ.26,9;* ქუეყანასა, რომელსა გამოსდის სძე და თაფლი S, ქუეყანაჲ, დამომდინარე სძისა და თაფლისა G, երկիր՝ որ բղխէ զկաթն եւ զմեղր *// შჯ.11,9;* რომლისაგან გამოდიოდეს წყარონი მრავალნი, յորում բղխէին աղբերք ոչ սակաւք *ოსკ.20,1.*

გამოდინება բղխեցուցանել. հանել. յորդել. առաքել („გამოცენება"): წყალი გამოადინე კლდისა მისგან და ასუ მათ, զջուր բղխեցուցեր ի վիմէ եւ արբուցեր նոցա *ნეემ.9,15;* შენ გამოადინენ წყარონი და მდინარენი, դու բղխեցուցեր զաղբեւրս եւ զվտակս *ფს.73,15;* ნუ კლდისა ამისგან გამოგიდინოა თქუენ წყალი? B, ნუ კლდისა ამისგან გამოგიცენოთა წყალი? G, մի թէ ի վիմէ՞ս յայսմանէ հանիցեմք ձեզ ջուր *რიცხ.20,10;* გამოადინებენ სძესა, յորդեսցեն զկաթն *იოვ.3,19;* გამოადინნა წყარონი კლდისაგან, հան զջուրն ի վիմէ *ფს.77,16;* წყალი კლდისაგან გამოუდინოს მათ, հանցէ նոցա ջուր ի վիմէ *ეს.48,21;* გამოადინენ წყარონი ჴევნებსა, առաքեցեր զաղբեւրս ընդ ձորձորս *ფს.103,10;* ნუ კლდისა ამისგან გამოგიცენოთა წყალი? G, ნუ კლდისა ამისგან გამოგიდინოა თქუენ წყალი B, միթէ ի վիմէ՞ս յայսմանէ հանիցեմք ձեզ ջուր *რიცხ.20,10.*

გამოდნობა ձուլել. հալել (ჩამოსხმა, დნობა): გამოადნვეს ვეცხლი, ձուլեցին զարծաթն *// ნშტ.34,14;* გამოადნო ოქროჲ, ձուլեաց ... ոսկի *ეს.40,19;* გამოადნვენეს იგინი ვითარცა ოქროჲ და ვეცხლი, հալեսցէ զնոսա իբրեւ զոսկի եւ իբրեւ զարծաթ *მალ.3,3.*

გამოდნობილ-ი ձուլածոյ („გამოქანდაკებული", „დასხმული", „გამობერილი", ჩამოსხმული): ღმერთნი გამოდნობილნი არა ჰქმნნეთ G, աստուածս ձուլածոյս մի՛ առնիցէք *ლევ.19,4;* იქმნეს თავთა თჳსთად გამოდნობილი G, იქმნეს თავისა მათისა კერპი გამოქანდაკებული S, արարին իւրեանց ձուլածոյս *// შჯ.9,12;* ყოველნი კერპნი გამოდნობილნი მათნი ნარწყმიდნეთ G, ყოველი კერპები დასხმულები მათი ნარსწყმიდოთ Pb., զամենայն կուռս ձուլածոյս նոցա կործանիջիք *რიცხ.33,52;* ქმნა ქანდაკებულად და გამოდნობილად G, შექმნა იგი კერპად გამობერილად S, արար զայն դրօշեալ եւ ձուլածոյ *მსჯ.17,4;* დიდად გამოქანდაკებული და გამოდნობილნი ხატნი, դրօշեալ եւ ձուլածոյ եւ պատկեր զոր արար *// ნშტ.33,7.*

გამოდუჟიანი ტეხილი թաղամսաւոր („განტეხილი", დაკოდილი): გამოდუჟიანი ტეხილი და შეჭყლემული და გამოკუეთილი და გამონატაცები არა მოჰგუარნეთ ესენი უფალსა G, განტეხილი და შეჭყლემული და დაშთობილი და მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა B, զթաղամսաւորն եւ զմայլեալն եւ զքածաւարոտն եւ զհատեալն. մի՛ մատուցանիցես տեառն *ლევ.22,24.*

გამოერთება ձեռն տալ (ხელის მიცემა): ჰრომთა ... გამოგუერთნენ, ձեռն տան մեզ Յոյնք *ქ.ცხ.31,8-10.*

გამოვარდნა անկանել. թօթափել (დავარდნა, გამოცვენა): მსგავსსა ვნებასა კუალად გამოვვარდი ქუეყანად, ի նոյն նմանավիշտ յերկիր անկայ *სიბრ.სოლ.7,3;* ვითარცა რკოჲ, რაჟამს გამოვარდის ბუდისაგან, իբրեւ զկաղին. թօթափեալ յիւրաքանչիւր պատենից *ეს.6,13;*

გამოვლინება առաքել. արձակել. հանել. շարժել („მივლინება", „განვლინება",„წარმოგზავნა", „წარვლინება", გაგზავნა, გაშვება, დაძვრა): გამოავლინა ღმერთმან სული ძისა თჳსისაჲ გულთა ჩუენთა, առաքեաց Աստուած զհոգի որդւոյն իւրոյ ի սիրտս մեր *გალატ.4,6;* გამოავლინა უპირველეს ჩუენსა ბზიკნი G, მიუვლინნა პირველად თქუენსა ბზიკი S, առաքեաց յառաջագոյն քան զձեզ զձիաստացն *ისუ.6,24,12;* გამოავლინენ ისარნი შენნი და განაბნიენ იგინი, առաքեա զնետս քո եւ ցրուեա զնոսա *ფს.143,6;* გამოვავლინო შენ შორის სიყმილი და მჴეცი ბოროტი, առաքեցից ի վերայ քո սով եւ գազանս չարս *ეზეკ. 5,17;* გამოგუავლინენ ჩუენ სოფლად, առաքեցեր զմեզ յաշխարհ *განს.ი.200,10-86,5;* ცალიერიმცა გამომავლინე, թերեւս ունայն իսկ արձակէիր զիս *დაბ.31,42;* გამომავლინეთ თქუენგან G, წარმომგზავნეთ მე S, արձակեցէք զիս *მსჯ.11,7;* გამოავლინნა იგინი G, წარავლინნა იგინი S, արձակեաց զնոսա *ისუ 6.22,6;* რაჲთა გამოავლინნეს მოქმედნი სამკალსა თჳსსა, զի հանցէ մշակս ի հունձս իւր *მთ.9,38;* გამოავლინოს უფალმან მწერი, շարժեսցէ տէր զճանճիռնն *ეს.7,18;* განავლინოს იგი სახლისაგან თჳსისაG, გამოავლინენ იგი სახლით მისით S, արձակեսցէ զնա ի տանէ իւրմէ *//შჯ.24,1.*

გამოზიდვა ձգել. ճմլել ("გამოთრევა", გამოწევა): ვერ უძლებდეს გამოზიდვად სიმრავლითა მით თევზთაჲთა C, ვერღარა ეძლო გამოთრევად

მისა სიმრავლისაგან თევზთაჲსა DE, ոչ կարէին ձգել ի բազմութենէ անտի ձկանցն *ი.21,6;* უკუეთუ გამოჰზიდვიდე სიტყუათა, გამოჴდენ ლალვანი და საშჯელნი, եթէ ձգեսցես զբանս ելցեն դատաստանք եւ կռիւք *იგ.სოლ.30,33;* გამოზიდვიდა და გამოიყვანებდა ჴელთაგან მძლავრ, կորզէր եւ ձգէր եւ ի ձեռաց բուռն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,20-30,10;* უკუეთუ გამოჰზიდვიდეთ დრტყილისა, გამოჴდეს სისხლი, եթէ կարի ճմլեսցես զպտկունսն. ելանէ արիւն *იგ.სოლ.30,33;* უპყრა სამოსელსა მისსა პირითა მისითა და გამოზიდვიდა მას გარე, կալեալ զհանդերձէ նորա ատամամբ ձգէր զնա արտաքս *მ.ცხ.411r-464.*

გამოზრდა կերակրել. ուտել. սնուցանել. ապրեցուցանել. կեալ ("გაზრდა", გამოკვება, ჭმევა, კვება, სიცოცხლის შენახვა): ოდეს გიხილეთ შენ მშიერი და გამოგზარდეთ? ե՞րբ տեսաք զքեզ քաղցեալ եւ կերակրեցաք *მთ.25,37;* მე გამოგზარდნე თქუენ და სახლნი თქუენნი, ես կերակրեցից զձեզ եւ զտունս ձեր *დაბ.50,21;* გამომზარდა მე უფალმან S, განმზარდა მე უფალმან G, կերակրեաց զիս տէր *ისუ 6.14,10;* მან გამოგზარდოს შენ, նա կերակրէ զքեզ *ფს.54,23;* უდაბნოსა ზედა გამოგზარდნა, მანანა და მწყერ-მარჴილი მოგცა თქუენ საჭმელად, յանապատին կերակրեաց զձեզ մանանայիւ. եւ ետ ձեզ կերակուր զլորամարգին *ანან.ებრ.199,21-328,8;* შენ გნებავს გამოზრდაჲ, դու կամիս ուտել *მრთ.K.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 372-265,32;* მიძელუ მე და გამომზარდე მე, առաջնորդեցեր ինձ եւ սնուցեր զիս *ფს.30,4;* გამოზარდა ქუეყანამან კრძალულებით, սնոյց երկիր զձագս նորա զգուշութեամբ *ეს.34,15;* გამოიზარდნიან მართუენი თჳსნი, անուցանեն զձագս իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,9-130.2;* გამოვზარდნეთ ცხენნი და ჯორნი, ապրեցուսցուք զձիս եւ զջորիս *IIIმფ.18,5;* გამოიზარდენით ნეშტითა მით, կեցջիք մնացելով իւրովն *IV მფ.4,7;* აჰა ესერა გამომზარდა მე უფალმან, այսօր կերակրեաց զիս Աստուած *მცხ.126r-144.*

გამოთარგმანება մեկնել, թարգմանել. բանալ („განმარტება", ახსნა): გამოგჳთარგმანე ჩუენ იგავი ეგე, մեկնեա մեզ զառակս զայս *მთ.15,15;* რაჟამს ბუნებაჲ იგი გამოითარგმანებინ, შემოქმედი იგი იდიდებინ, յորժամ բնութիւնն մեկնիցի, արարիչն փառաւորի *მრთ.D.ს.გაბ. 376-62,7;* ბარსაბა...რომელი გამოითარგმანების ძჱ ნუგეშინის-ცემისაჲ, բառնաբաս ... որ թարգմանի որդի մխիթարութեան *საქ.მოც.4,36;* პეტრე, რომელი გამოითარგმანების კლდჱ, Պետրոս որ թարգմանի վէմ *მრთ.K.ს.გაბ-379-66,27;* ვითარ-იგი გამომითარგმანებდა ჩუენ წიგნთა DE, ვითარ განგჳმარტავდა ჩუენ წიგნებსა C, որպէս բանայր մեզ զգիրս *ლ.24,32;* გამოუთარგმანებდა და წინა-დაუდებდა მათ, բանայր եւ դնէր առաջի *საქ.მოც. 17,3;*

გამოთარგმანება-ჲ մեկնութիւն (განმარტება): ესე არს გამოთარგმანებაჲ მაგისი, այս է մեկնութիւն նորա *დაბ.40,12.*

გამოთლა կոփել. նկարել. դրօշել (გათლა, გამოსახვა, გამოქანდაკება): გამოთალენ თავისა შენისა ორნი ფიცარნი ქვისანი, կոփեա դու քեզ երկուս տախտակս քարեղէնս *IIმჯ.10,1;* ეჩუეჲ ალილეს და გამოთალა მით, ուրագ սրեաց եւ կոփեաց նովաւ *ეს.44,12;* მუცელსა დედისასა გამოვითალე ჴორცი, յորովայնի մօր նկարեցայ մարմին *სიბრ.სოლ.7,2;* გამოთალნეს იგინი, դրօշեցին զնա *ამბაკ.2,18.*

გამოთლილ-ი քերածոյ. կոփածոյ ("განთლილი"): მოიხუნენ ლოდნი გამოთლილინი B, მოიხუნენ ქვანი განთლილნი G, առցեն այլ քարինս քերածոյս *ლევ.14,42;* აშენებდეს...დიდ-დიდსა და საკჳრველსა ქვათა გამოთლილითა დიდ-დიდთა, շինէին ... նորասքանչ քարամբք կոփածոյիւք եւ մեծամեծօք *I ეზ.6,9.*

გამოთრევა ձգել, քարշել („გამოზიდვა", „მოთრევა"): ვერღარა ეძლო გამოთრევად მისა სიმრავლისაგან თევზთაჲსა DE, ვერ უძლებდეს გამოზიდვად სიმრავლითა მით თევზთაჲთა C, ոչ կարէին ձգել ի բազմութենէ անտի ձկանցն *ი.21,6;* გამოითრევდეს ბადესა მას თევზითა სავსესა, DE მოეთრია ბადე იგი თევზებითურთ C, քարշէին զգործին հանդերձ ձկամբքն *ი.21,9;* გამოითრიეს იგი გარეშე ქალაქსა მას, քարշեցին արտաքս քան զքաղաքն *საქ.მოც. 14,19.*

გამოთუალვა թուել (გამოთვლა): ხოლო მას დღესა, რომელსა არა შეჭამდე, გამოითუალე ნარსაგებელი მისი და მიეც იგი ძმასა გლახაკსა, յորում աւուր ոչ կերիցես, թուեա զծախս այն քան աւուրցն եւ տուր զայն տառապեալ եղբօրն եւ սփռեա աղքատաց *მ.ცხ.117r-136.*

გამოთქდომა մեկնել, հատանել („გამოშორება, მოკვეთა"): გამოთქდით საშუალისაგან შესაკრებელისა ამის G, გამოეშორენით შორის კრებულსა მაგას B, մեկնեցարուք ի միջոյ ժողովրդեանդ այդորիկ *რიცხ.16,21;* გამოსთქდა ლოდი მთისა მისგან თჳნიერ ჴელისა, հատաւ վէմ առանց ձեռին *დან.2,34*

გამოთქუმა պատմել, թարգմանել, մեկնել. նիտալ (მოთხრობა, განმარტება, შეთხზვა): რომელი

იყო წიალთა მამისათა, მან გამოთქუა, որ է ի ծոց հօր. նա պատմեաց *ი.1,18;* ვითარ-იგი გამო-ვიეთმე-თქუეს, որպէս պատմեցին ոմանք *მრთ.A.კირ.იერ.163-372,5;* რომელი-გი მან გამოთქუა, զոր Պաւղու թարգմանեաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.231,5-141,29;* ანუ ვინ შემძლებელ არს გამოთქუმად, կամ ո՞ոք մեկնել կարող է *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.2-3;* კაცი გულარძნილი გამოიტყვნ ბოროტსა, այր խորամանկ նիտայ զչարիս *იგ.სოლ.16,28.*

გამოთქუმა-ჲ մեկնութիւն (განმარტება, თქმა): ანუ არა ღმრთისა მიერ არსა გამოთქუმაჲ იგი მათი? Ոչ ապաքէն ի ձեռս Աստուծոյ իցէ մեկնութիւն նոցա *დაბ.40,8.*

გამოთქუმულ-ი պատմեալ (მოთხრობილი): პირველთა მათ წიგნთა შინა გამოთქუმული, յառաջին գիրսն պատմեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.116,3-117.*

გამოთხევა ածել ի վեր (ამოღვრა, ამოყვანა): სიღრმისაგან უფსკრულისა გამოსთხინა იგინი, ի խորոց անդնդոց ած զնոսա ի վեր *სიბრ.სოლ.10,19.*

იხ. თხევა.

გამოთხოვა խնդրել („მოთხოვა“, თხოვნა): გამოითხოვა გუამი იესუჲსი DE, მოჰსთხოვნა ჴორცნი იგი იესუჲსნი C, խնդրեաց զմարմինն Յիսուսի *მთ.27,58;* ეშმაკმან გამოგითხოვნა თქუენ ალცრად ვითარცა იფქლი, Սատանայ խնդրեաց զձեզ խարբալել իբրեւ զցորեան *ლ.22,31;* გამოითხოვეს ჯუარცუმად, խնդրէին զնա ի խաչ հանել *ლ.23,23;* გამოგითხოვე კეთილი შენი, խնդրեցաք զբարութիւն քեզ *ფს.121,9;* გამოითხოვნა მეფისაგან, խնդրեաց յարքայէ *დან.2,49;* დაყო მის თანა ათორმეტი ოდენ წელიწადი, შემდგომად გამოეთხოვა ბერსა, რაჲთა წარვიდეს, եկաց առ ծերոյն ամս երկոտասան ... զկնի այսորիկ խնդրեաց ի ծերոյն զի երթիցէ *მ.ცხ.186v-222.*

გამოთხრა բրել (მოთხრა): გამოთხარა ბერმან მცირედ ქჳშაჲ სასთუნლად მისა, բրեաց ծերն փոքր ինչ աւազ ի սնարս նորա *მ.ცხ.380v-437.*

გამოთხრილი მიწასა գետնափոր (მიწისქვეშა სადგომი): იქმნეს ... საყოფელნი გამოთხრილნი მიწასა კბოდისასა, արգելանոցս իւրեանց արարին գետնափորս ընդ դարիւք *ოსკ.20,5;*

გამოკანწახება ազոխանալ (ისრიმად ქცევა): კანახი ყუავინ, ყუავილსა შინა გამოკანწახნებინ, ազոխն ծաղկեսցէ ծաղիկն ազոխացեալ *ეს.18,5.*

გამოკიდება იხ. კიდება.

გამოკიდებულ-ი կախեալ („გამობმა“, დამოკიდებული): ამათ ორთა მცნებათა ყოველი შჯული და წინაწარმეტყუელნი გამოკიდებულ არიან DE, ამათ ორთა მცნებათა შინა ყოველი შჯული და წინაჲწარმეტყუელნი გამოაბენ C, յայս երկուս պատուիրանս ամենայն օրէնք եւ մարգարէք կախեալ կան *მთ.22,40;* ჩუენდა გამოკიდებულ არიან სულნი მათნი, ի մեզ կան կախեալ ոգիք նոցա *ივდ.8,21.*

გამოკითხვა հարցանել. քննել. յուզել. ստուգել. խտրել. ճշգրտել („გამოკრკვნევა“, „გამოკულევა“, გამოძიება, ძებნა): გამოიკითხეთ, ვინ ღირს იყოს? Հարցանիցէք թէ ո՞ է ի նմա արժանի *მთ.10,11;* გამოიკულიო და გამოიკითხო, G, քննեսցես եւ հարցցես *IIშჯ.13,14;* საშჯელსა შინა ყოველსა გამოიკითხვენ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,16-37,4;* ნუ გამოიკითხავთ საქმეთა ჩემთა, մի քննէք զգործսն իմ *ივდ.8,33;* გამოიკითხეს და გამოიძიეს, յուզէին եւ քննէին *მსჯ.6,29;* გამოიკითხა მათგან ჟამი იგი გამოჩინებისა მის ვარსკულავისაჲ, ստուգեաց ի նոցանէ զժամանակ աստեղն երեւելոյ *მთ.2,7;* არა გამოიკითხნა ჴორცნი უფლისანი, ոչ խտրէ զմարմինն տեառն *Iკორ.11,29;* ვინ გამოიკითხოს თესლი იაკობისი B, ვინ გამოიკულიოს თესლი იაკობისი G, ո՞ ճշգրտեաց զզաւակն Յակոբայ *რიცხ.23,10;* გამოიკითხო ფრიად S, გამოიძიო და გამოიკრკვნო ფრიად G, յուզեսցես յոյժ *IIშჯ.13,14.*

გამოკოდა կոփել (გამოკვეთა, გამოთხრა): რომლისაგან გამოიკოდენით, նայեցարուք ի վէմն հաստատուն. յորմէ կոփեցարուք *ეს.51,1.*

გამოკოდილ-ი կռած. փորեալ („გამოკუეთილი“): დადვა იგი საფლავსა გამოკოდილსა DE, დადვა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა C, եդ ի կռածոյ գերեզմանի *ლ.23.53;* გამოკოდილსა კლდისასა დადებად არს, դնելոցն. է ի փորեալ վիմի անդ *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგომ.164,28-290,24.*

გამოკრება եկեղեցանալ. հաւաքել („ეკკლესია ქმნა“, შეკრება): გამოკრბა კრებული, ეკლესია იქმნა ყოველი შესაკრებელი S, եկեղեցացաւ ժողովուրդն *მსჯ.20,1;* ხოლო ერთი იგი [ავაზაკი] გამოჰკრებდა ჭურჭელსა, եւ մինն հաւաքէր զանօթ նորա *მ.ცხ.272r-428.*

გამოკრება (განძისა) պեղել (გამოთხრა): იწყეს გამოკრებად განძისა, պեղեցին զգանձն *ქ.ცხ.30,15-15.*

გამოკრება ჭურჭლისა թափել („განჭურჭლვა“, დაცლა): უბრძანოს ... გამოკრება ჭურჭლისა სახლისა მისგან B, უბრძანოს ... განჭურჭლვაჲ სახლისაჲ G, հրաման տացէ ... թափել զտունն *ლევ.14,36.*

გამოკრვა ծրարել (გახვევა): გამო-მე ვის-ეკრის ცეცხლი წიალთა და არა დაწვსა სამოსელი

მისი? ծրարիցէ՞ ոք հուր ի գոգ եւ զհանդերձն ոչ այրիցէ *იგ.სოლ.6,27;* გამო-მე ვინ-იკრის ნიალთა ცეცხლი და სამოსელი მისი არა ინჳს? Ծրարիցէ՞ ոք հուր յանկարծի եւ զձորձս իւր ոչ կիզու *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.142-10,15.*

გამოკრთომა հատանել. թօթափել. շարժել. շրտուցեալ գալ (მონყვეტა, ცვენა; ძვრა; შეკრთომა – შეშინება): კცენასა მისსა გამოჰკრთებიან ნათელნი, ի փռնչելոյ նորա փայլատակունք հատանին *იობ.41,9;* ნაბერნყალნი გამოჰკრთებოდეს ვითარცა ელვარესა რვალსა, կայծակունք թօթափէին ի նոցանէ իբրեւ ի փայլատականց պղնձոյ *ეზეკ.1,7;* გამოჰკრთა სული იგი და შევარდა სიხარულით ჴელთა მიქაელისთა, շարժեալ անձն. ել հոգին. կամաւ եւ անկաւ ի ձեռս Միքայէլ հրեշտակի *მ.ცხ.412r-465;* აჰა ესერა გამოჰკრთა ირემი დიდი უდაბნოჲთ, რომელსაცა დევნა უყვეს მსხდომარეთა ჰუნებსა ზედა მათსა, ահա գայր շրտուցեալ եղջերու մեծ յանապատէ. որոյ զհետ չոգան երիվարօքն *მ.ცხ.193v-206.*

გამოკრკვნა յուզել („გამოკითხვა“, გამოძიება): გამოიძიო და გამოიკრკვნო ფრიად G, გამოიკითხო ფრიად S, յուզեսցես յոյժ *IIშჯ.13,14.*

გამოკრულ-ი կարկատեալ (დაკერებული): მოიღეს ... თხიერნი ... გამოკრულნი G, առին ... տիկս ... կարկատեալս *ისუ 6.9,4.*

გამოკრძალვა պնդել (გამოხურვა, გამოკეტვა): ყრმაჲ იგი განძჳნდა და გამოიკრძალა კარი სენაკისაჲ ... და ნარვიდა, իսկ մանուկն դժկամակեաց եւ տրտմեալ պնդեաց զդուռն սանն ... եւ գնաց *მ.ცხ.376r-432.*

გამოკუეთა փորել. հատանել. կոփել. տաշել. հարկանել („აღმოკუეთა“, მოჭრა, გამოთხრა, გამოთლა, მოკვეთა): რომელი გამოეკუეთა კლდისაგან DE, რომელი აღმოკუეთა კლდესა შინა C, գերեզման զոր փորեաց ի վիմի *მთ.27,60;* გამოჰკუეთე შენ თავისა შენისა საფლავად, փորեցեր դու քեզ աստ գերեզման *ეს.22,16;* მთისაგან გამოეკუეთა ლოდი, ի լեռնէն հատաւ վէմն *დან.2,45;* მთათა მისთა გამოეკუეთების სპილენძი, ի լերանց նորա հատանիցես պղինձ *IIშჯ.8,9;* მიხჳდეთ მყარსა მას კლდესა, რომლისაგან გამოიკუეთენით, հայեցարուք ի վէմ անդր. զոր կոփեցէք *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგ.156,18-276,11;* გამოვჰკუეთოთ ქვები, վեմս տաշեսցուք *ეს.9,10;* გამოვკუეთოთ იგი თესლთაგან, հարցուք զնա յազգէ *იერ.47,2.*

გამოკუეთილ-ი կռածոյ. փորեալ. կոփածոյ. քածաւարոտ („გამოკოდილი“, „მოკუეთილი“, გამოთლილი): დადვა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა C, დადვა იგი საფლავსა გამოკოდილსა DE, եդ ի կռածոյ գերեզմանի *ლ.23,53;* გამოკუეთილ იყო კლდისაგან, փորեալ ի վիմէ *მრ.15,46;* დასხნა იგინი საფლავსა მას გამოკუეთილსა, եդ զնա ի կոփածոյ գերեզմանի *ანან.ებრ.312r-332,18;* გამოკუეთილი და გამონატაცები არა მოჰგუარნეთ ესენი უფალსა G, მოკუეთილი და აღამოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა B, զքածաւարոտն եւ զհատեալն մի՛ մատուցանիցես տեառն *ლევ.22,24.*

გამოკუერულ-ი տաշեալ (გამოთლილი): სასყიდელად ... ქვათა გამოკუერულთა, գնել ... քարս տաշեալս *IVმფ.12,12.*

გამოკუთნვა որոշել („გამორჩევა“): გამომირჩიენით მე და გამომიკუთნენით ბარნაბა და სავლე საქმესა, որոշեցէք ինձ զԲառնաբաս եւ զՍաւղոս ի գործ *საქ.მოც.13,2.*

გამოკულევა քննել. հետազօտել. որոնել. ճշգրտել. հնարել („ძიება“, „გამოკითხვა“, შემონმება): გამოიძიეს და გამოიკულიეს ნინანარმეტყუელთა, խնդրեցին եւ քննեցին մարգարէքն *Iპ.პეტრ.1,10;* მიავლინნა ... რაჲთა გამოიკულიონ ქალაქი და განიმსტრონ ესე ქუეყანაჲ, առաքեաց ... զի քննեսցեն զքաղաքս եւ դիտել զերկիրս *I ნშტ.19,3;* ნეტარ არიან, რომელნი გამოიკულევენ ნამებათა მისთა, երանի որք քննեն զվկայութիւնս նորա *ფს.118,2;* დასაბამითგან ყოფისაჲთ გამოვიკულიო, ի սկզբանէ արարածոյ քննեցից *სიბრ.სოლ.6,24;* სივრცჱ ქუეყანისაჲ ... ვინ გამოიკულინეს, զլայնութիւն երկրի ... ո՞ քննեսցէ *ზირ.1,3;* გამოკულევად მისსა [ქუეყანისა] G, ძიებად მისა S, հետազօտել զնա *მსჯ.18,2;* ვერცა გამოვინ-იკულინის საკჳრველებანი მისნი, ոչ է հետազօտել զսքանչելիս տեառն *ზირ.18,5;* გამოიკულიეთ ქუეყანაჲ G, იძიეთ ქუეყანაჲ S, որոնեցէք զերկիրն *მსჯ.18,2;* ვინ გამოიკულიოს თესლი იაკობისი G, ვინ გამოიკითხოს თესლი იაკობისი? B, ո՞ ճշգրտեաց զզաւակն Յակոբայ *რიცხ.23.10;* იხილეთ, გამოიკულიეთ, տեսէք. հնարեցարուք *ეს.46,5.*

გამომადინებელ-ი որ բղխէ („მადინებელი“): რომელი-იგი არს გამომადინებელი სძისა და თაფლისაჲ B, ქუეყანაჲ, რომელი არს მადინებელი სძისა და თაფლისაჲ G, երկիր է. որ բղխէ զկաթն եւ զմեղր *რიცხ.14,8.*

გამომავალ-ი ելեալ. ելող (მომავალი): სამარობნით გამომავალნი, ելեալք ի գերեզմանացն *მთ.8.28;* გამომავალთა და შემავალთა არა იყოს მშჳდობაჲ ჭირისაგან, ելողի եւ մտողի ոչ էր խաղաղութիւն ի նեղութենէ *ზაქ.8,10.*

გამომართ արտաքս (გარეთ): გამომართ არა გამოჩნდეს, արտաքս ոչ երեւէին *III მფ.8.8*

გამომატებულ-ი խառնեալ (შერთული, შერეული): რამეთუ გამომატებულ იყო სუეტები იგი მისგან ქუემო კერძოთაგან O, զի խառնեալ էին սիւնքն շրջանակաւ ի ներքուստ *ეზეკ.42.5*

გამომაცხადებელ-ი յայտնիչ (გამომაჩინებელი): *დან.2,29.*

გამომეტყუელ-ი հարցուկ. որ մեկնէ. երազահան (მკითხავი, სიზმრის ამხსნელი): გამომეტყუელნი იგი იტყოდეს შრომასა, հարցուկք քարքառեցան աշխատութիւնս *ზაქ.10.2;* გამომეტყუელ არავინ არს მისა, ոչ ոք է որ մեկնիցէ զնա *დაბ.40.8;* მოუწოდა ყოველთავე მათ გამომეტყუელთა ეგჳპტისათა, կոչեաց զամենայն երազահանսն Եգիպտոսի *დაბ.41,8.*

გამომეცნება յայտնել, ծանուցանել (ცნობა, გაცნობა): გამოიძიე, გამოიკულიე და გამოგემეცნოს შენ, խնդրեա դու եւ քննեա եւ յայտնեա ի քեզ O, քննեա եւ խնդրեա եւ ծանիցի քեզ *ზირ.6,28;* გამოვემეცნე მათ ქუეყანასა ეგჳპტისასა, ծանուցայ նոցա յերկրին Եգիպտացւոց *ეზეკ.20,5.*

გამომეძიებელ-ი քննիչ. որ քննէ. որ խնդրէ. խուզարկու (გამომკვლევარი, მაძიებელი, მჩხრეკელი): სადა არს გამომეძიებელი იგი ამის სოფლისაჲ? Ո՞ր քննիչ աշխարհիս այսորիկ *Iკორ.1,20;* გამომეძიებელ ღმრთისა, որ խնդրիցէ զԱստուած *ფს.13,3;* შთავიდეს გამომეძიებელნი G, իջին խուզարկուք *მსჯ.5,14;* ყოვლისა გამომეძიებელი არს, որ զամենայն քննէ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღებ.82,10-29,13.*

იხ. მეძიებელ-ი.

გამომზრდელ-ი կերակրիչ. հոգեբարձու (მკვებავი, მზრუნველი, აღმზრდელი): დაივიწყეთ ღმერთი, გამომზრდელი თქუენი, մոռացարուք զկերակրիչն զԱստուած յաւիտեան *ბარ.4,8;* მშიერთა გამომზრდელი, քաղցելոց հոգեբարձու *ფილკტ.147,28-457,36;* დაივიწყე ღმერთი, გამომზრდელი შენი S, დაივიწყე ღმრთისა, მზრდელისა შენისაჲ G, մոռացար զԱստուած զկերակրիչն քո *IIშჯ.32,18.*

გამომთხრობელ-ი թարգման (განმმარტებელი, გამომთქმელი): იგი იყო გამომთხრობელ მამისათჳს დაფარულთა მათ ზრახვათა, նա էր թարգման հայր ծածուկ խորհրդոցն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ.-იაკობ.6,12-7.*

გამომკუერველ-ი քարակոփ (მთლელი): მისცეს ... გამომკუერველთა ქვისათა სასყიდელად ძელისა, ետուն ... ցքարակոփս քարանց գնել փայտ *IVმფ.12.12.*

გამომტკუეფლვარე [որ] եռասցէ (გამომხურვებელი): იყოს ... ფაქლი გამომტკუეფლვარჱ აღმოსხმით კაცთა ზედა, եղիցի ... կեղ եռասցեն խաղաւարտք ի մարդ *გამ.9,9.*

გამომქანდაკებელ-ი նկարիչ (გამომსახველი, გამომხატველი): მისცეს ... გამომქანდაკებელთა მათ, ետուն ... ցնկարիչս *IVმფ.12,12.*

გამომღებელ-ი (ნაყოფისა) որ առնէ պտուղ (გამომტანი ნაყოფისა): ყოველი ხჱ, არა გამომღებელი ნაყოფისა კეთილისაჲ, მოიკუეთოს, ամենայն ծառ որ ոչ առնէ պտուղ բարի ՝ հատանի *მთ.7,19.*

გამომყვანებელ-ი որ եհան (გამომყვანი): გამომყვანებელი მათი ქუეყანით ეგჳპტით G, რომელმან გამოიყვანნა იგინი ქუეყანით ეგჳპტით S, որ եհան զնոսա յերկրէն Եգիպտացւոց *მსჯ.2,12;* იყავ ... გამომყვანებელ ისრაჱლისა, որ հանէիր ... զիսրայէլ *IნშᲢ.11,2.*

გამომცდელ-ი որ քննէ. փորձիչ (გამომკვლევარი): გამომცდელო თირკუმელთაო და გულისაო, քննես զերիկամունս եւ զսիրտս *იერ.11,20;* წარმოუდგა მას გამომცდელი იგი და ჰრქუა, մատուցեալ փորձիչն ասէ ցնա *მთ.4,3.*

გამომცემელ-ი որ բղխէ (გამომდინარე): *იერ.32,22.*

გამომცემელ-ი մատնիչ („განმცემელი“, მოღალატე, გამცემი): რომელი-იგი იყო გამომცემელი C, რომელი-იგი იყო განმცემელ DE, որ եղեւ իսկ մատնիչ *ლ.6,16.*

გამომცენარე արդիւնք (ნაყოფი): ქუეყანამან დააყენოს გამომცენარჱ თჳსი, երկիր արգելցէ զարդիւնս իւր *ანგ.1,10.*

გამომცნება պատուիրել (ბრძანება, მცნება): მან გამოუმცნო და ჰრქუა, նա պատուիրեաց եւ ասէ *მ.ცხ.382r-438.*

გამომცხვარ-ი թրծեալ (გამომწვარი): გამომცხვარი ცეცხლითა კეცი დაიდგამს უმეტეს ქვისა, թրծեալն հրով ագոռ կացցէ ի ջրի լաւ քան զքար *მ.ცხ.352v-405.*

გამომხატვარ-ი պատկերագործ (მხატვარი): წარავლინნა ყოველთა მიმართ საბრძანებელთა მისთა გამომხატვარნი, ընդ ամենայն կողմանս տէրութեան իւրոյ արձակեալք շրջին պատկերագործք *რიფს.163,5.*

გამონადინებ-ი ապաառ (განავალი, სკორე): *ეზეკ.32,6.*

გამონატაცებ-ი հատեալ („აღმოტაცებული“, მოკვეთილი): შეჭყლემული და გამოკუეთილი და გამონატაცები არ მოჳგუარნეთ ესენი უფალსა G, შეჭყლემული... მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა Pb., զմալեալն եւ զքածաւարոսն եւ զհատեալն. մի՛ մատուցանիցես տեառն *ლევ.22,24.*

გამონაყოფ-ი հաս (ნილი, ხვედრი): ყოველი ოქროჲ გამონაყოფი, რომელი გამოუყვეს უფალსა, ամենայն ոսկի հասին. զոր հանին տեառն *რიცხ.31,52.*

გამონერწყუვა ընկեցիկ լինել (გამოგდება, გამოვარდნა): გამოინერწყუა იგი კეტისა მისგან, ընկեցիկ եղեալ արտաքս ի կիտէն *ნნტყ.3,94-210.*

გამონქრევა արտաքս փչել (მობერვა): გამოვანქრიე იგი მიერ, արտաքս փչեցի զայն *ანგ.1,9.*

გამონქრეულ-ი հոսեալ (ანიავებული(ფინლით)): *ეს.30,24.*

გამოორძ(ი)ნება աճել (ამოსვლა, აღმოცენება): დადეგით მანდავე... ვიდრე გამოგიორძნდეს თმაჲ და წუერი თქუენი, նստարուք... մինչեւ աճեսցեն մօրուք ձեր *II მფ.10,5.*

გამოპარვა գողանալ (მოპარვა): მპარავთა (საფასჱ) ვერ დათხარიან და ვერცა გამოიპარიან, ուր գողք ական հատանեն եւ գողանան *მთ.6,20 ;* გამოიპარა შორის ძეთა მეფისათა მოკლულთა, գողացաւ զնա ի միջոյ որդւոցն արքայի կոտորելոցն *II ნშტ.22,11;* ყოველივე სამღდელოჲ ჭურჭელი ეკლესიისაჲ გამოიპარა, գողացաւ զամենայն քահանայական անօթսն *მ.ცხ.177r-195.*

გამოპყრობა առնուլ (აღება, დაპყრობა, აყვანა): გამოვიდა მეფჱ იგი ასურასტანისაჲ ზედა დამაშკესა და გამოიპყრა იგი, ել արքայն Ասորեստանեայց ի Դամասկոս եւ առ զնա *IV მფ.16,9;* იყო რაჟამს გამოიპყრა იერუსალჱმი წელსა მეცხრესა, եղեւ յորժամ առաւ Երուսաղէմ յամին իններորդի *იერ.39,1;* წეს არს გამოპყრობად ჯარი იგი მთავარი, უკუანა საბამი, պարտ է առնուլ անտի զեզն ամուլ *პოვნა სტეფ.665,13-501.*

გამორბენა վազել: ჰრეკა კარსა ... და მეყსეულად ჴმასავე თანა ბერისასა გამოირბინა გარე, բախեաց զդուռն... եւ ի ձայնելն ծերոյն առժամայն վազեաց արտաքս *მ.ცხ.326r-373.*

გამორთუმა հանել, բերել („გამოღება", გამორთმევა, მორთმევა): გამოართუთ მაგას კუართი იგი წინაჲ და შთააცუთ მაგას C, გამოიღეთ სამოსელი იგი პირველი და შეჰმოსეთ მას DE, հանէք զպատմուճանն առաջին եւ ագուցէք նմա *ლ.15,22;* გამოართუა აბრაჰამს პური და ღჳნოჲ, եհան հաց եւ գինի *დაბ.14,18;* გარე გამოართუას მან ნაჴუთევი იგი, հանցէ զգրաւն արտաքս *IIშჯ.24,11;* წიაღ მდინარეთა გამომართუან მე ძღუენი, ի ծագաց գետոյն ... բերցեն պատարագս ինձ *მრთ.S.კირ.იერ.158,11-279,5.*

გამორღუევა քակել (გამონგრევა): აღიღო ცული და გამოარღვა კარი სენაკისა თჳსისაჲ, առեալ զփայտատ քակեաց զդուռն սենեկին *მ.ცხ.373r-429.*

გამორჩევა ընտրել. զատանել. զատուցանել. որոշել. մեկնել. խնդրել. յայտնել („განრჩევა", „განჩინება", „გამოკუთნვა", „გამოყოფა", არჩევა, მჯობინება, გამოცალკევება, გამოთხოვა): გამოირჩინა ათორმეტნი მათგანნი, ընտրեաց ի նոցանէ երկոտասան *ლ.6,13 ;* არა თუ თქუენ გამომირჩიეთ მე, არამედ მე გამოგირჩიენ თქუენ, ոչ եթէ դուք ընտրեցէք զիս այլ ես ընտրեցի զձեզ *ი.15,16;* სულელნი იგი სოფლისანი გამოირჩინა ღმერთმან, զյիմարս աշխարհիս ընտրեաց Աստուած *Iკორ.1,27;* ერი, რომელ გამოირჩია სამკჳდრებელად თჳსა, ժողովուրդ զոր ընտրեաց ի ժառանգութիւն իւր *ფს.32,12;* ძელი ულპოლველი გამოარჩიის ხურომან, զփայտ անփուտ ընտրեաց հիւսն *ეს.40,20;* რომელმან გამოირჩიე ჭეშმარიტებაჲ, որ ընտրեցեր զճշմարտութիւն *ფილკტ.141,24-449,34;* გამოარჩიე მიერ ყოველი ცხოვარი, զատոյ ի միմեանց զամենայն ոչխար *დაბ.30,32;* გამორჩევად შორის წმიდათა და შეგინებულთა O, განსარჩევლად შორის წმიდათა და შეგინებულთა G, զատանել ի մէջ սրբոց եւ պղծոց *ლევ.10,10;* გამოარჩია უფალმან ნათესავი იგი აღლებად კიდობნისა S, განაჩინა უფალმან ტომი ლევისი აღლებად კიდობანი G, զատոյց տէր զցեղն Ղեւեայ բառնալ զտապանակ *IIშჯ.10,8;* გამომირჩიენით მე და გამომიკუთნენით ბარნაბა და სავლე საქმესა, որոշեցէք ինձ զԲառնաբաս եւ զՍաւղոս ի գործ *საქ.მოც.13,2;* გამომირჩია მე დედის მუცლით ჩემითგან, որոշեաց զիս յորովայնէ մօր իմոյ *გალ.1,15;* რომელმან გამომირჩია მე ოთხფერჴთაგან ქუეყანისათა, որ մեկնէ զիս ի չորքոտանեաց երկրի *იობ.35,11;* გამოირჩიეთ სამართალი, խնդրեցէք զիրաւունս *ეს.1,17;* გამოირჩია სიძვაჲ თჳსი და განაცხადა სარცხჳნელი თჳსი, յայտնեաց զպոռնկութիւն իւր. եւ առակեաց զամօթ իւր *ეზეკ.23,18;* სამნი ქალაქნი გამოიყვნე თავისა შენისად G, სამი ქალაქი გამოირჩია უფალმან თავისა შენისა ქუეყანისა მისგან S, երիս քաղաքս զատուսցես քեզ ի միջոյ երկրին *IIშჯ.19,2.*

გამორჩეულ-ი ընտրեալ, անուանի („რჩეული, სახელოვანი"): რომელნი გამორჩეულ იყვნეს სახელით, ընտրեալք յանուանէ *Iნშტ.16,41;* ესე

გამორჩეულნი შესაკრებელისანი, მთავარნი ტომთანი, սոքա են անուանիք ժողովրդեանն. իշխանք ցեղիցն *რიცხ.1,16.*

გამორცხა լուանալ. ողողել („განრცხა", გარეცხვა): გამოირცხენ იგი ადგილსა წმიდასა O, განირცხას ადგილსა წმიდასა G, լուացի ի սուրբ տեղւոջ *ლევ.6,27;* გამოჰრცხეს უფალმან მწინკული იგი ძეთა და ასულთა სიონისთაჲ, լուացէ տէր զաղտն ուստերաց եւ դստերաց Սիոնի *ეს.4.4;* გამოირცხენ წყლითა [ჭურჭერი] O, წყლითა განრცხან [ჭურჭერი] G, ջրով ողողեսցէ *ლევ.6,28.*

გამორცხა იხ. განრცხა.

გამოსადინელ-ი գնացք. երակ. խողովակ (წყალსადინარი, მილი): დადვა ... ქუეყანაჲ წყურიელი გამოსადინელად წყალთა, արար ... զերկիրն ծարաւուտ ի գնացս ջուրց *ფს.106,35;* განაჴმნეს გამოსადინელნი მათნი, ցամաքեցուսցէ զերակս նորա *ოვსე 13,15;* გამოსადინელი, խողովակ *ეზეკ.40,40.*

გამოსავალ-ი ելք. անցք. կիրճ (გამოსასვლელი, გასავალი, ვიწრო ადგილი, გზა): დაყო გამოსავალი წყლისაჲ მის, եխից զելս ջրոցն *IIნშტ.32,30;* ცის კიდითგან არს გამოსავალი მისი, ի ծագուց երկնից են ելք նորա *ფს.18,7;* სიბრძნჱ გამოსავალთა იქების, իմաստութիւն յելս ճանապարհաց գովի *იგ.სოლ.1,20;* დაიძინეს გამოსავალთა ზედა გზისათა, ննջեցին ի վերայ ելիցն ճանապարհաց *გოდ.იერ.2,21;* გამოსავალნი მათნი დაჰჴშნეს, զանցս լեռնային կողմանցն փակեցին *ივდ.5,1;* გამოსავალთა მისთა ზედა დაიკარვოს, ի կիրճս նորա բնակեսցէ *მსჯ.5,17.*

გამოსაზრდელ-ი պաշար. կերակուր (საზრდო, საჭმელი): ალიმზადეთ გამოსაზრდელი S, պատրաստեցէք ձեզ պաշար *ისუ 6.1,11;* რაჲთა მო-რაჲმე-სცეს მათ მცირედ გამოსაზრდელი, զի տացէ նմա փոքր ինչ կերակուր *მ.ცხ.274r-294.*

გამოსატევებელ-ი վտակ (წყაროსთავი, ნაკადული): განჴმეს გამოსატევებელნი წყალთანი, ցամաքեցան վտակք ջուրց *იოვ.1.20;*

გამოსაქანდაკებელ-ი գիր (შესამკობი, გამოსაწერი): ანთრაკები გამოსაქანდაკებელად სამჴართათჳს და საწჳვეთა, ական գրոյ ի գործ վակասին եւ զպճղնաւորն *გამოსლ.25,7.*

გამოსაჭურისება ներքինի լինել/առնել (საჭურისად ქცევა): არიან საჭურისნი, რომელნი კაცთაგან გამოისაჭურისნეს, და არიან საჭურისნი, რომელთა გამოისაჭურისნეს თავნი თჳსნი სასუფეველისათჳს ცათაჲსა, են ներքինիք որ ի մարդկանէ եղեն ներքինիք եւ են ներքինիք որ զանձինս իւրեանց արարին ներքինիս վասն արքայութեանն երկնից *მთ.19,12.*

გამოსახვა տպաւորել. ձեւացուցանել. նշանագրել. կնքել (გამოხატვა): მეცნიერებითა მოცალებისაჲთა გამოსახა იგი, խելամտութեամբ իմաստութեան տպաւորեաց զնա *სიბრ.სოლ.13,13;* ნუ გამოსახვითა შენდა მწუხარებისა მისგან, մի ձեւացուցանելով զքեզ առ տրտմութիւնն *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.124-251;* მაყუალი გამოისახვის სახედ ჴორცთა საქმეთა, մորենի նշանագրէ զօրինակ մարմնական գործոց *მ.ცხ.26v-21.* ამან პირველად გამოისახა პირსა ზედა თჳსსა სასწაული პატიოსნისა ჯუარისაჲ, կնքեաց նշանաւ խաչիւն զբերան իւր *მ.ცხ.46r-38.*

გამოსახულ-ი նկարագրեալ. դրոշմեալ (გამოხატული, აღბეჭდილი): გამოსახული გონებითა, մտաւք միայն նկարագրեալ *გრ.ანძ.-შობ.295,30-179;* მსახურებაჲ იგი სიკუდილისაჲ წიგნითა გამოსახული ფიცართა შინა იქმნა დიდებულ, պաշտօն մահու գրով դրոշմեալ ի տախտակսն քարեշէնս եղեւ փառօք *IIკორ.3,7.*

გამოსაჴსარ-ი փրկանք („საჴსარი", გამოსასყიდი, გამოსახსნელი): მოიღო ... საჴსრად დამეტებულთაჲ გამოსაჴსრად ლევიტელთა G, მოიღო ... საჴსარი უმეტესთა მათ საჴსრად ლევიტელთა მათ B, առ ... զփրկանս աւելորդացն ի փրկանս Ղեւտացւոցն *რიცხ.3,49.*

გამოსაჴსნელ-ი փրկանք („საჴსარი", გამოსასყიდი): გამოსაჴსნელ იყვნენ მარადის იგინი G, საჴსარ მისა იყვნენ B, հանապազ ընդ փրկանօք լինիցին *ლევ.25,31.*

გამოსლვა ելանել. բղխել. ծագել. գալ. խաղալ. գնալ. իջանել. արձակել. զանցանել. ցցուել. զատանել („გამოჴდომა", „აღმოჴდომა", „განსლვა", „გამოქონება", „გამოგუალ", „გამობუტკოვა", ამოსვლა, მოსვლა, წასვლა, დაძრვა, გადასვლა, გაშვება, მოშორება): ვითარცა გამოვიდეს იგინი ნავით DE, ვითარ გამოჴდა იგი მიერ ნავით C, ընդ ելանելն նորա ի նաւէ անտի *მრ.5,2;* გამოვიდა წილი მეხუთე ასირისსა G, აღმოუჴდა მეხუთე წილი ნათესავსა S, ել վիճակն հինգերորդ ցեղի որդւոցն Ասերայ *ისუ 6.19,24;* გამოხუედ მაცხოვრად ერისა, ելեր ի փրկութիւն ժողովրդեան քո *ამბ.3,13;* პირისა მისისაგან გამოვალს სიმართლჱ, ի բերանոյ նորա բղխէ արդարութիւն *იგ.სოლ.3,16;* გამოვიდეს წყალი, բղխեսցէ ջուր *ზაქ.14,8;* გამოვიდეს ქუეყანად მზჱ, ծագեսցէ արեգակն յերկիր *ივდ.14,2;* გამოვიდა და შეუდგა მას, ելեալ երթայր զհետ *საქ.მოც.12,9;* ლაზარე, გამოვედ

გარე! DE, ლაზარე, აღდეგ და გამოგუალე! C, Ղազարէ, արի եկ արտաքս *ი.11,43;* გამოვალს ადგილით თჳსით, խաղասցէ ի տեղւոջէ իւրմէ *მიქ.1,3;* მუნ დაადგერით და მიერ გამოვედით, անդ ագջիք եւ անտի գնայցէք *ლ.9,4;* რაჟამს გამოვიდოდა იგი მიერ მთით, իբրեւ իջանէր ի լեռնէ անտի *მთ.8,1;* გამოვალნ ფურცელი DE, გამოაქუნ ფურცელი C, տերեւ արձակիցի ի նմա *მრ.13,28;* ფურცელი გამობუტკოინ C, ფურცელი გამოვალნ DE, տերեւն ցցուիցի *მთ.24,32;* ორნი ერნი მუცლისა შენისაგან გამოვიდენ, երկու ժողովուրդք յորովայնէ քումմէ զատցին *დაბ.25,23;* გალობით გამოვიდეს C, გალობაჲ წარათქუეს და განვიდეს DE, աւրհնեցին եւ ելին *მთ.26,30.*

გამოსლვა გარე գալ արտաքս („გამოგუალ"): გამოვედ გარე! DE, აღდეგ და გამოგუალე! արի՛ եկ արտաքս *ი.11,43.*

გამოსლვა სრულიად ի գլուխ ելանել („შესრულება"): არა გამოვალს სრულიად სამართალი, իրաւունք ի գլուխ ոչ ելանեն *ამბ.1,4.*

გამოსლვა შემთხუევად ընդդէմ ելանել. ելանել ընդ առաջ („გამოგებება", მიგებება): გამოვიდა ოგ მეფე... შემთხუევად ჩუენდა, ել Ովգ արքայ... ընդդէմ մեր *IIშჯ.3,1;* ყოველი იგი ქალაქი გამოვიდა შემთხუევად იესუჲსა DE, ყოველი იგი ქალაქი გამოეგებვოდა იესუს C, ամենայն քաղաքն ել ընդ առաջ Յիսուսի *მთ.8,34.*

გამოსლვა-ჲ ելք (გამოსავალი): გამოსლვაჲ ცხენებისაჲ სოლომონისთაჲ, ելք ձիոց Սողոմոնի *IIნშტ.1,16;* უფალმან იცვეს შესლვაჲ შენი და გამოსლვაჲ შენი, Տէր պահեսցէ զմուտ եւ զել քո *ფს.120,8.*

გამოსრულ-ი ելեալ (გამოსული): ექუსას ათასნი იყვნეს გამოსრულნი იგი ეგჳპტით, վեց հարիւր հազար էին ելեալք յեգիպտոսէ *იპ.რომ.-კურთხ. მოხ.120,1-121.*

გამოსპეტაკება սպիտականալ (გათეთრება): გამოერჩინენ და გამოსპეტაკნენ და გამოიჴურვნენ მრავალნი, ընտրեսցին եւ սպիտակասցին եւ փորձեսցին եւ սրբեսցին բազումք *დან.12,10.*

გამოსრულება կատարել (დასრულება): ვიდრე გამოესრულა ყოველი ერი გამომავალი ქალაქით, մինչեւ կատարեաց ամենայն ժողովուրդն անցանել ի քաղաքէ անտի *IIმფ.15,24.*

გამოსხმა հանել. որոշել. յօրինել (გამოყვანა, მოშორება; ჩამოსხმა): გამოასხა ყოველი იგი მოფარდული და მომსყიდლები ტაძარსა მას შინა C, եհան արտաքս զամենեսին որ վաճառէին եւ գնէին ի տաճարի անդ *მთ.21,12;* გამოასხნეს იგინი ეგჳპტით პირისაგან მათისა, հանին զնոսա եգիպտացիքն յերեսաց իւրեանց *იჳდ.5,11;* ოდეს გამოგასხნენ თქუენ, յորժամ որոշիցեն զձեզ *ლ.6,22;* მკლავითა თჳსითა გამოასხის თიჴაჲ, բազկաւ իւրով յօրինեսցէ զկաւ *ზირ.38,33;* მფრინველმან და-თუ-უტევნეს კუერცხნი თჳსნი უნდილად, მართუეთა ვერ გამოისხამს, թռչուն եթէ թողցէ խակ զձուսն զձագսն ոչ հանցէ ի նոցանէ *მ.ცხ.179v-210.*

გამოტაცება կորզել. յափշտակել (მოტაცება, გამოგლეჯა): გამოტაცებად ჴელისაგან უკეთურთაჲსა, կորզել ի ձեռաց չարաց *ამბ.2,9;* გამოიტაცეს ... ჴელთაგან მათთა, յափշտակեալ զխաղ ի ձեռաց նոցա *ნრს.74,26.*

გამოტაცებულ-ი զերծեալ. հատուցեալ (გამოღებული; მოწყვეტილი): ვითარცა მუგუზი გამოტაცებული ცეცხლისაგან, իբրեւ զխանձող մի զերծեալ ի հրոյ *ზაქ.3,2;* გამოტაცებულნო ძუძუთაგან, հատուցելո՞ցն ի ստենէ *ეს.28,9.*

გამოტევება արձակել. յարձակել (გაშვება, გამოღება): არა გამოუტეოს ერი ჩემი, ոչ արձակեսցէ զժողովուրդն *გამ.4,21;* ლეღუმან გამოუტევა გაგაჲ თჳსი, թզենի արձակեաց զբողբոջ իւր *ქება 2,13;* გამოუტევნა ბრწყინვალებანი იგი სინმიდისანი ზეცით, արձակեաց զմեծապայծառ եւ զյստակ ճառագայթսն յերկնից *მრთ.K.ს.გაბ.-377-63,6;* გამოეტეოს ბასაანით, յարձակեսցի ի Բասանայ *იპ.რომ.,კურთხ.მოხ.184-185.*

გამოტკულფვა, გამოტკუფვა փապարել (დასკდომა, დაკოჟრება): ფერჴნი შენნი არა გამოტკულფეს აჰა ორმეოცი წელიწადი არს G, ფერჴი შენი არა გამოტკუფა ესე მეორმოცე წელი არს S, ոտք քո ոչ փապարեցին զայն ամս քառասուն *IIშჯ.8,4.*

გამოტორანტოსებულ-ი ճախարակեայ. դրօշեալ (გამოჩარხული, გამოქანდაკებული): ვეცხლი გამოტორანტოსებული (გამოტურანტოსებული O) არს, արծաթ ճախարակեայ *იერ.10.5;* აღეკიდა და მოაქუნდა ძელი იგი წახნაგებული გამოტორონტოსებული, որ բարձեալ բերէին զփայտն դրօշեալ *ეს.45,20.*

გამოტკნევა ուղղածուծ առնել („ტკნითურთ გამოწოვა", „გამოწოვა"): სიპოსჱ მათი გამოტკნოს G, სიპოხჱ მათი ტკნითურთ გამოწოოს Fr, სიპოხჱ მათი გამოსწოოს B, զպարարտութիւն նոցա ուղղածուծ արասցէ *რიცხ.24,8.*

გამოტყუენვა կողոպտել. աւար հարկանել. գերել („იავარ ყოფა", გაძარცვა, ალაფობა, ტყუედ წაყვანა): გამოტყუენნეს ეგჳპტელნი იგი, կողոպտեցին զԵգիպտացիսն *გამ.12,36;* არცა ვის ჴელ-ენიფების... ჭურჭერი მისი გამოტყუენ-

ვად DE, არცა უძლის ვინ... ჭურჭერი მისი იავარ-ყვის C, ոչ որ կարէ... աւար հարկանել *მრ.3,27;* გამოტყუენვენ დედათა, შეკრებულთა ცოდვითა, գերեն զկանայս շեղջակուտեալս մեղօք *IIტიმ.3,6.*

გამოუთქუმელ-ი անպատում. անպատմելի. անճառ (მიუთხრობელი, უთქმელი): მადლი ღმერთსა გამოუთქუმელთა მათ მიჭთა მისთა ზედა! Շնորհք Աստուծոյ ի վերայ անպատում պարգեւացն նորա *IIკორ.9,15;* სალმობაჲ გამოუთქუმელი, ցաւ անպատում *მრთ.S.ბას.კეს.-40 სბსტ.119,7;* ჰმადლობდა ზედა გამოუთქუმელთა ნიჭთა, գոհանայր ի վերայ անպատում շնորհացն *დ.დ.129,24;* იხარებდით სიხარულითა გამოუთქუმელითა დიდებულითა, ուրախ էք անճառ եւ փառաւորեալ խնդութեամբն *Iეპ.პეტრ.1,8;* წარიყვანენ მას სიხარულსა გამოუთქუმელსა, տանեն զնա յանպատմելի ուրախութիւնն *მ.ცხ.86r·97.*

გამოუკითხველ-ი անքննական (გამოუძიებელი): რომელი ნარენევის გამოუკითხველთა, որ հասանէ անքննականաց *იობ.34,24.*

გამოუკულეველ-ი անքնին (გამოუძიებელი): ხარებად გამოუკულეველი იგი სიმდიდრჱ ქრისტჱსი, աւետարանել զանքնին մեծութիւնն Քրիստոսի *ეფეს.3,8.*

გამოუჩინებელ-ი անյայտ. աներեւոյթ („უჩინო“, უჩინარი): გამოუჩინებელნი (უჩინონი L) და დაფარულნი სიბრძნისა შენისანი გამომიცხადენ, զանյայտս եւ զծածկեալս իմաստութեամբ քով յայտնեցեր ինձ *ფს.50,8;* ფასი გამოუჩინებელი, զանձ անյայտ *ზირ.20.32;* განანესენ გამოჩინებულნი და გამოუჩინებელნი დაბადებულნი, կազմեցեր յօրինուածս երեւելի եւ աներեւոյթ արարածոց *რიფს.168,38-93,7;* გფარავს გამოუჩინებელი ლომი, պահէր զքեզ ... աներեւոյթ առեւծն *ფიზ.II 20-23.*

გამოუცდელ-ი անփորձ. խոտան. անպիտան. տխմար („უმეცარი", გამოუწრთობელი, ცუდი, გამოუსადეგარი): გამოუცდელი ვეცხლი, զանփորձ արծաթ *იგ.სოლ.25,4;* ღმერთი გამოუცდელ არს ბოროტითა და არავის გამოსცდის იგი, Աստուած անփորձ է չարեաց. փորձէ նա եւ ոչ զոք *ეპ.იაკ.1,13;* ვეცხლ გამოუცდელ უწოდეთ მათ, արծաթ խոտան կոչեցէք զնոսա *იერ.6,30;* ყოვლისა მიმართსაქმისა კეთილისა გამოუცდელ, յամենայն գործս բարեաց անպիտանք *ტ.ტ.1,16;* ყოველსა ჭაბუკსა გამოუცდელსა, მათ მივსცე ქუეყანაჲ იგი G, ყოველთა ჭაბუკთა უმეცართა ამათ მივსცნე ქუეყანაჲ იგი B, ամենայն մանուկ տխմար նոցա տաց զերկիրն *რიცხ.14,23.*

გამოუძიებელ-ი առանց քննելոյ/քննութեան (გამოუკითხავი, გამოუკვლეველი): გამოუძიებელ არიან განკითხვანი მისნი, առանց քննելոյ են դատաստանք նորա *ჰრომ.11,33;* მეცნიერებაჲ სულ[ელ]ისაჲ გამოუძიებელი სიტყუაჲ, գիտութիւն անմտի. բանք առանց քննութեան *ზირ.21,21.*

გამოუჴურვებელ-ი անհուր (უცეცხლო, ცეცხლში გაუვლელი): იყვნეს... პატიოსან უფროჲს ვიდრე ოქროჲ გამოუჴურვებელი, եղիցին... պատուականք առաւել քան զոսկի անհուր *ეს.13,12.*

გამოფრდა զնել. զնոց առնուլ (ყიდვა): ჟამთა გამოიფრდიდით, զնոց առեալ զժամանակս *კოლ.4,5;* გამოიფრდიდით ჟამთა, զնեցէք զժամանակս *ეფეს.5,16.*

გამოფხურა մեկնել (მოშორება, გამოცლა): ოდეს ... გამოეფხურას შფოთთა და ურვათა, յորժամ ... մեկնեսցի ի հոգոց եւ ի շփոթմանց *მ.ცხ.79r-90.*

გამოქანდაკება քանդակել (კვეთა-გამოსახვა): გამოქანდაკა ქერობინი კედელთა. Քանդակեաց քերովբէս յորմսն *IIნშტ.3,7.*

გამოქანდაკებულ-ი դրօշեալ. դրոշմած. քանդակեալ („ნახნაგებული“, კერპი გამოდნობილი, გამოკვეთილი, გამოსახული): საქმედ გამოქანდაკებული და გამოდნობილი S, ქმნად ნახნაგებული და გამოდნობილი G, առնել դրօշեալ եւ ձուլածոյ *მსჯ.17,3;* არა იქმნე თავისა შენისა კერპი, გამოქანდაკებული, մի՛ առնիցես դու քեզ դրօշեալ *IIშჯ.5,7;* გამოქანდაკებულთა უკუმევდეს, դրօշելոց խունկս արկանէին *ოვსე 11,2;* ყოველნი გამოქანდაკებულნი მისნი დაკოდნენ, զամենայն դրօշեալս նորա կոտորեսցեն *მიქ.1,7;* გამოქანდაკებული O (კერპი J), դրօշեալս *ეს.42,17;* იყო სახე იგი გამოქანდაკებული რკინითა, եղեւ օրինակ իբրեւ զդրօշմած երկաթոյ *ნნტყ.იდ.-223;* გამოქანდაკებული, քանդակեալ *ეზეკ.41,18;* იქმნეს თავისა მათისა კერპი გამოქანდაკებული S, იქმნეს თავთა თჳსთად გამოდნობილი G, արարին իւրեանց ձուլածոյս *IIშჯ.9,12.*

გამოქარება սթափել. թափել (გამონელება, გამოხუნება): ღვნოჲ გამოჰქარდა ნაბალს, իբրեւ սթափեցաւ Նաբաղ ի գինւոյ անտի *Iმფ.25,37;* ვითარცა პირველი სალებავი პორფირისაჲ არა გამოჰქარდების, զոր օրինակ գոյն արքունական ծիրանեաց ոչ թափեսցի *მ.ცხ.325r-372.*

გამოქმნა առնել. ձուլել. կոփել (ქმნა, კეთება; გამოკუეთა, გამოთლა): შუბლი იგი უშუერადრე გამოუქმნიეს ჴელოვანთა მათ, զճակատն տգեղագոյն է արարեալ արուեստագիտացն

ფილკტ.150,30-461,36; მოიღო თიჴაჲ და შეზილა და გამოქმნა დედაკაცად, արար կայ եւ ի կաւոյ անտի կին *მ.ცხ.132v-151;* გამოქმნა იგი გამოწერით, ձուլեաց զայն քանդակագործով *გამოსლ.32,4;* გამოქმნენ თავისა შენისა ორნი ფიცარნი ქვისანი, կոփեա դու քեզ երկուս տախտակս քարեղէնս *გამოსლ.34,1.*

გამოქონება բերել. հանել (გამოტანა, გამოღება): რომელსა გამოჰქონდეს რქანი და ჭლაკნი, որ բերէ զեղջեւրս եւ զկճղակս *ფს.68,32;* ქუეყანაჲ დაყამირებული, რომელსა გამოაქუნ ეკალი და კუროჲსთავი, երկիր ապառաժ. որ բերես փուշ եւ տատասկ *ფილკტ.152,32-464,27;* უბანთაცა ზედა გამოაქუნდეს უძლურნი, ի հրապարակսն հանել զհիւանդս *საქ.მოც.5,15;* ნუ გამოგაქუნ ტჳრთები სახლებით თქუენით O, մի՛ հանէք բեռինս ի տանց ձերոց *იერ.17,22.*

იხ. ქონება.

გამოქსოვა անկանել (მოქსოვა, დადება): გამოაქსოვა მას [კრეტსაბმელსა] ქერობინი, անկանէր ի նմա քերովբէս *IIნშტ.3,14.*

გამოქსოილ-ი փորանկեալ („მოქსოვილი"): კუართი იგი... იყო უკერველ, მიერვე გამოქსოილ ყოვლადვე C, კუართი იგი [იყო] უკერველ, ზჱთ მოქსოვილ ყოვლად DE, զպատմուճանն քանզի էր առանց կարանի ի վերուստ փորանկեալ ամենեւին *ი.19,23.*

გამოქუცნვილ-ი մաքրեալ. փխրեալ եւ մանրեալ („გულარძნილი", განმენდილი, „ღერღილი", დაწვრილებული): შეწიროს გამოქუცნვილი მსხუერპლი განატეხთაჲ G, შეწიროს იგი, გულარძნილი იგი, მსხუერპლი განატეხთაჲ O, մատուցանէ զայն մաքրեալ զոհ ի պատառոյ *ლევ.6,21;* ახალი ეტერი წინამოჲ გამოქუცვნილი [შესწირო] G, ახალი შეხუკვილი ნედლი ღერღილი [შესწირო] O, մուրկ նոր փխրեալ եւ մանրեալ [մատուցանիցես] *ლევ.2, 14.*

გამოღება հանել. հանել արտաքս. առնուլ. առնուլ արտաքս. բղխել. տալ. բերել. յառաջ բերել. ի վեր ձգել. ածել. որոշել („გამორთუმა", „მოღება", „გამონიაღება", „დაპყრობა", მოცემა, ამოგდება, მოტანა, ჩამორთმევა, გამოცილება): გამოიღეთ სამოსელი იგი პირველი და შეჰმოსეთ მას DE, გამოართუთ მაგას კუართი იგი წინაჲ და შთააცუთ მაგას C, հանէք զպատմուճանն առաջին եւ ագուցէք նմա *ლ.15,22;* გამოიღო მონამან მან აბრაჰამისმან ჭურჭერი ოქროჲსაჲ, եհան ծառայն անօթս ոսկւոյ *დაბ.24,53;* გამოიღის პური ქუეყანით, հանէ զհաց յերկրէ *ფს.103,14;* გამოვიღო ლოდი იგი სამკვდრებელისაჲ, հանից զվէմն ժառանգութեան *ზაქ.4,7;* გამოუღეთ ნაწლევი მაგისი, հանէք զաղիս դորա առաջի դորա *ვარ.811-375,24;* გამოუღო უფლებაჲ მისგან, հանեալ զտէրութիւնն ի նմանէ *ვრდ.93,21;* გამოიღეს ყოველი არაწმიდა, რომელი იპოვა სახლსა, հանին արտաքս զամենայն աղտեղութիւնս որք գտան ի տանն *IIნშტ.29,16;* გამოაწიაღა მწყერ-მარჴილი ზღვთ G, გამოიღო მწყერ-მარჴილი ზღვთ Pb., խաղացոյց յայս կոյս զլորամարգին ի ծովէն *რიცხ.11,31;* გამოიღო იგი [გალაადი] G, დაიპყრა იგი Pb., առ զնա *რიცხ.32,39;* ეწყო გეთსა და გამოიღო იგი, եւ պատերազմ ընդ Գեթայ եւ առ զնա *IVმფ.12,17;* რაჟამს გამოიღიან ცეცხლისა მისგან, արտաքս առեալ ի հրոյն *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.126-215;* კეთილისაგან საუნჯისა გულისა თჳსისა გამოიღის კეთილი, ի բարի գանձուց սրտի իւրոյ բղխէ զբարի *ლ.6,45;* ვითარცა ვენაჴმან შუენიერმან გამოვიღე მადლი, որպէս այգի բղխեցի շնորհս *ზირ.24,23;* გამოიღენ ქუეყანამან მწუანვილი თივისაჲ, բղխեսցէ երկիր զբանջար *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.159,18-281,3;* ნაყოფი გამოიღიან მოთმინებითა, տան պտուղ համբերութեամբ *ლ.8,15;* ვითარცა ვენაჴმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თავით თჳსით C, ვითარცა-იგი ნასხლევსა ვერ ჴელეწიფების ნაყოფისა მოღებად თავით თჳსით DE, որպէս ուռն ոչ կարէ պտուղ բերել յանձնէ իւրմէ *ი.15,4;* არა ვითარ-იგი მჭედელი ჰბერავნ ცეცხლისა ნაკუერცხალთა და გამოიღებნ ჭურჭელსა საქმედ, ոչ որպէս դարբին մի որ փքովք կայծակունս արծարծանէ եւ յառաջ բերէ անօթս ի գործ *ეს.54,16;* ვითარცა მჴნემან მეთევზურმან გამოიღო ვეშაპი იგი, իբրեւ զքաջ ձկնորս ի վեր ձգեաց զվիշապն *ეპ.კვპ.-ალვსებ.230,9-230,30;* გამოიღო უფალმან საშჯელი თჳსი, ած տէր դատաստան ի վերայ նորա *იერ.51,10;* რომელი-იგი გამოიღო კვროს ბაბილონით, զոր որոշեաց կիւրոս ի Բաբելոնէ *I ეზ.4,57.*

გამოღებულ-ი վերացուցեալ (აღებული): გამოღებულ ასულისა მიერ ფარაოჲსისა, ի դստերէն Փարաւոնի վերացուցեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.118,9-119.*

გამოღლეძა առնուլ, առնուլ ելանել (აღება, გამოგლეჯა, „გამობღულეძა"): გამოიღლიძის სწორად თჳსა ახალმან მან [სადგმელმან] ძუელისაჲ მის და უძჳრეს განხეთქილ იქმნის C, առնու լրութեամբն իւրով նորն ի հնոյ անտի *მრ.2,21;* გამოიღლიძის დგმულმან მან სამოსლისა მისგან C, გამობღულიძის სიმტკიცემან მან ახლისამან DE, առնու ելանէ զլրութիւն նորա ի հանդերձէն *მთ.9.16.*

გამოყენება զատուցանել, մեկնել (გამოცილება, გამოშორება): მას ჟამსა გამოაყენნა მოსე სამნი ქალაქნი, յայնժամ զատոյց Մովսէս երիս քաղաքս *IIშჯ.4.41;* გამოეყენენით, մեկնեցարուք *ეს.52.11*

გამოყვანება հանել, հանել արտաքս. ածել. անցուցանել. առնուլ. վճարել („განყვანება", „გამოგურა", ხსნა, გამოყვანა): გამოიყვანნა იგინი ბეთანიადმდე C, եհան զնոսա մինչեւ ի Բեթանիա *ლ.24,50;* ვითარ-იგი უფალმან გამოიყვანა საპყრობილით, որպէս եւ տէր եհան զնա ի բանտէն *საქ,მოც.12,17;* გამოიყვანა გარე და ჰრქუა მას, եհան զնա արտաքս եւ ասէ ցնա *დაბ.15,5;* გამოყვანებად მიერ ქუეყანით, հանել զնոսա յերկրէն յայնմանէ *გამოსლ.3.8;* გამოიყვანნე იგინი G, გამოგგუარნე იგინი S, հանից զնոսա արտաքս *მსჯ.19,24;* გამომიყვანა მე ფართოდ, եհան զիս յանդորր *ფს.17,20;* გამომიყვანე მე ურვათა ამათგან, եհան զիս ի մեծ վտանգէս յայսմանէ *ფილკტ.141,34-450,8;* ვითარცა გამოიყვანეს წმიდაჲ იგი მონამჱ, իբրեւ հանին արտաքս զսուրբ վկայն Աստուծոյ *ფილკტ.138,34-446,8;* გამოიყვანა იესუ გარე DE, გამოჰგუარა იესუ გარე C, ած զՅիսուս արտաքս *ი.19,13;* ეძიებდეს მათ გამოყვანებად ერსა წინაშე, խնդրէին զնոսա ածել ի հրապարակ *საქ.მოც.17,5;* გამოიყვანა ისრაჱლი შორის მისსა C, განიყვანა ისრაჱლი შორის მისსა Ղ, անցոյց զԻսրայէլ ընդ մէջ նորա *ფს.135,14;* გამოიყვანნა სპარსნი, առեալ զՊարսս *ქ.ცხ.56,11-2;* გამოგვყვანნა ჩუენ მძლავრებისაგან, վճարեցին զմեզ ի բռնութենէն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,4-27,19.*

გამოყვანება-ჲ ելք (გამოსავალი): ყოს განსაცდელსა მას თანა გამოყვანებაჲცა, արասցէ ընդ փորձութեանն եւ զելսն *Iკორ.10,13.*

გამოყოლა ելանել (გამოსვლა): გამოჰყვა მდიდარსა მას კუალადცა ვიდრე კარადმდე, ել դարձեալ հայրն ընդ մեծատանն մինչեւ ցդուռն *მ.ცხ.218v-231.*

გამოყოფა հանել, զատուցանել („გამორჩევა", გამოშვერა): ერთმან მან გამოყო ჴელი, մին ... եհան զձեռն իւր *დაბ.38,28;* გამოყო ჴელი თჳსი წიაღთაგან, եհան զնա ի ծոցէ իւրմէ *გამოსლ.4,7;* სამნი ქალაქნი გამოიყვნე თავისა შენისად G, სამი ქალაქი გამოირჩია უფალმან თავისა შენისა ქუეყანისა მისგან S, երիս քաղաքս զատուսցես քեզ ի միջոյ երկրին *IIშჯ.19,2.*

გამოყრა քոքափել. քեքել (გამოყრა, გამოცვენა; მოხრა): კუერთხითა გამოიყარების გულის სარეველი, գաւազանաւ քօքափի արջնդեղն *ეს.28,27;* კაცმან ხურომან გამოყარა საქმარი თჳსი, քեքեաց հիւսն զգործի իւր *ეს.44,12.*

გამოყუავილება ծաղկել (ყვავილის გამოღება): გამოაყუავილა ყუავილი და გამოიღო ნიგოზი G, ծաղկեաց ծաղիկ եւ երեւեցոյց ընկոյզ *რიცხ.17,8.*

გამოყუავნება ծաղկել (აყვავილება): გამოაყუავნეთ ყუავილი იგი თქუენი ვითარცა შროშანი, ծաղկեցէք ծաղիկ իբրեւ զշուշան *ზირ.39,19.*

გამოშობა-ჲ ծնանել (შობა, დაბადება): გამოშვის სიკუდილი, զմահ ծնանին *ეპ.იაკ.1,15;* გამოშვეს და აღმოაცენოს და მოსცეს თესლი მთესვარსა, ծնցի եւ բղխեսցէ եւ տացէ սերմն սերմանողի *ეს.55,10;* რომელი-იგი იუდაჲსგან ჴორცითა გამოშობად იყო ქრისტე, որ ի Յուդայէ ըստ մարմնոյ ծնանելոց էր Քրիստոս *იპ.რომ.,კურთხ.მოს.116,17-117;* ეგების-მე მუცელსა დედისა თჳსისასა შესლვად და გამოშობად? Միթէ մա՞րթ ինչ իցէ անդրէն յորովայն մօր իւրոյ կրկին մտանել եւ ծնանել *ი.3,4.*

გამოშობა-ჲ ծնունդ (შობა): მოჴსენებად გამოშობისა მისისა, յիշել զծնունդ նորա *იპ.რომ.კურთხ.მოს.116,17-117 .*

გამოშო(ვ)რება հեռանալ. որոշել. ձգել. նշաւակել. արկանել. մեկնել. հատանել („განშორება, გამოთქდომა", „გამოცლა", მოცილება; გამოჭენება, შერცხვენა): გამოეშორნეს სახლით მისისაჲთ G, ვითარ განოდენ-ეშორნეს სახლსა მას მიქაჲსა M, ի հեռանալ նոցա ի տանէ Միքայ *მსჯ.18,22;* გამოშოვრებად (განშორებად Ղ) ყოველნი ჰურიანი ჰრომჱთ, որոշել զամենայն Հրեայս ի Հռովմայ *საქ.მოც.18,2;* გამოვაშორნეთ იგინი ქალაქისაგან S, გამოვსცალნეთ იგინი ქალაქისაგან G, ձգեցան ի քաղաքէ անտի *მსჯ.20,31;* ესენი არიან, რომელნი გამოიშორებენ თავთა თჳსთა, սոքա են նշաւակեալք *ეპ.იუდ.1,19;* არა გამოაშორნეს მართალსა თუალნი მისნი, ոչ արկցէ զաչս իւր յարդարոյ *იობ.36,7;* გამოედით შორის მათსა და გამოეშორენით, ելէք ի միջոյ նոցա եւ մեկնեցարուք *მ.ცხ.21v-17;* გამოეშორენით შორის კრებულსა მაგას B, გამოთქდით საშუალისაგან შესაკრებელისა ამის G, մեկնեցարուք ի միջոյ ժողովրդեանդ այդորիկ *რიცხ.16,21.*

გამოშო(ვ)რებულ-ი քանցեալ (მოცილებული, მოგლეჯილი): წვვი და მჴარი გამოშოვრებული ძუალისაგან, զազդր եւ զերի. քանցեալ յոսկերաց *ეზეკ.24,4.*

გამოშუება հանել (გამოღება): არა გამოუშუებდა სიტყუასა საწუთროსაჲსასა, ոչ հանէր բան կենցաղական ի բերանոյ իւրոյ *მ.ცხ.287v-310.*

გამორჩემება որոշել (მიკუთვნება, გამოყოფა): გამომირჩემენით მე ბარნაბა და სავლე, որոշեցէք ինձ ... զԲառնաբաս եւ զՊաւղոս ի գործ *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.287-387,7.*

გამორჩენა երեւել. յայտնել. նշանել. յայտ գալ („განცხადებულად მოსვლა“, გამოცხადება): ჩუენებით გამოუჩნდა მას C, ეჩუენა ... ჩუენებასა ღამისასა DE, ի տեսլեան երեւեցաւ նմա *მთ.1,20;* გამოჩნდეს ნიში იგი ძისა კაცისაჲ, երեւեսցի նշան որդւոյ մարդոյ *მთ.24,30;* გამომართ არა გამოჩნდეს, արտաքս ոչ երեւէին *IIIმფ.8,8;* კეთროვანება გამოაჩნდა შუბლსა მისსა, երեւեցաւ բորոտութիւն ի ճակատն նորա *IIნშტ.26,19;* გამოუჩნდეს ელვანი მისნი სოფელსა, երեւեցան փայլատակունք նորա տիեզերաց *ფს.96,4;* გამოჩნდეს ესე განცხადებულად, յայտնապէս երեւեսցի *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.286-386,5;* ელია გამოჩნდა, եղիա յայտնեցաւ *ლ.9,8;* გამოჩნდეს საფუძველნი სოფლისანი სასტიკებითა შენითა, յայտնեցան հիմունք աշխարհի ի սաստէ քումմէ *ფს.17,16;* გამოგვჩნდა ჩუენ ნათელი პირისა შენისაჲ, նշանեցաւ առ մեզ լոյս երեսաց քոց *ფს.4,7;* რომელი არა გამოჩნდეს C, რომელი არა განცხადებულად მოვიდეს DE, եթէ ոչ ի յայտ գայցէ *მრ.4,22.*

გამოჩინება յայտնել. յայտ առնել. երեւել. ցուցանել. տարացոյց. սահմանել. որոշել. կոչել. կերպարանել. մերկացուցանել. առնել („საცნაურ ყოფა“, „გამოცხადება“, „განჩინება“, გამოჩენა ჩვენება, განსაზღვრება, წოდება, გამოსახვა, გაშიშვლება, შექმნა): გამოაჩინე, რომელი გამოირჩიე ამათ ორთაგანი ერი, յայտնեա զմի ոք զոր ընտրեցեր ի սոցանէ յերկոցունց *საქ.მოც.1,24;* გამოჩინებულ არს, յայտնեալ է *ჰრომ.3,21;* გამოუჩინე იგი პირველ ვიდრე გუემად შენდამდე, յայտնեա զնա մինչչեւ խոշտանգեալ իցես *მრთ.S.გამოჩინ.ჯუარ.239,38-M-80;* სიტყუაჲცა შენი გამოგაჩინებს შენ DE, სიტყუაჲცა შენი საცნაურ გყოფს შენ C, եւ խաւսք քո յայտ առնեն զքեզ *მთ.26,73;* გამოჩინებად მათ ზედა, რომელნი სხენან DE, გამოცხადებად მათდა, რომელნი... სხენან C, երեւել որոց ... նստէին *ლ.1,79;* დღე იგი გამოჩინებისა მოსლვისა უფლისაჲ, զոր երեւելոյ գալստեան տեառն մերոյ *რიფს.174,31-105,17;* გამოაჩინნა უფალმან სხუანიცა სამეოცდაათორმეტნი, երեւեցոյց տէր եւ այլեւս եւթանասուն եւ երկուս *ლ.10,1;* გამოაჩინე პირი შენი, երեւեցո զերեսս քո *ეპ.კპ.-დაფლ.97r-425;* რომელნი გამოაჩინებენ საქმესა შჯულისასა, დაწერილსა გულთა შინა მათთა, որք ցուցանեն զգործս օրինացն գրեալ ի սիրտս իւրեանց *ჰრომ.2,15;* პატივისცემასა... გამოჩინებაჲ აქუს, պատիւ. տարացոյց ունի *მრთ.S.ბას.კეს.-40.სბსტ.115,5;* პირველადვე გამოაჩინა (განაჩინა-v) ღმერთმან უწინარჱს საუკუნეთა, յառաջ քան զյաւիտեանս սահմանեաց Աստուած *Iკორ.2,7;* გამოუჩინა წერილმან მან, որոշեաց զիրն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.იაკ.17-18;* რომელი მეუფედ გამოაჩინებს თავსა თჳსსა C, որ թագաւոր կոչէ զանձն իւր *ი.19,12;* რომელი წინაჲსწარ გამოაჩინებდა ყოფადთა მათთჳს, որ յառաջ կերպարանէր զլինելոցն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.14-15;* საფუძველნი მისნი გამოვაჩინნე, զհիմունս նորա մերկացուցից *მიქ.1,6;* თავსა თჳსსა ღმრთად გამოაჩინებ, զանձն քո Աստուած առնես *ი.10,33.*

გამოჩინება-ჲ յայտնութիւն. ցուցանել. հանդէս. հայտ յանդիման (გამოცხადება, გამოაშკარავება, ჩვენება): მოელოდეთ გამოჩინებასა მას უფლისა ჩუენისასა, ակն կալեալ յայտնութեանն տեառն մերոյ *I კორ.1,7;* გამოჩინებაჲ სიყუარულისა თქუენისა ... მათა მიმართ აჩუენეთ, զհանդէս սիրոյ ձերոյ ... ի դոսա ցուցջիք *IIკორ.8,24;* საჩუენებელ ქმნა გამოჩინებითა AB, საჩუენებელ ქმნნა იგინი კადნიერებით, յայտ յանդիման խայտառակեաց *კოლ.2,15.*

გამოჩინებულ-ი երեւեալ. երեւելի. յայտ (გამოჩენილი, ცხადი): იხილა კაცი შემომავალი ... ჰრქუა მას გამოჩინებულმან მან, ետես ... զմարդ ումն. որ եմուտ ... իսկ երեւելն *მ.ცხ.318r-344;* წინაწარმეტყუელებაჲ დიდი მათ მიერ გამოჩინებულ, մարգարէութիւն մեծ նոքաւք երեւեալ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.10-11;* გამოჩინებულ და შუენიერ არს დღესასწაული ესე, երեւելի եւ վայելուչ է տօնս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,5-26,3;* განაწესენ გამოჩინებულნი და გამოუჩინებელნი დაბადებულნი, կազմեցեր յօրինուածս երեւելի եւ աներեւոյթ արարածոց *რიფს.168,38;* არლა გამოჩინებულ არს, չեւ եւս է յայտ *Iეპ.იოან.3,2.*

გამოჩინებულად յայտնապէս *ამბ.2,2.*

გამოცა վասն (-თჳს): მის გამოცა მწრაფლ აღსასრული მათ ზედა მოივლინა, վասն այնորիկ ի կարճոյ հնարեցաւ վախճան նոցա *სიბრ.სოლ.14,14;* რომელთა გამოცა აღივსნეს ყოველნი დაბადებულნი, վասն որոյ եւ լցէք իսկ զամենայն աշխարհ *ფილკტ.143,16-452-6.*

გამოცდა փորձել. փորձ առնուլ. քննել. ընտրել. կրթել. կշռել. կրել („განცდა“, „გამოჴურვება“, გამოძიება, გამორჩევა, განწრთვნა, აწონ-დაწონა, ტვირ-

თვა): მივალ გამოცდად მათა [ჭართა], երթամ փորձել զնոսա *ლ.14,19;* ღმერთმან გამოცადა აბრაჰამი, փորձեաց Աստուած զԱբրահամ *დაბ.22,1;* უფალო, გამომცადე მე და მიცან მე Ⴂ, უფალო, განმცადე და მიცან მე Ⴑ, տէր. փորձեցեր զիս եւ ծանեար զիս *ფს.138,1;* გამომცადე მე, უფალო, და განმცადე მე Ⴂ, განმცადე მე, უფალო და განმიკითხე ႡႢ, փորձեա զիս. տէր. եւ քննեա զիս *ფს.25,2;* გამოაცადე გული ჩემი და თირკუმელნი ჩემნი ႡႢ, გამოაჭურვენ თირკუმელნი ჩემნი და გული ჩემი Ⴂ, փորձեա զերիկամունս իմ եւ զսիրտ իմ *ფს.25,2;* ვითარცა გამოიცადების ბრძმედსა შინა ვეცხლი და ოქროჲ, որպէս փորձի ի բովս արծաթ եւ ոսկի *იგ.სოლ.17,3;* ჭურჭერი მეკეცისაჲ გამოცადის საჴუმილმან, զանօթս բրտի փորձեն բովք *ზირ.27,6;* ცეცხლითა გამოიცადების ოქროჲ, ի հուր փորձի ոսկի *ზირ.2,5;* რომელთა ზამთარი გამოგიცდიეს, որ փորձեալ էք ձմերայնւոյ *მრთ.S.ბას.კეს.-40 სებსტ.119,1;* ვითარცა-იგი სახედ სამორკინალოთა შინა გამოიცდების ძლიერი, զոր օրինակ ի մարտի փորձեսցի հզօրն *მ.ცხ.42r-35;* ჰგონებდეს, ვითარმედ შემძლებელ იქმნენ გამოცდად ანტონისა, կարծէին այնպէս եթէ կարեմք զփորձ առնուլ Անտոնեայ *მრთ.A.ანტ.დ.89-65,36;* სადა-იგი განმცადეს მე ... გამომცადეს მე, ուր փորձեցին զիս ... քննեցին զիս *ჰებრ.3,9;* რაჲთა გამოიცადოთ თქუენ უმჯობჱსი, ընտրել ձեզ զլաւն *ფლპ.1,10;* გამოიცდი უმჯობჱსსა, ընտրես զլաւն *ჰრომ.2,18;* ოქროჲ გზასა ზედა იხილა... გამოსაცდელად სიმჴნისა მისისა, ոսկի յանցս ճանապարհացն... տեսանէր ... կրթելով զնահատակն *მრთ.A.ანტ.დ.83-27,24;* საქმენი თჳსნი გამოიცადენით კაცად-კაცადმან, զգործ իւր կշռեսցէ իւրաքանչիւր ոք *გალ.6,4;* ღმრთისა საშჯელი გამოიცადონ, Աստուծոյ դատաստանն կրեսցեն *სიბრ.სოლ.12,26.*

გამოცდა-ჲ փորձութիւն (განცდა): რომელი-იგი განცადეს გამოცდითა, փորձեցին ի փորձութեան *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.142.20-143.*

გამოცდილ-ი փորձեալ. ընտիր. մաքուր. բազմահմուտ. հմուտ. փորձանաւոր. աջողակ (რჩეული; სუფთა, ხალასი; მრავლის მცოდნე, გამოცდილების მქონე): ვითარცა ვეცხლი... გამოცდილი, განწმედილი მიწით შჳდ წილად, որպէս արծաթ ... փորձեալ յերկրէ սրբեալ եւ պարզեալ եւթնապատիկ ի հողոյ *ფს.11,7;* მივეც... შჳდ ათასი ტალანტი ვეცხლისაჲ გამოცდილისაჲ, ետու ... եւթն հազար տաղանդ ընտիր արծաթ *Iნშტ.29,4;* მისცა მას ... ოქროჲსა გამოცდილისა სასწორი უჩუენა, ետ նմա ... ի մաքուր ոսկւոյ զկշռութիւն եցոյց *Iნშტ.28,18;* კაცსა გამოცდილსა ჰრცხუენინ პირისაგან, այր բազմահմուտ պատկառեսցի յերեսաց *ზირ.21,25;* ვითარცა გამოცდილი მკურნალი, իբրեւ բժիշկ հմուտ *მ.ცხ.158r-174;* რომელნი-იგი გამოიცადებიან, მათდაცა შეწევნაჲ, փորձանաւորացն օգնական լինել *ჰებრ.2,18;* გამოცდილი ბრძოლასა, աջողակ ի պատերազմունս գտեալ *ქ.ცხ.44,10-2.*

გამოცდილება-ჲ փորձ. հանդէս. հմտութիւն. բազմահմուտ լինել (ცდა; საჯარო განხილვა, განსჯა; ცოდნა, ბევრის მცოდნეობა): გამოცდილებაჲ იგი მისი იცით, փորձ նորա գիտէք *ფლპ.2,22;* გამოცდილებაჲ ეგე თქუენი სარწმუნოებისაჲ შეიქმს მოთმინებასა, հանդէս ձերոց հաւատոցն յօրինեալ գործէ զհամբերութիւն *ეპ.იაკ.1,4;* მრავალმან მან გამოცდილებამან ჭირისამან და უმეტჱსმან სიხარულმან ... გარდაჰმატა, մեծաւ հանդիսիւ նեղութեան՝ առաւելութիւն խնդութեանն նոցա *IIკორ.8,2;* გამოცდილება, հմտութիւն *მრთ.S.ბას.კეს.-40 სბსტ.116,33;* უკუეთუ ვისმე გამოცდილებაჲ სნადის, եթէ բազմահմուտ ոք լինել ցանկանայցէ *სიბრ.სოლ.8,8.*

გამოცემა բղխել. տալ. հանել. ընկենուլ. բերել. հոսել. իջանել. պատառել („ამობოყინება", ამოცენება, მოცემა, გამოღება, გამოგდება, გადმოსვლა, გაცემა, გაღება): გამოსცეს მდინარემან მყუარი, բղխեսցէ գետդ գորտ *გამოსლ.8,3;* რომელთა გამოსცემენ წყალნი, զոր ջուրքն բղխիցեն *ლევ.11,10;* სცა კლდესა და გამოეცნეს წყალნი, եհար զվէմն եւ բղխեցին ջուրք *ფს.104,41;* გამოსცა ქუეყანამან ბზიკი, բղխեաց երկիր նոցա մուն *სიბრ.სოლ.19,10;* გამოეცა უდაბნოსა წყალი, ջուր բղխեաց յանապատի *ეს.35,6;* რომელმან გამოსცეს ხილი თჳსი ჟამსა თჳსსა, որ զպտուղ իւր ի ժամու տացէ *ფს.1,3;* უსულოთა მათ ჴმაჲ გამოსციან, անշունչք ձայն տայցեն *Iკორ.14,7;* არა გამოსცის ხარკი დრამისაჲ, ոչ տայ զերկդրամեանն *მთ.17,23;* ნარდიონმან ჩემმან გამოსცეს სულნელებაჲ თჳსი, նարդոս իմ ետ զհոտ իւր *ქება 1,11;* ქუეყანამან გამოსცეს თესლი თჳსი, երկիր տացէ զարմտիս իւր *ზაქ.8,12;* გამოგცე თქუენ ნაწილი წინაშე უფლისა ღმრთისა ჩუენისა M, հանից ձեզ վիճակ աստ առաջի տեառն Աստուծոյ մերոյ *ისუ ნ.18,6;* გამოსცემდა ზღუაჲ ცოცხალთა, ծովն արտաքս ընկենոյր կենդանիս *ნრს.73,15;* გამოსცეს ნაყოფი, բերել պտուղս *ეზეკ.17,8;* გამოეცნეს წყალნი, հոսէին ջուրք *ფს.77,20;*

რომელ გუერდთა მათგან გამოეცა, որ ի կողիցն էջ *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.190-191;* მეცნიერებით უფსკრულნი გამოეცნეს, հանճարով իւրով զանդունս պատառեաց *იგ.ხოლ.3,20;* რომელთა გამოსცემენ წყალნი O, რომელთა აღმობოყინებენ წყალნი G, զոր ջուրքն բղխիցեն *ლევ.11,10.*

გამოცემა մատնել (გაცემა): გამოგუცენ ქალაქი მათი, մատնեսցեն զքաղաքն ի ձեռս քո *ივდ.7,9.*

გამოცენება հանել („გამოდინება"): ნუ კლდისა ამისგან გამოგიცენოთა წყალი? G, ნუ კლდისა ამისგან გამოგიდინოა თქუენ წყალი B, միթէ ի վիմէ՞ս յայսմանէ հանիցեմք ձեզ ջուր *რიცხ.20,10.*

გამოცვალება-ჲ նորոգել (გამოცვლა, განახლება): კარი ესე ძუელი არს სენაკისაჲ და უნდა გამოცვალებაჲ, հնացեալ է դուռն խցիդ. նորոգեսցես զնա *მ.ცხ.169v-186.*

გამოცლა ձգել („გამოშორება"): გამოიცალნეს ქალაქით G, გამოაშორნეს ქალაქსა S, ձգեցան ի քաղաքէ անտի *მსჯ.20,31.*

გამოცნობა գիտութիւն (ცოდნა): შჯულისაგან არს გამოცნობაჲ ცოდვისაჲ, օրինօքն է գիտութիւն մեղաց *ჰრომ.2,20.*

გამოცხადება երեւել. երեւեցուցանել. յայտնել. յայտ լինել. յայտնի առնել. ցուցանել. մեկնել. մերկանալ. ծանուցանել. ծանօթս տալ („განცხადება", „ჩუენება", „გამოჩინება", „გრძნობა", განმარტება, გაშიშვლება, გაცნობა): გამოეცხადნეს მრავალთა DE, ეჩუენნეს მრავალთა C, երեւեցան բազմաց *მთ.27,53;* გამოცხადებად მათდა C, გამოჩინებად მათ ზედა DE, երեւել որոց ... նստէին *ლ.1,79;* ვინაჲ-იგი გამოგეცხადო შენ, ուստի երեւեցայց քեզ անտի *გამოსლ.30,36;* რომელ წინაჲსწარ გამოეცხადა იოსებისგან, որ յառաջ երեւեցաւ Յովսեփաւ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.6,11-7;* რომელმან გამოაცხადის, ვითარცა ნათელი, სწავლულებაჲ, որ երեւեցուցանէ իբրեւ զլոյս զխրատ *ზირ.24,37;* არავისა უნდა გამოცხადების C, არა უნდა, რაჲთამცა აგრძნა ვინმე DE, ոչ ումեք կամէր յայտնել *მრ.7,24;* გამოაცხადა დიდებაჲ თჳსი, յայտնեաց զփառս իւր *ი.2,11;* გამოუცხადა თავი თჳსი იესუ მოწაფეთა თჳსთა C, განუცხადა იესუ თავი თჳსი მოწაფეთა თჳსთა DE, յայտնեաց զանձն իւր Յիսուս աշակերտացն իւրոց *ი.21,1;* არა არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადნეს, չիք ինչ ծածուկ որ ոչ յայտ լիցի *ლ.8,17;* რაჲთა არა გამოაცხადონ იგი, զի մի յայտնի առնիցեն զնա *მრ.3,12;* გამოუცხადნე მას გზანი კეთილნი სლვად, ցուցցես նոցա ճանապարհ բարի գնալ *III მფ.8,36;* მანვე მეორედ გამოაცხადენ, նա դարձեալ մեկնեսցէ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.6,11-7;* ვინმე გამოაცხადოს პირი შემოსილებისა მისისაჲ, ո՞ մերկասցէ զպատրուակ երեսաց նորա *იობ.41,4;* მოჰხედა ღმერთმან ძეთა ისრაჱლისათა და გამოეცხადა მათ, հայեցաւ Աստուած յորդիսն Իսրայելի եւ ծանուցաւ նոցա *გამოსლ.2,25;* გამომიცხადე მე, რომელსა ვილოცევდ შენგან, ծանուցէր ինձ որ ինչ աղօթիւք խնդրեցաք մեք ի քէն *დან.2,23;* რაჟამს გამოეცხადებოდა იოსებ ძმათა თჳსთა, յորժամ ետ ծանօթս եղբարցն իւրոց *დაბ.45,1;* მეორესა ჯერსა გამოეცხადა იოსეფ ძმათა თჳსთა, յերկրորդումն ետ ծանօթս Յովսեփ եղբարց իւրոց *საქ.მოც.7,13.*

გამოცხადება-ჲ յայտնութիւն. համարձակութիւն. կերպարանք (განცხადება, გამოჩინება; გაბედულება, სახე): გამოცხადებაჲ იესუ ქრისტჱსი, յայտնութիւն Յիսուսի Քրիստոսի / *ეპ.პეტრ.1.13;* იყო სახჱ გამოცხადებისაჲ მის ესრე, է առաջնոց աւրինակ յայտնութեան այսպէս *პოვნ.სტეფ.658.6-499;* გამოცხადებით იქადაგების, համարձակութեամբ քարոզի *მრთ.S.ს.გაბ.-დაჯდომ.134.34-200.17;* გაუწყო შენ გამოცხადებაჲ იგავთაჲ, ցուցից քեզ զկերպարանս առակին *III ეზ.4.47*

გამოცხობა ջեռուցանել. խորովել (გაცხელება, შეწვა): ყოველივე, რომელიცა გამოცხვების ცეცხლითა ... არა ჭამა, մինչ զի ջեռուցեալ ինչ ի հրոյ ... ոչ բնաւ ճաշակեաց *მ.ცხ.120v-138;* შეზილა ცომი, შედვა იგი [თევზი] მას შინა და გამოაცხო ცოცხლითა, եդեալ զձուկն ի հացի խորովեաց *მ.ცხ.124r-142.*

გამოცხობილ-ი եփեալ (გამომცხვარი, „შემცხვარი"): გამოცხობილი თორნითა [შესაწირავი] O, შემცხვარი თორნითა [ძღუენი] G, եփեալ ի թոնրի *ლევ.2,4.*

გამოძება հանել արտաքս. հանել. մերժել. հալածել (გაგდება, „გამოჴდა"): გამოაძო იგი, եհան զնա արտաքս *მრ.1,43;* გამომაძეთ მე სახლისაგან მამისა ჩემისა M, გამომჴადეთ სახლით მამისა ჩემისაჲთ S, հանէք ... ի տանէ հօր իմոյ *მსჯ.11,7;* გამოაძეს იეფთაე, մերժեցին զՅեփթայէ *მსჯ.11,2;* გამოაძეს იგი ქალაქით, ի քաղաքէն հալածեցին *პოვნ.სტეფ.661,5-500.*

გამოძეგუვა ծեծել („კუერთხვა", გამოცეხვა): გედეონ ... გამოსძეგუდა იფქლსა კუერთხითა საწნეხელსა შინა M, გედეონ კუერთხვიდა იფქლვილსა საწნეხელსა შინა G, Գեդէոն ... ծեծէր ցորեան ի կալ *მსჯ.6,11.*

გამოძიება քննել. զննել. խնդրել. խնդիր առնել, յուզել. խուզել. հետազօտել. վիճել. հծծել. պահանջել („მიჴდა", კვლევა, ძიება, ძებნა, ჩხრეკა, ცილობა, გამოკითხვა): მარადის გამოეძიებდეს წიგნებსა მას, հանապազ քննէին զգիրս *საქ. მოც.17,11;* სული ყოველსავე გამოიძიებს, հոգին զամենայն քննէ *I კორ.2,10;* გამოიკითხეს და გამოიძიეს, յուզէին եւ քննէին *მსჯ.6,29;* სიბრძნე ყოვლისა წინა გამოიძიოს, զիմաստութիւն ամենայն առաջնոցն քննեսցէ *ზირ.39,1;* ვერცა უკუანაჲსკნელთა მათ გამოიძიონ მისი, ոչ վերջինն զննեաց զնա *ზირ.24,38;* გამოეძიებდეს ურთიერთას, խնդրէին ընդ միմեանս *მრ.9,9;* შიში უფლისაჲ არა გამოიძიეს, զերկեւղ տեառն ոչ խնդրեցին *იგ.სოლ.1,29;* გულსმოდგინედ გამოეძიებდა, նորա մեծաւ փայթով խնդիր արարեալ *გამოჩ. ჯუარ.237,20-M-80;* გამოძიებით გამოიძია, յուզելով յուզեաց *იოვ.1,7;* არა გამოეძიებდენ ეგევითართა, რომელთაცა ფარულად აქუნდეს ქრისტეანებაჲ, մի յուզել զայնոքիկ ոյք թաքնաբար ունէին զհաւատսն *თევდრ.წამება 551-58,20;* ვერვინ შემძლებელ არს კაცი ულმრთოთაგანი გამოძიებად, յամպարիշտ մատմնաւորաց հետազօտել ոչ ոք կարէ *ფოკ.341r-495.7;* რასა გამოეძიებთ ურთიერთას? DE, զի՞նչ վիճէիք ընդ նոսա *მრ.9,15;* ვიდრე გამოძიებადმდე ურთიერთას, մինչեւ հծծել ընդ միմեանս *მრ.1,27;* გამოძიებით გამოიძიოს უფალმან ღმერთმან შენმან შენგან G, მიჴდით მიგჴადოს უფალმან ღმერთმან შენგან S, պահանջելով պահանջեսցէ տէր Աստուած քո ի քէն *II შჯ.23,21.*

გამოძიებაჲ քննութիւն. հետազօտութիւն. խնդիր. գրել վճիռ. հանգամանք. տեղեկութիւն (კვლევა, ძიება, ძებნა, განაჩენი, ცნობა): ვერ სესაძლებელ არს გამოძიებაჲ მეცნიერებისა მისისაჲ, չիք քննութիւն իմաստութեան նորա *ეს.40,28;* გამოძიებანი გულისანი M, հետազօտութիւնք սրտի *მსჯ.5,16;* ვითარ იყო ჴდომაჲ და გამოძიებაჲ არა მცირედი, ի լինել ոչ սակաւ հակառակութեան եւ խնդրոյ *საქ.მოც.15,2;* ბრძანა გამოძიებაჲ, հրամայեաց գրել վճիռ *პავლე მოც.51,1-58,18;* არა არს გამოძიებაჲ საქმეთა მათთაჲ, ոչ գոն հանգամանք գործոց նոցա *ბარ.3,18;* გამოძიებისათჳს კუართისა უფლისა, ի տեղեկութիւն տեառն պատմուճանին *ქ.ცხ.88,5-1.*

გამოწევა ելք (გამოსავალი): უდაბნოსა შინა, რომელი გამოაწევს (გამოუწევს B) საზღვრისაგან ალმორეველთაჲსა G, յանապատին առ ելիւք սահմանացն Ամովրհացւոց *რიცხ.21,13.*

გამოწერა գրել. նկարել. կերպարանել. նշմարել („დაწერა", დახატვა, გამოსახვა): გულთა მათთა გამოვწერნე იგინი, ի սիրտս նոցա գրեցից զնոսա *ჰებრ.8,10;* გამოიწერენ იგინი სივრცესა გულისა შენისასა, գրեա յընդարձակութիւն սրտի քո *იგ.სოლ.7,3;* გამოვწერნე იგინი გონებათა მათთა, ի սիրտս նոցա գրեցից զնոսա *იერ.31,33;* მოიღე თავისა შენისა ალიზი ... და გამოსწერო მას ქალაქი იერუსალჱმი, առ դու քեզ աղիւս մի ... եւ նկարեսցես ի նմա զքաղաքն Ե՜մի *ეზეკ.4,1;* გამოწერა იგი, կերպարանեաց զնա *ეს.40.19;* გამოწერა ჯუარად დიდად ქართა ზედა, նշմարեաց խաչ մեծ յօդս *ფილპ.8,32-314,8;* გამოწერე სახელი კუერთხსა მისსა B, სახელი მისი დაწერე კუერთხსა ზედა მისსა, զանուն ... գրեսցես ի վերայ իւրոյ գաւազանի *რიცხ.17,3.*

გამოწერაჲ նկար. քանդակագործ (ნახატი, გამოქანდაკებული): გული მისცის მსგავსებასა გამოწერისასა, զսիրտ իւր տացէ ի նմանեցուցանել նկարս *ზირ.38,28;* გამოქმნა იგი გამოწერით, ձուլեաց զայն քանդակագործով *გამოსლ.32,4.*

გამოწერილ-ი նկար. պատկերեալ. նկարեալ (გამოსახული): გამოწერილ თავსა თჳსსა ქრისტე სახითა ცხორებისაჲთა, պատկերեալ զՔրիստոս վարուք կենաց իւրոց *იპ.რომ.კურთხ. მოხ.168,1-169;* პირად-პირად გამოწერილ და ალმკულ არიან შჱნებული ესე, նկարու զանազան կազմեալ շինուածքս *ფილკტ.133,27-439,18;* გამოწერილ ვითარცა-იგი ბჭენი ეზოჲსა მის შინაგანისანი, նկարեալք ըստ օրինակի դրան սրահին ներքոյ *ეზეკ.42.3;* იხილნა ... ხატნი გამოწერილნი ხატვით, ետես ... պատկերս ... նկարեալս գրչաւ ի նկարու *ეზეკ.23.14.*

გამოწიალება խաղացուցանել յայս կոյս („გამოლება", გამოტანა): გამოაწიალა მწყერ-მარჴილი ზღვთ G, გამოიღო მწყერ-მარჴალი ზღვთ B, խաղացոյց յայս կոյս զլորամարգին ի ծովէն *რიცხ.11,31.*

გამოწმედა մաքրել. ողողել. ծեծել (გამოსუფთავება, ნალეკა, ნარეცხვა; „განრგნება"): გამოწმიდა, რომელი-იგი შეეკრიბა O,S, განარგნა, რომელი შეეკრიბა G, ծեծեաց զոր քաղեացն *რუთ.2,17;* განრცხად მათ შიდა საქმე იგი ყოვლად დასაწუველთა და გამოწმედად მათ შინა, լուանալ ի նոսա զգործ ողջակիզացն եւ ողողել ի նոսա *II ნშტ.4,6;* უძილებაჲ იგი მისი გამოდნობასა და გამოწმედასა საჴუმილისასა, տքնութիւն նորա՝ մաքրել զթրծոց *ზირ.38,35.*

გამოწოვა ըմպել. դիել. կթել. ուղղածուծ առնել („გამოტკნევა", შესმა, წოვა, წველა): გამოწოონ

სისხლი მათი, ვითარცა ღჳნოჲ, արբցեն զարիւն նոցա իբրեւ զգինի *ზაქ.9,15;* სარწმუნოვებით გამოსწოვენ ზეცისასა მას სულსა, ვითარცა სძესა, հաւատովք դիւելով. քարշեն զերկնական հոգին իբրեւ զկաթն *იპ.რომ.კურთხ.მოს.178,14-179;* რომელნი გამოსწოვენ მცნებათაგან უფლისათა, որ կթեն զպատուիրանս տեառն *იპ.რომ.კურთხ.მოს.188,14-189;* სიპოხჱ მათი გამოტჳნოს G, სიპოხჱ მათი გამოსწოოს B, զպարարտութիւն նոցա ուղղածուծ արասցէ *რიცხ.24,8.*

გამონჳმება բղխել (გამოდინება): წყალობაჲ და მეცნიერებაჲ გონიერებისაჲ გამოუწჳმა მას, զխրատ եւ զգիտութիւն հանճարոյ բղխեաց *ზირ.1,24;* თავადმან გამოუწჳმოს მას სიტყუაჲ იგი სიბრძნისაჲ, *ზირ.39,9.*

გამონუთომა կաթել („დანუთომა", წვეთება): ძელისაგან სისხლი გამოსწუთეს (დაწუთეს O), ի փայտէ արիւն կաթեսցէ *III ეზ.5,5.*

გამონულილვა խուզել. հարցանել (გამოძიება, გამოკითხვა): მოვედ და გამოვიწულილოთ, ოდეს იყო დასაბამი მარხვისაჲ, երթեալ խուզեսցուք զսկիզբն լինելութեան պահոց *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.52v-252;* გამო-რაჲ-ვიწულილოთ ჩუენ იოვნაჲსთჳს, մինչդեռ հարցանեմք զՅովհաննու պատմութիւնն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.163,11-287,25.*

გამონულილვა-ჲ ստոյգ. հետաքրքիր (ნამდვილად, გამოკვლევით): ვერ გულისჴმა-ყო გამოწულილვით შფოთისა მისგან, ոչ կարաց գիտել զստոյգն վասն ամբոխին *საქ.მოც.21,34;* თჳთ გამოწულილვით იცით, ինքնին իսկ ստոյգ գիտէք *I თეს.5,2.*

გამონურვა ճմլել. քամել. կթել. տառապեցուցանել (წურვა; გამოხდა; შევიწროება): მოვიღე ყურძენი იგი ჴელსა ჩემსა და გამოვწურე სასუმელსა შინა, առնուի զխաղողն եւ ճմլէի ի բաժակն Փարաւոնի *დაბ.40,11;* გამოწურა საწმისი იგი და გამოჴდა (დასწუთა G) ცუარი საწმისისა მისგან S, քամեաց զգզաթն եւ էջ ցօղ ի գզաթէ անտի լի կոնքիւ ջրոյ *მსჯ.6,38;* შენ გამოსწურო ზეთი და არა იცხო ზეთი, դու կթեսցես ձէթ եւ մի օծցիս իւղով *მიქ.6,15;* ერსა ქუეყანისასა გამოსწურავთ სიცრუვით, զժողովուրդ երկրին տառապեցուցանէին անիրաւութեամբ *ეზეკ.22,29.*

გამონურვილ-ი մզեալ. ճնշեալ (გამოხდილი; შევიწროებული, დაჩაგრული): ალსუარული ზეთითა გამოწურვილითა, զանգեալ իւղով մզելով *რიცხ.28,5;* ვაცხოვნო გამოწურვილი იგი, փրկեցից զճնշեալն *სოფ.3,19.*

გამონყვა քամել (გამოწურვა): მიყო ჴელი თჳსი ანგელოსმან მან წუთხსა მას და წალასა ფერჴისასა და გამოწყო იგი, մերձեցոյց զձեռն իւր ի շարաւ ոտիցն եւ քամեաց զնա *მ.ცხ.172v-189.*

გამონყობა ճակատել. կառափնատել (ჯარის, გუნდის განწყობა; გვემა, ცემა): მასცა კუალად გამოეწყვნეს, զնա կառափնատեցին *მრ.12,4;* ცით გამოეწყვნეს ვარსკულავნი კუალთა მათთაგან G, յերկնից ճակատեցան աստեղք յիւրաքանչիւր յօրինուած *მსჯ.5,20.*

გამონყუეტა առնուլ ի վեր (მოცილება, მოშორება): არა გამოსწყუეტს თუალთა მისთა მისგან, ոչ առնու զաչս ի վեր ի պատուհանէն *თეკ.96,7.*

გამოჭედა դրոշմել (გამოკვერვა): ჴელოვანი ოქრომჭედელი ნებიერად გამოსჭედს ხატსა სამეუფოსა, հմուտ ոսկեգործ իմաստութեամբ դրոշմէ զպատկեր արքունի ի դահեկանի *მ.ცხ.431v-504.*

გამოჭედილი ծուլածոյ. ամրացեալ (განმტკიცებული, ჩამოსხმული): წყეულ იყავნ იგი კაცი, რომელმან ქმნეს კერპნი გამოქანდაკებულნი და გამოჭედილნი B, անիծեալ լիցի մարդն որ արասցէ դրօշեալ եւ ծուլածոյ *II შჯ.27,15;* ჩუენ გუაქუს ჯაჭუ-ჭური სულისაჲ, სარწმუნოებისა მიერ გამოჭედილი, մեք [ունեմք] զսպառազէն հոգւոյն հաւատով ամրացեալ *მ.ცხ.15r-12.*

გამოჭეშმარიტება-ჲ ճշգրտել (გამოკვლევა, დაზუსტება): ესეცა მნებავს გამოჭეშმარიტებად, զայն կամիմ ճշգրտել *მრთ.K.ს. გაბ.334-67,30.*

გამოჭეშმარიტებით ստուգագոյն. ճշմարտիւ (დანამდვილებით): გამოჭეშმარიტებით მათთჳს განვაჩინნეთ სიტყუანი, ստուգագոյն վասն նոցա հաստուցաք զբանս *იპ.რომ.კურთხ.მოს.174,8-175;* გეძიებდ გამოჭეშმარიტებით მჴეცისა მისთჳს, քննէի ճշմարտիւ վասն գազանին *დან.7,19.*

გამოჭრა դրօշել (თხრა, კვეთა): სატეხითა შექმნა და გამოჭრა იგი,ნ ի դրով գործեաց եւ դրօշեաց զնա *ეს.44,12.*

გამოჭრა ქანდაკებით քանդակել (გამოქანდაკება): გამოჭრა მას ზედა ქანდაკებით დანაკის კუდები და ჯაჭუები გარდამოკიდებულად, քանդակեաց ի նմա արմաւենիս եւ շղթայագործս *II ნშტ.3,5 .*

გამოხადა կոչել („ხადა", მოწოდება): მიუვლინეს მას და გამოჰხადოდეს DE, შეავლინეს ხადად მისა C, յղեցին եւ կոչէին զնա *მრ.3.31;* გამოჰხადოდეს ლოტს, կոչէին արտաքս զՂովտ *დაბ.19,5.*

გამოხატვა նկարել. կերպարանել. կերպանագրել. դրօշել. յօրինել. գծագրել (დახატვა, გამოსახ-

ვა): ვიდრემდე გამოიხატოს ქრისტე თქუენ შორის, մինչեւ նկարեսցի Քրիստոս ի ձեզ *გალ.4,19;* გამოუხატო მათ სახლი ესე, նկարեսցես զտունդ *ეზეკ.43,11;* გოდებდეს ... გამოხატვისა მისთჳს მეფისა მიერ, ողբային ... առ ի նկարել զպատկեր նոցա պիղծ եւ անօրէն թագաւորին *რიფს.164,6-87,7;* ვითარცა დედაკაცი ღამე ყოველ გამოიხატებოდა, իբրեւ կին մարդ ի գիշերի կերպարանեալ լինէր *მრთ.A.ანტ.დ.78-79-21,29;* სიტყუაჲ იგი დასაბამითგან მამათ-მთავართაგან გამოიხატა, բանն ի սկզբանէ հայրապետաւքն կերպանագրեցաւ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.172-173;* რაჲსა ესრჱთ უშუერად გამოხატეთ აპოლონი, ընդէ՞ր այդպէս տգեղ դրօշեցէք զԱպողոն *ფილკტ.151,4-462,13;* გამო-მცა-ვხატეთ ფიცრითა ნაძვსაჲთა, յօրինեսցուք ի նմա տախտակս եղեւնափայտեայս *ქება 8,9;* გამოხატეს იგი ფიცარსა ზედა, ի նկարապաճոյճ ի տախտական յօրինէին *რიფს.163,17-79,11;* რომელნიმე ფიცართა გამოჰხატვენ, ոմանք ի տախտակս գծագրեն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-სბსტ.116,1.*

გამოხატვა-ჲ վայրկեան. նկարագիր (წამი, მეყი; ნახატი): გამოხატვითა ჟამისაჲთა, ի վայրկեան ժամանակի *ლ.4,5;* გამოხატვაჲ იგი სახლისაჲ მის თხემსა ზედა მის მთისასა, նկարագիր տանն ի վերայ գլխոյ լերինն *ეზეკ.43,11.*

გამოხატულ-ი կերպարանեալ. նկարեալ. քանդակեալ. դրօշեալ (გამოსახული, დახატული, გამოქანდაკებული, კერპი): უკუეთუ გამოხატული იყოს, მისცეს მას სული სულისა წილ, ապա եթէ կերպարանեալ իցէ. տացէ անձն ընդ անձին *გამ.21,23;* იხილნა კაცნი გამოხატულნი კედელსა, ետես արս նկարեալս յորմս *ეზეკ.23,14;* გამოხატულსა ხუროებით განზრახვითა კაცთაჲთა, ի ճարտարութենէ եւ ի մտաց մարդոյ քանդակեալ իցէ *საქ.მოც.17,29;* გამოხატულთა თჳსთა ჰმონებდეს, դրօշելոց իւրեանց ծառայէին *IV მფ.17,41.*

არღა გამოხატულ-ი աննկար (არჩასახული, არგამოსახული): მოურყუნენ ყრმაჲ მისი არღა გამოხატული, ելանիցէ սաղմն աննկար *გამ.21,22.*

გამოხევა պատառել („მოხევა"): გამოჰხიოს იგი სამოსლისაგან G, მოხიოს იგი სამოსლისაგან B, պատառեսցէ զայն ի հանդերձէ անտի *ლევ.13,55.*

გამოხილვა քննել. որոնել (გამოკვლევა, გამოძიება): გამოვიხილო იერუსალჱმი სანთლითა, քննեցից զԵրուսաղէմ ճրագաւ *სოფ.1,12;* გამოხილვა, որոնել *IV მფ.10,23.*

გამოხლდომა փախստական լինել (გამოხტომა, ლტოლვა): გამოხლდნა ეშმაკი იგი მისგან, փախստական եղեալ զնայր *მ.ცხ.199r-211.*

გამოხუენა կեղեւել. քերծուլ (კანის გაცლა, გათლა): გამოხუენა იგი [კუერთხი] იაკობ, ნაქურცენი მისი ნედლი მოსძარცუა და აჩნდა კუერთხთა მათ თეთრი იგი, რომელი გამოეხუენა ჭრელი, կեղեւեաց զնոսա Յակոբ. եւ եղեւ սպիտակ. եւ եքերծ զդալարն ի գաւազանաց անտի. եւ երեւէր ի գաւազանսն սպիտակն. զոր քերծոյր ՝ նկարէն *დაბ.30,37.*

გამოხუმა հանել. առնուլ (გამოდება): გამოიხუნენ ძუალნი მეფეთა იუდაჲსთანი, հանցեն զոսկերս թագաւորացն Յուդայ *იერ.8,1;* ფერჴნი მათნი გამოუხუნა ძელისა მისგან, զոտսն եհան ի կոճեղէն *ვარ.804-371,17;* გამოიხუნა იგინი, առ զնոսա *IV მფ.18,13.*

გამოჴდა հանել. կողոպտել („გამოძება", გამოღება, გამოყვანა, გამორთმევა): გამომჴადეთ სახლით მამისა ჩემისაჲთ G, გამომაძეთ მე სახლისაგან მამისა ჩემისა S, հանէք ... ի տանէ հօր իմոյ *მსჯ.11,7;* გამოჴადა იგი სამოთხისაგან, եհան զնա ի դրախտէ անտի *მრთ.A.კირ.იერ.-სინანულ.144-15,10;* მართუენი გამოიჴადნის, ձագս հանէ *ფიზ.XXI 11-12;* გამოიჴადა ყოველმან ერმან საყურები ოქროჲსაჲ ყურთაგან მათთა, կողոպտեաց ամենայն ժողովուրդն զգինդս ոսկիս յականջաց իւրեանց *გამოსლ.32,3.*

გამოჴდომა ելանել. արտաքս վազել. պարզել. անկանել („გამოსლვა", გამორბენა, გამოცილება, ხვდომა): ვითარ გამოჴდა იგი მიერ ნავით C, ვითარცა გამოვიდეს იგინი ნავით, ընդ ելանելն նորա ի նաւէ անտի *მრ.5,2;* გამოუჴდა წილი მატათიას ზედა, ելանէր վիճակն Մատաթեայ *საქ.მოც.1,26;* ცხენი უმწყი გამოჴდის ფიცხლად, ձի անվարժ ելանէ խիստ *ზირ.30,8;* გამოჴდა ლომი საყოფლით თჳსით, ել առեւծ ի մորւոյ իւրմէ *იერ.4,7;* ბრძანებაჲ გამოჴდა მეფისა მისგან, հրաման ելեալ ի թագաւորէ անտի *რიფს.168,10-91,13;* გამოუჴდეს ერსა მას, արտաքս վազեցին յամբոխէն *საქ.მოც.14,14;* გესლი იგი არა გამოჴდა მისგან, ժանգն ի նմանէ ոչ պարզեցաւ *ეზეკ.24,6;* არა გამოჴდა მის ზედა წილი, վիճակ ոչ անկաւ ի վերայ նորա *ეზეკ.24,6.*

გამოჴსნა փրկել. գնել. փոխանակել (შეელა, განთავისუფლება; შეძენა; სანაცვლოს მიცემა): გამოიჴსნეს იგი, փրկեսցէ զնա *გამოსლ.21,8;* რაჲთა შჯულისა ქუეშე მყოფნი გამოგჳჴსნეს, զի զնոսա ընդ օրինօքն իցեն գնեսցէ *გალ.4,5;* ვერ გამოიჴსნეს რავდენითავე საჴმრითა მტერო-

ბისა მისგან, ոչ փոխանակեսցէ եւ ոչ ընդ միոյ իրիք փրկանաց զթշնամութիւն *იგ.სოლ.6,36.*

გამოჴსნა-ჲ փրկութիւն (განთავისუფლება): მოწევნულ არს გამოჴსნაჲ თქუენი, մերձ է փրկութիւն ձեր *ლ.21,28;* საუკუნო გამოჴსნაჲ პოვა, յաւիտենական գտեալ փրկութիւն *ჰებრ.9,12;* მოსცემდა გამოჴსნასა ცეცხლისა მისგან, տայր նոցա փրկութիւն ի հրոյն *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.86,21.*

გამოჴუება նուազել. պակասեցուցանել. խորել. սպառածախ լինել (დაკლება, მოკლება, გამოლევა): არცა შეეძინოს, არცა გამოეჴუას, ոչ յաւել եւ ոչ նուազեաց *ზირ.42,22;* მისგან არა არს გამოჴუება, ի նոցանէ ոչինչ գոյ պակասեցուցանել *ეკლეს.3,14;* გამოაჴუა სასყიდელსა მას, խորեաց ի գնոց անտի *საქ.მოც.5,1;* გამოეჴუების ძუალთა ჩუენთა დღითი-დღედ სლვითა უღირსთაჲთა ჩუენ ზედა, սպառածախ եղեն նշխարք մեր ի ճանապարհորդելոց ի վերայ մեր անարժանից *პოვნ.სტეფ.659,11-499.*

გამოჴურვება փորձել. քննել („გამოცდა", განცდა", განმენდა, ბრძმედში გატარება): გამომაჴურვე და არა იპოვოს ჩემ თანა უშჯულოებაჲ ႢႣ, փորձեցեր զիս եւ ոչ գտաւ յիս անիրաւութիւն *ფს.16,3;* გამოერჩინენ და მოსპეტაკნენ და გამოიჴურვნენ მრავალნი, ընտրեսցին եւ սպիտակասցին եւ փորձեսցին եւ սրբեսցին բազումք *დან.13,10;* გამოაჴურვენ თირკუმელნი ჩემნი და გული ჩემი Ⴃ, გამოაცადე გული ჩემი და თირკუმელნი ჩემნი Ⴂ, փորձեա զերիկամունս իմ եւ զսիրտ իմ *ფს.25,2;* სიტყუამან უფლისამან განცადა იგი Ⴂ, სიტყუამან უფლისამან გამოაჴურვა იგი Ⴃ, բան տեառն փորձեաց զնա *ფს.104,19;* გამომაჴურვენ ჩუენ, ვითარცა გამოიჴურვის ვეცხლი, քննեցեր որպէս եւ քննի արծաթ *ფს.65.*

გამოჴურვებულ-ი ընտրեալ („რჩეული"): ვითარცა ვეცხლი გამოჴურვებული (რჩეული), გამოცდილი, განწმედილი მიწით შვდ წილად ႢႣ, ვეცხლი გამოჴურვებულ და გამოცდილ მიწითა და განწმედილ შვდ წილად Ⴃ, որպէս զարծաթ ընտրեալ եւ փորձեալ յերկրէ. սրբեալ եւ պարզեալ եւ թնապատիկ ի հողոյ *ფს.11,7.*

გამოჴშვა փակել (დახურვა): გამოჰჴშა კარი, փակեսցես զդուրսն *IV მფ.4,4.*

გამოჯდომა նստել (ჯდომა): მეფჱ გამოჯდომილ არს ბჭეთა ზედა, արքայ նստի առ դրանն *III მფ.19,8.*

გამოჯდომილ-ი աղտեղեալ. դաշտան. ապարահ („განჯდომილ-ი, უწმინდური", წიდოვანი): եղեւ Երուսաղէմ աղտեղեալ իբրեւ կին մի ի մէջ նոցա *გოდ.იერ.1,17;* რომელი დაწვეს დედაკაცისა თანა გამოჯდომილისა G (უწმინდურისა B), որ ննջիցէ ընդ կնոջ դաշտանի *ლევ.20,18;* წყალი დედაკაცისა გამოჯდომილისაჲ, ջուր դաշտանաց *ეს.30,22;* არაწმიდებისაებრ დედაკაცისა გამოჯდომილისა იქმნა გზაჲ (ეზოჲ O) მათი, ըստ պղծութեան ապարահի եղեւ ճանապարհ դոցա *ეზეკ.36,17.*

გამსტურობა იხ. განმსტრობა.

გამწარება იხ. განმწარება.

-გან վասն. ի ձեռն. առ – Gen., առ ի - Abl., ի – Abl. („-თჳს, -მიერ, ძლით"): რომლისათჳს ფუცა მისთჳს უსამართლოდ G, რომლისაგან ფუცა ნაცილად O, վասն որոյ երդուաւ սուտ *ლევ.6,5;* ვაჲ ვისგან მოვიდეს DE, ვაჲ მისა, რომლისა ძლით მოვიდეს C, վայ այնմիկ է յոյր ձեռն գայցէ *ლ.17,1;* დანიელ წინაწარმეტყუელისაგან C, დანიელ წინაწარმეტყუელისა მიერ DE, ի ձեռն Դանիէլի մարգարէի *მთ.24,15;* შიშისა მისგან ღაღატყვეს, առ ահին աղաղակեցին *მთ.14.26;* ღმრთისაგან ყოველი შესაძლებელ არს, առ յԱստուծոյ ամենայն ինչ զօրաւոր *მთ.19.26;* მისგან, ի նմանէ *სნდ.5,14.*

გან-ი նպատակ. կէտ (მიზანი, საგანი, სამიზნე): განმავსო მე, ვითარცა განი, ისრითა, եկից զիս նետիւք իբրեւ զնպատակ *გოდ.იერ.3,12;* ვითარცა ისარი განტყორცებული განსა, իբրեւ ի նետէ ի նպատակ *სიბრძ.სოლ.5,12;* ვსდევ განსა მას ზეცისასა ჩინებისა ღმრთისასა ქრისტე იესუჲს მიერ, ընթանամ ի կէտ վերին կոչմանն Աստուծոյ ի Քրիստոս Յիսուս *ფილპ.3,14.*

განაზნაურება ազատել. ազատեցուցանել. ազատ լինել (განთავისუფლება): მცნებამან სულისამან განგააზნაურა შენ, աւրէնք հոգւոյն ազատեցին զիս *ფიზ.XV 35-38;* აზნაურებითა მით, რომლითა ქრისტემან ჩუენ განგუააზნაურნა, მტკიცედ დეგით, ազատութեամբն, որով Քրիստոս զմեզ ազատեցոյց. պինդ կացէք *გალ.5,1;* მადლი და მეგობრებაჲ განააზნაურებს, շնորհք եւ բարեկամութիւն ազատք են *იგ.სოლ.2510.*

განათეულება տասանորդել (მეათედის მიცემა ან მიღება): ათეული განაათეულო ყოვლისა ნაშრომისა თესლისა შენისაჲ G, տասանորդս տասանորդեսցես յամենայն արմտեաց սերմանց քոց *II შჯ.14,22;* ხოლო სრულ ჰყო თუ განათეულებაჲ ყოვლისა ათეულისა ნაშრომთა ქუეყანისათაჲ, եթէ կատարեսցես տասանորդել զամենայն տասանորդս երկրի քո *II შჯ.26,12.*

განათლება, განნათლება լուսաւորել. լուսաւոր առնել. լոյս առնել. լոյս տալ. լոյս առնուլ. պայծառանալ.

լուսատու լինել. մկրտել (სინათლის მიცემა, „ნათლის მიღება“, გაბრწყინვება; მონათლვა): ვითარცა-იგი სანთელი, ელვითა განგანათლოს შენ, որպէս յորժամ ճրագն նշողիւք լուսաւորեսցէ զքեզ *ლ.11,36;* განმინათლო ბნელი ჩემი, լուսաւորեսցես ինձ զխաւար իմ *// მფ.22,29;* განათლდეს თუალი ეგე, լուսաւորեսցէ զակն քո *ფილკტ.138,26-445,36;* რომელი განანათლებს ყოველსა კაცსა, որ լուսաւոր առնէ զամենայն մարդ *ი.1,9;* განანათლოს დაფარული იგი ბნელისაჲ, լուսաւոր առնիցէ զգաղտնիս խաւարի *I კორ.4,5;* განმინათლე ბნელი ჩემი, լոյս արա ինձ ի խաւարի *ფს.17,29;* განანათლენ თუალნი ჩემნი, լոյս տուր աչաց իմոց *ფს.12.4;* მიიღეთ ნათელი Ⴂ, განათლდით Ⴃ, առէք զլոյս *ფს.33,6;* დიდითა ნათლითა განათლდა ყოველივე, բազում լուսով պայծառացաւ ամենայն ինչ *თომა 14,2-388,3;* განგანათლოს შენ ქრისტემან, լուսատու լիցի քեզ Քրիստոս *ეფეს.5,14;* ევედრებოდეს იოვანეს, რაჲთა განანათლნეს იგინი, աղաչեցին միաբան զՅովհաննէս մկրտել զնոսա *ი.მოც.77,8-237,13.*

განათლება-ჲ լուսաւորութիւն (განათლება, მონათვლა, მოქცევა): მიზეზნი განათლებისანი, լուսաւորութեան պատճառք *შუშ.1,11.*

განათლებულ-ი լուսաւորեալ. լուսաւոր (ნათელი): სახარებისა განათლებითა განათლებულ, աւետարանական լուսովն լուսաւորեալք *მრთ.A.ს.გაბ.-მოც.საჯს.377-63,10;* რაჲსათჳს დაუტევე განათლებული შჯული, ընդէ՞ր զլուսաւոր դենն թողեր *იზტ.120,12.*

განაკუერცხლებული կայծականալ (ნაკვერცხლად ქცევა): განაკუერცხლებულ ჰგონიედ, կայծականալ թուի *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.126-255.*

განასოება յօշել („განყოფა ასოდ-ასოდ“): განაასოა იგი ძუალთაებრ მისთა ათორმეტ ასოდ G, განყო იგი ასოდ-ასოდ ათორმეტად ნაწილად S, յօշեաց զնա ըստ ոսկերաց իւրոց յերկոտասան մասն *მსჯ.19,29.*

განატეხ-ი պատառ (ნატეხი): მსხუერპლი განატეხთაჲ, զոհ ի պատառոյ *ლევ.6,21.*

განაყოფ-ი բաժին (წილი): მისცემდეს ნაწილსა და განაყოფსა შემასხმელთა მათ, տային մասն եւ բաժին երգեկցացն *ნეემ.12,46.*

განაწილება բաժանել (გაყოფა): შენ განუნაწილო ერსა ამას ქუეყანაჲ, դու բաժանեսցես ժողովրդեանդ այդմիկ զերկիրն *ისუ 6.1,6.*

განაწილება զատուցումն (გამოყოფა): განაწილება, զատուցումն *// ნშტ.35,12.*

განაწილვა-ჲ վիճակ (ხვედრი): იყოს ქუეყანაჲ ესე თქუენდა სამკჳდრებელ განაწილვით, անկցի երկիրն այն ձեզ ի վիճակ ժառանգութեան *ეზეკ.47,14.*

განახევრება հատանել. յօշել („განყოფა“, გაჭრა, გაპობა; აქნა): ნარჰკუეთოს ... თავი მისი საქციელითგან და არა განახევროს O, მოჰკუეთოს თავი მისი ქედითგან და არა განყოს G, խառնեսցէ ... զգլուխն յուլանէ անտի եւ մի հատցէ *ლევ.5,9;* განახევრა იგი შორის, եւ յօշեաց զնոսա ընդ մէջ *დაბ.15,10.*

განახლება նորոգել (გაახლება): რომელ-იგი განგჳახლა ჩუენ გზაჲ ახალი, զոր նորոգեաց մեզ ճանապարհ նորոգ *ჰებრ.10,20;* განაახლეს ჴორცნი მისნი, ვითარცა საგოზლითა კედელი, նորոգեսցէ զմարմին նորա իբրեւ զծեփ որմոյ *იობ.33,25;* სალმობანი ჩემნი განმიახლდეს, ցաւք իմ նորոգեցան յիս *ფს.38,3;* განახლდენ (განახლდებოდიან J) ქალაქნი ოჴერნი მოოჴრებულნი ნათესავითი-ნათესავითგან, նորոգեսցեն զքաղաքս աւերեալս ազգաց մինչեւ յազգս *ეს.61,4;* განახლდენ ძლიერებითა S, იცვალონ ძალი O, նորոգեսցին զօրութեամբ *ეს.40,31;* განახლდეს, ვითარცა ორბისა, სიჭაბუკჱ შენი, նորոգեսցի որպէս արծւոյ մանկութիւն քո *ფიზ.IX 1-2.*

განახლება նաւակատիս առնել. նաւակատել (ენკენიობა): განვაახლოთ შარავანდედობაჲ ეგე მაგისი, արասցուք նաւակատիս թագաւորութեան *I მფ.11,14;* განახლებისათჳს სახლისა, նաւակատեաց տաճարին *ფს.29.*

განახლება-ჲ նորոգութիւն. նորոգումն (გაახლება): შეიცვალენით განახლებითა მით გონებისა თქუენისაჲთა, նորոգեցարուք ի նորոգութիւն մտաց ձերոց *ჰრომ.12,2;* მიჴსნნა ჩუენ ბანვითა მით მეორედ შობისაჲთა, განახლებითა სულისა წმიდისაჲთა, ապրեցոյց զմեզ ի ձեռն աւազանին միւսանգամ ծննդեան. եւ նորոգութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ *ტიტ.3,5;* ესე არს განახლებაჲ მარჯუენისაგან მაღლისა, այս է նորոգումն աջոյ Բարձրելոյն *ფს.76,11;* [აპოლონ] ... მრავალთა აცთუნებს განახლებითა, զբազումս մոլորեցուցանէ ի նորոգմանէ *ფილკტ.133,19-439,6.*

განაჴმობ-ი ապուխտ (აპოხტი, ჴმელი ჴორცი): და განაჴმნის თავთა თჳსთათჳს განაჴმობნი გარემოჲს ბანაკისა, եւ ապխտեցին իւրեանց ապուխտս ապուխտս շուրջ զբանակաւն *რიცხ.11,32.*

განბანა լուանալ. մկրտել. խուլխոջանել („ბანა“, „დაბანა“): განბანნა იგინი წყლითა, լուաց զնոսա ջրով *ლევ.8.6;* განიბანოს წყლითა G, დაიბანოს წყლითა Pb., լուասցի ջրով *ლევ.14,8;* გან-თუ-იბანო ბავრუკითა, եթէ լուասցիս բարակաւ *იერ.2,22;* განბანეს გუამი, լուացեալ զմարմին *შუშ.IV 2;* განბანა იგი სძითა და ღჳნითა, լուաց կաթամբ եւ գինւով *პეტრე მოც.48,3-55,36;* ვიდრე არა განიბანნიან, არა ჭამიან C, უკუეთუ არა იბანნიან, არა ჭამიან DE, եթէ ոչ նախ մկրտիցեն, ոչ ուտին *მრ.7,4;* [წყალმან] ... გარეშჱ თღენ განბანის, արտաքոյ ջուրքն խողխոջանեն *მრთ.S.კირ. იერ.-მარტჳლ.186,32-375,13 .*

განბანა-ჲ մկրտութիւն („განრცხა", „გარეცხვა"): განბანაჲ სასუმელთაჲ C, განრცხაჲ სასუმელებისაჲ DE, մկրտութիւն բաժակաց *მრ.7,4.*

განბანილ-ი մկրտեալ (დაბანილი): განბანილი გუამითა წყლითა წმიდითა, մկրտեալ զմարմին ի ջուրն սրբութեան *ჰებრ.10,22;* განბანილი იგი განწმდის, լուացեալն ի բաց մաքրի *მრთ.U.ბას. კეს.-მარხ.124-251.*

განბასრვა անգոսնել, հայհոյել, այպն առնել, ծաղր առնել, ծիծաղել (შეურაცხყოფა, „გინება", „განკიცხვა", დაცინვა): განგბასრა შენ ქალწულმან, ასულმან სინისამან, անգոսնեաց զքեզ կոյս դուստր Սիոնի *IV მფ.19,21;* მათ განბასრეს იგი C, ხოლო იგინი აგინებდეს მას DE, նոքա հայհոյէին զնա *ი.9,28;* განბასრა იგი და შეჰმოსა სამოსელი სპეტაკი და მიუძღუანა მუნვე პილატეს C, այպն արարեալ, արկ զնովաւ հանդերձս սպիտակս եւ ետ տանել անդրէն առ Պիղատոս *ლ.23,11;* განბასრე ზაკულებაჲ მზაკუვრისაჲ მის, ծաղր արա զհրամանս բռնաւորին *ანდ.-ანატ.325-36,5;* განვბასრეთ უგუნურებისა იგი ბრძანებაჲ, ծիծաղեցաք զանմիտ հրամանաւդ քով *ანდ.-ანატ.307-27,25;* განბასრა იგი და შეჰმოსა სამოსელი სპეტაკი C, განკიცხეს იგი და შეჰმოსეს სამოსელი მბრწყინვალჱ DE, այպն արարեալ, արկ զնովաւ հանդերձս սպիտակս *ლ.23,11.*

განბებკა մաշել („განკაფა", გაცვეთა): სამოსელნი შენნი არა განიბებკნეს შენგან G, სამოსელნი შენნი არა განგიკფდა S, հանդերձք քո ոչ մաշեցան ի քէն *II შჯ.8,4.*

განბერვა փչել (გაბერვა): განუჴურიტეს ტყავი კოჭთა მათთაჲ და დაადგეს ნესტჳ და განბერნეს ცოცხალნი სამნივე, ծակեցին զմորթան ի պճղունս նոցա եւ եդին փողս եւ փչելով այնպէս կենդանւոյն մորթեցին ... երեսին *რიფს.177,19-112,4.*

განბერტყა թօթափել, մաքրել („განყრა"): განვბერტყნე S, განვყარნე მტერნი ჩემნი M, թօթափեցից *მსჯ.16,20;* ტრედი ... განიბერტყს ფრთეთა თუსთა, աղաւնի ... մաքրէ (v. թօթափէ) զթեւս իւր *მ.ცხ.453v-539.*

განბინება սրբել („განწმედა"): განვიბინენ წმიდანი სახლისაგან ჩემისა G, განვწმიდე მე სახლისა ჩემისაგან ყოველნი მსხუერპლნი S, սրբեցի ի բաց զսրբութիւնն ի տանէ իմմէ *II შჯ.26,13.*

განბმა հանել, ձգել (გაყვანა, გაზიდვა): განიბან იგი [დიაკეული] გარეშე ბანაკისა G, հանցեն զնա արտաքոյ բանակին *რიცხ.19,3;* სამოსელსა მათსა განაბმიდეს საბლებითა, զձորձս իւրեանց առագաստ ձգէին *ამოს.2,8.*

განბნევა ցրուել, սփռել, ընկենուլ, հոսել, վատնել, ցանել, ի բաց հանել, թօթափել, արձակել, հեղուլ, լեսուլ (გაფანტვა, გაშლა, გაგდება, დინება, ნაგება, გაყრა, „განთესვა", „განქრევა", „განკრთობა", „განვლინება"): განიბნინენ ცხოვარნი სამწყსოჲსანი, ցրուեսցին ոչխարք հօտին *მთ.26,31;* მგელმან წარიტაცნის [ცხოვარნი] და განაბნინის C, գայլն յափշտակէ զնոսա եւ ցրուէ *ი.10.,12;* რომელი არა შეჰკრებს ჩემ თანა, იგი განაბნევს, որ ոչ ժողովէ ընդ իս, ցրուէ *ლ.11,23;* განვაბნიო შენგან წული და ქალი, ցրուեցից ի քեզ զընտիրն եւ զկոյսն *იერ.51,22;* შეიკრიბი, სადა არა განგიბნევიედ DE, ժողովես՝ ուստի ոչ սփռեցեր *მთ.25,24;* განიბნია ერი იგი ყოველსა ქუეყანასა ეგჳპტისასა, սփռեցաւ ժողովուրդն ընդ ամենայն երկիրն Եգիպտացւոց *გამოსლ.5,12;* განგთესნეს უფალმან თქუენ (განგაბნინეს თქუენ M) ყოველთა შორის წარმართთა G, ցրուեսցէ տէր զձեզ ընդ ամենայն ազգս *II შჯ.4.27;* განაბნია და მისცა გლახაკთა, սփռեաց եւ ետ տնանկաց *II კორ.9,9;* սփռեաց եւ ետ աղքատաց *ფს.111,9;* ჯერკუალი გარე განაბნიიან, զխոտանն ի բաց ընկեցին *მთ.13.48;* რომელსა ზედა დაეცეს, განაბნიოს (განაქრიოს DE) იგი, եւ յոյր վերայ անկցի՝ հոսեսցէ զնա *მთ.21,44;* მუნ განაბნია ნაყოფი მისი, անդ վատնեաց զինչս իւր *ლ15,13;* მუნ განაბნია საცხოვრებელი თჳსი, անդ վատնեաց զինչս իւր *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლებ.512-685,23;* განაბნიე ქალაქსა ზედა, ցանեա ի վերայ քաղաքին *ეზეკ.10,2;* განაბნიეთ ყოველი არაწმიდა სიწმიდეთაგან, ի բաց հանէք զպղծութիւնսն ի սրբութեանցն *II ნშტ.29,5;* მდიდარნი განაბნინა ცუდნი DE, მდიდარნი განავლინნა ცუდნი C, արձակեաց ունայնս *ლ.1,53;* განაბნინეს ყოველნი ნაწლევნი მისნი, հեղաւ ամենայն փոր նորա *საქ.მოც.1,18;* განვაბნიე იგინი ვითარცა მტუერნი წინაშე ქარსა, լեսի զնոսա իբրեւ զհող երկրի *IIმფ.22,43;* განაბნინა ცუდნი DE, განავლინნა ცუდნი C, արձակեաց ունայնս *ლ.1,53.*

განბნევა-ჲ ցրումն. սփիւռ. վարատումն. խուճապ („განთესულება, განვლინება", გაფანტვა, გაშლა; აშლილობა): მივსცნე იგინი განსაბნეველად ყოველთა მეფეთა, տաց զդոսա ի ցրումն ընդ ամենայն ... թագաւորութիւնս *იერ.24,9;* განვსთესნე იგინი განბნევით, ցրուեցից զնոսա ի սփիւռս *იერ.15,7;* განბნევა, վարատումն *ეზეკ.6,8;* სასტიკი განბნევაჲ იქმნა, սաստիկ խուճապ տագնապի էր *ვრდ.87,11;* უკუეთუ იყოს განთესულებაჲ შენი კიდითგან ცისაჲთ ვიდრე კიდედმდე ცისა G, გან-ლა თუ-ბნეულ იყო კიდითგან ცისა ვიდრე კიდედმდე ცისა S, եթէ իցէ ցրումն քո ի ծագաց երկրի մինչեւ ի ծագս երկնից *IIშჯ.30,4.*

განბნეულ-ი ցրուեալ. սփռեալ. դղրդիլ, թափառական (გაფანტული; მოხეტიალე): განბნეულნი იგი ვიდოდიან მის მიერ, ընդ նա ... ցրուեալք գնասցեն *ეს.35,8;* ვითარცა პილენძი განბნეული უჩინო იქმნეს, իբրեւ զպղինձ ցրուեալ կորնչի *ფილკტ.135,4-441,4;* ნიში არა განბნეულ იყოს, ոչ սփռեալ իցէ արածն *ლევ.13,55;* არავინ იყოს შემკრებელ გაბნეულთა მათ, ոչ ոք իցէ որ ժողովիցէ զթափառականսն *იერ.49,5;* ყ̃ი ბანაკი მათი განიბნია S, ყ̃ი ბანაკი განაკრთო G, զամենայն բանակ նոցա դղրդեցոյց *მსჯ.8,12.*

განბნეულება ցրումն (გაფანტვა): *დან.12,7.*

განბოკლება բորոտութիւն („კეთროვნება"): განეშორა მას განბოკლებაჲ იგი C, განეყენა მისგან კეთროვნებაჲ იგი DE, գնաց ի նմանէ բորոտութիւն *მრ.1,42*

განბოკლებულ-ი բորոտ („კეთროვანი", „განკეთრებული"): სახლსა სიმონისსა განბოკლებულისასა C, ի տուն Սիմոնի բորոտի *მთ.25,6;* მოვიდა მისა განბოკლებული C, მოუჴდა მას ერთი განკეთრებული DE, գայ առ նա բորոտ մի *მრ.1,40;* შეემთხჳნეს მას ათნი კაცნი განბოკლებულნი C, მიეგებვოდეს მას ათნი კეთროვანნი კაცნი DE, պատահեցան նմա տասն այր բորոտ *ლ.17,12;* წარდგა მის წინაშე განბოკლებული, մատուցեալ բորոտ մի *მთ.8,2.*

განბორგება մոլել (გაგიჟება, გაშმაგება): სუან და წარმოსთხიონ და განბორგნენ პირისაგან მახჳლისა, արբցեն եւ քամեսցեն եւ մոլեսցին յերեսաց սրոյն *იერ.25,16.*

განბორგებულ-ი մոլորեալ (გაშმაგებული): რომელიიგი განბორგებული მჴდომად აღდგომილ იყო ეკლესიათა, որ մոլորեալն էր հակառակ եկեղեցեաց *მრთ.K.ს.გაბ.-მოციქ.საკ.378-65,21; 93.44.*

განბოროტება չարչարել. չարացուցանել. վտանգել (ტანჯვა, შეწუხება, „ბოროტის ყოფა"): ძლიერმან განმაბოროტა მე G, ძლიერმან ბოროტი მიყო მე M, բաւականն չարչարեաց զիս *რუთ.1,21;* რაჲსათჳს განაბოროტე მსახური შენი G, რაჲსათჳს ბოროტი უყავ მსახურსა შენსა Pb., ընդէ՞ր. տէր. չարչարեցեր զծառայ քո *რიცხ.11,11;* ნუ განაბოროტებ მსახურსა, մի՛ չարչարեր զծառայ *ზირ.7,22;* მრავალ გზის განაბოროტოს სული შენი, ի նուազս բազումս չարչարեսցէ զսիրտ քո *ეკლეს.7,23;* სამკჳდრებელი შენი განაბოროტეს, զժառանգութիւն քո չարչարեցին *ფს.93,5;* აღაზრზინეს და განაბოროტნეს გულნი წარმართთანი ძმათა ზედა, յարուցին եւ չարացուցին զանձինս հեթանոսացն ի վերայ եղբարց *საქ.მოც.14,2;* ბერი ვინმე განბოროტნა სნეულებითა, ծեր ումն վտանգեցաւ ի մեծամեծ յախտս *მ.ცხ.124r-142.*

განბოროტება-ჲ չարչարանք. („ძჳრი", ტანჯვა-წამება): რაჲთა არა ვიხილო განბოროტებაჲ ჩემი G, რაჲთა არა ვიხილო ძჳრი ჩემი Pb., զի մի տեսից զչարչարանս իմ *რიცხ.11,15.*

განბოროტებულ-ი բորոտ (კეთროვანი): შევიდეს განბოროტებულნი იგი შიმშილისაგან კარავსა ერთსა, եւ մտին բորոտքն մինչեւ ի մասն մի բանակին *IVმფ.7,8.*

განბრუება ափշել (გაოგნება): ნუუკუე განჰბრუნია, მამაო! միթէ ափշեցար անդ. հայր *მ.ცხ.111r-130.*

განბრძნობა իմաստնանալ. իմաստուն առնել. իմաստնացուցանել. զգաստացուցանել. խրատել („გონიერ ყოფა", განსწავლა): რომელმან დაიმარხოს მხილებაჲ იგი, განბრძნდეს, որ պահէ զյանդիմանութիւն. իմաստնասցի *იგ.სოლ.16.17;* რაჲთა-მე განბრძნდეს კაცი, რომელსა ეპყრას ერქუანი? զի՞նչ իմաստնասցի. որ ունի զմաճոյ *ზირ.38.26;* შემძლებელ არიან განბრძნობად შენდა, կարող են իմաստուն առնել զքեզ *IIტიმ.3.15;* მოხუცებულთა მისთა განბრძნობად Ⴂ, მოხუცებულნი რაჲთა გონიერყვნეს Ⴀ, զծերս նոցա իմաստունս արասցէ *ფს.104,22;* რაჲთა განაბრძნობდენ ჭაბუკთა მათ, զի զգաստասցեն զմանկամարդսն *ტიტ.2,4;* უგუნურთა მოძღურისაჲ განბრძნობა, զվարդապետն անզգամաց խրատել քեւ *ბაბ.46,12-152,31;* რაჲთა უფალმან განგაბრძნოს შენ, զի տէր իմաստնացուսցէ զքեզ *მ.ცხ.34r-29.*

განბრწყინება լուսաւորել. լուսացուցանել. պայծառել. փայլել (განათება. ელვარება): განბრწყინდა პირი მისი, լուսաւորեցան երեսք նորա *მთ.17,2;* განაბრწყინებდეს, მოტყინარენი დაუთმობდეს

წყუდიადსა მას ღამისასა, հանդարտէին լրջացուցանել զտխուր գիշերն *სიბრ.სოლ.17,5;* განბრწყინდა პირი მისი ვითარცა ლამპარი ცეცხლისაჲ, պայծառեցան երեսք նորա իբրեւ զլապտեր լուսոյ *მ.ცხ.182v-199;* სახედ ელვარეთა მნათობთა განბრწყინდეს სოფელსა შინა, որպէս զլուսաւորս արփիանման փայլեցին աշխարհի *მ.ცხ.91r-102.*

განბძარვა պատառել. լքուցանել. հերձնուլ (გაპობა; გულის გატეხა): განბძარის და განხეთქის, պատառեն եւ հերձուն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,28-36,1;* განმბძარა მე, լքոյց զիս *იერ.26,15;* ძაღლთა და მფრინველთა განბძარნეს ჴორცნი მისნი, յարեան ի վերայ շունք գեղին եւ հերձին ընդ մսոյն զջիլս ոտից նորա *მ.ცხ.163v-181;* რომელმან განბძაროს პორფირი სამეუფოჲ... პატიჟითა განიპატიჟნენ, որ հերձեսցէ զծիրանի թագաւորի ... պատիժս կրեսցեն *მ.ცხ.229r-249.*

განბჭობა դատել (განსჯა): სამართლად განბჭო ღმერთმან, յիրաւի դատեաց Աստուած *მ.ცხ.322v-350.*

განგდება ընկենուլ. ընկեցիկ առնել. ի բաց ընկենուլ. մերժել. թողուլ. հանել. արտաքս հանել. ի բաց թօթափել. խոտել. խոտան առնել. արկանել („დაგდება, გამოგდება, გდება, შთათხევა", გაძევება, მიტოვება, გადაგდება, ყრა"): განაგდე იგი შენგან, ընկեա ի քէն *მთ.5,29;* ნუ განაგდებ სასჯელსა ჩემსა, մի ընկենուր զդատաստան իմ *ობ.40,3;* განვაგდოთ ჩუენგან უღელი მათი, ընկեսցուք ի մէնջ զլուծ նոցա *ფს.2,3;* განგაგდოს შენ სოფელსა დიდსა განუზომელსა, ընկեսցէ զքեզ յերկիրն մեծ եւ յանչափ *ეს.22,18;* განაგდიან სიტყუაჲ იგი ყურით, ի բաց ընկենուն զբանսն ընդ ականջսն *ფიზ.XXIV 16;* გან-რაჲ-აგდეს იგი გარე, յընկեցիկն առնել զնա *საქ.მოც.7,21;* არა ყოვნოს განგდებაჲ მისგან, ոչ յամեայ ի բաց ընկենուլ զնա *ზირ.6,22;* ნუუკუე განმაგდოს მე უფალმან, միթէ յաւիտենից մերժեսցէ զիս տէր *ფს.76,8;* განაგდო მშჳდობისაგან სული ჩემი, մերժեաց ի խաղաղութենէ զանձն իմ *გოდ.იერ.3,17;* ნუ განმაგდებ მე Ⴂ, ნუ დამაგდებ მე Ⴂ, մի՛ թողուր զիս *ფს.37,22;* განაგდეს ესე საყურძენსა მას C, հանեն զնա արտաքոյ քան զայգին *მთ.21,39;* განაგდეს იგი გარეშე საყურძენსა მას C, გამოაგდეს იგი მიერ სავენახით DE, հանեն արտաքոյ այգւոյն *მრ.12,8;* ჟამი არს დამარხვისაჲ და ჟამი განგდებისაჲ, ժամանակ պահելոյ եւ ժամանակ արտաքս հանելոյ *ეკლ.3,6;* განგდება, ի բաց թօթափել *მრთ.A.კირ.იერ.-ხარებ.64-10,12;* რომელსამე შეიწყნარებთ და რომელსამე განაგდებთ, զմին ընդունիք. եւ զմիւսն խոտէք *მრთ.შ.კირ.იერ.-ალდგ.162,20-286,13;* განგდება, խոտան առնել *სიბრ.სოლ.9,4;* განიყვნეს სამოსელი მისი და განიგდეს წილი (წილ-იგდეს C) DE, ի բաժանել զհանդերձս նորա արկին վիճակս *ლ.23,34;* განუგდო მათ წილი G, შთაუთხინა ... წილნი M, արկ նոցա ... վիճակ *ისუ 6.18.10;* განიგდეს წილი მცირითგან ვიდრე მწჳსამდე, արկին վիճակ ըստ փոքուն եւ ըստ մեծին *1ნშტ.26.13;* კუართსა ჩემსა ზედა განიგდეს წილი, ի վերայ պատմուճանին իմոյ վիճակս արկանէին *ფს.21.19;* ერსა ჩემსა ზედა განიგდეს წილი, ի վերայ ժողովրդեան իմոյ վիճակս արկանէին *იოვ.3.3.*

განგდება անջատումն (გაყოფა): მოიჴსენა ... დღენი... განგდებისა მისისანი, յիշեաց... զօր ... անջատման իւրոյ *გოდ.იერ.1.17.*

განგდებულ-ი ընկեցեալ. ընկեցիկ. յապահով (გაძევებული; მიგდებული, წყნარი): განგდებულ იყო მზაკუარი იგი, ընկեցեալ լինէր նենգաւոր *მრთ.A.ანტ.დ.79-22.14;* ესე განგდებულ სამ თჳსაჲ მდინარის კიდესა, առ ընկեցիկ եղեալ առ գետեզր երեքամսեայ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.118.8-119;* ალვიდე ქუეყანასა მას განგდებულსა, ելից ի վերայ յապահով երկրին *ეზეკ.38.11.*

განგება յօշել („ასოეულ ყოფა", აქნა): განაგონ ასოდ-ასოდ O, ასოეულ ყონ იგი ასოეულად G, անդամ անդամ յօշեսցեն զնա *ლევ.1.6;* ასოდ-ასოდ განაგებდეს, անդամ անդամ յօշէին զնա *რიფს.175,20-107,7.*

განგება, გაგება կազմել. ուղղել. յօրինել. վարել. կարգել. կարգաւորել. պատրաստել. զարդարել. դարմանել. ողջանալ. վճարել. հանդերձել. հաստատել. կանգնել. վերակացու. մատակարար լինել. յարդարել. տնօրինել („გამნრთელება", გამზადება, გამართვა, მართვა, წესში მოყვანა, მოვლა, მოგვარება, მოწესრიგება, განმგებლობა, დაგება, ალმართვა): იგინიცა განაგებდეს ბადეთა ნავსა შინა DE, იგინიცა ნავსა შინა გან-ოდენ-იგებდეს სათრომელთა C, եւ զնոսա ի նաւին մինչ կազմէին զուռկանս *მრ.1,19;* თითთა ჩემთა განაგეს საქებელი, մատունք իմ կազմեցին գործի օրհնութեան *ფს.151,2;* რაჲთა განიგნეს ჭეშმარიტებით გზანი შენნი, զի ուղղեսցէ ճշմարտութեամբ զճանապարհս քո *ზირ.37,19;* განაგნის სიტყუანი მისნი სასჯელსა, յօրինէ զբան իւր ի դատաստանի *ფს.111,5;* განაგებდეს სოფელსა სიწმიდით, վարեսցէ զաշխարհ սրբութեամբ *სიბრ.სოლ.9,3;* განგება, կարգել *იერ.33,25;* განაგებდეს ქალაქსა სიცრუვითა, պատրաստէ զքաղաք անիրաւութեամբ *ამბ.2,12;* ჩავიდა აფხაზეთს... და გააგნა საქმენი, չոգաւ յԱփխազէթ եւ կարգաւորեաց զնոսա *ქ.ცხ.247,6-246,15;* სარითა განვაგე [სავენაჴჱ], ծողաբարձ զարդարեցի *ეს.5,2;* წყალობით განაგებ ყოველსა, ողորմութեամբ դարմանես զամենայն

სიბრ.სოლ.15,1; დასდევ ზედა წყლულებასა მას და განეგოს, դիցեն ի վերայ վիմիդ եւ ողջացի *IVმფ.20,7;* ვიდრემდის განეგნეს S, ვიდრე არა განმრთელდეს G, մինչեւ ողջացան *ისუ 6.5,8;* შჯულიერითა კრებითა განეგოს, յօրինաւոր ժողովն զճարեսցի *საქ.მოც.19,39;* რაჲთა აღეშენოს და განეგოს ქალაქი სეონისი, զի շինեսցի եւ հանդերձեսցի քաղաքն Սեհոնի *რიცხ.21,27;* განვიგნე თუალნი ჩემნი მათ ზედა, հաստատեցից ի վերայ նոցա զաչս իմ *ამოს.9,4;* განაგეს იგი ვიდრე გოდოლადმდე, կանգնեցին նա մինչեւ յաշտարակն *ნეემ.3,1;* უკუეთუ... თჳსისა სახლისა განგება არა იცის, եթէ ոք իւրում տան վերակացու չգիտիցէ լինել *Iეპ.ტიმ.3,5;* ყოვლადვე განცხადებულად განაგებს, ամենայնի այտնապէս մատակարար է *ფილკტ.134,10-439,35;* ქრისტე... განაგებს ცხორებასა ჩუენსა, Քրիստոս ... յարդարէ ... զկեանս մեր *მ.ცხ.137v-155;* თჳთ ვითარცა გნებავს, განაგე, որպէս կամիս տնօրինեա զնա *მ.ცხ.252v-273.*

განგება-ჲ ուղղութիւն. տնտեսութիւն. նախախնամութիւն. կարգ. հոգս („განგებულება", განმართვა, სიმართლე; ზრუნვა, რიგი): კუერთხი განგებისა შენისაჲ, գաւազան ուղղութեան *ფს.44.7;* რომელმან მოგავლინა შენ განგებად სულისა ყოვლისა, որ առաքեաց զքեզ յուղղութիւն ամենայն մարդոյ *ივდ.11.5;* განგებაჲ (განგებულებაჲ) საიდუმლოჲსაჲ მის დაფარულისაჲ, տնտեսութիւն խորհրդոյն որ ծածկեալ էր *ეფეს.3.9;* ესე ღმრთისა განგებითა შეემთხუევის, այս ըստ Աստուծոյ նախախնամութեանն եղեւ *მრთ..ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 313-258.4;* კეთილ არს განგებაჲ ეგე, բարուք է այդ կարգ *მ.ცხ.108ვ-127;* მისდა რწმუნებულ იყო განგებაჲ სახლისაჲ მამისაგან ჩემისა, զի նմա հաւատացեալ էր հոգս տան մերոյ ի հօրէ իմմէ *მ.ცხ.419v-471.*

განგებულ-ი կազմեալ. կարգաւորեալ („მომზადებული", მოწესრიგებული): განმზადებად უფლისა ერი განგებული C, განმზადებად უფალსა ერი მომზადებული DE, պատրաստել տեառն ժողովուրդ կազմեալ *ლ.1,17;* ბჭეები არღა განგებულ იყო, զդրունսն ոչ էր կազմեալ *ნეემ.16,1;* საკარნონი გონიერთანი განგებულ... არიედ, առաջնորդութիւն հանճարեղին կարգաւորեալ եղիցի *ზირ.6,1.*

განგებულება-ჲ ուղղութիւն, արդարութիւն, իրաւունք. շինութիւն. բարեկենդանութիւն. տնտեսութիւն, առաջնորդութիւն („სინრფოება", „განგება", „განკითხვა", აღშენება, სიმართლე; კეთილდღეობა, ზრუნვა, წინამძღოლობა): რაჲთა არა დაუდვა საცთური განგებულებასა მას შენსა, զի մի՛ դնիցես գայթագղութիւն յուղղութեան քում *ზირ.7,6;* შექმნულ არიან ჭეშმარიტებით და განგებულებით (სინრფოებით Ⴂ), արարեալ են ճշմարտութեամբ եւ ուղղութեամբ *ფს.110,8;* სიმართლით და განგებულებით აღმართებულა საყდარი მისი, յիրաւունս եւ յարդարութիւն ուղղեալ է աթոռ նորա *ფს.96,2;* საქმენი ჴელთა მისთანი სიმართლე და განგებულება არიან Ⴀ, საქმენი ჴელთა მისთანი ჭეშმარიტებაჲ და განკითხვაჲ Ⴂ, գործք ձեռաց նորա արդարութիւն եւ իրաւունք *ფს.110,7;* იკითხე... აღშენებაჲ მოყუარეთა შენთაჲ Ⴀ, იკითხე... განგებულებაჲ მოყუარეთა შენთაჲ Ⴂ, հարցէք... զշինութենէ. ոյք սիրէք զնա *ფს.121,6;* ვთქუ განგებულებასა ჩემსა: არა შევძრა მე უკუნისამდე, ասացի ի բարեկենդանութեան իմում. թէ ոչ սասանեցայց յաւիտեան *ფს.29,7;* განგებულება, տնտեսութիւն *გრ.ანძ.-შობ.299,25-184;* განგებულებით იქმნების ბრძოლაჲ, առաջնորդութեամբ մղի պատերազմ *იგ.სოლ.24,6;* განგებულებაჲ (v), განგებაჲ საიდუმლოჲსა მის დაგარულისაჲ, տնտեսութիւն խորհրդոյն որ ծածկեալ էր *ეფეს.3,9.*

იხ. კეთილად-განგებულება.

განგებულ-ყოფა նուագել (სიმღერა, გალობა): პირველებრვე განგებულ გყო შენ იერუსალჱმ, նախ նուագեցից զքեզ. Երուսաղէմ *ფს.136,6.*

განგეგმა կարգել (გამართვა, გასწორება): სატეხითა განგეგმა იგი [ძელი], դրով կարգեաց զնա *ეს.44,13.*

განგლეჯილ-ი, გაგლეჯილ-ი փետեալ *ქ.ცხ.174,9-5.*

განგლორწნილ-ი բռեալ. ծեփեալ („განგოზილი", გალესილი): მიმსგავსებულ ხართ სამარეთა განგლორწნილთა C, მიმსგავსებულ ხართ საფლავთა განგოზილთა DE, նման էք գերեզմանաց բռելոց *მთ.23,37;* განგლორწნილი წარნაქითა, ծեփեալ նաւթիւ *იერ.22,14.*

განგმობა անգոսնել. ստգտանել. այպն առնել (შეურაცხყოფა, დაგმობა, დაცინვა): განგმო იგი გულსა შინა თჳსსა, անգոսնեաց զնա ի սրտի իւրում *II მფ.6,16;* გლახაკმან გონიერმან განგმოს იგი, աղքատն հանճարեղ ստգտանէ զնա *იგ.სოლ.28,11;* განჰგმობდა და შეურაცხჰყოფდა ქადებასა მას მისსა, այպն արարեալ արհամարհէր զսպառնալիսն *დ.დ.128,29.*

განგოზა բռել. ծեփել („აღმოკოდა", „განსპეტაკება", შელესვა): განჰგოზნე იგინი საგოზლითა G, აღმოჰკოდნე იგი S, განასპეტაკნეთ იგი თეთრი(თა) მინითა B, բռեսջիք զնոսա բռով *// შჯ.27,4;* მინაჲ სხუაჲ მოილონ და განგოზონ სახლი იგი G, այլ հող առցեն եւ ծեփեսցեն զտունն *ლევ.14,42;* თიჴაჲ შექმნეს, რაჲთა განგოზონ სენაკი, արարին կաւ զի ծեփեսցեն զսենեակ իւր *მ.ცხ.92r-103.*

განგოზილ-ი բռեալ (შელესილი, „განგლორწნილი"): კედელო განგოზილო, որմ բռեալ *საქ.მოც.23,3;* მიმსგავსებულ ხართ საფლავთა განგოზილთა DE, მიმსგავსებულ ხართ სამარეთა განგლორწნილთა C, նման էք գերեզմանաց բռելոց *მთ.23,27.*

განგონჯებულ-ი գողի (კეთროვანი): ნარიყვანეს იგი განგონჯებულისა ვისმე თანა, տարան զնա առ գողի ոմն *მ.ცხ.171v-188.*

განგრილება զովացուցանել. զովանալ (გაცივება, გამონელება): განმიგრილოს ენაჲ ჩემი [წყლითა], զովացուսցէ զլեզու իմ *ლ.16,24;* ოდეს განგრილდეს [ცეცხლი], յորժամ զովասցի [հուր] *მ.ცხ.292r-314.*

განგრუნვებულ-ი մոլեալ (ჭკუაზე შემცდარი): მრავალგზის იქმნის იგი ურვეულ და განგრუნვებულ, բազում անգամ լինէր հոգացեալ իբրեւ զմոլեալ *მ.ცხ.100v-111.*

განგრძელება յերկարել. երկայնել. տեւել (განგრძობა): ვერ განგრძელდენ დღენი მისნი, ոչ յերկարեսցէ աւուրս *ეკლ.8,13;* განაგრძელენ საბელნი შენნი, երկայնեա զապաւանդակս քո *ეს.54,2;* განგრძელდა მათ შორის ესევითარი საქმე, տեւեաց մարտն *ქ.ცხ.14,2-2.*

განგრძელებულ-ი յերկարեալ („განგრძობილი"): მიზეზით განგრძელებულად თაყუანის-სცემედ C, მიზეზით განგრძობილად ილოცვედ DE, պատճառանօք յերկարեալ յաղօթս *მრ.12,40.*

განგრძობა երկայնել. յերկարել. ընդ երկար լինել. ընդ երկար առնել. ընդ երկար ունել. լայնել. ձգել. բազմացուցանել („გრძელ-ყოფა", გაგრძელება, გაფართოება, გახანგრძლივება): განაგრძო სიტყუაჲ იგი ვიდრე შოვა ღამემდე, երկայնեաց զբանն մինչեւ ի մէջ գիշերոյն *საქ.მოც.20,7;* განიგრძვიან ფესუები მათი C, გრძელყვიან ფესუები სამოსლისა მათისაჲ DE, երկայնեն զքղանցս հանդերձից իւրեանց *მთ.23,5;* განაგრძნვნეს ღმერთმან კაცნი და განმრავლდენ, რომელნი დაშთომილ იყვნენ, յերկարեսցէ Աստուած մարդկան եւ բազմասցին մնացեալքն յերկրի *ეს.6,12;* დღენი მისნი არა განგრძნენ, աւուրք նորա մի յերկարեսցին *ეს.13,22;* განვაგრძევ სიტყუანი ჩემნი და არა მერჩდით მე, յերկարէի զբանս իմ եւ ոչ անսայիք *იგ.სოლ.1,24;* განმიგრძდა მე მწირობაჲ ჩემი, ընդ երկար եղեւ պանդխտութիւն իմ *ფს.119,5;* განაგრძვეს უშჯულოებაჲ მათი, ընդ երկար արարին զանօրէնութիւնս իւրեանց *ფს.128,3;* არა ფრიად განგრნა რისხვაჲ იგი, ոչ ընդ երկար կալաւ բարկութիւն քո *სიბრ.სოლ.18,20;* ნუ განაგრძობ რისხვასა, մի՝ լայնէր զխօսս *ზირ.35,6;* ნუ განაგრძობ რისხვასა შენსა თესლითი-თესლამდე, մի՛ ձգեր զբարկութիւն քո ազգէ մինչեւ յազգ *ფს.84.6;* განვაგრძვნე დღენი შენნი, բազմացուցից զաւուրս քո *III მფ.3,14.*

განგრძობა-ჲ երկայնութիւն. երկայն (გაგრძელება): ჟამთა განგრძობასა [მოაჴსენებნ], ժամանակի երկայնութիւնն [ի միտս արկանէր] *მრთ.A.ანტ.დ.78-21,7;* ცხორებაჲ გთხოვა შენ და მიეც მას განგრძობაჲ დღეთაჲ, կեանս խնդրեաց ի քէն եւ ետուր նմա ընդ երկայն աւուրս *ფს.20,5.*

განგრძობაჲ დღეთაჲ երկայնաւուր: მისცის ... განგრძობაჲ დღეთაჲ, տացէ ... երկայնաւուրս *ზირ.1,12.*

განგრძობილ-ი յերկարեալ, երկար („განგრძელებულ-ი"): მიზეზით განგრძობილად ილოცვედ DE, მიზეზით განგრძელებულად თაყუანის-სცემედ C, պատճառանօք յերկարեալ յաղօթս *მრ.12,40;* სენი განგრძობილი, ցաւ երկար *ზირ.30,17;* ბრძანა ... გუემაჲ მყოვარ განგრძობილად, հրամայեաց ... հարկանել յերկար *არსტ.68,9;* განგრძობილ იქმნა მღვძარებაჲ თქუენი, երկարութեամբ եղեւ արթուն կալ ձեզ *მარკ.253 r-204,6.*

განგუალ ելանել (გამოსვლა): განგუალე, განგუალე კაცი ეგე მოსისხლე, ել. ել. այր արեանց *II მფ.16.7*

განგულება զմտաւ ածել. միտ դնել. խորհել. տեսանել. այց առնել (ზრახვა, ფიქრი, შეგნება, ხედვა, მოხილვა): გზათა მისთა არავინ აგოს განგულებად განგებითა თჳსითა, զճանապարհս նորա ո՞ ածցէ զմտաւ *ზირ.16,21;* განიგულეთ, რამეთუ არა ჩემთჳს ვშუერ, միտ դիք. զի ոչ ես ինձ միայնոյ վաստակեցի *ზირ.30,18;* განგულებად და ძიებად სიბრძნისა, խորհել եւ խնդրել զիմաստութիւն *ეკლ.7,26;* განიგულე, გულისხმა-ყავ, ծածիր եւ տես *II მფ.24,13;* უმჯობესი წინაჲსწარ განიგულა, լաւագոյն տեսեալ կանխաւ *ჰებრ.11,40;* ჟამსა რომელსამე განვიგულო, ի ժամանակի այց արասցուք քեզ *ვარ.823-381,5.*

განგულმწყრალება բարկանալ („განრისხება"): განგულმწყრალნა რისხვით უფალი G, განრისხნა გულისწყრომით უფალი S, բարկացաւ սրտմտութեամբ տէր *ისუ 6.7,1.*

განგუმერა, განგურემა խոցել. երթալ. սպանանել. խոցոտել. հարկանել („დაგუმერა", დაჭრა, მოკვ-

ლა, ცემა): განგუმირნა ორნივე ისრაიტელი კაცი G, დაგუმირნა ორნივე იგი, კაცი იგი ისრაიტელი Fr, խոցեաց զերկոսին՝ զայր Իսրայէլացի *რიცხ.25,8;* თუმცა მაქუნდა მახჳლი ჴელსა შინა ჩემსა, ეგერა განგუმირემცა შენ G, եթէ էր սուր ի ձեռին իմում արդ եւ խոցեալ էր իմ քեզ *რიცხ.22,29;* ეგულებოდა განგუმერად თავი თჳსი, կամէր երթալ զիւրովին *საქ.მოც.16,27;* მისივე ჰორლითა განგუმირა, սպան զնա նորին նիզակաւ *II მფ.23,21;* თქუენითავე ისრითა... განიგურიმნეთ, եւ նետիւք ձերովք մեռցիք ... խոցոտեալ *მ.ცხ.193v-206;* ურთიერთარს განგურიმეს, հարեալ ի սիրտս միմեանց *მ.ცხ.194r-206.*

განგუმერილ-ი խոցոտեալ (დაჭრილი): ჴმაჲ ღაღადებისაჲ ბჭეთაგან განგუმერილთაჲსა, ձայն աղաղակի ի դրանէ խոցոտելոյն *სოფ.1,10.*

განგუმერა խոցոտումն (დაჭრა, დაკოდვა): განყვანებად და განგუმერად შვილთა მისთა, հանել ի խոցոտումն զորդիս իւր *ოჳსე.9,13.*

განგურემა იხ. განგუმერა.

განდგინება ապստամբել. ապստամբեցուցանել. ի բաց կալ. կացուցանել. թիւրել. զերծուցանել („გარდაქცევა", „გარდაცვალება", განყენება, განდგომა, განდრეკა, გამოყვანა): განიდგინა ერი მრავალი შემდგომად მისა, ապստամբեցոյց ժողովուրդ բազում զկնի իւր *საქ.მოც.5,37;* განადგინნეს ყოველნი მკჳდრნი ქალაქისა მათისანი G, გარდააქცივნეს ყოველნი იგი მკჳდრნი მის ქალაქისანი S, ապստամբեցուցին զամենայն բնակիչս քաղաքին իւրեանց *II შჯ.13,13;* განადგინნა მისგან, ի բաց կալ ի նմանէ *პეტრე მოც.48,24-56,21;* გან-რე-ადგინო იგი S, կացուսցես զնոսա առանձին *მსჯ.7,5;* განადგინეს გული ერისაჲ G, გარდაცვალეს გონებაჲ ერისაჲ S, թիւրեցին զմիտս ժողովրդեանն *ისუ 6.14,8;* რომელსა ეგულებოდა ... განდგინებად ნავი იგი, յոր խորհէին ... զերծուցանել զնաւն *საქ. მოც.27,39.*

განდგომა ապստամբել, ապստամբ լինել. կալ. ի բաց կալ. նշկահել. մերժել. խոտորել. անջատել. քակել. հեռանալ. դաւ լինել (აჯანყება, გაცლა, გაშორება, ჩამოცილება): მეათცამეტესა წელსა განდგეს, յերեքտասաներորդում ամին ապստամբեցին *დაბ.14,14;* განდგა უფლისაგან თჳსისა, ապստամբեաց ի տեառնէ իւրմէ *II ნშტ.13,6;* გეგულების განდგომად მეფისაგან, կամիք ապստամբել ի թագաւորէն *ნეემ.6,6;* განდგეს ჩემგან და არა ინებეს სმენად ჩემი, ապստամբեցան յինէն եւ ոչ կամեցան լսել ինձ *ეზეკ.20,8;* უფლისაგან ნუ განსდგებით B, უფლისაგან ნუ განმდგომ იქმნებით G, ի տեառնէ միայն ապստամբք մի՛ լինիցիք *რიცხ.14,9;* განდგეს ერთ კერძო და ჰხედვიდეს, կացեալ մեկուսի հայէին ընդ նոսա *თომა 77,11-394,10;* განდგა ჴელისაგან იუდაჲსა ედომი იგი, ի բաց եկաց Եդովմ ի ձեռանէ Յուդայ *II ნშტ.21,10;* განადგა მეფჱ იგი მოაბისაჲ მეფესა ისრაჱლისასა, նշկահեաց արքայն Մովաբու զարքայն Իսրայէլի *IV მფ.3,5;* განდგა იგი მისგან უსამართლოდ, մերժեցաւ ի նմանէ անիրաւն *სიბრ.სოლ.10,3;* რომელნი განდგომილ არიან უფლისაგან, որք խոտորէին ի տեառնէ *სოფ.1,6;* იხილეს, რამეთუ განდგომილ არს მისგან, եւ տես զի անջատեցաւ ի նմանէ *ეზეკ.19,5;* უკუანაჲსკნელთა ჟამთა გან-ვინმე-დგენ სარწმუნოებისაგან, ի ժամանակս յետինս քակեսցին ոմանք ի հաւատոցն *I ტიმ.4,1;* ჟამსა განსაცდელისასა განდგიან, ի ժամանակի փորձութեան հեռանան *ლ.8,13;* განდგა, განდგა, դաւ է դաւ է *IV მფ.11,14;* განსდეგით უფლისაგან S, განდგომილ ყოფად თქუენდა უფლისაგან G, լինել ձեզ ապստամբ ի տեառնէ *ისუ 6.22,16.*

განდგომა-ჲ ապստամբութիւն („განდგომობა", აჯანყება): განდგომით განდგა უფლისაგან, ի բաց եկաց ապստամբութեամբ ի տեառնէ *II ნშტ.28.19;* განდგომით ვსცოდეთ წინაშე უფლისა S, განდგომობით ვიბრალეულეთ წინაშე უფლისა G, վասն ապստամբութեան ինչ յանցեաք առաջի տեառն *ისუ 6.22,22.*

განდგომილ-ი ապստամբ. ընդդիմադարձ. ապստամբող. ապստամբեալ. անջրպետեալ. հեռացեալ („განყენებული", აჯანყებული, გაცლილ-გაშორებული): გამოვარჩინე თქუენგან ულმრთონი და განდგომილნი, որոշեցից ի ձէնջ զամպարիշտս եւ զապստամբս *ეზეკ.20,38;* პოვა ვითარცა განდგომილი და მეოტი, գտեալ իբրեւ զապստամբ եւ զփախստական *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,31-34,10;* განდგომილისა მეფისა გამორჩევაჲ, զընդդիմադարձ թագաւորն իւր ընտրել *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.14-15;* ქუეყანასა განდგომილთასა და განმამწარებელთასა, ի քաղաքն ապստամբող եւ դառնացող *I ეზ.2,18;* დადგა ... განდგომილი შორს ფრიად G, დგა ... განყენებულად შორს ჯეკმა ფრიად M, անջրպետեալք. հեռացեալք յոյժ յոյժ *ისუ 6.3,16;* შვილნი განდგომილნი, որդիք հեռացեալք *იერ.3,14.*

განდგომილება-ჲ ապստամբութիւն (განდგომა, აჯანყება): განდგომილებასა ასწავებ მოსჱსგან მათ, ապստամբութիւն ուսուցանես ի Մովսիսէ *საქ.მოც.21,21;* განგსწავლენ შენ განდ-

გომილებამან შენმან, խրատեսցէ զքեզ ապստամբութիւնդ քո *იერ.2,19;*

განდგომილ-ყოფა ապստամբ լինել. ապստամբել („განდგომა", აჯანყება): განდგომილ-ყოფად თქუენდა უფლისაგან S, განსდეგით უფლისაგან S, լինել ձեզ ապստամբ ի տեառնէ *ისუ 6.22,16;* რომელნი-იგი განდგომილ იყვნეს მძლავრებითა მათითა, որք ապստամբեցին զօրութեամբ իւրեանց *ზირ.16,8.*

განდგომობა-ჲ ապստամբութիւն („განდგომა"): განდგომობით ვიბრალეულეთ წინაშე უფლისა G, განდგომით ვცოდეთ წინაშე უფლისა S, վասն ապստամբութեան ինչ յանցեաք առաջի տեառն *ისუ 6.22,22.*

განდება ընկենուլ (გაგდება): არამედ გარე განდკან იგი, այլ ընկենուլ զնա արտաքս *ლ.14,35.*

განდევნა հալածել. հալածական առնել. հանել. մերժել. արտաքսել. վարել (დევნა, გაძევება, უარყოფა, გაგდება): უბრძანებდა განდევნასა, հրաման տայր հալածել զնոսա *ფილკტ.133,6-438,10;* ეშმაკთა შემძლებელ არს განდევნად, զդեւս հալածականս առնէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იოხ.108,40-41,20;* მსთუად განვდევნნე იგინი მისგან, վաղվաղակի հալածական ախարից զնոսա ի նմանէ *იერ.49,19;* განდევნნეს საზღვრით მათით, հանեն զնոսա ի սահմանացն իւրեանց *საქ.მოც.13,50;* რაჲსათჳს არა განსდევნი მათ სახლისაგან ჩუენისა, ընդէ՞ր ոչ մերժես զդոսա ի տանէ մերմէ *ი.მოც.73,8-230,23;* სიყუარული იგი ქრისტესი გარე განსდევნის შიშსა მას, սէր կատարեալ ի բաց մերժէ զերկեւղ *მრთ.P.-საეკლ.უწყ.1218-638;* განდევნა იგი ბერმან, ծերն արտաքսեաց զնա *მ.ცხ.166r-183;* სიყუარული გარე განსდევნის შიშსა, սէր արտաքս վարէ զերկիւղ *მ.ცხ.378r-434;* ნუ განსდევნი მას, մի՛ վարեսցես զնա *მ.ცხ.381r-437.*

განდევნილ-ი հանեալ („განძებული"): უკუეთუ იქმნეს ქურივ ანუ განდევნილ (განძებულ B) G, եթէ լինիցի այրի. կամ հանեալ *ლევ.22,13.*

განდიდება, გადიდება մեծանալ. մեծացուցանել. մեծ առնել. մեծարոյ լինել. մեծ լինել. մեծաբանել. յաճախել. ստուարանալ (გადიდება, დიდად ქცევა): განდიდნებოდა სახელი უფლისა იესუჲსი, մեծանայր անուն տեառն Յիսուսի *საქ.მოც.19,17;* განდიდნებოდა სიმაღლედ, մեծանայր ի բարձրութիւն *II ნშტ.17,12;* განდიდნა სოლომონ უფროჲს ყოველთა მეფეთა ქუეყანისათა სიმდიდრითა, մեծացաւ Սողոմոն քան զամենայն թագաւորս երկրի մեծութեամբ *III მფ.10,23;* განჰმრავლდი და განსდიდენ, բազմացար եւ մեծացար *ეზეკ.16,7;* განადიდა იგი სიმაღლედ, մեծացոյց զնա ի բարձրութիւն *II ნშტ.1,1;* განადიდა ღმერთმან სახელი შენი, մեծացոյց տէր Աստուած զանուն քո *ღმრთმშ.შობ.187,6-254,27;* განადიდა უფალმან წყალობაჲ თჳსი, մեծ արար տէր զողորմութիւն իւր *ლ.1,58;* ენაჲ ჩუენი განვადიდოთ, լեզուս մեր մեծս արասցուք *ფს.11,5;* კაცი იგი მოსე განდიდნა ფრიად, այրն Մովսէս մեծարոյ եղեւ *გამ.11,3;* სახელითა უფლისა ღმრთისა ჩუენისაჲთა ჩუენ განვდიდნეთ, յանուն Աստուծոյ մերոյ մեք մեծք եղիցուք *ფს.19,6;* განდიდნებოდეს საზღვართა ზედა ჩემთა, մեծաբանէին ի վերայ սահմանաց իմոց *სოფ.2,8;* მან განადიდა ჩემ ზედა შეტყუილი, յաճախեաց առնել ինձ խաբէութիւն *ფს.40,10;* განდიდნეს და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განჰოხნეს J, განდიდნეს, და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განსხუეს O, ստուարացան. մեծացան. գիրացան եւ պարարտացան *იერ.5,28;* ქალაქი გადიდებულ იყო, մեծացաւ քաղաքն *ქ.ცხ.14,.6-7.*

განდნობა հալել (დადნობა): საცემელმან მოშურნეთამან განადვნის თუალნი, տուրք չարականն հալեն զաչս *ზირ.18,18;* ეგრე განდნენ ცოდვანი შენნი, այնպէս հալեսցեն մեղք քեզ *ზირ.3,17.*

განდრეკა թիւրել. խոտորել. խոտորեցուցանել. միտել. ստահակել. ապստամբեցուցանել. զանգիտեցուցանել. խոնարհեցուցանել („გარდადრეკა", განხრა, გადახრა, მიდრეკა, აჯანყება, შეკრთომა, დამდაბლება): რომელი განსდრეკდეს გზათა თჳსთა, იგი საცნაურ იყოს, իսկ որ թիւրէ զճանապարհս իւր՝ յայտնի լիցի *იგ.სოლ.10,9;* განგდრიკეს შენ გზისაგან შენისა, թիւրէին զքեզ ի ճանապարհէ քումմէ *ეზეკ.16,27;* განუდრიკა გული ეშმაკმან ხარბისა მის მსაჯულისაჲ, թիւրեաց զսիրտ դատաւորին *ლონგ.191,28-720,10;* განდრიკიან საშჯელი მწირისაჲ, խոտորիցեն զիրաւունս պանդխտին *მალ.3,5;* განსდრიკე ერი ესე, խոտորեցուցեր զժողովուրդս զայդոսիկ *ფილკტ.153,15-465,16;* განდრიკნეს თუალნი მათნი, խոտորեցուցին զաչս իւրեանց *დან.13,9;* არა შეეძინო კრებულისა სიმრავლესა განდრეკად, մի՛ յաւելուցուս ի բազմութիւն միտել ընդ բազումս *გამოსლ.23,2;* განდრკა გული მისი, ստահակեսցէ սիրտ նորա *ზირ.10,14;* განდრიკოს ძე იგი შენი ჩემთან, մի՛ ապստամբեցուցանիցէ զորդին քո յինէն *II შჯ.7.4;* განდრიკეს გული თქუენი, զանգիտեցուցին զսիրտս ձեր *II შჯ.1,28;* რაჲთამცა განდრიკა მართალი,

խոնարհեցուցանել զարդարն *დვთ.დ.174,25;* რად განსდრეკთ გონებასა ძეთა ისრაჱლისათასა B, რად გარდასდრეკთ გულებასა ძეთა ისრაჱლისათასა G, ընդէ՞ր խոտորեցուցանէք զսիրտ որդւոցն Իսրայելի *რიცხ.32,7.*

განდრეკა-ჲ խոտորումն („განდგომილება“): განდრეკასა იტყოდე უფლისა მიმართ, խոտորումն խօսեցար ի տեառնէ *იერ.28,16.*

განდრეკილება ապստամբութիւն (აჯანყება): კუალსა განდრეკილებისა ჩუენისა ვიდოდით, զհետ ապստամբութեանց մերոց գնասցուք *იერ.18,12.*

განედლება ծաղկել. դալարանալ. կանաչանալ (აყვავება, ამწვანება): კუერთხი იგი აჰრონისი, რომელი განედლდა, գաւազան Ահարոնի որ ծաղկեցաւ *ჰებრ.9,4;* განედლებულ იყო სახლსა ზედა ლევისსა B, ყვაოდა კუერთხი აარონისი სახლად ლევისა G, դալարացաւ գաւազանն Ահարոնի ի տան Ղեւեայ *რიცხ.17,8;* განედლდა ხჱ იგი და ყო ნაყოფი, կանաչացեալ ծառն արար զպտուղս *მ.ცხ.325r-372.*

განვაკებულ-ი հարթեալ (გასწორებული): გზანი ცოდვილთანი განვაკებულ და ქვაგარდაკრებულ არიან, ճանապարհք մեղաւորաց՝ հարթեալ ի քարանց *ზირ.21,11.*

განვაჭრა վաճառել („განსყიდა“, გაყიდვა): ქუეყანაჲ [არა] განჰვაჭროთ დამტკიცებით G, ქუეყანაჲ არა განყიდოთ სრულიად B, երկիրն ոչ վաճառեսցի ի հաստատութիւն *ლევ.25,23.*

განველურებულ-ი վայրանացեալ (ველურად გამხდარი): ყოველნივე განველურებულ ქმნილ არიან, ամենեքեան վայրենացեալք են *მ.ცხ.398v-453.*

განვთომა, განვლთომა բաժանել. պատառել („განყოფა“, განშორება“, განხეთქილება): უკუეთუ მეუფებაჲ მეუფებასა განევთა DE, თუ მეუფებაჲ თჳსსა თავსა განიყოს C, եթէ թագաւորութիւն յանձն իւր բաժանեսցի *მრ.3,24;* განევთას (განეშოროს DE) ... დედამთილი ძის ცოლისაგან, բաժանեսցի ... սկեսուր ի հարսնէ *ლ.12,53;* განევთა მეფობაჲ შენი და მიეცა უჟიკთა და სპარსთა, բաժանեցաւ թագաւորութիւն քո եւ տուաւ Մարաց եւ Պարսից *დან.5,28;* განივთნეს გულნი მათნი, բաժանեցին զսիրտս իւրեանց *ოვსე 10,2;* იყო შფოთი სადუკეველთაჲ და ფარისეველთაჲ და განივ(ლ)თა სიმრავლჱ იგი, եղեն հերձուածք փարիսեցւոցն եւ սադուկեցւոց եւ պատառեցաւ բազմութիւն *საქ.მოც.23,7;* ყოველი ქალაქი, გინა სახლი, რომელი განევთის თავსა თჳსსა, ვერ დაემტკიცის DE, ყოველი ქალაქი ანუ სახლი, განყოფილი თავსა ზედა თჳსსა, ვერ დადგეს C, ամենայն քաղաք կամ տուն բաժանեալ յանձն իւր. ոչ կացցէ *მთ.12,25.*

განვლა, გავლა անցանել. ելանել. շրջել. գնալ („განსვლა“, „წარვლა“, „თანა-წარვლა“, „განჴდომა“, „წიაღსლვა“): შენსა თავსა განვლოს მახჳლმან C, თჳთ შენსაცა სულსა განვიდეს მახჳლი DE, ընդ քո իսկ անձն անցցէ սուր *ლ.2,35;* განვლეს უბანი ერთი, անցին ընդ փողոց մի *საქ.მოც.12,10;* ვითარცა განჰვლიდეს (განვიდოდეს C) ქალაქებსა მას, իբրեւ անցանէին ընդ քաղաքն *საქ.მოც.16,4;* განვვლოთ ქუეყანით შენით, անցցուք ընդ երկիր քո *რიცხ.21,22;* არა განვვლოთ ყანობირი, არცა ვენაჴი, ոչ անցցուք ընդ անդս քո. եւ ոչ ընդ այգիս *რიცხ.20,17;* განვლეს (განჴდეს B) საშუალ ზღჳსა უდაბნოდ მიმართ, անցին ընդ մէջ ծովուն յանապատն *რიცხ.33,8;* შენ განვლო იორდანესა დღეს G, წიაღ ხუალ შენ დღეს-დღე იორდანესა S, դու անցանես այսօր ընդ Յորդանան *II შჯ.9,1;* განჰვლიდა ასურეთსა, շրջէր ի կողմանս Ասորւոց *საქ.მოც.15,41;* გზაჲ განვვლოთ, զճանապարհտյն գնասցուք *რიცხ.21,22;* განვლოს ველი შემდგომად კუალსა მისსა, ելցէ ի դաշտ զկնի նորա *ამბაკ.3,5;* განვლო (წარჰვლო G) დღეს საზღვარი მოაბელთაჲ, անցանես այսօր առ սահմանօք Մովաբու *II შჯ.2,18.*

განვლება վարել. անցուցանել („დამშჭუალვა“, გავლება): განავლო [ყბასა] ქუეყანად [მანაჲ] G, დაასვა [ყურიმალსა] და მშჭუალა ქუეყანასა S, բախեաց ... վարսեաց ընդ գետինն *მსჯ.4,21;* სცნა ჰოროლნი სარტყელსა ზედა და განავლო ზურგით წყრთა ერთი, անցուցեալ զնիզակն թափ ընդ լանջսն կանգուն մի *ქ.ცხ.51,4-5;* განავლო ზღუა, անցոյց ընդ ծով *ქ.ცხ.19,12-18.*

განვლენა արձակումն („განყვანება“): განვლინებად იგი განვლენასა მას G, განვლინებად განყვანებასა მას B, առ արձակելոյ զնա յարձակումն *ლევ.16,10.*

განვლინება արձակել. յուղարկել. զատուցանել. առաքել („განბნევა“, „წარვლინება“, „განტევება“, „განსხმა“, „გამოვლინება“, „განჴდომა“, „განყენება“, „განშორება“): განავლინნა ცუდნი C, განაბნინა ცუდნი DE, արձակեաց ունայնս *ლ.1,53;* განავლინოს ქათამი იგი ცოცხალი ველად G, արձակեսցէ զհաւն կենդանի ի դաշտ *ლევ.14,7;* განავლინა ღმერთმან ერი G, წარავლინა ისო ერი იგი S, արձակեաց Յեսու զժողովուրդն *მსჯ.2,6;* განავლინეს იგი, ვითარცა აღმოვიდა განთიადი G, განუტევეს იგი აღმოსლვასა ოდენ ცისკრისასა S, արձակեցին զնա ի ծագել առաւօտուն *მსჯ.19,25;* განავლინონ ბანაკისა-

გან ყოველი კეთროანი G, განასხედ გარეშე ბანაკსა ყოველი კეთროვანი B, արձակեսցեն ի բաց զամենայն բորոտ ի բանակէ *რიცხ.5,2;* განავლინოს იგი სახლისაგან თჳსისა G, გამოავლინენ იგი სახლით მისით S, արձակեսցէ զնա ի տանէ իւրմէ *II შჯ.24,1;* განუვლინნა ახოვნად მათგანნივე ქრისტემან შურისმეძიებელად ჰურიათა მიმართ, արձակեաց ախոյեանս նոցին Քրիստոս զնախանձայոյզս ի հրէից *მრთ.K.ს.გაბ.-მოც.საჴს.378-65,19;* განვავლინენ იგინი ტირილით, յուղարկեցի զնոսա լալով *ბარ.4,11;* მღდელმან არა განავლინოს იგი G, მღდელმან მან და განჴადოს გარე B, եւ զատուսցէ զնա *ლევ.13,11;* განავლინოს იგი გარე მღდელმან მან B, განაყენოს მღდელმან G, զատուսցէ քահանայն *ლევ.13,31;* განავლინოს მღდელმან ნიში იგი G, განაშოროს იგი მღდელმან მან B, զատուսցէ քահանայն զարածն *ლევ.13,50;* განავლინნე ვითარცა ქუენარმავალნი ქუეყანასა ზედა, առաքեցից իբրեւ սողունս ընդ երկիր *ეს.15,9.*

განვლინებულ-ი արձակեալ (გაშვებული): მოსცნეს განვლინებულნი ვიდრე სამკჳდრებელისადმდე, տացէ արձակելս մինչեւ ի ժառանգութիւն Գեթայ *მიქ.1,14.*

განვლტოლა ընթանալ. փախչել. վազել. ի բաց վազել. խուսել. զերծանել (გაქცევა, გაცლა): განივლტოდეს გარე და ჴმა ყვეს, արտաքս ընթացեալ պատմէին զիրսն *იზტ.116.37;* განივლტიედ ჩემგან, փախչէին յինէն *ფს.30,12;* განივლტოდა, փախեաւ արտաքս *დან.13,39;* ეშმაკნი ... განივლტოდეს, դեւքն ... վազեցին *ლონგ.190,34-719,2;* განივლტოდა ადგილისა მისგან, ի բաց վազեաց ի տեղւոջէն *ფილკტ.135,10-441,13;* რომელნი ჰურიასტანს იყვნენ, ივლტოდედ მთად კერძო და რომელნი იყვნენ შუვა მისა, განივლტოდედ, որ ի Հրէաստանի իցեն՝ փախիցեն ի լերինս. եւ որ ի միջի նորա իցեն խուսեսցեն *ლ.21,21;* ვერ განევლტოდის მზაკუვარებასა გულის თქუმათასა, ոչ կարէ զերծանել ի պատրանաց խորհրդոց ցանկութեանց *მ.ცხ.112r-130.*

განვლტოლვილი, განლტოლვილ-ი փախուցեալ, փախստական („მეოტი", გაქცეული): ეგონა კდ განვლტოლვილ არიან ყოველნი იგი პყრობილნი, կարծէր փախուցեալ զկապեալսն *საქ. მოც.16,27;* ვიდრე არა დაშთომადმდე მათგანი განრომილი ანუ განლტოლვილი G, ვიდრემდის რაჲთურთით არა დაშთა მათი განრინებული და მეოტი S, մինչեւ չմնալոյ ի նոցանէ ապրեալ եւ փախստական *ისუ 6.8,22.*

განვრდომა անկանել. մերժել. վարատել. դօղել. ծորել. կործանել. ընկենուլ (დაცემა, გაგდება, დინება, დამხობა): გან-სამე-ვარდე მეცა მტერთა ჩემთა მიერ, անկայց եւ ես ի թշնամեաց իմոց ընդունայն *ფს.7,5;* რომელი არა განვარდეს სასოებისაგან თჳსისა, որ ոչ անկաւ ի յուսոյ իւրմէ *ზირ.14,2;* განვარდენ და ვერღარა უძლონ დადგრომად, մերժեսցին եւ այլ մի՛ կարասցեն հաստատել *ფს.35,13;* უკეთურებისათჳს საქმეთა მათთაჲსა განვარდეს, վասն չարութեան գնացից իւրեանց մերժեցան *მიქ.2,9;* რაჲთა არა ჩუენგანი ვინმე განვარდეს, զի մի ոք վարատեսցի ի մէնջ *მსკ.46,3;* სადამცა განჰვარდი, ուր եւ էր դօղէի՞ր *აბდ.1,5;* განვარდა ადგილით თჳსით, ծորեաց ի տեղւոջէ իւրմէ *იობ.37,1;* აზოტი შუვა სამხრის განვარდეს, Ազովտոս ի միջօրէի կործանեսցի *სოფ.2,4;* განვარდა მეფჱ ისრაჱლისაჲ, ընկեցաւ թագաւորն Իսրայէլի *ოვსე 10,15.*

განვრდომა-ჲ մերժումն (განდევნა, გაცილება): უკუეთუ განვრდომაჲ იგი მათიდაგება სოფლისა, եթէ մերժումն նոցա հաշտութիւն աշխարհի է *ჰრომ.11,16.*

განვრდომილ-ი անկեալ. տարագիր (დავარდნილი, განდევნილი): მადლისა მისგან განვრდომილ ხართ, անկեալ էք ի շնորհաց անտի *გალატ.5,4;* ნუ განვრდომილ სცთები ყოვლითურთ, մի անկեալ վրիպիցես ամենայնիւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103,35;* დაწერე კაცი ესე განვრდომილად, գրեա զայրդ զայդ այր տարագիր *იერ.22,30.*

განვრცობა, გავრცობა, განვრცომა ընդարձակել. ընդարձակեցուցանել. լայնել. անդորր առնել („განფართება", „ლხინება"): განვრცნეს ზღუადმდე, ընդարձակեսցի ի ծովակողմն *დაბ.28,14;* უკუეთუ განავრცნეს ღმერთმან საზღვარნი შენნი G, უკუეთუ განგიფართნეს შენ უფალმან ღმერთმან საზღვარნი შენნი S, եթէ ընդարձակեսցէ տէր Աստուած քո զսահմանս քո *II შჯ.12,20;* უკუეთუ განვრცობით განგივრცნეს უფალმან ღმერთმან შენმან საზღვარნი იგი შენნი S, եթէ ընդարձակեսցէ քեզ տէր Աստուած քո զսահմանս քո *II შჯ.19,8;* გავრცნა პირი ჩემი ზედა მტერთა ჩემთა, ընդարձակեցաւ բերան իմ ի վերայ թշնամեաց իմոց *I მფ.2,1;* საცემელმან კაცისამან განავრცის იგი, տուրք մարդոյ ընդարձակեցուցանեն զնա *იგ.სოლ.18,16;* ნუცა განვრცნები ბაგითა შენითა, մի՛ լայնիր շրթամբք քովք *იგ.სოლ.24,28;* განივრცო ჯოჯოხეთმან გუამი თჳსი, լայնեցին դժոխք զանձինս իւրեանց *ეს.5,14;* რაჲამს

განავრცე გული ჩემი, զի անդորր արարեր սրտի իմոյ *ფს.118,32;* ჭირსა ჩემსა განმივრცე მე Ղ, ჭირსა ჩემსა მილხინე ՇՂ, ի նեղութեան ինձ անդորր արարեր *ფს.4,2;*

განვრცომილ-ი ընդարձակեալ (განვრცობილი): გული ჩემი განვრცომილ არს, սիրտք մեր ընդարձակեալք *II კორ.6,11.*

განვსება լնուլ (გავსება, ავსება): რაოდენცა განავსეთ სოფელი განთესლებითა ქუეყანასა ზედა, որչափ եւ լցէք իսկ զաշխարհ երկածին մարդկաւ *ფილკტ.143,17-452,7;* განავსნა ყოველნი ცის-კიდენი სულითა მეცნიერებისაჲთა, ելից զամենայն տիեզերս հոգւով իմաստութեամբ քով *რიფს.164,33.*

განზავება խառնել, տարածանել („განფენა", შერევა): განზავა ტაკუკთა თჳსი იგი ღჳნოჲ, խառնեաց ի խառնելիս զգինի իւր *იგ.სოლ.9,2;* სასუმელი ჩემი ცრემლითა ჩემითა განვზავე, զըմպելին իմ արտասուօք խառնեցի *ფს.101,10;* ღუნის მოფარდულნი თქუენნი განზავებენ ღჳნოსა წყლითა, վաճառականք ձեր խառնեն ջուր ընդ գինի *ეს.1,22;* ეგოს ბრწყინვალებაჲ იგი და არა განეზაოს Pb., ეგოს ბზინვაჲ და არა განეფინოს G, կացցէ փայլիւն եւ ոչ տարածեսցի *ლევ.13,23;* ვითარცა გუელისა ნაცემი განეზავოს, իբրեւ զօձահար տարածանիցիս *იგ.სოლ.23,32.*

განზეპირება იხ. გაზეპირება.

განზიდვა ձգել, քարշել (გაზიდვა, გაწევა, გაჭიმვა): განზიდვად სცეს ორთა ცხენოსანთა, երկուց հեծելոց հրամայեաց առ միմեանս ձգել *ქ.ცხ.212,8-213,3;* განზიდნა, քարշէր զնա ի դուրս *ქ.ცხ.29,11-16.*

განზიდულ-ი լարաձիգ (გაჭიმული): დაუტევნეს ... საბელნი იგი განზიდულნი, թողին ... զառասանս լարաձիգս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,3-36,13.*

განზმნულ-ი քափառական, յածեալ (მოხეტიალე): კაცმან განზმნულმან გულისხმა-ყვის ყოველი, այր քափառական գիտաց բազում ինչ *ზირ.31,9;* რომელი განზმნულ არნ, განამრავლის მეცნიერებაჲ, որ յածեալն՝ յաճախեսցէ ի խորագիտութեան *ზირ.31,10.*

განზოგება ընդմիջել, հասարակել (განახევრება): განზოგებასა ოდენ მის დღესასწაულისასა აღვიდოდა იესუ ტაძარსა მას, իբրեւ տօնն ընդմիջեցաւ, ել Յիսուս ի տաճարն *ი.7,14;* ღამისა სახჱ იგი მსწრაფლ განიზოგებოდა, այն ինչ գիշերն իւրով երագութեամբն ընդմիջէր *სიბრ.სოლ.18,14;* კაცთა მოსისხლეთა და მზაკუვართა ნუ განეზოგნენ დღენი მათნი, արք արիւնահեղք եւ նենգաւորք մի՛ հասարակեսցեն զաւուրս իւրեանց *ფს.54,24.*

განზოგება-ჲ կէս, մէջ (ნახევარი, შუა): განზოგებასა ოდენ დღეთა მისთა, დაუტეონ იგი, ի կէս աւուրց իւրոց թողցէ զնա *იერ.17,11;* დასაბამი და დასასრული და განზოგებაჲ ჟამთაჲ, զսկիզբն եւ զկատարած եւ զմէջ ժամանակաց *სიბრ.სოლ.7,18.*

განზომა չափել, բաժանել, փորձել, աշխարհագիտել („მოხილვა", გაზომვა, გაყოფა, გამოცდა): თავთა თჳსთა განიზომენ, զանձինս չափեն *II კორ.10,12;* ღელე იგი საყოფელთაჲ განვზომო, զհովիտսն յարկաց չափեցից *ფს.107,8;* განზომა წინაშე ზღუდისა მის სივრცჱ სწორად ლერწმისა მის, չափեաց զլայնութիւն պարսպացն հաւասար ձողոյն *ეზეკ.40,5;* ქუეყანაჲ შენი საბლითა განიზომოს, երկիրդ քո լարաբաժին բաժանեսցի *ამოს.7,17;* დიდსა და კნინსა თუალით ნუ განჰზომ, զմեծն եւ զփոքրն յականէ մի՛ փորձեր *ზირ.29,30;* განზომად ქუეყანისა S, მოხილვად ქუეყანისა G, աշխարհագիտել զերկիրն *ისუ 6.18,8:* ამის განზომისაებრ განჰზომო სიგრძჱ ოცდახუთ ათასი, յայսմ չափոյ չափեսցի քսան եւ հինգ հազար յերկայնութիւն *ეზეკ 45,3.*

განზრახება, გაზრახება խրատ տալ (დარიგება): მოვედ და განგაზრახო შენ G, მოვედ და გაზრახო შენ, եկ տաց քեզ խրատ *რიცხ.24,14;* მე ესრე გაზრახებ, այսպէս տամ քեզ խրատ *II მფ.17,11.*

განზრახვა խօսել, միտ դնել, խորհել, խորհուրդ ունել, զմտաւ ածել, ի սրտին լինել, մտախոհ լինել, համարել, հոգ տալ („ზრახვა", ფიქრი, აზრად ქონება, მიჩნევა): განიზრახვიდეს ურთიერთას DE, ზრახვიდეს ურთიერთას C, խօսէին ընդ միմեանս *ლ.6,11;* განზრახვა, միտ դնել *მრთ.S.ბას.კეს.40 სბსტ.118,33;* მე განვიზრახე ბოროტი, ես խորհիմ... չարիս *მიქ.2,3;* განიზრახვიდა, խորհէր ընդ միտս *ლ.1,29;* განიზრახა მიქცევად მუნ მაკედონიაჲთვე, խորհուրդ կալաւ դառնալ ընդ Մակեդոնիա *საქ.მოც.20,3;* რაჲთა განიზრახოს და უგოს, զի զմտաւ ածեալ զոհեսցէ *თეოდორე 556-68,4;* არა განიზრახე გონებითა შენითა, ոչ ածեր զմտաւ *ეს.57,11;* განიზრახე სიკუდილი, զմտաւ ած զմահ *ზირ.28,7;* განიზრახა იოას გულსა თჳსსა, եղեւ ի սրտին Յովասու *II ნშტ.24,4;* იწყო განზრახვად, մտախոհ լինէր *40-სბსტ.138,15-138,5;* სულითა თჳსითა არა ესრეთ განიზრახა, ոչ այսպէս համարեցաւ յանձին *ეს.10,7;* განიზრახე პირველად მათთჳს

და მაშინღა დაჯედ პურად, հոգ տար նոցա. եւ ապա նիստ *ზირ.35,2.*

განზრახვა ბოროტისა զչարել (ძვირის თქმა): იწყეს... განზრახვად ბოროტისა, սկսան ... զչարել *ლ.11,53.*

განზრახვა-ჲ միտք. հանճար. հնարիմացութիւն. հնարագիտութիւն. խորհուրդ (აზრი, გონება, გონიერება): განრღუეულნი ასონი განზრახვათანი ჭეშმარიტებითა ერთად შეამტკიცნა, զլուծեալ անդամսն մտաց ճշմարտութեան աղիւն պնդեաց *ეპ.კჳპრ.-აღვსებ.227,13-33;* გუასმიეს ... განზრახვაჲ გულისა შენისაჲ, լուաք ... զհանճար անձին քոյ *ივდ.11,6;* ბევრითა განზრახვითა ეწყვებოდა მათ, բազում հնարիմացութեամբ վարէր զնոսա *მრთ.S.ბას.კეს.-40-სბსტ.117,38;* ყოველთა განზრახვათა შეემთხუევის მათ, յամենայն հնարագիտութիւնս պատահէ նոցա *სიბრ.სოლ.6,17;* ცუდ იქმნა და ამაო განზრახვაჲ მათი, ընդունայն եղեւ խորհուրդ նոցա *მ.ცხ.52v-44.*

განზრახვის მოდგამ-ი խորհրդակից (მრჩეველი, თანამოაზრე): *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.125-252.*

განზრდა սնանել. սնուցանել. կերակրել. բուծանել („გამოზრდა", გამოკვება, აღზრდა): მისცა იგი ქალწულებით განზრდად, տուեալ զնա ի կուսութիւն սնանել *მრთ.A.ანტ.დ.20r-19,25;* განზარდენით იგინი სწავლითა და მოძღურებითა უფლისაჲთა, սնուցանիջիք զնոսա խրատու եւ ուսմամբ տեառն *ეფეს.6,4;* კეთილად განზარდნის შვილნი მამამან მართალმან, բարուք սնուցանէ հայր արդար *იგ.სოლ.23,24;* ესენი ვინ განმიზარდნა მე? զոսա ինձ ո՞ սնոյց *ეს.49,21;* წყალმან განზარდა იგი, ջուր սնոյց զնա *ეზეკ.31,4;* უფროჲსღა მოძღურებითა ღმრთის მსახურებისაჲთა განზარდა, ვიდრეღა სძითა, զի հրամանաւ բարեպաշտութեանն սնոյց զնա մանաւանդ առաւել քան թէ կաթամբ *მრთ.S.ბას.კეს.-40 სბსტ.122,38;* განმზარდა მე უფალმან ღმერთმან ჩემმან G, გამომზარდა მე უფალმან S, կերակրեաց զիս տէր *ისუ 6.14,10;* განზარდის კაცმან დიაკეული ზროხათაჲ, բուծցէ մարդ երինջ մի յարջառոց *ეს.7,21;*

განზრდილ-ი սնեալ („აღზრდილი"): განზრდილ (აღზრდილ Ⴊ) ამას ქალაქსა შინა და აღზრდილ ფერხთა თანა გამალიელისთა, սնեալ ի քաղաքիս յայսմիկ առ ոտս Գամաղիելի *საქ.მოც.22,3;* განზრდილი სიბერითა კეთილითა, սնեալ ի բարուք ծերութեան *დაბ.15,15.*

განზრქომა թանձրանալ. ուռչուլ. յուլանալ („გასუქება", გასქელება, გამსხვილება, გაბერვა): განზრქა გული, թանձրացաւ սիրտ *მთ.13,15;* განზრქა გული ერისაჲ მის, թանձրացաւ սիրտ ժողովրդեանն այնորիկ *საქ.მოც.28,27;* ნუსადა განზრქნეს გული შენი G, ნუუკუე განსუქნე და გინივრცნე S, զուցէ յուլանայցեն սիրտք ձեր *// შჯ.11,16;* განზრქა [მახჳლი] ცრემლთაგან, ուռուցաւ ճարպով *ეს.34,6.*

განთავისუფლება ազատել. զերծանել. ազատ լինել. դատարկանալ. յանհոգս լինել (თავის ხსნა, „თავისუფალ ქმნა"; თავისუფლად ყოფნა): ჭეშმარიტებამან განგათავისუფლნეს თქუენ, ճշմարտութիւնն ազատեսցէ զձեզ *ი.8,32;* დაღათუ ძალ-გედვას განთავისუფლებად, թէ կարիցես եւս ազատ լինել *I კორ.7,21;* განათავისუფლნა იგინი ხარკისაგან, ազատեաց զնոսա ի հարկաց *I ეზ.4,49;* განგუათავისუფლნა ჩუენ მონებისაგან, ազատեցին զմեզ ի ծառայութենէն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,3-27,18;* ერისკაცობისა მისგან ვინ განგათავისუფლა შენ? ի զինուորութենէն ո՞ ազատեաց զքեզ *ლონგ.189,11-716,24;* მიეც საქმარი განთავისუფლებად მისგან, տուր զհաշիւն զերծանել ի նմանէ *ლ.12,58;* რაჲთა განთავისუფლდენ ბოროტისაგან, զի զերծեալք ի չարեաց *სიბრ.სოლ.12,2;* განთავისუფლებულ ვართ შჯულისა მისგან, դատարկացաք յօրինացն անտի *ჰრომ.7,6;* განთავისუფლდეს, յանհոգս եղեալ *ქ.ცხ.11,3-8;* ვითარ შენ იტყჳ, ვითარმედ თავისუფალ იქმნეთ ? C, ვითარ-ეგე შენ იტყჳ, ვითარმედ განთავისუფლდეთ ? DE, զի՞արդ ասես թէ ազատք լինիջիք *ი.8,33.*

განთავისუფლება-ჲ ազատութիւն (თავისუფლება): განთავისუფლებაჲ ისრაელისაჲ ფარაოჲსგან ზღვთა მით და განთავისუფლებაჲ ცოდვათაგან განბანითა მით წყლისაგან სიტყვთა, ազատութիւն Իսրայէլի ի ձեռաց փարաւովնի ի ձեռն Մովսէսի ընդ ծովն եւ ազատութիւն մեղաւորաց աշխարհիս ի ձեռն ջուրց աւազանին ի բանն կենդանի *მრთ.S.კირ.იერ.85,17-33,15.*

განთავისუფლებულ-ი արձակեալ. ազատեալ. ազատ (თავისუფალი): განთავისუფლებულ არს იგი სჯულისა მისგან ქმრისა, արձակեալ է յօրինացն առնն *ჰრომ.7,2*; არა განთავისუფლებულ იყო, չիցէ ազատեալ *ლევ.19,20*; განთავისუფლებულ ხართ ცოდვისაგან და დამონებულ ღმრთისა, ազատացեալք ի մեղացն եւ ծառայեալք Աստուծոյ *ჰრომ.6,22*; განთავისუფლებულ მონებისაგან, ազատեալք ի ծառայութենէ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.148-149*; ვითარცა განთავისუფლებულნი…ცხოვნდებიან, իբրեւ ազատք… կեալ կարասցեն *იპ.რომ.*

კურთხ.ისაკ და იაკ.42-43; უფლისა მიერ განთავისუფლებულ არს, ազատ տեառն է I *კორ.7,22.*

განთევა հսկել (გათევა): ამას ესევითარსა შინა მადლობასა და აღსაარებასა განათია ყოვლად ღამე იგი, յայսպիսի գոհութիւնս եւ յաղաչանս եւ ի խոստովանութիւնս հսկեաց զգիշերն ողջոյն *მ.ცხ.144r-161.*

განთეთრება սպիտակ առնել. սպիտականալ (გათეთრება, თეთრად ქცევა): ვერ შემძლებელ ხარ ერთისა თმისა განთეთრებად ანუ დაშავებად, ոչ կարես մազ մի սպիտակ առնել կամ թուխ მთ.5.36; განთეთრდა ყანაჲ იგი, սպիտակացաւ արտն *თომა 19,1-397,13.*

განთეთრებულ-ი սպիտակացեալ („სპეტაკი“, თეთრად ქცეული): იხილეთ ყანობირი ეგე, რამეთუ განთეთრებულ არიან და ახან მკად, სპეტაკ არიან და სამკალად აწვე DE, տեսէք զարտորայն, զի սպիտակացեալ են եւ ի հունձս հասեալ *ი.4,35.*

განთენება լուսանալ. մերկանալ. այգանալ. առաւօտանալ. այգ լինել. առաւօտ լինել. տիւ լինել („აღმოჭკრვა“, განთენება, დილის დადგომა): იყო პარასკევ და განთენებოდა შაბათად C, იყო პარასკევი, შაბათად განთენებოდა DE, էր ուրբաթ եւ շաբաթն լուսանայր *ლ.23,54*; განსთენა მათ ქებრონს, լուսացաւ նոցա ի Քեբրոն *II მფ.2,32*; შაბათი განთენდების, շաբաթ լուսանայր *ანან.ებრ.312r-333,20*; ოდეს განთენეს ცისკარი, յորժամ մերկասցի առաւօտն *ივდ.14,2;* დღესა, რომელი განთენებოდა პარასკევად, յաւուրս ուրբաթու այգանալոյ *პოვნ.სტეფ.658,9-499*; ვითარ განთენა, ընդ առաւօտանալ *ფოკა 344v-500,35*; ვითარცა განთენა, իբրեւ այգ եղեւ *მთ.27,1*; ვითარცა განთენა დღჱ, իբրեւ այգ եղեւ *ლ.22,66*; ვითარცა განთენა C, իբրեւ այգ եղեւ *ი.21,4*; ვითარცა განთენა, ընդ առաւօտն *მრ.15,1*; ვიდრე განთენებამდე, մինչեւ յառաւօտն *საქ.მოც.20,11*; ვითარცა განთენა, իբրեւ եղեւ առաւօտ *თომა 16,19-392,23*; ვიდრემდის აღმოჭკრდეს ცისკარი, G ვიდრე განთენებადმდე ხვალისა, ვჰგებდეთ S, կացցուք մինչեւ ցառաւօտ *მსჯ.16,3*; ვითარცა განთენა, իբրեւ տիւ եղեւ *ლ.4,43.*

განთესვა ցրուել. ցրել. ցանել. սերմանել. հանել („განბნევა“, „მიმოდათესვა“, გაფანტვა, დათესვა): განვსთესნე იგინი იაკობსა შორის, ցրուեցից զնոսա ի մէջ Իսրայելի *დაბ.49,7*; [შიშისაგან] შენისა განეთესნეს წარმართნი, յերկիւղէ քումմէ ցրուեցան հեթանոսք *ეს.33,3*; განვსთესნე იგინი გაბნევით, ցրուեցից զնոսա ի սփիւռս *იერ.15,7*; განგთესნეს უფალმან თქუენ (განგაბნინეს თქუენ S) ყოველთა შორის წარმართთა G, ցրուեսցէ տէր զձեզ ընդ ամենայն ազգս *II შჯ.4,27*; განგთესნე თქუენ წარმართთა შორის G, მიმოდაგთესნ თქუენ წარმართთა შორის B, ցրուեցից զձեզ ընդ ազգս *ლევ. 26,33*; განთესვად მათა სოფლებსა შორის, ցանել զնոսա ընդ գաւառս *ეზეკ.20,23*; განვსთესნე იგინი ერსა შორის, սերմանեցից զնոսա ընդ ազգս *ზაქ.10,9*; თესლი დიდად განთესო ყანობირსა შენსა, սերմն բազում հանցես յանդի *II შჯ.28,38.*

განთესული ցրուեալ. սփիւռ („მიმოგანბნეული“, გაბნეული, გაფანტული): განთესულნი იგი იუდაჲსნი შეკრიბნეს ოთხთაგან ფრთეთა ქუეყანისათა, զցրուեալսն Յուդայ ժողովեսցէ ի չորից անկեանց երկրի *ეს.11,12;* ვიხილე ისრაელი, განთესული მთათა ზედა ვითარცა ცხოვარი, տեսի ցրուեալ զԻսրայէլ ի լերինս իբրեւ զոչխարս *II ნშტ.18,16*; ნუუკუე მიმოგანბნეულთა მათ წარმართთა მივიდეს C, ნუუკუე განთესულთა მათ წარმართთა ეგულების მისლვად DE, միթէ ի սփիւռս հեթանոսաց երթայցէ *ი.7,35.*

განთესულება-ჲ ցրումն („განბნევა“): უკუეთუ იყოს განთესულებაჲ შენი კიდითგან ცისაჲთ ვიდრე კიდედმდე ცისა G, გან-ღა თუ-ბნეულ იყო შენ კიდითგან ცისა ვიდრე კიდედმდე ცისა S, եթէ իցէ ցրումն քո ի ծագաց երկրի մինչեւ ի ծագս երկրի *II.შჯ.30,4.*

განთიად ընդ առաւօտն. ընդ առաւօտս; այգուն. այգուց. ընդ այգս. վաղորդայն. առաւօտուն. առաւօտուց. կանխաւ („განთიადსა, ცისკარსა“, „გაცისკრებულ“, „ხვალისაგან“, დილაზე, დილით): მსთუად განთიად C, ნიად განთიადსა DE, ընդ առաւօտս *მრ.16,2*; განთიად C, ცისკარსა DE, ընդ առաւօտն *ლ.24,1*; აღიმსთო აბრაჰამ ადგილსა მას განთიად, կանխեաց Աբրահամ ընդ առաւօտն ի տեղին *დაბ.1927*; მოვიდა დედაკაცი იგი განთიად S, გამოვიდა დედაკაცი გაცისკრებულ G, եկն կինն ընդ առաւօտսն *მსჯ.19,26*; განთიად შეგესმინ ჴმისა ჩემისაჲ, ընդ առաւօտս լուիցես ձայնի իմում *ფს.5,4;* ვითარცა აღდგა განთიად, յարուցեալ ընդ առաւօտն *ფილკტ.146,34-456,29;* განთიად ჭამდეს-ღა და მწუხრი განუყოფდეს საზრდელსა, զայգուն դեռ եւս ուտիցէ եւ առ երեկս բաշխիցէ կերակուրս *დაბ.49,27;* იყო განთიად ოდენ, էր այգուց *ი.18,28*; განთიად ვითარ აღმოვიდოდა ქალაქად C, ხვალისაგან მოვიდოდა იესუ ქალაქად DE, այգուցն իբրեւ դարձաւ անդրէն ի քաղաքն *მთ.21,18*; განთიად, ընդ այգս *იპ.რომ.კურთხ.მოს.146-147*; აღდგა განთიად მონაჲ იგი, յառուցեալ ի վաղորդայն անդր ասէ *დაბ.24,54*; მოვალს განთიად, գայ առաւօտուն *ი.20,1*; მე განვიღჳძო განთიად, ես զարթեայց առաւօտուց *ფს.107,3*; რომელ მე მომავლინე განთიად, զոր ես առաքեցի առ ձեզ կանխաւ *იერ.26,5.*

განთიად-განთიად ընդ առաւօտս (დილაობით): აგზებდეს მღდელი იგი შეშასა განთიად-განთიად, այրեսցէ ի վերայ նորա քահանայն փայտ ընդ առաւօտս *ლევ.6.12*

განთიადი առաւօտ. այգ. վաղորդայն. վաղիւ („ცისკარი“, დილა): ვითარცა აღმოვიდა განთიადი G, აღმოსლვასა ოდენ ცისკრისასა S, ի ծագել առաւօտուն *მსჯ.19,25*; იყვნენ იგინი ვითარცა ღრუბელნი განთიადისანი, եղիցին իբրեւ զամպ առաւօտու *ოვსე 13,3*; არა დაუტეოთ მისგანი განთიადმდე, ոչ թողուցուք ի նմանէ յայգ *გამოსლ.12,10*; წყალობაჲ თქუენი ვითარცა ღრუბელი განთიადისაჲ, ողորմութիւն ձեր իբրեւ զամպ վաղորդայնի *ოვსე 6,4*; არაჲ დაუშთა განთიადმდე, ոչ թողուն ինչ ի վաղիւ *სოფ.3,3.*

განთიადითგან ընդ առաւօտս (დილით): აღდგიან განთიადითგან, յառնեն ընդ առաւօտս *ეს.5,11.*

განთლილი քերած („გამოთლილი“): მოიხუნენ ქვანი განთლილნი G, მოიხუნენ ლოდნი გამოთლილნი B, առցեն այլ քարինս քերածոյս *ლევ.14,42.*

განთოვ(ლ)ა ձիւնանալ (თოვლად ქცევა, თოვლისფრად გახდომა): განითოვნეს იგინი სელმონს CՂ, განთოვლდეს იგინი სელმონს Ղ, ձիւնասցին ի Սաղմոն *ფს.67,15.*

განთრევა, გათრევა քարշել (წათრევა, გაზიდვა): განითრინეს და განსთხინეს იგინი გარე, քարշեալ ի բաց ընկեցին զմարմինս նոցա *რიფს.175,42-108,10*; გარეშე ქალაქსა გაითრიეთ, քարշեցէք արտաքոյ քաղաքին *ვარ.813-376,16*; უბრძანა განთრევაჲ ნეტარისაჲ მის, հրամայեաց քարշել զերանելին Խաղ *ნრს.74,23.*

განთჳსება զատուցանել („განყოფა“, „განჩინება“): განათჳსნე ლევიტელნი შორის ძეთაგან ისრაჱლისათა G, განაჩინნე ლევიტელნი შორის ძეთაგან ისრაჱლისათა B, զատուսցես զՂեւտացիսն ի միջոյ որդւոցն Իսրայելի *რიცხ.8,14*; განითჳსნეთ თქუენ ქალაქნი მათნი G, განჰყუნეთ თქუენ ქალაქნი B, զատուսջիք ձեզ քաղաքս *რიცხ.35,11.*

განთჳსებულ-ი առանձին (განცალკევებული, საკუთარი): უცხო არს ყოვლადვე მონაზონთაგან კრებულსა შორის განთჳსებული რაფიკობაჲ, օտար է բնաւ կրօնաւորի որ ի միաբան եղբարսն իցէ ունել առանձին ռափիկ զոք *მ.ცხ.154v-170;* არა აქუნდა განთჳსებულად რაჲცა ვიდრე ნემსადმდეცა, ոչ ունել առանձին եւ ասեղ մի *მ.ცხ.167r-184.*

განთჳსულ-ყოფა յօշել („განყოფა“, აქნა): და ვერძი იგი ჴორც განთჳსულ-ყო G, და ვერძი იგი განყო ასოდ-ასოდ B, եւ զխոյն յօշեաց անդամ անդամ *ლევ.8.20*

განთქუმა, გათქუმა պատմել. հանել. ելանել. հռչակել. քարոզել. համբաւել. հռչակ հարկանել. ճարակել („განჴდომა“, თქმა, თხრობა, გასვლა, ქადაგება, ხმის გავრცელება, მოფენა): სარწმუნოვებაჲ ეგე თქუენი განეთქუმის ყოველსა სოფელსა, հաւատք ձեր պատմեալ են ընդ ամենայն աշխարհ *ჰრომ.1,9*; რაჲთა განითქუას სახელი ჩემი ყოველსა ქუეყანასა ზედა, զի պատմեսցի անուն իմ ընդ ամենայն երկիր *გამოსლ.9,16*; საქმენი იგი სამართლისა მისისანი ვინ განთქუნეს? զգործս արդարութեան ո՞ պատմեսցէ *ზირ.16,22*; ქებულებაჲ მისი განთქუას ყოველმან ერმან, զգովութիւն նորա պատմեսցէ եկեղեցի *ზირ.39,14*; განვთქუნე მე საქმენი უფლისანი, պատմեցից զգործս տեառն *ფს.117,17*; განთქუან სახელი თქუენი ვითარცა ბოროტთაჲ DE, განჴადონ სახელი თქუენი ვითარცა ბოროტთაჲ C, հանիցեն անուն չար զձէնջ *ლ.6,22*; განუთქუას მას სახელი ბოროტი G, სახელსა ბოროტსა განუჴდიდეს მას S, անուն չար հանիցէ զնմանէ *II შჯ.22,14*; განითქუა სახელი სიკეთისა შენისაჲ თესლებსა შორის, ել անուն գեղեցկութեան քո ընդ ամենայն ազգս *ეზეკ.16,14*; ჰამბავი იგი...განითქუმოდა, համբաւն հռչակեալ *რიფს.167,32-90,9*; დაუბრკოლებელად განვთქუა გამოცხადებისა თქუენისათჳს, անվեհեր քարոզեցից զձեր յայտնութիւնդ *პოვნ.სტეფ.665,8-501*; ვითარცა სახელი შენი განთქუმულ არს, որպէս համբաւէր զքէն *ბაბ.45,38-152,12*; განითქუა უცებთაჲ მათ, հռչակ հարաւ զտխմարացն բանք *მრთ.K.ს.გაბ.379-66,21*; რაჲთა არა უფროჲს განითქუას ერსა შორის, զի մի՛ առաւել ճարակեսցի ի ժողովուրդն *საქ.მოც.4,17.*

განთქუმული հռչակեալ. հռչակաւոր. անուանի. ամենագով (სახელოვანი, ქებული): განთქუმულ ფრიად სიმჴნითა, հռչակեալ արութեամբ *თეოდორე 552-59.20;* რომელი იგი ესრეთ

განთქუმულ იყო, որ այնպէս հռչակեալ էր *რიფს.172.8-100.14*; განთქუმული, հռչակաւոր *დდ.124.18*; სიმჴნითა განთქუმულ იყო ღუაწლსა შინა, անուանի եղեալ քաջութեամբ *რიფს.176.4-108.14*; დიდსა ჭირსა შინა არიან განთქუმულნი იგი წმიდანი, ի մեծ վտանգի են ամենագով սուրբքն *ვარ.804-371.15*

განთხევა մերժել. ընկենուլ. արտաքս անկանել. հեղուլ. ագուցանել (გაყრა, გადაყრა, გაცვივნა, გადალვრა): რომელმანცა განმთხიენ ჩუენ, որ մերժեցեր զմեզ *ფს.107,12;* ვითარცა სკორჱ განსთხინე იგინი, իբրեւ զաղբ մերժեսցես զնոսա *ეს.30,22*; ხოლო ჯერკუალი იგი გარე განსთხიიან, եւ զխոտանն ի բաց ընկեցին *მთ.13,48*; განსთხიენ ჩემგან ყოველნი ცოდვანი ჩემნი, ընկեցեր յետոյ իմ զամենայն զմեղս իմ *ეს.38,17*; განვსთხიენით საყოფელნი ჩუენნი, ընկեցաք զբնակութիւնս մեր *იერ.9,19*; განვითხიენით სამოთხისა მისგან, արտաքս անկաք ի դրախտէն *მრთ.A.*ბას,კეს.-*მარხ.52v-252;* განსთხიონ მონაფხეკი იგი მტუერი გარეგან ქალაქისა G, հեղցեն զքերուած արտաքոյ քաղաքին *ლევ.14,41*; განუთხინე ალსაღებელნი გრკალთა მათ, ագուցես զլծակսն յօղամանեակսն *გამოსლ.25,14.*

განთხზვა հիւսել (დაწნა): განთხზნა სამკაულად თმაჲ თავისა მისისაჲ, եհիւս զհեր գլխոյ իւրոյ *ივდ.10,3.*

განთხზვა-ჲ հիւս (ნაწნავი) არა გარეშჱთა მით განთხზვითა თმისაჲთა და ოქროჲსა შესხმითა, ոչ արտաքուստ հիւսիւք եւ ոսկեհուռ ծամակալօք *I პეტ.3,8*; შემკობად თავთა თჳსთა ნუ განთხზვითა ოქროჲსაჲთა და ვეცხლისაჲთა ანუ მარგალიტითა, զարդարել զանձինս. մի՛ ի հիւսս ոսկեմանս ընդելուզեալս մարգարտով *I ტიმ.2,9.*

განთხოვება խաւսել (დანიშვნა, მითხოვება): განგათხოვენ თქუენ ერთსა მამაკაცსა, խօսեցայ զքեզ առն միում *ფიზ.XXXII.14-18.*

განთხოვილ-ი խօսեցեալ (დანიშნული, „თხოვილი“); მიივლინა გაბრიელ... ქალწულისა, განთხოვილისა კაცისა C, მოივლინა გაბრიელ...ქალწულისა, თხოვილისა ქმარსა DE, առաքեցաւ Գաբրիէլ ... առ կոյս խօսեցեալ առն *ლ.1,27.*

განთხრა բանալ (გახსნა, მოთხრა): განთხარეს და შთაუტევეს ცხედარი იგი, բացեալ զառաստաղն՝ իջուցին զմահիճսն *მრ.2,4.*

განიშატიანება զուարթանալ („განმხიარულება“): იყო, ოდეს განიშატიანდა გული მათი G, იყო, რაჟამს გამხიარულდა გული მათი S, եղեւ իբրեւ զուարթացան սիրտք իւրեանց *მსჯ.16,24.*

განკაზმვა շինել. կազմել (განწყობა, წესრიგში მოყვანა): განეკაზმა გული მისი მეგობრისა მის მიმართ თჳსისა, շինեաց զսիրտ նորա ի վերայ ընկերին իւրոյ *მ.ცხ.65r-53;* მოსწადდა კაცსა მას განკაზმვაჲ მისი და ჰრქუა ძესა თჳსსა: წარვედ, შვილო, და განწმიდე ყანობირი იგი, կամեցեալ այրն սրբել եւ կազմել զնա. ասէ ցորդին իւր՝ զնա որդեակ եւ սրբեա՝ զարտն զայն *მ.ცხ.202v-215.*

განკარგვა նորոգել (შემოღება, განახლება, დაწესება): რომელი იხილვა...კეთილად განგებულებაჲ, განჰკარგა ქუეყანასა სომხითისასა, զոր ետես ... զբարեկարգութիւնն՝ ի Հայս նորոգէր *ნერს.69,15-18.*

განკაფვა մաշել. ծախել. կատարել. սպառել. ձանձրանալ. հնանալ. ծիւրել ("დადნობა„ „განბებკა" გაცვეთა, დალევა, დასრულება, მოწყინება, დაძველება, გაწვრილება); ვიდრე არა განკფდენ ძუალნი თქუენნი, մինչեւ մաշեսցին ոսկերք ձեր *რიცხ.14,33*; ჴამლნი არა განკფდეს ფერჴთა თქუენთაგან G, ոչ մաշեցան կօշիկք յոտից ձերոց *IIშჯ.29,5;* განკფდენ იგინი სიყმილითა S, დამდნარნი სიყმილითა G, մաշեալք սովով *IIშჯ.32,24*; სამოსელი შენი არა განგიკფდა S, სამოსელნი შენნი არა განიბებკნეს შენგან G, հանդերձք քո ոչ մաշեցան ի քեն *IIშჯ.8,4*; განმკაფა მე შურმან შენმან, մաշեաց զիս նախանձ քո *ფს.118,139*; განკფდა ქუეყანაჲ, մաշեցաւ երկիր *ფს.74,4*; შვილნი უცხოთანი განკფდეს, որդիք օտարաց մաշեցան *ფს.17,46*; ყოველივე ჴორციელი ვითარცა სამოსელი განკფდეს, ամենայն մարմին որպէս հանդերձ մաշի *ზირ.14,18*; სირცხჳლმან განკაფნა შრომანი მამათა ჩუენთანი, ամօթ մաշեաց զվաստակս հարցն մերոց *იერ.3,24;* მე ჯეროვნად განვილიო და განვკფდე სულთა თქუენთათჳს, ես մտադիւրութեամբ ծախեցից եւ ծախեցայց վասն անձանց ձերոց *II კორ.12,15*; სალმობამან განკაფნეს იგინი სიკუდიდ, հեծութիւն ծախեսցէ զնոսա յառաջ քան զմահ *ზირ.27,32*; ვიდრემდის განკფდეს მთოვარე, մինչեւ կատարեսցի լուսին *ფს.71,7*; განკფდა გზათა მათთაგან ჭეშმარიტებაჲ, սպառեցաւ ի ճանապարհաց նոցա ճշմարտութիւն *ეს.59,14*; განკფდეს სული ჩემი ჩემ თანა, ձանձրացաւ յիս անձն իմ *გოდ.იერ.3,20*; განკფდი ქუეყანასა უცხოთასა, հնացար յերկրի օտարութեան *ბარ.3,10;* რად ეგრე, რაჲსთავს განიკაფები, զի՞ է զի այդպէս ծիւրիս *II.მფ.13,4.*

განკაფულ-ი մաշեալ. հաշեալ. վաստակեալ. վարեցեալ. աղճատեալ („დამდნარი“, „დაბებკული“, გაცვე-

თილი, განლეული, გარჯილი): განკაფულ არიან გულითა, որ մաշեալ են սրտիւք *ფს.33,19;* მოგცეს...თუალნი ნაკლულევანნი და სული განკაფული (დამდნარი G), տացէ քեզ ... աչս սորեալս եւ անձն հաշեալ *// შჯ.28,65*; მოვედით ჩემდა მაშურალნი ეგე და განკაფულნი, եկայք առ իս ամենայն աշխատեալք եւ վաստակեալք *ფილკტ.148,33-459,17;* არცა დაიმკვდრის ჴორცთა შინა განკაფულთა ცოდვითა, ոչ բնակէ ի մարմնի վարեցելոյ մեղօք *სიბრ.სოლ.1,4;* ვიქმენ მე ვითარცა მამაკაცი განკაფული, եղէ իբրեւ զայր մի աղճատեալ *იერ.23,9.* სანდალნი მათნი ძუელნი, განკაფულნი ფერჴთა ზედა მათთა G, სანდალნი მათნი დაძუელებულ და დაბებკულ იყვნეს ფერჴთა ზედა მათთა S, հողաթափք իւրեանց հնացեալք եւ կարկատեալք յոտս իւրեանց *ისუ ნ.9,5.*

განკაცება մարդանալ (კაცად ქცევა): განკაცნა რაჲ სიტყუაჲ, մինչ մարդացաւ բանն *მ.ცხ.46r-38.*

განკაცება-ჲ մարմնանալ (განხორციელება): რომლისა თავ აღსრულების იქმნა უფალი ჩუენი იესუ ქრისტე განკაცებითა მით და სისხლთა დათხევითა, որոյ գլուխ անկեանն կատարման եղեւ տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ի ձեռն մարմնանալոյն ... հեղմամբ արեանն *რიფს.165,3-83,5.*

განკეთება փառաւորել (გალამაზება): არცაღა მათსა ვსძაგებთ და ჩუენსა მას განვაკეთებთ, ոչ եթէ ի նոցա դրսովութեան անդ մերս փառաւորի *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგომ.163,2-287,16*

განკეთრებულ-ი բորոտ, բորոտեալ („განბოკლებული", კეთრით შეპყრობილი): მოუჴდა მას ერთი განკეთრებული DE, მოვიდა მისა განბოკლებული C, գայ առ նա բորոտ մի *მრ.1,40*; მიხედა აარონ მარიამს და აჰა განკეთრებულ იყო, եւ հայեցաւ Ահարոն ընդ Մարիամ. եւ ահա բորոտեալ էր *რიცხ.12,10.*

განკეთროვნება բորոտել (კეთრის შეყრა): მარიამ განკეთროვნდა ვითარცა თოვლი, Մարիամ բորոտեալ էր իբրեւ զձիւն *რიცხ.12,10.*

განკეთროვნებული բորոտեալ, պիսակ (კეთრით შეპყრობილი): სახლსა შინა...ჯდა განკეთროვნებული, ի տանն ... նստէր բորոտեալ *// ნშტ.26,21;* გამოვიდა პირისაგან მისისა განკეთროვნებული ვითარცა თოვლი, ել յերեսաց նորա բորոտեալ իբրեւ զձիւն *IV მფ.5,27*; იყოცა ბერი განკეთროვნებულ, էր ծերն տկար եւ պիսակ յոյժ *მ.ცხ.171r-188.*

განკერვა կարկատել. կազմել (გაკერვა; გამართვა): ვითარცა ვინ განჰკერავნ კეცსა, ეგრე არს, რომელი ასწავებდეს უგუნურსა, որպէս զխեցի ոք կարկատէ այսպէս է. եւ որ ուսուցանէ զմորոսն Ձ. զխեցի կարկատէ որ ուսուցանէ զյիմարն *ზირ.22,7*; განჰკერვიდეს ბადეთა მათთა, կազմէին զուռկանս իւրեանց *მთ.4,21.*

განკიდება մեկնել (განშორება, გაცლა): ყოველთა თანა სიყუარული გაქუნდინ და ყოველთა განვეკიდე, սէր կալցես առ ամենեսեան. բայց մեկնելով մեկնեսցիս յամենեցունց *მ.ცხ. 454v-540.*

განკითხვა դատել. դատ առնել. քննել. հարցանել. կշռել. խտրել. զիրաւ տալ („დასჯა", „კითხვა", „განრჩევა", „განცდა", „განსჯა", ძიება, გამოკითხვა, აწონდაწონა, სამართლის ქმნა): ნუ განიკითხავთ, რაჲთა არა განიკითხნეთ, մի՛ դատիք եւ ոչ դատիցիք *ლ.6,37*; წინაშე თქუენსა განვიკითხე და არარას ვჰპოვებ ამის თანა DE, თქუენ წინაშე ვიკითხე და ბრალ არაჲ ვპოე, კაცისა მაგის თანა C, առաջի ձեր դատեցայ եւ վնաս ինչ ոչ գտի յառն յայսմիկ *ლ.23,14*; შჯულისაებრ თქუენისა განიკითხეთ DE, მსგავსად შჯულისა, თქუენისა დასაჯეთ C, ըստ ձերոց օրինացն դատեցարուք *ი.18,31*; უკუეთუ ჩუენ განვიკითხვით ქველის-საქმესა ზედა კაცისა უძლურისასა, եթէ դատիցիմք վասն երախտեաց առն միոյ տկարի *საქ.მოც.4,9*; განიკითხვიდეს ძმასა თჳსსა, դատի զեղբայր իւր *ეპ.იაკ.4,11*; ვინ ხარ, რომელი განიკითხავ სხჳსა მონასა? ո՞վ ես որ դատիս զայլոյ ծառայ *ჰრომ.14.4*; მე განვიკითხო შორის ცხოვარსა ძლიერსა და შორის ცხოვარსა უძლურსა, ես դատեցայց ի մէջ հարուստ եւ անաւագ ոչխարաց *ეზეკ.34,20*; განკითხვად ერისა თჳსისა ႠႢ, განრჩევად ერისა თჳსისა Ⴂ, ի դատել զժողովուրդ իւր *ფს.49,4*; კაცი საქმეთა თჳსთა ზედა განიკითხოს, զայր ըստ գործոց իւրոց դատի *ზირ.16,14;* განკითხვად ობლისა და გლახაკისა, դատ առնել որբոյն եւ տնանկի *ფს.9,39*; უკუეთუმცა თავთა თჳსთ განვიკითხევდით, եթէ զանձինս քննէաք *I კორ.11,31*; სასმენელმან სიტყუანი განიკითხნის, ունկն զբանս քննէ *იობ.34,3*; რომელი განიკითხავს გულსა და თირკუმელთა, որ քննէ զսիրտս եւ զերիկամունս *ფს.710*; განმცადე მე, უფალო, და განმიკითხე ႠႢ, გამომცადე მე უფალო, და განმცადე მე Ⴂ, փորձեա զիս. տէր. եւ քննեա զիս *ფს.25,2*; განიკითხნა მცველნი იგი, հարցեալ զպահապանսն *საქ.მოც 12,9;* იწყო განკითხვად ნეტარისა მის, սկսաւ հարցանել զերանելին *ფილკტ.157,27-476,17*; ვერ ვიკადრებთ თავთა თჳსთა განკითხვად, ոչ իշխեմք կշռել *// კორ.10,12*; ნუ რას განიკითხავთ იჭჳსათჳს, մի խնդրէք վասն խղճի մտաց *I კორ.10,25*; თვთ თქუენ შორისლა განიკითხეთ ესე, այլ դուք ձեզէն տուք զիրաւդ *I კორ.11,13*; შესუეს იგი საპყრობილესა განშჯად (რა განიკითხონ B.) S, արկին զնա ի պահ, դատել զնա *ლევ. 24,12.*

განკითხვა-ჲ դատաստան, իրաւունք, հարցուած, հարցուփորձ, հարցաքննութիւն, ճգնութիւն, ատեան, կշտամբութիւն („დასჯა", „განგებულება", განსჯა, გასამართლება, სამართალი, გამოძიება, სასჯელი): დიდ არიან განკითხვანი შენნი და ძნიად მისათხრობელ, մեծամեծ են դատաստանք քո եւ դժուարապատումք *სიბრ.სოლ.17,1*; წრფელ არიან განკითხვანი შენნი, ուղիղ են դատաստանք քո *ფს.118,137*; სიმართლე და განკითხვაჲ არს განმზადებაჲ საყდრისა შენისაჲ L, სიმართლით და განგებულებით აღმართებულ არს საყდარი შენი C, յարդարութիւն եւ յիրաւունս հաստատեալ է աթոռ քո *ფს.88,15*; განკითხვაჲ და სიმართლე იაკობის თანა შენ ჰყავ, զիրաւունս եւ զարդարութիւն Յակոբայ դու արարեր *ფს.98,4*; მიიტაცებენ განკითხვასა გლახაკთა ერისა ჩემისათა, եւ զիրաւունս տնանկաց ժողովրդեան իմոյ յափշտակեն *ეს.10,2*; ჰყოფ განკითხვასა მათ ზედა, առնես հարցուած ի վերայ նոցա *ფილკტ.142,21-451,1;* განკითხვასა ჩემსა ჰყოფდეს უფალი, հարցուփորձ արասցէ ինձ տէր *იობ.31,14*; ვიდრე განკითხვასა ჰყოფდა ულმრთოჲ იგი მამასა და დედასა მას თჳსსა ზედა, մինչդեռ եւս ամպարիշտն հարցաքննութիւն առնէր ի վերայ ծնողացն իւրոց *ფილკტ. 142,11-451,38*; დიდ-დიდნი განკითხვანი არიან გულისანი S, մեծամեծ ճգնութիւնք սրտի *მსჯ.5,15;* არა ჰღირთ საწუნელისა მის განკითხვისა, ոչ էք արժանի անարդ ատենից *I კორ.5,2*; განკითხვამან ულმრთონი მოსრნეს, կշտամբութիւն զամպարիշտս սատակեսցէ *იგ.სოლ.1,32*; შჯულისაებრ თქუენისა განიკითხეთ DE, მსგავსად სჯულისა თქუენისა დასაჯეთ C, ըստ ձերոց օրինացն դատեցարուք *ი.18,31.*

განკიცხვა ձաղել, այպն առնել, անգոսնել, ծաղր առնել („განბასრვა", „შეურაცხყოფა", დაცინვა): ოდეს განკიცხეს იგი, յորժամ ձաղեցին զնա *მთ.27,31*; განკიცხეს იგი და შეჰმოსეს სამოსელი ბრწყინვალჱ და მიუძღუანა იგი პილატეს DE, განბასრა იგი და შეჰმოსა სამოსელი სპეტაკი და მიუძღუნა მუნვე პილატეს C, այպն արարեալ, արկ զնովաւ հանդերձս սպիտակս եւ ետ տանել անդրէն առ Պիղատոս *ლ.23,11*; განკიცხეს იგი C, შეურაცხ-ჰყოფდეს მას DE, անգոսնէին զնա *ლ.16,14*; განმკიცხა მე, ծաղր արար զիս *მ.ცხ.63v-52.*

განკორდება կորդանալ (ყამირად ქცევა): უდებებითა მისითა განკორდდა ყანობირი იგი, ի ծուլութենէ իւրմէ կորդացեալ եղեւ [անդաստան] *მ.ცხ.202v-214.*

განკრება, გაკრება ի բաց ընկենուլ („გარდათხევა", გადაყრა): ქვები გაკრიბეთ გზათაგან O, ქვები გარდასთხიეთ გზათაგან J, զքարինս ի ճանապարհէ անտի ի բաց ընկեցէք *ეს.62.10*; ყოველივე იგი გაკრიბეს ქუაბით, կրեալ զնոսա ձգեցին արտաքս *მ.ცხ.206v-218.*

განკრება եկեղեցանալ („ეკკლესია-ყოფა", შეკრება, შეყრა): განკრბა ყოველი კრებული S, ეკკლესია-ყო ყოველმან შესაკრებელმან G, եկեղեցացաւ ամենայն ժողովուրդ *ისუ.6.18.1*

განკრეხვა կողոպտել , գերել, գողանալ (ძარცვა, მიტაცება, მოპარვა): პოვნა ავაზაკნი, რომელნი განჰკრეხვიდეს სენაკსა მისსა, գտաւ զաւազակսն զի կողոպտէին զտունն իւր *მ.ცხ.376v-433*; მორაჲ-ვიდა სენაკად თჳსად, პოვა კაცი, რამეთუ განჰკრეხვიდა ჭურჭელსა მისსა, իբրեւ եկն ի սենակ իւր գտաւ անդ այր մի, որ գերէր զսենեակ նորա *მ.ცხ.372v-429*; მე ვარ, რომელმან განვკრეხე სენაკი შენი, ես գողացայ զտուն քո *მ.ცხ.66v-54.*

განკრეხულ-ი կողոպտեալ, յափշտակեալ (გაძარცული): პოვა ყოველი იგი [ტაძარი] განკრეხულად, եգիտ զամենայն կողոպտեալ *მ.ცხ.177r-195*; მსგავს ხარ შენ დაბასა განშუენებულსა წინა კერძოჲ, ხოლო უკუანაჲთა ავაზაკთაგან განკრეხულსა, նման ես դու գեղջ, որոյ առաջի կողմն զարդարեալ իցէ, եւ մէջ նորա յափշտակեալ եւ գերեալ յաւազակաց *მ.ცხ.208r-224.*

განკრთობა զարհուրեցուցանել, դողդեցուցանել, ընդոստուցանել, մերժել („შესულება", „დაკკრვება", „განბნევა", შეშინება, გაკვირვება, დაძვრა, გაგდება): განვაკრთვნე ყოველნი ნათესავნი, զարհուրեցուցից զամենայն ազգս *გამოსლ.23,27*; განაკრთვნა იგი უფალმან პირისაგან ძეთა ისრაჱლისათაჲსა G, შესულიბნა იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა S, զարհուրեցոյց զնոսա տէր յերեսաց Իսրայելի *ისუ 6.10,10*; განვაკრთვნე და განვაჴმო ერთბამად O, განვაცხადო, დავაკკრვო ყოველივე ერთბამად განვაჴმო J, զարհուրեցուցից եւ ցամաքեցուցից միանգամայն *ეს.42,14*; ყოველი ბანაკი განაკრთო G, ყოველი ბანაკი მათი განიბნია S, զամենայն բանակ նոցա դողդեցոյց *მსჯ.8,12*; განვაკრთვნე ყოველნი მეო-

ტად, ընդոստուցի փախստական զամենեսեան *ეს.43,14*; ლომთა განიკრთვნეს იგინი, առեւծք մերժեցին զնա *იერ.50,17.*

განკრთოლვა იხ. განსაკრთომელად.

განკრთომა զարհուրել. զարմանալ. զանգիտել. զահի հարկանել. մոլեգնել. յիմարել. հիմարեցուցանել. սքանչանալ. երկնչել. տագնապել. խռովել. հիանալ („დაკვრვება", შინება, „უგონო ქმნა", „განცთომა", შეკრთომა, შეშინება, ჭკუაზე შეშლა, გაოცება, შეშფოთება"): იხილეს...და განჰკრთეს DE, იხილეს...და დაუკჳრდა C, տեսին ... եւ զարհուրեցան *მრ.16,5*; განჰკრთა ერი იგი ფრიად, զարհուրեցաւ ամենայն ժողովուրդ յոյժ *გამოსლ.19,18*; განვჰკრთით გულითა ჩუენითა G, უგონო ვიქმენით გულითა ჩუენითა S, զարհուրեցաք սրտիւք մերովք *ისუ ნ.2,11*; განჰკრთა სული მისი, զարհուրեցաւ անձն նորա *ეს.7,2*; მეფენი მათნი განკრთომით განჰკრთეს, թագաւորք նոցա զարհուրելով զարհուրեցան ეზეკ.27,35; განჰკრთა გული მათი, զարմացան միտք նոցա *დაბ.42,28*; განჰკრთა სიკუდილი, რაჟამს იხილა ახალი ვინმე, զարմացեալ էր մահ եւ կայր հիացեալ նոր իմն տեսիլ տեսանէր *მრთ.S.კირ.იერ-ალდგ.164,7-289,18;* განკრთა, զահի հարաւ *ქ.ცხ.250,4-11.* პირისა მათისაგან ნუ განჰკრთები, յերեսաց նոցա մի՛ զանգիտիցես *ეზეკ.2,6*; განმიკრთა მე სული ჩემი ცნობად ჩუენებისა მის, յիմարեցաւ ոգի իմ խելամուտ լինել երազոյն *დან.2,4;* განჰკრთეს თაფლუჭისათჳს, յիմարեցան վասն ցքւոյն *ეს.28,7*; გიკჳრდინ და განკერთით (var. განჰკრთით), զարմացարուք. եւ յիմարեցարուք *ეს.29,9*; განჰკრთენ ნაშობნი წყალთანი, յիմարեցուսցէ զորդիս ջուրց *ოვსე 10,10*; განჰკრთეს ყოველნივე იგი და დაუკჳრდა, սքանչանային ամենեքեան եւ զարմանային *საქ.მოც.2,7;* ნუ განჰკრთებით DE, ნუ გეშინინ C, մի՛ երկնչիք *მრ.16,6*; განკრთომით განჰკრთენ, տագնապելով տագնապեսցին *ეზეკ.26,26*; განგიკრთოდის გული შენი, խռովեսցի ոգի քո *ვარ.823-381,13*; განჰკრთეს და დაუკჳრდა ყოველსა მას სიმრავლესა, հիացան ամենայն ժողովուրդքն *ანან.ებრ.312v-334,12*;

განკრთომა-ჲ արհաւիրք. խռովութիւն. տագնապ (შიში, შფოთი მღელვარება): იყო მათ ზედა განკრთომა, եղեն արհաւիրք ... ի վերայ նոցա *IIნშტ.14,14*; განგდრიკოს შენ დღესა მას განკრთომისასა, խոտորեսցէ զքեզ խռովութեամբ ზირ.11,36; განკრთომით განჰკრთენ, տագնապելով տագնապեսցին *ეზეკ.26,16.*

განკრთომილ-ი մոլեգնեալ. յիմարեալ. սարտուցեալ. ճակատեալ („განცთომილი", „შეშლილი, სულელი, შეკრთომილი, კვეთებული"): იტყოდეს, ვითარმედ განკრთომილ არს DE, იტყოდეს, ვითარმედ განცთა C, համարէին թէ մոլեգնեալ իցէ *მრ.3,21*; განბორროტნეს ისრაჱლი, ვითარცა წინაწარმეტყუელი განკრთომილი, չարչարեսցի Իսրայէլ իբրեւ զմարգարէ յիմարեալ *ოვსე 9,7*; განკრთომილ იყოს გული მისი, ვითარცა ვინ ევლტინ პირსა ბრძოლისასა, սարտուցեալ ի տեսլեան սրտի իւրոյ իբրեւ զայն, որ փրծանիցի յերեսաց պատերազմի *ზირ.40,7*; განკრთომილი ერთი კუერთხთა მათგანი მიიწია მეფისა მის, ճակատեալ մի ի գաւազանացն եհաս յերեսս թագաւորին *ფილკტ.138,17-445,27.*

განკრძალვა, განკრძალება պատրաստել. զգուշացուցանել. պնդել. խրատ մատուցանել. ստէպ կալ. հոգալ. սպասատրել. պատսպարել. յօրինել. ամրացուցանել. հպատակ լինել. պահել („დამტკიცება", მომზადება, გაფრთხილება, გამაგრება, განსწავლა, განგრძობა, ზრუნვა, მსახურება, შეფარება, დაცვა, მოწყობა, განმტკიცება, დამორჩილება): წინაჲსწარ განგაკრძალნენ თქუენ, յառաջագոյն պատրաստեսցեն *IIკორ.9,5;* განეკრძალნიან შიშსა და მიგებებასა, պատրաստին յերկիւղ եւ ի զգուշութիւն *მრთ. S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იოან.100,16-27,3;* ამისთჳს წინაჲსწარ განგაკრძალებს შენ კათოლიკე ეკლესიაჲ, վասն այսորիկ յառաջագոյն զգուշացուցանէ զքեզ կաթուղիկէ եկեղեցի *მრთ.A.კირ.იერ.სული წმ.162-367,11*; იგი უფროჲს განკრძალულ იყო Ⴂ, იგი დაამტკიცებდა Ⴄ, նա եւս պնդէր *საქ.მოც.12,15*; უფროჲსღა განაკრძალებს, խրատ յաճախեաց մատուցանել *რიფს.172,22-101,7;* ლოცვასა განეკრძალენით, աղօթից ստէպ կացէք *კოლ.4,2;* ზღვევად განეკრძალე, տուժել հոգասջիր *ზირ.8,16*; რომელნი-იგი განეკრძალნეს და მისცეს...პური, որք սպասաւորեցին եւ ետուն ... զհացն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ-იაკ.96,3-97*; განეკრძალა შჳდსა მის თჳსა [შემდგომად] ექუს წელ, պատսպարեալ յետ եօթն ամսեանն զայլ եւս զվեց ամն *სქ.წწყ.ივ-2,20;* ქალაქი განეკრძალის და განემზადის მოლოდებასა ... ჴელმწიფისასა, քաղաք յօրինի եւ պատրաստի առ ի սպասել եւ ակն ունել ահաւոր իշխանի *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,14-27,2;* იიძულა მიწერად და განკრძალვად ძმათა, հարկ եղեւ վասն այսր գրել եւ ամրացուցանել զեղբարս *ეპ.იუდ.უწყ.98,12-318,5;* მსახურებასა ამას სიტყჳსასა განვეკრძალნეთ, պաշտաման բանին հպատակ լիցուք *საქ.მოც.6,4;* განვეკრძალნეთ თავნი ჩუენნი ჰრულისაგან უდებებისა, պահեցէք զանձինս ձեր ի նիրհութենէ հեղգութեանց *მ.ცხ.290r-313.*

განკრძალვა-ჲ զգուշութիւն. փոյթ (გაფრთხილება; ზრუნვა, სწრაფა): განკრძალვისათჳს მათისა სარწმუნოებასა ზედა, վասն զգուշութեան նոցա ի հաւատս *ეპ.იუდ.თავნი(3);* ესთენსა განკრძალვასა გიბრძანებს, այսպիսի ինչ փոյթ յանձին ետ ունել *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,12-26,9.*

განკრძალულ-ი զգուշացեալ. հանապազորդեալ. կանխեալ միաբանութեամբ (დაცული, ასწრაფებული): მეკარენი იგი თითოეულად კართა მათ იყვნეს განკრძალულ თითოეულად წესთა მათაებრ დღეთაჲსა, դռնապանքն իւրաքանչիւր դրանցն էին զգուշացեալք ըստ իւրաքանչիւր կարգի աւուրն *Iეზ.1,16*; იყვნეს განკრძალულ ერთბამად ლოცვასა, էին հանապազորդեալ միաբան յաղօթս *საქ.მოც.1,14*; დღითი-დღედ განკრძალულ იყვნეს ტაძარსა მას შინა, հանապազօր կանխեալ միաբանութեամբ ի տաճարն *საქ.მოც.2,40.*

განკრძალულ-ი կատարեալ. անպակաս. կազմեալ. ճգնաւոր (სრული, ნიადაგმომზადებული, განდგომილი, ბერი): განკრძალული იგი ყოველი იყავნ ვითარცა თჳსი, ամենայն կատարեալն եղիցի իբրեւ զվարդապետ իւր *ლ.6,40*; განკრძალული დღე და ღამე ჰმსახურებს და ესავს მონევნასა, անպակաս զցայգ եւ զցերեկ պաշտեալ ակն ունին հասանել *საქ.მოც.26,7*; განკრძალულნი განვემზადენით ბრძოლად მათა, կազմեալ պատրաստեցաք *ნეემ.4,15;* იყო ძმაჲ ვინმე ფრიად განკრძალული, էր առ մեզ եղբայր մի ճգնաւոր յոյժ *მ.ცხ.270v-289.*

განკრძალულად պնդագոյն. ստուգութեամբ. ճշմարտիւ („გულითად“, ძლიერად, მტკიცედ; ნამდვილად): განკრძალულად ძჳრსა იტყოდეს მისთჳს, պնդագոյնս չարախօսէին զնմանէ *ლ.23,10;* რომლისათჳს განკრძალულად (გულითად C) ვერრაჲ მაქუს, რაჲ მივწერო უფლისა ჩემისა, վասն որոյ ստուգութեամբ ինչ գրել տեառն իմում ոչ ունիմ *საქ.მოც.25,26*; ეკრძალებოდეთ უკუე ვითარ-ძი განკრძალულად ხუალთ, տեսջիք որպէս ճշմարտիւ գնայցէք *ეფეს.5,15.*

განკრძალულ-ყოფა ստէպ կալ. պնդել („განძლიერება“, განგრძობა): ლოცვასა განკრძალულ იყვენით, աղօթից ստէպ կացէք *ჰრომ.12,12*; იგინი განკრძალულ იყვნეს და იტყოდეს, ვითარმედ: აღძრავს ერსა C, იგინი უფროჲს განძლიერდებოდეს და იტყოდეს, ვითარმედ: ალაშფოთებს ერსა DE, նոքա պնդէին եւ ասէին թէ խռովէ զժողովուրդս *ლ.23,5.*

განკუართვა հոլանել (პერანგის გახდა): ვითარცა ვინ განიკუართის როკვასა თჳსსა, զոր օրինակ հոլանիցի հոլանելով մի ոք ի կաքաւչաց *IIმფ.6,20.*

განკუართულ-ი հոլանեալ (კვართგახდილი): განკუართული მოხჳდოდე წინაშე მონათა და მჴევალთა მათ შენთა, հոլանեցաւ այսօր առաջի աղախնաց եւ ծառայից իւրոց *IIმფ.6,20.*

განკუეთა կտրել. հատանել. խրամատել (გაჭრა): ორგან განკუეთოს იგი, կտրեսցէ զնա ընդ մէջ *მთ.24,50*; განკუეთეთ ყრმაჲ ეგე მწოვარი ცოცხალი ორგან, կտրեցէք զմանուկն զստնդիաց զկենդանի յերկուս *IIმფ.3,25*; განკუეთე ორგან, կտրեա զդա ընդ երկուս *ფილკტ.154,27-467,10*; განუკუეთნეს ერისაგანთა საბელნი იგი ჴუამალდისანი, զօրականքն հատին զլարս կրին *საქ.მოც.27,32*; ჴმამან უფლისამან განკუეთის ალი ცეცხლისაჲ, ձայն տեառն հատանէ զբոց ի հրոյ *ფს.28,7*; ვითარცა წერაქჳ, რომელმან განკუეთის კლდჱ, իբրեւ զմուրճ որ հատանէ զվէմ *იერ.23,29*; განკუეთეს და განვლეს ბჭჱ, խրամատեցին եւ անցին ընդ դուռն *მიქ.2,13.*

განკუეთა-ჲ խրամատութիւն. հաշումն (განხეთქილება, გალევა): განკუეთა უფალმან განკუეთაჲ იგი ოზას ზედა, խրամատեաց տէր խրամատութիւն յՈզա *Iნშტ.13.11*; ყო უფალმან განკუეთაჲ ტომთა შორის ისრაჱლისათა M, արար տէր խրամատութիւն ի մէջ ցեղիցն Իսրայելի *მსჯ.21.5*; ვითარცა განკუეთაჲ წყალთა, իբրեւ խրամատութիւն ջրոյ *I ნშტ.14.11*; განკუეთაჲ და შემუსრვაჲ უკურნებელი, հաշումն եւ մաշումն առանց բժշկութեան *იგ.სოლ.6.15.*

განკუეთილ-ი հատուած (გაკვეთილი, გაჭრილი): ვითარ ძეს ორგან განკუეთილი მეფჱ ესე, զի՞արդ անկեալ կան հատուածք թագաւորին *ფილკტ.154,37-467,25.*

განკუეთილება վէտ. կրճատութիւն (ჭრილი; განხეთქილება): განკუეთილებათა არა იქმოდით სულსა ზედა ჴორცთა შინა თქუენთა G, վէտս ի վերայ սգոյ մի՛ առնիցէք ի մարմինս ձեր *ლევ.19,28*; ჰხედევდით განკუეთილებასა მას ურწმუნოთასა, զգոյշ եղերուք ի կրճատութենէ անտի *ფლპ.3,2.*

განკუთვნა զատուցանել („განსაზღვრება“, გამოყოფა): ქალაქები რომელ განიკუთნეს ძეთა ეფრემისთა S, ქალაქნი, განსაზღვრებულნი ძეთა ეფრემისთანი G, քաղաքն զատուցեալք որդւոցն Եփրեմի *ისუ 6.16,9.*

განკუთნებული զատուցեալ („განსაზღვრებული“, „განჩინებული“) *ისუ 6.21.27; 21,13.*

განკურნება բժշկել. ողջանալ. ողջ լինել. սրբել („ლხინება", „განცოცხლება", განმრთელება, განწმედა): განჰკურნებდა ყოველთა სნეულებათა, բժշկէր զամենայն հիւանդութիւնս *მთ.4,23*; რავდენთა უჴმდა განკურნებაჲ, განჰკურნებდა, որոց պէտք էին բժշկութեան բժշկէր *ლ.9,11;* განიკურნებოდეს ყოველნი, բժշկէին ամենեքեան *საქ.მოც.5,16*; გევედრები შენ, განკურნე ესე G, გევედრები, ულხინე ამას Pb., խնդրեմ ի քէն ... բժշկեա զնա *რიცხ.12,13;* განმკურნე (მილხინე C) მე, უფალო, რამეთუ შემიძრწუნდეს ძუალნი ჩემნი, բժշկեա զանձն իմ. զի խռովեցան ոսկերք իմ *ფს.6,3;* განკურნე სული ჩემი L, ულხინე სულსა ჩემსა C, բժշկեա զանձն իմ *ფს.40,5*; განვკურნე იგი, բժշկեցի զնա *ეს.57,18*; განიკურნა და განცოცხლდა, բժշկեցաւ եւ առողջացաւ *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ. და იონ.103,13-31,16*; განიკურნა ყრმაჲ იგი მისი, ողջացաւ մանուկն նորա *მთ.8,13*; განიკურნა კაცი იგი C, განცოცხლდა კაცი იგი DE, ողջացաւ այրն *ი.5,9*; განიკურნა ყრმაჲ იგი, ողջ եղեւ պատանեակն *თომა 20,28-400,15*; ძალ-გიც განკურნებად ჩემდა, կարող ես զիս սրբել *ლ.5,12.*

განკურნება-ჲ բժշկութիւն (გამოჯანმრთელება): რავდენთა უჴმდა განკურნებაჲ, განჰკურნებდა, որոց պէտք էին բժշկութեան բժշկէր *ლ.9,11.*

განკურნებულ-ი բժշկեալ (გამრთელებული): რომელნი განკურნებულ იყვნეს სულთაგან უკეთურთა და უძლურებათა DE, որ բժշկեալ էին յայսոց չարաց եւ ի հիւանդութեանց *ლ.8,2.*

განკჳრვება զարմանալ. զարհուրել. սքանչանալ. հիանալ. ապշեցուցանել („დაკჳრვება", „მალ-", „დასულება", გაოცება, შეშინება, გაკვირება, გაშეშება, გაშტერება): განუკჳრდებოდა მათ განკჳრვებითა დიდითა DE, დაუკჳრდა მათ საკჳრველითა დიდითა C, զարմացան մեծաւ զարմանալեօք *მრ.5,42*; განუკჳრდებოდა ერსა მას მოძღურებაჲ იგი მისი DE, დაკჳრვებულ იყვნეს მოძღურებასა მას მისსა ზედა C, զարմանային ընդ վարդապետութիւն նորա *მრ.1,22*; განუკჳრდებოდა DE, ჰმალდა მოძღურებაჲ იგი მისი C, զարմանային ընդ վարդապետութիւն նորա *მრ.6,2*; განუკჳრდა ისაკს განკჳრვებითა დიდითა ფრიად, զարմացաւ Իսահակ զարմացումն մեծ յոյժ *დაბ.27,33*; მე ვთქუ განკჳრვებასა ჩემსა, ես ասացի ի զարմանալ իմում *ფს.115,2*; იხილა ყოველმან ერმან და განუკჳრდა, ետես ամենայն ժողովուրդն եւ զարհուրեցաւ *ლევ.9,24*; განკჳრდენ დიდებულსა მას ცხოვრებასა მისსა, զարհուրեսցին ի վերայ սքանչելի փրկութեան նորա *სიბრ.სოლ.5,2*; განკჳრდით და დაწუხენით, დედანი ეგე, զարհուրեցարուք ... տրտմեցարուք *ეს.32,11*; იხილეს იგი და განუკჳრდა DE, ხედვიდ მას და დასულბიან C, տեսին զնա սքանչացան *ლ.2,48,47*; განკჳრდა ვითარ ჟამ ერთ ოდენ, հիացաւ իբրեւ ժամ մի *დან.4,16*; გრძნებდა და განაკჳრვებდა ნათესავსა მას სამარიტელთასა, մոգէր եւ ապշեցուցանէր զազգն Սամարացւոց *საქ.მოც.8,9.*

განკჳრვება-ჲ ահ. ահեղ. արհաւիրք. զարմանալիք. զարմացումն. զարմանք. թմբրութիւն. ապշութիւն (შიში, შეძრწუნება, საკვირველება, საოცრება, გაოცება, გაშტერება): განკჳრვებამან შეიპყრა იგი, ահ պատեաց զնա *ლ.5,9*; განკჳრვებაჲ დიდი დაეცა მათ, ահ մեծ անկաւ ի վերայ նոցա *დან.10,7;* განკჳრვებითა ოხრისაჲთა, յահեղ բարբառոյ *ლ.21,25;* იყო განკჳრვებაჲ უფლისა ყოველთა ზედა, եղեն արհաւիրք ի տեառնէ ի վերայ թագաւորաց *II ნშტ.17,10*; იყო განკჳრვებაჲ მათ ყოველთა ზედა, եղեն զարմանալիք ի վերայ ամենեցուն *ლ.4,36*; იყო მის ზედა განკჳრვებაჲ, եղեւ ի վերայ նորա զարմացումն *საქ.მოც.10,10*; განკჳრვებამან შეიპყრნა ყოველნი, զարմանք կալան զամենեսին *ლ.5,26*; განკჳრვებაჲ დაეცა აბრაჰამის ზედა, թմբրութիւն անկանէր ի վերայ Աբրամու *დაბ.15,12*; შეჰმუსრენ განკჳრვებითა თავნი ძლიერთა, խորտակեցեր ապշութեամբ զգլուխս բռնաւորաց *ამბაკ.3,14.*

განკჳრვებული հիացեալ. ընդարմացեալ. տարակուսեալ. յահի լեալ (გაოცებული, განცვიფრებული, შემკრთალი): ჭეშმარიტად განკჳრვებულ იყვნეს, ճշմարիտ հիացեալ լինէին *მრთ.A,ანტ.დ.32-71,1;* ვიხილენ ერნი განკჳრვებულნი და მფრინველნი დაყუდებულნი, տեսանէի զհոյլս ընդարմացեալս եւ թռչունս երկնից դադարեալս *ლმ.შობ.191,3-260,11*; განკჳრვებულ ვარ მე თქუენთჳს, տարակուսեալ եմ վասն ձեր *გალ.4,20*; განკჳრვებული ჰმადლობდა ღმერთსა, յահի լեալ գոհացաւ զԱստուծոյ *მ.ცხ.171v-188.*

განლაღება հպարտանալ. հպարտացուցանել. բռնանալ (გაამაყება, მძლავრობა): რაჲთა არა ერთი ერთისა ზედა განჰლაღნეთ, զի մի՛ այր քան զընկեր հպարտանայցէք ի վերայ ընկերին *I კორ.4,16*; განლაღნა იგი ერსა შენსა ზედა, հպարտացաւ ի վերայ ժողովրդեան քոյ *ნეემ.9,10*; ნუ განჰლაღნები, մի՛ հպարտանար *ირ.35,1;* ნუცა მდიდარნი განლაღნებიან, մի՝ մեծամեծք հպարտասցին *მრთ.S.კირ.იერ.-*

მარტვლ.189,20-380,10; მეფჱ იგი განლაღნა და ალჰყვა ამპარტავანებასა, զթագաւորն հպարտացուցեալ ամբարհաւաճեցուցանէր *რიფს.163,32-80,11*; მეცნიერება განალაღებს, ხოლო სიყუარული აღაშენებს, գիտութիւն հպարտացուցանէ. այլ սէր շինէ *I კორ.8,1*; რაჲთა არა მერმეცა თავსმოთნებით განლაღნენ, զի մի՛ եւ այլ կամակարեալ բռնասցին *IIეზ.4,20.*

განლაღება-ჲ ամբարտաւանութիւն (ამპარტავნება) *IIკორ.12,20.*

განლაღებულ-ი հպարտացեալ. ամբարհաւաճ („აღზუავებული", გაამაყებული, ზვავი, ამაყი): მჴდომი იგი და განლაღებული ყოველთა ზედა, հակառակորդն հպարտացեալ ի վերայ ամենայնի *IIთეს.2,4*; დასთრგუნენ განლაღებულნი, կործանեցեր զհպարտացեալսն *მსკ.45,19*; განლაღებულ არს და მამად ღმრთისა იტყჳს, հպարտացեալ կոչէ հայր Աստուած *სიბრ.სოლ.2,16*; განლაღებული AB, აღზუავებული, ամբարհաւաճ *II ტიმ.3,4.*

განლევა, გალევა մաշել. ծախել. հաշել. պատառել. պարտասել (გაცვეთა, დალევა; ძალის გამოლევა, დაქანცვა): გულის თქუმითა თქუენითა განილინეთ, ի ցանկութիւնս ձեր մաշեսջիք *ეპ.იაკ.4,3*; ცეცხლმან განლია იგი, հուր մաշեաց զնա *ეზეკ.19,12;* არა განილიო მცირედ-მცირედ ტანჯვითა, մի՛ մաշեսցիս առ սակաւ տանջանօք *ლონგ.189,21-717,4*; მე ჯეროვნად განვილიო და განვკფდე სულთა თქუენთათჳს, ես մտադիւրութեամբ ծախեցից եւ ծախեցայց վասն անձանց ձերոց *IIკორ.12,15*; რომელ განლია ცეცხლმან, զոր հուրն ծախիցէ *ლევ.6,10*; თავადი იგი ცეცხლითა განილიოს, նա հրով ծախեսցի *ზაქ.9,4*; რომელმან განლიის და ნარნყმიდის სიმართლჱ და ძალი სულთა და ჴორცთაჲ, որ եւ հաշէ եւ մաշէ զաշէ զամենայն զօրութիւնս հոգւոց եւ մարմնոց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.110,2-43,19*; გა-მცაველიე, მუცელი შენი, պատառէի զորովայնսդ *ფილკტ.153,6-465,4*; განილინეს გამოძიებასა გამოსაძიებელისასა Ղ, պարտասեցան ի քննել զքննութիւն *ფს.63,7.*

განლეულ-ი ծախեալ (გაცვეთილი, გალეული): ცეცხლითა განლეულნი იტანჯებოდეს, հրովք ծախեալք *სიბრ.სოლ.16,16.*

განლიგებულ-ი պշուցեալ. ապշեալ. զաղփաղփուն. խելագարեալ („განცჳბრებული", გაშტერებული, გაოგნებული; შემცთარი): თუალ უგიან და განლიგებული (var. განცჳბრებული) ხედავს კაცსა ვისმე ერთსა, զաչս ի վերայ եդեալ պշուցեալ հայի ընդ այր մի օտար *თეკ.95,22*; განლიგებულნო და ყოვლისაგან სულგრძელებისა ღმერთთაჲსა მტერნო, ափշեալք եւ ամենայն երկայնմտութեան աստուածոց թշնամիք *40.სბსტ.20,12*; განლიგებულ არნ ყოველთა გზათა მისთა, զաղփաղփուն է յամենայն ճանապարհս իւր *ფიზ.XXIII 20-24*; განლიგებულმან განვჰმარტე ჴელი ჩემი აღმოყვანებად მისა, խելագարեալ լեալ ձգեցի զձեռն իմ հանել զնա *მ.ცხ.422r-473.*

განლტოლვილი იხ. ლტოლვა, განვლტოლვა, განვლტოლვილი.

განმაახლებელი նորոգիչ՝ რომელ არს შემოქმედი და განმაახლებელი და მაცხოვარი, որ է արարիչ եւ կեցուցիչ եւ նորոգիչ *რიფს.168,25-92,10.*

განმაგრება, გამაგრება հաստատել. ամրացուցանել, զօրացուցանել („განმტკიცება", გაძლიერება): განიმაგრე გული შენი S, განიმტკიცე გული შენი G, հաստատեա զսիրտ քո *მსჯ.19,5*; ზღუდეთა მისთაჲ ეგულების გამაგრებაჲ, զպարիսպ նորա կամին ամրացուցանել *Iეზ.2.18*; იქმოდეს სახლსა მას უფლისასა შემზადებად და განმაგრებად, որք կային ի տան կազմել եւ զօրացուցանել զտուն *IIნშტ.34,10*; განმიმაგრეთ ზურგით კერძო, ամրացուցէք զիս յետուստ կողմանէ *ქ.ცხ.10,12-11,2.*

განმათავისუფლებელი: ազատիչ: მკუდართა განმათავისუფლებელი, մեռեալսն ազատիչ *მრთ. S.კირ.იერ.-აღდგ.155,19-275,4*; ტყუეთა თანა განმათავისუფლებელი, ընդ գերեալսն ազատիչն *ეპ.კკპრ.92r-418.*

განმაკრთობელ-ი սպառնալիք (შემაძრწუნებელი, შიშის მომგვრელი): ბგერაჲ განმაკრთობელი და ზულევაჲ კლდეთაჲ, բոմբիւնք սպառնալեաց վիմաց հոլովելոց *სიბრ.სოლ.17,18.*

განმამაკაცება զարգանալ („განორძინება", გაზრდა): ვიდრემდე განორძნდენ S, ვიდრემდის განმამაკაცნენ G, մինչեւ զարգանայցեն *რუთ.1,13.*

განმამაკაცებელი երիտասարդացեալ (გაახალგაზრდებული); მოაგოს იგი, განმამაკაცებელი, კაცთა შორის, հաստատեսցէ զնա երիտասարդացեալ ի մէջ մարդկան *იობ.33,25.*

განმამართლებელი որ արդարացուցանէ *ეს.50,8.*

განმამტკიცებელ-ი հզօրիչ („დამამტკიცებელი"): ეფრემ, განმამტკიცებელი თავისა ჩემისაჲ Ղ, ეფრემ, დამამტკიცებელი თავისა ჩემისაჲ C, Եփրեմ՝ հզօրիչ գլխոյ իմոյ *ფს.107.9*

განმამწარებელ-ი դառնացող. դառնացուցիչ (გამამწარებელი): თესლ...განმამწარებელ, ազգ ... դառնացող *ფს.77,8;* სახლი განმამწარებელთაჲ არს, տուն դառնացողաց են *ეზეკ.2,5*;

მიგავლინო შენ სახლისა მის ისრაელისა განმამწარებელთა მათ ჩემთა, առաքեցից զքեզ առ դառնացուցիչ տունն Իսրայելի. որք դառնացուցին զիս *ეზეკ.2,3.*

განმანათლებელ-ი լուսատու. լուսաւորիչ (მანათობელი): სანთელი განმანათლებელი არს ზედა სასანთლესა წმიდასა, ճրագ լուսատու ի վերայ սուրբ աշտանակի *ზირ.26,22*; ჵ დაყუდებაო, განმანათლებელო სულისაო, ո՛վ հանդարտութիւն ... լուսաւորիչ անձանց *მ.ცხ.80v-92.*

განმართ, გამართ ի դուրս. հեռի (გარეთ, შორს): არა თუ მოყუასსა მას თვსსა განმართ გაუტევებდა, եթէ ոչ զծառայակիցն իւր ի դուրս տայցեն *მრთ.S. ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,3-34,19*; მართალთაგან ესე ყოველი გამართ განივლტინ, ի բարեպաշտաց այն ամենայն հեռի եղիցի *ზირ.23,16.*

განმართება, გამართება ուղղել. ուղիղ. առնել. յաջողել. նորոգել. տարածել. (გასწორება, განმართვა, წარმართვა, განახლება, გაშლა): განემართნეს ალაგნი ქუეყანისანი, ուղղեցան շաւիղք երկրաւորացս *სიბრ.სოლ.9,18*; სასჯელისა განმართებად, ուղղել զիրաւունս *იგ.სოლ.1,3*; უკუეთუ განმართებით განჰმართნეთ გზანი თქუენნი და სლვანი თქუენნი, եթէ ուղղելով ուղղիցէք զճանապարհս ձեր եւ զգնացս *იერ.7,5*; გაჰმართენით გზანი თქუენნი და სლვანი თქუენნი, ուղիղ արարէք զճանապարհս ձեր եւ զգնացս *იერ.7,3;* განმართენით გულნი, ორგულნო, ուղիղ արարէք զսիրտս. երկմտիք *ეპ.იაკ.4,8*; განმართენ ქუეყანა, յաջողեսցի երկիր *I ნშტ.16,30*; ხატი შენი განრყუნილი განვჰმართო, զեղծեալ զպատկերս քո նորոգեցից *ეპ.კჰრ.-დაფლ.99-429*; განიმართნეს ფრთენი თვსნი, տարածեսցէ զթեւս իւր *იერ.48,40.*

განმართებულ-ი ձգեալ (გაჭიმული, გაშლილი): ვითარცა მახჱ განმართებული ოლეთა ზედა, իբրեւ զվարմ ձգեալ ի գլուխ գահաւանդի *ოვს.5,1.*

განმართლება արդարանալ. արդարացուցանել. իրաւունս առնել. ուղղել (გამართლება, სამართალი): განმართლდა სიბრძნე, արդարացաւ իմաստութիւն *მთ.11,19*; მნებავს განმართლებაჲ შენი, կամիմ թէ արդարասցիս *იობ 33,82*; უკუეთუ განმართლდეს ულლითა უშჯულოჲ იგი, թէ արդարասցի կշռովք անօրէնն *მიქ.6,11*; რომელნი განიმართლებთ თავთა თვსთა, որ արդարացուցանէք զանձինս առաջի մարդկան *ლ.16,15*; განამართლონ მართალი და განაცრუონ ულმრთოჲ G, արդարացուսցեն զարդարն եւ պարտաւորեսցեն զամպարիշտն *IIშჯ.25,1*; რომელნი განამართლებენ ცრუსა ქრთამისათვს, որ արդարացուցանեն զամպարիշտն վասն կաշառոց *ეს.5,23*; უკუეთუმცა იყავ შენ მსაჯულ, რომელი ამათგანი განამართლე ანუ განაცრუვე, եթէ էիր դատաւոր. զո՞ ի նոցանէ արդարացուցանէիր. եւ կամ դարձեալ զո՞վ պարտաւորէիր *IIIეზ.4,18*; მდაბალი და გლახაკი განამართლეთ, իրաւունս արարէք տնանկին եւ խոնարհի *ფს.81,3*; სასჯელისა განმართლებად, ուղղել զիրաւունս *იგ.სოლ.1,3.*

განმართლება-ჲ իրաւունք (სამართალი): პირით შენით განმართლებაჲ ჩემი გამოვედინ, յերեսաց քոց իրաւունք ինձ ելցեն *ფს.16,2.*

განმართლებულ-ი արդարացեալ: რაჲთა... წიგნნი განმართლებულ იპოვნენ, զի ... գիրք արդարացեալ երեւեսցին *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.6,2-7.*

განმართლებულად ზზ. ուղղորդ (გამართულად, სწორად) კაცი გონიერი განმართლებულად ვალნ, այր իմաստուն ուղղորդ գնայ *იგ.სოლ 15,21.*

განმარინებელ-ი որ թափէր/թափիցէ. որ փրկէ. որ ապրէր. որ ընդոստուցանիցէ (დამახრწეველი, მშველელი, გადამრჩენელი): არავინ არს განმარინებელ, ոչ ոք իցէ որ թափիցէ *მიქ.5,8*; არავინ იყო განმარინებელ ვერძისა მის ჴელისაგან მისისა, ոչ ոք էր որ թափէր զխոյն ի ձեռաց քօշին *დან.8,7*; განმარინებელი, որ փրկէր *ეს.42,22*; არავინ იყო განმარინებელ მათა ჴელისაგან მისისა, չէր որ ապրէր ի ձեռաց նորա *დან.8,4*; არავინ იყოს განმარინებელ თქუენდა, ոչ ոք իցէ որ ընդոստուցանիցէ *IIშჯ.28,26.*

განმარისხებელ-ი զայրացուցիչ *ეს.60,14.*

განმარტება մեկնել. բանալ. սփռել. ձգել. ուղղել. տարածանել/տարածել. պարզել. պարզ լինել („გამოთარგმანება", „განძარცუვა", „მიყოფა", „განპყრობა", ახსნა-განმარტება, გახდა, გაშლა, გაშორება, გაღება, გაფენა, გამართვა): განუმარტებნ ყოველსა, մեկնէր զամենայն *მრ.4,34*; იწყო მოსემან განმარტებად შჯული G, սկսաւ Մովսէս մեկնել զօրէնս զայսոսիկ *II შჯ.1,5*; განგიმარტოს ძალი მარხვისაჲ, մեկնեսցէ քեզ զօրինակն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.108,34*; განიმარტის და წარვიდის მარტოჲ უდაბნოდ, մեկնի գնայ առանձինն յանապատ տեղիս *ფიზ.XXXII 5-6*; ვითარ განგკმარტებდა ჩუენ წიგნებსა C, ვითარ-იგი გამომითარგმანებდა ჩუენ წიგნთა DE, որպէս բանայր մեզ զգիրս *ლ.24,32*; განჰმარტონ სამოსელი წინაშე ბერობასა G, განსძარცონ სამოსელი მისი და განიხილონ იგი M, բացցեն զհանդերձն առաջի ծերոց II *მჯ.22,17*; განვჰმარტო მახე ჩემი, սփռեցից ի վերայ նորա զվարմ իմ *ეზეკ.17,20*; განჰმარტე ზენარი შენი, սփռեա զնափորտ քո *მარკ.253v-205,13;* ჴელი მისი მარცხენე მანისა მიმართ განჰმარტა G, ჴელი მარცხენე მისი მიყო მანასა S, զձեռն իւր ձախ ձգեաց ի ցիցն *მსჯ.5,26*; განრყუნილებასა კაცთასა განვჰმარტენ იგინი, յապականութենէ մարդկան ձգեցի զնոսա *ოვსე.11,4*; რომელსა ზედა მჴარნი განჰმარტნა, յորոյ վերայ զթիկունսն ձգեաց *იპ.რომ.კურთხ.მოს.166-167*; განჰმარტე გული შენი გამოძიებად უფლისა, ուղղեցեր զսիրտ քո խնդրել զտէր *II ნშტ.19,3*; ყოველსა კაცსა ნუ განუმარტებ გულსა შენსა, զսիրտ քո ամենայն մարդոյ մի՛ տարածաներ *ზირ.8,22*; განჰმარტა სამოსელი თჳსი G, განიპყრნა გედეონ სამოსელნი თჳსნი S, տարածեցին զհանդերձս նորա *მსჯ.8,25*; განმარტნა ჴელნი თჳსნი ზედა ჯუარსა მას, տարածեաց զինքն ի վերայ *დ.დ.129,29-130,8;* განუმარტებდეს ფერჴთა მათთა, պարզէին զոտսն *ანდ.-ანაჭ.334-41,2*; განემარტოს ენაჲ ბრგუნილი, պարզ լիցի լեզու ծանրախօսաց *ეს.35,6.*

განმარტება-ჲ թարգմանութիւն (თარგმანება): გამოეძიებს კურთხევათა მათთჳს განმარტებასა, խնդրէ զաւրհնութեանց թարգմանութիւնս *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ.-იაკ.10,1-11.*

განმარტებულ-ი առատ. սերտ. պարզ. միամտութիւն (გაშლილი, უხვი, ღია, წრფელი): ოდეს თუალი შენი განმარტებულ არს, ყოველი გუამი შენი ნათელ იყოს, յորժամ ակնն առատ է. ամենայն մարմինն լուսաւոր եղիցի *ლ.11,34*; სიყუარული განმარტებული გაქუნდინ, սէր սերտ ունել ընդ միմեանս *I პეტრე 4,8*; განმარტებულითა გულითა გულს-ვიდგინე მე ესე ყოველი, պարզ սրտիւք յօժարամիտք եղեաք յայսմ ամենայնի *I ნშტ.29,17*; მიიღებდეს საზრდელსა მხიარულითა და განმარტებულითა გულითა, առնուին կերակուր ուրախութեամբ եւ միամտութեամբ սրտի *საქ.მოც.2,46*; განმარტებულითა გულითა ეძიებდით მას, միամտութեամբ սրտի խնդրեցէք զնա *სიბრ.სოლ.1,1*; ფრთენი მათნი განმარტებულ ზედა კერძო ოთხთავე მათ, թեւք նոցա տարածեալ *ეზეკ.1,11.*

განმარტოება միանալ (მარტოდ ყოფნა): ესე საქმენი შუენიან მონანულსა, რაჲთა განმარტოვდეს, այն գործ վայել է որ ապաշխարեն. որպէս զի միայնասցի *მ.ცხ.99r-110.*

განმარჯუება յաջողել. աջողել. յառաջել (წარმატება, წინსვლა): განემარჯუებოდა საქმჱ იგი ტაძრისაჲ მის, յաջողէր գործ տաճարին *I ეზ.7,3*; უფალმან თავადმან განუმარჯჳს მას, տէր յաջողեսցէ զնա *ზირ.15,10*; განემარჯოს მეგობრობაჲ, աջողէ զբարեկամութիւնս *ზირ.6,17*; განმარჯუებულ იყო საქმჱ იგი ზღუდისაჲ მის, յաջողէր գործ պարսպին *ნეემ.5,16*; ღმრთისა მიერ განმარჯუებითა, ըստ յաջողելոյն Աստուծոյ *იზტ.123,27*; განმარჯუებულ [საქმჱ] ჴელთა შინა მათთა, յառաջէր ի ձեռն նոցա *II ეზ.5,8.*

განმარჯუება-ჲ, გამარჯუება-ჲ յաջողութիւն. յօժարութիւն (წარმატება, წადილი): ვითხოვდით ადვილსა და განმარჯუებასა ჩუენსა შვილთა ჩუენთათჳს, խնդրել դիւրութիւն եւ յաջողութիւն մեզ եւ որդւոց մերոց *Iეზ.8.51*; ვლენან განმარჯუებასა გულისა მათისა უკეთურისასა, գնան ըստ յօժարութեան սրտից իւրեանց չարաց *იერ.13,10.*

განმარჯუებულ-ი, გამარჯუებულ-ი պարապ. աջողակ („მარჯუე"): ვითარმცა განმარჯუებულად მისცა იგი C, ვითარმცა ჟამსა მარჯუესა მისცა იგი? DE, զիա՞րդ պարապով մատնեսցէ զնա *მრ.14,11*; ეძიებდა განმარჯუებულსა ჟამსა C, ეძიებდა ჟამსა მარჯუესა DE, պարապ խնդրէր *მთ.26,16*; ქარითა განმარჯუებულითა მიიწინეს ბიზინტიად, հողմոյ աջողակի յարուցեալ՝ տարաւ եհան զնոսա ի Բիւզանդիոն *ანდ.-ანჭ.342-44,22;* გამარჯუებული შემოვიდა, յաջողութեամբ մտեալ *ქ.ცხ.51,18-52,4.*

განმატფობელ-ი ջեռուցիչ *IIIმფ.7.40-45.*

განმაუცხოებელი օտարացուցիչ (უცხოდ შემქმნელი): სარწმუნოებისა განმაუცხოებელ, հաւատոց օտարացուցիչ *ლონგ.189,36-717,25.*

განმაყენებელ-ი որ հալածիցէ („მდევნელი") *იერ.7,33.*

განმაშორებელ-ი հեռացուցիչ (მომცილებელი): სიმდაბლისა განმაშოვრებელ, խոնարհութեան հեռացուցիչ *ლონგ.190,1-717,29.*

განმაცხოველებელ-ი կենդանարար (სიცოცხლის მომნიჭებელი): სული არს განმაცხოველებელი, հոգին է կենդանարար *ი.6,64.*

განმაძლიერებელ-ი հզօրիչ. զօրացուցիչ (ძალის მომცემი): განმაძლიერებელი ჩემი და შესავედრებელი ჩემი შენ ხარ, հզօրիչ իմ եւ ապաւէն իմ դու ես *ფს.30.4;* განმაძლიერებელი, զօրացուցիչ *გვ.260v-259,5.*

განმაძნელებელ-ი դժպհի (არა სასიამოვნო, მკაცრი): განმაძნელებელ ჩუენდა არს, դժպհի եղեւ մեզ *სიბრ.სოლ.2,12; ეს.3,10.*

განმაძღარ-ი յագեալ (მაძღარი): აწვე განმაძღარ ხართ, արդէն իսկ յագեալ իցէք *I კორ.4,8*;

განმაძღარ არიან, არღარა ჰნებავს ჭამად, ճաշակեալ իցեն եւ յագեալ եւ ոչ կամեսցին ուտել *მ.ცხ.270v-290.*

განმაწესებელ-ი քննիչ *ეს.3,2.*

განმახუვა, გამახუვა սրել (წამახვა, ალესვა): ლერწამნი განმახუნიან, եղեգունս սրեալս *საეკ.უწყ.1219-646*; განმახუე მახჳლი შენი, սրեա զսուրդ *ქ.ცხ.184,4-5.*

განმგე խորհրդածու (მზრუნველი): იქმნა იგი მიერითგან განმგე რჩეულ, եղեւ նա յայնմհետէ խորհրդածու ընտրեալ *მ.ცხ.213r-226.*

განმგებელ-ი վերակացու. ուղիղ. որ մատակարարէ. իշխան. գաւառապետ (ზედამდგომელი, მმართველი, მნე): თჳსისა სახლისა კეთილად განმგებელ, իւրում տանն իսկ բարւոք վերակացու լինեալ իցէ *I ტიმ.3,4*; არს ბრძენთა განმგებელი, է իմաստնոցս ուղղիչ *სიბრ.სოლ.7,15*; განმგებელი, ինքն մատակարարէ *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.103-369,23;* იყო განმგებელ და უფალ, էր իշխան *ქ.ცხ.9,1-8,12*; დაუტევა... განმგებელად წარჩინებული ერთი, կացոյց գաւառապետ *ქ.ცხ.68,4-1.*

განმგუმერელ-ი կոտորիչ *ეზეკ.21.11.*

განმდიდრება մեծանալ. մեծացուցանել. մեծութիւն. մեծատուն ցուցանել. ճոխանալ. հարստանալ (გამდიდრება, განდიდება): რომელი იუნჯებდეს თავისა თჳსისა და არა ღმრთისა მიმართ განმდიდრდებოდის, որ գանձէ անձին. եւ ոչ յԱստուած մեծանայցէ *ლ.12,21;* აწვე განმსდიდრდით, արդէն մեծացարուք *I კორ.4,8*; რაჲთა თქუენ მისითა მით სიგლახაკითა განსმდიდრდეთ, զի դուք նորա աղքատութեամբն մեծասջիք *II კორ.8,9*; ნუ გეშინინ, რაჟამს განმდიდრდეს კაცი, մի՛ երկնչիր յորժամ մեծանայ մարդ *ფს.48,17*; განდიდნეს და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განჰოხნეს J, განდიდნეს და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განსხუეს O, ստուարացան. մեծացան. գիրացան. եւ պարարտացան *იერ.5,28*; მინდა განმდიდრებაჲ წარსავალითა მით სიმდიდრითა, կամէր մեծանալ զանցաւոր մեծութիւնս *თომა 18.7-395,25*; ვითარცა გლახაკნი, და მრავალთა განვამდიდრებთ, իբրեւ տնանկք եւ զբազումս մեծացուցանեմք *II კორ.6,10*; უფალმან დააგლახაკის, განამდიდრის, տէր աղքատացուցանէ եւ մեծացուցանէ *I მფ.2,7;* მდიდარი ეგე, რომელმან შენნი მონაგებნი განამდიდრენ, մեծատունդ որ զքո ստացուածդ մեծացուցանես *თომა 14,20-389,4;* გლახაკი განამდიდრა, զաղքատն մեծատուն եցոյց *მრთ.P.უძლ.შვილ.577-691,14;* რაჲთა მე განვმდიდრნე ღმრთეებითა, զի ես ճոխացայց նորա աստուածութեամբն *გრ.ანძ.-შობ.299,4-184,* იცითა, თუ ვითარ განვმდიდრდი მე და თქუენცა; უკუეთუ ისმინოთ ჩემი, უეჭუელად განჰმსდიდრდეთ, գիտէք որպէս հարստացայ ես... եւ դուք եթէ լուիցէք ինձ. հարստանայք յոյժ *მ.ცხ.42v-36.*

განმდიდრება-ჲ մեծութիւն (სიმდიდრე): განამრავლე განმდიდრებაჲ მისი, բազում արարեր զմեծութիւն նորա *ფს.64,10.*

განმდიდრებულ-ი ճոխ (მდიდარი); განმდიდრებული იგი დაგლახაკნების, ճոխն աղքատանայ *გრ.ანძ.-შობ.299.4-184*

განმდრეკელ-ი խոտորեցուցիչ („გარდამაქცეველი“, შემაცდენელი, მშლელი): მოიყვანეთ, წარმოადგინეთ ჩემ წინაშე კაცი ესე ვითარცა განმდრეკელი ერისაჲ C, მომგუარეთ მე კაცი ესე, ვითარცა გარდამაქცეველი ერისაჲ DE, ածէք. մատուցէք ինձ զայրս զայս իբրեւ զխոտորեցուցիչ ժողովրդեանն *ლ.23.14*

განმეძვება պոռնկեցուցանել („სიძვა“, როსკიპობა): არა შეაგინო ასული შენი განმეძვებად იგი G, არა შეაგინო ასული შენი სიძვად B, մի՛ պղծիցես զդուստր քո պոռնկեցուցանելով զնա *ლევ.19,29.*

განმზადება պատրաստ առնել. պատրաստական կալ. կազմել. հանդերձել. յարդարել (მზად ყოფნა, მორთვა, მოწყობა): განჰმზადა სამართალსა საყდარი თჳსი, պատրաստ արար զաթոռ իւր ի դատաստանի *ფს.9,8*; რაჲთა ნავი განუმზადონ მას DE, რაჲთა ნავი მცირე დაალოდონ მას C, զի նաւակ մի պատրաստական կայցէ նմա *მრ.3,9*; რომელი განემზადებოდის ლალვად წინაშე პირსა მეგობრისასა, որ կազմէ կռիւս յերեսս բարեկամի իւրոյ *იგ.სოლ.29,5*; განიმზადენით ისარნი, ალავსენით კაპარჭნი თქუენნი, կազմեցէք աղեղունս. լցէք զկապարճս *იერ. 51.11*; შექმნა, განმზადა და დაამყარა [სოფელი], արար. կազմեաց եւ հաստատեաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.105,38-36,10*; რომელმან განმზადოს გზაჲ შენი წინაშე პირსა შენსა C, որ հանդերձեսցէ զճանապարհս քո առաջի քոյ *მრ.1,2*; განვემზადენით და აღვიდოდეთ იერუსალჱმდ, հանդերձեալ ելանէաք յԵրուսաղէմ *საქ.მოც.21,15*; რომელმან განმზადნეს გზანი შენნი წინაშე შენსა, որ յարդարեսցէ զճանապարհ քո առաջի քոյ *ლ.7,27.*

განმზადება-ჲ պատրաստել, պատրաստ առնել, պատրաստական կալ, կազմել, հանդերձել, յարդարել („დალოდება“, მზად ყოფნა, მორთვა, მოწყობა): მე განუმზადო სახლი აქლემთა შენთა, ես պատրաստեցի տուն եւ տեղի ուղտուցդ

დაბ.24,31; განმზადებულ არიან ბრძოლად, պատրաստեցան ի պատերազմ *ივდ.5,1;* განემზადებიან არაწმიდათათჳს სატანჯველნი, պատրաստին անխրատից տանջանք *იგ.სოლ19,29;* განჰმზადნენ მჴუმილნი მათნი, պատրաստեսցեն զառաջապահս իւրեանց *ნაუმ.2,5;* რომელი-იგი წინაჲსწარ განჰმზადა ღმერთმან, զոր պատրաստեաց Աստուած *მრთ.A,კირ.იერ.-სინან.142-9,16*; განემზადე ალიმსთუე, რამეთუ განირყუნა ყოველი საყურძენი მათი, պատրաստեաց. կանխեաց ընդ առաւօտն ապականեցաւ ամենայն տերեւն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.157,26-278,12*; განმზადეთ, պատրաստ արարէք *მთ.3,3.*

განმზადება-ჲ պատրաստութիւն: განმზადებასა გულისა მათისასა ერჩდა ყური შენი, ի պատրաստութիւն սրտից նոցա հայեցաւ ունկն քո *ფს.9,38.*

განმზადებული հանդերձեալ, պատրաստեալ („მზა“, მოსალოდნელი; ყოფადი) განზადებულ იყო... შობად ქრისტე, հանդերձեալ էր ... ծնանել Քրիստոս *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.10-11*; განმზადებულ არს ღრუბლითა მოსლვად, հանդերձեալ է նա գալ ընդ ամպս երկնից *იაკ.95- ;* განმზადებულ არიან მისა ფრთენი ვითარცა ორბისანი, հանդերձեալ է նորա իւր թեւս որպէս զարծուոյ *იგ.სოლ.23,5*; განმზადებულ ვარ თავს-დებად სატანჯველთა, քանզի հանդերձեալ եմ տանել հասելոց տանջանաց *იზტ.117.17*; განმზადებულ ვარ მე მისლვად თქუენდა, պատրաստեալ եմ գալ առ ձեզ *II კორ.12,14*; იყვენით განმზადებულ DE, მზა იყვენით C, եղերուք պատրաստք *მთ.24,44*

განმზადებულ-ი պատրաստական, պատրաստ (მზა): აქუნდა განმზადებული ჴელსავსჱ ქვაჲ ერთი, ունէր ի ձեռին իւրում պատրաստական թմբաքար մի *ფილკტ.157,12-470,30*; განმზადებული შეწევნაჲ ქრისტეანეთაჲ, պատրաստական աւգնականութիւնք Քրիստոնէից *მრთ.S.ბას.კეს.-40-სბსტ. 122,9;* ცეცხლი განმზადებულ იყო, հուր պատրաստ էր *მრთ.S.ბას.კეს.-40-სბსტ.117,2;* თქუენცა იყვენით განზადებულ, դուք եղերուք պատրաստք *ლ.12,39*; მე გუემად განმზადებულ ვარ, ես ի տանջանս պատրաստ եմ *ფს.37,18.*

განმზადებულად ի պատրաստի *II კორ.10,6.*

განმზადებულება-ჲ պատրաստութիւն. կազմութիւն. կազմած. աղխ („ჭურჭელი“, აკაზმულობა, მოწყობილობა, საჭირო ნივთები): ყოველი განზადებულებაჲ მის თანა წარიღენ, զամենայն պատրաստութիւն իւր առցէ ընդ իւր *II ეზ.1,4;* განზადებულება, կազմութիւն *II ეზ.3,3*; გჳლუანენ ჩუენ ყოვლითა განმზადებულებითა, դարմանեաց ամենայն կազմածով *I ეზ.8,81*; წარმოტყუენეს...განმზადებულებაჲ მათი G, და წარტყუენეს...ჭურჭლები მათი B, զաղխն նոցա ... առին յաւարի *რიცხ.31,9.*

განმზრახველ-ი խորհրդական (მრჩეველი): განგებულებით იქმნების ბრძოლაჲ, ხოლო შეწევნაჲ გულისაგან განმზრახველისა, առաջնորդութեամբ մղի պատերազմ. եւ օգնականութեամբ խորհրդական սրտի *იგ.სოლ.24,6.*

განმკითხველ-ი դատաւոր. քննիչ. որ քննէ. որ դատի. դատող. հարցաքննող (მსაჯული, გამომძიებელი): განმკითხველი კართა დგას, դատաւոր առ դուրս կայ *ეპ.იაკ.5,9*; სულთა განმკითხველი, քննիչս հոգւոց *მარკ.253v-205,19*; ყოველთა გულთა განმკითხველი არს ღმერთი, զամենայն սիրտս քննէ տէր *I ნშტ.28,9*; ვინ არს განმკითხველი ჩემი? ո՞վ է. որ դատի զիս *ეს.50,8*; რომელ-იგი [ღმერთი] განმკითხველ არს გულთა და თირკუმელთა, გულისზრახვათა და მოგონებათაჲ, որ քննէ զսիրտս եւ զերիկամունս եւ զմտածութիւնս *მ.ცხ.231r-250*; იყოს იგი...განმკითხველ, მოწყალე და სულთმოყუარე, հարկ է լինել ... հարցաքննող. ողորմած եւ հոգեշահ *მ.ცხ.23v-19*; ვინ მოატყუა წმიდათა მოწამეთა დიდებაჲ და გჳრგჳნი, თჳნიერ მათთა მათ განმკითხველთა, ով ետ վկայիցն զպսակն փառաց. բայց միայն դատողքն նոցին *მ.ცხ.49v-41*; განმკითხველი არს გულთა და თირკუმელთაჲ, որ քննող է սրտից եւ խորհրդոց *მ.ცხ.90v-101.*

განმლეველ-ი ծախիչ („შემწუველი“, „მომსპობი“): ღმერთი ჩუენი ცეცხლ განმლეველ არს, Աստուած մեր հուր ծախիչ է *ჰებრ.12,29;* ღმერთი შენი ცეცხლ განმლეველ არს G, ღმერთი შენი ცეცხლ შემწუველ არს S, Աստուած քո հուր ծախիչ է *II.შჯ.4,24.*

განმმართებელ-ი ուղիչ (მესაჭე): მოიქცევიან მცირისაგან საჭისა, ვიდრეცა-იგი მისლვად განმმართებელსა მას უნებნ, փոքր թեւովն շրջին. յոր կոյս եւ միտք ուղղչին կամիցին *ეპ.იაკ.3,4.*

განმმარტებელი մեկնիչ. թարգման (კომენტატორი): წარმოდეგინ აწ საშუვალ ... ზეცისაჲ განმმარტებელი, եկեսցէ ի մէջ այժմ ... երկնատր մեկնիչն *იპ.რომ.-ისაკ და იაკობ 6,9-7*; რამეთუ განმმარტებლად შორის მათსა დგა, քանզի թարգման է մէջ նոցա կայր *იქვე,6,14-7,*

განმმარტებელი (ակօսա)ձիգ (გამზიდველი): ჴარი...ურნატ სავსედ განმმარტებელი զսակօսաձիգն *პოვნ.სტეფ.665,14-501.*

განმმსტრობ-ი լրտես („მსტოარი", ჯაშუში): დამალნა განმმსტრობნი (მსტოარი S) რომელნი მოავლინნა იისუმან განმსტრობად იერიქოჲსა G, թաքոյց զլրտեսսն զոր առաքեաց Յեսու յաւուր յայնմիկ՝ լրտեսել զԵրիքով *ისუ 6.6,25.*

განმრავალწილება բազմապատիկ լինել („განმრავლება"): რაჲთა ცოცხალი იყვნეთ და განჰმრავალწილნეთ G, რაჲთა სცხონდეთ და განმრავლდეთ S, զի կեցջիք եւ բազմապատիկք լինիցիք *II შჯ.11,8.*

განმრავლება-ჲ բազմանալ, բազմացուցանել, բազում առնել, բազում լինել, յաճախել, յաճախեցուցանել, խարխարել, լցուցանել, եռացուցանել, յօրանալ, յաւելուլ, մեծանալ („განმრავალწილება", მრავლად ქცევა, ალვსება, გახშირება, შემატება, გადიდება, გამდიდრება): განმრავლებითა უშჯულოებისაჲთა განჴმეს სიყუარული მრავალთაჲ, վասն բազմանալոյ անօրէնութեանն՝ ցամաքեսցի սէր բազմաց *მთ.24,12;* განმრავლებასა მონაფეთასა იყო დრტჳნვაჲ ბერძენთაჲ ებრაელთა მიმართ, ի բազմանալ աշակերտացն եղեւ տրտունջ Յունացն առ Հեբրայեցիսն *საქ. მოც.6,1;* განმრავლდეს მჴეცი ქუეყანისაჲ შენ ზედა, բազմանայցեն ի վերայ քո գազանք երկրին *გამოსლ.23,29;* განმრავლდეს ფრიად, բազմացան յոյժ *ფს.106,38;* განჰმრავლდი და განსდიდენ, բազմացար եւ մեծացար *ეზეკ.16,7;* განმრავლებით განგამრავლო შენ, բազմացուցանելով բազմացուցից զքեզ *ჰებრ.6,14;* განმრავლებით განვამრავლო ნათესავი შენი, բազմացուցանելով բազմացուցից զզաւակ քո *დაბ.16,10;* განიმრავლეს ცოლები და ძეები, բազմացուցին կանայս եւ որդիս *I ნშტ.7,4;* განვამრავლნე იგინი და არღარა შემცირდენ, բազմացուցից զնոսա եւ ոչ նուազեսցին *ბარ.2,34;* რომლითა განმრავლდების ცოდვაჲ, որ բազում առնեն զմեղս *ზირ.23,21;* ჭირნი გულისა ჩემისანი განმრავლდეს, նեղութիւնք սրտի իմոյ բազում եղեն յոյժ *ფს.24,17;* განვამრავლნე სასწაულნი და ნიშნი ჩემნი, յաճախեցից զնշանս իմ եւ զարուեստս *გამოსლ.7,3;* განამრავლა ცოდვა, յաճախեաց ի մեղս *II ნშტ.33,23;* ელვანი განამრავლნა, յաճախեաց զփայլատակունս *ფს.17,15;* უგუნურმან განამრავლნის სიტყუანი, որ անմիտն է, յաճախէ զբանս *ეკლ.10,14;* ცუდად განამრავლენ კურნებანი შენნი, ի զուր յաճախեցեր զբժշկութիւնս քո *იერ.46,11;* განამრავლენ სიძვანი შენნი, յաճախեցեր զպոռնկութիւնս քո *ეზეკ.16,25;* რომელთა უნებნ განმრავლების ცოდვათა, გარე მიიქცინის თუალნი მისნი, մեղան, եւ որ խնդրէ յաճախեցուցանել՝ դարձուսցէ զակն *ზირ.27,1;* წყულებამან ზაკუვითმან განამრავლნის ბრძვრნი, հարուածք նենգաւորի խարխարէ զվէրս *ზირ.27,28;* ნაყოფისაგან იფქლისა ... განამრავლენ შენ იგინი, ի պտղոյ ցորենոյ ... լցուցեր զնոսա *ფს.4,8;* განამრავლა მათ ზედა თაგჳ, եռացոյց մկունս յանդս նոցա *I მეფ.5,6;* ალორძნდეს, და განმრავლდეს და ამრლუე იქმნეს, աճեցին, եւ յօրացան, բազմանային *გამოსლ.1,7;* განამრავლებ ტანჯვათა მაგათ, յաւելուս զազգն տանջանաց *ანდ.-ანატ.327-37,14;* განმრავლდეს ოქროჲთა და ვეცხლითა, մեծացան ոսկւով եւ արծաթով *ივდ.5,8.*

განმრავლებულ-ი ერითა բազմաժողով *გოდ.იერ.1,1;* რაჲთა სცხონდეთ და განმრავლდეთ S, რაჲთა ცოცხალ-იყვნეთ და განჰმრავალწილნეთ G, զի կեցջիք եւ բազմապատիկք լինիցիք *II შჯ.11,8.*

განმრთელება ողջանալ („განცოცხლება", „განკურნება", „განგება", გამოჯანმრთელება): უკუეთუ იქმნეს ჴორცსა ტყავისა მისისასა წუთხი და განმრთელდეს G, უკუეთუ იყოეს ჴორცსა ტყავისა მისისასა წყლულებაჲ იგი რაჲმე და განცოცხლდეს Pb., եթէ լինիցի ի մորթ նորա կեղ եւ ողջասցի *ლევ.13,18;* ვიდრე არა განმრთელდეს G, ვიდრემდის განეგნეს M, մինչեւ ողջացան *ისუ 6.5,8.*

განმრთელებულ-ი ողջացեալ (განკურნებული): განმრთელებულ არს სკნგობაჲ G, განიკურნა სკნგებულება იგი B, ողջացաւ հարածն *ლევ.13,37.*

განმრუდება ծռել, այլակերպել (გადათხრა; შეცვლა, ფერის ცვალება): პირი თჳსი განიმრუდოს, ծռեսցէ զբերան իւր *ზირ.27,26;* განიმრუდა პირი მისი, այլակերպեաց առաջի նոցա զերեսս իւր *I მეფ.21,13.*

განმრყუნელ-ი ապականիչ (ნამხდენი, გამფუჭებელი): მიპყართ ჩუენ მელეხი მცირჱ, განმრყუნელი ვენაჴთაჲ, կալարուք մեզ աղուեսունս փոքունս զապականիչս այգեաց *ქება 2,15;* ნუმცა მიგუტაცებს კრავსა სამწყსოჲთ შენით ალთქუმულთა ამათგან განმრყუნელი იგი მგელი, մի՝ հաղթահարեսցէ զգառինս հօտի քոյ գայլն ապականիչ *რიფს.164,30-82,9;* შენ ხარ ... განმრყუნელი, რომელმან შემოავლინე საცთური ქალაქსა ამას, դու ես ... ապականիչ, որ մուծեր գայթակղութիւն ի քաղաքս մեր *ფილკტ.153,22-465,26.*

განმსტრობა, განმსტურობა, გამსტურობა լրտեսել. դիտել (ჯაშუშობა, თვალთვალი, „განხილვა“, „მოხილვა“, „სტუანვა“): წარავლინა მოსე განმსტურობად იაზირისსა G, წარავლინა მოსე მოხილვად იეზერისა B, առաքեաց Մովսէս լրտեսել զՅազեր *რიცხ.21,31;* შემოსრულ არიან ... გამნსტურობად (მოხილვად S) ქუეყანისა G, մտեալ B. այսր ... լրտեսել զերկիրս *ისუ 6.2,2;* განმსტრობად G, სტუანვად S, լրտեսել *ისუ 6.6,25;* რომელნი შემოვიდეს განმსტრობად აზნაურებასა მას ჩუენსა, որք ապրդեցին մտանել դիտել զազատութիւն մեր *გალ.2,4;* მიავლინნა ... რაჲთა გამოიკულიონ ქალაქი და განიმსტრონ ესე ქუეყანაჲ, առաքեաց ... զի քննեսցեն զքաղաքս եւ դիտել զերկիրս *1 ნშტ.19,3;* წარმავლინა ... განმსტურობად ქუეყანისა G, მიმავლინა მოხილვად ქუეყანისა S, առաքեաց զիս ... լրտեսել զերկիրն *ისუ 6.14,7;* განიმსტურეს ქუეყანაჲ B, განიხილეს რაჲ ქუეყანაჲ G, լրտեսեալ զերկիրն *რიცხ.12,26.*

განმსტურობელ-ი լրտես (ჯაშუში, მზვერავი): განმსტურობელთა მის ქუეყანისათა მოიპეს სამოსლები, ի լրտեսաց երկրին պատառեցին զխանդերձս իւրեանց *რიცხ.14,6.*

განმსყიდელ-ი որ վաճառէ, վաճառական („მოფარდული“, ვაჭარი): გამოასხა ყოველი იგი განმსყიდელი და ყოველი, რომელი იყიდდა ტაძარსა DE, გამოასხა ყოველი მოფარდული და მომსყიდლები ტაძარსა მას შინა C, եհան արտաքս զամենեսին որ վաճառէինն եւ գնէին ի տաճարի անդ *მთ.21,12;* იყოს განმსყიდელი იგი ვითარცა მომსყიდელი, եղիցի գնողն իբրեւ զվաճառականն *ეს.24,2;* განმსყიდელისა მის არღარა მიიქცეს, ի վաճառական անդր այլ մի դարձցի *ეზეკ.7,13.*

განმტკიცება հաստատել. զօրանալ. զօրացուցանել. կարծրանալ. կարծրացուցանել. ամրանալ. ամրացուցանել. պնդել („განმაგრება“, „განძლიერება“, გამყარება, მიქცევა [პირისა]): განამტკიცებდა ეკლესიათა, հաստատէր զեկեղեցիսն *საქ. მოც.15,41;* მშჳდობაჲ იგი ქრისტჱსი განმტკიცენინ გულთა შინა თქუენთა, խաղաղութիւնն Քրիստոսի հաստատեսցի ի սիրտս ձեր *კოლ.3,15;* განიმტკიცე გული შენი G, განიმაგრე გული შენი S, հաստատեա զսիրտ քո *მსჯ.19,5;* განიმტკიცე პირი შენი ფარაოჲს მიმართ, հաստատեա՝ զերեսս քո ի վերայ Փարաւոնի *ეზეკ.29,2;* რომელმან განამტკიცენ ყოველნი სიტყჳთა შენითა, որ հաստատեցեր զամենայն բանիւ քո *როფს.164,12-81,21;* ყრმაჲ განმტკიცნებოდა DE, ; ყრმაჲ განძლიერდებოდა C, մանուկն ... զաւրանայր *ლ.1,80;* განამტკიცე მე, ღმერთო ისრაჱლისაო, ამას დღესა, զօրացո՝ զիս Աստուած Իսրայէլի յաւուրս յայսմիկ *ივდ.13,9;* განამტკიცა აღსავალი იგი ქალაქისა დავითისი, զօրացոյց զպատուարսն քաղաքին Դաւթի *II ნშტ.32,5;* მკლავმან ჩემმან განამტკიცოს იგი, բազուկ իմ զօրացուսցէ զնա *ფს.88,22;* ურთიერთას განამტკიცებდეს ამით სიტყჳთა, զմիմեանս զօրացուցանէին բանիւքս այսոքիւք *ფილომ.292v-476,16;* განიმტკიცა გული თჳსი ფარაო, կարծրացաւ սիրտն Փարաւոնի *გამოსლ.7,13;* განიმტკიცნეს პირნი მათნი უფროჲს ლოდისა, կարծրացուցին զերեսս իւրեանց քան զվէմ *იერ.5,3;* უმეტეს და უმეტეს განმტკიცნების, առաւել ամրանայցէ *მ.ცხ.168v-186;* განამტკიცენ შენ იგინი საფარველითა პირისა შენისაჲთა, ամրացուցեր զնոսա ի ծածկոյթ երեսաց քոց *ფს.30,21;* განვმტკიცნეთ ჩუენ, պնդեսցուք *თომა 15,6-390,8.*

განმტკიცებულ-ი հաստատեալ. հաստատուն (გამაგრებული, მყარი): მე უფროჲსად განმტკიცებულ ვარ ქრისტჱს მიმართ, առաւել եւս հաստատեալ եմ ի Քրիստոս *იზტ.122,1;* განმტკიცებულ არიან გუემანი მათნი, հաստատուն են տանջանք նոցա *ფს.72,4.*

განმღებ-ი բանալ („რომელმან განახუნა“, გამღები, გამხსნელი): არა იყო განმღები კართა ქორისათა G, არავინ იყო, რომელმანცა განახუნა კარნი მის ქორისანი S, ոչ ոք էր որ բանայր զդուրս վերնատանն *მსჯ.3,25.*

განმღებელ-ი որ բանայ („რომელმან განაღოს“): ყოველი განმღებელი ყოვლისა საშოჲსაჲ G, რომელმან განაღოს საშოჲ B, որ բանայ զարգանդ *რიცხ.18,15;* არავინ იყო განმღებელ, ոչ ոք էր. որ բանայր *იერ.13,19.*

განმყოფ-ი (ნატყუენავთა) G, (աւարա)բաշխ *მსჯ.5,30.*

განმყოფელ-ი բաժանարար. որ բրդէ. բաշխիչ (გამანაწილებელი, მფშენელი, „მომპოვნებელი“): ვინ დამადგინა მე მსაჯულად და განმყოფელად თქუენ ზედა? ո՞ կացոյց զիս դատաւոր կամ բաժանարար ի վերայ ձեր *ლ.12,14;* არავინ იყო განმყოფელ მათა, ոչ ոք էր. որ բրդէր նոցա *გოდ.იერ.4,4;* განმყოფელო საცთურისაო A, მომპოვნებელო საცთურისაო B. *40სბსტ.132,23.*

განმყოფელ-ი տարած[ող] (გამშლელი, გამრთხმელი): განმყოფელმან ფრთეთა თჳსთამან შეიწყნარა იგინი G, განყვნა ფრთენი თჳსნი და შეკრიბნა იგინი S, տարածեաց զթեւս իւր եւ ընկալաւ զնա *II შჯ.32,11.*

განმშჭუალვა բեւեռել („შემშჭუალვა"): განმშჭუალენ შიშითა შენითა ჴორცნი ჩემნი Ⴂ, შევმშჭუალენ შიშსა შენსა ჴორცნი ჩემნი Ⴀ, բեւեռեա ընդ երկեւղ քո զմարմին իմ *ფს.118,120.*

განმცდელ-ი փորձիչ. աւազակ (მაცთური, სატანა, ავაზაკი): ნუუკუე განგცადნა თქუენ განმცდელმან მან, գուցէ արդեւք փորձեաց եւ զձեզ փորձիչն *I თეს.3,5;* ძალი შენი კაცისა განმცდელისაჲ, զօրութիւն քո իբրեւ զառն աւազակի *ოვსე 6,9.*

განმცემელ-ი մատնիչ. փորձիչ („გამომცემელი", გამცემი): ჴელი განმცემელისა ჩემისაჲ ჩემ თანა ტაბლასა ზედა, ձեռն մատնչի իմոյ ընդ իս ի սեղան *ლ.22,21;* რომელ-იგი იყო განმცემელ DE, რომელ-იგი იყო გამომცემელი C, որ եղեւ իսկ մատնիչ *ლ.6,16.*

განმცხრომელ-ი ամբարտաւան. ուրախարար. կաքաւող (ამაყი, ზვიადი, მომლხენი, მომხიარულე, მოცეკვავე): თუალნი განმცხრომელნი დამდაბლდენ, աչք ամբարտաւանք խոնարհեսցին *ეს.5,15;* ნუ წარსწყმედ განმცხრომელსა მაგას ქალაქისასა, մի՛ կորուսանես զուրախարարն քաղաքիս *ფილიმ.293v-477.37;* არასადა ყურად იხუენით ჴმანი დედათა განმცხრომელთანი, ոչ երբէք լուար զձայն կաքաւողացն *მარკ.248v-192,15.*

განმწარება, გამწარება դառնանալ. դառնացուցանել. բարկացուցանել. ցասուլ (მწარედ ქცევა, „განრისხება"): განვმწარენ მე უფროჲსა თქუენსა G, განმწარდა ჩემთჳს უფროჲს თქუენსა S, առաւել քան զձեզ դառնացեալ եմ *რუთ.1.13;* განმწარდეს სულითა მის ზედა, դառնացան յանձինս իւրեանց *ანან.ებრ.312v-334.2;* ნუ განჰმწარდებით მათა მიმართ, մի՛ դառնացուցանէք զնոսա *კოლ.3.19;* განგამწარეს შენ, უფალო, դառնացուցին զքեզ *ფს.5.11;* ისრაჱლმან განამწარა ღმერთი, Իսրայէլ դառնացոյց զԱստուած *ბაბ.45.3-150.27;* კერპებითა მათითა განმამწარეს მე S, განმარისხეს მე კერპებთა ზედა G, բարկացուցին զիս կռովք իւրեանց *II შჯ.32.21;* განამწარეს მაღალი ურწყულსა, բարկացուցին զԲարձրեալն յանջրդի *ფს.77.17;* თუ არა განმწარდე, ღმრთის მსახურებაჲ მან მასწავა, թէեւ դարձեալ ցասուցիս. տէր մեր է. քանզի աստուածպաշտութիւն ուսուցանէ *ბაბ.47,9-154,8.*

განმწარებულ-ი դառնացեալ. դառն (განრისხებული, მწარე): იგი თავადი განმწარებულ არს, ինքն դառնացեալ յանձն իւր *გოდ.იერ.1.4;* განმწარებულ ხარ მშობელთა მაგათ მიმართ შენთა, դառնացեալ առ ծնօղս քո *ფილკტ.143.20-452.12;* განმწარებულთა მოაქცევნ, դառանց բարի խրատ տայր *მრთ.A.ანტ.დ.97-75,27.*

განმწესებელ-ი կարգիչ *IV მფ.25,19.*

განმწმედელ-ი սրբարար. որ սրբէ; განმწმედელი იგი და განწმედილი იგი, որ սրբէն եւ որ սրբին *ებრ.2.11*

განმწჳსება աճել. մեծ լինել. բարձրանալ. պարարել. զարգանալ („აღორძინება", გაზრდა, განპოხება): მოსე გან-რაჲ-მწჳსნა, իբրեւ աճեաց [Մովսէս] *ჰებრ.11,24;* განმწჳსნა ყრმაჲ G, აღორძნდა ყრმაჲ იგი S, աճեաց մանուկն *მსჯ.13,24;* განმწჳსნა მოსე, եղեւ մեծ Մովսէս *გამოსლ.2,11;* განმწჳსნა სიდიდითა მისითა შორის ხეთა, բարձրացաւ մեծութեամբ ի մէջ դարաստանաց *ეზეკ.19,11;* რაჲთა განმწჳსნეს წყალთა ზედა მრავალთა, ընդ բազում ջրով պարարեսցի *ეზეკ.17,8;* განმწჳსნა ყრმაჲ იგი და იქმნა ჭაბუკ, զարգացաւ համբակն եւ եղեւ մանուկն *მ.ცხ.140v-158.*

განმხიარულება զուարթանալ. զուարճանալ. զուարճացուցանել. սքափեցուցանել. ի խնդումն լինել. խնդալից լինել. ուրախանալ („განიშატიანება", მხიარულება): იყო, რაჟამს განმხიარულდა გული მათი S, იყო, ოდეს განიშატიანდა გული მათი G, եղեւ իբրեւ զուարթացան սիրտք իւրեանց *მსჯ.16.24;* განმხიარულდა გული მისი, զուարթացաւ սիրտ նորա *რუთ3,7;* განმხიარულება, զուարճանալ *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.121-251;* განმამხიარულე მე ყოველთა დღეთა ცხოვრებისა ჩემისათა, զուարճացուցեր զիս զամենայն աւուրս կենաց իմոց *ფილკტ.137,4-443,29;* თუ მწუხარე არნ იგი, მეფჱ ექენებინ, ვიდრემდის განმხიარულდის იგი, եթէ տրտմէր թագաւորդ ողոքէր. մինչեւ սքափեցուսցէ զնա *I ეზ.4,31;* განმხიარულდა ფრიად მეფჱ იგი, ի խնդումն մեծ եղեալ թագաւորն *ფილკტ.144.17-453,20;* განმხიარულდა, խնդալից եղեալ *მრთ.S.ჯუარ.231v-Mt 80;* განმხიარულებაჲ მათ თანა, ուրախանալ ընդ նոսա *მ.ცხ.314v-340.*

განმხიარულებულ-ი զուարճացեալ. զուարթագունեալ („განმხიარულებული"): რაჟამს ეშმაკი განმხიარულებული დუღდა, յորժամ սատանայ զուարճացեալ քքուէ *ფილკტ.133,3-438,5;* მოთმინებითა განმხიარულებულ, համբերութեամբ զուարթագունեալ *ლონგ188,24-715,18.*

განმხილება առակել (შერცხვენა, გამოჭენება, გამჟღავნება): არა უნდა განმხილება მისი, ոչ կամէր առակել զնա *მთ.1,19.*

განმჴნობა զօրանալ. զօրացուցանել. արիանալ. արիացուցանել (გამხნევება, გაძლიერება, გამამაცე-

ბაჲ): განმჴნდი ძალითა, զօրացիր զօրութեամբ յոյժ *ნაუმ.2,1;* გიჴმდა განმჴნობაჲ და განძლიერებაჲ, առաւել զօրացուցանել պարտ էր քեզ. իսկ դու փոխանակ արիացուցանելոյ հատեր զյոյս *მ.ცხ.131r-150;* განმჴნდით და იქმნენით ძე ძლიერების, արիասջիք եւ եղերուք որդիք զօրութեան *მ.ცხ.29r-25;* განამჴნო იგი და ნუგეშინის-სცა მას, արիացոյց եւ մխիթարեաց զնա *მ.ცხ.138r-156.*

განმჴრწნელ-ი սատակիչ (მომსპობი): ნიავქარი შემწუველი და განმჴრწნელი, հողմ խորշակի՝ սատակիչ *იერ.51,1.*

განნათლება լուսաւոր առնել. լուսաւորել (განათლება): რომელი განანათლებს ყოველსა კაცსა, որ լուսաւոր առնէ զամենայն մարդ *ი.1,9;* ვითარცა-იგი სანთელი ელვითა განგანათლოს შენ, որպէս յորժամ ճրագն նշողիւք լուսաւորեսցէ զքեզ *ლ.11,36.*

განნაჩინებ-ი նուէր. հաս („შესაწირავი", წილი): მჴარი იგი განნაჩინებისაჲ მოვიღე G, მჴარი იგი შესაწირავისაჲ მოვიღე O, զերին նուիրացն առի *ლევ.7,34;* განუჩინეთ განნაჩინები განჩინებულად უფალსა დასაბამად თბისა თქუენისაჲ G, განუჩინეთ შესაწირავი შესაწირავად უფლისა პირველი თბეთაგან B, առաջի հաս ի նուէր տեառն զառաջին զանգուածոյ ձերոյ *რიცხ.15,20.*

განნახევრებულ-ი կէս. հասարակած („ზოგი", ნახევარი): იქმნა განნახევრებული ნაწილი განსრულთაჲ ბრძოლად G, იყო ზოგი იგი ნაწილი, რომელ განვიდეს ბრძოლად B, եղեւ կէս աւարին երթելոցն ի պատերազմ *რიცხ.31,36;* იყო განნახევრებული იგი შესაკრებელისად ცხოვართაგან G, იყო ზოგი იგი კრებულისა ცხოვარისაგან B, եղեւ հասարակած ի ժողովրդենէ անտի՝ յոչխարէ *რიცხ.31,43.*

განნქრევა, განქრევა հոսել. փչել („განბნევა", ფრქვევა, გაფანტვა, დაბერვა, დინება, გაქრობა): ვითარცა-იგი განინქრიის სანქრეველითა, զոր օրինակ հոսի հոսչաւ *ამოს.9,9;* რომელსა ზედა დაეცეს განანქრიოს იგი, յորոյ վերայ անկցի՝ հոսեսցէ զնա *ლ.20,18;* რომელსა ზედა დაეცეს, განაქრიოს იგი DE, რომელსა ზედა დაეცეს, განაბნიოს იგი C, յոյր վերայ անկցի՝ հոսեսցէ զնա *მთ.21,44;* განაქრინნე იგინი და ქართა წარიხუნენ, հոսեսցես. հողմք առցեն զնոսա *ეს.41,16;* რომელმან განანქრია ისრაჱლი, შეკრიბოს იგი, որ հոսեացն զԻսրայէլ՝ ժողովեսցէ զնա *იერ.31,10;* განვა(ნ)ქრინე იგინი სოფლებსა შორის, հոսեցից զնոսա ընդ գաւառս *ეზეკ.29,12;* განვაქრიო მიწაჲ მისი მისგან, հոսեցից զհող նորա ի նմանէ *ეზეკ.26,4;* ვითარცა არმურნი განანქრინეს იგინი, իբրեւ զմրրիկ հոսեսցէ զնոսա *სიბრ.სოლ.5.24;* განანქრიეთ იგი, փչեցից զայն արտաքս *მალ.1,13.*

განორძინება զարգանալ. աճել („განმამაკაცება", „აღორძინება", გაზრდა): ვიდრემდის განმამაკაცნენ G, ვიდრემდე განორძნდენ S, մինչեւ զարգանայցեն *რუთ.1,13;* თესლი იგი აღმოჰსცენდის და განორძნდებინ DE, თესლი იგი აღორძნდებინ C, եւ սերմանիքն բուսանիցին եւ աճիցեն *მრ.4,27.*

განოტება մերժել. արտաքսել. վարել. հալածել (გაშორება, მოცილება, განდევნა): განაოტოს პირისა შენისაგან მტერი, մերժեսցէ յերեսաց քոց զթշնամին *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.196,4-197;* ვითარცა განიოტეს ძმაჲ იგი, արտաքսեցին զեղբայրն *მ.ცხ.223r-242;* ბოროტთა გულის სიტყუათა განვიოტებდი, ხოლო კეთილთა მოუწოდდი, զչար խորհուրդս վարէի ի բաց եւ զբարիս կոչէի *მ.ცხ.295v-318;* განიოტებ შიშსა ღმთისასა შენგან, հալածեսցես զերկիւղն Աստուծոյ *მ.ცხ.295v-318.*

განპარვა գողանալ (მოპარვა): სადა მპარავთა დათხარიან და განიპარიან, ուր գողք ական հատանեն եւ գողանան *მთ.6,19.*

განპატიჟება կրել (დასჯა): რომელმან განბძაროს პირფირი სამეუფოჲ... ერთითა პატიჟითა განიპატიჟნენ ორნივე იგი, որ հերձեսցէ զծիրանի թագաւորի եւ կամ որ ոք տղմով շաղախէ եւ աղտեղէ զնա. զմի պատիժս կրեսցեն երկոքեան *მ.ცხ.229v-249.*

განპება պատառել. պատառումն լինել. հերձնուլ. հերձանել. ճեղքել. ցելել. կտրել. բանալ („განხევა, განხეთქა", გაპობა, განხეთქილება, გაკუეთა, გაღება): კრეტსაბმელი ... განიპო ორგან, վարագոյրս ... պատառեցաւ յերկուս *მრ.15,38;* არა განვაპოთ ეგე [კუართი] C, არა განვხიოთ ესე DE, մի՝ պատառեսցուք զայդ *ი.19.24;* განიპო ქუეყანაჲ ქუეშე კერძო ფერჴთა მათთა G, განსთქდა ქუეყანა ფერჴთა ქუეშე მათსა B, պատառեցաւ երկիրն ի ներքոյ նոցա *რიცხ.16,31;* განაპეს სამთა ამათ ბანაკი იგი, պատառեցին երեքն զբանակ այլազգեացն *I ნეშტ.11,18;* მაკენი მათნი განაპნა, եհար զնա եւ զյղիս նորա պատառեաց *IV მეფ.15,16;* ჟამი არს განპებისაჲ და ჟამი შეკერვისაჲ, ժամանակ պատառելոյ եւ ժամանակ կարկատելոյ *ეკლ.3,7;* განიპოს მთაჲ იგი, պատառեսցի լեառնն *ზაქ.14,4;* უფროჲსად განაპის DE, უძჳრეს განხეთქილ იქმნის C, չար եւս պատառումն լինի *მრ.2,21;*

განიპო კრეტსაბმელი იგი ტაძრისაჲ მის შორის DE, განიპო ეზოჲ ტაძრისაჲ მის ორგან C, հերձաւ վարագոյր տաճարին ընդ մէջ *ლ.23,45;* განაპო ზღუაჲ, հերձ զծովն *ფს.77,13;* განაპებდეს მუცელქუმულთა მათ, հսրձուին զյղիս *ამოს.1,13;* განგაპოს შენ ორგან O, განგაპოს შენ ორად J, հերձցէ զձեզ ընդ մեզ *დან.13,55;* განაპენ უფსკრულნი, հերձեր զանդունդս *ფილკტ.158,35-473,4;* განაპო კრებული იგი, հերձեալ զամբոխ մարդկան *რიფს.173,42-104,7;* ზღუაჲ განაპო, հերձանելով զծովն *40სბსტ.117,6-117,4;* განაპო იგი, շեշտակի ճեղքեաց *თეოდორე 553-62,6;* კრეტსაბმელი იგი ტაძრისაჲ მის განიპო ორად, վարագոյր տաճարին ցելաւ յերկուս *მთ.27,51;* განიპო აერი და მეყსეულად მუნვე შეირწყუა, կտրեալ օդն վաղվաղակի յինքն կարկատեցաւ *სიბრძ.სოლ.5,12;* განეპო ქუეყანაჲ, բացաւ երկիր *მ.ცხ.418r-470.*

განპებულ-ი հերձ: რომლისა ჭლაკნი არა განპებულ იყვნენ, որ ոչ կճղակահերձ իցէ *ს.გაბ.-დაჯდომ.133.32-199,29.*

განპებულ-ი հերձի („ხე") *დან.13,54.*

განპებულობა բաժանել (გაპობა): ჭლიკი არა მრჩობელ განპებულობს G, ჭლაკი მისი არა განპებულ არს O, կճղակն ոչ բաժանի *ლევ.11,4.*

განპოხება պարարել. պարարտանալ („განსხუობა", გასუქება): ძუალნი შენნი განპოხნენ, ոսկերք քո պարարեսցին *ეს.58.11;* განდიდნეს და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განპოხნეს J, განდიდნეს და განმდიდრნეს და განსუქნეს და განსხუეს O, ստուարացան. մեծացան. գիրացան. եւ պարարտացան *იერ.5,28.*

განპყრობა ձգել. տարածել. համբառնալ. ի վեր ունել. ամբառնալ (“განმარტება", გაშვერა, გაშლა, აღმართვა): განვიპყრენ ჴელნი ჩემნი, ձգեցի զձեռն իմ *ეს.65,2;* დღესა ყოველსა განვიპყრენ ჴელნი ჩემნი ერისა მიმართ ურჩისა და მაცილობელისა, զոր ամենայն ձգեցից զձեռն իմ առ ժողովուրդն անհաւան եւ հակառակող *ჰრომ.10,21;* განიპყრნა ჴელნი უფლისა მიმართ, ձգեաց զձեռն իւր առ տէր *გამოსლ.9,33;* განიპყრნის ფრთენი თჳსნი, տարածեալ զթեւս *იობ.39,36;* განჳმარტა სამოსელი თჳსი G, განიპყრნა გედეონ სამოსელნი თჳსნი S, տարածեցին զհանդերձս նորա *მსჯ.8,25*; რაჟამს განიპყრნეთ ჴელნი თქუენნი ჩემდამო, յորժամ համբառնայցէք զձեռս ձեր *ეს.1,15;* განგიპყრნენ ჴელნი შენნი DE, აღგიპყრნენ ჴელნი C, ձեռս ի վեր կալցես *ი.21,18;* განიპყრნა ჴელნი ზეცად, ամբարձեալ զձեռս յերկինս *მ.ცხ.45v-38*

განპყრობილ-ი հաստատեալ („გაშლილი"): იყვნეს ჴელნი მოსესნი განპყრობილ, լինէին ձեռքն Մովսիսի հաստատեալք *გამოსლ.17,12.*

განრაცხა թուել. համարել (აღრიცხვა, დათვლა): იხილა და განრაცხა იგი, ետես եւ թուեաց զնա *ზირ.1.9;* ვინ-მე შეუძლოს განრაცხად? ո՞ համարեսցի *ზირ.18,3.*

განრაცხილ-ი թուեալ (აღრიცხული): თმანიცა თავისა თქუენისანი ყოველნი გა(ნ)რაცხილ არიან, ձեր եւ ամենայն իսկ հեր գլխոյ թուեալ է *ლ.12,7.*

განრბევა ընթանալ (გარბენა): განარბია აქაბ და ნარვიდა და მიეგებვოდა ელიას, ընթացաւ Աքաաբ եւ գնաց ընդ առաջ Եղիայի *III მფ.18,16.*

განრგნება ծեծել („გამონმედა", დაჩეჩქვა, დანაყვა): განარგნა, რომელი შეეკრიბა G, გამონმიდა, რომელი-იგი შეეკრიბა O, ծեծեաց զոր քաղեացն *რუთ.2,17.*

განრეულ-ი խառն (შერეული): ცანი მისა ცუარ-განრეული ღრუბლითა, երկինք նմա ամպախառն ցաւղով *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.188.2-189*

განრვალება պղնձի լինել (სპილენძად ქცევა): ცაჲ განრვალდა, երկին պղնձի եղեւ *მრთ.K.ი.ოქრ.-პეტრე და ელიას.370-262.8*

განრთხმა ձգել. արձակել. տարածել. ձկտեցուցանել. տախտապարել. վերացուցանել. պարզել. պրկել. տոփել („განყოფა, მიყოფა", „წარმოზიდვა", განზიდვა, გაშვერა, გაშლა, გაშოტვა, აღმართვა): განირათხ ჴელი შენი, ձգեա զձեռն քո *მთ.12,13;* განირთხ წყალთა ზედა, ձգեա զձեռն քո ի վերայ ջրոցդ *გამოსლ.7,19;* განრთხა ანგელოზმან მან უფლისამან წუერი იგი კუერთხისაჲ S, განყო ანგელოზმან უფლისამან წუერი კუერთხისაჲ G, ձգեաց հրեշտակն տեառն գաւազանին *მსჯ.6,21;* განირთხ ჴელი შენი G, მიყავ ჴელი შენი S, ձգեա՝ զձեռն քո *ისუ 6.8,18;* საბლითა განართხეს მახე ფერხთა ჩემთათჳს Ն, լարս ձգեցին որոգայթ ոտից իմոց *ფს.139,6;* ვითარცა ბელეკონმან განვირთხენ რტონი, իբրեւ զբեւեկնի արձակեցի զոստս իմ *ზირ.24.22;* განართხნა ბაბილონი თჳსი, արձակեաց զբարունակս իւր *ეზეკ.17,6;* ღელეთა შიდა განირთხა ფერჴნი თჳსი S, ի հովիտսն տարածեաց զոստս իւր *მსჯ.5,15;* განრაჲ-ართხეს ძელსა მას ზედა, տարածեալ ի վերայ փայտին *იზტ.122,18-16;* განვირთხამთ თავთა თჳსთა, ձկտեցուցանիցեմք զանձինս *II კორ.10,14;* განგართხა შენ ქუეყანასა ზედა, տախտապարեցից զքեզ ի վերայ երկրի *ეზეკ.32,4;* გან-სადა-ვირთხ ობოლსა ზედა ჴელი ჩემი გულპყრობით, վերացուցի ձեռն ի վերայ որբոյն յուսացեալ *იობ.31,21;* ორ-

ნივე მჴარნი განირთხნა, զերկոսեան թիկունսն պարզեաց *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.166-167;* ვითარ განართხმიდეს (წარმოჰზიდვიდეს Ⴂ) მას საბლითა, իբրեւ պրկեցին զնա փոկովք *საქ.მოც.22,25;* ალილო ძელი იგი, რომლითა განართხიან სამოსელი, առ ... զտոփանն. որով զհանդերձն տոփէր *იაკ.მოც.96-եւ.կեւ.*

განრთხმულ-ი ձգեալ, կարկառեալ, տարածեալ (გაშლილი, გაშვერილი): ჴელი განრთხმული ჩემდამო, ահա ձեռն ձգեալ առ իս *ეზეკ.2,9;* [ჴელი] განრთხმული ისრაჱლსა ზედა, կարկառեալ ի վերայ Երուսաղէմի *I ნშტ.21,16;* ჴელნი განრთხმულნი, տարածեալ զձեռսն *მრთ.A.ანტ.დ.86-62,28.*

განრინება ապրել, ապրեցուցանել, փրկել, ազատել, զերծանել, զերծնուլ, զերծուցանել, կեցուցանել, հանել, հրաժարեցուցանել, ելանել, կորզել, խուտորել, վճարել („ცხორება, ჴსნა, ცხოვნება", განთავისუფლება, თავის დახწევა, გადარჩენა): თქუენ განრინებად ვერ ჴელ-გეწიფების, դուք ապրել ոչ կարէք *საქ.მოც.27.31;* რომელთა ვერ უძლავს განრინებად ბრძოლისაგან, որք ոչ կարացին ապրել ի պատերազմէ *ეს.46.2;* რომელსა უნდეს სული თჳსი განრინებად DE, რომელსა უნდეს თავისა თჳსისა ცხორებაჲ C, որ կամիցի ապրեցուցանել զանձն իւր *მრ.8,35;* განირინე თავი შენი C, იჴსენ თავი თჳსი DE, ապրեցո՛ զանձն քո *მრ.15,30;* სხუანი განარინნა, განირინენ თავიცა თჳსი C, სხუანი აცხოვნნა, იცხოვნენ თავიცა თჳსი DE, զայլս ապրեցոյց. ապրեցուսցէ եւ զանձն *ლ.23,35;* განმარინა მე ჴელისაგან ფარაოჲსისა, ապրեցոյց զիս ի ձեռաց Փարաւոնի *გამოსლ.18,4;* განმარინე მე, უფალო, კაცსა უკეთურსა Ⴂ, განმარინე მე, უფალო, კაცისაგან უკეთურისა Ⴃ, ապրեցո՛ զիս, տէր, ի մարդոյ չարէ *ფს.139,2;* მიჴსენ და განმარინე მე, փրկեա՛ եւ ապրեցո՛ զիս *ფს.30,2;* განგარინედ შენ ჭირისაგან შენისა, ապրեցուսցեն զքեզ ի նեղութենէ քումմէ *ეს.7,13;* განრინეთ მისგან ... თავი თჳსი, ապրեցուցէք ... զանձինս ձեր *იერ.51,45;* რომელმან განარინე ნოე წყლისა მისგან რღუნისა, որ ապրեցուցեր զՆոյ ի ջուրցն հեղեղէ *რიფს.169,30-95.1;* განმარინენ ჩუენ, փրկեա՛ զմեզ *მთ.8,25;* განმარინა მე ჴელთაგან ჰეროდჱსთა, փրկեաց զիս ի ձեռաց Հերովդի *საქ.მოც.12,11;* განგარინენ თქუენ ჴელთაგან მეგჳპტელთასა M, გიჴსნენ თქუენ ჴელისაგან მეგჳპტელთაჲსა G, փրկեցի զձեզ ի ձեռաց Եգիպտացւոցն *მსჯ.6,9;* აღდეგ და განგუარინენ ჩუენ, արի եւ փրկեա՛ զմեզ *იერ.2,27;* ზრუნვათა და განცხრომათაგან შენნი იგი განარინენ, ի հոգոց եւ ի զբօսանաց զքոյսն ազատեցեր *თომა 18,12-396,6;* წმიდანი იგი მათისა მონებისაგან განარინნა, զսուրբսն ի նոցա ծառայութենէ ազատեաց *იპ.რომ-კურთხ.მოს.172-173;* რაჲთა ღირს იქმნეთ განრინებად ამის ყოვლისაგან, զի արժանի լինիջիք զերծանել յայնմ ամենայնէ *ლ.21.36;* ვერ ძალმიც განრინებად მთად კერძო, ոչ կարեմ զերծանել ի լեառն *დაბ.19,19;* განგარინო შენ ჴელთაგან უკეთურთაჲსა, զերծուցից զքեզ ի ձեռաց չարաց *იერ.15,21;* განმარინენ ჩუენ ... განსაცდელისაგან, զերծո՛ զմեզ ի փորձութենէս *40სბსტ.106,4-106,2;* განარინნა იგინი ჴელისაგან მოძულეთა მათთაჲსა, կեցոյց զնոսա ի ձեռաց ատելեաց նոցա *ფს.105,10;* განარინე მეფჱ ესე ურვათაგან, կեցո՛ զթագաւորս ի վտանգէս *ფილკტ.141,30-450,3;* მან განარინნა მახესა ფერჴნი ჩემნი, նա հանէ յորոգայթէ զոտս իմ *ფს.24,15;* არავინ განარინოს იგი ჴელთაგან ჩემთა, ոչ ոք հանիցէ զնա ի ձառաց իմոց *ოვსე.2.10;* ბოროტთა ვნებათაგან განგუარინნეს, ի ... չար ախտիցն զմեզ հրաժարեցուցանէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,21-42,18;* რომელთაგან ვერ შეუძლონ განრინებად, յորոց ոչ կարասցեն ելանել *იერ.11.11;* განარინა იგი ჴელთაგან ძმათა თჳსთაჲსა, կորզեաց զնա ի ձեռաց նոցա *დაბ.37,21;* ყვის განრინებაჲ საბრჭისაგან სიკუდილისა, առնէ խուտորել յորոգայթից մահու *იგ.სოლ.14,27;* განგუარინნა (გამოგჳყვანნა S) ჩუენ მძლავრისა მისგან, վճարելով ի բռնութենէն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101.4-27,20.*

განრინებულ-ი ապրեալ. զերծեալ („ცხოვნებული, განრომილი", გადარჩენილი, თავდაღწეული): ნარწყმიდოს განრინებული ქალაქით Fr, ნარწყმიდოს ცხოვნებული ქალაქისაგან G, կորուսցէ զապրեալսն ի քաղաքէ անտի *რიცხ.24,19;* განრინებულნი განერნეს ქალაქებსა M, განრომილნი შეივლტოდეს ქალაქთა ძნელთა G, ապրեալքն որ ապրեցան ի նոցանէ՛ մտին ի քաղաքս ամուրս *ისუ 6.10.20;* განრინებული არა იპოვოს მისგან, ապրեալ ոչ իցէ ի նմանէ *იოვ.2,3;* განრინებულნი საბრჭისაგან ეშმაკისა, ապրեալք յորոգայթից սատանայի *მსკ51,6;* მო-ვინმე-ვიდა განრინებულთაგანი მიერ კერძო, եհաս ոմն ի զերծելոց անտի *დაბ.14,13;* განრინებულნი იგი ტყუეობისაგან მათისა მუნ არიან სოფელ-

სა თვსსა, զերծեալքն ի զերութենէն են անդէն յաշխարհին հրեանց *ნეემ.1,30.*

განრისუვა կտրել („მორისვა“, გაკრეჭა): არა განჰრისო პირმშოჲ ცხოვართა შენთაჲ G, არა მოჰრისო ცხოვარი იგი პირმშოთა შენთაჲ S, մի՛ կտրեսցես զանդրանիկս հօտից քոց *II შჯ.15,19.*

განრისხება, გარისხება բարկանալ. բարկացուցանել. սրտմտել. զայրանալ. զայրացուցանել. զայրագնել. խռովել. գրգռել. զկծել. զկծեցուցանել. ցասնուլ. զազանանալ („გულმოწყე ქმნა“, „გულმწყრალ ქმნა“, „გულმწყრალება“, „რისხვა“, „განმწარება“, „განძვნება“, გაგულისება, გულის მოსვლა, განწყრომა, აშლა, გამხეცება): განრისხნა ფრიად, բարկացաւ յոյժ *მთ.2,16;* რაჲსათვს განრისხნები ერსა შენსა ზედა გულის წყრომით? ընդէ՞ր. տէր. բարկանաս սրտմտութեամբ քով ժողովրդեան քում *გამოსლ.32,11;* განურისხნა მოსე ელიაზარს O, გულმოწყე იქმნა მოსე ელიაზარს ზედა G, բարկացաւ Մովսէս Եղիազարու *ლევ.10,16;* განრისხნა ბალაკი ბალამის ზედა B, გულმწყრალ იქმნა ბალაკ ბალაამის ზედა G, բարկացաւ Բաղակ Բաղաամու *რიცხ.24,10;* განგულმწყრალნა რისხვით უფალი ძეთა ზედა ისრაჱლისათა G, բարկացաւ սրտմտութեամբ տէր որդւոցն Իսրայէլի *ისუ 6.7,1;* განრისხნა ნაბუქოდონოსორ ყოველსა მას ქუეყანასა ზედა ფრიად, բարկացաւ Նաբուքոդոնոսոր ի վերայ երկրին յոյժ *ივდ.1,11;* ნუუკუე განრისხდეს უფალი, մի՛ բարկասցի տէր *ფს.2.12;* განმირისხენ მე, բարկացար ինձ *ეს.12,1;* არცა განრისხნეს, არცა თუალ გიყოფდეს, ոչ բարկանայ եւ ոչ ակնարկէ *ფილკტ.135,1-441,1;* ნუ ... განჰრისხნები ჩუენთვს, უფალო A, ნუ ... მრისხავ ჩუენ, უფალო B, մի՛ բարկասցիս մեզ. տէր *40სბსტ.116.8-116.3;* განარისხეს კაცთა ამათ ღმერთი, բարկացուցին արքդ այդոքիկ զտէր *რიცხ.16,30;* ნუ სადა განარისხებთ უფალსა, մի՛ բարկացուցանիցէք զտէր *ივდ.8,13;* ძეთა ისრაჱლისათა განმარისხეს მე, որդիք Իսրայէլի բարկացուցին զիս *იერ.32,30;* ესემლევანითა საქმითა განარისხებ შემოქმედსა, այսպիսի գործովք բարկացուցանես զարարիչն քո *ბაბ.44,30-150,20;* განრისხნა რისხვით ზედა იუდასა, սրտմտեցաւ բարկութեամբ իւրով ի վերայ Յուդայ *IV მფ.23,26;* განურისხნა ასა წინასწარმეტყუელსა მას, սրտմտեցաւ Ասա մարգարէին *II ნშტ.16,10;* განრისხნა და აღვიდა სავარძელთაგან თვსთა, սրտմտեաց յոյժ եւ վազեաց յաթոռոյն *ფლკტ.149,6-459,31;* ცაჲ განრისხნეს და ქუეყანაჲ შეიძრას, երկինք զայրասցին եւ երկիր սասանեսցի *ეს.13,13;* განრისხნა მძლავრი იგი, զայրանայր բռնաւորն *მსკ.50,4;* მამანი ნუ განარისხებთ შვილთა თქუენთა, հարք մի՛ զայրացուցանէք զորդիս ձեր *კოლ.3,21;* განრისხებით განარისხე უფალი, զայրացուցանելով զայրացուցեր զթշնամիս տեառն *II მფ.12,14;* ნუ განარისხებ კაცსა უპოვარებასა შინა მისსა, մի զայրացուցաներ զայր ի չքաւորութեան նորա *ზირ.4,2;* განრისხნეს მის ზედა, զայրագնեալ յոյժ ի վերայ նորա *პოვნ.სტეფ.600,17-500;* განმირისხნა მე გულისწყრომითა თუალი ჩემი, խռովեցաւ ի սրտմտութենէ ակն իմ *ფს.6,8;* ზღუაჲ იგი განრისხნებოდა, ծովն խռովեալ էր *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგ.163,16;* განრისხნა ფრიად მეფჱ იგი, խռովեալ յոյժ թագաւորն *ფილკტ.145,23-454.38;* განარისხნეს მსახურნი იგი დედანი აზნაურნი, գրգռեցին զպաշտօնեայ կանայս զգաստս *საქ.მოც.13.50;* განარისხნა გულნი მათნი უფალმან, գրգռեաց տէր զսիրտս նոցա *I მფ.10,26;* კაცმან განარისხის პირი მოყუსისაჲ, այր գրգռէ զերեսս ընկերի *იგ.სოლ.27,17;* განარისხებს სალმობასა სულთასა, գրգռէ զերկունս ծննդեան որդւոցն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.105,25-35,17;* განრისხნა ვითარცა მჴეცი განტეხილი, զկծէր իբրեւ զգազան բեկանող *ფილკტ.138,13-445,21;* ნათესავითა მით უგულისჴმოჲთა განგარისხნე თქუენ, ազգաւ անմտաւ զկծեցուցից զձեզ *ჰრომ.10,19;* განრისხნა პილატე, ցասեաւ Պիղատոս *ანან.ებრ.199,16-328,4;* განრისხნეს მეფჱ იგი სამხრისაჲ, զազանասցի թագաւորն հարաւոյ *დან.11.11;* განმარისხეს მე კერპებთა ზედა G, კერპებითა მათითა განმამწარეს მე M, բարկացուցին զիս կռովք իւրեանց *II შჯ.32,21;* განმაძვნონ მე G, განმარისხონ მე S, զայրացուցանիցէն զիս *II შჯ.31,20.*

განრისხება-ჲ բարկութիւն *ფილპ.4,11-302,11;* ցասումն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.60-61;* ნუ ისწრაფი სულითა შენითა განრისხებასა, რამეთუ გულისწყრომაჲ, մի՛ փութար յոգի քո բարկանալ. զի բարկութիւն *ეკლ.7,10*

განრისხებულ-ი զայրացեալ. մրմռեալ. բարկացեալ. զայրացեալ: *ნეემ.4.1;* განრისხებული აღადგინებდა კუნესასა დიდსა ქრისტეანეთა ზედა, մրմռեալ յարուցանէր հալածանս մեծ ի վերայ քրիստոնէից *ფილკტ.133,5-438,8;* არავის ეხილვა განრისხებული, ոչ որ երբեք ետես զնա բարկացեալ *მ.ცხ.329r-260.*

განრისხება გულის-წყრომით բարկանալ („გულმოწყე ქმნა“): განრისხნა გულის-წყრომით

უფალი თქუენ ზედა S, გულმოწყე იქმნა უფალი თქუენ ზედა G, բարկացաւ տէր *II მჯ.9,9;* განურისხნა მოსე ელიაზარს O, გულმოწყე იქმნა მოსე ელიაზარს ზედა G, բարկացաւ Մովսէս Եղիազարու *ლევ.10.16*

განრომა ապրել. զերծանել. զերծնուլ. փախչել. փախնուլ. ճողոպրել. կեալ. ելանել. փրկել. փրծանել. անկանել (გადარჩენა, თავის დაღწევა, გაქცევა, წასვლა, ხსნა, გავარდნა): არამცა განერა ყოველი ჴორციელი, ոչ ապրէր ամենայն մարմին *მთ.24,22;* განვერნეთ ჩუენ მის მიერ რისხვისაგან, ապրեսցուք նովաւ ի բարկութենէ անտի *ჰრომ.5,9;* ერთიცა მათგანი არა განერა, մի ի նոցանէ ոչ ապրեցաւ *ფს.105,11;* მოიქეცით და განერენით ცეცხლისაგან, դարձջիք եւ ապրեսջիք ի հրոյն *პავლე 52,8-59,26;* რაჲთა განერე ვითარცა ქურციკი საფრჴესა, զի ապրեսցի, որպէս զայծեամն ի գործեաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,4-131,8;* მართალი განერეს მისგან, արդարն զերծանի ի նմանէ *იგ.სოლ.12,3;* არცა განერეს მათგანი განრინებული, եւ մի՝ զերծցի ի նոցանէ զերծեալն *ამოს.9,1;* განერეს მისგან, զերծցի ի նմանէ *ეკლ.7,27;* არა განმერე ჴელთაგან ჩემთა, ոչ փախչիս ի ձեռաց իմոց *ბაბ.44,21-150,5;* ვითარმე განერნეთ სასჯელსა გეჰენიაჲსასა C, զիա՞րդ փախնուցուք ի դատաստանէ գեհենին *მთ.23,33;* არა განერეს ცოდვილი ტაცებითა თჳსითა, ոչ ճողոպրեսցէ վասն յափշտակութեան մեղաւոր *ზირ.16,14;* ვერღარა განმერე ამიერითგან ჴელთა ჩემთა, ոչ այլեւ ունիս կեալ ի ձեռաց իմոց *ფილკტ.159,21-473,37;* განერნეს ჴელთა მათგან, ելին ի ձեռանէ Ասորւոց *IV მფ.13,5;* რომელი-იგი განერა მახესა მას მონადირეთასა, փրկեցան յորոգայթէ որսողացն *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,26-131,2;* მართალი მჴეცისაგან განერეს, արդար յորսողաց փրծանի *იგ.სოლ.11.8;* განერა ჭურჭერი, რომელსა იქმოდა თიჴისაგან, ჴელთა შინა მისთა, անկաւ աման մի զոր ինքն գործէր ի կաւոյն ի ձեռաց նորա *იერ.18,4.*

განრომილ-ი ապրեալ („განრინებული", თავდაღწეული): ვიდრე არა დაშთომამდე მათგანი განრომილი ანუ განლტოლვილი G, ვიდრემდის რაჲთურთიით არა დაშთა მათი განრინებული და მეოტი S, մինչեւ չմնալոյ ի նոցանէ ապրեալ եւ փախստական *ისუ 6.8,22.*

განრღუევა լուծանել. քակել. քակտել. պարզել („დაჴსნა", დარღვევა, გახსნა, გაშლა): მეყსეულად განირღუა იგი A, მუნქუესვე დაჰჴსნდეს ჴორცნი მისნი B, իսկոյն լուծեալ *40სბსტ.136,2-1;* განარღვის მეგობრობაჲ, լուծցէ (քակէ var.) զբարեկամութիւն *ზირ.22,25;* განირღუეს და იქმნნეს ვითარცა არარაჲ, քակտեցան եւ եղեն յոչինչ *საქ.მოც.5,36;* განარღვა იგი [თავი წიგნისაჲ] წინაშე ჩემსა, պարզեաց զնա առաջի իմ *ეზეკ.2,9.*

განრღუეულ-ი քակեալ. լուծեալ („წარჴსნილი", დახსნილი, დარღვეული): სამოსელნი მისნი იყუნენ განრღუეულ G, კუართი მისი იყავნ წარჴსნილ B, հանդերձ նորա քակեալ լիցի *ლევ.13,45;* განრღუეულნი ასონი განზრახვათანი ჭეშმარიტებითა ერთად შეამტკიცნა, զլուծեալ անդամսն մտաց ճշմարտութեան աղիւն պնդեաց *ეპ.კვპ.-ალვსებ.227,12-33.*

განრღუეულ-ი անդամալոյծ („დაჴსნილი", დავარდნილი): მონაჲ ჩემი დაცემულ არს სახლსა შინა ჩემსა განრღუეული DE, ყრმაჲ ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა დაჴსნილი C, մանուկ իմ անկեալ կայ ի տան անդամալոյծ *მთ.8,6;* მოართუეს მას განრღუეული ცხედარსა ზედა მდებარჱ DE, მოართუეს მას დაჴსნილი ერთი, რომელ იდვა ცხედარსა ზედა C, մատուցին առ նա անդամալոյծ մի որ դնէր ի մահիճս *მთ.9,2.*

განრყუნა ապականել. եղծանել. պղծել. խանգարել. զազրացուցանել. խոտել. խամրանալ. խահրել („განხრწნა, დაჴსნა, შეურაცხ-ყოფა", წახდენა, გაფუჭება; აშლა, არევა; გაგდება, შეძაგება): რამეთუ განირყუნიან პირნი მათნი, որ ապականեն զերեսս իւրեանց *მთ.6,16;* ტაძარი იგი ღმრთისაჲ განხრწნნეს, განრყუნეს იგიცა ღმერთმან, զտաճար Աստուծոյ ապականէ. ապականեսցէ զնա Աստուած *I კორ.3,17;* განრყუნნეს (განხრწნნეს B) გონებანი თქუენნი სიწრფოებისაგან ქრისტეს მიმართ, ապականեսցին միտք ձեր ի միամտութենէն որ ի Քրիստոս *II კორ.11,3;* განრყვნიან ჯეჯლი ქუეყანისა S, განხრწნიდეს ნაყოფთა მათთა G, ապականէին զբերս երկրին *მსჯ.6,4;* განირყუნეს და შეიგინნეს იგინი უსჯულოებითა მათითა, ապականեցան եւ պղծեցան յանօրէնութեան իւրեանց *ფს.52,2;* განრყუნით განირყუნა ყოველი ქუეყანაჲ, ապականեցաւ ապականութեամբ ամենայն երկիր *იერ.12,11;* განირყუნნეს საუნჯენი, ապականեցան գանձք *იოვ.1,17;* განვრყუნნე სავენაჴენი მისნი, ապականեցից զայգիս նորա *ოვსე 2,12;* ჴორცნი თქუენნი განვრყუნე, զմարմինս ձեր այժմ ապականեմ *ვარ.809-374,4;* ნუუკუე განვრყუნე სამკვდრებელი ჩემი O, գուցէ եղծանիցեմ զժառանգութիւն իմ *რუთ.4,6;* რაჲთამცა განირყუნა მტერი იგი C, რაჲთამცა

დაიჴსნა მტერი იგი, զի եղծցի թշնամին *ფს.8,3;* მეუფებაჲ მისი არა განირყუნეს, թագաւորութիւն նորա ոչ եղծանիցի *დან.7,14;* განრყუნნა მაღალნი იგი, სადა უკუმევდეს საკუმეველსა ქურუმნი, պղծեաց զբարձունսն. յոր արկանէին խունկս քուրմքն *IV მფ.23.8;* განირყუნიან პირნი მათნი, խանգարին երեսք *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.124-251;* მწერთა მომწყდართა განრყუნიან ქმნულებაჲ ზეთისა სულნელისაჲ, ճանճք մեռեալք զաղրացուցանեն զեւղս անուշունս *ეკლ.10,1;* სიტყუაჲ უფლისაჲ განრყუნა G, სიტყუაჲ უფლისაჲ შეურაცხ-ყო, զբանն տեառն խոտեաց *რიცხ.15,31;* ყოვლისავე სულიერისა ჰასაკი განირყუნებოდა, զամենայն զկենդանիս ի հասակի խամրեալս *მრთ.K.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 370-262,15;* ნაყოფსაცა განჰრყუნის ხეთასა, որ [խորշակ] եւ զպտուղս խահրէ զծառոց *მ.ცხ.234r-256.*

განრყუნა-ჲ ապականութիւն (ნახდენა): განრყუნისაგან დამიცევ მე, յապականութենէ պահեցեր զիս *თომა 17,43-395,18.*

განრყუნად-ი ապականելի *პეტრე მოც.47,12-55,13.*

განრყუნილ-ი ապականացու. ժանդացեալ. աղտեղեալ. ապականեալ. խահրեալ (განხრწნადი, საძაგელი, გაფუჭებული): განვიშორე განრყუნილი იგი პატივი მეფობისაჲ, ի բաց եդի զապականացու պատիւ թագաւորութեանդ *ფილკტ.137,32-444,31;* შთამთქას მე განრყუნილი ესე ქუეყანასა ზედა, կլանիցէ զժանդացեալս ի վերայ երկրի *ფილკტ.156,23-469,34;* განრყუნილ არს, աղտեղեալ *მარკ.250v-198,7;* ბჭენი მისნი განრყუნილ არიან ურიდად ცეცხლითა, դրունքն ապականեալ ի հրոյ ; უკუეთუ განრყუნილ იყოს [წუენი], եթէ խահրեալ ... է *მ.ცხ.249v-270.*

განრყუნილ-ი արատաւոր (მნიკვლიანი): შეწიროს განრყუნილი უფლისა, մատուցանիցէ տեառն զարատաւորն *მალ.1,14.*

განრყუნილება-ჲ ապականութիւն (ნახდენა): განრყუნილებასა კაცთასა გავჰმარტენ იგინი, յապականութենէ մարդկան ծգեցի զնոսա *ოვსე 11,4;* სიმძიმე და განრყუნილებაჲ სტომაქისაჲ, զծանրութիւն ապականութեան ստամոքսաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.109,14-42,12.*

განრჩევა մեկնել. զատանել. զատուցանել. դատել („გამორჩევა“, „განკითხვა“): განარჩინენ უკეთურნი მართალთაგან, մեկնեսցեն զչարս ի միջոյ արդարոց *მთ.13,49;* განარჩინის ცხოვარნი თიკანთაგან, մեկնէ զօդիս յայծեաց *მთ.25,32;* განსარჩეველად შორის წმიდათა და შეგინებულთა G, გამორჩევად შოვრის წმიდათა და შეგინებულთა O, զատանել ի մէջ սրբոց եւ պղծոց *ლევ.10,10;* განარჩია ... ვაცები ჭრელები და სპეტაკი, զատոյց ... զբաղս կապոյտս եւ զպիսակս *დაბ.30,35;* განრჩევად ერისა თჳსისა Ⴂ, განკითხვად ერისა თჳსისა Ⴃ, ի դատել զժողովուրդ իւր *ფს.49,4.*

განრჩევა-ჲ որոշումն. ընտրութիւն („ბრძანება“, გარჩევა): ესე არს განრჩევაჲ შჯულისაჲ G, ესე არს ბრძანებაჲ შჯულისაჲ B, այս որոշումն է օրինին *რიცხ.19,2;* განრჩევად კეთილისა და ბოროტისა, ընտրութեան բարւոյ եւ չարի *ჰებრ.5,14.*

განრჩეულ-ი մաքուր (წმინდა): ჰქმენ იგინი საკუმეველად ... აღზავებული განრჩეული წმიდაჲ O, արասցես զայն խունկ ... գործ մաքուր ի սրբութիւն *გამოსლ.30,35.*

განრჩუნევა պատել (მოცვა, დაფარვა): დაჭრნა ... ზღურბლნი, რომელ განრჩუნნა ოქროჲთა, կոտորեաց ... զսեամսն զոր պատեաց ոսկւով *IV მფ.18,16.*

განრცხა, გარცხა լուանալ. ողողել („გამორცხა“, გარეცხვა, გაბანა): განჰრცხიდეს ბადეთა მათთა C, լուանային զգործիսն *ლ.5,2;* განირცხენ სამოსელი მათი, լուասցեն զձորձս իւրեանց *გამოსლ.19.10;* განირცხას ადგილსა წმიდასა G, გამოირცხენ იგი ადგილსა წმიდასა O, լուասցի ի սուրբ տեղւոջ *ლევ.6,27;* არცა განერცხა სამოსელი მისი, ոչ էր լուացեալ զհանդերձս իւր *II მფ.19,24;* იწყეთ განრცხად სამოსელთა თქუენთა, սկսարուք լուանալ զհանդերձս ձեր *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.82,21-30.16;* განირცხას შესამოსელი თჳსი მღდელმან, ողողեսցէ զհանդերձս իւր քահանայն *რიცხ.19,7;* გარცხის ბერმან გუბი თჳსი და ალავსის იგი წყლითა, լուանայր ծերն զպնակ իւր եւ լնոյր զնա ջրով *მ.ცხ.124v-142*

განრცხა մկրտութիւն (გარეცხვა, „|განბანა“): განრცხაჲ სასუმელებისაჲ DE, განბანაჲ სასუმელთაჲ C, մկրտութիւնս բաժակաց *მრ.7,4.*

განსაბნეველად ի ցրումն (გასაფანტავად): მიგცნე თქუენ განსაბნეველად ყოველთა მეფეთა ქუეყანისათა, տաց զձեզ ի ցրումն ընդ ամենայն թագաւորութիւնս երկրի *იერ.34,17.*

განსაგდებელ-ი խոտան (ცუდი): არარაჲ არს განსაგდებელ, չիք ինչ խոտան *I ტიმ.4,4.*

განსაგებელ-ი, განსაგებელად կազմել (აგება): დაადგინეს სასყიდლითა ქვის მკუეთელნი და ხურონი განსაგებელად ტაძრისა მის, կացուցին ի վարձու քարահատս եւ հինուսն կազմել զտունն տեառն *I ნშტ.24,12;* განსაგებელად, առ ի կազմելոյ *IV მფ.22,6.*

განსაგებელ-ი կարգ. այցելութիւն. տնտեսութիւն (თანამდებობა, გამგებლობა, მეურნეობა): განსაგებელი მისი მიიღენ სხუამან, զկարգ նորա առցէ այլ *საქ.მოც.1.20;* განსაგებელი მისი სხუამან მიიღენ, զայցելութիւն նորա զայն այլ տարցի *ფს.108.8;* განსაგებელად აღსავსებისა მის ჟამთაჲსა, ի տնտեսութիւն լրման ժամանակաց *ეფეს.1,10.*

განსაგებელად ի կազմած (ასაგებად): რაჲთა მცეს მე ძელი განსაგებელად ბჭეთა მათთჳს, զի տացէ ինձ փայտս ի կազմած դրանցն *ნეემ.2,8.*

განსავალ-ი անցք. կիրճ („მებრძირი", „წიაღსავალი", გზაჯვარედინი, ვიწრო გზა): განვედით განსავალთა ზედა გზათასა C, წარვედით მებრძირებსა გზათასა DE, երթայք յանցս ճանապարհաց *მთ.22,9;* წინა დაიპყრნა გალაადმან განსავალნი იორდანისანი G, წინაჲსწარ დაიპყრეს გალაადელთა წიაღსავალი იგი იორდანისაჲ S, կալաւ Գաղաադ զկիրճս Յորդանանու *მსჯ.12,5;* ნუცა მიადგები განსავალსა მათსა, մի՛ առնուցուս զկիրճս նոցա *აბდ.1,14.*

განსავსე լցեալ (აღსავსე, ავსებული): ტკბილითა განსავსე არიან ესე, խազմզով լցեալ է որեարս *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.188,16-378,10;* განსავსე გულისწყრომითა, լցեալ բարկութեամբ *ფილკტ.139,24-447,9.*

განსაზღვრება սահմանել. զատուցանել („განჩინება", „განკუთნვა", დაწესება): რომელთა განუსაზღვრა უფალმან მათ არა ხილვად მათდა ქუეყანაჲ G, რომელნი-იგი განაჩინნა უფალმან არა ხილვად მათა ქუეყანა იგი S, որոց եւ սահմանեաց տէր չտեսանել զերկիրն *ისუ 6.5,6;* ქალაქნი განსაზღურებულნი ძეთა ეფრემისანი G, ქალაქები, რომელ განიკუთნეს ძეთა ეფრემისთა S, քաղաքքն զատուցեալք որդւոցն Եփրեմի *ისუ 6.16.9;* ზღუაჲ დიდი განასაზღვრებს G, დიდი ზღუაჲ განსაზღურებს S, ծովն մեծ զատուցանէ *ისუ 6.15,47.*

განსაზღვრება-ჲ սահմանք (საზღვარი): ყოველნი განსაზღვრებანი, რომელნი განსაზღვრნა სულისათჳს თჳსისა, ամենայն սահմանքն զոր սահմանեաց զանձնէ իւրմէ *რიცხ.30,4.*

განსაზღვრებულ-ი զատուցեալ („განკუთნებული"): *ისუ 6.21,27.*

განსათქუმელ-ი հռչակեալ *ჰოვნ.სტეფ.666,11-502.*

განსათხზველ-ი հիւս (ნაწნავი): *ეს.3,19.*

განსაკითხავ-ი ատեան. դատաստան (სასამართლო, სამსჯავრო): ვითარცა შევიდეს განსაკითხავსა მას, մտին յատեանն *საქ.მოც.25,23;* განსაკითხავი, դատաստան *ლშ.შობ.140,2.*

გასაკრთოლველად ի յիմարութիւն (გასასულელებლად): მისცნა იგინი გასაკრთოლველად და განსარყუნელად და დასა[ს]ტკნველად, ետ զնոսա ի յիմարութիւն եւ յապականութիւն եւ ի շչիւն // *ნშტ.29,8.*

განსაკკრვებელ-ი սքանչելի. զարմանալի. հրաշալի (საოცარი, განსაცვიფრებელი): ნათელი ბრწყინვიდა განსაკკრვებელი, լոյս փայլեալ սքանչելի *ატმ.110,12;* განსაკკრვებელი ტაძარი, զարմանալին Տաճար *ვრდ.89,16;* განსაკკრვებელი, հրաշալի *მრთ.C.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ. -28.7*

განსაკკრვებელი ხილვითა սքանչելատեսիլ՝ განსაკკრვებელი იგი ხილვითა ძჱ თჳსი წინა წარმოადგინა, զսքանչելատեսիլ որդեակն իւր յառաջ մատուցեալ *ატმ.107,14.*

განსაკკრვებელად սքանչելապէս *ნრს.74,10.*

განსამრავლებელ-ი շարիատ (გამოსაღები (პროდუქტით)): განსამრავლებელად არა ავასხნე მას საზრდელნი შენნი G, կերակուր քո մի տացես նմա ընդ շարիատիւ *ლევ.25,37.*

განსანათლებელ-ი լուսանցոյց (სარკმელი): *ეზეკ. 41,16.*

განსარყუნელ-ი ապականելի (ნასახდენი, განხრწნადი): არცა ჭამადითა განსარყუნელითა განმხიარულებულ, եւ ոչ կերակրաւք ապականելեաւք վայելեալք *იპ.რომ.კურთხ.მოს.196,15-197.*

განსარყუნელი յապականութիւն (გაფუჭება, ნახდენა): ვითარმე იქმნა განსარყუნელ საძოვარი მჴეცთაჲ? զի՞րդ եղեւ յապականութիւն եւ ճարակ գազանաց *სოფ.2,15;* მისცნა იგინი განსარყუნელად, արար զնոսա յապականութիւն *ივდ.4,1;* დადვა სავენაჴე ჩემი განსარყუნელად, արար զորթ իմ յապականութիւն *იოვ.1,7.*

განსასუენებელ-ი հանգիստ. հանգստարան. նաւահանգիստ („ნავთსაყუდელი", მოსასვენებელი, დასადგომელი, სამარხი): ეძიებნ განსასუენებელსა, խնդրէ հանգիստ *მთ.12,43;* შევიდენ განსასუენებელსა ჩემსა, մտցեն ի հանգիստ իմ *ჰებრ.3,11;* მოიქეც, სულო ჩემო, განსასუენებელად შენდა, դարձ. անձն իմ. ի հանգիստ քո *ფს.114,7;* ექმენ მათ ... განსასუენებელ დასაშრომელსა მას ადგილსა, լե՛ր նոցա հանգիստ յաշխատեալ վայրի *თომა 14,25-389,10;* განსასუენებელ ნავთასა იტყჳს, հանգիստ նաւուց ... ասաց *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ.86-87;* და მუნ აღუშჱნეს მას განსასუენებელი, եւ անդ կազմեալ զհանգստարան սրբոյն *სჰკ.83,6;* მიწევნად განსასუენებელ-

სა ნებისა შენისასა, հասցուք ի նաւահանգիստ կամաց քոց *რიფს.165.14-83.15;* მიუძღუა მათ განსასუენებელსა (ნავთსაყუდელსა Ղ) ნებისა მათისასა, առաջնորդեաց նոցա ի նաւահանգիստ կամաց իւրեանց *ფს.106.30*

განსასუენებელისა հանգստական (დასვენებითი): ვინ გამოგაგდო შენ ეგემლევანისა მისგან მშჳდობისა და განსასუენებელისა ადგილისაგან? ո՞ ... եհան զքեզ յայնպիսի խաղաղական եւ հանգստական կայանէ *ანდ.-ანატ.319-35,21.*

განსასუენებელი ნავთა նաւահանգիստ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.174-175.*

განსასყიდელ-ი կապէնք (მრუშობის სასყიდელი): ყოველნი განსასყიდელნი მისნი დაწუნენ ცეცხლითა, զամենայն կապէնս նորա այրեսցեն հրով *მიქ.1,7.*

განსატევებელ-ი (წიგნი) արձակումն. ապահարզան („განტევება", გაყრის, გაშვების [წიგნი]): ეცინ მას განსატევებელი წიგნი, տացէ նմա զարձակմանն *მთ.5.31;* დაუწერენ მას წიგნი განსატევებელი S, დაეწეროს მას წიგნი განტევებისაჲ G, գրեսցէ նմա գիր ապահարզանի // *შჯ.24,1.*

განსაღებელ-ი բանալի (გასაღები): დაუტევა განსაღებელი კარისაჲ მუნვე და კუალად იქცა, թողեալ զբանալին անդր. դարձաւ *მ.ცხ.291v-314* .

განსაყოფელ-ი որոշումն. անջրպետ. կից (გასაყარი): მისწუთების [სიტყუაჲ] იგი ვიდრე განსაყოფელადმდე საშუმინველისა და ხულისა, ნაწევართა და ტჳნთა, անցանէ մինչեւ ցորոշումն շնչոյ եւ ոգւոյ եւ յօդից եւ ուղղոյ *ჰებრ.4,12;* განსაყოფელი, անջրպետին *ეზეკ.41,15;* ვითარ მიიწინეს განსაყოფელსა გზათასა, հասեալ ի կիցս ճանապարհին *ატმ.99,6.*

განსაცდელ-ი փորձութիւն. փորձանք. յանց (ფათერაკი, ხიფათი, მოსალოდნელი უბედურება): აღასრულნა ყოველნი განსაცდელნი ეშმაკმან, կատարեալ զամենայն փորձութիւնս սատանայի *ლ.4,13;* ჟამსა განსაცდელისასა განდგიან, ի ժամանակի փորձութեան հեռանան *ლ.8,13;* განჰმზადე თავი შენი ყოვლისათჳს განსაცდელისა, պատրաստեա՛ զանձն քո ամենայն փորձութեան *ზირ.2,1;* რაჲთა იჴსნნეს იგინი განსაცდელისა მისგან, փրկել զնոսա ի փորձութենէն *რიფს.164,7-81,10;* განსაცდელი იგი ჴორცთა ჩემთაჲ არა შეურაცხ-ჰყავთ, զփորձանս որ ի մարմնի իմում էին ոչ անարգեցէք *გალ.4,14;* დაუთმოს განსაცდელსა, համբերիցէ փորձանաց *ეპ.იაკ.1,12;* განსაცდელნი დიდ-დიდნი, რომელ-იგი იხილეს თუალთა შენთა, զփորձանս մեծամեծս զոր տեսին աչք քո // *შჯ.7,19;* აუწყნეს განსაცდელნი იგი, მოწევნულნი მათ ზედა, պատմեցին զյանցս աղիտիցն *ატმ.102,7.*

განსაცუმელ-ი լամբ (გასაყრელი): იყვნენ გრკალნი იგი განსაცუმელად აღსაღებელთა მათ, եղիցին օղամանեակքն լամբք լծակացն *გამოსლ.24,26.*

განსაცხრომელ-ი զբօսանք. ուրախութիւն. երգ (შექცევა, სეირი, მხიარულება, შესხმა, გალობა): ყოველნი განსაცხრომელნი შენნი და ღელვანი შენნი მე ზედა გარდამჴდეს, ամենայն զբօսանք քո եւ ալիք քո անցին ի վերայ իմ *ფს.41,8;* ყოველნი განსაცხრომელნი შენნი მოავლინენ ჩემ ზედა, զամենայն զբօսանս քո ածեր ի վերայ իմ *ფს.87,8;* იყოს დაბნები ... განსაცხრომელ კანჯართა და საძოვარ მწყემსთა, եղիցին աւանք քո ... ուրախութիւն ցռուց եւ ճարակք հօտից *ეს.32,14;* განსაცხრომელ ვექმენ მე მათ მარადღჱ J, განსაცხრომელ ვიყავ მათა მარადღე O, երգ նոցա զօրհանապազ *გოდ.იერ.3,14.*

განსაწმედელ-ი սրբող (გამწმენდი): მომცნა ჩუენ ... მსგავსად განსაწმედელთა წამალთა და დამწუველთა, ետ մեզ ... ըստ նմանութեան սրբողաց դեղոց եւ կիզողականաց *მ.ცხ.48v-40.*

განსაწმედელ-ი աճառ (საპონი): მომართუთ მე ზეთი და განსაწმედელი ... რაჲთა ვიბანო, բերէք ինձ եւղ եւ աճառ ... զի լուացայց *დან.13,17;* თუ ... განამრავლნე შენდად განსაწმედელნი, შეგინებულვე იყო, յաճախեսցես քեզ աճառ, սակայն ծրգեալ կաս *იერ.2,22.*

განსაწყობელ-ი տեղի պատերազմի (ბრძოლის ველი): *მსჯ.6,26.*

განსაჭრელად ի շաղակեր (ცოცხლად საჭმელად): განსაჭრელად მფრინველთა, ի շաղակեր հաւուց ծախել *პოვ.სტეფ.660,2-500.*

განსივება ուռնուլ. ուռուցանել. այտնուլ (გასივება): განსივნა და განსთქდა შორის, ուռուցեալ հերձաւ ընդ մէջ *საქ.მოც.1,18;* შევიდეს წყალი ესე დაწყეული მუცელსა შენსა განსივებად მუცლისა და მორდომად ბარკლისა შენისა, մտցէ ջուրս նզովեալ յորովայն քո ուռուցանել զմէջ քո եւ քակել զբարձս քո *რიცხ.5,22;* იგინი ჰგონებდეს, ვითარმედ განსივნეს და დაეცეს მეყსეულად მკუდარი, ակն ունէին նմա այտնլոյ կամ անկանելոյ *საქ.მოც.28.,6.*

განსივება ուռուցումն (სიმსივნე): მოგეცინ შენ უფალმან ... მუცელი შენი განსივებად, տացէ զքեզ տէր ... զորովայն քո յուռուցումն *რიცხ.5,21.*

განსიტყუება վիճել („სჯა", კამათი): განსიტყუნეს მისდამი ძლიერად G, ესჯოდეს მას ფრიად S, վիճէին ընդ նմա սաստկագոյն *მსჯ.8,1.*

განსიძვა պոռնկել („სიძვა", მრუშობა): განსიძვეს შემდგომად ღმერთთა უცხოთა G, ისიძვიდეს შემდგომად ღმერთთა უცხოთთა S, պոռնկեցան զհետ աստուածոց օտարաց *მსჯ.2,17.*

განსლვა ելանել. անցանել. երթալ. գնալ. շրջել. տանել. խլրտել. արձակել. մտանել („გამოსლვა", „განვლა", „მო-და მისლვა", მისლვა, წარსლვა, წაყვანა, შესვლა): გალობაჲ წართქუეს და განვიდეს DE, გალობით გამოვიდეს C, աւրհնեցին եւ ելին *მთ.26,30;* ხოლო იგი მარტოჲ განვიდეს, եւ նա միայն ելցէ *გამოსლ.21.4;* განვიდა ბრძანებაჲ ესე, ել հրամանս այս *// ეზ.6,11;* იყო ... და განვიდოდა თავადი თესულისაგან ყანისა, եղեւ ... անցանել նմա ընդ արտորայսն *მრ.6,1;* თჳთ შენსაცა სულსა განვიდეს მახჳლი DE, შენსა თავსა განვლოს მახჳლმან C, ընդ քո իսկ անձն անցցէ սուր *ლ.2,35;* ვითარცა განვიდოდეს იგინი (განჰვლიდეს Ⴑ) ქალაქებსა მას, իբրեւ անցանէին ընդ քաղաքսն *საქ.მოც.16,4;* განაჩინეს სიტყუა განსლვად ქადაგი, հաստատեցին բան զի անցցեն քարոզքն *// ნშტ.30,5;* ბჭჱ ესე დაჴშულ იყოს და არა განეღოს და არცა განვიდეს ვინ მიერ, այդ դուռն փակեալ կացցէ եւ մի բացցի եւ մի՝ ոք անցցէ ընդ դա *ეზეკ.44.2;* განვიდეთ (მო- და მი-ვიდეთ C), ելայք երթիցուք *ლ.2,15;* რაჟამს განხჳდოდე წყობად მიდამისა S, რაჟამს მიხჳდოდე წყობად მიდამისა G, յորժամ երթայիր պատերազմել ընդ Մադիամու *მსჯ.8,1;* განვედ, ასულო S, წარედ, ასულო G, երթ. դուստր *რუთ.2,3;* აყენებდეს ... განსლვად ღუაწლსა მას, արգելուին ... եւ չտային երթալ ի պատերազմ *ს.გაბ.-მოც. საჴს.379-62,35;* განვედ ჩემგან, ի բաց գնա յինէն *ლ.5,8;* განსლვად იყო ხვალისაგან, գնալոց էր ի վաղիւ անդր *საქ.მოც.20,7;* მარტოჲცა განვიდეს, միայն գնասցէ *გამოსლ.21,3;* განვიდის იგი ურწყულთა ადგილთა, շրջի ընդ անջրդին տեղիս *მთ.12,43;* შევიდა და განვიდოდა იერიქოჲთ, մտեալ շրջէր ընդ Երիքով *ლ.19,1;* სათნო-უჩნდა პავლეს ამისი მის თანა განსლვაჲ, զսա կամեցաւ Պաւղոս ընդ իւր տանել *საქ.მოც.16,3;* ვერ განვალ, ոչ եւս կարեմ խլրտել *გოდ.ერემ.3,7;* განვიდნენ რტონი მისნი, արձակեսցին ոստք նորա *ოვსე.14,7;* უადვილესა ზომთსაბლისაჲ ჴურელსა ნემსისასა განსლვა, դիւրին է մալխոյ մտանել ընդ ծակ ասղան *მთ.19,21.*

განსლვა ახოვანად մենամարտել (შერკინება): განვიდეთ ახოვანად ურთიერთას მარტოდ, մենամարտեսցուք երկոքեան *I მფ.17,10.*

განსლვა-ჲ ելք (გამოსავალი): *// ნშტ.7,9.*

განსლვა-ჲ յանցանք (გადასვლა, დანაშაული): განსლვისა მისისათჳს მცნებათასა ჰკდემნნ მას, յաղագս իրաց յանցանաց եւ կշտամբեալ *ნრს.74,22.*

განსმენა ելանել զրոյց (ამბავის მოფენა): განისმა ესე ყოველსა შორის ქალაქსა, ել զրոյցս այս ընդ ամենայն քաղաքն *მ.ცხ.307v-335.*

განსპეტაკება սպիտակացուցանել. սպիտականալ. սպիտակ առնել. սպիտակ լինել. սուրբ առնել լսնեցուցանել. բռել („განგოზა, ალმოკოდა", გათეთრება, განმენდა): ვერ ჴელ-ეწიფების ეგრეთ განსპეტაკებად DE, ոչ կարեն այնպէս սպիտակացուցանել *მრ.9,2;* უფროჲს თოვლისა განსპეტაკნეს, իբրեւ զձիւն սպիտակացան *გოდ.იერ.4,7;* ვითარცა თოვლი განვასპეტაკო, իբրեւ զձիւն սպիտակ արարից *ეს.1,18;* უფროჲს თოვლისა განვსპეტაკნე, քան զձիւն սպիտակ եղէց *ფს.50,9;* ვითარცა მატყლი განვასპეტაკო, իբրեւ զասր սուրբ արարից *ეს.1,18;* განასპეტაკნა რტონი მისნი, լսնեցոյց զոստս նորա *იოვ.1,7;* განასპეტაკნეთ იგი თეთრი(თა) მიწითა B, აღმოჰკოდნე იგი S, განჰგოზნე იგინი საგოზლითა G, բռեսջիք զնոսա բռով *// შჯ.27,4.*

განსრულება, გასრულება լնուլ. կատարել („აღსრულება", შესრულება): ვიდრე არა განსრულდეს წელიწადი სრული G, ვიდრე აღსრულებადმდე ყოვლად მის წელიწდისა Pb, մինչեւ լնուցու նորա տարին ողջոյն *ლევ.25.30;* განსრულდეს ყოველნი ხილულნი, կատարեցաւ ամենայն երեւելիդ *კაც.შეს.I;* შემდგომად გასრულებისა წიგნთაჲსა მომიცნო, ვითარმედ აჰა ესერა განვასრულე, զկնի կատարման զրոցն պատուիրեաց ինձ. եթէ ահա կատարեցի զգիրսն քո *მ.ცხ.63v-52.*

განსრულებულ-ი կատարեալ (სრული): იყო ძე, უკუე განსრულებული, զորդի. որ յաւիտեան կատարեալ է *ჰებრ.7.28;* თჳთ ღირს იქმნა მიღებად განსრულებულსა მას ღუაწლსა სიმჴნით, յորում եւ ինքն արժանի եղեւ առնուլ զկատարեալ նահատակութիւն *ვრდ.86,17.*

განსრულ-ი ելեալ (გასული, გამოსული): პოვა, რამეთუ ეშმაკი განსრულ იყო, եզիտ ելեալ զդեւն *მრ.7,30.*

განსტურობა იხ. განმსტრობა.

განსუენება հանգչել. հանգուցանել. հանգիստ լինել. մակաղել. յենուլ. դադարել. զետեղեցուցանել

(„დაწყნარება", „დამშჳდება", „დაცხრომა", მოსვენება, დასვენება, დაყრდნობა): განისუენეთ მცირედ, հանգիջիք սակաւ *მრ.6,31;* შევიდა მუნ საულ განსუენებად მას შინა, եմուտ Սաւուղ հանգչել *I მფ.24,4;* განისუენონ ყოველსა ჴევნებსა სოფლებისასა, հանգիցեն ի ծորս երկրին *ეს.7,19;* განვისუენო მე დღესა ჭირისა ჩემისასა, հանգեայց յաւուր նեղութեան *ამბ.3,16;* განისუენა იოვაკიმ სიხარულით სახლსა შინა თჳსსა, հանգչէր Յովակիմ ... ի տան իւրում *ლშ.შობ.185,40-252,37;* განგისუენო თქუენ, հանգուցից զձեզ *მთ.11,28;* მრავალ გზის მე განმისუენა, բազում անգամ հանգոյց զիս *// ტიმ.1,16;* განუსუენა მათ უფალმან S, დააწყნარნა იგინი უფალმან G, հանգոյց զնոսա տէր *ისუ 6.21,44;* ოდეს განუსუენა უფალმან ისრაჱლსა S, შემდგომად დამშჳდებისა უფლისა მიერ ისრაელისა G, յետ հանգուցանելոյ տեառն զԻսրայէլ *ისუ 6.23,1;* განგისუენო თქუენ, հանգուցանեմ զձեզ *ფილკტ.148,34-459,18;* რომელი განუსუენებს დამაშურალთა, որ հանգուցանէ զաշխատեալսն *შუშ.II.11;* განისუენეს ყოველთა მფრინველთა ცისათა, հանգիստ եղեւ ամենայն թռչնոց երկնից *ეზეკ.31,13;* იყვნეს მუნ სამწყსონი ცხოვართანი და განისუენებდეს მუნ, էին անդ երեք հօտք խաշանց մակաղեալք ի նմա *დაბ.29,2;* ვეფხი განისუენებდეს თიკანთა თანა, ինձ առ ուլու մակաղեսցի *ეს.11,6;* განისუენებ შჯულსა ზედა, յեցեալ ես յօրէնսն *ჰრომ.2,17;* ოდეს განისუენებდა შენ ზედა, განსტყდი, յորժամ յենուին ի քեզ՝ խորտակէիր *ეზეკ.29,7;* არა განისუენა მცირედცა ყანასა ამას შინა S, არა დასცხრა ყანასა შინა მცირედცა G, ոչ դադարեաց եւ ոչ սակաւիկ ինչ յանդիս *რუთ.2,7;* ვიდრემდისცა განუსუენოს უფალმან ღმერთმან ჩუენმან ძმათა თქუენთა G, մինչեւ զետեղեցուսցէ տէր Աստուած ձեր զեղբարս ձեր *ისუ 6.1,15.*

განსუენება-ჲ հանգիստ (მოსვენება): ჰპოოთ განსუენებაჲ, գտջիք հանգիստ *მთ.11,29;* არა ვპოვე განსუენება, հանգիստ ոչ գտի *იერ.45,3;* არა პოვა განსუენებაჲ, ոչ եգիտ հանգիստ *გოდ.იერ.1.3;* კეთილ არს განსუენებაჲ, հեշտալի է հանգիստն *მრთ.S.ბას. კეს.-40.სბსტ.119,36.*

განსუენებულ-ი հանգուցեալ („მოსვენებული"): ვითარცა ცხედარსა განსუენებულ არიან, իբրեւ ի մահիճս հանգուցեալ կեան *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ.58,11-59.*

განსუქება գիրանալ („განზრქომა", გასუქება): განსუქნა და განსხუა; განზრქნა და დაუტევა ღმერთი g, գիրացաւ. ստուարացաւ եւ լայնացաւ եւ եթող զտէր Աստուած *// შჯ.32,15;* ჭამეს და განძღეს და განსუქნეს და ფუფუნეულ იქმნნეს საშუებელთა მათთა შინა, կերան եւ յագեցան. գիրացան եւ փափկացան ի բարութիւնս մեծամեծս *ნეემ.9.25;* განდიდნეს და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განპოხნეს J, ստուարացան. մեծացան. գիրացան եւ պարարտացան *იერ.5,28;* რაოდენცა განსუქნენ ჴორცნი, ეგოდენცა დამჭლდების სული, որչափ գիրանայ մարմին. այնչափ նուազի հոգին *მ.ცხ.238v-260;* ნუუკუე განსუქნე და განივრცნე S, ნუსადა განზრქნეს გული შენი G, զուցէ յուլանայցեն սիրտք ձեր *// შჯ.11.16*

განსუქებულ-ი պարարեալ *იეზ.39,18.*

განსყიდა, განყიდა վաճառել. ծախել („განვაჭრა", გაყიდვა): ბრძანა მისი ... განსყიდაჲ, հրամայեաց զնա վաճառել *მთ.18,25;* განყიდენ სამოსელი თჳსი და იყიდენ მახჳლი, վաճառեսցէ զձորձս իւր եւ գնեսցէ իւր սուսեր *ლ.22,36;* იყიდდეს და განჰყიდდეს, գնէին. վաճառէին *ლ.17,28;* ამისგან არა განყიდეს ქუეყანაჲ, վասն այնորիկ ոչ վաճառեցին զերկիրն իւրեանց *დაბ.47,22;* მონად განისყიდა იოსები, ի ծառայութիւն վաճառեցաւ Յովսէփ *ფს.104,17;* მათი საუბნარი განსყიდისათჳს არს და მოსყიდისა, նոցին բանքն վասն գնելոյ եւ վաճառելոյ է *მ.ცხ.21v-17;* განიზრახა და განყიდა ყოველი მონაგები მისი, խորհեցաւ վաճառել զինչս իւր *ვარ.816-377,27;* დაყვნა [დღენი] ქალაქს განსყიდად ჴელთსაქმარისა თჳსისა, վասն այն աւուր զոր եկաց ի քաղաքի ծախել զձերագործս իւր *მ.ცხ.17v-13;* ქუეყანაჲ [არა] განჰვაჭროთ დამტკიცებით G, ქუეყანაჲ არა განყიდოთ სრულიად B, երկիրն ոչ վաճառեսցի ի հաստատութիւն *ლევ.25.23*

განსყიდულ-ი վաճառեալ, վաճառ („გაყიდული"): მოაქუნდა სასყიდელი განსყიდულთაჲ მათ, բերէին զգինս վաճառելոցն *საქ.მოც.4,34;* დაიჴსნეს განსყიდული იგი ძმისა თჳსისაჲ B, փրկեսցէ զվաճառ եղբօր իւրոյ *ლევ.25,25.*

განსწავება ուսուցանել (სწავლება): გასწავნე თქუენ სიტყუანი ჩემნი, ուսուցից զբանս իմ ձեզ *იგ.სოლ.1,23;*

განსწავლა խրատել, ուսուցանել, վարժել, ի հաւան ածել (განვრთნა, დარიგება, სწავლის მიღება; ცემა, გვემა, დასჯა, „სწავლა", „სასწაული"): განვსწავლო ეგე და განუტეო C, ვსწავლო იგი და განუტეო DE, խրատեցից զդա եւ արձակեցից *ლ.23,16;* უფლისა მიერ განვისწავლებით, ի տեառնէ խրատիմք *I კორ.11,32;* უკუეთუ ამითცა ვერ განისწავლნეთ B, ապա թէ այնու եւս ոչ խրատիցիք *ლევ.26.23;* იყო ჴმაჲ მისი განსწავლად შენდა G, გარდამოისმა ჴმაჲ მისი სასწაულად შენდა S, Յերկնից լսելի եղեւ բարբառ նորա խրատել զքեզ *II შჯ.4,36;* განისწავლენით ყოველნი მსაჯულნი ქუეყანისანი, խրատեցարուք ամենեքեան որք դատիք զերկիր *ფს.2,10;* ნეტარ არს კაცი, რომელი განსწავლო შენ, երանի՛ մարդոյ զոր խրատես դու *ფს.93,12;* მხილებისათჳს უსჯულოებისა განსწავლე კაცი, կշտամբութեամբ վասն մեղաց խրատեցեր զմարդ *ფს.38,12;* არა განისწავლოს კაცი, რომელი არა იყოს ბრძენ, ոչ խրատեսցի՝ որ ոչ է խորագէտ *ზირ.21,13;* განსწავლე ძჱ შენი, խրատեա՝ զորդի քո *იგ.სოლ.19,18;* განისწავლო სამართ[ა]ლითა ღმრთისაჲთა, խրատեսցիս դու իրաւամբք Աստուծոյ քո *ეს.28,26;* განსწავლენ ყოველნი დედანი, խրատեսցին ամենայն կանայք *ეზეკ. 23.48;* განგსწავლენ შენ განდგომილობამან შენმან, խրատեսցէ զքեզ ապստամբութիւնդ քո *იერ.2.19;* განვსწავლნე იგინი ჰამბავითა ჭირისა მათისაჲთა, խրատեցից զնոսա համբաւով նեղութեան նոցա *ოსე.7,12;* ღამემდე უმეტჱს განმსწავლეს მე თირკუმელთა ჩემთა, մինչ ի գիշերի ... խրատեցին զիս երիկամունք իմ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.149r-276,27;* სწავლით განმსწავლა მე უფალმან, խրատելով խրատեաց զիս տէր *ფილკტ.156,18-469,25;* განსწავლნა ჴელნი ჩემნი ღუაწლსა, ուսուցեր զձեռս իմ ի պատերազմ *ფს.17,35;* განისწავლა მოსე ყოვლითა სიბრძნითა მეგჳპტელთაჲთა, վարժեցաւ Մովսէս ամենայն իմաստութեամբ Եգիպտացւոցն *საქ.მოც.7,22;* ჰნებავნ დიდითა მით ქალაქითა განსწავლაჲ მისი, մեծութեամբ քաղաքին կամի իսկ զնա ի հաւան ածել *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,26.*

განსწავლულ-ი վարդապետեալ. ուսեալ („დამოძღვრილი"): განსწავლულნი წმიდათაგან კაცთა, վարդապետեալք ի սրբոց արանցն *მსკ. 23,31;* იყვნენ ყოველნი განსწავლულ ღმრთისა მიერ, եղիցին ամենեքեան ուսեալք յԱստուծոյ *ი.6,45.*

განსწორებულ-ი հաւասար (სწორი, თანასწორი): განსწორებულ ურთიერთას, հաւասարք միմեանց *გამოსლ.37,17.*

განსხლვა յատանել. յատել (გასხლვა): ექუს წელ განსხლათ ვენაჴი თქუენი B, զվեց ամ յատցես զայգի քո *ლევ.25,3;* არა განისხლას [ვენაჴი], մի յատցի *ეს.5,6.*

განსხმა հանել. մերժել. արձակել („განჴდა, განვლინება", განდევნა, გაძევება): განასხნა სულები იგი სიტყჳთ, եհան զայսսն բանիւ *მთ.8.16;* ეშმაკთა განასხემდით, զդեւս հանէք *მთ.10.8;* განასხამს ეშმაკთა, հանէ դա զդեւս *ლ.11,15;* კრებულისაგან განგასხნენ თქუენ DE, კრებულით მათით განგჴადნენ თქუენ C, ի ժողովրդոց իւրեանց հանիցեն զձեզ *ი.16,2;* განვასხნე იგინი ქუეყანით G, հանից զսա յերկրէ իմմէ *რიცხ.22,6;* განასხენ წარმართნი, հաներ զհեթանոսս *ფს.79,9;* განასხნა უფალმან ამორეველნი S, განჴადა უფალმან ამორრეველნი G, մերժեաց տէր զԱմովրհացին *ისუ 6.24,18;* განასხნა იგინი პირისაგან ჩუენისა GS, մերժեաց զնոսա յերեսաց մերոց *ისუ 6.24,12;* განავლინონ ბანაკისაგან (განასხედ გარეშე ბანაკსა B) ყოველი კეთროვანი, արձակեսցեն ի բաց զամենայն բորոտ ի բանակէ *რიცხ.5,2.*

განსხმულ-ი ելեալ. հանեալ (გასული, განდევნილი): რომლისაგან ეშმაკნი იგი განსხმულ იყვნეს, ուստի դեւքն ելեալ էին *ლ.8,38;* თქუენ, განსხმულნი გარეშე, զձեզ հանեալ արտաքս *ლ.13,28.*

განსხუაჴმავება սխալել („დაკლება", აცდენა): არა განსხუაჴმავდა მათგანი [სიტყუათაგანი] G, არა დააკლდა მათგანი S, ոչ սխալեցաւ ի նոցանէ բան մի *ისუ 6.23,14.*

განსხუობა ստուարանալ. թանձրանալ („განპოხება", გამსხვილება): განსხუა, განზრქა და დაუტევა ღმერთი, შემოქმედი თჳსი G, ստուարացաւ եւ լայնացաւ եւ եթող զտէր Աստուած զարարիչ իւր *II შჯ.32.15;* განსხუნეს მკალი და განქარდის კაპარი, թանձրասցի մարախն եւ տարածեսցի կապարն *ეკლ.12.5;* განდიდნეს და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განპოხნეს J, განდიდნეს და განმდიდრნეს და განსუქნეს და განსხუეს O, ստուարացան. մեծացան. գիրացան. եւ պարարտացան *იერ.5,28.*

განსჯა, განშჯა, გასჯა դատել („განკითხვა", გასამართლება): მათ შინა განსაჯნეს ერნი, նոքօք դատեսցի զժողովուրդս *იობ.36,31;* თავადმან განსაჯოს სოფელი სიმართლით და ერი – სიწრფოებით, ինքն դատի զաշխարհս արդարութեամբ եւ զժողովուրդս իւր ուղղութեամբ *ფს.9,9;* რომელი მოვალს გასჯად სოფლისა, որ գայն դատել զաշխարհս *პავლე 52,3-59,20;* განშჯად (განსჯიდეთ C) ათორმეტთა ნათესავთა ისრაელისათა, դատել զերկոտասան ազգ Իսրայելի *მთ.19,28;* შესუეს იგი საპყრობ-

ილესა განშჯად (რაჲთა განიკითხონ B) იგი ბრძანებითა უფლისაჲთა G, արկին զնա ի պահ, դատել զնա հրամանաւ տեառն *ლევ.24,12.*

განტევება արձակել. թողուլ. հանել. աւանդել. թողութիւն առնել. մեկնել. թոյլ տալ („აღმოტევება", „წარტევება", „დატევება", „განვლინება", „აღმობერვა", „ტევება", გაშვება, გაყრა, ნებართვა): იზრახა ფარულად განტევებაჲ მისი, խորհեցաւ լռելեայն արձակել զնա *მთ.1,19;* განუტევა სული DE, აღმოუტევა სული C, արձակեաց զոգին *მთ.27,50;* უკუეთუ განუტევნე უზმანი DE, წარ-თუ-უტევნე იგინი უზმით C, եթէ արձակեմ զդոսա նօթիս *მრ.8,3;* ცოლისა თჳსისა განტევებაჲ DE, ცოლისა დატევებაჲ C, զկին իւր առձակել *მრ.10,2;* განუტევენით კაცნი ეგე, արձակեա զարսդ զայդոսիկ *საქ.მოც.16.35;* განუტევენით ძენი ისრაჱლისანი, արձակեցաք զորդիսն Իսրայելի *გამოსლ.14,5;* განუტევეს იგი აღმოსლვასა ოდენ ცისკრისასა S, განავლინეს იგი, ვითარცა აღმოვიდა განთიადი G, արձակեցին զնա ի ծագել առաւօտուն *მსჯ.19,25;* განტევებით განმიტევე მე, արձակելով արձակեսցես զիս *III მფ.11.22;* უკუეთუ განუტეოს კაცმან ცოლი თჳსი, եթէ արձակեսցէ այր զկին իւր *იერ.3,1;* განუტევენ კრულნი, արձակեցեր զկապեալս *ზაქ.9,11;* განგჳტევნა ჩუენ კრულებათაგან, արձակեցին զմեզ ի կապանացն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,4;* განგიტეო შენ, արձակեմ զքեզ *ფილკტ.146,23-456.12;* ვინ განუტევა კანჯარი თავისუფლად? ո՞ եթող զցիռ ազատացեալ *იობ.39,5;* მთავრად ერისა განუტევა იგი, իշխան ժողովրդեան եթող զնա *ფს.104,20;* რაჟამს შეიკრძალო იგი, ნუ განუტეობ მას, յորժամ բռնիցես, մի՛ թողուցուս զնա *ზირ.6,28;* განუტევე ყრმაჲ ეგე შენი, թող զմանուկդ *ფილკტ.153,31-465.39;* განუტევა სული DE, აღმობერა სული C, եհան զոգի *მრ.15,37;* განუტევა სული DE, აღმოუტევა სული C, եհան զոգի *ლ.23,46;* აღმოუტევა სული C, განუტევა სული DE, աւանդեաց զոգին *ი.19,30;* განმიტევეს მე, թողութիւն արարին *ლონგ.189,13-716,27;* წიგნი განტევებისაჲ DE, գիր մեկնելոյ *მრ.10,4;* განმიტევე S, მიტევე მე G, թոյլ տուր ինձ *მსჯ.16,26.*

განტევება-ჲ թողութիւն. ապահարզան („განსატევებელი", გაშვება): ქადაგებად ტყუეთა განტევებისა C, ქადაგებად ტყუეთა განტევებად DE, քարոզել գերեաց զթողութիւն *ლ.4.18;* ვქმენ წიგნი განტევებისაჲ დედისა თქუენისაჲ, ո՞ւր է թուղթն ապահարզանի. որով արձակեցի զմայր ձեր *ეს.50.1;* მივეც წიგნი განტევებისაჲ ჴელთა მისთა, ետու նմա թուղթ ապահարզանի ի ձեռս նորա *იერ.3.8;* დაუწეროს მას წიგნი განტევებისაჲ G, დაუწერენ მას წიგნი განსატევებელი S, գրեսցէ նմա գիր ապահարզանի *II შჯ.24.1.*

განტევებულ-ი արձակեալ. հանեալ („გაყრილი, .გაშვებული, განძევებული"): რომელმან განტევებული შეირთოს, որ զարձակեալն առնէ *მთ.5,32;* განტევებულ ხარ უძლურებისაგან შენისა, արձակեալ ես ի հիւանդութենէ քումմէ *ლ.13,12;* ქურივი და განტევებული არა მოიყვანონ თავისა თჳსისა ცოლად, զայրի եւ զհանեալ մի՛ առնուցուն իւրեանց ի կանայս *ეზეკ.44,22.*

განტეხა բեկանել. խորտակել. մանրել. հատանել. պարպատել („შემუსრვა", „დამუსრვა", „შეფქვა", გატეხა, მტვრევა, გასკდომა): განტეხა, եբեկ [զհաց] *მთ.15,36;* შეკრებულ ვიყვენით ჩუენ განტეხად პურისა, ժողովեալ էաք բեկանել զհացն *საქ.მოც.20,7;* პურსა მას, რომელსა განვსტეხთ, հացն զոր բեկանեմք *I კორ.10,16;* ლერწამი დაჩხერილი არა განტეხოს J, ლერწამი განტეხილი არა შემუსროს O, զեղէգն ջախջախեալ մի բեկցէ *ეს.41,3;* განტყდა გული ჩემი ჩემ თანა, բեկաւ սիրտ իմ յիս *იერ.23,9;* მოქლონითა დიდითა განტეხად წჳვთა მათთა, նգաւ մեծաւ բեկանել զսրունս նոցա *ანდ.-ანატ.333-40,17;* რაჲთა განუტეხნენ წჳვნი მათნი DE, რაჲთა დამუსრნენ წჳვნი მათნი C, զի խորտակեսցեն զբարձս նոցա *ი.19,31;* მოქლონნი რკინისანი განტეხნა (შეფქვნა Ղ), զնիգս երկաթիս խորտակեաց *ფს.106.16;* ვითარ-იგი განტყდა და შეიმუსრა უროჲ ყოვლისა ქუეყანისაჲ, զիարդ խորտակեցաւ եւ մանրեցաւ ուռն ամենայն երկրի *იერ.50,23;* განტყდეს სარწყული წყაროსა ზედა, մանրեալ սափորն յաղբեւրն *ეკლ.12.6;* განტეხნა პურნი იგი C, დამუსრა პური იგი DE, մանրեաց զնկանակսն *მრ.6,41;* აღდგეს და განტეხეს პური, յարեան եւ հատին զհացն *თეკ.93,6;* მერმე განტყდებიედ ძუალნი და მიერ აღმოდუღნ სიტფოჲ იგი, ապա պարպատէ. եռայ *ბას.კეს.-40.სბსტ.119,5.*

განტეხა-ჲ բեկումն (გატეხა, შემუსვრა): განტეხაჲ განტეხისა წილ G, բեկումն ընդ բեկման *ლევ.24.20.*

განტეხილ-ი բեկեալ. բեկանող. ջախջախ(եալ) (დაჩეჩქვილი): განტეხილსა მას არა შეუხვეთ, զբեկեալն ոչ պատեցէք *ეზეკ.34.4;* გან-

ტეხილნი განკურნის, զբեկեալս բժշկեցեր *ფლკტ.140.34-448.36;* განრისხნა ვითარცა მჴეცი განტეხილი, զկծէր իբրեւ զգազան բեկանող *ფლკტ.138.13-445.21;* ესავ შენ კუერთხსა მას ლერწმისასა განტეხილსა, յուսացեալ ես ի ցուպն եղեգնեայ ի ջախջախ *ეს.36.6;* ლერწამი განტეხილი O, დაჩხერილი არა შემუსროს (განტეხოს), զեղէգն ջախջախեալ մի՛ բեկցէ *ეს.41.3*

განტეხილ-ი թաղամսաւոր („გამოდუჟიანი“, „ტეხილი“, დაკოდილი): განტეხილი და შეჭყლემული და დაშთობილი და მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა B, გამოდუჟიანი ტეხილი და შეჭყლემული და გამოკუეთილი და გამონატაცები არა მოჰგუარნეთ ესენი უფალსა G, զթաղամսաւորն եւ զմալեալն եւ զքածաւարոտն եւ զհատեալն. մի՛ մատուցանիցես տեառն *ლევ.22,24.*

განტეხილება-ჲ խորտակումն (დამსხვრევა): განტეხილებაჲ მშჳლდთაჲ, խորտակումն աղեղանց *ვრდ.87.8*

განტოლვება-ჲ դաս. որոշումն (დასი, რიგი): დაადგინნა სიმართლისაებრ მათისა განტოლვებაჲ იგი მღდელთაჲ, կացոյց ըստ հրամանցն Դաւթի զդասս քահանայիցն *II ნშტ.8,14;* დაადგინნა... მეკარენი განტოლვებისაებრ მათისა ბჭით-ბჭედ, կացոյց... դռնապանք ըստ որոշմանն իւրեանց ի դրունս դրունս *II ნშტ.8,14.*

განტუეპა ծակոտել (დაჩხვლეტა): საგუმერელითა სასიკუდინოჲთა და განგტუეპოს შენ, խայթոցաւք մահու ծակոտէ *ფიზ.XVII 33-39.*

განტკნევა քարկոծ լինել, քարկոծել („დაქოლვა“, ჩაქოლვა): ერთ გზის ქვითა განვიტკნე, մի անգամ քարկոծ եղէ *II კორ.11.25;* განტკნა იგი ყოველმან ისრაელმან S, დაქოლა იგი ქვებითა ყოველმან ისრაელმან G, քարկոծեցին զնա ամենայն Իսրայէլ *ისუ 6.7,25;* და საჯეს მისი ქვითა განტკნევაჲ, դատապարտեցին քարկոծել զնա *ჯუარ.240,13- ;* ქვითა განიტკნოს, քարկոծելով քարկոծեսցի *ანან.ებრ.197.20-323,16.*

განტკნულ-ი քարկոծեալ (ჩაქოლილი): ქვითა განტკნული მოკუდა, քարկոծեալ մեռաւ *ნნტყ.14-222.*

განტფობა, გატფობა ջեռնուլ. ջեռուցանել (გათბობა): შემოსიან იგი სამოსლითა და ვერ განტფის, ծածկէին զնա հանդերձիւք եւ ոչ ջեռնոյր *III მფ.1,1;* ნარისუევითა ტარიგთა ჩემთაჲთა განტფებოდეს ბეჭნი მათნი, ի կտրոց խաշանց իմոց ջեռան թիկունք նոցա *იობ.31,20;* შეიგზნა და განტფა, այրեաց եւ ջեռաւ *ეს.44.15;* შეიმოსეთ და არა განსტეფით, զգենուիք եւ ոչ ջեռնուիք նոքօք *ანგეა 1,6;* უკუეთუ დაწვენ ორნი, განტფენ იგინი, եթէ ննջիցեն երկու ջեռուցանեն զմիմեանս *ეკლ.4,11;* განატფიან იგი ფრთითა თჳსითა, ջեռուցանեն զնոսա թեւովք իւրեանց *ფიზ.XI 15,13;* გატეფ ბრწყინვალებასა მას მზისთუალისასა, ջեռիռ ի նշողից արեգական *ფლკტ.144,30-454,1.*

განტყორცება ձգել (გასროლა): *I მფ.20,36.*

განტყორცებულ-ი ձգեալ (გასროლილი): ვითარცა ისარი განტყორცებული განსა, իբրեւ ի նետէ ձգելոյ ի նպատակ *სიბრ.სოლ.5,12.*

განუზომელ-ი անչափ (უსაზღვრო): განგაგდოს შენ სოფელსა დიდსა და განუზომელსა, ընկեսցէ զքեզ յերկիրն մեծ եւ յանչափ *ეს.22,18;* მოჰფინე ... მოწყალებაჲ შენი განუზომელი, արկանես ... զքութիւնս քո անչափս *ფილპ.7,24-311,5;*

განუზრახველად առանց խորհրդոյ (განზრახვის გარეშე): გულმწყრალი იგი იქმნ განუზრახველად, բարկասիրտ գործէ առանց խորհրդոյ *იგ.სოლ.14,17.*

განუკითხველ-ი անխիղճ. անքննին (წრფელი, მიუდგომელი; გამოუძიებელი, განუსჯელი): ხოლო ზეგარდმოჲ იგი სიბრძნჱ ... განუკითხველ, իսկ վերին իմաստութիւնն ... անխիղճ *ეპ.იაკ.3,17;* ესე არიან სწავლანი სოლომონისანი განუკითხველნი, առակք Սողոմոնի անքննինք *იგ.სოლ.25,1.*

განუკრძალველ-ი անզգաստ (უგრძნობელი): უკუეთუ კულა განუკრძალველ იყოს იგი, რაჲ იყოს მისდა სარგებელ? եթէ հեզ եւ անզգաստ լինիցի. զի՞նչ շահ լինիցի նմա *მ.ცხ.272r-291.*

განულეველ-ი անծախելի (დაულევნელი, ულევი): განულეველი ცეცხლისაგან, անծախելի հրոյ *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.126-255.*

განუმზადებელ-ი անպատրաստ (მოუმზადებელი): გპოვნენ თქუენ განუმზადებელნი, գտանիցեն զձեզ անպատրաստս *II კორ.9,4;* უკუეთუ მოვიდეს [ჭირი] და განუმზადებელი დახუდე, ორკეცი არს სირცხვლი, եւ եկեսցէ [վիշտ] եւ դու անպատրաստ գտցիս. կրկին ամօթ իցէ *მ.ცხ.176v-195.*

განუორძინებელ-ი անհրաժեշտ (აუცილებელი): ჯერ-იყო მათდა განუორძინებელი ნაკლულევანებაჲ მოწევნად მათ ზედა, պարտ էր ի վերայ նոցա անհրաժեշտ կարօտութեանն գալ *სიბრ.სოლ.16,4.*

განურყუნელ-ი անապական (განუხრწნელი, წმინდა, უბიწო): მოიჴსენენ განურყუნელნი იგი ნიჭნი მართალთანი, յուշ լիցի քեզ անապական պարգեւքն արդարոց *რიფს.172,32-101,17;*

განურყუნელითა და საუკუნოჲთა სიტყვთა ვღაღადებ შენდა მიმართ, անապական եւ յաւիտենական բանիւ բարբառիմ առ քեզ *ფილკ.153.28-465.35*

განურყუნელობა-ჲ անեղծութիւն (განუხრწნელობა, უბიწოება): *ტიტ.2.7*

განუსუენებელ-ი անհանգիստ (მოუსვენარი): განუსუენებელ ვართ, անհանգիստ եղեաք *I კორ.4.11*

განუქარვებელ-ი անփախուստ (რასაც ვერ გაექცევი, დაუხრწნეველი): რომელ-იგი განუქარვებელ და გამოუთქუმელ არს ცხორებაჲ, որ է անփախուստ եւ անճառ փրկութիւն *განხ. იოან.201,7-87,11.*

განულიმებელ-ი անժպիտ (ულიმარი): საუცრებანი განულიმებელნი მწუხარითა პირებითა გამოუჩნდებოდა მათ, ցնորք անժպիտք խոժոռադիմացն երեւէին *სიბრ.სოლ.17,4.*

განუყოფელ-ი անբաժանելի. անքակ (განუშორებელი, ურღვევი): განუყოფელი, անբաժանելի *ეპ.კპ.-დაფლ.99v-429;* განუყოფელი იგი სამებაჲ, զանքակ երրորդութիւն *ს.გაბ.-მოც. 382-85,39.*

განუყოფელად առանց բաժանման. առանց բաժանելոյ *მრთ.A.კირ.იერ.-სული.წმ.279-366,24-27.*

განუჩინებლად խառնաձայն (გაურკვეველად, შერეულად): უკუეთუ საყკრმან განუჩინებლად ჴმაჲ გამოსცის, եթէ խառնաձայն արձակիցէ փողն *I კორ.14,8.*

განუცხებულ-ი, გაუცხებულ-ი աւտարացեալ („ველურ ქმნული", „უცხო ქმნული"): გაუცხებულ ხარ ღმრთისაგან, ველურ ქმნილ ხარ ღმრთისაგან, աւտարացեալք ի ճշմարտութենէ *40.სბსტ.132.22-10*

განუცხოვება օտարացուցանել (უცხოდ მიჩნევა): განუცხოვნენ ძეთა თქუენთა ძენი ჩუენნი G, უცხო ქმნენ შვილთა თქუენთა შვილნი ჩუენნი S, օտարացուցանեն որդիք ձեր զորդիսն մեր *ისუ 6.22,25.*

განუცხოებულ-ი օտարացեալ (უცხო ქმნილი, განდგომილი): განუცხოებულო ჭეშმარიტებისაგან, დაეგყვნედ თუალნი ეგე, օտարացեալ ի ճշմարտութենէ. խցցին աչք քո *ფლკტ.159,12-473,24.*

განუწვალებელ-ი անքակ (დაურღვეველი): *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.116,14-117.*

განუხრწნელ-ი անվտիտ. չվտտեալ („არა განრყუნილი", ნაუხდენელი): მოართუეს ... შვდნი ძარღუნი ნედლნი განუხრწნელნი G, მოართუეს ... შვდი ძარღვ ნედლი, რომელი არა განრყუნილ იყო S, բերին ... եւթն ջիլս դալարս անվտիտս *მსჯ.16,8;* შე-თუ-ვიკრა მე შვდითა ძარღვთა ნედლითა, განუხრწნელითა G, եթէ կապիցեն զիս եւթն ջլօք դալարովք չվտտելովք *მსჯ.16,7.*

განუჴსნელ-ი անլոյծ (დაუხსნელი): შე-ვე-ეპყრა, განუჴსნელითა მით ჭირითა დაიპყრა, ըմբռնեալ յանլոյծ տագնապ հասանէր *სიბრ. სოლ.17,16.*

განფართება յաճախել. ընդարձակել („განვრცობა", გადიდება, გაფართოება): განაფართნა წყალთა ზედა უდაბნოჲსათა, յաճախեաց ի ջուրս անապատի *იერ.2.24;* უკუეთუ განავრცნეს ღმერთმან საზღვარნი შენნი G, უკუეთუ განგიფართნეს შენ უფალმან ღმერთმან საზღვარნი შენნი S, եթէ ընդարձակեսցէ տէր Աստուած քո զսահմանս քո *II შჯ.12,20.*

განფეთება բանալ (გაღება): მო-ვინმე-ვიდა მდიდარი, რომლისათჳს მეყსეულად განაფეთნეს კარნი და მიეგება მამასახლისი, եկն ումն մեծատուն անդ. եւ վասն սորա վաղվաղակի բացեալ զդրունս ընդ առաջ նորա զնայր հայրն *მ.ცხ.218v-231.*

განფენა ելանել. տարածել. սփռել. ոյժտել. հեղուլ. արկանել („განზავება, გარდათხევა", გასვლა, მოდება; გაშლა, გაფენა, დაღვრა, დაგდება): განეფინა სიტყუაჲ ესე ყოველსა ჰურიასტანსა, ել զրոյցս այս ընդ ամենայն Հրէաստան *ლ.7,17;* ეგოს ბზინვაჲ და არა განეფინოს G, ეგოს ბწყინვალებაჲ იგი და არა განეზაოს B, կացցէ փայլիւն եւ ոչ տարածեսցի *ლევ.13,23;* განჰფინა წიგნი იგი წინაშე უფლისა ღმრთისა, տարածեաց առաջի տեառն *ეს.37,14;* განჰფინე სიძვაჲ შენი ყოველსა წარსავალსა გზისასა, տարածեցեր զպոռնկութիւն քո առ ամենայն անցաւորս *ეზეკ.16,15;* რტონი მისნი მაღლად განეფინნეს, ոստք նորա ի բարձունս տարածեցան *თომა 18,24-396,20;* განჰფინენით მის წინაშე გულნი თქუენნი, սփռեցէք առաջի նորա զսիրտս ձեր *ფს.61,9;* რომელი განჰფენდეს ჴელთა ჲვსთა სარწმუნოებით, იგი იმარხავს მცნებათა, որ ոյժտեաց ձեռամբ իւրով. պահեսցէ զպատուիրանս. որ սփռէ ձեռամբ. պահէ զպատուիրանս Ձ *ზირ.29.2;* განეფინნეს გაბაასა [მზირნი] S, გარდაითხია მზირი G, հեղան զգաբաաւ *მსჯ.20,37;* ჯერ-იჩინა განფენაჲ მადლთაჲ, պարտ եւ արժան էր հեղուլ զբարիսն *გრ.ანძ.-შობ.296,28-180;* განვჰფენთ მოწყალებათა შენთა წინაშე, արկանեմք զգութս մեր առաջի քո *დან.9,18.*

განფენილ-ი սփռեալ. տարածեալ („გაშლილი"): სიყუარული იგი ღმრთისაჲ განფენილ არს გულთა შინა ჩუენთა, սէրն Աստուծոյ սփռեալ է ի սիրտ մեր *ჰრომ.5,5;* განფენილი, տարածեալ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.86-87;* ვიხილენ ყოველნივე საბრჯენი ... განფენილნი ქუეყანასა ზედა, տեսի զամենայն ... զորոգայթս ... սփռեալ ի վերայ երկրի *მ.ცხ.334r-387.*

განფიცხება խստանալ. խստացուցանել. ծանրանալ. ծանրացուցանել. ուծանալ (გამკაცრება, გაძნელება): რომელი ჰნებავს ღმერთსა, შეიწყალებს, და რომელი ჰნებავს, განაფიცხებს, ում կամի՝ ողորմի. եւ ում կամի՝ խստանայ *ჰრომ.9,18;* რაჟამს-იგი განფიცხნა ფარაო არა გამოვლინებად ჩუენდა, յորժամ խստացաւ Փարաւոն չարձակել զմեզ *გამოსლ.13,15;* ნუ განაფიცხებთ გულთა თქუენთა, մի՛ խստացուցանէք զսիրտս ձեր *ჰებრ.3,8;* განვაფიცხო გული ფარაოჲსი, խստացուցից զսիրտն Փարաւոնի *გამოსლ.7.3;* ნუ განაფიცხებთ ქედთა თქუენთა, մի՛ խստացուցանէք զպարանոցս ձեր *II ნშტ.30,8;* განიფიცხნეს ქედნი მათნი, խստացուցին զպարանոցս իւրեանց *იერ.726;* რაჲსათჳს განჰფიცხნებით, ընդէ՞ր ծանրացուցանէք զսիրտս ձեր *I მფ.6,6;* მამამან შენმან განაფიცხა უღელი ესე ჩუენ ზედა, հայր քո ծանրացոյց զանուր մեր *III მფ.12,4;* განფიცხნა შვილთა ზედა თჳსთა, ուծացաւ յորդւոց իւրոց *იობ.39.16;* დიდად განფიცხნა სენი იგი, ծանրացաւ ցաւն *მ.ცხ.172v-189.*

განფიცხებულ-ი խստացեալ („დამძიმებული"): ჴელი ... განფიცხებული იავინს ზედა, եւ ձեռն ... խստացեալ ի վերայ Յաբինայ *მსჯ.4,23.*

განფრდა վաճառել („გაწირვა", გაყიდვა): განვიფრდენით მე და ერი ჩემი წარწყმედულად S, განვიწირენით მე და ნათესავი ჩემი საკიცხელად O, վաճառեցաք ես եւ ժողովուրդս իմ ի կորուստ *ესთ.7,4;* მედად განიფრდენით და არა ვეცხლითა მოიჴსენენით თქუენ, ձրի վաճառեցայք եւ ոչ արծաթով քրկեսջիք *ეს.52,30.*

განფრდილი վաճառեալ (გაყიდული, მიცემული): შჯული სულიერ არს, ხოლო მე ჴორციელ ვარ და განფრდილ ცოდვასა შინა, օրէնքն հոգեւոր են. այլ ես մարմնաւոր եմ ընդ մեղօք վաճառեալ *ჰრომ.7,14.*

განფრენა թռչել. սլանալ. խաղալ (გაფრენა): ვითარცა მფრინველი განფრინდა, իբրեւ զհաւ թռեաւ *ოვსე 9.11;* ბუზი გამოჴდა და განფრინდა, դիմեաց ջորեակ եւ թռեաւ *ნაუმ.3,16;* მეყსეულად განფრინდის და მეყსეულად მიიწიის ადგილსა თჳსსა, վաղվաղակի սլացեալ հասանէ ի տեղի իւր *I ეზ.4,34;* მზჱ ალმოჴდა, იგინი განფრინდეს, ծագեաց արեւ եւ խաղացին *ნაუმ.3,17.*

განფრთხობა սթափել. զարթնուլ. արթուն լինել. զուարթուն լինել. զգաստանալ (გამოფხიზლება, ფხიზლად ყოფნა, გაღვიძება): განიფრთხვეთ სიმართლით, սթափեցարուք արդարութեամբ *I კორ.15,34;* განიფრთხვე, განიღჳძე, սթափեաց եւ զարթիր *ამბაკ.2,19;* განიფრთხვედ რომელთა-იგი სთრავს ღჳნითა თჳსითა, սթափեցարուք արբեալք ի գինւոյ *იოვ.1,5;* განიფრთხონ ძჳრის მზრახვალთა შენთა, զարթիցեն դաւաճանք նորա *ამბაკ.2,7;* განიფრთხვეთ, արթուն լերուք *I პეტრე 5,8;* მღჳძარე ვიყვნეთ და განვიფრთხოთ, արթունք եւ զուարթունք եղիցուք *I თეს.5,6;* ვინ უწყის, მაგით რაჲმე განიფრთხოს, զի թերեւս այնպէս զգաստասցի *ფილკტ.134,36-440,36.*

განფუვნება խմորել (აფუება): ვიდრემდის განფუვნა ყოველი, մինչեւ ամենայն խմորեցաւ *მთ.13,33.*

განფხეკა քերել („მოხუეტა", ქექვა): შემდგომად განფხეკისა სახლისა G, შემდგომად მოხუეტისა მის სახლისა S, յետ ... զտունն քերելոյ *ლევ.14,43.*

განქარება, განქარვება խափանել. ցրել. ցրուել. լուծանել. քակտել. եղծել. անզգամեցուցանել. թափել. ապախտ առնել. անհետ առնել. անհամել. պատկառել. անարգել. յանցուցանել. ապականել. բառնալ. գողանալ. զովացուցանել. անցանել. խոտել. փարատել. ընդունայնալ. անգօսնել. ցնդել (დაშლა, მოშლა; შეფერხება, დარღვევა, გაფანტვა, დახსნა, დაღუპვა, გამოფხიზლება, არად ჩაგდება, მოსპობა, არად ქცევა, განბილება, გახრწნა, მოსპობა, გაგრილება, გადავლა, მოშორება, გაბნევა, ამაოდ ქცევა, შეურაცხყოფა, გაფანტვა, გაუჩინარება): რომელმან-იგი განაქარვა სიკუდილი, որ խափանեաց զմահ *II ტიმ.1,10;* გინა თუ მეცნიერებანი გან-ვე-ქარდენ, եթէ գիտութիւն խափանեսցի *I კორ.13,8;* რაჟამს განაქარვნეს ყოველნი მთავრობანი და ყოველნი ჴელმწიფებანი, յորժամ խափանեսցէ զամենայն իշխանութիւնս եւ զամենայն պետութիւն *I კორ.15,24;* რაჲთა არსნი იგი განაქარვნეს, զի զէսն իմն խափանեսցէ *I კორ.1,28;* განაქარვეს შჯული შენი, խափանեցին զօրէնս քո *ფს.118,126;* უკუეთუ განქარდეს ალთქუმაჲ ჩემი, եթէ խափանիցէք զուխտ իմ *იერ.33.20;* ალთქუმაჲ ჩემი განაქარვა, ցրեաց զուխտ իմ *დაბ.17,14;* მცნებანი მისნი განაქარვნა, զպատուիրանս նորա ցրեաց *რიცხ.15,31;* ვითარცა ნისლი განქარდეს, իբրեւ զշամանդաղ ցրուեսցին *სიბრ.სოლ.2.4;* უფალმან განაქარვის ზრახვაჲ წარმართთაჲ, տէր ցրուէ զխորհուրդս հեթանոսաց *ფს.32,10;* განაქარვე ალთქუმაჲ შენი ბასაჲსა თანა, լոյծ զուխտ քո որ ընդ Բաասայ *III მფ.15,19;* მწუხარებაჲ ევაჲსი განაქარვა, զտրտմութիւն Եւայի ելոյծ *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.96-423;* შჯული იგი ბუნებათაჲ განქარდების, աւրէնք բնութեանս քակտին *გრ.ანძ.-შობ.293,28-177;* არცა განქარდეს, մի՛ եղծցի *ზირ.39,12;* ულმრთონი განაქარვენის ცოდვამან, զամպարիշտս անզգամեցուցանեն մեղք *იგ.სოლ.13,6;* განაქარვე ღჳნოჲ ეგე შენგან, թափեա ի քէն զգինիդ քո *I მფ.1,14;* განაქარვეს ... სიტყუაჲ ნაბუქოდონოსორ მეფისაჲ, ստահակեալ ապախտ արարին զբանսն Նաբուքոդոնոսորայ արքային *ივდ.1,11;* განაქარვეთ ცომი სახლთა თქუენთა, անհետ առնիջիք զխմոր ի տանց ձերոց *გამ.12,15;* უკუეთუ მარილი იგი განქარდეს, ապա թէ աղն անհամեսցի *ლ.14,34;* სატანჯველი მისი განქარდინ, տանջանարանք նորա պատկառեսցին *განს.იოან.201,13-87,19;* განაქარვა ესავ პირმშოებაჲ თჳსი, անարգեաց Եսաւ զանդրանկութիւնսն *დაბ.25,34;* განაქარვნა იგინი აჰრონ მოსაცხრომელად მტერთა მათთა, յանցոյց զնոսա Ահարոն յոտնհարութիւն թշնամեաց իւրեանց *გამოსლ.32,25;* რომელი მცირედ ჟამ ჩან და მერმე განქარდის, որ առ սակաւ մի երեւեալ եւ ապականեալ *ეპ.იაკ.4,14;* იზრახეს, რაჲთამცა განაქარვეს ღმრთისმსახურებაჲ, խորհուրդ ... արարեալ ընդ միմեանս. բառնալ ամենեւին զքրիստոնէից պաշտօնն *გჳ.258r-253,7;* სამართალსა მართლისასა განაქარვებენ, զիրաւունս գողանան զարդարոյն *ეს.5,23;* არამე სიცხჱ განაქარვისა ცუარმან? ո՞չ ապաքէն զտօթ զովացուցանէ ցօղ *ზირ.18,16;* ჩრდილნი იგი განქარდებიან, ստուերքն անցանեն *გრ.ანძ.-შობ.293,26-177;* ამისთჳს განვიქარვე თავი ჩემი და დავაგდე, վասն որոյ խոտեցի զանձն եւ հալեցայ *იობ.42,6;* განაქარვა სალმობაჲ გუამისაჲ ჩემგან, փարատեսցոյց զցաւս անձին իմոյ *ეს.38,14;* არა განქარდენ სიტყუანი პირისა ჩემისანი, ոչ ընդունայնացան բանք բերանոյ նորա *ივდ.6,5;* განაქარვენის სიტყუანი უსჯულომან, անգոսնէ զբանս անօրէն *იგ.სოლ.22,12;* ვითარცა მასცა შევახე ჴელი, იგიცა იქმნა და განქარდა, եւ իբրեւ մերձեցուցի ի նա զձեռս եղեւ իբրեւ զփոշի եւ մոխիր եւ ցնդեցաւ յերկիր *მ.ცხ.440r-512.*

განქარვებად-ი ապականացու. խափանելոց (გახრწნადი): ვსხედთ და ვწმასნით გულის-სიტყუათა განხრწნადთათჳს და უნდოთა და განქარვებადთა ნივთთა, եւ տրտմիմք վասն անպէտ եւ ապականացու ընչից որք բնաւ ոչ յիշելոյ *მ.ცხ.53r-44;* განქარვებადი იგი დიდებით იყო, որ խափանելոցն էր՝ այն փառօք էր *II კორ.3.11*

განქარვებულ-ი խափանեալ (შეფერხებული, არად მიჩნეული): განქარვებულ ხართ ქრისტჱსგან, խափանեալ էք ի Քրիստոսէ *გალატ.5,4.*

განქარვებულება-ჲ անզգամութիւն (ურცხვობა): ესე არს განქარვებულებაჲ მათი ქუეყანასა ეგჳპტისასა, այս անզգամութիւն նոցա յերկրին Եգիպտացւոց *ოვსე 7,16.*

განქიტნვა ծառ կացուցանել զհերս (ყალყზე დადგომა თმისა): სიტყუათა დიდად მფუცველისათა განუქიტნიან თმანი, խօսք շատերդման ծառ կացուցանեն զհերս *ზირ.27,15.*

განქიქება խայտառակել. առակել. նշաւակել (გამჟღავნება, შერცხვენა, გამოჭენება): ალგეკეცნა ქუექუემონი განსაქიქებელად ტერფთა შენთა O, հայտնեցաւ յետուստ քո խայտառակեալ զրկունս քո *იერ.13.22;* განუქიქენ იგინი უფალსა წინაშე მზისა G, առակեա՝ զդոսա առաջի տեառն յանդիման արեգական *რიცხ.25,4;* განაქიქნა იგინი თჳს შორის, նշաւակեալ զնոսա յանձին իւրում *კოლ.2,15.*

განქორწინება արանց լինել. տալ առն. տալ արտաքս („ქმრის სლვა", ქმარს გაყოლა, გათხოვება): იქორწინებოდეს და განჰქორწინებდეს, կանայս առնէին եւ արանց լինէին *მთ.24.38;* არცა განჰქორწინებდენ DE, არცა ქმრის ვიდოდიან C, ոչ արանց լինին *მთ.22.30;* იქორწინებოდეს და განჰქორწინებდეს, կանայս առնէին եւ արանց լինէին *ლ.17.27;* განქორწინე ასული შენი, առն իմաստնոյ տուր զնոսա (Ձ). տուր արտաքս զդուստր քո *ზირ.7.27*

განქრევა იხ. განნქრევა.

განქუან- անցուցանել („განლება", გატანა): ვითარმცა შინა განაქუნდა ჭურჭელი სამღდელოჲთ C, რაჲთა გან-ვინმე-ილოს ჭურჭერი მიერ ტაძრით DE, եթէ ոք անօթ ինչ անցուցանիցէ ընդ տաճարն *მრ.11,16.*

განქუმა կցել (აკვრა): განექუა ენაჲ სასასა მათსა წყურილითა, կցեցան լեզուք դիեցիկ մանկանց ի քիմս իւրեանց ի ծարաւ իւրեանց *გოდ.იერ.4,4.*

განქშუვა շլանալ (თვალის სინათლის მოკლება, დაბნელება): განუქშუნიან თუალნი, շլանան աչքն *ფიზ.IX 6-8*

განლება բանալ. բաց լինել. անցուցանել. առնուլ. ծակել. խրամատել. պատառել. հերձնուլ. ընդարձակել. տանել. բաժանել („განჴსნა", „განქუან", გალება, გატარება, გახვრეტა, გათხრა, გახევა, გაპობა, გავრცობა, წალება, გაყოფა): ირეკდით

და განგეღოს თქუენ, բախեցէք եւ բացցի ձեզ *მთ.7,7;* რომლისა-იგი უფალმან განუღო გული მორჩილებად სიტყუათა პავლეს მიერ თქუმულთა Ղ, რომელსა-იგი უფალმან განუჴსნა გული მორჩილებად სიტყუათა მას პავლეს მიერთა C, զորոյ տէր իսկ եբաց զսիրտն անսալ խօսիցն Պաւղոսի *საქ.მოც.16.14;* განაღო თხიერი სძისაჲ და ასუა მას G, განჰჴსნა თხიერსა სასძეურსა და ასუა მას S, եբաց զտիկ կաթինն եւ արբոյց նմա *მსჯ.4,19;* განაღო ღმერთმან საფასჱ თჳსი, եբաց տէր զգանձս իւր *იერ.50.25;* დღესა მას შაბათთასა განეღოდის, յաւուրն շաբաթու բացցի *იეზ.45,1;* განმიღე მე კარი საკერპოჲსა მაგის, բացէք ինձ զդուռն մեհենիդ *ფილკტ.154,16-466,31;* განგიღონ შენცა, հանցեն եւ զքեզ *საქ.მოც.5.9;* კარი განმეღო მე უფლისა მიერ, դուռն բաց էր ինձ ի տէր *II კორ.2,12;* რაჲთა გან-ვინმე-იღოს ჭურჭერი მიერ ტაძრით DE, ვითარმცა შინა-განაქუნდა ჭურჭელი სამღდელოჲთ C, եթէ ոք անօթ ինչ անցուցանիցէ ընդ տաճարն *მრ.11,16;* განიღონ სარეცელი შენი გუერდთაგან შენთა, առնուցուն զանկողինսն որ ընդ կողիւք քովք կայցեն *იგ.სოლ.22,27;* განაღე შენდად კედელი და განხვდე მისგან წინაშე მათსა, ծակեա դու քեզ որմ եւ ելցես ընդ այն *ეზეკ.12,5;* რაჲსა განეღო შენთჳს ღობე, զի խրամատեցաւ վասն քո ցանգ *დაბ.38.29;* ვითარ-იგი განეღო ქუეყანაჲ, որպէս պատառեցաւ երկիր *ღშ.შობ.187,41-255,33;* განღებით განუღო ჴელი შენი მას, ընդարձակելով ընդարձակեսցես նմա զձեռն քո *II შჯ.15,8;* არცა განღებად რას ჴელ-გუეწიფების, եւ ոչ տանել ինչ կարասցուք *I ტიმ.6,7;* ძმათა შორის განიღოს ნაწილი თჳსი, ընդ եղբարս բաժանեսցի մասն *იგ.სოლ.17,2;* რომელმან განაღოს საშოჲ B, ყოველი განმღებელი ყოვლისა საშოჲსა G, որ բանայ զարգանդ *რიცხ.18,15.*

განღება յուղարկութիւն (დაკრძალვა): არა ყო ერმან მან განღება პატივითა ვითარცა განღება მამათა მისთაჲ, ոչ արար նմա ժողովուրդն յուղարկութիւն իբրեւ զյուղարկութիւն հարցն նորա *II ნშტ.21,19;* ყვეს განღება დაფლვასა მისსა დიდი ფრიად, արարին նմա յուղարկութիւն մեծ յոյժ *II ნეშტ.16,14.*

განღებულ-ი բաց (გაღებული, გახსნილი): რომლისაჲ პირი განღებულ იყო, որոյ բերան իւր բաց էր *ფილკტ.135.23-441,28;* განღებულ იყვნეს ყურნი თქუენნი და თქუენ არა ისმინეთ, բաց էին ականջք ձեր. եւ ոչ լուարուք *ეს.42,20.*

განღებულად ի բաց (გაღებულად): დაუტევეს ქალაქი განღებულად G, թողին զքաղաքն ի բաց *ისუ 6.8,17*

განღიმება ծպտալ. հեզաբար ծիծաղել (გაღიმება, წყნარი სიცილი): ნიად და მშჳდად განიღიმის, հազիւ հանդարտ ծպտի *ზირ.21,23;* განღიმება, հեզաբար ծիծաղել *მრთA.ანტ.დ.30-68,29.*

განღმრთობა աստուածանալ. աստուածացուցանել (გაღმერთება): ერთმან ორთა ამათგანმან განაღმრთო და მეორე იგი განიღმრთო, յորոց մինն աստուածացոյց եւ միւսն աստուածացաւ *გრ.ანძ.-შობ.299,1-83.*

განღჳძება զարթնուլ. զարթուցանել. յարուցանել (გაღვიძება, გამოფხიზლება; აღდგინება): განიღჳძა იოსებ, զարթուցեալ Յովսէփ *მთ.1,24;* აწვე არს ჟამი განღჳძებად ჩუენდა ძილისაგან, արդ ժամ իսկ է մեզ ի քնոյ զարթնուլ *ჰრომ.13,10;* განიღჳძა ძილისაგან თჳსისა G, განიღჳძა ძილისა თჳსისაგან S, զարթեաւ ի քնոյ իւրմէ *მსჯ.16,20;* განიღჳძე, რად გძინავს? զարթիր. ընդէ՞ր ննջես *ფს.43,24;* განვიღჳძე და ვიხილე, զարթեայ եւ տեսի *იერ.31,26;* განიფრთხვე, განიღჳძე, սթափեաց եւ զարթիր *ამბ.2.19;* განმეღჳძა მე და ვიხილე, զարթեայ ես եւ հայեցայ *მარკ.247r-189,6;* მოუჴდეს და განაღჳძეს, մատուցեալ զարթուցին *ლ.8,24;* განაღჳძეთ სიყუარული, զարթուսջիք զսէրն *ქებ.2,7;* რაჲთამცა განვაღჳძენ იგინი, զարթուցանել զնոսա *ფილკტ.147,15-457,16;* განაღჳძა ო̄ნ სული კჳროსისი სპარსთა მეფისაჲ, յարոյց տէր զոգի Կիւրոսի թագաւորին պարսից *I ეზრ.2,2;* განვაღჳძო ... მკჳდრთა ზედა ქალდეველთასა გული აღმმსთობელთაჲ, յարուցից ... ի վերայ բնակչաց նորա զսիրտ յարուցելոց *იერ.51.1*

განღჳძებულ-ი զարթուցեալ (გაღვიძებული): იქმნეს იგინი ვითარცა სიზმარნი განღჳძებულთანი, եղեն որպէս երազք զարթուցելոց *ფს.72,20.*

განყენება մեկնել. մերժել. ի բաց կալ. ի բաց առնել. ի բաց գնալ. հանել. զատուցանել. խորշել. արտաքսել. որոշել („განშორება“, „დაყენება“, „განვლინება“, გაცლა, განდგომა, გაყრა): კაცი ნუ განაყენებნ, մարդ մի՛ մեկնեսցէ *მთ.19,6;* განეყენა მათგან C, განეშორა მათგან DE, մեկնեցաւ ի նոցանէ *ლ.24.51;* უკუეთუ ურწმუნო იგი განეყენებოდეს, განეყენენ, ապա թէ անհաւատն մեկնիցի. մեկնեսցի *I კორ.7,15;* განეყენა სძესა არა შეწყალებული იგი, մեկնեաց ի ստենէ զզողորմեալն *ოსე 1,8;* რაჲთურთით სარკუმელთა მათგან არა განეყენის იგი, բնաւ ամենեւին ոչ մեկնէր ի պատուհանէ անտի *თეკ.95.4;* განაყენა ძილი მეფისაგან O, განაშორა ძილი მეფისაგან S, տէր աստուած մերժեաց զքուն յարքայէ *ესთ.6,1;* განეყენა (განეშორა Ⴂ) მისგან ანგელოზი იგი, ի բաց եկաց ի նմանէ *საქ.მოც.12,10;* ერგასის წლითგანი განეყენებოდის (გამოდგენ S), მსახურებისაგან G, յիսնամենից ի բաց կացցեն ի պաշտամանէ անտի *რიცხ.8,25;* განეყენენით ... განეშორენით, ի բաց կացէք. ի բաց կացէք *ეს.52.11;* განმეყენენით ჩემგან, ի բաց կացէք յինէն *ფილპ.7,4-310,3;* განმაყენენ ჩემგან ტანჯვანი ჩემნი, ի բաց արա յինէն զտանջանս իմ *ფს.38.,11;* განეყენენით, ի բաց գնացէք *მთ.9,23;* უთხარ ... რაჲთამცა განაყენეს იგი DE, ասացի ... զի հանցէն *მრ.9,17;* არცა ... საჭურველი განიყენის, ոչ ոք ... հանէր զզէն իւր յինքենէ *ნეემ.4,23;* განაყენოს ... ნიში დასკრინგებისაჲ შჳდ დღე G, განავლინოს იგი გარე ... შედებული იგი სკრინგებისა მის შჳდ დღე B, զատուսցէ ... զարած հարածին զեւթն օր *ლევ.13.31;* რაჲთა განეყენნენ იგინი ჭამად ნაზორევთაგან კერპთაჲსა და სიძვისაგან, խորշել ի կերակրոց կռոց եւ ի պոռնկութենէ *საქ.მოც.15,20;* ძმამან ცოდა და განაყენა მღდელმან ეკლესიით, եղբայր ոմն անկաւ ի մեղս. իսկ քահանայն եկեղեցւոյն արտաքսեաց զնա *მ.ცხ.220r-240;* მეცა განგაყენებ თქუენ [ზიარებისაგან], եւ ես որոշեցի զձեզ ի հաղորդութենէ *მ.ცხ.365r-418;* წყრომაჲ ჩემი ალვავსე და განვაყენე (O)(დავაყენე), զբարկութիւն իմ լցի եւ արգելի *იერ.6,11.*

განყენება-ჲ հրաժեշտութիւն (გამოთხოვება): *მრთ.A.ანტ.დ.80-24,10.*

განყენებულ-ი անջատեալ. զատուցեալ. որոշեալ. արգելեալ („განდგომილი“, გაშორებული, მოწყვეტილი, გაცალკევებული): განყენებულნო სძისაგან, անջատելոցն ի կաթանէ *ეს.28,9;* ხალებ ... განყენებული ... და ისუ ... შეუდგეს უფალსა B, Քաղէբ ... զատուցեալն եւ Յեսու ... եկին զկնի տեառն *რიცხ.32,12;* განყენებულ და განშორებულ არიან ყოველთაგან აღძრვათა და განცხრომათა ამის სოფლისათა, որոշեալ եւ զատեալ իցեն յամենայն զբօսանաց *მრ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,12-28,8;* არა არიან ძმანი იგი განყენებულ, არამედ მაკარი არს განყენებულ, ոչ են եղբարք այնոքիկ արգելեալք, այլ Մակար իցէ արգելեալ *მ.ცხ.248v-269;* დგა ... განყენებულად შორს ჯეკმა ფრიად S, დადგა ... განდგომილი შორს ფრიად G, անջատեալք, հեռացեալք յոյժ յոյժ *ისუ ნ.3,16.*

განყვანება հանել. անցուցանել. մեկուսացուցանել, առաքել. արտաքս տանել. ածել. ի բաց տանել. ի բաց առնուլ („გამოყვანება", გაყვანა, გატარება, გაცალკევება, გავლინება, წაყვანა): განიყვანა იგი უდაბნოდ, հանէ զնա յանապատ *მრ.1,12;* განიყვანეს იგი გარეშე სავენაჴესა მას, հանին զնա արտաքս քան զայգին *ლ.20.15;* ნუ განმიყვანებ მე კერძოთაგან დღეთა ჩემთაჲსა, մի՛ հաներ զիս ի կէս աւուրց իմոց *ფს.101.25;* განიყვანეს გარეშე ქალაქსა მას, հանին արտաքս քան զքաղաքն *ფილკტ.159,22-473,38;* მას განყვანდეს შვილნი მისნი ცეცხლსა, ինքն անցուցանէր զորդիս իւր ընդ հուր *II ნშტ.3.36;* განიყვანა ისრაელი შორის მისსა Ⴂ, გამოიყვანა ისრაელი შორის მისსა Ⴀ, անցոյց զԻսրայէլ ընդ մէջ նորա *ფს.135,14;* გან-რე-იყვანა იგი გზისა მისგან, մեկուսացոյց զնա ի ճանապարհէն *III მფ.11.29;* მუნ ქუესვე განიყვანეს ძმათა პავლე, զՊաւղոս վաղվաղակի առաքեցին եղբարք *საქ.მოც.17,14;* ბრძანა განყვანებაჲ კაცთაჲ მათ, հրամայեաց սակաւիկ մի զարսն արտաքս տանել *საქ.მოც.5.34;* განიყვანეს იგი გარეშე ბანაკისა მის, ածին զնա արտաքոյ բանակին *ივდ.6,8;* განიყვანეს ჩემგან უბადრუკი ეგე, ի բաց տարայք յինէն զթշուառացեալդ *ფილკტ.141,36-450,13;* გან-რაჲ-იყვანეს იგი კართა მათგან, ի բաց առին զնա ի դրաց անտի *რიფს.173,29-103,13;* გამოჰგუარა იესუ გარე C, გამოიყვანა იესუ გარე DE; ած զՅիսուս արտաքս *ი.19,13.*

განყვანება-ჲ արձակումն („განვლენა", გაშვება): დაადგინოს იგი [ვაცი] ცოცხლად წინაშე უფლისა, რაჲთა ლხინება ყოს მას ზედა განვლინებად იგი განვლენასა მას G, დაადგინოს [ვაცი] ცოცხალი წინაშე უფლისა, რაჲთა ლხინება ყოს მას ზედა განვლინებად განყვანებასა მას B, կացուսցէ զնա առաջի տեառն կենդանի. քաւել նովաւ՝ առ արձակելոյ զնա յարձակումն *ლევ.16,10.*

განყიდა იხ. განსყიდა.

განყინება մածանել (შეყინვა, შეკვრა): განჰყინა გული მისი ვითარცა ქვაჲ, մածեալ սիրտ նորա որպէս զվէմ *ი.მოც.62,4-205,9.*

განყინებულ-ი սառուցեալ (გაყინული): განყინებულნი ძრწოდეს სიფიცხისა მისგან ზამთრისაჲსა, սառուցեալք դողային վասն ցրտութեան ձմերանոյն *I ეზრ.9,6.*

განყოლა զհետ երթալ (წაყოლა): განჰყევ თანა და ისწავე მკურნალთაგან, თუ რაჲ არს განზრახვაჲ მათი, երթ զհետ բժշկին եւ տես թէ զի՞նչ խորհին *მ.ცხ.318r-344.*

განყოფა բաշխել. բաժանել. զատանել. զատուցանել. ձգել. որոշել. հատանել. վիճակեցուցանել. քակել. հերձնուլ. մերժել. յօշել („განვთომა", „განთჳსულ ყოფა", „განთჳსება", „განახევრება", „განწილვა", განაწილება, გაცალკევება, გაყოფა, გაცილება, გაპობა, გადგომა, აქნა): ორი იგი თევზი განუყო ყოველთა, զերկուս ձկունսն բաշխեաց *მრ.6.41;* განუყო მეინაჴეთა მათ, բաշխեաց բազմականացն *ი.6,11;* განუყოფდეს ყოველთა, բաշխէին զայն ամենեցուն *საქ.მოც.2,45;* განუყო იგი მოყუარეთა თჳსთა, բաշխեաց զնա սիրելեաց իւրոց *ზირ.1,10;* ავარი და ნატყუენავი და საფასჱ განუყოს მათ, զաւար. զկապուտ եւ զստացուածս բաշխեսցէ նոցա *დან.11.24;* განიყვეს სამოსელი მისი წილით C, բաժանեցին զհանդերձսն նորա վիճակաւ *მთ.27,35;* თუ მეუფებაჲ თავსა თჳსსა ზედა განიყოს DE, უკუეთუ მეუფებაჲ მეუფებასა განევთა C, եթէ թագաւորութիւն յանձն իւր բաժանեսցի *მრ.3.24;* განიყონ ვეცხლი იგი, բաժանեսցեն զգինս նորա *გამოსლ.21,35;* განიყვნეს სამოსელი ჩემი მათ შორის, բաժանեցին զհանդերձս իմ ի մէջ իւրեանց *ფს.21,19;* ქუეყანაჲ ჩემი განიყვეს, զերկիր իմ բաժանեցին *იოვ.3,2;* არა განყოს, ի բաց մի զատուսցէ *ლევ.1.17;* განყო ერი იგი მის თანაჲ, զատոյց զժողովուրդն որ ընդ նմա էր *დაბ.32,7;* განითჳსნეთ თქუენ ქალაქნი მათნი G, განჰყუნეთ თქუენ ქალაქნი B, զատուսջիք ձեզ քաղաքս *რიცხ.35,11;* კურთხევათა მათ განჰყოფდა, զօրհնութիւնսն որոշէր *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.10-11;* მოჰკუეთოს ... თავი მისი ქედითგან და არა განყოს G, წარჰკუეთოს ... თავი მისი საქციელითგან და არა განახევროს O, խառնեսցէ ... զգլուխն յուլանէ անտի եւ մի հատցէ *ლევ.5,8;* განუყო მათ წილთა მკჳდრობისაჲთა C, განუწილა მათ საზომითა დამკჳდრებისაჲთა, վիճակեցոյց ի նոսա վիճակ ժառանգութեան իւրոյ *ფს.77,55;* განყოფად კაცისა მამისა თჳსისაგან, քակել զայր ի հօրէ իւրմէ *მთ.10,35;* განყო ცოცხალთა შორის გზაჲ, եհերձ ճանապարհ ընդ մէջ կենդանեաց *სიბრ.სოლ.18,23;* განგეყვნეს შენგან, մերժեցան ի քէն *ნეემ.9,25;* ხოლო მფრინველნი იგი არა განყვნა, զթռչունսն ոչ յօշեաց *დაბ.15,10;* განყონ იგი ასოდ-ასოდ, յօշեսցեն զնա անդամ անդամ *ლევ.1,12;* დაკლნა და განყვნა [ჴარნი] ასოვეულად, յօշեաց զնոսա *1მფ.11,7;* და ვერძი იგი ჴორც განთჳსულ-ყო G, და ვერძი იგი განყო ასოდ-ასოდ B, եւ զխոյն յօշեաց անդամ անդամ *ლევ.8,20.*

განყოფა, გაყოფა ձգել. տարածել. բանալ. բաժանել („განგთომა", „განრთხმა", „მიყოფა", გაშლა, გახსნა): განყო ჴელი, ձգեաց զձեռն *მთ.14.31;* არა განჰყავთ (გაჰყავთ C) ჴელი ჩემ ზედა DE, ոչ ձգեցէք ձեռս յիս *ლ.22.53;* განყო ჴელი, ձգեալ զձեռն *საქ.მოც.26,1;* განყო ისრაჱლ ჴელი მარჯუენჱ მისი, ձգեալ Իսրայէլի զաջ ձեռն իւր *დაბ.48,14;* განყო ჴელი მოღებად მახჳლისა, ձգեաց ... զձեռն առնուլ զսուրն *დაბ.22,10;* განყო ანგელოზმან უფლისამან წუერი კუერთხისაჲ G, განრთხა ანგელოზმან მან უფლისამან წუერი იგი კუერთხისაჲ S, ձգեաց հրեշտակն տեառն զծայր գաւազանին *მსჯ.6,21;* განყო აოდმან ჴელი მარცხენე G, მიყო აოდ ჴელი მარცხენე მისი S, ձգեաց Աւոդ զձեռն իւր զձախ *მსჯ.3,21;* განყვნა ფრთენი თჳსნი და შეიკრიბნა იგინი S, განმყოფელმან ფრთეთა თჳსთამან შეიწყნარნა იგინი G, տարածեաց զթեւս իւր եւ ընկալաւ զնա *// შჯ.32,11;* განყო წიგნი იგი, իբրեւ եբաց զգիրսն *ლ.4,17;* რაჟამს განყვნა წიგნნი იგი შჯულისანი, յորժամ եբաց զգիրս օրինացն՝ յոտն կացին ... *1 ეზრ.9,46;* ყოველი ქალაქი გინა სახლი, რომელი განევთის თავსა თჳსსა, ვერ დაემტკიცის DE, ყოველი ქალაქი ანუ სახლი, განყოფილი თავსა ზედა თჳსსა, ვერ დადგეს C, ամենայն քաղաք կամ տուն բաժանեալ յանձն իւր. ոչ կացցէ *მთ.12,25.*

განყოფა-ჲ բաժին (ნაწილი): განყოფანი მადლთანი არიან, բաժինք շնորհաց են *1 კორ.12,4;* არიან განყოფანი, რომელნი განუნაწილნა მღდელმან, այս են բաժինք ՝զորս բաժանեաց եղիազար քահանայ *ისუ 6.19,51;* ესე არს განანაწილებაჲ (განყოფაჲ S), რომელი განუნაწილა მოსემან ძეთა ისრაჱლისათა, այս են բաժինք զոր բաժանեաց Մովսէս որդւոցն Իսրայէլի *ისუ 6.13,14.*

განყოფა ასოდ ასოდ յօշել („განასოება"): განყო იგი ასოდ ასოდ ათორმეტად ნაწილად M, განაასოა იგი ძუალთაებრ მისთა ათორმეტ ასოდ G, յօշեաց զնա ըստ ոսկերաց իւրոց յերկոտասան մասն *მსჯ.19,29.*

განყოფილ-ი բաժանեալ. յօշեալ (გაყოფილი, აქნილი): გან-მე-ყოფილ არსა ქრისტჱ? բաժանեա՞լ ինչ է Քրիստոս *1 კორ.1,13;* გარდამოვიდოდა მფრინველი ჴორცსა მას ზედა განყოფილსა, իջանէին թռչունք ի վերայ յօշելոյ անդամաթիւն նոցա *დაბ.15,11;* იყვნენ ამიერითგან ხუთნი სახლსა შინა ერთსა განყოფილ, եղիցին յայսմ հետէ հինգ ի տան միում բաժանեալք *ლ.12,52.*

განყოფილება-ჲ զատուցումն (გამოყოფა) *// ნშტ.35,10.*

განყრა թափել. թօթափել. հանել. գնալ. ընկենուլ. ձգել. թօթափել. շարժել. կարկառել. ցրուել („დაყრა",

„განშორება“, „განბერტყვა“, განდევნა, გაშვერა, გაყრა, დაბერტყვა, დაგდება, გაშლა, გაშვერა, გაქნევა, გაბნევა, გაფანტვა): განიყარა ქალაქისაგან სიმრაველჱ დედებისაჲ, թափեցաւ ի քաղաքէն բազմութիւն կանանց *ანდ.-ანატ.331-39,12;* განიყარეთ მტუერი ფერჴთაგან თქუენთა DE, დაიყარეთ მტუერი, რომელ იყოს ქუეშე ფერჴთა თქუენთა C, թօթափեսջիք զփոշի ոտից ձերոյ *მრ.6,11;* მან განყარა და შეაგდო გუელი იგი ცეცხლსა, Նորա թօթափեալ զգազանն ի հուրն *საქ.მოც.28,5;* განიყარა მათ ზედა სამოსელი თჳსი, թօթափեաց զձորձս *საქ.მოც.18.6;* განვყარნე მტერნი ჩემნი S, განვბერტყნე G, թօթափեցից *მსჯ.16,20;* განვიყარე ვითარცა მკალი, թօթափեցայ որպէս մարախ *ფს.108,23;* განყრით განყარნეს იგინი, թօթափելով թօթափեցին զնոսա *ნაუმ.2,2;* განყარნენ გარე ქალაქისაგან, հանցեն զնոսա արտաքոյ քաղաքին *ლევ.14,40;* განეყარა მისგან კეთროვნებაჲ იგი DE, განეშორა მას განბოკლებაჲ იგი, գնաց ի նմանէ բորոտութիւն *მრ.1,42;* კუნძულსა რასმე განყარნა იგინი, ընկեցեալ զնա ի կղզի ինչ *ნრს.73,7;* ნუუკუე თჳთ აღმოფხურაა იგი და განყარა, մի՛ թէ ինքն խլեաց եւ ձգեաց ի բաց *მ.ცხ.47r-39.* განეყარა მისგან კეთროვნებაჲ იგი DE, განეშორა მას განბოკლებაჲ იგი C, գնաց ի նմանէ բորոտութիւն *მრ.1,42;* განყარნეს ჴელნი, թօթափեսցէ զձեռն իւր *ზირ.22,2;* განუყარა ჴელი, რაჲთა დადუმნენ, շարժեաց զձեռն եւ ասէ *საქ.მოც.13,16;* ჴელი განუყარა ერსა მას, շարժեաց զձեռն ժողովրդեանն *საქ.მოც.21.40;* განყარნეს ჴელნი მისნი, շարժեսցէ զգլուխ իւր *სოფ.2,15;* განუყარნა თითნი (მსგავსად ვედრებისა) და ჰრქუა, կարկառեալ ի նա զձեռս իւր ասէր *40.სბსტ.120,26-121,1;* განუყარა მას ჴელი, կարկառեալ զձեռն *თეოდორე 552-60,20;* მისი შემოყრაჲ არს და შენი გაყრაჲ, արդ նա ժողովէ. այլ դու ցրուեսցես *მ.ცხ.296r-319;* განყარნეს ჩაფნი იგი ჴელთაგან მათთა S, დაყარნეს სარწყულნი ჴელთა მათთა შინანი G, թօթափեցին զսափորսն որ ի ձեռս իւրեանց *მსჯ.7,19.*

განყრა-ჲ թօթափումն (გაყრა, გაშორება; დაყრა, დაცვენა): განყრაჲ და ალხილვაჲ და გამოსხმაჲ და გულისა შეძრწუნებაჲ და მუჴლთა დაჴსნაჲ და სალმობანი ყოველთა წელთანი, թօթափումն եւ ձգտումն եւ սոսկումն սրտի եւ լքումն ծնգաց եւ երկունք ի վերայ ամենայն միջոյ *ნაუმ.2,10;* არა შეგაგინოს შენ, რაჟამს განიყაროს იგი, մի շաղախիցիս ի թօթափման նորա *ზირ.22,15.*

განყრილ-ი թօթափեալ (გაშორებული): ეგრე არიან ძენი განყრილთანი, այնպէս են որդիքն թօթափելոց *ფს.126,4.*

განყვნვა ջնջել (განწმენდა, გასუფთავება): ვითარცა კაცი ერთი, რომელი განჰყვნავნ სარკესა, որպէս զայն. որ ջնջիցէ զհայելի *ზირ.12,11.*

განშიშულება մերկանալ. մերկացուցանել. անօսրանալ. ի բաց խլել (გაშიშვლება, გაპარსვა, ამოწვდა): განიძარცვეთ და განშიშულდით, մերկացարուք. կողոպտեցարուք *ეს.32,11;* განაშიშულნეს ჴორცნი შეგინებად და სარცხვნელად, մերկացուցին զանդամս ի նախատինս *ივდ.9,3;* თმაჲ მათი არა განიშიშულონ, დაბურვით დაიბურვოდიან თავთა მათთა, զվարսս իւրեանց մի՛ անօսրացուսցեն, ծածկելով ծածկեսցեն *ეზეკ.44,20;* განაშიშულე მახვლი შენი, ի բաց խլեսցես [զսուր] քո *მ.ცხ.33r-29.*

განშიშულებულ-ი մերկացուցանեալ. մերկ (გაშიშვლებული, შიშველი): წარადგინა იგი განშიშულებული მის წინაშე, մերկացուցեալ զնա կացոյց առաջի իւր *თომა 16,32-393,9;* განშიშულებული დაემშჭუალა ჯუარსა ზედა, մերկ ի խաչին բեւեռեցաւ *იზტ.122,11.*

განშორება, განშოვრება, გაშორება մեկնել. մերժել. զատանել. զատուցանել. հեռանալ. ի բաց առնել. ի բացեայ առնել. ի բացէ առնել. ի բաց կալ. ի բաց լինել. ի բաց գնալ. ընկենուլ. ի բաց ընկենուլ. որոշել. մեկուսանալ. հեռի առնել. հեռացուցանել. հեռի լինել. մօտակտուր լինել. ապրել. անջրպետել. յափրանալ. գնալ. խորշել. ի բաց մերկանալ. հրաժարել. անջատել. տեղի տալ. զրկել. ի բաց սերժել. ի բաց թօթափել. հանել. զերծանել. արտաքսել. վերանալ. վարատել. վանել. խոտորեցուցանել. խուսել. խոյս տալ. մեկուսի լինել. մեկուսի կացուցանել. ի բաց դնել. վրիպել. վրիպեցուցանել. մերկացուցանել. ապստամբեցուցանել. բաժանել („ვლტოლა“, „განყენება“, „განვთომა“, „განწყალება“, „განდგომა“, „განყენება“, „გამოშორება“, „განვლინება“, მოსპობა, „აღხუმა“, „მიდრეკა“, „განყრა“, „ჯმნა“, გაცლა, გაშორება, გაგდება, განცალკევება, შორს ყოფნა, გაცილება, თავის დაღწევა, თავის გადარჩენა, გამოთხოვება, განდევნა): არა განეშორებოდა ტაძრისა მისგან, ոչ մեկնէր ի տաճարէն *ლ.2.36;* განეშორა მათგან DE, განეყენა მათგან C, մեկնեցաւ ի նոցանէ *ლ.23,51;* იერუსალჱმით ნუ განეშოვრებით, յԵրուսաղեմէ մի՛ մեկնել *საქ.მოც.1,4;* განმეშორე ჩემგან, մեկնեա՛ յինէն *დაბ.13.9;* განვაშორნეთ ქალაქსა S, განვწვალნეთ იგინ ქალაქისაგან G, մեկնեսջիք զնոսա ի քաղաքէ անտի *ისუ 6.8,6;*

განმეშოროს ჩემგან ძალი ჩემი G, განდგეს ძალი ჩემი ჩემგან S, մեկնեսցի յինէն զօրութիւն իմ *მსჯ.16,17;* განეშორა მისგან ძალი მისი S, განეყენა ძალი მისი მისგან G, մեկնեցաւ ի նմանէ զօրութիւն նորա *მსჯ.16,19;* შეიყუნენ და არა განიშორნენ, զմիմեանց կալցին եւ մի՛ մեկնեսցին *იობ.41.8;* განაშოვრენით ეგენი ურთიერთას შორად, რაჲთა განვიკითხნე ეგენი O, մեկնեցէք զդոսա ի միմեանց ի բաց եւ քննեսցուք զդոսա *დან.13,51;* ვინ განმაშოროს მე სიყუარულსა ქრისტჱსსა, ով մեկնեսցէ զիս ի սիրոյն Քրիստոսի *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.228,8-135,145;* ღამე განგუეშორა და ნათელი შემოგუეახლა, գիշերն մերժեցաւ եւ տիւն մերձեցաւ *ჰრომ.13,13;* განიშორნეს იგინი პირისაგან თჳსისა, մերժեաց զնոսա յերեսաց իւրոց *IV მფ.17,18;* ჴელისა შენისაგან განგეშორნეს, ի ձեռանէ քումմէ մերժեցան *ფს.87.6;* სამართალნი ჩემნი განიშორნეს, զիրաւունս իմ մերժեցին *ეზეკ.5,6;* განაშორა სამწყსოჲ მისი თჳსაგან, զատանէր իւր հօտս առանձինն *დაბ.30,40;* რომელი განეშორებოდა საზღვართაგან სომხითისათა, որ զատանէր յաշխարհէն Հայոց *ატმ.99,7;* ვითარ გან-ოდენ-ეშორნეს სახლსა მას მიქაჲსა S, გამოეშორნეს სახლით მიხაჲსით G, ի հեռանալ նոցա ի տանէ Միքայ *მსჯ.18,22;* მიეახლე უფალსა და ნუ განეშოვრები, յարեաց ի նա եւ մի հեռանար *ზირ.2,3;* განვიშორნეთ უკუე საქმენი ბნელისანი, ի բաց արասցուք այսուհետեւ զգործսն խաւարի *ჰრომ.13,13;* განიშორენით ღმერთნი უცხონი S, მოსპენით ღმერთნი სხუა ტომთა[ნი] G, ի բաց արարէք ի ձենջ զաստուածս օտարոտիս *ისუ 6.24.23;* განიშორენით ღმერთნი უცხონი S, აღიხუენით ღმერთნი უცხონი G, ի բաց արարէք զաստուածս օտարոտիս *ისუ 6.24,14;* განმაშორე ჩემგან ყუედრებაჲ C, მოსპე ჩემგან ყუედრებაჲ L, ի բաց արա յինէն զնախատինս *ფს.118,22;* განმაშორენ ჩემგან ოხრანი გალობათა შენთანი, ի բաց արա յինէն զձայն երգոց քոց *ამოს.5,23;* განიშორეთ ყოველი დრკუჲ და საცთური, ի բաց արարէք զամենայն խոչնդոտն *მრთ.S.კირ.იერ-ნათლისღ.83,17-30,11;* ნუ განმეშორები ჩემგან, մի՛ ի բացեայ առնիր յինէն *ფს.21.12;* ნუ განმაშორებ წყალობასა შენსა ჩუენგან, մի՛ ի բացէ առներ զողորմութիւնս քո ի մէնջ *დან.3.34;* განეშორა მას, ի բաց եկաց ի նմանէ *ლ.4,13;* განშოვრებად თქუენდა ნაკერპავთაგან და მკუდრისაჲსა, ի բաց կալ ի զոհելոյ կռոց *საქ.მოც.15,29;* განმეშორენით ჩემგან ყოველნი მოქმედნი ურჩულოებისანი, ի բաց կացէք յինէն ամենեքեան որ գործեն զանօրէնութիւն *ფს.6,9;* განიშორე სიცოფისაჲ ეგე ზრახვაჲ შენგან, ի բաց կալ ի զուր խորհրդոց քոց *ფილკტ.138,8-438,13;* განმეშორენით მე, ի բաց եղերուք յինէն *ფს.118,115;* მისდერკით ჩემგან; განიშორე შენგან ლალვაჲ, ի բաց լեր ի կագոյ *ზირ.28,10;* ჩემგან განმეშორენით, ի բաց գնացէք *ფილკტ.137,33-444,33;* განიშოვრეთ ტყუვილი, ի բաց ընկեցէք զստութիւն *ეფეს.4,25;* ვიდრემდე განიშორნა იგინი პირისაგან თჳსისა, մինչեւ ընկէց զնոսա յերեսաց իւրոց *IV მფ.17,20;* იჯმნა და განაშორა თავი თჳსი, զատանէր եւ որոշէր զանձն *გალ.2,12;* განეშორა სახლისაგან უფლისა, որոշեցաւ ի տանէն տեառն *II ნშტ.26,21;* განაშოვრებენ თავთა თჳსთა უფლისაგან, որոշեն զանձինս իւրեանց ի տեառնէ *ეს.45,24;* განმაშორენ მოძღუარსა ჩუენსა მართალსა იოვანეს, որոշեցեր զմեզ ի լուսաւոր վարդապետութենէն Յովհաննու *ი.მოც.86,21-275,10;* გააშორა ამასია ერი იგი, // წარგზავნა ერი იგი, որոշեաց Ամասիաս զզունդն *II ნშტ.25,10;* არა განეშორნიან მას, ոչ մեկուսանան ի նմանէ *თომა 16,23-392,30;* უბრძანა განშორებაჲ მისგან, հրամայեալ բազմութեան մեկուսանալ ի նմանէ *განს. იოან.199,36-85,24;* განგაშორონ შენ გზისაგან წრფელისა, հեռի առնել զքեզ յուղիղ ճանապարհէ *იგ.სოლ.2,16;* განმაშორენ ჩემგან მეცნიერნი ჩემნი, հեռի արարեր յինէն զծանօթս իմ *ფს.87,9;* სუეტი იგი ღრუბლისაჲ არა განაშორე მათგან, զսիւն ամպոյն ոչ հեռացուցեր ի նոցանէ *ნეემ.9,19;* განმიშორე ცხორებისა ჩემისაგან, հեռի եղեր ի փրկութենէ իմմէ *ფს.21,2;* ჯერ-იყო გან-თუმცა-გეშორნეს, რომელნი-იგი გაშფოთებენ თქუენ, երանի թէ մօտակտուր իսկ լինէին որ զձեզն խռովեցուցանեն *გალ.5,12;* განეშოვრენით ნათესავისა მისგან დრკუჲსა, ապրեցարուք յազգէ աստի խոտորելոյ յայսմանէ *საქ.მოც.2,40;* განაშორნა იგინი ურთიერთას, անջրպետեցին ի մէջ երկոցունց *IV მფ.2,11;* რომელთაგან განეშორა სული შენი, յորոց յափրացաւ անձն քո ի նոցանէ *ეზეკ.23,28;* ვითარცა განეშორნეს იგინი, իբրեւ գնացին նոքա անտի *მთ.2.13;* განეშორა მას განბოკლებაჲ იგი C, განეყარა მისგან კეთროვნებაჲ იგი DE, գնաց ի նմանէ բորոտութիւն *მრ.1,42;* განეშორენით მათგან, խորշեցարուք ի նոցանէ *ჰრომ.16,17;* განშოვრებულ არს გზათაგან ჩუენთა, խորշի ի ճանապարհաց մերոց *სიბრ. სოლ.2,16;* განიშორეთ თქუენგან ... ძუელი

იგი კაცი, ի բաց մերկանալ ի ձէնջ ... զմարդն հին *ეფეს.4,22;* სიცოფისათა მათ და უსწავლელთა გამოძიებათა განეშორე, ի յիմար եւ յանխրատ խնդրոց հրաժարեա՝ *// ტიმ.2,23;* იზრახა განშორებად შენი უფლისაგან S, იძია განყენებაჲ შენი უფლისაგან G, խնդրեաց ապստամբեցուցանել զքեզ ի տեառնէ *// შჯ.13,10;* ნუმცა განვეშორებით ურთიერთას, մի՛ անջատեսցուք ի միմեանց *40.სპსტ. 109,1;* მხილველო, ვიდოდე, განეშორე ამას, տեսանողդ. տուր տեղի *ამოს.7,12;* ნუ განეშორებით ურთიერთას, մի՛ զրկէք զմիմեանց *I კორ.7,5;* განეშორენით ჴორციელთაგან გულის თქუმათა, ի բաց մերժել ի մարմնաւոր ցանկութեանց *I პეტრ.2,11;* განიშორეთ ყოველი უკეთურებაჲ, ի բաց թօթափել այսուհետեւ զամենայն չարութիւն *I პეტრ.2,1;* ინყეს განშორებად ცოლთა მათ თჳსთა უცხოთესლთა, սկսան հանել զկանայս իւրեանց զայլազգիս *I ეზ.9,19;* განაშორებენ მსახურებისაგან ღმრთთაჲსა, հանեալ յաստուածոցն պաշտամանէ *რიფს.176,15-109,9;* რაჲთა ცოდვასა განვეშორნეთ, զի լիցուք զերծեալք ի մեղաց անտի *I პეტრ.2,24;* განაშორე იგი კაცთა ბუნებისაგან, արտաքսեցեր զնա ի դուրս քան զմարդկային բնութիւնս *რიფს.171,12-98,12;* სიტყუაჲ იგი განმეშორა ჩემგან, բանն վերացաւ յինէն *დან.2,5;* განეშორა ვითარცა ერთი იგი წმიდათა ორმეოცთაგანი, որպէս զոմն որ վարատեցաւ ի սրբոց քառասնիցն *ატმ.110.2;* განშორებად უკეთურებისა, վանել զամենայն չարութիւն *ს.გაბალ.332-65,23;* განეშოვრე სიცრუვისაგან და იგი განგეშოვროს შენგან, ի բաց կաց յանիրաւէն. եւ խոտորեսցի ի քէն *ზირ.7,2;* გლახაკსა ბჭეთაგან განაშორებთ, խոտորեցուցանէիք զաղքատն ի դրունս *ამოს.5,12;* განეშორა თჳსაგან ადგილსა ქალაქისასა, խուսեաց առանձինն ի տեղի անապատ քաղաքի միոյ *ლ.9,10;* განეშოროს უდაბნოდ, խոյս տայր յանապատ տեղիս *ლ.5,16;* მტერთა შენთა განეშოვრე, ի թշնամեաց քոց մեկուսի լեր *ზირ.6.12;* უბრძანა განშორებაჲ მათგან, հրամայեաց մեկուսի կացուցանել *ანან.ებრ.196,12-320,13;* განვიშორე განრყუნილი იგი პატივი მეფობისაჲ, ի բաց եդի զապականացու պատիւ թագաւորութեանդ *ფილკტ. 137.32-444,31;* ნუ განეშოვრები დედაკაცსა ბრძენსა და სახნიერსა, մի՝ վրիպե՛ր ի կնոջէ իմաստնոյ եւ բարւոյ *ზირ.7,21;* საუკუნოჲსა ცხოვრებისაგან განგუაშორნეს ჩუენ, ի յաւիտենական կենացն վրիպեսցուսցէ *ატმ.100,2;* განაშორა იგი კაცობრივისა შეწევნისაგან, մերկացոյց զնա ի մարդկեղէն օգնականութենէ *მრთ.K.ს.გაბ.-მოც.საჴს.379-66,3;* განეშოროს (განევთას DE) ... დედამთილი ძის ცოლისაგან, բաժանեսցի ... սկեսուր ի հարսնէ *ლ.12,53;* განავლინოს მღდელმან ნიში იგი G, განაშოროს იგი მღდელმან მან B, զատուսցէ քահանայն զարածն *ლევ.13,50;* რომელი-იგი განგუეშორა ჩუენგან A, რომელი-იგი ჩუენგან ივლტოდა B, որ ի մէնջ վարատեցաւ *40.სპსტ.136,13-4.*

განშორებულ-ი, განშოვრებულ-ი զատեալ. զատուցեալ. մերժեալ. հեռացեալ („დაჭენებული", გამდგარი, გაცილებული"): განყენებულ და განშორებულ არიან ყოველთაგან აღძრვათა და განცხრომათა ამის სოფლისათა, որոշեալ եւ զատեալ իցեն յամենայն զբօսանաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,12-28,8;* დანუან იგი განშორებულსა ადგილსა მის ტაძრისასა, այրեսցի ի զատեալ տեղւոջ տաճարին *ეზეკ.43,21;* მეძინა მე ... განშორებულსა მას სახლსა სანათლოჲსასა, իմ ... ննջելոյ յանկողնի ի զատուցելոյ տանն լուսարանի *პოვნ.სტეფ.65,.7-499;* შეადგეთ ... ზღუდესა განშორებულსა C, დაესხმით ... ღობესა დაჭენებულსა Ⴂ, յառնէք ի վերայ մարդոյ ... որպէս յորմոյ թիւրելոյ եւ ի ցանգոյ մերժելոյ *ფს.61,4;* განშორებულ არს მისგან უშჯულოებაჲ, մերժեալ է ի նմանէ անիրաւութիւն *I ეზ.4,39;* განშოვრებულ არს ჩემგან, հեռացեալ մեկուսի է յինէն *მთ.15,8.*

განშორებულ-ი, განშოვრებულ-ი հեռի. անջրպետ. բացատ (შორი, სიშორე): ვითარ განშოვრებულ არიან ცანი ქუეყანისაგან O, որպէս հեռի են երկինք յերկրէ *ეს.55,9;* განშორებული, անջրպետ, *ეზეკ.41.6;* განშორებული, բացատ *ეზეკ.45,2.*

განშორებულად հարուստ մի (შორს): ნარვიდა განშორებულად ქალაქისა მისგან ჩრდილოჲთ კერძო, անցանէր հարուստ մի ի քաղաքէն ի կողմն մի հիւսիսոյ *რიფს.174,3-104,11.*

განშორებულ-ი ճգնաւոր (ასკეტი, დაყუდებული, მეუდაბნოე): გამოეცხადა წმიდასა მას განშორებულსა, տեսիլ երեւեալ սրբոյ ճգնաւորին *ატმ.110.11*

განშუება ուրախ լինել. բարեկեցիկ լինել. յղփանալ. երջանկանալ. լնուլ խնդութեամբ („ხარება", კარგად ცხოვრება, ალსავსეობა სიკეთით, ფუფუნება, ბედნიერება, ავსება სიხარულით): განიშუა შენ და სახლმან შენმან G, იხარებდე შენ და სახლეულნი შენნი M, ուրախ լինիցիս դու եւ տուն քո *// შჯ.14,26;* ვინ არს კაცი, რომელ-

მან დაჰნერგა ვენაჴი და არა განიშუა მისგან G, დაესხა თუ ვინმესა კაცსა რქაჲ და არღა ეხაროს მისგან S, այր որ որոյ տնկեալ իցէ այգի եւ չիցէ ուրախ լեալ ի նմանէ *// მჯ.20,6;* განიშუას და არავინ იყოს მაფრთხობელ მათა, դադարեսցէ եւ բարեկեցիկ լիցի եւ ոչ որ իցէ որ զարհուրեցուսցէ *იერ.30.10;* განიშუან სამწყსოჲთურთ, յղփասցին հօտիւքն *იერ.31,24;* განიშუეს ყოველთა, რომელნი გეცრუვნეს შენ სიცრუვით, երջանկացան ամենեքեան որ արհամարհեն զարհամարհանս *იერ.12,1;* მხიარულ იქმნა და განიშუა, լցաւ խնդութեամբ *მარკ.250v-198,18.*

განშუელება համոզել (დამშვიდება, დაწყნარება; გაშველება): არავინ იყო, ვინმცა განაშუელნა, ոչ որ էր որ համոզէր ի մէջ նոցա *// მფ.14,6.*

განშუენება գեղեցկանալ. գեղեցկացուցանել. զարդարել. պաճուճել („შუენიერ ყოფა", შემკობა): განშუენდეს კუალნი შენნი საჴამლობითა, գեղեցկացան գնացք քո կօշկօք *ქება 7,1;* რაბამ განშუენდი S, რავდენ შუენიერ ხარ O, քանի գեղեցկացար *ქება 7,6;* განაშუენებთ სამარებსა მას მართალთასა C, შეამკობთ მოსაჴსენებელსა მართალთასა DE, զարդարէք զգերեզմանս արդարոց *მთ.23,29;* ყოვლითავე სამკაულითა განაშუენა იგი, ամենայն զարդու զարդարեաց *ვარ.817-378,3;* გული მისი მისცის აღსრულებასა საქმისასა და უძილებაჲ მისი განაშუენებნ საქმესა მას, զսիրտ իւր տացէ ի կատարումն գործոյ. եւ տքնութիւն նորա առ ի պաճուճել ի կատարման նորա *ზირ.38,31.*

განშუენება-ჲ ეგოდენ შეუძლეთ განშუენებაჲ აპოლონისი, այդչափ կարացաք գեղեցկացուցանել զԱպողովն *ფლკტ.151,7-462,16;*

განშუენებულ-ი զարդարեալ. մաքրեալ. վայելչական (შემკული, მშვენიერი): ასულნი მათნი განშუენებულ არიან და აღმკულ მსგავსად ტაძრისა, դստերք նոցա զարդարեալ եւ պաճուճեալ ի նմանութիւն տաճարի *ფს.143,12;* ჰოვის იგი განშუენებული და შემკული, գտանէ մաքրեալ եւ յարդարեալ *ლ.11,25;* განშუენებული, վայելչական *თომა 17,32-395,5.*

განშჯა იხ. განსჯა.

განჩემება զատուցանել. որոշել (გამორჩევა, გამოცალკევება, განკუთვნება): განუჩემოთ უფალსა პირველ ნაყოფად სიწმიდედ ქუეყანისაგან ოცდახუთი ათასი წყრთაჲ, զատուցիք պտուղ տեառն սուրբ յերկրէն քսան եւ հինգ հազար *ეზეკ.45,1;* აჰა ესერა, მე განგიჩემო თქუენ მჴედარი, ահաւասիկ ես որոշեցից ձեզ թեկն *მალ.2,3.*

განჩემება-ჲ նուէր. հաս („განჩინება", „შესაწირავი"): მჴარი განჩემებისაჲ და მკერდი განჩინებისაჲ ... შეიწიროდიან G, զերին զհասի եւ զերբուծն նուիրի ... մատուսցեն *ლევ.10,15.*

განჩემებულ-ი կարգեալ. զատեալ. զատուցեալ. նուէր („განჩინებული", „დაწესებული", განკუთვნილი; შესაწირავი): განჩემებულ (განჩინებულ K) იყვნეს ცხოვრებასა მას საუკუნესა C, იყვნეს დაწესებულ ცხორებასა საუკუნესა Ղ, էին կարգեալ ի կեանսն յաւիտենականս *საქ. მოც.13,48;* ვალს იგი ... ქუეყანასა განჩემებულსა წყურიელსა, գնայ ընդ ... երկիր կարգեալ ի ծարաւուտ *იგ.სოლ.9,12;* და იყოს მათა სახლებად განჩემებულად სიწმიდედ მათა, եւ եղիցի նոցա տեղի մի զատեալ ի տուն սրբութեան իւրեանց *ეზეკ.45,4;* ქუეყანაჲ იგი, განჩემებული ქალაქთა მათთა, არა განიყიდოს B, ագարակքն զատուցեալք ի քաղաքս նոցա մի՛ վաճառեսցին *ლევ.25,34;* ყოველი განჩემებული და აღნათქუემი ისრაჱლსა შორის, მათა იყოს, ամենայն նուէրք Իսրայէլի ՝ նոցա լիցին *ეზეკ.44,29.*

განჩინება զատուցանել. որոշել. սահմանել. հանել. տալ. նուիրել. ժամանակել. ժամ դնել. հաստատել. յայտ առնել. հրամայել. հրաւիրել. երեւել. վճիռ հատանել. վճիռ տալ. ընտրել. դնել. հաւանել („განსაზღვრება", „შეწირვა", „მიცემა", „განთავსება", გამორჩევა, „გამორჩინება", განწესება, გამოყოფა, განკუთვნება, დროის დანიშენა, დამტკიცება, გარკვევა, განცხადება, ბრძანება, მოწვევა, ჩვენება, გადაწყვეტა, დადება, დაწესება): ვითარცა-იგი განეჩინა დავითს მეფესა, զորս զատոյց Դաւիթ *// ნშტ.23,18;* რაოდენთა რაჲ განუჩინებენ განნაჩინებად G, զոր զատուսցեն տեառն հաս *რიცხ.18,24;* განათჳსნე ლევიტელნი შორის ძეთაგან ისრაჱლისათა G, განაჩინნე ლევიტელნი შორის ძეთაგან ისრაჱლისათა B, զատուսցես զՂեւտացիսն ի միջոյ որդւոցն Իսրայէլի *რიცხ.8,14;* მსჯავრსა განუჩინებდით მათ, զդատաստանս որոշեցէք նոցա *// ნშტ.19,10;* კუალად რასმე განაჩინებს დღესა, դարձեալ այլ օր սահմանէ *ჰებრ.4,7;* რაოდენთა ... განუჩინებენ ძენი ისრაჱლისანი უფალსა G, რაოდენი ... შეწირონ ძეთა ისრაჱლისათა უფალსა B, զոր հանիցեն տեառն որդիքն Իսրայէլի *რიცხ.18,19;* განეჩინოს სამკჳდრებელი მისი ასულსა მისსა G, მისცეთ სამკჳდრებელი მისი ძმასა მისსა Fr, տացէ զժառանգութիւն իւր դստեր իւրում *რიცხ.27,9;* განაჩინეს იგინი მღდელმან განნაჩინებად G, նուիրեսցէ զայն նուէր *ლევ.14,12;* მოსცა

ღმერთმან განჩინებაჲ ესე, ժամանակեաց Աստուած *გამ.9,5;* განაჩინეს დღჱ, ժամ եդեալ նմա *საქ.მოც.28,23;* განაჩინეს სიტყუა განსლვად ქადაგი, հաստատեցին բան. զի անցցեն քարոզքն *II ნშტ.30,5;* განაჩინნა ბრძანებულნი ჟამნი, հաստատեաց կարգեալ ժամանակս *საქ.მოც.17,26;* განაჩინე სასყიდელი შენი ჩემ თანა, յայտ արա զվարձս քո յինէն *დაბ.30,28;* განგიჩინე თქუენ მეუფე იგი ისრაჱლისაჲ, յայտ արարի ձեզ զթագաւորն Իսրայելի *ეს.43,15;* ვითარცა განაჩინეს ნავითა წარსლვაჲ ჩუენი იტალიად, իբրեւ հրամայեցաւ մեզ նաւել յԻտալիա *საქ.მოც.27,1;* განაჩინა უფალმან ტომი ლევისი აღებად კიდობანი G, გამოარჩია უფალმან ნათესავი აღებად კიდობნისა S, զատոյց տէր զցեղն Ղեւեայ բառնալ զտապանակ *II შჯ.10,8;* რომელნი-იგი წინაჲსწარ განაჩინნა, მათცა უწოდა, զորս յառաջագոյն հրաւիրեաց զնոսին եւ կոչեաց *ჰრომ.8,31;* განჩინებულ არს, რამეთუ ელია წარმატებულ იყო ზომსა მონაზონთასა უფროჲს, այլ Եղիաս մեզ երեւի մեծ քան զմիայնակեացս *მრთ.P.პავლე.თებ.317-1,4;* განაჩინა ბრძანება გიორგისთჳს, եհատ վճիռ ի վերայ սրբոյն Գեորգեայ *გ̃ი.265r-265,15;* მსაჯულმან ცხოველთა და მკუდართამან განაჩინა, դատաւորն կենդանեաց եւ մեռելոց ետ վճիռ դատաստանին *მრთ.K.კირ.იერ.-სული ნმ.321-336,14;* ესე განაჩინა გულსა შინა თჳსსა, զայն ընտրեաց ի սրտի իւրում *I კორ.7,37;* პატიჟად სიკუდილი განაჩინა, պատիժ զմահն եդ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,7-29,20;* პილატე განაჩინა აღსრულებად თხოვაჲ იგი მათი C, პილატე საჯა თხოვისაებრ მათისა DE, Պիղատոս հաւանեցաւ առնել զհայցուածս նոցա *ლ.23,24;* პირველადვე გამოაჩინა (განაჩინა var) ღმერთმან უწინარჱს საუკუნეთა, յառաջ քան զյաւիտեանս սահմանեաց Աստուած *I კორ.2,7.*

განჩინება վճիռ. նուէր. խտրոց. յանդիմանութիւն („განჩემება“, განაჩენი, გადაწყვეტილება, შესაწირავი, გარჩევა, ჩვენება): განჩინებაჲ იგი სიკუდილისაჲ მოგუელო, զվճիռ մահու ընկալաք *II კორ.1,9;* მკერდი განჩინებისაჲ G, მკერდი იგი განჩემებისაჲ O, զերբուծն նուիրի *ლევ.10,15;* ვსცე განჩინებაჲ შორის ერსა ჩემსა და შორის ერისა შენისა, տաց խտրոց ի մէջ ժողովրդեան իմոյ եւ ի մէջ ժողովրդեան քո *გამ.8,23;* მოიღე ან მკუდართა აღდგომისათჳს განცხადებული განჩინებაჲ, առ քեզ մեռելոց յայտնագոյն յանդիմանութիւն *მრთ.K.კირ.იერ.-აღდგომ.262-406,5.*

განჩინებულ-ი կարգեալ զատուցեալ, որոշեալ, սահմանեալ, յայտ նկատեալ, ցուցեալ („განჩემებული“, „დაწესებული“, „გარემოჲსი“, „განკუთნებული“, „ნაწილი“, განსაზღვრული, დადგენილი, ცხადი, ნაჩვენები): განჩინებულ (K), განჩემებულ იყვნეს ცხოვრებასა მას საუკუნესა C, იყვნეს დაწესებულ ცხორებასა საუკუნესა Ղ, էին կարգեալ ի կեանսն յաւիտենականս *საქ.მოც.13,48.* მიეცა ... ქალაქნი სამკჳდრებელად და განჩინებულნი მათდად და საცხოვართა G, სცეს ქალაქნი საყოფელად და გარემოჲსი მათი საცხოვართა S, տուաւ ... քաղաքք բնակելոյ եւ զատուցեալս ըստ նոցին *ისუ 6.14.4;* მისცა ... ქებრონი და განჩინებულნი (განკუთნებულნი S) მისდამი G, ետուն քաղաք ... զՔեբրոն եւ զզատուցեալսն ի նա *ისუ 6.21,13;* განჩინებულნი მათნი იყვნენ ოთხფერჴთა მათთათჳს G, ნაწილნი მათნი იყვნენ პირუტყუთა ოთხფერჴთა მათთათჳს B, զատուցեալքն նոցա եղիցին խաշանց նոցա *რიცხ.35,3;* სიკუდილი განჩინებულ იყო, մահ ... որոշեալ էր *ვარ.803-370,22;* მსგავსად განჩინებულისა მისისა წარვალს, ըստ սահմանելոյն երթայ *ლ.22,22;* განჩინებულ არს, յայտ է *ფილკტ.133,30-439,22;* განჩინებულითა ზრახვითა და წინაჲსწარცნობითა ღმრთისაჲთა, նկատեալ խորհրդով եւ կանխագիտութեամբն Աստուծոյ *საქ.მოც.2,23;* კაცი განჩინებული ღმრთისა მიერ თქუენდა მიმართ, զայր ցուցեալ յԱստուծոյ ի ձեզ *საქ.მოც.2,22.*

განჩინებულ-ი երեւելի. հաս (საჩინო, დიდებული; წილი გადასახდელი): მოსლვამდე დღისა მის უფლისაჲსა დიდისა და განჩინებულისა, մինչեւ եկեալ իցէ օր տեառն մեծ եւ երեւելի *საქ.მოც.2,20;* ვითარცა განჩინებული კალოჲსაგან, ეგრეთ განუჩინეთ მას, որպէս զհասն ի կալոյ. նոյնպէս եւ զայն զատուցանիցէք *რიცხ.15,20.*

განჩინებულად ի նուէր. յայտնապէս („შესაწირავად“, ცხადად): განუჩინეთ განნაჩინები განჩინებულად უფალსა დასაბამად თბისა თქუენისა G, განუჩინეთ შესაწირავი შესაწირავად უფლისა პირველი თბეთაგან B, առջիք հաս ի նուէր տեառն զառաջին զանգուածոյ ձերոյ *რიცხ.15,20;* განჩინებულად ესმა სულისაგან წმიდისა, յայտնապէս ի նոյն հոգւոյ սրբոյ լուաւ *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.286-386,2.*

განჩჳბრებულ-ი იხ. განცჳბრებული.

განცდა փորձել. փորձ առնուլ. քննել („გამოჴურვება“, „გამოცდა“, ცდუნება): არა განსცადო უფალი ღმერთი, ոչ փորձեսցես զտէր Աստուած *მთ.4,7;*

ნუუკუე განგცადნა თქუენ განმცდელმან მან, զուցէ արդեւք փորձեաց եւ զձեզ փորձիչն / თეს.3,5; სადა-იგი განმცადეს მე ... გამომცადეს მე, ուր փորձեցին զիս ... քննեցին զիս *ჰებრ.3,9;* რაჲსა განსცდით უფალსა? զի՞ փորձէք զտէր *გამოსლ.17,2;* სიტყუამან უფლისამან განცადა იგი C, სიტყუამან უფლისამან გამოაჴურვა იგი L, բան տեառն փորձեաց զնա *ფს.104,19;* უფალო, განმცადე და მიცან მე C, უფალო, გამომცადე მე და მიცან მე L, տէր. փորձեցեր զիս եւ ծանեար զիս *ფს.138,1;* არა ვითხოვო, არცა განვცადო უფალი, ոչ խնդրեցից եւ ոչ փորձեցից զտէր *ეს.7,12;* რაჲსათჳს შეითქუენით განცდად სულსა უფლისასა? զի միաբանեցաւ ձեզ փորձել զՀոգի տեառն *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.221-368,16;* რომელნიმე სატანჯველითა და გუემითა განიცადნეს, կէսք զտանջանաց եւ զգանից զփորձ առին *ჰებრ.11,36;* განმცადეს მე და იხილნეს საქმენი ჩემნი C, გამომცადეს მე და იხილნეს საქმენი ჩემნი L, քննեցին զիս եւ տեսին զգործս իմ *ფს.94,9.*

განცდა հայել. նշմարել. տեսանել. նայել. պշնուլ. դիտել. լկնել (დანახვა, შეხედვა, ცქერა): განიცადენით ყორანნი, հայեցարուք ընդ ագռաւս *ლ.12,24;* ვერ იკადრებდა განცდად, ոչ իշխէր հայել *საქ.მოც.7,32;* რომელმან განიცადის პირი ქმნულებისა თჳსისაჲ სარკითა, պշուցեալ հայիցի ընդ երեսս իւր ... ի հայելւոջ *ეპ.იაკ.1,23;* ნუუკუე მოაეახლნენ ღმერთსა განცდად, զուցէ մերձենայցեն հայել առ Աստուած *გამოსლ.19,21;* განვიცადენ საქმენი შენნი და დამიკჳრდა, հայեցայ ի գործս քո եւ զարհուրեցայ *ამბ.3,2;* ყურესა რომელსამე განიცდიდეს, რომლისა იყო კიდჱ მისი, զգոգ մի նշմարէին թէ ափն ծովուն իցէ *საქ.მოც.27,39;* განიცადენ ღრუბელნი, რავდენ მაღალ არიან შენგან, նշմարեա զամպս որչափ բարձր են ի քէն *იობ.35,5;* მიხილეს მე, განმიცადეს მე, հայեցան եւ տեսին զիս *ფს.21,18;* განიცდიდეს პირსა მისსა, նայեցան նոքա յերեսս նորա *ივდ.10,14;* განიცადეთ მოციქული იგი, նայեցարուք ընդ առաքեալն *ჰებრ.3,1;* მივხედენ და განვიცდიდი, պշուցեալ հայէի *საქ.მოც.11,6;* განიცადენ მუნ მსხდომარენი იგი, դիտեսցես զեղբարսն *მ.ცხ.271r-290;* ნუ განიცდი პირსა დედაკაცისა მეძვისასა, յերեսս կնոջ պոռնկի մի լկնիր *ზირ.9,3.*

განცდა ճաշակել. զնին (გემოს ხილვა, გასინჯვა, დანახვა): განიცადეთ და იხილეთ, რამეთუ ტკბილ არს უფალი, ճաշակեցէք եւ տեսէք զի քաղցր է տէր *ფს.33,9;* განიცადეთ და იხილეთ, ճաշակեցէք եւ տեսէք *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძღ.შვ.517-690,32;* განცდად ასულთა მის სოფლისათა, ի զնին դստերաց աշխարհին *დაბ.34,1.*

განცდა իմանալ. ճանաչել. զգուշանալ. զննել. քննել (შეტყობა, ცნობა, მიხედვა, დახედვა, გასინჯვა): განცდად შესავალ-გამოსავალისა მის შენისა, իմանալ զմուտ եւ զելս քո *II მფ.3,25;* განიცადეთ იგი, ճանաչեցէք զնա *ფილპ.10,14-318,6;* განვიცდიდეთ ურთიერთას აღბაძვებად სიყუარულსა და კეთილთა საქმეთა, զգուշասցուք միմեանց յորդորմամբք սիրոյ եւ գործոց բարեաց *ჰებრ.10,24;* სიკეთესა ქალწულისასა ნუ განიცდი, զկոյսն մի՛ զններ *ზირ.9,5;* გონებაჲ ძალსა მასმცა განიცდის ფსალმუნისასა, միտքդ զզօրութիւն բանիցն քննեսցէ *მ.ცხ.90v-101.*

განცდილ-ი փորձեալ: რაჲთა თანავე ელმოდის ბრძოლილთა და განცდილთა, որպէս զի ցաւակից լինել կարասցէ փորձելոց եւ պատերազմելոցն *მ.ცხ.130v-149.*

განცემა, გაცემა մատնել. վաճառել. առաքել. տալ („მიცემა", გაცემა, ღალატი, ვაჭრობა, გაგზავნე): რომელმანცა განსცა იგი, որ եւ մատնեացն զնա *მთ.10,4;* განსცნა იგინი უფალმან ჴელსა აბინისსა G, მისცნა იგინი უფალმან ჴელთა იაბისსა S, մատնեաց զնոսա տէր ի ձեռս Յաբինայ *მსჯ.4,2;* განსცეს მკჳდრობისაგან თჳსისა G, განსცეს ქუეყანისა მისისაგან B, վաճառեսցէ ի կալուածոյ իւրոյ *ლევ.25,25;* ბრძანა ჰროარდაგისა განცემაჲ, հրամայէր հրովարտակ առաքել *ატმ.96.11;* გალმართ გასცემდა, տայր արտաքոյ *მ.ცხ.177r-195.*

განცემა-ჲ մատնութիւն (ღალატი): არა არს შიში განცემითა და გულისსიტყუათა შენევნითა, ոչ ինչ է երկեւղ՝ եթէ ոչ մատնութիւն մտացն օգնականութեան *სიბრ.სოლ.17,11.*

განცვალება, გაცვალება փոխանակել. այլայլել. փոխել (შეცვლა, გაცვლა, გამოცვლა): არა განსცვალო იგი კეთილი ხენეშად G, մի՛ փոխանակեսցէ զլաւն ընդ յոռւոյն *ლევ.27,10;* ნუ განსცვალებ მეგობარსა შენსა ქრთამად, մի՛ փոխանակեր զբարեկամ ընդ կաշառոյ *ზირ.7,20;* ძილმან ღამისამან განუცვალის გონებაჲ მისი, քուն գիշերոյ այլայլէ զգիտութիւն նորա *ზირ.40,5;* გაცვალის წყალი იგი ბაჲაჲსაჲ, փոխէր զջուր թաղարին *მ.ცხ.108r-127.*

განცთომა մոլեգնել („განკრთომა", ჭკუაზე შეშლა): გამოვიდეს შეპყრობად მისა, რამეთუ იტყოდეს, ვითარმედ: განცთა (განკრთომილ არს DE), ելին ունել զնա. զի համարէին թէ մոլեգնեալ իցէ *მრ.3,21.*

განცთუნება սայթաքել (შერყევა): განაცთუნნა ზრახვანი, սայթաքեաց զմիտս *ზირ.3,26.*

განცივება ցրտանալ. ցրտացուցանել. սառչել (გაცივება): ვითარცა განაცივის ჯურღმულმან წყალი თჳსი, զոր օրինակ ցրտացուցանէ գուբ զջուր իւր *იერ.6,7;* უკუეთუ მძინარე განსცივნე, დაითმინე, թէ ցրտասցիս. համբերեա՝ վասն Քրիստոսի *მ.ცხ.104v-114;* შეემთხჳა ... შიშუელი ვინმე, რომელი სასტიკად განცივნებოდა, դիպեցաւ նա ... մերկ ումն. որ էր սաստկապէս սառեալ *მ.ცხ.316v-343.*

განცინება ծիծաղել (სიცილი): განიცინნა სარა გულსა თჳსსა, ծիծաղեցաւ Սառա ընդ միտս *დაბ.18,12.*

განცოფება յիմարել, յիմարեցուցանել. խելագարել („განფიცხება“, გასულელება, გაგიჟება): იტყოდეს თავთა თჳსთა ბრძენ და განცოფნეს, զանձինս առ իմաստունս ունէին. յիմարեցան *ჰრომ.1,22;* განცოფნა (განფიცხნა O) ყოველი კაცი მეცნიერებისაგან, յիմարեցաւ ամենայն մարդ ի գիտութենէ *იერ.10,14;* ანუ არა განაცოფაა ღმერთმან სიბრძნე იგი ამის სოფლისაჲ, ոչ ապաքէն յիմարեցոյց Աստուած զիմաստութիւն աշխարհիս *I კორ.1,20;* შეიქეცით, რამეთუ ბერი განცოფნა, դարձիք. զի խելագարեալ է ծերն *მ.ცხ.216v-229.*

განცოფებულ-ი կատաղեալ („გაგიჟებული“): განცოფებულთა არარაჲთ უმოლხინე არნ, եւ ոչ փոքր լաւ քան զկատաղեալն *მ.ცხ.79v-91.*

განცოცხლება առողջանալ, ողջանալ. կենդանանալ. կենդանացուցանել. կեալ. կեցուցանել. ողջ լինել („კუალად მოგება“, „განკურნება“, „განმრთელება“, „ცხონება“): განიკურნა და განცოცხლდა, բժշկեցաւ եւ առողջացաւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103.13-31.16;* განცოცხლდა ჴელი იგი მისი C, კუალად მოეგო ჴელი იგი DE, ողջացաւ ձեռն նորա *მრ.3,5;* განცოცხლდა კაცი იგი DE, განიკურნა კაცი იგი C, ողջացաւ այրն *ი.5,9;* დაიდევ წყლულსა შენსა და განცოცხლდე, դիր ի վերայ վիրիդ եւ ողջասցիս *ეს.38,21;* განცოცხლება B, განმრთელება, ողջանալ *ლევ.13,18;* განმაცოცხლე გუემული ესე ძჳრ-ძჳრადთა ამათგან წყლულებათა, ողջանալ զտանջեալս ի չարաչար վիրացս *ფილკტ.149,23-460,14;* განცოცხლდა, կենդանացաւ *IV მფ.13,21;* განცოცხლდა მეფჱ იგი, կենդանացեալ թագաւորին *ფილკტ.155,5-467,33;* მომკუდარი იგი არა განვაცოცხლე, զմեռեալն ոչ կենդանացուցի *თომა 19,13-397,27;* მომკუდარ იყო და ცხომდა C, մեռեալ էր եւ եկեաց *ლ.15,24;* რომლისაჲ განაცოცხლა ძჱ, զորոյ կեցոյց զորդին *IV მფ.8,1;* განგაცოცხლოს შენ, կեցուսցէ զքեզ *ფილკტ.138.26-445.36;* განცოცხლდა, ვითარცა ერთი იგი, եղեւ ողջ իբրեւ զմեւսն *მთ.12,13.*

განცოცხლებულ-ი ողջ. ողջացեալ: აღდგა ქალი იგი განცოცხლებული, յոտն եկաց աղջիկն ողջ *მრთ.A.ანტ.დ.29r-65,29;* იხილენ ჴელნი შენნი განცოცხლებულნი, տես զձեռս քո ողջ *ფილკტ.156,32-470,7;* აღდგა განცოცხლებული, նստաւ ողջացեալ *ქ.ცხ.100,9-18.*

განცრუება, განცრუვება պարտաւորել. դատապարտել. ստել („დასჯა“, გამტყუვნება): განაცრუონ უღმრთოჲ G, განაცრუეთ ცრუ იგი S, պարտաւորեսցեն զամպարիշտն *II შჯ.25,1;* რომელი ამათგანი განამართლე ანუ განაცრუვე? զո՞ ի նոցանէ արդարացուցանէիր. եւ կամ դարձեալ զո՞վ պարտաւորէիր *III ეზრ.4,18;* არცა განაცრუვოს იგი, რაჟამს განიკითხვიდეს მას Ⴀ, არცა დასაჯოს იგი, რაჟამს განიკითხვიდეს მას Ⴂ, ոչ դատապարտէ զնա. յորժամ դատի զնա *ფს.36,33;* განაცრუვა ყოველი აღთქუმაჲ თჳსი არშაკ, ստեաց ամենայն ուխտն Արշակ *ნრს.73,16;* ცილი დაგინამებია, განგიცრუებია, սուտ վկայեցեր ... ստեցեր *მ.ცხ.30r-26.*

განცრუვებულ-ი դատապարտեալ („დამჯილი“, გამტყუვნებული): სასჯელისა მისისაგან გამოვედინ განცრუვებული (დამჯილი Ⴂ), ի դատաստանէ իւրմէ ելցէ դատապարտեալ *ფს.108,7.*

განცუეთა, გაცუეთა շռայլել (განრყვნა): მუნ განვსცუთჱ (გავცუთე J) სიძვითა ჩემითა, անդ շռայլեցայց ի պոռնկութիւն *იერ.2,20.*

განცუმა արկանել. ցցել (გაცმა, გაყრა): ან განვაცუა ხრატუკი ცხჳრთა შენთა, արկից կարթ ի քիթս քո *IV მფ.19.28;* მწუერვალსა თითთა მათთასა ფრცხილთა მათთა განაცუმიდეს, ի ծայրս մատանցն ի ներքոյ եղնկաց նոցա ցցեալ վարէին *მრთ.P.საეკ.უწყ.1219-646.*

განცურვა լողել (გაცურვა): ნუუკუე გან-ვინმე-ცურდეს და განერეს, մի ոք լողիցի եւ փախիցէ *საქ.მოც.27,42.*

განცჳბრება ապշնուլ. զարհուրել. հիանալ. սոսկալ. սքանչանալ („ოცება“, გაოვება, შეკრთომა): დადნეს იგინი გონებითა და განცჳბრდეს G, დადნეს გული მათი და ევოცნეს S, հաշեցան սրտք նոցա եւ զարհուրեցան *ისუ 6.5,1;* სიძნელისა მისისაგან განვცჳბრდი, ապշեցայ ընդ դժուարութիւն *მარკ.248r-191,8;* იხილა რაჲ მან ძჱ თჳსი მუნვე მისრული, განცჳბრდა, իբրեւ ետես նա զորդին իւր անդ եկեալ. հիացաւ *მ.ცხ.94r-105;*

იხილეს რაჲ ესე ძმათა მათ, განცჳბრდეს, իբրեւ տեսին զայս հայրքն սուսկացան *მ.ცხ.423r-488;* განცჳბრებულ ვარ აურაცხელთათჳს მოწყალებათა, սքանչանամ ընդ անթիւ ողորմութիւն *მ.ცხ.416r-468.*

განცჳბრება-ჲ ապշութիւն (გაოცება): იყავნ განცჳბრებაჲ, եղիցի ապշութիւն *მსკ.59,6.*

განცჳბრებულ-ი, განჩჳბრებულ-ი յիմարեալ. պշուցեալ („განლიგებული", გაოცებული, სულელი): თუალ უგიან და განჩჳბრებული (განლიგებული B) ხედავს კაცსა ვისმე ერთსა, զաչս ի վերայ եդեալ պշուցեալ հայի ընդ այր մի օտար *თეკ.95,22;* ივლტინ უდაბნოდ შეცთომილი ვითარცა განცჳბრებული, փախչէր ի ներքսագոյն անապատն մոլորեալ շրջէր իբրեւ զյիմարեալ *მ.ცხ.81v-92.*

განცჳვნება անկանել. ընկենուլ (გაცვენა, გაგდება): განცჳვენ სახლთაგან საშუებლისა მათისათა, անկցին ի տանց փափկութեանց իւրեանց *მიქ.2,9;* ცისკარსა განცჳვენ, ընկեցան ընդ առաւօտս *ოვსე.10,15.*

განცხადება համարձակել. յայտնել. յայտնի լինել. յայտնի առնել. յերազել. առակել („გამოცხადება", თამამად / კადნიერად თქმა, ჩვენება, გამოჩინება, დასიზმრება): იწყო განცხადებაჲ შესაკრებელსა შორის, սկսաւ համարձակել ի ժողովրդեանն *საქ.მოც.18,26;* განვცხადნე მათ ზედა, համարձակեցայց ի նոսա *ფს.11,6;* განუცხადა იესუ თავი თჳსი მოწაფეთა თჳსთა C, გამოუცხადა თავი თჳსი იესუ მოწაფეთა თჳსთა DE, յայտնեաց զանձն իւր Յիսուս աշակերտացն իւրոց *ი.21,1;* განცხადებით განვეცხადე სახლსა მას მამისა შენისასა, յայտնելով յայտնեցայ ամենայն տան հօր քո *1 მფ.2,27;* განცხადნა სახელი მისი, յայտնի եղեւ անուն նորա *მრ.6,14;* განვეცხადე, რომელნი მე არა მკითხვიდეს, յայտնի եղէ այնոցիկ. որ զինէն ոչ հարցանէին *ეს.65,1;* რაჲთა განვაცხადო იგი, զի յայտնի արարից զնա *კოლ.4,4;* მოხუცებულთა თქუენთა ჩუენებით განეცხადოს, ծերք ձեր երազովք յերազեսցին *საქ.მოც.2,17;* გამოირჩია სიძვაჲ თჳსი და განაცხადა სარცხჳნელი თჳსი, յայտնեաց զպոռնկութիւն իւր. եւ առակեաց զամօթ իւր *ეზეკ.23,18.*

განცხადებულ-ი յայտնեալ. յայտնի. բաց. երեւելի („კადნიერება", ცხადი, აშკარა, გამოჩინებული): განცხადებულ არს, յայտնեալ կայ *ეს.22,14;* არა მრავალთა განცხადებულ არს იგი, ոչ բազմաց է յայտնի *ზირ.6,23;* განცხადებულითა პირითა დიდებასა უფლისასა განვიცდით, բացաւ երեսօք զփառսն տեառն ... տեսեալ *კორ.3,18;* სასწაული განცხადებული იქმნა მათ მიერ, երեւելի նշան եղեւ ի ձեռն նոցա *საქ.მოც.4,16;* გამოგიყვანენ თქუენ განცხადებულად B, გამოგიყვანენ თქუენ კადნიერებით G, ածի զձեզ համարձակութեամբ *ლევ.26,13.*

განცხადებულად յայտնապէս. յայտնի. համարձակ. համարձակութեամբ. ճշմարտիւ (ცხადად, თამამად, გაბედულად, ნამდვილად): ჰრქუა მათ იესუ განცხადებულად, ասէ ցնոսա Յիսուս յայտնապէս *ი.11,14;* ყოვლადვე განცხადებულად განაგებს, ամենայնի յայտնապէս մատակարար է *ფილკტ.134,10-439,35;* ესე განცხადებულად იქმნა ყოველთა მიმართ ჰურიათა, այս յայտնի եղեւ ամենայն հրէից *საქ.მოც.19,17;* განცხადებულად აღსაარებაჲ ქრისტესი ეშინოდა, յայտնի խոստովանելով զՔրիստոս երկնչէր *ვარ.803-370,20;* განცხადებულად სიტყუასა ამას ეტყოდა, համարձակ զբանն խօսեցաւ *მრ.8,32;* მარქუ ჩუენ განცხადებულად, ասա մեզ համարձակ *ი.10,24;* ჯერ-არს თქუმად განცხადებულად, պարտ է համարձակութեամբ ասել *საქ.მოც.2,29;* განცხადებულად უწყოდენ ყოველმან სახლმან ისრაჱლისამან, ճշմարտիւ գիտասցէ ամենայն տունն Իսրայելի *საქ.მოც.2,36.*

განცხადებულად მოსლვა յայտ գալ („გამოჩენა"): რომელი არა განცხადებულად მოვიდეს DE, რომელი არა გამოჩნდეს C, եթէ ոչ ի յայտ գայցէ *მრ.4,22.*

განცხადებულება-ჲ յայտնի լինել (გამოცხადება): მისცა მას განცხადებულებაჲ, ետ նմա յայտնի լինել *საქ.მოც.10,40.*

განცხადებულება-ჲ համարձակութիւն (სითამამე, გაბედულება): მოეც მონათა შენთა ყოვლითა განცხადებულებითა, სიტყუად სიტყჳსა შენისა, տուր ծառայից քոց ամենայն համարձակութեամբ խօսել զբանն քո *საქ.მოც.4,29;* ნუ განიშორებთ განცხადებულებასა მაგას თქუენსა, մի՛ մերժէք ի ձէնջ զհամարձակութիւնն ձեր *ჰებრ.10,35;* განცხადებულებაჲ გუაქუს ღმრთისა მიმართ, համարձակութիւն ունիմք առ Աստուած *1ეპ.იოან.3,21;* დადგეს მართალი დიდითა განცხადებულებითა წინაშე მაჭირებელისა მისისასა, կացցէ արդարն բազում համարձակութեամբ հանդէպ նեղչաց իւրոց *სიბრ.სოლ.5,1.*

განცხოველება բժշկել. կենդանանալ. կենդանի առնել. կենդանացուցանել. ողջացուցանել. արծարծել (განკურნება, გაცოცხლება, გაჯანმრთელება): სრულიად კაცი განვაცხოველე შაბათსა შინა, ողջոյն իսկ մարդ բժշկեցի ի շաբաթու *ი.7.23;*

მუნთქუესვე განვცხოველდი, փութով կենդանացայ *მარკ.248-191.1;* განგუაცხოველნა ჩუენ, կենդանիս արար զմեզ *ეფეს.2.5;* რომელმან განაცხოველნის მკუდარნი, կենդանի առնէ զմեռեալս *ჰრომ.4.17;* რაჲთა მკუდარნიცა განაცხოველნეს, զի եւ զմեռեալս կենդա-նացուցանել կարասցէ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.192-193;* განაცხოველნეს მოკუდავნიცა ეგე ჴორცნი თქუენნი, կենդանացուսցէ զմահկանացու մարմինս ձեր *ჰრომ.8.12;* განმაცხოველნეს შემდგომად ორისა დღისა, ողջացուսցէ զմեզ յետ երկուց աւուրց *ოვსე 6.2;* განცხოველდა სული იაკობისი, արծարծեցաւ ոգին Յակոբայ *დაბ.45.27.*

განცხოველებულ-ი կենդանացուցեալ: *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.198,7-199.*

განცხრომა, განცხრობა, გაცხრომა զուարճանալ. զուարճացուցանել. զուարթացուցանել. ուրախ լինել. զբօսնուլ. զբօսանել. ցնծալ. զբաղնուլ. հեշտացուցանել. հրճուել („შუება“, „ხარება“, მხიარულება, შექცევა, გართობა): გზასა წამებათა შენთასა განვსცხრებოდე (გავსცხრებოდე C), ի ճանապարհին վկայութեանց քոց զուարճացայ *ფს.118,14;* მართალნი იხარებდენ, მხიარულ იყვნენ წინაშე ღმრთისა და განსცხრებოდიან სიხარულით, արդարք ուրախ եղիցին. ցնծասցեն առաջի նորա եւ զուարճասցին յուրախութեան իւրեանց *ფს.67,4;* სიკეთესა მათსა განსცხრებოდეს, ընդ գեղն զուարճացեալք *სიბრ.სოლ.13,3;* განსცხრებოდე ყოვლითა გულითა შენითა, զուարճացիր յամենայն սրտէ քումմէ *სოფ.3,14;* შიშმან უფლისამან განაცხრვის გული, երկիւղ տեառն զուարճացուսցէ զսիրտ *ზირ.1,12;* რაჲთა განაცხრობდეს ქრისტეანესა მას, զի զուարթացուցուսցէ զքրիստոնեայս զայս *ფილიმ.293r-477,15;* იწყეს განცხრომად DE, იწყეს შუებად C, սկսան ուրախ լինել *ლ.15,24;* ნუ განსცხრები ვითარცა იგი ერნი, մի՝ ուրախ լինիր որպէս ժողովուրդք երկրի *ოვსე 9,1;* იშუებდით ქუეყანასა ზედა და იხარებდით (განსცხრებოდეთ L), փափկացայք ի վերայ երկրի եւ զբօսայք *ეპ.იაკ.5,5;* არცა განცხრებოდეს თუალნი ჩემნი, ոչ զբօսան աչք իմ *ფს.130,1;* განსრულ იყო ისაკ განცხრომად ველად მიმწუხრი, ել Իսահակ զբօսանել ի դաշտին ընդ երեկս *დაბ.24,63;* ფრთითა განსცხრებინ მჭურინავი, թեւք ջայլեմանց (var. նէեղսացն) ցնծան *იობ.39,13(ებრ.);* ნუცა განსცხრებით, մի՛ զբաղնուք *ლ.12,29;* არცა განცხრომითა სასმენელთაჲთა, մի՛ լսելիս հեշտացուսցուք *გრ.ანძ.-შობ.294,32-178;* მუტრუკი მისი აქა და იქი მიმოვარდების, იმღერის და განსცხრების, քուռակ նորին աստ եւ անդ շրջեալ հրճուի *მ.ცხ.200v-213;* მეყსეულად იცინინ იგი და განცხრებინ, վաղվաղակի ծիծաղէր եւ հրճուէր *მ.ცხ.217r-230.*

განცხრომა-ჲ զբօսանք. զրգանք. բերկրումն. ցնծութիւն. լկտութիւն (მხიარულება, ლხინი, შვება, ურცხვობა): ჴმითა წყალთა მრავალთაჲთა საკჳრველ არიან განცხრომანი ზღჳსანი, ի ձայնէ ջուրց բազմաց սքանչելի եղեն զբօսանք ծովու *ფს.92.4;* განშორებულ არიან ყოველთაგან ... განცხრომათა ამის სოფლისათა, զատեալ իցեն յամենայն զբօսանաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101.13-28.8;* ყრმაჲ განცხრომისაჲ, մանուկ զրգանաց *იერ.31.20;* უქმობაჲ და განცხრომაჲ და ცუდად მეტყუელებაჲ, դատարկութիւն եւ բերկրումն եւ դատարկութիւն բանից *მ.ცხ.62v-51;* ჰრქუა მას ბერმან განცხრომით, ասէ ցնա ծերն ցնծութեամբ *მ.ცხ.325v-372;* ვინაჲცა ამიერ [სიცილისაგან] იშვა განცხრომაჲ განცხრომისაგან იშვნეს უშუერნი სიტყუანი, եւ զի՞նչ թէ ծիծաղեցայ. եւ ի սմանէ ծնանի լկտութիւն եւ ի լկտութենէ ծնանին բանք տգեղք *მ.ცხ.43v-36.*

განცხრომა მომთრვალეთა თანა արբշիռ („მესულებობა [ღვნით]): ჭამს და სუამს და განსცხრების მომთრვალეთა თანა S, ანკანაკობს, ღვნით მესულებობს G, հանգանակող է եւ արբշիռ *// შჯ.21,20.*

განძ-ი գանձ. գոյք (საუნჯე, ქონება, სიმდიდრე): უპყრა წერაქუსავე თჳსსა და განვიდა კლდესა მას, სადა-იგი პირველ პოვა განძი, առեալ զմուրճն գնաց ի վէմն յայն եւ կարծէր այլ եւս գտանել գանձ *მ.ცხ.313r-339;* განყავ სამეფო განძი ჩუენი, բաշխեա՝ զգոյս մեր *ქ.ცხ.130,1-8.*

განძარცუვა, განძუარცუვა մերկանալ. մերկացուցանել. ի բաց մերկանալ. բանալ. ի բաց առնուլ. զերծանել. զերծնուլ. զերծցուցանել. հանել. մորթել. բոկանալ. կողոպտել („განხეთქა“, გახდა, გაშიშვლება): განძარცუეს იგი, մերկացին զնա *მთ.27.28; ლ.10.30;* არა გვნებს განძარცუვად, არამედ შემოსად, ոչ կամիմք մերկանալ. այլ զայն ի վերայ այսր զգենուլ *// კორ.5.4;* განიძარცოს სამოსელი სელისაჲ G, մերկասցի զպատմուճանն կտաւի *ლევ.16.23;* განიძარცუა სამოსელი საგლოველი O, մերկացաւ յիւրմէ զհանդերձ սգոյն *ესთ.15.4;* უგრძნულად განიძუარცუა სამოსელი თჳსი, մերկանայր երանելին զհանդերձն *განს.იოან.200.7-86.1;* განიძუარცოდიან სამოსელი მათი, մերկասցին զպատմուճանս իւրեանց *ეზეკ.44.19;* განჰძარცჳს მრავალ

ჟამ ღმერთმან ჭური უკეთურებისაჲ, մերկանայ բազում անգամ զզէն չարեաց *მრთ.K.ს.გაბ.მოც.საჯს.378-65.8;* განჰსძარცუეს მას ქლამინდი იგი, մերկացուցին ի նմանէ զքղամիդն *მთ.27.31;* ვეშაპთაცა განიძარცუნეს ძუძუნი, մերկացուցին իբրեւ վիշապք զստինս իւրեանց *გოდ.იერ.4.3;* განძარცუვად ავაზაკი გზასა მისსა, աւազակ մերկացուսցէ ի ճանապարհս նորա *ოვსე 7.1;* განიძარცუა სამეუფოჲ იგი სამკაული, ի բաց մերկացաւ զթագաւորական պատմուճանն յինքենէ *ფილკტ.137.2-444.15;* განიძარცუა ძაძაჲ, რომელი ემოსა გუამსა მისსა, ի բաց առ զուրձն, որ զգեցեալ էր ինքեան *ივდ.9.1;* განმძარცუა მე ძაძაჲ და შემმოსა მე სიხარული Ⴀ, განხეთქე ძაძაჲ ჩემი და გარე-შემარტყ მე სიხარული Ⴂ, զերծ յինէն զքուրձ եւ ինձ զգեցոյց զուրախութիւն *ფს.29.12;* განძარცუეს მისგან ადრე სამოსელი, ի բաց զերծուին ի նմանէ [զհանդերձիկն] *რიფს.175.15-107.1;* განსძარცუეს სამოსელი თჳსი, ի բաց զերծուցին զհանդերձիկն *იზტ.122.7;* განსძარცო სამოსელი ტყუეობისა მისისაჲ G, հանցես զհանդերձ գերութեան նորա *II შჯ.21.13;* განიძარცუა სამოსელი იგი პატიოსანი მისგან O, եհան յիւրմէ զհանդերձ փառաց *ესთ.13.2;* ტყავი მათი მათგან განსძარცუეს, զմորթ նոցա մորթեցին ի նոցանէն *მიქ.3.3;* განიძარცჳს კაცმან ჴამლი თჳსი SO, բոկանայր այր զկօշիկ իւր *რუთ.4.7;* და ერთი [ავაზაკი] მიუდგა, რაჲთა განძარცუნეს [ძმანი], եւ մինն յաւազակաց զկնի գնայր կողոպտել զնոսա *მ.ცხ.377r-433.*

განძარცულ-ი մերկ (შიშველი): ითრევდეს ქუეყანასა განძარცულსა, քարշեցին զնա մերկ *ფილპ.7.6-310,5.*

განძება, გაძება հանել. արձակել. յատակել. արտաքսել. արտաքս վարել („დარღუევა“, „განჴდა“, გაძევება, გაშვება): ვერ შეუძლეთ მას განძებად DE, ვერ უძლეთ მას განჴდად C, ոչ կարացաք հանել զնա *მრ.9,27;* რომელი მოვიდეს ჩემდა, არა განვაძო გარე, որ գայ առ իս` ոչ հանից արտաքս *ი.6,37;* რომელმან განაძოს ცოლი სახიერი, განჴადა მან კეთილი, որ հանէ զկին բարի` հանէ զբարիս *იგ.სოლ.18,22;* ნუცა ეზოჲსა შენისაგან გამაძებ, მეუფეო, եւ մի` ի գաւթէ քումմէ արտաքսեր զիս. տէր *მრთ.P.ი.ოქრ.უძლებ.შვილ.515-688,38;* განძება, արձակել *მალ.2,16;* განგაძონ შენ C, დაგარღჳონ შენ DE, յատակեսցեն զքեզ *ლ.19,44;* გან-ცა-აძო იგი უფალმან მისმან ბოროტისათჳს ბუნებისა მისისა, արտաքսեաց յիւրմէ զնա տէրն իւր սակս չարամտութեան իւրոյ *მ.ცხ.57v-47;* განაძო იგი და ჰრქუა, արտաքս վարէր զնա եւ ասէր *მ.ცხ.140v-158;* განგაძონ შენ C, დაგარღჳონ შენ DE, յատակեսցեն զքեզ *ლ.19,44.*

განძებულ-ი հեռացեալ. հանեալ. վարեալ („განდევნილი“, გაძევებული): განძებულნი იგი შევიწყალნე, զհեռացեալսն ընկալայց *მიქ.4,6;* ასული მღდელისაჲ, უკუეთუ იყოს ქურივ ანუ განძებულ B, ასული მღდელისაჲ, უკუეთუ იქმნეს ქურივ ანუ განდევნილ G, եւ դուստր առն քահանայի. եթէ լինիցի այրի կամ հանեալ *ლევ.22,13;* ვითარცა სახედ განძებული ერისაგან ძაღლი, իբրեւ վարեալ ոք արտաքս ի շանց *მ.ცხ.368v-421.*

განძლიერება զօրանալ. զօրացուցանել. քաջալերել. ամրացուցանել. սաստկանալ. կարծրացուցանել. հզօրանալ. հզօր լինել. բռնանալ. կարծրանալ. պնդել. բռնադատել. քաջանալ. ժուժկալել. տաղտկանալ („განმტკიცება“, „განკრძალულ ყოფა“, გამხნევება, გამაგრება, გაფიცხება): ყრმაჲ განძლიერდებოდა C, ყრმაჲ განმტკიცნებოდა DE, մանուկն... զաւրանայր *ლ.1.80;* მიილო საზრდელი და განძლიერდა, առեալ կերակուր զօրացաւ *საქ.მოც.9,19;* განძლიერდა სიყმილი ქუეყანასა ზედა, զօրացաւ սով յերկրին *დაბ.12,10;* რაჲთა განვძლიერდე და დავშრიტო ... გულის წყრომაჲ ესე, զի զօրացայց եւ շիջուցից զբարկութիւն *ვარ.809-374,35;* რაჟამს უძლურ ვიქმნი, მაშინლა განვძლიერდი, յորժամ տկարանամ. յայնժամ զօրանամ *მრთ.A.ანტ.დ.80-24,4;* განაძლიერებდეს ჴელთა მათთა, զօրացուցանէին զձեռս նոցա *II ეზ.1.6;* მკლავმან ჩემმან განაძლიეროს (განამტკიცოს Ⴀ) იგი Ⴂ, բազուկ իմ զօրացուսցէ զնա *ფს.88,22;* განვაძლიერო სახლი იუდაჲსი, զօրացուցից զտունն Յուդայ *ზაქ.10,6;* განგაძლიერენ შენ და ჩუენცა, զօրացուսցէ զքեզ մեօք հանդերձ *რიფს.172,38-102,1;* განძლიერდა მეფჱ იგი, քաջալերեալ յինքեան թագաւորն *ფილკტ.155,10-468,1;* განაძლიერებდა მას სიტყუთა მრავლითა ნუგეშინის-ცემისაჲთა, քաջալերէր եւ յորդորէր զնա բանիւք *დ.დ.130,16-???;* განაძლიერნა იგინი ზღუდეებითა, ամրացոյց զնոսա պարսպօք *II ნშტ.11,11;* სიყმილი განძლიერდებოდა ქუეყანასა ზედა, սովն եւս քան զեւս սաստկանայր ի վերայ երկրին *დაბ.43,1;* განაძლიერა გული მისი G, განამტკიცა გული მისი M, կարծրացոյց զսիրտ նորա *II შჯ.2,30;* განძლიერდა ეზეკია, հզօրեցաւ Եզեկիաս *II ნშტ.32,5;* განძლიერდეს ჩემსა უფროჲს, հզօրք եղեն քան զիս *ფს.17,18;* უკუეთუ განძლიერდეს ერთი

იგი, եթէ բռնասցի մին *ეკლ.4,12;* უფლისა მიერ იყო განძლიერებაჲ გულისა მათისაჲ G, ի տեառնէ կարծրանային սիրտք նոցա *ისუ ნ.11,20;* იგინი უფროჲს განძლიერდებოდეს DE, იგინი განკრძალულ იყვნეს C, նոքա պնդէին *ლ.23,5;* განაძლიეროს მეფობაჲ შებრკოლებით, բռնադատեսցի թագաւորութեանց գայթակղութեամբ *დან.11,21;* განძლიერდეთ და კუალსა განდრეკილებისასა ჩუენისასა ვიდოდით, քաջասցուք զհետ ապստամբութեանց մերոց գնասցուք *იერ.18,12;* განსძლიერდი ღმრთისა თანა, ժուժկալեցեր ընդ Աստուծոյ *დაბ.32,28;* განძლიერდა სიტყუა მეფისა იოაბისა მიმართ, տաղտկացաւ բանն արքայի առ Յովաբայ *I ნშტ.21,6.*

განძლიერებულ-ი զօրացեալ. հզօրացեալ. քաջալերեալ (გაძლიერებული, გამხნევებული): განძლიერებულ ჩემსა უფროჲს, զօրացեալ են քան զիս *ფს.37,20;* განძლიერებულნი ეგე იძლიენით, հզօրացեալք պարտեցարուք *ეს.8,9;* განძლიერებული, քաջալերեալ *ფილკტ.139,27-447,12.*

განძნელება ամրացուցանել (გამაგრება): თუ განიძნელოს სიმაღლჱ იგი სიმტკიცისა მისისაჲ, եթէ ամրացուսցէ զբարձրութիւն զօրութեան իւրոյ *იერ.51.53*

განძრვა կռնչել. արձակել (დაძვრა, გაქნევა): არა განძრას ძაღლმან ენაჲ თჳსი, ոչ կռնչեսցէ եւ ոչ շուն մի լեզուաւ իւրով *გამ.11.7;* ვის ზედა განსძართ ენაჲ თქუენი? առ ո՞ արձակեցէք զլեզուս ձեր *ეს.57,4.*

განძუარცუვა იხ. განძარცუვა.

განძჳნება զայրանալ. զայրացուցանել. բարկացուցանել. մրմռել. դժուարանալ. դժկամակել („განრისხება", განწყრომა, ბრდღვინვა): განძჳნდა მისა მიმართ და ეცა ვერძსა მას, զայրացաւ եւ եհար զխոյն *დან.8.7;* განმაძჳნონ მე G, განმარისხონ მე S, զայրացուցանիցեն զիս *I შჯ.31,20;* განმაძჳნეთ მე წყალსა ზედა დრტჳნვისასა G, განმარისხეთ მე წყალსა მას ზედა გინებისასა B, բարկացուցէք զիս ի վերայ ջուրցն բամբասանաց *რიცხ.20,24;* ვითარცა ლომი განვძჳნდე, իբրեւ զառիւծ մրմռիմ *ფილკტ.136,10-442,23;* განძჳნდა სიტყუასა ამას ზედა, դժուարեալ ընդ այս *მ.ცხ.177v-196;* ყრმაჲ იგი განძჳნდა, մանուկն դժկամակեաց *მ.ცხ.376r-432.*

განძჳნება-ჲ զայրացումն (განრისხება): *II შჯ.29,28*

განძჳნებულ-ი ամեհի. վայրենի. ջերմ (ბობოქარი, ველური, გაცეცხლებული): განძჳნებულთა ღელვათა ზედა ვალს, ընդ ամեհի ալիս կամիցի ճանապարհորդել *სიბრ.სოლ.14,1;* რომელმან ოჴერი სული და განძჳნებული ყუდროდ მოაქციე, որ զանապատ եւ զվայրենի հոգին զգօն եւ հանդարտ արարեր *განს.იოან.200,13-86,10;* დაღათუ განძჳნებულ იყვნეს კლვად მისა, թեպէտ եւ ջերմ էին ի սպանումն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.108,17-40,20.*

განძღება լնուլ. լցուցանել. յագել. յագեցուցանել. ջամբել („განძღომა", ავსება, ჭმევა): გული ეტყოდა განძღებად ნაბიჭევისა მისგან DE, სწადინ განძღომად ნაბიჭევისა მისგან C, ցանկայր լնուլ զորովայն իւր ի փշրանացն *ლ.16,21;* განძღებად საზრდელითა, լնուլ կերակրովք *საქ.მოც.14,17;* რაჲთა განიძღოს სული მშიერი, զի լցուսցէ զանձն իւր քաղցեալ *იგ.სოლ.6,30;* პურითა ზეცისაჲთა განაძღნა იგინი, հացիւ երկնից լցոյց զնոսա *ფს.104,41;* განაძღენ სულნი ნყურიელნი შენისა მაგის სავსებისაგან, լցուցեր զհոգիս ծարաւեալս ի քումմէ երանութենէդ *თომა 14,21-389,6;* ვინაჲ ძალ-გჳც აქა განძღებად, ուստի կարես յագեցուցանել զդոսա *მრ.8,4;* გული ჴუებული განაძღო, զանձինս կարօտեալս յագեցուսցես *ეს.58,10;* განვაძღნე შენგან ყოველნი მჴეცნი, յագեցուցից ի քէն զամենայն գազանս երկրի *ეზეკ.32,4;* განმაძღო მე სიმწარითა და დამათრო მე ნავღელითა, զամբեաց ինձ լեղի. եւ արբոյց զիս դառնութեամբ *გოდ.იერ.3,15.*

განძღება-ჲ յագումն *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.123-251.*

განძღომა, გაძღომა լնուլ. յագել. անյագ լինել. յագուրդ լինել. հացալից լինել („განძღება", ავსება): სწადინ განძღომად ნაბიჭევისა მისგან C, გული ეტყოდა განძღებად ნაბიჭევისა მისგან DE, ցանկայր լնուլ զորովայն իւր ի փշրանացն *ლ.16,21;* განძღენ ბოროტითა, լցցին չարութեամբ *იგ.სოლ.12,21;* განძღეს სული ჩემი, լցցի անձն իմ *ფს.62,6;* ყოველივე ჴევნები შესდის ზღუასა და ზღუაჲ იგი არა განძღების, ամենայն ուղխք ի ծով գնան եւ ծով ոչ լնու *ეკლ.1,7;* განძღეს მიწაჲ ცმელითა მათითა, հող նոցա ի ճարպոյ նոցա լցցի *ეს.34,7;* მახჳლი უფლისაჲ განძღა სისხლითა, սուր տեառն լցաւ արեամբ ուռուցաւ ճարպով *ეს.34,6;* ჭამეს ყოველთა და განძღეს, կերան ամենեքեան եւ յագեցան *მთ.15,37;* ვითარცა განძღეს, իբրեւ յագեցան *ი.6,12;* ვითარცა განძღეს საზრდელითა მით, իբրեւ յագեցան կերեկրովն *საქ.მოც.27,38;* ჭამა იაკობ, განძღა M, եկեր Յակոբ եւ յագեցաւ *II შჯ.32,15;* განძღეს ჭამადითა, յագեցան կերակրովք *ფს.16,14;* ჭამდენ და ვერ განძღებოდიან, կերիցեն եւ մի՛ յագեսցին *ოვსე.4,10;* ვი-

თარცა სიკუდილი ვერ განძღა, անյագ եղեւ իբրեւ զմահ *ამბაკ.2,5;* მარტჳლთა ჴსენებითა ვინმე განძღეს მარტჳლთა მოყუარე, մարտիրոսաց յիշատակ զի՞արդ արդեօք յագուրդ եղիցի մարտիրոսասիրին *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 115,4;* განვძეღით პურითა და ვიქმნენით ტკბილ, էաք հացալիցք եւ փափկացեալք *იერ.44,17;* ვერ გამაძღარა წყლითა, ոչ յագի ջրով *იგ.სოლ.30,16;* განძღომაჲ ძილითა, յագումն քնոյ *მ.ცხ.62v-51.*

განწამება մանրել (დაწვლილება): რამეთუ აპოლონი განსწამე, զի զԱպողովն մանրեցեր *ფილკტ.137,29-444,26.*

განწბილება անհամել („წბილ-ყოფა", გემოს დაკარგვა): უკუეთუ მარილი განწბილდეს C, უკუეთუ მარილი იგი წბილ იყოს DE, եթէ աղն անհամեսցի *მრ.9,50.*

განწესება կարգել. պատուիրել. հրամայել. կացուցանել. դասել. վիճակել. յօրինել. որոշել. աւանդել („აღწერა", „ბრძანება", დადგინება, განრიგება, წილად ხვდომა, გამართვა, გადაცემა): ჴელ-ყვეს ზეგარდამო განწესებად თხრობისაჲ C, ჴელი შეყვეს აღწერად მოთხრობაჲ DE, յօժարեցին վերստին կարգել զպատմութիւնն *ლ.1,1;* განაწესენით იგინი განწესებისა მისებრ მამადმთავართაჲსა, կարգեցէք զնոսա ըստ կարգի հայրապետացն *I ეზ.1,4;* განაწესნა და დაადგინნა მღდელნი იგი სახლსა მას უფლისასა, կարգեաց կացոյց զքահանայսն ի տաճարին տեառն *I ეზ.1,2;* განაწესა ეზეკია მღდევრი მსახურებაჲ, կարգեաց Եզեկիա հանապազորդեան պաշտօնեայս *II ნშტ.31,2;* განაწესეთ ჩემ ზედა სიყუარული, կարգեցէք ի վերայ իմ զսէր *ქება 2,4;* განვაწესენ საზღვარნი მისნი, կարգեցի զսահմանս նորա *მალ.1,3;* დაამტკიცა და განაწესა, հաստատեաց եւ կարգեաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,13;* რომელნი [სიტყუანი] განუწესნა ღმერთმან მოსეს G, რომელნი უბრძანნა ღმერთმან მოსეს O, զոր պատուիրեաց տէր Մովսիսի *ლევ.8,36;* ვითარცა განუწესა უფალმან G, ვითარცა უბრძანა მას უფალმან Pb, որպէս եւ հրամայեաց նմա տէր *რიცხ.20,27;* იოვანე განაწესა მგზებელად, կացոյց զՅովհաննէս ի գործ հրավառութեան բաղանեացն *ი.მოც.59,1-198,23;* განეწესე მარტჳრთა თანა, դասեալ ես դու ընդ մարտիրոսս *ფილკტ.156,29-470,4;* განვეწესენით და წინაჲსწარ ვიჩინენით წინაგანზრახვითა ღმრთისაჲთა, վիճակեցաք յառաջագոյն հրաւիրեալք ըստ յառաջադրութեանն Աստուծոյ *ეფეს.1,11;* განაწესა იგი, յօրինեաց զնա *ეზ.42,20;* მოსეს მიერ განაწესა ძუელი იგი, Մովսեսիւ որոշեաց զհինն *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.132-133;* ვითარცა განუწესა უფალმან მოსეს G, ვითარცა უბრძანა უფალმან მოსეს Pb, որպէս պատուիրեաց տէր Մովսիսի *ლევ.24,23;* რომელი ასწავა და განუწესა ყოველსა სომხითსა, զոր ուսոյց եւ աւանդեաց ամենայն աշխարհիս Հայոց *სჰკ.82,12.*

განწესება-ჲ կարգ. յօրինուած. զինուորութիւն. պայման (რიგი, წესი, „ბრძანება"): მარხვისაგან არიან განწესებანი მართლ-მმარხველთანი, ի պահոցն իցեն կարգք ուղղութեան *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,7-26.5;* დადგეს ტაძარსა მას შინა ლევიტელნი იგი განწესებისა მისებრ, կացցեն ի տաճարին ղեւտացիքն ըստ կարգի *I ეზ.1,5;* განწესებით და ხუედრებით, ի կարգի ըստ համարուն *II ნშტ.31,18;* განწესება, յօրինուած *ეზეკ.42,15;* საჭურველი იგი განწესებისა ჩუენისაჲ არა ჴორციელად არს, զէն զինուորութեան մերոյ ոչ է մարմնաւոր *II კორ.10,4;* განწესებისაებრ მისისა ეგრეთ ყოს იგი G, მსგავსად ბრძანებისა მისისა ეგრეთ ყოს იგი Pb., ըստ պայմանի իւրում արասցէ զնա *რიცხ.9,14.*

განწესებულ-ი կարգեալ. յօրինեալ. օրինադրեալ (დაწესებული, გამართული, კანონ-დებული): ღმრთისა მიერ განწესებულ არიან, յԱստուծոյ կարգեալ են *ჰრომ.13,1;* კაცი ვარ ჴელმწიფებასა ქუეშე განწესებულ, այր մի եմ կարգեալ ընդ իշխանութեամբ *ლ.7,8;* ქორები ფართო(ვ)ები განწესებული სარკუმლებითა, վերնատուն հովանոց յօրինեալ պատուհանիւք *იერ.22,014;* საკჳრველად განწესებული, զարմանալի յօրինեալ *ქება 6,9;* მოვიდა იგი ჟამსა მას განწესებულსა, եկն ի ժամ կարգեալ *მ.ცხ.252v-273;* არა ხოლო თუ პირითა განწესებულად გამოითქუმის, ոչ միայն բերանով օրինադրեալ պատմի *ფილკტ.137.10-443,38.*

განწესებულება կրօն (შჯული, კანონი, სარწმუნოება, წესი): ტყუვილ არიან განწესებულებანი მათნი, ստգտանաց են կրօնքն *მრთ.ს.გაბ.-მოც.საჴს.379-66,35.*

განწვალება մեկնել. որոշել. անջրպետել. զատուցանել. բաժանել („განშორება", გაყოფა, გამოცალკავება): სიკუდილმან განწვალოს შორის ჩემსა და შენსა G, մահ մեկնեսցէ ընդ իս եւ ընդ քեզ *რუთ.1,17;* განვწვალნეთ იგინი ქალაქისაგან G, განვაშორნეთ ქალაქსა M, մեկնեսցուք զնոսա ի քաղաքէ անտի *ისუ 6.8,6;* გონებითა სულსა განსწვალებთ, ի մտաց զհոգին որոշէք *მრთ.A.ანტ.დ.90-67,12;* განწვალა ქალაქი

იგი დავითისი, անջրպետեաց զքաղաքն Դաւթի *III მფ.2,35;* მან ძმათა შორის განწვალოს, նա ի մէջ եղբարց զատուսցէ *ოვსე.13,15;* ნუმცა ზრახვათა თქუენთაგან განსწვალებთ, մի՛ ... զխորհուրդս ձեր բաժանել *თომა 16,3-392,5.*

განწვალება-ჲ հերձուած. խտիր („წვალება", გარჩევა): იყო განწვალებაჲ მისთჳს ერსა შორის DE, იყო წვალება შორის ერსა მას მისთჳს C, եղեւ հերձուած ի մէջ ժողովրդեանն *ი.7,43;* არა არს განწვალებაჲ, ոչ ինչ է խտիր *ჰრომ.3,22;* არა არს განწვალებაჲ ჰურიაჲსა და წარმართისა, ոչ գոյ խտիր հրէի եւ հեթանոսի *ჰრომ.10,12.*

განწითლება զտել (გამონწრთობა): განწითნა ფერი მათი უფროჲს ქვისა საფირონისა, զտեցան իբրեւ զականս շափիղայ ի հատուցման իւրեանց *გოდ.იერ.4,7.*

განწილვა վիճակեցուցանել. բաժանել („განყოფა"): განუწილა მათ საზომითა დამკჳდრებისაჲთა Ղ, განუყო მათ წილითა მკჳდრობისაჲთა Շ, վիճակեցոյց ի նոսա զվիճակ ժառանգութեան իւրոյ *ფს.77,55;* მუნ განიწილა ქუეყანაჲ ჴელმწიფეთაჲ, անդ բաժանեցաւ երկիր իշխանաց *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.180,2-181.*

განწილვა-ჲ բաժին (ნაწილი): *I ეზ.8,31;* վիճակ *II ეზ.6,18.*

განწირვა վաճառել. մատնել, պարտել („განფრდა", „მოცემა", გაყიდვა, გაცემა, ღალატი, დამარცხება): განწირა იგი უფალმან ჴელთა მომართ ჩუენთა, վաճառեաց զնա Աստուած ի ձեռս իմ *I მფ.23,7;* განვიწირენით მე და ნათესავი ჩემი საკიცხელად O, განვიფრდენით მე და ერი ჩემი წარწყმედულად M, վաճառեցաք ես եւ ժողովուրդ իմ ի կորուստ *ესთ.7,4;* რამეთუ განგწირა უფალმან დღეს ჴელთა ჩემთა, մատնեաց զքեզ տէր այսօր ի ձեռս իմ *I მფ.24,11;* განწირა იგი უფალმან ღმერთმან ჩუენმან M, მოგუცნა იგინი უფალმან ღმერთმან ჩუენმან S, մատնեաց զնա տէր Աստուած մեր II შჯ.2,33; განუწირვან იგინი ჴელთა მომართ ჩუენთა, մատնեաց զնոսա տէր ի ձեռս մեր *I მფ.14,10;* რაჲსათჳს-მე განგუწირნა უფალმან დღეს უცხო-თესლთა თანა, ընդէ՞ր արդեւք պարտեաց զմեզ տէր այսօր այլազգեացն *I მფ.4,3.*

განწირულ-ი անյոյս (უსასო, უიმედო): განწირულნი კაცთაგანნი ალივსნენ მხიარულებითა, անյոյսքն ի մարդկանէ լցցին ուրախութեամբ *ეს.29,19.*

განწირულება տարակուսել (სასოწარკვეთილება, გაჭირვება, უიმედობა): წარ-ღათუ-წირულ ვართ, არამედ არა განწირულება გჳჩს, կարօտեալք՝ այլ ոչ տարակուսեալք *II კორ.4,8.*

განწიხნა անկուշել („შეზრიობა", ჩაწიხლვა): განწიხნა შეყუარებულმან G, შეჰზრიობდა საყუარელი იგი S, անկուշեաց սիրելին *II შჯ.32,15.*

განწმედა սրբել. ի բաց սրբել. սուրբ առնել. մաքրել. ի բաց մաքրել. պարուրել. պարզել. յապաւել. բժշկել. հորդել. աւաքել („განბინება", „უმწინკულოება", განკურნება, „გარემწმედა", განმენდა, გასუფთავება, წინადაცვეთა): შემძლებელ ხარ განწმედად ჩემდა, կարող ես զիս սրբել *მთ.8,2;* განწმიდნა იგი კეთროვნებისა მისგან, սրբեցաւ ի նմանէ բորոտութիւն *მთ.8,3;* განვწმიდე მე სახლისა ჩემისა ყოველნი მსხუერპლნი S, განვიბინენ წმიდანი სახლისაგან ჩემისა G, սրբեցի ի բաց զսրբութիւնսն ի տանէ իմմէ *-IIშჯ.26,13;* განწმიდოს უფალმან გული შენი S, გარემწმიდოს უფალმან გული შენი G, պարուրեսցէ տէր սիրտ քո *II შჯ.36,13;* განწმიდოს კალოჲ თჳსი, սրբեսցէ զկալ իւր *მთ.3,12;* არა ესენი ათნი განწმიდნეს? C, არა ათნივე განიკურნენით? DE, ո՞չ տասն սոքա սրբեցան *ლ.17,17;* განმწმედს ჩუენ ყოვლისაგან ცოდვისა, սրբեսցէ զմեզ յամենայն մեղաց *I იოვ.1,7;* დავიბანო მათ შინა და განვწმიდნე, լուացայց ի նոսա եւ սրբեցայց *IV მფ.5,12;* აწ განიწმიდენით და განწმიდეთ სახლი, այսուհետեւ սրբեցարուք եւ սրբեցէք զտունն *II ნშტ.29,5;* განწმედით განწმიდე ვეცხლი იგი, սրբելով սրբեցի զարծաթն տեառն *მსჯ.17,3;* განწმიდენით ხვალისაჲ M, იუმწინკულოეთ ხვალისა G, սրբեցարուք առ վաղիւ *ისუ 6.3,5;* უფალსა ჰნებავს განწმედად იგი წყლულებისა მისგან, տէր կամի սրբել զնա ի վիրաց անտի *ეს.53,10;* განსწმედენ გონებასა მსმენელთასა სარგებლითა სწავლითა, սրբեն զմիտս լսողացն օգտակար խրատուն *ფილკტ.143,22-452,14;* სისხლი იჱმისაჲ განწმიდოს შორის მისსა, զարիւնն ի բաց սրբեսցէ ի միջոյ նորա *ეს.4,4;* ცოდვათა ჩემთაგან განმწმიდე მე, ի մեղաց իմոց սուրբ արա զիս *ფს.50.4;* რომელნი განმართლდებოდეს და განწმიდნებოდეს მტილებსა შინა, որ սրբին եւ մաքրին ի պարտէզս եւ ի սրահս իւրեանց *ეს.66,17;* სულმყრალობაჲ კერპთმსახურებისაჲ კაცთაგან განწმიდა, զժահահոտութիւն կռապաշտութեան մարդկան ի բաց մաքրեաց *ეპ.კჳპრ.-ალვს.227.10-32;* სიბრძნითა მით უკეთურებითი იგი მეცნიერებაჲ განწმიდოს, խորագիտութեամբն զխորամանկութիւնն պարզեսցէ *მრთ.D.ს.გაბ.- 332-65,32;* რომლითა სახითა განწმიდნა იისუმან ძენი ისრაჱლისანი G, ვითარცა განწმიდნა ისო ძენი იგი ისრაჱლისანი S, զոր օրինակ յապաւեաց

Յեսու զորդին Իսրայելի *ისუ 6.5,3;* ძალ-გიც განწმედად ჩემდა, կարող ես զիս բժշկել *მრ.1,40;* განწმიდენით პირისა მისისაგან გზანი, հորդեցէք առաջի նորա զճանապարհս *ეს.57,14;* განწმიდნა ეგე კეთროვნებისა მაგისაგან, աւաքէր զդա ի բորոտութենէ իւրմէ *IV მფ.5,3.*

განწმედაჲ սրբութիւն. մաքրութիւն (სიწმინდე, სისუფთავე): განწმედისა შენისათჳს, վասն սրբութեան քոյ *მრ.1,44;* განსწმედს წყალთა განწმედითა, սրբեալ մաքրութեամբ զջուրսն *გრ.ანძ.-შობ.300,23-185.*

განწმედილ-ი որ սրբի. սրբեալ/ սրբեցեալ, մաքրեալ. պարզեալ. նուիրեալ (განმენდილი, გასუფთავებული, შეწირული): განმწმედელი იგი და მე განწმედილი იგი, որ սրբէն եւ որ սրբին *ებრ.2,11;* არა განწმედილ იყო, չեւ էր սրբեալ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.85,27-34,1;* იყოს მუნ გზაჲ განწმედილი, անդ եղիցի ճանապարհ մաքրեալ *ეს.35,8;* განწმედილი მინით შჳდ წილად, պարզեալ եւթնապատիկ ի հողոյ *ფს.11,7;* განწმედილნი არიან, նուիրեալք են *ეს.13,3.*

განწონა մտանել. հարկանել. կտրել. ի միտ առնուլ („ცემა“, შესვლა, მოხვედრა, გარჭობა, გაჭრა, გამსჭვალვა): მახჳლი მათი განეწონენ გულსა მათსა, սուրք նոցա մտցեն ի սիրտս նոցա *ფს.36,15;* განსწონნა იგინი გულსა აბესალომისსა, եհար զնոսա ի սրտի Աբիսողոմայ *II მფ.18,14;* ისარნი შენნი განმეწონნეს მე L, ისარნი შენნი მეცნეს მე C, նետք քո հարան յիս *ფს.37,3;* განსწონა თირკუმელთა ჩემთა გესლი კაპარჭთა თჳსთაჲ, կտրեաց ընդ մէջ զերիկամունս իմ *გოდ.იერ.3,13;* განწონე შენ თჳთ, ի միտ առ զայս *III ეზ.4,49.*

განწონილად დგომა կալ ի կշիռ ბაგენი უცხოთანი განწონილად დგენ, շրթունք օտարոտեաց ... կացցեն ի կշիռ *ზირ.21,28.*

განწურთა վազել. ձգել. պոռնկել. վարժել („მიქცევა მსახურებად“, გაქცევა, გამართვა, შედგომა [კერპთმსახურებად]): განმწუართეს ჩემგან, վազեցին զինեւ *ოვსე 7,13;* არა შორად განსწურთეთ უდაბნოდ განსლვად, մի՛ ուրեք հեռի ձգիցիք երթալ *გამ.8,28;* განწურთა ყოველი ერი ისრაჱლისაჲ უკუანა მისსა G, მიიქცა ყოველი ისრაჱლი მსახურებად მუნ S, պոռնկեցաւ ամենայն Իսրայէլ զկնի նորա անդր *მსჯ.8,27;* განიწუართოს ძმათა თანა და დაისწავლოს, վարժի զառաքինութիւն ընդ եղբարսն եւ ուսանիցի *მ.ცხ.277v-297.*

განწუართა შორად հեռանալ (გაშორება): შორად განგუწურთა (განწურთა O) ჩუენგან იგი, հեռացաւ ի մէնջ *ეს.59,11.*

განწუდომა մեկնել (გაშვერა): განვიწუდი ფერჴთა ჩემთა, մեկնեմ զոտս իմ *მ.ცხ.205r-217.*

განწყობა ճակատել. ճակատեցուցանել. բանակել. բնակել. պատերազմ տալ. զօրաժողով լինել. կազմել. կարգել. յարմարել. պատրաստել („წყობა“, „ბრძოლა“, „წინა-განწყობა“, დაბანაკება, დადგომა, შებრძოლება, გამზადება, გაწყობა, შეწყობა): განეწყუნეს ბრძოლად, ճակատեցան ի պատերազմ *I ნშტ.19,9;* ეწყვნეს M, განეწყვნეს G, ճակատեցան *მსჯ.5,19;* ჰუნებითა და ეტლებითა განეწყვნენ, ვითარცა ცეცხლნი ბრძოლად შენ ზედა, կառօք եւ երիվարօք ճակատեսցի ... իբրեւ զհուր ի պատերազմ ի վերայ քո *იერ.6,23;* განაწყო პირისპირ ასურთა მათ, ճակատեցոյց ընդդէմ Ասորւոց *II მფ.10,9;* მიიქცედ და განეწყვნედ იგინი წინაშე ღელესა, դարձցին բանակեսցին դէմ յանդիման հանգրուանին *გამოსლ.14,2;* რომელსა ადგილსა განეწყვებოდიან, ანუ მიხუალ, ի տեղւոջ ուր բնակիցեն ընդ այն մի՛ անցանիցես *იგ.სოლ.4,15;* განეწყო ეფრემსა G, ჰბრძოდა ძეთა ეფრემისთა S, տայր պատերազմ ընդ Եփրեմի *მსჯ.12,4;* განგეწყუნეს თქუენ S, წინა-განგეწყვნეს თქუენ G, ետուն ընդ ձեզ պատերազմ *ისუ 6.24,8;* რომელნი-იგი განეწყვნეს იერუსალჱმსა ზედა, որ զօրաժողով եղեն ի վերայ Երուսաղէմի *ეს.29,8;* განეწყვნეს ბრძოლად, կազմեցան ի պատերազմ *აქმ.107,1;* ეწყო მათ და განეწყო დავით წინაშე ასურთა, ճակատեցաւ ընդդէմ նոցա եւ կարգեցաւ Դաւիթ *I ნშტ.19,17;* არცა განწყობითა მემღერთაჲთა, մի՛ պարս յարմարեսցուք *გრ.ანძ.-შობ.94,31-178;* გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ერი (ბანაკი L), թէ պատրաստեսցի ի վերայ իմ պատերազմ *ფს.26,3.*

განწყობაჲ պատերազմ (ბრძოლა): მე მოვიხუნე შენგან გულისსათქუმელნი თუალთა შენთანი განწყობით, ես բառնամ ի քէն զցանկալին աչաց քոց պատերազմաւ *ეზეკ.24,16.*

განწყობილ-ი ճակատեալ. պատրաստեալ. կազմեալ. կարգեալ (მებრძოლი, გამზადებული, გაწყობილი): კრებული განწყობილთაჲ, գունդք ճակատելոց *ეს.22,6;* ვითარცა ერი ... განწყობილი ბრძოლად, իբրեւ զօր ... պատրաստեալ ի պատերազմ *იოვ.2,5;* განწყობილი, կազմեալ *რიცხ.32,27;* կարգեալ *I ნშტ.12,35.*

განწყობილ-ი գունդ. բանակ. դաս. պատերազմական (გუნდი, ბანაკი, დასი, მებრძოლი): იტრა განწყობილი ბანაკისა ძეთა იუდაჲსთაჲ პირველნი, չուեցին նախ գունդք բանակի որդւոցն Յուդայ յառաջագոյն *რიცხ.10,14;* განწყობილი მოცი-

ქულთაჲ მოვიდა, բանակք առաքելոցն եկին *მ.ცხ.436v-508;* განწყობილი, դաս *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 116.28;* պատերազմական *I მფ.13,15.*

განწყრომა բարկանալ (განწყრომა, განრისხება): განუწყრა და წარავლინნა ერისთავნი თჳსნი, բարկացաւ եւ առաքեաց ... *ქ.ცხ.47,8-12.*

განწყუედა խզել („განჭრა“, განწყვეტა): ვითარცა განწყდის მკედი S, ვითარ ვინ განჭრის წმასნილი სელისაჲ G, զոր օրինակ խզիցի քուղ ի թօթափելոյ *მსჯ.16,9.*

განჭაპუკება մանկանալ (გაახალგაზრდავება): აღეხუნიან თუალნი მისნი და განჭაპუკნის, բանան աչքն եւ մանկանայ *ფიზ.1,16-12.*

განჭედა, გაჭედა կռել (გამოკვერვა): მჭედელი ოდეს გასჭედდეს შანთსა რკინისასა, პირველად განიზრახავს გულსა შინა თჳსსა, თუ რაჲ შექმნას: მანგალი, დანაჲ ანუ ცული, դարբին մինչ կռել սկսանիցի զշանթս երկաթոյն. նախ խորհի ի մտի. թէ զինչ արասցէ` մանգաղ կամ կացին եւ կամ բրիչ *მ.ცხ.284v-308.*

განჭეშმარიტება արդարացուցանել („ჭეშმარიტ ყოფა“, გამართლება): *ეს.44,26.*

განჭეშმარიტებულ-ი հաւատարմացեալ (სარწმუნო, სანდო): ქრისტჱ ... ხილულად მორწმუნეთა გულთაგან განჭეშმარიტებულად ითქუმის, Քրիստոս ... ի տեսանող սրտից հաւատարմացեալ լինի *ფლკტ.137,11-443,38.*

განჭრა խզել. ճեղքել. խրամատել („განხეთქა“, „განწყუედა“, გამოყოფა): განჭრნა ძარღუნი G, განხეთქნა ძარღუნი S, խզեաց զջիլսն *მსჯ.16,9;* ვითარ ვინ განჭრის წმასნილი სელისაჲ G ვითარცა განწყდის მკედი M, զոր օրինակ խզիցի քուղ ի թօթափելոյ *მსჯ.16,9;* ნუუკუე განიჭრეს პავლე მათგან, գուցէ ճեղքիցի Պաւղոս ի նոցանէ *საქ.მოც.23,10;* ვითარცა განიყვნიან და განიჭრნიან წყალნი მრავალნი, որպէս խրամատիցին ջուրք *II მფ.5,20.*

განჭურჭლვა-ჲ թափել („გამოკრება ჭურჭლისა“, გაკრება, დაცლა): უბრძანოს განჭურჭლვაჲ სახლისაჲ G, უბრძანოს ... გამოკრება ჭურჭლისა სახლისა მისგან B, հրաման տացէ ... թափել զտունն *ლევ.14,34.*

განხარება ուրախանալ. ուրախ լինել. խնդալ. խնդալից լինել. ցնծալ. բերկրել. զուարճացուցանել (გამხიარულება, შვება): ანგელოსთა ესმა და განიხარეს, եւ ուրախացան *მრთ.S.ბას.კეს.-40 სებასტ.117,18;* განიხარა ყოველმან იუდამან ფიცისა მისთჳს, ուրախ եղեւ ամենայն Յուդա վասն երդման *II ნშტ.15,15;* განიხარეს სიხარულითა დიდითა, խնդացին յոյժ ուրախութիւն մեծ *მთ.2,10;* განიხარა ულმრთომან მან კარანმან, խնդալից եղեալ դատաւորն *ვარ.804-371,10;* განიხარე სულითა, ցնծա հոգւովդ *მარკ.248r-191,19;* განიხაროს გულსა თჳსსა, բերկրեսցի ի միտս իւր *გამოსლ.4.14;* განგახარენ შენ გულმან, զուարճացուսցէ զքեզ սիրտ *ეკლ.11,9.*

განხევა պատառել. հերձնուլ („განპება“): არა განვხიოთ ესე [კუართი] DE, არა განვაპოთ ესე [კუართი] C, մի՛ պատառեսցուք զայդ *ი.19,24;* მოიღო წიგნი იგი, ინება მყის განხეთქაჲ მისი ... ანუ განხევ მაგას, էառ զգիրն. փութացաւ պատառել զնա ... մի՛ պատառեր զայդ *მ.ცხ.164r-182;* პოვა რაჲ ქარტაჲ იგი და აღმოიკითხა, განხია იგი, տեսեալ զթուղթն ընթերցաւ եւ հերձեալ զնա ընկեց *მ.ცხ.375r-431.*

განხეთქა խզել. պայթել . պայթուցանել. պատառել. հատանել. խորտակել. քակել. քակտել. հերձնուլ. բեկանել. կեղեքել. երգիծուցանել. փշրել („შემუსრვა“, „განხერხვა“, „განპება“, „განჭრა“, განწყვეტა, გასკდომა, გახევა, დამუსრვა, დარღვევა, გახეთქა): განხეთქის საკრველი, խզէր զկապանսն *ლ.8.29;* განვხეთქნე საკრველნი ულლისა თქუენისანი Pb, შევმუსრე საკრველი ულლისა თქუენისაჲ G, խզեցի զկապանս լծոյն ձերոյ *ლევ.26.13;* განხეთქნა ძარღუნი S, განჭრნა ძარღუნი G, խզեաց զջիլսն *მსჯ.16.9;* საკრველნი მათნი განხეთქნა, խզեաց զկապանս նոցա *ფს.106.14;* არცა საბელნი მისნი განსთქდენ, մի՛ խզեսցին ապաւանդակք նորա *ეს.33.20;* განსთქდა ვეშაპი იგი, պայթեաց վիշապն *დან.13,26;* განხეთქნის ღჳნომან ახალმან თხიერნი იგი C, պայթուցանէ զգինին զտիկսն *მრ.2,22;* განსთქდიან თხიერნი, տիկք պատառին *მთ.9,17;* კლდენი განსთქდეს DE, վէմք պատառեցան *მთ.27,51;* არა განსთქდა ბადე იგი C, არა განსქდა ბადჱ იგი DE, ոչ պատառեցաւ գործին *ი.21,11;* განხეთქოს უფალმან მეფობაჲ შენი ქუეყანასა ზედა, պատառեաց տէր զթագաւորութիւնդ ի ձեռաց քոց *I მფ.15,28;* განსთქდენ კლდენი და დიოდიან წყალნი, վէմ պատառեսցի ջուրք բղխեսցեն *ეს.48,21;* კლდჱცა განხეთქის ძირმან, զվէմն պատառեցին արմատք *მრთ.A.კირ.იერ.-სინანულისათჳს 143-11,22;* განხეთქენ საკრველნი ჩემნი, հատեր զկապանս իմ *ფს.115,17;* არცა განსთქდენ საბელნი ფერჴთა მათთანი, ոչ հատցին խրացք կօշկաց նոցա *ეს.45,1;* ძალი მეფეთაჲ განვხეთქო J, զզօրութիւն թագաւորաց խորտակեցից *ეს.45,1;* განხეთქე ყოველივე

გულარძნილობაჲ მძლავრობით ვაჭრობისა, քակեա զխարդախութիւն բռնութեան վաճառաց քոց *ეს.58,6;* განსთქდეს (განირყუნნეს O) ეზონი ჩემნი, քակտեցան փեղկք խորանի իմոյ *იერ.4,20;* განსივნა და განსთქდა შორის, ուռուցեալ հերձաւ ընդ մէջ *საქ.1,18;* განბძარის და განხეთქის, պատառեն եւ հերձուն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.105,29-36,1;* აქავე განვიხეთქო თავი ჩემი, աստ բեկանեմ զգլուխս իմ *ვარ.919-379,23;* განხეთქნენ იგინი, կեղեքեսցեն զնոսա *ოვსე 13,6;* მოგექცენ და განგხეთქდენ თქუენ, դարձեալ երգիծուցանիցեն զձեզ *მთ.7,6;* განსთქდა ნავი იგი, փշրեալ զնաւն *ი.მოც.56,37-193,19;* განიპო ქუეყანაჲ ქუეშე კერძო ფერჴთა მათთა G, განსთქდა ქუეყანა ფერჴთა ქუეშე მათსა Pb., պատառեցաւ երկիրն ի ներքոյ նոցա *რიცხ.16,31;* განხეთქე ძაძაჲ ჩემი L, განმძარცუა მე ძაძაჲ C, զերծ յինէն զքուրձ *ფს.20,12;* განიხერხებოდეს (განსთქდებოდეს A) გულითა მათითა, զայրանային ի սիրտս իւրեանց *საქ.მოც.7,54.*

განხეთქა-ჲ պատառումն. երգիծումն. պրկումն (გაყოფა, გახევა, გასკდომა): დასცეს ... სახლი მცირე განხეთქითა, պատառմամբ *ამოს.6.12;* დიოსპოლისს იყოს განხეთქაჲ, եւ եղիցի քաղաքն Դիոսպոլացւոց յերգիծումն *ეზეკ.30.16;* კბილნი ერეკებიედ და ძარღუნი განსთქდებიედ, ատամանցն կափկափելով եւ աճառացն պրկմամբ *მრთ.S.ბას.კეს.-40 სბსტ.119,6.*

განხეთქილ-ი պատառեալ. պատառատուն. հերձուածող („დახეთქილი", გაპობილი; მწვალებელი): კლდენი განხეთქილნი, զվէմս պատառեալ *ლონგ.188.14-715.7;* თხიერნი ღჳნისა ძუჱლნი, განხეთქილნი G, თხიერები ძუელები ... დახეთქილებითა M, տիկս գինւոյ հնացեալս եւ պատառատունս *ისუ 6.9.4;* არცაღა მელიტანოზთა განხეთქილთა ეზიარა სადამე, եւ ոչ ընդ Մեղիտիանոսսն հերձուածողս հաղորդէք *მრთ.A.ანტ.დ.88-64,11.*

განხეთქილება-ჲ պատառումն (გახევა): უძჳრეს განხეთქილება იქმნის, եւս չար պատառումն լինի *მთ.9.16*

განხერხვა սղոցել. առատանալ. զայրանալ. կտրել („განხეთქა", გახერხვა, განწყრომა, ჭრა): განხერხნა ხერხითა რკინისაჲთა [ერი], սղոցեաց սղոցօք ... երկաթեօք *1ნშტ.20,3;* კეთილად მეორძინერგი განხერხა, զփայտ ինչ գեղեցիկ սղոցեալ *სიბრ.სოლ.13,11;* ვითარცა ესმა ესე, განიხერხებოდეს, իբրեւ լուան. առատանային *საქ.მოც.5,33;* განიხერხებოდეს (განსთქდებოდეს A) გულითა მათითა, զայրանային ի սիրտս իւրեանց *საქ.მოც.7.54;* განჰხერხვიდეს ხერხითა რკინისაჲთა მიდგომილთა მათ გალაადს შინა, կտրէին զյղիս Գաղաադացւոց սղոցօք երկաթեօք *ამოს.1,3.*

განხერხულ-ი սղոցի (გარეული მუხა): *დან.13,58.*

განხილვა տեսանել. շօշափել. զննել. քննել. լրտեսել. զգուշանալ („ხილვა", „შეხება ჴელისა", „განმსტურობა", ხედვა, დათვალიერება, გასინჯვა, გამოძიება, გაფრთხილება): განიხილოს მღდელმან G, იხილოს იგი მღდელმან B, տեսցէ զնա քահանայն *ლევ.13,27;* ჴელ ასხენ და არა განიხილვენ L, ձեռս ունին եւ ոչ շօշափեն *ფს.113,15;* ჰმსახურეს და განიხილნეს ნუთლა სისხლმწთოლევარენი იგი ჴორცნი, սպասաւորեցին եւ շօշափեցին զաստուածային մարմնոյն *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.96-423;* განვიხილნე სუეტნი G, შევახო ჴელი ჩემი სუეტთა ამათ S, զննեցից զսիւնսն *მსჯ.16,26;* განიხილე ღამე [გული ჩემი], քննեցեր ի գիշերի *ფს.16,3;* განიხილეს რაჲ ქუეყანაჲ G, განიმსტურეს ქუეყანაჲ B, լրտեսեալ զերկիրն *რიცხ.12,26;* განიხილენით თავნი თქუენნი, զգուշացիք անձանց ձերոց *მ.ცხ.430r-492.*

განხილვა-ჲ մեկնութիւն (განმარტება): მადლი განხილვად სულთა აქუნდა, շնորհս ունէր մեկնութեան հոգւոց *მრთ.A.ანტ.დ.97-76,16.*

განხრწნა, განჴრწნა ապականել. եղծանել. սատակել. պղծել („განრყუნა", „დაცემა", შებილწვა): რომელმან ტაძარი ღმრთისაჲ განხრწნეს, որ զտաճար Աստուծոյ ապականէ *1კორ.3,17;* განჰხრწნიდეს ნაყოფთა მათთა G, განრყუნიან ჯეჯლი ქუეყანისა S, ապականէին զբերս երկրին *მსჯ.6,4;* განხრწნით განიხრწნეს ქუეყანაჲ, ապականելով ապականեսցի երկիր *ეს.24,3;* მიიქცეოდეს და კუალად განიხრწნებოდეს [მსაჯული] უფროჲს მამათა მათთასა G, դառնային միւսանգամ եղծանել առաւել քան զհարս իւրեանց *მსჯ.2,19;* არაწმიდებისათჳს განიჴრწნენით განჴრწნით, վասն պղծութեան ապականեցայք ապականութեամբ *მიქ.2,10;* განიხრწნენ ცოდვათა მათთათჳს G, սատակեսցին վասն մեղաց *ლევ.26,39;* საუკუნეთამდე არა განიჴრწნეს, յաւիտեանս ոչ եղծանիցի *დან.2,44;* განხრწნეს ძეთაგან ისრაჱლისათა მერმეცა რვაჲ და ათი ათასეულნი G, დასცეს ერისაგანი ისრაჱლისაჲ ათურამეტი ათასი S, սատակեաց միւսանգամ ի ժողովրդենէ անտի ութ հազար *მსჯ.20,25;* აღდგა ქალწულსა მას ზედა და განხრწნა იგი, եւ կալեալ զկոյսն բռնութեամբ ապականեաց զնա *მ.ცხ.157r-173;*

ამან ... განხრწნა ქალწული ჩუენი, պղծեաց զկոյս մեր *მ.ცხ.348r-401.*

განხრწნა-ჲ, განჴრწნა ապականութիւն (წამხდრობა): *სიბრძ.სოლ.14,12;* იჴსნა იგინი განჴრწნისაგან მათისა, փրկեաց զնոսա յապականութենէ իւրեանց *ფს.106,20.*

განხრწნად-ი եղծանելի. ապականացու (წამხდომი, წარმავალი, წასახდენი): რაჲთა განხრწნადი გჳრგჳნი მოიღონ, զի զեղծանելի պսակն առնուցուն *I კორ.9,25;* განხრწნადმან ჴორცმან დაამძიმის სული, մարմին եղծանելի ծանրացուցանէ զոգի *სიბრ.სოლ.9,15;* არა განხრწნადითა ვეცხლითა გინა ოქროჲთა იჴსნენით თქუენ, ոչ ապականացու արծաթեղինօք՝ եւ ոսկեղինօքն փրկեցարուք *I ეპ.პეტრე 1,18.*

განხუმა բանալ, հանել, համբառնալ ի վեր („აღხუმა“, გახსნა, გატანა): განეხუნეს მას ცანი, բացան նմա երկինք *მთ.3,16;* განგიხუნე თქუენ გარდამოსაქანელნი ცისანი, բացից ձեզ զպատուհանս երկնից *მალ.3.10;* განვახუნეთ საუნჯენი, բացցուք զգանձս *ამოს.8,5;* განიხუენით ძუალნი ჩემნი თქუენ თანა, հանջիք աստի զոսկերս իմ ընդ ձեզ *გამოსლ.13,19;* განახუენით ბჭენი თქუენნი Ⴀ, აღახუენით ბჭენი თქუენნი Ⴂ, համբարձէք ... զդրունս ձեր ի վեր *ფს.23,7;* არავინ იყო, რომელმანცა განახუნა კარნი მის ქორისანი S, არა იყო განმღები კართა ქორისათა G, ոչ ոք էր որ բանայր զդուրս վերնատանն *მსჯ.3,25.*

განხუმულ-ი բաց. բացեալ, ցելեալ (ღია, გაღებული, გახსნილი): თუალნი შენნი განხუმულ არიან ყოველთა მიმართ გზათა კაცთასა, աչք քո բաց են յամենայն ճանապարհս որդւոց մարդկան- *იერ.32.19;* ჰხედვიდა, ვითარ ცანი განხუმულ იყვნეს, տեսանէր զերկինս բացեալ *საქ.მოც.10.11;* ետես ցելեալ զերկինս. იხილნა ცანი განხუმულნი *მრ.1.10*

განჴდა հանել. մերժել. մորթել. յօշել. զատուցանել („განძება“, „განსხმა“, განვლინება, განთქუმა, გაგდება, გაძევება, გახდა ტყავისა, აქნა): განჴადეთ ბნელსა მას, հանէք ի խաւարն *მთ.25,30;* ვერ უძლეთ მას განჴდად C, ვერ შეუძლეთ მას განძებად DE, ոչ կարացաք հանել զնա *მრ.9,27;* კრებულით მათით განგჴადნენ თქუენ C, კრებულისაგან განგასხნენ თქუენ DE, ի ժողովրդոց իւրեանց հանիցեն զձեզ *ი.16,2;* განჴადე კრებულისაგან ბილწი, հան զժանտն յատենէ *იგ.სოლ.22,10;* განჴადა უფალმან ამორეველი G, განასხნა უფალმან ამორეველნი S, մերժեաց տէր զԱմով հացին *ისუ 6.24,18;* განვჴადე იგი ურწყულსა, մերժեցից զնա յերկիր անջուր *იოვ.2,20;* განჰჴადონ მრგულიად შესაწირავი იგი და განაგონ ასოდ-ასოდ, մորթեսցեն զողջակէզն եւ անդամ անդամ յօշեսցեն զնա *ლევ.1,6;* ტყავი მისი განჰჴადეს მიღებად სასოებაჲ, զմորթ նորա մորթեսցեն բառնալ զյոյս *მიქ.2,8.*

განჴდომა ելանել. զատուցանել. գնալ. անցանել. ի բաց կալ („განსლვა“, გავლა, განდგომა): განჴდა ჰამბავი, ել լուր *მთ.4,24;* განჴედ მაგისგან და ნუღარა შეხუალ მაგისა, ել ի դմանէ. եւ այլեւս մի մտանիցես ի դա *მრ.9,24;* განჴდეს კრებულისაგან, ի բաց կացցէ ի ժողովրդենէն *ი.9,22;* იგი თავადი განჴედინ კრებულისა მისგან, ինքն ի բաց եղիցի յեկեղեցւոյ ժողովրդոցն Իսրայելի *II ეზრა 10,8;* უკუეთუ არა ბრძოლით განგიჴდე (განვიდე B) შემთხუევად შენდა G, ապա թէ ոչ պատերազմաւ ելից ընդդէմ քո *რიცხ.20,18;* არა განგაპოს შენ და განჴდეს, ոչ հերձու եւ ելանէ արտաքս *ზირ.19,10;* განჴედ ადგილით ჩუენით და ქუეყანით, գնա՝ աստի յերկրէս մերմէ *მარკ.249v-196,2;* ყოველნი ზღუასა მას განჴდეს, ամենեքին ընդ ծովն անցին *I კორ.10,1.*

განჴმელ-ი ցամաք. ցամաքեալ. ազազուն. չորացեալ („ჴმელი“, გამხმარი): მსგავს არს ფურცლისა განჴმელისა, նման է ցամաք տերեւոյ *ფილკტ.139.32-447.20;* განჴმელი ძირითგან (ძირითურთ C), ցամաքեալ յարմատոց *მრ.11.20;* ხოლო შენდა ვაჲ თავჴუვილის განჴმელ და უჟამოჲს ნაყოფ, այլ քեզ վայել է հասկ ազազուն եւ տարաժամ պտուղ *ფილკტ.138.12-445.19;* პური საგზლისა მათისაჲ განჴმელ იყო და დამღილულ M, პური მათი საგზალი ჴმელი და დაგრკილული და დაჭმული G, հաց պաշարի իւրեանց չորացեալ եւ ճճկեր *ისუ 6.9.5.*

განჴმობა ցամաքել. ցամաքեցուցանել. չորանալ. գօսանալ. ապխտել. կարծրացնել. խորշակահար լինել (გახმობა, გაშრობა, დასიცხვა): ვითარ მეყსეულად განჴმა ლეღჳ ესე, զիա՞րդ վաղվաղակի ցամաքեցաւ թզենին *მთ.21,20;* განჴმეს სიყუარული, ցամաքեսցի սէր *მთ.24,12;* ვითარცა თივაჲ მსთუად განჴმენ, որպէս խոտ վաղվաղակի ցամաքեսցին *ფს.36,2;* წყალი ... განჴმეს, ջուրն ... ցամաքեսցի *ეს.15,6;* განჴმენ ყოველნი სიღრმენი მდინარეთანი, ցամաքեսցին ամենայն խորք գետոց *ზაქ.10,11;* განაჴმო თივაჲ იგი, ցամաքեցոյց զխոտն *ეპ.იაკ.1,11;* განვაჴმენ და დავტკებნენ ბრჭალითა ფერჴთა ჩემთაჲთა ყოველნი მდინარენი სასტიკნი, աւերեցի թաթիւ ոտից իմոյ զամենայն գետս սաստիկս *IV მფ.19,24;* განაჴმო ღმერთ-

მან ზღუაჲ მეწამული წინაშე მათსა, ցամաքեցոյց Աստուած զծովն կարմիր առաջի նոցա *ივდ.5,12;* ქარმან ცხელმან განაჴმნა რტონი მისნი, հողմ խորշակի ցամաքեցոյց զշառաւիղս նորա *იეზ.19,12;* განვაჴმნე წყალნი მისნი, ցամաքեցուցից զաղբերս նորա *იერ.51,36;* აღმოსცენდა და განჴმა, ընդ բուսանելն` ցորացաւ *ლ.8,6;* განჴმა ვითარცა კეცი ძალი ჩემი, ցորացաւ որպէս խեցւոյ զօրութիւն իմ *ფს.21,16;* ძუალნი ჩემნი ვითარცა ქარქუეტნი განჴმეს, ոսկերք իմ որպէս խռիւ ցորացան *ფს.101,4;* განჴმა ჴელი იგი, რომელ განირთხა, գօսացաւ ձեռն նորա զոր ձգեաց ի նա *III მფ.13,4;* ყოველი ხჱ ველისაჲ განჴმა, ամենայն փայտ ագարակի գօսացաւ *იოვ.1,12;* განაჴმნის თავთა თჳსთათჳს განაჴმობნი გარემოჲს ბანაკისა, ապխտեցին իւրեանց ապուխտս շուրջ զբանակաւն *რიცხ.11,32;* განაჴმე ვითარცა ალიზი, կարծրացո քան զաղիւս *მრთ.K.ს.გაბალ.-მოც.საჴს.379-67,11;* განჴმა იფქლი, խորշակահար եղեւ ցորեան *იოვ.1,17.*

განჴორციელება մարմնանալ (ხორცის შესხმა, განკაცება): რომელი მოვიდა და განჴორციელდა, որ եկն եւ մարմնացաւ *მსკ.40,3-7.*

განჴრწნა იხ. განხრწნა

განჴრწნილება-ჲ ապականութիւն (სიბილწე, ნახდომა): *ოვსე 13,9.*

განჴსნა, გაჴსნა լուծանել. արձակել. բանալ. թողուլ („განლება", გაშვება, გახსნა, მიტოვება): განჰჴსნდა კრულებაჲ ენისა მისისაჲ DE, განეჴსნა კრულებაჲ იგი ენისა მისისაჲ C, լուծան կապանք լեզուի նորա *მრ.7,35;* ვერ ღირს ვარ განჴსნად ჴამლის საბელთა მისთა, չեմ արժանի զկօշիկս ոտիցն լուծանել *საქ.მოც.13,25;* ყოველთა კრულებანი განჰჴსნდეს (განიჴსნნეს L), ամենեցուն կապանք լուծան *საქ.მოც.16,26;* განჰჴსნეს საშოჲ ქალწულისაჲ შეგინებად, լուծին զարգանդ կուսին ի պղծութիւն *ივდ.9,3;* განჰჴსნა იგი და მთავრად ერისა განუტევა იგი, ելոյծ զնա. իշխան ժողովրդեան եթող զնա *ფს.104,20;* არცა განჴსნენ სარტყელნი წელთა მათთაგან, ոչ լուծցեն զգօտիս ի միջոյ իւրեանց *ეს.5,27;* განჴსნენ სკული გულისა შენისაჲ, լոյծ զկնճիռն անիրաւութեան *ეს.58,6;* განგჴსნე შენ ჴელბორკილთაგან შენთა, լուծի զքեզ այսօր ի ձեռակապացդ *იერ.40,4;* რომელი განჴსნა ქუეყანასა ზედა, զոր արձակեսցես յերկրի *მთ.16,19;* ვინ გაგჴსნა შენ რკინათაგან შენთა, ով արձակեաց զքեզ *მ.ცხ.99r-109;* რომელმან განჴსნის კრულნი, որ արձակեցեր զկապեալս *ფილკტ.140,34-448,36;* განჰჴსნა თხიერსა სასძეურსა და ასუა მას S, განაღო თხიერი სძისაჲ და ასუა მას G, եբաց զտիկ կաթինն եւ արբոյց նմա *მსჯ.4,19;* განჰჴსნდა ცოდვაჲ მისი, թողեալ լիցին դմա մեղք իւր *ეს.40,2.*

განჴსნა-ჲ մեկնութիւն (განმარტება, ახსნა): იცის ქცეულებაჲ სიტყუათაჲ და განჴსნაჲ იგავთაჲ, ճանաչէ զդարձուածս բանից եւ զմեկնութիւնս առակաց *სიბრ.სოლ.8,8;* ვინ იცნის განჴსნანი სიტყუათანი? ո՞վ գիտէ զմեկնութիւն բանից *ეკლეს.8,1.*

განჴუება ծախել. տուժել („მოლევა", „წარწყმედა", გამოლევა, დახარჯვა; ნაგება, დაღუპვა): ყოველი ნაყოფი მისი განჴუებულ იყო DE, მოელია მას ყოველი ნაყოფი მისი C, ծախեալ զինչս իւր զամենայն *მრ.5,26;* განიჴუას სული თჳსი C, სული თჳსი წარიწყმიდოს DE, զանձն իւր տուժեսցի *მრ.8,36*

განჴუება-ჲ վնաս (ზიანი, ვნება, დაღუპვა): განჴუებაჲ სულისაჲ არცა ერთისაჲ იყოს თქუენგან, თჳნიერ ხოლო ნავისა, վնաս անձին եւ ոչ միում ի ձէնջ լինիցի բաց ի նաւէդ *საქ.მოც.27,22.*

განჴურეტა ծակել (გახვრეტა): განუჴურიტოს უფალმან მისმან სადგისითა ყური მისი, ծակեսցէ զունկն նորա հերեամբ *გამოსლ.21,6;* განჴურიტნეს ჴელნი ჩემნი და ფერჴნი ჩემნი, ծակեցին զձեռս իմ եւ զոտս իմ *ფს.21,18;* უბრძანა ... განჴურეტაჲ კოჭთა მისთაჲ, հրամայեաց ... ծակել զպճղունս նորա *ფილიპ.მოც.5,12-305,7.*

განჴურეტილ-ი ծակ. ծակոտեալ (გახვრეტილი): ჭური განჴურეტილი არს სხჳსა სახლი, կարաս ծակ է տուն օտար *იგ.სოლ.23,27;* განჴურეტილი, ծակոտեալ *ანგ.1,6.*

განჴურვება ջեռնուլ. ջեռուցանել. խարակել. բորբոքել. ճմլել (გახურება, გაცხელება, აღგზნება): განჴურდეს რვალი მისი და დადნეს შორის მისსა არაწმიდებაჲ მისი, ջեռցի եւ պղինձ նորա հալեսցի եւ ի միջի նորա պղծութիւն նորա *ეზეკ.24,11;* მე განვაჴურვნე იგინი, ես ջեռուցից զնոսա *იერ.9,7;* განაჴურვნის ფრთენი, խարակէ զթեւսն *ფიზ.IX 11-13;* განჴურდეს გულის თქუმითა მათითა ურთიერთას, բորբոքեցան ցանկութեամբք իւրեանց ի միմեանս *ჰრომ.1,27;* არა გულნი ჩუენნი განჴურვებულ იყვნეს, ვიდრე-იგი გუეტყოდა ჩუენ, ո՞չ իսկ եւ սիրտք մեր ճմլէին ի մեզ մինչ խօսէրն ընդ մեզ *ლ.24,32.*

განჴურვება-ჲ ջեռմութիւն. եռանդ (გაცხელება, სიმხურვალე): ნუ გიკჳრნ თქუენ თანა განჴურვებაჲ ეგე, մի` օտարոտի համարել զեռանդն *I პეტრე 4,12;* ნუ სულმოკლე იქმნები უკუე, ნუცა ურვეულ განჴურვებისა მაგისთჳს,

մի՝ կարճամտեսցիս եւ մի՝ հոտասցես վասն ջերմութեան քո *მ.ცხ.130v-149.*

განჵურვებულ-ი հրավառ. ցասկոտ. մուխ (გავარვარებული, გაცეცხლებული, გაცხელებული): დაიცავს ... განჵურვებულთა მათგან ისართა მტერისათა, պահէ ... յամենայն հրավառ նետից սատանայի *მ.ცხ.75r-86;* სული განჵურვებული, ვითარცა ცეცხლი რაჲ ეგზებინ, անձն ցասկոտ իբրեւ զհուր բորբոքեալ *ზირ.23,22;* რომლითა შეუძლოთ ყოველთა მათ ისართა ბოროტისათა (უკეთურებისათა AB) განჵურვებულთა დაშრეტად, որով կարող լինիջիք զամենայն նետս մուխս չարին շիջուցանել *ეფეს.6,16.*

განჵშირება յաճախել (გახშირება, გამრავლება): ნუცა განაჵშირებ მისსა მისლვასა, մի՝ յաճախեր երթալ առ նա *მ.ცხ.364r-417.*

განჯდომილ-ი աղտեղեալ (უწმინდური, „გამოჯდომილი", ნიდოვანი): ვითარცა დედაკაცი განჯდომილი (გამოჯდომილი O) შორის მათსა, աղտեղեալ իբրեւ կին մի ի մէջ նոցա *გოდ. იერ.1,17.*

განჯმნა արձակել, յուղարկել (გაშვება, გაგზავნა): განუჯმნა ყოველსა ერსა და წარვიდეს თითოეულად ადგილდ თჳსა, արձակեաց Սամուէլ զամենայն ժողովուրդն եւ գնաց իւրաքանչիւր ոք ի տեղի իւր *Iმეფ.10,25;* განუჯმნა ერსა მას, յուղարկեալ զամբոխն *ვარ.824-381.19.*

გაჲლაკ-ი գահաւանդ (გალია, მახე): ვითარცა კაკაბი მძევალი განმზადებულ არნ გაჲლაკთა შიგან, որսորդ կաքաւի ի գլուխ գահաւանդի *ზირ.11,32.*

გაჰირმშოება-ჲ անդրանկացուցանել („ხუცება", „უფროსება", პირველად გახდომა/ქცევა): ვერ უძლოს გაჰირმშოებაჲ ძესა ჰირმშოსა მის შეყუარებულისასა G ნუ ახუცებნ შვილსა მას საყუარელისასა უხუცესსა მას შვილსა საძულელისასა S, ნუ აუფროსებნ შვილსა მას საყუარელისასა უხუცესსა მას შვილსა ზედა საძულელისასა B, մի՝ իշխեսցէ անդրանկացուցանել զորդի սիրելւոյն անտես արարեալ զորդի ատելւոյն զանդրանիկ *IIშჯ.21,16.*

გარბენა ընթանալ (გაქცევა): გარბიოდა შემთხუევად მისა, ընթացաւ ընդ առաջ նորա *დაბ.29,13.*

გარდაბიჯება քայլել (ბიჯის გადადგმა): ბიჯებით გარდააბიჯიან, քայլելով քայլեն եւ անցանեն *Iმფ.5,5.*

გარდაბნევა ընկենուլ (გადაგდება, გადაყრა): ჭურჭერი ნავისაჲ გარდააბნიეს, զգործին նաւին ընկեցին *საქ.მოც.27.19;* გარდააბნიეს ჭურჭელი იგი ნავისა მისგან, ընկեցին զկարասի իւրեանց ի նաւէ անտի *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.105,4-34,20.*

გარდაბურვა ծածկել (გადაფარება, დახურვა): გარდაჰბურონ მას ზედა სამოსელი, ծածկեսցեն զնա հանդերձիւ *რიცხ.4,13.*

გარდაბურვილ-ი թաղանթ (გარსი): ცმელი იგი გარდაბურვილი ქუსეტსა და ყოველი ცმელი მუცლისაჲ, զճարպ թաղանթ քաղրթին եւ զամենայն ճարպ փորոտւոյն *ლევ.3,3.*

გარდაგდება գահաւէժ առնել, բերել ի վայր, ընկեցիկ լինել, ընկենուլ („გარდამოგდება", გადაგდება, ჩამოგდება): რაჲთა გარდააგდონ იგი C, რაჲთა გარდამოაგდონ იგი DE, գահաւէժ առնել զնա *ლ.4,29;* ალ-მცა-ვხლდი და მარმარინოჲთ ქმნულთა მაგათ საყდართაგან გარდა-მცაგაგდე, ելանէի ընդ կճեայ աշտիճանսդ եւ բերէի զքեզ ի վայր *ფილკტ.153,6-455,3;* გარდააგდეს იგი კლდესა, ընկեցիկ եղեալ ի վախէ *ნნტყ.გ ;* მჯდომარე ვიყავ საჵედარსა ზედა და გარდამაგდო მე, նստեալ ի գրաստի ... ընկէց գրաստն *მ.ცხ.272v-291.*

გარდაგება արկանել (დაგება, დაფენა): ცხედარი დადგეს რჩეული და გარდაგებითა ფერად-ფერადითა გარდააგეს იგი, արկին ի նմա անկողինս փափուկս եւ բազմագինս *მ.ცხ.127v-145*

გარდაგორვება թաւալեցուցանել, տապալել (გადაგორება): გარდააგორვა ლოდი იგი კარისა მისგან, թաւալեցոյց զվէմն ի դրաց անտի *მთ.28,2;* გარდააგორვა გუამი მისი სარეცელისაგან, թաւալեցոյց ընկէց զմարմին նորա ի գահոյից անտի *ივდ.13,10;* გარდააგორვიან ლოდი იგი ჰირისაგან მის ჯურღმულისა, տապալէին զվէմն ի բերանոյ ջրհորոյն *დაბ.29,3.*

გარდაგორვებულ-ი թաւալեցուցեալ (გადაგორებული): ჰოეს ლოდი იგი გარდაგორვებული სამარისა მისგან C, գտին զվէմն թաւալեցուցեալ ի գերեզմանէ անտի *ლ.24,2.*

გარდაგუალ գնալ, իջանել (წასვლა, გადასვლა): გარდაგუალე ამიერ და წარვიდეთ ჰურიასტანად, գնա աստի եւ երթ ի Հրէաստան *ი.7,3;* აღდეგ, გარდაგუალე და მიედ მათ თანა და ნურას ორგულებ, արի էջ եւ երթ ընդ նոսա առանց իրիք խղճելոյ *საქ.მოც.10,20;* გარდაგუალე, ნუუკუე გეწიოს შენ წჳმაჲ, էջ. գուցէ հասանիցէ քեզ անձրեւ *III მფ.18,44;* გარდაგუალე შენ და დაიძინე, էջ ննջեա *ეზეკ.32,19;* გარდაგუალე და წარვედ მათ თანა, էջ գնա ընդ նոսա *მრთ.A.კირ. იერ.-სული ნმ.286-386,4.*

გარდაგულარძნა կամակորել, թիւրել (გამრუდება, გახრა): რომელი გარდაგულარძნიდეს გზათა, უჰატივო იქმნეს, որ կամակորի ի ճանապարհս իւր, անարգեսցի *იგ.სოლ.13,2;* ყო-

ველსავე მართალსა გარდაჰგულარძნით, թիւրէք զամենայն ուղղորդս *მიქ.3,9.*

გარდაგულარძნილ-ი թիւրեալ (გახრილი, დაღვლარჭნილი, მრუდე; გარყვნილი, შემცთარი): გარდაგულარძნილ არს ეგევითარი იგი და სცოდავს, գիտասջիր զի թիւրեալ է այնպիսին եւ մեղանչէ *ტიტ.3,11.*

გარდადგინება փոխել. ի բաց մերժել. ի բաց առնել. հանել արտաքս (შეცვლა, უარყოფა, გაგდება, გადაყენება): გარდავადგინო აბიმელეხი G, გარდა-მცა-ვადგინე აბიმელექ S, փոխէի զԱբիմելէք *მსჯ.9,29;* მთავრობაჲ გარდაადგინონ, զիշխանութիւն նորա փոխեսցեն *დან.7,26;* გარდაადგინა იგი, ի բաց մերժեաց զնա *დან.13,56;* გარდადგინება, հանել արտաքս *II მფ.13,9;* გარდაადგინა, რაჲთა არღარა იყოს წინამძღუარ, ի բաց արար ի տիկնութենէ *III მფ.15,13.*

გარდადგომა փոխել. ի բաց լինել. ի բաց կալ („გარდაცვალება“, შეცვლა, გადგომა): უკუეთუ გარდადგეს გული შენი G, უკუეთუ გარდა-რაჲმე-იცვალოს გული შენი S, եթէ փոխեսցի սիրտ քո *II შჯ.30,17;* ნეშტთა მათ მჴეცთაჲ მთავრობაჲ გარდადგა, այլոց գազանացն իշխանութիւն փոխեցաւ *დან.7,12;* რაჟამს გარდავდგე სამნოსა ამას (მნობისაგან DE), յորժամ ի բաց լինիցիմ ի տնտեսութենէս *ლ.16.4;* გარდადგეს და წარვიდეს, ի բաց կացին եւ գնացին *III მფ.18,29.*

გარდადება ընկեցիկ առնել. թափել. վայթել (გადადება, გადაყრა): ხვალისაგან გარდასდებდეს ტვრთსა, ի վաղիւ անդր զկարասին ընկեցիկ առնէին *საქ.მოც.27,18;* გარდასდებდეს ნავისა მისგან იფქლსა მას ზღუად, թափեալ զցորեանն ի ծովն *საქ.მოც.27,38;* გარდაუდვეს ნაწლევნი მისნი, ի վայր վայթեցին զաղիս նորա *რიფს.175,19-107,5.*

გარდადრეკა թիւրել. խոտորել. խոտորեցուցանել („განდრეკა“, გადახრა): გზაჲ მდაბალთაჲ გარდადრიკეს, զճանապարհս խոնարհաց թիւրէին *ამოს.2,7;* გარდასდრიკე გულის წყრომად საშჯელი, խոտորեցէք զիրաւունս ի ցասումն *ამოს.6,13;* რად გარდასდრეკთ გულებასა ძეთა ისრაჱლისათასა G, რად განსდრეკთ გონებასა ძეთა ისრაჱლისათასა B, ընդէ՞ր խոտորեցուցանէք զսիրտ որդւոցն Իսրայելի *რიცხ.32,7.*

გარდავრდომა արկանել (გადავარდნა): გარდავარდი შენ მიერ დაქუე, արկ զքեզ աստի ի վայր *მთ.4,6.*

გარდაზღევა հատուցանել („გარდაჴდა“, მიგება სანაცვლოსი): ბრძანა განსყიდაჲ ... ყოველი რაჲცა ედვა მას და გარდაზღვად მისა C, უბრძანა ... განსყიდაჲ ... ყოველი, რაჲცა აქუნდა მას, და გარდაჴდად იგი D, հրամայեաց զնա վաճառել ... եւ զամենայն որ զինչ եւ ունիցի. եւ հատուցանել *მთ.18,25.*

გარდათარგმანება թարգմանել (გადათარგმნა): მისცა ძმასა ვისმე დაწერილი იგი, რაჲთა გარდათარგმნოს ენასა ზედა ეგჳპტურსა, զի թարգմանեսցէ նոցա ի բանս Եգիպտացւոց *მ.ცხ.210r-Վ.Հ. II 57.*

გარდათხევა հեղուլ. ընկենուլ. ի բաց ընկենուլ („განფენა“, „გაკრება“, გადადინება, გადაყრა): გარდაითხია მზირი G, განეფინნეს გაბაასა ... [მზირნი] S, հեղան զԳաբաաւ *მსჯ.20,37;* ბოლოჲთ კერძო ნავისა გარდასთხინეს ოთხნი კავნი, յետուստ կողմանէ ընկեցին խարիսխս չորս *საქ.მოც.27,29;* ქვები გარდასთხიეთ (გაკრიბეთ O) გზათაგან, զքարինս ի ճանապարհէ անտի ի բաց ընկեցէք *ეს.62,10.*

გარდათხეულ-ი զեղուն (ავსებული, თავს რომ გადადის): საწყაული... ზედა გარდათხეული მიგცეს წიაღთა თქუენთა D, საწყაული... ზე გარდათხეული მიგცენ წიაღთა თქუენთა C, չափ... զեղուն տացեն ի գոգս ձեր *ლ.6,38.*

გარდათხრევინება քերել տալ: გარდაათხრევინა მთა ლიხისა, քերել ետ առաջի իւր զլեառն Լիխայ *ქ.ცხ.247,9-5.*

გარდაკუეთა հատանել (აღკვეთა, მოჭრა): რომელი ... არა გარდაჰკუეთდეს სენისა მის სიგუესისა, მასცა იესუ უვარ-უქმნიეს, ոչ հատանէ յիւրմէ զախտին զայնորիկ խստութիւն եւ նա զՔրիստոս ուրացեալ է *მ.ცხ.12v-10;* მოვიდა ... მკურნალი იგი ... საკუეთალთა თანა თჳსთა და მახჳლთა, რაჲთა გარდაჰკუეთოს ფერჴი მისი, եկն բժիշկն ... եւ ունէր զհատող սուրն. զի հատցէ զոտս նորա *მ.ცხ.171v-188.*

გარდამავალ-ი յանցաւոր. որ անցանէ („ბრალეული“, დამნაშავე, ვინც არღვევს კანონს): უკუეთუ გარდამავალ იყო სჯულისა, ապա թէ յանցաւոր օրինացն իցես *ჰრომ.2,25;* გარდამავალად (ბრალეულად C) შევჰრაცხენ ყოველნი ცოდვილნი ქუეყანისანი, յանցաւոր համարեցայ զամենայն մեղաւորս երկրի *ფს.118,119;* იგინი არიან, ვითარცა კაცი გარდამავალი შჯულისაჲ, նոքա եղեն իբրեւ զմարդ ոք. որ անցանէ զուխտիւ *ოვსე.6,7;* გარდამავალნი აღთქუმისა ჩემისანი, որ անցին զուխտիւ իմով *იერ.34,18.*

გარდამატება առաւելուլ. առաւել լինել. առաւելս առնել. յոլովել (გადაჭარბება, გადამეტება): რო-

მელი-იგი გარდაჰმატა ჩუენდა მომართ ყოვლითა სიბრძნითა და გონიერებითა, որ առաւելաւ ի մեզ ամենայն իմաստութեամբ եւ գիտութեամբ *ეფეს.1,8;* ვიცი დამდაბლებაჲცა და ვიცი გარდამატებაჲცა, գիտեմ նուազել. գիտեմ առաւելուլ *ფლპ.4,12;* რომელმან გარდაჰმატოს სიბოროტითა, որ առաւել իցէ չարեաւք *დან.7,24;* გარდამატება, առաւելս առնել *I თეს.3,12;* შიშმან უფლისამან ყოველსა გარდაჰმატა, երկիւղ տեառն քան զամենայն յոլովեաց *ზირ.25,14.*

გარდამატებულ-ი առաւել (უმეტესი): რაჲთა აჩუენოს ... გარდამატებული იგი სიმდიდრე, զի ցուցցէ ... զառաւել մեծութիւն *ეფეს.2,7;* ოდეს ინებოს ღმერთმან გარდამატებულსა მას ძლიერებასა თჳსსა გამოჩინებად, որքան կամեսցի Աստուած ցուցանել զառաւել զօրութիւն իւր *მ.ცხ.59r-48.*

გარდამაქცეველ-ი խոտորեցուցիչ. որ մոլորեցուցանէ („განმდრეკელი", შემაცდენელი): მომგუარეთ მე კაცი ესე ვითარცა გარდამაქცეველი ერისაჲ DE, მოიყვანეთ, წარმოადგინეთ ჩემ წინაშე კაცი ესე ვითარცა განმდრეკელი ერისაჲ C, ածէք. մատուցէք ինձ զայրս զայս իբրեւ զխոտորեցուցիչ ժողովրդեանն *ლ.23,14;* გარდამაქცეველი ჩუენი გზისაგან კეთილისა და წრფელისა, սա մոլորեցոյց զմեզ ի ճշմարիտ եւ յուղիղ ճանապարհէն *ი.მოც.86,28-275,19.*

გარდამმატებელ-ი վերագոյն (გადამმეტებელი, უმეტესი): ყოველთა საქმეთა შენთა იყავ გარდამმატებელ, յամենայն ի գործս քո լիջիր վերագոյն *ზირ.30,23.*

გარდამო -ից („-ით"): ჴმაჲ იყო ზეცით გარდამო და თქუა, ահա ձայն յերկնից որ ասէր *მთ.3,17;* ձայն եղեւ յերկնից եւ ասէ *დან.4,28.*

გარდამოგდება ընկենուլ. իջուցանել. գահավէժ առնել. թաւալեցուցանել („გარდაგდება", გადაგდება, ჩამოგდება, დაგორება): გარდამოაგდო ცით ქუეყანად დიდებულებაჲ იერუსალჱმისაჲ, ընկէց յերկնից յերկիր զփառսն Իսրայէլի *გოდ.იერ.2,1;* შესტყორცნა ქვანი იგი და გარდამოაგდო აპოლონი, ձգեաց զքարինսն եւ ընկէց զԱպողովն *ფილკტ.144,37-454,10;* მიერ გარდამოგაგდო შენ, անտի իջուցից զքեզ *აბდია 1,4;* რაჲთა გარდამოაგდონ იგი DE, რაჲთა გარდააგდონ იგი, գահավէժ առնել զնա *ლ.4,29;* გარდამოგაგდო შენ კლდეთაგან, թաւալեցուցից զքեզ ի վիմաց *იერ.51,25.*

გარდამოდგინება հանել (გამოდგმა): *II მფ.13,9.*

გარდამოდება արկանել („გარე მოდება"): გარდამომდევ სამოსელი შენი მჴევალსა შენსა SO, გარე მოსდვა ფრთაჲ შენი მჴევალსა შენსა G, արկցես դու զդրօշակ քո զաղախնով քով *რუთ.3,9.*

გარდამოდენა հոսել (ჩამოდენა): გარდამოსდიოდა სისხლი, հոսէր արիւնն *იზტ.121,13.*

გარდამოდინება բղխել. հոսել (გადმოღვრა): წამნი თქუენნი გარდამოდინებედ წყალსა, արտեւանունք ձեր բղխեսցեն ջուր *იერ.9,18;* გარდამოადინენ ვითარცა ნაღუარევნი ცრემლნი დღჱ და ღამჱ, հոսեսցեն իբրեւ զհեղեղ զարտասուս ի տուէ եւ ի գիշերի *გოდ.იერ.2,18;* გარდამოადინებდინ თუალნი ჩუენნი წყაროსა ცრემლთასა, հոսեսցեն աչք ձեր զհոսանս արտասուաց *მ.ცხ.92r-103.*

გარდამოდინებულ-ი կաթուած (გადმონაწვეთი): ალელო მინაჲ შესუარული გარდამოდინებულისა მისისაგან, առեալ հող արիւնախառն որ ի կաթուածոյ վկային *იზტ.122,34.*

გარდამოვრდომა անկանել. ընկենուլ (გადმოვარდნა): გარდამოვარდეს თუალთაგან მისთა ვითარცა ნაქურთენი (ნაქურცენი Ղ), անկան յաչաց նորա իբրեւ կեղեւանք *საქ.მოც.9,18;* რომელი გარდამოვარდის ტაბლისაგან მის მდიდრისაჲსა, որ անկանէին ի սեղանոյ մեծատանն *ლ.16,21;* ვითარ გარდამოვარდა ზეცით მთიები იგი, զիարդ անկաւ յերկնից արուսեակն *ეს.14,12;* გარდამოვარდა მეფობისა მისისაგან და საყდრისაგან თჳსისა, անկաւ յաթոռոյ թագաւորութեան իւրոյ *დან.5,20;* მთავარი იგი ამის სოფლისაჲ გარდამოვარდეს ქუე, իշխան աշխարհիս այսորիկ ընկեսցի արտաքս *ი.12,31.*

გარდამოვრდომა-ჲ անկանել (გადმოვარდნა): გარდამოვრდომასა მას მის ხატისასა დაამჴუა მას ზედა სუეტებიცა იგი, յանկանել պատկերին ձգեաց զկնի իւր եւ զսիւնն *ფილკტ.145,1-454,11.*

გარდამო(ვ)რდომილ-ი անկեալ (გადმოვარდნილი): ვითარცა ელვასა ზეცით გარდამოვრდომილსა, անկեալ յերկնից իբրեւ զփայլակն *ლ.10,18.*

გარდამომავალ-ი իջեալ. որ իջանէ („დამომდინარე", გადმოსული): ვითარცა სეტყუაჲ გარდამომავალი, իբրեւ զկարկուտ իջեալ *ეს.28,2;* იხილა გჳრგჳნები გარდამომავალი, ետես պսակս որ իջանէին *40 სბსტ.118,13-118,4;* ვითარცა ნელსაცხებელი თავსა ზედა, გარდამომავალი წუერთა ზედა Ղ, ვითარცა ნელსაცხებელი დამომდინარე თავსა და წუერთა აჰრონისთა C, որպէս եւղ զի իջանէ ի գլուխ եւ ի մորուսն Ահարոնի *ფს.132,2.*

გარდამოთხევა իջուցանել. ընկենուլ. քակել. հատանել (გადმოდინება, გადმოშვება, გადმოგდება): ვითარცა მფრინველნი ცისანი გარდამოვსთხ-

ინე იგინი, իբրեւ զբոչունս երկնից իջուցից զնոսա *ოვსე 7,12;* გარდამოსთხევდინ თუალნი თქუენნი ცრემლთა, իջուսցեն աչք ձեր արտասուս *იერ.9,18;* მრავალნი გარდამოსთხინნეს [საჴედართაგან], զբազումս ընկեցեալ *რიფს,170,32-97,7;* გარდამოსთხინა ძლიერნი საყდართაგან, քակեաց զհզօրս յաթոռոց *ლ.1,52;* ნაბერწყალნი გარდამოეთხეოდეს მისგან, փայլատակունք հատան ի նմանէ *ფს.17,9.*

გარდამოკიდებულ-ი շղթայագործ (ჯაჭვ, ჯაჭვსნაირად ასხმული): ქმნა მრონეულები ასი და მოასხა გარდამოკიდებულთა მათ, արար նռնաձեւս հարեւր եւ եդ ի վերայ շղթայագործացն *// ნშტ.3,16.*

გარდამონაცჳვნებ-ი անկեալ (გადმოცვენილი): ძაღლნიცა ჭამედ ნაბიჭსა, გარდამონაცჳვნებსა ტაბლისაგან უფალთა მათთაჲსა, եւ շունք կերակրին ի փշրանաց անկելոց ի սեղանոյ տեառն իւրեանց *მთ.15,27.*

გარდამორრდომა იხ. გარდამოვრდომა.

გარდამოსადგომელ-ი տան վանդակ (გადასადგომელი, მოაჯირი): წარმოდგა უკუე გარდამოსადგომელსა მას ზედა ... და იხილა, ել ... ի վերա տանն վանդակն եւ հայէր ի քաղաքն *მ.ცხ.186r-221*

გარდამოსაქანელ-ი սահան. պատուհան, զառիվայր (წყალვარდნილი, ჩანჩქერი; სარკმელი): განახუნა უფალმან გარდამოსაქანელნი ცისანი, եթէ սահանս յերկինս արասցէ տէր *IV მფ.7.19;* დალათუ ყოს უფალმან გარდამოსაქანელნი ცათაგან, եթէ սահանս յերկինս արասցէ տէր *IV მფ.7.2;* ვითარცა წყალი გარდამოსაქანელსა მისსა, իբրեւ զջուր հոսեալ ընդ զառիվայր *მიქ.1.4;* განგიხუნე თქუენ გარდამოსაქანელნი ცისანი, բացից ձեզ զպատուհանս երկնից *მალაქ.3.10;* აჰა ესერა წჳმაჲ მძაფრი გარდამოსაქანელთაგან ცათაჲსა ესოდენ ჴშირი მოვიდა, բացեալ եղեն սահանք երկնից եւ եկն անձրեւ սաստիկ *მ.ცხ.450v-535*

გარდამოსლვა իջանել. զիջանել. հոսել (გადმოსვლა, გადმოდინება): ნუ გარდამოვლენედ სახიდ C, ნუ გარდამოვალნ სახიდ DE, մի՛ իջցէ ի տուն *მრ.13,15;* გარდამოსლვასა მას მათსა მიერ მთით, մինչ իջանէին նոքա ի լեռնէ անտի *ლ.9,37;* გარდამოვიდა ზღჳს კიდედ, էջ ի ծովեզրն *ივდ.3,7;* გარდამოვიდოდეს ტაძრით უფლისაჲთ, իջանէր ... ի տաճարէ տեառն *ღშ.შობ.186,6-253,10;* ხედვიდეს გარდამომავალსა მას ცეცხლსა, տեսանէին զիջանել հրոյն *// ნშტ.7,3;* ერთბამად გადამოვალნ მძაფრ, միանգամայն հոսելով բռնութեամբ *ეს.30,30.*

გარდამოსრულ-ი իջեալ (გადმოსული, ჩამოსული): გარდამოსრული ზეცით, իջեալ յերկնից *დიონ.141,16;* გარდამოსრულ იყო ღმერთი მას ზედა ცეცხლითა, իջեալ կայր Աստուած ի վերայ նորա հրով *გამოსლ.19,18.*

გარდამოსუმა իջուցանել (ჩამოსმა, ჩამოშვება): გარდამოსუა იგი მელქულ სარკუმლით, իջոյց Մեղքող զԴաւիթ ընդ պատուհանն *Iმფ.19,12.*

გარდამოსხმა իջուցանել („შთასხმა", ჩაშვება): *ისუ 6.2,18.*

გარდამოტანება ածել (გადმოყვანა): გარდამოიტანნეს თანა პაჭანიკნი, ածին նոքա ընդ ինքեանս զՊաճանիկք *ქ.ცხ.49,12-15.*

გარდამოტევება ընկենուլ („შთატევება", გადაშვება): გარდამოუტევა დედაკაცმან ნატეხი ფქვლისა საფქუელისა თავსა ზედა აბიმელიქისსა S, შთაუტევა დედაკაცმან ერთმან ნატეხი ნისქვლის ქვისაჲ თავსა ზედა აბიმელეხისსა G, ընկէց կին մի բեկոր երկանի ի վերայ գլխոյ նորա *მსჯ.9,53.*

გარდამოტყორცება ընկենուլ (გადმოგდება): გარდამოეტყორცა ნატეხი ერთი საფქვილისაჲ ზღუდით, կին մի բեկոր երկանի ընկէց ի վերայ նորա ի վերուստ ի պարսպէն *// მფ.11,21.*

გარდამოღება իջուցանել. բերել („გარდამოჴსნა", ჩამოხსნა; მოტანა): გარდამოიღეს იგი ძელისა მისგან, իջուցեալ ի փայտէն *საქ.მოც.13,29;* გარდამოიღო მკლავთა თჳსთა ზედა და ასუა მას, փութացաւ. իջոյց զսափորն ի վերայ բազկաց իւրոց եւ արբոյց նմա *დაბ.24,18;* გარდამოიღეს გუამი მისი ძელისა მისგან M, გარდამოჰჴსნეს სხეული მისი ძელისაგან G, իջուցին զնա ի փայտէ անտի *ისუ 6.8,29;* უბრძანა მიერ ძელით გარდამოღებაჲ, հրամայեաց իջուցանել զնա *ვარ.809-374,31;* რაჲთა გარდამოიღონ მათ ძელი ნაძჳსაჲ, զի բերցեն նոքա ի լիբանանէ մայր փայտ *I ეზ.5,55.*

გარდამოყვანება իջուցանել (ჩამოყვანა): გარდამოიყვანეს მეფჱ სახლისა მისგან, իջուցին զարքայ ի տանէ տեառն *IV მფ.11,19.*

გარდამოყოფა խոնարհեցուցանել (გადმოშვერა): რაჟამს გარდამოყვნის ჴელნი, განძლიერდის ამალეკი, յորժամ խոնարհեցուցանէր զձեռս իւր. զօրանայր Ամաղէկ *გამოსლ.17,11.*

გარდამოცემა ելանել (გამოდინება): გარდამოეცა სისხლი და წყალი, ել արիւն եւ ջուր *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.82,10-83.*

გარდამოცენება հոսել (გადმოდინება): გარდამოაცენნა, ვითარცა მდინარენი, წყალნი, հոսեաց որպէս զգետս զջուրսն *ფს.77,16.*

გარდამოცჳვნება անկանել. թաւթափել („დამოცჳვნება“, ჩამოცვენა): გარდამოცჳვენ ზეცით, աստեղք անկցին յերկնից *მთ.24,29;* ვარსკულავნი ზეცით გარდამოცჳვენ DE, ვარსკულავნი ზეცით დამოცჳვნებულ იყვნენ C, աստեղք յերկնից թաւթափեսցին *მრ.13,25.*

გარდამოწოდება կոչել (გადმოძახება): გარდამოუწოდა სამოელ საულს მიერ ერდოჲთ, կոչեաց Սամուէլ զՍաւուղ ի տանեացն *I მფ.9,26.*

გარდამოწუეთა կաթել. իջանել (გადმოწვეთება, ჩამოდინება): თაფლი გარდამოსწუთინ ბაგეთა დედაკაცისა მეძვისათა, մեղր կաթէ ի շրթանց կնոջ պոռնկի *იგ.სოლ.5,3;* სისხლი იგი მათი, რომელი გარდამოსწუთინ, արիւն. որ իջանէ ի մեռեալ մարմինն *ფიზ.VII 19-23.*

გარდამოჭჳრობა կարկառել. հայել („გადმოხედვა“): სარკუმლით სახლისა მისისაჲთ უბანთა გარდამოჭჳრობნ, ի պատուհանից տան իւրոյ ի հրապարակս կարկառեալ *იგ.სოლ.7,6;* სარკუმლით გარდამოიჭჳრა დედამან G, სარკუმლით გარდამოხედვიდა დედაჲ S, մայրն ... հայեցեալ ղէտ ակն ունէր ի վանդակապատ պատուհանէն *მსჯ.5,28.*

გარდამოხედვა հայել. նայել („გარდამოჭჳრობა“, გადმოხედვა): სარკუმლით გარდამოხედვიდა დედაჲ S, სარკუმლით გარდამოიჭჳრა დედამან G, մայրն ... հայեցեալ ղէտ ակն ունէր ի վանդակապատ պատուհանէն *მსჯ.5,28;* გარდამოიხედნა სარკუმლით, նայեցաւ ծերն *მ.ცხ.373r-429.*

გარდამოხილვა հայել. նայել. կարկառել (გადმოხედვა): უფალმან ზეცით ქუეყანად გარდამოიხილა, տէր յերկիր հայեցաւ *ზირ.16,30;* იხილე უფალო, და გარდამოიხილე, տես տէր եւ հայեաց *გოდ.იერ.2,20;* გარდამოიხილე ტაძრით, նայեաց ի տաճարէ *ბარ.2,16;* გარდამოიხილა სარკუმლით, կարկառեալ ընդ պատուհանն *I ნშტ.15,29.*

გარდამოჴდომა իջանել. անկանել („შთაჴდომა“, გადმოსვლა): გარდამოჴდა ნჳმაჲ, իջին անձրեւք *მთ.7,25;* იწრაფე და გარდამოჴედ, փութա. էջ այտի *ლ.19,5;* გარდამოჴდა სისარა ეტლისაგან თჳსისა S, შთაჴდა სისარა ზედა კერძოჲთ ეტლთა G, էջ Սիսարա ի կառաց իւրոց *მსჯ.4,15;* ვინ აჴდა ზეცად და გარდამოჴდა? ո՞վ ել յերկինս եւ էջ *იგ.სოლ.30,4;* გარდამოჴდა ცეცხლი ზეცით, անկաւ հուր յերկնից *მ.ცხ.170r-187.*

გარდამოჴსნა իջուցանել. լուծանել („გარდამოღება“, ჩამოხსნა): მოვიდეს ... გარდამოჴსნად მაგისა, գայ ... իջուցանել զդա *მრ.15,36;* თჳსითა ჴელითა გარდამოჰჴსნა იგი ჯუარისაგან, իւրովք ձեռօք իջուցեալ ի խաչէն *პეტრ.მოც.48,3;* გარდამოჰჴსნეს სხეული მისი ძელისაგან G, გარდამოიღეს გუამი მისი ძელისა მისგან, իջուցին զնա ի փայտէ անտի *ისუ 6.8,29;* გარდამოჰჴსენ ბოროტთა ამათ ტანჯვათა დამოკიდებისაგან, իջո՝ ի չար տանջանաց կախաղանի *ფილკტ.140,26-448,25;* ამათ ჯერლა თუ გარდამომჴსენ, այս անդամ եւս լուծանել զիս *ფილკტ.141,19-449,26.*

გარდამრჱ մեծ (დიდი): სიტყუაჲ იგი გარდამრჱ მიართჳან მოსეს, զբան ինչ մեծ հասուցանէին առ Մովսէս *გამოსლ.18,26.*

გარდამრედ կատարելապէս (სრულიად): *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.188,24-378,24.*

გარდამცვალებელ-ი որ փոփոխէ (შემცვლელი): ვითარცა გარდამცვალებელნი საზღვრისანი, որպէս որ փոփոխեն զսահմանս *ოვსე.5,10.*

გარდაპება պատառել (დახევა, ჩამოხევა): გარდავიპე სამოსელი ჩემი, պատառեցի զհանդերձս իմ *დიონ.141,22.*

გარდარბენა ընթանալ (მირბენა): გარდარბიოდა ლაბან წყაროდ, ընթացաւ Լաբան առ այրն արտաքս յաղբիւրն *დაბ.24,29.*

გარდარევა յաւելուլ. առաւելուլ. առաւել լինել. առուով գալ. բազմապատիկ առնել („მატება“, გამრავლება, გადამეტება, დინებით მოსვლა): რავდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური C, რაოდენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა ჰმატს პური DE, քանի վարձկանք իցեն ի տան հօր իմոյ հացալիցք *ლ.15,17;* გარდარიეს ძეთა ისრაჱლისათა პირველი ნაყოფი იფქლისა, յաւելին եւս որդիքն Իսրայելի զպտուղ ցորենոյն *II ნშტ.31,5;* გარდამრევიეს სიხარული ყოველთა ზედა ჭირთა ჩუენთა, առաւելեալ եմ ուրախութեամբ յամենայն նեղութիւնս մեր *IIკორ.7,4;* რაჲთა სიყუარული ეგე თქუენი უფროჲს და უმეტჱს გარდაერიოს, զի սէրն ձեր եւս քան զեւս առաւել լիցի *ფლპ.1,9;* სიმდიდრე თუ გარდაეროდის, ნუ შეაპყრობთ გულთა თქუენთა, մեծութիւն եթէ առուով գայցէ. մի՛ յօժարեսցին սիրտք ձեր *ფს.61,11;* გარდარევა, բազմապատիկս առնել *I თეს.3,12.*

გარდარეულ-ი առաւել. առաւելապէս („უმეტჱსი“, მეტისმეტი, მომეტებული): გარდარეულითა შრომითა დადებულ არს მტუერი ზედა თავსა მაგისსა, յառաւել աշխատութենէ մածեալ ունի փոշին զգլուխ դորա *ფილკტ.134,29-440,26;* რომელ მაქუს [სიყუარული] უმეტჱსი (გარდარეული var) თქუენდა მიმართ, զոր ունիմ առաւելապէս առ ձեզ *II კორ.2,4.*

გარდარეულად անչափ. շատ, յոյժ (უზომოდ, ფრიად): გარდარეულად ვსდევნით ეკლესიათა, անչափ հալածէի զեկեղեցին *გალატ.1,13;* სიმწარჳ სულისაჲ არს, რომელმან გარდარეულად სუას ბაძვითა და ჴდომითა, դառնութիւն անձին գինի, որ ըմպիցի շատ գրգռութեամբ եւ հակառակութեամբ *ზირ.34,38;* იყო ... მდიდარი გარდარეულად, էր ... մեծատուն յոյժ *მ.ცხ.87r-98.*

გარდარეულება առաւելութիւն (უმეტესობა; წარმატება): *I კორ.12,7.*

გარდართუვა, გარდართვა յարդարել, յարկել (მორთვა, გადახურვა): მათ გარდართუეს (გარდაჰრთჳს O) და განაგეს იგი, նոքա յարդարեալ կազմեցին զնա *ნეემია 3,3;* გარდართუეს (გარდაჰრთეს O) იგი და აღჰმართნეს ბჭენი მისნი და კლიტენი და მოქლონნი მისნი, յարկին զնա եւ կանգնեցին զդրունս եւ զփակս եւ զնիգս նորա *ნეემია 3,14.*

გარდართულ-ი յարկ. կաթեղր (სახურავი, სართული; გადახურული): რაჲთა ვიყვნეთ თანა-მკჳდრ ღმრთისა ნათელ-გარდართულთა მათ საუკუნეთა საყოფელთა, զի լիցուք բնակիչք Աստուծոյ լուսեղէն յարկացն յաւիտենականաց բնակութեան *რიფს.172,38-102,2;* არცა დაფარვად აჩრდილსა ქუეშე გარდართულთა მათ სასაწნეხლეთა, եւ ոչ ի ներքոյ ստուերաց կաթեղրացն աներեւոյթ լինել *რიფს.167,10-89,3.*

გარდართხმა ձգել. տարածանել (გადაკვრა, გადაჭიმვა, გადაფარვა): გარდაართხენ ცანი ვითარცა კარავენი, ձգեցեր զերկինս որպէս խորան *ფს.103,2;* გარდაგართხა თქუენ ტყავი, ձգեցից ի վերայ ձեր մորթ *ეზეკ.37,6;* გარდართხმულ იყო მძიმჳ იგი ღამჳ, ի վերայ նոցա տարածանէր ծանր գիշեր *სიბრძ.სოლ.17,20.*

გარდარღუევა քակել („აღძარცუვა“): გარდაარღვეს სართული C, აღძარცუეს სართული DE, քակեցին զյարկն *მრ.2,4.*

გარდასაბურველ-ი վերնափեղկ (კარვის საბურავი ანუ სახურავი ტყავისა): ჰქმნე გარდასაბურველი თმისაჲ საბურველად კარვისა მის, արասցես վերնափեղկս մազեղէնս նուարտան խորանին *გამოსლ.26,7.*

გარდასავალ-ი ելք (გადასავალი): ციხესა შინა სობლისასა, რომელ არს გარდასავალსა ოვსეთისასა, ի բերդն Սուբաղայ յելսն Աւսեթոյ *ქ.ცხ.196,3-7.*

გარდასახელება անուանել („სახელის-დება“, წოდება): *II მჯ.3,9.*

გარდასლვა անցանել. զանցանել. յանցանել. իջանել. սպառել („გარდაჴდომა“, გადასვლა, საზღვარს გადასვლა, შეცოდება; ჩამოსვლა; გამოლევა, დასრულება): გარდავლენ სწავლასა მას მღდელთასა, անցանէին զաւանդութեամբ ծերոցն *მთ.15,2;* ნუ ვის უფლიეს გარდასლვად, մի՛ ոք իշխեսցէ անցանել *II ეზ.6,12;* საზღვარი დასდევ და არა გარდაჰვლენ C, საზღვარი დასდევ, რომელსა არა გარდაჰჴდენ L, սահման եդիր եւ ոչ անցանեն *ფს.103,9;* რომელნი გარდაჰვლენან მცნებათა უფლისათა, ոյք անցանեն ըստ պատուիրանսն *ზირ.10,23;* არა გარდასლვად და მოანგარებად საქმესა ძმისა თჳსისასა, մի՛ զանցանել եւ զրկել յիրիդ յայդմիկ զեղբայր իւր *I თეს.4,6;* გარდასლვისათჳს თქუენისა მცნებასა უფლისა ღმრთისა თქუენისასა G, რაჟამს გარდაჰჴდეთ თქუენ აღთქუმასა უფლისა ღმრთისა თქუენისასა S, յանցանել ձեզ զախտն տեառն Աստուծոյ ձերոյ *ისუ 6.23,16;* გარდასლვით გარდავჰჴედით და არა დავიმარხეთ შჯული შენი, յանցանելով յանցեաք եւ ոչ պահեցաք զօրէնս *ნეემია 1,7;* გარდავიდა ნავით, իջեալ ի նաւէն *მთ.14,29;* შემდგომად გარდასლვისა ბრძოლისა მის, յետ սպառելոյ պատերազմացն *ნრს.76,11.*

გარდასლვა-ჲ յանցանք (დარღვევა, კანონს გადასვლა): რამეთუ მარადის ამხილებნ მას გარდასლვისა მისისათჳს მცნებათა ღმრთისათა, իւրոց յանցանաց *არსტ.68,4.*

გარდასრულ-ი անցեալ. զառանցեալ. տարաժամեալ. ելեալ ըստ չափ („მოდგომილი“, „მოყოფილი“, გადაცილებული, გადასული): მოხუცებულ იყვნეს და გარდასრულ დღეთა, ծերացեալք էին եւ անցեալք զաւուրբք *დაბ.18,11;* იყო ... გარდასრულ დღეთა G, იყო ... მოდგომილ დღეთა M, անցեալ զաւուրբք *ისუ 6.23,1;* გარდასრულ ხარ დღეთა G, მოყოფილ ხარ დღეთა M, անցեալ ես զաւուրբք *ისუ 6.13,1;* უკუეთუმცა გარდასრულ იყავ დღეთა, ვთქუმცა ვითარმედ ჩქურებად აქციე, եթէ էիր զառանցեալ ասէի եթէ զազաշիս *ფოკა 342r-496,37;* იყო ... გარდასრულ დღეთა, էր ... անցեալ զաւուրբք *დაბ.24,1;* ჟამი გარდასრულ არს, օրս պարաժամեալ է *მთ.14.15;* გარდასრული, ելեալ ըստ չափ *I კორ.7,36.*

გარდასუმა իջանել (ჩამოსმა): გარდამსუ კარაულისა ამისგან, իջո՛ զիս յիշոյս *ლშ.მობ.190,38-260,1.*

გარდასხმა զեղուլ. հեղուլ. արկանել. ցանել („შთასხმა“, გადაღვრა, გადასხმა, გადაყრა): გარდაასხმიდა ღელვათა ნავსა მას C, ღელვასა მას შთაასხმიდა ნავსა მას DE, զալիսն ի նաւն զեղոյր *მრ.4,37;* სისხლი მისი მასვე გარდაესხას, արիւն նորա ի վերայ նորա հեղցի *ოვსე*

12,14; გარდაასხ რისხვაჲ შენი წარმართთა ზედა, հեղ զբարկութիւն քո ի վերայ հեթանոսաց *იერ.10,25;* ნაცარი გარდაისხეს თავთა მათთა, արկին մոխիր զգլխովք իւրեանց *ივდ.4,10;* შთაიცუეს ძაძაჲ და გარდაისხეს ნაცარი თავსა თჳსსა, զգեցան քուրձ եւ արկին մոխիր ի վերայ գլխոց իւրեանց *ნეემია 9,1;* ნაცარი გარდაისხა, ցանեաց մոխիր զգլխով իւրով *ესთ.4,1.*

გარდატევება իջուցանել. ընկենուլ („შთატევება", ჩაშვება, გადაშვება): გარდაუტევეს ცხედარი იგი DE, შთაუტევეს ცხედარი იგი C, իջուցին զմահիճսն *მრ.2,4;* გარდაუტევეს ჴუამალდი იგი ზღუად, իջուցեալ զկուլն ի ծով անդր *საქ.მოც.27,30;* გარდაუტევეს საზომი იგი და იყო ოც მჴარ, ընկեցեալ զգունդսն գտին գիրկս քսան *საქ.მოც.27,28.*

გარდატეხა փշրել (გატყდომა, მოტეხა): უკუეთუ ვინმე რტოთა მათგანი გარდასტყდეს, եթէ յոստոց անտի ոմանք փշրեցան *ჰრომ.11,17.*

გარდაფენა ծաղկել (აყვავილება): ხოლო ყუავილი იგი, რომელ გარდაეფინა მისგან, ქრისტე არს, իսկ ծաղիկ. որ ի նմանէն ծաղկեցաւ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკობ.78,1-79.*

გარდაქცევა դառնալ. դարձուցանել. փոխել. փոփոխել. շրջել. յեղաշրջել. յեղափոխել. ապստամբեցուցանել. այլայլել. գելուլ. մերժել („შეცვალება", „განდგინება", გადატრიალება, მობრუნება): მზჱ გარდაიქცეს ბნელად, Արեգակն դարձցի ի խաւար *საქ.მოც.2,20;* სიცილი თქუენი გლოვად გარდაიქეცინ, ծաղր ձեր ի սուգ դարձցի *ეპ.იაკ.4,9;* ოჴრად გარდაიქცენ, յաւետ դարձցին *ეს.5,9;* ვითარ გარდაიქეც სიმწარედ, զիա՞րդ դարձար ինձ ի դառնութիւն *იერ.2,21;* მოაქცია ღმერთმან გული მეფისაჲ მის და გარდააქცია გულის წყრომაჲ მისი მშჳდობად O, რისხვაჲ იგი მეფისაჲ წყალობად გარდააქცია M, դարձոյց Աստուած զոգի թագաւորին ի հեզութիւն *ესთ.15,11;* გარდააქცია ზღუაჲ ჴმელად, դարձոյց զծովն ի ցամաք *ფს.65,6;* მიკჳრს, რამეთუ ესრეთ ადრე გარდაიქცევით მისგან, զարմանամ զի այդպէս վաղվաղակի փոփոխիք յայնմանէ *გალ.1,6;* მატლად გარდაიქცა, յորդանս փոխեցաւ *მრთ.K.კირ.იერ.-აღდგომ.259,36-399,16;* ჰნებავს გარდაქცევაჲ სახარებაჲ ქრისტჱსი, կամիցին շրջել զաւետարանն Քրիստոսի *გალ.1,7;* უკუეთუ გარდაქცევით გარდაიქცეს სასწაული იგი სხეულისაგან მისისა B, უკუეთუ შეცვალებით შეიცვალოს შენიშნვაჲ ტყავსა ზედა G, թէ շրջելով շրջեսցի նշանն ի մորթն *ლევ.13,7;* არს მეგობარი, რომელი გარდაიქცის მტერად, է բարեկամ որ շրջի ի թշնամութիւն *ზირ.6,8;* გარდაქცევა, յեղաշրջել *მრთ.S.ბას.კეს.-40სბსტ.120,33;* სახედ ლოდისა გარდაიქცა, ըստ նմանութեան քարանց յեղափոխեցաւ *მრთ.S.ბას.კეს.-40სბსტ.119,21;* გარდააქცევენ და განჰრყუნიან, այլայլեն եւ ապականեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.109,18-42,16;* გული ჩემი გარდაიქცა ჩემ თანა, սիրտ իմ գելաւ յիս *გოდ.იერ.1,20;* გარდაიქცა გონებაჲ მათი გულისხმისყოფისაგან, մերժեցին զսիրտս իւրեանց յիմանալոյ *ეს.59,15;* გარდაიქცევის იგი და დაიღურების, շրջի նա եւ հեղու *მ.ცხ.145r-162;* ეშმაკმან გარდააქცია ბაზმაკი იგი და შემუსრა საბაზმაკჱ, դեւն շուրջ ետ ճրագին եւ խորտակեաց զճրագակալն *მ.ცხ.359r-412.*

გარდაქცევა խոտորել. խոտորեցուցանել. թիւրել. խանգարել. գայթակղել. կործանել. խափանել. անցանել. կարկամեցուցանել („მიქცევა", „გარემიქცევა", გადრეკა, გამრუდება, შეშლა, მიხრა, გადახვევა, განყენება, განხრა, შეშფოთება, დამხობა, გადასვლა, მოდრეკა): არა გარდააქციო საშჯელი გლახაკისაჲ საშჯელსა შინა მისსა, մի՛ խոտորեսցես զիրաւունս տնանկին ի դատաստանի իւրում *გამოსლ.23,6;* არა გარდააქციეს არცა მარჯულ, არცა მარცხლ, ոչ խոտորեցին ոչ յաջ եւ ոչ յահեակ *I მე.6,12;* არა გარდააქციოთ მისგან მარჯულ ანუ მარცხლ M, არა მიაქციოთ მარჯუნ ანუ მარცხნ G, մի` խոտորիցիք ի նմանէ յաջ կամ յահեակ *ისუ ნ.23,6;* რომელთა გარდააქციეს მცნებათაგან შენთა, ոյք խոտորեցան ի պատուիրանաց քոց *ფს.118,21;* თქუენ გარდააქციეთ გზისაგან, դուք խոտորեցարուք ի ճանապարհէ *მალაქ.2,8;* გარდააქციეს და აცოდვეს ცოლთა მათ, խոտորեցուցին եւ յանցուցին ի մեղս կանայք *ნეემ.13,26;* რომელი გარდააქცევდა ნათესავსა ჩუენსა, զի թիւրէր զազգս մեր *ლ.23,2;* არა გარდავაქცევ მე ისრაჱლსა, ոչ խանգարեմ զիսրայէլ *III მე.18,18;* ნუმცა გარდააქცევენ ფერჴნი ჩუენნი ბრწყინვალეთაგან ალაგთა შენთა, մի գայթակղեսցին ոտք մեր ի լուսագնաց շաւղաց քոց *რიფს.164,23-82,4;* ყოველსა სახლებსა გარდააქცევენ (გარე მიაქცევენ var.), զամենայն տունս կործանեն *ტიტ.1,11;* რაჲსათჳს ... გარდააქცევთ ერსა საქმისაგან მათისა, ընդէ՞ր... խատանէք զժողովուրդն ի գործոյ իւրեանց *გამოსლ.5,4;* არა გარდააქციოთ ყოველთა ამათ მცნებათაგან, ոչ անցանիցես զամենայն բանիւք *II შჯ.28,14;* ნაქმნევი სიბერემან გარდააქციის კაცისაჲ, զհասակ ծերութիւն կարկամեցուցանէ *ფილკტ.140,4-447,33.*

გარდაქცევა-ჲ կործանումն. խոտորումն (დამხობა, გადახვევა, შეცოდება): ღმრთისა მიერ იყო გარდაქცევა და მოსლვა ოქროზიაჲსი, ի տեառնէ եղեւ կործանումն ոքոզեայ յերթալն *II ნშტ.22,7;* უფლისა მიერ იყო გარდაქცევაჲ, էր խոտորումն ի տեառնէ *III მფ.12,15.*

გარდაქცეულ-ი դարձուցեալ (შებრუნებული): იყო ვითარცა ყურბეული ვერ-გარდაქცეული, եղեւ Եփրեմ նման չդարձուցեալ *ოვსე 7,8;* გარდაქცეული, փոփոխելի *მრთ.U.ანტ.დ.90-67,22.*

გარდაქცეულ-ი թիւրեալ (მრუდი): გარდაქცეული იგი ვერ ჴელ-ეწიფების შემკობად, թիւրեալն՝ ոչ կարասցէ զարդարել *ეკლეს.1,15.*

გარდაქცეულად խոտորնակ („დრკუდ“): ვიდოდეს წინაშე ჩემსა გარდაქცეულად, զի գնացին առաջի իմ խոտորնակս *ლევ.26,40.*

გარდალება դադարեցուցանել (გადალება): უკუეთუმცა არა ელოცა გარდალებაჲ, არა დასცხრებოდა, ապա աղօթեալ դադարեցոյց զանձրեւն *მ.ცხ.450v-535.*

გარდაყვანება իջուցանել (გადაყვანა, გადასმა): ვინ გარდამიყვანოს მე ქუეყანად? ո՞վ իջուսցէ զիս յերկիր *აბდიუ 1,4.*

გარდაყრა թափել. թօթափել. ընկենուլ (გადაყრა, დაბერტყვა, გადაცვენა): გარდაყრად იყო ნავისა მის ტჳრთი, անդ էր նաւն թափելոց զբեռինս *საქ.მოც.21,3;* გარდაყარენ სარეცელნი ეგე შენნი, թօթափեա՝ զանկողինս քո *საქ.მოც.9,34;* გარდაჰყრიდეს ჭურჭელსა ნავისასა ზღუად, ընկեցին զկարասին որ էր ի նաւին ի ծով անդր *იონა 1.,5.*

გარდაცემა բղխել. զեղուլ (გადადინება, ავსება): საუნჯენი მათნი სავსე არიან და გარდაეცემიან ურთიერთას, շտեմարանք նոցա լի են եւ բղխեն ի միմեանս *ფს.143,12;* საწნეხელნი შენნი გარდაეცემოდიან, եւ գինեաւ. հնձանք քո առաւել եւս բղխեսցեն *იგ.სოლ.3,10;* გარდაეცემოდიან საწნეხელნი ღჳნითა და ზეთითა, զեղցին հնձանք գինւոյ եւ իւղոյ *იოვ.2,24;* გარდაეცა წყალი თავსა ჩემსა, զեղան ջուրք զգլխով իմով *გოდ.იერ.3.54;* გარდაეცემიან ტაგარნი, զեղուն գուբք *იოვ.3,13.*

გარდაცვალება փոխել. փոփոխել. փոխանակել. շրջել. կերպարանել. թիւրել („განდგინება“, „გარდადგომა“, ადგილის გამოცვლა, შეცვლა, სახის ცვლა): სარწმუნოებით ენუქი გარდაიცვალა, რაჲთა არა იხილოს სიკუდილი, հաւատովք Ենովք փոխեցաւ. զի մի՝ զմահ ճաշակեսցէ *ჰებრ.11,5;* გარდაიცვალე ამიერ და გარდაიცვალოს, փոփոխեաց աստի ՝ փոխեսցի *მრთA.ანტ.დ.33-73,26;* გარდასცვალე იგი ხატად პირუტყუთა, փոխեալ զնա ի կերպարանս անասնոց *რიფს.171,21-99,3;* შევსძინო გარდაცვალებად ერისა ამის, յաւելից փոփոխել զժողովուրդ զայդ *ეს.29,14;* გარდაცვალა გული მისი ღმერთმან, շրջեաց նմա Աստուած սիրտ այլ *Iმფ.10,9;* გარდაიცვალნიან მოციქულად ქრისტჱსსა, կերպարանին ի կերպարանս առաքելոց Քրիստոսի *II კორ.11,13;* გარდაცვალეს გონებაჲ ერისაჲ S, განადგინეს გული ერისაჲ G, թիւրեցին զմիտս ժողովրդեանն *ისუ 6.14.8;* უკუეთუ გარდა-რაჲმე-იცვალოს გული შენი M, უკუეთუ გარდადგეს გული შენი G, եթէ փոխեսցի սիրտ քո *II შჯ.30,17.*

გარდაცვალება-ჲ յեղաշրջութիւն. այլափոխումն (შეცვლა, ცვლილება ძირფესვიანი): *მრთ.S.ბას.კეს.-40სბსტ.121,14; ნნტყ.ივ-219.*

გარდაცუმა լարել. արկանել. մտանել (მოზიდვა [მშჳლდისა], ჩამოცმა): გარდააცუეს მშჳლდსა მათსა, լարեցին զաղեղունս իւրեանց *ფს.36,14;* მის ზედა გარდაიცუას გარდამცუმელმან მშჳლდი თჳსი, լարեսցէ որ լարելոցն իցէ զաղեղն իւր *იერ.51,3;* გარდააცუეს მანიაკი ოქროჲსაჲ ყელსა მისსა, արկ մանեակ ոսկի ի պարանոց նորա *დაბ.41,42;* გარდააცუა [ევანი] ყელსა აპოლონისსა და მიჰზიდა, արկեալ զպարանոցաւն Ապողովնի եւ ձգեալ *ფილკტ.135,8-441,10;* გარდაიცუა მშჳლდსა თჳსსა ვითარცა მტერმან, մուտ ընդ զիրկս իւր իբրեւ զթշնամի *გოდ.იერ.2,4.*

გარდაცუმულ-ი լարեալ. զրկալիր (მოზიდული ლარი): ვითარცა მშჳლდი გარდაცუმული, իբրեւ զաղեղն լարեալ *ოვსე 7,16;* ჴმისაგან მჴედართაჲსა და გარდაცუმულთაგან მშჳლდთა ივლტოდა ყოველი ქუეყანაჲ, ի ձայնէ հեծելոց եւ ի զրկալիր աղեղանց խուսեաց աշխարհն ամենայն *იერ.4,29.*

გარდაცქაფება խարբալել. սուտ (არევ-დარევა, ტყუილის თქმა): სადა იყავ, ძმაო? ხოლო მან გარდაუცქაფა: აქა სამე ვიყავ და იქი, ո՞ւր էիր որդեակ. իսկ նա խարբալէր սուտ եւ ասէր. անդ ուրեմն էր *მ.ცხ.161v-177.*

გარდაძრვა շարժել („წარქცევა“, წინ წაგდება, დაძვრა): ორმან წარიქციოს ბევრები M, ორმან გარდაძრნეს ბევრნი G, երկուք շարժեսցեն զբեւրս *II შჯ.32,30.*

გარდაწერა փոխադրել (დანუსხვა): გარდაწერეთ ესე და დასხენით ყოველთა ეკლესიათა, փոխադրեցէք ըստ նմին օրինակի եւ դիք յամենայն եկեղեցիս ձեր *ი.მოც.89,28-289,21.*

გარდაწონა միտել (გადახრა): ადვილად გარდასწონს უჴმარებად მიმართ, ვიდრე არა უმჯობესისა მიმართ, դիւրաւ ամենայն ոք միտէ ի վատթարն առաւել քան ի լաւագոյնս *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.140,10-141.*

გარდაწყვა չափել (მიწყვა, მიზომა): გარდაეწყო მას ექუსი საწყაული ქრთილი SO, չափեաց վեց չափովն գարի *რუთ.3,15.*

გარდაჭმა ծամել (წაჭმა, გადაღრღნა): უღონოქმნულმან ყოვლითურთ ენაჲ თჳსი კბილითა გარდაიჭამა, յանճարակութենէ ... զլեզուն իւր ատամամբք իւրովք հատեալ ծամեաց *მ.ცხ.127v-145.*

გარდაჭრა գահավէժ առնել (გადავარდნა, გადაჩეხა): გარდა[ი]ჭრნეს იგინი მწუერვალსა მას კბოდისასა და ყოველნი განსქდეს, գահավէժ առնէին զնոսա ի ծայրից բարձրաւանդակին *II ნეშტ.25,12.*

გარდაჭვრობა դէտ հայել („გარდამოხედვა"): სარკუმლით გარდმოიჭვრა დედამან G, სარკუმლით გარდამოხედვიდა დედაჲ S, մայրն ... հայեցեալ դէտ ակն ունէր ի վանդակապատ պատուհանէն *მსჯ.5,28.*

გარდახედვა նայել (გადახედვა): გარდაიხედავნ სარკუმლით თჳსით, նայիցի ընդ պատուհան տան իւրոյ *მრთ.S.ი.ოქრ.- 228,27-136,170.*

გარდაჴდა հատուցանել („გარდაზღვა", გადახდა): უბრძანა განსყიდაჲ ... ყოველი, რაჲცა აქუნდა მას და გარდაჴდად იგი DE, ბრძანა განსყიდაჲ ... ყოველი, რაჲცა ედვა მას, და გარდაზღვად მისა C, հրամայեաց զնա վաճառել ... եւ զամենայն որ զինչ եւ ունիցի. եւ հատուցանել *მთ.18.25*

გარდაჴდომა անցանել. ցանց առնել. յանցանել. խոտորել. իջավանս առնել. իջուցանել („გარდასლვა", „მიდრეკა", დარღვევა, დადგომა, ჩამოხტომა, ჩამოხსნა): გარდაჰჴდეს ადრე გზისა მისგან, անցին վաղվաղակի զճանապարհաւ *გამოსლ.32,7;* მე დავბერდი და გარდავჰჴედ დღეთა GM, ես ծերացայ եւ անցի զաւուրբք *ისუ 6.23,2;* გარდავჰჴედ ბრძანებასა მას უფლისასა, անցի զբանիւ տեառն *I მფ.15,24;* ვერ გარდაჰჴდის ბრძანებასა მისსა, ոչ իշխեն անցանել զբանիւ *Iეზ.4,3;* ღელვანი შენნი მე ზედა გარდამჴდეს, ափք քո անցին ի վերայ իմ *იონა 2,4;* ღმრთისა ჩემისა მიერ გარდავჴდე ზღუდესა, Աստուծով իմով անցից ընդ պարիսպս *ფს.17,30;* საზღვარი დასდევ, რომელსა არა გარდაჰჴდენ Ⴂ, საზღვარი დასდევ და არა გარდაჰვლენ Ⴀ, սահման եդիր եւ ոչ անցանեն *ფს.103,9;* გარდაჰჴდიდეს ლამესა მას, զգիշերն անցուցանէին *მრთ.S.ბას.კეს.-40სბსტ.120,15;* შენ არას გარდაჰჴდე, դու մի զանց առնիցես *ივდ.2,6;* დედაკაცი იგი სცთა და შჯულსა გარდაჴდა, կինն պատրեցաւ եւ յանցեաւ *I ტიმ.2,14;* გარდასლვით გარდავჰჴედით და არა დავიმარხეთ შჯული შენი, յանցանելով յանցեալք եւ ոչ պահեցաք զօրէնս *ნეემია 1,7;* გარდაჴდეს ადრე გზისა მისგან S, მიდრკეს მსთუად გზისაგან G, խոտորեցան վաղվաղակի ի ճանապարհէն *მსჯ.2,17;* რომელი გარდაჰჴდეს მახლობელად კარავსა მისსა, որ իջավանս առնիցէ մօտ առ տուն նորա *ზირ.14,25;* გარდაჰჴადეს კაცად-კაცადმან ტჳრთი თჳსი, իջուցին զբեռն իւրաքանչիւր ի գետին *დაბ.74,11.*

გარდმოხედვა նայել (გადახედვა): გარდმოიხედა უკუე ბერმან სარკუმლით, նայեցեալ ծերն ընդ պատուհանն *მ.ცხ.426v-491.*

გარე արտաքին („გარეშე", გარეთ): *ეზეკ.46,21;* გამოვიდიან გარე ქალაქსა C, განვიდოდა გარეშე ქალაქსა DE, արտաքոյ քան զքաղաքն ելանէին *მრ.11,19.*

გარე ի բացի. ի դուրս. շուրջ. շուրջանակի. արտաքոյ. արտաքս („გარეშე", გარეთ, გარშემო): დაგუემალნეს გარე, թաքեան ի բացի *IV მფ.7,12;* გამოაქუნდა გარე, ի դուրս բերէր *რიფს. 173,4v-104,5;* გარე-მოზღუდე იგი, շուրջ փակեա զնովաւ *იგ.სოლ.4,8;* გარე-მომადგეს მე სალმობანი სიკუდილისანი, շուրջ եղեն զինեւ երկունք մահու *ფს.17,4;* გარე მოადგეს მას, կացին շուրջ զնոքօք *ივდ.13,16;* გარე-მომიცვეს მე, շուրջանակի պատեալ պահեալ պաշարէին զիս *ფს.3,7;* დგეს გარე, կային արտաքոյ *მთ.12,46;* გამოვიდიან გარე ქალაქსა C, განვიდოდა გარეშე ქალაქსა DE, արտաքոյ քան զքաղաքն ելանէին *მრ.11,19;* გჰოვე შენ გარე, գտեալ զքեզ արտաքոյ *ქებ.8,1;* განიყვანე იესუ გარე ტაძრისა, հան զդա արտաքոյ քան զապարանս *ან.ებრ.194,41-316,16;* არა განვაძო გარე, ոչ հանից արտաքս *ი.6,37;* გარე განვიდა და მასვე იტყჳნ, արտաքս ելանէր եւ զնոյն խօսէր *ფს.40,7.*

გარეგან արտաքոյ (გარეთ): რომელნი გარეგან არიან ბუნებისა, որ արտաքոյ է բնութեան *მ.ცხ.29v-26.*

გარეგანი արտաքին (გარეშე): რაოდენ უფროჲსღა მას, რომელი გარეგან არს ჩუენსა, ապա որչափ եւս առաւել զարտաքին ինչս մեր *მ.ცხ.46v-39.*

გარე-განთხევა առնել ընկեցիկ (გაგდება): გარე-განუთხევდა ყრმათა მათთა, առնել ընկեցիկ զմանկունս նոցա *საქ.მოც.7,19.*

გარეგნით արտաքոյ (გარეთ): დადგა კარსა გარეგნით, կայր արտաքոյ դրանն *მ.ცხ.305v-331.*

გარეთ յարտաքուստ (გარეგნად): დალათუ ბევრეულ გზის გუაქუნდეს ჩუენ გარეთ მშვდობაჲ, եթէ բիւրանգամ ունիցիմք մեք յարտաքուստ խաղաղ *მ.ცხ.246v-267.*

გარემავალ-ი պոռնիկ (მეძავი): მოუჴდა მას ერთი დედათაგან გარემავალთა, եկն առ նա կին ոմն պոռնիկ *მ.ცხ.239r-260.*

გარე-მივლა պատել („გარე-მოვლა"): მი-გარევლოს საზღვარმან ბაალით ზღუად კერძო S, გარე-მოჰვლის საზღვარი ვაალითგან ზღუად მიმართ G, պատի սահման ի Բաաղայ ընդ ծովակողմն *ისუ 6.15,10.*

გარე-მიქცევა դառնալ. ի բաց դառնալ. դարձուցանել. խոյս տալ. յետս փախչել („გარდაქცევა", მიბრუნება, შებრუნება, მორიდება): გარე-მიიქცეს მისგან, դարձան ի նմանէ *III მფ.22,33;* გარე-მიაქცინა მახჳლი იგი, ի բաց դարձոյց զսուրն *ფლკტ.159,27-474,6;* ნუ გარე-მიიქცევ პირსა, մի՛ դարձուցաներ զերեսս *მთ.5,42;* არა გარე-მიიქციო გული შენი, մի՛ դարձուցանիցես զսիրտ քո *II შჯ.15,7;* გარე-მიიქეც მისგან, խոյս տուր *იგ.სოლ.25.9;* გარე-მიიქცეოდის იგი ყოვლისაგანვე სასმენელისა ამაოჲსა, յետս փախչիցի նա յամենայն ունայն լսողութեանց *მ.ცხ.27r-22.*

გარე-მიქცეულ-ი զառածեալ (შექცეული, შებრუნებული): *ტიტ.1,14.*

გარემო արտաքին (გარეგანი): ვსდევნიდ ვიდრე გარემო ქალაქებსა, հալածէի մինչեւ յարտաքին քաղաքսն *საქ.მოც.26,11.*

გარემო արտաքոյ. շուրջ. շուրջանակի („მრგულივ", გარეთ, გარეშემო, ირგვლივ): გარემო იერუსალჱმსა, արտաքոյ Երուսաղէմի *ბარ.2,23;* რაჲთა წარვიდენ გარემო დაბნებსა, զի երթիցեն շուրջ ի շէնսն *მთ.14,15;* შეკრბებოდა სიმრავლჱ გარემო ქალაქებისაჲ იერუსალჱმდ, ժողովէր բազմութիւնն շուրջ ի քաղաքաց անտի յԵրուսաղէմ *საქ.მოც.5,16;* გარემო საკურთხეველსა მას O, շուրջ զսեղանովն *ლევ.3,8;* მოაპკურა მოსე სისხლი იგი საკურთხეველსა მას გარემო O, მოლუარა მოსემან სისხლი საკურთხეველსა ზედა მრგულივ G, եհեղ Մովսէս զարիւնն շուրջ զսեղանովն *ლევ.8,24;* მოადგა გარემო მისსა ზღუდეჱ, ած շուրջ զեկբատանացւոցն պարիսպս *ივდ.1,2;* შეკერბით და შევედით ყოველი თესლები გარემო, ժողովեցարուք եւ մտէք ազգք ամենայն շուրջանակի *იოვ.3,11;* მე ვეყო მას ზღუდე ცეცხლის გარემო, ես եղէց նմա պարիսպ հրեղէն շուրջանակի *ზაქ.2,5.*

გარემო դրացի („გარემოჲსი", მეზობელი): მყვენ ჩუენ საყუედრელ გარემოთა ჩუენთა C, მყვენ ჩუენ საჴდომელ გარემოჲსთა ჩუენთა Ⴂ, արարեր զմեզ նախատինս դրացեաց մերոց *ფს.79,7.*

გარე-მოდგინება պատել („მოდგინება", ირგვლივ დაყენება): გარე-მოადგინენ მას ყოველნი მეჰომენი გარემო G, მოადგინენ მას ყოველნი მბრძოლნი გარემოჲს S, ած. պատեա՛ զնովաւ զամենայն մարդիկս շուրջանակի *ისუ 6.6,3.*

გარე-მოდგმა պահել. պատել. պաշարել. պաշտպանել. շրջել. շրջապատել („მოცვა", „გარე-მოცვა", „შეცვა", დაცვა): იყო რაჟამს გარე-მოადგა იოაბ ქალაქსა მას, եղեւ ի պահել Յովաբայ զքաղաքն *II მფ.11,16;* გარე-მოადგეს და უმზირდეს მას S, მოიცვეს და უმზირდეს მას G, պատեցին եւ դարանակալ եղեն նմա *მსჯ.16,2;* ყოველთა მკჳდრთა ქუეყანისათა გარე-მოგუადგენ (გარე-მომიცვნენ G) ჩუენ, ամենայն բնակչաց երկրին պատեսցեն զմեզ *ისუ 6.7,9;* გარე-მოგადგა შენ ბადჱ, պատեցից զքեզ թակարդօք իմովք *ეზეკ.32,3;* გარე-მოგადგენ შენ, պաշարեսցեն զքեզ *ლ.19,43;* გარე-მოადგებიან ქალაქსა, պաշարեն զքաղաքս *მსჯ.9,32;* მდინარენი გარე-მომადგეს მე, գետք պաշարեցին զիս *იონა 2,4;* გარე-მოდგმა M, შეცვა G, պաշտպանել *II შჯ.32,10;* გარე-მომადგეს მე ვითარცა წყალნი მარადღე, շրջեցան զինեւ որպէս ջուր. զօր ամենայն *ფს.87.18;* რომელნი გარე-მოადგეს მას, զի շրջապատեցան զնովաւ *მ.ცხ.154r-169.*

გარე-მოდგომა նստել. շրջել. պատել. պաշարել („გარე-მოცვა", მოცვა): გარე-მოადგა იოაბ და ყოველი ისრაჱლი იდუმიასა, նստաւ անդ Յովաբ *III მფ.11,16;* გარე-მოადგა მას G, նստաւ զնովաւ *ისუ 6.10,36;* გარე-მომადგეს მე სალმობანი სიკუდილისანი, շրջեցան զինեւ երկունք մահու *ფს.114,3;* არა გარე-მოადგეს მაგას ფარებითა, մի՛ պատեսցէ զդա վահանօք *IV მფ.19,32;* გარე-მომადგეს მე სახლსა მას S, გარე-მოიცვეს ჩემ ზედა სახლი ღამე G, պատեցին շուրջ զինեւ զտունն *მსჯ.20,5;* გარე-მოადგეს (შეკრბეს გარემოჲს C) მოწაფენი, ի պատել զնովաւ աշակերտացն *საქ.მოც.14,20;* ვერ უძლეს გარე-მოდგომად მისა, ոչ կարացին պաշարել զնա *ეს.7,1;* გარე-მოადგა მას, պաշարեաց զնա *დან.1,1.*

გარემოდგომა-ჲ պաշարումն (მოცვა): მოსრულდეს გარემოდგომასა შინა მისსა, ըմբռնեսցի ընդ պաշարմամբ իմով *იეზ.17,20.*

გარემოდგომილ-ი շուրջ մածեալ. պատեալ. պաշարեալ (გარშემორტყმული): ესოდენი მაქუს გარემოდგომილი ჩუენსა სიმრავლჱ წმიდათა მონამეთაჲ, այսչափ շուրջ զմեւք մածեալ ունիմք բազմութիւն վկայից *ჰებრ.12,1;* რაჟამს იხილოთ იერუსალჱმი გარემოდგომილი ერისაგან,

յորժամ տեսանիցէք շուրջ պատեալ զօրօք զԵրուսաղէմ *ლ.21,20;* ქალდეველნი გარემოდგომილ იყვნეს ქალაქსა მას, Քաղդեացիքն պատեալ էին շուրջ զքաղաքաւն *IVმფ.25,4;* მონანი მისნი გარემოდგომილნი ჰსცვიდეს მას, ծառայք նորա պաշարեալ պահէին զնա *IV მფ.24,11.*

გარემოდება պատել. շուրջ ածել. արկանել („შეზღუდვა", „გარემოჲს მოზღუდვა", „გარდამოდება"): ზღუდჱ გარე-მოსდვა მას DE, შეზღუდა იგი C, ցանկով պատեաց զնա *მთ.21,37;* ზღუდე გარე-მოჰსდვა DE, *მთ.21,37;* გარემოჲს-მოზღუდა C, ած շուրջ զնովաւ ցանգ *მრ.12,1;* გარე-მოსდვა ფრთაჲ შენი მჴევალსა შენსა G, გარდამომდევ სამოსელი შენი მჴევალსა შენსა SO, արկցես դու զդրօշակ քո զաղախնով քով *რუთ.3,9.*

გარემოვლა պատել. ածել („გარე-წარსლვა", შემორტყმა): გარე-მოჰვლის საზღვარი ვაალითგან ზღუად მიმართ G, მი-გარე-ვლოს საზღვარმან ბაალით ზღუად კერძო S, պատի սահման ի Բաաղայ ընդ ծովակողմն *ისუ 6.15,10;* წარჰვლის საზღვარნი და გარე-მოჰვლის ნაწილსა G, განვლეს საზღვარნი და გარე-წარვიდეს S, անցցեն սահմանք եւ պատեսցին առ եզերբն *ისუ 6.18,14;* არცა ურემ-კევრი გარე-მოუვლის ძირაკსა, ոչ զանիւ կամնասայլին ածեն ի վերայ չամանոյն *ეს.28,27.*

გარემოზღუდვა շուրջ փակել (შემოზღუდვა, ჩაკეტვა): გარე-მოზღუდე იგი და აგამაღლოს შენ, շուրջ փակեա զնովաւ եւ բարձրացուսցէ զքեզ *იგ.სოლ.4,8.*

გარემოზღუდვილ-ი ամրոց (სიმაგრე): დაიპყრა დავით გარე-მოზღუდვილი იგი სიონისი, առ զամրոցն Սիոնի *I ნშტ.11,5.*

გარე-მოკრება պատել (შემოხვევა): გარე-მოიკრბიან კაცსა, ვითარცა ფუტკარნი, պատէին զմարդիկ իբրեւ զմեղուս *მ.ცხ.410v-463.*

გარემოჲს, გარემოს շուրջ. շուրջանակի (გარშემო, ირგვლივ): რომელნი არიან გარემოჲს მისა, որ շուրջ են զնովաւ *ფს.88,8;* რომელნი გარემოჲს იყვნეს, որ շուրջն կային *ფლკტ.140,30-448,31;* გარემოჲს ულმრთონი ვლენან, շուրջանակի ամպարիշտք շրջին *ფს.11,9;* დავჯდე საშჯელად ყოველთა ნათესავთა გარემოჲს, նստոյց դատել զամենայն ազգս շուրջանակի *იოვ.3,12;* აღუღლავნეს, რომელნი-იგი გარემოს დგეს, յայնժամ համարձակեցան. որ շուրջն կային *ფლკტ.137,27-444,23;* აღაშენა ქალაქი იგი გარემოს, շինեաց զքաղաքն շուրջանակի *Iნშტ.11,8;* გარემოჲს-მოზღუდა C, ზღუდე გარე-მოჰსდვა DE, ած շուրջ զնովաւ ցանգ *მრ.12,1.*

გარემოჲს-ი, გარემოს-ი դրացի. որ շուրջ է. զատուցեալ („განჩინებული", „გარემო", მეზობელი): იქმნა იგი საყუედრელ გარემოჲსთა მისთა, եղեւ նա նախատ դրացեաց իւրոց *ფს.88,42;* მიაგე გარემოჲსთა ჩუენთა შვდ წილად წიაღთა მათთა, հատոր դրացեաց մերոց եւթնապատիկ ի ծոց նոցա *ფს.78,12;* იქმნა ... საშინებელ (საშჱნებელ O) ყოველთაგან, გარემოჲსთა, եղեւ ... ի քէն ամենեցուն որ շուրջ զնովաւ *იერ.48,39;* სცეს ... ქალაქნი საყოფლად და გარემოსი მათი – საცხოვართა S, მიეცა ... ქალაქნი სამკვდრებელად და განჩინებულნი მათდად და საცხოვართა G, տուաւ ... քաղաքն բնակելոյ եւ զատուցեալս ըստ նոցին *ისუ 6.14,4;* მყვენ ჩუენ საჴდომელ გარემოჲსთა ჩუენთა Ղ, მყვენ ჩუენ საყუედრელ გარემოთა ჩუენთა Ⴀ, արարեր զմեզ նախատինս դրացեաց մերոց *ფს.79,7.*

გარემოჲსმცველ-ი անձնապահ (მცველი, გვარდიელი): შეკრიბა ... გარემოჲსმცველნი მეფისანი, ժողովեաց ... իշխանս Իսրայէլի ... ի սպաս անձնապահաց թագաւորին *I ნშტ.28,1.*

გარემოჲსწერილ-ი գիր („ზედაწერილი", ირგვლივ ნაწერი): ვისი არს ესე ხატი და გარემოჲსწერილი? C, ვისი არს ხატი ესე, ანუ ზედაწერილი? DE, ո՞յր է պատկերս այս կամ գիր *მთ.22,20.*

გარემოპყრობილ-ი գիրկս արկանել (მოხვევა): ჟამი არს გარემოპყრობილისაჲ და ჟამი განშორებად გარემოცვულისა მისგან, ժամանակ գիրկս արկանելոյ եւ ժամանակ հեռանալոյ ի գիրկս արկանելոյ *ეკლ.3,5.*

გარემოს იხ. გარემოჲს.

გარემოს-ი იხ. გარემოჲსი.

გარემოსადგმელ-ი գահաւորակ (სავარძელი): ამან ქმნა გარემოსადგმელები იგი საკურთხეველისაჲ, արար զգահաւորակս սեղանոյն გამოსლ.38,4.

გარემოსადებელ-ი մանեակ. նուարտան („ფარღელი", მანიაკი, ყელსაბამი, საჩრდილობელი): თვნიერ გარემოსადებელთაჲსა, რომელნი იყვნეს ქედებსა ზედა აქლემთა მათთასა G, გარნა ფარღელებისა მის, რომელ-იგი იყო ყელსა აქლემებსა მათსა S, թող զմանեակս ոսկիս պարանոցաց ուղտուց նոցա *მსჯ.8,26;* ყვენ იგინი ნაქურთენებად, ჭედილებად გარემოსადებელად საკურთხეველისად G, արասցես զայդ դրուագս կռածոյս նուարտանս սեղանոյն *რიცხ.16,38.*

გარემოსათესავ-ი անդաստան. զատուցեալ. շուրջ զատուցեալ („გარემოსახლე", „გარემოსათესველი", „სათესველი", ყანა): არა დაიმკჳდრა ... არცა ასულები მისი, არცა გარემო-სათესავი მისი S, არა ალსპო ... არცა ასულნი მისნი, არცა გარემოსახლენი მისნი G, ոչ ժառանգեաց ... ոչ զդստերս նորա եւ ոչ զանդաստանս նորա *მსჯ.1,27;* ქალაქნი და გარემოსათესავნი მათნი G, ქალაქები და გარემო-სათესველი მათი S, զքաղաքսն զայնոսիկ եւ զանդաստանս նոցա *ისუ 6.21,3;* მისცეს ... გარემოსათესავნი გარემოჲს მისა G, მისცეს მათ... სათესველი გარემოს მისა S, ետուն ... զանդաստանս շուրջ զնովաւ *ისუ 6.21,11;* მისცეს ... ლობნა და გარემოსათესავი მისი, ետուն ... զՂոբնա եւ շուրջ զզատուցեալսն նորա *I ნშტ.6,57.*

გარემოსათესველ-ი անդաստան („გარემოსათესავი", ყანა): მისცნეს ... ქალაქნი და გარემოსათესველნი (გარემოსათესავნი G) მათნი, ետուն ... զքաղաքսն զայնոսիկ եւ զանդաստանս նոցա *ისუ 6.21,3.*

გარემოსახლე անդաստան („გარემოსათესავი", ყანა): არა ალსპო ... არცა ასულნი მისნი, არცა გარემოსახლენი მისნი G, არა დაიმკჳდრა ... არცა ასულები მისი, არცა გარემო-სათესავი მისი S, ոչ ժառանգեաց ... ոչ զդստերս նորա եւ ոչ զանդաստանս նորա *მსჯ.1,27.*

გარემოსოფელ-ი կողմն. գաւառ. շուրջ գաւառ. արուարձան (მხარე, პროვინცია, უბანი): განვიდოდა გარემო სოფლები იორდანისაჲ, ելանէին ... ամենայն կողմն Յորդանանու *მთ.3,5;* მივეც... ყოველი იგი გარემო-სოფლები არგობისა, ետու ... զամենայն գաւառն Արգովբայ *II შჯ.3,13;* გარემო-სოფელი, շուրջ գաւառս (ებრ. արուարձան) *I ნშტ.5,16.*

გარემოსხმა կուտել (შემოყრა, მოცვა): გარე-მომასხთ მე ვაშლი, կուտեցէք յիս խնձոր *ქება 2,5.*

გარემოქცევა դառնալ. խլրտել (მობრუნება, დაძვრა): გარემოიქცეს იგი წრაფით სოფლად თჳსა, դարձցի յաշխարհ իւր *ეს.37,7;* გარემოქცევა, խլրտել *იობ.41,16.*

გარემოქცევა-ჲ դարձումն. դարձուած. պաշարումն (მობრუნება, მოცვა): მოიჴსენე ... ჟამი იგი შურის გებისა მისისაჲ გარემოქცევასა პირისასა, յիշեա՝ ... զժամանակ վրէժխնդրութեան ի դարձման երեսաց *ზირ.18,24;* გარე-მოქცევა, դարձուած *ეზეკ.16,53;* გარემოქცევა, պաշարումն *იგ.სოლ.1,23;* გარემოქცევაჲ არს ბრძოლისაჲ, յետս դարձումն պատերազմի իցէ *მ.ცხ.29r-25.*

გარემოცვა պատել. պաշարել („გარე-მოდგმა", მოცვა): რომელთა გარე-მოეცვა იგი, որք պատեցին զնա *II ნშტ.21,9;* ყოველთა მკჳდრთა ქუეყანისათა გარე-მომიცვნენ (გარე-მოგუადგენ S) ჩუენ, ամենայն բնակչաց երկրին պատեսցեն զմեզ *ისუ 6.7,9;* მიჴსენ მე მათგან, რომელთა გარე-მოუცავ (მოუცავ C) მე, փրկեա զիս յայնցանէ որ պաշարեցին զիս *ფს.31,7.*

გარემოცვა-ჲ պաշարումն (ალყა): გარემოცვაჲ წარმართთა ზედა გამოავლინა, պաշարումն առաքեաց ի հեթանոսս *აბდია 1,1.*

გარემოცვულ-ი պաշարեալ (გარშემორტყმული): *ეს.27,3.*

გარემოცვულ-ი ամրոց (სიმაგრე): დავით იყო მაშინ გარემოცვულსა მას, Դաւիթ յայնժամ էր յամրոցին *I ნშტ.11,16.*

გარემოწმასნვილ-ი ման (წრე): ქმნა ... სამნაკეცად გარემოწმასნვილი ოქროჲ თითოეულად ფარებსა მას, երեք մանք ոսկւոյ ի մի զէն *III მფ.10,17.*

გარემოხილვა հայել (ირგვლივ მიმოხედვა): არავინ იყო, რომელმანცა გარე-მოიხილა, ոչ ոք էր որ հայէր *ნაუმ.2,8.*

გარემოხუევა բուռն հարկանել. գիրկս արկանել. պատել („შებმის ყოფა", „შემთხუევა", მოხვევა): გარე-მოეხჳა სამფსონი ორთა სუეტთა სახლისათა G, შებმა უყო სამსონ ორთა მათ სუეტთა S, բուռն եհար Սամփսոն զերկոցունց սեանցն միջնոց *მსჯ.16.29;* გარე-მოხუევა, գիրկս արկանել *მრთ.U.ანტ.დ.-98-77,6;* მარჯუენჱ მისი გარე-მომეხჳა (შემემთხჳოს O) მე S, աջ նորա պատեսցէ զինեւ *ქება 8,3.*

გარემოხუეულ-ი փակեալ („მოკრძალული", დახშული): მუცელი შენი ვითარცა ხუავი იფქლისაჲ გარე-მოხუეული შროშნითა S, მუცელი შენი, ხუავი იფქლისაჲ, მოკრძალული შროშნითა O, որովայն քո իբրեւ զշեղջ ցորենոյ փակեալ շուշանաւ *ქება 7,2.*

გარემყოფ-ი բացաւթեագ („რ̄ი ველთა დგების", ღამის გარეთ მთეველი): მწყემსნი იყვნეს ... გარემყოფნი C, (...ველთა დგებოდეს DE), եւ հովիւք էին ... բացօթեագք *ლ.2,8.*

გარემძებ-ყოფა փախչել (გაქცევა): გარემძებიყვნეს ბეროთეანელნი გეთემს, փախեան Բերովթացիքն ի Գեթթայի *II მფ.4,3.*

გარეს-გარე բացէ ի բաց (ძლიერ შორს; სრულიად): გარესგარე ვდევნე C, բացէ ի բաց հալածէի *ფს.100,5.*

გარესკნელ-ი արտաքին (გარეშე): ბნელსა მას გარესკნელსა, ի խաւարն արտաքին *მთ.8,12.*

გარეუკუნ յետս (უკან): ჰხედავნ იგი გარეუკუნ, հայեցի յետս *ლ.9,62.*

გარეუკუნქცევა դառնալ (უკან მიბრუნება): ყოველნი ... იცემდეს მკერდსა და გარეუკუნ-იქცეოდეს, ամենայն ժողովուրդքն ... բախէին զկուրծս եւ դառնային *ლ.23,48.*

გარეულ-ი արտաքոյ („უცხო“, გარეშე): არა იყოს ცოლი მომკუდრისაჲ გარეულისა კაცისა, არ მახლობლისა G, ნუ გავალნ იგი ქმრისა უცხოჲსა ... S, մի՛ լինիցի կին մեռելոյն արտաքոյ առն ումեք որ մերձաւոր չիցէ նորա *II შჯ.25,5.*

გარექცეულ-ი յետս թիւրեալ (გამრუდებული, გაბრუნებული): იყო პირი მისი გარექცეულ, որոյ դէմքն յետս թիւրեալ էր *მ.ცხ.427r-492.*

გარეშე արտաքին („გარენარი“, გარეგანი მხარე; გარეშე კაცი; საერო): განსწმედთ გარეშესა სასუმლისასა, սրբէք զարտաքին զբաժակին *მთ.23,25;* თქუენდა მოცემულ არს ცნობად საიდუმლოჲ იგი სასუფეველისა მის ღმრთისაჲსაჲ, ხოლო მათ გარეწართა (გარეშეთა DE) – იგავით სიტყუად, ձեզ տուեալ է գիտել զխորհուրդս արքայութեանն Աստուծոյ. բայց նոցա որ արտաքինքն են՝ ամենայն ինչ առակօք լինի *მრ.4,11;* გარეშენი იგი ღმერთმან განიკითხნეს, զարտաքինսն Աստուած դատիցի *I კორ.5,13;* აქუნდა მას გამოცდილებაჲ გარეშისაცა სწავლისაჲ, գիտէր նա եւ զարտաքին ուսմունս *მ.ცხ.244v-265.*

გარეშე արտաքոյ. արտաքս. արտաքուստ. բաց ի Abl., առանց. թող („გარე“, „თჳნიერ“, „გარდა“, გარეთ, გარედან): განვიდოდა გარეშე ქალაქსა DE, გამოვიდიან გარე ქალაქსა C, արտաքոյ քան զքաղաքն ելանէին *მრ.11,19;* რომელნი-იგი გარეშე შუენიერ ჩანნ, որ արտաքոյ երեւին գեղեցիկք *მთ.23,27;* ძმანი შენნი გარეშე დგანან, եղբարք քո կան արտաքոյ *ლ.8,20;* შინაგან და გარეშე მოჰლესო, ներքոյ եւ արտաքոյ օծցես զնա *გამოსლ.25,11;* წიგნთა გარეშე რასმე ვიტყჳ, արտաքոյ գրոց ինչ ասիցեմք *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,21-130,26;* გარეშე სოფელსა, արտաքս քան զաշխարհն *მრ.5,10;* განიყვანეს იგი გარეშე სავენაჴესა მას და მოკლეს, հանին զնա արտաքս զայգին եւ սպանին *ლ.20,15;* განიყვანენით ეგენი გარეშე ქალაქსა, հանէք զդոսա արտաքս քան զքաղաքս *ფლკტ.145,19-454,34;* არარაჲ არს გარეშე შთამავალი კაცისა, ոչ– ինչ արտաքուստ ի մարդ մտեալ *მრ.7,15;* არა არს სხუაჲ მისა გარეშე, ոչ գոյ այլ. բաց ի նմանէ *მრ.12,32;* არავინ არს წმიდაჲ შენსა გარეშე, ոչ գոյ սուրբ բաց ի քէն *I მფ.2,2;* შენსა გარეშე სხუაჲ არავინ ვიცით, բաց ի քէն զայլ որ ոչ գիտեմք *ეს.26,13;* მისსა გარეშე არარაჲ იქმნა C, თჳნიერ მისა არცა ერთი რაჲ იქმნა DE, առանց նորա եղեւ եւ ոչ ինչ *ი.1,3;* გარეშე მკჳდრთა გაბაჲსათა S, თჳნიერ მკჳდრთა ღავაჲსათასა G, թող զբնակիչս Գաբաացւոց *მსჯ.20,15;* გარეშე ყოვლად დასაწუელისა G, გარდა მრგულიად დასაწუელისა მის, թող զհանապազորդ առաւօտին ողջակէզն *რიცხ.28,23.*

გარეშემოუწერელ-ი անպարագրելի (უსაზღვრო, უზომო; შეუცნობელი): *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.93-420.*

გარეშემყოფ-ი արտաքին (გარეშე): ჰგონებდეს გარეშე-მყოფნი იგი, արտաքինքն կարծէին *მრთ.U.ანტ.დ.84-28,15.*

გარეშემჯდომელ-ი օրէնք կանանց (დედათა წესი): მძაგს იგი, ვითარცა ძონძი გარეშჱ მჯდომელისაჲ O, զարշիմ ի սմանէ որպէս ի կապերտէ որ լինի ըստ օրինաց կանանց *ესთ.14,16.*

გარეშერტყმა զգեցուցանել („შემოსა“): განხეთქე ძაძაჲ ჩემი და გარე-შემარტყ მე სიხარული Ⴂ, განმძარცუა მე ძაძაჲ და შემმოსა მე სიხარული ႠႢ, զերծ յինէն զքուրձ եւ ինձ զգեցոյց զուրախութիւն *ფს.29,12.*

გარეშექცევა թիւրել (განხრა, მიხრა): გარე-შეაქცია იგი ზუარაკმან მან, թիւրեաց զնա զուարակն *I ნშტ.13.9*

გარეშეცვა շուրջ լինել, պատել պաշարել („გარემოსყოფნა“, მოცვა): რომელთა გარე-შეუცავთ მათგან G, რომელნი არიან გარემოს შენსა B, որ շուրջ զքեւն իցեն *ლევ.25.44;* გარეშეიცვეს სპარაზენთა ძალთა, պատեցին պաշարեցին սպառազէնք զօրացն *მრთ.P. საეკლ.უნყ.1220-642.*

გარეშეჴდა անցուցանել (შეყრა, გატარება): გარეშეჴადნა შვილნი თჳსნი ცეცხლსა, անցոյց զորդիս իւր ընդ հուր *IV მფ.21,6;* შვილნი თჳსნიცა გარე-შეჴადნა ალსა ცეცხლისასა, եւ զորդիս իւր անցոյց ընդ հուր *IV მფ.16,3.*

გარეშწმედა պարուրել („განწმედა“, განმენდა გარშემო/ირგვლივ): აგარეშწმიდოს უფალმან გული შენი G, განწმიდოს უფალმან გული შენი S, պարուրեսցէ տէր զսիրտ քո *II შჯ.30,6.*

გარეწარ-ი արտաքին, ի բաց ընկեցիկ, ռամիկ, անարգ, աւելորդ („გარეშე“, გაგდებული, მდაბიო, უპატიო, ზედმეტი): მეკარჱ, გარეწარი [იყო], უნდოჲ, դռնապան ի բաց ընկեցիկ, գերի *მრთ.K.იოანე ოქროპ.-პეტრე-ელია 367-259,20;* ეკრძალებოდიან სხუანი სტრატიოტნი და გარეწარნიცა, զգուշասցին այլ եւս զինուորք եւ ռամիկք *ვარ.809-374,26;* არა მნებავს რაჲთამცა საქმედ მეპყრა ჭამაჲ, არამედ ვითარცა გარეწარად, ոչ կամիմ զի գործ արարից զսա ինձ.

այլ անարգ գործ *მ.ცხ.116r-135;* საქმე სულისაჲ იყო საქმედ ჩუენდა, ხოლო ჴელთსაქმარი გუაქუნდა გარეწარად, հոգալ զհոգի էր գործ իմ. իսկ զձեռագործ իբրեւ զաւելորդ համարէի *მ.ცხ.242v-263;* მოცემულ არს ... მათ გარეწართა – იგავით სიტყუად C, მოცემულ არს ... მათ გარეშეთა – ყოველივე იგავით სიტყუად DE, տուեալ է ... նոցա որ արտաքինքն են՝ ամենայն ինչ առակօք լինի *მრ.4,11.*

გარეწარ-ყოფა խոտորեցուցանել, հրաժարել (მიდრეკა, მიქცევა, უარყოფა): რომელმან გარეწარყოს სასმენელი არა სმენად შჯულისა, որ խոտորեցուցանէ զունկն իւր չլսել օրինաց *იგ.სოლ.28,9;* არა გარეწარ-ვჰყოფთ მოძღურებასა, ոչ հրաժարեմք ի վարդապետութենէն *მრთ.K.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია.367,8-257,35.*

გარე-წარსლვა անցանել („გარე-მოვლა“, წასვლა): გამოეძიებდეს თავსა თჳსსა, უკუეთუ შეუძლო ვითა გარე-წარსლვად მცველთა მათ ჰაერისათა, քննեսցէ զանձն իւր. եթէ կարող իցէ անցանել ընդ նա, որք յօդս իցեն *მ.ცხ.80r-91;* განვლეს საზღვარნი და გარე-წარვიდეს S, წარჰვლის საზღვარი და გარე-მოჰვლის ნაწილსა G, անցցեն սահմանքն եւ պատեսցին առ եզերքն *ისუ 6.18,14.*

გარე-წარქცევა դարձուցանել (მიბრუნება, მიქცევა, განდევნა): გარე-წარვაქციო სალმობაჲ შენგან, դարձուցից ի ձէնջ զախտ *გამოსლ.23.25;* გარე-წარაქციოს გულის წყრომაჲ თჳსი მისგან, եւ դարձուսցէ զբարկութիւն իւր ի նմանէ *იგ.სოლ.24,18.*

გარე-წარცოდვა անցուցանել („თანა-წარსლვა“, აცდენა, აცილება): გარე-წარმცოდე მე სასუმელი ესე C, თანა-წარსლვად სასუმელი ესე ჩემგან DE, անցո՝ զբաժակս զայս յինէն *მრ.14,36.*

გარე-წარჴდა ի բաց մերժել (განდევნა, მოცილება): სრულმან სიყუარულმან გარე-წარჰჴადის შიში, սէրն կատարեալ ի բաց մերժէ զերկիւղն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.161,8-284,5.*

გარე-წარჴდომა զանց առնել. անցանել. վրիպել (გვერდის ავლა, აცდენა, გადაცილება): გარე-წარჰჴდა მათ და არა მოწყჳდნა იგინი შორის ძმათა, զանց արար եւ ոչ սպան զնոսա ի մէջ եղբարց իւրեանց *იერ.41,8;* არავე გარე-წარჰჴდენ წიგნნი იოსებისგან, ոչ զանց արարին զիրք զՅովսեփաւ *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ.6-7;* საქმეთა მათთა არა გარე-წარჰჴდა ნეტარი იგი, եւ ոչ զգործովքն նոցա զանց արար երանելին *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. იაკ.60,2-61;* გარე-წარჰჴდა მათ, անց զնոքօք *იერ.8,13;* არა გარე-წარჰჴდა სიტყუაჲ ერთი, ոչ վրիպեաց բան մի յամենայն բանից նորա *III მფ.8,56.*

გართუმა ընկենուլ (გადაგდება, გადაყრა): შემდგომად სერობისა, რაჲცა დაუშთა ნეშტი, ყოველივე გაართუა ძაღლთა სოფლისათა, յետ ընթրեացն այնուցիկ ժողովեալ զմնացեալ կոտորսն ել արտաքոյ եւ ընկէց շանց *მ.ცხ.308v-335.*

გარიალება խաբել (მოტყუება): რაჲსათჳს გამარიალე მე? ընդէ՞ր այսպէս խաբեցեր զիս *I მფ.19,17.*

გარისხება იხ. განრისხება.

გარნა եթէ ոչ. բայց. բայց եթէ. բայց միայն. բաց ի. թող. առանց („თჳნიერ“, თუ არა, გარდა, გარეშე): არავინ იცის ძჱ, გარნა მამამან, და არცა მამაჲ ვინ იცის, გარნა ძემან, եւ ոչ ոք ճանաչէ զՈրդի՝ եթէ ոչ հայր. եւ ոչ զՀայր ոք ճանաչէ եթէ ոչ Որդի *მთ.11,27;* არა არს ჴელმწიფებაჲ, გარნა ღმრთისა მიერ, ոչ ուստեք է իշխանութիւն. եթէ ոչ յԱստուծոյ *ჰრომ.13,1;* დაავიწყდა... მიღებად პური, გარნა ერთი ხოლო პური აქუნდა ნავსა შინა, մոռացան հաց բառնալ. բայց միայն մի նկանակ ունէին ընդ իւրեանս ի նաւին *მრ.8,14;* არავინ იხილეს, გარნა იესუ ხოლო მათ თანა, ոչ եւս զոք ուրեք տեսին. բայց միայն զՅիսուս ընդ իւրեանս *მრ.9,7;* ანუ ვინ არს ღმერთ, გარნა ღმრთისა ჩუენისა, ով է Աստուած բայց յԱստուծոյ մերմէ *40ხბსტ.335;* გარნა განგდებად გარე, բայց եթէ ընկենուլ արտաքս *მთ.5,13;* გარნა ... (თჳნიერ G) ტყჳვისა და ბრპენისა, բաց ... ի կապարոյ եւ յանագէ *რიცხ.31,22;* გარნა მონანი და მჴევალნი მათნი, թող զծառայս եւ զաղախնայս իւրեանց *ნეემ.7,67;* გარნა მონათა და მჴევალთა მათთა, առանց ծառայից եւ աղախնաց իւրեանց *I ეზ.2,64;* გარნა მრგულიად დასაწუელისა მის, გარეშე ყოვლად დასაწუელისა G, թող զհանապազորդ առաւօտին ողջակէզն *რიცხ.28,23.*

გარნა բայց. այլ (მხოლოდ, მაგრამ, არამედ): გარნა თუ ჩუენ წარვიდეთ და უყიდოთ ... საზრდელი, բայց եթէ երթիցուք գնեսցուք բաւական ժողովրդեանդ կերակուր *ლ.9,13;* გარნა ესემცა უწყით, բայց զայս գիտասջիք *ლ.10,11;* გარნა ვერ ძალმიც ... ყოფაჲ, այլ ոչ կարեմ կեալ *მ.ცხ.68r-80.*

გარს-ი մորթ (ტყავი): კაცსა, უკუეთუ იყოს ვისმე გარსსა ფერისა მისისასა ბრძკლი ნიშნოვნობისაჲ G, մարդոյ ուրուք եթէ լինիցի ի մորթ մարմնոյ իւրոյ նշան սպւոյ *ლევ.13,2.*

გარცხა იხ. განრცხა.

გასამუსრველ-ი մանրուած (ნამტვრევი, ნაფშვენი): არა დავარდის გასამუსრველი ქუეყანასა ზედა, մի՝ անկցի մանրուած նորա յերկիր *ამოს. 9,9.*

გასარომელ-ი պիտոյք (საჭიროება, სარჩო): მერმე იწყებს შეკრებად წელიწდისა სრულისა გასარომელსა, յայնժամ սկսանի զկատարեալ տարոյն ժողովել զպիտոյսն *მ.ცხ.18r-14.*

გასრულებულ-ი ի չափ հասեալ („ჰასაკი", მომწიფებული, სრულწლოვანი): გასრულებულ არს C, ჰასაკი აქუს DE, ինքնին ի չափ հասեալ է *ი.9,21.*

გასჯა იხ. განშჯა.

გატფობა იხ. განტფობა.

გაუცხებულ-ი იხ. განუცხებულ-ი.

გაფალაკ-ი գահաւորակ (ტახტი, ტახტრევანი, საჩრდილობელი): ოქროჲთა შემოსილნი გაფალაკნი მოიხუნეს მეგაფალაკეთა, ոսկիապատ գահաւորակս սպասաւորօք հանդերձ հասուցանէին *რიფს.168,13-91,18.*

გალმართ արտաքոյ (გარეთ): პურსა იპარვიდა და გალმართ გასცემდა, զի գողացեալ հաց տայր արտաքոյ *მ.ცხ.171r-195.*

გაყოფა იხ. განყოფა.

გაყრა იხ. განყრა.

გაშორება იხ. განშორება.

გაცემა იხ. განცემა.

გაცვალება იხ. განცვალება.

გაცისკრებულ ընդ առաւօտն („განთიად"): გამოვიდა დედაკაცი გაცისკრებულ G, მოვიდა დედაკაცი იგი განთიად S, եկն կինն ընդ առաւօտսն *მსჯ.19,26.*

გაწურთა იხ. განწურთა.

გაჭედა იხ. განჭედა.

გაჴსნა იხ. განჴსნა.

გბობა/გბოლვა եփել (ხარშვა): უგბე, եփեա՝ *IV მფ.4,38.*

გბოლვილ-ი եփեալ. խարշեալ. թան (წვენი, ნახარში): შეაგბო იაკობ გბოლვილი, էր եփեալ Յակոբայ թան *დაბ.25,29;* უკუეთუ ჰყო თავისა შენისა გბოლვილი, եթէ արասցես քեզ կերակուր եփեալ *მ.ცხ.104v-114;* უქმნა მათ მცირე გბოლვილი, արար նոցա փոքր ինչ խարշեալ *მ.ცხ.315v-341.*

გდება փակել. բաժանել („დაჴშვა", განაწილება): კარნი ქორისანი ეგდნენ g, კარნი მის ქორისანი დაჴშულ იყვნეს S, ահա դուրք վերնատանն փակեալ էին *მსჯ.3,24.*

გება (-გ) կալ. մնալ. գոլ. համբերել. սպասել. եղանել. հաստատել. բնակել. պահել. անսալ. ի վերայ դնել. զոհել. նուիրել („დგომა", „ყოფა", დარჩენა, არსებობა, მოთმენა, დამტკიცება, ცხოვრება, შენახვა, შეწირვა, დაგება): ქრისტე უკუნისამდე ეგოს DE, ქრისტე უკუნისამდე დგეს C, քրիստոսն յաւիտեան կայ *ი.12,34;* უკუეთუ ჰგიეთ თქუენ სარწმუნოებასა ზედა დაფუძნებულნი, եթէ կայցէք ի հաւատսն արմատացեալք *კოლ.1,23;* კეთილ არს მათდა, უკუეთუ ეგნენ ესრეთ, ვითარცა მე, լաւ է նոցա եթէ կայցեն իբրեւ զիս *I კორ.7,8;* შენ, უფალო, უკუნისამდე ჰგიე Ŀ (ხარ C), դու. տէր. յաւիտեան կաս *ფს.101,13;* ვითარცა მიზრახავს, ეგრეცა ეგოს, որպէս խորհեալ եմ՝ այն կացցէ *ეს.14,24;* მარჯუენითნი ადგილნი ვიდრემდევე ეგნედ, მარცხენითნი ნუმცა ჰგიან, աջակողմանքն կայցեն ձախակողմանքն մի՝ մնասցեն *განს.ი.201,10-87,17;* ეგნენ ჴორცნი მისნი აღდგომად, կայ եւ մնայ մարմինս յարութեանն *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგ.113-399,1;* მგებდ მე, կաց մնաց *მრთ.A.ანტ.დ.89,8-65,23;* ერთიერთსა ჰგებდით, միմեանց մնասջիք *I კორ.11,33;* სიმართლე მისი ჰგიეს უკუნისამდე, արդարութիւն նորա մնայ յաւիտեան *II კორ.9,9;* დავადგრე და გგებდე თქუენ ყოველთა, կացից մնացից ամենեցուն ձեզ *ფლპ.1,25;* ჭეშმარიტებაჲ დგას და ჰგიეს, ճշմարտութիւն կայ եւ մնայ *I ეზ.4,38;* მგებდ მცირედ-ღა და გასწაო შენ, մնա ինձ տակաւին սակաւիկ մի. զի ուսուցից քեզ *იობ.36,1;* დგას და ჰგიეს სამარადისო, կայ եւ մնայ մշտնջենաւոր *მრთ.D.ს.გაბ.- 339-86,3;* არა აგო სიტყჳს-გებად მისა, ոչ գոյ խօսել ընդ նմա *I მფ.25,17;* უკუეთუ მცირედ მგებდე, եթէ փոքր ինչ համբերեսցես *მრთ.U.ბას.კეს.-მარხ.124,25-252;* ჰგებდეს იგინი ცისკარსა და უჟამოსა შინა ვიდოდეს, մինչ դեռ սպասէին մնա. ընդ մութ շրջեցան *ეს.59,9;* მკვდრობაჲ მათი უკუნისამდე ეგოს, ժառանգութիւն նոցա յաւիտեան եղիցի *ფს.36,18;* ძმათმოყუარებაჲ ეგენ, եղբայրսիրութիւն հաստատեսցի *ჰებრ.13,1;* ვიგნე შენ ზედა თუალნი ჩემნი, հաստատեցից ի վերայ քո զաչս իմ *ფს.31,8;* მგებდით მე ჟამ ერთ, անսացէք ինձ *ფლკტ.159,28-474,8;* თუალ უგიან და განჩჳბრებული ხედავს, զաչս ի վերայ եդեալ պշուցեալ հայի *თეკ.95,21;* უკუეთუ თქუენ თანა ეგოს, զի եթէ ի ձեզ բնակեսցէ *I ეპ.ი.2,24;* რაჲთა სახჱ იგი ეგოს, զի աւրինակն պահեսցի *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.5,6;* რომელსა-იგი უგებენ წარმართნი, զոր զոհեն հեթանոսք *I კორ.10,20;* რომელმან უგოს კერპსა, որ դից զոհիցէ *გამოსლ.22,20;* მიველ და უგე ღმერთთა მათ ჩემთა, երթ եւ զոհեա՝ աստուածոցն *ფლკტ.138,8-445,14;* უგებდეს საგებელსა ღმერთთა უცხოთა, նուիրեն նուէրս աստուածոց օտարաց *იერ.7,18;* აიძულებდეს გებად A, არა თავს-იდვეს ზორვად B, ստիպէին զոհել *40სბსტ.104,15.*

გება იხ. ანაგები, აღგება, აღსაგებელი, გარდაგება, დაგება (შერიგება).

გება հնար լինել, կարելի լինել, մարթել, մարթ լինել, պարտ լինել, պատշաճ լինել („შეძლება", ჯერ-ყოფა): ვერ ეგების თვნიერ მათსა ყოფაჲ კაცთაჲ, ոչ է հնար առանց նոցա լինել մարդկան */ეზ.4,17;* ვერ ეგების სრულ-ყოფაჲ, անհնար է քեզ կատարեալ լինել *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.84,28-32,50;* ეგების თუ რაჲმე, შემეწიე მე, եթէ է ինչ հնար, օգնեա՝ ինձ *ფლკტ.147,1-456,36;* ვერ ეგების, ոչ է կարելի *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.53r-254;* ვითარ ეგების ეგე ყოფად C, ვითარ შესაძლებელ არს ესე ყოფად DE? զիա՞րդ մարթի այդմ լինել *ი.3,9;* ვერ ეგების, ոչ է մարթ *ლ.13,33;* არა ეგებოდა, ոչ էր պարտ *რიფს.167,8-89,1;* აგო ურთიერთას ნაწევარსა მუჴლის-თავსა მას ზედა, պատշաճ էր առ միմեանս ղօղսն ծնկին *ფლკტ.149,32-460,27;* სლვაჲ საცთურისაჲ C, შეუგვენებელ არს საცთურისა არ მოსლვაჲ DE, ոչ է մարթ չգալ գայթակղութեան *ლ.17,4;* ნაზარეთით ეგების-მე რაჲ კეთილი რაჲმე ყოფად C, შესაძლებელ არსა კეთილისა რაჲსამე ყოფად DE, ի Նազաեթ՟է մա՞րթ ինչ էցէ բարւոյ իմիք լինել *ი.1,46.*

გებება պատահել (შეხვედრა, მიგებება): ეგებვოდეს მას ძენი იგი წარწყმედულთანი, պատահեցին նմա որդիք մարգարէիցն *ანან.ებრ.41r-337.27*

გებულ-ი անվթար (უვნებლად): იყვნეს ჴორცნი მათნი გებულ, գտին անվթար *ანდრ.-ანატ.336-41,6.*

გეგმა იხ.განგეგმა.

გელ-ყოფა գայլ արկանել/դնել (ლაგმის ამოდება): უბრძანა სებასტიანე გელ-ყოფად პირსა მისსა, რაჲთამცა დააყენნეს სიტყუანი ჭეშმარიტებისანი, հրամայեաց արկանել գայլ ի բերան նորա ... *ფლკტ.140,9-448,2.*

გელ-ყოფილ-ი գայլ եդեալ (ლაგამამოდებული): ვითარცა დგა გელყოფილი, եւ եդեալ գայլ ի բերան վկային *ფლკტ.140,10-448,4.*

გელ(ის)-ყოფა ցռկակապ, կառագոյժ (ლაგამი): გელის-ყოფამან პირისამან კუალად აქცინის სიტყუანი, ցռկակապ ի բերան ՝ խոտորեն զպանդիմանութիւն *ზირ.20,31;* გამოგიჴსნე გელ-ყოფაჲ ესე შენგან, առնում ի քէն զկառագոյժդ *ფლკტ.140,13-448,9.*

გემო համ, ճաշակ, ցանկութիւն, վայելչութիւն (გემო, გულისთქმა): გემოჲ მისი ვითარცა თაფლისაჲ, համ նորա իբրեւ զխորիսխ մեղու *გამოსლ.16,31;* უმჯობჱს არს მცირედი პური გემოჲთ და მშვდობით, լաւ է պատառ մի համով խաղաղութեամբ *იგ.სოლ.17,1;* დალათუ იცვალის ჭურჭლითი-ჭურჭლად [ღვნოჲ], იგივე გემოჲ და იგივე სინელე ჰგიენ, թէպէտ եւ յամանոյ յաման փոխեսցես ՝ նոյն համ եւ նոյն սեռնութիւն *მრთ.K.ს.გაბალ.-მოც.საჴს.382-84,36;* გემოჲ იგი სიმწარისაჲ დაუშთის, զճաշակ դառնութեան ընդունին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.109,30-43,8;* ზრუნვათაგან და სიმდიდრისა და გემოთაგან ამის სოფლისათა ვლენედ, ի հոգս եւ ի մեծութիւն եւ ի ցանկութիւն աշխարհիս զբաղեալ *ლ.8,14;* იხილის გემოჲ, տեսեալ զհամ *მ.ცხ.108r-127;* განაქარვნეს გემონი სოფლისანი, հալածէ զվայելչութիւն աշխարհի *ქ.ცხ.101,12-102,8.*

გემოჲხილულ-ი ճաշակեալ (გემოგასინჯული): რომლისაგან გემოჲხილულ წმიდათა განურყუნელი იგი პური ცხორებისაჲ, յորմէ ճաշակեալ սրբոցն զանապականելի հացն կենաց *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.198-199.*

გემოვნება հեշտանալ (სიამე, სიტკბოება, შვება): იგემოვნებს გულისსიტყუათა და მათ იწურთის, հեշտանայր ի յիշում չար խորհրդոցն, թուէր զնոսա *მ.ცხ.139r-157.*

გემოვნება-ჲ համ, խահակերութիւն (სიამოვნება, საჭმლის მოყვარეობა): ამიერი ესე გემოვნებაჲ საუკუნეთა მათ აღგირჩევიეს კეთილთა, զհամս աստի քան զյաւիտենականն լաւ համարեցեր *მ.ცხ.30r-26;* უკუეთუ გულისთქუმით და გემოვნებით თანა შთამოჰყვეს გონებითა, ერთიცა თუ ფინიკი შეჭამოს, მოაკლოს ღმერთმან შრომათაგან მისთა, եթէ ցանկութեամբ եւ խահակերութեամբ զհետ ընթանայ մտօք, թեւեւ մի արմատ կերիցէ, պակասեցուսցէ զվարձս աշխատութեան իւրոյ տէր *მ.ცხ.237r-259.*

გემოთმოყუარე որկրամոլ (გაუმაძღარი): შეუძლებელ არს ცხორებაჲ შენი ღმრთისამიერითა მით ცხორებითა, გემოთმოყუარე თუ იყო, ոչ ոք կարող իցէ կեալ առ Աստուած, որ իցէ որկրամոլ *მ.ცხ.166r-183.*

გემოთმოყუარება ցանկասիրութիւն, փափկասիրութիւն (გულისთქმის მოყვარეობა, შვების, განცხრომის მოყვარეობა): გემოთმოყუარებისა ჩუენისაგან იქმნებიან შურნი და ჴდომანი და მტერობა ღმრთისაჲ, ի ցանկասիրութենէ հակառակութիւն եւ խռովութիւն եւ թշնամութիւն առ Աստուած լինի *თავნი იაკობ.ეპისტ.(5);* ბომონად შეჰრაცხე ნაყროვანებაჲ და ტაბლად საზორველად – გემოთმოყუარებაჲ, մեհեան համարեսցիս զորկրամոլութիւն եւ սեղան զոհից – զփափկասիրութիւն *მ.ცხ.12v-10.*

გემოჲსხილვა ճաշակումն (გემოს გასინჯვა/ნახვა): არცა ვისიძვიდეთ გემოჲსხილვითა, մի՛ զճաշակելիս պոռնկեց ուսցուք *გრ.ანძ.-შობ.294,33-178.*

გემოჲს ხილვა ճաշակել (გასინჯვა, ნახვა გემოსი): რომელთა არა იხილონ გემოჲ სიკუდილისაჲ, որք ոչ ճաշակեսցեն զմահ *მთ.16,28;* გემოჲ ვიხილე ბუნითა ჰორლისაჲთა, ճաշակելով ճաշակեսցի ծայրիւ գաւազանին *I მფ.14,43;* სასამან გემოჲ იხილის ჭამადთა, կոկորդ զկերակուրս ճաշակէ *იობ.34,3;* გემოჲ იხილე ნაზორევისაჲ, ճաշակեա՝ ի զոհիցն *ლონგ.189,20-717,2.*

გემოუხილველად առանց ճաշելոյ (უჭმელად): უსეროდ და გემოუხილავად დაძინებად, առանց ընթրեաց ճաշելոց ի քուն մտցեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.109,33-43,12.*

გეონი იხ. გესონი.

გერ-ი ինքնեակ. խոյր (ნაგერალი, თავის თავად მოსული; გერი): და მეორესა წელსა სთესოთ და შჭამო გერი მისი, կերիցես ... յամին երկրորդի զինքնեկաց ինքնեակս *IV მფ.19,29;* დარეჰ – ცოლის გერი, ნოითოსი:ით: წელ, Դարեհ խոյր ամս իննեւտասն *იპ.რომ.-ქრონ.124-20.*

გერშის დადება խեղել (დაშავება): უკუეთუ ვინმე დასდვას გერში მოყუასსა თჳსსა G, եթէ խեղեսցէ ոք զընկեր իւր *ლევ.24,19.*

გესლ-ი թոյն. ժանգ. երեւիլ (ჟანგი, შხამი): სავსე გესლითა მაკუდინებელითა, լի թունոք մահաբերիւն *ეპ.იაკ.3,8;* გესლი ასპიტთაჲ ბაგეთა მათთა, թոյնք իժից ի ներքոյ շրթանց նոցա *ფს.139,4;* გესლ იქედნისაჲ ზედამომავალ, թոյնք քարբի. յարձակլյս ի վերայ իմ *ფლკტ.140,7-447,38;* მისცა გესლსა ნაყოფი მათი, ետ ժանգոյ զպտուղ նոցա *ფს.77,46;* სიავო, რომელსა შინა არს გესლი მისი, და გესლი იგი არა გამოჴდა მისგან, կաթսայ լի ժանգով. եւ ժանգն ի նմանէ ոչ պարզեցաւ *ეზეკ.24,6;* ნეშტი იგი ბუზისაჲ შეჭამა გესლმან, զմնացորդս ջորեկի եկեր երեւիլ *იოვ.1,4.*

გესლოვან-ი թունաւոր (შხამიანი): არცა დევთა გესლოვანთანი ერეოდეს კბილნი, եւ ոչ թունաւոր վիշապացն յաղթեցին ժանիք *სიბრძ.სოლ.16,10.*

გესლოვანება թիւնաւորութիւն (შხამიანობა): მოუდრკა მრისხანებასა, რომელ არს გესლოვანებისა კერპი, հարկեցաւ բարկացողութիւնն որ է ի նմա թիւնաւորութեանն կուռք *მ.ცხ.12v-10.*

გესონ-ი, გეონ-ი գայիսոն (შუბი): მიყო ისო გეონი და ჴელი მისი ქალაქსა ზედა S, განირთხა იისუმან გესონი და ჴელი თჳსი ქალაქსა ზედა G, ձգեաց Յիսու զգայիսոնն եւ զձեռս իւր *ისუ 6.8,18;* განირათხ ჴელი შენი გესონითა G, მიყავ ჴელი შენი გეონითა, ლახურითა S, ձգեա՝ զձեռն քո գայիսոնաւդ *ისუ 6.8,18.*

გეჰენია, გეჰჱნია գեհեան (უშრეტი ცეცხლი): თანამდებ არს იგი გეჰჱნიასა ცეცხლისასა, պարտաւոր լիցի ի գեհեն հրոյն *მთ.5,22;* ჴელ-ენიფების შთაგდებად გეჰენიას, ունի իշխանութիւն արկանել ի գեհեն *ლ.12,5.*

გვ- հոգալ (ზრუნვა): შენ ნუ გაგვა, რაჲზომცა ვერ ვცხონდე, դու մի՛ ինչ հոգասցես զինէն, որչափ եւ ոչ փրկեմ *მ.ცხ.99v-110.*

გვა იხ. ალგვა.

გვანა նման լինել (მსგავსება): ეკალი მისი ჰგავს ზღვსა გრძლაბსა, փուշն նման է ծովու ոզնւոյ *ფიზ.XVII 5-6;* ვითარ ჰგავს, որպէս եւ նման է *მ.ცხ.26v-21.*

გზა ճանապարհ. շաւիղ. ուղի. անցք. գնացք (ბილიკი, სავალი): სხჳთ გზით განეშორნეს და წარვიდეს, ընդ այլ ճանապարհ գնացին *მთ.2,12;* განვედით განსავალთა ზედა გზათასა C, წარვედით მებოძირებსა გზათასა DE, երթայք յանցս ճանապարհաց *მთ.22,9;* გზასა ცოდვილთასა არა დადგა, ի ճանապարհի մեղաւորաց նա ոչ եկաց *ფს.1,1;* გზანი სიბრძნისანი გასწავნე შენ, զճանապարհս իմաստութեան ուսուցանեմ քեզ *იგ.სოლ.4,11;* შე-მე-ვსცეთითა გზისაგან ჭეშმარიტისა, ուրեմն մոլորեցաք ի ճանապարհէ ճշմարտութեան *სიბრძ.სოლ.5,6;* საქმენი მისნი ჭეშმარიტ არიან და გზანი მისნი – სამართალ J, գործք նորա ճշմարիտ են եւ շաւիղք նորա իրաւունք *დან.4,34;* მეგობარი მოვიდა ჩემდა გზით, բարեկամ իմ եկն առ իս յուղւոյ *ლ.11,6;* გზად წარსრულისათჳს ქმრისა მშჳდობით მოსლვასა ილოცავს, ի յուղի երթեալ զառն դարձ խնդրէ *მრთ.S.ბას.კეს.-40სბსტ.122,20;* სწორად რიცხუთა გზათა იერუსალჱმისათა დაჰმზადნეთ ბაგინნი, ըստ թուոյ անցիցն Երուսաղէմի կարգեցէք բագինս *იერ.11,13;* ყოველნი გზანი ჩემნი ალრაცხნეს, ամենայն գնացք իմ թուեսցին *იობ.31,4.*

გზა სამეფო պողոտայ (დიდი გზა): წარვიდა ... გზასა სამეუფოთა, մօտ ի բուն պողոտայն *რიფს.174.5-1014,13.*

გზა სოფლისა պողոտայ (დიდი გზა): დადგა მებოძირთა მათ თანა სოფლისა გზისათა, եկաց նա ի ճանապարհակիցս պողոտային *თეკ.92,7.*

გზაებრ ըստ ճանապարհաց (გზის მიხედვით): გზაებრ მისთა, ըստ ճանապարհաց նորա *ოვსე.12,2.*

გზად ყოფა յուղարկաւոր [լինել] (გაცილება): გზად მყვეს ჩუენ შემწეობისათჳს მათგან, რომელნი-იგი წინა ალგვდგეს ჩუენ, յուղարկաւորս ընդ մեզ վասն զգուշութեան այնոցիկ որք ընդդիմանային մեզ *I ეზ.8,52.*

გზავნა იხ. მიგზავნა, განგზავნა, წარგზავნა.

გზება, გზნება այրել. վառել. բորբոքել. խախոյկ արկանել (დანთება, გავარვარება, აღტყინება): აგზებდეს მღდელი იგი შეშასა განთიად-განთიად, այրեսցէ ի վերայ նորա քահանայն փայտ ընդ առաւօտս *ლევ.6,12;* ეგზებოდის, ვითარცა ცეცხლი, უშჯულოებაჲ, վառեսցի իբրեւ զհուր անօրէնութիւն *ეს.9,18;* მოუკუნისამდე ეგზებოდის, մինչեւ յաւիտեան բորբոքեսցի *იერ.17,4;* გულსა შინა მისსა ეგზებოდა ცეცხლი იგი ტრფიალებისაჲ, ի սիրտ նորա բորբոքէր հուր տռփութեանն *მ.ცხ.383v-440;* ეგზნა, რამეთუ ყინულ იყო, խարոյկ արկեալ. քանզի ցուրտ էր *ი.18,18.*

-გზის անգամ. –ից(ս). նուագ (ჯერ): მრავალ გზის, բազում անգամ *მთ.17,14;* რავდენ გზის, քանիցս անգամ *I კორ.11,25;* შჳდ გზის, եւթն անգամ *იგ.სოლ.24,16;* ერთ გზის და ორ გზის, մի անգամ եւ երկիցս *I თეს.2,18;* ხუთ გზის, հնգիցս *IV მფ.13,19;* მრავალ გზის განაბოროტოს სული შენი, ի նուագս բազումս չարչարեսցէ զսիրտ քո *ეკლ.7,23.*

გზისა ზიარი ճանապարհորդ (მოგზაური): [ნუ გრცხუენინ] სიტყჳსათჳს, შეყოფისათჳს და გზისა ზიარისა, յաղագս հաշուի. զուողի եւ ճանապարհորդաց *ზირ.42,3.*

გზის ყოფა առաջնորդել. գնալ ընդ („ძლოლა", თან წარსვლა, გაყოლა): გზა უყავ მას ყოველსა შინა ქუეყანასა ქანაანისასა G, უძლოდე მას ყოველსა ქუეყანასა S, առաջնորդեցի նմա յամենայն երկրին քանանացւոց *ისუ 6.24,3;* ჰლოცვიდეს, რაჲთა გზა ჰყვეს მათ ვიდრე ბერისადმდე, աղաչեցին զնա գնալ ընդ իւրեանց մինչ ցհայրն Պիմէն *მ.ცხ.224r-244.*

გზის ცემა ճանապարհ առնել (გზის მიცემა): გზა ეცით მას, ճանապարհ արարէք այնմիկ *ფს.67,5.*

გზნება იხ. გზება.

გითქს იხ. დგმა.

გინა կամ (თუნდ): დაჴსნად შჯულისა, გინა წინაწარმეტყუელთა, լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս *მთ.5,17;* მოიწიის ჭირი, გინა დევნულებაჲ, ի հասանել նեղութեան կամ հալածման *მრ.4,17;* თავი თჳსი წარიწყმიდოს, გინა იზღვია, զանձն իւր կորուսցէ կամ տուժեսցի *ლ.9,25.*

გინება թշնամանել. թշնամանս առնել. անարգել. բամբասել. հայհոյել. արհամարհել. դատափետ առնել. պղծել. նախատել. լուտանալ („განბასრევა", შეურაცხყოფა, შეგინება, უპატიოდ მოჰყრობა, შევიწროება, შებილწვა, შერცხვენა): აგინეს და მოწყვდნეს, թշնամանեցին եւ սպանին *მთ.22,6;* წინაჲსწარ ვივნეთ და ვიგინენით, յառաջագոյն չարչարեալք եւ թշնամանեալք *I თეს.2,2;* ჩემდა არ წეს-არს გინებად კაცისა შარავანდედისა, ինձ չէ օրէն թշնամանել զայր թագաւոր *ფლკტ.153,26-465,32;* გინება, թշնամանս առնել *იგ.სოლ.19,28;* იგინა და არა შეჰრაცხა, անարգեցաւ եւ ոչ ինչ համարեցաւ *ეს.53,3;* ნუ მცემთ მე გინებასა სიბერისა თქუენისასა, մի՛ հարկէք զիս անարգել զծերութիւնդ ձեր *ფლკტ.139,2-446,16;* აგინებდეს იგინი მოსეს, բամբասէր ժողովուրդն զՄովսէս *გამოსლ.17,2;* ხოლო იგინი აგინებდეს მას DE, მათ განბასრეს იგი C, նոքա հայհոյէին զնա *ი.9,28;* აგინე დიდსა მეფესა შენსა, արհամարհեցեր զմեծ թագաւորն մեր *სნდ.4,26;* რომლისათჳს ... გაგინებდეს, զոր ... դատափեդ առնէին *დაბ.49,23;* უწესოდ იგინა ემორისგან, պղծեաց եմոր *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.156-157;* გინება, նախատել *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.106-107;* არა კნინ მაგინა მე, ոչ եթէ սակաւ ինչ լուտացաւ մեզ *ბაბ.46,13-152,34.*

გინებაჲ թշնամանք. անարգանք. անարգութիւն. բամբասանք. հայհոյութիւն. ամբարտաւանութիւն. հպարտութիւն (შეურაცხყოფა, უპატიოება, ლანძღვა, დაცინვა, ამპარტავნობა): გინებისა არიან გულის მთქუმელ, ցանկացողք թշնամանաց *იგ.სოლ.1,22;* გინებითა და ტანჯვითა განვიკითხოთ იგი, թշնամանօք եւ գանիւք խոշտանգեսցուք զնա *სიბრძ.სოლ.2,19;* ნუცა შეიმთხუევ თავსა შენსა გინებასა, մի՛ ... ածիցես ի վերայ քո անարգանս *ზირ.1,38;* დიდებისა წილ შეამთხჳს გინებაჲ, փոխանակ փառաց հատուսցէ անարգանս *ზირ.29,9;* სალმობაჲ და გინებაჲ დაითმინის, ցաւս եւ անարգանս կրէ *იგ.სოლ.6,32;* დაეთესვის გინებით და აღდგების დიდებით, սերմանի անարգութեամբ եւ յառնէ փառօք *I კორ.15,43;* საყდარი არს გინებისაჲ დედაკაცი, რომელსა სძულს სამართალი, աթոռ անարգութեան՝ կին որ ատեայ զիրաւունս *იგ.სოლ.11,16;* გინებაჲ მათი სმენად საწყინელ [არნ], բամբասանք նոցա՝ լուր ծանծիր *ზირ.27,16;* გინებისაჲ არს დაგებაჲ, հայհոյութեան գոյ հաշտութիւն *ზირ.27,23;* გუესმა გინებაჲ მოაბისაჲ, լուաք զամբարտաւանութիւնն Մովաբու *ეს.16,6;* წარვწყმიდო გინებაჲ ძლიერებისა მათისაჲ, կորիցէ անդ հպարտութիւն զօրութեան նորա *ეზეკ.30,18.*

გინებულ-ი անարգեալ. անարգ. դսրովեալ (შეურაცხყოფილი): წარავლინეს გინებული, արձակեցին անարգեալ *მრ.12,4;* თქუენ დიდებულ და ჩუენ გინებულ, դուք փառաւորեալք եւ մեք անարգք *I კორ.4,10;* გინებულ არს უფლებაჲ ჩუენი მათ გამო, դսրովեալ լինի անէութիւնս մեր յախտէ նոցա *რიფს.166,14-86,14.*

გინებულება-ჲ անարգանք (შეურაცხყოფა, უპატიურობა): გამოჩნდეს გინებულებაჲ შენი – მრუშებაჲ და გოლგოლებაჲ შენი, երեւեսցին անարգանք քո. շնութիւն եւ վրնջիւն քո *იერ.13,26;* [უჩუენო] ... მეფეთა გინებულებაჲ შენი, ցուցից ... թագաւորութեանց զանարգանս քո *ნაუმ.3,5.*

გინც թերեւս (ეგების): აღდეგი და ევედრებოდე ღმერთსა შენსა, გინც ხოლო თუ განმარინნეს ჩუენ, արի՝ կարդա՝ զտէր Աստուած քո զի թերեւս ապրեցուսցէ զմեզ *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგომ.163,18-288,8.*

გინც-ი յոյս (იმედი): გინცო და სასოო და შესავედრებელო უძლურთაო, յոյս եւ վստահութիւն աղքատաց *თომა 14,6-388,6;* უგინცოთა გინცი, անյուսից յոյս *თეკ.119,17.*

გინცობა-ჲ օգնութիւն („სასოება, შენევნა“, იმედი): გინცობითა ღმრთისა მიერ ვიდრე დღენდელად დღემდე ვდგა C, სასოებითა ღმრთისა მიერ ვიდრე დღენდელად დღემდე ვდგა Ⴂ, შეწევნითა ღმრთისაჲთა, რომელსა ღირს ვიქმენ, ვიდრე აქა დღედმდე ვდგა Ⴊ, օգնութիւն հասեալ առ յԱստուծոյ ՝ մինչեւ ցայսօր կացի *საქ.მოც.26,22.*

გლა იხ. დაგლა.

გლახა փոքր (მცირე): ნარჩინებულთაგან ვიდრე გლახამდე, ի փոքունց մինչեւ ցմեծամեծս *ქ.ცხ.59,6-58,5.*

გლახაკ-ი տնանկ, աղքատ, տառապեալ. թշուառացեալ. կարաւտեալ. աղքատանալ („დავრდომილი“, „გლეხი“, ღარიბი, ლატაკი, გაჭირვებული, უბადრუკი): გლახაკი არა შეიწყალო საშჯელსა შინა, մի՝ ողորմեսցիս տնանկին ի դատաստանի *გამოსლ.23,3;* აღადგინის ქუეყანისაგან გლახაკი, կանգնէ յերկրէ զտնանկն *I მეფ.2,8;* შეენია გლახაკსა უპოვარებასა შინა მისსა, օգնեաց տնանկին յաղքատութեան *ფს.106,41;* გლახაკსა მიუყავ ჴელი შენი, տնանկին կարկառեա զձեռն քո *ზირ.7,36;* გლახაკმან ვერ დაუთმის რისხვასა, տնանկն ոչ հանդարտէ պատուհասի *იგ.სოლ.12,8;* სიმართლით განსაჯე გლახაკი და უძლური, ընտրեա եւ որոշեա զտնանկն եւ զտկարն *იგ.სოლ.31,9;* განყიდეს... გლახაკი ფერჴთ შესაცმელად, վաճառեցին ... զտնանկն ընդ կօշկաց *ამოს.2,6;* ნეტარ გლახაკთა სულითა, երանի աղքատաց հոգւով *მთ.5,3;* გლახაკითგან (გლეხითგან O) ვიდრე მდიდრადმდე, յաղքատաց մինչեւ ի մեծամեծս *ესთ.1,20;* გლახაკ და დავრდომილ ვარი მე, աղքատ եւ ցաւած եմ ես *ფს.68,30;* მდიდარი და გლახაკი შეემთხჳნეს ურთიერთას, մեծատուն եւ աղքատ միմեանց պատահեցին *იგ.სოლ.22,2;* ქურივმან გლახაკმან უფროჲს ყოველთასა შეწირა, այրին այն տառապեալ շատ արկ քան զամենեսեան *მრ.12,43;* მეფეთაჲ და გლახაკთაჲ ერთ ყვის გონებაჲ [ღვნომან], զթագաւորաց եւ զտառապելոց մի միտս առնէ *I ეზ.3,19;* გლახაკი, թշուառացեալ *ზირ.40,3;* განიძარცუა სამოსელი თჳსი და მისცა გლახაკთა, հանեալ տայր զհանդերձս իւր կարաւտելոց *იზტ.118,20.*

გლახაკება-ჲ, გლახაკობა-ჲ աղքատութիւն. թշուառութիւն. տառապանք. տնանկութիւն (სიღარიბე, სილატაკე, უბადრუკობა, გაჭირვება, დავრდომილობა): დაივიწყებ გლახაკებასა ჩუენსა და ჭირსა ჩუენსა, մոռանաս զաղքատութիւն եւ զնեղութիւնս մեր *ფს.43,25;* გლახაკება, թշուառութիւն *ეს.60,18;* აღმომიყვანე მე მღჳმისაგან გლახაკებისა, თიჴისაგან და უყისა, եհան զիս ի գբոյ տառապանաց. ի կաւոյ եւ ի տղմոյ *ფს.39,3;* გლახაკობა, տնանկութիւն *იგ.სოლ.31,7.*

გლახაკ ყოფა աղքատանալ (დავრდომილობა“, გალატაკება): უკუეთუ გლახაკ იყოს ძმაჲ შენი B, უკუეთუ დავრდომილობდეს ძმაჲ შენი G, եթէ աղքատանայցէ եղբայր քո *ლევ.25,35.*

გლეხ-ი աղքատ. ռամիկ. ամբոխ („გლახაკი“, ღარიბი, მდაბიო, ბრბო): გლეხნი მის ქუეყანისანი დაუტევნა ნაბუზარდან ვენაჴისა მოქმედად და მეუნჯედ, յաղքատաց երկրին եթող դահճապետն յայգեգործս եւ յարդիւն արարս *IV მეფ.25,12;* გლეხითგან ვიდრე მდიდრადმდე O, გლახაკითგან ვიდრე მდიდართამდე M, յաղքատաց մինչեւ ի մեծամեծս *ესთ.1,20;* შჯობს ცხორებაჲ გლეხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისათა, լաւ են կեանք աղքատի ընդ յարկաւ գերանաց իւրոց *ზირ.29,29;* უმჯობჱს არს გლეხი ცოცხალი, լաւ է աղքատ առողջ *ზირ.30,14;* ცხორებასა გლეხისასა ნუ მოუღებ, զկեանս աղքատաց մի՝ զլանար *ზირ.4,1;* გლეხსა და მეფესა იგივე ვნებაჲ ევნებოდა, ռամիկն թագաւորաւն զնոյն չարչարեալ *სიბრძ.სოლ.18,11;* აზნაურნი იგი აღრეულად გლეხითურთ ეტენებოდეს, ազատակոյտն. խառնաճաղանճ ամբոխիւն հանդերձ զմիմեամբք դիզանէին *რიფს.167,37-90,16.*

გლეჯა խլել. փետել (ამოფხვრა): ვერ ძალ-მიც უცხოთა ეკალთა გლეჯად ჴელითა ჩემითა, ոչ կարեմ ես խլել զփուշս այլոց ձեռօք իմովք *მ.ცხ.368r-421;*

ზიდვიდეს ნუერთა, ჰგლეჯდეს თმათა, կալեալ զմօրուսն փետէին բնաւ *მ.ცხ.194v-207.*

გლისპ-ი լիրբ (ურცხვი): წმიდაჲ იგი დადვეს მას (-ცხედარსა) ზედა შეკრული და დედაკაცი ვინმე გლისპი და უწესოჲ მიუტევეს ზედა, զսուրբն զայն եդին ի վերայ նորա կապեալ ձեռամբ ... եւ կին մի պոռնիկ յոյժ գեղեցիկ տեսլեամբ եւ լիրբ եւ անօրէն մուծին ի վերայ նորա *მ.ცხ.127v-145.*

გლისპობა լկտել (ურცხვობა, უზნეობა): იტყოდეს სიტყუათა უშუერთა ... რად არა დაამცნობთ, რაჲთა არა გლისპობდენ, որք ասէին բանս տգեղս ... ընդէ՞ր ոչ պատուիրես նոցա ոչ լկտել *მ.ცხ.375r-432.*

გლოვა սուգ առնուլ. սուգ ունել. ի սուգ մտանել. սուգ զգենուլ. սգալ. աշխարել (მგლოვარება, დატირება): იგლოვდეთ და ჰსტიროდით, զի սգայցէք. եւ լայցէք *ლ.6,25;* მოვიდა აბრაჰამ ტყებად სარრაჲსა და გლოვად, եկն Աբրահամ կոծել զՍառա եւ սուգ առնուլ *დაბ.23,2;* ეგლოვდა მეფჱ იგი ძესა მას თჳსსა ყოველთა დღეთა, սուգ առ Դաւիթ արքայ ի վերայ որդւոյն իւրոյ զամենայն աւուրս *II მფ.13,37;* ამას ზედა იგლოვდინ ქუეყანაჲ, ի վերայ այսր ամենայնի սուգ առցէ երկիր *იერ.4,28;* იგლოვდა, ի սուգ մտանէր *რიფს.176,38-110,14;* დამდაბლდენ და იგლოვდენ მოთხენი სამკაულთა თქუენთანი, թշուառասցին եւ սուգ զգեցցին սապատք զարդուց ձերոց *ეს.3,26;* იგლოვდა სამოელ საულს, սուգ ունէր Սամուէլ ի վերայ Սաւուղայ *I მფ.15,35;* მეფე ტირს და იგლოვს აბესალომისთჳს, արքայ լայ եւ սգայ ի վերայ Աբիսողոմայ *II მფ.19,1;* მგლოვარეთა თანა იგლოვდი, ընդ սգաւորս սգացիր *ზირ.7,38;* გლოვა, աշխարել *დან.14,39.*

გლოვა-ჲ սուգ. ողբումն (მწუხარება, გოდება): მოაქცია გლოვაჲ ჩემი სიხარულად, դարձոյց զսուգ իմ յուրախութիւն *ფს.29,12;* უმჯობჱს არს მისლვად სახლსა გლოვისასა, բարի է երթալ ի տուն սգոյ *ეკლ.7,3;* სიცილი თქუენი გლოვად გარდაიქეცინ, ծաղր ձեր ի սուգ դարձցի *ეპ.იაკ.4,9;* ყონ ... გლოვაჲ ვითარცა ასულთა უჩხულთაჲ, արասցէ ... սուգ իբրեւ զդստերաց համբարեաց *მიქ.1,8;* ყოველნი გლოვასა და მწუხარებასა შევარდებოდეს, ամենայն ոք ի սուգ եւ ի տրտմութիւն մտանէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.108,1-40,5;* გარდაიქეცინ გლოვაჲ თქუენი სიხარულად, դարձցի սուգն յուրախութիւն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.155,11-274,9;* გლოვა, ողբումն *ი.მოც.61,18-204,20.*

გლოვასა შევრდომა սուգ առնուլ („გლოვა"): გლოვასა შევრდომილ ვიპოო, սուգ առեալ գտանիցիմ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,1-33,3.*

გლოვისა-ჲ սգոյ („საგლოველი"): შეიმოსა სამოსელი ... გლოვისაჲ (საგლოველი O) M, զգեցաւ նա քուրձ ... սգոյ *ესთ.13.2.*

გლორწნა ծեփ (გოზვა, შელესვა): გული მისი მისცის სრულიად გლორწნასა, զսիրտ իւր տացէ առ ի վճառել զծեփ *ზირ.38,34.*

გმერა იხ. გუმერა.

გმირ-ი սկայ. հսկայ („მამაკაცი"): არცა ბარკალსხჳლნი გმირისანი სთნდეს მას Ⴂ, არცა სხვილბარკალნი მამაკაცისანი სთნდეს Ⴄ, ոչ ընդ երանս առն սկայք հաճեցաւ *ფს.146,10;* მოსპოლავს ... გმირსა და ძლიერსა და კაცსა მბრძოლსა, բարձցէ ... զհսկայն եւ զզօրաւորն եւ զայր պատերազմօղ *ეს.3,2;* მუნ იშვნეს გმირნი სახელოვანნი, անդ ծնան սկայքն անուանիք *ბარ.3,26;* რაჟამს გმირი იგი გოლიათ დაამჴუა, յորժամ հսկայն Գողիադ կործանեաց *მრთ.K.ს.გაბ.378,23-65,13.*

გმირებრ გმირებრ აჩუენა ძალი, հսկայազօր երեւեալ *რიფს.176,5-108,16.*

გმობა հայհոյել. արատել. բամբասել. դրսովել. խծբծել. անգոսնել. ըստգտանել. պարսաւել („ბასრობა", გინება, ლანძღვა, შებილწვა, ცილისწამება, დაცინვა, შეურაცხყოფა, დაძრახვა): ჰგმობდეს მას DE, ჰბასრობდეს მას C, հայհոյէին զնա *მთ.27,39;* ნუცა უკუე იგმობვის კეთილი იგი თქუენი, մի հայհոյեսցի բարին ձեր *ჰრომ.14,16;* გზაჲ იგი ჭეშმარიტებისაჲ იგმებოდის, ճշմարտութեանն ճանապարհ հայհոյիցի *ეპ.II პეტრ.2,2;* თქუენ ძლით მარადის სახელი ჩემი იგმობვის, վասն ձեր անուն իմ հանապազ հայհոյի *ეს.52,5;* ნუ ჰგმობ ღმერთთა, մի՛ հայհոյեր զաստուածսն *ანდ.-ანტ.326-37,3;* არა იგმოს ცხოვრებაჲ ესე, մի՛ արատեսցի պաշտօնն *II კორ.6,3;* იგინი ჰგმობდეს მათ C, բամբասեցին *მრ.7,2;* გმობად აღდგომისა, դրսովեր զյարութիւնն *მრთ.S.კირ.იერ.165,10-291,17;* რაჲსა ჰგმობ სიტყუათა მათ წინაწარმეტყუელთასა? զի՞ խծբծես զմեր բանս եւ չխծբծես զմարգարէիցն *მრთ.K.ს.გაბ.381,24-77,1;* არვინ მგმოს მე, ոչ անգոսնեսցեն զիս *ქებ.8,1;* რომელსა ჰგმობდეს, զոր պարսաւեալ այպանէին *ნრს.88,5;* უკუეთუ გუგმობდეს გული ჩუენი, եթէ ըստգտանիցեն զմեզ սիրտք մեր *I ეპ.იოან.3,20.*

გმობა-ჲ հայհոյութիւն. բասրանք. արատ. պարսաւանք („ბასრობა", გინება, დაცინვა, ბიწი, დაძრახვა): ყოველი ცოდვაჲ და გმობაჲ მიეტევოს კაცთა,

ხოლო სულისა წმიდისა გმობაჲ არა მიეტევოს კაცთა, ամենայն մեղք եւ հայհոյութիւնք թողցին մարդկան. բայց զՀոգւոյն հայհոյութիւն մի՝ թողցի *მ.12,31;* გესმა ... გმობაჲ პირისაგან მისისა DE, გესმა... ბასრობაჲ პირისაგან C, լուայք ... զհայհոյութիւն ի բերանոյ դորա *მრ.14,64;* მესმა ჴმაჲ გმობათა შენთაჲ, լուայ զձայն հայհոյութեանց քոց *ეზეკ.35,12;* გმობა, բասրանք *ზირ.38,18;* კეთილთა მათ შინა ნუ შეამთხუევ გმობასა, ի բարիս քո արատ մի մուծաներ *ზირ.18,15;* მესმა გმობაჲ მრავალთაჲ, լուայ զպարսաւանս բազմաց *იერ.20,10.*

გნება գիտել (ცნობა, ცოდნა, შეტყობა): რომელმან ვერ იგნა შესლვად ქალაქად, որ ոչ գիտաց երթալ ի քաղաք *ეკლ.10,15.*

გობ-ი գուբ (მღვიმე; თხრილი, ორმო): მოკლა ლომი იგი გობსა მას შინა, սպան զառեւծն ի մէջ գբին *II მფ.23,20;* აღმოქმენით ნაღუარევსა მას გობები, արարէք զհեղեղատդ զայդ գուբս գուբս *IV მფ.3,16.*

გოდება ողբալ. ողբս առնուլ/ասել. ճիչ բառնալ. ճչել. սգալ („ტირილი", „ტყება", მოთქმა): გიგოდებდით თქუენ, ողբացաք ձեզ *მთ.11,17;* ტიროდეთ და გოდებდეთ უბადრუკებათა მათთჳს, լացէք եւ ողբացէք ի վերայ թշուառութեանցն *ეპ.იაკ.5,1;* გოდება S, ტყება G, ողբալ *მსჯ.11,40;* დაჯდა იგი დედათა თანა და გოდებდა გოდებასა მას, Նստեալ ընդ կանայս ողբան զողբսն *I ეზრ.1,32;* ეტყებდეს და გოდებდეს, կոծեսցի եւ ողբասցի *მიქ.1,8;* ცოლი მისი ორსა გოდებასა გოდებდა, կին նորա Աննա երկուս ողբս ողբայր *ღშ.მოზ.164,21-251,9;* ვგოდებდი და ვიფხურიდ თმათა თავისა ჩემისათა, ողբս առեալ փետէի զվարս գլխոյ իմոյ *Iეზ.8,72;* ჰგოდებდა იერემია, ասաց ողբս Երեմիաս *II ნშტ.35,24;* გოდება, ճիչ բառնալ *იერ.4,8;* ჰგოდებდეს საფლავთა მკუდართასა, ճչէին առ գերեզմանօք մեռելոցն *სიბრ.სოლ.19,3;* რომელნი ეტყებდეს და ჰგოდებდეს მას DE, რომელნი ტიროდეს და ეტყებდეს მას C, որ կոծէին եւ աշխարէին զնա *ლ.23,27;* ტიროდეთ და გოდებდით, რომელნი ჰსუამთ ღვნოსა სიმთრვალედ, լացէք եւ սգացարուք. ամենեքեան որ ըմպէք զգինի ցարբենալ *იოვ.1,5.*

გოდება-ჲ ողբ. ողբումն. գուժումն (ტირილი, მოთქმა): თქუეს ... გოდება იოსიას ზედა, ասացին զողբսն ի վերայ Յովսեայ *II ნშტ.35,25;* მოილე გოდებაჲ მთავარსა მას ზედა ისრაჱლისასა, ողբս առ ի վերայ իշխանին Իսրայելի *იეზ.19,1;* ჴმაჲ ჰრამაჲთ ისმა გოდებისაჲ და ტირილისაჲ, ձայն գուժեաց ի Հռամա. ողբումն եւ լալումն *მთ.2,18;* გლოვაჲ და ტირილი და გოდებაჲ, ողբումն եւ լալումն եւ գուժումն *იერ.31,15.*

გოდოლ-ი աշտարակ (კოშკი): დაადგინა იგი გოდოლსა მის ტაძრისასა, կացուցանէ ի վերայ աշտարակի տաճարին *მთ.4,5;* გოდლითგან საებგუროჲთ ვიდრე ქალაქთა მათამდე ძნელთა, յաշտարակէ պահապանացն մինչեւ ցքաղաքն ամուր *IV მფ.18,8;* მეგობარი სარწმუნოჲ გოდოლი არს ძლიერი, բարեկամ հաւատարիմ՝ աշտարակ ամուր *ზირ.6,14;* გოდოლო სამწყსოო, աշտարակ հօտի *მიქ.4,8.*

გოდორ-ი սակառի. զամբիղ. կողով. ոյթ („კუელი", „სფჳრიდი", კალათი, ყუთი): აღილეს, რომელიიგი დაუშთა მათ ნამუსრევი, ათორმეტი გოდორი, բարձին զնշխարս կոտորոցն երկոտասան սակառի *ლ.9,17;* აღავსეს ათორმეტი გოდორი ნამუსრევითა DE, აღავსეს ნამუსრევითა მით ათორმეტი კუელი C, լցին երկոտասան սակառի զկոտորոցն *ი.6,13;* აღილეს ნეშტი მანუსრევი შჳდი გოდორი, բարձին զնշխարս կոտորոցն՝ եւթն զամբիղ *მრ.8,8;* რაოდენი გოდორი სავსჱ C, რაოდენი სფჳრიდი DE, քանի՞ զամբիղ լի *მრ.8,20;* შთასხეს თავები მათი გოდრებსა, եդին զգլուխս նոցա ի կողովս *IV მფ.10,7;* გოდორ, რომელსა შთასთულებენ ნაყოფსა ვენაჴისასა, որթք՝ յորս ժողովեն զայգւոյն պտուղ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.98,10-99.*

გოვზაკ-ი ճաշակ. կուժ (სურა, დოქი; თასი): ქმნა ... გოვზაკები, რომლითა შეწირის მით, արար ... զճաշակս նորա եւ զնուիրանոցսն *გამოსლ.87,16;* აღილე ჰოროლი ეგე და გოვზაკი სთუნლით მაგისა, առ զգեղարդնդ ի սնարից դորա եւ զկուժ ջրոյդ *I მფ.26,11.*

გოზა ծեփել (ცხება, შელესვა): ჰგოზა თიჴაჲ იგი ზედა თუალთა ბრმისა მის, ծեփեաց զկաւն ի վերայ աչաց կուրին *ი.9,6;* ესე აშენებს კედელსა და ესენი გოზენ მას, ինքն շինէր որմ եւ նոքա ծեփէին *ეზეკ.13,10.*

გოინ-ი դալուկն (სენი სიყვითლისა): იყოს ქუეყანასა ზედა ... გოინი, გინა მკალი, լինիցի ... եւ դալուկն եւ մարախ *II ნშტ.6,28.*

გოლ-ი խորիսխ, քաղցր (თაფლი ფიჭით, თაფლის კვერი; ტკბილი): მიუპყრეს მას ... თაფლისა გოლი DE, նոքա ետուն նմա ... խորիսխ մեղու *ლ.24,42;* გოლი თაფლისაჲ – სიტყუანი კეთილნი, խորիսխ մեղու՝ բանք բարիք *იგ.სოლ.16,24;* მათ მიუპყრეს თაფლისაგან გოლი, ետուն ի ձեռս նորա պատառ մի խորսխոյ *კირ.იერ.-ალდგ.160,10-182,19;* გოლი არს იგი უმეტჱს ყოვლისა ქუეყანისა, քաղցր քան զամենայն երկիր *ეზეკ.20,6*

გოლად-ი, გოლათ-ი խոյակ (სვეტის თავი): დასაფარველად ორთა მათ გოლადთა ქოთარეთთასა, ծածկել զերկոսեան խոյակսն որ էին ի վերայ սեանցն *II ნშტ.4,13;* და მათ ზედა გოლათნი, եւ ի վերայ նոցա (սեանցն) զխոյակն *II ნშტ.4,12.*

გოლგოლება-ჲ վրնջիւն (ხვიხვინი, აცხორცობა): გამოჩნდეს გინებულებაჲ შენი – მრუშებაჲ და გოლგოლებაჲ შენი J, երեւեսցին անանգանք քո՝ շնութիւն եւ վրնջիւն քո *იერ.13,26.*

გოლეულ-ი խորիսխ (თაფლი ფიჭისა): უტკბილეს არიან იგინი უფროჲს თაფლისა მის გოლეულისა, քաղցր է նա քան զմեղու խորիսխ *ფს.18,11.*

გოლიათ-ი քաջարի. հսկայազն. անճոռնի (მხნე, გმირი, უძლეველი): გოლიათი, քաջարի այր *ქ.ცხ.56,8-2;* იგი იყო გოლიათი, այր մի հսկայազն *ქ.ცხ.150,10-8;* იყო ... კაცი ერთი გოლიათი, անճոռնի *ქ.ცხ.57,5-56,12.*

გომორ-ი սափոր (კოკა): ათი გუერდი არს გომორ, տասն քսեստն է սափոր մի *ეზეკ.45,14.*

გონება կարծել. թուել. համարել. խորհել. ակն ունել (ფიქრი, მიჩნევა, თვლა, მოლოდება): რომელსა არა ჰგონებდეთ, ძჱ კაცისაჲ მოვიდეს, յորում ժամու ոչ կարծիցէք գայ որդի մարդոյ *ლ.12,40;* ვინ-იგი გგონიე მე ყოფად? զի՞ որ կարծէք զինէն թէ իցեմ *საქ.მოც.13,25;* ჰგონებდეს ცვალებად ჟამთა და შჯულსა, կարծեսցէ զժամանակս եւ զօրէնս փոփոխել *დან.7,25;* ეგრე მგონიეს, որպէս կարծեմ *ფოკ.341v-496,16;* ვჰგონებ შენსა, կարծեմ վասն քո *ფლკტ.133,7-438,11;* რასა ჰგონებ შენ? զի՞արդ թուի քեզ *მთ.17,24;* მე ესრეთ ვჰგონებ C, ինձ այսպէս թուի *ლ.7,43;* მე ესრე მგონიეს, ինձ այսպէս թուի *ჰრომ.8,18;* მეგონა მე, թուէր ինձ *დაბ.40,16;* სულსა ნაკლულევანსა მწარჱსა იგი ტკბილვე ჰგონიენ, անձին կարօտելոյ եւ դառն իբրեւ զքաղցր թուի *იგ.სოლ.27,7;* ჰგონებდეს (ეგონა DE), ვითარმედ საუცარ რაჲმე ეჩუენა (იხილეს DE), համարէին ոգի ինչ տեսանել *ლ.24,37;* ჰგონებ შენ ფასითა მოპოვნებად, համարեցար ընչիւք ստանալ *საქ.მოც.8,20;* აგონა, ვითარმედ მეძავი ვინმე არს, համարեցաւ թէ բոզ իցէ *დაბ.38,15;* აგონა, ვითარმედ ბრძენ არს, համարեցաւ թէ իմաստուն իցէ *იგ.სოლ.17,28;* რასა ჰგონებთ უფლისა მიმართ, զի՞նչ խորհիք զՏեառնէ *ნაუმ.1,9;* მრავალსა ბოროტსა იგონებს ჩუენთჳს, զի բազում չարիս խորհի զմէնջ *ი.მოც.73,17-231,6;* რომელსა ჟამსა არა ჰგონებდეთ ... მოვიდეს S, յորում ժամու ոչ ակն ունիցիք՝ գայ *მთ.24,44.*

გონება-ჲ միտք. սիրտ. իմաստութիւն. բարք. խիղճ մտաց. խօրհուրդ. յաւժարութիւն. գիտաստութիւն. մտախոհութիւն. հանճար („გული“, „გონიერება“, აზრი, სიბრძნე, ზნე-ჩვეულება, სინდისი, ზრახვა, გულმოდგინება, მეცნიერება, ჭკუა): შეიყუარო ... ყოვლითა გონებითა შენითა, սիրեսցես ... յամենայն մտաց քոց *მთ.22,37;* განაბნინა ... გონებითა გულთა მათთაჲთა, ցրուեաց ... մտաւք սրտից իւրեանց *ლ.1,51;* ვინ სცნა გონებაჲ უფლისაჲ, ո՞վ գիտաց զմիտս Տեառն *ჰრომ.11,34;* გარდაცვალეს გონებაჲ ერისაჲ S, განადგინეს გული ერისაჲ G, թիւրեսցին զմիտս ժողովրդեանն *ისუ 6.14,8;* დაუმარხე ესე გონებასა გულსა ერისა შენისასა, պահեա զայս ի միտս եւ ի սիրտ ժողովրդեան քո *I ნშტ.29,18;* გონებითა შენითა ნუ სწყევ მეფესა, ի մտի քում մի՝ անիծաներ թագաւորի *ეკლ.10,20;* დაიდევ იგი გონებასა შენსა, դիր զնա ի մտի քում *რიფს.173,11-102,16;* დააბრმნა თუალნი გონებისა მისისანი, կուրացուցեալ զաչս մտացն *ფლკტ.142,37-451,24;* გარდაიქცა გონებაჲ მათი გულისხმის-ყოფისაგან, մերժեցին զսիրտս իւրեանց յիմանալոյ *ეს.59,15;* მოქცევად ურჩნი გონებითა მართალთაჲთა DE, მოქცევად ურჩნი გონიერებასა მართალთასა C, դարձուցանել ... զանհաւանս յիմաստութիւն արդարոց *ლ.1,17;* გონებაჲ კაცთაჲ არა არს ჩემ თანა, իմաստութիւն մարդոյ ոչ գոյ յիս *იგ.სოლ.30,2;* ველურ იყო გონებაჲ მისი, վայրենի ինչ բարք էին *მრთ.U.ანტ.დ.90,2-66,23;* გონებისა შენისაებრ სახელი გენოდა შენ აგრიკოლაოს, ըստ բարոյց քոց եղաւ քեզ անուն Ագրիկողայոս *40სბსტ.10,3;* გონებაჲ იგი მათი უძლური შეიგინების, խիղճ մտաց նոցա քանզի տկար է. պղծի *I კორ.8,7;* არა უმეცარ ვართ გონებასა მას მისსა, չեմք ինչ անտեղեակ խորհրդոցն նորա *II კორ.2,11;* გონებასა თჳსსა აჰნონდა, զխորհուրդսն կշռէր *მრთ.A.ანტ.დ.77,25-20,3;* იყო შენ მონამე გონებითა შენითა, եղիցի վկայ յաւժարութեամբ *მრთ.S.ბას.კეს.40სბსტ.116,9;* გონებაჲ ბრძენთაჲ ვითარცა ნაღუარევი, գիտաստութիւն իմաստնոյ իբրեւ զհեղեղ սաստկասցի *ზირ.21,16;* განმრავლდა გონებაჲ მისი, բազմացաւ մտախոհութիւն նորա *ზირ.24,39;* გონება, հանճար *ბარ.3,14.*

გონებამაცთურ-ი մտախաբ *ტიტ.1,10.*

გონებასა მოგება յինքն գալ. ի միտս եղանել (გონს მოსვლა): გონებასა თჳსსა მოეგო ანტონი, յինքն եկեալ Անտոնիոս *მრთ.A.ანტ.დ.81,24-35,10;* ვითარცა გონებასა თჳსსა მოეგო, իբրեւ ի միտս եղեւ *საქ.მოც.12,11.*

გონებითა ნაკლულევან-ი պակասամիտ (ჭკუანაკლული): უმჯობეს არს გონებითა ნაკლულევანი, լաւ է պակասամիտն *ზირ.19,21.*

გონებულ-ი իմաստութիւն (სიბრძნე): შემთხუევასა პირისასა საცნაურ არნ გონებული, ի պատահել երեսաց ճանաչի իմաստութիւն *ზირ.19,26.*

გონებულ-ი զգաստացեալ („გონიერი"): მჯდომარჱ ... გონებულად C (გონიერი DE), զի նստէր ... զգաստացեալ *მრ.5,15.*

გონიერ-ი իմաստուն. հանճարեղ. խորագէտ. ժրագլուխ. մտացի. գիտուն. զգաստացեալ („ბრძენი", „გონებული", ჭკუიანი, მცოდნე, ფხიზელი): სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და გონიერი C (ბრძენი DE), հաւատարիմ ծառայ եւ իմաստուն *მთ.24,45;* გონიერ და გულისხმიერ გყო შენ, իմաստուն արարից զքեզ եւ խելամուտ *ფს.31,8;* მონამან გონიერმან დაიპყრას უფალთა უგუნურთაჲ, ծառայ իմաստուն տիրեսցէ տերանց անմտաց *იგ.სოლ.17,2;* ნეტარ არს, რომელი ცხოველ არს ცოლისა თანა გონიერისა, երանի որ բնակիցէ ընդ կնոջ իմաստնոյ *ზირ.25,11;* მეფჱ გონიერი – დაწყნარება ერისა, թագաւոր հանճարեղ հաստատութիւն ժողովրդոց *სიბრძ.სოლ.6,26;* კაცი გონიერი არა დრტჳნავნ, այր հանճարեղ ոչ տրտնջեսցէ *ზირ.10,28;* შვილნი უგუნურნი არიან და არა გონიერნი, որդիք անմիտք են եւ ոչ հանճարեղք *იერ.4,22;* გონიერებაჲ გონიერთაჲ შეურაცხ ვყო, զհանճար հանճարեղաց պախարակեցից *ფოკ.340r-494,4;* გონიერი იგი მოწევნასა ბოროტისასა დაეფარა, խորագէտն ի գալ չարեաց ղօղեաց *იგ.სოლ.27,12;* შვილი გონიერი მორჩილ არნ მამისა, որդի խորագէտ հնազանդ հօր *იგ.სოლ.13,1;* დედაკაცი გონიერი გჳრგჳნი არს ქმრისა თჳსისაჲ, կին ժրագլուխ պսակ է առն իւրոյ *იგ.სოლ.12,4;* დედაკაცმან გონიერმან ახარის ქმარსა თჳსსა, կին ժրագլուխ ուրախ առնէ զայր իւր *ზირ.26,2;* კაცი გონიერი სათნო ეყვის მდიდარსა, այր մտացի հաճոյ լինի մեծամեծաց *ზირ.20,29;* მოუწოდა კაცსა ... გონიერსა, կոչեցեալ առ ինքն այր մի ... գիտուն *მრთ.S.პოვ.სამსჭ.244,6;* მჯდომარჱ გონიერი DE, მჯდომარჱ გონებულად C, զի նստէր ... զգաստացեալ *მრ.5,15;* შემოსილი და გონიერი ფერჴთა თანა იესუჲსთა, գտին ... զգեցեալ եւ զգաստացեալ նստէր առ ոտսն Յիսուսի *ლ.8,35.*

გონიერ ყოფა իմաստուն առնել („განბრძნობა"): მოხუცებულნი რაჲთა გონიერ-ყვნეს Ⴀ, მოხუცებულთა მისთა განბრძნობად Ⴂ, զծերս նոցա իմաստունս արասցէ *ფს.104,22;* გონიერ ყვნიან ყრმანი, իմաստուն առնէ զտղայս *ფს.18,8.*

გონიერად իմաստութեամբ. իմաստնապէս („გონებულად"): გონიერად მიუგო DE, გონებულად მოუგო C, իմաստութեամբ ետ զպատասխանին *მრ.12.34;* გონიერად ყო, իմաստութեամբ արար *ლ.16.8;* ისმინე გონიერად, լուիցես իմաստնապէս *მ.ცხ.41v-35.*

გონიერება ողջամիտ լինել (სიბრძნე, ჭკუა, აზრი): რავდენთა უნდა გონიერებად, զքանի՞ս որ կամէին ողջամիտ լինել *მრთ.A.ანტ.დ.79,27-22,24.*

გონიერება-ჲ իմաստութիւն. հանճար. միտք („გონება", სიბრძნე, ჭკუა, აზრი): მოქცევად ურჩნი გონიერებასა მართალთასა C, მოქცევად ურჩნი გონებითა მართალთაჲთა DE, դարձուցանել ... զանհաւանս յիմաստութիւն արդարոց *ლ.1.17;* ქალაქნი აღაშჱნნიან გონიერებითა მდიდართაჲთა, քաղաք շինեսցի իմաստութեամբ հզօրաց *ზირ.10,3;* ცნობად სიტყუათა გონიერებისათა, իմանալ զբանս հանճարոյ *იგ.სოლ.1,2;* რაჲთა გონიერებაჲ გერჩდეს შენ, զի հանճար ծայնատու լիցի քեզ *იგ.სოლ.8,1;* გლახაკი იდიდოს გონიერებითა თჳსითა, աղքատն մեծարի վասն հանճարոյ իւրոյ *ზირ.10,33;* მოსცა ღმერთმან გულისჴმისყოფაჲ და გონიერებაჲ ყოვლისა მწიგნობრობისა და სიბრძნისაჲ, ետ նոցա Աստուած իմաստութիւն եւ հանճար յամենայն դպրութեան եւ իմաստութեան *დან.1,17;* მოსცა ღმერთმან გონიერებაჲ და სიბრძნჱ ყოვლისა სახისაჲ, ետ Աստուած միտս եւ գիտութիւն ամենայն արուեստից *ფლკჶ.143,17-452,8.*

გონჯ-ი գռեհ. ուրուկ (კეთროვანი): ესოდენ სატუხელად გაიჴადა თავი ... რომელ ... გონჯსა ჰგუანდა, ... եղեւ իբրեւ զգռեհ *მ.ცხ.384r-440.*

გონჯობა-ჲ գռեհ. ուրուկ (კეთროვანება): არა სუა [წყალი] გონჯობისათჳს აღმვსებელისა ... რაჲ ბინი შეხუდების გონჯობისაგან აღმომავსებლისა, ոչ էարբ վասն գռեհոյն գարշելոյ ... զի՞նչ պղծութիւն լինի ջրոյն ի յուրկէն յայնմանէ որ լնու զնա *მ.ცხ.226v-246.*

გორა բլուր (ბორცვი): აღჴდა გორასა ერთსა, ելանէր յոտ մի ի բլրոյ *ქ.ცხ.10,11-18.*

გორგალ-ი գնդակ (გუნდა): ქმნა იგი ... გორგალად და შთაუგდო პირსა ვეშაპისასა, արար գնդակս եւ եհար ի բերան վիշապին *დან.13,26.*

გორვა թաւալել. լկել. հոլովել („ტრბან", გვემა, ბრუნვა): გორვიდა და პეროოდა, թաւալէր եւ փրփրեայր *მრ.9,19;* ლოდნი წმიდანი გორვიდენ ქუეყანასა მისსა, քարինք սուրբ թաւալին յերկրի նորա *ზაქ.9,16;* ფრიად გორვიდა DE, ფრიად

ატრბანა C, յոյժ լլկեաց զնա *მრ.9,26;* ვითარცა გორავნ ურემი სავსჱ ლერწმითა, զոր օրինակ հոլովի սայլ լի օրանաւ *ამოს.2,13;* გამტერიანდეს, გორვიდეს და პერული სდიოდა პირსა, դիւահարեալ փրփրէին եւ լլկեալք թաւալէին *მ.ცხ.195r-207.*

გორვება գլել (გორება): რომელი აგორვებდეს ლოდსა, თავსა ზედა თვსსა აგორვებს, որ գլէ վէմ յանձն իւր գլեսցէ *იგ.სოლ.26,27.*

გოსპან-ი կուպպայ (კაბა ფოჩებიანი): იხილვებოდა იგი (-ეშმაკი), ვითარმცა წამოესხნეს გოსპანი და ყოველსა წმასნილსა ეკიდა თვთოჲ აყიროჲ, երեւէր իբր թէ արկեալ էր զիւրեաւ կուպպայք եւ յամենայն հիւսն նորա կախեալ էր դդումն ինչ *მ.ცხ.398r-452.*

გოჯ-ი հետք (ფეხი): ვიდრემდე თქუენ ჰკელობდეთ ორთავე გოჯითა თქუენითა? մինչեւ ցե՞րբ կաղայք յերկուս հետս *III მფ.18,21.*

გრაგნა იხ. მგრგაგნალი || მგრაგნელი.

გრგენა խտղտել. գրգռել (გალიზიანება): ვარწმუნე გრგენითა, հաւանեցուցի խտղտելով *მრთ.A.ანტ.დ.79.27-22.25;* მოვალნ იგი დღითი-დღე საწოლსა მას ლომისასა და გრგენნ და აიძულებნ, რაჲთამცა განაძვნა, երթայր նա հանապազ օր յայրն առիւծուն եւ հարկանէր զնա եւ գրգռէր թերեւս յարիցէ *მ.ცხ.106r-115*

გრგოლ-ი դանդանաւանդ (ლაგამი): გრგოლითა განუჴურიტო ბაგე მისი, անցուցանիցե՞ս դանդանաւանդ ընդ կզակս նորա *იობ.40.21*

გრემან-ი ծաւի (ზღვისებრ ლურჯი): გრემან თუალითა, ծաւի մեծակն *თეკ.92.15*

გრემლება շպարել (შელებვა): იგრემლებდ თუალთა შენთა, ի ծարիր եւ ի սնգոյր շպարէիր *ეზეკ.23.40*

გრეხა ոլորել (ხვევა): მგრეხელი არს საბლისაჲ ... გრეხს, ոլորոց ատռանց իցէ ... ոլորէ *მ.ცხ.453r-185*

გრეხილ-ი կրկնեալ (ხვეული): კარავი იგი ჰქმნე ათ ეზოედად ზეზისაგან ძახილისა და იაკინთისა და ძოწეულისა და მეწამულისა გრეხილისა, արասցես խորան տասնտեղկեան ի բեհեզոյ մանելոյ եւ ի կապուտակէ եւ ի ծիրանւոյ եւ ի կարմրոյ կրկնելոյ *გამოსლ.26.1*

გრივ-ი գրիւ, արդու. մոշա („სათუელი", საწყაოთაგანი): შეჰრია ფქვილსა სამსა გრივსა, թաքոյց [խմոր] ի գրիւս երիս ալեւրս *მთ.13.33;* მეათედი გრივისაჲ G, მეათე სათუელისა B, զտասանորդ գրուին *რიცხ.15.4;* ხვალე ამას ჟამსა ოდენ გრივი ერთი სიმინდთაჲსაჲ ... იპოვოს, վաղիւ այս ժամ իցէ գրիւ մի նաշհոյ սկեղ միոյ *IV მფ.7.1;* პური და გრივი ერთი სამინდოჲ, պանիւք եւ արդուաւ նաշհոյ *I მფ.1.24;* მეექუსე მისი სათუელი ოცდაათისაგან გრივისა ქრთილისა, զվեցերորդ արդուի ի քոռէ գարւոյ *ეზეკ.45.13;* იყოს იგი ვითარცა გრივი ველისაჲ უდაბნოსა შინა, եղիցի իբրեւ զմոշա վայրի յանապատի *იერ.17.6*

გრილ-ი ցուրտ. հովանի („ჩრდილი", ცივი): სასუმელ ერთ წყალი გრილი, բաժակ մի ջուր ցուրտ *მთ.10.42;* დაფარნა მთანი გრილმან (ჩრდილმან L) მისმან და ბაბილოთა მისთა – ნაძუნი ღმრთისანი C, ծածկեաց զլերինս հովանի նորա եւ բարունակ նորա զմայրս Աստուծոյ *ფს.79.11*

გრილობა հովանի լինել/ունել. հովանոցանալ (ჩრდილობა): აჰა ღრუბელი აგრილობდა მათ, հովանի եղեւ ի վերայ նոցա *ლ.9.34;* აგრილობდა სალხინებელსა მას, որ հովանի ունէին ի վերայ քաւութեան *ჰებრ.9.5;* რაჲთა აგრილობდეს თავსა ზედა იონაჲსსა, լինել նմա հովանի ի վերայ գլխոյ նորա զովացուցանել զնա *იონა 4.6;* აგრილობედ მას ხენი დიდ-დიდნი მორჩითურთ, հովանոցանան ընդ նովաւ ծառք մեծամեծք տանդերձ անտառօք *იობ.40.17;*

გრკალ-ი անուր. օղամանեակ. գոռշապահանգ, օղ (რგოლი, რკალი): ვითარცა გრკალი ქედი შენი, իբրեւ զանուր զպարանոց քո *ეს.58.5;* ამოაცუა გრკალი ნიჩურსა მისსა, կապիցե՞ս անուր ի քիթս նորա *იობ.40.21;* უქმნნე მას ოთხნი გრკალნი ოქროჲსანი, ձուլեսցես նմա չորս օղամանեակս ոսկիս *გამოსლ.25.12;* განგაცუ საყური და გრკალი ყურთა შენთა, եդի քեզ գինդս եւ գոռշապահանգս յականջս քո *ეზეკ.16.12;* უკუეთუ მოიდრიკო ქედი შენი ვითარცა გრკალი, եթէ դարձուցես զպարանոց քո իբրեւ զօղ երկաթի *მ.ცხ.116v-135.*

გრკილ-ი იხ. დაგრკილული.

გრკვნვა იხ. მგრკვნველი.

გრუნვა იხ. განგრუნვებული.

გრძელ-ი երկայն. երկայնագոյն. մեծահասակ` მოიზიდვენ ... ვითარცა საბლითა გრძელითა, ձգեն ... իբրեւ երկայն պարանաւ *ეს.5.18;* ფრთენი მისნი გრძელ არიან, թեւ երկայնս ունի *ფიზ.V 2-3;* ცხვრ-გრძელ-ი, ունչք երկայնագոյնք *თეკ.92.17;* ბერი იყო ... გრძელი და შავი, ալեւոր էր ... մեծահասակ եւ սեւ *მ.ცხ.214v-228.*

იხ. გრძიად, დღეგრძელი, ჰასაკ-გრძელი, ზეშთაგრძელი.

გრძელი ჰასაკითა երկայնատարած (გრძლად განფენილი): ორბმან დიდმან ... გრძელმან ჰასაკითა, արծուի մեծ ` մեծաթեւ երկայնատարած *ეზეკ.17.3*

გრძელჟამ-ი երկայնակեաց („დღეგრძელი" M) *II მჯ.17.20*

გრძელჟამეულობა երկայնակեաց լինել („მყოვარჟამ ყოფა“, მრავალჟამიერობა): რაჲთა არა გრძელჟამეულობდენ G, რაჲთა არა მყოვარჟამ იყვნენ S, զի մի՛ երկայնակեացք լինիցին *II შჯ.32.27*

გრძელ-ყოფა երկայնել („განგრძობა“, დაგრძელება): გრძელ ყვიან ფესუები სამოსლისა მათისაჲ DE, განიგრძვიან ფესუები მათი C, երկայնեն զքղանցս հանդերձից իւրեանց *მთ.23.5*

გრძიად յերկար (გრძლად): იტყოდე შენ ესოდენ გრძიად, խօսեցար ... յերկար *II მფ.7.19*

გრძილ-ი լինդ. խոտորնակ (ღრძილი; ფრთა): გარნა გრძილნი კბილთანი მოსდნეს მრავლითა მით მარხვითა და ჰასაკისა სიბერითა, միայն ընդ լնդօքն մաշեալ եղեւ վասն բազմակեցութեան հասակի ծերունւոյն *მრთ.A.ანტ.დ.36-80.2;* სამშჭუალი, რომლითა შეპყრობილ არს მართალსა გძელსა გრძილი იგი საშოვალ, բեւեռքս որ պնդի յուղիղ փայտի խոտորնակս ի միջոցի *პეტრე მოც.47.4-55.3*

გრძილი არდაბაგისაჲ մահարձան (ჯებირის ქვა): გრძილთა ზედა არდაბაგისა ქალაქისათა განხუალ, ի վերայ մահարձանաց քաղաքի շրջիցիս *ზირ.9.20*

გრძნება մոգել (მისნობა): გრძნებდა და განაკვრვებდა ნათესავსა მას სამარიტელთასა, մոգէր եւ ապշեցուցանէր զազգն Սամարացւոց *საქ.მოც.8.9*

გრძნება-ჲ կախարդութիւն. կախարդիքն. մոգութիւն. դիւթութիւն (მისნობა): ყვეს გრძნეულთა მათ ეგჳპტისათა გრძნებითა მათითა ეგრევე, արարին զէտքն եգիպտացւոց կախարդութեամբ իւրեանց նոյնպէս *გამოსლ.7.11;* განახუნა კარნი ესე მანქანებითა გრძნებისაჲთა, եբաց զդուրս մեքենացիւք կախարդութեան *თომა მოც.16.16-392.19;* ეგოდენ განძლიერდეს გრძნებანი მათნი, ვიდრემდე მეცა მძლეს-ვე, այսպէս զօրացան կախարդինքն մինչեւ ինձ յաղթեցին *რიფს.176.26-110.3;* უძლურ იქმნიან გრძნებანი და ვერ შეენინიან ნამლობანი, տկարացեալ լինին մոգութիւնք եւ ոչ զօրէ կախարդութիւն *მრთ.A.ანტ.დ.92.21-69.37;* აღაშფოთეს პირი ყოვლისა ქუეყანისაჲ გრძნებითა და მოგუებითა, դիւթութեամբ իւրեանց շփոթեն զաշխարհս ամենայն *მ.ცხ.192v-205*

გრძნებისა դիւթական, կախարդական: გრძნებისაჲ იგი სიმღერისა ჴელოვნებაჲ დაცემულ იყო ქუეყანად, ի դիւթական արուեստի խաբէութիւնս անկանէին *სიბრძ.სოლ.17.7;* გრძნებისა, կախարդական *ი.მოც.67.28-215.13*

გრძნებისმოქმედ-ი կախարդասար („ძვრისმოქმედი“, მისანი): მრავალთა გრძნებისმოქმედთა მოკრიბეს წიგნები და დასწუვიდეს Ⴀ, მრავალთა ძვრისმოქმედთა შეკრიბეს წიგნები და დაწუეს ႠႢ, բազումք ի կախարդասարացն բերէին զգիրսն. այրէին *საქ.მოც.19.19*

გრძნეულ-ი կախարդ. կախարդասար. գէտ. մոգ. դիւթ (მისანი, ჯადოქარი): მოწოდებაჲ მოგუთაჲ და მსახრვალთაჲ და გრძნეულთაჲ და ქალდეველთაჲ, կոչեցէք զգէտս եւ զմոգս եւ զկախարդս եւ զքաղդեայս *დან.2.2;* იხილეთ-ღა ან გრძნეული ეგე ნათესავი ქრისტეანეთა, տեսէք. ասէ. զկախարդասար աղանդ քրիստոնէից *რიფს.176.14-109.7;* ყვეს გრძნეულთა მათ ეგჳპტისათა გრძნებითა მათითა ეგრევე, արարին զէտքն Եգիպտացւոց կախարդութեամբ իւրեանց նոյնպէս *გამოსლ.7.11;* სადა არიან გრძნეულთა იგი უცნებანი, ո՞ւր են մոգացն առաջօքն տեսիլք *მრთ.A.ანტ.დ.92.24-70.1;* ამას გრძნეულსა რაზომ მცირედნი დღენი ჰქონან და ... მრავალნი მივლენან მისა, իսկ դիւթս այս աստ սակաւաւուրս եւ ամենեքեան զան առ նա *მ.ცხ.273r-292*

გრძნეულება աղանդ (ცთუნება): გრძნეული არს ეგე და სარტყელსა შინა თჳსსა უც გრძნეულებაჲ თჳსი, մոգէ սա եւ ունի զաղանդ ի գօտի իւր *მ.ცხ.180v-198*

გრძნობა գիտել. զգալ. իմանալ. ճանաչել. ազդ լինել. յայտնել. յայտնի լինել. ստուգել. առնուլ ի միտ. լսել („გულისჴმისყოფა“, „მოთხრობა“, „გამოცხადება“, „სწავება“, ცნობა, შეტყობა): ნუ აგრძნობნ მარცხენე შენი, մի՛ գիտասցէ ձախ քո *მთ.6.3;* რაჲთა არავინ აგრძნეს ესე, զի մի ոք գիտասցէ զայն *მრ.5.43;* ვითარცა აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებლისაგან ჰეროდესი არს C, გულისჴმა-ყო, რამეთუ ჴელმწიფებისაგან ჰეროდესისა არს DE, իբրեւ գիտաց թէ յիշխանութենէ Հերովդի է *ლ.23.7;* არა ვაგრძენ, ჩემ ზედა ზრახეს ზრახვაჲ ბოროტი, ոչ գիտացի թէ զինէն խորհեցան խորհուրդ չար *იერ.11.19;* თჳნიერ გრძნობისა მისისა, ոչ գիտէր այր նորա *მ.ცხ.383v-440;* სძალი აგრძნობს სიძესა რეკასა კარისასა, հարսնն զգայ զփեսային բախել զդուռնն *ქება 5.2;* ვაგრძნობ ცემასა ამას ვაზრთასა, զգամ մանաւանդ քան ջալոտիցն *ვარ.809-375.5;* კაციმცა ნუ ვინ აგრძნობს სიტყუათა ამათ, մի՛ ոք իմասցի ինչ ի բանից այտի *იერ.38.25;* არა ვაგრძნე ობლობაჲ რაჲთურთიით, ոչ ծանեայց զորբութիւն *ეს.47.8;* აგრძნა ესე იუათარ S, მიეთხრა იოათამს G, ազդ եղեւ Յովաթամայ *მსჯ.9.7;* გრძნობა იყო ესე ყურთა უფლისა საბაოთისთა, ազդ եղեւ յականջս տեառն զօրութեանց այդ ամենայն *ეს.5.9;* არა უნდა, რაჲთამცა აგრძნა ვინმე DE,

არა ვისა უნდა გამოცხადების C, ոչ ումեք կամէր յայտնել *მრ.7.24;* აგრძნა ესე ყოველმან იოპემან, յայտնի եղեւ ընդ ամենայն Յոպպէ *საქ.მოც.9.42;* აგრძნა მტარვალისა მისგან C, ისწავა ასისთავისა მისგან, ստուգեաց ի հարիւրապետէ անտի *მრ.15.45;* ვერ აგრძნეს, չառնու ի միտ *იგ.სოლ.17.10;* ვითარცა აგრძნეს მღდელთმოძღუართა, լուեալ քահանայապետիցն *პოვნ.სტეფ.660.7-500.II;*

გრძნობა-ჲ զգայութիւն (ცნობა, შეტყობა): გონება და გრძნობაჲ ესრჱთ განიყვნეს, միտք եւ զգայութիւնք ի միմեանց բաժանեալք *გრ.ანძ.-შობ.297.15-181*

გრძლაბ-ი, გძლაბ-ი ոզն (ზღარბი): გრძლაბთა მართუჱ ისხნენ, ոզինք ծագս հանցեն *ეს.13.22;* გრძლაბნი სართულთა მისთა დაადგრენ, ոզինք ի յարկս նորա բնակեսցեն *სოფ.2.14;* ეკალი მისი ჰგავს ზღვსა გრძლაბსა, փուշն նման է ծովու ոզնւոյ *ფიზ.XVII 5-7;* გრძლაბნი დაემკვდრნენ, ոզինք ծագս հանիցեն *ფიზ.XVI 3-5.*

გრნყილ-ი լու (რწყილი): *I მფ.24.15*

გრჭო բառնալիք (ჯოხი, სიმძიმის ასაღები): ტევანი იგი ყურძნისაჲ, გრჭოჲთა მოღებული მჴრითა თჳსითა, ողկոյզ խաղողոյ ի վերայ բառնալւոյ ի նոցանէ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.122.1-123*

გუადრუც-ი արկղ (ყუთი): მპარავი იყო და გუადრუცი იგი აქუნდა მას, գող էր եւ զարկղն ինքն ունէր *ი.12.6;* ქმენით გუადრუცი და დადგით იგი ბჭეთა თანა სახლსა უფლისასა, լիցի արկղ եւ դիցի ի դրան տանն տեառն *II ნშტ.24.8;* დაჰვარდა ვისმე გუადრცი, რომელსა შინა იდვა ათასი დრაჰკანი, անկաւ ումեմն ի փողոց վաճառանոցին արկղ ինչ. յորում էր հազար դահեկան *მ.ცხ.169r-186*

გუალ- երթալ. գալ. յառնել. ընթանալ (წასვლა, მოსვლა, ადგომა, რბენა): გუალე, გარდავედ, երթ. էջ *გამოსლ.19.24;* გუალე და მივიქცეთ ჩუენდა, եկ. դարձցուք անդրէն *I მფ.9.5;* გუალე, მივედ სახიდ შენდა, արի՛ էջ ի տուն քո *II მფ.11.8;* გუალე! ընթա՝ *I მფ.20.36*

გუალვა-ჲ երաշտ. երաշտութիւն (გვალვა): ვითარცა ღრუბელი წვმისაჲ ჟამსა გუალვისასა, որպէս ամպք անձրեւաց յերաշտ ժամանակի *ზირ.32.26;* იყოფვიან ... ესევითარი გუალვაჲ და ყენებაჲ წვმისაჲ, լինի ... զայսպիսի երաշտութիւնս յանթաց անձրեւաց *პოვნ.სტეფ.661.17-302 II;* წელსა მას გუალვისასა არა ეშინოდის, յամէ երաշտութեան մի՛ երկիցէ *იერ.17,8.*

იხ. მიგუალვა.

გუამ-ი մարմին. անձն. փոր. անդամ. հասակ. պատեան („ჴორცი“, „სხეული“, „ტანი“, „სული“, მუცელი, ქარქაში): გამოითხოვა გუამი იესუჲსი DE, მოსთხოვნა ჴორცნი იესუჲსნი C, խնդրեաց զմարմինն Յիսուսի *მთ.27.58;* სანთელი გუამისაჲ არს თუალი შენი, ճրագ մարմնոյ ակն է *ლ.11.34;* გუამი ერთ არს და მრავალი ასოჲ აქუს, մարմին մի է եւ անդամս բազումս ունի *I კორ.12.12;* დაიბანოს წყლითა ყოველი სხეული (გუამი B) მისი G, լուասցէ ջրով զամենայն մարմին իւր *ლევიტ.16.4;* დაიბანოს გუამი (ტანი G) მისი წყლითა B, լուասցէ զմարմինն իւր ջրով *რიცხ.19.7;* განივრცო ჯოჯოხეთმან გუამი თჳსი, լայնեցին դժոխք զանձինս իւրեանց *ეს.5.14;* განაქარვა სალმობაჲ გუამისაჲ ჩემგან, փարատեսցոյց զցաւս անձին իմոյ *ეს.38.14;* შევიდა ჯაჭუსა გუამი მისი Ⴀ, რკინასა განვლო სულმან მისმან Ⴂ, անց ընդ երկաթ անձն նորա *ფს.104.18;* სული წრფელი განმიახლე გუამსა ჩემსა, հոգի ուղիղ նորոգեա ի փորի իմում *ფს.50.12;* გული ჩემი შეძრწუნდა გუამსა ჩემსა Ⴀ, սիրտ իմ խռովեցաւ ի փորի իմում *ფს.108.22;* დაგიგნა თქუენ გუამითა მით ჴორცთა მისთაჲთა, հաշտեցոյց անդամովք մարմնոյ իւրոյ *კოლ.1.22;* ვითარცა ზომად გუამსა გონებისასა მოიწინიან, իբրեւ ի չափ հասակի հասանեն *ფიზ.XXI 30-34;* გამოვიტაცო ჴელის საპყრობელი ჩემი გუამისაგან მისისა, մերկացից զվաղակաւորն իմ ի պատենից իւրոց *ეზეკ.21.3*

გუარ-ი պայման. օրինակ. ազգ. տեսակ („წესი“, „ვითარცა-იგი“, პირობა, სახე): დაიცევით (დაიმარხეთ B) მღდელობაჲ თქუენი ყოვლისაებრ გუარისა (წესისა B), საკურთხეველისაჲსა G, պահանջիք զքահանայութիւն ձեր ըստ ամենայն պայմանի սեղանոյն *რიცხ.18.7;* რომლითა გუარითა მოკუდა აარონ G, ვითარცა-იგი აჰრონ ძმაჲ შენი, զոր օրինակ մեռաւ Ահարոն եղբայր քո *II შჯ.32.50;* დაესრულა ყოველი გუარი ხილისაჲ, եւ հասու ամենայն ազգ մրգաց *მ.ცხ.108r-127;* სამ გუარად განყოფილ არს საქმე, յերիս տեսակս բաժանեալ է գործ *მ.ცხ.370r-423*

გუარდაკი იხ. გუადრაკი

გუასინება սով (შიმშილი): შენ შეკითხვენ ესე გუასინებაჲ, դու պատճառ եղեր սովոյս *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრ.და ელია.372.22-266.1;*

გუბ-ი պնակ (თეფში): აღავსო გუბი წყლითა და დადგა ქუე ვაკედ და მეყსა შინა გარდაიქცა იგი ... მერმე განრისხნა მას ზედა, აღიღო იგი და შეახეთქა კლდესა და განტეხა იგი, ցեալ զպնակ իւր ջրով եւ եդ մերձ իւր եւ հեղաւ առ ժամայն … բարկացեալ վասն այնորիկ առեալ զպնակ եհար զքարի եւ խորտակեաց զնա *მ.ცხ.201r-213*

გუგა բիբ (თვალის ბაია - საბა): დაიცვა იგი, ვითარცა გუგაჲ თუალისაჲ G, պահեաց զնա իբրեւ զբիբ ական *II შჯ.32.10;* დამიცევ მე, უფალო, ვითარცა გუგაჲ თუალისაჲ, պահեա՛ զիս որպէս բիբ ական *ფს.16.8;* ნუმცა დაბრმდებიან გუგანი თუალთა ჩუენთანი, մի՛ կուրասցին բիբք տեսանելեաց մերոց *რიფს.164.24-82.5;* ნარუგდო გუგაჲ ერთი თუალისა მისისაჲ, ի բաց խլեաց զբիբ ական նորա *ფლკტ.133.18-445.28*

გუდა պարկ („ვაშკარანი“, პარკი): ნუ მოიგებთ … ნუცა გუდაჲ (ნუცა ვაშკარანსა DE) გზასა C, մի՛ ստանայք … մի՛ պարկ ի ճանապարհ *მთ.10.10;* შთადვა იგი ორთა გუდათა, եւ ծրարեաց … յերկուս պարկս *IV მფ.5.23*

გუელ-ი աւձ (გველი): გუელი ნუ მისცესა მას, աւձ տայցէ նմա *მთ.7.10;* მიგეც თქუენ ჴელმწიფებაჲ დათრგუნვად გუელთა და ღრიაკალთა, ետու ձեզ իշխանութիւն կոխել զօձս եւ զկարիճս *ლ.10.19;* გუელმან აცთუნა ევა, օձն խաբեաց զԵւա *II კორ.11.3;* გულისწყრომაჲ მათი მსგავს არს გუელისა, սրտմտութիւն նոցա ըստ նմանութեան օձի *ფს.57.5;* იყვენით თქუენ მეცნიერ, ვითარცა გუელნი, եղերուք խորագետք իբրեւ զաւձս *ფიზ.XIV 2-4;*

გუელის მბრძოლ-ი օձամարտ *ლევ.11.22*

გუელისა ნაცემ-ი օձահար (გველის ნაკბენი): ვითარცა გუელისა ნაცემი განეზავოს, իբրեւ զօձահար տարածանիցիս *იგ.სოლ.23.22*

გუემა հարկանել. տանջել. գան հարկանել. գան արբենալ. գանալից լինել. ծաղել. խոշտանգել. ծփել. տագնապել. հիւանդանալ. խրատել. գանել. չարչարել. զկառափն հարկանել („ტანჯვა“, „წყლვა“, „დაცემა“, „შოლტითა ცემა“, „წურთა“, ცემა, ღელვა; დასნეულება): იწყოს გუემად, սկսանիցի հարկանել *მთ.24.49;* რომელნიმე გუემნეს C, რომელნიმე ტანჯნეს DE, զոմանս հարկանէին *მრ.12.5;* იწყოს გუემად მონათა, սկսանիցի հարկանել զծառայսն *ლ.12.45;* იესუ გუემა და მისცა C, იესუს შოლტითა ჰსცა და მისცა DE, զՅիսուս գան հարեալ ետ *მთ.27.26;* რომელნი მგუემენ, որք հարին զիս *II ნშტ.28.23;* იგუემა (იწყლა Ⴈ) ვითარცა თივაჲ, հարաւ որպէս խոտ *ფს.101.5;* გუემა ეგჳპტე Ⴄ, დასცა ეგჳპტე Ⴈ, եհար զերկիրն եգիպտացւոց *ფს.135.10;* ვგუემოთ იგი ენითა, հարցուք զնա լեզուաւ *იერ.18.18;* გუემად ჩუენდა, տանջել զմեզ *მთ.8.29;* მაშინ ვგუემნე იგინი მწარედ, ապա տանջեցից զդուսա դառնապէս *ი.მოც.73.12-230.31;* მათ იგიცა გუემეს და წარავლინეს ცუდი, նոքա եւ զնա եւս գան հարին, անարգեցին եւ առաքեցին ունայն *ლ.20.11;* იგუემოს მცირედ, արբցէ գան սակաւ *ლ.12.48;* გუემა, գանից լինել *სიბრძ. სოლ.16.1;* ბრძანა გუემაჲ მისი ფერად-ფერადითა სატანჯველითა, հրամայէր … խոշտանգել պէսպէս կտտանաւք *დ.დ.128.8;* იგუემებოდეს ღელვათაგან, ծփեալ յալեացն *მთ.14.24;* ძვრძვრად იგუემების, չարաչար հիւանդանայ *მთ.17.14;* ვგუემო იგი კუერთხითა კაცთაჲთა, խրատեցից զնա գաւազանաւ արանց *II მფ.7.14;* ვიდრემდის განუტევა სული გუემასა მას შინა, մինչ զի ի գանելն աւանդեաց զհոգին *არსტ.68.6;* ვითარცა ვინ ჰგუემნ კაცსა, որպէս թէ հարկանիցէ որ զկառափն մարդոյ *ეს.66,3;* რად არა იგუემნეს ვითარცა ჴორცნი? զիա՞րդ իբրեւ զմարմինս ոչ չարչարէին *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ. და იონ.108,31-41,13;* მგუემეს მე ესოდენ, ვიდრე კნინლა და მო-ცა-ვკუედ, ծաղեցին այնպէս մերձ ի մահ զմարմին իմ *მ.ცხ.348r-401;* გუემონ იგი S, წუართონ იგი G, խրատեսցեն զնա *II შჯ.22,18.*

გუემა კუერთხითა ծաղկել (გაროზგვა): სამ გზის კუერთხითა ვიგუემე, երիցս ծաղկեցայ *II კორ.11,25.*

გუემა ჴურთითა/ჴვრთითა կոփել (ცემა): ჰგუემთ ჴურთითა (ჴვრთითა) მოყუასსა მას მედად (მეტად O), կոփէք զանաւագն *ეს.58,4.*

გუემა-ჲ հարուած. տանջանք. տանջանարանք. կոփանք. վէր. գան. չարչարանք. հարումն („გუემულება“, ცემა): ცემამან გუელისამან ყვის წყლულებაჲ, ხოლო გუემამან ენისამან შემუსრის ძუალები, հարուածք մտրակի առնէ երաշխէպ. իսկ հարուածք լեզուի փշրեսցէ զոսկերս *ზირ.28.21;* ზურგი ჩემი მივსცე გუემად, զթիկունս իմ ետու հարուածս *ეს.50.6;* განკურნებულ არს გუემისა მისგან C, განიკურნა გუემულებისაგან, բժշկեցաւ ի տանջանացն *მრ.5.29;* გულს-იდგინოს გუემაჲ მისი, յաճախեսցէ զտանջանս նորա *ზირ.30.1;* მე გუემად განმზადებულ ვარ, ես ի տանջանս պատրաստ եմ *ფს.37.18;* გუემა, տանջանարանք *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 368.2-259.11;* გუემით აიძულებდა მას, կոփանաւք ստիպէր *დ.დ.129.2;* ყოველივემცა გუემაჲ არს, զամենայն վէր. եւ մի՛ զվէր սրտի *ზირ.25.18;* გუემათა და მხილებათა მოჰსციან სიბრძნჱ, գանք եւ կշտամբանք տան զիմաստութիւն *იგ.სოლ.29.14;* ნუცა შეშინდებით გუემისაგან მათისა, մի՛ երկիցուք ի չարչարանացս յայսցանէ *ფილომ.292r-476.13;* ტკი-

ვილთა მათგან გუემისათა შეელმის ფრიად, ի ցաւոց հարմանն վշտանայր եւ լայր *მ.ცხ.103r-113.*

გუემულ-ი տագնապեալ (შენუხებული): გუემული მჴურვალებითა, տագնապեալ ի սարսռոյ *მსკ.53,10.*

გუემულება տանջանք („გუემა", ცემა): განიკურნა გუემულებისგან DE, განკურნებულ არს გუემისა მისგან C, բժշկեցաւ ի տանջանացն *მრ.5,29.*

გუერდ-ი քսեստ (ქსესტი, საწყაო): ათი გუერდი არს გომორ, տասն քսեստն է սափոր մի *ეზეკ.45,14.*

გუერდ-ი կող. կողմն. սնակուշտ (გვერდი, მხარე, ფერდი): უჩუენნა ჴელნი და გუერდნი, եցոյց նոցա զձեռս եւ զկողսն իւր *ი.20.20;* სცა გუერდსა პეტრჱსსა, խթեաց զկողսն Պետրոսի *საქ. მოც.12.7;* განილონ სარეცელი შენი გუერდთაგან შენთა, առնուցուն զանկողինսն որ ընդ կողիւք քովք կայցեն *იგ.სოლ.22.27;* გუერდთაცა მათთა ძუალნი ჩანან შორით, մինչեւ կողք նոցա երեւին արտաքոյ *ანდ.-ანატ.324-35.30;* უგუმირა გუერდსა მას უფლისასა, խոցեաց զկողսն Յիսուսի *ლონგ.188.13-715.6;* გუერდნი ჩრდილოჲსანი, ქალაქი მეუფისა დიდისაჲ, կողմանք հիւսիսոյ. քաղաք թագաւորի *ფს.47.3;* გუერდითა და მჴრითა თქუენითა აჭენებდით, կողմամբ եւ ուսովք ձեռովք զրթցէիք *ეზეკ.34.21;* სივრცჱ გუერდისაჲ მის წყრთითა ოთხ გარემო, զլայնութիւն կողման տանն ի չորից կանգնոց շուրջ շրջանակաւ *ეზეკ.41.5;* უგუმირა გუერდსა მისსა, եհար ընդ սնակուշտն *II მფ.3.27*

გუერდი მარჯუენჱ աջակողմն˜ დასწვე შენ გუერდსა შენსა ზედა მარჯუენესა, ննջեսցես յաջակողմն քո *ეზეკ.4.6;*

გუერდი მარცხენჱ ձախակողմն˜ შენ დასწვე გუერდსა შენსა ზედა მარცხენესა, դու ննջեսցես ձախակողմն քո *ეზეკ.4.4;*

გუერდით კერძო ի կողմանէ. ի կողմանց („იგურდივ"): დადევით გუერდით კერძო მისა, դիջիք ... ի կողմանէ նորա *I მფ.6.8;* დაკლან იგი გუერდით კერძო საკურთხეველსა მას ბლუარით კერძო, սպանցեն զնա ի կողմանց սեղանոյն ընդ հիւսիսի *ლევ.1.11;* შთადევ ეგე გუერდით კერძო კიდობნისა მის S, შეკართ ესე იგურდივ კიდობნისა g, դնիցէք ի կողմանէ տապանակի ուխտին *II მჯ.31.26.*

გუერდით մերձ (ახლოს): აღიშენა სენაკი გუერდით სენაკსა ბერისასა, շինեաց սենեակ մերձ ի սենեակ ծերոյն *მ.ცხ.225r-245.*

გუერდით თხრასა დაპყრობა յական զտանել` უკუეთუ გუერდით თხრასა დაეპყრას მპარავი იგი, եթէ յական գտանիցի գող *გამოსლ.22.2.*

გუერდის თხრა վիհ (ხრამი, სიღრმე): არა თუ გუერდის თხრასა ვპოვენ იგინი, ոչ ի վիհս գտի զնոսա *იერ.2.34.*

გუეც-ი նենգաւոր. զաղփաղփուն (მზაკვარი; ძაბუნი, სუსტი): ყოვლად გუეც არს და ვერაგ პირუტყვ იგი, ամենեւին նենգաւոր եւ դրժող է անասունն *ფიზ.XVIII 2-3;* იპოვნიან გუეცნი, գտանին մարդիկ զաղփաղփուն *ფიზ.XVI 26-28.*

გუთუფარ-ი վահանակ երեսաց (ალჭურვილი): მეფე ესე უკეთური გუთუფარ იყო და მით ჰბრძავს ეკლესიათა, զթագաւորն անօրէն զվահանակ երեսաց զտեալ` նովաւ մարտուցեալ ընդ աստուածաշէն եկեղեցիս *რიფს.163.31-80.10.*

გულ-ი սիրտ. միտք. անձն (გული, „გონება", „თავითვსი", სიღრმე): გულითა გულისჴმა-ყონ, սրտիւքն իմասցին *მთ.13.15;* მისცა მას ... გულისაებრ მისისა G (მსგავსად გულისა S), եւ նմա ... ըստ սրտի *მსჯ.1.15;* იტყოდა იგი გულსა თვსსა, խօսէր ի սրտի իւրում *I მფ.1.13;* რავდენი არიან საუნჯენი გულთა შინა (შიდა J) ზღვსათა, քանի շտեմարանք են ի սիրտ ծովու *III ეზრა 4.7;* ნუ დაგიბრმდებიან თუალნი გულთა თქუენთანი, մի՛ կուրասցին աչք սրտից ձերոց *თომა 17.29-395.1;* რომელი-იგი შთაჴდა გულსა ქუეყანისასა, որ իջանելոցն էր ի սիրտ երկրի *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.164.30-290.26;* დაეფლა გულსა ქუეყანისასა, թաղեցաւ ի սիրտ երկրի *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227.5-133.92;* იტყოდეს გულთა შიდა, ասեն ընդ միտս *მთ.9.3;* განიცინნა სარა გულსა თვსსა, ծիծաղեցաւ Սառա ընդ միտս *დაბ.18.12;* განადგინეს გული ერისაჲ G, გარდაცვალეს გონებაჲ ერისაჲ S, թիւրեսցին զմիտս ժողովրդեանն *ისუ 6.14.8;* გულსა ჩემსა იყო შენებად სახლისა, իմ եղեւ ի մտի շինել տուն *I ნშტ.22.7;* დააბნელის სინათლჱ იგი გულისაჲ, շիջուցանեն զլուսաւորութիւնս մտաց *მრთ.A.კირ. იერ.-სინან.64-10.17;* ცნა იესუ გულსა თვსსა C, იესუ გულისჴმა-ყო თავით თვსით DE, գիտաց Յիսուս յանձն իւր *მრ.5.30;* შენ გამოწერენ იგი გულსა შენსა სამ წილად, դու գրեա` զնոսա յանձին քում երեքկին *იგ.სოლ.22.20*

გულისაებრ ըստ սրտի („მსგავსად გულისა"): მისცა მას ... გულისაებრ მისისა საჴსარი განსაცხრომელი და საჴსარი მდაბალთაჲ G, მისცა მას ... მსგავსად გულისა მისისა საჴსარი მაღალთა და საჴსარი მდაბალთაჲ S, եւ նմա ... ըստ սրտի նորա զբօսանս բարձանց. եւ զբօսանս հովտաց *მსჯ.1.15*

გული თჳსი անձն („თავი თჳსი"): ცნა იესუ გულსა თჳსსა C, იესუ გულისჴმა-ყო თავით თჳსით DE, գիտաց Յիսուս յանձն իւր *მრ.5.30*

გულარძნილ-ი թեւր. թիւրեալ. կամակոր. խոտորեալ. խոտորնակ. մաքրեալ. խորամանկ. գալարուն. ծռութիւն. խեղաթիւր. դժուարին („ქცეული", „გამოქუცნვილი", „ძნელოვანი", მრუდე, გამრუდებული, მოხრილი, განნმედილი, ცბიერი, ძნელი): ნათესავო, ურწმუნოო და გულარძნილო, ազգ անհաւատ եւ թեւր *მთ.17.16;* რომელნი იტყოდიან გულარძნილსა, որք խօսիցին թեւրս *საქ.მოც.20.30;* გულარძნილ არიან გზანი იგი მარცხენითნი, թեւր են ճանապարհք որ ի ձախմէ են *იგ.სოლ.4.27;* ვიდოდეს გზათა გულარძნილთა GS, գնացին ընդ ճանապարհս կամակորս *მსჯ.5.6;* ნათესავმან დრკუმან და გულარძნილმან G, ազգ թեւր եւ խոտորեալ *II მჯ.32.5;* ვიდოდე ... გულისწყრომითა გულარძნილითა B, (ქცეულითა G), գնացից եւ ես ... բարկութեամբ խոտորնակս *ლევ.26.24;* შეწიროს იგი, გულარძნილი იგი მსხუერპლი განატეხთაჲ O, შეეწიროს გამოქუცნვილი მსხუერპლი განატეხთაჲ G, մատուսցէ զայն մաքրեալ զոհ ի պատարագոյ *ლევ.6.21;* კაცი გულარძნილი გამოიტყჳნ ბოროტსა, այր խորամանկ նիտայ զչարիս *იგ.სოლ.16.28;* გულარძნილი, գալարուն *ფილიპ.6.25-308.13;* გულარძნილი, ծռութիւն *იგ.სოლ.8.8;* [იყვნეთ] შეუგინებელ შორის ნათესავსა დრკუსა და გულარძნილსა, անմեղք ի մէջ կամակոր եւ խեղաթիւր ազգին *ეპ.ფილპ.2.15;* იყოს გულარძნილი იგი მართლიად DE, იყვნენ ძნელოვანნი ადვილად C, եղիցին դժուարինքն ի դիւրինս *ლ.3.5.*

გულარძნილად խոտորնակ („ქცეულად", ღვლარჭნით): ხვდოდით-ღა ჩემდა მომართ გულარძნილად B, ხვდოდით ქცეულად G, խոտորնակս գնայցէք ընդ իս *ლევ.26.23.*

გულარძნილება, გულარძნილობა կամակորել. զրկել (ღვლარჭნა, გულმრუდობა): რომელი გულარძნილებდეს სწავლად, შეიბორკილოს ბოროტითა, որ կամակորէ յուսմանէ անկցի ի չարիս *იგ.სოლ.17.16;* მოყუასსა ზედა გულარძნილობდეს, զընկերն զրկեսցէ *მ.ცხ.283v-304.*

გულარძნილება-ჲ խոտորումն. խարդախութիւն. խոտորնակ. խոտորնակի. զրպարտութիւն. նենգութիւն (სიმრუდე, გადახრა, მზაკვრობა, ცბიერება, მრუდი, წინაალმდეგი, ცილისწამება, დაბრალება): უხარის გულარძნილებასა ზედა ბოროტსა, խնդայցեն ընդ խոտորումն չարութեան *იგ.სოლ.2.14;* განხეთქე ყოველივე გულარძნილებაჲ მძლავრობით ვაჭრობისაჲ, քակեա զխարդախութիւն բռնութեան վաճառաց քոց *ეს.58.6;* გულარძნილებითა სულისა შენისაჲთა, վասն խոտորնակ մտաց քոց *ეზეკ.16.5;* გექმნა შენ გულარძნილება უფროჲს დედათა სიძვაჲ შენი, եղեւ քեզ խոտորնակի քան զամենայն կանանց ի պոռնկութեան քում *ეზეკ.16.34;* რომელი სავსე არს გულარძნილებითა, որ լի է զրպարտութեամբ *ვარ.822-380.29;* იხილა ღმერთმან ... გულარძნილებაჲ ეშმაკისაჲ, ետես ... զնենգութիւն դիւացն *მ.ცხ.156v-172*

გულგდება ստիպել (იძულება): გულისსიტყუანი გულისა ჩემისანი გულ(ს)-მიგდებდეს მე ფრიად, խորհուրդք սրտի իմոյ ստիպէին զիս յոյժ *III ეზ.5.21.*

გულგდებულ-ი ապշեալ. թափ ի դրէ (გაოგნებული, შეძრწუნებული): გულგდებულ იყო სული ჩემი ფრიად, ապշեալ լինէի ի հոգի իմ *III ეზ.1.3;* აჰა ერთი მონათა მისთაგანი შევარდა გულგდებული და ჰრქუა, ահա այլ ումն ծառայ նորին եկն եմուտ թափ ի դրէ եւ ասէ *ანდ.-ანატ.318-33.6*

გულდებულ-ი վստահ (გულდანდობილი): გულდებულ იქმნენით, վստահ լերուք *ვარ.813-376.5*

გულდებულად յուսով (იმედიანად): *მსჯ.18.7.*

გულდებულ-ყოფა քաջալերել. մխիթարել (გამხნევება, ნუგეშისცემა): გულდებულ იყვენით, քաջալերեցարուք *საქ.მოც.27.25;* გულდებულ ვყავ იგი, մխիթարեցի զնա *ეს.57.18.*

გულება, გულვება կամել. տեսանել. հայել. խորհել. խնդրել. զգոյշ լինել. զգոյշ կալ. ունել. հանդերձել. ուշ ունել. զմտաւ ածել. հնարել. գիտել. ակն ունել. կատարել. ոց լինել. պահել. մատնելոյ լինել. կալ եւ մնալ („ხილვა", კრძალვა", „ჯერ-ჩინება", „ძიება", „გულს-დება", ნდომა, ხედვა, ზრახვა, ფრთხილობა, ქონება, აზრად ქონება, ღონეობა, ცნობა, ლოდება, -ად ყოფნა, დაცვა): ეგულებოდა ზორვად, կամէր զոհել *საქ.მოც.14.13;* ზღუდეთა მისთაჲ ეგულების გამაგრებაჲ, զպարիսպ նորա կամին ամրացուցանել *I ეზ.2.18;* მათ ეგულებოდა ძჳრის ზრახვაჲ ჩემ ზედა, նոքա կամէին խորհել չար ի վերայ իմ *ნეემ.6.2;* ეგულვა შთავრდომად საჴუმილსა მას, կամէր ընկենուլ զինքն ի հնոցն *ანდ.-ანატ.336-41.25;* ეგულებოდა ცემად მისა ფერჴითა, կամեցաւ հարկանել զնա ոտամբքն *ფლკტ.149.6-459.31;* იგულეთ რაჲ-ეგე გესმის C, იხილეთ, რაჲ-ეგე გესმის DE, տեսէք զինչ զսէքդ *მრ.4.24;* მოიხილეთ და იგულეთ, հայեցարուք եւ տեսէք *გოდ.იერ.1.12;* გარდამოიხილე და იგულე ყუედრებაჲ ჩუენი, նայեաց եւ տես զնախատինս մեր *გოდ.იერ.5.1;* იგულე სიბრძნჱ ელიაჲსი,

տեսե՞ր զիմաստութիւնն Եղիայի *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 321-265.17;* იგულე თავი შენი S, ეკრძალე თავსა შენსა G, հայեաց յանձն քո *// შჯ.8.11;* რომელსა ეგულებოდა ... განდგინებად ნავი იგი, յոր խորհէին ... զերծուցանել զնաւն *საქ.მოც.27.39;* ვითარ-იგი მეგულვა ყოფად მათდა, გიყო თქუენ G, ვითარ ჯერ-მიჩნდა მათდა ყოფად, იგი გიყონ თქუენ B, որպէս խորհէի առնել նոցա. արարից ձեզ *რიცხ.33.56;* ეგულვა მას ზედა-მისლვად და მოკლვად დავითისა, խորհէր հարկանել զԴաւիթ *// მფ.21.16;* ეგულებოდა შეპყრობაჲ მისი DE, ეძიებდეს მუნ, հանդերձեալ են ժողովուրդք դառնալ եւ գալ առ մեզ *ი.მოც.86.17-275.6;* რომლად გეგულების მისლვაჲ? յո՞ ուշ ունիք երթալ *ანდ.-ანატ.341-44.7;* ეგულებოდა მასცა შთაგდებად თავი თჳსი, զմտաւ ածեալ ձգել զանձն իւր ի ծովն *ი.მოც.70.24-224.7;* ეგულებოდა რაჲთამცა შეიტყუვა ნეტარი იგი, հնարէր պատրել զերանելին *იზტ.118.29;* თქუენ იგულეთ C, თქუენ იხილეთ, դուք գիտասջիք *მთ.27.24;* მიერ გუეგულებოდა წარყვანებაჲ პავლესი, անտի ակն ունէաք միւսանգամ առնուլ զՊաւղոս *საქ.მოც.20.13;* რომელი ეგულებოდა აღსრულებად იერუსალჱმს, զոր կատարելոց էր յԵրուսաղէմ *ლ.9.31;* რომელსა ეგულებოდა მიცემაჲ მისი C, რომელსა გულს-ედვა მიცემაჲ მისი DE, որ մատնելոց էր զնա *ი.12.4;* ეგულების ღმერთსა, Աստուած առնելոց է *დაბ.41.28;* მუნ ვიგულო, անդ պահեցից *მ.ცხ.310v-337;* მეგულების სიკუდილი, կայ եւ մնայ ինձ մահ *მ.ცხ.47v-39*

გულთა მეცნიერ-ი սրտագէտ. հայել ի սիրտ (გულთამხილველი): ყოველთა გულთა-მეცნიერო, ամենայնի *საქ.მოც.1.24;* გულთ-მეცნიერი ღმერთი ენამა მათ, սրտագէտն Աստուած սրտագէտ վկայեաց նոցա *საქ.მოც.15.8;* ღმერთი გულთ-მეცნიერ არს, Աստուած հայի ի սիրտս *I მფ.16.7.*

გულითად ընտաներար. ստուգութեամբ („განრძალულად", ერთგულად): რომელმანცა თქუენთჳს გულითად იზრუნა, եթէ ընտաներար հոգայցէ վասն ձեր *ეპ.ფილიპ.2.20;* რომლისათჳს გულითად (განკრძალულად Ղ) ვერრაჲ მაქუს, რაჲ მივწერო უფლისა ჩემისა, վասն որոյ ստուգութեամբ ինչ գրել տեառն իմում ոչ ունիմ *საქ.მოც.25.26.*

გულითად-ი ըստ սրտի, միամիտ (ერთგული): ვპოვე ... კაცი გულითადი ჩემი, գտի ... այր ըստ սրտի իմում *საქ.მოც.13.22;* ესუა ... მეგობარი სარწმუნოჲ და გულითადი, ունէր ... բարեկամ հաւատարիմ եւ միամիտ *მ.ცხ.383v-440*

გულითადობა-ჲ մտերմութիւն (ერთგულება): თქუენისა სიყუარულისა[თჳს] გულითადობასა გამოვიცდი, վասն ձերոյ սիրոյ զմտերմութիւնդ փորձիմ *// კორ.8.8;*

გულის განწყობა բարկանալ. զայրանալ. ցասնուլ. բարկացուցանգլ (გულის მოსვლა, განრისხება): გული განაწყო ეფრემ და განარისხა, բարկացոյց զիս Իսրայէլ եւ զայրացոյց *ოვსე 12.14;* გული განიწყეს ორთა მათ ძმათათჳს, բարկացան ի վերայ երկոցունց եղբարց *მ.20.24;* ვითარმცა ვითარცა ყრმამან გული განვიწყე, եթէ իբրեւ զմանուկն զայրանամ *ფილკტ.136.16-442.23;* არცა გული განუწყიეს და არცა განრისხნეს, არცა თვალი გიყოფიეს, ոչ ցասնու եւ ոչ բարկանայ եւ ոչ ակնարկէ *ფილკტ.135.1-441.1;* რომელმან განაწყოს გული დედასა თჳსსა, որ բարկացուցանէ զմայր իւր *ზირ.3,8.*

გულისგანწყრომა ցասնուլ. բարկանալ (განწყრომა, გულის მოსვლა, განრისხება): ამისთჳს გული არა განუწყრა მეფესა, առ այս թագաւորդ ոչ ցասնոյր *I ეზ.4.31;* არა გული განუწყრა, არცა განრისხნა, ոչ ցասնու. եւ ոչ բարկանայ *ფლკტ.144.33-454.5;* გული განუწყრა მას კარანსა, բարկացեալ դատաւորն *ვარ.811-375.15.*

გულის დადება փոյթ յանձին ունել (სწრაფვა): გულსა დაიდევით და მოჰჴადეთ ყოველი ხარკი მათი და ზუერი, փոյթ յանձին կալեալ պահանջել զամենայն հարկս եւ զհասս *// ეზრა 4,22.*

გულისზრახვა զմտաւ ածել (ფიქრი): ვიდრე-იგი გულისზრახვად დგომილ იყო ჩუენებისა მისთჳს, մինչդեռ Պետրոս զմտաւ ածէր վասն տեսլեանն *საქ.მოც.10.19*

გულისზრახვა-ჲ խորհուրդ (ფიქრი): გულისჴმაყვნა იესუ გულისზრახვანი მათნი, գիտաց Յիսուս զխորհուրդսն նոցա *ლ.5.22;* დრკუთა გულისზრახვათა განაშორვრიან ღმრთისაგან, խորհուրդք թեւրք անջատեն յԱստուծոյ *სიბრ.სოლ.1.3;* გულისზრახვანი შეაძრწუნებდეს მას, խորհուրդք նորա խռովեցուցանէին զնա *დან.4.16*

გულისთქუმა ցանկալ. ցանկանալ. կարօտել. ըղձալ („თნევა", „გულისმთქუმელობა", სურვილი, ნადილი, ნატვრა): გულისთქუმად მისა, առ ի ցանկանալոյ նմա *მთ.5.28;* ჴორცთა გულიუთქუამს სულისათჳს, մարմին ցանկայ հակառակ հոգւոյ *გალტ.5.17;* იზაქარს კეთილის უთქუა-გულმან, Իսաքար բարւոյ ցանկացաւ

დაბ.49.13; გულისთქუმით გულმან-გითქუა წარსლვად სახიდ მამისა შენისა, ցանկանալով ցանկացեալ ես երթալ ի տուն հօր քո *დაბ.31.30;* გულმან-უთქუა გულისთქუმაჲ, ցանկացան ցանկութիւն *რიცხ.11.4;* გულმან-უთქუა (ჰრქუა C) გულისთქუმაჲ უდაბნოსა, ցանկացան զցանկութիւն յանապատի *ფს.105.14;* გულმან-უთქუას მეუფესა სიკეთისა შენისად L, სთნდეს მეუფესა სიკეთე შენი C, ցանկացաւ թագաւոր գեղոյ քո *ფს.44.12;* გულისთქუმასა ვართ შენთჳს, ցանկացեալ եմք քեզ *დან.13.20;* გული უთქუმიდეს აგარაკთათჳს, ցանկային անդոց *მიქ.2.2;* გული-გითქუემდინ თქუენ სიტყუათა ჩემთათჳს, ցանկացարուք բանից իմոց *სიბრ.სოლ.6.12;* მიახლებად ღმრთისა გული-უთქუამს, կարօտին մերձենալ առ Աստուած *ეს.58.2;* არა გული-გითქუმიდეს ლჳნოსა, մի՛ ըղձասցիս զկնտյ *მ.ცხ.119v-138;* უკუეთუ გულმან-გითქუას S, უკუეთუ გულის-მთქუმელობდეს სული შენი G, ցանկանայցէ անձն քո // *შჯ.12.20;* გულისსიტყჳთ გული მითქუმიდა პასკასა ამას ჭამად თქუენ თანა, ցանկանալով ցանկացայ զայս պասեք ուտել ընդ ձեզ *ლ.22,15.*

გულისთქუმა-ჲ ցանկութիւն. կարօտութիւն. հեշտութիւն (სურვილი, ნადილი, ნატვრა): გულისთქუმაჲ მამისა თქუენისაჲ გნებავს ყოფად DE, გულისთქუმათა მამისა თქუენისათა გნებავს საქმედ C, զցանկութիւնս հօրն ձերոյ կամիք առնել *ი.8.44;* გულისთქუმასა გულისა შენისასა მიგიცემიეს მისდა C, զցանկութիւն սրտի նորա ետուր նմա *ფს.20.3;* გულისთქუმათა შინა არს ყოველი უქმი, ի կարօտութեան է ամենայն վատ *იგ.სოლ.13.4;* ჴორცნი შეისხნა არა გულისთქუმათაგან და ძილისა, არამედ ქალწულისაგან, մարմին զգեցաւ ոչ ի հեշտութենէ եւ ոչ ի քնոյ. այլ ի կուսէ *ეპ.კჳპრ.-ალვსებ.228.14-228.29.*

გულისთქუმისმოყუარე ցանկասէր (ავხორცი, ვნებიანი): // *ტიმ.3,4.*

გულისკლება տրտմել (წუხილი): ნუ გულსა გაკლს, մի՛ տրտմեսցիս *მ.ცხ.123v-141.*

გულისკლება-ჲ ախտ. սրտմտութիւն. տրտմութիւն. զղջումն (სნება, გულისწყრომა, სინანული, მწუხარება): *პეტრე მოც.45.7-53.10;* აქუნდა მათ ურთიერთას გულისკლებაჲ, ունէին նոքա սրտմտութիւն *მ.ცხ.384r-441;* არა აქუნდა საქმესა მას ზღვევაჲ სულისაჲ, არამედ გულისკლებაჲ კაცობრივი, ոչ էր գործն այն վնաս հոգւոյ. այլ տրտմութիւն ինչ մարմնոյ *მ.ცხ.392v-448;* შეემთხჳა მას უმეტესილა გულისკლებაჲ, դիպեցաւ նմա առաւել զղջումն *მ.ცხ.93r-104*

გულისმთქუმელ-ი ցանկացող. ցանկացուցիչ (მსურველი, მონატრული): არა ვიყვნეთ გულისმთქუმელ ბოროტისა, մի՛ լիցուք ցանկացողք չարեաց *I კორ.10.6;* გინებისა არიან გულისმთქუმელ, ցանկացողք թշնամանաց *იგ.სოლ.1.22;* გულისმთქუმელ ყოვლისა სიძვისა, ցանկացող են ամենայն պոռնկութեան *ლონგ.189.26-717.12;* ვერცხლისმოყუარებისა გულისმთქუმელ, արծաթսիրութեան ցանկացուցիչ *ლონგ.190.1-717.29*

გულისკუნესა հառաչանք (ოხვრა): ესე ლოცვაჲ ილოცა ... გულისკუნესითა, զայսոսիկ աղօթս մատուցանէր ... հառաչանօք *მ.ცხ.143v-161.*

გულისმთქუმელობა ցանկանալ („გულისთქუმა"): უკუეთუ გულის მთქუმელობდეს სული შენი G, უკუეთუ გულმან გითქუას S, եթէ ցանկանայցէ անձն քո // *შჯ.12.20*

გულისსათქუმელ-ი ցանկալի. ցանկութեան (სასურველი, სანადელი): გულისსათქუმელ არიან იგინი უფროჲს ოქროჲსა და ანთრაკისა პატიოსნისა მრავლისა, ցանկալի է նա քան զոսկի եւ քան զականս պատուականս բազումս *ფს.18.11;* ყოველი სახლი მისი ალავსის გულისსათქუმელითა მისითა, զամենայն տուն նորա լցուսցէ ցանկալեօքվ *ზირ.1.21;* მე მოვიხუნე შენგან გულისსათქუმელნი თუალთა შენთანი განწყობით, ես բառնամ ի քէն զցանկալին աչաց քոց պատերազմաւ *ეზეკ.24.16;* კაცი გულისათქუმელთაჲ ხარი შენ, այր ցանկալի ես դու *დან.9.23;* პური გულისათქუმელი არა ვჭამე, հաց ցանկութեան ոչ կերայ *დან.10.3.*

გულისსარეველ-ი արջնդեղ (სარეველა მცენარე Agrostemma Gitbago): სთესის გულისსარეველი და ძირაკი, սերմանէ փոքր մի արջնդեղ եւ չաման *ეს.28.25;* კუერთხითა გამოიყარების გულისსარეველი, գաւազանաւ թօթափի արջնդեղ *ეს.28.27*

გულისსიტყუა ցանկալ. ցանկանալ. քրթմնջել („ნადილი", სურვილი, დუდუნი): მართალთა გული-ეტყოდა ხილვად, արդարք ցանկացան տեսանել *მთ.13.17;* გული-ეტყოდა განძღებად DE, სწადინ აღვსებად C, ցանկայր լնուլ զորովայն իւր յեղջերէն *ლ.15.16;* გულისსიტყჳთ გულიმითქუმიდა პასქასა ამას ჭამად თქუენ თანა, ցանկանալով ցանկացայ զայս պասեք ուտել ընդ ձեզ *ლ.22.15;* კეთილისა საქმისათჳს გული-ეტყჳს, բարւոյ գործոյ ցանկայ *I ტიმ.3.1;* ცნობად გზათა ჩემთა გული-ეტყჳს, ճանաչել զճանապարհս իմ ցանկան *ეს.58.2;* ყოველსავე

იქმოდეთ თვნიერ დრტვნვისა და გულისსიტყუათა, զամենայն ինչ գործեցէք առանց տրտնջելոյ եւ քրթմնջելոյ *ეპ.ფლპ.2.14*

გულისსიტყუა-ჲ խորհուրդ. հոգք. տրտմութիւն. խիղճ. մտածութիւն („გულისჴმა", „გულისთქუმა", „ზრუნვა", ზრახვა, აზრი, წუხილი, ეჭვი): გულისაგან გამოვლენ გულისსიტყუანი, ի սրտէ ելանեն խորհուրդք *მთ.15.19;* შევიდა მათა გულისსიტყუაჲცა: ვინ-ძი იყოს უდიდეს შორის მათსა, եմուտ խորհուրդ ի նոսա թէ ո՛ արդեօք մեծ իցէ ի նոցանէ *ლ.9.46;* გულისსიტყუათა დავარღუევთ, զխորհուրդս քակեմք *II კორ.10.5;* გულისსიტყუანი (გულისთქუმაჲ//გულისჴმაჲ Ⴀ) გულისა მისისანი (მისისაჲ Ⴀ) თესლითი თესლამდე, խորհուրդ սրտի նորա ազգէ մինչեւ յազգ *ფს.32.11;* მიუტევე უფალსა გულისსიტყუაჲ შენი Ⴀ, მიუტევე უფალსა ზრუნვაჲ შენი Ⴂ, ընկեա ի տէր զհոգս քո *ფს.54.23;* გულისსიტყუათა მათ მისთა განაშორიან ძილი მისი, հոգք նորա հեռի առնէ զքուն *ზირ.42.9;* გულისსიტყუაჲ განიშორე შენგან, զտրտմութիւն հեռի արա ի քէն *ზირ.30.24;* შეიწყნარეთ, ნუ ორგულებითა და გულისსიტყვთა, ընկալարուք մի խղճիւ երկմտութեանց *ჰრომ.14.1;* ამით გულისსიტყვთა აიძულებდა თავსა თვსსა, այսու մտածութեամբ նեղէր զանձն *მ.ცხ.72v-84*

გულისწყება զայրանալ (გულის მოსვლა): ნუ გულს-იწყებთ გზასა ზედა, մի՛ զայրանայցէք ինչ ի ճանապարհի *დაბ.45.24*

გულისწყება-ჲ փղձկանք (გულის ამოსკვენა, წუხილი): ხოლო შენდა წყმედა და ჩუენდა შეურაცხება და გულისწყება, այլ քեզ կորուստ. եւ մեզ թշնամանք եւ փղձկանք *ფლკტ.136.23-443.4*

გულისწყრომა ցասնուլ. բարկանալ. զայրանալ. սրտմտել. զչարել (წყრომა, „რისხვა"): ჩემდა გული-გიწყრების? ընդ իս ցասուցեա՞լ էք *ი.7.23;* გული-განუწყრა და იტყოდეს, բարկացան եւ ասեն *მ.26.8;* დიდად უმჯობჱს არს შეტყუებაჲ, ვიდრელა არა გულისწყრომაჲ, կարի լաւ է յանդիմանել քան ցասնուլ *ზირ.20.1;* იწყეს გულისწყრომად იაკობისთვს C, იწყეს რისხვად იაკობისა DE, սկսան բարկանալ Յակովբայ *მრ.10.41;* იწყეს მთავართა გულისწყრომად ღვნისაგან, սկսան իշխանք զայրանալ ի գինւոյ *ოვსე 7.5;* გულისწყრომით განრისხნეს უფალი თქუენ ზედა, սրտմտեալ բարկանայցէ տէր ի վերայ ձեր *II შჯ.11.17;* გული-უწყრებოდა და იტყოდეს C, ჳრისხვიდეს და იტყოდეს DE, զչարէին եւ ասէին *მრ.14.4;*

გულისწყრომა-ჲ բարկութիւն. սրտմտութիւն. ցասումն. սպառնացումն (რისხვა, გულის მოსვლა): გულისწყრომასა დააწყნარებს გალობაჲ, զբարկութիւն հանդարտէ երգ սաղմոսաց *მ.ცხ. 283v-304;* რომელი გულისწყრომითა და მრისხანებითა იძლეოდის, որք ի սրտմտութենէ եւ ի բարկացողութենէ յաղթին *მ.ცხ.12v-10;* აღივსნეს ყოველნი გულისწყრომითა, լցան ամենեքին բարկութեամբ *ლ.4.28;* არა დასცხრეს გულისწყრომაჲ ჩემი წინააღმდგომთა ზედა, ոչ եւս դադարեսցէ բարկութիւն իմ ի հակառակորդաց իմոց *ეს.1.24;* გულისწყრომითა მისითა შეაძრწუნნეს იგინი, սրտմտութեամբ իւրով խռովեցուսցէ զնոսա *ფს.2.5;* ოდეს რისხვაჲ გულისწყრომისა ჩემისაჲ იყოს, յորժամ հասանիցէ բարկութիւն սրտմտութեան իմոյ *ეს.7.4;* განრისხნა გულის-წყრომაჲ ჩემი, բարկացաւ սրտմտութիւն իմ ի վերայ նոցա *ოვსე.8.5;* რისხვაჲ არს გულისწყრომასა მისსა, սրտմտութիւն է ի բարկութեան նորա *ფს.29.6;* გულისწყრომაჲ რისხვისა შენისაჲ ეწიენ მათ, սրտմտութիւն բարկութեան քո հասցէ ի վերայ նոցա *ფს.68.25;* არა შეიშინა გულისწყრომისა მისგან მეფისა, ոչ երկնչէր ի ցասմանէ թագաւորին *ებრ.11.27;* გულისწყრომაჲ კაცისაჲ დაამშვდის მსახურმან გონიერმან, զցասումն առն հանդարտեցուցանէ ծառայ իմաստուն *იგ.სოლ.18.14;* რისხვაჲ უფლისაჲ გამოჴდა გულისწყრომით, բարկութիւն տեառն ել ցասմամբ *იერ.30.23;* გულისწყრომაჲ შენი მსგავს არს ფურცლისა განჴმელისა, რომელ დამოცვვინ ხეთაგან, ցասումդ քո՛ նման է ցամաք տերեւոյ. որ անկանի ի ծառոյ *ფლკტ.139.32-447.19;* გულისწყრომამან მისმან მთანი, ვითარცა ცვლნი დაადნვნის, սպառնացումն նորա հալէ զլերինս *ფოკა 345r-501.13*

გულისხმა-ჲ, გულისჴმა-ჲ իմաստութիւն. հանճար. միտք. խորհուրդ. սիրտ („გულისჴმისყოფა", „გულისსიტყუა", „გულისთქუმა", სიბრძნე, ჭკუა, გონება, გული, ზრახვა): რომელმან ქმნნა ცანი გულისხმითა თვსითა, զերկինս արար իմաստութեամբ իւրով *ფს.135.5;* არა აქუნდა მათ გულისხმაჲ, առ ի չգոյէ իմաստութեան *ბარ.3.28;* გარდაართხა ცაჲ გულისხმითა თვსითა, ձգեաց զերկինս հանճարով իւրով *იერ.51.15;* შეყუარებად იგი ... ყოვლითა გულისჴმითა C (გულისჴმის ყოფითა DE), սիրել զնա ... յամենայն մտաց *მრ.12.33;* გულისხმითა თვსითა გარდაართხა ცაჲ, խորհրդով իւրով ձգեաց զերկինս *იერ.10.12;* გულისჴმაჲ (გუ-

ლისთქუმაჲ//გულისსიტყუანი Ⴂ) გულისა მისისაჲ (მისისანი Ⴂ) თესლითი თესლამდე, խորհուրդ սրտի նորա ազգէ մինչեւ յազգ *ფს. 32.11;* შეყუარებად იგი ყოვლითა გულისჴმითა, սիրել զնա յամենայն սրտէ *მრ.12.33*

გულისხმიერ-ი, გულისხუმიერ-ი, გულისჴმიერ-ი խելամուտ. հանճարեղ („მეცნიერი“, გონიერი, ჭკვიანი): გონიერ და გულისხმიერ გყო შენ გზასა მას, რომელსაცა ხვდოდი შენ, իմաստուն արարից զքեզ եւ խելամուտ ի ճանապարհ. յոր եւ գնասցես *ფს.31.8;* გულისჴმიერი G, მეცნიერი B, հանճարեղ *// მჯ.1.13;* გულისხუმიერ იყო ყოველთა შინა G, խելամուտ լիցիս ամենայնի *ისუ 6.1.7*

გულისხმისმყოფელი, გულისჴმისმყოფელი իմաստուն. հանճարեղ. խելամուտ (ბრძენი, ჭკვიანი, გონიერი): იყოს თუ ვინმე გულისჴმისმყოფელ ანუ გამომეძიებელ ღმრთისა, թէ իցէ որ իմաստուն որ խնդրիցէ զԱստուած *ფს.52.3;* გულისხმისმყოფელი საქმეთა შინა კეთილთაჲ მპოებელ არს, որ իմաստուն է յիրս՝ գտանէ զբարիս *იგ.სოლ.16.20;* პირი კაცისა გულისხმისმყოფელისაჲ ბრძენ, երեսք առն հանճարեղի իմաստունք *იგ.სოლ.17.24;* იყო ვინმე ოდესმე განშორებული ფრიად გულისხმისმყოფელი, էր երբեմն միայնակեաց ոմն յոյժ հանճարեղ *მ.ცხ.273r-292;* გულისჴმისმყოფელნი ყოველსა სიბრძნესა (ყოვლისა სიბრძნისანი - var), რომელთა იცოდიან მეცნიერებაჲ, խելամուտ ամենայն իմաստութեան եւ հմուտս գիտութեան *დან.1.4.*

გულისხმისსაყოფელი ճաշակելիք (პირი, სასა): გულისხმისსაყოფელნი გულისა ჩემისანი კუნესის, ճաշակելիք սրտի իմոյ հեծէ *იერ.4.19.*

გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა իմանալ. իմաստուն առնել. իմացուցանել. ի մտի առնուլ. ի մտի դնել. միտ դնել. ճանաչել. գիտել. խելամուտ լինել. խելամուտ առնել. խելամտեցուցանել. տեղեկանալ. տեղեկացուցանել. զգալ. մտախորհ լինել. մտադիր լինել. ի վերայ հասանել. խոկալ. զարմանալ („ცნობა“, „მოგონება“, „უწყება“, „გრძნობა“, „დადება“, შეგნება, შეცნობა, ცოდნა, შეტყობა): არა გულისჴმა-ყოთ, մի՛ իմասջիք *მთ.13.14;* არა გულისჴმა-გიყოფიეს C, არა გიცნობიეს, ոչ իմանայք *მრ.7.18;* გულისჴმა-ყვეს, ვითარმედ ხილვაჲ იხილა C, ცნეს, რამეთუ ჩუენებაჲ რაჲმე იხილა DE, իմացան. եթէ տեսիլ էտես *ლ.1.22;* გულისხმა-ყონ ჭეშმარიტი, իմասցին զճշմարտութիւն *სიბრძ.სოლ.3.9;* არა გულისხმა-ყვნეს მათ საქმენი ღმრთისანი Ⴀ, ոչ իմացան նոքա զգործս տեառն *ფს.27.5;* რომელმან გულისხმა-მიყო მე, որ իմաստուն արար զիս *ფს.15.7;* გულისხმა-უყოფდეს ერსა მას შჯულსა, իմացուցանէին զօրէնսն ժողովրդեանն *ნეემ.8.7;* გულისხმა-უყავ მაგას ხილვაჲ ეგე, իմացո դմա զտեսիլդ *დან.8.16;* რომელი ალმოიკითხვიდეს, გულისჴმა-ჰყოფდინ (ჰსცნობდინ DE) C, որ ընթեռնու. ի միտ առցէ *მრ.13.14;* უგუნურმან არა გულისჴმა-ყვის ესე, անմիտն զայս ոչ առնու ի միտ *ფს.91.7;* ერმან ჩემმან მე არა გულისჴმა-მყო, ժողովուրդ իմ զիս ի միտ ոչ առ *ეს.1.3;* გულისჴმა-ვყოთ, ի մտի դիցուք *ეს.41.22;* გულისჴმა-ვყავ ძლიერებაჲ, միտ դիր զօրութեան *მრთ.D.გაბალ. 333-66.23;* გულისხმა-ყვეს სიტყუაჲ იგი DE, მოეგონა სიტყვსაჲ მის C, ծանեան վասն բանին *ლ/2.17;* გულისჴმა-ყავ დღეს G, უწყოდი შენ S, ծանիցես այսօր *// მჯ.9.3;* გულისჴმა-ვყავ, უფალო, რამეთუ სიმართლით არიანგანკითხვანი შენნი, ծանեայ. տէր. զի արդարութեամբ են դատաստանք քո *ფს.118.75;* უფალო გულისხმა-მიყავ მე და ვცნა, տէր. ծանո ինձ եւ ծանեայց *იერ.11.18;* გულისხმა-ყავთ ყოფილი იგი, ծաներուք զեղեալսն *ფლკტ.135.19-441.23;* ვითარ გულისჴმა-ყო, իբրեւ գիտաց *მთ.12.15;* გულისჴმა-ყო რამეთუ ჴელმწიფებისაგან ჰეროდესისა არს DE, ვითარცა აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებელისაგან ჰეროდესი არს C, իբրեւ գիտաց թէ յիշխանութենէ Հերովդի է *ლ.23.7;* ვცანთ და გულისხმა-ვყავთ, ծանեաք եւ գիտացաք *ფლკტ.140.32-448.34;* განელო გონებაჲ მისი, გულისხმა ყო, բացան նորա միտքն եւ գիտաց *მრთ.A.ანტ.დ.27r-62,33;* გულისჴმა-ჰყოფდა გულსა თვსსა C, დაედვა გულსა თვსსა DE, խելամուտ լինէր ի սրտի իմում *ლ.2.19;* ვეძიებდ გულისხმის-ყოფასა, խնդրէի խելամուտ լինել *დან.8.15;* გულისხმა-უყავთ მაგას, խելամուտ արարէք *ანდ.-ანატ.314-32.8;* გულისხმა-უყოფდა, խելամտեցուցանէր *საქ.მოც.9.22;* გულისხმა-ვყავთ, ვითარმედ მუნ მიჩინნა ჩუენ ღმერთმან ხარებად მათა, տեղեկացեալք. թէ հրաւիրեաց զմեզ տէր աւետարանել նոցա *საქ.მოც.16.10;* ისნავე და გულისხმა-ყავ, ուսի՛ր եւ տեղեկացիր *ფლკტ.133.8-438.13;* გულისხმა-მიყვეს მე ყოველივე, տեղեկացուցեալ ինձ զամենայն *// ეზ.4.18;* გულისჴმა-ყვეს მრავალთა DE, იცნნეს იგი მრავალთა C, զգացին բազումք *მრ.6.33;* დაფარულნი მისნი გულისხმა-ყვნეს, գաղտնիսն նորա մտախորհ եղիցի

ზირ.39.10; გულისხმა-ჰყოფდეს საქმესა მას, մտադիր լինէին իրացն *მსკ.26.2;* ვითარ გულისხმა-ვყავ, ի վերայ հասի *საქ.მოც.25.25;* გონებასა შინა თჳსსა … გულისხმა-ჰყოფდა, ի սրտի իւրում խոկայր *დ.დ.125.3;* ამითვე გულისხმა-ყავთ მოვანეთაგან დაწესებულთა წესი, սովին իսկ զարմացիր զվանականացն կարգն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.101.11-28.7*

გულისხმისყოფა-ჲ, გულისჴმისყოფა-ჲ իմաստութիւն. հանճար. միտք. զգաստութիւն („სიბრძნე“, „მეცნიერება“, „გულისჴმა“, გონიერება, გამჭრიახობა): განუკჳრდებოდა მათ (დაუკჳრდებოდა ყოველთა C) რომელთა ესმოდა (სიბრძნე C) გულისჴმისყოფაჲ DE, զարմանային … ընդ իմաստութիւնն *ლ.2.46;* არა არს გულისხმისყოფა მას შინა, ոչ գոյր իմաստութիւն ի նմա *აბდია 1.7;* იობ არა გულისჴმისყოფით იტყოდა, Յոբ ոչ իմաստութեամբ խօսեցաւ *იობ.34.35;* ნუ იყოფვით ვითარცა ცხენი და ჯორი, რომელთა თანა არა არს გულისხმისყოფაჲ, մի՛ լինիք որպէս գձիս եւ զջորիս զի ոչ գոյ ի նոսա իմաստութիւն *ფს.31.9;* ვინ უჩუენა … გზაჲ გულისჴმისყოფისაჲ, ո՞ եցոյց … զճանապարհ իմաստութեան *ეს.40.14;* მოსცა ღმერთმან გულისჴმისყოფაჲ და გონიერებაჲ ყოვლისა მწიგნობრობისა და სიბრძნისაჲ, ետ նոցա Աստուած իմաստութիւն եւ հանճար յամենայն դպրութեան եւ իմաստութեան *დან.1.17;* რაჲთა აღივსნეთ … გულისხმისყოფითა სულიერითა. զի լնուցուք … հոգեւոր հանճարով *კოლ.1.9;* ესე არს სიბრძნე თქუენი და გულისჴმისყოფაჲ G, ესე არს სიბრძნე და მეცნიერება თქუენდა S, այն է իմաստութիւն ձեր եւ հանճար *II შჯ.4.6;* წარმართეთ მეცნიერებით გულისხმისყოფაჲ, ուղղեցէք գիտութեամբ զհանճար *იგ.სოლ.9.6;* არიან ყოველნი უკეთურ და არა იციან გულისხმისყოფაჲ, են չարք եւ ոչ ճանաչեն զհանճար *ეს.56.11;* გულისხმისყოფაჲ მოეცა მას ხილვასა მას, հանճար տուաւ նմա ի տեսլեանն *დან.10.1;* შეყუარებად იგი … ყოვლითა გულისჴმისყოფითა DE (გულისჴმითა C), սիրել զնա … յամենայն մտաց *მრ.12.33;* განღებად გულისხმისყოფისა მისისა, բանալ զմիտս նորա *ოვსე 2.15;* სიბრძნისაჲ და გულისხმისყოფისაჲ და ზრახვისაჲ … უწოდა, իմաստութեան եւ զգաստութեան եւ խորհրդոյ … անուանեաց *მრთ.U.კირ.იერ.-სული 6მ.281.27-369.12*

გულისხმისყოფასა მიწევნა, გულისჴმისყოფასა მიწევნა զգաստանալ (გონიერება): ანლა გულისჴმისყოფასა მივიწიე, այժմ զգաստացայ *ანდ.-ანატ.310-30.2*

გულისჴმა იხ. გულისხმა

გულისჴმიერ-ი იხ. გულისხმიერ-ი

გულისჴმისმყოფელ-ი იხ. გულისხმისმყოფელ-ი

გულისჴმისსაყოფელ-ი იხ. გულისხმისსაყოფელ-ი

გულისჴმისყოფა იხ. გულისხმისყოფა

გულისჴმისყოფასა მიწევნა იხ. გულისხმისყოფასა მიწევნა

გულიწრება-ჲ նեղսրտութիւն (სულმოკლეობა): მაცხოვარსა ჩემსა … გულიწრებისაგან ნიავ-ქარისა, որ փրկէր զիս … ի մրրկեալ նեղսրտութենէ *ფს.54.9*

გულმანკიერ-ი նենգամիտ (მზაკვარი): *მ.ცხ.200r-212.*

გულმედგარ-ი վատասիրտ (მშიშარა): გულმედგარ ხართ, վատասիրտք էք *მთ.8.26*

გულმოწყე ქმნა բարկանալ („განრისხება [გულის წყრომით]“): გულმოწყე იქმნა უფალი თქუენ ზედა G, განრისხნა გულის წყრომით უფალი თქუენ ზედა S, բարկացաւ տէր *II შჯ.9.9;* გულმოწყე იქმნა მოსე ელიაზარს ზედა G, განურისხნა მოსე ელიაზარს O, բարկացաւ Մովսէս Եղիազարու *ლევ.10.16*

გულმწყრალ-ი ցասուցեալ. ցասումն. բարկացող. բարկասիրտ. յանդուգն (განრისხებული, მრისხანე, თავხედი): გულისწყრომამან გულმწყრალისამან ალადგინის ლალვაჲ, մարդ ցասուցեալ բորբոքեսցէ զկռիւ *ზირ.28.10;* იყო ჰეროდე გულმწყრალ ტჳრელთა და სიდონელთათჳს, էր Հերովդէս ցասմամբ ընդ Տիւրացիս եւ ընդ Սիդովնացիս *საქ.მოც.12.20;* ხოლო კაცი გულმწყრალი არა შუენიერ არს, եւ այր բարկացող տգեղ է կերպարանօք *იგ.სოლ.11.25;* ნუ ექმნები მოყუარე კაცსა გულმწყრალსა, մի լինիր ընկեր առն բարկացողի *იგ.სოლ.22.24;* ძლიერნი გულმწყრალ არიან, ლჳნოსა ნუ სუმედ, մեծամեծք բարկասիրտք են. զինի մի՛ արբցեն *იგ.სოლ.31.4;* მეფჱ გულმწყრალი შევარდეს ბოროტსა, թագաւոր յանդուգն անկցի ի չարիս *იგ.სოლ.13.17*

გულმწყრალ ქმნა բացկանալ („განრისხება“): აარონს ზედაცა გულმწყრალ იქმნა ფრიად G, აჰრონის ზედაცა განრისხნა უფალი ფრიად S, Ահարոնի բարկացաւ տէր յոյժ *II შჯ.9.20*

გულპებულ-ი յիմարեալ (ჭკუაზე შემცდარი): იყო შენ გულპებულ და შეურვებულ ხილვითა მით თუალთა შენთაჲთა, եղիցիս յիմարեալ վասն տեսլեանց աչաց քոց *II შჯ.28.34*

გულპყრობა-ჲ յուսալ (დაიმედება): გან-სადა-ვირთხ ობოლსა ზედა ჴელი ჩემი გულპყრობით,

վերացուցի ձեռն ի վերայ որբոյն յուսացեալ *იობ.31.21*

გულპყრობილ ქმნა համարձակել (გაბედულება): ამისთჳს გულპყრობილ იქმნა გული ძეთა კაცთაჲ მას შინა საქმედ ბოროტისა, վասն այնորիկ համարձակեցան սիրտք որդւոց մարդկան յանձինս իւրեանց գործել զչար *ეკლ.8.11.*

გულპყრობილ ყოფა քաջալերել („მტკიცე ყოფნა", გამხნევება): გულპყრობილ იყვენით DE, მტკიცე იყვენით C, քաջալերեցարուք *მრ.6.50;* გულპყრობილ იყავ, გიორგი, քաջալերեա Գեորգիոս *ნამ.გიორგისი 262r-261.28*

გულსა დება խորհել (განზრახვა): მეფობა გულსა ედვა მისი, թագաւորեցուցանել խորհէր զնա *II ნშტ.11.22*

გულსავსება-ჲ լրութիւն („გულქველება", სიუხვე): თანა-შეტყუებულნი სიყუარულით ყოვლისა მიმართ სიმდიდრისა, გულსავსებისა, տեղեկացեալք սիրով. եւ յամենայն մեծութիւն լրութեան *კოლ.2.2;* სახარებაჲ ესე არა იყო თქუენდა მიმართ სიტყჳთ ხოლო, არამედ ... გულსავსებითა (გულქველებითა AB) მრავლითა, աւետարանն մեր ոչ եղեւ առ ձեզ միայն բանիւ, այլ եւ ... լրութեամբ բազմաւ *I თეს.1.5;* არცა ერთსა ვის თანა აქუნდა გულსავსებაჲ, ոչ ումեք հաւանեալ էր նա *მ.ცხ.205r-217*

გულსავსე ყოფა հաճել. հաստատել զմիտս. հաւատացուցանել. յուսալ. վստահանալ. ուսուցանել զբան. միամտել. հնազանդել. հաւանել (მოწონება, დაჯერება, დარწმუნება, იმედის ქონება, დანდობა): კაცად-კაცადი თჳსითა გონებითა გულსავსე იყავნ, իւրաքանչիւր ոք զիւր միտս հաճեսցէ *ჰრომ.14.5;* ინება გულსავსე ყოფად მისა, կամեցաւ հաստատել զմիտս նորա *მ.ცხ.232r-254;* ილოცე ..., რაჲთა მან გულსავსე ყოს იგი, աղօթեա՝ առ Աստուած. զի հաւատացուսցէ զնա *მ.ცხ.29v-25;* გულსავსე ვარ შენდამი, յուսացեալ եմ ի քեզ *მ.ცხ.279r-300;* უკუეთუ ... ვერავის თანა გულსავსე ვიყო, რაჲთამცა მიუთხარ, ոչ վստահանամ ումեք պատմել զնա *მ.ცხ.205r-217;* ვითარცა გულსავსე ყო იგი, განეშორა მისგან, իբրեւ ուսոյց զբանն մեկնեցաւ ի նմանէ *მ.ცხ.362r-415;* გულსავსე ყოს იგი ღმერთმან სიყუარულად შენდა, Աստուած միամտեսցէ զնա ի սէր քո *მ.ცხ.363r-416;* გულსავსე ხართა?.. გულსავსე ვართ, հնազանդի՞ք ... հաւանիմք *მ.ცხ.450r-535*

გულსა მოჴდომა զմտաւ ածել. կարծել (ნდომა, განზრახვა, ფიქრი): არა ესრეთ გულსა მოუჴდა, ոչ այսպէս ած զմտաւ *ეს.10.7;* არა გულსა მოიჴადეა, რამეთუ ჩუენცა კაცნი ვართ? ո՞չ զմտաւ ածէր՝ եթէ եւ մեք մարմին զգեցեալ եմք *ანდ.-ანატ.311-28.13;* არა ვითარ-ეგე თქუენ გულსა მოგიჴდა, ոչ որպէս դուք կարծէք *მრთ.S.კირ.იერ-მარტჳლ.188.30-379.2*

გულსა შთაგდება հրապուրել (მოხიბლვა): გულსა შთაუგდის მან, հրապուրեալ հրապուրէ նա *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.142.31-11.7*

გულსდგინება յօժարամիտ լինել. փոյթ յանձին ունել. ուշ դնել. յաճախել. փութալ. փոյթ լինել. թեւարկել (გულმოდგინება, სწრაფვა, მიდევნება): განმარტებულითა გულითა გულს-ვიდგინე მე ესე ყოველი, պարզ սրտիւք յօժարամիտք եղեաք յայսմ ամենայնի *I ნშტ.29.17;* თქუენ გულს-იდგინეთ, դուք փոյթ յանձին կալայք *I ეზ.2.28;* გულს-იდგინეს დამდაბლებაჲ ჩემი, ուշ եդին խոնարհեցուցանել զիս *ფს.16.11;* რომელსა უყუარდეს შვილი თჳსი, გულს-იდგინოს გუემაჲ მისი, որ սիրէ զորդի իւր. յաճախեսցէ զտանջանս նորա *ზირ.30.1;* გულს-ვიდგინე, არა უგულებელს ვყავ, փութացայ ոչ առնել անտես *ბაბ.44.24-150.10;* ან გულს-იდგინე, արդ փոյթ լիցի քեզ *რიფს.166.37-88.3;* საუკუნოჲსა მის მიმართ ხოლო გულს-იდგინე, յաւիտենականին միայն թեւարկեա *ანდ.-ანატ.313-31.22*

გულსდგმა ոխանալ („მტერება", შურის ქონება): ჰეროდიას გულს-ედგა მისი DE, ჰეროდე ჰემტერა მას C, Հերովդիա ոխացեալ էր ընդ նմա *მრ.6.19;*

გულსდება մատնել. –ոց լինել. փոյթ լինել. կամել. խորհել („გულება", ზრუნვისა დება, აზრად ქონება): რომელსა გულს-ედვა მიცემაჲ მისი DE, რომელსა ეგულებოდა მიცემაჲ მისი C, որ մատնելոցն էր զնա *ი.12.4;* არა თუ გლახაკთაჲ რაჲ გულს-ედვა მას C, არა თუ გლახაკთაჲ რაჲმე ზრუნვაჲ ედვა მას DE, Ոչ զի զաղքատաց ինչ փոյթ էր նմա *ი.12.6;* ესრე ედვა გულსა C, ესრეთ ეგულებოდა, եւ կամէր *საქ.მოც.12.4;* გულს ედვა ბოროტი მისთჳს, խորհելով նմա չարիս *ნრს.77.4*

გულსმოდგინე փոյթ. յօժար. յօժարեալ. ժիր. յորդոր. յառաջամիտ. խնամ (მოსწრაფე, გულმხურვალე, მონადინე, მოწყალე): გულსმოდგინედ გამოეძიებდა, նորա մեծաւ փութով խնդիր արարեալ *მრთ.S.კირ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.237.20;* სული გულსმოდგინე არს, հոգիս յօժարէ *მთ.26.41;* გულსმოდგინე, յօժարեալ *II ნშტ.17.16;* რაჲთა ვემსგავსო გულსმოდგინესა მას და მოშიშსა მონასა, զի նմանեցայց ժիր եւ երկիւղած ծառային *თომა 18.39-397.6;* რომელი მოსწრაფე და გულსმოდგინე არნ, որ փոյթն եւ յորդորն է *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103.6;* გულითა სავსითა გულსმოდგინე იქმნეს უფლისა მიმართ, լի սրտիւ եղեն յառաջամիտք տեառն *I ნშტ.29.9*

გულსმოდგინება-ჲ յօժարութիւն. փոյթ. ցանկութիւն. յամենայն սրտէ. մտադիւրութիւն („ნეფსითობა", ნადილი, სწრაფვა, ნდომა, გულდადება): ჰლოცვიდა ყოველთა გულსმოდგინებითა გულისაჲთა, մխիթարէր զամենեսեան յօժարութեամբ սրտի *საქ.მოც.11.23;* ესოდენი შეგამთხჳა თქუენ გულსმოდგინებაჲ, այնքան արար մեզ զփոյթն *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ. 26.6;* მრავალი გულსმოდგინებაჲ ჩემი, რომელი შენდა მიმართ არნ, բազում փոյթ իմ, որ ի քեզ է *თომა 18.19-396.14;* დიდითა გულსმოდგინებითა მნებავს სიკუდილი მათ თანა, մեծաւ ցանկութեամբ ախորժեմ մեռանել ընդ նոսա *ანდ.-ანატ.315-30.25;* გულსმოდგინებითა დიდითა, յամենայն սրտէ *ივდ.4.8;* გამოცხადნა გამოცხადებაჲ ისრაჱლისა შორის ნეფსითობითა (გულსმოდგინებითა S) ერისაჲთა G, ի սկսանել զօրավարացն Իսրայելի մտադիւրութեամբ ժողովրդեանն *მსჯ.5.2*

გულსმოდგინება յառաջամիտ լինել. զմիտս կացուցանել (მონადინება): განიხარეს ერთა გულსმოდგინებისათჳს, զուարճացաւ ժողովուրդն յաղագս յառաջամիտ լինելոյն *I ნშტ.29.9;* გულსმოდგინებითა გონებისაჲთა ზედამცა მიწევნულ ვართ, կացուցեալ զմիտս ի վերայ տեսցուք *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.10.11*

გულსმოდგინედ ստէպ. յօժարութեամբ. ի փոյթ. խնամոյնչ սրտի մտաւք. ճեպով տագնապաւ („გულსმოდგინებითა", ბეჯითად, მონადინებით, სწრაფვით, ზრუნვით, გარჯით): ეძიებდეს გულსმოდგინედ, խնդրիցէ ստէպ *ლ.15.8;* ლოცვაჲ გულსმოდგინედ იყოფოდა ეკლესიათა მიერ, աղօթք ստէպ լինէին յեկեղեցւոյն *საქ.მოც.12.5;* რომელთა შეიწყნარნეს სიტყუანი იგი ყოვლითურთ გულსმოდგინედ C, რომელთა შეიწყნარეს სიტყუაჲ იგი ყოვლითა გულსმოდგინებითა Ն, որք ընկալան զբանն ամենայն յօժարութեամբ *საქ.მოც.17.11;* უფროჲს გულსმოდგინედ განემზადნიან, առաւել եւս ի փոյթ յորդորի *მრთ.C.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.-27.4;* გულსმოდგინედ სამშჭუალთა მათთჳს განიზრახვიდა, խնամագոյն զմտաւ ածէր *მრთ.S.-პოვნაჲ სამშჭ.244- ;* ღაღადებდა გულსმოდგინედ უფლისა მიმართ, զոչէր սրտի մտաւք առ տէր *მრთ.S.პოვნაჲ სამშჯ.243.23- ;* მიისწრაფდა გულსმოდგინედ სიხარულით ქორწილისა მის [აღსრულებად], ճեպով տագնապաւ փութայր զուրախութիւնս հարսանեացն կատարել *რიფს.163.21-76.15*

გულსნეულ-ი խօթասիրտ (ბრიყვი, ქარაფშუტა): გულსნეული იგი შეურაცხ იქმნეს, խօթասիրտն արհամարհեսցի *იგ.სოლ.12.8;* ნუ ხარ ... გულსნეულ და დაშთომილ საქმითა შენითა, մի՝ լինիր ... խօթասիրտ եւ լքեալ ի գործս քո *ზირ.4.34*

გულტკივნეულ-ი բարկացեալ. սրտացաւ. ցաւագնեալ. զղջասիրտ (გულმოსული, გულნატკენი): გულტკივნეულ უკუე იქმნა ეშმაკი იგი, բարկացեալ ընդ այն դեւն *მ.ცხ.199r-211;* იყო ვინმე ბერი გულტკივნეული, էր ոմն ծեր սրտացաւ *მ.ცხ.235r-257;* გულტკივნეულ ვარ ძნელად ორნი შვილნი ... დღეს დამიმარხვან, ցաւագնեալ է սիրտ իմ. քանզի երկու որդիս ... թաղեցի այսօր *მ.ცხ.185r-210;* რაჲთა იქმნეს გულტკივნეულ, եւ եղիցի զղջասիրտ *მ.ცხ.100r-110*

გულფიცხელ-ი խստասիրտ. խիստ սրտիւ (გულქვა, უწყალო, ჯიუტი): ვიდრემდის გულფიცხელ ხართ? մինչեւ յե՞րբ էք խստասիրտք *ფს.4,3;* გულფიცხელი იგი ვერ მიემთხჳოს კეთილსა, բարեաց ոչ պատահէ *იგ.სოლ.17.19;* ყოველი სახლი ისრაჱლისაჲ მაცილობელი არს და გულფიცხელი, ամենայն տունն Իսրայելի հակառակօղք եւ խստասիրտ են *ეზეკ.3.7;* გულფიცხელი იგი შევარდეს ძჳრსა, խիստն սրտիւ անկցի ի չարիս *იგ.სოლ.28.14.*

გულფიცხელობა-ჲ, გულფიცხლობა-ჲ խստասրտութիւն („სიფიცხლე გულთა", გულქვაობა): გულფიცხელობისა თქუენისათჳს, վասն խստասրտութեան ձերոյ *მთ.19.8;* წინადაიცჳთეთ გულფიცხელობაჲ თქქუენი G, განიშორეთ სიფიცხლე ეგე გულთა თქუენთაჲ S, թլփատեցէք զխստասրտութիւն ձեր *II შჯ.10.16;* შემუსრნა გულფიცხლობითა მათითა, հպարտացեալ էին խստասրտութեամբ իւրեանց *ზირ.16.11*

გულქველება-ჲ լրութիւն („გულსავსება", სიუხვე): სახარებაჲ ესე არა იყო თქუენდა მიმართ სიტყჳთ ხოლო, არამედ ... გულქველებითა (გულსავსებითა CD) მრავლითა, աւետարանն մեր ոչ եղեւ առ ձեզ միայն բանիւ. այլ եւ ... լրութեամբ բազմաւ *I თეს.1.5*

გულქველობა-ჲ բարի սրտիւ (სიკეთე): წარავლინა ერი იგი ... სიხარულითა გულქველობითა, արձակեաց զժողովուրդն ...ուրախութեամբ եւ բարի սրսիւ *II ნშტ.7.10*

გულძჳრ-ი խէթ (ავი, ცუდი): გულძჳრ რაჲმე იყოს შენთჳს, ունիցի ինչ խէթ զքէն *მთ.5.23.*

გულწრფელება-ჲ ճշմարիտ սրտիւ (გულმართლობა): არა ჰმსახურებდ შენ უფალსა შენსა სიხარულით და გულწრფელებით, ոչ պաշտեցեր զտէր Աստուած քո ուրախութեամբ եւ ճշմարիտ սրտիւ *// მჯ.28.47.*

გულწყებულ-ი տրտմեալ (ნაწყენი, გაჯავრებული): გულწყებულ იყო ნერონ ფრიად, տրտմեալ Ներոնի *პეტრე მოც.48.25-56.22.*

გუმერა, გმერა խոցել. խթել. մղել. հարկանել („ჭენება“, დაწყლვა, კვრა, ნაკვრა, ცემა): ლახურითა უგუმირა (უგმირა C) გუერდსა მისსა, տիգաւ խոցեաց զկողս նորա *ი.19.34;* მიგუმირა მე კუერთხითა მით სამ გზის, խթեաց զիս գաւազանաւն երեքկին *პოვნაჲ სტეფ.658.19-499;* უკუეთუ მტერობით უგუმიროს (უჭენოს B) მას G, եթէ առ թշնամութեան մղեսցէ զնա *რიცხ.35.20;* უგუმირა გუერდსა მისსა, եհար ընդ սնակուշտն *// მფ.3.27.*

გუმერილ-ი խոցոտեալ (მოწყლული, დაჭრილი): დაეცნენ ... გუმერილნი გარეშე J, անկցին ... խոցոտեալք շուրջ զնովաւ *იერ.51.4.*

გუმიზ-ი կոէզ (ხის ფისი): მიჩუენეს მე გუმიზი უდაბნოჲსაჲ, ցուցին ինձ արմատ ինչ յանապատին իբրեւ զկոզի *მრკ.248r-190.25.*

გუნ-ი գոյն (სიყვითლე): გგუემოს ... გუემითა ხორშაკისაჲთა, გუნითა და დანდალუკითა S, հարցէ ... խորշակաւ եւ գունով *// შჯ.28.22.*

გუნდ-ი գունդ. առաջ. զաւր. տոհմ. դաս. ճամբար („ერთა“, „მმთავრობთა“, „მთავარი“, „მწყობრი“, ჯარი, კრებული, დასი, ბანაკი): იუდა წარიყვანა მის თანა გუნდი ერთი C, იუდა წარიყვანა ერი DE, Յուդայ առեալ ընդ իւր զգունդն *ი.18.3;* მმთავრობთა (გუნდთა S) მისთანათა მიიმართეს G, գունդքն որ ընդ նմա՝ ճակատեցան *მსჯ.9.44;* რომელი მოვალს ვითარცა გუნდი ბანაკთაჲ O, მომავალი ვითარცა მწყობრი ბანაკთაჲ, գայ իբրեւ զգունդս բանակաց *ქება 6.12;* ივლტინ ყოველივე იგი გუნდი ვარსკულავთაჲ, փախստական առնէ զամենայն գունդս աստեղաց *მრთD.ხ.გაბ.-მოც.საჴს.377.21-63.25;* გამოჩნდეს გუნდნი ანგელოზთანი, երեւեցան գունդք հրեշտակաց *ფლკტ.159.3-473.11;* განყო სამასი იგი კაცი სამად გუნდად M, განყვნა სამასნი მამაკაცნი სამ მთავრებად G, բաժանեաց զերեք հարեւր այրն յերիս առաջս *მსჯ.7.16;* განყო ერი იგი სამად გუნდად, բաժանեաց ... զժողովուրդն յերիս առաջս *I მფ.11.11;* მოიწინეს გუნდნი იგი ... და მოვიდეს, եկեալ զաւրքն ... եւ հասեալ *მსკ.32.16;* წარავლინნეს ... გუნდისაგან (ერისაგან G) მათისა ხუთნი კაცნი M, առաքեցին ... ի տոհմից իւրեանց առս հինգ *მსჯ.18.2;* გუნდი მადიდებელთაჲ, դաս փառաբանողաց *მრთ.S.ბას.კეს.-40 სბსტ.122.10;* გუნდი, ճամբար *// მფ.23.14.*

გუნდი აზნაურთაჲ ազատազունդ *ატმ.97.18.*

გუნდრუკ-ი կնդրուկ˜ მოართუეს მას ძღუენი: ოქროჲ, გუნდრუკი და მური, մատուցին նմա պատարագս ոսկի եւ կնդրուկ եւ զմուռս *მთ.2.11;* მოაქუნდეს ოქროჲ და გუნდრუკსა შესწირვიდენ შენდა, բերել ոսկի եւ կնդրուկ եւ ականս պատուականս *ეს.60.6.*

გურა იხ. ალმოგურა, გამოგურა, მიგურა.

გურდემლ-ი սալ (გრდემლი): ჰგიეს იგი ვითარცა გურდემლი განუჭედელი, հաստատեալ կայ իբրեւ զսալ դարբնաց անշարժ *იობ.41.15;* უბრძანა მიღებად გურდემლი მჭედელთაჲ საპყრობილესა მას, հրամայեաց տանել սալ դարբնական ի բանտն եւ դնել ի ներքոյ ոտից նոցա *ანდ.-ანატ.333-40.16.*

გურემა-ჲ խիթ (ჭვალი): შეიპყრა იგი გურემამან და ტკივილისა მისგან განირთხა თავი თვსი პირალმართ, կալաւ զնա խիթս ինչ ցաւ եւ ի խստութենէ ցաւին անկեալ կայր բերան ի վայր *მ.ცხ.233r-455.*

გურიობა-ჲ յածել. յածեցուցանել (მოვლა, ტარება): ჟამ რავდენმე გარე გურიობნ, ժամանակ ինչ արտաքոյ յածի *იგ.სოლ.7.12;* მოიღე ქნარი, გურიობდ ქალაქი მეძავი, ա՛ռ քնար, յածեաց ... քաղաք պոռնկութեան *ეს.23.16;* აგურიობნა იგინი უდაბნოს ზედა ორმეოც წელ, յածեցոյց զնոսա յանապատին ամս քառասուն *რიცხ.32.13*

გურიობა յածումն (მიმოსვლა, აშლა): გურიობამან გულისთქუმისამან ცვალის გონებაჲ უმანკოთაჲ, յածումն ցանկութեան խուճապէ միտս անմեղս *სიბრ.სოლ.4.12.*

გურიტ-ი տատրակ (გვრიტი): მიცემად შესაწირავი ... ორნი გურიტნი DE, მიცემად მსხუერპლისა ... სწორნი გურიტთანი, տալ պատարագս ... զոյգս տատրակաց *ლ.2.24;* ჴმაჲ გურიტისაჲ ისმა ქუეყანასა ჩუენსა, ձայն տատրակի լսելի եղեւ յերկրի մերում *ქება 2.12;* განშუენდეს ღაწუნი შენნი, ვითარცა გურიტისანი, գեղեցկացան ծնօտք քո իբրեւ զտատրակի *ქება 1.9;* გურიტმან და მერცხალმან და მჭურინავმან და ველისა სირთა დაისწავლნეს ჟამნი მოსლვისა მისისანი O, տատրակ եւ ծիծառն թռչունք վայրի պահեցին զժամանակս մտից իւրեանց *იერ.8.7;*

გურკა կորիզ. սպտուր (კურკა, კურკლ-ი): ჭამდა ბერი დღითი-დღე გურკასა ბაიაჲსასა ათორმეტსა, էր կերակուր ծերոյն օր ըստ օրէ երկոտասան կորիզս արմաւոյ *მ.ცხ.199r-211;* პოვა ბერმან გურკაჲ აქლემისაჲ, գտաւ ծերն սպտուր ուղտու *მ.ცხ.383r-439.*

გურკნვა գգուել (მოხვევა, მოფერება): არა რეცა გუშინ გიგურკნევდი შენ მჴართა ზედა ჩემთა, ո՞չ երէկ գգուէի զքեզ ի գիրկս իմ *ფლკტ.142.6-450.33.*

გუშაგ-ი լրտես (მზვერავი): გუშაგნი წარავლინნა დავით ხილვად, თუ ჭეშმარიტად მოსრულ არსძი, առաքեաց Դաւիթ լրտեսս, եւ գիտաց եթէ եկեալ է Սաւուղ *I მფ.26.4.*

გუშინ յերէկն. յերէկ՟ გუშინ და ძუღუან, յերէկ եւ յեռանդ *I მფ.4.7;* გუშინ და ძოღან, յերէկն եւ յեռանդ *I ნშტ.11.2;* არა არს პირი მამისა თქუენისაჲ ვითარ გუშინ და ვითარ ძუღუან, ոչ են երեսք հօր ձերոյ որպէս յերէկն եւ յեռանդն *მრთ.A.ანტ.დ.87.32-64.2;* გუშინ მეშვდესა ჟამსა დაუტევა იგი სიცხემან, երէկ յեւթներորդ ժամու եթող ցնա ջերմն *ი.4.52.*

გუშინდელ-ი երէկի. երեկեան՟ გუშინდელი დღე, რომელ წარჴდა, որ երէկի զի անց *ფს.89.4;* გუშინდელი იყო სიტყუაჲ თუალსაღა გუამისასა სანთლად იტყოდა, დამაკკრვა ჩუენ, երէկի ճառն վասն ական մարմնոյ զարմացոյց զմեզ *ს.გაბ.328-62.4;* გუშინდელსა მას შეცოდებასა შენსა დავდუმენ, վասն երեկեան յանցանաց քոց լռեմ *ფლკტ.139.30-447.16;* არა მოიჴსენენ გუშინდელნი იგი კეთილნი, ոչ յիշես զերեկեան բարիսն *ფლკტ.150.9-461.6;* არა იყო მისა მიმართ [პირი ლაბანისი], ვითარ-იგი გუშინდელსა და ძუღუანდელსა დღესა, ոչ էին ընդ նմա. որպէս յերէկն եւ յեռանդ *დაბ.31.2.*

გუშინდითგან յերեկէ. յերիկն ՝ გუშინდითგან და ძუღუანდითგან, յերէկն եւ յեռանդն *გამოსლ.21.29;* გუშინდითგან, յերեկէ *გამ.4.10.*

გუჯარ-ი գիր (წიგნი, წერილი, ნუსხა): საგანძურისა გუჯარი *ქ.ცხ.194.12-195.4.*

გვანად յամր (გვიან): გვანად ირწმუნე [სიტყუაჲ], მალიად სარწმუნო იყავ, յամր հաւատասցես. եւ փութով հաւատացուսցես *მ.ცხ.35r-30*

გვნ-ი դալուկն (სიყვითლე) *ამოს.4.9.*

გვრგვნ-ი պսակ. խոյր. թագ (1. გვირგვინი; 2. გუმბათი): შეთხზეს გვრგვნი ეკალთაგან, բոլորեալ պսակ ի փշոց *მთ.27.29;* გვრგვნი ედგა ოქროჲსაჲ და შარავანდად იყო ზეზისაჲ და ძოწეულისაჲ, պսակ ունէր ոսկի եւ թագ ի բեհեզոյ եւ ի ծիրանւոյ *ესთ.8.15;* გვრგვნი ეკლისაჲ თავს-იდვა, զպսակն ի փշոց ընկալաւ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდვ.155.20-275.5;* რაჲთა მოვიღოთ გვრგვნი იგი დაუჭკნობელი (უჴრწნელებისაჲ var.), առ ի ընդունել մեզ զպսակն անապականութեան *40 სებსტ.113.14;* გვრგვნი, խոյր *ეზეკ.26.16;* გვრგვნი მოიღო დიდმან თევდოსი, առնու զթագն Թէոդոս մեծ *ნრს.75.12;* უქმნე გვრგვნი სართულსა შენსა G, արասցես պսակ շուրջ զտանեօքն *II მჯ.22.8.*

გვრგვნის თანამოდგამი թագակից (გვირგვინის მოზიარე): მეორეთა მათ გუნდთა გვრგვნის თანამოდგამ ვიყავ, յերկրորդական զաւրէն թագակից էի *მსკ.36.2.*

გვრგვნის მომცემელი պսակիչ (გვირგვინის დამდგმელი): გვრგვნის მომცემელი იგი მძლეთაჲ, պսակիչն յաղթականաց *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტკლ.186.26-375.2*

გვრგვნოსანი պսակաւոր (გვირგვინის მქონე): ცათა შინა წინაშე მაღლისა გვრგვნოსან იქმნეს, յերկինս պսակաւոր եղիցի *მ.ცხ.120r-138.*

გვრგვნოსან ქმნა պսակել (გვირგვინით შემკობა): არა გვრგვნოსან იქმნების, ոչ պսակի *II ტიმ.2.5;* რაჲთა გვრგვნოსან იქმნეთ, զի պսակեսջիք *40 სბსტ.114.15.*

გვრგვნოსან ყოფა պսակել (გვირგვინის დადგმა): დიდებითა და პატივითა გვრგვნოსან ჰყავ იგი, փառօք եւ պատուով պսակեցեր զնա *ფს.8.5;* რომელმან უთმინონი იგი მოთმინებითა გვრგვნოსან ჰყვენ, որ զանըմբերս պսակես պսակօք համբերութեան *ვარ.809-375.1*

გძილ-ი ծնոտ. եզր (სარტყელი, კიდე): გძილი მისი გარემოჲს-გარემო მრგულად ზოგი წყრთისაჲ, ծնօտք պատուածոյք շուրջանակի պատեալ զնովաւ ի կէս կանգնոյ *ეზეკ.43.17;* ციდ ერთ იყო მათი გძილი, ბაკოდ გამოთლილი შინაგან გარემოჲს, ծնօտս ունկեանս քանդակագործս ունիցին ի ներքուստ շուրջանակի *ეზეკ.40.43;* გძილსა ეზოჲსა ერთისასა ერთ კერძო შესაკინძველად, առ եզերբ միոյ փեղկին ի միոջէ կողմանէ ի խառնուածս *გამოსლ.26.4*

გძლაბ-ი იხ. გრძლაბი.

დ

=დ անգամ (ჯერ): მეორედ წარვიდა (მივიდა C), երկրորդ անգամ չոգաւ *მთ.26,42.*

და եւ (კავშ.).

-და Dat; առ Ac., ընդ Ac., ց Ac; զ Abl (-თან, -თვის, -მომართ/მიმართ): ღაღადებაჲ ჩემი შენდა შევედინ, աղաղակ իմ առ քեզ եկեսցէ *ფს.101,2;* ძმის წული ჩემი ჩემდა და მე მისდა, եղբօրորդին իմ ինձ եւ ես նմա *ქება 2,16;* გამოვედით ჩემდა, ելէք առ իս *IV მფ.18,31;* რომელთადა არა მე ხოლო მადლიერ ვარ, զորոց ոչ ես միայն գոհանամ *ჰრომ.16,4;* არა ინებეს მოსლვად ჩუენდა, ոչ կամեցան գալ ընդ իս *მსკ.88,1;* სადა არს სამწყსოჲ შენი, რომელი მოცემულ იყოს შენდა, ո՞ւր է հօտն որ տուաւ ցքեզ *იერ.13,20.*

და զի (რათა): მომიჰყარ, და ვჭამო, բեր ինձ, զի կերայց *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.12,6-13.*

და քոյր : დანი მაგისნი ჩუენ თანა არიან DE, քորքն դորա աստ առ մեզ *მრ.6,3;* დაჲ მისი ვარ, քոյր նորա եմ *დაბ.12,13.*

დისა დამშჯელი քոյրատանջ *ფლკტ.149,1-459,24.*

დისა მოძულე քոյրատեաց *ფლკტ.136,22-443,3.*

დაახლება մերձենալ. մերձ լինել (მიახლოება, ახლოს ყოფნა): ნუუკუე დაეახლები მათ, ნუცა შეეხები მათ, մի՛ մերձենար եւ մի հպիր ի նոսա *მ.ცხ.29r-25;* რაჲსათჳს დაეახლებით ყოვლადვე მას ადგილსა, ընդէ՞ր բնաւ մերձ լինիք ի տեղին *მ.ცხ.17r-13.*

დაბა գեւղ/գիւղ, ագարակ, աւան, շէն, անդաստան („აგარაკი“, სოფელი, დაბა-ქალაქი, ყანა): მოჰვლიდა ყოველსა... დაბნებსა, շրջէր ընդ ամենայն... գեւղս *მთ.9,35;* რაჲთა წარვიდნენ გარემო დაბნებსა და სანახებსა და იყიდონ DE, რაჲთა მივიდენ გარემოსა აგარაკებსა და დაბნებსა C, զի երթեալ շուրջ յագարակս եւ ի գեղս՝ գնեսցեն *მრ.6,36;* თავადი ვიდოდა ქალაქად-ქალაქად და დაბად-დაბად, ինքն շրջէր ընդ քաղաքս եւ ընդ գեղս *ლ.8,1;* ამან მოიგო დაბაჲ სასყიდლისაგან სიცრუისა, սա ստացաւ գեղ ի վարձուց անիրաւութեան *საქ.მოც.1,18;* მოზღუდეს დაბნები მათი, պարսպեցին զգեօղս որ էին ի նոսա *ივდ.4,4;* უთხრეს ქალაქსა და დაბნებსა (აგარაკებსა C), պատմեցին ի քաղաքին եւ յագարակս *მრ.5,14;* უთხრეს ქალაქსა და დაბნებსა, պատմեցին ի քաղաքին եւ յագարակսն *ლ.8,34;* იყოს დაბნები ქუაბებ ვიდრე უკუნისამდე, եղիցին աւանք քո այրք յաւիտենից *ეს.32,14;* ყოველმან დაბნებმან მათმან გრქუან შენ, ամենայն աւանք նորա ասիցեն ցքեզ *იეზ.38,13;* რაჲთა წარვიდენ გარემო დაბნებსა, զի երթիցեն շուրջ ի շէնսն *მთ.14,15;* მო-რაჲ-ვიდოდეს დაბასა, երթային յանդաստան *მრ.16,12.*

დაბადება ստեղծանել. ստեղծուլ. հաստատել. առնել. կազմել. հաստել (შექმნა, „დაფუძნება“, დამყარება, ქმნა, შედგენა): რომელმან დაჰბადნა სულნი, որ ստեղծ զշունչ *იგ.სოლ.24,12;* ადამ პირველად დაიბადა და მერმე ევა, Ադամ նախ ստեղծաւ եւ ապա Եւա *I ტიმ.2,13;* ჴმელი ჴელთა მისთა დაჰბადეს, զցամաք ձեռք նորա ստեղծին *ფს.94,5;* დავჰბადე იგი და შევქმენ იგი, ստեղծի զնա եւ արարի զնա *ეს.43.7;* რომელმან დაჰბადა ყოველი იგი, თავადი ნაწილი არს მისი, որ ստեղծ զամենայն՝ նա է բաժին նորա *იერ.51,19;* დაბადებად გულისხმისყოფისა, ստեղծուլ իմաստութեամբ *ეს.53,11;* არა დაებადა მამაკაცი დედაკაცისათჳს, ոչ իսկ հաստատեցաւ այր վասն կնոջ *I კორ.11,9;* მასკულავები ... რომელ შენ დაჰბადე CL, ვარსკულავები... რომელ შენ დააფუძნენ L, զաստեղս զորս դու հաստատեցեր *ფს.8,4;* ვიდრე მთანი არლა დაბადებულ იყვნეს, մինչչեւ լերինք հաստատեալ էին *ფს.89,2;* ღმერთმან დაჰბადა კაცი უხრწნელებისათჳს, Աստուած հաստատեաց զմարդն յանեղծութեան *სიბრძ.სოლ.2,23;* რომელმან დაჰბადნა ცანი და ქუეყანაჲ, որ արար զերկինս եւ զերկիր *დაბ.14,19;* დაჰბადე კაცი, რაჲთა უფლებდეს შენ მიერ ქმნულთა, կազմեցեր զմարդն. զի տիրեսցէ արարածոց ի քէն եղելոց *სიბრძ.სოლ.9,2;* გული წმიდაჲ დაჰბადე ჩემ თანა, սիրտ սուրբ հաստատեա յիս *ფს.50,12.*

დაბადება-ჲ արարած. սկիզբն („დასაბამი“, შექმნა): დასაბამითგან დაბადებისაჲთ, ի սկզբանէ արարածոց *მრ.10.6;* დაბადებითგან სოფლისაჲთ, ի սկզբանէ աշխարհի *ჰრომ.19,20;* დაბადებითგან სოფლისაჲთ C, დასაბამითგან სოფლისაჲ DE, ի սկզբանէ աշխարհի *მთ.25,34.*

დაბადებულ-ი արարած, ստեղծեալ, ստեղծուած (ქმნილი): *სიბრძ.სოლ.2,6; ეს.29,16;* მახარენ ჩუენ დაბადებულითა შენითა, ուրախ արարեր զիս տէր յարարածս քո *ფს.91,5;* დაბადებულ საქმისათჳს კეთილისა, ի գործս բարութեան ստեղծեալ *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.142,6-9,16;* აღივსო ქუეყანაჲ დაბადებულითა შენითა, լցաւ երկիր ստեղծուածովք քովք *ფს.103,24.*

დაბანა լուանալ („მობანა, განბანა“, მონათვლა): პირი შენი დაიბანე, լուա զերեսս քո *მთ.6,17;* დაიბანნა ჴელნი, լուաց զձեռս *მთ.27,24;* დაიბა-

ნე საბანელსა მას სილოამისასა DE, მოიბანე ემბაზსა მას სილოამს C, լուա յաւազանին Սիլովամայ *ი.9,7;* დაბანნა იგინი ნაგუემისაგან C, განბანნა იგინი ნაგუემისაგან Գ, լուաց ի վիրաց անտի *საქ.მოც.16,33;* დაიბანოს ტანი მისი წყლითა G, განიბანოს გუამი მისი წყლითა B, լուասցէ զմարմին իւր ջրով *რიცხ.19,8; ივდ.10,3;* დავიბანენ ფერჴნი ჩემნი, լուացի զոտս իմ *ქება 5,3;* წარმოდგეს ტაშტი... რაჲთა დაჰბანნეს ბერსა ფერჴნი, եդին առաջի նորա տաշտ ... լուանալ զոտս ծերոյն *მ.ცხ.269r-287.*

დაბანაკება բնակել, բանակել (დადგომა, განლაგება): დაიბანაკა უდაბნოსა მას, բնակեցաւ յանապատի *დაბ.12,9;* დაიბანაკოდინ ძენი ისრაელისანი G, დაიბანაკონ ძეთა ისრაელისათა B, բանակեսցին որդիքն Իսրայելի *რიცხ.1,52;* დაებანაკა იორსა ზედა, բանակեցան ի վերայ Իաւրի գետոյն *ქ.ცხ.50,7-10.*

დაბანაკებულ-ი բանակեալ („დავანებული“, დადგომილი): იხილა ბანაკი ღმრთისაჲ დაბანაკებული, տեսս զբանակ Աստուծոյ բանակեալ *დაბ.32,1;* დაბანაკებულ იყვნეს ღელესა მას შინა S, დავანებულნი ღელესა შინა G, բանակեալ էին ի ծործորսն *მსჯ.7,12.*

დაბა-ქალაქ-ი գեղաքաղաք („დაბნები და ქალაქები“): მივიდეთ... დაბა-ქალაქთა C, წარვიდეთ... დაბნებსა და ქალაქებსა DE, երթիցուք ... ի գեղաքաղաքս *მრ.1,38.*

დაბგერება դոփել (ბრაგუნი): დაიბგერენ ფერჴითა და თქუ ვაშა, դոփեա՝ ոտամբ եւ ասացես վաշ վաշ *ეზეკ.6,11.*

დაბებკულ-ი կարկատեալ, պատառատուն, գձուծ („განკაფული“, დაფლეთილი, დაძონძილი): სანდალნი მათნი დაძუელებულ და დაბებკულ იყვნეს ფერჴთა ზედა მათთა S, სანდალნი მათნი ძუელნი, განკაფულნი ფერჴთა ზედა მათთა G, հողաթափք իւրեանց հնացեալք եւ կարկատեալք յոտս իւրեանց *ისუ 6.9,5;* ეძინა ძონძითა რაჲთმე დაბებკულითა, ննջէր եւ պատառատուն քրձիւ ծածկեալ էր *მ.ცხ.210;* იხილა იგი ბერმან ძუელითა და დაბებკულითა მოსილი, տեսս զնա ծերն այնպէս մերկ եւ գձուծ զգեստիւ *მ.ცხ.322r-350.*

დაბერება ծերանալ, պառաւել (მოხუცება): რაჟამს დაჰბერდე, յորժամ ծերասցիս *ი.21,18;* მე დავბერდი და გარდავჰჴედ დღეთა GS, ես ծերացայ եւ անցի զաւուրբք *ისუ 6.23,2;* დაბერდა იოდაე სავსე დღითა, ծերացաւ Յովիդայէ լի աւուրբք *II ნშტ.24,15;* ყრმა ვიყავ, დავბერდი, մանուկ էի ես եւ ծերացաւ *ფს.36,25;* რაჟამ დაბერდის, յորժամ ծերանայցէ *ფიზ.14,6;* მე დავბერდი, ես պառաւեալ եմ *დაბ.18,13.*

დაბერებულ-ი ծերացեալ (მოხუცებული): მე დაბერებულ ვარ, ես ծերացեալ եմ *I მფ.12,2;* მშობელნი ეგე დაბერებულ არიან და სცთებიან, ծնօղքդ ծերացեալ են եւ մոլորին *ფლკტ.139,8-446,25;* დაბერებულსა ამას სოფელსა და ყოვლად წყმედულსა გამოუჩნდა ძჱ იგი, ծերացելոյ աշխարհիս եւ ամենեւին կորուսելոյ երեւեալ որդին Աստուծոյ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ-იაკ.104,1-105.*

დაბერვა հարկանել (զփող). հնչել („დანესტუვა“, „ყვრება“, ჩაბერვა): დავჰბერო ნესტუსა S, დავჰნესტუავ რქისასა G, հարից ես զփողն եղջերեայ *მსჯ.7,18;* იყოს, ვითარცა დაჰბეროთ ნესტუსა მას, მოადგეთ ქალაქსა მას ყოველნი მბრძოლნი S, იყოს, ვითარცა აყვრნეთ საყვრნი, აღალატყავნ ყოველმან ერმან თანად G, եղիցի. իբրեւ հարկանիցէք զփողն պատեսջիք զքաղաքն ամենայն արք պատերազմողք *ისუ 6.6,3;* დაჰბერეთ ნესტუსა ახალსა თავსა თუეთასა, փող հարէք ի գլուխս ամսոց *ფს.80,4;* დაჰბერონ საყვრსა მას დიდსა, հարցեն փող աւագափող *ეს.27,13;* დაჰბერა საყვრსა, հնչեաց զփողն *ადამ.18,8-12,VIII.*

დაბეჭდვა կնքել, տեառնագրել (ბეჭდის დასმა, გამოსახვა, დაწერა): დაჰბეჭდეს ლოდსა მას დასისა მის თანა C, կնքեցին զվէմն հանդերձ զաւրականաւքն *მთ.27,66;* დაჰბეჭდე ბეჭდითა შენითა, կնքեա մատանեաւ քով *დან.14,10;* დავწერე წიგნსა შინა და დავჰბეჭდე, գրեցի մուրհակս եւ կնքեցի *იერ.32.10;* დაჰბეჭდა მას ჯუარი სამჯერ, տեառնագրեաց զերեսս նորա երիցս անգամ *ი.მოც.62,14-205,13.*

დაბეჭდულ-ი կնքեալ (ბეჭედ დასმული): ვერ ძალმიც აღმოკითხვად, რამეთუ დაბეჭდულ არს, ոչ կարեմ ընթեռնուլ զի կնքեալ է *ეს.29,11;* ვითარცა სიტყუანი წიგნისა დაბეჭდულისანი, իբրեւ չբանս թղթոյ կնքելոյ *ეს.29,11.*

დაბეჭდვინება տալ կնքել (ბეჭდის დასმა): დავაწერიე ქარტაჲ და დავაბეჭდიე, ետու գրել զայս գիր կնքել *მ.ცხ.423r-488.*

დაბირ-ი դաբիր (სალვთო მცნების წარმოსათქმელი ადგილი ტაძარში): პირის-პირ დაბირისა, հանդէպ դաբիրայն *III მფ.7,49.*

დაბმა արձակել, կապել (ფესვის გადგმა; მიბმა): დაიბენ ძირნი ქუჱ კერძო, արձակել արռատս ի խոնարհ *ეს.37,31;* ძირნი მისნი დაიბნა ღრმიად, զարմատս իւր արձակեաց ի խոր *თომა მოც.18,24-396,20;* დააბა საჴედარი თჳსი, կապեալ զձին *თეოდრ.553-60,16.*

დაბმულ-ი կապեալ (დაბმული): ვირი დაბმული, էջ կապեալ *მთ.21,2;* ცხენნი ხოლო დაბმულნი, միայն ձիք կապեալք *IV მფ.7,10.*

დაბნებ-ი գաւառ.

დაბნებისა მთავარ-ი գաւառապետ (სოფლების, კუთხის მთავარი): დაადგინნა მეფემან დაბნებისა მთავარნი ყოველსა სოფელსა, գաւառապետս... կացուցանել ընդ ամենայն երկիր *ეს.2,3.*

დაბნები და ქალაქები գեղաքաղաք (დაბა-ქალაქი): წარვიდეთ... დაბნებსა და ქალაქებსა DE, მივიდეთ... დაბა-ქალაქთაC, երթիցուք ... ի գեղաքաղաքս *მრ.1,38.*

დაბნევა ընկենուլ, հարկանել, ցրուել („დაგდება“, დაცემა, გაბნევა): დააბნია ვეცხლი იგი DE, დააგდო ვეცხლი იგი C, ընկէց զարծաթն *მთ.27,5;* დააბნია სამოსელი თჳსი DE, დააგდო ფიჩჳ თჳსი C, ընկեցեալ զձորձս իւր *მრ.10,50;* დააბნიან მანანი [ნავთათჳს], ցիցս հարկանեն *ფიზ.20,13-18;* მაჯანად არა ჯერ-არს დაბნევაჲ საჴმართაჲ, անօգուտ եւ ընդ վայր ցրուել [ոչ է պարտ] *მ.ცხ.46v-39.*

დაბნელება խաւար եղանել, խաւարանալ, խաւար ունել, խաւարել, խաւարեցուցանել, նսեմանալ, շլացուցանել, մթանալ, մթացուցանել („შერიჟუება“, დავსება): დაბნელდა, խաւար եղեւ *მთ.27,45;* ბნელი შენ მიერ არა დაბნელდეს, խաւարն ի քէն ոչ խաւարանայ *ფს.138,12;* დაბნელდა ყოველსა ქუეყანასა C, խաւար կալաւ զամենայն երկիր *მრ.15,33;* მზჱ დაბნელდეს, արեգակն խաւարեսցի *მთ.24,29;* დაუბნელდენ თუალნი მათნი, რაჲთა არა ჰხედვიდენ, խաւարեսցին աչք նոցա. զի ոչ տեսցեն *ჰრომ.11,10;* ოდეს-იგი დაბნელდეს მზჱ, մինչչեւ խաւարեալ իցէ արեգակն *ეკლ.12,2;* დავბნელდი შესულებითა, խաւարեցայ տարակուսանօք *იერ.8,21;* დაბნელნა იგინი, խաւարեցոյց զնոսա *ფს.104,28;* აჰა დაბნელდა C, შე-ოდენ-რიჟუნებოდა DE, իբրեւ նսեմացաւ *ი.6,17;* შური... დაუბნელებს კეთილსა, չարակնութիւն ... շլացուցանէ զբարիս *სიბრ.სოლ.4,12;* ცაჲ დაბნელდა ღრუბლითა, երկինք մթացան ամպովք *III მფ.18,45;* დღჱ ღამედ დააბნელოს, զտիւ ի գիշեր մթացուցանէ *ამოს.5,8.*

დაბნელებულ-ი խաւարեալ, աղջամղջեալ, խաւարային, խաւարին (დავსებული, უსინათლო): მზჱ დაბნელებული, զարեգակն խաւարեալ *ლონგ.188,14-715,7;* დაბნელებული ესე სოფელი განანათლე, զխաւարեալ աշխարհս ուսաւորեցեր *ფლკტ.141,28-449,39;* დაბნელებულ და შესულებულ თავნი მათნი არიედ მრავლითა მით უგუნურებითა, աղջամղջեալ թմբրեցուցանեն բազում անմտութեամբ զանձն իւրեանց *მრთ.Տ.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.110,20-44,12;* რაჲთა დაგუამორჩილნეს ჩუენ თჳსსა მას დაბნელებულსა განზრახვასა, զի հնազանդեցուսցէ զմեզ իւր խաւարային խորհրդոցն *აჭმ.99,14;* დაბნელებულ იყვნენ, խաւարին եղիցի *მთ.6,23*

დაბორკილებულ-ი կապեալ („შებორკილებული“): შევედინ შენ წინაშე სულთქუმაჲ დაბორკილებულთაჲ C (შებორკილებულთაჲ Ⴂ), մտցէ առաջի քո հեծութիւն կապելոց *ფს.78,11.*

დაბრკოლება գթել, խափանել, գայթակղել, գայթակղեցուցանել, արգելուլ, կասել, կասեցուցանել, բանսարկու լինել, զանգիտել, քարընդոտնել, զարհուրել, վարանել, դարանակալ լինել („ცთუნება“, „წინვა“, „დაყდუნება“, ხელის შეშლა, შეფერხება, უკან დახევა, შეცდენა, შეკრთომა, შიში): უმჯობეს არს არა ჭამაჲ ჴორცისაჲ და არცა სუმაჲ ღჳნისაჲ, არცა რომლითა ძმაჲ იგი შენი შეჰბრკოლდების, გინა დაბრკოლდების, լաւ է ոչ ուտել միս. եւ ոչ ըմպել գինի, եւ ոչ որով եղբայրն քո գայթագղի. կամ գթէ *ჰრომ.14,21;* დამაბრკოლნა ჩუენ სატანა (მჴდომმან AB), խափանեաց զմեզ սատանայ *I თეს.2,18;* მიმოდაყვენ, დააბრკოლენ იგინი, բաժանեա եւ խափանեա զնոսա *ფს.16,14;* დააბრკოლებდეს შენებისა მისგან, խափանէին զնոսա ի շինելոյ *II ეზრა 4,4;* დააყენენით იგინი და დააბრკოლეთ საქმე იგი მათი, արգելէք եւ խափանեցէք զգործս նոցա *II ეზრა 4,21;* არა დაბრკოლდეს ჩემდა მომართ, որ ոչ գայթակղիցի յիս *ლ.7,23;* არა დააბრკოლნეთ იგინი, մի՛ գայթակղեցուսցուք զնոսա *მთ.17,26;* რომელმან დააბრკოლოს ერთი DE, რომელმან აცთუნოს ერთი C, որ ոք գայթակղեցուսցէ զմի *მრ.9,41;* დააბრკოლნა იგინი ზრახვისა მისგან, արգել զնոսա ի խորհրդոյն *საქ.მოც.27,43;* ნუ დაჰბრკოლდები და იჯმნი, մի՛ կասեսցես եւ հրաժարեսցես *მრთ.Տ.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103,2-31,4;* ვინ დაგაბრკოლნა თქუენ ჭეშმარიტებისა არა მორჩილებად? ո՞ կասեցոյց զձեզ ճշմարտութեանն չհաւանել *გალატ.5,7;* აღდგა ანგელოზი ღმრთისაჲ დაბრკოლებად მისსა გზასა ზედა G, եկաց հրեշտակ Աստուծոյ լինել նմա բանսարկու *რიცხ.22,22;* შეშინდეს და დაბრკოლდეს, զարհուրեսցի ինչ եւ զանգիտեսցի *ანდ.-ანატ.334-40,25;* მე დავაბრკოლნე დამკჳდრებულნი ამის ქუეყანისანი ჭირითა, ես քարընդոտնեմ զբնակիչս երկրիդ այդորիկ նեղութեամբ *იერ.10,18;* ნუცა დაბრკოლდები პირისაგან მათისა S, ნუცა იწიწვი პირისაგან

მათისა G, մի՛ զարհուրեսցիս յերեսաց նոցա *II შჯ.31,6;* ენითა შენითა ნუ დაჰბრკოლდები, լեզուաւ քով մի վարաներ *ზირ. 5,16;* დავაბრკოლოთ მართალი იგი, რამეთუ განმაძნელებელ ჩუენდა არს, դարանակալ լիցուք արդարոյն զի դժպհի եղեւ մեզ *სიბრძ.სოლ.2,12.*

დაბრკოლება-ჲ գայթակղութիւն. խափան. բանսարկութիւն („დაყდუნება", შეფერხება, ხელის შეშლა): ჴელმწიფებაჲ ეგე თქუენი დაბრკოლება ექმნეს უძლურთა მათ, իշխանութիւնդ ձեր այդ գայթակղութիւն լինիցի տկարացն *I კორ.8,9;* შებრკოლდეს იგინი ლოდსა მას დაბრკოლებისასა, գթեցին նոքա առ վիմին գայթակղութեան *ჰრომ.9,32;* რაჲთა არა დაბრკოლება ვისმე ვსცეთ სახარებასა მას შინა ქრისტჱსსა, զի մի՛ խափան ինչ լինիցիմք աւետարանին *I კორ.9,12;* გამოსრულ ვარ დაბრკოლებად შენდა B, მოსრულ ვარ დაყდუნებად შენდა S, ելի ես ի բանսարկութիւն քեզ *რიცხ.22,32.*

დაბრკოლებულ-ი նուազեալ (დაკლება): დაბრკოლებულ არიან დიდებასა ღმრთისასა, նուազեալ են ի փառացն Աստուծոյ *ჰრომ.3,23.*

დაბრმობა կուրանալ. կուրացուցանել (დაბრმავება): რომელნი ხედვიდეს, დაბრმენ C, որք տեսանեն՝ կուրասցին *ი.9,39;* დააბრმეს ყოველნივე, կուրացան ամենեքին *ეს.56,10;* დაბრმა მეფჱ იგი, կուրացաւ թագաւորն *ფლკტ.138,18-445,28;* ნუმცა დაბრმდებიან გუგანი თუალთა ჩუენთანი, մի՛ կուրասցին բիբք տեսանելեաց մերոց *რიფს.164,24-82,5;* დაუბრმნა თუალნი მათნი DE, կուրացոյց զաչս նոցա *ი.12,40;* დაუბრმნა გონებანი ურწმუნოთანი, կուրացոյց զմիտս անհաւատիցն *II კორ.4,4;* ქრთამმან დააბრმნის თუალნი მხედველთანი, կաշառ կուրացուցանէ զաչս համարձակահայեցաց *გამოსლ.23,8;* ქრთამი დააბრმობს თუალებსა ბრძენთასა, կաշառ կուրացուցանէ զաչս իմաստնոց *II შჯ.16,19.*

დაბრმობა-ჲ շլացութիւն (დაბრმავება): გგუემოს... დაბრმობითა გონებისაჲთა, հարցէ... շլացութեամբ եւ ապշութեամբ մտաց *II შჯ.28,28.*

დაბრყვლება 1. վատել. 2. բթել (1.სინათლის მოკლება, 2.დაბლაგვება): დაუბრყვლდეს თუალნი მისნი ხედვად, վատեցին աչք նորա ի տեսանելոյ *დაბ.27,1;* მახვლნი ჩუენნი დაბრყვლდეს, զի մեր սուրքս բթեցան *რიფს.166,19-87,1.*

დაბუდება բնակել. բունել („დამკვდრება", დადგომა): მფრინველთა ცისათა დაიბუდეს (დაიმკვდრეს C) რტოთა მისთა, թռչունք երկնից բնակեալ էին յոստս նորա *ლ.13,19;* მორჩთა მისთა ზედა დაიბუდეს ყოველთა მფრინველთა, ի շառաւիղս նորա բնակեցին ամենայն թռչունք երկնից *ეზეკ.31,6;* კაცთა თანა საფუძველსა საუკუნესა დაიბუდებდა, ընդ մարդկան ի հիման յաւիտենից բունեաց *ზირ.1,16.*

დაბუდებულ-ი դադարեալ (დადგომილი): ვიეთნიმე ტალავრებითა უდაბნოსა დაბუდებულ,* ոմանք տաղաւարօք յանապատի դադարեալք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,14.*

დაბურვა ծածկել. սքողել. պատել („დახურვა", „დაფარვა", შებურვა, აფარება, შეხვევა): დაჰბურეს თავსა და ჰგუემდეს მას, ծածկէին զերեսս նորա եւ տանջէին *ლ.22,64;* მამაკაცისაჲ არაჲ ჯერ არს დაბურვაჲ თავისაჲ, առն մարդոյ չէ պարտ ծածկել զգլուխ իւր *I კორ.11,7;* დაებურა პირი, ծածկեալ էր զերեսս *დაბ.38,15;* დაბუროდინ მით კიდობანი იგი წამებისაჲ G, დახურონ მით კიდობანი იგი წამებისაჲ B, ծածկեսցեն նովաւ զտապանակն վկայութեան *რიცხ.4,5;* დაბურონ იგი საბურავითა ტყავისაჲთა G, დაფარონ იგი საბურველითა ტყავისა[ჲთა] Pb, ծածկեսցեն զնա մաշկեղէն նուարտանաւ կապուտակաւ *რიცხ.4,8;* თმაჲ მათი არა განიშიშულონ, დაბურვით დაიბურვოდიან თავთა მათთა, զվարսս իւրեանց մի անօսրացուսցեն. ծածկելով ծածկեսցեն *ეზეკ.44,20;* უკუეთუ არა დაიბურავს დედაკაცი, եթէ ոչ սքողեսցի կին *I კორ.11,6;* იყო იგი დაბურვილ, քանզի սքողեալ էր *დან.13,32;* დაიბურა პორი თვსი, պատեաց... զերեսս իւր *ფილომ.292v-476,27.*

დაბუშება, დაბუშუვება ընդարմացուցանել (მოდუნება; გაშეშება, გახევება; დაბუჟება): დაუბუშა ვრცელი ბარკლისა იაკობისი, ընդարմացոյց զամոլաջիլ զբստին յակովբայ *დაბ.32,25;* სიმრავლე ძუალთა მისთა დააბუშუვა, զբազմակոյտ ոսկերաց նորա ընդարմացոյց *იობ.33,19.*

დაბლალულ-ი թաթաւեալ (დასვრილი): დაბლალულ იყვნეს წმიდათა მათ სისხლითა, թաթաւեալ էին արեամբ սրբոցն *ანდ.-ანატ.335-41,20.*

დაბძარვა պատառել. հերձել („ჩამოპება", გახეთქვა, დახევა): თხიერნი... დაიბძარნეს G, տիկք... պատառեցան *ისუ 6.9,13;* დაიბძარნა იისუმან სამოსელნი თვსნი G, ჩამოიპო ისო სამოსელი თვსი S, պատառեաց Յեսու զհանդերձս իւր *ისუ 6.7,6;* ბრძანა... ზროხისა ძარღვთა უზელელითა დაბძარვაჲ ბეჭთა მისთაჲ, հրամայեաց... արջառաջլօք հարկանել եւ հերձել զթիկունս նորա *მ.ცხ.177v-196.*

დაბძარულ-ი հերձեալ (დამსკდარი, გაპობილი): უჩუენნა ჴორცნი დაჭრილნი და დაბძარულნი, եցոյց նմա զհերձեալ անդամս իւր *მ.ცხ.163v-181.*

---

* გამოცემაში არის „დაყუდებულ“ (რედ).

დაგდება ընկենուլ. ընդ վայր հարկանել. ի բաց ընկենուլ. թողուլ. անկանել. ձգել. դնել. աղխել („დაბნევა", „დატევება", „განგდება", მიტოვება, დადება, დამჭუალვა, დახურვა): დააგდო ვეცხლი იგი C, დააბნია ვეცხლი იგი DE, ընկէց զարծաթն *მთ.27,5;* დააგდო ფიჩჳ თჳსი C, მან დააბნია სამოსელი თჳსი DE, ընկեցեալ զձորձս իւր *მრ.10,50;* დააგდო ყრმაჲ ნერგსა ერთსა ქუეშე, ընկէց զմանուկն ի ներքոյ միոյ եղեւին ծառոյ *დაბ.21,15;* არა დაგაგდოს შენ S, არა დაგიტეოს შენ G, ոչ թողցէ զքեզ *II შჯ.4,31;* რად დამაგდებ მე C, რაჲსათჳს დამიტევე მე Ղ, ընդէ՞ր թողեր զիս *ფს.21,2;* რომელმან არა დამაგდე მე, მჴევალი ესე შენი, որ ոչ թողեր զաղախին քո *ფლკტ.140,22-448,21;* ბეჭედი იგივე დაეგდენ ამას ზედა, կնիք դիցին ի վերայ սորա *თომა მოც.16,11-392,14;* უკუეთუ დააგდის ნაკუერცხალი იგი, իբրեւ ի բաց ընկենուցու զկայծակունս *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.142,15-10,11;* არცა დაგაგდო შენ, եւ ոչ ընդ վայր հարից *ებრ.13,5;* ნებაჲ შენი უკუანაჲთ შენსა დაიგდე, զկամն քո յետս ձգեսցես ի քէն *მ.ცხ.33v-28;* დაგდებაჲ თავისაჲ წინაშე ღმრთისა, անկանել առաջի Աստուծոյ *მ.ცხ.341v-394;* ნუ დამაგდებ მე Ղ, ნუ განმაგდებ მე Ղ, մի՛ թողուր զիս *ფს. 37,22;* დაუგდნა [კარნი] G, დამშჭუალნა [კარნი] S, աղխեաց *G მსაჯ.3,23.*

დაგდებულ-ი արհամարհեալ. ընկեցեալ. ձգեալ (შეურაცხყოფილი, დავარდნილი): არა ვიხილე მართალი დაგდებულ, ոչ տեսի զարդարն արհամարհեալ *ფს.36,25;* დაგდებული, ընկեցեալ *იერ.14,16;* ჰოვეს მკუდარი დაგდებული გზასა ზედა, գտին մեռեալ մի մերկ ձգեալ ի ճանապարհի *მ.ცხ.332r-379.*

დაგება դնել. առաջի ի վերայ. կալ. ընկենուլ. արկանել. յօրինել. թաքչել. նստել. զոհել. հատուցանել. հաշտել. հաշտեցուցանել. վարել (დება, გაშლა, დაფენა, დადგომა, დაგდება, „შთადება", შეწირვა, მიგება; შერიგება; წარმართვა): არაჲ მაქუს რაჲ დაუგო მას, ոչ ինչ ունիմ դնել առաջի նորա *ლ.11,6;* დაუგო მას ტაბლაჲ, եդ առաջի նոցա սեղան *საქ.მოც.16,34;* დაუგო მათ პური ჭამად, եդին հաց առաջի նորա ուտել *დაბ.24,33;* დააგო იგიცა საკურთხეველსა ზედა, եդ ի վերայ ողջակիզին ի սեղանն *ლევ.9,14;* დააგო ლანკლასა ზედა S, შთადვა კალათსა G, եդ ի վերայ խանի *მსჯ.6,19;* რომელმან დაუგოს მახჱ, որ դնէ որոգայթ *ზირ.27,29;* დაუგონ ველთა ზედა დასაბრკოლებელნი, թաքուցին ի դաշտս որոգայթս *ივდ.5,1;* არა რაჲთა საფრჴე დაგიგო თქუენ, ոչ եթէ խեղդ ինչ արկանեմ ձեզ *I კორ.7,35;* მოსწრაფედ დაეგე მცნებათა, կաց ի պատուիրանս *ზირ.28,7;* დაუგეს სარეცელი ერდოსა ზედა და დაწვა, արկին անկողինս Սաւուղայ ի տանիսն եւ ննջեաց *I მფ.9,25;* დაუგო კაცებსა მას ჭამად, արկ առաջի արանց ուտել *IV მფ.4,40;* დააგო მას ზედა პური იგი შესაწირავი, յօրինեաց ի վերայ նորա զհացն երեսաց *გამოსლ.40,23;* სამსჯავროჲ დაეგო და წიგნნი განეხუნეს, ատեան նստաւ եւ դպրութիւն բացան *დან.7,10;* დაუგე მათ, զոհել նոցա *ბაბ.45,24-151,26;* ანუ თუ მისა დავაგე მე ბოროტი მათ, რომელთა მომაგეს მე ბოროტი, թէ հատուցի երբէք այնոցիկ ոյք հատուցին ինձ չար *ფს.7,5.*

დაგება-ჲ հաշտութիւն (შერიგება): დაგებაჲ ესე მოვიღეთ, զհաշտութիւնն իսկ ընկալաք *ჰრომ.5,11;* გინებისაჲ არს დაგებაჲ, հայհոյութեան զոյ հաշտութիւն *ზირ.27,23.*

დაგებულ-ი զոր դնի. զարդարեալ (დადებული, მორთული, დალაგებული): მას ზედა დაგებული შეურაცხ-ჰყავთ, զոր ինչ դնին ի վերայ՝ արհամարհէք *მალ.1,7;* ქორი დიდი დაგებული, վերնատուն մի մեծ զարդարեալ *მრ.14,15;* დაჰშჯდი ცხედარსა ზედა დაგებულსა, նստէիր ի գահոյս զարդարեալս *ეზეკ.23,41;* მან გიჩუენოს თქუენ ქორი დიდი დაგებული, նա ցուցցէ ձեզ վերնատուն մի մեծ զարդարեալ *მრ.14,15;* ანუ თუ მისა დავაგე მე ბოროტი მათ, რომელთა მომაგეს მე ბოროტი, թէ հատուցի երբէք այնոցիկ. ոյք հատուցին ինձ չար *ფს.7,5;* დაეგე ძმასა შენსა, հաշտեաց ընդ եղբօր քում *მთ.5,24;* უკუეთუ დამეგოს მე უფალი, եթէ հաշտեսցի ընդ իս տէր *ფლკტ.155,25-468,24;* დაგიგნა თქუენ გუამითა მით ჴორცთა მისთაჲთა, հաշտեցոյց անդամովք մարմնոյ իւրոյ *კოლ.1,22;* დამაგნა ჩუენ თავსა თჳსსა ქრისტჱს მიერ, հաշտեցոյցն զմեզ ընդ իւր ի ձեռն քրիստոսի *II კორ.5,18;* ვერცა დაიგის ღმერთი, եւ ոչ զԱստուած ընդ իւր հաշտեցուցանել *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103,5-31,8;* მრავალთა ლალეულთა დააგებნ, բազում կռուեալս հաշտեցուցանէր *მრთ.A.ათ.ალექ.ანტ.დ.ცხ.85,6-29,23;* დააგებდა მას მშჳდობად, վարեաց զնա ի խաղաղութիւն *საქ.მოც.7,26.*

დაგესლება ժանկոտել. ժանկոտեցուցանել (დაჟანგება): ნუ დაგესლდების იგი ქვათა თანა წარსაწყმედელად, մի՛ ժանկոտեսցէ ընդ քարիւ ի կորուստ *ზირ.29,13;* არა უკუნისამდე დაგესლდეს, ոչ ի սպառ ժանկոտեցոյց *ზირ.12,11.*

დაგესლებულ-ი ժանկահար (დაჟანგული): ოქროჲ თქუენი და ვეცხლი თქუენი დაგესლებულ არს, արծաթ ձեր եւ ոսկի՝ ժանկահար *ეპ.იაკ.5,3.*

დაგლა խորտակել. սատակել (დანაყვა, დამსხვრევა, მოსპობა): დავგალნე იგინი და არღარა აღემართნენ, խորտակեցից զնոսա եւ մի կանգնեսցին II მფ.22,39; რომელი ურწმუნოთა მათ ნათესავთა შეტყუებით დაჰგლის, որ եւ զանհաւատ զազգն յանդիմանեալ սատակէ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.174,3-175.*

დაგლახაკება աղքատանալ, աղքատացուցանել. տառապել. տառապեցուցանել. թշուառանալ. չուառանալ. նկուն լինել (გაღარიბება, გალატაკება, გასაცოდავება, გაუბადრუკება, დამდაბლება, დაჩაგვრა): მდიდარნი დაგლახაკდეს, შეემშია, մեծամեծք աղքատացան եւ քաղցեան *ფს.33,11;* დავგლახაკნე და ვიპარო, աղքատացայց եւ գողացայց *იგ.სოლ.30,9;* მდიდარი არა დაუტევა დაგლახაკებად, զմեծատունն ոչ եթող աղքատանալ *მრთ.P.უძღები შვილ.517-691,14;* უფალმან დაგლახაკის, განამდიდრის, տէր աղքատացուցանէ եւ մեծացուցանէ *I მფ.2,7;* დავგლახაკენ, დავმდაბლდი ფრიად, տառապեցայ եւ խոնարհ եղէ յոյժ *ფს.37,7;* რომელთა დააგლახაკნეს იგინი ფრიად, որք տառապեցուցին զնոսա յոյժ *ნეემ.9,29;* ვითარ დავგლახაკენით, զիարդ թշուառացաք *იერ.9,19;* კარავი ჩემი დაგლახაკნა და წარწყმდა, խորանն իմ չուառացաւ, կորեաւ *იერ.10,20;* დაჰგლახაკნე მკვდრობისაგან შენისა, նկուն լիջիր ի ժառանգութենէ քումմէ *იერ.17,4.*

დაგლახაკებულ-ი աղքատ, տառապեալ. աղքատացեալ (ლატაკი, გაჭირვებული, საცოდავი): შეურაცხ და დაგლახაკებულ ვართ ქრისტჱსთვს, անարգեալք եւ աղքատք վասն քրիստոսի *ფლკტ.138,37-446,13;* დაგლახაკებულ ვართ ყოველსა ქუეყანასა ზედა, եմք տառապեալք յամենայն երկրի *დან.3,37;* მდიდართა შვილი დაგლახაკებულ იყო, որդի մեծատանց լեալ էր եւ աղքատացեալ *მ.ცხ.322v-350.*

დაგმობა ատել. նախատել (მოძულება, ყვედრება): დაგმე ამაოებაჲ საწუთროჲსაჲ, ատեսցես զունայնութիւն *მ.ცხ.83r-94;* დაჰგმო თავსა თვსსა, սկսաւ... նախատել զանձն *მ.ცხ.296v-319.*

დაგოზილ-ი ծեփեալ (გადალესილი, დაწებებული): მოგუართუეს... თვთო საწყაული ზეთი ჭურჭლითა, დაგოზილი ცარცითა, բերին մեզ... մի մի չափ ձէթ ամանօք որ եւ ծեփեալ էր բռով *მ.ცხ.109v-118.*

დაგრილება հովանի լինել. զովանալ (გაგრილება): დააგრილეს მაღნართაცა ყოველთა ხეთა სულნელთა, հովանի լիցին նմա ամենայն անտառք եւ ամենայն փայտ անուշութեան *ბარ.5,8;* დაიგრილეთ ხესა ქუეშე, զովասջիք ընդ ծառովս *დაბ.18,4;* ღრუბელმან დააგრილა მათ, ամպ լուսաւոր հովանի եղեւ ի վերայ նոցա *მთ.17,5.*

დაგრკილულ-ი ճնկեր („დამღილული“, კილ-მოკიდებული, ჭია-ნაჭამი): პური მათი საგზალი ჴმელი და დაგრკილული და დაჭმული G, პური საგზლისა მათისაჲ განჴმელ იყო და დამღილულ S, հաց պաշարի իւրեանց չորացեալ եւ ճնկեր *ისუ 6.9,5.*

დაგულება հահել (შენახვა): დაიგულეს სიმარჯუესა მათსა მრავალთაგან, եւ պահեցին ընդ ձեռամբ ի զանխուլ տեղիս յայլ եւ յայլս *ქ.ცხ.30,17-16.*

დაგუმერა խոցել. խոտել. սպանանել. խոցոտել („განგუმერა, წერტა“, დაჩხვლეტა, დაკოდვა, მოკვლა): დაგუმირეს იგი სართმებითა მით, խոցեցին զնա աշտէիւքն; დაჰგუმერდი მათ მახვლითა მათითა, խոցոտեա՛ զնոսա սրովք նոցա *ეზეკ.23.47;* მკვდრნი გაზერისნი დაგ[უ]მირნა M, დამკვდრებულთა ღაზერისათა უწერტა G, զբնակեալսն ի Գազեր խոտեաց *ისუ 6.16,10;* როსკიპი იგი და ზამბრი დაგუმირნა, զպոռնիկն եւ զԶամբրի սպան *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.156-167;* დაგუმირნა ორნივე იგი, კაცი იგი ისრაიტელი Fr, განგუმირნა ორნივე ისრაიტელი კაცი G, խոցեաց զերկոսին զայր Իսրայելացի *რიცხ.25,8.*

დაგჳანება յամել (დაყოვნება): ნუ დაჰგჳანდები, մի՛ յամեր *მარკ.248-191,4.*

დადარნება մտանել ի դարան. դարանամուտ լինել. ի դարանի բնակել („დამალვა“, მზერა“, ჩასაფრება): დაიდარნა ველსა შინა G, დაემალა მათ S, եմուտ նովաւ ի դարան *მსჯ.9,43;* დაიდარნეთ უკუანა კერძო ქალაქისა G, უმზირდით უკუანა ქალაქსა M, դարանամուտ լինիջիք յետուստ քաղաքին *ისუ 6.8,4;* დავიდარნოთ, բանակեցայց ի դարանի *IV მფ.6,8.*

დადარ(ა)ნებულ-ი դարանակալ. դարանամուտ. թաքուցեալ նստել („მზირი“, ჩასაფრებული): დადარანებულნი იგი აღდგენ ადრე ადგილით მათით S, მზირნი აღდგედ მწრაფლ ადგილით მათით G, դարանակալքն ելցեն վաղվաղակի ի տեղւոջէ իւրեանց *ისუ 6.8,18;* მივიდეს დადარნებულნი... იგი ქალაქსა ზლვთ კერძო S, ალვიდეს ... მზირნი ქალაქისანი ზლვთ კერძო G, ելին դարանամուտք քաղաքին ի ծովակոյս կողմանէ *ისუ 6.8,11;* მუნ ასურნი დადარნებულ არიან, անդ թաքուցեալ նստին Ասորիք *IV მფ.6,9;* იყოს დან ვითარცა გუელი დადარანებული გზათა, եղիցի Դան աւձ նստեալ ի ճանապարհի *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.182,17-183.*

დადარნეულებულ-ი նստեալ (ჩამჯდარი): გუელი დადარნეულებული გზასა ზედა ცემად ტერფთა ჰუნთასა, աւձ ի ճանապարհի նստեալ խածանելով զգարշապար ձիոյ *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ.90,6-91.*

დადგინება կացուցանել. կարգել. հաստատել. ագանել. դնել. ունել. հաստուցանել. առնուլ զտեղի („წარმოდგინება", „დავანება", დაყენება, დაწესება): დაადგინა იგი გოდოლსა ზედა მის ტაძრისასა, կացուցանէ զնա ի վերայ աշտարակի տաճարին *მთ.4,5;* დაადგინა იგი მთავრად ეგჳპტესა ზედა, կացոյց զնա իշխան Եգիպտացւոց *საქ.მოც.7,10;* დაადგინეს იგი მეფედ, կացուցին զնա թագաւոր *II ნშტ.36,1;* დაადგინა წყალნი, ვითარცა თხიერთა, կացոյց զջուրսն որպէս ի տիկս *ფს.77,13;* დავადგინნე მცველნი დღჱ ყოველ, պահապանս կացուցի զօրն ողջոյն *ეს.62,6;* დამადგინა მე ფერჴთა ზედა ჩემთა, կացոյց ի վերայ ոտից իմոց *ეზეკ.2,1;* დაადგინებს მეფეთა და გარდაადგინებს, կացուցանէ զթագաւորս եւ փոփոխէ *დან.3,21;* დავადგინენ ადგილსა თჳსსა, կարգեցի զնոսա ի տեղիս իւրեանց *ნეემ.13,12;* დაგადგინენ თქუენ შვილად, կարգեցից զքեզ յորդիս *იერ.3,19;* შემძლებელ არს ღმერთი დადგინებად მისდა, կարող է տէրն հաստատել զնա *ჰრომ.14,4;* არავინ იყო კაცი, რომელმანმცა შეიყვანა იგი სახიდ და და-მცა-ადგინა S, არა მუნ კაცი შემკრებელი მათი სახიდ დავანებისათჳს G, ոչ էր այր որ ժողովէր զնոսա ի տուն իւր ագանել *მსჯ.19,15;* დამადგინეს მე მცველად ვენაჴოვნისა, եդին զիս պահապան այգեստանի *ქება 1,5;* დაიდგინნეს მორეწენი, կալեալ վարձաւորս *II ეზრა 4,4;* დამიდგინოს მე აწ აქა უფროჲს ათორმეტი დასი ანგელოზთაჲ C, წარმომიდგინოს მე აქა უმრავლეს ათორმეტთა გუნდთა ანგელოზთა DE, հասուցանիցէ ինձ այժմ այսր աւելի քան զերկոտասան գունդս հրեշտակաց *მთ.26,53;* მუნ დაადგინნეს, անդ առին զտեղի *ოვსე 10,9.*

დადგინებულ-ი վերակացու („ზედამდგომელი"): მოუჴდეს მოსეს ყოველნი დადგინებულნი ათასისთავებად G, მოვიდეს მოსესა ყოველნი ზედამდგომელნი ათასის თავთა B, մատեան առ Մովսէս ամենայն վերակացուք հազարապետութեան *რიცხ.31,48.*

დადგმა դնել, արկանել. կացուցանել. կանգնել. հաստատել. շինել. կառուցանել. ձգել („დადება", „წინა ყოფა", „დასხმა", „ა(ღ)დგმა", დაგება): დაადგეს თავსა მისსა, եդին ի գլուխ նորա (պսակ) *მთ.27,29;* დაიდგნა მუჴლნი, ილოცვიდა, եդ ծունր. կայր յաղօթս *ლ.22,41;* უკუეთუ დასდგა კლდესა შინა ბუდე შენი G, და-თუ-სდვა კლდესა შინა ბუდჱ შენი S, թէ դիցես ի քարանձաւս զբոյն քո *რიცხ.24,21;* დადგეს კიდობანი იგი ღმრთისაჲ ურემსა ზედა, եդին զտապանակն Աստուծոյ ի վերայ սայլի նորա *I ნშტ.13,7;* იერუსალჱმს დავიდგნე საყდარნი ჩემნი, յԵրուսաղէմ էդից զաթոռ իմ *IV მფ.21,4;* დაადგემდით ფერჴთა თქუენთა ქედთა ზედა მათთა S, დადგენით ფერჴნი თქუენნი ქედთა ზედა მათთა G, եւ դիք զոտս ձեր ի վերայ պարանոցաց նոցա *ისუ 6.10,24;* საცთური დამიდგეს მე, եդին ինձ զգայթակղութիւն *ფს.139,6;* ვითარცა სიძესა დამადგა მე გჳრგჳნი, իբրեւ փեսայի եդ ինձ պսակ *ეს.61,10;* დამიდგა (ამიდგა O) ბადე ფერჴთა ჩემთა, ցանց ձգեաց ոտից իմոց *გოდ.იერ.1,13;* სხუაჲ იგავი დაუდგა მათ, այլ առակ արկ առ նոսա *მთ.13,24;* დასდგმიდეს სნეულებსა C, დაჰსდებდეს უძლურთა DE, դնէին զախտաժէտս *მრ.6,56;* სადგმელი... დაადგის, կապերտ... արկանէ *მრ.2,21;* დაგიდგა თქუენ იგავი S, წინა გიყო თქუენ წინა ყოფაჲ G, արկից ձեզ առասպել *მსჯ.14,12;* მუნ დაიდგნეს საყდარნი სასჯელისანი, անդ արկեալ են աթոռք դատաստանի *ფს.121,5;* დადგეს კიდობანი იგი მჯულისა მის ღმრთისაჲ, կացուցին զտապանակն Աստուծոյ *II მფ.15,24;* ქვანი... დადგნა იისუმან G, ქვანი... დასხნა ისო S, կանգնեաց Յեսու *ისუ 6.4,20;* დადგა იგი ქალაქსა თჳსსა S, აღდგა იგი ქალაქსა თჳსსა G, հաստատեաց զայն ի քաղաքի իւրում *მსჯ.8,27;* უბრძანა, რაჲთა ყოველსა სოფელსა შინა დადგან ვანი, հրամայեաց յամենայն գիւղս վանս շինել *ნრს.70,23;* დადგი სიავი, կառո զկաթսայդ *ეზეკ.24,4.*

დადგმულ-ი անկեալ („დადგომილი", დადებული): შეიპყრობდეს ვითარცა საბრჯჱ დადგმული სავსე მფრინველითა O, შეიპყრობდეს ვითარცა მაჴჱ დადგომილი სავსე მფრინველითა J, ըմբռնէին իբրեւ զորոգայթս անկեալս լի թռչնովք *იერ.5,27.*

დადგომა կալ. մնալ. յառնել. դադարել. զտեղի առնուլ. զդէմ ունել. հաստատել. նստել. ժուժկալել. ժուժկալ լինել („დამტკიცება", „ფერჴის დაპყრობა", „დგომა", „დაშთომა", წინა-აღდგომა): ვერ უძლოს დადგომად მეუფებამან მან C, ვერ ჴელეწიფების დამტკიცებად მეუფებაჲ იგი DE, ոչ կարէ կալ թագաւորութիւնն այն *მრ.3,24;* რაჲთა შემძლებელ იქმნეთ წინა დადგომად დღესა მას ბოროტსა, զի կարասջիք ընդդէմ կալ նորա յաւուրն չարի *მრთ.A.ანტ.დ.86,10-62,6;* განყოფილი თავსა ზედა თჳსსა ვერ დადგეს C, რომე-

ლი განევთის თავსა თჳსსა, ვერ დაემტკიცოს DE, բաժանեալ յանձն իւր. ոչ կայցէ *მთ.12,25;* დადეგით ტაძარსა მას, կացէք ի տաճարին *საქ.მოც.5,20;* დაადგა შობისაგან, եկաց ի ծննդեանէ *დაბ.30,9;* გზასა ცოდვილთასა არა დადგა, ի ճանապարհի մեղաւորաց նա ոչ եկաց *ფს.1,1;* წინა დაუდგა გულის წყრომასა, եկաց ընդդէմ բարկութեանն *სიბრძ.სოლ.18,21;* ისწრაფეთ და ნუ დასდგებით, փութացարուք մի՛ կայք *იერ.4,6;* შილა და ტიმოთე მუნვე დადგეს, մնացին Շիղա եւ Տիմոթէոս անդէն *საქ.მოც.17,14;* დადგა პეტრე ათერთმეტთა მათ თანა, յարուցեալ Պետրոս հանդերձ մետասանիւքն *საქ.მოც.2,14;* არა დადგენ ულმრთონი სარჩელსა, ոչ յարիցեն ամպարիշտք ի դատաստան *ფს.1,5;* მე დავდეგ მეუფედ მის მიერ, ես կացի թագաւոր ի նմանէ *ფს.2,6;* დინებისაგან დადგეს, դադարեցին ի հոսմանէ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 119,20;* დადგა იესუ DE, ფერჴი დაიპყრა იესუ C, ստեղի առ յիսուս *მრ.10,49;* დადგა ერთ კერძო, զտեղի առնոյր առանձին *ფლკტ.143,13-452,2;* არავინ იყოს დადგომად წინაშე მისსა, ոչ ոք իցէ որ ունիցի զդէմ նորա *დან.11,16;* არა დაგიდგეს მათგანი არავინ წინაშე თქუენსა S, არა დაშთეს მათგანი არცა ერთი წინაშე თქუენსა G, ոչ ժուժկալեսցէ ի նոցանէ եւ ոչ մի ոք առաջի ձեր *ისუ ნ.10,8;* მეისარი ვერ დაუდგეს, աղեղնաւորն մի կարասցէ ունել զդէմ *ამოს.2,15;* ყუედრებასა დედისა ჩემისასა ვერ დაუდგენ, զնախատինս մօր իմոյ ոչ կարասցի բառնալ *მ.ცხ.94v-105;* ვერღარა უძლონ დადგომად (დადგრომად), այլ մի կարասցեն հաստատել *ფს.35,13;* რაჟამს დასდგეთ თაყუანისცემად C, რაჟამს ჰსდგეთ ლოცვასა შინა DE, յորժամ յաղաւթս կայցէք *მრ.11,25.*

დადგომა მეფედ թագաւորել (გამეფება): ათორმეტისა წლისაჲ იყო მანასჱ დადგომასა მას მისსა მეფედ, երկոտասանից ամաց Մանասէ ի թագաւորել իւրում *IV მფ.21,1;* ოცდა ერთის წლისა იყო სედეკია, რაჟამს დადგა იგი მეფედ, քսան եւ մի ամաց էր Սեդեկիա արքայ ի թագաւորել իւրում *იერ.52,1;* დადგეს ლიახუსა ზედა, նստան ի վերայ Լէախ *ქ.ცხ.59,9-60,1.*

დადგომილ-ი վատեալ. շլացեալ (წამხდარი, გაცუდებული, „დადგმულ-ი“): თუალნი მისნი დადგომილ იყვნეს და ვერ ჰხედვიდა, աչք իւր վատեալ էին եւ ոչ տեսանէր *I მფ.4,15;* ჰკურნებს თუალთა დადგომილთა, բժշկէ զաչս շլացեալս *ფიზ.VI 9-10;* შეიპყრობდეს ვითარცა მახჱ, დადგომილი სავსე მფრინველითა J, შეიპყრობდეს ვითარცა საბრჴჱ, დადგმული სავსე მფრინველითა O, ըմբռնէին իբրեւ զորոգայթս անկեալս ի թռչնովք *იერ.5,27.*

დადგრომა կալ. մնալ. ագանել. դադարել. հանգչել. յաճախել. նստել. բնակել. հաստատել. օթեւան առնել. մշտնջենաւորել. յամել. օթ առնել. յերկարել. պատկանել („ადგილ(ის)-პყრობა“, „ყოფა“, „ლოდება“, „დაყოფა“, „დაყოვნება“, „დაძინება“, „დავანება“, „დასადგურება“, „დაჯდომა“, დასვენება, დამტკიცება, შეგუება): მოვიდა და დაადგრა, եկեալ եկաց *მთ.2,9;* და-ლა-ადგრა ადგილსა მას, სადაცა იყო, ორ დღე DE, ადგილ-იპყრა მუნ, სადა იყო ორ დღე C, զտեղի կալաւ անդէն, ուր էր աւուրս երկուս *ი.11,6;* დაადგრეს მუნ სამ დღე G, იყვნეს მუნ სამ დღე S, կացին անդ զերիս աւուրս *ისუ ნ.2,22;* ვინ დაადგრა შიშსა მისსა? ո՞ կաց մնաց յերկիւղ տեառն *ზირ.2,12;* დაიდგრინენ იგინი, կացցեն առ քեզ *ზირ.7,24;* დაადგერით აღსაარებათა თქუენთა, կալով կացէք ի դաւանութեանն ձերում *იერ.44,25;* არღარა დავადგრე მაგას შეცთომილებასა, ոչ եւս կամ ի մոլորութեանդ յայդմիկ *ფლკტ.136,1-442,12;* დაადგერით აქა DE, ელოდეთ აქა C, մնացէք աստ *მრ.14,34;* და-ლა-ადგრა ჟამ რაოდენმე, մնաց ժամանակս ինչ *საქ.მოც.19,22;* ნიჭი უფლისაჲ დაადგრის მართალთა ზედა, տուրք տեառն մնայ առ բարեպաշտ *ზირ.11,17;* მუნ დაადგერით და მიერ გამოვედით, անդ ագջիք եւ անտի գնայցէք *ლ.9,4;* შევიდა დადგრომად მათ თანა DE, შევიდა დაყოფად მათ თანა C, եմուտ ագանել անդ նոսա *ლ.24,29;* მის თანა დაადგრეს (დაიყოვნეს C) მას დღესა, առ նմա ագան այն օր *ი.1,39;* შემოედით ვანად ჩემდა და მუნ დაადგერით, մտեալ ի տուն իմ ագերուք *საქ.მოც.16,15;* არა დაადგრებინ სასყიდელი მორეწისა შენ თანა B, არა დაიძინოს სასყიდელმან მორეწისამან შენ თანა G, մի՛ ագցին վարձք վարձկանին առ քեզ *ლევ.19,13;* დაადგრა იგი S, დაივანა მუნვე G, անդէն ագաւ *მსჯ.19,7;* დავადგრეთ მუნ S, დავისადგუროთ მას შინა G, ագցուք ի նմա *მსჯ.19,11;* სადგურთავე თჳსთა დაადგრიან, ի մորիս իւրեանց դադարեն *ფს.103,22;* დავადგერით უკუე მუნ ერთსა დღესა, դադարեցաք ի տան նորա *ი.მოც.64,15-209,7;* დაადგრა მას ზედა [ტრედი], հանգչէր ի վերայ նորա *ი.1,32;* დაადგრეს მუნ S, დაივანეს მათ მუნ G, հանգեան անդ *მსჯ.18,2;* დაადგრიან რტოთა მისთა ზედა, հանգչին յուստս նորա *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,8-131,45;* ბჭეთა ზედა ძლიერთასა დაადგრების, առ դրունս հզօրաց յաճախէ *იგ.სოლ.1,21;* დაადგერ შენ ჩემ თანა S, დაჯედ

ჩემ თანა G, նիստ աստ առ իս *მსჯ.17,10;* გრძლაბნი სართულთა მისთა დაადგრენ, ոզնիք ի յարկս նորա բնակեսցեն *სოფ.2,14;* ჭეშმარიტებაჲ იგი სახარებისაჲ დაადგრეს თქუენ თანა, ճշմարտութիւն աւետարանին հաստատեսցի առ ձեզ *გალ.2,5;* ვერღარა უძლონ დადგრომად (დადგომად L), այլ մի՛ կարասցեն հաստատել *ფს.35,13;* მის თანა დავადგრეთ, եւ օթեվանս առ նմա արասցուք *ი.14,23;* სახლსა (სახლთა O) შინა როსკიპთასა დაადგრებოდეს J, ի պոռնկանոցս օթեվանս առնէին *იერ.5,7;* მუნ დაადგერით, անդէն օթեվանս կալջիք *მრ.6,10;* არიან მღდელად დადგინებულნი სიკუდილისაგან დაყენებითა დაადგრომად, են կացեալ քահանայք վասն մահու արգել լինելոյ ի մշտնջենաւորել *ჰებრ.7,23;* არავე სრულიად დაადგრა რისხვაჲ იგი სნავლისა მისთჳს მცირედ ჟამ, ոչ մինչ ի սպառ յամեաց բարկութիւնն *სიბრძ.სოლ.16,6;* სადა-მე დაადგრების, ანუ სადა-მე იყოფვის, ուր աւթ առնիցէ. կամ ուր երեկաւթ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.229,3-137,185;* სახლნი მართალთანი დაადგრენ, տունք արդարոց յերկարեսցին *იგ.სოლ.12,7;* არა უწყი, რომელი [თესლი] დაადგრჱს ანუ იგი, ანუ ესე, ոչ գիտես՝ որ պատկանիցի՝ այս թէ այն *ეკლ.11,6.*

დადგრომა მწუხრადმდე երեկանալ *ეს.5,11.*

დადგრომილ-ი դադարեալ. հաստատեալ. դեգերեալ (დამდგარი, დამტკიცებული): რომელი დადგრომილ იყო ბომონსა მას შინა არტემისსა, որ դադարեալն էր ի մեհենատանն Արտեմի *ი.მოც.66,9-212,11;* ენაჲ დადგრომილ არს ასოთა შინა ჩუენთა, լեզու հաստատեալ է յանդամս մեր *იაკ.ეპისტ.3,6;* დადგრომილად პოვოს იგი წინაშე ბჭეთა მისთა, դեգերեալ գտցէ զնա առ դրունս իւր *სიბრძ.სოლ.6,15.*

დადება դնել. արկանել. անկանել. կռել. կարգել. յենուլ. յարել. համբարել. վարանել. պահել. սկիզբն առնուլ. գանձել. ձգել („დადგმა", „დაზავება", „დართვა", „დახურვა", დაგდება, შეკრვა, განწესება, შეგროვება, შენახვა, დაწყება, დაუნჯება): დადვეს საფლავსა (სამარესა შინა C), եդին ի գերեզմանի *მრ.6,29;* დაჰსდებდეს უძლურთა DE, დასდგმიდეს სნეულებსა C, դնէին զախտաժէտս *მრ.6,56;* დასდვას ზედა ცმელი ცხორებისაჲ O, დაჰზავოს ცმელი მაცხოვარებისაჲ G, դիցէ ի նմա զճարպ փրկութեանն *ლევ.6,12;* დავდვა ცხორებაჲ ჩემი, եդից զփրկութիւն իմ *ფს.11,7;* მუნ დადვოდიან წმიდაჲ წმიდათაჲ, անդ դիցեն զսրբութիւն սրբութեանցն *ეზეკ.42,13;* დადვოდიან იგი საჯდომელსა მას წმიდათასა და შეიმოსოდიან სამოსელი სხუაჲ, դիցեն զնոսա ի սենեակն սրբութեանց եւ զգեցցեն այլ պատմուճանս *ეზეკ.44,19;* დაგდვან ჴელი მათი, դիցեն զձեռս իւրեանց *იერ.49,9;* დადევით სასოებაჲ თქუენი უფლისა მიმართ, դիք զյոյս ձեր ի սէր *ფლკტ.143,31-452,25;* თავი თჳსი დადვეს ქრისტჱსთჳს, զգլուխն եդին յաղագս Քրիստոսի *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 366,21-256,11;* ცეცხლსა დაედვას, ի հուր արկանի *მთ.3,10;* ნუ დაუდებთ მარგალიტსა, մի՛ արկանէք զմարգարիտ *მთ.7,6;* ვიდრემდე... სკორე დაუდვა, մինչեւ... արկից աղբ *ლ.13,8;* დადვეს საფუძველი სახლისაჲ მის, արկին հիմն տանն *I ეზრა 5,57;* ძილი საკრველი დაედვა მას ზედა, քուն զարմանալի անկանէր ի վերայ նորա *ფლკტ.156,25-469,37;* ნაძლევი დადვეს მის თანა, դաշինս կռեցին ընդ նմա *სიბრძ.სოლ.1,16;* რომელმან დავდევ მქჳშად საზღვრად (საზღვარად O) ზღჳსა J, որ կարգեցի զաւազ սահման ծովու *იერ.5,22;* რამეთუ დამდვის ჴელი მისი ჩემ ზედა, յորժամ յենուցու ի ձեռս իմ *IV მფ.5,18;* კეთროვანებაჲცა დაგედევის შენ ზედა, բռնութիւնն... յարեսցի ի քեզ *IV მფ.5,27;* დადვა საზრდელი ქალაქთა შინა, համբարեաց կերակուրս ի քաղաքս *დაბ.41,48;* დაგიდვეს დასაბრკოლებელი ქუეშე შენსა, վարանեցին զքեզ *აბდია 1,7;* არა დაიდვა შური გულსა, ոչ պահէր ոխս *ფლკტ.141,22-449,30;* დასდვან მას ზედა სამოსელი მეწამული B, დაურთონ მას ზედა სამოსელი ძოწეული G, արկցեն զնովաւ հանդերձ կարմիր *რიცხ.4,8;* დასდვან მას ზედა საბურველი იგი ტყავი იაკინთონი S, დაჰხუროდინ მას ზედა საბურველნი ტყავნი ჳაკინთონნი G, դիցեն ի վերայ նորա զնուարտանն մաշկեղէն զկապուտակ *რიცხ.4,6;* თთუესა მესამესა იწყეს დადებად ხუავებისა მის, յամսեանն երրորդի սկսան շեղջքն սկիզբն առնուլ *II ნშტ.31,7;* ნუ დაიდებთ საფასეთა თქუენთა ქუეყანასა ზედა, մի՛ գանձէք ձեզ գանձս յերկրի *მთ.6,16;* ჟამი არს დადებად ქვაჲ, ժամանակ ձգելոյ քարինս *ეკლ.3,5;* სადა ჰბრძანე გუამი ამისი დადებად, ո՞ւր հրամայես դնել զմարմին նորա *ვართზ.813-376,15;* დასდევ, უფალო, საცროჲ პირსა ჩემსა, դի՝ր տէր պահապան բերանոյ իմոյ *მ.ცხ.14r-11.*

დადება (გულსა) խելամուտ լինել. դնել ի մտի. դնել ի սրտի („გულისჴმის-ყოფა", „შჯა", განზრახვა): დაედვა გულსა თჳსსა DE, გულისჴმაჰყოფდა გულსა თჳსსა C, խելամուտ լինէր ի սրտի իւրում *ლ.2,19;* დაიდვა გულსა კაცმან... ძმასა თჳსსა შეწევნად J, შჯიდეს კაცად-კაცადი... ძმასა თჳსსა O, եդին ի մտի իւրաքանչիւր... ընդ եղբօր օգնական լինել *ეს.41,6;* უკუეთუ არა დაიდვათ გულთა თქუენთა მოცემად დიდებაჲ, եթէ ... ոչ դնիցէք ի սրտի ձերում տալ փառս *მალ.2,2;* არარაჲ დავიდევ გულსა ჩემსა უწყებად თქუენდა, ոչ եթէ ի մտի եդի գիտել ինչ ի ձեզ *I კორ.2,2.*

დადება ჴელისა პირსა ափիբերան լինել ՝ დაიდევ ჴელი შენი პირსა შენსა G, ափիբերան լեր *მსჯ.18,19.*

დადებულ-ი եդեալ, մածեալ (დასვენებული, მოდებული): რომელსა არავინ სადა დადებულ იყო, յորում չէր զոք եդեալ *ანან.ებრ.312r-332,19;* რაჲსა დადებულ არს მტუერი თავსა მაგას აპოლონისსა, ընդէ՞ր մածեալ է փոշին ի վերայ գլխոյն Ապողովնի *ფლკტ.134,20-440,14.*

დადნობა հալել, հաշել, մաշել, նքողել, խռովել („განკაფა“, „შეძრწუნება“, დალევნა, დაცვეთა): თოვლი და მყინვარი დაუთმობდა ცეცხლსა და არა დადნებოდა, ձիւն եւ սառն կային ընդդէմ հրոյ եւ ոչ հալէին *სიბრძ.სოლ.16,22;* ვითარცა ცჳლი რაჲ დადნის წინაშე ცეცხლისა, ձորք հալեսցին իբրեւ զմոմ առաջի հրոյ *მიქ.1,4;* დადნენ ჴორცნი მათნი, հալեսցին մարմինք նոցա *ზაქ.14,12;* დადნეს გულნი მათნი და ევოცნეს S, հաշեցան սիրտք նոցա եւ զարհուրեցան *ისუ 6.5,1;* დასდნეთ სიცრუვითა, հաշեսջիք յանիրաւութիւնս ձեր *ეზეკ.24,23;* დამდნარნი სიყმილითა G, განჰკფდეს იგინი სიყმილითა S, մաշեալք սովով *II შჯ.32,24;* დაადნვე ვითარცა დედაზარდლისა ქსელი სული მისი, մաշեցեր որպէս սարդիոստայն զանձն նորա *ფს.38,12;* ვიხილენ უჯერონი და დავდნებოდე C, հայէի յանգորոյնս եւ մաշէի *ფს.118,158;* სული ჩუენი დადნების G, նքողեալ են անձինք մեր *რიცხ.11,6;* დამიდნა გული ჩემი O, შემიძრწუნდა გული ჩემი S, խռովեցաւ սիրտ իմ *ესთ.15,16.*

დადნობილ-ი հալեալ: ცჳლი დადნობილი, մոմ հալեալ *ფს.21,15.*

დადრეკა խոնարհել, կորանալ, կորացուցանել (მოხრა): რომლისა არა ღირს ვარ მე დადრეკად C, որում չեմ բաւական խոնարհել *მრ.1,7;* პირი ჩემი დამედრიკა ქუეყანად, երեսք իմ յերկիր խոնարհեալ *დან.10,9;* დადრიკონ იგი, կորացուսցեն զնա *იერ.48,12.*

დადრეკილ-ი խոնարհեալ: დალონებულ ვიყავ და დადრეკილ ზედა მუჴლთა ჩემთა, խոնարհեալ կորանայի ի վերայ ծնգաց իմոց *II ეზრა 9,5.*

დადუმება լռել, դադարել, կարկել, լուռ լինել, լռեցուցանել, հանդարտել, լուռ կալ, անշշունջ կալ, անփոյթ առնել, խլխլել, ստունգանել, դադարեցուցանել („დაცხრომა“, „დასუენება“, „დუმება“, დუმილი, გაჩუმება): რაჲთამცა დადუმნა C, զի լռեսցէ *მრ.10,48;* მათ დაიდუმეს, ինքեանք լռեցին *ლ.9,36;* დალათუ ესენი დადუმნენ, ქვანი ღაღადებდენვე, եթէ դոքա լռեսցեն, քարինքդ աղաղակեսցեն *ლ.19,40;* ნუცა დაიდუმო ჩემი C, ნუ სადამე დასდუმნე ჩემგან L, մի՛ երբեք լռեսցես յինէն *ფს.27,1;* ნუ დაიდუმებ, ნუცა დაჰმშვდნები, մի՛ լռեր եւ մի դադարեր *ფს.82,2;* სიონისათჳს არა დავდუმნე, վասն Սիոնի ոչ լռեցից *ეს.62,1;* დადუმენ და დაიყავ პირი, դադարեա կարկեաց *მრ.4,39;* დაადუმა სული მათი მისგან G, დაარცხჳნა გულნი მათნი სიტყვთა ამით მისთა S, դադարեաց ոգի նոցա ի նմանէ ի խօսել *მსჯ.8,3;* დადუმნა მარდოქე S, დაესუენა მარდოქე O, դադարեաց Մարթքէ *ესთ.12,1;* მუცელი ჩემი დუღს და არა დადუმნეს, որովայն իմ եռայ եւ ոչ դադարեսցէ *იობ.30,27;* დადუმნა მეფჱ იგი კითხვისაგან, դադարեաց թագաւորն ի հարցանելոյ *ფლკტ.158,24-472,26;* დადუმენ და მე ვიტყოდი, կարկեաց եւ ես խօսեցայց *იობ.33,31;* კაცი უშჯულოჲ დაიდუმოს, այր անօրէն կարկեսցի *იგ.სოლ.12,2;* დაიდუმა იაკობ ვიდრე მოსლვადმდე მათა, լուռ եղեւ Յակոբ մինչեւ եկին նոքա *დაბ.34,5;* დადუმენ! S, დუმენ! G, լուռ լեր! *მსჯ.3,19;* დაადუმა ხალებ ერი მოსეს მიმართ G, լռեցոյց Քաղէբ զժողովուրդն ի Մովսիսէ *რიცხ.13,31;* დაადუმა უფალმან მისმან სიბრძნე მისი, լռեցոյց Աստուած ի նմանէ զիմաստութիւն *იობ.39,17;* შაფათსა მას დადუმნეს მცნებისა მისთჳს C, ի շաբաթուն հանդարտեցին վասն պատուիրանին *ლ.23,56;* დადუმენ შენ, լուռ կաց *II მფ.13,20;* დადუმნეს ღამე ყოველ S, անշշունջ կացին զգիշերն ողջոյն *მსჯ.16,2;* დავიდუმო იუდაჲ, անփոյթ արարից զՅուդայէ *ოვსე.10,11;* რაჲსათჳს დაიდუმეთ უკეთურებაჲ? զմէ՞ խլխլեցէք զամպարշտութիւն *ოვსე 10,13;* დაიდუმებ შთანთქმასა მართლისასა, ստունգանեյեր ի կլանել ամպարշտի զարդարն *ამბაკ.1,13;* დაადუმნა მბრძოლნი იგი, դադարեցոյց զպատերազմողսն *ნნტყ.105-226.*

დადუმება-ჲ լռութիւն (დუმილი): ვითარ მრავალ დადუმება იყო, իբրեւ բազում լռութիւն լինէր *საქ.მოც.21,40;* უფროჲს დადუმება სცეს, առաւել եւս դադարեցին ի լռութիւն *საქ.მოც.22,2.*

დადუმებულ-ი լռեալ, պապանձեալ, համր („უტყუ“, გაჩუმებული, ენა-დაბმული): დადუმებულ არიან ცოდვანი, լռեալ են մեղք *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.196,18-197;* დგა დადუმებული C, დაად-

გრა უტყუად, կայր պապանձեալ *ლ.1,22;* იყო დადუმებულ, եղիցես համր *ლ.1,20.*

დავაკება հարթել (მოსწორება): მთანი დავავაკნე, զլերինս հարթեցից *ეს.45,2.*

დავანება բնակել. ագանել. հանգչել. օթեվան ունել („დადგინება", „ყოფა", „დაყოფა", „დადგრომა", დადგომა, დასახლება, დაბინავება): დაივანა ჴევსა მას გერასისასა და დაეშჱნა მუნ, բնակեցաւ ի ձորն Գերարացւոց. եւ անդ բնակեաց *დაბ.26,17;* არა მუნ კაცი შემკრებელი მათი სახიდ დავანებისათჳს G, არავინ იყო კაცი, რომელმანმცა შეიყვანა იგი სახიდ და და-მცა-ადგინა S, ոչ էր այր. որ ժողովէր զնոսա ի տուն իւր ագանել *მსჯ.19,15;* უბანთა ზედა არა დაივანო G, უბანთა ზედა ნუ იყოფი S, ի հրապարակիդ մի՛ ագանիցիս *მსჯ.19,20;* დაივანა მუნვე G, დაადგრა იგი S, անդէն ագաւ *მსჯ.19,7;* დაივანეს მათ მუნ G, დაადგრეს მუნ S, հանգեան անդ *მსჯ.18,2;* სადაცა დაივანო, დავივანო G, სადაცა იყოფოდი, ვიყოფოდი მეცა S, ուր հանգչիցիս. հանգեայց *რუთ.1,16;* დაივანეს მუნ G, იყვნეს მუნ S, անդ կալան օթեվանս *ისუ 6.2,1.*

დავანებულ-ი բանակեալ („დაბანაკებული"): დავანებულნი ღელესა შინა G, დაბანაკებულ იყვნეს ღელესა მას შიდა S, բանակեալ էին ի ձորձորսն *მსჯ.7,12;* დავივანოთ მუნ ღავაას შინა G, დავყუნეთ გაბაას S, ագցուք ի Գաբաա *მსჯ.19,13.*

დავარდნა անկանել. վրիպել. սխալել. տնանկանալ. անկած լինել („შე[ვ]რდომა", „დაკლება", „დამდაბლება", დაცდომა, შეცდომა, დაცემა): დავარდენ და თაყუანის-სცეს, անկեալ երկիր պագանէին *მთ.2,11;* რომელი-იგი ეკალთა შინა დავარდა, որ ի մէջ փշոց անկաւ *ლ.8,14;* დავარდა ფერჴთა თანა მისთა DE, შეურდა ფერჴთა მისთა C, անկաւ առ ոտս նորա *ი.11,32;* სიყუარული არასადა დავარდების, սէր ոչ երբեք անկանի *I კორ.13,8;* მე დავვარდი პირსა ზედა ჩემსა, անկայ ի վերայ երեսաց իմոց *ეზეკ.43,3;* დავარდა ქუე სიმართლჱ, անկաւ յերկիր արդարութիւն *დან.8,12;* არა დავარდა სიტყუაჲ ერთი ყოველთაგან სიტყუათა G, არა დააკლდა სიტყუაჲ ერთი ყოველთაგან სიტყუათა S, ոչ վրիպեաց բան մի յամենայն բանից զոր խօսեցաւ տէր *ისუ 6.23,14;* არა დავარდა (დააკლდა S) ყოველთაგან სიტყუათა კეთილთა, ոչ սխալեցաւ բան մի յամենայն բանից բարեաց *ისუ 6.21,45;* უკუეთუ დავარდეს (დამდაბლდეს G) ძმაჲ შენი შენ შორის B, եթէ տնանկասցի եղբայր քո առ քեզ *ლევ.25,39;* ვითარმცა დავარდა სიტყუაჲ ღმრთისაჲ, եթէ անկած լինիցի բանն Աստուծոյ *ჰრომ.9,6.*

დავარვება կողկողեցուցանել (ტკენა, შეწუხება): თუალნი ქურივთანი არა დავარვენ, զակն այրւոյ ոչ կողկողեցուցի *იობ.31,16.*

დავედრება աւանդել („ვედრად ქონება", მიბარება, გადაცემა): ვედრა, რომელი დაევედრა მას G, ვედრისა მისთჳს, რომელ ვედრად აქუნდა მას O, զաւանդն որ աւանդեցաւ նմա *ლევ.6,4.*

დავიწყება մոռանալ. ղօղել. մոռացօնք լինել. ծածկել. վրիպել (მივიწყება, დაფარვა, შეცდომა): დაავიწყდა პურისა მოღებაჲ, մոռացան առնուլ հաց *მთ.16,5;* მოიჴსენა და არა დაივიწყა ღაღადებაჲ დავრდომილთაჲ, յիշեաց եւ ոչ մոռացաւ տէր զաղօթս տնանկաց *ფს.9,13;* სიმართლენი შენნი მე არა დავივიწყენ, զիրաւունս քո ես ոչ մոռացայ *ფს.118,30;* დამავიწყდა კეთილი, մոռացայ զբարիս *გოდ.იერ.3,17;* არა დაავიწყდა მას, რასა-იგი იქმან, ղօղեաց ինչ ոչ ի նմանէ. զոր գործեցին *იობ.34,21;* დაჰვიწყდა მას G, დაავიწყდა O, մոռացօնք լինիցին նմա *ლევ.5,3;* რომელი იტყოდის ცრუსა, არავინ დავიწყდეს, որ շշնջին անիրաւս. ոչ ծածկեսցի *სიბრ.სოლ.1,8;* კაცსა უკუეთუ რაჲმე დაავიწყდა დავიწყებაჲ და ცოდა O, სულსა, რომელსაცა დაჰვიწყდეს მას დავიწყებაჲ და ცოდოს G, անձն որ թէ վրիպեսցի եւ մեղիցէ *ლევ.5,15;* ყოველივე დაავიწყდა, ամենայն ինչ մոռացօնք են *ეკლ.2,16.*

დავიწყება-ჲ մոռացումն. մոռացօնք (არ-მოგონება): რაჲთა არა სიღრმესა შეცჳვენ დავიწყებისასა, զի մի՛ ի խոր մոռացումն անկանիցին *სიბრ.სოლ.16,11.*

დავლტობა იხ. დალტობა.

დავრდომა դնել („დება"): სიდედრი სიმონისი დავრდომილ იყო მჴურვალებითა DE, სიდედრი სიმონისი იდვა სიცხითა C, զոքանչ Սիմովնի դնէր ջերմացեալ *მრ.1.30*

დავრდომილ-ი տնանկ. աղքատ. անկեալ. տառապեալ. տկար. ցաւած. ընկեալ („უპოვარი", „ჭირული", „გლახაკი", არას მქონე, ლატაკი, დაჩაგრული, დავარდნილი, უძლური, სნეული): არა დააკლო სასყიდელსა დავრდომილისა და მოქენისასა ძმათა შენთაგანისა G, ნუ მოჰხუეჭ სასყიდელსა მორეწესა, უპოვარსა მას და ნაკლულევანსა S, մի՛ զլասցիս զվարձս տնանկին եւ զկարօտելոյ յեղբարց քոց *II შჯ.24,14;* დავრდომილი არს G, უპოვარ არს იგი S, տնանկ է *II შჯ.24,15;* ნუ ჰმძლავრობ დავრდომილსა, რამეთუ გლახაკ არს, մի՛ հարստահարեր զտնանկն, քանզի աղքատ է *იგ.სოლ.22,22;* ჭამონ დავრდომილ-

თა და განძღენ, կերիցեն տնանկք եւ յագեսցին *ფს.21,27;* გლახაკი და დავრდომილი, զաղքատ եւ զտնանկն *ფს.34,10;* დევნა კაცი დავრდომილი (ჭირული C) გლახაკი, հալածեաց զայր աղքատ եւ զտնանկ *ფს.108,16;* ჴელსა დავრდომილისასა და გლახაკისასა არა ალუპყრობდეს, ձեռն յաղքատն եւ ի տնանկն ոչ կարկառէին *ეზეკ.16,49;* უკუეთუ დავრდომილ იყოს ძმაჲ G, უკუეთუ გლახაკი იყოს ძმაჲ S, եթէ աղքատասցի եղբայր քո *ლევ.25,25;* სკორეთაგან ალამაღლის დავრდომილი, յարուցանէ զաղքատն յաղբեաց *I მფ.2,8;* დაჰკუერთნიდეს თავთა დავრდომილთასა, կոփեն զգլուխս աղքատաց *ამოს.2,7;* დავრდომილი იდვა ბჭეთა თანა მისთა, անկեալ դնէր առ դրան նորա *ლ.16,20;* სკორეთაგან ალამაღლნის დავრდომილნი, բարձր առնէ զտառապեալս յաղբեաց *ფს.112,7;* დავრდომილნი კაცნი მშვდობით განისუენებდენ, տկար մարդիկ ի խաղաղութեան բնակեսցեն *ეს.14,30;* გლახაკ და დავრდომილ ვარი მე, աղքատ եւ ցաւած եմ ես *ფს.68,30;* კარაული დავრდომილი ტკრთსა ქუეშე, զգրաստ... ընկեալ ընդ բեռամբ *გამოსლ.23,5.*

დავრდომილობა աղքատանալ („გლახაკ ყოფა", გალარიბება): უკუეთუ დავრდომილობდეს ძმაჲ შენი, მყოფი შენ თანა G, უკუეთუ გლახაკ იყოს ძმაჲ შენი, რომელი შენ თანა არს B, եթէ աղքատանայցէ եղբայր քո *ლევ.25,35.*

დავსება շիջուցանել (ჩაქრობა): საჴუმილი იგი ვნებათაჲ სიწმიდითა დავავსოთ, զցանկութիւն ... սրբութեամբ շիջուցուք *მ.ცხ.15v-12;* ვერ დაავსებს ცეცხლსა მას, ոչ կարէ շիջուցանել զհուրն *მ.ცხ.276r-296.*

დაზავება դնել („დადება"): დაჰზავოს ცმელი მაცხოვარებისაჲ G, დასდვას ზედა ცმელი ცხორებისაჲ O, դիցէ ի նմա զճարպ փրկութեանն *ლევ.6,12.*

დაზავება խելամուտ առնել, խաղաղութիւն առնել, հաշտութիւն առնել („სწავლა"): დაზავებად ძეთა ისრაჱლისათა G, სწავლად ძეთა ისრაელისათა B, խելամուտ առնել զորդիսդ Իսրայելի *ლევ.11,47;* დაეზავა მირიანს, արարին խաղաղութիւն *ქ.ცხ.74,6-1;* დაიზავნეს, առնել հաշտութիւն *ქ.ცხ.151,3-11.*

დაზამთრება ձմերել: რომელსა დაეზამთრა მას ჭალაკსა შინა, որ ձմերեալ էր ի կղզւոջն *საქ. მოც.28,11;* მუნ ვირჩიე დაზამთრებაჲ, անդ եդի ի մտի ձմերել *ტიტ.3,12.*

დაზელა մանրել, ճմլել (დაწვრილება, დასრესა): ვითარცა თიჴაჲ უბნისაჲ დავზილნე იგინი, իբրեւ զկաւ զռեհաց մանրեցից զնոսա *II მფ.22,43;* ცვლი არა თუ დალბეს და დაიზილოს, ვერ მიიღებს საბეჭდავსა კეთილად, մոմ եթէ լուծեալ ոչ ճմլեսցի. ոչ ընդունի յինքն զգիր կնքոյն *მ.ცხ.206v-218.*

დაზერგნა կոխել (დატკებნა, გაქელვა): დამზერგნოს მე გამოსლვასა მას თჳსსა, կոխեսցէ զպարանոց իմ յելանելն աստի *მ.ცხ.359r-411.*

დაზორვა յարագել (შეწირვა): მიიყვანეს და დაზორნეს იგინი წინაშე უფლისა, յարագեցին զնոսա ի լերինն առաջի տեառն *II მფ.21,9.*

დაზულება լուծանել (დახსნა): წესნი იგი დაიწუნენ და დაზულენ, բնութիւնք հրով կիզեալ լուծցին *II ეპისტ.პეტრ.3,10;* რაჟამს ესრეთ ესე ყოველნი დაზულებოდიან, ի լուծանել այսպէս այսր ամենայնի *II ეპ.პეტრ.3,11.*

დაზჳნვა դնել. դիզանել. յաւելուլ (დადება, დახვავება, დამატება): დაზჳნოს მას ზედა ყოვლად დასაწუველი იგი, դիցէ ի վերայ նորա զողջակէզն *ლევ.6,12;* დაჰზჳნა მას ზედა, եդէզ *III მფ.18,33;* ცოდვილმან დაჰზჳნოს ცოდვაჲ ცოდვასა ზედა, մեղաւորն յաւելցէ մեղս ի վերայ մեղաց *ზირ.3,29.*

დაზჳნულ-ი դիզեալ (დახვავებული): კეთილი თუ დაზჳნული იყოს, բարիք դիզեալ *ზირ.30,18;* დამალნა იგინი შეშათა შინა სელის ლელწმისათა დაზჳნულისა მის მიერ ერდოსა ზედა, թաքոյց զնոսա ընդ խրձամբք կտաւոյ զոր դիզեալ էր իւր ի տանիս *ისუ 6.2,6.*

დაზღვეულ-ი տուժել („ზღვევა"): დაზღვეულ ყონ იგი ასსა სიკლასა G, აზღვიონ მას ათასი სიკლაჲ ვეცხლი S, տուժեսցեն ի նմանէ հարեւր սիկղ *II შჯ.22,19.*

დათესვა արկանել. սերմանել. վարել. ցանել („თესვა"): რომელი მოიღო კაცმან და დასთესა მტილსა თჳსსა, զոր առեալ մարդոյ արկ ի պարտէզ իւր *ლ.13,19;* მიიღეთ თქუენ თესლი და დასთესეთ ქუეყანაჲ, առէք ձեզ սերմանս եւ սերմանեցէք զերկիրդ *დაბ.47,23;* ექუს წელ დასთესო აგარაკი შენი G, ექუს წელ სთესო ყანა შენი B, զվեց ամ վարեսցես զանդ քո *ლევ.25,3;* დასთესა ღუარძლი, ցանեաց ի վերայ որոմն *მთ.13,25.*

დათესულ-ი սերմանեալ (ნათესი): მოიტაცის დათესული იგი, յափշտակէ զսերմանեալն *მთ.13,19.*

დათმენა համբարել. հանդարտել. ժուժկալել. ժոյժ ունել. ժուժել. յանձն առնուլ. կրել. տեւել. վկայել. տանել. ճգնել. մնալ. երկայնամիտ լինել („დაშთომა", მოთმენა, ტვირთვა, ატანა, დაცდა, სულგრძელება): რომელმან დაითმინოს სრულად, որ համբերեսցէ ի սպառ *მთ.10,22;* რომელ დაუთმენიეს მრავლითა სულგრძელებითა, զոր համբերն բազում երկայնմտութեամբ *ჰრომ.9,22;* რაჲთა შეუძლოთ დათმენად, զի համբերել կարասջիք *I კორ.10,13;* წრფელ იყავნ გული შენი და დაითმინე, ուղղեա զսիրտ քո եւ համբեր *ზირ.2,2;* სიყუარულმან ყოველივე დაითმინოს, սէր ամենայնի համբերէ *მრთ.P.პავლე თებ.320-10,16;* ელიუს დაითმენდა სიტყჳს მიგებად იობისა, Եղիուս հանդարտեաց տալոյ պատասխանի Յոբայ *იობ.32,4;* დავითმინო, ვითარცა შობადმან, ժուժկալեցի իբրեւ զծննդական *ეს.42,14;* უკუეთუ ვერ დაითმენენ, ապա թէ ոչ ունիցին ժոյժ *I კორ.7,9;* ნუუკუე ვერ შეუძლო დათმენად, զուցէ ... ոչ կարասցես ժուժել *ლონგ.190,10-718,8;* დაითმინა ჯუარი, յանձն առ զխաչն *ჰებრ.12.2;* დაითმინა ცოდვილთაგან, ի մեղաւորաց ... անտի կրեաց *ჰებრ.12,3;* რომელნი დაითმინნა ქმრისაგან თჳსისა, զոր կրեաց յառնէն իւրմէ *შუშ.I 6,3;* ამორრეველმან დაითმინა მკჳდრობაჲ აილომს შინა G, ამორეველი დაშთა დამკჳდრებად აელომს M, Ամովրհացին տեւեաց բնակել յԵղով *ისუ 6.19,49;* სიმჴნით დაითმინა, քաջութեամբ վկայեաց *იზტ.123,21;* ვერღარა დაითმინა კაცთაჲ მათ კადნიერებაჲ, ոչ կարացեալ տանել արանցն համարձակութեան *მრთ.S.ბას. კეს.-40-თჳს 118,32;* ბევრნი ღუაწლნი დაითმინნა, բազում պատերազմունս ճգնեալ *მრთ.A.კირ. იერ.-სული 6მ.286,19-385,15;* ვერ უძლებდეს დათმენად, ոչ կարէին մնալ *გამოსლ.12,39;* დაითმინეთ ღმრთისაგან, რომელ მოგიჴდა, երկայնամիտ լերուք *ბარ.4,25.*

დათმენა-ჲ համբերութիւն. ժուժկալութիւն (მოთმენა, გაძლება, მხნეობა): დათმენაჲ დავრდომილთაჲ არა წყმდეს სრულიად, համբերութիւն տնանկաց մի՛ կորիցէ ի սպառ *ფს.9,19;* ჩემი იგი ღმერთი... დათმენისა და არა მოფასეობისაჲ, իմ Աստուածն... ժուժկալութեան եւ անընչութեան *ლონგ.189,23-717,8;* ივლტოდა, ვითარცა იხილა დიდი იგი დათმენაჲ შენი, փախեաւ ի քէն. յորժամ ետես զմեծ ժուժկալութիւն քո *ანდ.-ანატ.330-39,1;* იხილა... მათი იგი დათმენაჲ სიმჴნისაჲ, ետես... զնոցա ժուժկալութիւն *ანდ.-ანატ.309-29,12.*

დათმობა համբերել. հանդարտել. ժուժկալել. դադարել. սպասել. ժոյժ ունել. ընդդէմ կալ. կալ. դիմակաց լինել. տեւել. անսալ. կարել կալ. ակն ունել (მოთმენა, ატანა, დაცდა, გაძლება, დგომა, წინააღდგომა): თმენით დაუთმე უფალსა, համբերելով համբերի տեառն *ფს.39,2;* დაუთმე მას, համբեր նմա *ამბაკ.2,3;* დათმენით დაუთმე, რომელ-რაჲ წინა გიც, ժուժկալեալ համբերեա առաջակայիցն *ფლკტ.137,6-443,31;* ვერ დაუთმობდა ურვათა მათ, ոչ կամէր համբերել վշտացն *ფლკტ.135,28-441,37;* გლახაკმან ვერ დაუთმოს რისხვასა, տնանկն ոչ հանդարտէ պատուհասի *იგ.სოლ.13,8;* ვინ-მე დაუთმოს დღესა მას მოსლვისა მისისასა? ո՞վ ժուժկալեսցէ աւուր մտի նորա *მალაქ.3,2;* სახლსა შინა ვერ დათმიან ფერჴთა მისთა, ի տան ոչ դադարեն ոտք նորա *იგ.სოლ.7,11;* რომელთა დაუთმონ მას, ոյք սպասեն նմա *ეს.30,18;* დამითმეთ მე, սպասեա՝ ինձ *სოფ.3,8;* ვერღარა დავთმე, ոչ եւս ունէի ժոյժ *I თეს.3,5;* სულმოკლესა კაცსა ვინ-მე დაუთმოს, առն ներասրտի ո՞վ ունիցի ժոյժ *იგ.სოლ.18,14;* თოვლი და მყინვარი დაუთმობდა ცეცხლსა და არა დადნებოდა, ձիւն եւ սառն կային ընդդէմ հրոյ եւ ոչ հալէին *სიბრ.სოლ.16,22;* რაჲთა დათმოს დღეთა მრავალთა, զի կացցէ աւուրս բազումս *იერ.32,15;* ვერ დაგითმო შენ, ոչ կարեմ քեզ դիմակաց լինել *ფიზ.XXIX 22-23;* ვერ დაუთმო ნავთა მათთა, ոչ տեւեաց ընդ նաւսն *ფიზ.V 21,26;* არა დაუთმეს ზრახვათა მისთა, ոչ անսացին խորհրդոց նորա *ფს.105,13;* ვინმე დაგითმოს შენ? ո՞ կարէ կալ առաջի քո *ფს.129.3;* დაგითმოთ შენ, ակն կալցուք քեզ *იერ.14,22.*

დათრგუნვა կոխել. կոխան առնել առաքուր. կոխան լինել. տարագիր առնել. ընկրկել. մաշել. առ ոտն հարկանել. առաքուր հարկանել. կործանել. կոտորել („დატკებნა", „ბოროტის დადება", გათელვა, გაცვეთა, გაქელვა, დამხობა): რაჲთა არა დაითრგუნონ იგი ფერჴითა მათითა, զի մի՛ առ ոտն կոխիցեն զնոսա *მთ.7,6;* მიგეც თქუენ ჴელმწიფებაჲ დათრგუნვად გუელთა და ღრიაკალთა, ետու ձեզ իշխանութիւն կոխել զօձս եւ զկարիճս *ლ.10,19;* დათრგუნოს ქუეყანასა ზედა ცხორებაჲ ჩემი, կոխեսցէ յերկիր զկեանս իմ *ფს.7,6;* დამთრგუნა მე კაცმან, կոխեաց զիս մարդ *ფს.55,2;* დათრგუნა სამართალი, կոխեաց զիրաւունս *ოვსე 5,11;* დასთრგუნევდ მდინარეთა შენთა, առաքուր կոխան առնէիր զգետս քո *ეზეკ.32,2;* დათრგუნვად კაცთაგან, կոխան լինել ի մարդկանէ *მთ.5,13;* ზაკვისა მათისათჳს დასთრგუნენ იგინი Ⴀ, ზაკუვისა მათისათჳს დასდევ მათთჳს ბოროტი Ⴂ, վասն նենգութեան նոցա տարագիր արասցես զնոսա *ფს.72,18;* ჴელითა მისითა დაითრგუნა, ընդ ձեռամբ նորա ընկրկեցան *ფოკა 339v-492,37;* ზღურბლნი კარისა მისისანი დათრგუნენინ ფერჴმან შენმან, զսեամս դրանց նորա մաշեսցէ ոտն քո *ზირ.6,36;* რომელმან ძჱ ღმრთისაჲ დათრგუნოს, որ զՈրդին Աստուծոյ առ ոտն եհար *ჰებრ.10,29;* დათრგუნეს იგი, կոխեցին զնա առ աքուր *IV მფ.9,33;* მრავალნი

დათრგუნნეს ტერფითა, զբազումս առաքուր հարեալ *რიფს.170,33-97,8;* დასთრგუნენ განლაღებულნი, կործանեցեր զհպարտացեալսն *მსკ.45,19;* ნეშტსა მას ფერჴითა თჳსითა დასთრგუნვიდა, զմնացորդսն առ ոտն կոխորէր *დან.7,7;* ვითარცა მეკეცჱ რომელი დასთრგუნავენ თიჴასა O, ვ̃ა მეკეცემანლა დატკეპნის თჳსი იგი თიჴაჲ J, զոր բրուտն կոխէ *ეს.41,25.*

დათრგუნვილ-ი կոխեալ (დატკეპნილი, გათელილი) *ეს.18,7.*

დათრვობა արբենալ, արբեցուցանել, արբուցանել (დათრობა): რაჟამს დაითრვნიან, მაშინ ჯერკუალიცა [ღჳნოჲ ამსახურის] C, ოდეს დაითრვნიან, მაშინ უჯერესიცა [ღჳნოჲ წარმოდგის] DE, յորժամ արբենան, յայնժամ զյոռին *ი.2,10;* ნუ დაითრვებით ღჳნითა, რომლითა არს სიბილწე, մի՛ արբենայք գինւով յորում գեղխութիւն է *ეფეს.5,18;* დავათრვნე ისარნი ჩემნი სისხლითა GS, արբեցուցից զնետս իմ յարենէ *// შჯ.32,42;* სუთ და დაითრვენით, արբէք եւ արբեցարուք *იერ.25,27;* სასუმელმან შენმან დამათრო მე, ვითარცა ურწყულმან, բաժակ քո որպէս անապակ արբեցոյց զիս *ფს.22,5.*

დათუ-ი արջ (დათვი): ჴარი და დათჳ ზოგად ძოვდენ, եզն եւ արջ ի միասին ճարակեսցին *ეს.11,7;* შევემთხჳო მათ ვითარცა დათჳ განკრთომილი, պատահեցից նոցա իբրեւ արջ քաղցեալ *ოვსე 13,8;* გარდამოჴდეს მისა ორნი დათუნი ჴურელთაგან თჳსთა, իջին առ նա արջք երկու արջից իւրեանց *ფლკტ.156,10-469,17.*

დათქმა, დანთქმა ընկղմել, ընկլնուլ, ընկլուզանել, կործանել, ուտել, սուզանել, կլանել, հեղձուցանել („შეპყრობა“, შთანთქმა, ჩაყლაპვა, დამხობა, შეჭმა, დახრჩობა): მოქცევამან დამნთქა მე, ջրջանք ընկղմեցին զիս *ფს.68,3;* დაათქა ფარაო, ընկղմեաց զՓարաւոն *ფს.135,15;* რაჲთა არა გეჰენიასა მას დაინთქნენ, զի մի՛ ի գեհենն ընկղմեսցին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,30-30,19;* დაითქა სიკუდილი ძლევითა, ընկլաւ մահ ի յաղթութիւն *I კორ.15,54;* დათქა უფალმან უწყალოდ ყოველი შუენიერებაჲ იაკობისი, ընկլոյց տէր յանխնայ զամենայն գեղ Յակոբայ *გოდ.იერ.2,2;* დაი(ნ)თქნეს წარმართნი განსაჭრწნელსა მას, ընկլան հեթանոսք յապականութեան իւրեանց *ფს.9,16;* დაითქნეს ქუესკნელად ბჭენი მისნი, կործանեցին յերկիր զդրունս նորա *გოდ.იერ.2,9;* რაჲთა დაითქას უხილავი იგი ფარაო, հեղձուցանել զաներեւոյթն փարաւոն *დვთ.დ.125,11;* მტერნი იგი მათნი დაანთქნა, զթշնամիս նոցա ընկղմեաց *სიბრძ. სოლ.10,19;* დაგანთქას შენ გეჰენიასა ცეცხლისასა, ընկղմէ զքեզ ի գեհեան հրոյ *ფიზ. XX 22-29;* იყო... დანთქმასა საკერპოჲსასა, ի լինել ... եւ յընկլուզանել մեհենիցն յերկիր *ფლკტ.157,22-471,10;* დაგუანთქნეს ჩუენ ქუეყანასა, սուզանէ զմեզ յերկիր *ფლკტ.157,32-471,25;* დაინთქნეს წარმართნი, ընկլան հեթանոսք *ფს.9,16;* დაინთქნენ (შეიპყრნედ Ղ) იგინი ამპარტავნებითა მათითა, ընկլցին նոքա յամբարտաւանութեան իւրեանց *ფს.58,13;* დავინთქ მე სიღრმესა უფსკრულთასა, ընկլայ ես ի խորս անդնդոց *ფს.68.3;* განეღო ქუეყანაჲ, დანთქა დათანი, բացաւ երկիր եւ եկուլ զԴաղան *ფს.105,17.*

დათქმულ-ი, დანთქმულ-ი ընկղմեալ, գնացեալ (ჩანთქმული): დათქმულსა მას უშჯულოებისაგან ადრე შჯულისა მიერ გამოეცხადე, ընկղմելոյն նմա յանօրէնութիւն արագ օրէնք ցուցար *განხ.ი.200,15-86,13;* დანთქმული, ընկղմեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.134,8-135;* ალაგი ნავისა დანთქმულისაჲ, ընդ ծով գնացեալ *იგ.სოლ.30,19.*

დათქუმა იხ. მიმოდათქუმა.

დათხევა հեղուլ („მოღურა“, „დასხმა“, დაღვრა, დაყრა): ღჳნოჲ იგი დაითხიის, գինին հեղու *მთ.9,17;* დაითხეოდა სისხლი, հեղոյր արիւնն *საქ.მოც.22,20;* მალე არიან ფერჴნი მათნი დათხევად სისხლისა, երագեն ոտք նոցա հեղուլ զարիւնն *ჰრომ.3,15;* ნუ დასთხევთ სისხლსა, մի՛ հեղցուք արիւն *დაბ.37,22;* დასთხიონ ძეთა აჰრონისთა... სისხლი იგი მისი საკურთხეველსა ზედა O, მოლუარონ ძეთა აჰრონისთა... სისხლი საკურთხეველსა ზედა G, հեղցեն որդիքն Ահարոնի ... զարիւնն ի վերայ սեղանոյ *ლევ.3,2;* სადა-იგი დასთხიონ ნაცარი O, სადა დაასხიან ნაცარი G, ուր զմոխիր հեղուցուն *ლევ.4,12;* ქუეყანასა დასთხიეთ იგი, ვითარცა წყალი S, յերկիր հեղուցուք զնա իբրեւ զջուր *// შჯ.12,16;* ვითარცა წყალი დავითხიე, որպէս զջուր հեղայ *ფს.21,15;* დათხევად რისხვისა, հեղուլ բարկութիւն *ზირ.16,13;* დათხევად სისხლისა უბრალოჲსა, հեղուլ զարիւն անպարտ *ეს.59,7;* დასთხიეს სისხლი მათი, ვითარცა წყალი ქუეყანასა ზედა, հեղցէ զարիւն նոցա իբրեւ զհող *სოფ.1,17;* არა დათხევად სისხლისა მამისა, մի՛ եւս հեղուլ զարիւն զհօր *ფლკტ.156,19-469,29.*

დათხევა թողուլ, ընկենուլ, խոտակել, փրծանել („დატევება“; დაგდება, დაყრა): არა დასთხიენ მეძიებელნი შენნი, ոչ թողցես զայնոսիկ որ խնդրեն զքեզ *ფს.9,11;* არა დავსთხინნე იგინი J, არა დაუტევნე იგინი O, ոչ թողից զնոսա *ეს.41,17;*

არა დაგუთხიენ ჩუენ, ոչ թողեր զմեզ // *ეზრა 9,9;* ნუ დაგუთხევ ჩუენ ჴელთაგან შენთაჲსა, մի թողուր ի ձեռաց քոց *ნეემ.1,11;* მომხუმელმან ორთა მათ ფიცართამან დავსთხიენ იგინი ორთავე G, მოვიხუენ ორნივე იგი ფიცარნი ორთავე ჴელთა ჩემთაგან და დავსთხიენ იგინი S, առեալ զերկոսին տախտակսն ի ձեռաց իմոց խորտակեցի // *შჯ.9,17;* დასთხია ქუეყანასა ზედა [შარავანდი], ընկէց ի գետին *ფლკტ.155,20-468,16;* დასთხიენ შვილნი მათნი, փրծանիցին որդիք նոցա *იობ.39,4.*

დათხევა-ჲ հեղումն (დაღვრა): თჳნიერ სისხლისა დათხევისა არა იყო მოტევება, առանց հեղման արեան չլինէր թողութիւն *ჰებრ.9,22;* სისხლთა დათხევითა, հեղմամբ արեան *რიფს.165,3-83,6.*

დათხეულ-ი հեղեալ (დაღვრილი): დათხეული ქუეყანასა ზედა, հեղեալ յերկրի *მთ.23,35.*

დათხეულ-ი լքեալ (მოშვებული, ჩამოყრილი): ჴელნი დათხეულ და მუჴლნი დაჴსნილ, ձեռք լքեալք եւ ծունկք լուծեալք *ზირ.25,31.*

დათხზვა հիւսել (ქსოვა, დაწნვა): ეთხზა ფრიად ბაიაჲ... ვიდრე აქა ჟამადმდე დამითხზავს ოცი მჴარი, հիւսեալ էր զարմաւենին... մինչեւ ցայժմ հիւսեցի սիրա զիրկս քսան *მ.ცხ.236r-257.*

დათხზულ-ი հիւսած (მოქსოვილი, დაწნული): პალეკარტი სევინისაჲ, რომელ არს დათხზული ბაიაჲსაჲ, փիլոնն՝ հիւսած տերեւ արմաւոյ *მ.ცხ.165r-183.*

დათხრა ական հատանել. բրել. պեղել (გამოთხრა, მოთხრა, გათხრა): მპარავთა დათხარიან, գողք ական հատանեն *მთ.6,19;* არამცა უფლო (არა უტევა DE) დათხრად (გუერდი DE) სახლისა თჳსისა, ոչ տայր ական հատանել զտանն իւրոյ *მთ.24,43;* რაჲთა არა კედელი დაითხაროს, զի մի՛ ական հատցի *თომა მოც.18,41-397,9;* დათხარე, բրեա՛ զորմդ *ეზეკ.8,8;* დავთხარო ქუეყანაჲ იგი, ի բաց պեղեմ զհող տեղւոյն *მრთ.S.გამოცხ.ჯუარ.241,13.*

დაკარვება բնակել („დამკჳდრება", დასახლება): გამოსავალთა მისთა ზედა დაიკარვოს G, განშორებულსა მას დაემკჳდროს S, ի կիրճս նորա բնակեսցէ *მსჯ.5,17.*

დაკაფა կոտորել (დაჭრა): სერტყები დაჰკაფეთ, զանտառս նոցա կոտորեսջիք // *შჯ.7,5.*

დაკერულ-ი կարկատուն (დაკერილი): ძუელსა რასმე დაკერულსა და ფლასისასა ჩააცუმიდეს, զգեցուցանէին այլ հինս եւ կարկատունս եւ խարազն *მ.ცხ.117v-136.*

დაკიდება կախել. թիւրել (ჩამოკიდება): ძეწნთა ზედა შორის მისსა დავჰკიდეთ საგალობელი ჩუენი C, ի մէջ ուռեաց նոցա կախեցաք զկտակարանս մեր *ფს.136,2;* დაკიდებად მას ზედა ყოველივე ჭურჭერი, կախել զնմանէ անօթ ինչ *ეზეკ.15,3;* დაჰკიდეს ნავი იგი, թիւրեցին զնաւն *საქ.მოც.27,41.*

დაკიდებულ-ი ամուր („ძნელოვანი"): იქმნნეს... სამალავები მთათა შინა და ქუაბები და დაკიდებულები G, იქმნეს... საყოფლები მთათა შინა და ქუაბთა და ძნელოვანთა S, արարին... գոմս ի լերինս եւ յայրս եւ յամուրս (var. արարին... սորա ի լերինս եւ այրս եւ ամուրս) *მსჯ.6,2.*

დაკიბულ-ი սանդուղք. որոշք (კიბის საფეხური): აღმოჴდა დაკიბულსა მას, ելին ի վեր ընդ սանդուղս *ფილპ.მოც.8,35-314,11;* მრავალსა მას დაკიბულსა აღიყვანნა, ընդ բազում որոշս հանէ զմեզ *მრთ.K.სევ.გაბ.-მოც.საჴს.380-68,15.*

დაკირთებულ-ი ծառայք լինել. ծառայութիւն (დამონებული): დაკირთებულ ვიყვენით ჩუენ ფარაოჲსა ეგჳპტეს, ծառայք էաք Փարաւոնի յԵգիպտոս // *შჯ.6,21;* ნესთა მათ ქუეშე ამის სოფლისასა ვიყვენით დაკირთებულ, ընդ տարերբք աշխարհիս ի ծառայութեան կայաք *გალ.4,3.*

დაკლება զրկել. նուաղել. նուազել. պակասել. պակասեցուցանել. վրիպել. սխալել. զլանալ. նուաղեցուցանել. մեղմանալ. թողանալ. խոնարհ առնել. յետնել. ընդհարկանել („მოკლება", „დავარდნა", „განსხუაჴმავება", „მოხუეჭა", ჩამორჩენა): ნუ დააკლდები დღეთა შენთა კეთილსა, մի՛ լինիս զրկեալ ի բարի օրէ (var. յաւուրց բարեաց մի՝ նուաղիր) *ზირ.14,14;* დაკლებულ იქმნეს აღთქუმულთაგან კეთილთა შენთა, զրկեսցի ի խոստացեալ բարեացդ *მსკ.46,4;* არა დააკლდა, ոչ նուազեցաւ // *კორ.8,15;* არა დააკლდეს მობაძაობისაგან მათისა, ոչ պակասեսցի ի նմանութենէն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 116,7;* დააკლოს მიგებაჲ მისი B, მოაკლოს მიგებაჲ მისი G, պակասեցուսցէ զստացուածսն *ლევ.25,16;* არა დააკლო წყალობაჲ მისი ცოცხალთა თანა G, ոչ պակասեցոյց զգութ իւր ի կենդանեաց *რუთ.2,20;* არა დააკლდა (არა დავარდა G) სიტყუაჲ ერთი ყოველთაგან სიტყუათა G.S, ոչ վրիպեաց բան մի յամենայն բանից զոր խօսեցաւ տէր *ისუ 6.23,14;* ნუმცა რაჲ დააკლდების მას მაგათ თქმულთაგანი O, ნუმცა რაჲ დავარდების სიტყუათა შენთაგანი S, մի՛ վրիպեսցի բան մի ի բանից զոր խօսեցարդ *ესთ.6,10;* არა დააკლდა მათგანი S, არ განსხუაჴმავდა მათგან G, ոչ սխալեցաւ ի նոցանէ բան մի *ისუ 6.23,14;* არა დააკლდა (არა დავარდა G) ყოველთაგან სიტყუათა კეთილთა S, ոչ սխալեցաւ բան մի յամենայն բանից բարեաց *ისუ 6.21.45;* არა დააკლო სასყიდელსა დავრდომილისასა და მოქენისასა ძმათა შენთაგანისა G, ნუ მოჰხუეჭ სასყიდელსა მორეწესა უპოვარსა მას და ნაკლულევანსა, რომელი იყოს ნათესავისა შენისაგან S.B., մի՛ զլասցիս զվարձս տնանկին եւ զկարօտելոյ յեղբարց քոց *// მჯ.24,14;* დავაკლებ სულსა ჩემსა კეთილისაგან, զլանամ զանձն իմ ի բարութենէ *ეკლ.4,8;* არა არს დაკლება და შემატება, ոչ գոյ նուաղեցուցանել եւ ոչ յաւելուլ *ზირ.18,5;* მისა ჯერ-არს აღორძინებაჲ და ჩემდა დაკლებაჲ C, იგი ჯერ-არს აღორძინებად და ჩემდა მოკლებად DE, նմա պարտ է աճել եւ ինձ մեղանալ *ი.3,30;* არარაჲ დააკლოთ თქუენ დაწესებულისა მის არცალა ერთ, ոչ թողասցի ձեզ ի սակէն ձերմէ եւ ոչ ինչ *გამ.5,11;* დააკლე იგი მცირედ ანგელოზთა შენთა, փոքր ինչ խոնարհ արարեր զնա քան զհրեշտակս քո *ფს.8,6;* ნუუკუე დავაკლდებით შეწირვად ძღუენსა უფლისა ჟამისასა, մի՛ յետնեսցուք ի մատուցանելոյ պատարագ տեառն ի ժամանակի *რიცხ.9,7;* მამამან თქუენმან დამაკლო მე, հայր ձեր ընդհարաւ ընդ իս *დაბ.31,7.*

დაკლება-ჲ պակասումն (ნაკლულევანება): დაკლებაჲ მეოთხისაჲ მის ათეულისაჲ ალავსე, զպակասումն չորրորդ տասինն լցուցեր *ორმეოც.B.139,25-139,11.*

დაკლებულ-ი զրկեալ. նուաղեալ. նուազեալ. յետնեալ. պակաս. պակասեալ. պակասութիւն (მოკლებული, დაჩაგრული, ჩამორჩენილი, დაკლებულება): დაკლებული იგი თქუენგან ღაღადებს, զրկեալն ի ձէնջ աղաղակէ *ეპ.იაკ.5,4;* დაკლებული, նուաղեալ *ეს.53,3;* ჰგონებდეს ვინმე თქუენგანი დაკლებულად თავსა თჳსსა, գտանիցի ոք ի ձէնջ նուազեալ *ჰებრ.4,1;* ეკრძალენით, ნუ ვინმე დაკლებულ იყოს მადლისაგან ღმრთისა, զգոյշ լերուք. գուցէ ոք յետնեալ գտանիցի ի շնորհացն Աստուծոյ *ჰებრ.12,15;* არარაჲ დაკლებულ იყო მისგან, ոչ ինչ պակաս էր ի նմանէ *I ეზრა 8,8;* დაკლებულსა ვერ უძლავს აღრაცხად, պակասեալն ոչ կարասցէ ի թիւ անկանել *ეკლეს.1,15;* თქუენი იგი დაკლებული ამათ აღავსეს, զձեր պակասութիւն նոքա լցին *I კორ.16,17.*

დაკლეტა փակել (დახურვა, დახშვა): დაჰკლიტე კარი და დაჰბეჭდე ბეჭდითა შენითა, փակեա՛ զդուրսդ եւ կնքեա մատանեաւ քով *დან.14,10.*

დაკლვა զենուլ. սպանանել. զոհել (დაკვლა, მოკვლა, შეწირვა): უსხები ჩემი დამიკლავს C, պարարակք զենեալ են *მთ.22,4;* დაკალ და ჭამე, զեն եւ կեր *საქ.მოც.10,14;* დაკლეს თიკანი თხათაჲ, զենին ուլ այծեաց *დაბ.37,31;* დაკლა თჳსი იგი საკლველი, զեն զզենլիս իւր *იგ.სოლ.9,2;* რაჲთა დაკლოდიან მუნ, զի զենուցուն ի նմա *ეზეკ.40,39;* დაკლან ჴბოჲ იგი წინაშე უფლისა, սպանցեն զզուարակն առաջի տեառն *ლევ.1,5;* დაუკლნეს ძენი და ასულნი მათნი ეშმაკთა, զոհեցին զուստերս եւ զդստերս իւրեանց դիւաց *ფს.105,37;* უკუეთუ დაკლან საკლველი, թէպէտ եւ զոհեսցեն զոհս *ოვსე 8,13;* დაუკლნეთ კაცნი, զոհեցէք մարդիկ *ოვსე 13,3.*

დაკლვა-ჲ զենումն (დაკვლა): ადგილსა ამას დაკლვისა ჩუენისასა, ի տեղւոջ զենմանս մերոյ *მსკ.53,13.*

დაკლულ-ი փոքրագոյն (დაკლებული, დამცრობილი): დაკლულ არს ჰასაკიცა მაგისი, փոքրագոյն է հասակն *ფლკტ.150,30-461,38.*

დაკნინება սակաւացուցանել. փոքրացուցանել („დამცირება“, დამცრობა): დააკნინოთ დასაპყრობელი მათი G, დაუმციროთ სამკვდრებელი მათი B, սակաւացուսջիք զկալուածս իւրեանց *რიცხ.33,54;* უკუეთუ დააკნინო თავი შენი, ჰპოვო განსუენებაჲ, եթէ փոքրացուցանես զքեզ. գտանես հանգիստ յամենայնի *მ.ცხ.59v-49.*

დაკოდვა պատառել. կոտորել (დაჩეხვა, დაჭრა): დაკოდა შეშაჲ მსხუერპლისათჳს, պատառեաց փայտ յողջակէզ *დაბ.22,3;* ცულითა დაკოდნეს ბჭენი მათნი, փայտատօք կոտորեցին զդրունս նորա *ფს.73,6.*

დაკორტნა կսկծեցուցանել: ყოველთა უძლურთა, რომელნი არიედ ჴელმწიფებასა თქუენსა ქუეშე, მათ დაჰკორტნიდით, կսկծեցուցանէք զամենեսեան որ ընդ ձեռամբ ձերով են *ეს.58,3.*

დაკორტნილ-ი փետ[եալ] (გაყვლეფილი, ბუმბულგაცლილი): უცხოთა მიერ ნადირთა და მფრინველთა ველურთა დაკორტნილი [ტრედი] განჰრყუნის შუენიერებასა თჳსსა, ի վայրի թռչնոց կալեալ լինի. եւ կորնչի կեանք եւ փետեն վայելչութիւն նորա [աղաւնոյ] *მ.ცხ.453v-539.*

დაკრება ժողովել. քարկոծել. դառնալ. ամփոփել. արկանել. ընդունել. դիզել. հատուցանել. դնել. զանձել. ածել. հաւաքել. կրել („დაქოლვა“, „შეკრება“, თავის მოყრა, მოკრეფა, შეგროვება, მოქცევა, მობრუნება, დაყრა, მიგება, დადება, დასხმა, დაუნჯება, მოწევნა): არა მაქუს, სადა დავკრიბო ნაყოფი ესე ჩემი, ոչ գոյ տեղի. ուր ժողովեցից զարդիւնս իմ *ლ.12,17;* დაკრებად შროშნისა, ժողովել շուշանս *ქება 6,1;* დაიკრიბეთ ღჳნოჲ და ხილი, ժողովեցէք զգինի եւ զմիրգ *იერ.40,10;* დაგკრიბონ შენ ზედა ქვაჲ, քարկոծեսցեն զքեզ վիմօք *ეზეკ.16,40;* ქვა დაჰკრიბოს მას Pb., დაქოლოს იგი ქვითა G, քարկոծ արասցեն զնա *ლევ.20,3;* დაჰკრიბედ სისხლნი მათნი თავსა მაგისსა, դարձան արիւնք նոցա ի գլուխ դորա *III მფ.2,33;* დაჰკრიბა თავსა მისსა [უკეთურებაჲ], դարձոյց տէր ի գլուխ նորա [զչարութիւն] *I მფ.25,39;* რომელთაცა დაკრიბონ (შეკრიბონ O), მათცა შეჭამონ იგი J, որ ամփոփեցինն կերիցեն զնա *ეს.62,9;* ქვები აღიღეს, რაჲთამცა დაჰკრიბეს მის ზედა C, վեմս առին զի արկցեն ի վերայ նորա *ი.8,59;* დავიკრიბე წიალთა ჩემთა, ընկալայ ի ծոց իմ *ფს.88,51;* დაჰკრებ ცეცხლსა მისსა ზედა შეშასა, ի վերայ հրոյ փայտ դիզես *ზირ.8,4;* წყევაჲ და გინებაჲ დაჰკრიბის მას, անէծս եւ բամբասանս հատուցէ նմա *ზირ.29,9;* დაჰკრიბის წყლულებაჲ წყლულებასა, դնէ վէրս *ზირ.34,40;* რომელი დაკრიბეს მამათა შენთა, զոր ինչ գանձեցին հարք քո *IV მფ.20,17;* დაიკრიბა თავსა თჳსსა ზედა წყევაჲ იგი, ած ի վերայ իւր զանէծսն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.16-17.*

დაკრება ნაყოფისა ժողովել պտուղ („მონაყოფება“): დაიკრიბეს ნაყოფი იგი ფინიკელთა S, მოინაყოფეს სოფელი ფინიკელთაჲ G, ժողովեցին զպտուղ երկրին Փիւնիկեցւոց *ისუ 6.5,12.*

დაკრებულ-ი ինքնեակ (ნაგერალი): ამას წელსა შეშჭამო დაკრებული შენი, կերիցես այս ամ զինքնեակս *IV მფ.19,29;* ნუ მას ზედა დაჰკრებ ბრალსა, մի՛ հաւաքեր ի վերայ նորա մեղադրանս *მ.ცხ.229v-249;* ცთომაჲ იგი ძმისაჲ თავსა ზედა თჳსსა დაიკრიბა, զյանցանս եղբօրն յանձն կրէր *მ.ცხ.390r-445.*

დაკრვა կապել. կարկել. սանձել. պնդել („შეკრვა“, ალაგმვა, დამაგრება): დაკართ იგი ძნეულად, կապեցէք զայդ խրձունս *მთ.13,30;* ჴარსა მეკალოესა არა დაუკრა პირი, մի՛ կապեսցես զցռուկ եզին կալոտւոյ *I ტიმ.5,18;* არა შეუკრა (დაუკრა AB) პირი ჴარსა მლეწველსა CD, ոչ կապեսցես զցռուկ եզին կալոտւոյ *I კორ.9,9;* დაიკრა ზედა ბეჭთა თჳსთა, կապեալ ի քիկունսն *რიფს.176,9-109,2;* რაჲთა დაიკრას პირი სიკუდილმან, զի կարկեսցի. սանձեսցի մահ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.88,23-39,18;* ფერჴნი მათნი დაუკრნეს ძელსა, զոտս նոցա ի կոճեղս պնդեցին *ვარ.804-371,13;* მცნებაჲ ღმრთისაჲ დაჰკრავს პირსა ჩემსა, պատուիրան Քրիստոսի կարկէ զբերան իմ *მ.ცხ.190r-203.*

დაკრულ-ი խփեալ („შეკრული“, დადებული): რაოდენი [ჭურჭელი] არა დაკრულ იყოს საკრველითა მას ზედა G, რომელ არა იყოს შეკრული და სამურუელი მას ზედა B, ամենայն աման բաց որ ոչ իցէ խփեալ կամ սերեկեալ *რიცხ.19,15.*

დაკრტნა փետել (ფრთების დაცლა): მართუეთა მათ დაჰკრტნნიან ძუელნი ფრთენი, որովք նոցա փետեն զիւն քեւ *ფიზ.XI 12-10.*

დაკრძალვა զգուշանալ. պահել. պնդել. զգուշութիւն առնել. փակել. թաղել. ծածկել. ամփոփել. դնել (გაფრთხილება, დაცვა, შენახვა, ჩამაგრება; დახშვა, დაფლვა, დაფარვა): ბრძანე დაკრძალვად საფლავი, հրամայեա՝ զգուշանալ գերեզմանին *მთ.27,64;* დაჰკრძალეთ, ვითარცა იცით, զգուշացարուք որպէս եւ գիտէք *მთ.27,65;* ვერ დაიკრძალოს სიტყუაჲ, ոչ կարէ պահել զբանս քո *ზირ.8,20;* ბრძანა მათი დაკრძალვაჲ, հրամայեաց պահել զնոսա *ვარ.804-371,10;* ფერჴნი მათნი დაჰკრძალნა ჴუნდსა შინა, զոտս նոցա պնդեաց ի կոճեղ *საქ.მოც.16,24;* კლიტითა დაჰკრძალედ იგინი, փակ արկեալ պնդեսցեն զնոսա *ნეემ.7,3;* დამკრძალნა ჩუენ მეყსეულად, առժամայն զգուշութիւն արար ի վերայ մեր *ი.მოც.73.78-231.35;* კარი სამოთხისაჲ დაჰკრძალეთ, զդուրս բուրաստանիս փակեցէք *დან.13,17;* პირსა დაუკრძალავა? բերան փակեա՟ *ეპ.კვპრ.-დაფლვ.94v-422;* დავჰკრძალე, թաղեցի *მრკ.253v-206,3;* დაჰკრძალნეს მასვე ადგილსა, ծածկեցին ի նոյն դարափորս *ოსკ.20.9;* და დაჰკრძალეს, եւ ամփոփէին *შუშ.IV 13;* ვერ დაეკრძალა იგი წუთლა ძმასა მას, ոչ ծածկեալ էր զնոսա *მ.ცხ.66r-54;* დაკრძალნა იგინი საფლავსა შინა ახალსა, եդ ի գերեզմանի *მ.ცხ.262r-282.*

დაკრძალულად ի կապս (შეკრული): სადა იყო მჯდომარჱ დაკრძალულად იოანე, ուր կայր ի կապս Յովհաննէս *ი.მოც.70,27-224,10.*

დაკრძალულ-ი պնդեալ. փակեալ. ծրարեալ („დაჴშული“, „დაბეჭდილი“, ჩამაგრებული, გახვეული): დაკრძალული ჴუნდსა შინა, պնդեալ ի կոճղս *თეოდ.518-71,13;* იხილეს კარი... დაკრძალული (var. დახშული, დაბეჭდილი) და ბეჭედი ეგო, եւտես զդուրսն փակեալ եւ կնքեալ *თეოდ.558-70,21;* აჰა ვეცხლი შენი, რომელი მაქუნდა დაკრძალული სუდარსა, ահա մնասն քո, զոր ունէի ծրարեալ ի վարշամակի *ლ.19,20.*

დაკუეთა կարթակոտոր առնել. ջլակոտոր առնել (დაჭრა): გულისთქუმითა დაჰკუეთნეს ძარღუნი კუროსა, ցանկութեամբ իւրեանց կարթակոտոր արարին զցուլս *დაბ.49,6;* კირნი დაჰკუეთნეს კუროსა, ջլակոտոր արարին զցուլս *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.60,9-61.*

დაკუეთება զարկուցանել. շարժել. խոնարհեցուցանել. հարկանել (დანარცხება, დახეთქება, დამდაბლება): სადაცა დააპყრის, დააკუეთის (დაჰკუეთის C), եւ ուր հասանէ զարկուցանէ զնա

მრ.9,17; სულმან მან... დააკუეთა (დაჰკუეთა C) იგი, շարժեաց զնա *მრ.9,19;* შენ აღმიღე და დამაკუეთე მე Ⴂ, (დამკუეთე მე Ⴀ), դու բարձրացուցեր եւ խոնարհեցուցէր զիս *ფს.101,11;* უპყარ ფერჴი მისი და დააკუეთე ქუეყანად, կալեալ զոտից նորա հարցես զգետնի այն *მ.ცხ.264v-283.*

დაკუეცა փոքրել (დაპატარავება): დაუკუეცეს მას თმაჲ, փոքրեցին զհերս նորա *დაბ.41,14.*

დაკუმევა խնկել (კმევა): ნაცარსა საცეცხურთასა ჭამნ პურსა თანა, რომელი-იგი დააკუმის უფალსა სამეუფოჲსა მის მსხუერპლისასა, մոխիր հրոյ բուրվառին որով խնկէին եղբարքն խառնէր ընդ հաց եւ այնու ճաշակէր *მ.ცხ.111v-131.*

დაკვრვება զարմանալ. զարմացուցանել. հրաշանալ. սխրանալ. ապուշ արկանել. աչառել. յիմարել. սքանչանալ. հիանալ. հիացուցանել. զարհուրել. զարհուրեցուցանել. հրաշանալ („განკვრვება", „კვრვება", „შეცბუნება", „დასულება", „განკრთომა", გაოცება, გონის დაკარგვა, გაშტერება, გასულელება, შეშინება): დაუკვრდებოდა მოძღურებად იგი მისი, զարմանային ընդ վարդապետութիւն նորա *მთ.22,33;* დაუკვრდა მათ საკვრველითა დიდითა C, განუკვრდებოდა მათ განკვრვებითა დიდითა DE, զարմացան մեծաւ զարմանալեօք *მრ.5,42;* დაუკვრდა DE, შეცბუნდეს C, զարմացան *მრ.9.14;* მოწაფეთა დაუკვრდებოდა DE, მოწაფენი... დასულებულ იყვნეს C, աշակերտքն զարմացեալ էին ի վերայ *მრ.10,24;* განჰკრთეს ყოველნივე იგი და დაუკვრდა, սքանչանային ամենեքեան եւ զարմանային *საქ.მოც.2,7;* დაგვკვრდეს და ვიხილოთ თანად, տեսցուք միանգամայն եւ զարմասցուք *ეს.41,23;* კაცთმოყუარებისა მისთჳს დაგიკვრდინ, զԱստուծոյ մարդասիրութենէն զարմասցիս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,36-31,3;* დაუკვრდა და დასულბეს შუენიერებასა მას ზედა ჰასაკისა მისისასა, զարմացեալ սխրացեալ ընդ սքանչելատեսիկն տեսիլ *რიფს.163,16-79,9;* დედათაცა ვიეთმე ჩუენგანთა დამაკვრვეს ჩუენ, եւ կանայք ոմանք ի մէնջ զարմացուցին զմեզ *ლ.24,22;* ხოლო ამას დაუკვრდებოდა კადნიერებაჲ იგი ახოვნისაჲ მის, հրաշացեալ ընդ համարձակութիւն նահատակին *იზტ.114,21;* დაუკვრდეს არარაჲ უშიშად, սխրացեալ յոչինչ երկիւղէ *ზირ.40,7;* რაჟამს დაუტეოს, მაშინ დაუკვრდეს, յորժամ դադարեսցէ. յայնժամ ապուշանկցի *ზირ.18,6;* არცა დაგიკვრდეს პირი ძლიერისაჲ G, մի՛ երեսաց աչառիցես հարստի *ლევ.19,15;* დაუკვრდებოდა მოწაფეთა მისთა, յիմարեալ էին ի միտս իւրեանց *მრ.6,51;* დაუკვრდა ცასა ამას ზედა, յիմարեցան երկինք վասն այսորիկ *იერ.2,12;* იყო დაკვრვებასა მათსა მისთჳს C, იყო განზრახვასა მას მათსა ამისთჳს DE, եղեւ ընդ հիանալն նոցա վասն այնորիկ *ლ.24,4;* დააკვრვა მისთანათა მათ, հիացոյց զայնոսիկ որ ընդ նման էին *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 121,14;* დაუკვრდა C, განჰკრთეს DE, զարհուրեցան *მრ.16,5;* შეგეშინოს და დაგიკვრდეს გულითა, երկիցես եւ զարհուրեսցիս ի սրտի քում *ეს.60,5;* განვიცადენ საქმენი შენნი და დამიკვრდა, հայեցայ ի գործս քո եւ զարհուրեցայ *ამბ.3,2;* განაცოფნეს და დააკვრვოს მეფეთა მათ J, და მეფენი განაკვრვნეს O, զարհուրեցուսցէ զթագաւորս *ეს.41,2;* დაუკვრდებოდა დიდძალთა წყლულებათა ზედა, հրաշացեալ ընդ սաստկութիւնն *ანდ.-ანატ.322.*

დაკვრვება-ჲ զարմացումն. հիացումն (გაკვირვება, გაოცება): კაცად-კაცადისა თანა დაკვრვება იქმნებოდა, ամենայն այր առ այր եւ մարդ առ մարդ զարմացումն յաճախէր *რიფს.167,34-90,12;* დასულბა ისაკი დაკვრვებითა დიდითა, հիացաւ Իսահակ զարմացումն մեծ յոյժ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.62,9-63.*

დაკვრვებულ-ი զարմացեալ, ափշեալ (გაკვირვებული, გაოცებული): დაკვრვებულ ვარ, զարմացեալ եմ *ფლკტ.152,4-464,30;* დაკვრვებულ არს გული შენი, ափշեալ է սիրտ քո *III ეზრა 4,2.*

დალაშქრვა չուել (მიმართვა): დალაშქრეთ უდაბნოს გზასა ზღჳსა მენამულისასა G, չուեցէք յանապատն ընդ ճանապարհ կարմիր ծովուն *II შჯ.1,40.*

დალბილება կակղացուցանել (დარბილება): *ბას.კეს.-ოქრ.სასუმლ. გვ.40.*

დალბობა թրջել. ցօղել. թանալ. զովացուցանել (დასველება, დანამვა): დამილბენ ჩუენ პაქსიმადნი, թրջեսցես տաքսիմատս *მ.ცხ.123r-140;* დაულბო მას ბაიაჲ, ցօղեաց զարմաւն *მ.ცხ.72r-83;* დაალბნა პაქსიმადნი, թացեալ տաքսիմատս *მ.ცხ.122r-140;* შეკრა კონაჲ დიდი და დაალბო, կապեալ խուրձն մի մեծ զովացոյց *მ.ცხ.191v-204.*

დალევა պակասել (მოკლება): დაილია წყალი ჩემი და ფინიკი იგი, պակասեաց ջուրն եւ արմաւն *მარკ.248-190,15.*

დალეწვა կասել. ծեծել. փշրել. ջարդել (გალეწვა, ცემა, რტყმა, დაფშვნა, დამუსვრა): დაჰლეწნე მთანი და დაჰმწულილნე ბორცუნი J, ... დაანულილნე ბორცუნი O, կասեսցես զլերինս եւ մանրեսցես զբլուրս *ეს.41,15;* სახლნი მეფისა ბაბილონისანი ვითარცა კალონი მსთულებელისანი დაილეწ-

ნენ, տուն բաբելացւոց իբրեւ զօրան վակաճակ կասցի *იერ.51,33;* მრავალჯერ ქვითა დალეწვითა მის უმეტჱს დამაშურალ ხარ, բազում անգամ վասն ծեծելոյդ զքեզ քարամբք աւելագոյն եւս աշխատեալ ես *ფლკტ.157,8-470,27;* მრავალჯერ დაილეწე, շատ անգամ փշրեցար *ფლკტ.157,9-470,28;* ნათითა დალეწნეს ნჳვნი მათნი, հրամայեցին... բրաւք զբարձս նոցա ջարդել *ორმეოც.40 სბსტ.120,21.*

დალეწილ-ი, დალეწულ-ი մանրեալ, խորտակեալ (შემუსრვილი): დალეწილი, մանրեալ *მრკ.253r-204,9;* წმიდანი იგი დალეწულნი ნათითა აღმოუტევებდეს სულსა, սուրբքն խորտակեալք ի ջալոտիցն աւանդեցին զհոգիսն *40 სბსტ.121,4.*

დალოდება պատրաստական կալ (მზად ყოფნა, დახვედრება): ნავი მცირე დაალოდონ მას ერისა მის გამო, նաւակ մի պատրաստական կայցէ նմա վասն ամբոխին *მრ.3,9.*

დალპობა նեխել, փտել: ვიდრემდე დალპნენ ჴორცნი მისნი, մինչեւ նեխեսցին մարմինք նորա *იობ.33,21;* ნაყოფი მისი დალპეს, պտուղ նորա նեխեսցին *ეზეკ.17,9;* დაალპენ უღმრთონი მეყსეულად, փտեա՝ վաղվաղակի զամպարիշտս *იობ.40,7;* შეყროლდეს, დალპეს წყლულებანი ჩემნი, նեխեցան, փտեցան վէրք իմ *ფს.37,6;* უკუეთუ უტევნე იგინი [სამოსელნი] და არა ამზევნებდე, თჳთ დალპენ იგინი, եթէ թողուն զնա եւ ոչ հանեալ սփռեն իւրեանք փտին եւ կորնչին *მ.ცხ.251r-272.*

დალპოლვა նեխել (დალპობა): დალპოლვა, նեխել *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგომ.163,28-288,26.*

დალპოლვად-ი փտանալոց (დასალპობელი): ყოველსავე საქმესა დალპოლვადსა მოაკლდეს, ամենայն գործ որ փտանալոց է պակասէ *ზირ.14,20.*

დალტობა, დავლტობა թանալ (დასველება, დანამა): იწყო დალტობად ცრემლითა ფერჴთა მისთა C, արտասուօքն սկսաւ թանալ զոտս նորա *ლ.7,38;* მოიღო მაქმაჲ და დაავლტო წყალსა, առ մաքման եւ եթաց ի ջուր *IV მფ.8,15;* სარეცელი ჩემი ცრემლითა ჩემითა დავალტვე, արտասուօք իմովք զանկողինս իմ թացի *ფს.6,7;* დაილტვნენ მთანი სისხლითა მათითა, թացցին լերինք յարենէ նոցա *ეს.34,4.*

დამაბნელებელ-ი մթացուցիչ, խաւարիչ: ნუმცა გუენევის ბნელი იგი დამაბნელებელი, մի՛ հասցէ տխրական մթացուցիչն *რიფს.164,22-8,.3;* გონებისა დამაბნელებელი, մտաց խաւարիչ *ლონგ.189,36-717,36.*

დამაბრკოლებელ-ი խափանիչ, գայթակղեցուցիչ, գայթակղութիւն (შემშლელი): დამაბრკოლებელი ისრაჱლისაჲ, რომელმან შეურაცხყო შეჩუენებული, խափանիչն Իսրայելի որ անօրինեցաւ ի նզովսն *I ნშტ.2,7;* უღირს მონაზონსა, რაჲთა არა იყოს... ვისა დამაბრკოლებელ, պարտ է կրօնաւորի զի մի՛ եղիցի ... գայթակղեցուցիչ *მ.ცხ.36r-30;* დამაბრკოლებელ ხარ შენ ჩემდა, գայթակղութիւն իմ ես *მთ.16,23.*

დამათრობელ-ი օղի, արբուցանել („თაფლუჭი"): ნუ სუამ ღჳნოსა და დამათრობელსა S, ნუ ჰსუამ ღჳნოსა და თაფლუჭსა G, գուցէ ըմպիցես գինի եւ օղի *მსჯ.13,4;* სასუმელი ოქროჲსაჲ... დამათრობელი ყოვლისა ქუეყანისაჲ, բաժակ ոսկի... որ արբուցանէ զամենայն երկիր *იერემ.51,7.*

დამაკება զկծել ի խառնս: რაჟამს დამაკდებიედ ცხოვარნი და მუცლად იღებედ, յորժամ զկծէին խաշինքն ի խառնսն եւ յղենային *დაბ.30,41.*

დამალვა թաքչել, թաքուցանել, ծածկել, ղօղել, մտանել ի դարան, դարանամուտ լինել („მიფარვა", „დაფლვა", „დადარნება“, დასხდომა): დაემალა მათგან DE, მიეფარა მათგან C, թաքեաւ ի նոցանէ *ი.12,36;* და-მცა-ვემალე მისგან, թաքչէի արդեւք ի նմանէ *ფს.54,13;* სერტყთა შინა დაემალნეს, թաքեան յանտառս *იერ.4,29;* დაემალნიან და დაეფარნიან ყოველნი ვარსკულავნი, թագչին ղօղեն ամենայն աստեղք *მრთ.D.სევ.გაბ.-მოც.საჴს.377-63,26;* პოვა კაცმან და დამალა, գտեալ մարդոյ թաքոյց *მთ.13,44;* დამალა (დაჰფლა) ვეცხლი იგი, թաքոյց զարծաթ *მთ.25,18;* არა დაგიმალო თქუენ საიდუმლოჲ ღმრთისაჲ, ոչ թաքուցից ի ձէնջ զխորհուրդս *სიბრძ.სოლ.6,27;* არა დავმალო თქუენგან სიტყუაჲ, ոչ թաքուցից ի ձէնջ բան մի *იერ.42,4;* დამმალა მე კაპარჭსა შინა, ի կապարճս իւր թաքոյց զիս *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227,35-135,135;* დამალა იგი პირისაგან გოთოლიაჲსა, ծածկեաց զնա յերեսաց Գոթողեայ *II ნშტ.22,11;* დაიმალნეს მთათა შინა, ծածկեցան ի խորշս լերինն *ოსკ.18,14;* დაიმალნეს (დასხდეს G) საშუალ ბეთელსა და საშუალ გაისა S, մտին ղօղեցան ի մէջ Բեթելայ եւ ի մէջ Գանայ *ისუ 6.8,9;* დაემალა (დაიდარნა G) ველსა შინა S, եմուտ նովաւ ի դարան *მსჯ.9,43;* დაიმალა ჴევთა მათ ნაღუარევთასა, դարանամուտ եղեւ ի հեղեղատին *I მფ.15,5.*

დამალულ-ი թաքուցեալ, ծածկեալ, ծածուկք, գաղտնի, ղօղեալ (დაფარული, საიდუმლო, სასირცხო ადგილი): სადა დამალულ არს ჯუარი, ուր թաքուցեալ է խաչն Քրիստոսի *მრთ.S.გამოცხ.ჯუარ.241.1;* არიან ვინმე ქუაბსა ერთსა და-

მალულ, են ոմանք յայրի ումեմն թաքուցեալ *ანდ.-ანატ.306-27,2;* ვითარცა სანთელი შჯულსა შინა ჴჳმირსა ქუეშე დამალულ იყო, որպէս ճրագ ընդ աւրինաւքն իբրեւ ընդ գրուանաւ ծածկեալ էր *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.4,1-5;* დამალული, რომელი არა საცნაურ იყოს, գաղտնի, որ ոչ ծանիցի *ლ.12,2;* [იყვნეს] დამალულ საყოფელსა მას მეფეთასა, դօղեալ էին յարքայական կայանին *რიფს.167,5-88,18;* შეიპყრა დამალული მისი, ըմբռնեցան ծածուկք նորա *აბდიუ 1,6.*

დამამდაბლებელ-ი որ տառապեցոյց, նեղիչ (შემაწუხებელი, შემავიწროებელი): დამამდაბლებელი, որ տառապեցուցին *ეს.51,23;* ძენი დამამდაბლებელთა შენთანი, որդիք նեղչացն քոց *ეს.60,14.*

დამამტკიცებელ-ი հաստատիչ, հզօրիչ („განმამტკიცებელი"): დამამტკიცებელო ჩემო, հաստատիչ իմ *ფს.17,2;* ეფრემ, დამამტკიცებელი თავისა ჩემისაჲ C, ეფრემ, განმამტკიცებელი თავისა ჩემისაჲ L, Եփրեմ, հզօրիչ գլխոյ իմոյ *ფს.107,9.*

დამართ ի խոնարհ, վայր ի վայր, ստոր (ძირს, ქვემოთ): ალიხილნენ თუალნი ზეცად და ქუეყანად დამართ, հայեսցին յերկինս ի վեր եւ յերկիր ի խոնարհ *ეს.5,30;* დამართ-ცეცხლი, ի խոնարհ `հուր *ეზეკ.8,2;* შენ დაჰჴდე დამართ, դու իջցես վայր ի վայր *II შჯ.28,43;* რაჲთა ქუე ხედვიდეს ქუეყანად, დამართ, զի ստոր եւ յերկիր նայիցէ միշտ *მ.ცხ.38r-32.*

დამართებით ընդդէմ (პირისპირ): დამართებით ნოპატსა მთასა, ընդդէմ նպատ լերինն *მსკ.25,5;* დადგა იგი გარეშე სენაკსა დამართებით სარკუმელსა ბერისასა, եկաց նա արտաքոյ խցի ծերոյն ընդդէմ պատուհանին *მ.ცხ.425v-490.*

დამარილება յաղել, համեմել („შემარილება"): რაჲთამე დაიმარილოს? ի՞ւ յաղիցի *მთ.5,13;* ყოველივე შესაწირავი მსხუერპლისა თქუენისაჲ მარილითა დაიმარილენ, ամենայն պատարագ զոհից ձերոց աղիւ տեառն յաղեսցի *ლევ.2,13;* მარილითა არა დაიმარილე, աղիւ ոչ յաղեցար *ეზეკ.16,4;* რაჲთა დაიმარილოს? DE, რაჲმე შეიმარილოს? ի՞ւ համեմեսցէ *მრ.9,50;* უკუეთუ მარილი იგი განქარდეს, რაჲთა დაიმარილოს? ապա թէ աղն անհամեսցի, ի՞ւ համեմեսցի *ლ.14,34.*

დამარხვა պահել, զգուշանալ, թաղել („დასხმა", „დაცვა", „ცვა", შენახვა, დაფლვა): დაიმარხა ორმეოცი დღე, պահեալ զքառասուն տիւ *მთ.4,2;* დაემარხნეს (დაესხნეს C) ყოველნი ესე სიტყუანი გულსა თჳსსა, պահէր զամենայն զբանն ի սրտի իւրում *ლ.2,51;* შენ დაჰმარხე ღჳნოჲ კეთილი მოაქამდე, դու պահեցեր զանոյշ գինիդ մինչեւ ցայժմ *ი.2,10;* დაიმარხეთ (დაიცევით G) მღდელობაჲ თქუენი, պահեսջիք զքահանայութիւն ձեր *რიცხ.18,7;* ამცნო ... დამარხვაჲ მათი, ამცნო... რაჲთა... სცვიდეს, պատուէր տուեալ... պահել զնոսա *ორმეოც.12,6;* თავი ჩემი (თჳსი AB) დავიმარხე და დავიმარხო, զանձն իմ պահեցի եւ պահեցից *II კორ.11,9;* და-თუ-იმარხნენ გზანი უფლისანი S, უკუეთუ დაიცვენ გზასა უფლისასა G, եթէ զգուշանայցեն ճանապարհին տեառն *მსჯ.2,22;* დაჰმარხეს იგი ჩემს, მას ახალსა სამარხოსა, թաղեալ զնա յիմում նոր գերեզմանի *პოვნ. სტეფ.500-600,11;* დაჰმარხეს სოფელსა ამარენს, թաղեցին յԱմարեան աւանին *არსტ.66,14.*

დამარხვა-ჲ պահ, պահեստ, պահպանութիւն („საცავი", დაცვა): მისცა დამარხვად სახლსა ღმრთისა თჳსისასა, ետ ի պահ ի տուն աստուածոց իւրոց *II ეზრა 1,7;* ნეშტი იგი მიეც დამარხვად საფასესა სახლსა სამეუფოთასა, զաւելորդն տացիր ի պահեստ գանձու տան թագաւորաց *II ეზრა 7,20;* მიგეც თქუენ დამარხვაჲ ყოველთა დასაბამთა ჩემთაჲ G, მიგეც თქუენ საცავი იგი პირველ ნაყოფთა ჩემთა B, ետու ձեզ զպահեստ պտղոց իմոց *რიცხ.18,8;* დამარხვა მცნებათა ღმრთისათა, պահպանութիւն Աստուծոյ պատուիրանացն *I კორ.7,19.*

დამარხულად ի պահեստ: იხილე სახლსა მატიანთასა, სადა ძეს წიგნები საჴსენებელთაჲ დამარხულად მეფისა კჳროსისი, տես ի տուն մատենագրաց, ուր կան գիրք յիշատակարանաց ի պահեստ թագաւորի Կիւրոսի *I ეზრა 6,21.*

დამარხულ-ი պահեալ, թաղեալ (შენახული, დაფლული): ცათა შინა დამარხულ არს, յերկինս պահեալ դնիցի *მრთ.A.ათ.ალექს.-ანტ.დ.76,32-19,5;* გზასა მას დამარხული დგას, յապարասին թաղեալ կայր *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.4,10-5.*

დამარხულ-ი: წინაჲსწარ დამარხულ յառաջապահ (მოწინავე მცველი): მეყავ მე წინაჲსწარ დამარხულ, եղիցես ինձ յառաջապահ *ეზეკ.38,7.*

დამასხმელ-ი տնկող (დამნერგველი): დამასხმელი იგი [ნერგისაჲ] უბრალო არს, տնկողն անպարտ է *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.142,2-9,10.*

დამატება იხ. დამეტება.

დამაყდუნებელ-ი խափանիչ (დამაბრკოლებელი): ღმრთისმსახურებისა დამაყდუნებელ, աստուածպաշտութեան խափանիչ *ლონგ.189,35-717,24.*

დამაყენებელ-ი արգելիչ (დამაბრკოლებელი, შემაფერხებელი): მოთმინებისა დამაყენებელ, համբերութեան արգելիչ *ლონგ.189,34-717,22.*

დამაშურალ-ი աշխատեալ. վաստակեալ („მაშურალი“, ნაშრომი, გარჯილი, დაქანცული): იყვნეს დამაშურალ, էին աշխատեալք *მთ.9,36;* რომელი განუსუენებს დამაშურალთა, որ հանգուցանէ զաշխատեալսն *შუშ.II,11;* იგი დამაშურალ იყოს და დაჴსნილ იყვნენ ჴელნი მისნი, նա աշխատեալ է եւ լքեալ ձեռօք *II მფ.17,2;* დამაშურალ იყო დიდითა მით ტირილითა, ի բազում լալոյն էր աշխատեալ *ვარ.820-379,34;* მოედით ჩემდა ყოველნი დამაშურალნი, եկայք առ իս. ամենայն վաստակեալք *მთ.11,29;* იესუ, დამაშურალი გზისა მისგან, ჯდა წყაროსა მას თანა C, იესუ, მაშურალი სლვისა მისგან, დაჯდა წყაროსა მას ზედა DE, Յիսուս վաստակեալ ի ճանապարհէն. նստէր ի վերայ աղբերն *ი.4,6.*

დამახრწეველ-ი խափանիչ. խափանող (დამაბრკოლებელი, ხელის შემშლელი): ჵ მყუდროებაო... სიმაძღრისა დამახრწეველო? ո՞վ հանդարտութիւն... յագեցման խափանիչ *მ.ცხ.81r-92;* დამახრწეველ ექმნებიან კაცსა ყოველსავე საქმესა კეთილისასა, խափանօղս լինին ամենայն գործոց բարեաց *მ.ცხ.188v-201.*

დამბადებელ-ი արարիչ. որ ստեղծ. ստեղծիչ (შემოქმედი): დამბადებელი, արարիչ *ეს.29,16;* დამბადებელო ყოველთა დაბადებულთაო, արարիչ ամենայն արարածոց *მსკ.27,2;* არცა დამბადებელმან შეიწყალნეს იგინი, մի՛ որ ստեղծն զնոսա ողորմեսցի նոցա *ეს.27,11;* დამბადებელი, ստեղծիչ *ფოკა 341v-495,35;* ჯერეთცა დაბადებულთა ჰმონებს და არა დამბადებელსა, դեռեւս արարածոց ծառայէ եւ ոչ արարչին *მ.ცხ.12v-10.*

დამბალ-ი թրջեալ (დალბობილი): პოვეს მცირედ პაქსიმადი და ოსპნი დამბალი და ყვეს სიყუარული, գտին ոսպն թրջեալ եւ հաց սակաւ եւ ճաշեցին *მ.ცხ.182v-200.*

დამბანაკებელ-ი որ բանակեաց (დაბანაკებული): და დამბანაკებელნი პირველნი აღმოსავალით კერძო G, და რომელთა დაიბანაკონ პირველად აღმოსავალით, եւ որ յառաջագոյնն բանակիցին յարեւելից կողմանէ *რიცხ.2,3.*

დამდაბლება խոնարհել. խոնարհեցուցանել. խոնարհ առնել. ճնշել. նկուն առնել. նկուն լինել. ցածուցանել. նուազել. տնանկանալ. նստագոյն լինել. ունայնացուցանել. տկարացուցանել. տառապել. տառապեցուցանել. հնազանդել. հնազանդ լինել. կորանալ. կորացուցանել. ըկել. թօշնել. վշտացուցանել. վանել. ընկրկել. խայտառակել. չուառանալ. զիջանել. նուաստացուցանել („დავარდნა“, „დამცირება“, „ჭირვება“, „ძლეულ ყოფა“, „მცირება“, შევიწროება, მორევნა, დავრდომა, მოუძლურება, დაგლახაკება, დამორჩილება, დამწუხრება, შერცხვენა, გაუბედურება): რომელმან აღიმაღლოს თავი თჳსი, იგი დამდაბლდეს, որ բարձրացուցանէ զանձն` խոնարհեսցի *მთ.23,12;* დამდაბლდა სიმაღლე კაცისაჲ, խոնարհեսցի բարձրութիւն մարդկան *ეს.2,11;* რომელმან დაიმდაბლოს თავი თჳსი, որ խոնարհեցուցանէ զանձն *მთ.18,4;* დაამდაბლის და აღამაღლის, խոնարհեցուցանէ եւ բարձրացուցանէ *I მფ.2,7;* დამდაბლდეს და დაეცეს, խոնարհեսցի եւ անկցի *ფს.9,30;* დაამდაბლნა ქუეშე ფერჴთა მისთა ყოველნი კრულნი ქუეყანისანი, խոնարհեցուցանել ի ներքոյ ոտից նորա զամենայն կապեալս երկրի *გოდ.იერ.3,34;* ესე დაამდაბლის და ესე აღამაღლის, զայս խոնարհ առնէ եւ զսոյն բարձրացուցանէ *ფს.74,8;* რავდენ იგინი დაამდაბლებდეს, ეგოდენ ესენი უფროჲს განძლიერდებოდეს, որչափ ճնչէին զնոսա. այնչափ առաւել... զօրանային յոյժ *გამ.1,12;* დამამდაბლოს მე ღმერთმან, նկուն ինչ առնիցէ զիս Աստուած *II კორ.12,21;* დავამდაბლენ ყოველნი მტერნი შენნი, նկուն արարի զամենայն թշնամիս քո *I ნეშტ.17,10;* დამდაბლდენ ასულნი იგი სახიობისანი, նկուն լիցին ամենայն դստերք երգոց *ეკლეს.12,4;* ვიდრე დამდაბლდეს საყოფელთაგან იაკობისთა, մինչեւ նկուն լիցի ի յարկացն Յակոբայ *მალ.2,12;* ნუცა გლახაკნი დამდაბლდებიან, մի՛ տնանկք նկուն լիցին *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.189,21-380,10;* დაამდაბლე, უფალო, აღძრული ესე ღელვაჲ, ցածո` տէր զմրրկեալ ալիսս *მსკ.41,16;* ვიცი დამდაბლებაჲცა და ვიცი გარდამატებაჲცა, գիտեմ նուաղել. գիտեմ առաւելուլ *ფლპ.4,12;* უკუეთუ დამდაბლდეს (დავარდეს B) ძმაჲ შენი შენ შორის G, եթէ տնանկասցի եղբայր քո առ քեզ *ლევ.25,39;* შესახედავი ნიშნისაჲ დამდაბლდებოდის ტყავისაგან ჴორცისა მისისა G, տեսիլ արածին զնստագոյն իցէ քան զմորթ մարմնոյն *ლევ.13,3;* თავი თჳსი დაიმდაბლა (დაიმცირა AB) და ხატი მონისაჲ მიიღო CD, զանձն ունայնացոյց ` զկերպարանս... *ფლპ.2,7;* შევკრათ დამდაბლებად იგი [სამფსონ], եւ կապել զնա առ ի տկարացուցանել զնա *მსჯ.16,5;* ყრმანი ჩემნი დამდაბლდენ, մանկունք իմ տառապեսցին *იობ.31,10;* ძენი ამმონისნი დამამდაბლებდეს მე G, (მაჭირვებდეს მე S), որդիք Ամոնայ տառապեցուցանէին զիս *მსჯ.12,2;* რომელმან დაამ-

დაბლა, მანვე შეიწყალოს, որ տառապեցոյց. նոյն ողորմեսցի *გოდ.იერ.3,32;* თჳსითა დამდაბლებითა განჴსნნეს წყევანი, իւրով հնազանդելով լուծցէ... անէծքն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.20,2-21;* დამდაბლდი ქუეშე ჴელსა მისსა, հնազանդ լեր ընդ ձեռամբ նորա *დაბ.16,9;* დამდაბლდეს უსჯულოებითა მათითა, կորացան յանօրէնութեան իւրեանց *ფს.105,43;* ვიდრე დამდაბლებასა შენსა წინაშე ძლიერთასა, քան թէ կորանայցես առաջի հզօրի *იგ.სოლ.25,7;* დაამდაბლა უფალმან იაბინი მეფე S, ძლეულ ყო ღმერთმან მას დღესა შინა იავინ მეფე G, կորացոյց տէր Աստուած *მსჯ.4,23;* დაამდაბლნა უცხოთესლნი იგი, կորացոյց տէր զայլազգիսն *I მფ.7,13;* დამამდაბლნეს ჩუენ G, გუამცირებდეს ჩუენ B, յլկեցին զմեզ *II შჯ.26,6;* იწყო დამდაბლებად [სამფსონ], սկսաւ թօշնել *მსჯ.16,19;* უკუეთუ დაამდაბლნე ასულნი ჩემნი, եթէ վշտացուցես զդստերս իմ *დაბ.31,50;* დამდაბლდა მადიამი წინაშე ძეთა ისრაჱლისათა S, վանեցաւ Մադիամ առաջի որդւոցն Իսրայէլի *მსჯ.8,28;* დამიმდაბლენ უძლიერესნი ჩემნი G, ընկրկեաց ինձ զզօրագոյնս քան զիս *მსჯ.5,13;* დედანი ჩუენნი სიონს შინა დაამდაბლნეს, զկանայս խայտառակեցին ի Սիոն *გოდ.იერ.5,11;* დამდაბლდა კარავი ჩემი, չուառացաւ խորանն *იერ.4,20;* დაიმცირებს თავსა და დაიმდაბლებს სახეთა ჩუენთაებრ, փոքրկացուցանէ զինքն եւ զիջանէ ըստ բնութեան մերոյ *ეპ.კჳპრ.-ალვსებ.229,23-229,31;* დაამდაბლნა ქართლოსიანნი, նուաստացոյց զվրացիս *ქ.ცხ.38,8-8.*

დამდაბლებულ-ი տառապեալ („მდაბალი“, ჩაგრული, გაჭირვებული): იხარებდენ ძუალნი დამდაბლებულნი (მდაბალნი C), ցնծասցեն ոսկերք իմ տառապեալք *ფს.50,10.*

დამდედება ծերանալ (დაბერება): რაჟამს დამდედნის [მსუენი], յորժամ ծերասցի *ფიზ.I 3-4.*

დამდედებულ-ი ծերացեալ (დაბერებული): რაჟამს იხილიან მართუეთა დედაჲ ანუ მამაჲ დამდედებული, յորժամ տեսանիցեն զհայր կամ զմայր ծերացեալ *ფიზ.XI 10-8.*

დამდნარ-ი հաշեալ. խահրեալ („განკაფული“, დაცვეთილი, დადნობილი): მოგცეს... თუალნი ნაკლულევანნი და სული დამდნარი (განკაფული S) G, տացէ քեզ... աչս սորեալս եւ անձն հաշեալ *II შჯ.28,65;* უფროჲს დამჭნარი და დამდნარი ჴორცითა, առաւել թարշամեալ եւ խահրեալ մարմնով *მ.ცხ.280r-301.*

დამდრეკელ-ი կորացուցիչ (მომხრელი): მოუვლინნე მას დამდრეკელნი და დადრიკონ იგი, առաքեցից նմա կորացուցիչս եւ կորացուսցեն զնա *იერ.48,12.*

დამეგობრება բարեկամանալ: დაემეგობრნეს მათ, բարեկամացան *ოსკ.17,2.*

დამედგრება զանգիտել („შინება“): ნუ შეძრწუნდებიედ გულნი თქუენნი და ნუცა დაჰმედგრდებით C, ნუ შეძრწუნდებინ გული თქუენი, ნუცა ეშინინ DE, մի՛ խռովեսցին սիրտք ձեր եւ մի զանգիտեսցեն *ი.14,27.*

დამედგრებულ-ი վատասիրտ (მშიშარა): რაჲსა დამედგრებულ ხართ, ընդէ՞ր վատասիրտք էք *მრთ.K.სევ.გაბ.-მოც.საჴს.381-77,20.*

დამეტება, დამატება յաւելուլ (შემატება): დაჰმატა ყოველსავე მოღუაწებასა, յաւելաւ յամենայն ճգնութիւնս *მ.ცხ.145r-162;* რომელიცა დაჰმეტდეს საზრდელისაგან თჳსისა, ულონოთა და გლახაკთა განუყოფს, զինչ որ յաւելու ի կերակրոյ իւրոյ աղքատաց եւ որբոց բաշխէ *მ.ცხ.391v-447.*

დამეტებულ-ი աւելորդ *რიცხ.3,48.*

დამზადება պատրաստել. կազմել. կարգել („მზა ყოფა“, „მომზადება“, განყობა): პური ჩემი დამიმზადებიეს C. პური ჩემი მზა მიყოფიეს, զճաշ իմ պատրաստեցի *მთ.22,4;* საკუმეველი იგი, რომელ დამზადეს C, მოაქუნდა, რაჲ-იგი მოემზადა DE, զխունկսն, զոր պատրաստեցին *ლ.24,1;* მოიღეს, რაჲ-იგი დაემზადა, բերին... զոր պատրաստեալ էր *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგომ.160,1;* დაგკმზადე ჩუენ ყოველი საშუებელი, կազմեցեր մեզ զայս ամենայն կազմած *IV მფ.4,13;* სანოვაგჱ, რომელ მაგას დაუმზადებიეს, պաճուճանք խորտկացն, զոր դորայն իցէ կազմեալ *ფლკტ.134,26-440,22;* სწორად რიცხუთა გზათა იერუსალჱმისთა დაჰმზადნეთ ბაგინნი, ըստ թուոյ անցիցն Յերուսաղէմ կարգեցէք բագինս *იერ.11,13.*

დამზახება խնամութիւն առնել (დამოყვრება): არა დაემზახო მათ, մի՛ առնիցէք խնամութիւն ընդ նոսա *II შჯ.7,3.*

დამზერა դարանել. զգոյշ լինել (დაყურადება, თვალთვალი): დაუმზირა მათ, მიმავალთა ეკლესიად, դարանեալ նոցա ի ճանապարհին մինչ գային յեկեղեցին *მ.ცხ.115r-134;* დაუმზირე მათ და... ნუ ეზრახები მათ, զգոյշ լեր նմա եւ... մի՛ տացես պատասխանի *მ.ცხ.148r-164.*

დამზიდვარ-ი որ ի վայ քարշէ (ძირს დამწევი): ყოველივე ჴორციელი ნივთი არს ქუე დამზიდვარი, ամենայն նիւթ մարմնոյ ի վայր քարշէ եւ ձգէ *მ.ცხ.165r-183.*

დამთრგუნველ-ი որ կոխէ. կոխող (დამტკეპნელი, გამთელავი): მისცნა საყუედრელად დამთრგუნ-

ველნი ჩემნი, եդ ի նախատինս որ կոխէին զիս *ფს.56,4;* ვითარცა დამთრგუნველი ხატისა სამეუფოსა, իբրեւ զկոխող թագաւորական պատկերի *არსტ.68,1.*

დამთრვალ-ი արբեցեալ (დამთვრალი): *ეს.7,20;* ცოდვითა მაძღარ არს იგი და დამთრვალ, մեղօք յագեալ եւ արբեցեալ է *მ.ცხ.117r-135.*

დამთხეველ-ი სისხლისა-ჲ արիւնահեղ (სისხლის დამღვრელი): უკუეთუ შვეს მან ძჱ ბილწი, დამთხეველი სისხლისაჲ, եթէ ծնանիցի որդի խառնագնաց. արիւնահեղ *ეზეკ.18,10.*

დამთხუევა դիպել. հանդիպել. պատահել („მიმთხუევა", შეხვედრა): დაემთხვა იგი დამთხუევით ნაწილსა ყანისა ბოოზისსა G, მიემთხვა იგი მიმთხუევით ნაწილსა მას ყანასა ბოოზისსა S, դիպելով դիպեցաւ վիճակի անդին Բոոսայ *რუთ.2,3;* დაემთხჳა სანამებელსა, հանդիպեցաւ ի վկայարանի *არსტ.66,21;* დაემთხჳა მას... და მოკლა, պատահեալ նմա... սպան զնա *არსტ.64,16.*

-დამი ի. առ: ვიხარებდე და ვიშუებდე შენდამი, ուրախ եղէց եւ ցնծացայց ի քեզ *ფს.9,3;* შენდამი, առ քեզ *ფს.16,6.*

დამკჳდრება բնակել. բնականալ. բնակեցուցանել. ժառանգել. ժառանգեցուցանել. ժառանգորդ լինել. նստել. շինել. զետեղել. տնկել („დაბუდება", „დაკარვება", „სხდომა", „დაჯდომა", „შეყოფა", „დაშენება", „ჯდომა", დაპატრონება, დასახლება): დაემკჳდრის მუნ, բնակէ անդ *მთ.12,45;* მფრინველთა ცისათა დაიმკჳდრეს (დაიბუდეს DE) რტოთა მისთა, թռչունք երկնից բնակեալ էին յոստս նորա *ლ.13,19;* განშორებულსა მას დაემკჳდროს S, გამოსავალთა მისთა ზედა დაიკარვოს G, ի կիրճս նորա բնակեսցէ *მსჯ.5,17;* რომელთა შინა თქუენ დამკჳდრებულ ხართ S, რომელთა შორის თქუენ ჰსხედთ G, յորոց միջի դուք բնակեալ էք *მსჯ.6,10;* დაემკჳდრა სახლსა თჳსსა S, დაჯდა სახლსა შინა თჳსსა G, բնակեաց ի տան իւրում *მსჯ.8,30;* შენ თანა დაიმკჳდროს G, რომელი შეყოფილ იყოს შენდა S, ընդ քեզ բնակեսցէ *II შჯ.23,16;* დაემკჳდრნეთ განკრძალულად G, დაეშენნეთ ყუდროებით S, բնակեսջիք զգուշութեամբ *II შჯ.12,10;* არა დაიმკჳდრონ შენ თანა უკეთურთა, ոչ բնակեն առ քեզ չարք *ფს.5,5;* დაიმკჳდრონ მას შინა გრძლაბთა, բնակեսցեն ի նմա ոզնիք *ეს.14,23;* აღაშჱნებდენ სახლებსა და არა დაიმკჳდრონ მათ შინა, շինեսցեն տունս. եւ մի՛ բնակեսցեն ի նոսա *სოფ.1,13;* უფროჲს ვიდრელა არა დამკჳდრებად საყოფელსა ცოდვილთასა, առաւել քան բնականալ ի յարկս մեղաւորաց *ფს.83,11;* სასოებით დამამკჳდრე მე, յուսով քով բնակեցուցեր զմեզ *ფს.4,10;* ადგილსა მწუანვილსა მუნ დამამკჳდროს მე, ի վայրի դալարւոջ անդ բնակեցոյց զիս *ფს.22,2;* ცხორებაჲ... დაიმკჳდროს, զկեանսն... ժառանգեսցէ *მთ.19,29;* ცხორებაჲ საუკუნოჲ დავიმკჳდრო, զկեանս յաւիտենականս ժառանգեցից *ლ.10,25;* აღდეგ აწ და დაიმკჳდრე ვენაჴი ნაბუთჱსი, արի ժառանգեա զայգին Նաբովթայ *III მფ.21,15;* სამკჳდრებელი, რომელთა თქუენ დაგიმკჳდრეს, ժառանգութիւն որ զձեզն ժառանգէին *ეს.17,14;* დაუმკჳდრა მათ ქუეყანაჲ იგი, ժառանգեցոյց նոցա զերկիր *საქ. მოც.13,19;* ნაშრომი ერისაჲ დაუმკჳდრა მათ, վաստակս ժողովրդոց ժառանգեցոյց զնոսա *ფს.104,44;* რაჲთა დაიმკჳდროთ თქუენ ქუეყანაჲ, ժառանգեցուցանել զերկիրն *ამოს.2,10;* რაჲთა დავიმკჳდროთ სასუფეველი საუკუნჱ *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგომ.125-415,28;* დაემკჳდრნეს ძენი იგი ისრაჱლისანი საყოფელთა თჳსთა, նստան որդիքն Իսրայէլի ի բնակութիւն իւրեանց *IV მფ.13,5;* ნაყოფიერად დაემკჳდროს იერუსალჱმი სიმრავლისაგან კაცთაჲსა, պտղալից շինեսցի Երուսաղէմ ի բազմութենէ մարդոյ *ზაქ.2,4;* თქუენ შორის დაემკჳდროს ყოველსა ადგილსა G, ჯდეს შორის ყოველსავე ადგილსა, ընդ քեզ զետեղեսցի յամենայն տեղւոջ *II შჯ.23,16;* მეცნიერებაჲ მუნქუესვე დაიმკჳდრეს, զբնաւ գիտութիւնն ի տեղւոջ տնկեն *მრთ.D.ს.გაბ. 331-64,9.*

დამკჳდრება-ჲ բնակութիւն (დასახლება, საცხოვრებელი): ესე არს დამკჳდრებაჲ მათი დაბნებსა მათსა, այսոքիկ են բնակութիւնք նոցա ի գեղս իւրեանց *I ნშტ.6,54;* განაჩინნა... საზღვრის დადებანი დამკჳდრებისა მათისანი, հաստատեաց... սահմանադրութիւնս բնակութեան նոցա *საქ.მოც.17,26.*

დამკჳდრებულ-ი բնակիչ. բնակեալ („მყოფი", „მსხემი", დასახლებული, მოსახლე): ფუცავს მას და რომელი დამკჳდრებულ არს მას შინა DE, ფუცის მას და რომელი მყოფ არნ მას შინა C, երդուաւ ի նա եւ ի բնակիչն նորա *მთ.23,21;* [უფლისაჲ არს] სოფელი და ყოველი დამკჳდრებული მას ზედა C, [տեառն է] աշխարհ եւ ամենայն բնակիչք նորա *ფს.23,1;* შემცირდეს ყოვლითურთ დამკჳდრებულით მისით, նուաղեսցի ամենայն բնակչօք իւրովք *ოვსე 4,3;* იყვნეს იერუსალჱმს დამკჳდრებულნი ჰურიანი, էին յԵրուսաղէմ բնակեալ հրէայք *საქ. მოც.2,5;* სული ღმრთისაჲ დამკჳდრებულ არს

თქუენ შორის, եւ հոգի Աստուծոյ բնակեալ է ի ձեզ *I კორ.3,16;* რომელი დამკვდრებულ არს ცათა შინა, ეცინოდის მათ, բնակեալն յերկինս ծիծաղեսցի զնոքօք *ფს.2,4;* რომელთა შორის დამკვდრებულ იყვენით B, რომელსა შინა მსხემ იყვენით G, յորում պանդխտեցարուք *ლევ.18,3.*

დამკვდრებულ-ი კარვებსა վրանաբնակիչ („მოკარვე" G) *მსჯ.8,11.*

დამობმა արկանել („გამობმა", დადება, დაკიდება): უმჯობეს არს უფროჲს მისა, დამო-თუმცა-ება საფქვლე ლოდი ყელსა C, უმჯობეს არს მისა, გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი DE, լաւ էր նմա առաւել եթէ արկեալ էր ընդ պարանոց նորա երկան իշոյ *მრ.9,41.*

დამოდენა իջանել (ჩამოდენა, გადმოდენა): არა ცრემლნი იგი ქურივისანი დამოსდიედ ნიკაფსა მისსა? ո՞չ ապաքէն արտասուք այրւոյ զծնօտիւք իջանեն *ზირ.32,18.*

დამოდინება հոսեցուցանել (გამოდინება): რუჲ სისხლისაჲ დამოადინა მისგან, առուս արեան հոսեցոյց ի նմանէ *ფლკტ.139,2-447,7.*

დამოდინება ცრემლთა արտասուել (ცრემლის ღვრა): იწყო ცრემლთა დამოდინებად, սկսաւ արտասուել *ფლკტ.142,23-451,4.*

დამოვარდნა քակել („გარდავარდნა", მოვარდნა): დამოჰვარდეს ბარკალი მისი G, გარდავარდეს ბარკალი მისი B, քակեսցին բարձք նորա *რიცხ.5,27.*

დამოკიდება կախել. կախաղան. բառնալ. կապել [զ-Abl.] („მოკიდება", ჩამოკიდება, აკიდება, შეკვრა): დამო-თუმცა-ეკიდა მას ფქლი ვირით საფქველი ყელსა მისსა, եթէ կախիցի երկան իշոյ ընդ պարանոց նորա *მთ.18,6;* ვერძი ერთი დამოეკიდა რქითა ნერგსა საბექსა, խոյ մի կախեալ կայր զծառոյն սաբեկայ զեղջերաց *დაბ.22,13;* დამოჰკიდნა იგინი ხუთთა ზედა ძელთა G, მოჰკიდნა იგინი ხუთთა ძელთა S, կախեաց զնոսա հնգեսին զփայտից *ისუ 6.10,26;* რომელმან დამოჰკიდა ბრძანებითა ღმრთისაჲთა, որ կախեաց զնա հրամանաւն Աստուծոյ *ფლკტ.140,29-448,29;* გარდამოჰჴსენ ბოროტთა ამათ ტანჯვათა დამოკიდებისაგან, իջո՛ ի չար տանջանաց կախաղանի *ფლკტ.140,26-448,25;* დამოჰკიდე ერთჯერლა ქართა უკეთური ესე საქმარი ეშმაკისაჲ, բարձ միւսանգամ զչարահնար մեքենայս սատանայի յօդս *ფლკტ.141,10-449,15;* უკუეთუ შენ სასოებაჲ შენი დამოჰკიდო ეშმაკსა, դու թէ կապեսցես զյոյս քո զսատանայէ *ფიზ.XX 21-27.*

დამოკიდებულ-ი կախեալ (ჩამოკიდებული): იყვნეს დამოკიდებულ ძელთა ვიდრე მწუხრამდე G, կային կախեալ զփայտիցն մինչեւ յերեկոյ *ისუ 6.10,26;* ათასი ფარი დამოკიდებული მას ზედა, հազար վահան կախեալ են զնմանէ *ქება 4,4;* იხილეს ფილიპე, დამოკიდებული ეგრეთვე თავდამოქცეული, տեսին Փիլիպպոս կախեալ նոյնպէս գլխիվայր *ფლპ.მოც.8,38-314,13;* ერი მისი დამოკიდებულ სამკვდრებელისაგან მისისა, ժողովուրդ նորա կախեալ կայցէ զբնակութենէ նորա *ოვსე 11,7.*

დამოკლება կարճել (დაპატარავება): დამოკლდა იგი სიბერითა, կարճեցաւ ի ծերութենէն *მ.ცხ.336v-389.*

დამოკუეთა հատանել (მოჭრა, მოკვეთა): ჴრმლითა დამოჰკუეთა თავი, սուսերաւն եհատ զգլուխն *მრთ.K.სევ.გაბალ.-მოც.საჴს.372-65,15.*

დამომადინებელ-ი իջուցանելի (ჩამომშვებელი): დამოდინებაჲ შესთქრეს დამომადინებელთა მისთა, կառաչ նորա ի վերայ իջուցանելեաց նորա *ზირ.32,18.*

დამომავალ-ი որ իջանէ („შთამომავალი"): *ისუ 6.3,13.*

დამომართ ի խոնարհ (ძირს, ქვემოთ): *ეზეკ.1,27.*

დამომდინარე [որ] իջանէ („გარდამომავალი", ჩამომდინარე): ვითარცა ნელსაცხებელი, დამომდინარე თავსა და წუერთა აჰრონისთა Ⴀ, ვითარცა ნელსაცხებელი, თავსა ზედა, გარდამომავალი წუერთა ზედა Ⴂ, որպէս եւղ զի իջանէ ի գլուխ եւ ի մորուսն Ահարոնի *ფს.132,2.*

დამონება ծառայեցուցանել. ծառայ առնել. ի ծառայութիւն արկանել. ի ծառայութեան կացուցանել. հնազանդեցուցանել. աշխատեցուցանել (მსახურად გახდომა, მსახურად დადგინება, დამორჩილება, შრომა): დაიმონონ იგი და ბოროტსა უყოფდენ, ծառայեցուսցեն զնա եւ չարչարեսցեն *საქ.მოც.7,6;* რაჲთა ჩუენ დაგჳმონნენ, զի զմեզ ծառայեցուսցեն *გალ.2,4;* ერი იგი დაამონა კირთად ფარაოს, զժողովուրդն ծառայեցոյց իւր ի ստրուկս *დაბ.47,21;* ნუმცა ვის უფლიეს დამონებაჲ მათი, մի՛ ոք իշխեսցէ ծառայեցուցանել զնոսա *II ეზრა 7,24;* ძმანი მისნი დავამონენ მას, եղբարս նորա արարի նմա ծառայս *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.38,8-39;* აჭირვობდა მათ შრომითა და ალიზისა საქმითა... და დაიმონნა იგინი, չարչարել զնոսա ցաւովք եւ աղիւսովք եւ արկին զնոսա ի ծառայութիւն *ივდ.5,10;* ყოველთა თავი ჩემი დავამონე, ամենեցուն զանձն ի ծառայութեան կացուցի *I კორ.9,19;* არამედ ალვიკრძალავ ჴორცთა ჩემთა და დავიმონებ, այլ ճնշեմ զմարմինս իմ եւ հնազանդեցուցանեմ *I კორ.9,27;* დაიმონა თა-

ვისა თჳსისა ძალი მონებითა დიდითა, աշխատեցոյց զզօրս իւր աշխատութեամբ մեծաւ *ეზეკ.29,18.*

დამონება-ჲ ծառայութիւն (მსახურება): დამონებასა შინა ჩუენსა და არა დაგუთხიენ ჩუენ, ի ծառայութեանն մերում ոչ թողեր զմեզ *II ეზრა 9,9.*

დამონებულ ყოფა հարկ ի վերայ կալ: არა დამონებულ არს ძმაჲ იგი, გინა დაჲ იგი ესევითარითა მით, ոչինչ հարկ ի վերայ կայ եղբօրն կամ քեռն յայնպիսի իրս *I კორ.7,15;* დამონებულ იყვნეს მისდა, էին ընդ նմա ի ծառայութեան *ქ.ცხ.27,10-9.*

დამონებულ-ი ծառայ, ծառայեալ (მსახური, არათავისუფალი): დამონებულ ვიყვენით ჩუენ, ծառայ եմք *III ეზრა 9,9;* განთავისუფლებულ ხართ ცოდვისაგან და დამონებულ ღმრთისა, ազատացեալք ի մեղացն եւ ծառայեալք Աստուծոյ *ჰრომ.6,22;* დამონებულად და კრულად დაგჳპყრნა ჩუენ, ծառայեալս եւ կապեալս գտանելով *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ. 27,20.*

დამოპება պատառել (ჩამოგლეჯა, ჩამოხევა): მღდელთმოძღუარმან დამოიპო კუართი თჳსი, քահանայապետն պատառեաց վաղվաղակի պատմուճանս իւր *მრ.14,63.*

დამორჩილება հաւանել, հաւանեցուցանել, հնազանդեցուցանել, հնազանդել, հնազանդ առնել, հնազանդ լինել, ի հնազանդութեան կալ, ծառայեցուցանել, ածել ի հաւան, անսալ, ներել, խոնարհել, կրկնել, վանել, ի մատնեակ արկանել, պարտել („დაოდება“, „დაყენება", დამონება, დაქვემდებარება): დაემორჩილე თავყუანისცემად... აპოლონს, հաւանեաց գալ յերկրպագութիւն...Ապողովնի *ფლკტ.133,11-438,17;* უკუეთუ არა დაემორჩილებით B, უკუეთუ არა გუერჩოდეთ A, եթէ ոչ հաւանեսջիք *სბსტ.131,12-5;* რომელსა არა დაემორჩილა შუშანიკ, որում ոչ հաւանեալ Շուշանկանն *შუშ.I 40;* დაემორჩილენით რჩულსა მეფისასა B, հաւանեցարուք արինաց թագաւորին *40 სბსტ.125,3-5,10;* ეშმაკნიცა დაგუემორჩილებიან სახელითა შენითა, դեւք հնազանդին մեզ յանուն քո *ლ.10,17;* თესლები დამემორჩილოს, ազգք հնազանդեսցին ինձ *სიბრძ.სოლ.8,14;* ანგელოსთა დაამორჩილა ღმერთმან მერმე იგი სოფელი, հրեշտակաց հնազանդեցոյց զհանդերձեալ աշխարհն *ჰებრ.2,5;* ყოველივე დაამორჩილა ქუეშე ფერჴთა მისთა, զամենայն ինչ հնազանդ արար ի ներքոյ ոտից նորա *I კორ.15,26;* დაამორჩილა ერი ჩემ ქუეშე, հնազանդ առնէ զժողովուրդս ընդ ինեւ *ფს.17,48;* ცოლნი დაემორჩილენით ქმართა თჳსთა, կանայք, հնազանդ լերուք արանց ձերոց *კოლ.3,18;* დაემორჩილე მეფესა და ჰმსახურე ღმერთთა, հնազանդ լեր թագաւորաց եւ զոհեա աստուածոցն *ლონგ.189,20-717,2;* ყოველი კაცი ჴელმწიფებასა მას უმთავრესსა დაემორჩილენ, ամենայն անձն, որ ընդ իշխանութեամբ է ի հնազանդութեան կացցէ *ჰრომ.13,1;* დაიმორჩილებდეს მათ სასტიკად, ծառայեցուցանէին զնոսա բռնութեամբ *გამ.1,14;* მეცნიერნი და ძლიერნი ვერ დაიმორჩილნაო, զիմաստունս եւ զզօրաւորս չկարաց ածել ի հաւան *მრთ.K.გაბ.-მოც.საჴს.378-64,30;* ცხენსა ალჳრნი ალვასხნით დამორჩილებად ჩუენდა, ձիոյ սանձս ի բերան դնեմք առ ի անսալոյ նոցա մեզ *ეპ.იაკ.3,3;* არა დაემორჩილებოდეს ზმნასა მას, ոչ ներէին առ փորձս յայս *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 117,39;* რომელნიმე დაემორჩილებოდეს, ոմանք խոնարհէին *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 117,4;* შეურაცხ ვიყავ ფრიად დამორჩილებად (და-რწოდებად J) გზათა შენთა, արհամարհեցեր յոյժ կրկնել զճանապարհս քո *იერ.2,36;* დაიმორჩილებდა მათ, վանեաց զնոսա *II მფ.8,1;* ვერ შეუძლო დამორჩილებად, ոչ եղեւ ձեռնհաս ի մատնեակ արկանել *მრთ.K.სევ.გაბ.-მოც.საჴს.379-66,14;* არავინ უძლო დამორჩილებად მისა C, არავის ეძლო დაყენებად მისა DE, ոչ ոք կարէր պարտել զնա *მრ.5,4.*

დამორჩილება-ჲ հնազանդութիւն, հլութիւն (მორჩილება): *I ტიმ.2,11;* მოგუასწავებს მარადის სიტყჳსა მის დამორჩილებასა, զհանապազ բանին հլութիւն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.20,14-21.*

დამორჩილებულ-ი հնազանդ, հնազանդեալ, կախեալ (მორჩილი, დამოკიდებული): იყო დამორჩილებულ მათა, էր նոցա հնազանդ *ლ.2,51;* დამორჩილებული, հնազանդեալ *ჰებრ.2,8;* ყოველი ერი დამორჩილებულ იყო სმენად მისგან, ժողովուրդն ամենայն կախեալ կային զնմանէ ի լսել *ლ.19,48.*

დამოსავალ-ი զառիվայր („შთასავალი“ G) რომელ იყვნეს ველთა და მთისა დამოსავალთა (შთასავალსა G) S, զորս ի լերինս զառիվայրին *ისუ 6.8,24.*

დამოსლვა իջանել (ჩამოსვლა): ნუ დამოვალნ თქუენ ზედა ცუარი ცისკრისაჲ, մի՛ իջցէ ի ձեզ ցօղ *II მფ.1,21;* დამოვიდოდა იგი მიერ მთით, էջ ի լեռնէ անտի *მ.8,1.*

დამოქცევა դառնալ (მობრუნება): დამოვიქცეთ და ალვაშჱნოთ იგი მოოჴრებული, դարձցուք եւ շինեսցուք զքաղաքս աւերեալս *მალ.1,4.*

დამოლება իջուցանել (ჩამოყვანა): დამოილო იგი ღრუბელთაგან, իջոյց զնա յամպոց *ბარ.3,29.*

დამოყურება բարեկամ լինել (დამეგობრება): რამეთუ მოძულებულსა უფლისა მიერსა დაემოყურე, եւ կամ ատելւոյն ի տեառնէ բարեկամ լինիս // *ნშტ.19,2.*

დამოცჳენება քօքափել. անկանել („გარდამოცჳენება", ჩამოცვენა): ვარსკულავნი ზეცით დამოცჳნებულ იყვნენ C, ვარსკულავნი ზეცით გარდამოცჳვენ DE, Աստեղք յերկնից քօքափեսցին *მრ.13,25;* ფურცლისა განჴმელისა, რომელ დამოცჳვინ ხეთაგან, ցամաք տերեւոյ. որ անկանի ի ծառոյ *ფლპ.139,33-447,20.*

დამოწაფება աշակերտել (მოწაფედ ქცევა): რომელთა დაემოწაფე, որոց աշակերտեցար *ლ.1,4.*

დამოწაფებულ-ი աշակերտեալ (მოწაფე): და იყო მუნ იოპეს დედაკაცი ერთი დამოწაფებულ, եւ ի Յոպպէ էր կին ումն աշակերտեալ *საქ.მოც.9,36.*

დამოწუეთა կաթեցուցանել (ჩამოწვეთა): თაფლი დამოსწუთის ბაგეთა შენთა, մեղր կաթեցուցանեն շրթունք քո *ქება 4,11.*

დამპალი նեխեալ (ნამხდარი): ხილი დამპალი და დაყროლებული განიყოფვის, զմիրգս հոտեալ եւ նեխեալ աղքատաց բաշխեն *მ.ცხ.245v-266.*

დამსჭუალვა բեւեռել. վարել. յօրինել (დალურსმვა, დარჭობა; მორთვა): იგი ჴელნი, რომელ დაემსჭუალნეს ძელსა მას, այն ձեռք որ բեւեռեցան ի փայտին *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.142,5-143;* დამსჭუალო მანებითა კედელსა S, შეამშჭუალო მანითა ზღუდესა G, վարեսցես ցցովք ընդ որմն *მსჯ.16,13;* დავამსჭუალოთ მას ზედა ფიცარი ნაძჳსა S, გამო-მცა-ვხატეთ ფიცრითა ნაძჳსაჲთა O, յօրինեսցուք ի նմա տախտակս եղեւնափայտեայս *ქება 8,9.*

დამსჭუალულ-ი վարսել (დალურსმული, დარჭობილი, მიკრული): სუეტებიცა იგი, რომელსა დამსჭუალულ იყო, եւ զսիւնն, ընդ որ վարսեալն էր *ფლკტ.145,2-454,12.*

დამსხმელ-ი որ տնկեաց (დამრგველი): აწ უკუე არცა დამსხმელი რაჲ არს, არცა მომრწყუელი, այսուհետեւ ոչ այն ինչ որ է որ տնկեացն, եւ ոչ այն՝ որ զջուրն ետ *I კორ.3,7.*

დამსჯელ-ი դատապարտ (გამკითხველი, გამსამართლებელი): ვინ არს დამსჯელ? ქრისტე იესუ... მოკუდა, ո՞վ է որ դատապարտ առնիցէ. Քրիստոս Յիսուս... մեռաւ *ჰრომ.8,34.*

დამტაცებელი იხ. დატაცება.

დამტევნელ-ი; დამტევნელ ყოფა մարթել ընդունել (შეძლება მისაღებად): რავდენ ჩუენ დამტევნელ ვიყვენით, որչափ մեք ընդունել մարթեցաք *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.279,19-337,12.*

დამტკეცილ-ი հաստատեալ (დამტკიცებული): დამტკეცილ არს ჩუენ შორის, հաստատեալ կայ ի մեզ *ივდ.8,21.*

დამტკივნება զկծեցուցանել (ტკივილის მიყენება): ნუღარა... დამამტკივნებ მე, մի՛ այլեւս զկծեցուցաներ զիս *ფლკტ.150,8-461,4.*

დამტკიცება հաստատել. յենուլ. կալ. պնդել. գոյանալ. դարման տալ. վիճել (დამაგრება, დამყარება, გამაგრება, წარმოქმნა, ცილობა, „დადგომა", „განკრძალვა"): დაამტკიცენ ფერჴნი ჩემნი ალაგთა შენთა, հաստատեա զշաւիղս իմ ի ճանապարհի քում *ფს.16,5;* დამამტკიცეთ მე სულნელებითა საცხებელთაჲთა, հաստատեցէք զիս իւղով *ქება 2,5;* ვინ დაამტკიცნა საფუძველნი ქუეყანისანი? ո՞ հաստատեաց զհիմունս երկրի *ეს.40,21;* დაამტკიცა და განაწესა, հաստատեաց եւ կարգեաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,13-30,2;* დაემტკიცოს მის ზედა და არა მიდრკეს, յեցեալ լիցի նա. եւ մի անկցի *ზირ.15,4;* ვერ ჴელ-ეწიფების დამტკიცებად მეუფებაჲ იგი DE, ვერ უძლოს დადგომად მეუფებამან მან C, ոչ կարէ կալ թագաւորութիւն այն *მრ.3,24;* ხეულითა დამიმტკიციეს სარეცელი ჩემი, երիզապատ պնդեցի զգահոյս իմ *იგ.სოლ.7,16;* დაემტკიცნეს ნათელნი იგი, գոյացան պայծառութիւնք *გრ.ანძ.-შობ.296,31-181;* დაამტკიცე ესე, դարման տար սմա *ფს.79,16;* სხუაჲ ვინმე დაამტკიცებდა და იტყოდა, այլ ումն վիճէր եւ ասէր *ლ.22,59;* იგი დაამტკიცებდა Ⴂ, იგი უფროჲს განკრძალულ იყო Ⴀ, նա եւս պնդէր *საქ.მოც.12,15.*

დამტკიცებულ-ი, დამტკიცილ-ი հաստատուն. հաստատեալ. պատուիրեալ („დაფუძნებული", მყარი, ცნებული, თქმული): დამტკიცებულითა სიტყუთა, հաստատուն բանիւք *ფლკტ.136,9-442,21;* კლდესა მას ზედა დამტკიცებული დგას, ի վերայ վիմի հաստատեալ կայ *მრთ.K.სევ.გაბ.-მოც.საჴს.379-66,29;* დამტკიცებული O, დაფუძნებული S, հաստատեալ *ქება 5,15;* შჯულისა... დამტკიცებულსა მას მოციქულთაგან, զհրամանսն... պատուիրեալս յառաքելոցն *საქ.მოც.16,4;* წინაჲსწარ დამტკიცილი ღმრთისაგან, յառաջագոյն հաստատեալ յԱստուծոյ *გალ.3,17.*

დამტკიცებულად յակաստանի (უშიშრად, მოსვენებით): სული აღმცირებული აღძრვასა ვერ დგან დამტკიცებულად, ոգի թեթեւ ի փոփոխմունս չկայ յակաստանի *მრთ.K.სევ.გაბ.-მოც.საჴს.381-84,21.*

დამტკიცებით հաստատութեամբ („სრულიად"): ქუეყანაჲ [არა] განჰვაჭროთ დამტკიცებით G, ქუეყანაჲ არა განყიდოთ სრულიად B, երկիրն ոչ վաճառեսցի ի հաստատութիւն *ლევ.25,23.*

დამტკნარებულ-ი մածեալ (დაკვეთილი): იხილა წინაშე საკურთხეველისა სისხლი დამტკნარებული, գտանէ առ սեղանն արիւն մածեալ *ლშ.შობ.193,1-263,32.*

დამუსრვა խորտակել. մանրել. փշրել. հարկանել. սատակել. բեկանել. բրդել („განტეხა", „შემუსრვა", დამსხვრევა, დაწვრილება, დაცემა, დაფშვნა): რაჲთა დამუსრნენ წჳვნი მათნი C, რაჲთა განუტეხნენ წჳვნი მათნი DE, զի խորտակեսցեն զբարձս նոցա *ი.19,31;* ხატნი მისნი დამუსრნეს წულილად, զպատկերս նորա խորտակեցին մանր *IV მფ.11,18;* დამუსრა მუჴლთა თჳსთა ზედა, խորտակեաց ի վերայ ծնկաց իւրոց *ფლკტ.155,11-468,3;* დამუსრა პური იგი DE, განტეხნა პურნი იგი C, մանրեաց զնկանակսն *მრ.6.41;* ჭურჭელი კეცისაჲ ... დაიმუსროს G, ჭურჭელი კეცისაჲ... შეიმუსრენ O, անօթ կաւեղէն ... փշրեսցի *ლევ.6,28;* დამუსრვად ქუეყანაჲ ეგჳპტისაჲ, հարկանել զերկիրն Եգիպտացւոց *იერ.46,13;* ვდგა დამუსრვად შენდა, կամ... սատակել զքեզ *ფლკტ.157,11-470,31;* დამუსრა [ჴუეზაჲ], եբեկ [զնկանակս] *ლ.9,16;* დაჰმუსრნე იგინი ნამუსრევად G, բրդեսցես զայն պատառս պատառս *ლევ.2,6.*

დამუსრვა-ჲ բեկումն („შემუსრვა", გატეხა): მოვავლინებ... დამუსრვასა (შემუსრვასა O) დიდსა, ածից ... բեկումն մեծ *იერ.4,6.*

დამუსრვილ-ი պատառ. խորտակեալ (ნატეხი): დაალტო იგი დამუსრვილი O, დაჰმუსრნე იგინი ნამუსრევად G, բրդեսցես զայն պատառս պատառս *ლევ.2.6;* დამუსრვილი, խորտակեալ *ფლკტ.150,10-461,7.*

დამუსრვილება բեկեալ (დამსხვრეულობა): განკურნე ყოველი დამუსრვილებაჲ სახლისაჲ ამის, ուղղեա՝ զամենայն ինչ զբեկեալ տանս *ფლკტ.158,38-473,8.*

დამუშაკება անկանել (შედგომა): შენცამცა დაემუშაკე მუშაკობასა ამას ჩემსა, եւ դու անկանէիր ի մշակութիւնս յայս *მსკ.37,8-37,2.*

დამფარველ-ი ծածկոյթ (საფარველი): ჴორცნი იგი დამფარველ სიტყჳსა მის იყვნეს, մարմին ծածկոյթ բանին եղեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.194,15-195.*

დამფლველ-ი որ թաղեաց (დამმარხველი): ფერჴნი დამფლველთა ქმრისა შენისათანი კართა ზედა დგანან, ահա ոտքն որ թաղեցին զայրն քո ի դրանն *საქ.მოც.5,9.*

დამქოლველ-ი քարկոծող (ჩამქოლველი): ვინ აღიყვანა წმიდაჲ სტეფანე ესე-ვითარსა დიდებასა, თჳნიერ დამქოლველთა მათ მისთა? ո՞վ եհան զսուրբն Ստեփաննոս յայնպիսի փառան. եթէ ոչ քարկոծողքն նորա *მ.ცხ.49v-41.*

დამღერება խայտալ (შეხტომა): რაჟამს დაიმღერნიან ქრისტესნი იგი, ქორწინების უნებნ, յորժամ խայտան զքրիստոսիւ ամուսնանալ կամին *I ტიმ.5,11.*

დამღიერებულ-ი վիրաւորեալ (დაწყლულებული): დავრდომილი იდვა ბჭეთა თანა მისთა დამღიერებული, անկեալ դնէր առ դրան նորա վիրաւորեալ *ლ.16,20.*

დამღილულ-ი ճճկեր („დაგრკილული", ჭიანაჭამი): პური საგზლისა მათისაჲ განჴმელ იყო და დამღილულ S, პური მათი საგზალი ჴმელი და დაგრკილული და დაჭმული G, հաց պաշարի իւրեանց չորացեալ եւ ճճեկեր *ისუ 6.9,5.*

დამყარება հաստատել. բնակել („დაფუძნება", დამტკიცება): დაამტკიცა სოფელი, հաստատեաց զաշխարհ *ფს.95,10;* სოფელი და სავსებაჲ მისი შენ დაამყარე (დააფუძნე Ⴂ), զաշխարհս լրիւ իւրով դու հաստատեցեր *ფს.88.12;* დავამყარე ცაჲ და დავჰბადე ქუეყანაჲ, հաստատեցի զերկինս եւ հաստատեցի զերկիր *ოვსე 13,4;* ვიდრე დამყარებადმდე საფუძველისა სამოთხისაჲსა O, յառաջ քան զհաստատել զյատակս դրախտին *III ეზრა 6,3;* უმჯობჱსსა ქუეყანასა დაამყარე მამაჲ და ძმანი შენნი, ի բարւոք երկրի բնակեցո զհայր քո եւ զեղբարս քո *დაბ.47,6.*

დამყარებულ-ი հաստատեալ. սալացեալ (განმტკიცებული): დამყარებულ იყო იგი კლდესა, ի վերայ վիմի հաստատեալ էր *მთ.7,25;* გული მისი დამყარებულ არს, ვითარცა ლოდი, սիրտ նորա սալացեալ է իբրեւ զվէմ *იობ.41,15;* დამყარებული, հաստատեալ *ფიზ.IX 38-47.*

დამყნა պատուաստել (დამყნობა): დაემყენ მათ ზედა, պատուաստեցար ի նոսա *ჰრომ.11,17.*

დამშთვარ-ი հեղձուցեալ. մեռելոտի (დამხჩვრალი, გაგუდული): რაჲთა ეკრძალნენ იგინი... დამშთვარსა და სიძვასა, զգուշանալ նոցա... ի հեղձուցելոյ եւ ի պոռնկութենէ *საქ.მოც.21,25;* რაჲთა განეყენნენ იგინი... სიძვისაგან დამშთვრისა და სისხლისა, խորշել... ի պոռնկութենէ եւ ի մեռելոտւոյ եւ յարենէ *საქ.მოც.15,20.*

დამშრეტელ-ი շիջուցիչ. որ շիջուցանիցէ (დამვსები): წყალსა დამშრეტელი იგი ძალი დავიწყებულ იყო, ջուր զիւր շիջուցիչ բնութիւնն մոռանայր *სიბრძ.სოლ.19,19;* არავინ იყოს დამშრეტელ

სახლსა ზედა ისრაჱლისასა, ոչ որ իցէ որ շիջուցանիցէ տանդ Իսրայէլի *ამოს.5,6.*

დამშრშალ-ი խանդակաթ (დაკოდილი, დაჭრილი): დამშრშალ, დაწერტილ ვარ მე სიყუარულითა, խանդակաթ եմ ես սիրովն *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227,31-135,132;* ამის ისრისა სიყუარულითა დამშრშალ იყო დავით, յայսր նետի սէր խանդակաթ էր Դաւիթ *იქვე 228,4-135,141.*

დამშჳდება դադարել. դադարեցուցանել. հանգուցանել. խաղաղանալ. խաղաղութիւն լինել. հանդարտել. հանդարտեցուցանել. ցածուցանել. ընտանենալ („დაცხრომა", „დაყუდება", „განსუენება", დაწყნარება): დამშჳდნა (დაყუდნა G) ქუეყანაჲ ორმეოც წელ S, դադարեաց երկիրն ամս քառասուն *მსჯ.3,11;* ნუ დაიდუმებ, ნუცა დაჰმშჳდნები, մի՛ լռեր եւ մի դադարեր *ფს.82,2;* შემდგომად დამშჳდებისა უფლისა მიერ ისრაელისა G, ოდეს განესუენა, უფალმან ისრაჱლსა S, յետ հանգուցանելոյ տեառն զԻսրայէլ *ისუ 6.23,1;* დაუმშჳდნა მას ყოველნი გარემონი, հանգոյց զնոսա շուրջանակի *II ნშტ.32,22;* არა დამშჳდნა გონებაჲ მისი, ոչ խաղաղանայր եւ ցածնոյր միտքն *მრთ.A.ანტ.დ.34-76,14;* დამშჳდნა ბუნებაჲ მჴეცთაჲ, խաղաղութիւն եղեւ ամենայն բնութեան գազանաց *ფლპ.მოც.8,24-313,15;* დამშჳდნა ქუეყანა ათ წელ, հանդարտեաց երկիրն Յուդայ ամս տասն *II ნშტ.14,1;* გულისწყრომაჲ კაცისაჲ დაამშჳდის მსახურმან გომიერმან, զցասումն առն հանդարտեցուցանէ ծառայ իմաստուն *იგ.სოლ.18,14;* დაამშჳდა ერი იგი, ցածոյց զամբոխն *პეტრე მოც.45,16-53,20;* ოდესმე დამშჳდნებოდა ალი იგი, երբեմն ընտանենայր բոցն *სიბრძ.სოლ.16,18;* აღძრვასა ღელვათა მისთასა შენ დაამშჳდებ Ⴂ, ღელვათა მისთაჲ შენ დააცხრვე Ⴀ, զխռովութիւն ալեաց նորա դու ցածուցանես *ფს.88,10;* დაამშჳდნა სპარსნი, դադարեցոյց զգոռալն Պարսից *ქ.ცხ.134,12-135,3.*

დამშჭუალვა բեւեռել. աղխել. վարսել. հեղուսել („დაგდება", „განვლება", დარჭობა, დასობა): დამშჭუალეთ კაცი იგი მას ზედა, բեւեռեսցեն զայրն ի նմա *II ეზრა 6,11;* დამშჭუალნა [კარნი] S, დაუგდნა [კარნი] G, աղխեաց *მსჯ.3,23;* დამშჭუალა ქუეყანასა S, განავლო [ყბასა] ქუეყანად G, վարսեաց ընդ գետինն *მსჯ.4,21;* ვითარ დაჰმშჭუალვიდეს წმიდასა მას, կամէին հեղուսել ընդ փայտ մի *თევდრ. 76,9.*

დამშჭუალულ-ი պնդեալ (დაკრული): დამშჭუალული ძელსა ზედა... იყო, կայր ի փայտին պնդեալ *იზტ.122,23.*

დამცირება փոքրկացուցանել. սակաւացուցանել. ունայնացուցանել. փոքր լինել. պակասեցուցանել („დამდაბლება", „დაკნინება", დაპატარავება, დამცრობა, დაკლება): დაამცირებს თავსა და დაიმდაბლებს სახეთა ჩუენთაებრ, փոքրկացուցանէ զինքն եւ զիջանէ ըստ բնութեան մերոյ *ეპიფ.-ალვსებ.229,22-229,30;* თავი თჳსი დაიმცირა (დაიმდაბლა B) და ხატი მონებისაჲ შთაიცუა (მონისაჲ მიიღო B), զանձն ունայնացոյց զկերպարանս ծառայի առեալ *ფლპ.2,7;* დიდ იყო, დამცირდა, մեծ էր եւ եղեւ փոքր *ფლპ.მოც.10,11-318,3;* საღმრთოჲთ კერძო ქრისტესა დაამცირებენ, զաստուածականն Քրիստոսի պակասեցուցանեն *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.148,13-149;* დაუმციროთ სამკჳდრებელი მათი B, დააკნინოთ დასაპყრობელი მათი G, սակաւացուսջիք զկալուածս իւրեանց *რიცხ.33,54.*

დამცნება, დამცნობა ուխտել. պատուիրել (აღთქმა, დაბარება): გარდაჰჴდა დამცნილსა, რომელი დავამცენ მათ G, անց զուխտիւ իմով զոր ուխտեցի նոցա *ისუ 6.7,11;* დაემცნო ბერსა მონაფისა მის თჳსისადა, պատուիրեալ էր ծերն աշակերտին իւրոյ *მ.ცხ.181r-199;* რად არა დაამცნობთ, რაჲთა არა გლისპობდენ, ընդէ՞ր ոչ պատուիրես նոցա ոչ լկտել *მ.ცხ.375r-432.*

დამცნილ-ი ուխտ („შჯული", აღთქმა): გარდაჰჴდა დამცნილსა, რომელი დავამცენ მათ G, გარდაჰჴდა შჯულსა ჩემსა, რომელ დავდევ მათა მიმართ S, անց զուխտիւ իմով զոր ուխտեցի նոցա *ისუ 6.7,11.*

დამცხუედება յետնել (დაგვიანება, ჩამორჩენა): ჟამსა განილჳძე და ნუ დაიმცხუედებ, ի ժամու զարթիր եւ մի յետնիցես *ზირ.35,15.*

დამძიმება ծանրանալ. ծանրացուցանել. ձանձրացուցանել. խստացուցանել. բեռն լինել. տառապեցուցանել. թաքուցանել. ծանրամտել. խցցել. դժուարել („დაქენჯნა", გაძნელება, მოწყინება, გამკაცრება, დაჭირვება, დამალვა, დახშვა): გარდარეულად უფროჲს ძალისა დაგჳმძიმდა, առաւել քան զկար մեր ծանրացաք *II კორ.1,8;* დამძიმდა ჴელი ეფრემისი მათ ზედა G.S, ծանրացաւ ձեռն Եփրեմի ի վերայ նոցա *ისუ 6.19,49;* დამძიმდა ღუაწლი იგი საულის ზედა, ծանրացաւ պատերազմ ի վերայ Սաւուղայ *I მფ.31,3;* ვითარცა ტჳრთი მძიმე, დამიმძიმდა ჩემ ზედა, որպէս բեռն ծանր ծանրացան ի վերայ իմ *ფს.37,5;* და ყურნი მათნი დაიმძიმნეს არა სმენად, ծանրացուցին զականջս իւրեանց առ ի չլսել *ზაქ.7,11;* დაჰმძიმდე ვითარცა ბუზი, ծանրասցիս իբրեւ զջորեակ *ნაუმ.3,15;* დაიმძიმა

გული ფარაო, ծանրացոյց Փարաւոն զսիրտ իւր *გამ.8,32;* უცნობელებით სიტყუათა დაამძიმებს, ծանրացուցանէ անգիտութեամբ զբանս *იობ.35,16;* დაამძიმე უღელი ფრიად, ծանրացուցեր զլուծ ծերոց յոյժ *ეს.47,6;* არარაჲ დაგიმძიმე თქუენ, զձեզ ոչ ձանձրացուցի *II კორ.12,13;* მამამან შენმან დაამძიმა უღელი ჩუენ ზედა, հայր քո խստացոյց զլուծ մեր *II ნშტ.10,4;* არავე დაგიმძიმო თქუენ, ձեզ բեռն ինչ ոչ եղէց *II კორ.12,14;* არა დაამძიმო მას შრომითა B, არა დაჰქენჯნო იგი შრომითა G, մի՛ տառապեցուցես զնա ընդ աշխատութեամբ *ლევ.25,43;* ნუ დაიმძიმებ ყურთა შენთა, մի՝ թափուցաներ զունկն քո *გოდ.იერ.3,56;* მას განუკჳრდა და დაუმძიმდა, նա սքանչացաւ եւ ծանրամտեալ ամաչեաց *მ.ცხ.163r-178;* დაიმძიმენ ყურნი შენნი, խցցես զունկն քո *მ.ცხ.277v-297.*

დამძიმებულ-ი ծանրացեալ. ծանր. ծանր(ատես) (დატვირთული, მძიმე, მძიმედ (მხედველი), გაძნელებული): იყვნეს თუალნი მათნი დამძიმებულ, էին աչք իւրեանց ծանրացեալք *მთ.26,43;* დამძიმებულნი საჭურველითა მათითა ვიდოდიან, ծանրացեալք զինուք իւրեանց գնասցեն *იოვ.2,8;* არცა ხორშაკითა და არცა ყინვათაგან ზამთრისათა დამძიმებულ, ոչ ի խորշակէ կամ ի սառնամանեաց ձմեռայնեաց ծանրացեալ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.44,11-45;* ჴელნი მოსესნი იყვნეს დამძიმებულ, ծանր էին ձեռքն Մովսիսի *გამ.17,12;* თუალნი იაკობისნი დამძიმებულ იყვნეს სიბერითა, աչք Յակոբայ ծանրատես էին ի ծերութենէ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.44,11-45;* ვითარცა ცნა... დაუმძიმდა, իբրեւ գիտաց... դժուարեցաւ *ქ.ცხ.179,15-4.*

დამწარება դառնացուցանել (გამწარება): მცირე აფსინდი დაამწარებს დიდსა ჭურჭელსა თაფლსა, փոքր մի ափսնթին դառնացուցանէ զմեղր կարաս *მ.ცხ.160v-176.*

დამწერელ-ი գրող (მწერალი): უკუეთუ მოვიდეს დამწერელი იგი გულისსიტყუათაჲ, եթէ գայցէ նախ գրողն չար խորհրդոց *მ.ცხ.148r-165.*

დამწიფებულ-ი եկեալ (შემოსული): რომლისა დამწიფებულ და მოწევნულ არს მარცუალი, որոյ եկեալ հասեալ իցէ պտուղն *ფიზ.XVII 21-24.*

დამწუარ-ი այրեցած, խարշեալ, կիզեալ (დამწვარი, მოხარშული): ბრძჳლი დამწურისაჲ არს B, սպի այրեցածոյն է *ლევ.13,28;* დამწუარი, խարշեալ *ეს.33,12;* ხედვიდა... რომელთამე პირსა დამწურად, տեսանէր... զոմանց զերեսս կիզեալ *მ.ცხ.415r-467.*

დამწუველ-ი կիզողական (შემწველი): მსგავსად განსაწმედელთა წამალთა და დამწუველთა განჰკურნებენ სიბორგილეთა ჩუენთა, ըստ նմանութեան սրբողաց դեղոց եւ կիզողականաց բժշկեն զխեւագարութիւն մեր *მ.ცხ.48v-40.*

დამწულილება იხ. დაწულილება.

დამწურობა այրեցած (დამწვრობა): იგი მოშავე იყოს, დამწურობისაჲ არს, սպի այրեցածոյն է *ლევ.13,28.*

დამწუხველ-ი կուրացուցիչ (დამხუჭველი): თუალთა დამწუხველ, աչաց կուրացուցիչ *ლონგ.189,36-717,36.*

დამწუხრება երեկոյ լինել. ընդ երեկս լինել աւր („შემწუხრება“, შესაღამოვება): ვითარ დამწუხრდა C, ვითარცა შემწუხრდა DE, իբրեւ երեկոյ եղեւ *მრ.15,42;* ვითარცა დამწუხრდებოდა, բաջ ընդ երեկս էր աւրն *40 სბსტ.25,4.*

დამწყა վարժ (წვრთნა, გახედნა): ჴმისაგან ჴჳვილისა და დამწყსისა საჴედართაჲსა შეიძრა ყოველი ქუეყანაჲ, ի ձայնէ խխնջելոյ վարժից ձիոց նորա շարժեցաւ ամենայն երկիր *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.184,1-185.*

დამწყებელ-ი սկսանող (დამწყები): ვითარცა დამწყებელი კეთილისაჲ, իբրեւ սկսանող բարւոյ *მ.ცხ.369v-422.*

დამწყებელ-ი ბრძოლისა յառաջամարտիկ („წინამძღუარი ბრძოლისაჲ“): მიუწოდა... დამწყებელთა ბრძოლისათა G, მოუწოდა... წინამძღუართა ბრძოლისათა S, կոչեաց... զյառաջամարտիկս *ისუ 6.10,24.*

დამწყებელობა սկսանել („წყება“, დაწყება): დამწყებელობასა შენსა მანგლითა საქმედ მკასა G, რაჟამს იწყო მანგლისა საქმე მკათა S, ի սկսանելոյ մանկաղի քո յոճ *II შჯ.16,9.*

დამწყსა հովուել. արածել. հնազանդել. մալել („დაძოვება“, მწყსობა, ძოვნა, დამორჩილება, ცოხნა): რომელმან დამწყსოს ერი ჩემი, հովուեսցէ զժողովուրդ իմ *მთ.2,6;* დაამწყსენ (დამწყსენ Ղ) და აღამაღლენ იგინი უკუნისამდე, հովուեա եւ բարձրացո զնոսա մինչեւ յաւիտեան *ფს.27,9;* დამწყსენ კრავნი ჩემნი C, დააძოვენ კრავნი ჩემნი DE, արածեա զգառինս իմ *ი.21,15;* დამწყსენით ცხოვარნი იგი კლვადნი, արածեա՛ զխաշինս կոտորածի *ზაქ.11,4;* ყოველი ბუნებაჲ მჴეცთაჲ... დაიმწყსების და დამწყსილ არს ბუნებასა ქუეშე კაცთასა, ամենայն բնութիւն գազանաց... հնազանդեալ է եւ հնազանդի մարդկեղէն բնութեան *ეპ.იაკ.3,7;* ვითარცა რკინამან დააწულილის და დაამწყსის ყოველი, զոր օրինակ երկաթ մանրէ եւ մալէ զամենայն *დან.2,40.*

დამჭელვა առնուլ բռամբ („მოღება მჭელითა"): დაიმჭელის მღდელმან მსხუერპლისაგან მოსაჴსენებელისა G, მოიღოს მჭელითა მღდელმან მან შესაწირავისა მისგან საჴსენებელისა მისისა, առցէ բռամբ քահանայն ի զօհէ յիշատակին նորա *რიცხ.5,26.*

დამჭირვა կարճել, ըմբռնել, ունել, պահել, կալնուլ (აკრძალვა, დაჭერა, დაცვა): რომლისა დამჭირვაჲ ჯერ-არს საქებელად და სადიდებელად ღმრთისა, զոր կարճել պարտ է ի փառս եւ ի գովեստս Աստուծոյ *ეპ.იაკ.-თავნი(S);* რომელმან შეუძლოს დამჭირვაჲ მუცლისაჲ, იგი შემძლებელ არს დამჭირვად ენისაცა, որ ոք կարող իցէ ըմբռնել զորովայն, նա եւ զլեզու կալնուլ կարող է *მ.ცხ.126v-144;* უკუეთუ დაიმჭიროს მონაზონმან მუცელი თჳსი და ენაჲ... არა მოკუდეს, թէ պահեսցուք զորովայն եւ զլեզու... ոչ մեռցուք *მ.ცხ.133v-151;* დაიმჭირნა იგინი მუშაკობასა შინა დღე ყოველ მარხვეულნი, կալաւ զնոսա ի գործս մշակութեան անօթիս մինչեւ յերեկոյն *მ.ცხ.267v-285.*

დამჭკლობა կառչել (მიკვრა, მიწებება): მოვედ გამოსლვად კარსა, დაემჭკლო ზეწარი ჩემი სივიწრესა მას კარისასა და დაუტევე იგი მუნ, եւ բերին առ դուռսն կառեաւ փիլոն իմ ի դուռն եկեղեցւոյն եւ մնաց յինէն *მ.ცხ.230r-249.*

დამჭლება նուազել (განვრილება, დამჭლევება): რაოდენცა განსუქნენ ჴორცნი, ეგოდენცა დამჭლდების სული, որչափ գիրանայ մարմին, այնչափ նուազի հոգին *მ.ცხ.238v-260.*

დამჭნარ-ი չորացեալ, թարշամեալ (გამხმარი, დამჭკნარი): ვიხილენ ძუძუნი მისნი, ვითარცა ფურცელნი დამჭნარნი, տեսի զստինս նորա իբրեւ զտերեւ չորացեալ *მ.ცხ.182v-200;* იცნა ცოლი თჳსი, რომლისა-იგი სახჱ და შუენიერებაჲ დამჭნარ იყო, ծանեաւ զնա, որոյ տեսակ եւ գեղն թարշամեալ էր *მ.ცხ.186v-222.*

დამხედ ի վերայ երեսաց յերկիր, խոնարհել (მიწაზე, პირდაღმა): დავარდა დავით, დამხედ თაყუანის-სცა მას, անկաւ Դաւիթ ի վերայ երեսաց իւրոց յերկիր. եւ եպագ նմա երկիր *I მფ.24,9;* დამხედ თაყუანის-სცა, երկիր եպագ ի վերայ երեսաց իւրոց յերկիր *I მფ.25,41;* და დამხედ თაყუანის-სცა, խոնարհեցաւ *III მფ.1,31.*

დამჴედრებულ-ი հեծեալ ձիով *III მფ.20,20.*

დამჴობა, დამჴუება կործանել, ընկենուլ, տապալել, հարկանել, ի վայր առնել, արկանել ի վայր, լլկել, յատակել, աւերել, ընկճել, իջանել („დაქცევა", დამხობა, დაცემა, დაგორება, დანარცხება, დანგრევა, ჩამოგდება): ტაბლები იგი... დაამჴუა, զսեղանս... կործանեաց *მთ.21,12;* ბაგინები მათი დაამჴჳთ S, დააქციენით ბომონნი მათნი G, կործանեսջիք զբագինս նոցա *II შჯ.12,3;* დაამჴუას იგი ღმერთმან სრულიად, Աստուած կործանեսցէ զնա ի սպառ *ფს.51,7;* მცონარი დაამჴჳს შიშმან, զվատ կործանէ երկեւղ *იგ.სოლ.18,8;* რაჟამს გმირი იგი გოლიათ დაამჴუა, յորժամ հսկայն Գողիադ կործանեաց *მრთ.K.სევ.გაბალ.378,23-65,13;* დაგამჴუა შენ და მეორედ... განგაახლა შენ, կործանեաց զքեզ եւ դարձեալ վերստին նորոգեցար *ფლკტ.144,20-453,25;* დაამჴუა და დამუსრა იგი ტაძარსა მას შინა, ընկէց եւ փշրեաց զնա ի... տաճարին *ფლკტ.150,16-461,17;* დამჴობა, տապալել *ეზეკ.31,12;* დაამჴუა მეგჳპტელი იგი, հարեալ զեգիպտացին *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.118-119;* დაამჴე ეგე, ვითარცა გნებავს, արա՝ զդա ի վայր *ფლკტ.135,6-441,8;* მე დავამჴუა აპოლონი, ես արկանեմ ի վայր զԱպողովն *ფლკტ.134,37-440,38;* რომელნი დაგამჴობენ შენ, որք... լլկեն զքեզ *სნდ.3,22;* ბორცუნი დავამჴუნე, զբլուրս յատակեցից *ეს.42,15;* დაემჴუა ტაბლაჲ იგი ჩუენი, աւերեցաւ սեղանն մեր *ფლპ.მოც.4,34-304,4;* დაამჴუენ იგინი, ընկճեա զնոսա *ფს.58,12;* დაემჴუა ტაბლაჲ შენი სავსე სიპოხითა, էջ սեղան քո լի պարարտութեամբ *იობ.36,16;* დამჴუება, կործանել *ი.მოც.66,11-212,13.*

დამჴობა-ჲ կործանումն (დაქცევა): მის გამო ყო დამჴობაჲ, նովաւ կործանումն եղեւ *ფლპ.მოც.10,28-319,7.*

დამჴობილ-ი, დამჴუებულ-ი կործանեալ, անկանեալ (დაქცეული): დაცემული და დამჴობილი იგი მისი ალვჰმართო და ალვაშჱნო, զանկանեալն եւ զկործանեալսն նորա վերստին շինեցից եւ կանգնեցից *საქ.მოც.15,16;* მახლობელად სახლსა მას დამჴობილსა გამოჩნდეს, մերձ առ տունն որ կործանեալն էր երեւեցան *ფლკტ.159,2-473,11;* პირი დედაკაცისაჲ მის დამჴუებული, անկանեալ... *ი.მოც.62,12-205,10.*

დამჴოლვა կործանել (დაქცევა): დამჴოლვად მეგულების არა ხოლო თუ აპოლონისი, կործանել ունիմ ոչ միայն զԱպողովն *ფლკტ.141,19-449,16.*

დამჴსნელ-ი լուծիչ (დამშლელი): სიმჴნისა დამჴსნელ, առաքինութեան լուծիչ *ლონგ.189,36-717,26.*

დამჴუება, დამჴუებული იხ. დამჴობა.

დანა იხ. დანაკი.

დანაბვა թմբրել (შეკრთომა): დაინაბა შიშისა მისგან ყოველი იგი სიმრავლჱ, թմբրեալ լինէին մարդիկն յահէ անտի *რიფს.170,30-97,6.*

დანაბულ-ი սարսեալ (შემკრთალი, შეშინებული): შეურვებულ შიშითა მით და დანაბულ, տագնապեալ յերկիւղէ եւ սարսեալ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.94r-27,8;* ყოველნი მფრინველნი ცისანი დანაბულ იყვნეს, ամենայն թռչունք երկնից սարսեցին *იერ.4,25.*

დანაკ-ი, დანა սուր, դանակ, սուսեր (დანა): არიან აქა ორ დანაკ, են աստ երկու սուրք *ლ.22,38;* მოიხუნა იისუმან დანაკნი კლდისანი, რომელთა მიერ წინა დასცჳთა ძეთა G, առ Յեսուս զսուրսն քարեղէնս. որով թլփատեաց զորդիսն Իսրայելի *ისუ 6.21,42;* რომელსა აქუნდეს შესამოსელი, განყიდენ და იყიდენ დანაკი, որ ոչ ունիցի սուր. վաճառեսցէ զձորձս իւր եւ գնեսցէ իւր սուսեր *მ.ცხ.115v-134;* დაადგა დანაჲ, რაჲთამცა განკუეთა თევზი, առ դանակ եւ եդ ի վերայ. զի հատցէ զնա *მ.ცხ.356r-408.*

დანაკისკუდ-ი, დანაჲსკუდ-ი արմաւենի. բեւեկնի. արմաւ („ფინიკი"): მოიღეს რტოჲ დანაკისკუდთაგან და განვიდეს მიგებებად მისა DE, აღიღეს რტოები ფინიკისაჲ და განვიდეს წინა-მიგებებად მისა C, առին ոստս արմաւենեաց եւ ելին ընդ առաջ նորա *ი.12,13;* დამკჳდრებულ იყო იგი დანაკისკუდსა მას ქუეშე S, ჯდა ქუეშე ფინიკსა G, բնակեալ էր ընդ արմաւենեաւն *მსჯ.4,5;* დაჯდა იგი ქუეშე ხესა დანაკის-კუდისასა, նստաւ ընդ բեւեկնեաւ *III მფ.19,4;* დანაკისკუდი, արմաւ *იოვ.1,12;* დაუგო ბერსა ცერცჳ დამბალი და მხალი უმგბარი და დანაკის-კუდი, რომელ არს ფინიკი *მ.ცხ.211r;* იხილა იგი ბერმან მოსილად დანაჲსკუდისა ფურცლითა, ետես զնա ծերն զգեցեալ արմաւենօք *მ.ცხ.235r-257.*

დანაკისკუდოვან-ი արմաւաստան (ფინიკნარი): *ეზეკ.47,18.*

დანაპყრობ-ი կալուած („სამკჳდრებელი", მამული): ყოველნი ქალაქნი ძეთა ლევისთა დანაპყრობისა ძეთა ისრაჱლისთაჲსა შორისთანი G, ყოველი ქალაქები ლევიტელთა შორის სამკჳდრებელსა ძეთა ისრაჱლისათა იყო... S, ընդ ամենայն քաղաքս Ղեւտացւոցն ի մէջ կալուածոց որդւոցն Իսրայելի *ისუ 6.21,41.*

დანაყვა ծեծել (ცემა, დაჩეჩქვა): დაუნაყეს ქვითა პირი მისი, ծեծեցին քարամբք զերեսս նորա *რიფს.173,30-103,14.*

დანახეთქ-ი վիհ (თხრილი, ნაპრალი „მთხრებლი"): ამას ყოველსა თანა შორის ჩუენსა და შენსა დანახეთქი დიდი დამტკიცებულ არს DE, ზედა ამას ყოველსა მთხრებლ დიდ არს შორის ჩუენსა და თქუენსა C, ի վերայ այսր ամենայնի վիհ մեծ է ընդ մեզ եւ ընդ ձեզ *ლ.16,26.*

დანგ-ი նաքարակիտ. դանգ (წვრილი ფული): ვიდრე არა მისცე შენ შეურაცხი იგი დანგიცა, մինչեւ հատուցանիցես զյետին նաքարակիտն *მთ.5,26;* ერთის დანგის განიყიდის, դանգի միոջ վաճառին *მთ.10,29;* სიკლა... ოცი დანგი არს, սիկղ... որ է քսան դանգ *რიცხ.18,16;* თაყუანის-სცენ მას დანგისა ერთისა ვეცხლისათჳს და ჴუეზისა პურისა, երկիր պագանել նմա դանգի միոջ արծաթոյ եւ նկանակի միոյ հացի *I მფ.2,36.*

დაჰანგრობა յապականութիւն առնել (წახდენა, გაფუჭება): დაჰანგრა ვანები მათი და სამწყსოჲ და მრონეული, զիօտս եւ զանդեայս նոցա արար յապականութիւն *ივდ.2,17.*

დანდალ-ი դանդանաւանդ (ლაგამი, აღვირი): დანდალი ყბათა შენთა, դանդանաւանդ ի կզակս քո *IV მფ.19,28.*

დალუკ-ი գոյն դալկան (სიყვითლის სენის ფერი): გარდაიქცეს ყოველნი პირნი და დალუკი იქმნნეს, դարձան երեսք ամենայն ի գոյն դալկան *იერ.30,6.*

დანდალუკ-ი որ սորեցուցանէ („წარმომატყულობელი"): მოვავლინო... სიყჳთლე დანდალუკად თუალთა თქუენთა B, სიყვითლე, წარმომატყულობელი თუალთა თქუენთაჲ G, որ սորեցուցանիցեն զաչս ձեր *ლევ.26,16.*

დანელება ցօղագնել (განელება): ნაკუერცხალნი იგი განსაცდელთანი ლოცვითა დავანელნეთ, զկայծակունս փորձութեանց աղօթիւք ցօղագնեսցուք *მ.ცხ.15v-12.*

დანერგვა տնկել. դնել („სხმა", „დაშენება", დარგვა): არა დაჰნერგო თავისა შენისა სერტ[ყ]ი G, არა ისხა თავისა შენისა სერტყები S, մի՛ տնկեսցես քեզ անտառ *II შჯ.16,21;* ვინ არს კაცი, რომელმან დაჰნერგა ვენაჴი და არა განიშუა მისგან G, დაესხას თუ ვინმე კაცსა რქაჲ და არლა ეხაროს მისგან S, այր որ որոյ տնկեալ իցէ այգի եւ չիցէ ուրախ լեալ ի նմանէ *II შჯ.20,6;* ჟამი არს დანერგვისაჲ და ჟამი მოფხურად დანერგულისაჲ მის, ժամանակ տնկելոյ եւ ժամանակ խլելոյ զտնկեալն *ეკლ.3,2;* დავჰნერგენ მე სავენაჴენი, տնկեցի ինձ այգիս *ეკლ.2,4;* რომელმან დაჰნერგოს ლელჳ, ჭამოს მან ნაყოფი, որ տնկէ թզենի. կերիցէ զպտուղ նորա *იგ.სოლ.27,18;* დაჰნერგო ნერგი, տնկեսցես տունկ *ეს.17,10;* დაჰნერგენ იგინი Ⴂ, დააშენა იგინი Ⴀ, զնոսա տնկեցեր *ფს.43,3;* დაჰნერგე მას შინა სული სიბრძნისაჲ, եդիր ի նմա զհոգի իմաստութեան *მსკ.40,8.*

დანერგულ-ი տնկեալ. ընտաբոյս (დანერგილი): იყოს იგი, ვითარცა ხე დანერგული თანაწარსადინელსა წყალთასა, եղիցի նա, որպէս ծառ, որ տնկեալ է ի գնացս ջուրց *ფს.1,3;* დანერგულ

უკეთურებაჲ მათი, ընդաբոյս չարութիւն նոցա *სიბრძ.სოლ.12,10.*

დანერწყუ[ვ]ა թքել (ფურთხება): დაჰნერწყო თუ, დაშრიტო იგი, եթէ թքեսցի ի նա. շիջցի *ზირ.28,14.*

დანესტუვა փող հարկանել („დაბერვა"): დაჰნესტუეს სამთა მთავართა ნესტუთა რქისათა G, დაჰბერა სამმანვე მან გუნდმან ნესტუსა მას რქისასა S, հարին զփողսն եղջերեայս երեքին առաջքն *მსჯ.7,20.*

დანეცუვა բրդել (დაფშვნა): დაუნეცუე მშიერთა პური შენი, բրդեա՝ քաղցելոց զհաց քո *ეს.58,7.*

დანთქმა იხ. დათქმა.

დანიშნვა գիտել (შენიშვნა, შეტყობა): დაჰნიშნეენ ეშმაკნი ესევითარსა ამას, գիտասցեն զայսպիսիս դեւք *მ.ცხ.47r-39.*

დანქრევა շունչ: ცეცხლისა დანქრევა հրաշունչ (ცეცხლის დაბერვა): ცეცხლისა დანქრევაჲ და მობერვაჲ ხორშაკისაჲ, հրաշունչս վորատօղս գոռոզութեան, կամ զհոսիչս ծխոյն շարաւոյ *სიბრ. სოლ.11,19.*

დაობლება որբ մնալ (ობლად დარჩენა): დაობლდით მათგან და არა გუაქუს, თუ ვისა წარვიდეთ, որբ մնացեալ մեր ի նոցանէ. ոչ ունիմք տեղի. ուր երթամք *მ.ცხ.87v-98.*

დაოდება կրկնել („დამორჩილება"): შეურაცხ ვიყავ ფრიად და-რჱ-ოდებად (დამორჩილებად O) გზათა შენთა J, արհամարհեցեր յոյժ կրկնել զճանապարհս քո *იერ.2,36.*

დაპარვა գողանալ (მოპარვა, გაქურდვა): დამპარეცა მე და წარმოიყვანენ ასულნი ჩემნი ვითარცა ტყუენი მახჳლითა, գողացար զիս եւ վարեցեր զդստերս իմ իբրեւ զգերեալս սրոյ *დაბ.31,26;* დაიპარეს ლელჳ, թուզս գողացան *მ.ცხ.88r-99.*

დაპატრულ-ი պատառատուն (დახეული): დალათუ თჳსი იგი სამოსელი დაპატრული გამოაქუნდა გარე, զի թէպէտ եւ զիւր զգեստիկն քրքճեալ պատառատուն ի նմանէն ի դուրս բերէր *რიფს.173,40-104,4.*

დაპება պատառել. հարկանել (დახევა, დაპობა): დაიპო სამოსელი თჳსი, պատառեաց զհանդերձս իւր *მთ.26,65;* არცა დაიპეს სამოსელი მათი, ոչ պատառեցին զպատմուճանս իւրեանց *იერ.36,24;* დაიპენით გულნი თქუენნი და ნუ სამოსელნი, պատառեցէք զսիրտս ձեր եւ մի զհանդերձս *იოვ.2,13;* ურთიერთას ტჳნსა დაიპებდეს, զմիմեանց կառափունս հարկանէին *ფლკტ.138,17-445,26.*

დაპებულ-ი պատառեալ. պատառատուն (დახეული, გაპობილი): *IV მფ.18,37; II ეზრა 9,5;* სამოსელი იგი დაპებული, զպատառեալ պատմուճանն *ანდ.-ანატ.316-30,30;* შეიმოსის სამოსელი დაპებული ყოველმან მოძილმან, եւ զգեցցի պատառատունս ամենայն քնէած *იგ.სოლ.23,31.*

დაპკურება იხ. მიმოდაპკურება.

დაპოხება պարարել (განოყიერება): ჰამბავმან კეთილმან დააპოხნის ძუალნი, համբաւ բարի պարարէ զոսկերս *იგ.სოლ.15,31.*

დაპრკოლება იხ. დაბრკოლება.

დაპყრობა առնուլ. ըմբռնել. ունել. անփոփել. ստանալ. դնել. տիրել. յաղթել. նուաճել. արգելուլ. խափանել. հասանել. գրաւել. հնազանդել („მოღება", „მიღება", „მოპყრობა", აღება, დაჭერა, მოცვა, დადება, შეძენა, დაუფლება, ძლევა, მორევნა, შეჩერება, მიღწევა): რომელი დაპყრობად იყო მისა სამკჳდრებელად, զոր առնլոց էր ի ժառանգութիւն *ჰებრ.11,8;* რაჟამს დაიპყრათ ქალაქი იგი S, յորժամ առնուցուք զքաղաքն *ისუ 6.8,8;* დაიპყრეს ჴელებითა მათითა მარცხენითა ლამპარნი G, მოიღეს ჴელითა მარცხენითა მათითა ლამპრები S, առին ձախու ձեռամբք իւրեանց զջահսն *მსჯ.7,20;* რამეთუ დაიპყრა ისრაჱლმან ქუეყანაჲ ჩემი G, რაჲსათჳს მიმიღო მე ისრაჱლმან ქუეყანა ჩემი S, ընդէ՞ր առ Իսրայէլ զերկիր իմ *მსჯ.11,13;* ჰბრძო მას და დაიპყრა აზოტე, ետ պատերազմ ... եւ առ զնա *ეს.20,1;* ძჳრით (ძლით Ⴊ) შეუძლეთ დაპყრობად ჴუამალდისა, հազիւ կարացաք ըմբռնել զմակոյկն *საქ.მოც.27,16;* უკუეთუ დააპყრან და იპოოს ჴელსა მისსა ნაპარევი, եթէ ըմբռնեսցի եւ գտցի ի ձեռին նորա գողօնն *გამოსლ.22,4;* მონაგები მისი მრავალნაყოფიერი დავიპყრათ, զստացուածս նորա զպէսպէսս ըմբռնեսցուք *იგ.სოლ.1,13;* სადა არა ჰგონებდეს, მუნქუეს დაეპყრას, ուր ոչ կարծիցէ՝ ըմբռնեսցի *ზირ.23,31;* ვითარცა ჰრცხუენინ მპარავთა, რაჟამს დაეპყრენ, որպէս ամաչիցէ գող յորժամ ըմբռնիցի *იერ.2,26;* იწყო სირცხჳლით უკუანაჲსკნელსა ადგილსა დაპყრობად, սկսանիցիս ամօթով զյետին տեղին ունել *ლ.14,9;* ვითარცა შემოვიდოდის, დააპყართ კართა და დაჭკლიმეთ, իբրեւ մտանիցէ... կալջիք զնա ընդ դրօքն *IV მფ.6,32;* ვერ უძლონ დაპყრობად წყლისა (წყალი O), ոչ կարիցեն ունել ջուր *იერ.2,13;* რაჲსათჳს დაიპყრა მელქო გალადი, ընդէ՞ր ամփոփեաց Մելքոմ զԳադ *იერ.49,1;* დაიპყარ აგარაკი ჩემი, ստացիր դու քեզ զագարակն իմ *იერ.32,7;* დაუპყარ ესე ძონძი ძუელი და ფარტენანი ესე მატყლისანი, դիր զհին կապերտսդ եւ զքուրձսդ ընդ անթիւք *იერ.38,12;* მონამან გონიერმან დაიპყრას უფალთა უგუნურთაჲ,

ծառայ իմաստուն տիրեսցէ տերանց անմտաց *იგ.სოლ.17,2;* დავიპყრენით ყოველნი ქალაქნი მისნი G, მოვიპყრათ ყოველი ქალაქები მისი S, յաղթեցուք ամենայն քաղաքացն նորա *II შჯ.2,34;* ქუეყანაჲ დაიპყრა მათგან S, երկիրն նուաճեցաւ ի նոցանէ *ისუ 6.18,1;* ბაგენი ჩემნი არა დავიპყრნე, զթրշունս իմ ոչ արգելից ի քէն *ფს.39,10;* რაჲსათვს ქუეყანაჲ დაუპყრია უქმად, ընդէ՞ր եւ զերկիրդ խափանէ *ლ.13,7;* სადაცა დააპყრის იგი, დაჰკუეთის C, եւ ուր հասանէ. զարկուցանէ զնա *მრ.9,17;* დაიპყრეს ბერძენთა თუხარისი, գրաւեցին յինքեանս զԹուխարս *ქ.ცხ.134,12-5;* დაეპყრნეს ქუეყანანი, հնազանդեալ զաշխարհ *ქ.ცხ.27,7;* დაიპყრა ბაბილოვნი, էառ զԲաբելոն *ქ.ცხ.23,13-10.*

დარანი იხ. დადარნება.

დარბაზ-ი յարկ (სახლი): დარბაზნი იყიდნა დიდნი, զնեաց յարկս մեծամեծս *მ.ცხ.310v-337.*

დარგვა տնկել՝ ხჱ ზედაჲსზედა აღმოფხურა, დარგვითა ძირთა ვერ განიგებს, ծառ որ փոյթ խլեսցի եւ տնկեսցի, արմատնալ ոչ կարէ *მ.ცხ.202v-214.*

დარეკვა բախել, հարկանել (დაკაკუნება): დაჰრეკა კარსა, բախէր զդուրսն *შობ.ღმ.188,36-257,6;* დაჰრეკეს ძელსა და შეკრბეს ძმანი ყოველნი, հարեալ ժամ ժողովեցան եղբարքն *მ.ცხ.177r-195.*

დარეცა տարածել, տապաստ արկանել, տապաստ անկանել, թաւալել, ստանալ, ընկենուլ (გაშლა, გაფენა, დაფენა, დაგება): ქუეშჱ შენსა დაგირეცონ დალპოლვაჲ, ի ներքոյ քո մէջս տարածեսցեն *ეს.14,11;* სადა სამოსელი თვსი დაერეცა, ուր զհանդերձն իւր տարածեաց *განს.ი.201,18-87,28;* დარეცენით იგინი გზათა ზედა მათთა, տապաստ արկեալ վանիչիք զնոսա յամենայն ճանապարհս նոցա *ივდ.14,5;* დაირეცნეს უდაბნოსა მას ყოველნი, տապաստ անկան յանապատին ամենեքեան *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.120-121;* ნაცარი დაირეცონ, ընդ մոխիր թաւալեսցին *ეზეკ.27,30;* დაირეცა [სამოსელი] იგი მოთხრილსა მას შინა, ვითარცა საგებელი სიღრმესა მას, ստանայր իբրեւ զանկողին ինչ ի խորութեան բրածին *განს.ი.200,7-86,2;* დაირეცნეს ქუეყანასა ზედა, ընկեցին զինքեանս յերկիր *ფლპ.მოც.9,6-315,5.*

დართვა յաւելուլ, արկանել, ժողովել, խառնել, յաճախել, միաբանել („დადება“, დამატება, დაკრება, შერევა): ესე დამირთედ, օն եւ օն յաւելցեն *III მფ.20,10;* მე დაგირთო უღელსა თქუენსა, ես յաւելից ի լուծն ձեր *II ნშტ.10,11;* არა დაერთოს მწუხარებაჲ გულსა, ոչ եւս յաւելու տրտմութիւն ի սիրտ նորա *იგ.სოლ.10,22;* დაურთონ მას ზედა სამოსელი ძონეული G, დასდვან მას ზედა სამოსელი მეწამული B, արկցեն զնովաւ հանդերձ կարմիր *რიცხ.4,8;* არა მოაკლეს დართვად აღნადგინები აღნადგინებსა ზედა, ոչ դադարեցին ժողովել վաշխս ի վերայ վաշխից *იერ.9,5;* სისხლსა სისხლთა ზედა დაჰრთვენ, արիւն ընդ արիւնս խառնին *ოვსე 4,2;* ოდეს კაცი დასნეულდეს და დაერთნენ მას ზედა განსაცდელნი, յորժամ հիւանդասցի ոք եւ յաճախին փորձութիւնք ի վերայ նորա *მ.ცხ.25v-20;* ნუ ყოველივე სიტყუაჲ გრწამნ, ნუცა ყოველსავე თანა დაერთვი, մի՛ ամենայն բանի հաւատասցես եւ մի՛ ընդ ամենայնի միաբանեսցես *მ.ცხ.35r-30.*

დართ[უ]ვა յարկանել, յարկել (დახურვა): რაჲთა იყიდონ... ძელი მოსლად და დართვად სახლები, զնել... փայտս ի գերանս՝ յարկանել զտունսն *II ნშტ.34,11;* ესრეთ აღიშენენ და დაირთუენ ყოველი იგი ტაძარი, այսպէս շինեսցի եւ յարկցի ամենայն տաճարն *II ეზრა 6,4.*

დართხმა պրկել (გართხმა): დაართხნეს და იწყეს გუემად მტარვალთა, պրկեսցին եւ տանջեսցին բրօք *ანდ.-ანატ.308-27,30.*

დარიდება խնայել, ակնածել, խորշել (დაზოგვა, მორიდება): ერთგზის დაერიდნეს დედასა თვსსა, միանգամայն ակնածելով ի մաւրէն իւրեանց *ოსკ.15,4;* დაგრიდე შენ, խնայեցի ի քեզ *I მფ.24,11;* არღარა დავჰრიდო სიბერესა შენსა, ոչ խնայեմ ի ծերութիւնդ ձեր *ფლკტ.144,10-453,9;* არცა დაერიდების ეკალთა, არცა კაპანთა, არცა ხერდოანთა ადგილთა, ոչ դադարէ եւ ոչ խորշի ի փշոյ, կամ ի քարէ եւ կամ ի ջրոյ *მ.ცხ.201v-214.*

დარუჯვილ-ი մուրկ („დატუსვილი“): პური და რუჯვილი ეტერი ახალი არა შჭამოთ, պան մի եւ զամենայն մուրկ փխրեալ մի ուտիցէք *ლევ.23,14.*

დარქენა հարկանել („დაცემა“): შენ გამო მტერნი ჩუენნი დავრქნეთ Ⴂ, (დავსცნეთ Ⴀ), քեւ զթշնամիս մեր հարցուք *ფს.43,6.*

დარქუმა խփանել, կափուցանել, պրկել, դնել (დახურვა, შეკრვა): დაარქუას მას [ჯურღმულსა], խփանիցէ զնա *გამოსლ.21,33;* მოიღო დედაკაცმან ერთმან სარქუელი და დაარქუა ორმოსა მას, առ կինն եւ կափոյց զխուփն ի վերայ գբին *II მფ.17,19;* დარქუმითა მით მყინვარისაჲთა ჴორცნი მათნი დაიბძარვოდეს, ի պրկել պարոյն մարմինքն պատառէին *წამებაჲ 40 სბსტ.115,19-25,14;* აღიჴადა გჳრგჳნი იგი, რომელი თჳთ ედგა და დაარქუა მას თავსა, առեալ զպսակն ի գլխոյ իւրմէ. եդ ի գլուխ նորա *მ.ცხ.153r-168.*

დარღუევა քակել, քակտել, կործանել, տապալել, յատակել, աւերել, հատանել, խախտել, փշրել.

կոտորել. լուծանել. փլանել („დაჴსნა“, „დაქცევა“, „განძება“, „მოოჴრება“, დაშლა, დამხობა, გატეხა): რომელი დაარღუევდ (დაჰჴსნიდ DE) ტაძარსა მას, Որ քակէիր զտաճարն *მთ.27,40;* დაარღჳნა ნათესავნი შჳდნი ქუეყანასა მას ქანანისასა, քակեալ ազգս եւթն յերկրին Քանանու *საქ.მოც.13,19;* გულისსიტყუათა დავარღუევთ, զխորհուրդս քակեմք *II კორ.10,5;* დაარღჳა ლობე ბოსტნისაჲ და სხუაჲ ლობე მოდგა, քակեալ զցանկ պարտիզին ... *მ.ცხ.168r-185;* დარღუევით დაარღჳნე, քակելով քակեսցես *გამოსლ.23,24;* დაარღჳე ყოველი ზღუდე მისი, քակեցեր զամենայն պարիսպս նորա *ფს.88.41;* ქალაქნი მათნი დაარღჳნა, քակէր զքաղաքս նոցա *ეს.14,17;* რომელ არა დაირღუეს C, ვიდრემდე ყოვლივე დაირღუეს DE, որ ոչ քակտեսցի *მთ.24,2;* გოდოლი იგი ფანოველისაჲ დაარღჳა S (დააქცია G), զաշտարակն Փանուելի կործանեաց *მსჯ.8,16;* დავარღჳო კედელი მისი, կործանեցից զպարիսպ նորա *ეს.5,5;* სახლი ერთი დაირღუა ქალაქსა ამას, տուն կործանեսցի ի քաղաքին *ფლკტ.158,26-472,30;* სახლნი გულისსათქუმელნი შენნი დაარღჳნეს, զցանկալի ապարանս քո տապալեսցի *ეზეკ.26,12;* დაგარღჳონ შენ DE, განგაძონ შენ C, յատակեսցեն զքեզ *ლ.19,44;* დავარღჳო კედელი იგი, რომელი განგოზეთ, յատակեցից զորմն զոր ծեփէիք *ეზეკ.13,14;* რაჲ-იგი შენ აღაშენე, მათ დაარღჳეს Ⴂ, რომელ-იგი შენ აღაშენე, მათ მოაოჴრეს Ⴀ, զոր դուն շինեցեր. նոքա աւերեցին *ფს.10,4;* ერთი თუ აშჱნებდეს და ერთი დაარღუევდეს, რაჲმე სარგებელი არს, մին շինէ եւ միւսն աւերէ. զի՞նչ աւելի օգուտ իցէ *ზირ.31,28;* დაარღჳა ზღუდჱ იგი იერუსალემისაჲ, եհատ զպարիսպն Երուսաղէմի *IV მფ.14,13;* დაირღუენ რქანი საკურთხეველისანი, փշրեսցին եղջեւրք սեղանոյն *ამოს.3,14;* დაარღჳა იგი, կոտորեաց զայն *II ნშტ.28,24;* დაირღუნეს, փլաւ *ქ.ცხ.112,6-8;* შეჰქმნოდა დარღუევა, էր խախտեալ *ქ.ცხ.30,10-8.*

დარღუევა-ჲ քակումն (დაშლა): ნუ სცემ დარღუევად კიდობნისა მის, մի՛ տացես քակումն տապանի քում *ფოკა 344r-500,11.*

დარღუეულ-ი աւերեալ. կործանեալ. եղծեալ (აოხრებული, დამხობილი; გახრწნილი): მე უფალმან ალვაშენენ დარღუეულნი, ես եմ տէր. որ շինեցի զաւերեալսն *ეზეკ.36,36;* ალვაშჱნო დარღუეული მისი, կանգնեցից զկործանեալս նորա *ამოს.9,11;* ვითარცა სახლი დარღუეული, არს ცოფისა თანა სიბრძნჱ, իբրեւ զտուն եղծեալ այսպէս յիմարին իմաստութիւն *ზირ.21,21.*

დარჩა იხ. დასჯა.

დარჩევა ընտրել. զատանել (გარჩევა, გამორჩევა): ტარიგები იგი დაარჩია იაკობ, զորոջսն ուրոյն զատանէր Յակոբ *დაბ.30,40;* ნოდებულ იქმნა სკიტეს, რათა დაარჩიოს ბაიაჲ, կոչեցաւ ի սկիտէ ընտրել զարմաւենիսն *მ.ცხ.126v-144.*

დარჩენა թողուլ: დარჩა ძე, թողեալ որդի *ქ.ცხ.59,2-20.*

დარჩილ-ი იხ. დასჯილი.

დარჩომა մնալ (დარჩენა, დატოვება): უკუეთუ დარჩეს ნუენ-საჭმელი, եթէ մնասցէ կերակուր եփեալ *მ.ცხ.249v-270;* ძმასა ვისმე დაჰრჩა სამკჳდრებელი, եղբօր ումեմն մնաց ժառանգութիւն *მ.ცხ.297r-319;* დაურჩეს ციხე-ქალაქნი, մնացին միայն բերդաքաղաքքն *ქ.ცხ.15,15-11.*

დარცხუენა ամաչել (შერცხვენა): რაჲთა დაჰრცხუენეს პირსა მათსა, զի ամաչեսցեն երեսք նոցա *იერ.7,19.*

დარწმუნება հաւանեցուցանել. յորդորել (დაჯერება, დარიგება): დამარწმუნო მე ქრისტეანე ყოფაჲ, հաւանեցուցանես զիս լինել քրիստոնեայ *საქ.მოც.26,28;* დაარწმუნე სიმრავლესა ამას ერისასა, հաւանեցո զժողովուրդս զայս *მრთ.S.იაკ.მოც.56;* დაარწმუნეს ეშმაკი ერისკაცთა, յորդորէ սատանայ զաշխարհականս տեղւոյն *მ.ცხ.17v-13.*

დარწყ(უ)მა թաքուցանել. ծածկել. դնել. կանգնել. ճայթել. հաստատել. ձգել (დაგება, აღმართვა, „დაფარვა“): გამომიყვანე მე საბრჴისა მისგან, რომელ დამირწყეს მე, հանցես զիս յորոգայթէ յայսմանէ. որ թաքուցաւ ինձ *ფს.30,5;* ზრახეს დარწყმაჲ მახისაჲ, խորհեցան թաքուցանել ինձ որոգայթ *ფს.63,6;* დამირწყუეს მე ამპარტავანთა მახჱ, թաքուցին ամբարտաւանք որոգայթ ինձ *ფს.139,6;* სულ-თქუმაჲ ჩემი შენგან არა დაერწყოს Ⴀ (არა დაეფარა Ⴂ), հեծութիւն իմ ի քէն ոչ ծածկեցաւ *ფს.37,10;* დამირწყეს მე ცოდვილთა მახე, եդին ինձ մեղաւորք որոգմյթ *ფს.118,110;* მახჱ დაარწყუეს, որոգայթս իբրեւ զվարմս հաւորսաց կանգնեցին *იერ.5,26;* თუ დაერწყუმის მახჱ თჳნიერ შეპყრობისა, եթէ ճայթիցէ որոգայթ ի վերայ երկրի եւ ոչ ինչ իցէ ըմբռնեալ *ამოს.3,5;* რომელი-იგი მონადირეთა მათ ნადირისათა დაარწყჳან, զոր որսորդք յորս հաստատեցին *ოვსე 5,2;* რამეთუ არა ცუდად დაურწყიან მახჱ მფრინველსა, զի ոչ եթէ տարապարտուց ձգեն գործիս թռչնոց *იგ.სოლ.1,17.*

დას-ი դաս. զաւրական. գունդ. պար. դասակարգ. հերձուած („დასისაგანი“, „დღითი-დღედი მსახურებაჲ“, გუნდი, მხედარი, რაზმი, წვალება):

მსგავსად ტომთა თჳსთაჲსა და წესთა მათებრ და დასთა მათთაჲსა, ըստ տոհմս իւրեանց եւ ըստ կարգաց դասուց հարցն իւրեանց *I ეზრა 1,11;* აღესრულა... წმიდითა მით დასითა, կատարեցաւ... դասուն սրբով *რიფს.21,12-112,16;* გაქუს თქუენ დასი, მიჴედით C, გაქუს თქუენ დასისაგანი, წარვედით DE, ունիք զաւրականք, երթայք *მთ.27,65;* დასი წინაწარმეტყუელთაჲ, պարու մարգարէից *I მფ.10,5;* იხილნა დასნი ანგელოზთანი, ետես ... զունդս հրեշտակաց *მრთ.P.პავლე თებ.322-13,20;* დასისა მისგან აბიასი C, შემდგომად დღითი-დღედისა მის მსახურებისა აბიაჲსა, ի դասակարգէ Աբիայ *ლ.1,5;* აღ-ვინმე-დგეს დასისა მისგან ფარისეველთაჲსა, յարեան ոմանք ի հերձուածոյն փարիսեցւոց *საქ.მოც.15,5;* დასისა მისგანნი შევიდეს ქალაქად, ոմանք ի զաւրականացն եկին ի քաղաքն *მთ.28,11.*

დასაბამ-ი սկիզբն. գլուխ. պտուղ. առաջին. նախնիք. յաւիտեան. ի սկսանել. տիրել. կալ զհամար („პირველი", „დაბადება", „პირველი ნაყოფი", დასაწყისი, თავი, წინაპარი): დასაბამითგან არა ეგრე იყო, ի սկզբանէ ոչ եղեւ այնպէս *მთ.19,8;* დასაბამითგან სოფლისაჲთ DE, დაბადებითგან სოფლისაჲთ C, ի սկզբանէ աշխարհի *მთ.25,34;* ესე იყო დასაბამ სასწაულთა, զայս արար սկիզբն նշանաց *ი.2,11;* დასაბამითგან ეშმაკი ცოდავს, ի սկզբանէ սատանայ մեղանչէ *I ეპ.ი.3,8;* დასაბამი სიბრძნისაჲ არს შიში უფლისაჲ, սկիզբն իմաստութեան երկեւղ տեառն *იგ.სოლ.1,7;* დასაბამი ცხორებისაჲ არს პური და წყალი და სამოსელი და სახლი, սկիզբն կենաց մարդոյ ՝ ջուր եւ հաց եւ հանդերձ եւ տուն *ზირ.29,28;* დასაბამი სოფლისაჲ არს წყალი, սկիզբն աշխարհի ջուրք *მრთ.S.კირ. იერ.-ნათლისღ.85,16-33,14;* გალაად, შენ ხარ დასაბამ ლიბანისა, Գաղաադ դու ես ինձ գլուխ Լիբանանու *იერ.22,6;* სასიძველნი აღაშენენ ყოველსა დასაბამსა გზისასა, շինեցեր զպոռնկոցս ի գլուխս ամենայն ճանապարհաց *იეზ.16,31;* ძლუნად დასაბამისად მოერთუნენ იგინი უფალსა G, ძლუნად პირველად შესაწირავად იგი ღმრთისა O, պատարագ պտղոյ մատուցանիցէք զայն տեառն *ლევ.2,12;* დასაბამი ნარისუავთა ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას G, პირველი ნარისუელი ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას S, զպտուղ կտրոց խաշանց քոց տացես նոցա *II შჯ.18,4;* ყოველი დასაბამი იფქლისა და ღჳნისაჲ G, ყოველივე პირველნაყოფი ღჳნისა და იფქლისა, զամենայն պտուղ Գինւոյ եւ ցորենոյ *რიცხ.18,12;* დასაბამითგან ნათესავთაჲთ, յազգացն առաջնոց *საქ.მოც.15,21;* რომელსა ვჰმსახურებ დასაბამითგან, զոր պաշտեմն ի նախնեաց *II ტიმ,1.3;* აღთქუმაჲ იგი დასაბამითგან სიკუდილით მოკუდეს, ուխտ ի յաւիտենից հետէ այն է. թէ մահու մեռցիս *ზირ.14,18;* დასაბამითგან შემუსრე უღელი შენი, յաւիտենից խորտակեցեր զլուծն քո *იერ.2,20;* დასაბამსა მეათოთხმეტესა დღესა თჳსა მის პირველისასა, ի սկսանել չորեքտասաներորդի աւուր ամսոյն առաջնոյ *გამოსლ.12,18;* ასწავე მათ შენ ზედა მოძღურებაჲ დასაბამად შენდა სალმობათა, ուսուցեր զնոսա ուսումն՝ տիրել ի վերայ քո *იერ.13,21;* მიიღე დასაბამი ყოვლისა შესაკრებელისა... ოცითგან წამართ G, იწყეთ დასაბამისა ყოვლისა კრებულისა... ოცით წლითგანი და მიმართ B, կալ զհամար ամենայն ժողովրդեան... ի քսանամենից եւ ի վեր *რიცხ.26,2.*

დასაბრკოლებელ-ი խոչ եւ խութ. որոգայթ. գայթակղելի (შემაფერხებელი, მახე): აღიღეთ დასაბრკოლებელი გზისაგან ერისა ჩემისა, ի բաց արարէք զխոչ եւ զխութ ի ճանապարհէ ժողովրդեան իմոյ *ეს.57,14;* დაუგიან ველთა ზედა დასაბრკოლებელნი, թաքուցին ի դաշտս որոգայթս *ივდ.5,1;* უკუეთუ რაჲმე იხილის საქმე დასაბრკოლებელი, ჰრქჳს თავსა თჳსსა, տեսանէր գործ ինչ գայթակղելի. ասէր *მ.ცხ.219v-239.*

დასაბუდებელ-ი դադար (დასადგომი): დასაბუდებელად სირთა, կարգել... եւ ի դադարս ջայլամանց *იერ.10,22.*

დასაბურველ-ი նուարտան. սրսկապան. վարագոյր („შესახურველი", „სახურველი", „საბურველი", ფარდა): დასაბურველი ჳაკინთონი G, შესახურველი იაკინთონი B, զնուարտանն կապուտակեայ *რიცხ.4,25;* დასაბურველი და ყოველნი საქმენი მათნი G, სახურველი, და ყოველი სამსახურებელი მათი B, սրսկապանն եւ ամենայն գործի նոցա *რიცხ.3,31;* დასაბურველი კარვისა წამებისაჲ G, საბურველი იგი... კარვისა საწამებელისაჲთა B, զվարագոյր խորանին վկայութեան *რიცხ.4,25.*

დასაგლელ-ი տուփ (ყუთი): *III მფ.7,50.*

დასადგმელ-ი բազմակալ. անկանուրդ (შანდალი, ლანჩა): დასადგმელნი მათგანვე, რაჲთა იყვნენ სანთელნი იგი მათ ზედა, զբազմակալսն ի նոսա. զի իցեն ճրագարանքն ի վերայ նոցա *გამოსლ.37,17;* დასადგმელნი ჴამლთა მათთა [მოიხუნეს] S, անկանուրդք կօշկաց նոցա [ատին] *ისუ 6.9,5.*

დასადგურება ագանել („დადგრომა“, „ყოფა“, „ქცევა“, დაბინავება): დავისადგუროთ მას შინა G, დავადგრეთ მუნ S, ագցուք ի նմա *მსჯ.19,11;* დაისადგურე ღამე G, იყავ ამას ღამე O, იქცეოდე ამას ღამესა S, ագիր աստ զգիշերս զայս *რუთ.3,13.*

დასადებელ-ი ընծայ („ნიჭი“, საჩუქარი): შენირეს დასადებელსა ამას, արկին յընծայսն Աստուծոյ *ლ.21,4;* თჳნიერ დასადებელთა თქუენთა G, თჳნიერ ნიჭთა თქუენთა B, առանց ընծայիցն ձերոց *ლევ.23,38.*

დასავალ-ი արեւմուտք. մուտ արեւու. մուտք (დასავლეთი): მზის აღმოსავალით და დასავალით, յարեւելից եւ յարեւմտից *მთ.8,11;* წარვიდეს დასავალით კერძო, գնացին յարեւմուտս կոյս *ოსკ.19,12;* მზის აღმოსავალითგან ვიდრე დასავალადმდე დიდებულ არს სახელი ჩემი, յերեւելից մինչեւ ի մուտս արեւու փառաւորեալ է անուն իմ *მალ.1,11;* მზის აღმოსავალითგან მზის დასავალადმდე ქებულ არს სახელი უფლისაჲ, յարեւելից մինչեւ ի մուտս արեւու օրհնեալ է անուն տեառն *ფს.112,3.*

დასავალეთ-ი արեւմուտք (დასავლეთი): მიიხილე დასავალეთით კერძო, Նայեաց ընդ արեւմուտս *მ.ცხ.403v-457.*

დასაზამთრებელ-ი ձմերել: უმარჯუ იყო ტბაჲ (ნავთსადგური Ⴂ) დასაზამთრებლად, դժպատեհ ի՛մն թուէր նաւահանգիստն առ ի ձմերել *საქ. მოც.27,12.*

დასათრგუნველ-ი ի կոխումն. (ի) կոխան (დასატკებნი): იყოს დასათრგუნველ, եղիցի ի կոխումն *ეს.5,5;* იყოს... საძოვარ ცხოვართა და დასათრგუნველ ზროხათა, եղիցի... յարօտ գառին եւ ի կոխան եզին *ეს.7,25;* იყოს იგი დასათრგუნველად, ვითარცა თიჴაჲ გზათა ზედა, եղիցի կոխան իբրեւ զկաւ ի ճանապարհի *მიქ.7,10;* ყოს თავი თჳსი დასათრგუნველ ყოველთა, առնէ զինքն կոխան ամենայնի *მ.ცხ.352r-407.*

დასაკრებელ-ი պաճուճանք (მორთულობა): დასაკრებელი სამკაულისაჲ დიდებისა მათისაჲ, զպաճուճանս զարդու փառաց նոցա *ეს.3,20.*

დასაკრებელ-ი წყალთაჲ ջրակոյտ (წყლის საცავი): თჳნიერ... დასაკრებელისა წყალთასა, բաց ի ջրակուտաց *ლევ.11,36.*

დასაკჳრვებელ-ი զարմանք (გასაკვირალი, გასაოცარი): არცა დასაკჳრვებელ არს, եւ ոչ զարմանս ինչ համարել *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.56,1-57.*

დასამარხველ-ი պահպանութիւն. ի պահեստ (საცავი): იხილე სახლთა დასამარხველთა წიგნთა საჴსენებელთა მეფეთა ბაბილონისთაჲსა, տես ի տունս պահպանութեան գրոց յիշատակարանաց թագաւորաց *II ეზრა 5,17;* დასამარხველად, ի պահպանութիւն *შობ.ღშ.187,28-255,18;* დასამარხველად, ի պահեստ *გამოსლ.16,33; რიცხ.17,10.*

დასამტკიცებელ-ი ի հաստատութիւն (განსამტკიცებელი): დასამტკიცებელად ნათესავისა მისისა... აღესრულა, ի հաստատութիւն ազգին նորա... կատարեցաւ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.196-197.*

დასანერგავ-ი տունկ (ნერგი, დასარგავი): დავდვა სამარიაჲ... დასანერგავად ვენაჴისა, եդից զՍամրին... ի տունկ այգոյ *მიქ.1,6.*

დასაპყრობელ-ი կալուած („საპყრობელი“, ქონება, საკუთრება): ცემით სცე მათ დასაპყრობელი (საპყრობელი B) სამკჳდრებელისაჲ G, տալով տացես նոցա կալուածս ժառանգութեան *რიცხ.27,7.*

დასარღუეველ-ი ի քակել (დასაქცევი): მომცა მე უფალმან აღსაშენებელად და არა დასარღუეველად, ետ ինձ տէր ի շինել եւ ոչ ի քակել *II კორ.13,10.*

დასარჩომელ-ი պէտք (სახმარი): უკუეთუ მისცის ვინ მას დღისა დასარჩომელი, სხუასა არღარა მიიღებნ, յորժամ տայր որ նմա զաւուրն տէտսն. յայնժամ յայլմէ ոչ առնոյր *მ.ცხ.126r-144.*

დასასრულ-ი վախճան. կատարած. կատար ծագ. կատարումն. սպառուած. վճիռ բաւ. վերջին. յետինք („დასრულება“, „უკუანაჲსკნელი“, ბოლო, აღსასრული, კიდე, წვერი): არა იყოს დასასრულ, վախճան մի լիցի *ლ.1,33;* დასასრულსა განვლისა G, დასრულებასა მას ნიაღსლვისასა S, ի վախճանի անցանելոյ *ისუ 6.4,8;* არა არს დასასრულ ყოვლისა შრომისა მისისა, ոչ է վախճան ամենայն վաստակոյ նորա *ეკლ.4,8;* დასასრულსა ჟამთასა... შევიდეს, ի վախճանի ժամանակաց եկեսցէ *დან.11,13;* მას დასასრული არა აქუს, վախճան ոչ ունի *ვარ.809-374,18;* დასასრული შჯულისაჲ ქრისტე არს, կատարած օրինացն Քրիստոս է *ჰრომ.10,4;* ყოვლისა დასასრულისა ვიხილე ოხჭანი, յամենայն կատարածի տեսի զվախճան *ფს.118,96;* ვიდრე დასასრულადმდე ქუეყანისა, մինչեւ ի ծագս երկրի *საქ. მოც.1,8;* ისმინეთ დასასრულადმდე ქუეყანისა, լսելի արարէք մինչեւ ի ծագս երկրի *ეს.8,9;* აღდგენ დასასრულით ქუეყანისაჲთ, զարթիցեն ի ծագաց երկրէ *იერ.50,41;* დასასრულსა წიგნისასა კუალად მოაჴსენებს და იტყჳს, ի կատարումն թղթոյս դարձեալ յիշատակէ ասելով

უწყ.ი.ეპ.78,64-345,34; მიუწიე დასასრულსა მაღნარისა მის კარმელისასა, հասի յեզր սպառուածոյ անտառին կարմեղայ *IV მფ.19,23;* და ყოვლისა ცილობისა მათისა დასასრულსა დასამტკიცებელად ფიცი არს, ամենայն հակառակութեան նոցա վճիռ ի հաստատութիւն ՝ երդումն է *ჰებრ.6,16;* დიდ არს და არა არს დასასრულ, մեծ է եւ ոչ գոյ բաւ *ბარ.3,25;* დასასრულსა (უკუანაჲსკნელსა DE) მას დღესა დიდისა მის დღესასწაულისასა დგა (დადგა DE) იესუ, ի վերջնում աւուր մեծի տօնին կայր Յիսուս *ი.7,37;* არა მოიჴსენა დასასრული მისი, ոչ յիշեաց նա զյետինս իւր *გოდ.იერ.1,9;* დასასრულსა მთისასა იყო ქუაბი, ի կատար լերինն էր այրն *მ.ცხ.194-206;* დასაბამი და დასასრული არს შიში უფლისაჲ, սկիզբն եւ կատարումն բարեաց է երկիւղն Աստուծոյ *მ.ცხ.292v-316.*

დასასხდომელ-ი աթոռ (სკამი) *III მფ.10,5.*

დასატაცებელ-ი ի յափշտակութիւն (მოსატაცებელი): ცოლნი ჩუენნი და შვილნი ჩუენნი იყვნენ დასატაცებელ, կանայք մեր եւ որդիք մեր լինիցին ի յափշտակութիւն *რიცხ.14,3.*

დასატკეპნელ-ი ի կոխումն (დასატკეპნი): დასხნა იგინი ვითარცა მინაჲ დასატკეპნელად, եդ զնոսա իբրեւ զհող ի կոխումն *IV მფ.13,7.*

დასაყუდებულო միայնակեցանոց (სამარტომყოფო, სენაკი): არა აწუევდეს ჭაბუკთა... ადგილთა დასაყუდებულოთა მკჳდრობად, ոչ կոչէին զմանկունս... ի միայնակեցանոցս բնակիլ *მ.ცხ.117v-136.*

დასაშრომელ-ი աշխատեալ (საღვანი): ექმენ მას... განსასუენებელ დასაშრომელსა მას ადგილსა, լեր՝ նոցա հանգիստ յաշխատեալ վայրի *თომა მოც.14,25-389,10.*

დასაცავ-ი, დასაცველ-ი պահպանութիւն („მცნება“, დადგენილება, შესანახავი): დავიცვენით დასაცავნი მისნი, պահեցաք զպահպանութիւն նորա *მალ.3,14;* დაიცვნე დასაცველნი მისნი G, დაიმარხნე მცნებანი მისნი S, պահեսցես զպահպանութիւնս նորա *II შჯ.11,1.*

დასაცემელ-ი կործանելի (დასამხობი): წუერვალნი მაღალთა მათ მოღუაწებათანი ფრიად საშიშ არიან და ადვილად დასაცემელ, գլխաւորքն բարձանց ի ճգնութեանց յոյժ երկնչելիք են. քանզի դիւրակործանելիք են *მ.ცხ.280v-301.*

დასაძუელებელ-ი ի հնանալ: არღარა შესძინოს მერმჱ გამოსლვად დასაძუელებელად, ոչ եւս յաւելցին անցանել ի հնանալ *ნაუმ 1,15.*

დასაწუველ-ი կիզիչ. յայրումն (დამწველი, დასაწველი): სადაგავნი უკუე და დასაწუველნი იესუჲსნი არიან, մաքրիչք եւ կիզիչք դեղք Յիսուսի են *მ.ცხ.49r-40;* მივსცნე ჴორცნი ჩემნი დასაწუველად, մատնիցեմ զմարմինս իմ յայրումն *I კორ.13,3.*

დასახლეულება զինուորեցուցանել (დადგინება, შეჭურვა, მხედრად დადგინება): ეშმაკმან დაგისახლეულა შენ და დაგადგინა შენ მეფედ, սատանայ զքեզ իւր զինուորեցոյց եւ կացոյց թագաւոր *ფლკტ.139,5-446,20.*

დასაჴმობელ-ი ձգանք (გასახმობელი, დასაშრობელი): დასაჴმობელად ბადეთა იყო შენ და არა ალიშენო, եղիցիս ի ձգանս ուռկանաց եւ մի՛ եւս շինեսցիս *ეზეკ.26,14.*

დასეტყვლ-ი կոշկոճեալ: ცხოვარნი დასეტყვლნი, մատիք ի յոչխարսդ կոշկոճեալս *ქ.ცხ.57,1-10.*

დასივებულ-ი ուռեալ (გასივებული): პოვა იგი შამბსა მას შინა დაწერტილი და დასივებული მუმლთაგან, գտաւ զնա ի շամբն ուռեալ եւ հարեալ ի մժեղացն թունից *მ.ცხ.248v-269.*

დასისაგან-ი զաւրական („დასი“, მხედარი): გაქუს თქუენ დასისაგანი, წარვედით DE, გაქუს თქუენ დასი, მივედით C, ունիք զաւրականն ՝ երթայք *მთ.27,65;* მოვიდეს დასისაგანნი იგი, եկին ոմանք ի զօրականաց անտի *ანან. ებრ.313r-334,18.*

დასკუდვილ-ი տողեալ (გამწკრივებული): დასკუდვილად ვლენედ, տողեալ միմեանց զհետ երթան *ფიზ.XV 6-8.*

დასლვა մտանել. ի մուտս լինել (ჩასვლა, „დაჯდომა“): მზჱ დაჰვიდოდა DE, რაჟამს დაჰჯდა მზე C, ի մտանել արեգականն *მრ.1,32;* მოკუდა დასლვასა ოდენ მზისასა, մեռաւ ի մտանել արեգականն *II ნშტ.18,34;* მზემან ცნა ჟამი დასლვისა თჳსისაჲ, արեգակն ծանեաւ զժամ մտանելոյ իւրոյ *ფს.103,19;* აღმოვალს მზჱ და დაჰვალს მზჱ, ծագէ արեգակն եւ մտանէ արեգակն *ეკლ.1,5;* რამეთუ დაჰვიდოდა მზჱ, քանզի արեւն ի մուտս էր *დაბ.28,11.*

დასლვა მზისაჲ արեւմուտք. մուտք արեւու (მზის ჩასავალი): დაკლას საკლეველი იგი დღესასწაულთაჲ მათ მწუხრი, დასლვასა ოდენ მზისასა S, անդ զենցես զզատիկն առ երեկն ընդ արեւմուտս *II შჯ.16,6;* დასლვასა ოდენ მზისასა განკჳრვებაჲ დაეცა აბრაჰამის ზედა, մօտ ընդ մուտս արեւուն թմբրութիւն անկանէր ի վերայ Աբրահամու *დაბ. 15,12.*

დასნეულება հիւանդանալ. ախտանալ. խօթանալ. հաշել. տկարանալ (ავად გახდომა, სენის შეყრა, მოუძლურება, ტკივილი): ელისე დასნეულდა სნეულებითა, եղիսէ հիւանդացաւ հիւանդութիւն *IV მფ.13,14;* დასნეულდა ასა, ოცდამეაცხრამეტესა წელსა მეფობისა მისისასა ფერჴნი ელ-

მოდეს, ախտացան Ասայի ոտք յերեսներորդի եւ յիններորդի ամի թագաւորութեանն իւրոյ *// ნშტ.16,12;* გარდამოვარდა და დასნეულდა, անկաւ... խօթացաւ *IV მფ.1,2;* დავსნეულდი და დავწევ, ննջեցի եւ խօթացայ *დან.8,27;* სენითა ბოროტითა დასნეულდე მუცლისაჲთა, ախտիւ որովայնի հաշեսցես *// ნშტ.21,15;* დასნეულდა იგი მუნ სნეულებითა დიდითა, եւ տկարացաւ անդ մեծաւ հիւանդութեամբ *მ.ცხ.69v-81.*

დასობა բախել. հարկանել. վարել („შთამაგრება", ჩარჭობა): დაასვა მანაჲ იგი ყურიმალსა მისსა და დაჰმშჭუალა ქუეყანასა S, შთაამაგრა მანაჲ ყბასა მისსა და განავლო ქუეყანად G, բախեաց զցիցն ընդ ծամելիս նորա եւ վարսեաց ընդ գետինն *მსჯ.4,21;* დაასვნეს ოთხნი მანანი ქუეყანასა, հարեալ չորս ցիցս ի գետինն *რიფს.175,16-107,2;* დაასობდეს ოთხ-ოთხსა მანასა, վարեցին չորս չորս ցիցս *რიფს.20,15-111,10.*

დასოვლება թանալ (დასველება): დაასოვლნეს ფერჴნი თჳსნი ზეთითა, թացցէ ի ձէթ զոտն իւր *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.190,13-191.*

დასრულ-ი մաշտել (დაცვენილი): უკუეთუ ვისიმე თმაჲ დასრულ იყოს, თავი მისი მტიერი არს G, եթէ մաշտեսցի գլուխ ուրուք, կունտ է *ლევ.13,40.*

დასრულება կատարել. վախճանել. սպառել. բովանդակել. բոլծանել. վճարել. նուազել. պակասել. մեռանել. դադարումն լինել („ალსრულება", „მოსრულება", დაბოლოვება, დამთავრება, გამოკვება, მოკლება, გათავება): ვითარცა დაასრულნა სიტყუანი ესე DE, ვითარცა ალასრულნა სიტყუანი ესე C, իբրեւ կատարեաց զամենայն բանս *ლ.7,1;* წელიწადი დაესრულა, տարին կատարեցաւ *მალ.3.10;* ვითარცა დაასრულა... შეწირვაჲ ძლუენთაჲ G (შეწირვად ძლუენი S), իբրեւ վախճանեաց... մատուցանել զպատարագսն *მსჯ.3,18;* შემდგომად დასრულებისა მის ლხინებისა, შესწირო ჯბოჲ ზროხათაგან, յետ վախճանելոյ զքաւութիւնն, մատուսցեն զուարակ յարջառոց *ეზეკ.43,23;* ვერ დაასრულოთ ქალაქები, ոչ սպառեսջիք զքաղաքս *მთ.10.23;* ისარნი ჩემნი დავასრულნე მათ ზედა, զնետս իմ սպառեցից ի նոսա *// შჯ.32,23;* რაჟამს დაასრულნეთ ნაშრომნი ქუეყანისანი G, რაჟამს მოასრულოთ ნაყოფი ქუეყანისა თქუენისა B, յորժամ բովանդակիցէք զարդիւնս երկրին *ლევ.23,39;* დასრულდენ გლახაკნი უფლისა მის, բուծցին աղքատք նովաւ *ეს.14,30;* დასრულებულ არს სთუელი, նուազեցան կութք *ეს.32,10;* დაესრულა სახლისაგან ღმრთისა თქუენისა შესაწირავი, պակասեցին

ի տանէ Աստուծոյ ձերոյ զոհք *იოვ.1,13;* სადა-იგი მატლი არა დაესრულების DE, სადა მატლი-იგი არა ალესრულების C, ուր որդն նոցա ոչ մեռանի *მრ.9,47.*

დასრულება-ჲ դադարումն. վախճան („დასასრული", დაცხრომა): დასრულდა წული შეილიერებაჲ მისთაჲ, դադարումն եղեւ ուստերաց նորա *შუშ. I 28;* დასრულებასა მას ნიალსლვისასა M, დასასრულსა განვლისა G, ի վախճանի անցանելոյ *ისუ 6.4,8.*

დასტუანვა იხ. მიმოდასტუანვა.

დასტუნვა շչել (დასტვენა): დაისტვნეს და შეხარეს თავი მათი, շչէին. շարժէին զգլուխս իւրեանց *გოდ.იერ.2,15;* დაისტვნოს ყოველსა ზედა წყლულებასა მისსა, շչեսցէ ի վերայ ամենայն հարուածոց նորա *იერ.49,17;* დაისტვნნენ შენ ზედა, շչեցին ի վերայ քո *ეზეკ.27,36.*

დასასტვნველ-ი, დასასტვნველ-ად (ի շչիւն): მისცნა იგინი განსაკრთოლველად... და დასასტვნველად, ետ զնոսա ի յիմարութիւն ... եւ ի շըչիւն *// ნშტ.29,8.*

დასტურ-ი ճշմարիտ (ჭეშმარიტი): მითხარ დასტური, თუ რაჲ გჭირს, ասա ինձ զճշմարիտն, եթէ զինչ կրեցեր *მ.ცხ.52v-43.*

დასტურად ստուգապէս (ნამდვილად): დასტურად ესრეთ არსა? ստուգապէս այդպէս իցէ *მ.ცხ. 52v-43;* ნანდჳლევე დასტურად მოახლებულ არს დღე ალსასრულისა ჩემისაჲ, եւ ստուգապէս մերձեալ է օր կատարման իմոյ *მ.ცხ.93r-104.*

დასუენება ննջել. դադարել („დადუმება", დაძინება, დაწყნარება): ვინაჲთგან მამათა დაისუენეს, յորմէ հետէ հարքն ննջեցին *ეპ.II პეტრ.3,4;* დაისუენა მათ თანა ბჭეთა მათ ზედა ტაძრისა მის მეფისათა, ննջեաց Ուրիա առ դրան տանն արքայի *// მფ.11,9;* რაჟამს დაესუენა მარდოქეს გარეშჱ ეზოსა მეფისასა O, დადუმნა მარდოქე და იყო ეზოსა მეფისასა S, դադարեաց Մուրթքէ յապարանսն *ესთ.12,1.*

დასულება յիմարել. սքանչանալ. հիանալ. սխրանալ. ապշեցուցանել. տարակուսել. թմբրել. թմրեալ լինել. զարմանալ. տխրել („შესულება", „დაკვრევება", „განკვრევება", „გულისსიტყუა", გაოცება, გაშტერება, დათრობა, დამწუხრება): დავსულბი და დავვარდი პირსა ჩემსა ზედა ქუეყანად, յիմարեցայ եւ անկայ ի վերայ երեսաց իմոց յերկիր *დან.8,18;* ხედვედ მას და დასულბიან C, იხილეს და განუკვრდა DE, տեսին զնա. սքանչացան *ლ.2,48;* დასულბა ისაკი დაკვრევებითა დიდითა, հիացաւ Իսահակ զարմացումն մեծ յոյժ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.32,9-33;* დაუკვრდა და დასულბეს შუენიერებასა მას ზედა ჰასაკისა

მისისასა, զարմացեալ սխրացեալ ընդ սքանչելատեսիկն տեսիլ *რიფს.163,17-79,10;* დაუბრმეს თუალნი მათნი, დაუსულბეს (და შეუსულიბნა C) გულნი მათნი, կուրացոյց զաչս նոցա եւ ապշեցոյց զսիրտս նոցա *ი.12,40;* დასულებითა დასულბეს ქუეყანაჲ, տարակուսելով տարակուսեսցի երկիր *ეს.24,19;* რაჲთა დასულბენ და დაიძინონ ძილი საუკუნოჲ, զի թմբրեսցին եւ ննջեսցեն քուն յաւիտենից *იერ.51,39;* სულნელებისაგან... დასულბეს ყოველნი ნაშობნი ადამისნი, թմրեալք լինէին *ადამ.19,17-12,VIII;* იწყო დასულებად და ურვად DE, იწყო გულისსიტყუად და ურვად, սկսաւ տիրել եւ հոգալ *მრ.14,33.*

დასულება-ჲ ապշութիւն. ցնորք (გაოცება): დასულება, ապշութիւն *ეკლ.12,5;* დაფარნეს იგინი დასულებამან, ծածկեսցեն զնոսա ցնորք *ეზეკ.7,18.*

დასულებულ-ი յիմարեալ. զարմացեալ („შესულებული“, გაოცებული): დასულებულ იყვნეს, յիմարեալ *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.227,3-386,14;* მონაფენი... დასულებულ იყვნეს C, მონაფეთა დაუკჳრდებოდა DE, Աշակերտքն զարմացեալ էին ի վերայ *მრ.10,24;* მისდევდა მას დასულებული, գնաց զկնի նորա յիմարեալ *იგ.სოლ.7,22;* დგეს დასულებულად მკლველნი იგი, ერთბამად დაკჳრვებულნი, կային սխրացեալք դահիճքն միանգամայն եւ զարմացեալք *ფლტკ.159,34-474,18;* იყვნეს გულნი მათნი დასულებულ DE, გულნი მათნი შესულებულ იყვნეს C, էր սիրտ նոցա թմբրեալ *მრ.6,52.*

დასუმა նստուցանել. դնել. կացուցանել. վարել. գծել (დასმა, დადება; დასობა): რაჲთა დასუას იგი ძლიერთა თანა, նստուցանել զնոսա ընդ զօրաւորս *I მფ.2,8;* დასუთ ნაბუთე მთავრად ერისა, նստուցէք զՆաբովթ ի գլուխ ժողովրդեան *III მფ.21,9;* დამსუა მე ბნელსა, նստոյց զիս ի խաւարի *ფს.142,3;* დაისუას მჴართა თჳსთა ზედა სიხარულით, դնէ զնա ի վերայ ուսոց իւրոց խնդալով *ლ.15,5;* ალიკიდიან და დასჳან ბჭეთა თანა მის ტაძრისათა, զոր բարձեալ դնէին հանապազ առ դրան տաճարին *საქ.მოც.3,2;* დასუა დედაკაცმან მან ყრმაჲ იგი ქუეყანასა ზედა, եդ կինն զմանուկն ի գետնի *ფლკტ.153,33-466,2;* დასუა მის წილ, կացոյց ի տեղի նորա *ქ.ცხ.135,9-134,13;* ნაწევარსა კლდისასა დაესვის მანად, ընդ մէջ կցուածի քարանց վարեսցի ցից *ზირ.27,2;* ონსა დაეწყო, რაჲთამცა დასუა და არლა მოავლო კალამი, զի գրեալն Օն սկսեալ էր գծել *მ.ცხ.326r-373.*

დასურა աղտեղել (დასვრა): რომელმან განბძაროს პორფირი სამეუფოჲ და რომელმან შებღალოს და დასუაროს ბაყლითა, ერთითა პატიჟითა განიპატიჟნენ, որ հերձեսցէ զծիրանի թագաւորի եւ կամ որ ոք տղմով շաղախէ եւ աղտեղէ զնա զմի պատիժս կրեսցեն երկոքեան *მ.ცხ.229r-249.*

დასჳრინგება հարած (–ոյ) („ სჳრინგება“): და უკუეთუ იხილოს მღდელმან ნიში იგი დასჳრინგებისა ... და განაყენოს მღდელმან ნიში დასჳრინგებისაჲ შჳდ დღე G, და უკუეთუ იხილოს მღდელმან მან ნიში იგი სჳრინგებისა... განავლინოს იგი გარე მღდელმან მან, შედებული იგი სჳრინგებისა მის შჳდ დღე B, եւ եթէ տեսանիցէ քահանայն զարած հարածոյն, զատուսցէ քահանայն զարած հարածին զեւթն օր *ლევ.13,31.*

დასწავება ուսուցանել (დასწავლა): უბრძანა ესე დასწავებად ძეთა ისრაჱლისათა და იუდაჲსთა, ասաց ... ուսուցանել որդւոցն Յուդայ *II მფ.1,18.*

დასწავლა ուսանել. նշմարել (შენიშვნა, შესწავლა): დაისწავლო ადგილი G, նշմարեսցես զտեղին *რუთ.3,4;* დაესწავლა მას საჟამობელიცა ძლისპირი, ուսեալ էր եւ տունս երմոսից *მ.ცხ.31v-27;* ვერ დაისწავლის ჴელოვნებასა მას, ոչ կարէ ուսանել զայն արուեստ *მ.ცხ.56v-47.*

დასხდომა նստել. բազմել. բազմեցուցանել. բնակել. դօղել (დაჯდომა; „ინაჴ-დგმა“, მოსხდომა პურისათვის; დამკვიდრება, დასახლება): დასხედით კაცად-კაცადი სახლთა შინა თქუენთა, նստարուք իւրաքանչիւր ի տունս ձեր *გამოსლ.16,29;* მუნ დავსხედით და ვტიროდეთ, անդ նստեաք եւ լայաք *ფს.136,1;* დასხდეს წინაშე ჩემსა, նստան առաջի իմ *ეზეკ.14,1;* უკუეთუ დასხდომით დასხდეთ ქუეყანასა ამას, եթէ նստելով նստիցիք յերկիրս յայսմիկ *იერ.42,10;* დასხდა მწყობრად-მწყობრად DE, ინაჴ-იდგეს პურისმტებმან C, բազմեցան դասք դասք *მრ.6,40;* უბრძანა ერსა მას დასხდომაჲ, հրամայեաց բազմեցուցանել զժողովուրդն *მთ.14,19;* და დასხდეს იგინი სამარიას, բնակեցան ի քաղաքս Սամարիայ *IV მფ.17,24;* დაიმალნეს (დასხდეს G) საშუალ ბეთელსა და საშუალ გისა S, մտին դօղեցան ի մէջ Բեթելայ եւ ի մէջ Դանայ *ისუ 6.8,9.*

დასხერილ-ი ջախջախել (დამსხვრეული): ლერწამი დასხერილი არა შემუსროს, զեղէգն ջախջախեալ ոչ փշրեսցէ *მთ.12,20.*

დასხერპა պրկել (გაკვრა, გაჭიმვა): დასხირპნეს იგინი თითოეულად ოთხსა მანასა, պրկեցին զնոսա մի մի ի չորս չորս ցիցս *რიფს.177,17-112,2.*

დასხივებულ-ი ծոյլ („ჩამოსხმული“, გამოდნობილი): ზურგის ძუალი მისი რკინაჲ დასხივებული S,

ზურგნი მისნი რკინისა ჩამოსხმულისა B, ողն իւր՝ ձոյլ երկաթոյ *იობ.40,13.*

დასხმა տնկել. արկանել. դնել. հեղուլ. թափել. հանդերձել. բազմեցուցանել. մխել. կուտել. կազմել. յառնել ի վերայ. նստուցանել. հասել. յարձակել. պահել. համետել. կարգել. ընդգրկել. խռնել. հանգուցանել. եղջերցել. վաթել. բնակեցուցանել. կանգնել („დანერგვა“, „დათხევა“, „ინაჴ-დგმა“, „დაწყობა“, „დამარხვა“, „დადგმა“, დადება, დაღვრა, შეკაზმა, გამზადება, დასხდომა, დაყრა, თავდასხმა, მიტევება): კაცმან ვინმე დაასხა ვენაჴი, այր ոմն տնկեաց այգի *ლ.20,9;* რქასა დაასხმიდე და სხუათა მოისთლონ იგი, տնկեսցես այգի եւ մի կթեսցես զնա *II შჯ.28,30;* დაასხთ სამოთხეები, դրախտս տնկեցէք *იერ.29.5;* დაასხეს სამოსელი მას ზედა, արկին զնոքօք ձորձս *მთ.21,7;* დაასხა ზეთი და ღჳნოჲ, արկեալ ի վերայ ձէթ եւ գինի *ლ.10,34;* დასხნა ორნი მწულილნი (ფშიტნი C), արկ երկուս լումայս *მრ.12,42;* დაასხნეს ჴელნი მათნი მოციქულთა ზედა, արկին զձեռս յառաքեալսն *საქ.მოც.5,18;* დაასხა საკუმეველი, արկանէր խունկս *იზტ.116,25;* დავსხნე მტერნი შენნი, եդից զթշնամիս քո *მთ.22,44;* დაასხა შეშაჲ, եդ ի վերայ զփայտն *დაბ.22,9;* დაისხენით ესე გულთა თქუენთა, դիք ի սիրտս ձեր *მალ.1,2;* დაასხა თავსა მისსა, եհեղ ի վերայ գլխոյ նորա *მრ.14,3;* სადა დაასხიან ნაცარი G, სადა-იგი დასთხიონ ნაცარი O, ուր զմոխիր հեղուցուն *ლევ.4,12;* დაასხა თავსა ზედა მისსა [საცხებელი], եհեղ ի գլուխ նորա [իւղ] *I მფ.10,1;* დაასხა თავსა მისსა, թափեաց ի գլուխ նորա *მთ.26,7;* დაასხნა კაპრაულსა თჳსსა, հանդերձեաց զէշ իւր *რიცხ.22,21;* დაისხნა კაპრაულსა თჳსსა, հանդերձեաց զէշ իւր, დამისხენით მე კაპრაულსა, հանդերձեցէք զէշն *III მფ.13,27;* დასხით კაცები ეგე პურისმტედ-პურისმტედ ერგასისეული (ერგასეული C), բազմեցուցէք զդոսա դասս դասս՝ յիսուն յիսուն *ლ.9,14;* დასხნეს იგინი მათ, բազմեցուսցէ զնոսա *ლ.12,37;* დასხით კაცები ესე DE, ინაჴ-უდგთ კაცებსა მაგას C, բազմեցուցէք զմարդիկդ *ი.6,10;* დაგასხნენ თქუენ ზედა ჴელნი მათნი, մխեսցեն զձեռս իւրեանց ի ձեզ *ლ.21,12;* დაასხნეს ჴელნი მათნი მათ ზედა, մխեցին ի նոսա զձեռս իւրեանց *საქ.მოც.4,3;* დაასხან შეშაჲ ცეცხლსა მას ზედა O, დააწყვნენ შეშანი ცეცხლსა ზედა G, կուտեսցեն փայտ ի վերայ հրոյն *ლევ.1,7;* დამისხ მე კაპრაულსა მას, կազմեա ինձ էշ *II მფ.19,26;* დაუსხნეს მას კარაულსა, կազմեցին նմա էշ *III მფ.13,13;* დაასხენით ჰუნეთა თქუენთა, կազմեցէք զերիվարս *იერ.46,4;* დაესხნეს მას, յարեան ի վերայ նորա *II ნშტ.24,21;* დასხენით ორნი ძენი ურჩულოთანი, նստուցէք երկու արս որդիս անօրինաց *III მფ.21,10;* დაესხნეს ქალაქებსა იუდასსა, յարձակեցան ի քաղաքսն Յուդայ *II ნშტ.25,13;* დამესხნეს ავაზაკნი, հասին աւազակք ի վերայ իմ *მ.ცხ.61v-54;* დაესხნეს (დაემარხნეს C) ყოველნი ესე სიტყუანი გულსა თჳსსა, պահէր զամենայն զբանսն ի սրտի իւրում *ლ.2,51;* დაასხნა კარაულსა თჳსსა, համետեաց զէշ իւր *დაბ.22,3;* დასხმად ქალაქთა იუდაჲსთა განსარყუნელად, կարգել զքաղաքս Յուդայ յապականութիւն *იერ.10,22;* მცირედ დავისხნე ჴელნი მკერდსა ზედა, սակաւիկ ինչ ընդգրկիցես զձեռն քո ի վերայ լանջաց քոց *იგ.სოლ.24,33;* ვითარ ერი იგი დაესხმოდა მას, ի խռնել զնովաւ ժողովրդեանն *ლ.5,1;* მცირედღა და დაისხნე ჴელნი მკერდსა ზედა, փոքր մի հանգուցանիցես զձեռն քո ի վերայ լանջաց քոց *იგ.სოლ.6,10;* დასხმა, եղջերցել *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.166-167;* უბრძანა... ძმარსა და მარილსა აღრეულსა დასხმად წყლულებათა ზედა, հրամայեաց ... քացախ եւ աղ վաթել ի վերայ կեզեալ տեղւոյն խոցից *მ.ცხ.178r-196;* ქვანი... დასხნა ისო S, ქვანი... დადგნა იისუმან G, կանգնեաց Յեսու *ისუ 6.4,20;* დაესხას თუ ვინმე კაცსა რქაჲ და არლა ეხაროს მისგან S, ვინ არს კაცი, რომელმან დაჰნერგა ვენაჴი და არა განიშუა მისგან G, այր որ որոյ տնկեալ իցէ այգի եւ չիցէ ուրախ լեալ ի նմանէ *II შჯ.20,6;* დასხნა იგინი შანქორს, բնակեցոյց ի Շամքոր *ქ.ცხ.215,3-6.*

დასხმა ჴელისა/ჴელთა ձեռնադրել (ხელდასხმა): ფედიმოსს დაასხნა ჴელნი ეპისკოპოსად, զՓիղիմոս ձեռնադրեալ եպիսկոպոս *თევდრ.551-58,2.*

დასხმით-ი ձուլուած (ჩამოსხმული, გამოდნობილი): იქმნეს თავისა თჳსისა დასხმითნი ორნი დიაკეულნი, արարին իւրեանց ձուլուծոյս երկուս երինջս *IV მფ.17,16.*

დასხმულ-ი 1. համետեալ („აღტჳრთული“): მის თანა ორნი იგი კარაულნი დასხმულნი S, მის თანა ულლეული ვირთაჲ აღტჳრთული G, ընդ նմա զոյգք իշոց համետելոց *მსჯ.19,10.*
2. ձուլածոյ („გამოდნობილი“): ყოველი კერპები დასხმულები მათი წარსწყმიდოთ B, ყოველნი კერპნი გამოდნობილნი მათნი წარწყმიდნეთ G, զամենայն կուռս ձուլածոյս նոցա կորուսջիք *რიცხ.33,52.*

დასჯა, დარჩა, დაშჯა դատապարտել. դատել. („განცრუვება“, „განკითხვა“, „სჯა“, „ტანჯვა“, გასა-

მართლება, დასჯა, სამართლის მოშლა): დასაჯონ იგი, դատապարտեսցեն զսա *მთ.12,41;* რომლითაცა საშჯელითა შჯი მოყუასსა, თავსა თჳსსა დაშჯი, որով դատիս զընկերն. զանձն քո դատապարտես *ჰრომ.2,1;* დასჯიდეს მათ, դատապարտեսցէ զսա *ლ.11,31;* არცა დასაჯოს (განაცრუვოს Ⴀ) იგი, რაჟამს განიკითხვიდეს მას, ոչ դատապարտէ զնա. յորժամ դատի զնա *ფს.35,33;* დაჰსაჯეთ ასული ისრაჱლისაჲ სიკუდიდ, դատապարտեցէք զդուստր Իսրայէլի *დან.13,48;* გუშინ დაისჯებოდა, დღეს დასჯილთა თავისუფლებასა მიანიჭებს, երէկ դատապարտեցաւ. այսաւր դատապարտելոցն ազատութիւն շնորհեաց *ეპ.კჳპრ.-დაფლვ.4,92(J)-418;* ნუ დასჯით, რაჲთა არა დაისაჯნეთ, մի՛ դատիք. զի մի՛ դատիցիք *მთ.7,1.*

დასჯა, დაშჯა դատապարտութիւն *II კორ.3,9;* դատախազութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.107,7-38,16.*

დასჯილ-ი, დარჩილ-ი, დაშჯილ-ი դատապարտեալ. պարտեալ. դատափետեալ („განცრუვებული", მსჯავრდადებული, ძლეული): მთავარი ამის სოფლისაჲ დასჯილ არს, իշխան աշխարհիս այսորիկ դատապարտեալ է *ი.16,11;* დასჯილთა თავისუფლებასა მიანიჭებს, դատապարտելոցն ազատութիւն շնորհեաց *ეპ.კჳპრ.-დაფლვ.92v-418;* დარჩილ იყო ქუეყანაჲ, պարտեցաւ երկիրս ծնանել *მრთ.S. 159,31-281,26;* საშჯელისა მისისაგან გამოვედინ დაშჯილი Ⴂ (განცრუვებული Ⴀ), ի դատաստանէ իւրմէ ելցէ դատապարտեալ *ფს.108.7;* კაცი დაშჯილი და განკითხული ყოველსა ქუეყანასა, դատափետեալ եւ ձգձգեալ ի դատաստան յամենայն երկրի *იერ.15,10.*

დატანჯვა ճնշել (დათრგუნვა): ნეტარ იყვნენ, რომელთა დაიტანჯნენ თავნი თჳსნი, երանի որ ճնշեն զմարմինս եւ զանձինս իւրեանց *თეკ.93,15.*

დატაცება առնուլ. յափշտակել („წარტყუენვა", „მოტაცება", წართმევა): დაიტაცეს მათგან ნატყუენავი G, წარტყუენა მათგანი ტყუედ B, առ ի նոցանէ գերի *რიცხ.21,1;* დაიტაცებდეს ყოველთა, რომელი თანა-წარჰვლიდა მათ გზასა ზედა G, მოიტაცებდეს ყოველსა ჟამსა წარმავალთა გზისათა S, յափշտակէին զամենեսին որ անցանէին առ նոքօք ընդ ճանապարհն *მსჯ.9,25.*

დატევა, დატევნა տանել. ընդունել. տեղի լինել. հանդարտել. բաւական լինել („ტკრთვა", წაღება, ადგილის ქონება, დათმენა): დაუტევნელი დაეტევის შუვამდგომელობითა სულისა გონიერისაჲთა, անտանելին տարեալ լինի միջոցաւ հոգւով աստուածութեանն *გრ.ანძ.-შობ.299,4-183;* რ̃ი შემძლებელ არს დატევნად, დაიტევდენ, որ կարողն է տանել տարցի *მთ.19,12;* ვითარმცა სოფელმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები, ոչ աշխարհս բաւական էր տանել զգիրսն. որ թէ գրեալ էին *ი.21,25;* სიტყუაჲ ჩემი ვერ დაეტევის (დაიტია C) თქუენ შორის, բանին իմոյ չիք տեղի ի ձեզ *ი.8,37;* მაქუს სიტყუა თქუენდა, ხოლო ვერ შეუძლოთ დატევად აწვე C, მაქუს სიტყუად თქუენდა მიმართ, არამედ არლა ძალ-გიც ტკრთვად აწ DE, ունիմ ասել ձեզ. այլ ոչ կարէք հանդարտել այժմիկ *ი.16,12;* ვერ კმა იყო დატევნად ყოვლად დასაწუველთა, ոչ կարէր ընդունել զողջակէզսն *II ნშტ.7,7;* არა ყოველთა დაიტიიან სიტყუაჲ ესე, ոչ ամենեքեան բաւական են այդմ բանի *მთ.19,11.*

დატევება, დატეობა թողուլ. լքանել. թոյլ տալ. ընկենուլ. թափուր առնել. թօթափել ի բաց. ի բաց դնել. տուչորել. արձակել. ի բաց թողուլ („დაშდომა", „დაგდება", „მიშუება", „მოყრა", „დაცადება", „მიტევება", „დაბნევა", „აოჴრება", „განტევება", მიტოვება, გაშვება, ნების დართვა, ჩაგდება, დაცარიელება, გაყრა, მოდება): დაუტევა ნაზარეთი, թողեալ զՆազարէթ *მთ.4,13;* აჰა ესერა დაუტევებთ თქუენ სახლთა თქუენთა ოჴრად DE, აჰა ეგერა დაგშდების თქუენ სახლი თქუენი ოჴერი C, ահա թողեալ լիցի ձեզ տունդ ձեր աւերակ *მთ.23,38;* რაჲსათჳს დამიტევებ მე DE, რად დამაგდებ მე C, ընդէ՞ր թողեր զիս *მთ.27,46;* არა დაუტევა მკჳდრი C, არა დაუშთა შვილი DE, ոչ եթող զաւակ *მრ.12,20;* უკუეთუ დაუტევოთ იგი ესრჱთ DE, უკუეთუ მიუშუათ ესრეთ C, եթէ թողումք զնա այնպէս *ი.11,48;* დაგიტევენ თქუენ ზედა ნათესავნი ესე დაშთომილნი ესე S, მოყარნა თქუენ ზედა წარმართნი დაშთომილნი ესე G, թողի ձեզ զազգսն զմնացեալսն զայնոսիկ *ისუ 6.23,4;* დაუტევნა გამოცდად მათ მიერ ისრაჱლი G, დააცადა გამოცდად მათ შორის ისრაჱლისა S, եթող փորձել նովաւ զԻսրայէլ *მსჯ.2,22;* უკუეთუ დაუტეო იგი, დაგიტეოს შენცა მან, եթէ թողցես զնա ՝ լքցէ զքեզ ի սպառ *I ნშტ.28,9;* რად დამაგდე მე? Ⴀ, რაჲსათჳს დამიტევე მე Ⴂ? ընդէ՞ր թողեր զիս *ფს.21,2;* დაუტევენინ უღმრთომან გზანი თჳსნი, թողցէ ամպարիշտն զճանապարհսն իւր *ეს.55,7;* სიმდიდრჱ ქალაქისაჲ დაუტეონ, զմեծութիւն քաղաքին լքցեն *ეს.32,14;* ყოველი ქალაქი დაიტევა, ամենայն քաղաքք լքան *იერ.4,29;* დაუტევეს მათ DE, მიუტევეს მათ C, թոյլ ետուն նոցա *მრ.11,6;* დაუტევის და წარვიდის მისგან, թոյլ տայ եւ ի բաց դառնայ ի նմանէ *ფიზ.XXVI 15-16;* მრავალმეცნიერი და მრავალგულარძნილი ეგე სიბრძნისმოყუარებაჲ შენი დაუტევე *ფოკა 340v-494,13;* დაუტევა იგი პირსა ზედა მის მსაჯულისასა, ընկէց յերեսս դատաւորին *40-ნამ.132,6-132,2;* დაუტევა სამოსელი თჳსი მათ თანა B, დააბნია სამოსელი თჳსი მათ წინაშე A, ընկեցեալ զհանդերձս իւր ի նոսա *40-ნამ.138,24-138,8;* ასულთაგან მე მარტოჲ დამიტევეს ქურივად (აღმაოჴრეს), ի դստերաց թափուր արարին զմնացեալս *ბარ.4,16;* დაუტევიან უდებებაჲ და განეკრძალნიან შიშსა, ի բաց թօթափեալք զծուլութիւն. պատրաստին յերկիւղ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,15-27,3;* ყოველივე დაუტევიან უდებებაჲ, զամենայն զպղերգութիւնսն ի բաց դնէ *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.27,3;* დატევებით დაიტევა, տոչորելով տոչորեսցի *იერ.48,9;* ცოლისა დატევებაჲ C, ცოლისა თჳსისა განტევებაჲ, զկին իւր արձակել *მრ.10,2;* მას ჟამსა დაუტევნეს საჴედარნი მათნი, նոյնժամայն ի բաց թողեալ զերիվարսն *აქმ.107,11.*

დატევებულ-ი լքեալ. մնացեալ. արձակեալ („დაშთომილი", დატოვებული): დევნულღა თუ ვართ, არამედ არა დატევებულ ვართ, հալածեալք. այլ ոչ լքեալք *II კორ.4,9;* იყავ შენ დატევებულ და მოძულებულ, եղեր դու լքեալ եւ ատեցեալ *ეს.60,15;* ესე არს ქუეყანაჲ, რომელ დატევებულ არს S, ქუეყანაჲ დაშთომილ არს G, այս է երկիրն մնացեալ *ისუ 6.13,2;* რომელმან დატევებული შეირთოს, որ զարձակեալն առնէ *მთ.5,32.*

დატევნა იხ. დატევა.

დატენა խճողել (ამოყორვა): გარდარეულად ჭამადითა დასტენო და აღმოივსო მუცელი შენი, բազում կերակրովք խճողեսցես *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.109,37-43,14.*

დატენილ-ი թաթաղուն (გატენილი, სავსე): საწყაული შეხრილი და დატენილი და ზე გარდათხეული C, չափ բարւոք թաթաղուն շարժուն զեղուն *ლ.6,38.*

დატეობა թողումն (დატოვება): ცან, ვითარმედ დატეობაჲ იყო იგი ღმრთისა შეწევნისაჲ, եւ խնդրէր զպատճառն իմանալ թողմանն Աստուծոյ *მ.ცხ.226r-246.*

დატირება լալ. ողբալ („ტირილი", გლოვა): დაიტირონ დაწუვაჲ G, ტიროდიან დაწუვასა მას O, լացցեն զհրայրեացսն *ლევ.10,6;* დაიტიროს მამაჲ და დედაჲ დღეთა თჳსათა G, სტიროდის მამა-დედასა თჳსსა თთუე ერთ S, լացցէ զհայր եւ զմայր իւր զաւուրս ամսոյ միոյ *II შჯ.21,13;* დაიტირე თავი შენი ამასვე სოფელსა, ողբացեր զանձն քո յաշխարհիս յայսմիկ *მ.ცხ.336r-389.*

დატკბობა քաղցրանալ. քաղցրացուցանել. պարարել: რავდენ დასტკბნი, քանի քաղցրացար *ქება 7,6;* ჭამე... გოლი, რაჲთა დატკბნეს სასაჲ შენი, կեր... խորիսխ. զի քաղցրասցի կոկորդ քո *იგ.სოლ.24,13;* პირსა ურცხჳნოსა დასტკბნის თხოვაჲ, ի բերան անամօթին քաղցրասցի մուր *ზირ.40,32;* დაატკბობენ სულსა, քաղցրացուցանեն զոգիս *იგ.სოლ.13,19;* რომელმან წუთ ერთ დაატკბის სასაჲ შენი, որ առ ժամանակ մի պարարէ զքիմս քո *იგ.სოლ.5,3;* ოდეს მოჰმუხოს პირი ეკალმან, აღმოიცოხნის იგი, და დაიტკბობს პირსა თჳსსა, մինչ խոցոտի բերան նորա. զայն դարձեալ որոճայ եւ քաղցրացուցանէ զնա *მ.ცხ.278r-297.*

დატკებნა կոխել. յատակել. հարթել („დათრგუნვა", დავაკება): ადგილი, რომელიცა დატკებნოს კუალმან ფერჴთა თქუენთამან G, տեղի. ուր կոխիցեն գնացք ոտից ձերոց *II შჯ.11,24;* ვითარცა მეკეცემანლა დატკებნის თჳსი იგი თიჴაჲ, ეგრე დაიტკებნენ J, ვითარცა მეკეცჱ, რომელი დასთრგუნავნ თიჴასა, ეგრე დაითრგუნნენ, զոր բրուտն կոխէ. այնպէս կոխիցիք *ეს.41,25;* დატკებნეს იგი, յատակեցին զնա *ეზეკ.31,12;* დატკებნნა იგინი ბრჭალმან ჩემმან G, հարթեցին զարշապարք իմ *მსჯ.5,22.*

დატკეპნილ-ი կոխեալ (გათელილი): მთავრობანი და ჴელმწიფებანი მისნი დატკეპნილ, զտերութիւնս եւ զիշխանութիւնս նորա կոխեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.180,14-181.*

დატჳნვა կոծել. կոչկոծել (ცემა, რტყმევა): ქვითა დაიტჳნვინ C, ქვითა იცემნ თავსა თჳსსა DE, կոծէր զանձն իւր քարամբք *მრ.5,5;* ქურუმისაგან დიდად დაიტჳნა, քրմէն յաճախ կոչկոծեալ զնա *ნნყ.93.*

დატჳრთულ-ი բարձեալ (აკიდებული): აქუნდა მის თანა კარაული დატჳრთული პურითა, ունէր ընդ ինքն յաւանակ բարձեալ հաց *მ.ცხ.383v-439.*

დატუსვილ-ი մուրկ („დარუჯვილი"): პური დატუსვილი B (დარუჯვილი G), ეტერი ახალი არა შჭამოთ G, պան մի եւ զամենայն մուրկ փխրեալ մի՛ ուտիցէք G *ლევ.23,14.*

დატფობილ-ი ջեռեալ (გათმობარი): ხილვასა მას და სიყუარულსა დატფობილ იყო, ի տեսիլ սիրոյ նորա ջեռեալ *რიფს.176,12-109,6.*

დატყება կոծել (მოთქმა, გოდება): არცა დაიტირნეთ, არცა დაიტყებნეთ, ոչ կոծիցիք եւ ոչ լայցէք *ეზეკ.24,23.*

დატყუელვა ծափս հարկանել. բուռն հարկանել. կայթել (ტაშის კრვა, ხელების შემოკვრა): ყოველთა ხეთა ველისათა დაიტყუელნენ რტოებითა მათითა, ամենայն ծառք անտառի ծափս հարցեն ոստովք իւրեանց *ეს.55,12;* დაიტყუელენ ჴელითა, დაიბგერენ ფერჴითა და თქუ ვაშა, ծափս հար ձեռամբ եւ դոփեա ոտամբ եւ ասասցես վաշ. վաշ *ეზეკ.6,11;* დავიტყუელნე ჴელი ჴელსა, ծափս հարից *ეზეკ.21,17;* ოდეს დაიტყუელნა მათ ზედა ყოველმან, յորժամ բուռն հարկանէր զքէն ամենայն ձեռն *ეზეკ.29,7;* რამეთუ დაიტყუელენ ჴელითა და ბგერდი ფერჴითა, զի կայթեցեր դու ձեռամբ քով. եւ դոփեցեր ոտամբ քով *ეზეკ.25,6.*

დატყუენვა աւերել. գերել (აოხრება, აკლება): ეძიებდეს... რაჲთამცა დატყუენეს ყოველი სოფელი ვიდრე აღმოსავალადმდე, խնդրէին... աւերել զամենայն արեւելս *მრთ.S.გამოც.ჯუარ.237,10;* დატყუენა დედანი, գերեաց կանայս *ქ.ცხ. 25,15-16.*

დაუბრკოლებელ-ი անխափան. անխիղճ (შეუფერხებელი, უეჭველი): გზაჲ დაუბრკოლებელი, ճանապարհ անխափան *სიბრ.სოლ.19,7;* დაუბრკოლებელი გონებაჲ მაქუს ღმრთისა მიმართ, անխիղճ միտս ունել առ Աստուած *საქ. მოც.24,16.*

დაუბრკოლებელად անխափան. անվեհեր. առանց գայթակղութեան. անվտիտ (შეუფერხებლად, უეჭველად, თამამად, უცთომელად): დღითი-დღედ დაუბრკოლებელად მისცედ, օր ըստ օրէ անխափան տացեն *I ეზრა 6,30;* დაუბრკოლებელად განგთქუა გამოცხადებისა თქუენისათჳს, անվեհեր քարոզեցից զձեր յայտնութիւնդ *პოვნ.სტეფ.665,8-501 III;* ოდეს გენებოს დაუბრკოლებელად მოხჳდოდე ჩემდა, յորժամ կամիցիս առանց գայթակղութեան եկ առ իս *მ.ცხ.288r-311;* წარვიდა დაუბრკოლებელად ქუეყანად ეკელეცისა, անվտիտ անցեալ գնայր յեկեղեաց գաւառ *არსტ.66,30.*

დაუბურველ-ი մերկ (შიშველი): თავი მისი დაუბურველ, գլուխ նորա մերկ *ლევ.13,45;*

დაუბურველ-ად հոլանի (თავშიშვლად): შუენისა დედაკაცსა დაუბურველად წინაშე ღმრთისა ლოცვაჲ? արժա՞ն է կնոջ մարդոյ հոլանի յաղաւթս կալ *I კორ.11,13.*

დაუდგრომელ-ი անդադար. առանց հաստատութեան. անդադարելի (დაუცხრომელი, დაუდეგარი, არამყარი): ჟამი წელთა ჩუენთაჲ დაუდგრომელ არს, ժամանակ ամաց մերոց անդադար *ფს.89,9;* განჴდა სული ჩუენი წყალთა მათ დაუდგრომელთა, անցին անձինք մեր ընդ ջուրս անդադարս *ფს.123,5;* კაცი ორგული დაუდგრომელ არს ყოველთა გზათა მისთა, այր երկմիտ առանց հաստատութեան է յամենայն ճանապարհս իւր *ეპ.იაკ.1,8;* კუალად-ცა წარვიდეს დაუდგრომელნი იგი, դարձեալ գնացին անդադարելիքն *მ.ცხ.164v-182.*

დაუდნობელობა մաղձայոյզ (ნაღველმეტობა): სალმობაჲ უძილებისაჲ და რისხვაჲ დაუდნობელობისაჲ, ցաւք տքնութեան եւ մաղձայուզի *ზირ.34,23.*

დაუდუმებელ-ი անդադար (შეუნელებელი, დაუცხრომელი): ვისმენ გალობასა მას, რომელსა დაუდუმებელად შესწირავენ უფლისა, լսեմ զանլռելի երգս նոցա. զոր անդադար մատուցանեն Աստուծոյ *მ.ცხ.446v-533;* იქცეოდა... დღე და ღამე დაუდუმებელად ლოცვითა, կենցաղավարէր ... անդադար աղօթիւք *მ.ცხ.278r-299.*

დაუვსებელ-ი անշիջանելի (დაუშრეტელი): გიპყრიეს ლამპარი შენი დაუვსებელად, ունիս զլապտեր քո անշիջանելի *მ.ცხ.81r-92.*

დაუთმენელ-ი անհամբերելի (მოუთმენელი): დაუთმენელ არს ტანჯვაჲ მისი, անհամբերելի է տանջանացն տեսիլ *მრთ.S.ბას.კეს.-40 მონ.119,2.*

დაუთრგუნავ-ი անկոխ (გაუვალი): განაძღოს დაუთრგუნავნი და უშენნი, յադեցուցանել զանկոխն եւ զանշէնն *იობ.38,27.*

დაუკლებელ-ი անպակաս (მოუკლებელი): ყოველივე ჴელთა მიუთუალე დაუკლებელად, ես տուի ի նա զամենայն անպակաս *მ.ცხ.299v-322.*

დაუმორჩილებელ-ი անհնազանդ (ურჩი): არიან მრავალნი დაუმორჩილებელ, բազումք են անհնազանդք *ტიტ.1,10.*

დაუმორჩილობა անհնազանդութիւն (ურჩობა): *მრთ.A. ბას.კეს.-მარხ.53v-255.*

დაუმტკიცებელ-ი զաղփաղփուն. յողդողդ. անհաստատ. անհաստատուն (არამყარი, მერყევი, არამტკიცე): დაუმტკიცებელ არიან სიტყუანი მათნი, զաղփաղփուն են բանքն *მრთ.K.სებ. გაბ.-მოც.საჴს.379,25-66,34;* ზედა დაუმტკიცებელსა თიჴასა [სდგას], ի վերայ զաղփաղփուն կաւոյ *მრთ.K.სებ.გაბ.-მოც.საჴს.379,23-66,31;* რომელსა-იგი უსწავლელნი და დაუმტკიცებელნი გარდააქცევენ, զոր անուսմունքն եւ յողդողդքն կամակորեն *II ეპ.პეტრ.3,16;* შეიტყუვებენ სულთა დაუმტკიცებელთა, պատրեն զանձինս անհաստատնոցն *ფიზ.XVI 42-51;* შეიტყუვიან სულთა დაუმტკიცებელთა, պատրեն զանձինս յողդողդաց *II ეპ.პეტრ.2,14.*

დაუმტკიცებელ ყოფა անարգել („შეურაცხ ყოფა"): დაუმტკიცებელ გიყოფიეს სიტყუაჲ DE,

შეურაცხ-გიყოფიეს სიტყუაჲ C, անարգէք զբանն Աստուծոյ *მრ.7,13.*

დაუმძიმებელ-ი առանց ծանրանալոյ: თავი თჳსი დაუმძიმებელად დავიმარხე, առանց ծանրանալոյ ձեզ զանձն իմ պահեցի *II კორ.11,9.*

დაუნჯება գանձել. համբարել (შეკრება, დაგროვება): დაიუნჯეთ დღეთა მათ უკუანაჲსკნელთა, գանձեցէք աւուրցն յետնոց *ეპ.იაკ.5,3;* ვითარცა ფასსა დაიუნჯებდეს, որպէս որ զի գանձիցէ *ზირ.3,4;* რაჲ-მე დავიუნჯოთ თავისა ჩუენისაჲ? զի՞նչ համբարեցից ի նոսա *იოვ.1,18;* ვეცხლსა დაიუნჯებდეს და ოქროსა, գանձէին արծաթ եւ ոսկի *ბარ.3,18.*

დაუნჯებულ-ი համբարեալ (შეგროვილი): გაქუს ყოველი კეთილი დაუნჯებული მრავალთა წელთაჲ, ունիս բազում բարութիւնս համբարեալ ամաց բազմաց *ლ.12,19.*

დაუპყრობელ-ი անձոյժ (თავშეუკავებელი, აუტანელი): გულისწყრომაჲ რისხვისაჲ არს დაუპყრობელი შეგინებაჲ ქმრის ცოლისაჲ, սրտմտութիւն անձոյժ բարկութեան է պղծել զկին առն *იობ.31,11.*

დაუსაბამო ոչ սկսեալ (დასაწყისის არმქონე): მიეღო ყოველი არსებაჲ დაუსაბამოჲ, ունի զոչ սկսեալն *გრ.ანძ.-შობ.295,28-179.*

დაუსრულებელ-ი անվախճան. ոչ դադարեալ. անբաւ. անսպառ. անանց. անկատարած (დაუბოლოვებელი, დაუცხრომელი, უზომო, დაულევნელი, წარუვალი, შეუსრულებელი): დაუსრულებელი იგი… მეუფებაჲ, զանվախճան… թագաւորութիւն *მრთ.D.სებ.გაბ.-მოც.საჴს.102,7;* დაუსრულებელი, ոչ դադարեալ *გრ.ანძ.-შობ.295,28-179;* ღმერთი დაუსრულებელ არს, անբաւ է Աստուածութիւնն *გრ.ანძ.-შობ.296,2-180;* დაუსრულებელი, անսպառ *იობ 36,26;* იშუებდენ… დაუსრულებელსა ცხოვრებასა, վայելեսցեն… յանանց կեանսդ *მსკ.48,1;* მოიღე გონებასა შენსა… შიშნი იგი და პატიჟნი მიმდემნი, გებადნი და დაუსრულებელნი, յիշեա… զահ եւ զերկիւղ եւ զպատիւս անհատս անկատարած *მ.ცხ.83v-94.*

დაუტევნელ-ი անտանելի (ვერდასატევი): დაუტევნელი დაეტევის შუვამდგომელობითა სულისა გონიერისაჲთა, անտանելին տարեալ լինի միջոցաւ հոգւով աստուածութեանն *გრ.ანძ.-შობ.299,4-183.*

დაუფლავ-ი առանց թաղման (დაუმარხავი): დაგვტევა ჩუენ მკუდარი იგი სამ დღე დაუფლავად, մինչեւ մնաց առանց թաղման մեռեալ *მ.ცხ.420r-471.*

დაუფლება նուաճել. տիրել („დაპყრობა"): დაიუფლოს ქუეყანაჲ წინაშე უფლისა G, დაიპყრას ქუეყანაჲ იგი წინაშე უფლისა B, նուաճեսցի երկիրն առաջի տեառն *რიცხ.32,22.*

დაულამებელ-ი անշիջանելի (დაუვსებელი): ნათელი დაულამებელი, լոյսն անշիջանելի *ეპ.კჳპრ.-დაფლვ.96v-424.*

დაუყდუნებელ-ი անխափան (შეუფერხებელი, დაუბრკოლებელი): ყოველნივე იყვნეს დაუყდუნებელ საქმესა მას ზღუდისასა, ամենեքեան էին անխափան ի գործ պարսպին *ნეემ.5,16.*

დაუშჯელ-ი անդատապարտ (უდანაშაულო): წარუდგინოს იგი საყდარსა მას ქრისტესსა დაუშჯელად, կացցէ առաջի աթոռոյն Աստուծոյ անդատապարտ *მ.ცხ.287r-310.*

დაუცადებელ-ი անդադար (შეუნელებელი, დაუცხრომელი): ძრავნ თავსა თჳსსა დაუცადებელად, շարժէր զգլուխն անդադար *მ.ცხ.99v-110.*

დაუცუეთელობა անթլփատութիւն : და დღესა მერვესა დასცჳთოს დაუცუეთელობისა მისისაჲ G, եւ յաւուրն ութերորդի թլփատեսցէ զմարմին անթլփատութեան նորա *ლევ.12,3.*

დაუცხრომელ-ი անդադար (შეუწყვეტელი, შეუნელებელი): დაუცხრომელითა ქებითა შენ გადიდებთ, անդադար աւրհնութեամբ զքեզ փառաւորեմք *მსკ.45,12;* დასი ერთი გალობს დაუცხრომელად ალელუიასა ოდენ, մի դասն ասէ ալէլուիա անդադար *მ.ცხ.91r-102;* დაუცხრომელად შურების ჴსნისათჳს სოფლისაჲსა, անդադար աշխատի վասն փրկութեան ամենայն աշխարհի *ფლკტ.134,21-440,15.*

დაუძინებელ-ი անքուն (უძინარი): დაუძინებელ არს ამისგან ნათელი, անքուն է լոյսն որ ի նմանէ *სიბრ.სოლ.7,10;* მატლი იგი დაუძინებელი, որդն անքուն *მ.ცხ.83r-94.*

დაუძლებება յղացուցանել (დაორსულება): მუცლად იღო… ვინ დაგაუძლება შენ? յղացաւ … ո՞ յղացոյց զքեզ *მ.ცხ.163r-178.*

დაუძლურება տկարանալ (დასუსტება): შეიკრიბე თავისა შენისა მცირედ კერმაჲ, ნუუკუე… დაუძლურდე და გიჴმდეს წარსაგებელად, ժողովեցից սակաւ ինչ կերմոյս գուցէ… տկարացայց եւ պէտս գայցէ ինձ *მ.ცხ.171r-188.*

დაუწყნარებლობა անհանդարտութիւն (მოუსვენრობა): იყოს… ერისა აშლაჲ, მეფეთა დაუწყნარებლობაჲ, ժողովրդոց խառնակմունք. թագաւորաց անհանդարտութիւն *მ.ცხ.32v-28.*

დაუწყუედელ-ი մշտաբուղխ (მუდამ მცენარე): არა განეშორებოდეს დაუწყუედელისა მოძღურებისა და სწავლისა მისისაგან, ոչ ձուձեին մեկուսանալ ի մշտաբուղխ աղբերէ վարդապետութեան սրբոյն *სპკ.80,16.*

დაუჭნობელ-ი, დაუჭნომელ-ი անթառամ (დაუჭკნობელი): დაუჭნობელ არს სიბრძნჱ, անթառամ է իմաստութիւն *სიბრძ.სოლ.6,13;* დაუჭნობელი გჳრგჳნი სიყუარულისა შენისაჲ, զանթառամ պսակ սիրոյ քո *თომა მოც.15,5-390,7;* მოიღოთ დაუჭნომელი იგი დიდებისა გჳრგჳნი, ընդունիջիք զանթառամ փառաց պսակն *I პეტრე 5,4;* მტევანი მნიფჱ დაუჭნომელი, ողկոյզ հասուն եւ անթառամ *ფლკტ.158,13-472,11.*

დაფარვა ծածկել. թագչել. թաքուցանել. թաքթաքուն շրջել. դողել. ընկլուզել. պատրուակել. արգելուլ. խնայել. զգեցուցանել. ընդ յարկաւ առնել („დაბურვა“, „დარწყმა“, „შევედრება“, დამალვა, დახშვა, შტანთქმა, დაზოგვა, ჩაცმა, შეფარება): დაჰფარე ესე ბრძენთაგან, ծածկեցեր զայս յիմաստնոց *მთ.11,25;* ვითარცა არწივმან დაიფარნის ბუდენი თჳსნი G, իբրեւ զարծուի ի ծածկել զբոյն իւր *II შჯ.32,11;* დავფარო მე პირი ყოვლისა ქუეყანისაჲ ფერჴითა ერისა ჩემისაჲთა, ծածկեմ զերեսս ամենայն երկրի եւ առնեմ կոխան ոտից զօրութեամբ իմով *ივდ.2,5;* დაფარნეს ცოდვანი, ծածկեցան ամենայն յանցանք նորա *ფს.31,1;* საფარველსა ფრთეთა შენთასა დამიფარე მე, ի հովանի թեւոց քոց ծածկեսցես զիս *ფს.16,8;* არა დავფარო შენგან, ոչ ծածկեցից ի քէն *ფს.31,5;* სულთქუმაჲ ჩემი შენგან არა დაეფარა Ⴂ (არა დაერწყოს Ⴀ), հեծութիւն իմ ի քէն ոչ ծածկեցաւ *ფს.37,10;* დაგფაროს შენ აქლემებმან, ծածկեսցեն զքեզ ուղտերամակքն *ეს.60,6;* არა დაიფაროს სარცხვინელი თჳსი, մի՛ ծածկեսցէ զծանականս իւր *ოჳსე 2,9;* დაფარვად ვერ ჴელეწიფების, թաքչել ոչ կարեն *I ტიმ.5,25;* არა დავფარე წყალობაჲ შენი, ոչ թաքուցի զողորմութիւնս քո *ფს.39,11;* უკუეთუ დაეფარნენ თხემსა კარმელისასა, եթէ թաքիցեն ի բարձունս կարմեղոյ *ამოს.9,3;* არავინ სანთელი აღანთის და დაფარის იგი ჭურჭლითა, ոչ ոք լուցանէ ճրագ եւ թագուցանէ ընդ կարասեաւ *ლ.8,16;* დავიფარენ სიტყუანი შენნი, թաքուցի զբանս քո *ფს.118,11;* ნუ დაჰფარავ ჩემგან მცნებათა შენთა Ⴂ, ნუ დამირწყავ მე მცნებათა შენთა Ⴀ, մի թաքուցաներ յինէն զպատուիրանս քո *ფს.118,19;* დაეფარნედ, թաքթաքուն շրջեսցին *ფს.55,7;* გონიერი იგი მოწევნასა ბოროტისასა დაეფარა, խորագէտն ի գալ չարեաց դողեաց *იგ.სოლ.27,12;* დაემალნიან და დაეფარნიან ყოველნი ვარსკულავნი, թաքչին դողեն ամենայն աստեղք *სებ.გაბ.-მოც. საჴს.131,23-63,26;* ნუ დამფარავნ სიღრმჱ უფსკრულთა წყალთაჲ, մի՛ ընկլուզցէ զմեզ խորք *ორმეოც.117,9;* დაფარვა, պատրուակել *ეზეკ.32,7;* ქუენარმავალნი და მფრინველნი დაიფარენ, ի սողունս եւ ի թռչունս խնայեցեր *რიფს.169,34-95,5;* სიშიშულჱ დაფაროს, զմերկութիւն զգեցուսցէ *იზტ.122,12;* დამიფარა მე დაფარულსა კარვისა მისისასა Ⴂ, შემივედრა მე საფარველსა კარვისა მისისა Ⴀ, ընդ յարկաւ արար զիս ի ծածկոյթ խորանի իւրում *ფს.26,5;* დაფარონ იგი საბურველითა ტყავისა[თა] B, დაბურონ იგი საბურავითა ტყავისაჲთა G, ծածկեսցեն զնա մաշկեղէն նուարտանաւ կապուտակաւ *რიცხ.4,8.*

დაფარულ-ი ծածկեալ. արգեալ. թափեալ (დამალული): დაფარული... გამოეცხადა წმიდათა მისთა, ծածկեալ... այժմ յայտնեցաւ սրբոց իւրոց *კოლ.1,26;* ვიდრემდე ესრჱთ დაფარულ ვიყვნეთ, մինչեւ յերբ արգելեալ կամք *ჰოვნ. სტეფ.569,1-499;* იყო დაფარულ სახლსა შინა მამისა თჳსისასა, մինչ թաքեալ կայր ի տան հօր իւրոյ *მ.ცხ.71v-83.*

დაფარულ-ი ծածուկ. ծածկոյթ. գաղտնի. խորին. աներեւոյթ („საიდუმლო“, „სარცხუენელი“, „საფარველი“, უჩინარი): არა უჩნდე... არამედ მამასა შენსა, რომელ არს დაფარულსა შინა, ոչ երեւեսցիս... այլ հաւր քում ի ծածուկ *მთ.6,18;* არა არს დაფარულ, ոչ ինչ է ի ծածուկ *მთ.10,26;* არა არს დაფარული DE, არა არს საიდუმლოჲ C, չէ ինչ է ի ծածուկ *მრ.4,22;* არა არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადნეს, չիք ինչ ծածուկ, որ ոչ յայտ լիցի *ლ.8,17;* ჴელითა დაფარულითა ჰბრძავს უფალი ამალეკსა, ծածուկ ձեռամբ տեառն պատերազմի Տէր ընդ Ամաղեկայ *გამოსლ.17,16;* დაფარული G, სარცხუენელი S, ծածուկ *II შჯ.22,30;* დამიფარა მე დაფარულსა კარვისა მისისასა Ⴂ, შემივედრა მე საფარველსა კარვისა მისისასა Ⴀ, ընդ յարկաւ արար զիս ի ծածկոյթ խորանի իւրում *ფს.26,5;* არცა დაფარული რაჲ არს C, არცა საიდუმლოჲ DE, ոչ եղեւ ինչ գաղտնի *მრ.4,22;* დაფარულნი გულისა მისისანი განცხადნენ, գաղտնիք սրտի նորա յայտնի լինին *I კორ.14,25;* გამოგიცხადოს შენ უფალმან დაფარული იგი შენი, յայտնեսցէ տէր զգաղտնիս քո *ზირ.1,38;* ცნას იგავი და დაფარული სიტყუაჲ, ի միտ առցէ զառակս եւ զբանս խորինս *იგ.სოლ.1,6;* არა-რაჲ არს დაბადებული დაფარულ წინაშე მისსა, չիք արարած աներեւոյթ յերեսաց նորա *ჰებრ.4,13.*

რომელი ხედავს დაფარულსა ծածկատես *ეს.29,10.*

დაფარულად ի ծածուկ. գաղտագողի. գաղտնեաւք (მალულად): დაფარულად, ի ծածուկ *მთ.6,4;* დაფარულად ტიროდის სული თქუენი, գաղսագողի լայցեն անձինք ձեր *იერ.13,17;* დაფარულად ამას ეკლესიათა მოგუასწავებს, գաղտնեաւք զեկեղեցի նշանակէ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.186-187.*

დაფარულება ծածկելիք (სასირცხო): ვიხილენ... და მონაჲ ღმრთისაჲ შიშუელი შორის მათსა და დაფარულებაჲ იგი ოდენ ასოთა მისთაჲ დაფარულ იყო თმითა, տեսի... եւ այրն Աստուծոյ էր մերկ ի միջի նոցա եւ զծածկելիս անդամոցն հերք նորա ծածկէին *მ.ცხ.440v-512.*

დაფარულთა მეცნიერ-ი ծածկագէտ (დაფარულისა მცოდნე): ღმერთო საუკუნეო, დაფარულთა მეცნიერო, Աստուած յաւիտենական ծածկագէտ *დან.13,42.*

დაფენა տարածանել. տարածել. արկանել. կցել. սփռել (გაშლა, დაგება): დაუფენდეს სამოსელსა მათსა გზასა ზედა, զհանդերձս իւրեանց տարածանէին զճանապարհաւն *ლ.19,36;* ძაძაჲ და ნაცარი დაიფინო, քուրձ եւ մոխիր ի ներքոյ տարածանիցես *ეს.58,5;* დაუფენდა სამოსელსა C, տարածեցին զհանդերձս *მთ.21,8;* რტოთა... დაუფენდეს გზასა ზედა, ոստս ... արկանէին զճանապարհաւն *მრ.11,8;* რომელნიმე დაუფენდეს სამოსლებსა მათსა გზასა ზედა, ոմանք սփռէին զհանդերձս իւրեանց առաջի ճանապարհի *მ.ცხ.209v-II 56.*

დაფენილ-ი կցեալ (დაგებული): გზანი უქმთანი დაფენილ არიედ ეკლითა, ճանապարհք վատաց կցեալ են փշովք *იგ.სოლ.15,19.*

დაფიცება երդմնեցուցանել: დავაფიცენ იგინი ამის სიტყჳსათჳს, երդմնեցուցի զնոսա վասն բանի այսորիկ *ნეემ.5,13.*

დაფლვა թաղել. թաքուցանել („შთამარხვა", „დამალვა", დამარხვა): მიბრძანე მე პირველად დაფლვად მამისა ჩემისა, հրաման տուր ինձ երթալ նախ թաղել զհայր իմ *ლ.9,59;* აღესრულა და დაეფლა, մեռաւ եւ թաղեցաւ *საქ.მოც.2,29;* დაჰფლნეს იგინი სიკიმას S, შთაჰმარხნეს იგინი სიკიმათა G, թաղեցին զնա ի Սիկիմ *ისუ 6.24,32;* დაჰფლეს იგი საფლავსა თჳსსა, թաղեցին զնա ի գերեզմանի իւրում *IV მფ.23,30;* არა ეტყებდენ და არა დაეფლნენ, մի՛ կոծեսցին եւ մի՛ թաղեսցին *იერ.16,4;* დაჰფლნენ ქვითა შურდლისაჲთა, թաղեսցեն զնոսա քարամբք պարսաքարաց *ზაქ.9,15;* დაეფლა გულსა ქუეყანისასა, թաղեցաւ ի սիրտ երկրի *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227,5-133,92;* დაჰფლა ვეცხლი იგი DE, დამალა ვეცხლი იგი C, թաքոյց զարծաթ *მთ.25,18;* დავჰფალ ქანქარი იგი შენი ქუეყანასა, թաքուցի զքանքարս քո յերկրի *მთ.25,25.*

დაფლვა-ჲ թաղումն (დამარხვა): მივსცნე... უკეთურნი დაფლვისა მისისა წილ, տաց... զչարս փոխանակ թաղման նորա *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.156,11-276,4.*

დაფლულ-ი թաղեալ (დამარხული): კაცისა დაფლულისაჲ ქუეყანით აღდგომაჲ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.163,27-288,23.*

დაფრთხობა անգուշել. սաստել: დაჰფრთხეს საჴედარნი მათნი შიშისაგან, անգուշեալ բազում երիվարք հեծելոց յահէ անտի *რიფს.170,31-97,7;* დაუფრთხო მას ძმამან... და ჰრქუა: დასცხერ ცუნდრუკებისაგან, սաստեաց նմա... եղբայրն իւր եւ ասէ՝ դադարեա *მ.ცხ.47v-39.*

დაფუძნება հաստատել. հիմունս արկանել. հիմք արկանել. հաստահիմն առնել. հիմունս դնել („დაბადება", „დამყარება", „დადება საძირკუელისა"): მთოვარე და ვარსკულავები, რომელ შენ დააფუძნენ (დაჰბადე), զլուսին եւ զաստեղս, զորս դու հաստատեցեր *ფს.8,4;* სოფელი და სავსებაჲ მისი შენ დააფუძნე Ⴑ (დაამყარე Ⴀ), զաշխարհս լրիւ իւրով դու հաստատեցեր *ფს.88,12;* ალთქუმასა ქუეყანასა ზედა დააფუძნებს, զաւետիս իւր յերկիր հաստատէ *ამოს.9,6;* სადა იყავ, რაჟამს დავაფუძნებდ მე ქუეყანასა? ո՞ւր էիր մինչ ես հիմունս արկանէի երկրի *იობ.38,4;* ჴელთა... დააფუძნეს სახლი ესე, ձեռք... հիմն արկին տանց այդմիկ *ზაქ.4,9;* დაგაფუძნენინ, հաստահիմն արասցէ *I პეტ.5,10;* დააფუძნა იგი G, დადვა საძირკუელი მისი S, եդ զհիմունս նորա *ისუ 6.6,26;* დაფუძნებულ იყო იგი კლდესა ზედა, հաստատեալ էր հիմնն ի վերայ վիմի *ლ.6,48;* უკუეთუ ჰგიეთ თქუენ სარწმუნოებასა ზედა დაფუძნებულნი, եթէ կայցէք ի հաւատսն արմատացեալք *კოლ.1,23;* სიყუარულითა დამტკიცებულნი და დაფუძნებულნი, սիրով արմատացեալք եւ հաստատեալք *ეფეს.3,17.*

დაფქვა խորտակել. աղալ („შეფქვა, ფქვა", დამსხვრევა): დაფქვა საჭურველი Ⴀ, შეფქვას საჭურველი Ⴑ, զզէնս խորտակեաց *ფს.45,10;* დაჰფქვიდენ მას წისქვილითა G, ფქვან მფქველითა B, աղային յերկանի *რიცხ.11,8.*

დაფხურა փետել. խլել (დაგლეჯა): დავიფხურენ თმანი და წუერნი ჩემნი და დავჯედ მგლოვარედ, փետեցի զհերս եւ զմօրուս իմ եւ այնպէս նստէի ի սուգ *II ეზრა 9,3;* უწყალოდ დაჰფხურიდა მჴცეთა მისთა, անողորմ... եղեալ փետէր զալիս նորա *ფლკტ.145,14-454,26;* დაჰფხურნეს წუერნი მისნი, զմայրուսն խլեալ *იზტ.120,26.*

დაქენჯნა տառապեցուցանել. կոփել („დამძიმება", ძალდატანება, შეჭირვება, ცემა): არა დაჰქენ-

ჯნო იგი შრომითა G, არა დაამძიმო მას შრომითა B, մի՛ տառապեցուցես զնա ընդ աշխատութեամբ *ლევ.25,43;* დაჰქენჯნიდეს გლახაკსა, կոփէիք զաղքատս *ამოს.5,11.*

დაქვა(ვ)ება քարկոծել („დაქოლვა"): ქვითა დაქვაენით იგინი G, ქვითა დაქოლენით იგინი B, քարամբք քարկոծեցէք զնոսա *ლევ.20,27.*

დაქოლვა քարկոծել. քարկոծ առնել („განტვნვა", „ქვისა დაკრება", „დაქვა(ვ)ება", ჩაქოლვა): დაქოლა იგი ქვებითა ყოველმან ისრაელმან G, განტვნა იგი ყოველმან ისრაელმან S, քարկոծեցին զնա ամենայն Իսրայէլ *ისუ 6.7,25;* დაიქოლნენ ქვებითა და მოკუდენ G, ქვაჲ დაჰკრიბონ მათ და მოსწყვდენ S, քարկոծեսցեն զնոսա քարամբք եւ մեռցին *// შჯ.22,24;* რაჲთამცა დაქოლეს იგი C, რაჲთამცა ქვაჲ დაჰკრიბეს მას DE, զի քարկոծ արասցեն զնա *ი.10,31;* დაქოლოს იგი ქვითა G, ქვა დაჰკრიბონ მას B, ազգք երկրին քարկոծ արասցեն զնա *ლევ.20,3;* ქვითა დაქოლენით იგინი Pb, ქვითა დაქვაენით იგინი G, քարամբք քարկոծեցէք զնոսա *ლევ.20,27.*

დაქუე ի վայր (ძირს): გადავარდი შენ მიერ დაქუე, Արկ զքեզ աստի ի վայր *მთ.4,6.*

დაქუმა մատզել. մածել (დაკვრა, დაწებება): დაექუა ვადაჲ ჴრმლისა მისისაჲ ჴელსა მისსა ზედა, մատզեցաւ ծեռն նորա սրովն *// მფ.23,10;* დაექუა ტყავი მათი ძუალთა ზედა მათთა, մածեալ էր մորթ նոցա յոսկերս նոցա *გოდ.იერ.4,8.*

დაქურივება այրի լինել (დაქვრივება): არა დაქურივდა ისრაჱლი, ոչ եղեւ այրի Իսրայէլ *იერ.51,5.*

დაქურივებულ-ი այրի (ქვრივი): ესუა ერისკაცსა მას ასული ერთი ოდენ, ახლად დაქურივებული, ունէր այրն այն զդուստր այրի *მ.ცხ.136r-154.*

დაქცევა կործանել. խոտորեցուցանել. աւրել. քակել. ընկղմեալ („დარღუევა", „დამჴობა", დანთქმა): გოდოლი ფანულისაჲ დააქცია G, გოდოლი იგი ფანოველისაჲ დაარღვა S, զաշտարակն Փանուէլի կործանեաց *მსჯ.8,16;* ქალაქები მისი დაიქცა უმკვდროებისაგან, քաղաքք նորա կործանեցան ի չգոյէ բնակչաց *იერ.2,15;* შენ ხარ, რომელმან დააქციე ისრაჱლი, դու ես. որ խոտորեցուցանես զԻսրայէլ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრ.და ელია 323-266,37;* ტაძრები მდიდართაჲ დააქცია, զտունս մեծամեծս աւերեաց. զապարանս մեծամեծս քակեաց (Ω) *ზირ.28,17;* ბაგინები მათი დაამჴვთ S, დააქციენით ბომონნი მათნი, կործանեսջիք զբագինս նոցա G. *// შჯ.12,3;* ნავი დაიქცა ზღუასა შინა, նաւ ընկղմեալ ի ծովու *მ.ცხ.219r-239.*

დაქცევა-ჲ կործանումն. ընկղմել (დამხობა, დანთქმა): შეიყუარა მან ყოველი სიტყუაჲ დაქცევისაჲ და ენაჲ მზაკუვარი, սիրեաց նա զամենայն խօսս կործանման եւ զլեզուս նենգաւորս *ფს.51,6;* დაქცევაჲ მსგავსად ნიავქარისა მოვიდეს, կործանումն ի նմանութիւն մրրկի գայցէ *იგ.სოლ.1,27;* ნავი დაიქცა ზღუასა შინა, նաւ ընկղմեալ ի ծովու *მ.ცხ.219r-239.*

დაქცეულ-ი կործանեալ (დარღვეული): მოოჴრებულ არს და დაქცეულ, աւերեալ եւ կործանեալ *ეს.1,7.*

დალათუ թէպէտ եւ („თუ"): დალათუ სხუანი დაბრკოლდენ შენდა მიმართ DE, ყოველნი თუ დაბრკოლდენ შენდა მიმართ C, թէպէտ եւ ամենեքեան գայթակղեսցին ի քէն *მთ.26,33*

დალათუმცა թէեւ (თუნდ): დალათუმცა იყო მანაჲ, թէեւ մանանայ իցէ *მ.ცხ.83-71v.*

დალამება იხ. დაულამებელი.

დალაცათუ թէպէտ (თუმცაღა): დალაცათუ უფროჲს იყვნეს, რომელნი დაშთომილ იყვნეს, թէպէտ եւ բազում այն էր. որ ապրեցան *ვრდ.88,14;* დალაცათუ ჩუენ უღირს ვართ, թէպէտ եւ մեք անարժան եմք *აჭმ.100,9.*

დალება կլնուլ (ჩანთქმა): მენება რაჲთამცა ქუეყანამან დამილო, կամէի թէ երկիր կլցէ զիս *მ.ცხ.241v-262.*

დალებულ-ი ներկեալ (შელებილი): დალებულ [ვარ] ცოდვითა, ներկեալ իցէ մեղաւք *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227,14-134,106.*

დალონებულ-ი կորակոր. կորացեալ. խոնարհեալ. կարկամեալ. վհատեալ (მოხრილი, დამდაბლებული, დადრეკილი, გულ-გატეხილი): ვიდოდა იგი დალონებული, գնայր կորակոր */// მფ.21,27;* დალონებულ ვიყავ გლოვითა დიდითა, հանդերձ ողբովք կորացեալ էի *I ეზრა 8,74;* დალონებულ ვიყავ და დადრეკილ ზედა მუჴლთა ჩემთა, խոնարհեալ կորանայի ի վերայ ծնգաց իմոց *// ეზრა 9,5;* იყო იგი დალონებულ, էր կարկամեալ *ლ.13,11;* დალონებულსა შემნე ეყავ, օգնեա՛ վհատելոյն *მ.ცხ.131v-150.*

დაღრმობა խորել. խորագոյն լինել (დაღრმავება): მოთხარა და დააღრმო, փորեաց եւ խորեաց *ლ.6,48;* დააღრმეთ შთასაჯდომელად, խորեցէք ի նստել *იერ.49,30;* და-რე-აღრმეთ თხრილი ეგე, խորագոյն լիցի բրածդ *განს.ი.200,2-85,27.*

დაღრჭენა կրճտել (დაკრეჭა): დაიღრჭინის მის ზედა კბილნი მისნი, կրճտէ ի վերայ նորա զատամունս իւր *ფს.36,12;* ყოველნი მტერნი შენნი ისტუენდეს და [და]იღრჭინნეს კბილნი მათნი, ամենայն թշնամիք քո շչէին եւ կրճտէին զատամունս իւրեանց *გოდ.იერ.2,16;* დაიღრჭინნა კბილნი, կրճտէր զատամունսն *ფლკტ.146,8-455,34.*

დაღუანება հոգալ (ზრუნვა, მოვლა): ვითარცა მკუდარმან მკუდარი დაიღუანე, որպէս մեռեալ մեռելոյ հոգացար *პეტრე მოც.48,14-56,8.*

დაღულარჭნა կծկել (დახვევა): დაიღულარჭნა ზედა მუჴლთა მისთა, կծկեցաւ ի վերայ ծնգաց իւրոց *IV მფ.9,24.*

დაღუმინვა մրմռել (ღმუილი): დაიღუმინა ვითარცა მჴეცმან მძჳნვარემან ველისამან, մրմռեալ իբրեւ զգիշակեր գազան վայրագացեալ *ფლკტ.145,28-455,8.*

დაღურა հեղուլ (დაღვრა, დაქცევა): გარდაიქცევის იგი (სარწყული) და დაიღურების, շրջի նա եւ հեղու ջուր իմ *მ.ცხ.145r-162.*

დაყამირებულ-ი խոպանացեալ. ապառաժ (დაუმუშავებელი [მიწა]): ქუეყანა დაყამირებული, աւեր երկիր խոպանացեալ *იერ.2,31;* შენ ხარ ვითარცა ქუეყანაჲ დაყამირებული, რომელსა გამოაქუნ ეკალი და კუროჲსთავი, դու ես երկիր ապառաժ, որ բերես փուշ եւ տատասկ *ფლკტ.152,32-464,27.*

დაყდუნება խափանել, պաղատել (შეფერხება; დაცხრომა): დავაყდუნოთ საქმჱ იგი მათი, խափանեսցուք զգործս նոցա *ნეემ.4,11;* არა ვიეთგან დაიყდუნეს, յիմեքէ ոչ պաղատեցան *საეკლ.უწყ.1217-637.*

დაყდუნება-ჲ բանսարկութիւն („დაბრკოლება“): მოსრულ ვარ დაყდუნებად შენდა G, გამოსრულ ვარ დაბრკოლებად შენდა B, ելի ես ի բանսարկութիւն քեզ *რიცხ.22,32.*

დაყენება արգելուլ. խափանել. խորշել. յապաղել. ունել. ըմբռնել. ամփոփել. զրկել. խից արկանել. քեցել. ագուցանել. զանգիտել. պարտել. հաստատել. կացուցանել. դադարել („შეპყრობა“, „განყენება“, „დამორჩილება“, შეჩერება, დადგომა, შეფერხება, დარიდება, დაყოვნება, ყოლა, დაჭერა, დაკლება, შეყენება, გაჩერება, დადგრომა): დამაყენა მე ღმერთმან არა შობად, արգել զիս տէր ի ծնանելոյ *დაბ.16,2;* დააყენენით იგინი და დააბრკოლეთ საქმე იგი მათი, արգելէք եւ խափանեցէք զգործս նոցա *II ეზრა 4,21;* ნებაჲ ბაგეთა მისთაჲ არა დააყენე მისგან Ⴄ, զկամս շրթանց նորա ոչ արգելեր ի նմանէ *ფს.20,3;* დაიყენენ იგინი ზრახვათა მათთაგან Ⴄ, შეპყრობილ იქმნენ იგინი ზრახვათა მათთაგან Ⴂ, արգելցին ի խորհուրդս իւրեանց *ფს.9,23;* არა დააყენე გული ჩემი ყოვლისაგან სიხარულისა, ոչ արգելի զսիրտ իմ յամենայն ուրախութենէ *ეკლ.2,10;* გულისწყრომაჲ ჩემი აღვავსე და დავაყენე (განვაყენე O), զբարկութիւն իմ լցի եւ արգելի *იერ.6,11;* დავაყენე თქუენგან წჳმაჲ, արգելի ի ձէնջ զանձրեւ *ამოს.4,7;* დაიყენნეს დედანი შესლვად საპყრობილესა მას, արգելան կանայք մտանել ի բանտն *ანდ.-ანატ.331-39,16;* არა დააყენებდა იჭჳ ენასა თჳსსა, ոչինչ արգել առնէին խիղճ մտացն լեզուին *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლ.87,9-37,1;* ნუცამცა იგინი დააყენებენ მსახურებასა უფლისასა, մի՛ նոքա զսպաս տեառն խափանեսցեն *ნეემ.10,39;* დაეყენა შჱნებაჲ ტაძრისა უფლისაჲ, խափանեցաւ շինուած տաճարին տեառն *I ეზრა 2,31;* არარაჲ დავაყენე, რომელიმცა არა გითხარ თქუენ, ոչ խորշեցայ ի չպատմելոյ ձեզ *საქ.მოც.20,27;* ნუ დააყენებ კეთილისყოფასა ნაკლულევანისასა, մի` յապաղեր բարի առնել կարօտելոյ *იგ.სოლ.3,27;* რომელმან დაიყენოს მომრუშჱ, უგუნურად ულმრთო არს, որ ունի կին շուն ` անմիտ է եւ ամպարիշտ *იგ.სოლ.18,22;* ვერ ეგებოდა მისა, ვითარმცა დაეყენა მის მიერ, չէր հնար ըմբռնել նմա ի նմանէ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.78-79;* დააყენე ჴელი შენი, ամփոփեա՛ զձեռն քո *II მფ.24,16;* რომელი ითხოვეს თუალთა ჩემთა, არა დავაყენე, զոր ինչ խնդրեցին աչք իմ. ոչ զրկեցի ի նոցանէ *ეკლ.2,10;* დავაყენენ წყალნი მრავალნი, խից արկի ջուրց բազմաց *ეზეკ.31,15;* ჴბონი მათნი დაიყენენით, քեցեցէք զորդիսն ի հետոց նոցա ի տուն *I მფ.6,7;* მას დღესა მუნ დაიყენნა, եւ առ իւր ագոյց *საქ.მოც.10,23;* არარაჲ დავაყენე უმჯობესი თქუენი, რომელიმცა არა გითხარ, ոչինչ զանգիտեցի յօգտակարացն չպատմել ձեզ *საქ.მოც.20,20;* არავის ეძლო დაყენებად მისა DE, არავინ უძლო დამორჩილებად მისა C, ոչ ոք կարէր պարտել զնա *მრ.5,4;* არა დააყენა გონებაჲ თჳსი, არცა ამას ზედა, ոչ հաստատեաց զմիտս իւր եւ ոչ այնու եւս *გამოსლ.7,23;* უცხოსა კაცსა უცხოსა შინა სახლსა ვერ ძალ-უც დაყენებად სხჳსა, ի տուն օտարի ոչ կարօղ է կացուցանել զոք այլ ոք *მ.ცხ.37v-32;* მეყსეულად დაეყენნიან [ცრემლნი], դադարէին արտասուքն *მ.ცხ.93v-104.*

დაყივლება ճիչ բառնալ (დაყვირება): დაიყივლე, ճիչ բարձ *ეზეკ.21,12.*

დაყინვა սառուցանել. մածել (გაყინვა; შესქელება): და-ლა-ჰყინის, იქმნის იგი ვითარცა ჰორლის პირები, իբրեւ սառուցանէ. առնէ իբրեւ զտէգ նիզակաց *ზირ.43,21;* ათისა თთჳსა ჟამთა დავჰყინდი სისხლისაგან მამაკაცისა, տասնամսեայ ժամանակաւ մածեալ արեամբ ի սերմանէ առն *სიბრ.სოლ.7,2.*

დაყმობა սովել (დამშევა): დაყმებოდიან ვითარცა ძაღლნი, սովեսցին որպէս շունք *ფს.58,7.*

დაყოვნება յամել. յապաղել. դադարել. ագանել. ծանրացուցանել. յերկարել („ყოვნება", „დღეგრძელ ყოფა", „დადგრომა", დაგვიანება; დანყნარება, შეჩერება; დამძიმება): ვითარ ყოვნიდა სიძე იგი C, იყო დაყოვნებასა მას მის სიძისასა, ի յամել փեսային *მთ.25,5;* დაყოვნა მოსე გარდამოსლვად მიერ მთით, յամեաց Մովսէս իջանել ի լեռնէ անտի *გამოსლ.32,1;* დაიყოვნოთ ქუეყანასა ზედა G, დღეგრძელ იყო ქუეყანასა ზედა, յամիցէք յերկրին *II შჯ.4,25;* ნუ დაჰყოვნდები აქა, մի՛ յամեր աստ *მარკ.251v-202,17;* ნუ დაჰყოვნი მოქცევად უფლისა, մի՛ յապաղիցիս դառնալ առ տէր *ზირ.5,8;* მცირედ დაყოვნეს და კუალად ზომეს, սակաւ ինչ դադարեալ. դարձեալ ընկեցին *საქ.მოც.27,28;* მის თანა დაიყოვნეს მას დღესა C, მის თანა დაადგრეს მას დღესა DE, առ նմա ագան այն օր *ი.1,39;* მონაზონთა ნუ დაყოვნონ თქუენ თანა, միայնակեացք որ յերկարեն առ ձեզ *მრთ.A.ანტ.დ.33-74,29;* და-მე-ყოვნა ყურმან მისმან არა სმენად? ծանրացո՞յց ինչ զունկն իւր զի մի՛ լուիցէ *ეს.59,1.*

დაყოვნებულ-ი յամեալ (დაგვიანებული): *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.122,11-123.*

დაყოფა կալ. լինել. առնել. մնալ. ագանել. նստել. ժուժկալել („დადგრომა", „დავანება", ყოფნა, დგომა, გატარება): დალათუ მრავალი ჟამი დაყვის სინანულსა შინა, թէպէտ եւ բազում ժամանակս կայցէ յապաշխարութեան *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,4-31,6;* დაეყვნეს ორნივე თუალნი მეფესა მას, կացին աչք թագաւորին *ფლკტ.159,16-473,29;* რომელმან დაყო ეპისკოპოსობასა შინა ექუსი წელი, որ եկաց յեպիսկոպոսութեանն ամս վեց *არსტ.68,21;* დავყოთ მუნ წელიწადი, եղիցուք անդ տարի մի *ეპ.იაკ.4,13;* ვესავ რავდენისავე ჟამისა დაყოფისა თქუენ თანა, ակն ունիմ ժամանակ ինչ առնել առ ձեզ *I კორ.16,7;* დაყო სამი თუეჲ ელისაბედის თანა, եւ մնայր առ Եղիսաբեթ ամիսս երիս *ლშ.შობ.189,2-257,14;* შევიდა დაყოფად მათ თანა C, შევიდა დადგრომად მათ თანა DE, եմուտ ագանել անդ ընդ նոսա *ლ.24,29;* დავყუნეთ გაბაას S, დავივანოთ მუნ ლავაას შინა G, ագցուք ի Գաբաա *მსჯ.19,13;* დაყო მუნ ერთ წელ, նստաւ անդ տարի մի *საქ.მოც.18,11;* დაყვენ ქუაბსა შინა სხუანი ათნი დღენი, ժուժկալեա՛ ի տեղւոջդ յայդմիկ այլ եւ տասն օր *ი.მოც.90,10-290,26.*

დაყოფა խնուլ/խցել. պապանձեցուցանել. փակել. կարկել. խլանալ. խոնարհեցուցանել. դնել (დახშვა, დადუმება, დახურვა, დაყრუება, დამდაბლება, დადება): დაუყვნეს პირნი ლომთანი, խցին զբերանս առիւծուց *ჰებრ.11,33;* დაყო გამოსავალი წყლისა მის, եխից զելս ջրոցն *II ნშტ.32,30;* ყოველმან უსჯულომან დაიყოს პირი თჳსი, ամենայն անօրէն խցցէ զբերան իւր *ფს.106,42;* დაგეყვნედ თუალნი ეგე შენნი, խցցին աչք քո *ფლკტ.159,13-473,25;* დაუყვნა პირი ლომთანი, եխից զբերան առիւծուցս *დან.6,22;* პირი დაუყო სადუკეველთა C, պապանձեցոյց զսադուկեցիսն *მთ.22,34;* დაყო შესავალი იგი, զմուտն փակէր *პავლე თებ.320-9,21;* დაიყავ პირი და განვედ მაგისგან, կարկեաց եւ ել ի դմանէ *მრ.1,25;* ნუცა სასმენელთა თქუენთა დაიყოფთ, մի՛ ականջք ձեր խլասցին *თომა მოც.17,29-395,1;* დაიყვნის ფრთენი და თჳსავე შეიკრიბნის, խոնարհեցուցանէ զթեւսն եւ յինքն ամփոփէ *ფიზ.V 9-12;* დაჰყოთ ფესუსა ზედა ფრთესა სთვილი კაკინთონი, դնիցէք ի վերայ ծոպից տտնոցն ասղանի կապուտակ *რიცხ.15,38.*

დაყოფილ-ი խցեալ (დახშული): რომლისანი დაყოფილ არიედ ყურნი მისნი C, զի խցեալ է զականջս իւր *ფს.57,5.*

დაყრა թաւթափել. թափել. ընկենուլ. ի բաց ձգել. թողուլ („განყრა", დაცვენა, დაცემა): დაიყარეთ მტუერი ფერჴთაგან თქუენთა, թաւթափեսջիք զփոշին յոտից ձերոց *მთ.10,14;* დაყარნეს სარწყულნი ჴელთა მათთა შინანი G, განყარნეს ჩაფნი იგი ჴელთაგან მათთა S, թօթափեցին զսափորսն որ ի ձեռս իւրեանց *მსჯ.7,19;* დაჰყარეთ ფურცელი მისი, թօթափեցէք զտերեւս դորա *დან.4,11;* დაჰყარა დავით ნატყუენავი იგი, թափեաց Դաւիթ զամենայն ինչ. զոր առին *I მფ.30,18;* დაჰყარის ნაწლევი მფრინველთაჲ, թափէ զփորս թռչնոցն *ფიზ.XVIII 16-22;* დაჰყრიდეს სამოსელსა მათსა, ընկենուլ զհանդերձս *საქ.მოც.22,23;* დაყარეს საჭურველი მათი სიხარულით, ընկեցին զզէնսն ցնծութեամբ *ატმ.107,12;* საჭურველი ჩუენი დავყარეთ, զզէն մեր ի բաց ձգեցաք *მ.ცხ.360r-412;* დაყარნეს ცხენნი მათნი, թողեալ զձիս *მ.ცხ.412r-465.*

დაყრილ-ი թօթափեալ *ეს.28,1.*

დაყრდნობილ-ი յեցեալ (დაბჯენილი): დაყრდნობილი იყო იგი ჰოროლსა ზედა თჳსსა, յեցեալ կայր ի նիզակն իւր *II მფ.1,6.*

დაყროლება նեխել, հոտել (აყროლება): არა დაყროლდა და არცა მატლი დაესხა მას, ոչ նեխեցաւ. եւ ոչ եղեւ ի նմա որդն *გამოსლ.16,24;*

მარილნი იგი სულიერნი დალპების და დაყროლდების, են աղ հոգեւորք. վասն այնորիկ նեխի եւ հոտի *მ.ცხ.78v-90.*

დაყროლებულ-ი ժահահոտեալ. հոտեալ (ამყრალებული): დგა ზეთი სელისაჲ და იყო იგი დაყროლებულ, յորում էր ձէթ հին եւ նեխեալ եւ ժահահոտեալ *მ.ცხ.123r-141;* ვერარაჲ პოვეს სენაკსა შინა მისსა, თჳნიერ წყალი დაყროლებული, եւ ոչ ինչ գտին ի տուն նորա. բայց միայն ջուր հոտեալ *მ.ცხ.167r-185.*

დაყრუვება խլանալ. խուլ եղանել. համր լինել : ყურნი მათნი დაუყრუვდენ, ականջք նոցա խլասցին *მიქ.7,16;* დავყრუვდი, խուլ եղէ *ფს.38,3;* დაჰყრუვდე, եղիջիր դու համր *ეზეკ.3,26.*

დაყრუებულ-ი խլացեալ *ეს.44,11.*

დაყუდება, დაყუდნება դադարել. սուզել. լռել. խափանել. հանդարտել. ցածուցանել. միանձնանալ („დამშჳდება", „დაცხრომა", ჩაშვება, დადუმება, დაწყნარება, მონოზნობა): დაყუდნა ქუეყანაჲ ორმეოც წელ G, დამშჳდნა ქუეყანაჲ ორმეოც წელ S, դադարեաց երկիրն ամս քառասուն *მსჯ.3,11;* ქუეყანაჲ დაყუდნა ბრძოლილი G, ქუეყანაჲ დასცხრა ბრძოლისაგან S, երկիրն դադարեաց ի պատերազմէ *ისუ 6.14,15;* იხარეს, რამეთუ დაყუდნა, ուրախ եղեն զի դադարեցին [ալիքն] *ფს.106,30;* დაეყუდოს და განიშუას, դադարեսցէ եւ բարեկեցիկ լիցի *იერ.30,10;* მაშინ დაყუდნენ წყალნი მათნი, ապա դադարեսցեն ջուրք նոցա *ეზეკ.32,14;* სიცბილი მისი დაყუდენი, մոլորութիւն նորա սուզեսցի *განძ.ი.201,12-87,19;* ქალაქი დაყუდნა, քաղաքն լռեաց *II ნეშ.23,21;* ქუეყანისა ამის ცხორებასა და საშუებელთა დააყუდებენ, յերկրաւոր վայելից կենաց խափանեն *რიფს.176,16-109,9;* დააყუდნებდა სამსახურებელთა მათ კერპთასა, խափանէր զզոհս կռոցն *ლონგ.188,27.*

დაყუდება-ჲ խաղաղութիւն. հանդարտութիւն. միայնակեցութիւն (მშვიდობა, დაწყნარება): იქმნა დაყუდება დიდ, եղեւ խաղաղութիւն մեծ *მრ.4,39;* დაყუდება მოვსცე ისრაჱლსა, հանդարտութիւն տաց ի վերայ Իսրայելի *I ნეშ.22,9;* ფიცხლად მოღუაწებითა და დაყუდებითა სხდეს აქა, խստագոյն ճգնութիւնս միայնակեցութեամբ ընթանային միշտ *მ.ცხ.24v-19.*

დაყუენა, დაყჳნვა խզել. գերծուլ. գերծանել. գերծել. զերծանել. սրբել (მოპარსვა, განწმენდა): არცა დაიყჳნენ თავნი მათნი, մի խզեսցին *იერ.16,6;* ყოველნი წუერნი დაიყჳნნენ, ամենայն մօրուք խզեսցին *იერ.48,37;* უკუეთუ საძაგელ არს დედაკაცისა კუეცაჲ, გინა დაყჳნაჲ, დაიბურენ, եթէ անպատեհ է կնոջ փոքրել կամ գերծուլ. սքողեսցի *I კორ.11,6;* დაყუენილ იქმნეს ტყავი G, დაყჳნოს ყოველივე გუამი B, գերծցէ զնա (զմորին) *ლევ.13,33;* დაჰყჳნნა შჳდნი ნათხზენნი თავისა მისისანი G, დაჰყჳნა შჳდივე იგი კოწოლი თავისაჲ S, եզերծ զեւթանեսին գիսակս գլխոյ նորա *მსჯ.16,19;* წუერი დაჰყჳნოს, զմօրուսն սրբեսցէ *ეს.7,20;* დაიყჳნა სამართებლითა თავი, զերծեաց զմազ *მ.ცხ.384r-440.*

დაყჳთლებულ-ი դեղնեալ (გაყვითლებული): ერთი იგი დაყჳთლებულ იყო და შეჭმუნვილ ფრიად, միոյն դեղնեալ եւ նուաղեալ էր յոյժ *მ.ცხ.148v-165.*

დაყჳნვა խզումն (მოპარსვა): განავრცე დაყჳნვაჲ ქურიობისა შენისაჲ, լայնեա՛ զխզումն քո *მიქ.1,16.*

დაყჳნულ-ი գերծեալ *I კორ.11,5.*

დაშავება թխանալ. թուխ առնել. սեւանալ (გაშავება): დაშავნა უფროჲს ნაჴშირისა (ნაყშირისა O) ფერი მათი, թխացան քան զածուխ տեսիլք իւրեանց *გოდ.იერ.4,8;* ვერ შემძლებელ ხარ ერთისა თმისა განთეთრებად ანუ დაშავებად C, ვერ ძალ-გიც ერთისა თმისა განსპეტაკებად გინა დაშავებად DE, ոչ կարես մեզ մի սպիտակ առնել կամ թուխ *მთ.5,36;* დაუშავდა ფერჴი მისი, սեւացան ոտք նորա *მ.ცხ.317v-344.*

დაშავებულ-ი սեւացեալ (გაშავებული): რამეთუ დაშავებულ ვარ, զի ես սեւացեալ թխացայ *ქება 1,5;* კუამლისაგან საჴუმილისა დაშავებულ იყო, պատմուճան նորա սեւացեալ էր ի հրավառութենէ բաղանեացն *ი.მოც.64,19-209,16.*

დაშალვა արձակել (გაშლა): დაიშალვიდა თმათა თჳსთა, առաւել քան զայս արձակեալ զհերս գլխոյ իւրոյ *ი.მოც.61,17-204,5.*

დაშდომა, დაშთომა մնալ. թողուլ. լքանել. հեղձուցանել („დატევება", დატოვება, დარჩენა): არა დაშდეს, ոչ մնասցէ *მთ.24,2.* დავშედით მცირედნი მრავალთაგან შორის წარმართთა, մնացաք նուազք ի մէջ հեթանոսաց *ბარუქ 2,13;* აჰა, ეგერა, დაგშდების თქუენ სახლი თქუენი ოჴერი C, აჰა ესერა დაუტევებთ თქუენ სახლთა თქუენთა ოჴრად DE, ահա թողեալ լիցի ձեզ տունդ ձեր աւերակ *მთ.23,38;* ესუას მას ცოლი და შვილი არა დაშდეს (დაუშთეს DE), թողուցու կին եւ որդի ոչ թողուցու *მრ.12,19;* ერთი ოდენ ძირი [მხლისაჲ] დაშთა, իբրեւ մի մնաց բանջար *მ.ცხ.47r-39;* დაშთა იუდაჲ და საძაგელ იქმნა, լքաւ Յուդա. գարշելիք գործեցան *მალაქ.2,11;* დაუშთვნა ლეკუთა მისთა, հեղձոյց կորեանց իւրոց *ნაუმ.2,12.*

დაშდუნება մնալ (დარჩენა): მრავალნი ქალწულნი და[ა]შდუნნეს უქმროდ, բազում կոյսք մնացին առանց արանց *ფლპ.მოც.5,34-306,10.*

დაშენება, დაშჱნება բնակել. բնակեցուցանել. բնակութիւն շինել. նստել. նստուցանել. կալ. շինել. տնկել. ժառանգել („დანერგვა", „დამკვიდრება", დასახლება, დადგომა, ჯდომა, მკვიდრობა): მოვიდა დაეშჱნა ქალაქსა მას, եկեալ բնակեցաւ ի քաղաքին *მთ.2,23;* დაიმკვდრეს იგი და დაეშენნეს მას შინა S, ժառանգեցին զնա եւ բնակեցին ի նմա *ისუ 6.21,43;* მართალთა დაიმკვდრონ ქუეყანაჲ და დაეშენნენ, արդարք ժառանգեսցեն զերկիր եւ բնակեսցեն *ფს.36,29;* რომელსა ვერვინ დაეშჱნის, ուր ոչ երբեք բնակեցին *იერ.17,6;* არა ვიშჱნოთ სახლებ და არა დავეშჱნნეთ მუნ, ոչ շինել տունս եւ ոչ բնակել ի նոսա *იერ.35,9;* დაიშჱნე შენ მის თანა შორის ერსა შენსა, բնակեսցես ընդ նմա ի մէջ ժողովրդեանն *იერ.40,5;* დააშენნა იგი იალათს, բնակեցոյց զնոսա յԱղաթ *IV მფ.17,6;* რომელმან დააშენა ბერწი სახლსა შინა მხიარულად, բնակեցուցանէ զամուլն ի տան ուրախամիտ *ფს.112,9;* დავაშჱნნე იგინი თითოეულად სამკვდრებელსა მათსა, բնակեցուցից զնոսա իւրաքանչիւր ի ժառանգութեան իւրում *იერ.12,15;* დაეშენე მუნ და ნუ ვიდრე განხუალ, նիստ անդ եւ մի ուրեք ելանիցես անտի *III მფ.2,36;* დააშჱნნა იგინი, նստոյց զնոսա *IV მფ.18,11;* ვინ დაეშენოს კარავსა შენსა? ո՞վ կացցէ ի խորանի քում *ფს.14.1;* დააშენა იგინი C, დაჰნერგენ იგინი L, զնոսա տնկեցեր *ფს.43,3;* დაეშჱნნეს მას ზედა, ժառանգեցան ի նմա *დაბ.47,27;* დაეშენნეთ ყუდროებით S, დაემკვდრნეთ განკრძალულად G, բնակեսջիք զգուշութեամբ *II შჯ.12,10;* დაეშენა იგი მუნ, շինեաց նա անդ իւր բնակութիւն *ქ.ცხ.16,18-17.*

დაშენებულ-ი, დაშჱნებულ-ი շինեալ. բնակեալ. բնակիչ (აშენებული, დასახლებული): რომელი ქვშასა ზედა დაშენებულ იყო, որ ի վերայ աւազոյն շինեալ էր *როფს.165,7;* ყოველი ქუეყანაჲ დაშჱნებულ არს და დაყუდებულ, ամենայն երկիր բնակեալ եւ դադարեալ *ზაქ.1,11;* ვითარცა წინამძღუარი იგი ქალაქისაჲ, ეგრეცა დაშჱნებულნი იგი მისნი, ըստ առաջնորդի քաղաքին ամենայն բնակիչք նորա *ზირ.10,2.*

დაშთინება լքուցանել (მიტოვება, ხელის აღება): ერი იგი მის ქუეყანისაჲ და[ა]შთინებდა ჴელთა კრებულისა მის ჰურიასტანისათა, ժողովուրդք երկրին այնորիկ լքուցանէին զձեռս ժողովրդեանն Հրէաստանի *II ეზრა 4,4.*

დაშთობა հեղձնուլ (დახრჩობა): დაიშთვებოდეს (დაიშთვნეს DE) ზღუასა მას შინა, հեղձնուին ի ծովուն *მრ.5,13;* დაიშთვნეს ყოველნივე მინასა ქუეშე, հեղձան ամենեքեան ընդ հողովն *ფლკტ.158,27-472,31.*

დაშთომა տեւել. մնալ („დათმენა", დადგომა): ამორეველი დაშთა დამკვდრებად აელომს S, ამორეველმან დაითმინა მკვდრობაჲ აილომს შინა G, Ամովրհացին տեւեաց բնակել յԵլլով *ისუ 6.19,49;* მე დავშთი ეკალთა შინა ვარდისათა, մնացի ես ի ներքոյ վարդենեաց *ქ.ცხ.79,10-15.*

დაშთომილ-ი մնացեալ. թողեալ. լքեալ. մնացորդ (მიტოვებული): მოსრნეს დაშთომილნი იგი ნეშტნი, հարին զմնացորդսն որք էին մնացեալք *I ნშტ.4,43;* დაშთომილ არს გლახაკი, թողեալ աղքատն *მ.ცხ.101v-111;* რომელი დაშთომილ იყო ქეტელისაგან, որ մնացեալ էր ի Քետացւոցն *II ნშტ.8,7;* განძლიერდით ჴელნი დაშთომილნი, զօրացարուք. ձեռք լքեալք *ეს.35,3;* ქუეყანაჲ დაშთომილ არს (დატევებულ არს S), այս է երկիրն մացեալ *ისუ 6.13,2.*

დაშინებულ-ი երկուցեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.158,11-159.*

დაშრეტა շիջանել. շիջուցանել. համրանալ (დავსება): სანთელნი ჩუენნი დაშრტებიან, շիջանին լապտերքս մեր *მთ.25,8;* არა დაშრტეს, ոչ շիջուսցէ *მთ.12,20;* წყალნი მრავალნი ვერ შემძლებელ არიან დაშრეტად სიყუარულისა, ջուրք բազումք ոչ կարասցեն զսէր շիջուցանել *ქება 8,7;* პატრუკი მბდვნვარე არა დაშრიტოს O, զպատրոյկն առկայծեալ մի՛ շիջուսցէ *ეს.42,3;* დავშრიტო გულისწყრომაჲ ესე, շիջուցից զբարկութիւն *ვარ.809-374,35;* დაშრტიან საჴმილი, համրասցի հնոցն *განხ.ი.201,9-87,9.*

დაშრეტილ-ი շիջեալ (დავსებული): დაშრტეს ვითარცა პატრუკი დაშრეტილი, շիջան իբրեւ զպատրոյկ շիջեալ *ეს.43,17.*

დაშრომა, დაშურომა//დაშრობა, დაშურობა վաստակել. աշխատ առնել. աշխատ լինել. աշխատել. աշխատութիւն կրել. ջանալ. տաժանել. լքուցանել. տուայտել („შრომის შემთხუევა", „მაშურალ ყოფა", გარჯა, დამაშვრლობა): უმეტჱს მათ ყოველთასა დავშუერ, առաւել քան զնոսա ամենեսին վաստակեցի *I კორ.15,10;* რომელი-იგი ფრიად დაშურა ჩუენდა მომართ, որ բազում վաստակս վաստակեաց ի ձեզ *ჰრომ.16,6;* დავშუერი მე სულთქმითა ჩემითა, վաստակեցի ես ի հեծութեան իմում *ფს.6,7;* ვიდრე დაშურომადმდე გულისა ჩემისა, մինչ ի վաստակել սրտի իմոյ *ფს.60,3;* რომელმან აღიმსთოს მისა, არა დაშურეს, որ կանխեաց առ նա. ոչ վաստակեցի *სიბრძ.სოლ.6,15;* ცუდად დავშუერ და ამაოდ, զուր ուրեմն վաստակէի տարապարտուց *ეს.49,4;* რაჲსათჳს დააშრობთ (შრომასა შეამთხუევთ DE) დედაკაცსა მაგას, զի աշխատ առնէք զկինդ *მთ.26,10;* დაგაშურე შენ, ისრაჱლ, աշխատ արարի զքեզ Իսրայէլ *ეს.43,22;* დავშუერით, աշխատ եղաք *ლ.5,5;* დავშუერ გზისა მისგან და განვისუენე, աշխատ եղէ ի ճանապարհէն եւ հանգեայ *ღშ.შობ.189,34-258,19;* შენ გშიოდა და დაშურებოდე G, შენ გშიოდა და მაშურალ იყავ S, քաղցեալ եւ աշխատեալ էիր *II შჯ.25,18;* დაშურა მდიდარი იგი შეკრებითა მით ფასისაჲთა, աշխատեցաւ մեծատունն ի ժողովել զինչս *ზირ.34,3;* რაოდენ დავშურებით ჩუენ თავისა შენისა სიცოცხლისათჳს, որչափ աշխատիմք մեղոյն իսկ վասն ողջութեան մերոյ *ფლკტ.157,7-470,25;* ეკრძალე მისგან, რაჲთა არა დაგაშროს შენ, զգոյշ լեր ի նմանէ. զի մի՛ աշխատութիւն կրեսցես *ზირ.22,15;* ცუდად დაშურენ ერისა მის მიმართ, զուր ջանան առ ժողովուրդն *ეს.30,5;* დაშურების თიჴაჲ იგი კლდისა მის შეძრვად, ջանայ կաւն զվէմն խարխարել *სებ.გაბ.-მოც.საჴს.379,28-66,37;* დაშურენ შემწენი, տաժանեսցին օգնականք *ეს.31,3;* ფერჴნი შენნი რბიან და დაგაშრობენ შენ, ոտք քո ընթանան եւ լքուսցեն զքեզ *იერ.12,5;* ნუცა დააშრობ სტუანვითა თუალთა ნაკლულევანთასა, մի տար տուայտել աչաց կարօտելոյն *ზირ.4,1.*

დაშრომით-ი աշխատութեան (შრომის, გარჯისა): სალმობაჲ შობასა და ცხორებაჲ დაშრომითი, երկունք եւ կեանք աշխատութեան *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,4-29,15.*

დაშრშობა խանդակաթ լինել (გზნება): ამის ისრისა სიყუარულითა დაშრშებოდა იერემია, յայսր նետի սէր խանդակաթ էր Երեմիաս *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.228,2-135,138.*

დაშტნობა տեռատեսութիւն („გუემა წყაროჲთა სისხლისაჲთა", თვიური): იყო დაშტნობასა ზედა ათორმეტ წელ C, იყო წყაროჲთა სისხლისაჲთა გუემულ ათორმეტ წელ DE, էր տեռատեսութեան արեան … *მრ.5,25.*

დაშუენებულ-ი գեղեցկացեալ (განშვენებული): დაშუენებულ იყო და ნათელ პირითა, գեղեցկացեալ եւ պայծառացեալ էր երեսօք *მ.ცხ.148v-165.*

დაშუნება շահ առնել (რგება): შეჭამე ესე, ნუუკუე დაგაშუნდეს უძლურებასა მაგას შენსა, ճաշակեա զսա հայր. զուցէ ախորժեսցես եւ շահ արասցէ տկարութեան քո *მ.ცხ.124r-142.*

დაშურომა աշխատութիւն (შრომა, გარჯა): დაიყვნის ფრთენი და თჳსავე შეიკრიბნის დაშურომისაგან, խոնարհեցուցանէ զթեւսն եւ յինքն ամփոփէ յաշխատութենէ *ფიზ.V 11-15.*

დაშჯა იხ. დასჯა.

დაჩეჩქვილ-ი ջախջախեալ (დამსხვრეული): მიგილებიეს ჴელთა შენთა კუერთხი ლერწმისაჲ დაჩეჩქვილი, առէր ի ձեռին քո ցուպ եղեգնեայ ջախջախեալ *მ.ცხ.39v-33.*

დაჩუევა ընդելացուցանել. սովորեցուցանել. սովորել (შეჩვევა, დაჩვევა): ფიცთა ნუ დააჩუევ პირსა შენსა, մի՛ ընդելացուցաներ զբերան քո ընդ երդումն *ზირ.23,9;* დააჩჳე გული შენი მცირედ-მცირედ თჳთოეულსა ზედა ძმასა, սովորեցոյ զմիտս քո ի վերայ ամենայն եղբաւր *მ.ცხ.101r-111;* უკუეთუ მცირედ-მცირედ დაეჩჳიო გაყრასა, სძლო შენ, թէ սովորեսցիս դու առ սակաւ սակաւ ցրուել եւ ձգել արտաքս դու. յաղթես նմա *მ.ცხ.296r-319.*

დაჩუეულ-ი սովոր (ჩვეული): დაჩუეულ ხარ სმენად ოდენ, սովոր ես լսել միայն *მ.ცხ.101r-111*

დაჩჩუ- կակղանալ (დარბილება): რაჟამს რტონი მისნი დაჩჩჳან, յորժամ նորա ոստքն կակղասցին *მთ.24,32.*

დაჩხერა կտրել (დამტვრევა): დაუჩხერნეს წჳვნი მისნი, ջախջախելով զամենայն ոսկերսն *ანდ.-ანატ.334-40,29.*

დაჩხერილ-ი, დაჩხუერულ-ი ջախջախեալ. ծակոտկէն („განტეხილი", დახვრეტილი): ლერწამი დაჩხერილი (განტეხილი O) არა შემუსროს (განტეხოს), զեղէգն ջախջախեալ մի՛ բեկցէ *ეს.42,3;* მიწაჲ იგი არს დაჩხუერულ, հողն ծակոտկէն *მსკ.58,16.*

დაჩხუეპა խոցել (დაჭრა, დაწყლვა): ლახუარ-ისრებითა დაჩხუეპონ იგი, նիզակովք խոցեալ սպանցեն *მ.ცხ.193r-205.*

დაცადება դադարել. դադարեցուցանել. թողուլ. թողացուցանել. պակասեցուցանել. լռեցուցանել. տեղի կալ. կալ. հանգչել. ներել („დაცხრომა", „დატევება", „მოკლება", „დადუმება", დადგომა, დასვენება): იყო, რაჟამს დააცადა იერემია სიტყუად ყოვლისა ერისა, եղեւ իբրեւ դադարեաց Երեմիա ի խօսելոյ ընդ ամենայն ժողովրդեանն *იერ.43,1;* დააცადა მან ტანჯვაჲ დედა-მამათა თჳსთაჲ, դադարեաց եւ թագաւորն ի դատելոյ զծնօղս իւր *ფლკტ.144,4-453,1;* არა დააცადებს (დაჰსცხრების) ამბორის ყოფითა ფერჴთა ჩემთაჲთა, ոչ դադարեաց ի համբուրելոյ զոտս իմ *ლ.7,45;* დააცადა ქუეყანით საჴსენებელი მათი, դադարեցոյց յերկրէ զյիշատակս նոցա *ზირ.10,20;* დააცადა გამოცდად მათ შორის ისრაჱლისა S, დაუტევნა გამოცდად მათ მიერ ისრაჱლი G, եթող փորձել նովաւ զԻսրայէլ

მსჯ.2,22; დაუტევე სახლი შენი, დავაცადე სამკვდრებელი ჩემი, լքի զտուն իմ. թողի զժառանգութիւն իմ *იერ.12,7;* დააცადე ჴელი შენი, քողացո՝ զձեռն քո *I ნშტ.21,15;* არა დააცადოთ მარილი შჯულისა ღმრთისაჲ O, არა მოაკლდეს მარილი აღთქუმისა ღმრთისაჲ G, մի՛ պակասեցուցանէք զաղ ուխտին *ლევ.2,13;* დავაცადნეთ უქმნელებანი ღმრთისანი 𝒞, დავადუმნეთ ყოველნი დღესასწაულნი ღმრთისანი ℒ, լռեցուսցուք զամենայն տօնս Աստուծոյ *ფს.73,8;* ანუ დავაცადო, թէ տեղի կալայց *III მფ.22,6;* დააცადა, եկաց *IV მფ.13,18;* დაშუერ და არა სთქუ, ვითარმედ დავაცადო, աշխատեցար... եւ ոչ ասէիր. թէ արդ հանգեայց *ეს.57,10;* იერუსალემისათჳს არა დავაცადო, վասն Երուսաղէմի ոչ ներեցից *ეს.62,1.*

დაცალიერება թափել (დაცლა): სავსჱ დაცალიერდების, ցեալն թափի *გრ.ანძ.-შობ.299,6-184.*

დაცემა անկանել. արկանել. հարկանել. ընդհարկանել. զարկանել. ընկենուլ. կործանել. գլորել. գլորեցուցանել. զգետնել. ընկճել. սատակել. տապաստ անկանել /արկանել. բախել, զիջանել. այրկել. կոտորել. փլանել. քակտել. հասանել („ცემა", „მოსრვა", „ძლევა", „მოკლვა", „დარქენა", „გუემა", „განხრწნა", დავარდნა, დაქცევა, დაგორება, დამხობა, გართხმა): რომელი დაეცეს ლოდსა მას ზედა, որ անկցի ի վերայ վիմիս այսորիկ *მთ.21,44;* დაეცნეს ესენი ჴელითა დავითისითა, անկան ի ձեռն Դաւթայ *I ნშტ.20,8;* იგინი შებრკოლდეს და დაეცნეს, նոքա խափանեցան եւ անկան *ფს.19,9;* დავსცე მწყემსი C, հարից զհովիւն *მთ.26,31;* მუნქუესვე დასცა მას ანგელოზმან უფლისამან 𝒞, მეყსეულად სცა მას ანგელოზმან უფლისამან ℒ, անդէն եհար զնա հրեշտակ տեառն *საქ.მოც.12,23;* დღესა, რომელსა დავეც (მოვსარ B) ყოველი პირმშოჲ, յաւուր յորում հարի զամենայն անդրանիկ *რიცხ.3,13;* დავეც ყოველი პირმშოჲ G, მოვსარ ყოველი პირმშოჲ B, հարի զամենայն անդրանիկ *რიცხ.8,17;* დასცა იგი ისრაჱლმან G, სძლო მას ისრაჱლმან B, եհար զնա Իսրայէլ *რიცხ.21,24;* დასცა იგი G, მოკლა მეფე იგი B, եհար զնա *რიცხ.21,35;* დავეცით იგი G, მოვსართ იგი S, հարաք զնա *II შჯ.2,33;* შენ გამო მტერნი ჩუენნი დავსცნეთ 𝒞, შენ გამო მტერნი ჩუენნი დავრქნეთ ℒ, քեւ զթշնամիս մեր հարցուք *ფს.43,6;* დასცა ვენაჴები მათი ℒ, მოსრა ვენაჴები მათი 𝒞, եհար զայգիս *ფს.104,33;* დასცა ეგჳპტე ℒ, გუემა ეგჳპტე 𝒞, եհար զերկիրն Եգիպտացւոց *ფს.135,10;* რომელი დაეცეს ლოდსა მას ზედა, შეიმუსროს, որ ընդհարցի ընդ վէմս ընդ այս՝ խորտակեսցի *ლ.20,18;* დასცა იგი ქუეყანად, արկ զնա յերկիր *დან.8,7;* დაეცნეს ქუეყანასა, զարկան զգետնի *ი.18,6;* მტარვალმან მან დასცა და ნარხეთქა ჴელი მისი, դահճին զարկեալ ի բաց կտրէր ի սալէն *ანდ.-ანატ.334-40,35;* დაეცნეს დაცემითა დიდითა, կործանեցան կործանումն մեծ *ივდ.8.18;* უბრკუმეს ღათუ მართალსა, არავე დაეცეს 𝒞, թէպէտ եւ գայթակղեսցի. նա մի՛ կործանեսցի *ფს.36,24;* სამეფონი დაეცნეს, կործանեցան արքունիք *ნაუმ.2,6;* დაეცნედ, რომელნი დაეცემიან, կործանեսցին, որ կործանելոցն իցեն *კირ.იერ.157v-291,13;* რაჲთა არა მკელობელი იგი დაეცეს, զի մի՛ որ կաղն իցէ՝ գլորիցի *ჰებრ.12,13;* დაეცნენ იგინი შოვა სამხრის, ვითარცა შოვა ღამეს, գլորեսցին ի միջօրէի իբրեւ ի հասարակ գիշերի *ეს.59,10;* დაეცნეს ნაძუნი, մայրք գլորեցան *ზაქ.11,2;* დასცა იგი... ეშმაკმან, զգետնեաց զնա... դեւն *ლ.4,35;* დაეცნენ მდიდარნი იგი მათ თანა, ընկճեսցին մեծամեծք ընդ նոսա *ეს.34,7;* დასცეს ერისაგანი ისრაჱლისაჲ S, განხრწნეს ძეთაგან ი˜ჱლისათა G, սատակեաց միւսանգամ ի ժողովրդենէ *მსჯ.20,25;* დასცე სახლი აქაბისი, սատակեսցես զտունն Աքաաբու *IV მფ.9,7;* დაეცა საკურთხეველსა და შეიძრას ბჭეთა წინაშე, բախեա՝ զսեղանդ եւ շարժեսցին դրանդիք *ამოს.9,1;* სუმიდენ, დაეცნენ, արբցեն եւ զիջցին *აბდია 1,16;* მანქანითა დაიცემოდეს ასონი მათნი, մեքենայիւք իմն պրկեալ լինէին անդամք նոցա *საეკლ.უწყ.1218-639;* რომელნი დასცნა უფალმან G, რომელნი-იგი მოსრნა მათგანნი უფალმან B, զորս կոտորեաց տէր *რიცხ.33,4;* დაცემა, փլանել *ეზეკ.13,11;* ქალაქნი შენნი დაეცნეს, քաղաքք քո քակտեցին *იერ.4,7;* რაჟამს დაეცეს მათ ზედა მეყსეულად, յորժամ հասանիցէ ի վերայ նոցա յանկարծակի *ეკლ.9,12;* დავსცნე წყლულნი თქუენნი, տապաստ արկից զվիրաւորս ձեր *ეზეკ.6,4;* დაეცნეს იგინი უდაბნოსა ზედა, տապաստ անկան յանապատի անդ *I კორ.10,5;* ვერ ძალ-უც მტერთა დაცემად მისა, ոչ կարէ թշնամին ընկենուլ զնա *მ.ცხ.292r-315.*

დაცემა-ჲ կործանումն. գլորումն. հարուած. խրամատութիւն (დამხობა, დავარდნა; დარტყმა): [იყო] დაცემაჲ იგი მისი დიდ ფრიად, էր կործանումն նորա մեծ յոյժ *მთ.7,27;* ჴორცნი მისნი დაცემისაგან იჴსნნა, զմարմին նորա փրկեաց ի կործանմանէ *იობ.33,17;* ესე დგას დაცემად და აღდგინებად DE, սա կայ ի գլորումն եւ ի կանգնումն *ლ.2,34;* მიჰსცეს იგი ჴელთა დაცემისა მისისათა, մատնեսցէ զնա ի ձեռս գլորման իւրոյ *ზირ.4,22;* დაცემაჲ იგი იყო დიდი, եղեն հարուածք մեծամեծք յոյժ *I მფ.4,10;* არა არს დაცემა ზღუდის და არცა განსავალ, ոչ գոյ խրամատութիւն ցանկոյ նոցա *ფს.143,14.*

დაცემად-ი գայթակղեալ (ვინც უნდა დაეცეს): დაამტკიცნის უფალმან ყოველნი დაცემადნი და ალჰმართნის დაცემულნი, հաստատէ տէր զամենայն գայթակղեալս եւ կանգնէ զամենայն գլորեալս *ფს.144,14.*

დაცემულ-ი անկեալ. կործանեալ. գլորեալ. կարթեալ. վանեալ („ძლეული", დავარდნილი, დამხობილი, მონადირებული, დაჭერილი): დაცემული და დამჴობილი იგი მისი ალვჰმართო, զանկեալն եւ զկործանեալսն նորա վերստին շինեցից *საქ. მოც.15,16;* დაეცნეს დაცემულთა თანა, անկցին ընդ անկեալսն *იერ.8,12;* კარავი დავითისი დაცემული, զխորանն Դաւթի զանկեալն *ამოს.9,11;* დაცემული იყო პირდაქცევით ქუეყანასა ზედა, կործանեալ ի վերայ երեսաց իւրոց ի գետին *I მფ.5,3;* ზღუდჱ დაცემული, պարիսպ կործանեալ *ეს.30,13;* ალჰმართნის დაცემულნი, կանգնէ (տէր) զամենայն գլորեալս *ფს.144,14;* ჩემ გამო იქმნეს იგინი დაცემულ, ինեւ էին նոքա կարթեալք *მრთ.A.ანტ.დ-79,22;* მიგცნე იგინი დაცემულნი S, მიგცემ მათ ძლეულთა G, մատնեցից ես զամենեսեան զնV ոսա վանեալս *ისუ 6.11,6.*

დაცემულება անկանել. կործանումն (დაცემა, დამხობა): იხარა დაცემულებასა შენსა ზედა, ուրախ եղեւ յանկանելն քում *ბარუქ 4,33;* დაცემულება, կործանումն *მრთ.A.ანტ.დ.90,30-67,21.*

დაცვა պահել. զգուշանալ. զգոյշ լինել. զգուշացուցանել („დამარხვა", „კრძალვა", შენახვა): დაიცვნე დასაცველნი მისნი G, დაიმარხნე მცნებანი მისნი S, պահեսցես զպահպանութիւնս նորա *II შჯ.11,1;* სავენაჴჱ ჩემი არა დავიცევ, զայգին իմ ոչ պահեցի *ქება 1,5;* დავიცვენ მე გზანი უფლისანი, պահեցից զճանապարհս տեառն *ფს.17,22;* დავიცვენით დასაცავნი მისნი, պահեցաք զպահպանութիւնս նորա *მალ.3,14;* იგი დავიცვა თქუმად? G, იგი დავიმარხო სიტყუად? B, զայն զգուշացայց խօսել *რიცხ.23,12;* დაიცევით ქმნაჲ ყოველთა ბრძანებათა მისთაჲ G, დაიმარხნეთ და ჰყოთ ყოველი ესე მცნებაჲ S, զգուշասջիք առնել զամենայն հրաման նորա *II შჯ.11,32;* დავიცვა (ვეკრძალო C) უშჯულოებისა ჩემისაგან, զգուշացայց յանօրէնութենէ իմմէ *ფს.17,24;* იგი დაიცვა თქუმად G, იგი დაიმარხო სიტყუად B, այնմ զգոյշ լինիջիր խօսելոյ *რიცხ.22,35;* დაიცვენით ფრიად სულნი თქუენნი G, ეკრძალენით თავთა თქუენთა S, զգուշացարուք յոյժ անձանց ձերոց *II შჯ.4,15.*

დაცვულ-ი պահեալ (შენახული): იგი იყოს მჴევალი დაცვული კაცისად G, նա իցէ աղախին պահեալ առն *ლევ.19,20.*

დაცილება վրիպել („შეცოდება", აცდენა): ქვებითა თმისა მიმართ და არა დამცილებელნი G, ესროდეს ქვითა თმას და არა შესცოდებდეს S, ձգէին քարինս եւ ի մազէ ոչ վրիպէին *მსჯ.20,16.*

დაცოხნა ծամել (დაღეჭვა): მამამან დაუცოხნის საურველნი და უქმ ქმნის, հայրն ծամէ զկարեւորսն եւ մալէ զնոսա *ფიზ.XII 7-9.*

დაცუდება ունայնանալ. ունայն արձակել (არარად ქცევა): დაცუდნა მშობელი შვდთაჲ, ունայնացաւ եւթնածինն *იერ.15,9;* სულთა წყურიელთა დაცუდებად, զանձինս ծարաւեալս ունայն արձակել *ეს.32,6.*

დაცუეთა թլփատել (წინდაცვეთა): დასცჳთოს ჴორცი დაუცუეთელობისა მისისაჲ G, წინა დასცჳთოს ჴორცი წინადაუცუელობისა მისისაჲ B, թլփատեսցէ զմարմին անթլփատութեան նորա *ლევ.12,3.*

დაცჳვნა, დაცჳვნება թաւթափել. թափել. անկանել. նքթել. ի գուճս իջանել. թափուր լինել („შეცჳვნა", დაცვენა, დავარდნა, დაჩოქება): განჴმა თივაჲ და ყუავილი მისი დაცჳვა, խոտն ցամաքեցաւ եւ ծաղիկն թօթափեցաւ *I პეტრე 1,24;* ყოველნი ვარსკულავნი დაცჳვენ, ամենայն աստեղք թօթափեսցին *ეს.34,4;* დავცჳვით ჩუენ ყოველნი, ვითარცა ფურცელნი, թօթափեցաք իբրեւ զտերեւ *ეს.64,6;* ფურცელი მისი არა დასცჳვეს, տերեւ նորա մի՛ թափեսցի *ფს.1,3;* მის წინაშე დაცჳოდიან ყოველნი L, მის წინაშე შეცუიოდიან ყოველნი C, առաջի նորա անկցին ամենեքեան *ფს.21,30;* ნუუკუე დაცჳვენ გზასა ზედა, գուցէ նքթիցեն զճանապարհայն *მთ.15,32;* დაცჳვეს წინაშე ტაძრისა მის, ի գուճս իջեալ առաջի տաճարին *ივდ.4,10;* ბჭენი მისნი დაცჳვნეს O, ղրունք նորա թափուր եղեն *იერ.14,2.*

დაცჳვნებულ-ი անկեալ (დაცვენილი): დაცჳვნებული სამკლისა შენისაჲ არა მოჰკრიბო G, რომელი დაცჳოდეს სამკალისა თქუენისა, არა შეჰკრიბოთ B, զանկեալն ի հնձոց քոց մի՛ ժողովեսցես *ლევ.19,9.*

დაცხომა անկանել. տապանալ. ջեռնուլ: დააცხო მზემან თავსა ზედა იონაჲსსა, անկաւ արեւն զգլխովն Յովնանու *იონა 4,8;* მზჱ, აღმოჰჴდა, დასცხა, ի ծագել արեւուն տապացաւ *მთ.13,6;* დასცხა, ջեռաւ *მრ.4,6.*

დაცხრომა դադարել. դադարեցուցանել. լռել. լուռ լինել. լռեցուցանել. հանդարտել. հանգչել. հանգուցանել. ցածուցանել. դուլ տալ. մեղմանալ. յագեցուցանել. լքանել. փարատել. վճարել. շիջանել. կալ („დაცადება", „დადუმება", „დაყუდება", „განსუენება", „დამშვდება", დაწყნარება, მოსვენება, დადგომა, მოლბობა, გაძლომა, დახსნა, გაფანტვა): დასცხრა ქარი იგი, դադարեաց հողմն *მრ.4,39;* არა დასცხრების (დააცადებს C) ამბორისყოფითა ფერჴთა ჩემთაჲთა DE, ոչ դադարեաց ի համբուրելոյ զոտս իմ *ლ.7,45;* შემდგომად დაცხრომისა მის შფოთისა, յետ դադարելոյ ամբոխին *საქ.მოც.20,1;* რაჟამს დასცხრეს ყოველნი აქლემნი სუმად, իբրեւ դադարեցին ամենայն ուղտքն յըմպելոյ *დაბ.24,22;* მაშინ დააცხრვნა გულნი მათნი სიტყვთა ამით S, მაშინ დაადუმა სული მათი მისგან G, ապա դադարեաց ոգի նոցա ի նմանէ ի խօսել *მსჯ.8,3;* ვითარცა დასცხრა იისუ G, რაჟამს დააცადა ისო S, իբրեւ դադարեաց Յեսու *ისუ 6.10,20;* ქუეყანაჲ დასცხრა ბრძოლისაგან S, ქუეყანაჲ დაყუდნა ბრძოლილი G, երկիրն դադարեաց ի պատերազմէ *ისუ 6.14,15;* არა დასცხრა ყანასა შინა მცირედცა G, არა განისუენა მცირედცა ყანასა ამას შინა S, ոչ դադարեաց եւ ոչ սակաւիկ ինչ յանդիս *რუთ.2,7;* დასცხრა ზღუაჲ იგი ძრვისაგან თვსისა, դադարեաց ծովն ի խռովութենէ իւրմէ *იონა 1,15;* დავაცხრვო მეფობაჲ სახლისა ისრაჱლისაჲ, դադարեցուցից զթագաւորութիւն տանն Իսրայէլի *ოვსე 1,4;* დასცხრა სიტყუად, լռեաց ի խօսիցն *ლ.5,4;* თუ ენანი და-ვე-ცხრენ, եթէ լեզուք լռեսցեն *I კორ.13,8;* დასცხრა იობ სიტყუად მათგან, დასცხრეს სამნიცა იგი მეგობარნი, դադարեաց Յոբ ի խօսից. լռեցին եւ երեքին բարեկամք նորա *იობ.32,1;* დაცხრომით დასცხრეს, լռելով լռեսցէ *იერ.48,2;* დასცხერით, რასა-ეგე იქმთ, լուռ լերուք զի՞նչ գործէք *მრთ.S.იაკ.მოც.56,31;* ძნიად დააცხრვეს ერი იგი, հազիւ լռեցուցանէին զժողովուրդն *საქ.მოც.14,18;* დააცხრვე ენაჲ შენი ბოროტისაგან, լռեցո՛ զլեզու քո ի չարութենէ *ფს.33,14;* დაუცხრა ქარი იგი, հանդարտեաց հողմն *მთ.14,31;* დასცხრა და იყო დაყუდებაჲ დიდი, հանդարտեցին եւ եղեւ խաղաղութիւն *ლ.8,24;* ცოდვილთა ზედა დააცხრვის გულისწყრომაჲ მისი, ի վերայ մեղաւորաց հանգիցէ սրտմտութիւն նորա *ზირ.5,7;* დადგომასა მას მათსა დასცხრიან ფრთენიცა მათნი, ի կալն իւրեանց հանգչէին թեւք իւրեանց *ეზეკ.1,24;* დააცხრვნა უფალმან გარემოჲს მისა ყოველნი მტერნი მისნი, հանգոյց զնա յամենայն թշնամեաց իւրոց շուրջանակի *II მფ.7,1;* გულისწყრომაჲ შემოქმედისა მათისაჲ დააცხრვონ, զցասումն արարչին իւրեանց հանգուսցեն *ზირ.39,34;* სიტყჳსგებაჲ დააცხრვის მდუმარემან, զհակառակութիւնս ցածուցանէ լուռ լռումն *იგ.სოლ.18,18;* ოხრაჲ ღელვათა მისთაჲ შენ დააცხრვე C, აღძრვასა ღელვათა მისთასა შენ დაამშვდებ Ꮮ, զխռովութիւն ալեաց նորա դու ցածուցանես *ფს.88,10;* ნუცა დასცხრებიედ გუგანი (გულნი O) თუალთა შენთანი, մի՛ տար դուլ ականց քում յարտասուաց *გოდ.იერ.2,18;* დავსცხრე ძვრისაგან, რომელი მე განმიზრახავს, մեղմացայց ես ի չարեացն զոր խորհիմ *იერ.26,3;* დაცხრომად გულისწყრომისა ჩემისა, յագեցուցանել զսրտմտութիւն իմ *ეს.13,3;* იგინი განზრახვისაგან თვსისა არა დასცხრებოდეს, նոքա ի մտաց իւրեանց ոչ լքանէին *საეკლ.უნყ.1218-638;* დაუცხრის სალმობაჲ, փարատին ցաւք *ფიზ.VI 24-26;* არა დასცხრების მრავლითა ძღუნითა, ոչ վճարիցի բազում կաշառօք *იგ.სოლ.6,35;* არა დასცხრის, ვიდრე შთა-არა რაჲ-თქის, ոչ շիջանի մինչեւ ընկլցի *ზირ.23,22;* დასცხრა წყაროჲ იგი სისხლისა მისისაჲ, եկաց բղխումն արեան նորա *ლ.8,44.*

დაცხრომილ-ი դադարեալ. մեղմացեալ (დამდგარი, დაწყნარებული): დაცხრომილ არს მიმჴდელი იგი, դադարեալ կայ պահանջողն *ეს.14,4;* დაცხრომილ არიან გულისთქუმანი, դադարեալ են ցանկութիւնք *იპ.რომ.კურთხ.მოს.196-197;* დაცხრომილ არს ბოროტი ჩემი, մեղմացեալ եմ ի չարեաց *იერ.42,10.*

დაძარცუვა մերկացուցանել (გაშიშვლება, გაძარცვა): *I მფ.31,8.*

დაძინება ննջել. ննջեցուցանել. ագանել. նիրհել. նիրհեցուցանել. ի քուն մտանել/երթալ. մակաղել („მევანეობა", „დაწუენა", „დადგრომა", „განწევა", „დატევება", „დაწოლა"): დაიძინეთ ამიერითგან, ննջեցէք այսուհետեւ *მთ.26,45;* დაიძინეს მუნ S, მევანეობდეს მუნ G, ննջեցին անդ *მსჯ.19,4;* დაიძინა მანასე მამათა მისთა თანა, ննջեաց Մանասէ ընդ հարս իւր *II ნშტ.33,20;* დაიძინეს ძილი მათი, ննջեցին զքունս իւրեանց *ფს.75,6;* არა დაიძინის გულმან მისმან, ոչ ննջէ սիրտ նորա *ეკლ.2,23;* დაიძინონ ძილი საუკუნოჲ, ննջեսցեն քուն յաւիտենից *იერ.51,39;* არა ჰრულინ, არცა დაიძინის მცველმან, մի՛ նիրհեսցէ եւ մի՛ ննջեսցէ պահապանն *ფიზ.XXXII 31-38;* იყო დაძინებასა მისსა G, დააწვნა იგი დალილა S, ննջեցոյց զնա Դալիլա *მსჯ.16,14;*

დააძინა უბეთა თჳსთა, ննջեցոյց զնա ի ծոց իւրում /// *მფ.3,20;* არა დაიძინოს სასყიდელმან მორეწისამან S, არა დაადგრებინ სასყიდელი მორეწისა, մի՛ ագցին վարձք վարձկանին *ლევ.19,13;* არა დააძინოთ ჴორცთაგანი G, არა განაწიოთ ჴორცი იგი S, մի՛ ագցի ի մսոյն *// შჯ.16,4;* არა დააძინოთ სხეული მისი G, არა დუტეოთ გუამი მისი S, մի՛ ագանիցի մարմին նորա *// შჯ.21,23;* დაიძინა საშუალ ფერჴთა მისთა G, նիրհեցոյց ի մէջ ծնկաց իւրոց *მსჯ.5,27;* პირველ დაძინებადმდე მათდა G, ვიდრე დაწოლადმდე მათა S, մինչեւ ի քուն մտեալ էր նոցա *ისუ 6.2,8;* დაიძინეს, ի քուն մտին *მთ.25,5;* არა ჰრულინ, არცა დაიძინის მცველმან ისრაელისამან C, ոչ ննջէ եւ ոչ ի քուն երթայ պահապան Իսրայելի *ფს.120,4;* ძოვენ და დაიძინონ, արածեսցին եւ մակաղեսցին *სოფ.3,13.*

დაძინება յաւելուլ. առաւելուլ (დაძენა, დამატება): ბოროტსა ზედა ბოროტსა დასძინებ, յաւելուլ չար ի վերայ չարեաց *მ.ცხ.142v-160;* კუალად ესეცა დასძინა, զայս եւս առաւել *მ.ცხ.95v-106.*

დაძინებულ-ი ննջ(եց)եալ *დან.12,2; ფს.126,2;* շնացեալ („მწოლარე"): *// შჯ.22,22.*

დაძოვება արածել („დამწყსა", ძოვება): დააძოვენ კრავნი ჩემნი C, დამწყსენ კრავნი ჩემნი DE, արածեա զգառինս իմ *ი.21,15.*

დაძრვა չուել. մխել („ტრვა", დაძვრა): დაიძრნეს კადით B, იტრა კადით G, չուեցին ի կադեսայ *რიცხ.20,22;* დაიძრვნა მკლავნი მისნი საქმედ, մխեաց զբազուկս իւր ի գործ *იგ.სოლ.31,17.*

დაძუელება հնանալ. հնացուցանել. մաշել (დაძველება, გაცვეთა): არა დაძუელდეს სამოსელნი თქუენნი S, ոչ հնացան ձորձք ձեր *// შჯ.29,5;* ვითარცა სამოსელი დასძუელდეთ, իբրեւ զձորձս հնասջիք *ეს.50,9;* სამოსელი მათი არა დაძუელდა, հանդերձք նոցա ոչ մաշեցան. եւ կօշիկք նոցա ոչ հնացան *ნეემ.9,21;* ძუელი დაძუელდების, հինն հնանայ *ეპ.კჳპრ.-დაფლვ.92v-419;* დააძუელა პირველი იგი, հնացոյց զառաջին *ჰებრ.8,13;* ვითარცა სამოსელნი დაძუელდენ, որպէս զձորձս մաշեսցին *ფს.101,27.*

დაძუელებად-ი հնանալի (რაც დაძველდება): დაძულებადი იგი სამოსელი ჩემი განვკაფე, զհնանալոյ զհանդերձն իմ մաշեցի *თომა მოც.19,2-397,15.*

დაძუელებულ-ი հնացեալ (დაძველებული): დაძუელებულო დღეთა ბოროტთაო, հնացեալ աւուրբք չարութեան *დან.13,52.*

დაწამება վկայել. զրպարտել (დაბრალება): მას ცრუდ დავწამე ცილი, սուտ վկայեցի զծերոյն *მ.ცხ.348v-401;* მე ვქმენ ცოდვაჲ იგი და ცრუდ დავსწამე მონასა ღმრთისასა ბრალი ჩემი, զրպարտեցի զծառայն *მ.ცხ.196r.*

დაწანება ննջել („დაწოლა"): აიძულებდა მას დაწანებად, ասէ ցնա՝ եկ ննջեա ընդ իս *// მფ.13,11;* ჰმძლავროს და დაიწანოს იგი S, მაიძულებელი დაწვეს მის თანა G, բռնաբար ննջեսցէ ընդ նմա *// შჯ.22,25.*

დაწება թանալ. թաթաւել. ծխել („ღებვა", დასველება): დააწოს წუერი (მწუერვალი DE) თითისა მისისაჲ წყალსა და განაგრილოს ენასა ჩემსა C, թացցէ զծագ մատին իւրոյ ի ջուր եւ զովացուսցէ զլեզու իմ *ლ.16,24;* რომელსა მე დავაწო შესასუმელი და მივსცე C, որում ես թացից զպատառն եւ տաց *ი.13,26;* დააწოს (იღებოს G) მღდელმან თითი სისხლსა S, թացցէ քահանայն զմատն իւր յարենէ *ლევ.4,17;* მოიღეთ კონაჲ უსუპი და დააწეთ სისხლსა მას, առնուցուք մշտիկ զոպայի թաթաւեալ յարեան *გამოსლ.12,22;* დააწოს ზეთსა ფერჴი მისი S, մխեսցէ յեւղ զոտն իւր *// შჯ.33,24.*

დაწებება մատղել (დაკრობა): ჴელი [ჴრმლისა ვადასა] ოდენ დაეწება, ձեռքն մատղեալ ընդարմանայր *ქ.ცხ.241,14-9.*

დაწევა հասանել (მიწევნა): სდევდეს მათ, დაეწინეს, զկնի ընթացեալ հասին *პავლე მოც.54,10-61,1.*

დაწერა գրել („გამოწერა", წერა): წიგნი განსატევებელი დაწერად და განტევებად C, գիր մեկնելոյ գրել եւ արձակել *მრ.10,4;* სახელი მისი დაწერე კუერთხსა ზედა მისსა G, გამოწერე სახელი კუერთხსა მისსა B, զանուն... գրեսցես ի վերայ իւրոյ գաւազանի *რიცხ.17,3;* წიგნსა შენსა ყოველი ესე დაიწერა, ի գիրս քո ամենեքեան գրեցան *ფს.138,16;* დაწერე მას ზედა საწერელითა კაცისაჲთა, գրեսցես ի նմա գրչաւ առն ճարտարի *ეს.8,1;* დაწერა ზედა მცირეთა ფიცართა, գրեաց ի վերայ փոքրիկ տախտակի *ფლკტ.154,11-466,24.*

დაწერა წმიდად սրբագրել: წმიდად დაწერე მას შინა სახარებაჲ ესე, սրբագրեա՛ ի դոսա զաւետարանդ զայդ *ი.მოც.89,15-289,7.*

დაწერა ჯუარისა տեառնագրել. դրոշմել խաչ: დაიწერა ჯუარი შუბლსა თჳსსა, տեառնագրեաց զինքն ի Հոգին սուրբ *თეოდ.8,1-76,16;* დაიწერე ჯუარი, դրոշմեա՛ խաչ յերեսս *მ.ცხ.159r-174.*

დაწერილ-ი գրեալ („აღწერილი"): აღესრულნენ ყოველნი წინაწარმეტყუელთა დაწერილნი

ძესა ზედა კაცისასა, կատարեսցին ամենայն գրեալքն մարգարէիւք վասն որդւոյ մարդոյ *ლ.18,31;* დაწერილი გულთა ჩუენთა, գրեալ ի սիրտս մեր *II კორ.3,2;* ვერმცა სოფელმან ამან დაიტია დაწერილი იგი წიგნები C, ვითარმცა სოფელმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები DE, ոչ աշխարհս բաւական էր տանել զգիրսն որ թէ գրեալ *ი.21,25.*

დაწერილ-ი հրովարտակ. գիր (წიგნი): დაწერილი იგი პაჭენისისა მიეცემოდა სოფლად S, պատճէնք հրովարտակացն սփռեալ գրէին ընդ ամենայն գաւառսն *ესთ.13,8;* მიუპყრათ დაწერილი ესე, տացուք ցնա զգիրդ *I ეზრა 3,9;* დაწერილი ბრალისა მისისაჲ იყო ესრჱთ დაწერილი, էր գիր վնասու նորա գրեալ *მრ.15,26.*

დაწერინება գրել տալ ՝ დავაწერიე ქარტაჲ ესე, დავაბეჭდიე, ետու գրել զայս գիր կնքել *მ.ცხ. 423r-488.*

დაწერტა խոցոտել. հարկանել (დაჩხვლეტა, ცემა): იგუემებოდა და დაიწერტებოდა მათგან, պանջելով եւ խոցոտելով ի նոցանէ *მრთ.A.ანტ. დ.24r-26,7;* საწერტელისა მის წილ ლერწმისა, რომელ დაიწერტე ჩვენთვს, მოგუანიჭე ჩუენ სრულჲ იგი ცხორებაჲ, վասն հարուածի եղեգանն, որ հարար վասն մեր. ընկալցուք զկատարեալ կեանս քո *თომა მოც.15,3-390,4.*

დაწერტილ-ი հարեալ (დაჩხვლეტილი): პოვა იგი შამბსა მას შინა დაწერტილი და დასივებული მუმლთაგან, եւ գտաւ զնա ի շամբն յայն ուռեալ եւ հարեալ ի մժեղացն բունից *მ.ცხ.248v-269.*

დაწესება կարգել. դնել. յարդարել. յօրինել. հաստատել. աւրինադրել. դասել. աւրէնս դնել (განწესება, დადება, შემკობა, გაწყობა, დამტკიცება, დაკანონება): დავაწესო იგი ვითარცა ქუეყანაჲ ურწყული, կարգեցից զնա իբրեւ զերկիր անջուր *ოვსე 2,3;* დაიწესე გულსა შენსა, դիր ի սրտի քում *ეზეკ.44,5;* კლდესა მყარსა ზედა დავაწესე იგი, ի սալաքարի վերայ եդի զնա *ეზეკ.24,7;* მისგან მოიხილა და მისგან დააწესა, ի նմանէ դիտեաց եւ ի նմանէ յարդարեաց *ზაქ.10,4;* დაგაწესე შენ ზედა, յօրինեցի ի վերայ քո *ეზეკ.16,14;* დღესასწაული საჴსენებელისა მისისაჲ დააწესეს, ժողովս տարետրականս հաստատեցին *სჰკ.83,16;* დააწესეს საჴსენებელი მისი, աւրինադրեցին զաւր յիշատակի նորա *შუშ.V 5;* დააწესა ღმერთმან სული ძმისა მის ნაწილსა თანა ცხოვნებულთასა, դասեաց տէր զհոգի նորա ի դասս սրբոց *მ.ცხ.414r-467;* დააწესა, եդ աւրէնս *ქ.ცხ.28,12-6.*

დაწესებულ-ი („განჩემებული", „განჩინებული"): կարգեալ *I ნშტ.9,33;* յօրինեալ *ქება 6,3;* იყვნეს დაწესებულ ცხორებასა საუუნესა L, განჩემებულ (განჩინებულ K) იყვნეს ცხოვრებასა მას საუკუნესა C, էին կարգեալ ի կեանսն յաւիտենական *საქ.მოც.13,48.*

დაწესებულ-ი հրամանատար. վանդակապատ. երեւելի. սակ („განწესებული", მბრძანებელი, გამოჩენილი, დადგინებული): დაწესებულნი იგი და მთავარნი ეძიებდეს მიზეზსა დანიელისთჳს, հրամանատարք եւ նախարարք նախանձէին եւ խնդրէին պատճառս զԴանիէլէ *დან.6,4;* განვლნა დაწესებულნი G, გამოვლნა განწესებულნი S, անց ընդ վանդակապատսն *მსჯ.3,23;* დღესა მას ერთსა დაწესებულსა, յաւուր միում յերեւելւոջ *საქ.მოც.12,21;* არარაჲ დააკლოთ თქუენ დაწესებულისა მის არცალა ერთ, ոչ թողասցի ծեզ ի սակէն ծերմէ եւ ոչ ինչ *გამოსლ.5,11.*

დაწვენა նստուցանել. ննջեցուցանել („დაძინება", დასხმა): დააწვინნა აქლემნი გარეშე ქალაქსა, նստոյց զուղտսն արտաքոյ քաղաքին *დაბ.24,11;* მწუხრი დავაწვინენ იგინი ცხედარსა ზედა, ննջեցուցի զնոսա երեկոյ ի մի մահիճս *ფლკტ.146,37-456,34;* დააწჳნა იგი შორის მუჴლთა თვსთა S, დააძინა დალიდამან სამფსონი მუჴლთა თვსთა ზედა G, ննջեցոյց զնա ի մէջ ծնգաց իւրոց *მსჯ.16,19.*

დაწთომა იხ. დაწუთომა.

დაწინდება խօսել (თხოვნა, დანიშვნა): მრავალთა სურის დაწინდებად მისა, բազումք կարօտին խօսել զնա իւրեանց *მ.ცხ.83,71r.*

დაწინდ(ებ)ულ-ი խօս(եց)եալ („განთხოვილი"): უკუეთუ იყოს ყრმაჲ ქალწული დაწინდული ქმრისაჲ G, იყოს თუ ვინმე ქალი ქალწული და განთხოვილ იყოს S, եթէ եղիցի աղջիկ կոյս խօսեցեալ առն *II შჯ.22,23.*

დაწინდვა գնել (ყიდვა): მუშაკთა იმიზდებნ, ყანათა დასწინდავნ, ერქუანსა ჰმზადებნ, եւ զմշակս գրաւէ, եւ գնէ զանդաստանս, պատրաստէ եւ արօրս *მ.ცხ.79v-91.*

დაწმედა հստակել (დაწმენდა): წუთლა მრღვე იყო [წყალი], და ვითარცა დაწმდა... შთახედეს, հստակեալ կանգնեցաւ ջուրն... *მ.ცხ.76v-88.*

დაწნეხა կոխել. հարկանել (დატკეპნა, დაცემა): არა დაწნიხონ ღვნოჲ საწნეხელთა, մի՛ կոխեսցեն գինի ի հնծանս քո *ეს.16,10;* დაწნიხეს და ერის კრებაჲ ყვეს S, დაწიხნეს და შექმნეს მაჭარი G, հարին հնձանս եւ արարին պարանցիկս *მსჯ.9,27.*

დაწოლა ննջել. քունել. անկանել. նստել. ի քուն մտանել/լինել (დაძინება): არა აგრძნა დაწოლაჲ მისი და აღდგომაჲ, ոչ գիտէր ի ննջելն նորա եւ ի յառնել *დაბ.19,33;* დაწვეს მის თანა, ննջեսցէ ընդ նմա *გამოსლ.22,16;* ყრმაჲ ამის დედაკაცისაჲ მოკუდა, რამეთუ დაანვა ზედა, մեռաւ որդի սորա ի գիշերի. քանզի ննջեաց ի վերայ նորա *III მფ.3,19;* მე დავწევ, დავიძინე, ես ննջեցի եւ ի քուն եղէ *ფს.3,6;* შენ დასწვე გუერდსა შენსა ზედა მარცხენესა, դու ննջեսցես ի ձախակողմն քո *ეზეკ.4,4;* დაწვა უსეროდ, ննջեաց առանց ընթրեաց *დან.6.18;* დაწევ ჩემ თანა, քունեա՛ ընդ իս *დაბ.39,7;* არა ერჩდა იოსებ დაწოლად მის თანა, ոչ անսայր քունել ընդ նմա *დაბ.39,10;* დაწვა იგი ამის თანა, անկաւ ընդ նմա *დან.13,37;* აჰჴდა და დააწვა ყრმასა მას, ել եւ անկաւ ի վերայ մանկանն *IV მფ.4,34;* ზედა ოქროსაგებელთა დაწუეს და დაიძინოს, ի վերայ ոսկեղինաց նստցի եւ ննջեսցէ *I ეზრა 3,6;* დაწვის სადგურსა თჳსსა, ի քուն մտանէ ի մորւոջն *ფიზ.XIX 19,26;* უკუეთუ დასწვებოდი ძილად, եթէ ննջեսցես ի քուն *მ.ცხ.36r-30.*

დაწოლილ-ი ննջեալ („რნ დაიწანა“, „მძლავრ მყოფელი“, დაძინებული): მოკალთ კაცი ხოლო დაწოლილი მის თანა G, მოკუედინ მამაკაცი იგი, რომელმან დაიწანა S, მოკუედინ კაცი იგი, მძლავრ მყოფელი მისი B, սպանջիք զայրն, որ ննջեաց ընդ նմա *II შჯ.22,25.*

დაწრედა քամել (დაწურვა): დაწრიდოს სისხლი მისი ხარისხსა მას საკურთხეველისასა, քամեսցէ զարիւնն առ յատակաւ սեղանոյն *ლევ.1,15.*

დაწუევა იხ. მიმოდაწუევა.

დაწუვა այրել. կիզել. հրձիգ առնել/լինել. մսել. հրակէզ լինել. խարել (დაწვა, ცეცხლის წაკიდება): ბზჱ იგი დაწუას, զյարդն այրեսցէ *მთ.3,12;* მაყუალი არა დაიწუების, ոչ այրիցի մորենին *გამოსლ.3,3;* დაიწუან ალისაგან აგზებულისა, այրեսցին ի բորբոքեալ բոցոյ *ეს.5,24;* დასწუვიდა მიწასა ქუეყანისასა, զհող երկրի կիզոյր այրելով *მარკ.247r-189,17;* ნესნი იგი დაიწუნენ და დაზულენ, բնութիւնք հրով կիզեալ լուծցին *II ეპ.პეტრ.3,10;* დაწუან სახლები, հրձիգ արասցեն զտունս *იერ.32,29;* დაწუვა, հրձիգ լինել *ეს.9,19;* ცეცხლითა დაიწუა ანდრიანეპოლეს, հրակէզ եղեալ յԱնդրիանուպօլիս *ნრს.75,11;* დავიწუნეთ ფერჴნი, մսեսցի ոտն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 119,39;* დასწუნა თუალნი, խարեաց զաչս *ქ.ცხ.219,6-15.*

დაწუთომა, დაწთომა կաթել. կաթեցուցանել („გამოწუთომა“, დაწვეთება): წჳმაჲ არლარა დასწუეთა ქუეყანასა ზედა, անձրեւ ոչ եւս կաթեաց յերկիր *გამოსლ.9,33;* ჴელთა ჩემთა დასწუთა ზმური, ձեռք իմ կաթեցուցին զՄուռս *ქება 5,5;* ვითარცა დავაწთვე რისხვაჲ ჩემი და გულისწყრომაჲ ჩემი, որպէս կաթեաց սրտմտութիւն բարկութեան իմոյ *იერ.42,18;* ეგრეთვე დასწუთეს გულისწყრომაჲ ჩემი თქუენ ზედა, նոյնպէս կաթեսցէ սրտմտութիւն իմ ի վերայ ձեր *იერ.42,18;* დააწთო სისხლი, կաթեցոյց արիւն *ფიზ.VII 34-39.*

დაწულილება, დამწულილება մանրել (დაწვრილება): დააწულილა ვითარცა მტუერი, մանրեաց իբրեւ զփոշի *IV მფ.23,6;* დაამწულილნეს იგინი, ვითარცა ახალნერგნი ლიბანისანი, մանրեսցէ զնոսա որպէս զմատաղատունկն Լիբանանու *ფს.28,6;* ქვითა... დააწულილეს იგი ვითარცა მქჳშაჲ, քարամբք մանրեցին զնա եւ արարին իբրեւ զաւազ *ფლკ.150,19-461,21;* დაჰმწულილნე ბორცუნი J, մանրեսցես զբլուրս *ეს.41,15.*

დაწუნება խաղ առնել. յամօթ առնել (დაცინვა, შერცხვენა): რამეთუ დამიწუნე მე G, փոխանակ զի խաղ արարեր զիս *რიცხ.22,29;* დაიწუნეს ისრაიტელთა მათ უცხო თესლნი იგი S, յամօթ արար Իսրայէլ զայլազգիսն *I მფ.13,4.*

დაწუნებულ-ი զրկեալ. հերքեալ. նուաստ. ձանձրացեալ (ჩაგრული, უარყოფილი, შეჭირვებული): იხილა ვინმე დაწუნებული, տեսեալ զոմն զրկեալ *საქ.მოც.7,24;* ყვნის... სამართალნი მისნი ყოველთათჳს დაწუნებულთა, առնէ... իրաւունս ամենայն զրկելոց *ფს.102,6;* იჴსნიდით დაწუნებულსა, փրկեցէք զզրկեալն *ეს.1,17;* რომელი გამოუჩნდი მას დაწუნებულსა ეშმაკისაგან და შეეწიე, որ հերքելոյն նմա բնաւին ի սատանայէ՝ ընծայեցար փրկիչ *განს.ი.200,16-86,14;* რავდენ შენთჳს დაწუნებულ იქმნა [ქრისტე], զի յաղագս քո նուաստ *გრ.ანძ.299,15-184;* დაწუნებული შორის უწესოთა მათ სიბილწით მავალთაჲსა იჴსნა, ձանձրացեալ յանկարգ գիջութեան գնացից փրկեաց *ეპ.II პეტრ.2,7.*

დაწურვა քամել (გამოწურვა): რომელნი დასწურავთ კურნაქსა, որ զմժղուկս քամէք *მთ.23,24.*

დაწურთა ուսանել (სწავლა): ჰნებავს გულისსიტყუასა ჩემსა, რაჲთამცა დავიწუართე სიტყუაჲ, կամին խորհուրդք իմ. զի ուսից զայն *მ.ცხ.215v-229.*

დაწუხება, დაწუხვა տրտմել. ստրջանալ. սրտմտել. խռժոռել; կափուցանել. խնուլ. ծածկել („შეწუხება“, დახურვა, დახუჭვა): დაწუხნეს ფრიად C, შეწუხნეს ფრიად DE, տրտմեցան յոյժ *მთ.26,22;* განკკრდით და დაწუხენით დედანი ეგე, զարհուրեցարուք... տրտմեցարուք *ეს.32,11;* ვინ დაწუხნეს შენ ზედა? ո՞ տրտմեսցի ի վերայ քո *იერ.15,5;* დაწუხნა აჰრონ O, შეწუხნა აარონ G, ստրջացաւ Ահարոն

ლევ.10,3; დანუხნა ფრიად, տրտմեցաւ յոյժ *ფლკტ.149,10-459,36;* დანუხნა სიტყუასა მას ზედა C, შენუხნა ამის სიტყჳსათჳს DE, խոժոռեալ ընդ բանն *მრ.10,22;* თუალნი მათნი დაინუხნეს, զաչս իւրեանց կափուցին *მთ.13,15;* დაგინუხნეს თუალნი თქუენნი, խցցէ զաչս ձեր *ეს.29,10;* დაინუხნის თუალნი თჳსნი, ծածկէր զաչս *მ.ცხ.109r-128.*

დაწყება սկիզբն (დასაწყისი): დაწყებასა მეორისა წლისა ეზდაგერდ მეფისა, ի սկզբան ամին երկրորդի Յազկերտի *სჰკ.82,17;* დაწყებაჲ ცხორებისა მისისაჲ იქმნების ესრეთ, սկիզբն կենաց այսպէս լինի *მ.ცხ.17v-13.*

დაწყევა անիծել. նզովել (დაწყევლა): დამიწყევე მე ერი ესე, անէծ դու ինձ զժողովուրդս զայս G *რიცხ.22,6;* დავწყევო იგი, նզովեցից զնա *მალაქ.2,2.*

დაწყეულ-ი անիծեալ (დაწყევლილი): *სიბრძ.სოლ.12,11.*

დაწყლვა վէրս դնել ի վերայ (დაჭრა): დაწყლეს და წარვიდეს, վէրս ի վերայ եդին. թողին *ლ.10,30.*

დაწყლულ-ი վիրաւորեալ. խանդակաթ (დაჭრილი): ყოველნი ჴორცნი შენნი დაწყლულ არიან, ամենայն մարմինդ քո վիրաւորեալ է *ფლკტ.152,36-464,31;* დაწყული ვარ მე სიყუარულითა, խանդակաթ եմ ես սիրով *ქება 2,5.*

დაწყნარება հանգուցանել. զետեղել. խաղաղանալ. դադարել. հանդարտել („განსუენება", „განსასუენებელის ცემა", დასვენება, შედგომა, დამშვიდება): იყოს, რაჟამს დაგაწყნაროს შენ (განგისუენოს შენ S), եղիցի. յորժամ հանգուցանիցէ զքեզ *II შჯ.25,19;* ვიდრემდის დააწყნარნეს უფალმან G, ვიდრემდე განსასუენებელი სცეს უფალმან S, մինչեւ զետեղեսցէ տէր *II შჯ.3,20;* შემდგომად დაწყნარებისა ქუეყანასა სომხითისა, յետ ... խաղաղանալոյ երկրիս Հայոց *ნრს.76,12;* არა დასწყნარდეს სენაკსა შინა თჳსსა, ոչ դադարէ ի խցի իւրում *მ.ცხ.78v-90;* დასწყნარდით სენაკთა შინა თქუენთა, հանդարտեցէք ի սենեակս ձեր *მ.ცხ.423r-488.*

დაწყნარებულ-ი հանդարտ(եց)եալ („დაყუდებული", დამშვიდებული): მოვიდეს იგინი ლესად ერსა ზედა დაყუდებულსა S, მივიდეს ლაისასა ზედა, ერსა ზედა დაწყნარებულსა G, չոգան ի Լայիսա ի ժողովուրդն հանդարտացեալ *მსჯ.18,27.*

დაწყნარებულად հեզաբար: ჰრქუა მას დაწყნარებულად, ասէ ցնա... հեզաբար *მ.ცხ.136r-155.*

დაწყნარებულება հանդարտութիւն (მოსვენება, დამშვიდება): ჵ დაყუდებაო, რომელი მოიყვანებ კაცსა დაწყნარებულებასა მშჳდობისასა, ո՜վ հանդարտութիւն, որ բերես յանդորր եւ խաղաղութիւն *მ.ცხ.80v-92.*

დაწყობა կուտել („დასხმა", დადება): დააწყვნენ შეშანი ცეცხლსა ზედა G, დაასხან შეშაჲ ცეცხლსა მას ზედა O, կուտեսցեն փայտ ի վերայ հրոյն *ლევ.1,7.*

დაწყუედა զենուլ. պակասել (დაკვლა, დახოცვა, „მოკლება"): დაწყკდა ბალაკ ცხოვრები და ზუარაკები G, եզեն Բաղակ արջառ եւ ոչխար *რიცხ.22,40;* დასწყუდიდეს ზროხასა და ცხოვარსა, զենուին արջառս եւ ոչխարս *III მფ.8,5;* დაუწყუედიეს ზროხაჲ და ცხოვარი, եզեն արջառս եւ ոչխարս *III მფ.1,25;* დასწყკდენ შვილნი შენნი, զենէր զորդիսն իմ *ეზეკ.16,21;* წყალი იორდანისაჲ დასწყდეს S, (მოაკლდეს G), պակասեսցէ ջուրն *ისუ 6.3,13.*

დაჭედილ-ი կռածոյ („ჭედილი"): იქმნენ თავისა შენისად ორნი ნესტუნი ვეცხლისანი დაჭედილნი (ჭედილნი B) G, արա դու քեզ երկուս փողս արծաթիս կռածոյս արասցես զնոսա *რიცხ.10,2.*

დაჭენებულ-ი մերժեալ („განშორებული", გადახრილი): ვითარცა... ღობესა დაჭენებულსა Ⴂ, ვითარცა ... ზღუდესა განშორებულსა Ⴀ, որպէս... ի ցանգոյ մերժելոյ *ფს.61,4.*

დაჭერა հասանել („წევა", დაწევა): დაიჭირეთ უკუანა კერძოჲ მათი G, ენიენით ბუკნაუკრსა მათსა S, հասէք ի վերջս նոցա *ისუ 6.10,19.*

დაჭირვა պահել (შენახვა): ჯერ არს მათი წესსა ზედა და ალაგსა დაჭირვაჲ *მ.ცხ.153r-171.*

დაჭირვება նեղել. զրկել („შეიწრება", შეწუხება): დასჭირდა ფრიად ძეთა ისრაჱლისათა S, შეიწრდა ისრაჱლი ფრიად G, նեղեցան որդիքն Իսրայէլի *მსჯ.10,9;* დავაჭირო მათ, რაჲთა ემხილოს, նեղեցից զնոսա. զի մի գտցեն *იერ.10,18.*

დაჭირვება-ჲ զրկումն (დაკლება): დაჭირვებაჲ საჯმართაჲ, զրկմունք ընչից *მ.ცხ.49r-40;* ზღვევად შეგკრაცხია თჳთოეულისა დაჭირვებაჲ, տուգանս մեծ համարիմք զրկիլն ի նմանէ *მ.ცხ.53v-44.*

დაჭირვებულ-ი զրկեալ. չարչարել. դատապարտ (დაჩაგრული, მოკლებული, დასჯილი): ქალაქნი კაცთა დაჭირვებულთანი გაკურთხევდენ შენ, քաղաքք մարդկան զրկելոց օրհնեսցեն զքեզ *ეს.25,3;* ვჴმობ შენდამი დაჭირვებული, գոչիցեմ առ քեզ զրկեալ *ამბაკ.1,2;* ესოდენ დაჭირვებულთა მათ ზედა ადგებინ, այսպէս վերակացու էր զրկելոց *მრთ.A.ანტ.დ.34-75,31;*

დაჭირვებულ იყვნენ, չարչարեսցին ეს. 28,13; დაჭირვებულთა მიავლინებედ, զդատապարտսն... անդր առաքէին *მრთ.A. ანტ.დ.96,6-74,8.*

დაჭმუნვა տրտմել (შეწუხება, დაღონება): დაჭმუნდა ვახტანგ, տրտմեցաւ... Վախթանգ *ქ.ცხ.148,15-149,5.*

დაჭნობა թարշամել. թառամել (დაჭკნობა): მწუხრი დაჭნენ, ընդ երեկոյս թարշամեսցին *ფს.89,6;* სიკეთე მცირითა სალმობითა დაჭნეს და განირყუნეს, գեղ ի դոյզն ինչ ախտէ թարշամեալ ապականի *ფლკტ.140,3-447,32;* გვრგჳნი დავიდგათ ვარდისა რტოთაჲ ვიდრე დაჭნობადმდე, բոլորիւք վարդից պսակեսցուք մինչչեւ թառամեալ իցեն *სიბრძ.სოლ.2,8.*

დაჭრა կոտորել. ցտել. ձեւել. յօշել („მუსრვა", „მოსრვა“, დაკოდვა, გამოჭრა, აქნა): დავჭარ და დავმუსრე იგი S, կոտորեցի եւ խորտակեցի զնա յոյժ *II მჯ.9,21;* დაშჭრიდა მათ ვიდრე აზიდმდე G, მუსრვიდეს მათ მიაზეკადმდე S, կոտորեցին զնոսա մինչեւ յԱզեկայ *ისუ 6.10,10;* დაჭრა G, მოსრვა S, կոտորել *ისუ 6.10,20;* დაჭრა მეფემან აქაზ კარშიკები, կոտորեաց արքայ Աքազ զաղխսն *IV მფ.16,17;* დაჭრა ყოველი იგი ჭურჭერი ოქროჲსაჲ, կոտորեաց զամենայն անօթս ոսկեղէնս *IV მფ.24,13;* დაჭრნენ იგინი პირითა მახჳლისაჲთა, կոտորեսցեն զդոսա ի բերան սրոյ *იერ.21,7;* დაგჭრან შენ მახჳლითა მათითა, կոտորեսցեն զքեզ սրով իւրեանց *ეზეკ.16,40;* დაჭრენით საჴნისნი თქუენნი ჴრმლად, կոտորեցէք զխոփս ձեր ի սուսերս *იოვ.3,10;* დაიჭრებოდეს... მსგავსად ჩუეულებისა მათისა ჴრმლებითა და ლახურებითა, ցտէին ըստ օրինի իւրեանց սրով եւ գեղարդեամբք *III მფ.18,28;* დაჭარ ეტრატი ესე და წმიდად დაწერე მას შინა სახარებაჲ ესე, առ ... զմագաղաթդ եւ նիստ. ձեւեա՛ եւ սրբագրեա՛ ի դոսա զաւետարանդ զայդ *ი.მოც.89,15-289,7;* ჴორცნი მისნი დაჭრნეს, զմարմին նորա յօշեալ *მ.ცხ.418v-470.*

დაჭრა-ჲ հատումն (მოკვეთა): ეჰამების... დაჭრაჲ ასოთა თჳსთაჲ, ախորժեն զհատումն ... անդամոց *მ.ცხ.49r-40.*

დაჭრილ-ი կոտորեալ. կոտորատեալ *სოფ.1,11;* խորտակեալ *ეს.15,2;* წარიტანეს თანა ჯუარი პატიოსანი, დაჭრილი, զերեաց զխաչն Նունեայ՝ կոտորատեալ *ქ.ცხ.218,3-2.*

დაჭუხვა խցել (დახუჭვა, დახშვა): დაიწუხნა თუალნი თჳსნი... რაჲსათჳს დაიჭუხავ თუალთა? կափոյց զաչս իւր ... ընդէ՞ր խցեր զաչս քո *მ.ცხ.362r-414.*

დაჭყლემა ճմլել (ჭყლეტა): დადვა ნები თჳსი მკალსა ზედა დაჭყლემად მისა, եդեալ զափ իւր ի վերայ մարախոյ եւ ճմլիցէ զնա *ფლკტ.139,15-446,36.*

დახება հպել. մերձենալ („შეხება“, დაახლოვება): არა დაახო მათ ზედა რკინაჲ G, რომელსა არა შეხებულ იყოს რკინაჲ S, մի՛ հպեսցի ի նոսա երկաթ *II მჯ.27,6;* არა დაეხებოდა ქუეყანასა, յերկիր ոչ մերձենայր *დან.8,5.*

დახედვა հայել (შეხედვა): დახედა ჴელთა მათ თჳსთა, հայեցաւ ի ձեռսն *ფლკტ.156,18-469,28;* იაკობ დახედა საქმესა მას, Յակոբ հայեցեալ ի գործս *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.72,14-73.*

დახევა պատառել: მოიღო და დახია ყოველი იგი მჩუარი, առեալ պատառեաց զկտաւն զայն *ანდ.-ანატ.323-35,5.*

დახეთქა հարկանել (დაგდება): დედაჲ შვილთა ზედა ქუე დახეთქეს, զմայր առ որդիս հարին *ოვსე 10,14.*

დახეთქილ-ი պատառատուն („განხეთქილი“, გახეული): თხიერები ძუელები... დახეთქილებითა S, თხიერნი ღჳნისანი ძუჱლნი განხეთქილნი, გამოკრულნი G, տիկս գինւոյ հնացեալս եւ պատառատունս կարկատեալս *ისუ 6.9,4.*

დახილვა იხ. ხილვა, მიმოდახილვა.

დახრწევა խափանել. արգելուլ (ხელის შეშლა, აკრძალვა): ძმასა ენება... მონაზონებაჲ და დაიხრწეოდა იგი დედისაგან თჳსისა, եղբայր ումն կամեցաւ... կրօնաւորել եւ խափանէր զնա մայր իւր գնալ *მ.ცხ.94r-104;* სიყუარული კაცთაჲ დამიხრწევს ჩუენ სიყუარულსა ღმრთისასა, սէր աշխարհի արգելու ի մէջ զսէրն Աստուծոյ *მ.ცხ.78r-89.*

დახუდომა պատահել. դիպել (შეხვედრა): სადაცა დახუდებინ, დადგებინ, ուր պատահէր. անդ կայր *მ.ცხ.175v-194;* უკუეთუ სამე დახუდეს ცალთუალი, გინა ასომოღებული, եթէ պատահեցի լեալ միականի եւ կամ անդամահատ ինչ *მ.ცხ.245v-266;* დახუდეს ჯუარცუმასა, դիպեցան աւուրն խաչելութեան *ქ.ცხ.94,6-5.*

დახუევა անկանել. ածել („დაცემა“, „შეხუევა"): დაეხჳა მას ზედა არმური და ბნელი C, დაეცა მის ზედა არმური და ბნელი Ղ, անկաւ ի վերայ նորա մէջ եւ խաւար *საქ.მოც.13,11;* დაიხჳე წელთა შენთა J, შეიხჳე წელთა შენთა O, ած զմիջով քով *იერ.13,1.*

დახუეულ-ი სუდრითა: վարշամակապատ (სუდარში გახვეული): პირი მისი დახუეულ იყო სუდრითა C, երեսօքն վարշամակապատօք *ი.11,44.*

დახუენა փախչել (გაქცევა, ლტოლვა): ხოლო მე დავიხუენო სადმე ჟამისად, եւ ես փախեայց ... առժամանակ մի *მ.ცხ.298r-321.*

დახურვა դնել. ծածկել („დადება", „დაბურვა"): დაჰხუროდინ მას ზედა საბურველნი ტყავენი კაკინთონნი G, დასდვან მას ზედა საბურველი იგი ტყავი იაკინთონი S, դիցեն ի վերայ նորա զնուարտանն մաշկեղէն զկապուտակ *რიცხ.4,6;* დახურონ მით კიდობანი იგი წამებისაჲ B, დაბუროდინ მით კიდობანი წამებისაჲ G, ծածկեսցեն նովաւ զտապանակն վկայութեան *რიცხ.4,5.*

დაჴდა իջուցանել. վարսել (დაგდება): მინად სიკუდილისად დამჴადეს მე, ի հող մահու իջուցին զիս *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.156,17-276,9;* დაგჴადოს საყდრით და ყოვლით აღშჱნებულითურთ სიღრმესა უფსკრულთასა, վարսեմ զքեզ... ամենայն ապարանօքդ յանդունդս երկրի *ფლკტ.157,30-471,21.*

დაჴდომა մտանել. իջանել. հասանել. դառնալ. կերկերել („დასლვა", „მოწევნა", „მიბრუნება"): რაჟამს დაჰჴდა მზე C, მზჱ დაჰვიდოდა DE, ի մտանել արեգականն *მრ.1,32;* დაჰჴდეს მზჱ შუვა სამხრის, մտցէ արեգակն ի միջօրէի *ამოს.8,9;* სიცრუვე მისი თხემსა მისსა ზედა დაუჴდა, ի վերայ գագաթան նորա անօրէնութիւնք իւր իջցեն *ფს.7,17;* დაუჴდა მათ ზედა სიბოროტე G, მოწევნულ არს მათ ზედა ბოროტი S, հասեալ ի վերայ նոցա չարիսն *მსჯ.20,41;* დამჴდა ჴმაჲ ჩემი, կերկերեցաւ կոկորդ իմ *ფს.68,4;* გმობაჲ შენი თავსავე ზედა შენსა დაგიჴედინ, հայհոյութիւն քո ի գլուխ քո դարձցին *მ.ცხ.253v-274.*

დაჴმობა იხ. ჴმობა, დასაჴმობელი.

დაჴოცა կոտորել. սպանանել. սատակել (მოკვლა, ამოწყვეტა, მოსრვა): სიძე-სძალნი დავჴოცენ, կոտորեցին զփեսայն եւ զհարսն *მ.ცხ.152v-168;* ვითარცა დაჴოცნეს იგინი, իբրեւ սպանին զնոսա *მ.ცხ.404r-458;* სიგრძესა შინა ჟამთასა დაიჴოცნენ უეჭუელად, ի յամել ատուրց սովին եւ սատակին ամենեքեան *მ.ცხ.251v-272.*

დაჴსვა იხ. დაჴშვა.

დაჴსნა լքանել. լքուցանել. լուծանել. քակել. քակտել. եղծանել. ազատել. պակչել. զանգիտել. փրկել. ապրեցուցանել. թուլանալ. նքթել („მომედგრება", „დარღუევა", „განრღუევა", „განრყუნა", „შეძრწუნება", „შინება", „უკმოჴსნა", „შეგუსნვა", მოშვება, გათავისუფლება, დაშლა): ნუმცა დავჴსნდებით AB, არა თუ მოვმედგრდეთ CD, եթէ ոչ լքանիցիմք *გალ.6,9;* ნუ დაჰჴსნდებიედ გულნი თქუენნი S, ნუ დაჰჴსნდებინ გული თქუენი G, մի՛ լքանիցին սիրտք ձեր *// შჯ.20,3;* ყოველნი ჴელნი დაჰჴსნდენ, ամենայն ձեռք լքցին *ეს.13,7;* ვერ დადგა, რამეთუ უფალმან დაჰჴსნა იგი, ոչ մնաց. զի տէր լքոյց զնա *იერ.46,15;* დაჰჴსნნა სალმობანი სიკუდილისანი, լուծեալ զերկունս մահու *საქ.მოც.2,24;* ნუცა დაჰჴსნდები მის მიერ მხილებასა, մի՛ լուծանիր յանդիմանեալ ի նմանէ *იგ.სოლ.3,11;* შემტკიცებულნი იგი წელთა მისთანი დაჰჴსნდებოდეს, յօդք միջոյ նորա լուծանէին *დან.5,6;* მუნქუესვე დაჰჴსნდეს ჴორცნი მისნი B, მეყუსეულად განირღუა იგი A, իսկոյն լուծեալ *40სბსტ.136,2-1;* რომელი დაჰჴსნიდ ტაძარსა მას DE, რომელი დაარღუევდ ტაძარსა მას C, որ քակէիր զտաճարն *მთ.27,40;* დაჰჴსნდეს, քակտեսցի *საქ.მოც.5,38;* ვერ ეგების დაჴსნად წერილისა მის C, չէ մարթ եղծանել գրոյն *ი.10,35;* რაჲთამცა დაიჴსნა (განირყუნა C) მტერი იგი, զի եղծցի թշնամին *ფს.8,3;* დაიჴსნა გული ერისაჲ G, შეძრწუნდა გული ერისა მის S, պակեաւ սիրտ ժողովրդեանն *ისუ ნ.7,5;* ნუ დაჰჴსნდებით G, ნუ გეშინინ B, մի՛ զանգիտիցէք *// შჯ.1,29;* დაიჴსნეს განსყიდული იგი ძმისა თჳსისა B, უკმოიჴსნას განსყიდული ძმისა თჳსისაჲ G, փրկեսցէ զվաճառս եղբօր իւրոյ *ლევ.25,25;* დაიჴსნას თავი თჳსი, ապրեցուցանէ զանձն *იგ.სოლ.6,31;* დაჰჴსნდა და განეშორა წმიდათა მათგან, թուլանալ եւ որոշիլ ի սրբոցն *ანდ.-ანატ.318-33,5;* დაჰჴსნდენ გზასა ზედა DE, შეჰგუსნეს მათ გზასა C, նքթիցեն ի ճանապարհի *მრ.8,3;* დამჴსენ თავსმდებობისაგან კაცისა ამის, ազատեա՛ զիս յերաշխաւորութենէ սորա *მ.ცხ.311v-338;* რ̃ი დაჰჴსნიდ DE, დაარღუევდ C ტაძარსა მას, որ քակէիր զտաճարն *მთ.27,40.*

დაჴსნა-ჲ լքումն (დარღვევა): მუჴლთა დაჴსნაჲ, լքումն ծնգաց *ნაუმ.2,10.*

დაჴსნილ-ი լքեալ. լուծեալ. թուլացեալ. յուլացեալ. մեղկեալ. կթուցեալ („განრღუეული", მოშვებული, დაშლილი, დასუსტებული, მომედგრებული): იგი დამაშურალ იყოს და დაჴსნილ იყვნენ ჴელნი მისნი, նա աշխատեալ եւ լքեալ ձեռօք *// მფ.17,2;* რამეთუ იყვნეს დაჴსნილ, քանզի էին լուծեալք *ანდ.-ანატ.323-35,6;* რომელმან იხილა გული ჩემი დაჴსნილად, որոյ տեսեալ զմիտս իմ թուլացեալ *იზტ.118,6;* სიყმილსა მჴნე და სავსებასა არა დაჴსნილ, ի սովի նահատակեալ եւ ի լիութեան չյուլացեալ *სებ.გაბ.-მოც.საჴს.381,38-84,25;* დაჴსნილი დაამჴუა იგი, մեղկեալ ընկենոյր *რიფს.173,37;* განძლიერდით ჴელნი დაშთომილნი და მუჴლნი დაჴსნილნი, զօրացարուք. ձեռք լքեալք եւ ծունկք կթուցեալք *ეს.35,3;* ყრმაჲ ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა დაჴსნილი C, მონაჲ ჩემი დაცემულ არს სახლ-

სა შინა ჩემსა განრღუეული DE, մանուկ իմ անկեալ կայ ի տան անդամալոյծ *მთ.8,6.*

დაჴსნილ-ი թոյլ, կթոտ, անդամալոյծ (სუსტი, ასოდარღვეული): რომელ-იგი უსუსურ და დაჴსნილ არნ გონებითა, ոք որ տկարն եւ թոյլն է մտաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103,3;* დაჴსნილნი მუჴლნი აღემართენით, զծունկս կթոտս հաստատեցէք *ჰებრ.12,12;* დაჴსნილი, անդամալոյծ *მთ.8,6.*

დაჴსნილობა մեղկել (მოშვება, მოდუნება, რღვევა): ვიდრემდის სდაჴსნილობთ დამკჳდრებად ქუეყანისა G, մինչեւ յերբ մեղկիցիք չմտանել ժառանգել զերկիրն *ისუ 6.18,3.*

დაჴსნილობა, დაჴსნილება զանգիտանք. ծուլութիւն (შიში, სიზარმაცე): სადა ურწმუნოებაჲ, მუნ დაჴსნილებაჲ, ուր անհաւատութիւն. զանգիտանք *სებ.გაბ.140,16;* დაჴსნილობისა და გემოთმოყუარებისა ჩუენისაგან იქმნებიან შურნი, ի ծուլութենէ եւ ի ցանկասիրութենէ հակառակութիւն եւ խռովութիւն եւ թշնամութիւն առ Աստուած լինի *თავნი იაკ.ეპ(5).*

დაჴუერთნა կոփել (ცემა): დაჰჴუერთნიდეს თავთა დავრდომილთასა, կոփեն զգլուխս աղքատաց *ამოს.2,7.*

დაჴუნდებულ-ი զփայտ բարձեալ (ხუნდებდადებული): შეიყვანეს დაჴუნდებული წინაშე მისსა, ածին զառաջեաւ բարձեալ զփայտ իւր *ანდ.-ანატ.214,9-36,1.*

დაჴშვა, დაჴსვა փակել. ընդարմանալ. փակուցանել. խցել. կարկել („გდება“, „მიკრძალვა“, დახურვა): დაჰჴსავთ სასუფეველსა ცათასა, փակէք զարքայութիւն երկնից *მთ.23,14;* დაეჴშნეს ცანი, փակեցան երկինք *ლ.4,25;* დაჴსნეს ნაწლევნი თჳსნი მისგან, փակիցէ զգութս իւր առ ի նմանէ *I ეპ.ი.3,17;* კარნი იგი სახლისანი დაიჴშნეს, զդուրս տանն փակեցին *დაბ.19,10;* კარნი მის ქორისანი დაჴშულ იყვნეს S, კარნი ქორისანი ეგდნეს G, դուրք վերնատանն փակեալ էին *მსჯ.3,24;* დაჴშვა S, მიკრძალვა G, փակել *მსჯ.9,51;* დაჰჴსნა კარნი სახლისა უფლისანი, փակեաց զդրունս տանն տեառն *II ნშტ.28,24;* ქალაქნი არა დაიჴშნენ, քաղաքք մի՛ փակեսցին *ეს.45,1;* დაჰჴშეს კარი სამოთხისაჲ, փակեցին զդուրս բուրաստանին *დან.13,18;* ჟამი ნავის სლვისა დაეჴშვოდა, ժամանակ նաւարկութեան փակէր *მრთ.A.ანტ.დ.76,3-18,5;* ჩუენ ძილითა დაჴშულ ვიყვენით, մեք ի քնոյն ընդարմացեալ էաք *40სბსტ.140,11-34,3;* მონიწებითა დაუჴშავ თუალთა, երկիւղի զաչսն փակուցանես *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.422-94v;* დაჰჴშნენ ბჭენი შენნი, խցցեն զդրունս քո *ეს.22,7;* დაჰჴშნა ღმერთმან პირნი ლომთანი მათ, եխից Աստուած զբերանս առիւծուցն *დან.6,18;* დაეჴშას ღელჱ იგი მთათა მათ ჩემთაჲ, խցցի ձոր լերանց իմոց *ზაქ.14,5;* დაეჴშას სახლები, դրունք ապարանից կարկեցան *ეს.24,10.*

დაჴშვა ბჭისა առնուլ դրան: ვითარცა ბჭე დაეჴშვოდა სიბნელესა G, რაჟამს დაჰჴშვიდეს ბჭეთა შერიჟუებასა S, ընդ առնուլ դրանն ընդ աղջամուղջս առաւօտին *ისუ 6.2,5.*

დაჴშულ-ი փակեալ (დაგდებული, დახურული): კარი დაჴშულ არს, դուրքդ փակեալ են *ლ.11,7.*

დაჯდომა նստել. նստուցանել. հեծանել. հեծուցանել. բնակել. յաջորդել. ժառանգել. բազմել („დადგრომა“, „დასუმა“, „დამკჳდრება“, „ინაჴ-დგმა“, შეჯდომა, დასახლება): დაჯდა ზღჳს კიდესა, նստէր առ ծովեզերբն *მთ.13,1;* დაჯედ ჩემ თანა G, დაადგერ შენ ჩემ თანა S, նիստ աստ առ իս *მსჯ.17,10;* დაჯედინ საყდართა ჩემთა, նստցի յաթոռ իմում *III მფ.1,24;* არა დავჯდე მე საჯდომელსა ამაოთასა C, ոչ նստայց ես յաթոռ նանրաց *ფს.25,4;* დაჯდომაჲ მარჯუენით ჩემსა და მარცხენით, նստուցանել ընդ աջմէ իմմէ եւ ընդ ահեկէ *მრ.10,40;* გამოირჩია... სოლომონ დაჯდომად იგი საყდართა ზედა, ընտրեաց զՍողոմոն... նստուցանել յաթոռ թագաւորութեանն տեառն *I ნშტ.28,5;* დაჯდა კიცუსა, რომელი ზის ზეცისათა მათ ეტლთა, հեծաւ յաւանակի. որ յերկնականսն նստի մշտնջենաւորական *სებ.გაბ.-დაჯდ.140,7-200,34;* დაჯდა იესუ მას ზედა C, հեծուցին զՅիսուս *ლ.19,35;* დაჯდა სახლსა შინა თჳსსა G, დაემკჳდრა სახლსა თჳსსა S, բնակեաց ի տան իւրում *მსჯ.8,30;* დაჯდა საყდარსა მისსა, յաջորդեաց զաթոռն *არსტ.65,1;* შევიდა სახლსა მას... და დაჯდა, մտեալ ի տուն... բազմեցաւ *ლ.7,36;* წარმოჴედ და დაჯედ DE, წარმოჴედ და ინაჴ-იდგ C, անց. բազմեաց *ლ.17,7.*

დაჯდომა მეუფედ թագաւորել (გამეფება): დაჯდეს უფალი მეუფედ უკუნისამდე, թագաւորեսցէ տէր յաւիտեան *ფს.28,10.*

დაჯდომილ-ი նստեալ (მჯდომარე): დაჯდომილ ვარ საყდართა ზედა განკითხვისათა, դատաւոր նստիմ ի միջի *მ.ცხ.266v-286.*

დაჯერება հաւանել. հաճոյ թուել/լինել. հաստատել. հաւատացուցանել. ի վերայ հարկանել („სათნო ჩენა“, „თნევა“, დარწმუნება, დამტკიცება): არა დაშჯერდე ცრუჲსა მის თანა ყოფად ცრუ მოწამედ, մի՛ հաւանիցիս ընդ անիրաւի լինել վկայ անիրաւ *გამოსლ.23,1;* დასჯერდა მეფჱ გულითა სიტყუასა ამას O, სათნო უჩნდა მეფესა... სიტყუაჲ ესე S, հաճոյ թուեցաւ բանն

არքայի *ესთ.1,21;* დასჯერდა უფროჲს სხუათა დედათაჲსა O, სთნდა იგი უფროჲს ყოველთა დედათა S, հաճոյ եղեւ նմա աղջիկն *ესთ.2,9;* დასჯერდინ სიტყუაჲ ჩემი გულსა შენსა, հաստատեսցի բան մեր ի սրտի քում *იგ.სოლ.4,4;* ნუ დაშჯერდები ძალსა მათსა, մի՛ ի վերայ հարկանիցիս զօրութեան նոցա *აბდია 1,13;* დავაჯერე გულსა ჩემსა, հաստատեցուցի զսիրտ իմ *მ. ცხ.65r-53.*

დაჯერებულ-ი հաստատեալ (დამტკიცებული): რომელსა ზედა საქმესა გული შენი არა დაჯერებულ იყოს, յորոց գործոց վերայ սիրտ քո ոչ հաստատեալ իցէ *მ.ცხ.28v-25.*

დაჰამება ախորժելի առնել (საამურად, გემრიელად ჭამა): შემძლებელ ხარ შენ მარხვისა მიერ უმეტეს მათსა დაჰამებად ჭამადსა, կարող ես պահօք առաւել ախորժելի առնել զկերակուրս *მ.ცხ.119v-138.*

დაჰჭაპეტ-ი դահճապետ (მტარვალი, ჯალათი): მიამთხვა დაჰჭაპეტსა, եհար զդահճապետն *სნდ.7,2.*

დგინება կացուցանել (დადგენა, აღმართვა): კუალად ვადგინო იგი, եւ կացուցից զնա *ოვსე 2,3.*

დგმა ունել. լինել. գոլ (ქონება, ყოლა): ნუუკუე სახლებ არა გითქს ჭამად და სუმად, միթէ տունս ո՞չ ունիցիք ուտելոյ եւ ըմպելոյ *I კორ.11,22;* გითქს ეკლესიაჲ? ունիս եկեղեցի *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრ. და ელია 366,34-257,15;* ედგა სარწყული მჴარსა მისსა, ունէր սափոր յուս իւր *დაბ.24,15;* პირ ადგს (ათქს Ղ) და არა იტყვან, բերան ունին. եւ ոչ խօսին *ფს.113,13;* რქაჲ ერთი ადგს თავსა მისსა ზედა, մի եղջեւր է ի գլուխն *ფიზ.XXV 6;* რომელსა ედგას ცხოვარი ერთი, որոյ իցէ ոչխար մի *მთ.12,11;* პირ ადგს და არა იტყვან, բերան գոյ եւ ոչ խօսին *ფს.134,16.*

დგომა կայ. ոտնկայ: არცა იქმნეს დგომაჲ კუალისა ფერჴთა შენთაჲსა G, ոչ լինիցի կայ թաթից ոտից քոց *II შჯ.28,65;* ეძიებდე თავისა შენისა დგომასა მტერთაგან ყოველთა, խնդրեսցես քեզ ոտնկայ ի թշնամեաց *ნაუმ.3,11.*

დგომა կալ. յոտն կալ. մնալ. հաստատել. կացուցանել. տեղի առնուլ („წარდგომა“, „გება“, ყოფნა, დამტკიცება): რომელნი მუნ დგეს C. որ անդն կային *მთ.26,71;* დგა წინაშე მთავრისა მის DE, წარდგა წინაშე მის ბჭისა C, եկաց առաջի դատաւորին *მთ.27,11;* რაჟამს ჰსდგეთ ლოცვასა შინა DE, რაჟამს დასდგეთ თაყუანის-ცემად, յորժամ յաղաւթս կայցէք *მრ.11,25;* ქრისტე უკუნისამდე დგეს (ეგოს DE), Քրիստոսն յաւիտեան կայ *ი.12,34;* დღჱ დგას-ღა ფრიად, դեռ աւուր շատ կայ *დაბ.29,7;* დგას და ჰგიეს სამარადისო ცხოვრება, կայ եւ մնայ մշտնջենաւոր եւ կենարար *სებ.გაბ.142,11-86,3;* მტკიცედ დეგით უფლისა მიერ, հաստատուն կացէք ի տէր *ფლპ.4,1;* დგომასა მას მათსა დგანედ, ի կալն նոցա զտեղի առնուին *ეზეკ.1,21.*

დგომა-ჲ պոռնկութիւն (სიძვა): დასაბამითგან დგომისაჲ მოგებაჲ კერპთაჲ [არს], սկիզբն պոռնկութեան հնարագիտութիւն կռոց է *სიბრძ. სოლ.14,12.*

დგრომა იხ. დადგრომა, დაუდგრომელი.

დება կալ. գոլ. դնել. արկանել. ունել. կապտել („ქუან“, ყოფნა, „განდება“, „დავრდომა“, ქონება, დადება, ცემა, გდება): რომელსა ზედა იდვა განრღუეული იგი, յորում կայր անդամալոյծն *მრ.2,4;* საბურველი გულსა მათსა ძეს, նոյն առագաստ կայ ի վերայ սրտից նոցա *II კორ.3,15;* არა გიც შენ ნაწილი, ոչ գոյ քեզ մասն *საქ.მოც.8,21;* დაღათუ მიც მე ჴუეზა ერთ, եթէ գուցէ իմ նկանակ *III მფ.17,12;* არარაჲ იდვა კიდობანსა მას შინა, ոչ ինչ գոյր ի տապանակին *III მფ.8,9;* ძირთა თანა ხეთასა ძეს, առ արմին ծառայ դնի *მთ.3,10;* რომელ იდვა ცხედარსა ზედა, որ դնէր ի մահիճս *მთ.9,2;* სდევით ბადჱ თქუენი ნადირობად, արկէք զգործիս ձեր յորս *ლ.5,4;* რაჲცა გიც C, რაოდენი გაქუს DE, զոր ինչ ունիս *მრ.10,21;* ზედამოსლვაჲ გკდებდინ, յարձակմունք նորա կապտեսցին *განნ.ი.201,13-87,20;* *არამედ* გარე განდვიან იგი, այլ ընկենուլ զնա արտաքս *ლ.14,35;* სიდედრი სიმონისი იდვა სიცხითა O, სიდედრი სიმონისი დავრდომილ იყო მჴურვალებითა DE, զոքանչ Սիմովնի դնէր ջեռուցեալ *მრ.1,30.*

დედა մայր. կին մարդ. կին. էգ (დედა, დედაკაცი, მდედრი): რამეთუ თხოვილ იყო დედაჲ მისი მარიამ იოსეფისა, խաւսեալ զմայր նորա Մարիամ Յովսեփու *მთ.1,18;* ორნი დედანი იყვნეს ასულნი ერთისა დედისანი, կանայք երկու էին դստերք միոյ մօր *ეზეკ.23,2;* მოძღურებად დედათა არა უბრძანებ, ուսուցանել կնոջ մարդոյ ոչ հրամայեմ *I ტიმ.2,12;* იყვნეს მუნ დედანი მრავალნი, էին անդ կանայք բազումք *მთ.27,55;* დედათა მათთა გარდაცვალეს ბუნებისა იგი წესი არა ბუნებად, էգք նոցա փոխանակեցին զպէտս բնականս ի պէտս անբնականս *ჰრომ.1,26.*

დედათა წესი կանանց օրէն: მოაკლდა სარა დედათა წესსა, պակասեալ էր ի Սառայէ լինել ի կանանց օրինի *დაბ.18,11.*

დედაბერებრ-ი պառաւանց: დედაბერებრთა ზღაპართაგან იჯმენ, յառասպելաց պառաւանց հրաժարեսջիր *I ტიმ.4,7.*

დედაბერ-ი ծեր. պառաւ: ვიდოდა დედასა თანა თჳსსა დედაბერსა, երթայր ընդ մօր իւրոյ ծերոյ *მ.ცხ.124v-141;* ჰრქუა დედაბერსა მას მეკარესა, ասէր ցդռնապանն պառաւն *მ.ცხ.380r-436.*

დედაზარდლ-ი սարդ(ի) (ობობა): ჟამი წელთა ჩუენთაჲ დაუდგრომელ არს ვითარცა ქსელი დედაზარდლისაჲ, ժամանակ ամաց մերոց անդադար որպէս սարդի *ფს.89,9;* ქსელსა დედაზარდლისასა ქსოვენ, զոստայն սարդից անկանէն *ეს.59,5.*

დედაზარდლისა ქსელი սարդիոստայն: დაადნვე, ვითარცა დედაზარდლისა ქსელი, სული მისი, մաշեցեր որպէս սարդիոստայն զանձն նորա *ფს.38,12.*

დედათდიაკონი սարկաւագուհի (დიაკონი ქალი): ვითარცა ესმა დედათდიაკონსა მას მონასტრისასა, իբրեւ լուաւ զայն սարկաւագուհի մայր վանիցն *მ.ცხ.162v-178.*

დედათმოყუარე իգասէր. կնոջասէր (ქალის მოტრფიალე): მეფე სოლომონ იყო დედათმოყუარე, արքայ Սողոմոն էր իգասէր *III მფ.11,1;* გუასმიეს... ვითარმედ დედათმოყუარე იყო იგი, լուեալ է իմ զի ասեն... կնոջասէր լեալ *მ.ცხ.126r-143.*

დედაკაც-ი էգ. կին մարդ. առնակին. կին („დიაცი“, „დედალი“, ცოლი): მამაკაცად და დედაკაცად შექმნნა იგინი DE, მამლად და დედლად შექმნნა იგინი, արու եւ էգ արար զնոսա *მრ.10,6;* რომელი ხედვიდეს დედაკაცსა, որ հայի ի կին մարդ *მთ.5,27;* უმჯობჱს არს კაცისა დედაკაცისა შე-ვე არა-ხებაჲ, բարւոք է մարդոյ ի կին մարդ չմերձենալ *I კორ.7,1;* ვითარცა დედაკაცი ღამე ყოველ გამოიხატებოდა, իբրեւ կին մարդ ի գիշերի կերպարանեալ լինէր *მრთA.ანტ.დ.79,1-21,29;* განყოფილ არს დედაკაციცა იგი და ქალწული, մեկնեցան ի միմեանց առնակինն եւ կոյսն *I კორ.7,33;* დედაკაცო არა ვიცი იგი, ոչ գիտեմ զնա. կին դու *ლ.22,57;* შეაჩუენეს... მამაკაცითგან ვიდრე დედაკაცადმდე S, შეჩუენებულ ყვეს იგი... მამაცითგან და ვიდრე დიაცადმდე G, նզովեցին զնա... յառնէ մինչեւ ցկին *ისუ 6.6,21.*

დედაკაცება, დედაკაცობა էգ. կանացի (დედათა): არცა მამაკაცებაჲ, არცა დედაკაცებაჲ, ոչ է անդ արու եւ էգ *ქ.ცხ.82,8-7;* განიშორა დედაკაცობისა ძალი B, განიშორა მან დედათა იგი უძლურებაჲ A, ի բաց դնէր զկանացի տկարութիւնն *40სბსტ.121,24-121,11.*

დედალ-ი էգ; մարի („დედაკაცი“, „მდედრი“, დედალი ფრინველი): მამლად და დედლად შექმნნა იგინი C, მამაკაცად და დედაკაცად შექმნნა იგინი DE, արու եւ էգ արար զնոսա *მრ.10,6;* მიერითგან დედალი იგი სხუასა მამალსა არღარა შეეყვის, էգն այնուհետեւ յայլ արու ոչ մերձենայ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,12;* მამალი, რომელი იქცევინ დედალთა შორის განუშოვრებელად და განუსუენებელად, աքաղաղ որ շրջի ի մէջ մարեաց սիգալով *იგ.სოლ.30,31;* დედალი S, მდედრი G, իգական *II შჯ.4,16.*

დედალ-მამალ-ი արու եւ էգ (მამრი და მდედრი): არიან ქვანი ველთანი დედალ-მამალნი, են եւ բարինք ինչ հրահանաց արու եւ էգ *ფიზ.IV 3-5.*

დედამთილ-ი սկեսուր: განყოფად... ძის ცოლისა დედამთილისაგან, քակել... զհարսն ի սկեսրէ իւրմէ *მთ.10,35;* განეშოროს... დედამთილი ძის ცოლისაგან, բաժանեսցի ... սկեսուր ի հարսնէ *ლ.12,53.*

დედამთრვალ-ი սոխակ (ბულბული, „კჳკნო“): არა შჭამოთ... დედამთრვალი და ვარხჳ O, არა შჭამნეთ... ვარხჳ და კჳკნოჲ G, ոչ ուտիցի... քազահաւ եւ սոխակ *ლევ.11,18.*

დედამძუძე դայեակ („მგრჳკნეველი“, ძიძა, გამდელი): დამალა იგი დედამძუძჱ თჳსი სენაკსა სასუენებელისასა, զնա եւ զդայեակ նորա ի սենեկի անկողնոց եւ թաքոյց *IV მფ.11,2;* დედამძუძითურთ წარიყვანეს და მიივლტოდეს უფლებასა მაგას შენსა, դայկաւն ի կողմանս ձերոյ տէրութեանդ փախուցեալս յողարկեցին *რიფს.166,36;* ვ̃ა ალიქჳს დედამძუძემან მწოვარი ჩჩჳლი S, ვ̃ა ალიქჳს მგრჳკნეველმან მწოარი G, որպէս առնուցու դայեակ զստնդիաց *რიცხ.11,12.*

დედან-ი կանանի: შეშინდეს დედანი, զարհուրեցան կանանին *ქ.ცხ.111,18-112,6.*

დედაქალაქ-ი մայրաքաղաք. մայր քաղաքաց: *ისუ 6.10,2;* გეწოდოს შენ... დედაქალაქი, կոչեսցիր... մայր քաղաքաց *ეს.1,26;* უწოდეს დედაქალაქად, անուանեցաւ մայր քաղաքաց *ქ.ცხ.14,8-7.*

დედაციხე մայրաբերդ (მთავარი ციხე): დედაციხე სამშჳლდე, զմայրաբերդն Ծամչուղէ *ქ.ცხ.25,1-2.*

დედა-წულ-ი ընտանիք. ընտանութիւն (ოჯახი): ივლტოდა დედაწულით თჳსითურთ იონთა სოფლად, փախուցեալ ընտանեաւքն իւրովք ի Յոյնս *ნრს.73,24;* წარვიდე მე მის თანა დედაწულითურთ, երթայց առ նա ընտանութեամբ *ქ.ცხ.64,11-65,1.*

დედაჭუავ-ი համբալի. համբարու (სირინოზი): დაემკჳდრნენ მუნ ასულნი დედაჭუავთანი, բնակեսցեն ի նմա դստերք համբարեաց *იერ.50,39;* მაკურთხევდენ მე... დედაჭუავნი

და ასულნი ველურთანი, օրհնեսցեն զիս... համբարուք եւ դստերք ջայլամանց *ეს.43,20.*

დედიდა քույր ի մօրէ (დეიდა): წყეულ იყავნ დანოლილი მამიდისა თანა, გინა დედიდისა თანა G, անիծեալ որ ննջեսցէ ընդ քույր ի մօրէ // *შჯ.27,23.*

დედით-ი առ ի մօրէ (დედის მხრით): წყეულ იყავნ დანოლილი დისა თანა... დედითისა თჳსისა G, անիծեալ որ ննջեսցէ ընդ քեռ իւրում ... որ ... առ ի մօրէ [իցէ] // *შჯ.27,22.*

დედის დედა հան (ბებია): რომელმან დაიმკვდრა პირველად დედისდედისა შენისა ლუდიას თანა, որ յառաջագոյն բնակեցաւ ի հանոյ քում Լաւտղեայ // *ტიმ.1,5.*

დედის დისწულ-ი մաւրաքեռորդի: *ქ.ცხ.38,19-16.*

დედის ძმა քեռի: მოკლეს დედის ძმა ვახტანგისი, մեռաւ քեռին Վախթանգայ *ქ.ცხ.165,3-4.*

დედოფალ-ი, დედუფალ-ი, დიოფალ-ი տիկին. դշխոյ. թագուհի. բամբիշ. կիւրեայ: შეურაცხ იქმნა დედოფალი იგი მის წინაშე, արհամարհեցաւ տիկինն իւր յաչս նորա *დაბ.16,4;* თუალნი მჴევლისანი ჴელთა მიმართ დედოფლისა თჳსისა, աչք աղախնոյ ի ձեռս տիկնոջ իւրոյ *ფს.122,2;* დედოფალი სამხრისაჲ აღდგეს სარჩელსა მას კაცთა თანა, դշխոյն հարաւոյ յարիցէ ի դատաստանի ընդ արս *ლ.11,31;* სამეოცნი არიან დედუფალნი, վաթսուն են թագուհիք *ქება 6,7;* ნუთუ იგიცა არა დედოფალ არს ყოველთა ცისკიდეთა? միթէ եւ նա ո՞չ իցէ բամբիշ ամենայն տիեզերաց *ფლკტ.158,15-472,14;* მოხუცებული რჩეულსა დედუფალსა, յերիցուէ առ ընտրեալ կիւրեայ // *ეპ.ი.1,1;* ჰრქუა დედაკაცსა მას მეკარესა: მოაჴსენე ჩემთჳს დიოფალსა, ասասցես դու վասն իմ տիկնոջն քում *მ.ცხ.380r-436.*

დედულ-ი մայրենի. մարց (დედისეული): წარვიდეს და მივიდეს დაბასა მას დედულსა ჩუენსა, գնացին ի մայրենի գեաւղն *პოვნ.სტეფ.65,28-450 //;* დაუტევა სჯული დედული, մոռացաւ զհաւատ մարց իւրոց *ქ.ცხ.41,2-1.*

დევ-ი դեւ. վիշապ. չար (ეშმაკი, ვეშაპი, ბოროტი): არა თქუენდა საშინელ არს, არამედ ბუნებასა დევთასა, ոչ եթէ ձեզ է ահագին, այլ բնութեան դիւաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ. 100,18-27,6;* ყონ ტყებაჲ ვითარცა დევთაჲ, արասցէ կոծ իբրեւ զվիշապաց *მიქ.1,8;* არცა დევთა გესლოვანთანი ერეოდეს კბილნი, ոչ թունաւոր վիշապացն յաղթեսցին ժամիք *სიბრძ.სოლ.16,10;* გულის შემუსრვა... დედაკაც დევი სახლსა შინა, սիրտ չուառացեալ ... կին չար *ზირ.25,31.*

დევნა պնդել. հալածական առնել. երթալ. զհետ երթալ. ընթանալ. զհետ ընթանալ. զհետ մտանել. զհետ լինել. հետամուտ լինել (მიდევნება, მიყოლა): სდევდა შემდგომად ძეთა ისრაჱლისათა, պնդեցաւ զհետ որդւոցն Իսրայելի *გამოსლ.14,8;* სდევდეს მეგჳპტელნი უკუანა მამათა ჩუენთა ეტლებითა და ცხენებითა G, დევნა უყვეს უკუანა მამათა თქუენთა ეტლებითა და ჰუნებითა S, պնդեցան Եգիպտացիքն զհետ հարցն ձերոց կառօք եւ երիվարօք *ისუ 6.24,6;* სდევდეს ვიდრე სიდონადმდე G, სდევნიდეს მათ სიდონადმდე S, արարին հալածական *ისუ 6.11,8;* სდევდა ქარსა, երթայցէ հողմոյ *ზირ.31,2;* ვცნათ და ვსდევდეთ ცნობად უფალსა, ծանիցուք եւ զհետ երթիցուք ճանաչել զտէր *ოვსე 6,3;* სდევდეს ტრფიალთა, ընթասցի զհետ հոմանեաց իւրոց *ოვსე 2,7;* ვსდევ ეგრე, რაჲთა ვეწიო, զհետ մտեալ եմ թէ հասից *ფლპ.3,12;* მონადირჱ რაჟამს სდევნ ჭალაკთა, որսորդն յորժամ զհետ նորա ընթանայցէ *ფიზXXVI 7-9;* სდევდა სიცხესა, զհետ եղեւ խորշակի *ოვსე 12,1;* ვითარცა მეოტი სდევდეს, որպէս փախստէից հետամուտ լինէին *სიბრძ.სოლ.19,3;* სდევდეს ვიდრე სიდონადმდე G, სდევნიდეს მათ სიდონადმდე S, արարին հալածական մինչեւ ցմեծն Սիդոն *ისუ 6.11,8.*

დევნა, დევნება հալածել. հալածական առնել. հալածիչ լինել. պնդել. զհետ երթալ. վարել. օձտել. խուճապել. պակչել. արշաւել („წარქცევა", „დევნის ყოფა", გამოკიდება, მიყოლა, მიდევნება, შედგომა, არევა, ლაშქრობა, ლტოლვა): სდევნიდეთ ქალაქითი-ქალაქად, հալածիցէք ի քաղաքէ ի քաղաք *მთ.23,34;* რაჲსათჳს მდევნი მე? զի՞ հալածես զիս *საქ.მოც.9.4;* სდევნიდენ თქუენგანნი ხუთნი ასთა G, წარიქციოს ხუთმან თქუენგანმან ასი B, հալածիցեն ի ձենջ հինգք զհարեւր *ლევ.26,8;* ვდევნე მტერნი ჩემნი, հալածեցից զթշնամիս իմ *ფს.17,38;* იდევნებოდით თჳნიერ მდევნელისა, հալածեցայք առանց ուրուք հալածելոյ *მიქ.2,10;* სდევნიდეს მათ სიდონადმდე S, სდევდეს ვიდრე სიდონადმდე G, արարին հալածական մինչեւ ցմեծն Սիդոն *ისუ 6.11,8;* იგიცა სდევნიდა მორწმუნეთა მისთა, նե հալածիչ էր այնոցիկ որք ի նա հաւատացեալքն էին *მრთ.S.გამოჩ.ჯუარ.240,19;* მე ვსდევნი S, მე ვარ მდევარ G, ես պնդեցայց *მსჯ.8,5;* სდევნეთ უკუანა მათსა G, დევნა უყავთ უკუანა მათსა S, պնդեցարուք ստէպ զհետ նոցա *ისუ 6.2,5;* რომელნი სდევნით სამართალსა, որ զհետ երթայք իրաւանց *ეს.51,1;* იდევნებიან ეშმაკისა მისგან

უდაბნოთა, վարէր ի դիւէն յանապատ *ლ.8,30;* ვსდევნიდ ვიდრე სიკუდიდმდე, վարեցի մինչեւ ի մահ *საქ.მოც.22,4;* მოსრვიდა და სდევნიდა სამწყსოსა მას ქრისტესსა, կտրէր. օձ տէր զհաւատն Քրիստոսի *სებ.გაბ.134,2;* ღმრთისა საშჯელითა იდევნებიან, Աստուծոյ դատաստանաւն խուճապին *სიბრ.სოლ.16,18;* ნიშებისა მის საუცრებითა იდევნებოდეს, նշանօք ցնորից պակչէին *სიბრ.სოლ.17,14;* ვითარცა მჴედარნი ეგრე სდევნიდეს, իբրեւ զհեծեալս արշաւեսցեն *იოვ.2,5.*

დევნა-ჲ հալածանք. հալածումն („დევნულება"): აღადგინეს დევნაჲ პავლეს ზედა, յարուցեալ հալածանս ի վերայ Պաւղոսի *საქ.მოც.13,50;* დევნანი დავითმინენ, հալածանաց համբերի *II ტიმ.3,11;* მოიჴსენენ დევნანი იგი შენნი, յուշ լիցին հալածանքն իմ եւ քո *რიფს.172,28;* იყო დევნაჲ დიდი ქრისტიანეთა ზედა B, იყო დევნულებაჲ დიდი ქტისტიანეთაჲ A, էր հալածումն մեծ քրիստոնէից *40სბსტ.123,21-2.*

დევნის ყოფა պնդել. հալածել (დევნა): დევნა უყო შემდგომად მათსა, պնդեցաւ զկնի նոցա *დაბ.14,15;* დევნა უყოს კუალსა მათსა, պնդեսցի զհետ դոցա *გამოსლ.14,4;* დევნა უყონ მათ, հալածեսցեն *სიბრძ.სოლ.19,2.*

დევნულ-ი հալածեալ. վարեալ. փախուցեալ (დევნილი, გაქცეული): ჰყვენ შენ იგინი დევნულ, արասցես զնոսա հալածեալս *ფს.20,13;* თემანით დევნულნი მახჳლითა დაეცნენ, հալածեալք ի Թեմանայ անկցին ի սուր *ეზეკ.25,13;* ძმათაგან დევნულისა, յեղբարց վարեալ *ეპ.კჳრ.-დაფლ.94-421;* იყო მთასა ზედა დევნულ, եղեւ ի լերինն փախուցեալ *მსკ.45,7-44,20.*

დევნულება հալածանք. հալածումն („დევნა"): სადა არს დევნულებაჲ, რაჲთამცა ვინამე, ուր են հալածանք, զի վկայեսցուք *მ.ცხ.12-10;* რაჟამს უკუე არნ დევნულებაჲ, ի լինել ... հալածանաց *მთ.13,21;* იყო უკუე მათ დღეთა შინა დევნულებაჲ დიდი, եղեւ յաւուր յայնմիկ հալածումն մեծ *საქ.მოც.8,1;* იყო დევნულებაჲ დიდი ქრისტიანეთაჲ A, იყო დევნაჲ დიდი ქრისტიანეთა ზედა B, էր հալածումն մեծ քրիստոնէից *40სბსტ.103,21-2.*

დეზ-ი խթան: ფიცხელ არს შენდა წიხნაჲ დეზსა, խիստ է քեզ ընդդէմ խթանք աքացել *საქ.მოც.9,4;* ვითარცა ტანჯვაჲ ცხენსა და დეზი ვირსა, որպէս մտրակ ձիոյ եւ խթան իշոյ *იგ.სოლ.26,3;* სიტყუანი ბრძენთანი ვითარცა დეზი ჴარსა, բանք իմաստնոց իբրեւ զխթան եզանց *ეკლ.12,11.*

დელფინ-ი դելփին: მოინია დელფინი [ზღუასა], պատահեաց դելփին *ფილიმ.მრთ.E.(Ath.57) 298r-483,27;*

დენა ծորել. բղխել. գնալ (დინება, სვლა): დიოდეს, ვითარცა წყალი უჴმარი, ծորեսցէ իբրեւ զջուր անպիտան *სიბრძ.სოლ.16,29;* დიოდიან წყალნი, ջուրք բղխեսցեն *ეს.48,21;* მდინარენი მათნი ვითარცა ზეთნი დიოდიან, գետք նոցա նման իւղոյ գնասցեն *ეზეკ.32,14;* რომელსა სდიოდის თესლი ჴორცთაგან G, որոյ ծորիցէ սերմն ի մարմնոյ իւրմէ *ლევ.15,3.*

დიად շատ. յոյժ. յոլով. յաճախ (ფრიად, ძლიერ): ბზჱ და საჭმელი დიად არს ჩუენსა, յարդ եւ խոտ շատ է մեր *დაბ.24,25;* დიად ილჳძებს, յոյժ հսկէ *მ.ცხ.17v-14;* ჭამს დიად და ჯერეთცა შიის, ուտէ յոլով եւ դեռեւս քաղցեալ է *მ.ცხ.268r-286;* ერთი იმარხვიდა დიად, պահէր յաճախ *მ.ცხ.327v-374.*

დიად-ი բազում (ბევრი): აღმოიღო დიადი და მისცა მას, առ բազում եւ ետ նմա *მ.ცხ.322v-350.*

დიაკეულ-ი, დიეკეულ-ი երինջ (დეკეული, საფურე ხბო): მომგუარე მე დიაკეული სამ წლისაჲ, առ դու ինձ երինջ երեմեան *დაბ.15,9;* შეაბენით [ურემსა] ორნი დიაკეულნი პირმშონი და უმწყნი, երկուս երինջս անդրանկածինս առանց որդւոց եւ լծեցէք զերինջսն ի սայլին *I მეფ.6,7;* წარიბ შენ თანა დიაკეული ერთი მროწეულისაგან, առ դու ինձ երինջ մի յարջառոց *I მეფ.16,2;* განზარდოს კაცმან დიაკეული ზროხათაჲ, բուծցէ մարդ երինջ մի յարջառոց *ეს.7,21;* მოიყვანო შენ ჩემდა დიაკეული ერთი სმნიერი, առ դու ինձ երինջ երեմեան *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,25-132,65;* შეჰრისხენ... კრებული ზუარაკთა და დიაკეულთა შორის ერისათა C, սաստեա... ի ժողովս զուարակաց եւ ի դասս երնջոց *ფს.67,31.*

დიაკონ-ი սարկաւագ: *I ტიმ.3.8;* ვეჟან [აკურთხა] დიაკონად, զՎիժան [ձեռնադրեաց] սարկաւագ *თომა მოც.20,12-399,18;* დიაკონად შეიქმნა, սարկաւագ եղեւ *მ.ცხ.34v-29.*

დიაკონობა սարկաւագութիւն: წარვედ და დიაკონობდთ... უკუეთუ არა გნებავს დიაკონობის... არა თავს-იდვა ყოფად არცა ესე, արա՛ սարկաւագութիւն քո ... եթէ ոչ առնես զսարկաւագութիւն... ոչ առ յանձն *მ.ცხ.343r-396.*

დიასპან-ი հրեշտակ („მალედმსრბოლი", მოციქული): იწრაფა და მიმოგანსცა დიასპანებითა, რომელ დაეწერა წიგნები იგი O, წარუძღუანეს წიგნები იგი ჴელითა მალედმსრბოლთაგან S, առաքեցան հրովարտակքն ի ձեռն հրեշտակաց *ესთ.3,13.*

დიაც-ი կին („დედაკაცი"): შეჩუენებულ ყვეს იგი... მამაცითგან და ვიდრე დიაცადმდე G, შეაჩუენეს... მამაკაცითგან ვიდრე დედაკაცადმდე S, նզովեցին զնա... յառնէ մինչեւ ցկին *ისუ 6.6,21.*

დიდად յոյժ. շատ. կարի. շատութիւն. բազմապատիկ. սաստիկ. մեծապէս („ფრიად", ძლიერ): განიხარა დიდად C, განიხარა ფრიად DE, ուրախ եղեւ յոյժ *ლ.23,8;* შეურვებულ იყო დიდად, նեղեալ յոյժ *ფლკტ.135,29-441,38;* რომელსა მიეცა დიდად, დიდადცა იძიოს მისგან, որում շատ տուաւ, շատ խնդրեսցի ի նմանէ *ლ.12,48;* რამეთუ დიდად იყო ფრიად სიმრავლითა, քանզի կարի յոյժ էր բազմութեամբ *III მფ.7,47;* დიდად უმჯობჱს არს შეტყუებაჲ, ვიდრელა არა გულისწყრომაჲ, կարի լաւ է յանդիմանել, քան ցասնուլ *ზირ.20,1;* თუმცა არა გუაქუნდეს ოქროჲ დიდად, ულმერთო სამემცა ვიყვენით, եթէ ոչ ունէաք շատութիւն ոսկւոյ՝ արդեօք եւ անաստուածք իսկ էաք *ფლკტ.135,25-441,32;* დიდად, բազմապատիկ *ფლკტ.146,15-456,4;* სუა ლჳნოჲ დიდად ფრიად, արբ նա գինի սաստիկ յոյժ *ივდ.12,19;* დიდად დიდ იყო საქმეთა შინა მისთა, մեծապէս մեծ էր ի գործս իւր *მ.ცხ.436v-508.*

დიდად დამაშურალ-ი մեծավաստակ *შუშ.II 7.*

დიდად მოწყალე բազումողորմ. մեծագութ: დიდად მოწყალე ხარ ყოველთათჳს, բազումողորմ առ ամենեսեան *ფს.85,5;* დიდად მოწყალე, մեծագութ *ფლკტ.146,28-456,20.*

დიდად მფუცველ-ი շատերդումն: სიტყუათა დიდად მფუცველისათა განუქიტნიან თმანი, խօսք շատերդման ծառ կացուցանեն զհերս *ზირ.27,15.*

დიდად შუენიერება մեծվայելչութիւն: ამაღლდა დიდად შუენიერებაჲ შენი ზესკნელს ცათა, համբարձաւ մեծվայելչութիւն քո ի վերոյ քան զերկինս *ფს.8,2.*

დიდად-ი բազում. սաստիկ (მრავალი, ძლიერი): დადვეს დიდადი C, արկին բազում ինչ *მრ.12,41;* ვანჳმო... სეტყუაჲ დიდადი ფრიად, տեղացից ... կարկուտ սաստիկ յոյժ *გამოსლ.9,18.*

დიდგულ-ი մեծ (დიდი): განკჳრდეს ყოველნივე და განცჳბრდეს დიდგულსა მას ზედა სასწაულსა, զարմանալեօք հիացան ամենեքեան ընդ մեծի սքանչելեացն *მ.ცხ.179v-197.*

დიდგულება մեծութիւն: ვერ დათმო თავსდებად ეშმაკმან დიდგულებასა მას სულისა მისისასა, ոչ համբերեաց դեւն տեսանելով զմեծութիւն անձին նորա *მ.ცხ.176v-195.*

დიდ-დიდ-ი մեծամեծ („დიდი", „მდიდარი", ძლიერ დიდი, დიდებული): მოიხუნის რტონი დიდ-დიდნი DE, ალუტეენის რტონი დიდნი C, արձակէ ոստս մեծամեծս *მრ.4,32;* დიდ-დიდნი მათნი ჴელმწიფებედ მათ ზედა DE, მდიდარნი ჴელმწიფებდენ მათ ზედა C, մեծամեծք նոցա իշխեն նոցա *მრ.10,42;* ჩემ გამო დიდ-დიდნი განდიდნებიან, ինեւ մեծամեծք մեծանան *იგ.სოლ.8,16;* თუ დიდ-დიდ და შუენიერ იყვნენ, եթէ մեծամեծք եւ գեղեցիկք իցեն *ეს.5,9;* დიდ-დიდნი იგი მის თანა ძრწოდეს, խռովեցան եւ մեծամեծք նորա ընդ նմա *დან.5,9;* უბრძანა მოწოდებაჲ... დიდ-დიდთაჲ, հրամայեաց կոչել ... զմեծամեծս *ფლკტ.135,16-441,18;* იყვნეს ძრვანი დიდ-დიდნი და საშინელნი, եղեն շարժմունք մեծամեծք եւ ահագինք *ფლპ.მოც.7,36-311,14;* მრავალთა მთავართა და დიდ-დიდთა ჰრწმენა სიტყუათა მისთაჲ, բազումք յիշխանացն եւ ի մեծամեծացն հաւատացին ի բան նորա *თომა მოც.17,8-394,6;* მთავარნი იგი და დიდ-დიდები, նախարարք եւ մեծամեծք *რიფს.169,39.*

დიდ-დიდისა სიტყუა մեծաբանել (ქადილი): დიდ-დიდსა იტყოდი ჩემდამო პირითა შენითა, մեծաբանեցեր ի վերայ իմ բերանովք քովք *ეზეკ.35,13.*

დიდება փառաւոր առնել/լինել. փառաւորել. պատուել. մեծարել. մեծացուցանել. շուք դնել. աւրհնել. աւրհնութիւն տալ. յարգել („პატივისცემა", განდიდება, ქება): ადიდებდეს ღმერთსა, փառաւոր առնէին զԱստուած *მთ.9,8;* ამაღლებად და დიდებად ნეშტი იგი ისრაჱლისაჲ, բարձրացուցանել եւ փառաւոր առնել զմնացորդս Իսրայելի *ეს.4,2;* რაჟამს მოვიდეს დიდებად შორის წმიდათა, յորժամ գայցէ փառաւոր լինել ի մէջ սրբոց *II თეს.1,10;* რაჲთა იდიდნენ, որպէս զի փառաւորեսցին *მთ.6,2;* ბაგითა მადიდებს მე, շրթամբք պատուէ զիս *მთ.15,8;* ბაგითა ხოლო მადიდებს მე C, ბაგითა მათითა პატივმცემს მე DE, շրթամբք մեծարէ զիս *მრ.7.6;* ერთსა ადიდებდეს, եւ զմեւսն արհամարհիցէ *ლ.16,13;* მეცა გადიდო შენ, եւ ես մեծարեցից զքեզ *ანდ.-ანატ.327-37,24;* ადიდებს სული ჩემი უფალსა, մեծացուսցէ անձն իմ զտէր *ლ.1,46;* ყუდროებით იდიდე თავი შენი, հեզութեամբ դիր շուք անձին քո *ზირ.10,31;* რომელი იდიდები, որ աւրհնեալ ես *შუშ. III 10;* ადიდებდა მათ ერი იგი, յարգէր զնոսա ժողովուրդն *საქ.მოც.5,13;* უმეტესად ადიდებდეს ღმერთსა, տային աւրհնութիւն Աստուծոյ *ქ.ცხ.122,4-13.*

დიდებაჲ փառք. փառաւորութիւն. մեծութիւն. աւրհնութիւն. գովութիւն. ովսաննա („კურთხევა", ქება, ოსანა): ძალი და დიდებაჲ, զաւրութիւն եւ փառք *მთ.6,13;* დიდებითი-დიდებად, փառաց ի փառս

II კორ.3,18; დიდებაჲ ჩემი მიწასა დაამკჳდროს, զփառս իմ ի հող բնակեցուսցէ *ფს.7,6;* სიმდიდრჱ და დიდებაჲ ჩემი არს, մեծութիւն եւ փառք իմ են *იგ.სოლ.8,18;* დიდებასა და ქებასა მისცემდეს ღმერთსა, փառաւորութեամբ եւ օրհնութեամբ... *რიფს.163,12;* დიდ არს... უფროჲს... ყოვლისა დიდებისა წარმავალისა, մեծ է... քան զամենայն մեծութիւնս երկրաւորս *ვრდ.85,6;* დიდებაჲ ძესა დავითისსა C, კურთხევაჲ ძესა დავითისსა DE, աւրհնութիւն որդւոյ Դաւթի *მთ.21,15;* დიდება, ովսաննա *მრ.11,9.*

დიდებად-ი փառաւորեալ (განსადიდებელი): არღა დიდებულ არს დიდებადი იგი ამით ჯერითა, ոչ եթէ փառաւորի փառաւորեալն յայսմ մասին *II კორ.3,10.*

დიდებისაშეწირვა-ჲ փառաբանութիւն: დიდებისაშეწირვისათჳს ღმრთისა, վասն փառաբանութեան Աստուծոյ *მსკ.50,5.*

დიდებისმეტყუელება-ჲ փառաբանել (დიდება): ანგელოზნი... დიდებისმეტყუელებენ ღმერთსა, հրեշտակք... փառաբանեն միայն զԱստուած *მ.ცხ.18v-15.*

დიდებისმეტყუელება-ჲ փառաբանութիւն: გამოიხუნეს უკუე ჴორცნი მისნი დიდებისმეტყუელებითა, հանեալ զմարմին նորա մեծաւ փառաբանութեամբ *მ.ცხ.307v-335.*

დიდებისმოყუარება-ჲ փառասիրութիւն: დიდებისმოყუარებისათჳს კაცობრივსა ზედა სიბრძნესა, ի փառասիրութենէ մարդկեղէն իմաստութենէ *თავნი იაკ.ეპ.(5).*

დიდებულ-ი փառաւորեալ, պատուեալ (განდიდებული, პატივცემული): თქუენ დიდებულ, ხოლო ჩუენ გინებულ, դուք փառաւորեալք եւ մեք անարգք *I კორ.4,10;* დიდებულ იყო შენგან, պատուեալ էր ի քէն *ფლკტ.143,6-451,31.*

დიდებულ-ი փառաւոր, պատուական, երեւելի, մեծամեծ („პატიოსანი", პატივცემული, გამორჩინებული): დიდებულთა იუდაჲსთა... განამრავლნეს შეურაცხებანი, փառաւորքն Յուդայ... յաճախեցին անօրինել անօրէնութիւնս *II ნშტ.36,14;* ყოველთა ზედა დიდებულთა მისთა განიგდონ წილი, ի վերայ ամենայն պատուականաց նորա վիճակս արկանիցեն *ნაუმ.3,10;* რომელნი სამოსლითა დიდებულითა და საშუებელითა არიან, որ ի հանդերձս երեւելիս եւ ի փափկութեան են *ლ.7,25;* ყოველნი დიდებულნი მათნი შეიკრნენ ჴელთბორკილითა, ամենայն մեծամեծք նորա ձեռակապովք կապեսցին *ნაუმ.3,10;* დიდებული, նախարար *38,12-12.*

დიდებულად փառաւորապէս, ի փառս (პატივისცემით): დაჰმარხა მუნ დიდებულად, անդ եդեալ փառաւորապէս *ნნტყ.102-223;* შეამკო ტაძარი იგი ქვითა პატიოსნითა დიდებულად, զարդարեաց զտունն ակամբք պատուականօք ի փառս *II ნშტ.3,6.*

დიდებულება փառաւորութիւն, փառք, փառատրական, մեծութիւն (პატივისცემა, სიდიადე): უხაროდა ყოველთა მათ ზედა დიდებულებათა, ուրախ լինէր ի վերայ ամենայն փառաւորութեանցն *ლ.13,17;* დიდებულებითა მით უფლისაჲთა სავსე არიან საქმენი მოხარკებისა მისისანი, փառօք տեառն լի գործք նորա *ზირ.42,16;* იტყვან წიგნნი ... დიდებულებისათჳს მისისა, ասացին գիրք վասն... փառաւորականի *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.182,13-183;* დიდებულება, մեծութիւն *II მფ.7,21.*

დიდებულთაგან-ი փառաւոր, իշխան (მთავარი): ყო იგი ვითარცა ერთი დიდებულთაგანი, արար զնա մի ի փառաւորելոց անուան իւրոյ *გამოჩ.ჯუარ.240,21;* ევედრა დიდებულთაგანთა ვიეთმე, աղաչեաց ծերն զմի յիշխանաց *მ.ცხ.66v-55.*

დიდებულ-ყოფა պատուել, սիգալ, փառաւորել, նշանաւոր լինել, մեծարոյ լինել, պատուական լինել (პატივისცემა, განდიდება): იყო პალატსა შინა დიდებულ, պատուեսցիս յարքունիս *მრთ.E. გ̃ი.264r-263,35;* რომელმან დიდებულ ყვის თავი თჳსი და ჴუებულ არნ იგი პურითა, որ սիգայցէ եւ հացի կարօտիցէ *ზირ.10,30;* უფალმან დიდებულ-ყო მამაჲ შვილთა ზედა, տէր փառաւորեաց զհայր ի վերայ ծննդոց *ზირ.3,3;* დიდებულ იყოს სახელი მისი, պատուական է անուն նորա *ფს.74,11;* სასურველ არს ყოველთა და დიდებულ, ցանկալի է ամենեցուն եւ մեծարոյ *იგ.სოლ.6,8;* დღჱ დიდებული არს ჩემი ხვალჱ O, დღჱ არს ჩემი პატიოსანი S, օրս իմ այս նշանաւոր է *ესთ.5,4.*

დიდ-ი մեծ, մեծամեծ, բազում, յոլով, շատ, ոչ սակաւ, բազմապատիկ, սաստիկ, մեծութիւն („ძლიერი", „დიდ-დიდი", მრავალი, ბევრი, მრავალგზისი): განიხარეს სიხარულითა დიდითა ფრიად, խնդացին յոյժ ուրախութիւն մեծ *მთ.2,10;* მცირითგან ვიდრე დიდადმდე მათა, ի փոքրկանց մինչեւ ցմեծամեծս նոցա *ჰებრ.8,11;* კნინით მათითგან მიდიდადმდე ყოველნი მიჰრეონებდეს (მიხრიონებდეს J) ანგაჰრებასა, ի փոքուէ մինչեւ ի մեծամեծս նոցա ՝ ամենայն որ ագահէ զագահութիւն *იერ.8,10;* სიხარულითა დიდითა მირბიოდეს, խնդութեամբ բազմաւ ընթանային *მთ.28,8;* დიდი აქუს მათ კადნიერებაჲ, յոլովս ունէին համարձակութիւնս *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.* და

იობ. 28,18; გინა თუ მცირედ, გინათუ დიდ ჭამოს, եթէ սակաւ եւ եթէ շատ կերիցէ *ეკლ.5,11.*

დიდრაქმა, დიდრაგმა դիդրաքմայ. երկդրամեան (ფულის ერთეული, ორი დრაქმა): სხუაჲ ყოველი ვეცხლი ორმეოცი დიდრაქმაჲ, զայլ ամենայն արծաթ դիդրաքմայս քառասուն *ნეემ.5,15;* რომელნი-იგი დიდრაგმასა მოჰჴდიდეს C, որք զերկդրամեան պահանջէին *მთ.17,3;* იყო ფასი მისი ერგასისი დიდრაქმაჲ G, եղիցին գինք նորա յիսուն երկդրամեան *ლევ.27,3.*

დიდროან-ი մեծամեծ (დიდი): ეჩუენნეს მას ორნი ნავნი დიდროანნი მდინარესა შინა, յայտնեցան նմա երկուս նաւս մեծամեծս ի գետ ինչ *მ.ცხ.71r-83;* განვჰჴსნი კონასა და შეკრულსა მხლისასა და ვჰყოფ მას უმცრო, – დიდროანსა ვიყიდი და უწილოესსა განვჰყიდი, արձակեմ զզնեալ խուրձ բանջարոյն եւ երկուս կապեմ: մեծամեծս զնեմ եւ փոքունս ծախեմ *მ.ცხ.327r-374.*

დიდროვა հեղել (წყალდიდობა): დიდროვაჲ რაჲ იყო, ի յառնել հեղեղաց *ლ.6,48.*

დიდროობა յորդեալ գալ (წყლის მოდიდება): წარგზავნა იგი ვისთანამე ნიალ მდინარისა, დიდროოდა რაჲ მდინარე იგი დიდი, առաքեաց զնա առ այլ ումն ծեր. յայնկոյս գետոյն. յորժամ յորդեալ եւս մեծ գայր գետն *მ.ცხ.329r-376.*

დიდფას-ი մեծագին. բազմագին (ძვირფასი, დიდი ღირებულების): ნუ მოიგებ დიდფასისა კრეტსაბმელსა სალოცავსა შინა შენსა, մի՛ եղիցի վարագոյր կամ անօթ մեծագին ի տան քում *მ.ცხ.173r-290;* ცხედრები მედგა ყოვლად ოქროჲსაჲ, რომელსა ზედა ეგო დიდფასისა საგებლები, էր իմ եւ տախտ ոսկեղէն եւ ի վերայ անկողինս բեզումս ոսկեհուռս եւ բազմագինս *მ.ცხ.260r-279.*

დიდძალ-ი բազում. մեծամեծ. յոյժ. շատ. ծանր. խուժադուժ („დიდ-დიდი", „მრავალი", „ფრიადი", ბევრი, მძიმე): შეკრბა ერი დიდძალი DE, შეკრბა ერი მრავალი C, ժողովեցաւ ժողովուրդ բազում *მრ.5,21;* შეკრიბეს ღჳნოჲ და ხილი დიდძალი ფრიად, ժողովեցին գինի եւ միրգ բազում յոյժ *იერ.40,12;* ყო ჩემ თანა დიდძალი ძლიერმან DE, ყო ჩემდამო დიდ-დიდნი ძლიერმან C, արար ինձ մեծամեծս Հզօրն *ლ.1,49;* რავდენი ჰქმენ დიდძალი, զոր արարեր մեծամեծս *ფს.70,19;* ვეცხლი დიდძალი მისცეს ერისაგანთა მათ, արծաթ յոյժ ետուն զօրականացն *მთ.28,12;* იფქლი მის მიერ დიდძალად შეკრბეს, ցորեան շատ նովաւ ժողովեսցի *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.იაკ.8-9;* დიდძალმან სიგლახაკემან მათმან გარდაჰმატა სიმდიდრესა მას უხუებისასა, ծանր աղքատութիւնն նոցա առաւել եղեւ ի մեծութիւն առասութեան նոցա *II კორ.8,2;* შეკრბა ერი დიდძალი წარმართთაჲ, ժողովեցան բազմութիւն խուժադուժ ազգաց *გამოჩ.ჯუარ.236,8.*

დიდძალად սաստկագոյն (სასტიკად, ძლიერად): ტყავი ჩემი დაბნელებულ არს დიდძალად, մորթ իմ սեւացաւ սաստկագոյն *იობ.30,30.*

დიდძალისა სასყიდლისა մեծագին („ფრიადისა სასყიდლისა", დიდფასისა): ნარდიონი პატიოსანი დიდძალისა სასყიდლისაჲ C, ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ ფრიადისა სასყიდლისაჲ DE, Նարդեան ազնուի մեծագնոյ *მრ.14,3;* შესაძლებელ იყო განსყიდად დიდძალისა სასყიდლისა, մարթ էր վաճառել զդա մեծագնի *მთ.26,9.*

დიეკეულ-ი იხ. დიაკეულ-ი.

დივცააზნ-ი դիւցախառն (გმირი, ღმერთთა შთამომავალი): დივცააზნთა მამათა თქუენთა მსახურებაჲ აღელო, դիւցախառն նախնեացն ձերոց պաշտամունքն բարձան *აჭმ.95,16.*

დილა, დილე վաղորդայն. ի վաղիւ („დილითი დილად"): შეეწიოს ღმერთი დილითგან დილემდე C (დილითი-დილად Ꮭ), օգնեսցէ նոցա Աստուած ի վաղորդայնէ մինչ ի վաղորդայն *ფს.45,6;* დილას, ի վաղիւն *ქ.ცხ.44,11-45,4.*

დილეულ ի վաղորդայն, ի վաղորդեան (დილით): დილეულ და სამხრის მიუთხრობდე, ի վաղորդայն եւ ի հասարակ աւուր ՝ պատմեցի *ფს.54,18;* მწუხრი დილეულ და სამხრად ილოცვიდა, աղօթէր յերեկոյ. ասէ. ի վաղորդեան եւ ի հասարակ աւուր *მ.ცხ.303r-329.*

დილით-ი այգուցն. ընդ առաւօտս (დილით): ვითარ თანა წარჰვიდოდეს დილითი C, ვითარცა თანა წარჰვიდოდეს განთიად DE, մինչդեռ այգուցն առ նովաւ անցանէին *მრ.11,20;* არა დაწნიხეს იგი დილითი, არცა მწუხრი, ընդ առաւօտս ոչ կոխեցին. եւ ընդ երեկս ոչ հանին զձայն *იერ.48,33.*

დინება հոսել (დენა): ღრუბელნი ადინებენ ცუარსა, ամպք հոսեցին զանձրեւ *იგ.სოლ.3,20.*

დინება-ჲ հոսանք. հոսումն. ծորումն. յորդութիւն. բղխումն (დენა): ვინ განუმზადა წჳმისა სასტიკისა დინება და გზაჲ ნადირთაჲ? ո՞ պատրաստեաց զհոսանս սաստիկս անձրեւաց *იობ.38,25;* დინებისაგან დადგეს, դադարեցին ի հոսմանէ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 119,20;* მამაკაცსა, რომელსა შეჰხუდეს დინებაჲ ჴორცთაგან მისთა G, առն ուրուք առն որոյ լինիցի ծորումն ի մարմնոյ իւրոյ *ლევ.15,2;* დინებაჲ წყალთაჲ, յորդութիւն ջրոց *სიბრძ.სოლ.17,17;* თუ სდიოდის დინებაჲ სისხლისაჲ, որ բղխիցէ զբղխումն արեան *ლევ.15,25;* დინებაჲ ღამე, ցայգութեան բղխումն *II შჯ.23,10;* ძილსა შინა... შეემთხუე-

ვის კაცსა დინებაჲ, կնին յերազի հոսմունք *მ.ცხ.276v-296.*

დიოფალ-ი იხ. დედოფალი.

დირე იხ. დვრე.

დისწულ-ი քեռորդի. որդի քեռ: ესმა დისწულსა პავლჱსსა სიტყუაჲ ესე, լուեալ քեռորդւոյն Պաւղոսի *საქ.მოც.23,16;* შეიპყრა დისწული მისი და შეაგდო საპყრობილესა, կալեալ զորդի քեռ նորա եդ ի բանտի *მ.ცხ.215r-228.*

დორა, დორაკ-ი դորակ (საწყაო ღვინისა): წარიღე შენ თანა დორაჲ ერთი ღვნოჲ და მიართუ, առցես դու զինի դորակաւ եւ տարեալ տացես *მ.ცხ.224v-244;* ალსუარული ზეთითა მეოთხედითა დორაკისაჲთა G, զանգեալ իւղով չորրորդաւ դորակին *რიცხ.15,4;* მეექუსჱ ნაწილი დორაკისაჲ ჟამითგან ჟამადმდე სუემდი მას, զվեցերորդ մասն դորակի միոյ ժամէ ի ժամ արբջիր *ეზეკ.4,11.*

დოქსი იხ. დუქსი.

დრამა դրամ (ფულის ერთეული): წარაგებნ დღესა შინა ასსა დრამასა... ხოლო ასისა მისგან დრამისა იყიდინ იგი თჳსა საზრდელად ათორმეტისა დრამისასა, ծախէր աւուրն դրամս ճ... իսկ ի ճ դրամիցն զնէր զպէտս իւր դրամս ՟ժ *მ.ცხ.208r-225.*

დრაუჟ-ი იხ. დროშა.

დრაქმე, დრაქმა դրամ (ფულის ერთეული): რომელსა აქუნდეს დრაქმჱ ათი, որոյ իցեն դրամք տասն *ლ.15,8;* დრაქმე ერთი თავად-თავად ნაზოგალი სიკლისაჲ, դրամ մի առ գլուխ, կէս սկեղ *გამოსლ.38,25;* ეძიებდა დრაქმასა, զդրամն խնդրեաց *გრ.ანძ.-შობ.299,22-184.*

დრაჰკან-ი դահեկան. դենար (ფულის ერთეული): რომელსა თანა-ედვა მისი ასი დრაჰკანი, որ պարտէր նմա հարեւր դահեկան *მთ.18,28;* დრაჰკანი იგი ხარკისაჲ (სახარკოჲ DE), դահեկան հարկին *მთ.22,19;* ვიყიდოთ ორასის დრაჰკნის პური, զնեսցուք երկերիւր դահեկանի հաց *მრ.6,37;* მიჰყიდეს იოსებ ისმაიტელთა მათ ოც დრაჰკნის, վաճառեցին զՅովսէփ Իսմայելացւոցն քսան դահեկանի *დაბ.37,28;* რაჲსა არა ნელსაცხებელი ეგე განიყიდა სამასის დრაჰკნის? ընդէ՞ր ոչ եւղ այդ վաճառեցաւ երեք հարեւր դենարի *ი.12,5.*

დრეკა դարձուցանել (შეცვლა, მიქცევა): ყოველთა გონებაჲ დრიკის და გარდააქციის სიხარულად, զամենեցուն միտս դարձուցանէ եւ շրջէ յուրախութիւն *I ეზრა 3,20.*

დრეკილ-ი գէլ (მოხრილი): კირდრეკილ, կարթ գէլ *თეკლა 92,15.*

დრკუ թեւր. խեղաթեւր. թիւրեալ. կամակոր. խոտորնակ. խոտորեալ. կամակորութիւն. թիւրութիւն. գայթակղութիւն („ქცეული“, მოხრილი, ღვლარჭნილი, სიმრუდე): დრკუნი იგი შენ დაამჴუენ, զթեւրսն կործանեսցես *ფს.17,27;* არა მომეხო მე დრკუჲ გულითა, ոչ մերձեցաւ առ իս. որ թիւրն էր սրտիւ *ფს.100,4;* რომელთა გზანი მათნი დრკუ არიან, որոց թեւր իցեն ճանապարհք իւրեանց *იგ.სოლ.2,15;* ძელი დრკუ და რტოჲთა შეტენილი მოიღო, զփայտն խեղաթեւր եւ ոստովք վարակեալ. առեալ *სიბრძ.სოლ.13,13;* დრკუ, թիւրեալ *II მფ.22,27;* მოავლინოს... მახჳლი... გუელსა დრკუსა, ածցէ ... զսուրն ... ի վերայ ... օձին. կամակորի *ეს.27,1;* უკუეთუ ამისა შემდგომად ხვდოდით-ღა დრკუდ B, უკუეთუ ამათსა შემდგომად ხვდოდით ქცეულად G, եթէ տակաւին գնայցէք դուք խոտորնակս *ლევ.26,21;* განეშოვრენით ნათესავისა მისგან დრკუჲსა, ապրեցարուք յազգէ աստի խոտորելոյ յայսմանէ *საქ.მოც.2,40;* ვლენან დრკუდ, գնան կամակորութեամբ *იერ.6,28;* წინანარმეტყუელი საბრჳე დრკუჲ ყოველთა გზათა მისთა, մարգարէ որոգայթ գայթակղութեան յամենայն ճանապարհս նորա *ოსე 9,8.*

დრკუდ խոտորնակ („გარდაქცეულად“): ვიდოდეს წინაშე ჩემსა დრკუდ (გარდაქცეულად G) S, զի գնացին առաջի իմ խոտորնակս *ლევ.26,40.*

დრო ժամ. ժամանակ. ժամադրութիւն (ჟამი, ვადა): დროჲ მიეცა სიდედრსა მას მისსა, ժամ տուեալ ... նմա զոքանչն իւր *თეკლა 98,19;* დაყოვნა დროსა მას, რომელ უბრძანა მას დავით, յամեաց ի ժամանակէն զոր եդ նմա *II მფ.20,5;* დრო, ժամադրութիւն *გამოსლ.8,12.*

დრო(ჲს) ყოფა յապաղել (დაგვიანება): დრო უყო ფელიქს, յապաղեաց զնոսա Փելիքս *საქ.მოც.24,22;* ნუ დრო უყოფ მისაცემელსა ნაკლულევანისათჳს, մի՛ յապաղիցես զտուրս կարօտելոյն *ზირ.4,3.*

დროჲს-ცემა ներել (დროება, ვადის მიცემა): დრო მეც კჳრიაკედმდე, ներեա՛ ինձ մինչեւ ցկիւրակէ *მ.ცხ.273v-293.*

დროება կալ. կալ մնալ. յապաղել. դժուարել (დროის მიცემა, დაყოვნება): ნუ სდროებ, մի՛ կալ մնալ *ზირ.18,22;* ნუღარა სდროებთ, ნუღარა ჰყოვნით, մի՛ կայք եւ մնայք *ეპ.კჳპ.-დაფლ. 99r-428;* დროებედ გულისსიტყუათა, რომელნი არა პატივისცემენ კრებულსა, յապաղեն զխորհուրդս, որ ոչ պատուեն զխորհրդակիցս *იგ.სოლ.15,22;* ანუ უკუე რაჲსა სდროებ თნებასა მას ღმრთისასა? եւ ընդէ՞ր դժուարիս ընդ հաճութիւն բարձրելոյն *ზირ.41,6;* ეპისკოპოსი

სდროებდა შერისხვასა მას მისსა, եպիսկոպոսն յապաղէր սաստել *მ.ცხ.367r-419.*

დრონ-ი պատառ. յօշուած ([ხორცის] ნაჭერი): სცემდა ... დრონსა ერთსა ჴორცსა და მანდარსა ერთსა ტაბაკისაგან, պատառ մի կասկարայից եւ քաքար մի տապակէ *// მფ.6,19;* შთაავდ მას... დრონი კეთილი, դիցես... զամենայն յօշուած գեղեցիկ *ეზეკ.24,4.*

დრონეულ-ი անդամաթիւ („ორგანკუეთილება“, ასოეულად აქნილი): დააგონ... დრონეული იგი O, დასხნენ... ორგანკუეთილებანი იგი G, դիցեն... զանդամաթիւն *ლევ.1,8;* შტაავდ მას [სიავსა] დრონეული, դիցես զանդամաթիւդ *ეზეკ.24,4.*

დროშა, დრაუჟ-ი դրօշ. դրօշակ (ალამი): რომელთაიგი ეპყრნეს დროშანი, որ զդրօշսն ունէին *ანან.ებრ.195,1-317,3;* მუნ ეპყრნეს დრაუჟნი იგი პილატესნი, դրօշակիրքն ունէին զդրօշքն *ანან.ებრ.194,4-315,15;* ექუს-ექუსთა პყრობად სცნეს დრაუჟნი იგი, վեցիւ վեցիւ ետուն ունել զդրօշակսն *ანან.ებრ.194,39-316,4.*

დრტკნვა, ტრტკნვა տրտնջել. ամբաստանել. բամբասել. քրթմնջել: დრტკნვიდეს (ტრტკნვიდეს C) ფარისეველნი, տրտնջէին փարիսեցիքն *ლ.5,30;* დრტკნვიდა მუნ ერი იგი მოსესთჳს, տրտնջեաց ժողովուրդն զՄովսիսէ *გამოსლ.17,3;* დრტკნვენ თქუენ ზედა, տրտնջեն նոքա զձէնջ *რიცხ.17,5;* იდრტკნეს ღმრთისა, տրտնջեցին զԱստուծոյ *ფს.77,19;* დრტკნვენ, ամբաստանեն զքէն *ფლკტ.136,13-442,28;* დრტკნვიდეს ერი მოსეს მიმართ, բամբասեաց ժողովուրդն զՄովսէս *რიცხ.20,3;* რაჲსა სდრტკნავთ ურთიერთას? մի՛ քրթմնջէք ընդ միմեանս *ი.6,43.*

დრტკნვა-ჲ տրտունջ. տրտնջիւն. քրթմնջիւն. քրթմնջումն: ესმა ფარისეველთა მათ დრტკნვაჲ ერისაჲ მის მისთჳს C, լուան փարիսեցիքն զտրտունջ ժողովրդեանն զնմանէ *ი.7,32;* დრტკნვა, տրտնջիւն *რიცხ.17,10;* დრტკნვაჲ იყო შორის ერსა მას მისთჳს, քրթմնջիւն էր զնմանէ ի ժողովուրդսն *ი.7,12;* ეკრძალენით უკუე დრტკნვასა ურგებსა, այսուհետեւ զգոյշ լերուք յանօգուտ քրթմնջմանէ *სიბრ.სოლ.1,11.*

დრტყილ-ი պտուկ (ძუძუს თავი, ცური): უკუეთუ გამოჰზიდვიდეთ დრტყილსა, გამოჴდეს სისხლი, ապա թէ կարի ճմլեսցես ելանէ արիւն *იგ.სოლ.30,33.*

დუკ-ი, დუქს-ი տուկ. դուքս (გარკვეული მოხელე): უბრძანა დუკმან, რაჲთა დაჴშნენ ყოველნი სავაჭრონი, ասաց տուկն դադարեցուցանել զվաճառն *მ.ცხ.209r-225;* მოვიდეს მსახურნი დუკისანი, եկեալ սպասաւորք դքսին *მ.ცხ.177v-196;* მოელოდა დუქსსა, მოელოდა იგი დუქსისა მის მოსლვასა , ակնայր գալստեան դքսին *40 სბსტ.108,21-108,8.*

დუმება լռեցուցանել (გაჩუმება, დადუმება): ლევიტელნი იგი ადუმებდეს ერსა მას, դեւտացիքն լռեցուցանէին զժողովուրդն *ნეემ.8,11.*

დუმილ-ი լռել. լուռ կալ/լինել. կարկել. պապանձել („ყრუობა“, „პირის დაკრვა“, გაჩუმება): იგინი დუმნეს, նոքա լռեցին *მრ.3,4;* რად სდუმით და ჰსხედთ? մի՞ լռեալ կայք *// მფ.19,10;* ჩუენ ვდუმით, մեք լռիցեմք *IV მფ.7,9;* იესუ დუმნა, Յիսուս լուռ կայր *მთ.26,63;* იგინი დუმნეს, նոքա լուռ լինէին *მრ.9,33;* დუმენ და დაიდევ ჴელი პირსა შენსა S, ყრუობდ, დაიდევ ჴელი შენი პირსა შენსა G, կարկեաց ափիբերան լեր *მსჯ.18,19;* იგი დუმნა DE, მან პირი დაიკრა, նա պապանձեցաւ *მთ.22,12.*

დუმილ-ი լռութիւն. լռումն *იობ.34,29; ქება 4,1;* იყო ყოვლითურთ დუმილი, էր ամենայն լռումն *იპ.რომ.-კურთხ,ისაკ და იაკ.38,6-39.*

დუჟი იხ. გამოდუჟიანი.

დუქსი იხ. დუკი.

დუღილ-ი եռալ. բքուել (ბობოქრობა): მუცელი ჩემი დუღს და არა დადუმნეს, որովայն իմ եռայ եւ ոչ դադարեսցէ *იობ.30,27;* რაჟამს ეშმაკი განმხიარულებული დუღდა, յորժամ սատանայ զուարճացեալ բքուէր *ფლკტ.133,3-438,5.*

დუღილ-ი եռումն. եռացումն (მღელვარება, ბობოქრობა): სიტყუასა ამას ზედა დუღილი იქმნა დიდი ქუეყანისაჲ, ընդ բանս նորա եղեալ եռացումն երկրի յոյժ *ი.მოც.65,16-210,26;* არავის ძალ-უც დათმენა ბრძოლათა მტერისათა, არამედ არცაღა თჳთ დუღილსა ბუნებისასა, ոչ ոք կարող իցէ համբերել պատերազմաց թշնամոյն եւ եռման իրոյ բնութեան *მ.ცხ.131v-150.*

დჳრე, დირე գերան. փայտ (მორი, ძელი): აღმოღებად დჳრჱ თუალისაგან ჩემისა, հան նախ զգերանդ յականէ քումմէ *მ.ცხ.223v-243;* დჳრესა არა იხედავ, զգերան ոչ նշմարես *მთ.7,3;* დირესა (დჳრესა C) თუალისა შენისასა არა განიცდი, զգերանդ ոչ նշմարես *ლ.6,41;* ბუნი ჰორლისა მისისაჲ იყო ვითარცა დჳრჱ ჴიდისაჲ, էր նիզակ իբրեւ զփայտ կամրջի *// მფ.23,21.*

დღე աւր. տիւ. ցերեկ. ժամանակ. տիք. ժամ (დღე და ღამე, დრო, ხანი): დღეთა ჰეროდეს მეფისათა, յաւուրս Հերովդէի արքայի *მთ.2,1;* გარდასრულ იყვნეს დღეთა მათთა, անցեալ էին զաւուրբք իւրեանց *ლ.1,7;* მიდრკა მზე და მწუხრ არს S, მიდრეკილ არს დღე მწუხრად G, դարձաւ օրս յերեկս *მსჯ.19,9;* ვიდრე აქა დღედმდე, մինչեւ ցայսօր *იერ.32,20;* სამ დღე და სამ ღამე, զերիս տիւս եւ զերիս գիշերս *მთ.12,40;* დაბნელდეს დღჱ, խաւարեսցի տիւ *ეზეკ.30,18;* ღამის მოყუარჱ არს ვიდრე დღისაჲ, զգիշեր քաջ սիրէ քան զտիւ *ფიზ.VIII 2-3;* აღდგის... დღე, յառնիցէ... զցերեկ *მრ.4,27;* ჰმსახურებდა დღე და ღამე, պաշտէր ... զցայգ եւ զցերեկ *ლ.2,37;* მცირეთა დღეთა... სწავლიდეს, առ սակաւ ժամանակս... խրատեն *ჰებრ.12.10;* შევსძინებ დღჱთა შენთა ათხუთმეტ წელ, յաւելում ի ժամանակս քո ամս հնգետասան *ეს.38,5;* ესე იყო დღეთა ანასტასი კათალიკოზისა სომეხთაჲსა, եղեւ այս ի ժամանակս Անաստասայ Հայոց կաթողիկոսի *დ.დ.125,16;* შეეჭუდა დღეთათჳს სიჭაპუკისა ჟამისათა, զանգիտեալ ի մանկական տիոցն *აჭმ.107,16;* არა უწყით რომელსა დღესა უფალი იგი თქუენი მოვიდეს, ոչ գիտէք յորում ժամու տէրն ձեր գայ *მთ.24,42;* არა დაცხრა ლოცვისაგან არცა დღით და არცა ღამით, ոչ դադարեաց ծերն յաղօթից ի տուէ եւ ի գիշերի *მ.ცხ.304v-331;* ყოველსა დღესა/ყოველთა დღეთა, զօր հանապազ *ჰრომ.14,5; იერ.20,8.*

დღეგამოღებით օր ըստ օրէ (დღითი დღე): რომელიმე იმარხავნ დღეგამოღებით, ումն պահէ օր ըստ օրէ *ჰრომ.14,5.*

დღეგრძელ-ი երկայնակեաց. բազմօրեայ („გრძელჟამი", „დღემრავალი"): *// შჯ.17,20;* იყო დღეგრძელ ქუეყანასა ზედა, երկայնակեաց լինիցիս ի վերայ երկրի *ეფეს.6,3;* დღეგრძელ იყოს ცხოვრებასა მისსა, երկայնակեաց լիցի *ზირ.3,6;* არა დღეგრძელ იყვნეთ თქუენ ქუეყანასა მას ზედა S, არა დღემრავალ იყვნეთ ქუეყანასა ზედა G, ոչ լինիցիք բազմօրեայք ի վերայ երկրին *// შჯ.30,18.*

დღეგრძელ ყოფა երկայնակեաց/երկայնօրեայք լինել. յամել („დაყოვნება", დღეგრძელობა): *// შჯ.33,47;* დღეგრძელ იყვნეთ ქუეყანასა ზედა, երկայնակեաց լինիցիս յերկրին *// შჯ.4,40;* დღეგრძელ იყო ქუეყანასა ზედა S, დაიყოვნოთ ქუეყანასა ზედა G, յամիցէք յերկրին *// შჯ.4,25.*

დღეგრძელება, დღეგრძელობა երկայնօրեայ լինել („დღეგრძელ ყოფა"): რაჲთა იდღეგრძელოთ ქუეყანასა ზედა G, რაჲთა დღეგრძელ იყვნეთ ქუეყანასა მას ზედა S, զի երկայնօրեայք լինիցիք ի վերայ երկրին *// შჯ.11,9;* ამის მიერ დღეგრძელობდეთ ქუეყანასა ზედა G, ამათ სიტყუათა გამო დღეგრძელ იყვნეთ ქუეყანასა მას ზედა S, վասն այսր բանի երկայնաօրեայք լինիցիք *// შჯ.32,47.*

დღეგრძელება երկայնակեացք. աւուրք բազումք. երկայն աւր. երկայնութիւն աւուրց (დღეგრძელობა, მრავალი დღე): სადა არს დღეგრძელება და ცხორებაჲ? ո՞ր են կեանք երկայնակեացք *ბარუქ.3,14;* არა ითხოვე შენდად დღეგრძელებაჲ, ոչ խնդրեցեր քեզ աւուրս բազումս *III მფ.3,11;* დღეგრძელებით განვაძღო, երկայն աւուրբք լցուցից զնա *ფს.90,16;* დღეგრძელება, երկայնութիւն աւուրց *ზირ.30,23.*

დღეის დღემდე մինչեւ ցայսօր ժամանակի *ისუ 6.10,27.*

დღემრავალ-ი բազմօրեայ („დღეგრძელი", ხნიერი): დღემრავალ იყო ქუეყანასა ზედა G, დღეგრძელ იყო S, բազմօրեայ եղիցիս ի վերայ երկրին *// შჯ.25,15;* არა დღემრავალ იყვნეთ ქუეყანასა ზედა G, არა დღეგრძელ იყვნეთ თქუენ ქუეყანასა მას ზედა S, ոչ լինիցիք բազմօրեայք ի վերայ երկրին *// შჯ.30,18.*

დღენდელი დღე այսօր. ժամանակ. օր այս („დღესის დღე", დღევანდელი დღე): დღენდელად დღემდის, մինչեւ ցայսաւր *მთ.11,23;* მოდღენდელად დღედმდე S, ვიდრე დღესის დღემდე G, մինչեւ ցայսօր ժամանակի *ისუ 6.10,27;* დღენდელი ესე დღე, օրս այս *მ.ცხ.230r-249.*

დღეს այսօր (დღევანდელ დღეს): მე დღეს მიშობიე შენ, ես այսօր ծնայ զքեզ *ფს.2,7;* მომეც ჩუენ დღეს, տուր մեզ այսօր *მთ.6,11.*

დღეს დღე այսօր (დღევანდელ დღეს): ვითარცაეგე გიპყრიეს დღეს-დღე, որպէս ունիս իսկ այսօր *// შჯ.4,38;* რომელსა-ეგე მე გამცნებ შენ დღეს დღე S, զոր ես պատուիրեմ քեզ այսօր *// შჯ.28,14;* აღასრულე ვითარცა ესე დღეს დღჱ, կատարեցեր որպէս եւ յաւուր յայսմիկ *III მფ.8,24.*

დღეს დღითგან յայսմհետէ (ამიერიდან, დღეის დღიდან): *ფლპ.მოც.9,39-317,6.*

დღესასწაულ-ი տօն. զատիկ. ժողով. աւր մեծ. կացուրդ („უქმელება", ზატიკი, დიდი დღე): ნუ დღესასწაულსა ამას, մի ի տօնի աստ *მთ.26,5;* დავადუმნეთ ყოველნი დღესასწაულნი ღმრთისანი Ⴂ, დავაცადნეთ უქმელებანი ღმრთისანი Ⴀ, լռեցուսցուք զամենայն տօնս *ფს.73,8;* გამორჩინებულ და შუენიერ არს დღესასწაული ესე, երեւելի եւ վայելուչ է տօնս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,5;* იყო დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ მოახლებულ, էր մերձ զատիկն Հրէից *ი.2,13;* დღესასწაული საჴსენებელისა მისისაჲ დააწესეს, ժողովս տարեւորականս... հաստատեցին *სჰკ.83,15;* დღესასწაული,

աւր տօն *დ.არიოპ.134,16;* დღესასწაული, կացուրդ *მრთA.ბას.კეს.-მარხვ.123,13.*

დღესასწაულად-დღესასწაულად ըստ տօնի („დღესასწაულთა", ყოველ დღესასწაულზე): დღესასწაულად-დღესასწაულად ჩუეულ იყო ბჭე იგი C, დღესასწაულთა ჩუეულ იყო მთავარი DE, ըստ տօնի սովոր էր դատաւորն *მთ.27,15.*

დღესასწაულისა ყოფა տօնախմբել. առնել տօն (დღესასწაულობა): დღესასწაული ყვეს, տօնախմբեցին *აჭმ.111,2;* ყვეს დღესასწაული იგი შვდ დღჱ, արարին զտօնն զեւթն օր *ნეემ.8,18.*

დღესასწაულის მოყუარე տաւնասէր *გრ.ანძ.-შობ.297,10-181.*

დღესასწაულობა տօնել („დღესასწაული ყოფა"): უდღესასწაულეთ უფალსა შვდ დღე G, տօնեսջիք տեառն զեւթն օր *ლევ.23,39;* შვდთა დღეთა უდღესასწაულო უფალსა ღმერთსა შენსა ადგილსა G, შვდ დღე ჰყო დღესასწაული იგი უფლისა ღმრთისა შენისაჲ ადგილსა მას S, զեւթն օր տօնեսցես տեառն Աստուծոյ *IIშჯ.16,15;* დღესასწაულობდ იუდა დღესასწაულთა შენთა, տօնեա՛ զտօնս քո *ნაუმ.1,15.*

დღესასწაულობა տօն (დღესასწაული): დღესასწაულობად კეთილად, ի տօնս բարութեանց *ზაქ.8,19.*

დღესაშოვალი միջօրէ (სამხარი): საგრილ არს სიცხისაგან და საფარველ დღჱსაშოვალსა, ծածկոյթ ի կորշակէ եւ վերարկու ի միջօրէի *ზირ.31,19.*

დღესაშუვალს ի հասարակ աւուր (შუა დღეს): *IIმფ.4,5.*

დღეშუა օր հասարակ (შუადღე): [გამოაბრწყინვოს] განკითხვაჲ შენი ვითარცა დღეშუაჲთ, [հանցէ] զիրաւունս քո որպէս զօր հասարակ *ფს.36,6.*

დღით-ი ընդ առաւօտի (დილაზე): ესმოდენ ვალალებაჲ დღითი და ღაღადებაჲ სამხრის, լուիցէ գոյժ ընդ առաւօտս եւ աղաղակ ի միջօրեայ ժամանակի *იერ.20,16.*

დღითიდღე հանապազ („მარადღე", ყოველდღე): დღითიდღე ტაძარსა შინა ვჯედ DE, მარადღე ტაძარსა მას შინა ვჯედ C, հանապազ առ ձեզ ... նստէի *მთ.26,55.*

დღითიდღედ հանապազ. աւր ըստ օրէ. հանապազօր. զօրհանապազ. հանապազորդ. առ օրին. աւուր. ամենայն աւուր („მარადის", ყოველ დღე, დღე და დღე, დღე ნიადაგ): აღიღენ ჯუარი თჳსი დღითიდღედ და მომდევდინ მე, առցէ զխաչ իւր հանապազ եւ եկեսցէ զհետ իմ *ლ.9,23;* პური ჩუენი თანაარსობისაჲ მომეც ჩუენ დღითიდღედ, զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ զօրըստօրէն *ლ.11,3;* დღითი-დღედ განკრძალულ იყვნეს ტაძარსა მას შინა, հանապազօր կանխեալ միաբանութեամբ ի տաճարն *საქ.მოც.2,46;* კურთხეულ არს ღმერთი დღითი-დღედ, օրհնեալ տէր զօրհանապազ *ფს.67,20;* იკითხავნ იგი წიგნებსა შჯულისა ღმრთისასა დღითიდღედ, կարդայր զգիրս օրինացն օր ըստ օրէ *ნეემ.8,18;* დღითი-დღედ, հանապազորդ *იგ.სოლ.8.21;* დღითიდღედ, առ օրին *იგ.სოლ.12,16;* დღითიდღედ, աւուր աւուր *ეზეკ.45,23;* მოგკვიდოდა ჩუენ მის მიერ სამი ლიტრაჲ პური დღითიდღედ, տայր մեզ ամենայն աւուր երեք լտերս հացի *ი.მოც.59,2-198,24.* ჰხედვედ მას ორნი იგი მოხუცებულნი დღითიდღედ O, ჰხედვიდეს მას ორნი იგი მოხუცებულნი მარადის J, տեսանէին զնա երկոքին ծերքն հանապազ *დან.13,8.*

დღითიდღედ-ი դասակարգ (ყოველდღიური, „დასი"): შემდგომად დღითიდღედისა მსახურებისა აბიაჲსა DE, დასისა მისგან აბიასი C, ի դասակարգէ Աբիայ *ლ.1,5.*

დღის-ი ի տուէ. ի տուընջեան. ցերեկ. ընդ այգ (დღისით, დღე): იყოფოდა თავადი ტაძარსა მას შინა დღისი და ასწავებდა, ի տուէ ի տաճարին ուսուցանէր *ლ.21,37;* არა მოაკლდა მათ სუეტი იგი ღრუბლისაჲ დღისი, ոչ պակասէր սիւն ամպոյն ի տուէ *გამოსლ.13,22;* არა ყო დღისი, არამედ ღამე, առնել ի տուէ. ալար գիշերի *მსჯ.6,27;* დღისი არა მეშინოდის მე, ի տուէ ես ոչ երկեայց *ფს.55,4;* აგრილობდეს ღრუბელი დღისი, հովանի ամպոյ ի տուէ *ეს.4,5;* არა თუ მზჱ იყოს ნათელ (ნათლად J) შენდა დღისი, ոչ եւս եղիցի քեզ արեգակն ի լոյս տուընջեան *ეს.60,19;* იტრნიან დღისი ანუ ღამე, չուեսցեն զցերեկ կամ զցայգ *რიცხ,9,21;* დღისი აღასრულებდეს მას, ընդ այգ. ընդ լոյսն զնոյն կատարէին *მიქია2,1.*

დღისა: სამისა დღისა երեքօրեայ (სამდღიური): *გამოსლ.8,27.*

-ეან-ი; -იან-ი եանց. եայ՝ („-ის-ი“): ზორაბაბელ სალათელეანმან და ისო იოსედეკიანმან იწყო შენებად ტაძრისა, Զորաբաբէլ Սաղաթիելեանց եւ Յեսու Յովսեդեկեանց սկսան շինել զտաճարն տեառն *I ეზრა 6,2;* ხარმი და დასი ხარმიანი G, ქარმი და ქარმისი B, քարմի եւ գունդն քարմեայ *რიცხ.26,6.*

ებან-ი տաւիղ. քնար. երգ. թմբուկ. սրինգ (ქნარი, დაფი, სალამური): იმღერდა წინაშე ღმრთისა... ებნითა, ბობღნითა და წინწილითა და ნესტჳთა, խաղային առաջի Աստուծոյ... տաւղօք... թմբկօք եւ ծնծղայիւք... եւ փողովք *I ნშტ.13,8;* შემასხმელნი ქნარითა და ებნითა და წინწილითა, որք երգէին տաւղօք եւ քնարօք եւ ծնծղայիւք *I ნშტ.25,1;* რომელსა ჟამსა გესმეს ჴმაჲ საყჳრისა, ნესტჳსაჲ, სტჳრისაჲ და ქნარისაჲ და ებნისაჲ და სახიობისაჲ, յորժամ լսիցէք զձայն փողոյ. սրնգի. թմբկի եւ քնարի եւ փաւղի եւ զերգոց միաբանութեան *დან.3,5;* იყო შენ მათა, ვითარცა ჴმაჲ ებნისა ჴმაშუენიერისაჲ და აღრთულისაჲ, դու լինիցիս նոցա իբրեւ զձայն երգոյ քաղցրաբարբառ յօրինելոյ *ეზეკ.33,32;* რომელნი თანა უტყუელავთ ჴმასა ებნისასა, որ կայթս հարկանէք ընդդէմ սրնգաց *ამოს.6,5;* ებანი, թմբուկ *დან.3,15.*

ებგურ-ი դէտ. պահապան („მცველი“, მზვერავი): აღგა ებგური იგი მსტოვრად, եբարձ պատանին դէտն զաչս իւր *II მფ.13,34;* დავადგინენ თქუენ ზედა ებგურნი, կացուցի ի վերայ ձեր դէտս *იერ.6,17;* იხილეს ებგურთა მათ კაცი გამომავალი ქალაქით S, იხილეს მცველთა და აჰა, კაცი გამოვიდოდა ქალაქისაგან G, տեսին պահապանքն զայր մի ելեալ ի քաղաքէ անտի *მსჯ.1,24.*

ებისკოპოს-ი იხ. ეპისკოპოსი.

ებისკოპოსობა იხ. ეპისკოპოსობა.

ებისტოლე იხ. ეპისტოლე.

ებნა քնարի հնչել. հարկանել (ხმიანობა ქნარისა, დაკვრა): ვითარ-მე საცნაურ იყოს სტჳნვაჲ იგი ანუ ებნაჲ? զիա՞րդ ճանաչիցի փողոյն հարկանել կամ քնարին հնչել *I კორ.14,7;* კეთილად ებნე, քաջ հար *ეს.23,16.*

-ებრ ըստ. իբրեւ. -ա-բար. համեմատ. նման („შემსგავსებულად, -ითა“, მსგავსად): ჟამისა მისებრ, ըստ ժամանակին *მთ.2,16;* -ებრ G, შემსგავსებულად S, ըստ *II შჯ.25,2;* გზათაებრ ჩუენთა და სლვათაებრ ჩუენთა ეგრეთ მიყო ჩუენ, ըստ ճանապարհաց մերոց եւ ըստ գնացից մերոց. նոյնպէս եւ արար մեզ *ზაქ.1,6;* მომაგოს მე უფალმან სიმართლისა ჩემისაებრ L, მომაგოს მე უფალმან სიმართლითა ჩემითა C, հատուսցէ ինձ տէր ըստ արդարութեան իմում *ფს.17,25;* არავინ არს მართალ ღ̃თისებრ, ոչ գոյ արդար իբրեւ զԱստուած մեր *I მფ.2,2;* არა მათებრ ხარ, არამედ აზნაურ ხარ, ոչ դու իբրեւ զնուա ես. այլ ազատ ես *ანდ.-ანატ.328-37,25;* არავინ არს თქუენებრ მეცნიერ B, չեն իբրեւ զձեզ հանճարեղ *სბსტ.107,13-107,5;* წარმართებრ და არა ჰურიაებრ ცხოვნდები, հեթանոսաբար եւ ոչ հրէաբար կեաս *გალ.2,14;* არა იპოვნეს ასულთაებრ იობისთა, ոչ գտան համեմատ դստերացն Յոբայ *იობ.42,15;* სიბრძნისაებრ შენისა, նման իմաստութեան քոյ *მ.ცხ.380r-436.*

-ებრ-ი -երեն: ებრაელებრი: იყო წიგნი წერილი მას ზედა... ებრაელებრითა, էր գիր գրեալ ի վերայ նորա ... եբրայեցերէն գրով *ლ.23,38.*

ებრაეან-ი եբրայեցի այր (ებრაელი მამაკაცი): განარინოს კაცად-კაცადმან მონაჲ თჳსი ებრაეანი, ებრა[ე]ლი თავისუფლად O, განავლინოს კაცად-კაცადმან მონაჲ თჳსი და კაცად-კაცადმან მჴევალი თჳსი ებრაელი თავისუფლად J, արձակել իւրաքանչիւր ումեք զծառայ իւր եւ իւրաքանչիւր զաղախին. զայր եբրայեցին եւ զկին եբրայեցի ազատս *იერ.34,9.*

ებრაელ-ი հեբրայեցի. եբրայեցի; եբրայեցի կին (ებრაელი; ებრაელი დედაკაცი): მათე... ებრაელითა ენითა დაწერა, Մատթէ է որ գրեաց զաւետարանն հեբրայեցի լեզուաւ *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგ.162,23;* მოუწოდით... ასულთა ებრაელთასა უბიწოთა, կոչեսցուք զդստերս եբրայեցւոցն *ლთშ.შობ.187,2-254,23;* განარინოს... კაცად-კაცადმან მონაჲ თჳსი ებრაეანი, ებრა[ე]ლი თავისუფლად, արձակել իւրաքանչիւր ումեք զծառայ իւր եւ իւրաքանչիւր զաղախին. զայր եբրայեցին եւ զկին եբրայեցի ազատս *იერ.34,9.*

ებრაელა կին եբրայեցի *II შჯ.15,12.*

ებრაელებრ (ზზ.) եբրայեցերէն (ებრაულად): წერილი იყო ებრაელებრ, ფრომინებრ და ბერძლ C, էր գրեալ եբրայեցերէն, դաղմատերէն եւ յունարէն *ი.19,20.*

ებრაელებრ-ი եբրայեցերէն (ებრაული): იყო წიგნი წერილი მას ზედა... ებრაელებრითა, էր գիր գրեալ ի վերայ նորա... եբրայեցերէն գրով *ლ.23,38;* ასწავებდა... ებრაელებრითა ჴმითა, խօսեցաւ եբրայեցերէն ընդ արսն *პავლე მოც.53,6-60,20.*

ეგდენ იხ. ეგოდენ.

ეგდენ-ი იხ. ეგოდენი.

ეგე այդ. դա. նա (ეგ): ეგე ყოველი დამიმარხავს სიყრმით ჩემითგან, զայդ ամենայն պահեցի ի մանկութենէ իմմէ *მთ.19,20;* განაგდეთ ეგე ბნელსა მას გარესკნელსა, հանէք զդա ի խաւարն արտաքին *მთ.22,13;* გურწმენეს ეგე, հաւատասցուք դմա *მთ.27,42;* არცა მაგან ცოდა, არცა მშობელთა მაგისთა, ոչ դորա վնաս է. եւ ոչ հօր եւ մօր իւրոյ *ი.9,3;* რაჲსა მაგას ჰზრახავთ გულთა თქუენთა? զի՞ խորհիք զայդ ի սիրտս ձեր *მრ.2,8;* ვინ აღუხილნა მაგას თუალნი? ով եբաց զաչս դորա *ი.9,21;* რომელი-იგი მაგისგან იშვეს, որ ի նմայն ծնեալ է *მთ.1,20;* თქუენ ეცით მაგათ ჭამადი, դուք տուք դոցա ուտել *მ.14,16;* მაგას კლდესა ზედა აღვაშენო ეკლესიაჲ ჩემი, ի վերայ այդր վիմի շինեցից զեկեղեցի իմ *მთ.16,18;* მაგის სიტყვსათჳს ვიდოდე, վասն այդր բանի երթ *მრ.7,29.*

-ეგე -դ (-ც ნაწილაკი): მე გიცნი, რომელნი-ეგე გამოგირჩიენ, ես գիտեմ զորս ընտրեցիդ *ი.13,18;* არა ვიცი, არცა უწყი, რასა-ეგე იტყჳ შენ, ոչ ճանաչեմ եւ ոչ գիտեմ զինչ դուդ ասես *მრ.14,68.*

ეგების იხ. გება.

ეგევითარ-ი այդպիսի. այսպիսի. այնպիսի („ესემლევანი", მაგნაირი): ეგევითართაჲ არს სასუფეველი ცათაჲ, այդպիսեաց է արքայութիւն երկնից *მთ.19,14;* აღილე ქუეყანით ეგევითარი ეგე, բարձ յերկրէ զայդպիսիդ *საქ.მოც.22,22;* არა იქმნა დღე ეგევითარი არცა პირველ, არცა უკუანაჲსკნელ G, არა იყო ესემლევანი დღე პირველი, არცა დასასრული S, ոչ եղեւ այսպիսի օր ոչ յառաջ եւ ոչ յետոյ *ისუ 6.10,14;* ეგევითარი სახე, այնպիսի բարք *ფიზ.XIX 6-8.*

ეგემლევან-ი այդպիսի, այսպիսի. այնպիսի (მაგნაირი): ეგემლევანითა მწარითა და უწყალოჲთა ტანჯვითა გუტანჯენ ჩუენ, ընդ այսպիսի դառն եւ անողորմ տանտանօք արկեր զմեզ *ანდ.-ანატ.166,28-28,7;* ვინ გამოგაგდო შენ ეგემლევანისა მისგან მშჳდობისა და განსასუენებელისა ადგილისაგან? ո՞... եհան զքեզ յայնպիսի խաղաղական եւ հանգստական կայանէ *ანდ.-ანატ.179,22-35,21.*

ეგერა անդ („იქი"): ეჰა ესერა არს ქრისტე, ანუ ეგერა C, აჰა აქა არს ქრისტე, გინა იქი DE, ահաւասիկ աստ է Քրիստոսն կամ անդ *მთ.24,23.*

ეგოდენ, ეგდენ այդպէս. այնչափ („ესოდენ", ეგოდენ): რად ეგდენ გულმედგარ ხართ C? რაჲსა ესოდენ მოშიშარ ხართ DE? ընդէ՞ր այդպէս վատասիրտք էք *მრ.4,40;* ეგოდენ ვერ უძლეთ C, ესოდენ ვერ ძალ-გიც DE, այդպէս ոչ կարացէք *მთ.26,40;* რავდენ იგინი დაამდაბლებდეს, ეგოდენ... განძლიერდებოდეს, որչափ ճնշէին զնոսա. այնչափ... զօրանային յոյժ *გამოსლ.1,12.*

ეგოდენ-ი, ეგდენ-ი այնչափ (მაგდენი): ეგდენსა რისხვასა შეცულ და შეყენებულ იყვნეს, այնչափ խռովութիւնք շուրջ զնոքօք պատէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,27-37,16.*

ეგრე այդպէս. նոյնպէս („ეგრეთ/ეგრჱთ", მაგნაირად): იყავნ ეგრე, այդպէս եղիցի *ლთშ.შობ.187,1-254,21;* ეგრე იყოს ძჱ კაცისაჲ გულსა შინა ქუეყანისასა C, ეგრეთ (ეგრჱთ E) იყოს ძჱ კაცისაჲ გულსა შინა ქუეყანისასა DE, նոյնպէս եղիցի եւ որդի մարդոյ ի սիրտ երկրի *მთ.12,40.*

ეგრე სახედცა այնպէս (ესრევე): *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,35-32,20.*

ეგრევე այդպէս. նոյնպէս („ეგრეთვე", „ესრევე", აგრევე): ეგრევე თქუენცა უგულისჴმო ხართა DE? ესრევე თქუენცა უგულისჴმო-ღა ხართ C? այդպէս եւ դուք անմիտք էք *მრ.7,18;* ჰრქუა ეგრევე, ասէ նոյնպէս *მთ.21,30;* მათცა ეგრევე უყვეს DE, მათცა ეგრეთვე უყვეს C, արարին նոցա նոյնպէս *მთ.21,36.*

ეგრევე ըստ դմին աւրինակի („ესრევე", მსგავსად მაგისა): ეგრევე უყოფდეს წინაწარმეტყუელთა მამანი მათნი DE, ესრევე უყოფდეს წინაწარმეტყუელთა მამანი მათნი C, ըստ դմին օրինակի առնէին մարգարէիցն հարք իւրեանց *ლ.6,23;* ეგრევე მეორემან DE, ეგრეცა მეორემან C, նոյնպէս երկրորդն *მთ.22,26.*

ეგრევე მსგავსადცა ըստ նմին օրինակի *სიბრძ. სოლ.18,9.*

ეგრეთ, ეგრჱთ այդպէս. նոյնպէս („ეგრე"): ეგრეთ (ეგრჱთ E) იყოს ძჱ კაცისაჲ გულსა ქუეყანისასა DE, ეგრე იყოს ძჱ კაცისაჲ გულსა შინა ქუეყანისასა C, նոյնպէս եղիցի եւ որդի մարդոյ ի սիրտ երկրի *მთ.12,40;* ეგრეთ, այդպէս *// ნშტ.1,12;* ეგრეთ არს, այդպէս է *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.10-11.*

ეგრეთვე նոյնպէս („ეგრევე"): მათცა ეგრეთვე უყვეს C, მათცა ეგრევე უყვეს DE, արարին նոցա նոյնպէս *მთ.21,36.*

ეგრეცა, ეგრჱცა այնպէս եւ. այնպէս. նոյնպէս. նոյնպէս եւ („ესრეთ", „ეგრევე"): ეგრეცა თქუენ, այնպէս եւ դուք *მთ.7,12;* ეგრჱცა არავე ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი C, არცა ესრეთ ერთ იყვნეს წამებანი მათნი DE, այնպէս չէր նման վկայութիւնն նոցա *მრ.14,59;* ეგრეცა მეორემან C, ეგრევე მეორემან DE, նոյնպէս եւ երկրորդն *მთ.22,26.*

ეგრეთცა, ეგრჱთცა այնպէս (აგრევე): ეგრჱთცა ყავთ, այնպէս արարէք *ზირ.3,2.*

ეგჳპტელ-ი եգիպտացի (ეგვიპტელი): გარდამოვიდეს უფალი მოწყუედად ეგჳპტელთა მათ, անցցէ տէր հարկանել զեգիպտացիդ *გამოსლ.12,23.*

ეგუტერ-ი եկեղեցի (ეკლესია): ალაშენა მუნ განძისა მისგან ეგუტერი და სენაკი, շինեաց անդ ընչիցն յայնմանէ եկեղեցի եւ տունս *მ.ცხ.298v-321.*

ევან-ი փոկ. պարան (თოკი, ბაწარი): და ვითარცა უღლისა ევნითა დიაკეულისაჲთა, իբրեւ փոկով լծոյ երնջոց *ეს.5,18;* უბრძანა მოღებად ევანთაჲ და გარდააცუა ყელსა აპოლონისსა და მოჰზიდა, հրամայեաց բերել պարանս եւ արկեալ զպարանոցաւն Ապողոնի եւ ձգեալ *ფლკტ.135,8-441,9.*

ევლოგია օրհնութիւն (კურთხევა, მოსაკითხი): დაამტკიცონ პირველ აღთქმული იგი ევლოგია თქუენი, յառաջագոյն պատրաստեսցեն զյառաջագոյն խոստացեալ օրհնութիւնն *II კორ.9,5;* მოგუართუეს ჩუენ ევლოგიაჲ ალექსანდრიაჲთ: თჳთო საწყაული ზეთი, բերին մեզ օրհնութիւն յԱղեկսանդրոյ ՝ մի մի չափ ձէթ *მ.ცხ.109v-128.*

ევფუთ-ი, ეფუდ-ი, ევფუდ-ი եփուդ (ვაკასი, სამღვდელო შესამოსელი): შექმნა იგი გედეონ ევფუთად S, ქმნა იგი გედეონმან ეფუთად G, արար զայն Գեդէոն յեփուդ *მსჯ.8,27;* მოებლარდნა მას ევფუდი იგი, արկեալ զիւրեւ եփուդ *I მფ.2,18;* ქმნა ევფუდი (ეფუდი G) და თერაფინი S, արար եփուդ եւ թերափ *მსჯ.17,5.*

ეზო սրահ. գաւիթ. վարագոյր. փեղկ. խորանափեղկ. առագաստ. դուռն. հանգրուան. աւան. տուն. ապարան. յարկ („სტოვა", „კრეტსაბმელი", „ვანი", „დაბა“, „ბაკი", ფარდა, გალავანი, სადგომი, სახლი, სასახლე, სართული): შეკრბეს... ეზოსა მას მღდელთმოძღურისასა, ժողովեցան ... ի սրահ քահանայապետին *მთ.26,3;* ხუთ სტოვა იყო DE, ხუთ ეზოდ იყო C, հինգ սրահ *ი.5,2;* ქმნა... ეზო იგი დიდი და კარები ეზოჲსა, արար... զսրահն զմեծ եւ զդրունս սրահին *II ნშტ.4,9;* იქმნა კაცად-კაცადმან ტალავრები ერდოებსა თჳსსა ზედა და კაცად-კაცადმან ეზოსა შინა თჳსსა, արարին իւրեանց տաղաւարս այր ի տանիս իւրում եւ այր ի սրահի իւրում *ნეემ.8,16;* აღდგა ეზრა ეზოჲსა მისგან ტაძრისა უფლისა, յարուցեալ Եզր ի սրահէ տաճարին տեառն *I ეზრა 9,1;* შევიდოდეთ ეზოთა მისთა, մտէք ի սրահս նորա *ფს.95,8;* განავრცე ადგილი... ეზოთა შენთაჲ, ընդարձակեա զտեղի ... զսրահից քոց *ეს.54,2;* რომელნი სხდეს ეზოსა მას საპყრობილისასა, որ նստէին ի սրահի բանտին *იერ.32,12;* შევიდა ეზოსა მას მღდელთმოძღურისასა , եմուտ ... ի գաւիթ քահանայապետին *ი.18,15;* სხუანიცა ცხოვარნი მიდგან, რომელნი არა არიან ამის ეზოჲსანი DE, სხუაცა ცხოვარ არიან ჩემნი, რომელ არა არიან ამის ბაკისანი C, այլ եւս ոչխարք են իմ որ ոչ են յայսմ գաւթէ *ი.10,16;* საქმედ სცა მას სახლი საფასჱ ეზოსა სახლისა უფლისასა, ետ նմա շինել տուն գանձու ի գաւթի տանն տեառն *ნეემ.13,7;* დაემკჳდროს ეზოთა შენთა, բնակեսցէ ի գաւիթս քո *ფს.64,5;* განიპო ეზოჲ ტაძრისაჲ მის ორგან C, განიპო კრეტსაბმელი იგი ტაძრისაჲ მის შორის DE, հերձաւ վարագոյր տաճարին ընդ մէջ *ლ.23,45;* ბრძანა ეზოჲსა მის წარმოტევებაჲ, რომელი განება წინაშე საყდართა მისთა, հրամայեաց վարագոյր ձգել առաջի ատենին ուր նստէին *ანან.ებრ.199,39-328,17;* სიგრძჱ ეზოჲსაჲ მის ერთისაჲ ოცდარვა წყრთა იყოს, երկայնութիւն միոյ փեղկին ի քսան եւ յութ կանգնոյ *გამოსლ.26,2;* ყოველნი ეზონი ჩემნი განიპნეს, ամենայն խորանափեղկք իմ քակտեցան *იერ.10,20;* ვითარცა სიძე რაჲ გამოვალნ ეზოჲთ თჳსით, զի ելանէ յառագաստէ իւրմէ *ფს.18,6;* მსგავსად ეზოთა მათ ნავისათა, ի նմանութիւն առագաստաց *ფიზ.V 7-8;* ირეკა ეზოსა კარვისასა, բախեաց զդուրս սենեկին *ივდ.14,3;* დანიელ იყოფოდა ეზოსა მეფისასა, Դանիէլ էր ի դրան արքային *დან.2,49;* ესე საზღვარნი ზღჳთგან ეზოჲსა ავნანისით, այս են սահմանք ի ծովէն ի հանգրուանէ Աւնանայ *ეზეკ.47,17;* ეზო, աւան *ისუ 6.15,28-36;* ცნას ნაბუქოდონოსორ და ყოველმან ეზომან მისმან, կեցցեն Նաբուքոդոնոսոր եւ ամենայն տուն նորա *ივდ.11,5;* რაჟამს დაესუენა მარდოქეს გარეშჱ ეზოსა მეფისასა O, დადუმნა მარდოქე და იყო ეზოსა მეფისასა S, դադարեաց Մուրթքէ յապարանսն *ესთ.12,1;* შევიდეთ... ეზოთა მისთა, մտէք ... ի յարկս նորա *ფს.99,4.*

ეზო გულისა փոր (მუცელი): მოახს აღსასრული შენი ჭეშმარიტად ეზოთა გულისა შენისათა, արդարեւ ստոյգ ի փոր քո եմուտ *იერ.51,13.*

ეზობმულ-ი առագաստեալ (იალქანგამართული): რაჟამს იხილის ნავნი ეზობმულნი, յորժամ տեսանէ զնաւս առագաստեալս *ფიზ.V 4-5.*

ეზოჲსმოძღუარ-ი հազարապետ. տաճարապետ. վերակացու տան. խոռապետ. տնտես (ათასისთავი, სასახლის ზედამდგომელი, კურაპალატი, მნე): იოჰანა, ცოლი ქოზაჲსი, ეზოჲსმოძღურისა ჰეროდესი, Յովաննա կին Քուզայ. հազարապետին Հերովդի *ლ.8,3;* ეზოჲსმოძღუართა და მნეთა ქუეშე არნ, ვიდრე ადგილად მოდგომამდე მამისა თჳსისა, ընդ հազարապետօք է եւ ընդ գաւառապետօք մինչեւ ի ժամանակէտ հօրն *გალ.4,2;* ჰრქუა ეზოჲსმოძღუარსა მას თჳსსა, ասէ ցհազարապետ տանն իւրոյ

დაბ.43,16; ოქოზათ ეზოჲსმოძღუარმან მისმან, Ոքոզաթ տաճարապետ նորա *დაბ.21,22;* მოუწოდა ამნონ ეზოჲსმოძღუარსა თჳსსა, կոչեաց զպատանին իւր զվերակացու տան իւրոյ *// მფ.13,17;* ეზოჲსმოძღუარი, խոռապետ *// მფ.8,18;* არღარა ყოფად ხარ ჩემდა ეზოჲსმოძღუარ, ոչ եւս կարես լինել տնտես *ლ.16,2.*

-ეთ-ი -անք ՝ გარდამოჴდა შინა აზარიეთსა, եկաց ընդ Ազարեանս ի հնոցի անդ *დან.3,49.*

ეთერ-ი եթեր: რამეთუ მუნითგან ვინმე არს ჴელმწიფება ცეცხლისა ეთერისა მის, ուր շրջագայութեամբ եթերոյն բորբոքէր տեղին *ქ.ცხ.156,12-157,1.*

ეკალ-ი փուշ. մացառ. խոչ (ქაცვი): მი-თუ-ისთულიან ეკალთაგან ყურძენი? միթէ քաղիցե՞ն ի փշոց խաղող *მთ.7,16;* შეთხზეს გჳრგჳნი ეკალთაგან, բոլորեալ պսակ ի փշոց *მთ.27,29;* დავწერტნე ჴორცნი თქუენნი ეკლებითა უდაბნოჲსაჲთა G, քարշեցից զմարմինս ձեր փշովք անապատի *მსჯ.8,7;* მინაჲ დაყამირებული, რომელსა გამოაქუნ ეკალი და კუროჲსთავი, երկիր ապառաժ. որ բերես փուշ եւ տատասկ *ფლკტ.152,33-464,27;* საფარველად იყვნეს კლდენი და ეკალნი, ծածկոյթ ՝ վէմք եւ մացառք *ნრს.70,1;* ალეკრის მარცუალი იგი ეკალსა მას მისსა, կռուին պտուղքն ի խոչսն *ფიზ.XVII 14,16.*

ეკლესია եկեղեցի. ժողովուրդ. ժողովարան („კრებული", საკრებულო, საყდარი): ალვაშენო ეკლესიაჲ ჩემი, շինեցից զեկեղեցի իմ *მთ.16,18;* შორის ეკლესიისა გიგალობდე შენ Ⴂ, შორის კრებულსა გიგალობდე შენ C, ի մէջ եկեղեցւոյ օրհնեցից զքեզ *ფს.21,23;* გამოვიდიან ეკლესიით გარჱ ერისაგან, իբրեւ ելանեն արտաքս ի ժողովրդենէն *ფიზ.XXVII 18-21;* ეკლესია, ժողովարան *მრთA.ანტ.დ.76,34-19,6.*

ეკლესია ქმნა եկեղեցանալ („გამოკრება"): ეკლესია იქმნა ყოველი შესაკრებელი G, გამოკრება კრებული S, եկեղեցացաւ ժողովուրդն *მსჯ.20,1.*

ეკლესია ყოფა եկեղեցացուցանել. ժողովել. եկեղեցանալ („შეკრება, შემოკრება, განკრება"): ყოველი შესაკრებელი ეკლესია ყავ G, ყოველი იგი ერი შეკრიბე O, զամենայն ժողովուրդն եկեղեցացուսցես *ლევ.8,3;* ეკლესია ყავ ჩემდა მომართ ერი G, შემოკრიბე ერი ეგე ჩემ წინაშე S, եկեղեցացո՝ առ իս զժողովուրդ *// შჯ.4,10;* ყოველი შესაკრებელი ეკლესია ყვეს G, ყოველი ერი შეკრიბეს B, զամենայն ժողովուրդն ժողովեցին *რიცხ.1,18;* ეკლესია ყო ყოველმან შესაკრებელმან G, განკრბა ყოველი კრებული S, եկեղեցացաւ ամենայն ժողովուրդ *ისუ 6.18,1.*

ეკკლესიება ժողովել („შემოკრება"): აეკკლესიენით ჩემდამო ტომთმთავარნი თქუენნი G, შემოკრიბე ჩემ წინაშე მთავრები იგი თქუენი S, ժողովեցէք առ իս զցեղապետս *// შჯ.31,28.*

ეკლესიასტე ժողովող: ეკლესიასტე, բանք ժողովողին *ეკლ.სათაური 1,12.*

ეკკლესიობა եկեղեցի („შეკრება"): თქუნა უფალმან თქუენდა მიმართ... დღესა ეკკლესიობისასა G, გეტყოდა თქუენ უფალი... დღესა შეკრებისასა B, զոր խօսեցաւ տէր ընդ ձեզ ... յաւուրն եկեղեցւոյ *// შჯ.9,10.*

ეკლნარ-ი փշաքույս (ეკლებიანი ადგილი): დაჯდა ეკლნარსა რასმე ქუეშე, რაჲთა მცირედ განისუენოს ფრიადისა მისგან სიცხისა, նստան ի տօթոյ ի փշաքոյս ինչ տեղւոջ իբր զի հանգիցէ փոքր մի ի սաստիկ ջերմոյն *მ.ცხ.186v-222.*

ეკლოვან-ი փշաբեր (ეკლებიანი): ეკლოვანი ქუეყანაჲ, երկիր փշաբեր *მრთA.კირ.იერ.-სინან.143,32-14,9.*

-ელ-ი -եան („-ისა", հետեւորդ ցոյց տուող): რომელთამე ეპიკურელთა და სტოვისა სიბრძნისმოყუარეთა სიტყვა-ყვეს C, իմանք յԵպիկուրեանցն եւ ի ստոիկեանց փիլիսոփայից հակառակէին ընդ նմա *საქ.მოც.17,18.*

-ელ-ი -ացի (-იტ-ი): სჯიდა ისრაჱლსა ელონ ზაბულონელი S, შჯიდა მის შემდგომად ისრაჱლსა აბილონ ზაბილონიტი G, դատեաց յետ նորա զԻսրայէլ Ելոն Զաբուղոնացի *მსჯ.12,11;* მოაბელ-ი S, მოაბიტი G, Մովաբացի *რუთ.1,22.*

ელამ-ი թեւր (მრუდე): გარდაიქცეს ვითარცა მშჳლდი ელამი, դարձան եւ եղեն որպէս զաղեղն թեւր *ფს.77,57.*

ელამ-ი կամար. վանդակ. կոնք (კამარა): ელამი იგი ბჭისაჲ მის მახლობელად ელამსა მას ბჭესა მას შინაგან, կամար դրանն մերձ ի կոնք դրանն *ეზეკ.40,8;* ელამი იგი შორის თესა მას წყრთითა ექუს, եւ կամարս ի մէջ կողակացն ի վեց կանգնոյ *ეზეკ.40,6;* შორის ელამსა და შორის საკურთხეველსა, ընդ սեղանն եւ ընդ վանդակն *ეზეკ.8,16;* შემიყვანა მე ელამსა მას ტაძრისასა, տարաւ զիս ի կոնք տաճարին *ეზეკ.40,48.*

ელამოთ-ი կամարք (კამარა): კრეტსაბმელები მისი (+და საკარები მისი O) და ელამოთი მისი ბჭესა მას მეორესა, դահլիճք նորա եւ լայնութիւն նորա եւ կամարք նորա հանդէպ երկրորդ դրան *ეზეკ.40,38.*

ელამონ-ი կամար. կամարակապ. կոնք (კამარა): სარკუმლები მისი და ელამონნი და ხჱ დანაკისკუდისა მისისაჲ, պատուհանք նորա եւ կամարք եւ արմաւենիք *ეზეკ.40,22;* ელამონნი შინაგან, կամարակապ ի ներքոյ *ეზეკ.40,22;* და ელევნი და ელამონნი და დანაკისკუდები, եւ զկամարն եւ զկոնքն եւ զարմաւենիս *ეზეკ.40,21.*

ელევ-ი կամար (კამარა): და ელევნი და ელამონნი და დანაკისკუდები, եւ զկամարն եւ զկոնքն եւ զարմաւենիս *ეზეკ.40,21.*

ელვა փայլակն. փայլատակն. նշող. փայլիւն. փայլատակումն (ნათელი, სხივი; ბრწყინვალება, გაელვება): გამოჩნდეს ელვანი შენნი, երեւեցան փայլատակունք քո *ფს.76,19;* ელვანი წჳმად გარდააქცინის, զփայլատակունս իւր յանձրեւս արար *ფს.134,7;* ცეცხლისა მისგან გამოვიდოდეს ელვანი, ի հրոյ անտի փայլատակունք հատանէին *ეზეკ.1,13;* ვხედევდ მე ეშმაკსა ვითარცა ელვასა, ზეცით გარდამოვრდომილსა, տեսանէի զսատանայ անկեալ յերկնից իբրեւ զփայլակն *ლ.10,18;* მაცხოვარებაჲ ჩემი ვითარცა ელვაჲ ალატყდებოდის, փրկութիւն նորա իբրեւ զփայլակն վառեսցի *ეს.62,1;* პირი მისი ვითარცა ხილვაჲ ელვისაჲ, երեսք նորա իբրեւ զտեսիլ փայլատական *დან.10,6;* გამოვიდეს ვითარცა ელვაჲ საისრელი, ելցէ իբրեւ զփայլակն նետ նորա *ზაქ.9,14;* ვითარცა-იგი სანთელი, ელვითა განგანათლოს შენ, որպէս յորժամ ճրագն նշողիւք լուսաւորեսցէ զքեզ *ლ.11,36;* ელვაჲ საჭურველისაჲ, փայլիւն զինու *ნაუმ.3,2;* იქმნა ელვაჲ დიდი და ქუხილი, եղեւ փայլատակումն եւ որոտումն յոյժ *ი.მოც.88,42-288,17.*

ელვარე փայլուն. արփիանման. լուսաւոր (ბრწყინვალე): იყო... სამოსელი მისი... ელვარე, եղեւ... հանդերձ նորա... փայլուն *ლ.9,29;* სახედ ელვარეთა მნათობთა განბრწყინდეს სოფელსა შინა, եւ որպէս զլուսաւորս արփիանման փայլեցին աշխարհի *მ.ცხ.91r-102;* ორ კაც ზედა მოადგეს მათ სამოსლითა ელვარითა DE, ორ კაც გამოჩნდეს სამოსლითა ბრწყინვალითა C, արք երկու հասին առ նորա ի հանդերձս լուսաւորս *ლ.24,4.*

ელი იხ. ჱლი.

ელიულა իլուլ (ებრაელთა მე-6 თვე): აღესრულა ზღუდე იგი ოცდამეხუთესა თთუესა მას ელიულაჲსასა, կատարեցաւ պարիսպն ի քսաներորդ հինգերորդ ամսոյն Իլուլ *ნეემ.6,15.*

ელმანა լամա. ընդէր („ლამა", „რაჲსა", „რაჲსათჳს"): ელოი, ელოი, ელმანა (ლამა DE) საბაქთანი? რომელ არს გამოთარგმანებით: ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რაჲსა (რაჲსათჳს DE) დამაგდებ მე? էլի. էլի. լամա սաբաքթանի՝ որ թարգմանի. Աստուած իմ. Աստուած իմ. ընդէ՞ր թողեր զիս *მრ.15,34.*

ელოი, ჱლი էլի (ღმერთო ჩემო): ელოი, ელოი, ლამა საბაკთანი? რომელ არს თარგმანებით: ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რაჲსათჳს დამიტევებ მე? էլի. էլի. լամա սաբաքթանի՝ որ թարգմանի. Աստուած իմ. Աստուած իմ. ընդէ՞ր թողեր զիս *მრ.15,34DE.* ჱლი, ჱლი, ლამა საბაქთანი? էղի. էղի. լամա սաբաքթանի? *მთ.27,46.*

ემბაზ-ი աւազան. եբազ („საბანელი"): მოიბანე ემბაზსა მას სილოამს C, დაიბანე საბანელსა მას სილოამისასა DE, լուա յաւազանին Սիլովամայ *ი.9,7;* ქმენ ემბაზი რვალისაჲ და ხარისხნი მისნი რვალისანი, արա աւազան պղնձի եւ զխարիսխ նորա պղնձի *გამ.30,18;* ემბაზი, աւազան // *მფ.8,8;* ღირს ვიქმნენით მე და შვილი ესე ჩემი... წყალსა ემბაზისასა, եւ ահա եղաք արժանի ես եւ զաւակս իմ ջրոյն եբազոյ *ქ.ცხ.91,9-4.*

ენა լեզու. բարբառ: შეახო ენასა მისსა, կալաւ զլեզուէ նորա *მრ.7,33;* იწყეს სიტყუად უცხოთა ენათა, սկսան խօսել յայլ լեզուս *საქ.2,4;* ეგრევე ენაჲ მცირჱ ასოჲ არს და დიდად მაღლოვის, սոյնպէս եւ լեզու փոքր ինչ անդամ է եւ մեծամեծս բարբառի *იაკ.ეპ.3,5;* ენითა მათითა ზაკუვენ, լեզուօք իւրեանց նենգաւորք եղեն *ფს.5,11;* ენანი მათნი წყურილითა განჴმენ, լեզուք նոցա ի ծարաւոյ ցամաքէին *ეს.41,17;* სიტყუად იწყო ებრაელითა ენითა, խօսել սկսաւ... եբրայեցի լեզուաւ *ფლპ.მოც.5,22-305,14;* მეტყოდეთ მე ენითა მით მამათა ჩემთაჲთა, խօսեցարուք ընդ իս բարբառով հարցն իմոց *ფლპ.მოც.3,9-300,10.*

ენისა ყოფა բանսարկութիւն (ძვირის ლაპარაკი): მრავალ არს ენისა ყოფაჲ, բազում են բանսարկութիւնք *ზირ.19,15.*

ენითა ძნელ-ი թանձրալեզու (ძნელად გასაგები): რომელი ენითა ძნელ არნ, թանձրալեզու *ეზეკ.3,6.*

ენაკუეთილ-ი լեզուատ: ბრმაჲ ანუ შემუსრვილი ანუ ენაკუეთილი B, զկոյրն ... կամ զբեկն կամ զլեզուատ *ლევ.22,22.*

ენამძიმე ծանրալեզու (ძნელად მეტყველი): ჴმაწულილ და ენამძიმე ვარ მე, նրբաձայն եւ ծանրալեզու եմ ես *გამ.4,10.*

ენაუცხო այլալեզու (სხვა ენისა): ნათესავი ურიდი და ენაჲუცხოჲ, ազգ լիրբ եւ այլալեզու *ბარ.4,15.*

ენდრო կարմիր (წითელი ფერისა): ენდროჲს ფერი, ներկեալս կարմրով *გამ.39,34.*

ენოან-ი, ენოვან-ი լեզուանի (ბევრის მოლაპარაკე, ჭარტალა): კაცსა ენოვანსა არა წარემართოს ქუეყანასა ზედა, մարդոյ լեզուանւոյ մի յաջողեսցի ի վերայ երկրի *ფს.139,12;* უმჯობჱს არს

ყოფაჲ ქუეყანასა უდაბნოსა, ვიდრე დედაკაცისა თანა მოლალისა და ენოვნისა და გულმწყრალისა, լաւ է բնակել յանապատի. քան ընդ կնոջ անզգամի. լեզուանւոյ եւ բարկացողի *იგ.სოლ.21,19;* ნუ ჰლალავ კაცსა ენოვანსა, ընդ առն լեզուանւոյ մի՛ կռուիր (Ձ) *ზირ.8,4.*

ეპარხოს-ი եպարքոս (გამგებელი): რაჲთა შექმნან იგი ეპარხოსად დიდისა პრეტორისა, զի արասցեն զնա եպարքոս մեծի պրետորին *მ.ცხ.310v-337.*

ეპისკოპოს-ი եպիսկոպոս: ჯერ-არს ეპისკოპოსისა, რაჲთა უბრალო იყოს, պարտ է եպիսկոպոսին անարատ լինել *I ტიმ.3,2.*

ეპისკოპოსობა եպիսկոպոսութիւն: უკუეთუ ვისმე ეპისკოპოსობის უნდეს, եթէ ոք եպիսկոպոսութեան ցանկայ *I ტიმ.3,1.*

ეპისტოლე թուղթ. նամակ (წერილი, წიგნი): *უწყ.იაკ. ეპ.37,5-319,5;* ესმა რაჲ ბერსა მას ეპისტოლჱ იგი მამისა პიმენისი, լուաւ ծերն զբանս թղթոյն Պիմենի *მ.ცხ.223r-243;* მიიღო ოდესმე მამამან ანტონი ეპისტოლჱ, მიწერილი მეფისა კოსტანტისი, առեալ երբեմն հայրն Անտոնիոս ի ձեռս իւր նամակ գրեալ ի Կոստանդիանոս արքայէ *მ.ცხ.232v-254.*

ეჟუან-ი, ეჭუან-ი զանգակ. զանկակ (ეჟვანი): ეჟუნები ოქროჲსა ოთხასი ესხა ორთა მათ ბადეთა, զանգակս ոսկեղէնս չորեքհարեւր յերկուեան վանդակապատսն *II ნშტ.4,13;* ვითარცა ეჭუანი ოხრინ და ჴმობნ, իբրեւ զանկակ խաղայ... եւ ձայն տայ *ფიზ.XX 24.*

ერ-ი գունդ. ժողովուրդ. ժողով. եկեղեցի. ամբոխ. տոհմ. բազումք. դաս. զօրք. զօրութիւն. պատերազմ. զօրական. ազգ. արք. մարդիկ. հոյլ („გუნდი“, „შესაკრებელი“, „ნათესავი“, „ბანაკი“, „ძალი“, „მჴედრობა", ხალხი, კრებული, ჯარი, მხედარი, კაცები): მიიწია ჰამბავი მისი ათასისთავისა მის ერისა, եհաս զրոյց ի հազարապետ գնդին *საქ.მოც.21,31;* იუდა წარიყვანა ერი DE, იუდა წარიყვანა მის თანა გუნდი ერთი C, Յուդայի առեալ ընդ իւր զգունդն *ი.18,3;* მან იჴსნეს ერი თჳსი, նա փրկեսցէ զժողովուրդ իւր *მთ.1,21;* ყოველი იგი ერი შეკრიბე O, ყოველი შესაკრებელი ეკლესია-ყავ G, զամենայն ժողովուրդն եկեղեցացուսցես *ლევ.8,3;* ერმან იზრახა ცუდი, ժողովուրդք խորհեցան ի սնոտիս *ფს.2,1;* ერი მოწაფეთა მისთაჲ, ժողով աշակերտացն նորա *ლ.6,17;* ყოველი ერი ისრაელისა წინაშე დგა, ամենայն եկեղեցին Իսրայելի կայր շուրջ *II ნშტ.6,3;* წყალობასა მისსა უთხრობდეს ერი, զողորմութիւնս պատմեսցէ եկեղեցի *ზირ.34,11;* მოვიდა... ერი მრავალი, եկն... ամբոխ բազում *მთ.26,47;* მოვალს შენ ზედა ერი მრავალი, եկն ի վերայ քո ամբոխ բազում *II ნშტ.20,2;* წარავლინნეს... ერისაგან მათისა ხუთნი კაცნი G, წარავლინნეს... გუნდისაგან მათისა ხუთნი კაცნი S, առաքեցին... ի տոհմից իւրեանց արս հինգ *მსჯ.18,2;* წარმოადგინოთ ნათესავად ნათესავად S, მოიყვანეთ ერადად G, մատուսջիք ըստ տոհմից *ისუ 6.7,14;* მპოვეს მე... არა ერითა, არცა შფოთითა, գտին զիս ... ոչ բազմօք եւ ոչ ամբոխիւ *საქ.მოც.24,18;* შეჰრისხენ... კრებული ზუარაკთა და დიეკეულთაჲ შორის ერისათა C, սաստեա ... ի ժողովս զուարակաց եւ ի դասս երնջոց *ფს.67,31;* წარავლინა ერი თჳსი, առաքեաց զզօրս իւր *მთ.22,7;* თაყუანის-სცემდა ყოველთა ერთა ცისათა, երկիր եպագ ամենայն զօրութեան երկնից *II ნშტ.33,3;* გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ერი C (ბანაკი L), թէ պատրաստեսցի ի վերայ իմ պատերազմ *ფს.26,3;* შეურაცხ-ყო იგი ჰეროდეცა ერითურთ თჳსით C, Արհամարհեաց զնա եւ Հերովդէս հանդերձ իւրովք զօրականօքն *ლ.23,11;* უბრძანა ერსა (მჴედრობასა L) შთასლვად, հրամայեաց զօրականին իջանել *საქ.მოც.23,10;* ვსცეთ ერსა (ძალსა G) შენსა პური S, տացուք հաց զօրականիդ քում *მსჯ.8,6;* თქუენ გეტყჳ ერთა, ტომთა და ენათა, Ձեզ ասի ազգք եւ ազինք եւ լեզուք *დან.3,4;* გარდამოჴდეს საფარველისაგან მისისა ყოველნი ერნი თესლებისანი და დატკებნეს იგი, իջին ի հովանւոյ նորա ամենայն ազգք ազանց եւ յատակեցին զնա *ეზეკ.31,12;* უბრძანა ერსა მას, ասէ ... ցարս Իսրայելի *I მფ.8,22;* მისცა საშუმინველი ერსა თჳსსა O, ետ շունչ մարդկան *ეს.42,5;* ვიხილენ ერნი განკჳრვებულნი, տեսանէի զհոյլս ընդարմացեալս *ღმ.შობ.191,3-260,11.*

ერად განწესებულ-ი զինուոր (ჯარისკაცი): ჰკითხვიდეს მას ერად განწესებულნიცა, հարցանէին զնա եւ զինուորքն *ლ.3,14.*

ერად განწესებულ ყოფა զինուորել (ჯარისკაცობა): ერად განწესებულ ვართ ჩუენ, զինուորեմք նմա *პავ.მოც.52,10-52,29.*

ერბო կոգի. եւղ; მოიღო ერბოჲ და სძჱ და ჴბოჲ იგი, რომელ შექმნა, առ կոգի եւ կաթն եւ զորթն զոր հասոյց *დაბ.18,8;* ერბო ზროხათაჲ, կոգի կովուց *II შჯ.32,14;* მოწუელის სძჱ და იქმნა ერბო, կթեա կաթն եւ եղիցի եւղ *იგ.სოლ.30,33;* ერბოსა და თაფლსა ჭამდეს, եւղ եւ մեղր կերիցէ *ეს.7,15.*

ერგასეულ-ი იხ. ერგასისეული.

ერგასის-ი յիսուն (ორმოცდაათი): დასხდა ას-ასი და ერგასის-ერგასისი, բազմեցան դասք–դասք. ուր հարիւր եւ ուր յիսուն *მრ.6,40;* მიავლინ[ნ]ა... ერგასისნი იგი კაცნი, առաքեաց ... զյիսունս նորա *IV მფ.1,9.*

ერგასისი და მეორე յիսներորդ (მე-52): წელსა მას ერგასისსა და მეორესა ... მეფობდა ფაკეა, յամի յիսներորդի եւ երկրորդի ... թագաւորեաց Փակէէ *IV მფ.15,27.*

ერგასის და ოთხ յիսուն եւ չորս (54): *I ეზრა 5,14.*

ერგასის და ხუთ-ი յիսուն եւ հինգ (55): ერგასის და ხუთ წელ მეფობდა, յիսուն եւ հինգ ամ թագաւորեաց *II ნშტ.33,1.*

ერგასისეულ-ი յիսուն յիսուն („ერგასეული", ორმოცდაათ-ორმოცდაათი): დასხით კაცები ეგე... ერგასისეული (ერგასეული C), բազմեցուցէք զդոսա... յիսուն-յիսուն *ლ.9,14.*

ერგასისთავი յիսնապետ (ორმოცდაათის თავი): დაადგინენ იგინი მათ ზედა ... ერგასისთავად, կացուսցես զնոսա ի վերայ դոցա ... յիսնապետ *გამ.18,21.*

ერგასის წლამდინ-ი յիսնամեան (50 წლის): ვიდრე ერგასის წლამდინნი G, մինչեւ ց յիսնամեանս *რიცხ.4,30.*

ერდო տանիք. տամալի („სჴუენი", ბანი): ქადაგებდით მას ერდოებსა ზედა, քարոզեցէք ի վերայ տանեաց *მთ.10,27;* რომელი იყოს ერდოსა ზედა ... ნუ გარდამოვალნ, որ կայցէ ի տանի ... մի՛ իջցէ *ლ.17,31;* აღჴდა პეტრე ერდოსა ზედა ლოცვად (თაყუანის-ცემად Ⴑ), ել Պետրոս ի տանիսն կալ յաղօթս *საქ.მოც.10,9;* აღვიდეს ერდოსა ზედა გოდლისასა G, ելին ի տանիս աշտարակին *მსჯ.9,51;* აღიყვანნა იგინი ერდოსა ზედა G (სჴუენად S), եհան զնոսա ի տանիս *ისუ 6.2,6;* ქმნა კარავი ერდოთა ზედა სახლისა თჳსისათა, արար նա տաղաւար ի տանիս տանն իւրոյ *ივდ.8,5;* იქმნნენ იგინი ვითარცა თივაჲ ერდოთაჲ, რომელი მოფხურადმდევე განჴმის, եղիցին նոքա որպէս խոտ տանեաց. որ մինչեւ ի բուռն եկեալ չորացաւ *ფს.128,6;* რომელნი თაყუანის-სცემენ ერდოებსა ზედა ერთა ცისათა, որ երկիր պագանեն ի տանիս զօրութեանց երկնից *სოფ.1,5;* უმჯობჱს არს ყოფაჲ ყორესა ერდოჲსასა, լաւ է բնակել առ անկեան ի տամալւոջ *იგ.სოლ.25,24.*

ერევინდ-ი սիսեռն (Cicer arietinum): დაიგო მოლუანემან ერევინდი ოდენ დამბალი წინაშე თჳსსა და ჭამდა მას, եդ առաջի իւր սիսեռն թրջեալ եւ ուտէր զայն *მ.ცხ.216v-230.*

ერესიოტ հերեսիովտ (ერეტიკოსი): კაცი ორგული ერესიოტ არს ყოველთა გზათა მისთა, մարդ երկմիտ հերեսիովտ է յամենայն ճանապարհս իւր *ფიზ.XVI 24.*

ერთ-ი մի. մին; ամենայն; համ- (ერთი; მთელი, თანა-): მაცადეთ მე ხან ერთ, համբերեցէք սակաւիկ մի *სნდ.6,5;* შეკრიბნა იგინი ერთსა ადგილსა, ժողովեալ զնոսա ի մի վայր *მსკ.38,1-37,23;* ანუ ერთი მოიძულოს, կամ զմին ատիցէ *მთ.6,24;* ერთი იგი იყო ხუჟიკთა კრებულისაგან, մինն էր ի ժողովոյն Խուժկաց *იზტ.122,31;* ერთი ჴელოვნებაჲ იცოდეს, იყოფოდა მათ თანა და იქმოდა, համարուեստ էր. եղեւ առ նոսա եւ գործէր *საქ.მოც.18,3;* ერთითა გულითა გეტყჳ, յամենայն սրտէ [ասեմ] *ფლმ.293v-477,32;*

ერთად ի միասին. հասարակ („ზოგად", „ერთბამად"): რბიოდეს ორნივე ერთად C, რბიოდეს ორნივე ზოგად DE, ընթանային երկոքին ի միասին *ი.20,4;* მოვიდეს ერთად Ⴑ, მოვიდეს ერთბამად Ⴂ, անցին ի միասին *ფს.47,5;* იხარებდენ ერთად, հասարակ ցնծասցեն *ი.4,36.*

ერთითა ჴმითა միաբան (ერთად): ერთითა ჴმითა იტყოდეს, միաբան աղաղակեցին *პაბ.47,7-154,4.*

ერთი მამისაჲ համհօրեայ („თანა მამითი"): ერთი მამისა დაჲ არს B, თანა მამითი დაჲ არს G, համհօրեայ քոյր քո է *ლევ.18,11.*

ერთბამად առ հասարակ. հասարակ. ի միասին. միասին. միանգամայն. միանգամ. միահամուռ. միաբան. միաբանեալ. բովանդակ („ერთგზის", „ერთად", საერთოდ; ერთხელვე): მიიმართეს და მივიდეს ერთბამად სახილველსა მას, դիմեցին առ հասարակ ի թէատրոնն *საქ.მოც.19,29;* ცუნდრუკთა და ორენათა ერთბამად სწყევდით, զքսուն եւ զերկխօսն առ հասարակ անիծանիջիք *ზირ.28,15;* სიმართლჱ ერთბამად გამოსცედ J, სიმართლჱ ერთად გამოსცედ O, զարդարութիւն առ հասարակ բղխեսցէ *ეს.45,8;* ივლტოდეს ერთბამად, ի փախուստ դարձան առ հասարակ *იერ.46,21;* არა წეს არს ჩუენდა და თქუენდა ერთბამად აღშენებად სახლისა, ոչ է արժան մեզ եւ ձեզ հասարակ շինել զտուն տեառն *II ეზრა 4,3;* მოვიდეს ერთბამად Ⴂ, მოვიდეს ერთად Ⴑ, անցին ի միասին *ფს.47,5;* ერთბამად მოიცვედ იუდაჲ O, միասին պաշարեսցեն զՅուդա *ეს.9,21;* შეაგბო იგი ერთბამად, եփեաց ի միասին *დან.14,26;* ერთბამად გარდამოვალნ მძაფრ, միանգամայն հոսելով բռնութեամբ *ეს.30,30;* ერთბამად შთამთქას მე, միանգամայն իսկ կլանիցէ *ფლკტ.156,23-469,34;* რომელცა ითხოვეთ ერთბამად, զոր ինչ միանգամ խնդրեցէք *მსკ.54,2;* მიუგო ყოველმან ერმან ერთბამად, պատասխանի ետ ժողովուրդն միահամուռ եւ ասեն *გამ.19,8;* შეკრბეს ერთბამად, ժողովեցան միաբան *I ეზრა 5,47;* ერთბამად იქმოდეს საქმესა სახლისა უფლისასა, միաբանեալ գործէին զգործ տանն տեառն *I ეზრა 5,58;* მოილონ ყოველი ერთბამად, առցեն զամենայն բովանդակ *ნეემ.10,37;*

ალევჴოცნე იგინი ერთგზის G, ალევჴოცნე ეგენი ერთბამად B, սատակեցից զդոսա միանգամայն *რიცხ.16,21.*

ერთგზის միանգամ. միանգամայն (ერთხელ, „ერთბამად"): ერთგზის ეგჳპტით ერი იგი იჴსნა, միանգամ զժողովուրդն փրկեաց յԵգիպտոսէ *იუდ.ეპ.1,5;* ერთგზის სამსა წელსა მოვიდოდა ნავი თარშად, միանգամ յերիս ամս գայր նաւն *II ნშტ.9,21;* მერმე ეჩუენა უმრავლჱს ხუთასისა ძმათ ერთგზის, ապա երեւեցաւ աւելի եւս քան զհինգ հարեւր եղբարց միանգամայն *I კორ.15,6;* ალევჴოცნე ეგენი ერთბამად G, ალევჴოცნე იგინი ერთგზის G, սատակեցից զդոսա միանգամայն *რიცხ.16,21;* ვითხოო ერთგზის და ორგზის, խնդրեսցէ միանգամ եւ երկիցս *მ.ცხ. 20r-16.*

ერთგზის-ღა եւս մի նուագ *G.S.მსჯ.16,28.*

ერთგულ-ი դաշնաւոր. մտերիմ. համաշունչ (სანდო, სარწმუნო, თანამოაზრე): ერთგული, დաշնաւոր *I მფ.20,30;* ერთგული, մտերիմ *ფლპ.4,3;* ერთგული, համաշունչ *ფლპ.2,20.*

ერთგულად յաւատ (სანდოდ): ერთგულად იქმოდეს, յաւատ գործէին *IV მფ.22,7.*

ერთგულება միաբանութիւն. միամտութիւն (თანხმობა, ერთობა; ნდობა): ვიდოდეთ ჩუენ ერთგულებით სახლსა ღმრთისასა, գնայաք միաբանութեամբ ի տուն Աստուծոյ *ფს.54,15;* იგინი ჰმონებდენ მას ერთგულებით, նոքա ծառայեսցեն նմա միամտութեամբ *ნრს.72,17.*

ერთება იხ. გაერთება, გამოერთება.

ერთ-ერთ-ი մի ինչ („თითო"): შეწიროს მისგან ერთ-ერთი G, მოართუას მისგანი თითოჲ O, մատուսցէ մի ինչ *ლევ.7,14.*

ერთვე միանգամ. միապէս. միանգամայն (ერთხელვე; ერთნაირად): რომელი-იგი ერთვე მიეცა წმიდათა სარწმუნოებაჲ, որ միանգամ աւանդեցաւ սրբոց *ეპ.იუდ.1,3;* რომელი-იგი ერთვე ამცნო მამათა მათთა, որ ինչ միանգամ պատուիրեաց հարցն մերոց *ფს.77,5;* რომელნი-იგი ერთვე აშჱნებენ სახლსა მას, որք միանգամ շինեն զտունն տեառն *I ეზრა 6,27;* მარხვასაცა და ჭამასა გუამი შენი ერთვე ჴმელი არს, ի պահելն քո եւ ի ճաշակելն մարմին քո միապէս ցամաքեալ կայ *მ.ცხ.87v-99;* თურჱ ვირი ხარ, ბერო, რომელ ერთვე ჭამასა ჰლამი, միթէ էշ իցես դու. միանգամայն զուտել խնդրես *მ.ცხ.350r-403.*

ერთზრახვა միախորհուրդ. համամիտ (თანამოაზრე): ერთზრახვა, միախորհուրդ *ფლპ.2,2;* ერთზრახვა იყვენით, համամիտք իցէք *I პეტრე 3,8.*

ერთზრახვა ქმნა միաբանել (თანამოაზრეობა): ამას ზედა ერთზრახვა იქმნეს ყოველნი, միաբանեալ ամենեքեան *ატმ.100,13.*

ერთთუალ-ი միականի (ცალთვალა): უმჯობეს არს შენდა ერთთუალისაჲ შესლვად ცხორებასა, լաւ իցէ քեզ միականի մտանել ի կեանս *მთ.18,9.*

ერთ-ერთი: մի ինչ. միմի. միմեանք. իրեար (თითო, ერთმანეთი): შეწიროს მისგან ერთ-ერთი G, მოართუას მისგანი თითოჲ O, մատուսցէ մի ինչ *ლევ.7,14;* ურთიერთსა უბრძანებდეს, միմիոջ հրամայելով *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 120,14;* მთავართა მათგანნი... ურთიერთსა ჴდებოდა, նախարարք ... զմիմեամբք ելանէին *რიფს.167,35-90,15;* ნუგეშინის სცემდით ურთიერთას და აშენებდით ერთიერთსა, մխիթարեցէք զմիմեանս եւ շինեցէք զիրեարս *I თეს.5,11;* ერთი-ერთას ზრახვიდეს, խօսէին ընդ միմեանս *მ.ცხ.225r-245.*

ერთი ერთისა მიმართ մի առ մի *ეს.6,3.*

ერთიერთად միոյ ի մեւս: შეკრბენ ერთიერთად ქალაქსა, ժողովեսցին բնակիչք միոյ ի մեւս քաղաք *ზაქ.8,21.*

ერთიმეორე միմեանք (ერთმანეთი): ერთიმეორესა შთავითხევთ მთხრებლად წარწყმედისა, քարշեմք զմիմեանս ի խորխորատս կորստեան *მ.ცხ.35v-30;* შორს ერთიმეორისაგან, հեռի ի միմեանց *მ.ცხ.103v-113.*

ერთი იგი, სხუა, ერთიცა մեւս („სხუა", „მეორე", „მერმე"): ნამს-უყოფდეს, რომელნი იყვნეს ერთსა მას ნავსა, ակնարկէին որսակցացն ի մեւս նաւն *ლ.5,7;* მოეგო... ვითარცა ერთი იგი DE, მოეგო... ვითარცა იგი სხუაჲ, հաստատեցաւ ... իբրեւ զմեւսն *ლ.6,10;* ბრძანა ერთისაჲ მის წარმოდგინებად J, ბრძანა წარმოდგინებაჲ მეორისაჲ მის O, հրամայեաց ածել զմեւսն *დან.13,56;* იყო ... ერთი სხუაჲ მარიამ DE, იყო... მერმე მარიამი C, էր ... եւ մեւս Մարիամն *მთ.27,61;* მიუპყარ შენი ერთიცა, դարձո նմա եւ մեւսն *მთ.5,39.*

ერთიღა մեւս եւս : ერთიღა ესე გაკლს შენ, մեւս եւս պակաս է ի քեզ *ლ.18,22.*

ერთკაკა միործի („ცალკაკა", ცალყვერა): *ლევ.21,20.*

ერთკერძო մի կողմն. առանձին. յեց. մեւս (ცალკე; მეორე, სხვა): ერთკერძოჲ იგი კრებული სადუკეველთაჲ არს, մի կողմն սադուկեցւոց է *საქ. მოც.23,6;* დადგა ერთკერძო, զտեղի առնոյր առանձին *ფლკტ.143,13-452,2;* დადგა მეფჱ ერთკერძო ბჭეთა მათ, եկաց արքայ յեց առ դրանն *II მფ.18,4;* მიუპყარ ერთკერძოჲცა, մատո նմա եւ մեւսն *ლ.6,29.*

ერთობა միաբանութիւն. միութիւն. հաւանութիւն. հաւասարութիւն (ერთიანობა, თანასწორობა): ისწრაფდით დამარხვად ერთობასა მას სულისასა, փութալ պահել զմիաբանութիւն Հոգւոյն *ეფეს.4,3;* რაჲ ერთობაჲ არს ტაძრისა... კერპთა თანა? զի՞նչ միաբանութիւն տաճարի Աստուծոյ ընդ մեհեանս *ფლკტ 151,37-463,20;* წინამძღუარ ექმნა ყოველთა ნათესავთა ერთობასა ჭეშმარიტებისასა, առաջնորդէ ամենայն ազգաց ի մի միաբանութիւն ճշմարտութեանն *მრთ.D.სებ. გაბ.-მოც.საჴს.379,12-66,16;* ერთობასა ძისასა მამისა თანა აჩუენებს, ցուցանէ զմիութիւն որդւոյ ընդ հօր *უნყ.ი.ეპ.77,46-345,27;* ერთითა მით ერთობითა ერთად, միով հաւանութեամբ ի միասին *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,7-129,8;* ერთობა, հաւասարութիւն *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ.64,6-65.*

ერთობით միաբան. առ հասարակ. միանգամայն (ერთად, საერთოდ): მოიწინეს ერთობით სოფელსა მას სომხითისასა, միաբանք եկին հասին յերկիր Հայաստան աշխարհիս *რიფს.177,24-112,11;* ამისა მოიწინეს ყოველნი ერთობით, առ սա հասեալ ամենեքեան առ հասարակ *ატმ.102,5;* ერთობით, միանգամայն *სიბრძ. სოლ.10,20.*

ერთსახე միակրօն. միադիմի (ერთნაირი, ერთგვარი): ღმერთმან დაამკჳდრის ერთსახენი სახლსა, Աստուած բնակեցուցէ զմիակրօնս ի տան *ფს.67,7;* ერთსახე არს ჭეშმარიტებაჲ, միադիմի է ճշմարտութիւնդ *მრთ.D.კირ.იერ.-ალდგ.259,33-399,13.*

ერთსიტყუა ყოფა միաբանել (თანამოაზრეობა): ერთსიტყუა იყვნეს მათ თანა, որք միաբանեցին ընդ նոսա *I ეზრა 9,14.*

ერთსულ համաշունչ (ერთსულოვანი): ერთსულ... იყვენით, լցէք ... համաշունչ *ფლპ.2,2.*

ერთსულ ქმნა ոգեխառնել (ერთსულოვნება): ერთსულ იქმნნიან მათ თანა, ոգեխառնի ընդ նմա *I ეზრა 4,21.*

ერთშაბათ-ი միաշաբաթի (კვირა): რომელი განთენებოდა ერთშაბათად, յորում լուսանայր միաշաբաթին *მთ.28,1;* ერთშაბათსაცა გავალეთ კარი იგი, ի միաշաբաթոջն բացաք զդուրսն *ანან.ებრ.42r-340,15.*

ერთ-ხოლო միայն (მხოლოდ): ერთხოლო მამალი არნ, միայն այր է *ფიზ.XXXI 5.*

ერთჴელ-ი խեղ („უჴელო“): უმჯობეს არს შენდა ერთჴელისა ცხორებასა შესლვაჲ C, უმჯობეს არს შენდა უჴელოჲსა შესლვად ცხორებასა DE, լաւ իցէ քեզ խեղ մտանել ի կեանսն *მრ.9,42.*

ერთჯერ միանգամ (ერთხელ): ერთჯერ და ორჯერ, միանգամ եւ երկիցս *ნეემ.13,20;* ერთჯერ მიუდგა და იშვა, միանգամ յղացաւ եւ միանգամ ծնաւ *ფიზ.XXXIII 12-13.*

ერთჯერლა միւսանգամ (მეორეჯერ): რამეთუ ერთჯერლა და დამუსრვილ არს აპოლონი, զի միւսանգամ փշրելոց է զօրութեամբ Քրիստոսի *ფლკტ.148,25-459,6;* დამოჰკიდე ერთჯერლა ქართა უკეთური ესე საქმარი ეშმაკისაჲ, բարձ միւսանգամ զչարահնար մեքենայս սատանայի յօդս *ფლკტ.141,10-449,15.*

ერისაგან-ი 1. զինուոր. զօրական. ի ժողովրդենէ. դահիճ; 2. աշխարհիկ („ერისაკაცი“, „ერისკაცი“, „სტრატიოტი“, ჯარისკაცი; ერისკაცი): ერისაგანთა მათ მთავრისათა წარიყვანეს DE, ერისა კაცთა მათ ბჭისათა წარიყვანეს C, զինուորք դատաւորին առին *მთ.27.27;* მიყო ჴელი ერთმან ვინმე ერისაგანმან, յարձակեցաւ մի ի զինուորացն *ფლკტ.137,34-444,33;* ხოლო ერისაგანთა მათ... წარიყვანეს პავლე C, ხოლო სტრატიოტთა მათ... წარიყვანეს პავლე Ղ, եւ զօրականացն... առեալ զՊաւղոս *საქ. მოც.23,31;* ჰრქუა ვინმე მას მის ერისაგანმან, ասէ ումն ի ժողովրդենէն ցնա *ლ.12,13;* წარიყვანეს იგი ერისაგანთა მათ, դահճացն առեալ *ვარ.804-371,12;* რაჲ ძალ-უც წარმართებად კაცსა ერისაგანსა და უფროჲსლა, სახლსა შინა მჯდომარესა, զի՞նչ կարասցէ ուղղել մարդ աշխարհիկ որ նստի ի տուն իւր *მ.ცხ.73r-85;* წურილისა ერისაგანი, յանուշան արանց *ქ.ცხ.144,14-145,3.*

ერისაკაცი, ერისკაცი զինուոր. զօրական. սպառազէն; աշխարհական. գռեհիկ. աշխարհիկ. գեղջուկ („ერისაგანი“, ჯარისკაცი, მხედარი, საერო პირი, მსოფლიო, მდაბიო): ერისაკაცთა მათ ბჭისათა წარიყვანეს C, ერისაგანთა მათ მთავრისათა წარიყვანეს DE, զինուորք դատաւորին առին *მთ.27,27;* არა მცირედი რაჲ ზრუნვაჲ (შეზრუნებაჲ Q) იყო ერისაკაცთაჲ მათ, էր խռովութիւն մեծ ի մէջ զինուորացն *საქ. მოც.12,18;* წარიყვანნა ერისკაცნი და ასისთავნი, առեալ զօրականս եւ հարիւրապետս *საქ.მოც.21,32;* ერისაკაცი, սպառազէն *მრთ. D.კირ.იერ.-ალდგ.259,21-398,8;* უკუეთუ მონაზონნი ხართ, რაჲსათჳს იარებით ერისაკაცთა თანა? եթէ կրօնաւոր էք դուք. ընդէ՞ր շրջիք եւ կայք ընդ աշխարհականաց *მ.ცხ.17r-13;* რაჲსათჳს დაეახლებით ყოვლადვე მას ადგილსა, რომელსა იყოს ერისკაცი, ընդէ՞ր բնաւ մերձ լինիք ի տեղի. ուր իցեն գռեհիկք *მ.ცხ.17r-13;* უძჳრეს ერისკაცთაჲსა დავისაჯებით, չար քան զանցաւոր աշխարհիկ... դատապարտիմք *მ.ცხ.39r-33;* ერისკაცნი პირველსავე მას ზედა კუეთებასა დაეცნეს, գեղջուկն յառաջին մարտին հարան եւ անկան *მ.ცხ.41v-35.*

ერისთავ-ი զօրավար. զօրագլուխ. իշխան. սպարապետ. կուսակալ. սպառազէն. առաջնորդ. նախարար. հարիւրապետ. յիսնապետ. գաւառապետ. կողմնակալ. գլխաւոր. գործակալ. իշխեցող. ոստիկան („მთავარსპაჲპეტი", „წინამძღუარი", მხედართმთავარი, მთავარი, მხარის მპყრობელი, ასისთავი, ერგასისთავი): ერისთავთა მათ სათნო ეყოს, զօրավարին հաճոյ լինիցի *II ტიმ.2,4;* ნარავლინა შეკრებად მარზპანებისა, ერისთავთა, արձակեաց ժողովել զկուսակալս եւ զզօրավարս *დან.3,2;* ვარ ერისთავი ძალისა უფლისაჲ S, ვარ მთავარ სპაჲპეტი ძალისა უფლისაჲ G, ես զօրավար եմ զօրու տեառն *ისუ 6.5,14;* ერისთავი S, წინამძღუარი G, զօրավար *მსჯ.5,15;* მიჰგუარნეს... იგინი ერისთავთა მათ, ածեալ զնոսա առ զօրագլուխսն *საქ.მოც.16,20;* უთხრეს... ერისთავსა მას ძლიერებისა ასურასტანელთაჲსა, պատմեցին... զօրագլխի զօրացն ասուր *ივდ.5,1;* ჰრქუა... ერისთავთა მათ ტაძრისათა, ասէ... ցիշխանս տաճարին *ლ.22,52;* მაშინ მივიდა ერისთავი იგი მსახურთა თანა, յայնժամ երթեալ իշխանն սպասաւորօքն հանդերձ *საქ.მოც.5,26;* დაადგინნა ერისთავნი ქალაქთა იუდაჲსთა, կացոյց իշխանս յամենայն քաղաքսն *II ნშტ.17,2;* ერისთავი იგი ერისა მისისაჲ, սպարապետ զօրաց նորա *დაბ.21.32;* მოუწოდა... ოლომფორნეს ერისთავსა ძლიერებისა მისისასა, կոչեաց... զհողեփեռնէս զսպարապետ ամենայն զօրաց իւրոց *ივდ.2,5;* შეკრბა... ერისთავები და სოფლის მთავრები და ძლიერნი იგი ერისანი, ժողովեցան... կուսակալք ... եւ զօրավարք թագաւորին *დან.3,94;* წინა დადგომად ერთისა ერისთავისა, զդէմ ունել միոյ ուրուք կուսակալի *IV მფ.18,24;* აღიგო ... ერისთავები ყოველსა ზედა, առ... սպառազէնս ի վերայ ամենեցուն *გამ.14,7;* წინაშე ერისთავთა საცნაურ იყოს, առաջի առաջնորդաց երեւեսցի *ზირ.39,4;* დაადგინენ მათ წილ ერისთავნი, եւ դիր ընդ նոցա նախարարս *III მფ.20,24;* მოიყვანნა ერისთავნი იგი, առ զհարիւրապետսն *IV მფ.11,4;* იყო მესამე ერისთავი, էր երրորդ յիսնապետն *ნნყ.94-210.* დაუტევეს ერისთავი არმაზისი, եդ գաւառապետ յԱրմազ *ქ.ცხ.58,9-59,8;* განაწესნა ერისთავნი, սահմանեաց... կողմնակալս *ქ.ცხ.34,5-5;* ერისთავი სპარსთა, գլխաւորն Պարսից *ქ.ცხ.19,1-2;* დაუტევნა ერისთავნი, կարգեաց իւր գործակալս *ქ.ცხ.21,2-1;* დაუტევა აზონ ქართლს ერისთავად, Ազոն կացոյց ի նոցանէ իշխեցողս *ქ.ცხ.26,9-7;* შერისხნა მეფე ერისთავსა კლარჯეთისასა, մեղադիր եղեւ ոստիկանին կլարջից *ქ.ცხ.47,15-10.*

ერისთავებრ-ი զաւրական: სიტყუაჲ მთავარანგელოზებრი და ერისთავებრი, արձակել ձայն հրեշտակական եւ զաւրական *ეპ.კჳრ.-დაფლ.98-426.*

ერისკაც ყოფა զինուորել (ჯარისკაცობა): ნუ ვის აყენებთ, რომელსა უნდეს ერისკაც ყოფის, մի՛ զոք արգելուլ, որք կամին զինուորել *პავლე მოც.51,14-58,33.*

ერისკაცება աշխարհակեաց (საერო ცხოვრება): ცხონდებოდა იგი ერისკაცებით, որ յաշխարհակեաց կեանս էր *არსტ.62,9-22.*

ერისკაცობა զինուորութիւն (მხედრობა, ჯარისკაცობა): დაუტევა ერისკაცობაჲ თჳსი, թողեալ զզինուորութիւն *ლონგ.188,17-715,10.*

ერისკაცობისა მოდგამი զինուորակից (თანამხედარი, თანამოსაგრე): იხილეთ, ძმანო ჩემნო და ერისკაცობისა მოდგამნო, տեսէք եղբարք իմ եւ զինուորակիցք *მსკ.31,5.*

ერისმთავარ-ი սպարապետ (სპასპეტი): ერისმთავარმან ერისა მისისამან, սպարապետ զօրաց նորա *დაბ.21,22*

ერისმთავრობა նահանգ (საერისთავო): ერსა ჰკრებ ჩემისაგან ერისმთავრობისა, յիմմէ նահանգէս զօրս ժողովես *პავლე მოც.51,8-58,28.*

ერისმძღუარ-ი զօրավար (მხედართმთავარი): ვიდრემდე მთავარმან ერისმძღუარმან იჴსნეს ტყუჱ, մինչեւ զօրավարն փրկեսցէ զգերութիւնն *დან.8,11.*

ერისწყეულ-ი հրապարականէծ (საჯაროდ დაწყევლილი): რომელნი ძნიად ფრდიდენ იფქლსა – ერისწყეულ, որ ճշդէ զցորեան հրապարականէծ լիցի *იგ.სოლ.11,26.*

ერმრავლობა բազում խրախճանութիւն (დიდი ლხინი): განვაშორო მას სიხარული ერმრავლობისაჲ, բարձից ի նմանէ զուրախութիւն բազում խրախճանութեան *ბარ.4,34.*

ერობა գունդ („ტომად-ტომადი", გუნდი, ჯარი): ერობისაებრ მათისა, ըստ գունդս իւրեանց G *რიცხ.1,20;* ერობისაებრ მათისა G, ტომად-ტომადი მათი B, ըստ գունդս իւրեանց *რიცხ.4,2.*

ეროდიო կարապ. փոր („მღრინავი", ყანჩა, ἐρωδιός): არა შჭამნეთ... ვარხჳ და კჳკნოჲ და ეროდიოჲ G, არა შჭამოთ ... დედამთრვალი და ვარხჳ და მღრინავი O, ոչ ուտիցի ... եւ սոխակ եւ հաւալուսն եւ կարապ *ლევ.11,18;* არა შჭამნეთ...

ეროდიოჲ და კკნოჲ და ივი G, ոչ ուտիցէք ... եւ զփոր եւ զհողամաղ եւ զքաջահաւ *II შჯ.14,16.*

ერსა წინაშე հրապարակս (საჯაროდ): განსწავე თქუენ ერსა წინაშე და სახლთა შინა, ուսուցանել զձեզ հրապարակաւ եւ առտնին *საქ. მოც.20,20.*

ერკთრა կարմիր (წითელი): ლალადებაჲ შენი ზღუასა შინა ერკთრასა განისმა, գոյժ քո եհաս ի ծով կարմիր *იერ.49,21.*

ერქუან-ი մաճ. արաւր (გუთანი): დასცნა უცხო ტომნი... ერქუნითა საჴნველისა ჴართაჲსათა G, եհար յայլազգեացն... մաճով արօրոյ *მსჯ.3,31;* რაჲთა-მე განბრძნდეს კაცი, რომელსა ეპყრას ერქუანი? զի՞նչ իմաստնասցի, որ ունի զմաճոյ *ზირ.38,26;* ვინ დასდვის ჴელი ერქუანსა დ ჰხედავნ უკუმართ და ურნატი მისიმცა მართლ იყო? ո՞վ է որ եդ զձեռն ի վերայ արօրոյ եւ դարձաւ յետս, միթէ ուղի՞ղ եղեւ ակօսն *ფლპ.მოც.7,40-312,2.*

ესავენ იხ. სავ.

ესდენ-ი, ესთენ-ი, ესოდენ այսչափ. այդչափ. այնչափ: ესოდენი, այդչափ *ი.6.9;* ესოდენი, այնչափ *ი.12,37;* ესთენ (ესოდენ DE) ჟამ თქუენ თანა ვარ C, այսչափ ժամանակս ընդ ձեզ եմ *ი.14,9.*

ესე այս. սա; այդ. այն (ეს; ეგ, ის): ამისთჳს მოვივლინე (მოსრულ ვარ C), զի յայս իսկ եկեալ եմ *მრ.1,38;* ესე არს, սա է *მთ.3,3;* ესე მივიდა საპყრობილესა, սորա երթեալ ի բանտն *იზტ.118,28;* ესენი მოიწინეს წინაშე მეფისა, սոքա մատուցեալ առ արքայն *ოსკ.10,13;* მოიქეცით ამისგან, դարձարուք այդուիկ *მალ.3,10;* ესე იგი არს, այն է *მთ.13,19.*

ამის გამო այնուհետեւ (მიერიდან): ამის გამო იჯმნა, հրաժարէր այնուհետեւ *დ.დ.125,4.*

ესე იგი այս ինքն *მრ.7,9; საქ.მოც.1,19;* այն ինքն *დაბ.14,17.*

ესე, ესე და ესე, ესე რაჲმე օն եւ օն (ეს და ის): ესე დაგირთენ [ღმერთმან], օն եւ օն յաւելցէ *I მფ.3,17;* ესე და ესე უყავნ უფალმან იონათანს, օն եւ օն արասցէ տէր Յովնաթանու *I მფ.20,13;* ესე რაჲმე გიყავნ ღმერთმან, օն եւ օն արասցէ ընդ քեզ Աստուած *I მფ.3,17.*

ამას ზედა այնուհետեւ (მიერიდან): ამას ზედა შეჰვედრნეს თავნი თჳსნი სამებასა წმიდასა, այնուհետեւ յանձն արարեալ զինքեանս սրբոյ երրորդութեանն *ატმ.101,5.*

ამისა შემდგომად այնուհետեւ (მიერიდან): ამისა შემდგომად ენება წარწყმედაჲ ქუეყანისა მის სომხითისაჲ, այնուհետեւ կամէր կորուսանել զերկիրն Հայոց *მსკ.25,10.*

ამისგან աստի (აქედან, ამიერიდან): *ი.4,12.*

ესევითარ-ი այսպիսի. այնպիսի. նոյնպիսի (ამნაირი): ესევითარითა წამებითა მიიცვალნეს, այսպիսի վկայութեամբք փոխեցան *არსტ.68,22;* ესევითარისა თანა ნუცალა შჭამთ, ընդ այնպիսումն եւ հաց մի ուտել *I კორ.5,11;* ესევითარისათჳს ვიქადი, վասն այնպիսւոյն պարծեցայց *II კორ.12,5;* ესევითარი, նոյնպիսի *იგ.სოლ.30,20.*

ესემლევანი այսպիսի. այնպիսի. նոցին հաւասար. այսմ („ეგევითარი“, ამნაირი, ამისებრი): არა იყო ესემლევანი დღე პირველი, არცა დასასრული S, არა იქმნა დღე ეგევითარი არცა პირველ, არცა უკუანაჲსკნელ G, ոչ եղեւ այսպիսի օր ոչ յառաջ եւ ոչ յետոյ *ისუ 6.10,14;* უკუეთუ იქმნა ესემლევანი, եթէ եղեւ այսպիսի ինչ *იერ.2,10;* ესემლევანითა საქმითა განარისხებ შემოქმედსა შენსა, այսպիսի գործովք բարկացուցանես զարարիչն քո *ბაბ.44,30-150,20;* ნათესავსა შორის ესემლევანსა არა ნუ იძიოს შური სულმან ჩემმან, յազգէ այնպիսւոյ ո՞չ խնդրիցէ վրէժ անձն իմ *იერ.5,9;* სხუაჲცა ესემლევანი, զայլ ամենայն նոցին հաւասար *მრთ.D.366,36-257,18.-ი.ოქრ.პეტრე და ელია.* მსგავსსა ესემლევანსა... იქმთ C, მსგავსსა ამათსა... ჰყოფთ, որ այսմ նման է՝ առնէք *მრ.7,13.*

ესერა աւասիկ. աւանիկ. ահա (აგერ; აი): აჰა ესერა, արդ աւասիկ *მთ.12.41;* ესერა, աւասիկ *საქ.მოც.2,7;* ესერა ერთბამად შემუსრეს ულელი, աւանիկ առ հասարակ խորտակեցին զլուծն *იერ.5,5;* ესერა, ահա *მთ.13,4.*

ესეცა եւ զնոյն. մանաւանդ (ესეც): ესეცა ჯუარცუმულევე, եւ զնոյն ի խաչ ելեալ *I კორ.2,2;* კაცისა მიმართ გაქუს სასოებაჲ და ესეცა ძლით მომკუდარისა, ի մարդ ունիս զյոյս քո եւ մանաւանդ ի բռնամահիկ *თევდ.7,1-73,17.*

ესვენ იხ. სავ.

ესთენ-ი იხ. ესდენი.

ესოდენ այդպէս („ეგდენ“, ამდენად): რაჲსა ესოდენ მოშიშარ ხართ DE, რად ეგდენ გულმედგარ ხართ C, ընդէ՞ր այդպէս վատասիրտք էք *მრ.4,40.*

ესოდენ-ი այսչափ. այդչափ. այնչափ („ესევითარი“, „ესთენი“, „ესდენი“, ამოდენი): ვპოვე ესოდენი (ესევითარი D) სარწმუნოებაჲ, այսչափ հաւատս գտի *ლ.7,9;* ესოდენ (ესთენ C) ჟამ თქუენ თანა ვარ, այսչափ ժամանակս ընդ ձեզ եմ *ი.14,9;* ესოდენი DE, ესდენი C, այդչափ *ი.6,9;* ესოდენი DE, ესთენი C, այնչափ *ი.12,37;* შემდგომად ესოდენთა წყობათა, յետ այնչափ պատերազմաց *ერდ.86,12.*

ესოდენის այնչափ գնոց (ამდენი ფასის): ესოდენის განჰყიდეთ დაბაჲ იგი? ա՞յնչափ գնոց զգեղն վաճառեցէք *საქ.მოც.5,8.*

ესრე, ესრჱ այսպէս. այդպէս (ამნაირად): ესრე შუენის ჩუენდა, այսպէս վայել է մեզ *მთ.3,15;* არა ესრე ულმრთონი, არა ესრე, ոչ այսպէս են ամպարիշտք. եւ ոչ այսպէս *ფს.1,4;* არცაღათუ ესე ესრჱ ყოფილ არს, եւ ոչ բնաւ այդ այդպէս եղեալ է *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.4,9-5.*

ესრე სახედცა սոյնպէս (ამნაირადვე): *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.109,36.*

ესრევე ըստ դմին աւրինակի („ეგრევე"): რამეთუ ესრევე (ეგრევე DE) უყოფდეს წინაწარმეტყუელთა მამანი მათნი C, ըստ դմին օրինակի առնէին մարգարէիցն հարք իւրեանց *ლ.6,23.*

ესრეთ, ესრჱთ այսպէս. այնպէս („ეგრეცა/ეგრჱცა", ასე, ამნაირად): ესრეთ იყო, էր այսպէս *მთ.1,18;* ესრეთ და ესრეთ მიყო მიქია S, այսպէս եւ այսպէս արար ինձ Միքա *მსჯ.18,4;* რამეთუ ესრჱთ, ვითარცა საცხოვარნი მდელოჲთა, იზარდებოდეს, զի այնպէս որպէս զոչխարս խոտով կերակրէին *მსკ.34,5;* არცა ესრეთ ერთ იყვნეს წამებანი მათნი DE, ეგრჱცა არავე ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი C, այնպէս չէր նման վկայութիւնն նոցա *მრ.14,59.*

ესრეთვე այսու. այսպէս: ესრეთვე სახედ არს, այսու օրինակաւ իցէ *მ.ცხ.76v-88;* მოვიდიან ცრემლნი ესრეთვე სახედ წიგნის კითხვასაცა, բղխէին այսպէս եւ յնթերցումն գրոց լինէր *მ.ცხ.93v-104.*

ეტერ-ი մուրկ. պաղատիտ („შეხუკვილი", „ეტერ-წინამო", ოდოში, მოხალული მარცვალი; ჩირი, ხმელი ხილი): შეწიროს მღდელმან მან... ეტერთა მათგან ზეთითურთ, հանցէ քահանայն... ի մրկէ անտի հանդերձ իւղովն *ლევ.2,16;* ახალი ეტერი წინამოჲ გამოქუცვნილი უფალსა G, ახალი შეხუკვილი ნედლი ღერღილი ღმრთისა O, մուրկ նոր փխրեալ եւ մանրեալ՝ տեառն *ლევ.2,14;* ეტერი O, ეტერ-წინამო G, ի մրկէ *ლევ.2,16;* მოართუა... ეტერი ფიჩვთა, եբեր ... պաղատիտս բակեղաթաւ *IV მფ.4,42.*

ეტერ-წინამო մուրկ („ეტერი"): შეწიროს მღდელმან საჴსენებელი მისი ეტერ-წინამოთაგან ზეთისა თანა G, შეწიროს მღდელმან მან საჴსენებელად მისა ეტერთა მათგან ზეთითურთ O, հանցէ քահանայն զառ յիշատակէ նորա ի մրկէ անտի հանդերձ իւղովն *ლევ.2,16.*

ეტლ-ი կառք: იგინი ეტლებითა და ჰუნეებითა, սոքա կառօք եւ սոքա երիվարօք *ფს.19,8;* ვითარცა ნიავქარი ეტლები მისი, իբրեւ զմրրիկ կառք նորա *იერ.4,13;* მავლებელნი ეტლთა მათთანი, երասանակք կառաց նոցա *ნაუმ.2,3;* აჰა ესერა ოთხი ეტლები გამოვიდოდა, ահա չորք կառք ելանէին *ზაქ.6,1;* ბრძანა დადგინებაჲ ეტლთაჲ მათ, հրամայեաց կացուցանել զկառս *ანდ.-ანატ.27,16-307.*

ეტლის თუალ-ი անիւ (ბორბალი): ეტლის თუალნი ეტლებისა მათისანი ვითარცა ნიავ-ქარნი, անիւք կառաց նոցա իբրեւ զմրրիկ *ეს.5,28.*

ეტრატი մագաղաթ (პერგამენტი): *ი.მოც.89,13-289,1;* არა წერდენ უდაბნოსა ამას მყოფნი მწერალნი... ეტრატსა ზედა, არამედ ქაღალდსა ზედა, մի՛ գրեսցեն... ի մագաղաթի. այլ ի թուղթս *მ.ცხ.32v-28;* მოართუეს მას ძმათა ეტრატი და ამცნეს, რაჲ-იგი დაწეროს, բերեալ առ նա մագաղաթ եղբարքն եւ պատուիրեցին զինչ եւ գրելն *მ.ცხ.95v-106.*

ეფუდ-ი იხ. ევფუთი.

ექსორია-ყოფა, ექუსორია-ყოფა աքսորել. հալածել. ի բաց հերքել. յաքսոր առաքել (განდევნა, გაძევება): ბრძანა ექუსორია-ყოფაჲ უშჱნსა კუნძუნსა, հրամայեաց աքսորել զնա յանբնակ կղզիս *ნრს.72,30;* ინება ექსორია-ყოფაჲ მისი, կամէր հալածել զնա *მ.ცხ.183r-200;* ექსორია-ყოფა, ի բաց հերքել *ეპ.კკპრ.-დაფლ.96v-424;* ექსორია-ყვეს, յաքսորս առաքեցաւ *ქ.ცხ.181,14-8.*

ექსორიაობა աքսորանք *ი.მოც.87,40.*

ექუა թօսել. հեծել (ქოშინი, ოხრვა): რომელი რბიოდა და ექუდა ფრიად და აღვიდა თავსა მის მთისასა, որ յոյժ թօսելով ելանէր ի վեր *პავლე თებ.319-9,13;* ცხედართა მისთა ზედა ძენ და ექუნ, յանկողնի իւրում ոչ հեծէ *ზირ.34,22.*

ექუსორია-ყოფა იხ. ექსორია-ყოფა.

ექუს-ი վեց (6): შემდგომად ექუსისა დღისა, յետ վեց աւուր *მრ.9,1;* ესხა თითები ჴელთა და ფერჴთა მისთა ექუს-ექუს, մատունք նորա վեց–վեց *I ნშტ.20,6.*

ექუსფრთე վեցթեւեան (ექვსფრთიანი): მოივლინა მისა ერთი სერაბინთაგანი ექუსფრთე, եկն մի ոմն ի վեց վեցթեւեան սրովբէից *ადამ.18,15-12 VIII.*

ექუს-ექუს ფრთენი վեցթեւեանք *ეპ.კკპ.-დაფლვ.96-423.*

ეშმაკ-ი սատանայ. դեւ. դի. բանսարկու. մատնիչ. չար. այս (պիղծ) (სატანა, მაცთური, გამცემი, ბოროტი, ავი სული): თუ ეშმაკი ეშმაკსა განჰჴდის, եթէ սատանայ զսատանայ հանէ *მთ.12,26;* ვხედევდ მე ეშმაკსა, ვითარცა ელვასა, ზეცით გარდამოვრდომილსა, տեսանէի զսատանայ անկեալ յերկնից իբրեւ զփայլակն *ლ.10,18;* ეშმაკთა განასხემდით, դեւս հանաք *მთ.7,22;* განაძო ეშმაკი... ყრუჲ, հանէր դեւ մի համր

ლ.11,14; ყოველნი კერპნი წარმართთანი ეშმაკ არიან, ամենայն կուռք հեթանոսաց դեւք են *ფს.95,5;* ივლტოდეს ეშმაკნი, դեւքն փախեան *ფლპ.მოც.8,23-313,13;* უცხოთა ეშმაკთა ჩას მთხრობელი ესე, օտարոտի իմն դից թուի պատմիչ լինելոյ *საქ.მოც.17,18;* შურითა ეშმაკისაჲთა სიკუდილი სოფლად შემოვიდა, նախանձու բանսարկուին եմուտ մահ յաշխարհ *სიბრძ. სოლ.2,24;* ეშმაკსა პირი დაეყავნ, բանսարկուն պապանձեսցի *განს.იოან.201,11-87,17;* ეშმაკი მსახურთა თანა იწყლა, մատնիչն իւրայքն հանդերձ վիրաւորեցաւ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 117,19;* ეშმაკისაგანი არს, ի չարէն է *მთ.5,37;* ეშმაკი, այս պիղծ *მრ.7,25;* ტანჯული მტერისა მიერ შეგინებულისა ეშმაკისა, այսահարի յայսոց պղծոց *მხკ.53,10.*

ეშმაკის მსახურ-ი դիւապաշտ *ატმ.106,2.*

ეშმაკეულ-ი դիւահար. լուսնահար. այսահարել (ეშმაკისაგან შეპყრობილი): ვითარ-იგი ცხოვნდა ეშმაკეული იგი, զիարդ փրկեցաւ դիւահարն *ლ.8,36;* და თუ ეშმაკეულ ვინმე იყოს, թեպէտ եւ լուսնահար ոք իցէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.100,18;* ბოროტად ეშმაკეულ არს, չարաչար այսահարի *მთ.15,22.*

ეშმაკეულობა դիւահարութիւն: მოავლინე... სნეულებაჲ ანუ ეშმაკეულობაჲ, առաքեա ... դիւահարութիւնս *მ.ცხ.102r-112.*

ეშმაკთ საყუარელ-ი սատանայասէր: ბევრწილად ეშმაკთ საყუარელო, բիւրադեւ սատանայասէր *ფლკტ.139,17-446,39.*

ეშვ խոզ (ტყის ღორი): განრყუნა ეშუმან მაღნარისამან, ապականեաց զնա խոզ անտառի *ფს.79,14.*

ეჩუა, ეჩუე ուրագ (ეჩო): იოსებცა დააგდო ეჩუაჲ მისი, ընկենոյր Յովսէփ զուրագն յինքենէ *ლშ.შობ.187,28-255,18;* ეჩუეჲ აღილესა და გამოთალა მით, ուրագ սրեաց եւ կոփեաց նովաւ *ეს.44,12.*

ეჭუა կարծել, կասկածել (ფიქრი, ეჭვიანობა): რომელსა ვეჭუ მე, զոր եւ կարծեցի *ფს.118,39;* არა ეჭუდე შენ შიშსა მას სიკუდილისასა, ոչ կասկածիցես դու յերկիւղէ մահու *ზირ.9,18.*

ეჭუანი იხ. ეჟუანი.

ეჯიბ-ი հեճուպ (მეფის მაგიერ მოლაპარაკე (საბა)): მაშინ საურმაგ, ეჯიბი ვახტანგისი, განვიდა, եւ չոգաւ առ նա Սայուրմակ – հեճուպն Վախթանգայ *ქ.ცხ.173,13-13.*

ეჰა վահ. ո՛վ. ոհ („ჵ“, „ვაჲ“): ეჰა DE, ჵ C, վահ *მთ.27,40;* ეჰა, საკჳრველ, ո՛վ սքանչելեացն *მრთ.A.ი.ოქრ.-ფერჴთა ბან.191,13-356;* ეჰა, ո՛հ *ვარ.919-379,16;* ეჰა DE, ვაჲ C, վահ *მრ.15,29.*

ვ

ვ- գոլ. ունել. լինել. կալ (ყოლა): ვითარცა ცხოვარნი, რომელთა არა უვინ მწყემსი, իբրեւ զհօտ որոյ ոչ գուցէ հովիւ *III მფ.22,17;* არა მივის ქმარი, չիք իմ այր *ი.4,17;* არა გივის ქმარი, չիք [քոյ] այր *ი.4,17;* რომელი აწ გივის, զոր այժմ ունիս *ი.4,18;* მამაჲ გჳვის ჩუენ აბრაჰამი, ունիմք մեք հայր զԱբրահամ *მთ.3,9;* არა გჳვის ჩუენ მეუფჱ, չիք մեր թագաւոր *ი.19,15;* გჳვის ჩუენ ძმაჲ, գուցէ ձեր եղբայր *დაბ.43,6;* გივის ძმაჲ? իցէ՞ ձեր եղբայր *დაბ.43,7;* უკუეთუ გივის მამაჲ ანუ ძმაჲ, եթէ կայցէ՞ ձեր հայր կամ եղբայր *დაბ.44,19;* გჳვის ჩუენ მამაჲ მოხუცებული, կայ մեր հայր ծերացեալ *დაბ.44,20.*

ვაება կռնչել („ალკუმინვა“, ვაის თქმა): არა ივაა არცა ერთმან ძეთა ისრაჱლისათამან ენითა თჳსითა G, არავინ ალიკუმინა არავინ ძეთა ისრაელისათამან ენითა თჳსითა S, ոչ ոք կռնչեաց յորդւոց Իսրայելի լեզուաւ իւրով *ისუ 6.10,21.*

ვაება-ჲ վայք *ეზეკ.2,9;* եղկութիւն (მოთქმა): ვაებაჲ მათი მაცთურებისათჳს... და მოპოვნებულისა ორგულებისა, եղկութիւն նոցա վասն խաբէութեան... եւ մտացծնոյց կեղծաւորութեան *თავნი იუდ.ეპ.(2);* ვაებასა მივსცემდე თავსა ჩემსა, վայ տայցեմ անձին իմոյ *მ.ცხ.98r-108.*

ვაზ-ი որթ. ուռ („ნასხლევი“, ვენახი): ვაზსა გამობმულ, զորթովն կապեալս *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.80,13-81;* განვარდა იგი გარე, ვითარცა ვაზი, განწმა C, განვარდეს გარე, ვითარცა ნასხლევი, და განწმა DE, ել նա արտաքս իբրեւ զուռն եւ ցամաքեցաւ *ი.15,6.*

ვაზირება խորհրդակցութիւն (თანამზრახველობა): ვაზირებაჲ იგი უბადრუკისა იუდაჲსი

უვაზირეს ამასცა მტერთა, այսպիսիք են խորհրդակցութիւն նորա *მ.ცხ.442v-160.*

ვაზრ-ი քերանք; ջլոտ. բիր (საფხეკი; კეტი, კომბალი): მოწყვდნა ტაპარაკითა და ვაზრითა რკინისაჲთა, արկ... ընդ քերանօք երկաթեօք *// მფ.12,31;* ვაგრძნობ ცემასა ამას ვაზრთასა, զգամ մանաւանդ քան ջլոտից *ვარ.809-375,5;* ღუედითა განსხირპეს იგი და ვაზრითა, ოთხგანვე დაშჭრიდეს მას, փոկովք եւ բրօք ի չորեցունց կողմանց ծեծել զնա *ვარ.809-374,32.*

ვაკე դաշտ. հարթ դաշտ (ველი, ბარი): იყო საცხოვარი მრავალი... ვაკესა, անասուն բազում էր նորա... ի դաշտին *// ნშტ.26,10;* იყო [ყანობირი]... დიდ ვაკე, դաշտ հարթ *პოვნ.სტეფ.666-502.*

ვალ-ი պարտք („თანანადები"): მიუტეო ყოველი ვალი თჳსი, რომელი თანა ედვას შენი მოყუასსა G, მიუტეო შენ ყოველი თანანადები შენი, რაჲცა თანა ედვას მოყუასსა შენსა S, թողցես զամենայն պարտս քո զոր պարտիցի քեզ ընկեր քո *// მჯ.15,2;* მიეც ღმერთსა ვალი ლოცვისა შენისაჲ, հատոյ Աստուծոյ զպարտս աղօթից քոց *მ.ცხ.306r-332.*

ვალალაება, ვალალება ողբալ. աղաղակել (გოდება, ღაღადება): ვალალაებდით ქალაქნი შეძრწუნებულნი, ողբացէք դրունք քաղաքաց... քաղաքք խռովեալք *ეს.14,31;* ვალალაებდით ტირილით, ողբացէք լալով *ეს.15,3;* ვალალაებდეს სანოლთა მათთა ზედა, ողբային յանկողինս իւրեանց *ოვსე 7,14;* ვალალებდენ მკლავისა მაგრისაგან მრავალთასა, աղաղակեսցեն ի բազկէ բազմաց *იობ.35,9.*

ვალალაება, ვალალება աղաղակ *ეზეკ.21,22;* ողբումն. գոյժ (ხმობა, გოდება): ვალალაებაჲ მისი ვიდრე ჯურღმულადმდე ელიმისა, ողբումն նորա մինչեւ ի ջրհորն ելիմ *ეს.15,8;* ესმოდენ ვალალებაჲ დლითი და ღალადებაჲ სამხრის, լուիցէ գոյժ ընդ առաւօտս եւ աղաղակ ի միջօրեայ ժամանակի *იერ.20,16.*

ვან-ი վան. տուն. աւան. իջաւան. աղխ („საყოფელი", „სახლი", სადგომი, მონასტერი, დაბა, საცხოვრებელი): მოვიდეს მისა ვანად მრავალნი, եկին ի վանսն առ նա բազումք *საქ.მოც.28,23;* შეიყვანნა იგინი ვანად თჳსსა, տարաւ զնոսա ի վանս իւր *I მფ.9,22;* და ისწრაფა ვანად თჳსა, փութացաւ անդէն ի վանսն իւր *პავლე თებ.322-13,2;* ვანი დაუც სტაქჳს ბრმისასა, վանս կալեալ նոցա ի տանն Ստաքեայ կուրի *ფლპ.მოც.5,40-307,2;* ნინამძღურად ვანისა მის მღდელი ვინმე დაადგინა, առաջնորդ վանացն երէց թողոյր զոմն *ოსკ.18,6;* უკუეთუ განუტევნე ვანად მათა DE, წარ-თუ-უტევნე იგინი სახიდ თჳსა C, եթէ արձակեմ... ի տունս իւրեանց *მრ.8,3;* შემოედით ვანად ჩემდა და მუნ დაადგერით, մտեալ ի տուն իմ ագերուք *საქ.მოც.16,15;* წარვიდეს ვანად თჳსა სიხარულით, երթայր ի տունն իւր ուրախութեամբ *ლშ.შობ.190,23-259,18;* ქალაქები და ვანები მათი S, քաղաքք եւ աւանք նոցա *ისუ ნ.13,23;* სადა არს ვანი იგი ჩემი? C, სადა არს საყოფელი ჩემი? DE, ուր են իջաւանքն *მრ.14,14;* ვანითურთ მათით, հանդերձ ամենայն աղխիւ *გამ.40,36.*

ვანის მცველ-ი վանապան (სამხედრო ბანაკის მცველი): *I მფ.17,22.*

ვაჲ վայ. ո՜հ. վա՜հ („ეჰა", ვაი): ვაჲ მის კაცისა, վայ մարդոյն այնմիկ *მთ.18,7;* ვაჲ მე, վայ ինձ *იოვ.1,15;* ვაჲ ვასა ზედა იყოს, վայ ի վայի վերայ եկիցի *ეზეკ.7,26;* ვაჲ მე, უფალო ჩემო, ո՜հ ինձ տէր *III მფ.17,20;* ვაჲ C, ეჰა DE, վա՜հ *მრ.15,29;* ვაჲ მე, ვაგლახ მე, վայ ինձ. վայ ինձ *მ.ცხ.83r-94.*

ვაჲთ ხადილ-ი մեղադրել (დადანაშაულება): ჟამსა ვაჲთ ჰხადინ, մեղադրեսցէ զժամանակն *ზირ.29,6.*

ვაჲგლახ-ი վայ (ვაი): ვაჲგლახ მონაზონსა ვეცხლისმოყუარესა, վայ արծաթասէր միանձին *მ.ცხ.20v-16.*

ვარდ-ი վարդ. վարդենի: ოქროჲსანი იგი კიშტენი სავსე იყვნეს ვარდითა, ոսկեղէն կողովքն լի էին վարդիւքն *პოვნ.სტეფ.663,15-501;* ვარდისაგან მეწამულისა, ի կարմիր վարդէ *ატმ.103,5;* ვითარცა ნერგი ვარდისაჲ, իբրեւ զտունկ վարդենոյ *ზირ.24,18;* ვარდი, რომელი დანერგულ არს თანაწარსადინელსა წყალთასა, զվարդենի տնկեալ ի գնացս ջուրց (Ձ) *ზირ.39,17.*

ვარდობა քաղոց. արեգ (მაისი): მოვიდის... თთუესა მიჰრაკნისასა, გინათუ ვარდობისასა, երթայ... յամսեանն փասնուդ կամ ի պամփոր. այսինքն յարեգ կամ ի քաղոց *ფიზ.X 12-19;* პირველსა მას დღესა თუესა ადარ და ნესასა, რომელ არს იგრიკაჲ და ვარდობაჲ O, յառաջնում աւուր ամսոյն ադարայ. որ է հայերէն արեգ *ესთ.11,1;* პირველსა მას თთუესა ნისანსა, რომელ არს ვარდობისა S, յառաջնում աւուրն յամսեանն նիսան. որ է արեգ *ესთ.8,9;* ამცნო... აღსრულებად... თუესა ვარდობისასა მეათესა დღესა, կատարի այս յերիր ամսեան ՝ ի մարերի տասն *მრთ.S.-პოვნ. სამხჭ.244,17.*

ვარემანდ-ი փիլոն (ფილონი, მოსასხამი): ეცუა მას სევინი თხზული ბაიაჲსა შინა კერძო და გარეშე — ვარემანდი ფლასისაჲ, ունէր զգեցեալ նա սեւնի. որ է հիւսեալ տերեւ արմաւոյ. եւ փիլոն քրձէից *მ.ცხ.182v-200.*

ვარვება იხ. დავარვება.

ვარმ-ი վարապանակ („იალმაგი", ჯაჭვზე ჩასაცმელი): და შთააცუა საულ ჯაჭჳ მისი და ჯაჭუსა ზედა — ვარმი J, და შთააცუა საულ დავითს ჯაჭჳ, და ჯაჭუსა მას ზედა — იალმაგი O, եւ զգեցոյց Սաւուղ Դաւթի զվարապանակս իւր *I მფ.17,38.*

ვარსამ-ი, ვარსმირ-ი სომხურში არ არის. (დალაქი): *I მფ.1,11.*

ვარსკულავ-ი, მასკულავ-ი աստղ: ვიხილეთ ვარსკულავი აღმოსავალით, տեսաք զաստղն նորա յարեւելս *მთ.2,2;* ივლტინ ყოველივე იგი გუნდი ვარსკულავთაჲ, փախստական առնէ զամենայն զունդս աստեղաց *მრთ.D.გაბ.377,21-63,26;* ვიხილენ... მთოვარე და ვარსკულავები Ղ, ვიხილენით... მთოვარე და მასკულავები C, տեսից... զլուսին եւ զաստեղս *ფს.8,4.*

ვარსკულავედ-ი կոճկէն (ძვირფასღილებიანი): სამოსელი იგი ვარსკულავედი დაიპო, զպարեգօտսն կոճկէնս... պատառեաց *II მფ.13,19.*

ვარსკულავისმეტყუელ-ი աստեղագէտ (ვარსკულავთმრიცხველი): გიჴსნედ შენ ვარსკულავისმეტყუელთა ცისათა, ապրեցուսցեն զքեզ աստեղագէտք *ეს.47,13.*

ვარლალ-ი պսակակալ (თავსამკაული, რაზედაც მაგრდება გვირგვინი): მოუღოს... საკუხები და ვარლლები და საცხინველები, հանցէ... զծամակալս եւ զպսակակալս եւ զմահիկս *ეს.3,19.*

ვარშამაგ-ი խոյր; վարշամակ. արտախուրակ. պատան („მიტრა", „კიდარი", „სუდარი", ქუდი): დაჰბურა ვარშამაგი თავსა მისსა O, დასდვა მიტრაჲ თავსა ზედა მისსა G, եդ ի վերայ գլխոյ նորա զխոյրն *ლევ.8,9;* დაჰბურა მათ ვარშამაგები O, დაადგა მათ კიდარები G, եդ նոցա զխոյրսն *ლევ.8,13;* აღიძარცუე ვარშამაგი და აღიჴადე გჳრგჳნი, ի բաց առ ի քէն զխոյրդ եւ հան զպսակդ *ეზეკ.21,26;* ვარშამაგები ღებული თავთა მათთა, եւ խոյրս ներկեալս ի գլուխս իւրեանց *ეზეკ.23,15;* ვარშამაგი იგი, რომელ იყო თავსა მისსა C, სუდარი იგი, რომელ იყო თავსა მისსა DE, վարշամակն որ էր ի գլուխ նորա *ი.20,7;* უძლურთაცა ზედა მიაქუნდა ოფლისა მისისაგან ვარშამაგებითა და ოლარებითა, ի հիւանդս տանել ի քրտանէ նորա թաշկինակս կամ վարշամակս *საქ.მოც.19,12;* შეიკრნეს... ვარშამაგით და სანმერთულით, կապեցան... արտախուրակօք եւ զանկապանօք իւրեանց *დან.3,21;* მოხჳა ვარშამაგი იგი თუალთა მისთა, կապեաց պատանաւ զաչս իւր *III მფ.20,38.*

ვარცლ-ი կուժ (დოქი): ვიხილე ვარცლი ერთი მდგომარჱ, տեսանէի կուժ մի զի կայր *ლშ.შობ.-191,5-260,13.*

ვარხუ-ი (ვარხჳ) հաւալուսն (გარეული ფრინველი, pelecanus): *ლევ.11,18;* ვემსგავსე მე ვარხუსა მას უდაბნოჲსასა, նմանեցայ ես հաւալուսն յանապատի *ფს.101,7.*

ვარჯ-ი վարս. գագաթն (თმა; ქოჩორი): მზრდელი ვარჯსა თმათა თჳსთასა, աճեցուցեալ զվարսս մազոյ գլխոյ իւրոյ *რიცხ.6,5;* აღმიღო მე ვარჯითა თავისა ჩემისაჲთა, արկ զգագաթամբ գլխոյ իմոյ *ეზეკ.8,3.*

ვარჯო(ვ)ან-ი վարսաւոր. ոստախիտ (ქოჩრიანი; ხშირშტოებიანი): ხესა ქუეშე ვარჯოანსა, ի ներքոյ ամենայն վարսաւոր ծառոց *II შჯ.12,2;* ვითარცა ფურცელი გამოცენებული ხესა ზედა ვარჯოვანსა, իբրեւ զտերեւ դալար յոստախիտ ծառ // որպէս զտերեւ ի վերայ վարսաւոր ծառաց (Ջ) *ზირ.14,19.*

ვასილისკო վասիլիսկոյ (ჯარბი, გველი): განსქდა ვასილისკოჲ იგი ძალითა ქრისტესითა, հերձեալ ընդ մէջ մեռաւ վասիլիսկոյն զօրութեամբ Քրիստոսի *მ.ცხ.422v-487.*

ვარჯპარსულ-ი խզեալ (გაპარსული): ვარჯპარსულთა, ի վերայ արանց խզելոց *იერ.48,32.*

ვასხება փոխ տալ. վաշխիւ տալ. փոխ առնուլ (სესხება): მავასხენ მე სამნი პურნი, տուր ինձ փոխ երիս նկանակ *ლ.11,5;* უკუეთუ ავასხო ვეცხლი ძმასა შენსა მკოდოვსა, եթէ արծաթ փոխ տայցես եղբօր քում. որ աղքատ իցէ առ քեզ *გამ.22,25;* ეწყალინ და ავასხის, ողորմի եւ տայ փոխ *იგ.სოლ.13,12;* ვასხება, տալ վաշխիւ *II შჯ.23,19;* ვასხებად შენგან, փոխ առնուլ ի քէն *მთ.5,42;* ავასხებდე შენ ნათესავთა მრავალთა, ხოლო შენ არა ივასხებდე S, տացես փոխ ազգաց բազմաց եւ դու ոչ առնուցուս փոխ *II შჯ.28,12;* ივასხის ცოდვილმან და არა მიაგის, փոխ առնու մեղաւորն եւ ոչ հատուցանէ *ფს.36,21.*

ვასხება-ჲ փոխ (ვალი): ნუ დაჰვარდები თავით თჳსით ანკანაკებითა და ვასხებითა, հանգանակօք եւ փոխօք մի՛ աղքատանար *ზირ.18,38.*

ვაშა վաշ: თქუა გულმან ჩემმან: ვაშა, ասացի ի սիրտ իմում թէ վաշ *იობ.31,29;* ნუ იტყჳან გულსა მათსა: ვაშა, ვაშა სულსა ჩუენსა, մի ասասցեն ի սիրտս իւրեանց թէ: վաշ վաշ անձանց մերոց *ფს.34,25.*

ვაშლ-ი խնձոր. խնձորի (ვაშლი, ვაშლის ხე): შემცირდა ვაშლი, նուաղեաց... խնձոր *იოვ.1,12;* ვაშლსა ქუეშე განგაღჳძე შენ, ի ներքոյ խնձորոյն զարթուցի զքեզ *ქება 8,5.*

ვაშკარან-ი մախաղ. պարկ. գանձարան („გუდა“, „ჭურჭელი“, აბგა): ნურარაჲ გაქუნ გზასა ზედა: ნუცა ვაშკარანი, ნუცა პური, մի՛ ինչ բառնայք ի ճանապարհ. մի՛ մախաղ. մի՛ հաց *ლ.9,3;* თჳნიერ ბალანტისა და ვაშკარანისა და ფერჴთშესასხმელთა, առանց քսակի եւ մախաղի եւ կոշկաց *ლ.22,35;* ნუცა ვაშკარანსა (გუდაჲ) გზასა ზედა, մի պարկ ի ճանապարհ *მთ.10,10;* არა იყოს ვაშკარანსა შინა შენსა სასწორი G, ნუ ეპოების ჭურჭელსა შენსა შორის სასწორი S, մի՛ լինիցի յամանի քում կշիռ *// შჯ.25,13;* ვაშკარანი ერთი იყავნ ჩუენი, գանձարան ի միասին եղիցի մեր *იგ.სოლ.1,14.*

ვაშტ-ი հակառակ („ვახ-ი“, წინააღმდგომი): აღდგა ვაშტად ძმისა თჳსისა G, ვახად აღუდგა მას S, եկաց հակառակ եղբօր իւրում *// შჯ.19,18.*

ვაც-ი նոխազ. քօշ. որոջ. խոյ („წალი“, მამალი თხა, თიკანი, hircus, haedus): მოიბთ ვაცი ერთი თხათაგან, առէք դուք ձեզ նոխազ մի յայծեաց *ლევ.9,3;* ვაცი თხათაგან ცოდვათათჳს უფალსა G, წალი ერთი თხათაგან ცოდვათათჳს უფლისა B, նոխազ մի յայծեաց տեառն *რიცხ.28,15;* შეწირა... ვაცები თხათა შჳდი, եհան... նոխազս այծեաց եւթն *// ნშტ.29,21;* ვაცი თხათაჲ მოვიდოდა ბლუარით კერძო, քօշ մի այծեաց գայր յարեւմտից ընդ երես երկրի *დან.8,5;* ვაცი სმნიერი, քաւշ երեմեան *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,25-132,65;* მძოვარ იქმნებოდეს ვითარცა ველურნი ვაცნი, խոտաճարակ լինելով իբրեւ զվայրենի քօշս *მხკ.25,2;* შეწიროს... ვაცი თხათაგან ცოდვისათჳს O, მოჰგუაროს... წალი თხათაგან ცოდვისათჳს G, մատուսցէ... որոջ յայծեաց վասն մեղացն *ლევ.5,6;* ვაცი, խոյ *ანდ.-ანატ.163,6-5.*

ვაც-ბოტ-ი քաւշ (თხა): ვაც-ბოტისა კისერი გაქუს, քաւշի ունես պարանոց *ჯუანშ.190,9-7.*

ვაც-ირემ-ი այծքաղ *// შჯ.14,5.*

ვაჭარ-ი վաճառական. վաճառ. սեղանատր: მსგავს არს სასუფეველი ცათაჲ კაცსა ვაჭარსა, რომელი ეძიებნ კეთილთა მარგალიტთა, նման է արքայութիւն երկնից առն վաճառականի որ խնդրիցէ մարգարիտս գեղեցիկս *მთ.13,45;* ვაჭარნი მისნი მთავარნი არიან და მჴრდელნი მისნი დიდებულნი ქუეყანისანი, վաճառականք նորա փառաւորք... եւ ազգնոյք նորա իշխանք երկրի *ეს.23,8;* ვაჭარნი იგი ჰინდოეთისანი, վաճառք Եթովպացւոց *ეს.45,14;* სხდეს ადგილსა ვაჭართასა, რომელთა შემოაქუნდა თევზი სავაჭროდ, նստէին ի տեղի վաճառացն որք բերէին զձուկն եւ զամենայն վաճառսն *ნეემ.13,16;* ვეცხლი იგი ჩემი მიცემად ვაჭართა C, արկանել զարծաթդ իմ ի սեղանաւորս *მთ.25,27.*

ვაჭრობა շահել. վաճառել. յաւգել (შეძენა, ყიდვა): რაჲთა უწყოდის, რაჲ იგი ივაჭრეს, զի գիտասցէ թէ ո՞ զինչ շահեցաւ *ლ.19,15;* ივაჭრობდით მას შინა და მოიგებდით მას ზედა, շահեցարուք... եւ ստացարուք ստացուածս ի դմա *დაბ.34,10;* ვივაჭროთ და შევიძინოთ, վաճառեսցուք եւ շահեսցուք *ეპ.იაკ.4,13;* აქლემებსა და ვერძებსა და ტარიგებსა, რომელსა გვაჭრობდეს შენ ვაჭარნი, ուղտս եւ խոյս եւ որոջս վաճառէին ի քեզ *ეზეკ.27,21;* ვაჭრობდით ამას ვიდრემდე მოვიდე, յարգեսցէք զայդ մինչեւ եկից *ლ.19,13.*

ვაჭრობა-ჲ վաճառ („სავაჭრო“): წარვიდეს... რომელნიმე ვაჭრობად C, წარვიდეს... რომელნიმე სავაჭროსა თჳსსა, գնացին... ոմն ի վաճառ իւր *მთ.22,5.*

ვახ-ი հակառակ. ի բերան կալ („ვაშტი“, საწინააღმდეგო): ვახად აღუდგა მას S, აღდგა ვაშტად ძმისა თჳსისა G, եկաց հակառակ եղբօր իւրում *// შჯ.19,18;* ვახი გულსა ედვა აბესალომს ამნონისათჳს, ի բերան Աբիսողոմայ կայր *// მეფ.13,32.*

ვახად վասն. փոխանակ (-თუის, ნაცვლად): მოკუდა აბინერ ვახად სისხლისა ძმისა მისისა ასაიელისა, մեռաւ վասն արեանն Ասայելի եղբօր Յովաբայ *// მეფ.3,27;* ვახად, փոխանակ *// მეფ.3,30.*

ვახშ-ი վաշխ. տոկոսի. շարիատ („აღნადგინები“, პროცენტი): არა მოჰვახშო ძმასა შენსა ვახში ვეცხლისაჲ G, ნუ მოჰჴდი ძმასა შენსა აღნადგინებსა ვეცხლისასა S, մի՛ տացես եղբօր քում արծաթ վաշխիւ *// შჯ.23,19;* რომელი განამრავლებდეს სიმდიდრესა თჳსსა ვახშითა და აღნადგინებითა, որ լնու զտուն իւր ի տոկոսեաց եւ ի վաշխից *იგ.სოლ.28,8;* ვახში და აღნადგინები არა მოიღო, վաշխ եւ տոկոսիս ոչ առ *ეზეკ.18,17;* მოვედ მე და ვახშითურთ ვქმენ იგი C, მომცა-ვედ და აღნადგინებითურთ ვქმენ იგი DE, եկեալ ես տոկոսեօք պահանջէի *ლ.19,23;* არა დასდვა მას ვახში, մի՛ արկանիցես նմա տոկոսիս *გამ.22,25;* ვახში ჭამადთაჲ G, ნუცა აღნადგინებსა საჭმლისასა, մի՛ [տացես] կերակուր շարիատի *// შჯ.23,19.*

ვაჰანაკრა վահանակրեայ (კუ): ვაჰანაკრაჲ, კუჲ ზღჳსაჲ, ვეშაპ-თევზის მსგავს არს, վահանակրեայ վիշապաձկան նման է *ფიზ.XX 6-10.*

ვაჰმან-ი այս անուն (მავანი): შენ, ვინმე ვაჰმანო დედაკაცო, მოგუალე ჩუენ თანა, այս անուն կին. դու՝ արի գնացուք *მ.ცხ.192r-204;* შენ, ვაჰმანო კაცო, այս անուն այր *მ.ცხ.426r-491.*

-ვე իսկ. ինչ. –ին. տակաւին. միւսանգամ: რომელსა საყოფლად აქუნდავე საფლავები DE, որոյ եւ բնակութիւնն իւր իսկ ի գերեզմանս էր *მრ.5,3;* შობილვე მას შინა ვარ, ծնեալ իսկ ի դմին եմ *საქ. მოც.22,28;* ყოველივე შესაძლებელ არს, ամենայն ինչ հնարաւոր է *მრ.9,22;* ორნივე სავსენი სამინდოჲთა, երկոքին լի նաշիով *რიცხ.7,13;* ერი იგი უზორვიდავე, տակաւին ժողովուրդն զոհէր *IV მფ.15,4;* მივიდეს იგინი საპყრობილესავე მას, մտաք միւսանգամ ի բանտն *ფოკა 344v-500,34.*

გვედიან զգոյշ լինիջիք (გაფრთხილება): იგულეთ, გვედიან ყრმაჲ იგი ჩემი აბესალომ, զգոյշ լինիջիք պատանեկին Աբիսողոմայ *II მფ.18,12.*

ვედ/ვიდ იხ. სლვა.

ვედრი աւանդ (ანდერძი, ალთქმა, მიბარებული): ვედრი იგი დაიმარხე, պահեա զաւանդն *I ტიმ.6,20;* სტყუვის მოყუასსა ვედრისათჳს, გინა ზიარებისათჳს, ստեսցէ ընկերի իւրում. եթէ յաւանդի եթէ ի զովողութեան *ლევ.6,2;* ვედრისა მისთჳს, რომელ ვედრად აქუნდა მას, զաւանդն զոր աւանդեցաւ նմա *ლევ.6,4.*

ვედრ-ი պանդուխտ („მწირი"): უფალმან დაიცვნის ვედრნი C, უფალმან დაიცვნის მწირნი Ղ, տէր պահէ զպանդուխտս *ფს.145,9;* ვედრსა და ობოლსა და ქურივსა ნუ ჰმძლავრობთ, զպանդուխտն եւ զորբն եւ զայրին մի՛ բռնադատէք *იერ.22,3.*

ვედრ-ი աղաչանք (თხოვნა): მოუვლინის ვედრი მრავალგზის ნეტარსა ნერსეს, յոյժ բազում անգամ աղաչանաւք առ մեծն Ներսէս *ნრს.71,21.*

ვედრება աղաչել. պաղատել. յաղաւթս կալ. խնդրել. ապաւինել. յաղերս անկանել („ლოცვა", თხოვნა, ხვეწნა): ევედრებოდა მას, աղաչէր զնա *მთ.8,5;* მე მათთჳს გევედრები DE, აწ მე მათთჳს გლოცავ G, Արդ ես վասն նոցա աղաչեմ *ი.17,9;* ევედრებოდა უფალსა მანოე S, ილოცა მანოემან უფლისა მიმართ G, աղաչեաց Մանովէ զտէր եւ ասէ *მსჯ.13,8;* გევედრებოდენ წინაშე შენსა სახლსა ამას, պաղատեսցեն առաջի քո ի տան յայսմ *II ნშტ.6,24;* ევედრებინ (ევედრებოდა Ղ) იგი ღმერთსა მარადის, յաղօթս կայր առ Աստուած յամենայն ժամ *საქ.მოც.10,2;* ევედრებოდა იგი უფალსა, խնդրէր յԱստուծոյ *ღმ.მობ.165,3-251,28;* რომელნი გევედრებით შენ, որ ապաւինեցաք յանուն քո սուրբ *რფს.164,38;* იგივე ევედრებინ მას, նոյն յաղերս անկցի *ზირ.13,4.*

ვერდობა աղաչել (თხოვნა, ხვეწნა): მისცეს მას ვედრობით, տացէ աղաչելով *გამ.21,22.*

ვედრება, ვედრობა խնդրուած. պաղատանք. աղաչանք. աղօթք. մաղթանք. աղերս („ლოცვა", „თხოვა", ხვეწნა): ისმინე, უფალო, ჴმაჲ ლოცვისა ჩემისაჲ C, ისმინე უფალო, ჴმაჲ ვედრებისა ჩემისაჲ „լուր. տէր. ձայնի խնդրուածոց իմոց *ფს.27,2;* მოჰხედე... ვედრებასა ჩემსა, հայեաց... ի խնդրուածս իմ *III მფ.8,28;* თხოვაჲ ჩემი და ვედრებაჲ ჩემი ესე არს O, աղաչանք իմ եւ խնդրուածք իմ այս են *ესთ.5,8;* ნუ უგულებელს-ჰყოფ ვედრებასა ჩემსა, մի՛ անտես առներ զխնդրուածս իմ *ფს.54,2;* მოხედენ ჴმასა ვედრებისა ჩემისასა Ղ, მომხედენ ჴმასა ლოცვისა ჩემისასა C, նայեաց ի ձայն խնդրուածոց իմոց *ფს.85,6;* არა შეურაცხ-ყო (თხოვაჲ C) ვედრებაჲ მათი Ղ, ոչ արհամարհեաց զխնդրուածս նոցա *ფს.101,18;* ჴმაჲ ბაგეთაგან ისმა ტირილისა და ვედრებისაჲ ძეთა ისრაჱლისთაჲ, ձայն ի շրթանց զուժեաց լալոյ եւ պաղատանաց որդւոց Իսրայէլի *იერ.3,21;* ვედრებაჲ იგი შეიწყნარა, զաղաչանս ընկալաւ *II კორ.8,17;* ყური მიუპყრა ვედრებასა მისსა, խոնարհեալ յաղաչանս կնոջն *ვარ.815-377,5;* ისმინა უფალმან ჴმაჲ ვედრებისა (ლოცვისა C) ჩემისაჲ Ղ, լուաւ տէր աղօթից իմոց *ფს.6.10;* ნახარარნი მიუვლენდეს... ვედრებითა დიდითა, ի նախարարացն լինէին մաղթանք *ნრს.72,6;* შენდამი განვაცხადენ ვედრებანი ჩემნი, առ քեզ յայտնեցի զաղերս իմ *იერ.20,12;* ჰრქუა მას ბერმან ვედრებით, ասէ ցնա ծերն աղերսիւ *მ.ცხ.146r-163;* მისცეს მას ვედრობით, տացէ աղաչելով *გამ.21,22.*

ველ-ი անդ. ագարակ. դաշտ. վայր. դաշտական. աւան. տափարակ. ի բացի. դաշտավայր. անդաստան („ყანა", „აგარაკი", „ველობი", მინდორი): რომელი ველსა გარე იყოს, որ յանդի իցէ *მთ.24,18;* მოწყდა მყუარი იგი... ველთაგან, սատակեցաւ զորտն... յանդոց *გამ.8,13;* განვიდე ველად S, ნარვიდე ყანებად G, երթայց յանդ *რუთ.2,2;* მომავალი ველით (აგარაკით C), եկեալ յագարակէ *მრ.15,21;* ნარაველინა იგი ველად თჳსა ძოვნად ღორთა, յղեաց զնա յագարակ իւր արածել խոզս *ლ.15,15;* ხეთა ველისათა მოსცენ ნაყოფი მათი, ծառք ագարակի տացեն զպտուղս իւրեանց *ეზეკ.34,27;* მწუანჱ გამოიღეს ველთა უდაბნოჲსათა, դալարացան դաշտք անապատի *იოვ.2,22;* ყოველი თივაჲ ველისაჲ განჴმეს, խոտ ամենայն վայրի ցամաքեսցի *იერ.12,4;* მოვიდენ... ბენიამენისით და ველით და მთით და ბლუარით კერძო, եկեսցեն... ի բենիամինէ եւ ի դաշտականաց եւ ի լեռնակողմանց եւ ի կողմանց հարաւոյ *იერ.17,26;* სახლნი ველისანი, რომელთა არა იყოს ზღუდე G, სახლნი, რომელნი იყვნეს აგარაკსა, რომელთა

არა აქუს ზღუდე გარემო B, տունք որ յաւանս իցեն. որոց պարիսպ ոչ գուցէ *ლევ.25,31;* გარდამოვიდა... ადგილსა ერთსა ველსა, իջեալ ... ի տեղի մի տափարակ *ლ.6,17;* რომელნი იყვნეს ველსა შინა, որ էին ի բացի *იერ.40,13;* ველი S, ველობი, դաշտավայր *ისუ 6.15,32;* ველი, անդաստան *მსჯ.9,27.*

ველისაჲ վայրենի. դաշտային. վայրագացեալ (ველური): მიხედეთ შროშანთა ველისათა, հայեցարուք ի շուշան վայրենի *მთ.6,28;* მთისა და ველისანი დამკჳდრებულ იყვნეს, լեռնայինքն եւ դաշտայինքն բնակեալ էին *ზაქ.7,7;* დაიღუმინა ვითარცა მჴეცმან... ველისამან, մռնչեալ իբրեւ ... գազան վայրագացեալ *ფლკტ.455,9-145,29.*

ველსა გარე ի բացի. անդ (გარეთ; ყანა): რომელი ველსა გარე იყოს, որ ի բացի իցեն *ეზეკ.7,15;* რომელი იყოს ველსა გარე, որ յանդի իցէ *ლ.17,31.*

ველისაპირ-ი դաշտաբերան (ველის თავი ან ბოლო): მახლობელად ველისაპირსა, մատ ի դաշտաբերան *ოსკ.20,1.*

ველისყრდელ-ი եղէգն („მდოგჳ"): უცრომოჲ ველისყრდელისა თანა ჭამედ, բաղարջ ընդ եղէգի կերիցեն *გამ.12,8;* უცრომოჲსა და ველისყრდელისა თანა ჭამონ იგი G, უცრომოჲთა და მდოგჳთა ჭამონ იგი B, բաղարջով եւ եղեգով կերիցեն զնա *რიცხ.9,11.*

ველობ-ი դաշտական. դաշտավայր. հովիտ („ველი", მინდორი, ჭალა): მოსრა... ნავაჲ და ველობი G, მოსრა... ნაგები და ველი S, եհար... զնագեբ եւ զդաշտականն *ისუ 6.10,40;* დამკჳდრებულისა... სამხარსა და ველობსა G, რომელი დამკჳდრებულ იყო... სამხრით და ველით S, բնակելոյ... ի հարաւ եւ ի դաշտավայրս *მსჯ.1,9;* ველობი G, ველი S, հովիտ *ისუ 6.11,16.*

ველოვან-ი, ველოან-ი դաշտական („ბარი"): მთათა ზედა ველოვანთა აღიღეთ სასწაული, ի վերայ լերինն դաշտականի առէք նշան *ეს.13,2;* ქუეყანაჲ მთიანი და ველოანი [არს] G, ქუეყანაჲ მთაჲ და ბარი S, երկիր լեռնային եւ դաշտական է *II შჯ.11,11.*

ველურ-ი վայրենի. վայրագ (გარეული): თაფლი ველური, մեղր վայրենի *მთ.3,4;* ესე იყოს კაც ველურ, նա եղիցի այր վայրագ *დაბ.16,12.*

ველურ ქმნა աւտարանալ (გაუცხოება): ველურ ქმნულ ხარ ღმრთისაგან A, გაუცხებულ ხარ ღმრთისაგან B, աւտարացեալք յԱստուծոյ *40.ხბსტ.108,4-2.*

ველ-ქმნა դաշտանալ (ველად ქცევა): ველ იქმნიან, դաշտանան *ფს.103,8.*

ველურება վայրենութիւն (გაველურება): *მრთ.A. ანტ.დ.91,14-68,10.*

ვენაჴ-ი որթ. այգի. այգեստան. ուռ („საყურძნე", „ვენაჴოვანი", „სანერგე", ვაზი, ზვარი): არღარა ვსუა ნაყოფისაგან ამის ვენაჴისა, ոչ արբից ի բերոյ որթոյ *ლ.22,18;* მე ვარ ვენაჴი ჭეშმარიტი და მამაჲ ჩემი მოქმედი არს, ես եմ որթն ճշմարիտ եւ հայր իմ մշակ է *ი.15,1;* ვენაჴისაგან სოდომისა ვენაჴი მათი G, საყურძნისა მისგან სოდომელთაჲსა იყო საყურძნე მათი S, յորթոյ Սոդոմայ է որթ նոցա *II შჯ.32,32;* ვითარცა დასცჳვის ვენაჴსა ფურცელი, թօթափեսցին իբրեւ զտերեւ յորթոյ *ეს.34,4;* განისუენებდეს... ვენაჴსა თჳსსა ქუეშე, հանգիցէ... ընդ որթով իւրով *მიქ.4,4;* გამოაბას ვენაჴსა საჴედარი მის, կապեսցէ զորթոյ զյաւանակ իւր *გაბალ.-დაჯდ.134,29-200,12;* კაცმან ვინმე დაასხა ვენაჴი, այր ոմն տնկեաց այգի *ლ.20,9;* ვენაჴსა შენსა არა სთესო თითო ფერი G, ვენაჴოვანსა შენსა არა სთესო სხუა ფერი თესლი B, զայգիս քո մի՛ վարեսցես այլ եւ այլ *ლევ.19,19;* გუემა სეტყჳთა ვენაჴები მათი C, მოსრა სეტყჳთა ვენაჴები მათი Ⴂ, եհար կարկտիւ զայգիս նոցա *ფს.77,47;* არა არს ყურძენი ვენაჴთა მათთა, չիք խաղող յայգիս նոցա *იერ.8,13;* სხლვენ ვენაჴსა, յատանել զայգիս *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.159,12-280,24;* ტევან მნიფჱ ჭეშმარიტისა მის ვენაჴისაჲ, ողկոյզ հասուն ճշմարիտ այգւոյն *ფლკტ.136,2-442,14;* ვენაჴთა შენთა ზედა არა იხაროს, յայգեստանի քում ուրախութիւն մի լիցի *ეს.16,10;* ვითარცა ვენაჴმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თავით თჳსით C, ვითარცა-იგი ნასხლევსა ვერ ჴელ-ეწიფების ნაყოფისა მოღებად თავით თჳსით DE, որպէս ուռն ոչ կարէ պտուղ բերել յանձնէ իւրմէ *ი.15,14;* ვენაჴები მათი გომორელთაგან S, სანერგე მათი გომორით G, ուռ նոցա ի Գոմորայ *II შჯ.32,32.*

ვენაჴის(ა)მოქმედ-ი այգեգործ (მევენახე): ჰრქუა ვენაჴისმოქმედსა მას, ասէ ցայգեգործն *ლ.13,7;* გლეხნი მის ქუეყანისანი დაუტევნა ნაბუზარდან ვენაჴისამოქმედად და მეუნჯედ, յաղքատաց երկրին եթող դահճապետն յայգեգործս եւ յարդիւնաբարս *IV მფ.25,12;* მოვიდენ... მჴნველად და ვენაჴისმოქმედად შენდა, եկեսցեն... մաճակալք եւ այգեգործք քո *ეს.61,5.*

ვენაჴოვან-ი, ვენაჴოან-ი այգեստան. այգեստանի. այգի. այգաւէտ („ვენაჴები", ზვარი): მზირ უყავთ ვენაჴოვანსა შინა, դարանամուտ լերուք յայգեստանին *მსჯ.21,20;* დამადგინეს მე მცველად ვენაჴოვნისა, եդին զիս պահապան այգեստանի *ქება 1,5;* ეგრჱთ ჰყო ვენა-

ჯოვანი შენი და ლელოვანი შენი, այնպէս արասցես զայգի քո եւ զձիթենի քո *გამ.23,11;* ვენაჯოანთა და ზეთისხეთანთა, რომელნი არა დაჰნერგენით, შჭამთ G, ვენაჯები და ზეთისხილოვანები, რომელ არა დაჰნერგეთ თქუენ და შჭამთ S, յայգիս եւ ի թզենիս (var. ձիթենիս) զոր ոչ տնկեցէք դուք. եւ ուտէք *ისუ 6.24,13;* დაჰნერგნენ ვენაჯოვანნი და დაეშენნენ მათ შორის სასოებით, տնկեսցեն այգիս եւ բնակեսցեն յուսով *ეზეკ.28,26;* ვენაჯოვანი, այգաւէտ *ეს.36,17;* ვენაჯოვანთათჳს და სარწყოანთა მისთა შფოთებნ და განიკაფებინ, սակս այգեաց եւ ոռոգելեացն եւ պարտիզաց շփոթի միշտ եւ մաշի *მ.ცხ.79v-91.*

ვეპი იხ. მევეპე.

ვერ ոչ (կարել). մի՛ (կարել): ვერ დგეს მღდელნი იგი მსახურებასა მას, ոչ կարէին քահանայքն կալ ի սպասու *III მფ.8,11;* ბრძანებასა მეფისასა ვერ გარდაჰჴდიან, զհրամանաւ թագաւորին ոչ կարեն անցանել *I ეზრა 4,5;* მეისარი ვერ დაუდგეს, աղեղնաւորն մի՛ կարասցէ ունել զդէմ *ამოს.2,15;* ვერ იხილის ნათელი მზისთუალისაჲ, չկարիցէ տեսանել զլոյս արեգականն *ფიზ.1,6-5.*

ვერა ոչ (ვერაფერი): ვერას ჰპოვებდეს, ոչ գտանէին *ლ.19,48.*

ვერაგ-ი խորագէտ, դրժող: ვერაგმან იხილა უკეთური ტანჯვასა შინა, խորագիտի տեսեալ զչարագործն պատժեալ *იგ.სოლ.22,3;* ყოვლად გუეც არს და ვერაგ პირუტყჳ იგი, ամենեւին նենգաւոր եւ դրժող է անասունն *ფიზ.XVIII 2-4.*

ვერაგობა խորամանկութիւն (ცბიერება): *II კორ.4,2;* նենգութիւն. რაჲთა ვისწაოთ მათი ვერაგობაჲ, զի ուսուսցուք զնոցին նենգութիւնն *მ.ცხ.38v-33.*

ვერარა ոչ (ვერაფერი): ვერარას ჰპოვებდეს, ոչ գտանէին *ლ.19,48.*

ვერვინ ոչ ոք (ვერავინ): ვერვინ (არავინ DE) განცხადებულად იტყოდა მისთჳს, ոչ ոք համարձակ խօսէր զնմանէ *ი.7,13;* ვერვის ჴელ-ეწიფებოდა ნარსლვაჲ მიერ გზით DE, չէր հնար անցանել ումեք ընդ այն ճանապարհ *მთ.8,28.*

ვერმიმთხუევა վրիպել (აცდენა): რომელსა-იგი ვიეთნიმე ვერ-მიემთხჳნეს, յորոց ոմանք վրիպեցան *I ტიმ.1,6.*

ვერსარწმუნო վտարանդի (უნდო): ვერსარწმუნო იყოს, վտարանդի իցէ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.156,23.*

ვერღარა ոչ եւս (ვეღარ): ვერღარა მიხილოთ მე, ոչ եւս տեսանիցէք զիս *მთ.23,39.*

ვერღარავინ ոչ ոք եւս (ვერავინ): ვერცა ჯაჭვთა ვერღარავინ უძლის შეკრვად მისა, եւ ոչ շղթայիւք ոք եւս կարէր կապել զնա *მრ.5,3.*

ვერშემძლებელ-ი տկարացոյն. տկարանալ (უძლური, უსუსტესი): რომელნი ვერშემძლებელ იყვნეს უსრულნი დღეთა სიჭაბუკისათა, որք տկարացոյնք էին տիովք *ოსკ.18,12;* ვერ-შემძლებელ იყოს ჴელითა B, უძლურ იყოს ჴელითა G, տկարանայցէ ձեռօք *ლევ.25,35.*

ვერშესაძლებელ-ი անհնարին. անհնար („შეუძლებელი“): ვერშესაძლებელ არს C, შეუძლებელ არს ესე DE, այդ անհնարին է *მრ.10,27;* ვერშესაძლებელ იყო კაცთა მკუდრეთით აღდგომად, անհնար էր մարդկան ի մեռելոց յառնել *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.162,9-163.*

ვერძ-ი խոյ. արու. որձ („წულებრივი“, მამალი ცხვარი): ვერძი სამ წლისაჲ, խոյ երեմեան *დაბ.15,9;* შენიროს... ვერძი უბიწოჲ ცხოვართაგან, մատուսցէ ...խոյ անարատ յօդեաց *ლევ.5,15;* მოსცემდა ხარკსა... ას ათასსა ვერძსა ურისჴელსა, տայր... հարկս... հարեւր հազար խոյոց գեղմնաւորաց *IV მფ.3,4;* შესწირევდით უფლისა შვილთა ვერძთასა, մատուցէք տեառն զորդիս խոյոց *ფს.28,1;* ვსაჯო შორის ვერძისა და ვაცისა მიმართ, դատեցայց խոյ առ խոյ *ეზეკ.34,22;* ვერძი ერთი სმნიერი, խոյ երեմեան *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,25-132,65;* შესწირვიდეს... გინა თუ ვერძსა, გინა თუ ნეზუსა O, შესწირავს... გინა თუ წულებრივთა, ანუ თუ მდიდართაგან G, մատուցանիցէ... եթէ արու իցէ եւ եթէ էգ իցէ *ლევ.3,1;* ცხოვარი სრული, ვერძი წელიწდეული, ոչխար կատարեալ՝ արու տարեւոր *გამ.12,5;* ედგას სამწყსოსა ვერძი, կայցէ ի խաշին նորա որձ *მალ.1,14.*

ვერხუ-ი (ვერხჳ) կաղամախ (ვერხვი — populus alba): აღმოვაცენო... ძელქვაჲ და საროჲ და თელაჲ და ვერხჳ, բղխեցուցից... զսօսն. զսարդն. եւ զսարոյն եւ զկաղամախն *ეს.41,19;* მუხასა და ვერხუსა ქუეშჱ და ხეთა საგრილთა, ի ներքոյ կաղնեաց եւ կաղամախեաց եւ վարսաւոր ծառոց *ოვსე 4,13.*

ვესტარიტ-ი վեստարիս (მოურავი): მომახლდა ვესტარიტი მისი და მგუემა, կալաւ զիս վեստարիս նորա եւ... գանեաց *მ.ცხ.312r-338.*

ვეტყჳ, ვეტყოდე, ვეტყოდი იხ. სიტყუა.

ვეფხ-ი ինծ/ինձ. յովազ: ვითარცა ვეფხმან განრყუნნეს იგინი, իբրեւ ինծ ապականեսցէ զնոսա *ზირ.28,27;* ვეფხი განისუენებდეს თიკანთა თანა, ինձ առ ուլու մակաղեսցի *ეს.11,6;* მჴეცი სხუაჲ, ვითარცა ვეფხი, այլ գազան իբրեւ զինձ *დან.7,6;* მე ვარ ვეფხი სახლსა ზედა ეფრემისსა, ես եմ իբրեւ գյովազ ի վերայ Եփրեմի *ოვსე 5,14.*

-ველა եւս: შე-ველა-სძინა მას ბრძანებასა დარეჲ მეფემან, յաւել եւս հրաման Դարեհ արքայ *I ეზრა 6,27.*

ვეშაპ-ი վիշապ. կէտ. կիտոս („ურჩხული"): ვეშაპი O, ურჩხული S, վիշապ *ესთ.11,6;* შენ შემუსრე თავები ვეშაპისაჲ მის, դու փշրեցեր զգլուխս վիշապին *ფს.73,14;* მოავლინოს... მახჳლი... ვეშაპსა მას ზედა, გუელსა დრკუსა, ածցէ... զսուրն... ի վերայ վիշապ օձին կամակորի *ეს.27,1;* უბრძანა უფალმან ვეშაპსა მას და გამოაგდო იონა ჴმელად, հրամայեցաւ ի տեառնէ վիշապ ձկանն եւ եթուք զնա ի ցամաք *იონა 2,11;* მოიყვანოს ვეშაპი იგი სამჭადურითა, ածցես զվիշապն կարթիւ *ეპიფ.-ალვსებ.230,11-230,30;* მუცელსა მას ვეშაპისასა, ի փոր կիտին *მთ.12,40;* უბრძანა უფალმან ვეშაპსა მას დიდსა შთანთქმაჲ იონაჲსი, հրաման ետ տէր կիտին մեծի կլանել զՅովնան *იონა 2,1;* ოდეს შეიძრის ვეშაპი იგი დიდი, ի ձեռն մեծի կիտոսին շարժէ զամենայն երկիր *ქ.ცხ.104,11-10.*

ვეშაპთევზ-ი վիշապաձուկն: ვაჰანაკრაჲ, კუეი ზღვსაჲ, ვეშაპთევზის მსგავს არს, վահանակրեայ վիշապաձկան նման է *ფიზ.XX 7-11.*

ვეცხლ-ი արծաթ. արծաթեղէն. արծաթի (ვერცხლის ფული, ვერცხლი): მიუწონეს მას ოცდაათი ვეცხლი, կշռեցին նմա երեսուն արծաթի *მთ.26,15;* ვეცხლი მისი არა მისცეს აღნადგინებად, զարծաթ իւր ի վարձու ոչ տայ *ფს.14,5;* არა მიყიდე მე ვეცხლითა საკუმეველი, ոչ գնեցեր ինձ խունկս արծաթոյ *ეს.43,24;* ვეცხლი და ოქროჲ უქმნა ბაალსა, արար արծաթեղէնս եւ ոսկեղէնս յաճախեաց Բահաղու *ოვსე 2,8;* ვეცხლისაჲ, արծաթեղէն *ეს.31,7;* ვეცხლისაჲ, արծաթի *პოვნ.სტეფ.501-663,15.*

ვეცხლით მოსილ-ი արծաթապատ (ვერცხლით შემოჭედილი): ფრთენი ტრედისანი ვეცხლით მოსილნი, թեւք աղաւնոյ արծաթապատ *ფს.67,14;* შეაგინნე კერპნი ვეცხლით მოსილნი, զարշեցուսցես զկուռսն զարծաթապատս *ეს.30,22.*

ვეცხლითმოფარდულ-ი արծաթագին (ვერცხლით მოვაჭრე): ყოველმან ვეცხლითმოფარდულმან მათმან მოირტყეს ძაძაჲ წელთა მათთა, արծաթագին ծառայք նոցա արկին քուրձ զմիջովք իւրեանց *ივდ.4,9.*

ვეცხლით სყიდულ-ი արծաթագին (ვერცხლის ფულით ნაყიდი): *დაბ.17,12;* ვეცხლით სყიდულმან წინადაიცვთოს, զարծաթագին թլփատեսցես *გამ.12,44.*

ვეცხლით ფრდილ-ი արծաթագին (ვერცხლის ფულით ნაყიდი): წინადაიცვთოს... ვეცხლით ფრდილმან, թլփատեսցի... արծաթագին քո *დაბ.17,13.*

ვეცხლისმოყუარე արծաթասէր: ვეცხლისმოყუარე იყვნეს, արծաթասէրք էին *ლ.16,14.*

ვეცხლისმოყუარება արծաթսիրութիւն: *მრთ.A; ანტ.დ.78,22-21,6;* ძირი ყოველთა ბოროტთაჲ არს ვეცხლისმოყუარება, արմատ ամենայն չարեաց արծաթսիրութիւն է *მ.ცხ.12v-10.*

ვეცხლისმშრომელ-ი ձուլիչ („მჭედელი"): მიიხუნა დედამან მისმან ორასნი ვეცხლისაგან და მისცნა ვეცხლისმშრომელსა G (მჭედელსა S), եւ առ մայր նորա երկերիւր արծաթոյ եւ ետ զայն ցձուլիչ *მსჯ.17,4.*

ვეცხლისმჭდელ-ი արծաթագործ (ოქრომჭედელი, ვერცხლის მჭედელი): ვეცხლისმჭედელი იქმოდა ტაძართა ვეცხლისათა, արծաթագործ գործէր մեհեանս արծաթիս *საქ.მოც.19,24;* ცუდად ჭედს ვეცხლისმჭედელი, զուր աշխատի արծաթագործն *იერ.6,29.*

ვეცხლისუყუარულ-ი մի՛ արծաթասէր. անարծաթասէր: ჯერ-არს... იყოს... ულალველ, ვეცხლისუყუარულ, պարտ է... լինել... մի արծաթասէր *I ტიმ.3,3;* ვეცხლისუყუარულ იყვენით სახითა, անարծաթասէրք լինիցին *ჰებრ.13,5.*

ვეცხლმოძერწულ-ი արծաթապատ: ვეცხლ-მოძერწულად და ოქროკოდილად ალაშჱნნეს ეკლესიანი, արծաթապատ եւ ոսկիապատ զսուրբ տեղիդ... կանգնեցին *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგომ.161,33-285,7.*

ვთომა იხ. გავთომა, განვთომა.

ვიარები იხ. საარება.

ვიდრე յո՞. յո՞վ. յո՞ր. կողմն. ո՞ւր. ուրեք („სადა", საით, სად, საითკენ): არა უწყი, ვინაჲ მოვალნ, ანუ ვიდრე ვალნ C, ոչ գիտես. ուստի գայ կամ յո երթայ DE *ი.3,8;* ვიდრე ვიდეს, յո գնացին *ისუ 6.2,5;* აქა ვიდრე ხუალ, უფალო? յո՞ գաս այսր տէր *პეტ.მოც.44,27-52,28;* უფალო, ვიდრე ხუალ? տէր յո՞վ երթաս *ი.13,36;* ვინაჲ მოხუალ, ანუ ვიდრე ხუალთ? S, სადა წარხუალ და ვინაჲ მოხუალ? G, յո՞վ երթաս եւ ուստի՞ գաս *მსჯ.19,17;* ვიდრე მიიმართა ძმისწულმან? յո՞ր կողմն դիտեաց եղբօրորդին քո *ქება 5,17;* ვიდრე ვიდა ლომი შესლვად, ուր չոգաւ առեւծն մտանել *ნაუმ.2,11;* არა ვიდრე მოვლინებულ ვარ, ոչ ուրեք առաքեցայ *მთ.15,24;* ვიდრე-იგი მივალ, უწყით, ուր երթամն. գիտեցէք *ი.14,4.*

ვიდრე քան (ვიდრე, -ზე): კაცი უპატიოსნეს იყოს უფროჲს ვიდრე ანთრაკი სოფირით, մարդն պատուական եղիցի քան զականս պատուականս Սովփերայ *ეს.13,12;* ღამის მოყუარჱ არს ვიდრე დღისაჲ, զգիշեր քաջ սիրէ քան զտիւ *ფიზ.VIII 2-3.*

ვიდრე არა, ვიდრელა არა քան (ვიდრე, -ზე): მრავალ შვილ ესხნეს ბერნსა მას ვიდრე არა ამას,

რომელსა ესუა ქმარი, բազում են որդիք սկնդկի առաւել քան զարամբւոյն *ფიზ.XII 22-27;* უმჯობეს არს... შესლვად... ვიდრელა არა ორთა თუალთა სხმასა, լաւ իցէ... մտանել... քան երկուս աչս ունել *მთ.18,9.*

ვიდრე եթէ (თუ): ვიდრე არა პირველად შეკრას ძლიერი იგი, եթէ ոչ նախ կապիցէ զհզօրն *მთ.12,29.*

ვიდრე, ვიდრემდე մինչ. մինչեւ. մինչդեռ. մինչչեւ, չափ (სანამ, „ვიდრე არლა", -მდე): ვიდრე დაფარვადმდე ნავისა მის ღელვათაგან, մինչ նաւին ծածկել յալեալ անտի *მთ.8,24;* ვიდრე დღისი არს, մինչ աւուր կայ *ი.9,4;* მიიწია ვიდრე მეფისამდე ანტონისი სიტყუაჲ, եհաս մինչ ի թագաւոր համբաւն Անտոնի *მრთ.A.ანტ.დ.32-71,41;* აბრაამითგან ვიდრე დავითისამდე, յաբրահամէ մինչեւ ի Դաւիթ *მთ.1,17;* წარწყმედად ვიდრე სრულიადმდჱ, կորուսանել մինչեւ ի սպառ *დან.7,27;* ვიდრე სოფელსა ამას ვარ C, ვიდრემდე ვარ სოფელსა შინა, մինչդեռ յաշխարհի եմ *ი.9,5;* ვიდრე გზასა-ღა იყო მის თანა, մինչդեռ իցես ընդ նմա ի ճանապարհի *მთ.5,25;* ვიდრე ყოფადმდე მისა მუცელსა DE, ვიდრე არლა შთავრდომილ იყო იგი მუცელსა C, մինչչեւ յղացեալ էր զնա յորովայնի *ლ.2,21;* ვიდრე შთასლვადმდე ჩემდა ეგჳპტედ, մինչչեւ եկեալ էի ես առ քեզ յԵգիպտոս *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.158,16-159;* იქმნა იგი მორჩილ ვიდრე სიკუდიდმდე, լինեալ հնազանդ մահու չափ *ფლპ.2,8;* ვიდრე კრულებადმდე, կապանօք չափ *II ტიმ.2,9;* არა გარდავიდე... ვიდრე არა მომხედოს მე ღმერთმან ჩემმან, մինչեւ հայեսցի յիս տէր Աստուած *ღშ.შობ.164,19-251,7;* ვიდრე ქათმის ყივილამდე C, ვიდრე არლა ეყივნოს ქათამსა, մինչչեւ հաւու խաւսեալ իցէ *მთ.26,75;* ვიდრე არლა მოსრულ იყვნეს მისა C, մինչչեւ եկեալ էին նոքա *ი.4,31.*

ვიდრე აქამომდე տակաւին *I ეპ.იოან.2,9.*

ვიდრემდე մինչեւ. մինչեւ յերբ. մինչդեռ. ցորժամ („ვიდრე", სანამდე): ვიდრემდე შვა ძჱ, մինչեւ ծնաւ զորդին իւր *მთ.1,25;* ვიდრემდე შესლვად მისა ნავად, մինչեւ մտանել նմա ի նաւն *მთ.13,2;* არა გამოხვდე მაგიერ, ვიდრემდე არა მოვიდეს ძმაჲ იგი თქუენი მრწემი აქა, ոչ ելցես աստի մինչեւ եկեսցէ կրսեր եղբայրն ձեր այսր *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.158,16-159;* ვიდრემდე ვიყო თქუენ თანა? մինչեւ յերբ իցեմ ընդ ձեզ? *მრ.9,18;* ვიდრემდე ვარ სოფელსა შინა DE, ვიდრე სოფელსა ამას ვარ C, մինչդեռ յաշխարհի եմ *ი.9,5;* ვიდრემდე გრქუა შენ, ցորժամ ասացից քեզ *მთ.2,13.*

ვიდრემდის մինչեւ յերբ. մինչեւ ցերբ. մինչ զի (სანამდე): ვიდრემდის, մինչեւ յերբ *მთ.17,9; ფს.12,2;* մինչեւ ցերբ *მთ.17,16;* ვიდრემდის განუტევა სული გუემასა მას შინა, մինչ զի ի գանելն աւանդեաց զհոգին *არსტ.68,6-10.*

ვიდრემე ուրեմն (მაშ, მაშასადამე): აბრაჰამისნი ვიდრემე შვილნი ხართ, ուրեմն Աբրահամու զաւակ էք *გალ.3,29;* არა ვიდრემე გნებავსა, ვითარმცა ჰმსახურე? ուրեմն ո՞չ կամիս զոհել աստուածոյն? *ანდ.-ანატ.326-36,25.*

ვიდრელა մինչ. մինչեւ (სანამ): ვიდრელა და კერპთმსახურებასაცა შთააგდებს მას, մինչ զի ի կռապաշտութիւն ընկենու զնա *მ.ცხ.20r-16;* იძლეოდა იგი ცრემლთაგან ფრიად, ვიდრელა და-ცა-ჰვარდის მუჴლი ფსალმუნისა, յաղթէր յարտասուացն յոյժ. մինչեւ բազում անգամ անկանէր տուն սաղմոսին ի նմանէ *მ.ცხ.97v-108.*

ვიდრეცა յոր վայր. ուր եւ (საითაც, სადაც): მიგდევდე შენ, ვიდრეცა მიხუალ, եկից զկնի քո յոր վայր եւ երթիցես *ლ.9,57;* ვიდრეცა შევიდოდა, ուր եւ մտանէր *მრ.6,56.*

ვიეთ იხ. ვინ.

ვიეთმე, ვიეთნიმე იხ. ვინმე.

ვითა որպէս; զիարդ. իբրեւ (როგორ, როგორც): იყო სწავლად მათა ჴელმწიფე და არა ვითა მწიგნობარნი მათნი, իբրեւ իշխանութեամբ ուսուցանէր. եւ ոչ որպէս դպիրքն նոցա *მთ.7,29;* არა უწყი, ვითა ვაქებდეთ ქურივსა მას? ոչ գիտեմ զիարդ գովեցից զայրին *მრთ.D.პეტრე და ელია.372,31-266,13;* ვითა ჴარი ყკროდის, գոչեսցէ իբրեւ զեզն *მ.ცხ.32r-27.*

ვითარ զիարդ. որպէս. մինչդեռ. իբրեւ. ընդէր. մինչ. ընդ . զի (ვითარცა, რასა, ვითარ სახედ, რაჲ, რად, როგორ, ვიდრე, როგორც): ვითარ ეტყჳ, զիարդ ասես *მთ.7,4;* ვითარ წერილ არს ძესა ზედა C, ვითარცა წერილ არს ძისათჳს DE, զիարդ գրեալ է զորդւոյ *მრ.9,11;* ვითარ ჰგონებთ თქუენ? DE, რასა ჰგონებთ თქუენ? C, զիարդ՞ թուի ձեզ *მთ.21,28;* ვითარ ღუაწლსა შეამთხუევთ უფალსა? զիա՞րդ հասուցանէք աշխատութիւն տեառն *ეს.7,13;* ვითარ ანუ ვითარ სახედ, զիա՞րդ եւ կամ որպէս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103,14-31,17;* არა ვითარ თქუენ ჰგონებთ, ոչ որպէս դուք կարծէք *საქ.მოც.2,15;* და ვითარ იგი ამას ზრახვიდა ოდენ, եւ մինչդեռ նա զայս ածէր զմտաւ *მთ.1,20;* ვითარ იგი ამას იტყოდა, մինչդեռ նա խօսէր *ფლკტ.136,14-442,31;* იყვნეს კაცნი იგი ვითარ ხუთ ათას ოდენ, էին արք իբրեւ հինգ հազար *ლ.9,14;* ვითარ არა ადრე ჰყოფთ? B, რად არა ადრე-ადრე ჰყოფთ? A, ընդէ՞ր ոչ առնէք վաղվաղակի *40 სბსტ.131,26-27;* ვითარ ჯდა მთასა C, ჯდა რაჲ იგი მთასა მას DE, մինչ նստէր նա ի լերին *მრ.13,3;* ვითარ

გამოვიდოდა იერიქოჲთ C, ვითარცა გამოვიდოდა იესუ იერიქოჲთ DE, ընդ ելանելն նորա յերիքովէ *მრ.10,46;* ვითარ საკვრველ არს სახელი შენი? Զի՞ սքանչելի է անուն քո *ფს.8,1.*

ვითარ-ი որպիսի (როგორი): ვითარნი მცნებანი მიგცენით თქუენ, որպիսի պատուիրանս տուաք ձեզ *I თეს.4,2;* თუ ვითარი-ძი წარვნყმიდნე იგინი, թէ որպիսի մահուամբ կորուսցէ զնոսա *მსკ.39,10;* ვითარმან სინანულმან შემიპყრნეს, որպիսի զեղջ կալցէ զմեզ *მ.ცხ.13v-10.*

ვითარი-ლა որպիսի (როგორი): ჵ ვითარილა შიში მოიწიოს მაშინ ჩუენ ზედა, որպիսի ահ եւ դողումն եկեսցէ յայնժամ ի վերայ մեր *მ.ცხ.13v-10.*

ვითარ-იგი զոր օրինակ. մինչ (როგორც მაგალითად; სანამ): ანუ მოკლვაჲ ჩემი გნებავს, ვითარ-იგი გუშინ მოჰკალ მეგჳპტელი იგი? միթէ սպանանե՞լ կամիցիս զիս զոր օրինակ սպաներ երէկ զեգիպտացին *საქ.მოც.7,28;* ვითარ-იგი მტკიცედ ეპყრა მას პეტრე და იოვანე, մինչդեռ նա ունէր զպետրոս եւ զյովհաննէս *საქ.მოც.3,11.*

ვითარ-მე զի՞արդ. որպէ՞ս. որպիսի՞ („ვითარ?" როგორ? როგორი?): ვითარ-მე უკუე ეგოს მეუფებაჲ იგი მისი? C, ვითარ უკუე ეგოს მეუფებაჲ იგი მისი? DE, արդ զի՞արդ կացցէ թագաւորութիւնն նորա *მთ.12,26;* ვითარ-მე შემოხუედ აქა? C, ვითარ შემოხუედ აქა? DE, զի՞արդ մտեր այսր *მთ.22,12;* ვითარ-მე შევიმოსო იგი? զի՞արդ ագանիցիմ զնա? *ქება 5,3;* ვითარ-მე ანუ რასამე იტყოდით? թէ որպէս կամ զի՞նչ խաւսիցիք *მთ.10,19;* ვითარ-მე არს მოკითხვაჲ ესე? DE, որպի՞սի ինչ իցէ ողջոյն այս *ლ.1,29.*

ვითარმედ թէ. եթէ. զի. թերեւս (რომ): თქვანცა რომელთამე გურიტისათჳს, ვითარმედ, ասեն ոմանք զտատրակէ. եթէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,10;* ეტყოდა მათ, ვითარმედ, ասելով. թէ *ოსკ.11,6;* ხოლო მათ გულისხმა-ყვეს, ვითარმედ მოიწია ჟამი მისი, եւ գիտացին եթէ հասեալ է ժամ նորա *იზტ.121,17;* გეტყჳ თქუენ, ვითარმედ, ասեմ ձեզ. զի *მთ.12,6;* ვითარმედ, թերեւս *IV მფ.5,11.*

ვითარ-რაჲ զի՞արդ („ვითარმე?", როგორ?): ვითარ-რაჲ შევაგინნე იგი O, ვითარ-მე შევაგინნე იგი? S, զի՞արդ աղտեղացուցից զնոսա *ქება 5,3.*

ვითარ სახედ որպէս եւ. որպէս („ვითარ, ვითარცა", როგორ): ვითარ სახედ G, ვითარცა B, որպէս եւ *რიცხ.3,16;* ვითარ სახედ, որպէս եւ *რიცხ.23,2;* ვითარ სახედ წარმოტყუენა ყოველი ბაგინები მათი? ո՞րպէս քանդեաց զամենայն *ივდ.4,1;* ვითარ ანუ ვითარ სახედ? զի՞արդ եւ կամ ո՞րպէս *მრთ.S.მარხ.და იონ.103,14-31,17.*

ვითარცა որպէս. իբրեւ. իբր. զոր օրինակ. յորժամ. միանգամ. քան. ըստ. զի՞արդ. ընդ. –աբար („რაჟამს", „რაჲ", „ვითარ", „გუარი", როგორც, როგორც კი): ვითარცა უბრძანა მას ანგელოზმან, որպէս հրամայեաց նմա հրեշտակն *მთ.1,24;* ვითარცა ესმა ესე ჰეროდე მეფესა, իբրեւ լուաւ արքայ Հերովդէս *მთ.2,3;* ვითარცა მიეახლნეს DE, რაჟამს მიეახლნეს C, իբրեւ մօտ եղեն *მთ.21,1;* ვითარცა იხილეს DE, იხილეს რაჲ C, իբրեւ տեսին *მთ.21,15;* ვითარცა მწყემსი მწყსიდეს სამწყსოსა მას თჳსსა, իբր հովիւ մի արածէ զհաւտ իւր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.229,11-137,17;* ვითარცა იხილეთ ალმავალი ზეცად, զոր օրինակ տեսէք զնա երթեալ յերկինս *საქ.მოც.1,11;* ვითარცა ესმა ესავს, յորժամ լուաւ Եսաւ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.იაკ.34,13-35;* ვითარცა წერილ არს ძისათჳს? DE, ვითარ წერილ არს ძესა ზედა? C, զի՞արդ գրեալ է զորդւոյ *მრ.9,11;* ვითარცა გამოვიდოდა იესუ იერიქოჲთ DE, ვითარ გამოვიდოდა იერიქოჲთ C, ընդ ելանելն նորա յերիքովէ *მრ.10,46;* ვითარცა ჩუეულ იყო, ըստ սովորութեան իւրում *ლ.4,16;* ვითარცა მამაკაცი ჰბრძოდა, առնաբար մարտնչէր *რიფს.172,3-100,8;* ვითარცა-იგი აჰრონ ძმაჲ შენი მოკუდა, რომლითა გუარითა მოკუდა აარონ G, զոր օրինակ մեռաւ Ահարոն եղբայր քո *II შჯ.32,50.*

ვითარცა-იგი զոր օրինակ *ეს.52,14.*

ვითარცა-იგი სახედ զոր օրինակ *ზაქ.4,1.*

ვითარცა სახედ զոր օրինակ *მიქ.5,8.*

ვიკტოლ հետահան: იქნამონ, რომელი ითარგმანების ვიკტოლ, իքնիմոն. որ թարգմանի հետահան *ფიზ.XXIX 2-3.*

ვინ ո. ով, ոք: ვინ ხარ შენ? ո՞ ես դու *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.იაკ.22,1-23;* ვინ არიან ესენი? ո՞յք են սոքա *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.იაკ.44,8-45;* ხოლო იყოს-მე ვინ თქუენგანი კაცი? ո՞ իցէ ի ձէնջ մարդ *მთ.7,9;* ვიეთ თაყუანის-ვსცემდეთ, որոց երկիր պագանեաք *ეპ.კჳპრ.-ალვსებ.229,3-228,34;* ვინ და ვინ არიან, რომელნი განვლენ? ո՞վ եւ ո՞վ իցեն որ երթայցեն *გამ.10,8;* ვინ არს ესე? ո՞վ իցէ սա *მთ.8,27;* ვისა მოსავ ხარ? յո՞ յուսացեալ իցես *ეს.36,4.*

ვინ იცის թերեւս (ეგების): ვინ იცის, ამისა შეიკდიმონ, թերեւս ի սմանէ պատկառեսցեն *ლ.20,13.*

ვინ უწყის թերեւս (ეგების): კეთილისაჳს, ვინ უწყის, იკადროს ვინმე სიკუდილი, վասն բարւոյ թերեւս համարձակիցի ոք մեռանել *ჰრომ.5,7.*

ვინა ով: ვინა არს ეგე მეუფჱ დიდებისაჲ? ո՞վ է սա թագաւոր *ფიზ.II 42-49.*

ვინა ուստի. որ (სადაური, რომელი): არა გიცნი თქუენ, ვინანი ხართ, ոչ գիտեմ զձեզ. ուստի էք *ლ.13,25;* ვინანი ხართ თქუენ? ուստի էք դուք *დაბ.29,4;* ვინაჲთ, յորմէ *ეს.7,17;* ვინაჲთ დღითგან, յորմէ օրէ *იერ.32,31.*

ვინაჲ ուստի (საიდან): ვინაჲ ჰრთავს ღუარძლი ესე? ուստի՞ ունիցի զորոմն *მთ.13,27;* არა უწყი, ვინაჲ მოვალნ, ანუ ვიდრე ვალნ C, ոչ գիտես ուստի գայ կամ յո երթայ *ი.3,8;* ვინაჲ მოხუალ, ուստի գաս *ივდ.10,11;* ვინაჲ მოხვდე შეწევნად ჩემდა? ուստի՞ եկեսցէ ինձ օգնութիւն *ფს.120,1.*

ვინაჲვე յամենայն կողմանց. ուստեք. այլուստ („ყოვლით კერძო“, ყოველი მხრიდან): მოვიდოდეს მისა ვინაჲვე C (ყოვლით კერძო DE), գային առ նա յամենայն կողմանց *მრ.1,45;* იწროა ჩემდა ვინაჲვე კერძო, տագնապ է ինձ յամենայն կողմանց *დან.13,22;* მე ვიზრუნო ვინაჲვე, հոգացից ուստեք *მ.ცხ.166v-184;* უკუეთუ მაქუნდეს ვინაჲვე სალუანი ჩემი, եթէ ունիցիմ այլուստ զպէտս իմ *მ.ცხ.168r-185.*

ვინაჲთვე ուստի եւ իցէ *სიბრძ.სოლ.15,12.*

ვინაჲთგან քանզի. զի. վասն զի (რამეთუ, რადგან): ვინაჲთგან იყავ ჩუენ თანა G, քանզի էիր ընդ մեզ *რიცხ.10,31;* ვინაჲთგან არა დაფლულ არიან, զի անթաղ են *მხკ.58,3;* ვინაჲთგან წერილ არს, զի գրեալ է *მ.ცხ.27r-21;* ვინაჲთგან შენ შენუხებულ ხარ, վասն զի տխրեցար դու *მ.ცხ.103r-112;* ვინაჲთგან ჰკითხვენ, քանզի հարցանեն *მ.ცხ.92r-103.*

ვინაჲთგან յորմէ հետէ. որովհետեւ. յորմէ. յորժամ („რაჲთგან“, რა დროიდან, რადგან, რომლიდან, როცა): ვინაჲთგან ყოფილ არს ეგე მაგის თანა, յորմէ հետէ այդ եղեւ դմա *მრ.9,20;* ვინაჲთგან S, რაჲთგან G, յորմէ հետէ *ისუ ნ.14,10;* ვინაჲთგან გამოჩნდა ნათელი იგი ჭეშმარიტი, յորմէ հետէ ծագեաց լոյսն ճշմարիտ *მრთ.D.ს.გაბ.-მოც.საჴს.377,6-63,5;* ვინაჲთგან იგი არა ისმინა, որովհետեւ ստունգանեաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.95v-29,12;* მიერ დღითგან, ვინაჲთგან ბრძანა B, მიერ დღითგან, რომლით ბრძანა G, յօրէ յորմէ հրաման ետ ձեզ *რიცხ.15,23;* ვინაჲთგან, յորժամ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.94r-27,20.*

ვინაჲთგანცა յորմէ հետէ (რა დროიდან): *ოვსე 10,9.*

ვინაჲცა ուստի. այսուհետեւ. վասն որոյ. բայց. ուստի եւ (საიდან, ამიერიდან, „სადაჲთ“, „ხოლო ან, ამის გამო“, ხოლო): მივიქცე სახიდ ჩემდა, ვინაჲცა (ვინაჲთცა-იგი C) გამოვედ, դարձայց ի տուն իմ ուստի ելի *მთ.12,44;* ვინაჲცა სუან მონათა ჩემთა S, O, სადაჲთ სუმენ ყრმებნი G, ուստի հանիցեն ջուր մանկտիդ *რუთ.2,9;* წარვიდა... ვინაჲცა მოსრულ იყო, գնաց ... ուստի եկեալ էր *ფლკტ.144,6-453,4;* ვინაჲცა B, ხოლო ან Q, այսուհետեւ *ფლპ.2,12;* ვინაჲცა უკუეთუ მყუდროებით შეუდგე ქრისტესა, բայց եթէ հանդարտութեամբ զհետ երթաս Քրիստոսի *ეპ.კკპრ.-დაფლJer4.97v-425;* ვინაჲცა (ამის გამო Q) ვერღარა დავთმეთ, վասն որոյ ոչ եւս ունիմք կոյժ *I თეს.3,1;* ვინაჲცა, ուստի եւ *ჰებრ.7,25.*

ვინაჲცა ուր (სადაც): უტევე გულისსიტყუათა სლვად, ვინაჲცა ენებოს, թող զնասցեն խորհուրդք քո, ուր եւ կամեսցին *მ.ცხ.202r-214.*

ვინაჲ-ძი թէ ուստի (თუ საიდან): ვინაჲ-ძი არს ესე მისა მიმართ, թէ ուստի եղեւ ձայնն *ღშ.შობ.188,20-256,23.*

ვინმე ոմն. մի. ոք. ո ոք (ერთი ვინმე, ერთი, „რომელიმე“): ერთმან ვინმე მოწაფეთა მისთაგანმან, մի ոմն յաշակերտաց նորա *მთ.8,21;* მწიგნობართაგანნი ვინმე, ոմանք ի դպրացն *მთ.9,3;* დედაკაცი ვინმე, կին մի *მთ.9,20;* იწყეს ვიეთმე (რომელთამე C) ნერწყუვად პირსა მისსა, ոմանք սկսան թքանել *მრ.14,65;* უკუეთუ ვინმე რტოთა მათგანი გარდასტყდეს, եթէ յոստոց անտի ոմանք փշրեցան *ჰრომ.11,17;* მო-ვინმე-იყვანეს, ածեալ զոմն *ფლკტ.133,6-438,10;* რამეთუ ვინმე არს კაცთაგანი შემძლებელ, քանզի ո ոք ի մարդկանէ բաւական է *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.იაკ.2-3;* თუ სნეული ვინმე არნ, եթէ հիւանդ ոք իցէ *ფიზ.VI 12;* კაცი ვინმე იყო, այր մի էր *მთ.21,33;* ლეღვ ვისმე ედგა ნერგი სავენაჴესა თჳსსა, թզենի մի էր ուրումն տնկեալ յայգւոջ իւրում *ლ.13,6;* შეეყო მოგუსა ვისმე, յարեալ ի մոգ ուրումն *იზტ.115,24;* თქუა ვიეთდამე მიმართ C, ասաց եւ առ ոմանս *ლ.18,9.*

ვირ-ი էշ. գրաստ („კარაული“): დამო-თუმცა-ეკიდა ფქჳლი ვირით საფქველი ყელსა მისსა, եթէ կախիցի երկան իշոյ ընդ պարանոց նորա *მთ.18,6;* ზე ზის... კიცუსა ვირსა C, ზე ზის... ნაშობსა კარაულისასა DE, հեծեալ... ի յաւանակի իշոյ *მთ.21,5;* პოვა იესუ ვირი ერთი და დაჯდა მას ზედა, գտեալ Յիսուսի էշ մի նստաւ ի վերայ նորա *ი.12,14;* იცნა... ვირმან ბაგაჲ უფლისა თჳსისაჲ, ծանեաւ... էշ զմսուր տեառն իւրոյ *ეს.1,3;* ვირიცა არა იცოხნის, არცა ჭლაკნი განპებულ ასხენ, էշ քանզի ոչ որոճայ եւ ոչ կճղակահերձ է *ს.გაბ.-დაჯდ.133,33-199,29;* რაჲთამცა სცა საზრდელი ვირთა სადგურსა ზედა, տալ կերակուր գրաստու իւրում յիջաւանին *დაბ.42,27.*

ვირდევ-ი յուշկապարիկ (onocentaurus): ვირდევნი მუნ დაემკჳდრნენ, յուշկապարիկք բնակեսցեն ի նմա *ეს.13,22.*

ვირი ველურ-ი ցիռ (onager, asinus, agrestis vel sylvestris): *დან.5,21.*

ვირკურო իշացուլ (onocentaurus): ეგრეცა ვირკუროთაჲ [ხატი მათი], նոյնպէս եւ իշացլուցն *ფიზ.XVI 20.*

ვის-ი ոյր: ვისი ძჱ არს იგი? ո՞յր որդի է *მთ.22,42;* ვისი უნდეს ძესა გამოცხადებად, გამოუცხადოს, ում կամիցի Որդին յայտնել *ლ.10,22;* ვისი ბრალი არს? ո՞յր վնաս է *ი.9,2;* ვისსა ვაჲ, ვისსა შფოთი? ո՞ւմ է վայ. ո՞ւմ է խռովութիւն *იგ.სოლ.23,29.*

ვისიმე ուրուք: ძმაჲ თუ ვისიმე მოკუდეს, եթէ ուրուք եղբայր մեռանիցի *მრ.12,19;* მო-რაჲ-ვიდოდა იესუ სახლსა ვისსამე მთავრისა ფარისეველისასა, ի մտանելն նորա ի տուն ուրումն իշխանացն փարիսեցւոց *ლ.14,1.*

ვიტყოდე, ვიტყჳ იხ. სიტყუა.

ვიწყება იხ. დავიწყება.

ვლა գնալ (წასვლა): ვითარცა ვლე მე მას შინა ათი დღჱ, իբրեւ գնացի ընդ անապատ զաւուրս տասն *მარკ.248-190,14.*

ვლა იხ. მივლა, მიმოვლა, გარემივლა.

ვლება იხ. განვლება.

ვლენა იხ. განვლენა.

ვლინება անցուցանել. շրջեցուցանել. գնացուցանել. ընթացուցանել (ტარება): ავლინე კაცი თავსა ზედა ჩუენსა, անցուցեր զմարդիկ ի վերայ գլխոց մերոց *ფს.65,12;* ორმეოც წელ ავლინენ იგინი უდაბნოსა მას ზედა, զքառասուն ամ շրջեցուցեր զնոսա յանապատին *ნეემ.9,21;* ვავლინნე იგინი [ალაგთა], գնացուցից զնոսա [ընդ շաւիղս] *ეს.42,16;* ავლინებდენ მას, ընթացուցանել զնա *გ˜ი 261v-261,20.*

ვლდომა վազել (რბენა, რბოლა): ვლდომად იწყოს ბასაანით, եւ վազեսցէ ի Բասանայ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.182,10-183;* იწყონ ვლდომად შენ წინაშე, մեծամեծս վազիցեն *I მფ.10,2.*

ვლტობა, ლტობა ծածկել (დაფარვა; დასველება): ავლტობდით ცრემლითა საკურთხეველსა უფლისასა, ծածկեցէք արտասուօք զսեղան իմ *მალ.2,13.*

ვლტოლა փախչել. դառնալ ի փախուստ. փախստեայ առնել. փախստական լինել. մերժել. խուսել. ի բաց ոստալ. փրծանել. վանել. վարատել. զանգիտել („განშორება", გაქცევა): ივლტოდე ეგჳპტედ, փախիր յեգիպտոս *მთ.2,13;* სიჭაბუკისა მათ გულის-თქუმათა ევლტოდი, յերիտասարդական ցանկութեանց փախիր *II ტიმ.2,22;* რაჟამს-იგი ივლტოდა პირისაგან აბესალომისა, ի ժամանակի զի փախուցեալ էր նա յերեսաց Աբիսողոմայ *ფს.3,1;* ივლტოდიან დღისი, փախիցեն ի տուէ *ნაუმ.2,5;* ივლტოდეს ერთბამად, ի փախուստ դարձան առ հասարակ *იერ.46,21;* ივლტოდეს მათგან, փախստեայս առնէին *ნრს.70,3-69,23;* ვიდრე ივლტი ჵ კაცო? յո՞ փախստական լինիս այր դու *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,10-33,10;* ივლტოდა სალმობაჲ, մերժեցան ցաւք *ეს.35,10;* გულნი ივლტოდეს, օծք մերժեցան *ფლპ.მოც.8,24-313,14;* ივლტოდა ყოველი ქუეყანაჲ, խուսեաց աշխարհն ամենայն *იერ.4,29;* ევლტოდე და ნუ ჰყოვნი ადგილსა მას, ի բաց ոստիր եւ մի յամեր ի տեղւոջ նորա *იგ.სოლ.9,18;* ვითარცა ვინ ევლტინ პირსა ბრძოლისასა, իբրեւ զայն. որ փրծանիցի յերեսաց պատերազմի *ზირ.40,7;* სივლტოლით ივლტოდიან წინაშე ჩუენსა, վանելով վանին առաջի մեր *მსჯ.20,39;* რომელი-იგი ჩუენგან ივლტოდა//რომელი-იგი განგუეშორა ჩუენგან, որ ի մէնջ վարատեցաւ *სბსტ.136,13-4;* არა ვევლტი სიკუდილსა, ոչ զանգիտեմ ի մեռանելոյ *საქ.მოც.25,11.*

ვლტოლ(ვ)ილ-ი փախուցեալ. փախստեայ. փախստական. մեկնեալ (გაქცეული, განშორებული): ვლტოლილი, փախուցեալ *ანდ.-ანატ.318-35,10;* ყოველნი მთავარნი შენნი ვლტოლვილ არიან, ամենայն իշխանք քո փախստեայք *ეს.22,3;* ვლტოლვილი, փախստական *სიბრძ.სოლ.17,2;* ვლტოლილნი ქმართაგან თჳსთა, որք մեկնեալ էին յարանց իւրեանց *ფლპ.მოც.7,35-311,12;* ვითარცა ყრმაჲ შეშინებული შენდამი ვ[ლ]ტოლვილ ვარ, իբրեւ զմանուկ երկուցեալ առ քեզ եմ փախուցեալ *ფლკტ.141,29-450,1.*

ვნება մեղանչել. զրկել. չարչարել. չարչարանս կրել. վնասել. վնասակար լինել. ցաւել. անցք անցանել. անցս կրել. վշտանալ. նեղել. խռշտանգել. ւկել. պատուհասել. խուել. բուռն լինել. տնաւրէնութիւն („უკეთურობა", „შეხუდომა ჭირისა", „მიხუეჭა", შეცოდება, ზიანის მიყენება, ტანჯვა, ჩაგვრა, ტკივილი, თავს გადახდომა, შეწუხება, შეჭირვება, ცემა, გვემა, დასჯა): არარაჲ თქუჱნ გავნოს, ձեզ ոչինչ մեղանչիցեն *ლ.10,19;* არა მავნო მე, չմեղանչել ինձ *დაბ.21,23;* წინაწარმეტყუელსა ჩემსა ნუ ავნებთ C, წინაწარმეტყუელთა ჩემთა შორის ნუ უკეთურობთ Ղ, ի մարգարէս իմ մի՛ մեղանչէք *ფს.104,15;* მზემან დღისი შენ არა გავნოს C, արեգակն ի տուէ քեզ մի՛ մեղիցէ *ფს.120,6;* არავის ავნებდენ და არცა უნასებდენ, մի՛ մեղիցեն եւ մի՛ վնասեսցեն *ეს.65,25;* რაჲსა ავნებთ ურთიერთას? ընդէ՞ր զրկէք զմիմեանս *საქ.მოც.7,26;* ავნებდეს ჩჩჳლთა, მოწყუედდეს, զրկէին զտղայս կոտորեսցին *იგ.სოლ.1,32;* ჯერ-არს ძისა კაცისა ფრიად ვნებაჲ და შეურაცხ-ყოფაჲ, պարտ է որդւոյ մարդոյ բազումս չարչարել եւ անարգել *ლ.9,22;* რომელ-ესე ჩუენცა გუევნების, զոր եւ մեքն չարչարիմք *II კორ.1,6;* მევნების, չարչարանս կրեմ *II ტიმ.1,12;* გინათუ ავნოს რაჲმე მოყუასსა, եթէ վնասեսցէ ինչ ընկերի իւրում *ლევ.6,2;* ვერაჲ ვინ გავნოს შენ, ոչ ոք է որ վնասէ քեզ *ივდ.11,3;* ნუ რას ვის ავნებ, մի՛ ինչ ումեք վնասէր *ფლკტ.154,31-467,15;* მწუხარებამან კაცისამან ავნის გულსა, տրտմութիւն վնասակար է սրտի առն *იგ.სოლ.25,20;* არარაჲ ევნებოდა მათთჳს, ոչինչ ցաւէր վասն նոցա *ზაქ.11,5;* მრავალი მევნო მე დღეს ჩუენებით მაგისთჳს C, მრავალი ჭირი შემხუდა მე ჩუენებით დღეს მაგისთჳს, բազում անցք անցին ընդ իս այսօր յանուրջս վասն նորա *მთ.27,19;* ესოდენი გევნო ცუდად, այնչափ անցք անցին ընդ ձեզ զուր *გალ.3,4;* ესევითარი ევნო მათ, զայնպիսի անցս կրեցին *ლ.13,2;* თუ ევნებინ რაჲ ერთსა ასოსა, მის თანა ელმინ ყოველთა ასოთა, եթէ վշտանայ ինչ մի անդամն, վշտանան ամենայն անդամքն ընդ նմա *I კორ.12,26;* არცა შეაწუხებდა, არცა ავნებდა მას, ոչ տրտմեցուցանէր. եւ ոչ նեղէին զնոսա *დან.3,50;* რაჲსა ავნებთ კაცთა მაგათ? ընդէ՞ր խոշտանգէք զարսդ զայդոսիկ *ფლპ.მოც.6,29-309,1;* ვნებად მათა ვითარცა-იგი წინაჲთ, լլկել զնա իբրեւ զառաջինն *II მფ.7,10;* რომელმან-იგი ივნო ჩუენთჳს, որ վասն մեր պատուհասեցաւ *ფლპ.მოც.6,42-309,12;* არაჲ ვავნეთ მას, ոչ խուեցաք զդոսա *I მფ.25,7;* მევნის მე შენგან, բուռն է ինձ ի քէն *დაბ.16,5;* რომელი არცა ავნებდეს, არცა ივნებდეს, որ ոչ վնասեսցէ եւ ոչ վնասեսցի *მ.ცხ.283v-304;* ვნება ქრისტესი, տնաւրէնութիւն Քի *ქ.ცხ.77,4;* არა ავნო მოყუასსა შენსა და არცაღა მოსტაცო B, არა მიფხუეჭო მოყუასსა და არა მისტაცო, մի՛ զրկեսցես զընկեր քո եւ մի՛ յափշտակեսցես *ლევ.19,13.*

ვნება-ჲ չարչարանք. վնաս. ախտ. դաւաճանութիւն. վատթար. կարիք. բիծ (ტანჯვა, ზიანის მიყენება, სენი, ღალატი): ვნებაჲცა თავს-დებად მისთჳს, եւ չարչարանս եւս կրել վասն նորա *ფლკტ.137,13-444,3;* ვნებისა მისთჳს, რომელ ავნო, զվնասն զոր վնասեաց *ლევ.6,4;* ვნებაჲ თავისაჲ და სალმობაჲ ფერჴთაჲ, զախտս գլխոյ եւ զցաւս ոտից *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.109,12-42,11;* ვნებითა დედაკაცისაჲთა, կնոջն դաւաճանութեամբ *გრ.ნაზ.-შობ.298,13-182;* არავინაჲ იყოს ვნებაჲ, չլինիցի վատթար ինչ անտի *სებ.გაბ.334-67,9;* ჴორცნი თჳსნი ჯუარს აცუნეს ვნებითურთ და გულის-თქუმით, զմարմինս իւրեանց ի խաչ հանին կարեօքն եւ ցանկութեամբ հանդերձ *გალ.5,24;* ვნება, բիծ *კოლ.3,5.*

ვნება-ჲ զատիկ („ზატიკი", „პასექი"): იყო დღესასწაული იგი ვნებათაჲ C, იყო პასქაჲ, რომელ არს ვნებაჲ DE, էր զատիկն *მრ.14,1;* ვნებაჲ (ზატიკი C) ყოფად არს, զատիկ լինի *მთ.26,2.*

ვნება-ჲ զատիկ (შესაწირავი): მომზადეს ვნებაჲ იგი, պատրաստեցին զզատիկն *მრ.14,16.*

ვნებულ-ი զրկեալ. որ զրկեցաւ. ախտաժէտ. ախտաւոր. հաշմ. վշտացեալ (ჩაგრული, სნეული; საპყარი): ყვის სამართალი ვნებულთაჲ, առնէ իրաւունս զրկելոց *ფს.145,7;* განარინე ვნებული ჴელთაგან მავნებელთასა, ապրեցո զզրկեալն ի ձեռանէ հզօրին *ზირ.4,9;* ვნებული, որ զրկեցաւ *II კორ.7,12;* მრავალნი ვნებულნი... განკურნნა, բազում ախտաժէտս... բժշկեաց *მრთ.A.ანტ.დ.85.3-29.20;* ვნებული, ախտաւոր *მრთ.A.ანტ.დ.93,16-70,36;* ვნებულნი ასოჲთა, հաշմք անդամովք *ნრს.70,3;* ვნებულ იყო იგი მრავალთა მიერ მკურნალთა DE, էր... վշտացեալ ի բազում բժշկաց *მრ.5,26.*

ვნებულება ախտ (სენი): ესრეთ მცირედ დაპვიწყდების ყოველივე ვნებულებაჲ ოდენ, ամենայն ախտք փոքրասցին... մոռասցին ախտքն *მ.ცხ.74r-85.*

ვრდომა, რდომა იხ. განვრდომა, განვრდომილი, გარდავრდომა, გარდაშოვრდომა, დავრდომა, დავრდომილი, დავრდომილობა, მივრდომა.

ვრდომილ-ი անկանել (დავრდომილი): მუშაკობად ვრდომილ ხარ, ի մշակութիւն անկար *მსკ.36,20.*

ვრცელ-ი լայն. տախտակ. ընդարձակ. համարձակ. անդորր. ամոլաջիլ („ფართო", სხეულის ნაწილი): სასუმელი დისა შენისაჲ შესუ ღრმაჲ და ვრცელი გარდამრე, զբաժակն քեռ քո արբցես զխորն եւ զլայն *ეზეკ.23,32;* პოვეს... ქუეყანაჲ ვრცელი წინაშე მათსა, գտին... երկիր ընդարձակ առաջի նոցա *I ნშტ.4,40;* ქუეყანაჲ ვრცელი G, ქუეყანაჲ იგი ფართო არს ფრიად S, զերկիրն ընդարձակ *მსჯ.18,10;* ვრცელ არს გზაჲ, համարձակ ճանապարհն *მთ.7,13;* ესე ზღუაჲ დიდი და ვრცელი, այս ծով մեծ եւ անդորր *ფს.103,25;* შეახო ვრცელსა ბარკლისა მისისასა, բուռն եհար զամոլաջլէ զըստի նորա *დაბ.32,25.*

ვრცინ-ი աքիս (mustela): ნუ შჭამთ ვრცინსა, մի՛ ուտիցես զաքիս *ფიზ.XXIV 2.*

ვრცინი და თაგჳ մկնաքի („თაგჳ-ქურცინი" O, mus araneus): *ლევ.11,30.*

ვსება հանել; լնուլ (ამოღება, ავსება): არცა მოვიდე აქა ვსებად წყლისა, մի՛ եկից այսր հանել ջուր *ი.4,15;* ივსეს წყალი ჯურლმულისაგან, հանին ջուր ի ջրհորոյն *I ნშტ.11,18;* ნარვიდა ვსებად წყლისა, երթայր յաղբիւրն լնոյր ջուր *ღშ.შობ.188,17-256,20.*

ვსება იხ. დავსება, დაუვსებელი.

ზ

ზავ-ი դաշն (აღთქმა, პირობა): არღარა ინება ზავი, ոչ դնէր ընդ նոսա դաշն *ქ.ცხ.25,11-10.*

ზავება იხ. განზავება, დაზავება.

ზავებულ-ი խառնեալ. եղկ (შერეული, შენელებული): ზავებული, խառնեալ *ქება 7,2;* ღვნოჲ ზავებული ცხელითა წყლითა, գինի խառնեալ ջերմ ջրով *მ.ცხ.211r-59 II;* უქმნიან... ზავებული, ე.ი. არს თერმონი წყლითა, առնէին... եղկ ջուր *მ.ცხ. –1,569.*

ზაკუვა նենգել. նենգաւորել. նենգաւոր լինել. դաւել. դաւաճանութիւն դնել (ცბიერება, ვერაგობა, ღალატი): არცა ვზაკუავთ სიტყუასა ღმრთისასა, եւ մի՛ նենգեսցուք զբանն Աստուծոյ *II კორ.4,2;* ენითა მათითა ზაკუვენ, լեզուօք իւրեանց նենգաւորք եղեն *ფს.5,10;* მზაკუავს მე უშჯულოჲ ესე, եւ զիս եւս նենգէ անօրէնս *ანდ.-ანატ.320-34,7;* ზაკუვიდა იგი წინაშე მისსა, նենգեաց առաջի նորա *ფს.35,3;* რომელი არა ზაკუვიდეს ენითა თჳსითა, որ ոչ նենգաւորեաց լեզուաւ իւրով *ფს.14,3;* ზაკუვითა მისივე სანატრუკისაჲთა, ի դաւելոյ նորին Սանատրկոյ *არსტ.66,7;* ზაკუეს მას და დასცეს იგი სახლსა მას, եդին նմա դաւաճանութիւն. եւ հարին զՅովաս ի տան *IV მფ.12,20.*

ზაკუვა, ზაკვა նենգութիւն. խորամանկութիւն. դաւաճանութիւն. անիրաւութիւն. դաւ. կեղծաւորութիւն. հնար (ცბიერება, ვერაგობა, ღალატი, „ზაკულბა", „მრავალღონეობა", „სიცრუვე", „ორგულება"): რომლისა თანა ზაკუვაჲ (ზაკვაჲ) არა არს, յորում նենգութիւն ոչ գոյ *ი.1,47;* არცა არს სულსა მისსა ზაკვაჲ ႠႢ, არცა არს პირსა მისსა ზაკუვაჲ Ⴂ, ոչ գոյ նենգութիւն ի բերան նորա *ფს.31,2;* ზაკუვა (სიცრუვე DE) არა არს მის თანა, անիրաւութիւն ոչ գոյ ի նմա *ი.7,18;* ზაკუაჲ არს ოქოზია, դաւ է. Ոքոզիա *IV მფ.9,23;* რაჲმე ზაკუვაჲ იძმაცჳს? զի՞նչ հնար հնարեսցի *ფიზ.1,7;* ზაკუვანი მათთჳს იზრახებოდეს, դաւաճանութիւնք ի վերայ նոցա կարկատեալ լինէր *ბას.კეს.40სებ.116,40;* ისწრაფა ფერჴმან ჩემმან ზაკუასა, փութացաւ ոտն իմ ի նենգութիւն *იობ.31,5;* რაჲთა იესუ ზაკუვით შეიპყრან, զի նենգութեամբ կալցին զՅիսուս *მ.26,4;* არა ეფუცა ზაკუვით მოყუასსა თჳსსა, ոչ երդուաւ նենգութեամբ ընդ ընկերի իւրում *ფს.23,4;* ვითარმცა ზაკუვით მივიდოდე მე წინაშე აპოლონისა, նենգութեամբ մտանել առաջի Ապողովնի *ფლკტ.150,22-461,27;* ყვეს მათცა ზაკუვით S, ყვეს რაჲმე მათცა მრავალღონეობით G, արարին նոքա խորամանկութեամբ *ისუ 6.9,4;* სავსეო ყოვლითა ზაკუვითა, լի ամենայն նենգութեամբ *საქ.მოც.13,10;* გული შენი სავსჱ არს ზაკუვითა, սիրտ քո լի է նենգութեամբ *ზირ.1,40;* გუელმან აცთუნა ევა ზაკუვითა (ზაკულებითა B) თჳსითა, օձն խաբեաց զԵւա խորամանկութեամբ իւրով *II კორ.11,3;* სავსე ხართ ზაკუვითა (ორგულებითა DE), լի էք կեղծաւորութեամբ *მთ.23,28.*

ზაკულ-ი կամակոր. նենգաւոր („მზაკუვარი", ცბიერი, ვერაგი): ზაკული, կամակոր *იგ.სოლ.4,24;* იტყოდეს ჩემთჳს ბაგითა ზაკულითა Ⴀ, խօսեցան զինէն լեզուաւ նենգաւորաւ *ფს.108,2;* მუშაკნი ზაკულნი CD, მოქმედნი მზაკუვარნი AB, մշակք նենգաւորք *II კორ.11,13.*

ზაკულება խորամանկութիւն. նենգութիւն. կեղծաւորութիւն. կեղծիք („ზაკუვა", „უკეთურება", „ორგულება", ვერაგობა, ღალატი): გულისჴმა-ყო ზაკულებაჲ (უკეთურებაჲ C) იგი მათი, գիտաց Յիսուս զխորամանկութիւն նոցա *მთ.22,18;* ვსძლოთ მტერსა მას და ზაკულებასა ეშმაკისასა, զի յաղթեսցուք որոգայթից նենգութեանց սատանայի *რიფს.164,17-81,19;* უწყოდა ზაკულებაჲ იგი მათი C, იცოდა ორგულებაჲ მათი DE, գիտաց զկեղծաւորութիւն նոցա *მრ.12,15;* ზაკულებით არა ეტყოდა მათდა მიმართ, կեղծիւք ինչ ոչ գնայր ընդ նոսա *თეკ.91,12;* გუელმან აცთუნა ევა ზაკულებითა B (ზაკუვითა) თჳსითა, օձն խաբեաց զԵւա խորամանկութեամբ իւրով *II კორ.11,3.*

ზამ იხ. ზმა.

ზამბიკ-ი գաղտակուր (ნიჟარა): თჳთ ვითარცა მარგალიტი საშოვალ ფიცართა ზამბიკისათა, իբրեւ զմարգարիտ ի գաղտակրի ի մէջ երկուց կուսական պատենից *ეპ.კჳპრ.-ალვ.სებ.227,17-227,34.*

ზამბილ-ი զամբիլ. զամբեղ (კალათა): შთაასხა ოქროჲ იგი ზამბილსა, արկ զոսկին ի զամբիլն *მ.ცხ.170v-187;* ზამბილსა ჩაყარნა მცირენი რაჲმე ღვნჭნი ქჳშისანი, ի զամբեղ փոքր էարկ աւազ սակաւ *მ.ცხ.225r-245.*

ზამთარი ձմեռն. մրրիկ. ամպրոպ. ձմերանի. ձմերայնի (ზამთარი, სუსხი; ქუხილი): ნუუკუე ზამთარ იყოს, թէ գուցէ ձմեռն գայ *ფიზ.XV 23;* ზამთარი იყო, ձմեռն էր *ი.10,22;* აჰა ზამთარი წარჴდა, ահա ձմեռն անց *ქება 2,11;* ზამთარი იყოს, այսօր մրրիկ *მთ.16,3;* რაჲთა წარჴდეს ზამთარი ესე ამათ ქრისტეანეთა ზედა აღდგომილი, զի անցցէ ամպրոպ խռովութիւնս *ვარ.805-371,30;* რომელთა ზამთარი გამოგ-

იცდიეს *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 119,1;* არა იყოს სივლტოლაჲ თქუენი ზამთარსა (+ შინა DE), մի՛ լինիցի փախուստ ձեր ձմերանի *მთ.24,20;* ზამთრისა შემდგომად, յետ ձմերայնոյ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.156,1.*

ზამთრისა ձմեռային. ձիւն. ձմեռայնի. ձմերային. ձմերանի (ზამთრის [დრო, სუსხი...]): იყო ჟამი იგი ზამთრისაჲ, էր ժամն ձմեռային *ორმეოც 115,7;* წჳმაჲ ზამთრისაჲ მოსცეს მათ, զանձրեւ ձմերայնոյ տացէ նոցա *ზაქ.10,1;* განყონებულნი ძრწოდეს სიფიცხისა მისგან ზამთრისაჲსა, սարսռացեալք դողային վասն ցրտութեան ձմերայնոյն *I ეზრა 9,6;* იყო ჟამსა ზამთრისასა, լինէր ի ձմերային ժամանակի *იზტ.115,26;* მოკლა ლომი დღეთა ზამთრისათა, եհար զառեւծն ... յաւուր ձեան *I ნშტ.11,22;* არცა ხორშაკითა და არცა ყინვათაგან ზამთრისათა დამძიმებულ, եւ ոչ ի խորշակէ կամ ի սառնամանեաց ձմեռայնեաց ծանրացեալք *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.196-197.* იქცეევინ შიშუელი დღეთა ზამთრისათა, երթայ մերկ յաւուրս ձմերայնոյ *ფლპ.მოც.8,1-312,6.*

ზამთრის ձմերանի. յամպրոպ (ზამთარში): რაჲთა არა იყოს სივლტოლაჲ თქუენი ზამთრის C, զի մի ձմերանի լինիցի այն *მრ.13,18;* არავინ მოიმკის არა თუ სთესის ზამთრის, ոչ որ հնձեսցէ եթէ ոչ յանպրոպս սերմանեսցէ *ვარ.805-371,32.*

ზანდუკ-ი արկղ. սնդուկ (ყუთი): მომართუთ ზანდუკი იგი თუალებისაჲ, და მოიღეს. მაშინ განაღო ზანდუკი იგი და იწყო აღმოღებად ქვებსა მას და მარგალიტებსა, და განჰფენდა სინდონსა მას ზედა, բերէք այսր զարկեղս ական եւ մարգարտաց. եւ նոքա բերին. Յայնժամ բացեալ զսնդուկսն եւ հանեալ զամենայն ակունսն եւ զմարգարիտսն սփռեաց ի վերայ սիդոնին *მ.ცხ.52v-44.*

ზარი ահ. զարհուրումն (შიში): დაეცა მათ ზედა ზარი და შიში ფრიადი, անկաւ ի վերայ նոցա ահ եւ երկիւղ յոյժ *ნეემ.6,16;* კელარი იგი შეიპყრა შიშმან და ზარმან ფრიადმან, իսկ զտնտեսն կալաւ ահ մեծ եւ զարհուրումն *მ.ცხ.424r-489.*

ზარ-ი գունդ (მწყობრი, გუნდი; ხალხი): აჰა ესერა ზარი დიდი წარმოჰვლიდა; და იტყოდეს წინამავალნი, ვითარმედ ავღუსტა დედოფალი წარმოჰვლის, წარმოვლეს წინაშე მისსა ათასეულთა და ბევრეულთა მწყობრთა, անցանէր գունդ մեծ. եւ որք առաջի երթային. ասէին. թէ Օգոստայ տիկինի անցանէ. եւ էին առաջի նորա հազարք հազարաց եւ բիւրք բիւրոց *მ.ცხ.311v-338.*

ზარაურთ-ი առտնին արկանելի („ზედდასასხმელი სახელითა", ჯუბა): მოუღოს ღმერთმან... ძოწეულები და ზარაურთები O, მოსპობს უფალი ზედდასასხმელთა სახელითა B, հանցէ տէր... զմիջնածիրանին. զառանին արկանելի *ეს.3,22.*

ზარგანჴდილ-ი, ზარგანჴდილ-ქმნა երկնչել (შეშინება): ზარგანჴდილ-იქმნა შიშისაგან და მოკუდა, երկեաւ եւ անկաւ մեռեալ *მ.ცხ.150v-166.*

ზარდ იხ. ზრდა.

ზარისგანჴდა զարհուրել. սոսկալ. զարհուրեցուցանել (შიში, შეკრთომა): ზარი განჰჴდა შიშითა, զարհուրեցաւ *საქ.მოც.10,4;* არცა ზარი განჰჴდეს, არცა... ეშინოდის, არცა იბრძვოდის, არცა დაინთქას, ոչ սոսկայ եւ ոչ սարսափէ. ոչ դողդի եւ ոչ ընկղմի *ფლკტ.135,2-441,3;* ზარსა განგუჴდის ჩუენ სიტყვთა, զարհուրեցուցանէ զմեզ բանիւք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,31-30,2.*

ზარისგანჴდა զայրացումն (რისხვა): ზარისგანჴდანი ჴორცთანი, զայրացմունս մարմնոյ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.109,15-42,12.*

ზარისდაცემა զարհուրել (შეშინება): ზარი დაეცის შიშისაჲ, զարհուրիմ *მ.ცხ.202v-215.*

ზარნასოვ-ი անգղ („სოვი", სვავი): ზარნასოვი O, სოვი G, անգղ *ლევ.11,14.*

ზარჴდა ցուցանել ահ (შეშინება, შეძრწუნება): ზარჰჴდიდა მსახურთა თჳსთა, ցուցանէր ահ մեծ սպասաւորաց իւրոց *ფლკტ.145,31-455,13.*

ზატიკ-ი զատիկ. զոհ („ვნება", „პასქა", „პასექი", „დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ", მსხვერპლი): ზატიკი (ვნებაჲ DE) ყოფად არს, զատիկ լինի *მთ.26,2;* მახლობელ იყო ზატიკი იგი ჰურიათაჲ C, იყო მახლობელ პასექი (დღესასწაული იგი) ჰურიათაჲ DE, էր մերձ զատիկն Հրէից *ი.11,55;* ყო იოსია მეფემან ზატიკი იგი უფლისაჲ იერუსალჱმს, արար Յովսիա թագաւոր զզատիկն տեառն յԵրուսաղէմ *I ეზრა 1,1;* ყვეს ზატიკი ბალარჯობისაჲ შჳდ დღჱ, արարին զզատիկն բաղարջակերաց զեւթն օր *I ეზრა 7,14;* ყოველთა ერთბამად აღასრულეს ზატიკი უფლისაჲ, եւ ամենեքեան միաբան կատարեցին զզոհն տեառն *I ეზრა 1,17;* შემდგომად ზატიკისა აღიყვანოს იგი, յետ զատկին ածել զնա *საქ.მოც.12,4;* ზატიკად ჩუენდა დაიკლა ქრისტე, զատիկ մեր զենաւ Քրիստոս *I კორ.5,7;* იყო პასქაჲ, რომელ არს ვნებაჲ DE, იყო დღესასწაული იგი ვნებათაჲ C, էր զատիկն *მრ.14,1.*

ზატიკობა տօնս առնել (ზატიკის დღესასწაული): ამიერითგან ვზატიკობდეთ ნუ ცომითა მით ძუელითა, այսուհետեւ արասցուք տօնս մի ի խմոյւն հին *I კორ.5,8.*

ზატიკობა բարեկենդանութիւն. բաղարջակեր („მედღესასწაულე", ზატიკის დღესასწაული): განვლო...

ჴმითა ზატიკობისაჲთა C, განვლო... ჴმითა მედღესასწაულეთაჲთა L, մտից... ի ձայն բարեկենդանութեան *ფს.41,5;* დღესასწაულსა ამას ზატიკობისასა ერთი პყრობილთაგანი განტევებად, ի տօնիս բաղարջակերացս արձակել զմի ոք ի կապելոց ի բանդի *ანან. ებრ.199,8-327,14.*

ზაფხულ-ი ամառն. կանուխ („არე"): ახლოს არს ზაფხული DE, ახლოს არს არჱ C, մերձ է ամառն *მთ.24,32;* ზაფხულისა ჟამსა, յամարան ժամանակի *მრთ.S.კირ.იერ.159,8-280,20;* დღეთა მათ ზაფხულისათა, յաւուրս կանխոց *ზირ.24,32.*

ზაფხულის ամարայնի. ամարանի. զամառն. յաւուրս. գարնանոց/ամարայնոյ (ზაფხულს): განჰმზადიან ზაფხულის საზრდელი, պատրաստէ ամարայնոյ զկերակուր իւր *იგ.სოლ.30,25;* ზაფხულის-მეა ანუ ხილისა მოკლებასა იყოს (აღდგომაჲ), ամարայնի իցէ եթէ յաչնայնի իցէ *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგ.156,1-275,17;* ტფილი ვითარცა ზაფხულის A, ბრწყინვალე ვითარცა დღეთა არისათა B, ջերմ իբրեւ յամարայնի *40 სბსტ.117,24-12.* განიმზადის საზრდელი ზაფხულის, պատրաստէ ամարանի զկերակուր *იგ.სოლ.6,8;* ზაფხულის და ზამთრის იყოს ესრე, զամառն եւ զգարուն նոյնպէս եղիցի *ზაქ.14,8;* ზაფხულის განედლდიან, յաւուրս գարնանոյ կանանչանայ *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგ.116-403,17;* ზაფხულის, յաւուրս ամարայնոյ *კირ.იერ.-აღდგ.124-414,11.*

ზაქო սրահ (ეზო): აჰა ესერა სახე... ზაქოჲ ქორებისაჲ და საუნჯეთა მათ შინაგანთა, ահա այդ է օրինակ... սրահից նորա եւ վերնատանցն եւ շտեմարանացն ներքնատանցն եւ տանն քաւութեան *I ნშტ.28,20.*

ზახება գոչել. հրապարակախօս լինել. մռնչել. քաջալերել („ღაღადება", ძახილი, ყვირილი, ღმუილი): ჴმაჲ ზახებისაჲ ლომთაჲ, ձայն գոչելոյ առիւծուց *ზაქ.11,3;* მტერთა შენთა იზახეს, թշնամիք քո գոչեցին *ფს.82,3;* ზახება//ღაღადება O, գոչել *ეს.42,13;* მეფჱ, რომელი იზახებნ თესლთა ზედა, թագաւոր. որ հրապարակախօս լինի ի մէջ ազգաց *იგ.სოლ.30,31;* ჴმისაგან ზახებისა მისისა [განრყუნა ქუეყანაჲ], ապականէր ի մռնչելոյ բարբառոյ իւրոյ *ეზეკ.19,7;* ჰრქუან ურთიერთას, უზახებდეს ხუროჲ იგი მჭედელსა მას ჭედად, კუერვად, უროჲსა ცემად, ասիցեն ՝ քաջալերեսցէ հիւսն զդարբին կռել կոփել ուռն հարկանել *ეს.41,7;* ნუ იზახებედ მედგარნი და უკეთურნი, մի՛ գոչեսցեն չարք եւ վատթարք *თომა.მოც.19,19-397,34;* ვითარცა ლომი იზახებდეს, իբրեւ առեւծ մռնչեսցէ *ოვსე.11,10;* ვითარცა რაჲ იზახის ლომმან, զոր օրինակ գոչեսցէ առեւծ *ეს.31,4;* უკუეთუ იზახოს ლომმან მაღნარით გამო, եթէ գոչիցէ՞ առեւծ՝ յանտառէ *ამოს.3,4.*

ზახვა იხ. აღზახილი.

ზე ի վեր. բարձրագոյն („ზესკნელს", ზევით): ვერ ეძლო მას ყოვლითურთ ზე ახილვად, ոչ կարէր ամենեւին ի վեր հայել *ლ.13,11;* ზე G, ზესკნელს S, ի վեր *ისუ 6.2,11;* სული ძეთა კაცთაჲ უკუეთუ აღვალს იგი ზე, հոգին որդւոց մարդկան եթէ ելանեն ի վեր *ეკლ.3,21;* ზე ეპყრა ჴელი მისი, զձեռն իւր բարձրագոյն համբառնայր *ღმ.მობ.191,11-260,20.*

ზე առ – Jostr. (დროს): აბიათარ მღდელთმოძღურისა ზე, առ Աբիաթարաւ քահանայապետիւ *მრ.2,26;* ელისეს ზე, առ Եղիսէիւ *არსტ.66,29.*

ზე აღდგომა յոտն կալ/յառնել (წამოდგომა): ზე აღდგა სოლომონ მეფჱ, յոտն եկաց արքայ ընդ առաջ նորա *III მფ.2,19;* ზე აღდგა, յոտն յարեաւ *იზტ.119,8.*

ზე-აღებულ-ი բաց (ღია): სამარე, ზე-აღებულ არს ჴორჴი მათი, որպէս գերեզման բաց է կոկորդ նոցա *ფს.5,10.*

ზე-გარდათხეულ-ი զեղուն (ავსებული): საწყაული ... ზე (ზედა DE) გარდათხეული, չափ ... զեղուն *ლ.6,38.*

ზეგარდამო ի վերուստ. վերստին („მეორედ", „ზესკნელ", ზეციდან, ზემოდან): ზეგარდამო, ի վերուստ *ი.19,11;* ცუარისაგან ცისაჲსა ზეგარდამო, ի ցաւղոյ երկնից ի վերուստ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.40,41;* არა თუ ვინ იშვეს ზეგარდამო, ვერ შევიდეს სასუფეველსა ღმრთისასა C, უკუეთუ ვინმე არა იშვეს მეორედ, ვერ ჴელ-ეწიფების ხილვად სასუფეველი ღმრთისაჲ, եթէ ոչ ոք ծնցի վերստին. ոչ կարէ տեսանել զարքայութիւն Աստուծոյ *ი.3,3;* მომმადლე მე ზეგარდამო წარწყმედული ჩემგან ნათელი *ფლკტ.138,23-445,32;* მოუწოდოს ზეცისა ზეგარდამო L, მოუწოდოს ცათა ზესკნელ C, կոչեսցէ զերկինս ի վերուստ *ფს.49,4.*

ზეგარდამო վերին (ზემო, ზეციური): ხოლო ზეგარდამოჲ იგი სიბრძნჱ პირველად სიწმიდე არს, მერმე მშჳდობაჲ, իսկ վերին իմաստութիւնն նախ զի սուրբ է. եւ ապա խաղաղարար *იაკ.ეპ.3,17.*

ზეგარდამო-მავალ-ი որ ի վերուստ գայ *ი.3,31.*

ზეგარდამომომცემელ-ი վերնատուող (ზეციდან მომცემი): იყავნ ზეგარდამომომცემელისაგან, եղիցի նմա ի վերնատուողէն *მსკ.61,15.*

ზეგარდამოსატევებელ-ი սահանք („ზეგარდამოსაქანელი", ჩანჩქერი): უფსკრულმან უფსკრულ-

სა ხადა ჴმითა ზეგარდამოსატევებელთა მისთაჲთა Շ, უფსკრული უფსკრულსა ხადის ჴმითა ზეგარდამოსაქანელთა შენთაჲთა Ղ, խորք ի խորոց կարդացին առ քեզ ի ձայն սահանաց քոց *ფს.41,8.*

ზეგარდამოსაქანელ-ი սահանք („ზეგარდამოსატევებელი", ჩანჩქერი): უფსკრული უფსკრულსა ხადის ჴმითა ზეგარდამოსაქანელთა შენთაჲთა Ղ, უფსკრულმან უფსკრულსა ხადა ჴმითა ზეგარდამოსატევებელთა მისთაჲთა Շ, խորք ի խորոց կարդացին առ քեզ ի ձայն սահանաց քոց *ფს.41,8.*

ზეგარდამოსრულ-ი իջեալ ի վերուստ (ზევიდან მოსული): არა არს სიბრძნჱ ზეგარდამოსრული, არამედ ქუეყანისაჲ, ոչ է իմաստութիւնս այս իջեալ ի վերուստ, այլ երկրաւոր *იაკ.ეპ.3,15.*

ზეგე յերիր աւուր. ի միւսում աւուր (ზეგ, მესამე დღეს): ზეგე აღვესრულები, յերիր աւուր կատարիմ *ლ.13,32;* ჯერ არს ჩემდა ... ზეგე წარსლვად, պարտ է ... ի միւսում աւուր գնալ *ლ.13,33.*

ზედა ի վերայ. ի վերոյ. ի վեր. առ – Instr., ընդ – Ac. („ჟეჟთა", ზე): მომავალი მის ზედა, եւ գայր ի վերայ նորա *ი.18,4;* ყოველთა ზედა არს DE, ყოველთა ჟეჟთა არს C, ի վերոյ է քան զամենայն *ი.3,31;* აღვიდე ზედა ღრუბელთა, ելից ի վեր քան զամպս *ეს.14,14;* აღვჴედ ზედა ზღუდესა მას ნაღუარევით კერძოსა ღამჱ, ելանէի ի վեր ի պարիսպն առ հեղեղատաւն գիշերի *ნეემ.2,15;* იწყო სწავლად ზღჳს კიდესა ზედა DE, սկսաւ ուսուցանէր առ ծովեզերբն *მრ.4,1;* პოვნეს იგინი ზღუასა მას ზედა დაბანაკებულნი, գտին զնոսա բանակեալս առ ծովեզերբն *გამ.14,9;* განრისხებულ [იყო] კადნიერებასა მას ზედა ნეტართასა, զայրացեալ ընդ համարձակութիւն երանելեացն *მხკ.49,2.*

ზედაგარდათხეულ-ი զեղուն (აღსავსე, გადმომდინარე): საწყაული... ზედა(ზე C) გარდათხეული, չափ ... զեղուն *ლ.6,38.*

ზედა გარდაჴდომა անցանել ի վերայ (გადასვლა): ღელვანი შენნი მე ზედა გარდამჴდეს, ալիք քո անցին ի վերայ իմ *ფს.41,8.*

ზედააღდგომა յարուցանել (ამბოხება): ზედააღდგომასა თანა უფლისასა, յարուցելոյ հակառակ տեառն *რიცხ.26,9.*

ზედა გება միաբան լինել (ზედ დგომა/ყოფნა): მასვე წესსა ზედა ვეგნეთ, սմին կանոնի միաբան լինել *ფლპ.3,16.*

ზედა დადგინება կացուցանել (დაყენება): ზედა დაადგინენ ლევიტელნი კარავსა ზედა, կացուսցես զՂեւտացիսն ի վերայ խորանին *რიცხ.1,50.*

ზედა-დართვა յաւելուլ („შემატება", დამატება): ზედა დაგერთოს თქუენ DE, შეგემატოს თქუენ C, յաւելցի ձեզ *მრ.4,24.*

ზედადაცემულ-ი կործանեալ (დამხობილი, დაქცეული): სადა ზედადაცემულ იყო სახლი იგი შინამყოფთა მათ, ուր կործանեալ էր տունն ի վերայ բնակչացն իւրոց *ფლკტ.158,32-472,38.*

ზედადაწერილ-ი գիր (წარწერა, „ზედაწერილი"): ვისი არს ხატი ესე, ანუ ზედადაწერილი? C, ვისი არს ხატი ესე და ზედაწერილი? DE, ո՞յր է պատկերս այս կամ գիր *მრ.12,16.*

ზედადგომა կալ ի վերայ (თავზე დგომა): რომელი-იგი ზედა-ადგა მომკალთა მათ O, ზედამდგომმან G, որ կայր ի վերայ հնձողաց *რუთ.2,6;* ზედა-ადეგ ჟამითი უჟამოჲთ, հաս ի վերայ ժամու եւ տարաժամու *II ტიმ.4,2;* იწყეს ზედადგომად, սկսան վերակացու լինել *I ეზრა 7,2.*

ზედა დება հարկ լինել. զգածել. հասանել ի վերայ. վերակացու լինել (კისრება, ზედდება, ზედ დგომა): უნებელი ზედა-მაც მისლვად და ხილვად, հարկ է ելանել տեսանել զնա *ლ.14,18;* მასცა ზედა-აც უძლურებაჲ, ինքն իսկ տկարութեամբ զգածեալ է *ჰებრ.5,2.*

ზედა-ზედვა դարմանել („ღუწა", მოვლა): რომელსა უფალი ღმერთი ზედა ჰხედავს მას მარადის G, რომელსა-იგი უფალი ღმერთი თჳთ ღუწილ S, զոր տէր Աստուած քո դարմանէ զնա *II შჯ.11,12.*

ზედა კერძო ի վերուստ կողմանէ. ի վերուստ (ზემო მხრიდან, ზემოდან): ზედა კერძო, ի վերուստ կողմանէ *რიცხ.4,6;* ზედა კერძო, ի վերուստ *II ნეშტ.5,8;* აჰა ესერა ჴმაჲ ზედა კერძო, ահա բարբառ ի վերուստ *ეზეკ.1,25;* აღვიღე ნაყოფი მისი ზედა კერძო, բարձի զպտուղ նորա ի վերուստ *ამოს.2,9.*

ზედა კერძო მიერ ի վերուստ *გამ.25,22.*

ზედამდგომ(ელ)-ი վերակացու. որ կայր ի վերայ. ոստիկան. պաշտպան („ზედამდგომი"): ზედამდგომელნი ნაყოფთა დავითის მეფისანი, վերակացուք ստացուածոցն Դաւթի արքայի *I ნეშტ.27,31;* ზედამდგომელნი საქმისანი, վերակացուք գործոցն *I ნეშტ.29,6;* ზედამდგომელ ვეყო ქალაქსა მას, վերակացու եղէց քաղաքիդ այդմիկ *ეს.37,35;* გყო შენ ზედამდგომელ სახლსა შინა უფლისასა, լինել վերակացու ի տան տեառն *იერ.29,26;* ჰრქუა... ზედამდგომელსა მას მომკალთასა S, ჰრქუა... ზედამდგომსა მომკალთასა G, ասէ ... որ կայր ի վերայ հնձողաց *რუთ.2,5;* საჭურისი ერთი ზედამდგომელი მოღუაწეთა მათ კაცთაჲ, ներքինի մի՛ որ էր ոստիկան արանց պատերազմողաց *IV მფ.25,19;* საჭურისი ერთი,

რომელ ზედამდგომელ იყო კაცთა მათ მბრძოლთა, Ներքինի մի՛ որ էր ոստիկան արանց պատերազմողաց *იერ.52,25;* აღვადგინო სახლსა ჩემსა ზედამდგომელი, կացուցից տան իմոյ պաշտպան *ზაქ.9,8;* ზედამდგომნი ქალაქისა, վերակացուք քաղաքին *არსტ.65,11.*

ზედამდგომელი საქმისაჲ գործավար: დაადგინნა მათ ზედა ზედამდგომელნი საქმისანი, կացոյց ի վերայ նոցա գործավարս *გამ.1,11.*

ზედამდგომელობა տեսչութիւն. վերակացութիւն. մագիստրութիւն („მაგისტრუთვნი"): ზედამდგომელობაჲ ყოველთა, რომელი ინოდების მაგისტრუთვნი, եւ զտեսչութիւնն հասարակաց որ անուանեալ կոչէին ի նոցանէն մագիստրութիւն *მრთ.C.საეკლ.უწყებ.1221-642;* ზედამდგომელობა, վերակացութիւն *აქმ.104,5.*

ზედამიდგომა զալ կալ (მისვლა): ზედა-მიადგა და ჰრქუა, եկն եկաց առ նմա եւ ասէ *ლ.10,40.*

ზედამისლვა ելանել ի վերայ. վազ առնել (შეტევა): ჩემი ზედამისლვაჲ უცხოთესლთაჲ, ելի՞ց ի վերայ այլազգեացն *II მფ.5,19;* და ზედამისლვა და ღალადებაჲ, վազս առնելով եւ փռնչելով *იობ.39,25.*

ზედამისლვა ասպատակ. յանդգնութիւն (შეტევა): მათ ზედა მივჰფინო, ვითარცა წყალი, ზედამისლვაჲ ჩემი, ի վերայ նոցա հեղից իբրեւ զջուր զասպատակ իմ *ოვსე 5,10;* და ზედამისლვაჲ დაიმარხა ძლევად, զյանդգնութիւն իւր պահեաց ի հակառակութիւն *ამოს.1,11.*

ზედა მიწევნა հասանել ի վերայ. գիտակ առնել (შეგნება, გაგება): ზედა მიიწიე ბრძანებასა კჳროს მეფისასა, եւ հասեալ ի վերայ հրամանացն Կիւրոսի թագաւորի *I ეზრა 6,22;* ზედა მიაწიეს, գիտակ արարին *არსტ.62,6-19.*

ზედამიწევნულ-ი հասեալ ի վերայ *ისუ 6.24,20.*

ზედამიწევნა իմաստութիւն (სიბრძნე): იგავნი და ზედამიწევნანი ვიცნენ მე, զառակս եւ զիմաստութիւն գիտացի ես *ეკლ.1,17.*

ზედამიწევნით տեղեկաբար *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,33;* ստուգիւ ` ზედამიწევნით მეცნიერ ვართ, ստուգիւ գիտեմք *მ.ცხ.230v-250.*

ზედამიჴდომა հասանել ի վերայ. կուտել. յառնել ի վերայ. ընթանալ („ზედამოჴდომა", თავდასხმა): ზედა-მიუჴდეს მას მღდელთმოძღუარნი იგი DE, ზედა-მოუჴდეს მღდელთმოძღუარნი იგი C, հասին ի վերայ քահանայապետքն *ლ.20,1;* ზედა-მიუჴდეს სახლსა იასონისსა, կուտեալ յապարանսն Յասովնի *საქ.მოც.17,5;* ზედა-მიუჴდეს ყოველნი ჰურიანი ერთბამად პავლეს, յարեան միաբան Հրեայքն ի վերայ Պաւղոսի *საქ.მოც.18,12;* ზედა-მიუჴდის, ընթանայ *ფიზ.XIV 40-46.*

ზედა-მოდგომა հասանել (მოსვლა, მოწევნა): ორ კაც ზედა-მოადგეს მათ სამოსლითა ელვარითა, արք երկու հասին առ նոսա ի հանդերձս լուսաւորս *ლ.24,4.*

ზედა-მოსლვა յարձակել. կուտել: ზედა-მოუვიდოდეს კოსტანტინეს, որք ի վերայ Կոստանդիանոսի յարձակէին *მრთ.S.კირ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.237,15;* ზედა-მოსლვა, կուտել *რიცხ.16,42.*

ზედამოსლვა-ჲ արշաւանք. յարձակումն (ლაშქრობა, შეტევა): არა გეშინოდის შენ ... არცა ზედამოსლვასა ულმრთოთა მოწევნულისა, ոչ երկիցես... յարշաւանաց ամպարշտաց *იგ.სოლ.3,25;* ზედამოსლვაჲ გვდებდინ, յարձակմունք նորա կապտեսցին *განს.იოან.201,13-87,20.*

ზედამოჴდომა հասանել ի վերայ („ზედამიჴდომა", თავდასხმა): ზედა-მოუჴდეს მღდელთმოძღუარნი იგი C, ზედა-მიუჴდეს მას მღდელთმოძღუარნი იგი DE, հասին ի վերայ քահանայապետքն *ლ.20,1.*

ზედამსტოვარ-ი, ზედამსტუარ-ი վերադիտող. ոստիկան („მოღუაწე", ზედამხედველი, გამგებელი): ზედამსტოვარნი ქუეყანისა სომხითისანი, վերադիտողք աշխարհին Հայոց *შუშ.I 11;* ზედამსტუარი G, მოღუაწე S, ոստիկան *მსჯ.9,28.*

ზედამსტურობა ոստիկանութիւն („მოღუაწება", ზედამხედველობა): *რიცხ.7,2.*

ზედამჯდომელ-ი հեծեալ (ამხედრებული): ეკიცხევნ ცხენზედა და ზედამჯდომელსა, ծաղր առնէ զերիվարաւ եւ զհեծելով նորա *იობ.39,18;* ვითარცა ცხენი დაიმორჩილის ზედამჯდომელმან, որպէս ձիք երիվարք են հեծելոց *ხებ.გაბ.-დაჯდ.133,37-199,33.*

ზედანადებ-ი նուէր (მსხვერპლი, შესაწირავი): და ესე იყვნენ... ყოველთაგან ზედანადებთა G, ესე იყოს... ყოველთაგან დასადებელთა B, եւ այն եղիցի ... յամենայն նուիրաց որդւոցն Իսրայէլի *რიცხ.18,11.*

ზედაჲთ ի վերուստ (ზემოდან): ზედაჲთ ჩამოღმართ, ի վերուստ ի վայր *მ.ცხ.379v-436.*

ზედაჲთ კერძო ի վերուստ կողմանէ *რიცხ.4,25.*

ზედაჲს ზედა ստէպ. ստէպ–ստէպ. հանապազորդ. յաճախ .... վաղվաղ... (ხშირად, ხშირ-ხშირად, მუდამ): იმარხევენ ზედაჲსზედა, պահեն ստէպ *ლ.5,33;* პეტრე ჰრეკდა კარსა მას ზედაჲსზედა, Պետրոս ստէպ բախէր *საქ.მოც.12,16;* ჰხედავ, ვითარ-ესე ზედაჲსზედა ძრვანი

იყოფვიან ყოველსა ჟამსა, տեսանես ստէպ-ստէպ շարժմունս որ յամենայն ժամ լինի *პოვნ. სტეფ.665,15-502;* ზედაჲსზედა, հանապազորդ *ივდ.4,16;* რომელი ზედაჲსზედა ფუცავნ, որ յաճախէ երդնուլ *ზირ.23,11;* ცილსა ფუცვენ ზედაჲსზედა, ի սուտ երդումն վաղվաղեն *სიბრძ.სოლ.14,28.*

ზედაქორები վերնատուն (ზემო სართული): სამოთხეველნი მათნი ზედაქორებისანი ეგრევე, եւ գնացք ի վերնատունսն նոյնպէս *ეზეკ.42,5.*

ზედაშეჯდომა դիմել ի վերայ (მიმართვა, თავდასხმა): აღიხუნეს ჯრმალნი და ზედა-შეუჯდეს, առեալ զսուրն դիմեցին ի վերայ նորա *სნდ.7,8.*

ზედაწარუწერელი անվերնագիր *ფს.2.(სათ.).*

ზედაწერილ-ი գիր. վերնագիր („გარემოჲსწერილი“, „ზედადაწერილი“, წარწერა): ვისი არს ხატი ესე ანუ ზედაწერილი? DE, ვისი არს ესე ხატი და გარემოჲს წერილი? C, ո՞յր է պատկերս այս կամ գիր *მთ.22,20;* ზედაწერილი იგი მათი, զվերնագիր նոցա գտաք *პოვნ.სტეფ.669,13-503,1;* ვისი არს ხატი ესე და ზედაწერილი? DE, ვისი არს ხატი ესე ანუ ზედა დაწერილი? C, ո՞յր է պատկերս այս կամ գիր *მრ.12,16.*

ზედგომით յոտնաւոր. յոտնկալով (ფეხზე დგომით): ძილისა ხარკი ზედგომით გარდაიჴადის და წამსა შინა თუალისასა განიშორის, հարկ քնոյ յոտնաւոր տքնութեամբ ի թարթափ ական վճարէր *არსტ.62,16-28;* ზედგომით ჭამაჲ, յոտն կալով ճաշակել *მ.ცხ.110r-129.*

ზედმიმწდომობა գիտել („უწყება“, გაგება): ზედვმიმწდომობ, ვითარმედ მოგცა ღმერთმან თქუენმან ქუეყანაჲ თქუენ G, უწყი, რამეთუ თქუენ მიგცა უფალმან ქუეყანა S, գիտեմ. զի ետ ձեզ տէր զերկիրս *ისუ 6.2,9.*

ზედმიწევნულობა գիտել („უწყება“, ცოდნა): ვერ ზედვმიწევნულობ, ვიდრე ვიდეს G, არა უწყი, ვიდრე გიდეს S, ոչ գիտեմ. յո՛ գնացին *ისუ 6.2,5.*

ზედმოსასხმელი փեղկ („მაშკი“, წამოსასხამი): გარე მოასხა მას ზედმოსასხმელი G, დამალა იგი მაშკსა ქუეშე მისსა S, ծածկեաց զնա ընդ փեղկիւք նորա *მსჯ.4,18.*

ზეეზი, ზეზი բեհեզ („ბისონი“): იმოსებოდა ძოწეულითა და ზეეზითა C, იმოსებოდა ძოწეულითა და ბისონითა DE, ագանէր բեհեզս եւ ծիրանիս *ლ.16,19;* კარავი იგი ჰქმნე ათ ეზოედად ზეზისაგან ძახილისა, արասցես խորան տասն փեղկեան ի բեհելոյ մանելոյ *გამ.26,1;* შარავანდად იყო ზეზისაჲ და ძოწეულისაჲ O, թագ ի բեհեզոյ եւ ի ծիրանւոյ *ესთ.8,15;* ხუირი ზეზისაჲ დაადგან და შარავანდი შეაბან O, ხჳრი ზეჰეზისაჲ დაადგან და შარავანდი შეაბან J, խոյր բեհեզեայ թագ կապեսցէ նմա *I ეზრა 3,6.*

ზეზვა շարժել (აღძვრა, არევა, ზიდება): მოეჴსენის რაჲ, გული ეზეზვის [წამლისაგან სანავლლოჲსა], սիրտք նոցա շարժին *მ.ცხ.49r-40.*

ზეთ, ზეთგან იხ. ზჱთ, ზჱთგან.

ზეთ-ი ձէթ. իւղ : არა აიღეს მათ თანა ზეთი, ձէթ ընդ իւրեանս ոչ բարձին *მთ.25,3;* შენ გამოსწურო ზეთი და არა იცხო ზეთი, դու կթեսցես ձէթ եւ մի օծցիս իւղով *მიქ.6,15;* მეცით ჩუენ ზეთისაგან თქუენისა, տուք մեզ յիւղոյդ ձերմէ *მთ.25,8;* ზეთი თავსა ჩემსა არა მცხე, իւղով զգլուխ իմ ոչ օծեր *ლ.7,46;* ზეთი თავსა შენსა ნუ მოგაკლდებინ, իւղ ի գլխոյ քումմէ մի՛ պակասեսցէ *ეკლ.9,8;* ალმოვაცენო... ხე იგი ზეთისაჲ, բղխեցուցից... զփայտն իւղոյ *ეს.41,19.*

ზეთთაგან-ი ձիթենի (ზეთის ხე): ზეთი ზეთთაგანი სანყაული ერთი, եւղ ի ձիթենեաց հիմենաւ միով *გამ.30,24.*

ზეთის ხე ձիթենի („ზეთის ხილი“): მოგართუან შენ ზეთი ზეთის ხისაჲ G, առցեն քեզ եւղ ի ձիթենեաց *ლევ.24,2;* ზეთის ხე G, ზეთის ხილი S, ձիթենի *მსჯ.15,5.*

ზეთისხეოანი ձիթենիք („ზეთისხილოვანი“): ვენაჴოანთა და ზეთისხეოანთა, რომელნი არა დაჰნერგენით, შჭამთ G, ვენაჴები და ზეთისხილოვანები, რომელი არა დაჰნერგეთ თქუენ და შჭამთ S, յայգիս եւ ի ձիթենիս. զոր ոչ տնկեցէք դուք եւ ուտէք *ისუ 6.24,13.*

ზეთისხილ-ი ձիթենի. ձիթապտուղ („ზეთის ხე“, „ზეთის ხილოვანი“): მოვიდეს... მთასა მას ზეთის ხილთასა, մերձ ի լեառն ձիթենեաց *მთ.21,1;* ზეთის-ხილი S, ზეთის ხე, ձիթենի *მსჯ.9,9;* ვითარცა ზეთის-ხილი მსხმოჲ, որպէս ձիթենի պտղալից *ფს.51,10;* ვითარცა ზეთის-ხილი შუენიერი ველსა ზედა, իբրեւ զձիթենի վայելուչ ի դաշտի *ზირ.24,19;* ზეთის ხილი, ձիթապտուղ *მარკ.251r-200,5;* მოჭამნენ ვენაჴნი თქუენნი და ლელოვანი თქუენი და ზეთისხილოვანი (ზეთისხილი O) თქუენი J, կերիցեն զայգիս եւ զթզենիս ձեր եւ զձիթենիս *იერ.5,17.*

ზეთისხილოვანი ձիթենի („ზეთისხეოანი“, „ზეთისხილი“): ვენაჴოანთა და ზეთისხეოანთა, რომელნი არა დაჰნერგენით, შჭამთ G, ვენაჴები და ზეთისხილოვანები, რომელ არა დაჰნერგეთ თქუენ და სჭამთ S, յայգիս եւ ի ձիթենիս զոր ոչ տնկեցէք դուք եւ ուտէք *ისუ 6.24,13;* მოჭამნენ ვენაჴნი თქუენნი და ლელოვანი თქუენი და ზეთისხილოვანი (ზეთის ხილი O) თქუენი J, կերիցեն զայգիս եւ զթզենիս ձեր եւ զձիթենիս *იერ.5,17.*

ზელა იხ. აზელა, აღზელა, დაზელა.

ზემო վերին (ზედა): ნეტარ, რომელი ძმაჲ უსწრობს და მოვალს — ქუემოჲ ანუ ზემოჲ, որ ոք եղբայր նախ եկեսցէ առաքեալ վերինն եթէ ներքինն *მ.ცხ.97v-108.*

ზემო ի վեր (ზევით): იქმნნეს იგინი ქუემო და არა ზემო, եղաք ի վայր եւ ոչ ի վեր *ბარუქ.2,5;* რომელი ზემო არს უფროჲს ყოველთა სახელთა, որ ի վեր է քան զամենայն անուն *ფლპ.2,9.*

ზემო კერძო ի վեր. վերագոյն (ზედა მხარეს, ზემოთკენ): ალ-რე-გუალე ზემო კერძო, ի վեր մատիր *ლ.14,10;* მასვე ქებათასა ზემო კერძო წერილ არს, դարձեալ անդրէն վերագոյն ասէ յերգս երգոցն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.159,9.*

ზემო კერძო վերին. վերագոյն (ზევითა): ზემო კერძო იტყჳს, վերագոյնն ասէ *ჰებრ.10,8;* დადგა... საბანელსა მას ზემო კერძოსა, եկաց ի... վերնոյ աւազանին *ეს.36,2.*

ზემოჲსი վերին (ზედა): გამოსავალი წყლისაჲ მის... ზემოჲსი, զելս ջրոցն... զվերին *II ნშტ.32,30.*

ზემორე վերագոյն (ზემოთ, ცოტა ზევით): მომეჴსენა მე სიტყუაჲ იგი, რომელი ვთქუ ზემორე, ես յիշեցի զվերագոյն բանն *მ.ცხ.62r-51.*

ზემოწერილ-ი վերայգրեալ (ზემოთ ნაწერი): მიუთხრა მას ყოველი იგი ზემოწერილი, եւ նա ասաց նմա զամենայն զվերայգրեալսն *მ.ცხ. 128r-145.*

ზემოჴსენებულ-ი վերոյասացեալ (ზემოთ ნახსენები): ხედვიდა ზემოჴსენებული იგი ბერი, վերոյասացեալ ծերն *მ.ცხ.165r-182.*

ზემოჯდომა յառաջագահ. բարձ ընտիր. բարձրագահ. բարձերէց („მჴნისთაობა", წინ ჯდომა): უყუარს ზემოჯდომაჲ პურსა ზედა DE, უყუარნ მათ მჴნისთაობაჲ ტაძრობასა C, սիրեն զյառաջագահս յընթրիս *მთ.23,6;* შეისწავებდა, ვითარ-იგი ზემოჯდომასა ირჩევდეს, հայեցեալ թէ զիարդ բարձընտիր լինէին *ლ.14,7;* გიყუარს თქუენ ზემოჯდომაჲ შესაკრებელთა შორის და მოკითხვაჲ უბანთა ზედა, սիրէք զբարձրագահս ի ժողովուրդս եւ զնախողջոյնս ի հրապարակս *ლ.11,43;* რომელთა ჰნებავს უბანთა ზედა მოკითხვაჲ და პირველ-ჯდომაჲ, კრებულსა შორის და ზემოჯდომაჲ პურსა ზედა, սիրեն ողջոյնս ի հրապարակս եւ զնախաթոռս ի ժողովուրդս եւ զբարձերէցս յընթիրս *ლ.20,46.*

ზემსხდომარე հեծեալ *მსჯ.5,10.*

ზენა ի վերուստ („ზენაჲთ", ზევიდან): *ისუ 6.3,16.*

ზენაჲთ ի վերուստ („ზენა", ზევიდან): *ისუ 6.3,16*

ზენაჲთგან ի վերուստ („ზჱთგან", ზევიდან): ზენაჲთგან ვიდრე მიქუენამდე C, ზჱთგან ვიდრე ქუედმდე DE, ի վերուստ մինչեւ ի վայր *მთ.27,51.*

ზეპირი იხ. გაზეპირება.

ზეპირით ի բերան. ի թիւ (ზეპირად): ძუელი და ახალი აღთქუმაჲ დამისწავლიეს ზეპირით, զհին եւ զնոր կտակարանաց գիրս ուսեալ եմ ի թիւ *მ.ცხ.269v-289;* დამისწავლიეს მე ზეპირით ძუელი და ახალი, ուսեալ եմ ի բերան զհին եւ զնոր գիրս *მ.ცხ.274v-294.*

ზერგნა იხ. დაზერგნა.

ზესთა, ზეშთა, ჟეჟთა վերագոյն. ի վեր քան. ի վերոյ քան. վերին. ի վեր (უმაღლესი): ვითარცა უჴორცოჲ ზეშთა იქმნა ყოვლითურთ ჴორცთა, իբրեւ զանմարմին վերագոյն մարմնոյ եղեւ ամենեւիմբ *მ.ცხ.175v-194;* ზეშთა ბუნებისა თქუა, ի վեր քան զբնութիւն էր բանն զոր ասացն *მ.ცხ.147r-164;* ზეგარდამომავალი ყოველთა ჟეჟთა არს, որ ի վերուստն գայ ի վերայ է քան զամենայն *ი.3,31.* იშვა რაჲ ბეთრონს ზეშთასა, ծնեալ էր ի Բերթորոյն վերնումն *ნნტყ.106-218;* იყო შენ ზეშთა ყოველთა და არა ქუემო S, եղիցիս ի վեր եւ ոչ ի խոնարհ *II შჯ.28,13;* ყოველთა ჟეჟთა არს, ყოველთა ზედა არს DE, ի վերայ է քան զամենայն *ი.3,31.*

ზესკნელ ի վերուստ. ի վեր („ზეგარდმო", ზემოთ): მოუწოდოს ცათა ზესკნელ Ⴀ, მოუწოდოს ზეცასა ზეგარდმო Ⴂ, կոչեսցէ զերկինս ի վերուստ *ფს.49,4;* ზესკნელ, ի վեր *II შჯ.5,8;* დაბნელდიან ცაჲ ზესკნელ, խաւարեսցին երկինք ի վերուստ *იერ.4,28.*

ზესკნელ-ი վերնայարկ. վերին. երկնաւոր. երկնական (ზემო სართული, ზეციერი): დაჰრთენ წყალთა ზედა ზესკნელნი მისნი, արկեր ի վերայ ջուրց զվերնայարկս նորա *ფს.103,3;* შემწესა ზესკნელსა შეევედრებოდა, ի վերին օգնականութիւն ապաւինեալ լինէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,1;* ზესკნელსა მას სიძესა მოიხადოდა, զերկնաւոր զփեսայն զՔրիստոս առ ինքն կոչէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.228,13-135,151;* არა თუ მისა ზესკნელი იგი სიბრძნე თანაშემწჱ საქმითა იყოს, եթէ ոչ նմա երկնական իմաստութիւնն գործակից լիցի *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ.2-3.*

ზესკნელისაგან-ი ի վերուստ („ზეცისაგანი", ზეციური): მე ზესკნელისა მისგანი ვარ C, ხოლო მე ზეცისაგანი ვარ DE, եւ ես ի վերուստ անտի եմ *ი.8,23.*

ზესკნელს ի վեր. ի վերոյ քան („ზე", ზევით): ზესკნელს S, ზე G, ի վեր *ისუ 6.2,11;* ამაღლდა დიდად შუენიერებაჲ შენი ზესკნელს

ცათა, համբարձաւ մեծ վայելչութիւն քո ի վերոյ քան զերկինս *ფს.8,2.*

ზესხდომა հեծանել (შეჯდომა): რომელნი-იგი ზესხდეს ჰუნებსა, որք հեծեալ էին ի ձիս *ფს.75,7;* ორნივე ზესხდეს ცხენთა, երկոքեան հեծեալ էին ի ձիս *მრთ.A.ანტ.დ.97,3-75,16.*

ზეუკუნ անդրէն (ზემოდან ქვემოთ): შემეშინა უკუმოქცევა ზეუკუნ, զարհուրեցայ դառնալ անդրէն *მრკ.248-190,17.*

ზელებულ-ი բաց („ურქმელი", თავლია): ყოველი ჭურჭელი, ზელებული, რაოდენი არა დაკრულ იყოს საკრველითა მას ზედა G, ყოველი ჭურჭელი ურქმელი, რომელ არა იყოს საკრველი დაკრულ მას ზედა B, ամենայն աման բաց. որ ոչ իցէ խփեալ կամ սերեկեալ *რიცხ.19,15.*

ზემთა վերին (ზემოა): იშვა რაჲ ბეთრონს ზემთასა, մնեալ էր ի բերբորովն վերնումն *ნნ.ტყ.106-218.*

ზემთა, ჟეჟთა ի վեր (მაღლა): იყო შენ ზემთა ყოველთა და არა ქუემო S, եղիցիս ի վեր եւ ոչ ի խոնարհ *II შჯ.28,13;* ზემთა, վերագոյն *PO 270-71;* ყოველთა ზედა არს DE, ყოველთა ჟეჟთა არს, ի վերայ է քան զամենայն *ი.3,31.*

ზემთაგრძელ-ი յաղթահասակ („ჰასაკგრძელი"): კაცნი ზემთაგრძელნი G, კაცნი ჰასაკგრძელნი არიან B, արք յաղթահասակք են *რიცხ.12,33.*

ზემთამო հիւսիսի. հիւսիսոյ (ჩრდილოეთის): ზემთამოსა ქარსა ფიცხელსა, խիստ հողմ է հիւսիսի *იგ.სოლ.27,16;* ქარმან ზემთამომან აღადგინის ღრუბელი, հողմ հիւսիսոյ զամպս յարուցանէ *იგ.სოლ.25,23.*

ზემთაჯდომა նախաթոռ („წინაჯდომა"): უყუარნ ზემთაჯდომაჲ შესაკრებელთა შინა C, უყუარს წინაჯდომაჲ შესაკრებელთა შორის DE, սիրեն... զնախաթոռս ի ժողովուրդս *მთ.23,6.*

ზეცა երկինք (ცა): ჴმაჲ იყო ზეცით, ձայն յերկնից *მთ.3,17;* უფალი, ზეცას არს საყდარი მისი, տէր յերկինս յաթոռ իւրում *ფს.10,5;* მიიწია ლოცვაჲ მათი სამკჳდრებელსა წმიდასა უფლისასა ზეცად, եկին աղօթքն նոցա ի բնակութիւն սուրբ տեառն `յերկինս *II ნშტ.30,27.*

ზეცად ի վեր (ზევით): ანგელოზთა აჰყვანდა იგი ზეცად, հրեշտակք տանէին զնա ի վեր *ნრს.78,17.*

ზეცით յերկնուստ (ციდან): *მრთ.P.უძლ.შვილ.516-690,21.*

ზეცისა, ზეცათა երկնաւոր. վերին (ზეციერი, ზემო): სტრატიოტ ვარ ზეცისა მეუფისა, երկնաւորին եմ զինուորեալ տեառն *თეოდ.552-59,26;* მამან თქუენმან ზეცათამან, հայրն ձեր երկնաւոր *მთ.6,32;* ყოველი მუჴლი მოდრკეს ზეცათანი და ქუეყანისათანი და ქუესკნელთანი, ամենայն ծունր կրկնեսցի երկնաւորաց... եւ սանդարամետականաց *ფლპ.2,10;* ზეცისასა ზრახევდით, զվերինն խորհեցարուք *კოლ.3,2.*

ზეცისა երկնաւոր (ზეციური): ზეცისა სამოსელი, երկնաւոր հանդերձ *მ.ცხ.13r-10.*

ზეცისაგან-ი երկնաւոր („ზესკნელისაგანი", ზეციერი): ვითარცა-იგი ზეცისაჲ, ეგრეცა ზეცისაგანისანი, որպէս երկնաւորն. նոյնպէս եւ երկնաւորքն *I კორ.15,48;* ხოლო მე ზეცისაგანი ვარ DE, მე ზესკნელისა მისგანი ვარ, եւ ես ի վերուստ անտի եմ *ი.8,23.*

ზენარ-ი նափորտ. փիլոն (მოსახვევი, მოსასხამი, ფილონი): სპეტაკითა ზენარითა მობლარდნილი, սպիտակ նափորտամբ պատեալ *მარკ.253v-205,16;* განჰმარტე ზენარი შენი, սփռեա նափորտ քո *მარკ.253v-205,13;* აღვიღე ზენარი მცირე და დავჰბურე ზედა მჴართა მისთა, իմ առեալ զփիլոնն իւր ծածկեցի զթիկունս նորա *მ.ცხ.214r-227.*

ზეხილულ-ი բաց („აღსაშურველებული, განცხადებული", ღია): ზეხილულ იყვნეს თუალნი მისნი S, განცხადებულ არიან თუალნი მისნი B, აღსაშურველებული თუალითა მისითა G, աչօք իւրովք բացօք *რიცხ.24,16.*

ზეჯდომა հեծանել (ამხედრება, ჯდომა მხედრ): ზეზის იგი კარაულსა და კიცუსა ახალსა, հեծեալ ի վերայ իշոյ եւ յովանակի նորոյ *ზაქ.9,9;* ზეზის ვირსა, հեծեալ յէշ *მთ.21,5;* ზე-ჯდა იგი საჴედარსა თჳსსა, էր հեծեալ ի ջորւոջ իւրում *II მფ.18,9.*

ზჱთგან ի վերուստ („ზენაჲთგან", ზემოდან): ზჱთგან ვიდრე ქუედმდე DE, ზენაჲთგან ვიდრე მიქუენამდე C, ի վերուստ մինչեւ ի վայր *მთ.27,51.*

ზი იხ. ჯდომა.

ზიარ-ი կցորդ. հաղորդ. հաղորդակից. որսակից. բաժանորդ. ամուսին. զուգ (მონაწილე, მოზიარე; მეუღლე): ნუმცა ზიარ ვარ მე განზრახვათა მათთა თანა, ոչ եղէց կցորդ ընտրելեաց նոցա *ფს.140,4;* ესე ზიარ არს კაცისა ულმრთოჲსა, կցորդ է նա արանց ամպարշտաց *იგ.სოლ.28,24;* ზიარ საკურთხეველისა მის არიან, հաղորդ են սեղանոյն *I კორ.10,18;* სალმობათა მათ ხოლო ზიარ ხარ, ցաւոցն հաղորդակից եղեր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,39;* რომელნი იყვნეს ზიარნი სიმონისნი, որ էին որսակիցք Սիմովնի *ლ.5,10;* ჩინებისა მის ზეცათაჲსა ზიარნო, երկնաւոր կոչմանն բաժանորդք *ჰებრ.3,1;* რომელი დაუტევე ეგე ზიარი შენი და ცოლი აღთქუმისა შენისაჲ, վոր թողերն եւ նա էր ամուսին եւ կին ուխտի քո *მალ.2,14.* არს მეგობარი

ზიარ ტაბლისა ოდენ, է բարեկամ որ զուոդ է սեղանոյ *ზირ.6,10.*

ზიარება կցորդ լինել. հաղորդել. հաւասարել. հաղորդ լինել. հաղորդ առնել. ընկերչակել. միաբանել (მოზიარეობა, მონაწილეობა, თანასწორობა, კრება): რომელმან მოიკითხოს, იგი ეზიარა საქმეთა მისთა ბოროტთა, որ ասասցէ նմա ողջոյն. կցորդ լիցի չարաց գործոց նորա *II ეპ.ი.1,11;* მეზიარე სისხლსა, կցորդ լեր արեան *იგ.სოლ.1,11;* მეზიარე შენ ყოველთა ჭირთა ჩემთა, կցորդ եղեր ընդ իս յամենայն վիշտս *ფლპ.მოც.10.19-318,12;* ნუ ვინ უცხოჲ გეზიარებინ შენ, մի ոք օտար հաղորդեսցէ քեզ *იგ.სოლ.5,17;* რომელი ეზიაროს ყოველთა ცხოველთა, որ հաւասարեն առ ամենայն կենդանիս *ეკლ.9,4;* რომელ-იგი ეზიარა მათ და შეიყუარა ქრისტე, որ հաւասարեաց ընդ նոսա եւ սիրեաց զՔրիստոս *ფლკტ.155,27-468,27;* რაჲ-მე ზიარებაჲ არს მგლისაჲ და კრავისაჲ? զի՞նչ հաղորդ իցէ գայլ ընդ գառին *ზირ.13,21;* იზიარნა სიხარულსა, հաղորդս առնէ ուրախութեանն *გრ.ანძ.-შობ.299,24-184;* ეზიარნეს და შეიქმნეს განსარინებელად უფლისა, ընկերչակեցին առ ի բարկացուցանելոյ զտէր *IV მფ.17,11;* ეტჳრთა წმიდა ბარძიმი... და აზიარებდა ერსა, բարձեալ էր նա զսկիհն եւ հաղորդէր զեղբարսն *მ.ცხ.64v-53;* ზიარებისათჳს უარისმყოფელთა ქრისტესთა, միաբանիլն ընդ Հրէայսն *ქ.ცხ.95,4-7.*

ზიარება, ზიარობა հաղորդութիւն. հաւասարութիւն. հաւանութիւն. զովողութիւն. խորհուրդ. միաբանութիւն (მონაწილეობა, თანასწორობა, მოწონება, ერთობა, ამხანაგობა; ზიარება): რაჲთა თქუენცა ზიარებაჲ გაქუნდეს ჩუენ თანა, զի եւ դուք հաղորդութիւն ունիցիք ընդ մեզ *I იოვ.1,3;* ზიარობა, հաղորդութիւն *სიბრძ.სოლ.8,18;* რაჲ ზიარებაჲ არს ნათლისა და ბნელისაჲ? զի՞նչ հաւասարութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի *II კორ.6,14;* მარჯუენჱ მოგუცეს მე და ბარნაბას ზიარებისაჲ, ձեռն ետուն հաւանութեան ինձ եւ Բարնաբայ *გალ.2,9;* სტყუვის მოყუასსა ვედრისათჳს, გინა ზიარებისათჳს, ստեսցէ ընկերի իւրում եթէ յաւանդի. եթէ ի զովողութեան *ლევ.6,2;* არცა ერთი ზიარებაჲ არს ნათლისაჲ ბნელისა თანა, եւ ոչ մի ինչ միաբանութիւն գոյ լուսոյ ընդ խաւարի *მრთ.A.ანტ.დ.88,22-64,37;* არცაღა ზიარებისაგან წმიდათა საიდუმლოთაჲსა განაყენებენ თავთა თჳსთა, եւ ոչ ի հաղորդութենէ սուրբ խորհրդոյն մեկնին բնաւ *მ.ცხ.41r-34;* მომართუ მე წმიდაჲ ზიარებაჲ, եկ առ իս բերելով ընդ քեզ զսուրբն խորհուրդն *მ.ცხ.134r-153.*

ზიარებულ-ი հաղորդեալ (შეზიარებული, მონაწილე): არცა გზასა ზიარებულ არს მოქმედთა თანა უსჯულოებისათა, կամ հաղորդեալ ճանապարհի որոց գործեն զանօրէնութիւն *იობ.34,8.*

ზიარყოფა հաղորդել. կցորդ առնել. հաղորդ լինել (მოზიარობა, მონაწილეობა): არამცა ზიარ ვიყვენით მათ თანა სისხლსა მას წინაწარმეტყუელთასა, ոչ հաղորդէաք արեան մարգարէիցն *მთ.23,30;* მოხუელ ზიარყოფად ცოდვისა შენისა, եկիր հաղորդել զիս մեղաց քոց *ლშ.შობ.164,30-251,20;* ყვნეს კაცნი ზიარ ღმრთეებისა და მეცნიერებისა ბუნებასა, արասցէ զմարդիկ կցորդ իւրոյ աստուածեղէն... բնութեանն *მრთ.A.ანტ.დ.90,19-67,6;* დიდებისაცა მისისა ზიარყოფად არიან, հաղորդ լինին եւ փառաց նորա *ანდ.-ანატ.329-38,26.*

ზიდვა ձգել (ტვირთვა; გაზიდვა, გამართვა): არა ეზიდოს უღელი G, լուծ չիցէ ձգեալ *II შჯ.21,3;* ანუ ზიდვიდეს-მე-ა ორნატსა შენსა ველსა ზედა? կամ ձգիցէ՞ ակօս ի դաշտի քում *იობ.39,10;* რომელმან არა ჰზიდა უღელსა მისსა, որ ոչ ձգեաց զլուծ նորա *ზირ.28,23.*

ზითევ-ი պաշտակական. ինչք (მზითევი, ქონება): მისცა იგი ფარაო ზითვად ასულსა თჳსსა G, მისცა იგი ფარაომან ენ-ფერნის ასულსა თჳსსა G, ետ զնա Փարաւոն պաշտատական դստեր իւրում *ისუ 6.16.10;* წარგზავნეს რებეკა... და ზითევი მისი, յուղարկեցին զՌեբեկա... եւ զինչս նորա *დაბ.24,59.*

ზმა գործել („ქმნა, ყოფა"): რასა ჰზმენ? DE, რასა იქმან? C, զի՞նչ գործեն *მრ.2,24;* რასა ჰზამთ? զի՞նչ գործէք. զի՞նչ գործեցէք *ლ.6.2; საქ.მოც.21,13;* რაჲსა ზამ S, რასა ჰყოფ? զի՞նչ գործես *მსჯ.18,3;* რასა-ეგე ჰზამ? զի՞ գործես զայդ *ეკლ.2.2;* რასა ეგე ჰზამ? զի՞նչ է զոր գործեսդ *ეზეკ.12,9.*

ზმანებული სიზმრისაჲ երազահան երազոց („ჩუენების მხილველი"): ალ-თუ-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებული სიზმრისაჲ G, უკუეთუ ალ-ვინმე-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების მხილველი S, եթէ յառնիցէ ի միջի քում մարգարէ կամ երազահան երազոց *II შჯ.13,1.*

ზმარაგდიონ-ი զմրուխտ (ზურმუხტი): ოქროჲთა ლესულსა შთასასუმელი თუალი ზმარაგდიონი, ի կազմածի ոսկւոյ ՝ ակն զմրուխտ *ზირ.34,8.* *(ეზეკ.28,13).*

ზმნა վաստակ լինել (შრომა, გარჯა): არავინ იზმნნა მას შინა ჴელნი, ոչ ուրեք էր վաստակ ձեռաց իւրեանց *გოდ.იერ.4,6.*

ზმნა հմայել. խտրել („მისნობა“, შეტყობა, ცნობა, გამორჩევა): ანუ არა ესე არსა, რომლითა სუამნ უფალი ჩემი და იგი ზმნით იზმნინ მაგით? ո՞չ այն էր որով ըմպէր տէրն իմ, եւ նովաւ ինքն հմայելով հմայէր *დაბ.44,5;* არა იცითა, რამეთუ ზმნით იზმნინ კაცი ჩემ ვითარი? ո՞չ գիտէք թէ հմայելով հմայէ այր, որ իբրեւ զիս է *დაბ.44,15;* ნუცა იზმნით და ნუცა ქათმითა იზმნით B, არა იზმნიდეთ, არცა მფრინველთა იმისნვიდეთ G, մի՛ հմայիցէք եւ մի՛ հաւահարց եւ մի՛ հաւագէտք լինիցիք *ლევ.19,26;* იზმნიდა და იკითხვიდა, და ყვნა ულუკნი და განამრავლნა მცნობელნი, հմայէր եւ հաւահարց լինէր եւ արար վհուկս եւ գէտս *IV მფ.21,6;* იმისნიდა და იზმნიდა და წამლობდა, հմայէր եւ հաւահարց լինէր եւ դիւթէր *II ნშტ.33,6;* დღეთა იზმნით და თთუეთა, ჟამთა და წელთა, զաւուրս խտրէք եւ զամիսս եւ զժամանակս եւ զտարիս *გალ.4,10.*

ზმნა-ჲ հմայք. խտրանք. փորձ. նուէր („მისნობა“, მოხიბლვა, კუდიანობა, ცდა): არა არს ზმნაჲ იაკობსა შორის, არცა მისნობაჲ ისრაჱლსა შორის, ոչ գոն հմայք ի Յակոբ. եւ ոչ ըղձութիւնք ի մէջ Իսրայելի *რიცხ.23,23;* ზმნაჲ სმნათაჲ ცოდვა არს, հմայք մեղք են *I მფ.15,23;* არა მოვიდეს სასუფეველი ღმრთისაჲ ზმნით, ոչ գայ արքայութիւնն Աստուծոյ խտրանօք *ლ.17,20;* არა დაემორჩილებოდეს ზმნასა მას, ոչ ներէին առ փորձս յայս *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 117,39;* ზმნაჲ იყო ქუეყანასა მათსა, նուէրք եղեն յերկրին *III მფ.14,24.*

ზმნობა 1. կամել. ընդելանել. փորձ առնուլ. թեւակոխել 2. կարծել. կասկածել (1. ნდომა; ცდა. 2. ფიქრი): აზმნობდეს მოკლვად ჩემდა, կամէին սպանանել *საქ.მოც.26,21;* რომელმან ბაგინსაცა აზმნა შეგინებად C, რომელმან ტაძარსაცა აზმნო შეგინებად L, որ եւ զտաճարն իսկ կամեցաւ պղծել *საქ.მოც.24,6;* იგი აზმნობდა შედგომად მოწაფეთა მათ მიმართ, ընդելանէր յարել յաշակերտսն *საქ.მოც.9,26;* რომლისა-იგი აზმნეს მეგჳპტელთა და დაინთქნეს, զորոյ զփորձ առեալ Եգիպտացւոցն ընկղմեցան *ჰებრ.11,29;* აზმნობდეს იგინი ბითჳნიად კერძო წარსლვად, թեւակոխէին երթալ ի Բիւթանիա *საქ.მოც.16,7;* აზმნო უკუე ეპისკოპოსმან ესმა რაჲ ესე, իսկ եպիսկոպոսն կասկածեաց *მ.ცხ.415r-467;* ვითარცა აზმნეს მათ, ვითარმედ დამეძინა, իբրեւ կարծեցին նոքա թէ նիրհեցի ես *მ.ცხ.434r-506.*

ზმნობა հմայք (მისნობა, წინასწარცნობა): არა წარვიდა ჩუეულებისაებრ კითხვად ზმნობათა, ոչ չոգաւ ըստ սովորութեանն ընդ առաջ հմայից *რიცხ.24,1.*

ზმურ-ი, მურ-ი զմուռ. մուռ. զմռնենի (mirhha, смирна, მური): ზმური და გუნდრუკი, զմուռս եւ զկնդրուկ *ქება 3,6;* ჴელთა ჩემთა დასწუთა ზმური (მური S), ձեռք իմ կաթեցուցին զմուռս *ქება 5,5;* მოილო მური, შეზავებული ჰალოჲთურთ, եբեր զմուռս խառն ընդ հալուէս *ი.19,39;* შეიყუარე... მური, შტახსი, კასიაჲ სამკაულისაგან შენისა, սիրեցեր... զմուռս եւ ստաշխն եւ կասիա ի զգեստէ քումմէ *ფს.44,9;* ვითარცა მურმან რჩეულმან მივჰფინე სულნელებაჲ ჩემი, իբրեւ զմուռ ընտիր բուրեցի անուշահոտութիւն *ზირ.24,21;* მოვისთულე მური ჩემი, զմուռս կթեցի *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგ.159,35-282,2;* მე თჳთ მოვიდე მთასა მურისასა, գնացից ես ինձէն ի լեառն զմռնենեաց *ქება 4,6.*

ზმურდლიან-ი մարմառոտ (ქავილიანი): ყოველი ბინი არა იყოს მის თანა, ბრმაჲ ანუ შემუსრვილი ანუ ენაკუეთილი ანუ ზმურდლიანი ანუ მღიერიანი ანუ მეფხანიანი არა მოიყვანეს ესენი ღმრთისა, ամենայն արատ մի՛ լիցի ի նմա: զկոյրն կամ զկաղն կամ զբեկն կամ զլեզուատ կամ զմարմառոտ կամ զքոսոտ կամ զորքինոտ. մի՛ մատուցանիցեն զայն տեառն *ლევ.22,22.*

ზოგ-ი կէս. մասն. եզր. ումն. զոյգ („ნახევარი“, „განნახევრებული“, „კერძო“, ნაწილი, რომელიმე, ვინმე; წყვილი, უღელი): მიგცე შენ ვიდრე ზოგადმდე სამეუფოჲსა ჩემისა, տաց քեզ մինչեւ ցկէս թագաւորութեան իմոյ *მრ.6,23;* ზოგნი იტყოდეს, կէսքն ասէին *ი.10,21;* იყვნეს ზოგნი მახლობელად მთასა S, იყვნეს ნახევარნი მახლობელ მთისა G, էին կէսք ի նոցանէ մերձ ի լեառն *ისუ ნ.8,33;* შეკრიბნა... ზოგისა ნათესავისა მანასესნი S, მოუწოდა... კერძოსა ტომისასა მანასის G, կոչեաց... զկէս ցեղին Մանասէի *ისუ ნ.22,1;* განკუეთეთ... ორგან და მიეცით ზოგი მისი მას, կտրեցէք... յերկուս եւ տուք զկէսն նորա դմա *III მფ.3,25;* ზოგსცა არა იყო, რომელ მითხრობდეს მე, կէս չէ զոր պատմեցին ինձ *III მფ.10,7;* დალათუ ითხოვო ზოგი მეფობისა ჩემისაჲ O, եթէ խնդրեսցես մինչեւ ի կէս թագաւորութեանս իմոյ *ესთ.15,19;* ძნიად ჴელთ-იდვის ზოგი ოდენ, հազիւ առնուցու զկէսն // զկէսն թէ վճարէ *ზირ.29,7;* ფერჴნი, რომელნიმე ზოგი რკინისაჲ და ზოგი კეცისაჲ J, ფერჴნი, ზოგი რომელიმე რკინისაჲ და ზოგი კეცისაჲ O, ոտքն կէսն յերկաթոյ եւ կէսն ի խեցւոյ *დან.2,33;* მოილო ზოგი რაოდენიმე, եբեր մասն ինչ *საქ.მოც.5,2;* რაჟამს შეხვდეთ ზოგსა წყალსა იორდანისასა S, ვითარცა შეხვდეთ კერძოსა წყლისა იორდან-

ისასა G, յորժամ մտանիցէք յեզր ջրոյն Յորդանանու *ისუ 6.3,8;* ზოგნი მზად დგენ ჭურჭელად, ոմանք կազմ կացցեն զինու *ნეემ.4,10;* ალუკიდოთ ზოგთა ამათ ჯორთაგანთა მინაჲ ამის ქუეყანისაჲ, տացին ծառայի քում բեռինք զուգից ջորւոց ի հողոյ երկրիս *IV მფ.5,17.*

ზოგად, ზოვგად ի միասին. հասարակաց. միահաւան. առ հասարակ („ერთად", საერთოდ): ვერ შემძლებელ იყვნეს დამკჳდრებად ზოგად, ոչ կարէին բնակել ի միասին *დაბ.13,6;* რბიოდეს ორნივე ზოგად DE, რბიოდეს ორნივე ერთად C, ընթանային երկոքին ի միասին *ი.20,4;* გამოვიდეს ორნივე ზოგად, ելին երկոքին ի միասին *ივდ.13,12;* ჴარი და დათჳ ზოგად ძოვდენ, եզն եւ արջ ի միասին ճարակեսցին *ეს.11,7;* აქუნდა ყოველივე ზოგად, ունէին զամենայն ինչ հասարակաց *საქ.მოც.2,44;* ზოგად პაჲვასიკი მოვიგოთ ყოველთა, քսակ հասարակաց ստացուք ամենեքեան *იგ.სოლ.1,14;* ეჰა, ზოგად მცველნო ნათესავისა კაცთაჲსანო, ով միահաւան պահապանք ազգի մարդկան *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 123,8;* ზოვგად, առ հասարակ *მრთ.S.ბას. კეს.-40-თჳს 116,17.*

ზოგად-ი մի. հասարակաց. հասարակ. մասն; զոյգ („ზოგისაგანი", ერთი, საერთო): ყოფაჲ... სახლსა შინა ზოგადსა, բնակել... ի տուն միում *იგ.სოლ.25,24;* მოვიღე ზოგადი აერი, զհասարակաց օդն ձգեցի յիս *სიბრძ.სოლ.7,3;* ზოგადისა მის ცხორებისა ჩუენისათჳს, վասն մերոյ հասարակաց փրկութեանն *ეპ.იუდ.1,3;* ზოგადთა არს ბრძანება ჩუენი S, ზოგადი არს საქმჱ ჩუენი, ի միասին է իմ եւ քո հրամանս *ესთ.15,3;* გეჴსენედ შენ ზოგადი იგი ყოფაჲ, յուշ լիցի քեզ զոյգ բնակութիւն մեր *ანდ.-ანატ.331-39,23;* მისცა... ზოგადი ჭურჭელი სახლისა უფლისაჲ O, მისცა... ზოგისაგანი ჭურჭრისად სახლისა უფლისაჲ J, ետ... ի մասնէ սպասուց տանն Աստուծոյ *დან.1,2.*

ზოგიმომკუდარ-ი կիսամահ (ნახევრად მკვდარი): დაცემულ იყო ზოგი-მომკუდარი, անկեալ կիսամահ *სიბრძ.სოლ.18,18.*

ზოგისაგან-ი ի մասնէ („ზოგადი", ნაწილისაგანი): მისცა... ზოგისაგანი ჭურჭრისად სახლისა უფლისაჲ J, მისცა... ზოგადი ჭურჭელი სახლისა უფლისაჲ O, ետ... ի մասնէ սպասուց տանն Աստուծոյ *დან.1,2.*

ზოგის-ზოგი կիսոյ կէս (ნახევარი): და თუ ზოგის-ზოგი-ღა ჩუენი მოისრას, եթէ կիսոյ կէս ի մէնջ մեռանիցիմք *II მფ.18,3.*

ზოგს რაჲ(მე) փոքր ի շատէ. կէս ի կէս (რამდენადმე, ნაწილობრივ, ცოტად თუ ბევრად): არა მე შემაწუხა, არამედ ზოგს რაჲმე, ոչ եթէ զիս տրտմեցոյց. այլ փոքր ի շատէ *II კორ.2,5;* არა ზოგს რაჲ(მე) არს მადლი ესე, არამედ სრულ არს ძლიერებაჲ, ոչ կէս ի կէս էին շնորհքն. այլ կատարեալ զօրութիւն *მრთ.A.კირ.იერ.-მარტჳლ.284,25-375,7.*

ზოგსმგბარ-ი կիսեփեաց (ნახევრად მოხარშული): ვითარცა-იგი ჭაკუნტელი ზოგს-მგბარი, իբրեւ զճակնդեղ կիսեփեաց *ეს.51,20.*

ზომ-ი չափ. ձեւ (ზომა; სახე): ზომი მეორისაჲ მის ზღუდისაჲ, չափ երկրորդ պարսպին *ნეემ.3,19;* მიუძღუანა ზომი და მოასწავა მსგავსებაჲ ქმნულებისა მისისაჲ, առաքեաց... զնմանութիւն սեղանոյն եւ զձեւ նորա ըստ ամենայն գործուածոյն նորա *IV მფ.16,10.*

ზომა იხ. მიზომა.

ზომა չափ: არა ზომით მოსცის ღმერთმან სული, զի ոչ եթէ չափով տայ Աստուած զՀոգին *ი.3,34;* ზომით ჰყვენ დღენი ჩემნი, չափով եդիր զաւուրս իմ *ფს.38,6;* უკუეთუ უმეტეს ზომისა მოვზიდნე... განტყდეს მშჳლდი ესე, առաւել քան զչափն քարշեսցի. խորտակի աղեղն *მ.ცხ.232r-254.*

ზომთსაბელ-ი մալուխ (მსხვილი თოკი; ბაწარი): უადვილეს-ა ზომთსაბლისაჲ ჴურელსა ნემსისასა განსლვაჲ, դիւրին է մալխոյ մտանել ընդ ծակ ասղան *მთ.19,24.*

ზომიერ-ი չափաւոր (ზომაზე, ნორმალური): საზრდელი ზომიერი, կերակուր չափաւոր *მ.ცხ.24r-19.*

ზორავარ-ი զաւրավար (მხედართმთავარი): შეიპყრა ზორავარმან, ըմբռնեալ ի զաւրավարէն *ნრს.72,24;* დაცემულ იყო ზორავარი, անկեալ էր զաւրավարն *ვრდ.88,11.*

ზორვა զոհել. նուիրել. մատուցանել զոհս („შენირვა", „მსახურება", „გება", მსხვერპლის მირთმევა): ეგულებოდა ზორვად, կամէր զոհել *საქ.მოც.14,13;* შეკრბეს ზორვად ზორვასა G, შეკრბეს... შეწირვად მსხუერპლისა S, ժողովեցան զոհել զոհ *მსჯ.16,23;* უზორვიდეს საზორველსა ღმერთთა უცხოთა, նուիրէին նուէրս աստուածոց օտարաց *იერ.19,13;* ანუ უზორეთ ღმერთთა B, ანუ მსახურებაჲ ღმერთთაჲ A, կամ զոհել աստուածոցն *ორმეოც.105,15-6;* არა თავს-იდვეს ზორვად B, აიძულებდეს გებად A, ստիպէին զոհել *ორმეოც.104,15-10;* რომელნი კერპთა უზორვენ, որ կռոցն մատուցանեն զոհս *ფლკტ.143,33-452,29.*

ზორვა զոհ („მსხუერპლი", შესაწირავი): შეკრბეს ზორვად ზორვასა დიდსა დაგონისა ღმრთისა მათისა G, შეკრბეს შეწირვად მსხუერპლისა დიდისა S, ժողովեցան զոհել զոհ մեծ Դագոնայ աստուծոյն իւրեանց *მსჯ.16,3;* ზორვასა მას ბილწებისასა აღასრულებდეს, զոհս աղտեղիս մատուցանէին *იზდ.115,29.*

ზორვილ-ი նուէր. զոհ (მსხვერპლი, შესაწირავი): შესწირნე... ზორვილნი მათნი, մատուցանիցես... զնուէրս նոցա *IV მფ.16,15;* ცმელთა ზორვილთა მათთასა შჭამდით G, զորոց զճարպ զոհից նոցա ուտէիք *II შჯ.32,38.*

ზოსტერ-ი կամար (ქამარი, სარტყელი): ზოსტერისა წილ საბელი შეირტყა, փոխանակ կամարացն ՝ չուան գօտի *ეს.3,24;* და-ნუ-ივიწყოსა სძალმან... მკრდისა სამკაული ზოსტერი თჳსი, միթէ մոռասցի... հարսն... զլանջազեղ կամար իւր *იერ.2,32;* *(II მფ.18,11).*

ზრახება խրատ տալ. խորհուրդ առնել; խաել. խրատել (სწავლება, რჩევა; თქმა, რჩევის მიცემა): რომელმან აზრახა ჰურიათა C, որ խրատն ետ Հրէից *ი.18,14;* ხოლო ვაზრახებ, բայց խրատ տամ *I კორ.7,25;* აზრახებდა მათ, თუ ვითარ რაჲ სახით განფხურას თესლი, ნაზორეველთაჲ, խորհուրդ արարեալ. զի զամենայն ազգս քրիստոնէից սատակեսցէ *მრთ.E.258v-254,13;* ვიჯმნი ზრახებისაგან შენისა, հրաժարիմ ի խօսելոյ ընդ քեզ *მ.ცხ.279v-300;* აზრახებნ უმჯობესსა, խրարէր եւ ասէր *მ.ცხ.138r-156.*

ზრახება-ჲ խրատ (სწავლება, რჩევა): არა ისმინე ზრახებისა ჩემისაჲ, ոչ անսացեր խրատուս իմում *II ნშტ.25,16;* უკუეთუ ეგრეთ დაადგრეს ზრახებისა ჩემისაებრ, թէ այնպէս կացցէ ըստ իմում խրատու *I კორ.7,40.*

ზრახვა խորհել. խորհուրդ առնել. խաւսել. խոկալ. զմտաւ ածել. ազդ առնել. կարկատել. նիւթել. բանս դնել. միաբանել („განზრახვა", ფიქრი, ბჭობა; მოთათბირება, მოსაზრება; ლაპარაკი, წარმოთქმა; შეთხზვა, მოგონება): იზრახა ფარულად განტევებაჲ მისი, խորհեցաւ լռելեայն արձակել զնա *მთ.1,19;* რჩულსა მისსა ზრახავნ იგი დღე და ღამე, յօրէնս նորա խորհեսցի նա ի տուէ եւ ի գիշերի *ფს.1,2;* სიცრუვესა ზრახავნ ენაჲ მისი, զանիրաւութիւն խորհեցաւ ի լեզուի իւրում *ფს.51,4;* ზრახევდით უფლისათჳს სახიერებით, խորհեցարուք զտեառնէ բարութեամբ *სიბრძ. სოლ.1,1;* იზრახეს ზრახვაჲ ბოროტი შენთჳს, խորհեցան խորհուրդ չար *ეს.7,5;* ღრმასა ზრახვასა ჰზრახავთ, խորհիք խորհուրդս խորհինս *ეს.31,6;* ჩემ ზედა ზრახეს ზრახვაჲ ბოროტი, զինէն խորհեցան խորհուրդ չար *იერ.11,19;* ერისაგანთა მათ იზრახეს, զօրականացն խորհուրդ արարեալ *საქ.მოც.27,42;* ზრახვიდეს ურთიერთას, խաւսէին ընդ միմեանս *ლ.4,36;* მრავალ ჟამ ზრახვიდა, բազում եւս խօսեցաւ *საქ.მოც.20,11;* საძაგელ არს დედათა ეკლესიასა შინა ზრახვად, անպատեհ է կնոջ մարդոյ յեկեղեցւոջ խօսել *I კორ.14,35;* ზრახევდით ურთიერთას, խօսեցարուք ընդ միմեանս *იგ.სოლ.23,31;* ზრახვიდეს მოკლვად მისა, խոկային սպանանել զնա *საქ.მოც.9,29;* მცნებათა მისთა ზრახევდ მარადის, ի պատուիրանս նորա խոկասջիր հանապազ *ზირ.6,37;* ენაჲ თქუენი სიცრუვესა ზრახავს, լեզուք ձեր խոկան զանիրաւութիւն *ეს.59,3;* და ვითარ იგი ამას ზრახვიდა ოდენ, եւ մինչդեռ նա զայս ածէր զմտաւ *მთ.1,20;* ზაკუვანი მათთჳს იზრახებოდეს, դաւաճանութիւնք ի վերայ նոցա կարկատեալ լինէր *მრთ.S.-40-თჳს 116,40;* ნუ ჰზრახავ მეგობრისა შენისათჳს ძჳრსა, մի՛ նիւթեր բարեկամի քում չարիս *იგ.სოლ.3,29;* გული, რომელი ზრახავნ გულისსიტყუათა ბოროტთა, սիրտ որ նիւթէ զխորհուրդս չարս *იგ.სოლ.6,18;* ეზრახა მღდელთმოძღუართა, եդ բան ընդ քահանայապետսն *ლ.22,4;* ზრახვა, միաբանել *დან.2,6;* ზრახვიდეს ურთიერთას C, განიზრახვიდეს ურთიერთას DE, խօսէին ընդ միմեանս *ლ.6,11;* ეზრახნეს ლეკთა, ազդ արարին Լեկաց *ქ.ცხ.31,18-14.*

ზრახვა-ჲ խորհուրդ. բան. մտածութիւն. խնամ. խրատ (აზრი, ფიქრი, ზრუნვა, რჩევა, სწავლება): ვითარ გულისჴმა-ყო ზრახვაჲ იგი მათი, ծանուցեալ Յիսուսի խորհուրդս նոցա *მთ.9,4;* იცნოდა გულისზრახვანი მათნი, իբրեւ ծանեաւ զխորհուրդս սրտից նոցա *ლ.9,47;* არა მივიდა ზრახვასა ულმრთოთასა, ոչ գնաց ի խորհուրդս ամպարշտաց *ფს.1,1;* ღრმა არიან ზრახვანი შენნი, խոր են խորհուրդք քո *ფს.91,6;* რომელი ზრახვაჲ ჰზრახოთ, განაქარვოს ღმერთმან, զոր խորհուրդ եւ խորհիցիք. ցրուեսցէ տէր *ეს.8,10;* განიხრწნიან ტკბილნი ზრახვასა ბოროტთა, ապականեն զբարս քաղցունս բանք չարք *I კორ.15,33;* ზრახვანი იგი იჭჳსა მის მათისანი, մտածութիւն ակնկալութեան *ზირ.40,2;* ჴორცთა ზრახვასა ნუ ჰყოფთ გულისსათქუმელ, մարմնոյ խնամ մի՛ տանիք ի ցանկութիւն *ჰრომ.13,15;* ზრახვაჲ ჩემი სათნო გეყავნ შენ, խրատ իմ հաճոյ թուեսցի քեզ *დან.4,24.*

ზრახვით խորհրդաբար (საიდუმლოდ): ზრახვით უთხრობდა, խորհրդաբար պատմէր *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.118,2.*

ზრახვის-ყოფა խորհել. խորհուրդ խորհել (ფიქრი): ზრახვა-ყო ამასია, խորհեցաւ Ամասիաս *II ნშტ.25,17;* რომელნი იდუმალ ზრახვასა

ჰყოფენ, որ խորհին խորհուրդս ծածուկս *ეს.29,15.*

ზრდა կերակրել. ուտել. սնանել. սնուցանել. բուծանել („ფუფუნება", „მზრდელი", ჭმევა, კვება, გამოზრდა): ზრდის მათ, կերակրէ զնոսա *მთ.6,26;* რამეთუ ქუეყანაჲ იგი მათი იზარდებოდა სამეუფოჲთა, վասն կերակրելոյ երկրին նոցա յարքունուստ *საქ.მოც.12,20;* ზრდიდა მათ პურითა და წყლითა, կերակրեաց զնոսա հացիւ եւ ջրով *III მფ.18,4;* ვიზარდებოდე მე მაგის როჭიკისაგან და არასადა განვძღი, կերակրիմ ի ռոճկացս յայսցանէ եւ ոչինչ օգտեցայ *ვარ.808-373,16;* რომელნი იზარდებიან საჭმლითა ულმრთოებისაჲთა, որք ուտեն զկերակուրս ամպարշտութեան *იგ.სოლ.4,17;* რომელი იზარდებოდა სამ თთუე სახლსა შინა მამისა თჳსისასა, սնաւ ի տան հօր իւրոյ ամիսս երիս *საქ.მოც.7,20;* ვითარცა მზრდელი, რაჲ ჰფუფუნებნ თჳსთა შვილთა // ვითარცა იგი მზრდელი, რაჲ ზრდინ თჳსთა შვილთა, որպէս դայեակ մի՛ որ սնուցանիցէ մանկունս իւր *I თეს.2,7;* ჰზრდინ და ჰფუფუნებნ მას, սնուցանէ եւ դարմանէ զնա *ეფეს.5,29;* სიჭაბუკითგან ჩემით ვზრდი მათ, ի մանկութենէ իմմէ սնուցի *იობ.31,18;* რაჲთა იზარდებოდიან იგინი სამ წელ, սնուցանել զնոսա ամս երիս *დან.1,5;* რომელნი იზარდებოდეს მისგან, որ բուծեալն էին առ նմա *მრთ.A.ანტ.დ.97,5-75,18.*

ზრდა-ჲ սնունդ (აღზრდა): მოიჴსენე... სულიერი იგი ზრდაჲ, յիշեա՛ ... հոգեխառն սնունդն *რიფს.172,27-101,12.*

ზრდილება սնունդ (აღზრდა): მოიჴსენე, შვილო, ზრდილებაჲ იგი, რომელ ჩემგან მიიღე, յիշեսցես. որդեակ. զսնունդն զոր ունիս յինէն *მ.ცხ.422r-474.*

ზრზენა գրգռել. հպարտացուցանել (აღგზნება, აგულიანება; გალაღება): რაჲსა გაზრზენს შენ უკეთურებაჲ შენი? ընդէ՞ր գրգռէ զքեզ չարութիւն քո *IV მფ.14,10;* რომელი აზრზენდეს სიტყუასა, იგი ვერ ცხონდეს, որ գրգռէ զբանս, ոչ ապրեսցի *იგ.სოლ.19,7;* ნუ გაზრზენნ, մի՛ հպարտացուսցէ զձեզ Եզեկիա *IV მფ.18,29.*

ზრზენა-ჲ հակառակութիւն (წინააღმდეგობა, ურჩობა): *ზირ.40,4.*

ზრზენად-ი գրգռութիւն (გამაღიზიანებელი, ამაგულიანებელი): უკუეთუ ვიდრე არღა ზრზენადი იგი გულისთქუმაჲ მათ ბრძოლილ იყო, եթէ մինչչեւ գրգռութիւն ցանկութեանց պատերազմեալ էր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,34-29,8.*

ზრზინება խռովութիւն. հեստութիւն („მჴდომობა", შფოთი, წინააღმდეგობა, ურჩობა): რომელნი სავსე იყვნეს ზრზინებითა, որ խռովութեամբ լի էին *თეკ.100,1;* მე უწყი ზრზინებაჲ ეგე თქუენი S, მე უწყო მჴდომობაჲ შენი G, ես գիտեմ զհեստութիւն քո // *შჯ.31,27.*

ზრზოლა-ჲ դողումն (ძრწოლა, კანკალი, ცახცახი): შევიდა ზრზოლაჲ ძუალთა ჩემთა, եմուտ դողումն յոսկերս իմ *ამბ.3,16.*

ზროხა-ჲ արջառ. անդի. անդեայ(ք). եզն. երինջ. զուարակ. կով (საქონელი, ნახირი, ხარი, კურო, დეკეული, ხბო, ძროხა): ფრდიდეს ზროხასა და ცხოვარსა და ტრედსა DE, վաճառէին զարջառս եւ զոչխարս եւ զաղաւնիս *ი.2,14;* მოასხა აბრაჰამ ცხოვარი და ზროხაჲ, առ Աբրահամ արջառս եւ ոչխարս *დაბ.21,27;* უკუეთუ შემოსწირვიდეს შესაწირავსა მსხუერპლად ღმრთისა საცხოვართაგან და ზროხათა და ცხოვართა, եթէ մատուցանիցէ պատարագ տեառն ի խաշանց. յարջառոյ եւ յոչխարէ *ლევ.1,2;* აკურთხნეს... ზროხანი სამრონლისა შენისანი და არვები ცხოვართა შენთა, օրհնեսցէ... զանդեայս արջառոց քոց // *შჯ.7,13;* კურთხეულ იყვნენ... მროწეულნი ზროხათა შენთანი და სამწყსონი ცხოვართა შენთანი S, օրհնեալ լիցին... անդեացք արջառոց քոց եւ հօտք ոչխարաց քոց // *შჯ.28,4;* ზროხაჲ და ცხოვარი და თხაჲ [მოასხა] საზრდელად მათ, խաշն եւ արջառս եւ երամակս այծից ի դարմանս իւրեանց *ივდ.2,8;* მჴეცნიცა შენ წინაშე თივასა ვითარცა ზროხანი ჭამენ, գազանք իբրեւ զարջառ խոտ ճարակին *იობ.40,10;* განზარდოს კაცმან დიაკეული ზროხათაჲ, բուծցէ մարդ երինջ մի յարջառոց *ეს.7,21;* მიგეც შენ ფუნაჲ ზროხათაჲ სკორისა წილ კაცობრივისა, ետու քեզ քակոր արջառոյ փոխանակ աղբոյն մարդոյ *ეზეკ.4,15;* მოიბან ზუარაკი ერთი ზროხათაგან G, առցեն զուարակ մի յանդւոյ *რიცხ.8,8;* ზროხანი მათნი პოხილ (ზრქელ L) არიან, անդեայք նոցա պարարտք են *ფს.143,14;* იყო მისი ცხოვარი და ზროხაჲ და ვირი, եղեն նորա խաշինք. անդեայք եւ էշք *დაბ.12,16;* მომცენით ჩუენ აქა ორნი ზროხანი, տացեն մեզ երկուս եզինս *III მფ.18,23;* გამოვიდოდეს შჳდნი ზროხანი, ելանէին եւթն երինջք *დაბ.41,2;* ვითარცა ზროხანი მწუანესა შინა, իբրեւ զուարակս ի վերայ դալարոյ *იერ.50,11;* ზროხა, կով *დაბ.32,15.*

ზრუნვა հոգալ. փոյթ առնել. փոյթ լինել. հոգ տանել. ձանձրանալ. խնամ ունել. տրտմել. խռովել. զանգիտել („ჭირვება", „მიმოტაცება", ზრუნვა – ურვა, წუხილი): ნუ ზრუნავთ, մի՛ հոգայցէք *მთ.10,19;* ჰზრუნავ და შფოთ ხარ მრავლისათჳს, դու հոգաս եւ զբազում իւիք զբաղեալ ես *ლ.10,41;* ნუ ზრუნავთ, ვითარ ანუ რაჲ სიტყუაჲ მიუგოთ, մի՛

հոգայցէք որպէս թէ զինչ պատասխանի տայցէք *ლ.12,11;* ურთიერთისათჳს ზრუნვიდენ ასონი, զմիմեանց հոգայցեն անդամքն *I კორ.12,25;* ვზრუნევდ და მოაკლდა სულსა ჩემსა C, հոգայի եւ նուաղէր յիս հոգի իմ *ფს.76,4;* განვისუენო და არღარა ვზრუნვიდე, հանգեայց եւ ոչ եւս հոգացայց *ეზეკ.16,42;* ზრუნვა, փոյթ առնել *I ეზ.2,20;* არას ზრუნავ არავისთჳს DE, არაჲ გჭირს არავისთჳს C, ոչ է քեզ փոյթ զումեքէ *მთ.22,16;* იწყეს ზედადგომად და ზრუნვიდეს საქმისა მისთჳს J, იწყეს ზრუნვად და ზედა დგომად საქმისა მისთჳს O, սկսան վերակացու լինել եւ հոգ տանել գործոյն *I ეზ.7,2;* შევწუხენ ზრუნვასა ჩემსა, տրտմեցայ ես ի ճանճրանալ իմում *ფს.54,3;* იწყო ზრუნვად და ურვად C, იწყო მწუხარებად და ურვად DE, սկսաւ տրտմել եւ հոգալ *მთ.26,37;* მეძინა მე ზრუნვით, ննջէի ես խռովեալ *ფს.56,5;* ვისა ჰზრუნევდ და შეგეშინა? յումէ՞ զանգիտացեալ զարհուրեցար *ეს.57,11;* ზრუნვა, խնամ ունել *სიბრძ. სოლ.6,8;* ხილვად ზრუნვისა (მიმოტაცებისა), რომელი ქმნულ არს ქუეყანასა ზედა, տեսանել զբաղումն. որ արարեալ է ի վերայ երկրի *ეკლ.8,16.*

ზრუნვა-ჲ հոգ(ք). խնամ. տրտմութիւն. խռովութիւն. ջան („გულის-სიტყუა“, „შეზრუნება“, ურვა, წუხილი, შფოთი, გარჯა): ზრუნვათაგან და სიმდიდრისა და გემოთაგან ამის სოფლისათა ვლენედ, ի հոգս եւ ի մեծութիւն եւ ի ցանկութիւն աշխարհիս զբաղեալ *ლ.8,14;* მიუტევე უფალსა ზრუნვაჲ (გულის-სიტყუაჲ L) შენი, ընկեա ի տէր զհոգս քո *ფს.54,23;* შთაუვრდეს ზრუნვაჲ კაცსა მცნობელსა, անկցի հոգ ի սիրտ առն իմաստնոյ *იგ.სოლ.17,12;* ზრუნვამან ჴორციელებისამან შეგიპყრა, հոգք կենցաղականք զքեզ արգելին *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 366,40-257,23;* სწავლებისა ზრუნვაჲ სიყუარული არს, խնամ խրատու՝ սէր *სიბრძ.სოლ.6,19;* ნუ მისცემ ზრუნვად სულსა შენსა, մի՛ տար ի տրտմութիւն զանձն քո *ზირ.30,22;* არა მცირედი რაჲ ზრუნვაჲ (შეზრუნებაჲ) იყო ერისა კაცთაჲ მათ, էր խռովութիւն մեծ ի մէջ զինուորացն *საქ.მოც.12,18;* არცა ზრუნვითა და ოფლითა ქუეყანისაჲ ესე საზრდელი ჭამად, եւ ոչ ջանիւ եւ քրտամբք երեսաց զերկրական զհաց կերեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.196,17-197.*

ზრუნვისა დება փոյթ լինել („გულს-დება“, ზრუნვა): არა თუ გლახაკთაჲ რაჲმე ზრუნვაჲ ედვა მას DE, არა თუ გლახაკთაჲ რაჲ გულს-ედვა მას C, ոչ զի զաղքատաց ինչ փոյթ էր նմա *ი.12,6.*

ზრქელ-ი թանձրացեալ. թանձրագոյն (მსუქანი, სქელი): ზრქელი, թանձրացեալ *ეს.28,1;* ზრქელი, թանձրագոյն *გრ.ანძ.-შობ.298,18-183.*

ზუავ-ი գոռոզ (ამაყი): ზუავი იგი ნაბუქოდონოსორ, գոռոզն զայն Նաբուքոդոնոսոր *მ.ცხ.15v-12.*

ზუაობა ճեմել. փքալ. հպարտանալ (გაამაყება, ზვიადობა, ამპარტავნობა, დიდებისმოყვარეობა): რაჟამს ვალნ იგი, გინა თუ ზუაობნ, სული იცის მონადირეთაჲ, յորժամ գնայ կամ ճեմեսցի՝ հոտ հարկանի նմա յորսորդաց *ფიზ.II 13-15;* სირცხვლი არს... რაჲთა უცხოსა ზედა ქველისსაქმესა ვზუაობდე, ամօթ է... զի օտար իրս բարեգործեցից եւ փքացայց *მ.ცხ.170v-187;* მაგისთჳს ნუ ზუაობ, ընդ այդ մի՛ հպարտասցիս *მ.ცხ.196v-209.*

ზუაობა-ჲ սնապարծութիւն. ամբարտաւանութիւն. հպարտութիւն. սնափառութիւն. գոռոզութիւն. ամբարհաւաճութիւն, փառասիրութիւն *მრთ.A.ანტ.დ.78,22-21,6;* ვეკრძალე კუალად გულისსიტყუასა თავმოთნებისა და ზუაობისასა, զգոյշ լինիցիս յանձնահաճութենէ եւ յամբարտաւանութենէ *მ.ცხ.36r-30;* მოიძულო სრულიად, ვითარცა მტერი ღმრთისაჲ, ზუაობაჲ, ատեսցես ի սպառ իբրեւ զթշնամի Աստուծոյ զհպարտութիւն *მ.ცხ.37r-31;* სნეულ ხარ ზუაობითა, հիւանդ ես սնափառութեամբ *მ.ცხ.49v-41;* უკუეთუ... ზუაობით განითხიოს... იგი არა კეთილ არს, եթէ... գոռոզութեամբ հեղցի. ոչ է բարի *მ.ცხ.249v-270;* უკუეთუ შემოგიჴდეს შენ გულისსიტყუაჲ ზუაობისაჲ, ძიება ყავ სვნიდისი შენი, եթէ մտանէ ի քեզ խորհուրդ ամբարհաւաճութեան. քննեսցես զմիտս քո *მ.ცხ.359v-412.*

ზუარ-ი ზუარები ვენაჴთაჲ, այգեստան *I მფ.22,7.*

ზუარაკ-ი զուարակ. ցուլ. եզն. որթ. արջառ („ჴბო“, „ჴარი“, „ჴარი ჴბო“, მსხვერპლი): ზუარაკები ჩემი... დამიკლავს (დაკლულ არს DE), զուարակք իմ... զենեալ են *მთ.22,4;* დაკლან ზუარაკი წინაშე უფლისა G, დაკლან ჴბოჲ იგი წინაშე უფლისა O, սպանցեն զուարակն առաջի տեառն *ლევ.1,5;* ზუარაკი ერთი ზროხათაგან, զուարակ մի յանդւոյ *რიცხ.7,15;* არა ვჭამ მე ჴორცსა ზუარაკთა შენთასა, ոչ ուտեմ ես զմիս զուարակաց քոց *ფს.49,13;* ზუარაკნი თქუენნი და ზროხანი, რომელნი იქმოდიან ქუეყანასა, զուարակք ձեր եւ եզինք. որ գործեն զերկիր *ეს.30,24;* სისხლი ზუარაკთაჲ და ვაცთაჲ არა მნებავს, զարիւն ցլուց եւ նոխազաց ոչ կամիմ *ეს.1,11;* ივლტოდა ზუარაკი იგი რჩეული, ի փախուստ դարձաւ ցուլն քո ընտիր *იერ.46,15;* მოიბ ზუარაკი იგი ჭამებული მამისა შენისაჲ,

առ դու քեզ զեզն պարարակ հօր քո *მსჯ.6,25;* არა ჰჴნა ზუარაკითა და ვირითა ერთბამად G, ნუ ჰჴნავ ჴარითა და ვირითა ერთად S, մի՛ վարեսցես զէշն եւ զեզն ի միասին *II შჯ.22,10;* ზუარაკი წელიწდეული, որք տարեւոր G *რიცხ.8,8;* არა მოჰგუარო უფალსა ღმერთსა შენსა ზუარაკი ანუ ცხოვარი G, մի զոհիցես տեառն Աստուծոյ քում արջառ կամ ոչխար *II შჯ.17,1;* ზუარაკი უბინოჲ მოიბას იგი G, ჴარი ჴბოჲ უბინოჲ... მოიბას O, արու անարատ մատուսցէ *ლევ.1,3.*

ზუება ծնանել (შობა): ირემნიცა იზუნეს ველსა გარე და დაუტევნეს ნუკრნი, რამეთუ არა იყო მწუანე, եղինք ի վայրի ծնան. եւ թողին զծնունդս զի ոչ գոյր բանջար *იერ.14,5.*

ზუელვა եպերանս դնել (დაცინვა, გამოჯავრება): სიტყუათა შენთა გიზუელვიდეს, բանից քոց եպերանս դիցէ Ձ. ի բանս քո դիցէ գայթակղութիւն *ზირ.27,26.*

ზუერ-ი հաս. մաքս (ხარკი, გამოსაღები): რომელთა გამოიღიან ხარკი ანუ თუ ზუერი, յո՞ւմ է առնուն զհարկս կամ զհասն *მთ.17,24;* დასდევით მათ ზედა ხარკი და ზუერი, դիք ի վերայ դոցա հարկս եւ հասս *II ეზრა 4,20;* მისცემდით უკუე ყოველთა თანანადებსა... საზუერესა ზუერი, հատուցէք իւրաքանչիւր զպարտս... որում զմաքս՝ զմաքսն *ჰრომ.13,7.*

ზუზლა վէրք. թարախ („წყლულება“, წყლული, ბალღამი): ძაღლნიცა ჰლოშნიდეს ზუზლასა მისსა C, ძაღლნიცა ჰლოშნიდეს წყლულებათა მისთა DE, շունք եւս... լիզուին զվէրս նորա *ლ.16,21;* მოჰბანა ზუზლაჲ იგი წყლულებათა მათთაჲ, մաքրեաց զթարախ վիրաց նոցա *ანდ. ანატ.184,3-183,25;* ზოგნი მრურითა მოსწმედდეს (!) ზუზლასა წყლულებათა მათთაგან, այլք կտատվ մաքրէին զթարախ վիրացն *ანდ. ანატ.193,18-13.*

ზულევა հոլովել (ჩამოგორება): გინა ბგერაჲ განმაკრთობელი, და ზულევაჲ კლდეთაჲ, եթէ բոմբիւնք սպառնալեաց վիմաց հոլովելոց *სიბრძ.სოლ.17,18.*

ზულევა იხ. დაზულება.

ზურგ-ი թիկն. ողն. մկանունք: ზურგი მათი გარე შეგაქციეს, դարձուցին զթիկունս իւրեանց *ნეემ.9,17;* ზურგი ჩემი მივსცე გუემად, զթիկունս իմ ետու ի հարուածս *ეს.50,6;* მოიქციეს ჩემდა ზურგი, դարձուցին յիս զթիկունս *იერ.32,33;* ზურგი მათი შეაქციეს შეურაცხებით, ետուն զթիկունս իւրեանց ի յիմարութիւն *ზაქ.7,11;* განიტეხა ზურგი და მოკუდა, բեկաւ ողն նորա եւ մեռաւ *I მფ.4,18;* განაფიცხნეს ზურგნი მათნი უფროჲს მამათა მათთა, խստացուցին զողն իւրեանց քան զողն հարց իւրեանց *IV მფ.17,14;* ზურგი მისი შეჭურვილ არს ეკლითა, ողն նորա վառեալ է ամենայնն փշովք *ფიზ.XVII 3;* ზურგნი მრავალთა წარმართთანი ვითარცა ზღუაჲ ოხრიდენ, մկանունք ազգաց բազմաց իբրեւ զջուր գոչեսցեն *ეს.17,12.*

ზურგ-გატეხილ-ი սապատող („ზურგტეხილი“): *ლევ.21,20*

ზურგება ապրեցուցանել („მიხედვა“, დარჩენა, გადარჩენა): მეწამლეთა ნუ ეზურგებით O, მწამლველთა არა მიჰხედნეთ B, զկախարդս մի՛ ապրեցուցանիցէք *გამოსლ.22,18.*

ზურგით զկնի (უკან): *დაბ.19,6.*

ზურგით კერძო յետոյ. ի թիկանց. ի թիկունս. յետուստ կողմանէ („უკუანა კერძო“, „უკუანაჲთ“, უკან): მოუჴდა იგი ერსა შორის ზურგით კერძო DE, მოვიდა იგი შორის ერსა მას უკუანა კერძო C, եկն ի մէջ ամբոխին յետոյ *მრ.5,27;* მოუჴდა ზურგით კერძო, մատուցեալ յետոյ *ლ.8,44;* რომელ-იგი არს ზურგით კერძო კარიათარიმსა S, აჰა უკუანაჲთ კარიათარიმისსა G, որ է ի թիկանց Կարիաթարիմայ *მსჯ.18,12;* ზურგით კერძო S, უკუანაჲთ G, ի թիկունս *მსჯ.20,40;* ზურგით კერძო, յետուստ կողմանէ *ქ.ცხ.11,2-10,12.*

ზურგით მოტჳრთე բեռնակիր (ტვირთის მზიდველი): შეკრიბა ათი ათასი კაცი ზურგით მოტჳრთეთაჲ, ժողովեաց Սողոմոն եւթանասուն հազար արանց բեռնակրաց *II ნშტ.2,2.*

ზურგის შექცევა ընդվզել: ზურგი შეაქციეს, ընդվզեցան *II ნშტ.29,6.*

ზურგის ძუალი ողն (ხერხემალი): ზურგის ძუალი მისი რკინაჲ დასხივებული, ողն իւր ծոյլ երկաթոյ *იობ.40,13.*

ზურგტეხილ-ი սապատող *ლევ.21,20.*

ზურმუხტ-ი զմրուխտ: თუალნი მისნი იყვნეს ზურმუხტისა და ბივრიტისანი, երկու ակամբք զմրխտիւք եւ մխով բիւրղի *ქ.ცხ.83,8-10;* ზურმუხტისა, զմրխտեայ *ქ.ცხ.196,16-9.*

ზუფად միանգամ (ერთად): შე-ღავე-სძინეს უცხოთესლთა მათ ზუფად კრებულად უბესა მას ველისა მის ტიტანელთაჲსა, յաւելին այլազգիքն միանգամ ելանել. եւ գումարեցան ի հովիտս Տիտանացւոց *II მფ.5,22.*

ზჳნ-ი շեղջ. շեղջաշեղջ. կոյտ (ზვინი, გროვა): ალამალლოს ზჳნები თჳსი, բարձրացուցանէ զշեղջ իւր *ზირ.20,30;* ზჳნი კალოჲსაჲ, շեղջ կալոյ *სოფ.2,9;* ზჳნი, շեղջ(աշեղջ) *სიბრძ.სოლ.18,23;* შეკრბა იგი (=მყუარი) ზჳნად-ზჳნად და დაყროლდა ქუეყანაჲ, ժողովեցին զնոսա կոյտս կոյտս եւ նեխեցաւ երկիրն *გამ.8,14.*

ზნი ნერეულისაჲ գաղիշ (acervus): დაწვა იგი ზნსა მას ნერეულისა მისისასა O, չոգաւ ննջեաց առ եզերբ գաղշին *რუთ.3,7.*

ზნეულ-ი դէզ (ზვინი): დადგეს, ვითარცა ზნეულნი, წყალნი, եկաց իբրեւ դէզ ջուր *ზირ.39,22.*

ზღაპარ-ი առասպել: კაცი უმადლოჲ, ვითარცა ზღაპარი უჟამოჲსაჲ, առասպել տարաժամ այր անշնորհ *ზირ.20,21;* არა ნაცილ და ზღაპარ საგონებელი იყვნენ წმიდათა სახარებათა თხრობანი, մի՛ իբրեւ առասպելք կամ ճառատողք երեւեսցին սրբոց աւետարանացն պատմութիւնք *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.156,5-275,25;* ყოველი ესე ზღაპარ არს სიბრძნის მოქმედთაჲ, այլ այդ ամենայն ... առասպելք են եւ իմաստք բանաստեղծաց *ბაბ.45,18-151,17.*

ზღაპრად առասպելաբար (ზღაპრულად): ზღაპრად იტყჳთ ამას თქუენ, առասպելաբար ասացեալ է զայս առ ձեզ *მრთ.A.ანტ.დ.91,14-68,12.*

ზღაპრობა առասպելաբար ասել (ზღაპარივით თქმა): გარდაქცეულად ჰზღაპრობთ, ասէք զնա փոփոխելի առասպելաբար *მრთ.A.ანტ.დ.90,31-67,22.*

ზღვა տուժել. հատուցանել (გადახდა, მიგება): ორი წილი ზღოს, կրկին տուժեսցի *გამ.22,4;* პატიჟეულიმცა ზღავს ამასმცა თჳსით თავით, պատժեսցի եւ տուժեսցի զամենայն յիւրմէ *I ეზ.6,32;* რომელნი ცოდა... უკუნ ზღოს G, ცოდა... ზღოს ესე O, զոր մեղաւն... հատուսցէ *ლევ.5,16.*

ზღვა տուգանք (საზღაური, გადასახდელი, ჯარიმა): თუ... თანამდებ იყვნენ... ზღვაჲ მოჴდად, եթէ... մահապարտ իցեն... տուգանս պահանջել *I ეზრა 8,27;* მომცა-ეცემიან... გინა თუ ზღვად, გინა თუ პყრობილებად, մատնեալք լիցին... եթէ ի տուգանս եւ եթէ ի կապանս *II ეზრა 7,26.*

ზღვარ-ი սահման („საზღვარი"): იუდა დგეს ზღვრად მათდა სამხრით კერძო G, იუდა დადგეს საზღვრად მათა ბლუარით კერძო S, Յուդայ կացցէ նոցա սահման ի հարաւոյ *ისუ 6.18,5.*

ზღვევა տուժել. ի տոյժս անկանել. զրկել. վնասել (ვნება, დაზიანება, დასჯა, გადახდა): თავი თჳსი იზღვია, զանձն իւր... տուժեսցի *ლ.9,25;* რომლისა იგი საქმჱ დაიწუას, იზღვიოს, եթէ ուրուք գործն այրեսցի ՝ տուժեսցի *I კორ.3,15;* ვზღვევდ თავით ჩემით ნაპარევსა დღისა და ღამისასა, յանձնէ սուժէի զգողունի տուընջեան եւ զգողունի գիշերոյ *დაბ.31,39;* ზღვევაჲ კაცისა მართლისაჲ არა კეთილ არს, տուժել զայր արդար. չէ բարւոք *იგ.სოლ.17,26;* ზღვევად განეკრძალე, տուժել հոգասջիր Ձ *ზირ.8,16;* იზღვინენ, ի տոյժս անկցին *იგ.სოლ.27,12;* არარაჲთ იზღვინეთ ჩუენგან, մի՛ իւիք զրկեցիք ի մէնջ *II კორ.7,9;* უგუნურნი იგი თანა-წარჰჴდეს და იზღვინეს, անմտաց անցեալ նոքօք վնասեցան *იგ.სოლ.22,3.*

ზღვევა վնաս. տուգանք. զրկութիւն. տուժումն (ვნება): შეიძინეთ ჭირი ესე და ზღვევაჲ, շահել զվիշտս զայս եւ զվնաս *საქ.მოც.27,21;* მძულს ნიჭი, ზღვევისა მომატყუებელი, ատեամք զպարգեւսդ զառիթ վնասուց *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 118,5;* ესე შემირაცხიეს ქრისტჱსთჳს ზღვევად, զայն վնաս համարիմ վասն Քրիստոսի *ფლპ.3,7;* ზღვევად შეგკრაცხიეს თჳთოეულსა დაჭირვებაჲ, տուգանս մեծ համարիմք զրկիլն ի նմանէ *მ.ცხ.53v-44;* ... ზღვევასა და სხუასა მას ყოველსავე ძჳრთა შემთხუევასა, զրկութիւնք... եւ չար պատահմունք *მ.ცხ.51r-42;* გინებაჲ და ზღვევაჲ, რომელმან სურვილით თავს-იდვას, զանարգանս եւ զտուժմունս կարօտիւ եւ սիրով յանձն առցէ. նա կարող իցէ կեալ *მ.ცხ.363v-417.*

ზღვისდება տանջանք (დაჯარიმება): სახლი მისი ალივსო ზღვისდებითა, լցցի տանջանօք տուն նորա *ზირ.23,14.*

ზღვრობა մերձ լինել („ზღუანვა", ახლოს ყოფნა): რომლისა სახლი ეზღვრებოდა (ეზღუანვოდა C) შესაკრებელსა მას, որոյ ապարանքն էին մերձ ի ժողովետղն *საქ.მოც.18,7.*

ზღუა ծով (ზღვა): ძრვაჲ იყო დიდ ზღუასა შინა, շարժումն մեծ եղեւ ի ծովուն *მთ.8,24;* შთავარდი ზღუასა (ზღუად DE), անկի՛ր ի ծով *მრ.11,23;* არს მჴეცი ზღუასა შინა, է գազան ինչ ի ծովու *ფიზ.V 1.*

ზღუა მარილიანი//მარილოვანი աղի ծով *რიცხ.34,3.*

ზღუად კერძო//ზღჳთ კერძო ծովակողմն (ზღვის მხარე): *ეზეკ.42,18; რიცხ.2,18.*

ზღუანვა մերձ լինել („ზღვრობა", ახლოს ყოფნა): რომლისა სახლი ეზღუანვოდა (ეზღვრებოდა Ч) შესაკრებელსა მას, որոյ ապարանքն էին մերձ ի ժողովետղն *საქ.მოც.18,7.*

ზღუასა შთაყრა ծովակուր լինել (ჩაყრა ზღვაში): რომელთამე ზღუასა შთაჰყრიდეს, ոմանք ծովակուր [լինէին] *ვარ.803-371,1.*

ზღუდე պարիսպ. ցանկ//ցանգ. որմ. ամուր. ամրութիւն. ամրոց. նախապարիսպ („კედელი", „ლობე", გარს შემოვლებული სიმაგრე): სარწმუნოებით ზღუდენი იერიქოსანი დაეცნეს, հաւատովք պարիսպքն երիքովի անկան *ჰებრ.11,30;* ალაშენა ყოველი ზღუდე დარღუეული, շինեաց զամենայն պարիսպս կործանեալս *II ნშტ.32,5;* ინრაფინ ზღუდედ კერძო, փութասցին ի պարիսպ *ნაუმ.2,5;* ზღუდედ მოადგა სამწყსოსა თჳსსა, պարիսպ պատեալ զհաւատսն *მრთ.D.ს.გაბ.-*

მოც.საჴს.378,40-65,33; დგა ადამანტესა ზედა ზღუდესა, կայր ի վերայ ադամանդեայ պարսպաց *მრთ.S.ი.ოქრ.228,24-136,165;* ზღუდჱ გარე-მოსდვა მას DE, შეზღუდა იგი C, ցանկով պատեաց զնա *მთ.21,33;* შუაკედელი ზღუდისაჲ მის დაჴსნა, զմիջնորմն ցանկոյն քակեաց *ეფეს.2,14;* ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზღუდესა განშორებულსა C, ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ღობესა დაჭენებულსა Q, որպէս յորմոյ թիւրելոյ եւ ի ցանգոյ մերժելոյ *ფს.61,4;* რომელი დაარღუევდეს ზღუდესა, უკბინოს მას გუელმან, որ քակէ զցանգ. հարցէ զնա օձ *ეკლ.10,8;* ზღუდე გარე მოვსდევ, ցանգով փակեցի *ეს.5,2;* შეამშჭუალო მანითა ზღუდესა G, დამსჭუალო მანებითა კედელსა S, վարեսցես ցցովք ընդ որմն *მსჯ.16,13;* მოსცა... მაშენებელნი ზღუდეთანი, առաքեաց ... շինօղս որմոց *I ნშტ.14,1;* აჰა ესერა, ესე შინაგან ზღუდესა ჩუენსა, ահաւասիկ սա եկաց յայնկոյս որմոյն մերոյ *ქება 2,9;* ალაშჱნნა ტჳროსმან ზღუდენი თჳსნი, շինեաց Տիւրոս ամուրս իւր *ზაქ.9,3;* ზღუდე მართალთა — შიში უფლისაჲ, ամրութիւն սրբոց երկեւղ տեառն *იგ.სოლ.10,29;* მოადგა დავით ზღუდე ასურეთსა, եդ Դաւիթ ամրոց յԱսորիս *I ნშტ.18,6;* მახლობელად ზღუდესა მას, մերձ առ նախապարիսպն *ქება 2,14.*

ზღუდედარღუეულ-ი կործանեալ ի պարսպաց (ღობედაცემული): ვითარცა ქალაქი ზღუდედარღუეული და უზღუდოჲ, որպէս քաղաք կործանեալ ի պարսպաց *იგ.სოლ.25,28.*

ზღუდვილ-ი պարսպատր („მოზღუდვილი", გალავანშემოვლებული): ქალაქსა შინა ზღუდვილსა G, ქალაქსა შინა მოზღუდვილსა B, ի պարսպաւոր քաղաքի *ლევ.25,29.*

ზღუდის-ზღუდე պատուար. պատնէշ. պարիսպ առ պարիսպ (კედელი): დადვას ზღუდე და ზღუდის-ზღუდე, կանգնեսցէ պարիսպս եւ պատուարս *ეს.26,1;* მახლობელად ზღუდის-ზღუდესა, առաջի պատուարին *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.151,7-280,18;* აღუშენოს მას (-ქალაქსა) გარემო ზღუდის-ზღუდჱ დიდი, շինիցէ ի վերայ նորա պատնէշս մեծամեծս *ეკლ.9,14;* არცა მოადგას ზღუდის-ზღუდე, մի՛ պաշարեսցէ զնա պատնիշօք *ეს.37,33;* ზღუდის-ზღუდე ალაქმნეს მას გარემო ქვითა თლილითა O, ზღუდის-ზღუდე აქმნეს მას გამოთლილითა ქვითა გარემოჲს J, շինեաց շուրջ զնովաւ պարիսպ առ պարիսպ ի չորեքկուսի վիմաց *იერ.52,4.*

ზღუდოვან-ი, ზღუდოან-ი պարսպաւոր (ზღუდიანი, ზღუდეშემოვლებული): ალაშენა ქალაქები ზღუდოანი ურიასტანს, շինեաց քաղաքս պարսպաւորս *II ნშტ.11,5;* იუდა განიმრავლა ქალაქები ზღუდოვანი, յաճախեաց Յուդա քաղաքս պարսպաւորս *ოვსე.8,14.*

ზღურბლ-ი սեամ. դրանդի: დაიდგნენ... საყდარნი მათნი ზღურბლთა ზედა ბჭეთა იერუსალჱმისათა, արկցեն... աթոռ ի վերայ սեմոց դրանցն Երուսաղեմի *იერ.1,15;* ჯდა საყდრითა ზღურბლთა ზედა ტაძრისა მის უფლისათა, նստէր աթոռով առ սեամս տաճարին տեառն *I მფ.1,9;* ზღურბლნი კარისა მისისანი დათრგუნენინ ფერჴმან შენმან, զսեամս դրանց նորա մաշեսցէ ոտն քո *ზირ.6,36;* სცხოს ორთავე წყრთილთა და ზღურბლსა კარისასა სახლსა შინა, դիցեն ի վերայ երկուց սեմոցն եւ բարաւորին տանցն *გამ.12,7;* ზღურბლი, դրանդի *მსჯ.19,27.*

ზღჳსკიდე ծովեզր (ზღვის პირი): გარდამოჴდეს მონაფენი მისნი ზღჳს კიდესა მას C, իջին աշակերտքն նորա ի ծովեզրն *ი.6,16;* გარდამოვიდა ზღჳსკიდედ, էջ ի ծովեզրն *ივდ.3,7;* რომელნი ზღჳსკიდესა არიან, որ բնակեալ էք զծովեզերբք *ეს.9,1;*

ზღჳსკიდისა-ჲ ծովեզերեայ. ծովափնեայ. ծովեզերական („მეზღჳსპირე", ზღვისპირელი): მკვდრთა ზღჳსკიდისათა, բնակիչքն ծովեզերեայց *ივდ.5,27;* ზღჳსკიდისაჲ S, მეზღჳსპირე G, ծովեզերեայ *ისუ 6.11,3;* ზღჳსკიდისასა, ծովափնեայս *ეს.19,5;* ვაჭართა ზღჳსკიდისათა იტყჳს, վաճառականս ծովեզերականս ասաց *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.178,16-179.*

ზღჳსკიდელ-ი որ առ ծովեզերբ *ისუ 6.5,1.*

ზღჳსქალ-ი յուշկապարիկ (სირინოზი): მუნ ზღჳსქალნი და დევნი როკვიდენ, անդ յուշկապարիկք բնակեսցեն եւ դեւք կաքաւեսցեն *ფიზ.XVI 2.*

ჱ

ჱლ-ი იხ. ელოი.

ჱლი էղի (ღმერთო ჩემო): ჱ ლ ი, ჱ ლ ი ლამა საბაქთანი (საბაკთანი C), էղի էղի ղամա սաբաքթանի *მთ.27,46.*

თ

თაგუ-ქურცინ-ი մկնաքիս (շկգ վմվխսկգ. գըլս շկգոսպկ): *ლევ.11,30.*

თავ-ი գլուխ („თავადი", զվծկռ): ნუცა თავსა შენსა ჰფუცავ, մի՛ ի գլուխ քո երդնուցուս *მთ.5,35;* იცხე თავსა შენსა, աւծ զգլուխ քո *მთ.6,17;* ფერჴთაგან ვიდრე თავადმდე, յոտից մինչեւ ցգլուխ *ეს.1,6;* ვინ სცეს თავსა ჩემსა წყალი, ո՞ տայր զգլուխ իմ ջուր *იერ.9,1;* გეფუცები თავსა ჩემსა, իմով գլխովս *ვარ.809-374,24;* უხეთქნა თავსა მისსა, հասուցեալ ի գլուխ նորա *იზტ.121,11.*

თავ-ი գլուխ („მთავრობა", მეთაური): იგი მოსცა თავად ზესთა ყოველთა ეკლესიასა CD, იგი მოსცა მთავრობად უფროჲს ყოველთა ეკლესიასა AB, զնա ետ գլուխ ի վերայ ամենայն իրիք եկեղեցւոյ *ეფეს.1,22.*

თავ-ი գլուխ (კუთხის ქვა): [ლოდი]... რომელი იქმნა თავ-საკიდურთა, եղեւ գլուխ անկեան *საქ. მოც.4,11.*

თავ-ი գլուխ. կատար („თხემი", მწვერვალი): თავსა ზედა მთათასა, ի գլուխս լերանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,13;* თხემსა ზედა მთათასა G, თავსა ზედა მთათასა S, ի վերայ գլխոց լերանց *მსჯ.9,25;* დაიპყრნეს თავნი მთათანი მაღალთანი, կալան զամենայն գլուխս լերանց բարձանց *ივდ.4,4;* აღვიდა თავსა ზედა მთისა ნოპატისა, ել ի կատար լերինն նպատայ *ნრს.76,4;* თავსა კლდეთასა [დაიმკვდრა], ի կատարս լերանս բնակէ *ფიზ. XXII 13-15.*

თავ-ი գլուխ. մատեան (წიგნის ნაწილი): თავი საკითხავისაჲ მის, რომელსა იკითხვიდა, იყო, գլուխ գրոց զոր ընթեռնոյր. էր այս *საქ.მოც.8,32;* პოვა... თავი ერთი წიგნი ტომარი და ესრე წერილ იყო წიგნსა მას საჴსენებელთასა, գտեալ... գլուխ մի գրոյ տաւմարի. եւ զայս ինչ գրեալ էր ի գիրս յիշատակարանին *II ეზ.6,2;* თავსა წიგნთასა წერილ არს ჩემთჳს, ի գլուխս գրոց գրեալ վասն իմ *ფს.39,8;* მას შინა თავი წიგნისაჲ, ի նմա՝ մատեան մի գրոյ *ეზეკ.2,9.*

თავ-ი բարձ („სასთაული"): იყო პირით კერძო... თავსა ზედა და ეძინა DE, წვა თავით კერძო სასთაულსა ზედა C, ննջէր ... ի բարձի *მრ.4,38.*

თავ-ი յառաջ (წინა): თავი და ბოლოჲ, մի՛ յետս եւ մի՛ յառաջ *ეს.19,15.*

თავ-ი գլուխ (თავნი): უკუნ სცეს თავი ბრალისაჲ მის და მეხუთე მისი შესძინოს მას ზედა, հատուսցէ ըստ յանցանացն զգլուխն եւ զհինգերորդ եւս մասն նորա յաւելցէ ի նոյն *რიცხ.5,7.*

თავ-ი ոգի. միտք (სული, გული): თავთა თქუენთათჳს, վասն ոգւոց ձերոց *მ.ცხ.6,25;* თქუა თავსა შორის თჳსსა, ասէ ի մտի *მ.ცხ.93r-104.*

თავ-ი, თავ-ი თჳს-ი անձն. իւր. անձն իւր („სული თჳსი", „გული თჳსი"): უჩუენე თავი შენი მღდელსა, ցոյց զանձն քո քահանային *მთ.8,4;* არა ითხოვე... არცა თავნი მტერთანი, ոչ խնդրեցեր... ոչ զանձինս հակառակորդաց քոց *II ნშტ.1,11;* მოგცნედ შენ თავნი მათნი, մատնիցեն քեզ զանձինս իւրեանց *ივდ.2,5;* ნუ მართლ გიჩნ თავი შენი წინაშე მეუფისა, մի՛ առ արդարս ունիր զանձն քո առաջի տեառն *ზირ.7,5;* თავით აღვჴოცოთ, անձամբ ջնջեսցուք *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 119,35;* ნუ ჰგონებთ და იტყჳთ თავით თჳსით, մի՛ համարիցիք ասել յանձինս *მთ.3,9;* იესუ გულისჴმა-ყო თავით თჳსით DE, ცან იესუ გულსა თჳსსა, զիտաց Յիսուս յանձն իւր *მრ.5,30;* სიბრძნჱ იქებს თავსა თჳსსა, իմաստութիւն գովեսցէ զանձն *ზირ.24,1.*

თავ-ი: თავად-თავად ըստ բերան (პირამდე): იფქლსა უწყვიდა... იფქლსა თავად-თავად, ցորեան ըստ բերան *დაბ.47,12.*

თავ-ი სუეტისაჲ խոյակ (სვეტისთავი): დაფარვად თავთა მათ ქოთარეთთასა, რომელი-იგი იყო თავთა მათ ზედა სუეტთასა, առ ի ծածկել վխոյակս քովքար ովքայյն. որք էին ի վերայ գլխոց սեանցն *II ნშტ.4,12.*

თავ-ი შენ-ი դու: მოკლევად თავისა შენისა, սպանանել զքեզ *იერ.40,14.*

თავ-ი ჩემ-ი անձն իմ. ես. անձն: შთავიგდე თავი ჩემი ზღუასა, ընկեցի զանձն իմ ի ծով *მრკ.250r-197,4;*

დავსთესო იგი თავისა ჩემისა ქუეყანასა ზედა, սերմանեցից զնա ինձ ի վերայ երկրի *ოვსე 2,23;* არცა თავი ჩემი ღირს მიჩნდა მისლვად შენდა, եւ ոչ զանձն համարեցայ արժանի առ քեզ գալոյ *ლ.7,1.*

თავ-ი წყაროთაჲ աղբերակն (წყაროს თვალი): თავთა წყაროთასა უძღოდის მათ, ընդ աղբերակունս ածցէ զնոսա *ეს.49,10.*

თავად-ი նա. ինքն. ինքնին („თჳთ", თვითონ): თავადმან აღიხილნა თუალნი მისნი, նա ամբարձ զաչս իւր *ლ.6,20;* ხოლო თავადმან ჰრქუა მას, եւ նա ասէ ցնա *ლ.14,16;* თავადი იგი ცეცხლითა განილიოს, նա հրով ծախեսցի *ზაქ.9,4;* თავადსა ემოსა სამოსელი, ինքն... ունէր հանդերձ *მთ.3,4;* მეცა თავადი კაცივე ვარ, եւ ես ինքն մարդ եմ *საქ.მოც.10,26;* თავადმან განსაჯოს სოფელი სიმართლით, ինքն դատի զաշխարհս արդարութեամբ *ფს.9,9;* თავადმან დავით თქუა C, თჳთ იგი დავით იტყჳს DE, ինքն Դաւիթ... ասէ *მრ.12,36;* თავადი არს მტევანი მწიფჱ დაუჭნობელი, ինքն է ողկոյզ հասուն եւ անթառամ *ფლკტ.158,13-472,11;* მას თავადსა ეძინა, ինքն ննջէր *მთ.8,24;* თავადი, ինքնին *I თეს.4,15;* ისრაელმან თავადმან ცნას S, ისრაელმან თჳთ ცნას G, Իսրայէլ ինքնին գիտասցէ *ისუ 6.22,22;* მე თავადი ვარ, ես ինքնին իսկ եմ *I მფ.9,19;* თავადი მოვიდეს, ինքնին եկեսցէ *ეს.35,4.*

თავად-ი գլուխ („თავი", მეთაური): იგი არს თავადი (თავი) ყოვლისა მთავრობისაჲ და ჴელმწიფებისაჲ, է գլուխ ամենայն իշխանութեան եւ պետութեան *კოლ.2,10.*

თავად-ი գլուխ (თავნი): მისცეს მას თავადი იგი და მეხუთჱ იგი შესძინოს მას ზედა, տուժեսցի զգլուխն եւ զհինգերորդ մասն յաւելցէ ի նոյն *ლევ.6,5.*

თავად-თავად-ი ըստ գլխոց (თითოეული): იყო რიცხჳ თავად-თავადისა მათისა ოცდათურამეტ ათასი, եղեւ թիւ նոցա ըստ գլխոց իւրեանց արք ութ հազար եւ երեսուն *I ნშტ.23,3;* აღიხილეს... ყოველი წული თავად-თავად მათდა, մտին ի հանդէս ... ամենայն արու ըստ գլխոց իւրեանց *რიცხ.1,18.*

თავდაბურვილ-ი զգլուխն ծածկեալ *I კორ.11,4.*

თავდადებულ-ი անամբարտաւան (თავმდაბალი): მხოლოჲ ხარ ქველის მოქმედი და თავდადებული, միայնդ ես բարերար եւ անամբարտաւան *განს.ი.199,5-84,25.*

თავდამოქცევით գլխիվայր (თავდაღმა): დამომკიდეს მე თავდამოქცევით, կախեցին զիս գլխիվայր *ფლპ.მოც.7,5-310,3.*

თავდაუბურველად բացաւ գլխով (თავღიად): *I კორ. 11,5.*

თავდაქცევით ստորագլուխ. գլխիվայր (თავდაღმა): რომელსა დამოკიდებულ ვარ მე თავდაქცევით, յոլում կախեալ կամ ստորագլուխ *ფლპ.მოც.9,26-316,6;* თავდაქცევით, գլխիվայր *ფლპ.მოც.9,28-316,9.*

თავდება հաւանել (კისრება, დამორჩილება): რომელთა თავ-უდებიეს შენი ეგე უგუნურებაჲ, հաւանեալք քում անզգամութեանդ *ვარ.811-375,14.*

თავი խալամ (თავის ქალა პირუტყვისა): ვიდრემდე იპოვებოდა თავი ვირისაჲ ერგასის სასწორის ვეცხლის, մինչեւ եղեւ խալամ իշոյ յիսուն սկեղ արծաթոյ *IV მფ.6,25;* ნავებითა მესათხევლეთაჲთა თავი მისი [ვერ მოიღონ], ի նաւս ձկնորսաց խալամ նորա *იობ.40,26.*

თავი ბოროტი չարագլուխ: თავო ბოროტო, სავსეო ყოვლითა გრძნებითა, չարագլուխ եւ ամենայն կախարդութեամբք ... լի *გი 264v-264,34.*

თავი დასასრულისაჲ վախճան (ბოლო): თავსა დასასრულსა მათისასა, վախճան կատարածի նոցա *ფს.139,10.*

თავი მათი իւրեանք: განიყვეს სამოსელი ჩუენი თავისა მათისა C, բաժանեցին զհանդերձս իմ յիւրեանս *მთ.27,35.*

თავი ჴუვილისაჲ հասկ („ჴუვილი", თაველი, თავთავი): იწყეს... სხუერტად თავისა C, იწყეს ... მუსრვად თავსა ჴუვილისასა DE, սկսան հասկ կորզել *მრ.2,23;* აღდგა კრებად თავისა O, յարեաւ քաղել հասկ *რუთ.2,15;* აჰა ესერა შჳდნი თავნი ჴუვილისანი აღმოვიდოდეს ძირსა ზედა ერთსა, ահա եւթն հասկ ելանէին ի միում փնջի ընտիրք *დაბ.41,5;* ვკრიბი თავი ჴუვილისაჲ S, შევკრიბე ჴუვილნი, քաղեցից հասկ *რუთ.2,2;* ვინ შეკრიბა თავი ჴუვილისაჲ ჴევსა შინა მყარსა, քաղիցէ որք հասկ ի ձորն հաստատութեան *ეს.17,5.*

თავიეთ-ი իւրեան (თავიანთი): არა ჩემთჳს მოსრულ არიან, არამედ თავიეთ საქმისათჳს, ոչ վասն իմ եկեալ են. այլ վասն իւրեանց գործոյ *მ.ცხ.233v-255.*

თავით սնարից (თავისაკენ): სხდეს ერთი თავით და ერთი ფერჴით C, նստէին մի ի սնարից եւ մի յանոտից *ი.20,12.*

თავით თჳსით ինքնին. ինքն ինքեամբ („თჳსით თავით", თვითონ, თავად): თავით თჳსით ქუეყანამან მან გამოიღის ნაყოფი C, თჳსით თავით ქუეყანაჲ ნაყოფსა გამოიღებნ, երկիրն ինքնին բերէ զպտուղ *მრ.4,28;* თჳთ თავით თჳსით მივალს მის თანა მოღუაწებაჲცა და ლმობიერებაჲ, ինքն ինքեամբ գայ ի նա ճգնութիւն եւ զեղջ *მ.ცხ.276r-296.*

თავით კერძო ի սնարից. ընդ սնարս (თავისაკენ): მიხედა და იხილა თავით კერძო მისა ჴუეზაჲ ერთი ასლისაჲ და სტამნითა წყალი, հայեցաւ Եղիա, եւ ահա ի սնարից նորա նկանակ հաճարոյ եւ կուժ ջրոյ *III მფ.19,6;* მოუჴდა... თავით კერძო

ოლომფორნესა, մատեաւ ... որ էր ընդ սնարսն Հողոփեռնեայ *ივდ.13,8.*

თავით კერძო խել („პირით კერძო"): ხოლო იგი თავადი წვა თავით კერძო სასთაულსა ზედა C, თავადი იყო პირით კერძო მის ნავისასა თავსა ზედა და ეძინა, ննջէր ի խելս նաւին ի վերայ բարձի *მრ.4,38.*

თავით კერძო-ჲ առաջին կողմն (წინა მხარე): თავით კერძოჲ იგი უმაგრესად დგა და შეუძრავად, առաջին կողմն նաւին խրեալ անշարժ մնայր *საქ. მოც.27,41;* იყო თავით კერძოჲ მისი ვითარცა ჴარი, էր նորա առաջի կողմն գլխով հանդերձ՝ իբրեւ զեզին *წნტყ.106-219.*

თავის-ი իւր: არა ეძიებნ თავისასა, ոչ խնդրէ զիւրն *I კორ.13,5.*

თავის თავ առանձին (ცალკე): დავამკჳდრნე თავის თავ, բնակեսցէ առանձինն *II მფ.7,10;* დაიმკჳდროს ისრაჱლმან თავისთავ სასოვებით ქუეყანასა მას იაკობისსა, Իսրայէղ յուսով առանձինն յերկրին Յակոբայ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.196,5-197.*

თავისა მოკუეთა գլխատել (თავის მოკვეთა): *პავლე მოც.51,17-59,4;* იოვანეს მე თავი მოვჰკუეთე, զՅովհաննէս ես գլխատեցի *ლ.9,9.*

თავისად անձամբ անձին (თავისი თავისათვის): იქმნნეს თუ კაცმან ღმერთნი თავისად, եթէ առնիցէ՞ մարդ անձամբ անձին աստուածս *იერ.16,20.*

თავისმოთნე յանձնապաստան. հպարտ. կարծօղ (თავის მოიმედე; ამაყი, თავხედი): ნუ თავისმოთნე ხარ ფასითა შენითა, մի՛ լինիր յանձնապաստան եւ ասեր թէ բազում են ինչք իմ *ზირ.5,21;* თავისმოთნჱ იგი და შეურაცხისმყოფელი კაცი ლალი არს, կարծօղն եւ արհամարհօղն՝ այր ամբարտաւան է *ამბ.2,5;* თავისმოთნე, հպարտ *ზირ.23,8.*

თავისმოთნე-ყოფა շքալ (ამპარტავნობა, ყოყოჩობა): ნუ თავისმოთნე ხარ ჟამსა მას იწროებისასა, մի՛ շքար ի ժամանակի նեղութեան քո *ზირ.10,29.*

თავისმოყუარე անձնասէր *II ტიმ.3,2.*

თავისმყოფელი (անարգա)մեծար (პატივისმცემელი): შეურაცხთა თავისმყოფელ იგი არს, նա անարգամեծար տէր է *რიფს.173,2-102,7.*

თავისუფალ-ი ազատ. ազատ(աց)եալ. արձակեալ. զերծեալ („განთავისუფლებული"): უკუეთუ ძემან თქუენ განგათავისუფლნეს, ჭეშმარიტად თავისუფალ იყვნეთ, եթէ որդին զձեզ ազատեսցուսցէ. ճշմարիտ ազատք լինիջիք *ი.8,36;* მეშჳდესა წელსა განვიდეს შენგან თავისუფალი მედად, յամին եւթներորդի գնասցէ ազատ ձրի *გამ.21,2;* განავლინო იგი თავისუფლად შენგან G, გამოავლინო იგი შენგან განთავისუფლებული S, արձակեսցես զնա ազատ ի քէն *II შჯ.15,12;* თავისუფალ ჰგონება ყოფასა? միթէ ազա՞տ համարիս զանձն քո *ი.მოც.60,17-202,15;* ვინ განუტევა კანჯარი თავისუფლად? ո՞վ եթող զցիռ ազատացեալ *ფიზ. XII 3;* თავისუფალ თუ ხარ ცოლისაგან, ნუ ეძიებ ცოლსა, արձակեալ ես ի կնոջէ. մի՛ խնդրեր կին *I კორ.7,27;* თავისუფალ ქმნილ ხართ ჭირთაგან, զերծեալք ի վշտաց կենցաղոյ *მ.ცხ.413r-466.*

თავისუფალ-ქმნა ազատ լինել. յազատութիւն ածել („განთავისუფლება"): ვითარ შენ იტყჳ, ვითარმედ თავისუფალ იქმნეთ? C, ვითარ-ეგე შენ იტყჳ, ვითარმედ განთავისუფლდეთ? DE. զիա՞րդ ասես թէ ազատք լինիջիք *ი.8,33;* თავისუფალ გუქმნნა ჩუენ, յազատութիւն ածեն վերստին *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ. და იოწ.223v-27,21.*

თავისუფლება ազատել. ազատ լինել (გათავისუფლება, გაშვება): არცა გნებავს თავისუფლების, ոչ կամիս զի ազատեսցիս *მ.ცხ.48v-40;* გამოიყვანნა საპყრობილით კაცნი იგი... ათავისუფლნა, եհան զնա ի բանտէն... եւ ազատեաց զնոսա *მ.ცხ.223v-243;* არა კმა იყოა მებრ თავისუფლებაჲ ოდენ? ոչ լաւագոյն է՞ր ինձ միայն ազատ լինել *მ.ცხ.75v-87.*

თავისუფლება ազատութիւն: ნუ აჴუებ მას თავისუფლებასა, մի զրկեր զնա յազատութենէ *ზირ.7.23;* დასჯილთა თავისუფლებასა მიანიჭებს, դատապարտելոցն ազատութիւն շնորհեաց *ეპ.კჳპრ.-დაფლვ.92v-418.*

თავმოდრეკილ-ი զգլուխ խոնարհեցուցեալ (თავდახრილი): თავმოდრეკილ რეცა მლჳმესა შთავრდომილნი ისხნეს, խոնարհեցուցեալ զգլուխս իւրեանց ի կործանումն խորխորատի *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იოწ.102,16-30,5.*

თავმოთნება անձնահաճութիւն (თავმოწონება): ეკრძალე კუალად გულისსიტყუასა თავმოთნებისა და ზუაობისასა, զգոյշ լինիցիս յանձնահաճութեան եւ յամբարտաւանութեան *მ.ცხ.36r-30.*

თავმძლუარ-ი զօրավար (მხედართმთავარი): იყავ ჩუენდა თავმძლუარ და განვეწყვნეთ ძეთა მიმართ ამმონისთა, եկեսցես մեզ ի զօրավար. եւ տացուք պատերազմ ընդ որդիսն Ամոնայ *მსჯ.11,6.*

თავსა თჳსსა ფლობა անձնիշխան լինել: არცალა დიდსა მაგას შარავანდედსა თავსა თჳსსა უფლიეს? ո՞չ մեծ թագաւորդ անձնիշխան է ինքն *I ეზ.4,28.*

თავსდება անսալ. յանձն առնուլ. կրել. բառնալ. համբերել. ընդունել. յանձն ընդունել. հաւանել. երաշխաւոր լինել. յերաշխի առնուլ. առնուլ. ներել. պաշտպանել. տեւել. ի կողմն ... լինել. պատսպարան լինել. տանել („ტჳრთვა", მორჩილება, გაგონება, კისრება, მოთმენა, თავდებობა, დაცვა, ატანა): თავს-ვიდებდე თქუენსა, անսայցեմ ձեզ *მთ.17,16;* თავს-იდებთ, უკუეთუ ვინმე დაგიმონებს,

անսայք եթէ ոք խաբէ զձեզ. եթէ ով ծառայեցուցանէ *II კორ.11,20;* თავს-იდებდით ურთიერთას სიყუარულით, անսալ միմեանց սիրով *ეფეს.4,2;* ჟამ ერთცა არა თავს-ვიდევით დამორჩილებაჲ, ոչ առ ժամանակ մի անսացաք հնազանդութեան *გალ.2,5;* ვიდევნებით და თავს-ვიდებთ, հալածէին. յանձն առնուաք *I კორ.4,12;* არაჲ თავს-იდვა ესე ყოფად, ոչ առնոյր յանձն *თეკ.552-59,24;* კაცთა სიკუდილი თავს-იდვა, զմարդոյ մահ... յանձն առ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.20-21;* წეს არს შენდა მრავალი ტანჯვაჲ თავს-დებად, պարտ է քեզ կրել բազում չարչարանս *ფლკტ.152,16-464,6;* თავს-დებით თავს-იდევით ეგე SO, მტკრთველთა იტკრთეთ ეგე G, բառնալով բարձուսջիք *რუთ.2,16;* ჭირთა რომელთა თავს-იდებთ, ի նեղութիւնս, որում դուքն համբերէք *II თეს.1,4;* მე თავს-ვიდებ თქუენსა, ես համբերեմ ձեզ *ეს.46,4;* რომელი ჩუენთჳს არა თავს-იდვა ქრისტემან, զոր ոչ յաղագս մեր համբերեաց Քրիստոս *ეპ.კკპრ.-დაფლ.224,26-225,22;* რომელი არა ჯერ არს ჩუენდა თავს-დებად, არცა ყოფად, զոր չէ արժան մեզ ընդունել եւ ոչ առնել *საქ.მოც.16,21;* არა ინებეს თავს-დებად სწავლისა, ոչ կամեցան ընդունել զխրատ *იერ.5,3;* თავს-იდვა მოთმინებითა, համբերութեամբ ընդունէր *შუშ.I 59;* არა თავს-იდვა, յանձին ոչ կալաւ *მრთ.A.ანტ.დ.76,14-18,20;* ხოლო მან თავს-იდვა სიტყუაჲ იგი ძუძეულისა მიმართ, իսկ նա յանձին կալեալ խօսել ընդ սանուն իւրում *რიფს.172,16-101,1;* აწუევდა მას მილებად და მან არა თავს-იდვა, ստիպեաց զնա առնուլ եւ ոչ հաւանեցաւ *IV მფ.5,16;* უკუეთუ თავს-იდვა მეგობარი შენი, მისცე ჴელი მტერსა შენსა, եթէ լինիցիս երաշխաւոր բարեկամի քում. մատնեցեր զանձն քո թշնամւոյ *იგ.სოლ.6,1;* რომელმან თავს-იდვას მონაჲ უგუნური, აგინებს იგი სამართალსა, որ յերաշխի առնու զմանուկ անմիտ. թշնամանս առնէ իրաւանց *იგ.სოლ.19,28;* არა თავს-ვიდებთ პატივსა – უპატივოებისა დედასა, ոչ առնումք զպատիւ զանարգութեան մայր *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 118,5;* თავს-იდებდით ურთიერთას, ներել միմեանց *კოლ.3,13;* თავს-იდვას, რაჲთა არა შევარდეს იგი, պաշտպանեսցէ առ ի չանկանելոյ նմա ի մահ *იობ.33,24;* ყოველსა თავს-იდებენ, ամենայնի տեւէ *I კორ.13,7;* კეთილ არს შენდა თავსდებაჲ შენი ამას შინა, բարի է եթէ ի կողմն այսորիկ լինիցիս *ეკლ.7,19;* თავს-იდებდით უძლურთა მათ, պատսպարան լերուք տկարաց *I თეს.5,14;* ვერ თავს-იდვა მტერმან, ոչ կարաց տանել թշնամին *მრთ.A.ანტ.დ.81,13-24,34.*

თავსდება երաշխաւորութիւն *იგ.სოლ.22,26.*

თავსმდებ-ი երաշխաւոր (თავდები): ნუ დაუდგები თავსდებად უმტკიცესსა შენსა, առն հարստի երաշխաւոր մի մտցես *ზირ.8,15;* კეთილის ყოფაჲ იგი თავსმდებისაჲ დაამჴჳს ცოდვილმან, զբարիս երաշխաւորին ի չար դարձուցանէ մեղաւորն *ზირ.29,22;* კაცი ქველისმოქმედი თავსმდებ ექმნის მოყუასსა თჳსსა, այր բարերար երաշխաւոր լիցի բարեկամի. այր բարերար յերաշխի առնէ զմերձաւորն *ზირ.29,19.*

თავსმდებება, თავსმდებობა երաշխաւորութիւն (თავდებობა): თავსმდებებამან მრავალნი წარწყმიდნა კეთილთაგან, երաշխաւորութիւն բազում աջողեալս կորոյս *ზირ.29,24;* მიგჴდი თავსმდებობასა მაგისსა, սուժեցից ի քէն զերաշխաւորութիւն դորա *მ.ცხ.310r-337.*

თავსმდებელ-ი համբերող (მომთმენი, ამტანი): თავსმდებელ ჭირთა, համբերող վշտաց *მ.ცხ.277r-297.*

თავსმოთნება կամակարել (თავმოწონება): რაჲთა არა მერმეცა თავსმოთნებით განლაღნენ, զի մի՛ եւ այլ կամակարեալ բռնասցին *II ეზ.4,20.*

თავსნიერ-ი ողջակէզ (საღვთო შესაწირავი): შესწირავნ წელიწადსა სამგზის თავსნიერთა საკურთხთა, մատուցանէր երիցս ի տարւոջ ողջակէզս *III მფ.2,35;* შეწირნა მსხუერპლნი თავსნიერნი დასამშჳდებელნი, մատոյց ողջակէզս եւ արար խաղաղականս *III მფ.3,15.*

თავსნიერ-ი համար (რიცხვი, სათვალავი): მოილე თავსნიერი ავართა ნატყუენავისათაჲ კაცითგან მისაცხოვარადმდე G, առ զհամար աւարի գերութեանդ ի մարդոյ մինչեւ յանասուն *რიცხ.31,26;* მოილეს თავსნიერი კაცთაგან მბრძოლთა ჩუენ თანა, կալան զհամար արանց պատերազմողաց առ ի մէնջ *რიცხ.31,49.*

თავსსხმა կրել. առնուլ. վերացուցանել. համբերել (ტვირთვა): ორთა ბრძოლათა თავს-ისხამ, երկուս պատերազմս կրես *მ.ცხ.108v-127,2;* უძლურებანი ჩუენნი თავს-ისხნა, զհիւանդութիւնս մեր վերացոյց *მთ.8,17;* მან ცოდვანი ჩუენნი თავს-ისხნა, նա զմեղս մեր առ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.20,12-21;* ცოდვათა... თავს-ისხამს, զմեղս... համբերէ *მ.ცხ.38r-32.*

თავყანისცემა, თავყუანისცემა, თაყუანისცემა երկիր պագանել. կալ յաղօթս. պաշտել („ლოცვა“, მსახურება): თავყუანის სცეს უფალსა, երկիր եպագ տեառն *I მფ.15,31;* დაემორჩილე თავყუანისცემად დიდსა... აპოლონსა, հաւանեաց գալ յերկրպագութիւն մեծին Ապողովնի *ფლკტ.133,11-438,17;* აღდგა პეტრე ერდოსა ზედა ლოცვად (თაყუანისცემად C), ել Պետրոս ի տանիսն կալ յաղօթս *საქ.მოც.10,9;* თაყუანის-ეც მას, պագ ըմա երկիր *დან.14,23;* არა თაყუანის-ვსცემ ღმერთსა

ჴელითქმნულსა, ոչ պաշտեմ զկուռս ձեռագործս *დან.14,4.*

თავ-ყოფა գլխաւորել. բովանդակել (დასრულება, შესრულება): თავ-უყავ, գլխաւորեա՛ *ზირ.35,11;* თავ-ყოფად ყოველივე ქრისტეს მიმართ, բովանդակել զամենայն Քրիստոսիւ *ეფეს.1,10.*

თავ(ის)ყოფა փառաւորել. պատուել. մեծարել (პატივისცემა, განდიდება): არცა ჰშუენის თავისყოფაჲ კაცისაჲ მის ცოდვილისაჲ, չէ օրէն փառաւորել զայր մեղաւոր *ზირ.10,26;* თავ-უყავ მამასა და დედასა C, პატივ ეც მამასა შენსა და დედასა შენსა, պատուեա՛ զհայր քո եւ զմայր քո *მთ.15,4;* თავ-უყავ მკურნალსა საჴმარებისა მისისათჳს, պատուեա զբժիշկ ի պէտս անձին քո *ზირ.38,1;* აჰა, თავი-ჰყავ, დაჯედ სახლსა შენსა, մեծարեաց եւ նիստ ի տան քում *IV მფ.14,10.*

თავ-ყოფა պատիւ (პატივისცემა): დიდება კაცისა — თავყოფაჲ მამისაჲ თჳსისაჲ, փառք մարդոյ ի պատուէ հօր իւրոյ լինին *ზირ.3,13.*

თავწარსხმულ-ი հասկ (თავდადგმული): მეყსეულად თავწარსხმული მოიღო ქველისსაქმჱ, վաղվաղակի զհասկ բարեպաշտութեանն զառոյգացեալն հնձեաց *მრთ.D.პეტრე და ელია 372,37-266,22.*

თავწყარო ակն ջրոյ („ჯურღმული", წყლის სათავე): წყარო სამოთხის და თავწყარო ცხოველის // წყარო მტილი და ჯურღმული წყლისა ცხოველის S, աղբեւր բուրաստանաց եւ ակն ջրոյ կենդանւոյ *ქება 415.*

თავჴედად յանդգնութեամբ (კადნიერად): *დაბ.49,3.*

თავჴედი սաստիկ. յանդուգն („ფიცხელი", კადნიერი): თავჴედ არს ნათესავი G, ფიცხელ არს ნათესავი B, ազգն սաստիկ էր *რიცხ.13,29;* თავჴედი, յանդուգն *ტიტ.1,7.*

თავჴუვილ-ის հասկ (თაველი): თავჴუვილის განჴმელ და უჟამოჲს ნაყოფ, հասկ ազազուն եւ տարաժամ պտուղ *ფლკტ.138,12-445,19.*

თალია քուրձ („ძაძა", ტომარა): ერთი ოდენ თალიაჲ იფქლისაჲ (რომელ არს ძაძაჲ) უქმნით მას წელიწადსა შინა, մի քուրձ ալիւր տանեաք նմա յամին *მ.ცხ.108r-127.*

თანა ընդ (dat.) *მთ.2,3;* აღვედ იერუსალჱმდ ბარნაბაჲს თანა, միւսանգամ ելի յԵրուսաղէմ ընդ Բառնաբայ *გალ.2,1;* წმიდისა თანა წმიდა ვიყო, ընդ սրբոյն սուրբ եղիցես *ფს.17,26;* მარადის მის თანა იქცეოდეს, յար ընդ նմա շրջէցին *შუშ.I 22.*

ընդ (ak.): მოყუარეთა მისთა თანა, ընդ սիրելիս իւրոյ *სნდ.4,9;* მეცა ამათ თანა შემრაცხე, ընդ սոսա համարեա եւ զիս *ორმეოც.119,4-119,10;* დავარდა ზედა პირსა თჳსსა ფერჴთა თანა მისთა, անկաւ ի վերայ երեսաց իւրոց առ ոտս նորա *ლ.17,16;* სიტყუაჲ იგი იყო ღმრთისა თანა, բանն էր առ Աստուած *ი.1,1;* დადგა კართა თანა, եկաց առ դրունս *IV მფ.4,15.*

առ (եվր): თქუენ თანა ვჯედ, առ ձեզ... նստէի *მთ.26,55;* დგა კიდესა თანა ტბისა მის გენესარეთისასა, կայր առ ծովակին *ლ.5,1;* რაჟამს ეტყოდიან მათ მტერნი მათნი ბჭეთა თანა, յորժամ խօսեսցին թշնամիք նոցա ընդ նոսա առ դրան *ფს.126,5;* სავანჱ მის თანა დავიდგათ, աւթեւանս առ նմա արասցուք *დ.დ.126,2.*

առ (ak.): დავარდეს ფერჴთა თანა მისთა, անկան առ ոտս նորա *ფლკტ.152,29-464,23;* რომელთა თანა მოვიდეს, առ որս եկեալ *ოსკ.17,5;* წარვიდა ძალთა თანა იონთასა, առ զաւրսն Յունաց երթեալ Ներսէս *ნრს.72,20.*

առ (Instr.): გზასა თანა დაეთესა, առ ճանապարհաւն սերմանեցաւ *მთ.13,19;* ეჩუენა ღმერთი აბრაჰამს მუხასა მას თანა მამბრჱსსა, երեւեցաւ նմա Աստուած առ կաղնեան Մամբրէի *დაბ.18,1.*

հանդերձ (Instr.): მარიამის თანა, հանդերձ Մարեմաւ *მთ.2,11;* შევიდა ნავსა მოწაფეთა მისთა თანა DE, ალჴდა ნავსა მოწაფითურთ თჳსით C, մտեալ ի նաւ հանդերձ աշակերտօքն *მრ.8,10;* მათ თანა, նոքօք հանդերձ *ლ.6,17;* ზეთისა თანა G, ზეთითურთ O, իւղովն հանդերձ *ლევ.2,2.*

զհետ G-Dat: რომელნი წარვიდეს... სათენიკ დედოფლისა თანა სომხითს, որք գնացին ... զհետ Սաթենկայ տիկնոջ ի Հայս *მსკ.23,30.*

մաւտ Ak.: მთასა თანა ზეთის ხილთასა, մաւտ ի լեառն ձիթենեաց *მრ.11,1.*

առընթեր: თანა დამიდგეს, առընթեր կացցէ *ანდ. ანატ.178,10-7.*

կից: ღაღადყვეს ორთა მათცა მოხუცებულთა მის თანა, աղաղակեցին եւ երկոքին ծերք կից նմին *დან.13,24;*

ի Masd. („ოდენ"): აღმოსლვასა თანა მზისასა G, აღმოსლვასა ოდენ მზისასა S, ի ծագել արեգականն *მსჯ.9,33.*

თანაარსობა հանապազորդ (მარადიული): პური ჩუენი თანაარსობისაჲ მომეც ჩუენ დღითი-დღედ, զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ զօրըստօրէն *ლ.11,3.*

თანააღზრდილ-ი սննդակից (ერთად გაზრდილი): ზრახა ყრმათა თანა, რომელნი-იგი მის თანააღზრდილ იყვნეს, խորհեցաւ ընդ մանկտին սննդակիցս իւր *III მფ.12,8.*

თანააღრევა խառնակել („აღრევა", შერევნა): ნუ თანა-აღერევით მეძავთა, չխառնակել ընդ պոռնիկս *I კორ.5,10;* თანა-აღერინეთ მათ და იგინი თქუენ G, აღერინეთ მათ და იგინი თქუენ S, խառնակիցիք դուք ընդ նոսա եւ նոքա ընդ ձեզ *ისუ 6.23,12.*

თანააღხილულ ქმნა ի հանդիսի անցանել („აღრაცხა"): არა თანააღხილულ იქმნეს ძეთა თანა ისრაჱლისათა G, არა აღირაცხნეს შორის ძეთა ისრაელისათა B, ոչ անցին ի հանդիսի ընդ որդիս Իսրայելի *რიცხ.1,47.*

თანაბრძოლა տալ պատերազմ („ბრძოლა"): უფალი ღმერთი ჩუენი ესე გუეთანამბრძოლა ჩუენ G, უფალი ღმერთი თქუენი იგი თავადი ჰბრძოდა თქუენ წილ S, տէր Աստուած ձեր ինքնին տայր պատերազմ ընդ ձեզ *ისუ 6.23,10.*

თანაგანყოფა բաժանակից լինել (თანაზიარობა, შემონაწილება): რომელი თანა-განეყოფვოდის მპარავსა, სძულს მას სული თჳსი, որ բաժանակից լինի գողոց ատեայ զանձն իւր *იგ.სოლ.29,24.*

თანა-გუაც იხ. თანა-დება.

თანაგუნდ-ი նժդեհակից (ამხანაგი უცხოობაში): თანაგუნდად ჩუენდა მადლითა მით, նժդեհակից մեր եղեւ ի շնորհս յայսոսիկ *II კორ.8,19.*

თანაგურიობა քարքափել (მიმდევრობა): რომელი თანა-გურიობდეს უგუნურთა, საცნაურ იყოს, որ քարքափի ընդ ազգամս յայտնի եղիցի *იგ. სოლ.13,20.*

თანად միասին. ընդ Gen.-Dat., միանգամայն. հանդերձ Instr. (ერთად, თან, -ურთ): აცადეთ თანად აღორძინებად ორთავე, թոյլ տուք երկոցունց աճել ի միասին *მთ.13,30;* ავამაღლოთ სახელი მისი თანად C, აღვამაღლოთ სახელი მისი მის თანა Ղ, բարձր արասցուք զանուն նորա ի միասին *ფს.33,4;* შემოკრბეს ერთბამად ბრძოლად იისუჲსა და ისრაჱლისა თანად G, եկին ի միասին տալ պատերազմ ընդ Յեսուայ եւ ընդ Իսրայելի *ისუ 6.9,2;* მდინარეთა აღიტყუელონ ჴელითა თანად, գետք ծափս հարցեն ի միասին ձեռամբ *ფს.97,8;* ჭამეს მუნ პური თანად, կերան հաց ի միասին *იერ.41,1;* დაგჳკჳრდეს და ვიხილოთ თანად, տեսցուք միանգամայն եւ զարմացուք *ეს.41,23;* თანად მთავრისა მის მომავალისა, առաջնորդաւն հանդերձ որ գայցէ *დან.9,26.*

თანადადგომა ի թիկունս կալ (მხარში დგომა): არავინ თანა-დამიდგა მე, ոչ ոք ինձ ի թիկունս եկաց *II ტიმ.4,16.*

თანადება պարտել. պարտ լինել. հարկ լինել (მართება, ვალად ქონა, კისრება): მომეც მე, რაჲცა-იგი თანა-გაც, հատո՛ ինձ. զոր պարտիս *მთ.18,28;* რომელსა თანა-ედვა მისი ასი დრაჰკანი, որ պարտէր նմա հարեւր դահեկան *მთ.18,28;* რაჲ თანა-გუედვა ყოფად, ვყავთ, զոր պարտեաք առնել արարաք *ლ.17,10;* მსგავსად შჯულისა ჩუენისა თანა-აც მაგას სიკუდილი C, ըստ օրինաց մերոց պարտի մեռանել *ი.19,17;* ჩუენ თანა-გუაც მადლობაჲ, մեք պարտիմք գոհանալ *II თეს.2,12;* მიუტეო ყოველი ვალი თჳსი, რომელი თანა-ედვას შენი მოყუასსა G, მიუტეო შენ ყოველი თანანადები შენი, რაჲცა თანა-ედვას მოყუასსა შენსა S, թողցես զամենայն պարտս քո. զոր պարտիցի քեզ ընկեր քո *II შჯ.15,2;* არაჲ თანა-მედვა მისი, არცა თანა-ედვა ჩემი, ոչ պարտիմ ինչ. եւ ոչ պարտի ոք ինչ ինձ *იერ.15,10;* თანა-გუაც ჩუენ, պարտ է մեզ *ჰრომ.15,1;* რაჲ-იგი თანა-აც ყოფად, զի՞նչ պարտ է առնել *ი.მოც.90,7-290,23;* თანა-ედვა დღესასწაულად-დღესასწაულად ერთი მიტევებად მათდა C, հարկ էր մի–մի ըստ տօնի արձակել նոցա *ლ.23,17;* თანა-აც, հարկ է *ჰებრ.5,3.*

თანადშეჭმა ճարակել (ძოვნა): თანად-შეჭამოს გარემოჲს ბორცუთა ყოველი, շուրջ զամենայն բլրովք նոցա հուր ճարակեսցի *ეს.9,18.*

თანადცოდნა իրազէտ լինել („თანა-უწყება"): თანად-იცის O, თანა უწყოდა G, իրազէտ իցէ *ლევ.5,1.*

თანაზიარ-ი բաժանորդ. կցորդ. գործակից. հաղորդ. հաղորդակից (თანა მონაწილე, თანა მოქმედი, მომხრე): დაემყენ მათ ზედა და თანაზიარ ძირისა და სიპოხისა ზეთისხილისა იქმენ, պատուաստեցար ի նոսա եւ բաժանորդ եղեր արմատոյն եւ պարարտութեան ձիթենւոյն *ჰრომ.11,17;* თანაზიარ ქრისტჱსა ვიქმნენით, բաժանորդք եղեաք Քրիստոսի *ჰებრ.3,14;* რაჲთა თანაზიარ მისა ვიყო, զի կցորդ եղէց նմա *I კორ.9,24;* რომელი თანაზიარ არს ეშმაკისა, որ է գործակից սատանայի *მხკ.33,10;* თანამკჳდრნო და თანაზიარნო ქრისტჱს სასუფეველისანო, ժառանգակիցք եւ հաղորդք տեառն արքայութեանն *განს.ი.198,6-83,19;* თანაზიარ მკლველთა მათ, հաղորդակից սպանողաց *მ.ცხ.229r-249.*

თანაზიარება կցորդ լինել (მონაწილეობა): ნუ თანა-ეზიარებით საქმეთა მათ უნაყოფოთა ბნელისათა, մի՛ կցորդ լինիք անպտղութեան գործոցն խաւարի *ეფეს.5,11.*

თანაზიარება միաբանութիւն. հաւասարութիւն (ერთობა, თანასწორობა): სათნო ეყოფოდენ თანაზიარებაჲ ჩუენი, հաճեսցի ի միաբանութեան մերում *განს.ი.198,21-84,8;* თანაზიარება, հաւասարութիւն *ფლკტ.151,36-463,19.*

თანაზრახვა խօսել ընդ Dat. խօսակից լինել (საუბარი): თანა-გზრახვიდეს შენ, խօսակից լիցէ քեզ *იგ.სოლ.6,22;* თანა-ზრახვიდეს მას, խօսէին ընդ նմա *მთ.17,3.*

თანაკუნესა հեծել: ყოველი დაბადებული ჩუენ თანა თანა-კუნესის და თანა-ელმის მოაქამდე, ամենայն արարածք հեծեն երկնեն մինչեւ ցայժմ *ჰრომ.8,22.*

თანალმობა երկնել. ցաւակից լինել (ტკივილი): ყოველი დაბადებული ჩუენ თანა კუნესის და თანა-ელ-

მის მოაქამდე, ամենայն արարածք հեծէն. երկնեն մինչեւ ցայժմ *ჰრომ.8,23;* თანა-გელმოდენ, ցաւակից լեր *მ.ცხ.229v-249.*

თანამავალ-ი ուղեկից (თანამგზავრი): ესევითარი თანამავალი არა ჰპოო, այսպիսի ուղեկիցս ոչ գտանես երբէք *ვარ.372,2-805.*

თანამამით-ი համհօրեայ („ერთისა მამისა"): თანამამითი დაჲ არს G, ერთი მამისა დაჲ არს B, համհօրեայ քոյր քո է *ლევ.18,11.*

თანამბრძოლება, თანამბრძოლობა համագունդ կռուել. մարտակից լինել („შეწევნა", ერთად ბრძოლა): ღმერთი ისრაელისაჲ ეთანამბრძოლებოდა ისრაჱლსა G, ღმერთი ისრაელისაჲ შეეწეოდა ისრაჱლსა, Աստուած Իսրայելի համագունդ կռուէր ընդ Իսրայելի *ისუ 6.10,43;* ეთანამბრძოლენით მათ, լինիցիք նոցա մարտակիցք *ისუ 6.1,14.*

თანამდგომ-ი վերակացու (ზედამდგომელი): მრავალთა თანამდგომ ექმნა, վերակացու եղեւ բազմաց *ჰრომ.16,2.*

თანამდგომარე մօտ կացեալ. շուրջ կալ (ახლოს მდგარი): *ფლკტ.140,11-448,6;* და რომელთამე თანამდგომარეთა ვითარ ესმა, იტყოდეს, եւ ոմանք ի նոցանէ որ շուրջն կային... ասէին *მრ.15,35.*

თანამდები պարտական. պարտապան. պարտաւոր. դատապարտք. մահապարտ արժանի („მზღველი", მოვალე; ღირსი): თანამდებ არს საშჯელისა, պարտական լիցի դատաստանի *მთ.5,21;* სიკუდილისა თანამდებ იყოს, մահու պարտական լիցի *დაბ.26,11;* თანამდები S, მზღველი G, պարտական *ისუ 6.2,19;* არარაჲ მოვიღი თანამდებისაგან, ոչ ինչ առեալ ի պարտականէն *იობ.31,37;* რაჲთა ჩუენცა მიუტეოთ თანამდებთა ჩუენთა, որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց *მთ.6,12;* ნაჴუთევი თანამდებსა მისცეს, զգրաւ պարտապանի դարձուցանիցէ *ეზეკ.18,7;* თანამდებ ვართ სიკუდილისა, պարտապան լիցուք մահու *ანან. ებრ.196,4-320,3;* თანამდებ იყოს საშჯელისა, պարտաւոր լիցի դատաստանի *მთ.5,22;* თანამდები, դատապարտք *იგ.სოლ.1,22;* თანამდებნი სიკუდილისანი მოსრნეს, զարժանիսն մահու սպանին *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.158-159;* თანამდებ არს სიკუდილისა, մահապարտ է *მთ.26,66;* ან შენცა თანამდებთა თანავე პყრობილ ხარა? եւ դո՞ւ ընդ մահապարտս պահես *ფლკტ.147,8-457,5.*

თანამეინაჴე բազմական. կոչնական („მეოხნე", თანამესუფრე): სთნდა... მის თანა მეინაჴეთა მათ, հաճոյ եղեւ... բազմականացն *მრ.6,22;* მის თანა მეინაჴეთა[თჳს] არა ინება შეწუხებაჲ ქალისაჲ მის DE, მეოხნეთა მათთჳს არა ეცრუვა მას C, վասն... կոչնականացն ոչ կամեցաւ անարգել զնա *მრ.6,26.*

თანამეუღლე լծակից (ამხანაგი, უღლის მოზიარე): ნუ იქმნებით თანამეუღლე ურწმუნოთა, մի լինիք լծակիցք անհաւատից *II კორ.6,14.*

თანამზრახვალ-ი, თანამზრახველ-ი խորհրդակից. խորհրդական. արքունեակ (მრჩეველი, „მზრახვალი", მომხრე): ზრახვა-ყო თანამზრახვალთა მისთა თანა, խօսեցեալ ընդ խորհրդակցին *საქ. მოც.25,12;* თანამზრახველი S, მზრახვალი O, խորհրդակից *ესთ.13,3;* უბრძანეთ მე და შჳდთა თანამზრახვალთა ჩემთა, հրամայեցաք ես եւ եւթն խորհրդակիցք իմ *I ეზ.8,12;* ვინ თანამზრახვალ ეყო მას? եղեւ նմա խորհրդակից *ეს.40,13;* თანამზრახვალი, խորհրդական *ეს.19,11;* ჰრქუა თანამზრახველთა მათ თჳსთა, ասէ ցխորհրդականս իւր *ფლკტ.157,31-471,23;* თანამზრახველო ეშმაკისაო, արքունեակ սատանայի *ფლკტ.143,24-452,18.*

თანამზრუნველ-ი վշտակից (ჭირისუფალი): პოვა ვინმე თანამზრუნველი თჳსი საპყრობილესა მას შინა, գտանէր իւր վշտակից զոմն ի բանտին *იზტ.117,23.*

თანამიდგომა մատչել (მიახლოვება): თანა-მიუდგა ქმარსა მას თჳსსა, մատեաւ առ այր իւր *ფლკტ.137,2-443,27.*

თანამილება բառնալ (თან წაღება): დაავიწყდა თანამილებად პური, մոռացան հաց բառնալ *მრ.8,14.*

თანამკჳდრ-ი ժառանգակից. առտնին. բնակակից (თანამცხოვრები): რაჲთა იყვნენ წარმართნი თანამკჳდრ და თანაჴორც, լինել հեթանոսաց ժառանգակիցս եւ մարմնակիցս *ეფეს.3,6;* მკჳდრ [ვართ] ღმრთისა თანა და თანა მკჳდრ – ქრისტესა, ժառանգք Աստուծոյ եւ ժառանգակիցք Քրիստոսի *ჰრომ.8,18;* თანამკჳდრნო და თანაზიარნო ქრისტჱს სასუფეველისანო, ժառանգակիցք եւ հաղորդք տեառն արքայութեանն *განს.ი.198,5-83,19;* თანამკჳდრითურთ მათით კრებულით, հանդերձ առտնին եկեղեցեաւն իւրեանց *I კორ.16,19;* ჵ დაყუდებაო, თანამკჳდრო სიმდაბლისაო, ո՛վ հանդարտութիւն... բնակակից խոհեմութեան *მ.ცხ.80v-92.*

თანამკჳდრება բնակել. մտանել առ նա („შერთვა", თანაცხოვრება): თანაიმკჳდრო იგი G, შეირთო იგი S, բնակեսցես ընդ նմա *II შჯ.21,13;* მო-თუ ვინმე-იყვანოს ცოლი და ითანამკჳდროს (შეირთოს S) იგი, եթէ առնուցու ոք կին եւ մտանիցէ առ նա *II შჯ.24,1.*

თანამნებელ-ქმნა հաւանել (თანამოაზრე): არა თანამნებელ ექმნე მას და არა ისმინო მისი G, մի՛ հաւանիցես նմա եւ մի՛ լուիցես նմա *II შჯ.13,8.*

თანამოგზაურ-ი ուղեկից. յուղի անկեալ. ճանապարհակից („მოგზაური", თანამგზავრი): თანამოგ-

ზაურთა თანა იყოს C, მოგზაურთა თანა არს DE, ընդ ուղեկիցսն իցէ *ლ.2,44;* თანამოგზაურად შეუდგეს დემა და ერმოგინე, յուղի անկեալ ընդ նմա Դեմաս եւ Հերմոգինէս *თეკ.91,5;* კეთილი თანამოგზაური ჰპოვეთ, բարի ճանապարհակից գտիք *მ.ცხ.107v-127.*

თანამოდგამ-ი գործակից (თანამოქმედი, თანამოსაქმე): ნაყროვნებისა თანამოდგამ, շատկերութեան գործակից *ლონგ.189,38-717,28.*

თანა მოთაულ-ი բաժանորդ (მონაწილე, მოზიარე, თანაზიარი): კეთილსა მას შენსა თანა მოთაულ გექმნეს შენ, բարեաց քոց լիցի բաժանորդ որպէս եւ դու(Ձ) ի բարութիւնս քո եղիցի իբրեւ զքեզ *ზირ.6,10.*

თანამონა ծառայակից (მონა): ვითარცა-იგი ისწავეთ ეპიფრაჲსგან საყუარელისა ჩუენ თანამონისა, որպէս եւ ուսարուք յԵպափրեայ սիրելւոյ ծառայակցէ մերմէ *კოლ.1,7;* თანამონანო და თანამკჳდრნო და თანაზიარნო ქრისტჱს სასუფეველისანო, ծառայակիցք եւ ժառանգակիցք եւ հաղորդք տեառն արքայութեանն *განხ.ი. 198,5-83,18.*

თანამონათესვეობა ազգ (ნათესაობა): თანამონათესვეობისაებრ მათისა, ըստ ազգս իւրեանց *რიცხ.1,20.*

თანამონაწილე մասնակից (მოზიარე): თანამონაწილე ვიქმნები იუდას ისკარიოტელსა, մասնակից լինի Յուդայի Սկարիովտացւոյն *მ.ცხ.20r-16.*

თანამორბედ-ი ընթացակից (ერთად მორბენალი): *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღებ.84,10-31,14.*

თანამორწმუნე հաւատակից (ერთმორწმუნე): *ფლკტ. 153,23-462,39.*

თანამოსაგრე զինուորակից (თანამებრძოლი): თანაშემწისა და თანამოსაგრისა ჩემისა, զգործակից եւ զինուորակից *ფლპ.2,25; ფილმ.1,2.*

თანამოსაყდრე աթոռակից (მოადგილე): თანამოსაყდრე ჩუენდა იყო, աթոռակից տէրութեան իմոյ *თევდ.559-72,8.*

თანამოქალაქე քաղաքակից (ერთი ქალაქისა): არღარა ხართ უცხო და მწირ, არამედ თანამოქალაქე ხართ წმიდათა, ոչ էք օտարք եւ պանդուխտք այլ քաղաքակիցք սրբոց *ეფეს.2,19.*

თანამოქმედ-ი գործակից. համագործ (ერთი საქმიანობისა): გინებს თუ ყოფად თანამოქმედ და თანამორწმუნედ ჩემდა? կամիք լինել գործակիցք եւ հաւատակիցք իմ *ფლკტ.151,23-462,39;* გრწმენეს... სული წმიდაჲ თანამოქმედი, հաւատասցես... ի հոգին համագործ *იზტ.115,9.*

თანამოღუაწე պատերազմակից. զինուորակից. կցորդ. զուգակից (თანამებრძოლი, თანამონაწილე): თანამოღუაწე მექმნენით მე ლოცვათა შინა, պատերազմակից լինել ինձ յաղօթս *ჰრომ.15,30;* თანამოღუაწე, զինուորակից *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 120,8;* თანა-მოღუაწეო და შემწეო უძლურთაო, կցորդ եւ օգնական որ ի տկարութեան իցեն *თომა მოც.14,5-388,5;* რაჟამს იხილოს თანამოღუაწჱ იგი მარხვისაჲ — ლოცვაჲ, յորժամ տեսանիցէ զզուգակիցն իւր զաղօթս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,21-27,10.*

თანამოღუაწე-ქმნა նախատակել (თანამონაწილეობა): თანამოღუაწე მექმენ მე, նախատակեցան ընդ իս *ფლპ.4,3.*

თანამყოფ-ი հաղորդ. կենաց կցորդ. ամուսին. բնակակից (ახლობელი, მონაწილე, მოზიარე, მეუღლე, ერთად მცხოვრები): თანამყოფ აღთქუმისა მის, հաղորդս աւետեացն ի Քրիստոս *ეფეს.3,6;* და იყო დანიელ თანამყოფ მეფისა, եւ Դանիէլ էր կենաց կցորդ թագաւորին *დან.13,1;* ვითარცა ეცრუვის ცოლი თანამყოფსა თჳსსა, ეგრე მეცრუვა მე, որպէս անգոսնէ կին ամուսին իւր. այնպէս անգոսնեաց զիս *ერემ.3,20;* ჴორცო ჩემო და თანამყოფო ჩემო, մարմին իմ. բնակակից իմ *ფლკტ.137,3-443,28.*

თანამშრომელ-ი գործակից: რამეთუ თანამშრომელ გექმენ წამებასა მაგას, զի գործակից եղէ քեզ ի մարտիրոսութեանդ զքեզ *ანდ.-ანატ.39,24-331.*

თანამცორველ-ი սուրհանդակ (შიკრიკი): დაადგინნა მათ ზედა სუსაკიმ და მთავარნი იგი თანამცორველთანი, կացոյց ի վերայ նոցա Սաւսակիմ իշխանս սուրհանդակացն *II ნშტ.12,10.*

თანამწოლ-ი անկողնակից (თანამეცხედრე): თანამწოლისაგან შენისა ეკრძალე თხრობად რაჲსამე მას, յանկողնակցէ քումմէ զգոյշ լեր պատմել ինչ նմա *მიქ.7,5.*

თანამჭუ(ვ)ანი որ տրտմէ ընդ իս („თანამჭუვარი", მწუხარების მოზიარე): ველოდე მე თანა-მჭუანსა C, ველოდე მე თანამჭუვარსა Ղ, ակն ունէի. թէ ո՛ տրտմեսցի ընդ իս *ფს.68,21.*

თანანადებ-ი պարտիք. պարտք. փոխ (ვალი): მომიტევენ ჩუენ თანანადებნი ჩუენნი, թող մեզ զպարտիս մեր *მთ.6,12;* ვიდრემდის მოსცეს თანანადები იგი, մինչեւ հատուսցէ զպարտսն *მთ.18,30;* ცოლსა ქმარი იგი თანანადებსა მისცემდინ, կնոջ այր իւր զպարտսն հատուսցէ *I კორ.7,3;* მიაგებდით ურთიერთას თანანადებსა: საშინელსა – შიში, მოხარკესა – ხარკი, პატიოსანსა – პატივი, հատուցէք իւրաքանչիւր զպարտս. որում զհարկն՝ հարկն. եւ այլն *ფიზ.XXVI 27;* თანანადებთა წილ, რომელი მიეც შენ უფალსა, փոխանակ փոխոյն զոր ետուր տեառն *I მფ.2,20;* მიუტეო შენ ყ˜ი თანანადები შენი S, მიუტეო ყ˜ი ვალი თჳსი G, թողցես զամենայն պարտս քո *II შჯ.15,2.*

თანანერგ-ი տնկակից (მოზიარე): უკუეთუ თანანერგ ვექმნენით მსგავსებასა მას სიკუდილისა მისისასა, զի եթէ տնկակից եղեաք նմանութեան մահու նորա *ჰრომ.6,5;* უკუეთუ თანანერგ ექმნე შენ..., եթէ տնկակից եղեր դու... *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.88,30-39,28.*

თანანუგეშინისცემა մխիթարակից լինել (ურთიერთნუგეშისცემა): არს ესე თანანუგეშინისცემა თქუენ შორის, այսինքն է մխիթարակից լինել ձեզ *ჰრომ.1,12.*

თანარბოლა ընթանալ (დადევნება): იხილი თუ მპარავი, თანა-ურბიოდი მას, թէ տեսանէիր զգողս. ընթանայիր ընդ նոսա *ფს.49,18.*

თანასათნო-ყოფა կամակից լինել (თანხმობა): ენამებით სამე და თანასათნო ეყოფით საქმეთა მამათა თქუენთასა, ապա ուրեմն վկայէք եթէ կամակիցք էք գործոց հարցն ձերոց *ლ.11,48.*

თანასახეობა մրմնջել (ხმის აბმა, ერთად გალობა): რაჲთა თანა-სახეობდენ, զի մրմնջեսցեն ի միասին *ოვსე 7,2.*

თანასლვა երթալ ընդ (ერთად სვლა): თანა-უვიდოდეს მას DE, երթային ընդ նմա *ლ.7,11;* აბრაჰამ თანა-უვიდოდა მათ, Աբրահամ երթայր ընդ նոսա *დაბ.18,16.*

თანასძალ-ი նէր („მოყუასი", რძალი რძლისთვის): მიაქცია თანასძალმან შენმან ერისა მიმართ G, მიიქცა მოყუასი შენი ერისა თჳსისა S, նէր քո դարձաւ ի ժողովուրդ իւր *რუთ.1,15.*

თანასწორ-ი հաւասար: იქმნა იგი მიერითგან განმგე რჩეულ და თანასწორ სხუათა, եղեւ նա յայնմհետէ խորհրդածու ընտրեալ եւ հաւասար այլոց *მ.ცხ.213r-226.*

თანატყუე գերեկից: *ჰრომ.16,7.*

თანატყუელვა կայթս հարկանել (ტაშის დაკვრა, ტაშის აყოლება): რომელნი თანა-უტყუელავთ ჴმასა ებნისასა, որ կայթս հարկանէ ընդդէմ սրնգաց *ამოს.6,5.*

თანაუწყება իրազէտ լինել („თანად ცოდნა"): თანა უწყოდა G, თანად იცის O, իրազէտ իցէ *ლევ.5,1.*

თანაქცევა բնակել. հաղորդել (დაახლოება, დამეგობრება): მეგობარ მრისხანსა ნუ თანა-ექცევი, ընդ բարեկամի զայրացողի մի՛ բնակեր *იგ.სოლ.22,24;* თანა-ექცეოდა მათ და ამცნებდა, ի հաղորդել ընդ նոսա հացիւ *საქ.მოც1,4.*

თანაქცევა տնակցութիւն (თანაცხოვრება): არარაჲ აქუს სიმწარჱ თანაქცევასა მისსა, ոչ ունի դառնութիւն տնակցութիւն նորա *სიბრძ.სოლ.8,16.*

თანა ყოლა ունել: თანა ჰყვანდა იოჰანეცა მსახურად, ունէին եւ զՅովհաննէս պաշտօնեայ *საქ.მოც.13,5.*

თანაყოფა բնակել. ննջել ընդ Ac. (ერთად ყოფნა): თანა-ეყვენით შენდობით, բնակեսցեն ընդ նոսա *I პეტრე 3,7;* ჰკითხვიდა [დედათა]... თანა-გეყოფვის თქუენ ბერი, հարցանէր ստուգիւ եթէ ... ննջեալ իցէ ընդ ձեզ ծերն *მ.ცხ.194v-207.*

თანაშეზავება ամոքել (შეხამება, შეწყობა): არა თანა შეეზავა სარწმუნოებაჲ იგი მსმენელთა მათ, ոչ ամոքեցաւ հաւատովք յորս լուանն *ჰებრ.4,2.*

თანაშეთქუმული միաբանեալ (შეთანხმებული, ერთ პირზე მდგომნი): წარვწყმიდო იგი და ყოველნი თანაშეთქუმულნი მისნი G, կորուսից զնա եւ զամենայն միաբանեալսն ընդ նմա *ლევ20,5.*

თანაშემკვდრებულ-ი շնացեալ („სიძვა"): უკუეთუ იპოოს კაცი დედაკაცსა თანაშემკვდრებულსა ქმრისასა G, თუ ვინმე შეიპყრას მამაკაცი ქმრის ცოლისა თანა სიძვასა S, եթէ գտցի այր շնացեալ ընդ առնակնոջ *II შჯ.22,22.*

თანაშემწე գործակից. զօրավիգն („ძალად მოსრული", დამხმარე): ღმრთისა თანაშემწენი ვართ და ღმრთისა თანა მუშაკნი, Աստուծոյ գործակից եմք. Աստուծոյ արդիւնք էք *I კორ.3,9;* თანაშემწენი ვართ თქუენდა და გლოცავთ, գործակից եմք ձեզ եւ աղաչեմք *II კორ.6,1;* ექმნეს თანაშემწე ძეთა მათ ლოთისთა Ⴂ, ყოველნი ესე მოსრულ იყვნეს ძალად ძეთა მათ ლოთისთა Ⴀ, ամենեքեան սոքա զօրավիգն էին որդւոցն Ղովտայ *ფს.82,9.*

თანაშემწჱ საქმითა գործակից (თანამოზიარე საქმეში): არა თუ მისა ზესკნელი იგი სიბრძნე თანაშემწჱ საქმითა იყოს, եթէ ոչ նմա երկնական իմաստութիւնն գործակից լիցի *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.2-3.*

თანაშერაცხვა թուել ընդ Ac. (ჩათვლა, შეერთება): თანა-შეერაცხა მარტჳლთა, թուեցաւ ընդ վկայսն *მრთ.S.ბას.კეს.40-თჳს 121,21.*

თანა-შერთვა առնուլ ընդ իւր (აყვანა, შეერთება): თანა-შეირთენ მოძმჱ მოყუასი თჳსი რიცხჳსაებრ თავადისა, առցէ ընդ իւր զդրացի իւր եւ զընկեր իւր ըստ մարդաթուի *გამ.12,4.*

თანაშერთული միաբանեալ (შეერთებული): ესე არა თანაშერთულ იყო ზრახვასა მათსა და საქმესა, սա չէր միաբանեալ ընդ խորհուրդս եւ ընդ գործս նոցա *ლ.23,51.*

თანაშესაუღლებელ-ი խառնելիք („შესაუღლველი", შესაკრავი): მიუტევნეს თანა-შესაუღლებელნი (შესაუღლველნიცა Ⴂ) იგი საჭეთანი, թուլացուցին զխառնելիս թեւոցն *საქ.მოც.27,40.*

თანაშეტყუება հաւասար լինել (თანასწორობა, თანაფარდობა): თანა-შეეტყუების ამას (-სინას)

იერუსალჱმი, հաւասար է այժմ Երուսաղէմի *გალ.4,25.*

თანაშეტყუება պայման (შეფარდება, შესაბამისობა): თანა-შეტყუებისაებრ მისისა ჰყო იგი G, ըստ պայմանի իւրում առնիցեն զնա *რიცხ.9,3.*

თანაშეტყუებულ-ი տեղեկացեալ (შეერთებული): თანა-შეტყუებულნი სიყუარულით, տեղեկացեալք սիրով *კოლ.2,2.*

თანაწარვლა անցանել. զանց առնել („განვლა“, გვერდის ავლა): თანა-წარჰვალთ სამართალსა და სიყუარულსა ღმრთისასა, անցանէք զիրաւամբք եւ զսիրովն Աստուծոյ *ლ.11,42;* თანა-წარჰვლით საზღვართა ძმათა თქუენთა G, անցանէք առ սահմանօք եղբարց ձերոց *// შჯ.2,4;* თანაწარჰვლო (განვლო S) დღეს საზღვარი მოაბელთაჲ, անցանես այսօր առ սահմանօք Մովաբու *// შჯ.2,18;* ნუ თანა-წარჰვალთ სიტყუათა მისთა, մի՛ անցաներ զբանիւք նորա *ივდ.11,7;* თანა-წარვლოს მაკედონი, անցցէ ի Մակեդոնով *ეს.10,28;* ნუ თანა-წარმვალთ მონასა თქუენსა, մի՛ զանց առներ ի ծառայէ քումմէ *დაბ.18,3.*

თანაწარმავალ-ი անցաւոր. որ անցանէր (გამვლელი): ხოლო თანაწარმავალნი იგი ჰბასრობდეს მას, եւ որ անցանէին հայհոյէին զնա *მთ.27,39;* მოჰყურძნიან მას ყოველნი თანაწარმავალნი გზისანი, կթեն զնա անցաւորք ճանապարհի *ფს.79,13;* იავარ-ყვეს იგი ყოველთა თანაწარმავალთა გზისათა C, მიმოდაიტაცებდეს მას ყოველნი თანაწარმავალნი გზისანი Ղ, յափշտակեցին զնա անցաւորք ճանապարհի *ფს.88,42;* თქუენ გეტყჳ ყოველთა თანაწარმავალთა გზისათა, ձեզ ասեմ... անցաւորք ճանապարհաց *გოდ.იერ.1,12.*

თანაწარსადინელ-ი գնացք (წყლის სადინარი): ხე დანერგული თანაწარსადინელსა წყალთასა, ծառ. որ տնկեալ է ի գնացս ջուրց *ფს.1,3;* ვითარცა ძენნი თანაწარსადინელსა წყალთასა, որպէս զուռ ի մէջ գնացից ջրոց *ეს.44,4.*

თანაწარსავალ-ი անցք (გასასვლელი): დაჯდა იგი ბჭეთა ზედა ენანისათა, რომელ არს თანაწარსავალსა თამნაჲსასა, նստաւ առ դրան Ենանու յանցս թամնայ *დაბ.38,14.*

თანაწარსლვა անցանել. անցուցանել. զանց առնել. վճարել (აცდენა, გავლა, „გარე-წარჴოდვა“, გვერდის ავლა): თუ შესაძლებელ არს სასუმელი ესე თანაწარსლვად ჩემდა, եթէ հնար իցէ անցանել յինէն բաժակիս այսմիկ *მთ.26,42;* რომელნი თანა-წარჰვიდოდეს, ոյք անցանէին առ նոքօք *ფს.128,8;* თანა-წარსლვად სასუმელი ესე ჩემგან DE, გარე-წარმცოდე მე სასუმელი ესე C, անցո՛ զբաժակս զայս յինէն *მრ.14,36;* არღარა შევსძინო თანა-წარსლვაჲ მისა, ոչ եւս յաւելից անցուցանել զնովաւ *ამოს.7,8;* უნდა თანა-წარსლვად მათგან (მათდა C), կամէր զանց առնել առ նոքօք *მრ.6,48;* ვის უნდა თანა-წარსლვაჲ და არა წარჰჴდა, ով էր կարող զանց առնել եւ ոչ անց *ზირ.34,10;* მომეც მე, უფალო, გზაჲ... მიუმძლავრებელად თანაწარსლვად, տուր ինձ զճանապարհս... անբռնա դատ վճարել *განხ.ი.201,15-87,23.*

თანაწარსრბა առզանցանել (გვერდის ავლა): თანაწარსრბით ვთქუათ, առզանցանեմք *მრთ.D. კირ.იერ.-ალდგ.264,18-411,16.*

თანა-წარცთუნება անցուցանել (მოცილება, მოშორება): თანა-წარიცთუნე უკეთურებაჲ ჴორცთაგან შენთა, անցո՛ զչարութիւն ի մարմնոյ քումմէ *ეკლ.11,10.*

თანაწარცოდვა բառնալ („მიღება“, წართმევა, აცილება): ღმერთმან ჩემმან თანა-წარმცოდა სამართალი ჩემი ჩემგან // ღ̃ნ ჩემმან სამართალი ჩემი მიიღო და განმეშორა, Աստուած իմ եբարձ զիրաւունս իմ եւ մեկնեցան *ეს.40,28.*

თანაწარჴდომა անցանել. զանց առնել. վիրպել. սխալել. ստերիւրել. զերծանել („წარვლა“, გვერდის ავლა, აცილება): თანა-წარმჴედინ სასუმელი ესე ჩემგან, անցցէ բաժակս այս յինէն *მთ.26,39;* თანა-წარჴდეს მისვასა, შთავიდეს ტროადად, անցեալ ըստ Միւսիա. իջին ի Տրովադա *საქ. მოც.16,8;* თანა-წარვჰჴდეთ და მივიდეთ ვიდრე გაბადმდე S, წარვლოთ ვიდრე ღავაამდე G, անցցուք մինչեւ ցԳաբաա *მსჯ.19,12;* თანა-წარჰჴდენ კეთილსა, անօրէնք անցցեն առ բարութեամբք *იგ.სოლ.28,10;* იხილა იგი და თანა-წარჰჴდა, տեսեալ զնա. զանց արար *ლ.10,31;* თანა-წარჰჴდეს უფალი კარსა მას, զանց առնիցէ տէր զդրօքն *გამ.12,23;* არა თანა-წარმჴდეს მე, ոչ արասցէ զանց զինեւ *ეს.33,21;* არა თანა-წარჴდა სიტყუასა სოლომონ, ոչ վրիպեաց բան մի ի Սողոմոնէ *// ნშტ.9,2;* არა თანა-წარჰჴდეთ, մի սխալիցիք *სიბრძ. სოლ.6,10;* არა თანა-წარჰჴდე ჭეშმარიტებასა, ոչ ստերիւրեցայց ի ճշմարտութենէն *სიბრძ. სოლ.6,25;* ვინ-მე უკუე თანა-წარჰჴდეს მათ? ո՞վ կարիցէ զերծանել ի սոցանէ *მ.ცხ.334r-387.*

თანაჭირვება կցորդ լինել չարչարանաց (გაჭირვებაში მოზიარეობა): თანა-იჭირვოდი სახარებასა მას, կցորդ լեր չարչարանաց աւետարանին *// ტიმ.1,8.*

თანახატ-ქმნა կերպարանակից լինել (მიმსგავსება): თანა-ხატ-ქმნად სიკუდილსა მას მისსა, կերպարանակից լինել մահու նորա *ფლპ.3,10.*

თანახუცეს-ი երիցակից: *I პეტრე 5,1.*

თანაჴორც-ი մարմնակից (ერთხორცი): რაჲთა იყვნენ წარმართნი თანამკვდრ და თანაჴორც, լինել հեթանոսաց ժառանգակիցս եւ մարմնակիցս *ეფეს.3,6.*

თანაჯერმჩინებელ-ი || თანაჯერისმჩინებელი կամակից („თანა-ჯერისმჩინებელი“, თანამონადინე): ვიყავ... თანაჯერმჩინებელ მოკლვასა მისსა, կամակից լինէի սպանման նորա *საქ. მოც.22,20;* სავლე იყო თანაჯერისმჩინებელ (ჯერ-მჩინებელ Ⴂ) მოკლვასა მას მისსა, Սաւղոս էր կամակից սպանման նորա *საქ. მოც.8,1.*

თარგმან-ი փարիսեցի. թարգման („ფარისეველი“, განმმარტებელი, მთარგმნელი): ხოლო ვაჲ თქუენდა, მწიგნობართა და თარგმანთა ორგულთა C, ვაჲ თქუენდა, მწიგნობარნო და ფარისეველნო ორგულნო DE, վա՜յ ձեզ դպրաց եւ փարիսեցւոց կեղծաւորաց *მთ.23,13;* თარგმანი იდგა მათ შოვრის, թարգման կայր ի միջի *დაბ.42,23;* ეტყოდა თარგმანით, რომელი თარგმნიდა კეთილად მათ შორის, ասէր առ նոսա թարգմանաւ այնու, որ գեղեցիկ զնորայն թարգմանէր *მრთ.A.ანტ.დ.29v-66,35.*

თარგმანება թարգմանել. քարոզել („გამოთარგმანება“, თარგმნა, განმარტება): სახელი მისი ემანუელ, რომელ არს თარგმანებით ჩუენ თანა ღმერთი C, უწოდიან სახელი მისი ევმანუელ, რომელ არს გამოთარგმანებით ჩუენ თანა ღმერთი DE, կոչեսցեն զանուն նորա Էմմանուէլ. որ թարգմանի *მთ.1,23;* სახელი ეგეცა აპოლონ წარწყმედა ითარგმანების, անունդ իսկ Ապողովն ՝ կորուստ թարգմանի *ფლკტ.150,33-462,2;* დავითისგან ითარგმანების, ի Դաւթայ քարոզի *მრთ.D.სებ.გაბ.376,30-62,17.*

თას-ი թաս: თასი ერთი შეშისაჲ, թաս մի փայտեղէն *მ.ცხ.167r-184;* დაუგო ბერსა ცერცვ დამბალი... და თასითა წყალი, եւ եդ առաջի ծերոյն ոսպն թրջեալ... եւ ջուր թասիւ *მ.ცხ.211r-II 59.*

თაფლ-ი մեղր: თაფლი ველური, մեղր վայրենի *მთ.3,4;* თაფლი გარდამოსწუთინ ბაგეთა დედაკაცისა მეძვისათა, մեղր կաթէ ի շրթանց կնոջ պոռնկի *იგ.სოლ.5,3;* ვჭამე პური ჩემი თაფლსა ჩემსა თან, կերայ զհաց իմ մեղու իմով *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.160,3-282,8.*

თაფლუჭი, თაფრუჭი աւիւն. ցքի. ըմպելի („სათრობელი და იყი“, „დამათრობელი“, არაყი, სასმელი): თაფლუჭი არა სუას DE, სათრობელი და იყი არა სუას C, աւիւն մի արբցէ *ლ.1,15;* ნუ ჰსუამ ღვნოსა და თაფლუჭსა G, ნუ სუამ ღვნოსა და დამათრობელსა S, զուցէ ըմպիցես զինի եւ օղի *მსჯ.13,4;* შესცთეს თაფრუჭითა, մոլորեցան վասն ցքւոյն *ეს.28,7;* მწარე იყო თაფლუჭი, դառնացաւ ցքի *ეს.24,9;* თაფლუჭი, ըմպելի *როცხ.28,7.*

თაყუანისმცემელ-ი երկրպագու: ჭეშმარიტნი თაყუანისმცემელნი თაყუანის-სცემენ მამასა C, ճշմարիտքն երկրպագուք երկիրպագանիցեն հօր *ი.4,23.*

თაყუანისცემა երկրպագութիւն: რაჲთა მოიქცენ თაყუანისცემად, զի դարձցին յերկրպագութիւն *მსკ.52,16.* იხ. თავყანისცემა

თაჴკ (თაჴუ-ი) կուղբ (castor): არს ნადირი კასპორიოს – თაჴკ ჴმელისაჲ, է երէ ինչ. որ կոչի կաստորիոս, որ է կուղբ ի ցամաքի *ფიზ.XXVI 1-3.*

თბე խմոր („ცომი“, საფუარი): ეკრძალენით... თბისა მისგან ჰეროდიანთაჲსა C, ეკრძალენით... ცომისაგან ჰეროდიანელთაჲსა DE, զգոյշ եղերուք... ի խմորոյ Հերովդիանոսաց *მრ.8,15;* განწმიდეთ ძუელი იგი ცომი, რაჲთა იყვნეთ ახალი თბე, սրբեցէք ի բաց զհին խմորն. զի եղիջիք նոր զանգուած *I კორ.5,7.*

თე, თჱ, თეჱ կոզակ. ձեղուն (დირე, კოჭი): თჱ იგი მესამჱ, სწორ ლერწმისა მის სივრცჱ და სწორ ლერწმისა მის სიგრძჱ, կոզակն երրորդ հաւասար ձողոյն յերկայնութիւն եւ հաւասար ձողոյն ի լայնութիւն *ეზეკ.40,8;* თჱ იგი ბჭისაჲ მის შინაგან და თეჱნი სამნი იმიერ და სამნი ამიერ, կոզակք դրանն դէմ յանդիման միմեանց. երեք աստի եւ երեք անտի *ეზეკ.40,10;* განზომა ბჭჱ იგი კედლითგან თეჱსაჲთ, სივრცჱ ოცდახუთი წყრთაჲ, չափեաց զդուռնն ի պարսպէ կոզակին մինչեւ յորմ կոզակին *ეზეკ.40,13;* თჱ იგი სახლისაჲ მის, სიმაღლჱ გარემო განშოვრებაჲ იგი გუერდთაჲ, ձեղուան տանն բարձրութիւն շուրջ շրջանակաւ զանջրպետօք կողմանցն *ეზეკ.41,8.*

თეატრონ-ი թէատրոն (თეატრი, სანახაობა): წარიყვანეს იგი თეატრონად, տարան զնա ի թէատրոնն *მ.ცხ.377r-433.*

თევა ի գլուխ հանել (თენება): ღამესა ათევდა ლოცვითა ღმრთისა მიმართ, հանէր զգիշերն ի գլուխ յաղօթսն Աստուծոյ *ლ.6,12.*

თევზ-ი ձուկն: არა გუაქუს აქა, გარნა ხუთი პური და ორი თევზი C, ոչինչ ունիմք աստ՝ բայց հինգ նկանակ եւ երկուս ձկունս *მთ.14,17;* თევზნი ზღვსანი, զձկունս ծովուց *ფს.8,9;* დაუგო ფერად-ფერადი ჭამადი და თევზი და ღვნოჲ, առաջի եդ բազմազան կերակուրս. եւ ձուկն եւ գինի *მ.ცხ.211r-II 59.*

თევზობა ձուկն որսալ („სათხევლობა“, თევზის ჭერა): მიეიდე თევზობად C, წარვიდეთ სათხევლობად DE, երթամ ձուկն որսալ *ი.21,3.*

თეთრ-ი սպիտակ (հանդերձ) (სპეტაკი): ყოველნი იყვნეს მოსილ თეთრითა, զգեցեալ սպիտակ հանդերձս *მ.ცხ.187v-223.*

თელა թեղօշ: ძელი იგი საროჲ, გინათუ ცაცხჳ, მუხაჲ ანუ თელაჲ, փայտ ... զսարոյն կամ զսօսն. զկաղնին կամ զթեղօշն *ეს.44,14.*

თელგმა խուխ. խոխ (ბალღამი): იჴუელდა იგი და აღმოჰყრიდა თელგმასა, հազայր եւ թքանէր զխուխն *მ.ცხ.126v-144;* განყო ჴელი და მოილო ნერწყსა მისგან და თელგმისა და ინება შეჭმის, մեկնեալ զձեռն իւր եւ առեալ զխոխ հիւանդին, տարաւ ի բերանն եւ կամէր կլանել զնա *მ.ცხ.127r-144.*

თენება იხ. განთენება.

თერაფინ-ი թերափ. թերափիմ. դիւթ (სახლის კერპი; მისანი): ქმნა ეფუდი და თერაფინი GM, արար եփուդ եւ թերափ *მსჯ.17,5;* მუცლით მეზღაპრენი... და თერაფინნი... დანწუა, զվհուկս ... եւ զդիւթս... այրեաց *II ნშტ.35,19;* ულუკნი და მცნობელნი და თერაფინნი... მოსპნა, զվհուկս եւ զգէտս եւ զթերափիմս ... եբարձ Յովսիա *IV მფ.23,24.*

თერძვა հերկել (ხვნა): ითერძეთ თერძულები და ნუ სთესავთ ეკალთა ზედა, հերկեցէք ձեզ հերկս, եւ մի սերմանէք ի վերայ փշոց *იერ.4,3.*

თესვა սերմանել. վարել („დათესვა"): მთესვარი იგი, რომელ ჰსთესვიდა, სიტყუასა ჰსთესვიდა DE, որ սերմանէն՝ զբանն սերմանէ *მრ.4,14;* ექუს წელ სთესო ქუეყანაჲ შენი, զվեց ամ սերմանեսցես զերկիր քո *გამ.23,10;* ადგილსა, რომელსა არა ითესვის, ի տեղի. ուր ոչ սերմն սերմանի *რიცხ.20,5;* თესლსა ნუ ითესავთ, մի՛ սերմանիցէք սերմանս *იერ.35,7;* არა სთესვენ, ոչ վարեն *მთ.6,26;* სთესიან ძეთა ისრაელისათა G, სთესის თესლი კაცმან ისრაელისამან S, վարէր այր Իսրայելի *მსჯ.6,3;* რომელნი სთესვიდეს ცრემლით, მათ სიხარულით მოიმკონ, որք վարէին արտասուօք ցնծութեամբ հնձեսցեն *ფს.125,5;* ითესეს ყანები, վարեցին արտս *ფს.106,37;* სთესეთ ფრიად და შეილეთ მცირედ, վարէիք բազում եւ ժողովէիք սակաւ *ანგეა 1,6;* ექუს წელ სთესო ყანა შენი B, ექუს წელ დასთესო აგარაკი შენი G, զվեց ամ վարեսցես զանդ քո *ლევ.25,3.*

თესლ-ი 1. սերմն. սերմանիք. ունդ. հատ. արմտիք. 2. ազգ. ազն. զաւակ. ցեղ. ազգակից (1. თესლი, სათესური, მარცვალი. 2. „წარმართი", „მკვდრი", ნაშობი, „ნათესავი", ტომი, მოდგმა): მთესვარი იგი თესლისა მის კეთილისაჲ, որ սերմանէ սերմն բարի *მთ.13,37;* თჳნიერად მამაკაცისა თესლისა იშვა, առանց սերման առն եղեւ *ეპ.კჳპრ.-ალვსებ.227,19-227,35;* კეთილითა თესლითა მშევ მე, ի բարի սերմէ ծնաւ զիս *ფლკტ.149,32-451,17;* უმცირეს არს ყოველთა თესლთა, փոքր է քան զամենայն սերմանիս *მთ.13,32;* გამოვიდა მთესვარი თესვად თესლისა თჳსისა, ել սերմանացան սերմանել զսերմանիս իւր *ლ.8,5;* იყოს წჳმაჲ თესლსა ქუეყანისა შენისასა, եղիցի անձրեւ սերմանեաց երկրին քում *ეს.30,23;* მომცემდედ ჩუენ თესლთაგან ქუეყანისათა J, მომცემდ ჩუენ თესლთაგან ქუეყანისათა O, տացեն մեզ ունդս *დან.1,12;* ნაგბოლითა თესლისაჲთა [აღზარდა], նորա խարշեալ հատ եւ հատաջրովն սնուցանէր *თევდ.552-59,10;* ქუეყანამან გამოსცის თესლი თჳსი, երկիր տացէ զարմտիս իւր *ზაქ.8,12;* წყალობაჲ მისი ნათესავითი-ნათესავად (თესლითი-თესლად C), ողորմութիւն նորա ազգաց յազգս *ლ.1,50;* არა შევიძრა მე თესლითი-თესლამდე, ոչ սասանեցայց յազգէ յազգ առանց չարի *ფს.9,26;* თესლისა მისგან დავითისა, ტომისა მისგან ფარეზისა, ნათესავისა მისგან იუდაჲსი, յազգէն Դաւթայ. ի տոհմէն Փարեսեանց. ի ցեղէն Յուդայ *I ეზრა 5,5;* თესლითი თესლამდე, ազգէ մինչեւ յազգ *ფს.48,12;* გიგალობდე შენ თესლებსა (წარმართთა Q) შორის, սաղմոս ասացից քեզ յազինս *ფს.56,10;* შესწირეედით უფლისა ტომები თესლებისაჲ, մատուցէք տեառն տոհմք ազանց *ფს.95,7;* გარდამოჴდეს საფარველისაგან მისისა ყოველნი ერნი თესლებისანი და დატკებნეს იგი, իջին ի հովանւոյ նորա ամենայն ազգք ազանց եւ յատակեցին զնա *ეზეკ.31,12;* აღუდგინენ თესლი ძმასა მას თჳსსა C, აღუდგინოს მკვდრი ძმასა თჳსსა, յարուսցէ զաւակ եղբօր իւրում *მთ.22,24;* გამოვიდეს კაცი თესლისაგან მისისა G, გამოჴდეს კაცი ნათესავისაგან მისისა Fr, ելցէ այր ի զաւակէ նորա *რიცხ.24,7;* თესლისაგან გუელთაჲსა გამოჴდენ ნაშობნი ასპიდთანი, ի զաւակէ օձին ելցեն ծնունդք իժից *ეს.14,29;* ნარწყმდა თესლი მისი, կորեաւ զաւակ նորա *იერ.49,10;* რაჲსა იპოვე თესლ უკეთურების? ընդէ՞ր գտար չար զաւակ *ფლკტ.139,6-446,22;* თესლი, ցեղ *II მფ.15,2;* დაუტევებთ... მახლობელთა თესლთა მათ და ტომთა, թողեալ... զմերձաւոր զազգակիցս եւ զտոհմականս *რიფს.165,38-85,10.*

თესლისმეტყუელ-ი սերմանաքաղ („თესლისმკრებელი", „მრავლისმეტყუელი", ფუჭად მოლაპარაკე): რაჲ-მე ჰნებავს თესლისმეტყუელსა ამას სიტყუად? Ⴂ, რაჲ-მე ჰნებავს თესლისმკრებელსა ამას სიტყუად? Ⴍ, რაჲ-მე ჰნებავს მრავლისმეტყუელსა ამას სიტყუად? Ⴑ, զի՞նչ կամիցի սերմանաքաղս այս խօսել *საქ.მოც.17,18.*

თესლისმკრებელ-ი սերմանաքաղ („თესლისმეტყუელი Ⴂ, მრავლისმეტყუელი“, ცუდად მეტყველი, ფუჭად მოლაპარაკე): რაჲ-მე ჰნებავს თესლისმკრებელსა ამას სიტყუად? Ⴇ, რაჲ-მე ჰნებავს თესლისმეტყუელსა ამას სიტყუად? Ⴂ, რაჲ-მე ჰნებავს მრავლისმეტყუელსა ამას სიტყუად? Ⴀ, զի՞նչ կամիցի սերմանաքաղս այս խօսել *საქ.მოც.17,18.*

თესლისმოფარდულ-ი հատավաճառ („მეკერმე“, „კერმის მსყიდელი“, ფულის დამხურდავებელი): ტაბლები იგი თესლისმოფარდულთაჲ დაამჴუა C, ტაბლები იგი მეკერმეთაჲ დაუმჴუა DE, զսեղանս հատավաճառացն կործանեաց *მთ.21,12;* პილენძი თესლისმოფარდულთა მათ განუბნია C, კერმის მსყიდელთა მათ დაუთხია კერმაჲ DE, զպղինձս հատավաճառաց ցրուեաց *ი.2,15.*

თესლისმჭამელ-ი ընդակեր (მარცვლეულის მჭამელი): პოვეს ჰრომეს ქალაქსა საწყდობილე ერთი ქალწულთა... თესლისმჭამელნი, მლჳძარენი და უბიწონი, գտանէին ի քաղաքին Հռոմայեցւոց արգելավանս մի կուսանաց ` ... ընդակերս, զգաստացեալս, պարկեշտականս *რიფს.163,9-79,1.*

თესლმდინარე սերմանակաթ („თესლმცენარე“): ყოველი სარეცელი, რომელსა დაწვეს მას ზედა თესლმდინარე იგი, არაწმიდა არს G, ամենայն անկողին յորում ննջիցէ սերմանակաթն ` պիղծ եղիցի *ლევ.15,4;* განავლინონ ბანაკისაგან ყოველი... თესლმდინარე G, արձակեսցեն ի բաց... զամենայն սերմանակաթ *რიცხ.5,2;* ესე არს სჯული... თესლმდინარისა დინებითა მისითა B, ესე არს შჯული... თესლმცენარისაჲ დინებასა შინა მისსა G, այս օրէն իցէ ... սերմանակաթին ի բղխման իւրում *ლევ.15,33.*

თესლმცენარე սերմանակաթ („თესლმდინარე“): ესე არს შჯული... თესლმცენარისაჲ დინებასა შინა მისსა G, ესე არს სჯული... თესლმდინარისა დინებითა მისითა B, այս օրէն իցէ... սերմանակաթին ի բղխման իւրում *ლევ.15,33.*

თესლოვა սերմանանալ (დათესლიანება): სელი თესლოოდა, կտաւն սերմանացեալ էր *გამ.9,31.*

თესლ-ტომ-ი ազգատոհմ. ազգ (შთამომავლობა; ხალხი): თესლ-ტომი მისი ვინ უძლოს მითხრობად? զազգատոհմ նորա ո՞ պատմեսցէ *საქ.მოც.8,33; ეს.53,8;* აღდგომილ არს ყოველი თესლ-ტომი მისი ერთბამად ჩემ ზედა, յարուցեալ է ամենայն ազգն ի վերայ աղախնոյ քո *// მფ.14,7.*

თეძო ազդր. զիստ („ბარკალი“): შეირტყა იგი ქუეშეთ მოსასხმელისა თეძოსა ზედა თჳსსა მარჯუენესა G, შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისასა S, եդ յաջոյ ազդեր իւրում ընդ տառատովն *მსჯ.3,16;* თეძოჲთურთ მოჰკუეთნე იგი, հանդերձ զիստօքն հանցէ ի նմանէ *ლევ.3,9.*

თთუე, თუე, თუთე ամիս (თვე): თთუესა მას მეექუსესა, յամսեանն վեցերորդի *ლ.1,26;* თთჳთი-თთუედ, ամսոյ ամսոյ *მრთ.D.კირ. იერ.-აღდგ.262,9-406,6;* იფარვიდა თავსა თჳსსა ხუთ თუე (თთუე E) D, იმალვიდა თავსა თჳსსა ხუთ თუთე C, թաքուցանէր զանձն ամիսս հինգ *ლ.1,24.*

(თ)თუსთავ-ი ամսամուտ, գլուխ ամսոյ, ամսագլուխ (თვის დამდეგი): თთჳსთავთა შინა მოართჳთ ყოვლადდასაწუველი უფალსა, յամսամուտս մատուսջիք ողջակէզս տեառն *რიცხ.28,11;* თთჳსთავნი თქუენნი და შაბათნი... არა სათნო ვიყავ, զգլուխս ամսոյ ձերոց եւ զշաբաթս... ոչ առնում յանձն *ეს.1,13;* ხვალე დღესასწაული არს თჳსთავისაჲ, վաղիւ ամսամուտ է *I მფ.20,19;* გარე მოვაქცინე... დღესასწაულნი და თჳსთავნი მისნი და შაბათნი მისნი და ყოველნი კრებანი მისნი, դարձուցից զամենայն... զտօնս նորա եւ զամսագլուխս նորա եւ զշաբաթս նորա եւ զամենայն վաճառս նորա *ოსე 2,11.*

თჳსთავობა ամսամուտ (თვის დამდეგობა): *კოლ.2,16.*

თიბვა հնձել (მომკა, მოთიბვა): სთიბო მდელოჲ, հնձեսցես խոտ *იგ.სოლ.27,25.*

თივა խոտ. դեղ (ბალახი, მწვანილი): უბრძანა მათ დასხდომაჲ... მწუანვილსა ზედა თივისასა (თივასა C), հրամայեաց նոցա բազմել... ի վերայ դալար խոտոյ *მრ.6,39;* ეკალი და თივაჲ აღმოსცენდეს, փուշ եւ խոտ բուսցի *ეს.32,13;* თივაჲ ნედლი არა იყოს, դեղ դալար անդ մի՛ գտցի *ეს.15,6.*

თივაცენებულ-ი մոլախոտել (სარეველა ბალახიანი): მოოჴრდეს და თივაცენებულ იქმნეს ყოვლად, խոպանայ եւ մոլախոտէ ամենեւին *იგ.სოლ.24,31.*

თივისმჭამელ-ი խոտակեր. հնդակեր (ბალახის მჭამელი, მძოვარი): ცვალეს დიდებაჲ მათი მსგავსად ჴბოჲსა მის თივისმჭამელისა, փոխեցին զփառս իւրեանց ի նմանութիւն որթու խոտակերի *ფს.105,20;* დედაჲ თივისმჭამელ არს, մայրն հնդակեր է *ფიზ.XXIII 9-11.*

თივლოვან-ი խոտ(աւէտ) (თივიანი, ბალახიანი): იყო დიდად თივლოვან ადგილი იგი C, იყო თივაჲ ფრიად ადგილსა მას DE, էր խոտ յոյժ ի տեղւոջն *ი.6,10.*

თით-ი մատն: თითითაცა მათითა არა ჰნებავნ შეძრვად იგი, մատամբ իւրեանց ոչ կամին շարժել զնոսա *მთ.23,4;* თითითა ღმრთისაჲთა განვასხამ ეშმაკთა, մատամբ Աստուծոյ հանեմ զդեւս *ლ.11,20;* მოსცნა... ფიცარნი ქვისანი, დაწერილნი თითითა ღმრთისაჲთა, եւ... տախտակս քարեղէնս գրեալս մատամբն Աստուծոյ *გამ.31,18;* მცირე თითი ჩემი უმსხოჲს არს წელთა მამისა ჩემისათა, փոքր մատն իմ ստուարագոյն է քան զմէջ հօր իմոյ *II ნშტ.10,10;* რომელთანი იგი წარჴდილნი იყვნეს თითნი მათნი, որոց կրճատեալ էին մատունք իւրեանց *ფლკტ.146,30-456,23;* არა იპოვებოდა... ადგილი არცა თუ თითისა დასადებელი, ոչ լինել տեղին մատի միոյ *მ.ცხ.206r-218.*

თითისსაჩუენებელ-ი տեսիլ („სახილველი"): თითისსაჩუენებელ (სახილველ) ვიქმნენით სოფლისა, տեսիլ եղեաք աշխարհի *I კორ.4,9.*

თითო մի ինչ. իւրաքանչիւր. մէն մի. մի մի („ერთი-ერთი", „თჳთო", თითოეული): მოართუას მისგანი თითოჲ O, შეწიროს მისგან ერთ-ერთი G, մատուսցէ մի ինչ *ლევ.7,14;* აღიღონ თითო სანთელი, առցեն իւրաքանչիւր ղամբարս *ღმ.შობ.187,2-254,23;* განუყო ძმათა სიყუარულად თჳთო დრაჰკანი, բաժանեաց եղբարցն սէր մէն մի դահեկան *მ.ცხ.368r-421;* მოგუართუეს... თჳთო საწყაული ზეთი ჭურჭლითა, բերին մեզ... մի մի չափ ձէթ ամանօք *მ.ცხ.109v-128.*

თითოეულ-ი իւրաքանչիւր. մի մի. մի ըստ միոջէ (თითოეული, „კაცად-კაცადი"): თითოეულსა მსგავსად თჳსისა ძალისა C, კაცად-კაცადსა მსგავსად ძალისა თჳსისა DE, իւրաքանչիւր ըստ իւրում կարի *მთ.25,15;* მიაგო თითოეულად მათ, հատուսցես իւրաքանչիւր այնոցիկ *რიფს.169,28-94,15;* შეკრიბენით ძენი ისრაჱლისანი თითოეული, մի մի ժողովեցէք զորդիսն Իսրայէլի *ეს.27,12;* დასდებდა თითოეულსა მას ჯუარსა მკუდარსა მას ზედა, եդ զմի մի իւրաքանչիւր խաչ ի վերայ մեռելոյն *მრთ.S.გამოცხ.ჯუარ.242,43- ;* იწყეს... სიტყუად მისა თითოეულმან, սկսան... ասել մի ըստ միոջէ *მრ.14,19.*

თითოეულად, თჳთოეულად առանձնական. մի մի. իւրաքանչիւր (ცალ-ცალკე, თითო-თითოდ): თითოეულად ლოცვასა შესწირვიდეს უფლისა მიმართ, զառանձնական աղաւթսն մատուցանէին տեառն *მსკ.29,8;* დასხირჰნეს იგინი თითოეულად ოთხსა მანასა, պրկեցին զնոսա մի մի ի չորս չորս ցիցս *რიფს.177,17-112,2;* საჭირო არს თჳთოეულად წარმოთქმაჲ საქმეთა მათ ამაოებისათა, հարկ է զիւրաքանչիւրն ասել յանուանէ զգործս ունայնութեան *მ.ცხ.38v-33.*

თითო პირ-ი ազգի ազգի (სხვა და სხვა): *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.281,30-369,17.*

თითო პირად անխտիր (განურჩევლად): *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.280,7-367,8.*

თითო სახე, თჳთო სახე պէս պէս. իւրաքանչիւր. բազում. բազմազան („პირად-პირადი", თითოეული, სხვადასხვა, მრავალფერი): განკურნნა ყოველნი ბოროტთა სენთაგან და თითო სახეთაგან სნეულებათა DE, განკურნნა მრავალნი სნეულნი პირად-პირადთაგან სენთა C, եւ բժշկեաց բազում հիւանդս ի պէս պէս ախտից *მრ.1,34;* თითო სახე, ազգի ազգի *II ნშტ.16,14;* გარე მოგადგებიან ეშმაკნი თჳთო სახეთა ვნებათანი, պատեն զքեզ դեւք իւրաքանչիւրն ախտից *მ.ცხ.105v-115;* განჰმზადებენ თჳთო სახეთა სანოაგეთა, պատրաստեն ի տօնս իւրեանց բազում խորտիկս *მ.ცხ.104v-114;* შევარდა იგი თჳთო სახეთა ცოდვათა, անկաւ ի բազմազան մեղս *მ.ცხ.405r-458.*

თითოფერ-ი, თჳთოფერ-ი ազգի ազգի. այլ եւ այլ. երփն երփն. պէս պէս (სხვა და სხვა, ნაირ-ნაირი): ქუეშე თითო ფერთა ხეთა დაწჳს ჭილსა თანა, ლერწამსა და ლელსა, ընդ ազգի ազգի ծառովք ննջէ առ պրտուով եւ եղեգամբ եւ կնիւնով *იობ.40,16;* ვენაჴსა შენსა არა სთესო თითო ფერი, զայգիս քո մի՛ վարեսցես այլ եւ այլ *ლევ.19,19;* თითო ფერი ღებილი თარშით, երփն երփն նախօտուց ի թարշշայ *ეზეკ.27,16;* სამკაულნი თითოფერნი განიძარცუნენ, զպէսպէս հանդերձս իւրեանց մերկասցին *ეზეკ.26,16;* ამისთჳს დასდებდეს მას ზედა თჳთო ფერსა კანონსა, վասն այնորիկ եդին ի վերայ նորա այլ եւ այլ կանոն *მ.ცხ.140v-158.*

თითოფერება բազմագին (მრავალნაირობა, მრავალგვარობა): არა ჰნებავს ღმერთსა ჩუენ მონაზონთათჳს ქონებად... სამოსელთა თითოფერებაჲ, ոչ կամի Աստուած մեզ կրօնաւորացս ունել ... հանդերձս բազմագինս *მ.ცხ.19v-15.*

თითწარჴდილ-ი կրճատեալ (თითებწართმეული): შემძლებელ ხარ შენ განკურნებად თითწარჴდილთა მაგათ მტარვალთა, կարես բժշկել զկրճատեալ զսպասաւորս *ფლკტ.146,22-456,11.*

თიკან-ი ուլ. այծիք. նոխազ: თიკანი ერთი არასადა მომეც მე C, ուլ մի երբեք ոչ ետուր ինձ *ლ.15,29;* დამწყსენ თიკანნი შენნი საყოფელსა მწყემსთასა, արածեա զուլս քո ի վրանս հովուաց *ქება 1,7;* ვითარცა ორნი თიკანნი მარჩბივნი ქურციკისანი O, իբրեւ երկուս ուլս երկուորիս այծեման *ქება 7,3;* ვეფხი განისუენებდეს თი-

კანთა თანა, ինձ առ ուլու մակաղեսցի *ეს.11,6;* ვითარცა თიკანნი თხათანი განხეთქნის, իբրեւ զուլս այծեաց ճեղքեալ բեկանէր *როფს.173,13-102,19;* განარჩინის ცხოვარნი თიკანთაგან, մեկնէ զաւղիս յայծեաց *მთ.25,32;* კრავთაგან და თიკანთაგან მოიბათ, յօղեաց եւ յայծեաց առնուցուք *გამ.12,5;* ვითარცა ვერძნი თიკნებითურთ, իբրեւ զխոյս այծեօք հանդերձ *იერ.51,40;* მოიბას შესაწირავად მისა თიკანი თხათაგან, մատուսցէ զպատարագն իւր նոխազ յայծեաց *ლევ.4,23.*

თიკნიერ-ი մորթիք ուլոց (თიკნის ტყავი): შტაცუმაჲ იგი თიკნიერთაჲ მათ მკლავთა მისთა მოგუასწავებს, շուրջ արկանել զմորթիս ուլոցն զբազկաւքն նորա նշանակէ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.20,10-21.*

თირკუმელ-ი երիկամունք (თირკმელი): რომელი განიკითხავს გულსა და თირკუმელთა, որ քննէ զսիրտս եւ զերիկամունս *ფს.7,10;* განმსწავლეს მე თირკუმელთა ჩემთა, խրատեցին զիս երիկամունք իմ *მრთ.S.კირ.იერ.156,33-276,27.*

თიჴა կաւ, տաղախ (თიხა, ტალახი): ნერწყუა ქუეყანასა და შექმნა თიჴაჲ ნერწყსა მისგან, եթուք ի գետին եւ արար կաւ ի թքոյն *ი.9,6;* თიჴისაგან შექმნულ ვართ მეცა და შენცა, ի կաւոյ կազմեալ ես եւ դու իբրեւ ես *იობ.33,6;* შევედ თიჴასა და თანა დაეთრგუნე ბზესა, մուտ ի կաւ եւ կոխեա ընդ յարդի *ნაუმ.3,14;* დაიუნჯა... ოქროჲ, ვითარცა თიჴაჲ გზათაჲ, գանձեաց... զոսկի իբրեւ զկաւ ճանապարհաց *ზაქ.9,3;* მივიდის, შეიგოზის თავი თჳსი თიჴითა, երթայ ծեփէ զանձն կաւով *ფიზ.XXIX 7-9;* ერთითა ჴელითა მისცემნ ძმასა თჳსსა ქვასა ანუ თიჴასა, միւսով ձեռամբ տայր ցեղբայր իւր զխիճն կամ զտաղախ *ნეემ.4,17.*

თიჴისმოქმედ-ი կաւագործ (მეთუნე, მეჭურჭლე): *სიბრძ.სოლ.15,7.*

თლა იხ. თლილი, განთლილი,, გამოთლა.

თლემულება թմրութիւն (თვლემა): თლემულებაჲ ძილისაჲ დადებულ იყო მათ ზედა, թմրութիւն ի տեառնէ անկաւ ի վերայ նոցա *I მფ.26,12.*

თლილ-ი կոփած. կոփածոյ. զարդարեալ (გამოთლილი, შემკული): არა აღაშენო იგი თლილითა, մի՛ շինեսցես... զնոսա կոփածոյս *გამ.20,25;* დაადგინნა ქვისმკუეთელნი ქვისა თლილისა, կացոյց քարահատս հատանել քարինս կոփածոյս *I ნშტ.22,2;* მოადგა გარემო მისსა ზღუდჱ ლოდთაგან თლილთა, ած շուրջ զեկբատանացւովքն պարիսպս կոփածոյ քարանց *ივდ.1,2;* სახლებსა თლილებსა იშჱნებდით, ապարանս զարդարեալս շինեսջիք *ამოს.5,11.*

თმა մազ. հեր. վարսք. գէս. ստեւ („სტევი", ბალანი, ბეწვი): ერთისა თმისა განთეთრებად, մազ մի սպիտակ առնել *მთ.5,36;* თმაჲ თავისა თქუენისაჲ ცუდად არა წარწყმდეს, մազ մի գլխոյ ձերմէ ոչ կորիցէ *ლ.21,18;* თმაჲ თხისაჲ, մազ այծեաց *გამ.25,4;* მზრდელი ვარჯსა თმათა თავისათასა G, աճեցուցեալ զվարսս մազոյ գլխոյ իւրոյ *რიცხ.6,5;* ბირთჳ ერთი თმაჲ სთუნლით დაუდვა, կծիկ մազոյ եդ ի սնարէ *I მფ.19,13;* დაჰყვნოს... თავი და თმაჲ ფერჴთაჲ, զերծցէ ... զգլուխ եւ զմազ ոտից *ეს.7,20;* თმაჲ ერთისაცა მათგანისაჲ არა შეტუსვილ იყო, մազ անգամ ոչ էր այրեցեալ ի հրոյ անտի *ანდ.-ანატ.336-41,35;* თავისა თმანიცა ყოველნი აღრაცხილ არიან, հեր գլխոյ թուեալ է *მთ.10,30;* დაუკუეცეს მას თმაჲ, փոքրեցին զհերս նորա *დაბ.41,14;* დავიფხურენ თმანი და წუერნი ჩემნი და დავჯედ მგლოვარედ, փետեցի զհերս եւ զմօրուսս իմ եւ այնպէս նստէի ի սուգ *II ეზრა 9,3;* წარუწმასნეთ თმანი მაგისნი და ზე დამოჰკიდეთ, ոլորեցէք զհերս նորա եւ կացցէ կախեալ *ფლკტ.146,10-455,36;* თმაჲ შენი ვითარცა არვეთა თხათაჲ, վարսք քո իբրեւ զերամակս այծեաց *ქება 4,1;* გრძელი თმაჲ თავთა ზედა თქუენთა, վարսք ձեր ի վերայ գլխոց ձերոց *ეზეკ.24,23;* თმაჲ მათი არა განიშიშულონ, დაბურვით დაიბურვოდიან თავთა მათთა, զվարսս իւրեանց մի՛ անօսրացուսցեն. ծածկելով ծածկեսցեն զգլուխս իւրեանց *ეზეკ.44,20;* თმაჲ იგი სამკაულად მოეცა, զէսք փոխանակ զգեստու տուեալ են նմա *I კორ.11,15;* იოანე მოსილ იყო სტევითა აქლემისაჲთა C, იოანეს ემოსა სამოსლად თმისაგან აქლემისა, էր Յովհաննէս զգեցեալ ստեւ ուղտու *მრ.1,6.*

თმენა ակն ունել. երկայնամիտ լինել. համբերել. տոկալ (ლოდინი, მოცდა): ვითმენდით მშჳდობად J, ვითმენდედ მშჳდობად, ակն կալաք խաղաղութեան *იერ.14,19;* ითმენდა ესოდენსა ზედა კერპობასა, երկայնամիտ եղեալ ի վերայ այնչափ կռապաշտութեանց *ბაბ.45,14-151,10;* თმენით დაუთმე ღმერთსა და მომხედნა მე, համբարելով համբերի տեառն եւ լուաւ աղօթից իմոց *მ.ცხ.192r-205;* ვერ დაუთმიან წმიდათა თანა მყოვარ თმენად, ոչ համբերեն ի սպառ ընդ սուրբս տոկալ *ფიზ.V 24-30.*

თმენა-ჲ համբերութիւն. ակնկալութիւն. ժուժկալութիւն (მოთმინება): თმენაჲ დავრდომილთაჲ არა წყმდეს სრულიად C, համբերութիւն տնանկաց մի՛ կորիցէ ի սպառ *ფს.9,19;* ვინ-მე არს თმენაჲ ჩემი, არა თუ შენ? ո՞վ է համբերութիւն իմ թէ ոչ դու *ფს.38,8;* თმენაო ისრაჱლისაო, ակնկալութիւն Իսրայելի *იერ.17,13;* თმენასა წურთის,

ձուձկալութիւն կրթեն *ფიზ.XII 26-31;* ყრმანი თმენად ნუართნიან, մանկունսն ի ձուձկալութիւն կրթէին *ფიზ.XII 15-19.*

თმითა ღულარჭნილ-ი հերագանգուր (ხუჭუჭთმიანი): *თეკლა 92,14.*

თმისა մազեղէն (თმისაგან დამზადებული): ჰქმნე გარდასაბურველი თმისაჲ საბურველად კარვისა მის, արասցես վերնափեղկս մազեղէնս նուարտան խորանին *გამ.26,7.*

თმობა იხ. დათმობა.

თნევა հաճոյ թուել. հաճոյ լինել. հաճել. ցանկանալ. ըստգիւտ („სათნო ჩენა", „სანადელ ყოფა", „დაჯერება", „ნებება", „გულის-თქუმა", მოწონება): სთნდა ჰეროდეს, հաճոյ թուեցաւ Հերովդի *მთ.14,6;* სთნდა წინაშე მისსა G, სათნო უჩნდა იგი წინაშე მისსა S, հաճոյ թուեցաւ առաջի նորա *მსჯ.14,1;* არაჲ სთნავნ მას, չթուեցաւ նմա հաճոյ *ზირ.21,18;* იგი სთნავს თუალთა ჩემთა S, სანადელ არს წინაშე თუალთა ჩემთა G, նա հաճոյ է աչաց իմոց *მსჯ.14,3;* სთნდა იგი უფროჲს ყოველთა დედათა S, დასჯერდა უფროჲს სხუათა დედათაჲსა O, հաճոյ եղեւ նմա աղջիկն *ესთ.2,9;* რომელი მთნავს, ընդ որ հաճեցայ *მთ.3,17;* ამით ვცნა, რამეთუ გთნდი შენ Ⴂ, ამით ვცან, რამეთუ მინებე მე C, յայսմ ծանեայց թէ հաճեցար ընդ իս *ფს.40,12;* არა მთნდი შენ, ոչ հաճեցայ ընդ քեզ *იერ.2,19;* სთნდეს მეუფესა სიკეთე შენი C, გულმან უთქუას მეუფესა სიკეთისა შენისაჲ Ⴂ, ցանկացաւ թագաւոր գեղոյ քոյ *ფს.44,12;* ნეტარ არს კაცი, რომელსა არა სთნდეს თავი თჳსი, երանեալ է այր. զոր ոչ ըստգիւտ անձն իւր *ზირ.14,2;* მთნჳანან იგინი, հաճեալ եմ ընդ նոսա *მ.ცხ.277r-296.*

თოვლ-ი ձիւն. տարափ. տեղատարափ: სამოსელი მისი სპეტაკ იყო, ვითარცა თოვლი, էր հանդերձ նորա սպիտակ իբրեւ զձիւն *მთ.28,3;* ვითარცა გარდამოჴდის წჳმაჲ გინა თოვლი ზეცით, զոր օրինակ եթէ իջանիցէ անձրեւ կամ ձիւն յերկնից *ეს.55,10;* თეთრი, ვითარცა თოვლი, սպիտակ իբրեւ զձիւն *მარკ.251r-200,4;* დადვის თოვლი, արկանէ տարափ *ზირ.43,19;* გარდამოვედინ... ვითარცა თოვლი თივასა G, իբրեւ... զտեղատարափ ի վերայ խոտոյ *II შჯ.32,2.*

თორნე, თურნე թոնիր. հնոց (საცხობი, ღუმელი): გამოცხობილი თორნითა, եփեալ ի թոնրի *ლევ.2,4;* აცხობდენ... პურსა თურნესა შინა G, აცხობდენ... პურსა თორნესა შინა B, եփեսցեն ... զհացն... ի միում թոնրի *ლევ.26,26;* ვითარცა თორნე შთაგზებული ცხობად, իբրեւ զթոնիր վառեալ յեփել *ოვსე 7,4;* ხვალე თორნესა შთაეგზნეს, վաղիւ ի հնոց արկանելի *ლ.12,28;* ალატყდა ვითარცა თორნე გულნი მათნი, բորբոքեցան իբրեւ զհնոց սիրտք նոցա *ოვსე 7,6;* ალგზებული ვითარცა თორნე, բորբոքեալ իբրեւ զհնոց *მალ.4,1.*

თორნე վահան. նիզակ (ფარი): მოიღო თორნჱ უძლეველი სიწმიდჱ, առցէ վահան զսրբութիւն անվկանդ *სიბრძ.სოლ.5,19;* თორნე, նիզակ *იობ.41,18.*

თორნითა վահանաւոր (ფაროსანი): ყოველნი თორნითა და ჩაფხუტებითა, ամենեքին սաղաւարտեալք եւ վահանաւորք *ეზეკ.38,5.*

თრგუნვა იხ. დათრგუნვა, დამთრგუნველი, დასათრგუნველი, დაუთრგუნავი.

თრევა քարշել. ածել (ზიდვა, ტარება): მშობელთაცა შენთა ათრევ ქუეყანასა ზედა ურაკპარაკსა, զծնօղս քարշես ատենիւ *ფლკტ.142,20-451,1;* ითრევდა და სწიხნიდა, քարշէր զնա ընթաղրելով *ფლპ.მოც.4,7-302,6;* ენაჲ მათი ეთრია ქუეყანასა ზედა, զլեզուս իւրեանց ածէին զերկրաւ *ფს.72,9.*

თრევა-ჲ քարշ, քարշումն (ზიდვა, ტარება): ბრძაა... თრევით მოყვანებად საპყრობილედ, հրամայեաց... քարշ տանել ի բանտն *40 სბსტ.108,13-108,4-5;* მოჰყვანდა რიფსიმე მტარვალთა მათ მძლავრ თრევითა, առեալ զսուրբն Հռիփսիմէ սպասաւորացն բռնաբար... մերթ ի քարշ *რიფს.171,3-98,1;* ბრძანა... გუემაჲ... თრევითა, հրամայէր... խոշտանգել... քարշմամբք *დვთ.128,9.*

თრევით განყვანება քարշել (გათრევა): ვინაჲ იგი თრევით განიყვანეს, ուստի... քարշեցին *შუშ.III 38.*

თრვაობა արբենալ. յարբեցութեան կալ (თრობა): ამათ სთრავსო, սոքա արբեալ իցեն *საქ.მოც.2,15;* რომელსა გთრავს თჳნიერად ღჳნისა, արբեալդ էք եւ ոչ ի գինւոյ *ეს.28,1;* განიფრთხვედ, რომელთა-იგი სთრავს ღჳნითა თჳსითა, սթափեցարուք. արբեալդ ի գինւոյ *იოვ.1,5;* ამათ სთრავს, սոքա արբեալք են *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტ.188,29-379,1;* იგი სუმიდა და სთროდა სახლსა შინა, նա ըմպէր եւ արբեալ էր ի տանն *III მფ.16,9;* სთროდა მთრვალობითა მით სიფრთხილისაჲთა, արբեալ են սոքա զարբեցութիւն զգաստութեան *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტკლ.188,32-379,4;* ვიდრემდე გთროდის, մինչեւ յերբ կայցես յարբեցութեան *I მფ.1,14.*

თრთჳლ-ი եղեամն (თრთვილი): ვინაჲ გამოვალს თრთჳლი? ուստի՞ ելանիցէ եղեամն *იობ.38,24;* გუემა... ლელოანი მათი თრთჳლითა, եհար... զթզենիս նոցա եղեամամբ *ფს.77,47;* თრთჳლი

ვითარცა მარილი დააცვის ქუეყანასა, զեղեամն իբրեւ զաղ ցանեալ յերկիր *ზირ.42,21.*

თუ եթէ. թէ. թեպէտ. թերեւս („დალათუ"): და-თუ -ჰვარდე და თაყუანის-მცე მე, եթէ անկեալ երկիրպագանիցես ինձ *მთ.4,9;* ძჱ თუ ხარ ღმრთისაჲ, եթէ որդի ես Աստուծոյ *მთ.4,3;* არა თუ მოიქცეთ, ապա թէ ոչ դառնայք *ფს.7,12;* არა ხოლო თუ პურითა ცხონდების კაცი, թէ ոչ հացիւ միայն կեցցէ մարդ *მთ.4,4;* მთასაცა თუ ამას ჰრქუათ C, ჰრქუათ თუ მთასა ამას DE, թեպէտ եւ լերինդ ասիցէք *მთ.21,21;* სთნდეს თუ ღმერთსა, թերեւս հաճոյ լիցի Աստուծոյ *რიცხ.23,27;* ყოველნი თუ დაბრკოლდენ შენდა მიმართ C, დალათუ სხუანი დაბრკოლდენ შენდა მიმართ DE, թեպէտ եւ ամենեքեան գայթակղեսցին ի քէն *მთ.26,33.*

თუალ-ი ակն. ակունք (ძვირფასი თვალი): თუალი კარქიდონისაჲ, ակն լուսաւոր *ზირ.35,7;* რომელთა ეპოვა თუალი პატიოსანი, որք գտեալ էին ակն մի պատուական *მ.ცხ.323v-349.*

თუალ-ი ակն. ակունք (წყაროს თვალი): მოწესეობდეს... ვინაჲ-იგი თუალნი... ევფრატისანი გამოდიან, կրաւնաւորեցան... յակունս Եփրատայ *ოსკ.10,8.*

თუალ-ი անիւ (ბორბალი): ჴმაჲ ძრვისაჲ ეტლის-თუალთაჲ, ձայն շարժման անուոյ *ნაუმ.3,2;* გყავ შენ ვითარცა თუალი ურმისაჲ მლეწველი დიდი ხერხის სახჱ, արարից զքեզ իբրեւ զանիւ նորա աղոցաձեւ կամնասայլից *ეს.41,15.*

თუალ-ი ակն. աչք. ականոշիւք (oculus): თუალი თუალისა წილ, ակն ընդ ական *მთ.5,38;* თუალნი მათნი დაიწუხნეს, զաչս իւրեանց կափուցին *მთ.13,15;* განმირისხნა მე გულისწყრომითა თუალი ჩემი, խռովեցաւ ի սրտմտութենէ ակն իմ *ფს.6,8;* დააბრმნა თუალნი გონებისა მისისანი, կուրացուցեալ զաչս մտացն *ფლკტ.142,37-451,24;* ვისნი ლ[ე]ბილ არიან თუალნი? ո՞յր են կապուտակ ականողիք *იგ.სოლ.23,29.*

თუალბოროტ-ი չարական *ზირ.37,13.*

თუალბოროტება չարակնութիւն: შინაგან გულისაგან ზრახვანი კაცთანი უკეთურნი გამოვლენ... თუალბოროტებანი, გმობანი..., ի ներքուստ ի սրտէ մարդկան խորհուրդք չարութեան ելանեն... չարակնութիւն, հայհոյութիւն... *მრ.7,22.*

თუალგანტევებულ-ი լրբենի աչք (ურცხვთვალება): თუალგანტევებულისა მისგან ეკრძალებოდე, զկնի լրբենի աչաց զգուշութիւն արա *ზირ.26,14.*

თუალგება, თუალისგება զաչս արկանել. ակն դնել. դիտել (თვალის მიპყრობა): თუალ-აგნა ცოლმან ეგვპტელისა უფლისა თვსისამან იოსებს, արկ կին տեառն իւրոյ զաչս իւր ի վերայ Յովսեփայ *დაბ.39,7;* თუალ-აგნა მათ ხილვითა თუალთა მისთაჲთა, ակն եդ նոցա հայեցուածովք աչաց իւրոց *ეზეკ.23,16;* დავყვენ მე მუნ მცირედნი დღენი მათ თანა და თუალსა-უგებდი მოქალაქობასა მათსა, կացի առ նոսա աւուրս ինչ. եւ դիտէի զվարս նոցա *მ.ცხ.355v-408.*

თუალვა համարել. թուել (აღრიცხვა, თვლა): თუალვიდა კერმასა მას ტაბლასა ზედა, սկսաւ համարել զփողս *მ.ცხ.66v-55;* თუალვიდა ნაბიჯსა მისსა, թուէր զքայլս ոտից նորա *მ.ცხ.200v-213.*

თუალთამოდგამ-ი հայեացք (მზირალი): არა კეთილ არიან თუალთამოდგამნი იგი მისნი ჩუენდა მიმართ, ոչ են բարի հայեացք նորա ընդ մեզ *ფლკტ.137,15-444,5.*

თუალთმიდგმა բառնալ զակն ի վեր (თვალის მიპყრობა): არცა მეფემან, არცა სხუამან მძლავრმან თუალთმიდგმად უძლოს შენდა, ոչ թագաւոր կամ բռնաւոր բառնալ զակն ի վեր կարիցէ ընդդէմ քո *სიბრძ.სოლ.12,14.*

თუალთა შედგმა հայել (შეხედვა): ვერ შემძლებელ იქმნეს თუალთა შედგმად ძენი ისრაჱლისანი პირსა მოსჱსსა, մի՛ կարասցին հայել որդիքն Իսրայելի յերեսսն Մովսիսի *II კორ.3,7.*

თუალთსაღებელ-ი ակնառու (თვალსაჩინო): *ეს.9,15.*

თუალ(თ)ღება ակն առնուլ. աչառել. հայել („ხედვა", რიდება; მიკერძება): არავის თუალთ-აღებ, ոչ առնուս ակն *ლ.20,21;* თუალთა-აღებდეთ, ცოდვილნო, ակն առնուք մեղաւորաց *ფს.81,2;* უკუეთუ თუალთ-აღებთ, ცოდვასა იქმთ, եթէ աչառիցէք. մեղս գործէք *ეპ.იაკ.2,9;* არა არს უფლისა ღმრთისა ჩუენისა თანა... თუალთღება, არცა მიღება ქრთამისა, ոչ գոյ տեառն Աստուծոյ մերոյ... երեսաց աչառել եւ ոչ առնուլ կաշառս *II ნშტ.19,7;* არა ვიცი თუალთ-ღებაჲ პირისაჲ, ոչ գիտեմ աչառել երեսաց *იობ.32,22;* არა თუალთ-აღებ პირსა კაცისასა DE, არა ხედავ პირსა კაცისასა C, ոչ հայիս յերեսս մարդոյ *მთ.22,16;* თუალ-აღებდით პირთა შჯულსა შინა, ակն առնուիք *მალ.2,9.*

თუალ(თ)ღება աչառանք. ակնառութիւն (პირფერობა): ნუ თუალ-ღებით გაქუნ სარწმუნოებაჲ იგი უფლისაჲ, մի՛ աչառանօք ունիցիք զհաւատսն տեառն *ეპ.იაკ.2,1;* არა არს თუალთღება, չիք ակնառութիւն առաջի Աստուծոյ *კოლ.3,25;* არა არს თუალთღება წინაშე ღმრთისა, ոչ գոյ ակնառութիւն առ ի յԱստուծոյ *საქ.მოც.10,34;* თუალღება არა არს მის თანა, ակնառութիւն ոչ գոյ առաջի նորա *ეფეს.6,9;* ნურარას ჰყოფ თუალღებით, մի ինչ առնել աչառանօք *I ტიმ.5,21.*

თუალ(თ)ყოფა ակնարկել. ակն ածել. յաչաղել ակամբ. ակնարկի առնել („წამ-ყოფა“, თვალით ნიშნება): თუალთ-უყვნეს ნიკოდიმოზს სიტყუად მისა, ակնարկեցին Նիկոդեմոսի զի խօսեսցի ընդ Յովսեփու *ანან.ებრ.427-340,3;* თუალ-უყვნა მას სიმონ-პეტრე, რაჲთა ჰკითხოს C, წამ-უყვნა მას სიმონ-პეტრე, რაჲთა ჰკითხოს DE, ակնարկէ նմա Սիմովն–Պետրոս հարցանել *ი.13,24;* ყვენ თუალნი შენნი მას ზედა, առ զդա եւ ակն ած ի վերայ դորա *იერ.39,12;* ბოროტ არს, რომელმან თუალ-უყვნეს შორით, չարն է այն. որ յաչաղէ ակամբ *ზირ.14,8;* თუალ-ჰყოფდეს თუალითა მათითა, ակնարկի առնէին յիս աչօք իւրեանց *ფს.34,19;* ვითარცა იხილეს მკურნალთა დაშავებაჲ იგი ფერჴისაჲ, იწყეს თუალ-ყოფად ურთიერთარს, իբրեւ տեսին բժիշկքն զսեւանալ ոտիցն սկսան ակնարկել ընդ միմեանս *მ.ცხ.317v-344.*

თუალთშეუდგამ-ი աննկատելի (თვალმიუწვდომელი): წარიყვანებენ მას სიხარულსა მას გამოუთქუმელსა და დიდებასა მას თუალთ-შეუდგამსა, տանեն զնա յանպատմելի ուրախութիւնն եւ ի փառս աննկատելիս *მ.ცხ.86r-97.*

თუალ(თ)ხუმა ակն առնուլ, աչառել („დაკკრვება“, მორიდება): ღმერთმან კაცსა არა თუალ-ახუნის, Աստուած ակն մարդկան ոչ առնու *გალ.2,6;* არა თუალ-ახუნე გლახაკსა G, ակն աղքատի մի՛ առնուցուս *ლევ.19,15;* ნათესავი ურიდი და თუალუხუავი, რომელმან არა თუალ-ახუნის მოხუცებულსა, ազգ ժպիրհ երեսօք. որ ոչ աչառիցէ երեսաց ծերոյ *II შჯ.28,50;* რომელმან არა თუალ-ახუნის, არცა მიიღის ქრთამი G, რომელსა არა დაუკკრდების პირი კაცისაჲ, არცა მიიღებს ქრთამსა S, որ ոչ աչառի երեսաց եւ ոչ առնու կաշառ *II შჯ.10,17.*

თუალთხუმა ակնառութիւն (პირფერობა, მიკერძება): თვნიერ თუალთხუმისა მსგავსად შჯულისა, առանց ակնառութեան ըստ օրինացն *თავნი იაკ.ეპ.(3);* არა არს თუალთხუმაჲ მის წინაშე, ոչ է ակնառութիւն առաջի նորա *ზირ.32,15.*

თუალითა ბრმა աչացու (ბრმა): ვითარცა თუალითა ბრმანი, ეგრე ბრინვიდენ იგინი, իբրեւ զաչացուս խարխափեսցեն *ეს.59,10.*

თუალითა გამოჩინებულ-ი ակնյայտնի: იხილა მან თუალითა გამოჩინებული ჯუარი, տեսանէ ակնյայտնի աւրինակ... խաչին *მრთ.S.ჯუართა გამოჩ.237,18.*

თუალით-მხილველ-ი ականատես („თვითმხილველი“): რომელნი დასაბამით თუალითმხილველ და მსახურ ექმნნეს სიტყუასა მას C, რომელნი დასაბამითგან თჳთმხილველ და მსახურ ყოფილ იყვნეს სიტყჳსა მის, որ ի սկզբանէ ականատեսք եւ սպասաւորք եղեն բանին *ლ.1,2.*

თუალუხუავ-ი անաչառ, առանց ակնառութեան (მიუკერძოებელი): თუალუხუავ არს მსაჯული იგი, անաչառ է դատաւորն *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.87,3-36,23;* სული წმიდაჲ თუალუხუავ არს, հոգին սուրբ առանց ակնառութեան է *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.189,19-380,7;* რომელ-იგი თუალუხუავად მსაჯულ არს თითოეულისა საქმესა, առանց ակնառութեան դատի ըստ իւրաքանչիւր գործոց *I ეპ.პეტრ.1,17.*

თუალ ძჳრ ქმნა չարակնել („შურვება თუალითა“, შურიანობა): თუალძჳრ იქმნეს იგი ძმისა თჳსისათჳს S, ფრიად ეშუროს თუალითა ძმასა თჳსსა G, յոյժ չարակնեսցէ յեղբայր իւր *II შჯ.28,54.*

თუე, თუთე იხ. თთუე.

თურე մի թէ (ნუთუ): მიჭამიეს და კუალადცა მშიან. მერმე მრქუა მე; თურე ვირი ხარ, ბერო, რომელ ერთვე ჭამასა ჰლამი? բազում անգամ ճաշակեցի եւ դարձեալ քաղցնում ես. իսկ նա ասէ ցիս՝ մի՛ թէ էշ իցես դու, միանգամայն զուտել խնդրես *მ.ცხ.30r-403.*

თჳთ ինքն, ինքնին, ի գլխովին, մեզէն իսկ, իւրովի, ինքնակաց, ինքնեակ („თავადი“, თითონ, თავისთავად): მივიდა თჳთ მეფჱცა იგი, զոգաւ եւ ինքն իսկ թագաւորն *ფლკტ.152,26-464,20;* რომელცა-იგი თჳთ განელო მათ, որ ինքնին բացաւ նոցա *საქ.მოც.12,10;* ისრაელმან თჳთ ცნას G, ისრაელმან თავადმან ცნას S, Իսրայէլ ինքնին գիտասցէ *ისუ 6.22,22;* თქუენ თჳთ უწყით კაცი იგი, դուք ինքնին գիտէք զայրն *IV მფ.9,11;* თჳთ, ի գլխովին *ჰრომ.16,2;* ჩუენ თჳთ აღვაშენოთ სახლი უფლისაჲ, մեք մեզէն իսկ շինեսցուք զտուն տեառն *II ეზრა 4,3;* თჳთ, իւրովի *ფიზ.X 21-25;* თჳთ, ինքեան *ლევ.25,5;* თჳთ თავით თჳსით, ինքն ինքեամբ *მ.ცხ.276r-286.*

თჳთ იგი ինքնակաց („თავადი“): *სიბრძ.სოლ.17,6;* თჳთ იგი დავით იტყჳს DE, თავადმან დავით თქუა C, ինքն Դաւիթ... ասէ *მრ.12,36.*

თჳთგან-ი ամսօրեայ (თვისა): თჳთგანი დაუზეშთაესი B, თჳთგან და წამართ G, յամսօրէից եւ ի վեր *რიცხ.26,62.*

თჳთმავალი ლეღოვან-ი մոլաթզենի (ველური ლეღვები. sicaminus): [მისცა]... ვითარცა თჳთმავალი ლეღოვანი ველსა სიმრავლითა, ետ... իբրեւ զմոլաթզենիս ի դաշտս բազմութեամբ *III მფ.10,27.*

თჳთ მისლვა անձնատուր եղանել („მიდგომა“, მიახლოება): თჳთ მივიდეს მკჳდრნი გაბაონისანი იისუჲს მიმართ G, მიადგეს მკჳდრნი გაბაონი-

სანი ისოს S, անձնատուրք եղեն բնակիչք Գաբաւոնի առ Յեսու *ისუ 6.10,1.*

თჳთმიწისაჲ, თჳთმიწისათაგან-ი բնակ („ქუეყანისა მკჳდრთაგანი", „სოფლისაჲ", ადგილობრივი მცხოვრები): რომელმან ყოს ჴელითა ამპარტავნებისაჲთა თჳთმიწისათაგანმან ანუ მწირთაგანმან G (ქუეყანისა მკჳდრთაგანმან გინა მწირმან B), որ առնիցէ ձեռամբ հպարտութեան ի բնակաց կամ յեկաց *რიცხ.15,30;* ყოველმან თჳთმიწისამან ყოს ესრეთ G, ყოველმან მის სოფლისამან ყოს ესრეთ B, ամենայն բնակն նոյնպէս արասցէ *რიცხ.15,13.*

თჳთმპყრობელ-ი ինքնակալ: ევედრა თჳთმპყრობელსა თევდოსის, աղաչեաց զինքնակալն Թէոդոս *ნრს.75,22;* თჳთმპყრობელი, ինքնակալ *მ.ცხ.339v-492,35;* თჳთმპყრობელისა შარავანდედისა თანა, ինքնակալ թագաւորաց *პოვნ.სტეფ.658-499.*

თჳთმხილველ-ი ականատես („თუალით მხილველი"): რომელნი დასაბამითგან თჳთმხილველ და მსახურ ყოფილ იყვნეს სიტყჳსა მის DE, რომელნი დასაბამით თუალით-მხილველ და მსახურ ექმნნეს სიტყუასა მას C, որ ի սկզբանէ ականատեսք եւ սպասաւորք եղեն բանին *ლ.1,2;* დედანი თჳთმხილველ იქმნნეს, կանայք ականատես լինին *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.161,22-284,24.*

თჳთო იხ. თითო.

თჳთოეულად იხ. თითოეულად.

თჳთო სახე იხ. თითო სახე.

თჳთოფერი იხ. თითოფერი.

თჳნიერ առանց. թող. բայց. բաց. արտաքոյ. մեկուսի („გარეშე", „ხოლო", გარდა): თჳნიერ იგავისა DE, იგავისა გარეშე C, առանց առակի *მრ.4,34;* თჳნიერ ჩემსა ვერ შეუძლოთ ყოფად, առանց իմ ոչ ինչ կարէք առնել *ი.15,5;* არა შევიძრა მე თესლითი-თესლამდე თჳნიერ ძჳრისა, ոչ սասանեցայց ազգէ յազգ առանց չարի *ფს.9,27;* თჳნიერ ყრმებისა და დედებისა, թող զկանայս եւ զմանկտի *მთ.14,21;* თჳნიერ მკჳდრთა ღავაჲსათასა G, გარეშე მკჳდრთა გაბაჲსათა S, թող զբնակիչս Գաբաացւոց *მსჯ.20,15;* თჳნიერ წყაროთა წყალთასა, բայց յաղբերաց ջրոց *ლევ.11,36;* თჳნიერ უწყოდე G, ხოლო უწყოდე S, բայց գիտասջի՛ր *მსჯ.4,9;* ღმერთი თჳნიერ ჩემსა არა იცნა, Աստուած բաց յինէն ոչ ծանիցես *ოვსე 13,4;* თჳნიერ შჯულისა ურჩ იქმს ესე, արտաքոյ օրինաց պատրէ սա *საქ.მოც.18,13;* რაჲთა მიჰსცეს იგი მათ, თჳნიერ ერისა, մատնել զնա նոցա ՝ մեկուսի յամբոխէն *ლ.22,6.*

თჳნიერად առանց (გარეშე): თჳნიერად სიტყჳსა სიძჳსაჲსა, առանց բանի պոռնկութեան *მთ.5,32;* ცუდად დაშურა თჳნიერად შიშისა, ի զուր վաստակեցաւ առանց երկիւղի *იობ.39,16;* თჳნიერად მამაკაცისა თესლისა იშვა, առանց սերման առն եղեւ *ეპ.კჳპრ.-ალვს.227,18-227,35.*

-თჳს վասն. յաղագս. աղագաւ. առ. առ ի. սակս. զ–Abl., ընդ – ac. („ძლითი", „-გან", „გამო", შესახებ): იტყოდა აღდგომისათჳს ქრისტჱსისა, խօսեցաւ վասն յարութեանն Քրիստոսի *საქ.მოც.2,31;* ცოდვისათჳს O, ცოდვისა ძლიონი G, վասն մեղացն *ლევ.6,23;* ამისთჳს არა არს ლევიტელთა კერძი, არცა ნაწილი ძმათა შორის მათთა G, ამის გამო არა უც ნაწილი დასამკჳდრებელ ლევიტელთა ძმათა შორის თჳსთა S, վասն այնորիկ ոչ գոյ Ղեւտացւոցն բաժին եւ ժառանգութիւն ի մէջ եղբարց իւրեանց *II შჯ.10,9;* რომლისათჳს ფუცა მისთჳს უსამართლოდ G, რომლისაგან ფუცა ნაცილად O, վասն որոյ երդուաւ սուտ *ლევ.6,5;* რომელი ჩუენთჳს არა თავს-იდვა ქრისტემან, զոր ոչ յաղագս մեր համբերեաց Քրիստոս *ეპ.კჳპრ.-ალვს.224,25-225,22;* მისთჳს... არა ვმსახურებ, այնր աղագաւ ոչ զոհեմ *ფოკა 345r-501,17;* ვერარაჲ მიუგეს მას მისთჳს, ոչ կարացին տալ նմա պատասխանի առ այն *ლ.14,6;* წერილნი სარგებლისა თქუენისათჳს, գրեալ առ յօգուտ ինչ ձեզ *ფლკტ.134,33-440,31;* რაჲსათჳს მოკლა იგი? յո՞ր սակս սպան զնա *I ი.ეპ.3,12;* ამისთჳს, յայն սակս *მრთ.D.სებ.გაბ.375,20-64,33;* ესმა იესუჲსთჳს, իբրեւ լուաւ զՅիսուսէ *ლ.7,3;* ზრახევდით უფლისათჳს სახიერებით, խորհեցարուք զտեառնէ բարութեամբ *სიბრძ.სოლ.1,1;* თქჳანცა რომელთამე გურიტისათჳს, ասեն ոմանք զտատրակէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.205,10-130,3;* შური აღილო მტერმან პატივისათჳს კაცისა, նախանձեալ թշնամին ընդ պատիւ մարդոյն *მსკ.40,21-40,14.*

თჳს-ი իւր. իւրովի. սեպհական. իւրայինքն („მისი", თავისი, საკუთარი): მან იჴსნეს ერი თჳსი, նա փրկեսցէ զժողովուրդ իւր *მთ.1,21;* მოწაფენი თჳსნი DE, მოწაფენი მისნი C, աշակերտքն իւր *მრ.6,1;* არცა ერთმან ვინ თქჳს მონაგები მისი თჳსად, ոչ ոք ի նոցանէ ասէր զընչից իւրոց թէ իւր իցէ *საქ.მოც.4,32;* რომელმან გამოსცეს ხილი თჳსი ჟამსა თჳსსა, որ զպտուղ իւր ի ժամու տացէ *ფს.1,3;* ნეფსით თჳსით აღალო პირი, իւրովի կամօք բացեալ զբերանն *რიფს.175,14-106,19;* რომელი განუმზადებს უფალსა ერსა თჳსსა, որ պատրաստէր տեառն ժողովուրդն սեպհական *გრ.ანძ.-შობ.292,27-184;* ამის გამო იჯმნა ყოვლისაგან ჩუეულებისა თჳსისა, հրաժարէր այնուհետեւ յիւրայոցն ամենայնէ *დ.დ.125,5.*

თჳს-ი ընտանի. խլ. մերձաւորիկ. մերձաւոր. ազգական („მის-კერძოჲ“, „ნათესავი“, სახლეული, მახლობელი, თავისიანი): უშუერებაჲ დისა დედისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ თჳსი არს დედისა შენისაჲ G, զատականս մօրաքեռ քո մի՛ յայտնեսցես. զի ընտանի մօր քո է *ლევ.18,13;* თჳსი ნათესავისა შენისაჲ არა უგულებელსჰყო, յընտանեաց զաւակի քո զակն մի՛ արկանիցես *ეს.58,7;* წარვედ ... თჳსთა შენთა თანა, երթ ... առ ընտանիս քո *მრ.5,19;* ვითარ ესმა თჳსთა მათ C, ესმა მის-კერძოთა მათ B, իբրեւ լուան որ իւրքն էին *მრ.3,21;* თჳსთა მათ არა შეიწყნარეს, իւրքն զնա ոչ ընկալան *ი.1,11;* თჳსთა მათ მოვიდა, յիւրսն եկն *ი.1,11;* მოვიდეს თჳსთა თანა, եկին առ իւրեանցսն *საქ. მოც.4,23;* მოვიდეს თჳსი, მახლობელი მისა G, მოვიდეს ნათესავი მისი, რომელ მახლობელ იყოს მისა B, եկեսցէ մերձաւորիկն. որ մերձաւոր իցէ նորա *ლევ.25,25;* თჳსი მისი არს S, ნათესავ ეყვის ესთერ O, ազգական իմ է *ესთ.8,1;* არავინ აქუნდა მას სახლსა შინა თჳსსა თჳსი ანუ ნათესავი, եւ այլ ոչ քնաւ զոք ունէր ազգական կամ ընդանի *მ.ცხ.308v-335;* განეშორე თჳსთა და ნათესავთა, հեռացար յընտանեաց եւ յազգէ *მ.ცხ.42r-35.*

თჳს თავი იხ. თთჳს თავი.

თჳსა ուրոյն („თჳსაგან“, ცალკე, მარტო): იდვა თჳსა შეკეცილი ერთსა ადგილსა C, მდებარე... თჳსაგან შეკეცილი ერთსა ადგილსა DE, կայր... ուրոյն ծալեալ ի մի կողմն *ი.20,7.*

თჳსაგან առանձին. ուրոյն. մեկուսի. միայն. գաղտ. միանձնաբար („მარტოდ“, „თჳსა“, საიდუმლოდ): იყო იგი თჳსაგან DE, იყო იგი მარტოდ C, եղեւ առանձինն *მრ.4,10;* განეშორა თჳსაგან ადგილსა ქალაქისასა, խուսեաց առանձինն ի տեղի անապատ քաղաքի միոյ *ლ.9,10;* იდვა... თჳსა შეკეცილი ერთსა ადგილსა C, მდებარე... თჳსაგან შეკეცილი ერთსა ადგილსა DE, կայր... ուրոյն ծալեալ ի մի կողմն *ი.20,7;* დაადგინნე იგინი თჳსაგან S, დაადგინე იგი მარტოდ G, կացուսցես զնոսա ուրոյն *მსჯ.7,5;* განიყვანა იგი ერისა მისგან თჳსაგან DE, გა-რე-იყვანა იგი ერისა მისგან მარტოდ C, առեալ զնա մեկուսի յամբոխէ անտի *მრ.7,33;* რომელნი დაადგინენ თჳსაგან, զորս կացուցեր միայն *დაბ.25,29;* ჰრქუა მათ თჳსაგან, ասէ ցնոսա գաղտ *ანან. ებრ.-ვნებ.197,4-322,18;* რაოდენთა კეთილთა მომატყუებელ არს... თჳსაგან შეკრძალვაჲ თავისაჲ, որքան բարեաց պատճառ իցէ... միանձնաբար զգուշութիւն անձին *მ.ცხ.301r-314;* განვიყვანე მე თჳსაგան, առեալ իմ զնա մեկուսի *მ.ცხ.241r-262.*

თჳსად თანად առանձինն (მარტოდ): იყავნ შენდა თჳსად თანად, եղիցի քեզ առանձինն *იგ.სოლ.5,18.*

თჳსება, თჳსობა ընտանութիւն. բարերարութիւն (შინაგანი სიკეთე; თჳსობრიობა): *ლევ.20,19;* ხატად თჳსა თჳსობისა შექმნა იგი, պատկեր իւրոյ բարերարութեանն արար *სიბრძ.სოლ.2,23;* აურვებნ ჴსენებასა... ნათესავთა თჳსობასა, յուշ առնելով նմա զյիշատակ... զազգայնոցն զընտանութիւն *მრთ.A.ანტ.დ.78,22-21,5.*

თჳსთაგან-ი իւր. ընտանի. մերձաւոր („მისთაგანი“, „ნათესავი“, „სახლეული“): წარავლინნა ორნი მონაფეთა თჳსთაგანნი C, წარავლინნა იესუ ორნი მონაფეთა მისთაგანნი DE, Յիսուս արձակեաց երկուս յաշակերտացն իւրոց *მთ.21,1;* თჳსთაგანი ჩუენთაჲ არს G, ნათესავცა არს ჩუენდა SO, ի մերձաւորաց մերոց է *რუთ.2,20;* თჳსთაგანმან ჴორციელთა მისთამან... იჴსნას იგი G, სახლეულმან ჴორცთა მისთაგანმან... იჴსნეს იგი B, յընտանեաց մարմնոյ իւրոյ ... փրկեսցէ զնա *ლევ.25,49.*

თჳსთანა-ჲ որ ընդ նման է (მასთან მყოფი): მიიყვანა... დედაჲ მისი და თჳსთანანი C, առնու ընդ իւր զմայր ... եւ զնոսա որ ընդ նմայն էին *მრ.5,40.*

თჳს-თჳს յիւրաքանչիւր (თითოეულად, ცალცალკე): თჳს-თჳს მთასა ზედა იყოფვოდეს, յիւրաքանչիւր տեղիս էին *ნრს.78,10.*

თჳსთჳსად իւրաքանչիւր, ուրոյն ուրոյն (ცალ-ცალკე): ალაშენეს თჳსთჳსად საფლავები მათი შორს ერთმანეთისაგან, շինեցին փութապէս իւրաքանչիւր գերեզման իւր հեռի ի միմեանց *მ.ცხ.103v-113;* შეაწყუდინეს იგინი თჳსთჳსად წელიწადსა ერთსა, նորա արգելին զնոսա ուրոյն ուրոյն զամ մի *მ.ცხ.148v-165.*

თჳსით თავით ինքնին („თავით თჳსით“): თჳსით თავით ქუეყანაჲ ნაყოფსა გამოიღებნ DE. თავით თჳსით ქუეყანამან მან გამოიღოს ნაყოფი C, երկիրն ինքնին բերէ զպտուղ *მრ.4,28.*

თჳსობა մերձաւորեցուցանել (დაახლოება, „სასუმევა, თჳს ყოფა“, სასუმ(ე)ლება“): უკუეთუ გითჳსოს შენ SO, უკუეთუ გისასუმიოს შენ G, եթէ մերձաւորեցուսցէ զքեզ մերձաւորիչն *რუთ.3,13;* უკუეთუ არა უნდეს თჳსობაჲ შენი, თჳს გიყო მე SO, არა თუ ინებოს სასუმელებაჲ შენი, გისასუმლო მე G, ապա թէ ոչ կամիցի մերձաւորեցուցանել զքեզ, ես մերձաւորեցուցից զքեզ *რუთ.3,13.*

თჳს ყოფა մերձաւորեցուցանել („სასუმელება“, გათავისიანება): უკუეთუ არა უნდეს თჳსობაჲ, თჳს

გიყო მე SO, არა თუ ინებოს სასუმელებაჲ შენი, გისასუმლო მე G, ապա եթէ ոչ կամիցի մերձաւորեցուցանել զքեզ. ես մերձաւորեցուցից զքեզ *რუთ.3,13.*

თქდომა იხ. გამოთქდომა.

თქმა იხ. დათქმა, დანთქმა.

თქუენ դուք: თქუენ თჳთ მეწამებით მე, դուք ձեզէն վկայէք ինձ *ი.3,28;* გყვნე თქუენ მონადირე კაცთა, արարից զձեզ որսորդս մարդկան *მთ.4,19.*

თქუენ-ი ձեր (თქვენი): უკუეთუ იქმნა ეგევითარი... დღეთა მამათა თქუენთაჲსა, եթէ եղեալ է այսպիսի... յաւուրս հարցն ձերոց *იოვ.1,2;* სდევით ბადჱ თქუენი ნადირებად, արկէք զգործիս ձեր յորս *ლ.5,4.*

თქუენმიერ-ი առ ի ձէնջ (თქვენგანი): შევიწყნარე თქუენმიერი ბრძანებაჲ, ընկալայ զառ ի ձէնջ հրամանդ *მრთ.A.ანტ.დ.75,21-17,17.*

თქუეფა იხ. აღთქუეფა.

თქუმა ասել. խաւսել. պատմել. բարբառել. մրմնջել. ճառել. անուանել. կոչել. կարդալ; խորհուրդ ունել; խոստանալ. ոխս պահել. ոխապահ լինել; սպառնալ. հակառակել („წართქუმა", „რქუმა", „მიმოგანთქუმა", „სიტყუა", „მითხრობა", თქმა, თხრობა, წოდება, ხმობა; რჩევა, აღთქმა, გამოსარჩლება, მუქარა): ძალი საშინელებათა შენთაჲ თქუან (წართქუან C), զզօրութիւն ահի քո ասասցեն *ფს.144,6;* თქუა მისდამი G, ჰრქუა მას S, ասէ ցնա *მსჯ.4,6;* ჴელ-ვყოთ თქუმად, ձերնարկեսցուք ասել *ეპ.კჳპრ.-ალვს.224,28-225,23;* ითქუმოდის საჴსენებელად მაგისა DE, მიმოგანითქუას საჴსენებელად მაგისა C, խաւսեսցի վասն յիշատակի դորին *მრ.14,9;* იგი დავიმარხო სიტყუად B, იგი დავიცვაა თქუმად G, զայն զգուշացայց խօսել *რიცხ.23,12;* ვითარცა-იგი ითქუნეს მათა მიმართ DE, ვითარცა მიეთხრა მათ C, որպէս պատմեցաւ նոցա *ლ.2,20;* იქადაგა და ითქუა... მეფისა მიერ, քարոզեցաւ եւ պատմեցաւ... ի թագաւորէն *იონა 3,7;* თქუა ჩემ ზედა უფალმან, բարբառեցաւ յիս տէր *გოდ.იერ.1,12;* ესე იგი არს ყოველი, რომელი თქუეს იგავი შენთჳს, այս ամենայն է զոր մրմնջէին զքէն առակօք *ეზეკ.16,44;* ესე ყოველი ვთქუ, զայս ամենայն ճառեցի *სებ.გაბ.338-85,31;* ითქუმოდის ნათესავი შენი ყოველსა ქუეყანასა, անուանեսցես ի զաւակ քո՝ ընդ ամենայն երկիր *ლშ.მობ.185,23-252,21;* ისრაიტელნი ითქუმიან ღმრთის-მხილველ მარადის, Իսրայելացիք կոչին զաստուած տեսանողք հանապազ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.196-197;* მან თქჳს: ვაშა, ვაშა, նա վաշ. վաշ կարդայ *იობ.39,25;* თქუეს ურთიერთას, խորհուրդ կալան առ միմեանս *ატმ.99,11;* რომელნი-იგი უთქუმიდეს რისხვასა, որք խոստանային զարհաւիրս *სიბრძ.სოლ.17,8;* რისხვით მითქუმიდეს მე, բարկութեամբ ոխս պահէին ինձ *ფს.54,4;* უთქუმიდა ესავ იაკობს, ոխապահ էր Եսաւ Յակոբայ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.36,37;* უთქუმიდეთ მათ, սպառնասցուք նոցա *საქ.მოც.4,17;* გითქუამს შენ მოკლვად, սպառնայ սպանանել զքեզ *დაბ.27,42;* რომელი-იგი უთქუამნ, აღიჴოცა, որ սպառնայրն ապառեցաւ *ფლკტ.135,21-441,25;* თჳთ თავადი უთქუმიდა და სასტროდა, რაჲთამცა დაათქა იგი, ինքնին սպառնայր նմա եւ սաստէր առ ի ընկղմել զնա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.105,1-34,17;* მაგინებელთა... არა უთქუმიდა, ոչ հակառակէր *მ.ცხ.50v-42.*

თქუმულ-ი ասացեալ. որ ասացաւ (ნათქვამი): სადაღა აღესრულების თქუმული იგი? ո՞ւր կատարի ասացեալն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.6,2-7;* აღესრულა თქუმული იგი იერემია წინაწარმეტყუელისაჲ, լցաւ որ ասացաւն ի ձեռն Երեմիայի մարգարէի *მთ.27,9.*

თქუმულ-ი բան. խաւսք. ճառ. շշունջ. առած (სიტყვა, ნათქვამი): რაჲთა აღესრულოს თქუმული იგი წინაჲსწარმეტყუელისა მიერ C, զի լցցի բան մարգարէին *მთ.2,23;* არა არიან თქუმულ, არცა სიტყუა ყოველთა, ոչ են բանք եւ ոչ են խօսք *ფს.18,4;* ყურად-იხუენ თქუმულნი ჩემნი, ունկն դիր խօսից իմոց *იობ.33,1;* ძლიერებითა თქუმულთა მისთაჲთა დასაჯა, զաւրութեամբ ճառիցն... տանջեաց *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.12-19;* თქუმული იდუმალი ცუდად არა წარვიდეს, շշունջ գաղտնի դատարկ ոչ անցցէ *სიბრძ.სოლ.1,11;* თქუმული სიტყჳსა უფლისაჲ, առած բանի տեառն *ზაქ.9,1.*

თქუმა սպառնալիք (მუქარა): მოჰხედე თქუმასა ამას მათსა ზედა, հայեաց ի սպառնալիս նոցա *საქ.მოც.4,29;* შემუსრის თქუმამან გული გონიერისაჲ, փշրեն զսիրտս իմաստնոց սպառնալիք *იგ.სოლ.17,10;* მეფისა თქუმაჲ მსგავს არს ბრდღუენასა ლომისასა, սպառնալիք թագաւորի նման են մռնչելոյ առիւծու *იგ.სოლ.19,12;* თქუმით ეტყოდა მეფჱ იგი დასა მას თჳსსა, սպառնալեօք ասէ թագաւորն ցքոյրն իւր *ფლკტ.152,21-463,13.*

თქუმა იხ. დათქუმა.

თხა քաւշ: თხაჲ სამ-წლისაჲ, քօշ երեմեան *დაბ.15,9.*

თხევა փսխել. սփռել (ღებინება; გაშლა): მთრვალი, რომელი სთხევნ ერთბამად, արբեալ. որ փսխիցեն *ეს.19,14;* უთხინეს სათხეველნი მისნი, սփռեսցէ զցանցն իւր *ამბ.1,17.*

თხემ-ი գլուխ. գագաթն. կատար. բարձունք. բարձուանդակ. կառափել (თავი, მწვერვალი, ვარჯი): ვდგე თხემსა ზედა მის ბორცვსასა, կայցեմ ի վերայ գլխոյ բլրոյն *გამ.17,9;* ტერფით შენითგან ვიდრე თხემად შენდამდე, յոտից քոց մինչեւ ցգլուխ քո *II შჯ.28,35;* ჯდა თხემსა ზედა მთისასა, նստէր ի վերայ գլխոյ լերին *IV მფ.1,9;* განტეხა თხემი მისი G, შთატეხა თხემი მისი S, մանրեաց զգագաթն Աբիմելեքայ *მსჯ.9,53;* სიცრუვე მისი თხემსა მისსა ზედა დაუჴდა, ի վերայ գագաթան նորա անօրէնութիւնք իւր իջցեն *ფს.7,17;* თხემსა ზედა მთათასა აჴდეს, ի գագաթն լերանց ելանելով *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.-28,9;* აღვედ თხემსა გამოთლილისასა G, აჰჴედ შენ თხემსა მთისა მაგის გამოთლილისასა S, ել ի կատար կոփածոյին *II შჯ.3,27;* განჴმა თხემი კარმელისაჲ, ցամաքեցան բարձունք կարմեղայ *ამოს.1,2;* თხემი, բարձուանդակ *ეზეკ.17,22;* რომელ არს თხემისა ადგილი, որ է տեղի կառափելոյ *მთ.27,33.*

თხზვა նիւթել („ნივთება"): ენაჲ შენი თხზვიდა (ნივთებდა G) ზაკუვასა Ղ, լեզու քո նիւթէր զնենգութիւն *ფს.49,19.*

თხზულ-ი գէս. հիւսք. վարսք („ნათხზენი", „კონოლი", ნაწნავი): ალივსო თხზულითა მით თმითა მისისაჲთა S, ելից ի գիսոյ հերաց իւրոց *ესთ.14,2;* თხზული თავისა შენისაჲ ვითარცა ძოწეული O, ნათხზენი თავისა შენისაჲ ვითარცა პორფირი S, հիւսք գլխոյ քո իբրեւ ծիրանի *ქება 7,5;* თხზული თმათა მისთაჲ ვითარცა ჭედილი, შავ ვითარცა ყორანი S, კონოლნი მისნი, ვითარცა ხჱ დანაკისკუდისაჲ O, վարսք նորա կուածոյք սեաւ իբրեւ զագռաւ *ქება 5,11.*

თხიერ-ი տիկ (ტიკი): განსქდიან თხიერნი, տիկք պատառին *მთ.9,17;* მოიღო პური და თხიერითა წყალი, առ հաց եւ տիկ ջրոյ *დაბ.21,14;* მოიხუნეს... თხიერნი ღვინისანი ძუელნი განხეთქილნი, გამოკრულნი G, მოიღეს... თხიერები ძუელები... და ღვნოჲ თხიერებითა ძუელითა დახეთქილებითა S, առին... տիկս գինւոյ հնացեալս եւ պատառատունս կարկատեալս *ისუ ნ.9,4;* ვიქმენ მე ვითარცა თხიერი ნეფხვასა, եղէ ես որպէս տիկ ի պարզի *ფს.118,83;* ყოველი თხიერი აღივსოს თვნითა, ամենայն տիկ գինւով լցցի *იერ.13,12.*

თხიერაკ-ი հադաղակ (მცირე ტიკი): აჰკიდა... თხიერაკითა ღვნოჲ, ետ... զհադաղակն գինւոյ *ივდ.10,5.*

თხისა (ტყავი) այծեայ. այծենի: თვთ შეიმოსა ტყავი თხისაჲ და ცანდალნი, ինքն զգենոյր այծեայս եւ հողաթափս *იზტ.118,21;* იქცეოდეს ხალენებითა და თხისა ტყავებითა, շրջեցան լաշկամաշկօք եւ մորթովք այծենեօք *ჰებრ.11,37.*

თხლე մրուր: თხლე მისი არა მოაკლდეს, մրուր նորա ոչ սպառեսցի *ფს.74,9;* თხლჱ სოფლისაჲ, մրուրս աշխարհիս *ფიზ.III 35-39.*

თხლეშეზავებულ-ი մրրախառն: თხლჱშეზავებული გულისთქუმაჲ, զմրրախառն ցանկութիւն *ფიზ.XIV 34-38.*

თხოვა խնդրել. հայցել. մուրանալ. աղաչել („ძიება", ვედრება): ითხოვდეთ და მოგეცეს თქუენ, խնդրեցէք եւ տացի ձեզ *მთ.7,7;* ითხოვდეს მისგან სასწაულსა ზეცით C, ეძიებდეს სასწაულსა ზეცით DE, խնդրէին ի նմանէ նշան յերկնից *მრ.8,11;* რომელი ითხოვდეს, მოიღოს, որ խնդրէ առնու *ლ.11,10;* წყალი ითხოა, სძე მისცა G, წყალსა სთხოვდა და სძე მოართუა მას S, ջուր խնդրեաց եւ ետ կաթն *მსჯ.5,25;* ითხოვე ჩემგან და მიგცნე შენ, խնդրեա՝ յինէն եւ տաց քեզ *ფს.2,8;* რომელმან ითხოვოს თხოვაჲ ყოვლისაგან ღმრთისა, խնդրեսցէ խնդրուածս յամենայն Աստուծոյ *დან.6,7;* ითხოვდა მას ცოლად, խնդրէր զնա իւր ի կնութեան *ანდ.-ანატ.340-43,34;* ჰურიანი სასწაულსა ითხოვენ, հրեայք նշան հայցեն *I კორ.1,22;* ითხოვე მჴსნელისა მისგან, հայցեա՛ ի փրկչէն *ანდ.-ანატ.332-39,31;* ვინ ვისგან ითხოვის ჴსნაჲ? ո՞ յումմէ՞ հայցէ զփրկութիւն *ფლკტ.151,14-462,28;* საქმედ არა მიძლავს, თხოვად მრცხუენის, գործել ոչ կարեմ. մուրանալ ամաչեմ *ლ.16,3;* რომელი-იგი ჯდა და ითხოვდა C, որ նստէրն եւ մուրանայր *ი.9,8;* შჯობს სიკუდილი ვიდრელა არა თხოვასა, լաւ է մեռանել քան զմուրանալ *ზირ.40,29;* ითხოვდა ქველისსაქმარსა მათგან, աղաչէր ողորմութիւն առնուլ *საქ.მოც.3,3.*

თხოვა-ჲ խնդրուած. խնդիր. հայցուած. աղաչանք. պաղատանք. մոյր. մուրողութիւն („ვედრება", „სათხოელი"): აღგისრულენ უფალმან ყოველივე თხოვაჲ შენი, լցուսցէ տէր զամենայն խնդրուածս քո *ფს.19,6;* არა შეურაცხ-ყო თხოვაჲ (ვედრებაჲ Ղ) მათი, ոչ արհամարհեաց զխնդրուածս նոցա *ფს.101,18;* წარუმართე თხოვაჲ ესე მონათა შენთაჲ, յաջողեա զխնդրուածս ծառայից քո *ნეემ.1,11;* მომმადლენ მე თხოვანი ესე, պարգեւեա՛ ինձ զխնդրուածս զայս *ფლკტ.157,18-471,5;* ითხოვდეს მისგან ყოველნი, խնդիր ի մէջ առեալ ամենեցունց *შუშ.II 19;* მიჰმადლა მას თხოვაჲ იგი მისი, տալ նմա զխնդիրն *ვარ.815-377,6;* პილატე განაჩინა აღსრულებად თხოვაჲ იგი მათი C, Պիղատոս հաւանեցաւ առնել զհայցուածս նոցա *ლ.23,24;* ვითხოვ მე თქუენ-

განთხოვასა ერთსა S, ვითხოვო თქუენგან სათხოელი G, խնդրեցից ի ձէնջ հայցուածս ինչ *მსჯ.8,24;* თხოვაჲ ჩემი და ვედრებაჲ ჩემი ესე არს SO, աղաչանք իմ եւ խնդրուածք իմ այս են *ესთ.5,8;* თხოვა, պաղատանք *III მფ.9,3;* პირსა ურცხჳნოსა დასტკბნის თხოვაჲ, ի բերան անամօթին քաղցրասցի մոյր *ზირ.40,32;* თხოვით ცხორებასა ნუ დაიჩუევ, զկեանս մուրողութեան մի կեար *ზირ.40,29;* არა შეურაცხ-ყო თხოვაჲ (ვედრებაჲ L) მათი, ոչ արհամարհեալ զխնդրուածս նոցա *ფს.101,18.*

თხოვება იხ. განთხოვება.

თხოვილ-ი խաւսեալ/խաւսեցեալ. որ խօսման կայ („განთხოვილი“, დანიშნული): რამეთუ თხოვილ იყო დედაჲ მისი მარიამ იოსეფისა, խաւսեալ զմայր նորա Մարիամ Յովսեփու *მთ.1,18;* რომელი თხოვილ იყო მისა, զոր խաւսեալն էր նմա *ლ.2,5;* მოივლინა გაბრიელ... ქალწულისა, თხოვილისა ქმარსა DE, მიივლინა გაბრიელ... ქალწულისა, განთხოვილისა კაცისა C, առաքեցաւ Գաբրիէլ... առ կոյս խօսեցեալ առն *ლ.1,27;* რომელი თხოვილ იყო ქმრისა, რომელსა სახელი ერქუა თემეროზ, զոր խօսեալ էր առն. որում անուն էր թեմերոս *თეკ.94,25;* რავდენთა ქალწულთა თხოვილთა, ვითარცა იხილიან წმიდაჲ ანტონი, քանիք կուսանք. որ խօսման կային իբրեւ տեսանէին *მრთ.A.ანტ.დ.98,2-76,27.*

თხრა փորել. բրել: მე ვთხარე ჯურღმული ესე, ես փորեցի զջրհորդ զայդ *დაბ.21,30;* თხარეს წინაშე ჩემსა მთხრებლი, փորեցին առաջի իմ խորխորատ *ფს.56,7;* ვთხარე თავით ჩემით კედელი და დაფარულად განვედ ბეჭითა, փորեցի ընդ երեկոյս զորմն ձեռամբ իմով եւ երթայի գաղտագողի *ეზეკ.12,7;* თხარეთ, შვილნო, ხოლო იგინი თხრიდეს, բրեցէք որդեակք. եւ նոքա բրէին *განს.ი.200,1-85,26.*

თხრილ-ი բրած. խորափիտ: და-რე-ღრმეთ თხრილი ეგე, խորագոյն լիցի բրածդ *განს.ი.200,2-85,27;* მიეყრდნა იგი თხრილსა მას შინა, կործանեցաւ ի խորափտին *განს.ი.201,18-87,28.*

თხრობა պատմել. ազդ լինել/առնել. ասել. զգացուցանել. գուշակել. գոյժ առնել. զեկուցանել. մեկնել („მითხრობა“, „თქუმა“, „უწყება“): მირბიოდეს თხრობად მოწაფეთა მისთა, ընթանային պատմել աշակերտացն *მთ.28,8;* უთხრეს (მიუთხრეს C) მღდელმოძღუართა მათ ყოველი, պատմեցին քահանայապետիցն զամենայն *მთ.28,11;* უთხარ ძეთა ისრაჱლისათა, պատմեսցես որդւոցն Իսրայելի *გამ.19,3;* გითხრა შენ, պատմեցից քեզ *რიცხ.23,3;* უთხრეს დავითს, պատմեցին Դաւթի *I ნშტ.19,17;* გითხრა შენ ჭეშმარიტი, պատմեցից քեզ զճշմարիտն *ივდ.5,5;* უთხარ და ვიტყოდე, պատմեցի եւ խօսեցայ *ფს.39,6;* გითხრედ შენ და გაუწყედ შენ, պատմեսցեն քեզ եւ ասասցեն *ეს.19,12;* არა უთხრეს ერთმანეთსა სალმობაჲ თჳსი O, չպատմէին միմեանց զցաւս իւրեանց *დან.13,10;* უთხრეს მას და ეტყოდეს, ազդ եղեւ նմա եւ ասեն *ლ.8,20;* უთხრეს იაკობს, ազդ եղեւ Յակոբայ *დაბ.48,2;* უთხრეს სახლსა დავითისსა, ազդ եղեւ ի տուն Դաւթի *ეს.7,2;* თუმცა მითხარ მე, եթէ ազդ արարեալ էր ինձ *დაბ.31,27;* არავის უთხრას, մի ումեք ասել *ლ.5,14;* მითხართ ჩუენ, მითხართ ჩუენ, ասացէք մեզ. պատմեցէք մեզ *ეს.41,23;* მითხრეს მე მღდელთმოძღუართა, զգացուցին ինձ քահանայապետքն *საქ. მოც.25,15;* სადა არს, გკთხრან C, სადა არს, აუწყოს მათ DE, ուր է. գուշակեսցէ զնմանէ *ი.11,57;* მებავთჱ შეემთხუეოდის ღაღადებისმგდებელსა თხრობად მეფისა, գուժկան գուժկանի դիպեսցի. գոյժ առնել թագաւորին *იერ.51,31;* ფესტოს უთხრა პავლჱსთჳს მეფესა, Փեստոս զեկոյց արքայի զՊաւղոսէ *საქ.მოც.25,14;* შუენიერებასა მას ბუნებისასა გკთხრობდა, զգեղ բնութեանն մեկնէր *სებ.გაბ.328-62,4.*

თხრობა պատմութիւն („მითხრობა“): ჴელ-ყვეს ზეგარდამო განწესებად თხრობისაჲ მის C, ჴელი შეყვეს აღწერად მითხრობაჲ, յօժարեցին վերստին կարգել զպատմութիւնն *ლ.1,1;* მიუთხარ თხრობაჲ, պատմեա՛ պատմութիւն *ეზეკ.17,2.*

ი

იავარ-ი աւար. կապուտ („ნატყუენავი“, ნატაცები, ნადავლი): შეშჭამო ყოველი იავარი მტერთა შენთაჲ G, შჭამდე შენ ნატყუენავსა მას მტერთა შენთასა S, կերիցես զամենայն զաւար թշնամեաց քոց *II შჯ.20,14;* მომეცინ მე კაცმან საყური იავარისაგან თჳსისა G, მომეცინ მე კაცად-კაცადმან თქუენმან საყურე ერთი ნატყუენავისაგან S, տուք ինձ առ այր զկին մի յաւարէ անտի *მსჯ.8,24;* იყვნენ წარსატაცებელ და იავარ ყოველთა მტერთა თჳსთა, եղիցին յափշտակութիւն եւ յաւար ա̃մ թշնամեաց իւրեանց *IV მფ.21,14;* ყოველი იავარი მათი შეჰკრიბო თანა-წარსავალსა ზედა მათსა G, զամենայն կապուտ նորա ժողովեսցես յելս նորա *II შჯ.13,16.*

იავარ(ის) ყოფა յափշտակել. աւար հարկանել. յաւար լինել. վտարանդի առնել („მიმოდატაცება“, „გამოტყუენვა“, მიტაცება): უძლის... ჭურჭრისა მისისა იავარის ყოფაჲ, կարէ ... զգործիսն նորա յափշտակել *მთ.12,29;* იავარ-ყვეს ბანაკი ასურთაჲ, յափշտակեաց զբանակն Ասորւոց *IV მფ.7,16;* იავარ-ყვეს იგი ყოველთა თანაწარმავალთა გზისათა C, მიმოდაიტაცებდეს მას ყოველნი თანაწარმავალნი გზისანი Ꮭ, յափշտակեցին զնա անցաւորք ճանապարհի *ფს.88,42;* იავარ-ყვეს მონაგები მათი O, յափշտակեցին զստացուածս նոցա *I ეზრა 9,4;* ჭურჭერი მისი იავარ-ყვის C, ჭურჭერი მისი გამოტყუენვად DE, զկարասի... աւար հարկանել *მრ.3,27;* წარსაწყმედელსა მიეცნეთ და სახლნი თქუენნი იავარის-ყოფად, ի կորուստ լինիցիք եւ տունք ձեր յաւար լինիցին *დან.2,5;* იავარ-ყვნეს სიმჴნენი შენნი, վտարանդի առնէ զառաքինութիւն քո *ფიზ. XVIII 35-41.*

იავარის-ყოფა յափշտակութիւն (მიტაცება): იავარისყოფაჲ იგი ნაყოფთა თქუენთაჲ სიხარულად შეჰრაცხეთ AB, զյափշտակութիւն ընչից ձերոց խնդութեամբ ընկալարուք *ჰებრ.10,34.*

იაკინთე, იაკინთი, იაკინთო, ვაკინთე երկնագոյն. կապուտակ. հիրս եւ կարմիր (ცისფერი, ლურჯი): შეგასხ ფერჴთა შენთა იაკინთე O, ագուցի քեզ զերկնագոյն *ეზეკ.16,10;* იაკინთჱ და ძოწეული და მეწამული, կապուտակ եւ ծիրանի եւ կարմիր *გამ.25,4;* იაკინთი და ძოწეული შეჰმოსონ მათ J, կապուտակ եւ ծիրանի զգեցուցանեն նոցա *იერ.10,5;* შესამკობელად შენდა იაკინთე (ვაკინთე J) და ძოწეული ჭალაკთაგან ელისესთა O, հանդերձ ծիրանի եւ կապուտակ ի կղզեացն յեղիմացւոց *ეზეკ.27,7;* ქმნა კრეტსაბმელი იაკინთოჲსაგან, արար զվարագոյրն ի կապուտակէ *II ნშტ.3,14;* მომივლინე მე კაცი ბრძენი... იაკინთოჲთა S, առաքեա՛ ինձ այր իմաստուն... եւ զկապուտակն *II ნშტ.2,7;* დაბურონ იგი საბურავითა ტყავისაჲთა კაკინთონისაჲთა G, ծածկեսցեն զնա մաշկեղէն նուարտանաւ կապուտակաւ *რიცხ.4,8.*

იალმაგ-ი վարապանակ („ვარმი“, ჯაჭვზე ჩასაცმელი): და შთააცუა საულ დავითს ჯაჭჳ და ჯაჭუსა მას ზედა – იალმაგი, და ჩაფხუტი პილენძისა დაადგა თავსა მისსა O, და შთააცუა საულ ჯაჭჳ მისი და ჯაჭუსა ზედა – ვარმი, და ჩაფხუთი სპილენძისაჲ დაადგა თავსა მისსა J, եւ զգեցոյց Սաւուղ Դաւթի զվարապանակս իւր. եւ սաղաւարտ պղնձի ի գլուխ նորա, եւ ագոյց նմա զրահ *I მფ.17,38.*

იამავრ-ი միամաւր („მხოლოდშობილი“): იგი იყო იამავრი მისი, და არა ესუა მას მისსა გარეშე ძე გინა ასული S, იგი მხოლოდშობილი იყო მისი და არა იყო მისსა სხუაჲ ძე ანუ ასული G, նա էր միամաւր սիրելի նորա. եւ ոչ գոյր նորա բաց ի նմանէ ուստր կամ դուստր *მსჯ.11,34.*

იამინდო կինամոն (დარიჩინი. cinnamm): მოიღო საკუმეველი სურნელი ოთხი: ნარდიონი, კროკონი, ლერწამი და იამინდოჲ, հրամայեաց տալ նմա չորք իրք... եւ կինամոն, որ է դարսենի *ადამ.128,15-14.*

იამურ-ი յամոյր („ნიამორი“, გარეული თხა): შჭამნეთ... ირემი და ქურციკი... იამური G, ესე შჭამო... ირემი, ქურციკი... ნიამორი S, զորս ուտիցէք... զյամոյր *II შჯ.14,5.*

იანვარ-ი յունուար: ათხუთმეტსა იანვარისასა, რომელ არს აპნისი, յունուար ամսոյ՝ որ է Արաց *ფლკტ.160,14-475,5.*

იასპინ-ი յասպի („იასპი“): ალვაშჱნნე არდაბაგნი შენნი იასპინითა O, ალვაშენნე გოდოლნი შენნი იასპითა B, կանգնեցից զաշտարակս քո յասպիս *ეს.54,12.*

იატაკ-ი յատակ: შტავიდენ ვიდრე იატაკადმდე J, իջցեն մինչեւ ի յատակս *ეს.25,12;* და-თუმდაბლდეს იატაკი ქუეყანისაჲ ქუესკნელად J, եթէ խոնարհեսցին յատակք երկրի ի խոնարհ *იერ.31,37;* იატაკი მლჳმისაჲ O, յատակ գբոյ *დან.6,24;* მოჰზიდა და დაამჴუა ზედა იატაკსა მას, եւ ձգեալ ընկեաց ի վերայ յատակին *ფლკტ.135,8-441,10.*

იბედივად պատահմամբ (შემთხვევით): ვითარ ჰგონებ შენ ნეტარისა იოსებისთჳს – ცუდად დახუდაა

და იბედივად საქმე იგი? զի՞նչ կարծես դու. զերանելին Յովսեփ. մի՞թէ ունայն դիպեցաւ եւ կամ պատահմամբ այն գործ *მ.ცხ.156r-171.*

იგავ-ი առակ. առակումն. առասպել. առած. առեղծուած. խորհուրդ („მაგალითი", „წინაყოფაჲ"; ამოცანა): ეტყოდა მათ... იგავით, խաւսէր... առակօք *მთ.13,2;* მათთჳს თქუა იგავი ესე, առ նոսա ասաց առակն զայն *ლ.20,19;* არღარა იგავით გეტყოდი თქუენ, არამედ განცხადებულად მამისაჲ გითხრა თქუენ C, ոչ եւս առակօք խօսեցայց ընդ ձեզ. այլ յայտնապէս զհօրէ պատմեցից ձեզ *ი.16,25;* აწ განცხადებულად იტყჳ და იგავსა არცა ერთსა რას იტყჳ, արդ յայտնութեամբ խաւսիս. եւ առակ եւ ոչ մի ինչ ասես *ი.16,29;* აღიღო იგავი თჳსი და თქუა, ամբարձեալ զառակս իւր ասէ *რიცხ.23,7;* მივსცე ეგე იგავად და სათხრობელად ყოველთა შორის თესლთა, տաց զսա յառակ եւ ի հատմութիւն յամենայն ազգս // *ნშტ.7,20;* მყვენ ჩუენ იგავ წარმართთა და თავის სახრელად ერისა C, արարեր զմեզ յառակս հեթանոսաց. ի շարժել զգլուխս ժողովրդոց *ფს.43,15;* ვექმენი მე მათ იგავ, եղէ յառակ նոցա *ფს.68,12;* ცნას იგავი და დაფარული სიტყუაჲ, ի միտ առցէ զառակս եւ զբանս խորինս *იგ.სოლ.1,6;* იცის ქცეულებაჲ სიტყუათაჲ და განჴსნაჲ იგავთაჲ, ճանաչէ զդարձուածս բանից եւ զմեկնութիւնս առակաց *სიბრძ.სოლ.8,8;* მივყო იგავსა ყური ჩემი, խոնարհեցուցից յառակումն զունկն իմ *ფს.48,5;* დაგიდგა თქუენ იგავი S, წინა-გიყო თქუენ წინა-ყოფაჲ G, արկից ձեզ առասպել *მსჯ.14,12;* რაჲ არს იგავი უფლისაჲ? զի՞նչ է առածդ տեառն *იერ.23,33;* იხილეს შენ თანა იგავი ამაოებისაჲ J, պատմեցին քեզ առեղծուածս սնոտիս *გოდ.იერ.2,14;* მოვიდა უფალი იგავად კანად, զայ տէրն խորհրդիւ ի Կանա *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.230,26-140,268;* ვეტყოდი მას ხილვით და არა იგავით B, ვეზრახი მას ხილვით და არა მაგალითთა მიერ G, խօսեցայց ընդ նմա երեսօք եւ ոչ առակօք *რიცხ.12,8.*

იგავად ի ցոյց. առակապէս (საჩვენებლად, სანიმუშოდ): იყო შენ მუნ საბასრობელად და იგავად და მისათხრობელად S, եղիցես յառակ եւ ի ցոյց եւ ի զրոյց // *შჯ.28,37;* იგავად იტყჳს მაცხოვარი, առակապէս ասէ փրկիչն *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლებ.512-684,15.*

იგავის დადება առակել առակաւ („იგავის მოღება"): რომლისა თანა იგავისა დაუდვათ იგი C, რომელი იგავი მოვიღოთ მისთჳს DE, որով առակաւ առակեսցուք զնա *მრ.4,30.*

იგავის მოღება/მოხუმა առակաւ առակել. առակ առնուլ („იგავის დადება", არაკის თქმა, მაგალითის მოყვანა, მიმსგავსება): რომელი იგავი მოვიღოთ მისთჳს DE, რომლისა თანა იგავისა დაუდვათ იგი C, որո՞վ առակաւ առակեսցուք զնա *მრ.4,30;* დღესა შინა მოიღოს იგავი ესე O, յաւուր յայնմիկ առից ի վերայ ձեր առակ *მიქ.2,4;* არა ყოველნი ესე იგავად მოიხუნენ? O, ո՞չ ապաքէն զայս ամենայն առակ զնմանէ առակեսցեն *ამბ.2,6;* მოგიხუნე თქუენ იგავითა, առից զձեզ առիւ *იერ.23,39.*

იგ-ი նա. -ն („ისი"): იყოს იგი ვითარცა ხე დანერგული თანაწარსადინელსა წყალთასა, եղիցի նա որպէս ծառ որ տնկեալ է ի գնացս ջուրց *ფს.1,3;* ძალნი იგი იქმნებიან მისგან, զարութիւնք լինին նովաւ *მთ.14,2;* მითურთ, հանդերձ նովաւ *III მფ.8,5;* ნუცა ესმის ნუვის ჴმაჲ თქუენი ვიდრე მად დღედ G, մի ոք լուիցէ զբարբառ ձեր եւ մի՛ ելանիցէ բան ի բերանոյ ձերմէ մինչեւ յօրն *ისუ ნ.6,10;* არა თუ მისა ზესკნელი იგი სიბრძნე თანაშემწჱ საქმითა იყოს, եթէ ոչ նմա երկնական իմաստութիւնն գործակից լիցի *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.2,3;* რომელნი იყვნეს წინა მისა, յեղեալսն յառաջագոյն քան զնա *IV მფ.18,5;* ვაჲ მათა O, վայ նոցա *ნაუმ.3,17.*

იგი -ն („ისი" – ნაწევარი): მისლვად კოლტსა იმას ღორებისასა, երթալ յերամակ խոզիցն *მთ.8,32;* სასუმელი იგი, რომელ ჩემდა შესუმად არს, զբաժակն զոր ես ըմպելոց եմ *მრ.10,39;* მთაჲ იგი კეთილი S, მთაჲ ისი კეთილი G, զլեառնն բարի // *შჯ.3,25.*

იგი -ն. իսկ (ნაწილაკი): რამეთუ რომელი-იგი მაგისგან იშვეს, քանզի որ ի նմայն ծնեալ է *მთ.1,20;* რომელი-იგი მის მიერ იქადაგა, որ նովաւն քարոզեցաւ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.6,10-7;* რომელი-იგი იყო გამომცემელი (განმცემელ DE), որ եղեւ իսկ մատնիչ *ლ.6,16.*

იგი, იგი თავადი ինքն (თითონ): ესე იგი არს, այս ինքն է *მრ.7,1;* იგი, ինքն *დაბ.46,1;* იგი თავადი C, ինքն *ი.2,12;* იგი თავადი იყო ლაქისს, ինքն էր ի Լաքիս // *ნშტ.32,9.*

იგი ხოლო ինքն: იგი ხოლო მარტოჲ დაშთა, ինքն միայն մնացեալ լինէր *მრთ.A.ანტ.დ.76,23-18,33.*

იგივე նոյն: ერთ არს და იგივე ჰგიეს, մի եւ նոյն է *მრთ.A.კირ.იერ.-სული წმ.279,21-366,13;* ზაკუვითა მისვე სანატრუკისითა, ի դաւելոյ նորին Սանատրկոյ *არსტ.66,7-10;* დასხნეს მასვე ადგილსა, եդին ի նմին տեղւոջ *სნდ.8,21-24.*

იგივე ზომ-ი նոյնչափ (იმოდენი): მზა უყავთ... ზეთი იგივე ზომი, պատրաստ արարէք... ձէթ՝ նոյնչափ // *ეზრა 7,22.*

იგინივე ինքեանք *ეს.65,21.*

იგრიკა արեգ. ահեկան (აპრილი): პირველსა მას დღესა თუესა ადარ და ნესასა, რომელ არს იგრიკაჲ და ვარდობაჲ O, յառաջնում աւուր ամսոյն ադարայ. որ է հայերէն արեգ *ესთ.11,1;* იგრიკა, ահեկան *ფლკტ.160,18-475,11.*

იგურდივ ի կողմանէ („გუერდით კერძო“): *// შჯ.31,26.*

იდაყვ (იდაყუ-ი) խոյօղ. անկիւն. արմուկն (საყრდენი, ნიდაყვი): ათას შვდას სამეოცდაათხუთმეტ სიკლაჲ ქმნეს იდაყუებად სუეტებისა მის, զհազար եւ զեւթն հարեւր եւ զեւթանասուն եւ հինգ սիկղն գործեաց ի խոյօղս սեանցն *გამ.38,28;* იყვნეს იდაყუნი იმიერ და ამიერ საყდარსა მას საჯდომელისასა, անկիւնք՝ աստի եւ անտի յաթոռն նստելոյ *// ნშტ.9,18;* ჴელი ჩემი იდაყკთგან შეიმუსრენ, բազուկ իմ յարմկանէ իմմէ խորտակեսցի *იობ.31,22;* ქუეშე იდაყუსა ჴელისასა, ի ներքոյ ամենայն ձեռին *ეზეკ.13,18.*

იდუმალ գաղտ. գաղտնի. ի ծածուկ. լռելեայն. մեղմով („ფარულად“, „მდუმრიად“, მალულად): იდუმალ მოუწოდა, գաղտ կոչեաց *მთ.2,7;* რომელი იტყოდა იდუმალ მოყუსისა თვსისათვს, որ խօսէր գաղտ զընկերէ իւրմէ *ფს.100,5;* წამალი სასიკუდინე იდუმალ შეასუა, դեղ մահու գաղտնի արբուցեալ *ნრს.77,6;* ვითარცა-იგი იდუმალ ჩუეულებაჲ აქუს ტყორცებად წმიდათა მიმართ, որ ի ծածուկն սովոր էր ձգել ի սուրբսն քրիստոսասէրսն *რიფს.163,27-80,6;* მოუწოდა მარიამს... იდუმალ DE, მოხადა მარიამს... ფარულად C, կոչեաց զՄարիամ... լռելեայն *ი.11,28;* შევიდა მისდამი იდუმალ G, შევიდა მისა მდუმრიად DE, եմուտ մեղմով առ նա *მსჯ.4,21;* ვჭამდი იდუმალ ბერისაგან ჩემისა, ուտէի գաղտ ի ծերոյն *მ.ცხ.112r-131.*

რომელი იდუმალ ჭამნ գաղտակեր *ამბაკ.3,14.*

იდუმალ წარმოვლტოლა գաղտագնաց լինել (ფარულად სვლა): რაჲსა იდუმალ წარმოივლტოდე, ընդէ՞ր գաղտագնաց եղեր յինէն *დაბ.31,26.*

იდუმალ-ი գաղտնի (ფარული): თქუმული იდუმალი ცუდად არა წარვიდეს, շշունջ գաղտնի դատարկ ոչ անցցէ *სიბრძ.სოლ.1,11.*

იდუმალ-ტყორცებულ-ი գաղտաձիգ (ფარულად გასროლილი): ვითარცა იხილნეს მჴნეთა მათ იდუმალ ტყორცებულნი იგი ისარნი ეშმაკისანი, իբրեւ տեսին առաքինիքն զգաղտաձիգ նետս թշնամւոյն *რიფს.163,26.*

იეზერ-ი յեզեր (გვირგვინი): მისცა მას ზედა იეზერი იგი და წამებაჲ, եդ ի վերայ նորա զյեզերն եւ զվկայութիւնն *IV მფ.11,12.*

იეროსი, ირეოს-ი հիրիկ (წითელი სარტყელი): იეროსი ხუთასი წმიდაჲ სასწორი O, ირეოსი ხუთასი სიკლა G, հիրիկ հինգ հարեւր սիկղ ըստ սրբութեան *გამ.30,24.*

იერუსალჱმელ-ი երուսաղէմացի *მრ.1,5.*

იეფობა առատութիւն (სიუხვე): სადა იეფობაჲ ბოროტისაჲ, მუნ მოკლებაჲ კეთილისაჲ, ուր առատութիւն գործոց չարեաց. անդ պակասութիւն առաքինութեան *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლები შვილ.513-686,2;* აქუსლა სოფელსა იეფობაჲ თვსი? ունի՞ աշխարհս զառատութիւնն իւր *მ.ცხ.432v-II 482.*

-ით(ა) առ Gen/Instr./Masd. იწროებითა სულისაჲთა სულთ-ითქუმიდენ, առ նեղութեան անձանց յոգոց հանցեն եւ ասասցեն *სიბრძ.სოლ.5,3;* სიმდაბლითა თვსითა საშჯელი მისი მიელო, առ խոնարհութեան նորա դատաստան նորա բարձաւ *ეს.53,8;* მოვიდა აღმოსავალით მზისაჲთ G, եկն առ արեւելիւք *მსჯ.11,18;* წყლითრღუნითგან ნოვესით, ի ջուրցն հեղեղէ առ նոյիւ *ეს.54,9;* დავშუერი მე ღაღადებითა, վաստակեցի ես առ աղաղակել *ფს.68,4.*

ընդ Ac.: ვითარცა ნიავქარი უდაბნოჲთ გამოვიდეს, իբրեւ մրրիկ ընդ անապատ անցցէ *ეს.21,1.*

ըստ Gen.: აღვედ გამოცხადებითა მით, ելի ըստ յայտնութեանն *გალ.2,2.*

ի Ac.: უგალობდით მას ჴმითა ტკბილითა, սաղմոս ասացէք նմա ի ձայն քաղցրութեան *ფს.80,3;* ძლიერებითა მკლავისა შენისაჲთა განაბნინე მტერნი შენნი, ի զօրութիւն բազկի քո ցրուեցեր զթշնամիս քո *ფს.88,11.*

იკონომოს-ი իկոնոմոս. կոնոմոս (სამეურნეო საქმეთა გამგე): დავადგინეთ ერთი ჩუენგანი იკონომოსად და ყოველსავე რაოდენსაცა დამიგებნ ჩუენ, იგი იყო საჭმელ ჩუენდა, կացուցաք զմի ի մէնջ կոնոմոս մեզ. եւ զոր ինչ դնէր առաջի մեր. այն էր կերակուր մեր *მ.ცხ.338v-391;* მიუთუალეს იკონომოსსა ლავრისასა (რომელ არს ჴელოსანი) და გუემა ფიცხლად ძარღვთა ზროხისაჲთა, ետուն զնա իկոնոմոս վանիցն ի տանջանս եւ գանեաց ուժգին արջառաջլօք *მ.ცხ.177v-196.*

იკტიონ-ი անկղ (ძერა): *// შჯ.14,14.*

ილიკტრონ-ი ակն բազմագունի („რომელ არნ ოქროჲ და ვეცხლი და რვალი ერთად შედნობილი“, მრავალფერი თვალი): ვიხილე ვითარცა ხილვაჲ ილიკტრონისაჲ, რომელ არნ ოქროჲ და ვეცხლი და რვალი ერთად შედნობილი, տեսանէի իբրեւ զտեսիլ ական բազմագունի *ეზეკ.1,27;* შორის მისსა ვითარცა ხილვაჲ ფერისა ილიკტრონისაჲ, რ̃ლ-იგი ოქროჲ და ვეცხლი და რვალი ერთად შედნობილ არნ, ի մէջ նորա իբրեւ զտեսիլ բազմագունի ականց *ეზეკ.1,4.*

ილისტიკ-ი զուարթուն (მღვიძარე, ფხიზელი): აჰა ესერა, ილისტიკი წმიდაჲ ზეცით გარდამოჴდა, եւ ահա զուարթուն եւ սուրբ իջանէր յերկնից *დან.4,10;* ილისტიკი წმიდაჲ, გარდამომავალი ზეცით, զուարթունն եւ սուրբ իջանէր յերկնից *დან.4,20.*

იმედ-ი յոյս: დამიდევ იმედი წყალობისაჲ და სასოებაჲ ცხორებისაჲ, տուր ինձ յոյս կենաց *მ.ცხ.143v-160.*

იმიერ անտի. յայնկոյս (იქით, იმ მხარეს): იმიერ და ამიერ, աստի եւ անտի *III მფ.10,19;* განყო წყალი იგი იმიერ და ამიერ, բաժանեցաւ ջուրն յայսկոյս եւ յայնկոյս *IV მფ.2,8.*

ინაჯი იხ. მეინაჯე.

ინაჯ-დგმა բազմել. բազմեցուցանել („დასხდომა“, „დაჯდომა“, „მიწოლა“, „დასხმა“): ინაჯ-იდგან აბრაჰამის თანა, բազմեսցին ընդ Աբրահամու *მთ.8,11;* რაჟამს ინაჯ-ედგა მას სახლსა მას შინა, իբրեւ բազմեալ էր նա ի տանն *მთ.9,10;* ინაჯ-იდგეს პურის-მტებმან C, დასხდა მწყობრად-მწყობრად DE, բազմեցան դասք դասք *მრ.6,40;* წარმოჴედ და ინაჯ-იდგ C, წარმოჴედ და დაჯედ DE, անց. բազմեաց *ლ.1,7;* ინაჯ-იდგა და განისუენა Fr, მიწოლით განისუენა G, բազմեալ հանգեաւ *რიცხ.24,9;* ინაჯ-დგმა S, დაჯდომა O, գիներբու *ესთ.7,1;* ინაჯ-იდგ და დაიძინე ვითარცა ლომმან, բազմեալ ննջեցեր իբրեւ զառեւծ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.180,8-9;* ინაჯ-უდგთ კაცებსა მაგას C, დასხით კაცები ესე DE, բազմեցուցէք զմարդիկ *ი.6,10.*

ინაჯით დასხდომა բազմել: უბრძანა მათ ინაჯით დასხდომაჲ C, հրամայեաց նոցա բազմել *მრ.6,39;* ვერ ეგების ჩუენდა ინაჯით დასხდომაჲ, ոչ բազմեսցուք *I მფ.16,11.*

ინაჯით დგმა բազմել (მხართეძოზე წოლა): ინაჯით-დგმასა მისსა შინა სახლსა C, იყო ვითარ ჯდა იგი სახლსა შინა, եղեւ ի բազմելն նորա *მრ.2,15.*

ინაჯით ჯდომა բազմել (მხართეძოზე წოლა): ინაჯ-ედგა C, ინაჯით-ჯდა იგი DE, ի տան... բազմե³լ *მრ.14,3;* ვინ არს უფროჲს, რომელი ინაჯით-ზის, ანუ რომელი მსახურებს? ո՞վ է մեծ. բազմե՞ալն եթէ սպասաւորն *ლ.22,27.*

ინაჯით-მჯდომარე բազմական. բազմեալ („მეინაჯე“, მხართეძოზე მწოლარე): ესე არავინ ცნა ინაჯით-მჯდომარეთაგანმან იესუჲს თანა DE, ესე არავინ გულისჴმა-ყო მეინაჯეთა მისთაგანმან C, զայս ոչ ոք իմացաւ ի բազմականաց անտի *ი.13,28;* რომელნი იყვნეს მათ თანა ინაჯით-მსხდომარენი, որ էին բազմեալ ընդ նոսա *ლ.5,29.*

ინდიქტიონ-ი դքտիովն (დროის მოქცევა): მეათხუთმეტესა ინდიქტიონისასა, ի ժամանակս չորեքտասաներորդի դքտիովնին *პოვნა სტეფ.658,9-499.*

იობელ-ი յոբելին (საყვირი; საიუბილეო დღესასწაულზე (50 წლისთავზე) ასახმიანებელი): მოადგინენ... იობელითა მით სმენად თქუენდა ჴმაჲ ნესტჳსა S, ած. պատեա՛ ... յոբելինաւն ի լսել ձեզ զձայն եղջեր փողոյ *ისუ 6.6,3.*

იონ-ი յոյն. յունական (ბერძენი, ბერძნული): მეფჱ იონთაჲ არს O, թագաւորն Յունաց է *დან.8,21;* იონთა სოფელი, Յունաց աշխարհ *რიფს.172,5-100,10;* იონთა მატიანისაგან, ի յունական մատենէն *ოსკ.9,12.*

იონებრ յունարէն (ბერძნული ენა): სახელნი უცხონი იონებრ ენისაგან, անուանք օտարք ի յունարէն լեզւոյ *სებ.გაბ.331-64,8.*

იოტა յովտ (იოტი): იოტა ოდენი ერთი რქაჲ არა წარჴდეს, յովտ մի որ նշանախեց մի է ոչ անցցէ *მთ.3,18.*

ირემ-ი եղջերու. եղն: განამტკიცნა ფერჴნი ჩემნი ვითარცა ირემთანი, հաստատեցեր զոտս իմ որպէս զեղջերուի *ფს.17,34;* ვითარცა სურინ ირემსა წყაროთა მიმართ წყალთასა, որպէս փափաքէ եղջերու յաղբերս ջուրց *ფს.41,2;* მაშინ ხლდებოდის მკელობელი, ვითარცა ირემი, յայնժամ վազեսցէ կաղն իբրեւ զեղջերու *ეს.35,6;* ირემნიცა იზუნეს ველსა გარე და დაუტევნეს ნუკრნი, եղինք ի վայրի ծնան. եւ թողին զծնունդս *იერ.14,5.*

ირემ-კაც-ი յամոյր (ნიამორი): უკუეთუ სცნა ჟამი შობისაჲ ირემ-ვაცთაჲ კლდესა შინა, եթէ գիտիցե՞ս զժամանակ ծննդեան յամուրաց քարանձաւաց *იობ.39,1.*

ირეჭ-ი ծուղակ (ჩიტების მახე): რაჲთა განერე... ვითარცა სირი ირეჭსა, զի սայրեսցիս ... իբրեւ զհաւ ի ծուղակաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,4-131,39.*

ის-ი այն. -ն („იგი“): სისხლი ისი მახჳლისაჲ არს, արիւնն այն սորա է *IV მფ.3,23;* რაჲ არს ადგილი ისი, რომელ ჩას? զի՞նչ է կոթողն այն զոր ես տեսանեմ *IV მფ.23,17;* მთაჲ ისი კეთილი G, მთაჲ იგი კეთილი S, զլեառնն բարի *II შჯ.3,25.*

-ისა, -ისი -եան: ამცენით მისთჳს მეფეთა არარატისათა ჩემ მიერ J, պատուէր տուք յինէն Այրարատեան թագաւորութեանց *იერ.51,27;* აპოლოჲსი, Ապողոսեան *I კორ.3.4;* მე პავლჱსი ვარ, ես Պաւղոսեան եմ *I კორ.1,12.*

-ისა, -ისა მიმართ առ. ի Ac.: უფლისა მიმართ ღაღად-ვყავ, առ սէր կարդացի *ფს.3,5;* ღაღადებ-

დით ღმრთისა, աղաղակեցէք առ տէր *ფს.99,1;* მოვიდა მისა, եկն ի նա *მთ.21,19.*

ისარ-ი նետ. փքին. բաղիստր („საისრელი", „სატყორცი"): ისრითა მისითა ესროდის მტერთა Frg, სატყორცითა მისითა მშჳლვიდეს მტერთა G, საისრელითა ესროდის მტერთა B, նետիւք իւրովք նետաձիգ լիցի ի թշնամիս *რიცხ.24,8;* ისარნი ჩემნი დავასრულნე მათ ზედა GS, զնետս իմ սպառեցից ի նոսա *II შჯ.32,23;* მოიღე მშჳლდი შენი და ისარნი შენნი, առ դու զաղեղն քո եւ զնետս քո *IV მფ.13,15;* არა გეშინოდის... ისრისაგან, რომელი ფრინავნ დღისი, ոչ երկիցես... ի նետէ որ թռչի ի տուէ *ფს.90,5;* რომელთანი ისარნი მათნი მალე არიან, որոց նետք իւրեանց սրեալ են *ეს.5,28;* არცა სტყორცონ ისარნი, մի՛ նետս արկցէ ի վերայ դորա *ეს.37,33;* ნუ სწყალობთ ისართა თქუენთა, մի խնայէք ի նետս ձեր *იერ.50,14;* ისარი, փքին *I მფ.20,21;* ისარ მწყლველ არს ენაჲ მათი მზაკუვარ, բաղիստր խոցոտիչ լեզուք նոցա նենգաւորք *იერ.9,8.*

ისარნა աւազան (აუზი): დაუსვა კუერთხები იგი ისარნებსა მას წყლის სასუმელთასა, դնէր զգաւազանսն. զոր քերծոյր յաւազանս ջրարբից ջրոյն *დაბ.30,38.*

ისრაიტელ-ი Իսրայելացի *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ. 188,27-378,27.*

ისრის-პირ-ი տէգ. սլաք (შუბი): სარეცელნი მისნი ისრის პირნი მახჳლნი, անկողինք նորա տէգք սրեալք *იობ.41,21;* იგინი იყვნეს ვითარცა ისრის-პირნი, ինքեանք էին որպէս սլաք *ფს.54,22.*

ისრის-სატყორცებელ-ი վտաւան (უტევანი, 143 ნაბიჯი – საბა): დაჯდა წინაშე მისსა შორს, ვითარ ისრის-სატყორცებელ, նստաւ յանդիման նորա ի բացեայ իբրեւ վտաւանաւ *დაბ.21,16.*

-იტ-ი -ացի („-ელი"): მოაბიტი S, მოაბელი G, Մովաբացի *რუთ.1,22.*

იფქლ-ი ցորեան. խիւս. ալիւր („იფქლვილი", ხორბალი): შეკრიბოს იფქლი თჳსი საუნჯესა, ժողովեսցէ զցորեանն ի շտեմարանս իւր *მთ.3,12;* დღეთა მკისა იფქლისათა S, յաւուրս հնձոց ցորենոյ *მსჯ.15,1;* გამოსძეგუდა იფქლსა კუერთხითა საწნეხელსა შინა S, აკუერთხვიდა იფქლვილსა საწნეხელსა შინა G, ծեծէր ցորեան ի կալ *მსჯ.6,11;* მოიღე თავისა შენისა იფქლი და ქრთილი, դու առ քեզ ցորեան եւ գարի *ეზეკ.4,9;* იგლოვდინ ქუეყანაჲ, რამეთუ უბადრუკ იქმნა იფქლი, սուգ առցէ երկիր. զի թշուառացաւ ցորեան *იოვ.1,10;* მჭელეულსა არა აქუს ძალი ყოფად იფქლისა, որայ նոցա ոչ արասցէ զօրութիւն խիւսոյ *ოვსე 8,7;* ნარილო იფქლი მისი საპურესა, տարեալ զալիւրս իւր ի փուռն *მ.ცხ.342v-395.*

იფქლვილ-ი ցորեան („იფქლი"): კუერთხვიდა იფქლვილსა საწნეხელსა შინა G, გამოსძეგუდა იფქლსა კუერთხითა საწნეხელსა შინა S, ծեծէր ցորեան ի կալ *მსჯ.6,11.*

იქედნე քարբ. իժ (გველი): ასპიტსა და იქედნესა ზედა ხვდოდი შენ, ի վերայ իժից եւ քարբից գնասցես դու *ფს.90,13;* გესლ იქედნისა, թոյնք քարբի *ფლკტ.140,7-447,38;* ნაშობნო იქედნეთანო, ծնունդք իժից *მთ.3,7;* იქედნჱ სიტფოჲსა მისგან გამოჴდა, իժ մի ի ջերմութենէն ելեալ *საქ.მოც.28,3.*

იქ-ი անդ. յայն կոյս („ეგერა", იქ, იმ მხარეს): აჰა აქა არს ქრისტე, გინა იქი DE, აჰა ესერა არს ქრისტე ანუ ეგერა C, ահաւասիկ աստ է Քրիստոսն կամ անդ *მთ.24,23;* აქა და იქი, յայս կոյս. յայն կոյս *გამ.2,12.*

იქიმდე ցանդր (იქამდე): წარვიდეთ ვიდრე იქიმდე, երթիցուք մինչեւ ցանդր *დაბ.22,5.*

იქნამონ իքնիմոն (ichneumon „ვიკტოლ"): არს მჴეცი, რომელსა სახელი ჰრქჳან იქნამონ, რომელი ითარგმანების ვიკტოლ, է երէ ինչ. որ կոչի իքնիմոն. որ թարգմանի հետահան *ფიზ.XXIX 2.*

იქცევის-ი ծոպ մանուածոյ („სადგმელი იქცევისი", ფოჩი): იქცევისნი უქმნე თავსა შენსა ოთხთა ზედა ფესუთა სამოსლისა შენისათა G, სადგმელთა იქცევისთა ნუ დაადგამ ოთხთავე კიდეთა სამოსლისა შენისათა S, ծոպս մանուածոյս արասցես ի վերայ չորեցունց տտնոց հանդերձից քոց *II შჯ.22,12.*

ილუნალ կորացեալ (მოხრილი, დალუნული): რომელ ვალნ ილუნალ, որ գնան կորացեալք *ბარუქ.2,18.*

იყ-ი աւղի. ցքի („თაფლუჭი", არაყი): სათრობელი და იყი არა სუას C, თაფლუჭი არა სუას DE, աւղի մի՛ արբցէ *ლ.1,15;* ღჳნოჲ და იყი შესაწირავთაჲ მათ კერპთაჲ არა ვსუა, զգինի եւ զցքի նուիրացն ոչ ըմպեմ *ფლკტ.136,4-442,16.*

იშკთ մի՛ կարի (არა ძლიერ, დრო და დრო): იშკთ შედგი ფერჴი შენი მეგობრისა, մի՛ կարի յաճախեր ոտիւք քովք առ բարեկամ *იგ.სოლ.25,17;* იშკთ მოჰნახავს მას, ժամս ընդ ժամս գայ տեսանէ *მ.ცხ.54v-45.*

იშკთ ակամայ („უნებლიეთ"): რომელმან მოკლას მოყუასი იშკთ, არა ნებსით, არცა ზაკვით S, რომელმან უკუეთუ სცეს მოყუასსა უნებლიეთ, որ ոք հարկանիցէ զընկեր իւր ակամայ *II შჯ.19,4.*

იძრვის-ი կայտառ. զեռուն (რაც იძვრის, მოძრაობს; მოძრავი, ქვეწარმავალი): აკურთხენით ვეშაპნი, ყოველნი იძრვისნი წყალთა შინა, օրհնեցէք կէտք եւ ամենայն կայտառք որ ի ջուրս *დან.3,79;* არს რომელიმე იძრვისი, რომელი იწოდების გრძლაბი, է զեռուն ինչ ոզնի անուն *ფიზ.XVII 1.*

იძულება բռնադատել. բռնաբարել. բռնազբօսել. ստիպել. հարկել. հարկեցուցանել. հարկ լինել/առնել. ճեպել. հրապուրել. առնել. ջանալ. վտանգել. նեղել (ძალის დატანება, „ნუევა“, მოხიბლვა, „მძლავრობა“, ცდა, შეწუხება): აიძულეს მას და ჰრქუეს, բռնադատէին եւ ասեն *ლ.24,29;* აიძულა მას და მიიღო, բռնադատեաց զնա եւ առ *დაბ.33,11;* აიძულებდეს მეეგჳპტელნი იგი ძეთა ისრაჱლისათა მწრაფლ განსლვად ქუეყანით ეგჳპტით, բռնադատէին Եգիպտացիքն զժողովուրդն փութանակի հանել զնոսա յերկրէ անտի *გამ.12,33;* მაიძულებდეს მე და ეძიებდეს სულსა ჩემსა, բռնադատէին զիս եւ խնդրէին զանձն իմ *ფს.37,13;* ყოველი ვინმე მისა მიმართ იიძულების DE, ყოველივე მას ჰმძლავრობს C, ամենայն ինչ զնա բռնաբարէ *ლ.16,16;* ვიიძულე ღაღადის-გდებად კეისრისა, հարկ եղեւ բողոքել ի կայսր *საქ.მოც.28,19;* აიძულებდეს მოსლვად მათ თანა, հարկ առնէին... գալ... ընդ նոսա *მრთ.A.ანტ.დ.95,4-73,2;* აწუევდა მოწაფეთა შესლვად ნავსა DE, აიძულა მოწაფეთა თჳსთა აღსლვად ნავსა C, ճեպեաց զաշակերտսն մտանել ի նաւ *მრ.6,45;* მაიძულებდა ჩუენ, հրապուրէր զմեզ *ატმ.104,1;* აიძულე შემოსლვაჲ, արա այսր մտանել *ლ.14,24;* აიძულებდეს კაცნი იგი ნავსა მას მოქცევად ქუეყანად, ջանային արքն դարձուցանել զնաւն ի ցամաք *იონა 1,13;* აიძულებდეს წმიდასა მას დიდითა კრძალულებითა, վտանգեալ սաստիկ տանջանօք զսուրբն *ფლკტ.146,14-456,3;* იძულებოდეს იგინი ფრიად მისგან, նեղէին յոյժ ի նմանէ *პეტრე მოც.45,12-51,13;* ნუ მაიძულებ მე, ოტებულსა ამას, մի՛ նեղէր զտարաշխարհիկս *თეკლა 108,23;* აიძულებნ წარწყმედასა თჳსსა, բռնազբօսէ իւր զկորուստ *იგ.სოლ.16,26;* აიძულა... შესლვაჲ, ստիպեաց ... մտանել *მთ.14,22;* ვითარ წარმართთა აიძულებ ჰურიაებად, զի՞արդ ստիպես հեթանոսաց լինել հրեաբէն *გალ.2,14;* არა მაიძულო მე მრავლითა გუემითა რწმუნებად შენდა, մի՛ հարկիցես զիս ի ձեռն բազում տանջանաց հաւանեցուցանել զքեզ *ფოკა 340v-494,15;* ანგაჰრებაჲ აიძულებდა გულსა კაცისასა ძჳრისსაქმედ, ագահութիւն որ հարկեցուցանէ զամենայն միտս մարդկան զանհնարին ոճիրս գործել *პავლე თებ.318-5,2.*

იძულებით ի ճիգ (ძალდატანებით): მიჰყვანდეს იძულებით და თრევით, տարան ի բանտն. զոմանս ի ճիգ եւ զոմանս ի քարշ *ანდ.-ანატ.329-38,16.*

იწრება იხ. გულ-იწრება.

იწრო նեղ. անձուկ. տագնապ. նեղութիւն. բռնութիւն (ვიწრო): შევიდოდეთ იწროსა მას ბჭესა, մտէք ընդ նեղ դուռն *მთ.7,13;* ადგილი ესე, რომელსა დამკჳდრებულ ვართ ჩუენ, იწრო არს ჩუენდა, տեղիս յորում մեք բնակեմք. նեղ է մեզ *IVმფ.6,1;* რამეთუ იწრო არს ბჭჱ, քանի անձուկ է դուռնն *მთ.7,14;* განვიდეს ზღუასა მას იწროსა, անցցեն ընդ ծովն անձուկ *ზაქ.10,11;* იწროა ჩემდა ვინაჲვე კერძო, տագնապ է ինձ յամենայն կողմանց *დან.13,22;* იწრო არს ჩემდა ყოვლით კერძოვე სამივე ესე ყოფად, նեղութիւն է ինձ յոյժ երեքեան այդոքիկ *I ნშტ.21,13;* ნუ შეიმოსედ მას იწროდ, ոչ զգենուցուն բռնութիւն *ეზეკ.44,18.*

იწროება նեղ լինել (ვიწროდ მიჩნევა): უკუეთუ იწროებ მთასა ეფრემისსა G, გიწროებს თუ შენ მთა ეფრემისი S, եթէ նեղ իցէ քեզ լեառնդ Եփրեմի *ისუ 6.17,15.*

იწროება նեղութիւն. անձկութիւն. կարօտանք. չարչարանք (გასაჭირი, შეჭირვება): იპოვა მტერი იწროებასა შინა, գտանէ ոք զթշնամի իւր ի նեղութեան *I მფ.24,20;* ჭამდინ პურსა ჭირისასა და წყალსა იწროებისასა, կերիցէ հաց նեղութեան եւ ջուր նեղութեան արբցէ *II ნშტ.18,26;* მიიწია ქალაქი იგი იწროებად, եհաս քաղաքն ի նեղութիւն *იერ.52,5;* ჭირი და იწროებაჲ ყოველსა ზედა სულსა კაცისასა, მოქმედსა ბოროტისასა, նեղութիւն եւ անձկութիւն ի վերայ ամենայն մարդոյ որ գործէ զչար *ჰრომ.2,9;* მოგცეს თქუენ უფალმან პური ჭირისაჲ და წყალი იწროებისაჲ, տացէ քեզ տէր հաց նեղութեան եւ ջուր կարօտանաց *ეს.30,20;* იწროება, չարչարանք *II კორ.6,4.*

იჭუ-ი խիղճ մտաց. ակնկալութիւն. կարծիք. մտածութիւն („მოლოდება“, სინდისი, ფიქრი): ნუ რას განიკითხავთ იჭჳსათჳს, մի՛ խտրէք վասն խղճի մտաց *I კორ.10,25;* შეიწრებულ არნ იგი იჭჳთა თჳსითა, նեղեալ ի խղճէ մտաց *სიბრძ.სოლ.17,10;* არა დააყენებდა იჭჳ ენასა თჳსსა, ոչ ինչ արգել առնէին խիղճ մտացն լեզուին *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.87,8-37,1;* ჰგიეს შენ თანა აღდგომისა იჭჳ განუხეთქელად, կայ եւ մնայ աւադիկ ի ներքս ի խիղճ մտաց հաւատն յարութեան հաստատութեամբ *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგ.115-402,10;* განმარინა მე... ყოვლისაგან იჭჳსა (მოლოდები-

სა Q) ერისა მის ჰურიათაჲსა, փրկեաց զիս... յամենայն ակնկալութենէ ժողովրդեանն Հրէից *საქ.მოც.12,11;* სარწმუნოებით ვიქცევით და არა იჭჳთ, հաւատովք գնամք եւ ոչ կարծեօք *II კორ.5,7;* იჭჳთ აქუნდა მოგუებაჲ იგი, զղջմամբ ունէր զմոգութիւն *იზტ.115,14;* იჭუმან ბოროტმან განაცთუნნა ზრახვანი მეცნიერთანი, մտածութիւն չարին սայթաքեաց զմիտս *ზირ.3,26.*

იჭუეულ-ი երկմիտ լեալ (ეჭვიანი): გვხილნა ჩუენ იჭუეულად მის მიერ თქუმულთა ამათ ზედა მოძღურებათა, ետես զմեզ երկմիտ լեալ առ իւրն վարդապետութիւն *მ.ცხ.247r-267.*

იხჳ (იხჳ-ი) նէեսայ: უკუეთუ მიუდგეს სირაქლემი და იხჳ, եթէ յղասցի՞ ասիդն եւ նէեսայն *იობ.39,13.*

კ

კაბადუკია Գամիրք ՝ აღმოვიყვანე... უცხო თესლნი კაბადუკიაჲთ, հանի... զայլազգիս ի Գամրաց *ამოს.9,8.*

კაბარჭ-ი იხ. კაპარჭი.

კაბინ-ი կապիճ (საწყაო): ვიდრემდე იპოვებოდა... ოთხი კაბინი ნაჯდომი ტრედისაჲ ხუთის სასწორის ვეცხლის, მինչեւ եղեւ... չորրորդ կապճի աղբոյ աղաւնեաց յիսուն եւ հինգ արծաթոյ *IV მფ.6,25;* სასწორი მართალი და საწყაული სამართლისაჲ და კაბინი სიმართლისაჲ იყავნ თქუენდა, կշիռք արդար եւ չափ արդար եւ կապիճ արդար եղիցի չափոյ ձերոյ *ეზეკ.45,10.*

კადება იხ. მიკადება.

კადნიერ-ი համարձակ. համարձակեալ (გაბედული, თამამი): გამოაჩინებნ თავსა თჳსსა კადნიერ ყოფად, խնդրէ ինքն համարձակ լինել *ი.7,4;* ყოვლიავე კადნიერ ვარ თქუენ შორის, յամենայնի համարձակ եմ առ ձեզ *II კორ.7,17;* კადნიერისა თანა ნუ ხუალ გზასა, ճանապարհ ընդ համարձակ մարդոյ մի՝ երթար *ზირ.8,18.*

კადნიერად համարձակ. համարձակեալ. համարձակութեամբ (გაბედულად, თამამად): იტყოდე კადნიერად, խօսեաց ընդ նմա համարձակ *ფლკტ 134,14-440,4;* ბჭეთა ზედა ქალაქისათა კადნიერად იტყჳნ, ի դրունս քաղաքաց համարձակեալ խօսի *იგ.სოლ.1,21;* კადნიერად ეწყვებოდეს, համարձակութեամբ մարտուցեալ *თევდრ.551-58,23.*

კადნიერ ყოფა/ქმნა համարձակել. քաջալերել (გაბედულება, მჴნედ ყოფნა): კადნიერ იყავ გულითა შენითა, համարձակեաց կին դու *ივდ.11,1;* კადნიერ იქმნა ქრისტჱს მიერ და ჰრქუა მთავარსა მას, համարձակեալ Քրիստոսի ասէ ցբռնաւորն *თევდრ.7,7-74,6;* კადნიერ იყვნენით, քաջալերեցարուք *მთ.14,27.*

კადნიერად ქცევა համարձակել (გაბედული ქცევა): კადნიერად იქცეოდა სამ თთუე, համարձակէր ամիսս երիս *საქ.მოც.19,8.*

კადნიერება համարձակութիւն. յանդգնութիւն („განცხადებული", გაბედულება, სითამამე): მრავალი კადნიერებაჲ მაქუს თქუენდა მიმართ, բազում համարձակութիւն է ինձ առ ձեզ *II კორ.7,4;* გამოგიყვანენ თქუენ კადნიერებით G, გამოგიყვანენ თქუენ განცხადებულად B, ածի զձեզ համարձակութեամբ *ლევ.26,13;* არა ეცეს კადნიერებაჲ, ոչ գտիցէ համարձակութիւն *იგ.სოლ.13,5;* კადნიერება, յանդգնութիւն *II მფ.6,7; იობ.39,20.*

კადრება իշխել. իշխան լինել. համարձակել. յանդգնել. կարել. քաջալերել. ակնածել (შეძლება, გაბედვა): არცა იკადრა ვინ... კითხვად მისა არღარა, ոչ իշխէր ոք ... հարցանել զնա եւ ոչ ինչ *მთ.22,46;* იკადრა ჴელის-განდგმად და დაყენებად, իշխեաց ձեռնարկել եւ արգելուլ *I ეზრა 6,33;* ვერ იკადრეს მიხედვად პირსა მისსა, ոչ իշխէին եւ ոչ մերձենալ յերեսս նորա *ფლკტ.156,11-469,19;* ნუ იკადრებ ბრძოლად, մարտնչել իշխան մի լինիր *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.89,2-40,15;* იკადრა და შევიდა პილატესა, համարձակեցաւ եմուտ առ Պիղատոս *მრ.15,43;* ვინმე იკადროს და თქუას, ვითარმედ წმიდაჲ ვარ ცოდვათაგან? ո՞վ համարձակեսցի ՝ եթէ սուրբ իցէ ի մեղաց *იგ.სოლ.20,9;* კადრება, յանդգնել *II კორ.10,2;* მიახლებად ვერ იკადრებს, մերձենալ ոչ կարէին *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.30-31;* ვითარ იკადრე გარდაცუმად საბლისა ყელსა აპოლონისსა? զիա՞րդ քաջալերեցար արկանել չուան ի պարանոցն Ապողովնի *ფლკტ.138,4-445,7;* ვერ იკადრეს ნუგეშინისცემად მისა, ակնածէին մխիթարել զնա *ვარ.820-379,32.*

კადრება-ჲ ժպրհութիւն (გაბედვა, სითამამე): რომელთა-იგი ჰურიათა კადრებაჲ გესმოდა და უშჯულოებაჲ იგი მათი, վասն հրէիցն ժպրհութեան եւ զանօրէնութիւնս լսելոյ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.155,8-274,4.*

კავ-ი խարիսխ (ღუზა): ბოლოჲთ კერძო ნავისა გარდასთხინეს ოთხნი კავნი, յետուստ կողմանէ ընկեցին խարիսխս չորս *საქ.მოც.27,29;* კავნი იგი მოჰჴსნნეს, զխարիսխսն հատեալ *საქ.მოც.27,40.*

კაზმვა յարդարել. կազմել („მოკაზმვა", მორთვა): უბრძანა მამამან ძმათა, რაჲთა მოჰკაზმონ ადგილი იგი... და ვითარცა ჰკაზმვიდეს, პოვეს ოქროჲ იგი, ասաց հայրն մաքրել եւ յարդարել զտեղին... եւ ի կազմել զտեղին գտին զոսկին *მ.ცხ.170r-187.*

კათაკუმეველ-ი երախայ (უნათლავი): რავდენნი კათაკუმეველნი განძლებიან წმიდათა წიგნთა სიტყვთა, որքան երախայք վայելեն աստուածային գրովք *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლებ.513-686,24;* დამადგინე მე კათაკუმეველთა თანა კართა ეკლესიაჲსათა, թող զիս կալ ընդ երախայսն ընդ դրաց սպասուց եկեղեցւոյ *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლებ.515-689,4;* ესუა... ერთი ასული კათაკუმეველი, გარნა ქრისტიანე, թողեալ էր... զդուստր միամօր. որ էր ի կարգ երեխայից. այլ քրիստոնեայ եւս *მ.ცხ.217r-343.*

კათაკუმეველობა երեխայութիւն (მოუნათლაობა): მოკუდა ქალი იგი კათაკუმეველობასა მას შინა, մեռաւ դուստրն այն յերեխայութեան կարգի *მ.ცხ.317r-343.*

კათალიკოზ-ი կաթողիկոս (პატრიარქი): ესე იყო დღეთა ანასტასი კათალიკოზისა სომეხთაჲსა, եղեւ այս ի ժամանակս Անաստասայ Հայոց կաթողիկոսի *დ.დ.125,15.*

კათალიკოზობა կաթողիկոսութիւն: ზედამდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი ინოდების... კათალიკოზობაჲ, եւ տեսչութիւնն հասարակաց. որ անուանեալ կոչէին... զկաթողիկոսութիւն *მრთ.C.საეკლ.უწყ.1221-642.*

კათოლიკე կաթողիկէ (საყოველთაო; დედა ეკლესია): ჯდა რაჲ წმიდასა კათოლიკე ეკლესიასა, նստէր... ի սուրբ կաթողիկէին *სჰკ.81,4.*

კაკა იხ. ერთ-კაკა.

კაკაბ-ი կաքաւ: ჴმა-ყო კაკაბმან, ձայն արար կաքաւ *იერ.17,11.*

კაკაჩება բարբառ հնչել (ხმიანობა, ჟივჟივი): გინა შემოსილითა ფრთითა კაკაჩებაჲ მფრინველთაჲ, եթէ թանձրախիտ ոստոց քաղցրաձայն հաւուց բարբառ հնչէր *სიბრძ.სოლ.17,17.*

კალათ-ი խան. կողոփ („კოლოფი", „კარტალი ლანკლა", კალათა): ჴორცი შთადვა კალათსა G, զմիսն եդ ի վերայ խանի *მსჯ.6,19;* კალათი B, კოლოფი S, კარტალი G, կողոփ *// შჯ.26,2;* შთადვა კალათსა G, დააგო ლანკლასა ზედა S, եդ ի վերայ խանի *მსჯ.6,19.*

კალამ-ი եղէգն („ლერწამი"): არა მნებავს მელანითა და კალმითა (ლერწმითა) მიწერად შენდა, ոչ կամիմ դեղով եւ եղեգամբ գրել քեզ */// ეპ.ი.1,13.*

კალთაკ-ი գրաստ (კალთის ნაწილი): მოკუეთნა კალთაკნი კუართისა მათისანი, կտրեաց զգրաստս նոցա ի միջոյ մինչեւ ցեզր *// მფ.10,4.*

კალო կալ. օրան: განწმიდოს კალოჲ თჳსი, արբեսցէ զկալ իւր *მთ.3,12;* შეიყუარენ მოსაცემელნი ყოველსა ზედა კალოსა იფქლისასა, սիրեցեր զկաշառս ի վերայ ամենայն կալոց ցորենոյ *ოვსე 9,1;* სახლნი მეფისა ბაბილონისანი ვითარცა კალონი მსთულებელისანი დაილეწნენ, տուն Բաբելացւոց իբրեւ զօրսն վականակ կասցի *იერ.51,33.*

კამარა կամար (თაღი): რომელმან აღჰმართნა ცანი ვითარცა კამარანი, որ կանգնեաց զերկինս իբրեւ զկամար *ეს.40,22;* რომელმან ზეცისა კამარათაგან ექსორია-გყვნა და გარდამოგთხინა თქუენ, որ յերկնից կամարացն ի բաց եհան եւ ընկէց զձեզ *ეპ.კკპრ.-დაფლ.99r-428.*

ვითარცა კამარა կամարաձեւ (კამარისნაირი): ცეცხლი... იქმნა ვითარცა კამარაჲ, հուրն կամարաձեւ եղեալ *თევდრ.9,19-79,11.*

კამარის მსგავს-ი կամարաձեւ (კამარისნაირი): აქუს მას სრბაჲ კამარის მსგავსსა მას კარავსა ცისასა, ունի արշաւանս ընդ կամարաձեւ խորանն երկնից *I ეზრა 4,34.*

კამბეშ-ი գոմէշ („გამეში", კამეჩი): სძოვდა კამბეშთა თანა, արածէր ... ընդ գոմշաց *მ.ცხ.438-509;* რომელნი შჭამნეთ: ზუარაკი ზროხათაგან... ქურციკი და კამბეში G, არამედ ესე შჭამო: ჴბო ზროხათაგანი და ტარიგი... ქურციკი, გამეში S, զեղջերու եւ զայծեամն. եւ զգոմէշ եւ զխարբուղ... *// შჯ.14,5.*

კამკამებულ-ი յստակ (ანკარა, კამკამა): ვითარცა მცირისა წყაროჲსაგან მდინარე დიდი და კამკამებული S, իբրեւ ի փոքրիկ աղբերէ գետ մեծ՝ յստակ *ესთ.11,10.*

კანანარხ-ი սարկաւագ (დიაკონი): შევიდა კანანარხი კუმევად საკუმეველისა, եմուտ սարկաւագն ի խնկել *მ.ცხ.177r-195.*

კანდელ-ი կանթեղ (სანთელი): იყო კანდელი მნთებარე ბრწყინვალედ, կանթեղ ՝ վառեալ պայծառ յոյժ *მ.ცხ.318r-344.*

კანკელ-ი վանդակապատ. վանդակ (ფარდა): კანკელი, მრონეულები სუეტის თავსა ზედა გარემოჲს, վանդակապատք եւ նռնաձեւք ի վերայ ախաւեղագլխին շուրդ շրջանակաւ *იერ.52,22;* კანკელი, վանդակապատ *IV მფ.1,2;* վանդակ *იერ.52,23;* დადგეს უკუანა კერძო კანკელსა, და ხედვიდეს დასა მას დასულებულსა, կացին գաղտ յետոյ վանդակին եւ տեսանէին զքոյրն զայն թմրեալ *მ.ცხ.211v-II 60.*

კანკლედ-ი վանդակագործ. վանդակապատ (ცხაური, ფანჯარა): ქმნული კანკლედად ქუეშე საცეცხურისა მის ქუემორე ვიდრე საშოვალადმდე მისა, գործ վանդակագործ պղնձի ի բուրուառացն ի ներքուստ մինչեւ ցմէջս *გამ.38,4;* სარკუმლით გარდმოიჭვრა... კანკლედით გამო GS, հայեցեալ դէտ ակն ունէր ի վանդակապատ պատուհանէն *მსჯ.5,28;* სარკუმლები კანკლედი, պատուհանքն վանդակապատքն *ეზეკ.41,16.*

კანონ-ი կարգ. կանոն. կանոնական (წესი): კანონსა ეკლესიისასა უფროჲს გონებითა პატივსცემდა, զկարգն եկեղեցւոյ առաւելապէս պատուէր *მრთ.A.ანტ.დ.27v-63,14;* აღასრულებდეს სამარადისოსა კანონსა, զկանոն հանապազ կատարէր *შუშ.I 24;* განუსაზღვრა მათ კანონი, կանոնական սահմանադրութեամբ *ნრს.69,17;* კანონი ლოცვისაჲ, կարգ աղօթից *მ.ცხ.296v-319;* ინყო ლოცვად კანონსა თჳსსა, սկսաւ կատարել զկանոն իւր *მ.ცხ.101v-111;* დაიწყე კანონსა შენსა ნელიად-ნელიად, սկսցիս ի կանոն քո հեզ ձայնիւ *მ.ცხ.90v-102.*

კანჯარ-ი ցիռ. ցռա. իշավայր (გარეული ვირი, onager, asinus agrestis, vel silvestris): განძღენ კანჯარნი წყურილსა მათსა, յանգեսցին ցիռք ի ծարաւս իւրեանց *ფს.103,11;* ნადირი ლომთაჲ არს კანჯარი უდაბნოს, որս առիւծուց ցիռք յանապատի *ზირ.13,23;* კანჯარნი დადგეს ველთა ზედა და წოვდეს ქარსა ვითარცა ვეშაპნი, ցիռք ի դաշտս ծծեցին զօդս իբրեւ զվիշապս *იერ.14,6;* იყოს დაბნები... განსაცხრომელ კანჯართა და საძოვარ მწყემსთა, եղիցին աւանք քո ... ուրախութիւն ցռուց եւ ճարակք հօտից *ეს.32,14;* აჰა, კანჯარი ერთი მოივლინა უფლისა მიერ *ფლკტ.143,12-452,1.*

კაპან-კაპან-ი կապան (ვიწრო ადგილი ან გზა): ვალნ იგი უვალთა ადგილთა და უკაცურთა და ძნელთა ღადოთა და კაპან-კაპანთა, շրջէ՛ր նա յանկոխ եւ յանմարդաբնակ տեղիւ ի դժուարին փապարս ի պարեխս եւ ի կապանս *მ.ცხ.175v-194.*

კაპარ-ი կապար (ტყვია): განქარდის კაპარი, տարածեսցի կապարն *ეკლ.12,5.*

კაპარჭ-ი, კაბარჭ-ი կապարճ (საისრე): განმზადნეს ისარნი კაპარჭთა მათთა, պատրաստ արարին զնետս ի կապարճս *ფს.10,3;* ყოველსა ისარსა განუმზადის კაპარჭი *ზირ.26,15;* კაპარჭნი მათნი ვითარცა სამარე აღებული, կապարճք նոցա իբրեւ զգերեզմանս բաց են *იერ.5,16;* დამმალა მე კაპარჭსა შინა, ի կապարճս իւր թաքոյց զիս *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.135; 135-227,34;* აღიღე ჭურჭერი შენი – კაბარჭი და მშჳლდი, առ դու զգործի քո ՝ զաղեղն եւ զկապարճս *დაბ.27,3;* კაბარჭსა მისსა დამფარა მე, ի կապարճս իւր թագոյց զիս *ეს.49,2.*

კაპილონ-ი կապիլոն (დუქანი, ფარდული): იხილა ვინმე ჭაბუკი მონაზონი, შემავალი კაპილონსა, ետես անդ երիտասարդ կրօնաւոր մի. զի եմուտ ի կապիլոնին *მ.ცხ.45v-37.*

კარ-ი դուռն. մուտք („ბჭე", სამეფო კარი): დაჰჴშ კარი შენი, փակեա՛ զդուրս քո *მთ.6,6;* დადგეს კარსა ზედა ქალაქისასა G, დადგეს შესავალთა მათ ბჭეთა ქალაქისათა S, կացցէ ի մուտս դրան քաղաքին *ისუ 6.20,4;* მე ვარ კარი ცხოვართაჲ, ես եմ դուռն ոչխարաց *ეპ.კჳპრ.-აღვსებ.225,18-225,33;* კარითი-კარად. դրանէ ի դուռն *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.156,3-157;* მოიწინეს... კარად, հասին ... ի դուռն *ხნდ.4,18;* გამოვიდოდა ბჭეთაგან, ելանէր ի դրանէն *მსკ.28,4;* კარი, մուտք *ეზეკ.41,23.*

კარავ-ი խորան. տաղաւար. վրան. հովանի (ტალავარი): დამკჳდრებულნი იგი კარვებსა, բնակեալք ի խորանսն *I ნშტ.5,10;* ვინ დაეშენოს კარავსა შენსა? ո՞վ կացցէ ի խորանի քում *ფს.14,1;* კარავნი, რომელნი არა შეიძრნენ, խորանք որ ոչ շարժեսցին *ეს.33,20;* აღჰმართონ კარვები თქუენ შორის, կանգնեսցեն զխորանս իւրեանց ի քեզ *ეზეკ.25,4;* ქმნა კარავი ერდოთა ზედა სახლისა თჳსისათა, արար նա տաղաւար ի տանիս տանն իւրոյ *ივდ.8,5;* ვითარცა კარავი ვენაჴსა შინა, իբրեւ զտաղաւար յայգւոջ *ეს.1,8;* კარავი, վրան *იერ.35,7;* იქმნა მუნ თავისა თჳსისა კარავი, արար իւր հովանի *იონა 4,5.*

კარან-ი իշխան. դատաւոր. բռնաւոր. գործակալ (მთავარი, მსაჯული, მძლავრი): კარანები იგი სოფლებისაჲ სხდა წინაშე პირსა მისსა, նախարարք եւ իշխանք գաւառաց էին առաջի նորա *ესთერ.1,3;* ვითარ შემძლებელ ვარ მე, კარანი, განკითხვად მეუფისა? զիա՞րդ կարեմ ես այր իշխան զթագաւորս հարցանել *ანან.*

ებრ.193,29-314,16; დაჯდა კარანი იგი საყდართა ზედა საშჯელისათა, դատաւորն նստեալ հրապարակաւ յատենի *ვარ.806-372,21;* ჰრქუეს მას კარანსა, ասեն ցբնաւորն *ვარ.813-376,14;* ფინიკიელთა კარანნი და მთავარნი დარეჰ მეფესა გიკითხავთ, փինիկեցւոց գործակալք եւ գլխաւորք թագաւորի Դարեհի ողջոյն *I ეზრა 6,7.*

კარ[ა]სი դոյլ („კარდალა“, წყლის ჭურჭელი): უკუეთუ ყოველნი წარმართნი ვითარცა ნაწუეთნი კარსისანი (კარდალისაგან B) O, եթէ ամենայն հեթանոսք իբրեւ զկաթիլ մի ի դուլէ են *ეს.40,15.*

კარაულ-ი, კაჰრაულ-ი էշ. գրաստ. ջորէգրաստ. յաւանակ (ვირი, სახედარი): ზე ზის ნაშობსა კარაულისასა DE, ზე ზის... კიცუსა ვირსა C, հեծեալ ... ի յաւանակի իշոյ *მთ.21,5;* დრტჳნვიდა და ჴმობდა კაჰრაულით შთამო G, տրտնջեաց եւ աղաղակեաց յիշոյ անտի *მსჯ.1,14;* გამოაბას ვენაჴსა კარაული თჳსი, կապեսցէ զորթոյ զէշ իւր *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.68,13-69;* აღსუა იგი თჳსსა კარაულსა, եդեալ ի վերայ գրաստու իւրոյ *ლ.10,34;* უკუეთუ იხილო კარაული მტერისა შენისაჲ დავრდომილი ტჳრთსა ქუეშე, եթէ տեսանիցես զգրաստ ընկերի քո անկեալ ընդ բեռամբ *გამ.23,5;* დასხნეს უბელოდ ყოველნივე ზედა კარაულთა, բարձեալ բերէին ի վերայ տրմուղ գրաստից *ანდ.-ანატ.323-35,13;* მეყსეულად ბრძანა განმზადებად ჩემთჳს კარაული, արժամայն պատրաստեալ նորա ինձ ջորէգրաստ *ი.მოც.75,20-234,17;* კარაული, უკუეთუ ებას ქუე მუტრუკი მისი, აქა და იქი მიმოვარდების, յաւանակ. եթէ կապեալ կացցէ քուռակ նորին... *მ.ცხ.200v-213;* დაასხნა კაჰრაულსა თჳსსა, հանդերձեաց զէշ իւր *რიცხ.22,21;* კაჰრაული არა იყო ჩემ თანა, գրաստ ոչ էր ընդ իս *ნეემ.2,12.*

კარგვა იხ. განკარგვა.

კარდალა იხ. კარასი.

კარესიმ-ი կախարդ (გრძნების მოქმედი (საბა)): მუცლით მეზღაპრენი... და კარესიმი... დაწუა, զվհուկս... եւ զկախարդս... այրեաց *II ნშტ.35,19.*

კარვედ-ი զարդարեալ (მორთული; მოჩარდახული): მოიხუნეს... ექუსი ურემი კარვედი G, մատուցին... վեց սայլս զարդարեալս *რიცხ.7,3.*

კარვის-ძელ-ი կայմն (კარვის სვეტი): კარვის ძელი შენი მიდრკა, կայմն խոնարհեցաւ *ეს.33,23.*

კარვობა տաղաւարահար (კარვის დადგმა): დღესასწაულობად დღესასწაულსა მას კარვობისასა, առնել զտօն տաղաւարահարացն *ზაქ.14,16.*

კართ-ი ջիղ ոտից (ფეხის ძარღვი): უბრძანა განჴურეტაჲ კართთა მისთა, հրամայեաց... զջիղս ոտից նորա հատանել *ფილომ.295r-479,33.*

კართ-საჴსველ-ი դռնափակ (კარის დასახშავი, კლიტე): აღჰმართნეს ბჭენი მისნი და კართსაჴსველნი და მოქლონნი მისნი, կանգնեցին զդրունս նորա եւ զդռնափակս եւ զնիգս *ნეემ.3,6.*

კართის-დაკუეთა կարթակոտոր առնել („ძარღუ-შეჭრილ ყოფა“, დაკვლა): კართნი დაჰკუეთნენ დიაკეულსა მას ჴევსა მას შიდა S, ძარღუ-შეჭრილ ყონ დიაკეული ღელესა შინა G, կարթակոտոր արասցեն զերինջն ի ձոր անդր *II შჯ.21,4.*

კარკინონ խոլխեցգետի (კიბო): დედაკაცსა ვისმე შჭირდა სენი ძუძუსა, რომელსა კარკინონ ეწოდების და კირჩხიბიცა, կին ումն հիւանդութիւն ունէր ի ստինս իւր խոլխեցգետի *მ.ცხ.425r-489.*

კარსე պատշգամ. դուռն. դրանդ (კარი): გამოვიდა კარსესა და გამოელნა განწესებულნი იგი და დაჰჴშნა კარნი ქორისანი მის S, გამოვიდა აოდ წინა კარსედ და განვლნა დაწესებულნი და დაჰჴშა კარები ქორისაჲ G, ել ի պատշգամն եւ անց ընդ վանդակապատսն եւ փակեաց զդուրս վերնատանն *მსჯ.3,23*; აჰა ესერა, წინაშე კარსესა მას ეზოჲსასა ვითარ ოცდა ხუთ ოდენ კაც, ահա առաջի դրան սրահին արք իբրեւ քսան եւ հինգ *ეზეკ.11,1;* დადგმითა მათითა წინაშე კარსეთა ჩემთა კართა მათთაჲთა, ի դնել ինձ զդրանդս իմ ի մէջ դրանդեաց նոցա *ეზეკ.43,8.*

კარტალ-ი կողոփ („კოლოფი“, „კალათი“): შთასდვა [ნაყოფი] კარტალსა G, შთაასხ იგი კოლოფსა S, შთადვა იგი კალათსა B, արկցես ի կողոփ *II შჯ.26,2.*

კარქიდონ-ი կարկեհան (ლალი): განგიმზადო შენ ანთრაკი და კარქიდონი ქვად შენდა, պատրաստեալ եմ կարկեհան զքարինս քո *ეს.54,11.*

კარშიკ-ი աշխ. օղ. օղամանեակ. ծխնի (რგოლი): შეაბრძჳნო ეზოები იგი ურთიერთას კარშიკებითა მით, խառնեսցես զփեղկսն ընդ միմեանս աղխիւքն *გამ.26,6;* რასა ზედა კარშიკნი მისნი დამსჭუალულ არიან, յէ՞ր վերայ հաստատեցան աղխք դորա *იობ.38,6;* ჰქმნე კარშიკები ერგასისი ოქროჲსაჲ, արասցես յիսուն օղս ոսկիս *გამ.26,5;* უქმნნა მას ოთხნი კარშიკნი ოქროჲსანი, ձուլեաց նմա չորս օղամանեակս ոսկիս *გამ.37,10;* კარშიკები იგი სახლსა მის შინაგანისაჲ, զծխնիս դրանց տանն ներքոյ *III მფ.7,50.*

კასია կասիա. կասեայ (დარიჩინი): მური, შტახსი, კასიაჲ სამკაულისაგან შენისა, զմուռս. ստաշխսն. եւ կասիա ի զգեստէ քումմէ *ფს.44,9;* კასია, կասեայ *ეზეკ.27,17.*

კასპორიოს կասպորիոս (ნავი): არს ნადირი კასპორიოს – თაგჳ-ჴმელისაჲ, է երէ ինչ. որ կոչի կատորիոս. որ է կուղբ ի ցամաքի *ფიზ.XXVI 1.*

კატაბანი երամակապան (მეჯოგე): კატაბანი მერემაკჱ არს, երամակապան է *ფიზ.XII 5.*

კატარრაკტი սոխակ (ბულბული): არა შჭამნეთ... კატარრაკტი და ოფოფი, ոչ ուտիցէք զսոխակ եւ զագռաւ *II შჯ.14,16.*

კატარტ-ი թեւ (ნავის ფრთა): უკუეთუ განტყდეს რაჲმე ჭურჭელთაგან ნავისათა: კატარტი, გინა ძელი იგი აფრისაჲ, թէպէտ եւ խորսակեսցի ինչ որ յանօթից նորա ՝ թեւ կամ սիւն եւ կամ այլ ինչ *მ.ცხ.153v-169.*

კაფა հարկանել, հատանել (ჭრა): კაფდეს ძელსა, հարկանէին փայտ *IV მფ.6,4;* კაფა, հատանել *II ნშტ.2,8.*

კაფულ-ი հաշեալ (გალეული): იქმნა სიკუდილი... სალმობათაგან კაფულისა მამისა ჩემისაჲ, եղեւ մեռանել... հիւանդութեամբ հաշելոյ հօր իմոյ *მ.ცხ.420r-471.*

კაც-ი մարդ. այր. մարդիկ. որ. անձն. դասական. հողածին. իւրաքանչիւր. օրեար („ქმარი“, „მამაკაცი“, „სული“, „კაცად-კაცადი“, ნაშობი): ცხონდების კაცი, կեցցէ մարդ *მთ.4.4;* კაცი ვარ, այր մի եմ *მთ.8,9;* ქალწულისა, განთხოვილისა კაცსა C, ქალწულისა, თხოვილისა ქმარსა DE, առ կոյս խօսեցեալ առն *ლ.1,27;* კაცო, არა ვარ მათთანაჲ, այր դու. չեմ ի նոցանէ *ლ.22,58;* კაცი მბრძოლი იყო S, მამაკაცი მეჰომე იყო G, այր պատերազմող էր *ისუ 6.17,1;* გამოუვლინო ყოველი კაცი თითოეული მოყუასსა თჳსსა, առաքեցից զամենայն մարդիկ իւրաքանչիւր առ ընկեր իւր *ზაქ.8,10;* კაცმან არა აგრძნა, ոչ որ գիտէր *იერ.41,4;* კაცმანცა ნუ უწყის, სადა იყვნეთ თქუენ, մի որ գիտասցէ. թէ ուր իցէք *იერ.36,19;* კაცმან თუ ცოდოს წინაშე ღმრთისა, անձն եթէ մեղիցէ առաջի տեառն *ლევ.4,2;* კაცი O, სული G, անձն *ლევ.4.27;* კაცი, դասական *I მფ.15,4;* არცა დაჯდეს მუნ ნაშობი კაცისაჲ, մի նստցի ի նմա որդի հողածնի *იერ.49,33;* დაიდვა გულსა კაცმან მოყუასსა თჳსსა და ძმასა თჳსსა შენევნად J, შჯიდეს კაცად-კაცადი მოყუასსა თჳსსა შენევნად ძმასა თჳსსა O, եղին ի մտի իւրաքանչիւր ընդ ընկերի եւ ընդ եղբօր օգնական լինել *ეს.41,6;* კაცებსა მას უკვრდა, մարդիկն զարմացան *მთ.8,27;* კაცნი ესე მშჳდობისანი არიან ჩუენ თანა, որեարն այն խաղաղութեամբ են ընդ մեզ *დაბ.34,21.*

კაცად-კაცად-ი իւրաքանչիւր. այր իւրաքանչիւր. այր. այր առ այր եւ մարդ առ մարդ. ըստ արանց. մի մի („თითოეული“, „კაცადი“): მიაგოს კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაებრ, հատուսցէ իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր *მთ.16,27;* კაცად-კაცადსა (თითოეულსა C) მსგავსად ძალისა თჳსისა, յիւրաքանչիւր ըստ իւրում կարի *მთ.25,15;* კაცად-კაცადი S, (კაცადი G), իւրաքանչիւր *მსჯ.2,6;* ჰრქუა კაცად-კაცადმან მოყუასსა თჳსსა, ասեն իւրաքանչիւր ցընկեր իւր *იონა 1,7;* აღიღო კაცად-კაცადმან ჭურჭელი საბრძოლი თჳსი, առին որդիքն Իսրայէլի այր իւրաքանչիւր զզէն իւր *ივდ.7,5;* ჰრქუა კაცად-კაცადმან მოყუასსა თჳსსა, ասեն այր ցընկեր իւր *ივდ.7,4;* კაცად-კაცადისა თანა დაკკრეება იქმნებოდა, ամենայն այր առ այր եւ մարդ առ մարդ զարմացումն յաճախէր *რიფს.167,34-90,12;* კაცად-კაცადი, ըստ արանց *I მფ.10,21;* დაასობდეს ოთხ-ოთხსა მანასა კაცად-კაცადისა მათგანისათჳს, վարեցին չորս չորս ցիցս միում միում ի նոցանէն *რიფს.177,5-111,10.*

კაცების ჭამა კაცებს ჭამდა, եղեւ մարդախանձ *ეზეკ.19,3.*

კაცთა մարդկային: უჟეჟთაეს იპოვე კაცთა ბუნებასა, ի վերայ եղեր քան զմարդկային բնութիւն *ანდ.-ანატ.330-39,3.*

კაცთმოთნე մարդահաճոյ (პირმოთნე): ნუ თუალთა წინაშე თუალღებით მონებად, ვითარცა კაცთმოთნენი, մի՛ առ ականէ ծառայել իբրեւ մարդահաճոյք *ეფეს.6,6;* ღმერთმან განაბნინეს ძუალნი კაცთმოთნეთანი, Աստուած ցրուեսցէ զոսկերս մարդահաճոյից *ფს.52,6;* აჰა კაცთმოთნენი და მაჩუენებელნი, ահա կրօնաւորի սնափառ եւ մարդահաճոյ *მ.ცხ. 22r-17.*

კაცთმოთნება մարդահաճութիւն (პირმოთნეობა): რაჲთა არა კაცთმოთნებისათჳს წარწყმიდო სასყიდელი შრომათა შენთაჲ, որպէս զի մի մարդահաճութեամբ կորուսանիցես զվարձս քո *მ.ცხ.213r-227;* კაცთმოთნებაჲ მოუღებს ყოველსა ძალსა მონაზონსა, մարդահաճութիւն լքանէ զամենայն զօրութիւն կրօնաւորի *მ.ცხ.218r-231.*

კაცთმოყუარე մարդասէր: კაცთმოყუარე არს სული სიბრძნისაჲ, մարդասէր հոգին իմաստութեան *სიბრძ.სოლ.1,6;* კაცთმოყუარე აპოლონ არს, մարդասէր Ապողոնն է *ფლკტ.133,9-438,15.*

კაცთმოყუარება մարդասիրութիւն, մարդասէր լինել: კაცთმოყუარებაჲ აჩუენა ივლიოს პავლჱსთჳს, մարդասիրութիւն ցուցեալ Յուլեայ առ Պաւղոս *საქ.მოც.27,3;* აჩუენე კაცთმოყუარებაჲ შენი ძმასა ამას, ցոյց զմարդասիրութիւն քում... յեղբայրս *ფლკტ.140,25-448,25;* იხილე კაცთმოყუარებაჲ იგი ქრისტჱსი, տե՛ս զմարդասիրութիւնն Քրիստոսի *მრთ.D.ხებ.*

გაბ.-მოც.საჯს.377,15-63,17; რაჲთა ისწაოს კაცთმოყუარებაჲ და მორჩილებაჲ, ուսուցէ մարդասէր լինել եւ խոնարհ *ი.ოქროპ.101,4-38,1.*

კაცი სახლისაჲ ընտանի (შინაური): მტერ იყვნენ კაცისა კაცნი სახლისა მისისანი, թշնամիք առն ՝ընտանիք իւր *მიქია 7,6.*

კაც(ის)კლვა սպանանել (მოკვლა): არა კაც-ჰკლა, մի՛ սպանաներ *გამ.20,13;* ფლობაჲ აქუნდეს კაცისკლვისაჲ, ունի իշխանութիւն սպանանելոյ *ზირ.9,18;* იპარვიდეთ, კაცს-ჰკლვიდეთ და იმრუშებდეთ და ჰფუცვიდეთ ცილსა, գողանայցէք եւ սպանանիցէք եւ շնայցէք եւ երդնուցուք սուտ *იერ.7,9.*

კაცისკლვა սպանութիւն, մարդասպանութիւն (მკვლელობა): იგინი, რომელნი კაცისკლვასა თანამდებ არიან, იუნჯებენ თავისა თჳსისათჳს ძჳრსა, նոքին իսկ որ սպանութեանն հաղորդ են, գանձեն անձանց իւրեանց զչարիս *იგ.სოლ.1,18;* შეეპყრა ვიეთმე კაცისკლვისათჳს, կալեալ կապէին ոմանք վասն մարդասպանութեան *მ.ცხ.426r-491.*

კაცისმკლველი սպանող, մարդասպան (მკვლელი): მოსრნა კაცისმკლველნი, սատակեաց զսպանողսն *მთ.22,7;* კაცისმკლველ, მოწამლე, რომელი არა ღირს ხარ ცხოვრებად, սպանօղք եւ կախարդք ՝ոչ են արժանի... կեալ *ფოკა 340v-494,23;* იგი კაცისმკლველი იყო დასაბამითგან, նա մարդասպան է ի սկզբանէ *ი.8,44.*

კაცისმოყუარე մարդասէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,22-132,61*

კაცისმოძულე մարդատեաց *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.86,5-35,1*

კაცისმსყიდელი մարդելոյզ („ავაზაკი" OD) *I ტიმ.1,10.*

კაცისმჭამელი մարդակեր: ხუდა მათეს ნაწილად მისლვად სოფელსა კაცისმჭამელთასა, եհաս Մատթէի երթալ յաշխարհն մարդակերաց *მიმოდასლ.21,4-124,10.*

კაცნი ქალაქისანი ամբոխ (ბრბო, ხალხი): ჰრქუა კაცთა მათცა ქალაქისათა, ասաց եւ ցամբոխն *ფლპ.მოც.6,16-308,4.*

კაცობრივ ըստ մարդկութեան (კაცისებრ): კაცობრივ ვიტყჳ, ըստ մարդկութեան ասեմ *გალ.3,15.*

კაცობრივი մարդկեղէն, մարդկային, ըստ մարդոյ, մարդկան (კაცური): მამაკაცმან გინა დედაკაცმან, რომელმანცა ქმნეს ყოველთაგან ცოდვათა კაცობრივთა, այր կամ կին, որ ոք արասցէ յամենայն մարդկեղէն մեղաց *რიცხ.5,6;* განაშორა იგი კაცობრივისა შეწევნისაგან, մերկացոյց զնա ի մարդկեղէն օգնականութենէ *მრ.D.სებ.გაბ.379,2-66,3;* არა არიან კაცობრივ, არამედ ღმრთისა მიერ ითქუნეს, ոչ են մարդկայինք, այլ յԱստուծոյ խօսեցան *უწყება II პეტრ.66,12-338,9;* კაცობრივი, ըստ մարդոյ *გალ.1,11;* არცა კაცობრივთა ჴელთა მიერ იმსახურების, ვითარცა მოქენე ვისამე იყო, ոչ ի ձեռաց մարդկան պաշտի իբրեւ կարօտ իմիք *საქ.მოც.17,25;* ნუ ეძიებ უკუე სრულებასა მისსა კაცობრივთა შინა სათნოებათა, մարդկային առաքինութիւն *მ.ცხ.27v-22.*

კაწახ-ი ազոխ, օշարակ, կոծախ (ისრიმი): ვითარცა კაწახი კბილთა მავნებელ და კუამლი თუალთა, որպէս ազոխ ատամանց վնասակար է եւ ծուխ աչաց *იგ.სოლ.10,26;* კაწახი ყუავინ, ყუავილსა შინა გამოკაწახნებინ, ազոխն ծաղկեսցէ ծաղիկն ազոխացեալ *ეს.18,5;* არღარა თქუან მერმჱ: მამათა ჭამჱს კაწახი და შვილთა კბილნი მოჰლბჱს, մի եւս ասիցեն թէ հարքն ազոխ կերան եւ որդւոց ատամունք առան *იერ.31,29; ეზეკ.18,2;* გასუა... კაწახი მრონეულთა ჩემთაჲ O, გასუა... სინედლისაგან ბრონეულთა ჩემთასა S, արբուցից ... յօշարակէ նռնենեաց *ქება 8,2;* კაცი, რომელი ივლტოდის კაცთაგან, მსგავს არს იგი ყურძენსა მწიფესა, ხოლო რომელი კაცთა თანა აღრეულ იყოს, მსგავს არს იგი კაწახსა უნდილსა, կրօնաւոր որ փախիցէ ի մարդկանէ նման է հասուն խաղողոյ, իսկ որ ընդ մարդիկ խառնեալ իցէ, է նա իբրեւ զկոծախ վաթեալ յաղբիս *მ.ცხ.73v-86.*

კაჰ-ი կահ (ჯამ-ჭურჭელი, იარაღი): წარმოიღო... ყოველი იგი კაჰი(ხელნაწერშია: კალი) ჭურჭლისაჲ მის, առ... զամենայն կահն *II მფ.8,8.*

კბენა խածանել, հարկանել, խայթել, խածատել: გუელი ჰკბენდა, օձն խածանէր *II მჯ.8,15;* რომელნი უკბენდეს კბილითა მათითა, որ խածանեն ատամամբք իւրեանց *მიქ.3,5;* გუელნი მომსრველნი... უკბენდეს ერსა მას და მოისრა ერი, օձս կոտորիչս... հարկանէին զժողովուրդն եւ մեռաւ ժողովուրդ *რიცხ.21,6;* რომელი დაარღუევდეს ზღუდესა, უკბინოს მას გუელმან, որ քակէ զցանգ, հարցէ զնա օձ *ეკლეს.10,8;* მუნ უბრძანო ვეშაპსა და უკბენდის მათ, անդ հրամայեցից վիշապին խայթել զնոսա *ამოს.9,3;* უკუეთუ ურთიერთას იკბენდეთ (იკბინებოდით B) და შეიჭამებოდით, იხილეთ ნუუკუე ურთიერთას განილნეთ, եթէ զմիմեանս խածատիցէք եւ ուտիցէք, զգոյշ լերուք, գուցէ ի միմեանց սատակիցիք *გალ.5,15.*

კბენა հարուածք: მათ მკალთაჲ და მწერთაჲ მოჰსრვიდა კბენაჲ, զոմանս մարախոյ եւ մկանց կոտորեցին հարուածք *სიბრძ.სოლ.16,9.*

კბენილ-ი օձահար (ნაკბენი): ყოველი კბენილი, მიმხედველი მისი, ცხოვნდეს, ամենայն օձահար. որ տեսանիցէ զնա. կեցցէ *რიცხ.21,8.*

კბილ-ი ատամն. ժանի: კბილი კბილისა წილ, ատամն ընդ ատաման *მთ.5,38;* კბილნი ცოდვილთანი შენ შეჰმუსრენ, զատամունս մեղաւորաց փշրեցեր *ფს.3,8;* რომელმან ჭამოს კანახი, მოიხუნენ კბილნი მისნი, որ ուտիցէ զագռաւն նորին ատամունքն առցին *იერ.31,30;* მე მოგცე თქუენ მოლბობაჲ კბილთაჲ, ես արկի զձեզ ցաւ ատամանց *ამოს.4,6;* სპეტაკ [არიან] კბილნი მისნი უფროჲს სძისა, սպիտակ ատամունք քան զկաթն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.70,2-71;* არცა დევთა გესლოვანთანი ერეოდეს კბილნი, եւ ոչ թունաւոր վիշապացն յաղթեցին ժանիք *სიბრძ.სოლ.16,10.*

კბოდე, კმოდე դար. գահ. բարձաւանդակ („კლდე“, დაღმართი ადგილი წყლის პირას): მიიმართა... კბოდესა მას ზღუად (კლდით კერძო ზღუასა C), դիմեաց... ի դարէ անտի ի ծով *მრ.5,13;* შეკრბეს ძუალნი იგი წმიდათანი მათ კბოდესა ერთსა ქუეშჱ მის წყლისასა, եւ ժողովեցան նշխարք սրբոցն ընդ դարիւ միով *40 სბსტ.142,21-8;* მიიმართა ყოველმან კოლტმან კბოდესა მას ზღუად, դիմեաց երամակն ի գահէ անտի ի ծովակն *ლ.8,33;* გარდააჭრნეს იგინი მწუერვალსა მას კბოდისასა, գահավէժ առնէին զնոսա ի ծայրից բարձաւանդակին *II ნშტ.25,12;* იორდანე აღავსებდა ყოვლითურთ კმოდესა მისსა G, Յորդանան լցեալ գայր դարիւ եւ դարիւ *ისუ ნ.3,15.*

კბოდისპირ-ი դարափոր (ფლატე): ანუ კბოდის პირსა... დაიდგნიან და იქმნიან ბუდჱ თჳსი, եթէ ի դարափորս... բոյնս դնեն *გურიტ.225,8.*

კბოდოვან-ი յորձանուտ (მეჩეჩი): ნუუკუე კბოდოვანსა განცჳვენ, գուցէ ի յորձանուտն անկանիցին *საქ.მოც.27,17*

კდემა պատկառել. պատկառեցուցանել. կշտամբել. խիթալ. ամաչել. յամօթ լինել. նախատել („რცხუენა“, მორცხვობა, მორიდება): ნუცა ჰკდემებინ ჩემ ძლით, մի՛ պատկառեսցեն վասն իմ *ფს.68,7;* არა იკდიმო დაცემასა მას შინა შენსა, մի՛ պատկառեսցես ի գլորումն քեզ *ზირ.4,26;* ნუ ჰკდემთ მას SO, ნუ ჰრცხუენთ მას G, մի՛ պատկառեցուցանէք զնա *რუთ.2,15;* კდემით ამხილებდა მას, կշտամբեալ յանդիմանէր *დ.დ.128,26-30;* არა იკდიმა იგი იჭჳთა მით ცოდვისაჲთა, ոչ խիթացաւ սրտմտութեամբ մեղաց *ზირ.14,1;* არა ეკდიმებოდა თავისა თჳსისა მოდრეკაჲ, ոչ ամաչէր ինքն խոնարհեցուցանել զգլուխն *მრთ.A.ანტ.დ.87,14-63,18;* ჰრცხუენოდენ და კდემებოდენ, რომელნი ეძიებენ სულსა ჩემსა, ամաչեսցեն եւ յամօթ լիցին որք խնդրէին զանձն իմ *ფს.34,4;* ჰკდემდა მათ, նախատէր զնա *მ.ცხ.361v-414.*

კდემულ ქმნა/ყოფა յամօթ լինել. պատկառել. կշտամբել ակնածել (დარცხვენა): ჰრცხუენა და კდემულ იქმნნეს, ամաչեցին. յամօթ եղեն *იერ.14,3;* აჰა ეგერა, ჰრცხუენოდის და კდემულ იყვნენ ყოველნი მტერნი შენნი J, ահաւադիկ ամաչեսցեն եւ պատկառեսցեն ամենայն հակառակորդք քո *ეს.41,11;* კდემულ იყო ნეტარისა მისგან, կշտամբեալ ի նմանէ *არსტ.64,14;* ჰრცხუენოდენ და კდემულ იყვნენ ყოველნი იგი მტერნი მისნი, ամաչեսցեն եւ յամօթ լիցին ամենայն հակառակորդք նորա *ეს.45,16;* უსწავლელებისა შენისათჳს არა კდემულ იყო, մի՛ ամօթ համարիր զչգիտելն Զ. վասն անարժանութեան քո ակնածեսջիր *ზირ.4,30.*

კდემა պատկառանք. նախատինք. պարսաւանդ. դրսովութիւն (მორცხვობა, რიდი): შენ უწყი... კდემაჲ ჩემი, դու գիտես... զպատկառանս իմ *ფს.68,20;* სახელბოროტმან სირცხვლი და კდემაჲ დაიმკჳდროს, անուն չար (անուն վատ) զամօթ եւ զնախատինս ժառանգեսցէ *ზირ.6,1;* კდემა დიდ არნ ორენისა, պարսաւանդ չար ի վերայ երկխօսին *ზირ.5,17;* კდემა, դրսովութիւն *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგომ.263,18-409,4.*

კდემულება պատկառանք. նախատինք (სირცხვილი, რიდი): კდემულებაჲ არავე გულისხმა-ყვეს, զպատկառանս ոչ առին ի միտ *იერ.8,12;* მარადღე კდემულებაჲ ჩემი ჩემ წინაშე არს, զօր ամենայն նախատինք իմ առաջի իմ են *ფს.43,16.*

კედ-ი անկիւն (კუთხე): მოუმზადე საჴმარი... ძელი და ქვა კედი და სოომი, պատրաստեցի նիւթս... փայտ եւ քարինս անկեանց եւ կամարաց *I ნშტ.29,2.*

კედარ-ი կեդար (ნაძვი): დავემკჳდრე მე მყოფთა (საყოფელთა Ղ) თანა კედარისათა, բնակեցի ես ի վրանս կեդարու *ფს.119,5.*

კედელ-ი որմ. պարիսպ („ზღუდე“): მიიქცია ეზეკია პირი თჳსი კედლად, դարձոյց Եզեկիա զերեսս իւր յորմն *IV მფ.20,2;* ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზღუდესა განშორებულსა, որպէս յորմոյ թիւրելոյ եւ ի ցանգոյ մերժելոյ *ფს.61,4;* განზომა კედელი იგი ტაძრისაჲ, չափեաց զորմ տաճարին *ეზეკ.41,5;* განალე შენდად კედელი და განხვდე მისგან, ծակեա՝ դու քեզ որմ եւ ելցես ընդ այն *ეზეკ.12,5;* დავარღვო კედელი

მისი, կործանեցից զպարիսպ նորա *ეს.5,5;* ვითარცა კედელი რკინისაჲ შორის შენსა და შორის ქალაქისა, իբրեւ զպարիսպ երկաթի ընդ քեզ եւ ընդ քաղաքն *ეზეკ.4,3;* დამსჭუალო მანებითა კედელსა S, შემშჭუალო მანითა ზღუდესა G, վարեսցես ցցովք ընդ որմն *მსჯ.16,13.*

კედრონი կեդրոն („ნაძოვანი", ნაძვნარი): განვიდა მონაფითურთ თჳსით წიაღ ჴევსა მას კედრონისასა C, გამოვიდა მონაფეთა მისთა თანა წიაღ ჴევსა მას ნაძოვანსა DE, ել աշակերտօքն հանդերձ յայնկոյս ձորոյն կեդրովնի *ი.18,1.*

კევ-ი იხ. მკურის-კევი.

კევრ-ი կամնասայլ: დაითრგუნოს მოაბელი იგი, ვითარცა-იგი დაითრგუნის კალოჲ კევრითა, լիցի կոխան Մովաբացին. զոր օրինակ կոխիցէ ոք զկալ կամնասայլիւք *ეს.25,10.*

კეთება բարի առնել („კეთილის ყოფა"): მკეთა უფალმან მე G, კეთილი მიყო მე უფალმან S, բարի արար ինձ տէր *მსჯ.17,13.*

კეთილ-ი բարի. գեղեցիկ. գեղ. լաւ. ազնիւ. քաջ. պարկեշտ. պատուական. անոյշ. բարերար. բարենշան. բարերարոյ. բարւոք („ქველი", „შუენიერი", „უმჯობესი", „სულნელი", კარგი, მხნე, საამო): პოვეს ბოროტნიცა და კეთილნიცა, գտին զչարս եւ զբարիս *მთ.22,10;* იყო კეთილ ხილვითა და შუენიერ პირითა, բարի էր տեսլեամբ եւ գեղեցիկ երեսօք *დაბ.29,17;* ვაჲ, რომელთა თქჳან ბოროტი კეთილად და კეთილი ბოროტად, վայ այնոցիկ. որք ասիցեն զչարն բարի. եւ զբարին չար *ეს.5,20;* კეთილი გიყოს შენ S, ქველი გიყოს შენ G, բարի եղիցի քեզ *II შჯ.30,5;* კეთილ არს ისრაელისა ღმერთი, բարի է Աստուած Իսրայէլի *ფს.72,1;* რომელი ეძიებნ კეთილთა მარგალიტთა, որ խնդրիցէ մարգարիտս գեղեցիկ *მთ.13,45;* ქვითა კეთილითა და პატიოსნითა შენებულ არს, գեղեցիկ վիմօք եւ աշտարակօք զարդարեալ է *ლ.21,5;* ცოლი იგი მისი იყო ... კეთილ ხილვითა, կին նորա ... գեղեցիկ տեսլեամբ յոյժ *I მფ.25,3;* სუსანა იყო... კეთილ ხილვითა J, სუსანა იყო... ხილვითა შუენიერ O, Շուշան էր ... գեղեցիկ տեսլեամբ *დან.13,31;* კეთილმცა ყოფილ იყო მისა C, უმჯობეს იყო მისა DE, լաւ էր նմա *მთ.26,24;* კეთილ არს მათდა, უკუეთუ ეგნენ ესრეთ, ვითარცა მე, լաւ է նոցա. եթէ կայցեն իբրեւ զիս *I კორ.7,8;* კეთილო მონაო, ազնիւ ծառայ *მთ.25,21;* იყო იოსებ შუენიერ ქმნულობითა და კეთილ პირითა ფრიად, էր Յովսէփ ազնիւ երեսօք եւ գեղեցիկ տեսլեամբ յոյժ *დაბ.39,6;* სასაჲ შენი ვითარცა ღჳნოჲ კეთილი S (სულნელი O), կոկորդ քո իբրեւ զգինի ազնիւ *ქება 7,9;* ღჳნოჲ კეთილი არა განირყუნის ცვალებითი-ცვალებად, գինի ազնիւ չվնասի ի փոփոխմանց *მრთ.D.სებ.გაბ.338-84,35;* კეთილსა პურსა ჩინებულ ვართ, յազնիւ ընթրիս կոչեցեալ *ფოკა 340v-494,16;* მე ვარ მწყემსი კეთილი, ես եմ հովիւն քաջ *ი.10,11;* კეთილსა გეტყჳ, զպարկեշտս բարբառիմ *იგ.სოლ.8,6;* ანთრაკითა კეთილითა, ականս պատուականս *ეზეკ.27,22;* ყოველმან კაცმან კეთილი ღჳნოჲ პირველ ამსახურის C, ամենայն մարդ զանոյշ գինին յառաջագոյն պաշտէ *ი.2,10;* იტყჳს კეთილი იგი მჴევალი, ասէ աղախինն բարերար *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.282,23-370,28;* კეთილ ხარ, բարենշան ես *ქება 6,3;* სიკეთჱ დედაკაცისა კეთილისაჲ სახლსა შინა თჳსსა, գեղեցկութիւն կնոջ բարեբարոյի ի զարդու տան նորա *ზირ.26,21;* ქუეყანასა კეთილსა, անկաւ յերկիր բարւոք *მრ.4,8.*

კეთილ-ი բարութիւն. բարիք. գեղ. երախտիք (სიკეთე, სიმშვენიერე): აღავსნა კეთილითა, լցոյց բարութեամբ *ლ.1,53;* სახლებისა მის სავსისა ყოვლითა მით კეთილითა, տունս լի ամենայն բարութեամբք *III შჯ.6,11;* ვინ გჳჩუენოს ჩუენ კეთილი? ո՞ ցուցցէ մեզ զբարութիւն *ფს.4,6;* საუნჯენი მათნი აღავსნე კეთილითა, զգանձս նոցա լցուցից բարութեամբ *იგ.სოლ.8,21;* კეთილსა მას შენსა თანამოთაულ გექმნეს შენ, ի բարութիւնս քո եղիցի իբրեւ զքեզ բարեաց քոց լիցի բաժանորդ որպէս եւ դու Ջ *ზირ.6,10;* კეთილსა ქუეყანისასა შჭამდეთ, զբարութիւն երկրի կերիջիք *ეს.1,20;* კეთილი შენი ჩემდამო შენ მიერ არს, բարիք իմ ինձ ի քէն են *ფს.15,2;* კეთილისათჳს კეთილი განმზადებულ არს დასაბამითგან, բարիք բարեաց հաստատեալ են ի սկզբանէ *ზირ.39,30;* ხილვასა მას კეთილისასა მიკრბებოდა სიმრავლჱ დიდი, ի տես գեղոյ նորա կուտեալ յեղեալ զեղեալ խուռն կաճառացն կուտակէր *რიფს.167,35-90,13;* მომაგო მე ბოროტი კეთილისა წილ, հատոյց ինձ չար երախտեաց իմոց *I მფ.25,21.*

კეთილ-ი და მოხარულ-ი գեղապանծ (ლამაზი და მხიარული): მეძავი კეთილი და მოხარული წინამძღუარი მეწამლეთაჲ, պոռնիկ գեղապանծ ` զլուխ կախարդաց *ნაუმ.3,4.*

კეთილად բարւոք. քաջ. բարեաւք. գեղեցիկ. պարծ. բարեաւ. բարւոքապէս (კარგად, მხნედ): კეთილად წინაჲსწარმეტყუელებდა, բարւոք մարգարէացաւ *მთ.15,7;* კეთილად სთქუ, բարւոք ասացեր *ლ.20,39;* გულსმოდგინებაჲ თქუენი კეთილ არს, բարւոք է յաժարութիւնդ ձեր *ორმეოც.126,21-9;* კეთილად ებნდ, քաջ հար *ეს.23.16;* მე კეთილად უწყი, քաջ գիտեմ

ფლკტ.148,28-459.9; კეთილად ჰბრძავ (ილუანე), քաջ մարտիր *40 სბსტ.134,27-135,2;* უკუე კეთილად სამჱ თქუა სახისმეტყუელმან, ապա ուրեմն բարեաւք խաւսեցաւ բարոյախաւսն *ფიზ.I 31;* კეთილად ვიდრემე იტყჳს ესაია, գեղեցիկ ասէ Եսայի *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.161,28-284,29;* სამი არს, რომელი კეთილად ვალს, երեք են. որ պարծ շրջին *იგ.სოლ.30,29;* რომელი ახოვნად განვიდის ღუაწლით შეჭურვილი კეთილად? ո՞ր զինուոր երթեալ ի պատերազմ անզէն եւ ել բարւոքապէս *ფლპ.მოც.8,3-312,8.*

კეთილადაღმომდინარე գեղեցկաբուղխ (ლამაზად ამომავალი): არა მოცალე იყოს... წყაროებისათჳს კეთილად-აღმომდინარისა, զի մի՛ պարապեսցի... ոչ գեղեցկաբուղխ աղբերաց *მ.ცხ. 79r-90.*

კეთილადგანგებულება բարեկարգութիւն (კეთილმოწყობა): კეთილადგანგებულებაჲ განჰკარგა ქუეყანასა სომხითისასა, բարեկարգութիւն ի Հայս նորոգէր *ნრს.69,15.*

კეთილადმსახურ-ი բարեպաշտ, բարեպաշտօն (ღვთისმოშიში, კეთილმსახური): დგეს მუნ მახლობელად კეთილადმსახურნი იგი დედანი, կային եւ մօտ անդր բարեպաշտ կանայք *ანდ.-ანატ.336-41,22;* კაცი იყო... კეთილადმსახური, այր մի էր... բարեպաշտօն *საქ.მოც.10,2.*

კეთილადმსახურება բարեպաշտութիւն (ღვთისმოშიშება): ცხონდებოდეს კეთილადმსახურებით ღმრთისა მიმართ, որք կեին բարեպաշտութեամբ ըստ Աստուծոյ *ორმეოც.124,11-1.*

კეთილად-სასწაულოვანი բարենշան *მრთ.S.ბას.კეს.-მარხ.129,12-250.*

კეთილადქცევა շութափութիւն (მარჯვე მოძრაობა, სისწრაფე): კეთილადქცევითა მოისპის შეურაცხებაჲ, շութափութեամբ թօթափէ զանարգանս *იგ.სოლ.14,35.*

კეთილადშეზავება բարեխառնութիւն (მარჯვედ შერევა): კეთილადშეზავებისათჳს მის ადგილისა, յաղագս տեղւոյն բարեխառնութեան *ოსკ.20,16.*

კეთილადშეზავებულ-ი բարեխառն (მარჯვედ შერეული): პოვეს ადგილი კეთილადშეზავებული, գտեալ տեղի բարեխառն *ოსკ.19,14.*

კეთილდიდი յաղթանդամ („სრული ჰასაკითა"): *// შჯ.9,2.*

კეთილითამძლე բարեյաղթ (მარჯვედ მომრევი): დალათუ ხარ კეთილითამძლე, թէպէտ եւ ես բարեյաղթ *ფლკტ.137,25-444,20.*

კეთილისასაქმე բարերարութիւն *ჰებრ.13,16.*

კეთილისმოქმედ-ი բարերար, բարեպաշտ: უფალო, კეთილისმოქმედო, տէր բարերար *მსკ.41,2;* კეთილის მოქმედი, բարեպաշտ *ზირ.12,4.*

კეთილისმოძულე բարիասեաց, անբարեսէր (კარგის მოძულე): კეთილისმოძულე, բարիատեաց *მრთ.A.ანტ.დ.78,17-20,38;* კეთილისმოძულე, անբարեսէր *// ტიმ.3,3.*

კეთილისმოძღუარ-ი բարեխրատ (კარგი დამრიგებელი): *ტიტ.2,3.*

კეთილისმყოფელი բարերար, բարեգործ: უკუეთუ კეთილისმყოფელთა თქუენთა კეთილსა უყოფდეთ, եթէ բարի առնէք բարերարաց ձերոց *ლ.6,33;* უგალობდე უფალსა, კეთილისმყოფელსა ჩემსა, օրհնեցից զսէր զբարերարդ իմ *ფს.12,6;* ჰმსახურებ მათ ვითარცა კეთილისმყოფელთა, պաշտես զնոսա իբրեւ զբարերարս *ფლკტ.138,29-446,1;* კეთილისმყოფელი, բարեգործ *გრ.ანძ.297,29-182.*

კეთილისყოფა բարի առնել, ազնուացուցանել („კეთილ(ის ქმნა) კეთება", კარგის ქმნა): აბრაჰამს კეთილსა-უყოფდეს მის გამო, Աբրամու բարիս առնէին վասն նորա *დაბ.12,16;* კეთილი მიყო მე უფალმან S, მკეთა უფალმან მე G, բարի արար ինձ տէր *მსჯ.17,13;* კეთილ ჰყავ წყალობაჲ შენი G, კეთილ ჰქმენ წყალობაჲ ესე SO, ազնուացուցեր դու զգութ քո *რუთ.3,10.*

კეთილისყოფა բարեգործութիւն, երախտիք (სიკეთის ქმნა): დაივიწყეს მათ კეთილისყოფანი ღმრთისანი, մոռացան զերախտիս նորա *ფს. 77,11;* კეთილისყოფა, բարեգործութիւն *გრ.ანძ.-შობ.298,25-183.*

კეთილობა բարի առնել (კეთლის, კარგის ქმნა): *იერ.44,27.*

კეთილობა բարութիւն (სიკეთე): რამეთუ ჴელი ღმრთისა ჩემისაჲ იყო ჩემ თანა კეთილობით, զի ձեռն Աստուծոյ իմոյ էր ընդ իս բարութիւն *ნეემია 2,8;* დავამტკიცნე თუალნი ჩემნი მათ ზედა კეთილობით, հաստատեցից զաչս իմ ի վերայ նոցա ի բարութիւն *იერ.24,6.*

კეთრ-ი բորոտութիւն (კეთროვნება) *ლევ.13,2.*

კეთრო(ვ)ან-ი բորոտ, բորոտեալ („განბოკლებული", კეთრით შეპყრობილი): მოეგებვოდეს მას ათნი კეთროვანნი კაცნი DE, შეემთხჳნეს მას ათნი კაცნი განბოკლებულნი C, պատահեցան նմա տասն այր բորոտ *ლ.17,12;* განავლინონ ბანაკისაგან ყოველი კეთროანი, արձակեցին ի բաց զամենայն բորոտ *რიცხ.5,2;* იყო იგი კეთროვან, էր ... բորոտեալ *IV მფ.5,1.*

კეთრო(ვ)ანება բորոտութիւն („განბოკლება"): განეყენა მისგან კეთროვნებაჲ იგი DE, განეშო-

რა მას განბოკლებაჲ იგი C, գնաց ի նմանէ բորոտութիւնն *მრ.1,42;* განწმიდნა იგი კეთროვნებისა მისგან, սրբեցաւ ի նմանէ բորոտութիւնն *მთ..8,3;* კეთროვანება გამოაჩნდა შუბლსა მისსა, երեւեցաւ բորոտութիւն ի ճակատն նորա *// ნშტ.26,19.*

კეისარ-ი կայսր. կեսար. թագաւոր (მეფე): ნეს არს ხარკისა მიცემად კეისრისა C, պարտ է հարկ տալ կայսեր *მთ.22,17;* მიეცით კეისრისაჲ კეისარსა, տուք զկայսեր. կայսեր *მრ.12,17;* ეძიებდა ცოლსა დეოკლიტიანე კეისარი, խնդրեաց իւր կին կայսրն Դիոկղետիանոս *როფს.163,4;* მეუფედ თავისა მათისა ირჩიეს კეისარი, խնդրեցին իւրեանց արքայ զկեսար *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.156,30-276,24;* მოინია ჰროვარტაკი იგი დიდისა მის კეისრისა, եկին հասին հրամանք հրովարտակացն ի մեծ թագաւորէն Յունաց *როფს.167,26-90,2.*

კელარ-ი տնտես (მნე): *მ.ცხ.424r-489.*

კელობა կաղալ (კოჭლობა): იგი კელობდა ბარკლითა მით, նա կաղայր երթայր ի զըստէ անտի *დაბ.32,31;* ვიდრემდე თქუენ ჰკელობდეთ ორითავე გოჯითა თქუენითა? մինչեւ ցե՞րբ կաղայք յերկուս հետս */// მფ.18,21;* კელობდეს ალაგთა მათთაგან, կաղացան ի շաւղաց իւրեանց *ფს.17,46.*

კენდინარ-ი կենդինար (ოქროს ან ვერცხლის ფული): დაიპყრობს ადგილსა სრულისა ტალანტისა კენდინარისასა ნემსი იგი უნდოჲ, լնու զտեղի տաղանդին եւ կենդինարին ասեղն այն *მ.ცხ.51v-43.*

კენდო պարեգօտ (გრძელი სამოსი): ემოსა მას... მცირე რაჲმე კენდოჲ ძუელი, զգեցեալ ունէր... փոքր ինչ պարեգօտ *მ.ცხ.346r-399.*

კერაკ-ი կրակարան (კერია, ცეცხლის ადგილი): კერაკნი საცეცხლენი დგეს ნინაშე მისსა, կրակարան հրոյ առաջի նորա *იერ.36,22;* ცეცხლსა, რომელი იყო კერაკსა ზედა, ի կրակն. որ կայր ի վերայ կրակարանին *იერ.36,23.*

კერატ-ი եղջիւր (რკო): უნებნ განძღებაჲ მუცლისაჲ კერატთა მათგან, რომელსა ჭამედ ღორნი, ցանկայր լնուլ զորովայն իւր յեղջերէն զոր խոզքն ուտէին *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლ.შვ.513-686,12.*

კერატ-ი դանկ (ნვრილი ფული): გამოართუა ბერსა მალაკი, რომელსა შინა იდვა... სამი კერატი ოქროჲ და გამოილო პირისაგან ნაჭერი მესამედი კერატისაჲ, եբեր առ ծերն զմախաղ իւր... յորում կայր ... երիս դանկս ոսկի. եւ եհան ի բերանոյ իւրոյ այլ եւս երիս դանկս ոսկւոյ *მ.ცხ.307v-334.*

კერეონ-ი մոմեղէն (სანთელი): ნარმგზავნეს ქალაქმან და ეპისკოპოსმან კერეონებითა და საკუმეველითა, յուղարկէին զնա եպիսկոպոսն եւ քաղաքն... եւ մոմեղինօք եւ սպասուք *მ.ცხ.410r-463.*

კერვა կարել. հիւսել (კერვა, ქსოვა): რაჲთა ისნაოს მისგან კერვაჲ სირაჲსაჲ და მოილოცა მისა ბაიაჲ, իբր զի ուսցի ի նմանէ կարել զսիրայն բերեալ ընդ ինքն *მ.ცხ.72r-83;* ვითარ ჯერ-არს კერვაჲ მისი (-სირაჲსი), սկսանել սիրայն եւ զհիւսել *მ.ცხ.433v-405.*

კერთსაბმელ-ი դահլիճ („კრეტსაბმელი“): აჰა ესერა, კერთსაბმელი (კრეტსაბმელი O) და სუეტები გარემო ეზოსა მას J, եւ ահա դահլիճք եւ սիւնք շրջանակօք շուրջ սրահիւքն յօրինեալք *ეზეკ.40,17.*

კერმა պղինձ. դրամ. կերմոս („რვალი“, სპილენძი, ფული): დასდებდა კერმასა შესაწირავსა მას ზედა C, დასდებდა რვალსა ფასის-საცავსა მას DE, արկանէր պղինձ ի գանձանակն *მრ.12,41;* გამოიპარავნ კერმასა, գողանայր զդրամս *მ.ცხ.374v-431;* შეიკრიბე თავისა შენისა კერმაჲ... და გიჴმდეს ნარსაგებელად, ժողովեցից սակաւ ինչ կերմոյս գուցէ ծերացայց... եւ ի պէտս գայցէ ինձ *მ.ცხ.171v-188.*

კერმისმსყიდელი հատավաճառ („თესლის-მოფარდული“, ფულის დამხურდავებელი): კერმისმსყიდელთა მათ დაუთხია კერმაჲ DE, პილენძი თესლისმოფარდულთა მათ განუბნია C, զպղինձս հատավաճառացն ցրուեաց *ი.2,15.*

კერმისმცვალებელ-ი լումայափոխ („მეკერმე“, ფულის დამხურდავებელი): პოვა... კერმისმცვალებელნი, რამეთუ სხდეს C, პოვნა ... მეკერმენი მსხდომარენი DE, եգիտ... զլումայափոխսն որ նստէին *ი.2,14.*

კერპ-ი կուռք. պատկեր. դի. աստուած. դրօշեալ. ձուլուած („გამოქანდაკებული“, „ქანდაკებული“, სახე, ხატი, ღმერთი, გამოდნობილი): შეწირეს მსხუერპლი კერპისა მის, մատուցին զոհս կռոց *საქ.მოც.7,41;* არა იქმნე თავისა შენისა კერპი, մի՛ արասցես դու քեզ կուռս *გამ.20,4;* კერპები შემუსრა ნულილად, զկուռսն փշրեաց մանր *// ნშტ.34,7;* თაყუანის-სცეს კერპსა მას, երկիր պագին պատկերի *ფს.105,19;* მოსულად სატფურებასა მის კერპისასა, რომელი ალჰმართა ნაბუქოდონოსორ, գալ ի նաւակատիս պատկերին զոր կանգնեաց Նաբուքոդոնոսոր *დან.3,2;* რომელმან უგოს კერპსა, որ դից զոհիցէ *გამ.22,20;* ხატები კერპებისა მათისაჲ დასწუა ცეცხლითა, զդրօշեալս դից նոցա այրեսցես հրով *// შჯ.7,25;* აქუნდა შუენიერებაჲ კერპთაჲ, զդիցն գեղեցկութիւն ունէր *როფს.176,40-111,2;* ალიხუენით კერპნი ეგე

უცხოთესლთანი, ի բաց առէք զաստուածդ օտարոտիս *დაბ.35,2;* იგინი ჰხედვენ კერპთა მიმართ უცხოთა, նոքա հայէին յաստուածս օտարս *ოვსე 3,1;* შექმნა იგი კერპად გამობერილად S, ქმნა ქანდაკებულად და გამოდნობილად G, արար զայն դրօշեալ եւ ձուլածոյ *მსჯ.17,4;* კერპებითა მათითა აშურეს მას, դրօշելովք իւրեանց նախանձ արկին նմա *ფს.77,58;* მოვსპო კერპები, ջնջեցից զդրօշեալս *ნაუმ.1,14;* იქმნეს თავისა მათისა კერპი... გამოდნობილი, արարին իւրեանց ձուլածոյս *ოვსე 13,2;* კერპი J, გამოქანდაკებული O. դրօշեալ *ეს.42,17.*

კერპთ(ა)მსახური կռապարիշտ, կռապաշտ (წარმართი): კერპთმსახური, կռապարիշտ *I კორ.5,10-10,7;* კერპთა მსახური იყო ქალაქი იგი ყოველი, կռապաշտ էր քաղաքն *ანდ.-ანატ.305-26,11.*

კერპთმსახურება կռապաշտութիւն, կռամոլութիւն (წარმართული რელიგია): ივლტოდეთ კერპთმსახურებისაგან, փախերուք ի կռապաշտութենէ *I კორ.10,14;* სულმყრალობაჲ კერპთმსახურებისაჲ კაცთაგან განწმიდა, զժահահոտութիւն կռապաշտութեան մարդկան ի բաց մաքրեաց *ეპ.კვპ.-ალვს.227,9-227,31;* კერპთმსახურება, կռամոլութիւն *მრთ.A.ბას.კეს.53r-254.*

კერპობა զոհել (შეწირვა, მსხვერპლის მიტანა): ხჱ საცთურისაჲ არს მათ თანა, რომელნი კერპობენ მას ქუეშე, փայտ գայթագղութեան է այնոցիկ, որ զոհեն նմա *ზირ.34,7.*

კერტ-ი շրուանդ (კლერტი): დაუტევის კერტი იგი ტევნისაჲ მის ცუდი, թողու լոկ զշրուանդսն *ფიზ.XVII 16-19.*

კერულ-ი կարկատուն (შეკონინებული, დაკემსილი): იქმენ თავისა შენისა კერპნი კერულნი, արարեր քեզ կուռս կարկատունս *ეზეკ.16,16.*

კერძ-ი բաժին, կողմն („ნაწილი“, მხარე): არა არს მათი კერძი G, არა უც ნაწილ S, ոչ գոյ նոցա բաժին *II შჯ.14,27;* არცა იპოვა კერძი, რომელიმცა იძლია, ոչ էր կողմն, որ պարտեցաւ *ვრდ.88,7.*

კერძო մասն, կէս, կողմն, կոյս, եզր, վիճակ, ընդ – Acc. („ზოგი“, „ნაწილი“, „ნახევარი“, „-ით კერძო“, მხარე, ხვედრი): მრავლით კერძო, բազում մասամբք *ჰებრ.1,1.* უჩუენა მას მიერ კერძოჲ რაჲმე ერისაჲ G, უჩუენა მას მიერ ზოგი რაოდენიმე მის ერისაჲ B, եցոյց նմա անտի զմասն ինչ ժողովրդեանն *რიცხ.22,41;* რომელ არს კერძოჲ რაჲმე უდაბნოჲსაჲ G, რომელ არს ნაწილი უდაბნოჲსაგანი B, որ է մասն ինչ անապատին *რიცხ.33,6;* ორ წყრთა და კერძო [სიგრძჱ მისი], յերկուց կանգնոց եւ ի կիսոյ զերկայնութիւն նորա *გამ.25,10;* მოუწოდა... კერძოსა ტომისასა მანასის G, შეკრიბნა ... ზოგისა ნათესავისა მანასესნი S, կոչեաց... զկէս ցեղին Մանասէի *ისუ 6.22,1;* ნუ განმიყვანებ მე კერძოთაგან დღეთა ჩემთაჲსა, մի՛ հաներ զիս ի կէս աւուրց իմոց *ფს.101,25;* ვითარ მივლეს მილიონის კერძო ერთ, իբրեւ չոգան կէս մղոնի միոյ *თომა მოც.17,2-394,11;* აღჰმართეს ძელი იგი ბლუარით კერძო, եւ կանգնեցաւ փայտն ընդ հարաւ *დ.დ.130,1;* მჯდომარჱ მარჯუენით კერძო, նստէր ընդ աջմէ կողմանէ *მრ.16,5;* იგი ჩუენ კერძო არს, ի մեր կողմն է *ლ.9,50;* ყოვლით კერძო, յամենայն կողմանց *ლ.19,43;* ერთ კერძო ხოლო, ի միոջէ կողմանէ *იერ.52,23;* მომიყვანა მე ჩრდილოდ კერძო, տարաւ զիս ի կողմն հիւսիսոյ *ეზეკ.40,20;* ჩუენ კერძო არს, ի մեր կոյս է *მრთ.9,39;* ვითარცა შეხვდეთ კერძოსა წყლისა იორდანისასა G, რაჟამს შეხვდეთ ზოგსა წყალსა იორდანისასა S, յորժամ մտանիցէք յեզր ջրոյն Յորդանանու *ისუ 6.3,8;* რომელ-იგი არს ერთ კერძო აგარაკსა მას მისსა, որ է ի վիճակի ագարակին իւրոյ *დაბ.23,9.*

მიერ კერძო յայնկոյս (იმ მხარეს): ჩუენ მიერ კერძო ამის ქალაქისანი ვიყოფოდეთ, մեք յայնկոյս քաղաքիս այսորիկ լինիմք *ანდ.-ანატ.337-42,1.*

ერთ კერძო մեկուսի (ცალ მხარეს, ცალკე): განდგეს ერთ კერძო და ჰხედვიდეს, կացեալ մեկուսի հայէին ընդ նոսա *თომა მოც.17,11-394,10.*

კერძოდიაკონ-ი սարկաւագ (დიაკონი): კერძოდიაკონმან, რომელი დგას კართა ზედა ეკლესიისათა, არა უტევა იგი შესლვად, իսկ սարկաւագն որ պահապան դրան եկեղեցւոյն էր, արգել զնա մտանել *მ.ცხ.87r-98.*

კერძო დღესასწაულ-ი մասամբ տօնից (გარკვეული დღესასწაული): *კოლ.2,16.*

კეტ-ი կեղ (ჭოკი, კეტი): აღელო... კეტი... და მოჰმუსრვიდეს წვეთა წმიდათა მათ, կեղիւ ջարդեցին զսրունսն ամենեցուն *ანდ.-ანატ.334-40,37.*

კეფ-ი էջ (გვერდი, კაბადონი): რაჟამს აღმოიკითხის ივდი სამი კეფი ანუ ოთხი, իբրեւ ընթերցաւ Յուդի երիս էջս կամ չորս *იერ.36,23.*

კეცი խեց, խեցի, տախտակ, ագուռ, կղմինդր, խեցեղէն, կաւեղէն (თიხა, თიხის ჭურჭელი გამომწვარი, კრამიტი): კეცი შერაცხილ არს, ընդ խեցի համարեալ է *იგ.სოლ.26,23;* განჴმა, ვითარცა კეცი, ძალი ჩემი, չորացաւ որպէս խեցւոյ զօրութիւն իմ *ფს.21,16;* ვითარცა ვინ განჰკერავნ კეცსა, ეგრე არს, რომელი ასწავებდეს უგუნურსა, զխեցի կարկատէ, որ ուսուցանէ զյիմարն // որպէս զխեցի ոք կարկատէ, այսպէս է. եւ որ ուսուցանէ զմորոսն *ზირ.22,7;* ფერჴნი: ზოგი რომელიმე რკინისაჲ და ზოგი კეცისაჲ, ոտքն՝ կէսն յերկաթոյ եւ կէսն ի խեցւոյ *დან.2,33;* არა არს ჭურჭელი ოქროჲსა ხოლო და ვეცხლისაჲ, არამედ ძელისაჲცა და კეცისაჲცა, ոչ միայն են անօթք ոսկեղէնք եւ արծաթեղէնք. այլ եւ փայտեղէնք եւ խեցեղէնք *II ტიმ.2,20;* მოიღოს მღდელმან წყალი წმიდაჲ ცხოველი ჭურჭლითა კეცისაჲთა, առցէ քահանայն ջուր սուրբ կենդանի խեցեղէն ամանաւ *რიცხ.5,17;* ვითარცა შეიმუსროს ჭურჭერი კეცისაჲ, որպէս խորտակի աման խեցեղէն *იერ.19,11;* ჭურჭერი კეცისაჲ, რომლითა შეიგბოს იგი, შეიმუსრენ, անօթ կաւեղէն. յորում եփեսցի. փշրեսցի *ლევ.6,28;* პოვა კეცი დაწერილი... რომელსა ზედა ეწერა ესრეთ, գտաւ տախտակ գրեալ ... եւ էր գրեալ այսպէս *მ.ცხ.181v-199;* დაეწერა კეცსა ზედა ესრეთ, էր գրեալ ի վերայ խեցի այսպէս *მ.ცხ.81v-92;* ხედავ კლდესა და კეცსა და შორის ორთავე მათ მდებარესა ოქროსა, տեսի վէմ մի եւ կղմինդր եւ ի միջի նոցա եդեալ ոսկի *მ.ცხ.236v-258;* გამომცხვარი ცეცხლითა კეცი დაიდგამს უმეტეს ქვისა, իսկ թրծեալն հրով ագուռ կացցէ *მ.ცხ.352v-405.*

კეცისჭური աման խեցեղէն (თიხის ჭურჭელი): გუაქუს ჩუენ საფასჱ ესე კეცისჭურებითა, ունիմք զգանձս զայս յամանս խեցեղէնս *II კორ.4,7.*

კიბე սանդուխ. սանդուղ. աստիճան: კიბენი აღმართებულ იყვნეს ქუეყანით, սանդուղք հաստատեալ յերկրի *დაბ.28,12;* შჳდნი კიბენი აღვიდოდეს მას ზედა, ընդ եւթն սանդուղս ելանէին ի նա *ეზეკ.40,22;* ათნი კიბენი აღვიდოდეს მას ზედა, տասն աստիճան ելանէին ի նա *ეზეკ.40,49.*

კიდარ-ი խոյր („ვარშამაგ(ნ)ი", ქუდი, თავსაბურავი): დაადგა მათ კიდარები G, დაჰბურა მათ ვარშამაგები O, եդ նոցա զխոյրսն *ლევ.8,13;* თავთა თქუენთა კიდარი არა მოიჴადოთ G, თავსა თქუენსა არა აღიჴადოთ ვარშამაგი, զգլուխս ձեր մի ապախուրէք *ლევ.10,6;* კიდარი სელისაჲ გარე მოიდვას G, ვარშამანგი სელისაჲ დაიბუროს B, խոյր կտաւի եդեալ ի գլուխ *ლევ.16,4.*

კიდე ծագ. եզր. տիեզր. ափ. անկիւն. կողմն. ծայր. ստորոտ. ծնօտ. ծիր. ծագ. եղջեւր. խաղ. դրօշակ. տտուն („ბაგე", „საკიდური", ნაპირი, კუთხე, მხარე, წვერი, კალთა, წრე, კუდი): მოვიდა კიდით ქუეყანისაჲთ, եկն ի ծագաց երկրի *მთ.12,42;* მოიქცენ უფლისა ყოველნი კიდენი ქუეყანისანი, դարձցին առ տէր ամենայն ծագք երկրի *ფს.21,28;* შეჭამოს კიდითგან ქუეყანისაჲთ მიკიდედმდე ქუეყანისა, կերիցէ ի ծագաց մինչեւ ի ծագս երկրի *იერ.12,12;* ვიდოდა ზღჳს კიდესა, զգնայր ընդ եզր ծովուն *მთ.4,18;* რომელ-იგი არს კიდესა ზედა მდინარისა მის არონისასა S, რომელ არს ბაგესა თანა ნაღუარევისა არონისასა G, որ է առ եզերբ ձորոյն Առնովնայ *II შჯ.2,36;* შეკრიბნა იგინი კიდესა მას მდინარისასა, ժողովեալ զնոսա յեզր գետոյն *I ეზრა 8,43;* უფალმან შექმნა სოფელი და უშენი და კიდენი სოფლისანი, տէր արար զշէնս եւ զանշէնս եւ զեզերս *იგ.სოლ.8,26;* ივლტინ სიტფოჲ იგი ყოველთაგან კიდეთა გუამისათა, հալածեալ ջերմութեանն յեզերաց մարմնոյն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 119,11;* ჴელსა შინა მისსა არიან ყოველნი კიდენი ქუეყანისანი, ի ձեռս նորա են ամենայն տիեզերք երկրի *ფს.94,4;* ვითარცა ქჳშაჲ ზღჳს კიდესა, իբրեւ զաւազ առ ափն ծովու *დაბ.22,17;* ვითარცა ქჳშაჲ, რომელ არს კიდესა ზღჳსასა S, ვითრცა ქჳშაჲ ბაგეთა ზედა ზღჳსათა G, իբրեւ զաւազ առ ափն ծովու *ისუ ნ.11,4;* მიმიყვანა მე კიდესა მას მდინარისასა, տարաւ յափն գետոյն *ეზეკ.47,6;* იგი იქმნა თავ კიდეთა (საკიდურთა DE), նա եղեւ գլուխ անկեան *მთ.21,42;* კიდეთა სახლისა შენისათა, յանկիւնս տան քո *ფს.127,3;* ჩუენ ვიყვენით კიდესა მის სამოთხისასა, մեք էաք յանկեան բուրաստանին *დან.13,38;* კიდეთა მათ კიდობნისათა, ի կողմանս տապանակին *გამ.25,14;* ბრძანა ჰროარდაგისა განცემაჲ ყოველთა კიდეთა უფლებისა მისისათა, հրամայէր հրովարտակս առաքել ընդ ամենայն կողմանս տէրութեան իւրոյ *ატმ.96,11;* აღავსო იერუსალჱმი კიდით კიდედ, ելից զԵրուսաղէմ ծայր ի ծայր *IV მფ.21,16;* ეპყრნეს კიდენი სამოსელთა მისთანი O, ունէր զստորոտս զգեստու նորա *ესთ.15,6;* აქმნნე მას კიდენი ოქროჲსანი თხზვით გარემო, արասցես նմա ծնօտս ոսկիս շրջանակաւ շուրջանակի *გამ.25,24;* ვიქცეოდე ცის კიდეთა ქუეყანისათა მარტოჲ, ընդ ծիր երկնից շրջեցայ միայն // շրջեցայ ես զծագօք երկրի (Զ) *ზირ.24,4;* წერილ არს... კიდეთა ზედა ტაბლათა მათთასა, գրեալ են ... յեղջեւրս սեղանոց ձերոց *იერ.17,1;* ძოვდეს კიდესა ზედა, արածէին ի խաղի անդ *დაბ.41,18;* უკუეთუ მოიღოს კაცმან ჴორცი წმიდაჲ კიდესა სამოსლისა თჳსისასა, եթէ առնուցու մարդ միս սուրբ ի դրօշակ հանդերձի իւրոյ *ანგეა 2,12;* კიდე, տտուն *საქ.მოც.10,11.*

კიდე მყარ-ი ոմբաքար: მოვსცნე ლოდნი კიდისა მყარისანი, შესამტკიცელთა მისთა, տաց քարինս ոմբաքարաց ի պահանգս նոցա *ეზეკ.13,11.*

კიდე ტბისა լճեզր (ტბის ნაპირი): ბრძანეს გამოთრევაჲ მათი კიდესა მის ტბისასა, հրամայեցին քարշել զնոսա ի լճեզրն *40 სბსტ.140,20.*

კიდება բառնալ; կախել (ტვირთვა, ჩამოკიდება): ეკიდა რაჲ სფირიდებითა კეცი, զի բարձեալ բերէր անօթս կաւեղէն *მ.ცხ.133v-152;* ეკიდა უკუე ზედა კერძო ცხედრისა მის ჴრმალი ძისა თჳსისაჲ, կայր կախեալ ընդ սնարից մահճացն այն սուր երկսայրի որդւոյ իւրոյ *მ.ცხ.159r-173.*

კიდებულ-ი կախեալ (ჩამოკიდებული): ნუ გაქუს სენაკსა შინა შენსა მეტი სამოსელი ზე კიდებულად, մի ունիցիս կրկին հանդերձս կախեալ ի սենեկի քո *მ.ცხ.173r-190.*

კიდე-ქმნა հրաժարել. անկանել (გაცლა, განდგომა): კიდე-იქმენ ქუეყანისაგან, հրաժարեսցես յերկրէ *მ.ცხ.305r-331;* სამოთხისაგან კიდე-იქმნა, անկաւ ի դրախտէն *მ.ცხ.112r-130.*

კიდვა կրել. բառնալ. կախել (ჩამოკიდება): შთასადებელი იგი მას ჰკიდავნ DE, որ ինչ անկանէրն. նա կրէր *ი.12,6;* ეკიდა მას თჳსი იგი ჯუარი, բարձեալ էր ինքնին զխաչափայտն *ი.19,17;* ვისი არს მაფორი ისი სადედოჲ, რომელი ჰკიდავს? ո՞ւմ է այս օղ կնոջական որ կախեալ կայ ի սնարս քո *მ.ცხ.162r-177.*

კიდობან-ი տապան. տապանակ. արկղ (ზანდუკი, ყუთი): შევიდა ნოვე კიდობნად, եմուտ Նոյ ի տապանն *მთ.24,38;* დაადგინეს მცველად კიდობანსა მას, պահել զտապանակ ուխտին *I მფ.7,1;* კიდობანი აღსავსე სამოსლებითა, տապանակ լի հանդերձիւք *მ.ცხ.251r-272;* კიდობანი იგი შჯულისაჲ, արկղն կտակարանաց *ჰებრ.9,4;* სადა-იგი დგა კიდობანი, რომელსა-იგი შთადვიან სამსახურებელი ეკლესიისაჲ, ուր արկղն սպասուց եկեղեցւոյն կայր *პოვნ. სტეფ.658,8-499.*

კითხვა հարցանել. հաւահարց լինել. ի քուեայս հարցանել. դատել. ողջոյն տալ. կարդալ. ընթեռնուլ („განკითხვა“, შეკითხვა, მკითხაობა, მოკითხვა, წაკითხვა): იკითხვიდა მათგან, հարցանէր ի նոցանէ *მთ.2,4;* ჰკითხვიდეს მას მოწაფენი, հարցանէին զնա աշակերտքն *ლ.8,9;* ჰკითხეს კაცთა მის ქუეყანისათა რებეკაჲსთჳს, հարցին արք տեղւոյն զՌեբեկայ կնոջէ նորա *დაბ.26,7;* კითხვით მკითხვიდა ჩუენ კაცი იგი, հարցանելով եհարց զմէնջ այրն *დაბ.43,7;* იზმნიდა და იკითხვიდა, հմայէր եւ հաւահարց լինէր *IV მფ.21,6;* იკითხვიდეს და კუერთხებითა მით მისითა მიუთხრობდეს მას, ի քուեայս հարցանէին եւ գաւազանօք նորա պատմէին նմա *ოვსე 4,12;* თქუენ წინაშე ვიკითხე და ბრალ არაჲ ვპოე კაცისა მაგის თანა C, წინაშე თქუენსა განვიკითხე და არარას ვჰპოვებ კაცისა ამის თანა DE, առաջի ձեր դատեցայ եւ վնաս ինչ ոչ գտի յառնս յայսմիկ *ლ.23,14;* გიკითხვენ თქუენ ძმანი ყოველნი, ողջոյն տան ձեզ եղբարք ամենեքեան *I კორ.16,20;* იკითხე სახარებისაგან, կարդա զաւետարանն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.64,8-65;* აღდგა კითხვად, յարեաւ ընթեռնուլ *ლ.4,17;* უწყი-მე-ა, რასა იკითხავ? գիտցե՞ս արդեւք զոր ընթեռնուցուսդ *საქ.მოც.8,30.*

კითხვა ողջոյն տալ (მოკითხვა): კითხვაჲ არქუთ ყოველთა წინამძღუართა თქუენთა, ողջոյն տաջիք ամենայն առաջնորդաց ձերոց *ჰებრ.13,24.*

კილო խրամատ (ნაპრალი): მივიდა და დაესხა მათ ზედა დავით კილოსა მას ზედა მოსაწყუედელსა, եկն Դաւիթ ի վերուստ խրամատիցն *II მფ.5,20;* ერქუმის ადგილსა მას კილოჲ მოსრვისაჲ, կոչեցաւ անուն տեղւոյն այնորիկ ի վերայ խրամատից *II მფ.5,20.*

კილო ճարմանդ (ღილ-კილო): უქმნე მას კილოები იაკინთისაჲ, արասցես ճարմանդս կապուտակեայս *გამ.26,4.*

კიმანაება խխնջիւն (ხვიხვინი): მოისმოს კიმანაებაჲ ცხენებისაჲ ეფრემისგან, հատցի խխնջիւն երիվարացն Եփրեմայ *ამოს.6,7.*

კინამო, კინამომა կինամոմոն. կինամոմ. կինամոն (დარიჩინი): კინამოჲსაგან სულნელისა [მოიღე] ზოგი მისვე სასწორისაჲ, կինամոմոն զանոյշ զկէս այնորիկ *გამ.30,23;* სახლი ჩემი კინამოჲთა [მომიპკურებიეს], զտուն իմ կինամոմով խնկեցի *იგ.სოლ.7,17;* ვითარცა კინამოჲ და ჭამბაკი შეზავებული, իբրեւ զկինամոն եւ որպէս զճամբակ խնկոց ետու հոտ *ზირ.24,20;* რადად მოგაქუს... კინამომაჲ ქუეყანით შორით, զի բերես ինձ... կինամոմոն յերկրէ հեռաստանէ *იერ.6,20.*

კირ-ი կարթ. աքեաց („წვეი“): კირ დრეკილ, կարթ գէլ *თეკლა 92,15;* გამოსტაცის მწყემსმან პირისაგან ლომისა ორნი კირნი (ორნი წჳვნი B), ანუ ყურის ძირი, թափել հովիւ ի բերանոյ առիւծու աքեացս երկուս կամ բլթակ մի ունկան *ამოს.3,12.*

კირთა დაკუეთა կարթակոտոր առնել. ջլակոտոր առնել („ძარღუ-კუეთილ ქმნა", ძარღვების დასხეპა): ჰუნებსა მათსა დაჰკუეთნეთ კირნი S, ცხენნი მათნი ძარღუ-კუეთილ ჰყვნე G, զերիվարս նոցա կարթակոտորս արասցես *ისუ ნ.11,6;* კირნი დაჰკუეთნეს კუროსა, ջլակոտոր արարին զցուլս *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ.60,9-61.*

კირთება ծառայութիւն („მონება“): თანამდებ იყვნეს კირთებისა, վտարանգեալք ի ծառայութիւն *ჰებრ.2,15;* გიჴსნნე თქუენ კირთებისაგან

მათისა, փրկեցից զձեզ ի ծառայութենէ դոցա *გამ.6,6;* გამოგიყვანა... სახლისა მისგან კირთებისა S, გამომყვანებელისა... სახლისაგან მონებისა G, որ եհան զքեզ... ի տանէ ծառայութեան *II შჯ.13,10;* განვარინენ იგინი ქუეყანისა მისგან ეგჳპტისა სახლისა მისგან კირთებისაჲსა, փրկեցի զնոսա յերկրէն Եգիպտացւոց ի տանէ ծառայութեան *იერ.34,13;* არა მიგიღებიეს თქუენ სული იგი კირთებისაჲ, ոչ եթէ առէք դուք զհոգին ծառայութեան *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.163-369,3.*

კირთ-ი ստրուկ („მრნემი“, მონა, ყმა): აწ ვდგე მე მონად შენდა ყრმისა ამის წილ, კირთად (მრნემად) უფლისა ჩემისა, արդ կացից ես ծառայ քո փոխանակ մանկանդ ստրուկ տեառն իմոյ *დაბ.44,33;* ერი იგი დაამონა კირთად ფარაოს, զժողովուրդն ծառայեցոյց իւր ի ստրուկս *დაბ.47,21.*

კირიელეისონ-ი կիւրիլեիսօն („უფალო შემიწყალე“): ყოველი ერი მნეთა თანა და მღდელთა ეკლესიისათა ჴმობდა კირიელეისონსა, ամենայն ժողովն եւ սպասաւորք եկեղեցւոյն գոչէին կիրիլեիսօն *მ.ცხ.396v-451.*

კისერ-ი պարանոց. ծործորակ („ყელი“): კისერი (ყელი O) შენი, ვითარცა გოდოლი პილოჲსძუალისაჲ OS, պարանոց քո իբրեւ աշտարակ փղոսկրեայ *ქება 7,4;* ენაჲ მისი კისრით აღმოულონ, զլեզուն ընդ ծործորակսն հանել *რიფს.176,39-110,16.*

კიშტე կողով. աման (ყუთი, კალათი): მიჩუენა მე უფალმან ორი კიშტჱ ლელჳ, եցոյց ինձ տէր երկուս կողովս թզոյ *იერ.24,1;* ერთსა ჰქონდის კიშტჱ, სავსჱ პურითა, միոյն բարձեալ երիս ամանս հացի *I მფ.10,3.*

კიცჳ, კიცუ-ი յաւանակ. մտրուկ („ნაშობი“, კვიცი): ზე ზის... კიცუსა ვირსა C, ზე ზის ნაშობსა კარაულისასა DE, հեծեալ... ի յաւանակի իշոյ *მთ.21,5;* ჰპოვოთ კიცჳ დაბმული, գտանիցէք յաւանակ կապեալ *ლ.19,30;* გამოაბას ვენაჴსა კიცჳ მისი, կապեսցէ զորթոյ զյաւանակ իւր *დაბ.49,11;* რაჟამს შეიან ხუადი კიცჳ, յորժամ ծնանիցին մատակքն արու մտրուկ *ფიზ.XII 6-8.*

კიცუ-ი აქლემისა-ჲ կոզռն (აქლემის კვიცი): აქლემი ჴდალი და კიცუები მათი ოცდაათი [მიუძღუანა], ուղտս ծնեալս կոզռամբք հանդերձ–երեսուն *დაბ.32,15.*

კიცხევა կատակել. ծաղր առնել. խաղ առնել. ընդ խաղ արկանել. խաղալ. այպանել. այպն առնել. արհամարհել. անգոսնել. ծիծաղել. հայհոյել. ձաղել. դսրովել. ճախրել („მღერა“, „ბასრობა“, „მოძაგება“, „შეურაცხყოფა“, „გმობა“, დაცინვა): ეკიცხევედ მას და ეტყუედ C, ემღერდეს მას და ეტყოდეს DE, կատակէին եւ ասէին *მთ.27,29;* განკიცხეს იგი DE, დაასრულეს ბასრობაჲ იგი მის ზედა C, կատակեցին զնա *მრ.15,20;* რომელი ეკიცხევდეს გლახაკსა, განარისხებს შემოქმედსა თჳსსა, որ կատակէ զաղքատով. բարկացուցանէ զԱրարիչ նորա *იგ.სოლ.17,5;* ეკიცხევდეს მას, ծաղր առնէին զնա *მთ.9,25;* ეკიცხევდეს წინაწარმეტყუელთა მისთა, խաղ առնէին զմարգարէսն *II ნშტ.36,16;* სხუანი ეკიცხევდეს და იტყოდეს, կեսոցն ընդ խաղ արկեալ ասէին *საქ.მოც.2,13;* ნუუკუე... მეკიცხევდენ, մի գուցէ... խաղասցեն *ლ.14,29;* ეკიცხევდეს... და იტყოდეს C, ემღერდეს... და იტყოდეს DE, ձաղէին ... եւ ասէին *მთ.27,41;* ეკიცხევდენ მას, դսրովեսցեն զնա *იერ.51,2;* მფრინველთა ცისათა ეკიცხევდეს, ընդ թռչունս երկնից ճախրէին *ბარ.3,17.*

კლავა იხ. კლვა.

კლდე վէմ. քարանձաւ. ապառաժ. քարածերպ. սալաքար. քար. վախ. դար („ლოდი“, „ლოდოანი“, „კბოდე“, ქვა): კლდენი (ლოდნი C) განსქდეს DE, վէմք պատառեցան *მთ.27,51;* რომელმან გარდააქცია კლდე (ლოდოანნი C) ტბად წყალთა, դարձոյց զվէմն ի վտակս ջուրց *ფს.113,8;* ძირნი იგი არაწმიდათანი ზედა გძილთა კლდისათა, արմատք պիղծք ի վերայ ապառաժ վիմի *ზირ.40,15;* კლდეებსა ზედა აღვიდეს, եկին ի քարանձաւս *იერ.4,29;* მოიყვანეს იგინი მწუერვალსა მას კლდისასა, ածին զնոսա ի գլուխ քարանձաւին *II ნშტ.25,12;* დავარდა კლდესა ზედა, անկաւ յապառաժի *მთ.13,5;* დაეშჱნნეს კლდეთა შინა, բնակեցան ի քարածերպս *იერ.48,28;* კლდესა მყარსა ზედა დავაწესე იგი, ի սալաքարի վերայ եդի զնա *ეზეკ.24,7;* ნაწევარსა კლდისასა დაესვის მანაჲ, ընդ մէջ կցուածի քարանց. վարեսցի ցից *ზირ.27,2;* გარდააგდეს იგი კლდესა, ընկեցիկ եղեալ ի վախէ *ნნტყ.93გ;* მიიმართა... კლდით კერძო ზღუასა C, მიიმართა... კბოდესა მას ზღუად DE, դիմեաց ... ի դարէ անտի ի ծով *მრ.5,13.*

კლდეთაგან ქვა-ჲ ռմբաքար (სატყორცნი ქვა): შეურაცხიეს მას კლდეთაგან ქვაჲ თივად, համարի զռմբաքար խոտ *იობ.41,19.*

კლდე მყარისა-ჲ ռմբաքար (სატყორცნი ქვა): ლოდნი კლდისა მყარისანი მოვავლინნე რისხვითა ჩემითა მათ ზედა აღსასრულად, զվէմս ռմբաքարացն ածից ցասմամբ ի վերայ նորա ի վախճան *ეზეკ.13,13.*

კლდე განუკუეთელ-ი ապառաժ („მთათა მწუერვალი“): გარდააქცია... კლდე განუკუეთელი

წყაროებად წყალთა L, გარდააქცინა... მთათა მწუერვალნი წყაროებად წყალთა C, դարձոյց... զապառաժն յաղբերակունս *ფს.113,8.*

კლდოვან-ი ապառաժ: რომელი-იგი კლდოვანსა ზედა დაეთესა, որ յապառաժին սերմանեցաւ *მთ.13,20.*

კლება պակասել. պակաս լինել. կարօտանալ (დაკლება, მოსაკლისება): უკუეთუ აკლდენ ერგასისთა ხუთ მართალნი, եթէ պակասիցեն քան զյիսուն արդար հնգիւ չափ *დაბ.18,28;* მე არაჲ მაკლდეს, ինձ ինչ ոչ պակասեսցէ *ფს.22,1;* ერთი გაკლს შენ, մի միայն պակաս է ի քէն *ბაბ.45,38-152,13;* რაჲღა მაკლს მე? ի՞ւ իւիք պակաս իցեմ *მთ.19,20;* ნუ გაკლდა რაჲ თქუენ? կարօտացա՞յք իմիք *ლ.22,35.*

კლერტ-ი սէզ („მწუანვილი", ბალახი): ვითარცა წჳმაჲ კლერტსა ზედა და ვითარცა თოვლი თივასა G, ვითარცა წჳმაჲ მწუანვილსა ზედა და ვითარცა თოვლი თივასა ზედა S, իբրեւ զանձրեւ ի վերայ սիզոյ եւ իբրեւ զտեղատարափ ի վերայ խոտոյ *II შჯ.32,2;* ვითარცა კლერტი ჴმელი შეიჭამოს ცეცხლისაგან, իբրեւ զսէզ չորացեալ այրեսցի ի հրոյ *ეს.9,18;* ალმოსცენდეს ვითარცა კლერტი საშჯელი ოჴერსა ველსა, բուսցին իբրեւ զսէզ իրաւունք ի կորդ ագարակի *ოვსე 10,4.*

კლვა սպանանել. զենուլ (მოკვლა, დაკვლა): რაჲთა ჰკლვიდე საკლველებსა, զի սպանցես զսպանումն *ეზეკ.21,10;* ბორცუთა ზედა უკლვიდეს, ի վերայ բլրոց զենուին *ოვსე 4,13.*

კლვა-ჲ սպանդ. սպանումն. զենումն (დაკვლა, მოკვლა): ვითარცა ცხოვარი კლვად მიეცა, իբրեւ զոչխար ի սպանդ վարեցաւ *საქ.მოც.8,32;* კლვაჲ დიდი იდუმეას, սպանդ մեծ յերկրին Եդովմայեցւոց *ეს.34,6;* არა ქმნა კლვაჲ სახლსა შინა G, մի՛ սպանումն գործեսցես ի տան քում *II შჯ.22,8;* მიცემად იგინი კლვასა, մատնել զնոսա ի սպանումն *ეს.34,2;* ვითარცა ცხოვარი კლვად მიიგუარა, իբրեւ զոչխար ածեալ ի զենումն *ეპ.კკპრ.-ალვს.226,1-2.*

კლვად-ი կոտորած (დასაკლავი): დამწყსენით ცხოვარნი იგი კლვადნი, արածեա՛ զխաշինս կոտորածի *ზაქ.11,4.*

კლიტე փականք. փակ. բանալի. նիգ. աղխք (საკეტი, გასაღები, ბოქლომი): მიგცნე შენ კლიტენი, տաց քեզ զփականս *მთ.16,19;* დაჰმალენით კლიტენი მეცნიერებისანი, թաքուցանէք զփականս գիտութեանն *ლ.11,52;* დავაგენ მას კლიტენი და ბჭენი, եդեալ փականս եւ դրունս *იობ.38,10;* პეტრეს კლიტენი ჰქონან, Պետրոս բնաւ եւ զփականս ունի *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.167,35-296,22;* კლიტითა დაჰკრძალედ იგინი, փակ արկեալ պնդեսցեն զնոսա *ნეემ.7,3;* მოიღეს კლიტე და განაღეს, առին զբանալին եւ բացին *მსჯ.3,25;* პირსა შენსა შეაბ ბჭეებ და კლიტეებ, բերանոյ քո արա դուռն եւ նիգ *ზირ.28,30;* რომლისა მოქლონნი მისნი ვითარცა კლიტენი საუკუნენი, որոյ նիգք իւր աղխք յաւիտենից *იონა 2,7.*

კლიტეთმპყრობელ-ი փակակալ (მცველი): კლიტეთმპყრობელმან სასუფეველისა ცათაჲსმან, փակակալն երկնից Պետրոս *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.286,22-385,18.*

კმა-ყოფა բաւական լինել. բաւականել. շատանալ. շատ լինել. դադարել. կատարել (საკმრისობა): ვერ კმა-ეყო საცთური ესე ღმერთსა თანა, ոչ եղեւ բաւական նոցա առ ի մոլորելոյ յԱստուծոյ *სიბრძ.სოლ.14,22;* სიტყუათა მათ ჩუენთა ძალი ვერვემცა კმა-ეყო გამოთქუმად, մերոյ բանիս զաւրութեան բաւականէր յաղթել *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 115,24;* კმა-ვიყოფოდით ჩუენ CD, ესე კმა-იყავნ ჩუენდა AB, այնու շատասցուք *I ტიმ.6,8;* არლა კმა-გეყოა ძუელი იგი სიბრმჱ მამათა თქუენთაჲ? ոչ շատա՞ցայք հնութեամբ կուրութեան հարցն ձերոց *მრთ.S.კირ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.239,21;* კმა ყავ მტერობაჲ, դադարեա՛ ի թշնամութենէ *ზირ.28,6;* კმა-ყოფად სიტყუათაჲ ამათ, կատարել զճառս բանիս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,29;* უკუეთუ აქუს, რაჲთა კმა ეყოს მას ალსრულებადმდე, եթէ ունիցի բաւական ի կատարումն *ლ.14,28;* კმა ეყოს მათ, բաւական լինիցի նոցա *რიცხ.11,22;* კმა არს ესე ჩემდა, բաւական է ինձ *ზირ.5,1;* კმა არს, շատ է *მთ.6,34;* კმა გაქუნდინ თქუენ, շատ լիցի ձեզ *რიცხ.16,3;* კმა არს, დააყენე ჴელი შენი ამიერითგან, շատ է. արդ ամփոփեա՛ զձեռն քո *II მფ.24,16.*

კმოდე იხ. კბოდე.

კნინ սակաւ ինչ. սակաւ մի. սակաւիկ մի. փոքր մի („მცირედ-ლა", „მცირედ"): საქმესა მას მისსა კნინ ჰშურჱ, ի գործելն նորա ՝ սակաւ ինչ խոնջիցիս *ზირ.6,20;* არა კნინ მაგინა მე, ոչ եթէ սակաւ ինչ լուտացաւ մեզ *ბაბ.46,13-152,34;* ვითარცა კნინ წარვლე მათგან, ვპოვე იგი, իբրեւ սակաւ մի անցի ըստ նոսա գտի *ქება 3,4;* კნინ ალორძნდიან, սակաւիկ մի աճեն *ფიზ.VII 9-10;* კნინ უკუეთუ ქმნულ და ალდგომილ, ապաքինեալ փոքր մի եւ կազդուրեալ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.110,10-44,3;* კნინ C, მცირედ-ლა DE, փոքր մի *ი.16,16;* წარვიდა კნინ C, წარვიდა მცირედ DE, մատուցեալ սակաւիկ մի յառաջ *მრ.14,35.*

კნინ ერთლა და փոքր մի եւս (ცოტა-ღა): კნინ ერთლა და და-მცა-ემკვდრა ჯოჯოხეთს სული ჩემი, փոքր մի եւս բնակեալ էր անձն իմ ի դժոխս *ფს.93,17.*

კნინ-ი փոքր. փոքրիկ. սակաւ (ცოტა, მცირე): ყოველი ერი მის თანა კნინითგან მიდიდადმდე [ალვიდა], ամենայն ժողովուրդն ընդ նմա ի փոքուէ մինչեւ ցմեծ *IV მფ.23,2;* კნინით მათითგან ვიდრე დიდად მათდამდე ყოველთა აღასრულეს უშჯულოებაჲ, ի փոքունց նոցա մինչեւ ցմեծամեծս ամեներեան կատարեցին զանօրէնութիւնս *იერ.6,13;* კნინითგან მათით ვიდრე დიდადმდე მათა, ի փոքրկանց նոցա մինչեւ ի ցմեծամեծս *იერ.31,34;* კნინი, սակաւ *მრთA.ბას.კეს.-მარხ.126,16-255.*

კნინ-კნინ-ი առ սակաւ սակաւ (ცოტ-ცოტა): თესლიცა იგი მისი კნინ-კნინითა აღვჴოცო, առ սակաւ սակաւ զազգդ զայդոսիկ ջնջեմ *ბაბ.46,18-153,3.*

კნინ-ღა սակաւ. սակաւիկ մի (თითქმის): კნინ-ღა თუ გიჩნდა, թէ սակաւ իցէ *II მფ.12,8;* კნინ-ღა, սակաւիկ մի *ი.16,17.*

კნინ-ღა და փոքր մի եւս (თითქმის): კნინ-ღა და შემიძრწუნდეს ფერჴნი ჩემნი, փոքր մի եւս սասանեալ էին ոտք *ფს.72,2.*

კნინაკ-ი փոքրիկ (უმცირესი): ნუ შეურაცხ ჰყოფთ ერთსა კნინაკთა ამათგანსა, մի՛ արհամարհեցէք զմի ի փոքրկանցս *მთ.18,10.*

კნინოდენ-ი փոքր ինչ. սակաւ ինչ (მცირეოდენი): არარაჲ ოდეს ვისგან აიღო კნინოდენიცა, եւ ոչ երբէք ումեքէ առնոյր եւ ոչ փոքր ինչ *მ.ცხ.114r-133;* არცა თუ კნინოდენსა ვხედავ ჩემ შორის კეთილსა, այժմ եւ ոչ սակաւ ինչ տեսանեմ ի նոցանէ առ իս *მ.ცხ.275r-295.*

კოდვა պատառել. կոտորել (დაჭრა, დანგრევა, დამტვრევა): რომელი კოდდეს შეშასა, იჭირვოდის მას ზედა, որ պատառէ փայտ ՝ նովին ճգնեսցի *ეკლეს.10,9;* ყოველნი გამოქანდაკებულნი მისნი დაკოდნენ, զամենայն դրօշեալս նորա կոտորեսցեն *მიქია 1,7.*

კოიტ-ი քաղաղր („ბუკიოტი“, ბუ): არა შჭამნეთ... კოიტი და მსგავსნი მისნი G, არა შჭამოთ... ბუკიოტი და მსგავსი მათი O, ոչ ուտիցի... եւ քաղադր եւ որ ինչ նման իցէ նոցա *ლევ.11,19.*

კოკა սրուակ. կուժ (ჩაფი): აჰკიდა კოკითა ზეთი, ետ ... զսրուակն իւղոյ *ივდ.10,5;* იყვნეს მუნ ჭურჭელნი ორნი, კოკანი ცალიერნი, էին անդ կուժս երկուս դատարկս *მ.ცხ.265v-284.*

კოლოფ-ი կողոփ („კარტალი“ G, „კალათი“ B): *II მჯ.26,2.*

კოლტ-ი երամակ (ჯოგი, გროვა): კოლტი ღორებისა მრავლისა მძოვარი, երամակ մի խոզից արօտական *მთ.8.30;* იყო მუნ კოლტი ღორთაჲ, էր անդ երամակ մի խոզից *ლ.8,32.*

კომს-ი իշխան. կոմս (მთავარი): კომსი ვინმე მოვიდა ხილვად მისა, ահա ոմն իշխան (//կոմս) եկեալ էր ի տեսանել զնա *მ.ცხ.214r-227.*

კონა մշտիկ. խուրձ (დასტა): მოიღეთ კონაჲ უსუპი და დააწეთ სისხლსა მას, առնուցուք մշտիկ զոպայի թաթաւեալ յարեան *გამ.12,22;* შეკრა კონაჲ დიდი [ბაიაჲსაჲ], կապեալ խուրձն մի մեծ *მ.ცხ.191v-204;* განვჰჴსნი კონასა და შეკრულსა მხლისასა, արձակեմ զգնեալ խուրձ բանջարոյն *მ.ცხ.327r-374.*

კონქ-ი կոնք (ტაშტი, ვარცლი, „საბანელი“): მოიღო წყალი, შთაასხა კონქსა C, მოიღო წყალი და შთაასხა საბანელსა DE, առեալ ջուր արկ ի կոնք *ი.13,5.*

კონცხ-ი կարկառ. ժայռ. քարաժայռ („ჭორტი“, „ლუერფი“, ყორე, ქვაყრილი, გროვა): აღდგეს მას კონცხი ქვათაჲ დიდი G, აღდგეს მის ზედა ჭორტი ქვისაჲ დიდ S, կուտեցին ի վերայ նոցա կարկառ մեծ քարանց *ისუ 6.7,26;* შთააგდეს იგი მთხრებლსა და აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ G, და აღადგინეს მის ზედა ლუერფი დიდი ქჳშისაჲ S, ընկեցին զնա ի գուբ... եւ կուտեցին ի վերայ նորա կարկառ քարանց *ისუ 6.8,29;* ერთი იგი კონცხი იყო ჩრდილოჲთ, ժայռ մի ի հիւսիսոյ *I მფ.14,5;* კონცხნი კლდისანი, ერთი იმიერ და ერთი ამიერ, քարաժայռք յայսմ կողմանէ... յայնմ կողմանէ *I მფ.14,4.*

კორდი იხ. განკორდება.

კორკოდინოს կոկորդիլոս (ნიანგი): მტერ არს კორკოდინოს მძჳნვარისა, թշնամի է կոկորդիլոս գազանի *ფიზ.XXVIII 3-4.*

კოროს-ი քոռ (საზომი ერთეული): შეკრიბეს მწყერმარჴილი... ათი კოროსი, ժողովեցին զլորամարգին... տասն քոռ *რიცხ.11,32.*

კორტნა იხ. დაკორტნა, დაკორტნილი.

კორხიმელ-ი ծղխնի (კარის ქუსლი): ვითარცა კარი რაჲ იქცევინ კორხიმელსა ზედა, որպէս դուռք. որ շրջին ի ծղխնւոջ *იგ.სოლ.26,14.*

კოსაკ-ი քարձ (ქოსა): იყო კაცი ბრძენ და ხილვით კოსაკ, რამეთუ ჰგონებდესცა ჰურიანი იგი, ვ͠დ საჭურისი არს, էր այր զգաստ եւ տեսլեամբ քարձ. մինչեւ կարծեալ զնմանէ Հրէիցն եթէ ներքինի իցէ *ნნტყ.106-218.*

კოტორ-ი պատառ. նաքարակիտ (ნატეხი): ამან კოტრისა პურისათჳს განსცეს კაცი, այնպիսին պատառոյ հացի վաճառէ զմարդ *იგ.სოლ.28,21;* ვერ გამოხჳდე მიერ, ვიდრე არა მისცე დანგისა

კოტორი, ոչ ելանիցես անտի մինչեւ հատուցանիցես զյետին նաքարակիտն *მ.5,26.*

კოცნა համբուրել (ამბორება): პირს იკოცნნეს ურთიერთას, համբուրեաց իւրաքանչիւր զընկեր իւր *I მფ.20,41;* აკოცის პირსა მისსა, համբուրէր զնա *II მფ.15,5;* ფერჴთა გაკოცო, համբուրեմ զոտս քո *ბაბ.46,8-152,25;* ზედაჲს ზედა აკოცებნ, ստէպ ստէպ համբուրէր *მ.ცხ.158v-174.*

კონოლ-ი գիսակ. վարսք („ნათხზენი", „თხზული თმათა", ნაწნავი): უკუეთუ დაქსოვო შვდი ესე კონოლი თავისა ჩემისაჲ საგუასალსა თანა S, უკუეთუ დაქსოო შვდი ნათხზენი თავისა ჩემისაჲ საგუასლსა თანა G, եթէ անկիցես զեւթանեսին գիսակս գլխոյ իմոյ ընդ ազբին *მსჯ.16,13;* დაჰყვნა შვდივე იგი კონოლი თავისაჲ S, დაჰყვნნა შვდნი ნათხზენნი თავისა მისისანი G, եգերծ զեւթանեսին գիսակս գլխոյ նորա *მსჯ.16,19;* კონოლნი მისნი ვითარცა ხჱ დანაკისკუდისაჲ O, თხზული თმათა მისთაჲ, ვითარცა ჭედილი, შავ ვითარცა ყორანი S, վարսք նորա կռածոյք սեաւ իբրեւ զագռաւ *ქება 5,11.*

კოჭ-ი կոճ. պճիղ (კოჭი, talus lusorius): მეყსეულად განემტკიცნეს ფერჴნი მისნი და კოჭნი, անդէն հաստատեցան թօթք ոտից եւ կոճք *საქ.მოც.3,7;* კოჭამდე ვსცნობდ, თუ არს წყალი, մինչեւ ցկոճ կարծէր թէ ջուր է *მ.ცხ.423v-488;* უბრძანა ... განჴურეტაჲ კოჭთა მისთაჲ, հրամայեաց... ծակել զպճղունս նորա *ფლპ.მოც.5,12-305,7;* განუჴურიტეს ტყავი კოჭთა მათთაჲ, ծակեցին զմորթսն ի պճղունս նոցա *რიფს.177,18-112,3.*

კოჭან-ი խախացող (მაჭიკი, ventriculus): მიეცენ მღდელსა მას ნაწილად ალსაბმელი და ღაწუნი კოჭანითურთ S, տացէ քահանային զերին եւ զծնօտսն եւ զխախացողն *II შჯ.18,3.*

კოჭობ-ი կճիճ (ქოთანი): დამოჰკიდეს ყელსა ჩემსა შებღალულები კოჭბები, կապեցին ի պարանոցի իմում աղբով լի կճիճս *მ.ცხ.348r-401.*

კრავ-ი գառն. օդի. մաքի („ტარიგი", ბატკანი, ცხვარი): წარგავლინებ თქუენ ვითარცა კრავთა შორის მგელთა, առաքեմ զձեզ իբրեւ զգառինս ի մէջ գայլոց *ლ.10,3;* მოიყვანეთ... კრავი წელიწდეული G, მოიბთ... ტარიგი წელიწდეული O, առէք ... գառն տարեւոր *ლევ.9,3;* ძოვდეს მგელი კრავთა თანა, ճարակեսցէ գայլ ընդ գառին *ეს.11,6;* კრავთაგან და თიკანთაგან მოიბათ, յօդեաց եւ յայծեաց առնուցուք *გამ.12,5;* მოსცემდა ხარკსა... ას ათასსა კრავსა, տայր... հարկս ՝ հարեւր հազար մաքեաց *IV მფ.3,4.*

კრას, კრას կրաս (ყვა, ყვა): ჴმობდეს [ყორანნი] დაუცადებელად: კრას, კრას, ասէին անդադար ՝ կրաս. կրաս *მ.ცხ.394r-449.*

კრება քաղել („შეკრება", „რჩევა", შეგროვება): კრებდეს ნაბიჭევსა ტაბლასა ჩემსა ქუეშე S, შეკრებულნი ქუეშე კერძო ტაბლისა ჩემისა G, որ քաղէին զփշրանս ի ներքոյ սեղանոյ իմոյ *მსჯ.1,7;* ვკრიბო თავი ჴუვილისაჲ S, შევკრიბნე ჴუვილნი G, քաղեցից հասկ *რუთ.2,2;* ვკრიბო თავი და შევკრიბო მჭელეულსა შორის S, ვარჩევდე და შევჰკრებდე მჭელეულთა შორის G, քաղեցից եւ ժողովեցից հասկ ի մէջ որայոց *რუთ.2,7;* პოვა ვენაჴი... კრიბა მას შინა ნოჭი სავსჱ წინამოჲთა, եգիտ որթ յանդին եւ քաղեաց ի նմանէ ազոխ լի շալակաւ իւրով *IV მფ.4,39;* ძენი მათნი კრებენ შეშასა, որդիք նոցա փայտ քաղեն *იერ.7,18.*

მკრებალ-ი որ քաղէ (ვინც კრებს): იხილა ქურივი, ჩხირთა მკრებალი *მრთ.D.პეტრე და ელია 310.* იხ. კრება.

კრება ժողով. տօն. տարեկան (შეკრება, დღესასწაული, დღეობა): ყვეს კრებაჲ მისთვს, արարին ժողով վասն նորա *მ.ცხ.221r-240;* დღესასწაულთა და კრებათა იყოს მანანაჲ და ცხობილი, ի տօնս եւ ի ժողովս եղիցի մաննա եփեալ *ეზეკ.46,11;* კრება და ამბოხი განმრავლდებოდა, ժողով ամբոխին ի վերայ կուտէր *რიფს.169,37-95,7;* მოვიდა... წმიდისა მისგან კრებისა ნიკიაჲსაჲ, եկն ի սուրբ ժողովոյն Նիկիայ *არსტ.64,6;* ბრწყინვალე არს დღეს ჩუენთვს კრებაჲ ესე, պայծառ մեզ այսօր տօնս *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.-26,1;* რაჲმე ჰყოთ დღეთა კრებისათა, დღეთა დღესასწაულისა უფლისათა? զի՞նչ գործիցէք յաւուրս տարեկանի եւ յաւուրս տօնի տեառն *ოვსე 9,5.*

კრება եկեղեցի (ეკლესია): ყო... კრებაჲ დიდ, արար... եկեղեցի մեծ *III მფ.8,65.*

კრება գումարութիւն (ყრილობა): კრებანი მისნი, რომელთაჲ კრებაჲ იყო, գումարութիւնք նորա զոր գումարեցաւ *IV მფ.15,15.*

კრების ყოფა գումարել. ժողովել. կուտել (შეკრება, შეგროვება): კრებანი მისნი, რომელთაჲ კრებაჲ იყო, գումարութիւնք նորա զոր գումարեցաւ *IV მფ.15,15;* კრებაჲ ყო ძემან ადერისმან, ժողովեաց որդի Ադերայ *IV მფ.6,24;* ერის კრებას ჰყოფს შენ ზედა ამოს, ժողովս կուտէ ի վերայ քո Ամովս *ამოს.7,10.*

კრებულ-ი եկեղեցի. ժողով. ժողովուրդ. ատեան. գունդ. գնդագունդ. ամբոխ. դաս. աղխ. բազմութիւն. խուժան. վանք („ეკლესია", შესაკრებელი): უთხარ კრებულსა, ասասջիք յեկեղեցւոջ *მთ.18,17;* იყო ყოველი იგი კრებული ერთბამად ოთხ ბევრ, էր ամենայն եկեղեցին միանգամայն չորք բեւրք *II ეზრა 2,64;* წარიყვანა იგი ოზია კრებუ-

ლისა მისგან სახიდ თჳსა, առ զնա Ոզիա յեկեղեցւոյ անտի եւ տարաւ ի տուն իւր *ივდ.6,19;* ჰრქუა დავით კრებულსა მას ისრაჱლისასა, ասէ Դաւիթ ցամենայն եկեղեցին Իսրայելի / *ნშტ.13,1;* შორის კრებულსა მრავალსა გიგალობდე შენ C, შორის ეკლესიისა გიგალობდე შენ L, ի մէջ եկեղեցւոյ օրհնեցից զքեզ *ფს.21,23;* იქმნეს ტალავრები ყოველმან ერმან კრებულისამან, արարին տաղաւարս ամենայն ժողովք եկեղեցւոյն *ნეემია 8,17;* კრებული ერისაჲ გარე-მოგადგეს შენ, ժողովք ժողովրդոց շուրջ եղիցին զքեւ *ფს.7,8;* მოვიძულე მე კრებული უკეთურთაჲ, ատեցի ես զժողովս չարաց *ფს.25,5;* ერთი იგი იყო ხუჟიკთა კრებულისაგან, մինն էր ի ժողովոյն Խուժկաց *იზტ.122,31;* ყოველი იგი კრებული ტიროდა მის თანა, ամենայն ժողովուրդն լայր ընդ նմա *ვარ.820-379,26;* თანამდებ იყოს კრებულისა, պարտաւոր լիցի ատենի *მთ.5,22;* დაადგინნეს შორის კრებულსა, կացուցին յատենի *საქ.მოც.5,27;* განჴადე კრებულისაგან ბილწი, հան զժանտն յատենէ *იგ.სოლ.22,10;* არა დავჯდე კრებულსა შორის მათსა, რაჟამს ლაღობედ, ոչ նստայ յատենի այպանողաց *იერ.15,17;* კრებული განწყობილთაჲ, գունդք ճակատելոց *ეს.22,6;* მიავლინო... მჴედრებითა და კრებულითა ნათესავთა მრავალთაჲთა, ածից... գնդագունդ հեծելովք ազգաց բազմաց յոյժ *ეზეკ.26,7;* შეიკრიბონ კრებული ერისა ძლიერთაჲსა, ժողովեսցեն ամբոխ զօրաց բազմաց *დან.11,10;* განაპო კრებული იგი, հերձեալ զամբոխ մարդկան *რიფს.173,42-104,7;* აჰა კრებული წმიდათაჲ, ով սուրբ դաս *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 123,7;* ყოველი კრებული დედათაჲ, რომელმან არა უწყის საწოლი წულისაჲ, զամենայն զաղխ կանանց որ ոչ իցէ գիտացեալ զայրութիւն արուի G *რიცხ.31.18;* შორის კრებულსა მას, ի մէջ բազմութեանն *თეოდ.354-64,3;* კრებული, խուժան *რიცხ.16,40;* რომელი იყო წინამძღუარი კრებულისაჲ, որ էր առաջնորդ վանացն *მ.ცხ.166v-184.*

კრეტსაბმელ-ი վարագոյր. դահլիճ („ეზო“, „კერთსაბმელი“, ფარდა): კრეტსაბმელი იგი განიპო ორად, վարագոյր տաճարին ցելաւ յերկուս *მთ.27,51;* განიპო კრეტსაბმელი იგი ტაძრისაჲ მის შორის DE, განიპო ეზოჲ იგი ტაძრისაჲ მის ორგან C, հերձաւ վարագոյր տաճարին ընդ մէջ *ლ.23,45;* აჰა ესერა კრეტსაბმელი (კერთსაბმელი J) და სუეტები გარემო ეზოსა მას O, եւ ահա դահլիճք եւ սիւնք շրջանակօք շուրջ սրահիւքն յօրինեալք *ეზეკ.40,17;* ნუ მოიგებ დიდფასისა კრეტსაბმელსა სალოცავსა შინა შენსა, մի՛ եդիցի վարագոյր ... մեծագին ի տան քում *მ.ცხ.173r-190.*

კრეხვა იხ. განკრეხვა, მკრეხველი.

კრვა կապել. հարկանել (შეკრვა; დარტყმა): ჰკრევდით მჭელეულთა შოვრის ველსა, որայ կապէաք ի դաշտի միում *დაბ.37,7;* სენაკი ესე სამჭედლოჲ არს, ერთსა უროსა ჰკრევდი, սենեակ այս դարբնոց է. զմի ուռն դու հարցես *მ.ცხ.101v-111.*

კრთობა იხ. განკრთობა, განმაკრთობელი.

კრთოლვა იხ. განკრთოლვა, განსაკრთოლველად.

კრკვნვა იხ. გამოკრკვნვა.

კრთომა խաղալ. ամբաստանել („ალმღერა", მოძრაობა, შეძვრა): ჰკრთებოდა ყრმაჲ იგი მუცელსა მისსა DE, აღიმღერნა ყრმამან მუცელსა მისსა C, խաղաց մանուկն յորովայնի նորա *ლ.1,41;* კრთოდეს ყრმანი იგი მუცელსა მისსა, խաղային մանկունք ի նմա *დაბ.25,22;* ჰურიანი ჰკრთებოდეს სიტყუასა მას, հրէայքն ամբաստանէին զբանսն *ფიზ.X 4-7.*

კრიტის-ი դատաւոր („ბჭე“, მსაჯული): აჰა ესერა, მე დღეს მოცალე ქმნილ ვარ და ბჭე და კრიტის, եւ դատաւոր նորա պարապեալ եմ լինել այսօր *მ.ცხ.225r-245.*

კროკონ-ი քրքմացան (ზაფრანა): მომიპკურებიეს სარეცელი ჩემი კროკონითა, քրքմացան պատրաստեցի զանկողինս իմ *იგ.სოლ.7,17.*

კრტნა იხ. დაკრტნა.

კრულ-ი կապեալ (შეკრული, შებორკილებული): კრულნი მოიყვანნეს იერუსალჱმდ, կապեալս ածցէ յԵրուսաղէմ *საქ.მოც.9,2;* კრულნი ჴელთბორკილითა მივიდენ შენდა, կապեալք ձեռակապօք եւ առ քեզ եկցեն *ეს.45,14;* რომელმან განჴსნის კრულნი, որ արձակեցեր զկապեալս *ფლკტ.140,34-448,36.*

კრულ-ი կալանաւոր (პატიმარი): ბრძანა ყოველთა მათ კრულთაჲ ცეცხლითა დაწუვაჲ, զամենայն կալանաւորսն հրամայեաց հրով այրել *პავლე მოც.51,17-59,4.*

კრულ-ი քսակ (ქისა): კრული ვეცხლი წარიღო ჴელითა მისითა, զքսակն արծաթոյ ի ձեռին իւրում առեալ *იგ.სოლ.7,20.*

კრულება կապանք. շղթայ. ըկանք (შებორკილება; საკვრელი, ბორკილი, შევიწროება): განეჴსნა კრულებაჲ იგი ენისა მისისაჲ C, լուծան կապանք լեզուի նորա *მრ.7,35;* კრულებანი და ჭირნი მელიან მე, կապանք եւ նեղութիւնք մնան քեզ *საქ.მოც.20,23;* ნუ გეწყინებიედ შენ კრულებანი იგი მისანი, մի՛ ձանձրանայ կապանօք նորա *ზირ.6,26;* მიგეცნენ შენ კრულებანი და

შეგკრან შენ მათ შორის, տուեալ են ի վերայ քո կապանք եւ կապեսցեն զքեզ նոքոք *ეზეკ.3,25;* განუჴსნა კრულებანი და ფერჴნი მათნი, մտեալ ի գիշերի ելոյծ զշղթայս նոցա *ვარ.804-371,17;* მონასა ძჳრის მოქმედსა კრულებამან და გუემამან შეადგინის იგი, ծառայի չարագործի լլկանք եւ տանջանք *ზირ.30,27.*

კრულთსამცველო բանտ („საპყრობილე"): მიხადეს სამფსონი სახლით კრულთსამცველოსაჲთ G, მოუწოდეს სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა S, կոչեցին զՍամփսոն ի տանէ բանտին *მსჯ.16,25.*

კრულ ყოფა կապել („შებორკილება", შეკვრა): კრულ ყო იგი C, შებორკილა იგი DE, կապեաց զնա *მრ.6,17;* კრულ იყვნეს იგინი გლახაკებითა ვითარცა რკინითა, կապեալ էին յաղքատութեան որպէս յերկաթս *ფს.106,10.*

კრძალვა զգոյշ լինել. զգոյշ կալ. զգուշանալ. հայել. տեսանել. միտ դնել. ունկնդիր լինել. անսալ. անձնապահ լինել. անխայել. խնայել. խորշել. սպասել. պահել („ხილვა", „გულება", „დაცვა", ფრთხილობა, გულის დადება, ყურადღება, გაგონება, დაზოგვა, მორიდება, დაცვა): ეკრძალენით ქველისსაქმესა თქუენსა, զգոյշ լերուք ողորմութեան ձերում *მთ.6,1;* ეკრძალენ, ნუუკუე დაეცეს, զգոյշ լիցի. գուցէ անկանիցի *I კორ.10,12;* ეკრძალენით C, იხილეთ DE, զգոյշ լերուք *მრ.13,23;* ეკრძალენით DE, იგულეთ C, զգոյշ լերուք *მთ.24,4;* თანამწოლისაგან შენისა ეკრძალე თხრობად რაჲსამე მას, յանկողնակցէ քումմէ զգոյշ լեր պատմել ինչ նմա *მიქ.7,5;* ეკრძალენით DE, იგულეთ C, զգոյշ կացէք *მრ.13,5;* არა ჰრქუა მათ კრძალვაჲ, ոչ ասաց զգուշանալ *მთ.16,12;* არა ეკრძალა სლვად, ոչ զգուշացաւ գնալ *IV მფ.10,31;* ვეკრძალო მე უშჯულოებისა ჩემისაგან C, დავიცვა მე უშჯულოებისა ჩემისაგან L, զգուշացայց յանօրէնութենէ իմմէ *ფს.17,24;* ეკრძალებოდინ სხუანი სტრატიოტნი, զգուշասցին այլ եւս զինուորք *ვარ.809-374,25;* ეკრძალენით თავთა თქუენთა კაცთა ამათთჳს, հայեցարուք ի ձեզ վասն արանց այսոցիկ *საქ.მოც.5,35;* ეკრძალე მას G, იგულე თავი შენი S, հայեաց ի քեզ *II შჯ.4,9;* ეკრძალებოდეთ უკუე კეთილად, ვითარ-ძი ხჳდოდით, տեսջիք որպէս ճշմարտիւ գնայցէք *ეფეს 5,15;* ეკრძალე საკითხავსა, միտ դիր ընթերցուածոց *I ტიმ.4,13;* ჯერ-არს უმეტესად კრძალვა ჩუენი, պարտ է մեզ առաւել եւս ունկնդիր լինել բանիցն ասացելոց *ჰებრ.2,1;* არცა ინებეს ჩემთა ზრახვათა კრძალვაჲ, եւ ոչ կամէին անսալ խորհրդոց իմոց *იგ.სოლ.1,30;* ურჩ ექმნნეს კრძალვად, ոչ հաւանեցան անսալ *ზაქ.7,10;* რომელსა შენცა ეკრძალე, յորմէ եւ դու անձնապահ լինիջիր *II ტიმ.4,15;* ეკრძალებინ სამოსელსა მას თჳსსა, անխայէ ի պատմուճանս իւր *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგ.259,25-399,1;* ეკრძალებინ თავსა თჳსსა, խնայէ յանձն իւր *მრთ.A.კირ.იერ.-სინ-ან.144,8-14,3;* რომელსა ესმეს მისი, ეკრძალებოდის მისგან, որ լսիցէ. խորշեսցի ի նմանէ *ზირ.22,32;* ეკრძალებოდა მას C, ჰსცვიდა მას DE, սպասէր նմա *მრ.6,20;* მღჳძარე დეგით და ეკრძალენით, արթուն կացէք եւ պահեցէք *I ეზრა 8,6.*

კრძალვა-ჲ զգուշութիւն. մտադիրութիւն (სიფრთხილე, ყურადღება): კრძალვით მოუჴდეთ მას, զգուշութեամբ մատերուք *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.84,11;* ამცნო... კრძალვით დამარხვაჲ მათი B, պատուէր տուեալ... զգուշութեամբ պահել զնոսա *40 სბსტ.128,20;* კრძალვაჲ შჯულისაჲ სიმტკიცჱ უჴრწნელებისაჲ, մտադիրութիւն օրինաց հաստատութիւն անեղծութեան *სიბრძ.სოლ.6,19.*

კრძალულ-ი զգուշաւոր (ფრთხილი): *სიბრძ.სოლ.14,3.*

კრძალულად զգուշութեամբ (სიფრთხილით, ფრთხილად): წარიყვანეთ კრძალულად, տարջիք զգուշութեամբ *მრ.14,44;* კაცი მორჩილი კრძალულად იტყჳნ, այր հլու զգուշութեամբ խօսեսցի *იგ.სოლ.21,28.*

კრძალულება զգուշութիւն. ժուժկալութիւն. անհոգութիւն. երկիւղ. զգաստութիւն. տանջանք (სიფრთხილე, გულმოდგინება, უზრუნველობა, შიში): დიდითა კრძალულებითა ვბრძანე ყოფად და აღსრულებად ამის ყოვლისა, մեծաւ զգուշութեամբ հրամայեցի լինել եւ կատարել այսմ ամենայնի *I ეზრა 6,34;* გამოზარდნა ქუეყანამან კრძალულებით, սնոյց երկիր զձագս նորա զգուշութեամբ *ეს.34,15;* კრძალულებაჲ იყოს ჩემსა ქალაქსა, զգուշութիւն եղիցի յիմում քաղաքի *ეს.18,4;* [შირიმი] რომელი დაბეჭდულ იყო კრძალულებით, որ կնքեալ [էր] զգուշութեամբ *ფლკტ.160,4-474,29;* რავდენი მცველობა და კრძალულება არს, որպիսի պահպանութիւն եւ զգուշութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,10-28,5;* იღჳძებდით ყოვლითა კრძალულებითა, տքնեսջիք ամենայն ժուժկալութեամբ *ეფეს.6,18;* დაემკჳდრნეთ კრძალულებით ქუეყანასა ზედა G, բնակեսջիք անհոգութեամբ յերկրի *ლევ.26,5;* აიძულებდა წმიდასა მას დიდითა კრძალულებითა, վտանգեալ սաստիկ տանջանօք զսուրբն *ფლკტ.146,14-456,3;* კრძალულებისათჳს სიტყჳსა

ვყავთ ესე S, վասն երկիւղի արարաք զայս *ისუ 6.22,24;* კეთილ არს... ყოვლითა კრძალულებითა შეკრძალვად სულისა, քարոզ է... ամենայն զգաստութեամբ զգուշանալ հոգւոյ *მ.ცხ.129v-148.*

კრძალულება հայել. ուշ դնել (მიხედვა, გულისყური): რომელმან არა ცნა კრძალულებაჲ, որ ոչ իմացաւ հայել եւս *ეკლ.4,13;* კრძალულებით ვსდევ გვრგვნსა (განსა Q) მას ზეცისა ჩინებისა ღმრთისასა ქრისტე იესუჲს მიერ, ուշ եդեալ ընթանամ ի կէտ վերին կոչման Աստուծոյ ի Քրիստոս Յիսուս *ფლპ.3,14.*

კსინვა շառագունել (წყრომა, შფოთვა): კსინავს მწუხარედ ცაჲ, շառագունի տրտմութեամբ երկին *მთ.16,3.*

კუ կրայ (testudo): ვითარცა კუვები ოჴერსა ქუეყანასა და აგარაკსა, իբրեւ զկրայս ի կորդ ագարակի *ოვსე 12,11.*

კუვ-ი ზღვსა-ჲ վահանակրեայ (cetus): ვაჰანაკრაჲ – კუვი ზღვსაჲ, ვეშაპ-თევზის მსგავს არს, վահանակրեայ. վիշապաձկան նման է *ფიზ.XX 7-11.*

კუალ-ი հետք. շաւիղ. գնացք. քայլ. կճղակ. գարշապար. յօրինուած. զհետ. զկնի („წესი“, „შემდგომად“, კვალი, სვლა, ნაბიჯი, ნაკვალევი): რაჲთა შეუდგეთ კუალთა მისთა, զի զհետ երթայցէք հետոց նորա *I პეტრე 2,21;* კუალნი შენნი არა საცნაურ არიან, հետք քո ոչ եւս երեւին *ფს.76,20;* კუალნი მისნი არა მტკიცე არიან, հետք նորա չեն հաստատուն *იგ.სოლ.5,5;* კუალი არღა იპოვის, ոչ գոյ զհետսն գտանել *სიბრძ.სოლ.5,10;* კუალი არს გულისა კეთილისაჲ – პირი მხიარული, հետք սրտի ի բարիս՝ դէմք զուարթ *ზირ.13,22;* იხილეა... ადგილი კუალთაჲ ფერჴთა ჩემთაჲ? տեսե՞ր... զտեղի հետոց ոտից իմոց *ეზეკ.43,7;* კუდითა თვსითა კუალსა მას შეჰრყუნინ, ագովն զհետն խաղայէ *ფიზ.II 15-17;* არა მათვე კუალთა შეუდეგითა? ո՞չ նովին շաւղօք շրջեցաք *II კორ.12,18;* კუალსა ფერჴთა თქუენთასა შეგირყევენ, զշաւիղս ոտից ձերոց խռովեցուցանեն *ეს.3,12;* დატკებნოს კუალმან ფერჴთა თქუენთამან G, կոխիցեն գնացք ոտից ձերոց *II შჯ.11,24;* არა მიგცე... არცა კუალი ფერჴისაჲ G, ոչ տաց ձեզ յերկրէ նոցա եւ ոչ քայլ մի ոտին *II შჯ.2,5;* და კუალმან საცხოვრისამან არა დათრგუნოს იგი, եւ կճղակ անասնոյ մի՛ կոխեսցէ զնա *ეზეკ.32,13;* განვედ შენ კუალსა სამწყსოთა შენთასა, ել դու զհետ գարշապարայն հօտից *ქება 1,7;* ცით გამოეწყვნეს ვარსკულავნი კუალთა მათთაგან G, ზეცით შეეწყვნეს მათ ვარსკულავნი წესთაგან მათთა S, յերկնից ճակատեցան աստեղք յիւրաքանչիւր յօրինուածոց *მსჯ.5,20;* განდრიკეს გული მისი კუალსა ღმერთთა უცხოთასა, խոտորեցուցին զսիրտ նորա զհետ աստուածոց օտարաց *III მფ.11,4;* კუალსა ოქროჲსასა არა შესცთა, զհետ ոսկւոյ ոչ չոգաւ *ზირ.34,8;* გამოსრულ ვარ კუალსა შენსა, գամք զհետ քո *დან.3,41;* ვლენან კუალთა ღმერთთა უცხოთასა, երթան զհետ աստուածոց օտարաց *იერ.11,10;* მიღებად კუალსა იესუსა C, მიაქუნდა შემდგომად იესუჲსა DE, բերել զկնի Յիսուսի *ლ.23,26;* შემომიდეგ კუალსა ჩემსა, եկ զկնի իմ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.176-177;* ჰნებავს კუალსა ჩემსა შედგომად, որ կամիցի զկնի իմ գալ *მთ.16,24.*

კუალად միւսանգամ. դարձեալ. վերստին. տակաւին. յետս ընդ կրունկն. անդրէն („მერმე“, „მეორედ“, „მართლუკუნ“, ისევ, კიდევ): მოვიდა კუალად, եկեալ միւսանգամ *მთ.26,43;* კუალად DE, მერმე C, միւսանգամ *მრ.3,20;* რაჲსა გნებავს კუალად (მეორედ C) სმენად? DE, զի՞ կամիք միւսանգամ լսել *ი.9,27;* გუალე, კუალად წარვიდეთ ჰურიასტანად DE, მოვედით, მივიდეთ მერმე ჰურიასტანდ C, եկայք. երթիցուք միւսանգամ ի Հրէաստան *ი.11,7;* კუალად... აღვედ იერუსალჱმდ ბარნაბაჲს თანა, միւսանգամ ելի յԵրուսաղէմ ընդ Բառնաբայ *გალ.2,1;* მერმე მუნვე მოვიდეს კუალად ურთიერთისა, դարձեալ անդրէն եկին միւսանգամ առ միմեանս *დან.13,14;* კუალად მეორედ წარვიდა DE, მერმე მეორედ მივიდა C, դարձեալ երկրորդ անգամ չոգաւ *მთ.26,42;* კუალად მუნვე მიხუალა? DE, მერმე მიხუალ მუნვე? C, դարձեա՞լ երթաս անդրէն *ი.11,8;* კუალად ვიწყო თავთა თვსთა წამებად, սկսանիմք այսուհետեւ վերստին զանձինս ընծայեցուցանել *II კორ.3,1;* ამისთვს კუალად გუშჯოდი თქუენ, վասն այնորիկ տակաւին դատեցայց ընդ ձեզ *იერ.2,9;* კუალად, յետս ընդ կրունկն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,19-30,8;* უკუ-იქეც კუალად Ⴄ, უკუიქეც მართლუკუნ Ⴂ, դարձար անդրէն *ფს.113,5.*

კუალად მეორედ կրկին (ხელმეორედ): მერმე კუალად მეორედ ჴმაჲ იყო მისა მიმართ Ⴂ, მერმე ჴმაჲ იყო მეორედ Ⴄ, ձայն եղեւ կրկին անգամ առ նա *საქ.მოც.10,15.*

კუალადგება դարձուցանել. պատսպարել. հաստատել. դառնալ („მიცემა“, დაბრუნება, აღდგენა, დამტკიცება): კუალად-აგო ვეცხლი დედასა თვსსა G, მიგცე შენ იგი დედასა თვსსა S, դարձուցից զնա առ քեզ *მსჯ.17,3;* აღუთქუა მან სამსახურებელი იგი უფლისაჲ კუალადგებად, ուխտեաց նա դարձուցանել զսպասն տեառն *I ეზრა 4,44;* კუალად-ვაგო ისრაელი საძოვარსავე თჳსსა, պատսպարեցուցից զԻսրայէլ անդրէն ի ճարակս իւր *იერ.50,19;* კუალადგება, հաստատել *საქ.მოც.3,21;* კუალად-არავინ-გაგოს შენ, საცხოვარი შენი, մի՛ դարձցի առ քեզ *II შჯ.28,31;* ელია მოვიდეს და კუალად-აგოს ყოველი, Եղիա գայ եւ հաստատեսցէ զամենայն *მთ.17,11.*

კუალადგება հատուցումն. պատուհաս (სამაგიეროს მიგება): მასვე სასყიდლისა კუალადგებასა... განვრცენით თქუენცა, զնոյն հատուցումն... ընդարձակեցարուք եւ դուք *II კორ.6,13;* დღჱ იგი კუალადგებისა ღმრთისა ჩუენისაჲ, որ հատուցման Աստուծոյ մերոյ *ეს.61,2;* ყოველმან შჯულისა გარდამავალმან და ურჩმან მოიღოს საშჯელისა კუალადგებაჲ, ամենայն յանցաւորութիւն եւ անհնազանդութիւն ընկալաւ զպատիժ պատուհասի *ჰებრ.2,2.*

კუალად მიცემა դարձուցանել անդրէն („მიცემა“): კუალად მისცა ათას და ასი იგი ვეცხლი დედასა თჳსსა S, მისცნა ათასნი და ასი ვეცხლნი დედასა თჳსსა G, դարձոյց անդրէն զհազար եւ զհարեւր արծաթոյն առ մայր իւր *მსჯ.17,3.*

კუალად-მოგება յարդարել. ողջանալ („ადგიდ-გება“, „განცოცხლება“, გამოჯანმრთელება, აღდგენა): კუალად მოაგოს ყოველი DE, ადგიდ-აგოს ყოველი C, յարդարեսցէ զամենայն *მრ.9,11;* კუალად-მოეგო ჴელი იგი DE, განცოცხლდა ჴელი იგი მისი, ողջացաւ ձեռն նորա *მრ.3,5;* კუალად-მოეგო და ჰხედვიდა ბრწყინვალედ ყოველთა, ողջացաւ եւ տեսանէր համարձակ զամենայն DE *მრ.8,25.*

კუალადქცევა դառնալ (მობრუნება): არა კუალადვიქეც, յետս ոչ դարձայ *თომა მოც.19,2-397,26;* კუალადქცევასა შენსა მუნვე არღარა იგი გყავს მძლურად, իսկ արդ ի դառնալդ քո անդ զնորին հակառակն *მ.ცხ.262v-282.*

კუალადშეყოფა դարձուցանել (მიბრუნება): ვერ ეძლო კუალად-შეყოფად მისა, ոչ կարաց դարձուցանել զնա առ ինքն *III მფ.13,4.*

კუალდგინება ուղղութիւն (გზის გაკაფვა): ბრძენთა კაცთა მცირედნიცა სიტყუანი შემძლებელ არიან კუალსდგინებად და მოქცევად, իմաստնոցն եւ նուազքն բաւական են յուղղութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.110,28-45,1.*

კუამლ-ი ծուխ. մրրիկ: ორთქლი აღჴდა კუამლი რისხვასა მისსა, ել ծուխ ի բարկութենէ նորա *ფს.17,9;* ესე არს კუამლი გულისწყრომისა ჩემისაჲ, այս է ծուխ բարկութեան իմոյ *ეს.65,5;* სისხლი და ცეცხლი და არმური კუამლისაჲ, արիւն եւ հուր եւ մրրիկ ծխոյ *იოვ.2,30;* აღივსო მთა იგი ყოველი კუამლითა სულთაგან სულნელებისათა, լի եղեւ ծխով անուշահոտութեան *მარკ.252r-203,8;* ვითარცა კუამლნი ხართ, իբրեւ զմրրիկ էք *ეპ.იაკ.4,14;* კუამლი იოტებს ფუტკართა, ծուխ հալածէ զմեղու *მ.ცხ.115r-133.*

კუამლი ნაზორევთაჲ ճենճեր (შესანირის კვამლი): *გრ.ანძ.-შობ.295,8-179.*

კუართ-ი պատմուճան. պարեգօտ. հանդերձ. շապիկ. զրատ („სამოსელი“, „შესამოსელი“, ტანსაცმელი, პერანგი): კუართსა ჩემსა ზედა განიგდეს წილი, ի վերայ պատմուճանի իմոյ վիճակս արկանէին *მთ.27,35;* დამოიპო კუართი თჳსი C, დაიპო სამოსელი თჳსი DE, պատառեաց... զպատմուճան իւր *მრ.14,63;* კუართი იგი, რამეთუ უკერველ, მიერვე გამოქსოილ ყოვლადვე C, իսկ պատմուճանն. քանզի էր առանց կարանի ի վերուստ փորանկեալ ամենեւին *ი.19,23;* მოგცე... ოცდაათი კუართი B, მიგცნე... ოცდაათნი შესამოსელნი G, տաց... երեսուն պատմուճան *მსჯ.14,12;* ნუ შეიმოსთ მრჩობლსა კუართსა C, ნუცა შემოსად ორი სამოსელი DE, մի՛ զգենուցուք. ասէ. երկուս պարեգօտս *მრ.6,9;* კუართი მისი იყავნ წარჴსნილ B, სამოსელნი მისნი იყუნენ განრღუეულ G, հանդերձ նորա քակեալ լիցի *ლევ.13,45;* კუართისა შენისა მიღებად, առնուլ զշապիկս քո *მთ.5,40;* მოკუეთნა კალთაკნი კუართისა მათისანი, կտրեաց զգրատս նոցա ի միջոյ մինչեւ ցեզր *II მფ.10,4.*

კუართდაპებული պատառեալ զհանդերձս (სამოსელდახეული): ოთხმეოცნი წუერყვნულნი (წარტყუენულნი O) და კუართდაპებულნი და მგლოვარენი, արք ութսուն. գերծեալ զմօրուս եւ պատառեալ զհանդերձս *იერ.41,5.*

კუარცხლბერკი, კუარცხბეკი պատուանդան (პოსტამენტი): კუარცხლბერკია ფერჴთა მისთაჲ, պատուանդան է ոտից նորա *მთ.5,35;* თაყუანის-ეცით კუარცხლბერკსა ფერჴთა მისთასა, երկիր պագէք պատուանդան ի ոտից նորա *ფს.98,5;* ცაჲ საყდარი ჩემი არს და ქუეყანაჲ კუარცხლბერკი, երկինք աթոռ իմ են եւ երկիր պատուանդան ոտից իմոց *ეს.66,1;* არა მოიჴსენა კუარცხბეკი ფერჴთა მისთაჲ, ոչ յիշեաց զպատուանդան ոտից իւրոց *გოდ. იერ.2,1.*

კუბა խորանարդ (კუბი, აქ: ბელტი): შევამტკიცი იგი ვითარცა ლოდსა კუბაჲ, մածուցի զնա իբրեւ զվիմաւ խորանարդ *იობ.38,38.*

კუბასტ-ი գրապանակ. ձորձ („სამოსელი“): ფართო ყვნიან კუბასტნი მათნი DE, ფართო იყვნიან სამოსელნი მათნი C, լայնեն գրապանակս իւրեանց *მთ.23,5;* უჩუენებდეს კუბასტებსა და სამოსლებსა ყოველსა, ցուցանէին զծործս եւ զհանդերձս *საქ.მოც.9,39;* ალიკრიბე კუბასტი შენი, გამოაჩინენ წჳვნი შენნი *ეს.47,2.*

კუბო առագաստ (საქორწილო სახლი): ვითარცა პატიოსანი ქალწული უშინაგანესად კუბოდ შემოივლტოდე აქა, իբրեւ զպատուասէր եւ զխոհեմ հարսն ի ներքին անապատն փախեար յառագաստ *მ.ცხ.248v-269.*

კუდ-ი ագի. ձետ: კუდითა თჳსითა კუალსა მას შეჳრყუნინ, ագովն զհետն խաղաղէ *ფიზ.II 14-17;* კუდითა ნიჩურთა იფარავნ, ագեւաւն զբերանն պահէ *ფიზ.XXIX 10-11;* ვითარცა-იგი ვინ უპყრის ძაღლსა კუდი, որպէս որ բուռն հարկանիցէ զշան ձետոյ *იგ.სოლ.26,17.*

კუდკუეთილ-ი սուտակասպաս (პირმოთნე, მლიქვნელი): სიტყუა კუდკუეთილ-ჩუკენი, բանք սուտակասպասաց կակուղ են *იგ.სოლ.26,22.*

კუდმოკლე կրճատ („მოკლე კუდი"): ჴბოჲ… კუდ-მოკლე B, ზუარაკი… მოკლე-კუდი, զարջառ… զկրճատ *ლევ.22,23.*

კუდურ-ი մալեալ (საჭურისი): *II სჯ.23,2.*

კუებვა դարման (სარჩო, საზრდო): უძილებაჲ იგი მისი არნ კუებვასა სამწყსოთასა, տքնութիւն նորա ի դարման ընջից *ზირ.38,27.*

კუეთა იხ. გამოკუეთა, განკუეთა, განკუეთილი, დამოკუეთა, დაკუეთა, კართის დაკუეთა.

კუეთება բախել. ընդհարկանել (დატაკება, შებმა, შეჯახება): ეკუეთა მდინარჱ იგი სახლსა მას, բախեաց գետ զտունն *ლ.6,48;* ოთხნი ქარნი ცისანი ეკუეთნეს ზღუასა მას დიდსა, չորք հողմք երկնից բախէին զծով մեծ *დან.7,2;* იგიცა ეკუეთის და იგიცა შეიმუსრის მისგან, սա ընդհարկանի եւ նա փշրի *ზირ.13,3;* ეკუეთოს ყრმაჲ მოცუხებულსა, ընդհարցի մանուկն ընդ ծերոյն *ეს.3,5.*

კუეთება բախումն. մարտ (შებმა, ბრძოლა): დაივსების იგი (ბაზმაკი) კუეთებისაგან ქართაჲსა, չիջանի ի բախմանէ հողմոց *მ.ცხ.104r-113;* ხოლო ერისკაცნი პირველსავე მას ზედა კუეთებასა დაეცნეს, իսկ գեղջուկն յառաջին մարտին հարան եւ անկան *მ..ცხ.41v-35.*

კუეთილ-ი იხ. ამოკუეთილი, განკუეთილი, განკუეთილება.

კუელ-ი սակառի („გოდორი"): რავდენი კუელი აღიღეთ C, რაოდენი გოდორი აღიღეთ DE, քանի սակառի բարձէք *მრ.8,19;* აღავსეს ნამუსრევითა მით ათორმეტი კუელი C, აღავსეს ათორმეტი გოდორი ნამუსრევითა DE, լցին երկոտասան սակառի զկոտորոցն *ი.6,13.*

კუერ-ი ուռն (ჩაქუჩი): ჴმაჲ კუერისაჲ დაუყოფნ ყურთა მისთა, ձայն ուռան խլացուցանէ զականջս նորա (Ձ) *ზირ.38,30;* კუერითა და სამშჭუალებითა დაამტკიცნეს იგინი, რაჲთა არა შეიძრნენ, ուռամբք եւ բեւեռօք հաստատեցին զնոսա. զի ոչ շարժեսցին *იერ.10,4.*

კუერ-ი բլիթ. պաղատիտ (კოკორი, კვერი): სცემდა… კუერსა ერთსა პურსა და დრონსა ერთსა ჴორცსა და მანდარსა ერთსა ტაბაკისაგან, բաշխեաց… բլիթ մի հացի եւ պատառ մի ի կասկարայից եւ քաքար մի ի տապակէ *II მფ.6,19;* მოიღე შენ კუერი ლეღჳსაჲ, առ դու պաղատիտս թզոյ *ეს.38,21.*

კუერვა կոփել: ჭედად, კუერვად, უროჲსა ცემად, կռել. կոփել. ուռն հարկանել *ეს.41,7.*

კუერთხ-ი ցուպ. գաւազան. բիր. ջալոտ (ჯოხი, ხელჯოხი, კეტი): კუერთხმან შენმან და არგანმან შენმან მათგან ნუგეშინის-მცეს მე C, ցուպ քո եւ գաւազան նորա մխիթարեսցեն զիս *ფს.22,4;* ესავ შენ კუერთხსა მას ლერწმისასა განტეხილსა, յուսացեալ ես ի ցուպն եղեգնեայ ի ջախջախ *ეს.36,6;* ჰმწყსნე იგინი კუერთხითა რკინისაჲთა, հովուեսցես զնոսա գաւազանաւ երկաթեաւ *ფს.2,9;* საჭმელი და კუერთხი, ტჳრთი — ვირსა, բուտ եւ բիր եւ բեռն – իշոյ *ზირ.30,25;* ბრძანა კუერთხითა გუემაჲ მისი, հրամայեաց ջալոտիւք հարկանել *არსტ.68,5;* კუერთხით… გაოტო, գաւազանաւ արտաքսեցից զքեզ *მ.ცხ.273v-292.*

კუერთხვა ծեծել („გამოძეგუვა", ძეგვა): გედეონ კუერთხვიდა იფქლვილსა საწნეხელსა შინა G, გედეონ… გამოსძეგუდა იფქლსა კუერთხითა საწნეხელსა შინა S, Գեդէոն… ծեծէր ցորեան ի կալ *მსჯ.6,11.*

კუერცხ-ი ձու (კვერცხი): გინა თუ კუერცხსა სთხოვდეს, ნუ ღრიაკალი მისცეს მასა, կամ խնդրիցէ ձու. միթէ կարիճ տայցէ նմա *ლ.11,12;* კუერცხნი ასპიტთანი განტეხნეს, զձուս քարբից ծակեցին *ეს.59,5;* ვითარცა კუერცხნი ჴელითა შემუსრნეს, իբրեւ զձուս ի ձեռին մանրեսցէ *დან.8,25;* კუერცხისა დადებითა და მართჳსა გამოჴდითა დაშუერით და განგუზარდენით, ի ձուոյն եւ ի ձագուցն ջեռուցէք եւ ջանացայք եւ սնուցիք *ფიზ.XI 19;* სხჳსა კუერცხთა აცხობნ, զայլոց ձուս թխէ *ფიზ.XXI 9-12;* მფრინველმან და-თუ-უტევნეს კუერცხნი თჳსნი უნდილად, მართუეთა ვერ გამოისხამს, թռչուն եթէ թողցէ խակ զձուսն զձագսն ոչ հանցէ ի նոցանէ *მ.ცხ.197r-210.*

კუეს-ი երկաթ (რკინა): კუესი ეცეს რაჲ საღრტილსა, გამოვალს ცეცხლი, երկաթ ընդ քարի հարեալ ելանէ հուր *მ.ცხ.454r-540.*

კუეცა փոքրել (მოკვეცა, მოკრეჭა): იკუეცა მან თმაჲ კენქრეს, փոքրել զգլուխ ի Կենքրա *საქ. მოც.18,18;* უკუეთუ საძაგელ არს დედაკაცისა კუეცაჲ გინა დაყვნაჲ, დაიბურენ, եթէ անպատեհ է կնոջ փոքրել կամ գերծուլ. սքողեսցի *I კორ.11,6.*

კუთ-ი թամբ (კუნთი): მოართუა ბარკალი კუთითურთ, [եբարձ]... զազդրն եւ զթամբն որ զնովաւ *I მფ9,24.*

კუთნვა იხ. განკუთნვა.

კუკულ-ი, კუნკულ-ი կնգուղ (საბერო ქუდი): მოჰჴადეს კუკული თავსა მისსა, հանեալ զկնգուղն *იზტ.120,27-120,25;* დაბურის კუკულითა პირი თჳსი, ծածկէր զաչս իւր կնկղաւ իւրով *მ.ცხ.90v-101;* ემოსა კუკული ახალი, ունէր զգեցեալ նոր կնկուղ *მ.ცხ.166r-183;* აღიძარცუა ...კუნკული, առեալ զկնկուղ իւր *მ.ცხ.340r-193.*

კულევა զհետն վարել (კვალში ჩადგომა, კვალის მიყოლა): ნუუკუე იკულევდენ მონადირენი, զի մի՛ զհետն վարեսցեն որսորդքն *ფიზ.II 16-19.*

კუმევა արկանել (խունկս). ծխել. ճենճերել (კმევა): უკუმევდა საკუმეველსა და უზორვიდის კერპთა, արկանէին խունկս եւ զոհէին կռոց իւրեանց *III მფ.11,8;* უკუმევდეს ერდოებსა ზედა მათსა, արկանէին խունկս ի վերայ տանեաց իւրեանց *იერ.19,13;* აჰარონ და ძენი მისნი აკუმევედ საკუმეველსა, Ահարոն եւ որդիք նորա ծխէին խունկս *I ნშტ.6,49;* ვიდრე არღა უკუმევიედ ცმელი იგი, մինչեւ ճարպն ճենճերեալ էր *I მფ.2,15.*

რომელი-იგი უკუმევდა խնկարկու *IV მფ.23,5.*

კუმ-ი կումի („აღდეგ"): ტალითა კუმი, (რომელ არს გამოთარგმანებით: ქალა, შენ გეტყჳ, აღდეგ) G, տալիթա կումի *მრ.5,41.*

კუმინვა იხ. აღკუმინვა.

კუმოლვა ծխել (აკვამლება): მთაჲ იგი სინაჲ კუმოდა ყოვლად, լեառն Սինա ծխէր առ հասարակ *გამ.19,18;* შეახე მთათა და კუმოდიან, մերձեա ի լերինս եւ ծխեսցին *ფს.143,5;* ნუ გეშინინ... ორთა მათგან შეშათა მუგუზთა, რომელნი-იგი კუმანან, մի՛ երկնչիր... յերկուց փայտից խանձողացն ծխելոց *ეს.7,4;* რაჟამს კუმოდის ჩრდილოჲთი იგი, მოიწიოს აღსასრული, յորժամ հիւսիսային հողմն ծխեսցի. եկեսցէ վախճան *ნნტყ.108-221.*

კუნესა հեծել/հեծեծել. յոգւոց հանել. տաշտկալ. հառաչել (კვნესა, ოხვრა): მთავრობასა უღმრთოთასა კუნესიედ კაცნი, ընդ իշխանութիւն ամպարշտաց հեծեն արդարք *იგ.სოლ.29,2;* ჰკუნესოდი, რაჟამს მოგიჴდენ სალმობანი ვითარცა შობადისანი, հեծեծեսցես ի հասանել քեզ ցաւոց եւ երկանց իբրեւ ծննդականի *იერ.22,23;* ყოველი-ესე ქალაქი კუნესის მისთჳს, ամենայն քաղաքս հեծէ վասն նորա *ფლკტ.136,12-442,26;* კუნესინ, յոգւոց հանէ *ზირ.30,21;* კუნესოდიან შენ ზედა, յոգւոց հանցեն ի վերայ քո *ეზეკ.26,16;* ვკუნესით დამძიმებულნი, տաղտկամք ծանրացեալք *II კორ.5,4;* მღდელნი მისნი კუნესიან, քահանայք նորա հաչեն հառաչեն եւ յոգւոց հանեն *გოდ. იერ.1,4.*

კუნესა հեծութիւն (კვნესა, ოხვრა): ჴმითა კუნესისა ჩემისაჲთა შემჴმეს ჴორცნი ჩემნი ძუალთა ჩემთა, ի ձայնէ հեծութեան իմոյ կցեցաւ ոսկր իմ ի մարմին իմ *ფს.101,6;* დავწევ კუნესით და არა ვპოვე განსუენებაჲ, ննջեցի հեծութեամբ եւ հանգիստ ոչ գտի *იერ.45,3.*

კუნძულ-ი, კუნძუნი կղզի: კუნძულსა რასმე განყარა იგინი, ընկեցեալ զնա ի կղզի անապատ *ნრს.73,8;* ბრძანა ექუსორია ყოფაჲ უშჱნსა კუნძუნსა, հրամայեաց աքսորել զնա յանբնակ կղզիս *ნრს.72,30.*

კურაპალატ-ი կուրապաղատ (საერისკაცო ტიტული): ძისა დავით კურაპალატისათა, որդւոյ Դաւթայ կուրապաղատի *დ.დ.124,22.*

კურასტან-ი վանի („ბროლი"): ბჭენი შენნი ფიცრეულითა კურასტანითა J, ბჭენი შენნი ქვანი ბროლისანი O, դրունս քո յականց վանեայց *ეს.54,12.*

კურთხევა օրհնել. գովել. ձեռնադրել. ձեռնադրութիւն առնուլ (დალოცვა): აკურთხევდით მწყევართა თქუენთა, օրհնեցէք զանիծիչս ձեր *მთ.5,44;* კურთხევით გაკურთხო შენ, օրհնելով օրհնեցից զքեզ *ჰებრ.6,14;* მაკურთხნა ჩუენ ყოვლითა კურთხევითა სულიერითა, օրհնեաց զմեզ ամենայն հոգեւոր օրհնութեամբ *ეფეს.1,3;* უკურთხევიე შენ უფალსა, օրհնեալ ես դու ի տեառնէ Աստուծոյ *რუთ.3,10;* იგინი მწყევდეს, ხოლო შენ მაკურთხო, նոքա անիծանեն եւ դու օրհնեսցես *ფს.108,28;* აკურთხევდა და ადიდებდა ქრისტესა, მომცემელსა ცხოვრებისასა, օրհնէր եւ փառաւորէր զՔրիստոս զտուիչն կենաց *ფლკტ.156,34-470,10;* შენ გაკურთხევდენ ძმანი შენნი, զքեզ գովեսցեն եղբարք քո *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.74-75;* სეფორა აკურთხა ხუცად, զՍիփորա ձեռնադրեաց երէց *თომა მოც.20,12-399,17;* ვიკურთხენთ მისგან, ձեռնադրութիւն առնումք ի նմանէ *მარკ.247-188,10.*

კურთხეულ-ი աւրհնեալ (ნაკურთხი): კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისაჲთა, աւրհնեալ որ գայ յանուն տեառն *მთ.21,9.*

კურთხევა աւրհնութիւն („დიდება“): კურთხევაჲ ძესა დავითისსა DE, დიდებაჲ ძესა დავითისსა C, աւրհնութիւն որդւոյ Դաւթի *მთ.21,15;* კურთხევამან მამისამან დაამტკიცნის სახლნი შვილთანი, աւրհնութիւն հօր հաստատէ զտուն որդւոյ *ფლკტ.143,24-452,15.*

კურთხევაჲ მგალობელთაჲ աւրհնութիւն աւրհնութեան *ფიზ.II 48-58.*

კურნაქ-ი մժղուկ (მუმლი, კოღო): რომელნი დასწურავთ კურნაქსა, որ զմժղուկս քամէք *მთ. 23,24.*

კურნება բժշկել („განკურნება“): კურნება C, განკურნება DE, բժշկել *ლ.14,3;* მკურნალი, რომელი უსასყიდლოდ ჰკურნებ, բժիշկ. որ ձրի բժշկես *განს.ი.199,5-84,5;* ნაკრტენი მუცლისა მისისაჲ ჰკურნებს თუალთა დადგომილთა, աղբ փորոյ նորա բժշկէ զաչս շլացեալս *ფიზ.VI 9.*

კურნება բժշկութիւն (განკურნება, მკურნალობა): კურნებასა აღვასრულებ დღეს და ხვალე, բժշկութիւնս կատարեմ այսօր եւ վաղիւ *ლ. 13,32;* წყლულებისა მისისაჲ არა არს კურნებაჲ, վիրաց նորա ոչ գոյ բժշկութիւն *ზირ.21,4;* არა არს ჩუენდა კურნება, ոչ գոյ մեր բժշկութիւն *იერ.14,19.*

კურო ցուլ, եզն (ხარი): ურქინოს კურომან მამაკაცსა, հարցէ ցուլ զայր *გამ.21,28;* კუროთა პოხილთა (მართებულთა) მომიცვეს მე, ցուլք զէրք պաշարեցին զիս *ფს.21,13;* ირქენდით ვითარცა კურონი, ոգորէինք իբրեւ զցուլս *იერ.50,11;* კურო, եզն *III მფ.7,44.*

კუროჲსთავი տատասկ. բորկոնիմ (ეკლიანი მცენარე; კვრინჩხი): მო-ნუ-ისთულიან... კუროჲსთავთაგან ლეღვ C, ნუუკუე შეკრებიან... კუროჲსთავთაგან ლეღვ DE, միթէ քաղիցե՞ն... ի տատասկէ թուզ *მთ.7,16;* ეკალნი და კუროჲსთავნი აღმოსცენდენ ბომონთა მათთა თანა, փուշ եւ տատասկ բուսցի ի սեղանս նոցա *ოვსე 10,8;* რომელსა [ქუეყანასა] გამოაქუნ ეკალი და კუროჲსთავი, որ բերես փուշ եւ տատասկ *ფლკტ.152,33-464,27;* კუროჲსთავი, բորկոնիմ *მსჯ.8,7.*

კურტიმალ-ი շրջանակ (კარის კამარა): კურტიმლები მომზადა დავით, զշրջանակսն արար Դաւիթ *I ნშტ.22,3.*

კუსოლ-ა ջեռնուլ („ტფობა“): იკუსვოდა მგზებელსა მას C, ტფებოდა ნათელსა ცეცხლსა DE, ջեռնոյր առ լուսովն *მრ.14,54;* დგა მათ თანა პეტრეცა და ჰიკუსოდა C, (ტფებოდა DE), կայր ընդ նոսա եւ Պետրոս եւ ջեռնոյր *ი.18,18.*

კუტალ-ი բաժակ (სასმისი): კუტალი ოქროჲსაჲ, სავსჱ სასუმლითა რაჲთმე ტკბილითა, ვითარცა თაფლითა, բաժակ ոսկեղէն լի ըմպելեաւ քաղցր *მარკ.251r-200,6.*

კუფხალი: კუფხლისა შეკრება պտղաքաղ լինել („მარცულისა აღკრება“): არცა კუფხალნი ვენაჴისა შენისანი შეჰკრიბნე G, არცაღა მარცუალი ვენაჴსა შენსა აღკრიბოთ B, եւ պտղաքաղ այգւոյ քո մի՛ լինիցիս *ლევ.19,10.*

რომელი შეჰკრებნ კუფხალსა ճռաքաղ: ვითარცა იგი, რომელი [შეჰკრებნ] კუფხალსა სთულებასა შინა, իբրեւ զճռաքաղ ի կութս *მიქ.7,1.*

კვკნო սոխակ. հողամաղ („დედამთრვალი“, ბულბული): კვკნო G, დედამთრვალი O, սոխակ *ლევ.11,18;* კვკნო, հողամաղ *II შჯ.14,16.*

კვპრ-ი կիպրոս *ქება 4,14.*

კვრვება զարմանալ. սքանչացեալ լինել. հիանալ („დაკვრვება“, გაკვრება, გაოცება): უკვრდა ურწმუნოებაჲ იგი მათი, զարմանայր վասն անհաւատութեան նոցա *მრ.6,6;* უკვრდა სიტყუაჲ იგი DE, დაუკვრდებოდა სიტყუათაჲ მათ C, զարմանային վասն բանիցն *ლ.2,18;* შენ ნუ გიკვრნ, դու մի՛ զարմանար *ი.3,7;* რაჲსა გიკვრს ამას ზედა? զի՞ զարմացեալ էք ի վերայ այսորիկ *საქ.მოც.3,12;* გიკვრდიან და განკერთით (v.განჰკრთით), զարմացարուք. յիմարեցարուք *ეს.29,9;* გიკვრდინ საკვრველი, զարմացարուք զարմանս *ამბ.1,5;* და რაჲსა გიკვრს? եւ զի՞ զարմանաս *მრთA.კირ. იერ.-მარტკლ.285,1-375,15;* მრავალთა ჰკვრნ, բեզումք ընդ այն սքանչացեալ լինէին *მრთA. ანტ.დ.80,14-23,22;* უკვრდა საკვრველი იგი მოთმინებაჲ, հիանային ընդ ... համբերութիւն նորա *მ.ცხ.178-196.*

კვრიაკე կիւրակէ (კვირა დღე): გამოუჩნდიან მას წმიდანი იგი კვრიაკედ-კვრიაკედ, երեւէին նմա ըստ կիւրակէի կիւրակէի *ვარ.824-381,21.*

კვშტობანი կշտապանակ (ინდური ხე): პირიდექსიონ, რომელი გამოითარგმანების კვშტობანი ხჱ, պերիդիքսիոն. որ թարգմանի կշտապանակ *ფიზ.XXX 3.*

კცენა փռնչել (ცხვირის დაცემინება): კცენასა მისსა გამოჰკრთებიან ნათელნი, ի փռնչելոյ նորա փայլատակունք հատանին *იობ.41,9.*

ლ

ლ: ელის, მელის, მელიან, მელოდეთ იხ. ლოდება.

ლაგჳნ-ი սափոր. աման. ստոման (წყლის ჭურჭელი): ლაგჳნითა წყალი ზე ედგას მჴართა, սափոր ջրոյ յուս ունիցի *მრ.14,13;* დავდგი... ლაგჳნები სავსჱ ღჳნითა, եդի... աման լի գինւով *იერ.34,5;* ლაგჳნითა თაფლი, ստոման մի մեղու */// მფ.14,3;* დაყო ორმეოც დღე კნინსა ზედა ოსპნსა და ლაგჳნსა ერთსა წყალსა, կացեալ զքառասուն աւուրս ի վերայ սակաւ ոսբան եւ միոյ ստոմանի ջրոյ *მ.ცხ.116r-135.*

ლავრა լօրայ. վանք. զօրաժողով (სამონასტრო კომპლექსი): წარვიდა ვინმე ძმათაგანი ბერისა ვისამე ლავრასა ალექსანდრიაჲსასა, գնաց ոմն յեղբարց առ ծեր ոմն ի լօրայն Աղեկսանդրու *მ.ცხ.81v-93;* ვჯედ ოდესმე ლავრასა მამისა გერასიმესსა, նստէի երբեմն ի վանս հօրն Գելասիմէի *მ.ცხ.64r-53;* უჴმს, რაჲთა ... დაემკჳდროს ... ლავრასა შორის მრავლისა ძმობისა, պարտ է. զի... բնակեսցէ ... ի զօրաժողովոյ բազմաց եղբարց *მ.ცხ.82r-93.*

ლაკნა խան (ლანგარი, დიდი თეფში): შენიროს... ლაკნაჲ უცომოჲ სამინდოჲსაჲ, პურნი აღსუარულნი ზეთითა, մատուսցէ... խան մի բաղարջաց նաշհոյ. եւ պանս զանգեալ իւղով *რიცხ.6,15.*

ლაკუა ջրհոր (აუზი, ჭა): წარვიდა იგი უდაბნოს აღმოვსებად წყლისა ლაკჳსაგან, ... լնու ջուր ի ջրհոյ *მ.ცხ.422v-487.*

ლალვა կագել. մարտնչել. կռուել. հակառակել. սաստել („ჴდომა", „ბრძოლა", „ბრალობა", ცილობა, ჩხუბი): იწყო მისა ლალვად, սկսաւ կագել ընդ նմա *მთ.16,22;* უკუეთუ ილალებოდინ ორნი კაცნი და სცეს მოყუასმან მოყუასსა მჯილითა ანუ ქვითა, եթէ կագիցին արք երկու. եւ հարկանիցէ ոք ի նոցանէ զընկեր իւր քարիւ կամ բռնցի *გამ.21,18;* ვჰლალევდ მთავართა მათ O, მიჰლალევედ მთავართა მათ J, կագեցայ ընդ իշխանսն *ნეემ.13,11;* იხილნა ორნი კაცნი, რომელნი ილალვიდეს, ետես արս երկուս. որ կագէին ընդ միմեանս *თეკ.97,20;* ილალვიდეს (ჰჴდებოდეს C) ურთიერთას ჰურიანი იგი, մարտնչէին ընդ միմեանս Հրէայքն *ი.6,53;* ლალვით ნუ ილალვიდი ისრაჱლსა ანუ ბრძოლით ნუ ჰბრძოდი S, ნუ მბრძოლი ებრძოდაა ისრაჱლსა ანუ წყობით ეწყვებოდა? միթէ մարտի՞ւ մարտեաւ ընդ Իսրայելի. կամ պատերազմաւ պատերազմեցաւ ընդ նոսա *მსჯ.11,25;* ძენი დედისა ჩემისანი მლალვიდეს მე, որդիք մաւր իմոյ մարտեան ընդ իս *ქება 1,5;* მონისა უფლისა არა ჯერ-არს ლალვაჲ, ծառայի տեառն ոչ է պարտ կռուել *// ტიმ.2,24;* ილალვიდეს ბანაკსა შინა G, կռուեցան ի բանակին *ლევ.24,10;* ნუ ჰლალავ კაცსა ენოვანსა, ընդ առն լեզուանւոյ մի՛ կռուիր (Ձ) *ზირ.8,4;* ილალვიდეს და იტყოდეს, հակառակէին եւ ասէին *საქ.მოც.23,9;* იწყო მისა ლალვად C, იწყო ბრალობად მისა DE, սկսաւ սաստել նմա *მრ.8,32.*

ლალვა կռիւ. մարտ. կագ. հակառակութիւն. պատերազմ (ჩხუბი, ბრძოლა, ცილობა): რამეთუ შვნიან ლალვანი, անտի ծնանին կռիւք *// ტიმ.2,23;* ნუ იყოფინ ლალვაჲ შორის ჩემსა და შენსა, մի՛ լիցի կռիւ ընդ իս եւ ընդ քեզ *დაბ.13,8;* შფოთი და ლალვაჲ, հակառակութիւն եւ կռիւ *იგ.სოლ.17,14;* აღადგინის ლალვაჲ, բորբոքեսցէ զկռիւ *ზირ.28,10;* იყო ლალვაჲ შორის მწყემსთა, եղեւ մարտ ի մէջ հովուաց *დაბ.13,7;* ნუ შეიქმ ლალვასა, մի՛ կագիր ընդ նմա (Ձ) *ზირ.8,19;* განიშორე შენგან ლალვაჲ, ի բաց լեր ի կագոյ//հեռացո՛ ի քէն զմարտ եւ զկագ (Ձ) *ზირ.28,10;* ლალვა, հակառակութիւն */ ტიმ.6,4;* დღედ ბრძოლისა და ლალვისა, յօր մարտի եւ պատերազմի *იობ.38,23.*

ლალობა կագ (ცილობა, ჩხუბი): ლალობაჲ იგი მათი ყურთა ჴელის შესასხმელ არნ, կագն նոցա զականջս տան ունել *ზირ.27,15.*

ლალულ-ი կռուեալ (მოჩხუბარი): მრავალთა ლალულთა დააგებნ, բազում կռուեալս հաշտեցուցանէր *მრთ.A.ანტ.დ.85,6-29,23.*

ლამა լամա („ელმანა"): ელოი, ელოი, ლამა (ელმანა C) საბაქთანი? რომელ არს გამოთარგმანებით: ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რაჲსა დამაგდებ მე? է էլի. էլի. լամա սաբաքթանի՝ որ թարգմանի՝ Աստուած իմ. Աստուած իմ. ընդէ՞ր թողեր զիս *მრ.15,34.*

ლამპარ-ი ղամբար. լապտեր. ջահ. կանթեղ. բազմակալ. ճառագայթ (სანთელი, კანდელი): პირისა მისისაგან გამოვლენ ლამპარნი მგზებარენი, ի բերանոյ նորա ղամբարք բորբոքեալք *იობ.41,10;* ხილვაჲ მათი ვითარცა ლამპარნი ცეცხლისანი, տեսիլ նոցա իբրեւ զղամբարաց հրոյ *ნაუმ.2,4;* მოვალს მუნ ლამპრებითა და სანთლებითა, գայ անդր ջահիւք եւ լապտերօք *ი.18,3;* ლამპარნი აღნთებულნი წინაშე მათსა, ջահք լուցեալք առաջի նոցա *რიფს.175,11-106,17;* მოსწუნეს ჴორცნი მისნი ცეცხლითა მით ლამპართაჲთა, այրէին եւ խորովէին զմարմինս նորա հրով կանթեղացն *რიფს.175,17-107,4;* ლამპარი, բազմակալ */// მფ.7,49;* თუალნი

მისნი ვითარცა ლამპარნი ცეცხლისანი, աչք նորա իբրեւ ճառագայթք հրոյ *დან.10,6.*

ლანგჳნტარ-ი աման. սափոր (დოქი, წყლის ჭურჭელი): ალავსო ლანგჳნტარი ერთი ფოლითა, ելից աման ինչ լի փողովք *მ.ცხ.171r-188;* ორი ლაგჳნტარი აქუნდა წყლისათჳს, ունէր եւ սափորս ջրոյ *მ.ცხ.199r-211.*

ლანკან-ი սեղան (ტაბლა): ქმნა ლანკნები ათი ოქროჲსა, արար սեղանս տասն *II ნშტ.4,8.*

ლანკლა, ლანკნა սկուտեղ/ սկտեղ. խան. կոնք („კალათი“, ლანგარი, დიდი თეფში): მომეც მე აქა ლანკლითა თავი იოვანე ნათლის მცემელისაჲ, տուր ինձ. ասէ. այսր ի վերայ սկտեղ զգլուխն Յովհաննու մկրտչի *მთ.14,8;* მნებავს, რაჲთა მომცე მე ლანკნასა ზედა თავი იოვანესი, կամիմ զի այժմ տացես ինձ վաղվաղակի ի վերայ սկտեղ զգլուխն Յովհաննու մկրտչի *მრ.6,25;* სამნი ლანკლანი სამინდოჲთა მქონდეს თავსა ზედა ჩემსა, երիս խանս նաշհոյ ունէի ի գլուխ իմ *დაბ.40,16;* მოიყვანე აჰრონ... და ლანკლაჲ იგი უცომოთაჲ, առ զԱհրոն... եւ զխանն բաղարջաց *ლევ.8,2;* დააგო ლანკლასა ზედა S, შთადვა კალათსა G, եդ ի վերայ խանի *მსჯ.6,19;* ლანკნა ვეცხლისაჲ ერთი, կոնք մի արծաթի *რიცხ.7,13.*

ლანძჳ (ლანძუ-ი) կասկարայ. կրակարան. տապակս (სამფეხი, შანთი): უკუეთუ შესაწირავი ლანძჳსაგან იყოს ძღუენი იგი შენი, թէ զոհ ի կասկարայից իցէ պատարագն քո *ლევ.2,7;* ქმნა ქირამ... ლანძჳ იგი საკურთხეველისა, արար Քիրամ... զկասկարայս սեղանոյն *II ნშტ.4,11;* ლანძჳ ნაკუერცხალსა და შეშაჲ ცეცხლსა, կրակարանք կայծականց եւ փայտ հրոյ *იგ.სოლ.26,21;* მრავალგზის იბრძანებინ-ცა იგი მთავრისაგან სიავთა აღდუღებად, ლანძუთა განწურვებად და სხუათა მათ მრავალსახეთა სატანჯველთა შემზადებად, բազում անգամ հրամայէր իշխանն արկանել զոմանս եռացեալ կաթսայս եւ զայլս խորովել ի տապակս կամ քերանս... եւ այլ բազմակերպ տանջանս *მ.ცხ.299r-322.*

ლარდიონ-ი նարդեան („ნარდი“, olcum, nardus): მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ლარდიონი რჩეული C, მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ნარდისა DE, առեալ լիտր մի իւղոյ նարդեան *ი.12,3.*

ლაროს-ი ճայ („ბუვი“, თოლია): არა შჭამნეთ... ღლავკოსი და ლაროსი და ქორი და მსგავსნი მისნი G, არა სჭამო... სირაქლემი და ბუვი, ყუავი და ყოველი მსგავსი მისი S, ոչ ուտիցէք... զբու. եւ զճայ եւ զարաշիլ... եւ որ ինչ նման է նոցա *II შჯ.14,15.*

ლაღ-ი հպարտ. ամբարտաւան (ამაყი, ზვიადი, ამპარტავანი): ფიცხელსა და ლაღსა ბილწ ჰრქჳან, խիստն եւ յանդուգն եւ հպարտն ժանտ կոչին *იგ.სოლ.21,24;* თავის მოთნჱ... კაცი ლაღი არს, կարծօղն... այր ամբարտաւան է *ამბ.2,5.*

ლაღად ქცევა հպարտանալ (გაამაყება): ნუ ლაღად იქცევი წინაშე მეუფისა, մի հպարտանար առաջի թագաւորի *იგ.სოლ.25,6.*

ლაღობა խեղկատակութիւն. հպարտանալ. խաղալ (ამაყობა, ამპარტავნობა): ლაღობა, խեղկատակութիւն *ეფეს.5,4;* უკუეთუ ჰლაღოდით მარხვასა ზედა, եթէ ի վերայ պահոց հպարտասցիս *მ.ცხ.247v-268;* ნუღარა უკუე ჰლაღოჲ და ზუაობ და მეტსა ძალისასა თხოვად შეჰკადრებ, եւ մի ոք հպարտացեալ վերասցի քան զկար իւր *მ.ცხ.300r-323;* ჰლაღობდე თუ, შეგაჭუვნოს შენ, խաղա ընդ նմա. եւ տրտմեցուսցէ զքեզ *ზირ.30,9.*

ლაშქარ-ი պատնէշ. զաւր (ჯარი): მოგადგან შენ მტერთა შენთა ლაშქარი, պատեսցեն զքեւ թշնամիք քո պատնէշ *ლ.19,43;* გარე-მოგადგა შენ ლაშქარი, ածից զքեւ պատնէշ *ეს.29,2;* მოადგა მას ლაშქარი, պատեսցես շուրջ զնովաւ պատնէշ *ეზეკ.4.2;* მიავლინა... ლაშქარი დიდძალი, առաքեաց... զաւր բազում *ნრს.76,1.*

ლაშქრის მოდგმა պատնէշ. խից արկանել (სანგრებით გამაგრება): ლაშქრის მოდგმითა და არდაბაგის შენებითა საისართაჲთა, պատնէշս եւ նետակալս շինեսցէ *ეზეკ.17,17;* მოდგმად ლაშქარი ბჭეთა მისთა, արկանել խից ի վերայ դրանց նորա *ეზეკ.21,22.*

ლახუარ-ი նիզակ. գեղարդն. տէգ. արդն. սուին. աշտեայ (შუბი, მახვილი): არა ესუენ ლახურებსა მათსა, ոչ են յուսացեալ ի նիզակս իւրեանց *იუდ.7,9;* მოუღო... ლახუარი და მოკლა ლახურითავე მისითა, եհան... զնիզակն եւ սպան զնա նիզակաւն նորին *I ნშტ.11,23;* ლახუარი ჴელთა მისთა აქუნდა, գեղարդն ի ձեռին նորա *I მფ.19,9;* დაიჭრებოდეს... ჴრმლებითა და ლახურებითა, ցտէին... սրով եւ գեղարդեամբք *III მფ.18,28;* [დაჭრენით] მანგლები თქუენი ლახურებად, կոտորեցէք... զգերանդիս ձեր ի գեղարդունս *იოვ.3,10;* ლახურითა უგუმირა გუერდსა მისსა, տիգաւ խոցեաց զկողս նորա *ი.19,34;* უკუეთუ შეემთხჳენენ მას ლახუარნი, եթէ պատահեսցեն նմա արդունք *იობ.41,17;* შჭრიდენ ლახურებსა მათსა მანგლად, ձուլասցեն... զսուինս իւրեանց ի մանգաղս *ეს.2,4;* რომელნი აღიღებდეს ფარსა და ლახუარსა, առեալ վահանս եւ աշտեայս *I ნშტ.12,8.*

ლახუროსან-ი տիգաւոր. վաղակաւոր (შუბოსანი, მახვილოსანი): ძენი იუდაჲსნი ფაროსანნი და ლახუროსანნი, որդիք Յուդայ վահանակիրք եւ տիգաւորք *I ნშტ.12,24;* მშჳლდოსანნი და ლახუროსანნი ურიდ არიან, աղեղն եւ վաղակաւորն ի ձեռին իւրում ժպիրհ է *იერ.50,42.*

ლბილ-ი կակուղ. հեզ (რბილი, მშჳდი): ლბილ იყვნეს სიტყუანი უფროჲს ზეთისა, կակուղ էին բանք նոցա քան զձէթ *ფს.54,22;* ლბილნი ესე სიტყუანი, հեզ բանք *თევდ.567-69,3.*

ლბობა იხ. დალბობა.

ლებ-ი կապուտակ (დალურჯებული, დაშავებული): რამეთუ ჴორცნი, რომელნი მყინვარსა შეცჳვიან, პირველად ლებ იქმნნიან შეყინებითა მით სისხლისაჲთა, քանզի մարմին պարզոյ եւ սառին պատահեալ. նախ լինի կապուտակ մածուցեալ առեանն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 119,4.*

ლ[ე]ბილ-ი կապուտակ (დალურჯებული): ვისნი ლ[ე]ბილ არიან თუალნი? ո՞յր են կապուտակ ականողիք *იგ.სოლ.23,29.*

ლეგეონ-ი լէգէովն. գունդ (ეშმაკთმთავარი): ლეგეონ არს სახელი ჩემი, լէգէովն է անուն իմ *მრ.5,9;* ლეგეონი ეშმაკი სიტყვთა განვდევნე, զգունդս դիւաց փախուցի *ბას.კეს.-სასუმლ.კლარჯ.მრავლ. 224,14 (A 144).*

ლევა იხ. განლევა, განმლეველი, განულეველი, დალევა.

ლევიტელ-ი ղեւտացի (ლევის ჩამომავალი, მღვდელთაგან): ჰრქუა ლევიტელთა მათ მსახურთა, եւ ասաց ղեւտացիսն սպասաւորս *I ეზრა 1,3;*

ლევიტონ-ი փիլոն („რომელ არს საბეჭური გინა თუ სამჴრე"): აღიღო ლევიტონი თჳსი (რომელ არს საბეჭური გინა თუ სამჴრე თჳსი), აღდგა ღამით და წარვიდა მუნ, առեալ զփիլոն իւր. յարուցեալ ի գիշերի գնաց անդ *მ.ცხ.140r-158.*

ლეკჳ (ლეკუ-ი) կորիւն (ლეკვი): ვითარცა ლეკჳ ლომისაჲ, რაჲ ზინ მზირად, որպէս կորիւն առիւծու զի նստի դարանեալ *ფს.16,12;* ვითარცა ლეკუნი ლომთანი შორის სამწყსოთა ცხოვართასა, իբրեւ զկորիւն առիւծու ի մէջ հօտից խաշանց *მიქ.5,8;* შეჭამნენ იგინი ლეკუთა მაღნარისათა, կերիցեն զնոսա կորիւնք անտառի *ოვსე 13,8.*

ლელანგო քաքար (ღვეზელი): ლელანგონი უცომონი, ცხებულნი ზეთითა, քաքարս բաղարջս օծեալս իւղով *რიცხ.6,15;* მოიღოს... ლელანგოჲ უცომოჲ ერთი, առցէ... քաքար մի բաղարջ *რიცხ.6,19.*

ლელ-ი կնիւն: ქუეშე თითოფერთა ხეთა დაწჳს ჭილსა თანა, ლერწამსა და ლელსა, ընդ ազգի ազգի ծառովք ննջէ առ պրտուով եւ եղեգամբ եւ կնիւնով *იობ.40,16.*

ლერკოლოტ-ი երկրորդ արքայի (მეფის ნაცვალი): ჰამანს ლერკოლოტსა წარუთქუამს და განუჩინებიეს წინაშე მეფისა ჩუენ ყოველთა სიკუდილი O, Համան. երկրորդ արքայի խօսեցաւ զմէնջ ի մահ *ესთ.4,8.*

ლერწამ-ი եղէգն. ձող. կալամոն. օրան. մարգագետին („კალამი"): რაჲსა გამოხუედით ხილვად უდაბნოდ? ლერწმისა, ქარისაგან შერყეულისა? զի՞նչ ելէք յանապատն տեսանել. եղէ՞գն շարժուն ի հողմոյ *ლ.7,24;* არა მნებავს მელანითა და ლერწმითა (კალმითა) მიწერად შენდა, ոչ կամիմ դեղով եւ եղէգամբ գրել քեզ *III ეპ.ი.1,13;* შეჰრისხენ შენ მჴეცთა ლერწმისათა, սաստեա՛ ի գազան եղեգան *ფს.67,31;* იყო ჴელსა მისსა საბელი მაშჱნებელისაჲ და ლერწამი საზომელი, ի ձեռին նորա էր լար շինողաց եւ ձող չափոյ *ეზეკ.40,3;* ლერწამი, կալամոն *ადამ.14,25-11,VI;* ვითარცა გორავნ ურემი, სავსჱ ლერწმითა, զոր օրինակ հոլովի սայլ լի օրանաւ *ამოს.2,13;* ლერწამი და წყურნები, մարգագետինք եւ խաղք *ეს.35,8.*

ლერწამი სულნელი խունկելէգն զանոյշ *გამ.30,23.*

ლერწმისა եղեգնեայ ՝ აჰა ესავ შენ არგანსა მას ლერწმისასა დაჩხერილსა, ահա յուսացեալ իցես ի ցուպն եղեգնեայ ջախջախեալ *IV მფ.18,21;* ესავ შენ კუერთხნი მას ლერწმისასა განტეხილსა, յուսացեալ ես ի ցուպն եղեգնեայ ի ջախջախ *ეს.36,6.*

ლერწმისა შეშა խուրձն („ძნეული"): დამალა იგი შეშათა შინა სელის-ლერწმისათა G, დამალა იგი სელსა შინა ძნეულსა S, թաքոյց զնոսա ընդ խրձամբք կտաւոյ *ისუ 6.2,6.*

ლერწმო(ვ)ან-ი եղէգն. եղեգնուտ (ლერწმიანი ადგილი): ვითარცა ლერწმოანი სიჴმელითა სავსჱ, իբրեւ զեղէգն լի երաշտութեամբ *ნაუმ.1,10;* შთააგორდა ლერწმოვანსა მას მახლობელად წყაროსა, որոյ տապալեալ յեղեգանն որ հուպ ի ջուրն *თევდ.553-62,9;* შევიდეს იგინი ლერწმოანსა მას შინა, եւ մտեալ յեղեգնուտն անտառ *მ.ცხ.224r-244.*

ლესულ-ი սրեալ. յեսանասուր ականակապ (გალესილი, მოჭედილი): მახჳლი მისი ლესულ არს, զսուր իւր սրեալ է *ფს.7,13;* ისარნი შენნი ლესულ არიან, նետք քո սրեալ են *ფს.44,6;* მოიღე შენდა მახჳლი ლესული, առ քեզ սուսեր յեսանասուր *ეზეკ.5,1;* ლესულ თუალთაგან საფიროვნისათა, ականակապ յականց շափիղայ *ქება 5,14.*

ლეღოვანი, ლეღოანი, ლეღუოვანი թզենի. թուզ (ლეღვი; ლეღვნარი): ჭამოს კაცმან... ლეღოვანი თჳსი, կերիցէ այր... թզենի իւր *IV მფ.18,31;* გუემა... ლეღოანი მათი თრთჳლითა, եհար

... զթզենիս նոցա եղեամբ *ფს.77,47;* მოსრა ვენაჴები მათი და ლეღოანი (ლეღუოვანი L) მათი, եհար զայգիս եւ զթզենիս նոցա *ფს.104,33;* მოჭამნენ ვენაჴნი თქუენნი და ლეღოვანი თქუენი და ზეთისხილოვანი თქუენი, կերիցեն զայգիս եւ զթզենիս ձեր եւ զձիթենիս *იერ.5,17;* განისუენებდეს... ლეღოვანსა თჳსსა ქუეშჱ, հանգիցէ... ընդ թզենեաւ իւրով *მიქ.4,4;* შემცირდა ლეღოვანი, նուազեաց թուզ *იოვ.1,12.*

ლეღჳსკუერ-ი արաբովթ. պաղատիտ. պաղատակ. թուզ (ლეღვის ჩირი): აჴმობდა ლეღჳსკუერსა, ցամաքեցուցանէր ի վերայ նորա արաբովթ *II მფ.17,19;* ჴმირი ერთი სკიჭი, ორასი ლეღჳსკუერი [მოილო], կայթ մի չամիչ եւ պաղատիտ երկերիւր *I მფ.25,18;* ალავსო... ლეღჳსკუერითა [მახალი], ելից... պաղատակօք [զնա] *ივდ.10,5;* მოართუმიდეს... ფქვილსა, ლეღჳსკუერსა, სკიჭსა, ღჳნოსა, ზეთსა, բերէին նոցա... ալեւր. եւ թուզ եւ չամիչ եւ գինի եւ ձէթ *I ნშტ.12,40.*

ლეღჳ (ლეღუ-ი) թուզ. թզենի. պաղատիտ (թզոյ) (1. ლეღვი ნაყოფი. 2. ლეღვი მცენარე „ლეღუსულელი". 3. ლეღვის კვერი): მო-ნუ-ისთულიან... კუროჲსთავთაგან ლეღჳ, միթէ քաղիցե՞ն... ի տատասկէ թուզ *მთ.7,16;* არა არს ლეღჳ ლეღუებსა, ոչ թուզ ի թզենիս նոցա *იერ.8,13;* იხილა ლეღჳ ერთი, տեսեալ թզենի մի *მთ.21,19;* რომელმან დაჰნერგოს ლეღჳ, ჭამოს მან ნაყოფი, որ տնկէ թզենի կերիցէ զպտուղ նորա *იგ.სოლ.27,18;* ლეღუმან არაჲ გამოილო ნაყოფი თჳსი, թզենի ոչ տացէ զպտուղ իւր *ამბ.3,17;* ვენაჴმან და ლეღუმან მოსცეს ძალი თჳსი, որթ եւ թզենի ետուն զզօրութիւն իւրեանց *იოვ.2,22;* მოიღე ლეღჳ და ზეთი და დასდევ ზედა წყლულებასა მას და განეგოს, առէք պաղատիտս թզոյ եւ առաւ եւ դիցեն ի վերայ վիրիդ եւ ողջասցի *IV მფ.20,7;* მოიღე შენ კუერი ლეღჳსაჲ, առ դու պաղատիտ թզոյ *ეს.38,21;* ჰრქუათ ლეღუსა ამას C, არქუთმცა ლეღუსულელსა ამას DE, ասիցէք թթենւոյս այսմիկ *ლ.17,6*

ლეღუსულელ-ი ժանտաթզենի. թթենի („ლეღჳ"): წარბიოდა წინა და აღჴდა ლეღუსულელსა, ընթացեալ յառաջս ել ի ժանտաթզենին *ლ.19,4;* არქუთმცა ლეღუსულელსა ამას DE, ჰრქუათ ლეღუსა ამას C, ասիցէք թթենւոյս այսմիկ *ლ.17,6.*

ლეწვა կասուլ: ორნი ლეწვიდა კალოსა ზედა იფქლსა, ուռնա կասոյր ի կալն ցորեան *I ნშტ.21,20;* აღდეგ და ლეწევდ მათ, կանգնեաց եւ կաս զնոսա *მიქ.4,12.*

ლეწვა հունձ. կալ: არა იყოს ჴნვა, არცა ლეწვა, ոչ լինիցի վար եւ ոչ հունձ *დაბ.45,6;* მცირედღა და მოიწიოს ლეწვაჲ მისი, սակաւիկ մեւս եւս եւ հասցեն հունձք նորա *იერ.51,33;* მოიწიოს ლეწვაჲ სთულებად, հասցեն կալք կթոց *ამოს.9,13.*

ლვილ-ი ստորի („ქსლის ყდა" – საბა): ვითარცა ლვილი ქსლისაჲ, իբրեւ ստորի ոստայնանկաց *II მფ.21,19;* აქუნდა ლახუარი, ვითარცა ლვილი ქსელთაჲ, նիզակ իբրեւ զստորի ոստայնանկաց *I ნშტ.11,23;* ტარი ლახურისა მისისაჲ ვითარცა ლვილი ქსელთა, փայտ նիզակի նորա իբրեւ զստորի ոստայնանկաց *I ნშტ.20,5.*

ლიბანდაკ-ი նետ (ისარი): მოილო იოაბ სამი ლიბანდაკი ჴელითა, առ Յովաբ երիս նետս ի ձեռին իւրում *II მფ.18,14.*

ლიბანონ-ი լիբանոն (საკმეველი, გუნდრუკი, thus): სცემდეს მანანასა მას და ლიბანონსა, տային զմաննայն եւ զլիբանոն *ნეემ.13,5.*

ლიგი იხ. განდიგებული.

ლიგჳრიონ-ი զոճազմն (ძვირფასი ლურჯი ქვა): ყოველი ქვაჲ პატიოსანი შეგემოსა: სარდიონი... ლიგჳრიონი და აქატჱ J, զամենայն ական պատուական ի քեզ կապեցեր: զսարդիոնն... զզոճազմն *ეზეკ.28,13.*

ლიემპალ-ი տիղմ (შლამი, ტლაპო): ვიხილე კაცი ვინმე, რომელი დაფლულ იყო ვიდრე მუჴლთადმდე ლიემპალსა შინა დაუყესა მდინარისასა, տեսի ես զայր ոմն թաղեալ մինչեւ ցծունկսն ի տղմոյ մօրուտոյ յեզր գետոյն *მ.ცხ.232v-254.*

ლიემყრალ-ი գուբ (ლაფი, ტლაპო): ლიემყრალსა შინა დაფლულ ვარ მწჳრისასა ვიდრე ყელადმდე, ի գուբ տղմոյ թաղեալ կամ մինչեւ ցպարանոց իմ *მ.ცხ.90r-101.*

ლინ-ი սաղմոսարան (ქნარი): ნესტჳმან და ლინმან მოატკბიან ჴმაჲ, փող եւ սաղմոսարան հեղտացուցանեն զնուագս *ზირ.40,21.*

ლირბ-ი լիրբ („ურცხჳნო", ურცხვი): ურცხუინოჲ და ლირბი პირი, რომელი იტყოდის ღმრთისათჳს სიცრუვესა, აღივსოს გინებითა, զլիրբ երեսդ որ խաւսի զԱստուծոյ մերոյ անիրաւութիւն. անարգութեամբ լցոյց *ორმეოც.132,18-8.*

ლირბება ժպիրհ (ურცხვობა, გლისპობა): რაჲსათჳს მიაქცია ერმან ჩემმან ესრე და იერუსალემმან მიქცევითა ლირბებისაჲთა, ընդէ՞ր խոտորեցաւ ժողովուրդ այդ եւ Երուսաղէմ խոտորումն ժպիրհ *იერ.8,5.*

ლირწება անառակութիւն (უწესოება): შურნი, კაცისკლვანი, ლირწებანი; հարձուածք... սպանութիւնք անառակութիւնք *გალ.5,21.*

ლიტანია հսկումն (სავედრებელი ლოცვა ღამის თევით): იყვნეს ყოველნი ლოცვასა და ლიტა-

ნიასა, էին ամենեքեան յաղօթս եւ ի հսկմունս *მ.ცხ.145v-162.*

ლიტონ-ი լուկ. դատարկ (მარტო, ცარიელი): ნუ ვითარცა წყალსა ლიტონსა ხედავ, մի՛ լուկ ի ջուր կամ ի դատարկ հայիցիս *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.84,16-31,26;* ნუ წყალსა ამას ლიტონსა ხედავ, ի դատարկ ինչ ջուր հայիցես *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.84,26-32,7;* კაცი მოკლა ლიტონი, եսպան զլուկ մարդ *მ.ცხ.209r-248.*

ლიტონად վայրապար (ამაოდ, ცუდად, მარტივად): არა ლიტონად გრქუა შენ კაცმან მან, ոչ վայրապար ասաց քեզ զայդ մարդն *მ.ცხ.147r-164.*

ლიტრა լիտր. մնաս (საწყაოს ერთეული): მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ლარდიონი (ნარდისა DE) რჩეული, առեալ լիտր մի իւղոյ նարդեան *ი.12,3;* მოგვჳიდოდა ჩუენ მის მიერ სამი ლიტრაჲ პური დღითი-დღედ, տայր մեզ ամենայն աւուր երեք լտերս հացի *ი.მოც.59,2-198,24;* ლიტრა, մնաս *პეტრე მოც.48,5-56,1.*

ლიქნა խարդախել. փաղաքշել. ողոքան. աղերս. շողոքորթութիւն. շնորհուկ („ქენება", ხვეწნა; პირმოთნეობა, პირფერობა): ჰლიქნა გუელმან ევას, խարդախեաց օձն զեւա *მ.ცხ.120r-138;* ჰლიქნი მოღუაწეთა ჭამადთა მიმართ, փաղաքշեալ թովեմ զպահեցողս առ իղձս կերակրոց *მ.ცხ.402r-456;* არასადა სიტყჳთა ლიქნისაჲთა (ქენებისაჲთა Q) ვიყვენით ვითარცა-ეგე თქუენ, ոչ երբեք բանիւք ողոքանաց եղեաք առ ձեզ *I თეს.2,5;* არა სიტყჳთა ლიქნისაჲთა სავსე არს, ոչ բանիւք ողոքանաւք լցեալս *კირ.იერ.-ჯუარ. 236v;* ლიქნითა და ქადებითა სატანჯველთაჲთა და სიკუდილისა, ողոքանօք եւ սպառնալեօք տանջանաց եւ մահու *დ.დ.127,20;* ნუ შეორგულდები შენ ლიქნითა მეგობართა შენთაჲთა, մի՛ զքո ոլորդ մեղկացուցանեն աղերս բանք բարեկամաց քոց *ანდ.-ანატ.313-31,24;* არა თუ ლიქნით რასა გეტყჳ შენ, ոչ առ շողոքորթութիւնս ինչ ասեմ քեզ *ფლკტ.146,4-456,10;* რომელი მეგულების სიტყუად, არა ლიქნით ვთქუა, զոր խաւսելոցս եմ ընդ ձեզ. որ որպէս շնորհուկս ինչ առնելոց ասեմ *ორმეოც.127,8-3.*

ლმობა երկնել. ցաւել. վտանգել. խանդաղատել. մորմոքել. վշտանալ. տառապել (ტკივილი, „ტირილი", ნვა, შეჭირვება): რომელთათჳს კუალად მელმის, զորս դարձեալ վերստին երկնեմ *გალ.4,19;* მუნ ელმოდა შენთჳს მშობელსა შენსა, անդ երկնեաց որ ծնաւն զքեզ *ქება 8,5;* გელმოდენ და მჴნე იყავ, երկնեա եւ զօրացիր *მიქ.4,10;* რაჲსა გელმოდა ჩემთჳს? ընդէ՞ր երկնեցեր զիս *ეს.45,10;* მუცელი ჩემი მელმის, որովայն իմ ցաւէ *იერ.4,19;* გული მათი ელმოდის, ցաւեսցին սիրտք իւրեանց *ეს.19,10;* რაჲთა არა გელმოდის, զի մի ցաւագնեսցիս *ზირ.30,10;* მელმის მე ფრიად, վտանգեցայ յոյժ *II ნშტ.35,23;* მელმიან წელნი ჩემნი შენთჳს, խանդաղատին ի քեզ աղիք իմ *ფლკტ.145,17-454,29;* ელმოდა (ტიროდეს C) უფროჲსღა სიტყუასა მას ზედა (სიტყჳსა მისთჳს L), մորմոքէին մանաւանդ ի վերայ բանին *საქ.მოც.20,38;* მის თანა ელმინ ყოველთა ასოთა, վշտանան ամենայն անդամքն ընդ նմա *I კორ.12,26;* გუელმოდა და გეძიებდით შენ C, տառապեալք խնդրեաք զքեզ *ლ.2,48.*

ლმობა-ჲ ցաւ (ტკივილი, სალმობა): ხილვად ლმობისა და შრომისა, տեսանել զցաւս եւ զվաստակս *იერ.20,18.*

ლმობა გულისა սրտակաթ առնել (გულის ტკივილი): გული გუალმე ჩუენ ერთითა ყელის საბმელითა მძივისა შენისაჲთა, արտակաթ արարեր զմեզ միով ակամբ քով եւ միով քառամանեկաւ պարանոցի քո *ქება 4,9.*

ლმობიერ-ი ցաւագնոտ. ցաւագնեալ. գթացեալ. զղջացեալ (ავადმყოფი, სატკივრიანი): მიეცემის... ღჳნოჲ სუმად ლმობიერთა, տուք... գինի ըմպել ցաւագնոտաց *იგ.სოლ.31,6;* ლმობიერი, ցաւագնեալ *ეს.21,10;* იხილა მაცხოვარი ლმობიერ ქმნულად, երես... զի փրկիչն գթացեալ էր ի վերայ *მ.ცხ.414r-466;* ლმობიერ იქმნა, զղջացեալ եղեւ *მ.ცხ.99r-109.*

ლმობიერ ქმნა մխիթարել („ნუგეშინის ცემა"): ლმობიერ იქმნა უფალი სულთქუმისათჳს მათისა G, ნუგეშინის-სცის უფალმან სულთქუმისათჳს მათისა S, մխիթարեցաւ տէր ի հեծութենէ նոցա *მსჯ.2,18.*

ლმობიერება զղջումն (სინანული, გულშემატკივრობა): უცოდველ აქუნდა უკუე მამასა ლონგინოსს ლმობიერებაჲ ფრიადი ლოცვასა შინა, ունէր ինքն հայրն Ղունգինոս զղջումն յոյժ *მ.ცხ.87v-99.*

ლოგინ-ი հիւղ. մահիճ (ფაცხა; საწოლი): შექმნეს იერუსალჱმი ვითარცა ლოგინი ხილის მცველთაჲ, արարին զԵրուսաղէմ որպէս զհիւղս մրգապահաց *ფს.78,1;* მომცა მე ღმერთმან მცირე ესე ლოგინი და ტყავი მას ზედა, ետ ինձ տէր զմահիճս եւ զմորթս զայս *მ.ცხ.260r-279.*

ლოდ-ი վէմ. քար. վիրգ („კლდე", „ქვა"): ლოდნი განსთქდეს C, კლდენი განსთქდეს DE, վէմք պատառեցան *მთ.27,51;* აღჰმართენით ლოდნი ესე G, აღმართნე შენ ქვანი იგი S, կանգնեսջիք զքարինս *II შჯ.27,4;* აღიღო ლოდი ერთი, առ վիրգ մի *ორმეოც.132,5-2.*

ლოდ-ი მსტუარ-ი քարկոթող („ლოდი სალოცავი"): არცა ლოდი მსტუარი აღსდგათ G, არცა

ლოდი სალოცავი აღსდგათ B, մի՛ քարկոթող դնիցէք *ლევ.26,1.*

ლოდება մնալ. ակն ունել. սպասել. անսալ. հանդերձել („დადგრომა“, „მზერა“, ლოდინი): ელოდეთ აქა C, დაადგერით აქა DE, մնացէք աստ *მრ.14,34;* ვიდრე-იგი ათენას შინა ქალაქსა ელოდა მათ, յԱթէնս ի մնալն նոցա Պաւղոսի *საქ.მოც.17,16;* წინა წარგჳძღუეს და გუელოდეს ჩუენ ტროადას შინა, սոքա յառաջ երթեալ մնային մեզ ի Տրովադայ *საქ.მოც.20,5;* მეფობაჲ შენი შენვე გელოდის, թագաւորութիւն քո քեզ մնայ *დან.4,23;* დადგეს და ელოდეს, կացին մնացին *ბაბ.44,12-149,11;* ელოდა ზაქარიას, ակն ունէր Զաքարիայ *ლ.1,21;* ელოდა მოღებად რასმე მათგან, ակն ունէր առնուլ ինչ ի նոցանէ *საქ.მოც.3,5;* თქუენ გჳრგჳნსა ელითა? դուք պսակա՞ց ակն ունիք *ანდ.-ანატ.308-27,37;* მელოდეს (მიმზირდეს Ⴀ) მე ცოდვილნი წარწყმედად, ինձ սպասեցին մեղաւորք ի կորուսանել զիս *ფს.118,95;* დგა და ელოდა მას, կայր եւ սպասէր նմա *თეკ.92,9;* მოყუასნი გელიან O, այլք անսան քեզ *ქება 8,13;* წუთ გუელოდე, անսա վայր մի *ვარ.808-373,32;* მელის მე, հանդերձեալ է ինձ *ი.მოც.56,27-193,3.*

ლოდოან-ი վէմ („კლდე“): რომელმან გარდააქცინა ლოდოანნი ტბად წყალთა Ⴀ, რომელმან გარდააქცია კლდე ტბად წყალთა Ⴁ, ո դարձոյց զվէմն ի վտակս ջուրց *ფს.113,8.*

ლოკვა ջնջել: ჰლოკდეს მტუერსა მას ჴამლთა მისთასა, ջնջէին զփոշի սանդալոյն *მ.ცხ.210v-II 58.*

ლომ-ი առեւծ: ვითარცა ლომი საყოფელსა თჳსსა, որպէս զառեւծ ի մորւոջ իւրում *ფს.9,29;* ჴბოჲ და ლომი და ზუარაკი ერთად ძოვდენ, որթ եւ ցուլ եւ առեւծ ի միասին ճարակեսցին *ეს.11,6;* ვითარცა ლომი იზახებდეს, իբրեւ առեւծ մռնչեսցէ *ოსე 11,10;* იზახა ვითარცა ლომმან, մրմռեալ իբրեւ զառեւծ *ორმეოც.128,11-4.*

ლომ ქმნა առիւծանալ (გალომება, ლომად ქცევა): გამოხლდა ლეკუთა მიმართ, ლომ იქმნა და ისწავა ტაცებაჲ ნატაცებთაჲ, զարգացաւ կորիւն մի ի կորեանց նորա եւ առիւծացաւ եւ ուսաւ յափշտակել զյափշտակութիւն *ეზეკ.19,3.*

ლოპრ-ი փրփ (ქაფი, დუჟი): შფოთებულ ხარ... და ლოპრნი გარდაგცემიან, շփոթեալ եւ սրտմտութեամբ փրփրեալ ես *მ.ცხ.50v-42.*

ლოშნა, ლოშა լիզուլ. լափել. ուտել (ლოკვა, თქვლეფა, ჭამა): ძაღლნიცა ჰლოშნიდეს წყლულებათა მისთა, շունք եւս... լիզուին զվէրս նորա *ლ.16,21;* ლოშდეს ძაღლნი სისხლსა მას, լիզէին... շունք զարիւն նորա *III მფ.22,38;* ლოშდენ მინასა, ვითარცა გუელნი, լիզեսցեն զհող իբրեւ օձք *მიქ.7,17;* სადა ლოშნიდეს ღორნი და ძაღლნი სისხლსა ნაბუთესსა, ուր լափեցին շունք եւ խոզք զարիւն Նաբովթայ *III მფ.21,19;* მტერნი მისნი მინასა ლოშნიდენ, թշնամիք նորա հող կերիցեն *ფს.71,9.*

ლოცვა աղաչել. յաղօթս կալ. աղօթել. աղօթիւք խնդրել. աղօթս առնել. ուխտել. մխիթարել. պաղատել. խնդրել. մաղթել. աղօթս մատուցանել. ըղձանալ. աղերսել („თაყუანის ცემა“, „აღთქმა“, ნუგეშინის-ცემა, „ვედრება“, მუდარა, თხოვნა): ჰლოცვიდეს მას მწრაფლ, աղաչէին զնա ստէպ *ლ.7,4;* ჰლოცვიდა ვინმე ფარისეველი, რაჲთა პური ჭამოს მის თანა, աղաչէր զնա ոմն փարիսեցի զի ճաշ կերիցէ առ նմա *ლ.11,37;* ან მე მათთჳს გლოცავ C, მე მათთჳს გევედრები DE, արդ ես վասն նոցա աղաչեմ *ი.17,9;* ჰლოცვიდა პავლე ყოველთა მიღებად საზრდელისა, աղաչէր Պաւղոս զամենեսեան առնուլ կերակուր *საქ.მოც.27,33;* თქუენ გლოცავ, զձեզ աղաչեմ *იგ.სოლ.8,4;* ილოცავნ, կայր յաղօթս *ლ.5,16;* ილოცევდით, յաղաւթս կացէք *მთ.24,20;* იყო ლოცვასა მას მისსა თჳსაგან, եղեւ ի կալն նորա յաղօթս առանձին *ლ.9,18;* აღდგა პეტრე ერდოსა ზედა ლოცვად (თაყუანის-ცემად Ⴀ), ել Պետրոս ի տանիսն կալ յաղօթս *საქ. მოც.10,9;* ილოცვიდა იონა უფლისა მიმართ, եկաց Յովնան յաղօթս առ Տէր *იონა 2,2;* იწყო ლოცვად, սկսաւ յաղօթել *ფლკტ.147,24-457,29;* გამომიცხადე მე, რომელსა ვილოცევდ შენგან, ծանուցեր ինձ որ ինչ աղօթիւք խնդրեցաք մեք ի քէն *დან.2,23;* ილოცევდით მათთჳს, რომელნი გმძლავრობდენ თქუენ, աղաւթս արարէք ի վերայ նեղչաց ձերոց *ლ.6,28;* ილოცა ლოცვაჲ იაკობ, ուխտեաց Յակոբ ուխտ *დაბ.28,20;* ჰლოცვიდა ყოველთა გულსმოდგინებითა გულისაჲთა დადგრომად უფლისა მიერ, մխիթարէր զամենեսեան յօժարութեամբ սրտի կալ նոցա ի տէր *საქ.მოც.11,23;* რომლითა ვილოცევდ წინაშე უფლისა, որով պաղատեցայ առաջի տեառն *III მფ.8,59;* ილოცავნ ღმრთისა მიმართ მოტევებისათჳს ყოვლისა ერისა, խնդրէր թողութիւն փոխանակ ժողովրդեանն *იაკ.მოც.94- ;* ლოცვა, մաղթել *განს.ი. 198,13-88,30;* იურვოდეს, ილოცვიდეს და ითხოვდეს მრავალმოწყალისა ღმრთისაგან, ճգնութեամբ. մատուցեալ աղօթս. առ ի խնդրել ի բազումողորմ տեառնէն *როფს.164,6-81,9;* ილოცვიდეს განთენებასა, ըղձանային այգուն լինելոյ *საქ.მოც.27,29;* ილოცევდ მის წინაშე, աղերսեաց առաջի նորա *ზირ.17,22;* ილოცა იეფთაე ლოცვაჲ უფლისა მიმართ S, აღუთქუა

იეფთაემან აღთქუმაჲ უფალსა G, ուխտեաց Յեփթայէ ուխտ տեառն *მსჯ.11,30.*

ლოცვის ყოფა աղօթել (თხოვნა, ვედრება): ლოცვა ყავ, ვითარცა გნებავს, աղօթեա՛ որպէս եւ կամիս *ფლკტ.159,29-474,9.*

ლოცვა աղօթք. պաղատանք. խնդրուած. հեծութիւն. աղերսանք („თაყუანის-ცემა", „ვედრება", „სულ-თქუმა", თხოვნა): ყოველი, რაოდენსა ითხოვდეთ ლოცვასა შინა DE, ყოველი, რაჲცა ითხოოთ თაყუანის-ცემასა C, զամենայն ինչ զոր եւ խնդրիցէք յաղաւթս *მთ.21,22;* ისმინა უფალმან ჴმაჲ ლოცვისა ჩემისაჲ Ⴑ, ისმინა უფალმან ვედრებისა ჩემისაჲ Ⴂ, լուաւ տէր աղօթից իմոց *ფს.6,10;* ისმენდა ლოცვასა მათსა, ունկն դնէր աղաւթից նոցա *ორმეოც.138,5-1;* არა უგულებელს-ყოს ლოცვაჲ იგი ობლისაჲ და არცა ქურივისაჲ, ոչ առնէ անտես զպաղատանս որբոց եւ զայրի *ზირ.32,17;* მომხედენ ჴმასა ლოცვისა ჩემისასა Ⴑ, მოხედენ ჴმასა ვედრებისა ჩემისასა Ⴂ, նայեաց ի ձայն խնդրուածոց իմոց *ფს.85,6;* რაჲთა შეისმინოს ლოცვაჲ პყრობილთა მისთაჲ Ⴑ, რაჲთა შეისმინოს სულ-თქუმაჲ შებორკილებულთაჲ Ⴂ, լսել զհեծութիւն կապելոց *ფს.101,21;* ლოცვისა შემწენო, աղերսանաց գործակիցք *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 123,9.*

ლპობა იხ. დალპობა, დამპალი.

ლპოლვა იხ. დალპოლვა.

ლტობა იხ. დალტობა, დავლტობა.

ლტოლვა იხ. განლტოლვილი, მისალტოლავი, მისალტოლველი.

ლუკმა պատառ (ნატეხი, ნაჭერი, ულუფა): ჰნებავს, რაჲთამცა ტაბლაჲ გარდაგებული მრავალთაგან კეთილთა ერთ ლუკმადმცა შთაიდვეს, փութան զսեղան եւ զանօթս որ ի նմա եւ զպէտսն ի մի պատառ կլանել *მ.ცხ.126v-144.*

ლუსკუმა տապան. զգրոց (სამარხი): სხუანი ნაწილნი მათნი შეკრიბნა ლუსკუმასა შინა ერთსა, զայլ նշխարսն եդեալ ի տապանի *მსკ.59,24;* შექმნა ლუსკუმაჲ ვეცხლისაჲ, զգրոց արծաթի արարեալ *მრთ.S.გამოჩ.ჯუარ.243,1- .*

ლხენა ներումն (შენდობა, ხსნა): ვეძიებდე მეცა სიკუდილსა, ვინაჲთგან ვერღარას მოველი ამიერსა ლხენასა, խնդրեմ ինձ զմահ. զի ոչ մնամ յայսմ հետէ գտանել ներումն վշտաց եւ տառապանաց իմոց *მ.ცხ.176r-194.*

ლხინ-ი հանգիստ (მოსვენება): სხუათა ლხინი, ხოლო თქუენ ჭირი, այլոց հանգիստ… եւ ձեզ նեղութիւն *II კორ.8,13;* თქუენ, ჭირვეულთა – ლხინი ჩუენ თანა, ձեզ. նեղելոցդ. հանգիստ ընդ մեզ *II თეს.1,7.*

ლხინება քաւել, քաւիչ եղանել, բժշկել. խնայել. ներել. անյորր առնել. հաճել. ցածուցանել. ցածնուլ. զղջալ. փրկել. հաշտել. անսալ. օրհնել. թողացուցանել („მლხინებელ ქმნა", „მოტევება", „განკურნება", „განვრცობა", დაცხრომა, დაწყნარება, დაზოგვა, გაშვება, პატიება, შერიგება, განმენდა): მილხინე მე ცოდვილსა ამას, քաւեա՛ զիս զմեղաւորս *ლ.18,13;* ულხინოს მღდელმან მან ცოდვაჲ იგი მისი O, ლხინება ყოს მისთჳს მღდელმან ცოდვისათჳს G, քաւեսցէ վասն նորա քահանայն *ლევ.4,35;* მილხინე ცოდვათა ჩემთაგან, քաւեա՛ զմեղս իմ *ფს.24,11;* რომელმან გილხინა (მოგიტევნა) შენ ყოველთა უშჯულოებათა შენთაგან Ⴂ (ცოდვანი შენნი Ⴑ), ո քաւէ զմեղս քո *ფს.102,3;* უფალო, გჳსმინე, უფალო, გჳლხინე, տէր լուր. տէր քաւեա՛ *დან.9,19;* ულხინო სიცრუვეთა მათთა, քաւիչ եղէց անիրաւութեանց նոցա *ჰებრ.8,12;* ულხინო მას, եղէց նոցա քաւիչ *იერ.5,1;* მილხინე (განმკურნე Ⴂ) მე, უფალო, რამეთუ შემიძრწუნდეს ძუალნი ჩემნი, բժշկեա՛ զանձն իմ. զի խռովեցան ոսկերք իմ *ფს.6,3;* ულხინე სულსა ჩემსა Ⴑ, განკურნე სული ჩემი Ⴂ, բժշկեա՛ զանձն իմ *ფს.40,5;* მე გილხინო წყლულებათა თქუენთა, ես բժշկեցից զբեկումն ձեր *იერ.3,22;* მილხინა მე მრავლითა წყალობითა თჳსითა, խնայեսցէ յիս ըստ բազում ողորմութեան իւրում *ნეემ.13,22;* ულხინე უფალო ერსა შენსა, խնայեա՛ տէր ի ժողովուրդս քո *იოვ.2,17;* მილხინე მე დღესა ბოროტსა, խնայեա՛ դու յիս յաւուր չարի *იერ.17,17;* არღარა ულხინო მათ, եւ ոչ ներեցից նոցա *ეს.2.9;* ნინეველთა მათ კაცთა მართლად ულხინა ღმერთმან, Նինուէացւոցն յիրաւի եւ ըստ կարգի ներեաց Աստուած *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103,28-32,13;* ჭირსა ჩემსა მილხინე Ⴑ, ჭირსა ჩემსა განმივრცე მე Ⴂ, ի նեղութեան ինձ անդորր արարեր *ფს.4,2;* შენ არა გჳლხინე, ոչ հաճեցար ընդ մեզ *გოდ.იერ.3,42;* რაჲთა გილხინოს ცოდვათა თქუენთა, զի ցածուցից վասն մեղացդ ձերոց *გამ.32,30;* არა უნდა უფალსა ლხინებაჲ მათი, ոչ կամեցաւ տէր ցածնուլ *IV მფ.24,4;* წყალობაჲ შენი თანა-იყო და ულხინებდა მათ, ողորմութիւն քո անջրպետեաց եւ փրկեաց զնոսա *სიბრძ.სოლ.16,10;* არღარა ულხინო მათ, ոչ եւս անսացից նոցա *იერ.15,6;* უფალმან ღმერთმან მილხინა მე, տէր Աստուած օրհնեաց զիս *ღმ.შობ.186,5-253,8;* გჳლხინე ულლისა ამისგან, რომელი დაგუდვა მამამან შენმან, թողացո ի լծոյն. զոր եդ հայր քո ի վերայ մեր *II ნშტ.10,9.*

ლხინება քաւութիւն. բժշկութիւն. հանգիստ. դիւրութիւն. քաւ. մխիթարութիւն. լուծումն (განწმედა, განკურნება, მოსვენება, ნუგეშისცემა, ხსნა): თჳნიერ ვერძისა მის ლხინებისაჲსა, բաց ի խոյէ քաւութեանն *რიცხ.5,8;* შენ მიერ არს ლხინებაჲ, ի քէն է քաւութիւն *ფს.129,4;* ლხინებაჲ მოვიდეს და ეძიებდეს მშჳდობასა, եկեսցէ քաւութիւն եւ խնդրեսցեն զխաղաղութիւն *ეზეკ.7,25;* [არს] ყოვლისა ჴორციელისა ლხინება, ամենայն մսեղւոյ բժշկութիւն *იგ.სოლ.4,20;* არა იყოს ლხინება, ոչ գոյ բժշկութիւն *ზირ.3,30;* არა მაქუნდა მე ლხინებაჲ სულისა ჩემისაჲ, ոչ ետու հանգիստ հոգւոյ իմում *II კორ.2,13;* არცა ერთი რაჲ ლხინებაჲ აქუნდა ჴორცთა ჩემთა, ոչ միով իւիք հանգիստ գտաւ մարմնոյ մերում *II კორ.7,5;* ეცა მას ლხინება, განიფიცხა გული მისი და არა ისმინა მათი, եղեւ դիւրութիւն, ծանրացաւ սիրտ նորա եւ ոչ լուաւ նոցա *გამ.8,15;* ლხინებამცა არს შენდა, უფალო, քաւ լիցի քեզ, տէր *მთ.16,22;* ეყვნენ ჴორცთა მათ სნეულთასა ლხინებაჲ, լինիցին ի մխիթարութիւն մարմնոց վշտացելոց *ნრს.70,13;* ლხინებაჲ პოვოს ჭირისაგან, զլուծումն գտցէ դժնդակութեանցն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 122,18.*

ლხინების ყოფა քաւել. ցածնուլ. բժշկել. խնայել. հաշտել. հաշտեցուցանել. աղաչել. զղջալ („მლხინებელ ქმნა“, „ჴსნა“, პატიება, შენდობა, დაზოგვა, შერიგება): ლხინება ყოს მათთჳს მღდელმან მან, քաւեսցէ վասն նոցա քահանայն *ლევ.4,20;* ლხინება იყავ ერისა შენისა S, მლხინებელ ექმენ ერსა შენსა G, քաւեա՛ զժողովուրդ քո *II შჯ.21,8;* ლხინება-ყო Ⴂ, იჴსნა იგინი Ⴃ, քաւեաց *ფს.105,30;* ლხინება ყავ უკეთურებისათჳს ამის ერისა შენისა, ցածի՛ր ի չարեաց ժողովրդեան քո *გამ.32,12;* კუალად ლხინებავე ვყო, դարձեալ բժշկեցից *ეს.7,4;* ლხინება ყავ, խնայեա՛ *ამოს.7,2;* ლხინება იყავნ შენდა, հաշտեալ եմ ընդ քեզ *ეს.54,11;* ლხინება ყოს თქუენთჳს, հաշտեցուցէ զնա *მალ.1,9;* ლხინების ყოფად მათთჳს უფლისა წინაშე, աղաչել զտէր *ზაქ.7,2;* უკუეთუ ლხინება ყოს უფალმან ჩემთა მათ უკეთურებათა ზედა, եթէ զղջասցի Տէր ի վերայ չարեացն *ფლკტ.155,29-468,31.*

მ

მაბრალობელ-ი մեղադիր. չոգմոգ (ბრალის დამდები): მაბრალობელი, մեղադիր *ჰრომ.8,33;* չոգմոգ *ეპ.იუდ.1,16.*

მაგალით-ი առակ („იგავი“, ნიმუში): ვეზრახი მას ხილვით და არა მაგალითთა მიერ G, ვეტყოდი მას ხილვით და არა იგავით B, խօսեցայց ընդ նմա երեսօք եւ ոչ առակօք *რიცხ.12,8.*

მაგარ-ი ամուր. կարկամ. զօրեղ („ძნელოვანი“, „მტკიცე“): ყოველნი ქალაქნი მაგარნი... [მოვიხუენით] G, ყოველი ესე ქალაქები ძნელოვანები... [მოვიღეთ] S, ყოველი ქალაქები მტკიცე ... [მოვიღეთ] B, ամենայն քաղաքք ամուրք *III შჯ.3,5;* აქუნდა საგუემელი, საბლისაგან მაგრისა შემზადებული, სცემნ მით ფიცხლად თავსა თჳსსა, ունէր խարազան չուանեայ կարկամ յոյժ եւ յարուցեալ առնոյր զխարազանն զայն եւ հարկանէր ուժգին *მ.ცხ.103r-113;* ვითარცა სახედ მდგმოჲ და მაგარი ტანის-სამოსი, ვითარცა ვის უნდეს, ესრეთცა განირცხების, զորօրինակ զօրեղ հանդերձ անկասկած լուանայցի *მ.ცხ.168v-186.*

მაგებელ-ი աջողակ (მარჯვე): იყო კაცი მაგებელ, էր այր աջողակ *დაბ.39,2.*

მაგინებელ-ი թշնամանող. թշնամանիչ. անարգիչ. անարգող. բամբասող. հպարտացեալ (შეურაცხმყოფელი, მტერი): თუალნი მაგინებელნი და ენაჲ ცრუჲ, աչք թշնամանողի լեզու անիրաւ *იგ.სოლ.6,17;* პირველად ვიყავ... მაგინებელ, յառաջագոյն ... էի ... թշնամանիչ *I ტიმ.1,13;* სიბერისა მაგინებელო, ծերութեան անարգիչ *ფლკტ.142,18-450,36;* მაგინებელი, անարգող *I ტიმ.1,9;* მაგინებელი, բամբասող *I კორ.5,11;* მაგინებელ არს ფრიად, հպարտացեալ էր յոյժ *ეს.16,6.*

მაგისგან იხ. ეგე.

მაგისი դորա: არა მაგისი ბრალი არს და არცა მშობელთა მაგისთაჲ, ոչ դորա վնաս է. եւ ոչ հօր եւ մօր իւրոյ *ი.9,3.*

მაგისტროს-ი, მაგისტრიანოს-ი մագիստրոս. մագիստրիանոս. իշխան (მთავარი): იყო ვინმე მაგისტროსი, რომელი წარვლენილ იყო სადამე სამეუფოთათჳს განსაგებელთა... კუალად უკუე

სხუასა ჟამსა წარივლინა იგივე მაგისტროსი სამეუფოთათჳს მოციქულობათა... ჰრქუა მას მაგისტრიანოსმან: წარხუალა. და მან ჰრქუა მას: ჰე, წარვალ, էր ոմն մաքիստրոս. որ էր առաքեալ ի թագաւորէն ուրեմն ի սպասաւորութիւն եւ ի գործ ինչ արքունի... եւ դարձեալ յայլում ժամու առաքեալ եղեւ նոյն մագիստրոսն յարքայէ ի բան ինչ ուրեք ... իսկ մաքիստրիանոսն ասէ՝ գնալ կամիս դու *მ.ცხ.318r-344;* კუალად უკუე სხუაჲ მაგისტრიანოსი უკუ-მოიქცა, դարձեալ յայլում ժամու այլ ոմն իշխան դարձաւ *მ.ცხ.318v-344.*

მაგისტრუთჳნ-ი մագիստրութիւն („ზედამდგომელობა ყოველთა"): ზედამდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი ინოდების მაგისტრუთჳნი, զտեսչութիւնն հասարակաց. որ անուանեալ կոչէին ի նոցանէն մագիստրութիւն *მრთ.P.ევს.კეს.-საეკლ.უწყ.1221-642.*

მაგრიად ուժգին (ძლიერ, ღონივრად): საბრადნელი ჩემი განვყარე მაგრიად, զարկանելի իմ թօթափեցի ուժգին *ნეემ.5,13.*

მაგრიად მოისარი պնդաձիգ. կորովի (ძლიერად, მარჯვედ მსროლელი ისრისა): ძენი ეფრემისნი, ძლიერნი და მაგრიად მოისარნი Ⴀ, ძენი ეფრემისნი, მომრთხმელნი და მოისარნი მშჳლდებითა Ⴂ, Որդիք Եփրեմի լիաձիգք եւ պնդաձիգք *ფს.77,9;* მაგრიად მოისარმან ვარდან არა მცირედი ბრძოლაჲ ყო, կորովին Վարդան... ոչ սակաւ պատերազմունս վանեաց *ვრდ.86,10.*

მაგრილობელ-ი հովանի. հովանոց (გრილი, საჩრდილობელი): იყო ღრუბელი მაგრილობელად მათა C, იყო ღრუბელი და აგრილობდა მათ DE, եղեւ ամպ մի հովանի ի վերայ նոցա *მრ.9,6;* რაჟამს... შთამოჰჴსნოდინ კრეტსაბმელსა მაგრილობელსა (რომელი აგრილობნ B) G, յորժամ ... իջուցեն զվարագոյրն հովանոց *რიცხ.4,5.*

მადიბად-ი հնոց (ქურა, ღუმელი): მოიყვანნა იგინი მადიბად, რომელ არს ალიზის მოქმედთაჲ, [անցոյց զնոսա ընդ հնոց աղիւսոյ] *II მფ.12,31.*

მადიდებელ-ი փառաւորիչ. փառաբանող (მაქებარი): მადიდებელნი ჩემნი ვადიდნე, զփառաւորիչս իմ փառաւորեցից *I მფ.2,30;* გუნდი მადიდებელთაჲ, դաս փառաբանողաց *ბას.კეს.-40-თჳს 122,11.*

მადინებელ-ი որ բղխէ („გამომადინებელი", „მდინარე", რომელიც ადინებს): მადინებელი სძისა G, მდინარე სძისა B, որ բղխէ զկաթն *ლევ.20,24;* ქუეყანაჲ, რომელ არს მადინებელი სძისა და თაფლისაჲ G, ქუეყანაჲ, რომელი-იგი არს გამომადინებელი სძისა და თაფლისაჲ B, երկիր է. որ բղխէ զկաթն եւ զմեղր *რიცხ.14,8.*

მადლ-ი շնորհ. շնորհակալութիւն. պարգեւ (ძღვენი, მადლობა, საჩუქარი): ჰპოვე მადლი წინაშე ღმრთისა, գտեր շնորհս յԱստուծոյ *ლ.1,30;* მადლითა უფლისა ჩუენისა ქრისტჱსითა გურწამს ცხოვრებაჲ, շնորհօքն տեառն Յիսուսի Քրիստոսի հաւատամք ապրել *საქ.მოც.15,11;* განეფინა მადლი ბაგეთაგან შენთა, սփռեցան շնորհք ի շրթանց քոց *ფს.44,3;* გჳრგჳნი მადლისაჲ დაიდგა თავსა შენსა, պսակ շնորհաց ընկալցի գլուխ քո *იგ.სოლ.1,9;* ვპოვე მადლი მეფისაგან, գտի շնորհս ի թագաւորէն *ფლკტ.147,21-457,24;* ჵ ახალნი მადლნი და ნიჭნი! ո՛ նոր շնորհք եւ պարգեւք *მრთ.D.ხებ.გაბ.-მოც.საჴს.377,18-63,20;* რომელსა ჰქონდა მადლი მღდელობისაჲ, որ զքահանայական ընկալեալ է շնորհս *ოსკ.12,5;* მადლი აქუნდეს, շնորհակալութիւն գտանէ *იგ.სოლ.28,23;* მადლითა შენითა დაიფარენ ყოველნი მოსავნი შენნი, պարգեւօքդ ծածկեա՝ զամենեսեան որ ի քեզ յուսան *გან.ი.199,9-84,9.*

მადლიერ-ი շնորհաւոր (მადლობელი): ესეცა ორნი იპოვებიან კაცისა თანა მადლიერისა, եւ երկոքին ընդ առն շնորհաւորի *ზირ.18,17.*

მადლიერ ყოფა շնորհ ունել (მადლიერება): მადლიერ ვარ მისა, շնորհ ունիմ այնմիկ *I ტიმ.1,12.*

მადლიერება գոհութիւն: *ზირ.37,13.*

მადლის მიცემა գոհանալ (მადლობის გადახდა): ამის ყოვლისათჳს მადლი მივსცეთ უფალსა ღმერთსა, ի վերայ ամենայնի այսորիկ գոհացարուք զԱստուծոյ մերմէ *ივდ.8,21.*

მადლისმცემელი շնորհակալ (მადლიერი, მადლობელი): დედაკაცმან მადლისმცემელმან აღჰმართის ქმარი დიდებითა, կին շնորհակալ բարձր առնէ զփառս առն իւրոյ *იგ.სოლ.11,16.*

მადლის პყრობა շնորհ ունել (მადლიერება): ნუთუ მადლ რაჲ იპყრას მონისაჲ მის C, միթէ շնո՞րհ ինչ ունիցի ծառային այնմիկ *ლ.17,9.*

მადლობა գոհանալ. շնորհ ունել („აღსარება", „გალობისა წართქუმა"): ჰმადლობდა უფალსა C, აღუვარებდა უფალსა DE, գոհանայր զտեառնէ *ლ.2,38;* ჰმადლობდა ღმერთსა, գոհացաւ զԱստուծոյ *საქ.მოც.27,35;* მადლობაჲ გჳღირს ღმრთისა, գոհանալ պարտիմք զԱստուծոյ *II თეს.1,3;* გმადლობთ შენ, უფალო! գոհանամք զքեզ. տէր! *ფლკტ.148,9-458,22;* ვჰმადლობ ღმერთსა, շնորհ ունիմ Աստուծոյ *II ტიმ.1,3;* მე გმადლობ თქუენ, շնորհ ունելով ձեզ *ვარ.376,8-813;* ჰმადლობდეს

და გამოვიდეს C, გალობაჲ წართქუეს და განვიდეს DE, գոհացեալ եղին *მრ.14,26.*

მადლობა գովութիւն. գոհութիւն. շնորհակալութիւն : მადლობა, գովութիւն *I კორ.14,16;* գոհութիւն *კოლ.2,7;* უკუეთუ მე მადლობით ვჭამ, რაჲსათჳს ვიგმობვი? եթէ ես շնորհակալութեամբ վայելեմ. ընդէ՞ր հայհոյիցիմ *I კორ.10,30;* მადლობით მიითუალოს ყოველივე იგი, գոհութեամբ ընկալցի զամենայն իսկ *მ.ცხ. 25v-20.*

მმადლობელ-ი գոհացող (ვინც მადლს იხდის): იპოების მრავალ გზის სული მორწმუნე და მმადლობელი, գտանին բազում անգամ անձինք հաւատացեալք եւ գոհացողք *მ.ცხ.58v-48.*

მაეგ-ი իր. ինչ („საჴმარი“, „სესხი“, საჭირო): არა არს ნაკლულევანებაჲ ყოვლისა მაეგისაჲ G, არა რაჲ არს ნაკლულევანებაჲ ყოვლისაგან საჴმრისა S, չէ ինչ պակասութիւն ամենայն իրաց *მსჯ.19,19;* [არა მოჰვახშო] ვახში ყოვლისა მაეგისაჲ, რომელი ავასხო მას G, ნუცა ყოველსა აღნადგინებსა სესხისა მის შენისასა, რომელ ავასხე ძმასა მას შენსა S, եւ մի տոկոսեօք զամենայն ինչ որ տացի վաշխիւ *II შჯ.23,19.*

მავალ-ი որ գնայ. որ սողի (მოსიარულე, „რ̃ი ვალს“): გულის თქუმისაებრ თჳსისა მავალნი, ըստ իւրեանց կանկութեանցն գնայցեն *II ეპ.პეტ.3,3;* მავალი G, რომელი ვალს O, որ սողի *ლევ.11,41.*

მავასხებელ-ი փոխատու (გამსესხებელი): ორნი თანამდებნი იყვნეს მავასხებელისა ვისნიმე, երկու պարտապանք էին ուրումն փոխատուի *ლ.7,41;* შრომა ახუედრეს მავასხებელთა თჳსთა, ջան մեծ հասուցին փոխատուաց իւրեանց *ზირ.29,4;* იყოს... მვასხებელი იგი ვითარცა მავასხებელი, եղիցի... փոխատուն իբրեւ զփոխառուն *ეს.24,2.*

მავლებელ-ი երասանակ (აღვირი, ლაგამი): მავლებელნი ეტლთა მათთანი, երասանակք կառաց նոցա *ნაუმ.2,3.*

მავნებელ-ი վնասակար. վնասիչ. վնասող. չար. չարարար. զրկող. զրկիչ. որ զրկէ. որ դատի. նեղիչ. ապիրատ (ზიანის მომცემი, შემავიწროებელი, შემაწუხებელი, მჩაგვრელი): სავლე ესე ფრიად მავნებელი იყო ეკლესიათა მიმართ, Սաւղոս վնասակար էր եկեղեցւոյն *საქ.მოც.8,3;* ვითარცა კანახი კბილთა მავნებელ, որպէս ազոխ ատամանց վնասակար է *იგ.სოლ.10,26;* მივსცე იგი ჴელთა მავნებელთა შენთასა, տաց զնա ի ձեռս վնասակարացն քոց *ეს.51,23;* მღჳძარებისა მავნებელ, զզաստութեան վնասիչ *ლონგ.189,35-717,24;* მავნებელი, զրկող *ზირ.4,9; იერ.21,12;* არღარა მოსავ იყვნენ მავნებელთა, որ չեւ ապաստան լինիցին ի զրկիչսն իւրեանց *ეს.10,20;* მავნებელი, որ կրկեաց *II კორ.7,12;* მავნებელნი, որք դատին *ფს.34,1;* ნუ მიმცემ მე ჴელსა მავნებელთა ჩემთასა, մի մատներ զիս ի ձեռս նեղչաց իմոց *ფს.118,121;* მავნებელი, ապիրատ *კოლ.3,25;* მავნებელ არს მყინვარი ესე, ցաւագին է սառնամանիքս *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 119,36;* ითმენდეს და მავნებელსა მას ულოცვიდეს, համբերեսցէ եւ վասն վնասողին իւրոյ աղօթեսցէ *მ.ცხ.283v-304;* ამით განერე მავნებელთა გულისსიტყუათა, զերծանիցիս ի չար խորհրդոց քոց *მ.ცხ.83v-95;* ხადინ შემწედ თჳსა და ბოროტის ყოფად მავნებელთა მათ მისთა, կոչէ յօգնութիւն իւր եւ խնդրէ չար առնել չարարարաց իւրոց *მ.ცხ.79v-91.*

მაზრახებელ-ი խորհրդակից (მრჩეველი): დედაჲ მისი იყო მაზრახებელი ცოდვისა, մայրն իւր էր խորհրդակից նմա մեղանչել *II ნშტ.22,3.*

მათ-ი իւրեանք: განიყვეს სამოსელი ჩემი მათ შორის DE, բաժանեցին զհանդերձս իմ յիւրեանս *მთ.27,35;* იქმნეს თავისა მათისა საყოფელნი, ուր եւ արգելանոցս իւրեանց արարին *ოსკ.20,5.*

მათრობელ-ი որ արբեցուցանէ (რომელიც ათრობს).

მაის-ი քաղոց: ... თთუესა მაისსა ხუთსა, որ վկայեցան ի քաղոց ամսոյ յեւթն *სნდ.8,25.*

მაიძულებელ-ი բռնադատող (მოძალადე): მაიძულებელთაჲ არს სასუფეველი ცათაჲ და რომელნი აიძულებდენ მათ, მიიტაცონ იგი, բռնադատողաց է արքայութիւնն Աստուծոյ եւ բռնութեամբ յափշտակեն զնա *მ.ცხ.27r-21.*

მაკე յղի („მუცლად ღებული“): მოსრნა იგინი და მაკენი მათნი განაპნა, եհար զնա եւ զյղիս նորա պատառեաց *IV მფ.15,16;* მუცლად ღებულთა მათ ნუგეშინის-სცეს J // მაკეთა მათ დამძიმებულთა ნუგეშინის-სცეს O, մխիթար լինի յղեաց *ეს.40,11;* ნუგეშინის-მცემელ ექმნეს მაკეთა მათ დამძიმებულთა, մխիթար լինի յղեացն ծանրացելոց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.137,199-229,13.*

მაკნება զկծել. յղանալ (დამაკება): რაჟამს მაკნდებოდეს ცხოვარნი, յորժամ զկծէին խաշինքն *დაბ.31,10;* პირით მაკნდის, ընդ բերանն յղանայ *ფიზ.XIII 7.*

მაკუდინებელ-ი մահաբեր. մահու (სიკვდილის მომტანი, მომაკვდინებელი): სავსე გესლითა მაკუდინებელითა, լի թունօք մահաբերին *ეპ.იაკ.3,8;* იყვნენ ლათუ ათასნი ანგელოზნი მაკუდინებელნი, թէ լինեն հազար հրեշտակք մահաբերք *იობ.33,23;* გულისწყრომაჲ მეფისაჲ – ანგელოზი მაკუდინებელი, սրտմտութիւն թագաւորի հրեշտակ մահու *იგ.სოლ.16,14;* იციან ყოველთა, თუ მაკუდინებელი არნ, ամենեքեան ճանաչեն. թէ մահու իցէ *ფიზ.VI 18-20.*

მაკუკ-ი նաւ (მცირე ნავი): შესხნეს იგინი მაკუკებსა და წიალ-იხუნეს ბიზინტიად, եդին զնոսա ի նաւի եւ տարան ի Բիւզանդիոն *ანდ.-ანატ.337-42,16.*

მაკურთხეველ-ი օրհնիչ (დამლოცველი): *რიცხ.24,9.*

მალაკ-ი մախաղ (წყლის ჭურჭელი): აღიღო ბერმან მალაკი ჩემი... და მომართუა მე იგი სავსე წყლითა, էառ... զմախաղն... եբեր զնա լի ջրով առ իս *მ.ცხ.302r-328.*

მალას-ი [մաղաս] (ნაღველი, ბალღამი): უძლებებამან აღუძრის მალასი O, *ზირ.37,33.*

მალე երագ. արագ. թեթեւ. թեթեւակ. թեթեւագոյն. շոյտ. սրեալ (ჩქარი, მსუბუქი, სწრაფი): მალე არიან ფერჴნი მათნი, երագ են ոտք նոցա *ჰრომ.3,15;* ვიდოდიან მოციქულნი მალენი, երթիցեն հրեշտակք երագունք *ეს.18,2;* მალე საჴედარი, երագ երիվար *ეს.30,16;* მალჱ ფერჴითა ვერ განერეს, որ արագն իցէ ոտիւք. մի ապրեսցի *ამოს.2,15;* მალე იყო ფერჴითა, թեթեւ էր ոտիւք *// მფ.2,18;* ნუ ივლტინ მალჱ და ნუ განერებინ ძლიერი, մի՛ փախիցէ թեթեւն եւ մի՛ ապրեսցի հզօրն *იერ.46,6;* არა მალე არს სრბაჲ, ոչ թեթեւաց են ընթացք *ეკლ.9,11;* მალენი ფერჴითა მათითა, թեթեւագոյնք ոտիւք *I ნშტ.12,8;* შუენიერი კაცი და მალჱ საქმითა თჳსითა წინაშე მეფეთა ღირს დგომად, զայր շոյտ ... ի գործ իւր թագաւորաց առաջի պարտ է կացուցանել *იგ.სოლ.22,29;* ისარნი მათნი მალე არიან, նետք իւրեանց սրեալ են *ეს.5,28.*

მალედ արագարագ. վաղվաղակի (სასწრაფოდ, საჩქაროდ): მალედ ადრე მოვლენ, վաղվաղակի արագս ընթասցին *ეს.5,26;* მალე(დ), արագարագ *ეს.8,1.*

მალე(დ)მსრბოლ-ი սուրհանդակ. հրեշտակ („დიასპანი", შიკრიკი, მოციქული): წარვიდეს მალე(დ) მსრბოლი იგი წიგნებითა მეფისა მიერ, գնացին սուրհանդակքն հանդերձ թղթովքն ի թագաւորէն *// ნშტ.30,6;* წარუძღუანეს წიგნები იგი ჴელითა მალედმსრბოლთაგან S, ისწრაფა და მიმოგანსცა დიასპანებითა O, առաքեցան հրովարտակքն ի ձեռն հրեշտակաց *ესთ.3,13.*

მალემწერალ-ი արագագիր (ჩქარა მწერალი): აღიყვანა მის თანა მალემწერალი და ჰრქუა მას... აღწერე მტკიცედ ყოველივე სიტყუაჲ, რომელი გამოვალს პირით მისით, եբեր ընդ ինքն եւ դպիր արագագիր եւ ասէ ցնա... գրեա՛ հաստատուն զամենայն բանս որ ելանէ ի բերանոյ նորա *მ.ცხ.29v-26.*

მალვა զարմանալ („განკჳრვება", გაოცება): ჰმალდა მოძლურებაჲ იგი მისი DE, განუკჳრდებოდა მოძლურებაჲ იგი მისი C, զարմանային ընդ վարդապետութիւն նորա *მრ.6,2.*

მალვა թաքուցանել. խղխայթել („ფარვა"): იმალვიდა (იფარვიდა DE) თავსა თჳსსა ხუთ თთუე, թաքուցանէր զանձն ամիսս հինգ *ლ.1,24;* რომელი მიმალავს სიტყუათა, որ թաքուցանէ յինէն զխորհուրդս *იობ.38,2;* რომელი იმალვიდეს მტერობასა, შეჰკრებს იგი ზაკუვასა, որ խղխայթէ զթշնամութիւն յայտ առնէ զնենգութիւն *იგ.სოლ.26,26.*

მალთი նաւթ (ნავთი, ფისი): მღჳმენი იყვნეს მალთისანი, ջրհորք [էին] նաւթի *დაბ.14,10.*

მალიად ստիպով. փութապէս. փութով (საჩქაროდ): ნავი მალიად ვიდოდა, ստիպով գնայր նաւն *მ.ცხ.319r-345;* წარმოსდგამს მალიად ტაბლასა, փութապէս դնէ սեղան *მ.ცხ.18v-14;* მალიად წარჴდების, փութով անցանի *მ.ცხ.84r-72r.*

მალხინებელ-ი քաւիչ (შემნდობელი, მიმტევებელი): მალხინებელ ექმენ ცოდვასა ერისა შენისსა ისრაელისასა, քաւիչ լիցիս մեղաց ժողովրդեան քո Իսրայելի *// ნშტ.6,25.*

მამა հայր. այր. արու (მამა; მამაკაცი, მამრი): მამაჲ გჳვის ჩუენ, ունիմք մեք հայր *მთ.3,9;* იყვნეს მამანი ხუთ ათას, արք իբրեւ հինգ հազար *მთ.14,21;* მამანი და დედანი, արք եւ կանայք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.107,35-40,1;* მამანი მამათა თანა სარცხჳნელსა იქმოდეს, արուք ընդ արուս զխայտառակութիւն գործէին *ჰრომ.1,27;* მამათა დაუტევეს ბუნებისა იგი წესი დედათაჲ, արուացն թողեալ զբնական պէտս իգութեան *ჰრომ.1,27.*

მამა-დედა ծնողք. հայր եւ մայր. նախնիք („მშობელნი", „მამა და დედა", წინაპარი): შეყვანებასა მას მამა-დედისა მიერ DE, ვითარცა მოიყვანეს მშობელთა მათ C, իբրեւ ածին ծնողքն *ლ.2,27;* აღმოვიდიან მამაჲ და დედაჲ მისი DE, აღვიდიან მშობელნი მისნი C, երթային ծնողքն նորա *ლ.2,41;* შვილნი დაემორჩილენით მამა-დედათა თქუენთა ყოველითავე, որդիք. հնազանդ լերուք ծնողաց ձերոց յամենայնի *კოლ.3,20;* უფროჲს უყუარს კაცსა ცოლი თჳსი, ვიდრე მამა-დედაჲ თჳსი, առաւել սիրէ մարդ զկին իւր. քան զհայր եւ զմայր իւր *I ეზ.4,25;* დაჰმარხა იგი მამა-დედისა მისისა საფლავსა თანა, եդ զնա ի գերեզմանի ՝ նախնեաց իւրոց *ვარ.815-377,17.*

მამა-დედისა მჭამელ-ი հայրակերք եւ մայրակերք *ფიზ.XIII 27.*

მამათმავალ-ი արուագէտ *I კორ.5,10.*

მამათმთავარ-ი, მამადმთავარ-ი նահապետ. հայրապետ (მამამთავარი): წინა დასცკთა... ათორმეტთა მათ მამათმთავართა, թլփատեաց... զերկոտասան նահապետսն *საქ.მოც.7,8;* მოიჴსენა მით მამადმთავრისა აბრაჰამისი, յիշէր զնահապետն զԱբրահամ *ღშ.შობ.164,14-250,16;* წიალი იგი მამათმთავრისაჲ გუეფუფუნებოდის ჩუენ, զոգ հայրապետին զգուեսցէ զմեզ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 119,37;* იხილეს ადგილად განსუენებისა წმიდისა მამათმთავრისა, տեսեալ զտեղի հանգստեան սրբոյն հայրապետին *ნრს.79,2.*

მამაკაც-ი այր. արու. այր մարդ („კაცი", „მამაცი", „მამალი", „გმირი", მამრი, ქმარი): იყვნეს... ხუთ ათას მამაკაცი ხოლო DE, იყვნეს... ხუთ ათას კაც C, էին... իբրեւ արք հինգ հազար *მრ.6,44;* მამაკაცი არა ვიცი, զայր ոչ գիտեմ *ლ.1,34;* მიგათხოვენ თქუენ ერთსა მამაკაცსა, խօսեցայ զձեզ առն միում *II კორ.11,2;* მამაკაცი მეჰომე იყო G, კაცი მბრძოლი იყო S, այր պատերազմող էր *ისუ 6.17,1;* მამაკაცად და დედაკაცად შექმნა იგინი DE, მამლად და დედლად შექმნნა იგინი C, արու եւ էգ արար զնոսա *მრ.10,6;* მოსრეს ყოველი მამაკაცი, կոտորեցին զամենայն արու *დაბ.34,25;* მამაკაცისაჲ არაჲ ჯერ-არს დაბურვაჲ თავისაჲ, առն մարդոյ չէ պարտ ծածկել զգլուխ իւր *I კორ.11,7;* შევიდეს მათა, ვითარცა მამაკაცი, մտանէր առ նոսա իբրեւ զայր մարդ *ანდ.-ანატ.331-39,19;* არცა სხკლბარკალნი მამაკაცისანი სთნდეს Ⴂ, არცა ბარკალსხკლნი გმირისანი სთნდეს მას Ⴀ, ոչ ընդ երանս առն սկայի հաճեցաւ *ფს.146,10;* შეაჩუენეს... მამაკაცითგან ვიდრე დედაკაცადმდე S, შეჩუენებულ ყვეს იგი... მამაცითგან და ვიდრე დიაცადმდე G, նզովեցին զնա... յառնէ մինչեւ ցկին *ისუ 6.6,21..*

მამაკაცებრ արիաբար (მამაცურად): მამაკაცებრ შეინყნარებდეს სატანჯველთა მათ, արիաբար ընդունէին զտանջանսն *მსკ.50,3.*

მამაკაცობა քաջանալ (მხნეობა, ვაჟკაცობა): ღჳნოსა ზედა ნუ ჰმამაკაცობ, ի գինւոջ մի՛ քաջանար *ზირ.34,30.*

მამაკაცობასა მოწევნა այրացուցանել (დავაჟკაცება): მარხვამან იგი მამაკაცობასა მოაწია, պահք զնա այրացուցին *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.125,26-254.*

მამალ-ი արու. այր. վարուժան. աքաղաղ („მამაკაცი", მამრი): მამალად და დედალად შექმნა იგინი, արու եւ էգ արար զնոսա *მთ.19,4;* მამლად და დედლად შექმნნა იგინი C, მამაკაცად და დედაკაცად შექმნნა იგინი DE, արու եւ էգ արար զնոսա *მრ.10,6;* დედალი იგი სხუასა მამალსა არღარა შეეყვის, յայլ արու ոչ մերձենայ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,12-130,14;* ერთ ხოლო მამალი არნ, միայն այր է *ფიზ.XXXI 5;* მოუწესნ მამალსა თჳსსა, կոչել զվարուժանն իւր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,4-129,4;* დედალი იგი სხუასა მამალსა არა შეეხის, էգն յայլ վարուժան չհպի *ფიზ.XXXII 8;* მამალი, რომელი იქცევინ დედალთა შორის განუშორვრებელად და განუსუენებელად, աքաղաղ որ շրջի ի մէջ մարեաց սիգալով *იგ.სოლ.30,31;* მამალსა უყუარს ბუნებით დედალი, արու բնութեամբ սիրէ զէգ *მ.ცხ.126r-144.*

მამამთილ-ი սկեսրայր: აჰა ესერა, მამამთილი შენი აღვალს თამნად რისუვად ცხოვართა თჳსთა, ահա սկեսրայր քո ելանէ ի թամնա կտրել զխաշինս իւր *დაბ.38,13;* ქმარი მისი და მამამთილი მისი მომკუდარ იყვნეს, մառաւ սկեսրայրն նորա եւ այր իւր *I მფ.4,19.*

მამამძუძე դայեակ (გამზრდელი): მიწერა... მამამძუძეთა მათ აქაბისთა, գրեաց... առ դայեակսն Աքաաբու *IV მფ.10,1.*

მამან-ი նախնիք. հայրենիք (წინაპარი, მამები): დივცააზნთა მამათა თქუენთა მსახურებაჲ აღელო, դիւցախառն նախնեաց ձերոց պաշտամունքն բարձան *ატმ.96,1;* შეცთომილებისაგან მამათაჲსა, ի հայրենեացն մոլորութինէ *სნდ.3,20.*

მამასახლის-ი տանուտէր; հայր. առաջնորդ („სახლისა უფალი", წინამძღვარი მონასტრისა): სადა მამასახლისსა ბერზებულით ხადოდეს, եթէ զտանուտէրն բէեղզեբուղ կոչեցին *მთ.10,25;* უწყოდა თუმცა მამასახლისმან C, უკუეთუმცა უწყოდა სახლისა უფალმან DE, եթէ գիտէր տանուտէր *მთ.24,43;* წარვიდა და უთხრა მამასახლისსა და დაჰრეკეს ძელსა და შეკრბეს ძმანი, ելեալ պատմեաց զայն հօրն եւ հարեալ ժամ ժողովեցան եղբարքն *მ.ცხ.177r-195;* იყო ვინმე მამასახლისი საკრებულოჲსა მონასტრისაჲ, რომელსა აქუნდეს მის ქუეშე ვითარ ორასნი ოდენ ძმანი, էր ումն առաջնորդ հասարակաց վանից. որ ընդ իւր ունէր իբրեւ զերկերիւր եղբարս *მ.ცხ.218v-231.*

მამაც-ი այր („მამაკაცი"): შეჩუენებულ ყვეს იგი... მამაცითგან და ვიდრე დიაცადმდე G, შეაჩუენეს... მამაკაცითგან ვიდრე დედაკაცადმდე S, նզովեցին վնա... յառնէ մինչեւ ցկին *ისუ 6.6,21.*

მამებრ առնի (მამაკაცურად): აღდგა ეგრე სახედვე მამებრ მოსილი, յարեաւ առնի կերպարանօք *ანდ.-ანატ.332-40,3.*

მამიდა քոյր ի հօրէ: წყეულ იყავნ დაწოლილი მამიდისა თანა გინა დედიდისა თანა G, անիծեալ ննջեսցէ ընդ քեռ իւրում. որ առ ի հօրէ իցէ. կամ առ ի մօրէ *// შჯ.27,22.*

მამით-ი առ ի հօրէ (რომელიც მამისაგან არის): უშუერებაჲ დისა შენისა მამითისა ანუ დედითისა G, զառականս քեռ քո թէ առ ի հօրէ իցէ կամ առ ի մօրէ *ლევ.18,9;* უკუეთუ გლოცვიდეს შენ ძმაჲ შენი მამითი შენი, ანუ დედითი შენი G, უკუეთუ გლოცვიდეს ძმა შენი მამით გინა თუ დედით S, եթէ աղաչեսցէ զքեզ եղբայր քո առ ի հօրէ կամ առ ի մօրէ քումմէ *// შჯ.13,6;* წყეულ იყავნ დაწოლილი დისა თანა მამითისა ანუ დედითისა თჳსისა G, անիծեալ որ ննջեսցէ ընդ քեռ իւրում. որ առ ի հօրէ իցէ կամ առ ի մօրէ *// შჯ.27,22.*

მამისა հայրենի (მამისეული; აქ: ღმრთისა): ჴმაჲ მამისაჲ ზეცით ოხრიდეს შენ ზედა, ձայն հայրենի հնչէ յերկնից ի քեզ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.89,16-41,7.*

მამისაგან-ი առ ի հօրէ: მამით ერთი, დაჲ თჳსი, მამისაგანი მისისაჲ G, զքոյր իւր զառ ի հօրէ *ლევ.20,17.*

მამისა მოძულე հայրատեաց: *ფლკტ.136,22-443,3.*

მამისმამა հաւ (პაპა): ზაქეოს, მამისმამამან ჩემმან, ამცნო მამასა ჩემსა სიმონს, Զաքէոս հաւն իմ պատուիրեաց հաւրն իմոյ Սիմովնի *მრთ.S.კირ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.239,36.*

მამისძმა հօրեղբայր. եղբայր հօր (ბიძა): *ლევ.10,4; ლევ.25,49; რიცხ.27,10.*

მამის ძმისწულ-ი որդի հօրեղբօր (ბიძაშვილი): *ლევ.25,49.*

მამლისმოყუარე ամուսնասէր (მეუღლის მოყვარე): მამლისმოყუარე არს, ամուսնասէր է *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,10.*

მამობა նահապետ (მამათმთავრობა): მამობათაებრ მათთა G, ըստ նահապետաց իւրեանց *რიცხ.1,18.*

მამონა մամոնայ („ფასი“, სიმდიდრე, ვეცხლისმოყვარება): ისხენით თავისა თჳსისა თქუენისა მეგობარნი მამონაჲსა მიმართ სიცრუვისა DE, იყვენით თავებისა თქუენისა მეგობრებ ფასისაგან სიცრუვისა C, արարէք ձեզ բարեկամս ի մամոնայէ անիրաւութեան *ლ.16,9;* ვერ შეუძლოთ ღმრთისა მონებად და მამონაჲსა, ոչ կարէք Աստուծոյ ծառայել եւ մամոնայի *ლ.16,13.*

მამრ-ი արուական („მამალი“): *// შჯ.4,16.*

მამულ-ი հայրենի. հայրական. հայրենական (მამა-პაპური, მშობლიური): განსწავლულ ვარ ჭეშმარიტებით მამულითა შჯულითა, խրատեալ ըստ ճշմարտութեան հայրենի օրինացն *საქ.მოც.22,3;* ყოველნი სახლისა მისისა მამულისანი მოინადირნა იისუმან G, სახლი მისი და მამული განარინა ისო S, զտուն նորա հայրենի եւ զամենայն ինչ որ նորա էր ապրեցոյց Յեսու *ისუ 6.6,25;* მამულსა სამკჳდრებელსა მოინია,]ի հայրենի բնութիւնն դարձեալ էր *რიფს.172,7-100,12;* საყდარი მამული, հայրական աթոռ *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.96v-423;* რომელმან-იგი შემკრიბნა მამულსა ამას სახლსა, որ ժողովեացն զձեզ ի հայրենական տունս յայս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,9-26,7.*

მამულ-ი նահապետ. տոհմ. ազգ. հայրենի. գաւառ („სოფელი“, მამა-პაპა, ტომი, ხალხი, სამშობლო): ესე სახლისა მამულისა ლევისნი, այս են տունք նահապետաց Ղեւեայ *გამ.6,19;* სახლთაებრ მამულთა იყვნენ, ըստ տանց նահապետաց լինիցին *რიცხ.1,4;* იყვნეს მამულსა მათსა და ნაწილსა მათსა, ի տոհմին իւրեանց եւ ի վիճակին իւրեանց *I ნშტ.5,7;* დაადგინა იგი დავით მამულსა მისსა ზედა, կացոյց զնա Դաւիթ ի վերայ տոհմին իւրոյ *I ნშტ.11,25;* წარვიდეს... მამულად თჳსად G, յազգ իւր երթիցէ *ლევ.25,10;* რაჲთამცა მამულსა თჳსსა არა მიაქცია, զի մի՛ ի հայրենի երկիր իւր դարձցի *მრთ.A.ანტ.დ.77,26-20,3;* ქმენ აქაცა მამულსა შენსა, արա եւ աստ ի քում գաւառի *ლ.4,23;* გამოაჩინებენ, ვითარმედ მამულსა (სოფელსა AB) ეძიებენ, յայտ առնեն եթէ գաւառ իմն խնդրեն *ებრ.11,15.*

მამშჳდებელ-ი խաղաղարար. խաղաղակեաց (დამაწყნარებელი, მშვიდობისმოყვარე): არს ნეშტი კაცისა მამშჳდებელისაჲ, զոն մնացուածք առն խաղաղարարի *ფს.36,37;* მე ვიყავ მამშჳდებელ მათდა, եւ էի խաղաղարար *ფს.119,7;* რამეთუ მრავალნი მამშჳდებელნი წარწყმიდნა, զի բազում խաղաղակեացս կորոյս *ზირ.28,15.*

მამხილებელ-ი յանդիմանիչ. տեսումն: უმჯობეს არს კაცი მამხილებელი კაცისა ქედფიცხელისა, լաւ է այր յանդիմանիչ քան զայր խստապարանոց *იგ.სოლ.29,1;* მოიძულეს ბჭეთა ზედა მამხილებელი, ատեցին ի դրունս զյանդիմանիչս *ამოს.5,10;* ჵ დაყუდებაო, სარკეო სათნოებათაო და მამხილებელო ცოდვათაო, ո՛վ հանդարտութիւն հայելի ամենայն առաքինութեանց եւ տեսումն մեղաց *მ.ცხ.80v-92.*

მამხილებელად կշտամբանս: მამხილებელად აქუნდა თჳსისა უშჩულოებისა კარაული უტყჳ, որ կշտամբանս իւրոյ անօրէնութեանն ստացաւ զէշն անխօսուն *// ეპ.პეტრ.2,16.*

მანა (მანაები) ցից (პალო, სარი): მანაჲ იყოს შენდა სარტყელსა ზედა შენსა G, ցից լինիցի զգօտւոյ քումէ *II შჯ.23,13;* არცა შეირყინენ მანანი კარვისა მისისანი უკუნისამდე ჟამთა, մի՛ շարժեսցին ցիցք խորանի նորա յաւիտեանս ժամանակաց *ეს.33,20;* დაასუნეს ოთხნი მანანი ქუეყანასა, հարեալ չորս ցիցս ի գետինն *როფს.175,16-107,2;* დააბნიან მანანი [ნავთათჳს], ցիցս հարկանեն *ფიზ.XX 13-17.*

მანა: მანისა ապակեղէն (შუშა, ჭიქა): იქმოდა მძივსა მანისასა, առնել ուլունս ապակեղէնս *როფს.166,4-86,1;* იქმნა კიდობან მანის, եղեւ տապանակ ապակեղէն *ფლპ.მოც.5,19-305,10.*

მანანა մանանայ. ման (ზეციური საჭმელი – ბიბლ.): მამათა მათ ჩუენთა ჭამეს მანანაჲ იგი უდაბნოსა მას, հարքն մեր կերան զմանանայն յանապատի անդ *ი.6,31;* ტაკუკი ოქროჲსაჲ, სავსჱ მანანაჲთა, սափորն ոսկի լի մանանայիւ *ჰებრ.9,4;* დასდვეს სახელი მისი ძეთა ისრაჱლისათა მანანაჲ, անուանեցին որդիքն Իսրայելի զանուն նորա ման *გამ.16,31;* უწჳმა მათ მანანაჲ საჭმელად, տեղեաց ի նոսա մանանայ ի կերակուր *ფს.77,24.*

მანანა մաննայ (შესაწირავი): უძღუნებნ მას მანანასა, տայր տանել նմա մաննայ *IV მფ.17,3;* მოაქუნდეს შესაწირავი და საკუმეველი, მანანაჲ და გუნდრუკი, բերել ողջակէզ եւ խունկս եւ մաննա եւ կնդրուկ *იერ.17,26.*

მანგალ-ი մանգաղ. գերանդի („მღული", ნამგალი): მოავლინის მანგალი DE, მიავლინის მღული C, առաքի մանգաղ *მრ.4,29;* შჭრიდენ... ლახურებსა მათსა მანგლად, կոտորեսցեն ... զգեղարդունս իւրեանց ի մանգաղս *მიქია 4,3;* [დაჭრენით] მანგლები თქუენი ლახურებად, կոտորեցէք զգերանդիս ձեր ի գեղարդունս *იოვ.3,10.*

მანდა այդր. այտի (მანდ): დასხედით მანდა, նստարուք այդր *მთ.26,36;* დეგით მანდა, կացէք այդր *რიცხ.9,8;* შენ დეგ მანდა, յոտն կաց այտի *ეპ.იაკ.2,3.*

მანდარ-ი քաքար (პური): სცემდა... მანდარსა ერთსა ტაბაკისაგან, քաքար մի ի տապակէ *II მფ.6,19.*

მანდილ-ი վարշամակ (ხელსახოცი): მანდილსა ნუ ჩამოიკიდებ სარტყელსა შენსა, վարշամակ մի կապեսցես ի գօտի քո *მ.ცხ.173v-190.*

მანდრაგორ-ი, მანდრაგურ-ი մանդրագոր (ადამის ვაშლი): პოვნა მან მანდრაგურნი ველსა ზედა, եգիտ խնձոր մանրագորաց յանդի *დაბ.30,14;* ნუუკუე მანდრაგურიცა ძისა ჩემისაჲ მიმიღოა? միթէ եւ զմանրագո՞րս որդւոյ իմոյ առնուցուս *დაბ.30,15;* გამოსცეს სულნელებაჲ თჳსი მანდრაგორთა O, մանրագորք ետուն զհոտ իւրեանց *ქება 7,13.*

მანიაკ-ი մանեակ. քառամանեակ. անուր (ყელსაბამი, ოქროს ან ვერცხლის რგოლი თუ ძეწკვი): გარდააცუეს მანიაკი ოქროჲსაჲ ყელსა მისსა, արկ մանեակ ոսկի ի պարանոց նորա *დაბ.41,42;* მოიხუნა მანიაკნი ქედთა აქლემთა მათთანი G, მოიღო მანიაკები იგი, რომელ იყო ყელსა აქლემებსა მათსა S, առ զմանեակսն ի պարանոցաց ուղտուց նոցա *მსჯ.8,21;* შეგასხენ... მანიაკი ყელსა შენსა, եդի... քառամանեակ ի պարանոց քո *ეზეკ.16,11;* ვბრძანებ მისსა ქედსა მანიაკისა დადებად, անուր ի պարանոց նորա հրամայեմ արկանել *ბაბ.46,12-152,32.*

მანიქეველ-ი մանիքեցի (მანის მიმდევარი): ეზიარის... არცალა მანიქეველთა ულმრთოოთა, հաղորդէր ... եւ ոչ ընդ մանիքեցիսն *მრთ.A. ანტ.დ.88,4-64,12.*

მანიქეოზ-ი մանիքեցի (მანის მიმდევარი): მანიქეოზნი იტყჳან, ვითარმედ საუცრად და არა ჭეშმარიტად იყო აღდგომაჲ, մանիքեցիքն առաջօք համարին եւ ոչ ճշմարտութեամբ զփրկչին յարութիւնն *მრთ.S.კირ.იერ.-165,11-291,20.*

მანკიერი იხ. გულმანკიერი.

მანკიერ ყოფა ոխս պահել (გულღრძოობა): ყოვლისათჳს შეცოდებისა ნუ მანკიერ ხარ მოყუსისათჳს, ի վերայ ամենայն մեղանաց մի պահեր ոխս մերձաւորին քոյ *ზირ.10,6.*

მანკიერება յիմարութիւն. խորամանկութիւն. ոխ. քինալ. նենգութիւն („ძჳრი", „ძჳრის მოჴსენება", ცბიერება, მზაკვრობა): აღივსნეს მანკიერებითა, լցան յիմարութեամբ *ლ.6,11;* სავსეო ყოვლითა... მანკიერებითა, լի ամենայն... խորամանկութեամբ *საქ.მოც.13,10;* არცა უკუნისამდე დაჰმარხოს მანკიერებაჲ Ⴀ, არცა უკუნისამდე ძჳრი იჴსენოს Ⴂ, ոչ յաւիտեան պահէ ոխս *ფს.102,9;* ანუ მანკიერებით სცეს მას ჴელითა G, გინათუ ძჳრის მოჴსენებით სცა მას ჴელითა B, կամ առ քինալ հարկանիցէ զնա ձեռամբ *რიცხ.35,21;* ნაწლევი მისი სავსჱ არს მანკიერებითა, փոր նորա լի է նենգութեամբ *ზირ.19,23.*

მანქანა մեքենայ (იარაღი): მანქანანი მათნი და ზღუდენი და გოდოლნი დაამჴუნიან და მოკლნიან და მოიკლნიან, մեքենայս եւ լերինս եւ պարիսպս եւ աշտարակս սպանանեն եւ մեռանին *I ეზრ.4,4;* არაჲ სარგებელ... არიან... შრომაჲ მანქანათაჲ მათ და ჴელოვნებათა მენავეთაჲ ამათ, ոչ ինչ յօգուտ... են... ճգնութիւնք եւ աշխատութինք մեքենայից նաւավար ճարտարապետին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.105,36-36,8.*

მანქანის საბელ-ი մալուխ. կար (თოკი, მსხვილი ბაწარი): უადვილეს არს მანქანის საბელი ჴურელსა ნემსისა განსლვად, դիւրագոյն իցէ մալխոյ ընդ ծակ ասղան անցանել *ლ.18,25;* შეკრეს იგი ორითა მანქანის საბლითა ახლითა G, կապեցին զնա երկուք կարովք նորովք *მსჯ.15,13.*

მანქანება մեքենայ. հնարք. արուեստ (ღონე, ხერხი, ფანდი): დიდ არიან მანქანებანი მტერისანი, բազում են թշնամոյն մեքենայք խարդախութեան *მრთ.A.ანტ.დ.80,8-23,13;* განახუნა კარნი ესე მანქანებითა გრძნებისაჲთა, եբաց զդուրս մեքենայիւք կախարդութեան *თომა მოც.16,16-392,19;* რაჲთა შეუძლოთ თქუენ წინა დადგომად მანქანებათა მათ ეშმაკისათა, կալ ընդդէմ հնարից սատանայի *ეფეს.6,11;* ყოვლისა სიმჴნისა მჴდომ არიან კერპთა მათ მანქანებანი, ամենայն առաքինութեան ընդդէմ են կռոցն հնարք *ლონგ.189,28-717,13;* გულისხმა-ყო კეთილის მოძულისაჲ მის მანქანებაჲ *მრთ.A.83,9-27,12.*

მანქანით-ი չարակամ (ბოროტგანზრახვითი): განაშორა თავი თჳსი ეგევითართა მანქანითთა საქმეთა მათთა, որոշէ զինքն յայնպիսի չարակամաւք գործոց նոցա *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.60,4-61.*

მარ-ი մար. սափոր („საწნეხელი", სარწყული): ასი მარი ზეთი C, ასი საწნეხელი ზეთისაჲ DE, հարեւր մար ձիթոյ *ლ.16,6;* მარი, սափոր *III მფ.3,38.*

მარადის հանապազ. հանապազորդ. հանապազօր. զօրհանապազ. յամենայն ժամ. միշտ. յար. ամենայն. ցանգ. ի սպառ („სამარადისოდ", „დღითი-დღედ", „მარადღე", მუდამ, ყოველ ჟამს): მარადის ხედვენ, հանապազ տեսանեն *მთ.18,10;* შენ მარადის ჩემ თანა ხარ, դու հանապազ ընդ իս ես *ლ.15,31;* მარადის O, სამარადისოდ G, հանապազ *ლევ.6,13;* მცნებათა მისთა ზრახევდ მარადის, ի պատուիրանս նորա խոկասցիր հանապազ *ზირ.6,37;* ჰხედვიდეს მას ორნი იგი მოხუცებულნი მარადის J, ჰხედვედ მას ორნი იგი მოხუცებულნი დღითი-დღედ O, տեսանէին զնա երկոքին ծերքն հանապազ *დან.13,8;* ესენი მარადის შევიდოდეს სახლსა იოაკიმისსა O, და ოგინი არიედ მარადის სახლსა შინა J, նոքա հանապազորդ էին ի տունն Յովակիմայ *დან.13,6;* შენ დაგითმო მარადის Ⴀ, შენ დაგითმე მარადღე Ⴂ, ես քեզ համբերի զօր հանապազ *ფს.24,5;* მარადის, յամենայն ժամ *მთ.26,11; საქ.მოც.10,2;* წინაშე ჩემსა არს მარადის, առաջի իմ յամենայն ժամ *ფს.15,8;* მარადის, միշտ *II კორ.4,11;* ღმერთი იყო მარადის და არს და იყოს, աստուած էր միշտ եւ է եւ եղիցի *გრ.ანძ.-შობ.295,25-179;* მარადის მის თანა იქცეოდეს, յար ընդ նմա շրջէին *შუშ.1 22;* დავბანე მე მარადის ღამე ცხედარი ჩემი ႠႢ, დავბანო მარად ღამე ცხედარი ჩემი Ⴂ, լուացի զամենայն գիշեր զմահիճս իմ *ფს.6,7;* მარადის, ցանգ *ეს.57,16;* არა მარადის მოვიდოდის და მაწყინებდეს მე, մի՛ ի սպառ եկեալ թախանձիցէ զիս *ლ.18,5.*

მარადის მტყუვარ-ი հանապազասուտ (მუდამ მატყუარა): *ტიტ.1,12.*

მარადღჱ զօրհանապազ. հանապազ. զօր ամենայն („მარადის", „ყოველსა დღესა", „დღითი-დღე", მუდამ, ნიადაგ): შესწირვიდეს მსხუერპლსა მარადღჱ, մատուցանէին զոհս զօրհանապազ *I ეზრა 5,51;* შენ დაგითმო მარადის Ⴀ, შენ დაგითმე მარადღე Ⴂ, ես քեզ համբերի զօր հանապազ *ფს.24,5;* მარადღე Ⴂ, ყოველსა დღესა Ⴀ, զօրհանապազ *ფს.87,10;* მიმცა მე განრყუნასა, მარადღე ურვასა, զօրհանապազ ի տառապանս տրտմութեան *გოდ.იერ.1,13;* მარადღე (დღითი-დღე DE) ტაძარსა შინა ვჯედ, հանապազ առ ձեզ ... նստէի *მთ.26,55;* მარადღე, զօր ամենայն *ფს.87,18.*

მარანათა Մարանաթա (წყევლის სახეა სირიულად): იყავნ შეჩუენებულ, მარანათა, եղիցի նզովեալ. Մարանաթա *I კორ.16,22.*

მარგალიტ-ი մարգարիտ: რომელი ეძიებნ კეთილთა მარგალიტთა, որ խնդրիցէ մարգարիտս գեղեցիկս *მთ.13,45;* ვითარცა მარგალიტნი პატიოსანნი გამოვჩნდეთ, իբրեւ զմարգարիտ պատուական գտեալ *რიფს.167,20-89,13;* გვრგვნი მარგალიტთაგან პატიოსანთა, պսակ յընտիր մարգարիտէ *იზტ.121,15.*

მარზაპან-ი կուսակալ (გამგებელი): წარავლინა შეკრებად მარზაპნებისა, ერისთავთა, სოფლის მთავართა, შერაცხილთა და ძლიერთა და ჴელმწიფეთა და ყოველთა მთავართა სოფლებისათა, արձակեաց ժողովել զկուսակալս եւ զզօրավարս եւ զզօրագլուխս եւ զպետս եւ զբռնաւորս եւ զգործակալս եւ զամենայն իշխանս աշխարհաց *დან.3,2.*

მარზიკ-ი մարզիկ (მებრძოლი, მეომარი): მოვიდეს მარზიკნი და მოაოჴრეს სკიტჱ, եկեալ մարզիկքն աւերեցին զսկիտէ *მ.ცხ.337v-391.*

მართალ-ი ուղիղ. ուղղորդ. արդար. ամէն. ուղղափառ. իրաւ. ճշմարիտ („წრფელი", „ამენ", სწორი, ნამდვილი): იყვნეს მართალ საქმენი იოსიაჲსნი ნი-

ნაშე უფლისა თჳსისა, էին ուղիղ գործք Յովսիայ առաջի տեառն Աստուծոյ իւրոյ *I ეზრა 1,23;* გულნი მათნი არავე მართალ იყვნეს მისა მიმართ Ⴀ, გულნი მათნი არა წრფელ იყვნეს მისა მიმართ Ⴂ, սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ ընդ նմա *ფს.77,37;* სიმართლემან კაცთა მართალთამან იჴსნეს იგინი, արդարութիւն արանց ուղղոց փրկէ զնոսա *იგ.სოლ.11,6;* არა მართალ არს გზაჲ უფლისაჲ, ոչ ուղիղ է ճանապարհ տեառն *იეზ.33,17;* ყოველსავე მართალსა გარდაჰგულარძნით, թիւրէք զամենայն ուղղորդս *მიქ.3,9;* ეგე მართალი სთქუ, զայդ արդար ասացեր *ი.4,18;* იხარებდით მართალნი უფლისა მიმართ, ցնծացէք. արդարք. ի տէր *ფს.32,1;* უღმრთოჲ ჰმძლავრობს მართალსა, ամպարիշտն յաղթահարէ զարդարն *ამბ.1,4;* მართლიად მართალსა გეტყჳ შენ C, ამენ, ამენ გეტყჳ შენ DE, ամէն ամէն ասեմ քեզ *ი.3,3;* და სხუანი მრავალნი ერეოდეს მართლისა სარწმუნოებისათჳს, եւ այլք բազումք մարտեան ի վերայ ուղղափառ հաւատոյ եւ յաղթեցին *ვრდ.93,13;* მართალი და თუალუხუავი მსაჯული, իրաւ եւ անաչառ դատաւոր *მ.ცხ.86r-97;* ხოლო იგი მართალსა იტყოდა, զճշմարիտն ասէր *მ.ცხ.177v-195.*

მართება ուղղել (მართვა, წარმართვა): რაჲთა კეთილად ჰმართებდეს საჭეთმპყრობელი... ნავსა, զի բարւոք ուղղեսցէ զնա նաւապետն մեր *მ.ცხ.79v-91.*

მართებულ-ი գէր. պարարակ. պարարտ („პოხილი“, მსუქანი): კუროთა მართებულთა მომიცვეს მე Ⴀ, კუროთა პოხილთა მომიცვეს მე Ⴂ, ցուլք գէրք պաշարեցին զիս *ფს.21,13;* მორეწენი (მროწეულნი O) მისნი, ვითარცა ზუარაკნი მართებულნი მუნ შინა, վարձկանք նորա ի նմա իբրեւ եզինք պարարակք *იერ.46,21;* შე-მცაწირულ ვართ... ვითარცა ბევრეულნი კრავთა მართებულთანი, ընդունելի լիցուք... իբրեւ զբիւրաւորս գառանց պարարտաց *დან.3,40.*

მართ იხ. აღმართ, გამართებით, გამომართ, გა(ნ)მართ, დამართ, დამართებით, დამომართ.

მართვა იხ. განმმართებელი, მიმართვა.

მართლ ուղիղ. ուղղորդ. ուղղութեամբ. արդար. բարւոք. յանդիման. կանգուն („პირისპირ“, სწორად, პირდაპირ, ნამდვილად): იტყოდა მართლ, խօսէր ուղիղ *მრ.7.35;* მართლ მომიგე, ուղիղ ետուր զպատասխանիդ *ლ.10,28;* აღდეგ ფერჴთა შენთა ზედა მართლ, յոտն կաց ի վերայ ոտից քոց ուղիղ *საქ.მოც.14,10;* მართლ გამოუთარგმნა, ուղիղ մեկնեաց *დაბ.40,16;* თუალნი შენნი მართლ ჰხედვიდენ, աչք քո ուղիղ հայեսցին *იგ.სოლ.4.25;* მართლ ყვნეს ალაგნი შენნი, ուղիղ արասցէ զշաւիղս քո *იგ.სოლ.4,27;* მართლ შჯად ვერ უძლონ უძლურთა, ուղիղ ոչ կարասցեն դատել զտկարն *იგ.სოლ.31,5;* მივიდა მართლ, երթայր ուղղորդ *რიცხ.23,3;* მართლ მისა გამოვიდეს, ուղղորդ ընդ նոյն ելցէ *ეზეკ.46,9;* მშჳდობით და მართლ ვიდოდა, խաղաղութեամբ եւ ուղղութեամբ գնաց ընդ իս *მალ.2,6;* იყო ... იგიცა თქუმული მართალ, էր... ասացեալն արդար *იპ.რომ.-კურთხ.ისა.და იაკ.18-19;* მართლ სტყუევი შენცა, բարւոք ստեցեր եւ դու *დან.13,59;* მართლ S, პირისპირ G, յանդիման *ისუ 6.3,16;* ვერ ჰხვდოდით მართლ მეყსეულად, ոչ գնայցէք կանգուն *მიქ.2,3.*

მართლად იხ. მართლიად.

მართლგანმზრახველ-ი իրաւախոհ (სწორად განმსჯელი): იყავ მართლგანმზრახველ, լեր իրաւախոհ *მთ.5,25.*

მართლმადიდებელ-ი ուղղափառ: სადაცა გესმას, ვითარმედ არიან მართლმადიდებელნი, მუნ წარვედ, ուր եւ լսիցես եթէ իցեն ուղղափառք. անդ գնասցես *მ.ცხ.25r-20.*

მართლმსაჯულ-ი արդար (სწორად განმსჯელი): მართლმსაჯული ხარ, უფალო, արդար դատաւոր *მ.ცხ.414r-466.*

მართლმსაჯულობა արդարադատութիւն (სწორად სჯა): მართლმსაჯულობისათჳს ღმრთისა, վասն արդարադատութեան Աստուծոյ *თავნი იაკ.ეპ.-6.*

მართლიად, მართლად ամէն. ուղիղ. յիրաւի. ստոյգ. արդարեւ („ამენ“, ნამდვილად, სწორად, სამართლიანად): მართლიად გეტყჳ თქუენ, ամէն ասեմ ձեզ *მთ.5,18;* მართლიად მართალსა გეტყუ თქუენ C, ამენ ამენ გეტყჳ თქუენ DE, ամէն ամէն ասեմ ձեզ *ი.1,51; ვარ.805-371,34;* მართლიად ჰსაჯე, ուղիղ դատեցար *ლ.7,43;* ნინეველთა მათ კაცთა მართლიად ულხინა ღმერთმან, նինուէացւոցն յիրաւի եւ ըստ կարգի ներեաց Աստուած *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,28-32,13;* მართლიად მოგუაგებ ბოროტსა კეთილისა წილ, ստոյգ իսկ հատուցեր չար փոխանակ ընդ բարւոյ *ფლკტ.142,9-450,25;* მართლიად გეტყჳ თქუენ, արդարեւ ասեմ *მ.ცხ.39r-33.*

მართლობა իրաւունս ցուցանել (თავის მართლება): ანუ რასა ვიტყოდით, ანუ რასა ვმართლობდეთ? զի՞նչ խօսիցիմք. կամ զո՛ր իրաւունս ցուցանիցեմք *დაბ.44,16.*

მართლსარწმუნოვება ուղղափառութիւն (მართლმადიდებლობა): რომელნი მართლსარწმუნოებისათჳს განიდევნეს და მიეცნეს საპყრობილეთა და ექუსორია ყვნეს, որք յաղագս ուղղափառութեան աքսորեալ էին ի մեսաղս *ნრს.75,15.*

მართლუკუნ յետս. անդրէն („უკუნ", „კუალად", უკან): ნარვედ მართლუკუნ ჩემგან DE, უკუნ-იქეც ჩემგან C, երթ յետս իմ *მრ.8,33;* მართლუკუნ-იქცენ, դարձցին յետս *ფს.6,11;* მართლუკუნ იქცენ და სირცხვილეულ იქმნენ, რომელნი ზრახვიდეს ჩემთჳს ძჳრსა, դարձցին յետս եւ ամաչեսցեն որք խորհէին ինձ չար *ფს.34,4;* იორდანე უკუნ-იქცა მართლუკუნ Ⴀ (კუალად Ⴀ), Յորդանան անդրէն դարձաւ *ფს.113,3.*

მართუე ձագ. որդեակ. որդի. մանուկ. դադար (ბარტყი, ნაშიერი, ნაყოფი): ქათამმან (მფრინველმან DE) შეიკრიბნის მართუენი (+ თჳსნი DE), հաւ ժողովէ զձագս իւր *მთ.23,37;* მართუენი მისნი შეიბღალნიან სისხლითა, ձագք նորա արեամբ թաթաւին *იობ.39,30;* შეჭამედ იგი მართუეთა ორბისათა, զէշ զէշ արասցեն զնա ձագք արծուեաց *იგ.სოლ.30,17;* გრძლაბთა მართუჱ ისხნენ, որդիք ձագս հանցեն *ეს.13,22;* რაჟამს მართუენი გამოიჴადნის, յորժամ հանէ զձագս *ფიზ. VII 8-9;* მართუენი მათნი (ე.ი. ჴარისა, დათჳსა) ალრეულად იქცეოდიან, որդեակք նոցա խառն շրջեսցին *ეს.11,7;* მართუეთა მათ დაჰკრტნნიან ძუელნი ფრთენი, որդիք նոցա փետեն զինն թեւ *ფიზ.XI 12-9;* განჰზარდენ მართუენი მათნი თჳნიერ შიშისა, սնուցանիցե՞ս զմանկունս նոցա առանց երկիւղի *იობ.39,3;* მართუენი გონიერებისანი ურჩჱულეს უფროჲს ვეცხლისა, դադարք հանճարոյ ցանկալի են քան զարծաթ *იგ.სოლ.16,16;* და-თუ-უტევნეს კუერცხნი თჳსნი უნდილად, მართუეთა ვერ გამოისხამს, եթէ թողցէ խակ զձուսն. զձագսն ոչ հանցէ ի նոցանէ *მ.ცხ.197v-210.*

მართჳსმოყუარე որդեսէր (შვილისმოყვარე): ჯეკმა მართჳსმოყუარე არს, կարի որդեսէր է *ფიზ.VII 7-8.*

მართჳს სხმა ձագս հանել (გამოჩეკა): მუნ მფრინველთა მართუე ისხან, անդ թռչունք երկնից ձագս հանցեն *ფს.103,17.*

მარიალ-ი մարերի (მარტის თვე): აღესრულა წმიდაჲ იგი ფილეკტიმონ ათხუთმეტსა მარტისა თთჳსასა, რომელ არს მარიალი, დღესა შაბათსა, զկնի բոլորեցունց կատարեցաւ սուրբն Փիլիկտիմոն. որ օր եօթն էր մայիսի որ է Մարերի. յաւուր շաբաթու *ფლკტ.160,20-475,14.*

მარიამეთ-ი Մարեմանք (მარიამთან მყოფნი): მოსრულ იყვნეს მარიამეთა C, եկեալ էին առ Մարեմանս *ი.11,45.*

მარილ-ი աղ: თქუენ ხართ მარილ ქუეყანისა, դուք էք աղ երկրի *მთ.5,13;* მარილი წყლისაგან არს, աղ ի ջրոյ գոյանայ *მ.ცხ.46r-38;* ვითარცა მარილნი დაიფქვნენ აქავე, որպէս աղ աղացեալ լինին աստ եւ անդ *მ.ცხ.233r-255.*

მარილოვან-ი, მარილოან-ი, მარილეან-ი աղի. աղտաղտին. աղտաղտուկ. աղտաղտ („ბიცოანი"): დაემჩნოს იგი ბიცოანსა ქუეყანასა მარილოვანსა, բնակեսցէ յաղտաղտուկս անապատի. յերկիր աղտաղտուկ *იერ.17,6;* მარილოვანი, աղտաղտին *ეპ.იაკ.3,12;* შეითქუნეს ღელესა მას მარილოანსა, քումարեցան ի ձորն աղի *დაბ.14,3;* მსგავს არს იგი ქუეყანასა სოდომისა და გომორისასა, რომელი-იგი მარილეან არს და არცა ნაყოფსა მოიღებს და არცა მდელოსა, նման իցէ նա երկրին Սոդոմայ եւ Գոմորայ. որ աղի իցէ եւ ոչ ինչ բուսանի ի նմա *მ.ცხ.274v-294;* მარილეან არს ქუეყანაჲ ჩუენი, աղտաղտ իցէ երկիր մեր *მ.ცხ.361v-414.*

მარილოვნიან-ი աղի (მარილიანი): ვსუემდი წყალსა მარილოვნიანსა ზღჳსაგან, զջուր ծովուն աղի ըմպէի *მარკ.249v-195,14.*

მარკიანელ-ი մարկիովնացի (მარკიონის მიმდევარი): *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგ.267,41-419,2.*

მარმარილო, მარმარინო կճեայ. մարմարեայ. մարմարեղէն: დგეს ტაკუკნი მარმარილოჲსანი ექუსნი C, էին բակոյկք կճեայք վեց *ი.2,6;* წჳვნი მისნი მარმარინოჲსანი, սրունք նորա մարմարեայք *ქება 5,15;* მდებარე იყო მუნ ნაკუეთი მარმარილოჲსა სუეტისაჲ, անդ դեռ եւս մի հատորն սիւնի մարմարեղէն *მ.ცხ.247v-267.*

მარმარინოფენილ-ი կճայատակ (მარმარილოთი დაგებული): ფოლოცნი მარმარინოფენილნი, սրահք կճայատակք *ფლკტ.133,28.*

მარნე հեզութիւն (სიმშვიდე): მარნემან შენმან შემიწყნარა მე, հեզութիւն քո մեծացոյց զիս (ებრ.) // *მფ.22,36.*

მარ-ნ-ი մարք (მიდიელები): იპოვა ბატანს ბარიტანესისა, მართა სოფელსა, եւ գտաւ ի բատան բարիտենի ի մարաց աշխարհին *I ეზ.6,23.*

მარტივ-ი պարզ (ცალი): უც ფინიკსა გული ერთი... ერთი არს გული მისი და მარტივი, ունի արմաւ կորիզ մի ... մի էր սիրտ նոցա եւ խորհուրդ ... եւ այն պարզ *მ.ცხ.403r-462.*

მარტიობა միամտութիւն („განმარტებული", გულუბრყვილობა): მარტიობითა (განმარტებულითა) გულისაჲთა გეშინოდენ ღმრთისა, այլ միամտութեամբ սրտի երկնչել ի տեառնէ *კოლ.3,22.*

მარტო մի. միայն. միամօր. մենացեալ. միայնացեալ. առանձին. ուրոյն („მხოლო", ერთი, განცალკევებული): გარნა მარტოჲ ღმერთი C, გარნა მხოლოსა ღმერთსა DE, եթէ ոչ մի Աստուած *მრ.2,7;*

მარტოჲ იპოვა მუნ, անդ էր միայն *მთ.14,23;* მიპრიდა მერმე მთად კერძო მარტომან, գնաց դարձեալ ի լեառն միայն *ი.6,15;* ასული მარტოჲ ესუა მას, դուստր միամօր էր նորա *ლ.8,42;* ვითარ დაჯდა მარტოჲ ქალაქი ესე განმრავლებული ერითა, զիա՛րդ զատաւ նստաւ մենացեալ քաղաքն բազմամբոխ *გოდ.იერ.1,15;* რამეთუ მარტო არს და ქურივ, զի միայն է եւ այրի *ფლკტ.148,1-458,10;* დავჯედ მე ვითარცა ყორანი მარტოჲ უდაბნოსა, նստար դու որպէս զագռաւ միայնացեալ յանապատի *ფიზ.XXXI 3-4;* ერი მარტოჲ დაემკვდროს, ժողովուրդ բնակեսցէ առանձինն *რიცხ.23,9;* მარტოჲ ცხორებასა ჩუეულ არს, ուրոյն կեալ սիրէ *ფიზ.XXXIII 7-9.*

მარტოდ միայն. առանձին. մեկուսի. ուրոյն. ի զատ („თჳსაგან", ცალკე, მხოლოდ): დაჯდეს მარტოდ და დადუმნეს, Նստցի միայն լռիկ *გოდ.იერ.3,28;* იყო იგი მარტოდ C, იყო იგი თჳსაგან DE, եղեւ առանձինն *მრ.4,10;* მარტოდ ვჯედი, առանձին նստէի *იერ.15,17;* გა-რე-იყვანა იგი ერისა მისგან მარტოდ C, განიყვანა იგი ერისა მისგან თჳსაგან DE, առեալ զնա մեկուսի յամբոխէ անտի *მრ.7,33;* დაადგინე იგი თჳსაგან S, დაადგინე იგი მარტოდ G, կացուսցես զնոսա ուրոյն *მსჯ.7,5;* გურიტსა მარტოდ სლვაჲ უყუარს, տատրակն ի զատ սիրէ շրջել *ფიზ.XXXII 19-20.*

მარტო(დ)მყოფ-ი միանձն. միանձնական. միայնակեաց (მონაზონი): და პოვეს მარტოდმყოფი ვინმე, եւ գտեալ... հրեշտակակրաւն միանձնական զոմն *ატმ.102,2;* იხილა რაჲ ძმამან მან მარტოდმყოფი იგი და დაყუდებული, განუკჳრდაცა, յորժամ ետես եղբայրն զմիայնակեացն զայն զարմացաւ *მ.ცხ.250v-271;* მარტომყოფი, միանձն *პოვნაჲ სტეფ.657,8- .*

მარტოდშობილ-ი միածին (მხოლოდშობილი): *მრთ.D. კირ.იერ.-ალდგ.261,32-404,12.*

მარტოდ ხოლო մի եւեթ: *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 373,1-266,31.*

მარტოება մենաւորութիւն. միայնութիւն. առանձին (განცალკევება, განმხოლოება): უმჯობჱს შენდა ... ვიდრე დამკვდრებაჲ შენი მარტოებით, լաւ է ... քան զայդ մենաւորութիւն բնակութեան *არსტ.63,7-25;* ვერ შემძლებელ არს მარტოებით დაყუდებად, ոչ կարասցէ միայնութեամբ հանդարտել *მ.ცხ.77r-88;* ველოდე მას, რაჲთა ვეზრახო მარტოებით, զի առանձին ինչ խօսեցայց *მ.ცხ.215v-229.*

მარტორქა միեղջեւր. միեղջերու. միեղջերի: არა ინებოს-მე-ა მარტორქამან მონებად შენდა? եթէ կամիցի՞ քեզ միեղջերուն ծառայել *იობ.39,9;* [მიჴსენ] რქათაგან მარტორქისათა, [փրկեա] յեղջերէ միեղջերուոյ *ფს.21,22.*

მარტოქმნულ-ი մենացեալ (განცალკევებული): *I ტიმ.5,5.*

მარტჳლ-ი, მარტჳრ-ი վկայ. մարտիրոս. նահատակ. սուրբ (მონამე): თანა-შეერაცხა მარტჳლთა, թուեցաւ ընդ վկայսն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 121,21;* განეწესე მარტჳრთა თანა, դասեալ ես դու ընդ մարտիրոսս *ფლკტ.156,29-470,4;* მარტჳლი, նահատակ *თევდ.559-71,19;* მარტჳლი, սուրբ *ვარ.815-377,21.*

მარტჳლთამოყუარე մարտիրոսասէր (მონამეთა მოყვარე): მარტჳლთა ჴსენებითა ვინ-მე განძღეს მარტჳლთამოყუარე? մարտիրոսաց յիշատակ զի՞արդ արդեօք յագուրդ եղիցի մարտիրոսասիրին *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 116,4.*

მარტჳლობა, მარტჳრება, მარტჳრობა մարտիրոսութիւն. վկայութիւն (მონამეობა): მოიღოს მარტჳრობისაცა იგი გჳრგჳნი, առցէ զմարտիրոսութեան պսակն *მრთ.S.კირ.იერ.168,5-297,5;* არად შეგერაცხოს მარტჳრებაჲ შენი, ոչ է ի համարի վկայութիւն քո *ფლმ.293v-478,6;* მიიღო ნაწილი იგი მარტჳლობისაჲ, ընկալաւ յինքն զվճիռ մարտիրոսութեան *ატმ.109,14.*

მარტჳრია, მარტჳლია պենտակոստէ (სულიწმიდის მოფენის დღე): დღჱ იგი მარტჳრიისაჲ ყოფად იერუსალჱმს, զօրն պենտակոստէից երթալ յԵրուսաղէմ *საქ.მოც.20,16;* დავადგრე ეფესოს შინა ვიდრე მარტჳრიადმდე, լինիմ յԵփեսոս մինչեւ ցպենտակոստէ *I კორ. 16,8;* მარტჳლია, պենտակոստէ *მრთ. P.პავლე თებ.324-16,11.*

მარღჳ (მარღუ-ი) խանգարիչ (დამაქცევარი): შენ იგი ხარა, მარღჳ ისრაჱლისაჲ, რომელი გარდააქცევ ისრაჱლსა? դու իցես խանգարիչն Իսրայելի *III მფ.18,17.*

მარჩბივ-ი երկուորեակ. երկու որդիք. երկուորեայ. երկուորի. երկճիւղ („ბორჯღლედი", „მრჩობლი", ტყუპი): ჰრქუა თომა, რომელსა ერქუა მარჩბივ, ասէ Թովմաս. անուանեալն Երկուորեակ *ი.11,16;* იყვნეს მარჩბივნი მუცელსა მისსა, էին երկու որդիք յորովայնի նորա *დაბ.38,27;* შეუპყრნეს მარჩბივნი მისნი G, მრჩობლთა მისთა შებმა უყოს SB, բուռն հարկանիցէ զերկուորեաց նորա *II მჯ.25,11;* ორნი ძუძუნი შენნი, ვითარცა ორნი თიკანნი, მარჩბივნი ქურციკისანი, երկու ստինք քո իբրեւ զերկուս ուլս երկուորիս այծեման *ქება 4,5;* რომელსა ესხნეს ორნი ძენი მარჩბივნი, որ ունէր երկուս որդիս երկուորեակս *ფლკტ.146,34-456,29;* მეფე გაისაჲ დამოპკიდა ძელსა ზედა მარჩბივსა G,

მეფე გაისაჲ დამოჰკიდეს ძელსა ბორჯღლედსა S, զթագաւորն Գայեայ կախեաց զերկճիւղ փայտէ *ისუ 6.8,29.*

მარცუალ-ი հատ. հունդ. ճիռ (მარცვალი; ცალი): მსგავს არს... მარცუალსა მდოგჳსასა, նման է ... հատոյ մանանխոյ *მთ.13,31;* შიშუელი მარცუალი... იფქლისაჲ, հատ մերկ... ցորենոյ *I კორ.15,37;* ვერცა მარცუალი [ჭამის] დედისათჳს, ոչ հունդ վասն հարցն *ფიზ.XXIII 16-19;* ვითარცა იპოვის მარცუალი ტევანსა შინა, զոր օրինակ եթէ գտանիցի ճիռ ի մէջ ողկուզոյ *ეს.65,8.*

მარცულისა აღკრება պտղաքաղ լինել („კუფხლისა შეკრება", ყურძნის მარცვლის შეკრება): არცაღა მარცუალი ვენაჴსა შენსა აღკრიბოთ B, არცა კუფხალნი ვენაჴისა შენისანი შეჰკრიბნე G, եւ պտղաքաղ այգւոյ քո մի լինիցիս *ლევ.19,10.*

მარცხენე ձախ. ահեակ (მარცხენა): ნუ აგრძნობნ მარცხენე შენი, մի գիտասցէ ձախ քո *მთ.6,3;* მარცხენჱ მისი თავსა ჩემსა ქუეშე, ձախ նորա ընդ գլխով իմով *ქება 2,6.*

მარცხენედ კერძო ի ձախմէ (მარცხნით): მოიყვანნა... მარჯუენით მარცხენედ კერძო ისრაელისა, առեալ ... ընդ աջմէ ՝ ի ձախմէ Իսրայելի *დაბ.48,13.*

მარცხენით յահեակ. յահեկէ. ի ձախակողմն (მარცხნივ): ნუ მიაქცევ ნუცა მარჯუენით, ნუცა მარცხენით, մի՛ խոտորիցիս յաջ եւ մի՛ յահեակ *იგ.სოლ.4,26;* მარცხენით მისსა დიდებაჲ და სიმდიდრჱ, յահեկէ իւրմէ փառք եւ մեծութիւն *იგ.სოლ.3,16;* დაუტევეთ იგი მარცხენით, թողաք զնա ի ձախակողմն *საქ.მოც.21,3.*

მარცხენით-ი որ ընդ ահեկէ իցէ. ձախակողմն. ձախակողմեան. որ ի ձախմէ է („მარცხენითკერძოჲ", მარცხნით მყოფი): ჰრქუას მარცხენითთა მათ DE, ჰრქუას მარცხენითკერძოთაცა მათ C, ասասցէ եւ ցայնոսիկ որ ընդ ահեկէն իցեն *მთ.25,41;* მარჯუენითნი ადგილნი ვიდრემდევე ეგნედ, მარცხენითნი ნუმცა ჰგიან, աջակողմանքն կայցեն. ձախակողմանքն մի՝ մնասցեն *განს.იოან.201,10-87,17;* მარცხენითი, որ ի ձախմէ է *იგ.სოლ.4,27.*

მარცხლ, მარცხნ յահեակ. ընդ ահեկէ (მარცხნით): ვიდოდით მას შინა, გინა მარჯულ (//მარჯუნ), გინა მარცხლ (// მარცხნ), գնասցուք ընդ սա կամ թէ յաջ. կամ թէ յահեակ *ეს.30,21;* უფროჲს მარჯუნ და მარცხნ განჰმარტე იგი, յաջ եւ յահեակ թռուսջիր *ეს.54,3;* მარჯულ და მარცხლ, ընդ աջմէ եւ ընդ յահեկէ *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ.და იაკ.88,9-89.*

მარცხლ კერძო յահեկէ կողմանէ. ի ձախակողմն (მარცხნივ): მარცხენით კერძო G, յահեկէ կողմանէ *ისუ 6.19,27;* მარცხლ კერძო მიაქციეთ, ի ձախակողմն խոտորեցարուք *ანდ.-ანატ.341-44,10.*

მარწუხ-ი ունելիք (მაშა; „მოსაჟღუნი"): მარწუხნი მისნი ოქროჲსანი, զունելիս նորա ոսկիս *გამ.37,17;* დაბურონ... ბაზმაკნი მისნი და მარწუხნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი G, შებურონ... ორნი სანთელნი მისნი და მოსაჟღუნი მისი და განსაჴოცი მისი B, ծածկեսցեն... զերկոսին ճրագարանսն նորա եւ զունելիս նորա եւ զքազմակալս նորա *რიცხ.4,9;* ნაკუერცხალი, რომელი მარწუხითა მოიღო საკურთხეველისაგან, կայծակն. զոր առեալ ունելեօք ի սեղանոյ անտի *ეს.6,6.*

მარხვა պահել. ի պահս լինել (შენახვა, დაცვა): იმარხეს მას დღესა შინა GS, պահեցին յաւուր յայնմիկ *მსჯ.20,26;* იმარხეთ მარხვაჲ, պահեցէք պահս *III მფ.21,9;* რომელი იმარხვიდეს მცნებათა, დაიცვეს სული თჳსი, որ պահէ զպատուիրանս. պահէ զանձն իւր *იგ.სოლ.19,16;* წიგნი იგი მისცა მარხვად, զմատեան ետուն պահել *იერ.36,20;* სიწმიდესა იმარხავნ, զսրբութիւն պահէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,11-130,4;* იმარხვიდეს C, იყვნეს... მარხვასა შინა DE, էին ... ի պահս *მრ.2,18.*

მარხვა պահ. կրօնաւորութիւն. կրօն. ժուժկալութիւն (მოწესეობა, მარხულობა): მარხვითა ჰმსახურებდა C, պահօք... պաշտէր *ლ.2,36;* წმიდა ყავთ მარხვაჲ, սրբեցէք պահս *იოვ.1,14;* მარხვა, կրօնաւորութիւն *მრთ.A.33-73,25;* ჩუეულებაჲ იგი მარხვისაჲ აქუნდა, զսովորութեան կրօնս իւր ի գործ արկանէր *მრთ.A.ანტ.დ.94,16-72,6;* მარხვა, ժուժկալութիւն *II ეპ.პეტრ.1,5;* დავჴსნათ დღეს მარხვაჲ, լուծից զպահս *მ.ცხ.267v-285;* მარხვასაცა და ჭამასა გუამი შენი ეგრეთვე ჴმელ არს, ի պահելն քո եւ ի ճաշակելն մարմին քո միապէս ցամաքեալ կայ *მ.ცხ.87v-99.*

მარხვება տալ պահել (შენახვინება): ნუუკუე ჴელეწიფების ძეთა სიძისათა... რაჲთა ამარხვებდეს მათ, միթէ կարօղ էք ... հրաման տալ պահել *ლ.5,34.*

მარხვება պահել տալ (მარხვინება): მერმე ამარხვია მათ ხუცესმან ორ-ორით, եւ նոցա օր ընդ մէջ ետ պատել երէցն *მ.ცხ.268v-286.*

მარხვეულ-ი անօթի (უჭმელი): დაიმჭირნა იგინი მუშაკობასა შინა დღე ყოველ მარხვეულნი, կալաւ զնոսա ի գործս մշակութեան անօթիս *მ.ცხ.267v-285.*

მარხულ-ი անսուաղ (უჭმელი): დადგრომილ იყვნეს მარხულნი, մնացին անսուաղ *ვარ.804-371,20.*

მარხულად ի պահեստի (შენახულად): არიან ნეშტნი ძუალთა ჩუენთანი მარხულად ადგილსა ერთსა, რომელი მოგესწაოს, են ի պահեստի նշխարք մեր յայս նիշ տեղւոջ *ორმეოც.143,3-1.*

მარჯუე աջողակ. յաջողակ. ի դէպ. հնար. դիւրին. պարապ. պատշաճ. պիտանացու („შესაძლებელი", მარჯვე, კარგი, შესფერისი, შესბამისი): ორთავე ჴელითა მარჯუენი S, յերկոցունց ձեռացն աջողակք *მსჯ.20,16;* რომელი იგი იყო მწერად მარჯუე შჯულსა მას მოსესსა, որ էր գրիչ յաջողակ օրինացն Մովսիսի *I ეზრა 8,3;* მარჯუე და წეს-იყო საჭურველი იგი, ի դէպ եւ պատշաճ էր զէնն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,34-29,9;* მარჯუე თუ არს C, უკუეთუ შესაძლებელ არს DE, եթէ հնար է *მთ.26,39;* სიტყუანი შენნი კეთილ არიან და მარჯუე, բանք քո բարի են եւ դիւրինք *II მფ.15,3;* იყო დღჱ მარჯუე, որ մի լինէր պարապոյ *მრ.6,21;* ანუ ვითარ მარჯუე არს? զիա՞րդ արդեօք ... իցէ ... պատշաճ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.110,24-44,21;* მარჯუე, պիտանացու *სიბრძ.სოლ.4,5.*

მარჯუე და მძლე բարեյաղթ (მძლეველი): არცა ერთი რაჲმე მიზეზი მარჯუედ და მძლედ აქუნდეს ცხოვრებისაჲ, ոչ մի ինչ պատճառ բարեյաղթ կարէ կենաց ունել *ფლკტ.134,12-440,1.*

მარჯუე ჟამ-ი պարապ („განმარჯუებული", მოხერხებული დრო): ვითარცა ჟამსა მარჯუესა მისცა იგი DE, ვითარცა განმარჯუებულად მისცა იგი C, զիա՞րդ պարապով մատնեսցէ զնա *მრ.14,11;* ეძიებდა ჟამსა მარჯუესა DE, ეძიებდა განმარჯუებულსა ჟამსა C, խնդրէր պարապ *მთ.26,16.*

მარჯუედ կորովութեամբ (მხნედ, მამაცურად, კარგად): მოირთხა მშჳლდსა მარჯუედ, ելից զաղեղն կորովութեամբ *II ნშტ.18,33.*

მარჯუენე, მარჯუენა աջ (მარჯვენა): რასა იქმოდის მარჯუენე შენი? զինչ գործէ աջ քո *მთ.6,3;* რომელსა ჴელი მისი მარჯუენჱ განჴმელ ედგა DE, რომელსა ჴელი მარჯუენაჲ განჴმელ ედგა C, ձեռն իւր աջ գօսացեալ էր *ლ.6,6;* მჴდომთაგან მარჯუენისა შენისაჲთა, որ հակառակ կան աջոյ քո *ფს.16,7;* მარჯუენაჲ მათი სავსე არს ქრთამითა ႢႣ, աջ նոցա լի է կաշառօք *ფს.25,10;* გიპყარ ჴელი მარჯუენე შენი, կալայ զաջոյ ձեռանէ քումմէ *ეს.42,6;* მარჯუენემან შენმან შემიწყნაროს მე, աջ քո ընկալցի զիս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,14-33,14;* მარჯუენით მჴრით, յաջոյ ուսոյ *IV მფ.11,11.*

მარჯუენე աջողակ (მარჯვე): კაცი ორთავე ჴელითა მარჯუენე S, მამაკაცი მრჩობლ მარჯუენე G, զերկոցունց ձեռաց աջողակն *მსჯ.3,15.*

მარჯუენით ընդ աջմէ. յաջ. յաջմէ. յաջակողմն („მარჯულ", მარჯვნით, მარჯვნისაკენ): დაჯედ მარჯუენით ჩემსა, կաց ընդ աջմէ իմմէ *ი.მოც.88,40-288,15;* ნუ მიაქცევ ნუცა მარჯუენით, ნუცა მარცხენით, մի խոտորիցիս յաջ եւ մի յահեակ *იგ.სოლ.4,27;* მარჯუენით და მარცხენით შენსა DE, მარჯულ შენსა და მარცხლ C, յաջմէ քումմէ եւ... յահեկէ *მრ.10,37;* გული ბრძნისაჲ მარჯუენით მისა, սիրտ իմաստնոյ յաջակողմ իւր *ეკლ.10,2;* მიაქციოს მარჯუენით, խոտորեսցի յաջակողմն *ეს.9,20.*

მარჯუენით-ი որ յաջմէ է. աջակողմանք (მარჯვნივ მყოფი): მარჯუენითი, որ յաջմէ է *II ნშტ.3,17;* მარჯუენითნი ადგილნი ვიდრემდევე ეგნედ, მარცხენითნი ნუმცა ჰგიან, աջակողմանք կայցեն. ձախակողմանքն մի՛ մնասցեն *განხ.ი. 201,10-87,17.*

მარჯულ ընդ աջմէ. յաջմէ. յաջ („მარჯუენით", მარჯვნივ): ნუ დაისუამ მას მარჯულ შენსა, մի՝ նստուցաներ զնա ընդ աջմէ քումմէ *ზირ.12,12;* მარჯულ და მარცხლ, ընդ աջմէ եւ ընդ ահեկէ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.88-89;* მარჯულ შენსა და მარცხლ C, მარჯუენით და მარცხენით შენსა DE, յաջմէ քումմէ եւ ... յահեկէ *მრ.10,37;* ვიდოდით მას შინა, გინა მარჯულ (// მარჯუნ), გინა მარცხლ (// მარცხნ), գնասցուք ընդ սա կամ թէ յաջ. կամ թէ յահեակ *ეს.30,21;* უფროჲს მარჯუნ და მარცხნ განჰმარტე იგი, յաջ եւ յահեակ թռուջիր *ეს.54,3.*

მარჯულ კერძო յաջակողմն („მარჯუენით კერძო"): სდევით-ღა მარჯულ კერძო ნავისა მაგის სათრომელი ეგე და ჰპოოთ C, სდევით ბადჱ ეგე მარჯუენით კერძო ნავისა მის და ჰპოოთ DE, արկէք յաջակողմն նաւին զուռկանդ եւ զտանիցէք *ი.21,6.*

მასესხებელ-ი փոխատու (გამსესხებელი): მასესხებელი და მოსესხჱ ურთიერთას შეიმთხჳნეს, փոխատուի եւ փոխառուի ի մի վայր հասելոց *იგ.სოლ.29,13.*

მასკნე զաղձ. գնդակ (ვაზის ძაფი – საბა): ნუ აღმოაცენებნ მასკნჱ იგი მავნებელი, մի՛ բուսցի ... զաղձ վնասակար *მსკ.42,16-43,7;* გამოაბას... მასკნესა ვენაჴისასა კიცჳ კარაულისაჲ, կայեսցէ... զգնդակէ պատանեակ իշոյն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.80,11-81.*

მასკულავ-ი იხ. ვარსკულავი.

მასმაროთ-ი ամեսարակովր („მარმარუთი" O; ჭურჭელი): მასმაროთნი და სანურველნი... წარილო

ყოველი მატაკარანმან მან, զամասարակովք եւ զպարզուտսն ... առ դահճապետն *იერ.52,19.*

მასმენელ-ი բանսարկու. չարախօս (ავყია, დამბეზღებელი): მასმენელი, բանսարկու *// ტიმ.3,3;* აღდგა მასმენელი – ეშმაკი – ისრაელსა ზედა, եկաց բանսարկու ի մէջ Իսրայելի *I ნშტ.21,1;* მასმენელი, չարախօս *I ტიმ.3,11.*

მასპინძელ-ი ասպնջական: რომელნი-იგი მასპინძელ ექმნნეს მას, որ ասպնջական եւ վանատուքն լեալ էին նմա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,33-34,12.*

მასპინძლობა հանգուցանել (გამასპინძლება): რაოდენგზისცა მივიდის და უმასპინძლის სახლსა შინა თჳსსა, որքան գնայր առ նա հանգուցանէր ի տան իւրում *მ.ცხ.136r-154.*

მასრულ-ი ծօնի (კერპთა შესაწირავი): არა იყოს მასრული ასულთაგან ისრაჱლისათა G, մի՛ լինիցի ծօնի ի դստերաց Իսրայելի *// შჯ.23,17.*

მასწავლელ-ი խրատիչ. խրատտու. ուսուցիչ. վարդապետ. յանդիմանիչ (მასწავლებელი, დამრიგებელი): კაცი... მრავალთა მასწავლელ და თავისა თჳსისა უჴმარ არს იგი, գոյ այր ... բազմաց խրատիչ եւ անձին իւրում անպիտան *ზირ.37,22;* არა მესმოდა ჴმაჲ მასწავლელისა ჩემისაჲ და მოძღურებისა ჩემისაჲ, ոչ լսէի ձայն ի խրատտուի իմոյ եւ ուսուցչի իմոյ *იგ.სოლ.5,13;* უფროჲს ყოველთა მასწავლელთა ჩემთაჲსა გულისჴმა-ვყავ, քան զամենայն ուսուցիչս իմ իմաստուն եղէ *ფს.118,99;* მასწავლელი, վարդապետ *გალ.6,6;* ვერ შეიყუარნეს უსწავლელმან მასწავლელნი თჳსნი, ոչ սիրէ անխրատն զյանդիմանիչս իւր *იგ.სოლ.15,12.*

მასწრაფებელ-ი տագնապող (დამჩქარებელი): *ეს.14,4.*

მასხურებელ-ი որ սրսկէ (რომელიც ასხურებს): მასხურებელმან წყალსა... განირცხას სამოსელი მისი G, որ սրսկէ զջուրն ... լուասցէ զձորձս իւր *რიცხ.19,21.*

მატაკარან-ი դահճապետ, մատակարար (მთავარი ჯალათი; მნე): მიჰყიდეს იოსებ ეგჳპტეს პეტეფრეს საჭურისსა მატაკარანსა, վաճառեցին զՅովսէփ յԵգիպտոս Պետափրեայ ներքինւոյ դահճապետի Փարաւոնի *დაბ.37,36;* წარტყუენნა ნაბუზარდან მატაკარანმან ბაბილონდ, խաղացոյց Նաբուզարդան դահճապետ ի Բաբելոն *იერ.39,9;* [ივლტოდა] იოსეფ ცოლისაგან მატაკარანისა ფარაოჲსისა, Յովսէփ ի կնոջէ մատակարարին [փախչէր] *ფიზ.XX 51-59.*

მატება առաւելուլ. յաւելուլ. առաւել լինել. ի վեր լինել („გარდარევა", მეტობა): მატდეს სიმართლე თქუენი, առաւելուցու արդարութիւն ձեր *მთ.5,20;* რომელმან ფრიად მოილო, არა ემატა, որ բազումն առ, ոչ առաւելաւ *// კორ.8,15;* რაჲთა უფროჲს ჰმატებდეთ, եւս քան զեւս յաւելուցուք ի նոյն *I თეს.4,1;* არა ჰმატნ მონასა, უფალ-ღათუ არნ ყოვლისა, չէ ինչ առաւել քան զծառայն թէպէտ եւ տէր իցէ ամենեցուն *გალ.4,1;* ვარსკულავი ვარსკულავსა ჰმატნ დიდებითა, աստղ քան զաստղ առաւել է փառօք *I კორ.15,41;* რომელი ჰმატს ყოველთა გონებათა, որ ի վեր է քան զամենայն միտս *ფლპ.4,7;* რაოდენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა ჰმატს პური DE, რავდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური C, քանի վարձկանք իցեն ի տան հօր իմոյ հացալիցք *ლ.15,17.*

მატიან-ი, მატიანე մատեան. գիրք. պատմութիւն. մատենագիր (წიგნი, სიგელი, ისტორია): უბრძანე ხილვად მატიანთა საჴსენებელთასა, հրամայեցի տեսանել ի մատեանս յիշատակարանաց *I ეზ.2,26;* რაჲთა... ძიება ჰყო მატიანთა საჴსენებელსა მამათა შენთასა, զի... գտցես ի գիրս յիշատակարանաց հարցն քոց *// ეზ.4,15;* პოვა სახლსა მატიანეთასა საჴსენებელთა ბაბილონელთასა, եգիտ ի տունս թագաւորաց գրոց յիշատակարանացն ի Բաբելոնի *// ეზ.6,1;* წერილ არს წიგნსა მატიანთასა მეფეთა ისრაჱლისათა, գրեալ է ի գիրս պատմութեանց թագաւորաց Իսրայելի *I ეზ.1,33;* იხილე სახლსა მატიანთასა, სადა ძეს წიგნები საჴსენებელთაჲ დამარხულად მეფისა კჳროსისი, տես ի տուն մատենագրաց. ուր կան գիրք յիշատակարանաց ի պահեստ թագաւորի Կիւրոսի *I ეზ.6,21.*

მატლ-ი որդն („ჭია"): მატლი იგი მათი არა აღესრულების, որդն նոցա ոչ մեռանի *მრ.9,48;* ვითარცა მღილი სამოსელსა და მატლი ძელსა, իբրեւ ցեց հանդերձի եւ որդն փայտի *იგ.სოლ.25,20;* მატლი O, ჭია (ლაგურკი), որդն *იონა 4,7;* განბანეს გუამი წმიდისაჲ მის მატლთაგან, լուացեալ զմարմին սրբոյն յորդանցն *შუშ.IV 3;* ეგე ყოველი შესაჭმელად მატლთა არს, այդ ամենայն կերակուր որդանց է *ანდ.-ანატ.317-32,21.*

მატლთა შესაჭმელ-ი որդնալից (მატლიანი): იქმნა იგი მატლთა შესაჭმელ და სულნი წარჴდეს, եղեալ որդնալից՝ սատակեցաւ *საქ.მოც.12,23.*

მატყიერ-ი, მატყლიერ-ი թաւ. թաւարծի. ասուեայ (ბანჯგვლიანი): კაცი მატყიერი, այր թաւարծի *IV მფ.1,8;* არს ძმაჲ ჩემი მატყიერ, է եղբայրն իմ այր թաւ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.61,12-62;* მატყლიერი G, ասուեայ *ლევ.13,52.*

მატყლ-ი ասր: სამოსელსა მატყლისასა, ի ձորձ ասրի *ლევ.13,47;* დადვის თოვლი ვითარცა მატყლი, դնէ զձիւն որպէս զասր *ფს.147,5;* მოი-

გო მატყლი და სელი და ქმნა საჭმარი ჴელითა თჳსითა, գտեալ ասր եւ կտաւ արար անօթս պիտանիս ձեռօք իւրովք *იგ.სოლ.31,13;* ვითარცა მატყლი განვასპეტაკო, իբրեւ զասր սուրբ արարից *ეს.1,18;* ვითარცა მატყლნი მღილთაგან შეიჭამნენ, իբրեւ զասր որ ուտիցի ի ցեցոյ *ეს.51,8.*

მატყლიერ-ი იხ. მატყიერი.

მატყლისა ասուեայ (მატყლის): არა შეიმოსის მან მატყლისა სამოსელი, არამედ ჰმოსიენ სტევისა (|| სელისა) სამოსელი, ոչ հանդերձ ասուեայ զգենուր. այլ ցփսիս *იაკ.მოც.98,12.*

მატყუებელ-ი առիթ (მიზეზი): მოიჴსენე, რამეთუ მე მატყუებელ გექმენ გჳრგჳნისა მის, յիշեա զի ես եղէ առիթ պսակացդ այդոցիկ *ანდ.-ანატ.331-39,26.*

მაუდაბნოებელ-ი ապականիչ („რომელი მოაოჴრებდა“, გამანადგურებელი): მაუდაბნოებელი ქუეყანისა ჩუენისაჲ G, რომელი მოაოჴრებდა ქუეყანასა ჩუენსა S, զապականիչ երկրի մերոյ *მსჯ.16,24.*

მაუზნ-ი, მაუზენ-ი հզօր (ძლიერი): ღმერთი მაუზნი (მაუზენი O) ადგილსა თჳსსა ადიდოს G, զաստուած հզօր (ებრ.ամրութեանց) ի տեղւոջ իւրմէ փառաւորեսցէ *დან.11,38.*

მაურვებელ-ი կարեւոր (გულშემატკივარი): არავინ მაურვებელთაგანი იყო, არამედ დედაკაცი იგი იყო, ոչ ոք ի կարեւորացն. այլ կին *მრთ.D.პეტრე და ელია 314-259,19.*

მაურვებელ ի վտանգս („მაჭირვებელ“, შემაწუხებელად): იყვნენ თქუენდა მაურვებლებ G, იყვნენ იგინი თქუენდა მაჭირვებელ, եղիցին ձեզ ի վտանգս *მსჯ.2,3.*

მაუწყებელ-ი գուշակ. պատուիրակ (მაცნე): ნუ შჭამთ მის მაუწყებელისათჳს და იჭჳსა, մի ուտիցէք վասն նորա. որ գուշակն եղեւ եւ վասն խղճի մտացն *I კორ.10,28;* წარავლინნა აბესალომ მაუწყებელნი ყოველთა მათ მიმართ ნათესავთა ისრაჱლისათა, առաքեաց Աբիսողոմ պատուիրակս յամենայն ցեղս Իսրայելի *II მფ.15,10.*

მაფორ-ი օդ (წამოსასხამი, სამოსელი): ვისი არს მაფორი ისი სადედოჲ, რომელი ჰკიდავს? ո՞ւմ է այս օդ կնոջական. որ կախեալ կայ *მ.ცხ.162r-177.*

მაფრთხობელ-ი որ զարհուրեցուսցէ (ვინც აშინებს): *იერ.30,10.*

მაფუცებელ-ი երդմնեցուցիչ (დამაფიცებელი): *საქ.მოც.19,13.*

მაქებელ-ი գովիչ. գովող. օրհնիչ. սաղմոսասաց (მაქებარი; მეფსალმუნე): კაცი გამოიცადების პირითა მაქებელისა თჳსისაჲთა, այր փորձի ի բերանոյ գովչաց իւրոց *იგ.სოლ.27,21;* ყოველთა მაქებელთა მისთა შეურაცხყვეს იგი, գովիչք նորա կոր ի գլուխ առնէին զնա *გოდ.იერ.1,8;* მაქებელი უფლისაჲ, օրհնիչք տեառն *I ნშტ.23,5;* დაადგინნა მგალობელნი და მაქებელნი ალსარებად და ქებად, կացոյց սաղմոսանուագս եւ օրհնիչս. խոստովան լինել եւ օրհնել *II ნშტ.20,21;* მომგუარეთ მე მაქებელი, ած առ իս սաղմոսասաց *IV მფ.3,15;* მაქებელთაგან და მნატრელთა უფროჲსლა ივნებს და იზღვევის, ի գովողաց եւ յերանողաց առաւել վնասեսցի մարդ *მ.ცხ.60r-49.*

მაქებლობა օրհնել („გალობა“): იმაქებლა დებორამან და ბარაკმან G, გალობდეს დებორა და ბარაკ S, օրհնեաց Դեբովրայ եւ Բարակ *მსჯ.5,1.*

მაქმა մաքման (ბადე): მოილო მაქმაჲ და დაავლტო წყალსა, առ մաքման եւ եթաց ի ջուր *IV მფ.8,15.*

მაქუსიერება քաղցրութիւն (სიტკბოება): *მრთ.P.უძღ.შვილ.517-691,8.*

მაღალ-ი բարձրեալ. բարձրացեալ. բարձր. բարձրաւանդակ. բարձրաբերձ. հպարտացեալ. ամբարտաւանութիւն („მაღლოვი“, ამაღლებული; გაამაყებული): ძეო ღმრთისა მაღლისაო, որդի Աստուծոյ բարձրելոյ *მრ.5,7;* მონანი არიან ღმრთისა მაღლისანი, ծառայք Աստուծոյ բարձրելոյ են *საქ.მოც.16,17;* წყალობითა მაღლისაჲთა იგი არა იძრას Շ, յողորմութենէ բարձրելոյն նա մի սասանեսցի *ფს.20,8;* კაცთა შორის მაღალი საძაგელ არს წინაშე ღმრთისა DE, რომელი წინაშე კაცთა მაღლოვ არს, პილწ არს წინაშე ღმრთისა C, որ առաջի մարդկան բարձր է. պիղծ է առաջի Աստուծոյ *ლ.16,15;* თუალნი უფლისანი მაღალ არიან, աչք տեառն բարձունք են *ეს.2,11;* დადგეს ადგილსა მაღალსა ლევიტელნი იგი, կային ի բարձրաւանդակ տեղւոջ Եզրա եւ Ղեւտացիք *ნეემ.9,4;* აღიხუნეს ქალაქნი მათნი მაღალნი, առին զքաղաքս բարձրաբերձս *ნეემ.9,25;* უფროჲს არს სულგრძელი უფროჲს სულისა მაღლისა, բարի է երկայնամիտ քան զհպարտացեալն ոգւով *ეკლ.7,9.* დიდებულ მაღალთა შინა, ալհնութիւն ի բարձունս *მთ.21,9;* ქმნნა მაღალნი ქალაქებსა იუდაჲსსა, արար իւր բարձունս ի քաղաքսն *II ნშტ.21,11;* ქმნნეს მაღალნი კუმევად ღმერთთა, արարին բարձունս ծխել խունկս աստուածոց *II ნშტ.28,25;* რომელი დამკჳდრებულ არს მაღალთა შინა, որ բնակեալն է ի բարձունս *ეს.33,5;* დაარღჳვნეს მაღალნი და ბომონნი, կործանեցին զբարձրաւանդակսն եւ զբագինսն *II ნშტ.31,1;* ნუცა იტყჳთ მაღალსა, մի՛ խօսիք զամբարտաւանս *I მფ.2,3;* თუალნი მაღალთანი დაიმდაბლნე, զաչս ամբարտաւանից խոնարհեցուսցես *II*

მფ.22,28; მაღლითა გულითა იტყვან, ամբարտաւանութեամբ սրտի խօսեցան եւ ասեն *ეს.9,9.*

მაღალი გულითა մեծամիտ (დიდგული, ქედმაღალი): არაწმიდა არს წინაშე უფლისა ყოველივე მაღალი გულითა, պիղծ է առաջի տեառն ամենայն մեծամիտ *იგ.სოლ.16,5.*

მაღლად ի բարձունս (სიმაღლეში): ამისთჳს მაღლად მოიქეც, վասն այսորիկ ի բարձունս դարձ տէր *ფს.7,9;* რტონი მისნი მაღლად განეფინნეს, ոստք նորա ի բարձունս տարածեցան *თომა მოც.18,24-396,20.*

მაღლით բարձանց (სიმაღლიდან): ზემოჲთ, მაღლით გარდამოვალს ცრემლი, զի ի վերուստ ի բարձանց գան արտօսր *მ.ცხ.100r-103;*

მაღლოვ-ი բարձր („მაღალი"): რომელი წინაშე კაცთა მაღლოვ არს, პილწ არს წინაშე ღმრთისა C, კაცთა შორის მაღალი საძაგელ არს წინაშე ღმრთისა DE, որ առաջի մարդկան բարձր է. պիղծ է առաջի Աստուծոյ *ლ.16,15.*

მაღლოვა հպարտանալ. բարձրանալ. ամբարհաւաճել. մեծաբանել. մեծամտել (ქედმაღლობა, ამპარტავნობა): ნუ ჰმაღლო(ვ)ი, մի՛ հպարտանար *ჰრომ.11,21; ზირ.11,4;* არღარა მაღლოოდის მერმე ნათესავთა ზედა, մի՛ եւս բարձրասցի ի վերայ ազգաց *ეზეკ.29,15;* სიყუარული არა მაღლოინ, ոչ ամբարհաւաճէ *I კორ.13,4;* არღარა შესძინო მაღლოვად მთასა ზედა წმიდასა ჩემსა, ոչ եւս յաւելցես մեծաբանել ի վերայ լերին սրբութեան իմոյ *სოფ.3,11;* დიდად მაღლო(ვ)ოდეს და იქმოდეს უშჯულოებასა, մեծամտէին եւ գործէին զանօրէնութիւն *ეზეკ.16,50.*

მაღლოვან-ი բարձրաւանդակ (მაღლობი): ცეცხლი უდაბნოჲთ გამოჴდა და მაღლოვანნი დაწუნა, հուր յանապատէ եկեալ զբարձրաւանդակ նորա այրեաց *წწტყ.96-213.*

მაღნარ-ი անտառ. հովիտ. վարսաւոր. մայրի. մայրաւոր. անտառախիտ (ტყე, ჭალა; ფოთოლ და რტომრავალი ხე; ნაძვნარი, ხშირი ტყე): აღვედ მაღნარად, ել յանտառն *ისუ 6.17,15;* მოკაფნა მაღნარნი იგი, կոտորեաց զանտառսն *მფ.IV 18,4;* ჩემი არს ყოველი მჴეცი მაღნარისაჲ, ნადირი მთათაჲ და ყოველი პირუტყჳ, իմ է ամենայն գազան անտառի. երէ լերանց եւ ամենայն անասուն *ფს.49,10;* ვითარცა ვაშლი შორის ხეთა მაღნარისათა, իբրեւ խնձորի ի փայտս անտառի *ქება 2,3;* უკუეთუ იზახოს ლომმან მაღნარით გამო, եթէ գոչիցէ առեւծ յանտառէ *ამოს.3,4;* დაეცა მაღნარი იგი ჴშირად-ნერგი, քակեաւ անտառն տնկախիտ *ზაქ.11,2;* ოხრიედ მაღნარნი, զհովիտան հնչեցուցանէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,5-129,5;* უკუმევდა... ყოველსა ხესა მაღნარისასა, ծխէր ... ի ներքոյ ամենայն վարսաւոր ծառոց *II ნშტ.28,4;* ხეთა ზედა მაღნართასა და ბორცუთა ზედა მაღალთა, ի վերայ ծառոց վարսաւորաց եւ ի վերայ բլրոց բարձանց *იერ.17,2;* ვითარცა სერტყი მაღნარისაჲ, յանտառ մայրւոյ *მიქ.3,12;* რაჟამს ყვის შორის მაღნარსა სამკჳდრებელი თჳსი, յորժամ ի մէջ մայրեաց առնիցէ զբնակութիւն իւր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.129,3-205,3;* ვითარცა ძელი მაღნარისაჲ მკაფელთაგან, իբրեւ զփայտահարս մայրաւորաց *ვრდ.87,5;* მოვიდა... მთით... მაღნართაჲთ, եկեսցէ ... յանտառախիտ լեռնէ *ამბ.3,3.*

მაყენებელ-ი որ արգելոյր (შემჩერებელი, შემფერხებელი): არავინ იყო მაყენებელ მისა მოქცევად, ոչ ոք էր որ արգելոյր զնա դարձուցանել *მიქ.2,4.*

მაყუალ-ი մորենի (მაყვალი): მაყუალთაგან მოისთულიან ყურძენი, ի մորենւոյ կթեն խաղող *ლ.6,44;* ქრთილისა წილ [აღმომიცენდების] მაყუალი, փոխանակ գարւոյ... մորենի *იობ.31,40.*

მაყუედრებელ-ი նախատիչ. նախատորդ (მამხილებელი, ბრალის დამდები): ყუედრებანი მაყუედრებელთა შენთანი დამეცნეს ჩემ ზედა, նախատինք նախատչաց քոց անկան ի վերայ իմ *ჰრომ.15,3; ფს.68,10;* მაყუედრებელი, նախատորդ *ფს.43,17.*

მაყულოვან-ი, მაყულოანი մորենի (მაყვლის ბუჩქი): მაყულოვანსა ზედა, ვითარ-იგი ღმერთი ეტყჳს მას DE, ի մորենւոջ որպէս ասաց ցնա Աստուած *მრ.12,26;* ეჩუენა მას ანგელოზი ცეცხლითა ალისაჲთა მაყულოანით გამო, երեւեցաւ նմա հրեշտակ տեառն բոցով հրոյ ի միջոյ մորենւոյ *გამ.3,2.*

მაშა գոնէ. ապա (იქნებ, მაინც, მაშინ, აბა): უკუეთუ არა, მაშა ვითარცა უგუნური თავს-მიდევით მე, ապա թէ ոչ. գոնէ իբրեւ զանզգամ ընկալարուք զիս *II კორ.11,16;* უკუეთუ უბნობაჲ ოდენ მათი მარტოდ განაშორებს გულისსიტყუასა ჩუენსა ღმრთისაგან, მაშა მათ თანა ჭამაჲ და სუმაჲ რაოდენსა შეიქმს ჩუენ შორის სავნებელსა, եթէ խօսակցութիւն նոցա միայն հեռացուցանեն զխորհուրդս մեր յԱստուծոյ. ապա ընդ նոսին ուտել ... որքան առնեն մեզ վնաս *მ.ცხ.22r-17.*

მაშენებელ-ი, მაშჱნებელ-ი շինող. խրամակարկատ (მშენებელი): ლოდი, რომელ შეურაცხ-ყვეს მაშენებელთა, զվէմն զոր անարգեցին շինողքն *მრ.12,10;* ესე არს ლოდი იგი, რომელი შეურაცხ იქმნა თქუენ მიერ მაშჱნებელთა, նա է վէմն անարգեալ ի ձէնջ շինողաց *საქ.მოც.4,11;* გალატოზთა მათ მაშჱნებელთა აღაშჱნეს სახლი

უფლისაი, գաղատուսք չինօղք չինեցին զտունն տեառն *I ეზ.5,58;* ცუდად შურებიედ მაშჱნებელნი მისნი, ի նանիր վաստակին չինօղք նորա *ფს.126,1;* იყო ჴელსა მისსა საბელი მაშჱნებელისაჲ და ლერწამი საზომელი, ի ձեռին նորա էր լար չինողաց եւ ձող չափոյ *ეზეკ.40,3;* გენოდოს შენ მაშენებელი ზღუდეთა, կոչեսջիր խրամակարկատ ցանգոյ *ეს.58,12.*

მაშინ ապա. յայնժամ: და მაშინ DE, եւ ապա *მრ.2,20;* მაშინ, յայնժամ *მთ.2,7;* მაშინ ეტყოდის მათ, յայնժամ խօսեսցի ընդ նոսա *ფს.2,5;* უმჯობჱს იყო ჩემდა მაშინ, ვიდრე ან, յայնժամ բարի էր ինձ քան արդ *ოვსე 2,7.*

მაშინდელ-ი երբեմն. յայնժամու: რომლისაგან მაშინდელი იგი სოფელი წყლითრღუნითა წარწყმიდა, վասն որոյ երբեմն աշխարհ ջրհեղեղաւ ապականեալ կորեաւ *II ეპ.პეტრ.3,6;* შეუწირავ იყვნეს ღმრთისა მაშინდელნი შრომანი შენნი, ոչ ընդունելի իցէ Աստուծոյ այնժամու աշխատութիւն քո *მ.ცხ.275r-295.*

მაშინდითგან յայսմհետէ (მას შემდეგ): ქმნა ბოროტი მაშინდითგან და უშორესითგან მათით, արար զչարիս յայսմհետէ եւ ի վաղնջուց *ეკლ.8,12.*

მაშინებელ-ი որ զարհուրեցուցանէ („შემაშინებელი"): არავინ იცის მაშინებელი თქუენდა B, არა იცის შემაშინებელი თქუენი G, ոչ ոք իցէ որ զարհուրեցուցանիցէ զձեզ *ლევ.26,6;* არავინ იყო მაშინებელი, ոչ ոք իցէ որ զարհուրեցուցանիցէ *მიქ.4,4.*

მაშინვე վաղու. կանխաւ (ადრიდანვე): მაშინვე სამემცა, վաղու եւս արդեօք *მთ.11,21;* მაშინვე სამემცა წარვწყმდი სიმდაბლესა შინა ჩემსა, կանխաւ եւս արդեւք կորուսեալ էի ի խոնարհութեան իմում *ფს.118,92.*

მაშინღა եւ ապա. ապա (მხოლოდ მაშინ): მაშინღა, եւ ապա *მთ.3,15;* მაშინღა გამოჩნდა, ապա երեւեցաւ *მთ.13,26.*

მაშინღა სადმე ապա ուրեմն *მსკ.31,2.*

მაშკ-ი վերինփեղկ. վրան. մաշկ („ზედმოსასხმელი", კარვის სახურავი): ალილოდიდ მაშკები კარვისაჲ, բարձցէ զվերինփեղկս խորանին *რიცხ.4,25;* კიდობანი შჯულისაჲ ქუეშე მაშკთა, տապանակ ուխտին տեառն է ընդ վրանօք *I ნშტ.17,1;* დამალა იგი მაშკსა ქუეშე მისსა S, გარემოასხა მას ზედმოსასხმელი G, ծածկեաց զնա ընդ փեղկիւք նորա *მსჯ.4,18;* მაშკები იგი ტყავებისა ვერძთაჲსაჲ ენდროჲს ფერი, զմաշկսն եւ զմորթս խոյոցն ներկեալս կարմրով *გამ.39,34.*

მაშურალ-ი աշխատեալ. վաստակեալ. վաստակաւոր. խոնջ. նքթեալ. լքեալ („დამაშურალი", დაღლილი, დაქანცული): მოვედით ჩემდა მაშურალნი ეგე და განკაფულნი, եկայք առ իս ամենայն աշխատեալք եւ վաստակեալք *ფლკტ.148,33-459,17;* იესუ, მაშურალი გზისა სლვისა, დაჯდა წყაროსა მას ზედა DE, იესუ, დამაშურალი გზისა მისგან, ჯდა წყაროსა მას თანა C, Յիսուս ի վաստակել ի ճանապարհէն. նստէր ի վերայ աղբերն *ი.4,6;* რომელნი მაშურალ არიან უფლისა მიერ, վաստակաւորաց ի տէր *ჰრომ.16,12;* იყვნეს ყოველნი მაშურალ და მთრვალ, էին ամենեքեան խոնջք եւ վաստակք *ივდ.13,2;* მოვიდა ესავ, მაშურალი ველით, եկն Եսաւ ի դաշտէ նքթեալ *დაბ.25,29;* მაშურალი, լքեալ *II მფ.16,2.*

მაშურალ ყოფა աշխատեալ լինել („დაშურომა", დაღლა): შენ გშიოდა და მაშურალ იყავ S, შენ გშიოდა და დაშურებოდე G, քաղցեալ եւ աշխատեալ էիր *II შჯ.25,18.*

მაჩჳ (მაჩუ-ი) ճագար: მაჩჳ, რამეთუ აღმოიცოხნის, ճագար զի որոճայ *ლევ.11,6;* მაჩჳ, ნათესავი უძლური, რომელთა იქმნიან კლდესა შინა ბუდენი თჳსნი, ճագար. ազգ անհզօր. որ արարին ի վէմս զդադարս իւրեանց *იგ.სოლ.30,26.*

მაცთუნებელ-ი զիչ. որ մոլորեցուցանէ. մոլորութիւն (შემაცდენელი): თუალნი შენნი ახედვიდენ მაცთუნებელთა მათ შენთა, աչք քո տեսցեն ի մոլորեցուցիչսն քո *ეს.30,20;* მაცთუნებელი, որ մոլորեցուցանէ *ეს.30,20;* სული მაცთუნებელი უდაბნოსა ზედა, այս մոլորութեան յանապատի *იერ.4,11.*

მაცთურ-ი մոլորեցուցիչ. մոլոր. մոլար. բանսարկու. պատրող. խաբեբայ. կախարդ (შემაცდენელი, მატყუარა): მოვიჴსენეთ, რამეთუ მან მაცთურმან თქუა, յիշեցաք զի մոլորեցուցիչն այն ասէր *მთ.27,63;* ვითარ მაცთურით ჰხადი შენ წინამძღუართა ცხორებისათა? ընդէ՞ր մոլորեցուցիչս կոչես զառաջնորդսն կենաց *ანდ.-ანატ.327-37,8;* ვითარცა მაცთურნი და ჭეშმარიტნი, իբրեւ մոլարք եւ ճշմարիտք *II კორ.6,8;* მოყუარეო მაცთურისა მის ქრისტჱსო, սիրելի մոլորին Քրիստոսի *ფლკტ.153,24-465,29;* მაცთური, բանսարկու *თომა მოც.16,4-392,6;* მაცთურ სიტყვთა თჳსითა, պատրող բանիւք իւրովք *მსკ.43,5-42,13;* არა ერჩდენ მაცთურთა, մի միտ առնել խաբեբայից *უწყ. II ეპ.პეტრ.66,14-338,10;* მაცთური არს ეგე, կախարդ է *ანან.ებრ.195,17-318,4.*

მაცთურ ქმნა գայթակղեցուցանել (ცთუნება, მოტყუება): რაჲ არს რომელი-იგი მაცთურ გექმნების თქუენ? զի՞նչ է որ գայթակղեցուցանէ զքեզ *ფოკა 341r-494,38.*

მაცთურება խաբէութիւն. մոլորութիւն (მოტყუება, ცთუნება): ვცნათ... სული მაცთურებისაჲ, ճանաչեմք ... զհոգին խաբէութեան *I ეპ.იოვანესი 4,6;* უფალმან შეურია მათ სული მაცთურებისაჲ, տէր խառնեաց նոցա ոգի մոլորութեան *ეს.19,14.*

მაცილობელ-ი հակառակօղ. զրպարտող (მოცილე, მოწინააღმდეგე): განვიპყრენ ჴელნი ჩემნი ერისა მიმართ ურჩისა და მაცილობელისა, զօր ամենայն ձգեցից զձեռն իմ առ ժողովուրդն անհաւան եւ հակառակօղ *ჰრომ.10,21; ეს.65,2;* ყოველი სახლი ისრაჱლისაჲ მაცილობელი არს და გულფიცხელი, ամենայն տունն Իսրայէլի հակառակօղք եւ խստասիրտք են *ეზეკ.3,7;* მაცილობელი, զրպարտող *გრ.ანძ.-შობ.299,13-184.*

მაცილობელ ყოფა հակառակել (ცილობა): სწორთა თჳსთაცა მიმართ არა იყო მაცილობელ, ընդ հասակակիցսն իւր ոչ հակառակէր *მრთ.A.ანტ.დ.78,12-20,30.*

მაცხოვარ-ი փրկիչ. կեցուցիչ. ապրեցուցիչ. որ ապրեցուցանէ. կենարար. կենդանարար („მჴსნელი“, მაცოცხლებელი): მაცხოვარი G, მჴსნელი S, փրկիչ *მსჯ.3,9;* უფალი მაცხოვარ ჩუენდა, տէր փրկիչ մեր *ეს.33,22;* მხოლოჲ ხარ მაცხოვარი და მართალი, միայն փրկիչ եւ արդար *განს.იან.199,7-84,27;* რომელ არს შემოქმედი და განმაახლებელი და მაცხოვარი, որ է արարիչ եւ կեցուցիչ եւ նորոգիչ *რიფს.168,25;* მაცხოვარი, ապրեցուցիչ *ზირ.31,14;* არავინ იყოს მჴსნელ ჩემდა, არცა მაცხოვარ, ոչ ոք իցէ որ փրկիցէ. եւ ոչ այն. որ ապրեցուցանէ *ფს.7,3;* ღმერთი ჩუენი, ღმერთ მაცხოვარ, Աստուած մեր. Աստուած կենարար *ფს.67,21;* თჳთ მაცხოვრისა მისგან აქუს წამებაჲ, ի կենարարէն իսկ ունի վկայութիւն *მრთ.D.სებ.გაბ.-მოც.საჴს.376,28-62,14;* მოკლა მაცხოვარი თჳსი, սպան զկենդանարարն իւր *ფლკტ.155,1-467,27.*

მაცხოვარება փրկութիւն. կենդանութիւն („ცხორება“): იხილეს თუალთა ჩემთა მაცხოვარებაჲ შენი, տեսին աչք իմ զփրկութիւն քո *ლ.2,30;* მაცხოვარება G, ცხორება O, փրկութիւն *ლევ.3,1;* აჰა ქალაქი ძლიერი და მაცხოვარებისა ჩუენისაჲ, ահաւասիկ քաղաքս զօրացեալ եւ փրկութիւն մեր *ეს.26,1;* საუნჯეთა შინა არს მაცხოვარებაჲ ჩუენი, գանձուք եղիցի փրկութիւնն մեր *ეს.33,6;* მოცემად ჩუენდა მაცხოვარებაჲ შენი, տալ զմեզ ի կենդանութիւն *II ეზ.9,9.*

მაცხოვნებელ-ი կենդանածին (მაცოცხლებელი, სიცოცხლის მომცემი): *ლევ.11,47.*

მაძღარ-ი յագեալ. կշտապինդ (გამაძღარი, დანაყრებული): მაძღარი, յագեալ *იგ.სოლ.27,7;* მაძღარ ვართ ამით ცხოვრებითა, յագեալ եմք կենօքս *ფლკტ.145,26-455,4;* მაძღარ და სავსე არიედ ჭამადითა, կշտապինդք եւ յագեալք իցեն կերակրով *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.109,29-43,6.*

მაძღრივ յագուրդ. ցյագ. կշտապինդ. զմայլել (მაძღრად): პური ნაყოფისა ქუეყანისა შენისაჲ იყოს მაძღრივ და პოხილ, հաց արդեանց երկրի քո եղիցի յագուրդ եւ ի պարար *ეს.30,23;* შრომაჲ ეგე თქუენი არა მაძღრივ არს, զվաստակս ձեզ ոչ ի յագուրդ *ეს.55,2;* დაუტეოთ სახელი ჩემი მაძღრივ რჩეულთა ჩემთა, թողջիք զանուն ձեզ ի յագուրդ ընտրելոց իմոց *ეს.65,15;* შჭამდეთ პურსა თქუენსა მაძღრივ, կերիջիք զհաց ձեր ցյագ *ლევ.26,5;* ჭამდით ჴორცსა მაძღრივ, կերիջիք ճարպ ցյագ *ეზეკ.39,19;* მაძღრივ იშუებდეთ შემოსლვისაგან დიდებისა მისისა, կշտապինդ վայելիցէք ի գալստենէ փառաց դորա *ეს.66,11;* განძღეს მაძღრივ, յագեցան եւ զմայլեցան *ოვსე 13,6.*

მაძღრობა լիութիւն. լրութիւն. յագուրդ (სიმაძღრე): ჟამსა მაძღრობისასა, ի ժամանակ լիութեան *ზირ.18,25;* ნუცა სცთები მაძღრობითა მუცლისაჲთა, եւ մի խաբիր լրութեամբ որովայնի *იგ.სოლ.24,15;* არა იციან მაძღრობაჲ, ոչ գիտեն զյագուրդ *ეს.56,11.*

მაწანებელ-ი იხ. წანება.

მაწვა յաճախել. առնել. նստել (გულსმოდგინება, სწრაფვა, წადილი): ყოვლისა კაცისა სიკეთესა ნუ განიცდი და შორის დედათა ნუ გმაწავნ, մի՛ հայիր ի գեղեցկութիւն ամենայն մարդոյ. եւ ի մէջ կանանց մի՛ նստիցիս (// եւ ի մէջ կանանց մի՛ յաճախեր) *ზირ.42,12;* არამედ ყოვლისათჳს კაცისა მიმართ ღმრთისა იმაწენ ზრახვაჲ შენი, այլ ընդ առն աստուածապաշտի արասցես զխորհուրդս քո (Ձ) *ზირ.37,15.*

მაწოვნებელ-ი ստնտու. դայեակ („რომელი აწოებს“, ძიძა): ვაჲ... მაწოვნებელთა C, ვაჲ... რომელნი აწოებდენ DE, վայ... ստնտուաց *მთ.24,19;* აღიქუა და წარიტაცა იგი მაწოვნებელმან მისმან, առ դայեակ իւր եւ փախեաւ *II მფ.4,4.*

მაწუეველ-ი գործավար. հարկադիր (მაიძულებელი, გამომწვევი): მაწუეველი, գործավար *II ნშტ.2,18;* არცა მაწუეველი უვის, ոչ գոյ... եւ ոչ հարկադիր *იგ.სოლ.6,7.*

მაწჳმებელ-ი որ տեղասցէ (წვიმის მომყვანი): არს ნუ ვინ კერპთა შორის წარმართთასა მაწჳმებელ?

միթէ՞ իցէ ի կուռս հեթանոսաց որ տեղացէ *იერ.14,22.*

მაჭირებელ-ი, მაჭირვებელ-ი նեղիչ. որ լլկէ. թշնամի (შემაწუხებელი, შემავიწროვებელი): უკუეთუ სამართალ არს ღმრთისა მიერ მიგებად მაჭირვებელთა თქუენთა ჭირი, եթէ պարտ է առաջի Աստուծոյ հատուցանել նեղչացն ձերոց նեղութիւն *II თეს.1,6;* მისცენ იგინი ჴელთა მაჭირვებელთა მათთასა და აჭირვებდეს მათ დიდ-დიდად, ետուր զնոսա ի ձեռս նեղչաց նոցա եւ նեղեցին զնոսա *ნეემ.9,27;* რად განმრავლდეს მაჭირებელნი ჩემნი? զի՞ բազում եղեն նեղիչք իմ *ფს.3,2;* იჴსნა თესლისაგან მაჭირებელისა, փրկեաց յեզգէ նեղչաց *სიბრძ.სოლ.10,15;* ამაღლდეს ჴელი შენი მაჭირებელთა შენთა ზედა, բարձրասցի ձեռն քո ի վերայ նեղչաց քոց *მიქ.5,9;* არღარავინ იყოს მაჭირებელი მისი, ոչ ոք իցէ որ լլկիցէ զնա *იერ.46,27;* ყოველნი მდევარნი მისნი ეწინნეს მას შორის მაჭირვებელთა, ամենայն հալածիչք իւր հասին ի մէջ թշնամեաց իւրոց *გოდ.იერ.1,3.*

მახათ-ი մախաթ: მახათითა შთამიჴურიტა და მცირედ მეჴმარა მისგან, մախաթով ծակեալ էր զծեփ նորա, քանզի փոքր ինչ պիտոյացաւ ի նմանէ *მ.ცხ.109v-128.*

მახალ-ი մախաղ (აბგა, ხურჯინი): აჰკიდა... მახალი, ետ ... զմախաղն *ივდ.10,5.*

მახარებელ-ი, მახარობელ-ი աւետարանիչ. աւետարանագիր. աւետաւոր (ვინც ახარებს): შუენიერ არიან ფერჴნი მახარებელთა მათ მშჳდობისათაჲ, գեղեցիկ են ոտք աւետարանչացն խաղաղութեան *ჰრომ.10,15;* მახარებელი იტყჳს: არა უდბად ტიროდა, աւետարանագիրն ոչ ասաց *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ.და იონ.103,16-32,1;* წარავლინეს მახარობელი კერპთა მიმართ მათთა, առաքեցին... աւետաւորս ի կուռս իւրեանց *I მფ.31,9.*

მახჱ որոգայթ. ծուղակ. ծօղակ. վարմ. գործիք. դանդանաւանդ. թակարդ. հաղբ. ցանց. խեղդ („საფრჴე/საბრჴე“, ხაფანგი, ლაგამი): რაჲთამცა დაუდვეს მას მახჱ სიტყჳთა C, რაჲთა უგონ მას საფრჴჱ სიტყჳთა DE, թէ որպէս դնիցեն նմա որոգայթ բանիւք *მთ.22,15;* მახითა მით, რომელ დაარწყუეს, որոգայթ զոր թաքուցին *ფს.9,16;* მზირინ იგი ... მიზიდვად მისა მახითა თჳსითა, դարանի ... ձգել զնա յորոգայթ իւր *ფს.9,30;* მან განარინნა მახესა ფერჴნი ჩემნი, նա հանէ յորոգայթէ զոտս իմ *ფს.24,15;* მახჱ დაარწყუეს, որոգայթս իբրեւ զվարմս հաւորսաց կանգնեցին *იერ.5,26;* ვითარცა მფრინველნი მახითა შეიპყრობვიან, որպէս թռչունք որսացեալք ի ծուղակս *ეკლ.9,12;* მახე, ծօղակ *იგ.სოლ.7,23;* განვჰმარტო მახე ჩემი, սփռեցից ի վերայ զվարմ իմ *ეზეკ.17,20;* ვითარცა მახჱ განმართებული ოლეთა ზედა, իբրեւ զվարմ ձգեալ ի գլուխ զահաւանդի *ოვსე 5,1;* არა ცუდად დაურწყიან მახჱ მფრინველსა, ոչ եթէ տարապարտուց ձգեն գործիս թռչնոց *იგ.სოლ.1,17;* მოვსცე მახჱ ღაწუთა შენთა, արկից դանդանաւանդ ի կզակս քո *ეზეკ.29,4;* რომელი-იგი არს... მახჱ გული მისი, որ է ... թակարդ սրտի նորա *ეკლ.7,27;* მახჱ განჰმზადის ფერჴთა თჳსთაჲ, պատեսցէ հաղբս զոտիւք իւրովք *იგ.სოლ.29,5;* განვმარტო მახჱ ჩემი მის ზედა, արկից զցանց իմ զնովաւ *ეზეკ.12,13;* მოიღო მახჱ სულისა შენისაჲ, առնուցուս խեղդ ընդ անձն քո *იგ.სოლ.22,25.*

მახიობელ-ი երգեցիկ (მომღერალი, მგალობელი): მახიობელისა მიმართ ნუ ალიმსთობ, առ կանայս երգեցիկս մի՛ կանխիր *ზირ.9,4.*

მახლობელ-ი մերձաւոր. դրացի. մօտաւոր. ընկեր. մօտակաց. ընտանի. մօտեալ. մատուցեալ: მოკალნ... კაცად-კაცადმან მოყუასი თჳსი და კაცად-კაცადმან მახლობელი თჳსი, կոտորեցէք... իւրաքանչիւր զընկեր իւր. եւ իւրաքանչիւր զմերձաւոր իւր *გამ.32,27;* მახლობელნი ჩემნი შორს განდგეს ჩემგან C, մերձաւորք իմ հեռի եղեն յինէն *ფს.37,12;* ცნან მახლობელთა ძალი ჩემი, ծանիցեն մերձաւորք զզօրութիւն իմ *ეს.33,13;* მახლობელი, դրացի *ლევ.21,2;* მივიდეთ გარემო მახლობელთა მათცა დაბა-ქალაქთა, երթիցուք եւ յայլ մօտաւոր գեղաքաղաքսն *მრ.1,38;* ყოვლისა მისგან მახლობელისა წყლისა შერეულად სუამნ, յամենայն մօտաւոր ջրոց արբցէ *ზირ.26,15;* არცა მახლობელი უწყიედ, ոչ զմօտաւորս գիտեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,23-34,4;* ითხოენ კაცად-კაცადმან მახლობელისაგან თჳსისა, խնդրեսցեն իւրաքանչիւր ոք յընկերէ իւրմէ *გამ.11,2;* შორიელნი და მახლობელნი ეგრე გოდებდეს, հեռացեալք եւ մօտեալք զնոյն օրինակ վտանկէին *სიბრძ.სოლ.11,12;* მახლობელმან მღდელმან ჰრქუას ერსა G, մատուցեալ քահանայն խօսեսցի *II შჯ.20,2.*

მახლობელ, მახლობელად մերձ. առ-Instz., առ-Sen.; առ ընթեր. առ կողմն. մօտ. հուպ. կցեալ. մօտակաց (ახლოს): მახლობელ არს ესე სახლსა ჩემსა, մերձ է ի տուն իմ *III მფ.21,2;* რომელ-იგი მახლობელ იყო მათა B, რომელ-იგი იყო მახლობელად მათსა A, որ մերձն էր *ორმეოც.142,19-8;* რომელ-იგი მახლობელ არს გზასა, որ էր մերձ ի ճանապարհին *ვარ.815-377,18;* მახლობელად თანა-დგა ჟამსა მას ჯუარცუმ-

ისასა, մերձ էր ի ժամանակի խաչելութեանն *ლონგ.188,12-715,5;* დაიბანაკეს მუნ, მახლობელად წყლისა G. բանակեցան անդ առ ջրովն *რიცხ.33,9;* დავემალენით ქუეყანასა შინა მახლობელად ოჴერსა მას ტაძარსა, թաքեաք ի տեղւոջ իմն առ աւերածի մեհենատանն *ი˜ნე მოც.86,9-274,34;* მახლობელად დალიჭსა მას, առընթեր ատենին *ფლკტ.154,25-467,6;* დადვას იგი მახლობელად საკურთხეველსა მას, դիցէ առ ընթեր սեղանոյն *ლევ.6,10;* მახლობელად ტაძარსა მას, առ կողմն տաճարին *მრთ.C.იაკ.მოც.96-4;* იყავ მახლობელად ჩემდა, եղիցես մօտ առ իս *დაბ.45,10.*

მახლობელი სისხლისა մերձաւոր արեան („მეძიებელი სისხლისა"): თუ სდევდეს მას მახლობელი სისხლისაჲ მის S, რამეთუ სდევს მეძიებელი სისხლისა მისისაჲ G, եթէ երթայցէ մերձաւոր արեանն զկնի նորա *ისუ 6.20,5.*

მახლობელობა մերձաւոր լինել. մերձաւորութիւն (ახლოს ყოფნა): უმჯობეს არს ჩუენდა მთხოველ ყოფაჲ და მარტოდ ოდენ იესუჲს მახლობელობაჲ, լաւագոյն է մեզ մուրացիկ գոլ եւ միայն Քրիստոսի մերձաւոր լինել *მ.ცხ.14v-11;* მახლობელობაჲ O, ნათესავობაჲ G, մերձաւորութիւն *იერ.32,7.*

მახლობლით-ი մօտաւոր (ახლობელი): ესმა-ყე, ვითარმედ მახლობლით არიან იგინი, լուան եթէ մօտաւորք են *ისუ 6.9,16.*

მახუვა սրել (გალესვა): ჰხედავა ჴრმალსა მას ქრისტესსა, ვითარ ყოველთაგან იმახუვის? տեսանես զսուսերն Քրիստոսի. զիարդ ամենեքումբք սրի *მრთ.D.ს.გაბ.-მოც.საჴს.378,19-65,5.*
იხ. ალმახუვა

მახჳლ-ი սրեալ (გალესილი): სარეცელნი მისნი ისრისპირნი მახჳლნი, անկողինք նորա տէգք սրեալք *იობ.41,21.*

მახჳლ-ი սուր. սուսեր. սրբիչ. երկաթ. ածելի. սակր („საპარსველი", „რკინა", ხმალი, სამართებელი): მოვიდა... მახჳლებითა და ნათებითა DE, եկն... սրովք եւ բրօք *მთ.26,47;* მოკლა იაკობ ... მახჳლითა, սպան զՅակովբոս ... սրով *საქ.მოც.12,2;* მახჳლი მისი ლესულ არს, զսուր իւր սրեալ է *ფს.7,13;* უმახჳლეს მახჳლისა ორპირისა, սրեալ առաւել քան զսուր երկսայրի *იგ.სოლ.5,4;* მახჳლითა ენაჲ მაგისი ალმოჰკუეთეთ, սրով զլեզու դորա հատէք *ლონგ.190,18-718,18;* გამოხუედით მახჳლითა, ելէք սուսերօք *მთ.26,55;* დაეცნენ პირითა მახჳლისაჲთა, անկցին ի սուր սուսերի *ლ.21,24;* ბრკიალებაჲ მახჳლისაჲ, շողալ սուսերի *ნაუმ.3,3;* მახჳლი (საპარსველი G) არა ალვიდეს თავსა მისსა S, սրբիչ մի՛ ածիցէ զգլխով իւրով *რიცხ.6,5;* მახჳლი თავსა მისსა ნუ შეეხებინ S, რკინაჲ არა ალვიდეს თავსა ზედა მისსა G, երկաթ մի ելցէ ի գլուխ նորա *მსჯ.13,5;* მახჳლი არა ალსრულ არს თავსა ზედა ჩემსა G, არა ალსრულ არს საპარსველი თავსა ჩემსა S, ածելի ոչ ելցէ ի գլուխ իմ *მსჯ.16,17;* მახჳლითა ალესრულა, սակրով վճարի ի կենացս *ნრს.77,24;* მახჳლი ვარსამით არა ალვიდეს თავსა მისსა S, երկաթ մի՛ ելցէ ի գլուխ նորա *I მფ.1,11.*

მახჳლი ჴელთაჲ սուսերաւոր (მახვილოსანი): ყოველთა მახჳლი ჴელთა, ամենեքեան սուսերաւորք *ქება 3,8.*

მახჳლ-ი սաստիկ (ფიცხელი, სასტიკი): მახჳლ რისხვაჲ, սաստիկ է բարկութիւն *იგ.სოლ.27,4.*

მახჳლოსან-ი սուսերամերկ. սուսերաւոր. սուսերածիգ („მჴდელი მახჳლისაჲ", „ბძარულნი მახჳლითა"): კაცნი მახჳლოსანნი S, კაცნი ბძარულნი მახჳლითა G, արանց սուսերամերկաց *მსჯ.8,10;* მახჳლოსანი S, მჴდელი მახჳლისაჲ, սուսերամերկ *მსჯ.20,2;* მახჳლოსანი, սուսերաւոր *I ნშტ.21,5;* მახჳლოსანითა, սուսերածիգ *IV მფ.3,26.*

მაჯანად ընդվայր (უბრალოდ, ფუჭად): ცუდად და მაჯანად არა ჯერ-არს დაბნევაჲ საჴმართაჲ, ոչ պարտ է սուտ եւ անօգուտ եւ ընդվայր ցրուել զինչս *მ.ცხ.46v-39.*

მაჰამებელ-ი աչառու (პირმოთნე): იყვნენ პირსა მაჰამებელ ძლიერთა, եղիցին աչառու... մեծատանց *მ.ცხ.33r-28.*

მბანელ-ი բաղնապան (მეაბანოე): იოვანე განაწესა მგზებელად და მემბანელად, կացոյց զՅովհաննէս ի գործ հրավառութեան բաղանեացն եւ զիս բաղնապան *ი˜ნე მოც.59,2-198,23.*

მბზინვარე փայլածիւն („მობრწყინვალე"): იყოს... ბზინვაჲ მბზინვარე მოთეთროჲ G, იყოს... ბრწყინვალებაჲ მობრწყინვალედ მოთეთრედ B, փայլուն ինչ փայլածիւն լսնացեալ *ლევ.13,39.*

მბნდჳნვარე առկայծեալ („მბდინვარე", მინავლებული): პატრუკი მბნდჳნვარე (მბდინვარე J) არა დაშრიტოს O, զպատրոյկն առկայծեալ մի՛ շիջուսցէ *ეს.42,3.*

მბობლნარ-ი მედაფდაფე: როკვიდა წინაშე კიდობანსა მას პარით, შორის მსტჳნვართა მათ და მბობლნართა (სომხურში არ არის) *II მფ.6,14.*

მბრკინვალება: უმეტესი-მბრკინვალება բազմաճառագայթ (სხივოსნობა, ელვარება): უმეტესისა მისთჳს მბრკინვალებისა, վասն բազմաճառագայթ *ეპ.კჳპრ.-ალვს.227,21-227,36.*

მბრძანებელ-ი հրամանատար (ბრძანების გამცემი): მიეც იგი მთავრობად და მბრძანებელად ნათესავთა, ետու զնա իշխան եւ հրամանատար ազգաց *ეს.55,4.*

მბრძოლ-ი պատերազմող. որ մարտնչի. նահատակ. ախոյան („მეჰომე“, „ბრძოლის მოქმედი“, მებრძოლი, მოღვაწე): კაცი მბრძოლი იყო S, მამაკაცი მეჰომე იყო G, այր պատերազմող էր *ისუ 6.17,1;* წინა-აღუდგეს მბრძოლთა, ընդդէմ դարձան պատերազմողաց *სიბრძ.სოლ.11,3;* ვითარცა მბრძოლნი, რომელნი დასთრგუნვენ თიჴასა გზასა ზედა ბრძოლასა შინა, իբրեւ զպատերազմողք որ կոխիցեն զկաւ ի ճանապարհս պատերազմի *ზაქ.10,5;* ჰბრძოდე მბრძოლთა მათ ჩემთა, մարտիր ընդ այնոսիկ. որ մարտնչին ընդ իս *ფს.34,1;* მახჳლ მბრძოლთა მისთა ზედა, սուր ի վերայ նահատակաց նոցա *იერ.50,37;* ვითარცა მბრძოლნი რბიოდიან, իբրեւ զախոյանս յարձակեսցին *იოვ.2,7;* მოვიდა ისო და ყოველი ერი მბრძოლი მათ ზედა S, მოვიდა იისუ და ყოველი ერი ბრძოლის-მოქმედი G, եկն Յեսու եւ ամենայն զօրն պատերազմող ընդ նմա *ისუ 6.11,7.*

მბრწყინვალე փայլուն. լոյս. ասւրագոյն (ნათელი): სამოსელი მისი იქმნა მბრწყინვალე DE, ձորձք նորա եղեն փայլուն *მრ.9,2;* მცნებანი უფლისანი მბრწყინვალე არიან და განანათლებენ თუალთა, պատուիրանք տեառն լոյս տան աչաց *ფს.18,9;* შავი იგი იქმნის მბრწყინვალე *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.186,37-375,21.*

მბრწყინვალება იხ. ბრწყინვალება.

მბუდებელ-ი բունեալ (დაბუდებული): იქმნნეს იგინი ვითარცა ტრედნი მბუდებელნი კლდეთა შინა და პირთა სოროთასა, եղեն իբրեւ զաղաւնիս բունեալք ի քարածերպս. ի բերանս սորոց *იერ.48,28.*

მგალობელ-ი սաղմոսանուագ. սաղմոսասաց. երգեցող. երգեցիկ. որ երգէ. որ նուագէ. երգիչ. աւրհներգող (მომღერალი): ესენი იყვნეს მგალობელნი, որք սաղմոսանուագք *I ნშტ.9,33;* მგალობელნი და მსახურნი ორას ორმეოცდახუთ, սաղմոսասացք եւ պաշտօնեայք երկերիւր քառա-սուն եւ հինգ *I ეზ.5,42;* ესე არიან, რომელნი დაადგინნა დავით ჴელსა მგალობელთასა, որք են. զորս կացոյց Դաւիթ ի վերայ երգեցողացն *I ნეშტ.6,31;* მეკარენი, მგალობელნი, դռնապանք. երգեցիկք *ნეემ.10,28;* დაადგინენით ძმანი თქუენნი მგალობელნი სტჳრითა საგალობელითა, կացուցէք զեղբարսն ձեր որք երգեն զսաղմոս նուագարանօք երգոցն *I ნშტ.15,16;* მგალობელი, որ նուագէ *I ნშტ.15,27;* მგალობელი დავით იტყჳს, աւրհներգող Դաւիթ ասէ *მრთ.S.კირ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.239,7;* მოვიდა... მღდელთა თანა და მგალობელთა და ყვნეს ლოცვაჲ, եկին... եւ երգիչքն կատարեցին զկարգ թաղմանն *მ.ცხ.178r-197.*

მგბარ-ი եփեալ. թան (მოხარშული): არა შჭამოთ... არცა მგბარი წყლითა, ոչ ուտիցէք... եւ ոչ պախ եփեալ ջրով *გამ.12,9;* არა მოვიღო მგბარი ქუაბთაგან, ոչ առնում ի քէն միս եփեալ ի սանէ *I მფ.2,15;* შექმნა მგბარი და შთანეცუა პური, եփեաց թան եւ բրդեաց հաց ի կուր *დან.14,32.*

მგბარი იფქლისაჲ շիկաթան (მოხარშული ხორბალი): გემოჲ მახილვე მგბრისა მაგისგან იფქლისა, რამეთუ მოუძლურდი, տուր ինձ ճաշակել ի շիկաթանէ յայդմանէ. զի նքթեալ եմ *დაბ.25,30.*

მგბოლველი შდრ. მენელსაცხებლეთ მგბოლველი.

მგებელი შდრ. მიმგებელი.

მგელ-ი գայլ: მგელნი მტაცებელნი, գայլք յափշտակողք *მთ.7,15;* წარგავლინებ თქუენ ვითარცა კრავთა შორის მგელთა, առաքեմ զձեզ իբրեւ զգառինս ի մէջ գայլոց *ლ.10,3;* ძოვდეს მგელი კრავთა თანა, ճարակեսցէ գայլ ընդ գառին *ეს.11,6.*

მგზავრ զճանապարհայն. ի ճանապարհին. ի հարեւանցի. յուղոյ („გზასა ზედა“, მგზავრობისას): რასა-იგი მგზავრ იტყოდეს ურთიერთას G, զի՞նչ վիճէիք զճանապարհայն ընդ միմեանս *მრ.9,32;* ვითარცა მი-ოდენ-ვიდოდეს მგზავრ, իբրեւ երթային զճանապարհայն *საქ.მოც.8,36;* მგზავრ ვიდოდი S, გზასა ზედა ვიდოდი G, զճանապարհայն գնացից *II შჯ.2,27;* მგზავრ ჰკითხვიდა მონაფეთა თჳსთა DE, ի ճանապարհին հարցանէր ցաշակերտսն *მრ.8,27;* არა მნებავს თქუენი ან მგზავრ ხილვაჲ, ոչ կամիմ զձեզ այժմ ի հարեւանցի տեսանել *I კორ.16,7;* მგზავრ ინებეს ხილვაჲცა მამისა არსენისი, եւ յուղոյ կամեցան տեսանել զհայրն Արսենիոս *მ.ცხ.233v-255.*

მგზებარე բորբոքեալ. եռանդն (ანთებული): პირისა მისისაგან გამოვლენ ლამპარნი მგზნებარენი, ի բերանոյ նորա ղամբարք բորբոքեալք *იობ.41,10;* სიავსა ერთსა ქუეშე მგზებარესა ვხედავ მე, կատսայ յեռանդան տեսանեմ ես *იერ.1,13.*

მგზებელ-ი հրավառ (ცეცხლის გამჩაღებელი): იოვანე განაწესა მგზებელად და მე მბანელად, կացոյց զՅովհաննէս ի գործ հրավառութեան բաղանեացն եւ զիս բաղնապանն *ინე მოც.59,1-198,23.*

მგლოვარე, მგლოარე սգաւոր. սգացեալ. ի սուգ. ողբացող. ողբական: ვითარცა მგლოვარე და მწუხარე, ეგრეთ დავმდაბლდი, որպէս սգաւոր եւ տրտում այնպէս խոնարհ առնէի *ფს.34,14;* მგლოვარეთა თანა იგლოვდი, ընդ սգաւորս սգացիր *ზირ.7,38;* მგლოარე, սգացեալ *იერ.31,21;* ვჯედ მგლოვარჱ და ფრიად მწუხარჱ, նստայ ի սուգ մեծ տրտմեալ *I ეზ.8,72;* მითხრეს... ბერისა ვისთვსმე დიდად მგლოვარისა, պատմէին մեզ... վասն ծերոյ ումեմն ողբացողի *მ.ცხ.99v-109;* რაჲთა იქმნეს გულტკივნეულ და მგლოვარე, եւ եղիցի զղջասիրտ եւ ողբական *მ.ცხ.100r-110.*

მგმობარ-ი հայհոյիչ. որ հայհոյէ (მაგინებელი): მგმობარ არიან ღმრთისა ჩუენისა, հայհոյիչս աստուծոյն մերոյ *საქ.მოც.19,37;* პირველად ვიყავ მგმობარ და მდევნელ, յառաջագոյն հայհոյիչն էր եւ հալածիչ *I ტიმ.1,13;* სულისა წმიდისა მგმობარსა არა მიეტეოს, որ զհոգին սուրբ հայհոյէ մի՛ թողցի նմա *ლ.12,10.*

მგოზელ-ი ծեփող. որ ծեփէ (მლესავი): მგოზელი, ծեփող *ეზეკ.13,15;* არქუ მგოზელთა მათ, ասա ցնոսա որ ծեփէին *ეზეკ.13,11.*

მგოსან-ი փողար (სალამურზე დამკვრელი): იხილა მუნ მგოსნები, ետես զփողարսն *მთ.9,23.*

მგოსნობა պարել (აქ: ცეკვა): იმღერდეს და მგოსნობდეს, խաղային եւ պարէին *მ.ცხ.399v-454.*

მგრაგნალ-ი, მგრაგნელ-ი որդն. դալուկն. գրուիճ (მატლი, მუმლი): შეჭამოს იგი მგრაგნელმან S, կերիցէ զայն որդն *II შჯ.28,39;* თუ... იყოს... მგრაგნალი, გინათუ მკალი, եթէ լինիցի... դալուկն կամ ջորեակ *III მფ.8,37;* რომელი შეჭამა მკალმან და ბუზმან და მგრაგნალმან და ჭიამან, յորս եկեր մարախն եւ զջորեակն եւ գրուիճն եւ խառնիճն *იოვ.2,25.*

მგრეხელ-ი ոլորող (დამგრეხი): სატანა მგრეხელი არს საბლისაჲ, սատանայ ոլորող տոռանց իցէ *მ.ცხ.453r-185.*

მგრკვნველ-ი դայեակ („დედამძუძე", ძიძა): ვითარცა ალიქვს მგრკვნველმან მწოარი G, ვითარცა ალიქვს დედამძუძემან მწოვარი ჩჩვლი, որպէս առնուցու դայեակ զստնդիաց *რიცხ.11,12.*

მგუარდით ի կողմանէ (გვერდით): დაჯდა მგუარდით საულსა, նստաւ... ի կողմանէ Սաւուղայ *I მფ.20,25.*

მგუარდლ ի կողմանէ. ի կողմանց. ընդ կողաց (გვერდით): ერთა ძეთა კაათისთასა დაიბანაკონ მგუარდლ კარვისა სამხრით კერძო G, զաւնդք որդւոցն կահաթու բանակեսցին ի կողմանէ խորանին ընդ հարաւ *რიცხ.3,29;* მიაქცია იგი მგუარდლ კერძო ბჭეთა მათ, խոտորեցոյց զնա Յովաբ ի կողմանց դրանն *II მფ.3,27;* მოვიდა... მგუარდლ მის მთისა, երթայր... ընդ կողաց լերին *II მფ.16,13.*

მგუემელ-ი դահիճ (ჯალათი, მტარვალი): მისცა იგი მგუემელთა, մատնեաց զնա դահճաց *მთ.18,34.*

მგულებელ-ი ոստիկան. տեսուչ. յանձանձիչ (ზედამდგომელი, ზედამხედველი, მზრუნველი): დაადგინა მღდელმან მან მგულებელნი სახლსა მას უფლისასა, եդ քահանայն ոստիկանս ի տան տեառն *IV მფ.11,18;* შენ ხარ მამაჲ ობოლთაჲ და ქურივთაჲ მგულებელი, դու ես հայր որբոց եւ այրեաց տեսուչ *ფლკტ.147,28-457,35;* უკუეთუ იგინი არა იყვნენ მოლუაწ და მგულებელ სიგლახაკისა ამის ჩემისა, եթէ ոչ նոքա իցեն տեսուչք եւ յանձանձիչք տառապելութեան իմոյ *ფლკტ.147,3-456,38.*

მდაბალ-ი խոնարհ. տառապեալ. տնանկ. նուազ. հանդարտ („დამდაბლებული“, შეჭირვებული; მოკრძალებული, მშვიდი): აღამაღლნა მდაბალნი, բարձրացոյց զխոնարհս *ლ.1,52;* მდაბალნი სულითა აცხოვნნეს, զխոնարհս հոգւով կեցուցանէ *ფს.33,19;* მდაბალთა მოჰსცის მადლი, տայ շնորհս խոնարհաց *იგ.სოლ.3,34;* ეძიებდით უფალსა ყოველნი მდაბალნი ქუეყანისანი, խնդրեցէք զտէր ամենայն խոնարհք երկրի *სოფ.2,3;* მდაბალ გონებითა, խոնարհ մտօք *ლონგ.188,24-715,19;* მდაბალ თქუენ შორის, տառապեալ մի եմ ի միջի ձերում *II კორ.10,1;* იხარებდენ ძუალნი მდაბალნი C (დამდაბლებულნი L), ցնծասցեն ոսկերք իմ տառապեալք *ფს.50,10;* მდაბლისა მის ზედა სულგრძელ იქმენ, ի վերայ տառապելոյ երկայնամիտ լեր *ზირ.29,11;* ერი მდაბალი აცხოვნე, զժողովուրդ տնանկ փրկեսցես *II მფ.22,28;* ნუ მოიქცევინ მდაბალი სირცხვლეული, մի դարձցի տնանկն ամաչեցեալ *ფს.73,21;* არცა თქუა რაჲ სიტყუაჲ მდაბალი, ոչ բարբառեցաւ ինչ նուազ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 122,32;* მდაბლითა სიტყვთა იტყოდა, նուազ ձայնիւ սաղմոսէր *იზდ. 120,6;* მდაბალ და ფრიად ყუდრო არს ნადირი იგი, հանդարտ եւ յոյժ զգաւն է երեն *ფიზ.XXVI 2-3.*

მდაბიო շինական. աշխարհական (გლეხი, ერისკაცი): იგინი მდაბიონი არიან, შვილნი უგუნურთა და უპოვართანი, նոքա շինականք են եւ որդիք տնանկաց եւ անմտաց *ანდ.-ანატ.328-37,27;* დედანი მდაბიოთაგანნი და აზნაურთაგანნიცა ჰყოფდეს მასვე სახესა, մինչեւ անգամ յաշխարհականացն ոմանք եւ յազատացն ոչ սակաւք զնոյն առնէին *ანდ.-ანატ.333-40,12.*

მდაბლად խոնարհ (მოკრძალებულად): ჴამს... ჰყრობაჲ... მშვდად და მდაბლად გონებაჲ ჩუენი,

ցած եւ խոնարհ զհոգիդ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.110,4-43,20.*

მდაბურ-ი, მდაბიურ-ი գեղային. գեղջեայ. գեղջուկ. այր գեղջ (სოფლელი, გლეხი): მდაბური, գեղային *მრთ.A.217-20,34;* ესე ყოველი მიჰმადლა მდაბურთა, զայն շնորհեաց գեղջեիցն *მრთ.A.ანტ.დ.77,6-19,16;* მდაბიურნი იყვნეს და უსწავლელნი, գեղջուկք եւ անուսմունք էին *მ.ცხ.91r-102;* რომლისათჳს მდაბიურნი იგი ხრიდეს თავთა მათთა, վասն որոյ արք գեղջն շարժէին զգլուխս իւրեանն *მ.ცხ.420r-471.*

მდგმო բարեյօդ (კარგი აღნაგობის): იყო... მდგმო გუამითა და მრთელ და ჴმელ ჴორცითა, բարեյօդ մարմնով եւ առողջ եւ ցամաք սեռիւ *მ.ცხ.336v-389.*

მდგომ-ი որ կայր („მდგომარე“, ვიმც დგას): *ისუ 6.5,13.*

მდგომარე որ կայ. ընկիճեալ. կանգուն („მდგომი“, დამდგარი, აღმართული): ერთმან ვინმე მის თანა მდგომარემან აღმოიჴადა მახჳლი, մի ոմն յայնցանէ որ զնովաւն կային ծգեաց սուր *მრ.14,47;* მდგომარე S, მდგომი G, որ կայր *ისუ 6.5,13;* იხილა კაჰრაულმან ანგელოზი ღმრთისაჲ მდგომარე გზასა ზედა G, տեսեալ իշոյն զհրեշտակ Աստուծոյ. զի կայր նմա ընկիճեալ ի ճանապարհին *რიცხ.22,23;* შეკრიბის სამკალი მდგომარჱ მკლავითა თჳსითა, ժողովէ որայ կանգուն ի գիրկս իւր *ეს.17,5;* ელოდა მდგომარე, մնայր կանգուն *მ.ცხ.156r-171.*

მდგომელ-ი იხ. ზედამდგომელი, ზედამდგომელობა.

მდგურ-ი իջաւոր (უცხო, ყარიბი): ვითარცა ჴსენებაჲ მდგურისაჲ ერთდღისაჲ წარვიდა, իբրեւ զյիշատակ իջաւորի միոյ աւուր գնացելոյ *სიბრძ.სოლ.5,15.*

-მდე ց–. մինչեւ ց–. ի ac, յառաջ քան: ვიდრე აქა დღედმდე DE, մինչեւ ցայսօր *მთ.27,8;* გოდლითგან საებგურროჲთ ვიდრე ქალაქთა მათამდე ძნელთა, յաշտարակէ պահապանացն մինչեւ ցքաղաքն ամուր *IV მფ.18,8;* იოჰანჱსამდე წინაწარმეტყუელებდეს, մինչեւ ցՅովհան մարգարէացան *მთ.11,13;* ვიდრე მეფეთამდე სპარსთასა, մինչեւ ի թագաւորս պարսից *I ეზ.1,57;* უკუეთუ გუემამდე შერაცხილ იყვნეს ნამალნი იგი, եթէ յառաջ քան զհարուածսն յարգոյ էին դեղքն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,32-29,6;* ბაგეთამდე, մինչեւ ի շրթունս *მ.ცხ.14r-11.*

მდებარე եդեալ. անկեալ (დადებული): იხილნა რაჲ ჩჩჳლნი ორნივე ზოგად მდებარენი უსულოდ ერთსა ზედა ცხედარსა, ետես զմանկունսն անշունչս եդեալ ի միասին ի վերայ տախտակի *მ.ცხ.184v-210;* მყოვარ ჟამ მდებარე იყო, կայր ընդարձակ ժամս անկեալ *მ.ცხ.90r-101.*

მდები იხ. დება, თავს-მდები, თანამდები.

მდებელი იხ. დება, თავსმდებელი.

მდედრ-ი էգ. իգական („ნეზუ“, „დედალი“): შესწირავს... გინათუ წულებრივთა, ანუ თუ მდედრთაგან G, შესწირვიდეს... გინათუ ვერძსა, გინათუ ნეზუსა O, մատուցանիցէ ... եթէ արու իցէ եւ եթէ էգ իցէ *ლევ.3,1;* მდედრი G, დედალი S, իգական *II შჯ.4,16.*

მდედრებრივ-ი էգ (მდედრული): წულებრივითგან ვიდრე მდედრებრივადმდე განავლინეთ გარეშე ბანაკისა, յարուէ մինչեւ ցէգ արձակեցէք ի բաց ի բանակէ անտի *რიცხ.5,3.*

მდევარ-ი հալածիչ. որ հալածէ. հետամուտ. խնդրակ: მდევარნი მათნი დაანთქენ უფსკრულთა შინა, ვითარცა ლოდნი წყალთა შინა მრავალთა, զհալածիչս նոցա ընկղմեցեր իբրեւ զվէմս ի ջուրս բազումս *ნეემ.9,11;* ყოველთა მდევართა ჩემთაგან მიჴსენ მე, ապրեցո զիս յամենայն հալածչաց իմոց *ფს.7,2;* მდევარი, որ հալածէ *ეს.30,16;* აღდგეს მდევართა მათ ზედა S, յարեան ի վերայ հետամտացն *ისუ 6.8,20;* ვითარცა განვიდეს მდევარნი უკუანა მათსა GS, իբրեւ ելին խնդրակքն զհետ նոցա *ისუ 6.2,7.*

მდევარ ყოფნა պնդել („დევნა“): მე ვარ მდევარ G, მე ვსდევენი, ես պնդեցայց *მსჯ.8,5.*

მდევნელ-ი հալածիչ: პირველად ვიყავ... მდევნელ, յառաջագոյն... էր եւ հալածիչ *I ტიმ.1,13;* გექმნენ თქუენ საფარველ წინაშე პირსა მდევნელთასა, եղիցին ծեզ ապաւէն յերեսաց հալածչի *ეს.16,4.*

მდელო խոտ. դալար. դեղ. օճառ. բանջար (ბალახი, ნედლი, მწვანილი): სთიბო მდელოჲ, հնձեսցես խոտ *იგ.სოლ.27,25;* მდელო, դալար *იობ.39,8;* მდელო, դեղ *ეს.27,11;* შემოვალს... ვითარცა მდელოსა მრცხელთასა, մտցէ ... իբրեւ զօճառ լուանալեաց *მალ.3,2;* გზასა ტკებნილსა... არა აღმოვალს მდელოჲ, ի ճանապարհի կոխեալ ոչ բուսանի դալար ի խոտոյ *მ.ცხ.76v-88;* ჭამდა [განშორებული] მდელოსა ოდენ, կերակրէր ի բանջարոց միայն *მ.ცხ.127v-145.*

მდელოჲს მძოარ-ი խոտաճարակ (ბალახის მჭამელი): ხართ მდელოჲს მძოარ ვითარცა ვაცნი, խոտաճարակս տեսանեմ զծեզ իբրեւ զքաւշս *მსკ.34,12.*

მდელოვან-ი ծաղկաբեր (აყვავებული): მდელოვანი ველი, ծաղկաբեր դաշտ *სიბრძ.სოლ.19,7.*

მდიდარ-ი մեծատուն. մեծամեծ. նախարար. մեծ. փարթամ. ճոխ. փառաւոր. հարուստ. ընչաւետ („შუებული“, დიდებული, უხვი): მდიდარი ვინმე მორბიოდა მისა, ոմն մեծատուն ընթացեալ *მრ.10,17;* ჰეროდე... ტაძრობას ჰყოფდა

მდიდართა თანა, ընթրիս տայր Հերովդէս ... նախարարաց *მრ.6,21;* აბრაჰამ იყო მდიდარ ფრიად საცხოვრითა, Աբրամ էր մեծատուն յոյժ անասնով *დაბ.13,2;* მდიდარმან არა შესძინოს და მკოდოკმან არა დააკლოს, մեծատունն մի յաւելցէ եւ տնանկն մի պակասեցուսցէ *გამ.30,15;* ნუცა იქადინ მდიდარი სიმდიდრითა თვსითა, մի՛ պարծեսցի մեծատունն ի մեծութիւն իւր *I მფ.2,10;* მდიდარი და გლახაკი შეემთხვნეს ურთიერთას, մեծատուն եւ աղքատ միմեանց պատահեցին *იგ.სოლ.22,2;* და იყო იოაკიმ მდიდარ (შუებულ J) ფრიად G, եւ էր Յովակիմ մեծատուն յոյժ *დან.13,4;* მდიდარნი დაგლახაკდეს, մեծամեծք աղքատացան *ფს.33,11;* მიჩუენა... შემწირველნი და მდიდარნი, եցոյց ... զկալանաւորակապան եւ մեծամեծս *იერ.24,1;* საუნჯეთა შინა სასუენებელთა შენთასა ნუ ჰსწყევ მდიდარსა, ի շտեմարանս սենեկաց քոց մի անիծաներ մեծի *ეკლ.10,20;* უკუეთუ ტაბლასა ზედა მდიდარსა დაჯდომილ ხარ, ნუ აღაღებ პირსა შენსა ნაყროვნებად, ի սեղան ի մեծ նստար մի՛ բանար ի նմա զկոկորդ քո *ზირ.34,12;* ნუცა იქადინ მდიდარი სიმდიდრითა თვსითა, մի՛ պարծեսցի մեծն ի մեծութիւն իւր *იერ.9,23;* არა-მე არიანა მდიდარნი კაცნი? միթէ ո՞չ իցեն արք փարթամք *მრთ.D.პეტრე და ელია 371,37-265,1;* გლახაკ და მდიდარ, աղքատն եւ ճոխն *მრთ.D.პეტრე და ელია 369,10-11-260,36;* მდაბალნი აღმაღლდეს და შეჭამნეს მდიდარნი, խոնարհքն բարձրացան եւ կերան զփառաւորսն *ესთ.11,11;* მივიდე მდიდართა თანა და ვეტყოდი მათ, երթայց առ հարուստն եւ խօսեցայց ընդ նոսա *იერ.5,5;* იყო ერთი იგი მდიდარ და მეორე იგი ზომიერ, էր մինն ընչաւետ անթիւ. եւ միւսն չափաւոր *მ.ცხ.439r-510.*

მდიდრად առատապէս. առատութեամբ (უხვად): სიტყუაჲ იგი ქრისტჱსი დამკვდრებულ იყავნ თქუენ თანა მდიდრად, բանն Քրիստոսի բնակեսցէ ի ձեզ առատապէս *კოლ.3,16;* მდიდრად წამოგემართოს თქუენ, առատապէս շնորհեսցի ձեզ *II ეპ.პეტრ.1,11;* მდიდრად, առատութեամբ *ტიტ.3,6.*

მდიდრად გამოჩინება մեծացուցանել (განდიდება): მდიდრად გამოაჩინებედ თავთა თვსთა, որ մեծացուցանեն զանձինս *იგ.სოლ.13,7.*

მდიდრად თქუმა/სიტყუა մեծարել. մեծաբանել (განდიდება, პატივისცემა): მდიდრად იტყოდეს ჩემ ზედა, մեծարէին ի վերայ իմ *ფს.34,26;* მოძულე ჩემი თუმცა მდიდრად იტყოდა ჩემ ზედა, ատելոյն մեծաբանեալ էր ի վերայ իմ *ფს.54,13;* მდიდრად იტყოდეს და შესცხრებოდეს პავლეს, մեծաբանէին եւ խաւսէին ընդ Պաւլոսի *თეკ.91,8;* უფლისა ზედა მდიდრად იტყოდა, ի վերայ տեառն մեծաբանեաց *იერ.48,42;* რაჲთა არღარა დაჰრთოს კაცმან კუალად მდიდრად სიტყუაჲ ქუეყანასა ზედა, զի մի՛ եւս յաւելուցու մարդ ի մեծաբանել իւրում ի վերայ երեսաց երկրի *ფს.9,39.*

მდიდრადმეტყუელ-ი մեծաբան (ენაწყლიანი, მრავალმეტყველი): აჴოცენინ უფალმან ყოველნი ბაგენი მზაკუვარნი და ენაჲ მდიდრადმეტყუელი, սատակէ տէր զամենայն շրթունս նենգաւորս եւ զլեզուս մեծաբանս *ფს.11,4.*

მდიდრად სიტყუა մեծաբանութիւն (კადნიერება): ნუცა აღმოვალნ მდიდრად სიტყუაჲ პირისაგან თქუენისა, մի՛ ելցէ մեծաբանութիւն ի բերանոյ ձերմէ *I მფ.2,3.*

მდიდრება հարստանալ (გამდიდრება): უკრდა ოდენ, რამეთუ მდიდრდებოდა სენაკი მისი, միայն զարմանայր ընդ հարստանալ նորա *მ.ცხ.120v-139.*

მდინარე գետ. վտակ. ուղխ. հեղեղատ. ջուր. հոսանուտ. հեղեղ. որ բղխէ („წყალი", „ღუარი", „მადინებელი"): წარმოეცნეს მდინარენი, խաղացին գետք *მთ.7,25;* შენ განაჴმენ მდინარენი სასტიკნი, դու ցամաքեցուցեր զգետս սաստիկս *ფს.73,15;* დავსხნე მდინარენი ჭალაკად O, եդից զգետս ի կղզիս *ეს.42,15;* მდინარენი გარე-მომადგეს მე, գետք պաշարեցին զիս *იონ.2,4;* განმიხუენ ჩუენ მდინარისა მისგან (წყლისა ამისგან B), հան զմեզ ի գետոյս *40 სბსტ.143,3-1;* მდინარე O, ღუარი G, վտակ *ლევ.11,9;* შენ გამოადინენ წყარონი და მდინარენი, դու բխեցուցեր զաղբերս եւ զվտակս *ფს.73,15;* მდინარჱ საშუებლისა შენისაჲ ასუა მათ, վտակաց փափկութեան քո արբուցես նոցա *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტვლ.188,32-379,4;* მდინარე (ღუარი L) საშუებლისა შენისაჲ ასუა მათ, զուղխս փափկութեան քո տացես ըմպել նոցա *ფს.35,9;* იყოს მდინარედ წარმრღუნელად, եղիցին հեղեղատք յողողանել *იერ.47,2;* გამოვალს მდინარესა მაგას, ելանէ ի ջուր անդր *გამ.8,20;* მდინარე, հոսանուտ *გრ.ანძ.-შობ.295,26-197;* მდინარე იგი სისხლისაჲ... ძლუნად ძლევისა შეწირნა უფლისა, զհեղեղ արեան լեզուին... ընծայ յաղթութեան մատոյց Ա̃յ *მ.ცხ.127v-145.*

მდინარის კიდე գետեզր. խաղ. գետափն (მდინარის ნაპირი): *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.რომ.-კურთხ.მოს.118-119;* გამოვედით... მდინარის კიდესა, ելաք ... առ գետափն *საქ.მოც.16,13.*

მდინარება բղխումն (დინება): მდინარება სისხლისა თვსისაჲ B, բղխումն արեան իւրոյ *ლევ.20,18.*

-მდის մինչեւ ի (-მდე): მიმკამდის, մինչեւ ի հունձս *მთ.13,30.*

მდოგჳ (მდოგუ-ი) մանանուխ: მსგავს არს... მარცუალსა მდოგჳსასა, նման է... հատոյ մանանխոյ *მთ.13,31; ლ.13,19;* მსგავს არს სასუფეველი ცათაჲ მარცუალსა მდოგჳსასა, արքայութիւն երկնից հատոյ մանանխոյ նմանի *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,5-131,41.*

მდრტჳნველ-ი տրտնջող (უკმაყოფილო, მომჩივანი): ესენი არიან მდრტჳნველნი, սոքա են տրտնջողք *ეპ.იუდ.1,16.*

მდუმარ-ი, მდუმარე լուռ. լռելեան (ჩუმი, უხმო): *ზირ.35,12; იგ.სოლ.18,18;* მდუმარითა ლოცვითა ვეზრახებოდით მეუფესა, լռելեան աղօթիւք խօսակից Աստուծոյ լինին հոգւով *მ.ცხ.15v-12.*

მდუმრიად մեղմով. լռելեայն („იდუმალი", ჩუმად, უხმოდ): შევიდა მისა მდუმრიად S, შევიდა მისდამი იდუმალ G, եմուտ մեղմով առ նա *მსჯ.4,21;* მდუმრიად განეშორებოდის, դառնայր լռելեայն *მ.ცხ.181v-199.*

მდუღარე եռալ (მხურვალე): მდუღარე სულითა, եռայր հոգւով *საქ.მოც.18,25.*

მდუღარე ყოფნა եռալ (გულმხურვალება): სულითა მდუღარე იყვენით, հոգւով եռացէք *ჰრომ.12,11.*

მდღევრ աւուրց յաւուրս (დღიურად): *მსჯ.17,10.*

მდღევრ-ი աւուր. հանապազորդեան. օրամուտք (ყოველდღიური): იყვნენ... ნაკლულევან მდღევრისაგან საზრდელისა, լիցեն... կարօտեալ աւուրն կերակրոյ *ეპ.იაკ.2,15;* განაწესა ეზეკია მდღევრი მსახურებაჲ, կարգեաց Եզեկիա հանապազորդեան պաշտօնեայս *II ნშტ.31,2;* განემზადენით... მდღევრისაებრ მსახურებისა თქუენისა, պատրաստք լերուք... ըստ օրամտից պաշտաման ձերոյ *II ნშტ.35,4.*

მდღევრად օր ըստ օրէ (ყოველდღიურად): განუყვენა იგინი დავით უფალსა მდღევრად მსახურებად ძეთა ლევისთა, որոշեաց զնոսա Դաւիթ յօր ըստ օրէ պաշտամանս զորդիսն Ղեւեայ *I ნშტ.23,6.*

მდღევრითმსახურ-ი օրամուտք: შეკრიბნა... ყოველნი მთავარნი მდღევრითმსახურთანი, ժողովեաց... զամենայն իշխանս օրամտիցն *I ნშტ.28,1.*

მე ես: მოვიდეთ მე და დედაჲ შენი, եկեալ ես եւ մայր քո *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ6,3-7;* ჩემ წილ და შენ წილ, ընդ իմ եւ ընդ քո *მთ.17,26;* თავით თჳსით და არა ჩემ მიერ მეფობდეს, անձամբ թագաւորեսցին եւ ոչ ինեւ *ოვსე 8,4;* თავით ჩემით შური ვიძიო, ես ինձէն խնդրեցից *პეტრე მოც.44,11-52,9;* ჩემდა ღაღადებდენ, առ իս աղաղակեսցեն *ოვსე 8,2;* სცხე მას ჩემდად, რომლისაჲ გიბრძანო შენ, օծցես. զոր ես ասացից քեզ *I მფ.16,3;* კეთილი შენი ჩემდამო შენ მიერ არს, բարիք իմ ինձ ի քէն են *ფს.15,2.*

-მე [հարցական մասնիկ — კითხვითი ნაწილაკი]: արդեւք. ապաքէն. թէ („-ძი, -ა"): რაჲსათჳს-მე განგუწირნა უფალმან დღეს უცხოთესლთა თანა? ընդէ՞ր արդեւք պարտեաց զմեզ տէր այսօր այլազգեացն *I მფ.4,3;* არა-მე თქუენ უმჯობეს ხართ მფრინველთა? ոչ ապաքէն դուք առաւել էք քան զնոսա *მთ.6,26;* არა-მე ზიარებაჲ სისხლთა ქრისტჱსთაჲ არსა? ոչ ապաքէն հաղորդութիւն է՞ արեանն Քրիստոսի *I კორ.10,16;* რაჲ-მე უნდეს სახელი რქუმად მას C? რაჲ-ძი უნდეს სახელის-დებად მისა DE? թէ զի՞նչ կամիցի կոչել զնա *ლ.1,62;* არა-მე გიძიო შენ განსუენებაჲ SO? არა გიძიო-ა შენ განსუენებაჲ G? ո՞չ խնդրեցից քեզ հանգիստ *რუთ.3,1.*

-მე [անորոշ մասնիկ – განუსაზღვრელი ნაწილაკი]: უკუეთუ ვინმე თქუას, რაჲ-მე არს ცოდვაჲ? ասիցէ ոք թէ զի՞նչ են մեղք *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.142,21-10,23.*

-მე-ა [հարցական մասնիկներ – კითხვითი ნაწილაკები]: արդեօք. միթէ՞. ուրեմն: უწყი-მე-ა, რასა იკითხავ? գիտիցե՞ս արդեօք զոր ընթերնուցուսդ *საქ.მოც.8,30;* ეგების-მე რაჲ-ა? էր ինչ արդեօք հնար *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.110,25-44,23;* დალათუ ყოს უფალმან გარდამოსაქანელნი ცათაგან, იყოს-მე-ა სიტყუაჲ ეგე? եթէ սահանս յերկինս արասցէ տէր. միթէ լինիցի՞ բանդ այդ *IV მფ.7,2;* არა-მე გასმიეს-ა ეგე შორით? միթէ չիցէ լուեալ ի հառաստանէ *IV მფ.19,25;* შე-მე-ვსცეთით-ა გზისაგან ჭეშმარიტისა? ուրեմն մոլորեցաք ի ճանապարհէ ճշմարտութեան *სიბრძ.სოლ.5,6;* აგრძნა-მე-ა ბერმან? միթէ գիտաց զայն ծերն *მ.ცხ.225v-245.*

მეაბჯრე զրեհակիր (აბჯრის მტვირთველი): მეაბჯრე მეფისაჲ სამარადისოდ მდგომარე არს მზად წინაშე მეფისა, զրեհակիր միշտ փութա առաջի արքայ կեալ զգաստ *მ.ცხ.132v-151.*

მეათე տասանորդ. տասներորդ („მეათედი"): შეწიროს... მეათჱ სამინდოჲსა სათუელი O, შესწირო... მეათედი სათოელისაჲ სამინდოჲ G, բերցէ... զտասանորդ գրուի միոյ նաշիհ *ლევ.5,11;* მეათჱ კჳმირისაჲ კაბინი, տասներորդն գրուի եղիցի կապիճ *ეზეკ.45,11.*

მეათედ-ი տասանորդ („მეათე"): შესწირო... მეათედი სათოელისაჲ სამინდოჲ G, შეწიროს... მეათჱ სამინდოჲსა სათუელი O, բերցէ... զտասանորդ գրուի միոյ նաշիհ *ლევ.5,11.*

მეათექუსმეტე վեշտասաներորդ (მე-16): *II ნშტ.29,17.*

მეათოთხმეტე չորեքտասաներորդ („ოთხ-და-მეათე“, მე-14): *საქ.მოც.27,27;* მეათოთხმეტე S, ოთხ-და-მეათე G, չորեքտասաներորդ *ისუ 6.5,10;* იყო მეათოთხმეტესა წელსა მეფობასა ეზეკიაჲსსა, եղեւ ի չորեքտասաներորդի ամի թագաւորութեանն Եզեկեայ *ეს.36,1.*

მეათრვამეტე ութուտասներորդ (მე-18): მეათრვამეტესა წელსა მეფობასა იერობოამისსა, յամին ութուտասներորդի թագաւորութեանն Յերոբովամայ *IV მფ.15,1.*

მეათხუთმეტე հնգետասաներորդ (მე-15): მეათხუთმეტესა წელსა, ի հնգետասաներորդի ամի *ლ.3,1.*

მეაქლემე ուղտապան (აქლემის პატრონი): მივიდა ოდესმე მეაქლემე მამისა იოანესა, რაჲთა წარიღოს ჭურჭლები მისი, ուղտապան ոմն... գնացեալ առ հայրն Յովհաննէս բառնալ զձեռագործ նորա եւ տանել այլուր *მ.ცხ.289r-312.*

მებავთე գուժկան (ცუდი ამბის მომტანი): მებავთჱ შეემთხუეოდის ლალადებისმგდებელსა თხრობად მეფისა, գուժկան գուժկանի դիպեսցի. գոյժ առնել թագաւորին *იერ.51,31.*

მებოსტნე պարտիզապան (მებაღე): ვითარცა იქმნა უწჳმროებაჲ, შეწუხნა მებოსტნე იგი, իբրեւ եղեւ երաշտութիւն. տրտմեցաւ պարտիզապանն *მ.ცხ.96r-106.*

მებოძირ-ი անցք. անցք ճանապարհաց. կիցք. ճանապարհակիցք („განსავალი“, ჯვარედინი, გზაჯვარედინი): წარვედით მებოძირებსა გზათასა DE, განვედით განსავალთა ზედა გზათასა C, երթայք յանցս ճանապարհաց *მთ.22,9;* სცვიდეს ყოველთა გზათა და მებოძირთა, պահէին զամենայն անցս ճանապարհաց պողոտային *რიფს.167,28;* ეძინა მებოძირთა ზედა ყოვლისა გზისათა, որ ննջեն ի կիցս ամենայն ճանապարհաց *ეს.51,20;* დადგა მებოძირთა მათ თანა სოფლისა გზისათა, չոգաւ եկայ նա ի ճանապարհակիցս պողոտային *თეკ.92,7.*

მებრ բնաւ. իսկ. միայն (ყოვლად; მარტო; მხოლოდ): ვითარ-მე წიგნი იცის ამან, რამეთუ უსწავიეს მებრ არა? զի՞արդ զգիրս գիտէ սա. զի ուսեալ բնաւ չիք *ინ 7,15;* მებრ არაჲ ვინაჲ გასმიესა მისთჳს? բնաւ ամենեւին ո՞չ ինչ լուարուք վասն այսորիկ *ანდ.-ანატ.309-29,20;* რომელცა თჳთ მებრ მე მრავალგზის აღმოვიკითხე, զոր իմ իսկ բազում անգամ ընթերցեալ *ოსკ.9,15;* რამეთუ თჳთ მებრ ხილვაჲ წიგნისაჲ უუდბეს ჰყოფს კაცსა ცოდვისა მიმართ, վասն զի տեսանել միայն զգիրս ծուլացուցանէ առ ի մեղաց զմարդն *მ.ცხ.14r-11;* კმა არს ჩემდა მებრ ხილვაჲცა შენი, მამაო, բաւական է ինձ տեսանել զքեզ միայն յօգուտ ինձ *მ.ცხ.334r-387.*

მებრვე ամենեւին. բնաւ իսկ (ყოვლადვე, სრულიადაც): მებრვე არავინ შეუტეონ დედათაგანი ხილვად წმიდათა მათ, մի՛ զոք ամենեւին ի կանանց թողացուցանել մտանել առ սուրբսն *ანდ.-ანატ.331-39,15;* მებრვე არა გეშინისა უფლისა? բնաւ իսկ ո՞չ երկնչիս ի Քրիստոսէ *ფლკტ.150,9-461,5.*

მეგანძე գանձասէր (განძის მოყვარული, განძის პატრონი): მეგანძჱ, რომელთა არცა სამწყსოთაჲ ჰგლოდის, არცაღა სულთა თჳსთა ცხორებაჲ, առաջնորդք գանձասէրք որք ոչ զհաւատն պահեն եւ ոչ զանձինս փրկեն *მ.ცხ.32v-28.*

მეგობარ-ი բարեկամ. սիրելի. մերձաւոր. ընկեր (საყვარელი, მახლობელი, ამხანაგი, „მიყუარი“, „მოყუარე“): მეგობარი DE, მიყუარი C, բարեկամ *ინ 3,29;* მეგობარი S, მოყუარე G, բարեկամ *II მჯ.13,6;* მეგობრად შეჰრაცხეს, բարեկամ համարեցան *სიბრძ.სოლ.1,16;* ნუ არწმუნებთ მეგობართა, մի՛ հաւատայք սիրելեաց *მიქ.7,5;* მე ვარ სიძვისა მეგობარი, ես պոռնկութեան եմ սիրելի *მრთ.A.ანტ.დ.79,25-22,21;* მოყუარენი ჩემნი და მეგობარნი ჩემნი ჩემ წინაშე მომეახლნეს, բարեկամք իմ եւ մերձաւորք իմ առաջի իմ մերձեցան *ფს.37,12;* ვითარცა ძმაჲ და მეგობარი ეგრეთ სათნო-ვეყავ, որպէս զեղբայր եւ զընկեր այնպէս հաճոյ լինէի *ფს.34,14.*

მეგობრება, მეგობრობა բարեկամութիւն. սիրելութիւն (ახლობლობა, სიყვარული): მადლი და მეგობრებაჲ განააზნაურებს, շնորհք եւ բարեկամութիւն ազատք են *იგ.სოლ.25,10;* განემარჯოს მეგობრობაჲ, աջողէ զբարեկամութիւնս *ზირ.6,17;* უკუეთუ გაქუნდეს მეგობრობაჲ ვისთანმე, եթէ ունիս դու բարեկամութիւն ընդ ումեք *მ.ცხ.242r-263;* აქუნდა ვისთანამე მეგობრობაჲ, ունէր ընդ ումեք սիրելութիւն *მ.ცხ.373r-430.*

მეგჳპტელ-ი, მეეგჳპტელ-ი Եգիպտացի (ეგვიპტელი): ანტონი ნათესავით იყო მეგჳპტელი, Անտոնիոս յազգէ էր Եգիպտացի *მრთ.A.ანტ.დ.76,10-18,14;* მეეგჳპტელი, Եգիպտացի *გამ.2,15.*

მედად ձրի. զուր („უსასყიდლოდ“, ამაოდ): არა მმონო მედად OB, ոչ ծառայեսցես ինձ ձրի *დაბ.29,15;* მეშჳდესა წელსა განვიდეს შენგან თავისუფალი მედად OB, յամին եւթներորդի գնասցէ ազատ ձրի *გამ.21,2;* რომელთა ვჭამდით ეგჳპტეს მედად G (უსასყიდლოდ B), զոր ուտէաք յԵգիպտոս ձրի *რიცხ.11,5;* მედად განიფრდენით და არა ვეცხლითა მოიჴსენენით თქუენ, ձրի վաճառեցայք. եւ ոչ արծաթով փրկեսջիք *ეს.52,3;* წარიყვანა ერი

იგი ჩემი მედად, վարեցաւ ժողովուրդն իմ ձրի *ეს.52,5;* მედად, զուր *III მფ.2,31.*

მედგარ-ი վատ. վատթար. անարգ. անարգասաւոր. վատասիրտ. ծանծաղագոյն. չար (ცუდი, ბოროტი, ზრმაცი): უკეთურო მონაო და მედგარო, ծառայ չար եւ վատ *მთ.25,26;* ფუნითა შებლალულ არს მედგარი, աղբոյ եւ կուոյ հաւասար է վատն // ցեխով շաղախեալ վատ *ზირ.22,2;* ვაჲ გულთა მედგართა და ჴელთა დაჴსნილთა, վայ սրտից վատթարաց եւ ձեռաց լքելոց *ზირ.2,14;* ნუ იზრახებედ მედგარნი და უკეთურნი მჴნესა ამას ზედა, մի՛ գոչեսցեն չարք եւ վատթարք ի վերայ առաքինւոյն *თომა მოც.19,19-397,34;* არცა ცრემლნი გარდამოსთხინა მედგარნი, ոչ արձակեաց անարգ արտասուս *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 122,32;* მედგრისაგან ჴელთა სიმჴნესა ითხოვს, յանարգասաւորէն ձեռօք զարգասաւորութիւն խնդրէ *სიბრძ.სოლ.13,9;* მედგარო, վատասիրտ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 118,28;* ხოლო გული მედგარი მუნქუესვე დაჰჴსნდის, իսկ ծանծաղագոյն վաղվաղակ յանդիմանի *სებ.გაბ.-მოც.საჴს.141,21;* აჰა მედგარი გულისთქუმაჲ შენი, ահա նենգար եւ զեղխ *მ.ცხ.140r-158;* მკვდრობდა მჴედარი ვინმე მედგარი, բնակէր զինուոր ոմն չար *მ.ცხ.157r-173.*

მედგრობა պատրանք. չարութիւն („ბოროტი", უძლურება, სისუსტე): ვაებაჲ მათი... მედგრობით მიღებისათჳს ქრთამისა, եղկութիւն նոցա... պատրանս կաշառակրութեան *თავნი ეპ.იუდ(2);* ვჰყოფ მე მათ თანა მედგრობასა G, ყოფით ვყო მათ თანა ბოროტი S, արարից ես ընդ նոսա չարութիւն *მსჯ.15,3.*

მედღესასწაულე բարեկենդանութիւն („ზატიკობა", დღესასწაულის მონაწილე): განვლო... ჴმითა მედღესასწაულეთაჲთა Ⴂ, განვლო... ჴმითა ზატიკობისაჲთა Ⴀ, մտից ... ի ձայն բարեկենդանութեան *ფს.41,5.*

მეეგჳპტელ-ი იხ. მეგჳპტელი.

მეერგასისე պենտակոստէ (სულთმოფენობის დღესასწაული, 50-ე): აღსრულებასა მას დღისა მის მეერგასისასა, ի կատարել աւուրն պենտակոստէից *საქ.მოც.2,1.*

მეერთისამპყრობელ-ი ամենակալ (ყოვლისმპყრობელი): ეკლესიასა ერთი უფალი აქუს... ერთი მეერთისამპყრობელი, եկեղեցի մի տէր ունի... մի ամենակալ *სებ.გაბ.-მოც.საჴს.102,2-102,1.*

მეეტლე կառավար: ყვნეს მჴედრებად და რომელნიმე მეეტლედ და წინამცორვალად, արասցէ կառավարս եւ հեծեալս եւ սուրհանդակս առաջի կառաց իւրոց *I მფ.8,11;* იყო ვინმე მეეტლე... რომელი-იგი ცხენთსარბიელსა მას შინა რბევასა ზედა ცხენთა დგენასა დაეცა, էր ոմն կառավար... որ ի ձիընթացսն ի վազել ձիոցն անկաւ ի ձիոյն *მ.ცხ.394r-449.*

მეექუსე վեցերորդ (მე-6): მეექუსჱ ნაწილი დორაკისაჲ ჟამითგან ჟამადმდე სუემდის მას, զվեցերորդ մասն դորակի միոյ ժամէ ի ժամ արբջիր *ეზეკ.4,11.*

მევანეობა ննջել („დაძინება"): მევანეობდეს მუნ G, დაიძინეს მუნ S, ննջեսցին անդ *მსჯ.19,4.*

მევეპე առասպելախօս (ზღაპრის მთქმელი): *ბარუქ.3,23.*

მეზობელ-ი դրացի („მოძმე", ახლობელი): ხოლო მეზობელთა მათ და რომელთა ეხილვა იგი პირველ, რამეთუ მთხოველ იყო C, ხოლო მოძმენი და რომელთა ეხილვა იგი პირველად, რამეთუ მთხოველ იყო DE, իսկ դրացիքն եւ որոց տեսեալն էր զնա յառաջագոյն թէ մուրացիկ էր *ი˜ნე 9,8.*

მეზუარე կթել զկութս (ვენახის მცველი): რომელნიმე დაადგინეს ათასისთავად, მჴნველად და მომკალად, ვენახის მოქმედად და მეზუარედ, կացուսցէ զնոսա իւր հազարապետս... [հերկել զհերկս նորա]... եւ հնձել զհունձս նորա եւ կթել զկութս նորա *I მფ.8,12.*

მეზუებ-ი ձի (ცხენი): იყო სოლომონისი ორმეოცი ათასი ჴდალი მეზუები საეტლედ, էին Սողոմոնի քառասուն հազար ձիք մատակք կառաց *III მფ.10,26.*

მეზუერე մաքսաւոր (მებაჟე, ხარკის ამკრეფი): იყავნ იგი შენდა ვითარცა ხარკისმომჴდელი და მეზუერჱ, եղիցի քեզ իբրեւ զհեթանոսն եւ զմաքսաւոր *მთ.18,17;* ნუცა მიხილევენ მეზუერენი და მიმჴდელნი, մի՛ տեսցեն զիս մաքսաւորք եւ պահանջողքն *თომა მოც.19,18-397,33.*

მეზღჳსპირე ծովեզերեայ („ზღჳს კიდისა", ზღვის პირას მცხოვრები): წარავლინა... ქანანელთა მიმართ... მეზღჳსპირეთა, առաքեաց... քանանացիս... ի ծովեզերեայս *ისუ 6.11,3.*

მეთევზე ձկնորս: იყო ძჱ მისი მეთევზე, նա էր ձկնորս *მ.ცხ.158v-174.*

მეთევზურ-ი ձկնորս (მეთევზე): რამეთუ იყვნეს იგინი მეთევზურ, քանզի ձկնորսք էին *მთ.4,18;* მეთევზურნი გამოირჩინა ქრისტემან, զձկնորսս ընտրեաց կենարարն *მრთ.D.სებ.გაბ.-მოც.საჴს.377,41-67,17;* ვითარცა მჴნემან მეთევზურმან გამოიღო ვეშაპი იგი, իբրեւ զքաջ ձկնորս ի վեր ձգեաց զվիշապն *ეპ.კჳპრ.-ალვსებ.230,9-230,30.*

მეთქი թէ: და მე ვთქუ მეთქი: ჩამო-ნუ-მიჴდენ მე უცხოთესლნი იგი, եւ ասացի. թէ արդ իջանիցեն այլազգիքն ի վերայ իմ *I მფ.13,12;* და ვთქუ მეთქი: არა მივყო ჴელი ცხებულსა ზედა უფლისასა,

ասացի. թէ ոչ ձգեցից զձեռն իմ *I მფ.24,12;* მეცა მეთქი მოსიკუდიდ ვარ, եւ ես վախճանելոց եմ *მარკ.250r-196,23.*

მეიგავე առակարկու (იგავის მთქმელი): თქუან მეიგავეთა, ասեն ամենայն առակարկուք *რიცხ.21,27.*

მეინაჴე բազմական. բազմեալ. բարձակից. կոչնական („ინაჴით მჯდომარე“, წვეული, თანამესუფრე): აღივსო ქორწილი იგი მეინაჴითა, լցան հարսանիքն բազմականօք *მთ.22,10;* ესე არავინ გულისჴმა-ყო მეინაჴეთა მათგანმან C, ესე არავინ ცნა ინაჴით-მჯდომარეთაგანმან იესუჲს თანა DE, զայս ոչ ոք իմացաւ ի բազմականաց անտի *ი̃ნე 13,28;* მის თანა მეინაჴეთა, որ բազմեալ էին ընդ նմա *ლ.7,49;* რაჲთა არა პირიჴსნეს, ვიდრე არა აღდგენ მეინაჴენი იგი, զի մի՛ ինչ ճաշակեսցէ մինչեւ յարիցեն բազմեալքն *ვარ.818-378,36;* მაშინ იყოს შენდა დიდება წინაშე ყოველთა მეინაჴეთა, յայնժամ եղիցին քեզ փառք առաջի բարձակցացն քոց *ლ.14,10;* მეინაჴე, կոչնական *I მფ.9,22.*

მეისარ-ი աղեղնաւոր (მოისარი): პოვეს იგი მეისართა კაცთა მშჳლდოსანთა და წყლეს, զտին զնա աղեղնաւորք աղեղամբք *I ნშტ.10,3;* სცეს ისრითა მეისართა იორამს, հարին աղեղնաւորք զՅովրամ *II ნშტ.22,5;* მეისარი ვერ დაუდგეს, աղեղնաւորն մի կարասցէ ունել զդէմ *ამოს.2,15.*

მეისრე նետակալ (მოისარი): განაწყო მას გარემო მეისრები, ածցես շուրջ զնովաւ նետակալս *ეზეკ.4,2.*

მეკალოე կալոտի (კალოში შებმული): ჴარსა მეკალოესა არა დაუკრა პირი, մի՛ կապեսցես զցռուկ եզին կալոտւոյ *I ტიმ.5,18.*

მეკარე, მეკრე դռնապան. բարապան. դարապետ (კარის მცველი): მეკარესა ამცნოს, դռնապանին պատուէր տայցէ *მრ.13,34;* მას მეკარემან განუღის, նմա դռնապանն բանայ *ი̃ნე 10,3;* მეკარენი იგი თითოეულად კართა მათ იყვნეს განკრძალულ, դռնապանքն հրաքանչիւր դրանցն էին զգուշացեալք *I ეზრა 1,16;* მეკარეთა ჯოჯოხეთისათა გიხილონ და შეძრწუნდენ, բարապանաց դժոխոց ի տեսանել զքեզ սարսիցեն *იობ.38,17;* იყვნენ... მეკარედ ბჭეთა სახლისა ჩემისათა, եղիցին ... բարապանք դրանց տանն *ეზეკ.44,11;* რაჲსათჳს, ჵ მეკარენო ჯოჯოხეთისანო, ესე იხილეთ და შესძრწუნდით? վասն ո՞յր դարապետք դժոխոց տեսեալ զնա սարսեցէք *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.164,10-289,27;* ევედრებოდა მეკრესა, რაჲთა მოაჴსენოს მისთჳს მამასა, աղաչէր զդռնապանն զի ազդ արասցէ հօրն *მ.ცხ.218v-231.*

მეკაჰრაულე գրաստ վար[ող] (სახედრის გამყოლი): თუ მეკაჰრაულე არს, թէ գրաստս վարիցէ *ფლკტ.134,24-440,18.*

მეკერმე հատավաճառ („თესლის მოფარდული“, „კერმის-მცვალებელი“, ფულის დამხურდავებელი): ტაბლები იგი მეკერმეთაჲ დაამჴუა DE, ტაბლები იგი თესლის მოფარდულთაჲ დაამჴუა C, զսեղանս հատավաճառացն կործանեաց *მთ.21,12;* პოვნა... მეკერმენი, მსხდომარენი DE, პოვა ... კერმის-მცვალებელნი, რამეთუ სხდეს C, զեկիտ ... զլումայափոխսն որ նստէին *ი.2,14.*

მეკერპე կռապարիշտ (კერპთმსახური): არცა მეძავთა, არცა მეკერპეთა... სასუფეველი ღმრთისაჲ დაიმკჳდრონ, ոչ պոռնիկք եւ ոչ կռապարիշտք... զարքայութիւնն Աստուծոյ ժառանգել ոչ կարեն *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.87,14-37,11.*

მეკეცე բրուտ (მეჭურჭლე, მეთუნე): მოიყიდეს მით აგარაკი მეკეცისაჲ DE, զնեցին այնու զագարակն բրտի *მთ.27,7;* ვითარცა ჭურნი მეკეცეთანი შეჰმუსრნე იგინი, որպէս զանօթ բրտի փշրեսցես զնոսա *ფს.2,9;* ვითარცა თიჴაჲ მეკეცისაჲ შერაცხილ ხართ თქუენ, իբրեւ զկաւ բրտի համարեալ իցէք *ეს.29,16;* აღდეგ და შთავედ სახიდ მეკეცისა, արի էջ ի տուն բրտին *იერ.18,1.*

მეკიცხარ-ი խաբեբայ (მატყუარა, დამცინავი): რომელთა შინა მეკიცხარნი იქცეოდინ, յորս խաբեբայք եկեսցեն *უწყ.II პეტრ.66,18-338,12.*

მეკიცხეველ-ი այպանօղ. դրսովիչ. որ խաղայ (დამცინავი): მოიწივნენ უკუანაჲსკნელთა დღეთა სიკიცხევით მეკიცხეველნი, յաւուրս յետինս եկեսցեն արհամարհօղք այպանօղք *II ეპ.პეტრ. 3,3;* მოუვლინნე ბაბილონსა მეკიცხეველნი და ეკიცხევდენ მას, առաքեցից ի Բաբելոն դրսովիչս եւ դսրովեսցեն զնա *იერ.51,2;* კაცთა ძლიერთა მეკიცხეველნი, զարս հզօրս որ խաղային ընդ հրոյ *ნაუმ.2,3.*

მეკრისტონე մեկրիստոնէ (ბანკირი): იყო ვინმე მეკრისტონე ქალაქსა რომელსამე შინა... მოართუა მას ნამარხევად ხუთასი დრაჰკანი დაბეჭდულად და ჰრქუა მას: მიიღე ესე და ოდეს მიჴმდეს, მცირედ-მცირედ მომცემდი მე აქაჲთ, էր ոմն մեկրիստոնէ ի քաղաքի ուրեմն եւ ոմն մի քաղաքացի եդ առ նա ի պահս հինգ հարեւր դահեկան կնքեալ. եւ ասէ պահեսցես զայս եւ սակաւ սակաւ տացես ինձ որչափ պիտոյասցի *მ.ცხ.384v-441.*

მეკუალე հետահան (კვალის მიმყოლი): შეუდეგ მას, ვითარცა მეკუალე, մուտ զհետ նորա որպէս հետահան *ზირ.14,23.*

მეკუფხლე ճռաքաղ (რთვლის შემდეგ დარჩენილი ყურძნის შემკრები): ვითარცა მეკუფხლჱ შემდგომად მსთულებელთა, իբրեւ զճռաքաղ զհետ կթողաց *ზირ.30,16.*

მელ-ი աղուէս (მელა): მელთა ჴურელი უჩნს, աղուեսուց որջք գոն *ლ.9,58;* ნაწილად მელთა იყვნენ იგინი, բաժինք աղուեսուց եղիցին *ფს.62,11;* ვითარცა მელნი უდაბნოსა ზედა წინასწარმეტყუელნი შენნი, ისრაჱლ, իբրեւ աղուեսք յաւերակս էին մարգարէք քո Իսրայէլ *ეზეკ.13,4.*

მელან-ი թանաք. մուր. դեղ. սեւակ (შავი საწერელი): იოვანე მოიდო ქარტაჲ და მელანი და დაწერა ებისტოლჱ, առեալ Յովհաննու զքարտէսն [եւ թանաք] գրեաց ի նմա *ინე მოც.75,2-233,28;* დაწერილი არა მელნითა, არამედ სულითა ღმრთისა ცხოველისაჲთა, գրեալ ոչ ծրով. այլ հոգւովն Աստուծոյ կենդանւոյ *II კორ.3,3;* არა ვინებე ქარტითა და მელნითა [მიწერად თქუენდა], ոչ կամեցայ քարտիսիւ եւ դեղով [գրել առ ձեզ] *II ეპ.ინესი 1,12;* და მე დავსწერდ წიგნსა ზედა მელნითა, եւ ես գրեցի ի մատենիս սեւակաւ *იერ.36,18.*

მელევანდ-ი մեհեւանդ. քառամանեակ. ուլունք յեռելոց („მძივი დაცემული", ყელსაბამი): პოვა ჭურჭელი ოქროჲსაჲ: მანიაკი და სა(ვ)ლტე და ბეჭედი და სამარჯუენე და მელევანდი სალხინებელად ჩუენთჳს, որոյ գտանիցի ոսկի մեհեւանդ կամ ապարանջանք եւ մատանի եւ կշտապանակ եւ փողոչուկ ընդելուզեալ *რიცხ.31,50;* შეისხმოდა... მელევანდებსა მათსა, արկանէր զքառամանեակս իւր *ოვსე 2,13;* ნაწევრებულებაჲ წჳვთა შენთაჲ მსგავსი მელევანდისაჲ, ნაქმარ ჴელოვნისაჲ S, ქმნული მუჴლთა შენთაჲ, მსგავსი არს მძივთა დაცემულთა, საქმჱ ჴელოვნისაჲ O, զի բարձից քոց նման է ուլանց յեռելոց գործոյ ճարտարի *ქება 7,1.*

მელეტიან-ი մեղետիանոս (მელეტიოს ანტიოქიელის მიმდევარი): ნუ მიეახლებით მელეტიანთა განხეთქილთა, մի՛ մերձենալ ի հերձուածողս մեղետիանոսս *მრთ.A.ანტ.დ.98,23-77,14.*

მემანე ապակագործ (მძივების მკეთებელი): ერთი მათგანი იყო მემანე და იქმოდა მძივთა მანისასა, մի ոմն ունէր արուեստ ապակագործութեան առնել ուլունս ապակեղէնս *რიფს.166,4.*

მემახჳრ-ი հաւորս (ფრინველებზე მონადირე, მახის დამგებელი): აჰა ესერა, ჭურჭერი მემახჳრისაჲ, ահա գործի հաւորսաց *ამოს.8,1.*

მემრუშე շնացող. շնացեալ. շուն („მომრუშე", მრუში): ნათესავი ბოროტი (უკეთური C) და მემრუშჱ (მომრუშე C) სასწაულსა ეძიებს, ազգ չար եւ շնացող նշան խնդրէ *მთ.12,39;* სიკუდილით მოკუდეს მემრუშე და მრუშებელი G. մահու մեռցին եւ շնացողն եւ շնացեալն G *ლევ.20,10;* მემრუშე, շնացեալ (կին) *მალ.3,5;* [არა ვარ] ... მტაცებელი, ცრუ, მემრუშე, გინა ვითარ-ესე მეზუერე, [ոչ եմ] ... զյափշտակողս եւ զանիրաւս եւ զշունս կամ իբրեւ զայս մաքսաւոր *ლ.18,11;* მეძავი იგი და მემრუშენი საჯნეს ღმერთმან, զշունս եւ զպոռնիկս դատի Աստուած *ჰებრ.13,4;* მემრუშედ ენოდოს, შე-თუ-ეყოს ქმარსა სხუასა, շուն կոչի եթէ լինիցի առն այլում *ჰრომ.7,3.*

მემტერე թշնամի (მტერი): იყვნენცა მემტერე და მოსარჩლე ლოცვისათჳს, եղիցին թշնամիք միմեանց եւ ատեցողք եւ կռուողք եւ ոսոխք *მ.ცხ.32v-28.*

მემტილე պարտիզապան (მებაღე): მას ეგონა, ვითარმედ მემტილჱ იგი არს, նմա այսպէս թուեցաւ թէ պարտիզապանն իցէ *ი˘ნე 20,15.*

მემუცლეობა որկրամոլ[ութիւն] (ნაყროვნება, ღორმუცელობა): და იყოს... მღდელთა მემუცლეობაჲ, քահանայք որկրամոլք *მ.ცხ.32v-28.*

მემღერ-ი խաբեբայ. խաղալիկ. որ խաղայցէ. պար (მატყუარა, ცრუ; მოქეიფე; მოცეკვავე): მემღერნი უფლებდენ მათ ზედა, խաբեբայք տիրեսցեն նոցա *ეს.3,4;* გამოვიდეს მათგან მძნობარი და ჴმაჲ მემღერთაჲ, ելցեն ի դոցանէ երգիչք եւ ձայն խաղալկաց *იერ.30,19;* მემღერი, որ խաղայցէ *ზაქ.8,5;* და იყვნეს მის თანა, რომელთა მოაქუნდა კიდობანი იგი უფლისაჲ შჳდი დასი მემღერთაჲ, էին ընդ նմա որ բառնային զտապանակն եւթն դաս պարուց *II მფ.6,13.*

მემშჳლდკაბარჭე կապարճակիր (მშვილდოსანი): არა უნდა მემშჳლდკაბარჭესა მას მიყოფად ჴელი მისი საულისა, ոչ կամերաւ կապարճակիրն *I მფ.31,4.*

მემწყობრე պարաւոր („მძნობარი", ფერხულში ჩაბმული, მოცეკვავე): მოიყვანნეს ცოლნი მემწყობრეთაგან... რომელნი მიიტაცნეს G, მოიყვანეს ცოლები... მძნობართა მათგანი, რომელნი იტაცნეს S, առին կանայս... ի պարաւորացն. զորս յափշտակեցին *მსჯ.21,23.*

მენა դարանաւանդ („მენაკი", სახურავი, ჭერი): მენანი საროჲსანი O, მენაკნი საროჲსანი S, դարանաւանդք մեր նոճք *ქება 1,16.*

მენავე նաւորդ. նաւավար. նաւապետ. նաւալուղակ (მეზღვაური): მენავენი ჴელოვანნი, նաւորդս հմուտս *III მფ.9,27;* ნანდჳლვე მენავენი არიან, հաւաստիւ նաւորդք իցեն *ანდ.-ანატ.341-44,12;* ჰგონებდეს მენავენი იგი მიწევნასა რომელსამე სოფელსა, կարծէին նաւավարքն եթէ հասեալ իցեն յաշխարհ ումեք *საქ.მოც.27,27;* ესენი იყვნეს მენავჱ შენდა, նոցա եղեն քեզ նաւապետք

ეზეკ.27,8; მოუჴდა მას მენავჱ იგი, մատեաւ առ նա նաւապետն *იონა 1,6;* ყოველნი ლათუ მენავენი შეკრბენ, ვერ მოილონ ერთი ქეცი ბოლოჲსა მისისაჲ, ամենայն նաւալուղակն ի մի վայր ժողովեալ. ոչ բարձցեն թեփ մի ի տտնոյ նորա *იობ.40,26.*

მენავეთმოღუაწე նաւապետ. նաւավար (ხომალდის უფროსი): არა ხოლო თუ მენავედ, არამედ მენავეთმოღუაწჱ ყოვლად... განწესებულ ვარ, ոչ նաւորդ միայն այլ եւ նաւապետ յամենեցուն տեառնէն առաջնորդեալ *ფოკა 343v-499;* მენავეთმოღუაწე, նաւավար *ეზეკ.27,28.*

მენავეთმოძღუარ-ი նաւապետ (ხომალდის უფროსი): ნავისუფალსა და მენავეთმოძღუარსა ერჩდა, նաւապետին եւ նաւավարին առաւել անսայր *საქ.მოც.27,11;* და მერმე რაჲ მენავეთმოძღუარი იგი აღდგომილი ეტყჳს მას? եւ ապա զի՞նչ եւս նաւապետն զարթոյց զնա եւ ասէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.99v-36,3.*

მენაკ-ი դարանաւանդ („მენა“, ჭერი, სახურავი): მენაკნი საროჲსანი S, მენანი საროჲსანი O, դարանաւանդք մեր նոճք *ქება 1,16.*

მენაკ-ი աստիճան (საფეხური): ექუს მენაკ აღსავალი მისი, վեց աստիճան աթոռոյն *III მეფ.10,18;* ადვილ არს აჩრდილისაჲ მის ათსა მენაკსა შთასლვაჲ, դիւրին է ստուերին իջանել զտասն աստիճանօք *IV მეფ.20,10;* გარე მოვაქციო აჩრდილი მზისაჲ მენაკთაჲ მაგათ, դարձուցանեմ զստուեր աստիճանացդ *ეს.38,8.*

მენელსაცხებლეთმგბოლველ-ი իւղեփեաց (ნელსაცხებლების დამამზადებელი): აღავსეს სულნელითა თითო სახითა ნელსაცხებლითა მენელსაცხებლეთმგბოლველთასა, լցին խնկովք եւ ազգի ազգի իւղովք իւղեփեցաց *II ნშტ.16,14.*

მენესტუე քորող (որ թարգմանի գլուխ գուսանաց) (ჩასაბერ ინსტრუმენტზე დამკვრელი): *ფლმნ. მენესტ.292r-476,1;* მენესტუენი სცემდენ ნესტუსა *მ.სწ.92,31;* არწმუნის მათ მიმსგავსებად სირცხჳლსა მენესტუეთასა და მეფანდურეთასა *ბ.კეს.-ექუს.დღ.53,19.*

მენიჯობე կապարճակիր (საჭურველთმტვირთველი): ჰრქუა საულ მენიჯობესა თჳსსა: იჴადე მახჳლი და მომკალ მე, ասէ Սաւուղ ցկապարճակիրն իւր ՝ մերկենայ զսուր քո եւ խոցեա զիս նովաւ *I მეფ.31,4.*

მენო(ვ)აგე նուագարան (დამკვრელ-მომღერალი): ყვეს სიხარული დიდი ყოვლით მენო(ვ)აგითურთ შვდ დღე, արարին ուրախութիւն մեծ հանդերձ ամենայն նուագարանօք *I ეზრა 4,63.*

მეოთხე չորրորդ. չորիր (მე-4): მეოთხესა საჴუმილავსა ღამისასა მოვიდა, ի չորրորդում պահու գիշերոյն եկն *მთ.14,25;* მეოთხჱ ნაწილი ცეცხლითა დასწუა შორის ქალაქსა, զչորրորդ մասնն հրով այրեսցես ի մէջ քաղաքին *ეზეკ.5,2;* მეოთხე ნაწილი შენი სიკუდილითა აღიჴოცოს, չորիր մասն քո մահու սպառեսցի *ეზეკ.5,12.*

მეოთხედ չորիոր անգամ (მეოთხეჯერ): *ფლქტ. 153,25-465,30.*

მეოთხედ-ი չորրորդ („ნაოთხალი“, 1/4): მეოთხედი საწყეოჲსა ღჳნისაჲ G, ნაოთხალი საწყაო ღჳნო P, չորրորդ մասն դորակի գինւոյ *ლევ.23,13.*

მეოთხედმთავარ-ი չորրորդապետ (ქვეყნის მეოთხედის მპყრობელი): ესმა ჰეროდეს მეოთხედმთავარსა საქმჱ იგი, լուաւ Հերովդէս չորրորդապետ զգործսն ամենայն *ლ.9,7.*

მეოთხედმთავრობა չորրորդապետութիւն (ქვეყნის მეოთხედის მთავრობა): მეოთხედმთავრობასა გალილეას ჰეროდესსა DE, ի չորրորդապետութեան գալիլեացւոց Հերովդէի *ლ.3,1.*

მეორე երկրորդ. միւս. երկրորդական (მე-2, მოადგილე, „ერთი იგი“): ეგრევე [ყო] მეორემან და მესამემან და ვიდრე შჳდადმდე, նոյնպէս [արար] եւ երկրորդ եւ երրորդն մինչեւ ցեւթներորդն *მთ.22,26;* მეორესა წელსა დარიოზ მეფისასა, յամին երկրորդի Դարեհի արքայի *ანგეა 1,1;* მეორედ მეფობისა ჩემისა გყო შენ, երկրորդ ինձ կոչեսջիր ի թագաւորութեանս իմում *გე.264r-263,26;* არავინ იყოს მეორჱ, რომელმან აღადგინოს იგი, ոչ գուցէ մեւս, որ յարուցանիցէ զնա *ეკლ.4,10;* ბრძანა წარმოდგინებაჲ მეორისაჲ მის O, ბრძანა ერთისაჲ მის წარმოდგინებად J, հրամայեաց ածել զմեւս *დან.13,56.*

მეორე ჯერ-ი երկրորդ (მეორედ): მეორესა ჯერსა გამოეცხადა იოსეფ ძმათა თჳსთა, յերկրորդումն ետ ծանօթս Յովսէփ եղբարց իւրոց *საქ.მოც.7,13.*

მეორედ երկրորդ անգամ. կրկին. կրկին անգամ. կրկնակի. կրկիցս անգամ. երկիր անգամ. միւսանգամ. վերստին. դարձեալ („კუალად“, „ზეგარდამო“, მეორეჯერ, კვლავ, ისევ): მეორედ ურჩნი იგი წარწყმიდნა, երկրորդ անգամ զանհաւատսն կորոյս *ეპ.იუდ.1,5;* მერმე მეორედ მოხადეს კაცსა C, դարձեալ կրկին անգամ կոչեցին զայրն *ინე 9,24;* მიუგეს მას მეფესა მეორედ, պատասխանի ետուն կրկին անգամ եւ ասեն *დან.2,7;* დედოფალმან მეორედ ჰკითხა მათ, նա կրկնակի հարցանէր *მრთ.S.კირ.იერ.-გამოჩ. ჯუარ.239,2- ;* და უწოდა ანგელოზი უფლისაჲ ზეცით მეორედ აბრაჰამს, եւ կոչեաց հրեշտակ տեառն զԱբրահամ երկիցս անգամ *დაბ.22,15;* მეორედ, երկիր ... անգամ *მრთ.A.ანტ.დ.32-70,37;* რაჲსა გნებავს მეორედ (კუალად DE) სმე-

նադ? զի՞ կամիք միւսանգամ լսել *ინე 9,27;* შესძინა უფალმან წოდებად ყრმისა მის მეორედ, յաւել տէր միւսանգամ կոչել *I მფ.3,6;* უკუეთუ ვინმე არა იშვეს მეორედ, ვერ ჴელ-ეწიფების ხილვად სასუფეველი ღმრთისაჲ DE, არა თუ ვინ იშვეს ზეგარდამო, ვერ შევიდეს სასუფეველსა ღმრთისასა C, եթէ ոչ ոք ծնցի վերստին, ոչ կարէ տեսանել զարքայութիւն Աստուծոյ *ი˜ნე 3,3;* მეორედ განეახლა აპოლონი, վերստին նորոգեալ էր զԱպողովն *ფლკტ.144,19-453,22;* მანვე მეორედ გამოაცხადენ, նա դարձեալ մեկնեսցէ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.6,7.*

მეორედ შობა վերստին ծնունդ (ხელახალი შობა): ჟამი არს მეორედ შობისაჲ, ժամանակ վերստին ծննդեանն *გრ.ანძ.- 361-16r.*

მეორევე երկրորդական (მე-2): დაშჯდე მეორესავე საჯდომელსა, նստցիս յերկրորդական գահին *მსკ.36,14.*

მეორეცა երկրորդ („მერმეცა“, მეორეც): შესძინეთ ყოფად მეორეცა B, ჴელი შეყავთ მერმეცა A, ձեռնամխեցէք եւ երկրորդն *ორმეოც.სებასტ.133,4-2.*

მეორძ-ი: գեղեցիկ (კეთილად მეორძი): კეთილად მეორძი ნერგი განხერხა, զփայտ ինչ գեղեցիկ սղոցեալ *სიბრძ.სოლ.13,11.*

მეოტ-ი փախստական. փախստեայ. փախուցեալ („განლტოლვილი“, გაქცეული): მეოტი S, განლტოლვილი G, փախստական *ისუ 6.8,22;* ნუ განვალნ მეოტი ქალაქისა ამისგან, մի ելցէ փախստական ի քաղաքէ աստի *IV მფ.9,15;* მეოტად წარვიდეს მთათა სომხეთისა, գնացին փախստական ի Հայս *ეს.37,38;* შესავედრებელ არიან ყოველთა მეოტთათჳს, ապաստան են ամենայն փախստէից *II ეზრა 4,15;* ვითარცა მეოტთა სდევდეს, որպէս փախստէից հետամուտ լինէին *სიბრძ.სოლ.19,3;* ნუცა შეაყენებ მეოტთა მათთა დღესა ჭირისასა, մի՛ պաշարեսցես զփախստեայս նոցա յաւուր նեղութեան նոցա *აბდ.1,14;* არა მოაკლდეს მათგანი მეოტი, մի՝ ապրեսցէ ի նոցանէն փախուցեալն *ამოს.9,1.*

მეოტობა փախուստ (გაქცევა): რომლისა იგი მეოტობაჲ წინაჲსწარ უწყოდა, զորոյ եւ զփախուստն յառաջագոյն գիտէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,26-30,15.*

მეოცე քսաներորդ (მე-20): *იზდ.123,22.*

მეოხ-ი բարեխօս. հրեշտակ (შუამდგომელი, ანგელოზი, შემწე): თჳთ იგი სული მეოხ არს ჩუენთჳს სულთქმითა მით უსიტყუელითა, այլ ինքն հոգին բարեխօս լինի ի հեծութիւնս անմռունչս *პრომ.8,27;* ძლიერნო მეოხნო, հրեշտակք զաւրաւորք *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 123,9.*

მეოხ ყოფა բարեխօսել (შუამდგომლობა, შემწეობა): ცრემლნი მაგათნი მეოხ არიან მაგათა, արտասուք նոցա բարեխօսեն նոցա *ფლკტ.146,27-456,18.*

მეოხება բարեխաւսութիւն (შუამდგომლობა, შემწეობა): მეოხებითა წმიდათა მოწამეთაჲთა, բարեխաւսութեամբ սրբոց վկայիցն *მსკ.61,13.*

მეოხნე կուսնական („თანამეინაჴე“, წვეული): მეოხნეთა მათთჳს არა ეცრუა მას C, მის თანამეინაჴეთათჳს არა ინება შეწუხებაჲ ქალისაჲ მის DE, վասն... կուսնականացն ոչ կամեցաւ անարգել զնա *მრ.6,26.*

მეპრატაკე խաղախորդի. խորանակար (დაბალი, ტყავის ოსტატი): ამისი ვანი არს სჳმონისსა ვისამე მეპრატაკისასა, նա մտեալ է առ Սիմովնի ումեմն խաղախորդի *საქ.მოც.10,6;* რამეთუ იყვნეს მეპრატაკე ხუროებით, քանզի էին խորանակարք արուեստիւ *საქ.მოც.18,3.*

მეპური հացեփեաց. հացարար. հացագործ (პურის მცხობელი): მეპური, հացեփեաց *I მფ.8,13;* მეპური ანუ მზარეულ არს, სადა არს პური ანუ პირად-პირადი სანოვაგჱ, հացարար է կամ խոհակեր իցէ. եւ ո՞ւր իցեն հացքն եւ պաճուճանք խորտկացն *ფლკტ.134,25-440,21;* მიართუა იფქლი თჳსი მეპურესა, ետ նա զցորեան իւր ի հացագործն *მ.ცხ.297r-320.*

მეპურეთმოძღუარ-ი մատակարար (პურის გამრიგე): *დაბ.40,1.*

მეპურისმტე հացակից (თანამესუფრე): იყვნეს კუალად ორნივე ზოგად ერთ მეპურისმტე, եւ եղեն հացակիցք դարձեալ *მ.ცხ.320v-346.*

მერემაკე მეჯოგე: კატაბანი მერემაკჱ არს *ფიზ. XII 5.*

მერვე ութերորդ (მე-8): მერვესა დღესა, յաւուրն ութերորդի *ლ.1,59.*

მერთისამპყრობელ-ი ամենակալ („ყოვლისამპყრობელი“): რაჲ-იგი დაჰბადა უფალმან, მერთისამპყრობელმან, զոր հաստատեաց տէր ամենակալ *ზირ.42,17;* ესრე იტყჳს უფალი მერთისა(ყოვლისა)მპყრობელი, այսպէս ասէ տէր Աստուած ամենակալ *იერ.5,14;* უფალო, მერთისამპყრობელო, ღმერთო ისრაელისაო, տէր ամենակալ. Աստուած Իսրայէլի *ბარუქ 3,1.*

მერმე հանդերձեալ (მომავალი, შემდეგი): მამაჲ მერმისა საუკუნისაჲ, հայր հանդերձելոյ աշխարհին *ეს.9,6;* აღთქუმაჲ აქუს აწინდელისა ცხოვრებისაჲ და მერმისა, վաւետիս կենաց ունի զարդիս եւ զհանդերձելոցն *I ტიმ.4,8.*

მერმე դարձեալ. ապա. յապայ. միւս. միւսանգամ. հաղերձեալ. տակաւին. տակաւին եւս. այդ. այդեօք („კუალად", „უკუანაჲსკნელ", „ერთი სხუა", კვლავ, ისევ): ჰრქუა... იესუ მერმე, ասէ ... դարձեալ Յիսուս *მთ.4,7;* მერმე მეორედ მივიდა C, դարձեալ երկրորդ անգամ չոգաւ *მთ.26,42;* მერმე და-ვე-ლა-გამკჳდრო შენ კარვებსა შინა, դարձեալ բնակեցուցից զքեզ ի խորանս *ოვსე 12,9;* მერმე (უკუანაჲსკნელ DE)... მიუვლინა, ապա... զնա առաքեաց *მრ.12,6;* სახედ მერმეთა მათ ულმრთოთათჳს დადვა, օրինակ առ յապայ ամպարշտելոցն կացուցանէր *II ეპ.პეტრ.2,6;* ვიდოდით ... უკუნისამდე და მერმეცა, զնասցուք ... յաւիտեանս եւ առ յապայ *მიქ.4,5;* მერმე მისვე უცხოთესლისა ჴრმლითა დამოჰკუეთა თავი, ապա նորին այլազգոյն սուսերաւն եհատ զգլուխն *სებ.გაბ.-საჴს.მოც.378,24-65,15;* მერმეთა მათ ჟამთა, յապայ *ზირ.3,34;* მარხვაჲ არათუ რომელი ესე თანა-არს, არამედ მერმისა საგონებელი, պահոց ոչ մերձեկայիս. այլ հանդերձելոյն *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.443-26,3;* მერმე კუალად იპყრობდე-ლა, տակաւին ունիցիս զդա *გამ.9,2.*

მერმელა յետոյ (შემდეგ, „უკუანაჲსკნელ"): მერმელა შეინანა C, ხოლო უკუანაჲსკნელ შეინანა DE, բայց յետոյ զղջացաւ *მთ.21,30.*

მერმეცა դարձեալ. տակաւին. միւսանգամ. եւ առ յապայ. միւս. հանդերձեալ (კვლავ, ისევ, მეორედ): მერმეცა ნარვედ და შეიყუარე დედაკაცი, դարձեալ երթ դու եւ սիրեա կին մի *ოვსე 3,1;* არამედ მერმეცა ჴელი მისი მაღალ არს, այլ տակաւին ձեռն իւր բարձրացեալ է *ეს.5,25;* მიუგეს მერმეცა ქალდეველთა, պատասխանի ետուն միւսանգամ քաղդեայքն *დან.2,10;* მიერ დღითგან და მერმეცა, յօրէ յայնմանէ եւ առ յապայ *ეზეკ.39,22;* ევედრებოდა... მერმესაცა შაბათსა თხრობად მათა სიტყუაჲ, աղաչէին ի միւսում շաբաթու խօսել նոցա զնոյն բանս *საქ.მოც.13,42;* არა ხოლო თუ ამას სოფელსა, არამედ მერმესაცა მას, ոչ միայն յաշխարհիս յայսմիկ. այլ եւ ի հանդերձելումն *ეფეს.1,21.*

მერცხალ-ი ծիծառն (hirundo): ვითარცა მერცხალი, ეგრე ვჭრტინევდ (ვჴმობდი O), իբրեւ զծիծառն այնպէս ճչեցի *ეს.38,14;* გურიტმან და მერცხალმან და მჭურინავმან (+და O) ველისა სირთა დაისწავლნეს ჟამნი მოსლვისა მათისანი (მისისანი O), տատրակ եւ ծիծառն ՝ թռչունք վայրի պահեցին զժամանակ մտից իւրեանց *იერ.8,7;* გურიტმან და მერცხალმან და მჭურინავმან — მფრინველთა ცისათა ცნეს ჟამნი ნარსლვისა მათისაჲ, տատրակ եւ ծիծառն եւ ճպուռն ՝ հաւք վայրի գիտացին զժամանակ մտից իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,20-132,59;* ვითარცა მერცხალი, ეგრე ვჭრჭინევდ, իբրեւ զծիծառն այնպէս ճչեցի *ფიზ.XXXIII 3-2.*

მერწყულ-ი, მერწყულე ջրակիր (წყლის მომტანი): იყვნენ იგინი მრეშუველი და მერწყულე S, լինիցին փայտաքերք եւ ջրակիրք *ისუ 6.9,21;* არა მოგაკლდეს თქუენგან მონა მრეშუველი და მერწყული S, մի՛ պակասեսցէ ի ձէնջ ծառայ փայտակոտոր եւ ջրկիր *ისუ 6.9,23.*

მესათხევლე որսորդ. ձկնորս. ուռկանաւոր („მონადირე", „მთხევარი", მეთევზე, მებადური): გყვნე თქუენ მესათხევლე კაცთა DE, გქმნე თქუენ, რაჲთა იყვნეთ თქუენ მონადირე კაცთა C, արարից զձեզ լինել որսորդս մարդկան *მრ.1,17;* რამეთუ... იყვნეს იგინი მესათხევლე DE, რამეთუ მთხევარ იყვნეს C, քանզի ձկնորսք էին *მრ.1,16;* მესათხევლენი იგლოვდენ, ուռկանաւորքն սուգ առցեն *ეს.19,8.*

მესალმუნე փսալտ („მეფსალმუნე", მგალობელი): გამოვიდეს მის თანა... მსახურთა მათგანი მესალმუნეთაჲ და მეკარეთაგანნი, ելին ընդ նմա... ի պաշտօնէից փսալտաց եւ ի դռնապանաց *I ეზრა 8,5.*

მესამე մեւսն. երրորդ. երիր. եռանդ („ძულუანი", გუშინ წინ): და მოვიდა მესამე იგი და ჰრქუა, եկն մեւսն եւ ասէ *ლ.19,20;* ეგრევე [ყო] მეორემან და მესამემან, նոյնպէս [արար] եւ երկրորդն եւ երրորդն *მთ.22,26;* დღესა მესამესა მოვიდის დედაჲ მათი, յերրորդ աւուրն գայ հայրն նոցա *ფიზ.VII 16-19;* მესამესა დღესა აღდგომად, յերիր աւուր յառնել *მრ.8,31;* რომელი არა უწყოდე გუშინდითგან და მესამით G, რომელ არა იცოდე შენ გუშინ და ძულუან SO, զոր ոչ գիտէիր յերեկ եւ յեռանդ *რუთ.2,11.*

მესამე წელ-ი երեամ: მესამესა წელსა მოიწიის მეფისა ნავი თარშით, յերեամ գայր արքայի նաւ ի թարսսէ *III მფ.10,22.*

მესამედ յերրորդում. նուագին. երիր անգամ. երիցս անգամ. երեքկին (მესამეჯერ): შესძინა უფალმან წოდებად სამუელისა მესამედ, յաւել տէր միւսանգամ կոչել զՍամուէլ յերրորդում նուագին *I მფ.3,8;* მეორედ და მესამედ, երկիր եւ երիր անգամ *მრთ.A.ანტ.დ.93,17-70,37;* მესამედ გამზადებულ ვარ მე მისლვად თქუენდა, երիցս անգամ պատրաստեալ եմ գալ առ ձեզ *II კორ.12,14;* მესამედ გამომეცხადოს, երեքկին եւ լինիցի յայտնել *პოვნა სტეფ.500-662,10.*

მესამოსლე պատմուճակ (სამოსლის შემნახველი): *IV მფ.22,14.*

მესამჭედურე կարթընկէց (ანკესით თევზის დამჭერი): სულთ-ითქუმიდენ ყოველნი მესამჭედურენი მის მდინარისანი, յոգոց հանիցեն ամենայն կարթընկէցք գետոյն *ეს.19,8.*

მესაპყრობილე բանդապետ (საპყრობილის უფროსი): მან მისცა ფასი მესაპყრობილეთა მათ, եւ ետ ինչս բանդապետացն *ანდ.-ანატ.318-32,37.*

მესაპყრობილეთმთავარ-ი բանդապետ, դահճապետ (საპყრობილის უფროსი): *ლონგ.192,6-720,31;* მესაპყრობილეთმთავარი, դահճապետ *დაბ.40,4.*

მესაპყრობილეთმოძღუარ-ი բանտապետ, դահճապետ, բանտապան (ციხის უფროსი): პოვა მადლი წინაშე მესაპყრობილეთმოძღუარისა მის, ետ նմա շնորհս առաջի բանդապետին *დაბ.39,21;* შევიდა მესაპყრობილეთმოძღუარი იგი, տեսեալ զնոսա դահճապետին ՝ եմուտ եւ ասէ *ანდ.-ანატ.323-35,21;* მესაპყრობილეთმოძღუარი იგი ხოლო მლვძარე იყო, բայց միայն բանտապանն արթուն էր *Bორმეოც.138,4-11.*

მესაპყრობილეთმცველ-ი բանտապետ („საპყრობილის მცველი“, ციხის უფროსი): ამცნეს მესაპყრობილეთ(საპყრობილის Ⴂ)მცველსა მას კრძალულად დაცვაჲ მათი, պատուիրեցին բանտապետին զգուշութեամբ պահել զնոսա *საქ.მოც.16,23.*

მესაჭე նաւավար (ხომალდის მესაჭე): არაბიელნი იყვნეს მესაჭჱ შენდა, եղեն արաբացիք նաւավարք քո *ეზეკ.27,8.*

მესთულე, მესდულე կթող („მოზღუდვილი“): მიყავთ ჴელი, ვითარცა მესთულემან (მესდულემან J) საგოდებელსა ზედა თჳსსა (դարձո զձեռն քո) եւ անդրէն կրկնեսջիք որպէս կթող յոճ իւր *იერ.6,9;* მე, მესთულემან, ალვავსე საწნეხელი, որպէս կթող ցուցի հնձան *ზირ.30,17;* რამეთუ მესდულენი მოვიდენ შენ ზედა, զի կթողք հասին ի վերայ քո *იერ.49,9.*

მესია Մեսիա („ქრისტე“): ვპოვეთ მესია, რომელ გამოითარგმანების: ქრისტე, գտաք զՄեսիայն. որ թարգմանի ՝ Քրիստոս *ი̃ნე 1,41.*

მესისხლე იხ. სისხლი.

მესტკრე քորող (სტვირზე დამკვრელი): ფილიმონ ესე ქორანელი, რომელი მესტკრე იყო, Փիլիմոն. քորող. որ թարգմանի գլուխ գուսանաց *ფლმნ.298r-476,1.*

მესტუმრე ասպնջական (მასპინძელი): გიკითხავს... მესტუმრე ჩემი, ողջոյն տայ ձեզ... ասպնջական իմ *ჰრომ.16,23.*

მესულებობა արբշիռ („განცხრომა“): ანკანაკობს, ლვნით მესულებობს G, ჭამს და სუამს და განსცხრების მომთრვალეთა თანა S, հանգանակող է եւ արբշիռ *// მჯ.21,20.*

მეტ-ი աւելի. յաւելուած („ნამეტნავი“): მეტ რაჲმე მიჩს მიწერად თქუენდა // ნამეტნავ არს ჩემდა მიწერად თქუენდა, աւելի է ինձ եւ գրել առ ձեզ *// კორ.9,1;* ყოველსა შინა ზრუნვასა ერთი არს მეტი, ամենայնի որ հոգայ ՝ մի ինչ աւելի է *იგ.სოლ.14,23;* განიშორეთ... მეტი იგი სიბოროტისაჲ, թօթափեալ ... զյաւելուածս չարեաց *ეპ.იაკ.1,21.*

მეტად առաւել. յոյժ. աւելի (უმეტესად, ჭარბად; ძლიერ): რომელნი მეტად ჰყოფენ ამპარტავნებასა, որ առաւել առնեն զամբարտաւանութիւն *ფს.30,24;* მერმე აიძულეს რაჲ მას მეტად, ჰრქუა, իսկ մինչ բռնադատեցին զնա յոյժ. ասէ *მ.ცხ.90r-101;* უკუეთუ იძლიო და მეტად შჭამო, եթէ յաղթեսցիս եւ աւելի կերիցես *მ.ცხ.271r-290.*

მეტირალ-ი ձայնարկու („მტირალი“): მოჰჴადეთ მეტირალთა და მოვიდედ J, მოხადეთ მტირალთა და მოვიდეს O, կոչեցէք զձայնարկուս եւ եկեսցեն *იერ.9,17.*

მეტნობა առաւելութիւն. պատիր (ნამეტნავობა, ზედმეტობა, სიყალბე): არა მოვედ მეტნობისა სიტყვთა სიბრძნისაჲთა, եկի ... ոչ ըստ առաւելութեան ինչ բանից իմաստութեան *I კორ.2,1;* ნუ ვინმე გაცთუნოს (შეურაცხგყვნეს AB) თქუენ სიტყვთა მეტნობისაჲთა, մի՛ որ զձեզ զառանցուսցէ պատիր բանիւք *კოლ.2,4.*

მეტკრთე բեռնակիր (ტვირთაკიდებული): იყვნეს სოლომონისნი სამეოც ათას მეტკრთე, էին Սողոմոնի եւթանասուն հազար բեռնակիր */// მფ.2,35.*

მეტყავე մորթեգործ (ტყავის ოსტატი): არლა მიწევნულ ხარ ჯერეთ საზომსა მის რომელისამე მეტყავისასა, ոչ եւս հասեալ ես դու դեռեւս զչափ մորթեգործի *მ.ცხ.431r-503.*

მეტყებელ-ი կոծող (მგლოვიარე, მოტირალი): მოიცვნენ უბანნი მეტყებელთა, շուրջ եղեն կոծողք ի հրապարակս *ეკლ.12,5;* საჴმარი იგი მეტყებელთაჲ მათ უბრძანე მიცემად ჩემისა საფასისაგან, զծախս ալիտոյից կոծողացն հրամայեցի տալ յիմոց ընչիցն *პოვნ.სტეფ.500 l-660,10.*

მეტყუელ-ი ասող. խօսուն. արբանեակ. բանաւոր. մտաւոր (მთქმელი, მოლაპარაკე, გონიერი): გულისხმისყოფაჲ ულირს არა ხოლო მეტყუელსა, არამედ მსმენელსაცა, պիտոյ են մլտք իմաստութեամբ ոչ միայն ասողացն այլ եւ լսողացն *მრთA.კირ.იერ.-სული ნმ.279,14-337,4;* მეტყუელი, խօսուն *ჰრომ.12,1;* ჵ ეშმაკო, და შენ, მეტყუელო უკეთურებისაო, ա՛յ սատանայ եւ արբանեակ չարի *ფლკტ.139,25-447,3;* მე-

ტყუელნო ცხოველნო, քանաւոր կենդանիք *ფლკტ.153,11-465,10;* მეტყუელთა მათ ცხოვართა მწყემსად ბრძანებაჲ მოიღო, հովուել զմտաւոր գառինսն հրամայեցաւ *მრთ.S.კირ. იერ.-აღდგ.166,21-293,28.*

მეტყუელება խօսել (ლაპარაკი): განთიადითგან ვიდრე მიმწუხრადმდე მეტყუელებს, յառաւօտէ մինչեւ ցերեկոյ խօսի *მ.ცხ.222v-242.*

მეტყუელება խօսակցութիւն (ლაპარაკი): სამთა ბრძოლათაგან თავისუფალ არს: სმენისაგან, და მეტყუელებისა და ხედვისა, յերից պատերազմաց ազատեալ իցէ ՝ ի տեսութեանէ. ի լսողութենէ եւ ի խօսակցութենէ *მ.ცხ.67v-80.*

მეუდაბნოე անապատական. անապատաւոր. ճգնաւոր (განდეგილი, ბერი): ესე მე, ანტონი მეუდაბნოემან ჰრომმან, ვჰნატრიდი ცხოვრებასა და წამებასა მათსა, ես Անտոն անապատական ի Հռովմայ ցանկացայ վարուց եւ վկայութեան երանելեացն *მსკ.61,1;* და კაცნი ვინმე მეუდაბნოენი, რომელნი მყოფ იყვნეს მთასა ზედა, բայց արք երկու անապատաւորք էին ի լերինս *ნრს.78,1;* განშორებულთა და მეუდაბნოეთა სრულთა უჴმსვე ტირილი და გლოვაჲ, հեռացեալքն եւ ճգնաւորքն եւ անապատաւորքն եւ կատարեալք պարտ է. զի լացցեն *მ.ცხ.41v-35.*

მეუნჯე արդիւնարար. հանդերձապետ (მცველი): გლეხნი... დაუტევნა... ვენაჴისა მოქმედად და მეუნჯედ, յաղքատաց... եթող... յայգեգործս եւ յարդիւնարարս *IV მფ.25,12;* შევედ ტაძრად სომნაჲსა, მეუნჯისა მის, մուտ ի դիւան անդ առ Սոմնաս հանդերձապետ *ეს.22,15.*

მეუფჱ թագաւոր. արքայ. տէր (მეფე; უფალი, პატრონი): შენ ხარა მეუფჱ ჰურიათაჲ? դու՞ ես թագաւորն Հրէից *მთ.27,11;* ქრისტე იგი არს მეუფჱ, Քրիստոսն իցէ թագաւորն *ლ.23,2;* მეუფემან მეუფეთამან და უფალმან უფლებათამან, թագաւոր թագաւորաց եւ տէր տերանց *I ტიმ.6,16;* მეუფეო ჩემო და ღმერთო ჩემო, թագաւոր իմ եւ Աստուած իմ *ფს.5,3;* ესე არს მეუფე ჰურიათაჲ, սա է արքայն Հրէից *ლ.23,38;* მე მუშაკი ვარ მეუფისა ჩემისაჲ, մշակ եմ տեառն իմոյ *მსკ.36,15-37,1.*

მეუფება թագաւորութիւն. արքայութիւն („სუფევა“, მეფობა): ვითარმე უკუე ეგოს მეუფებაჲ იგი მისი, զիարդ կացցէ թագաւորութիւնն նորա *მთ.12,26;* აღდგეს... მეუფებაჲ მეუფებასა ზედა, յարիցէ ... թագաւորութիւն ի թագաւորութեան վերայ *მრ.13,8;* მეუფებისა (სუფევისა DE) მისისაჲ არა იყოს დასასრულ, թագաւորութեան նորա վախճան մի լիցի *ლ.1,33;* ყოველი მეუფებაჲ, რომელი თავსა თჳსსა განევთის, ամենայն թագաւորութիւն բաժանեալ յանձն *ლ.11,17;* რომელნი იყვნეს ჴელმწიფებასა ქუეშე მეუფებისა მისისასა, որ միանգամ էին ընդ իշխանութեամբ իւրոյ թագաւորութեանն *ფლკტ.135,31-442,2;* იყოს მეუფებაჲ უფლისაჲ, եղիցի տեառն արքայութիւն *აბდია 1,21.*

მეუფება թագաւորել. տիրել („უფლება“, მეფობა): მეუფებდეს სახლსა ზედა იაკობისსა, թագաւորեսցէ ի վերայ տանն Յակովբայ *ლ.1,33;* მუეფებდეს მათ ზედა უფალი სიონს შინა, թագաւորեսցէ տէր ի վերայ նոցա ի լերինն Սիոնի *მიქ.4,7;* იგი მეუფებს (ეუფლების C) ყოველთა ზედა წარმართთა, նա տիրէ ի վերայ ամենայն հեթանոսաց *ფს.21,29.*

მეუღლე լծակից: *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.29-27,10.*

მეფასე գանձաւոր (საუნჯის მცველი): უბრძანე მეფასეთა, რომელნი არიან ასურასტანს, հրամայեցի գանձաւորաց, որ են յԱսորեստանի *I ეზრა 8,21.*

მეფასეთმთავარ-ი գանձաւոր (საგანძურის მცველი): უბრძანა მიცემად სამსახურებელი იგი მირდატს, მეფასეთმთავარსა თჳსსა, հրամայեաց տալ զսպասն Միթրիդատայ գանձաւորի իւրոյ *I ეზრა 2,11.*

მეფე արքայ. թագաւոր: იესე შვა დავით მეფე, Յեսսէ ծնաւ զԴաւիթ արքայ *მთ.1,6;* ესმა ესე ჰეროდე მეფესა, լուաւ արքայ Հերովդէս *მთ.2,3;* ესმა ესე მეფისა მისგან, լուան ի թագաւորէն *მთ.2,9;* შეითქუნეს მეფენი ქუეყანისანი, յանդիման եղեն թագաւորք երկրի *ფს.2,2;* ჟამთა მათ ლუკიანე მეფისათა იყო დევნაჲ დიდი ქრისტიანეთა ზედა, ընդ ժամանակս Լիկիանէ թագաւորի էր հալածումն մեծ քրիստոնէից *ორმეოც. სბსტ.123,20-2.*

მეფე ყოფა թագաւորեցուցանել („მეფება“, გამეფება): მეფე ყვეს აბიმელექ S, թագաւորեցուցին զԱբիմելէք *მსჯ.9,6;* მეფე ყო ერმან ქუეყანისამან იოსია, թագաւորեցոյց ժողովուրդ երկրին զՅովսիա *II ნშტ.33,25;* მეფე ყავთ აბიმელექ S, ამეფეთ აბიმელეხ, թագաւորեցուցէք զԱբիմելէք *მსჯ.9,18.*

მეფება იხ. მეფობა.

მეფედ დადგინება թագաւորեցուցանել (გამეფება): მეფედ დაადგინა სოლომონ, թագաւորեցոյց զՍողոմոն *III მფ.1,43;* დაიდგინეს მათ ზედა მეფჱ, թագաւորեցոյց ի վերայ իւր թագաւոր *IV მფ.8,20;* დაადგინეს იგი მეფედ, թագաւորեցուցին զնա ի վերայ Իսրայէլի *III მფ.12,20.*

მეფედ დადგომა թագաւորել (გამეფება): დადგა... მეფედ მამისა მისისა წილ, թագաւորեաց ... որդի նորա ընդ նորա *// მფ.10,1.*

მეფობა, მეფება թագաւորել. թագաւորեցուցանել. ունել թագաւորութիւն („მეფე ყოფა", გამეფება): არქელაოს მეფობს ჰურიასტანს, Արքեղաոս թագաւորեաց Հրէաստանի *მთ.2,22;* ამეფეთ აბიმელეხ, ძე მჴევლისა მისისაჲ G, მეფე ყავთ აბიმელექ, ძე მჴევლისა მისისაჲ S, թագաւորեցուցէք զԱբիմելէք զորդի աղախնոյ նորա *მსჯ.9,18;* ორმეოც წელ მეფობდა იგი, քառասուն ամ թագաւորեաց *// მფ.5,4;* გეგულების... მეფებად ჰურიასტანსა ზედა, կամիս ... թագաւորել ի վերայ Հրէաստանի *ნეემ.6,7;* ჩემ მიერ მეფენი მეფობენ, ինեւ թագաւորք թագաւորեն *იგ.სოლ.8,15;* გნადის მეფობაჲ, խրոխտաս թագաւորել *ფლკტ.136,26-443,9;* მის მიერ მეფენი მეფობენ, թագաւորք Աստուծով ունին զթագաւորութիւն *თევდ.7,11-74,15.*

მეფობა թագաւորութիւն: განძლიერდა სოლომონ, ძე დავითისი, მეფობასა მისსა ზედა, զօրացաւ Սողոմոն որդի Դաւթի ի թագաւորութեան իւրում *// ნშტ.1,1.*

მეფსალმუნე, მესალმუნე սաղմոսանուագ. սաղմոսասաց (ფსალმუნის მგალობელი, მთქმელი): მეფსალმუნე, սաղմոսանուագ *// ნშტ.5,12;* მეფსალმუნენი იგი გალობდეს და ნესტუებსა მას სცემდეს, սաղմոսանուագք երգէին եւ հարկանէին զփողսն *// ნშტ.29,28;* შემასხმელნი მეფსალმუნენი მათნი — მამანი და დედანი — ორას, երգիչք սաղմոսասաց նոցա արք եւ կանայք ` երկերիւր *// ეზრა 2,65.*

მეფხან-ი քաղցկեղ (ქეცი): *ლევ.21,20.*

მეფხანიან-ი որքինոտ (ქეციანი, მუნიანი): *ლევ.22,22.*

მექონოთ-ი մեքենովք (საფეხური, კვარცხლბეკი): ზედა თავსა მის მექონოთისასა წყრთის ერთის კერძო, ի գլուխ մեքենովքայն կէս կանգնոյ */// მფ.7,35;* საბანელნი იგი, რომელ ქმნნა მექონოთთა მათ ზედა, զաւազանսն ի վերայ մեքենովքացն *// ნშტ.4,14;* ესრე იტყჳს... მექონოთათჳს, այսպէս ասէ ... վասն մեքենովքիցն *იერ.27,19.*

მელოდარ-ი գուսան. վարձակ (აშული, მომღერალი): ანუ ჴმისა სმენაჲ სხუაჲ თუ ვიცი მელოდართაჲ, կամ թէ լսիցեմ տակաւին զձայն գուսանաց եւ վարձակաց *// მფ.19,35.*

მელორე խոզարած (ღორის მწყემსი): მელორენი იგი ივლტოდეს, խոզարածքն փախեան *მთ.8,33.*

მელვნე արբեցող (მემთვრალე; ლოთი): ნუ იყოფვი მელვნე, մի՛ լինիր արբեցող *იგ.სოლ.23,20.*

მეყ-ი: მეყსა შინა վաղվաղակի. յանկարծալի (საჩქაროდ, უმალ): მეყსა შინა, վաղվաղակի *მრთ.P.ი.ოქრ.მარხ.და იონ.223v-28,22;* განვახლდეთ მეყსა შინა წამსა თუალისასა, նորոգեսցուք յանկարծակի յական թօթափել */ კორ.15,52.*

მეყსეულ-ი յանկարծօրէն (უეცარი): მეყსეული და მოულოდებელი შიში დაეცა მათ ზედა, յանկարծօրէն եւ յանկարծուար մածանէր ահն ի վեր *სიბრძ.სოლ.17,14.*

მეყსეულად անդէն. յանկարծ. յանկարծակի. յանկարծօրէն. յանկարծութեամբ. վայրապար. իսկ եւ իսկ. վաղվաղակի. վաղվաղկոտ. նոյնժամայն. առժամայն. ահա. իսկոյն. արագ արագ. վաղվաղակի („მუნქუესვე", „მუნქუეს", „მყის", „ანაზდა", „მსწრაფლ", „ადრე", „მუნქუეს ოდენ", იქვე, მაშინვე, უცბად, მოულოდნელად, საჩქაროდ): მეყსეულად ეტყოდა მათ DE, მუნქუესვე სიტყუად იწყო მათდა, անդէն վաղվաղակի խօսեցաւ *მრ.6,50;* მეყსეულად (მუნქუეს C) ჰპოოთ ვირი დაბმული, անդէն գտանիցէք էշ կապեալ *მთ.21,2;* მეყსეულად ღაღად-ყვის, յանկարծ գոչէ *ლ.9,39;* მეყსეულად მოიწიოს დღჱ იგი თქუენ ზედა, յանկարծակի հասանիցէ ի վերայ ձեր օրն այն *ლ.21,34;* მეყსეულად S, მყის G, յանկարծակի *ისუ 6.10,9;* მეყსეულად S, ანაზდა G, յանկարծօրէն *ისუ 6.11,7;* მეყსეულად, յանկարծութեամբ *მრთ.S.-ბას.კეს.-40-თჳს 121,14;* მეყსეულად, վայրապար *ლევ.21,4;* მეყსეულად, (მუნქუესვე C) იცნეს იგი, իսկ եւ իսկ ծանեան զնա *მრ.6,54;* ნუ მეყსეულად გრნამნ მისი, մի՛ իսկ եւ իսկ վստահ լինիր ի նա *ზირ.6,7;* მეყსეულად მოავლინოს აქა DE, ადრე მომიძღუანოს იგი აქა C, վաղվաղակի առաքեսցէ զնա այսր *მრ.11,3;* მეყსეულად S, მსწრაფლ G, վաղվաղակի *მსჯ.9,54;* რომელსა მეყსეულად ჰრნამნ, მცირე არნ იგი გულითა, որ վաղվաղակոտ է ի հաւատալ ` թեթեւ է սրտիւ *ზირ.19,4;* მეყსეულად DE, მუნქუეს ოდენ O, նոյնժամայն *მრ.1,10;* ვითარ-იგი მეყსეულად განიკურნა, որպէս բժշկեցաւ առժամայն *ლ.8.47;* მეყსეულად განეხუნეს მას ცანი, ահա բացան նմա երկինք *მთ.3,16;* მეყსეულად DE, მუნქუესვე C, իսկոյն *მთ.26,74;* მეყსეულად, արագ արագ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 372,5-265,17;* მეყსეულად, առ ժամայն վաղվաղակի *ფს.39,16.*

მეშალილება գիշակեր սովորութիւն (ლეშის, მძორის ჭამა): განძჳნებულ იყვნეს კლვად მისა მეშალილებისა მისგან ბუნებისა, ջերմ էին ի սպանումն եւ ի գիշակեր սովորութիւնն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.108,17-40,20.*

მეშურდულე պարսաւոր („შურდულოსანი", შურდულის მტყორცნელი): ყოველნივე ესე მეშურდულენი, რომელნი ესროდეს ქვითა თმასა და შესცოდებდეს S, ესე კაცნი შურდულოსანნი ქვებითა თმისა მიმართ და არა დამცილებელნი G, ամենեքեան նոքա պարսաւորք որ ձգէին քարինս եւ ի մազէ ոչ վրիպէին *მსჯ.20,16;* ყოველმან კაცმან მეშურდულემან დაიპყრეს ალსავალი მათი და ესროდეს ქვითა მათ ზედა, ամենայն այր պարսաւոր կալան զելս նոցա եւ քարաձիգ արարին ի վերայ նոցա *ივდ.6,8.*

მეშფოთე շփոթող (შფოთისთავი, ამრევი): მეშფოთეთა თანა შფოთებდი და მოცინართა თანა იცინოდე, շփոթիս ընդ շփոթողսն եւ ծիծաղիս ընդ ծիծաղողսն *მ.ცხ.292r-315.*

მეშვდე եւթներորդ: მი-მეშვდე-მდე C, ვიდრე შვდადმდე DE, մինչեւ ցեւթներորդ *მთ.22,26;* შაბათობდა ერი იგი დღესა მას მეშვდესა, շաբաթացաւ ժողովուրդն յաւուրն եւթներորդի *გამ.16,30.*

მეცნიერ-ი գիտակ. խորագէտ. տեղեակ. հմուտ. գէտ. իրագէտ. գիտաւղ. բանիբուն. հանճարեղ. հմուտ („გულისჴმიერი", „მინდომილი"): არა მეცნიერ არიან ყოფად კეთილისა, ոչ եթէ գիտակ ինչ են առնելոյ բարիս *ეკლ.4,18;* ვიყავ მე მეცნიერ, խորագէտ էր *II კორ.12,16;* იყვენით თქუენ მეცნიერ, ვითარცა გუელნი, եղերուք խորագէտք իբրեւ զօձս *ინე მოც.55,17-191,7;* შენ თჳთ მეცნიერად იცი უწესოებაჲ ამის ქალაქისაჲ, դու քեզէն տեղեակ ես եւ գիտես զանառակութիւն քաղաքիս *ანდ.-ანატ.332-39,34;* იყო ესავ კაცი მეცნიერ ნადირობად, էր եսաւ այր հմուտ որսոյ ՝ վայրագ *დაბ.25,27;* მეცნიერი, գէտ *I მფ.28,9;* მე იგი ვარ მეცნიერი და მოწამჱ, ես ինձէն իրագէտ եւ վկայ եմ *იერ.29,23;* მეცნიერი, գիտաւղ *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.125,15-252;* რაჲიგი უცებთა და მეცნიერთა აჩუენა, զոր ինչ ի տգէտսն եւ բանիբունսն գործեաց *მრთ.D.ხებ.გაბ.-მოც.საჴს.378,41-94,22;* მეცნიერი P, გულისჴმიერი G, հանճարեղ *II შჯ.1,13;* მეცნიერ იყო მეცნიერობასა მაღლისასა Fr, მინდომილი მინდომასა მაღლისასა G, հմուտ է գիտութեան բարձրելոյ *რიცხ.24,16.*

მეცნიერ-ი შჯულისაჲ վերակացու օրինաց (კანონის მცველი): მეცნიერთა მათ შჯულისათა არა მიცოდეს მე J, მეცნიერთა მათ შჯულისა ჩემისათა არა მიცნეს მე, վերակացուք օրինաց իմոց ոչ ծանեան զիս *იერ.2,8.*

ყოველთა/ყოვლისავე მეცნიერი ամենագէտ (ყველაფრის მცოდნე): უწყისო ყოველთა მეცნიერმან, գիտէ. ասէ. ամենագէտն *ფს.214,15;* რომელი ყოველსავე მეცნიერ ხარ, որ ամենագէտդ ես *მსკ.28,16-29,1.*

მეცნიერი წინაჲსწარ յառաջագէտ (წინასწარ მცოდნე): არავინ არს მეცნიერ წინაჲსწარ უწყებისათჳს, չիք որ յառաջագէտ *ბაბ.45,17-151,15.*

მეცნიერ ქმნა տեղեկանալ (შეტყობა, გაგება): რაჲთა მეცნიერ იქმნენ და ისწაონ მისგან, զի տեղեկասցին եւ ուսցին ի նմանէ *ნეემ.8,13;* რაჲთა მეცნიერ იქმნენ წიგნითა, զի տեղեկասցին գրով *II ეზრა 5,5.*

მეცნიერ ყოფა ճանաչել. ուսանել. խրատել. ընտանութիւն (ცნობა; სწავლა): მეცნიერ ხარ ნათესავ-ტომისა ჩემისა წინანდელისა, ճանաչես զազգն իմ եւ զնախնիսն *ანდ.-ანატ.328-37,29;* მეცნიერ ყოფილ საქმეთა მათ ქამისთა, ուսեալ զեղեալսն ի Քամայ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.16-17;* მეცნიერ იყო შჯულსა ღმრთისასა, խրատեալ օրինաւքն Ա՟յ *ფლკტ.133,13-438,18;* იესუ ვიცით, პავლჱსთჳსცა მეცნიერ ვართ, զՅիսուս գիտեմ եւ զՊաւղոս ճանաչեմ *საქ.მოც.19,15;* რამეთუ იყვნეს მეცნიერ ურთიერთას, քանզի էր ընտանութիւն մեծ առ միմեանս *ნეემ.6,18.*

მეცნიერება գիտել (ცოდნა): მეცნიერებითა მიუშუებდა, գիտելով թողացուցանէր *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.22,5.*

მეცნიერება գիտութիւն. հանճար. իմաստութիւն. խորագիտութիւն. ողջախոհութիւն. խելամտութիւն. ծանօթութիւն. յառաջգիտութիւն („გულისჴმისყოფა", ცოდნა, სიბრძნე, გონიერება, ცნობა, ნიჭი): ღმერთი არს მეცნიერებათა უფალი, Աստուած գիտութեանց տէր *I მფ.2,3;* გულმან ჩემმან იხილა მრავალი სიბრძნჱ და მეცნიერებაჲ, սիրտ իմ ետես բազում իմաստութիւն եւ գիտութիւն *ეკლ.1,17;* სიმრავლესა შინა სიბრძნისასა სიმრავლჱ მეცნიერებისაჲ არს, բազմութիւն իմաստութեան, բազմութիւն գիտութեան *ეკლ.1,18;* განცოფნა ყოველი კაცი მეცნიერებისაგან, յիմարեցաւ ամենայն մարդ ի գիտութենէ *იერ.10,14;* რომელთა იცოდიან მეცნიერებაჲ, հմուտս գիտութեան *დან.1,4;* მისცა ღმერთმან მეცნიერებაჲ სოლომონს და სიბრძნჱ, ետ տէր Սողոմոնի հանճար եւ իմաստութիւն *III მფ.2,35;* სიტყუანი მისნი არა მეცნიერებით იყვნეს, բանք նորա ոչ են հանճարով *იობ.34,35;* კაცი გულისხმისმყოფელი საყდარი არს მეცნიერებისაჲ, այր իմաստուն ՝ աթոռ հանճարոյ *იგ.სოლ.12,23;* შთაიცუა გულმან

ჩემმან გული მეცნიერებისაჲ, ընկալաւ սիրտ իմ զհոգի իմաստութեան *III ეზ.5,22;* ბრძენთა დაიფარიან მეცნიერებაჲ, իմաստունք ծածկեն զիմաստութիւն *იგ.სოლ.10,14;* უგალობდეთ მას მეცნიერებით, սաղմոս ասացէք նմա իմաստութեամբ *ფს.46,8;* გზაჲ მეცნიერებისაჲ არა იცნეს, զճանապարհս իմաստութեան ոչ ծանեան *ბარუქ.3,20;* რომელმან შეიპყრნის ბრძენნი მეცნიერებითა (//სივერაგითა) მათითა, որ ըմբռնէ զիմաստունս ի խորագիտութեան իւրեանց *I კორ.3,19;* რაჲთა მისცეს უმანკოთა მეცნიერებაჲ, զի տացէ անմեղաց զխորագիտութիւն *იგ.სოლ.1,4;* არს მეცნიერება ჭეშმარიტ, է խորագիտութիւն ճշմարիտ *ზირ.19,22;* მეცნიერებაჲ იდევნებოდა, ողջախոհութիւն ի բաց խլեալ էր *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 316-261,24;* მეცნიერებითა მოცალებისაჲთა გამოსახა იგი, խելամտութեամբ իմաստութեան տպաւորեաց զնա *სიბრძ.სოლ.13,13;* მეცნიერებითა ძეთა მისთაჲთა, ի ծանօթութիւն որդւոցն նորա *ოსკ.17,1;* მეცნიერება, յառաջգիտութիւն *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.146-147;* ესე არს სიბრძნე და მეცნიერება თქუენდა S, ესე არს სიბრძნე თქუენი და გულისჴმის-ყოფაჲ G, այն է իմաստութիւն ծեր եւ հանճար *// შჯ.4,6.*

მეცნიერებისა իմաստնական. մտաւոր: ყვნეს კაცნი ზიარ ღმრთეებისა და მეცნიერებისა ბუნებასა, արասցէ զմարդիկ կցորդ իւրոյ աստուածեղէն իմաստնական բնութեանն *მრთ.A.ანტ.დ.90,19-67,6;* მეცნიერებისაჲ, մտաւոր *სიბრძ.სოლ.7,22.*

მეცხრე ինններորդ: *საქ.მოც.10,3.*

მეძავ-ი պոռնիկ. բոզ. բոզանոց. շուն. շնացող („როსპიკი"): რომელმან შეჭამა საცხორებელი შენი მეძავთა თანა, որ եկեր զկեանս քո ընդ պոռնիկս *ლ.15,30;* პოვა მუნ დედაკაცი მეძავი G, ետես անդ կին մի պոռնիկ *მსჯ.16,1;* შევიდეს სახლსა დედაკაცისა მეძვისასა G, մտեալ ի տուն կնոջ պոռնկի *ისუ 6.2,1;* ნუ განიცდი პირსა დედაკაცისა მეძვისასა, յերեսս կնոջ պոռնկի մի՛ լկնիր *ზირ.9,3;* იყოს... ვითარცა სახიობაჲ მეძვისაჲ, եղիցի ... իբրեւ երգ պոռնկի միոջ *ეს.23,15;* ვითარცა მეძავი იჴმიონა დაჲ ჩუენი? իբրեւ զբոզ քար՞շեցին զքոյրն մեր *დაბ.34,31;* არა იყოს მეძავი ასულთაგან ისრაჱლისათა G, ასულთაგანი ისრაჱლისანი ნუ იქმნებინ როსპიკ S, մի՛ լինիցի բոզ ի դստերաց Իսրայէլի *// შჯ.23,17;* რომელი ჰმნყსიდეს მეძავთა, წარწყმიდის სიმდიდრჱ, որ զբոզս արածէ՝ կորուսանէ զմեծութիւն *იგ.სოლ.29,3;* რამეთუ ყოველი მომთრვალჱ და მეძავი დაგლახაკნეს, զի ամենայն արբշիռ եւ բոզանոցն աղքատասցի *იგ.სოლ.23,21;* კაცი მეძავი გუამითა ჴორცთა მისთაჲთა არა დასცხრის, այր բոզանոց մարմնով անդամոց իւրոց ոչ դադարեսցէ *ზირ.23,23;* მეძავთა თანა დასდევი ნაწილი შენი, ընդ շունս դնէիր զբաժին քո *ფს.49,18;* მეძავი, շնացող *ფიზ.XXXI 22-30.*

მეძვისაგან-ი պոռնկորդի (უკანონო, ბუში): არა შევიდეს მეძვისაგანი ეკკლესიად უფლისა G, մի՛ մտցէ պոռնկորդի յեկեղեցի տեառն *// შჯ.23,2.*

მეძვობა անառակութիւն. պոռնկութիւն („სიძვა", მეძავობა): მეძვობაჲ ჩემი გამომიცხადებს მე, անառակութիւնս մատնացոյց առնէ զիս *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლ.შვილ.515-688,32;* მეძვობა G, სიძვა P, պոռնկութիւն *ლევ.21,9.*

მეძიებელ-ი որ խնդրէ. խնդրող. յուզախնդիր (მაძიებელი, მძებნელი): მეძიებელთა მისთა სასყიდლის მიმცემელ ეყვის, որ խնդրեն զնա. լինի պարգեւատու *ჰებრ.11,6;* არა დასთხიენ მეძიებელნი შენნი, უფალო, ոչ թողցես զայնոսիկ. որ խնդրեն զքեզ տէր *ფს.9,11;* მიგცე შენ ჴელთა მეძიებელთა სულისა შენისათა, մատնեցից զքեզ ի ձեռս խնդրողաց անձին քո *იერ.22,25;* მეძიებელნი წარავლინნა, მოციქულნი თრდატ მეფისანი, յուզախնդիրք եղանէին դեսպանս արձակէին *რიფს.166,7-86,4.*

მეძიებელი სისხლისა մերձաւոր արեան („მახლობელი სისხლისაჲ", შურისმაძიებელი): იყვნენ ქალაქნი თქუენდა შესალტოლველად მეძიებელისაგან სისხლისა G, եղիցին ձեզ քաղաքք ապաստանի ի մերձաւորէ արեանն *რიცხ.35,12;* რამეთუ სდევს მეძიებელი სისხლისა მისისაჲ G, თუ სდევს მას მახლობელი სისხლისაჲ მის S, եթէ երթայցէ մերձաւոր արեանն զկնի նորա *ისუ 6.20,5.*

მენამლე կախարդ („მისანი", კუდიანი): მენამლეთა ნუ ზურგებით O, მისანთა ცოცხალთა ყოფად ნუ დაუტევებთ P, զկախարդս մի՛ ապրեցուցանիցէք *გამოსლ.22,18;* ნუ ისმენთ... მენამლეთა თქუენთასა, մի՛ լսէք... կախարդաց ձերոց *იერ.27,9;* წინამძღუარი მენამლეთაჲ, գլուխ կախարդաց *ნაუმ 3,4.*

მენამულ-ი կարմիր. ծիրանի („ძონეული", წითელი): ქლამინდი მენამული, քղամիդ կարմիր *მთ.27,27;* იაკინთჱ და ძონეული და მენამული მრჩობლი და ბისონი ძახილი, կապուտակ եւ ծիրանի եւ կարմիր կրկին եւ բեհեզ մանեալ *გამოსლ.25,4;* განგარისხეს შენ ნიაღსლვასა ზღჳსა მის მენამულისასა, բարկացուցին զքեզ յանցանելն իւրեանց ընդ ծով կարմիր *ფს.105,7;* მომივლინე მე კაცი ბრძენი, რომელმან იცოდეს

... მენამულითა, ძოწეულითა და იაკინთოჲთა, առաքեա՛ ինձ իմաստուն, որ գիտիցէ գործել ... եւ զծիրանի եւ զկարմիր եւ զկապուտակն *II ნშტ.2,7.*

მენამულის ფერი կարմիր (წითელი): რაჲთა მენამულის ფერი იგი ნიში ... გამოჩნდეს, զի կարմիր նշանն ի ... երեւեսցի *იპ.რომ.-კურთხ. მოს.190,17-191.*

მენამულ ქმნა կարմրացուցանել (განითლება): ძონითა მენამულ ქმნა ფერი მისი, կարմրացոյց սնգուրաւ զգոյն նորա *სიბრძ.სოლ.13,14.*

მენიხარ-ი [որ] աքսուէ (ნიხლის მცემელი): *მრთ.A.ანდ.დ.94,34-72,31.*

მეწყლე ջրուոր (წყლის მომტანი): რაჟამს გამოვლენედ მეწყლენი, յորժամ ջրուորն ելանէր *დაბ.24,11.*

მეხარბე դահիճ („მეჴრმლე", ჯალათი): მიავლინა მეფემან მეხარბჱ და უბრძანა მოკუეთაჲ თავისა მისისაჲ C, წარავლინა მეჴრმლჱ თჳსი და უბრძანა მოღებად თავი მისი DE, առաքեաց վաղվաղակի թագաւորն դահիճ. եւ հրամայեաց բերել զգլուխն նորա *მრთ.6,27.*

მეხისტეხა շանթ. հրացան փայլակն. փայլատակումն (შანთი, მეხი): მეხისტეხა, շանթ *იობ.38,35;* მეხისტეხითა სასტიკითა, սաստիկ բարկութեամբ հրացանից *ეს.30,30;* მოავლინე მეხისტეხაჲ, ანუ სხუაჲ რაჲ ჭირი, առաքեա՝ յիս զփայլատակումն քո եւ կամ այլ ինչ վիշտս *მ.ცხ.102r-112;* გარდამოავლინე ჩემ ზედა მეხისტეხაჲ, առաքեա՛ զփայլակն ի վերայ իմ *მ.ცხ.367r-420.*

მეხუთე հինգերորդ („ნახუთალი", ხუთეული): მეხუთჱ შესძინოს მას ზედა O, ნახუთალი შესძინოს მას ზედა G, զհինգերորդ եւս մասնն յաւելցէ ի նոյն *ლევ.5,16;* მეხუთჱ იგი (ხუთეული მისი G) შესძინოს მას ზედა, զհինգերորդ մասն յաւելցէ ի նոյն *ლევ.6,5.*

მეხუთედ-ი հինգերորդ („ნახუთალი"): *ლევ.27,31.*

მეჴრმლე դահիճ („მეხარბე", ჯალათი): წარავლინა მეჴრმლჱ თჳსი და უბრძანა მოღებად თავი მისი DE, მიავლინა მეფემან მეხარბჱ და უბრძანა მოკუეთაჲ თავისა მისისაჲ C, առաքեաց վաղվաղակի թագաւորն դահիճ, եւ հրամայեաց բերել զգլուխն նորա *მრ.6,27;* ვითარცა მოჰკუეთა თავი მეჴრმლემან მან, իբրեւ եհատ զգլուխն դահիճն *პავლე მოც.53,10-60,21.*

მეჯორე որ արածէ զջորիս: მეჯორჱ საულისი, արածէր զջորիս Սաւուղայ *I მფ.21,7.*

მეჰომე պատերազմող. խռովիչ. մարտիկ. կռուոյ („მბრძოლი", „მოსაჯული", მებრძოლი): მამაკაცი მეჰომე იყო G, კაცი მბრძოლი იყო S, այր պատերազմող էր *ისუ 6.17,1;* მეჰომეთა თანა კრული, կապեալ ընդ խռովիչսն *მრ.15,7;* გარემოადგინენ მას ყოველნი მეჰომენი გარემო G, მოადგინენ მას ყოველნი მბრძოლნი გარემოჲს S, ած. պատեա՛ զնովաւ զամենայն մարտիկս շուրջանակի *ისუ 6.6,3;* კაცი მეჰომე ვარ მე G, კაცი მოსაჯული ვიყავ მე, այր կռուոյ եղէ ես (ებრ.). *მსჯ.12,2.*

მვასხებელ-ი փոխատու (გამსესხებელი): იყოს... მვასხებელი იგი ვითარცა მავასხებელი, եղիցի ... փոխատուն իբրեւ զփոխառուն *ეს.24,2.*

მვლენელ-ი იხ. მიმვლენელი.

მზა պատրաստ. պատրաստական („განმზადებული", მომზადებული): ყოველივე მზა არს, ամենայն ինչ պատրաստ է *მთ.22,4;* მზა იყვენით C, იყვენით განმზადებულ DE, եղերուք պատրաստք *მთ.24,44;* შენ თანა მზა ვარ საპყრობილედ და სიკუდილდ მისლვად, ընդ քեզ պատրաստ եմ եւ ի բանտ եւ ի մահ երթալ *ლ.22,33;* მზაჲ პური ზეცით მოეც მათ უშრომელად, պատրաստական հացն յերկնից ետուր նոցա առանց ջանալոյ *სიბრძ.სოლ.16,20;* ცისკარი მზაჲ ვპოვოთ იგი, իբրեւ զառաւօտ պատրաստական գտցուք զնա *ოვსე 6,3.*

მზადება պատրաստել (მომზადება): ვიდრე-იგი უმზადებდეს-ღა, ի պատրաստելն նոցա *საქ. მოც.10,10;* ყანათა დასწინდავენ, ერქუანთა ჰმზადებნ, ურნატთა განაპებნ, զնէ զանդաստանս. պատրաստէ եւ արօրս. վարէ զերկիր *მ.ცხ.79v-91.*

მზადება იხ. განმზადება, განუმზადებელი.

მზაკუვარ-ი նենգաւոր. նենգիչ. նենգոտ. բանսարկու („ზაკული", ცბიერი): მოქმედნი მზაკუვარნი, მუშაკნი ზაკულნი, մշակք նենգաւորք *II კორ.11,13;* უტყუ იქმნენ ბაგენი მზაკუვარნი, համր եղիցին շրթունք նենգաւորք *ფს.30,19;* ენაჲ მზაკუვარი, լեզու նենգաւոր *სოფ.3,13;* მზაკუვარი, նենգիչ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.196-197;* მზაკუვარი, նենգոտ *ანდ.-ანატ.339-43,12;* მზაკუვარი, բանսարկու *ამდ.-ანატ.330-38,38;* მოსისხლე და მზაკუვარი სძაგს უფალსა, արիւնահեղ եւ նենգաւոր պիղծ առնես դու. տէր *ფს.5,7.*

მზაკუვარება խորամանկութիւն. պատրանք. նենգութիւն (ცბიერება): აუწყა მეფესა მზაკუვარებაჲ იგი, զգացուցանելով թագաւորին զխորամանկութիւնն *არსტ.67,24;* მზაკუვარებათაგან მტერისათა, ի պատրանաց բանսարկուին *სნდ.3,16;* უკუეთუ კულა აგრძნა მზაკუვარებაჲ სატანაჲსი, եթէ իմասցիս դու զնենգութիւն սատանայի *მ.ცხ.105v-115.*

მზარაულ-ი, მზარეულ-ი խոհակեր. խոհարար. տնտես (მზარეული): მოკუფხლევა ყო (მოკუფხლა O) მზარაულმან, დაიკლნეს ყრმანი ძუძუჲსმწოვარნი, արարեր ճռաքաղ. արկեր ի ներքս զխոհակերս զենուլ ի ներքս ի սրբութեան տեառն զտղայս ստնդիայս *გოდ.იერ.2,20;* მეპურე ანუ მზარეულ არს, հացարար է կամ խոհակեր իցէ *ფლკტ.134,25-440,21;* არა პატივ-ვსცემდეთ ... სიჯელოვნესა მზარაულთასა, մի՛ պատուեսցուք... զխոհարարացն հնարագիտութիւն *გრ.ანძ.-შობ.295,1-178;* მზარეულმან მიიღო იგი და შენუა ტაფითა, տնտեսն խորովէր զնա ի տապակ *მ.ცხ.424r-489.*

მზარაულ-ი, მზარეულ-ი դահճապետ (საქონლის დამკვლელი, ქონდაქარი): *IV მფ.25,11.*

მზარაულთმთავარ-ი դահճապետ (მთავარი ქონდაქარი): მოიყიდა იგი პეტეფრე... მზარაულთმთავარმან, գնեաց զնա Պետեփրէս... դահճապետ *დაბ.39,1.*

მზარაულთმოძღუარ-ი դահճապետ (მთავარი ქონდაქარი): მისცნა იგინი საპყრობილესა მზარაულთმოძღურისა მის, եդ զնոսա ի բանտի առ դահճապետին *დაბ.40,3.*

მზარდელ-ი սնուցանող (მზრდელი, გამომკვებავი): ჵ მორჩილებაო, მზარდელო ყოველთა წმიდათაო, ո՜վ հնազանդութիւն, որ սնուցանող ես ամենայն սրբոց *მ.ცხ.328r-375.*

მზარდულ-ი դաստիարակ. դայեակ (აღმზრდელი, ძიძა): დაღათუ ბევრ მზარდულ გესხნენ, թէպէտ եւ բիւր դաստիարակս ունիցիք *I კორ.4,15;* მოკუდა დებორა, მზარდული რებეკაჲსი, մեռաւ Դեբովրա դայեակն Ռեբեկայ *დაბ.35,8;* მისცა იგი და მზარდული მისი მაწოვნებელი საუნჯესა მას ცხედართასა და დამალა, ետ զնա եւ դայեակ նորա ի սենեակս անկողնացն եւ թաքոյց *II ნშტ.22,11.*

მზარეულ-ი იხ. მზარაული.

მზა-ყოფა պատրաստել („დამზადება", მომზადება): პური ჩემი მზა-მიყოფიეს (დამიმზადებიეს C), զճաշ իմ պատրաստեցի *მთ.22,4;* მზა მიყავ მე, რაჲთა ვისერო DE, պատրաստեա՛ զինչ ընթրելոց իցեմ *ლ.17,8;* შვდნი ბომონნი მზა-მიყოფიან, եւթն բագինն պատրաստեցի *რიცხ.23,4.*

მზახება, მზახობა խնամութիւն առնել (დამზახლება): გუემზახენით ჩუენ, արարէք ընդ մեզ խնամութիւն *დაბ.34,9;* ემზახა სახლსა აქაბისსა, արար խնամութիւն ընդ տանն Աքաաբու *II ნშტ.18,1.*

მზახობა խնամութիւն (მოყვრობა, დამზახლება): მზახობანი ჰქმნნეთ მათდამი, խնամութիւնս առնիցէք ընդ նոսա *ისუ 6.23,12;* მზახობაჲ ყო სოლომონ ფარაოჲსა მიმართ, խնամութիւն արար Սողոմոն ընդ Փարաւոնի *III მფ.3,1.*

მზე արեւ. արեգակն: მზჱ აღმოჴდა, ի ծագել արեւու *მთ.13,6;* ვითარ მზჱ დაჰჴდა, եւ արեւն եմուտ *II მფ.2,24;* შენ დაამტკიცე ნათელი და მზჱ, զլոյս եւ զարեւ դու հաստատեցեր *ფს.73,16;* რაჟამს დაჰჴდა მზე, ի մտանել արեգականն *მრ.1,32;* მზესა მას სიმართლისასა გჳთხრობს, արեգականն արդարութեան ունկնդիր լեալ *მრთ.D.ხებ.გაბ.329-62,22.*

მზით განჴმობა արեւակէզ լինել: არნ ჟამი, ოდეს მზითა განჴმიან, ի ժամանակս ինչ արեւակէզ լինին *პოვნ.სტეფ.499-659,10.*

მზევნება սփռել (გაშლა, გამზევება): კიდობანი აღსავსე სამოსლებითა... უკუეთუ უტევნე იგინი და არა ამზევნებდე, თჳთ დალპენ იგინი, տապանակ լի հանդերձիւք ... եթէ թողուն զնա եւ ոչ հանեալ սփռեն. իւրեանք փտին *მ.ცხ.251r-272.*

მზერა սպասել. դարանակալ լինել. դարանամուտ լինել. մտանել ի դարան. դարան գործել. դարանել. վարանել („ლოდება", „დადარნება", „დამზერა", თვალთვალი, ჩასაფრება): უმზირდეს მას, սպասէին նմա *მრ.3,2;* უმზირდეს მას პოვნად რასმე სიტყუასა პირისაგან მისისა, սպասել որսալ ինչ բանս ի բերանոյ նորա *ლ.11,54;* უმზირინ ცოდვილი მართალსა, սպասէ մեղաւոր արդարոյ *ფს.36,12;* იგინი ბრჭყალსა ჩემსა უმზირდეს, նոքա զարշապարի իմում սպասեսցեն *ფს.55,7;* მიმზირდეს (მელოდეს C) მე ცოდვილნი წარწყმედად, ինձ սպասեցին մեղաւորք ի կորուսանել *ფს.118,95;* უმზირდეს მას წუსწუთ მარადის ხილვად მისა J, սպասէին նմա ստէպ հանապազ տեսանել զնա *დან.13,12;* უმზირდეს მას, դարանակալ եղեն նմա *მსჯ.16,2;* ყოველსა ყორესა უმზირის, առ ամենայն անկեան դարանակալ լինի *იგ.სოლ.7,12;* ლომი ნადირსა უმზირინ, առիւծ որսոյ լինի դարանակալ *ზირ.27,11;* უმზირდით უკუანა ქალაქსა S, დაიდარნეთ უკუანა კერძო ქალაქისა G, դարանամուտ լինիցիք յետուստ քաղաքին *ისუ 6.8,4;* უმზირდეს სიკიმასა S, მზირი ყვეს სჳქემსა ზედა G, մտին ի դարանս զՍիկիմաւ *მსჯ.9,34;* უმზიროს მას S, დაუმზიროს მას G, դարան գործիցէ նմա *II შჯ.19,11;* უმზირდეს გზასა ზედა მოკლვად მას, դարան գործեալ սպանանել զնա *საქ.მოც.25,3;* მზირინ ფარულად, ვითარცა ლომი საყოფელსა თჳსსა, դարանի ի գաղտնիս. որպէս զառեւծ ի մորւոջ իւրում *ფს.9,30;* შურისგებაჲ იგი ვითარცა ლომი უმზირდეს მათ, վրէժխնդրութիւն իբրեւ առիւծ վարանեսցէ զնա *ზირ.27,31;* მზირინ იგი, რაჲთამცა მისტაცა გლახაკსა, դարանի յափշտակել զաղքատն *ფს.9,29;* დაარწმუნა ძმათა მათ მონასტრისათა მზერად საქმისა მის, յանդգնեաց զեղբայրսն վանուցն դարանել վասն գործոյն այնորիկ *მ.ცხ.180r-192.*

მზჱალმოსავალ-ი, მზისალმოსავალ-ი արեւելք (აღმოსავლეთი): რომელსა ეწოდების მზჱალმოსავალი წინაწარმეტყუელისაგან, որ եւ նոյն արեւելք կոչի ի մարգարէ *ფიზ.I 26-24;* ელვაჲ რაჲ გამობრწყინდის მზისალმოსავალით, փայլակն որ ելանէ յարեւելից *მთ.24,27;* მზისალმოსავალითგან ვიდრე მზისადასავალადმდე, յարեւելից մինչեւ յարեւմուտս *I ნშტ.12,15.*

მზიდველ ყოფა ձգել („მიწევნა“, დროის გაყვანა): რაოდენნი მზიდველ იყვნეს ჟამისა იესუჲს თანა G, რომელთა ჟამნი მიაწინეს ისოს თანა S, որ ձգեցին զժամանակս ընդ Յեսուայ *ისუ 6.24,29;*

მზირ-ი դարանակալ. դարանեալ. դարանամուտ. դարան. դաւաճան („დადარანებული“, ჩასაფრებული, მზვერავი): ყვეს ძეთა ისრაელისათა მზირი გარემოჲს გაბაასა S, եդին որդիքն Իսրայելի դարանակալս շուրջ զԳաբաաւ *მსჯ.20,29;* მზირნი აღდგედ მწრაფლ ადგილით მათით G, დადარანებულნი იგი აღდგენ ადრე ადგილით მათით S, դարանակալքն ելցեն վաղվաղակի ի տեղւոջէ իւրեանց *ისუ 6.8,18;* დათუ მზირ მექმნა მე იგი, ვითარცა ლომი სამალველით, եղեւ ինձ իբրեւ արջ դարանակալ եւ իբրեւ առեւծ թաքուցեալ *გოდ.იერ.3,10;* მზირი, դարանեալ *ფს.16,12;* დაადგინენ შენ მზირნი უკუანა ქალაქისა S, կացուցես քեզ դարանամուտս քաղաքին զկնի նորա *ისუ 6.8,2;* მზირი მისი ჯდა საუნჯეშა შინა G, მზირნი იგი სხდეს სენაკსა შინა S, դարան նստէր նմա ի շտեմարանի *მსჯ.16,9;* მზირ-უყვეს მას და მიავლინნეს მზირნი ორგულნი, սպասեցին եւ առաքեցին դաւաճանս կեղծաւորեալս *ლ.20,20.*

მზირად դարանեալ (დადარნებულად): დაჯდის იგი მზირად მდიდართა თანა ფარულად, მოკლვად უბიწოჲსა, նստի դարանեալ ընդ մեծամեծս ի գաղտնիս սպանանել զանբիծն *ფს.9,29.*

მზირ-ყოფა սպասել. դարանամուտ լինել. դիտել. մտանել ի դարան („მზერა“, მოლოდება, თვალთვალი): მზირ-უყვეს მას და მიავლინნეს მზირნი ორგულნი, սպասեցին եւ առաքեցին դաւաճանս կեղծաւորեալս *ლ.20,20;* მზირ-უყავთ ვენაჴოვანსა შინა, դարանամուտ լերուք այգեստանին *მსჯ.21,20;* მზირ-უყვეს მას და პოვეს დანიელ, դիտեցին եւ գտին զԴանիէլ *დან.6,11;* მზირ(ი)-ყვეს სქემსა ზედა G, უმზირდეს სიკიმასა S, մտին ի դարանս զՍիկիմաւ *მსჯ.9,34.*

მზის(ა)დასავალ-ი արեւմուտք. մուտք արեւ (დასავლეთი): მზისალმოსავალითგან ვიდრე მზისადასავალადმდე, յարեւելից մինչեւ յարեւմուտս *I ნშტ.12,15;* ყოველნი ნავნი ზღჳსანი და საჭის მხერველნი მათნი გეყვნეს შენ მზისალმოსავალით და მზისდასავალთაჲთ, ամենայն նաւք ծովուն եւ նաւավարք նոցա եղեն քեզ երթալ յարեւմուտս արեւմտից *ეზეკ.27,9;* მზისალმოსავალითგან მზისადასავალამდე, յարեւելից մինչեւ ի մուտս արեւու *ფს.49,1.*

მზისთუალ-ი արեգակն (მზე): ვერ იხილოს ნათელი მზისთუალისაჲ, չկարիցէ տեսանել զլոյս արեգականն *ფიზ.1,6-5.*

მზის ქალაქ-ი Արեւգ քաղաք: *დაბ.46,20.*

მზმნელ-ი հաւահմայ (მფრინველით მისნობის მოქმედი): ნუ ისმენთ... მზმნელთა თქუენთასა და მენამლეთა თქუენთასა, რომელნი იტყჳან, մի՛ լսէք... հաւահմայից ձերոց եւ կախարդաց ձերոց. որք ասեն *იერ.27,9.*

მზრახვალ-ი նախարար. խորհրդական. խորհրդակից. խրատտու. որ խօսէ („მთავარმზრახვალთაგანი“, „თანამზრახველი“, „რომელი ეტყჳს“, მრჩეველი, დამრიგებელი): შუენიერი (პატიოსანი C) მზრახვალი, պարկեշտ նախարար *მრ.15,43;* მზრახვალი DE, რომელი-იგი იყო მთავარმზრახვალთაგანი C, որ էր նախարար *ლ.23,50;* მზაკუართაგან მზრახვალისა დაიცევ თავი შენი, ի նենգաւոր խորհրդականաց պահեա զանձն քո (Ձ) *ზირ.36,9;* მზრახვალი O, თანამზრახველი S, խորհրդակից *ესთ.13,3;* სადა არიან მზრახვალნი? ո՞ւր են խրատտուքն *ეს.33,18;* კაცი მზრახვალი დედაკაცისა მიმართ G, კაცი-იგი, რომელი ეტყოდე ცოლსა ჩემსა S, որ խօսեցար ընդ կնոջն *მსჯ.13,11.*

მზრახვალობა խորհրդականութիւն (რჩევა, დარიგება): *პოვნა სტეფ.657,18-494.*

მზრდელ-ი դայեակ. կերակրիչ. սնուցիչ („გამომზრდელი“, ძიძა, აღმზრდელი): ვიქმნენით... ვითარცა იგი მზრდელი რაჲ ზრდინ (//ჰფუფუნებს) თჳსთა შვილთა O, եղեաք... որպէս դայեակ մի՛ որ սնուցանիցէ մանկունս իւր *I თეს.2,7;* ნაშრომნი მზრდელთა ჩემთანი, վաստակ դայեկաց *ფლკტ.142,34-451,20;* დაივიწყე ღმრთისა, მზრდელისა შენისაჲ G, დაივიწყე ღმერთი, გამომზრდელი შენი S, մոռացար զԱստուած զկերակրիչն քո *II შჯ.32.18;* მზრდელი, սնուցիչ *ბაბ.46,37-153,34.*

მზრუნველი იხ. თანამზრუნველი.

მზუაობარ-ი սնապարծ. հպարտ. փքացեալ (ამაყი, ამპარტავანი): ნუმცა ვართ მზუაობარ, մի՛ լիցուք սնապարծք *გალ.5,26;* გლეხი მზუაობარი, զաղքատն հպարտ *ზირ.25,4;* მზუაობართა ამათ მოგუეცეს სატანა დამთრგუნველად, փքացելոցս մեզ տացի սատանայ կոփել զմեզ *მ.ცხ.366r-419.*

მზუაობრობა იხ. ცუდად მზუაობრობა, ზუაობა.

მზუარე: მზუარეს(ა) յարեւելս կոյս (აღმოსავლეთით): წარვიდა... ადგილსა მზუარესა, անցանէր ... ի տեղի մի յարեւելս կոյս *რიფს.174,4-104,11.*

მზუელ-ი էգ („ნეზჳ", დედალი): მზუელი უბიწოჲ მოიბას მან [ცხოვარი] G, ნეზჳ უბიწოჲ შეწირენ იგი O, էգ անարատ մատուսցէ զնա *ლევ.4,32.*

მზღველ-ი պարտական („თანამდები", მოვალე, გადამხდელი): მზღველ თავისა თჳსისა იყოს G, თანამდებ იყოს თავისა თჳსისაჲ S, ինքն եղիցի անձին իւրում պարտական *ისუ.6.2,19.*

მთა լեառն. լեռնավայր. լեռնակողմն („მთეური", „მთეულეთი"): აღიყვანა მთასა მაღალსა ფრიად, առնուածէ ... ի լեառն բարձր յոյժ *მთ.4,8;* აღჴდა მთად, ել ի լեառն *მთ.5,1;* მთათა საფირისათა S, მთეურსა შინა საფირისასა G, ի լեռնավայրսն ՝ Սամիր եւ Յեթեր *ისუ.6.15,48;* მთეულეთად მიმართ G, მთად კერძო G, ի լեռնակողմն *ისუ.6.18,13.*

მთა და ველ-ი լեռնադաշտ (მთა და ბარი): განიბნინეს მთათა და ველთა, ցրուեալք լինէին ի լեռնադաշտս *ვრდ.110,2.*

მთა ქმნა լեռնանալ (მთად ქცევა): მთა იქმნიან, լեռնանան *ფს.103,8.*

მთად კერძო լեռնակողմն („მთით კერძო" C, მთისკენ, მთის მხარეს): წარვიდა მთად კერძო მწრაფლ DE, წარვიდა მწრაფლ მთით კერძოსა C, գնաց ի լեռնակողմն փութապէս *ლ.1,39;* წარვიდა მიერ მთად კერძო, գնաց նա անտի ի լեռնակողմն *ივდ.2,12.*

მთათა მწუერვალ-ი ապառաժ („კლდე განუკუეთელი"): გარდააქცინა... მთათა მწუერვალნი წყაროებად წყალთა C, გარდააქცია... კლდე განუკუეთელი წყაროებად წყალთა L, դարձոյց... զապառաժն յաղբերակունս *ფს.113,8.*

მთავარ-ი իշխան. նախարար. զօրավար. գլխաւոր. դատաւոր. առաջնորդ. առաջ. մեծամեծ. նահապետ. բդեաշխ. ազգապետ. հազարապետ. պետ. գլուխ. յառաջացեալ. պետութիւն („სატრაპესი", „ბჭე", „მსაჯული", „წინამძღუარი", „გუნდი", „აზნაური"): არასადა უმრწემეს ხარ მთავართა შორის იუდაჲსთა, ոչինչ կրտսեր ես յիշխանս Յուդայ *მთ.2,6;* მთავრითა ეშმაკთაჲთა განასხამს ეშმაკთა, իշխանաւ դիւացն հանէ դա զդեւս *მრ.3,22;* მთავარნი შეკრბეს ერთად, իշխանք ժողովեցան ի միասին *ფს.2,2;* მზა-უყო პური მთავართა მისთა DE, ტაძრობას ჳყოფდა ... მთავართა თანა C, ընթրիս տայր... նախարարաց իւրոց *მრ.6,21;* ყურადიღეთ მთავართა S (სატრაპესთა G), ունկնդիր լերուք նախարարք *მსჯ.5,3;* აღვიდეს მისა მთავარნი იგი უცხოთესლთანი S, եկին առ նա նախարարք այլազգեացն *მსჯ.16,5;* მთავართა მათგანნი იგიცა ერთიერთსა ჰკდებოდა, նախարարք եւ մեծամեծք աւագանւոյն... զմիմեամբք ելանէին *რიფს.167,35-90,15;* ესმა მთავართა ყოველთა მის ძალისათა, რომელნი იყვნეს ველსა მას შინა, լուան ամենայն զօրավարք զօրաց. որ էին ի բացի *იერ.40,7;* განვაბნიო შენგან მთავარი და წინამძღუარი შენი, ցրուեցից ի քեզ զզօրավարս եւ զզօրագլուխս քո *იერ.51,23;* ჰრქუა მთავარმან მან, ասէ զաւրավարն *შუშ.III 20;* განარისხნეს... მთავარნი იგი მის ქალაქისანი, գրգռեցին ... զգլխաւորս քաղաքին *საქ.მოც.13,50;* წარიყვანა... მღდელი იგი მთავარი და სოფონია მღდელი შემდგომი, առ... զքահանայ զգլխաւորն. եւ զՍոփոնիա զքահանայ զերկրորդ *იერ.52,24;* იყო სოფლები მთავრისა ვისიმე მის ჭალაკისაჲ, էին գեղք գլխաւորի կղզւոյն *საქ.მოც.28,7;* მისცეს იგი პილატეს მთავარსა (ბჭესა C), ետուն ի ձեռս Պոնտացւոյ Պիղատոսի դատաւորի *მთ.27,2;* წინაშე მთავართა (მსაჯულთა C) წარგადგინნენ, առաջի դատաւորաց ... կայցէք *მრ.13,9;* მთავარი G, წინამძღუარი S, առաջնորդ *მსჯ.11,11;* განყვნა სამასნი მამაკაცნი სამ მთავრებად G, განყო სამასი იგი კაცი სამას გუნდად S, բաժանեաց զերեք հարեւր այրն յերիս առաջս *მსჯ.7,16;* მზა-უყო პური მთავართა თანა გალილეაჲსთა C, მზა-უყო პური... აზნაურთა გალილეაჲსთა DE. ընթրիս տայր ... մեծամեծաց Գալիլեացւոց *მრ.6,21;* ისმინეთ ჩემი მთავართა მაგათ ერისათა, լուարուք ինձ մեծամեծք ժողովրդեան *ზირ.30,19;* ესე არიან მთავარნი სახლთა მამულთა მათთანი, այս են նահապետք տանց ազգաց նոցա *გამ.6,14;* გალიონ მთავარი იყო აქაიაჲსაჲ, առ Գալիոնիւ փոխանակաւ բդեշխին Աքայեցւոց *საქ.მოც.18,12;* მთავარი, ազգապետ *II კორ.11,32;* მთავარი, հազարապետ *ანდ.-ანატ.340-43,34;* შესლვასა მას დგეს მთავარნი და ნესტუები, ի մուտս ճանապարհին պետքն եւ փողքն *II ნშტ.23,13;* დასუეს ნაბუთე მთავრად

ერისა, նստուցին զնաբովթ ի գլուխ ժողովրդեանն *III მფ.21,12;* დამადგინო მე მთავრად წარმართთა, կացուսցէ զիս գլուխ հեթանոսաց *ფს.17,44;* რაჲთა იყოს იგი თავადი ყოველსა შინა მთავარ, զի եղիցի ինքն յամենայնի յառաջացեալ *კოლ.1,18;* შეკრბა მთავრები იგი და ერისთავები და სოფლისა მთავრები და ძლიერნი იგი ერისანი, ժողովեցան նախարարքն եւ կուսակալք եւ զօրավարք եւ զօրաւորք թագաւորին *დან.3,94;* შეკრიბნა... ყოვლითურთ მთავრით, եկեղեցացոյց ... հանդերձ ամենայն գլխօք *III მფ.8,1;* მოუწოდა ყოველთა მთავართა სპარსეთისათა, կոչեաց զամենայն մեծամեծս Պարսից *I ეზრა 3,14.*

მთავარი კრებულისაჲ ժողովրդապետ: უთხრობდეს მთავარსა მას კრებულისასა, պատմեցին ժողովրդապետացն *ან.ებრ.335,34-40.*

მთავარი მეეტლეთაჲ կառապետ: ამცნო მთავართა მათ მეეტლეთა თჳსთა, պատուէր ետ կառապետաց իւրոց *III მფ.22,31.*

მთავარი მჴუმილავთაჲ պահապանապետ: რომელნი იყვნეს მთავარნი მჴუმილავთანი S, որ պահապանապետքն էին մարդկանն *ესთ.2,20.*

მთავარი ქალაქისაჲ քաղաքապետ (ქალაქის თავი): *III მფ.22,26.*

მთავარი ღჳნის მნე տակառապետ (მთავარი მეღვინე მეფის კარზე): შესცოდა მთავარმან ღჳნის მნემან მეფესა ეგჳპტელთასა და მეპურეთმოძღუარმან, յանցեաւ տակառապետ արքային Եգիպտացւոց եւ մատակարար *დაბ.40,1.*

მთავარანგელოზ-ი հրեշտակապետ: *გრ.ანძ.-შობ. 300,41-186.*

მთავარეპისკოპოს-ი հայրապետ. եպիսկոպոսապետ. արքիեպիսկոպոս. արհիեպիսկոպոս (მამამთავარი): წამებაჲ წმიდისა ნერსჱ მთავარეპისკოპოსისა სომხეთისაჲ, վկայաբանութիւն սրբոյն Ներսիսի հայրապետին *ნრს.69,4;* დადგა მთავარეპისკოპოსად დიდი ნერსჱ, եկաց եպիսկոպոսապետ Հայոց մեծն Ներսէս *ნრს.69,7;* შეიწყნარა იგი სიხარულით თეოფილე მთავარეპისკოპოსმან, ընկալաւ զնա ուրախութեամբ Թէոփիլոս արքիեպիսկոպոսն (արհիեպիսկոպոս) *მ.ცხ.68v-81; 111v-130.*

მთავარი მეზუერეთაჲ մաքսապետ („მებაჟეთა მთავარი“): იყო იგი მთავარი მეზუერეთაჲ და იყო იგი მდიდარ ფრიად, նա էր մաքսապետ եւ ինքն մեծատուն *ლ.19,2.*

მთავარ მზრახვალთაგანი նախարար („მზრახვალი“): რომელი-იგი იყო მთავარ მზრახვალთაგანი C. მზრახვალი DE, որ էր նախարար *ლ.23,50.*

მთავარსაჭურის-ი դահճապետ: *დან.2,14.*

მთავარსპაჲპეტ-ი զօրավար („ერისთავი", მხედართმთავარი): ვარ მთავარსპაჲპეტი ძალისა უფლისაჲ G, ვარ ერისთავი ძალისა უფლისაჲ S, ես զօրավար եմ զօրու տեառն *ისუ.6.5,14.*

მთავრობა տիրել. իշխել. ճոխաբան լինել. իշխան լինել: ჰმსთავრობდე შენ ნათესავთა მრავალთა GS, տիրեսցես ազգաց բազմաց *II შჯ.15,6;* მთავარნი სამართლით მთავრობდენ, իշխանք իրաւամբք տիրեսցեն *ეს.32,1;* მთავრობდეს და არა მაუწყეს მე, տիրեցին եւ ոչ ցուցին ինձ *ოვსე 8,4;* დაჯდეს და მთავრობდეს საყდარსა თჳსსა, նստցի եւ տիրեսցէ ի վերայ աթոռոյ իւրոյ *ზაქ.6,13;* მთავრობდ შენ ჩუენ ზედა S, გუმთავრობდ ჩუენ G, իշխեա՛ մեզ դու *მსჯ.8,22;* მსთავრობდე შენ ნათესავთა ზედა მრავალთა და შენ ზედა არავინ მთავრობდეს, իշխեսցես ազգաց բազմաց եւ քեզ մի իշխեսցեն *II შჯ.28,13;* მოძღურებად დედათა არა უბრძანებ, არცა მთავრობად ქმრისა, ուսուցանել կնոջ մարդոյ ոչ հրամայեմ եւ ոչ ճոխաբան լինել քան զայր մարդ *I ტიმ.2,12;* შენ ყოველთა ჰმთავრობ, դու ես ամենեցուն իշխան *I ნშტ.29,12.*

მთავრობა պետութիւն. իշխանութիւն. դատաւորութիւն. իշխանք („მსაჯულება“): მისცენ იგი მთავრობასა და ჴელმწიფებასა მთავრისასა, առ ի մատնել զնա պետութեան եւ իշխանութեան դատաւորին *ლ.20,20;* რაჟამს განაქარვნეს ყოველნი მთავრობანი და ყოველნი ჴელმწიფებანი, յորժամ խափանեսցէ զամենայն իշխանութիւնս եւ զամենայն պետութիւն *I კორ.15,24;* სულითა მთავრობისაჲთა დამამტკიცე მე, հոգւով պետութեան քո հաստատեա զիս *ფს.50,14;* უზეშთაეს ყოველთა მთავრობათა, ի վերայ ամենայն իշխանութեան *ეფეს.1,21;* მთავარო ყოვლისა მთავრობისაო, իշխան ամենայն իշխանութեանց *I ნშტ.29,12;* მთავრობასა ულმრთოოთასა კუნესიედ კაცნი, ընդ իշխանութիւնս ամպարշտաց հեծեն արդարք *იგ.სოლ.29,2;* მთავრობასა გრიგოლ მამკუნენისა სახელოვანისა სომეხთა პატრიკისათა, յիշխանութեան մեծանուն Գրիգորի Մամիկոնենի Հայոց պատրկի *დ.დ.125,15-17;* მთავრობასა ასურეთს კჳრინჱსსა DE, მსაჯულებასა მას ასურთა ზედა კჳრინჱსსა C, ի դատաւորութեան ասորւոց Կիւրէնեայ *ლ.2,2;* შეძრწუნდედ მთავრობანი, զմրեցին իշխանք *განხ. ინესი 201,10-87,15.*

მთავრობისმოყუარება իշխանասիրութիւն (ხელისუფლების მოყვარეობა): რაჲთა უცხო იყოს მთავ-

რობისმოყუარებისაგან, զի օտար յիշխանասիրութենէ *მ.ცხ.23v-18.*

მთერძველ-ი որ սերմանէ (მთესველი): მჴნველი და მთერძველი, որ վարէ եւ սերմանէ *ზირ.6,19.*

მთესვარ-ი սերմանացան. սերմանահան. սերմանող (მთესველი): გამოვიდა მთესვარი თესვად, ել սերմանացան սերմանել *მთ.13,4;* გამოვიდა მთესვარი თესვად, ել սերմանահան սերմանել *მთ.13,4; მრ.4,13.*

მთესველ-ი որ սերմանէ (ვინც სთესავს): მთესველი იგი და მომკალი, որ սերմանէն եւ որ հնձէ *ი̃ნე 4,36.*

მთეულეთ-ი լեռնակողմն („მთა"): შთაანევს საზღვარი ატაროთით კორეკისაჲთ მთეულეთად მიმართ G, შთავიდეს საზღვარნი ატაროთით ადარდ მთად კერძო S, իջցեն սահմանքն ցԱտարովթ Ադարայ ի լեռնակողմն *ისუ 6.18,13.*

მთეურ-ი լեռնավայր („მთა"): მთეურსა შინა საფირისასა G, მთათა საფირისათა S, ի լեռնավայրսն `Սամիր եւ Յեթեր *ისუ 6.15,48.*

მთიბელ-ი հնձող (მომკალი): ვითარცა თივაჲ უკუანა მთიბელისა, իբրեւ զխոտ զկնի հնձողի *იერ.9,22.*

მთიები արուսեակ. մազարովթ. լուսաւոր. արսին (მნათობი, ვარსკვლავი): მთიები გამობრწყინდეს გულთა თქუენთა, արուսեակն ծագեսցէ ի սիրտս ձեր *// ეპ.პეტრ.1,19;* მთიებმან იცნა თჳსი იგი წესი, արուսեակն ետես զկարգ իւր *იობ.38,12;* მთიებისა წინა გჳშევ შენ C, յառաջ քան զարուսեակ ծնայ զքեզ *ფს.109,3;* ვითარ გარდამოვარდა ზეცით მთიები იგი, զիարդ անկաւ յերկնից Արուսեակն *ეს.14,12;* შენ აღმოაბრწყინეა მთიები ჟამსა მისსა? բանայցե՞ս զՄազարովթն ի ժամանակի իւրում *იობ.38,32;* შჩნდეთ ვითარცა მთიებნი სოფელსა შინა, երեւեցիք իբրեւ լուսաւորք յաշխարհի *ფლპ.2,15;* მთიებმან ცასა შინა იცნა ჟამი თჳსი, արսինն յերկինս ծանեաւ զժամանակ իւր *იერ.8,7;* ბრწყინვენ სოფელსა შინა ვ̃ა მთიებნი A, ბრწყინვალე არიან ვითარცა ნათელნი სოფლისანი B, փայլեն իբրեւ լուսաւորք յաշխարհի *ორმეოც.143,20-8.*

მთითკერძო լեռնային կողմն. լեռնակողմն (მთის მხარეს): ეუფლოს ამას ყოველსა მთითკერძოსა, տիրեսցէ ամենայն լեռնային կողմանցն *ივდ.10,13;* ყოველი დამკჳდრებული მთითკერძოსა G, ყოველნი რომელნი მკჳდრ არიან მთასა შინა S, ամենայն որ բնակեալ իցէ զլեռնակողմն *ისუ.6.13,6;* ყოველთა მათ მთითკერძოთა ჰურიასტანისათა, ընդ ամենայն լեռնակողմնն Հրէաստանի *ლ.1,65.*

მთნება/მთნევა պաշտել („მსახურება"): რაჲთა არა ემთნებოდინ უფალსა G, რაჲთა არა ჰმსახურებდენ უფალსა S, զի մի՛ պաշտիցեն զտէր *ისუ 6.22,25;* ემთნნეთ (ჰმსახურებდეთ S) უფალსა ღმერთსა თქუენსა ყოველსა ჟამსა GS, պաշտիցէք զտէր Աստուած ձեր զամենայն ժամանակս *ისუ 6.4,25.*

მთოან-ი լեռնային („მთა", მთიანი): ქუეყანაჲ მთოანი და ველოანი [არს] G, ქუეყანაჲ მთაჲ და ბარი S, երկիր լեռնային եւ դաշտական է *// მჯ.11,11.*

მთოვარე լուսին (მთვარე): მთოვარემან არა გამოსცეს ნათელი თჳსი, եւ լուսին ոչ տացէ զլոյս իւր *მთ.24,29;* ვითარცა მთოვარჱ იცვალის, իբրեւ զլուսին այլափոխի *ზირ.27,12;* იყოს ნათელი იგი მთოვარისაჲ, եղիցի լոյսն լուսնի *ეს.30,26;* მთოვარჱ დადგა წესსა ზედა თჳსსა, լուսին եկաց ի կարգի իւրում *ამბ.3,11.*

მთოვარე დაკლებულ-ი միջնալուսին (მთვარის სისავსის პერიოდი): აღივსო ვითარცა მთოვარჱ დაკლებული, իբրեւ զմիջնալուսին լցայ *ზირ.39,16.*

მთოვარითა გუემულ-ი լուսնոտ (მთვარეული): დალათუ ვინმე მთოვარითა გუემულ იყოს, եթէ լուսնոտ ոք իցէ *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.22,37-27,7.*

მთრვალ-ი արբեալ (მთვრალი): შეშფოთნეს და შეძრწუნდეს ვითარცა მთრვალნი, խռովեցան. սասանեցան որպէս արբեալք *ფს.106,27;* მთრვალი, რომელი სთხევნ ერთბამად, արբեալ որ փոխիցեն *ეს.19,14;* შურითა მთრვალ იყო, նախանձու արբեալ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელ.370,21-264,6.*

მთრვალობა արբեցութիւն. գինեհարբութիւն. ցքի (სიმთვრალე): ნუუკუე დამძიმდენ გულნი თქუენნი შუებითა და მთრვალობითა, գուցէ ծանրանայցեն սիրտք ձեր շուայտութեամբ եւ արբեցութեամբ *ლ.21,34;* საგინელ [არს] მთრვალობაჲ, թշնամանօղ արբեցութիւն *იგ.სოლ.20,1;* ღჳნოჲ და მთრვალობაჲ მიიღო გულმან ერისა ჩემისამან, զգինի եւ զարբեցութիւն ընկալաւ սիրտ ժողովրդեան իմոյ *ოვსე 4,11;* სთროდა მთრვალობითა მით სიფრთხილისაჲთა, արբեալ են սոքա զարբեցութիւն զգաստութեան *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.188,32-379,4;* დაანთქნის სულნი ჩუენნი ვითარცა მთრვალობამან და ბრუ-ქცეულებამან ვინმე შეიპყრის, որպէս արբեցութիւնք եւ գլխագարութիւնք ունիցին զոք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,16-33,17;* მორიდებაჲ წეს არს... მთრვალობისაგან, խորշել արժան է ... յարբեցութենէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,27-27,15;* ღჳნისაგან... არს

მთრვალობაჲ და ბილწებასა იქმს, զգինւոյ... որ արբեցութիւն եւ շռայլութիւն գործէ *ვარ.808-373,21;* რომელნი-იგი ვლენან... მთრვალობითა, որք գնացին... գինեհարբութեամբ *I პეტრე 4,3;* მთრვალობასა შეუდგიან, զհետ լինին ցքւոյն *ეს.5,11.*

მთქუმელ-ი იხ. გულის-მთქუმელი.

მთხევარ-ი, მთხევლარ-ი ձկնորս („მესათხევლე“, „მეთევზური“, მებადური): ისათხევლიდეს სათხეველითა ზღუასა, რამეთუ მთხევარ (მესათხევლე DE) იყვნეს, արկեալ էր նոցա ուռկանս ի ծով. քանզի ձկնորսք էին *მრ.1,16;* რამეთუ მთხევლარ იყვნეს C, რამეთუ იყვნეს იგინი მეთევზურ DE, քանզի ձկնորսք էին *მთ.4,18.*

მთხო(ვ)ელ-ი որ մուրանայ. մուրացիկ. խնդիր. մուրող (მათხოვარი): არა ვიხილე მართალი დაგდებულ, არცალა თესლი მისი მთხოელ პურისა, ոչ տեսի զարդարն արհամարհեալ. եւ ոչ զզաւակ նորա թէ մուրանայ հաց *ფს.36,25;* ჯდა მთხოველად გზასა, նստէր մուրացիկ յանցս ճանապարհի *მრ.10,46;* ბრმაჲ ვინმე ჯდა გზასა ზედა მთხოველად, կոյր ոմն նստէր առ ճանապարհաւն մուրացիկ *ლ.18,35;* მთხოველ პურის, հացի խնդիրք են *ი̃ნე მოც.58,36-198,7;* მთხოველ, մուրող *ფს.108,10.*

მთხრებლ-ი խորխորատ. վիհ. գուբ (თხრილი, „დანახეთქი“, „გუბი“): შთაცჳვიან მთხრებლსა, ի խորխորատ անկանին *მთ.15,14;* თხარეს წინაშე ჩემსა მთხრებლი, փորեցին առաջի իմ խորխորատ *ფს.56,7;* აღმოჰკუეთა მთხრებლი, եհատ խորխորատ *ფლკტ.156,3-469,8;* ამას ყოველსა თანა შორის ჩუენსა და შენსა დანახეთქი დიდი დამტკიცებულ არს DE, ზედა ამას ყოველსა მთხრებლი დიდ არს შორის ჩუენსა და თქუენსა C, ի վերայ այսր ամենայնի վիհ մեծ է ընդ մեզ եւ ընդ ձեզ *ლ.16,26;* შთააგდეს იგი მთხრებლსა და აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ G, შთააგდეს იგი გუბსა და აღადგინეს მის ზედა ლუწრფი დიდი ქჳშისაჲ S, ընկեցին զնա ի գուբ եւ կուտեցին ի վերայ նորա կարկառ քարանց *ისუ 6.8,29;* დაფლულ იყო მიწითა მით მთხრებლსა მას შინა, ծածկեալ ընդ հողովն ի գբին *ფლკტ.156,9-469,16.*

მთხრობელ-ი պատմիչ (მომთხრობი, ისტორიკოსი): მთხრობელსა შჯულისასა გიკითხავ, պատմչի օրինացն տեառն ողջոյն *I ეზრა 8,10.*

მთხუევა պատահել (შეხვედრა, შეყრა): ემთხჳის მას დათჳ, պատահեսցէ նմա արջ *ამოს.5,19.*

მთხუნველ-ი խլուրդ (თხუნელა): მხულივი და მსუენი და მთხუნველი, կովաղիաց եւ մողէզ եւ խլուրդ *ლევ.11,30.*

მი- ի. առ Ak. (მიმართ): კაცითგან ვიდრე მიპირუტყუამდე, ի մարդոյ մինչեւ յանասուն *გამ.13,2;* თუალნი მონათანი ჴელთა მი (ჴელთა მიმართ Ⴂ) უფალთა მათთაჲსა, աչք ծառայից ի ձեռս տերանց իւրեանց *ფს.122,2;* არავინ არს მიერთადმდე, ոչ ոք է մինչեւ ի մի *ფს.13,4;* რომლითა ღაღად-ვყავ შენდა მი Ⴑ, զի կարդացի առ քեզ *ფს.26,7.*

მიანგაჰრება զրկել (მოხვეჭა): რაჲთა არა მივიანგაჰრნეთ ჩუენ ეშმაკისაგან, զի մի՛ զրկիցիմք ի Սատանայէ *II კორ.2,11.*

მიახლება մերձենալ. մերձեցուցանել. մերձ լինել. մատչել. հուպ լինել. մերձել. խառնակել. մատուցանել. մօտել. յարկել („მიხება“, „შეხება“, „შედგომა“): ვერ შეუძლეს მიახლებად, ոչ կարէին մերձենալ *მრ.2,4;* არა უფლიეს მიახლებად მაგისა, ոչ իշխէ մերձենալ ի դա *I ეზრა 4,28;* რღუნაჲ წყალთა მრავალთაჲ მას არა მიეახლოს (მიეხოს Ⴑ), ի ջուրցն հեղեղաց բազմաց... ոչ մերձեսցի *ფს.31,6;* რომელნი მიეახლებიან მას, որ մերձին ի նա *იგ.სოლ.3,15;* მიიახლნა იგინი წინაშე მისსა, մերձեցոյց զնոսա առ նա *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.44,11-45;* მიეახლნეს იერუსალჱმს, մերձ եղեն յԵրուսաղէմ *მრ.11,1;* მიახნდა აღსრულებად, մերձ էր ի վախճանել *ლ.7,2;* მიახდა (მიახნდა DE) სიკუდიდ, մերձ էր ի մեռանել *ი̃ნე 4,47;* მიეახლე მარხვასა და ჰკითხე მას, մատիր. հարց ցպահս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.108,33-41,14;* მიეახლა და ჰრქუა, հուպ լեալ ի նա. ասէ *ანდ.-ანატ.325-36,8;* მიაახლნა იგინი მას, մատոյց զնոսա առ նա *დაბ.48,13;* იყო ვითარცა მიეახლნეს იგინი იერიქოდ, եղեւ ի մօտելն նորա յԵրիքով *ლ.18,35;* მიახლებად მისსა და მსახურებად მისსა G, შეუდეგით მას მსახურებად მისა S, յարել ի նա եւ պաշտել զնա *ისუ 6.22,5;* არასადა მიეახლნიან (არა შეეხნიან DE) ჰურიანი სამარიტელთა, ոչ երբեք խառնակին Հրեայք ընդ սամարացիս *ი̃ნე 4,9.*

მიახლებულ-ი հասեալ (მიწევნული): ვიდრე არლა მიახლებულ იყო ნავსა, մինչ չեւ էր նորա հասեալ ի նաւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,27-34,7.*

მიბაძვა նախանձել. նմանել (მიმსგავსება): მიბაძვა, նախանձել *მრთ.A.ანტ.დ.75,23-17,21;* მიჰბაძვიდეთ მამათა, նմանեսցուք հարցն *მ.ცხ.24v-19.*

მიბირება հրապուրանք (მოხიბლვა): მოჰკალ... განრყუნითა მიბირებითა სიტყუათა შენთაჲთა,

սպաներ... սատակող հրապուրանօք բանից քոց *ფლკტ.153,23-465,28.*

მიბმა առնուլ (მიღება): შვდნი ესე ტარიგნი მიიბნე ჩემგან, եւթն որոջս առցես յինէն *დაბ.21,30.*

მიგანრომა ապրեցուցանել (გადარჩენა, თავის დახრწევა): სიონდ მიგანერენით, ի սիոն դիմեալ ապրեցարուք *ზაქ.2,7.*

მიგდება ընկենուլ. ձգել („შეტყორცა“, დაგდება, სროლა, ტყორცნა): მიაგდე ქუეყანასა წინაშე ფარაოჲსსა, ընկեա՛ զդա ի գետին առաջի Փարաւոնի *გამ.7,9;* ძაღლთა მიუგდეთ იგი, շան ընկեսջիք *გამ.22,31;* მიაგდოს მის ზედა ყოველი ჭურჭელი ძმაცუვით // შეტყორცის მას ყოველი ჭურჭელი მზირობით, ձգեսցէ նմա զամենայն անօթ խարդախութեամբ *რიცხ.35,20.*

მიგება հատուցանել. տալ. տրիտուր տալ. մատուցանել. դառնալ. դարձուցանել (მიზღვა, სანაცვლოს „მიცემა“): მაშინ მიაგოს კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაებრ, յայնժամ հատուսցէ իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր *მთ.16,27;* მიგაგე შენ ბოროტი, հատուցի քեզ չարիս *I მფ.24,18;* მიაგო მათ მისაგებელი ბოროტი, հատուսցես նոցա զհատուցումն չարութեան նոցա *ივდ.7,9;* ივასხის ცოდვილმან და არა მიაგის, փոխ առնու մեղաւորն եւ ոչ հատուցանէ *ფს.36,21;* მიაგე (მიეც Ⴂ) მათ საქმითა მათითა, տուր նոցա. տէր. ըստ գործոց նոցա *ფს.27,4;* რაჲ მივაგო უფალსა ყოვლისავე მისთჳს? զի՞նչ տաց տրիտուր տեառն ընդ ամենայնի *ფს.115,3;* ჩუენ მას სესხსა მიგაგებთ, մեք զնոյն փոխարէն ձեզ մատուցանեմք *ფიზ.XI 23;* ადგილსავე თჳსსა მიეგის, ի տեղի իւր դառնայ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227,6-133,94;* ნატაცები მიაგოს, զյափշտակութիւնն դարձուցանիցէ *ეზეკ.33,15.*

მიგება պատասխանի տալ. տալ. զպատգամ տալ. կցորդել. համար տալ. դիմադարձ լինել. կրկնել. ասել („მოგება“, „მითხრობა“, პასუხის გაცემა, ანგარიშის მიცემა, თქმა, გამოცემა): არას მიუგებს DE? არას მოუგებ C? ոչ ինչ տաս պատասխանի *მრ.14,60;* ვერ უძლეს მიგებად იობისა, ոչ կարացին տալ պատասխանի ընդդէմ Յոբայ *იობ.32,3;* ღმერთი მიუგებდა მას ჴმითა, Աստուած տայր նմա ձայն *გამ.19,19;* მიუგნეს მათ სიტყუანი G, მიუთხრნეს მათ სიტყუანი ესე, ետուն նոցա զպատգամսն *ისუ 6.22,32;* მიუგებდა მას ერი მრავალი, էին բազմութիւն ոյք կցորդէին սաղմոսին *თევდ.558-70,18;* მიგება, համար տալ *ბაბ.44,26-150,11;* მიუგო იოსებ და ჰრქუა, դիմադարձ լինէր Յովսէփ եւ ասէր *ლშ.შობ.187,37-255,28;* მერმე მიუგო უფალმან იობს, դարձեալ կրկնեալ տեառն *იობ.40,1;* მიუგო მეფემან და ჰრქუა ანგელოზსა მას, եւ ասէ թագաւորն ցհրեշտակն *მსკ.47,7.*

მიგება պատասխանի (პასუხი): ესმნეს... მიგებაჲ ანდრიანესი, եւ զպատասխանիսն Ադրիանոսի *ანდ.-ანატ.327-37,16.*

მიგება პასუხისა պատասխանատուութիւն (პასუხის გაცემა): უშიშად მიუგებნ პასუხსა, աներկիւղ պատասխանատուութեամբք *დდ.127,29.*

მიგებება ընդ առաջ գալ. երթալ ընդ առաջ. ընթանալ ընդ առաջ. ելանել ընդ առաջ. ընդ առաջ լինել. ընդ առաջ գնալ (შეგებება): მიეგებვოდეს მას, գային նմա ընդ առաջ *ნრს.78,20;* აღდეგ და მიეგებვოდე მოციქულთა, արի երթ ընդ առաջ հրեշտակացն *IV მფ.1,3;* განვიდა მოსე მიგებებად სიმამრისა თჳსისა, ել Մովսէս ընդ առաջ աներոյն իւրոյ *გამ.18,7;* მიეგებვოდა მას კორნელიოს, ընդ առաջ եղեւ նմա կոռնելիոս *საქ.მოც.10,25;* მიეგებვოდა მას, ընդ առաջ գնաց նորա *ი῀ნე 11,20;* ქრისტე ზეცით გარდამოვალს, მივეგებვოდით, Քրիստոս յերկնից ՝ հանդիպեցարուք *გრ.ანძ.-შობ.293,14-177.*

მიგზავნა առաքել. տանել („წარგზავნა“): მიგზავნეს (წარგზავნეს Ⴂ) ტარსუდ, առաքեցին զնա ի Տարսոն *საქ.მოც.9,30;* მიგზავნეს იგინი იერიქოდ, տարան զնոսա յԵրիքով // *ნშტ.28,15.*

მიგორვება թաւալեցուցանել. հոլովեցուցանել („მოგორვება“): მიაგორვა (მოაგორვა C) ლოდი დიდი კარსა მის საფლავისასა, թաւալեցուցեալ կափարիչ դրան գերեզմանին վէմ մի մեծ *მთ.27,60;* მიაგორვენით ლოდნი პირსა ზედა ქუაბისასა G, թաւալեցուցէք վէմն մեծամեծս ի բերան այրին *ისუ 6.10,18;* მივაგორვო ქუეშე თქუენსა, ვითარცა გორავნ ურემი, სავსჱ ლერწმითა, ես հոլովեցուցանեմ ի ներքոյ ձեր զոր օրինակ հոլովի սայլ լի օրանաւ *ამოს.2,13.*

მიგუალვა երթալ (მისვლა): მიგუალე სედეკია მეფისა იუდაჲსსა, երթ առ Սեդեկիա արքայ Յուդա *იერ.34,2.*

მიგურა վարել. տանել. ածել („მიცემა“, მიყვანა, მიტანა): ვითარცა ცხოვარი კლვად მიიგუარა (მიეცა C), իբրեւ զոչխար ի սպանդ վարեցաւ *საქ.მოც.8,32;* ვითარცა კრავმან უმანკომან მიგურასა ჩემსა დაკლვად, իբրեւ զգառն անմեղ վարեալ ի սպանդ *იერ.11,19;* მიჰგუარეს ძლუნად მეფესა, տարցին պատարագ արքային *ოვსე 10,6;* ვითარცა ცხოვარი კლვად მიიგუარა, իբրեւ զոչխար ածեալ ի զենումն *ეპიფ.კჳპრ.-ალვს.226,2-226,1.*

მიდგმა ամբառնալ. արձակել. հաստատել. հայել. հասանել („შედგმა“, მიპყრობა, მიხედვა): მი-

ადგნა რებეკა თუალნი თჳსნი და იხილა ისაკ, ամբարձեալ զաչս իւր եւ Ռեբեկա ետես զԻսահակ *დაბ.24,64;* მიადგნე თუალნი შენნი მათ, ամբառնայցես զաչս քո ի նա *ეზეკ.23,27;* კერპთა მიმართ მიადგნა თუალნი თჳსნი, ի պաշտօն դից զաչս իւր արձակեալ *ეზეკ.18,12;* მიადგა ტრფიალთა თჳსთა, արձակեաց զաչս իւր զհետ հոմանեաց իւրոց *ეზეკ.23,5;* ნუცა მიადგამ თუალთა შენთა მას, մի՛ հաստատեր զակն քո ի նա *იგ.სოლ.9,18;* უკუეთუ მიადგნე თუალნი შენნი მას, եթէ հաստատեսցես զակն քո ի վերայ նորա *იგ.სოლ.23,5;* ვერვინაჲ განსარინებელსა მას აერსა თუალთა მიდგმად უვარებდეს, յանուրեք յանփախուստ օդն հայելոյ ուրանային *სიბრძ.სოლ.17,9;* აჩრდილი ოდენ ვისმე მიადგეს (შეადგეს Ⴂ) მათგანსა, զոնէ հովանի նորա հասցէ ումեք ի նոցանէ *საქ.მოც.5,15.*

მიდგომა 1. յղանալ. յղենալ; 2. մատչել. կալ (ի բաց/ի վերայ). երթալ (զկնի). առնուլ. անձնատուր լինել; 3. երկնել (1. „მუცლად-ღება", ფეხმძიმობა. 2. „თჳთ მისლვა", მიახლოვება, მისვლა, შედგომა; ალება. 3. სალმობა): 1. ქალწული მიუდგეს, կոյսն յղասցի *მთ.1,23;* აჰა მიუდგე C, აჰა ესერა, შენ მუცლად-იღო DE, ահա յղասջիր *ლ.1,31;* მიუდგა დედაკაცი იგი და შვა ძჱ, յղացաւ կինն եւ ծնաւ որդի *IV მფ.4,17;* მიუდგებიან სალმობასა და შობენ ამაოებასა, յղանան զցաւս եւ ծնանին զանօրէնութիւն *ეს.59,4;* მიუდგის და ყურით შვს, յղենայ եւ ընդ ականջսն ծնանի *ფიზ.XXIV 7-8.* 2. მიდგა და ეტყოდა, մատուցեալ ասէ *რიფს.172,17;* მიდგა მისა ეშმაკი, մատուցեալ սատանայ *ფლკტ.142,35-451,21;* გარე-მიდეგ მე, ի բաց կաց յինէն *// მფ.2,22;* მიადგეს ოზია მეფეს, կացին ի վերայ Ոզիայ արքային *// ნშტ.26,18;* მიუდგა კუალსა ანდრიანესსა, երթայր զկնի նորա *ანდ.-ანატ.323-35,16;* ნუცა მიადგები განსავალსა მათსა მოსრვად განრინებულთა მათთა, եւ մի՛ առնուցուս զկիրճս նոցա. սատակել զապրեալսն ի նոցանէ *აბდიუ 1,14;* მიადგეს მკჳდრნი გაბაონისანი ისოს S, თჳთ მივიდეს მკჳდრნი გაბაონისანი იისუჲს მიმართ G, անձնատուր եղեն բնակիչք Գաբաւոնի առ Յեսու *ისუ 6.10,1;* 3. მიუდგა ქუეყანაჲ ერთსა შინა დღესა, երկնեաց երկիր ի միում աւուր *ეს.66,8.*

მიდგომა յղութիւն (ორსულობა): საშო მიდგომის [მექმნა მე], արգանդ յղութեան *იერ.20,17.*

მიდგომილ-ი յղի. յղացեալ. ծանրացեալ („მუცელქმნული", ფეხმძიმე): ვაჲ მიდგომილთა DE, ვაჲ მუცელქმნულთა, վայ իցէ յղեաց *მთ.24,19;* იპოვა მიდგომილ, գտաւ յղացեալ *მთ.1,18;* პოვა იგი მიდგომილი, գտանէր զՄարիամ ծանրացեալ *ლშ.შობ.189,8-257,19.*

მიდგომილებაჲ յղութիւն (ფეხმძიმობა, ორსულობა): მოსცა მას უფალმან მოდგომილებაჲ, ետ նմա տէր յղութիւն *რუთ.4,13.*

მიდება 1. պատել. 2. քարոզել (1. მოხვევა. 2. ქადაგება, მოდება): მიიდვან იგი თავისა თჳსისა ზღუდედ, պատեն զինքեամբ պարիսպ *იგ.სოლ.28,4;* არა... ღირსად მიედვა სახელი შენი... ყოველსა სოფელსა, ոչ ըստ արժանի... քարոզեցաւ անուն քո ամենայն աշխարհի *ფლპ.მოც.8,17-313,9.*

მიდევნება զհետ գնալ. զհետ երթալ. զկնի գալ. զկնի գնալ. ընթանալ զկնի. երթալ. անկանել (გაყოლა, „შედგომა"): მისდევდეს მას, գնացին զհետ նորա *მთ.4,20;* მისდევდეს მას C, შეუდგეს მას DE, գնացին զհետ նորա *მრ.1,19;* მისდევდა მას სიმონ, գնաց զհետ նորա Սիմովն *მრ.1,36;* მისდევდა მას, երթային զհետ նորա *მთ.4,25;* პეტრე მისდევდა მას, Պետրոս զհետ նորա երթայր *მთ.26,58;* მისდევდა (შეუდგა DE) მას სიმრავლე ერისაჲ მის, երթայր զհետ նորա բազմութիւն ժողովրդեանն *ლ.23,27;* მიგდევდე შენ, եկից եւ ես զկնի քո *მთ.8,19;* მიგდევდა შენ სული ჩემი, եկն զկնի քո անձն իմ *ფს.62,9;* მისდევდა მას, գնացին զկնի նորա *მთ.8,1;* სიმრავლე იგი მისდევდა თომას, մարդիկն ընթանային զկնի թովմայի *თომა მოც.17,15-394,15;* არავინ უტევა (უფლო C) მიდევნებად მის თანა, ոչ զոք եթող ընդ իւր երթալ *მრ.5,37;* რომელნიმე მისდევდეს მას და ჰრწმენა, ոմանք արք անկեալք ի նա հաւատացին *საქ.მოც.17,34.*

მიდრეკა խոտորել. միտել. դառնալ. դարձուցանել. խոնարհել. խոնարհեցուցանել. տարաժանել. յարել. կարճատել. ի բաց լինել. խուսափել. թիւրել. խուսել („მიქცევა", „გარდაჴდომა", „განშორება", „განდრეკა", „რიდება", „გარდადრეკა", „დარიდება", გადახრა, დამდაბლება): არა მივსდრკეთ (მივაქციო Pb) მარჯულ, არცა მარცხლ, ոչ խոտորեսցուք յաջ կամ յահեակ *რიცხ.20,17;* არა მისდრიკო მშჯავრი მწირისა და ობლისა და ქურივისაჲ G, ნუ განსდრეკ სარჩელსა მწირისასა, ნუ ობლისასა S, մի՛ խոտորիցես զիրաւունս զեկին եւ զորբոյ եւ զայրւոյ *// შჯ.24,17;* მისდრკეს მუნ და შევიდეს სახიდ ჭაბუკისა G, მიაქციეს მუნ და შევიდეს სახლსა მას ყრმისასა S, խոտորեցան անդ եւ մտին ի տուն պատանեկին *მსჯ.18,15;* მისდრკეს მსთუად გზისაგან G, გარდაჴდეს ადრე გზისა მისგან S, խոտորեցան վաղվաղակի ի ճանապարհէն

მსჯ.2,17; მერმე მივსდერკით და გარდავაქციეთ შჯულსა შენსა, դարձեալ խոտորեցաք անցեալ զօրինօք քովք *// ეზ.9,14;* არა მიდრკეს გული ჩემი სიტყუათა მიმართ უკეთურებისათა, մի՛ խոտորեսցի սիրտ իմ բանիւ չարութեան *ფს.140,4;* მიდრკა გული მათი უკუანა აბიმელეხისსა G, მოაქციეს გული მათი შემდგომად აბიმელექისა S, միտեցաւ սիրտ նոցա զկնի Աբիմելեքայ *მსჯ.9,3;* მიდრკენ (მარიდენ O) თუალნი შენნი წინაშე ჩემსა S, դարձո զաչս քո առաջի իմ *ქება 6,4:* არა მისდრკდენ მშჯავრსა, არცა თუალ-ასუმიდენ პირსა G, ნუ გარდასდრეკ სასჯელსა, ნუცა შჯით თუალხუმით S, մի՛ դարձուսցես եւ մի՛ աչառիցեն երեսաց *// შჯ.16,19;* ყოველნივე ქრისტეანობასა მიდრკეს, ամենեքեան ի քրիստոնէութիւն դարձան *აჭმ.96,2;* კარვის ძელი შენი მიდრკა, կայմն խոնարհեցաւ *ეს.33,23;* მიიდრიკა თავი და აღმოუტევა სული C, խոնարհեցուցեալ զգլուխն աւանդեաց զոգին *ინ 19,30;* ვითარცა იწყო დღემან მან მიდრეკად, եւ օրն սկսաւ տարաժամել *ლ.9,12;* მათა მიდრკა სოლომონ და შეიყუარნა, ի նոսա յարեցաւ Սողոմոն սիրել */// მფ.11,2;* მიდრკა დღჱ, տիւն կարճատեաց *იერ.6,4;* მისდერკით ჩემგან Ⴂ, განმეშორენით მე Ⴀ, ի բաց եղերուք յինէն *ფს.118,115;* მიდრკა ესე ჩემგან სამგზის, խուսափեաց յինէն այս երիցս անգամ *რიცხ.22,33;* ნუცა ჰბრძნობ უმეტჱს, რაჲთა არა მისდრკე, մի՛ ճարտարեր առաւել զի մի՛ թիւրեսցիս *ეკლ.7,17;* ნუცა მისდრკებით პირისაგან მათისა G, ნუცა დაჰრიდებთ პირსა მათსა S, եւ մի՛ խուսիցէք յերեսաց նոցա *// შჯ.20,3.*

მიდრეკილ-ი խուսափեալ. թիւրեալ. տարաժամեալ (გადახრილი, მირიდებული): მიდრეკილი, խուսափեալ *რიცხ.22,33;* ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზღუდესა განშორებულსა, որպէս յորմոյ թիւրելոյ եւ ի ցանգոյ մերժելոյ *ფს.61,4;* მიდრეკილ არს დღჱ, տարաժամեալ է օրս *ი̃ნე მოც.86,38-275,29.*

მიერ ի ձեռն. ի Ak., ընդ Ak., ըստ Gen., առ ի Abl., ի Abl., առ Instr. („-გან“, „გამო“): ესაია წინასწარმეტყუელისა მიერ, ի ձեռն Եսայեայ մարգարէի *მთ.3,3;* დანიელ წინასწარმეტყუელისა მიერ (წინაწარმეტყუელისაგან C), ի ձեռն Դանիէլի մարգարէի *მთ.24.15;* მესმა ეგე სარწმუნოებაჲ უფლისა იესუჲს მიერ, լուայ զհաւատսն ձեր. որ ի տէր Յիսուս *ეფეს.1,15;* გიხაროდენ უფლისა მიერ, ուրախ լերուք ի տէր *ფლპ.3,1;* ვიქადით ქრისტე იესუჲს მიერ, պարծիմք ի Քրիստոս Յիսուս *ფლპ.3,3;* რომელნი ვლენან მიერ, ոյ մտանեն ընդ նա *მთ.7,13;* მიერ იყო შესავალი ჰურიასტანდ, ընդ այն էին մուտք ի Հրէաստան *ივდ.4,6;* რომელსა-ესე ვიტყჳ, არა უფლისა მიერ ვიტყჳ, զոր խօսիմս. ոչ եթէ ըստ տեառն ինչ խօսիմ *// კორ.11,17;* კაცთა მიერ შეუძლებელ არს ესე DE, კაცთაგან ვერ შესაძლებელ არს C, առ ի մարդկանէ այդ անհնարին է *მრ.10,27;* წარვიდა იგი კითხვად უფლისა მიერ, գնաց հարցանել ի տեառնէ *დაბ.25,22;* იკითხა დავით უფლისა მიერ, եհարց Դաւիթ ի տեառնէ *// მფ.2,1;* მე დავდეგ მეუფედ მის მიერ, ես կացի թագաւոր ի նմանէ *ფს.2,6;* ყოველივე მის მიერ და მისა მიმართ დაებადა, ամենայն ինչ նովաւ եւ ի նոյն հաստատեցաւ *კოლ.1,16;* კაცისა მიერ იყო სიკუდილი, մարդով եղեւ մահ *I კორ.15,21;* ჩემ მიერ მეფენი მეფობენ, ինեւ թագաւորք թագաւորեն *იგ.სოლ.8,15;* იუდაჲს მიერ განსყიდულ ოცდაათ ვეცხლად, Յուդայիւ վաճառեալ երեսուն արծաթոյ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.160-161;* არა არს ცხორებაჲ მისა (მისი Ⴂ) ღმრთისა მიერ მისისა, չիք փրկութիւն սորա առ Աստուած իւր *ფს.3,3.*

მიერ աստի. անտի. յայնկոյս (აქედან, იქიდან, იმ მხარეს): გარდავარდი შენ მიერ დაქუე, արկ զքեզ աստի ի վայր *მთ.4,6;* მუნქუესვე აღმოჴდა მიერ წყლით, ել վաղվաղակի ի ջրոյ անտի *მთ.3,16;* რომელ-იგი მიერ იყვნეს ღელესა მას, որ յայնկոյս հովտացն *I მფ.31,7.*

მიერ ჟამითგან յայնմհետէ (იმ დროიდან): *არსტ.64,7.*

მიერვე անտի. անդստին (იქიდანვე): მიერვე თქუა მაცხოვარმან, եւ անտի իսկ ասէր կենարարն *ფიზ.VIII 9-13;* აღივსოს მიერვე დედის მუცლით მისითგან DE, լցցի անդստին յորովայնէ մօր իւրոյ *ლ.1,15.*

მიერ კერძო յայն կողմն. յայնկոյս (იმ მხარეს): რომელნი იყვნეს მიერ კერძო მდინარით ევფრატით, որ իցեն յայն կողմն Եփրատ գետոյն *// ეზრა 7,21;* რომელნი არიან მდინარესა მას მიერ კერძო, օր են յայն կողմն գետոյն *// ეზრა 7,25;* მიერ კერძო მდინარესა ეთიოპისასა, յայնկոյս գետոյն Եթովպացւոց *ეს.18,1.*

მიერითგან յայնմհետէ. այնուհետեւ. անտի յառաջ. ապա (მიერითგან, იქიდან, მერმე): მიერითგან, յայնմհետէ *მთ.4,17;* მიერითგან, այնուհետեւ *თომა მოც.20,9-399,14;* მიერითგან, անտի յառաջ *საქ.მოც.13,21;* მიერითგან წარვიწირეთ სასოებაჲ ცხორებისა ჩუენისაჲ, ապա բառնայր ամենայն յոյս փրկութեան մերոյ *საქ.მოც.27,20.*

მივ(ა)ლ იხ. მისლვა.

მივასხება փոխ տալ (გასესხება): მცირეჲ ჟამი ვერ მიავასხე ღმერთსა, զփոքր ժամանակն ոչ ետուր ի փոխ Աստուծոյ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 366,43-257,28.*

მიევედრება յենուլ. ապաւինել (მიყრდნობა, მინდობა, თავის შეფარება): რომლისა ჴელთა მიევედრის მეფჱ, յորոյ արքայ յենոյր ի ձեռն նորա *IV მფ.7,2,* յորոյ յենոյր արքայ ի ձեռս նորա *IV მფ.7,17;* მიევედრნიან უფალსა, ապաւինին ի տէր *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ. 176,3-177.*

მიევედრებულ-ი պարսպեալ (მინდობილი, მიბარებული): რასა მიევედრებულ არს? յո՞յր պարսպեալ է *ფლკტ.134,28-440,25.*

მივლა գալ. երթալ (მისვლა): ვითარ მივლეს დღის ერთის გზაჲ, եկին իբրեւ աւուր միոյ ճանապարհ *ლ.2,44;* მივლე მის თანა ორიცა, երթ ընդ նմա եւ երկուս *მთ.5,41.*

მივლინება առաքել. յղել. արձակել. խանձեցուցանել („წარვლინება", „ბრძანება", „გამოვლინება", „შევლინება", გაგზავნა, გაშვება): მე მიგავლინებ თქუენ, ես առաքեմ զձեզ *მთ.10,16;* მიუვლინნა სხუანი მონანი C, წარავლინნა სხუანი მონანი DE, առաքեաց այլ ծառայս *მთ.21,36;* მიგუავლინენ (მიბრძანე DE) ჩუენ ღორებსა იმას, առաքեա զմեզ ի խոզսն *მრ.5,12;* მიუვლინა პირველად თქუენსა ბზიკი S, გამოავლინა უპირველეს ჩუენსა ბზიკნი G, առաքեաց յառաջագոյն քան զմեզ զձիաստացն *ისუ 6.24,12;* მიუვლინეს მას და გამოჰხადოდეს DE, შეავლინეს ხადად მისა C, յղեցին եւ կոչէին զնա *მრ.3,31;* მიავლინნა მისა, յղեաց առ նա *ლ.7,6;* შესძინა მივლინებად სხუაჲ მონაჲ, յաւել մեւս եւս ծառայ յղել *ლ.20,11;* ძეძუმან ლიბანით მიუვლინა ფიჭუსა ლიბანისასა, ակքան ի Լիբանանէ յղեաց առ եղեւնափայտն. որ է ի Լիբանանէ *IV მფ.14,9.*

მივლტოლა փախչել. փախստեայ անկանել. ընթանալ. անկանել. ապաստան լինել (გაქცევა, მირბენა, თავის შეფარება): რაჲთა მიივლტოდის თარშით პირისაგან უფლისა, զի փախիցէ ի Թարսիս յերեսաց տեառն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,9-33,10;* ვისა მიივლტოდით? առ ո՞ փախստեայ անկանիցիք *ეს.10,3;* რომელნი მისა მიივლტიან, որ առ նա ընթանան *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.130,11-131;* მიივლტოდის აბანოდ, անկցի ի բաղանիսն *ორმეოც.135,21-14;* მივლტოლად მათა შენევნისათჳს, ապաստան լինել ի սոսա յօգնականութիւն *ეს.20,6.*

მივრდომა, მირდომა անկանել. ընդ աղբ գալ (მივარდნა, მიგდება): მივრდომა, անկանել *II მფ.24,14;* ვირჩიე მე მივრდომად სახლსა ღმრთისასა, ընտրեցի ընդ աղբ գալ ի տան աստուծոյ *ფს.83,11.*

მიზდ-ი վարձ (სასყიდელი, ქირა): არა კმა ეყოფოდა მენავეთა ჴელთსაქმარი ჩუენი, რომელსა მივსცემდით მიზდად ნავისა, ոչ էր բաւական ի վարձ նաւուց ձեռագործ մեր. զի տուեալ նաւավարաց զնայաք *მ.ცხ.86v-98.*

მიზდება գրաւել. վարձու ունել. ի վարձու առնուլ (დაქირავება, სასყიდლით აყვანა): მუშაკთა იმიზდებნ, ყანათა დასწინდავნ, զմշակս գրաւէ եւ զնէ զանդաստանս *მ.ცხ.79v-91;* საჴედარი იმიზდა ჩემი, վարձու կալաւ զգրաստն *მ.ცხ.186r-221;* იმიზდნა ჯორნი, առեալ ջորիս ի վարձու *მ.ცხ.310v-337.*

მიზდებულ-ი վարձկան (დაქირავებული, სასყიდლით აყვანილი): თუცა თუ რასმე იქმოდის, ვითარცა მიზდებული იქმს, թէպէտ եւ գործեսցէ ինչ. իբրեւ զվարձկան գործէ *მ.ცხ.58v-48.*

მიზეზ-ი պատճառ (ბრალი, საბაბი): არცა ერთი მიზეზი სიკუდილისაჲ ამას უპოვეს, ոչ մի ինչ պատճառս մահու գտեալ *საქ.მოც.13,28;* რაჲთა წარვჰკუეთო მიზეზი, რომელთა-იგი ჰნებავს მიზეზი, զի հատից զպատճառս այնոցիկ որ զպատճառսն կամիցին *II კორ.11,12;* მიზეზსა ეძიებნ კაცი, რომელსა ეგულებინ განშორებაჲ მეგობართაგან თჳსთა, պատճառս խնդրէ այր. որ կամիցի քակել ի բարեկամաց իւրոց *იგ.სოლ.18,1;* შემაჲ მიზეზი არს ალსა მას ცეცხლისასა, փայտ պատճառ է հրոյ *მ.ცხ.62v-51.*

მიზეზ-ყოფა պատճառել (მომიზეზება): მიზეზ-ყო შორად-რე წარსლვად, պատճառէր հեռագոյն եւս ուրեք երթալ *ლ.24,28.*

მიზეზება, მიზეზობა պատճառել. պատճառս դնել (მომიზეზება): უწყოდეთ და გულისხმა-ყავთ, რამეთუ მიზეზებს რასმე, գիտասջիք եւ տեսջիք զի պատճառի իմն նա առ իս *IV მფ.5,7;* მიზეზებად მიზეზთა ცოდვისათა, ի պատճառել զպատճառս մեղաց *ფს.140,4;* მიზეზობნ მცონარი და თქჳს, պատճառս դնէ վատ եւ ասէ *იგ.სოლ.22,13;* ნუცა ჰმიზეზობ სნეულებასა ჴორცთასა და უძლურებასა, մի՛ պատճառէր զհիւանդութիւն մարմնոյ եւ զանկարութիւն *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.125,14-252.*

მიზეზით պատճառանօք (მიზეზის გამო): მიზეზით განგრძობილად ილოცვედ, պատճառանօք յերկարեալ զաղօթս *მრ.12,40.*

მიზიდვა ձգել (წათრევა, იძულებით წაყვანა): მიჰზიდვიდეს მათ ურაკპარაკად მთავართა მათ, ձգեցին ի հրապարակ առ իշխանսն *საქ.მოც.16,19;* მზირინ იგი... მიზიდვად მისა მახითა თჳსითა, դարանի ... ձգել զնա յորոգայթ իւր *ფს.9,30;* რომელი-იგი მიიზიდავნ ყოველსა ნათესავსა მცირითა საბლითა, მიზიდვითა

დაემჴუა, որ ձգէրն առ ինքն զազգս զամենայն դուզնաքեայ չուանաւ ՝ անկեալ կործանեցաւ *ფლკტ.135,21-441,26;* მიზიდვიდეს მას (კიდობანსა), վարշէին զնա (զտապանակ) *მ.ცხ.26r-21.*

მიზომა չափել („მოზომა"): მიიზომნეთ თქუენ იგინი: მთის პირი S, მოიზომოთ თქუენ მთის პირითგან მთამდე G, չափեսջիք ձեզ զլեառն լեռնայն *რიცხ.34,7.*

მიზღვა տուժել (გადახდა, სანაცვლოს მიგება): რაჲ-იგი არა მეტაცა, მაშინ მიუზღევდ, ինչ զոր ոչ յափշտակեալ էր. տուժէի նոցա *ფს.68,5;* მიუზღიან იგი შვდ წილ, տուժին եւս եօթնպատիկ *ზირ.20,12;* ცვალებით მიუზღონ, տուգանօք տուժեսցին *ეს.9,5.*

მითესვა սերմանել. ցրուել (დათესვა, „მობნევა"): მისთესვიდა კეთილისათა მათ ბრძანებათა უფლისათა, սերմանելով զաստուածպաշտութիւն տեառն *ლონგ.188,28-716,1;* ცეცხლი ესე უცხოჲ მისთესე მუნ G (მოაბნიეთ მუნ B), զհուրդ օտար ցրուեսցես ի բաց *რიცხ.16,37.*

მითრევა քարշել (მიზიდვა, ძალით წაყვანა): ნუუკუე მიგითრიოს შენ მსაჯულისა, գուցէ քարշիցէ զքեզ առ դատաւորն *ლ.12,58;* მიითრევდეს იასონს, քարշէին զՅասովն *საქ.მოც.17,6;* რამეთუ ჯაჭვთა მიითრევდეს წმიდათა მათ, քարշեալ շղթայիւքն *ვარ.813-376,3.*

მითუალვა ընդունել. համարել. մատուցանել (მიღება, შეწყნარება, მითვლა, მირთმევა): მიითუალე უკუე სიხარულით, ընկալ այսուհետեւ ընկալ առ ի մէնջ *7კათ.ეპ.უწყ.35,46-318,28;* მიითუალე ნეფსით შესაწირავი ესე ჩუენი, ընկալ զկամաւոր պատարագս մեր *ატმ.108,6;* მიუთუალა და მისცა სამნასარს მთავარსა, համարեալ ետ ցՍամանասար իշխանն Յուդայ *II ეზ.1,8;* მიუთუალნა ელენე დედოფალსა, մատուցանէր աստուածասէր դշխոյն *მრთ.S.პოვნ.სამშჭ243,34.*

მითუალულ-ი ընդունելի („სათნო", მისაღები): მითუალული თქუენი ამსხუერპლეთ G, სათნოჲ შესწირეთ თქუენ B, զընդունելիսն ձեր զոհեսջիք *ლევ.19,5.*

მითუალულად յընդունելութիւն („სათნოდ", მისაღებად): მითუალულად მისსა, ლხინების ყოფად მისთჳს G, სათნოდ მისა და სალხინებელად მისთჳს O, յընդունելութիւն նմա առ ի քաւելոյ վասն անձին իւրոյ *ლევ.1,4.*

მითხევა ընկենուլ (მიყრა): მოიკუეთნის საურველნი იგი და მიუთხინის მონადირესა მას, կտրէ զկարեւորսն եւ ընկենու յորսորդն *ფიზ.XXVI 10-11.*

მითხოვა խնդրել. առնուլ (მოთხოვნა, მიღება/მიყვანა): მოითხოვა ჩემგან ღვნოჲ, խնդրեաց յինէն գինի *ნეემ.2,1;* მიგითხოვნეს შვილნი თქუენნი, զուստերս ձեր առցէ *I მფ.8,11.*

მითხოვება խաւսել. խնդրել („თხოვა", გათხოვება): მიგათხოვენ თქუენ ერთსა მამაკაცსა, խաւսեցայ զձեզ առն միում *II კორ.11,2;* რაჲსა მიუთხოვ აბისაკს სომანიტელსა ორნიას ცოლად? ընդէ՞ր խնդրիցես զԱբիսակ Սոմնացի Ադոնիայ *III მფ.2,22;* ვინ არს კაცი, რომელსა მიეთხოოს ცოლი და არღა შეერთოს? G, ეთხოვოს თუ ვისმე კაცსა ცოლი და არღა შეერთოს? S, այր ո՞ք. որոյ խաւսեալ իցէ կին եւ չիցէ առեալ զնա *II შჯ.20,7.*

მითხრობა պատմել. ազդ առնել/լինել. գոյժ տալ („თქუმა", „თხრობა", „მხილება", „გრძნობა", შეტყობინება): მიუთხრეს მღდელმოძღუართა მათ ყოველივე C, უთხრეს მღდელმოძღუართა მათ ყოველი DE, պատմեցին քահանայապետիցն զամենայն *მთ.28,11;* მიუთხრა სახელი შენი ძმათა ჩემთა, պատմեցից զանուն քո եղբարց իմոց *ჰებრ.2,12;* მითხრობით მიუთხრა მისთჳს G, მხილებით ამხილო მას S, պատմելով պատմեսցես զնմանէ *II შჯ.13,9;* რომელი მიეთხრობვოდის თესლითი თესლამდე ძეთა ნათესავისა ჩუენისათა, որ պատմեսցի ազգաց մինչեւ յազգս. եւ որդւոց մինչեւ յորդիս *ივდ.8,30;* მიუთხარ თხრობაჲ და არქუ იგავი სახლსა ისრაჱლისასა, պատմեա՛ պատմութիւն եւ խօսեաց առակ առ տունն Իսրայէլի *ეზეკ.17,2;* მიეთხრა მეფესა აბიმელექს G, უთხრეს ესე აბიმელექს S, ազդ եղեւ Աբիմելէքայ *მსჯ.9,25;* მიეთხრა იოათამს G, აგრძნა ესე იუათარ S, ազդ եղեւ Յովաթամայ *მსჯ.9,7;* მიუთხართ ჰურიასტანსა, գոյժ տուք ի Հրէաստան *იერ.4,5;* ვა მიეთხრა მათ C, ვა-იგი ითქუნეს მათა მიმართ DE, որպէս պատմեցաւ նոցա *ლ.2,20.*

მითხრობა պատմութիւն. աւետիք („თხრობა", ისტორია; ხარება): ჴელი შეყვეს აღწერად მითხრობაჲ DE, ჴელ-ყვეს ზეგარდამო განწესებად თხრობისაჲ მის C, յօժարեցին վերստին կարգել զպատմութիւնն *ლ.1,1;* მითხრობა, աւետիք *ჰრომ.9,4.*

მიკადება յաջողել („წარმართება", გამარჯვება): მიაკადა (წარმართა S) მის ზედა სულმან უფლისამან, յաջողեցաւ ի վերայ նորա Հոգի տեառն *მსჯ.14,6.*

მიკრება ժողովել (შეკრება): ყოველნი წმიდანი მიკრბენ მუნ მოლოდებად უფალსა, ամենայն սուրբք առ նա ժողովեսցին սպասելով տեառն *ნნტყ.103-223;* მიაკრბეს იგინი ბერსა და აიძულეს მასცა ჭამად, ժողովեցան առ նոսա եւ բռնադատեցին զծերն ուտել ընդ նոսա *მ.ცხ.321r-347.*

მილიონი մղոն (მილი; 1000 ნაბიჯი): რომელი წარგიქცევდეს შენ... მილიონ ერთ, მივლე მის თანა ორიცა, որ տարապարհակ վարիցէ զքեզ մղոն մի՛ երթ ընդ նմա եւ երկուս *მთ.5,41;* აქუნდა სენაკსა მისსა სიშორჱ ოც და ათორმეტ მილიონ, էր հեռի սենեակ նորա .լե եւ .քե մղոն *მ.ცხ.68v-80.*

მილოდება կալ մնալ (მოლოდინი): მიმელის მე სიმართლისა იგი გჳრგჳნი, կայ մնայ ինձ արդարութեան պսակն *II ტიმ.4,8.*

მიმადლება շնորհել. պարգեւել (მინიჭება, ჩუქება): მიჰმადლა გჳამი იგი, շնորհեաց զմարմինն *მრ.15,45;* მიგმადლნა შენ ღმერთმან, շնորհեալ է քեզ Աստուծոյ *საქ.მოც.27,24;* მიჰმადლა მათ [მზესა და მთოვარესა] სრბაჲ, շնորհեաց նոցա զընթացսն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.159,21-281,8;* მიჰმადლე ჴსნაჲ და ცხოვრებაჲ კაცთა, պարգեւեցեր զփրկութիւն կենաց մարդկան *ფლკტ.147,35-458,6.*

მიმადლებულ-ი բերկրեալ („მხიარული"): გიხაროდენ მიმადლებულო (მხიარულო C), ուրախ լեր բերկրեալդ *ლ.1,28.*

მიმავალ-ი որ երթայր. որ գնայր. որ գայր. անցաւոր: ნავი მიმავალი თარშით, նաւ որ երթայր ի թարսիս *იონა 1,3;* მიმავალი, անցաւոր *იერ.9,12;* პოვეს ბერი ერთი სხუაჲ მუნვე მიმავალი, գտին զայլ ոմն ծեր. որ գնայր եւ նա անդ *მ.ცხ.107v-126;* ეტყჳნ იგი მისა მიმავალთა ყოველთა, եւ ասէր նա ցամենեսեան որք գային առ նա *მ.ცხ.195v-208.*

მიმართ առ. ի Ak., ընդ Ak., ըստ Gen., զ Abl., ց– . վասն („-მი", „მიმართ", „კერძო", -თჳს, შესახებ, წინააღმდეგ): რომელი-იგი პირველი ნაყოფი აქაიასა ქრისტეს მიმართ, որ է պտուղ աքայեցւոց ի Քրիստոս *ჰრომ.16,5;* თუალნი მონათანი ჴელთა მიმართ (ჴელთამი C) უფალთა მათთაჲსა, աչք ծառայից ի ձեռս տերանց իւրեանց *ფს.122,2;* უფალსა შეესმინ ჩემი ღაღადებასა ჩემსა მისა მიმართ, տէր լուիցէ ինձ ի կարդալ իմում առ նա *ფს.4,4;* იყო სიტყუაჲ უფლისაჲ იონაჲსა მიმართ, եղեւ բան տեառն առ Յովնան *იონა 1,1;* რომელი იყო ჵსესა მიმართ, որ եղեւ առ Ովսէէ *ოვს.1,1;* იტყოდე ძეთა მიმართ ისრაჱლისათა G, խօսեաց դու ընդ որդիսք Իսրայէլի *ლევ.4,1;* ალიხილენ თუალნი ზღუად მიმართ G, ალიხილენ თუალნი შენნი ზღუად კერძო, հայեցեալ աչօք քովք ընդ ծովակողմն *II შჯ.3,27;* ცხონდებოდეს კეთილად მსახურებით ღმრთისა მიმართ, որք կէին բարեպաշտութեամբ ըստ Աստուծոյ *ორმეოც.124,11-123,3;* რასა ჰგონებთ უფლისა მიმართ? զի՞նչ խորհիք զտեառնէ *ნაუმ.1,9;* სიძჱ სძლისა მიმართ იტყჳს, փեսայն ցհարսնն ասէ *ქება 1,14;* იწყო სწავლად ქრისტჱს მიმართ, սկսաւ ուսուցանել վասն նորա *გამოჩ.ჯუარ.-240,11.*

მიმართ-რე եւ անդր (იქვე): შენსა მიმართ-რე, ի քէն եւ անդր *I მფ.20,37.*

მიმართ յանդիման (პირისპირ): დაიბანაკეს... იერიქოდ მიმართ, բանակեցան... յանդիման Երիքովի *რიცხ.22,1.*

მიმართ-ი ի վեր. ի (ზევითი, უფროსი, მიმართ): დაგადგინებდეს ლევიტელთა ოც-წლითგან და მიმართსა ზედამდგომელად, կացուցին ղեւտացիսն ի քսանամենից եւ ի վեր վերակացուս *II ეზ.3,8;* განაწესნეს ლევიტელნი ოც-წლითგანნი და მიმართნი საქმესა მას მსახურებისა უფლისასა, կարգեցին զղեւտացիսն ի քսանամենից եւ ի վեր ի գործ սպասու տեառն *I ეზრა 5,58;* რომელი მოღებად იყო მორწმუნეთა მათ მისა მიმართთა, զոր ընդունելոց էին որ հաւատային ի նա *ი.7,39.*

მიმართება յարձակել. դիմել. դիտել. դնել զերես. ելանել. մտանել („შემართება", გაშურება, წასვლა, შესვლა): მზირი... მიიმართეს ღავაასა ზედა G, მზირთა მათ შეიმართეს S, յարձակեցան դարանամուտքն *მსჯ.20,37;* მიიმართა ყოველმან კოლტმან კბოდესა მას ზღუად, դիմեաց երամակն ի զահէ անտի ի ծովակն *ლ.8,33;* მიიმართა ბაგინსა მას კერპთასა, դիմեաց ի տաճարն *ანდ.-ანატ.305-26,6;* ვიდრე მიიმართა ძმისწულმან? յո՞ր կողմն դիտեաց եղբօրորդին քո *ქება 5,17;* მიიმართა აზაელ მისლვად იერუსალჱმსა ზედა, եդ Ազայէլ զերեսս իւր ելանել ի վերայ Երուսաղէմի *IV მფ.12,17;* რომელსა გზასა მივიმართოთ? ընդ ո՞ր ճանապարհ ելից *IV მფ.3,8;* მიიმართეს ბანაკსა მას ისრაჱლისასა, մտին ի բանակն Իսրայէլի *IV მფ.3,24.*

მიმართვა դիմել. երթալ (გამართვა): მიჰმართეს კარავსა მას წამებისასა, դիմեցին ի խորանն վկայութեան *რიცხ.16,42;* მივჰმართე და არა უკუმოვიქეც მისგან, դիմեցի եւ ոչ դարձայց ի նմանէ *იერ.4,28;* იგი მიემართა და მივიდოდა დამასკედ, երթայր նա Դամասկոս *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.164,16-165.*

მიმარჯუება մատուցանել. տալ (მიყვანა, მიცემა): მიჰმარჯუე ურია საბრძოლსა მას ძნელსა, մատոյ զՈւրիա ընդդէմ սաստկացեալ պատերազմին *II მფ.11,15;* მიჰმარჯუა ურია იოაბ ადგილსა ერთსა ძნელსა, ետ Ուրիա ի տեղին. ուր... *II მფ.11,16.*

მიმატება յաւելուլ (დამატება): რომელსა აქუნდეს, მიეცეს და მიემატოს, որ ունիցի՝ տացի եւ յաւելցի *მთ.25,29.*

მიმგებელ-ი հատուցանող. հատուցիչ (მზღველი, გადამხდელი): რამეთუ მიმგებელ არს, տէր հատուցանող է *ზირ.32,13;* მიმგებელი, հատուցիչ *იერ.51,56.*

მი––––მდე մինչեւ ի. մինչեւ ց– („ვიდრე", -მდე): კაცითგან მი-პირუტყუამდე, ի մարդոյ մինչեւ յանասուն *რიცხ.3,13;* არავინ არს მი-ერთამდე, չէ որ մինչեւ ի մի *ფს.13,3;* მი-სისხლამდე ზაქარიაჲსა C, ვიდრე სისხლამდე ზაქარიაჲსა DE, մինչեւ ցարիւն Զաքարիայ *მთ.23,35;* ვიდრე მი ცხრა ჟამადმდე C, մինչեւ ցինն ժամ *მთ.27,45.*

მიმდემ-ი յաւիտենից. անպակաս. անդր („დაუკლებელი", მარადი, მომდევნო): მიმდემი ვერ დაივიწყნენ (დაივიწყნეს J), յաւիտենից մի՛ մոռասցին *იერ.20,11;* მიმდემი G, დაუკლებელი B, անպակաս *რიცხ.28,3:* დაანესენით გულნი თქუენნი ამიერ დღითგან და მიმდემი, կարգեցէք զսիրտս ձեր յօրէ յայսմանէ եւ անդր *ანგ.2,18.*

მიმდემად անպակաս („მოუკლებელად", შეუნელებლად): დაწუვიდენ... მიმდემად G, ანათებდენ... მოუკლებელად B, լուցցեն ... անպակաս *ლევ.24,3.*

მიმთხრობ-ი/მიმთხრობელ-ი հրեշտակ („მოციქული", მაცნე): წარავლინნა მიმთხრობნი იეფთაემან მეფისა მიმართ G, წარავლინნა იეფთაე მოციქულნი წინაშე მეფისა S, առաքեաց Յեփթայէ հրեշտակս առ թագաւոր *მსჯ.11,12;* წარავლინნა მოსე მიმთხრობელნი (მოციქულნი B), առաքեաց Մովսէս հրեշտակս *რიცხ.20,14.*

მიმთხუევა պատահել. հասանել. հարկանել. դիպել. հանդիպել, դէպ լինել („დამთხუევა", მიღწევა, შეხვედრა, შეყრა, შემთხვევა, შეხება): ვერ მიემთხვიოს კეთილსა, քանզի ոչ պատահէ *იგ.სოლ.17,19;* რომელნი-იგი ღირს იქმნეს საუკუნესა მას მიმთხუევად, որ արժանի լինիցին այնմ աշխարհի հասանել *ლ.20,35;* ვერ ძალ-გიც მიმთხუევად, ոչ կարէք հասանել *ეპ.იაკ.4,2;* მიამთხჳა დაჰჭაჰეტსა, եհար զդահճապետն *სნდ.7,2;* მიემთხჳა იგი მიმთხუევით ნაწილსა მას ყანისა ბოოზისასა S, დაემთხჳა იგი დამთხუევით ნაწილსა ყანისა ბოოზისასა G, դիպելով դիպեցաւ վիճակի անդին Բոոսայ *რუთ.2,3;* მიემთხჳა, դէպ եղեւ *ლ.10,31;* ორთავე უეჭუელად მიემთხჳოს საწუთროთაცა და საუკუნეთაცა, երկոցունցն հանդիպեսցի կենցաղոյս յայսմիկ եւ յաւիտենական կենացն *მ.ცხ.15r-11.*

მი ––– მდის մինչեւ ի (-მდე): მი-მკა-მდის, մինչեւ ի հունձս *მთ.13,30.*

მიმინო բազէ. հողամաղ („მიმინო"): *ლევ.11,17.*

მიმმართებელ-ი դիմեալ („შემართება"): მიმმართებელი თითოეული პირისპირ ქალაქად მიმართ G, შეიმართოს კაცად-კაცადმან პირისპირ ქალაქად S, դիմեալ իւրաքանչիւր հանդէպ երեսաց իւրոց ի քաղաքն *ისუ 6.6,5.*

მიმო- այսր անդր (აქა-იქ): მიმოიხილეს DE, მიმოდაიხილეს C, հայեցեալ այսր անդր *მრ.9,7.*

მიმოგანბნეულ-ი սփիռ („განთესული", დაფანტული): ნუუკუე მიმოგანბნეულთა მათ წარმართთა მივიდეს C, ნუუკუე განთესულთა მათ წარმართთა ეგულების მისლვად DE, միթէ ի սփիռս հեթանոսաց երթայցէ *ი.7,35.*

მიმოგანთქუმა խաւսել („თქუმა"): მიმოგანითქუას (ითქუმოდის DE) საჴსენებელად მაგისა DE, խաւսեսցի վասն յիշատակի դորին *მრ.14,9.*

მიმოგება շրջել սփռեալ („მიმოდაჴდომა", „მიმოდაბნევა", დაფანტვა): მიმოეგნეს Ղ, მიმოდაიბნინეს (Լ), მიმოდაჴდეს (C) და ახარებდეს სიტყუასა, սփռեալք շրջէին աւետարանէին զբանն *საქ.მოც.8,4.*

მიმოდაბნევა ցրուել („მიმოდაჴდომა", გაბნევა): მოციქულნი იგი მიმო-რაჲ-დაიბნინეს ჭირისა მისგან, ցրուեալք ի նեղութենէն *საქ.მოც.11,19;* იწყეს მიმოდაბნევად ბაიასა მისსა, յայնժամ սկսան դեւքն ցրուել զտերեւ արմաւոյ նորա *მ.ცხ.189v-202;* მიმოდაიბნინეს (Լ), მიმოდაჴდეს (A), მიმოეგნეს (Ղ) და ახარებდეს სიტყუასა, սփռեալք շրջէին աւետարանէին զբանն *საქ.მოც.8,4.*

მიმოდაბნეულ-ი ցնդեալ (დაფანტული): გონებითა მიმოდაბნეულითა ილოცვენ, աղօթեն... ցնդելով մտօք *მ.ცხ.15r-12.*

მიმოდაგება չուել (წასვლა, გამგზავრება): მიმოდაეგენ ყოველნი კაცნი ისრაჱლისანი თითოეულად საყოფელსა თვსსა, չուեայ այր իւրաքանչիւր ի բնակութիւն քո *II მფ.20,1.*

მიმოდადება քարոզել. պատմել. հռչակ հարկանել. ազդ առնել („ქადაგება", „მიმოდათქუმა", მითხრობა, შეტყობინება): უფროჲს მიმოდასდებდეს DE, უმეტესად ქადაგებდეს C, նա առաւել քարոզէին *მრ.7,36;* იწყო... მიმოდადებად სიტყჳსა მის, սկսաւ... հռչակ հարկանել զբանն *მრ.1,45;* მიმოდასდვათ ნესტჳსა ჴმითა ყოველსა ქუეყანასა B, მიმოდათქჳთ საყჳრისა ჴმითა ყოველსა შინა ქუეყანასა G, ազդ առնիցէք բարբառով փողոյ յամենայն երկրին *ლევ.25,9.*

მიმოდაზრუნვა զբաղել (გართობა; ზრუნვა, შრომა): მართა მიმოდაზრუნვიდა მრავლისათჳს მსახურებისა, Մարթա զբաղեալ էր ի բազում սպասու *ლ.10,40.*

მიმოდათესვა սփռել („მიმოთესვა", გაბნევა, დაფანტვა): ვითარ-იგი მიმოდასთესნა B, ვითარ მიმოსთესნა ძენი ადამისნი S, որպէս սփռեաց զորդիսն Ադամայ *// შჯ.32,8.*

მიმოდათესულ-ი որ ի սփիւռ է (გაბნეული, დაფანტული): *ეპ.იაკ.1,1.*

მიმოდათრევა քարշել (თრევა): უბრძანა... მიმოდათრევაჲ მისი ქალაქსა, հրամայեաց... քարշել ընդ ամենայն քաղաքն *ფლმ.295r-479,34.*

მიმოდათქუმა պատմել. ազդ առնել („მიმოდადება", მითხრობა): უფალი მიმოდაითქუას წიგნითა ერისაჲთა, տէր պատմեսցէ գրովք ժողովրդեան *ფს.86,6;* მიმოდათქჳთ საყჳრისა ჴმითა ყოველსა შ͞ა ქუეყანასა G, მიმოდასდვათ ნესტჳსა ჴმითა ყოველსა ქუეყანასა B, ազդ առնիցէք բարբառով փողոյ յամենայն երկրին *ლევ.25,9.*

მიმოდამტაცებელ-ი որ յափշտակէ (მიმტაცებელი): *ფს.34,10.*

მიმოდაპკურება ցօղել („წთოლა", დაცვარვა, სხურება): ღრუბელნი მიმოდაპკურებდედ სიმართლესა J, ღრუბელნი წთოდედ სიმართლესა O, ամպք ցօղեսցեն զարդարութիւն *ეს.45,8.*

მიმოდასლვა շրջել (მიმოდასვლა): ცუდად მიმოდავალნ და ეფეშუებინ, ընդ վայր եւ վայրապար բանդագուշեալ շրջեսցի *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,17-33,18.*

მიმოდასტუანვა հայել շուրջ („მიმოხედვა"): მიმოდაისტუანვიდა იესუ რაჲთამცა იხილა C, მიმოიხედვიდა იესუ, რაჲთა იხილოს DE, շուրջ հայէր տեսանել *მრ.5,32.*

მიმოდატაცება յափշտակել. ծփել („იავარ-ყოფა", „მიმოტაცება", დატაცება): მოძულენი ჩუენნი მიმოდამიტაცებდეს ჩუენ Ⴀ, ատելիք մեր յափշտակեցին զմեզ *ფს.43,11;* მიმოდაიტაცებდეს მას ყოველნი თანაწარმავალნი გზისანი Ⴂ, იავარ-ყვეს იგი ყოველთა თანაწარმავალთა გზისათა Ⴀ, յափշտակեցին զնա անցաւորք ճանապարհի *ფს.88,42;* მიმოდავეტაცენით (მიმოვეტაცენით Ⴂ) ჩუენ ანდრიასა შინა, մինչդեռ ծփեաք ի հանդրին անդունդս *საქ.მოც.27,27.*

მიმოდატაცებულ-ი յաւար մատնեալ (დატაცებული): ნარტყუენულ და მიმოდატაცებულ, յափշտակեալ եւ յաւար մատնեալ *ეს.42,22.*

მიმოდაფენა սփռել („მიმოთესვა", დაფენა, გაშლა): *// შჯ.32,8.*

მიმოდაქუან երթալ եւ գալ. շրջեցուցանել („მიმოქუან", ჩამოტარება, მიმოტარება): ესრჱთ მიმოდააქუნდათ, այնպէս երթային եւ գային *საქ.მოც.27,17;* მიმოდააქუნდა მათ შორის S, მიმოაქუნდა ისრაჱლსა შორის G, շրջեցուցանէին ընդ իւրեանս *ისუ 6.24,33.*

მიმოდალება բերել („მოლება", მოყვანა): იწყეს სნეულებისა მიმოდალებად C, იწყეს მოლებად... სნეულთა DE, սկսան... բերել զհիւանդս *მრ.6,55.*

მიმოდაყოფა բաժանել. բաշխել (დაყოფა, დარიგება): მიმოდაყვენ, დააბრკოლენ იგინი ცხორებასა მათსა, բաժանեա՛ եւ խափանեա՛ զնոսա ի կեանս իւրեանց *ფს.16,14;* მიმოდაყვენ ენანი მათნი, բաժանեա՛ զլեզուս նոցա *ფს.54,10;* მიმოდაუყავ სამკჳდრებელი შენი, բաշխեա՛ եւ տուր ժառանգութիւն *ზირ.30,24.*

მიმოდაწესება դնել („მიმოდაწუევა", დადება, დადგენა): მიმოდააწესეს (Ⴁ) მიმოდააწყეს (Ⴀ) წამებაჲ იგი, նոցա եդեալ վկայութիւն *საქ.მოც.8,25.*

მიმოდაწუევა դնել („მიმოდაწესება", დადება): მათ მიმოდააწყეს (მიმოდააწესეს Ⴁ) წამებაჲ იგი, նոցա եդեալ վկայութիւն *საქ.მოც.8,25.*

მიმოდახილვა հայել այսր անդր („მიმოხილვა", „მიხედვა", მიმოხედვა): მიმოდაიხილა გარემო მისა DE, მიხედა გარემო მისა C, հայեցաւ շուրջ զիւրեւ *მრ.3,34;* მიმოდაიხილეს C, მიმოიხილეს DE, հայեցեալ այսր անդր *მრ.9,7.*

მიმოდაჴდომა շրջել սփռեալ („მიმოდაბნევა", „მიმოგება", მიმოსლვა): მიმოდაჴდეს (მიმოდაიბნინეს Ⴂ, მიმოეგნეს Ⴁ) და ახარებდეს სიტყუასა, սփռեալքն շրջէին աւետարանէին զբանն *საქ.მოც.8,4.*

მიმოდება պատմել. յորդել. բամբասել (მითხრობა, გამრავლება, დაძრახვა): წარვედ და მიმოდევ სასუფეველი ღმრთისაჲ, երթ պատմեա՛ զարքայութիւն Աստուծոյ *ლ.9,60;* უფროჲსად მიმოედებოდა სიტყუაჲ იგი C, յորդէր առաւել բանն զնմանէ *ლ.5,15;* მიმომდებს ჩუენ ცოდვათათჳს სწავლისა ჩუენისათა, բամբասէ ղմեղօք մանկութեան մերոյ *სიბრძ.სოლ.2,12;* ძლიერებაჲ იგი, რომელი უზეშთაეს სოფლისა არს, მიმოედვა, զօրութիւն որ ի վերայ քան պաշխարհ է. պատմեցաւ *სებ.გაბ.-მოც.საჴს.132,22-132,25.*

მიმოვარდნა շրջել աստ եւ անդ (მივარდნა იქით-აქეთ): კარაული, უკუეთუ ებას ქუე მუტრუკი მისი, აქა და იქი მიმოვარდების, յաւանակ. եթէ կապեալ կացցէ քուռակ նորին. անդ եւ աստ շրջեալ հրճուի *მ.ცხ.200v-213.*

მიმოვლა շրջել. զգնալ (მიმოსვლა): მიმოჰვლიდა ერი და შეჰკრებდა, շրջէր ժողովուրդն եւ քաղէին *რიცხ.11,7;* მიმოვლო სახლსა მას იმიერ და ამიერ, զգնացաւ ի տանն յայսկոյս եւ յայնկոյս *IV მფ.4,35.*

მიმომავალ-ი շրջող (აქეთ-იქით მოსიარულე): *საქ.მოც.19,13.*

მიმომავალი იხ. მიმოსვლა, მავალი.

მიმოთესვა ցանել. ցրուել. սփռել („მიმოდათესვა", „მიმოდაფენა", დაფანტვა, გაბნევა): მიმოვსთესნე იგინი სოფლებსა შორის, եւ ցանել զնոսա ընդ գաւառս *ეზეკ.12,15;* მიმოგთესო შენ სოფლებსა შორის, ցանեցից զքեզ ընդ գաւառս *ეზეკ.22,15;* მიმოთესნეს მკჳდრნი მისნი მის ზედა, ցրուեսցէ զբնակեալսն ի նմա *ეს.24,1;* ვითარ მიმოსთესნა (ვითარ-იგი მიმოდასთესთნა B) ძენი ადამისნი G, ვითარ-იგი მიმოდაჰფინნა ძენი ადამისნი S, որպէս սփռեաց զորդիսն Ադամայ *II შჯ.32,8.*

მიმოთქუმა քարոզել („მოლალადება", ქადაგება): მიმოითქუას (მოილალადეთ G) მიტევებაჲ ქუეყანასა ზედა G, քարոզեսջիք թողութիւն ի վերայ երկրին *ლევ.25,10.*

მიმომსტოვრობა, მიმომსტორობა հայել. դիտել (ხედვა, მზერა): ხსედნი იგი განვიდოდეს და მიმოიმსტოვრობდეს მიმოსლვად, աշխէտքն ելանէին ... հայէին շրջել *ზაქ.6,7;* მიმოვიმსტორო ხილვად, դիտեցից տեսանել *ამბ.2,1.*

მიმორბენა ընթանալ (გაქცევა-გამოქცევა): ვითარცა ელვანი მიმორბიედ, իբրեւ զփայլակն յայսկոյս եւ յայնկոյս ընթանան *ნაუმ.2,4.*

მიმორორინება շրջել (მიმოსვლა): მიმოვრორინებ უდაბნოსა ამას, շրջեցայ յանապատս յայս *მ.ცხ.442v-513.*

მიმორყევა ծուփ. դողալ (ღელვა, რყევა): უკუანაჲსკნელი მისი მიმორყევა ბოროტ, վախճան նորա՝ ծուփ չարութեան *ეკლ.10,13;* აქა და იქი მიმოვირყევით და თანა-ეჰყვებით, աստի եւ անտի ընդ նոսա դողալով եւ շրջելով *მ.ცხ.371v-424.*

მიმოს-ი միմոս (ჯამბაზი): მიმოსი ვინმე ვიდოდა გზასა, միմոս ոմն գնայր զճանապարհ իւր *მ.ცხ.390v-446.*

მიმოსლვა շրջել. յածել („ქცევა", „მოვლა"): გამოვიდეს და მიმოვიდოდეს დაბნებსა მას, ելեալ շրջէին ընդ քաղաքս եւ ընդ գեղս *ლ.9,6;* მიმოვალნ ურწყულთა ადგილთა, շրջի ընդ անջրդին տեղիւ *ლ.11,24;* მიმოვიდოდა (იქცეოდა Ⴀ) და ახარებდა ყოველსა მას ქალაქებსა, շրջեալ աւետարանէր ամենայն քաղաքացն *საქ.მოც.8,40;* რომელნი გამოავლინნა უფალმან მიმოსლვად ქუეყანისა, զորս առաքեաց տէր շրջել ընդ երկիր *ზაქ.1,10;* მიმოხუალთ ზღუასა ზედა DE, მოჰვლით ზღუასა C, յածէք ընդ ծով *მთ.23,15.*

მიმოსავალ-ი շրջագայուն (სასიარულო): არცა უღირს ძიებაჲ... მიმოსავალთაჲ, եւ ոչ խնդրել... շրջագայունս *მ.ცხ.79r-90.*

მიმოტაცება յափշտակել. զբաղել. զբաղնուլ. ծփել („მიმოდატაცება", აკლება; გართობა, ღელვა, აღშფოთება): გზაჲ მიმოსატაცებელ იყოს, Գազա յափշտակեալ լիցի *სოფ.2,4;* მიმოტაცებაჲ შრომისაჲ მოსცა ძეთა კაცთასა, რაჲთა მიმოიტაცებოდიან მას შინა, զբաղումն չար ետ Աստուած որդւոց մարդկան զբաղել ընդ արեգակամբ *ეკლ.1,13;* მიმოვეტაცენით (Ⴂ) მიმოდავეტაცენით (Ⴀ) ჩუენ ანდრიასა შინა, մինչդեռ ծփեաք ի Հանդրին անդունդս *საქ.მოც.27,27.*

მიმოტაცება զբաղումն. յափշտակութիւն. ծփանք („ზრუნვა", ღელვა): მიმოტაცებით, რომელი მოსცა ღმერთმან ძეთა კაცთასა, რაჲთა მიმოიტაცნეს მას შინა, զբաղումն. զոր ետ Աստուած որդւոց մարդկան զբաղնուլ ի նմա *ეკლ.3,10;* ცოდვილსა მას მოსცა მიმოტაცებაჲ შეძინებად და შეკრებად, մեղանչականին ետ զբաղումն յաճախել եւ ժողովել *ეკლ.2,26;* ხილვად მიმოტაცებისა (და ზრუნვისა), რომელი ქმნულ არს ქუეყანასა ზედა, տեսանել զբաղումն որ արարեալ է ի վերայ երկրի *ეკლ.8,16;* მიეცნეს მამანი ჩუენნი ბაბილონელთა მახჳლსა და მიმოტაცებასა, մատնեցան ի սուր եւ ի յափշտակութիւն հարքն մեր *ივდ.8,18;* ულმრთოთა... მიმოტაცებაჲ, զամպարշտի ... զծփանս *ეკლ.7,26.*

მიმოტაცებულ-ი տատանեալ. յափշտակեալ. վարեալ (გაბნეული, მოტაცებული): არა ვიყვნეთ... მიმოტაცებულ ყოველსა მას ქარსა მოძღურებისასა, մի... իցեմք... տատանեալք յամենայն հողմոց վարդապետութեան *ეფეს.4,14;* ძოვდენ მიმოტაცებულნი იგი ვითარცა ზუარაკნი, արածեսցին յափշտակեալքն իբրեւ ցուլք *ეს.5,17;* არმურნი ქარითა მიმოტაცებულნი, մէգք վարեալք ի մրրկէ *II პტრ.2,17.*

მიმოუწყება ազդառնել („მიმოდათქუმა", შეტყობინება G): მიმოაუწყეთ ნესტჳთა ყოველსა ქუეყანასა ზედა B, მიმოდათქჳთ საყჳრითა ყოველსა შინა ქუეყანასა G, ազդարասջիք փողով ընդ ամենայն երկիրն *ლევ.25,9.*

მიმოფენა երթալ. շրջել (მიმოდება, მოფენა): მიმოეფინებოდა ჰამბავი მისი, երթայր հռչակ զնմանէ *ლ.4,37;* მიმოეფინებოდა სიტყუაჲ იგი უფლისაჲ ყოველსა მას სოფელსა, շրջէր բանն Աստուծոյ ընդ ամենայն գաւառն *საქ.მოც.13,49.*

მიმოქუან շրջեցուցանել („მიმოდაქუან“, მიმოტარება): მიმოაქუნდა ისრაჱლისა შორის G, მიმოდააქუნდა მათ შორის S, շրջեցուցանէին ընդ իւրեանս *ისუ 6.24,33.*

მიმოქცევა այլայլել. այսր–անդր տանել–բերել. շրջել (გადასხვაფერება; მიმოსვლა, მოტანა): მიმოიქცევდეს პირსა მისსა, այլայլեսցէ զերեսս իւր *ზირ.12,19;* მიმოიქცევდეს პირსა, զերեսսն այսր–անդր տանէին–բերէին *მრთ.A.ანტ.დ.30-68,29;* მიმოიქცევინ და ვალნ ვითარცა უჴორცოჲ, շրջէր իբրեւ անմարմին *მ.ცხ.91v-102.*

მიმოყვანება շրջեցուցանել (მიმოყვანა): *I კორ.9,6.*

მიმოხედვა շուրջ հայել. հայեցեալ („მიმოდასტუანვა“, „მიმოხილვა“): მიმოიხედვიდა იესუ, რაჲთა იხილოს DE, მიმოდაისტუანვიდა იესუ, რაჲთამცა იხილა C, շուրջ հայէր տեսանել *მრ.5,32;* მიხედა მათ C, მიმოიხილა მათა DE, հայեցեալ Յիսուսի զնոքօք *მრ.3,5.*

მიმოხილვა հայել. հանդէս առնել („მიხედვა“, „მიმოდახილვა“, „აღხილვა“, „მიმოხედვა“, დათვალიერება): მიმოიხილა მათა DE, მიხედა მათ C, հայեցեալ Յիսուսի զնոքօք *მრ.3,5;* მიმოიხილეს DE, მიმოდაიხილეს C, հայեցեալ այսր–անդր *მრ.9,7;* მიმოიხილა (მიმოიხედვიდა) მარიამ მარჯულ და მარცხლ, հայէր յաջ եւ յահեակ տեսանել *ღმ.შობ.188,20-256,23;* მიმოიხილა ერისა ზედა G, აღიხილა ერი S, արար հանդէս ժողովրդեանն *ისუ 6.8,10.*

მიმოხლდომა կաքաւել (ცეკვა): ფერჴითა მიმოხლდებოდინ, ոտիւք կաքաւեսցեն *მ.ცხ.32r-27.*

მიმსგავსება նմանել. նմանեցուցանել. հաւասարել. հանգոյն լինել (დამსგავსება, შეთანასწორება): გომორელთამცა მივემსგავსენით, Գոմորոյ նմանէաք *ჰრომ.9,29;* მიემსგავსე ეზეკია მეფესა, նմանեա դու Եզեկիայի արքայի *მრთ.შ.ი.ოქრ.-გურიტ.227,22-134,114;* მიმსგავსება, նմանեցուցանել *მრთ.ანტ.დ.90,20-67,8;* რომელი-იგი ჰგონებდა მიმსგავსებად ღმრთისა, ჭაბუკისა ერთისაგან მოიკიცხებოდა, որ կարծեացն հաւասարել Աստուծոյ. այժմ ի ձեռն մանկան տղայոյ խաղացաւ *მრთ.A.ანტ.დ.79,9-22,1;* მიემსგავსა მიმცემელსა იუდას, հանգոյն եղեալ Յուդայի մատնչի *აქმ.106,8.*

მიმსგავსებულ-ი նմանեալ (დამსგავსებული): მიმსგავსებულ არს იგი ძესა ღმრთისასა, նմանեալ որդւոյն Աստուծոյ *ჰებრ.7,3.*

მიმსგავსება նմանութիւն (მსგავსება): *სიბრძ.სოლ.13,10.*

მიმსგავსებულ-ი նման (მსგავსი): მიმსგავსებულ ხართ სამარეთა C, նման էք գերեզմանաց *მთ.23,27.*

მიმღებელ-ი որ ընկալաւ (ბებია ქალი): საწყალობელ არს მიმღებელი ძეთა შენთაჲ, եղուկ է. որ ընկալաւ զորդիսն քո *ბარ.4,32.*

მიმყვანებელ-ი იხ. მყვანებელი.

მიმყოვრება յամել („დაყენება“, დაყოვნება): არა მიამყოვრო მიცემაჲ მისი G, არა დააყენო აღსრულებაჲ მისი S, մի՛ յամեսցես հատուցանել զայն *II შჯ.23,21.*

მიმცემელ-ი մատնիչ. տուող. պարտատէր (გამცემი, მიმცემი, ვალის გადამხდელი): მიმცემელი, մատնիչ *მრ.14,44;* მიემსგავსა მიმცემელსა იუდას, հանգոյն եղեալ Յուդայի մատնչի *აქმ.106,8;* არასადა მიმცემელ და მომღებელ იქმნენით სავაჭროსა, ոչ երբեք եղեր տուող եւ առող վաճառաց *მრკ.248v-192,17;* იყოს... თანამდები იგი, ვითარცა მიმცემელი, եղիցի ... պարտապանն իբրեւ զպարտատէրն *ეს.24,2.*

მიმცნება պատուիրել (უწყება, შეტყობინება): მიუმცენ მწერალსა მას და ვარქუ, լուեալ զայս. պատուիրեցի առ գրողն *მ.ცხ.63v-52;* მიუმცნო მამასა თევდორეს, պատուիրեաց առ Թէոդորէ *მ.ცხ.71v-83.*

მიმძლავრება იხ. მიუმძლავრებელად, მძლავრი.

მიმწდომობა იხ. ზედმიმწდომობა.

მიმწუხრ-ი երեկոյ. երեկ (საღამო): ვითარცა იყო მიმწუხრი, իբրեւ երեկոյ եղեւ *მრკ.253v-206,7;* განთიადითგან მიმწუხრამდე, յայգուէ մինչեւ ցերեկոյ *საქ.მოც.28,23;* მიმწუხრი იყო დღჱ იგი, ընդ երեկս էր աւուրն *ორმეოც.135,8-8.*

მიმწუხრ-ი ზზ. ընդ երեկս. ընդ երեկոյս. առ օթ. անարգանի (საღამოს „მწუხრი“): მოვიდეს მიმწუხრი, եկին... ընդ երեկս *დაბ.19,1; 24,11;* მიმწუხრი G, მწუხრი O, երիկուն *ლევ.6,20;* ყორანნი მოართუმიდეს მას პურსა განთიად და ჴორცსა — მიმწუხრი, ագռաւք բերէին նմա հաց եւ միս ընդ առաւօտս եւ հաց եւ միս ընդ երեկոյս *III მფ.17,6;* მიმწუხრი დაემალნენ პირისაგან ძეთა იუდაჲსთა, առ օթ դադարեսցեն յերեսաց որդւոցն Յուդայ *სოფ.2,7;* მოვიდოდა საქმით თჳსით ველით მიმწუხრი G (მწუხრი S), եմուտ ի գործոյ իւրմէ յանդոյ անագանի *მსჯ.19,16;* მიმწუხრად, ընդ երեկս (საღამოს) *დაბ.24,11.*

მიმჴდელ-ი պահանջող (მომთხოვნი): დაცხრომილ არს მიმჴდელი იგი, դադարեալ կայ պահանջողն *ეს.14,4;* ნუცა მიხილვენ მეზუერენი და მიმჴდელნი, մի՝ տեսցեն զիս մաքսաւորք եւ պահանջողք *თომა მოც.19,18-397,33.*

მიმჴცოანება, მიმჴცოვანება ալեւորել (დაბერება, სიბერე): მიმჴცოანებადმდე (მიმჴცოვანებადმდე ვარ) და სიბერედმდე... ნუ დამაგდებ მე, մինչեւ յալեւորել եւ ի ծերանալ ... մի՛ թողուր զիս *ფს.70,18.*

მინდობა յանձնել. վստահանալ. աւանդել. թողուլ (დანდობა, მიცემა, გადაცემა): ჩუენთა საქმეთა ღმრთისაჲ ჴამს მინდობაჲ, զմեր գործս յԱստուած պարտ իցէ յանձնել *მ.ცხ.231r-250;* არავის უღირს ოდესცა მინდობად თავსა თჳსსა, ոչ ումեք արժան է վստահանալ յանձն իւր *მ.ცხ.240r-261;* ყოველივე უკუე სასოებაჲ შენი მიანდვე უფალსა, յոյս քո աւանդէ ի տէր *მ.ცხ.281r-301;* ყოველივე უკუე ცხორებაჲ და საქმე სახიერსა მას მივანდოთ მეფესა, զամենայն ինչ ի նա թողցուք զմեր *მ.ცხ.231r-250.*

მინდობილ-ი վստահացեալ. նուիրեալ. անհոգ („უზრუნველი", დაიმედებული): მინდობილი, վստահացեալ G *მსჯ.18,27;* მინდობილ ამისთჳს ქრისტჱსისა, նուիրեալ էի զանձն իմ առ նա *მრკ.248-190,18;* ბანაკი იყო მინდობილ G, ბანაკი იგი მათი უზრუნველ იყო S, էր բանակ յանհոգս *მსჯ.8,11.*

მინდორ-ი դաշտ (ველი): ივლტოდა იგი მინდორსა მას შამბოანსა, փախեաւ... ի դաշտս շամբակացն *მ.ცხ.248v-269;* მოიღეთ ძელი მინდორით, բերէք փայտս ի դաշտէ *მ.ცხ.433v-505.*

მინინო იხ. მიმინო.

მინიჭება շնորհել. պարգեւել. հատուցանել (მიცემა, ჩუქება, მიგება): მიანიჭა მას სახელი, რომელი ზემო არს უფროჲს ყოველთა სახელთა, շնորհեաց նմա անուն, որ ի վեր է քան զամենայն անուն *ფლპ.2,9;* დასჯილთა თავისუფლებასა მიანიჭებს, դատապարտելոցն ազատութիւն շնորհեաց *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.92v-418;* საფასჱ დიდძალი მიგანიჭო შენ, շնորհեմ քեզ ինչս բազումս *გი 264r-263,26;* ნიჭსა კეთილსა მიგანიჭებ თქუენ, պարգեւս բարեաց պարգեւեցից ձեզ *იგ.სოლ.4,2;* მიგანიჭენ სასყიდელი შრომათა, հատուսցէ պարգեւս ըստ վաստակոց *შუშ.II 31.*

მიპკურება ցանել („პკურება", მისხურება, მიფრქვევა): და მიაპკუროს განწმედილსა ზედა G, აპკუროს განწმედილსა მას S, եւ ցանեսցէ ի վերայ սրբելոյն *ლევ.14,7.*

მიპყრობა մատուցանել. տալ. հասուցանել. դառնալ. յանդիման ցուցանել. ունել. մուծել. կարկառուլ (მირთმევა, მიცემა, მიბრუნება, მიშვერა): მიუპყარ ერთკერძოჲცა, մատո՝ նմա եւ զմիւսն *ლ.6,29;* მიუპყრიან მას ძმარი C, մատուցանէին նմա քացախ *ლ.23,36;* მიუპყრა მათ ფასი, մատոյց նոցա ինչս *საქ.მოც.8,18;* მიუპყრას მცემელსა ღაწჳ თჳსი, մատուսցէ հարկանելեաց զծնօտս իւր *გოდ.იერ.3,30;* ვითარცა მიუპყრეს წიგნი, իբրեւ մատոյց զհրովարտակն *რიფს.166,8-86,7;* მიუპყრეს მას... თაფლისა გოლი, նոքա ետուն նմա... խորիսխ մեղու *ლ.24,42;* მიუპყრათ დაწერილი ესე, տացուք ցնա զգիրդ *I ეზრა 3,9;* მიუპყრეს წინაშე კეისრისა, առ թագաւորն հասուցանէին *რიფს.163.18-;* მიუპყარ შენი ერთიცა, դարձոյ նմա եւ զմիւսն *მთ.5,39;* მიუპყრან იგი, յանդիման ցուցցեն *რიფს.163,8- ;* მიუპყრა მას, նա կալաւ *რუთ.3,15;* მიუპყარ მამასა შენსა, մուծցես առաջի հաւր քո *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.14-15;* მიუპყრა ჴელი მისი მათ და თითოეულისა ძმასა ულოცვიდა, կարկառ նոցա եւ ի վերայ իւրաքանչիւր եղբօր աղօթս առնելով *განხ.ი.199,28-85,15;* მიუპყრეს... სასუმელი ერთი ღჳნოჲ, մատուցին զինի բաժակաւ *მ.ცხ.121v-139.*

მირაკან-ი იხ. მიჰრაკანი.

მირბენა ընթանալ. արշաւել. դիմել (გაშურება, გაქცევა): მირბიოდა ერთი მათგანი, ընթացաւ մի ոմն ի նոցանէ *მთ.27,48;* სიხარულითა დიდითა მირბიოდეს, խնդութեամբ բազմաւ ընթանային *მთ.28,8;* მიირბინა სამოელ და გამოიყვანა საული მიერ, ընթացաւ եւ առ զնա անտի *I მფ.10,23;* მირბიოდა საჴმრისა რაჲსათჳსმე წინა პირსა ნავისასა, արշաւելով ի կողմն մի նաւին *ი.მოც.70,23-224,2;* მირბიოდეს მოსიკუდიდ, դիմեցին ի մահ *მსკ.55,3.*

მირდომილ-ი, მივრდომილ-ი կողմանեալ. անկեալ (მიგდებული): იხილა რაჲ იგი ტყავსა მას ზედა მირდომილად, իբրեւ ետես կողմանեալ ի վերայ մորթոյն *მ.ცხ.335v-388;* იგი მივრდომილი იდვა ცხედართა თჳსთა ზედა, նա անկեալ դնէր *II მფ.13,8.*

მირეონება ագահել („მიხრიონება", ანგარება, ხარბობა): ყოველნი მიჰრეონებდეს (მიხრიონებდეს J) ანგაჰრებასა, ամենայն ոք ագահէ զագահութիւն *იერ.8,10.*

მირთუმა տանել. մատուցանել. հասուցանել. բերել. ածել („მიყვანა", „შეწირვა", მირთმევა, მიტანა): მიართუა დედასა თჳსსა, տարաւ առ մայր իւր *მთ.14,11;* მოყუასნი მისნი მიერთუნენ მას, զընկերս նորա տարցին նմա *ფს.44,15;* ამცნო... მირთუმად მისა პური, պատուէր տայր... տանել նմա զհացն *მრთ.A.ანტ.დ.81,11-24,30;* მიართუა მსხუერპლი G, შეწიროს მსხუერპლი O, մատուսցես զզոհն *ლევ.2,8;* მიართუა ძღუენი ეგლომსა მეფესა G, մատոյց զպատարագսն Եգղոմայ արքայի *მსჯ.3,17;* მიართუენ მსხუერპლნი შენნი, մատուցեր զոհս *ეს.57,6;* სი-

ტყუაჲ იგი გარდამრჱ მიართჳან მოსეს, զքան ինչ մեծ հասուցանէին առ Մովսէս *გამ.18,26;* ძღუენი მიართუან მას, պատարագս բերցեն նմա *ფს.71,10;* მიართუნენ იგინი მღდელსა O, მიიყვანნეს იგინი მღდელისა G, ածցէ առ քահանայն *ლევ.5,7;* დავჰვედრი მირთუმაჲ წყლისაჲ, պատուիրեցի նոցա տանել ջուր նմա *მ.ცხ.183r-200.*

მირიდება խոյս տալ. ակնածել. խուսել. խուսափել. զատանել. ընկրկել („უგულებელს ყოფა", მორიდება): იესუ მიჰრიდა ამბოხისა მისგან მოადგილსა მას C, Յիսուս... խոյս ետ վասն ամբոխին ի տեղւոջէ անտի *ი.5,13;* უკუეთუ მირიდებით მიარიდნენ მკვდრთა მის ქუეყანისათა თუალნი მათნი კაცისა მისგან G, უკუეთუ უგულებით უგულებელს-ყონ თუალითა მათითა მკვდრთა მათ ქუეყანისათა კაცისა მისთჳს B, ակնածելով ակնածեսցեն բնակիչք երկրին աչօք իւրեանց յառնէն յայնմանէ *ლევ.20,4;* მიჰრიდა და ლახუარი იგი შეჰმშჭუალა კედელსა, խուսեաց ... եւ եհար զգեղարդն յորմն *I მფ.19,10;* მხილებასა მიჰრიდა გულმან ჩემმან, ի յանդիմանութեանց խոտորեցաւ սիրտ իմ *იგ.სოლ.5,12;* თუ მიჰრიდო, ვერ დაითმინოს, եթէ զատանիցես, ոչ համբերեսցէ *ზირ.12,14;* მო-რაჲ-ვიდოდი შენდა, მიმრიდენ ცეცხლმან მან, ի գալս իմում առ քեզ. ընկրկեսցի հուրն *განნ.ი.201,8-87,13.*

მირულვა նիրհել. տքնել. ի քուն մտանել. ննջել (მითვლემა, მიძინება): მიერულა ყოველთა, նիրհեցին ամենեքեան *მთ.25,5;* ვითარცა მიერულა მას ძილითა ჴშირითა, նիրհէր ի քուն թանձրութեան *საქ.მოც.20,9;* მიერულა სულსა ჩემსა მოწყინებითა, տքնեցաւ անձն իմ առ ի ձանձրանալ *ფს.118,28;* მიერულა, ի քուն մտեալ *ანდ.-ანატ.339-43,17;* მიირულის მცირედ მჯდომარემან, ննջէր սակաւիկ մի ի վերայ աթոռոյ նստելով *მ.ცხ.107v-127.*

მირჩოლა անսալ. ունկն դնել. խոնարհել (სმენა, გაგონება, ყურადღება, დამორჩილება): არა მიერჩდა ამესია, ոչ անսաց Ամասիա *IV მფ.14,11;* მიერჩდი და ისმინე ნუთ ერთ, ունկն դիր եւ անսա վայր մի *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,25-34,5;* ბარნაბაცა მიერჩდა მათსა მას ორგულებასა, Բառնաբաս անգամ խոնարհեցաւ ի նոցա կեղծաւորութիւն *გალ.2,13.*

მის-ი իւր. նորա (თჳსი"): მოწაფენი მისნი (თჳსნი DE), աշակերտքն իւր *მრ.6,1;* რჩულსა უფლისასა არს ნებაჲ მისი, յաւրէնս տեառն են կամք նորա *ფს.1,2.*

მისაგებელ-ი հատուցումն. փոխարէնք (სანაცვლო, სამაგიერო): მიაგე მისაგებელი მათი მათვე, հատո նոցա զհատուցումն նոցա նոցին *ფს.27,4;* მისაგებელი ცოდვილთაჲ იხილო, զհատուցումն մեղաւորաց տեսցես *ფს.90,8;* მისაგებელსა იგი მიაგებს მას, զհատուցումն նորա ինքն հատուսցէ *იერ.51,6;* მივაგე მისაგებელი, փոխարէնս հատուցի *ფლპ.მოც.9,41-317,7;* მისაგებელისაებრ მისისა მიაგოს მას, ըստ տրոց ... հատուսցէ նմա *იგ.სოლ.19,17.*

მისათხრობელად ի զրոյց (საამბოდ, სალაპარაკოდ): იყო შენ მუნ საბასრობელად და იგავად და მისათხრობელად B, եղիցես յառակ եւ ի ցոյց եւ ի զրոյց *II შჯ.28,37.*

მისათუალველ-ი ընդունելի (მისაღები, შესაწყნარებელი): არა მისათუალველ არს თქუენგან, զի ոչ լիցի ընդունելի առ ի ձէնջ *ლევიტ.22,20.*

მისალტოლავი, მისალტოლველ-ი ապաստան („შესავედრებელი", თავშესაფარი): მისცენით ქალაქნი მისალტოლავნი (შესავედრებელთანი S), տուք զքաղաքս ապաստանաց *ისუ.6.20,2;* განითჳსნეთ თქუენ ქალაქნი მათნი მისალტოლველად (შესავედრებელად B), տնիցին ձեզ ապաստանաց *რიცხ.35,11.*

მისან-ი ըղձապատում. իղձ. գէտ. հարցուկ (გამომცნობელი, მკითხავი): მისანნი ხილვასა ტყუვილისასა და საჩუენებელსა ნაცილსა იტყოდეს, ըղձապատումք տեսիլս սուտս եւ երազս սուտս խօսէին *ზაქ.10,2;* მოუწოდეს ქურუმთა და მისანთა, կոչեցին ... զքուրմսն եւ զիղձսն *I მფ.6,2;* საკიცხელ იყვნენ მისანნი, ձաղր կայցեն իղձքն *მიქ.3,7;* საიდუმლოსა მას, რომელსა იკითხავ მეფჱ, არა არს ბრძენთა და მოგუთა და მისანთაჲ და გაზარ(ინ)ელთაჲ თხრობად, զխորհուրդ զայդ զոր արքայ հարցանէ. ոչ է իմաստնոց եւ մոգուց եւ գիտաց եւ ըղձից պատմել *დან.2,27;* მისანი მოკლა GS, զհարցուկն կոտորեցին *ისუ.6.13,22.*

მისატაცებელ-ი յափշտակութիւն (წასართმევი): არა მიეცნენ ჩჩვლნი მათნი მისატაცებლად, մի՛ մատնեսցէ ի յափշտակութիւն տղայս նոցա յաւար *ივდ.4,10.*

მისაქცეველ-ი դարձ (მოსაბრუნებელი): მისა მიმართ ყო მისაქცეველი მათი, ի նոյն դարձ դարձ նոցա *ზირ.16,31.*

მისაყოფელ-ი բազմակալ (მაშა, საკეცე): დაბურონ... ბაზმაკნი მისნი და მარწუხნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი G, ծածկեսցեն... զերկոսին ճրագարանսն նորա եւ զունելիս նորա եւ զբազմակալս նորա *რიცხ.4,9.*

მისაცემელ-ი տուրք. պարգեւ. բաշխ. կաշառք („საცემელი", გამოსაღები, ძღვენი, საჩუქარი, ქრთამი): მხიარულად მისაცემელი უყუარს

უფალსა, զտուրս զուարթառատս սիրէ Աստուած *// კორ.9,7;* ნუ დრო-უყოფ მისაცემელსა ნაკლულევანისათჳს, մի՛ յապաղիցես զտուրս կարօտելոյն *ზირ.4,3;* ნიჭი და პატივი და მისაცემელი ფრიად მიიღოთ ჩემგან, պարգեւս եւ տուրս բազումս եւ պատիւս առնուցուք յինէն *დან.2,6;* იცით მისაცემელი (საცემელი C) კეთილი მიცემად შვილთა თქუენთა, գիտէք պարգեւս բարիս տալ որդւոց ձերոց *ლ.11,13;* განვაწესე... სამკჳდრებელი მისი მისაცემელად ოჴრებისა, կարգեցի... զժառանգութիւն նորա ի բաշխ անապատի *მალ.1,3;* მისაცემელად ეფრემ მიიღოს, կաշառօք ընկալցի զԵփրեմ *ოვსე 10,6.*

მისგან-ი անտի (იქაური): მისგანი შენ არა ჰშჭამო, անտի մի՛ կերիցես *IV მფ.7,2.*

მისგანადცა վասն այնորիկ (მისთვის, მის გამო): *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 368,43-260,25.*

მისთაგან-ი իւր (յիւրոց) („თჳსთაგანი"): წარავლინნა იესუ ორნი მოწაფეთა მისთაგანნი DE, წარავლინნა ორნი მოწაფეთა თჳსთაგანნი C, արձակեաց երկուս յաշակերտացն իւրոց *მთ.21,1.*

მისთანა որ ընդ նմայն (ვინც მასთან არის): მისთანათა მათ, որ ընդ նմայն էին *მთ.12,3.*

მისთანაჲ მონაჲ ծառայակից („მონა-მოყუასი"): იწყოს გუემად მისთანათა მათ მონათა DE (მონა-მოყუასთა მათ თჳსთა C), սկսանիցի հարկանել զծառայակիցս իւր *მთ.24,49.*

მისკერძო իւր. մերձաւոր („თჳსი", მახლობელი, მისიანი): ესმა მისკერძოთა მათ DE, ვითარ ესმა თჳსთა მათ C, իբրեւ լուան որ իւրքն էին *მრ.3,21;* რომელნი-იგი მისკერძონი არიან, զմերձաւորս նորա *ეზეკ.37,16.*

მისლვა երթալ. գնալ. մատչել. ելանել. դառնալ. անցանել. դանդաղել („მიგუალვა", „სლვა", „განსლვა", „რორინება", „მიტანტმანება", მისვლა, მიახლოება, მიქცევა): შეეშინა მისლვად მუნ, երկեաւ երթալ անդր *მთ.2,22;* მივედ DE, მიგუალე C, ե՛րթ *მრ.1,44;* მე მივალ მამისა ჩემისა C, երթամ առ հայր *ი.16,16;* მისლვად კუალსა მათსა S, სლვად შემდგომად ღმერთთა სხუათა G, երթալ զհետ աստուծոց *მსჯ.2,19;* რაჟამს მიხვიდოდე (განხჳდოდე S) წყობად მადიამისა S, յորժամ երթայիր պատերազմել ընդ Մադիամու *მსჯ.8,1;* მივალ მწირობად S, ვრონინებ დამკჳდრებად G, երթամ պանդխտանալ *მსჯ.17,9;* მივედ და ჴმა-ყავ წინაშე მეფისა, երթ. բողոքեա՛ առ թագաւորն *ფლკტ.147,6-457,3;* აღდეგ შენ და მიედ, արի՛ եւ գնա դու *საქ.მოც.8,26;* მივედ და შეეახლე შენ ეტლთა იმათ, մատիր եւ յարեաց ի կառսդ յայդոսիկ *საქ.მოც.8,29;* ნუ მიუვალ მას ორგულებით, մի՛ մատչիր առ նա երկբայ մտօք *ზირ.1,35;* არა მიხუედ, ոչ ելեր *პოვნ.სტეფ.501-665,4;* მივიდეს ადგილსა მას, դարձան ի տեղին *ოსკ.19,3;* ნუუკუე მიხჳდოდი მათ ადგილთა, რამეთუ მუნ ასურნი დადარნებულ არიან, զուցէ անցանիցես ընդ այն տեղի. զի անդ թաքուցեալ նստին Ասորիք *IV მფ.6,9;* ვიდრე მე მივიდოდი DE, (მივტონტმანებდი C) სხუა ჩემსა უადრეს შთაჴდის, մինչ ես դանդաղիմ. այլ ոք քան զիս յառաջագոյն իջանէ *ი.5,7.*

მისლვა ნავითა նաւել: მი-რაჲ-ვიდოდეს იგინი ნავითა, մինչդեռ նաւէին *ლ.8,23.*

მისმენა ազդ լինել. լսելի լինել (შეტყობა, მოსმენა): მიესმა სახლსა ფარაოჲსსა, ազդ եղեւ ի տուն Փարաւոնի *დაბ.45,2;* მიესმა მათ, რომელნი-იგი ძიებად გამოსრულ იყვნეს, ազդ լինէր որք զխնդիրն առնէին *ანდ.-ანატ.305-27,1;* მიესმოდა ჴმაჲ იგი შორიელთა ადგილთა, լսելի լինէր ձայնն մինչեւ ի հեռուստ տեղիս *// ეზრა 3,13.*

მისმიერ-ი մերձաւոր (მისიანი, მახლობელი): ვერ განარინოს ულმრთომან მისმიერი იგი, ոչ ապրեցուցանէ ամպարշտութիւն զմերձաւորս իւր *ეკლ.8,8.*

მისნობა հմայս. հմայել. դիւթել. ըղձութիւն պատմել. մոլել (მარჩიელობა): დადგეს მეფჱ ბაბილონისაჲ პირველსა მას გზასა, თავსა ზედა ორთა გზათასა მისნობად მისნობისა, կացցէ արքայն Բաբելացւոց ի վերայ հին ճանապարհին. ի գլուխ երկուց ճանապարհաց. հմայս հմայել *ეზეკ.21,21;* მიმისნე ულუკებითა შენითა და აღმოიყვანე ჩემ წინაშე კაცი, რომელსა ვეძიებ მე, դիւթեա՛ դու ինձ վհկաւդ եւ հան ինձ զոր ասացից քեզ *I მფ.28,8;* წინაწარმეტყუელნი მისნი ვეცხლითა უმისნიდეს, մարգարէք նորա արծաթով պատմէին ըղձութիւնս *მიქ.3,11;* რომლისაჲ სარეწავი დიდძალი შეუვიდოდა უფალთა მისთა მისნობითა მისითა, որ շահս բազումս տայր տերանց իւրոց մոլելովն *საქ.მოც.16,16.*

მისნობა ըղձութիւն. դիւթութիւն. հմայք. մայլգարէութիւն. յառաջագիտութիւն (წინასწარცნობა, მკითხაობა): მისნობანი და სიზმარნი ამაო არიან, ըղձութիւնք եւ հաւագիտութիւնք եւ երազք ընդունայն են *ზირ.31,5;* მისნობასა არა იმისნიდეთ (იმისნვიდეთ J), ըղձութիւնս այլ մի՛ եւս ըղձանայցէք *ეზეკ.13,23;* იმისნიდეს მისნობასა ამათსა, պատմէին զըղձութիւն սնոտի *ეზეკ.13,6;* მისნობდეს მისნობასა და იზმნიდეს ზმნასა, դիւթեցին դիւթութիւն եւ հմայեցին հմայս *IV მფ.17,17;* აღივსო... სოფელი მათი მისნობითა, լցաւ... աշխարհ նոցա հմայիւք *ეს.2,6;* მისნო-

ბაჲ არს ბაგეთა მეფისათა, մարգարէութիւն է ի շրթունս թագաւորի *იგ.სოლ.16,10;* სადა არიან თქუენნი იგი მისნობანი, ո՞ւր են ձեր այժմ յառաջագիտութիւնք հարցուած մոլեգնութեան *მრთ.A.ანტ.დ.92,23-69,37.*

მისრულ-ი ժողովեալ. եկեալ (მისული): იგინიცა მისრულ იყვნეს დღესასწაულსა, նոքա եկեալ էին ի տօնն *ი.4,45;* მრავალგზის მისრულ იყო მუნ იესუ, բազում անգամ ժողովեալ էր անդր յՅսուսի աշակերտօքն հանդերձ *ი.18,2.*

მისრულება կատարել (შესრულება): მიუსრულენ მაღალსა აღნათქუემნი შენნი, կատարեա՛ բարձրելոյն զուխտս քո *ფს.49,14.*

მისურილ-ი ծարաւել. փափագել (სურვილი, ნადილი): რომელთა სუან ჩემგან, მუნვე მიჰსუროდის, ոյք ըմպեն զիս. տակաւին ծարաւեսցին // որ ըմպեն յինէն. դարձեալ փափագեսցեն զիս (Ω) *ზირ.24,29.*

მისყიდვა վաճառել. գնել (გაყიდვა; ყიდვა, შეძენა): მიგყიდის თქუენ ჴელთა მტერთა თქუენთასა მონად და მჴევლად, და არავინ იყოს, რომელმანცა მიგიყიდნა თქუენ, վաճառեսջիք անդ թշնամեաց ձերոց ի ծառայս եւ յաղախնայս. եւ ոչ ոք իցէ որ գնիցէ *// შჯ.28,68;* მიჰყიდენით ძეთა იონთასა, վաճառեցէք որդւոցն Յունաց *იოვ.3,6;* მიიყიდა იგი პეტეფრე... მზარაულთმთავარმან, գնեաց զնա Պետեփրէս ... դահճապետ *დაბ.39,1.*

მისყიდა վաճառել (გაყიდვა): ვერ ჴელ-ეწიფების მისყიდად მისა, չէ իշխան վաճառել *გამ.21,8*

მისყიდულ-ი վաճառ G (მიყიდული): იყოს მისყიდული იგი მომგებელისა მისისა, եղիցի վաճառ նորա այնմ որ ստացաւ զնա *ლევ.25,28.*

მისწორება գումարել (შეყრა, შეჭიდება): მივესწორე დასა ჩემსა და შეუძლე, գումարեցայ ընդ քեռ իմում եւ յաղթեցի *დაბ.30,8.*

მისწრაფება փութալ. պնդել. հասանել. փութապէս (ლტოლვა, აჩქარება, მიწევნა): მიისწრაფდა გულს-მოდგინედ სიხარულით ქორწილისა მის [აღსრულებად], ճեպով տագնապաւ փութայր զուրախութիւնս հարսանեացն կատարել *რიფს.163,22-79,15;* რაჲსა მიისწრაფი აბანოდ დღეს? ընդէ՞ր ի բաղանիս փութաս երթալ այսօր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.110,22-44,19;* მიისწრაფე ბანაკად და მიართუ ძმათა შენთა, պնդեա՛ ի բանակն եւ տուր եղբարց քոց *I მფ.17,17;* მიისწრაფა კარად ეკლესიისა, փութապէս հասանէր ի դուռն եկեղեցւոյն *იზტ.116,2;* აღმჴედრდი მალიად ჰუნესა შენსა და მიისწრაფე სრბით გზასა მას, ել յերիվար եւ փութա ընթացեալ եւ գնա ընդ ճանապարհ *მ.ცხ.397v-453.*

მისწრება հասանել (მიწევნა, დროზე მისვლა): ნარვიდეთ და ნუთუ ვითა მივესწრნეთ ბერსა, գնասցուք առ նա. միթէ հասցուք ծերոյն *მ.ცხ.181v-199.*

მისწრებულ-ი ժամանեալ (მისული): უკუეთუმცა არა გესწრაფა და მისწრებულ იყავ მისდა, թէ ոչ ժամանեալ էիր *მ.ცხ.397v-452.*

მისხურება ցանել. ցայտել („პკურება“): მი[ა]სხურა სისხლი მისი კედელთა მათ, ցայտեցաւ յարենէ նորա զորմովքն *IV მფ.9,33;* მისხურება G, პკურება B, ցանել *ლევ.14,16.*

მიტაცება յափշտակել. վարել. յաղթահարել (მოტაცება, ნართმევა): მძლავრნი მიიტაცებენ მას, բռունք յափշտակին զնա *მთ.11,12;* მჴეცმან ბოროტმან მიმტაცა იოსებ, գազան յափշտակեաց զՅովսէփ *დაბ.37,33;* მზირინ იგი, რაჲთამცა მისტაცა გლახაკსა, դարանի յափշտակել զաղքատն *ფს.9,29;* ვინ მიმტაცა შენ ჩემგან? ո՞ յափշտակեաց զքեզ յինէն *ფლკტ.142,17-450,34;* მიიტაცნეს, ვითარცა სამწყსოჲ წარტაცებული მტერთაგან, վարեցան իբրեւ զհօտ յափշտակեալ ի թշնամեաց *ბარ.4,26;* ნუმცა მიგუტაცებს კრავსა სამწყსოჲთ შენით ალთქუმულთა ამათგან განმრყუნელი იგი მგელი, մի՛ յաղթահարեսցէ զգառինս հօտի քոյ զայլն ապականիչ *რიფს.164,29.*

მიტაცება յափշտակութիւն (წართმევა, ნაგლეჯა): არა მიჰხედნეს... არცა მიტაცებასა საუნჯეთასა, ոչ ինչ խնայեցին ... կամ ի յափշտակութիւն ընչից *ვრდ.86.3.*

მიტაცებულ-ი յափշտակեալ (წართმეული): განარინეთ მიტაცებული ჴელისაგან მავნებელისა მისისა, փրկեցէք զյափշտակեալն ի ձեռաց զրկողին իւրոյ *იერ.22,3.*

მიტევება թողուլ. թողացուցանել. թողութիւն լինել. թոյլ տալ. շնորհել. քաւել. ներել („დატევება“, ნებართვა, მიმადლება, პატიება): მიგეტევნენ შეცოდებანი შენნი, թողեալ լիցին քեզ մեղք քո *მთ.9,2;* რომელთა მიეტევნეს უშჯულოებანი, որոց թողան անօրէնութիւնք *ჰრომ.4,7;* ნუ შეუნდობთ მათ, ნუცა მიუტეობთ, մի՛ ներէք նոցա եւ թողացուցանէք *// ეზრა 4,22;* ნეტარ არიან, რომელთა მიეტევნენ უშჯულოებანი, երանի `ում թողութիւն եղեւ մեղաց *ფს.31,1;* მიუტევეს მათ C, დაუტევეს მათ, թոյլ ետուն նոցա *მრ.11,6;* ორთავე მიუტევა, երկոցունց շնորհեաց (զպարտս) *ლ.7,42;* მოწყალებამან მიუტევნის ცოდვანი, ողորմածութիւն քաւէ զմեղս *ზირ.3,33;* არლარა მიგიტევნე ცოდვანი თქუენნი, ոչ եւս ներեցից մեղաց ձերոց *ეს.1,14.*

მიტევება թողութիւն. քաւութիւն („მოტევება", პატიება): მიტევებად ცოდვათა C, მოტევებითა ცოდვათა DE, ի թողութիւն մեղաց *ლ.1,77;* განამრავლნა მიტევებანი იგი მისნი, յաճախեաց զքաւութիւն իւր *ზირ.18,11.*

მიტევება յարձակել. արշաւել (შეტევა, მისევა): მიეტევნეს მას ზედა, յարձակեցան ի վերայ *ფლკტ.152,28-464,23;* მიეტევა ზედა საჭედარსა მისსა, յարձակեցաւ ի վերայ երիվարին *თევდ.553-61,25;* მიეტევნეს ზედა მტერთა მათთა, յարձակեցան ի վերայ թշնամեացն *ვრდ.92,19;* ვითარცა მგელი მიეტევებინ სადგურსა კრავთასა, որպէս գայլ յարձակէր ի փարախ գառանց *მსკ.29,22;* მიტევება, արշաւել *I მფ.27,10.*

მიტევება արձակուրդ (გაშვება, გათავისუფლება): არა ისმინეთ ჩემი თქუმად მიტევებაჲ კაცად-კაცადმან ძმასა თჳსსა, ոչ լուարուք ինձ կոչել արձակուրդ իւրաքանչիւր եղբօր իւրում *იერ.34,17.*

მიტონტმანება դանդաղել („მისლვა", ტორტმანი, მძიმედ სიარული): ვიდრე მე მივტონტმანებდი (მივიდოდი DE), სხუაჲ ჩემსა უადრეს შთაჴდის C, մինչ ես դանդաղիմ. այլ ոք քան զիս յառաջագոյն իջանէ *ი.5,7.*

მიტრა խոյր („ვარშამაგი", გვირგვინი, თავსაბურავი): დასდვა მიტრაჲ თავსა ზედა მისსა G, დაბურა ვარშამაგი თავსა მისსა O, եդ ի վերայ գլխոյ նորա զխոյրն *ლევ.8,9.*

მიტყუენვა գերել (ტყვედ წაყვანა): მოაქცინენ გულნი თქუენნი ქუეყანად, რომელსა მიეტყუენნენ, դարձուսցեն զսիրտս իւրեանց յերկիրն յոր գերեցան *III მფ.8,47.*

მიუდრეკელ-ი անդառնալի (მიუქცეველი, გადაუხრელი): რაჲთურთით ყოვლად მიუდრეკელად, անդառնալիք ի չարիս *მ.ცხ.437v-509.*

მიუთხრობელ-ი անպատմելի. անպատում (უთქმელი): ღმერთი უცნაური, მიუწდომელი და მიუთხრობელი, աստուած անծանաւթ. անհասանելի. անպատմելի *დიონ.145,19-15;* შუებად მიუთხრობელსა მას ცხოვრებასა, վայելել յանպատում ի կեանսդ *მსკ.52,14.*

მიუმძლავრებელად անբռնադատ (ძალდაუტანებლად, მიმძლავრების გარეშე): მომეც მე, უფალო, გზაჲ... მიუმძლავრებელად თანაწარსლვად, տուր ինձ... զճանապարհս ... անբռնադատ վճարել *განს.ი.201,15-87,23.*

მიუტევებელ-ი կարեւոր (უპატიებელი, ნამდვილი): შეუძლებელ და მიუტევებელ ცოდვაჲ იგი არს, რომელსა დგანან და ყოვნიან მასვე შინა, անհնարին եւ կարեւոր մեղք այն են ... *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.103,36-32,20.*

მიუწდომელ-ი անհասանելի. անմատոյց. անբաւ. անպատում (მიუთხრობელი, მიუწვდომელი): მიუწდომელი, անհասանելի *გრ.ანძ.-შობ.295,36;* անմատոյց *I ტიმ.6,16;* ქებითა მიუწდომელსა, ի գովութիւնս անբաւս *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 115,26;* მადლობდა მიუწდომელთა მათ საკჳრველებათა ღმრთისათა, զոհանայր անպատում սքանչելեացն Աստուծոյ *მსკ.59,19.*

მიუწყება պատմել. իմացուցանել (შეტყობინება): მიაუწყეთ ესე მეფესა, պատմեցէք Դաւթի եւ ասացէք *II მფ.17,16;* მიაუწყენ სამართალნი შენნი იაკობსა, իմացուսցեն զարդարութիւնս քո Յակոբայ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.152,11-153.*

მიფარვა թաքչել („დამალვა"): მიეფარა მათგან C, დაემალა მათგან DE, թաքեաւ ի նոցանէ *ი.12,36.*

მიფენა հեղուլ. զեղուլ. ցանել. սփռել. արկանել („მოფენა", დაღვრა, დაბნევა, დაფანტვა, გაშლა): მივჰფინო სულისაგან ჩემისა ყოველსა ზედა ჴორციელსა, հեղից յոգւոյ իմմէ ի վերայ ամենայն մարմնոյ *საქ.მოც.2,17; იოვ.2,28;* მიჰფინე რისხვაჲ შენი თესლთა ზედა, հեղ զբարկութիւն քո ի վերայ ազգաց *ფს.78,6;* მიჰფინე (მოჰფინე A) მის ზედა სირცხჳლი, հեղէր զնովաւ զամօթ *ფს.88,46;* მიჰფინა იგი ყოველთა მათ საქმეთა მისთა, եհեղ զնա ի վերայ գործոց իւրոց *ზირ.1,9;* მიჰფინნა მათ ზედა წყალობანი იგი მისნი, զեղոյց ի վերայ նոցա տէր զողորմութիւն իւր *ზირ.18,9;* მიჰფინა ნაცარი მათი საფლავსა, ցանեաց զմոխիրն նորա ի գերեզմանս *IV მფ.23,6;* მივჰფინო სულისაგან ჩემისა, սփռեցից ... յոգւոյ իմմէ *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.189,10-379,25;* მიჰფინა ნაცარი მათი ბეთელს, արկ զմոխիր նոցա ի Բեթէլ *IV მფ.23,4.*

მიფენილ-ი հեղեալ (გაშლილი): მიფენილ არს ნათელი სარწმუნოებისაჲ მაგის ყოველსა ზედა ვითარცა მზის-თუალისაჲ, հեղեալ է լոյս հաւատոցդ զամենեքումբք իբրեւ զարեգական *ფლკტ.152,9-463,36.*

მიქონოდი, მიქონოთი, მიქონიოთი մեքենովք (საფეხური, კვარცხლბეკი): დაჭრა მეფემან აქაზ კარშიკები მიქონიოთთაჲ, կոտորեաց արքայ Աքազ զաղխսն մեքենովքայն *IV ფს.16,17; 25,13; 25,16.*

მიქუან(ება) բերել. տանել („მილება", მიტანა): მიაქუნდა შემდგომად იესუჲსა DE, მილებად კუალსა იესუსა C, բերել զկնի Յիսուսի *ლ.23,26;* მიაქუნდეს კიდედ მდინარისა, բերին յեզր գետոյն *ორმეოც.141,20-9;* თჳსი მარცუალი მი-

აქუნ, իւրաքանչյուր զիւր հատն տանի *ფიზ.XV 8-10.*

მიქუმა առնուլ (აყვანა): მიიქუა დედაკაცმან მან ყრმაჲ იგი, առ կինն զմանուկն *გამ.2,9;* მიიქუ ყრმაჲ ეგე, առ զորդի քո *IV მფ.4,36.*

მიქცევა դառնալ. դարձուցանել. խոտորել. խոտորեցուցանել. խոյս տալ. խուսել. միտել. թափառել. կրկնել („გარე მიქცევა", „უკუნ-ცემა", „გარდაქცევა", „მიდრეკა", მიბრუნება, მიხრა): რაჲთა არა მიაქციონ ჰეროდესა, չդառնալ առ Հերովդէս *მთ.2,12;* მიაქციე მახჳლი ეგე, դարձո զսուր քո *მთ.26,52;* მიაქცია ვეცხლი DE, უკუნ-სცა იგი C, դարձոյց զարծաթսն *მთ.27,3;* ყოველივე მიიქცევის მიწადვე, ամենայն դառնայ ի հող *ეკლ.3,20;* მიიქცეს მიწაჲ ქუეყანად, դարձցի հողն յերկիր *ეკლ.12,7;* მიიქცა სივლტოლად, դարձաւ ի փախուստ *იერ.49.24;* მიქცევით მივიქციო (გარემიქცევით გარემივიქციო S) პირი ჩემი მათგან G, դարձուցանելով դարձուցից զերեսս իմ ի նոցանէ *II შჯ.31,18;* ბრძანებასა მას რისხვისასა მიაქცევდა, զհրաման պատուհասին դարձուցանէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.102,19-30,9;* ყოველთავე მიაქციეს ერთბამად, ամենեքեան խոտորեցան ի միասին *ჰრომ.3,12;* რაჲთა არა მიაქციოთ მარჯუნ ანუ მარცხნ G, რაჲთა არა გარდააქციოთ მისგან მარჯულ ანუ მარცხლ S, զի մի՛ խոտորիցիք ի նմանէ յաջ կամ յահեակ *ისუ 6.23,6;* მიაქცია სამსონ ხილვად ლომის ლეკჳ ესე S, მისდრკა ხილვად მძორსა ლომისასა G, խոտորեցաւ տեսանել զգէշ առիւծուն *მსჯ.14,8;* მიუქციეს (მიაქციეს S) მუნ, խոտորեցան անդ *მსჯ.18,3;* ყოველთავე მიაქციეს Ⴂ, ყოველნივე მისდრკეს Ⴀ, ամենեքեան խոտորեցան *ფს.13,3;* რომელმან მიაქციის, არლარა თუ მოაქციისა? որ խոտորին ո՞չ եւս դառնայցէ *იერ.8,4;* არა მიაქციონ ალაგთა მათთაგან, մի՛ խոտորեսցին ի շաւղաց իւրեանց *იოვ.2,7;* მიაქცია იგი სახედ აბედიაჲსა ქეტელისა, խոտորեցոյց զնա ի տունն Աբեդդարայ Գետացւոյ *I ნშტ.13,13;* მიაქცია ისრაჱლმან მისგან, խոյս ետ Իսրայէլ ի նոցանէ *რიცხ.20,21;* მიაქცია კაჰრაულმან გზისაგან G, խուսեաց էշն ի ճանապարհէն *რიცხ.22,23;* მიაქციეს (მიდრკა G) გული მათი შემდგომად (უკუანა G) აბიმელექისა (აბიმელეხისა S), միտեցաւ սիրտ նոցա զկնի Աբիմելեքայ *მსჯ.9,3;* ვიდრემდის მიაქცევდე, ასულო, մինչեւ յերբ թափառիցիս, դուստր *იერ.31,22;* მიაქციეს და ალვიდეს გზასა ბასანისასა, կրկնեցան ելին ընդ ճանապարհն ի Բասան *რიცხ.21,33.*

მიქცევა მსახურებად պոռնկել („განწურთა", აქ: მანკიერებისაკენ მიბრუნება): მიიქცა ყოველი ისრაჱლი მსახურებად მუნ S, განწურთა ყოველი ერი ისრაჱლისაჲ უკუანა მისსა G, պոռնկեցաւ ամենայն Իսրայէլ զկնի նորա անդր *მსჯ.8,27.*

მიქცეულ-ი մրրկեալ (მიმართული, მიბრუნებული): გამოჴდა რისხვაჲ მიქცეულად, եւ բարկութիւն մրրկեալ *იერ.30,23.*

მიქცევა դարձ (მიბრუნება, დაბრუნება): ჟამი მიქცევისა მის ჩემისაჲ მოიწია, ժամանակ դարձի իմոյ հասեալ կայ *II ტიმ.4,6.*

მიღება առնուլ. ընդունել. տանել. բառնալ. հանել. բերել. կրել. ճաշակել. ի բաց պահանջել. կապտել. յափշտակել. շորթել. զերծանել. որոշել („დაპყრობა", „შეწყნარება", „მოღება", „თანა-წარცოდვა", „მორთუმა", „მიქუან-", „შემოსა", წაღება, წართმევა, შეწყნარება, მიტანა, გახდა, გაცლა): კუართისა შენისა მიღებად, առնուլ զշապիկս քո *მთ.5,40;* ჰლოცვიდა პავლე ყოველთა მიღებად საზრდელისა, աղաչէր Պաւղոս զամենեսեան առնուլ կերակուր *საქ.მოც.27,33;* რაჲსათჳს მიმიღო მე ისრაჱლმან ქუეყანა ჩემი? S, რამეთუ დაიპყრა ისრაჱლმან ქუეყანაჲ ჩემი? G, ընդէ՞ր առ Իսրայէլ զերկիր իմ *მსჯ.11,13;* მიღებაჲ სულისა ჩემისაჲ იზრახეს, առնուլ զանձն իմ խորհեցան *ფს.30,14;* სიხარულით მიიღიან DE (შეიწყნარიან C), խնդութեամբ ընդունին *მრთ.4,16;* მიგიღებიეს ნუგეშინისცემაჲ, ընկալայք զմխիթարութիւն *ლ.6,24;* ცოდვაჲ მიიღოს G (მოიღოს B), մեղս ընկալցի *ლევ.24,15;* არცა მიიღო. სწავლაჲ, ոչ ընկալաւ զխրատ *სოფ.3,2;* მიიღე წიგნი ესე ჩემგან, ընկալ զգիրս *ფლკტ.154,20-466,37;* მიიღო იგი მღდელისა G, მიართუას იგი მღდელსა მას O, տարցի զայն առ քահանայն *ლევ.5,12;* მიიღეთ ტაძართა თქუენთა, տարայք ի մեհեանս ձեր *იოვ.3,5;* მიგეღოს თქუენგან სასუფეველი ღმრთისაჲ, բարձցի ի ձէնջ արքայութիւն Աստուծոյ *მთ.21,43;* სულსა წმიდასა შენსა ნუ მიმიღებ ჩემგან, զհոգի սուրբ քո մի՛ հաներ յինէն *ფს.50,13;* მიღებად კუალსა იესუსა C, მიაქუნდა შემდგომად იესუჲსა DE, բերել զկնի Յիսուսի *ლ.23,26;* მიიღედ (შეიმოსედ Ⴀ) მეყსეულად სირცხჳლი, կրեսցեն զամօթ առժամայն վաղվաղակի *ფს.39,16;* განსაგებელი მისი სხუამან მიიღენ, զայցելութիւն նորա զայն այլ տարցի *ფს.108,8;* გლოცავ თქუენ მიღებად საზრდელისა, աղաչեմ զձեզ ճաշակել կերակուր *საქ.მოც.27,34;* ამას ღამესა მიგიღონ სული შენი შენგან, յայսմ գիշերի զոգիդ ի քէն ի բաց պահանջիցեն *ლ.12,20;* სარწმუნოებისა ჩემისა ვერ შემძლებელ ხარ მიღებად, կապտել զհաւատս իմ ոչ կարես *ვარ.375,28-811;* რაჲთა ... მი-მცა-უღო იგი მისგან, զի մի որ յափշտակեսցէ ի նմանէ *ვარ.815-377,13;* ვერცა მეფეთა მათ შენთა მიმიღონ [მარგალიტი], ոչ ինքնակալն քո շորթել կարէք *ფოკა 342-497,3;* მიუღე სამოსელი მისი, զերծ ի նմանէ զհանդերձս նորա *იგ.სოლ.27,13;* შჯულსა თანა სიწმიდეცა მიუღონ, ընդ հաւատոյն եւ սրբութիւն որոշեսցեն *მ.ცხ.127-145;* ღმერთმან ჩემმან სამართალი ჩემი მიმიღო და განმეშორა G, ღმერთმან ჩემმან თანა-წარმცროდა სამართალი ჩემი ჩემგან O, Ա՜ծ իմ եբարձ զիրաւունս իմ եւ մեկնեցան *ეს.40,27.*

მიღება ქრთამისა կաշառակրծութիւն: ვაებაჲ მათი... მედგრობით მიღებისათჳს ქრთამისა, եղկութիւն նոցա... ի պատրանս կաշառակրծութեան *თავნი იუდაჲს ეპ.(2)*

მიღებულ-ი բարձեալ. առեալ (წართმეული, შეწყნარებული): მიღებულ არიან სამართალნი მისნი, բարձեալ են իրաւունք *ფს.9,25;* მიღებულ არს ძილი მათგან, բարձեալ է քուն նոցա *იგ.სოლ.4,16;* არამიღებული, չառեալ *I კორ.4,7.*

მიყვანება տանել. առնուլ. ածել. մուծանել („მოყვანება", „მორთუმა", მიყვანა, წაყვანა, გადევნება): რომელმან მიიყვანის წარსაწყმედელად, որ տանի ի կորուստ *მთ.7,13;* ნუ გეშინინ მიყვანებად, մի՛ երկնչիր առնուլ առ քեզ *მთ.1,20;* მიიყვანეს იგი, տարան զնա *მთ.27,31;* მიიყვანა იესუ პილატე და გუემა იგი, առ Պաղատոս զՅիսուս եւ գան եհար *ი.19,1;* მიიყვანნეს ასულნი მათნი თავთა თჳსთათჳს ცოლად G, მოიყვანნეს ასულნი მათნი თავისა თჳსისა ცოლად შ, առին զդստերս նոցա իւրեանց ի կանայս *მსჯ.3,6;* ვითარცა მიიყვანეს წმიდაჲ იგი... საპყრობილედ, իբրեւ տարան զսուրբն... ի բանտ *ფლკტ.142,1-450,14;* მიიყვანეს კაჲაფაჲს (კაჲაფაჲსა DE), ածին առ Կայիափա *მთ.26,57;* ბრძანა მიყვანებაჲ მისი ბანაკად, հրամայեաց ածել զնա ի բանակն *საქ.მოც.21,34;* მიიყვანნეს იგინი მღდელისა G, მოართუნენ იგინი მღდელსა O, ածցէ առ քահանայն *ლევ.5,7;* ბრძანა მიყვანებაჲ მისი ბანაკად, հրամայեաց ... մուծանել զնա ի բանակն *საქ.მოც.22,24.*

მიყოფა մխել. ձգել. տանել. կարկառել. արկանել. մատուցանել. խոնարհեցուցանել. մեկնել („შეხება", „განრთხმა", „განყოფა", „განმარტება", განოდება, გაშვერა, მიგდება): ვერვინ მიყო მისა ჴელი, ոչ որ մխեաց ի նա ձեռն *ი.7,44;* რომელთაცა მიჰყავ ჴელი შენი G, რომელსა შეახო ჴელი შენი S, յոր ինչ մխեսցես զձեռն քո *II მჯ.15,10;* მიყო ჴელი, ձգեաց զձեռն *მთ.8.3;* მიყავ (განირთხ G) ჴელი შენი გესონითა (გეონითა ლახურითა S), ձգեա զձեռն քո գայիսոնաւդ *ისუ 6.8,18;* მიყო ჴელი მისი, ձգեաց զձեռն իւր *ფს.54,21;* მიყო აოდ (აოდმან G) ჴელი მარცხენე (მისი S), ձգեաց Աւովդ զձեռն իւր զձախ *მსჯ.3,21;* ჴელი მარცხენე მისი მიყო მანასა S, ჴელი მისი მარცხენე მანისა მიმართ განჰმარტა G, զձեռն իւր ձախ ձգեաց ի ցիցն *მსჯ.5,26;* მივყავ ჴელი ჩემი შენ ზედა და გარდამოგაგდო შენ კლდეთაგან, ձգեցից զձեռն իմ ի վերայ քո եւ թաւալեցուցից զքեզ ի վիմաց *იერ.51,25;* მიყო ბუნი ჰოროლისა თჳსისაჲ, დაანო გოლსა მას თაფლისასა, կարկառ զծայր գաւազանի իւրոյ ... եւ եհար ի խորիսխ մեղու *I მფ.14,27;* გლახაკსა მიუყავ ჴელი შენი, տնանկին կարկառեա՛ զձեռն քո *ზირ.7,36;* არცა ჩუენდა ღირს [არს] ჴელისა მიყოფად მაგათ, եւ ոչ մեզ արժան է ձեռն արկանել ի դոսա *ფლკტ.145,22-454,37;* უკუეთუ მიუყო ყური შენი, ბრძენ იყო, եթէ մատուսցես զունկն քո իմաստուն լինիցիս *ზირ.6,34;* არცა მივყავ ყური ჩემი, ոչ մատուցանէի զունկն իմ *იგ.სოლ.5,13;* მიყვენ ბეჭნი შენნი და იტჳრთე იგი, խոնարհեցո զուս քո եւ բարձ զնա *ზირ.6,26;* მიყო ჴელი მისი, մեկնեաց զձեռն իւր *მ.ცხ.102v-112.*

მიყრა ձգել (განრთხმა, განზიდვა, გაწევდა): მიყრასა მას მარჯუენისა ფერჴისა მისისასა, წარჰვარდა მუჴლისთავითგან ფერჴი, ի ձգել նորա զաջ ոտնն, լուծաւ ծնկաւն հետ եւ ոտն *ფლკტ.149,8-459,32;* ხოლო მჴედარმან მიჰყარა მახჳლი თჳსი, რაჲთამცა მოკლა, եւ ձգեալ զսուրն դահճին կամէր սպանանել *სნდ.6,28.*

მიყრდნობა յենուլ. կռղմնել (მიყუდება): მი-თუ-ეყრდნეს კაცი, ალესვის ჴელსა და წყლას იგი, յոր թէ յենուցու այր. մտանիցէ ընդ ձեռս նորա եւ խոցիցէ զնա *IV მფ.18,21;* მიეყრდნა იგი თხრილსა მას შინა, կռղմնեցաւ ի խորափտին *განს.ი.201,18-87,28.*

მიყუარ-ი բարեկամ. սիրելի („მეგობარი", „მოყუარე"): ხოლო მიყუარი სიძისაჲ მის ... სიხარულით იხარებნ ჴმასა მის სიძისასა C, ხოლო მეგობარი სიძისაჲ... სიხარულით უხარინ ჴმითა სიძისაჲთა DE, իսկ բարեկամ փեսային... ուրախութեամբ ուրախ լինի վասն ձայնի փեսային *ი.3,29;* არა მიყუარ ხარ კეისრისა C, არა ხარ მოყვარე კეისრისაჲ DE, չես բարեկամ կայսեր *ი.19,12;* მტერნიცა მიყუარ იქმნიან, եւ թշնամիք բարեկամք լինին *იგ.სოლ.15,28;* ვხადოდე მიყუართა (მოყუარეთა J) ჩემთა, ხოლო

მათ შეურაცხ მყვეს მე, կոչեցի ես զսիրելիս իմ եւ նոքա արհամարհեցին զիս *გოდ.იერ.1,19.*

მიყუ(ა)რობა սէր. բարեկամութիւն (სიყვარული, მეგობრობა): სჯობს სტუმრობაჲ მხლითა მიყუარობით და მადლით, լաւ են կոչունք բանջարեղէնք սիրով եւ շնորհիւ *იგ.სოლ.15,17;* არცა სხუათა მნავალებელთა ეტყოდა სადამე მიყურობით, եւ ոչ ընդ կամակոր հերեսի ոտ այսն ինչ խօսէր սիրով *მრთ..ანტ.დ.88,5-64,14;* რომელი მალვიდეს სიცრუვესა, იგი ეძიებს მიყუარობასა, որ ծածկէ զյանցանս, խնդրէ զբարեկամութիւն *იგ.სოლ.17,9.*

მიყუარობა առնել սէր („სიყუარული“ S): *მსჯ.5,30.*

მიშუება թոյլ տալ. թողուլ. լծուղացուցանել. դատարկացուցանել. ներել („დატევება“, ნებართვა, შემსუბუქება): მიუშუა მას, թոյլ ետ նմա *მთ.3.15;* ან მიშუ და განვრისხნე გულისწყრომით მათ ზედა, արդ թոյլ տուր ինձ եւ բարկացեալ սրտմտութեամբ իմով ի նոսա *გამ.32,10;* მიუშჳთ შენებაჲ სახლისა მის ღმრთისაჲ, թոյլ տուք շինել զտունն Աստուծոյ *II ეზრა 6.7;* უკუეთუ მიუშუათ ესრეთ C, უკუეთუ დაუტევოთ იგი ესრჱთ DE, եթէ թողումք զնա այնպէս *ი.11,48;* მიუშუნა ცოდვასა შევრდომად, թողացոյց անկանել ընդ մեղօք *მრთ..ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 375,40-264,23;* მი-თუ-უშუა ჴელთა მისთა, მუნქუესვე გთხოვდეს იგი თავისუფლებასა, դատարկացո՝ զձեռն նորա (ծառայի) եւ խնդրեսցէ ազատութիւն *ზირ.30,26;* ღმრთისა მიშუებითა მეფჱ ხარ, ըստ ներելոյն Աստուծոյ ես դու թագաւոր *ბაბ.44,27-150,14.*

მიშჯა դատել (მისჯა, დასჯა, გასამართლება): ყოველნი სისხლად მიიშჯიან, ամենեքին արեամբ դատին *მიქ.7,2.*

მიცემა տալ. աւանդել. հատուցանել. շնորհել. տուժել. բաշխել. առակել. վարել. մատնել („მიგება“, „განცემა“, „განჩინება“, მინიჭება, გადახდა): მიეცით და მოგეცეს თქუენ, տուք եւ տացի ձեզ *ლ.6,38;* მიეც (მიაგე C) მათ საქმეთა მათთაებრ (საქმითა მათითა C), տուր նոցա. տէր, ըստ գործոց նոցա *ფს.27,4;* არა მივსცნეთ (მივსცენეთ J) ასულნი ჩუენნი ერსა უცხოსა, մի՛ տացուք զդստերս մեր ուստերաց ժողովրդոց օտարաց *ნეემ.10,30;* მიგცემ შენ სიკიმასა საზეპუროსა ჩემსა, ես տամ քեզ զՍիկիմ սեփական *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.64,1-65;* რომელსა მიეცა ფრიად, უმეტჱსი მოჰჴადონ მას, որում բազում աւանդեցաւ. առաւել եւս պահանջեսցեն ի նմանէ *ლ.12,48;* მისცა სული თჳსი უფალსა, աւանդեաց... զհոգին ի ձեռս Աստուծոյ *პეტრე მოც.47,34-55,32;* ნუ ჰყოვნი მიცემად მას, մի՛ յամիցես հատուցանել զնա *ეკლ.5,3.*

მიცემა տուրք: *II შჯ.15,10.*

მიცემა ათეულისა տասանորդել (მეათედის მიცემა): ათეულისა მისგან ჩუენისა მივსცედ (მისცედ O) ათეული მღდელსა მას, ի տասանորդաց մերոց տասանորդեսցեն քահանային *ნეემ.10,38.*

მიცემა ცოლად տալ յամուսնութիւն (გათხოვება): რომელი მიეცა ცოლად ჰამაზასპისდა, որ տուաւ յամուսնութիւն Համազասպայ *შუშ.I 31.*

მიცვალება փոխել. փոխադրել. վախճանել (გადანაცვლება; აღსრულება): ნათესავნი იგი, რომელ მისცვალენ და დასხენ ქალაქთა, ազգքն զոր փոխեցեր եւ նստան *IV მფ.17.26;* მიიცვალა წმიდაჲ გრიგორი მეფობისაგან სასუფეველსა ღმრთისასა, փոխեցաւ սուրբն Գրիգորիոս ի թագաւորութենէն յարքայութիւնս Աստուծոյ *ფლკტ.160,13-475,3;* ოდეს მიიცვალებოდა იგი და ეგულვა ღმრთისა მიმართ განსლვაჲ, յորժամ մերձ էր ի փոխադրիլ յաշխարհէս եւ անցանել առ Աստուած *მ.ცხ.24r-19;* ესმა, უკუეთუ ნანდჳლვე მიიცვალა, զի տեսցէ. եթէ վախճանեալ իցէ *მ.ცხ.94v-105.*

მიცვალებულ-ი փոխադրեալ (გადანაცვლებული): *მ.ცხ.406v-459.*

მიცთომა զանց առնել (აცდენა): მისცთებოდეს კუერთხნი იგი წმიდასა მას გუამისა მისგან, զանց առնէին զաւազանքն զսրբովն *ფლკტ.138,16-445,24.*

მიცლა ժամանել (მიწევნა, დროზე მისვლა): რაჟამს ოდენ მიგცალდეს შენ, ანუ ოდეს მოიქცე შენ მუნით, յորժամ ժամանեսցես դու եւ կամ երբ դարձցիս *ნეემ.2,6.*

მიძინება ննջել. ի քուն մտանել. նիրհել ի քուն (დაძინება): მივიძინე ჯუარსა ზედა, ննջեցի ի խաչին *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.100-429;* მიეძინა, ի քուն եմուտ *ლ.8,23;* მრავლისა მისგან ურვეულებისა მიეძინა, ի տրտմութենէն նիրհեցաւ ի քուն *მ.ცხ.102v-112.*

მიძღოლა առաջնորդել (წინამძღოლობა): ვინ მიმიძღუეს მე იდუმიამდე? ո՞ առաջնորդեսցէ ինձ մինչեւ յԵդովմէ *ფს.107,11;* მიმიძღუეს, სადაცა ენებოს, առաջնորդեսցէ ինձ որպէս եւ կամիցի *მარკ.250r-197,5;* რაჲთა ესენი მიმიძღუენ და მიმიყვანონ მთად წმიდად, զի առաջնորդեսցեն ինձ եւ հանցեն զիս ի լեառն սուրբ *ფს.42,3.*

მიძღუანება առաքել. յղել. տալ տանել („წარცემა“, გაგზავნა, მიტანა, გატანება): მიუძღუანა ესავს [ძღუენი], առաքեաց Եսաւայ [պատարագ]

დაბ.32,13; მიუძღუანა იგი ყოველსა ტომსა ისრაჱლისასა S, ნარსცნა იგინი ყოველსა საზღვარსა ისრაჱლისასა G, առաքեաց զայն ընդ ամենայն ցեղսն Իսրայելի *მსჯ.19,29;* მიგიძღუანე შენ, յղեցի առ քեզ *საქ.მოც.23,30;* უჯერო მიჩნს მიძღუანებაჲ პყრობილისაჲ, անպատեհ իմն թուի ինձ տալ տանել կապեալ մի *საქ.მოც.26,27;* მიუძღუანა იგი ჰეროდეს, ետ տանել զնա առ Հերովդէս *ლ.23,7.*

მიწა հող. երկիր. կաւ. հողակոյտ. յատակ. մղեղ (თიხა, მტვერი, ნიადაგი): სადა არა იყო მიწაჲ ფრიად, ուր ոչ գոյր հող բազում *მთ.13,5;* დაისხეს მიწაჲ თავთა ზედა მათთა G, გარდაისხეს მიწაჲ თავსა ზედა მათსა S, արկին հող զգլխովք իւրեանց *ისუ ნ.7,6;* დიდებაჲ ჩემი მიწასა დაამკვდროს C, զփառս իմ ի հող բնակեցուսցէ *ფს.7,6;* ყოველივე შჱიქმნა მიწისაგან, ամենայն եղեւ ի հողոյ *ეკლ.3,20;* მიიქცეს მიწაჲ ქუეყანად, դարձցի հողն յերկիր *ეკლ.12,7;* განვაქრიო მიწაჲ მისი მისგან, հոսեցից զհող նորա ի նմանէ *ეზეკ.26,4;* მიწაჲ იყავ და მიწადვე მიიქცე, հող ես եւ անդէն ի հող դարձջիր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,39-29,12;* არა იყო სადამე სიღრმე მიწისაჲ, առ ի չգոյէ հիւթոյ Երկրին *მთ.13,5;* მიწა, կաւ *სიბრძ.სოლ.7,9;* მოსდვას მიწაჲ და დაიპყრას იგი, կուտեսցէ հողակոյտս եւ կալցի զնա *ამბ.1,10;* შთაჰჴადნე ვიდრე მიწადმდე, իջուսցես զնոսա մինչեւ ի յատակս *ეს.26,5;* ძირი მათი, ვითარცა მიწაჲ იყოს, արմատ նոցա իբրեւ զմղեղ եղիցի *ეს.5,24.*

გამოთხრილი მიწასა գետնափոր (მიწისქვეშა თხრილი): იქმნეს... საყოფელნი გამოთხრილნი მიწასა კბოდისასა, առգելանոցս ... արարին գետնափորս ընդ դարիւք *ოსკ.20,6.*

მიწისა հողեղէն (მიწიერი): მიწასა ჴორცნი შეისხნა, էառ զհողեղէն մարմինն *ფიზ.XXVIII 20.*

მიწაშერეულ-ი մոխրապատ (მიწიერი): ნისლშემოხუეულითა და მიწაშერეულითა შუენიერებითა მათითა, ի մառախլապատ եւ ի մոխրապատ վայելչութիւնս նոցա *ატმ.104,3;*

მიწანება կոչել (მიწოდება, მიწვევა): მიიწანნა მან ყოველნი იგი ძენი მეფისანი, կոչեաց Աբիսողոմ զամենայն որդիսն արքայի *II მფ.13,23;* მიუწანებიან ყოველნი ძენი მეფისანი, կոչեաց զամենայն որդիսն արքայի *III მფ.1,25.*

მიწდომა գիտութիւն („მეცნიერობა“, მიწევნა): მიწდომილ მიწდომასა მაღლისასა G, მეცნიერ იყო მეცნიერობასა მაღლისასა Fr, հմուտ է գիտութեան Բարձրելոյ *რიცხ.24,16.*

მიწდომა იხ. მიწუდომა.

მიწდომილ-ი, მიწთომილ-ი հմուտ. խորհրդական. հանճարեղ („მეცნიერი“, „გონიერი“): მიწდომილი მიწდომასა მაღლისასა G, მეცნიერ იყო მეცნიერობასა მაღლისასა Fr, հմուտ է գիտութեան Բարձրելոյ *რიცხ.24,16;* კაცნი ბრძენნი და მიწთომილნი და გულისჴმიერნი G, (გონიერნი და მეცნიერნი B), արս իմաստունս եւ խորհրդականս եւ հանճարեղս *II შჯ.1,13;* ბრძენი და მიწთომილი (მეცნიერი S) ნათესავი ესე, ժողովուրդ իմաստուն եւ հանճարեղ ազգս այս *II შჯ.4,6.*

მიწევნა հասանել. ժամանել. հասուցանել. երթալ. մատչել. դիմել. ածել. մերձենալ. ձգել. չոգալ. կցել („მიახლება“, მისვლა, მიზიდვა, მიყვანა, მიღწევა): მიუწიე დასასრულსა მაღნარისა მის კარმელისასა, հասի յեզր սպառուածոյ անտառի կարմեղայ *IV მფ.19,23;* ვიდრე მიწევნამდევე მტარვალთა მათ, մինչչեւ հասեալ առ նոսա դահճացն *ანდ.-ანატ.334-41,1;* ვითარცა მიიწია მეფჱ იგი ტაძართა მათ თჳსთა, իբրեւ եհաս յապարանսն *ფლკტ.135,13-441,16;* ვითარ მიიწია სიტფოსა მას B, ვითარ მიეახლა სიცხესა მას A, եւ հասեալ ի ջերմութիւնն *ორმეოც.136,1;* ვიდრე ცადმდე მიიწია, մինչեւ յերկինս ժամանեաց *II ნშტ.28,9;* ფერად-ფერადნი სატანჯველნი მიაწინა წმიდასა მას ზედა, ազգի ազգի տանջանս հասուցանէր երանելւոյն *იზტ.119,11;* მიიწევის ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა, երթայ յատակս դժոխոց *იგ.სოლ.14,12;* მიიწინეს მისა ყოველნი იგი ნათესავნი ლევისნი, մատեան առ նա ամենայն ազգն Ղեւեայ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.156-157;* მიიწია მათ ზედა, դիմեաց ի վերայ նոցա *საქ.მოც.21,32;* მივაწიო ჴელი ჩემი აკარონსა ზედა, ածից զձեռն իմ ի վերայ Ակկարոնի *ამოს.1,8;* რომელი მიაწევს უდაბნოდ, որ ի ձգի յանապատն *რიცხ.23,28;* მიიწევის ვიდრე ზღუადმდე დიდად, ձգի ի ծովն մեծ *ეზეკ.47,19;* მიიწია ვიდრე ეგბატანადმდე, չոգաւ մինչեւ յԵկբատանս *ივდ.1,14;* მიიწიოს ზაბულონდ [საზღვარი] S, կցեսցի ի Զաբուղոն *ისუ ნ.19,27;* ვითარცა მიიწია სენაკად ბერისა, իբրեւ մերձեցաւ ի սենեակ ծերոյն *მ.ცხ.69r-81.*

მიწევნით հաւաստեաւ (ზედმიწევნით, ნამდვილად): მიწევნით გამოეძიებდეს, հաւաստեաւ... ինչ քննէին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,13-37,1.*

მიწერა գրել: ამას მივწერ თქუენდა, զայս գրեմք ձեզ *I იოვ.1,4;* იგივე მიწერად თქუენდა ჩემდა არა სიცონილ არს, վնոյն գրել առ ձեզ ինձ ոչ դանդաղելի է *ფლპ.3,1.*

მიწესა հրամայել. պատուիրել. բարբառել („ბრძანება“, „მცნება“, ძახილი): მიუწესა იისუმან G, უბრ-

ძანა ისო S, հրամայեաց Յեսու *ისუ 6.8,29;* რაოდენნი მიუწესნა მას მოსემან G, რომელ ამცნო უფალმან მოსეს S, զոր պատուիրեաց նմա Մովսէս *ისუ 6.11,15;* მიუწესნ მისა აბესალომ და ჰკითხავნ მას, բարբառէր առ նա Աբիսողոմ եւ ասէր ցնա *II მფ.15,2.*

მიწვენა դնել. ի կողմն առնել („შთაწვენა", დადება, დაწვენა): მიიწვინა იგი ბაგასა DE, შთააწვინა ბაგასა C, եդ զնա ի մսուր *ლ.2,7;* მიაწვინა ყრმაჲ იგი, առնէր զնա ի կողմն *ღშ.შობ.-186,9-253,15.*

მიწთომა იხ. მიწუდომა.

მიწისაგანი հողեղէն (მიწიერი): ვითარცა-იგი მიწისაგანი, ეგრეცა მიწისაგანნი, որպէս հողեղէն. նոյնպէս եւ հողեղէնք *I კორ.15,48.*

მიწიფება ժամանել. հասանել. ժաման առնել. կանխել. հաւասարել (მიწევნა, გათანასწორება): ვერ მივეწიფნეთ შესუენებულთა მათ, ոչ ժամանեմք ննջելոցն *I თეს.4,14;* ცისკარსა ლოცვანი ჩემნი მიგეწიფნეს შენ, առաւօտու աղօթք իմ ժամանեսցեն առ քեզ *ფს.87,14;* რომელნი მიეწიფნეს მამათა თქუენთა, որ ժամանեցին հարցն ձերոց *ზაქ.1,6;* ვიდრემდის მივეწიფნეთ ჩუენ ყოველნი ერთობასა მას სარწმუნოებისასა, մինչեւ հասցուք ամենեքեան ի մի միաբանութիւն հաւատոց *ეფეს.4,13;* კურთხევასა უფლისასა მივეწიფე, յօրհնութիւն տեառն հասի *ზირ.30,17;* მისწიფე იგი კურთხევასა სიტკბოებისა შენისასა C, ժամանն արարեր զնա յօրհնութիւն քաղցրութեան քո *ფს.20,4;* ცისკარსა ლოცვანი ჩემნი მიგეწიფნეს შენ, ընդ առաւօտս աղօթք իմ կանխեցին առ քեզ *მრთ.შ.კირ.იერ.-ალდგ.158,30-279,30;* რაჲთა მივეწიფო მე მამათა ჩემთა, զի հաւասարեցից եւ ես հարցն իմոց *შუშ.III 15.*

მიწოდება կոչել (მიწვევა): მიუწოდოს მას ბერობამან, կոչեսցեն զնա ծերակոյտ *II მჯ.25,8.*

მიწოვან-ი հողեղէն (მიწისაგან ნაკეთები): ნივთისაგან მიწოვნისა ადვილად შესამუსრველი ჭურჭერი და გამოქანდაკებულსა იქმს, ի հողեղէն նիւթոյ դիւրաբեկ անօթս եւ դրօշեալ գործէ *სიბრძ.სოლ.15,13.*

მიწოლა կողմնել. ննջել. բազմել („ინაჴ-დგმა", დაწოლა): მიწვა იგი საგრილსა ქუეშე ნერგისასა, կողմնեցաւ ընդ հովանեաւ տնկոյն *თევ.553-60,17;* მიწევ შენ ცხედარსა და მიზეზ-იდგ სნეულებაჲ, ննջեա ի մահիճս քո եւ հիւանդացիր *II მფ.13,5;* მიწოლით განისუენა ვითარცა ლომმან G, ინაჴ-იდგა და განისუენა Fr, բազմեալ հանգեաւ իբրեւ զառեւծ *რიცხ.24,9.*

მიწოლილ-ი որ ննջէ: *მარკ.247-188,12.*

მიწონა կշռել. համար առնել (აწონა, მითვლა): მათ მიუწონეს მას ოცდაათი ვეცხლი, նորա կշռեցին նմա երեսուն արծաթի *მთ.26,15;* მიუწონე მას ვეცხლი შვდი სიკლაჲ, կշռեցի նմա արծաթ եւթն սիկղ *იერ.32,9;* არა მიუწონდეს ვეცხლსა მას, რომელსა მისცემდეს მოქმედთა მათ, ոչ առնէին համար արծաթոյն տուելոյ նոցա *IV მფ.22,7.*

მიწრაფება երթալ. ընթանալ (მისვლა, გაშურება): მოგუთა... მათ ადრე მიიწრაფეს, ի վաղիւ անդր երթեալ մոգուցն *იზტ.117,2;* მიიწრაფე სახიდ შენდა, ընթա՛ ի տուն քո *ზირ.35,15.*

მიწუადება արձակել. ձգել (მიწვდენა): არა მისწუადნენ მწუერვალნი მათნი შორის ღრუბელთა, ոչ արձակեսցեն զծայրս իւրեանց ընդ ամպս *ეზეკ.31,14;* მისწუადნა რქანი მისნი ზღუამდე, ձգեաց զորթ իւր մինչեւ ի ծով *ფს.79,12.*

მიწუდომა, მიწდომა հասանել. ժամանել. ձգել. ձգտել. հասու լինել. նկրտել (მიწევნა, მიზიდვა, მიდრეკა): თავი მიწდომილ იყო ცად, գլուխ իւր հասանէր մինչեւ յերկինս *დაბ.28,12;* რაჲთა მი-ვითარ რაჲვსწუდე აღდგომასაცა მას მკუდართასა, որպէս հասից ի մեռելոցն յարութիւն *ფლპ.3,11;* რომელი მისწუდებოდა ქუესკნელამდე, որ հասանէր ի խոնարհ մինչեւ ի խորս *ფლპ.მოც.8,32-314,8;* შჯულსა სიმართლისასა ვერ მიწუდა, յօրէնս արդարութեանն ոչ ժամանեաց *ჰრომ.9,31;* მისწუდეს ვიდრე სინონმდე, ձգի մինչեւ ցՍիդոն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.84-85;* მისწუდების კიდითი-კიდედმდე ვრცელად, ձգտի ի ծագաց մինչեւ ի ծագս *სიბრძ.სოლ.8,1;* ვინ-მე უკუე მისწუდეს სიტყუთა მათსა მას ღირსებასა? ո՞վ հասու լիցի սոցա պատուոյ *მრთ.შ.ბას.კეს.-40-თვს 115,20;* წინასა მას მივსწუდები, յառաջադէմսն նկրտեալ եմ *ფლპ.3,13.*

მიწუდომილ-ი, მიწდომილ-ი, მიწთომილ-ი ձգեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.176-177.*

მიწუევა քարոզել (გამოცხადება, ქადაგება, მოხმობა, გამოქვეყნება): მიაწვეს მარხვაჲ, քարոզեցին պահս *იონა 3,5.*

მიწურვა գալ (მიწევნა): სლვასა მას შინა ჩუენსა მიეწურა მზჱ დასლვად, ի գնալն մեր արեգակն եկն ի մտանել *მ.ცხ.423ვ-483.*

მიწყვა չափել (მირწყვა): რომლითა საწყაულითა მიუწყოთ, მოგეწყოს თქუენ DE, որով չափով չափէք *მრ.4,24.*

მიხდა կոչել. հրաւիրել („წოდება", „მოწოდება", წვევა): მიხადეს იესუს და მოწაფეთაცა მისთა ქორწილსა მას, կոչեցաւ եւ Յիսուս եւ աշակերտքն նորա ի հարսանիսն *ი.2,2;* მიხადეს სამფსონი სახლით კრულთ-სამლოცველოსაჲთ G, მოუწოდეს სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა S, կոչեցին զՍամփսոն ի տանէ բանտին *მსჯ.16,25;* მიჰხადა ბალაამს G, უწოდა ბალაამს S, կոչեաց զԲաղաամ *ისუ 6.24,9;* მიხადა მას სერად, հրաւիրեաց զնա ի սէր *მ.ცხ.111v-130.*

მიხება մերձենալ. հուպ լինել. հպել („მიახლება", შეხება): სადა-იგი მპარავი არა მიეხების, არცა მღილმან განრყუნის, ուր ոչ գող մերձենայ եւ ոչ ցեց ապականէ *ლ.12,33;* რომელი მიეხოს, მოკუდეს, որ մերձենայցէ... մեռցի *რიცხ.3,38;* რღუნაჲ წყალთაჲ... მას არა მიეხოს (მიეახლოს Ⴂ), ի ջուրցն հեղեղաց... ոչ մերձեսցի *ფს.31,6;* არცა მიმხნეთ, մի՛ հուպ լինիցիք *მრთ.შ.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,29-29,4;* მიხება Ⴀ, მიახლება Ⴂ հպել *საქ.მოც.10,28.*

მიხედვა հայել. այց առնել. այցելութիւն առնել. ունկն դնել. տեսանել. նայել („მიმოდახილვა", შეხედვა): მიხედეთ მფრინველთა ცისათა, հայեցարուք ի թռչունս երկնից *მთ.6,26;* მიხედა და იხილა, հայեցեալ ետես *ლ.21,1;* მიჰხედა მას პეტრე იოვანჱთურთ, հայեցաւ ի նա Պետրոս Յովհաննու հանդերձ *საქ.მოც.3,4;* მიჰხედე აღმოსავალად, հայեաց ընդ արեւելս *ბარ.5,5;* არა მივჰხედო ასულთა თქუენთა, ոչ արարից այց դստերաց ձերոց *ოვსე 4,14;* ტარიგთა მათ მივჰხედო. ի վերայ գառանց այցելութիւն արարից *ზაქ.10,3;* არა მიხედიან, ունկն ոչ դնեն *ეს.1,23;* ნუ მიჰხედავ შენ დღესა კრებისა მათისასა მოწყუედასა მათსა, մի՛ տեսցես զժողովս նոցա յաւուր սատակման նոցա *აბდ.1,13;* რისხვით მიხედნა მას და ჰრქუა, նայեցեալ ի նա իբրեւ զայրացեալ. ասէ *მ.ცხ.69r-88;* მიხედა გარემო მისა C, მიმოდაიხილა გარემო მისა DE, հայեցաւ շուրջ զիւրեւ *მ.ცხ.3,34.*

მიხედვა այցելութիւն (ზედამხედველობა): შეაბილწნენ მიხედვანი ჩემნი, պղծեսցեն զայցելութիւն իմ *ეზეკ.7,22.*

მიხეთქა կտրել (მოგლეჯა): მიხეთქნა შარავანდედნი იგი თავისაგან მისისა, կտրեաց զպսակն ի վերայ գլխոյ նորա *ფლკტ.139,3-446,32.*

მიხილვა հայել („მოხილვა", „მოხედვა"): მოიხილა ბენიამენ ზურგით კერძო მისა S, მიიხილა ბენიამინმან უკუანაჲთ თჳსსა G, հայեցաւ Բենիամին ի թիկունս իւր *მსჯ.20,40;* ნუ მიიხილავ მსხუერპლისა მიმართ მათისა G, ნუ მოხედავ შესაწირავთა მათთა B, մի՛ հայիր ի զոհսն նոցա *რიცხ.16,15;* მიიხილე აღმოსავალად, იერუსალჱმ, հայեաց ընդ արեւելս. Երուսաղէմ *ბარ.4,36.*

მიხლდომა դիմել (მიმართვა, მივარდნა): გამოჰკრთა ხვთქი და მი(ა)ხლდნა ავაზაკსა მას ზედა, եւ ի հեղեղատէ ձորոյն խիթ զազան եւ դիմեաց ի վերայ աւազակացն այնոցիկ *მ.ცხ.377r-433.*

მიხუდომა հասանել (შეხვდომა): ოდეს მიხუდის ცვაჲ... ჴმობნ და იტყჳნ, մինչ հասանէր պահ նորա. ձայնէր եւ ասէր *მ.ცხ.296v-319.*

მიხუეჭა զրկել. գողանալ. ժողովել վաշխիւ եւ ստութեամբ („ვნება", „პარვა", მიტაცება): არა მიჰხუეჭო მოყუასსა და არა მისტაცო G, არა ავნო მოყუასსა შენსა და არცა-ღა მოსტაცო B, մի՛ զրկեսցես զընկեր քո եւ մի՝ յափշտակեսցես *ლევ.19,13;* სრულიად მიჰხუეჭა, զրկեաց զնա յընչից իւրոց *ზირ.29,8;* მიიხუეჭეს შენაჩუენებისაგან G, იპარეს შენაჩუენებისაჲ S, գողացան ի նզովից անտի *ისუ 6.7,1;* მიგიხუეჭიეს უდარესისაჲ, გლახაკი შეგიმთობია, զրկեցեր զվատթարն եւ զաղքատն խեղդեցեր *მ.ცხ.30r-26;* სიმდიდრჱ იგი მისი ყოველი იყო მიხუეჭითა, էին ամենայն ինչք նորա ժողովեալ վաշխիւ եւ ստութեամբ *მ.ცხ.323r-348.*

მიხუმა տանել. առնուլ („მოყვანება", წაღება): მიიხუნეს დაწუვად ცეცხლითა, տարան այրել ի հուրն *ანდ.-ანატ.335-41,11;* მივიხუენ ძმანი თქუენნი G, მოვიყვანნე ძმანი თქუენნი B, առի զեղբարս ձեր *რიცხ.18,6.*

მიჴდა պահանջել. տուժել. համարս տալ („გამოძიება", მოთხოვნა): ძმასა შენსა არა მიჰჴადო, մի՛ պահանջիցես յընկերէ *II შჯ.15,2;* მიჴდით მიგჴადოს უფალმან ღმერთმან შენგან S, გამოძიებით გამოიძიოს უფალმან ღმერთმან შენმან შენგან G, պահանջելով պահանջեսցէ տէր Աստուած քո ի քէն *II შჯ.23,21;* ესრჱთ შეიწყნაროს იგი უფალმან და არარაჲ მიჰჴადოს მას, յանձն առցէ տէր նորա. եւ մի տուժեսցի *გამ.22,11;* უქმისა სიტყჳსათჳს სიტყუასა მიჰჴდის, ընդ դատարկ բանի տացեն համարս *მ.ცხ.44r-37;* სიტყუაჲ მიგეჴადების მისთჳს, նմա պատասխանի տալոց իցես *მ.ცხ.173v-190.*

რომელი-იგი მიგჴდის պահանջող *ეს.3,12.*

მიჴდომა մատչել. մերձենալ. ելանել. հասանել ի վերայ. գերիվերոյ լինել („მოჴდომა", მიახლოება, მისვლა, მიწევნა): იგინი მიუჴდეს ფილიპეს C, ესენი მოუჴდეს ფილიპეს DE, նոքա մատեան առ Փիլիպպոս *ი.12,21;* მიუჴდეს მათ, մերձենային առ նոսա *მრ.6,33;* წყევაჲ ამაოჲ არავის მიუჴდის, անէծք զուր ումեք ոչ ելանին *იგ.სოლ.26,2;* მიუჴდეს ძენი ისრაჱლისანი ძეთა ბენიამენისთა G, ելին որդիքն Իսրայելի ի պատերազմ ընդ որդիսն Բենիամենի *მსჯ.20,24;* მიუჴდეს და წარიტაცეს იგი, հասեալ ի վերայ. յափշտակեցին զնա *საქ.მოც.6,12;* სი-

ქადული მისი მიუჴდის უშჯულოთა, պարծանք նորա գերիվերոյ լինին անզգամաց *იგ.სოლ.19,11.*

მიხრიონება ագահել („მირეონება"): ყოველნი მიხრიონებდეს (მიჰრეონებდეს O) ანგაჰრებასა, ամենայն ոք ագահէ զագահութիւն *იერ.8,10.*

მიჰრაკ(ა)ნ-ი, მირაკან-ი աղար. արեգ. մեհեկան („ფებერვალი", თებერვალი): აღესრულა ტაძარი იგი წმიდაჲ მირაკნისასა მეოთხესა მესამისა ადარ თჳსასა, կատարեցաւ տաճարն սուրբ ի քսաներորդ ամսոյն ադար *I ეზრა 7,5;* მიჰრაკნისა მას თუესა მოწევნითგან ზაფხული არს, արեգ ամիս հասեալ է աւասիկ. գարուն է ժամանակս *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.159,13-280,24;* მოვიდის... თთუესა მიჰრაკნისასა, გინა თუ ვარდობისასა, երթայ... յամսեանն փասնուզ. այսինքն յարեգ կամ ի քաղոց *ფიზ.X,19;* წმიდაჲ თეოდოსია აღესრულა მეათორმეტესა ფებრვალისა თთუესა, რომელ არს მიჰრაკნი, սուրբն Թէոդոսիա կատարեցաւ որ օր երկոտասան էր փետրուարի ամսոյ ՝ որ է մեհեկան *ფლკტ.160,16-475,8.*

მკა հնձել („მომკა"): ჰმკოთ სამკალი მისი G, მომკოთ სამკალი B, հնձիցէք զհունձս նորա *ლევ.23,10;* არცა მკიან, ոչ հնձեն *მთ.6,26;* ჰმკიდე თუ სამკალსა ყანასა შინა შენსა და დაგიშთეს მუნ მჭელეული GS, եթէ հնձեսցես զհունձս յանդի քում. եւ մոռասցի որայ յանդի քում *II შჯ.24,19;* რომელი ჰხედავს ღრუბელთა, არა მკინ, որ հայի ընդ ամպս. ոչ հնձեսցէ *ეკლ.11,4.*

მკა հունձ: ჟამსა მკისასა, ի ժամանակի հնձուց *მთ.13,30;* მკაჲ მოიწიოს, հունձք գան *ი.4,35;* დღეთა შინა იფქლისა მკისათა G, დღეთა მკისა იფქლისათა S, յաւուրս հնձոց ցորենոյ *მსჯ.15,1;* წარჴდა მკაჲ, անցին հունձք *იერ.8,20.*

მკადრე ყოფა իշխել (შეძლება): ვერ მკადრე ვარ ან პირველ ღმრთისა ტანჯვად შენდა, ես ոչ իշխեցից եւս արդեօք նախ քան զԱստուած տանջել զքեզ *მ.ცხ.98v-109.*

მკალ-ი մարախ. ջորեակ (კალია): საზრდელად მისა იყო მკალი, կերակուր նորա էր մարախ *მთ.3,4;* შეჭამოს იგი მკალმან, կերիցէ զայն մարախ *II შჯ.28,38;* მოიწეოდეს ვითარცა მკალი სიმრავლითა G, հասանէին իբրեւ զմարախ բազմութեամբ *მსჯ.6,5;* მოჴდა მკალი და ბუზი, եկն մարախ եւ խառնիճ *ფს.104,34;* ნეშტი იგი ჭიისაჲ შეჭამა მკალმან, զմնացորդս թրթրոյ եկեր մարախ *იოვ.1,4;* აღგავსო შენ გუნდითა, ვითარცა მკალითა, ելից զքեզ զօրօք իբրեւ մարախով *იერ.51,14;* თუ ... იყოს ... მგრაგნალი, გინა თუ მკალი, եթէ լինիցի ... դալուկն կամ ջորեակ *III მფ.8,37.*

მკაფელ-ი (ხისა) փայտահար (ხის მჭრელი): ცულოსანნი მოუჴდენ მას, ვითარცა მკაფელნი ხისანი, տապարաւորք եկեսցեն ի վերայ նորա իբրեւ զփայտահարս *იერ.46,22;* ვითარცა ძელი მაღნარისაჲ მკაფელთაგან, իբրեւ զփայտահարս մայրաւորաց *ვრდ.87,5.*

მკბენელ-ი կերիչ (მჭამელი): აღდგენ მკბენელნი მისნი, յարիցեն կերիչք նորա *ამბ.2,7.*

მკდნარად միաձոյլ („შენაყინავად"): დგა მკდნარად განყენებულად შორს ჯეკმა ფრიად S, დადგა [წყალი] შენაყინავად ერთად განდგომილი შორს ფრიად G, կացին ջուրքն ... միաձոյլք. անջրպետեալք. հեռացեալք յոյժ, յոյժ *ისუ 6.3,16.*

მკედ-ი ասղանի (ძაფი, ნართი): განჭრნა იგინი ჴელთაგან თჳსთა ვითარცა მკედი G, განხეთქნა იგი მკლავთაგან მისთა, ვითარცა მკედი S, խզեաց զայն ի բազկաց իւրոց իբրեւ զասղանի *მსჯ.16,12.*

მკელობელ-ი կաղ (კოჭლი): მკელობელნი ვლენან, կաղք գնան *მთ.11,5;* იყო მკელობელი დედის მუცლითგან თჳსით, էր այր մի կաղ յորովայնէ մօր իւրոյ *საქ.მოც.3,1;* რაჲთა არა მკელობელი იგი დაეცეს, զի մի՛ որ կաղք իցէ ՝ գլորիցի *ჰებრ.12,13;* იყო მკელობელ ორითავე ფერჴითა, ինքն էր կաղ յերկոցունց ոտից իւրոց *II მფ.9,13;* მრავალთა მკელობელთა ტყუე წარმოიღონ, բազում կաղք աւար առնուցուն *ეს.33,24.*

მკელობელ ქმნა կաղանալ (კოჭლობა): მკელობელ ვიქმნენით, կաղացաք *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.143,16-13,19.*

მკელობრება կաղութիւն (კოჭლობა): *მრთ.A.ანტ.დ.91,16-68,14.*

მკერდ-ი լանջ. կուրծ. երբուծ. պատեան. տախտակ (გულის ფიცარი): მიეყრდნა მკერდსა იესუჲსსა C, անկեալ զլանջօքն Յիսուսի *ი.13,25;* სცა მეფესა ისრაელისასა შორის ნესტუ-ფერდსა და შორის მკერდსა, եհար զարքայն Իսրայելի ընդ մէջ թոքոցն եւ լանջաց *II ნშტ.18,33;* იცემდა მკერდსა და იტყოდა, կոծէր զկուրծս իւր եւ ասէր *ლ.18,13;* ესე არს ცმელი მკრდისაჲ, զճարպ երբծոյն *ლევ.7,30;* შენებულთა მკერდისა მისისათა ვინ-მე შევიდეს? ընդ աղխս պատենից նորա ո՞ մտանիցէ *იობ.41,4;* გამოდგმულ არს მკერდსა ზედა გულთა მათთაჲსა, մածեալ է ի տախտակս սրտից նոցա *იერ.17,1.*

დიდ მკრდითა քաջալանջ: ვეშაპი იგი დიდ იყო მკრდითა, վիշապն քաջալանջ *თვდრ.553-61,24.*

მკრდისა სამკაულ-ი და-ნუ-ივიწყოსა სძალმან... მკრდისა სამკაული ზოსტერი თჳსი? մինթէ մոռասցի … հարսն … զլանջագեղ կամար իւր *იერ.2,32.*

მკრებელ-ი იხ. თესლის მკრებელი.

მკითხველ-ი հարցող (შემკითხველი): *ეზეკ.14,10;* կարդացող (მხმობელი) *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ.და იაკ.56,9-57.*

მკლავ-ი բազուկ. գիրկ. ուս: ყო... მკლავითა თჳსითა, արար... բազկաւ իւրով *ლ.1,51;* შეჰმუსრნე მკლავნი ამპარტავანთანი (ცოდვილისანი v.), խորտակեսցի բազուկ մեղաւորի *ფს.9,35;* მკლავითა თჳსითა შეიკრიბნეს კრავნი, բազկաւ իւրով ժողովեսցէ զգառինս *ეს.40,11;* ესვიდეს ჴორციელთა (ჴორცთა J) მკლავთა თჳსთა (თჳსთასა J), ապաստան լինիցի ի մարմին բազկի նորա *იერ.17,5;* წარუპყრა მკლავი, կարկառեալ զբազուկն *ანდ.-ანატ.394-40,34;* აღილო მკლავთა კერპი იგი, եբարձ ի բազուկս իւր *ფლკტ.155,11-468,2;* მკლავთა მოიქუა (შეიტკბო C) იგი, ընկալեալ զնա ի գիրկս իւր *მრ.9,36;* ნა-მცა-ვარდების მკლავი ჩემი მჴრითგან, թափեսցի յանրակէ ուս իմ *იობ.31,22.*

მკლეველ-ი սպանող. որ կոտորէ. դահիճ. սատակիչ („მომკლეველი“, მკვლელი, მტარვალი): მკლეველ იქმნენით, սպանողք եղերուք *საქ.მოც.7,52;* მკლეველი G, მომკლეველი S, սպանող *ისუ ნ.20,5;* ნაშობნი ხართ მკლეველთა წინაწარმეტყუელთანი DE, რომელთა მოწყჳდნეს წინაწარმეტყუელნი C, որդիք էք այնոցիկ. որ կոտորէին զմարգարէսն *მთ.23,31;* დგეს დასულებულად მკლეველნი იგი, կացին սխրացեալք դահիճքն *ფლკტ.159,34-474,18;* თავისუფლებაჲ მკლეველი არს სულისაჲ, ազատութիւն սատակիչ է անձին *მ.ცხ.292v-315.*

მკობა զարդարել (მორთვა): იმკვებოდე სამკაულითა, զարդարէիր զարդու *ეზეკ.23,40.*

მკოდოვ-ი աղքատ. սնանկ (ღარიბი, ლატაკი): უკუეთუ ავასხო ვეცხლი ძმასა შენსა მკოდოვსა, եթէ արծաթ փոխ տայցես եղբօր քում որ աղքատ իցէ *გამ.22,25;* ერთ ყვის გონებაჲ... მდიდრისაჲ და მკოდვისაჲ, մի միտ առնէ … զմեծատանց եւ զաղքատաց *Iეზრა 3,19;* მდიდარმან არა შესძინოს და მკოდოვმან არა დააკლოს კერძოჲსა მისგან სატირისა, մեծատունն մի՛ յաւելցէ եւ տնանկն մի՛ պակասեցուսցէ ի կիսոյ երկդրամենին *გამ.30,15.*

მკრებალ-ი որ քաղէ (ვინც კრებს, შემგროვებელი): იხილა ქურივი ჩხირთა მკრებალი, ետես անդ կին մի. որ քաղէր փայտ *მრთ.D.პეტრე და ელია 371,34-264,34.*

მკრეხველ-ი կողոպտող. (եկեղեցա) կողոպուտն (მპარველი): სამღდელოჲ ჭურჭელი ეკლესიაჲთ გამოიპარა... გამოვედ, ეკლესიათა მკრეხველო, ել առ մեզ եկեղեցի կողոպտող *მ.ცხ.177r-195;* შჯულნი ეკლესიათა მკრეხელთათჳს სიკუდილსა განაწესებენ, ասէ օրէնքն եթէ եկեղեցակողոպուտն մեռանի *მ.ცხ.178r-196.*

მკსინვარე զայրագնեալ. դառնաշունչ („ფრიად ფიცხელი“, განრისხებული): ლმობილნი და მკსინვარენი სწავლისა მისთჳს, զայրագնեալք վասն ուսուցանելոյ նոցա *საქ.მოც.4,2;* აერი მკსინვარჱ B, ჰაერი ფრიად ფიცხელი A, աւդն դառնաշունչ *ორმეოც.სებასტ.135,8.*

მკსინვარება զժտութիւն. բարկութեան մռնչել (წყრომა, მძვინვარება): იყო უკუე მკსინვარებაჲ მათ შორის, եղեւ զժտութիւն *საქ.მოც.15,39;* ვერ დაუთმონ ნათესავთა მკსინვარებასა მისსა, ոչ հանդարտեսցեն ազգք բարկութեան նորա *იერ.10,10;* განარისხა მკსინვარებითა გულისწყრომისა მისისაჲთა მეფჱ, զայրացոյց ի մռնչել բարկութեան իւրոյ զթագաւորս *გოდ.იერ.2,6.*

მკურისკევი դեղ ռետին („რეტინე“, ხის ფისი): აღილე მკურისკევი ქალწულისათჳს ასულისა ეგჳპტისა J, მოიღე რეტინე ქალწულისა ასულისა ეგჳპტისა G, առ դեղ ռետին կուսի դստերն եգիպտացւոց *იერ.46,11;* დასდევით მკურისკევი წყლულებასა მას მისსა, առէք դեղ վիրաց դորա *იერ.51,8;* აქლემნი მათნი სავსე იყვნეს საკუმეველითა და შთახსითა და მკურისკევითა, ուղտք նոցա լի էին խնկովք. ստաշխամբ եւ ռետնիւ *დაბ.37,25.*

მკუდარ-ი դիակն. մեռեալ. մեռելոտի. շաղիղ. դի. սպանեալ. դիտապաստ („მომკუდარი“, გვამი, მიცვალებული): იქმნეს მკუდარნი მათნი ვითარცა სკორჱ შორის გზასა, եղեն դիակունք նոցա իբրեւ աղբ զճանապարհաւ *ეს.5,25;* მკუდარნი თქუენნი რომელნი მოსწყჳდენით მათ შორის, զդիակունս ձեր զոր կոտորէիք ի միջի դորա *ეზეკ.11,7;* იყვნენ მკუდარნი... საჭმელად მფრინველთა, եղիցին դիակունք … ի կերակուր թռչնոց *იერ.7,33;* მკუდარი G, მომკუდარი S, մեռեալ *რიცხ.33,4;* ცხედარი, რომელსა ზედა იდვა ჭაბუკი მკუდარი, դագաղ. յորում կայր պատանի մի մեռեալ *მრთ.S.კირ.იერ.-ჯუარ.გამოჩ.242,20;* მკუდრისაჲ და ნამჴეცავი არა მიჭამიეს შობით ჩემითგან, մեռելոտի եւ գազանաբեկ ոչ երբեք կերայ ի ծննդենէ իմմէ *ეზეკ.4,14;* მკუდარი იგი მისი იყოს, շաղիղն նորա լիցի *გამ.21,34;* დასდვა მკუდარსა მას ზედა, եդ զնա ի վերայ Դիոյն *მრთ.S.კირ.იერ.-ჯუარ.გამოჩ.242,25;* ძუალთა მკუდართასა ჰმსახურებენ, զոսկերս սպանելոյն պաշտեն *რიფს.166,16-5,24;* წყლულნი მათნი და მკუდარნი განითხინენ გარე, վիրաւորք նոցա դիտապաստ անկցին *ეს.34,31.*

მკუდრისმმოსელ-ი դիազարդ. դիապատիկ (მკვდრის შემსუდრავი): უბრძანა იოსებ მონათა თვსთა მკუდრისმმოსელთა შემოსად მამაჲ თვსი, հրաման ետ Յովսէփ ծառայից իւրոց դիազարդաց պատել զհայրն իւր *დაბ.50,2;* შემოსეს მკუდრისმმოსელთა მათ ისრაჱლ, պատեցին դիապատիկքն զԻսրայէլ *დაბ.50,2.*

მკუდრეთ-ი մեռեալք (მკვდრეთი, საიქიო): აღდგომილ არს მკუდრეთით, յարեաւ ի մեռելոց *მთ.14,2;* რომელმან აღადგინა იგი მკუდრეთით, որ յարոյց զնա ի մեռելոց *გალ.1,1.*

მკუეთელ-ი փայտահար (შეშის მჭრელი): ნუუკუე იდიდოსმეა ცული თვნიერ მკუეთელისა? միթէ վերանայցէ՞ փայտատ առանց փայտահարի *ეს.10,15.*

მკუეთელი ქვისაჲ քարահատ (ქვის მჭრელი): შეკრიბა... ოთხმოცი ათასი მკუეთელი ქვისაჲ მთასა, ժողովեաց ... ութսուն հազար քարահատաց ի լերինս *II ნშტ.2,2.*

მკუეთრ համառաւտ (მოკლედ): საქმეთა მისთა მკუეთრ გამოთქუმად და არარაჲ დაშთომილ, զգործս նորա համառաւտ ասել եւ ոչ թողուլ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.116-117;* მკუეთრ, համառաւտիւք *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.164,2-165.*

მკუეცარ-ი վարսավիրայ („მპარსველი"): მოიყვანა მკუეცარი S, მიხადა მპარსველი G, կոչեաց վարսավիրայ *მსჯ.16,19;* ლესული უფროჲს საყვნველისა (საყუენელისა O) მკუეცარისა, սուր քան զսրբիչ վարսավիրայից *ეზეკ.5,1.*

მკუმოლვარე ծխեալ (აკვამლებული): საჴუმილი მკუმოლვარე, հնոց ծխեալ *დაბ.15,17;* მკუმოლვარჱ ჰგიეს ოჴერი, ծխեալ կայ խոպանացեալ *სიბრძ.სოლ.10,7.*

მკურნალ-ი բժիշկ (ექიმი): არა უჴმს ცოცხალთა მკურნალი, ոչ պիտոյ է բժիշկ կարողաց *მთ.9,12;* რომელი მკურნალ არს სულთა და ჴორცთაჲ, որ բժիշկն է հոգւոց եւ մարմնոց *ფლკტ.146,24-456,14.*

მკურცხილ-ი იხ. მკვრცხი.

მკუსოლარე ջեռնուլ („ტფობა"): იხილა იგი მკუსოლარე C (ტფებოდა რაჲ DE), տեսանէ զնա զի ջեռնոյր *მრ.14,66.*

მკვდრ-ი 1. բնակիչ. որ բնակիցէ. բնակեալ. բնակ 2. զաւակ. ժառանգ. ժառանգաւոր, ժառանգորդ (1. „დამკვდრებული", „შჱნი", 2. „თესლი", „შვილი"; დასახლებული; ღვიძლი, მემკვიდრე): წარავლინა ნაბუქოდონოსორ მეფემან... ყოველთა მიმართ მკვდრთა სპარსეთისათა, առաքեաց Նաբուքոդոնոսոր ... առ բնակիչս Պարսից *ივდ.1,7;* იგლოვდენ ყოველნი მკვდრნი მისნი, սուգ առցեն ամենայն բնակիչք նորա *ამოს.9,5;* ჭალაკნი და მკვდრნი (დამკვდრებულნი O) მისნი, կղզիք եւ բնակիչք նորա *ეს.42,10;* ნუ იყოფინ მკვდრი მას შინა, եւ մի՛ որ իցէ որ բնակիցէ ի նմա *საქ.მოც.1,20;* გარემო მკვდრთა მისთა DE, რომელნი დამკვდრებულ იყვნეს გარემო მათსა C, որ շուրջ բնակեալն էին զնոքօք *ლ.1,65;* რომელი მკვდრ იყო იგი სოდომს შინა, քանզի բնակեալ էր ի Սոդոմ *დაბ.14,12;* მკვდრ იყო ქანანელი მთასა ეფრემისსა G, შჱნ იყო ქანანელი შორის ეფრემისა S, բնակէր Քանանացին ի մէջ Եփրեմայ *ისუ ნ.16,10;* რომელნი მკვდრ ხართ პონტოს შინა, որ բնակեալդ էք ի Պոնտոս *ფოკა 339v-491,19;* არა ჰქმნეთ... მკვდრმან და მწირმან G, մի՛ գործիցէք բնակն եւ պանդուխտն *ლევ.16,29;* იყოს იგი [მწირი] ვითარცა მკვდრი ქუეყანისაჲ, եղիցի իբրեւ զբնակ երկրին *გამ.12,48;* აღუდგინოს მკვდრი ძმასა თვსსა DE, აღუდგინენ თესლი ძმასა მას თვსსა C, յարուսցէ զաւակ եղբօր իւրում *მთ.22,24;* არა დაუტევა მკვდრი C, არა დაუშთა შვილი DE, ոչ եթող զաւակ *მრ.12,20;* ესე არს მკვდრი, მოვკლათ იგი, რაჲთა ჩუენდა იყოს სამკვდრებელი, սա է ժառանգն. սպանցուք զսա. զի մեր լիցի ժառանգութիւնն *ლ.20,14;* მკვდრნი სასუფეველისანი, ժառանգաւորք արքայութեանն *ეპ.იაკ.2,5;* მკვდრი, ժառանգորդ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.89,24-41,17.*

მკვდრ-ი բնութիւն (ბუნება, ბუნებრივი): ალილო მიწაჲ ქუეყანით შობილი მკვდრი, առ ի հողմոյ երկրածին բնութիւնս *ფიზ.XXIX 14;* მკვდრი ზოგი ლომისაჲ არნ ხატი, բնութիւնս ՝ կէսն առեւծու *ფიზ.XXIII 12-14.*

მკვდრობა, მკვდრება բնակել. կեալ (დასახლება, ცხოვრება): დაამტკიცა ქუეყანაჲ მკვდრობად მას ზედა, հաստատեաց զերկիր բնակել ի նմա *ეს.40,22;* შენ ერისკაცი ხარ და ვერ ძალ-გიც აქა მკვდრობად, դու աշխարհիկ գոլով ոչ կարես աստ կեալ *მ.ცხ.166r-183.*

მკვდრობა ժառանգութիւն. բնակութիւն. բնութիւն. որդեգրութիւն. կալուած („სამკვდრებელი", მემკვიდრეობა, მოსახლეობა, მამული): უფლისა მიერ მოიღოთ მოსაგებელი მკვდრობისა მის თქუენისაჲ, ի տեառնէ առնուցուք զհատուցումն ժառանգութեան ձերոյ *კოლ.3,24;* რომელი-იგი არს წინდი მკვდრობისა ჩუენისაჲ გამოსაჴსრად შეწევნისა ჩუენისათვს, որ է առհաւատչեայ ժառանգութեան մերոյ ի փրկութիւն նուաճութեանն *ეფეს.1,14;* წარვეც ყოველსა საზ-

ღვარსა მკკდრობისა ძეთა ისრაჱლისაჲსასა G, მიუძლუანე იგი ყოველთა საზღვართა სამკკდრებელისა ისრაჱლისათა S, առաքեցի յամենայն սահմանս ժառանգութեան Իսրայելի *მსჯ.20,6;* უფალი ნაწილ არს მკკდრობისა ჩემისა, տէր է բաժին ժառանգութեան իմոյ եւ բաժանի իմոյ *ფს.15,5;* იჴსენ ნაწილი მკკდრობისა შენისაჲ, փրկեցէր զվիճակ ժառանգութեան քո *ფს.73,2;* შეხჳდეთ ქუეყანად მკკდრობისა თქუენისად G, შეხჳდეთ თქუენ ქუეყანასა მას სამკკდრებელისა თქუენისასა B, մտանիցէք յերկիրն բնակութեան ձերոյ *რიცხ.15,2;* იყოს მკკდრობაჲ ჩემი მათ შორის, եղիցի բնակութիւն իմ ի դոսա *ეზეკ.37,27;* მჴეცთა თანა ველისათა მკკდრობაჲ შენი, ընդ գազանս անապատի բնակութիւն քո *დან.4,29;* ვერ მძორი ჭამის მამისა მის მკკდრობისათჳს, ոչ գէշ կարէ ունել վասն մաւր բնութեանն *ფიზ.XXIII 14;* რომელნი-იგი მკკდრობად წოდებულ იყვნეს, որք յորդեգրութիւնն կոչեցեալ էին *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.150,18-151;* ყოვლისა ადგილისათჳს მკკდრობისა თქუენისა G, ըստ ամենայն երկրին կալուածոյ ձերոյ *ლევ.25,24;* განსცეს მკკდრობისაგან თჳსისა G, վաճառեսցէ ի կալուածոյ իւրոյ *ლევ.25,25.*

მკდრყოფა բնակել. ժառանգել („ყოფა“, დამკვდრება): შეიყუარეთ... მარტოდ მკკდრყოფაჲ, սիրեցէք... ուրոյն բնակել *ფიზ.XXXII 23-25;* მკკდრ-იყო რაჲ ისრაილი ესსებონს G, რაჟამს იყოფოდა ისრაჱლი ესებონს S, ի բնակելն Իսրայելի յեսեբոն *მსჯ.11,26;* მსურის... მკკდრყოფად გამოუთქუმელთა კეთილთა შენთა, ցանկամ... եւ ժառանգել զանպատում բարիսն *სნდ.7,15.*

მკრცხ-ი, მკრცხლ-ი/მკურცხილ-ი հետեւակ. հետի. հետիոտ. հետեւակազօր (ქვეითი, ფეხით მოსიარულე): წარმოვიდეს... ექუსას ათასი მამაკაცი მკკრცხლი, չուեցին... վեց հարեւր հազար այր հետեւակ *გამ.12,37;* წარიყვანა ყოველი ერი მისი მკკრცხლი და მჴედარი და ეტლები, առ զամենայն զօրս իւր զհեծեալս եւ զհետեւակս եւ զէնս եւ զկառս *ივდ.2,12;* მძიმე გკჩნდა თხოვაჲ მეფისა მისგან მკკრცხებისა (მკკრცხილებისა J) და მჴედრებისა, ծանրութիւն համարեցաք խնդրել ի թագաւորէն հետեւակս եւ հեծեալս *I ეზრა 8,51;* წარვიდეს შენგან მკკრცხლნი (მკურცხილნი J) წარქცეულნი მტერთაგან, եկին ի քէն հետեւակք վարեալք ի թշնամեաց *ბარ.5,6;* მკკრცხლ... შეკრიბა მუნ DE, მკურცხილნი... მირბიოდეს მუნ და შეკრბეს C, հետի... ընթանային անդր *მრ.6,33;* გამოვიდა... მკკრცხლ, ել... ի հետիոտս *// მფ.15,16;* მკკრცხლ-ი, հետեւակազօր *ივდ.7,2;* მისდევდა მას მკურცხილ, գնացին զհետ նորա հետի *მთ.14,14.*

მკკრცხე/მკკრცხ-ი, მკკრცხლ-ი կայտառ (კისკასი, ცქვიტი): იყო იგი მკკრცხე (მკკრცხლ ԳԼ) წინაშე ღმრთისა, էր կայտառ առաջի Աստուծոյ *საქ.მოც.7,20;* იხილეს ყრმაჲ იგი მკკრცხე AB, იხილეს მკკრცხლ ყრმაჲ იგი, տեսին կայտառ զմանուկն *ჰებრ.11,23;* იხილეს იგი მკკრცხედ, տեսանէին զնա կայտառ *გამ.2,2;* ყოველთა საქმეთა შენთა იყავ მკკრცხჱ, յամենայն ի գործս քո լեր կայտառ *ზირ.34,27.*

მლალეველ-ი որ մարտնչէ (მებრძოლი): ჰგონებდეს, ვითარმედ არიან ვინმე მის თანა კაცნი მლალველნი, համարէին մարդս ոմանս զի մարտնչէին ընդ նմա *მრთ.A.ანტ.დ.84,4-28,15.*

მლაღობელ-ი այպանող. կիւս (ხუმარა, დამცინავი): უკუეთუ სრულ ვიყავ მე მლაღობელთა თანა, եթէ գնացեալ իցեմ ընդ այպանողս *იობ.31,5;* ნუ ისმენთ... მლაღობელთა თქუენთასა და მზმნელთა თქუენთასა და მეწამლეთა თქუენთასა, մի՛ լսէք... կիւսից ձերոց եւ հաւահմայից ձերոց եւ կախարդաց ձերոց *იერ.27,9.*

მლევან-ი տրտմութիւն (მწუხარება): წარმგზავნეს ბერი მრავლითა მლევანებითა, յուղարկեցին զծերն բազում տրտմութիւն կրելով *მ.ცხ.210r-57.*

იხ. ესემლევანი.

მლეწველ-ი կալոտի (კალოზე მომუშავე): არა დაუკრა (//შეუკრა) პირი ჴარსა მლეწველსა, ոչ կապեսցես զցռուկ եզին կալոտւոյ *I კორ.9,19.*

მლიქნე փաղաքշոտ (პირმოთნე): გონებისა შენისაებრ სახელი გეწოდა შენ აგრიკოლაოზ – ველური მლიქნე A, ըստ բարոյցդ քոց եղաւ քեզ անուն Ագրիկողայոս. քանզի վայրենի փաղաքշոտ ես *ორმეოც.127,18-9.*

მლოცავ-ი աղօթաւոր (მლოცველი): მივიდეს ოდესმე მონაზონნი, რომელთა მლოცავ ეწოდების, գնացին երբեմն ծերք ոմանք որք աղօթաւորքն կոչէին *მ.ცხ.303v-310.*

მლოცველ-ი ուխտաւոր (აღთქმის დამდები; მვედრებელი): მოანიჭის თხოვაჲ მლოცველთა მისთა, տայ զուխտս ուխտաւորի *I მფ.2,9;* განწმიდნეს მლოცველნი მისნი და უფროჲს თოვლისა განსპეტაკნეს, սրբեցան ուխտաւորք նոցա իբրեւ զձիւն սպիտակացան *იგ.იერ.4,7.*

მლტოლვარე փախուցեալ (გაქცეული): მლტოლვარე მიისწრაფინ იგი სენაკად თჳსად, փախուցեալ գնայր ի սենեակ իւր *მ.ცხ.289v-312.*

მლხინებელ-ი քաւիչ (ცოდვათა მიმტევებელი, შემნდობელი, პატიების მიმნიჭებელი): მლხინებელ ვექმნე უშჯულოებათა მათთა, քաւիչ եղէց անիրաւութեանց նոցա *იერ.31,34.*

მლხინებელად ի քաւութիւն (შემნდობელად): მოავლინა ძჱ თჳსი მლხინებელად ცოდვათა ჩუენთა, առաքեաց զորդին իւր ի քաւութիւն մեղաց մերոց *I ეპ.ი.4,10.*

მლხინებელ ყოფა հաշտել (შერიგება): მლხინებელ გეყო შენ, հաշտեցայց ընդ քեզ *იერ.5,7.*

მლხინებელ ქმნა ներել (პატიება, შენდობა): ვითარ სახედ მლხინებელ ექმენ მათ ეგჳპტითგან, որպէս ներեցեր դոցա յԵգիպտոսէ *რიცხ.14,19.*

მმადლობელ-ი იხ. მადლობა.

მმამრობა քաջ լինել (მამაცობა): განძლიერდი და მმამრობდ, զօրացիր եւ քաջ լեր *ისუ 6.1,6-7.*

მმართებელ-ი იხ. მიმმართებელი.

მმარხველ-ი պահող. պահեցող (ვინც მარხულობს): რაჲთა არა უჩნდე კაცთა მმარხველ, զի մի՛ երեւեսցիս մարդկան իբրեւ զպահող *მთ.6,18;* იყოს იგი წმიდა და მმარხველ, եղիցի նա սուրբ եւ պահեցող *მ.ცხ.27r-21;* მმარხველ იქმენ ენისა და მუცლისა, պահող զգուշալի լեր լեզուի եւ որովայնի *მ.ცხ.12r-9.*

მმთავრობ-ი իշխան (მთავარი, მართველი): იყო ასორ პირველ მმთავრობი ყოველთა ამათ მეფობათაჲ G, რამეთუ ასური ჰმთავრობდა პირველად ყოველთა მეფეთა ამათ S, զի Ասուր էր նախ իշխան ամենայն թագաւորութեանցն այնոցիկ *ისუ 6.11,10.*

მნა մնաս (ფულის ერთეული): მისცა მათ ათი მნაჲ, ետ նոցա տասն մնաս *ლ.19,13;* მნა, մնաս *ეზეკ.45,12.*

მნათობ-ი լոյս. լուսաւոր (მანათობელი ვარსკვლავი): დაბურონ საბაზმაკე მნათობი, ծածկեսցեն զաշտանակն լուսոյ *რიცხ.4,9;* მნათობთა ცისათა – საწონელთა სოფლისათა, ღმრთად ჰგონებდეს, զլուսաւորս երկնաւորս զարբանեակս աշխարհի Աստուածս համարեցան *სიბრძ. სოლ.13,2.*

მნატრე որ երանէ. երանող (ვინც შენატრის): არავინ ტყუის სხუაჲ თჳნიერ მაქებელნი და მნატრენი ჩუენნი, ոչ ոք այնպէս ստէ... իբրեւ զայն որ գովէ զմեր գործ եւ երանէ մեզ *მ.ცხ.49v-41;* მნატრენი ჩუენნი მაცთუნებენ, երանողք մեր խաբեն զմեզ *მ.ცხ.375r-431.*

მნატრელ-ი երանող (ვინც შენატრის): მაქებელთაგან და მნატრელთა უფროჲსღა ივნებს და იზღვევის, ի գովողաց եւ յերանողաց առաւել վնասեսցի մարդ *მ.ცხ.60r-49v.*

მნე հազարապետ. տնտես. գաւառապետ. շահապ. սպասաւոր (ათასისთავი, დიდებულთა კარის გამრიგე, მეურნე; მეთაური, თავი): ამსახურებდით ვითარცა კეთილნი მნენი, մատակարարել իբրեւ զբարւոք հազարապետս *I პეტრე 4,10;* კაცი ვინმე იყო მდიდარი, რომელსა ესუა მნჱ, այր մի էր մեծատուն. որոյ էր տնտես *ლ.16,1;* მნე... რომელი დაადგინოს უფალმან მონათა თჳსთა ზედა მიცემად ჟამსა იფქლის საწყაული, տնտես... զոր կացոյց տէր իւր ի վերայ գերդաստանի իւրոյ տալ ի ժամու զկերակուրս *ლ.12,42;* ეზოჲსმოძღუართა და მნეთა ქუეშე არნ, ვიდრე ადგილად მოდგომამდე მამისა თჳსისა, ընդ հազարապետօք է եւ ընդ գաւառապետօք մինչեւ ի ժամանակէտ հօրն *გალ.4,2;* მნენი მეფისანი, գաւառապետք արքայի *I ნშტ.29,6;* მნე ქალაქისა, շահապ քաղաքին *ჰრომ.16,23;* შეიპყრეს დედაკაცი იგი მნეთა მათ ეკლესიისათა, սպասաւորք եկեղեցւոյն ... կալեալ զնա *მ.ცხ.163r-178.*

მნებელ-ი იხ. თანამნებელ ქმნა.

მნთებარე վայլեալ (ანთებული): სანთელი მნთებარე, ճրագ վառեալ *მ.ცხ.286v-309.*

მნობა տնտես լինել. տնտեսութիւն („ეზოჲსმოძღუარ ყოფნა", „სამნო", მეურნედ/გამგებლად ყოფნა): არღარა ჴელგეწიფების შენ ამიერითგან მნობად DE, არღარა ყოფად ხარ ჩემდა ეზოჲსმოძღუარ C, ոչ եւս կարես լինել տնտես *ლ.16,2;* რაჟამს გარდავდგე მნობისაგან (სამნოსა ამას C), յորժամ ի բաց լինիցիմ ի տնտեսութենէս *ლ.16,4.*

მო եկայք („მოგუალვა"): მო და მივიდეთ C, განვიდეთ DE, եկայք. երթիցուք *ლ.2,15;* ხოლო აწ მო და მივიდეთ მისა C, არამედ მოგუალე და მივიდეთ მისა C, բայց արդ եկայք երթիցուք առ նա *ი.11,15.*

მო- ի/յ–. ց– : დღითგან მოდღედმდე, աւուրց յաւուրս *გამ.13,10;* მოდღენდელად დღედმდე, մինչեւ ցայսօր *II ეზრა 9,7.*

მოადგილ-ი տեղի („ადგილი"): მიჰრიდა ამბოხისა მისგან მოადგილსა მას C, მიეფარა, რამეთუ ერი იყო ადგილსა მას DE, խոյս ետ վասն ամբոխին ի տեղւոջէ անտի *ი.5,13.*

მოავაზაკება աւազակել (ძარცვა): და თუ შე-რაჲიძინოს ანუ მოიავაზაკის, եւ եթէ շահի ինչ կամ աւազակէ *I ეზრა 4,23.*

მოათევსება տասանորդել („მოღება ათეულისა", მეათედის აღება): მოიათევსით პიტნაკისაჲ C, მოიღებთ ათეულსა პიტნაკისა DE, տասանորդէք զանանուխ *მთ.23,23.*

მოათეულება տասանորդել (მეათედის აღება): რომელმან მოიათეულნეს ლევიტელნი იგი, որ տասանորդեսցէ զղեւտացիսն *ნეემ.10,38.*

მოალვა հրձիգ առնել („მონწუვა“): ზოოვი მოალა და ნალუარევნი არნონისანი დაუმტკიცნა დამკვდრებად G, ზოობი მონწუვა და ჴევნი არანისანი დაამტკიცნა დამკვდრებად B, զՁիվոբ հրձիգ արար եւ զծորն Առնուվնայ *რიცხ.21,14.*

მოანგაჰრება զրկել. ագահել (მოკლება, დაკლება; ანგარება, დახარბება): არა გარდასლვად და მოანგაჰრებად საქმესა ძმისა თჳსისასა, մի՛ զանցանել եւ զրկել յիրիդ զայդմիկ զեղբայր իւր *I თეს.4,6;* არა ვინ ვხრწენით, არავის მოვაანგაჰრეთ, ոչ զոք եղծաք եւ ոչ զոք զրկեցաք *II კორ.7,3;* მის მიერ მო-რაჲმე-გაანგაჰრე თქუენ? Ոոքօք ինչ ագահեցի՞ ի ձէնջ *II კორ.12,17.*

მოაქამდე, მოაქამომდე մինչեւ ցայժմ. մինչեւ ցայսր. մինչեւ ցայսօր („აქამომდე“, „ვიდრე დღისამდე“, „მოაქადღედმდე“): მოაქამდე, մինչեւ ցայժմ *მთ.11,12;* მოაქამდე C, აქამომდე DE, մինչեւ ցայժմ *ი.2,10;* ინყო გალილეაჲ და მოაქამდე C, უწყიეს გალილეაჲთ ვიდრე აქამომდე DE, սկսեալ ի Գալիլէէ մինչեւ ցայսր *ლ.23,5;* ვითარცა ჰყავთ მოაქამომდე S, ვითარ სახედ ჰყავთ ვიდრე დღისამდე ამის G, որպէս արարէք մինչեւ ցայսօր *ისუ ნ.23,8;* მოაქამდე O, მოაქადღედმდე J, մինչեւ ցայսօր *იერ.3,25.*

მოახლებულ-ი հասեալ. մերձեալ (მონევნული): მოახლებულ არს ... სასუფეველი იგი ღმრთისაჲ, հասեալ է արքայութիւն Աստուծոյ *მრ.1,15;* მოახლებულ არს... წყალობაჲ ღმრთისაჲ, մերձեալ է ողորմութիւնն Աստուծոյ *მ.ცხ.152r-168.*

მობანა լուանալ („დაბანა“): მოიბანე ემბაზსა მას სილოამს C, დაიბანე საბანელსა მას სილოამისასა DE, լուա յաւազանին Սիլովամայ *ი.9,7.*

მობაძავ-ი 1. նմանող. նմանեալ. 2. նախանձաւոր (მსგავსი, მიმსგავსებული; მოსწრაფე): მობაძავ იქმნენით, ძმანო, ეკლესიათა მათ ღმრთისათა, նմանողք եղերուք... եկեղեցեացն Աստուծոյ *I თეს.2,14;* მობაძავ ჩუენდა იქმნენით და უფლისა, նմանեալք մեզ եւ տեառն *I თეს.1,6;* უკუეთუ თქუენ კეთილის მობაძავ იქმნნეთ, եթէ դուք բարւոյն նախանձաւորք լինիցիք *I პეტრე 3,13;* მობაძავად კეთილთა საქმეთა, նախանձաւոր գործոց բարութեան *ტიტ.2,14.*

მობაძაობა նմանութիւն (მიმსგავსება): არა დააკლდეს მობაძაობისაგან მათისა, ոչ պակասեսցի ի նմանութենէն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 116,7.*

მობერვა շնչել. փչրել („ნქრევა“, ქროლვა): მოჰბერე მტილსა ჩემსა, շնչեա՛ ի պարտէզ իմ *ქება 4,16;* მოჰბერა მათ და განჴმეს O, ანქრევდეს მათ ზედა ქარი და განჴმენ J, շնչեաց ի նոսա եւ ցամաքեցան *ეს.40,24;* მოვჰბერო თქუენ ზედა ცეცხლითა რისხვისა ჩემისაჲთა, փչրեցից ի ձեզ հրով բարկութեամբ իմով *ეზეკ.22,21.*

მობირება հաճել (მოხიბლვა, გადაბირება): რაჲთა მო-ვითარ რაჲთ-იბიროს გონებაჲ მის ქალისა მოსლვად მისა, եթէ յանկարծ ոք հնարեսցէ պատրել հաճել զմիտս աղջկանն գալ առ նա *რიფს.176,31-110,9.*

მობლარდნა արկանել զիւրեւ (მოხვევა): რომელსა მოებლარდნა საბლარდნელი სპეტაკი, արկեալ զիւրեւ պատմուճան սպիտակ *პოვნ. სტეფ.499-658,14.*

მობლარდნილ-ი պատեալ (შეხვეული, მოსილი): სპეტაკითა ზენარითა მობლარდნილი, սպիտակ նափորտամբ պատեալ *მრკ.253v-205,16.*

მობმა մատուցանել. առնուլ. ածել. կապել („მოყვანება“, „მოგურა“, „გამობმა“): უბინოჲ მოიბან (მოიყვანოს G) იგი წინაშე უფლისა O, զանարատն մատուսցէ առաջի տեառն *ლევ.3,1;* მოიბას ცოდვისა მისთჳს O, მოჰგუაროს ცოდვისათჳს მისისა G, մատուսցէ վասն մեղաց *ლევ.4,3;* მოიბა ზუარაკი იგი, մատոյց ... զզուարակն *ლევ.8,14;* მოიბნა ორნი იგი ჴარნი და დაკლნა და განყკნა ასოვეულად, առ երկուս եզինս եւ յօշեաց զնոսա *I მფ.11,7;* მოიბთ შჳდი ზუარაკი, առէք զուարակս եւթն *იობ.42,8;* მოიბთ ჴარი იგი უსხი და დაკალთ C, ածէք զեզն պարարակ. զենէք *ლ.15,23;* საბელი ძონეული ესე მოაბა სარკუმელსა G, შტანგი ესე მენამული გამოაბა სარკუმელსა S, զլարդ կարմիր կապեսցես զպատուհանէդ *ისუ ნ.2,18.*

მობმის-ყოფა բուռն հարկանել (ხელის ჩავლება): მობმა უყო რქათა მათ საკურთხეველისათა, բուռն եհար զեղջերաց սեղանոյն *III მფ.2,28.*

მობნევა ցրուել („მოთესვა“, გაფანტვა): ცეცხლი ესე უცხოჲ მოაბნიეთ მუნ (B) (მოსთესე მუნ G), զհուրդ օտար ցրուեսցես ի բաց *რიცხ.16,37.*

მობრწყინვალე փայլածիւն („მბზინვარე“): მობრწყინვალე B, მბზინვარე G, փայլածիւն *ლევ.13,38.*

მობურვა պատել (დახურვა): გარემოჲს პირსა მისსა მოიბურენ G, პირი მისი დაიხურენ B, զբերան իւր պատեսցէ *ლევ.13,45.*

მობძარვა պատառել („პება“, დაგლეჯა, დახევა): სამოსელი მისი არა მოიბძაროს G, სამოსელსა ნუ იპებნ B, զհանդերձս իւր մի՛ պատառեսցէ *ლევ.21,10.*

მოგება ստանալ. առնուլ. գնել. զտանել. ստացուած. ստացող (შეძენა, ყიდვა, პოვნა): ნუ მოიგებთ ოქროსა, մի՛ ստանայք ոսկի *მთ.10,9;* მოვიგე მონები და მჴევლები, ստացայ ծառայս եւ աղախնեայս *ეკლ.2,7;* სისხლითა შენითა მოგიგიეს იგი, արեամբ ստացար զնա *ზირ.30,31;* მოიგე შენდაჲ სახუეველი მჩურისაჲ, ստացիր քեզ սփածանելի կտաւի *იერ.13,1;* გჳჩუენე მეუფებაჲ შენი, რომელ მოგიგებიეს, ցոյց զմեզ զթագաւորութիւնդ քո. զոր ստացեալ ունիս *ფლკტ.144,27-453,35;* სიცრუვეთა მათთა შინა მოიგნენ სულნი მათნი, անիրաւութեամբք իւրեանց առցեն զանձինս իւրեանց *ოვსე 4,9;* უკუეთუ მოიგო მონაჲ ებრაელი, ექუს წელ გმონებდეს შენ, եթէ գնեսցես ծառայ եբրայեցի զվեց ամ ծառայեսցէ քեզ *გამ.21,2;* უმჯობეს არს იგი მოგებად, ვიდრე ოქროჲსა და ვეცხლისა, լաւ է զվաճառն զայն գտանել *იგ.სოლ.3,14;* რომელი მოიგებდეს, ნუ უხარინ, ստացողն մի՛ խնդասցէ *ეზეკ.7,12;* მოვიგე წიგნი იგი მოგებისაჲ დაბეჭდული, առի զմուրհակ ստացուածոյն զկնքեալն *იერ.32,11;* არა არს ალსასრული მოგებისა მათისაჲ, ոչ գոյր բաւ ստացուածոց նոցա *ბარ.3,18.*

მოგება հատուցանել. զհատուցումն առնուլ (სამაგიეროს გადახდა, ზღვევა): მოგაგოს შენ ცხადად, հատուսցէ քեզ յայտնապէս *მთ.6,4;* შენ მომაგე კეთილი, դու հատուցեր ինձ բարիս *I მფ.24,18;* რომელთა მომაგეს მე ბოროტი, ոյք հատուցին ինձ չար *ფს.7,5;* საშჯელსა მოაგებს და კუალად-აგოს, հատուցանէ դատաստան եւ հատուսցէ *ეს.35,4;* ნუ მოსაგებელსა რას მომაგებთ მე, միթէ հատուցումն ինչ հատուցանիցէք ինձ *იოვ.3,4;* მართლიად მოგუაგებ ბოროტსა კეთილისა წილ, ստոյգ իսկ հատուցեր չար փոխանակ ընդ բարւոյ *ფლკტ.142,9-450,25;* მომეგების ჩუენ, առնումք զհատուցումն *ლ.23,41.*

მოგება հաստատել. գալ. դարձուցանել. պատսպարեցուցանել. հասուցանել. ողջանալ („შექცევა“, გამთელება, მოსვლა, მობრუნება, შეფარება, მონევნა): მოეგო ჴელი იგი მისი ვითარცა ერთი იგი DE, հաստատեցաւ ձեռն նորա իբրեւ զմեւսն *ლ.6,10;* კუალად მოეგნენ, ვითარცა იყვნეს პირველ, անդրէն հաստատեցին որպէս եւ էինն ի սկզբանէ *ეზეკ.16,55;* გონებასა თჳსსა მოეგო პეტრე, եկեալ ի միտս իւր Պետրոս *პეტრ.მოც.44,29-52,31;* მომაგე მე იგი მშჳდობით S, შემოქციენ ესენი მშჳდობით G, դարձու զնա առ իս խաղաղութեամբ *მსჯ.11,13;* კუალად მოვაგნე იგინი სახლთა მათთა, պատսպարեցուցից զնոսա ի տունս իւրեանց *ოვსე 11,11;* კუალად მოაგოა სასუფეველი ისრაჱლსა, հասուցանելոց իցես զարքայութիւն Իսրայելի *საქ.მოც.1,6;* ვითარცა მოეგო თავად თჳსად ძმაჲ იგი, իբրեւ ողջացաւ եղբայրն *მ.ცხ.94v-105;* მოეგო თავსა თჳსსა, եկն ի միտս իւր *მ.ცხ.94r-105.*

მოგება ածել աւել („მომართვა“, წესრიგში მოყვანა): მოაგოს სახლი და ეძიებდეს გულსმოდგინედ C, მოჰმართოს სახლი თჳსი და ეძიებდეს გულსმოდგინედ DE, ածիցէ աւել ի տան եւ խնդրիցէ ստէպ *ლ.15,8.*

მოგება պատասխանի տալ („მიგება“, პასუხის გაცემა): არას მოუგებ C, არას მოუგება DE, ոչ ինչ տաս պատասխանի *მრ.14,60;* მართალი მომიგე, ուղիղ ետուր զպատասխանիդ *ლ.10,28;* მოუგო უფალმან ერსა თჳსსა, պատասխանի ետ տէր ժողովրդեան իւրում *იოვ.2,19;* არარაჲ მომიგეს, ոչ ետուն ինձ պատասխանի *ფლკტ.147,15-457,16.*

მოგებება պատահել. ընդ առաջ ելանել. առաքել ընդ առաջ („გამოგებება“, მიგებება): მოეგებვოდეს მას, պատահեցին նմա *მთ.8,28;* მოეგებვოდა (გამოეგებვოდა) მას კაცი, պատահեաց նմա այր մի *მრ.5,2;* მოეგებვოდეს მას მჴუმილნი იგი, պատահեցին նոցա պահապանքն *ივდ.10,11;* მოეგებვოდეს მას მონანი მისნი სიხარულით, ընդ առաջ եղեն նմա ծառայքն նորա *ი.4,51;* არა მიეგებვოდეს ძეთა ისრაჱლისათა პურითა და წყლითა, ոչ ելին ընդ առաջ որդւոցն Իսրայելի հացիւ եւ ջրով *ნეემ.13,2;* მოაგებნა კაცნი, առաքեաց … ընդ առաջ նոցա *II მფ.10,5.*

მოგებულ-ი սեպհական (შეძენილი, საკუთარი): განწმიდნეს თავისა თჳსისა ერად მოგებულად, սրբեսցէ իւր ժողովուրդ սեպհական *ტიტ.2,14;* იყვნეთ ერად ჩემდა მოგებულად ყოველთაგან ნათესავთა, եղիջիք դուք ինձ ժողովուրդ սեպհական յամենայն ազգաց *გამ.19,5.*

მოგზავნება (გზისა) առնել զճանապարհ („ქმნა გზისა“): *მსჯ.17,8.*

მოგზაურ-ი ուղեւոր. ուղեկից. ճանապարհորդ. որ երթայ („თანამოგზაური“, მგზავრი, მავალი): იხილა მოგზაური კაცი უბანთა ზედა ქალაქისათა G, ետես զայրն ուղեւոր ի մէջ հրապարակի քաղաքին *მსჯ.19,17;* მოიწიოს შენ ზედა ვითარცა ბოროტი მოგზაური სიგლახაკე, հասանիցէ ի վերայ քո իբրեւ զչար ուղեւոր տնանկութիւն *იგ.სოლ.6,11;* მოგზაურთა თანა არს DE, თანამოგზაურთა თანა იყოს C, ընդ ուղեկիցսն իցէ *ლ.2,44;* აჰა ესერა, მოგზაურნი ისმაიტელნი ვაჭარნი მოვიდოდეს გალაადით, ահա ճանապարհորդք

Իսմայելացիք գային ի Գաղաադէ *დაბ.37,25;* ვითარცა მოგზაურმან წყურიელმან პირი თჳსი აღაღის, իբրեւ զծարաւի ճանապարհորդ զբերան բացցէ *ზირ.26,15;* მბრწყინვიდა მე ნათელი და ჩემ თანა მოგზაურთა მათ, ծագեալ զինեւ լոյս եւ զնոքօք, որ ընդ իսն երթային *საქ. მოც.26,13;* დასთრგუნეენ მას მოგზაურნი, կոխեն զնա ուղեւորք *მ.ცხ.76v-88.*

მოგზაურ ყოფა ճանապարհորդել (მოგზაურობა): რომელთა მოგზაურ ყოფად ხარ, ընդ որս ճանապարհորդես *ანდ.-ანატ.322-34,34.*

მოგზნება բորբոքել („აღგზნება“, ანთება): მოაგზნეს (აღაგზნეს B) ცეცხლი მოაბსა ზედა G, բորբոքեցան հրով ի վերայ Մովաբու *რიცხ.21,30.*

მოგლა լեսուլ. աղալ. մանրել (ლესვა, ფქვა, დანაყვა): მოჰგლიდეს ფილითა, լեսուին յանգանի *რიცხ.11,8;* მოჰგალო ამისგან წულილად, աղասցես ի նոցանէ մանր *გამ.30,36;* მოგალე და დაიდევ წყლულებასა შენსა, մանրեա՛ եւ դիր ի վերայ վիրիդ *ეს.38,21.*

მოგოზა ծեփել (მოლესვა, შელესვა): ყოველი ნაბრძჳრი მისი მას შინა მოგოზა თიჴითა, զամենայն խնդրուածս նորա ծեփեաց հողով *სიბრძ. სოლ.13,14.*

მოგონება ճանաչել. իմանալ. գիտել. ցանկանալ. լինել ի միտս. խորհել. զգացուցանել („გულისჴმისყოფა“, ცნობა, შეტყობა, „გულსა მოჴდომა“): მოეგონა სიტყჳსაჲ მის C, გულისჴმა-ყვეს სიტყუაჲ იგი DE, ծանեան վասն բանին *ლ.2,17;* მოგონებადმდევე განგუეშორის, յառաջ քան զիմանալն ի բաց փախչի *გრ.ანძ.-შობ.295,33-179;* მოეგონა მამასა მისსა ჟამი იგი, գիտաց հայրն նորա եթէ յայնմ ժամու *ი.4,53;* ნუსადა მომგონებელთა თქუენ მიიღოთ შენაჩუენებისაგან G, ნუსადა გულსა მოგიჴდეს თქუენ და აღიღოთ შესაჩუენებელისა მისგან S, գուցէ ցանկացեալք առնուցուք ինչ դուք ի նզովից անտի *ისუ 6.6,18;* გულსა მოეგონა და შევიდა იგი სახლსა მარიამისსა, լեալ ի միտս եկն ի տուն Մարեմու *საქ. მოც.12,12;* ესე რაჲმე რად ჰქმენ, იგი რაჲმე რად მოიგონე? զայս ինչ ընդէ՞ր գործեցի ես. եւ կամ զայս ինչ ընդէ՞ր խորհեցայ *მ.ცხ.107r-116;* მოაგონებს ქმნად, խորհեցուցանէ առնել *მ.ცხ.280v-301;* მოიგონა, რაჲთა დაუტეოს სენაკი, խորհեցաւ թողուլ զսենեակ *მ.ცხ.69v-81;* მოაგონა ძმასა ვისმე, զգացոյց եղբօր ումեմն *მ.ცხ.177r-195;* მოიგონე განსაცდელი, ի միտս առ փորձութիւն *მ.ცხ.83r-94.*

მოგონებულ-ი զոր խորհեցաւ (განზრახული, მოფიქრებული): ვითარცა მო-ოდენ-იგონა ესე, მეყსეულად გამოვიდა სენაკით თჳსით და გზასა შეუდგა სოფლისასა, რაჲთა მოგონებული საქმითცა აღასრულოს, իբրեւ մտածէր զայս եւ վաղվաղակի ի սենեկէն եւ կալաւ զճանապարհն գնալ ի գեղն եւ առնել զոր խորհեցաւն *მ.ცხ.295r-318.*

მოგორვება թաւալեցուցանել („მიგორვება“): მოაგორვა (მიაგორვა DE) ლოდი დიდი კარსა მის საფლავისასა, թաւալեցոյց կափարիչ դրան գերեզմանին վէմ մի մեծ *მთ.27,60;* მოაგორვეთ ჩემდა ლოდი ერთი დიდი, թաւալեցուցէք ինձ այսր վէմ մի մեծ *I მფ.14,33.*

მოგრგენა խտղտել (გაღიზიანება): სიკეთემან სისპეტაკისა მისისამან მოაგრგინის თუალთა, գեղեցկութիւն սպիտակութեան նորա խտղտէ զաչս *ზირ.42,20.*

მოგრემანება ծարրել (შავი ფერით შეღებვა): მოიგრემანნა წარბნი თჳსნი და შეიმკო თავი, ծարրեաց զաչս իւր եւ զարդարեաց զգլուխ իւր *IV მფ.9,30.*

მოგჳ (მოგუ-ი) մոգ. կախարդ (ვარსკვლავთმრიცხველი; მისანი; მაზდეანთა მოძღვარი): მოუწოდა მოგუთა მათ, կոչեաց զմոգսն *მთ.2,7;* პოვეს მუნ კაცი ერთი მოგჳ, գտին անդ այր զոմն մոգ *საქ. მოც.13,6;* წარმოითრიეთ მოგჳ ეგე, քարշեցէք զմոգդ *თეკ.99,20;* წიგნებიცა მოიღო მოგჳსა მის ფილეკტიმონისგან, եւ քուղթս ի մոգէն Փիլիկտիմոնէ տանէր *ფლკტ.158,8-472,3;* შეეყო მოგჳსა ვისმე, յարեալ ի մոգ ուրումն *იზტ.115,23;* სიმონ მოგჳსაჲ აქუს ორგულებაჲ, զՍիմոնի կախարդի զկեղծաւորութիւն յանձին բարձեալ բերիցէ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.86,36-36,17.*

მოგუალვა գալ („მო“, მოსვლა): ხოლო აწ მო და მივიდეთ მისა C, არამედ მოგუალე და მივიდეთ მისა DE, բայց արդ եկայք երթիցուք առ նա *ი.11,15.*

მოგუება աղանդել (მისნობა, მოჯადოება): ვნებანი ჰმოგუნიან სულსა, რაჲთა ვითარ მოაცთუნონ ცოდვათა ზედა ჴორცთა, ախտք մարմնոց աղանդեն զհոգի եւ զթեն ի մեղս մարմնոյ *მ.ცხ.160v-176.*

მოგუება աղանդ (ჯადოსნობა, მისნობა): ესენი არიან, რომელთა აღაშფოთეს პირი ყოვლისა ქუეყანისაჲ გრძნებითა და მოგუებითა მაგათითა, որքա աղանդիւք եւ դիւթութեամբ իւրեանց չփոթեն զաշխարհս ամենայն *მ.ცხ.192v-205.*

მოგუთმთავარ-ი մոգպետ (მოგვთა უფროსი): იხილეს რაჲ ესე მოგუთამთავართა და მოგუთა... შეკრბეს, տեսեալ մոգպետացն եւ մոգուցն... ժողովեցան *ატმ.95,11.*

მოგუება մոգութիւն. մոգել (ცეცხლთაყვანისცემა): მტერ არიან ცეცხლისა და მოგუებისა, թշնամի են կրակի եւ մոգութեան *აჭმ.96,11-96,8;* იჭჳთ აქუნდა მოგუებაჲ, զղջմամբ ունէր զմոգութիւն *იზტ.115,17;* მოგუებაჲ ესე იჭჳთ მაქუნდა, խղճիւ մոգեի *იზტ.116,33.*

მოგუპეტ-ი մոգպէտ (მოგვთა უფროსი): მიუვლინა მოგუპეტმან მან, յղէ առ նա մոգպէտն *იზტ.151,12.*

მოგურა ածել. առնուլ. մատուցանել. տանել („მორთუმა“, „მობმა“, „მოყვანა“, მოგვრა, მიყვანა): აჰჴსენით და მომგუარეთ მე იგი, լուծէք. ածէք ինձ *მთ.21,2;* მოჰგუარეს (მოართუეს C) მას ბრმაჲ, ածեն առաջի նորա կոյր մի *მრ.8,22;* მოჰგუარეს... იგინი ერისთავთა მათ, ածեալ զնոսա առ զօրագլուխսն *საქ.მოც.16,20;* მოჰგუაროს ტარიგი წელიწდეული ცოდვისა მისთჳს B, მოიბას ტარიგი წელიწდეული ბრალისათჳს G, ածցէ զառն մի տարեւոր վասն յանցանացն *რიცხ.6,12;* მოჰგუარეს ისოს S, მოიყვანეს იგი იისუჲს მომართ G, ածին առ Յեսու *ისუ 6.8,23;* არცა მოჰგუარნენ ასულნი მათნი ძეთა თჳსთა, մի զդստերս նոցա ածցեն որդւոց իւրեանց *ნეემ.13,25;* არა მოჰგუარო ცოლი ძესა ჩემსა ისაკს, մի՛ ածցես կին որդւոյ իմում Իսահակայ *დაბ.24,3;* ასული მისი არა მოჰგუარო ძესა შენსა, զդուստր նորա մի՛ առնուցուս ուստեր քում *// შჯ.7,3;* მოჰგურიდეს მას ყრმებსა DE, მოართუმიდეს მას ყრმებსა C, մատուցանէին առ նա մանկտի *მრ.10,13;* მომგუარე მე აქა ძჱ შენი, մատո այսր զորդին քո *ლ.9,41;* მოჰგუაროს ცოდვისათჳს მისისა G, მოიბას ცოდვისა მისთჳს O, մատուսցէ վասն մեղաց *ლევ.4,3;* მოჰგუარა მოსე ვერძი იგი მეორე, մատոյց Մովսէս զխոյն երկրորդ *ლევ.8,22;* არა მომგუარე შენ ცხოვარი მსხუერპლთა შენთაჲ, ոչ մատուցեր ինձ խաշինս ողջակիզաց քոց *ეს.43,23;* მოჰგუარონ იგი ცოლად მეფესა, տարցեն զնա կնութեան թագաւորին *რიფს.169,41.*

მოდგამ-ი ընկեր. ծառայակից. գործակից. հաղորդ (ამხანაგი, მოზიარე, გვერდში მდგომი): სხუანი მოდგამნი თქუენნი, რომელ განწესებულ არიან საქმესა ასურასტანელთა, այլ ընկերք ձեր որ կարգեալ են ի գործակալութիւն Ասորւոց *I ეზრა 6,27;* მოდგამი, ծառայակից *// ეზ.5,6;* რაჲთა უკეთური იგი მოდგამითურთ მოუძლურდეს, եւ չարն գործակցօքն հանդերձ նկուն լիցի *რიფს.177,31;* ამათ შეყოფილ შეძინებად და მოდგამ ცხორების შეთუალულ, զնոսա առեալ ունին շահակիցս եւ հաղորդս ամենայն կենաց իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,15.*

მოდგინე იხ. გულს-მოდგინე.

მოდგინება շուրջ տալ. պատել („გარემოდგინება“, გარშემორტყმა): მოადგინო მას ბანაკები, տացես շուրջ զնովաւ բանակս *იეზ.4,2;* მოადგინენ მას ყოველნი მბრძოლნი გარემოჲს S, გარე-მოადგინენ მას ყოველნი მეჰომენი გარემო G, ած. պատեա՛ զնովաւ զամենայն մարդիկս շուրջանակի *ისუ 6.6,3.*

მოდგმა պատել. պաշարել. ածել. դիմել. կուտել. դնել. որոշել (მოცვა, მოვლება, მორტყმა): მოგადგან შენ მტერთა შენთა ლაშქარი, պատեսցեն զքեւ թշնամիք քո պատնէշ *ლ.19,43;* არცაღა მოადგას ზღუდის-ზღუდე, մի՛ պաշարեսցէ զնա պաշնիչօք *ეს.37,33;* მოდგა გარემო მისსა ზღუდჱ ლოდთაგან თლილთა, ած շուրջ ջեկբատանացւովքն պարիսպս կոփածոյ քարանց *ივდ.1,2;* მანასესგანნი მოადგეს დავითს, ի Մանասէ դիմեցին առ Դաւիթ *I ნშტ.12,19;* მოადგას პატნეზი, կուտեսցէ հող *დან.11,15;* მოადგა დავით ზღუდე ასურეთსა, եդ Դաւիթ ամրոց յԱսորիս *I ნშტ.18,6;* მოადგეს დავითს, უდაბნოს რაჲ იყო, որոշեցան առ Դաւիթ յամուր անդր յանապատին *I ნშტ.12,8;* მოადგა მათ [სფირიდებსა] ყურები, եդ նոցա ունկունս *მ.ცხ.387r-443.*

მოდგომა շրջել. շուրջ լինել. մատչել (შემოვლა, შემოხვევა, მოახლოება): მოადეგით სიონსა, շրջեցարուք զՍիոնիւ *ფს.47,13;* დაყმებოდიან ვითარცა ძაღლნი და მოადგენ ქალაქსა, սովեսցին որպէս շունք եւ շրջեսցին զքաղաքաւ *ფს.58,7;* მოდგომით მომადგეს მე, շրջելով շրջեցան զինեւ *ფს.117,11;* მომადგეს მე ვითარცა ფუტკარი, շուրջ եղեն զինեւ որպէս մեղուք *ფს.117,12;* მო-რე-დგეს და ვეტყოდი მას, մատիր այսր եւ խօսեցայց ընդ քեզ *// მფ.20,16.*

მოდგომა պաշարումն (მოცვა): *ეზეკ.17,20.*

მოდგომილ-ი 1. անցեալ 2. մերձաւոր (1. „გარდასრული“, 2. მახლობელი): ისო მოხუცებულ იყო და მოდგომილ დღეთა S, იისუ მოხუცებულ იყო, გარდასრულ დღეთა G, Յեսու ծերացեալ եւ անցեալ զաւուրբք *ისუ 6.23,1;* მოდგომილი, մերձաւոր *იეზ.37,19.*

მოდგომილება յղութիւն (ორსულობა): *ოვსე 9,12.*

მოდგურ-ი Օթ (ღამის სათევი ადგილი): მოვიდეს მისა ძენი ბაბილონისნი საწოლად მოდგურთა, եկին առ նա որդիքն Բաբելացւոց յանկողինս օթի *ეზეკ.23,17.*

მოდება արկանել. կուտել. դնել („შემოსვა“, შემოყრა): მოიდვა შესამოსელი შენი თავსა ზედა G, შეიმოსო სამოსელი თჳსი O, արկցես զհանդերձ քո զքեւ *რუთ.3,3;* მოსდვას მიწაჲ და დაიპყრას იგი, կուտեսցէ հողակոյտս եւ կաղցի զնա *ამბ.1,10;* მოსდვეს დიდ ბადე სანადიროჲ შორს, եդին մեծ ուռկան որսոյ հեռագոյն *მ.ცხ.193r-205.*

მოდევნება զկնի գալ. զհետ լինել. զհետ գալ („შედგომა", „შემოდგომა", „მიდევნება"): მოსდევდეს იესუს C, შეუდგეს იესუს DE, որք եկին զկնի Յիսուսի *მთ.27,55;* რომელი მომდევდეს მე, ბნელსა არა ვიდოდის C, რომელი შემომიდგეს მე, არა ვიდოდის ბნელსა, որ գայ զկնի իմ ընդ խաւար մի գնասցէ *ი.8,12;* მოსდევდეს მას, զհետ եղեն նորա *მთ.9,27;* იგი მოგუდევდა (მისდევდა L) პავლეს და ჩუენ, նա զհետ եղեալ Պաւղոսի եւ մեր *საქ.მოც.16,17;* მომდევდინ მე, եկեսցէ զհետ իմ *ლ.9,23.*

მოდენა քափել (მოდინება): მოდიოდეს, ვითარცა ნაკადულნი, ცრემლნი თუალთაგან მისთა, քափէին առուք արտասուաց յաչացն *ფლკტ.141,7-449,11.*

მოდნობა մաշել (გაცვეთა): გარნა გრძილნი კბილთანი მოსდნეს, միայն ընդ լնդօքն մաշեալ եղեւ *მრთ.A.ანტ.დ.100,27-80,2.*

მოდრეკა խոնարհեցուցանել. խոնարհել. կրկնել. (ծունր) դնել. կորացուցանել. խոտել („შედრეკა", დამდაბლება, დახრა, მუხლის ყრა): მომიდრიკე სარწყული შენი, რაჲთა ვსუა, խոնարհեցո զսափորդ քո, զի արբից *დაბ.24,14;* მოდრიკნა ცანი და გარდამოჴდა, խոնարհեցոյց զերկինս եւ էջ *// მფ.22,10;* მოდრიკე სიყრმითგანვე ქედი მათი, խոնարհեցո ի մանկութենէ զպարանոց նոցա *ზირ.7,25;* არა მოიდრიკეს ყური მათი, ոչ խոնարհեցուցին զունկն իւրեանց *იერ.34,14;* იგინი მოდრკეს და თაყუანის-სცეს მას, խոնարհեցան երկիր պագին նմա *დაბ.43,28;* მოდრკიან და თაყუანის-სცემედ მათ, խոնարհեալ երկիր պագանէք նոցա *ეს.46,6;* ყოველი მუჴლი მოდრკეს, ամենայն ծունր կրկնեսցի *ფლპ.2,10;* მო-ლა თუ-იდრიკო (შე-ლა თუ-იდრიკო O), ვითარცა ქედი შენი, եթէ կորացուսցես իբրեւ զանուր զպարանոց քո *ეს.58,5;* რაჲთა მოდრკენ იგინი, რომელნი გამოცდილ არიან ვეცხლითა, խոտեսցին այնոքիկ որ ընտրեալ են արծաթով *ფს.67,31.*

მოდრეკილ-ი գերծեալ (მოხრილი): ყოველი მჴარი მოდრეკილი, ամենայն ուսք գերծեալք *ეზეკ.29,18.*

მოდღენდელად დღედმდე մինչեւ ցայսօր (აქამომდე): *ფლკტ.137,5-443,30.*

მოვალე առ որում պարտքն քո իցեն („თანამდები"): კაცმან, რომელი მოვალე იყოს, თავით თჳსით გამოგართუას ნაჭუთევი ესე G, მოსთხოვო ნაჭუთევი იგი თანამდებსა მას შენსა და გარე გამოართვას მან ნაჭუთევი იგი S, այրն առ որում պարտքն քո իցեն հանցէ գրաւն արտաքս *// შჯ.24,10.*

მოვარდნა քափել (ჩამოვარდნა): კბილთაგანი არცა ერთი მოჰვარდა, յատամանց անտի նորա եւ ոչ մի ոչ քափեցաւ *მრთ.A.ანტ.დ.100,26-80,1.*

მოვანე վանական (ბერი, მონაზონი): ამითვე გულისხმა-ყავთ მოვანეთაგან დაწესებულთა წესი, սովին իսկ զարմացիր զվանականացն կարգն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,11-28,7.*

მოვაჭრე վաճառական (ვაჭარი, გამყიდველი): იყო კაცი ვინმე მოქმედი და მოვაჭრე ქვათა პატიოსანთა, եղբայր ումն գործող եւ վաճառական ականց պատուականաց *მ.ცხ.52r-43.*

მოვახშება տալ վաշխիւ. փոխ տալ („მოჴდა აღნადგინებისა", ვახშის გამორთმევა): არა მოჰვახშო ძმასა შენსა ვახში ვეცხლისაჲ G, ნუ მოჰჴდი ძმასა შენსა აღნადგინებსა ვეცხლისასა S, մի՛ տացես եղբօր քում արծաթ վաշխիւ *// შჯ.23,19;* მოვახშება, փոխ տալ *// შჯ.23,20.*

მოვედრება ապաւինել (მობარება, თავის შემოფარება): ამას მოევედრნიან, ի պահսն ապաւինէին *ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.(მრთ.D).*

მოვერაგება խորամանկել (მზაკვრობა): ნუუკუე მო-რაჲმე-გავერაგოს თქუენ ზაკულებითა თჳსითა, գուցէ խորամանկիցէ *I მფ.23,22.*

მოვიწყე մոռանալ (დამვიწყებელი): რაჲთა არა მოვიწყე ვიქმნნეთ ქველისმოქმედებათა ღმრთისათა, որպէս զի անզգուշաբար կալով մոռացուք զբարերարութիւն Աստուծոյ *მ.ცხ.15r-12.*

მოვლა շրջել. շուրջ գալ. անցանել. արկանել. յածել. երթալ. պատել („მიმოსლვა", შემოვლა): მოჰვლიდა იესუ ყოველსა გალილეასა, շրջէր Յիսուս ընդ ամենայն կողմն Գալիլեացւոց *მთ.4,23;* ვითარცა მოვლეს ამფიპოლი, շրջեալ ընդ Ամփիպոլիս *საქ.მოც.17,1;* პავლეს მოევლო ზემო კერძოჲ იგი ადგილი, Պաւղոսի շրջեալ զվերին կողմամբքն *საქ.მოც.19,1;* რომელნი მოჰვლიდეს ქალაქსა, որ շրջէին ընդ քաղաքն *ქება 3,3;* აღდგენ და მოვლონ ქუეყანაჲ S, აღდგომილთა მოვლედ იგი G, յարուցեալ անցանիցեն ընդ երկիրն *ისუ 6.18,4;* მოვლეს ყოველი ქუეყანაჲ... და არა პოვნეს, անցին ընդ երկիրն ... եւ ոչ գտին *I მფ.9,4;* მოავლის საშჯელი შორის ძმათა, արկանէ գրգռութիւն ի մէջ եղբարց *იგ.სოლ.6,19;* მოჰვლით ზღუასა C, მიმოხუალთ ზღუასა ზედა DE, յածէք ընդ ծով *მთ.23,15;* მოჰვლიდა იგი ათორმეტთა ტომთა ერისა თჳსისათა, երթայր առ երկոտասան ազգի Իսրայելի *ღშ.შობ.164,9-250,12;* მოჰვლის ჩრდილოდ, պատի ընդ ինւսիսի *ეკლ.1,6.*

მოვლება იხ. გარე-მოვლა.

მოვლინება ածել. առաքել. արձակել (მოტანა, მოყვანა): მოვავლინო ძჳრი ზედა ისრაჱლსა, ածեմ չարիս ի վերայ Երուսաղեմի *IV მფ.21,12;* რომელმან არა მოავლინის რისხვაჲ მისი მარადღე, ոչ ածէ զբարկութիւն իւր զօրհանապազ *ფს.7,12;* ყოველნი განსაცხრომელნი შენნი მოავლინენ ჩემ ზედა, զամենայն զբօսանս քո ածեր ի վերայ իմ *ფს.87,8;* ქუეყანასა, რომელსა მოვავლინო მახჳლი, երկիր մի. յորոյ վերայ ածիցեմ ես սուր *იეზ.33,2;* მუნქუესვე მოავლინნეს იგინი, վաղվաղակի առաքէ զնոսա *მთ.21,3;* ვითარცა მომავლინა მე მამამან, მეცა წარგავლინებ თქუენ, որպէս առաքեաց զիս հայր. եւ ես առաքեմ զձեզ *მთ.28,18;* მხოლოდშობილი ძჱ შენი მოავლინე, զՄիածին որդին քո առաքեցեր *ფლკტ.141,26-449,36;* უკუეთუ მოავლინებ ძმასა ჩუენსა ჩუენ თანა, եթէ արձակես զեղբայրդ մեր ընդ մեզ *დაბ.43,4;* მოვავლინო სიყმილი, არձակեցից ի վերայ նորա սով *იეზ.14,13.*

მოვლინებულ-ი առաքեալ (მოციქული, მოგზავნილი): იყო კაც ერთ მოვლინებულ ღმრთისა მიერ, եղեւ այր մի առաքեալ յԱստուծոյ *ი.1,6.*

მოვლტოლა փախչել (მორბენა): მოივლტიან და შეევედრებიან ეკლესიასა, ვითარცა ნავთსადგურსა, փախչին եւ ապաւինին իբրեւ ի նաւահանգիստ յեկեղեցի *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.86,1-87.*

მოვრდომა անկանել, դնել (დავარდნა, დაგდება): უზომოჲსაგან მწუხარებისა ქუე მივარდა, ի բազում տրտմութենէն որ անկաւ ի ստոր *მ.ცხ.155v-171;* დასნეულდა და ცხედარსა ზედა მივარდა, հիւանդացեալ դնէր ի մահիճս ամս բազումս *მ.ცხ.191v-204.*

მოზავება յանգել (მოხდომა, შეფერება): რომელსა ადგილსა მოეზავების სიტყუაჲ იგი დაწერილი, ում ումէք անգիցէ բանն որ գրեալ է *მ.ცხ.196v-209.*

მოზაკუვა հնարել („მოჴელოვნება“, ცდა): ან რაჲ კეთილ მოიზაკო გზათა შენთა თხოვად სიყუარულისა? O, რაჲღა კეთილი მოიჴელოვნო გზათა შინა შენთა ძიებად შეყუარებისა? G, զ՞ինչ եւս բարի հնարեսցիս ի ճանապարհս քո խնդրել զհաշտութիւն *იერ.2,33.*

მოზარე վեհերոտ (მოშიშარი, მშიშარა): რომელნი-იგი პირველ უდებ იყვენით და მოზარე, որ յառաջ անփոյթդ էին եւ վեհերոտք *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ. და იონ.100,10-26,7.*

მოზახულ-ი պճնացեալ (მორთული, მოკაზმული): ქალაქი მოზახული, քաղաքդ պճնացեալդ *ეს.22,2.*

მოზიდვა ձգել. ածել. քարշել (მოყვანა, მოწევა, მოჭიმვა): ყოველი მოვიზიდო ჩემდა, զամենեսին ձգեցից առ իս *ი.12,32;* მოიზიდვენ ცოდვასა მათსა, ვითარცა საბლითა გრძელითა, ոյք ձգեն զմեղս իւրեանց իբրեւ երկայն պարանաւ *ეს.5,18;* მოგიზიდე შენ შეწყალებად, ձգեցի զքեզ ի գթութիւն *იერ.31,3;* მოიზიდა იგი სათხევლითა სათრომელსა თჳსსა, ձգեաց զնա ցանցիւ իւրով եւ ժողովեաց զնա ուռկանօք իւրովք *ამბ.1,15;* მოჰზიდა და დაამჴუა იგი ზედა იატაკსა, ձգեալ ընկեաց զնա ի վերայ յատակին *ფლკტ.135,8-441,10;* მოიზიდვიდენ თავისა თჳსისათჳს მსთუად წარწყმედასა, ածեն ի վերայ անձանց զարագահասն կորուստ *II ეპ.პეტრ.2,1;* შედევ ისარი მშჳლდსა შენსა და მოზიდე, դիցես զնետ քո յաղեղն քո եւ քարշեսցես զնա *მ.ცხ.232r-254.*

მოზომვა չափել („მიზომვა“): მოიზომოთ თქუენ მთისპირითგან მთამდე B//მიიზომნეთ თქუენ იგინი: მთის პირი G, չափեսջիք ձեզ զլեռնեռնայն *რიცხ.34,7.*

მოზღვანე, მოზღუანე, მოძღუანე, მოზღვრე սահմանակից. մերձաւոր („მოსაზღვრე“, მეზობელი): ისიძევდ ძეთა მიმართ ეგჳპტისათა, მოზღვანეთა (მოსაზღვრეთა O) შენთა J, ისიძვე ძეთა მიმართ ეგჳპტისათა, მოზღვრეთა შენთა G, պոռնկեցար ընդ որդիսն Եգիպտացւոց սահմանակիցս քո ընդ մեծանդամս *ეზეკ.16,26;* მოძღუანე, սահմանակից *I ნშტ.12,40;* აღადგინნა უფალმან იორამის ზედა... მოზღუანენი ეთიოპელთანი, յարոյց տէր ի վերայ Յովրամայ... զմերձաւորսն Եթէովպացւոց *II ნშტ.21,16.*

მოზღუდვა պարսպել. պատսպարեցուցանել. փակել. ածել շուրջ. ամրանալ („გარემოდება“, ზღუდის მოვლება, დახშვა, შემოზღუდვა, გამაგრება): მოზღუდნეს დაბნები მათი, պարսպեցին զգեօղս. որ էին ի նոսա *ივდ.4,4;* სარწმუნოებითა და მარხვითა მოიზღუდავნ თავსა თჳსსა, հաստովք եւ պահօք զմարմինն պարսպէր *მრთ.A.ანტ.დ.124,16-21,28;* მოზღუდნეს იგი სიმართლითა საუკუნოჲთა, պատսպարեցուսցէ զնոսա յարդարութիւն յաւիտենից *ნნრ.97-214;* გარე-მოზღუდე იგი, շուրջ փակեա զնովաւ *იგ.სოლ.4,8;* მოვზღუდნე ზღუდენი შენნი... ანთრაკითა, ածից շուրջ զքեւ պարիսպ ... ականց պատուականաց *ეს.54,12;* მოიზღუდე ქუეყანაჲ შენი ეკლითა, ամրացո զստացուածս քո փչօք *ზირ.28,28;* გარემოჲს მოზღუდა

C, ზღუდე გარე-მოჰსდვა DE, ած շուրջ զնովաւ ցանգ *მრ.12,1.*

მოზღუდვილ-ი պարսպաւոր. ամրոց. ամուր. պարիսպ. հաստատեալ. պատեալ. կթող („ზღუდვილი, შეზღუდვილი, მესდულე“, ზღუდემოვლებული, სიმაგრე, მაგარი, ზღუდე, განმტკიცებული): მოზღუდვილ არიან [ქალაქნი], ანუ უზღუდო? պարսպաւո՞րք իցեն եթէ անպարիսպք *რიცხ.13,20;* ქალაქთა თანა მოზღუდვილთა იუდაჲსა, հանդերձ պարսպաւոր քաղաքօքն Յուդայ *II ნშტ.21,3;* ყოველნი მოზღუდვილნი შენნი წარჴდენ, ամենայն պարսպաւորք քո կործանեսցին *ოვსე 10,14;* შეხჳდეთ ქალაქთა მოზღუდვილთა (შეზღუდვილთა O), մտցուք ի քաղաքս պարսպաւորս *იერ.4,5;* სხედთ გარეშე მოზღუდვილსა იერუსალჱმს, նստիք յամրոցդ Երուսաղէմի *II ნშტ.32,10;* მონაგები კაცისა მდიდრისაჲ, ვითარცა ქალაქი მოზღუდვილი, ստացուածք առն մեծատան քաղաք ամուր *იგ.სოლ.18,11;* მოზღუდვილი, պարիսպ *ეზეკ.33,24;* ძლიერ არს ვითარცა სამეუფოჲ მოზღუდვილი, զօրացեալ … իբրեւ զթագաւորութիւն հաստատեալ *იგ.სოლ.18,19;* მოზღუდვილი, պատեալ *IV მფ.8,21;* ქალაქსა შინა მოზღუდვილსა B, ქალაქსა შინა ზღუდვილსა G, ի պարսպաւոր քաղաքի *ლევ.25.29;* მოზღუდვილნი (O) (მესდულენი J) მოვიდეს შენ ზედა, կթողք հասին ի վերայ քո *იერ.49,9.*

მოზღვევა պահանջել (მოთხოვნა): ნუ შენგან მოიზღოს იგი, միթէ ի քէն ոք պահանջիցէ զայն *იობ.34,33.*

მოთაული იხ. თანამოთაული.

მოთეთრე, მოთეთრო լնացեալ (მოელვარე SG): *ლევ.13,37.*

მოთლა քերել (მოფხეკა): მოთალა სწავლულად ნაქურცენი მისი, քերեաց ճարտարութեամբ զամենայն կեղեւ նորա *სიბრძ.სოლ.13,11.*

მოთმენა համբերել. ժուժկալ լինել. կրել (დათმენა, ტვირთვა, ატანა): ყოველთა მოითმენნ, ամենայնի համբերէ *I კორ.13,7;* მო-მცა-ვითმინე მისი, համբերէի արդեւք *ფს.54,13;* ხოლო იგი მჴნედ მოითმენდა, իսկ նա համբերէր քաջութեամբ *დდ.128,12;* ყოველსავე მოითმენნ, ամենայնի ժուժկալ լինի *I კორ.9,25;* უმძიმს მას, არა თუ რად ევნო, არამედ რამეთუ არა ახოვნად მოითმინა, ոչ դժուարեցաւ ընդ այն. այլ ախոյանաբար եւ ուրախութեամբ կրեաց զայն *მ.ცხ.47v-39.*

მოთმინე համբերող. համբերեալ. ժուժկալ. որ ակն ունի. որ սպասէ (მომთმენი, მომლოდინე): ვჰნატრით მოთმინეთა მათ, երանեմք համբերողաց *ეპ.იაკ.5,11;* ყოველსა მოთმინე სიმჴნით, ամենայնի համբերեալ քաջաբար *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.192,9-193;* მოთმინე, ժուժկալ *მრთ.A.ბას.-მარხ.124,16-251;* რომელი ჰყო მოთმინეთა შენთათჳს წყალობაჲ, զոր արասցես այնոցիկ որ ակն ունին ողորմութեան քում *ეს.64,4;* გჳრგჳნი იყოს მოთმინეთაჲ, պսակդ եղիցի այնոցիկ որ ակն ունին *ზაქ.6,14;* ტკბილ არს უფალი მოთმინეთათჳს ჟამსა ჭირისასა, քաղցր է տէր որոց սպասեն նմա յաւուր նեղութեան *ნაუმ.1,7.*

მოთმინება համբերութիւն. ժուժկալութիւն. ճիգն (ატანა, დათმენა, გაძლება): მოთმინებითა მრავლითა ჭირთა შინა, համբերութեամբ բազմաւ ի նեղութիւնս *II კორ.6,4;* ჭირი მოთმინებასა შეიქმს, նեղութիւնք զհամբերութիւն գործեն *ჰრომ.5,3;* თავს-იდვა მოთმინებითა, համբերութեամբ ընդունէր *შუშ.I 59;* ეტყოდა იგი… მოთმინებისა და საშჯელისათჳს მერმისა, ի խօսելն նորա վասն… ժուժկալութեան եւ հանդերձեալ դատաստանի *საქ.მოც.24,25;* მრავლითა მარხვითა და მოთმინებითა იქცეოდა, որ բազում ճգանց համբերեալ *ატმ.102,4.*

მოთნე იხ. კაცთ-მოთნე.

მოთნება հաճոյ լինել (მოწონება): ანუ-მე ვეძიებ რას კაცთა მოთნებასა? խնդրիցեմ մարդկա՞ն հաճոյ լինել *გალ.1,10.*

მოთოჴნა քրել (დათოხნა, მოთხრა): ვიდრემდე მოუთოჴნო მაგას და სკორე დაუდვა, մինչեւ շուրջ զդովաւ քրեցից եւ արկից աղբ *ლ.13,8;* არცა მოითოჴნოს, մի՛ քրեսցի *ეს.5,6.*

მოთრევა քարշել („გამოთრევა“): მოეთრია ბადე იგი თევზებითურთ C, გამოითრევდეს ბადესა მას თევზითა სავსესა DE, քարշէին զգործին հանդերձ ձկամբքն *ი.21,8.*

მოთუალვა թուել (დათვლა; დათვალიერება): მოითუალვიდა მწყემსი ცხოვართა, մտեալ ի քակ հովիւն թուել զհօտն *მ.ცხ.374r-430.*

მოთხე սապատ (კოლოფი): იგლოვდენ მოთხენი სამკაულთა თქუენთანი, ուր զգեցցին սապատք զարդուց ձերոց *ეს.3,26.*

მოთხევა հեղուլ. բորբոքել („დათხევა“, „მოჰკურება“, ალგზნება): სისხლი მისი მოსთხიოს ხარისხსა თანა საკურთხეველისასა G, სისხლი მისი დასთხიოს კედელსა თანა საკურთხეველისაჲსა O, արիւն նորա հեղցէ առ յատակաւ սեղանոյ *ლევ.4,25;* სისხლი მოითხეოდის ხარისხსა ზედა საკურთხეველისასა G, სისხლი მისი მოაჰკურონ ხარისხსა თანა საკურთხეველისასა O, զարիւնն հեղցէ առ յատակաւ սեղանոյն *ლევ.7,2;*

ნაბერწყალნი მოეთხეოდეს მისგან, կայծակունք բորբոքեցան ի նմանէ *// მფ.22,9.*

მოთხევა ճեմել. գնալ. զգնալ. պար առեալ կաքաւել („ქცევა“, სეირნობა, სვლა): ტაძარსა მას შინა სამეუფოსა იმოთხვიდა ბაბილონს, ի վերայ տաճարի թագաւորութեանն իւրոյ ճեմէր ի Բաբելոն *დან.4,26;* იმოთხვიდეს ყოველთა ზედა ზღუდეთა თქუენთა, ճեմեսցի ի վերայ պարսպաց ձերոց *ეს.8,7;* იმოთხვენ შორის საჴუმილსა მაგას, գնան ի մէջ հրոյն *დან.3,92;* რაჲსა არა იმოთხავ შუენიერსა ამას ადგილსა? զմէ՞ ոչ գնաս ի վայելուչ տեղւոջս *ფლკტ.134,15-440,6;* იმოთხავნ სამოთხესა მას ქმრისა თვსისასა O, იქცევინ სამოთხესა ქმრისა თვსისასა J, զգնայր ի բուրաստանի առն իւրոյ *დან.13,7;* იმოთხვიდა მას შინა ფერჴითა თვსითა, պար առեալ կաքաւէր ոտիւք իւրովք *ღმ.შობ.187,8-254,10.*

მოთხვით-ი չորեքանկիւնի. չորեքկուսի (ოთხკუთხა, კვადრატი): რაჲთა იყოდონ ქვა მოთხვითი, գնել քարինս չորեքանկիւնիս մեծս *// ნშტ.34,11;* იყოს ამისგანი სოწმიდედ ხუთასი წყრთაჲ ხუთასსა ზედა მოთხვითად გარემო, եղիցի յայնմանէ ի սրբութիւն հինգ հարեւր առ հինգ հարեւր չորեքկուսի շուրջանակի *ეზეკ.45,2.*

მოთხოვნა խնդրել („გამოთხოვა“, თხოვა): მოჰსთხოვნა ჴორცნი იგი იესუჲსნი C, გამოითხოვა გუამი იესუჲსი DE, խնդրեաց զմարմինն Յիսուսի *მთ.27,58;* მოითხოვა ფიცარი, խնդրեաց փայտակ *ლ.1,63;* მოითხოვეს პილატჱსგან მოკლვად იგი, խնդրեցին ի Պիղատոսէ սպանանել զնա *საქ.მოც.13,28;* მოსთხოვნეს მეფესა მას წმიდანი და პატიოსანნი ძუალნი მოწამისანი მის, խնդրեցին ի թագաւորէն զսուրբ եւ զպատուա-կան նշխարս վկային *ფლკტ.160,1-474,25.*

მოთხოვა առնուլ. խօսել (შერთვა): მოითხოვა ასული მისი, առ զդուստր նորա *III მფ.3,1;* მოგითხოვო შენ თავისა ჩემისა საუკუნოდ, խօսեցայց զքեզ ինձ յաւիտեան *ოვსე 2,19.*

მოთხრა փորել. բրել („აღმოთხრა“): მოთხარა ქუეყანაჲ DE, აღმოთხარა ქუეყანაჲ C, փորեաց զերկիր *მთ.25,18;* მოითხარის თავისა თვსისა ძვრი, փորէ անձին իւրում չարիս *იგ.სოლ.16,27;* სასანწეხლე მოვთხარე მის შორის, զուբ հնձան փորեցի ի նմա *ეს.5,2;* მოვთხარო მღვმე, փորեցից խորխորատ *ზაქ.3,9.*

მოთხრილ-ი բրած (ამოთხრილი): დაირეცა [სამოსელი] იგი მოთხრილსა მას შინა, ստանայր իբրեւ զանկողին ինչ ի թորութեան բրածին *განს.ი.200,7-86,2.*

მოთხრობა պատմել. առեղծանել („თხრობა“): მომითხრან ჩუენ მოგებაჲ გზაჲ G, გვთხრან ჩუენ საზომი გზისა მის B, պատմեսցեն մեզ զխանգամանս ճանապարհին *// შჯ.1,22;* უკუეთუ მომთხრობელთა მომითხრათ იგი G, եթէ առեղծանելով առեղծանիցէք զնա ինձ *მსჯ.14,12;* მომითხრა ჩუენ მამამან ესაია, պատմէր մեզ այրն Յեսայիաս *მ.ცხ.17r-13.*

მოისარ-ი աղեղնաւոր (მშვილდოსანი): *ივდ.2,7; I მფ.31,3.*

მოკაზმვა շինել. յարդարել (მოწყობა, მოწესრიგება): იწყო მოკაზმვად აგარაკსა, սկսաւ շինել զեօղս *მ.ცხ.177r-189;* მოჰკაზმონ ადგილი იგი, յարդարել զտեղին *მ.ცხ.170r-187.*

მოკარვე վրանաբնակիչ („დამკვდრებული კარვებსა“ S): აღვიდა გედეონი გზასა მოკარვეთასა კარავთა შორის, եւ ել Գեդէոն ընդ ճանապարհս վրանաբնակչացն *მსჯ.8,11.*

მოკარვობა հարկանել („დამკვდრება“): სადა მოკარვობს მუნ კარავი უფლისაჲ G, სადა დამკვდრებულ არს კარავი უფლისაჲ S, ուր հարեալ է խորանն տեառն *ისუ 6.22,19.*

მოკაფვა կոտորել. հարկանել. հատանել. խլել. ի բաց ընկենուլ. քշտել. ջարդել („მოკვეთა“, მოჭრა, აღმოფხვრა): სერტყები იგი მისი მოკაფე, կոտորեսցես զանտառն որ զնովաւ *მსჯ.6,25;* მოკაფა S, მოკუეთა G, կոտորել *მსჯ.9,49;* მოკაფნა მაღნარნი იგი, կոտորեաց զանտառսն *IV მფ.18,4;* ხენი შენნი მოკაფნეს, զծառաստունկն քո կոտորեաց *ეს.16.9;* მოკაფოს ყოველი რჩეული ნაძვ და დაასხან ცეცხლსა, կոտորեսցեն զընտիր ընտիր մայրից քոց եւ արկցեն ի հուր *იერ.22,7;* მოკაფეთ მაღნარი მისი, հարէք զանտառս նորա *იერ.46,23;* მოჰკაფდეს რტოთა ხეთაგან C, հատանէին ոստս ի ծառոց *მთ.21,8;* მოიკაფოს ვენაჴი მათი, խլեցաւ այգի նոցա *კირ.იერ.-ალდგ.157,28-278,15;* მოკაფეს ყოველი სერტყები მათი, ի բաց ընկէց զամենայն զանտառ նոցա *ივდ.3,11;* მოჰკაფენით რტონი მისნი, քշտեցէք զոստս դորա *დან.4,11;* მოკაფენით ხენი მისნი, ջարդեցէք զփայտակերտս նորա *იერ.6,6.*

მოკიდება կախել. առնուլ („დამოკიდება“, ჩამოკიდება; ხელის მიყოფა): მოჰკიდნა იგინი ხუთთა ძელთა S, დამოჰკიდნა იგინი ხუთთა ზედა ძელთა G, կախեաց զնոսա... հնգեսին զփայտից *ისუ 6.10,26;* მოეკიდე ნერაქუსავე შენსა, առցես... զմուրճ քո *მ.ცხ.313r-339.*

მოკითხვა ողջոյն տալ. ողջունել. հարցանել. համբուրել. ողջագուրել. հրաժարել („ამბორის ყოფა“, მისალმება, ამბორება): უკუეთუ მოიკითხვიდეთ მეგობართა თქუენთა, եթէ տայցէք միայն ողջոյն բարեկամաց ձերոց *მთ.5,47;* მოიკითხა

ელისაბეთ, ետ ողջոյն եղիսաբեթի *ლ.1,40;* გზასა ზედა ნუვის მოიკითხავთ, ի ճանապարհի ումեք ողջոյն մի՛ տայցէք *ლ.10,4;* მოიკითხევდით ურთიერთას ამბორისყოფითა წმიდითა, ողջոյն տուք միմեանց ի համբոյր սրբութեան *1 კორ.16,20;* მოვიკითხე იგი, ողջունեցի զնա *მარკ.247r-189.11;* მოავლინა... მოკითხვად მისა მშჳდობით, առաքեաց ... հարցանել զնմանէ ի խաղաղութիւն *1 ნშტ.18,10;* მოგიკითხონ შენ მშჳდობით, հարցցեն զքէն ի խաղաղութիւն *1 მფ.10,4;* მოიკითხეს იგი მშჳდობით GS, հարցին զողջունէ նորա *მსჯ.18,15;* მოიკითხა იგი C, ამბორს-უყო მას DE, համբուրեաց զնա *მრ.14,45;* მოიკითხეს ნეტარი ფოკა, նոցա ողջագուրեալ յերանելւոյն Փոկայ *ფოკ.342v-497,24;* მოვიკითხენით ურთიერთას და შევსხედით ნავსა, հրաժարեցաք ի միմեանց եւ ելաք ի նաւն *საქ.მოც.21,6;* მოიკითხა იგი მოწლედ, ողջունեաց զնա գթով *მ.ცხ.163r-178.*

მოკითხვა ողջոյն, նախողջոյն (მისალმება): მოიწინეს... მოკითხვად ფესტოსისა, եկին... յողջոյն Փեստոսի *საქ.მოც.25,13;* გიყუარს თქუენ... მოკითხვაჲ უბანთა ზედა, սիրէք... զնախողջոյն ի հրապարակս *ლ.11,43.*

მოკიცხალ-ი, მოკიცხარ-ი խաղ արարող. խաբեբայ (დამცინავი, მატყუარა): თაყუანის-იცემე მოკიცხალთაგან, երկրպագեցիր ի խաղ արարողացն *გრ.ანძ.-შობ.300,27-187;* მოკიცხარი, խաբեբայ *ი.მოც.85,37-274,14.*

მოკიცხება վնաս լինել (ვნების მიყენება): რომელნიცა დაშთენ, შემძლებელ არიან მოკიცხებად ყოველსა ქუეყანასა, զի թէ ապրեն՝ վնաս են նոքա ամենայն երկրի *ივდ.10,18.*

მოკიცხვა խաղալ. լկել. խաբել. ծաղր լինել. կատակել. այպանել („მღერა“, დაცინვა, დამდაბლება, შეურაცხყოფა): რავდენ მოვკიცხნე მეეგვპტელნი ეგე, որչափ խաղացի ընդ եգիպտացիսդ *გამ.10,2;* ჭაბუკისა ერთისაგან მოიკიცხებოდა, ի ձեռն մանկան տղայոյ խաղացաւ *მრთA.ანტ.დ.79,9-22,1;* მოკიცხეს იგი [ხარჭი] ღამე ყოველ S, ემღერდეს მას ღამე ყოველ G, լլկեցին զնա զգիշերն ողջոյն *მსჯ.19,25;* მოიკიცხა მოგუთა მათგან, խաբեցաւ ի մոգուց անտի *მთ.2,16;* არა მოიკიცხვოდის ლიქნათაგან სხუათასა, մի՛ կատակեսցի յաղաչանաց այլոց *მ.ცხ.23v-19;* ეშმაკთაგან მოვიკიცხე, դեւք այպանեցին զիս *მ.ცხ.65r-53;* ნუსადა ეშმაკთაგან მოიკიცხე, մի՛ ծաղր լիցիս դիւաց *მ.ცხ.248v-269.*

მოკიცხულ-ი խարբալեալ (აქ: შეურაცხყოფილი): გაქუნდინ თავი შენი ამიერითგან მოკიცხულად მისგან, համարեա՛ զքեզ խարբալեալ ի նմանէ *მ.ცხ.295r-218.*

მოკლე կարճառօտ. կարճահասակ. կարճիկ: სიტყუაჲ რაჲმე მოკლე... დაუტეოს მათ, որպէս զի բան ինչ կարճառօտ ... ասասցէ նոցա *მ.ცხ.24r-19;* თქუა მამამან იოანე მოკლემან, ասաց Յովհաննէս կարճահասակն *მ.ცხ.110v-130;* თქუა მამამან პიმენ მამისა იოანე მოკლისათჳს, ասաց հայրն Պիմէն վասն հօրն Յովհաննու կարճկանն *მ.ცხ.191r-203.*

მოკლება պակասել. նուաղել. նուազել. կասել. պակասեցուցանել. կարօտանալ. վատել. սորել. հատանել. սպառել. փափագել. տկարանալ. ապրել. դադարել. առկայծել. պակասութիւն լինել. սխալել. վախճան առնել. նուազեցուցանել. չքաւորել (დაკლება, გაცუდება, მოკვეთა, დალევნა, ნადილი, უძლურება, გადარჩენა, დაცხრომა, ბოლოს მოღება, გამოცალიერება, დაკლება, „დაწყუედა“, „ჴუება“, „მოუძლურება“, „სულმოკლე ქმნა“, „დაცადება“): მოკლებასა ღჳნისასა ჰრქუა დედამან იესუს, ի պակասել գինւոյն ասէ մայրն ցՅիսուս *ი.2,3;* მოგუაკლდა ჩუენ ვეცხლი, զի պակասեաց արծաթ *დაბ.47,15;* წყალი იორდანისაჲ მოაკლდეს (დასწყდეს S), պակասեսցէ ջուրն *ისუ ნ.3,13;* ზეთი თავსა შენსა ნუ მოგაკლდებინ, եւ ի գլխոյ քումմէ մի՛ պակասեսցէ *ეკლ.9,8;* მოაკლდენ მდინარენი, պակասեսցեն գետքն *ეს.19,6;* მოვაკლდი მე ნათესავისაგან ჩემისა, պակասեցայ ես յազգատոհմէ իմմէ *ეს.38,12;* მოაკლდა წყალიცა თხიერისა მისგან, նուազեաց ջուր ի տկէ անտի *დაბ.21,15;* შეებულთა პური მოაკლდა, լցեալք հացի նուաղեցին *1 მფ.2,5;* მოაკლოს მოგებაჲ მისი G, დააკლოს მიგებაჲ მისი B, պակասեցուսցէ զտացուածն *ლევ.25,16;* მოაკლდა თუალთა ჩემთა, նուաղեցին աչք իմ *ფს.68.4;* მოაკლდა გულსა ჩემსა, նուաղեաց սիրտ իմ *ფს.72,26;* მოაკლდა სულსა ჩემსა C, სულმოკლე იქმნა სული ჩემი L, նուաղէր հոգի իմ *ფს.76,4;* მდინარესა მას მოაკლდეს და განჴმეს, գետն նուաղեսցէ եւ ցամաքեսցի *ეს.19,5;* მომაკლდა ჩუენ რისხვითა შენითა, նուազեցաք մեք ի բարկութենէ քումմէ *ფს.89,7;* არცა მოაკლოს გამოღებად ნაყოფისა, մի՛ կասեսցէ ի տալոյ զպտուղ *იერ.17,8;* მოაკლდეს მბრძოლნი ბაბილონსა ბრძოლად, կասեցին նահատակքն Բաբելոնի ի պատերազմէ *იერ.51,30;* არა მოაკლდეს მარილი აღთქუმისა ღმრთისაჲ G, არა დაჰცადოთ მარილი შჯულისა ღმრთისაჲ O, մի՛ պակասեցուցանէք զաղ ուխտին *ლევ.2,13;* მოაკლდების მაცხოვარებისა შენისა მიმართ სულსა ჩემსა Ⴂ, ეჴუა სულსა ჩემსა მაცხოვარებისაგან შენისა Ⴃ, կարօտացաւ անձն իմ ի փրկութիւնս քո *ფს.118,81;* მოაკლდების ორთავე თუალთა მისთა, վատնիցի յերկոցունց աչացն *ფიზ.1,4;* მოაკლდა თუალთა მათთა, սորեցին աչք իւրեանց *იერ.14,6;* ნუ მოაკლებ სიტყუასა, մի՛ հատանիցես ինչ ի բանիցդ *იერ.26,2;* მოაკლდა ვითარცა კუამლსა დღეთა ჩემთა, սպառեցան որպէս ծուխ աւուրք իմ *ფს.101,4;* სურის და მოაკლდების სულსა ჩემსა, ցանկայ եւ փափագէ անձն իմ *ფს.83,2;* მოაკლდა თუალთა ჩემთა გლახაკებითა Ⴃ, თუალნი ჩემნი მოუძლურდეს გლახაკებითა Ⴂ, աչք իմ տկարացան յաղքատութենէ *ფს.87,10;* არა მოაკლდეს მათგანი მეოტი, մի՛ ապրեսցէ ի նոցանէն փախուցեալն *ამოს.9,1;* არა მოაკლეს (მოაკლდეს J) დართვად აღნადგინები აღნადგინებსა ზედა, ոչ դադարեցին ժողովել վաշխս ի վերայ վաշխից *იერ.9,5;* რაჲთა არაჲ მოგაკლდეს სასყიდელი თქუენი, ոչ սխալեսցեն վարձք ձեր *ზირ.2,8;* გულის წყრომამან მოუკლიან დღეთა, սրտմտութիւն նուազեցուցանեն զաւուրս *ზირ.30,26;* იწყო მან მოკლებად, սկսաւ ինքն չքաւորել *ლ.15,14;* ნუ მოაკლდებინ ზეთი სანთელთა ჩუენთა, մի՛ լիցի պակասութիւն ծիթոյ ի լապտերաց մերոց *რიფს.164,20;* მოკლება ვყო ქალაქთა იუდაჲსთა, պակաս արարից ի քաղաքացդ Յուդայ *ბარუქ.2,22.*

მოკლება պակասութիւն. նուազութիւն. նուազումն. վախճան. առկայծեալք (დაკლება): სადა იეფობაჲ ბოროტისაჲ, მუნ მოკლებაჲ კეთილისაჲ, ուր առատութիւն գործոց չարեաց. անդ պակասութիւն առաքինութեան *მრთ.P.უძლ.შკლ.513-686,2;* მოკლება, նուազութիւն *იერ.30,11;* მოკლებაჲ მზისაჲ იქმნა, ვითარცა ჩუეულებაჲ არს, նուազումն արեգականն ըստ սովորութեան իւրում եղեւ *ანან.ებრ.311v-332,7;* შენი არა ვყო მოკლებაჲ, քեզ ոչ արարից վախճան *იერ.46,28;* ვალნ... თუალთა მოკლებითა, զնան... աչք առկայծեալք *ბარ.2,18.*

მოკლებულ-ი պակաս. նուազեալ. պակասեալ. վտտեալ. լքեալ. նքթեալ (დაკლებული): არა სადა მოკლებულ არს ძლიერებაჲ შენი, ქრისტე, ոչ երբէք նուազեալ է զօրութիւն քո *ფლკტ.147,36-458,7;* თუალთაგან მოკლებული, յաչաց պակասեալ *ფიზ.XI 11;* მოკლებული განვაძლიერო, զվտտեալն զօրացուցից *იეზ.34,16;* დამასკჱ მოკლებულ [იყოს], ვითარცა ზჳნი კალოჲსაჲ, Դամասկոս լքեալ իբրեւ զշեղջ կալոյ *სოფ.2,9;* ვსცეთ კაცთა შენთა მოკლებულთა პური G, տացուք հաց արանց քոց նքթելոց *მსჯ.8,15;* პური მოკლებულ იყო, սպառեալ էր հացն *მ.ცხ.320v-346.*

მოკლედ համառօտիւ: მოკლედ ვთქუა, համառօտիւ ասաց *მ.ცხ.19v-15.*

მოკლედასასრულ-ი սակաւավախճան (ხანმოკლე): მოკლედასასრული ცხორებაჲ აქუს, սակաւավախճան կեանս ունի *სიბრძ.სოლ.15,9.*

მოკლეკუდი կրճատ („კუდმოკლე"): კუდმოკვეცილი *ლევ.22,23.*

მოკლვა սպանանել. խոցել. հարկանել. սատակել. մեռանել. եղծանել. կորուսանել. մորթել („მოწყუედა", „მოკუდინება", „დაცემა", „დაწერტვა", დაღუპვა): ყოველი, რომელი მოგკლვიდეს თქუენ C, ყოველმან, რომელმან მოგწყკდნეს თქუენ DE, ամենայն. որ սպանանիցէ զձեզ *ი.16,2;* ბრძანა მოკლვაჲ მათი, հրամայեաց սպանանել *საქ.მოც.12,19;* ეროდე გეძიებს შენ მოკლვად, Հերովդէս կամի սպանանել զքեզ *ლ.13,31;* დედაკაცმან მოკლა იგი S, დედაკაცმან მოაკუდინა იგი G, կին սպան զնա *მსჯ.9,54;* უბრალოჲ და მართალი არა მოჰკლა, զանմեղն եւ զարդարն մի՛ սպանանիցես *დან.13,53;* იჴადე მახჳლი და მომკალ მე, մերկեայ զսուր եւ խոցեա՛ զիս նովաւ *1 მფ.31,4;* მოკლა მეეგჳპტელი იგი, եհար զեգիպտացին *გამ.2,12;* ქვითა მოკლა დავით გოლიადი, քարիւ սատակեաց Դաւիթ զԳողիադ *ფიზ.XXII 68;* მოკლვად, մեռանել *მრ.8,31;* ეგულებოდა მოკლვაჲ შენი უფალსა, խորհի տէր ի վերայ քո եղծանել զքեզ *II ნშტ.25,16;* სულისა ცხორებაჲ ანუ მოკლვაჲ, ոգի մի ապրեցուցանել թէ կորուսանել *ლ.6,9;* რომელი-იგი მოჰკლავნ ძაღლსა, որպէս թէ զշուն ոք մորթիցէ *ეს.66,3;* მოვიდენ და... მომკლან მე (დამწერტდენ მე), գայցեն ... եւ խոցոտիցեն զիս *1 მფ.31,4;* მოკლა მეფე იგი B, დასცა იგი G, եհար զնա *რიცხ.21,35.*

მოკლვა կատարումն (აღსრულება): ადგილი იგი მოკლვისა მათისაჲ, զտեղի կատարման նոցա *ოსკ.19,5.*

მოკლვა მფრინველისაგან հաւահար լինել: მოიკლის მამალი იგი ანუ მფრინველისაგან, ანუ თუ მახჳთა..., վարուժան հաւահար լինիցի *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,12.*

მოკლულ-ი սպանեալ: მოკლულ არს მზაკუვარი იგი გუელი, սպանեալ է նենգաւոր անձն *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.196,20-197.*

მოკოდვა քանդել (მოჭრა, მონგრევა): მოიკოდა წინასაფარველი იგი საფლავისაჲ მის აწინდე-

ლისა მის შემკულებისა, քանդեցաւ քիւն վասն զարդու եւ զարդարեցաւ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდ.158,37-280,10.*

მოკრაულ-ი մոլի (შმაგი): რაჲსა მოვიდა შენდა მოკრაული იგი? զի՞ եկն առ քեզ մոլին այն *IV მფ.9,11.*

მოკრაულება բաջաղանք (ბოდვა, როტვა, არეული ლაპარაკი): თქუენ თჳთ უწყით კაცი იგი და მოკრაულებაჲ მისი, դուք ինքնին գիտէք զայրն եւ զբաջաղանս նորա *IV მფ.9,11.*

მოკრება ժողովել. եկեղեցանալ. գումարել. քաղել. ածել („კრება", შეკრება): მოკერბით და ისმინეთ, ժողովեցարուք եւ լուարուք *დაბ.49,2;* მოკრიბეთ ვეცხლი ყოვლისაგან ისრაელისა, ժողովեցէք յամենայն Իսրայելէ արծաթ *II ნშტ.24,5;* მოკრბეს ჩემდა ყოველნი, ժողովեցան առ իս ամենեքեան *II ეზ.9,4;* მოკრბეს სოლომონ მეფისა ყოველნი იგი ძენი ისრაჱლისანი, եկեղեցացան առ արքայ ամենայն այր Իսրայելի *III მფ.8,2;* მოკრებულ იყვნეს მუნ წყობად, գումարերան ի պատերազմ *II მფ.23,9;* მოჰკრიბნე ჴელითა შენითა ჴუილნი G, քաղեսցես ձեռօք քովք զհասկն *II შჯ.23,24;* მოვიკრიბო თავისა ჩემისა წყევაჲ, ածից ի վերայ իմ անէծս *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.16,13-17.*

მოკრებულ-ი ժողովեալ. գումարեալ (შეკრებილი, თავმოყრილი): მოკრებულ არიან უკეთურნი მრავალნი შებილწებად ჩუენდა, ժողովեալք չարք բազումք պղծել զանուն սուրբ քո *რიფს.169,21-94,7;* მოკრებულ იყვნეს მისა, գումարեալք առ նա *III მფ.8,5.*

მოკრძალვა փակել („დაჴშვა", დაკეტვა): მოიკრძალეს გარეგნით მათსა G, დაჴშეს კარი S, փակեցին ընդ դէմ իւրեանց *მსჯ.9,51.*

მოკრძალულ-ი փակեալ (დახშული): მტილი მოკრძალული, წყაროჲ დაბეჭდული, պարտէզ փակեալ եւ աղբեւր կնքեալ *ქება 4,12.*

მოკუდავ-ი մահկանացու: განაცხოველნეს მოკუდავნიცა ეგე ჴორცნი თქუენნი, կենդանացուսցէ զմահկանացու մարմինս ձեր *ჰრომ.8,12;* მეცა კაცი ვარ მოკუდავი, եմ եւ ես մարդ մահկանացու *სიბრძ.სოლ.7,1;* ვემსგავსნეთ მჴედართა მათ მოკუდავისა მეფისათა, նմանեսցուք զինուորաց մահկանացու թագաւորացն *მ.ცხ.15v-12.*

მოკუდინება սպանանել/սպանել. մեռուցանել. մահացուցանել. սատակել („მოკლვა", „მოწყუედა", „მოსრვა"): რაჲთამცა მოაკუდინეს იგი C, რაჲთამცა მოკლეს იგი DE, զի սպանանիցեն զնա *მთ.26,59;* წიგნმან მოაკუდინის და სულმან აცხოვნის, զիրն սպանանէ. այլ հոգին կեցուցանէ *II კორ.3,6;* მე მოვაკუდინო და ცოცხალ ვყო G, მე მოვაკუდინი, მე ვაცხოვნი S, ես սպանանեմ եւ ես կեցուցանեմ *II შჯ.32,39;* დედაკაცმან მოაკუდინა იგი G, დედაკაცმან მოკლა იგი S, կին սպան զնա *მსჯ.9,54;* მოვაკუდინნეთ იგინი G, მოვწყკდნეთ იგინი S, սպանցուք զնոսա *მსჯ.20,13;* თუ მოგვაკუდინნენ, ჩუენ მოვკუდეთ, եթէ սպանցեն զմեզ. մեռցուք *IV მფ.7,4;* გულისთქუმათა მოაკუდინიან მცონარი, ցանկութիւնք սպանանեն զվատ *იგ.სოლ.21,25;* მოვაკუდინო იგი წყურილითა, սպանից զնա ի ծարաւոյ *ოვსე 2,3;* სამართალმან მათმან მომაკუდინა მე, իրաւունք նոցա սպանին զիս *ფლკტ.149,26-460,19;* რომელნი მოაკუდინნა სამფსონმან G, რომელნი მოსრნა სამსონ, զորս մեռոյց Սամփսոն *მსჯ.16,30;* უფალმან მოაკუდინის და აცხოვნის, տէր մեռուցանէ եւ կեցուցանէ *I მფ.2,6;* მოაკუდინა სიკუდილი, մահ մահացոյց *ეპ.კჳპ.-დაფლ.97v-426;* მოგაკუდინო შენ, սովաւ սատակեմ զքեզ *ი.მოც.59,20-200,27.*

მოკუდინება სიყმილითა սովամահ առնել (შიმშილით მოკვლა): არა მოაკუდინოს სიყმილითა უფალმან სული მართალი, Ոչ սովամահ առնէ Տէր զանձն արդարոյ *იგ.სოლ.10,3.*

მოკუდომა մեռանել. վախճանել. սպանել. ծախել. ննջել (სიკვდილი, მოკვდომა, „აღსრულება", „მოწყვედა"): არა მოკუდა ქალი ესე, Ոչ եթէ մեռեալ է աղջիկդ *მთ.9,24;* მოკუდეს წინაშე უფლისა G, მოწყდეს წინაშე ღმრთისა O, մեռան առաջի տեառն *ლევ.10,2;* ნუ მოკუდებინ მამაჲ შვილთათჳს, մի մեռցին հարք վասն որդւոց *IV მფ.14,6;* წელსა მას, რომელსა მოკუდა ოზია მეფე, յամին. յորում մեռաւ Ոզիա արքայ *ეს.6,1;* არა მოჰკუდე მახჳლითა, ոչ մեռցիս սրով *იერ.34,4;* ანლა ესერა მოკუდა, արդ եւս վախճանեցաւ *მთ.9,18;* სიკუდილით მოკუედინ, մահու վախճանեսցի *მთ.15,6;* ხვალჱ მოკუდეს, վաղիւ վախճանեսցի *ზირ.10,12;* გამომიყვანენ ჩუენ მოსიკუდიდ უდაბნოსა ზედა, հանէր զմեզ սպանանել յանապատի աստ *გამ.14,10;* არავინ მოკუდა, არცა ერთი, ոչ ծախեցաւ. եւ ոչ մի *გამ.24,11;* მოკუდა აქაზ მამათა მისთა თანა, ննջեաց Աքազ ընդ հարս իւր *II ნშტ.28,27;* მოკუედ მთასა S, აღესრულე მთასა G, վախճանեաց անդէն ի լերինն *II შჯ.32,50.*

მოკუეთა հատանել. կտրել. կորզել. կոտորել. քառնալ. զլանալ. խառել. բշտել. կոճոպել. առնուլ (მოკვეთა, მოჭრა, მოგლეჯა, ალება, „მოჴდა", „ნარკუეთა",

„მოკაფვა“): მოეკუეთოს და ცეცხლსა დაედვას, հատանի եւ ի հուր արկանի *მთ.3,10;* მოჰკუეთის ტევნები მცირე მანგლითა, հատանիցէ զմանր մանր ողկուզոցն մանգաղաւ *ეს.18,5;* იყო ვითარცა ქსელი ნადთაჲ მოახლებული მოკუეთად, իբրեւ ոստայն սատարաց մերձ ի հատանել *ეს.38,12;* რაჲთამცა მოჰკუეთეს ენაჲ მისი, զի հատցեն զլեզուն *როფს.175,13-106,18;* მოჰკუეთე ეგე, կտրեա զդա *ლ.13,7;* მოჰკუეთნეს მწუერვალნი ჴელთა მისთანი და მწუერვალნი ფერჴთა[ნი], կտրեցին զծայրս ձեռաց նորա եւ զծայրս ոտից նորա *მსჯ.1,6;* თირკუმელთა თანა მოჰკუეთოს, երիկամամբքն հանդերձ կորզեսցէ *ლევ.3,15;* თირკუმელთა თანა მოჰკუეთოს G, თირკუმელთა თანა მოჰჴადოს O, երիկամամբքն հանդերձ կորզեսցէ *ლევ.4,9;* მოჰკუეთნეს თავნი მათნი მახჳლითა, բարձին զգլուխս նոցա սրով *როფს.177,21-112,8;* რომელმან მოჰკუეთოს სასყიდელი მორეწესა, որ զլանայ զվարձս վարձկանի *ზირ.31,27;* მოჰკუეთოს მღდელმან თავი მისი ქედითგან G, წარჰკუეთოს თავი მისი მღდელმან მან საქციელითგან O, խառեսցէ քահանայն զգլուխն յուլանէ անտի *ლევ.5,8;* მოვჰკუეთო და დავჰნერგო მთასა ზედა მაღალსა, քշտեցից եւ տնկեցից ի լերինն բարձու *ეზეკ.17,22;* შენცა მო-ვე-ეკუეთო, եւ դու կոճոպեսցիս *ჰრომ.11,22;* მოჰკუეთენით თავნი ძეთა მაგათ უფლისა თქუენისათანი, առէք զգլուխս արանց որդւոց տեառն ձերոյ *IV მფ.10.6;* მოკუეთა G, მოკაფა S, կոտորել *მსჯ.9,49.*

მოკუეთა თავისა գլխատել (თავის მოჭრა, მოკვეთა): მოჰკუეთა თავი იოვანეს, գլխատեաց զՅովհաննէս *მთ.14,10.*

მოკუეთილ-ი հատեալ, -կտուր („მოჭრილი“, „გამოკუეთილი“): ძელი მალნარისაგან მოკუეთილი, փայտ յանտառէ հատեալ *იერ.10,3;* ჴელნი მათნი და ფერჴნი მათნი მოკუეთილ იყვნეს S, მწუერვალებსა ჴელთა მათთასა და მწუერვალებსა ფერჴთა მათთასა მოჭრილნი იყვნეს G, ծայրակտուրք ձեռօք եւ ոտիւք էին *მსჯ.1,7;* მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა B, გამოკუეთილი და გამონატაცები არა მოჰგუარნეთ ესენი უფალსა G, զքածաւարոտն եւ զհատեալն մի մատուտանիցես տեառն *ლევ.22,24.*

მოკუეცა կտրել (მოჭრა): მოჰკუეცნეს თმანი და წუერნი მისნი, կտրեալ զմաւրուսն եւ զհերսն *იზგ.117,20.*

მოკუფხლვა ճռաքաղ առնել, կթել, կորզել (ნარჩენი ყურძნის შეკრება, დაკრეფა): ხარკისმომჴდელნი თქუენნი მოგკუფხლვენ თქუენ, հարկահանք ձեր ճռաքաղ առնեն զձեզ *ეს.3,12;* ვითარცა-იგი ვინ მოჰკუფხლავნ ზეთისხილსა, ეგრეთ მოკუფხლნენ იგინი, զոր օրինակ եթէ ճռաքաղ ոք առնիցէ զձիթենի. այնպէս ճռաքաղ առնիցեն զնոսա *ეს.24,13;* მოკუფხლენ იგინი, ვითარცა მომკუფხლე მე, ճռաքաղ արա դու զնոսա. զոր օրինակ արարեր ճռաքաղ զիս *გოდ.იერ.1,22;* მოიკუფხლევდით, მოიკუფხლევდით ვითარცა ვენაჴსა ნეშტსა ისრაჱლისასა, կթեցէք. կթեցէք ճռաքաղ արարէք զմնացորդսդ Իսրայելի *იერ.6,9;* რაჟამს აღჴდის ვენაჴსა, ტევანნი გამომარცულნის და მოკუფხლნის, յորժամ ելանէ յողկոյզն որթոյ կորզէ *ფიზ. XVII 9.*

მოკვრნედ ყოფა თავისა თჳსისა պապանձել (დადუმება, გაოგნება): მოკვრნედ თავი თჳსი ყო, պապանձեցաւ *იგ.სოლ.17,28.*

მოლაღე մարտնչող. պատերազմող. կռուող/եալ (მოჩხუბარი, მებრძოლი): იხილნა ვინმე მოლაღენი, մինչդեռ մարտնչէին *საქ.მოც.7,26;* მშჳდი იგი იყავნ მოლაღე, հանդարտն պատերազմող եղիցի *იოვ.3,11;* რაჲთა შორის მოლაღეთა ჰყოფდეს მშჳდობასა, զի ի մէջ կռուելոց արասցէ խաղաղութիւն *მ.ცხ.76r-87.*

მოლაშქრე զինուոր (მხედარი): მორკინალმან და მოლაშქრემან... ისწაონ ჴელოვნებაჲ ძლევისა, մարտիկ եւ զինուոր... ուսանին զգործ եւ զարուեստս պատերազմին *მ.ცხ.277v-297.*

მოლბობა կակղանալ. կակղել; առնուլ (დარბილება; მოკვეთა, მოცვეთა): რტონი მოლბიან, ոստքն նորա կակղանայցեն *მრ.13,28;* მოლბა გული შენი, կակղացաւ սիրտ քո *IV მფ.22,19;* მოალბოს დაუმორჩილობაჲ გულისაჲ ქედფიცხელთაჲ, կակղեսցէ զանհնազանդութիւն սրտի խստապարանոցացն *ბას.კეს.-მარხ.53v-255;* შვილთა კბილნი მოჰლბეს, որդւոց ատամունք առան *იერ.31,29.*

მოლევა ծախել („განჴუებულ ყოფა“, დასრულება): მოელია მას ყოველი ნაყოფი მისი C, ყოველი ნაყოფი მისი განჴუებულ იყო DE, ծախեալ զինչս իւր զամենայն *მრ.5,26.*

მოლერწმა ճռաքաղ առնել („მოსრვა“, მოსპობა): მოილერწმნეს მათგან ძეთა ისრაჱლისათა გზათა ზედა ხუთ გზის ათასნი კაცნი G, მოლავე-სრეს მერმე გზათა ზედა ხუთ ათასი კაცი S, ճռաքաղ արարին ի նմանէ ի ճանապարհին հազարս հինգ արանց *მსჯ.20,45.*

მოლესვა օծել. պատել (გალესვა, მოფერვა): შინაგან და გარეშე მოჰლესო, ներքոյ եւ արտաքոյ օծցես զնա *გამ.25,11;* მოლესა იგი ოქროჲთა წმიდითა, պատեաց զնա մաքուր ոսկւով *// ნშტ.3,8.*

მოლეწილ-ი խորտակեալ (მოტეხილი, მომტვრეული): უკუეთუ ქარისაგან ჰპოო მოლეწილი იგი [შეშაჲ], թէեւ հողմոց խորտակեալ գտեր *მ.ცხ.172v-189.*

მოლოდება սպասել. ակն ունել. ակնկալել. մնալ. կալ մնալ. անսալ (დაცდა, მოცდა, დალოდება): მოელოდეთ აღთქუმასა სულისა წმიდისასა, սպասել աւետեացն Հօր *საქ.მოც.1,4;* მოელიან თუალნი ჩემნი მაცხოვარებასა შენსა, սպասեցին աչք իմ փրկութեանն քում *ფს.118,123;* მოელოდე კეთილთა ნაყოფთა მისთა, սպասեա՛ բարի պտղոց նորա *ზირ.6,19;* ყოველნი წმიდანი მიკრბენ მუნ მოლოდებად უფალსა, ամենայն սուրբքն առ նա ժողովեսցին սպասելով տեառն *ნნტყ.103-223;* უკუეთუ მოლოდებასა ამას ესთენსა განკრძალვასა გიბრძანებს, եթէ առ ի սպասել եւ ակն ունել այսպիսի ինչ փոյթ յանձին ես ունել *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.100,12-26,9;* მოელოდა სასუფეველსა ღმრთისასა, ակն ունէր արքայութեանն Աստուծոյ *მრ.15,43;* მოელოდენ, ვითარცა წჳმასა, თქუმასა ჩემსა S, მოილოდებოდედ ვითარცა წჳმაჲ, აღმოთქუმაჲ ჩემი G, ակնկալեսցի իբրեւ զանձրեւ բարբառ իմ *// შჯ.32,2;* მოელინ მას, ակն ունիցի *გურიტ.228,28-136,170;* რომელსა-იგი მოველით, որում ակն ունիմքն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,8-26,6;* მაცხოვარებასა უფლისასა მოელოდის, մնալ փրկութեանն տեառն *დაბ.49,18;* მას მოველით და სიყუარულსა მისსა ვესავთ, նմա մնամք եւ սիրոյ նորա ցանկացեալ սպասեմք *რიფს.170,17-96,10;* იგინი მოელიედ მას, նոքա կային մնային *მრთA.96.5-74.7;* არავინ მოელის გულითა, չիք ոք որ անսայ սրտիւ *ეს.57,1;* მოელოდა იგი დუქსისა მის მოსლვასა, անսայր գալստեանն դքսին *ორმეოც.128,21-8.*

მოლოდება ակնկալութիւն („იჭჳ", ცდა, ლოდინი): საშინელი რაჲმე მოლოდებაჲ საშჯელისაჲ... შესჭამდეს მტერთა მათ, ահեղ ակնկալութիւն դատաստանին... ուտիցէ զհակառակորդսն *ჰებრ.10,27;* მოლოდებამან სასყიდლისმომცემელისამან ქმნის სული საქმედ კეთილისა, ակնկալութիւն վարձուցն հատուցման ընդարձակէ զոգիսն ի գործս բարութեան *მრთ.D.კირ. იერ.-აღდგ.259,17-398,2;* განმარინა მე... ყოვლისაგან (იჭჳსა A) მოლოდებისა ერისა მის ჰურიათაჲსა Ղ, փրկեաց զիս ... յամենայն ակնկալութիւնէ ժողովրդեանն Հրէից *საქ. მოც.12,11.*

მოლოდინება ակն ունել (ლოდინი): ჯერ-არს მოლოდინებაჲ ჟამსა, պարտ է մնալ եւ ակն ունել *მ.ცხ.46v-39.*

მოლოქ-ი մոլոշ (ერთგვარი მხალი): იხილა ადგილსა მას მოლოქი, տեսեալ ի տեղն յայն բանջար մոլոշ *მ.ცხ.325v-372.*

მოლოცვა աղօթել: მოილოცნეს წმიდანი ადგილნი, աղօթեցին յամենայն տեղիսն *მ.ცხ.187r-222.*

მოლხინე բերկրել (მხიარული): მოლხინე თუ არს, გალობდინ, բերկրիցի ոք, սաղմոս ասասցէ *ეპ.იაკ.5,13.*

მოლხობა պարզել (მოშვება, შესუსტება): არა მოელხუნენ კარვისა ძელნი შენნი, ոչ պարզեսցէ զառագաստն *ეს.33,23.*

მოლხობილ-ი մեղկեալ (მოსუსტებული, მოშვებული): რაჲთამცა არა ვიხილე იგი ყოვლადვე მოლხობილი, զի մի՛ տեսից զնա մեղկեալ *თომა მოც.18,43-397,11.*

მომაგრებულ-ი ամրացեալ („განძლიერებული"): იერიქოჲ შეყენებულ და მომაგრებულ იყო G, იერიქოჲ შეყენებულ იყო და განძლიერებულ S, Երիքով փակեալ եւ ամրացեալ էր *ისუ 6.6,1.*

მომადლება շնորհել. շնորհ առնել. պարգեւել. տալ. շահել (ჩუქება, მინიჭება): მომმადლეთ მე შეცოდებაჲ ესე, շնորհեցէք ինձ զվնասդ զայդ *// კორ.12,13;* მოგუმადლე ჩუენ ცხორებაჲ, շնորհեցեր մեզ փրկութիւն *// ეზრა 9,8;* მომმადლე მე ნათელი ესე ჩემი, շնորհեցեր ինձ զլոյսդ իմ *ფლკტ.138,32-446,6;* უნდა მომადლებაჲ ჰურიათაჲ ფილიქს, կամեցաւ շնորհս առնել Հրէիցն Փելիքս *საქ.მოც.24,27;* მომმადლენ მე თხოვანი, ესე, պարգեւեա՛ ինձ զխնդրուածս զայս *ფლკტ.157,18-471,5;* უკუეთუ მოგმადლოს შენ ღმერთმან გლოვაჲ, եթէ տացէ քեզ տէր ողբս *მ.ცხ.105r-114;* ნუუკუე შეემსჭუალოს გონებაჲ შენი მომადლებასა მათსა, մի զուցէ բեւեռեսցին միտք քո ընդ շահելն զնոսա *მ.ცხ.71v-83.*

მომავალ-ი գալոց. որ գայ. յապա. յետին. կայք. հասանելոց. յառաջիկայ. որ երթայ („მოსლვადი", მერმისი, უკანასკნელი, მოწევნადი): მომავალი იგი, რომელი მოსლვად არს, որ գալոցն ես *მთ.11,13;* საუკუნესა მას მომავალსა ცხორებაჲ საუკუნოჲ დაიმკვიდროს, յաշխարհին որ գալոցն է. զկեանս յաւիտենականս ժառանգեսցէ *ლ.18,30;* მომავალი იგი გითხრას თქუენ DE, მოსლვათაჲ მათ გითხრას თქუენ C, զգալոցն պատմեսցէ ձեզ *ი.16,13;* ეუწყოს უფალი ნათესავ-

სამომავალსა C, պատմեսցի չտեառնէ ազգի. որ գալոցն է *ფს.21,31;* მომავალი იგი მოვიდეს და არა ყოვნოს, որ գալոցն է եկեսցէ եւ ոչ անագանեսցէ *ამბ.2,3;* კურთხეულ არს მომავალი, աւրհնեալ. որ գայ *მთ.21,9;* მომავალი, յապա *ეს.41,22;* ყოფად არს თქუენდა, მომავალთა ჟამთაო, պատահելոց իցէ ձեզ ի յետին ժամանակի *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.52-53;* უკუეთუ წარსრულთა მათთჳს და მომავალთა ჩუენგან ეძიებენ, եթէ զանցեալն եւ զկայսս ամենայն հաւատացեալք ի մէնջ քննեն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.44-45;* მომავალ არს ეკლესიათა ზედა რისხვაჲ, ի վերայ եկեղեցւոյ բարկութիւն իմն հասանելոց է *მრთA.ანტ.დ.94,15-72,29;* მომავალსა მას შაბათსა კუალადცა მოვედით, յառաջիկայ շաբաթդ դարձեալ եկէն առ իս աստ *მ.ცხ.247r-268;* მომავალნი და წარმავალნი DE, რომელნი-იგი მოვიდოდეს და წარვიდოდეს C, որ երթային եւ գային *მრ.6,31.*

მომავლინებელ-ი առաքիչ (გამომგზავნელი): შეიწყნაროს მომავლინებელი ჩემი, ընդունի զառաքիչն իմ *მთ.10,40;* აღასრულეთ ჩემ ზედა ბრძანებული იგი მომავლინებელისა თქუენისაჲ, կատարեսցէք զկամս առաքչին ձերոյ *თომა მოც.19,33-398,10.*

მომაკუდინებელ-ი մահացու *მრთA.ბას.კეს.-მარხ.126,18.*

მომანქნება մեքենայել (საქმის ხრიკებით მოგვარება): უკუეთუ მან მოიმანქნა, զի թէ նա մեքենայեաց *ბას.-ი.ოქრ.-სასუმლ.46.*

მომარგლა քաղել (გამოთოხნა): მოვჰმარგლოთ იგი, քաղեսցուք զայն (ე.ი. զորոմն) ի բաց *მთ.13,28;* მომარგლასა მას ღუარძლისასა, մինչ քաղիցէք զորոմն *მთ.13,29.*

მომართ առ Ak: ჩუენდა მომართ იგავსა ამას იტყვა, ანუ ყოველთა მიმართ? Առ մե՞զ ասացեր զառակդ զայդ թէ առ ամենեսեան *ლ.12,41;* იყო სიტყუაჲ უფლისაჲ ჩემდა მომართ, եղեւ բան տեառն առ իս *ეზეკ.25,1.*

მომართება ածել աւել (დაგვა, დასუფთავება): მოაგოს სახლი და ეძიებდეს გულს მოდგინედ C, მოჰმართოს სახლი თჳსი და ეძიებდეს გულს მოდგინედ DE, ածիցէ աւել ի տան եւ խնդրիցէ ստէպ *ლ.15,8;* მოჰმართა სახლი, տանն աւել էած *გრ.ანძ.-შობ.299,22-184.*

მომართებულ-ი մաքրեալ (გამოწმენდილი, გამოგვილი): ცალიერი, მომართებული და განშუენებული და შემკული [პოვის სახლი], պարապորդ. մաքրեալ եւ յարդարեալ *მთ.12,44.*

მომართვა դիմել (შებმა, შეჯახება): მო-ღათუ-ჰმართოს იორდანემან პირსა მისსა, եթէ Յորդանան դիմեսցէ ի բերան նորա *იობ.40,18;* მოიმართონ შორით, դիմեսցեն ի հեռաստանէ *ამბ.1,8;* ვითარცა ორბმან მოიმართოს და განიმართნეს ფრთენი თჳსნი, իբրեւ զարծուի դիմեսցէ. եւ տարածեսցէ զձեռս իւր *ერემ.48,40.*

მომატყუებელ-ი արբանեակ. առիթ. միջնորդ (შემძენი, მომტანი): მომატყუებელ მონათა შენთა, արբանեակ քո ծառայից *თომა მოც.14,19-389,3;* მძულს ნიჭი, ზღვევისა მომატყუებელი, ատեմք զպարգեւսդ զառիթ վնասուց *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 118,5;* კეთილისა მომატყუებელ არს, միջնորդ լինէր բարեաց *მრთA.კირ.იერ.-სული წმ.287,26-371,3.*

მომატყუებელ ქმნა նպաստամատոյց լինել: ცეცხლისა მის საუკუნოჲსა მომატყუებელ იქმნის, հրոյն յաւիտենից նպաստամատոյց լինի *მრთA.კირ.იერ.-სინან.141,31-9,3.*

მომაქცეველ-ი որ դարձուցանէ (მომაბრუნებელი): *ეზეკ.34,6.*

მომგებელ-ი ստացիչ. ստացող. ստանալի. հատուցանող. վարձատու (შემბენი, მიმღები, მქონებელი, სასყიდლის გამღები): სულმან უკეთურმან წარწყმიდის მომგებელი თჳსი, անձն չար կորուսանէ զստացիչ իւր *ზირ.6,4;* იცნა ხარმან მომგებელი თჳსი, ծանեաւ եզն զստուցիչ իւր *ეს.1,3;* წარმდები და უწესოჲ ენაჲ წარსწყმედს მომგებელსა მისსა, յանդուգն եւ անխրատ լեզու սպանանէ զստացօղն *თავნი იაკ.ეპ,5;* წარსაწყმედელ და მავნებელ არს მომგებელთა თჳსთა, ի կորուստ եւ ի վնաս լինի ստանալեացն զնա *თომა მოც.18,8-396,1;* მომგებელი მადლისაჲ, հատուցանող շնորհաց *ზირ.30,6;* მართალ არს მომგებელი იგი ჩემი, արդար է վարձատուն իմ *თომა მოც.15,29-391,2.*

მომდნალ-ი շօշեալ (დამდნარი): მომდნალ არიან ჴორცნი მათნი, շօշեալ ամենայն մարմինքն *ანდ.-ანატ.324-35,29.*

მომედგრება լուծանել. լքանել. վատասրտել. հիւանդամիտ լինել. վարկանել. պարտել („დაჴსნა", „დამედგრება", დაშლა, შეშინება): ნუ მოჰმედგრდები, մի՛ լուծանիցիս *იგ.სოლ.3,11;* არათუ მოვმედგრდეთ CD, ნუმცა დავჴსნდებით AB, եթէ ոչ լքանիցիմք *გალ.6,9;* სხჳსა არაჲს ეშინოდის და არა მომედგრდეს, ոչ յումեքէ կասկածեսցէ. եւ մի վատասրտեսցէ *ზირ.31,15;* რაჲთა არა მომედგრდეთ, զի մի՛ հիւանդամիտք լինիցիք *ჰებრ.6,12;* ნუ მოჰმედგრდები, մի՛ ոք վարկցի *მრთ.C.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.II-27,5;* შესულბეს და მომედგრდეს (დამედგრდეს J), զարհուրեցան եւ պարտեցան *იერ.8,9.*

მომზადება պատրաստել. կազմել („დამზადება"): გამოვიდა მომზადებად DE, წარვიდეს დამზადებად C, գնացին պատրաստել *მრ.14,16;* მოაქუნდა, რაჲ-იგი მოემზადა DE, საკუმეველი იგი, რომელ დამზადეს C, զխունկսն, զոր պատրաստեցին *ლ.24,1;* მომზადეს პასქაჲ იგი, պատրաստեցին զպասեքն *ლ.22,13;* მომზადა საჭურველი მრავალი, կազմեաց զէնս բազումս *// ნშტ.32,5.*

მომზადებულ-ი կազմեալ („განგებული"): განმზადებად უფალსა ერი მომზადებული DE, განმზადებად უფლისა ერი განგებული C, պատրաստել տեառն ժողովուրդ կազմեալ *ლ.1,17.*

მომზადება պատրաստութիւն: განითქუა მომზადება იგი ამათ საქმეთა შორად, լսելի եղեւ պատրաստութիւն նորա մինչեւ ի հեռաստան *// ნშტ.26,15.*

მომზავებელ-ი խաղաղել (წყნარი, დამამშვიდებელი): მომზავებელსა მას მათსა მოელიან ტაროსსა [მენავენი], եւ մնան խաղաղել օդոց *მ.ცხ.198v-211.*

მომზრახ-ი բամբասող (ავის მოლაპარაკე): შენ ხარა აგათონ მომზრახი და მასმენელი? դու ես Աղաթոն բամբասող եւ մատնիչ *მ.ცხ.234r-256.*

მომთრვალჱ արբեցող. արբշիռ (ლოთი, მსმელი): ჭამდეს... მომთრვალეთა თანა, ուտիցեն ընդ արբեցողս *მთ.24,4;* მუშაკი მომთრვალჱ ვერ წარეწიოს სიმდიდრესა, մշակ արբշիռ ոչ հասցէ ի մեծութիւն *ზირ.18,33;* რამეთუ ყოველი მომთრვალჱ და მეძავი დაგლახაკნეს, զի ամենայն արբշիռն եւ բոզանոցն աղքատասցի *იგ.სოლ.23,21.*

მომთხუევა դէպ եղանել (შემთხვევა, შეხვდომა): მოემთხჳა მას წმიდისა სახარებისა საკითხავი, դէպ եղեւ յայնմ ժամս ընթեռնուլ զաւետարանն *მრთA.ანტ.დ.76,34-19,7.*

მომიზდება վարձել („მონადება", „სასყიდლით მოყვანება", დაქირავება): მოიმიზდნა თავისა თჳსისა აბიმელეხმან კაცნი ცუდნი და უქმნი G, მოინადნა მით აბიმელექ კაცნი უკეთურნი და განკრთომილნი S, վարձեցաւ նոքօք Աբիմելէք արս սրիկայս եւ զարհուրեցուցիչս *მსჯ.9,4;* მოიმიზდეს შენ ზედა ბალაამ G, სასყიდლით მოიყვანეს ბალაამ S, ի վարձու կալան վասն քո զԲաղաամ *// შჯ.23,4.*

მომკა հնձել: მოიმკი, სადა არა სთესი, հնձես. զոր ոչ սերմանեցեր *მთ.25,24;* რაჲცა სთესოს კაცმან, იგიცა მოიმკოს, զոր ինչ սերմանէ մարդ. զնոյն եւ հնձեսցէ *გალ.6,8;* ითესეთ იფქლი და ეკალსა მოიმკით, ցորեան սերմանիցէք եւ փուշ հնձեսջիք *იერ.12,13.*

მომკილ-ი հնձեալ: ახლოდღა მომკილ იყო ყანები მათი, ընդ այն ժամանակս էին հնձեալ զանդս նոցա *ივდ.4,4.*

მომკალ-ი հնձող. արտունձ O: ჟამსა მკისასა უბრძანო მომკალთა მათ: შეკრიბეთ პირველად ღუარძლი და შეკართ ძნეულად, ի ժամանակի հնձոց ասացից հնձողսն Քաղեցէք նախ զորոմնդ եւ կապեցէք զայդ ի խրձունս *მთ.13,30;* მომკალ არს, სადა არს სამკალი მაგისი? արտունձ է. եւ ո՞ւր է մանգաղ դորա *ფლკტ.134,25-440,20.*

მომკაულ-ი պճնող (შემკული): რამეთუ მომკაულ იყო სამოსლითა, զի էր պճնող առ հանդերձս *ნრს.74,14.*

მომკლველ-ი սպանող. որ եսպան. վիրագ („მკლველი"): მომკლველი, սպանող *საქ.მოც.22,20;* მომკლველი S, მკლველი G, սպանող *ისუ 6.20.5;* მომკლველი, որ եսպան *// ნშტ.25,3;* და სთქუა... წინაშე მომკლველთა შენთა? միթէ ասելով ասիցե՞ս ... առաջի վիրագացն քոց *ეზეკ.28,9.*

მომკუდარ-ი մեռեալ („მომწყდარი", „მოსრული", „რომელი მოისრა"): პოვეს იგი მომკუდარი, զտին զնա մեռեալ *საქ.მოც.5,10;* დადგა საშუალ მომკუდართა მათ G, დადგა შორის მომწყდართა მათ B, եկաց ի մէջ մեռելոց *რიცხ.16,47;* იყვნეს მომკუდარნი წყლულებასა შინა ოთხ და ოცნი ათასეულნი G, იყვნეს მოსრულნი გუემასა მას შინა ოცდაოთხ ათას Fr. იყვნეს, რომელნი მოისრნეს გუემასა შინა ოცდახუთი ათასი B, եղեն մեռեալքն ի հարուածոցն յայնցանէ քսան եւ չորք հազարք *რიცხ.25,9.*

მომნადირებელ-ი որս (დამპყრობი): დედაკაცისა თანა, რომელ-იგი არს მომნადირებელ და მახჱ გული მისი, կնաւն հանդերձ. որ է որս եւ թակարդ սրտի նորա *ეკლ.7,27.*

მომნიჭებელ-ი պարգեւատու (მბოძებელი): სადა არს მომნიჭებელი ნიჭისა თქუენისაჲ, ո՞ւր է պարգեւատուն ձեր *მსკ.38,15.*

მომონაფება աշակերտել (დამონაფება, დამოძღვრა): მოიმონაფენით ყოველნი წარმართნი, աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս *მთ.28,19.*

მომპალ-ი տրորեալ (დაშლილი, დარღვეული): მომპალ და მომღულალ იყვნეს ტანჯვათა მათგან, տրորեալս ի տանջանացն *ანდ.-ანატ.322-34,38.*

მომპოვნებელ-ი, მომპოვნელ-ი զտակ. բաշխիչ. զսլիչ. զտող („განმყოფელი", მომგონებელი): მომპოვნებელ ბოროტისა, զտակ չարեաց *მრთA.კირ.იერ.-სინან.144,37-15,18;* წიგნსაცა

მომპოვნებელ არს გონებაჲ, գտակք զոյց են միտք *მრთA.ანტ.დ.89,36-66,16;* მომპოვნებელო საცთურისაო A, განმყოფელო საცთურისაო B, քաշխիչ գայթագղութեանց *სებასტ.112,23-112,10;* მომპოვნელ ბოროტისა, գտիչք չարեաց *პრომ.1,30;* მომპოვნებელმან მან ბოროტისამან ეშმაკმან აღიშურვა მისი იგი სათნოდ მოქალაქობაჲ, սատանայ որ գտողն է ամենայն չարեաց խեթացեալ ընդ սուրբ վարս նորա *მ.ცხ.278v-299.*

მომრთუმელ-ი որ մատուցանէ („რომელი მოჰგურის“, მომრთმეველი): მოწაფენი ჰრისხვიდეს მომრთუმელთა მათ C, მოწაფენი აყენებდეს მათ, რომელნი-იგი მოჰგურიდეს DE, աշակերտքն սաստէին այնոցիկ որ մատուցանէին *მრ.10,13.*

მომრთხმელ-ი լիաձիգ („ძლიერი“, მომზიდველი): ძენი ეფრემისნი მომრთხმელნი (ძლიერნი C) და მოისარნი მშჳლდებითა, որդիք Եփրեմի լիաձիգք *ფს.77,9.*

მომრუშე շնացող. շնացեալ. կին շուն. շուն (მეძავი, როსკიპი): ნათესავი... მომრუშე, ազգ ... շնացող *მთ.12,39;* მომრუშე, շնացեալ *სიბრძ.სოლ.3,16;* რომელმან დააყენოს მომრუშჱ, უგუნურად უღმრთო არს, որ ունի կին շուն ` անմիտ է եւ ամպարիշտ *იგ.სოლ.18,22;* მომრუშე, շուն *ოვსე 3,1.*

მომრწყველ-ი որ զջուրն ետ: *I კორ.3,7.*

მომსრალ-ი վիրաւոր (დაკოდილი, დაჭრილი): განვლინებად მომსრალთა, արձակել զվիրաւորս *ლ.4,19.*

მომსრველ-ი սատակիչ. որ սատակէ. կոտորիչ. սպանող (ამომწყვეტი, მომსპობი): წარწყმდეს მომსრველისა მისგან, կորեան ի սատակչէ անտի *I კორ.10,10;* არა უტეოს მომსრველი იგი შესლვად სახლსა მას თქუენსა მოსრვად, ոչ տայցէ թոյլ սատակչին մտանել ի տունս ձեր հարկանել *გამ.12,23;* მომსრველი, որ սատակէ *I ნშტ.21,15;* გუელნი მომსრველნი... უკბენდეს ერსა და მოისრა ერი, օձս կոտորիչս... հարկանէին զժողովուրդն եւ մեռաւ ժողովուրդն *რიცხ.21,6;* შვილნი იგი მომსრველთანი მათ არა მოსრნა, զորդիս սպանողացն ոչ սպան *IV მფ.14,6.*

მომსტურობა դիտել („განხილვა“, დაზვერვა): მომსტურობად მათთჳს განსასუენებელისა G, განხილვად მათთჳს განსასუენებელისა B, դիտել նոցա հանգիստ *რიცხ.10,33.*

მომსყიდელ-ი գնող. որ գնէ („რომელი იყიდდა“, მყიდველი): იწყო გამოსხმად ... მომსყიდელთა, սկսաւ հանել... զգնողս *მრ.11,15;* იყოს განმსყიდელი იგი, ვითარცა მომსყიდელი, եղիցի գնողն իբրեւ զվաճառականն *ეს.24,2;* მომსყიდელები ტაძარსა მას შინა C, რომელი იყიდდა ტაძარსა მას შინა DE, որ ... գնէին ի տաճարի անդ *მთ.21,12.*

მომტევებელ-ი քաւիչ (შემნდობელი, მიმტევებელი): მომტევებელ ეყავ, քաւիչ լինէիր նոցա *ფს.98,8.*

მომტკიცება պնդել. հաստատել (გამაგრება, გამტკიცება): მოიმტკიცნა წელნი თჳსნი, պնդեաց զմէջ իւր *III მფ.18,46;* წელნი ჩემნი მოვიმტკიცენ ჭეშმარიტებითა, զմէջ իմ պնդեցի ճշմարտութեամբ *თომა მოც.18,41-397,10;* მოიმტკიცა მტკიცედ თავი თჳსი, მერმე დაწერა ესრეთ, իբրեւ հաստատեաց զանձն կալ անդ. գրեաց այսպէս *მ.ცხ.180r-198.*

მომტკიცებულ-ი պատեալ (გამაგრებული, განმტკიცებული): ჭეშმარიტებითა მომტკიცებული გუერდნი მისნი, ճշմարտութեամբ զկողս իւր պատեալ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.182,8.*

მომტურეულ-ი հողացուցեալ (დანგრეული, დაზიანებული): ყოველნი ქალაქნი მომტურეულნი არა მოწუნა ისრაჱლმან G, զամենայն քաղաքս հողացուցեալս ի նոցանէ ոչ այրեաց Իսրայէլ *ისუ 6.11,13.*

მომუსრვა բեկտել (მომსხვრევა, მოტეხვა): მოემუსრნენ რტონი უსრულნი, բեկտեսցին շուրջ զնովաւ շառաւիղք թերակատարք *სიბრძ.სოლ.4,5.*

მომუშაკება գործել (დამუშავება): მოიმუშაკე მხალი შენი თჳთ, գործեա դու զբանջար քո *მ.ცხ.25r-20.*

მომუხვა խոցոտել (დაჭრა, დაწყლულება): ოდეს მოჰმუხოს პირი ეკალმან, აღმოიცოხნის, ի փշոց մինչ խոցոտի բերան նորա զայն. դարձեալ որոճայ *მ.ცხ.278r-297.*

მომფრდელ-ი վաճառական (ვაჭარი): *ზირ.37,12.*

მომღებელ-ი, მომღე առող. –բարձ. տուող (ამღები, შემომტანი, მომტანი): არასადა მიმცემელ და მომღებელ იქმნენით სავაჭროსა, ոչ երբեք եղեր տուող եւ առող վաճառաց *მარკ.248v-192.17;* სული მომღებელისაჲ მის წარწყმდეს, զոգիս առողացն սպանանէ *იგ.სოლ.22,9;* წარმგზავნა კუალად დრაჰკანი იგი მომღებელისავე მისისა, առաքեաց զդահեկանն ի տուողն իւր եւ առէ *მ.ცხ.368v-421;* განავლინნა მომღენი ძღუენთანი G, արձակեաց զպատարագաբարձսն *მსჯ.3,18.*

მომღულალ-ი տրորեալ (გათელილი, გასრესილი): მომპალ და მომღულალ იყვნეს ტანჯვათა მათგან, տրորեալ ի տանջանացն *ანდ.-ანატ.322-34,39.*

მომყმარი սովեալ (დამშეული): დალათუ პურითა მომყმარ იყოს, թէպէտ եւ հացիւ սովեալ ... իցէ *მ.ცხ.117r-135.*

მომშევა քաղցնուլ (მოშიება): მომემშიის მე, քաղցնուի յետ ուտելոյն *ვარ.808-373,17;* ოდეს მოგემშიოს, ჭამე, երբ քաղցիցես՝ կեր *მ.ცხ.75r-86.*

მომშთუარ-ი հեղձեալ (დამხრჩვალი): *კირ.იერ-ალდგ.116-403,25.*

მომშვდება ցածուցանել (დანყნარება): მოვამშვდო პირი მისი ძლუნითა, ցածուցից զերեսս նորա պատարագօք *დაბ.32,20.*

მომცემელ-ი տուիչ, տուող (მომცემი): ადიდებდა ქრისტესა, მომცემელსა ცხოვრებისასა, փառաւորէր զՔրիստոս զտուիչն կենաց *ფლკტ.156,34-470,10;* მომცემელი, տուող *ფლკტ.148,2-458,12;* ჰმადლობდის ღმერთსა, მომცემელსა ჩუენდა უხუად ყოველთა კეთილთასა, գոհանայր զտուողէն ամենայն բարեաց *მ.ცხ.108r-127.*

მომძევლება պատանդել (დაპყრობა): სიყუარულითა ამით სიწმიდისაჲთა მოიმძევლებდა ყოველთა წინაწარმეტყუელთა, սիրով սրբութեան պատանդէր զմարգարէսն *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.228,36-136,180.*

მომძლევება յաղթահարել (მორევნა): უკუეთუ... მომძლევდეს, եթէ... յաղթահարեսցեն զիս *II მფ.10,11.*

მომწითურე խարտե(ա)շացեալ („მოწითლე" B): თმაჲ მომწითურე არა არს მას შინა G, თმაჲ მოწითლე არა იყოს მას შინა AB, եւ ոչ մազ խարտեշացեալ ի նմա *ლევ.13,30/31.*

მომწითურო//მომწითურე խարտեաշ. կարմրացեալ („მწითური"): არა განიხილა მღდელმან თმისათჳს მომწითუროჲსა G, არა მიხედოს მღდელმან მან თმისა მისთჳს მწითურისა AB *ლევ.13,36;* იქმნას ნიში მომწუანე ანუ მომწითურე G, იყოს შედებაჲ იგი კეთროვანებისაჲ მომწუანედ გინა მოწითლედ AB, եւ լինիցի արած կանաչացեալ կամ կարմրացեալ ի մորթ կամ ի հանդերձ *ლევ.13,49.*

მომწუანე կանաչացեալ იქმნას ნიში მომწუანე ანუ მომწითურე G, եւ լինիցի արած կանաչացեալ կամ կարմրացեալ *ლევ.13,49.*

მომწუარ-ი հրկիզեալ. այրեցեալ. հրձիգ („მოწუვული", დამწვარი): ბჭენი მისნი მომწუარ არიან ცეცხლითა, դրունք նորա հրկիզեալ հրով *ნეემ.1,3;* მომწუარი ცეცხლითა და მოოჴრებული, այրեցեալ ի հուր եւ աւերեալ *ფს.79,17;* ყოველნი ქალაქნი მომწუარ იყვნეს (მოწუვულ იყვნეს) ცეცხლითა, ամենայն քաղաքք նորա հրձիգք *იერ.4,26.*

მომწყდარ-ი մեռեալ („მომკუდარი"): პოვნა... ორნივე მომწყდარნი ცხედარსა ზედა, եգիտ... մեռեալ ի մահիճսն *ფლკტ.146,34-456,30;* მომწყდარი S, მომკუდარი G, մեռեալ *მსჯ.16,30.*

მომწყლეველ-ი խոցող (დამკოდველი, დამჭრელი): მოწყლულ იქმნა... ითხოვა შენდობაჲ მომწყლეველისა მისგან, զնաց խնդրել թողութիւն ի խոցողէն իւրմէ *მ.ცხ.364r-417.*

მომწყუედელ-ი սատակիչ (მომსპობი, გამანადგურებელი): მომწყუედელი მატლთაჲ არს ბუნებაჲ მარილისაჲ, սատակիչ որդանցն է աղ *მ.ცხ.78v-90.*

მომხუეჭელ-ი հատու (მიმტაცებელი): იყვნედ... ნუ მომხუეჭელ, մի հատուս *ტიტ.2,10.*

მონა ծառայ. պատանի. պատանեակ. մանուկ. ստրուկ. աշխատաւոր („კირთ-ი", „ბარაკიელი", „ყრმა", „მრნემი", „ჭაბუკი", ყმა, მშრომელი): სცა მონასა მღდელთმოძღურისასა, եհար զծառայ քահանայապետին *მთ.26,51;* ჰრქუა აბრაჰამ მონასა თჳსსა, ասէ Աբրահամ ցծառայն իւր *დაბ.24,2;* უკუეთუ მოიგო მონაჲ ებრაელი, ექუს წელ გმონებდეს შენ, եթէ գնեսցես ծառայ Եբրայեցի զվեց ամ ծառայեսցէ քեզ *გამ.21,2;* არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა G, არა გმონებდეს შენ მონებასა კირთებრ B. մի՛ ծառայեսցէ քեզ զծառայութիւն ստրկի *ლევ.25,39;* რაჲ უბრძანო შენსა მონასა? რასა უბრძანებ მრნემსსა შენსა? զի՞նչ հրաման տացես ծառայի քում *ისუ 6.5,15;* მონანი შენნი ვართ S, მრნემნი შენნი ვართ G, ծառայք քո եմք *ისუ 6.9,8;* ნუ დაალტობ ჴელთა შენთა მონათა შენთათჳს S, ნუ მოჰჴსნი ჴელთა შენთა ყრმათაგან შენთა G, մի՛ թողացուցես զձեռն քո ի ծառայից քոց *ისუ 6.10,6;* ვითარცა ამცნო მონამან ღმრთისამან მოსე S, ვითარ საედ განუჩინა მოსემან ყრმამან უფლისამან G, զոր օրինակ հրամայեաց նոցա Մովսէս ծառայ տեառն *ისუ 6.11,12;* მონაჲ უფლისა თანა იტანჯებოდა, ծառայք հանդերձ տերամբք տանջեալ *სიბრძ.სოლ.18,11;* ვიხილენ მონანი ცხენთა ზედა და მთავარნი მკკრცხლ მავალნი ქუეყანასა, ვითარცა მონანი, տեսի ես զծառայս հեծեալս ի ձիս եւ իշխանս. զի գնային իբրեւ զծառայս յերկրի *ეკლ.10,7;* მონაჲ ნუ არსა ისრაჱლი, ანუ სტრუკი ნუ არსა იაკობი? միթէ ծառա՞յ իցէ Իսրայէլ. կամ ստրո՞ւկ Յակոբ *იერ.2,14;* არა ვარ მე იესუ, არამედ მონაჲ მისი ვარ, չեմ ես Յիսուս. այլ ծառայ նորա *თომა მოც.15,33-391,17;* მონაჲ ხარ ანუ აზნაური? ծառա՞յ ես թէ ազատ *ლონგ.189,3-716,4;* ჰრქუა აბრაჰამ მონათა თჳსთა, ասէ Աբրահամ ցպատանիս իւր *დაბ.22,5;* ჰრქუა ბოოს მონათა მათ მისთა S, ჰრქუა ბოოსმან ყრმასა მისსა G, ասէ Բոոս ցպատանին իւր *რუთ.2,5;* ნარვიდეს იგინი და ცოლი იგი მისი და მონაჲ იგი მისი S, აღდგა კაცი ნასლვად თჳთ და ხარჭი მისი და ჭაბუკი მისი G, յարեաւ այրն գնալ. ինքն եւ հարճն եւ պատանին իւր *მსჯ.19,9;* ჰრქუა მან მონამან, ասէ ցնա պատանին *ანდ.-ანატ.315-30,19;* ღაღადყო მეყსეულად და ჰრქუა მონასა მას ნიჟოგარსა თჳსსა S, ჴმა-ყო მსწრაფლ ყრმისა მიმართ აღმღებისა საჭურველთა მისთა G, աղաղակեաց վաղվաղակի առ պատանեակն կապարճակիր իւր *მსჯ.9,54;* განიკურნოს მონაჲ ესე ჩემი, բժշկեսցի մանուկս *ლ.7,7;* რომელმან თავს-იდვას მონაჲ უგუნური, აგინებს იგი სამართალსა, որ յերաշխի առնու զմանուկ անմիտ թշնամանս առնէ իրաւանց *იგ.სოლ.19,28;* უმჯობეს არს მონაჲ გლახაკი და ბრძენი მეფისა მოხუცებულისა და უგუნურისა, լաւ է մանուկ աղքատ եւ իմաստուն քան զթագաւոր ծեր եւ անմիտ *ეკლ.4,13;* დანიელ უბრძანა მონათა თჳსთა, հրաման ետ Դանիէլ իւրում մանկտւոյ *დან.14,13;* იყვნედ იგინი თქუენდა მონად საუკუნოდ, եղիցին ձեզ ստրուկք յաւիտեան *ლევ.25,46;* იყოს იგი შენდა მონა უკუნისამდე S, იყოს შენდა მრწემ უკუნისამდე G, եղիցի քեզ ստրուկ յաւիտեան *II შჯ.15,17;* ტკბილ არს ძილი მონისა, քաղցր քուն է աշխատաւորի *ეკლ.5,11;* სიმრავლე მონათა და მსახურთა, բազմութիւն ծառայից եւ սպասաւորաց *მ.ცხ.260r-280;* ვითარცა ისმინე მონისა (ბარაკიელისა –v.) მის შენისა მოსჱსი, որպէս լուար ծառային քում Մովսեսի *მრთ.S.ჯუარ.გამოჩ.241,33.*

მონა და მოდგამ-ი ծառայակից (თანამსახური): მიწერა... სხუათა მონათა და მოდგამთა მათთა, ... եւ այլ ծառայակցաց նոցա *II ეზრა 4,17.*

მონა და მსახური ծառայ: იყვენით თქუენ მისა მონა და მსახურად, եղիջիք նմա ծառայք *I მეფ.8,17.*

მონაგებ-ი ինչք. ստացուած. համբար („ნაყოფი", „ბუნაგი", ქონება, შენაძენი): განყიდე მონაგები შენი, վաճառեա՛ զինչս քո *მთ.19,21;* მისცა მათ მონაგები თჳსი DE, მისცა მათ ნაყოფი თჳსი C, ետ նոցա զինչս իւր *მთ.25,14;* არცა ერთმან ვინ თქჳს მონაგები მისი თჳსად, არამედ იყო ყოველივე მათი ზოგად. ոչ ոք ի նոցանէ ասէր զընչից իւրոց թէ իւր իցէ. այլ էր նոցա ամենայն ինչ հասարակաց *საქ.მოც.4,32;* მისცა აბრაჰამ ყოველივე მონაგები თჳსი ისაკს, ետ Աբրահամ ամենայն ինչս իւր Իսահակայ *დაბ.25,5;* დაადგინა... მთავრად ყოველსა ზედა მონაგებსა მისსა C, կացոյց... իշխան ի վերայ ամենայն ստացուածոց իւրոց *ფს.104,21;* მონაგებსა ობოლთასა ნუ შეხუალ, ի ստացուածս որբոց մի՛ մտանիցես *იგ.სოლ.23,10;* მონაგები მროწეულთაჲ და სამწყსოთაჲ ფრიად იყო ჩემი, ստացուածք անդւոց եւ հօտից բազում եղեն ինձ *ეკლ.2,7;* კურთხეულ იყვნენ საუნჯენი შენნი და მონაგებნი შენნი S, օրհնեալ լիցին շտեմարանք քո եւ համբարք քո *II შჯ.28,5;* აქუნდა მონაგები ფ̃დ DE, იყო იგი ნაყოფიერ ფ̃დ C, ունէր ինչս բազումս *მრ.10,22;* აღვაშენოთ... ქალაქები მონაგებისა ჩუენისათჳს B, უშენოთ... ქალაქები ბუნაგებისა ჩუენისათჳს G, շինեսցուք... քաղաքս աշխից մերոց *რიცხ.32,16*

მონადება վարձել, վարձու ունել, ունել վարձկանս („მომიზდება", დაქირავება): მოინადნა მით აბიმელექ კაცნი უკეთურნი და განკრთომილნი S, მოიმიზდნა თავისა თჳსისა აბიმელეხმან კაცნი ცუდნი და უქმნი G, վարձեցաւ նոքօք Աբիմելէք արս սրիկայս եւ զարհուրեցուցիչս *მსჯ.9,4;* მოინადეს შუა მდინარით... ეტლები და მჴედრები, ի վարձու կալան իւրեանց յԱսորեաց Միջագետաց ... կառս եւ հեծեալս *I ნშტ.19,6;* მოინადეს სასყიდლითა ერი მრავალი ჩემთჳს, կալան վարձկանս եւ ժողովս բազումս վասն իմ *ნეემ.6,13.*

მონადირე, მენადირე որսորդ. որսող („მესათხევლე"): მივავლინენ მრავალნი მონადირენი (მენადირენი O), առաքեցից որսորդս բազումս *იერ.16.16;* რომელი-იგი მონადირეთა მათ ნადირისათა დაარწყჳან, զոր որսորդք յորս հաստատեցին *ოვსე 5,2;* მან მიჴსნა მე საბრჴისა მისგან მონადირეთაჲსა, նա փրկեսցէ զիս յորոգայթէ որսողին *ფს.90,3;* რომელი-იგი განერა მახესა მას მონადირეთასა, փրկեցան յորոգայթէ որսողացն *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,26-131,3;* გქმნე თქუენ, რაჲთა იყვნეთ თქუენ მონადირე კაცთა C, გყვნე თქუენ მესათხევლე კაცთა, արարից զձեզ լինել որսորդս մարդկան *მრ.1,17.*

მონადირება որսալ. ըմբռնել. հարկանել յորոգայթս. գէշ անկանել (დაჭერა, შეპყრობა): რაჲთა მონადირონ იგი სიტყჳთა, զի զնա որսասցեն բանիւ *მრ.12,13;* მონადირეს სული მართლისაჲ, որսացան զնաձն արդարոյ *ფს.93,21;* უშჯულოებამან მო-ნადირის და საბლითა ცოდვისა თჳსისაჲთა კაცად-კაცადი შეიკრვის, անօրէնութիւնք որսան զայր եւ ի տոռունս մեղաց իւրոց շաղի իւրաքանչիւր ոք *იგ.სოლ.5,22;* ნადირობით მომნადირეს მე, ვითარცა სირი, მტერთა ჩემთა, որսալով որսացան զիս իբրեւ հաւորսք թշնամիք իմ... *გოდ.იერ.3,52;* მონადირებს ეშმაკი ძეთა ადამისთა, որսաց սատանայ զորդիսն Ադամայ *მარკ.248v-192,13;* ნუცა მონადირებთ თუალთაგან მისთა, մի՛ ըմբռնեսցիս աչօք քովք *იგ.სოლ.6,25;* ძენი კაცთანი მონადირებიან ჟამსა ბოროტსა, հարկանին յորոգայթս որդիք մարդկան ի ժամանակի չարի *ეკლ.9,12;* ყოველნი, რომელ გამოვიდენ მათგან, მონადირნენ, ամենեքեան որ ելանիցեն ի նոցանէ անկցին զէշ *იერ.5,6.*

მონადირებულ-ი որսացեալ (დაჭერილი, შეპყრობილი): ვითარცა თევზნი მონადირებულნი არიან სათხეველითა ბოროტითა, որպէս ձկունք որսացեալք ցանցիւք չարեօք *ეკლ.9,12.*

მონაზონ-ი վանական, միանձն, միայնակեաց, մենակեաց, մենաւոր, մոնոզոն, աբեղայ, կրօնաւոր, ծեր (ბერი, მარტოდ მყოფი): მონაზონი, վանական *ვარ.817-378,4;* მონაზონი, միանձն *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.35,5;* მონაზონი, միայնակեաց *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ. 28,7;* მონაზონი, մոնոզոն *მრკ.247-188.7;* მონაზონი, աբեղայ *პოვნა სტეფ.502 III-668,8;* ილუნი შენ მონაზონთათჳს, հոգաս... վասն աբեղայիցդ *მრთ.A.ანტ.დ.96,36-75,10;* მონაზონი, մենակեաց *მრთ.A.ანტ.დ.75,15-17,9;* მონაზონი, մենաւոր *მრთ.A.ანტ.დ.75,32-18,2;* ვინ შეგქმნა შენ მონაზუნად? ո՞վ արար կրօնաւոր զքեզ *მ.ცხ.84-72v;* მონაზონ იქმნა, եղեւ ծեր *მ.ცხ.94r-104.*

მონაზონება կրօնաւոր լինել, կրօնաւորել (ბერად შედგომა): მოვიდა სკიტეს მონაზონებად, եկն ի սկիտէ եւ կրօնաւոր եղեւ *მ.ცხ.140r-158;* ძმასა ამას არა ჰნებავს მონაზონების, եղբայր այս աստ կամի կրօնաւորել *მ.ცხ.82r-93.*

მონაზონება, მონაზონობა միանձնութիւն, միանձնաւորութիւն, կրօնաւորութիւն (ბერობა, მარტო მყოფობა): მო-რაჲ-ვედით მონაზონებად, ვიშუებთ და განვისუენებთ, մինչ գամք ի միանձնութիւն հանգիստ եւ ի փափկութեան կեամք *მ.ცხ.183v-200;* მონაზონება, միանձնաւորութիւն *მ.ცხ.16r-436;* შემდგომად მონაზონებისა, զկնի կրօնաւորութեան *მ.ცხ.78r-90;* მონაზონობაჲ ვერ ჰპოვე, զմիանձնութիւն ոչ գտեր *მ.ცხ.167r-184.*

მონაზონებით կրօնաւորաբար (ბერივით, მონაზონივით): მონაზონებით ცხოვნდებიან, կրօնաւորաբար կեան *მ.ცხ.39r-33.*

მონაზონ ქმნა միանձնանալ, միայնանալ (ბერად შედგომა; განდეგილობა): მონაზონ იქმნნეს, միանձնացան *მ.ცხ.169r-186;* გამოვედ მეცა უდაბნოსა ამას და ვიქმენ მონაზონ, ելի յանապատս յայս եւ միայնացայ *მ.ცხ.153r-169.*

მონათმოდგამ-ი ծառայակից (თანამსახური): *IIეზრა 5,3.*

მონათესვეობა იხ. თანამონათესვეობა.

მონა-მოყუას-ი ծառայակից („მისთანაჲ მონაჲ“, თანამსახური): იწყოს გუემად მონა-მოყუასთა მათ თჳსთა C, იწყოს გუემად მისთანათა მათ მონათა DE, սկսանիցի հարկանել զծառայակիցս իւր *მთ.24,49.*

მონანულ-ი ապաշխարող, որ ապաշխարէ (მონანიე): ესე საქმენი შუენიან მონანულსა, რაჲთა გამართოვდეს და უზრუნველ იქმნეს ყოვლისაგანვე საქმისა, այն գործ վայել է որ ապաշխարէն, որպէս զի միայնասցի եւ անհոգ լիցի յամենայն աշխարհական գործոց *მ.ცხ.99v-110.*

მონასტერ-ი միաւորաստան, մենաւորաստան, միայնարան, մենաստան, վանք: միաւորաստան *მრთ.A.ანტ.დ.85,12-29,31;* մենաւորաստան *არსტ.63,4-23;* միայնարան *არსტ.68,18;* მოუწოდეს მონასტერთაგან მათთა, կոչեցին յիւրաքանչիւր մենաստանացն *ისკ.14,8;* მონასტერი, վանք *მრთ.A.ანტ.დ.25r-28,4;* მონასტერ-ნ-ი, վանորայք *მრთ.A.ანტ.დ.83,32-30,4* იყო ვინმე დიაკონი დიდად სახელოვანი ეგჳპტეს ზოგად ცხორებულთა მონასტერსა შინა, էր երբեմն սարկաւագ ոմն մեծ անուն յԵգիպտոս ի հասարակաց վանս *მ.ცხ.145v-162.*

მონატაცებ-ი յափշտակութիւն (ნატაცები): მისცა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა, հատուսցէ զյափշտակութիւնն, զոր յափշտակեաց *ლევ.6,4.*

მონაფხეკ-ი քերուած (ანაფხეკი): განსთხიონ მონაფხეკი იგი მტუერი გარეგან ქალაქისა G, հեղցեն զքերուած արտաքոյ քաղաքին *ლევ.14,41.*

მონაყოფება ժողովել („დაკრება“, ნაყოფის შეგროვება): მოინაყოფეს სოფელი ფინიკიელთაჲ G, დაიკრიბეს ნაყოფი იგი ფინიკიელთა S, ժողովեցին զպտուղ երկրին Փիւնիկեցւոց *ისუ 6.5,12.*

მონაწილე ի մասն լինել: იყო მოსე მონაწილედ, եղեւ Մովսիսի ի մասն *ლევ.8,29.*

მონახვა յուզել, տեսանել (მოძებნა, ნახვა): უბრძანა მონახვად სენაკისა მის, հրամայեաց յուզել զտունն *მ.ცხ.220r-240;* მონახეთ, თუ სადა დგას ჭურჭერი, տեսէ՛ք. ո՞ւր կայ աման *მ.ცხ.109v-129.*

მონახუეჭ-ი վնաս („ვნება“, მიტაცებული): მონახუეჭი, რომელი მოიხუეჭა G, ვნებისა მისთჳს, რომელ ავნო O, զվնասն զոր վնասեաց *ლევ.6,4.*

მონება ծառայել, ծառայեցուցանել, ստրկանալ, պաշտել („მსახურება“, მონობა): ვერ ჴელ-ეწიფების

ორთა უფალთა მონებად, ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել *მთ.6,24;* უხუცესმან ჰმონოს უმრწემესსა მას, երէցն կրսերոյն ծառայեսցէ *ჰრომ.9,12;* ჰმონა ჩემ თანა სახარებასა მას, ծառայեաց ընդ իս յաւետարանին *ფლპ.2,22;* არა გმონებდეს შენ მონებასა კირთებრ B, არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა G, մի՛ ծառայեսցէ քեզ զծառայութիւն ստրկի *ლევ.25,39;* ჰმონებდეს მათ რვა წელ S, ჰმსახურებდეს ძენი ისრაჱლისანი ხუსარათემს რვა წელ G, ծառայեցին նմա ամս ութ *მსჯ.3,8;* ემონე მას, ծառայեա՛ նմա *ფს.36,7;* რაჲთა ჰმონებდენ უფალსა უღელსა ქუეშე ერთსა, առ ի ծառայել տեառն ընդ լծով միով *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.158,9-279,3;* ვინ არს აბიმელექ, რამეთუ ვჰმონებდეთ მას (ვჰმსახუროთ მას G)? ո՞վ է Աբիմելէք. զի ծառայեսցուք նմա *მსჯ.9,38;* ცხოველნი გამომზრდელსა თჳსსა ჰმონებენ, կենդանիքս ի ստացողէն ստրկացան *იზჭ.118,37;* რომელნი არა დამორჩილებულ არიან მონებად ღმერთთა, որք ոչ հաւանեալ պաշտել *მსკ.33,1.*

მონება ծառայութիւն. աշխատութիւն („კირთება“, მსახურება): აღმოგიყვანენ თქუენ ქუეყანით ეგჳპტით სახლით მონებისა თქუენისაჲთ G, გამოგიყვანენ თქუენ სახლისა მისგან კირთებისა S, հանի զձեզ յերկրէն Եգիպտացւոց... ի տանէ ծառայութեան *მსჯ.6,8;* და არა მისცნეს ქედნი თჳსნი მათა მონებად, եւ ոչ արկին զպարանոցս ի ծառայութիւն նորա *ნეემ.3,5;* განგუათავისუფლნა ჩუენ მონებისაგან, ազատեցին զմեզ ի ծառայութենէն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101-27,18;* დაიმონა თავისა თჳსისა ძალი მონებითა დიდითა, աշխա-տեցոյց զզօրս իւր աշխատութեամբ մեծաւ ի վերայ Ծուրայ *ეზეკ.29,18.*

მონიჭება պարգեւել. շնորհել. տալ (ჩუქება, მიმადლება, მიცემა): მომანიჭა მე ღმერთმან ნიჭი კეთილი, պարգեւեաց ինձ Աստուած պարգեւ բարի *დაბ.30,20;* ნიჭსა კეთილსა მოგანიჭებ თქუენ, պարգեւս բարեաց պարգեւեցից ձեզ *იგ.სოლ.4,2;* რომელმან სიხარული ყოველთა მოანიჭა, ցնծութիւն ամենեցուն շնորհեաց *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.96-422;* ცხორებაჲ მოანიჭა კაცთა, ետ կեանս ամենայն մարդկան *ვარ.808-373,20.*

მოოჴრება աւերել. խոպանանալ. անապատ լինել. թափուր առնել. փլունալ. քակել („დარღუვა“, აოხრება, უდაბნოდ ქცევა, დაცლა, დაშლა): ყოველი მეუფებაჲ, რომელი თავსა თჳსსა განევთის, მოოჴრდის, ամենայն թագաւորութիւն բաժանեալ յանձն աւերի *ლ.11,17;* ქუეყანაჲ მოოჴრდეს, երկիրս աւերեսցի *დაბ.47,19;* რომელ-იგი შენ აღაშენე, მათ მოაოჴრეს Ⴃ, რაჲ-იგი შენ აღაშენე, მათ დაარღჳეს Ⴈ, զոր դուն շինեցեր՝ նոքա աւերեցին *ფს.10,3;* წარმართნი მოოჴრებით მოოჴრდენ, ազգքն աւերելով աւերեսցին *ეს.60,12;* საძოვარი მისი მოაოჴრეს, զարօտս նորա աւերեցին *იერ.10,25;* ვიდრე საფუძველადმდე მისა მოოჴრდეს, մինչեւ ի հիմն իւրեանց խոպանասցին *ნაუმ.1,10;* რაჲთა არა ქუეყანაჲ მოოჴრდეს, մի՛ երկիրն անապատ լինիցի *გამ.23,29;* მოოჴრება, թափուր առնել *ლევ.26,31;* მოაოჴროს უფალმან ზღუაჲ იგი, փլուսցէ տէր զծովն Եգիպտացւոց *ეს.11,15;* ეკლესიანი მოოჴრდეს, եկեղեցիք քակեցան *მ.ცხ.243r-264.*

მოოჴრება աւերած. աւեր. աւերումն („ოჴრება“, „აღოჴრება“, დაქცევა): იხილოთ საძაგელი იგი მოოჴრებისაჲ DE, იხილოთ ბილწი იგი ოჴრებისაჲ C, տեսանիցէք զպղծութիւն աւերածոյն *მთ.24,15;* მოახლებულ არს მოოჴრებაჲ მისი, մերձ է աւեր նորա *ლ.21,20;* მოოჴრება, աւերումն *ივდ.8,20;* იყო შემდგომად... მოოჴრებისა O, (აღოჴრებისა G) იერუსალჱმისა, եղեւ յետ ... աւերածոյն Երուսաղէմի *გოდ.იერ.1,0.*

მოოჴრებულ-ი աւերեալ. աւերակ. աւեր (აოხრებული, დარღვეული): მო-ვე-ოჴრებულ არს ასურასტანელთაგან, եւ այն աւերեալ է յԱսորեստանեայց *ეს.23,13;* მოოჴრებულ არს და დაქცეულ, աւերեալ եւ կործանեալ *ეს.1,7;* პირველითგან მოოჴრებულნი იგი აღემართნენ, յառաջագոյն աւերեալսն կանգնեսցեն *ეს.61,4;* აღვაშჱნოთ იგი მოოჴრებული, շինեսցուք զքաղաքս աւերեալս *მალ.1,4;* მოოჴრებული, աւերակ *ივდ.5,24; ეზეკ.36,4;* სახლი ესე ჩემი მოოჴრებულ არს, տունդ իմ աւեր կայ *ანგ.1,4.*

მოპარვა գողանալ: კუერცხნი მოიპარნის, ձուս գողանայ *ფიზ.XXI 12;* შეეშინოს შესლვად და მოპარვად, երկնչէր մտանել եւ գողանալ *მ.ცხ.155r-170.*

მოპარსვა յապաւել. գերծուլ. գերծնուլ: განვანქრინე იგინი ყოველსა ქარსა, რომელსა მოუპარსავს პირები მათი, հոսեցից ընդ ամենայն հողմս զյապաւեալսն առ երեօք *იერ.49,32;* მოპარსვა, գերծուլ *ლევ.21,5;* არცა თმაჲ თავისა მისისაჲ მოიპარსა, ոչ գերծեաց զհեր իւր *მ.ცხ.410v-463.*

მოპება պատառել („განხეთქნა“, გახევა): ერისთავთა მათ მოაპეს სამოსელი მათი, զօրագլուխքն պատառեցին զհանդերձս իւրեանց *საქ.*

მოც.16,22; მოიპეს სამოსლები მათი G, განხეთქნეს სამოსელი თჳსი B, պատառեցին զհանդերձս իւրեանց *რიცხ.14,6;* მოაპეს სამოსელი მათი მათგან, պատառեցին զհանդերձս նոցա յանդամոց նոցա *რიფს.177,17-112,1;* მოაპო ძონწეული იგი, რომელ ემოსა, պատառեաց զծիրանիս նորա *ფლკტ.139,13-446,32.*

მოპეტალებულ-ი բռեալ (მოლესილი): ყოფაჲ... ვიდრე მოპეტალებულთა სიცრუვით სახლთა შინა ზოგადსა შეგინებულსა, բնակել... քան ի բռեալս անիրաւութեամբ եւ ի տան խառնակութեան *იგ.სოლ.21,9.*

მოპკურება հեղուլ („მოღურა", „მოთხევა", დაღვრა): მოაპკურეს ქუეყანასა [წყალი], եհեղ յերկիր [ջուր] *I მფ.7,6;* მოაპკურა გარემოჲს საკურთხეველსა შორის, եհեղ առաջի սեղանոյն *გამ.24,6;* მოაპკურონ სისხლი იგი მისი გარემო საკურთხეველსა O, მოღუარონ სისხლი საკურთხეველსა ზედა G, հեղցեն (սրկսկեսցեն զարիւնն – ებრ.) շուրջ զսեղանովն *ლევ.1,5;* სისხლი მისი მოაპკურონ ხარისხსა თანა საკურთხეველისასა O, სისხლი მოითხეოდის ხარისხსა ზედა საკურთხეველისასა G, զարիւնն հեղցէ առ յատակաւ սեղանոյն *ლევ.7,2.*

მოპოვება, მოპოვნება ստանալ. գտանել. իմանալ. ի կիր արկանել. հնարել. առնուլ (მოგება, შეძენა, შეტყობა, ხმარება, მოგონება, აღება): მოთმინებითა თქუენითა მოიპოვნეთ სულნი თქუენნი, համբերութեամբ ձերով ստաջիք զոգիս ձեր *ლ.21,19;* ჰგონებ შენ ფასითა მოპოვნებად, համարեցար ընչիւք ստանալ *საქ.მოც.8,20;* მოთუ-იპოვებდე მეგობარსა შენსა, ჟამსა ჭირისასა, შეიმთხვე იგი, եթէ ստանաս բարեկամ. փորձիւ ստացիր զնա *ზირ.6,7;* მოპოვნებად უშჯულოებისა თჳსისა, գտանել զանօրէնութիւն *ფს.35,3;* მოპოვნებად სიბრძნისა უგუნურსა მას ვერ ჴელ-ეწიფების, զի իմանալ զիմաստութիւն անմիտն ոչ կարէ *იგ.სოლ.17,16;* კაცთა ჴმაჲ მოიპოვა და ეტყოდა, զմարդկան ձայն ի կիր արկեալ ասէր *მრთ.A.ანტ.დ.21v-22,16;* გულისთქუმამან რეწვისამან მოიპოვა, ցանկութիւն շահից հնարեցաւ *სიბრძ.სოლ.14,2;* რომელმან მოგვჳპოვენ თავით შენით, որ առեր զմեզ քեզէն *ფილ.მოც.7,22-311,3.*

მოპოვნება հնարագիտութիւն. խարդախութիւն (მოხერხებულობა, მზაკვრობა, ცბიერება): არცა მაცთუნნა ჩუენ კაცთა ბოროტისა მანქანებისა მოპოვნებამან, ոչ մոլորեցոյց զմեզ մարդկան չարարուեստ հնարագիտութիւն *სიბრძ.სოლ.15,4;* მოსპნა ყოველნი იგი მოპოვნებანი მათა მისთანი, ջնջեաց զամենայն խարդախութիւնս զոր արարին հարքն նորա *III მფ.15,12.*

მოპოვნებულ-ი գտեալ. մտացծնոյց. ի գիւտ (მოგონილი, შეძენილი): მოპოვნებულთა ამათ და ღმრთიით სწავლულთა გუძულან ეშმაკნი, գտեալքս աստուածուսոյցք ատեամբ զդեւս *ფლკტ.148,32-459,15;* ვაებაჲ მათი... მოპოვნებულისა ორგულებისა, եղկութիւն նոցա... վասն... մտացծնոյց կեղծաւորութեան *თავნი იუდ.ეპ(2);* იყოს სული შენი შენდა მოპოვნებულ, რამეთუ მესევდი მე, եղիցի քեզ անձն քո ի գիւտ. զի յուսացար յիս *იერ.39,18.*

მოპყრობა առնուլ. բերել. մատուցանել („დაპყრობა", „შეპყრობა", აღება; მირთმევა): მოიპყრნა ისრაელმან ყოველნი ესე ქალაქნი G, დაიპყრა ისრაელმან ყოველი ქალაქები ესე B, առ՝ Իսրայէլ զամենայն քաղաքսն զայնոսիկ *რიცხ.21,25;* მეფენი მათნი მოიპყრნა იისუმან G, მეფენი მათნი შეიპყრნა ისო S, զթագաւորս նոցա առ Յեսու *ისუ 6.11,12;* მომიპყარ და ვჭამო, բեր ինձ. զի կերայց *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.და იაკ.12,5-13;* მომიპყართ სხუაჲ ჭურჭერი, մատուցէք առ իս եւ այլ աման *IV მფ.4,6.*

მორაცხა թուել (ჩამოთვლა): რავდენი მოვრაცხო? Զի՞ մի ըստ միոջէ թուեմ *რიფს.176,22-109,15.*

მორბედ-ი ընթացող (მორბენალი): არა მოაკლო მორბედმან სრბისაგან თჳსისა, կասեաց ընթացողն յընթացից իւրոց *იერ.8,6.*

მორბენა վազել. ընդ առաջ մատուցանել: მორბის ბორცუთა ზედა, վազելով ի վերայ... բլրոց *ქება 2,8;* მორბიოდეს მისა წმიდანი წინაწარმეტყუელნი, ընդ առաջ մատուցեալ էին սուրբ մարգարէքն *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგ.164,12-290,1.*

მორგჳ, მორგუი դուրգն (ბორბალი): ფერჴითა თჳსითა იქცეენ მორგუთა, շրջիցէ ոտիւք իւրովք դուրգն *ზირ.38,32.*

მორდომილ-ი քակտումն. խորտակեալ („გარდავრდომა", მომტვრეული, მოვარდნილი): მიგეცინ შენ უფალმან... ბარკალი შენი მორდომილად G, მოგეცინ შენდა უფალმან... ბარკალი შენი გარდავრდომად, տացէ զքեզ տէր ... զբարձս քո ի քակտումն *რიცხ.5,21;* ორნივე ჴელნი და ბრჭალნი მისნი მორდომილ იყვნეს, երկոքին թաթք ոտից նորա խորտակեալք եւ ցրուեալք ընդ մէջ գետինն *I მფ.5,4.*

მორევ-ი պտոյտ: ნუ დამთქამნ მე მორევი წყალთაჲ, մի՛ ընկլցեն զիս պտոյտք ջուրց *ფს.68,16.*

მორეწე, მორეწ-ი վարձկան. վարձաւոր („სასყიდლით დადგინებული", „მუშაკი", „მროწეული", დავრდომილი, დაქირავებული): რავდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური და

მე აქა სიყმილითა წარვმწყდები C, რაოდენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა ჰმატს პური და მე აქა სიყმილითა წარვმწყდები DE, քանի վարձկանք իցեն ի տան հօր իմոյ հացալիցք. եւ ես աստ սովամահ կորնչիմ *ლ.15,17;* შემრაცხე მე ვითარცა ერთი მორენეთა შენთაგანი C, მყავ მე ვითარცა ერთი მუშაკთაგანი DE, արա զիս իբրեւ զմի ի վարձկանաց քոց *ლ.15,19;* წელიწდეული სასყიდელი მორენისაჲ გმსახურა შენ ექუს წელ G, წელიწდეულად სასყიდელითა მორენისაჲთა გმსახურებდა შენ ექუს წელ S, ամի ամի վարձուք վարձկանի ծառայեաց քեզ զվեց ամ *II შჯ.15,18;* რომელმან მოჰკუეთოს სასყიდელი მორენესა, որ զլանայ զվարձս վարձկանի *ზირ.31,27;* მორენნი (მრონეულნი O) მისნი, ვითარცა ზუარაკნი მართებულნი მუნ შინა J, վարձկանք նորա ի նմա իբրեւ եզինք պարարակք *იერემ.46,21;* დაიდგინნეს მორენენი, կալեալ վարձաւորս *II ეზრა 4,4;* ნუ მოჰხუეჭ სასყიდელსა მორენესა, უპოვარსა მას და ნაკლულევანსა S, մի՛ զլասցիս զվարձս տնանկին եւ զկարօտելոյ յեղբարց քոց *II შჯ.24,14.*

მორენვა շահել (შეძენა, შოვნა): ჯერ არს... მორენვაჲ, պարտ է... շահել ինչ *სიბრძ.სოლ.15,12.*

მორთუმა բերել. մատուցանել. ածել. առնուլ. տանել. հասուցանել. մատչել („მოღება", „მოგურა", „მოყვანა", „მიღება", მორთმევა, მოტანა): მოართუეს თავი მისი ლანკლითა, բերաւ զգլուխն նորա սկտեղբ *მთ.14,11;* მოართუა (მოიღო DE) თავი მისი, եբեր զգլուխն նորա *მრ.6,28;* აღმოიღეთ და მოართუთ პურისა უფალსა და მთავარსა ამის ტაძრისასა, առէք եւ բերէք տաճարապետիդ *ი.2,8;* ყოველივე კეთილი მოართუედ (მოართუან J) მეფესა O, զամենայն բարութիւնս բերեն թագաւորին *I ეზრა 4,5;* მომართჳთ მე აქა მახჳლი, բերէք ինձ սուսեր *ფლკტ.145,28-464,7;* მოართუეს მას ძღუენი, մատուցին նմա պատարագս *მთ.2.11;* მოართუმიდეს (მოჰგურიდეს DE) მას ყრმებსა C, մատուցանէին առ նա մանկտի *მრ.10,13;* არღარა შესძინოთ, უკუეთუ მომართუათ მე სამინდოჲ, մի՛ յաճախէք. եթէ մատուցանիցէք ինձ նաշիհ *ეს.1,13;* დაღათუ მომართუმიდეთ მე მრგულიადდასაწუველთა, զի թէ մատուցանիցէք զողջակէզս *ამოს.5,22;* მო-ღა-მართუთ იგი მე C, მოიყვანეთ იგი აქა DE, ածէք զնա առ իս *მრ.9,18;* მოართუნენ (მოჰგუარნენ G) განწმედილსა მას ორნი ქათამნი G, առցեն սրբելոյն երկուս հաւս կենդանիս *ლევ.14,4;* მომართჳთ მე მახჳლი, առէք առ իս զսուրն *III მფ.3,24;* მოართუას იგი მღდელსა მას O, მოიღო იგი მღდელისა G, տարցի զայն առ քահանայն *ლევ.5,12;* მოართუას ძეთა აჰრონისთა, տարցի զայն առ քահանայսն *ლევ.2,2;* ყოველი სიტყუაჲ მძიმჱ მოგართოდიან შენ, զքան ինչ մեծ առ քեզ հասուցանիցեն *გამ.18,22;* მორთმა, մատչել *მალ.1,11.*

მორთუმა ძღუენისა պատարագաբեր [լինել]: *II მფ.8,2.*

მორთხმა լարել. ձգել. լնուլ. մտանել (მოზიდვა): მომრთხმელნი მშჳლდისანი, լարէին աղեղունս *I ნშტ.5,18;* მოგირთხ შენ, იუდა, თავისა ჩემისა მშჳლდად, լարեցից զքեզ ինձ. Յուդա. իբրեւ զաղեղն *ზაქ.9,13;* მო-ვინმე-ირთხა ერთმან მეისართაგანმან და ჰსცა აქაბს, ձգեաց մի ոմն կորովութեամբ զաղեղն իւր եւ եհար *III მფ.22,34;* მოირთხა მშჳლდსა მარჯუედ, ելից զաղեղն կորովութեամբ *II ნშტ.18,33;* მოირთხა მშჳლდი იგი ჴელითა თჳსითა, եմուտ ընդ աղեղն ձեռօք իւրովք *IV მფ.13,16.*

მორთხმულ-ი լարեալ (მოზიდული): მშჳლდნი მათნი მორთხმულ, աղեղունք լարեալք *ეს.5,28.*

მორიდება դառնալ. խորշել. խոտորել. ակն ածել (მიბრუნება, გაშორება): მოჰრიდე თუალი შენი დედაკაცისაგან შუენიერისა, դարձո՛ զակնդ քո ի կնոջէ գեղեցկէ *ზირ.9,8;* მორიდებაჲ წეს არს ნაყროვანებისაგან და მთრვალობისაგან, խորշել արժան է յորկորստութենէ եւ յարբեցութենէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,26-27,15;* რომელმან მოჰრიდა გინებასა, խոտորել ի հայհոյութեանց *იგ.სოლ.20,3;* წეს არს... არა მორიდებად მისგან, եւ ոչ եթէ ակն ինչ ածել ի նմանէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,26-27,14.*

მორის(უ)ვა կտրել („განრისუვა", გაკრეჭა, გაპარსვა): არცა მოჰრისო ცხოვარი იგი პირმშოთა შენთაჲ S, არა განჰრისო პირმშოჲ ცხოვართა შენთაჲ G, մի՛ կտրեսցես զանդրանիկս հոտից քոց *II შჯ.15,19.*

მორისულ-ი կտրեալ (გაკრეჭილი, გაპარსული): კბილნი შენნი, ვითარცა არკჱ მორისულთაჲ, აღმომავალი საბანელით, ատամունք քո իբրեւ զերամակս կտրելոց որք ելանեն ի լուալեաց *ქება 4,2.*

მორკინალ-ი ըմբիշն. մարտիկ (ფალავანი, მებრძოლი): შიშუელი შევალს მორკინალი ასპარეზსა მას შინა, մերկ մտանէ ըմբիշն յասպարէզ *მ.ცხ.42r-35;* მორკინალმან და მოლაშქრემან არა თუ ერსა თანა ისწაონ ჴელოვნებაჲ ძლევისაჲ და სიმარჯუჱ, ვერ ძალ-უც მათ მარტოებით თჳს-თჳსად ბრძოლაჲ, մարտիկ եւ զինուոր եթէ ոչ ի մէջ ժողովոց ուսանին զգործ եւ զարուեստս պատերազմին ոչ իցեն կարող միայն մարտնչել եւ յաղթել *მ.ცხ.277v-297.*

მორკინლობა զինուորել (ფალავნობა, მეომრობა): არცა თუ რაჲ საქმეთაგან სოფლისათა ნარემართების თვნიერ შრომისა და ღუაწლისა: არცა მუშაკობაჲ, არცა მორკინლობაჲ, ոչ երկրաւոր ինչ գործ ուղղեսցի առանց աշխատութեան ՝ ոչ մշակել եւ ոչ զինուորել *მ.ცხ.138v-156.*

მორროკვა կաքաւել („როკვა", ცეკვა): არა მოჰროკევდით C, არა ჰროკევდით DE, ոչ կաքաւեցէք *ლ.7,32.*

მორტყმა զգածումն (შემოსვა, შემოხვევა): მოუწოდა... მორტყმასა ძაძისასა, կոչեաց... զգածումն քրձի *ეს.22,12.*

მორტყმა ածել (գօտի). ածել ընդ մէջ. ածել. սփածանել. պնդել. զգենուլ (მომტკიცება, „შერტყმა სარტყელისა", „შერტყმა", „მოსვა"): მოირტყენ და მსახურებდ მე DE, სარტყელი შეირატყ და მსახურე C, գօտի ածեալ պաշտեա զիս *ლ.17,8;* სარტყელი სელისაჲ მოირტყას G (შეირტყას B), գօտի կտաւի ածեալ ընդ մէջ իւր *ლევ.16,4;* წელნი მისნი მორტყმულ(ნ)ი ოქროჲთა ოფაზითა, ընդ մէջ իւր ածեալ կամար յոսկւոյն հփազայ *დან.10,5;* ალილო მჩუარი ერთი, მოირტყა C, առեալ ղենջակ մի սփածաւ *ი.13,4;* მოირტყენით წელნი გონებათა თქუენთანი, պնդեալ զմէջս մտաց ձերոց *I ეპ.პეტრ.1,13;* მოირტყით ძაძაჲ, քուրձ զգեցարուք *ეს.15,3.*

მორტყმა ძაძისა քրձազգած լինել (ძაძით შემოსვა): ამას ზედა მოირტყით ძაძაჲ, ի վերայ այդորիկ քրձազգած եղերուք *იერ.4,8.*

მორტყმულ-ი վառեալ („შეჭურვილი"): კაცნი, მორტყმულნი ჭურჭლებითა საბრძოლითა G, კაცნი რომელთა ემოსა საჭურველი ბრძოლისაჲ S, արքն վառեալք պատերազմական զինու *მსჯ.18,17;* მორტყმულნი ჭურჭლითა წყობისაჲთა G, შეჭურვილნი ჭურჭლითა საბრძოლისაჲთა S, վառեալք զինու պատերազմի *მსჯ.18,11;* იყვნედ წელნი თქუენნი მორტყმულ, եղիցին գօտիք ձեր պնդեալ ընդ մէջս *ლ.12,35;* მორტყმულ წელნი მისნი, ածեալ ընդ մէջ իւր *ეს.11,5.*

მორღუევა քակել (დარღვევა, დაქცევა, მომტვრევა): მოვარღკო ზღუდე მისი, քակեցից զցանգ նորա *ეს.5,5;* მოარღკა ყურები სფირიდებსა თვსსა, քակեաց զունկունս սվիրիդոց *მ.ცხ.387r-443.*

მორყუნა ելանել (მოცილება, მოშორება): მოურყუნენ ყრმაჲ მისი არლა გამოხატული, ելանիցէ սաղմն աննկար *გამ.21,22.*

მორყუნილ-ი վիժած („ნასხლეტი", მოწყვეტილი): ვითარცა რაჲ მორყუნილი, გამომავალი საშოჲთ დედისაჲთ G, ვითარცა ნასხლეტი, რომელი გამოვალნ საშოჲსაგან დედისა B, իբրեւ զվիժած. որ ելանիցէ յարգանդէ մօր *რიცხ.12,12;* უმჯობჱს არს მისსა მორყუნილი, լաւ է քան զնա վիժածն *ეკლ.6,3.*

მორჩ-ი, ნორჩ-ი շառաւիղ. ոստ. ստեղն (რტო, კვირტი): გამოიღო მორჩი და გამოაყუავილა ყუავილი და გამოიღო ნიგოზი, արձակեաց շառաւիղ եւ ծաղկեաց ծաղիկ եւ երեւեցոյց ընկոյզ *რიცხ.17,8;* მოიღოს მორჩი (ნორჩი J) და გამოსცეს ნაყოფი O, արձակել շառաւիղս եւ բերել պտուղս *ეზეკ.17,8;* მორჩი ხოლო ძირთა მისთაჲ დაუტევეთ, զշառաւիղ արմատոյ դորա թողէք յերկրի *დან.4,12;* კეთილისა ძირისაჲ კეთილი მორჩი აჩუენა მჴნემან დედამან, բարի արմատոյ բարի շառաւեղ եցոյց արի մայրն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 122,37;* მოიღეს მორჩი ხეთაჲ და მისცეს იგი ჴელთა მისთა, առեալ նորա ոստս արմաւենեաց... եւ տայր նոցա *ივდ.15,14;* დავჰნერგო იგი და გამოიღოს მორჩი (ნორჩი J) და ნაყოფი O, տնկեցից եւ ոստս արձակեսցէ եւ պտուղ բերցէ *ეზეკ.17,23;* იყოს მას ზედა მორჩები სერტყოვნები, եղիցի ստեղն նորա անտառացեալ շուրջ զնովաւ *იერ.17,8.*

მორჩილ-ი հպատակ. հնազանդ. հլու. հնազանդեալ. լուեալ. զհետ երթեալ. լսող („დამორჩილებული", გამგონე, მიმდევარი, მსმენელი): უკუეთუ ყოვლისათვს მორჩილ ხართ, եթէ յամենայնի հպատակ իցէք *II კორ.2,9;* შვილი ვიყავ მეცა მამისაჲ მორჩილი, որդի եղեալ եմ եւ ես հպատակ հօր իմոյ *იგ.სოლ.4,3;* შვილი გონიერი მორჩილ არს მამისა, որդի խորագէտ հնազանդ հօր *იგ.სოლ.13,1;* კაცი მორჩილი კრძალულად იტყვნ, այր հլու զգուշութեամբ խօսեսցի *იგ.სოლ.21,28;* მორჩილი G, დამორჩილებული S, հնազանդեալ *II შჯ.20,11;* უკუეთუ ამის ჴმისა მორჩილ იყო ადამი, թէ այսմ ձայնի լուեալ էր Ադամ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,38-29,11;* მორჩილთა სიცრუვისათა, զհետ երթեալ զանիրաւութեան *ჰრომ.2,8;* რომელი უთხრობდეს მას ყურთა მორჩილთა, որ պատմիցէ յականջս լսողաց *ზირ.25,12.*

მორჩილ ქმნა/ყოფა հնազանդել. հնազանդ լինել (დამორჩილება): მორჩილ იქმნა, հնազանդեցաւ *კირ.იერ.159,26-281,18;* მორჩილ იყვენით, հնազանդ լերուք *ეფეს.6,5.*

მორჩილება հնազանդեցուցանել. հնազանդել. լսել (დამორჩილება, სმენა, გაგონება): მორჩილებად მას ყოველი, հնազանդեցուցանել ընդ իւրեւ զամենայն *ფლპ.3,21;* მორჩილებაჲ ჯერ-არს ღმრთისაჲ უფროჲს ვიდრე კაცთაჲ, հնազանդել պարտ է Աստուծոյ առաւել քան մարդկան *საქ.მოც.5,29;* არა მორჩილებად ჩემდა, առ ի չլսելոյ ինձ *იერ.17,23.*

მორჩილება հնազանդութիւն. հլութիւն. հրապոյր (დამორჩილება, დამონება): მორჩილება, հնազանդութիւն *II კორ.7,15;* հլութիւն *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.163-164;* მორჩილება ეგე არა ამისგან არს, რომელმან-იგი გიჩინნა თქუენ, այն հրապոյրք ոչ յայնմանէ են որ կոչեացն զձեզ *გალ.5,8;* შევიდეს მორჩილებასა ქუეშე, մտին ի հնազանդութիւն *მ.ცხ.97r-107.*

მორჩობა խեղդել (დახრჩობა): მოირჩო სულისაგან ბოროტისა, խեղդեցաւ ի դիւէն յայնմանէ *ი.მოც.83,3-269,29.*

მორჩობით მოკლევა խեղդամահ առնել (დახრჩობით მოკვლა): ბრძანა მორჩობით მოკლევაჲ ნეტარისაჲ მის, հրամայեաց խեղդամահ առնել զերանելին *არსტ.68,16.*

მორჩოლა անսալ (გაგონება): არა მოგერჩდეს შენ, ոչ անսացին *ფლპ.მოც.7,4-310,7.*

მორჩუნვა պատել. օծանել. դրուագել (შემოჭედვა, შემოვლება, შემოკვრა): მოჰრჩუნო იგი ოქროჲთა წმიდითა, պատեսցես զնա ոսկւով սրբով *გამ.25,11;* მიეც... შჳდ ათასი ტალანტი ვეცხლისაჲ გამოცდილისაჲ მორჩუნვად მით კედელნი ტაძრისანი ჴელითა ხუროთაჲთა, ետու... եւթն հազար տաղանդ ընտիր արծաթ օծանել նոքօք զորմս տաճարին ի ձեռն արուեստաւորաց *I ნშტ.29,4;* ტაძარი იგი მორჩუნა ძელითა ნაძჳსაჲთა, զտունն մեծ դրուագեաց մայր փայտիւք *II ნშტ.3,5.*

მორცხუე ամօթխած (მორცხვი, მორიდებული): მადლი მადლსა ზედა არს დედაკაცი მორცხუჱ, շնորհք ի վերայ շնորհաց կին ամօթխած *ზირ.26,19;* მორცხუესა წინა უძღჳნ მადლი, նախ քան զամօթխածն յառաջեսցէ շնորհ *ზირ.35,13.*

მორცხუედ ակնածութեամբ (მოწიწებით): *I ტიმ.2,9.*

მორწმუნე հաւատացեալ. որ հաւատայ. հաւատարիմ: ძჱ იყო დედაკაცისა... მორწმუნისაჲ, որդի կնոջ հրէի հաւատացելոյ *საქ.მოც.16,1;* იხილა... სიმრავლჱ იგი მორწმუნეთაჲ, ետես ... զբազմութիւն հաւատացելոցն *ფლკტ.140,36-448,39;* მორწმუნეთაჲ ჩემდა მომართ DE, რომელთა ვჰრწამ მე C, որ հաւատայն յիս *მრ.9,41;* ესე შეჰვედრე მორწმუნეთა კაცთა, զայն աւանդեսցես հաւատարիմ մարդոց *II ტიმ.2,2;* მორწმუნენი სიყუარულით მოელოდიან მას, հաւատարիմք սիրով ակնկալցին նմա *სიბრძ.სოლ.3,9.*

მორწყვა ոռոգանել. առոգանել. ջուր տալ (წყლის მიცემა, რწყვა): რაჟამს დასთესიან თესლი და მორწყიან ფერჴებითა G, յորժամ սերմանեն սերմանս եւ ոռոգանեն ոտիւք *II შჯ.11,10;* სისხლითა მით მოირწყო ქუეყანაჲ იგი, բազմաց արիւնն հեղեալ զերկիրն ոռոգանէր *როფს.170,36-97,12;* მოჰრწყვიდა ქუეყანასა, զերկիր առոգանէր *ატმ.108,12;* აპოლო მორწყო, Ապողոս ջուր ետ *I კორ.3,6;* მოვედ, რაჲთა მოვრწყოთ [ბოსტანი], եկ. որոգեսցուք զնա *მ.ცხ.96r-106.*

მორწყულ-ი ջրալից (წყალსავსე): იყო შენ, ვითარცა მტილი მორწყული, եղիցես իբրեւ սպարտէզ ջրալից *ეს.58,11.*

მოსაგებელ-ი հատուցումն. ստացուած. փոխարէն (საზღაური, სასყიდელი): გექმნეს შენ იგი მოსაგებელ, լինիցի քեզ հատուցումն *ლ.145,12;* უფლისა მიერ მოიღოთ მოსაგებელი მკჳდრობისა მის თქუენისაჲ, ի տեառնէ առնուցուք զհատուցումն ժառանգութեան ձերոյ *კოლ.3,24;* ნუ მოსაგებელსა რას მომაგებთ მე, միթէ հատուցումն ինչ հատուցանիցէք ինձ *იოვ.3,4;* მოიგოს სული მოსაგებელითა ვეცხლისაჲთა G, ստասցի ոգի ստացուածով արծաթոյ *ლევ.22,10;* მოსაგებელი იგი და სასყიდელი მომეც მე ცათა შინა, զփոխարէն զվարձս իմ տուր յերկինսդ *თომა მოც.19,16-397,30;* მოელოდე ნაცვალსა მოსაგებელსა, մնասցես առնուլ զփոխարէն հատուցումն *მ.ცხ.30r-26.*

მოსაგრე զօրական (მხედარი, ჯარისკაცი): შჯულიერი მოსაგრჱ ღმრთისა ცხოველისაჲ [ვარ], օրինաւոր զօրական եմ Աստուծոյն կենդանւոյ *პავლე მოც.52,17-59,27.*

მოსაგრედ-ი զինուորել (მხედრობა): წარავლინა მოსაგრედსა მას მეფისასა, առաքեաց զինուորիլ ի դրան արքունի *ვარ.816-377,29.*

მოსავ-ი յուսացեալ. վստահ. դաւանեալ. ապաստան (მოიმედე, დანდობილი): ცხოვრებასა ქრისტესა მოსავ ვართ, կենօքս միայն յուսացեալ եմք ի Քրիստոս *I კორ.15,19;* რომელ იჴსნნა მოსავნი შენნი, ո՛ փրկես զայնոսիկ. Որ յուսացեալ են ի քեզ *ფს.16,7;* მოსავ ვიყო მისა, յուսացեալ եղէց ի նա *ეს.12,2;* ვისა მოსავ ხარ? յո՞ յուսացեալ ես *ეს.36,4;* ვიდრე მოსავ იყავ შენ ორთავე რქათა შენთა, մինչդեռ վստահ էիր յերկուսեան եղջիւրսդ քո *ფიზ.III 30;* ქრისტეს მოსავნი B, ի Քրիստոս դաւանեալք *სებასტ.123,21-123,9;* მოსავ ღმრთისა, ապաստան յԱստուած *ეს.10,20.*

მოსავ ყოფა/ქმნა յուսալ. յուսացուցանել. ապաստան լինել. խրախուսել. վստահ լինել (იმედის ქონება, „სასოება"): კეთილ არს მოსავ ყოფაჲ უფლისა

მიმართ, ვიდრე მოსავ ყოფაჲ კაცისა მიმართ Ղ, კეთილ არს სასოებაჲ უფლისაჲ, ვიდრე სასოებასა კაცთასა Շ, բարի է յուսալ ի տէր քան յուսալ ի մարդիկ *ფს.117,8;* ნუ მოსავ გიქმან თქუენ ესრე, մի՛ յուսացուցէ զձեզ յայդ *II ნშტ.32,15;* მოხუედ მოსავ ყოფად ფრთეთა ქუეშე მისთა G, მოხუედ სასოებად ქუეშე ფრთეთა მისთა S, դիմեցեր ապաստան լինել ընդ թեւօք նորա *რუთ.2,12;* მოსავ ხართ სახელსა ქალაქისა წმიდისასა, խրախուսէք յանուն քաղաքին սրբոյ *ეს.48,2;* მოსავ იყვნეს მისა კაცნი იგი S, ესვიდეს მისდამი კაცნი G, վստահ եղեն ի նա արք *მსჯ.9,26.*

მოსავობა յոյս (იმედი): მოვიგოთ კრძალულებაჲ... და კეთილად მოსავობაჲ, ստացուք զզուշութիւն... եւ զյոյս բարի *მ.ცხ.291v-313.*

მოსაზღვრე արուարձան (უბანი): დაიმკჳდრა... ეს-ებონს შინა და ყოველთა შინა მოსაზღვრეთა მისთა G, բնակեցաւ... յԵսեբոն եւ յամենայն արուարձանեայս նորա *რიცხ.21,25.*

მოსაკუფხლეველ-ი մնացորդ (ნაცვრევი, ნარჩენი): [მესდულეთა]... არა დაგიტეონ შენ მოსაკუფხლეველი, [կթողք]... ոչ թողցեն ի քեզ մնացորդս *იერ.49,9.*

მოსალოდებელ-ი հանդերձեալ. պատրաստեալ (მომავალი): *მრთ.D.კირ.იერ.-ალდგ.265,29-414,13;* არა გიხილავს არცა მოსალოდებელი იგი სუფევაჲ მართალთაჲ, ոչ տեսեր դու կամ իմացար զպատրաստեալ արքայութիւնն Աստուծոյ *მ.ცხ.200r-212.*

მოსანახე որի գաւառն է (სანახების, კანტონის მცხოვრები): აგრძნეს ყოველთა მოსანახეთა, ვითარმედ მარტჳლი ვინმე წმიდაჲ დგას ედრის დაბასა, յայտնի եղեւ որոց ի գաւառն բնակեալ էին եթէ սուրբ ումն կայ ի դրի ՝ ի գեօղն որ է մերձ ի թափոր *ვარ.815-377,21.*

მოსაჟღუნ-ი ունելի („მარწუხი"): მოიღონ... ორნი სანთელნი მისნი და მოსაჟღუნი მისი B, მოიღონ ბაზმაკნი მისნი და მარწუხნი მისნი G, եւ առցեն... զերկոսին ճրագարանսն նորա եւ զունելիս նորա *რიცხ.4,9.*

მოსარჩლე ոսոխ (მოდავე): იყვნენცა მემტერე და მოსარჩლე ლოცვისათჳს, եղիցին թշնամիք միմեանց... եւ ոսոխք *მ.ცხ.32v-28.*

მოსასრველ-ი: მოსასრველად ի սատակում (მოსასპობი, ამოსაწყვეტი): იყვნედ ნაშობნი მისნი მოსასრველად, եղիցին որդիք նորա ի սատակումն *ფს.108,13.*

მოსასყიდლება ի վարձու ունել („სასყიდლით დადგინება", დაქირავება): მომისასყიდლა მე G, სასყიდლით დამედგინა მე S, կալաւ զիս ի վարձու *მსჯ.18,4*

მოსასხმელ-ი տառատուկ (მაზარა): შეირტყა იგი (მახჳლი) ქუეშეთ მოსასხმელსა თეძოსა ზედა თჳსსა მარჯუენესა G, եդ յաջոյ ազդեր իւրում ընդ տառատուկաւն *მსჯ.3,16.*

მოსატევებელად ի թողութիւն (մեղաց) (ცოდვათა პატიებისათვის): *თომა მოც.14,32-389,21.*

მოსაქცეველ-ი դարձ (მოსაბრუნებელი): მოვაქციო მოსაქცეველი მათი და შევიწყალნე იგინი, դարձուցից զդարձ նոցա եւ գթացայց ի նոսա *იერ.33,26.*

მოსაყდრე იხ. თანამოსაყდრე.

მოსაყოფელ-ი բազմակալ (სასანთლე): მოსაყოფელი მისი და ქუეშესადგმელები მისი ოქროჲსაგან წმიდისა ჰქმნე, զբազմակալս նորա եւ զնեցուկսն արասցես յոսկւոյ սրբոյ *გამ.25,38.*

მოსაცემელ-ი տուր. պատիւ. կաշառք (გამოსაღები, პატივი; ქრთამი): ესე იყვნენ თქუენდა დასაბამთაგან მოსაცემელთა თქუენთა, այն եղիցի քեզ ի պտղոց տրոցն նոցա *რიცხ.18,11;* ყოველთაგან მოსაცემელთა თქუენთა განუჩინეთ განნაჩინები უფალსა, յամենայն տրոցն ձերոց հանիցէք հաս *რიცხ.18,29;* ნიჭი შენი და მოსაცემელი სახლისა შენისაჲ სხუასა მიეც O, պարգեւք քո քեզ լիցին. եւ զպատիւ տան քո՝ այլում տուր *დან.5,17;* შეიყუარენ მოსაცემელნი ყოველსა ზედა კალოსა იფქლისასა, սիրեցեր զկաշառս ի վերայ ամենայն կալոց ցորենոյ *ოვსე9,1.*

მოსაცხრომელ-ი, მოსაცხრობელ-ი ոտնհարութիւն (გასაკიცხი, დასაცინი): განაქარვნა იგინი აჰრონ მოსაცხრომელად მტერთა მათთა, յանցոյց զնոսա Ահարոն յոտնհարութիւն թշնամեաց իւրեանց *გამ.32,25*; მოსაცხრობელ მტერთა ყვის თავი თჳსი, ոտնհարութիւն թշնամեաց արասցէ զնա *ზირ.6,4.*

მოსაცრომელად յայպն (გასაკიცხად): არა მიეცნენ.. მოსაცრომელად წარმართთა, մի՛ մատնեսցեն... յայպն հեթանոսաց *იუდ.4,10.*

მოსაწმედელ-ი յարդարիչ (გამწმენდი): ქმნნა სოლომონ... ლამპარნი იგი და სასანთლენი და მოსაწმედელნი იგი ოქროჲსანი S, եւ արար Սողոմոն... զբազմակալսն. եւ զճրագունսն եւ զյարդարիչսն ոսկիս *IIIმფ.7,49.*

მოსაწყნარებელად: ի հարթութիւն („მოსავაკებელად", მოსასწორებლად): უბრძანა... ჴევთა აღმოვსებად მოსაწყნარებელად ქუეყანისა O, უბრძანა... ჴევთა აღვსებად მოსავაკებელად ქუეყანისა B, հրաման ետ... լնուլ ձորոց ի հարթութիւն երկրի *ბარ.5,7.*

მოსახლე იხ. გარე-მოსახლე.

მოსაჴსენებელ-ი յիշատակ (მოსაგონებელი, მოსაგონარი): განვიდა... მოსაჴსენებელთა მწერალი, ելին եւ... յիշատակաց դպիր *ეს.36,3;* მიქმენ ჩუენ ბადჱ, რაჲთა გუაქუნდეს მოსაჴსენებელად სიყუარულისა შენისა, արասցես մեզ ուռկան. զի կալցուք զայն ի յիշատակ սիրոյ քոյ *მ.ცხ.235v-257.*

მოსაჴსენებელთმწერალი յիշատակաց դպիր. դպրապետ („წიგნის მკითხველი“, მოსახსენებელი მინაწერების მწერალი): მოსაჴსენებელთმწერალი, յիշատակաց դպիր *I ნშტ.18,16; ეს.36,22;* მოსაჴსენებელთმწერალი S, წიგნის მკითხველი O, դպրապետ *ესთ.6,1.*

მოსაჯულ-ი ոսոխ. դատախազ. չարախօս. դաւ. դատելոց. կռիւ („რომელმან საჯოს“, „მეჰომე“, მოდავე, ძვირის მთქმელი, მახე, განმსჯელი): იყავ მართლგანმზრახველ მოსაჯულისა შენისათვს, լեր իրաւախոհ ընդ ոսոխի քում *მთ.5,25*; ვინ არს მოსაჯული ჩემი? ո՞վ է ոսոխն իմ *ეს.50,8;* ჰმძლავრა ეფრემ მოსაჯულისა მისსა, զրկեաց Եփրեմ զոսոխ իւր *ოვსე5,11*; წარწმყდენ მოსაჯულნი O, կորիցեն ամենայն դատախազք քո *ეს.41,11;* რომელმან იცნი მანქანებანი ყოველსა ადგილსა მოსაჯულისა მის ჩუენისა ეშმაკისანი, որ գիտես զչարախօսին մերոյ ամենայն ուրեք զմենքենայս *განნ.ი.199,10-84,30*; მოსაჯულივე ჩემ წინაშე, այդ յինէն կողմանէ դաւ է *IIIმფ.20,40;* საჯოს უფალმან, მოსაჯულმან დღეს G, საჯენ უფალმან, რომელმან საჯოს დღეს S, դատեսցէ տէր որ դատելոցն է այսօր *მსჯ.11,27*; კაცი მოსაჯული (მეჰომე G) ვიყავ მე S, այր կռուոյ եղէի ես *მსაჯ.12,2.*

მოსელ-ი գերան. հեծան (დირე, მორი): ვიკაფოთ კაცად-კაცადმან თითოჲ მოსელი, առցուք անտի այր իւրաքանչիւր գերան մի *IVმფ.6,2;* რაჲთა იყიდონ... ძელი მოსლად და დართვად სახლები, զնել քարինս... եւ փայտս ի գերանս յարկանել զտունսն *II ნშტ.34,11;* ვიდრე მოჰკუეთდა მოსელსა, մինչդեռ ընկենոյր զհեծանն *IVმფ.6,5.*

მოსესხჱ փոխառու. փոխատու(՞) (სესხის ამღები, მოვალე): მასესხებელი და მოსესხჱ ურთიერთას შეიმთხვნეს, փոխատուի եւ փոխառուի ի մի վայր հասելոց *იგ.სოლ.29,13;* აღიხილენ მოსესხემან ყოველი, რაჲცა ედვას მას, քննեսցէ փոխատու զամենայն ինչս նորա *ფს.108,11.*

მოსვა զգենուլ. կրել. ագանել. վառել. արկանել զիւրեւ („მორტყმა“, ჩაცმა, ტარება, მოსხმა): რომელნი ჩჩვლითა მოსილ არიან, որ զփափուկն զգեցեալ են *მთ.11,8;* სამოსლად ემოსა სტევისაგან აქლემისა, ստեւ ուղտու զգեցեալ էր *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.86,7-35,4;* შჯული და წყალობაჲ ენასა მისსა ჰმოსიეს, զօրէնս եւ զողորմութիւն ի լեզու իւրում կրէ *იგ.სოლ.3,16;* იმოსებოდა ძონეულითა და ზეეზითა C, ագանէր բեհեզս եւ ծիրանիս *ლ.16,19;* კაცნი, რომელთა ემოსა საჭურველი ბრძოლისაჲ S, კაცნი მორტყმულნი ჭურჭლებითა საბრძოლითა G, արքն վառեալք պատերազմական զինու *მსჯ.18,17;* ემოსა სამოსელი ქურიობისაჲ, էր արկեալ զիւրեւ հանդերձ այրութեան *ივდ.8,5.*

მოსთულება կթել. քաղել. հնձել (რთველის მონევა, მოკრეფა, მომკა): მაყუალთაგან მოისთულიან ყურძენი, ի մորենւոյ կթեն խաղող *ლ.6,44;* მოისთულნეს ვენაჴნი მათნი G, მოსთულეს ვენაჴები მათი S, կթեցին զայգիս իւրեանց *მსჯ.9,27;* რქასა დაასხმიდე და სხუათა მოისთ[უ]ლონ იგი, տնկեսցես այգի եւ մի՛ կթեսցես զնա *II შჯ.28,30;* მო-თუ-ისთულიან ეკალთაგან ყურძენი? միթէ քաղիցե՞ն ի փշոց խաղող *მთ.7,16;* მოისთულეთ ნაყოფად ცხორებისა, հնձեցէք պտուղ կենաց *ოვსე10,12.*

მოსიკუდიდ-ი մահկանացու (სასიკვდილოდ განწირული, მომაკვდავი): *IIკორ.6,9.*

მოსიკუდილ-ი մեռանել. սպանանել. կորուսանել. վախճանել (მოკვლა, დაღუპვა, აღსრულება): რომელთა დატევებაჲ გნებავს და ბოროტად მოსიკუდილი, զորս թողուլ կամիս եւ մեռանել *ფოკა341r-495,10*; ბრძანა... ნეფხვითა მოსიკუდილი, հրամայեաց... սառուցեալս մեռանել *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს118,40;* მოსიკუდილი, սպանանել *IIIმფ.17,18;* ვითარცა წარჰყვანდა იგი მოსიკუდიდ (მოკლვად G), մինչդեռ տանէին զնա կորուսանել *დან.13,44*; მეცა მეთქი მოსიკუდიდ ვარ, եւ ես վախճանելոց եմ *მარკ.250r-196,23.*

მოსილ-ი զգեցեալ (ჩაცმული): რომელნი ჩჩვლითა მოსილ არიან, որ զփափուկսն զգեցեալ են *მთ.11,8.*

მოსილი ხალენითა խարազնազգեաց (ტყავით შემოსილი): *შუშ.121.*

მოსისხლე արիւնահեղ. սպանող (სისხლისმღვრელი, მკლველი): კაცთა, მოსისხლეთა და მზაკუვართა, ნუ განეზოგნენ დღენი მათნი, արք արիւնահեղք եւ նենգաւորք մի՛ հասարակեսցեն զաւուրս իւրեանց *ფს.54,24*; კაცი, მოსისხლე და მზაკუვარი, სძაგს უფალსა, զայր արիւնահեղ եւ զնենգաւոր պիղծ առնես դու. տէր *ფს.5,7*; ნუ წარსყმედ... კაცთა მოსისხლეთა თანა ცხორებასა ჩემსა, մի՛ կորուսաներ... ընդ արս արիւնահեղս զկեանս իմ *ფს.25,9*; მოსისხლე G, კაცის მკვლელი S, սպանող *ისუ 6.21,21.*

მოსისხლე արեան (სისხლისა): განგუალე, განგუალე, კაცი ეგე მოსისხლე, ել, ել այր արեանց *IIმფ.16,7;* ჵ, ქალაქო მოსისხლეო O, ჵ, ქალაქი სისხლთაჲ G, ո՛ քաղաք արեանց *ნაუმ3,1.*

მოსისხლება արենալ (დასისხლიანება) ნუ გცხუენინ... მონისა უკეთურისაგან გუერდნი მოსისხლებად" ზირ.42,5.

მოსლვა, მოსულა գալ. երթալ. ժամանել. մատչել. յանդիման լինել. խաղալ. մերձենալ. մտանել. ընթանալ („მოჴდომა“, „მისლვა“, „მოწევნა“, „წარმოსლვა“, „წარდგომა“, „მივლა“, წასვლა, შესვლა): მოვიდე და თაყუანის-ვსცე, եկեալ երկիր պագից նմա *მთ.2,8;* მოვედინ სუფევაჲ შენი, եկեսցէ արքայութիւն քո *მთ.6,10;* მოვიდეს მისა DE, მოუჴდეს მას C, գան առ նա *მრ.11,17;* მოვიდეს დღისა ერთისა გზასა DE, ვითარ მვლეს დღის ერთის გზაჲ C, եկին ըբրեւ աւուր միոյ ճանապարհ *ლ.2,,4;* მოვიდეს (მოიწინეს C) მოწაფენი მისნი, եկին աշակերտք նորա *ი.4,27*; ჩემდა მოვლენ, գան ի վերա իմ *ეს.21,2;* მოსლვით მოვიდე შენ თანა S, წარმოსლვით წარმოვიდე შენ თანა G, երթալով երթայց ընդ քեզ *მსჯ.4,9*; სამთამდე არა მოვიდა, մինչ յերիսն ոչ ժամանէր *I ნშტ.11,21*; მოვიდა და მოიწია თთუჱ იგი მეშჳდე, ժամանեաց եհաս ամիսն եւթներորդ *ნეემ.7,73*; მოვიდა მისა გამომცდელი იგი, մատուցեալ փորձիչն *მთ.4,3*; მოვიდა, რომელსა ხუთი ქანქარი მიელო C, წარდგა, რომელმან-იგი ხუთი ქანქარი მიიღო DE, մատուցեալ որ զհինգ քանքարն առ *მთ.25,20;* მოსლვასა სულისა წმიდისასა თქუენ ზედა, ի հասանել Հոգւոյն Սրբոյ ի վերայ ձեզ *საქ.მოც.1,8;* ესე მოვიდა პილატესა DE, ესე მოუჴდა პილატესა C, սա մատուցեալ առ Պիղատոս *მთ.27,58;* მოვიდეს მეფენი ქუეყანისანი, յանդիմանս եղեն թագաւորք երկրի *საქ.მოც.4,26;* მოვიდეს შენ ზედა სული ღმრთისაჲ, խաղասցէ ի վերայ քո հոգի տեառն *Iმფ.10,6;* რომელი მოუვალს ღმერთსა AB, რომელი მოუჴდების ღმერთსა CD, որ մերձենայ առ Աստուած *ჰებრ.11,6*; მოვიდეს სახლსა, մտին ի տուն *მთ.2,10;* მალედ ადრე მოვლენ, վաղվաղակի արագս ընթասցին *ეს.5,26;* მოსულად იყო ზეცით, գալոց էր յերկնից მრთ.S.ი.ოქრ-*გურიტ.226,29-132,70.*

მო եկայք (მოვედით!): მო და მოვკლათ ეგე, եկայք. սպանցուք զնա *იპ.რომ.-კურთხ.ისააკ. და იაკობ.158/159.*

მოსლულ-ი, მოსრულ-ი եկեալ (მოსული): ძმაჲ შენი მოსრულ არს DE, ძმაჲ შენი მოსლულ არს C, եղբայր քո եկեալ է *ლ.15,27*; იესუ მოსრულ (მოსლულ C) არს ჰურიასტანით, Յիսուս եկեալ է ի Հրէաստանէ *ი.4,47.*

მოსლვა գալուստ (მოსლვა): ეგრეთ იყოს მოსლვაჲ ძისა კაცისაჲ, այնպէս եղիցի գալուստն որդւոյ մարդոյ *მთ.24,27;* მერმესა მას მოსლვასა ჩემსა ცხორებაჲ საუკუნოჲ დაიმკჳდროს, ի միւսանգամ գալստեան իմում զկեանս յաւիտենականս ժառանգեցուցից նմա *რიფს.165,30-84,15;* ქრისტჱს მოსლვასა მას მოელოდეთ, Քրիստոսի գալստեանն սպասեցէք *თომა მოც.16,5-392,8.*

მოსმენა լսել. լուր հասանել (სმენა): ვიდრე არა მოგესმინოს, ნუ მიუგებ სიტყუასა, մինչչեւ լուեալ իցէ. մի՛ տար պատասխանի *ზირ.110,8;* მო-ღა-ვისმინოთ ჴმაჲ იგი გურიტისაჲ მის, աղէ լուիցուք եւ մեք ձայնի տատրակին *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,31-133,73;* მოესმა იოაბს, ძესა შაროელისსა O, լուր եհաս մինչեւ առ Յովաբ *IIIმფ.2,2.*

მოსმენარ-ი մատնող (დამსმენი): უღირს მონაზონსა, რაჲთა არა იყოს... მოსმენარ, պարտ է կրօնաւորի. զի մի եղիցի... մատնող *მ.ცხ.36r-30.*

მოსპობა սատակել. բառնալ. ջնջել. կորնչել. ի բաց առնել. հանել. փարատել. հատանել. մերժել. խորտակել. սպանանել. կորուսանել. չիք լինել. քակել. զանցուցանել („მოსპოლვა“, „აღჴოცა“, „მოსრვა“, „აღება“, „განშორება“, „წარწყმედა“, „შემუსრვა“, „განგდება“, „შეურაცხყოფა“): მოისპოს სული იგი ერისაგან მისისა G, սատակեսցի անձն այն ի ժողովրդենէ իւրմէ *რიცხ.9,13;* არა მოვსპენ ძენი ისრაჱლისანი შურითა ჩემითა G, ոչ սատակեցի զորդիսն Իսրայելի նախանձու իմով *რიცხ.25,11;* მოსპობა S, მოსპოლვა G, սատակել *IIშჯ.28,61*; მოსპობა G, მოსრვა S. սատակել ისუ *ნ.23,13*; მოისპენ ქუეყანით საჴსენებელი მათი, սատակեսցի յերկրէ յիշատակ նոցա *ფს.108,15*; რაჲთა მოუსპნეთ ცოდვანი ერისანი, զի բառնայցէք զմեղս ժողովրդեանն *ლევ.10,17;* მოვსპო შენგან დრტჳნვაჲ ძეთა ისრაჱლისათაჲ, բարձից յինէն զտրտունջ որդւոցն Իսրայելի *რიცხ.17,5*; მოსპო ამორრეველი პირისაგან ერისა თჳსისა G, აღიღო ამორეველი იგი ერისაგან თჳსისა S, եբարձ զԱմովրացին յերեսաց ժողովրդեան իւրոյ *მსჯ.11,23;* მოვსპობ ყუედრებასა ეგჳპტისასა თქუენგან G, განგაშოვრე ყუედრებაჲ ეგჳპტელთა თქუენგან S, բարձցի զնախատինս Եգիպտացւոց ի ձէնջ *ისუ ნ.5,9;* მოისპენ უღმრთოჲ, բարձցի ամպարիշտն *ეს.26,10;* მოსპენ შენ მაცთურნი იგი, բարձէք զմոլորեցուցիչսն *ფლპ.მოც.4,28-303,12;* მოსპნა ყოველნი იგი მოპოვნებანი მამათა

მისთანი, ջնջեաց զամենայն խարդախութիւնսն, զոր արարին հայրքն նորա *III მფ.15,12;* მოვსპოთ (შევმუსროთ J) იგი ქუეყანით ცხოველთაჲთ, ջնջեսցուք զնա յերկրէն կենդանեաց *იერ.11,19;* მოვსპო ნათესავი იგი, ջնջեցից զազգն զայն *იერ.12,17;* სიქადული უღმრთოთაჲ მოისპოს, պարծանք ամպարշտաց կորիցեն *იგ.სოლ.11,7;* მოსპენით ღმერთნი სხუანი ტომთა თქუენშორისთანი G, განიშორენით ღმერთნი უცხონი, რომელ არიან S, ի բաց արարէք ի ձէնջ զաստուածս օտարոտիս *ისუ 6.24,23;* მოისპე შენგან პირი ზაკული O, განაგდე შენგან გულარძნილი პირი B, ի բաց արա ի քէն զբերան կամակոր *იგ.სოლ.4,24;* მომისპო მე ღმერთმან ყუედრებაჲ ჩემი, եհան յինէն Աստուած զնախատինս իմ *დაბ.30,23;* მოსპე ჩემგან ყუედრებაჲ იგი, հան յինէն զնախատինս *ფს.118,38*; მოისპო ძაღლისმწერი ფარაოჲსაგან, փարատեաց զշանաճանճն ի Փարաւոնէ *გამ.8,31;* მოისპოს კიმანაებაჲ ცხენებისაჲ ეფრემისგან, հատցի խնջիւն երիվարացն Եփրեմայ *ამოს.6,7*; უკუეთუ მოისპო შენგან კრულებანი და ჴელურიდობაჲ და სიტყუაჲ დრტჳნვისაჲ, եթէ մերժեսցես դու ի քէն զկնճիռն եւ զձեռնարկութիւն եւ զբանս տրտնջման *ეს.58,9*; მოისპოს მშვილდი საბრძოლი O, խորտակեսցի աղեղն պատերազմող *ზაქ.9,10;* იგიცა მოისპო, որ սպանաւ *საქ.მოც.5,36;* არა მოსპო ეფრემ ქანანელი S, არა წანწყმიდა ეფრემმან ქანანელი G, ոչ կորոյս Եփրեմ զՔանանացին *ისუ 6.16,10;* მოისპო სული იგი უკეთური, չիք եղեւ այսն պիղծ *ანდ.ანატ.341-44,18;* რომელმან მოსპნა საკურთხეველნი, որ քակեաց զսեղանս նորա *II ნშტ.32,12;* მოსპობა G, შეურაცხყოფა B, զանցուցանել *რიცხ.30,14.*

მოსპოლვა սատակել. բառնալ. ջնջել. վատնել. խոպանացուցանել. ընդառաջ մատուցանել („მოსრვა", „მოსპობა", „ალფხვრა", „აჴოცა"): მოსპოლავს მათ პირისაგან შენისა G, მოსრნეს იგინი უფალმან ღმერთმან შენმან პირისაგან შენისა S, սատակեսցէ զնոսա յերեսաց քոց *II შჯ.9 ,5*; მოსპოლვა G, მოსპობა S, սատակել *II შჯ.9,20;* მოსპოლვად ქუეყანით საჴსენებელი მათი, սատակել յերկրէ զյիշատակս նոցա *ფს.33,17;* მოხედვა-ყო მოსპოლვად ყუედრებაჲ ჩემი DE, აჴოცად საყუედრებელი ჩემი C, բառնալ զնախատինս իմ *ლ.1,25*; მოსპოლავს ჰურიასტანით და იერუსალჱმით ძლიერსა მამაკაცსა და შემძლესა დედაკაცსა, բարձցէ ի Հրէաստանէ եւ յԵրուսաղեմէ զայր հզօր եւ զկին զօրաւոր *ეს.3,1;* მოსპოლვად მათა და დარღუევად მათა და წარწყმედად მათა, բառնալ զնոսա եւ քակել եւ կորուսանել *იერ.18,7*; რომელნი ეძიებენ მოსპოლვად თავისა ჩემისა, որ խնդրէ ջնջել զիս *II მფ.14,16;* ცეცხლითა მოსპოლვაჲ შენი, հրով վատնել զքեզ *ფოკა342r-496,19;* ენება... მოსპოლვაჲ ქუეყანისა სომხეთისაჲ *მსკ.25,16.*

მოსრვა սատակել. հարկանել. սպանանել. կոտորել. մեռանել. սպառել. խրամատել. կորնչել. ջնջել. ծախել. բառնալ. վանել. խորտակել. կորուսանել. կտրել. ամալ. խածանել. եղծանել. մեռուցանել. գլխատել. ճռաքաղ առնել („უჩინო ყოფა", „მოსრულება", „მოსპობა", „დაცემა", „განკუეთა", „მოწყუედა", „აღსპობა", „აღჴოცა", „წარწყმედა", „მოკუდინება", „მოლერწმა", „აღსპოლვა", დაჭრა): მოსრნა კაცის-მკლველნი, սատակեաց զսպանողսն *მთ.22,7;* მოვსართ ყოველი ქალაქი მისი შემდგომითი-შემდგომად G, սատակեցաք զամենայն քաղաքսն նորա մի ըստ միոջէ *II შჯ.2,34;* უკუეთუ მოსრვით-მოსრნეს უფალმან ღმერთმან შენმან წარმართნი იგი S, უკუეთუ უჩინო ყვნეს უფალმან ღმერთმან შენმან ნათესავნი G, եթէ սատակեսցէ տէր Աստուած քո զազգսն *II შჯ.19,1;* მოსრვა S, მოსპობა G, սատակել *ისუ 6.23,13*; ვითარ იგი მოსრვიდა, იხილა, մինչդեռ սատակէր. եւ տես *I ნშტ.21,15*; მოსრნეს იგინი, ვითარცა ერთი კაცი, սատակէ զնոսա Յերկրէ *იუდ.6,2;* თქუა მოსრვაჲ მათი, ասաց սատակել նոցա *ფს.105,23;* მოვსრა ცხენები შენი, սատակեցից զերիվարս քո *მიქ.5,10;* მოგსრა შენ, հարից զքեզ *გამ.9,15;* მოსრნეს (დასცნეს B) მთავარნი მოაბისანი G, հարցէ զիշխանս Մովաբայ *რიცხ.24,17;* მოსრნა (განკუეთნეს G) იგინი ბეზეკს, եհար զնոսա ի բեզեկ *მსჯ.1,25;* მოვსარ მე იდუმეა, հարի զԵդովմ *II ნშტ.25,19;* მოსრვით მოვსრნე იგინი, հարկանելով հարից զնոսա *IV მფ.6,21;* მოსრა (დასცა L) ვენაჴები მათი, եհար զայգիս *ფს.104,33;* მოსრნეს C, აგინეს და მოწყკდნეს DE, թշնամանեցին եւ սպանին *მთ.22,6;* მოსრნეს იგინი, սպանին զնոսա *დან.13,62;* მაშინღა მოსრნა მამაჲ თჳსი და დედაჲ თჳსი, ապա սպան զհայր իւր եւ զմայր *ფლკტ.145,30-455,11;* მოსრეს ყოველი მამაკაცი, կոտորեցին զամենայն արու *დაბ.34,25;* თქუენ მოჰსართ ერი უფლისაჲ, դուք կոտորեցէք զժողովուրդն տեառն *რიცხ.16,41;* მოსრვენ მათ, կոտորեն զնոսա *IV მფ.17,26*; გამოვიდოდეთ და მოისრევდით, ելեալ կոտորեցին զքաղաքն *ეზეკ.9,7;* მოისრნენ დიდ-დიდნი და მცირედნი, մեռանիցին մեծամեծք եւ փոքունք *იერ.16,6;* რომელთა დაუტეონ იგი, მოისრნენ

Օ, որք թողուն զնա, մեռցին *ბარ.4,1;* მოსრნა უფალმან მტერნი იგი ჩემნი, խրամատեաց զթշնամիս իմ *II მფ.5,20*; უგუნურებითა უსჯულონი მოისრვიან, անմտութեամբ կորնչին անօրէնք *იგ.სოლ.11,6;* მოვსრნე ყოველნი გამოქანდაკებული O, მოვსპნნე ქანდაკებულნი შენნი B, ջնջեցից զդրօշեալս քո *მიქ.5,12;* მოგსრნეს თქუენ S, აღგსპნეს თქუენ G, ծախեսցէ զձեզ ისუ *6.24,20*; მოსრვით არა მოსრა იგი S, აღმჴოცელმან არა აღჴოცა იგი G, բառնալով ոչ եբարձ զնա *მსჯ.1,28;* მოვსრა ქუეყანით ნადირი შენი, բարձից յերկրէ զորս քո *ნაუმ.2,13*; რაჟამს აღდგეს მოსრვად ქუეყანისა, յորժամ յարիցէ վանել զերկիր *ეს.2,10.*

მოსრვა սատակումն. խաղխողումն. կոտորած. կորուստ (მოსპობა, ამოწყვეტა): მოსრვაჲ ცოდვილთაჲ იხილო, զսատակումն մեղաւորաց տեսցես *ფს.36,34*; მოიწიოს მოსრვაჲ ყოველსა ზედა ქალაქსა, հասցէ սատակումն ի ղերայ ամենայն քաղաքաց *იერ.48,8;* აქუნდა ჭურჭური მოსრვისაჲ ჴელსა თჳსსა, զգործի սատակման ի ձեռին իւրում ունէր *ეზეკ.9,1;* არა მოჰხედნეს... მოსრვასა მოყუარეთასა, ոչինչ խնայեցին... ի խողխողումն սիրելաց *ვრდ.86,4;* ბეთლემს ყრმათა მოსრვაჲ იქმნა, Բեթղեհեմացոց կոտորածն եղեւ *ანა.ებრ.195,12-316,12;* ვეცხლი მათი მოსრვამან დაიმკჳდროს, զարծաթ նոցա կորուստ ժառանգեսցէ *ოვს.9,6.*

მოსრულ-ი եկեալ. եկ. պատգամաւոր („მოსლული“, მოსული): მოსრულ იყვნეს და ინაჴ-ედგა იესუჲს თანა, եկեալ եւ բազմեալ էին ընդ Յիսուսի *მთ.9,10;* იესუ მოსრულ (მოსლულ DE) არს ჰურიასტანით, Յիսուս... եկեալ է ի Հրէաստանէ *ი.4,47*; რომელ არღა მოსრულ არიან, որ չեւ եւս եկեալ *ეს.7,17*; რომელნი-ესე ვართ... კჳრინჱთ კერძონი და მოსრულნი ჰრომნი, յորում բնեալ եմք... որ ընդ կիւրենացիս եւ որ եկք *საქ.მოც.2,10;* მიაქციეს, რომელნი იგი მოსრულ იყვნეს, դարձան անդրէն պատգամաւորքն *ლ.7,10.*

მოსრულება սպառել. վախճանել. սատակել. բովանդակել. ծախել („მოსრვა“, „აჴოცა“, „მოწყუედა“, „მოჴოცა“, „დასრულება“, მოთავება): არა მოასრულოთ სამკალი ყანისა თქუენისაჲ მომკად G, մի սպառիցէք զհունձս անդոց ձեռոց մօտ ընձելով *ლევ.19,9;* არა მოასრულე ნათესავი ჩუენი ქუეყანისაგან, ոչ սպառեցեր զզաւակ մեր *II ეზრა9,15*; ამაღლდი მოსრულებად მტერთა ჩემთა, բարձր լեր ի սպառել թշնամեաց քոց *ფს.7,7;* აღსასრულსა რისხვით მოასრულნე Ⴂ (მოისრნენ Ⴀ), ի կատարածի բարկութեան սպառեսցին *ფს.58,14;* მახჳლითა და სიყმილითა... მოვასრულნე იგინი, սրով եւ սովով... սպառեցից զնոսա *იერ.14,12;* სიყმილითა და სიკუდილითა მოესრულნენ, սովով եւ մահուամբ վախճանեսցին *ეზეკ.7,15*; მოასრულოს მოქმად თივაჲ ქუეყანისაჲ, վախճանեսցէ ուտել զխոտ երկրին *ამოს7,2;* მოასრულნეს აღმომფშჳნველი G, აჴოცნეს იგინი და ყოველი მშუვმინვიერი S, սատակեցին զնա եւ զամենայն շնչաւոր *ისუ 6.10,28*; მოსრულებად ჩუენდა G, მოწყუედად ჩუენდა B, սատակել զմեզ *II შჯ.1,27*; ვიდრემდე მოგასრულონ და ნარგწყმიდონ შენ, մինչեւ սատակեսցեն զքեզ եւ մինչեւ կորուսցեն զքեզ *II შჯ.28,45;* მოასრულოთ B, დაასრულნეთ G, բովանդակել *ლევ.23,39*; უდაბნოსა ამას ზედა მოესრულნენ G, (მოიჴოცნენ B), յանապատի աստ ծախիցին *რიცხ.14,35;* რაჟამს მოასრულოთ ნაყოფი ქუეყანისა თქუენისა B, რაჟამს დაასრულნეთ ნაშრომნი ქუეყანისანი G, յորժամ բովանդակիցէք զարդիւնս երկրին *ლევ.23,39.*

მოსრულება վախճան (აღსასრული): აღვიდა მოსრულებაჲ ქალაქისაჲ ვიდრე ცამდე G, აღვიდოდა აღსასრული ქალაქისაჲ მის ზეცად S, ելանէր վախճան քաղաքին յերկինս *მსჯ.20,40;* მოსრულება, վախճան *ეზეკ.21,28.*

მოსტრობა դիտել („მომგზავრება“, დაზვერვა): მოისტრონ ქუეყანაჲ იგი B, მომიმგზავრონ ჩუენ ქუეყანაჲ G, դիտեսցեն մեզ զերկիրն *II შჯ.1,22.*

მოსტუანევა լրտեսել („მოხილვა“, დაზვერვა): მოისტუანეთ გაიდ S, მოიხილეთ ქუეყანაჲ გაი G, լրտեսցէք զԳայի *ისუ 6.7,2.*

მოსუმურობა արբումն (მთვრალობა; სმა): ევლტოდე მოსუმურობისაგან ღჳნისა, տախի՛ր յարբմանէ գինւոյ *მ.ცხ.454r-540.*

მოსურნე կարօտ (მონატრული): მოსურნე ღმრთისაჲ, որ կարօտի Աստուծոյ *მ.ცხ.92v-103.*

მოსყიდვა ի վարձու ունել. գնել. ստանալ. արկանել. վաճախել (სასყიდლის-ყოფა“, დაქირავება, ყიდვა, შეძენა): მომიყიდე შენ მანდრაგურთა წილ ძისა ჩემისათა, ի վարձու կալայ զքեզ փոխանակ մանրագորաց որդւոյ իմոյ *დაბ.30,16;* მოიყიდიან ოქროჲსმჭედელი და ქმნიან ჴელითქმნულნი, ի վարձու ունին զոսկերիչս գործել կուռս ձեռագործս *ეს.46,6;* მოიყიდა იგი, գնէ զնա *იგ.სოლ.31,16;* მოიყიდიან დიდი კნინად, գնեն զմեծն փոքու *ზირ.20,12;* მოვიყიდნეთ დავრდომილნი ვეცხლითა, ստանալ արծաթով զաղքատս ამოს8,6; რომელი მოიყიდეს ძეთაგან ისრაჱლისათა DE, რომელ-იგი სასყიდლის-ყვეს ძეთა C, եւ առին... զգինս վաճառելոյն. զոր արկին յորդւոցն Իսրայէլի *მთ.27,9;* მოიყიდეს მით აგარაკი იგი მეკეცისაჲ, գնեցին այնու զագարակն բրտի *მთ.27,7;* სამკაულითა მოიყიდდეს, զայդու գնէցին *ანდ.ანატ.335-41,19;* მოგესყიდოს შენ G, მოგაყიდოს თავი მისი შენ B, վաճառեսցի քեզ *ლევ.25,39.*

მოსწავება նշանակել. նշան տալ. նշանացի խօսել. ցուցանել. ուսուցանել. յորդորել. աւանդել („უწყება", „წამისყოფა", „მოცემა", ნიშნის მიცემა; ჩვენება, სწავლა, დარიგება): ამას ეტყოდა, მოასწავებდა, զայս ասէր նշանակեալ *ი.12,33;* მოასწავებს სიტყჳთ ჩინებასა პირველისა მის ერისასა, նշանակէ զկոչումն բանիւն առաջին ժողովրդեանն *იპ.რომ.-კურთხ. ისკ. და იაკ.12,8-13*; მოესწავა სასწაული ხილვისა მის პავლჱსისაჲ, տուեալ զնշանս տեսլեանն Պաւղոսի *თეკ.92,4*; იგი მოასწავებდა მათ C, იგი წამსუყოფდა მათ DE, նա նշանացի խօսէր ընդ նոսա *ლ.1,22;* მოასწავებდა მათ სიტყუათა, ვითარ-იგი განუცხადა მას, ցուցանէր բանիւք. թէ որպէս յայտնեցաւ նմա *თეკ.91,20;* მოასწავებდა ხრითა თითთაჲთა, ուսուցանէ նշանացի մատամբք *იგ.სოლ.6,13;* მოასწავებდა მისთანათა მათ და ალაშჱნებდა მათ, յորդորէր զեկեալսն ընդ նմա ի տանէն շինելով... զնոսա *განხ.ი.200,4-85,29*; ვითარცა მოგუასწავეს ჩუენ C, ვითარცა-იგი მომცეს ჩუენ DE, որպէս աւանդեցին մեզ *ლ.1,2.*

მოსწრაფე արագ/երագ. փոյթ. ստէպ (ჩქარი): იყავნ ყოველი კაცი მოსწრაფჱ სმენად, եղիցի ամենայն մարդ արագ առ ի լսել *ეპ.იაკ.1,19*; ნათესავი მწარჱ და მოსწრაფჱ զազգ դառն եւ զերագ *ამბ.1,6;* რომელი მოსწრაფე და გულისმოდგინე არნ, որ փոյթն եւ յորդորն է *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,6-31,9;* იყო ვინმე ძმაჲ სკიტეს, მოსწრაფე მსახურებასა შინა თჳსსა, էր ումն եղբայր ի սկիտէ եւ էր նա ստէպ ի սպասաւորութիւն *მცხ.297v-320.*

მოსწრაფედ պնդագոյն („მწრაფლ"): მოსწრაფედ მეძიებდა მე CD, მწრაფლ მეძიებდა მე AB, պնդագոյնս խնդրեաց զիս *IIტიმ.1,17.*

მოსწრაფება փութալ („სწრაფვა", გულმოდგინება, გარჯა): მოსწრაფა G, სწრაფა S, փութալ *II შჯ.33,2*; მოისწრაფდენ მუნ ერნი, փութասցին ի նա ժողովուրդք բազումք *მიქ.4,1;* მოისწრაფის მიწევნად მუნ, փութայ վաղվաղակի առ նա հասանել *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,7.*

მოსწრაფება փութացումն. փոյթ. ժրութիւն. ստէպ զգուշութիւն. ջանք (გულმოდგინება, გარჯა): ღმრთის მსახურებისათჳს არს მოსწრაფებაჲ, աստուածպաշտութեան է փութացումն *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.188,6-377,27*; მოსწრაფება, փոյթ *IIკორ.8,8;* მოსწრაფებით ჰყოფს, կատարէ... ժրութեամբ *მ.ცხ.324v-371;* მოსწრაფებით მივსცეთ, ստիպով մատուսցուք *მ.ცხ.246r-267*; ყოვლითა მოსწრაფებითა ისწრაფე, ամենայն զգուշութեամբ փութա՛ *მ.ცხ.39r-33;* იქმნა... ამაო ყოველივე მოსწრაფებაჲ მუშაკისაჲ მის, ընդունայն լիցին ջանք մշակին *მ.ცხ.57v-47;* ყოველსავე მოსწრაფებასა მისთჳს დასდებენ, զամենայն փոյթ իւր դնէ ի վերայ նորա *მ.ცხ.77v-89.*

მოსწრაფებით փութապէս. փութանակի (სასწრაფოდ, სწრაფად): მოსწრაფებით ვიქმოდეთ, փութապէս գործեսցուք *მ.ცხ.34r-29;* მოვალს მაშინ მოსწრაფებით მჴედრობაჲ იგი, գան յայնժամ փութանակի զօրավարք *მ.ცხ.85v-97.*

მოსწრაფე ყოფა յաճախել: რომელი მოსწრაფე იყოს ძჳრსა, որ յաճախէ զչարիսն *ზირ.12,3.*

მოსწრება ժամանել (მოსვლა, მოწევნა): მოვესწარ ბერთა და მოვეწივე უდაბნოსა ამას, ժամանեցի եւ ծերոց ի յանապատս յայս *მ.ცხ.126v-144.*

მოსხმა առնուլ. ածել. դնել. բոլորել. դրուագս առնել. արկանել („მოდება", მოყვანა, მორეკა; მოყრა; შემორტყმა): მოასხა აბრაჰამ ცხოვარი და ზროხაჲ O, առ Աբրահամ արջառս եւ ոչխարս *დაბ.21,27*; მოასხა აქლემები და ჯორები და ვირები ჭურჭერითა მათთათჳს, առ նա ուղտս եւ գրաստս բազումս յոյժ բառնալ զկահ եւ զկարասի *ივდ.2,8*; უბრძანა მოსხმად ნათხარი იგი მიწაჲ ვიდრე ყელადმდე, հրամայեաց ածել զհանեալ հողն ի վերայ պարանոցաւն չափ *ფლკტ.156,4-469,1;* მოსხმა, դնել *Iეზრა6,25;* ვითარცა მასკულავი მოესხა თავსა მათსა, եւ շուրջ զթագօքն աստեղք բոլորեալք *ვარ.820-380,3*; მოჰსხნა იგინი (მოსდვეს B) გარე-მოსადებელად საკურთხეველისა, արար դրուագս սեղանոյն *რიცხ.16,39;* ვიდრე მოსხმამდე მარილისა, մինչ արկանել աղ ի նմա *მ.ცხ.78v-90.*

მოსხმა ჴელთა ի գիրկս ընդունել/առնուլ (მოხვევა): მოგასხნეს ჴელნი მეუფემან, ի գիրկս իւր ընկալցի զքեզ *ეკლ.1,11;* ჴელნი მოასხნა და ამბორს-უყო მათ, ի գիրկս իւր առեալ՝ համբուրեաց զնոսա *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ.დ იაკ.44,12-45.*

მოტაცება յափշտակել („ტაცება", „დატაცება", ნართმევა): მისცა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა O, հատուսցէ զյափշտակութիւն. զոր յափշտակեաց *ლევ.6,4;* მოტაცება S, დატაცება G, յափշտակել *მსჯ.9,25;* ნუ მოიტაცებ სხჳსასა, մի՛ յափշտակիր զայլոցն *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.142,25-10,25.*

მოტევება քաւել. թողուլ. արձակել. շնորհել. արկանել („ლხინება„, „მიტევება", მინიჭება, შენდობა, პატიება): მოუტევნე ცოდვანი მათნი O, քաւեսցես զմեղս ծառայից քոց *IIIმფ.8,36;* რომელმან მოგიტევნა (გილხინა L) შენ ცოდვანი შენნი C, քաւէ զմեղս քո *ფს.102,3;* მომიტევენ ჩუენ თანანადებნი ჩუენნი, թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր *მთ.6,12;* მიუტევეთ და მოგეტევოს, արձակեցէք եւ արձակիցիք *ლ.6,37;* მოგჳტევნა ჩუენ ყოველნი შეცოდებანი, շնորհեաց մեզ զամենայն յանցանս մեր *კოლ.2,13;* მოგეტევნეს შენ ცოდვანი შენნი, շնորհեցան քեզ մեղք քո *ფლკტ.156,28-470,2;* მოუტევა ნჳმაჲ მძაფრი ფრიად, արկ անձրեւ սաստիկ յոյժ *IIIეზრა4,49.*

მოტევების-ყოფა քաւել (შენდობა; პატიება): მოტევებაჲ ყავნ უფალმან, քաւեսցէ տէր *IVმფ.5,18.*

მოტევება թողութիւն. քաւութիւն („მიტევება", შენდობა, პატიება): მოტევებითა ცოდვათა DE, მიტევებად ცოდვათა C, ի թողութիւն մեղաց *ლ.1,77;* ამის გამო მოტევებაჲ ცოდვათა თქუენთაჲ გეხარების, սովաւ ձեզ թողութիւն մեղաց աւետարանի *საქ.მოც.13,38;* ყავ მოტევებაჲ ცოდვათა ჩემთაჲ, արա քաւութիւն մեղաց իմոց *ფლკტ.141,30-450,2.*

მოტევება դիմել. արշաւել. արձակել. յարձակումն (მიმართება, მიშვება): უცხო თესლნი მოეტევნეს ქალაქებსა მას ვაკისასა, այլազգիքն դիմեցին ի քաղաքս դաշտին *IIნშტ.28,18*; უცხო თესლნი მოეტევნეს სოფელსა ჩუენსა, արշաւեցին այլազգիք յերկիրս *Iმფ.23,27;* უბრძანა მოტევებაჲ მის ზედა ორთა ლომთაჲ, հրամայեաց արձակել նմա առիւծս երկուս *ფლკტ.152,27-464,21.* მჴნეთა მათ ახოვანთა იხილნეს რაჲ, რამეთუ მოეტევებოდეს ულმრთონი იგი, քաջ նահատակացն տեսեալ զյարձակմունսն անաւրինացն *ატმ.106,12.*

მოტეხა ջախջախել. ճեղքել (მომსხვრევა): მოსტეხნეს იგი ფრთეთა მათგან O, ջախջախեսցէ զայն ի թեւոցն *ლევ.1,17;* მოსტეხა... რტოჲ ერთი და შთაყო მუნთქუეს ოდენ, ճեղքեաց փայտ եւ ընկէց անդր *IVმფ.6,6.*

მოტირალ-ი որ լայր (მტირალი): ყრმაჲ იგი მოტირალი, մանուկն զի լայր *მ.ცხ.426v-491.*

მოტიხრულ-ი պատուար. վանդակապատ (კედელი, ტიხარი): იხილა... ზღუდენი იგი და მოტიხრულები იგი, ետես... զպարիսպն եւ զպատուարսն *ნნტყ.105-226,1;* ქმნა... ორ-ორი მოტიხრული, արար... երկուս-երկուս վանդակապատս *IIIმფ.7,41.*

მოტკბობა հեշտացուցանել (საამოდ ქცევა, დატკბობა): ნესტუმან და ლინმან მოატკბიან ჴმაჲ, փող եւ սաղմոսարան հեշտացուցանեն զնուագս *ზირ.40,21.*

მოტრფიალ-ი տռփեալ (მოყვარული): მივსცემ ჩემთა მათ მოტრფიალთა საქმეთა სანუთროჲსათა, տամ տռփելոցն իմ զգործս կենցաղոյս *მ.ცხ. 402r-456.*

მოტკრთე იხ. ზურგით მოტკრთე.

მოტყდომა խորտակել (მომსხვრევა, შემუსრვა): მოსტყდა რქაჲ მოვაბსა, խորտակեցաւ եղջիւրն Մովաբու *იერ.48,25.*

მოტყინარე բորբոքեալ (ანთებული, აგიზგიზებული): ცეცხლი მოტყინარჱ დაშრიტის წყალმან, զհուր բորբոքեալ շիջուցանէ ջուր *ზირ.3,33.*

მოტყუება ստանալ. մատնել. տալ. շահել. որսալ. զգացուցանել (შეძენა, მოგება): ნარნყმედაჲ თავსა თჳსსა მოატყჳს, կորուստ անձին իւրում ստանայ *იგ.სოლ.6,32*; ქებაჲ მათი მოგუატყუებს ჩუენ სატანჯველთა, գովեսն մատնէ զմեզ ի տանջանս *მ.ცხ.22v-18;* მოატყუა... გჳრგჳნი, ետ... զպսակն *მ.ცხ.49r-41;* ცხორებაჲ საუკუნოჲ მოგეტყუა, զկեանս յաւիտենից շահեցար *მ.ცხ.53r-44;* მოვატყუა თავსა ჩემსა, որսայցեմ անձինս *მ.ცხ.242v-264*; მომატყუებენ ჩუენ სასუფეველსა ცათასა, շնորհեն մեզ *მ.ცხ.179v-197*; ყოველსავე იქმოდე, რომელიცა რაჲ მას მოგატყუებდეს, արասցէ զամենայն զոր ինչ զգացուսցէ նմա *მ.ცხ.248r-268.*

მოტყუება առնել (ქმნა): არა ვისდა მომიტყუამს ბოროტი, ոչ ումեք արարի չար *მ.ცხ.205v-217.*

მოუგონებელ-ი անհնարին. անկարծ (წარმოუდგენელი, დიდი): მწარითა და მოუგონებელითა სატანჯველითა განვკაფნე ჴორცნი თქუენნი, դառն եւ անհնարին տանջանօք մաշեցից զմարմինս ձեր *ანდ.-ანატ.308-27,29*; შესცოდა მოუტევებელი და მოუგონებელი შეცოდებაჲ, յանցեաւ զանհնարին յանցանս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,33-32,18;* შიშნი მოიწინეს მათ ზედა მოუგონებელნი, արհաւիրք անկարծք ի վերայ հասանէին *სიბრძნ.სოლ.18,17.*

მოუდრეკელობა անխոնարհելի (მოუხრელობა, დაუმორჩილებლობა): იხილეს სომტკიცჱ და მოუდრეკელობაჲ გულისა მათისაჲ, տեսեալ հաստատուն եւ զանխոնարհելի մտաց բարձրութիւն *ოსკ.17,7.*

მოუთმენელ-ი անհանդուրժելի (აუტანელი): მოუთმენელი იგი ტანჯვაჲ, անհանդուրժելի տանջանք *მ.ცხ.106v-116.*

მოუკლებელ-ი անպակաս („არა მოკლებული"): მოუკლებელი ცათა შინა [საუნჯჱ], գանձ անպակաս յերկինս *ლ.12,33;* მოუკლებელი სალმობაჲ გულისა ჩემისაჲ, անպակաս ցաւք սրտի իմոյ *ჰრომ.9,2;* მოუკლებელ ზავებულ O, არა მოკლებულ (ტაკუკი) ზავებულისაგან S, անպակաս ի գինւոյ խառնելոյ *ქება7,2.*

მოუკლებელად անդադար. անպակաս („მიმდემად", დაუცხრომელად, შეუნელებლად): მოუკლებელად მოვიჴსენებთ თქუენთა მაგათ საქმეთა სარწმუნოებისათა, անդադար յիշել զձեր գործն հաւատոց *Iთეს.1,3*; მოუკლებელად ილოცევდით, անդադար աղօթս արարէք *Iთეს.5,17*; ანათებდენ... მოუკლებელად B, დაწუვიდენ... მიმდემად G, լուցցեն... անպակաս *ლევ.24,3.*

მოულოდებელ-ი յանկարծուստ (უეცარი, მოულოდნელი): მოულოდებელი შიში დაეცა მათ ზედა, յանկարծուստ մածանէր ահն ի վեր *სიბრძ.სოლ.17,14.*

მოურნე հոգացող. հոգաբարձու (მზრუნველი, მეურვე): ჰყოფ მონაზონსა ყოვლადვე მოურნე, որ առնես զկրօնաւորս հոգացող *მ.ცხ.20v-16;* მაქუს მოურნე ჩემი და მზრდელი ღმერთი, ունիմ ես հոգաբարձու ինձ եւ իմոցն զԱստուած *მ.ცხ.172r-189.*

მოუძლურება տկարանալ. տկարացուցանել. նուազել. նկուն առնել/լինել. վատել. վատնել. հիվանդ լինել. ախտանալ. վտանգել. նվթել. կասել. լքանել. ընկճել. պարտել. երկմտել („მოკლება", დაუძლურება, ავად გახდომა, დავარდნა, დასნეულება): ჩუენ რეცა მოუძლურდით, իբրեւ թէ մեք տկարացաք արդեւք *IIკორ.11,21;* მოუძლურდე და ვიქმნა ვითარცა ერთი კაცთაგანი G, տկարացայց եւ եղէց իբրեւ զմի ի մարդկանէ *მსჯ.16,7*; მოუძლურდი ფრიად, տկարացայ յոյժ *I ეზრა1,30;* თუალნი ჩემნი მოუძლურდეს გლახაკებითა Ⴂ, მოაკლდა თუალთა ჩემთა გლახაკებითა Ⴀ, աչք իմ տկարացան յաղքատութենէ *ფს.87,10;* იგინი მოუძლურდეს და დაეცნეს, նոքա տկարացան եւ անկան *ფს.26,2;* მოუძლურდენ და დაეცნენ, տկարացան եւ կործանեցան *იერ.46,6*; მოაუძლურენით მრავალნი შჯულითა, տկարացուցէք զբազումս օրինօքն *მალ.2,8;* შვილმრავალი იგი მოუძლურდა, բազմածինն նուաղեաց յորդւոց *I მფ.2,5;* რაჟამს მოაუძლურნე იგინი, յորժամ նկուն առնիցես զնոսա *IIIმფ.8,35;* რაჲთა უკეთური იგი მოდგამითურთ მოუძლურდეს, եւ չարն գործակցօքն հանդերձ նկուն լիցի *როფს.177,16-111,21;* არა მოუძლურდეს ვენაჴი აგარაკისა თქუენისაჲ, մի՛ վատնեսցէ որթ ձեր յայգւոջ *მალ.3,11;* მოუძლურდეს და განიბნინეს, վատնեալք եւ ցրուեալք լինէին *ვრდ.88,1;* რაჲთა არა მოუძლურდე, զի մի՛ եղէց հիվանդ *ფს.25,1;* მოუძლურდენ მას შინა მამანი, ախտասցին ի նմին հարք *იერ.6,21;* წმიდანი იგი მოუძლურდეს, վտանգեալ սուրբքն *იზტ.120,36;* მოუძლურდი, նքթեալ եմ *დაბ.25,30;* მოუძლურდენ სვლითა მათითა, կասեսցին ի ճանապարհս իւրեանց *ნაუმ.2,5;* გულნი მათნი მოუძლურდენ მათ შორის, սիրտք նոցա լցին ի նոսա *ეს.19,1;* ჴმისაგან უფლისა მოუძლურდენ ასურასტანელნი, ի բարբառոյ տեառն ընկճեսցին Ասորեստանեայք *ეს.30,31;* მოუძლურება, պարտել *IIIმფ.8,33;* არა მოუძლურდა ურწმუნოებითა, չերկմտեաց անհաւատութեամբ *მრთ.D.ს.გაბ.მოც.საჴს.381,31-77,25.*

მოუძლურება տկարութիւն *ფს.30,11.*

მოუძლურებულ-ი յաղթահարեալ. տկարացեալ (ძლეული, დასუსტებული): ყოველივე იგი პოვა მოუძლურებული, զամենայն եգիտ յաղթահարեալ *მრთ.S.ბას.კეს-40-თვს 123,4*; მოუძლურებული, տկարացեալ *ზირ.26,26.*

მოუწყლველად ողջանդամ. անխոցոտելի (ჯანმრთელად, დაუზიანებლად): მოუწყლველად სდევდეს მტერთა მათ, ողջանդամ երթացին զհետ փախստականին *ვრდ.93,8.* მოუწყლველად დავშთებით ისართა მათგან მტერისა მზაკუვარისათა, մնասցուք մեք անխոցոտելի ի նետից *მ.ცხ.249v-270.*

მოფარდულ-ი վաճառական. որ վաճառէ. թանգար. վաճառ („განმსყიდელი", „რომელი ფრდიდეს", „სავაჭრო", ბაზარი): მივედით მოფარდულითა და იყიდეთ თქუენდა C, წარვედით სავაჭროდ და იყიდეთ თავისა თქუენისა ზეთი, երթայք ի վաճառականս եւ գնեսջիք ձեզ *მთ.25,9*; მოფარდული C, განმსყიდელი DE, որ վաճառէ *მთ.21,12;* ტრედის მოფარდულთა მათ ჰრქუა DE, რომელნი-იგი ტრედსა ფრდიდეს, ჰრქუა მათ C, որ զաղաւնիսն վաճառէին. ասէ զնոսա *ი.,2,16;* არცა იჴსნეს მოფარდულმან თავი თჳსი ურჩულოებისაგან, եւ ոչ արդարասցի թանգար ի մեղաց *ზირ.26,28*; მიიღედ... კაცად-კაცადმან მოფარდულთაგან თჳსთა, առցեն... իւրաքանչիւր ի վաճառէ իւրեանց *IVმფ.12,5.*

ვეცხლისმოფარდული արծաթավաճառ (ფულის დამხურდავებელი): იყო ვინმე ვეცხლისმოფარდული დიდ ქალაქსა შინა, ի քաղաքին... արծաթավաճառ ոմն *მ.ცხ.183v-119.*

მოფენა ծագել. սփռել. զեղուլ. հոսել. հեղուլ. տարածել. անկանել („ალმობრწყინება", „მიფენა"): მოეფინა მზე წყალთა მათ ზედა, ծագեաց արեւ ի վերայ ջրոցն *IVმე.3,22;* მოფენასა მზისასა შეკრბიან Ⴀ, აღმობრწყინდა მზე და შეკრბეს Ⴂ, ի ծագել արեւու ժողովին *ფს103,22;* მოჰფინა ესე, սփռեաց զայս *საქ.მოც.2,33;* მოვფინო თქუენ ზედა კურთხევაჲ, զեղից ձեզ զօրհնութիւն իմ *მალ.3,10;* მეყსეულად სული წმიდაჲ მოხოლო-ეფინა მორწმუნეთა მათ, հոգին սուրբ ի վերայ ամենայն հաւատացելոցն հոսեցաւ *მრთ.S.კირ.იერ.ნათლისღ.85,4-32,24;* მოჰფინე მის ზედა სირცხვლი Ⴀ, მოჰფინე მის ზედა სირცხვლი Ⴂ, հեղեր զնովաւ զամոթ *ფს.88,46;* ვითარცა ცისკარი მოეფინოს მთათა ზედა, իբրեւ առաւօտ տարածեսցի ի վերայ լերանց *იოვ.2,2;* მოეფინა სული წმიდაჲ ყოველთა მათ ზედა, անկաւ ի վերայ ամենեցուն *მრთ.A.კირ.იერ.-სული წმ.287,1-386,12.*

მოფისვა ծեփել (გალესვა): მოფისა იგი ნაფთითა, ծեփեաց զնա կպրածիւթով *გამ.2,3.*

მოფიცრულ-ი տախտակամած (ფიცარაკრული): მოფიცრული ნაძვთა, տախտակամածս ի մայրից *იერ.22,14.*

მოფქავ-ი որ աղայ (მფქველი): უკუეთუმცა არა დაბურვიდეს თუალთა მოფქავსა მას პირუტყუსა, եթէ ոչ ծածկեն զաչս եզին որ աղասցէ երկածնս յորմէ կերիցէ զալիւր *მ.ცხ.363v-416.*

მოფხანა քորել: ნუცამცა მოგფხანს [ჴელი უცხოჲ], մի՛ քորեսցէ զքեզ [ձեռն օտար] *მ.ცხ.174r-191.*

მოფხეკა քերել: მოფხეკონ შიგნით მრგულივ G, քերեսցեն զտունն ի ներքոյ շուրջանակի *ლევ.14,41.*

მოფხურა խլել. թափել. ի բուռն գալ. փետել (მოგლეჯა): ჟამი არს დანერგვისაჲ და ჟამი მოფხურად დანერგულისაჲ მის, ժամանակ տնկելոյ եւ ժամանակ խլելոյ զտնկեալն *ეკლ.3,2;* ვხედევდ, ვიდრემდე მოეფხურნეს ფრთენი მისნი, հայէի մինչեւ թափեցան թեւք նորա *დან.7,4;* თიივაჲ... რომელი მოფხურადმდევე განჴმის, խոտ... որ մինչչեւ ի բուռն եկեալ չորացաւ *ფს.128,6;* იწყო... მოფხურად თმათა მისთა და ტყებად, սկսաւ... փետել զմօրուսն իւր եւ կոծել յոյժ *მ.ცხ.207v-224.*

მოქადულობა (მუქარა) მოქადულობად, իսպառնալ (მუქარა): *რიცხ.23,19.*

მოქალაქე քաղաքացի. քաղաքակից. քաղաքայն. ընկեր (თანამოქალაქე, ამხანაგი): ხოლო მოქალაქეთა მისთა სძულდა იგი, եւ քաղաքացիքն նորա ատէին զնա *ლ.19,14;* მოქალაქე ვიყავ და განვენესე ერისკაცად ამის სოფლისა, քաղաքացի էի եւ զինուորեցայ ընդ աշխարհիս այսորիկ *ლონგ.189,9-716,21;* წინაშე ყოველთა მოქალაქეთა მოგცემ, առաջի ամենայն քաղաքակցաց իմոց ետու քեզ *დაბ.23,11;* იმრუშებდეს ცოლთა თანა მოქალაქეთა თჳსთასა, շնային ընդ կանայս քաղաքայնոց իւրեանց *იერ.29,23;* შეურაცხ-ყვნის მოქალაქენი ნაკლულევანმან გონებითა, արհամարհէ զընկերս այր պակասամիտ *იგ.სოლ.11,12.*

მოქალაქეთაგან-ი քաղաքացի [იქცეოდა] ვითარცა ერთი მოქალაქეთაგანი, շրջէր որպէս զմի ի քաղաքացեացն *ფლპ.მოც.5,29-306,5.*

მოქალაქობა, მოქალაქება կենցաղել. քաղաքավարել. ճգնել (ცხოვრება, მოღვაწეობა): იწყო ბერმან კეთილად მოქალაქობად, սկսաւ ծերն յայնմհետէ բարւոք կենցաղել *მ.ცხ.376r-432;* სარწმუნოებითა მით საღმრთოჲთა მოქალაქებდა, հաւատովն Աստուծոյ հաստատեալ քաղաքավարէր *მ.ცხ.175v-194;* ზომიერი აქუნდა მოქალაქობაჲ სენაკსა შინა თჳსსა, չափաւորապէս ճգնէր ի խցի իւրում *მცხ.250r-270.*

მოქალაქობა քաղաքականութիւն. առաքինութիւն; քաղաքակցութիւն. ճգնութիւն. քաղաքավարութիւն (ცხოვრება, მოღვაწეობა, ღვაწლი): მოქალაქობა, քաղաքականութիւն *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.126,20-255;* უცხო ქმნილნი მოქალაქობისა მისგან ისრაჱლისა, օտարացեալք յառաքինութենէն Իսրայելի *ეფეს.2,12;* ჩუენი მოქალაქობაჲ ცათა შინა გამოჩნდეს, մեր քաղաքակցութիւնն յերկինս յայտնեսցի *იპ.რომ.კურთხ. მოს.162,12-163;* იხილა მოქალაქობაჲ მონაზონთაჲ, ետես զճգնութիւն ծերոցն *მ.ცხ.291r-314;* შორს ვართ მოქალაქობისაგან მონაზონთაჲსა, հեռի եմք ի քաղաքավարութենէ կրօնաւորաց *მ.ცხ.41v-35.*

მოქარება ապաքինել („უმოლხინე ქმნა“, გაქარვება): ჰკითხვიდა მათ ჟამისა მისთჳს, რომელსა მოჰქარდა C, ჰკითხვიდა მათ, ვითარმედ რომელსა ჟამსა უმოლხინე იქმნა იგი DE, հարցանէր զնոսա վասն ժամուն յորում ապաքինեաց *ი.4,52.*

მოქენე կարօտ. կարօտեալ. պետս ունել („ნაკლულევანი", მოსურნე, მავედრებელი): ვითარცა მოქენე ვისამე იყო, իբրեւ կարօտ իմիք *საქ.მოც.17,25;* იქმნენით მოქენე სძისა და არამტკიცისა საზრდელისა, եղերուք կարօտք կաթին եւ ոչ հաստատուն կերակրոյ *ჰებრ.5,12;* მოქენე არს თქუენისა შემწეობისათჳს, կարօտ է ձեռուն օգնականութեան *ფლკტ.151,18-462,33;* ღმერთი ჩემი არავისი მოქენე არს, Աստուած իմ ոչ իմիք կարօտ է *ფოკა344v-501,5;* არა დააკლო სასყიდელსა დავრდომილისა და მოქენისასა ძმათა შენთაგანისა G, ნუ მოჰხუეჭ სასყიდელსა მორენესა, უპოვარსა მას და ნაკლულევანსა,

რომელ იყოს ნათესავისა შენისაგან S, մի՛ զլասցից զվարձս տնանկին եւ զկարօտելոյ յեղբարց քոց *IIშჯ.24,14*; რომლისამცა შეწევნისა მოქენე იყო ქრისტე, ყოვლად ძლიერი, զի ոչ եթէ ազնութեան պետս ունի Քրիստոս *ეპ.კჳპრ.დაფლ.98-426.*

მოქენე=ქმნა կարօտանալ („ნაკლულევან-ყოფა“, მოსურნეობა): არა მოქენე-იქმნე G, არცა ნაკლულევან-იყო S, ոչ կարօտանայցես իմիք ի նմա *II შჯ.8,9.*

მოქენება խոստումն. կակուղ բարբառ (აღთქმა, მუდარა): ოდესმე მოქენებით მოვიდოდა მათა, էր ինչ զոր խոստմամբք պատրէր *მრთ.S.ბას.კეს-40-თვს117,30;* მოქენება, կոկուղ բարբառ *იობ.40,22.*

მოქლონ-ი նիգ. դռնափակ (რაზა, ურდული): მოქლონნი რკინისანი განტეხნა, զնիգս երկաթիս խորտակեաց *ფს.106,16*; შეჭამნეს ცეცხლმან მოქლონნი მისნი, կերիցէ հուր զնիգս քո *ნაუმ.3,13*; შევმუსრნე მოქლონნი დამასკჱსანი, խորտակեցից զնիգս նորա *ნეემ.3,3;* რომლისა მოქლონნი მისნი ვითარცა კლიტენი საუკუნენი, որոյ նիգք իւր աղխք յաւիտենից *იონა2,7*; დაჰმუსრენ მოქლონნი ადამატისანი, փշրեցեր զնիգս ադամանդեայս *ფლკტ.158,35-473,4;* მოქლონნი, դռնափակ G, *IIშჯ.3,5.*

მოქმედ-ი մշակ. գործօն. գործօնեայ. գործունեայ. գործաւոր. գործիչ. գործող. որ գործէ. գործելիք. արարչական. որ արար. որ ստեղծ. ճարտարապէտ. նիւթող („ქუეყანის მოქმედი“, „მუშაკი“, შემოქმედი, მოსაქმე): ღირს არს მოქმედი, արժանի է մշակն *მთ.10,10;* მისცა იგი მოქმედთა C (ქუეყანის მოქმედთა DE) ետ զնա ցմշակ *მრ.12,1;* განმეშორენით ჩემგან ყოველნი მოქმედნი სიცრუისანი, ի բաց կացէք յինէն ամենայն մշակք անիրաւութեան *ლ.13,27;* მე ვარ ვენაჴი ჭეშმარიტი და მამაჲ ჩემი მოქმედი არს, ես եմ որթն ճշմարիտ եւ հայր իմ մշակ է *ი.15,1*; მოქმედნი მზაკუვარნი Q, მუშაკნი ზაკულნი, մշակք նենգաւորք *IIკორ.11,13*; მოქმედთა მათ საქმისათა მისცეს იგი, գօրծոնաց գործոյն տացեն զայն *IV მფ.12,14;* მივედ ფუტკრისა და ისწავე, ვითარ-იგი მოქმედ არს, եթէ առ մեղուն եւ ուսիր զիարդ գործօն է *იგ.სოლ.6,8;* მოქმედთა მათ, რომელნი კაფდენ ძელსა, գործօնէից որք հատանեն զփայտն *IIნშტ.2,10;* შთაჴდიან საცთურის მოქმედნი, իջանեն անդր մոլորութեանն գործունեայք *მრთ.D.პეტრე და ელიაჲსთჳს 324-267,29*; მისცენ იგი ჴელთა მოქმედთა საქმისათა, տացեն զայն ի ձեռս գործաւորաց գործոյն *IVმფ.22,4;* მოქმედი, գործիչ *მრთ.D.კირ.იერ.ალდგ.116-405,26*; მოქმედი, գործող *ფლკტ.135,37-442,10;* ყოველნი მოქმედნი უსჯულოებისანი, ամենեքեան որք գործէին զանօրէնութիւն *მთ.7,23;* მისცეს ვეცხლი იგი ჴელთა მოქმედთა საქმისა ჭურჭლისასა, ետուն զարծաթն զպատրաստեալն ի ձեռս գործելեաց զգործս կահի *IVმფ.12,11;* მოქმედი, արարչական *გრ.ანძ.-შობ.296,40-181*; მოქმედი, որ արար *სიბრძ.სოლ.14,8;* მოქმედი, որ ստեղծ *ამბ.2,18;* არა იციედ წყალობაჲ და სარწმუნოებაჲ მოქმედთა ბოროტისათა, ոչ գիտեն զողորմութիւն եւ զհավատս նիւթողք չարեաց *იგ.სოლ.14,22;* მოქმედი და მოვაჭრე ქვათა პატიოსანთა, գործող եւ վաճառական ականց պատուականաց *მ.ცხ.52r-43.*

მოქმედ-ი სელისაჲ կտաւագործ (მქსოველი): სირცხჳლმან შეიპყრნეს მოქმედნი სელისა მის, ամաչեսցեն եւ կտաւագործք *ეს.19,9.*

მოქმედი ქვისაჲ ճարտարապէտ (ხუროთმოძღვარი): მოუვლინა მას... მოქმედნი ქვისანი, առաքեաց... ճարտարապետս քարանց *IIმფ.5,11.*

მოქმედი ქუეყანისაჲ գործաւոր. մշակ (მიწათმოქმედი): *იერ.31,24*; ჰრცხუენა მოქმედთა ქუეყანისათა, յամօթ եղեն մշակք *იერ.14,4.*

მოქმედი ღუაწლისაჲ պատերազմող (მებრძოლი): *IIIმფ.12,21.*

მოქმედი ძჳრისაჲ չարանիւթ. չարագործ (ბოროტმოქმედი): ზაკუვაჲ გულისა შიდა მოქმედს ძჳრისასა, նենգութիւն կայ ի սրտի չարանիւթի *იგ.სოლ.12,19;* პირი უფლისაჲ მოქმედთა ზედა ძჳრისათა, երեսք տեառն ի վերայ չարագործաց *ფს.33,17.*

მოქმნა առնել. շինել. բոլորել. պատել. գործել (ქმნა, მოვლება; დამუშავება; მოლესვა): მოქმნა, რაჲ-იგი უბრძანა მას მონამან ღმრთისამან იოჰანე, արար զոր հրամայեաց նմա ծառայն Աստուծոյ Յովհաննէս *განს.ი.199,34-85,22;* მოქმნა მას გარემო ზღუდის-ზღუდჱ, շինեաց շուրջ զնովաւ պարիսպ *IVმფ.25,1;* მოიქმნეს რჩეულთა ქვათა გაბაოთ O, բոլորեսցի շուրջանակի յընտիր վիմաց *იერ.31,39;* მოქმნა იგი ლესვით ოქროჲთა წმიდითა S, պատեաց ոսկով սրբով *IIნშტ.3,5;* მოქმნის ქუეყანაჲ და დასთესოს თესლი, գործելով զերկիր եւ սերմանելով *მ.ცხ.57v-47.*

მოქმნილი գործեալ („დაჴნული“): რომელი არა მოქმნილ, არცა დათესულ იყოს G, რომელი არა დაჴნულ იყოს S, որ չիցէ գործեալ եւ ոչ սերմանեալ *IIშჯ.21,4.*

მოქსოვილ-ი փորանկեալ („გამოქსოილ-ი“): კუართი იგი [იყო] უკერველ, ზჱთ მოქსოვილ ყოვლად DE, კუართი იგი... იყო უკერველ, მიერვე გამო-

ქსოილ ყოვლადვე C, զպատմուճան քանզի էր առանց կարանի ի վերուստ փորանկեալ ամենեւին ი.19,23.

მოქუან բերել. մատուցանել; վայելել (მოტანა; მიღება): მოაქუნდა განრღუეულ-ი DE, բերէին անդամալոյծ մի *მრ.2,3;* მოაქუნდა სნეულები მათი და არაძლებულები, զհիւանդս իւրեանց եւ զնեղեալս բերէին անդր *ვარ.815-377,23;* მოგაქუს საკურთხეველსა და შემოსწირავთ პურთა, մատուցանէք ի սեղան իմ հաց պղծութեան *მალ.1,7;* ყოველთა ერთისა მისგან პურისა მოგუაქუს, ամենեքին ի միոջէ հացէ անտի վայելեմք *I კორ.10,17.*

მოქუმა ընդունել. առնուլ. ածել („შეტყბობა", აღება, მოყვანა,): მკლავთა მოიქუა იგი DE, შეიტყბო იგი C, ընկալեալ զնա ի գիրկս իւր *მრ.9,36*; მოიქუა სამოელ კრავი ერთი მწოვარი O, առ Սամուէլ գառն մի դիեցիկ *I მფ.7,9;* მოიქუნეს ორნი გურიტნი G, ածցէ երկուս տատրակս *რიცხ.6,10.*

მოქცევა դառնալ. դարձուցանել. խոտորել. խորշել. նուաճել. հաւանեցուցանել. փոխել. կուտել. հաւատալ („უკმოქცევა", „შემოქცევა", „მიქცევა", მობრუნება): მოგექცენ და განგხეთქდენ თქუენ, դարձեալ երգիծուցանիցեն զձեզ *მთ.7,6;* მოიქცა ერისა მის DE, მიექცა ერსა მას C, դարձաւ յամբոխն *მრ.5,30*; ნუ მოიქცევინ კუალად DE, ნუ უკმოიქცევინ კუალად C, մի՛ դարձցի հետս *ლ.17,31;* მოაქციეს უფლისა, դարձան իսկ առ տէր *საქ.მოც.9,35*; მოაქციეს და მოსრნეს კაცნი იგი S, դարձան անդրէն ընդ կրունկն եւ հարին զարսն Գայեայ *ისუ 6.8,21*; მოქცევა S, შემოქცევა G, դառնալ *ისუ 6.10,15*; მოვაქციე მე O, դարձայ *ეკლ.4,1*; რომელმან მიაქციის, არღარა თუ მოაქციისა? որ խոտորին ո՞չ եւս դառնայցէ *იერ.8,4;* მოიქცენ და მოვაქცინე იგინი ქუეყანით ეგჳპტით, դարձցին եւ դարձուցից զնոսա յերկրէն եգիպտացուց *ზაქ.10,10;* მრავალნი... მოაქცინეს უფლისა, բազումս... դարձուսցէ ի տէր *ლ.1,16;* სავსე წარვედ და ცალიერი მომაქცია მე უფალმან S (შემომაქცია უფალმან G), լի չոգայ եւ ունայն դարձոյց զիս Տէր *რუთ.1,21*; მოაქცევნ ვითარცა მწყემსი სამწყსოსა თჳსსა, դարձուցանէ իբրեւ հովիւ զհօտ իւր *ზირ.18,13*; მომაქციენით ჩუენ გზისა ამისგან, դարձուցէք զմեզ ի ճանապարհէդ յայդմանէ *ეს.30,11;* მოიქცინნეს ჩემდა ზურგნი, դարձուցին յիս զթիկունս *იერ.2,27*; მოაქციენ ბოროტისაგან და ქმენინ კეთილი, խոտորեսցի ի չարէ եւ արասցէ զբարի *I პეტრე3,11*; მოაქციეს შენ ზედა ბოროტებით, խոտորեցան ի քէն չարութեամբ *ფს.20,12*; მოაქციენ ფერჴნი შენნი ალაგთაგან მათთა, խոտորեա՛ զոտն քո ի շաւղաց նոցա *იგ.სოლ.1,15*; მოაქციის ყოველმან ბოროტისაგან, խորշի ամենայն որ ի չարէ *იგ.სოლ.15,27*; ყოველი გუამი მისი მოვაქციით, զամենայն մարմինս նոցա նուաճեմք *ეპ.იაკ.3,3;* მოაქციე უფალი ჩემი ლონგინოზ, հաւանեցո զտէր իմ Ղինկիանոս *ლონგ.192,9-720,34*; მოაქციოს შენდა სიმდიდრე ზღჳსაჲ O, փոխեսցի ի քեզ մեծութիւն ծովու *ეს.60,5*; არა მოაქციოს მაგას ზედა მიწაჲ, մի՛ կուտեսցէ զդովաւ հող *IV მფ.19,32;* და მოქცევასა მას მის მეფისასა იყო მშჳდობაჲ დიდ, եւ ի հաւատալ թագաւորին էր խաղաղութիւն մեծ *ფლკტ.156,8-469,14.*

მოქცევა դարձ. դառնալ (მობრუნება): მოქცევასა მას წელიწადისასა, ի դարձի տարւոյս *III მფ.20,22;* მოქცევასა მას წელიწადისასა, ի դառնալ տարւոյն *II ნშტ.36,10.*

მოქცევა շրջան (ტრიალი, ჩქერი): მოქცევამან დამნთქა მე, շրջանք ընկղմեցին զիս *ფს.68,3.*

მოქცეულ-ი եկ. դարձեալ („მწირი", ახალ სარწმუნოებასთან ზიარებული): მოქცეულნი (მწირი G) და მკჳდრნი, და იყვნეს ზოგნი მახლობლად მთასა გარიზინსა S, եւ եկն եւ բնակ... *ისუ 6.8,33*; ღმერთი მოქცეულთა არა გარე-მიაქცევს, Աստուած զդարձեալսն ոչ եւս յետս դարձուցանէ *მ.ცხ.383v-440;* ჰურიათა, მოქცეულთა ტყუეობისაგან, ի վերայ հրէիցն դարձելոցն ի գերութենէ *IIეზრა5,5.*

მოღაღადება քարոզել („მიმოთქუმა", ქადაგება): მოიღაღადეთ (მიმოთქუეს B) მიტევებაჲ ქუეყანასა ზედა G, քարոզեսջիք թողութիւն ի վերայ երկրին *ლევ.25,10.*

მოღება առնուլ. բառնալ. բերել. ընդունել. ածել. հանել. կորզել. ի բաց առնել. վերանալ. պահանջել. մատուցանել. ունել. զլանալ. տանել. բանալ. զերծուլ („მიღება", „აღება", „მორთუმა", „გამოღება", „დაპყრობა", „მოჴდა", „მოკუეთა", „მიმოდაღება", წართმევა, გამოგლეჯა, წაღება, მოტანა): მოიღეს ბრძანებაჲ ჩუენებით, հրաման առեալ ի տեսլեանն *მთ.2,12*; განყო ჴელი მოღებად მახჳლისა, ձգեաց... զձեռն առնուլ զուրն *დაბ.22,10;* მოვიღოთ იფქლი და ვჭამოთ, առցուք ցորեան եւ կերիցուք *ნეემ.5,4*; მო-ვე-ელოს მას, բարձցի ի նմանէ *თ.13,12*; მოგეღოს (მიგეღოს C) თქუენგან სასუფეველი ღმრთისაჲ, բարձցի ի ձէնջ արքայութիւն աստուծոյ *მთ.21,43;* არა მოიღეს (აიღეს C) თანა ზეთი, ձէթ ընդ իւրեանս ոչ բարձին *მთ.25,3*; მოიღი, რომელი არა დასდვი, բառնաս զոր ոչ եդիր *ლ.19,21*; ვერ მოიღონ ერთი

ქეცი ბოლოჲსა მისისაჲ, ոչ բարձցեն թեփ մի ի տտնոյ նորա *იობ.40,26*; მოეღის შური ეფრემისი, բարձցի նախանձն Եփրեմի *ეს.11,13*; ჭეშმარიტებაჲ მოეღო მათ, արդարութիւն բարձաւ ի նոցանէ *ეს.59,14;* მოიღო (მოართუა C) თავი თჳსი, եբեր զգլուխն նորա *მრ.6,28*; უბრძანა მოღებად თავი მისი DE, უბრძანა მოკუეთაჲ თავისა მისისაჲ C, հրամայեաց բերել զգլուխն նորա *მრ.6,27*; ვითარცა-იგი ნასხლევსა ვერ ჴელ-ეწიფების ნაყოფისა მოღებად თავით თჳსით DE, ვითარცა ვენაჴმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თავით თჳსით C, որպէս ուռն ոչ կարէ պտուղ բերել յանձնէ իւրմէ *ი.15,4;* მოღებად სცა სამსახურებელი იგი წმიდაჲ უფლისაჲ, ետ բերել զսուրբ սպասն տեառն *Iეზრა2,10;* ცოდვაჲ მოიღოს B, ცოდვაჲ მიიღოს G, մեղս ընկալցի *ლევ.24,15*; სასუმელი ცხორებისაჲ მოვიღო, բաժակ փրկութեան ընկալայց *ფს.115,4*; მოვიღო თავისა ჩემისა წყევაჲ, ածիցեմ ի վերայ իմ անէծս *დაბ.27,12*; რაჲთა მოიღოდიან ძენი ისრაჱლისანი მსხუერპლთა მათ, ածիցեն որդիքն Իսրայէլի զզոհս իւրեանց *ლევ.17,5*; მოიღე გულისწრომაჲ და რისხვაჲ შენი ჩუენ ზედა, ածեր զստմտութիւն եւ զբարկութիւն քո ի վերայ մեր *ბარ.2,20*; რომელი მოგიღებდეს სამოსელსა შენსა, որ հանէ ի քէն զբաճկոն քո *ლ.6,29*; საჭურველი მისი მოუღის, զսպառազինութիւն նորա հանէ *ლ.11,22*; მოუღე სული მათი მათგან, հանես զոգի ի նոցանէ *ფს.103,29*; ცმელი მოუღოს (მოჰჴადოს O) მისგან G, ճարպ... կորզեսցէ ի նմանէ *ლევ.4,8;* მოგიღე ჴელისაგან შენისა სასუმელი დაცემისაჲ, ի բաց արարի ի ձեռանէ քումմէ զբաժակն կործանման *ეს.51,22*; მოღებულ არს უღელი, վերացաւ ի նոցանէ լուծն *ეს.9,4*; მოვიღე ჩემი იგი აღნადგინებითურთ, տոկոսեաւք պահանջէի զիմն *მთ.25,27*; მოღება, մատուցանել *ლევ.10,19*; არარაჲ მოვიღეთ, ոչինչ կալաք *ლ.5,5*; ცხორებასა გლეხისასა ნუ მოიღებ, զկեանս աղքատաց մի՛ զլանար *ზირ.4,1;* მოიღო იგი დაბად თჳსა, տարեալ ի գեւղն *თევდ.9,29-80,11*; უკუეთუ ვინმე მოაღოს ჯურღმულსა... და არა დაარქუას მას, եթէ բացցէ ոք հոր... եւ ոչ խփանիցէ զնա *გამ.21,33*; მოუღო სამოსელი ჩემი, զերիծից ի նմանէ զհանդերձ իմ *ოვსე2,9.* მოიღეს ჴელითა მარცხენითა მათითა ლამპრები S, დაიპყრეს ჴელებითა მათითა მარცხენითა ლამპარნი G, առին ձախու ձեռամբ իւրեանց զջահսն *მსჯ.7,20;* იწყეს მოღებად... სნეულად DE, იწყეს სნეულებისა მიმოდაღებად C, սկսան... բերել զհիւանդս *მრ.6,55.*

მოღებულ-ი იხ. ასომოღებული.

მოღმრთე բարեպաշտ (კეთილმსახური): მუნ იყო ულმრთოჲ და ადგილი მართლისაჲ და მუნ იყო მოღმრთჱ, անդ ամպարիշտ եւ տեղի արդարոյ եւ անդ բարեպաշտ *ეკლ.3,16.*

მოღუაწე, მოღუაწ-ი տեսուչ. պատերազմող. խնամ. խնամակալ. մատակարար. յաղթական. վերակացու. մարտիկ. ըմբիշ. զաւրական. զինուոր. զինուորեալ. ոստիկան. առաքինի. ճգնող. կրաւնաւոր. այցելու („ზედამსტუარი", ზედამხედველი, მზრუნველი, მძლე, მებრძოლი, მორკინალი, მხედარი, მოწესე, ბერი): თქუენ სულმან წმიდამან დაგადგინნა მოღუაწად და მწყსად ეკლესიათა, եդ զձեզ հոգին սուրբ տեսուչս հովուել զժողովուրդ տեառն *საქ.მოც.20,28*; უკუეთუ იგინი არა იყვნენ მოღუაწ და მგულებელ სიგლახაკისა ამის ჩემისა, եթէ ոչ նոքա իցեն տեսուչք եւ յանձանձիչք տարապելութեանս իմոյ *ფლკტ.147,3-456,38;* რამეთუ კაცნი მოღუაწნი იყვნეს და მონა მისა, զի նոքա արք պատերազմողք էին ոչ ծառայք նորա *III მფ.9,22*; სახლეულთა არა მოღუაწე იყოს, ընտանեաց խնամ ոչ տանիցի *Iტიმ.5,8*; მხოლოჲ მოღუაწე ხარ მონათა შენთაჲ და მკურნალი, միայնդ ես խնամակալ քոց ծառացից եւ բժիշկ *განს.ი.199,4-84,24;* შენ ხარ მოღუაწჱ ჩემი, դու մատակարար իմ *პეტრე მოც.47,21-55,19;* გჳრგჳნის მომცემელი იგი მოღუაწეთაჲ, պսակիչն յաղթանականաց *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.284,22-375,2;* მისცეს ჴელითა მოღუაწეთაჲთა, ետուն զայն ի ձեռս վերակացուացն *II ნშტ.34,17*; უკუეთუ ვინმე მოღუაწე იყოს, եթէ մարտիկ ոք իցէ *II ტიმ.2,5*; მარხვამან აწურთნის მოღუაწენი, զըմբիշս կրթեն *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.125,31-254*; მოღუაწე, զաւրական *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს121,2*; ჭირი დაითმინე, ვითარცა კეთილმან მოღუაწემან ქრისტე იესუჲსმან, վշտակից լեր իբրեւ զբարւոք զինուոր՝ Քրիստոսի Յիսուսի *II ტიმ.2,3*; არავინ მოღუაწე შეეყოფვის სოფლისა საქმეთა, ոչ ոք զինուորեալ աստէն ընդ կեանս աշխարհիս պատաղի *II ტიმ.2,4*; მოღუაწე S, ზედამსტუარი G, ոստիկան *მსჯ.9,28*; მოღუაწესა მას შეეკრძალა თავი თჳსი, ամփոփեալ զինքն առաքինւոյն... պարապէր *სპკ.80,10;* ყოველი მოღუაწჱ შემდგომად ღუაწლისა გარდასვლისა გჳრგჳნოსან იქმნების, გინა ჰრცხუენების, ամենայն ճգնողք յետ ճգմանն կամ պսակին կամ ամաչեն *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგ.260,35-400,24;* კაცნი მოღუაწენი, արս կրաւնաւորս *შუშ.I 21*; მოღუაწე, այցելու *ეს.60,17.*

მოღუაწ-ყოფა դարմանել (მოვლა): იყოს იგი მისა მოღუაწ, եւ եղիցի դարմանել *IIIმფ.1,2.*

მოღუაწება մարտնչել (ბრძოლა): მოიღუაწე ღუაწლი იგი კეთილი, մարտի՛ր զբարւոք մարտն հաւատոյ *Iტიმ.6,12.*

მოღუაწება տնտեսութիւն. տեսչութիւն. դարման. մատակարարութիւն. ճգնութիւն. խնամք. առաքինութիւն (მეურნეობა, ზედამხედველობა, მოვლა, ზრუნვა): მოღუაწებითა მით ღმრთისაჲთა, ըստ տնտեսութեան Աստուծոյ *კოლ.1,25*; ღმრთისა მოღუაწებისაგან, յաստուծոյ տեսչութենէն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,29-37,18*; კურნება იყოს ჴორცთა შენთა და მოღუაწება ძუალთა შენთა, բժշկութիւն եղիցի մարմնոյ քում եւ դարման ոսկերաց քոց *იგ.სოლ.3,8*; ჴელნი მჴნეთანი მოღუაწებასა შინა, ձեռք ժխոց ի դարմանս *იგ.სოლ.13,4*; მოღუაწება, մատակարարութիւն *განხ.ი.198,12-83,28*; დიდითა მოღუაწებითა მოისრნეს, մեծաւ ճգնութեամբ մեռան *ვრდ.90,17*; მოღუაწებასა შინა იყო, ընդ խնամով կեցցէ *იგ.სოლ.28,25*; მრავალსახითა მოღუაწებითა მოქალაქობდა, բազմազան առաքինութեամբ քաղաքավարէր *მცხ.321r-347.*

მოღუაწების-გება խնամակալ լինել (ზრუნვა): ვითარ-მე ეკლესიათა ღმრთისათა მოღუაწება აგოს? զի՞արդ եկեղեցւոյ Աստուծոյ խնամակալ լիցի *Iტიმ.3,5.*

მოღურა հեղուլ („მოპკურება", „დათხევა", დაღვრა): მოღუარონ სისხლი საკურთხეველსა ზედა G, მოაპკურონ სისხლი იგი მისი გარემო საკურთხეველსა O, հեղցեն շուրջ զսեղանովն *ლევ.1,5*; მოღუარონ [ძეთა] აარონისთა, მღდელთა, სისხლი საკურთხეველსა ზედა G, დასთხიონ [ძეთა] აჰრონისთა, მღდელთა სისხლი იგი მისი საკურთხეველსა O, հեղցեն որդիքն Ահարոնի քահանայք զարիւնն ի վերայ սեղանոյ *ლევ.3,2.*

მოყვანება ածել. առնուլ. բերել. տանել. մատուցանել. մուծանել. յարել. երթալ. ամփոփել. վարել. հասուցանել („წარმობმა", „შერთვა", „მობმა", „მოგუარა", „მორთუმა", „მიხუმა", „სუმა", მოყვანა, მოტანა): მოიყვანა იგი ყოველთასა მას სადგურსა, ած զնա ի պանդոկի մի *ლ.10,34;* მიავლინნეს საპყრობილედ მოყვანებად მოციქულთა, առաքեցին ի բանտն ածել զնոսա *საქ.მოც.5,22;* მოიყვანოს ზუარაკი G, წარმოიბას [ჴბოჲ] O, ածցէ զզուարակն *ლევ.4,4;* მოიყვანეს იგი იესუჲს მიმართ G, მოჰგუარეს იესოს S, ածին առ Յեսու *ისუ 6.8,23;* ძმათა მისთა მოჰყვანდა ურემი იგი, եղբարք նորա ածէին զսայլն *Iნშტ.13,7;* შემიპყრეს და მომიყვანეს მე, կալեալ ածայ *ფლკტ.138,15-439,1;* მოიყვანა ყრმაჲ, առեալ մանուկ մի *მრ.9,36;* მოვიყვანე იგი თავისა ჩემისა ცოლად, առի զդա ինձ կնութեան *დაბ.12,19;* რომელმან მოიყვანოს დაჲ თჳსი G, რომელმან შეირთოს დაჲ თჳსი, որ առնուցու զքոյր իւր *ლევ.20,17;* მოჰყვანდეს მისა ყოველნი სნეულნი DE, მოართუმიდეს მას ყოველსა სნეულებსა C, բերին առ նա զամենայն հիւանդս *მრ.1,32;* რაჟამს მოჰყვანდეთ თქუენ, յորժամ տանիցին զձեզ մատնել *მრ.13,11;* მოიყვანნე ლევიტელნი წინაშე კარვისა საწამებელისა, տարցես Ղեւտացիսն առաջի խորանին վկայութեան *რიცხ.8,9;* უბიწოჲ მოიყვანოს (მოიბან O) იგი წინაშე უფლისა, զանարատն մատուսցէ առաջի տեառն *ლევ.3,1;* ნუ შენ მოიყვანებ მას, մի՛ մուծանիցես զնա առ քեզ *იგ.სოლ.23,8;* მოგიყვანენ თქუენ თავისა ჩემისა, յարեցի զձեզ առ իս *გამ.19,4;* და ვიდრე მოჰყვანდა, եւ յերթալն նորա *ანდ.-ანატ.325-36,1;* მოიყვანა იგი სახიდ თჳსა, ամփոփեաց զնա ի տուն իւր *IIმფ.11,27;* მოჰყვანდა სულსა უდაბნოდ, վարէր հոգւովն յանապատ *ლ.4,1;* რაჲთა... მოიყვანნენ მისა, զի... առ նա հասուսցեն *არსტ.63,2-63,20;* მოვიყვანნე ძმანი თქუენნი B, მოვიხუენ ძმანი თქუენნი G. առի զեղբարս ձեր *რიცხ.18,6;* უკუეთუ ვინმე მოიყვანოს ცოლი G, უკუეთუ ისუას ვინმე ცოლი S, եթէ առնուցու ոք կին *IIსჯ.22,13.*

მოყვანებულ-ი առեալ (მოყვანილი): ყოველი მღდელთმთავარი, კაცთაგან მოყვანებული, ամենայն քահանայապետ ի մարդկանէ առեալ *ჰებრ.5,1;* მოყვანებულ იქმნნეს, ածեալ եղեն *მ.ცხ.384v-441.*

მოყივნება քակել (დარღვევა): მოაყივნეთ ადგილი ესე, քակեցիք զտեղիս զայս *მ.ცხ.165v-183.*

მოყმობა սովել. սովամահ առնել. սպանանել (დამშევა, შიმშილით სიკვდილი): უწყოდეს, რამეთუ მოვყმებით, գիտացին թէ մեք սովիմք *IVმფ.7,12;* მოგაყმო შენ, უკუეთუ არა აღმიარო, սովամահ արարից զքեզ. եթէ ոչ խոստովանեսցիս ինձ *გამოჩ.ჯუარ.241,15;* მომაყმე მე შიმშილითა, սովով սպաներ զիս *მ.ცხ.199v-211.*

მოყოფა ձգել. բերել (გაშვერა, გაზიდვა, მოტანა): მოყავ ჩემდა ჴელი შენი, ձգեցեր զձեռն քո *ფს.137,7;* მოყო ჴელი სარკუმლით გამო, ձգեաց զձեռն իւր ընդ պատուհանն *ქება5,4;* მოყვენ თითნი შენნი და შემახენ აქა, բեր զմատունս քո եւ արկ այսր *ი.20,27.*

მოყოფა ყურისა խոնարհեցուցանել. դնել („ყურადღება", ყურის დაგდება): მოყავ, უფალო, ყური შენი და ისმინე, խոնարհեցո տէր զունկն քո եւ լուր *IVმფ.19,16;* მოყავ ჩემდა ყური შენი, խոնարհեցո՛ առ իս զունկն քո *ფს.16,6;* მოყავ ყური შენი და ისმინე, խոնարհեցո՛ տէր զունկն քո եւ լուր *ეს.37,17;* მოყავ ყური შენი ქველისმოქმედი, խոնարհեցուցէր զունկն քո բարերար *რიფს.18,5-107,14*; ყური მოყავთ O, ყურად-იღეთ G, ունկն դիք *იერ.8,6.*

მოყოფილ-ი անցեալ („გარდასრული"): მოყოფილ ხარ დღეთა S, გარდასრულ ხარ დღეთა G, անցեալ [ես] զաւուրբք *ისუ 6.13,1.*

მოყრა թողուլ. հեռանալ. կրկնել („დატევება", მიშვება, გაშორება, მოკეცა): მოყარნა თქუენ ზედა წარმართნი დაშთომილნი ესე G, დაგიტევენ თქუენ ნათესავნი ესე დაშთომილნი S. թողի ձեզ զազգսն զմնացեալսն զայնոսիկ *ისუ 6.23,4;* მოჰყარე გონებაჲ შენი საქმისა მისგან, հեռացո՛ զմիտս քո *მცხ.106v-116;* მოყრა მუჴლისაჲ, կրկնել ծունր *მ.ცხ.135r-159.*

მოყუარე սիրելի. բարեկամ. ընկեր. որ սիրէ („მოყუასი", „მიყუარი", „საყუარელი", მეგობარი): აღუთქუთ მე და მოყუარეთა ჩემთა O, აღუთქუთ მე და მოყუასთა ჩემთა J. ուխտեցաք ես եւ սիրելիք իմ *Iეზრა8,14*; რაჲთა იჴსნე მოყუარენი (საყუარელნი Ղ) შენნი, որպէս փրկեցան սիրելիք քո *ფს.59,7*; ვხადოდე მე მოყუარეთა (მიყუართა J) ჩემთა, կոչեցի ես զսիրելիս իմ *გოდ.იერ.1,19*; არა ხარ მოყუარე კეისრისა DE, არა მიყუარ ხარ კეისრისა C, չես բարեկամ կայսեր *ი.19,12;* მოყუარენი ჩემნი და მეგობარნი ჩემნი ჩემ წინაშე მომეახლნეს, բարեկամք իմ եւ մերձաւորք իմ առաջի իմ մերձեցան *ფს.37,12;* მოყუარე G, მოყუასი S, ընկեր *მსჯ.15,2;* უკუეთუ ჰყუარობდეთ მოყუარეთა თქუენთა, եթէ սիրեցէք զայնոսիկ որ սիրեն զձեզ *მთ.5,46.*

მოყუარე საჴედართა ձիասէր *ნრს.74,14.*

მოყუარება იხ. კაცთმოყუარება, მთავრობისმოყუარება, დიდებისმოყუარება, ვეცხლისმოყუარება, კაცთმოყუარება, სიბრძნისმოყუარება, სტუმართმოყუარება, უცხოთმოყუარება, ძმათმოყუარება.

მოყუას-ი ընկեր. մերձաւոր. ծառայակից. հասակակից. հաւասար. անաւագ. նէր („მოყუარე", „თანასძალი", ამხანაგი, მახლობელი, თანატოლი): შეიყუარო მოყუასი შენი, սիրեսցես զընկեր քո *მთ.5,43*; მოყუასი S, მოყუარე G, ընկեր *მსჯ.15,2;* შური კაცისაჲ მოყუასისაგან თჳსისა, նախանձ առն ի մերձաւորէ իւրմէ *ეკლ.4,4;* ავასხის მოყუასსა თჳსსა, տայ փոխ մերձաւորին (ընկերի Ջ) *ზირ.29,1;* მოყუასი იგი თჳსი პოვა, ვითარცა განდგომილი და მეოტი, զծառայակիցն իւր գտեալ իբրեւ զապստամբ եւ զփախստական *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,31-34,10*; მოყუასი, հասակակից *მრთ.S.ბას.კეს.-კეს.-40თჳს122,34*; მოყუასო ჩემო, հաւասար իմ *ფს.54,14;* ჰგუემთ ჴურთითა მოყუასსა ამას მედად, կռփէք զանաւագն *ეს.58,4;* მიიქცა მოყუასი შენი ერისა თჳსისა S, მიაქცია თანა-სძალმან შენმან ერისა მიმართ G, նէր քո դարձաւ ի ժողովուրդ իւր *რუთ.1,15.*

მოყუასება հաղորդութիւն (სიახლოვე, სიყვარული): რაჲ მოყუასება არს სიმართლისა და უშჯულოებისა, զի՞նչ հաղորդութիւն է արդարութեան ընդ անօրէնութեան *IIკორ.6,14.*

მოყუენა հատանել. սրբել (მოკვეთა, მოჭრა): მოუყუნე ფრჩხილნი მისნი S, მოუყვნე ფრცხილნი G, მოჰყკნო ფრჩხილნი B, սրբեսցես զեղնգունս նորա *IIშჯ.21,12;* არცა მოეყვნეს ფრცხილნი მისნი, ոչ էր հատեալ զեղնգունս իւր *IIმფ.19,24.*

მოყურობა բարեկամ լինել („მეგობარ ქმნა", დამეგობრება): იმოყურნეს ჰეროდე და პილატე... რამეთუ წინა მტერ იყვნეს ურთიერთას C, იქმნეს მეგობარ პილატე და ჰეროდე... რამეთუ პირველ მტერ იყვნეს იგინი DE, եղեն բարեկամք Պիղատոս եւ Հերովդէս... յառաջ թշնամիք էին միմեանց *ლ.23,12.*

მოყურძნა կթել ყურძნის მოკრეფა: მოჰყურძნიან მას ყოველნი თანაწარმავალნი გზისანი, կթեն զնա անցաւորք ճանապարհի *ფს.79,13.*

მოშავე շլացոյն (ბუნდოვანი): მოშავე იქმნა (არს B) ნიში იგი, շլացոյն իցէ արածն *ლევ.13,6.*

მოშთობა խեղդել. հեղձեցուցանել (დახრჩობა): მოაშთო ჭაბუკი, խեղդեաց զպատանին *ი.მოც.61,6-203,16;* მოაშთვეს იგი, հեղձուցին զնա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,25-39,10.*

მოშიშ-ი երկիւղած. երկչոտ. որ երկնչի. վատ(ասիրտ) (მოკრძალებული): ალიღეს სტეფანე კაცთა, მოშიშთა ღმრთისათა, բարձին զՍտեփանոս արք երկիւղածք *საქ.მოც.8,2*; საზრდელი მოსცა მოშიშთა მისთა, կերակուր տայ երկիւղածաց իւրոց *ფს.110,5*; იყო ჭაბუკ და მოშიშ გულითა, էր մանուկ եւ երկչոտ սրտիւ *IIნშტ.13,7*; მოშიშნი, ոյք երկնչիք *საქ.მოც.13,16*; ვინ-მე არს მოშიში გულითა, უკუნ იქეცინ S, ո՝ ոք վատասիրտ իցէ՝ դարձցի *მსჯ.7,3.*

მოშიშ ქმნა զգուշացոյն առնել (გაფრთხილება): მოშიშ ქმნენით ძენი ისრაჱლისანი G, զգուշացոյն առնիցէք զորդիսն Իսրայէլի *ლევ.15,31.*

მოშიშება երկիւղածութիւն. վհատութիւն (შიში, კრძალვა): იაკობ მოშიშებით და სიმდაბლით წარდგა, Յակովբ երկիւղածութեամբ եւ խոնարհութեամբ յառաջ մատուածեալ *იპ.რომ.-კურთხ. ისააკ. და იაკ.32/33;* არა მომცა ჩუენ ღმერთმან სული მოშიშებისა, ոչ ետ մեզ Աստուած հոգի վհատութեան *IIტიმ.1,7.*

მოშიშებით առ երկիւղի. („შიშნეული" G, შიშით, კრძალვით): *დან.13,57.*

მოშორება հեռանալ. մեկնել (გაშორება, მოცილება): მოეშორებიან ვნებანი სულისაგან მისისა, հեռանան ախտք հոգւոյ նորա *მ.ცხ.110v-130;* მოეშორნეს შფოთთა ეგჳპტისათა, մեկնեցան ի շփոթմանց յեգիպտոսի *მ.ცხ.76v-88.*

მოშრომება, მოშრომა, მოშურომა աշխատ առնել. վտանգել. պարտել. աշխատել („შეურვება", გარჯა, შენუხება): რაჲსა მოაშრომებ მოძღუარსა? զ՞ի ես աշխատ առնես զվարդապետդ *მრ.5,35;* რაჟამს მოაშრო იგი სიტყჳთა მისითა S, ვითარცა შეაურვა მას სიტყუებითა თჳსითა G, իբրեւ վտանգեաց զնա բանիւք *მსჯ.16,16;* მან მოაშრო მეფე იგი, պարտեաց զթագաւորն *რიფს.173,35-103,20;* არად საჭმარ მოშრომაჲ, ոչ պիտոյ է աշխատել *მ.ცხ.423r-488;* არა მოშურეს ყოველი ესე ერი, որպէս զի մի՛ աշխատեսցի այս բազում ժողովս *მ.ცხ.88r-99;* ნუ მოშურები, մի ինչ աշխատ լինիր *ლ.7,6.*

მოშუება թողացուցանել. թողուլ (მიშვება): არა მოუშუებს ჩუენ ზედა ბრძოლათა, ոչ թողացուցանէ զալ ի վերայ մեր պատերազմ *მ.ცხ.13r-10;* მოუშუას შენ ზედა ბრძოლაჲ, թողցէ ի քեզ զպատերազմն *მ.ცხ.191r-204.*

მოშუნება ախորժել. բարի թուել. հաճոյ թուել (მოწონება): რომელიმე ერთი უეჭუელად მოაშუნდეს, եւ ստուգիւ զմինն ախորժեսցէ *მ.ცხ398r-453;* რომელი მოგაშუნდა ორთა ამათგან, ով ոք ի սոցանէ բարի թուեցաւ քեզ *მ.ცხ.71r-82;* რომელი მოიშუნდეს მას, որ հաճոյ թուեսցի իւր *მ.ცხ.18v-14.*

მოშურნე նախանձոտ. նախանձայոյզ. նախանձաւոր. նախանձորդ. նախանձախնդիրն. չարակն (მონადინე, მონდომებული, შურიანი): ღმერთი მოშურნე და შურისმგებელი უფალი, աստուած նախանձոտ եւ վրէժխնդիր տէր *ნაუმ.1,2;* მოშურნე ვიყავ ღმრთისათჳს, նախանձայոյզ էի Աստուծոյ *საქ.მოც.22,3;* ყოველნივე მოშურნე შჯულისა არიან, ամենեքեան նախանձաւոր օրինացն են *საქ.მოც.21,20;* მოშურნეთა შენთათჳს დაფარე ზრახვაჲ შენი, ի նախանձաւորաց քոց թագուսջիր զխանս քո (Ջ) *ზირ.37,7;* მოშურნე, նախանձորդ *Iკორ.14,12;* უმეტჱს მოშურნე ვიყავ მამულთა ჩემთათჳს მოძღურებითა, առաւել նախանձախնդիր էի իմոյ հայրենի աւանդութեանց *გალ.1,14;* ნუ ჰშჭამ კაცისა თანა მოშურნისა, մի՛ ուտե՛ր հաց ընդ առն չարական *იგ.სოლ.23,6;* კაცსა მოშურნესა რადმე უცნო ფასი? մարդոյ չարական ընդէ՞ր զոն ինչք *ზირ.14,3;* საცემელმან მოშურნეთამან განადნვნის თუალნი, տուրք չարականն հալեն զաչս *ზირ.18,18.*

მოშურნე ყოფა նախանձել (შურიანობა): არცა ბოროტ არს, არცა მოშურნე, ոչ զչարի եւ ոչ նախանձի *თომა მოც.15,30-391,13.*

მოშურნება նախանձաւորութիւն (შურიანობა): ყური მოშურნებისაჲ ისმენს ყოველსა O, ունկն նախանձաւորութեան լսէ զամենայն *სიბრძ. სოლ.1,10.*

მოშურომა იხ. მოშრომება.

მოჩუენება ցուցանել; պարապեցուցանել („ჩუენება", ჩვენება): მოუჩუენა მათ სახლები იგი საუნჯეთაჲ J, უჩუენნა მათ სახლნი იგი საუნჯეთანი O, եցոյց նոցա զտունս գանձուց *ეს.39,2;* მომიჩუენე სახლი, պարապեցու զտունդ *ზირ.29,34.*

მოჩჩუ(ება) փափկացուցանել („დაჩჩუება", დარბილება): მოაჩჩუნეს სხეულნი მისნი, ვითარცა ყრმისა ჩჩჳლისანი O, დაჩჩუ[ნ]ეს ჴორცნი მისნი, ვითარცა ყრმისა B, փափկացուսցէ զմարմին նորա իբրեւ զտղայս *იობ.33,25.*

მოცალე պարապորդ. ժամ լինել. ունայն. դատարկ. դատարկանձն (უქმი, ცარიელი, ფუჭი, მოცლილი): გცალს და მოცალე ხართ და მისთჳს იტყჳთ, դատարկ էք. պարապորդ էք. վասն այնորիկ ասէք *გამ.5,17;* ჟამსა მოცალესა მოგინოდო შენ, յորժամ ժամ լիցի. կոչեցից զքեզ *საქ.მოც.24,25;* შინაგან მოცალე არს მუცელი მაგისი, ի ներքոյ ունայն է փոր դորա *ფლკტ.155,15-468,8;* რაჲსა სდგა შენ მოცალედ? ընդէ՞ր կաս դատարկս *გ̃ი.259r-255,13;* მოცალე, դատարկանձն *ფლკტ.143,18-452,9;* პოვის იგი მოცალჱ და განშუენებული, գտանէ զնա պարապորդ *მთ.12,44.*

მოცალე-ყოფა, მოცალე-ქმნა պարապել (მოუცლელობა, მოცლა, გაუქმება): სხუად არად მოცალე იყვნეს Ղ, სხუასა არასა შინა იყვნეს Շ, ոչ յայլ ինչ պարապէին *საქ.მოც.17,21;* მოცალე იქმნა საქმე იგი ტაძრისა ღმრთისაჲ, դատարկացու գործ տաճարին տեառն Աստուծոյ *IIეზრა4,24.*

მოცალება պարապել. կանխել (მოცლა საქმისაგან, დროს პოვნა, გართობა, მეცადინეობა): მოვიდეს, ოდეს მოიცალოს, եկեսցէ. յորժամ եւ պարապեսցէ *Iკორ.16,12;* მოიცალა მან სმენად წიგნ-

თა სალმრთოთა, պարապելով յունկնդրութիւն գրոց *იზტ.115,19*; მოეცალა ლოცვად, աղաթից միայն պարապէր *ჰსკ.80,11*; ჩუენთჳს მოიცალეა? ի մե՞զ պարապեցեր *ბაბ.47,20-156,38*; ვერ მოვიცალე დაწერად, ոչ պարապեցայ գրել *მცხ.95v-106;* მოიცალეთ და გულისჴმა-ყავთ, կանխեցէք եւ ծաներուք *ფს.45,11.*

მოცალება իմաստութիւն (სიბრძნე): მეცნიერებითა მოცალებისაჲთა გამოსახა იგი, խելամտութեամբ իմաստութեան տպաւորեաց զնա *სიბრძ.სოლ.13,13;* მოცალებაჲ უჴმს მისთჳს მრავალჟამ, ի նմա պարապել պարտ է բազում ժամանակս *მ.ცხ.100r-110.*

მოცალებულ-ი դատարկացեալ (უქმი, უსაქმო): იყო მოცალებულ ვიდრე მეორედ წლადმდე, էր դատարկացեալ մինչեւ յերկրորդ ամն *IIეზრა4,24.*

მოცალეობა դատարկութիւն (მოცლილობა, უსაქმობა): რომელი შეუდგეს მოცალეობასა, აღივსოს იგი სიგლახაკითა, որ զհետ երթայ դատարկութեան՝ լցցի տնանկութեամբ *იგ.სოლ.28,19.*

მოცემა տալ. բաշխել. պարգեւել. աւանդել. մատնել („გამოცემა", „მოსწავება", „განწირვა", მიცემა, ჩუქება, გაცემა): მომეც ჩუენ დღეს, տուր մեզ այսօր მთ.6,11; მოეც ასული შენი ძესა ჩემსა ცოლად, տուր զդուստր քո որդւոյ իմում կնութեան *IVმფ.14,9*; პური მოეცეს მას, հաց տացի նմա *ეს.33.16*; უფალმან მოსცეს ჴმაჲ, տէր տացէ զձայն *იოვ.2,10*; რომელმან-იგი მოგცა თქუენ სული, որ բաշխեաց ի ձեզ զհոգին *გალ.3,5*; რომელმან მოსცეს (გამოსცის B) თესლი მთესვარისა, որ պարգեւէ սերմն սերմանահանաց *IIკორ.9,10*; ვითარცა-იგი მომცეს ჩუენ DE, ვითარცა მოგუასწავეს ჩუენ C, որպէս աւանդեցին մեզ *ლ.1,2*; მოგცნა მტერნი შენნი ჴელთა შენთა, մատնեաց ի ձեռս քո զթշնամիս քո *დაბ.14,20;* უკუეთუ მოცემით მოსცნე ძენი ამონისნი S, եթէ մատնելով մատնեսցես զորդիսն Ամոնայ *მსჯ.11,30*; მოგუცნა იგინი უფალმან ღმერთმან ჩუენმან G, განწირა იგი უფალმან ღმერთმან ჩუენმან S, մատնեաց զնա տէր Աստուած մեր ի ձեռս մեր *IIშჯ.2,33*; მომცნე იგინი ჴელთა ჩემთა, մատնեսցես զնոսա ի ձեռս իմ *IIმფ.5,19.*

მოცემულ-ი տուեալ; მოცემულ არს ცნობად, տուեալ է գիտել *მთ.13,11;* ჩუენდა მოცემულ არს ქუეყანაჲ დაპყრობად, մեզ տուեալ է երկիրն ի ժառանգութիւն *ეზეკ.33,24*; მოცემულ იყო სიტყუაჲ უფლისა მიერ, տուեալ նմա բանն ի տեառնէ *ფლკტ.135,18-441,22;* ნუ დაივიწყებ ყოველსა მოცემულსა მისსა, մի՛ մոռանար զամենայն տուրս նորա *ფს.102,2;* ესე მოცემული ღმრთისაჲ ვცან მე O, այն պարգեւ Աստուծոյ է *ეკლ.3,13.*

მოცემული მოძღურებაჲ աւանդութիւն („მღდელმოძღურება", გადმოცემა): ეპყრა მათ მოცემული იგი მოძღურებაჲ ხუცესთაჲ DE, უპყრიეს მათ მღდელთმოძღურებაჲ მღდელთა მათთაჲ C, ունին զաւանդութիւն ծերոցն *მრ.7,3.*

მოცემა տուրք: არა დაწუხნის მოცემასა, ոչ է ճիշտ ի տուրսն *თომა მოც.15,31-391,15;* რომლისაგან იგი გამომავალ არიან ყოველნი მოცემანი მადლთანი, յորմէ ելանեն ամենայն տուրք բարիք *მ.ცხ.128v-146.*

მოცეცხლვა այրել. հրայրել („მოწუვა", „ცეცხლითა მოწუვა", დაწვა): მოცეცხლნა ჴუილნი კალოთაგან G, მოწუვა ჴუვილი ზჳნთაგან S, այրեաց զօրանն *მსჯ.15,5;* ეწოდა სახელი ადგილისაჲ მის მოცეცხლვა G, ეწოდა ადგილსა მას ცეცხლითა მოწუაჲ B, կոչեցաւ անուն տեղւոյն այնորիկ հրայրեաց *რიცხ.11,3.*

მოცვა պատել. պաշարել. շուրջ լինել. պահապան կացուցանել. նստել („გარემოდგომა", გარემოსხმა, „გარემოცვა", „შეპყრობა", შემორტყმა): მოიცვეს (გარე-მოადგეს S) და უმზირდეს G, պատեցին եւ դարանակալ եղեն նմա *მსჯ.16,2*; მოგიცვნენ თქუენ საზღვართა სამხრით კერძო G, გარე-მოგესხნენ საზღუარნი ბღუარით B, պատեցին սահմանքն ձեր ի հարաւոյ *რიცხ.34,4;* მომიცვეს მე, պատեցան զինեւ *ფს.16,11*; მოიცვეს იგი, պաշարեցին զնա *ისუ 6.10,5;* მტერთა ჩემთა სული ჩემი მოიცვეს, թշնամիք զանձն իմ պաշարեցին; *ფს.16,9*; მიჴსენ მე მათგან, რომელთა მოუცავ (გარე-მოუცავ Ղ) მე, փրկեա զիս յայնցանէ, որ պաշարեցին զիս *ფს.31,7;* მომიცვეს მე, պաշարեցին զիս *ფს117,11*; მომიცვეს მე ბოროტითა, շուրջ եղեն զինեւ չարք *ფს.39,13;* მოიცვნენ უბანნი მეტყებელთა O, շուրջ եղեն կոծողք ի հրապարակս *ეკლ.12,5;* მოიცვნა ქალაქნი მათნი, պահապանս կացուցանէր ի քաղաքս բարձունս *ივდ.3,7*; სალმობათა მოიცვნენ პირისაგან შენისა G, სალმობამან შეიპყრნეს იგინი პირისაგან შენისა S, երկունք կալցին զնոսա յերեսաց քոց *IIშჯ.2,25*; მოიცვა სამარიაჲ, նստաւ զՍամարեաւ *IVმფ.6,24.*

მოცვულ-ი պատեալ. պաշարեալ. ի պաշարման (ალყაშემორტყმული): მოცვულ იყო ყოველი, պատեալ էր զամենայն *სიბრძ.სოლ.18,14;* ვითარცა ქალაქი მოცვული J, իբրեւ զքաղաք պաշարեալ *ეს.1,8;* მოცვული, ի պաշարման *იერ.51,30.*

მოცთომა զբել. յանցանել (შეცდომა): მოსცთა ოდესმე ძმაჲ, შორის კრებულსა მყოფი, ումն եղբայր զբեաց ի մեղս. որ էր ի ժողովս եղբարցն *მ.ცხ.223v-243*; იძლია ან და მოსცთა, յաղթեցաւ եւ յանցեաւ *მცხ.229v-249.*

მოცთუნება խափանել. խաբել (მოტყუება, შეცდენა): მოგაცთუნე კანონისაგან შენისა, խափանեցի զքեզ ի կանոնէ քումմէ *მ.ცხ.321r-347*; მომაცთუნა მე და განვაბნიე სიმდიდრჱ ჩემი, խաբեաց զիս եւ ես ցրուեցի զինչս իմ *მ.ცხ.323v-349.*

მოცინარ-ი ծիծաղող: მოცინართა თანა იცინოდე, ծիծաղիս ընդ ծիծաղողսն *მ.ცხ.292r-315.*

მოციქულ-ი առաքեալ. հրեշտակ. դեսպան. պատգամաւոր („მიმთხრობი“, მივლინებული, დესპანი): მოციქულთაჲ არს სახელები ესე, առաքելոցն... էին անուանք այսոքիկ *მთ.10,2;* წარვიდეს მოციქულნი იგი იოვანესნი, գնացին հրեշտակքն Յովհաննու *ლ.7,24*; მიავლინეს მოციქული შემდგომად მისა, առաքեցին հրեշտակս զկնի նորա *ლ.19,14;* მიუვლინნა მოციქულნი S, მიავლინნა მიმთხრობნი G, առաքեաց... հրեշտակս *მსჯ.9,31*; ვიდოდიან მოციქულნი მალენი, երթիցեն հրեշտակքն երագունք *ეს.18,2;* მას ჟამსა წარავლინნა მოციქულნი ყოვლისა მიმართ სოფლებისა, յայնմ ժամանակի... դեսպանս արձակեալ. պատուիրակս հանեալ ընդ աշխարհս ամենայն *რიფს.163,22-79,17;* წარავლინნა მოციქულნი თრდატ მეფისანი, դեսպանս արձակէին *რიფს.166,7;* არცა მოციქულმან, არცა ანგელოზმან... იჴსნნა იგინი, ոչ պատգամաւոր ոք եւ ոչ հրեշտակ... փրկեաց զնոսա *ეს.63,9.*

მოციქულება, მოციქულობა առաքելութիւն. հրեշտակութիւն. պատգամ: ბეჭედნი ჩემისა მოციქულებისანი თქუენ ხართ, կնիք իսկ առաքելութեան իմոյ դուք էք *I კორ.9,2;* რომლისაგან... მოვიღეთ მადლი და მოციქულებაჲ, որով ընկալաք շնորհս եւ առաքելութիւն *ჰრომ.1,5;* არა არს მოციქულობაჲ დღესა ბრძოლისასა, ոչ գոյ հրեշտակութիւն յաւուր պատերազմի *ეკლ.8,8*; რაჟამს ესმა წინაწარმეტყუელსა მას მოციქულებაჲ იგი, յորժամ լուաւ մարգարէն զպատգամսն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.-* და *იონ.104,8-33,9.*

მოცნება պատուիրել (მცნება): ბარე სიტყჳთ მომიცნას და განუტეო, ապա բանիւ պատուիրեսցէ ինձ զի թողից զնա *მ.ცხ.215r-228.*

მოცოფება պատճառել (მოგიჟიანება): მოიცოფა თავი თჳსი O, պատճառեցաւ *1მფ.21,13.*

მოცრევა ցանել (მოფანტვა, მობნევა): მოაცრიეს [ნაცარი] წინაშე მეფისა J, ցանեցին ընդ ամենայն մեհեանն առաջի թագաւորին *დან.14,13.*

მოცურევა պտղաքաղ առնել („მოკუფხლვა“, მოკრეფა): არა უკუნ-იქცე მოცურევად უკუანა კერძოთა შენთა G, ნუ უკუნ იქცევი მოკუფხლვად დამთომილისა მის B մի՛ դարձցիս... պտղաքաղ առնել զկնի քո *II შჯ.24,21.*

მოცხება օծանել (ცხება): მივიღებ წამალსა... და მოვსცხებ მას ფრთითა, առնում ի դեղոյ... եւ օծանեմ զայն թեւով *მ.ცხ.402r-456.*

მოცხრომა ոտնհար լինել. ոտն հարկանել. խնդալ („ამაღლება“, დათრგუნვა, გათელვა, დაცინვა, გაქირდვა): მომცხრებოდის რაჟამს მოიწიოს თქუენ ზედა ჭირი და გარე-მოქცევაჲ O, ոտնհար եղեց. յորժամ գայցէ ձեզ նեղութիւն *იგ.სოლ.1,26*; რომელსა მოსცხრებოდის წარწყმედული, არა უბრალო იყოს, որ ոտն հարկանէ կորուսելոյն. ոչ արդարասցի *იგ.სოლ.17,5*; უკუეთუ დაეცეს მტერი შენი, ნუ მოგცხრებინ O. დაბრკოლებასა მისსა ნუ აღმაღლდები O, եթէ կործանեսցի թշնամին քո. մի ոտն հարկաներ. ի գայթակղելն նորա մի հպարտանար *იგ.სოლ.24,17;* ნუ მოგცხრებინ ძეთა ზედა იუდაჲსთა, մի՛ ոտնհար լիցիս որդւոցն Յուդայ *აბდ.1,11;* ნუ მოგცხრებინ ჩემი, მტერო ჩემო, մի՛ ոտնհար լինիր ինձ. թշնամի իմ *მიქ.7,8*; რომელთა მოსცხრა დაცემაჲ შენი, որ խնդացին ընդ կործանումն քո *ბარ.4,31;* ვითარცა მოსცხრა დაცემაჲ შენი, որպէս խնդաց նա ի վերայ կործանման քոյ *ბარ.4,33.*

მოცხრომა ոտնահարութիւն. այպն (გაქელვა, გაქირდვა, დაცინვა): აღადგინეს შურისგებაჲ მოცხრომით გულითად, յարուցին վրէժխնդրութիւն սրտի մտօք յոտնարութիւն *ეზეკ.25,15.*

მოძაგება գալշել. գարշեցուցանել. անարգել. արհամարհել. անգոսնել. պիղծ առնել. տաղտկանալ („კიცხევა“ შეურაცხყოფა, ზიზღი): ყოველი ჭამადი მათი მოიძაგა სულმან მათმან, յամենայն կերակրոց գարշէին սիրտք նոցա *ფს.106,18*; ფრიად მოვიძაგე ცხორებაჲ იგი მათი O, գարշեցայ յոյժ ի կենաց նոցա (Ձ) *ზირ.25,3;* მოიძაგა სამკჳდრებელი თჳსი, գարշեցոյց զժառանգութիւն իւր յոյժ *ფს.105,40*; ცოდვაჲ მოვიძულე და მოვიძაგე, զմեղս ատեցի եւ անարգեցի *ფს.118,163*; ყოველთა, რომელთა მიხილეს მე, მომიძაგეს მე C, ყოველნი, რომელნი მხედვიდეს მე, მეკიცხევდეს მე Ղ, ամենեքեան. որ տեսանէին զիս արհամարհէին զինեւ *ფს.21,8*; არცა მოიძაგეთ, եւ ոչ անգոսնեցէք *გალ.4,14*; სიტყუაჲ წმიდაჲ მოიძაგეს O, զբանն սուրբս պիղծս արարին *ამოს.5,10;* მოძაგება, տաղտկանալ *ლევ.18,28.*

მოძაგებულ-ი աղարտեալ (შეზიზღებული, შეძულებული): მოძაგებულნი იგი წარმართთაგან, զաղարտեալսն յազգաց *ეს.49,7.*

მოძარცუა քերթուլ. ի բաց ընկենուլ. վերանալ. քակել. մերկացուցանել (წართმევა, მორღვევა, გახდა): გამოხუეწა იგი [კუერთხი] იაკობ, წაქურცენი მისი ნედლი მოსძარცუა, կեղեւեաց զնոսա Յակոբ... եւ եբերծ զղալարն ի գաւազանաց անտի *დაბ.30,37;* მოჰძარცუეთ სამოსელი თავისა მაგისაჲ, ի բաց ընկեցէք զձորձն ի գլխոյ նորա *ფლკტ.146,9-455,36*; მოგძარცოს საბურველი იგი, վերասցի առագաստն *IIკორ.3,16.* მოსძარცუა ვინმე ვენაჴსა ღობე და ზღვარი თჳსსა შეურთო, որ քակէ զցանգ այգւոյ եւ տանի զսահմանն նմա *მ.ცხ.79r-91;* მოსძარცუა უკუე წინამძღუარმან სახჱ მონაზონებისაჲ, մերկացոյց ի նմանէ առաջնորդն զտեսակս կրօնաւորութեան *მ.ცხ.177v-196.*

მოძება ածել. մատուցանել (მოყვანა): მოაძეთ ჴბოჲ იგი, ածէք զպարարեալ զուարակն *მრთ.A.ი.ოქრ.-უძლ.შჳ.67-68,9;* რაჲთა მოაძოს კაცად-კაცადმან ზროხაჲ თჳსი O, մատուցանել այսր զիւրաքանչիւր արջար իւր *Iმფ.14,34.*

მოძერწულ-ი იხ. ვეცხლმოძერწული.

მოძიება խնդրել. այց առնել. գտանել. հայցել. ի խնդիր լինել („ძიება“, მონახვა, პოვნა, ძებნა): მივიდეს კაპარნაუმდ მოძიებად იესუჲსა C, მოვიდეს კაფარნაუმდ და ეძიებდეს იესუს DE, եկին ի Կափառնայում խնդրել զՅիսուս *ი.6,24*; აღმოვიდეს ყოველნი უცხოთესლნი მოძიებად დავითისა, եղին ամենայն այլազգիքն խնդրել զԴաւիթ *I ნშტ.14,8*; მოიძიენით ვირნი იგი, խնդրեցէքզէշսն *I მფ.93;* მოიძიეს ქალი ერთი ქმნულკეთილი, խնդրեցին աղջիկ մի գեղեցիկ *IIIმფ.1,3*; მუნ დაჯდეს, ვიდრემდის მოვიძიო იგი O, անդ նստցի մինչեւ այց արարից դմա *იერ.32,5;* მოვიძიენით ძმანი, գտեալ զաշակերտսն *საქ.მოც.21,4*; მოგჳძიენ აგარაკსა ამას, հայցեսջիր յագարակին *პოვნ.სტეფ.502-666,7;* ეგულების ჰეროდეს მოძიებად ყრმისა მაგის და წარწყმედად ეგე, ի խնդիր է Հերովդէս կորուսանել զմանուկդ *მთ.2,13*; მოიძია ადგილი განშორებული, եգիտ տեղիս հեռագոյն *მ.ცხ.284v-307.*

მოძიება այցելութիւն („მოღება“): იქმნა მადლი მოძიებისაჲ (მოღებისაჲ O) უფლისა მიერ, եւ եղեւ շնորհ այցելութեան ի տեառնէ *Iეზრა6,4.*

მოძილ-ი քնէած (მძინარა): შეიმოსის სამოსელი დაპებული ყოველმან მოძილმან, զգեցցի պատառատուն ամենայն քնէած *იგ.სოლ.23,21.*

მოძინება այց առնել („მოხედვა“, მოძებნა): რომელთა მოგუძინნეს ჩუენ მზემან აღმომავალმან C, რომელთა მომხედა ჩუენ აღმოსავალმან DE, որովք այց արասցէ մեզ արեւգակն *ლ.1,78.*

მოძმე դրացի. նախադրացի. ընկեր („მეზობელი“): ხოლო მოძმენი და რომელთა ეხილვა იგი პირველად, რამეთუ მთხოველ იყო DE, ხოლო მეზობელთა მათ და რომელთა ეხილვა იგი პირველ, რამეთუ მთხოველ იყო C, իսկ դրացիքն եւ որոց տեսեալն էր զնա յառաջագոյն. թէ մուրացիկ էր *ი.9,8*; ვიქმენ მე საყუედრელ მოძმეთა ჩემთაგან ფრიად, եղէ ես նախատ դրացեաց իմոց յոյժ ահ *ფს.30,12*; მოძმე და მოყუასი მისი წარწყმდეს J, դրացին եւ ընկեր իւր կորիցեն *იერ.6,21*; ჰრული და ძილი – მოძმე სიკუდილისაჲ, ննջել եւ քուն – դրացի մահու *მ.ცხ.30v-26*; ჰბანდენ ფერჴთა მოძმეთა თჳსთასა, լուասցեն զոտս ընկերաց իւրեանց *მ.ცხ.34v-29.*

მოძნე նախանձկոտ (მოშურნე): თუალი ძჳრი მოძნე არნ ტაბლასა ზედა და ჴუებულ იქმნის იგი განრისხებული ტაბლათა ზედა O, ակն չար նախանձկոտ ի հացի. եւ կերօտ է ի սեղան իւր *ზირ.14,10.*

მოძნელებულ-ი ամուր (მაგარი, მტკიცე): რომელნი დაედგინნეს მეფესა ქალაქთა მათ მოძნელებულთა S, զորս եդ արքայ ի քաղաքսն ամուրս յամենայն Յրէստանի *II ნშტ.17,19.*

მოძოვება արածել (ძოვნა): მოაძოვოს ყანაჲ ანუ ვენაჴი O, արածիցէ որ զանդ կամ զայգի გამ.22,5; ბრანგუმან მძჳნვარემან მოძოა იგი, եթէ վայրի արածեցաւ ի նմա *ფს.79,14.*

მოძულე ատելի. որ ատէ. թշնամի: კეთილსა უყოფდეთ მოძულეთა თქუენთა, բարի արարէք ատելեաց ձերոց *ლ.6,27*; მოჰსრენ მოძულენი ჩემნი, զատելիս իմ սատակեցեր *ფს.17,41*; მოძულეთა შენთა აიღეს თავი მათი, ատելիք քո համբարձին զգլուխս իւրեանց *ფს.82,3;* მიგცე შენ ჴელთა მოძულეთა შენთასა, մատնեցից զքեզ ի ձեռս ատելեաց քոց *ეზეკ.23,28;* უკუეთუ იყოს კაცი მოძულე მოყუსისაჲ G, եթէ լինիցի այր. որ ատիցէ զընկեր իւր *II შჯ.19,11*; გუელის მოძულე არს, ածի թշնամի է *ფიზ.XIX 8.*

მოძულჱ კეთილისაჲ բարիատեաց *ი.მოც.59B-200v.*

მოძულება ատել. գարշեցուցանել („შეძულება“, „ძულება“): მოიძულო მტერი შენი, ատեսցես զթշնամին քո *მთ.5,43*; ვერ ჴელ-ეწიფების სოფელსა ამას მოძულებაჲ თქუენი, ոչ կարէ աշխարհ ատել զձեզ *ი.7,7*; არა მოიძულო (გძულდეს

B): ძმაჲ შენი G, մի ատեսցես զեղբայր քո ի մտի քում *ლევ.19,17*; მოიძულენ შენ ყოველნი, ատեցեր զայնոսիկ *ფს.5,7;* მოიძულე სიცრუვჱ, ատեցեր զստութիւն *ფლკტ.141,25-449,34*; მოაძულა და მონა ყო ძმისა, գարշեցոյց եւ ծառայ արար եղբաւրն *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.125,22-254.*

მოძულება ատեցումն. ատելութիւն (სიძულილი): მოძულებაჲ ჴორცთაჲ, ատեցումն մարմնոց *მ.ცხ.49r-40.*

მოძულებულ-ი ատելի. ատեցեալ („საძულელი"): მოძულებულსა უფლისა მიერსა დაემოყურე, ատելւոյն ի տեառնէ բարեկամ լինիս *IIნშტ.19,2;* მოძულებული G, საძულელი S, ատելի *IIშჯ.21,15.* იყავ შენ დატევებულ და მოძულებულ, եղեր դու լքեալ եւ ատեցեալ *ეს.60,15*; იყვნეთ თქუენ მოძულებულ ყოველთაგან, եղիջիք ատեցեալք յամենեցունց *მთ.10,22.*

მოძღოლა առաջնորդել („ძღოლა"): ღმერთი მოუძღუა მას ეგჳპტით G, ღმერთი უძღოდა მას ეგჳპტით Fr., Աստուած առաջնորդեաց նմա յեգիպտոսէ *რიცხ.24,8.*

მოძღუანე იხ. მოზღვანე.

მოძღუანება արձակել. ընծայել. առաքել (მიძღვნა, ჩუქება): მიუძღუანა სოლომონს, արձակեաց առ Սողոմոն *IIნშტ.2,11*; ნუმცა მოგკძღუანებს ჩუენ ზღუაჲ და ჴმელი სკორესა პატიოსანსა, մի՛ երկիր եւ ծով զպատուականն մեզ աղբ ընծայեսցեն *გრ.ანძ.-შობ.295,3-178;* ადრე მომიძღუანოს იგი აქა, վաղվաղակի առաքեսցէ զնա այսր *მრ.11,3;* ორი ნაწილი მოგკძღუანა, երկու մասն շնորհեաց *მარკ.251v-200,22.*

მოძღუარი վարդապետ. ուսուցիչ. ռաբբի. ռաբբունի; գլխաւոր („მასწავლელი", „ჰრაბბონი", მასწავლებელი, მთავარი): მოძღუარ, მიგდევდე შენ! վարդապետ, եկից եւ ես զկնի քո! *მთ.8,19;* სხდეს სჯულის (რჩულის C) მოძღუარნი, օրինացն վարդապետք նստէին *ლ.5,17;* ურჩულოებისა მოძღუარო B, ურჩულოებისა მასწავლელო A, անաւրէնութեան վարդապետ *სბსტ.131,17=22-131,7;* ერთ არს თქუენი მოძღუარი, մի է ձեր ուսուցիչ *მთ.23,8;* რაჲთამცა ერქუა კაცთაგან მოძღუარ, կոչել ի մարդկանէ ռաբբի *მთ.23,7;* მოძღუარ DE, ჰრაბბონი C, ռաբբունի *მრ.10,51.*

მოძღუნება շնորհել. պարգեւել. տալածել (ჩუქება, ძღვნა, მინიჭება): ღმერთი მომიძღუნებს მე ჟამითი ჟამად საზრდელსა, պարգեւեաց ինձ Աստուած ժամէ ի ժամ կերակուրս *მარკ.250r-196,10;* მომეც მე წინდი, ვიდრე მოძღუნებადმდე შენდა, տաս գրաւական. մինչեւ տացես ածել *დაბ.38,17.*

მოძღურა վարդապետ լինել. վարդապետել. ուսուցանել („სწავება", სწავლა): შენცა გუმოძღური ჩუენ? C, შენ გუასწავება ჩუენ? DE, եւ դու վարդապե՞տ լինիս մեր *ი.9,34;* ჰმოძღურიდა ძმათა, վարդապետէր եղբարցն *მსკ.30,8;* ვჰმოძღურით ყოველსა კაცსა ყოვლითა სიბრძნითა, ուսուցանեմք զամենայն մարդ ամենայն... իմաստութեամբ *კოლ.1,28.*

მოძღურება ուսուցանել. խրատել. վարդապետել („სწავება", წვრთნა, სწავლება): იყო მოძღურებად მათა, ვითარ ჴელმწიფე C, ასწავებდა მათ ვითარცა-იგი ვის აქუნ ჴელმწიფებაჲ, ուսուցանէր զնոսա իբրեւ իշխանութեամբ *მრ.1,22*; რაჲთა სხუათაცა უმოძღურო, զի եւ զայլս խրատիցեմ *Iკორ.14,19*; რომელმან გუასწავე და გკმოძღურე და მოგუცენ სიტყუანი შენნი, որ ուսուցեր. վարդապետեցեր եւ ետուր զբանս քո *რიფს.169,14-94,1;* სწავლად მოსრულ ვარ და არა მოძღურებად, ուսանել եւ ոչ ուսուցանել եկեալ եմ *მ.ცხ.327r-374*; შენცა გუმოძღური ჩუენ? C, შენ გუასწავება ჩუენ? DE, եւ դու վարդապե՞տ լինիս մեր *ი.9,34;* ჰმოძღურიდა ძმათა, վարդապետէր եղբարցն *მსკ.30,8;* ვჰმოძღურიდით ყოველსა კაცსა ყოვლითა სიბრძნითა, ուսուցանեմք զամենայն մարդ ամենայն... իմաստութեամբ *კოლ.1,28.*

მოძღურება վարդապետութիւն. ուսումն. խրատ. աւանդութիւն. աղանդ. վարժումն. օտարուսումն („სწავლა", „სიტყვსა სწავლა", „მცნება"): ასწავებენ მოძღურებასა, ուսուցանեն զվարդապետութիւնս *მთ.15,9*; მოძღურება, Ⴂ, სიტყვსა სწავლა Ⴑ, վարդապետութիւն *საქ.მოც.17,19*; ასწავებენ მცნებასა კაცთასა და მოძღურებასა, ուսուցանեն զպատուէրս մարդկան եւ զվարդապետութիւնս *ეს.29,13;* საღმრთოჲთ კერძოჲ იგი მოძღურებაჲ შეაგინონ, զաստուածեղէն վարդապետութիւնն այլտեղացուցանիցեն *ს.გაბ.335-68,8*; განკჳრვებულ იყო მოძღურებასა მისსა, զարմացեալ էր ընդ ուսումն նորա *მრ.11,18;* რომელმან-იგი დაუტევის მოძღურებაჲ სიჭაბუკისაჲ, որոց թողեալ իցէ զուսումն մանկութեան *იგ.სოლ.2,17*; მოძღურებამან შენმან გამსწავლა მე, խրատ քո ուսուսցէ զիս *ფს.17,36*; მოძღურებაჲ თქუენ არა შეიწყნარეთ, խրատ դուք ոչ ընկալայուք *იერ.2,30;* გიპყრიეს მოძღურებაჲ (სწავლაჲ C) კაცთაჲ, ունիք զմարդկան աւանդութիւն *მრ.7,8*; რაჲთა მოძღურებაჲ (მცნებაჲ C) თქუენი დაამტკიცოთ,

զի ձեր աւանդութիւն հաստատիցէք *მრ.7,9*; მოძღურებითა თქუენითა, რომელ ასწავეთ C, աւանդութեամբ զոր աւանդեցէք *მრ.7,13;* მოძღურებისაებრ კაცთასა წესთა მათებრ ამის სოფლისათა, ըստ մարդկան աւանդութեան եւ ըստ տարերց աշխարհիս *კოლ.2,8;* კრძალვაჲ... მოძღურებისაგან, զգուշանալ... յաղանդոյ *მთ.16,21;* გამოუჩინოს მას სნავლულებაჲ მოძღურებისა მისისაჲ, երեւեցուսցէ զվարդապետութիւն ի վարժման նորա *ზირ.39,11;* რაჲთა არა სხუასა რასმე მოძღურებდენ, չլինել օտարուսումնս *I ტიმ.1,3.*

მოძღურეულ-ი խրատեալ (დამოძღვრილი): „იყო შენ მოძღურეულ ჭეშმარიტად O, *ზირ.42,8.*

მოწადილ-ი կամենալ (სურვილი, ნდომა): მოსწადდა კაცსა მას განკაზმაჲ მისი, կամեցեալ այրն սրբել եւ կազմել զնա *მ.ცხ.202v-215.*

მოწამე վկայ. նահատակ. վկայութիւն („წამება“, მოწმე, მოწამე მარტვილი): პირთა მოწამეთა ორთაჲთა ანუ სამთაჲთა დამტკიცნეს ყოველი სიტყუაჲ, ի բերանոյ երկուց եւ յերից վկայից հաստատեսցի ամենայն բան *მთ.18,16*; რომლისა ვართ ჩუენ ყოველნი მოწამე, որում ամենեքին մեք վկայ եմք *საქ.მოც.2,32*; მოყვანნედ მოწამენი იგი მათნი და განმართლდედ J, ածցեն զվկայս իւրեանց եւ արդարասցին *ეს.43,9;* ჰრქუა ნეტარსა მას მოწამესა, ասէ ցնահատակն երանելի *თევდ.6,33-73,14;* მოვიდა მოწამედ (წამებად C), რაჲთა წამოს ნათლისა მისთჳს, եկն ի վկայութիւն զի վկայեսցէ վասն լուսոյն *ი.1,7.*

მოწამე-ყოფა վկայել. վկայ ունել („წამება“): თქუენ თჳთ მოწამე ხართ ჩემდა (მეწამებით მე DE), դուք ձեզէն վկայէք ինձ *ი.3,28;* მოწამესვჰყოფ დღეს ცასა და ქუეყანასა S, ინამებ თქუენ დღეს ცასა და ქუეყანასა G, ունիմ ձեզ վկայ այսօր զերկին եւ զերկիր *IIშჯ.30,19.*

მოწამლე կախարդ (მისანი, „მწამლველი“): ვიყო... მოწამჱ... მოწამლეთა მათ ზედა O, ვიყო მე მოწამე მსწრაფლ მწამლველთა ზედა B, եղէց վկայ... ի վերայ կախարդաց *მალ.3,5;* კაცისმკლველ, მოწამლე, რომელი არა ღირს ხარ ცხოვრებად, ապանողք եւ կախարդք. ոչ են անժանի... կեալ *ფოკა340v-494,23.*

მოწაფე աշակերտ (შეგირდი): წარავლინნა ორნი მოწაფეთა თჳსთაგანნი C, արձակեաց երկուս յաշակերտացն իւրոց *მთ.21,1;* ჰკითხვიდეს მას მოწაფენი, հարցանէին զնա աշակերտքն *ლ.8,9.*

მოწაფე-ყოფა աշակերտել (დამოწაფება): ნუთუ თქუენცა გნებავს მისა მოწაფე-ყოფად? միթէ եւ դո՞ւք կամիք աշակերտել նմա *ი.9,27.*

მოწევნა հասանել. հասուցանել. գալ. ածել. մերձենալ. ժամանել. յուղարկել. մատչել. դիմել. գալոց լինել. ածելոց լինել („შემთხუევა“, „დაჴდომა“, „მოსლვა“, „მოჴდა“, „მოახლება“): რაჟამს მოიწიოს (შეემთხჳოს C) ჭირი, ի հասանել նեղութեան *მრ.4,17;* მოწევნულ არს მათ ზედა ბოროტი S, დაუჴდა მათ ზედა სიბოროტჱ G, հասեալ ի վերայ նոցա զչարիսն *მსჯ.20,41*; არცა მოიწიოს ჩუენ ზედა ბოროტი, ոչ հասցեն ի վերայ մեր չարիք *ამოს9,10*; რაჟამს მოვიდეს და მოიწიოს, յորժամ եկեսցէ եւ հասցէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,13-26,10*; ვითარცა მპარავი ღამისაჲ, ეგრეთ მოიწევის, իբրեւ զգող գիշերի այնպէս հասանէ *I თეს.5,2*; მოგუაწინეს ჩუენ მშვდობით ადგილსა ამას, հասուսցէ խաղաղութեամբ ի տեղի սրբութեան իւրոյ *I ეზრა8,59*; მოიწინეს (მოვიდეს DE) მოწაფენი მისნი, եկին աշակերտքն նորա *ი.4,27;* რომლისათჳს მოიწევის რისხვაჲ ღმრთისაჲ, վասն որոյ գայ բարկութիւն աստուծոյ *კოლ.3,6;* გონიერი იგი მოწევნასა ბოროტისასა დაეფარა, խորագէտն ի գալ չարեաց դօղեաց *იგ.სოლ.27,12*; მოაწიე ამათ ზედა ცოდვაჲ დიდი, ածեր ի վերայ դոցա անհնարին մեղսդ *გამ.32,21*; მოწევნა S, მოჴდა G, ածել *მსჯ.9,24*; მოაწია მათ ზედა რისხვაჲ გულისწყრომისა მისისაჲ, ած ի վերայ նորա զսրտմտութիւն բարկութեան իւրոյ *ეს.42,25*; მოაწიოს შენ ზედა მხიარულებაჲ, ածցէ ի վերայ քո ուրախութիւն *სოფ.3,17*; მოიწია ჟამი ნაყოფისაჲ DE, მოეხო ჟამი ნაყოფისაჲ C, մերձեցաւ ժամանակ պտղոյ მთ.21,34; ვითარცა მოიწია (მოეახლა Ⴊ) ჟამი იგი აღთქუმისაჲ, իբրեւ մերձեցաւ ժամանակ աւետեացն *საქ.მოც.7,17;* მოიწიოს მათ ზედა ვითარცა საქმჱ ულმრთოთაჲ, որոց ժամանէ առ նոսա գործք ամպարշտաց *ეკლ.8,18;* ჩემდავე მოაწიე, այսրէն յուղարկեսցես *რიფს.166,39-88,6;* ესენი მოიწინეს წინაშე მეფისა, որք մատուցեալ առ արքայն *ოსკ.10,13;* მოიწინენ ვითარცა ლომნი, դիմեսցեն իբրեւ զառիւծ *ეს.5,29;* მოწევნულ არს... სასუფეველი იგი ღმრთისაჲ, հասեալ է... արքայութիւն Աստուծոյ *მთ.12,28*; ჟამი მოწევნულ არს, մերձեցաւ ժամանակ *ლ.21,8;* მოწევნული, եկեալ *ბარ.4,9;* გითხრედ შენ, რაჲ-იგი მოწევნად არს შენ ზედა, պատմեսցին քեզ զինչ գալոց է ի վերայ քո *ეს.47,13;* რომელ მოწევნად არს ჩუენ ზედა, զոր ածելոց էք դուք ի վերայ մեր *რიფს.170,8-96,1.*

მოწევნად-ი որ առաջի կայ (წინამდებარე, მომავალი, მოსასვლელი): რომელ-იგი იგავ იყო ჟამისაჲ მის

მონევნადისაჲ, որ է առակ ժամանակին. որ առաջի կայր *ჰებრ.9,9;*

მონევნულ-ი անցք. հասեալ (თავს დატეხილი, მოსული): არარად შეჰრაცხეს ყოველივე მონევნული ძვრ-ძვრთა მათ ბოროტთა, առ ոչ ինչ համարեցան զայս ամենայն անցս չարչարանացն *ვრდ.86,6.*

მონერა գրել. ծեփել (წერა, „აღწერა", მოხატვა, შელებვა): რომლისათჳს იგი მოსწერეთ ჩემდა, վասն որոյ գրեցէք առ իս *I კორ.7,1;* მოწერედ იგი წინაშე ჩემსა G, აღწერედ იგი წინაშე ჩემსა S, գրեսցեն զնա առաջի իմ *ისუ 6.18,4;* მოსწერდეს მისა, ვითარცა მამისა, գրէին ի նա իբրեւ ի հայր *მრთ.A.ანტ.დ.93,33-71,17;* მოწერა იგი წარნაქითა O, ծեփեաց բռող *სიბრძ. სოლ.13,14.*

მონესა կարդալ. կոչել (მოხმობა, მოწოდება): მოუწესედ მოყუასთა თჳსთა, կարդայցեն զմիմեանս *ლ.7,32;* მოუწესნ თანაწარმავალთა, կոչէ զանցաւորս *იგ.სოლ.9,15;* რომელი მოუწესს წყალთა ზღჳსათა O, որ կոչէ զջուրս ծովու *ამოს5,8;* მოუწესენ მამალსა თჳსსა, կոչէ զվարուժանն իւր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,4-129,4.*

მონესე ուխտաւոր (მონაზონი, ბერი): *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.125,35-254.*

მონესეობა կրաւնաւորել (მონაზვნობა): რომელნი... წარვიდეს და მონესეობდეს, որք... երթեալ կրաւնաւորեցան *ოსკ.10,8.*

მონესეობა կրաւնաւորութիւն (მონაზვნობა) *იზტ.118,23.*

მონესექმნულ-ი կրոնաւորեալ (შემონაზვნებული): ახოვანნი... რომელთაჲ პირველი მათი იყო წმიდაჲ ოსკე... მონესექმნული, որոց առաջին սուրբն Ոսկի. կրոնաւորեալք *მსკ.24,5.*

მონიალება անցանել („წიალ მოსლვა", გადასვლა): მონიალდით ქუეყანად სამკჳდრებელისა უფლისა G, წიალმოვედით ქუეყანასა ამას სამკჳდრებელისა უფლისასა S, անցէք յերկիր կալուածոց տեառն *ისუ 6.22,19.*

მონითანე կարմիր (მონითალო): სხუათა თუალებსა ხედვიდა მონითანედ და სისხლის ფერად, ցոմանց աչս արինռուշտս եւ կարմիր *მ.ცხ.415r-567.*

მონითლე կարմրացեալ. խարտաշեցեալ („მომწითურე სპეტაკად"): მონითლე, կարմրացեալ *ლევ.13,19;* მონითლე B, მომწითურე სპეტაკად G, խարտաշեցեալ *ლევ.13,30.*

მონილევა կթել. խլել („მოსთულა", მოკრეფა): მოვწილე ზმორი საკუმეველითურთ ჩემით O, მოვისთულე მური ჩემი ნელსაცხებლით ჩემითურთ S, կթեցի զմուռս իմ հանդերձ խնկովք *ქება5,1;* ყოვლისა თივისა წინა მოიწილოს O, յառաջ քան զամենայն խոտ խլեսցի *ზირ.40,16.*

მონიფება ժամանել („მოწევნა"): მომეწიფნეს მე დღესა წარწყმედისა ჩემისასა, ժամանեցին ինձ աւուրք նեղութեան իմոյ *II მფ.22,19;* მომეწიფნეს მე დღენი სიგლახაკისანი O, ժամանեցին ինձ աւուրք աղքատութեան *იობ.30,27;* მომეწიფნეს მე მახენი სიკუდილისანი, ժամանեցին ինձ որոգայթք մահու *ფს.17,6;* უკუეთუ მოგეწიფოს სიტყუაჲ ჩემი G, მო-ძი-იწიოს რაჲ სიტყუაჲ ჩემი B, գիտասցես. եթէ հասանիցէ ի վերայ քո բանս իմ *რიცხ.11,23.*

მონინება ահ եւ դողութիւն (რიდი, კრძალვა): მონინებით ვევედრებოდით... ღმერთსა, ահիւ եւ դողութեան աղաչեսցուք *მ.ცხ.40r-34.*

მონლე զթաց. գութ. սէր (მონყალე): ვითარცა მონლესა დედასა... შეჰვედრა მას, որպէս գթածի մօր... նմին յայնձնեցոյց նմա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.101,26-29,1;* მონლედ მომიკითხის, գթով հարցանէաք *მ.ცხ.60r-49;* მონლედ ისტუმრნა, սիրով հիւրընկալեալ *მ.ცხ.71r-82.*

მონლება գութ. գթութիւն. ողորմութիւն („მონყალება", „წყალობა"): მონლებითა წყალობისა ღმრთისა ჩუენისაჲთა C, მონყალებითა და წყალობითა ღმრთსა ჩუენისაჲთა DE, վասն գթութեանց ողորմութեան Աստուծոյ մերոյ *ლ.1,78;* რაჟამს ესმის ჴმაი იგი, სურვილითა მით მონყალებისაჲთა მოისწრაფის, առ գութ գորովոյն իւրոյ փութայ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,6-129,7.* ნუ შეუშუებ მათთჳს მონლებასა გულად შენდა, մի՛ թողցես վասն նոցա զողորմութիւն ի սիրտ քո *მ.ცხ.42r-35.*

მონმედა մաքրել. քերել (განმენდა, „მოხუეტა"): ზოგნი მჩურითა მოსწმენდდეს ზუზლასა წყლულებათა მათთაგან, այլք կտաւով մաքրէին զթարախ վիրացն *ანდ.ანატ.330-39,8;* მონმიდონ იგი (ჭურჭელი რვალისაჲ) და წყლითა განრცხან G, მოხუეტენ იგი და გამოირცხენ წყლითა O, քերեսցէ զնա եւ ջրով ողողեսցէ *ლევ.6,28.*

მონოდება կոչել. ածել. ժողովել. ազդ առնել („მოხადა", „მიხადა", „წოდება", დაძახება): იდუმალ მოუწოდა, գաղտ կոչեաց *მთ.2,7;* მოუწოდეთ ქორწილსა ამას DE, მოხადეთ ქორწილსა ამას C, կոչեցէք ի հարսանիս *მთ.22,9;* მოუწოდეს სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა M, მიხადეს სამფსონი სახლით კრულთსამცველოსაჲთ G, կոչեցին զՍամփսոն ի տանէ բանտին *მსჯ.16,25;* მოუწოდე ისოს S, მოხადე ისუს G, կոչեա՛ զՅեսու *IIმჯ.31,7;* მოუწოდა მას მსგავსად წესისა თჳსისა J, უწოდა მას შემ-

დგომად მისა O, կոչեաց զնա զհետ իւր *ეს.41,2*; ბრძანა მოწოდებაჲ მამისაჲ, հրամայեաց ածել զհայրն *ფლკტ.138,1-446,9;* მოუწოდა მთავართა თჳსთა O, ժողովեաց զամենայն իշխանս իւր *Iეზრა3,1.*

მოწოდებული կոչեցեալ (დაძახებული): „იქმნა შეწყნარებულ... ნათესავთა შორიელთა მოწოდებულთა, *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.190,7-191.*

მოწონა նկարել („აღწონა გონებასა"): მოწონე გზაჲ G, აღიწონე გონებასა შენსა გზაჲ იგი მისი S, նկատեսցես քեզ զճանապարհսն *II.მჯ.19,3.*

მოწრაფჱ վաղվաղուկ. արագ. յանդուգն. փութակամ (სწრაფი, ჩქარი, მოჩქარე, მოწადინე): მოწამესა მოწრაფესა აქუს ენაჲ ცრუჲ O, վկայ վաղվաղուկ ունի լեզու անիրաւ *იგ.სოლ.12,19;* იყავ მოწრაფჱ მორჩილებად O, լեր արագ ի լուր քո *ზირ.5,13;* მოწრაფჱ ენითა საძულელ იქმნის O, որ յանդուգն է բանիւ իւրով՝ ատելի եղիցի ზირ.9,25; მოწრაფე, փութակամ *მრთ.A.ანტ.დ.22v-23,29.*

მოწრედა մարթիցել առնուլ („ამოვსება"): რომლითამცა მოსწრიდა წყალი მცირედ O, რომლისა მიერ აღმოივსო მცირედი წყალი B, որով մարթիցէ առնուլ սակաւ մի ջուր *ეს.30,14.*

მოწრფელებულ-ი ծգանք („წყლტუკლდეობა", მოსწორებული): მოვსცე იგი კლდედ მოწრფელებულად O, მივსცე იგი წყლტუკლდეობად B, ծգանք ուռկանաց եղիցին ի մէջ ծովուն *ეზეკ.26,5.*

მოწუელა կթել (მოწველა): მოწუელის სძჱ და იქმნა ერბო O, կթեա՛ կաթն եւ եղիցի եղ *იგ.სოლ.30,33.*

მოწუვა այրել. հրայրել. հրձիգ առնել/լինել. հրկիզել. հրկէզ առնել. խարշել („მოცეცხლვა", „შეწუვა"): მოწუას კალოჲ, ընդ նմին այրիցէ զկալ *გამ.22,6*; მოწუა იისუმან ქალაქი ცეცხლითა G, այրեաց Յեսու զքաղաքն հրով *ისუ 6.8,28;* მოწუვა ჴუვილი S, მოცეცხლნა ჴუილნი G, այրեաց զօրանն *მსჯ.15,5*; მოწუვა G, შეწუვა B, հրայրել *IIმჯ.9,22*; მოწუა ყოველი კარვები მათი, հրձիգ արար զամենայն յարկս եւ զխորանս նորա *ივდ.2,16;* მოიწუნეს საყოფელნი მათნი, հրձիգ եղեն յարկք նորա *იერ.51,30;* გოდლები მისი მოწუეს ცეცხლითა, զաշտարակս նորա հրկիզեցին հրով *Iეზრა1,55;* მოწუეს ტაძარი იგი უფლისაჲ, հրկէզ արարին զտաճարն տեառն *Iეზრა1,55;* ფერჴი მისი არა მოიწჳს, զոտս իւր ոչ խարշիցէ *იგ.სოლ.6,28.*

მოწურვა մզեցուցանել (გამოწურვა, გამორწყვა): მოწურა [ზუზლაჲ] თჳსისა მის მომკუდრისა ბუდისაგან, մզեցոյց յիւր մեռեալ բունոյն *ფლპ.მოც.6,21-308,9.*

მოწურთა խրատել (განწვრთნა, განსწავლა): მოწუართენით ყრმანი... რაჲთა არა ყრმათა მოგწუართნენ თქუენ, խրատեցէք եղբարք զմանուկս. զի մի՛ նոցա խրատեսցեն եւ լքցեն ծեզ *მ.ცხ.275r-294.*

მოწყალე ողորմած. գթաց. ազնուազութ. (բազում) ողորմ (მწყალობელი): მოწყალე არს და მწყლობელ უფალი, ღმერთი ჩუენი S, ողորմած եւ գթած է տէր Աստուած մեր *IIნშტ.30,9*; შემწყნარებელ ხარ და მოწყალე, գթած ես եւ ողորմած ფს.85,15; მოწყალე, მწყალობელ უფალი, ողորմած. գթած է տէր *ფს.85,15;* მოწყალე, მწყალობელ უფალი, ողորմած.գթած է տէր *ფს.110,4;* ნეტარ იყვნენ მოწყალენი, რამეთუ მათ წყალობაჲ ჰპოონ, երանի ողորմածոց զի նոքա ողորմութիւն գտցեն თეკ.94,6; იყვენით თქუენ მოწყალე, եղերուք գթածք *ლ.6,36*; მხოლოჲ მოწყალე ხარ და კაცთმოყუარე, միայն գթածդ ես եւ մարդասէր *განხ.ი.199,6-84,26;* მოწყალე, ազնուազութ *Iპეტრე3,8*; სულგრძელ და დიდად მოწყალე, երկայնամիտ եւ բազում ողորմ *იოვ.2,13.*

მოწყალება գթութիւն. գութ. ողորմութիւն („მოწლება", „შეწყნარება", „წყალობა"): მოწყალებითა და წყალობითა ღმრთისა DE, მოწლებითა წყალობისა ღმრთსა C, վասն գթութեանց ողորմութեան Աստուծոյ *ლ.1,78*; მრავალ არიან მოწყალებანი მისნი, բազում են գթութիւնք նորա յոյժ *Iნშტ.21,13*; მრავლითა მოწყალებითა და წყალობითა შენითა იჴსნენ იგინი, բազում գթութեամբ եւ ողորմութեամբ փրկեցեր զնոսա *ნეემ.9,27*; მოიჴსენე მოწყალებათა შენთაჲ, უფალო, და წყალობანი შენნი Ⴂ, მოიჴსენენ, უფალო, წყალობანი შენნი და შეწყნარებანი შენნი Ⴃ յիշեա՛, տէր, զգթութիւնս քո եւ զողորմութիւնս *ფს.24,6*; ნუ განმაშორებ მოწყალებათა (წყალობასა Ⴃ), մի՛ հեռի առներ զգթութիւն քո յինէն *ფს.39,12;* წყალობასა და მოწყალებასა ჰყოფდით, ողորմութիւն եւ գթութիւն արարէք *ზაქ.7,9;* მოჰფინე... მოწყალებაჲ შენი განუზომელი, արկանես... գթութիւնս քո անչափս *ფლპ.მოც.7,24-311,5*; მოწყალებითა ქრისტე იესუჲსითა, գթովքն Քրիստոսի Յիսուսի *ფლპ.1,8;* მე ვერ დავაყენო მოწყალებაჲ ჩემი მათგან, ես ոչ կարեմ արգելուլ զգութ իմ ի նոցանէ *ფლკტ.146,28-456,20;* მრავლითა წყალობითა და მოწყალებითა შენითა არა დაუტევენ, ըստ բազում գթութեանն եւ ողորմութեանն քում ոչ թողեր *ნეემ.9,19;* მოწყალებამან მოუტევენის ცოდვანი, ողորմածութիւն քաւէ զմեղս *ზირ.3,33.*

მოწყალებისამოყუარული գթասէր (წყალობის მოყვარული): *ფოკა339r-491,4.*

მოწყდომა կոտորել. սափակել. մեռանել. սպառել. անկանել. վախճանել („მოსრვა", „მოკუდომა", „წარწყმედა", დახოცვა): რაჲთა მოვსწყდეთ ჩუენ და საცხოვარი ჩუენი G, მოსრვად ჩუენდა და საცხოვარი ჩუენი B, կոտորել զմեզ եւ զանասուն մեր *რიცხ.20,5*; მსგავსად სასოებისა მათისა სასოებით მოსწყდებოდეს, ըստ օրինակի պատերազմի կոտորեալ լինէին *მრთ.P.ევს.კეს.-საეკლ.უწყ.1220-642*; რაჲთა არა მოსწყდეთ შენ და ძენი შენნი, զի մի՛ սատակիցիս դու եւ որդիք քո *დაბ.45,11*; თევზნი იგი მდინარისანი მოწყდენ, ձկունք որ ի գետ այդր են՝ սատակեսցին *გამ.7,18;* მოწყდა მყუარი იგი სახლებისაგან და ეზოთა და ველთაგან, սատակեցաւ գորտն ի տանց եւ ի սրահից եւ յանդոց *გამ.8,13*; მოწყდეს, რომელნი ეძიებდეს სულსა მაგის ყრმისასა, մեռան. որ խնդրէին զանձն մանկանդ *მთ.2,20*; მოწყდეს წინაშე ღმრთისა O, მოკუდეს წინაშე უფლისა G, մեռան առաջի տեառն *ლევ.10,2*; არა მოვწყდეთ, უფალო, մի՛ մեռցուք. տէր *ამბ.1,12;* მოწყდენ სიყმილითა იგინი, սպառեսցին նոքա ի սովոյ եւ ծարաւոյ ինքեանք *ივდ.7,9*; მახჳლითაცა მოწყდეს (წარწყმდენ DE), սրով անկցին *მთ.26,52*; მოწყდეს, վախճանեալք ի կենաց *პოვნ.სტეფ.450II-662,6.*

მოწყვა չափ (მიზომვა): რომლითა საწყაულითა მიუწყოთ, მოგეწყოს თქუენ, որով չափով չափէք. չափեսցի ձեզ *მთ.7,2.*

მოწყინე ქმნა զանգիտել. ձանձրանալ. ձանձրացեալ („ზარის განჴდომა"): მოწყინე იქმნა ბალაკ პირისაგან ისრაჱლისა G, ზარი განჴდა მოაბსა პირისაგან ძეთა ისრაელისათა B, զանգիտեաց Մովաբ յերեսաց որդւոցն Իսրայելի *რიცხ.22,3*; რაჲთა მოვითმინო და არა მოწყინე ვიქმნე, զի մի՛ ձանձրացայց *მ.ცხ.369v-422;* რაჲთა არა მოიწყინე და სულმოკლე იქმნეს, զի մի՛ ձանձրացեալ վհատիցեն *მცხ.196v-209.*

მოწყინება տաղտկանալ. ձանձրանալ. ձանձրացուցանել. անարգել (მობეზრება): მოწყინნა ქუეყანამან მსხდომარენი იგი მას ზედა G, տաղտկացաւ երկիրն ի բնակչաց իւրոց *ლევ.18,25*; მშჯავრნი ჩემნი მოიწყინნეს სულმან თქუენმან, յիրաւանց իմոց տաղտկայցեն անձինք ձեր *ლევ.26,15*; მოიწყინოთ წინაშე პირსა მათსა უშჯულოებათა შინა თქუენთა O, տաղտկասջիք յերեսաց անօրէնութեանցն ձերոց *ეზეკ.36,31*; მოეწყინა ჩემ თანა სულსა ჩემსა, ձանձրացաւ յիս հոգի իմ *ფს.142,4*; ბოროტი მას არა მოეწყინა, ի չարէ նա ոչ ձանձրացաւ *ფს.35,5*; არა მოგეწყინა პირად-პირადითა მით ტანჯვითა, ոչ ձանձրացար... զազգի ազգի տանջանս քո *ანდ.-ანატ.311-28,11;* მიერულა სულსა ჩემსა მოწყინებითა, տքնեցաւ անձն իմ առ ի ձանձրանալ *ფს.118,28;* წინათა მათ მამათა ჩუენთა მეფეთა მოაწყინეს, զառաջին հարսն զթագաւորսն դառնացուցեալս ձանձրացուցին *რიფს.166,19-87,1*; არცა მოიწყინა ლოცვაჲ გლახაკისაჲ, ոչ անարգեաց տէր զաղօթս աղքատին *ფს.21,25.*

მოწყინება վհատութիւն. ձանձրութիւն (გულგატეხილობა): სულისა მის წილ მოწყინებისაჲსა J, փոխանակ ոգւոցն վհատութեան *ეს.61,3;* მოწყინებასა შევარდა ფიცხელსა და სიბრმესა გულისსიტყუათასა, անկաւ ի ձանձրութիւն մեծ եւ կուրացան խորհուրդք իւր *მცხ.67r-79.*

მოწყინებულ-ი ձանձրացեալ (მობეზრებული): სულმან მოწყინებულმან ღაღად-ვყავ შენდამი O, հոգիք ձանձրացեալք աղաղակեն առ քեզ *ბარ.3,1.*

მოწყლვა հարկանել. խոցոտել („მოკუდომა", დაჭრა, დაკოდვა): რომელი მოიწყლა მადიანიტიდსა თანა G, რომელ მოკუდა მადიანიტელისა თანა Гг., որ հարաւ ընդ կնոջն Մադիանացւոյ *რიცხ.25,14*; ვერ მოწყლას იგი მშჳლდმან რვალისამან O, ոչ խոցոտէ զնա աղեղն պղնձի *იობ.41,19*; მოიწყლა გული მისი და შეელმა ფრიად, հարաւ խորհրդով. եւ խոցեալ զղջացաւ սիրտ նորա *მ.ცხ.81r-95.*

მოწყლულ-ი հարեալ. վիրաւոր („მოკლული"): „სახელი დედაკაცისაჲ მის მადიამელისა მოწყლულისაჲ G, მოკლულისა B, եւ անուն կնոջն մադիանացւոյ հարելոյ *რიცხ.25,15*; აჰა მუნ მოწყლულნი მახჳლისანი O, აჰა წყლულებანი მახჳლისანი B, ահա վիրաւորք սրոյ *იერ.14,18.*

მოწყუედა կոտորել. սպանանել. սատակել. սպառել. ճենճերել. հարկանել. վանել. մաշել („მოკლვა", „დაჭრა", „მოსრვა", მოკუდინება, მოსპობა, ამოწყვეტა): მოწყკდა ყოველი ყრმები, կոտորեաց զամենայն մանկունս *მთ.2,16;* მოსწყუედდეს მათ და სდევნიდეს მათ სიდონადმდე S, დამჭრელნი მათნი სდევდეს, ვიდრე სიდონადმდე G, կոտորեալ զնոսա արարին հալածական *ისუ 6.11,8;* იყო მოწყუედასა (მოსრვასა J) მას მათსა და მე დავვარდი, եղեւ ի կոտորելն զնոսա հայեցայ եւ տեսի. եւ անկայ *ეზეკ.9,8*; ნეშტნი იგი მახჳლითა მოვწყკდნე, զմնացորդս նոցա սրով կոտորեցից *ამოს9,1*; მოწყკდენით წინაშე ჩემსა, սպանէք առաջի իմ *ლ.19,27*; ყოველმან, რომელმან მოგწყკდნეს

თქუენ DE, ყოველი, რომელი მოგკლვიდეს თქუენ C, ամենայն որ սպանանիցէ զձեզ *ი.16,2*; მოვწყკდნეთ იგინი S, მოვაკუდინნეთ იგინი G, սպանցուք զնոսա *მსჯ.20,13*; მოწყკდნა ზებეე და სალმანა S, მოსრნა ზებეე და სალმანა G, սպան զԶեբէէ եւ զՍաղմանա *მსჯ.8,21*; მოწყკდნა თევზნი მათნი, սպան զամենայն ձկունս նոցա *ფს.104,29*; უბრძანო მახჳლსა და მოვწყკდნე იგინი O, հրաման տայ սրոյ եւ սատակեսցէ զնոսա *ამოს.9,4*; მოწყუედად მახჳლითა მისითა, սպանել զամենեսին սրով իմով *ივდ.1,12;* მოსწყკდნა ყოველნი იგი ქურუმნი მაღალთანი, ճենճերեաց զամենայն քուրմս բագնաց *IVმფ.23,20*; გარდამოვიდეს უფალი მოწყუედად ეგჳპტელთა მათ, անցցէ տէր հարկանել զեգիպտացիսդ *გამ.12,23*; მოვწყკდნეთ იგინი ვითარცა კაცი ერთი, վանեսցես զնոսա իբրեւ զայր մի *ივდ.6,3*; პირითა მახჳლისაჲთა მოწყკდენით იგინი, ի սուր սուսերի մաշեսջիք զնոսա *მსკ.33,16.*

მოწყუედა կոտորած. սատակումն. սպանումն (ამოწყვეტა, მოსპობა, მოკვლა): მოწყუედა, կոտորած *ჰებრ.7,1;* მოწყუედასა მათსა, յաւուր սատակման նոցա *აბდ.1,13;* მოწყუედა, սպանումն *ნნტყ.109-222.*

მოწყუედაჲ ჩჩჳლთაჲ մանկասպանութիւն (ყრმების დახოცვა): *გრ.ანძ.-შობ.300,41-186.*

მოწყუედა հատանել (მოკვეთა, მოცილება): ყრმისა მოწყუდაჲ ძუძუჲსაგან, հատանել մանուկ ի ստենէ *მ.ცხ.147r-164;* მოსწყკდეს ყრმაჲ ძუძუსა, հատին զմանուկն ի ստենէ *მ.ცხ.149r-166.*

მოწყურება ծարաւել. ծարաւի լինել („შეწყურება", „წყურილი", „წყურება"): მოეწყურა ფრიად G, შეეწყურა მას ფრიად S, ծարաւեցաւ յոյժ *მსჯ.15,18*; ოდეს მოგეწყუროს G, ოდეს გწყუროდის S, եթէ ծարաւեսցիս *რუთ.2,9;* რამეთუ მომეწყურა G, რამეთუ მწყურის S, զի ծարաւի եմ *მსჯ.4,19.*

მოჭე աշտիճան (საფეხური): იყო მოჭედ მსგავსად კიბისა, եւ ունէր յինքեան աշտիճան ըստ նմանութեան սանդղոց *ფლპ.მოც.8,33-314,9.*

მოჭიმულ-ი կաշկանդեալ (მაგრად შეკრული): შეკრულ არიან და მოჭიმულ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,22-34,2.*

მოჭირვება աշխատել (გარჯა): მოჭირვა ბერმან დიდად ძმისა მისთჳს, աշխատէր վասն նորա ծերն *მ.ცხ.151r-167.*

მოჭირნე խոթ. հիւանդանալ(სნეული): მოჭირნე ძეს ცხედარსა ზედა O, խոթ է *Iმფ.19,14;* იდვა იგი მოჭირნე, եւ հիւանդացաւ *II მფ.12,15*; იდვა სნეული, მოჭირნჱ თამარისთჳს, մինչեւ հիւանդանալ նմա վասն թամարայ *IIმფ.13,2.*

მოჭმა ուտել („შეჭმა", ჭამა): მოჭამა ყოველი მწუანვილი ქუეყანისაჲ, եկեր զամենայն բանջար երկրին *გამ.10,15;* მოჭამა თივაჲ ქუეყანისა მათისაჲ Ⴂ, შეჭამა ყოველი თივაჲ ქუეყანასა შინა მათსა Ⴈ, եկեր զամենայն խոտ երկրի նոցա *ფს.104,35*; მოასრულოს მოჭმად თივაჲ ქუეყანისაჲ O, վախճանեսցէ ուտել զխոտ երկրին *ამოს.7,2.*

მოჭრა կտրել. կորզել (ნაჭრა, წყვეტა): ნასხლევსა მოშჭრიან O, զուռսն կտրիցէ *ეს.18,5;* მოჰჭრიდეს თავსა ჴუვილისასა, կորզէին հասկ *ლ.6,1.*

მოჭრილ-ი =կտուր („მოკუეთილი"): მწუერვალებსა ჴელთა მათთასა და მწუერვალებსა ფერჴთა მათთასა მოჭრილნი იყვნეს G, ჴელნი მათნი და ფერჴნი მათნი მოკუეთილ იყვნეს S, ծայրակտուրք ձեռօք եւ ոտիւք էին *მსჯ.1,7.*

მოხადა կոչել. կարդալ. հայել („მოწოდება", წოდება, ხმობა): მოხადეთ ქორწილსა C, მოუწოდეთ ქორწილსა DE, կոչեցէք ի հարսանիս *მთ.22,9;* მოხადე ქმარსა შენსა C, მოუწოდე ქმარსა შენსა DE, կոչեա՛ զայր քո *ი.4,16;* მო-ვისმეჰხადეს და ჰკითხვიდეს, կոչեցին եւ հարցանէին *საქ.მოც.10,18;* წყევად მტერისა ჩემისა მოგხადე (გიწოდე B) შენ G, անիծանել զթշնամիս իմ կոչեցի զքեզ *რიცხ.24,10;* ზესკნელსა მას სიძესა მოიხადოდა, զերկնաւոր զփեսայն զՔրիստոս առ ինքն կոչէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.228,13-135,151;* რომელთა მოხადიან მოყუასთა მათთა, կարդայցեն զընկերս իւրեանց *მთ.11,16*; მოვხადე მე ხილვად სიბძნესა, հայեցայ ես տեսանել զիմաստութիւն *ეკლ.2,12.*

მოხარკე հարկատու. հարկաւոր. ընդ հարկաւ („მოჰარკე", ხარკის გამღები, მოვალე): და იყო მოხარკე GS, եւ եղեւ նմա հարկատու *მსჯ.1,29;* იქმნნეს იგინი მოხარკე G, ექმნნეს იგინი მოჰარკე S, եղեն նոցա ի հարկատուս *ისუნ.19,49*; მთავარი სოფლისაჲ იქმნა მოხარკჱ O, իշխանն աշխարհի եղեւ հարկատու *გოდ. იერ.1,1;* ყოველნივე არიანა მოხარკე სულებ მსახურად? ամենեքեան հոգիք են՞ հարկաւորք որ առաքին ի սպասաւորութիւն *ჰებრ.1,14;* ყოქანანელი იგი მოხარკე GS, եդ զքանանացին ընդ հարկաւ *მსჯ.1,28.*

მოხარკეობა հարկ (ხარკი): ვინ განგიტევა შენ მოხარკეობისაგან ქალაქისა? ո՞ արժանի արար զքեզ թողութեան ի հարկաց քաղաքի *ლონგ.189,10-716,23.*

მოხარულ-ი խնդացօղ. խրախճան. որ ուրախանայ. խնդալ. ուրախացեալ (მხიარული): გიხაროდენ მოხარულთა თანა და ტიროდით მტირალთა თანა, խնդալ ընդ խնդացօղս. լալ ընդ լացօղս *პრომ.12,15*; სულთითქუმიდენ ყოველნი მოხარულნი გულითა J, յոգւոց հանցեն ամենայն խրախճանք յանձինս իւրեանց *ეს.24,7;* მოხარული, որ ուրախանայ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს122,17;* იყო იგი მოხარულ უფლისა მიერ, էր ուրախացեալ ի տէր *მ.ცხ.144r-161;* იხილა ოდესმე მამაჲ ანტონი მოხარულად ძმათა თანა, տեսեալ երբեմն զհայրն Անտոնին զի խնդայր ընդ եղբարսն *მ.ცხ.232r-254.*

მოხატულ-ი նշանախեցի („სასწავული", წერტილი): უადვილეს არს ცისა და ქუეყანისა წარსვლაჲ, ვიდრელა სჯულისაგანი ერთი მოხატული დავრდომად DE, უადვილეს არს ცისა და ქუყანისა წარსვლაჲ, ვიდრე არა შჯულისაგან ერთი სასწავული დავრდომად C, ...քան յօրինացն միոյ նշանախեցի անկանել *ლ.16,17.*

მოხება մերձենալ („შემოხება", „მოახლება", „შეყოფა", მიახლება, შეერთება): ნუ მომეხები C, ნუ შემომეხები DE, մի՛ մերձենար յիս *ი.20,17*; მოხებასა ჩემ ზედა უკეთურთასა C, მოახლებასა ჩემ ზედა უკეთურთასა Ꞁ, ի մերձենալ առ իս չարաց *ფს.26,2;* არა მომეხო მე დრკუჲ გულითა C, არა შემომეყო მე დრკუჲ გულით Ꞁ, ոչ մերձեցաւ առ իս որ թիւրն է սրտիւ *ფს.100,4.*

მოხედვა հայել. նայել. այց առնել. անսալ. հանդէս առնել. այցելու լինել. տեսանել. գթալ. զգոյշ լինել. („გულისხმისყოფა", „დამარხვა", შეხედვა, ყურადღების მიქცევა): მოჰხედე ლოცვასა მონისა შენისასა O, հայեաց յաղօթս ծառայի քում *IIIმფ.8,28*; მოჰხედე, უფალო, დედაკაცსა ამას, հայեա՛ց. տէր. ի կինս յայս *ფლკტ.148,1-458,10*; მრუმედ მომხედა მე მზემან, խեթիւ նայեցաւ յիս արեգակն *მრთ.S.ი.ოქრ.გურიტ.133,86-226,36;* მოვხედო მათ J, այց արարից դոցա *ეზეკ.34,11;* მოჰხედა უფალმან O, անսաց տէր *მალ.3,16;* მოხედვაჲ მათ ორთაჲვე ყოს უფალმან, երկոցունց հանդէս առնէ տէր *იგ.სოლ.29,13*; მოხედვა ყოს ღმერთმან ისრაჱლსა ზედა ჴელითა ჩემითა, այցելու լիցի տէր Աստուած ի ձեռն իմ *ივდ.8,32;* მოხედვა ყოს უფალმან... სამწყსოსა თჳსსა O, ზედა-მიიხილოს უფალმან ღმერთმან სამწყსოსსა მისსა B, այց արասցէ... խաշին իւրոյ *ზაქ.10,3;* სნეულ ვიყავ და მომხედეთ მე, հիւանդ էի եւ տեսէք զիս *მთ.25,36;* მომხედა მე უფალმან, գթացաւ յիս Աստուած *იზტ.119,3;* მოხედეთ გულითა თქუენითა ყოველთა ამათ სიტყუათა მიმართ G, გულისხმაყვენით გულითა თქუენითა ყოველნი ესე სიტყუანი S, დაიმარხეთ გულითა თქუენითა ყოველივე სიტყუა ესე B, զգոյշ լերուք սրտիւք ձերովք ամենայն բանիցս այսոցիկ *II შჯ.32,46.*

მოხედვა այցելութիւն. հարց ու փորձ. տեսչութիւն (მოხილვა, მონახვა):არა გილისჴმა-ჰყავ ჟამი მოხედვისა შენისაჲ, ոչ ծանեար զժամանակ այցելութեան քո *ლ.19,44*; მოხედვით მოხედვა ყოს თქუენ ზედა უფალმან, այցելութեամբ այց արասցէ ձեզ Աստուած *დაბ.50,24*; ნუ იტყჳ, ვითარმედ არა იყოს მოხედვაჲ კაცისაჲ, մի՛ ասիցես՝ չիք այցելութիւն ի վերայ առն *იობ.34,9*; მოხედვა, հարց եւ փորձ *ლევ.19,20;* მოხედვითა ღმრთისაჲთა, ի տեսչութենէն Աստուծոյ *მსკ.25,2.*

მოხევა կտրել. պատառել („გამოხევა", გახევა): მოხიის მეფემან სახეველითა მწიგნობრისაჲთა და შგათააგდის ცეცხლსა, რომელი იყო კერაკსა ზედა O, მოჰკუეთდის მათ საჭრელითა მწიგნველისაჲთა და შთააგდებდის ცეცხლსა კერაკსა მას ზედა B, կտրեաց զայն զմելինաւ դպրապետին եւ ընկէց ի կրակն. որ կայր ի վերայ կրակատանին *იერ.36,23*; მოჰხიოს (გამოჰხიოს G) იგი სამოსლისაგან B, պատառեսցէ զայն ի հանդերձէ անտի *ლევ.13.56.*

მოხეთქა պատառել (მოგლეჯა, მოხევა): მოხეთქა კიდე ერთი სამოსლისა მისისაჲ O, պատառեաց զնա *Iმფ.15,27.*

მოხილვა հայել. նայել. դիտել. լրտեսել. աշխարհադիտել. այց առնել. յայց ելանել. նկատել. տեսանել. յուզել („განზომა", „მიხილვა", „მოხედვა", „განმსტურრობა", „მოსტუანვა", დანახვა, ხედვა, ზვერვა, მონახვა, შენიშვნა; გაჩხრეკა): რაჟამს შევიდა მეუფჱ იგი მოხილვად, եւ մտեալ թագաւորն հայել *მთ.22,11*; მოიხილა ბენიამენ ზურგით კერძო მისა S, მიიხილა ბენიამენ უკუანაჲთ თჳსსა G, հայեցաւ Բենիամին ի թիկունս իւր *მსჯ.20,40*; ნუ მოიხილავ სიფიცხესა ზედა ამის ერისასა G, ნუ მიხედავ სიფიცხლესა ამის ერისასა S, մի՛ հայիր ի խստութիւն ժողովրդեանդ այդորիկ *IIშჯ.9,27*; მოიხილე, ცაო, նայեցարուք երկինք *II შჯ.32,1*; მოიხილე ჩემდა და შემიწყალე მე, նայեա՛ առ իս եւ ողորմեա՛ ինձ *ფს.24,16*; მოიხილეს ქუეყანაჲ, դիտեցին զերկիրն *რიცხ.32,9*; მისგან მოიხილა და მისგან დააწესა, ի նմանէ դիտեաց եւ ի նմանէ յարդարեաց *ზაქ.10,4*; მოხილვად ქუეყანისა G, განმსტრობად ქუეყანისა S, լրտեսել զերկիրն *მსჯ.18,2*; მოიხილეს ქუეყანაჲ გაი G,

მოისტუანეთ გაიდ S, լրտեսեցէք զԳայի *ისუ ნ.7,2*; მიმავლინა... მოხილვად ქუეყანისა S, წარავლინა... გან[მ]სტურობად ქუეყანისა G, առաքեաց զիս... լրտեսել զերկիրն *ისუ ნ.14,7*; მოხილვად ქუეყანისა G, განზომად ქუეყანისა S, աշխարհադիտել զերկիրն *ისუ ნ.18,8*; მოიხილა სამფსონმან ცოლი თჳსი G, այց արար Սամփսոն կնոջ իւրում *მსჯ.15,1;* მოიხილა ღმერთმან და იცნნა G, მოხედნა და იცნნა ღმერთმან P, յայց ել եւ ծանեաւ Աստուած *რიცხ.16,5;* წარვიდეს მოხილვად ქუეყანისა G, գնացին նկատել զերկիրն *ისუ ნ.19,49*; მოიხილოს გზაჲ, տեսցէ զճանապարհս իմ *მალ.3,1;* მოიხილნენ სახლნი შენნი, յուզեսցեն զտուն քո *IIIმფ.20,6.*

მოხილვა այցելութիւն, հանդէս, տեսութիւն (ნახვა, დათვალიერება): უკუეთუ არა უფლისა მიერ მოვლინებულ იყოს მოხილვაჲ O, եթէ ոչ ի Բարձրելոյն առաքիցի այցելութիւն *ზირ.31,6;* მოხილვა G, მოხედვა B, հանդէս *რიცხ.16,29;* მოხილვისათჳს ძმათაჲსა მადლიერ ვართ, ընդ տեսութիւն եղբարցն խնդամք *მ.ცხ.217r-230.*

მოხილვის ცემა դարանայոյզ առնել (გაფრთხილება): მოხილვა სცა იგი, դարանայոյզ արար զնա *IVმფ.6,10.*

მოხუევა պատել, փարել, կապել, կախել, գիրկս արկանել (მოხვევა, შემოხვევა): ბადის პირნი ცოდვისანი მომეხჳნეს მე C, տոռունք մեղաց պատեցան զինեւ. *ფს.118,61;* თეკლა მოეხუევის მას, ვითარცა საქუსალი ქსელსა, թեկղ պատի զնովաւ իբրեւ ասպն զոստայնիւ *თეკ.96,18*; ურთიერთას მოეხუეოდეს, զմիմեարք տարէին *ანდ.-ანატ.321-34,19;* ნუცა მოიხუ[ე]ვ მკლავთა მისთა O, մի՛ փարիր ի գիրկս *იგ.სოლ.5,20*; მოხჳა ვარშამაგი იგი თუალთა მისთა O, կապեաց պատանաւ զաչս իւր *IIIმფ.20,38;* მოეხჳა ქედსა მისსა, կախեցաւ զպարանոցէ նորա *ლშ.შობ.185,38-252,35*; მოეხჳა და ამბორსუყო მას O, գիրկս արկ եւ համբուրեաց զնա *დაბ.29,13.*

მოხუეულ-ი պատեալ (შემორტყმული): ერი ძლიერი მოხუეული იყო გარემო ქალაქსა მას O, զօր պատեալ էր զքաղաքաւն *IVმფ.6,15*; ვენაჴი იგი მოხუეულ იყო მას O, ահա որթս այս պատեալ է զնովաւ *ეზეკ.17,7.*

მოხუეტა քերել („მოწმედა“, „განფხეკა“): მოხუეტენ იგი და გამოირცხენ წყლითა O, მოწმიდონ იგი და წყლითა განრაცხნ G, քերեսցէ զնա եւ ջրով ողողեսցէ *ლევ.6,28;* მოხუეტა B, განფხეკა G, քերել *ლევ.14,43.*

მოხუეჭა զրկել, վնասել, ագահել, հանել, զլանալ („ვნება“, „დაკლება“, „წართმევა“): მოჰხუეჭდეს და არა მოაკლეს დართვად აღნადგინები აღნადგინებსა ზედა O, զրկեցին եւ ոչ դադարեցին ժողովել վաշխս ի վերայ վաշխից *იერ.9,5*; რომელი მოჰხუეჭდეს მათ, იგი არს კაცი მოსისხლჱ O, որ զրկէն զնոսա, այր է արեանց *ზირ.31,25;* მონახუჱჭი, რომელი მოიხუჱჭა G, ვნებისა მისთჳს, რომელ ავნო O, զվնասն զոր վնասեաց *ლევ.5,23;* ნუ მო-რაჲმე-გხუეჭაა ტიტე? միթէ ագահեաց ինչ զձեր Տիտոս *II კორ.12,18;* მოხუეჭა, հանել *ეს.5,8;* ნუ მოჰხუეჭ სასყიდელსა მორენესა უპოვარსა მას და ნაკლულევანსა SB, არა დააკლო სასყიდელსა დავრდომილსა და მოქენისასა G, մի՛ զլասցիս զվարձս տնանկին եւ զկարօտելոյ *II შჯ.24,14.*

მოხუმა առնուլ, բառնալ, բերել, հանել, փոխել, արձակել („აღხუმა“, „აღტევება“, აღება, წაღება, მოტანა, მოყვანა, გაშვება): სულელთა მათ რა მოიხუნეს (აღიხუნეს C) სანთელნი მათნი DE, յիմարք առին զլապտերս *მთ.25,3*; მე მოვიხუნე შენგან გულისსათქუმელნი თუალთა შენთანი O, ես բառնամ ի քէն զցանկալին աչաց քոց *ეზეკ.24,16*; მოიხუნა ორნივე ფრთენი, եբեր զերկոսին թեւսն *ფიზ.X,42*; არცაღა ძლით მოუხუნიან მათგან, եւ ոչ բռնի հանեն *ფიზ.XV,12*; მოიხუნეს იგინი სჳქემდ, փոխեցան ի Սիւքեմ *საქ.მოც.7,16;* მოიხუნის რტონი დიდ-დიდნი DE, აღუტევნის რტონი დიდნი C, արձակէ ոստս մեծամեծս *მრ.4,32;* აგარაკო ქრისტესო, რომელი მოიხუამ ფერად-ფერადთა ნაყოფთა, ագարակ Քրիստոսի. որ բերես բազմագոյն պտուղս *მ.ცხ.81r-92.*

მოხუცებულ-ი 1. ծերացեալ, 2. ծեր, երէց, ծերունի (1. დაბერებული, 2. „ხუცესი“, „უხუცესი“, უფროსი): ელი მოხუცებული იყო O, Հեղի ծերացեալ էր *I მფ.2,22;* მოხუცებული იყო ხილვითა და ბრყჳლ თუალითა სიბერისაგან თჳსისა O, ծերացեալ ի տեսանելոյ եւ վատեալ եչք իւր ի ծերութենէ իւրմէ *III მფ.14,4;* აღესრულა იობ მოხუცებული O, վախճանեցաւ Յոբ ծերացեալ *იობ.42,16;* ზრახვა ყვეს... მოხუცებულთა (ხუცესთა C) ერისათა, խորհուրդ արարին... ծերք ժողովրդեանն *მთ.27,1;* მოხუცებულსა ნუ ჰრისხავ, զծերն մի՛ պատուհասիցես *I ტიმ.5,1;* მოკუდეს ჭაბუკითგან მოხუცებულადმდე, մեռցի յերիտասարդէ մինչեւ ի զծերն *IIნშტ.15,13;* მოიყვანნე მოხულცებულთაგანნი ერისანი და ხუცესთაგანნი (უხუცესთაგანნი J) მღდელთანი, ածցես ի ծերոց ժողովրդեան եւ ի ծերոց քահանայից *იერ.19,1;* ჯერ არს... შეურაცხყოფად (შეურაცხებად C) მოხუცებულთა-

გან, պարտէ... անարգել յերիցանց *მრ.8,31;* ცოცხლებით არსა მამაჲ იგი თქუენი მოხუცებული? ո՞ղջ իցէ հայրն ձեր ծերանի *დაბ.43,27.*

მოხუცებული დედა պառաւ (ბებერი): და-ველა-სხდენ მოხუცებულნი მამანი და დედანი უბანთა ზედა იერუსალჱმისთა O, դարչեալ նստցին ծերք եւ պառաւունք ի հրապարակս Երուսաղէմի *ზაქ.8,4.*

მოხუცებული მამა ծեր (ბერიკაცი): და-ველა-სხდენ მოხუცებულნი მამანი და დედანი უბანთა ზედა იერუსალჱმისთა, դարձեալ նստցին ծերք եւ պառաւունք ի հրապարակս Երուսաղէմի *ზაქ.8,4.*

მოხუცებულ-ნ-ი ծերակոյտ, աւագանի („ბერობა“, თავკაცები, უხუცესნი): შეკრბეს მოხუცებულნი ერისანი, ժողովեցաւ ծերակոյտ ժողովրդեանն *ლ.22,66;* მოუწოდა მოხუცებულთა ისრაჱლისათა O, მოუწოდა... ბერობასა ისრაჱლისასა G, կոչեաց... զծերակոյտն Իսրայելի *ლევ.9,1*; მთავარნი იგი და დიდ-დიდები მოხუცებულთა მათ, նախարարք եւ մեծամեծք աւագանւոյն *რიფს.169,39-95,9.*

მოხუცებულობა ծերութիւն. երիտութիւն (სიბერე; უხუცესობა): მოხუცებულებასა ესუა იგი, որդի ծերութեան էր նորա *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.102,16-103;* მოხუცებულებაჲ O, երիցութիւն *დან.13,50.*

მოჴდა պահանջել. ածել. կորզել. հանել. առնուլ. քակել. ապախուրել. ի բաց դնել. տուժել. զերծանել. արկանել (მოთხოვნა, მოყვანა, „მოწევნა“, „მოღება“, „მოკუეთა“, „ალჴდა“, წვდა, მომართვა, მოკვეთა, წართმევა, მოგლეჯა, დარღვევა, გამორთმევა, მოძრაობა, ხდა): რომელნი დიდრაგმასა მოჰჴდიდეს, որք զերկդրամեանն պահանջէին *მთ.17,23*; უმეტჱსი მოჰჴადონ მას, առաւել եւս պահանջեսցեն ի նմանէ *ლ.12,48*; კაცად-კაცადსა მოჰჴდიდეს ხარკსა მსგავსად ძალისა, յիւրաքանչիւր ումեքէ ըստ զօրութեան իւրոյ պահանջէին *IIნშტ.36,4*; თუ... თანამდებ იყვნენ... ზღვაჲ მოჴდად, եթէ մահապարտ իցեն... տուգանս պահանջել *Iეზრა8,27*; გულსა დაიდევით და მოჰჴადეთ ყოველი ხარკი მათი და ზუერი, փոյթ յայնծին կալեալ պահանջել զամենայն հարկս եւ զհասս *IIეზრა4,22*; მო-მცაჰჴადე ჩუენ ზედა უმეცრებაჲ, ածէիր ի վերայ մեր անգիտութիւն *დაბ.26,10;* მოჴდად უსამართლოებაჲ G, რაჲთა მოაწიოს უფალმან სიცრუვისა მისთვს მისისა S, ածել ի վերայ նորա զանիրաւութիւն *მსჯ.9,24*; მახვლი მოვჰჴადო შენ ზედა, ածից շուրջ զքեւ սուր *ეზეკ.5,17*; მჴეცი ბოროტი მოვჰჴადო მას ზედა, գազան չարս ածից ի վերայ երկրին *ეზეკ.14,15*; ლვძლისყურნი იგი თირკუმლითურთ მოჰჴადოს, զլերդաբոյթն հանդերձ երիկամամբքն կորզեալ *ლევ.3,10*; ცმელი მოჰჴადოს მისგან O, ცმელი... მოუღოს მისგან G, ճարպ... կորզեսցէ ի նմանէ *ლევ.4,8;* თირკუმელთა თანა მოჰჴადოს O (მოჰკუეთოს G), երիկամամբքն հանդերձ կորզեսցէ *ლევ.4,9*; ხარკსა, მოჰჴდიდეს ასურეთით, հարկս հանէին ի կողմանցն ասորւոց *Iეზრა2,27*; მოჴადეს კუკული თავსა მისსა, հանեալ զկնկուղն *იზტ.120,25*; მოჰჴადეს თავსმდებნი იასონს და მაშინღა განუტევნეს იგინი, առեալ երաշխաւորութիւն առ ի Յասովնայ եւ յայլոցն արձակեցին զնոսա *საქ.მოც.17,9*; მოჰჴადა მეფესა მას მათსა გვრგვნი თავსა მისსა, առ զպսակն Մեղքոմայ թագաւորին նոցա ի գլխոյ նորա *IIმფ.12,30*; რად მოჰჴადე ზღუდე მისი? ընդէ՞ր քակեցեր զցանգ նորա *ფს.79,13*; თავთა თქუენთა კიდარი არა მოიჴადოთ G, თავსა თქუენსა არა აღიჴადოთ ვარშამაგი O, զգլուխ ձեր մի՛ ապախուրէք *ლევ.10,6;* მოჰჴადოს ორი წილი, կրկին տուժեսցի *გამ.22,7;* მოჰჴდით ტყავსა მათსა მათგან, զերծանէք զմորթ նոցա ի նոցանէ *მიქ.3,2;* მოჰჴადე თავთა ზედა უშჯულოთასა სიკუდილი, արկեր զգլխով անօրինաց մահ *ამბ.3,13*; მოიჴადა ტვრთი იგი შეშისაჲ, ի բաց եդ յուսոց նորա զփայտին բեռն *მცხ.450v-535.*

მოჴდომა մատչել. գալ. անկանել. մերձենալ. պատահել. հասանել. բուռն հարկանել. զմտաւ ածել („მოსლვა“, „წარმოდგომა“, „გულსა მოჴდომა“, მოახლოება, შეხვედრა, მოწევნა, მოფიქრება): მოუჴდა მას, մատեաւ առ նա *მთ.8,5*; ესე მოუჴდა პილატეს C, ესე მოვიდა პილატესა DE, սա մատուցեալ առ Պիղատոս *მთ.27,58;* მოუჴედ საკურთხეველსა G, წამოდეგ წინაშე საკურთხეველსა O, մատիր առ սեղանն *ლევ.9,7;* მოუჴდეს მას || მოვიდეს მისა, գան առ նա *მრ.11,27;* მოჰჴდა გულსა მისსა შჱნებად ტაძარი, եկն ի սիրտ քո շինել տուն *III მფ.8,18*; თქუა და მოჴდა ძაღლისმწერი, ասաց եւ եկն շանաճանճ *ფს.104,31;* გულსა კაცისასა არა მოჴდა, ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ *ანდ.ანატ.309-29,27*; არა მოუჴდენ, մի՛ մերձեսցին *რიცხ.18,3;* მოუჴდა მას წიგნი საგრობისაჲ მეფისაგან, պատահեաց այնուհետեւ եւ գիր զինուորութեան ի թագաւորէն *ვარ.816-377,22;* სალმობანი ვითარცა შობადისანი მოუჴდენ მას, երկունք իբրեւ ծննդականի հասցեն նմա *ოვსე13,13*; მოუჴდენ შვდნი დედანი კაცსა ერთსა, բուռն հարկանիցեն եւթն կին զառնէ միոջէ *ეს.4,1;* რომელნი მოუჴდებიან ღმრთისა, որք դիմեն առ Աստուած *მ.ცხ.91v-102;*

გულსა მოიჴადა მიზდეოს, զմտաւ ած թագաւորն Մշղեհ *თომა მოციქ.20,16-399,24.*

მოჴდომა ի վերայ գալ. գումարել (თავდასხმა): ოდეს უძლიერესი მის ზედა მოუჴდეს, եթէ հզօրագոյն քան զնա ի վերայ եկեալ *ლ.11,22*; მოუჴდეს იუდაჲს ზედა და ჰმძლავრობდეს, ելին ի վերայ Յուդայ եւ հարստահարէին զնա *IIნშტ.21,17*; მოუჴდეს მას ზედა მეფჱ დიდი, գայցէ ի վերայ նորա թագաւոր մեծ *ეკლ.9,14;* მოუჴდა მას ზედა ფაკეა, գումարեցաւ ի վերայ նորա փակէէ *IVმფ.15,25.*

მოჴნევა արօրադիր լինել (დახვნა): ვითარცა აგარაკი მოიჴნას O, իբրեւ զագարակ արօրադիր լիցի *იერ.26,18;* თქუენ ძლით სიონი, ვითარცა ყანაჲ, მოიჴნას, ի ձեր սակս Սիոն արօրադիր լիցի *მიქ.3,12.*

მოჴოცა 1. մաքրել. 2. սատակել. հարկանել. սպառել (მოწმენდა; „დაჴოცა“, მოსპობა, დალევა): მოჰჴოცდა სისხლსა წმიდისა ანდრიანესსა, մաքրէր զարիւն ի սրբոյն Ադրիանոսէ *ანდ.-ანატ.220,21-38,32;* მოჴოცე მჩურითა, մաքրեա՛ դաստառակաւ *ფლკტ.134,35-440,35;* აღდგეს ძენი მოაბისნი... მკჳდრთა მათ ზედა... მოჴოცად და შემუსრვად, յարեան որդիքն Ամոնայ... ի վերայ բնակչաց... սատակել եւ խորտակել *IIნშტ.20,23;* ყოველი იდუმიაჲ მოიჴოცოს (აღიხოცის O), ամենայն Իդովմա սատակեսցի *ეზეკ.35,16*; მცენარჱ ქუეყანისა შენისაჲ მოჰჴოცოს მგრაგნელმან, զարդիւնս երկրի քո հարցէ թրթուր *IIშჯ.28,42;* ყოველი უშჯულოჲ მოიჴოცოს O, ամենայն անօրէն սպառեսցի *იგ.სოლ.23,28.*

მოჴსენება զմտաւ ածել. յիշել. յուշ լինել. առնել. յիշեցուցանել. ի միտ արկանել. ազդ առնել. յիշատակել („ჴსოვა“, მოგონება, გახსენება): მოიჴსენენ წინანდელნი იგი წმიდანი, զմտաւ ած զառաջին սուրբսն *მრთ.D.სებ.-გაბ.მოც.საჴს.381,15-76,34*; არცა მოიჴსენეთ DE, არა გაჴსოს C, եւ ոչ յիշէք *მრ.8,18*; მოეჴსენა პეტრეს, յիշեաց Պետրոս *მრ.11,21*; სალმობაჲ არღარა მოეჴსენოს, զցաւս իւրեանց ոչ եւս յիշեսցեն *იგ.სოლ.31,7*; მოიჴსენენით კრულებანი ჩემნი, յուշ լիցին ձեզ կապանք իմ *კოლ.4,18*; ესე მოიჴსენე, այս յուշ լիցի քեզ *ფს.73,18*; მოაჴსენებ და სწავლი, յուշ արարեալ խրատես *სიბრძ.სოლ.12,2;* რომელმან მოგაჴსენნეს თქუენ გზანი ჩემნი, որ յիշեցուսցէ ձեզ զճանապարհս իմ *Iკორ.4,17*; რომლისათჳს მოგაჴსენებ შენ, վասն որոյ յիշեցուցանեմ քեզ *IIტიმ.1,6;* მოჴსენება, ի միտ արկանել *მრთ.S.ანტ.დ.21v-21,24*; ევედრებოდა მეკრესა, რაჲთა მოაჴსენოს მისთჳს მამასა, աղաչէր զդռնապանն զի ազդ արասցէ հօրն *მ.ცხ.218v-231.*

მოჴსენება յիշատակ (მოგონება, ხსოვნა): განღჳძებად თქუენდა მოჴსენებითა, զարթուցանել զքեզ յիշատակօք *ეპ.IIპეტრ.1,13.*

მოჴსენებულ-ი յիշեալ (ნახსენები) *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.116,5-117.*

მოჴსნა թողացուցանել. հատանել (შეშვება, მოხსნა): ნუ მოჰჴსნი ჴელთა შენთა ყრმათაგან შენთა G, մի՛ թողացուսցես զձեռն քո ի ծառայից քոց *ისუ 6.10,6;* კავნი იგი მოჰჴსნნეს, զխարիսխսն հատեալ *საქ.მოც.27,40.*

მოჰასაკე հասակակից (ერთი ასაკისა): უკუეთუ იყოს შენსა უხუცე, ანუ თუ მოჰასაკე, եթէ լիցէ աւագ քան զքեզ եւ կամ հասակակից քո *მ.ცხ.362v-415.*

მპარავ-ი գող (ქურდი): სადა მპარავთა დათხარიან, որ գողք ական հատանեն *მთ.6,19;* იგი მპარავი არს და ავაზაკი, նա գող է եւ աւազակ *ი.10,1;* იხილი თუ მპარავი, თანა ურბიდი მას, թէ տեսանէիր զգող՝ ընթանայիր ընդ նմա *ფს.49,18.*

მპარვობა գողութիւն (ქურდობა): შევიდეს ერსაცა თანა ურწმუნოებაჲ... მპარავობაჲ... մտանէ ի ժողովս նոցա անհաւատութիւն... գողութիւն *მ.ცხ.33r-28.*

მპარსველ-ი վարսավիրայ („მკუეცარი“, პარიკმახერი): მიხადა მპარსველი G, მოიყვანა მკუეცარი S, կոչեաց վարսավիրայ *მსჯ.16,19.*

მპოვნელი որ գտի. მოიყვანეს იგი მპოვნელთა მისთა შემკრებელად შეშათად G, եւ մատուցին զնա որք գտինն զի քաղեր փայտ *რიცხ.15,33.*

მპოხელ-ი դայեակ („ალმზრდელი“, ძიძა): ექმნა მას მპოხელ O, եղեւ նմա դայեակ *რუთ.4,16;* შეაჭუვნეთ მპოხელი თქუენი J, შეაჭუვნეთ ხოლო ალმზრდელიცა თქუენი B, տրտմեցուցէք եւ զդայեակն ձեր զԵրուսաղէմ *ბარ.4,8.*

მპყრობელ-ი որ առնուցու (დამჭერი): მპყრობელი მანგლისაჲ ჟამსა მკისასა J, որ առնուցու մանգաղ ի ժամանակի հնձոց *იერ.50,16.*

მრავალ-ი բազում. շատ. բազմաւոր. յոլով. բազմաբար. յոլովագոյն. անթիւ. բիւրապատիկ („ჯეკმა“, ბევრი, ურიცხვი): მრავალ ვართ, բազումք եմք *მრ.5,9;* საშესამოსლე მრავალი ფრიად G, სამოსელი ჯეკმა ფრიად S, հանդերձ բազում յոյժ *ისუ 6.22,8;* მრავალი ტანჯვაჲ მოაწია, բազում չարչարանաւք նեղէր *შუშ.I 51;* მრავალნი წარვწყმიდენ, շատս յերկիր կործանեցի *მრთ.A.ანტ.დ.79,21-22,17;* ნუ მრავალსა იტყჳთ, մի՛ շատ խաւսիք *სბსტ.125,24-9;* იყავნ იგი რიცხჳთ მრავალ, եղիցի բազմաւոր թուով *II შჯ.33,6;* მრავალი ერი ეფრემისგანი, յոլովք ի ժողովրդենէն Եփրեմի *II ნშტ.30,18;* მრავალსა დიდებულებასა სიმჴნისასა აჩუენებდა, բազմաբար առաքինութիւն ցուցանէր *ფლკტ.133,13-438,20;* მრავალი, յոլովագոյն *გრ.ანძ.-შობ.88,23-183;* მრავალი, անթիւ *ოსკ.9,13;* მრავალი ბრალი აღუწერიეს შენთჳს, բիւրապատիկ մեղադրութիւնս գրէ ի վերայ քո *ფლკტ.136,12-442,27.*

მრავალგზის բազում անգամ. ստէպ ստէպ (მრავალჯერ): მიუვლინის... მრავალგზის, յղէ բազում անգամ *ნრს.71,21;* რამეთუ მრავალგზის შეკრულ იყო იგი, վասն բազում անգամ... կապելոյ *მრ.5,4;* დაღათუ მრავალგზის გული მითქუმიდეს, թէպէտ ստէպ ստէպ ցանկացայց *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.143,1-11,20.*

მრავალდღეობა բազմօրեայ լինել (დღეგრძელობა): რაჲთა იმრავალდღეოთ G, რაჲთა განმრავლდენ დღენი თქუენნი S, զի բազմօրեայք լինիցիք *IIშჯ.11,21.*

მრავალთავ-ი բազումգլուխ (ბევრნაირი): მრავალთავ არს და მრავალ ფერ სენი იგი, բազմագլուխ եւ բազմագոյն են ախտք *მ.ცხ.154v-170.*

მრავალთუალ-ი բազմաչեայ *ეპ.კპრ.-დაფლ.94v-422.*

მრავალთხზულება բազում հիւսս (დახლართულობა): მრავალთხზულებაჲ მანქანებათა შენთაჲ, բազում հիւսս խաբէութեանց *მ.ცხ.401v-456.*

მრავალმეტყუელება շատաբանել (ბევრი ლაპარაკი): არა გჳჴმს მრავალმეტყუელებაჲ, ոչ է մեզ պիտոյ շատաբանել *ი.მოც.74,28-233,4.*

მრავალმზრუნველ-ი բազմահոգ (დიდად მზრუნველი): შესულიბის... გონებაჲ მრავალმზრუნველი, հակէ... զմիտս բազմահոգս *სიბრძ.სოლ.9,15.*

მრავალმოწყალე բազումողորմ („დიდად მოწყალე"): უფალი... მრავალ (დიდად B) მოწყალე და ჭეშმარიტ G, տէր... բազումողորմ եւ ճշմարիտ *რიცხ.14,8*; ითხოვდეს მრავალმოწყალისა ღმრთისაგან, առ ի խնդրել ի բազումողորմ տեառնէն *რიფს.164,7-81,9.*

მრავალნაშობ-ი բազմածնունդ (გამრავლებული): მრავალნაშობი იგი სიმრავლჱ ულმრთოთაჲ არად საჴმარ O, բազմածնունդ բազմութիւն ամպարշտաց անպիտան լիցին *სიბრძ.სოლ.4,3.*

მრავალჟამეულ-ი բազմաժամանակեայ (ხანგრძლივი, დიდი ხნისა): განერეს იგი მრავალჟამეულსა ნავღელსა და საგრძელოსა სნებასა, զերծանի ի բազմաժամանակեայ հիւանդութենէն *მ.ცხ.49r-40.*

მრავალჟამეულება բազմացուցանել զժամանակս („დღეგრძელად დამკჳდრებაჲ", ხანგრძლივობა): არა იმრავალჟამეულნეთ დღენი მის ზედა G, არა დღეგრძელად დაიმკჳდრო მუნ S, ոչ բազմացուցանիցէք զժամանակս աւուրց ի վերայ նորա *IIშჯ.4,26.*

მრავალსასყიდელი պատուական. մեծագին. բազմագին (დიდფასეული): პოვის რაჲ ერთი მარგალიტი მრავალსასყიდლისაჲ, գտեալ մի պատուական մարգարիտ *მთ.13,46*; მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი, ლარდიონი რჩეული მრავალსასყიდლისაჲ C, առեալ լիտր մի իւղոյ... ազնուի մեծագնոյ *ი.12,3;* ან გაცჳეს მრავალსასყიდლისა სამოსლები, իսկ արդ մեք ունիմք հանդերձս բազմագինս *მ.ცხ.165v-183.*

მრავალსახე պէսպէս. բազմադիմի. բազմակերպ. բազ(ու)մօրինակ. բազմազան. բազում տեսակ (მრავალნაირი): მოძღურებასა მრავალსახესა და უცხოსა ნუ შეიწყნარებთ, յուսմունս պէսպէսս եւ յօտարածայն մի՛ դանդաչէք *ჰებრ.13,9*; მრავალსახე არს სიტყჳსგებაჲ, բազմադիմի է հակառակութիւնն *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგ.259,33-399,12;* მრავალსახე, բազմակերպ *მრთ.A.კირ. იერ.სული ნმ.286,26-385,27*; მრავალსახე, բազումօրինակ *ფლკტ.136,3-442,15;* მრავალსახითა მოღუაწებითა მოქალაქობდა, բազմազան առաքինութեամբ քաղաքավարէր *მ.ცხ.321r-347*; მრავალსახჱ მოქალაქობაჲ გამოვცადე, բազում տեսակս քաղաքավարութեան փորձեալ է իմ *მ.ცხ.176v-195*; სძლო... მრავალსახითა მოღუაწებითა, բազմօրինակ ճգնութեամբ իւրով... յաղթեաց *მ.ცხ.120v-138.*

მრავალსახელ-ი բազմանուն (ბევრსახელიანი): მრავალსახელ ქრისტჱ, բազմանուն Քրիստոս *ეპ.კპრ.-აღვს.226,1-225,26.*

მრავალფერ-ი պէսպէս. բազմաբար. բազմապատիկ. բիւրազգի. բազմագոյն (ნაირნაირი, ბევრნაირი): ღჳნითა მრავალფერითა და ნელსაცხებლითა აღვივსნეთ O, պէսպէս գինեօք եւ անոյշ իւղովք լցցուք *სიბრძ.სოლ.2,7*; მრავალფერი, բազմաբար *მრთ.A.კირ.იერ.-სული ნმ.286,27-385,27*; რაჲთა ეუწყოს... მრავალფერი იგი სიბრძნჱ ღმრთისაჲ, զի յայտնեսցի... բազմապատիկ իմաստութիւնն Աստուծոյ *ეფეს.3,10*; მრავალფერი, բիւրազգի *მრთ.D.კირ.იერ.-აღდგ.116-405,23;* მრავალთავ არს და მრავალფერ სენი იგი, բազում գլուխ եւ բազմագոյն են ախտք *მცხ.154v-170.*

მრავალფერჴ-ი բազմոտանի (მრავალფეხა): რომელი მრავალფერჴ არს ყოველთა შორის ქუეწარმავალთა S, եւ ամենայն որ գնայցէ ի չորս. մինչեւ զամենայն բազմոտանիս *ლევ.11,42.*

მრავალღმერთ-ი բազմաստուած (მრავალღმრთიანობა): დაჴსნილად მრავალღმერთთა თავ-

ყუანისმცემელთაჲსაგან, թուլացեալ ի բազմաստուածոցն երկրպագութենէ *იზტ.118,7.*

მრავალღონეობა խորամանկութիւն, հնար („ზაკუვა"): ყვეს რაჲმე მათცა მრავალღონეობით G, ყვეს მათცა ზაკუვით S, արարին նոքա խորամանկութեամբ *ისუ 6.9,4;* სიფრთხილჱ საჴმარ არს ჩუენდა წინაგანსაწყობელად მრავალღონეობათა მათ საეშმაკოთა, զգաստութիւն պիտոյ են մեզ. զի ընդդէմ կացցուք բազում հնարից սատանայի *მცხ.63r-52.*

მრავალწილად բազմապատիկ (მრავალგზის): მოიმკის სამკალი თჳსი მრავალწილად, հնձէ բազմապատիկ *მ.ცხ.218r-231.*

მრავალჯერ բազում անգամ. շատ անգամ (ბევრჯერ): მრავალჯერ მოგკტევენ ცოდვანი ჩუენნი O, բազում անգամ թողեր զմեղս մեր *IIეზრა 9,13;* მრავალჯერ დაილეწე, շատ անգամ փշրեցար *ფლკტ.157,9-470,28.*

მრავლითა ჟამითგან վաղուց (ადრიდანვე): მრავლითა ჟამითგან გზასა მას დამარხული დგას, վաղուց մեռեալ յասպարիսին թաղեալ կայր *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.4,10-5.*

მრავლისმეტყუელი շատախօս. սերմանաքաղ („თესლისმეტყუელი", „თესლის მკრებელი", ბევრის მოლაპარაკე): ნუ მრავლისმეტყუელ ხართ, մի շատախօսք լինիք *მთ.6,7.* რაჲმე ჰნებავს მრავლისმეტყუელსა ამას სიტყუად Ⴀ? რაჲ-მე ჰნებავს თესლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად Ⴂ? რაჲ-მე ჰნებავს თესლისმკრებელსა ამას სიტყუად? զի՞նչ կամիցի սերմանաքաղ այս խօսել *საქ.მოც.17,18.*

მრავლისმეტყუელება լեզուագարել (ფუჭად ლაპარაკი): მწვალებელნი მრავლისმეტყუელებედ, հերետիկոսք լեզուագարեսցին *გრ.ანძ.-შობ.294,4-177.*

მრავლისმეტყუელება շատախօսութիւն (მრავალსიტყვაობა, ფუჭი ლაპარაკი): მრავლისმეტყუელებაჲ უჩინო ჰყოფს მას, զի շատախօսութիւն եւս առաւել կորուսանէ զնա *მ.ცხ. 104r-114.*

მრავლისმშობელი բազմածին (ბევრის მშობი): ცხოვარნი მათნი მრავლისმშობელ არიან, խաշինք նոցա բազմածինք են *ფს.143,13.*

მრავლისსიტყუა շատախօսութիւն (მრავალსიტყვაობა): მრავლის სიტყჳსაგან ვერ განერე ცოდვასა, ի շատախօսութենէ ոչ ապրեսցիս ի մեղաց *იგ.სოლ.10,19.*

მრავლობა იხ. ერმრავლობა.

მრგუალ-ი բոլորակ („მრთელი", მთლიანი): მრგუალთაგან ქვათა უშენო შენ საკურთხეველი უფალსა S, ქვითა მრთელითა უშენო საკურთხეველი უფალსა G, բոլորակ վիմօք շինեսցես զսեղանն տեառն Աստուծոյ քո *IIშჯ.27,6.*

მრგულიად ողջոյն (მთლიანად): შვა ნათესავი ერთი მრგულიად (ერთ გზის O), ծնաւ ազգ մի ողջոյն միանգամայն *ეს.66,8.*

მრგულიადდასაწუველი ողջակէզ („შესაწირავი", „ყოვლადდასაწუველი"): უფროჲს არს ყოველთა მრგულიადდასაწუველთა და მსხუერპლთა C, უფროჲს არს ესე ყოველთა მსხუერპლთა და შესაწირავთა DE, առաւել է քան զողջակէզս եւ զզոհս *მრ.12,33;* უკუეთუ მრგულიადდასაწუველი იყოს მსხუერპლი იგი მისი S, եթէ ողջակէզ իցէ պատարագն նորա յարջառոց *ლევ.1,3;* მრგულიადდასაწუველი B, ყოვლადდასაწუველი G, ողջակէզ *ისუ 6.22,23.*

მრგულიადმწუარ-ი ողջակէզ მრგულიადმწუარად ვერძი უბიწოჲ მოიბას S, ապա թէ յոչխարաց իցէ պատարագն տեառն *ლევიტ.1,10.*

მრგულიადშესაწირავ-ი ողջակէզ (საკლავი, მსხვერპლი): განჰჴადონ მრგულიადშესაწირავი იგი და განაგონ ასოდ-ასოდ O, մորթեսցեն զողջակէզն եւ անդամ անդամ յօշեսցեն զնա *ლევ.1,6.*

მრგულივ շուրջ. շուրջանակի („გარემო", ირგვლივ): მოღუარა მოსემან სისხლი საკურთხეველსა ზედა მრგულივ G, მოაპკურა მოსე სისხლი იგი საკურთხეველსა მას გარემო O, եհեղ Մովսէս զարիւնն շուրջ զսեղանովն *ლევ.8,24;* მრგულივ G, շուրջանակի *ლევ.7,2.*

მრე ყოფა յաղթել („მძლე-ყოფა", ძლევა): მრე-ვეყავ მას C, მძლე ვეყო მას Ⴂ, յաղթեցի նմա *ფს.12,5.*

მრეშუელ-ი, მრეშუვველ-ი փայտաբեր. փայտակոտոր („მეშეშე", შეშის მომტანი, შეშის მჭრელი): დაადგინნა იგინი ისო... მრეშუელად და მერწყულად S, կացոյց զնոսա յաւուր յայնմիկ փայտակոտորս եւ ջրակիրս *ისუ 6.9,27;* არა მოგაკლდეს თქუენგან მონა მრეშუვველი და მერწყული S, մի՛ պակասեսցէ ի ձէնջ ծառայ փայտակոտոր եւ ջրկիր *ისუ 6.9,23;* იყვნენ იგინი მრეშუვველ და მერწყულე S, იყვნენ იგინი მეშეშედ და მეწყლედ B, լինիցին փայտաբերք եւ ջրակիրք *ისუ 6.9,21.*

მრეწეულ-ი იხ. ბროწეული, მროწეული.

მრთელ-ი ողջանդամ; բոլորակ („ცოცხალი", „მრგუალი", მთლიანი"): მრთელი G, ცოცხალი S, ողջանդամ *ისუ 6.19,21;* ქვათა მრთელთაგან უშენო საკურთხეველი უფალსა G, მრგუალთაგან ქვათა უშენო შენ საკურთხეველი უფალსა S, բոլորակ վիմօք շինեսցես զսեղանն տեառն Աստուծոյ քո *IIშჯ.27,6.*

მრთუანავ-ი կախարդել („გრძნეული“): არა იპოვოს შენ შორის... მრთუანავი რთუანვასა G, ნუ ვინ იპოების შენ შორის... გრძნეულ გრძნეულებითა B, մի գտանիցի ի քեզ... եւ կախարդիցէ կախարդանօք *IIმჯ.18,11.*

მრისუველ-ი կտրիչ. կտրող (დალაქი, მპარსველი): წინაშე მრისუველისა უჴმობელად დგა, առաջի կտրչի իւրոյ անմռունչ *საქ.მოც.8,32;* ვითარცა ტარიგი წინაშე მრისუველისა უჴმობელად დგა J, իբրեւ որոջ առաջի կտրչի անմռունչ կայ *ეს.53,7*; მრისუველი, կտրող *Iმფ.25,11.*

მრისხან-ი/ე զայրացող. բարկացող. ցասումն (გულმოსული, გამწყრალი): მეგობარ მრისხანსა ნუ თანა-ექცევი O, ընդ բարեկամի զայրացողի մի բնակեր *იგ.სოლ.22,24*; მრისხანე, բարկացող *ფს.17,49*; მრისხანედ, ցասմամբ *მრ.3,5.*

მრისხანება սաստ. ցասումն (წყრომა, სასტიკება): მრისხანებითა შენითა... ჰრულოოდა მათ, ի սաստէ քումմէ... ննջեցին *ფს.75,7;* მრისხანება J, ցասումն *იერ.21,5.*

მრიცხუველ-ი թուող (მთვლელი, აღმრიცხველი): მერმე წარმოჴდეს ცხოვარი ჴელითა მრიცხუველისაჲთა O, դարձեալ անցանիցեն խաշինք ընդ ձեռն թուողի *იერ.33,13.*

მრო բոյս („მასკნე“, მცენარე): რტონი მისნი განუტევენა მის ზედა ყოფად იგი მროსა მას თანა (მასკნესა თანა G) ნერგისა მისისასა J, ... հանդերձ բուսով տնկոյ նորա *ეზეკ.17,7.*

მრონეულ-ი იხ. ბრონეული.

მრონეულ-ი անդեայ. անդեայք. անդի. դաստակ. արջառ (ნახირი): კურთხეულ იყვნენ... მრონეულნი ზროხათა შენთანი და სამწყსონი ცხოვართა შენთანი S, օրհնեալ լիցին... անդեայք արջառոց քոց եւ հօտք ոչխարաց քոց *IIმჯ.28,4*; წარმოსტყუენვიდეს ცხოვარსა და მრონეულსა მათსა O, առնոյր հօտս եւ անդեայս *Iმფ.27,9*; სამწყსონი ჩუენნი და მრონეულნი და ყოველნი ბანაკნი ანგროვანთა ჩუენთანი წინაშე შენსა არიან O, ամենայն դաշտք ցորենոյ եւ հօտք եւ անդեայք եւ ամենայն զոմք խաշանց մեռոց առաջի աչաց քոց *ივდ.3,3*; ჴევი იგი აქორისაჲ განსასუენებელი მრონეულთა მათ, եւ ձորն Աքովրայ հանգիստ անդէոց *ეს.65,10;* ჭამენ... ჴბოთა შორის მრონეულთა მწოვართა O, ուտէք... որթս դիեցիկս յանդուոց *ამოს.6,4;* ტიროდეს მრონეულნი ზროხათანი, რამეთუ არა იყო საძოვარი მათა, լացին դաստակք անդուոց զի ոչ գոյր նոցա արօտ *იოვ.1,18*; მრონეული, արջառ *IIნშტ.13,9.*

მრონეულაკ-ი նռնաձեւ (ბრონეულის ფორმისა): ქმნა მრონეულაკები ასი და მოასხა გარდამოკიდებულთა მათ S, արար նռնաձեւս հարեւր եւ եդ ի վերայ շղթայագործացն *IIნშტ.3,16.*

მრონლის სახე նռնաձեւ (ბრონეულის ფორმისა): მრონლის სახენი ოთხასნი ორთა მათ სატიხართა O, զնռնաձեւսն զչորեքհարեւր երկոցունց վանդակացն *III მფ.7,42.*

მრუდ-ი ծուռ (უსწორო): მისი თესლი გულარძნილ არს და მრუდ, եւ վասն այնորիկ գալարուն է եւ ծուռ *ფლპ.მოც.6,25-308,13.*

მრუდ-ყოფა թիւրել (გალუნვა): რაჲთა არა ურნატნი იგი მრუდ-იყვნენ, զի մի՛ թիւրեսցին ակօսքն *თომა19,1-397,13.*

მრულალ-ი քնած (მთვლემარე): უთხრობნ იგი მრულალთა, რომელი უთხრობნ ცოფსა O, მითხრობა მირულებულისა მიმთხრობელი ცოფისა B, որ պատմէ զբան այնմ. որ ոչ անսայ այսպէս է. որ զարթուցանէ զքնած ի խոր քնոյ *ზირ.22,9.*

მრუმე խեթ (დაბინდული): მრუმედ მომხედა მე მზემან პირველისათჳს საცთურისა, խեթիւ նայեցաւ յիս արեգակն վասն առաջին մոլորութեան *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,37-133,86.*

მრუმე-ქმნა շլանալ (დაბინდვა): ვითარ მრუმე იქმნა ოქროჲ, გარდაიქცა ვეცხლი კეთილი? զիա՞րդ շլացաւ ոսկին. այլագունեաց արծաթն սպիտակ *გოდ.იერ.4,1.*

მრუში იხ. მემრუშე, მომრუშე.

მრუშება շնալ. շնալ տալ (მეძავობა): არა იმრუშო, մի՛ շնար *მთ.5,27;* კაცმან, რომელმან იმრუშოს ცოლი ქმრისაჲ G, კაცმან, უკუეთუ ვინმე იმრუშოს ქმრის ცოლისა თანა B, այր. որ եթէ շնասցի ընդ առնակնոջ *ლევ.20,10*; იმრუშა ძელსა და ქვასა J, շնայր ընդ քարի եւ ընդ փայտի *იერ.3,9;* ამრუშოს იგი, նա տայ նմա շնալ *მთ.5,32.*

მრუშება շնութիւն. պոռնկութիւն (მეძავობა): გულისაგან გამოვლენ... მრუშებანი, ի սրտէ ելանէն... շնութիւնք *მთ.15,19*; აღვიხუნე... მრუშებანი მისნი შორის ძუძუთა მისთა O, բարձից... զշնութիւն նորա ի միջոյ ստեանց իւրոց *ოვსე2,2;* მრუშებით ისიძვა O, պոռնկութեամբ շնացաւ *ზირ.23,33.*

მრუშებულ-ი շնացեալ (პატივახდილი): სიკუდილით მოკუდეს მემრუშე და მრუშებული G, մահու մեռցին եւ շնացողն եւ շնացեալն *ლევ.20,10.*

მრქენალ-ი հարկանող (მცემელი რქითა): უკუეთუ მრქენალი იყოს კუროჲ, Ապա թէ ցուլն հարկանող իցէ *გამოსლ.21,29.*

მრღუე անփորձ („გამოუცდელი“, ბრძმედში გაუტარებელი): ვეცხლი თქუენი მრღუე არს O, ვეცხლი თქუენი გამოუცდელ B, արծաթ ձեր անփորձ *ეს.1,22.*

მრღუევა იხ. აღმრღუევა.

მრღვე պղտոր. պղտորական (მღვრიე): რომელი ასუმიდეს მოყუასსა თჳსსა აღთქუეფულსა მრღვესა O, որ արբուցանէ ընկերի իւրում հրապոյրս պղտորս *ამბ.2,15*; მრღვედ მავალთა მდინარეთა სიმრთელესა ჴორცთასა და მღვძარებასა სულთასა გარდააქცევედ და განჰრყუნიან, պղտորական վտակք զառողջութիւնս մարմնոցն եւ զգաստութիւնս հոգւոյն այլայլեն եւ ապականեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.42,15-109,18.*

მრჩობლ-ი կրկին. կրկնակ. կրնակի (ორმაგი, ორკეცი): ბრძანა შეკრვაჲ მისი მრჩობლითა ჯაჭვთა, հրամայեաց կապել կրկին շղթայիւք *საქ. მოც.21,33*; ყოველთა მათ მისცა მრჩობლი სამოსელი O, ամենեցուն ետ կրկին պատմուճանս *დაბ.45,22*; მრჩობლმან შეიპყრნა იგინი მწუხარებამან, կրկին կալաւ զնոսա տրտմութիւն *სიბრძ. სოლ.11,13*; მრჩობლი მიგაგო შენ O, կրկին հատուցից քեզ *ზაქ.9,12;* მრჩობლ არს ყოველი დაბადებული, կրկնակ են ամենայն արարածք *ფიზ.VI58*; შესწირვიდა მსხუერპლთა მრჩობლთა, մատուցանէր կրկնակի զպատարագս իւր *ღმ.შობ.164,2-250,2*; მრჩობლთა მისთა შებმა იყოს SB, შეუპყრნეს მარჩბივნი მისნი G, քուռն հարկանիցէ զերկուորեաց նորա *IIშჯ.25,11.*

მრცხელ-ი լուանալի. թափիչ (მრეცხავი): შემოვალს... ვითარცა მდელოსა მრცხელთასა O, մտցէ... իբրեւ զօճառ լուանալեաց *მალ.3,2*; მრცხელი, թափիչ *მრთ.S.იაკ.მოც.56,33.*

მრწემ-ი կրտսեր. ծառայ. ստրուկ („უკუანა, დამონებული, მონა", უმცროსი): იყოს იგი ყოველთა მრწემ DE, იყავნ იგი ყოველთა უკუანა C, եղիցի ամենեցուն կրտսեր *მრ.9,35*; ესე არსა ძმაჲ იგი თქუენი მრწემი? O, այդ է եղբայրն ձեր կրտսեր *დაბ.43,29*; მრწემ იყავ ქუეყანასა ეგჳპტეს G, დამონებულ იყავ ქუეყანასა მას ეგჳპტისასა S, ծառայ էիր յերկրին եգիպտացւոց *IIშჯ.15,15*; რასა უბრძანებ მრწემსა შენსა G? რაჲთა უბრძანო შენსა მონასა S, զի՞նչ հրաման տացես ծառայի քում *ისუ ნ.5,15;* მრწემნი შენნი ვართ G, მონანი შენნი ვართ S, ծառայք քո եմք *ისუ ნ.9,8;* იყოს შენდა მრწემ უკუნისამდე G, იყოს იგი შენდა მონა უკუნისამდე S, եղիցի քեզ ստրուկ յաւիտեան *IIშჯ.15,17.*

მრწმუნებელ ქმნა հաւատալ („რწმენა"): მრწმუნებელ ექმნენით მას G, არცაღა გრწმენა მისი S, ոչ հաւատացէք նմա *IIშჯ.9,23.*

მსახლობ-ი ստրուկ („მსახლობელი", მონა): ჩემნი არიან ძენი ისრაჱლისანი მსახლობნი G, ჩემნი არიან ძენი ისრაჱლისანი მსახლობელნი B, իմ են որդիքն Իսրայելի ստրուկք *ლევ.25,55.*

მსახრვალ-ი թովիչ. գէտ. դահիճ (მისანი, გრძნეული): ყვნა მუცლით-მეზღაპრენი და მსახრვალნი, արար վհուկս եւ թովիչս *IIნშტ.33,6*; არა ესმინ მას ჴმაჲ მსახრვლისა ჴელოვნისაჲ, մի՛ լուիցէ նա զձայն թովչի ճարտարի *ფს.57,6*; ვინ-მე შეიწყალოს მსახრვალი, გუელმან თუ სცეს მას? ո՞վ արգահատեսցէ թովչի օձահարի *ზირ.12,13;* შემოვიდეს მსახრვალნი და მოგუნი და გაზარელნი და ქალდეველნი, մտին առաջի իմ գէտք եւ մոգք եւ իղձք եւ քաղդեայք *დან.4,4*; მსახრვალი, դահիճ *ფლპ.მოც.4,12-302,12.*

მსახურ-ი պաշտօնեայ. պաշտօն. սպասաւոր. ծառայ. պատանեակ. արբանեակ. մանուկ. դահիճ (მომსახურე, ყრმა, ახალგაზრდა): იყოს იგი... ყოველთა მსახურ DE, եղիցի... ամենեցուն պաշտօնեայ *საქ.მოც.13,5*; მსახურთა მისთა ნუ შეურაცხჰყოფ, զպաշտօնեայս նորա մի՛ արհամարհեր *ზირ.7,32*; ჰრქუა დედამან მისმან მსახურთა მათ, ասէ մայրն նորա զսպասաւորն *ი.2,5;* არა დასცხრებოდეს მსახურნი იგი მეფისანი, ոչ դադարէին... սպասաւորք թագաւորին *დან.3,46*; დაადგინა... მსახურთა თჳსთა ზედა DE, կացոյց... ի վերայ ծառայից իւրոց *მთ.24,45*; რომელი განუმზადა უფალმან მსახურსა თჳსსა ისაკს, զոր պատրաստեաց տէր ծառայի իւրում Իսահակի *დაბ.24,44;* ნუ განაბოროტებ მსახურსა, մի՛ չարչարեր զծառայ *ზირ.7,22;* ვართ... მსახურნი ტაძრისანი, եմք... մեհենաց ծառայք *ანან194,32-316,7*; მსახური, պատանեակ *IVმფ.4,38*; ორნივე მსახურნი ხართ ეშმაკისანი, երկոքեան դուք արբանեակք էք սատանայի *სბსტ.132,11;* მოვიდის მსახური იგი მღდელისაჲ, գայր մանուկ քահանային *Iმფ.2,15;* მსახურნი იგი ეტყოდეს წმიდათა მათ A, ասեն դահիճքն ցսուրբն *სბსტ.133,6.*

მსახურება պաշտել. ծառայել. զոհել. սպասաւորել. արբանակել. հարկել. պաշտօն տանել. առնուլ. սպաս ունել/տանել. մատակարար լինել. ծառացեցուցանել. կողկողել. յառնել („მთნევა", „მონება", „ზორვა"): მას მხოლოსა ჰმსახურებდე, զնա միայն պաշտեսցես *მთ.4,10;* არა მოვიდა, ვითარმცა იმსახურა ვისგანმე, არამედ მსახურებად, ոչ եկն առնուլ պաշտօն այլ պաշտել *მრ.10,45*; მსახურებდა ღამე და დღე DE, պաշտէր զցայգ եւ զցերեկ *ლ.2,37*; კეთილი ღვნოჲ პირველ ამსახურის C, զանոյշ գինին յառաջագոյն պաշտէ *ი.2,10;* მსახურებად მსახურებათა კარვისა უფლისათა, պաշտել զպաշտօն խորանին տեառն *რიცხ.16,9*; რაჲთა არა ჰმსახურებდენ უფალსა S, რაჲთა არა ემთნებოდინ უფალსა G, զի մի՛ պաշտիցեն զտէր *ისუ 6.22,25;* ჰმსახურებდეთ, (ემთნნეთ G) უფალსა, ღმერთსა თქუენსა ყოველსა ჟამსა GS, պաշտիցէք զտէր Աստուած ձեր զամենայն ժամանակս *ისუ 6.4,25*; იგი მმსახურებდა მე, նա պաշտէր զիս *ფს.100,6;* ღმერთსა... ქრისტეანეთასა ჰმსახურებ, զաստուած քրիստոնէից պաշտես դու *ფლკტ.133,7-438,12;* არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა, ვითარცა მორენე G, არა გმონებდეს შენ მონებასა კირთებრ, არამედ ვითარცა სასყიდლითა დადგინებული B, մի՛ ծառայեսցէ քեզ ծառայութիւն ստրկի. իբրեւ զվարձկան *ლევ.25,39*; ექუს წელ გმსახუროს შენ S, გმონოს შენ ექუს წელ G, ծառայեսցէ քեզ զվեց ամ *IIშჯ.15,12*; ჰმსახურებდით უფალსა, զոհեսցեն տեառն *გამ.8,8;* ვჰმსახურო, ვითარცა შენ გინდეს, զոհեսցիս որպէս եւ դու կամիս *ანდ.-ანატ.219,329-38,9;* არა ვჰმსახურო კერპთა, ոչ զոհեմ կռոց *ფლკტ.139,35-447,23;* ჰმსახურებდა მათ მარტოჲ, սպասաւորէր նոցա միայն *ანდ.-ანატ.331-39,19*; ყოველი დაბადებული შენ შემოქმედსა გმსახურებნ, քո արարածք քեզ արարչիդ արքանեկէ *სიბრძ.სოლ.16,24*; ჰმსახურებდენ ყოველნი ნათესავნი, պաշտօն տարցին ամենայն ազգք *ივდ.3,13*; რავდენი-იგი მმსახურა, უმჯობეს შენ უწყი, որչափ ինչ... սպաս կալաւ ինձ. զայն դու ինքնին քաջ գիտես *II ტიმ.1,18*; ჰმსახურებენ დაბადებულსა უფროჲს დამბადებელისა ღმრთისა, սպաս տանին արարածոց փոխանակ արարչին Աստուծոյ *მრთ.A.ანტ.დ.88,26-65,1*; არა მოვიდა, ვითარმცა იმსახურა ვისგანმე, არამედ მსახურებად, ոչ եկն առնուլ պաշտօն. այլ պաշտել *მრ.10,45;* არა თავთა თჳსთა, არამედ თქუენ გმსახურებდეს მას, ոչ թէ անձանց. այլ մեզ մատակարարք լինէին *Iეპ.პეტრ.1,12;* ვინ არს აბიმელეს, რამეთუ ვჰმსახუროთ მას? G, ვინ არს აბიმელექ, რამეთუ ვჰმონებდეთ მას S, ո՞վ է Աբիմելէք. զի ծառայեսցուք նմա *მსჯ.9,38;* უღმრთონი ჰმსახურებდენ კართა მართალთასა O, ամպարիշտք կողկողեսցին առ դրունս արդարոց *იგ.სოლ.14,19;* მსახურებად ღმერთთა უცხოთა, հարկել աստուածոց օտարաց *ბარ.1,22*; მსახურეთ ღმერთთა || უზორეთ ღმერთთა, կամ զոհել աստուածոցն *სბსტ.125,15.*

მსახურება սպասաւորութիւն. պաշտօն. պաշտումն. պաշտամունք. ծառայութիւն. սպաս. կրօնաւորութիւն (სამსახური): ეკრძალე მსახურებასა მას, რომელი მიიღე უფლისა მიერ, զգոյշ լեր սպասաւորութեանդ զոր ընկալար ի տէր *კოლ.4,17;* ვითარ აღასრულეს მსახურებაჲ იგი მათი, իբրեւ կատարեցին զպաշտօնն *საქ.მოც.12,25*; გეტყოდა თქუენ, დამარხვად თქუენდა მსახურებაჲ ესე, եւ խօսեցաւ. պահեսջիք զպաշտօնդ զայդ *გამოსლ.12,25*; მსახურებაჲ ღმრთისა მიმართ-დასაბამ ცნობის, պաշտօն բարի առ Աստուած՝ սկիզբն զգօնութեան *იგავ.სოლ.1,7;* ვითარცა აღივსნეს დღენი იგი მსახურებისა მისისანი, իբրեւ լցան աւուրք պաշտաման նորա *ლ.1,23*; სოფელი ყოველი მიიქცეს და მსახურებაჲ ღმერთთაჲ დააყუდნეს, զաշխարհս ամենայն փոխեցին ի պաշտամանէ դիցն *რიფს.166,25-87,8*; მწუხრისა იგი მსახურებისა წესი მოიწია, երեկոյին պաշտաման կարգքն հասին ի վերայ *მრთ.D.სებ.გაბ.მოც.საქს.376,24-62,9*; მსახურებასა მას უფლისასა შინა დგეს და იმარხვიდეს, մինչդեռ ի պաշտաման տեառն կային եւ պահէին *საქ.მოც.13,2;* მაქუნდა ჭურჭერი მსახურებისა ჩემისაჲ, առի եւ ես զկահ ծառայութեան *ი.მოც.61,5-203,15;* დამან ჩემმან დამიტევა მე მსახურებად, քոյրդ իմ միայն եթող զիս ի սպասու *ლ.10,40*; ნუცამცა იგინი დააყენებენ მსახურებასა უფლისასა O, մի՛ նոքա զսպաս տեառն խափանեսցեն *ნეემ.10,39*; მსახურება, կրօնաւորութիւն *ეპ.იაკ.1,27.*

მსახურებით-ი սպասաւորութեան („სამსახურებელი“, შესასრულებელი სამუშაო): ყოველი საქმე მსახურებითი არა ჰქმნეთ G, ყოველი საქმე სამსახურებელისა არა ჰქმნეთ B, զամենայն գործ սպասաւորութեան մի՛ առնիցէք *ლევ.23,7.*

მსახურებრივ-ი սպասաւորութեան („მსახურებისა“, შესასრულებელი სამუშაო): ყოველი საქმე მსახურებრივი არა ჰქმნათ მას შინა G, ყოველი საქმე მსახურებისა არა ჰქმნეთ მას შინა B, զամենայն գործ սպասաւորութեան մի՛ գործիցէք ի նմա *ლევ.23,21;* ყოველი საქმე მსახურებრივი არა ჰქმნათ G, ყოველსა საქმესა მსახურებისასა ნუ იქმთ B, զամենայն գործ սպասաւորութեան մի՛ գործիցէք *რიცხ.28,18.*

მსაჯულ-ი դատաւոր. որ դատէ. իշխան. բռնաւոր. եպարքոս. դատախազ („მთავარი“, განსმჯელი, გამკითხავი, მოსამართლე): ნუუკუე მიგცეს მოსაჯულმან მან შენმან მსაჯულსა, գուցէ մատնիցէ զքեզ ոսոխն դատաւորի *მთ.5,26;* ვინ დაგადგინა შენ... მსაჯულად ჩუენ ზედა? O, ո՞ կացոյց զքեզ... դատաւոր ի վերայ մեր *გამ.2,14*; ღმერთი მართალ მსაჯულ, Աստուած դատաւոր արդար *ფს.7,12*; მოვსრა მსაჯული მისგან, սատակեցից զդատաւոր ի նմանէ *ამოს.2,3*; უბრძანა მსაჯულმან მან შეკრვაჲ მათი B, ბრძანა მთავარმან მან შეკრვაჲ მათი A, հրամայեաց դատաւորն կապել զնոսա *სბსტ.134,28-135,2;* განისწავლენით ყოველნი მსაჯულნი ქუეყანისანი, խրատեցարուք ամենեքեան ոյք դատիք զերկիր *ფს.2,10;* შეიყუარეთ სიმართლჱ მსაჯულთა ქუეყანისათა O, սիրեցէք զարդարութիւն ոյք դատիք զերկիր *სიბრძ.სოლ.1,1;* მსაჯული, իշխան *ფლპ.მოც.4,31-303,15*; ესმა ესე მსაჯულსა მას B, լուաւ զայս բռնաւորն *სბსტ.128,11-4*; მსაჯული, եպարքու *ფოკა.339v-492,34*; მსაჯული, դատախազ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,22.*

მსაჯულება դատաւորութիւն („მთავრობა"): მსაჯულებასა მას ასურთა ზედა კვრინწჱსსა C, მთავრობასა ასურეთს კვრინწჱსსა DE, ի դատաւորութեան ասորւոց Կիւրենեայ *ლ.2,2;* ხარკსაცა მისცემდეს მსაჯულსა მას აგრიკოლასს B, აიძულებდეს მსახურებად კერპთა აგრიკოლაოზისა მთავრობასა A, հարկէին զոհել պիղծ կռոցն ի դատաւորութեան Ագրիկողայոսի *სბსტ.124,2-123,3.*

მსაჯულება, მსაჯულობა դատաւոր լինել (მსაჯულად ყოფნა): ნუ ითხოვ მსაჯულებასა O, մի՛ խնդրեր լինել դատաւոր *ზირ.7,6.*

მსგავს-ი նմանող. նման. նմանագոյն. բաժանորդ. համեմատ (მისებრი): ვისა არიან მსგავს? ո՞ւմ իցեն նմանողք *ლ.7,31*; არავის ვპოებთ სხუასა მსგავსსა მისსა ძლიერებითა, ոչ գտանեմք զայլ որ նմանող զօրութեան նորա *იობ.37,23;* არა მსგავს მისა შჩნდე, մի՛ լինիցիս նմանող նմա *იგ.სოლ.26,4*; დედაკაცი მემრუშე მსგავსი შენი J, ամենայն կին պոռնիկ նմանող քո *ეზეკ.16,32;* რაჲთა განწმიდოს მსგავსი მსგავსითა, նմանեաւն զնմանն մաքրելով *გრ.ანძ.-შობ. 298,38-183*; მსგავსსა მას აღასრულებდა, նմանագոյնսն կատարէր *იპ.რომ.-კურთხ.16*; ნუუკუე იქმნებით მსგავს მათა, մի՛ այսուհետեւ լինիք բաժանորդք նոցա *ეფეს.5,7*; რომლისა არავინ იყო მსგავს მისა ქუეყანასა ზედა ნაშობთაგან დედათასა, որոյ ոչ գոյր համեմատ յերկրի ի ծնունդս կանանց *რიფს.176,18-109,11.*

მსგავს ყოფა հաւասարել (თანაბარ ყოფა): არა მსგავს იყვნეს მორჩთა მისთა O, ոչ հաւասարեցին շառաւիղաց նորա *ეზეკ.31,8.*

მსგავსად ըստ. -բար. հանգոյն. ի նմանութիւն („-ებრ"): მსგავსად სარწმუნოებისა თქუენისა, ըստ հաւատոց ձերոց *მთ.9,29*; მსგავსად სიტყჳსა შენისა C, სიტყჳსაებრ შენისა DE, ըստ բանի քում *ლ.2,29*; მსგავსად პირუტყუთა, անասնաբար *მრთ.A.ანტ.დ.95,8-73,6*; მსგავსად მოსე ნინაწარმეტყუელისა, հանգոյն նախամարգարէին Մովսիսի *ნრს.76,7;* მსგავსად ხატისა სახედ აღმოდგმით გამოწერა იგი, ի նմանութիւն պատկերի կերպարանեաց զնա *ეს.40,19.*

მსგავსება նմանել. նմանեցուցանել. նմանող լինել. նշանակել. հաւասարել. աւրինակ բերել. նման լինել (მიბაძვა, შეთანაბრება, მსგავს ყოფა): ნუ ემსგავსებით მათ, մի՛ նմանիցէք նոցա *მთ.6,8;* ემსგავსოს იგი კაცსა ბრძენსა, նմանեսցէ առն իմաստնոյ *მთ.7,24*; ჰბაძვიდა პირუტყუთა უგუნურთა და მიემსგავსა მათ, հաւասարեաց անասնոց անբանից եւ նմանեաց նոցա *ფს.48,13;* რასა-მე ვამსგავსო ნათესავი ესე? ո՞ւմ նմանեցուցից զազգս զայս მთ.11,16; ვის ამსგავსეთ უფალი? ո՞ւմ նմանեցուցէք զտէր *ეს.40,18;* მისსა მას სიწმიდესა და სიყუარულსა ემსგავსენით, նորա սրբութեան եւ սիրոյն եղերուք նմանողք *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,16-130,19*; ბრპენსა ამსგავსებს ცოდვასა, ի դէմս կայարի նշանակէ զմեղս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,11-35,5;* ემსგავსებოდა ეშმაკსა, հաւասարէր սատանայի *ფლკტ.133,4-438,8*; ვითარ ემსგავსების ქრისტესა? զի՞արդ աւրինակ բերիցի Քրիստոսի *ფიზ.VI 49*; მენავეთა ოდენ მაგათ ემსგავსე, նման լեր զէթ նաւավարացդ *მრთ.S.ო.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,32-38,2.*

მსგავსება նմանութիւն. կերպարանք. աւրինակ. պատկեր. („ხატი ქმნულებისაჲ", „კერპი") *ისუ 6.22,28*; მსგავსებაჲ არა იხილეთ მას დღესა შინა G, ხატი ქმნულებისაჲ არა იხილოთ თქუენ დღესა მას S, նմանութիւն. ինչ ոչ տեսէք յաւուրն յայնմիկ *IIშჯ.4,15*; ნუ... იქმთ თავთა თქუენთად მსგავსებასა ნახნაგებულსა ყოველსა ხატსა G, ნუცა იქმთ თავისა თქუენისა კერპთა, გამოქანდაკებულთა მსგავსად ხატისა S, մի՛... առնիցէք ձեզ դրօշեալ նմանութիւն ամենայն պատկերի *IIშჯ.4,16*; რომელსა-მე (რომელსა O) მსგავსებასა ამსგავსეთ იგი, դյո՞ւմ նմանութեան նմանեցուցէք զնա *ეს.40,18*; შორის მისსა ვითარცა მსგავსებაჲ ოთხთა ცხოველთაჲ, ի մէջ նորա կերպարանք չորից կենդանեաց *ეზეკ.1,5*; ნეტარ იყვნენ, რომელთა მიიღონ მსგავსებაჲ იგი ქრისტჱსი, երանի որ առնուցուն զաւրինակն Քրիստոսի *თეკლა93,33*; რომელთა მსგავსება გურიტისაჲ გაქუს თავთა თქუენთა, որ զպատկեր տատրակին ունիք յանձինս *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,15-130,18.*

მსგავსებულ-ი նմանեալ (მსგავსი): ღმერთნი იგი მსგავსებულ არიან კაცთა და გარდამოსრულ არიან ჩუენდა, Աստուածք նմանեալք մարդկան իջին առ մեզ *საქ.მოც.14,10.*

მსთობა կանխել („ალმსთობა", ადრე ადგომა, ასწრაფება): იმსთუეთ ხვალისა G, ალიმსთუეთ

ხვალისაგან S, կանխեսջիր վաղիւ *მსჯ.19,9*; ვიმსთოთ ვენაჴთა შინა S, აღვიმსთოთ ვენაჴებად O, կանխեսցուք յայգիս *ქება 7,11*; წყალობამან მისმან იმსთო ჩემდამო, ողորմութիւն նորա կանխեսցէ առ իս *ფს.58,11.*

მსთუა, მსთოა, მსთუვა կանուխ. վաղահասուկ. վաղվաղ. կանխահաս (საადრევი, ადრე მოწეული): მოილოს [ნჳმაჲ] მსთუაჲ და მცხუედი, առցէ զկանուխ եւ զանագան *ეპ.იაკ.5,7*; მოგუცა ჩუენ ნჳმაჲ მსთუაჲ და მცხუედი ჟამსა თჳსსა, տայ մեզ զանձրեւ զկանուխ եւ զանագան *იერ.5,24*; ვითარცა მსთუაჲ ლეღჳ, իբրեւ զվաղահասուկն թզոյ *ეს.28,4*; ჟამსა მსთუასა, ի վաղվաղ ժամանակի *ზირ.11,24*; კიშტჳ ერთი ლეღჳთა ტკბილითა ფრიად, ვითარცა ლეღჳ მსთუაჲ, կողով մի յոյժ քաղցր թզոյ իբրեւ զկանխահաս թզոյ *იერ.24,2*; ნჳმაჲ... მსთოაჲ და მცხუედი G, ნჳმაჲ მსთუვაჲ და მცხუედი S, անձրեւ... զկանուխ եւ զանագան *IIშჯ.11,14.*

მსთუად վաղվաղակի. վազ. վաղվաղ. փութանակի. վաղայարոյց. վաղ քաջ. ընդ հուպ. արագանաս. ընդ առաւօտ. կանխեալ („მსწრაფლ", ადრე, სასწრაფოდ): აღმოედით ჩუენდა მსთუად S, აღმოვედ ჩუენდა მწრაფლ G, ել առ մեզ վաղվաղակի *ისუ 6.10,6*; მისდრკეს მსთუად გზისაგან G, გარდაჴდეს ადრე გზისა მისგან S, խոտորեցան վաղվաղակի ի ճանապարհէ *მსჯ.2,17*; ვითარცა თივაჲ მსთუად შეგესემინ ჩემი C, მსწრაფლ შეგესემინ ჩემი L, վաղվաղակի լուր ինձ *ფს.101,3;* მსთუად იშუებდე ნაყოფთა მისთა O, վաղվաղակի ուտիցես յարմտեաց նորա *ზირ.6,20*; მსთუად ენიო მას, վաղ հասանես նմա *ზირ.27,9*; მსთუად მეწიენ ჩუენ წყალობაჲ შენი, վաղվաղ եկեսցէ առ մեզ ողորմութիւն քո *ფს.78,8*; მსთუად, փութանակի *ზირ.27,3*; იყო მსთუად განთიადსა მას ვიდრე ღამისაჲ დგა-ღა, եղեւ ընդ վաղայարոյց լինելոյ գիշերոյն *IVმფ.8,21*; მსთუად განთიად მოვიდეს სამარესა მას, վաղ քաջ ընդ առաւօտն եկին ի գերեզմանն *ლ.24,1;* რომელ მოიწიოს თქუენდა მსთუად საუკუნოჲსაგან მაცხოვრისა ჩუენისა, որ եկեսցէ ձեզ ընդ հուպ ի յաւիտենականէ փրկչէ ձերմէ *ბარ.4,22*; მოიზიდვიდენ თავის თჳსისათჳს მსთუად წარწყმედასა, ածեն ի վերայ անձանց զարագահաս կորուստ *IIეპ.პეტრ.2,1*; აღდგა მსთუად განთიად, յարեաւ արքայն ընդ առաւօտս լուսով *დან.6,19*; მსთუად განთიადსა მას მივიდეს სამარესა მას, կանխեալ ընդ առաւօտն չոգան ի գերեզմանն *ლ.24,22.*

მსთულებელ-ი կթող. վակսանակ (მოსავლის ამღები, მკრეფელი): ვითარცა მეკუფხლჳ შემდგომად მსთულებელთა O, իբրեւ զճռաքաղ զհետ կթողաց *ზირ.30,16*; იგინი ვითარცა მსთულებელნი მოუგებდენ J, նոքա իբրեւ կթողք տացեն պատասխանի *იერ.25,30*; სახლნი მეფისა ბაბილონისანი, ვითარცა კალონი მსთულებელისანი, დაილეწნენ O, տուն բաբելացւոց իբրեւ զօրան վականակ կասցի *იერ.51,33.*

მსივანება այտումն (სიმსივნე): წყლით განსივებაჲ მუცლისაჲ და მსივანებაჲ, ანუ ზარის განჴდანი ჴორცთანი, զջրգողութիւն եւ զայտմունս եւ զայրացմունս մարմնոյ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ.109,15-42,12.*

მსიძავ-ი պոռնիկ. հոմանի („მამაკაცი მეძავი"): არა იყოს მსიძავი ძეთაგან ისრაჱლისათა G, ნუცა იპოებინ მამაკაცი მეძავი ძეთაგან ისრაჱლისათა S, մի պոռնիկ յուստերաց Իսրայելի *IIშჯ.23,17*; ყოველთა მსიძავთა მისთა კუალად სასყიდელსა მისცემდა J, տայ վարձս հոմանեաց իւրոց *ეზეკ.16,32.*

მსმენელ-ი ունկնդիր. լսող (ყურის დამგდები, გამგონე): არა მსმენელნი შჯულისანი, არამედ მყოფელნი განმართლდებიან, ոչ ունկնդիրք օրինացն են արդարք. այլ գործողք օրինացն *ეპ.იაკ.(უწყ.)37,12-319,8*; ენისა მსმენელ, լեզուի նորա ունկնդիր *სიბრძ.სოლ.1,6;* განსწმედენ გონებასა მსმენელთასა სარგებლითა სწავლითა, սրբեն զմիտս լսողացն օգտակար խրատուն *ფკლტ.143,22-452,14*; გულისჴმისყოფაჲ უღირს არა ხოლო მეტყუელსა, არამედ მსმენელსაცა *მრთ.A.კირ.იერ.-სული წმ.162,337,8.*

მსოფლელ-ი բնակ. գաւառական (მკვიდრი, ადგილობრივი, პროვინციელი): განმართლებაჲ ერთი იყოს მწირისა და მსოფლელისაჲ G, իրաւունք միեւնոյն կացցեն եկին եւ բնակին *ლევ.24,22*; თქუენ მსოფლელ ხართ S, դուք գաւառականք էք *ისუ 6.9,22.*

მსოფლიო աշխարհական; գաւառական (საქვეყნო; სოფლის მცხოვრები): აქუნდა პირველსა მასცა სჯულსა სამართალი მსახურებათაჲ, წმიდაჲ იგი მსოფლიოჲ, ունել ունէր եւ առաջինն ` իրաւունս պաշտաման յայնժամ զաշխարհական սրբութիւն *ჰებრ.9,11;* მსოფლიო, գաւառական *გრ.ანძ.-შობ.295,17-179.*

მსრბოლ-ი սուրհանդակ. ընթացող (შიკრიკი; მორბენალი): ვითარცა კეთილი მსრბოლი [მოიწიოს] O, իբրեւ զարագոտն սուրհանդակ *იგ.სოლ.24,34*; წარწყმდეს სივლტოლაჲ მსრბოლისაგან O, կորիցէ փախուստ յընթացողէն *ამოს.2,14.*

მსტოვარ-ი, მსტუ(ვ)არ-ი լրտես. դէտ. դիտակ. ոստիկան. տեսանող („განმსტრობი", ჯაშუში, მზვერავი, მოთვალთვალე): მსტოვარი B,

მსტოარი S, განმსტრობი G, լրտես *ისუ 6.6,25*; მსტოვრად მიგეც სახლსა ისრაჱლისასა O, դէտ ետու զքեզ տանն Իսրայէլի *ეზეკ.33,7*; ვითარცა მსტოვარი ლეღვსა მსთუაჲ ვიხილენ მამანი მათნი, իբրեւ զդիտակ ի թզենւոջ վաղահասուկ տեսի զհարս նոցա *ოვსე9,10*; გულისა მსტუვარი ჭეშმარიტ და ენისა მსმენელ S, սրտի նորա ոստիկան ճշմարիտ [Աստուած] եւ լեզուի նորա ունկնդիր *სიბრძ.სოლ.1,6*; შეიწყნარნა მსტუარნი იგი, ընկալեալ լրտեսսն *ეპ.იაკ.2,25;* მსტუარ არს მოქმედთა უსჯულოებისათა, տեսանող է այնոցիկ որ կատարեն զանօրէնութիւն *იობ.35,13*; მსტურად (მსტოვრად O) მიგეც შენ სახლსა ისრაჱლისასა, դէտ կացուցի զքեզ տանն Իսրայէլի *ეზეკ.3,17.*

მსტოვარ-ყოფა հայել („ხედვა", თვალთვალი): თუალნი მისნი წმიდისა მიმართ ისრაჱლისა მსტოვარ იყვნენ O, თუალნი მისნი წმიდისა მიმართ ისრაელისა ჰხედვიდენ, աչք նորա ի սուրբ Իսրայէլի հայեսցին *ეს.17,7.*

მსტოვრობა/მსტორობა იხ. მსტურობა, მიმომსტოვრობა, მიმომსტორობა.

მსტჳნვარ-ი որ շչիցէ (დამსტვენი): ჴმაჲ მათი ვითარცა გუელისაჲ მსტჳნვარისაჲ O, ձայն նորա իբրեւ զօձի. որ շչիցէ *იერ.46,22.*

მსუენ-ი մողէզ. տիտէր (ხვლიკი): მსუენი, մողէզ *ლევ.11,30*; რომელი-იგი ხატად მსუენის მსგავს არს, որ է ի տիտեառն կերպարան *ფიზ.5,5.*

მსუენლომ-ი գետնառեւծ („მიწის ლომი", ქამელეონი): და ძოვდენ შორის მისსა... მსუენ-ლომნი O, და ძოვდენ საშუალ მისსა... მიწის ლომნი B, եւ արածեսցեն ի միջի նորա... գետնառեւծք *სოფ.2,14.*

მსუმელ-ი արբեցող: ღვინის მსმელი: აჰა კაცი მჭამელი და ღჳნისა მსუმელი C, ահա այր կերող եւ արբեցող *მთ.11,19.*

მსუნევან-ი կարկանդակ. հաստեայ („მსუნოანი", ქადა): რაჲთა უქმნენ მსუნევანი ძალთა ცისათა O, առնել կարկանդակս զօրութեանց երկնից *იერ.7,18;* თჳნიერად ნუ ქმართა ჩუენთა უქმენით მას მსუნევანი (მსუნოანი J) და უგებდით მათ საგებელსა O, միթէ առանց արա՞նց մերոց արարաք նմա հաստեայս եւ կարկանդակս եւ նուիրեցաք նմա նուէրս *იერ.44,19.*

მსუქან-ი պարարակ. պարարտ („უსხ-ი"): მოიბთ ზუარაკი იგი მსუქანი და დაკალთ DE, მოიბთ ჴარი იგი უსხი და დაკალთ C, ածէք զեզն պարարակ. զենէք *ლ.15,23;* მსუქანსა მას დაჰკლევდი J, զպարարտսն զենուք *ეზეკ.34,3.*

მსყიდელი იხ. კერმის მსყიდელი, კაცის-მსყიდელი.

მსყიდელ-ი ტრედისაჲ աղաւնեվաճառ („ტრედის მოფარდული", „რომელი ყიდდეს ტრედსა"): სასხდომელები იგი მსყიდელთაჲ მათ ტრედისათაჲ დაუმჴუა DE, სავარძლები იგი ტრედის მოფარდულთაჲ დაუმჴუა C, զաթոռ աղաւնեվաճառացն կործանեաց *მრ.11,15*; სასხდომელი იგი მსყიდელთაჲ მათ ტრედებისათაჲ დაუმჴუა DE, ... დაამჴუა და საჯდომელები, რომელი ყიდდეს ტრედებსა C, ... կործանեաց եւ զաթոռս աղաւնեվաճառացն *მთ.21,12.*

მსწავლელ-ი խրատիչ („მწურთელი", მწვრთნელი, დამრიგებელი): ხოლო მე მსწავლელი თქუენი ვარ O, ხოლო მე მწურთელი თქუენი B, ես եմ խրատիչ ձեր *ოვსე5,2.*

მსწრაფლ վաղվաղակի. երագութեամբ. տագնապաւ. փութապէս („მეყსეულად, მსთუად", საჩქაროდ, სასწრაფოდ): მსწრაფლ G, მეყსეულად B, վաղվաղակի *მსჯ.9,54*; მსწრაფლ შეგესემინ ჩემი Ⴊ, მსთუად შეგესემინ ჩემი Ⴀ, վաղվաղակի լուր ինձ *ფს.101,3*; მოაქცია ერმან მან მსწრაფლ, դարձաւ ժողովուրդն վաղվաղակի *დან.13,50*; მსწრაფლ, երագութեամբ *სიბრძ.სოლ.18,14*; მსწრაფლ წარგზავნნენ იგინი, տագնապաւ յուղարկեալ զնոսա *სიბრძ.სოლ.19,2;* მსწრაფლ, փութապէս *IIეზრ.4,23.*

მსჭუალვა იხ. დამსჭუალვა.

მსხდომარე որ նստէ. բնակիչ („დამკვდრებული", მჯდომარე): მსგავს არს იგი ყრმათა, მსხდომარეთა შორის უბნებსა C, მსგავს არს ყრმათა, რომელნი სხენედ უბანთა ზედა DE, նման է մանկտոյ որ նստիցին ի հրապարակս *მთ.11,16;* მსხდომარე G, დამკვდრებული B, բնակիչ *ლევ.18,25.*

მსხემ-ი պանդուխտ. եկն. նժդեհ. յեցեալ. ծառայ („შინ მყოფი", „მწირი", „მოსრული", „დამონებული"): მსხემი მღდელისაჲ G, შინ მყოფმან მღდელისამან B, պանդուխտ քահանային *ლევ.22,10*; მსხემი G, მწირი S, պանդուխտ *II შჯ.23,8*; მსხემ ვარ შენ წინაშე და წარმავალ, պանդուխտ եմ ես առաջի քո *ფს.38,13*; რაჲსათჳს იქმენ ვითარცა მსხემი ქუეყანასა ზედა, ընդէ՞ր եղեր իբրեւ զպանդուխտ յերկրի *იერ.14,8*; მსხემსა და ობოლსა და ქურივსა არა ჰმძლავრობდეთ, զեկն եւ զորբն եւ զայրին ոչ յաղթահարիցէք *იერ.7,6*; მწირ და მსხემ ხართ თქუენ B, պանդուխտք եւ նժդեհք էք դուք *ლევ.25,23*; არა ჰქმნეთ მკჳდრმან და მწირმან მსხემმანი G, რომელი მოსრულ იყოს თქუენ შორის B, մի՛ գործիցէք բնակն եւ պանդուխտն որ յեցեալ յիցէ ի ձեզ *ლევ.16,29*; მსხემი G, დამონებული B, ծառայ *II შჯ.24,22.*

მსხემობა պանդխտանալ. պանդխտել („მწირობა“, „მკჳდრ ყოფა“, მკჳდრობა“, „დამკჳიდრება“): წარვიდა კაცი… მსხემობად ველსა მოაბისასა G, წარვიდა კაცი… მწირობად სოფელსა მას მოაბისასა S, գնաց այր… պանդխտանալ յագարակին Մովաբայ *რუთ.1,1;* რად მსხემობ ნავთა შინა? G რაჲსათჳს მკჳდრ ხარ ნავთა შინა? S, ընդ՞էր բնաւ պանդխտիցիս ի նաւս *მსჯ.5,17;* იწყო მსხემობად (მკჳდრობად S) კაცისა მის თანა G, սկսաւ պանդխտանալ առ առնն *მსჯ.17,11;* იმსხემა მუნ რიცხუსა მცირესა G, დამკჳდრებად მუნ მცირედ ჟამ S, պանդխտեցաւ անդ սակաւ ինչ թուով *II შჯ.26,5.*

მსხემობა պանդխտութիւն (უცხოობა): შვილნი მსხემობისანი O, որդիք պանդխտութեան *IIეზრა 8,35.*

მსხემ ყოფა պանդխտել. բնակել („მკჳდრობა“, „მწირობა“, „დამკჳდრებულ-ყოფა“): მსხემ იყო ლავას G, მკჳდრობდა იგი გაბაას S, պանդխտեալ էր ի Գաբաա *მსჯ.19,16*; მსხემი ბევრთა შორის მთისა ეფრემისთა G, რომელი მწირობდა ადგილთა მთისა ეფრემისთა S, պանդխտեալ ի կողմանս լերինն Եփրեմի *მსჯ.19,1*; რომელსა შინა მსხემ იყვენით G, რომელთა შორის დამკჳდრებულ იყვენით B, յորում պանդխտեցարուք *ლევ.18,3*; რომელნი მსხემ არიან ქუეყანასა ეგჳპტისასა, որ բնակեալ են յերկրիդ Եգիպտացւոց *იერ.44,28*; რომელნი მსხემ ყვნა ნაბუქოდონოსორ მეფემან O, զորս պանդխտեցոյց Նաբուքոդոնոսոր թագաւոր բաբելոց *ნეემ.7,6.*

მსხეპრ-ი սաստիկ („ფრიადი“, მძაფრი): ოდეს წარჴდა წჳმაჲ იგი მსხეპრი (+ფრიადი O) და დაშთა მისგან ცუარი ხოლო J, արկ անձրեւ սաստիկ յոյժ եւ յետ անցանելոյն անձրեւին՝ ցօղ *IIIეზრა4,49.*

მსხმო պտղալից („ნაყოფიერი“, ნაყოფით სავსე): ვითარცა ზეთისხილი მსხმოჲ Ⴀ, ვითარცა ზეთისხილი ნაყოფიერი Ⴊ, որպէս ձիթենի պտղալից *ფს.51,10.*

მსხო(ვ)რი იხ. მსახური.

მსხუერპლი պատարագ. զոհ. ողջակէզ. նուէր. սպանդ („ძღუენი“, „ზორვა“, „შესაწირავი“, „საკლევели“): უკუეთუ მრგულიად დასაწუველი იყოს მსხუერპლი იგი მისი… ზროხათაგან O, უკუეთუ ყოვლად დასაწუველი იყოს ძღუენი მისი… ზროხათაგან G, եթէ ողջակէզ իցէ պատարագն նորա յարջառոց *ლევ.1,3*; შეკრბეს შეწირვად მსხუერპლისა დიდისა S, შეკრბეს ზორვად ზორვასა დიდსა G, ժողովեցան զոհել զոհ մեծ *მსჯ.16,23*; მიცემად მსხუერპლისა C, მიცემად შესაწირავი, տալ պատարագս *ლ.2,24*; შევწირო მსხუერპლი ქებისაჲ Ⴀ, մատուցից… պատարագ օրհնութեան *ფს.26,6;* წყალობაჲ მნებავს და არა მსხუერპლი, զողորմութիւն կամիմ եւ ոչ զպատարագ *ოსე6,6;* წყალობაჲ მნებავს და არა მსხუერპლი, զողորմութիւն կամիմ եւ ոչ զզոհս *მთ.9,13*; მსხუერპლი არს G, შესაწირავი არს O, զոհ է *ლევ.2,1*; შესწირონ მსხუერპლი და შესაწირავი O, մատուսցեն զոհս եւ պատարագս *ეს.19,21*; მსხუერპლი G, საკლველი S, զոհ *ლევ.4,26*; წარიღო შეშაჲ იგი მსხუერპლისაჲ, առ Աբրահամ զփայտ ողջակիզին *დაბ.22,6*; შეწირეს მუნ მსხუერპლები მათი, նուիրեցին անդ զՆուէրս իւրեանց *ეზეკ.20,28*; აღებულ არს ამიერითგან შესაწირავი და მსხუერპლი სახლისაგან უფლისა, բարձան զոհք եւ սպանդք ի տանէ տեառն *იოვ.1,9.*

მსხუერპლება զոհել („შეწირვა“, „მსხუერპლისა შეწირვა“): უკუეთუ ამსხუერპლოთ მსხუერპლი G, უკუეთუ შესწიროთ შესაწირავი B, եթէ զոհիցէք զոհ *ლევ.19,5*; უმსხუერპლეს მუნ უფალსა G, შეწირეს მუნ მსხუერპლი უფლისა S, զոհեցին անդ տեառն *მსჯ.2,5.*

მსხუერპლისა შეწირვა զոհել მსხუერპლისა შეწირვად მოსრულ ვარ, զոհել տեառն եկի *Iმფ.16,5.*

მსჯავრ-ი, მშჯავრ-ი դատաստան. իրաւունք („სასჯელი“, „სამართალი“, „საშჯელი“, „სარჩელი“): ისმინე სამართალთა და მშჯავრთაჲ, რაოდენთა მე გასწავებ G, გესმოდენ ისრაჱლსა სამართალი და მსჯავრი, რომელსა-ესე მე გასწავებ S, լուր իրաւանց եւ դատաստանաց զոր ես ուսուցանեմ *II შჯ.4,1;* წრფელ არიან მსჯავრნი შენნი, ուղիղ [են] դատաստանք քո *ლონგ.192,8-720,32;* არა მისდრეკდენ მშჯავრსა, არცა თუალ-ახუმიდენ პირსა G, ნუ გარდასდრეკ სასჯელსა, ნუცა შჯით თუალხუმით S, մի՛ դարձուսցես զիրաւունս եւ մի՛ աչառիցեն երեսաց *II შჯ.16,19;* უფალსა უყუარს მშჯავრი (სამართალი Ⴀ), տէր սիրէ զիրաւունս *ფს.36,28.* ყოფად სიმართლესა და მშჯავრსა, առնել զարդարութիւն եւ զիրաւունս *დაბ.18,19*; ჰყვნეთ ყოველნი სამართალნი ჩემნი G, ჰყავთ ყოველივე მსჯავრი ჩემი B, արասջիք զամենայն իրաւունս իմ *ლევ.25,18*; ყვის საშჯელი მწირისა S, ჰყოფს მშჯავრსა მწირისა G, առնէ իրաւունս եկին *IIშჯ.10,18*; არა მისდრიკო მშჯავრი მწირისა G, ნუ განსდრეკ სარ-

ჩელსა მწირისასა, մի՛ խոտորիցես զիրաւունս զեկին *IIმჯ.24,17;* ჰკითხვიდენ მას მშჯავრსა (სასჯელსა B), հարցցեն ի նմանէ զիրաւունս *რიცხ.27,21*; მაშინ გულისხმა-ჰყო სიმართლჱ და მშჯავრი, յայնժամ ի միտ առցես զարդարութիւն եւզիրաւունս *იგ.სოლ.2,9;* ჰყავ სამართალი შენი და მშჯავრი ჩემი, արարեր զդատաստանս իմ եւ զիրաւունս *ფს.9,5*; ვიდრე დადვას ქუეყანასა ზედა მშჯავრი J (სამართალი O), մինչեւ դիցէ յերկրի զդատաստան *ეს.42,4;* ყოველი მშჯავრი შენი ჭეშმარიტ არს, ամենայն դատաստանք քո ճշմարտութիւն *დან.3,27*; ეტყოდა მას მშჯავრ, խօսեցաւ ընդ նմա դատաստանօք *IV მფ.25,6.*

მტანჯველ-ი იხ. ტანჯვა.

მტარვალ-ი դահիճ. զօրական. սպասաւոր. զինուոր. հաւատարիմ. նուիրակ. հարիւրապետն („მსახური“, „ასისთავი“, ჯარისკაცი, სანდო პირი): ჰრქუა მტარვალთა მათ, რომელნი ჰგუემდეს წმიდასა მას, ասէ զդահիճսն որք տանջէին զսուրբ վկայն *ფლკტ.138,19-445,29*; მიიწინეს... ნიორაკთმოძლუარნი იგი მტარვალითურთ, հասին... դահճապետն դահճօքն հանդերձ ընդ նոսա *რიფს.175,11-106,6*; მტარვალთა მათ ჰრქუეს B, მსახურნი იგი ეტყოდეს A, ասեն դահիճքն ցսուրբսն *სბსტ.133,4-2*; მოვიდეს ორნი იგი მტარვალნი და შემიპყრნეს ჩუენ, եկին երկու զօրականքն եւ բուռն հարին զմէնջ *ი.მოც.67,26-215,9*; უბრძანა კრებულსა მას მტარვალთასა შეკრვაჲ მათი, հրամայեաց զօրականացն կապել զնոսա *მსკ.49,3*; მოჰყვანდა რიფსიმე მტარვალთა მათ მძლავრ თრევითა, առեալ զսուրբն Հռիփսիմէ սպասաւորացն բռնաբար... մերթ ի քարշ *რიფს.171,3-98,1*; მოიწინეს ოთხნი მტარვალნი და წარიყვანეს პეტრე, հասեալ չորից զինուորացն կալան զնա *პეტრ.მოც.45,6-53,9*; მოიწინეს მტარვალნი, եկեալ հաւատարիմք *იზტ.121,22-121,19*; მოუვლინნეს ერისთავთა მათ მტარვალნი, առաքեցին զօրագլուխքն զնուիրակսն *საქ.მოც.16,35*; მოუწოდა მტარვალსა მას C, მოუწოდა ასისთავსა მას DE, կոչեցեալ առ ինքն զհարիւրապետն *მრ.15,44.*

მტარვალთმთავარ-ი դահճապետ (მთავარი ჯალათი): და გამოვიდა მტარვალთმთავარი იგი სიქადულით, արդ ելեալ դահճապետն պարծելով *რიფს.177,1-111,5.*

მტაცებელ-ი յափշտակող (წამრთმევი): მგელნი მტაცებელნი, գայլք յափշտակողք *მთ.7,15;* [არა ვარ]... მტაცებელ, ცრუ, მემრუშე, გინა ვითარ-ესე მეზუერე, [ոչ եմ]... զյափշտակողս եւ զանիրաւս եւ զշունս կամ իբրեւ զայս մաքսաւոր *ლ.18,11.*

მტევებარ-ი, მტეობარ-ი մեկնակազէն. ասպատակ. հատ („გამონახეთქი“, მარბიელი, მდევნელი): მტეობარნი მოაბისანი გამოვიდეს ქუეყანასა მას, մեկնակազէնքն Մովաբու եկին յերկիրն *IV მფ.13,20;* ნუ გეშინინ მტევებრისაგან ქალდეველთაჲსა, մի՛ երկնչիք յասպատակէ Քաղդեացւոցն *IV მფ.25,24*; მტეობარნი (მტევებარნი J) ჩრდილოჲთ მოვიდეს მის ზედა O, გამონახეთქი ჩრდილოჲთ მოვიდა მის ზედა B, հատ հատաւ ի հիւսիսոյ եկն ի վերայ նորա *იერ.46,20.*

მტერ-ი թշնամի. հակառակորդ. հակառակ. նենգիչ. բանսարկու. չար („წინააღმდგომი“, მოცილე, მანუხებელი, ბოროტი): მოიძულო მტერი შენი, ատեսցես զթշնամին քո *მთ.5,43*; გიყუარდედ მტერნი თქუენნი, սիրեցէք զթշնամիս ձեր *ლ.6,27*; მტერი B, წინააღმდგომი G, թշնամի *ისუ 6.5,13*; შეიქმნედ ყოველნი მტერნი შენნი, ვითარცა ყრმაჲ იგი, եղիցին իբրեւ զմանուկն թշնամիք տեառն իմոյ *II.მფ.18,32*; განიბნინედ ყოველნი მტერნი მისნი, ցրուեսցին ամենայն թշնամիք նորա *ფს.67,2;* მოგცნე ყოველნი მტერნი შენნი მეოტად, տաց զամենայն հակառակորդս քո փախստականս *გამ.23,27*; შემრაცხა მე ვითარცა მტერი, համարեցաւ զիս իբրեւ զհակառակորդ *იობ.33,10*; კდემულ იყვნენ ყოველნი იგი მტერნი მისნი, յամօթ լիցին ամենայն հակառակորդք նորա *ეს.45,16;* ჩემდა მტერ არს, հակառակ իմ է *მთ.12,30*; რომელი არა არს ჩემთანა, მტერი არს ჩემი, որ ոչ է ընդ իս հակառակ իմ է *ლ.11,23*; არა მიმეც მე ჴელთა მტერთა ჩემთასა, ոչ մատնեցեր զիս ի ձեռս նեղչաց իմոց *ფს.30,9*; მზაკუარებათაგან მტერისათა, ի պատրանաց բանսարկուին *სწდ.3,16*; შეიშურვა მტერმან სარწმუნოებაჲ იგი მისი, խանդացեալ ընդ հաւատսն... չարին *დდ.127,15.*

მტერება թշնամի/թշնամութեամբ լինել. թշնամել. ոխանալ (ընդ Ak) („გულსდგმა“, მტრობა): შენ დასცენ ყოველნი, რომელნი მემტერნეს მე ამაოდ, դու հարեր զամենեսեան. ոյք էին ընդ իս թշնամութեամբ ի տարապարտուց *ფს.3,8;* ვემტერო მტერთა თქუენთა O, եղէց թշնամի թշնամեաց քոց *გამ.23,22;* ჰეროდე ჰემტერა მას C, ჰეროდიას გულს-ედგა მისი DE, Հերովդիա ոխացեալ էր նմա *მრ.6,19*; ჰმტერავს ხესა მას გუელი დიდი, թշնամի ծառն աւձի *ფიზXXX,10;*

გმტერვან თქუენ იგინი ზაკუვით G, გემტერებიან თქუენ იგინი საცთურითა B, թշնամի են նոքա ընդ ձեզ նենգութեամբ *რიცხ.25,18.*

მტერ-მოყუარე թշնամանասէր („მტერ-მოყუასი"): ნუ მტერ-მოყუარე ექმნები კაცსა ამაოსა O, ნუ მტერ-მოყუას ექმნები კაცსა ამაოსა S, մի՛ թշնամանասէր լինիր մարդոյ ի տարապարտուց *იგ.სოლ.3,30.*

მტერ-მოყუას-ი թշնամանասէր (მტრის მოყვარე): ნუ მტერ-მოყუას ექმნები კაცსა ამაოსა, մի՛ թշնամանասէր լինիր մարդոյ ի տարապարտուց *იგ.სოლ.3,30.*

მტერობა թշնամութիւն. ոխք. խարդախութիւն (წინააღმდეგობა, ორგულობა): ზრახვა იგი ჴორცთა მტერობა არს ღმრთისა, եւ խորհուրդ մարմնոյ թշնամութիւն է յԱստուած *ჰრომ.8,7*; გულსა შიდა თჳსსა დაიდვეს მტერობაჲ, ի սրտի իւրում ունին զթշնամութիւն *იერ.9,8*; მტერობაჲ და გულისწყრომაჲ და ესეცა არს დიდი სიბილწე, ոխք եւ բարկութիւն եւ նոքին են զարշելիք *ზირ.27,33*; ვერ თავს-იდვა ჩუენი მტერობაჲ, ոչ կարես կրել զմեր խարդախութիւնս *მრთ.A.ანტ.დ.84,3-28,14.*

მტიერ-ი կունտ. կնտակ (მელოტი): *ლევ.13,40-41*; ალგუალე, მტიერო! O, Ե՛լ կնտակ! *IVმფ.2,23.*

მტილ-ი պարտէզ. բուրաստան. ծաղկոց. ագարակ (ბოსტანი, ბაღი, ყვავილნარი; ყანა): რომელი (ე.ი. მდოგვჳ) მოიღო კაცმან და დათესა მტილსა თჳსსა, զոր առեալ մարդոյ արկ ի պարտէզ *ლ.13,19;* მომეც ვენაჴი შენი მე და იყოს ჩემდა მტილად სამხლედ O, տուր ինձ զայգին քո եւ եղիցի ինձ ի պարտեզ բանջարոյ *III მფ.21,2*; მტილი მოკრძალული, წყაროჲ დაბეჭდული O, պարտէզ փակեալ եւ աղբիւր կնքեալ *ქება4,12*; მოვრწყო მტილები ჩემი O, արբուցից զպարտէզն *ზირ.24,42*; იყო შენ ვითარცა მტილი მორწყული, եղիցես իբրեւ զպարտէզ ջրալից *ეს.5,11*; მტილსა ნიგუზოვანთასა შევედ, ի պարտէզ ընկուզաստանի շրջէիք *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.157,13-277,23;* მწყსად შორის მტილსა, հովուել ի բուրաստանս *ქება 6,1;* მტილი S, ծաղկոց *ესთ.7.7*; მოიღო კაცმან და დასთესა თჳსსა მტილსა, առեալ ոք եւ սերմանեալ յագարակի իւրում *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,6-131,42.*

მტირალ-ი լալական, լացող (მომტირალი): იხილა... მტირალნი C, տեսանէ... լալականս *მრ.5,38;* ტიროდით მტირალთა თანა, լալ ընդ լացողս *ჰრომ.12,15.*

მტკაველ-ი թիզ: ვინ აღწყნა... ცაჲ მტკაველითა თჳსითა? J, ո՞ չափեաց... զերկինս թզաւ *ეს.40,12.*

მტკეცა იხ. დამტკეცილი.

მტკივან-ი կսկիծ. կսկծելի (მტკივნეული): მტკივან არს ზამთარი ესე, կսկծոյ է ձմեռն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 119,35;* ჭირი მტკივანი, վտանգ իմն կսկծելի *ბას.კეს.-40-თჳს 119,7.*

მტკიცე հզօր. հաստատուն. հաստ. պինդ. ամուր. բուռն. կարող („მძლავრ-ი", მყარი, მაგარი, ძლიერი): ჴელითა მტკიცითა გამოგიყვანნა თქუენ მიერ უფალმან O, հզօր ձեռամբ եհան զձեզ տէր աստի *გამ.13,3*; გოდოლ მტკიცე, աշտարակ հզօր *ფს.60,4*; იყო იგი მტკიცჱ ვითარცა მუხაჲ O, եւ հզօր էր իբրեւ զկաղնի *ამოს.2,9*; კუალნი მისნი არა მტკიცე არიან O, հետք նորա չեն հաստատուն *იგ.სოლ.5,5*; ყვნა მკლავნი ჩემნი ვითარცა მშჳლდი მტკიცე, արարեր զբազուկ իմ որպէս զաղեղն հաստ *ფს.17,35;* მტკიცედ დეგ, պինդ կաց *რიფს.172,26-101,10*; დაშთეს ქალაქთაგან იუდაჲსთა ქალაქად მტკიცედ, մնացեալ էին ի քաղաքացն Յուդայ քաղաքի ամուրք *იერ.34,7*; მტკიცე მძლავრ არს ვითარცა სიკუდილი სიყუარული, բուռն է իբրեւ զմահ սէր *ქება8,6;* ჴელითა შენითა მტკიცითა, կարող ձառամբ *IIშჯ.9,26.*

მტკიცე ყოფა հաստատուն կալ. քաջալերել („განმტკიცება", გულპყრობილ ყოფა"): მტკიცე იყვენით AB, განმტკიცენით CD, հաստատուն կացէք *IIკორ.13,11;* მტკიცე იყვენით C, გულპყრობილ იყვენით DE, քաջալերեցարուք *მრ.6,50.*

მტკიცება կռուել (მიკვრა, მიმაგრება, ჭიდება): მხულივი ჴელითა ემტკიცებინ კლდესა O, սարդ կռուեալ ձեռօք յորմ *იგ.სოლ.30,28*

იხ. დამტკიცება.

მტკიცედ հաստատուն. պինդ. հաստ. անշարժ (მაგრად, მყარად, ურყევად): მტკიცედ ეგენით სიყუარულსა მას ჩემსა C, հաստատուն կացէք ի սէր իմ *ი.15,9*; მტკიცედ სდექით, հաստատուն կացէք *II თეს.2,14*; მტკიცედ სდექით, պինդ կացէք *გალ.5,1;* უჩს რეცა მტკიცედ ფატარი იგი, երեւի հաստ փուտն *ს.გაბ.მოც.საჴს.96,9-67,4*; მტკიცედ ეგოს სარწმუნოებასა ზედა ქრისტჱსსა, անշարժ կալ ի հաւատն քրիստոսի *დდ.130,18.*

მტკიცედ დადგრომა կալ մնալ: არწმუნებდეს მტკიცედ დადგრომად მადლსა მას ზედა ღმრთისასა, հաւանեցուցանէին զնոսա կալ մնալ ի շնորհսն Աստուծոյ *საქ.მოც.13,43.*

მტკნარი იხ. დამტკნარებული.

მტკმება բաց ունել (გაღება, დაღება): პირი ზჱ უმტკმიედ, զբերան բաց ունի *ფიზ.XXVIII8-9.*

მტკუეფლვარჱ խաղաւարտ (დაწყლულებული, ჩირქოვანი): იყო ფაქლი მტკუეფლვარჱ გამოსხმით კაცთა ზედა, եղեւ կեզ խաղաւարտք եռացեալք ի մարդ *გამ.9,10.*

იხ. გამომტკუეფლვარჱ.

მტრიობალი տրմուղ աներասանակ (უბელო, ლაგამდაუდგმელი, მოხვიხვინე): ესრეთვე სადამე იყო ცხენ ერთ მტრიობალ წმიდაჲ პავლე, այսպիսի ինչ երիվար տրմուղ աներասանակ էր Պաւղոս *ს.გაბ.-დაჯდ.134,3-200,1*; ვითარცა ცხენი მტრიობალი არს მეგობარი მბასრვალი, ყოველსავე ზედამჯდომელსა უჴჳნ O, *ზირ.36,6;* რომელნი არიან მფრინველნი მჴმობარნი და მტრიობალნი, რომელნი მიისწრაფიედ მაღნართა და ოლოვანთა *გრ.ნოს.-კაც.აგებ.-146,3.*

მტუერ-ი փոշի. ունգ (მტვერი): დაიყარეთ მტუერი ფერჴთაგან თქუენთა, թօթափեսջիք զփոշին յոտից ձերոց *მთ.10,14*; მტუერი, რომელ აგავის ქარმან პირისაგან ქუეყანისა, զփոշի զոր հոսէ հողմ ի վերայ երեսաց երկրի *ფს.1,4*; იქმნნეს იგინი, ვითარცა მტუერი კალოჲსაჲ ზაფხულისაჲ O, եղէն իբրեւ զփոշի կալոյ ամարայնոյ *დან.2,35;* ვითარცა მტუერი ბზისა მქრეველთაჲ წინაშე ქარსა O, իբրեւ զունգ յարդի հոսեալ յերեսաց հողմոյ *ეს.17,13.*

მტყუარ-ი, მტყუვარ-ი սուտ. հանապազասուտն. խաբեբայ (მატყუარა, „ცრუ"): მამაჲცა მისი მტყუვარი არს DE, ცრუ არს და მამაჲცა მისი C, սուտ է հայր նորա *ი.8,44*; იგი მტყუვარი არს და ჭეშმარიტებაჲ არა არს მის თანა, սուտ է եւ ճշմարտութիւն ի նմա ոչ գոյ *Iეპ.ი.2,4;* მართალი არა ჰხედავს ბაგეთა მტყუვართა O, արդար ոչ հայի ի շրթունս սուտս *იგ.სოლ.17,4*; მონამჱ მტყუარი წარწყმდეს O, վկայ սուտ կորիցէ *იგ.სოლ.21,28*; სხუათა ვიეთმე მტყუვართა კაცთა, այլոց ոմանց հանապազասուտ արանց *არსტ.66,11-66,8*; გამოიყვანნეთ მტყუვარნი ეგე, հանէք արտաքս զխաբեբայսդ զայդոսիկ *ფლპ.მოც.4,12-302,12;* მტყუვრად გამოაჩინნა, რომელთა-იგი ბრალი დასდვეს მას O, սուտ եցոյց զբամբասողս նորա *სიბრძ.სოლ.10,14.*

მტყუენველ-ი იხ. ტყუენვა.

მუგუზი խանձող (მუგუზალი): ...ორთა მათგან შეშათა მუგუზთა მკუმოლვარეთა O, մի՛ զարհուրեսցի... յերկուց փայտից խանձողացն ծխելոց *ეს.7,4;* იქმნენით ვითარცა მუგუზნი, გამოტაცებულნი ცეცხლისაგან O, եղերուք իբրեւ զխանձող զերծեալ ի հրոյ *ამოს.4,11.*

მუმლ-ი մժեխ. մուն (კოლო, ქინქლა, culex): თქუა და მოჴდა ძაღლის-მწერი და მუმლი, ասաց եւ եկն շանաճանճ եւ մժեխ *ფს.104,31*; იყოს მუმლი კაცთა ზედა და ოთხფერჴთა O, եղիցի մուն ի մարդ եւ յանասուն *გამ.8,16.*

მუნ անդ. անդր (იქ): მუნ, անդ *მთ.5,1;* არავინ იყო მუნ შინა (შიდა J) O, չէր ոք անդ *დან.13,16;* მივიდენ მუნ, անդր երթան *ფს.221,21.*

მუნამდე ցայնժամ (იქამომდე): მუნამდე არა იყო... მონევნულ სული წმიდაჲ, զի ցայնժամ չեւեւս էր եւ ոչ ի վերայ միոյ նոցա հասեալ *საქ.მოც.8,16.*

მუნვე անդէն. անդրէն. անդստին (იქვე): შილა და ტიმოთე მუნვე დადგეს, մնացին Շիղա եւ Տիմոթէոս անդէն *საქ.მოც.17,14;* არა კუალადიქცის მუნვე, ვიდრემდე განაძღოს ქუეყანაჲ J, եւ անդրէն ոչ դառնայ մինչեւ արբուսցէ զերկիր *ეს.55,10;* მუნვე შემართ მექონთად ბეჭნი მათნი, անդստին ի Մեքենովթայն ուսք իւր *III მფ.7,34.*

მუნით անտի (მიერ, იქიდან): წარვიდა მუნით ქუეყანად სივნიეთისა, գայր անտի յաշխարհն Սիւնեաց *იზტ.115,18.*

მუნქუეს, მუნთქუეს ահա. անդէն („მეყსეულად", აი, მაშინვე): *მთ.4,11; 17,3;* მუნქუეს („მეყსეულად" C) ჰპოოთ ვირი დაბმული DF, անդէն գտանիցէք էշ կապեալ *მთ.21,2.*

მუნქუეს/მუნთქუეს ოდენ ահա. նոյնժամայն. ահաւասիկ. անդէն („მეყსეულად", „აჰა ესერა", აი, მაშინვე): მაშინვე მთ.9,3; მუნქუეს ოდენ C, მეყსეულად DE, նոյնժամայն *მრ.1,10*; მუნქუეს ოდენ მას შინა O, აჰა ესერა S, ահաւասիկ *ესთ.11,6*; მუნქუეს ოდენ სცა ლახურითა გულსა მისსა, անդէն եհար զգեղարդն ի սիրտն *დღ.130,23*; მუნთქუეს ოდენ, յանկարծակի *ანდ.-ანატ.234,6-44,14.*

მუნქუესვე, მუნთქუესვე ահա. անդեն. իսկոյն. իսկ. եւ իսկ. նոյնժամայն. վաղվաղակի. առժամայն. փութանակի. անդէն եւ անդ. անդրէն. անդրէն եւ անդ („მეყსეულად", „მსწრაფლ", მაშინვე): მუნქუესვე, ահա *მთ.8,29*; მუნქუესვე იმრუშა მის თანა, անդէն շնացաւ ընդ նմա *მთ.5,28*; მუნქუესვე სიტყუად იწყო მათდა C, მეყსეულად ეტყოდა მათ DE, անդէն վաղվաղակ խօսեցաւ *მრ.6,50;* მუნქუესვე C, მეყსეულად DE, իսկոյն *მთ.26,74*; მუნქუესვე იცნს იგი C, მეყსეულად იცნეს იგი DE, իսկ եւ իսկ ծանեան զնա *მრ.6,54*; მუნქუესვე C, მეყსეულად DE, նոյնժամայն *მრ.1,12*; მუნქეუსვე აღმოჴდა მიერ წყლით, եւ վաղվաղակի ի ջրոյ անտի *მთ.3,16*; განჴმა მუნქუესვე (მეყსეულად DE) ლეღჳ იგი, առժամայն չորացաւ թզենին *მთ.21,19;* შე-

ვიდა მუნქუესვე მწრაფლ C, մտեալ անդրէն փութանակի *მრ.6,25*; მიიქცენ მუნთქუესვე სირცხვილეულნი, դարձցին առժամայն ամաչեցեալք *ფს.69,4*; მუნთქუესვე, նոյնժամայն *ანდ.-ანატ.341-44,17;* მუნთქუესვემცა განწმიდნა ეგე კეთროვნებისა მაგისგან, անդէն ասացէր զդա ի բորոտութենէ իւրմէ *IV მფ.5,3*; მუნთქუესვე, անդէն եւ անդ იპ.რომ.-*კურთხ.ისაკ.24/25*; მუნთქუესვე, անդրէն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იოხ..104,28-34,8*; მუნთქუესვე წარვედ, փութով գնա *მარკ.251,v-202,17;* ადრე-ადრე მუნთქუესვე მარხვისა მცნებაჲ უბრძანა მას, վաղվաղակի անդէն եւ անդ պահոցն պատուիրանաւն հրաման ետ նմա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იოხ.101,25-28,20.*

მურ-ი იხ. ზმურ-ი.

მურკვალ-ი, მურკნვალ-ი/მურკნველ-ი քափիչ (მრეცხავი): მურკვალმან ქუეყანასა ზედა ვერ უძლოს ესრე განსპეტაკებად C, მურკნვალსა ქუაყანისასა ვერ ჴელ-ეწიფების ეგრეთ განსპეტაკებად DE, քափիչք երկրի ոչ կարեն այնպէս սպիտակացուցանել *მრ.9,2;* დადგა.. გზასა მას აგარაკსა მურკნვალთასა O, եկաց... ի ճանապարհի ագարակին քափչաց *ეს.36,2;* მურკნველ-ი, քափիչ *ეს.7,3.*

მურტ-ი մուրտ (ტყია, myrtus): აღმოვაცენო... მურტი J, բղխեցուցից... զմուրտն *ეს.41,19*; ღვისა (ღვისა J) წილ მურტი [აღმოგიცენდეს] O, փոխանակ եղնկին մուրտ ելցէ *ეს.55,13*; მოიღეთ... ფურცელი მურტისაჲ საკუმეველთაჲ O, բերեք... տերեւս մրտոց խնկենաց *ნეემ.8,15.*

მუსრვა կորզել. շփել. կոտորել („სხუერტა", „დაჭრა", მსხვრევა): იწყეს მუსრვად თავსა ჴუვილისასა DE, იწყეს... სხუერტად თავისა C, սկսան հասկ կորզել *მრ.2,23;* მუსრვიდეს ჴელითა [თავსა], շփէին ընդ ափ *ლ.6,1;* მუსრვიდეს მათ მიაზეკადმდე S, დაშჭრიდა მათ ვიდრე აზიდმდე G, կոտորեցին զնոսա մինչեւ յԱզեկայ *ისუ 6.10,10.*

მუსრვა խորտակումն (მსხვრევა, შემუსრვა): შეიქმნა მუსრვაჲ დიდი ერსა მას შორის მას დღესა შინა O, եղեւ խորտակումն մեծ յաւուրս յայնմիկ *II მფ.18,7.*

მუღრობა գոչել („ღაღადება", ყვირილი): წუერთაგან მთისათა იმუღრობდენ J, მწუერვალთაგან მთათაჲსა ღაღადებდენ O, ի գլխոց լերանց գոչեսցեն *ეს.42,11.*

მუშაკ-ი մշակ. գործաւոր. վարձկան („მორეწე", „მოქმედი", მიწათმოქმედი): მუშაკნი ზაკულნი CD, მოქმედნი მზაკუარნი AB, մշակք նենգաւորք *II კორ.11,13*; მუშაკნიცა, რომელნი ქუეყანასა იქმენ J, այլ եւ մշակք որ գործեն զերկիր *Iეზრა4,6*; მუშაკი მომთრვალჱ ვერ წარეწიოს სიმდიდრესა O, մշակ արբշիռ ոչ հասցէ ի մեծութիւն *ზირ.18,33*; მუშაკი, գործաւոր *სიბრძ. სოლ.17,16;* მყავ მე ვითარცა ერთი მუშაკთაგანი DE, შემრაცხე მე ვითარცა ერთი მუშაკთაგანი DE, შემრაცხე მე ვითარცა ერთი მორეწეთა შენთაგანი C, արա զիս իբրեւ զմի ի վարձկանաց քոց *ლ.15,19.*

მუშაკობა ընդ գործ մտանել („ქმნა", შრომა, მუშაობა): მოიყვანის... დიაკეული ზროხათაგან, რომელსა არა ემუშაკოს G, გამოიბას... დიაკეული ერთი ზროხათაგან... არცა საქმჱ რაჲ ექმნას S, առցէ... երինջ մի յարջառոց. որ ընդ գործ չիցէ մտեալ *II მჯ.21,3.*

მუშაკობა մշակութիւն (მუშაობა, საქმიანობა): შემასხმელნი იგი იქმოდეს საქმესა მუშაკობისა მათისასა, երգեցիկքն գործէին զգործ մշակութեան *ნეემ.13,10.*

მუცელ-ი որովայն. փոր. փորոտի. արգանդ. կուշտ. պորտ („საშო"): ნეტარ არს მუცელი, რომელმან გიტჳრთა შენ, երանի է որովայնին. որ կրեաց զքեզ *ლ.11,27*; იყო მკელობელი დედის მუცლითგან თჳსით, այր մի կաղ յորովայնէ մօր իւրոյ *საქ.მოც.3,2*; მუცლით გამო ჯოჯოხეთისა O, յորովայնէ դժոխոց *იონა2,3*; იყო იონა მუცელსა ვეშაპისასა სამ დღჱ და სამ ღამჱ, էր Յովնան ի փոր կիտին զերիս տիւս եւ զերիս գիշերս *იონა2,1*; შინაგან მოცალე არს მუცელი მაგისი, ի ներքոյ ունայն է փոր դորա *ფლკტ.155,15-468,8;* განჴურდა გული ჩემი მუცელსა ჩემსა, ջեռաւ սիրտ իմ ի փորի իմում *ფს.38,4*; ყოველი ცმელი მუცლისაჲ, զամենայն ճարպ փորոտւոյն *ლევ.3,3*; დედის მუცლითგან უძღოდე მათ, յարգանդէ մօր իմոյ առաջնորդեցի *იობ.31,18*; შესცთეს მუცლითგან Ⴂ, სცთებოდეს საშოჲთგან Ⴀ, խաբեցան յարգանդէ *ფს.57,4*; სცა მუცელსა ეგლომისსა GS, եհար ի կշտի Եգղոմայ *მსჯ.3,21*; აღივსო მუცელი თჳსი საშუებელისაგან ჩემისა J, ելից զկուշտ իւր ի փափկութենէ իմմէ *იერ.51,34*; ვითარცა-იგი იყო იონა მუცელსა ვეშაპისასა სამ დღე და სამ ღამე, զոր օրինակ Յովնան էր ի պորտ ձկանն զերիս տիւս եւ զերիս գիշերս *მრთ.S.კირ. იერ.-ალდგ.163,9-287,23.*

მუცელუქმი դատարկապորտ (მუცელცარიელი): კრეტელნი მარადის მტყუვარნი, მჴეცნი ბოროტნი, მუცელუქმნი, կրետացիք հանապազասուտք. չարաճճիք. դատարկապորտք *ტიტ.1,12.*

მუცელქმნული, მუცელქუმულ-ი յղի(„მიდგომილი“, ორსული, ფეხმძიმე): ვაჲ, მუცელქმნულთა C, ვაჲ მიდგომილთა DE, վայ իցէ յղեաց *მთ.24,19*; ვაჲ მუცელქუმული DE, վայ իցէ յղեաց *ლ.21,23*; მათ შორის მკელობელი და ბრმაჲ, მუცელქმნულნი და მშობელი, ერთბამად კრებული დიდი O, ի միջի նոցա կոյրն. կաղն. յղին եւ ծնեալն. միահամուռ ժողովուրդ մեծ *იერ.3,8;* მუცელ-ქუმულნი მათნი წარაპნენ O, յղիք նոցա պայթեսցին *ოვსე.14,1.*

მუცლადღება յղանալ. յղենալ. զկծել („მიდგომა“, დამაკება“, დაორსულება): ნუ მე მუცლად-ვილეა ყოველი ესე ერი? մի՛թէ ե՞ս յղացայ զամենայն ժողովուրդս զայս *რიცხ.11,12*; ქალნულმან მუცლად-ილოს და შვეს ძჱ O, ქალწული მიუდგეს და შვეს ძჱ B, կոյսն յղասցի եւ ծնցի որդի *ეს.7,14*; აჰა ესერა შენ მუცლად-ილო DE, აჰა მიუდგე C, ահա յղասջիր *ლ.1,31;* რაჟამს დამაკდებიედ ცხოვარნი და მუცლად-ილებედ O, յորժամ զկծէին խաշինքն ի խառնսն եւ յղենային *დაბ.30,41*; რაჲთა მუცლად-ილონ მათ კუერთხებისა მის სახედ, առ ի զկծելոյ նոցա ըստ գաւազանացն *დაბ.30,41.*

მუცლადღებულ-ი յղի („მაკე დამძიმებული“, ფეხმძიმე): და მუცლად-ღებულთა მათ ნუგეშინის-სცეს J, მაკეთა მათ დამძიმებულთა ნუგეშინის-სცეს O, մխիթար լիցի յղեաց *ეს.40,11.*

მუცლიერ-ი քաղիրք („ნაწლევი“, სტომაქი): მუცლიერი G, ნაწლევი O, քաղիրք *ლევ.8,20.*

მუცლითმეზღაპრე վհուկ („ულუკი“, მისანი): არა შეუდგეთ მუცლითმეზღაპრეთა და მსახრვალთა არა შეეყვნეთ G, զհետ վհկաց մի՛ երթայցէք եւ ի զէտս մի՛ յարիցէք *ლევ.12,31*; მუცლითმეზღაპრე G, ულუკი S, վհուկ *// შჯ.18,11;* ეძიებდით მუცლითმეზღაპრეთა და ქუეყანის მჴმობელთა O, խնդրեսցէք զվհուկս եւ զգետնակուչս եւ զզրախօսս եւ զորովայնակուչս *ეს.8,19.*

მუხა կաղնի დაეშენა იგი მუხასა მას თანა მამბრესა O, բնակեցաւ առ կաղնւոջն Մամբրէի *დაბ.13,18*; დაჰფლნეს იგინი ლბინს მუხასა ქუეშე, թաղեցին զոսկերս նոցա ընդ կաղնեաւն *I ნშტ.10,12;* და იყო იგი მტკიცჱ, ვითარცა მუხაჲ O, եւ հզօր էր իբրեւ զկաղնի *ამოს.2,9.*

მუჴლ-ი ծունկ. ծունր. կուճ (მუხლი; ტომი): შვეს მუჴლთა ჩემთა ზედა O, ծնցի ի վերայ ծնկաց իմոց *დაბ.30,3*; მუჴლნი ჩემნი მოუძლურდეს მარხვითა, ծունկք իմ տկարացան ի պահոց *ფს.108,24*; აღმადგინა მე მუჴლთა ჩემთა ზედა O, կանգնեաց զիս ի ծունկս իմ *დან.10,10;* მუჴლნი დაიდგინა, ի ծունր իջանէր *მთ.17,14*; შეუვრდა მუხლთა იესუჲსთა, անկաւ առ ծունկս Յիսուսի *ლ.5,8*; შედრკეს ყოველი მუჴლი, կրկնեսցի ամենայն ծունր *ეს.45,23*; შეიდრიკნეს მუჴლნი მათნი B, მოიდრიკნეს მუჴლნი *სბსტ.126,21;* მოიდრიკნა მუხლნი, անկանէր ի կուճս *ღშ.შობ.192,4-261,24.*

მუჴლდადგმა ի ծունր ընկրճել (მუხლის მოყრა): მუჴლდადგმით დავრდომილ იყვნეს, ի ծունր ընկրճեալ կային *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,16-30,5.*

მუჴლდადგმით დგომა կալ ի գուճս (მუხლებზე დგომა): სადა-იგი მუჴლდადგმით დგა ზედა მუჴლთა თჳსთა O, ուր կայր ի գուճս ի վերայ ծնգաց իւրոց *IIIმფ.8,54.*

მუჴლ(თ)-მოდრეკა խոնարհել ի ծունկ (დაჩოქება): *მრთ.A.ი.ოქრ.-ფერჴთაბან.191,18-366.*

მუჴლშედრეკილ-ი ծունր խոնարհեցուցեալ (დაჩოქილი): მუჴლშედრეკილად თაყუანის-სცა, ծունր խոնարհեցուցեալ յաղօթս կայր *ანდ.-ანატ.235,3-44,27.*

მუჰრაკ-ი մուրհակ (ბრძანებულება, ბეჭედ დასმული ქაღალდი): უქადაგებდა... ვითარცა მუჰრაკითა სამეუფოჲთა მოსასრველსა მას ბრძანებასა, քարոզէր... իբրեւ զմուրհակ թագաւորական եւ զմահաբեր պատուհաս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,31-39,17.*

მფარველ-ი հովանի. պաշտպան. ապաւէն. վերակացու. փրկիչ. ծածկից (დამცველი, მხსნელი): ღმერთი თავადი მფარველ ეყოს მას S, Աստուած հովանի լիցի նմա *// შჯ.33,12*; მფარველ ყოფად ნისლითა, հովանի լինել միգով *III მფ.8,12*; შენ ხარ მფარველი ჩემი, դու ես պաշտպան իմ *ფს.58,12*; მფარველი ჩემი, ապաւէն իմ *ფს.17,3*; მფარველ წყურიელთა J, ապաւէն ծարաւեաց *ეს.25,5;* მფარველ მათდა არს ჟამსა ჭირისასა, վերակացու է նոցա ի ժամանակս նեղութեան *ფს.36,39;* შემწე და მფარველ არს მათდა, օգնական եւ փրկիչ է նոցա *ფს.113,19;* მფარველ და შესავედრებელ ყოველთა ვინ-მე იყოს? ծածկիչ եւ ապաւէն ամենեցուն ո՞ լինիցի *იპ.რომ.-კურთხ.ისააკ.130/131.*

მფლობელ-ი իշխան. իշխանական. տեղակալ („სამეფო“, მთავარი): მისცეს წიგნი ბრძანებისა მის მეფისაჲ... მფლობელთა და სოფლისმპყრობელთა ასურეთისათა, ետուն զգիր հրամանի թագաւորին... ցիշխանս եւ ցգաւառապետս ասորւոց *I ეზრა8,68;* გამოირჩინა ეზრა კაცნი მღდელნი და მფლობელნი (სამეუფონი O) და მამადმთავარნი მსგავსად სახლისა მათისა

J, ընտրեաց եզր արս քահանայս եւ իշխանս եւ հայրապետս ըստ անուանց իւրեանց *I ეზრა9,16*; **მფლობელი,** տեղակալ *I ეზრა4,47;* მზჱ მფლობელად დღისა [ქმნა], զարեգակն արար իշխանական տուընջեան *ფს.135,8.*

მფლობელობა իշխանութիւն (მთავრობა): დიდსა მფლობელობასა ღირს იქმნენ, մեծի իշխանութեան արժանի լիցին *ატმ.97,3.*

მფოვე խմորուն („ცომი“, „ფუარი“, საფუარი): არა შჭამო მას შინა მფოვჱ S, არა შჭამოთ მას შინა ცომი G, არა სჭამო მას შინა ფუარი B, մի՛ ուտիցէք ընդ նմա խմորուն *II შჯ.16,3.*

მფრდელ-ი առգնօղ (მყიდველი): ვაჭარნი მისნი მთავარნი არიან და მფრდელნი მისნი-დიდებულნი ქუეყანისანი O, վաճառականք նորա փառաւորք... եւ առգնօղք նորա իշխանք երկրի *ეს.23,9.*

მფრინვალ-ი/ე թռուցեալ. թռչուն. թեւաւոր (მფრინავი, ფრთოსანი): კუალი ორბისაჲ მფრინვალისაჲ O, զհետս արծուոյ թռուցելոյ *იგ.სოლ.30,19*; ვითარცა მფრინველი მფრინვალჱ J, իբրեւ զթռչունս թռուցեալս *ეს.31,5*; ვხედავ მე ცელსა მფრინვალესა J, գերանդի թռուցեալ տեսանեմ ես *ზაქ.5,2;* მოუწოდი მზით აღმოსავალით მფრინვალსა, կոչել յարեւելից թռչունս *ეს.46,11;* ნაშობთა მათთაგან გამოვიდენ გუელნი მფრინვალენი J, ի նոցա ծննդոց ելցեն օձք թեւաւորք *ეს.14,29.*

მფრინველ-ი հաւ. թռչուն (ფრინველი): ვითარცა სახედ მფრინველმან თჳსნი მართუენი ფრთეთა ქუეშე მისთა, որպէս հաւ զձագս իւր ընդ թեւովք *ლ.13,34*; რაჲთა განერე... ვითარაცა მფრინველნი მახესა, զի ապրեսցիս... իբրեւ զհաւ ի ծուղակաց *იგ.სოლ.6,5*; იყო შენ ვითარცა მფრინველისა აფრენილისა მართუენი, եղիցիս իբրեւ հաւու թռուցելոյ ձագ մնացեալ *ეს.16,2*; არქუ ყოველსა მფრინველსა მფრინვალესა, ասա՛ ցամենայն հաւս թռչունս *ეზეკ.39,17*; მიხედეთ მფრინველთა ცისათა, հայեցարուք ի թռչունս երկնից *მთ.6,26*; მფრინველთა ცისათა შეჭამეს იგი, թռչունք երկնից կերան զնա *ლ.8,5;* მფრინველთა თანაცა იპოვების, ի թռչունս գտանի *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,14.*

მფრცხენალ-ი կճղակաբաշխ (ჩლიქგაპობილი): მფრცხენალი ორითა ფრცხილითა G, կճղակաբաշխ *II შჯ.14,6.*

მფქველ-ი երկան. աղօրիք („წისქვილი“): ფქვიან მფქველითა B, დაჰფქვიდენ მას წისქვილითა G, աղային յերկանի *რიცხ.11,8;* უკუმოიყვანენ მფქველნი, რამეთუ შემცირდეს და დაბნელდეს მხედველნი იგი ჴურელებსა O, դատարկասցին աղօրիք. զի նուազեցան. եւ խաւարեսցին որք տեսանեն *ეკლ.12.3.*

მქანარ-ი յորձանք („მაღნარი“, მდინარი): აღმოჴდეს მქანართაგან (მაღნართაგან J) იორდანისათა O, ելցէ ի յորձանացն Յորդանանու *იერ.50,44.*

მქანარება խաղ. վտակ („მწყურნები“, დინება): მქანარებანი მისნი განვაჴმნე J, მწყურნებნი განვაჴმნე O, զխաղս ցամաքեցուցից *ეს.42,15;* ვითარცა ნა[კა]დული ერთი, რაჟამს მქანრდინ სამოთხედ O, իբրեւ զվտակ զի յորդէ մտանել ի դրախտ *ზირ.24,42.*

მქრეველ-ი հոսեալ („განმფიწლეველი“, გამნიავებელი): ვითარცა მტუერი ბზისა მქრეველთაჲ წინაშე ქარსა J, ვითარცა მტუერი ბზისა განმფიწლეველთაჲსაჲ პირის-პირ ქარსა G, իբրեւ զունգ յարդի հոսեալ յերեսաց հողմոյ *ეს.17,13.*

მღამ-ი, მღამიობ-ი չիղգ. չղջիկան (ღამურა): არა შჭამოთ... ოფოფი და მღამი O, არა სჭამოთ... ოფოფი და მღამიობი B, ոչ ուտիցի... յոպոպ եւ չիղջ *ლევ.11,19;* ამაოთა და მღამიობისათა შესლვად ჴურელებსა მყარისა კლდისასა, սնոտեացն եւ չղջիկանաց մտանել ի ծակս վիմի հաստատնոյ *ეს.2,21.*

მღაღადებელ-ი գուժող (მქდაგებელი): ჴმაჲ მღაღადებელთაჲ J, գոյժ գուժողաց *იერ.48,3.*

მღდელ-ი քուրմ. քահանայ. երէց. ծեր („ხუცესი“, მღვდელი, ქურუმი): მღდელმან მან დიოს კერპისამან... მოიღო, քուրմն Դիայ... հասուցեալ *საქ.მოც.14,12*; განავლინნა ამასია მღდელმან ბეთელისამან O, առաքեաց Ամասիա քուրմ Բեթելայ *ამოს.7,10*; უჩუენე თავი შენი მღდელსა, ցոյց զանձն քո քահանային *მთ.8,4*; მღდელნი შენნი შეიმოსნენ სიმართლითა, երիցունք քո զգեցցին զարդարութիւն *ფს.131,9*; მსგავსად მოძღურებისა მის მღდელთაჲსა C, მოძღურებისაებრ ხუცესთაჲსა DE, ըստ աւանդութեան ծերոցն *მრ.7,5.*

მღდელთმთავარ-ი քահանայապետ („მღდელთმოძღუარი O): უკუეთუ მღდელთმთავარმან ვიდრემე ცხებულმან ცოდოს G, უკუეთუ მღდელთმოძღუარმან მან ცხებულმან ცოდოს O, եթէ քահանայապետն օծեալ մեղանչիցէ *ლევ.4,3.*

მღდელთმოძღუარ-ი քահանայապետ. հայրապետ. գլխաւոր եպիսկոպոսացն („მღდელთმთავარი“, მამამთავარი): შეკრიბნა... მღდელთმოძღუარნი, ժողովեալ... զքահանայապետսն *მთ.2,4;*

ჴელითა მღდელთმოძღურისაჲთა, ի ձեռն հայրապետին *დდ.125,27;* მღდელთმოძღუარი S. მღდელთმთავარი G, քահանայապետ *ლევ.4,3;* მოუწოდა მღდელთმოძღუარსა, կոչէր գլխաւոր եպիսկոպոսացն *შუშ.II,4.*

მღდელთმოძღურება քահանայապետութիւն. եպիսկոպոսապետութիւն (მამამთავრობა, მთავარეპისკოპოსობა): მღდელთმოძღურებასა ანაჲსა, ի քահանայապետութեան Աննայի *ლ.3,2;* მღდელთმოძღურება, եպիսկոպոսապետութիւն *არსტ.67,6.*

მღდელობა քահանայանալ (მღვდლობა): იყო მღდელობასა მას მისსა, եղեւ ի քահանայանալն նորա *ლ.1,8*; მღდელობდეს ელეაზარ და ითამარ G, քահանայացան Եղիազար եւ Իթամար *რიცხ.3,4;* არა მომეახლნენ მღდელობად ჩემდა, մի՛ մերձեսցին առ իս քահանայանալ ինձ *ეზეკ.44,13.*

მღდელობა քահանայութիւն (მღვდლობა): მსგავსად მღდელობისა ხუდა მას კუმევად საკუმეველისა, ըստ օրին ի քահանայութեանն եհաս նմա խունկ արկանել *ლ.1,9;* განსწმიდნე იგინი მღდელობად ჩემდა O, սրբեսցես զնոսա ինձ ի քահանայութիւն *გამ.30,30.*

მღდელობისა քահանայական (სამღვდლო): რომელსა ჰქონდა მადლი მღდელობისაჲ, որ զքահանայական ընկալեալ էր շնորհս *ობკ.12,4.*

მღებელი იხ. ღება, მიმღებელი.

მღელვარე ամբոխեալ/կուտակեալ ալեօք (აზვირთებული): ვითარცა ოხრაჲ ზღჳსაჲ მღელვარისაჲ J, իբրեւ զձայն ծովու ամբոխելոյ ալեօք *ეს.5,30;* ვითარცა ზღუაჲ მღელვარე, ეგრე შესძრწუნდეთ J, իբրեւ զծով ալեօք կուտակեալ այնպէս խռովեսջիք *ეს.17,12.*

მღერა խաղալ. խայտալ. կաքաւել. ոգորել. զբօսեցուցանել (მოძრაობა; თამაში, ხტომა, ცეკვა): იმღერდინ წინაშე ჩუენსა S, խաղասցէ առաջի մեր *მსჯ.16,25*; დავით... იმღერდა წინაშე ღმრთისა ყოვლითა ძალითა S, Դաւիթ եւ ամենայն Իսրայէլ խաղային առաջի Աստուծոյ ամենայն զօրութեամբ *I ნშტ.13,8*; ემღერდე მას, ვითარცა მფრინველსა, խաղասցես ընդ նովաւ իբրեւ ընդ հաւու *იობ.40,24*; ნუ ემღერი უგუნურსა O, ընդ առն անմտի մի՛ խաղար *ზირ.8,5;* მღერა, խայտալ *გრ.ანძ.შობ.300,36-186*; ფერჴითა ერთბამად იმღერდეს, ոտիւքն կաքաւէին *ეს.3,16*; იწყის მღერად და ჰბრძავნ მათ, սկսանի ոգորել երէն ընդ երեկին պրակսն *ფიზ.III 16*; მოუწოდა ასულსა ებრაელსა, რაჲთა ამღერებდეს ყრმასა მას, կոչեցաւ զսուրբն դստեր եբրայեցւոց առ ի սբօսացուցանել զնա *ღმ.შობ.186,18-253,27.*

მღერა այպն առնել. լլկել. ծաղել. արմահարհել. կատակել. զբօսեցուցանել. գոչել („კიცხევა", „მოკიცხვა", დაცინვა): მღდელთმოძღუარნი იგი ემღერდეს (ეკიცხევდეს C), քահանայապետքն այպն արարեալ *მრ.15,31*; ეგრეთ გემღერდენ თქუენ, այնպէս այպն առնիցեն զձեզ *ეს.33,4*; ემღერდეს მას ღამე ყოველ G, მოკიცხეს იგი ღამე ყოველ S, լլկեցին զնա զգիշերն ողջոյն *მსჯ.19,25*; ემღერდეს... და იტყოდეს DE, ეკიცხევდეს... და იტყოდეს C, ծաղէին... եւ ասէին *მთ.27,41;* სული მაძღარი გულსა ემღერინ, անձն յագեալ զխորիսխի եւ զմեղր արհամարհէ *იგ.სოლ.27,7*; ემღერდეს მას და ეტყოდეს DE, ეკიცხევედ მას და ეტყვედ C, կատակէին եւ ասէին *მთ.27,29.*

მღერა խաղ („მღერილი", შექცევა): ხედვიდეს და ემღერდეს იგინი სამსონს S, მხედველნი მღერილად სამფსონისანი G, որ տեսանէին զխաղն Սամփսոնի *მსჯ.16,27.*

მღერილ-ი խաղ („მღერა", ხუმრობა, შექცევა): მხედველნი მღერილად სამფსონისანი G, ხედვიდეს და ემღერდეს იგინი სამსონს, որ տեսանէին զխաղն Սամփսոնի *მსჯ.16,27.*

მღიერ-ი քոս („სიმღიერე", მუნი, ქეცი): კაცი, რომლისა თანა იყოს... მღიერი G, კაცისა თანა, რომლისა თანა იყოს სიმღიერე B, այր յորում իցէ քոս *ლევ.21,20.*

მღიერიან-ი քոսոտ („მღიერი", მუნიანი, ქეციანი): არა იყოს მის თანა... მღიერიანი ანუ მეფხანიანი G, ნუ არს მის თანა... მღიერი ანუ მეფხანოანი B, ...զքոսոտ կամ զեյրքոյնոտ *ლევ.22,22.*

მღილ-ი ցեց (ჩრჩილი, tineu): ვითარცა მღილი სამოსელსა და მატლი ძელსა O, իբրեւ ցեց հանդերձի եւ որդին փայտի *იგ.სოლ.25,20;* სადა-იგი მპარავი არა მიეხება, არცა მღილმან განრყუნის, ուր ոչ գող մերձենայ եւ ոչ ցեց ապականէ *ლ.12,33*; სამოსლისაგან გამოჴდის მღილი O, ի հանդերձից ծնանիցի ցեց *ზირ.42,13.*

მღონარე խոնարհ (მოხრილი): არს მანკიერებაჲ მღონარედ მავალ O, է խորամանկ՝ որ խոնարհ շրջի *ზირ.19,23.*

მღრინავ-ი կարապ („ეროდიო" G, გედი): საძაგელ არს... ეროდიოჲ და ტივყუავი G, ესე გძაგდინ მფრინველთაგან... მღრინავი და ტივყუავი O. ...եւ կարապ. եւ արագիլ *ლევ.11,18.*

მღულ-ი մանգաղ („მანგალი", ნამგალი): მიავლინის მღული C, მოავლინის მანგალი DE, առաքի մանգաղ *მრ.4,29.*

მღუნარ-ი/ე կորակոր. կորացեալ (მოხრილი): ყოფად ვარ საირცხვლითა მღუნარ, գնամ կորակոր ամաչեցեալ ի մէջ նոցա *ანდ.ანატ.208,24-33,33;* მღუნარედ ვიდოდის, գնասցէ կորացեալ *ზირ.12,11.*

მღვმე գուբ. խորխորատ, ջրհոր. վիհ, վերնադուռն (თხრილი, ორმო): ვემსგავსო მათ, რომელნი შთავლენან მღვმსა, նմանիցիմ այնոցիկ ոյք իջանեն ի գուբ *ფს.27,1;* შთავარდეს მღვმესა J, անկցի ի գուբն *ეს.24,18;* შთააგდეს იგი მღვმესა მას ლომთასა O, արկին զնա ի գուբն առիւծուց *დან.6,16;* რომელი თხრიდეს მღვმესა, იგივე შთავარდეს მას O, որ փորէ խորխորատ ի նոյն անկցի *ეკლ.10,8*; რომელი უთხრიდეს მღვმესა მოყუასსა, იგივე შთავარდეს მას, որ փորէ խորխորատ ընկերի իւրում ինքն լցցէ զնա *იგ.სოლ.26,27;* ჴევი იგი მარილოანი მღვმენი იყვნეს მალთისანი, ի ձորն աղտից. ջրհորք Նաւթի *დაბ.14,10;* მოუძლურდინ მღვმჱ იგი, տկարասցի վիհն *განს.ი.201,8-87,8;* შთაადგინა მღვმესა, արգել զնա ի վերնադրանն *იერ.20,2.*

მღვძარე արթուն. զգաստ. զգաստացեալ (ფხიზელი): პოვნეს იგინი ესრეთ მღვძარენი, գտցէ արթունս *ლ.12,37;* არამედ მღვძარე ვიყვნეთ და განვიფრთხოთ, այլ արթունք եւ զուարթունք եղիցուք *Iთეს.5,6;* მღვძარედ დეგით, արթուն կացէք *II ეზრა8,29;* მღვძარე, զգաստ *მრთ.S.110,3-43,19;* მღვძარე, զգաստացեալ *რიფს.163,10-80,1.*

მღვძარე ყოფა հսկել (ღამის თევა): მღვძარე იყვენით, მტკიცედ დეგით სარწმუნოებასა ზედა, հսկեցէք. հաստատուն կացէք ի հաւատս *I კორ.16,13.*

მღვძარება արթուն կալ („ღვძება", უძილობა): განგრძობილ იქმნა მღვძარებაჲ თქუენი, երկարութեամբ եղեւ արթուն կալ ձեզ *მარკ.253r-204,6*; ესოდენ ვერ ძალ-გიც ჟამ ერთ მღვძარებად ჩემ თანა DE, ეგოდენ ვერ უძლეთ ჟამ ერთ ღვძებად ჩემ თანა C, ոչ կարացէք... արթուն կալ ընդ իս *მთ.26,40.*

მღვძარება հսկումն. տքնութիւն. զգաստութիւն (ღამის თევა, უძილობა, სიფხიზლე): ნუმცა მოგკლებს მღვძარებასა წმიდისა ამის სამწყსოჲსა შენისასა განდგომილი იგი, մի՛ պարցի զգաստութիւն սուրբ հօտի քոյ գաղանն ապստամբ *რიფს.164,28-82,9*; მღვძარება, հսկումն *II კორ.6,5;* მღვძარება, տքնութիւն *II კორ.11,27.*

მყარ-ი հաստատուն. ձոյլ. գայլախազ. կարծր. առապար. համակ. ապառաժ („ულალი", მტკიცე, შერწყმული, მაგარი): შესლვად ჴურელებსა მყარისა კლდისასა J, մտանել ի ծակս վիմի հաստատնոյ *ეს2,21;* ვყავ პირი ჩემი ვითარცა მყარი კლდე, արարի զդէմս իմ իբրեւ դվէմ հաստատուն *ეს.50,7;* ვიხილე სასანთლჱ ოქროჲსაჲ ყოვლად მყარი, տեսանեմ ահա աշտանակ ոսկի ձոյլ *ზაქ.4,2;* ნაწევარი მისი, ვითარცა მყარი ლოდი S, յոդք նորա իբրեւ զվէմ գայլախազ *იობ.41,6;* მპოვოს ვითარცა მყარი კლდჱ, գտցէ զկարծր վէմս *ბას.-ოქრ.-სასუმ./48ვვ./;* მოვიდეს მთასა, მყარსა მწუერვალსა, հասեալ ի վերայ առապար լերին *იობ.40,15*; მყარი, համակ *გამ.25,36;* აღმოგიცენა შენ კლდისაგან მყარისა წყაროჲ წყლისაჲ G, გამოგიდინა შენ წყაროჲ კლდისა მისგან ულალისა S, եհան քեզ յապառաժ վիմէ աղբեւր ջուրց *II შჯ.8,15;* ანოა... ზეთი მყარისაგან კლდისა G, ჭამდეს... ზეთსა კლდისა მისგან ულალისა S, դիեցոյց... եւղ յապարաժ վիմէ *II შჯ.32,13.*

მყარკლდეობა սալաքար (მყარი კლდე): მივეც სისხლი მისი მყარსა ზედა კლდესა O, მივეც სისხლი მისი მყარკლდეობასა ზედა B, ետու զարիւն նորա ի վերայ սալաքարին *ეზეკ.24,8.*

მყვანებელ-ი იხ. მიმყვანებელი.

მყინვარ-ი սառն. պարզ. սառնամանիք. պաղ (ყინვა): ხილვაჲ მისი ვითარცა ხილვაჲ მყინვარისაჲ, տեսիլ նորա իբրեւ զտեսիլ սառին *რიცხ.11,7;* დასხნის მყინვარნი ნებეულად, արկանէ զսառն որպէս պատրաստս *ფს.147,6*; ახალი არს შესაწირავი არა ცეცხლითა, არამედ მყინვარითა, նոր է ողջակէզն ոչ հրով. այլ պարզով եւ սառամանեաւ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს120,13*; მავნებელ არს მყინვარი ესე, ցաւագին է սառնամանիքս *ბას.კეს.-40-თვს119,36.*

მყის յանկարծակի. վաղվաղակի. անդէն վաղվաղակի („მეყსეულად", მაშინვე, საჩქაროდ): მყის C, յանկարծակի *მრთ.13,36*; მყის G, მეყსეულად S, յանկարծակի *ისუ 6.10,9;* მყის, վաղվաղակի *საქ.მოც.9,18;* მყის, անդէն վաղվաղակի *მრთA.ანტ.დ.79,25-22,36.*

მყნა იხ. დამყნა.

მყოვარ, მყუარ ի սպառ. բնաւ (ხანგრძლივად, სრულიად, ბოლომდის): ვერ დაუთმიან წმიდათა თანა მყოვარ თმენად, ոչ համբերեն ի սպառ ընդ սուրբս տոկալ *ფიზ.V,24*; დალაცათუ ცოდვაჲ არა იყოს შენ თანა, მყუარ ნუ განაცხადებ, եթէ մեղք ոչ իցեն ի ներքս. բնաւ եւ յայտներ մի՛ *ზირ.19,8.*

მყოვარ ჟამ յերկար. բազում ժամ (ხანგრძლივად): ილოცვიდა მყოვარ ჟამ, յաղօթս եկաց յերկար *პავლე მოც.53,4-60,19;* მყოვარ ჟამ ცეცხლსა მას შინა იტყოდეს, բազում ժամս ընդ հրոյն խօսէին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,28-41,10.*

მყოვარ ჟამ-ყოფნა երկայնակեաց լինել („გრძელჟამეულობა“, ხანგრძლივად ყოფნა): რაჲთა არა მყოვარ ჟამ-იყვნენ S, რაჲთა არა გრძელჟამეულობდენ G, զի մի՛ երկայնակեացք լինիցին *IIმჯ.32,27.*

მყოვარცხორებულ-ი երկայնակեաց (ხნიერი): იხილონ ნათესავი მყოვარცხორებული O, տեսցեն զաւակ երկայնակեաց *ეს.53,10.*

მყოვრება იხ. მყოვარ, მყუარ, მიმყოვრება.

მყოფ-ი բնակիչ. բնակեալ („დამკჳდრებული“): ფუცის მას და რომელი მყოფ არნ მას შინა C, ფუცავს მას და რომელი დამკჳდრებულ არს მას შინა DE, երդուի ի նա եւ ի բնակիչն նորա *მთ.23,21;* მზაკუვართა, მთის მყოფთა... ინებეს, նենգ գործեալ բնակչաց լերինն այնորիկ... կամեցան *არსტ.66,23;* უმჯობჱს არს მეგობარი ახლოს, ვიდრელა [ა]რა ძმაჲ, რომელი შორს მყოფ იყოს O, ջաւ է բարեկամ մերձաւոր քան զեղբայր ի հեռաստանէ բնակեալ *იგ.სოლ.27,10.*

მყოფ-ი სახლსა შინა ընտասուն *დაბ.25,27.*

მყოფ-ნ-ი աւան-ք *ეს.42,11.*

მყოფება բնակութիւն („ქცევა“, ცხოვრება, მკვიდრობა): გარეშე ბანაკსა მას იყოს მყოფება მისი B, გარეშე ბანაკისა იყოს ქცევა მისი G, արտաքոյ բանակին եղիցի բնակութիւն նորա *ლევ.13,46.*

მყოფება արար (საქმიანობა): ბოროტ არს მყოფებაჲ მათი O, չար է արար նոցա *სიბრძ.სოლ.12,10.*

მყოფელ-ი առնելի-ք. որ առնէ. գործող (მქნელი): იყვენით მყოფელ სიტყჳსა მის, լինիջիք առնելիք բանին *ეპ.იაკ.1,22;* მყოფელნი შჯულისანი განმართლდენ, առնելիք օրինացն արդարասցին *ჰრომ.2,13;* მყოფელი სამართ(ა)ლისა, որ առնիցէ իրաւունս *იერ.5,1;* მყოფელნი [შჯულისანი] განმართლდებიან, գործողք օրինացն [են արդարք] *უწყ.ეპ.იაკ.37,12-319,8.*

მყოფ-ყოფა բաւականանալ („კმა საყოფელად“): მყოფ არს ბაგეთა ჩემთა და კბილთა O, კმა საყოფელად ბაგეთა ჩემთა და კბილთა S, բաւականեալ շրթամբք իմովք եւ ատամամբք *ქება 7,9.*

მყუარ-ი գորտ (ბაყაყი): ვგუემნე ყოველნი საზღვარნი შენნი მყურითა O, հարից զամենայն սահմանս քո գորտիւ *გამ.8,2;* მყურითა განრყუნა იგინი, գորտիւ ապականեաց զնոսա *ფს.77,45.*

მყუდრო խաղաղական. հեզ (მშვიდი, წყნარი): მყუდრო ცხოვრებაჲ, խաղաղական կեանք *მსკ.36,8;* მივხედო, არამედ მდაბალსა და მყუდროსა, հայեցայց եթէ ոչ ի հեզս եւ ի խոնարհ *ეს.66,2.*

მყუდროება հանդարտութիւն. հեզութիւն. անապատ (სიწყნარე, სიმშვიდე; უდაბნო): მყუდროებით იქმოდიან და თჳსსა პურსა ჭამდენ, հանդարտութեամբ գործեսցեն եւ զիւրեանց հաց կերիցեն *II თეს.3,12;* მყუდროება, հեզութիւն *გალ.5,22;* მყუდროება, անապատ *ეპ.კჳპრ-დაფლ.92r-417.*

მშევა քաղցնուլ. նքթել (შიმშილი): ნეტარ ხართ, რომელთა გმშიის აწ, երանի որ քաղցեալ են այժմ *ლ.6,21;* ვითარცა გმშიოდის, შესწუხნეთ, իբրեւ քաղցիցէք տրտմեսջիք *ეს.8,21;* არა ჰმშიოდის (ჰშიოდის O), არცა დაშურეს, ոչ քաղցիցէ եւ ոչ վաստակեսցի *ეს.40,28;* პურითა არღარა გუემშეოდის O, հացիւ ոչ քաղցիցուք *იერ.42,14;* ჰშიოდა და სწყუროდა, քաղցեան եւ ծարաւեցան *ფს.106,5;* არა ჰშიოდის, არცა დაშურენ, ոչ քաղցիցեն եւ ոչ վաստակեսցեն *ეს.5,27;* უკუეთუ გშიოდის, եթէ նքթեալ իցես *მცხ.271r-290.*

მშთვარი იხ. დამშთვარი.

მშია Մեսիայ (მესია): რომელსა ზედა მშია ჯუარსა-ეცუა, յորում զՄեսիայն դատեցաք *მრავ.S.გამორიცხ.ჯუარ.239,38.*

მშიერ-ი քաղցեալ (დამშეული): ოდეს გიხილეთ შენ მშიერი? երբ՞ տեսաք զքեզ քաղցեալ *მთ.25,37;* სულსა მშიერსა ნუ შეაჭუვნებ O, զանձն քաղցեալ մի՛ տրտմեցուցանես *ზირ.4,2;* ვითარცა ლომი მშიერი და მგელი წყურიელი, արեւծ քաղցեալ եւ գայլ ծարաւի *იგ.სოლ.28,15;* ჰსცის ძალი მშიერთა J, տայ քաղցեալոյ զօրութիւն *ეს.40,29.*

მშიშრება երկնչել („შინება“): არა ემშიშრნეთ ღმერთთა ამორეველთასა G, არა გეშინოდის თქუენ ღმერთთათჳს ამორეველთასა S, մի՛ երկնչիք յաստուածոց Ամովրհացւոց *მსჯ.6,10.*

მშობელ-ი ծնօղք. ծնիչ. ծննդական. ծնանելի. որ երկնեաց („მამა-დედანი“, დამბადებელი, მშობიარე): მშობელნი მისნი მართალ წინაშე უფლისა J, მამა-დედანი მისნი მართალ იყვნეს O, ծնօղք նորա արդարք *დან.13,3;* მშობელი ყოვლისა უკეთურებისაჲ, ծնիչ չարեաց *მრთ.A.65-12,1;* შეგიპყრან შენ, ვითარცა დედაკაცი მშობელი, ունիցին զքեզ իբրեւ կնոջ ծննդականի *იერ.13,21;* სალმობა მშობელისა თჳსისა, ցաւք են ծնանելեաց նորա *იგ.სოლ.17,25;* მშობელი, որ երկնեաց *ეს.51,2;*

მშობელ-ი შვდთაჲ եւթնածին (შვიდის დამბადებელი): დაცუდნა მშობელი შვდთაჲ, ունայնացաւ եւթնածինն *იერ.15,9.*

მშობიარე որ ծնանի: ესე არს შჯული მშობიარისა წულისა ანუ ქალისაჲ. այս օրէն իցէ այնորիկ՝ որ ծնանիցին արու կամ էգ *ლევ.12,7.*

მშორებელ-ი հեռաւոր („შორიელი“): ვსმახუროთ ღმერთთა... მშორებელთა შენგან G, ვმსახუროთ... ღმერთთა მათ წარმართთასა, რომელნი იყვნეს.... შორიელნი B, պաշտեսցուք զաստուածս... ի հեռաւորաց *II შჯ.13,7.*

მშრომელ-ი աշխատեալ, վաստակաւոր. վաստակակից. գործօն (ნაშრომი, დამაშვრალი; მუშა): მშრომელისა მის ქუეყანის მოქმედისაჲ ჯერ-არს პირველად ნაყოფისა გამოღებაჲ, հողագործին աշխատելոյ պարտ է նախ ի պտղոյն վայելել *II ტიმ.2,6*; იცნითმცა მშრომელნი იგი თქუენ შორის, ճանաչել զվաստակաւորս *I თეს.5,12*; დაემორჩილენეთ... თანაშემწესა და მშრომელსა, հնազանդ լինիցիք... որ գործակից իցէ եւ վաստակակից *I კორ.16,16;* ჴარი... მშრომელი, զեզնն... զգործօնն *პოვნ. სტეფ.665,13-501 III.*

მშუებელ-ი ըմբոշխնիչ (მგემებელი): [კაცი არს] შეტყუებაჲ ამისი ცხოვრებისაჲ და მშუებელი დაბადებულთაჲ, ընդունիչ կանաց. ըմբոշխնիչ եղելոց *ბაბ.45,36-152,10.*

მშუმინვიერ-ი იხ. მშვნვიერი.

მშვდ-ი հեզ, հանդարտ. ցածուն. ցածեար. զգօն (წყნარი): მშვდ ვარ, հեզ եմ *მთ.11,29;* უძღეუ მშვდთა სასჯელსა, առաջնորդեա՛ հեզոց ի դատաստանի *ფს.24,9;* მშვდი კაცი გულისა მკურნალი არს O, այր հեզ բժիշկ է սրտի *იგ.სოლ.14,39;* მშვდი იგი იყავნ მოლაღე, հանդարտն պատերազմող եղիցի *ი.3,11;* ნიჭი უფლისა მიერ არს დედაკაცი მშვდი, տուրք տեառն կին ցածուն *ზირ.26,17;* ხვალე მშვდ და მართალ იქმნე, վաղիւ ցածեար եւ արդար եղիցիս *ფიზ.XXI36;* ვითარცა ცხოვართა შორის მშვდთა და ყუდროთა, իբրեւ ընդ աշխարհս զգօն եւ հանդարտ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,15-40,19.*

მშვდ-ი გონებითა հանդարտասիրտ (გულ-დაწყნარებული): უმჯობეს არს მშვდი გონებითა სიმდაბლესა თანა, լաւ է հանդարտասիրտն խոնարհութեամբ *იგ.სოლ.16,19.*

მშვდად հանդարտ. ցած (წყნარად): ნიად და მშვდად განილიმის O, հազիւ հանդարտս ժպտի *ზირ.21,23;* ჴამს... პყრობაჲ... მშვდად და მდაბლად გონებაჲ ჩუენი, ցած եւ խոնարհ զիոզիդ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,6-43,20.*

მშვდება იხ. მამშვდებელი.

მშვდობა խաղաղութիւն. ողջոյն. հեզութիւն („სიმშვდე“, სიმრთელე): მიფენად მშვდობისა ქუეყანასა ზედა, արկանել խաղաղութիւն յերկիր *მთ.10,34*; მშვდობასა ჰყოფდით ურთიერთას, խաղաղութիւն արարէք ընդ միմեանս *მრ.9,49*; მშვდობაჲ შენდა! խաղաղութիւն ընդ քեզ *III ეპ.ი.1,15*; არა არს ღმერთი შფოთისაჲ, არამედ მშვდობისა, ոչ եթէ խռովութեան է Աստուած, այլ խաղաղութեան *I კორ.14,33*; ჰკითხვიდა მათ დავით მშვდობით სიცოცხლესა, եհարց զողջունէ նորա ի խաղաղութիւն *I მფ.30,21*; ვიდოდე მშვდობით, գնա դու ի խաղաղութիւն *ივდ.8,34*; მშვდობაჲ სახლსა ამას, ողջոյն տասն այսմիկ *მთ.10,12*; იკითხე მშვდობაჲ იერუსალემისაჲ, հարցէք զողջունէ զԵրուսաղէմի *ფს.121,6;* მშვდობაჲ, հեզութիւն *I კორ.4,21;* მშვდობა C, სიმშვიდე Ⴂ, հեզութիւն *ფს.44,5.*

მშვდობით խաղաղ (სიმშვიდით; წყნარად): წყალი... რომელი ვალს მშვდობით J, զջուրն... որ գնայ խաղաղ *ეს.8,6.*

მშვლდ-ი աղեղն (მშვილდი): აღიღე ჭურჭერი შენი: კაბარჭი და მშვლდი O, առ դու զգործի քո՝ զաղեղն եւ զկապարճս *დაბ.27,3*; არა მოუძლურდა მშვლდი ჩემი მკლავთაგან ჩემთა, եւ հաստատեաց աղեղն պղնձի զբազուկս իմ *II მფ.22,35*; მოიღე მშვლდი შენი და ისარნი შენნი, առ դու զաղեղն քո եւ զնետս քո *IV მფ.13,15*; მომრთხმელნი მშვლდოსანი S, լարէին աղեղունս *I ნშტ.5,18*; გარდააცუეს მშვლდსა მათსა, լարեցին զաղեղունս իւրեանց *ფს.36,14*; მშვლდნი მათნი მორთხმული J, աղեղունք լարեալք *ეს.5,28*; შევნუსრო მშვლდი ისრაჱლისა, խորտակեցից զաղեղն Իսրայէլի *ოვსე1,4.*

მშვლდგარდაცუმულ-ი աղեղնաւոր (მშვლდოსანი): განეწყვენით ბაბილონსა ზედა ყოველნი მშვლდგარდაცუმულნი O, წყობა ყავთ ბაბილონსა ზედა გარემოს ყოველთა მომრთხმელთა მშვლდისათა B, ճակատեցարուք շուրջ զբաբելոնիւ ամենայն աղեղնաւորք *იერ.50,14.*

მშვლდ-კაპარჭი, მშვლდ-კაბარჭ-ი աղեղն եւ կապարճ. կապարճակիր (მშვილდი და კაპარჭი): აღიღე მშვლდ-კაპარჭი შენი, առ զկազմած քո՝ զաղեղն եւ զկապարճս *იპ.რომ.კურთხ. ისაკ. და იაკ.12,4-13;* ჰრქუა... მონასა მას თჳსსა, რომელსა აქუნდა მშვლდ-კაბარჭი მისი O, ասէ... ցպատանին ցկապարճակիրն իւր *I მფ.14,1.*

მშვლდოსან-ი աղեղնաւոր. աղեղամբ. այր աղեղան, պարսայաւոր (მშვლდისრის მქონე): მშვლდო-

სანი, աղեղնաւոր *იერ.6,23;* შური ემარხა მისთვს კაცთა მშვლდოსანთა, ոխս պահէին նմա տեարք աղեղնաւորաց *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.100-101;* პოვეს იგი მეისართა კაცთა მშვლდოსანთა და წყლეს S, գտին զնա աղեղնաւորք աղեղամբք *I ნშტ.10,3*; ეშურებოდეს კაცნი მშვლდოსანნი, նախանձէին ընդ նմա այրք աղեղան *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ.და იაკ.104-5;* გარე მოადგეს მას მშვლდოსანნი და დასცეს იგი O, պատեցան պարսաւորք եւ հարին զնա *IV მფ.3,25.*

მშვლვა նետաձիգ լինել („სროლა“): სატყორცითა მისითა მშვლვიდეს მტერსა G, ისრითა მისითა ესროდეს მტერთა Fr, նետիւք իւրովք նետաձիգ լիցի ի թշնամիս *რიცხ.24,8.*

მშვნვა იხ. ალმომფშვნავი, ალმომფშვნველი, მშვნვიერი, მშუმინვიერი.

მშვნვიერ-ი, მშუმინვერი շնչաւոր („ალმომფშვნველი“, „ალმომფშვნავი“, სულიერი): მშვნვიერმან მან კაცმან არა შეიწყნარის სულისა მისგან ლმრთისაჲსა, շնչաւոր մարդ ոչ ընդունի զհոգւոյն Աստուծոյ *Iკორ.2,14*; უკუეთუ ჴორცი მშვნვიერი არს, სულიერიცა ეგრეცა [არს], եթէ գոյ մարմին շնչաւոր, գոյ եւ հոգեւոր *I კორ.15,44;* მშუმინვიერ-ი S, ალმომფშვნველი G, շնչաւոր *ისუ 6.10,30;* არა დაშთა მას შინა მშვნვიერი S (ალმომფშვნავი G), ոչ մնաց ի նմա շնչաւոր *ისუ 6.11,11.*

მშჭუალვა იხ. განმშჭუალვა, დამშჭუალვა.

მშჯავრ-ი იხ. მსჯავრი.

მჩინებელ-ი կոչող. որ կոչէ (მომწოდებელი, მწვეველი): მჩინებელი, կոչող *უწყ.Iეპ.პეტრ.51,14;* მჩინებელი, որ կոչեաց *ფლპ.მოც.8,11-313,1.*

მჩუარ-ი կտաւ. դաստարակ. ղենջակ. պաստառակել („ტილო“, „არდაგი“): იხილნა მჩუარნი (ტილონი DE) იგი ხოლო, հայեցեալ տեսանէ զկտաւսն լոկ *ლ.24,12*; წარვედ და მოიგე შენდად სახუეველი მჩურისაჲ J, գնա եւ ստացիր քեզ սփածանելի կտաւի *იერ.13,1*; ბრძანე მოლებად წყალი და მჩუარი, հրամայեա՛ բերել ջուր եւ դաստառակ *ფლკტ.134,34-440,34;* ალილო მჩუარი ერთი, მოირტყა C, მოილო არდაგი და მოირტყა იგი DE, առեալ ղենջակ մի սփածաւ *ი.13,4;* მჩურისა მის წილ, რომელ შეიჴვე ჩუენთვს ძლიერებითა შენითა, փոխանակ պարելոյն զքեզ պաստառակալաւ վասն մեր զօրութեամբ քո պնդեսցուք *თომა მოც.15,6-390,8.*

მჩქუეფრ յանկարծակի (უეცრად) *თეოდ.552-60,5.*

მცბიერ-ი համրացեալ(՞) (დამუნჯებული; მზაკვარი): ყოველნივე არიან ძალლ მცბიერ O, ամենեքին իբրեւ շունք համբրացեալք *ეს.56,10.*

მცბიერება ոխութիւն (՞) (მზაკვრობა): თავჴედებით მცბიერებაჲ მათი O, յանդուգն էր եւ ոխութիւն նոցա *დაბ.49,7.*

მცემელ-ი հարկանելի. որ հարկանէ: მიუპყრას მცემელსა დაწვ თვსი O, մատուսցէ հարկանելեաց զնօտս իւր *გოდ.იერ.3,30;* მცემელი, որ եհար *რიცხ.35,21.*

მცენარე բոյս: აკურთხეთ ყოველი მცენარჱ ქუეყანისაჲ, օրհնեցէք ամենայն բոյսք երկրի *დან.3,77;* გამოაქუნ [ქუეყანასა]... ყოველივე მცენარჱ უძეები, բերես... զամենայն անպիտան բոյս *ფლკტ.152,32-464,27.*

მცვალებელ-ი იხ. კერმის-მცვალებელი.

მცველ-ი պահապան. պահ. դռնապահ („ებგური“, „მჴუმილი“, ყარაული, დარაჯი): შეძრწუნდეს მცველნი იგი, խռովեցան պահապանք *მთ.28,4;* იხილეს მცველთა და აჰა კაცი გამოვიდოდა ქალაქისაგან G, იხილეს ებგურთა მათ კაცი, გამომავალი ქალაქით S, տեսին պահապանքն զայր մի ելեալ ի քաղաքէ անտի *მსჯ.1,24*; მცველი G, მჴუმილი S, պահապան *მსჯ.7,19*; რომელნი იყვნეს მცველნი ეზოსა შინა მეფისასა S, որ էին պահապանք ապարանից թագաւորին *ესთ.12,1*; დამადგინეს მე მცველად ვენაჴოვნისა O, եդին զիս պահապան այգեստանի *ქება 1,5*; მოგადგინონ მცველი მათ ყრმაჲ იგი, შეძრწუნდეს, տեսեալ դռնապանացն զմանուկս սխրացեալ *ფლკტ.154,18-466,34*; მცველი ბჭისაჲ, պահապան դրան *II ნეშტ.34,9.*

მცველი აბანოჲსაჲ բաղնապան (აბანოს გამგე): ადგილი იგი წოდებისა მისისაჲ ალავსო მცველმან აბანოჲსამან, զտեղի կոչման նորա ելից բաղնապանն *ატმ.110,8.*

მცველობა պահպանութիւն (დაცვა, მფარველობა): რავდენი მცველობა და კრძალულება არს, որպիսի պահպանութիւն եւ զգուշութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,10-28,5.*

მცირე դոյզն. դուզնաքեայ. թեթեւ. փոքր. փոքրիկ. փոքրոջի. սակաւաւոր. սուղ. սակաւ. նուազ. մատաղ. տղայ. մանրիկ. չնչին. կարճ. տառապեալ („მცირედი“, ცოტა, პატარა; სუბუქი, მჩატე; ჩვილი, უმნიშვნელო, მოკლე, საცოდავი): მცირითა მზისთუალითა დადნებოდა O, ի դոյզն ճառագայթից արեգականն զեռեալ հալէր *სიბრძ.სოლ.16,27*; ვინ მცეს მე უდაბნოთა ზედა საყოფელი მცირე (მცირედ J)? ո՞ տայր ինձ յանապատի դոյզն օթեւանս *იერ.9,2*; სიკეთე მცირითა სალმობითა დაჭნეს და განირყუნეს, գեղ ի դոյզն ինչ ախտէ թարշամեալ ապանակի *ფლკტ.140,3-447,31;* მცირითა საბლითა მოზიდვა დაემჴუა, դուզնաքեայ չուանաւ անկեալ կործանեցաւ *ფლკტ.135,22-441,26*; მცირჱ უჩნნ თუალთა წინაშე მისთა სისხლი, յաչս նորա թեթեւ թուի արիւն *ზირ.8,19*; ნუ მცირე არსა თქუენდა ღუაწლისა შემთხუევად კაცთა? թեթեւ՞ ինչ թուիցի ձեզ աշխատութիւն հասուցանել մարդկան *ეს.7,13;* ადერ ყრმაჲ მცირე იყო, Աղեր մանուկ փոքր էր *III მფ.11,17;* ნუ გეშინინ თქუენ, სამწყსოო მცირეო, մի՛ երկնչիր. հօտ փոքրիկ *ფიზ.VIII9;* ტჳრთი ჩემი მცირე არს, բեռն իմ փոքրոգի է *მთ.11,30;* მცირე ვარ რიცხჳთ, սակաւաւոր եմ թուով *დაბ.34,30*; მცირითა მით სიტყჳთა, սուղ ինչ բանիւ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია369,3-260,30*; შემძლებელ არს მცირითა ჟამითა... გარდაჴდად, կարէ ի սակաւ ժամանակի... խափանել *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ.-მარხ. და იონ.103,8*; იყვნეს დღენი მისნი მცირე ⊏ (მცირედ), եղիցին աւուրք նորա նուազ *ფს.108,8*; ყრმამან მცირემან ჴურიელსა ასპიტისასა... ჴელი დასდვას, մանուկ մատաղ ի ծակ իժից... արկիցէ զձեռն իւր *ეს.11,8;* ყრმამან მცირემან დაწერნეს იგინი, մանուկ տղայ գրեսցէ զնոսա *ეს.10,19;* ყრმები მცირჱ გამოვიდა ქალაქით, մանկտի մանրիկ ելին ի քաղաքէն *IV მფ.2,23*; მცირესა ძელსა არწმუნიან კაცთა სულნი, չնչին փայտի հաւատան մարդիկ զանձինս իւրեանց *სიბრძ. სოლ.14,5*; ჰასაკითა იყო მცირე, կարճ էր հասակաւ *ლ.19,3;* იყოს სამთავრო მცირჱ უმცირეს ყოველთა სამთავროთა, եղիցի անդ իշխանութիւն մի պառապեալ քան զամենայն իշխանութիւնս *ეზეკ.29,14.*

მცირეაკ-ი փոքրիկ. փոքր (პატარა): ესუა ძჱ ერთი მცირეაკ O, էր որդի մի փոքրիկ *IIმფ.9,12*; მცირეაკ-ი, փոքր *მრთ.D.კირ.იერ.-ალდგ.260,4-400,2.*

მცირედ սակաւ. սակաւիկ. սակաւուք. առ սակաւ մի. փոքր մի. փիքր ինչ. խուն. դոյզն („წუთერთ", ცოტა): ერი მცირედ არს მას შინა, ժողովուրդս սակաւ ի սմա *ნეემ.7,4;* წარვიდა მცირედ და დავარდა, մատուցեալ յառաջ սակաւիկ մի *მთ.26,39;* მცირედ მივწერე თქუენდა, սակաւուք գրեցի ձեզ *ჰებრ.13,22;* ღმერთმან მცირედ დაიძინა, Աստուած առ սակաւ մի ննջեաց *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.92r-417;* მცირედ, փոքր մի *ი.16,17;* მცირედ (წუთ ერთ C) ჟამ თქუენ თანა ვარ, փոքր ինչ ժամանակ ընդ ձեզ եմ *ი.13,33;* მცირედ არიან ტანჯვანი ეგე, խուն են խոշտանգանքն *ანდ.-ანატ.215,2-325; ზირ.40,6;* აჭამებდა მათ მცირედ რასმე საჭმელსა, կերակրէր զնոսա դոյզն եւ սուղ ինչ աղապետոք *ანდ.-ანატ.195,26.*

მცირედ-ი սակաւ. սակաւիկ. նուազ. փոքր. սակաւաւոր. դոյզն („მცირე", პატარა, ცოტა): მცირედ არიან, რომელთა პოიან იგი, սակաւք են. որ գտանեն զնա *მთ.7,14;* შემდგომად მცირედისა ჟამისა, յետ սակաւ միոյ *მთ.26,73;* სჯობს მცირედი მართლისაჲ, լաւ է սակաւիկ ինչ արդարոյ *ფს.36,16;* იყვნენ დღენი მისნი მცირედ (მცირე ⊏), եղիցին աւուրք նորա նուազ *ფს.108,8;* დავშედით მცირედნი მრავალთაგან შორის წარმართთა O, մնացաք նուազք ի մէջ հեթանոսաց *ბარ.2,13;* სჯობს მცირედი ნაწილი, լաւ է փոքր բաժին *იგ.სოლ.15,16;* დაშთენ კაცნი მცირედნი J, մնասցեն մարդք սակաւաւորք *ეს.24,6;* მცირედითა ქადაგებითა გარდამატებული იგი ზეცისა ძლიერებაჲ აჩუენა, դոյզն քարոզութեամբ զառաւել մեծութիւն յրկնաւոր իմաստութեանն եցոյց *მრთ.S.ს.გაბ.მოც. საჴს.135,13.*

მცირედ რაჲმე առ սակաւ մի (ცოტათი): მცირედ რაჲმე შევაწუხე იგი J, առ սակաւ մի տրտմեցուցի զնա *ეს.57,17.*

მცირედ რაოდენმე առ ժամանակ մի (ცოტა ხნით): დაიმალე მცირედ რაოდენმე O, թաքիր առ ժամանակ մի *ეს.26,20.*

მცირედ-რე: მცირედ-რე შემდგომად იტყჳს, *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.158,21-270,18.*

მცირედ-ღა սակաւիկ մի. սակաւիկ մեւս. փոքր մի („მცირედ", „კნინ"): მცირედ-ღა და ქვაჲ დამკრიბონ, սակաւիկ մեւս եւս եւ քարկոծ առնիցեն զիս *გამ.17,4;* მცირედ-ღა და მოინიოს ლენვაჲ მისი J, սակաւիկ մեւս եւս. եւ հասցեն հունձք նորա *იერ.51,33;* მცირედ-ღა DE, კნინ C, փոքր մի *ი.16,16.*

მცირედ-ღა და սակաւիկ մի եւ (ცოტა კიდევ): მცირედ-ღა და შემიცთებოდეს სლვანი ჩემნი ⊏, սակաւիկ մի եւ գայթակղեալ էին գնացք իմ *ფს.72,2.*

მცირედ-ღა ან და սակաւիկ մեւս եւս *ოჲს.1,4.*

მცირედ-ღა და მცირედ փոքր մեւս եւս (ცოტა კიდევ) *ეს.28,13.*

მცირედმორწმუნე թերահաւատ. սակաւահաւատ: მცირედმორწმუნე, թերահաւատ *მთ.6,30*; მცირედმორწმუნე, սակաւահաւատ *მთ. 8,26.*

მცირედმორწმუნეობა թերահաւատութիւն მცირედმორწმუნეობითა თქუენითა (ვერ შეუძლეთ), վասն թերահաւատութեան ձերոյ *მთ.17,19.*

მცირედ-მცირედ առ սակաւ սակաւ (ცოტ-ცოტად): არა განილიო მცირედ-მცირედ ტანჯვითა, մի մաշեսցիս առ սակաւ սակաւ տանջանօք *ლონგ.189,21-717,4*; შეცოდებულთა მცირედ-მცირედ ამხილებ O, յանցաւորս առ սակաւ սակաւ յանդիմանես *სიბრძ.სოლ.12,2.*

მცირედ-მცირედ-ი սակաւ-սակաւ (ცოტ-ცოტა): მცირედ-მცირედითა ტანჯვითა აღგასრულო შენ, սակաւ-սակաւ չարչարեալ տանջանօք ծախեմ զքեզ *ფლკტ.146,3-455,26.*

მცირედი რიცხჳთა սակաւաւոր: აჰა ეგერა, მცირედი რიცხჳთა მიგეც შენ წარმართთა შორის, ահա սակաւաւոր ետու զքեզ յազգս *აბდია 1,2.*

მცირეკი იხ. მცირეაკი.

მცნება պատուիրել. պատուէր տալ. հրաման տալ. զգուշացուցանել. պատմել. վկայել (შეტყობინება, ბრძანება, გაფრთხილება, მითხრობა, ნამება): თავადმან ამცნო მათ, նա պատուիրէր *ლ.8,57*; რასა-ესე გამცნებ თქუენ, զոր ես պատուիրեմ ձեզ *ი.15,14;* მცნებით რაჲმე გამცენით თქუენ? ո՞չ պատուիրելով պատուիրեցաք ձեզ *საქ.მოც.5,28*; რომელი-იგი ეგრეთვე ამცნო მამათა მათთა, որ ինչ միանգամ պատուիրեաց հարցն մերոց *ფს.77,5*; ამცნებდა მათ ფრიად, պատուէր տայր նոցա յոյժ *მრ.5,43*; ამცნო იუდაე მღდელმან ასისთავისა მათ, պատուէր տայր Յոդայէ քահանայ հարիւրապետացն *IV მფ.11,15*; ვამცნოი და გავნაბნიო ყოველთა შორის თესლთა სახლი ისრაჱლისაჲ, հրաման տամ եւ ցրուեցից զձեզ ընդ ամենայն ազգս տունդ Իսրաէլի *ამოს.9,9*; ხოლო უკუეთუ შენ ამცნო მართალსა O, ապա եթէ դու զգուշացուցանիցես զարդարն *ეზ.3,21*; ვითარ ამცნეს მაცხოვრისაჲ, զիարդ պատմեցին վասն փրկչին *გამოჩ.ჯუარ.239,4;* ამცენ ერსა მას, վկայեա՛ ժողովրդեանն *იპ.რომ.კუერთხ.მოს.134,9-135.*

მცნება պատուիրան. պատուէր. կտակարան. աւրէն. պատգամ. բան. հրաման. աւանդութիւն („ნამება", „მოძღურება", სიტყვა, აღთქმა, ბრძანება): გარდახუალთ მცნებასა ღმრთისასა, անցանէք զպատուիրանաւն Աստուծոյ *მთ.15,3*; მისცა ბრძანებაჲ მცნებისაჲ ყოველსა საშარავანდედოსა თჳსსა O, ետ հրաման պատուիրանի յամենայն թագաւորութեան իւրում *IIეზრა 1,1*; შევიყუარენ მცნებანი (წამებანი Ⴂ) შენნი, սիրեցի զպատուիրան քո *ფს.118,127*; ესე არს მცნებაჲ ჩემი, რაჲთა თქუენ იყუარებოდეთ ურთიერთას C, այս է պատուէր իմ. զի սիրեսջիք զմիմեանս *ი.15,12*; ორნი მცნებანი არიან, երկու կտակարանք են *ფიზ.III39-45*; მცნებანი სულიერ არიან, աւրէնքն հոգեւորք են *ფიზ.XV36*; შენ მცნებანი იმარხენ, դու զհնոյն պատգամսն ընտրեա՛ *ფიზ.XV27*; უკუე და-ვიდრე-იმარხნა მცნებანი მისნი, ապա պահեաց ուրեմն զբանս նորա *იპ.რომ.კურთხ.მოს.152-153*; რომელთა დაიცვნიან მცნებანი ჩემნი S, որոց պահիցեն զհրամանս իմ *IIშჯ.5,10*; რაჲთა მცნებაჲ (მოძღურებაჲ DE) თქუენი დაამტკიცოთ, զի զձեր աւանդութիւնն հաստատիցէք *მრ.7,9*; მცნებისა დამმარხველი, պատուիրանապահ *რიფს.167,9-89,12.*

მცნებულ-ი հրամայեալ (ბრძანებული, თქმული): ვითარცა მცნებულ არს შენდა O, որպէս եւ հրամայեալ է քեզ *ზირ.7,33.*

მცნობელ-ი գէտ. գիտուն. որ գիտէ. իմաստուն. իրաւախոհ. ընդմպապար. զգայուն („მეცნიერი", „გონიერი", ბრძენი, მცოდნე): მუცლითმეზღაპრენი და მცნობელნი... დაწუა, զվհուկս եւ զգէտս... այրեաց *II ნშტ.35,19;* არცა მცნობელთაჲ არს მადლი O, ոչ գիտնոց շնորհք *ეკლ.9,1*; არავინ არს მცნობელი გზისა მისისაჲ O, չիք որ գիտէ զճանապարհս նորա *ბარ.3,31*; მცნობელი O, გონიერი B, իմաստուն *იგ.სოლ.17,21*; თავით თჳსისთ მცნობელნი ბრძენ იყვნენ, որ իրաւախոհք են յանձինս իմաստունք են *იგ.სოლ.13,10;* გულისა მცნობელისაჲ მწუხარე არს სული O, გული კაცისა მეცნიერისა მოწყენილ არს სული მისი B, սիրտ առն ընդմտատարի՝ տրտմութիւն է անձին իւրոյ *იგ.სოლ.14,10*; მცნობელ არს ძაღლი ეგე პირუტყჳ, զգայուն է անբանդ *ფლკტ.152,18-464,8.*

მცონარ-ი/ე վատ. վեհերոտ (ზარმაცი): იქმენ ვითარცა ჭინჭველი, ჵ მცონარო S, երթ առ մրջիւնն. ո՛վ վատ *იგ.სოლ.6,6;* სიმდიდრისაგან მცონარნი ნაკლულევან იქმნიან O, ի մեծութենէ վատք կարօտ լինին *იგ.სოლ.11,16;* მცონარი იგი დაამჴჳს შიშმან, զվատ կործանէ երկեղ *იგ.სოლ.18,8;* მიზეზობნ მცონარი და თქჳს O, պատճառս դնէ վատ եւ ասէ *იგ.სოლ.22,13;* სწრაფასა ნუ მცონარე ხარ, ի փոյթ մի՛ վեհերոտք *ჰრომ.12,11.*

მცონარ ყოფა ծուլալ (ზარმაცობა): არცა ვითარცა ყრმაჲ მცონარ იყო, ոչ իբրեւ զմանուկ ծուլայր *მრთ.A.ანტ.დ.76,17-18,25.*

მცორვალ-ი, მცურვალ-ი լուղակ. զինգ: მცორვალნი გამოვიდოდეს ქუეყანად O, լուղակքն յերկիր դառնային *სიბრძ.სოლ.19,18*; მცურვალი, լուղակ *მრთ.D.კირ.იერ.-ალდგ.263,14-408,27;* ვითარცა მცურვლები ყოველსა წყალსა თანა და კიდეთა მდინარისათა აღმოცენდის O, զինգ առ ամենայն ջրով յեզեր գետոյ *ზირ.40,16.*

მცხოვ(ა)ნი կենդանի („ცხოველი", ცოცხალი): უფალი მცხოვ(ა)ნი არს თქუენ შორის G, უფალი ცხოველი არს ჩუენ შორის, տէր կենդանի է ձեզ *ისუ 6.3,10.*

მცხუედ-ი անագան, հեղգութիւն, զածած („გვიანი", „მცირე", ზანტი, ზარმაცი): ვიდრემდე მოიღოს [წვიმაჲ] მსთუაჲ და მცხუედი, մինչեւ առցէ զկանուխ եւ զանագան *ეპ.იაკ.5,7*; იფქლი და ასლი არა იგუემა, რამეთუ მცხუედ იყო O, զորեանն եւ հաճար ոչ հարան, զի անագան էին *გამ.9,32*; ვითარცა ღრუბელი მცხუედი O, ვითარცა ღრუბელი გკანი B, իբրեւ զամպ անագան *იგ.სოლ.16,15;* არცა უკუანასკნელ [არს გჳრგჳნი] მცხუედთათჳს ხოლო, და არცა პირველ მსთუათათჳს ხოლო J, ոչ նուազի ի նեղգութենէ նորա, նոյնպէս ոչ յառաջանայ յարագութենէ նորա *III ეზრა5,42;* ნუ გეშინინ. ...მცხუედო (მცირეო O) ჩემო ისრაჱლ, մի երկնչիր... զածածդ Իսրայելեան *ეს.41,14.*

მძარცუველ-ი იხ. ბაგინისმძარცუველი.

მძაფრ-ი սաստիկ (ძლიერი): მოუტევა ჴმაჲ მძაფრი ფრიად O, დაუტევა ჴმაჲ მძაფრიად J, արկ անձրեւ սաստիկ յոյժ *III ეზრა4,49*; წყლითა მძაფრითა გერჩდენ შენ O, սաստիկ ջրով լուիցէ քեզ *იობ.38,34.*

მძაფრიად տագնապաւ (ძლიერად): მძაფრიად წარჴდენ, տագնապաւ անցցեն *ეპ.II პეტრ.3,10.*

მძევალ-ი պատանդ: და მის თანა წარიყვანნა მძევალნი და ნეტარი ნერსე, հանդերձ պատանդօքն ընդ իւր տանելով զմեծն Ներսէս *ნრს.72,26-72,24.*

მძივ-ი ուլն: იქმოდა მძივსა მანისასა, առնել ուլունս ապակեղէնս *რიფს.166,4-86,1.*

მძივ-ი დაცუმულ-ი ուլն յեռեալ. մանեակ („ფარღული", მძივი აცმული; მანიაკი): ყელი შენი ვითარცა მძივი დაცუმული O, ყელი შენი ვითარცა ფარღული B, պարանոց քո իբրեւ զմանեակ *ქებ1,9.*

მძიმე ծանուն. ծանր. մեծ (ძნელი, არამსუბუქი, დიდი): ყურითა მძიმედ ისმინეს, ականջօք ծանունս լուան *მთ.13,15*; შეკრიან ტჳრთები მძიმე, կապեն բեռինս ծանունս *მთ.23,4*; მძიმესა ბრალსა დასდებდეს, ծանրվնասս դնէին *საქ.მოც.25,7*; მძიმე უჩნდა მას O, ծանր թուեցաւ նմա *დაბ.48,17*; მძიმე არს ქვაჲ და ძნიად სატჳრთველ მქჳშაჲ, քար ծանր է եւ աւազ դժուարին առ ի բառնալ *იგ.სოლ.27,3*; ყოველი სიტყუაჲ მძიმჱ მოგართოდიან შენ, զբան ինչ մեծ առ քեզ հաստատուանիցեն *გამ.18,22.*

მძიმედ აღმომცემელ-ი ծանրաբուղխ (ძნელად აღმოცენებული): ვითარცა მძიმედ აღმომცემელთა წყაროთა, որպէս եւ ծանրաբուխդ աղբիւրք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,17-42,14.*

მძიმე ჩენა ծանր թուել. տաղտկալ (ძნელად მოჩვენება): მძიმე უჩნ გინებაჲ O, տաղտկասցի յանարգանաց *ზირ.21,27*; ნუ მძიმე გიჩნნ O, մի՛ ինչ ծանր թուեսցի քեզ *დაბ.31,35.*

მძიმე ხარკ-ი հանդերձաւորութիւն (მონება, მსახურება): არა შეადგინნა სოლომონ ხარკსა მძიმესა, ոչ ետ Սողոմոն ի հանդերձաւորութիւն *III მეფ.9,22.*

მძიმედ შერაცხვა տրտմել (წუხილი, წყენა): მძიმედ შევჰრაცხე და არა მოვიჴსენე... თქმული, տրտմեցայ եւ ոչ յիշեցի զասացեալն *ი.მოც.56,13-192,10;*

მძიმედ გულმწყრალ ქმნა ծանրացասումն լինել: მძიმედ გულმწყრალ იქმნა მოსე ფრიად, ծանրացասումն եղեւ յոյժ Մովսէս *რიცხ.16,15.*

მძიმედ მოქონება տրտմել (წუხილი, წყენა): მძიმედ მოაქუნდა ესე, տրտմեալ Յովաննու յոյժ *ი.მოც.56,5-191,26.*

მძიმობა վարել („შეწუხება"): ნუ გი[მ]ძიმნ O, ნუ შესწუხნები B, մի՛ վարեսցես *ეს.16,4.*

მძინარე քնած, ի քուն, որ ննջէ: მძინარე, քնած *ზირ.22,8;* ვითარცა პოვის იგი მძინარჱ, իբրեւ գտանէ զնա ի քուն *ფიზ.XXVIII,9*; მძინარე J, որ ննջէ *იერ.14,9.*

მძინარება ննջել (დაძინება): მათ ეგრე ეგონა, მძინარებასა ძილისასა ნუ იტყოდა C, მათ ეგონა, ვითარმედ მძინარებისათჳს ძილისა თქუა DE, նոցա այսպէս թուեցաւ. թէ վասն ննջելոյ քնոյն ասէր *ი.11,13.*

მძლავრ բռնաբար (ძალით, ძალად): მძლავრ მოიყვანეთ იგი სამეუფოდ, բռնաբար ածցեն մինչեւ յապարանս *რიფს.171,2-97,18.*

მძლავრ-ი բռնաւոր. բուռն. իշխան. դատաւոր. ամբարտաւան („მტკიცე", მოძალადე, ძლიერი, ძალაუფლების მქონე, მთავარი, მსაჯული, ამპარტავანი): მძლავრნი, - სამღერელ მისა O, բռնաւորք՝ խաղալիկք նորա *ამბ.1,10*; ვითარცა ესმა ესე უკეთურა მას მძლავრსა, իբրաեւ լուաւ զայս չար բռնաւորն *ფლკტ.146,8-455,34*; ვითარცა ესმა ესე მძლავრსა მას, իբրեւ լուաւ զայս ամենայն իշխանն *ფლპ.მოც.4,6-302,5*; მძლავრნი მიიტაცებენ მას, բռունք յափշտակեն զնա *მთ.11,12;* მძლავრნი ჩემ მიერ

იპყრობენ ქუეყანასა, բռունք ինեւ ունին զերկիր *იგ.სოლ.8,16;* მძლავრ O, (მტკიცე S) არს, ვითარცა სიკუდილი, სიყუარული, բռուն է իբրեւ զմահ սէր *ქებ.8,6*; მძლავრი, իշխան *ეს.5,22;* მძლავრმან მან ჰრქუა მას, ասէ դատաւորն *იზ.117,6;* ვითარცა ესმა ესე მძლავრსა და უცხო თესლსა, յորժամ լուաւ զայս ամբարտաւանն եւ խուժադուժ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს118,32.*

მძლავრება, მძლავრობა բռնադատել. բռնանալ. հարստահարել. յաղթահարել. յաղթել. զրկել. նեղել. հնարել („იძულება", „მიმძლავრებელი", ძალის დატანება, ძალადობა, ძლევა, შევიწროება, ჩაგვრა): ხარკისმომჴედლთა ჰმძლავრიან სოფელსა და მოჴადიან ხარკი სამეუფოჲ O, հարկահանք դարձեալ բռնադատեալ զաշխարհ. հանեն հարկս թագաւորի *I ეზრა4,6*; მტერნი ერისა შენისანი ჰმძლავრობდეს მას O, թշնամիք ժողովրդեան քոյ բռնադատեցին զնա *სიბრძ.სოლ.15,14*; თვნიერ მეფისა მის მძლავრობისა ჰრქუა მწიგნობართა მათ, առանց բռնադատելոյ ասէ ցդպիրսն *ანდ.-ანატ.315-30,23*; ყოველივე მას ჰმძლავრობს C, ყოველი ვინმე მისა მიმართ იიძულების DE, ամենայն ոք զնա բռնաբարկէ *ლ.16,16*; ჰმძლავროს და განყიდოს S, მიმძლავრებელმან მისმან განყიდოს G, բռնաբարեալ վաճառեսցէ զնա *II შჯ.24,7*; გუმძლავრობდეს ჩუენ ზედა, բռնացան ի վերայ մեր *ნეემ.9,32*; არა უტევა კაცსა მძლავრობად მათა, ոչ թող առն հարստահարել զնոսա *I ნშტ.16,21*; ნუ ჰმძლავრობ დავრდომილსა, რამეთუ გლახაკ არს O, մի՛ հարստահարեր զտնանկն. քանզի աղքատ է *იგ.სოლ.22,22*; ანუ არა მდიდარნი იგი გმძლავრობენ თქუენ, ոչ մեծատունք յաղթահարեն զձեզ *ეპ.იაკ.2,6*; მსახურსა და ობოლსა დაქურივსა არა ჰმძლავრობდეს J, զեկն եւ զորբն եւ զայրին ոչ յաղթահարիցէք *იერ.7,6;* სიბრძნესა ვერ ჰმძლავრობს ბოროტი O, իմաստութեանն ոչ յաղթէ չարութիւն *სიბრძნ.სოლ.7,30; იერ.7,6*; ჰმძლავრა ეფრემ მოსაჯულსა მისსა, զրկեաց Եփրեմ զոսոխ իւր *ოვსე5,11*; ილოცევდით მათთჳს, რომელნი გმძლავრობდენ თქუენ, աղօթս արարէք ի վերայ նեղչաց ձերոց *ლ.6,28;* ჰმძლავრობდა ნათესავსა ჩუენსა, հնարեցաւ ազգին մերում *საქ,მოც.7,19.*

მძლავრება բռնութիւն. բնաւորութիւն (ძალადობა, ჩაგვრა): გამოგვიყვანნე თქუენ მძლავრობისაგან ეგჳპტელთაჲსა O, հանից զձեզ ի բռնութենէ Եգիպտացւոց *გამ.6,6;* რომელმან საჯოს საშჯელი მძლავრებით O, որ առնէ զդատ բռնութեամբ *ზირ.20,2*; იყო... მძლავრობაჲ და ტაცებაჲ უსამართლოჲ, էր... բռնութիւն եւ յափշտակութիւն տարապարտ *ფლკტ.138,4-438,6*; აღიღეთ მძლავრობაჲ ერისაგან ჩემისა O, ի բաց մերժեցէք զբռնաւորութիւն ի ժողովրդենէ իմմէ *ეზეკ.45,9;* განიშორე შენგან მძლავრობაჲ შენი, ի բաց դիր ի քէն զբռնաւորութիւն քո *ფლპ.მოც.3,27-301,12.*

მძლავრებით բռնի (ძალადობით): არავისი მოვიღე მძლავრებით პური, ոչ յումեքէ առի զհաց բռնի *ნეემ.5,18.*

მძლაფრ-ი հոսանք (ძლიერი დინება): ნუ აღმართ ჰბრძავ მძლაფრსა წყალსა, մի՛ բռնադատեր զհոսանս գետոյ *ზირ.4,32.*

მძლე յաղթող („მრე", მომრევი): ძლიერ არს და მძლჱ უფროჲს ყოველთასა ღვინოჲ O, յաղթող եւ զօրաւոր է քան զամենայն գինի *I ეზრა3,10*; დიდ არს ჭეშმარიტებაჲ და მძლჱ არს და ძლიერ O, մեծ է ճշմարտութիւն. եւ յաղթող եւ զօրաւոր *I ეზრა4,41*; მძლედვე დაეცვა თავი თჳსი სინმინდით, յաղթող պահէր զանձն իւր սրբութեամբ *რიფს.173,40-104,5.*

მძლე ყოფა յաղթել („მრე ყოფა"): მძლე ვეყო მას C, მრე ვეყავ მას L, յաղթեցի նմա *ფს.12,5.*

მძლედ ի յաղթութիւն (მომრევად): ვიდრემდის გამოიღოს მძლედ სასჯელი, մինչեւ հանցէ ի յաղթութիւն զդատաստանն *მთ.12,20.* (შდრ. კეთილთა-მძლე).

მძნობარ-ი երգ. երգիչ. պարաւոր. պար („მწყობარი", „მემწყობრე", გალობა, მგალობელი; ცეკვა, მოცეკვავე): შეიწყნარეს იგი... გრგჳნებითა და მძნობრებითა და ბობლნებითა, ելին ընդ առաջ նորա... երգովք եւ պսակուք եւ ծնծղայիւք եւ թմբկօք *ივდ.3,9*; გამოვიდეს მათგან მძნობარი და ჴმაჲ მემღერთაჲ, ելցեն ի դոցանէ երգիչք եւ ձայն խաղալկաց *იერ.30,19*; მოიყვანეს ცოლები... მძნობართა მათგანი, რომელნი იტაცნეს S, მოიყვანნეს ცოლნი მემწყობრეთაგან... რომელნი მიიტაცნეს G, առին կանայս... ի պարաւորացն զորս յափշտակեցին *მსჯ.21,23*; მოვიდა... ასული მისი ბობლნებითა და მწყობრებოთა G, გამოივიდოდა შემთხვუევად მისა ბობლნებითა და მძნობრითა S, եկն... ահա դուստր իւր. ելանէր ընդ առաջ նորա թմբկօք եւ պարուք *მსჯ.11,34.*

მძოვარ-ი արօտական. խոտաճարակ (მძოვნელი, ბალახს მჭამელი): კოლტი ღირსებისა მრავლისა მძოვარი, երամակ մի խոզից արօտական *მთ.8,30;* დასწყვდა... მძოვართა საცხოვართა

ასოცი ათასი, եզեն... ոչխարս արօտականս հարիւր քսան հազար // ნშტ.7,5; მძოვარ იქმნებოდეს, ვითარცა ველურნი ვაცნი მოხედვითა ღმრთისათა, խոտաճարակ լինելով իբրեւ զվայրենի քօշս ի տեսչութենէ Աստուծոյ *მსკ.25,6-25,1*; მძოვარ ჰქმენ ფიცხელი იგი და უშულოჲ მეფე ბაბილოვნელთაჲ, ետուր խոտաճարուկ լինել խիստ եւ անօրէն թագաւորին Բաբելացւոց *როფს.171,19-99,1.*

მძორ-ი գէշ. մեռելոտի. մեռեալ. դիակ. դի. մարմին („მომკუდარი", გვამი, ლეში): სადაცა დაეცეს მძორი, ուր գէշն իցէ *მთ.24,28*; მძორსა მათსა არა შეეხნეთ S, ի գէշ նոցա մի՛ մերձենայցէք *ლევ.11,8*; სადაცა არის მძორი მეყუსეულად მუნ იპოვნიან, ուր ուրեք իցէ գէշ անդ վաղվաղակի գտանի *იობ.39,30*; რომელმან ჭამოს მძორი ანუ ნამჴეცავი G, որ ուտիցէ զմեռելոտի կամ զգազանաբեկ *ლევ.17,14*; იყოს მძორები თქუენი საჭმლად მფრინველთა S, եղիցին մեռեալք ձեր կերակուր թռչնոց // *შჯ.28,26*; მძორი G, მომკუდარი B, մեռեալ // *შჯ.14,8*; დასხეს მძორები მონათა შენთანი საჭმლად მფრინველთა, արկին զդիակունս ծառայից քոց գէշ թռչնոց երկնից *ფს.78,2;* იყოს მძორები მათი საჭმლად მფრინველთა, եղիցին դիակունք նոցա ի կերակուր թռչնոց *იერ.16,4*; მძორი, դի *IV მფ.9,37;* არა შეჭამა ლომმან მან მძორი იგი O, ոչ եկեր առեւծն զմարմին առնն Աստուծոյ *III მფ.13,28.*

მძორის მჭამელი գիշակեր (ლეშის მჭამელი): მამაჲ იგი მძორისმჭამელ არს, հայրն գիշակերն է *ფიზ.XXIII 8.*

მძურომალე որ սողի („რომელი ძურების"): ქუენარმავალთაგან, მძურომალეთა ქუეყანასა ზედა G, ქუენარმავალთაგანი, რომელნი ძურებიან ქუეყანასა ზედა O, յամենայն սողնոց որ սողիցին ի վերայ երկրի *ლევ.11,29.*

მძუძე դայեակ (ძიძა, გამზრდელი): იყვნეს მეფენი მძუძე შენდა O, եղիցին թագաւորք դայեակք քո *ეს.49,23.*

მძჳნვარე սաստիկ. գազան (სასტიკი, მხეცი): მძჳნვარე ლომი O, սաստիկ առեւծ *სიბრძ.სოლ. 11,18;* მტერ არს კორკოდინოს მძჳნვარისა, թշնամի է կորկոդիլոս գազանի *ფიზ.XXIII 4.*

მძღუანველ-ი առաջնորդ („წინამძღუარი"): მძღუანველნი ერისანი G, წინამძღუარი ერისანი S, առաջնորդ ժողովրդեան // *შჯ.20,9.*

მძღუარ յառաջ (წინ, წინათ): მძღუარ ამის ყოვლისა დაებადა სიბრძნჱ O, յառաջ քան զամենայն հաստատեցաւ իմաստութիւն *ზირ.1,4.*

მძღუარ-ი առաջնորդ („წინამძღუარი"): მიმოვიდოდა და ეძიებდა მძღუარსა Ղ, (წინამძღუარსა C), շրջեալ խնդրէր առաջնորդս *საქ.მოც.10,11;* ნარვიდეს ანგელოზი ჩემი მძღურად შენდა O, երթիցէ հրեշտակ իմ առաջնորդ քեզ *გამ.23,23.*

მნავ-ი շուն (canis aquatilis sive marinus): მნავის მსგავს არს, ի շան կերպարան *ფიზ.XXVIII,2.*

მნავ-ძაღლ-ი շնջրի (წყლის ძაღლი): თქუა... მნავძაღლისა მდინარისაჲ, ասաց... զշնջրւոյ գետոյն *ფიზ.XXVIII31.*

მნამლველობა կախարդութիւն („ნამლობა", გრძნება): ცხად არიან საქმენი ჴორცთანი... მნამლველობანი, მტერობანი CD, ცხად არიან საქმენი... რომელ არიან... ნამლობანი, ჴდომანი AB, յայտնի են գործք մարմնոյ. այս ինքն են... կախարդութիւն թշնամութիւն *გალ.5,20.*

მნარე դառն. դառնացեալ („ტკივნეული", მწვავე): შჯობს სიკუდილი ცხორებასა მნარესა, լաւ է մահ քան զդառն կեանս *ზირ.30,17*; ნათესავი მნარჱ და მოსწრაფჱ O, զազգ դառն եւ զերագ *ამბ.1,6;* ნუ სადა შეგემთხჳნენ ჩუენგანნი კაცნი სულ-მნარენი G, ნუუკუე გემთხჳნენ თქუენ კაცნი ტკივნეულნი გულითა S, զուցէ պատահիցեն քեզ արք դառնացեալք ոգւով *მსჯ.18,25*; ნუ მნარითა სიკუდილითა მოჰკუდები ჴელთაგან ჩემთა, մի՛ դառնամահ լինիր ի ձեռաց իմոց *ფლკტ.152,22-464,15.*

მნარედ դառնապէս. դառնութեամբ (ძლიერ, სასტიკად): ტიროდა მნარედ, ելաց դառնապէս *მთ.26,75;* ტიროდა მნარედ არა თუ უდბად, ելաց դառնութեամբ եւ ոչ ընդ վայր եւ վայրապար *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,14-31,18.*

მნაფელ-ი (ეტლისა) կառապետ (მეეტლე): ჰრქუა მნაფელსა ეტლისა მისისასა: მოაქციენ ჴელნი შენნი; ասէ ցկառապետին՝ դարձո զձեռն քո // *ნშტ.18,33.*

მნდე մատռուակ. տակառապէտ (მერიქიფე, მეღვინე): მნდე, մատռուակ *III ნშტ.9,4*; ვყვენ... მნდენი მამანი და დედანი O, արարի... տակառապետս՝ արս եւ կանայս *ეკლ.2,8.*

მნდომობა იხ. მიმნდომობა.

მნე օգնական. ընդունելի (შემწე, დამხმარე): მნე ჩემდა ხარ, օգնական իմ ես *ფს.3,4;* მნე კეთილ ჟამსა ოდენ ჭირისასა, օգնական ի նեղութեան՝ ի դէպ ժամանակի *ფს.9,10;* მნე ჩემი ხარი შენ, ընդունելի ես դու մեր *ფს.83,10.*

მნევნელ ყოფა փոյթ առնել *მსჯ.3,26.*

მნერ-ი ճանճ. ճանճիռն (ბუზი, musca): მნერთა მომწყდართა განრყუნიან ქმნულებაჲ ზეთისა სურნელისაჲ O, ճանճք մեռեալք զավրացուցանեն զեւղս անուշունս *ეკლ.10,1;* მნერნი და ფუტკარნი, ნყლისა შინა მომშთვარნი, ճանճ կամ մեղու ի ջուր անկեալ եւ հեղձալ *მრთ.D.კირ.-იერ.-ლდგ.261,29-403,25;* გამოავლინოს უფალმან მნერი, շարժեսցէ տէր զճանճլոնն *ეს.7,18.*

მნერალ-ი գրիչ. դպիր (მნერალი, გადამნერი): რომელი-იგი იყო მნერალ მარჯუჱ შჯულსა მას მოსე O, որ է գրիչ յաջողակ օրինացն Մովսիսի *I ეზრა8,3*; თქუა ეზრა, მნერალმან შჯულისა უფლისამან O, ասէ Եզր գրիչ օրինացն տեառն *I ეზრა8,28;* განვიდა... მოსაჴსენებელთა მნერალი O, ելին եւ... յիշատակաց դպիր *ეს.36,3.*

მნერალ-ი მალედ արագագիր (ჩქარა მნერალი): ესე იყო მნერალი მალედ შჯულისა მი მოსესისაჲ, սա էր գրիչ արագագիր օրինանցն Մովսիսի *II ეზრა7,6.*

მნვალებელ-ი հերձուածող. հերձուական. հերեսիովտ. հերեսիոտ. հերետիկոս (ერეტიკოსი): მნვალებელი, հերձուածող *ტიტ.3,10*; მსგავს არიან მონაფენი იგი მნვალებელთანი ალიზისა მოქმედთა, նման են աշակերտքն հերձուածողաց կաւագործաց, որ զաղիւսն արկանիցեն *მრთ.D.ს.გაბ.მოც.საჴს.186,5-67,1;* მნვალებელთა შეცთომილებაჲ ზედა დაუმტკიცებელსა თიჴასა [დგას], հերձուածական մոլորութիւն ի վերայ զաղփաղփուն կաւոյ *მრთ.D.ს.გაბ.135,32*; ნუუკუე მნვალებელმან ვინმე გაცთუნოს გმობად აღდგმოისა, գուցէ երբէք զքեզ հերեսիովտայքն ի հրապոյրս դրսովել զյարութիւնն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.165,10-291,17*; არცა სხუათა მნვალებელთა ეტყოდა სადამე მოყუსობითა, եւ ոչ ընդ կամակոր հետեսիոտայսն ինչ խօսէր սիրով *მრთ.A.ანტ.დ.88,4-64,14;* არა ჯერ-არს მნვალებელისაჲ სახლსა შეყვანებაჲ, չէ պարտ հերետիկոսի վանս տալ *თავნი II ეპ.ი.(2).*

მნიგნობარ-ი դպիր. դպրապետ. գրամմատիկոս, քողոստիկոս. ատենադպիր (გრამატიკოსი, სქოლასტიკოსი, მნერალი): შეკრიბნა... მნიგნობარნი, ժողովեալ... զդպիրսն *მთ.2,4;* ენაჲ ჩემი ვითარცა სანერელი მნიგნობრისა, լեզու իմ որպէս գրիչ արագագիր դպիր *ფს.44,2*; დააცხრვო მნიგნობარმან მან ერი იგი Ⴂ, լռոյց դպրապետն զամբոխն եւ ասէ *საქ.მოც.19,35;* რომელმან მნიგნობრობაჲ იცის, სიბრძნისმოყუარებაჲ იგი არა იცის, որ քաջ գրամմատիկոսք են, ոչ քաջ փիլիսոփայք գտանիցեն *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.187,33-374,11*; მრავალნი მნიგნობარნი გჳჴმან ჩუენ აქა, რაჲთა შეგიძლონ შენ სიტყჳსა მიგებად, բազում քողոստիկոսաց պէտք են աստ՝ զի կարասցեն վիճել ընդ քեզ *ფოკა340r-493,28*; მნიგნობარი, ատենապդիր *II შჯ.31,28.*

მნიგნობართმოძღუარი դպրապետ (მთავარი მნიგნობარი): აღვიდა მნიგნობართმოძღუარი იგი, ել դպրապետին արքունի *IV მფ.12,10.*

მნიგნობართშემყვანებელ-ი ատենադպիր („განმგებელი და მნიგნობარი", მდივანმნიგნობარი): მსაჯულნი და მნიგნობართშემყვანებელნი (განმგებელნი და მნიგნობარნი S) დაადგინნე თავისა შენისა, դատաւորս եւ ատենադպիրս կացուսցես *II შჯ.16,18.*

მნიგნობრება դպրութիւն (მნიგნობრობა): *მრთ.A.ანტ.დ.100,34-80,11.*

მნითურ-ი կարմիր. շառավոյն. խարտեաշ („მომნითურო"); იყო იგი მნითურ, პირითა მხიარულ, გრემან თუალითა, ქმნულკეთილ ხილვითა O, նա էր կարմիր եւ աչօք գեղեցիկ եւ քաջ տեսանելով տեառն *I მფ.16,12*; დისნული ჩემი მნყზარ და მნითურ, გამორჩეულ შობითგან ბევრეულთა O, եղբօրորդին իմ սպիտակ եւ կարմիր՝ ընտրեալ ի բիւրուց *ქებ5,10;* გამოვიდა პირმშოჲ იგი მნითური ყოვლად, ვითარცა ტყავი ფაჩუნიერ, ել որդին անդրանիկ շառագոյն ամենեւին իբրեւ զմորթ թաւ *დაბ.25,25*; მნითური B, მომნითურო G, խարտեաշ *ლევ.13,36.*

მნიკნულ-ი աղտ (ჭუჭყი): გამოჰრცხეს უფალმან მნინკული იგი ძეთა და ასულთა სიონისთაჲ J, լուասցէ տէր զաղտն ուստերաց եւ դստերաց Սիոնի *ეს.4,4.*

მნინკულევან-ი աղտեղի (ჭუჭყიანი, ბინძური): სამოსლითა მნინკულევანითა, ի հանդերձս աղտեղիս ეპ.იაკ.2,2; ემოსა სამოსელი მნინკულევანი O, էր զգեցեալ հանդերձս աղտեղիս *ზაქ.3,3;* მოაჴსენებნ გულის-სიტყუათა მნინკულევანთა, ի միտս արկանէր նորա խորհուրդս աղտեղիս *მრთ.A.ანტ.დ.78,35-21,24.*

მნინკულევანება աղտեղութիւն (ჭუჭყი): განიშორეთ ყოველივე მნინკულევანებაჲ, ի բաց թօթափեալ զամենայն աղտեղութիւն *ეპ.იაკ.1,21*; რომელმან ჴორცთა მნინკულევანებისაგან მიჴსენ მე, ի մարմնաւոր աղտեղութենէ որոշեցեր զիս *განს.ი.200,33-86,29.*

მნირ-ი պանդուխտ. եկ եկամուտ. խառնիճաղանճ. խառնաղանճ. նժդեհ. պարաշխարհիկ. խորթ. ծառայ. աղխամաղխ վաճառ („ვედრი", „მოქცეული", „დამონებული", „შემყოფი", უცხო, მოსული, მდაბიო, გერი, მსახური): მნირ იყოს ნათესავი შენი ქუეყანასა უცხოსა, եղիցի զաւակ նորա պանդուխտ յօտար երկրի *საქ.მოც.7,6;* მნირმან და სასყიდლით დადგინებულმან არა ჭამოს

მისგანი O, պանդուխտն եւ վարձկանն մի՛ կերիցէ ի նմանէ *გამ.12,45;* მწირ ვარ მე ქუეყანასა ზედა, պանդուխտ եմ ես յերկրի *ფს.118,19*; უფალმან დაიცვის მწირნი (ვედრნი ᑕ), տէր պահէ զպանդուխտս *ფს.145,9*; მწირ იქმნნენ მკჳდრნი სამარიაჲსანი, եղիցին պանդուխտք բնակիչք Շամրնի *ოვსე10,5*; შჯული ერთი იყოს მსოფლიოჲსაჲ და მწირისაჲ, օրէն միեւնոյն կացցէ բնակին եւ եկին *გამ.12,49;* მწირი G, მოქცეული S, եկ *ისუ 6.8,33*; რაჲთა ჰყოთ ვინმე ერთი მწირ, առնել եկամուտ մի *მთ.23,15;* უკუეთუ ვინმე მწირი მოგიჴდეს თქუენ, թէ մերձենայցէ առ ձեր եկամուտ *გამ.12,48*; მწირი გამოჰყვა მათ მრავალი, խառնիճաղանճ բազում ել ընդ նոսա *გამ.12,38*; მწირი, խառնաղանջ *ეზეკ.27,27*; უყუარს მწირი, მიცემად მისსა პური და შესამოსელი G, սիրէ զնժդեհն տալ նմա հաց եւ հանդերձ *II შჯ.10,18*; შეიყუარა მან კაცი ერთი ვინმე, მწირი და უცხოჲ, սիրեաց զայր տարաշխարհիկ եւ օտարական *თეკლ.98,30*; მწირნი ვიდრემე ხართ და არა შვილნი, ապա խորթք իցէք եւ ոչ որդիք *ჰებრ.12,8;* მწირ იყავ ქუეყანასა ეგჳპტისასა G, შენცა დამონებულ იყავ ეგჳპტეს S, ծառայ էիր դու յերկրին եգիպտացւոց *II შჯ.24,18*; მწირთაგან შენთა (შემყოფისაგან შენისა G) განამდიდრენ ყოველნი მეფენი O, յաղխամաղխէ վաճառաց քոց մեծացուցեր զամենայն թագաւորս երկրի *ეზეკ. 27,33.*

მწირობა պանդխտել, պանդխտանալ. պանդուխտ լինել. բնակել պանդխտութեամբ. կեալ („მსხემობა", „დამკჳდრება", ცხოვრება): სარწმუნოებით მწირობდა ქუეყანასა მას აღთქუმისასა, հաւատովք պանդխտեցաւ յերկրին աւետեաց *ჰებრ.11,9*; წარვიდა... მწირობად, სადაცამცა პოვა S, წარვიდა... მსხემობად, სადაცა პოოს ადგილი G, գնաց.. պանդխտել. ուր եւ գտանիցէ *მსჯ.17,8*; მწირობდეს პირველად შუვამდინარეს, պանդխտանալ եկաք յերկրիս յայսմիկ *დაბ.47,4*; მივალ მწირობად S, ვრორინებ დამკჳდრებად G, երթամ պանդխտանալ *მსჯ.17,9;* ვიდრე-იგი მწირობდეს მუნ, մինչդեռ պանդուխտն էին անդ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.118-119;* ქუეყანაჲ ეგე რომელსა შენ ჰმწირობ (ჰმსხემობ G), զերկիր զայս, յորում բնակես պանդխտութեամբ *დაბ.17,8;* ლაბანის თანა ვმწირობდ, ընդ Լաբանայ կեցի *დაბ.32,4.*

მწირობა պանդխտութիւն. նժդեհութիւն. գերութիւն (უცხოობა, ტყუეობა): ერი იგი აღამაღლა ჟამსა მას მწირობისასა, զժողովուրդն բարձրացոյց ի պանդխտութեան *საქ.მოც.13,17*; მწირობად და ტყუედ განვიდენ, ի պանդխտութիւն եւ ի գերութիւն երթիցեն *ეზეკ.12,11*; მწირობად მუნ O, բնակել անդ նժդեհութեամբ *ეს.52,4;* მწირობისა იგი დასაბამი O, գերութեան սկիզբն *აბდ.1,20.*

მწიფე հասուն (დამწიფებული, მოწეული): ტევან მწიფჱ ჭეშმარიტისა მის ვენაჴისაჲ, ողկոյզ հասուն ճշմարիտ այգւոյն *ფლკტ.136,2-412,14.*

მწიფობა խայծել (დამწიფება): მწიფოოდის ყურძენი ჴნვათა ზედა, խայծեսցի խաղող ի հարաւունս *ამოს.9,13.*

მწლაფრ იხ. მწრაფლ.

მწნეხარ-ი հեծանահար (მწურავი): ვითარცა მწნეხართაგან საწნახელისათა სავსე დათრგუნვილებითა J, իբրեւ հեծանահարի լիոյ հնծանի կոխելոյ *ეს.63,2.*

მწოარ-ი, მწოვარ-ი ստնդեայ. ստնդի. դիեցիկ („ძუძუჲს მწოვარი"): პირითა ჩჩჳლითა მწოვართაჲთა დაამტკიცე ქებაჲ C, ի բերանոյ տղայոց եւ ստընդիեցաց կատարեցեր զօրհնութիւն *მთ.21,16;* მწოარი G, ძუძუჲს მწოვარი S, ստնդիք *II შჯ.32,25*; შემოკრიბენით ჩჩვილნი მწოვარნი ძუძუთანი, ժողովեցէք զտղայս ստնդիացս *იოვ.2,16*; მოიქუა სამოელ კრავი ერთი მწოვარი, առ Սամուէլ գառն մի դիեցիկ *I მფ.7,9.*

მწოლ-ი հոմանի. որ դարմանէ („მძინარი", მსახური): შეიყუარენ მწოლნი იგი შენ თანა O, შეიყუარენ მძინარნი შენ თანა B, սիրեցեր զհոմանիս քո *ეს.57,8*; იყო იგი მეფისა თანა მწოლ, դարմանէր զարքայ *III მფ.1,4.*

მწოლარე որ ննջէ. եղեալ (მწოლიარე): ვინ არს ესე მწოლარჱ? ո՞ է այս որ ննջէ աստ *მარკ.247,-188,8*; მწოლარე ბაგასა, եղեալ ի մսուր *ლ.2,12.*

მწრაფლ, მწლაფრ վաղվաղակի. արագ. փութանակի. փութապէս. ստէպ. փութով. փութացեալ. վաղ. պնդագոյն. երագագոյն („ადრე", „მსთუად", „მოსწრაფედ", მალე): აღმოვედ ჩუენდა მწრაფლ G, აღმოვედით ჩუენდა მსთუად S, ել առ մեզ վաղվաղակի *ისუ 6.10,6;* მწრაფლ ისმინე ჩემი ᑕ, მსთუად ისმინე ჩემი Ꞁ, վաղվաղակի լուր ինձ *ფს.68,18;* მახლობელ და მწრაფლ [არს] ფრიად, մերձ է եւ արագ յոյժ *სოფ.1,14;* მოვიდეს მწრაფლ, եկին փութանակի *ლ.2,16;* მომიგე მე მწრაფლ, տուր ինձ պատասխանի փութապէս *ი.მოც.74,13-232,19;* ჰლოცვიდეს მას მწრაფლ, աղաչէին զնա ստէպ *ლ.7,4;* მწლაფრ მიიმართა საპყრობილესა, փութով դիմեաց ի բանտն *ანდ.-ანატ.316-30,31;* მწლაფრ მივიდოდა, փութացեալ երթայր *ანდ.-ანატ.*

204,24; მწრაფლ მოიყვანნენ მისა, վաղ առ նա հասուսցեն *არსტ.63,2;* მწრაფლ მეძიებდა მე Q, მოსწრაფედ მეძიებდა მე B, պնդագոյնս խնդրեաց զիս *II ტიმ.1,17;* მწრაფლ, երագագոյն *ზირ.18,26;* მწრაფლ და ადრე, վաղվաղակի *იოვ.3,4.*

მწრაფლ-ი երագ. ի կայծոյ (სწრაფი, საჩქარო): მწრაფლი აერი, զօդ երագ *სიბრძნ.სოლ.13,2;* მწრაფლი აღსასრული მათ ზედა მოივლინა, ի կարծոյ հնարեցաւ վախճան նոցա *სიბრძ.სოლ.14,14;*

მწუანე դալար. բանջար. կանաչ (ბალახი, მწვანილი; მწვანე): ვითარცა ნჳმამან რაჲ აღმოაცენის მწუანჱ ქუეყანით O, իբրեւ անձրեւոյ դալարւոյ յերկրէ *II მეფ.23,4*; აღმოუცენა... მწუანე სამსახურებელად კაცთა, բուսուցեր... զդալարի ի ծառայութիւն մարդկան *ფს.103,14*; ვითარცა ზროხანი მწუანესა შინა J, իբրեւ զուարակս ի վերայ դալարոյ *იერ.50,11*; რამეთუ არა იყო მწუანე, զի ոչ գոյր բանջար *იერ.14,5*; მწუანე, կանաչ *მსკ.58,13.*

მწუანის გამოღება դալարանալ (გამწვანება): მწუანჱ გამოიეს ველთა უდაბნოჲსათა դալարացան դաշտք անապատի *ი.2,22.*

მწუანეთაგან-ი դեղ (წამალი): არცა მწუანეთაგანი, არცა სალბუნი ჰკურნებდა მათ O, ոչ դեղք եւ ոչ սպեղանիք բժշկեցին զնոսա *სიბრძ.სოლ.16,12.*

მწუანვილ-ი դալար. դեղ դալար. դալարի. խոտ. բանջար. սէզ (ბალახი, სიმწვანე): უბრძანა მათ დასხდომაჲ... მწუანვილსა ზედა თივისასა, հրամայեաց նոցա բազմել... ի վերայ դալար խոտոյ *მრ.6,39*; ვითარცა აღლოშნის ზუარაკმან მწუანვილი ველისაგან, որպէս լիզանիցէ արջառ զդեղ դալար ի դաշտի *რიცხ.22,4*; ადგილსა მწუანვილისა მუნ დამამკჳდროს მე, ի վայրի դալարւոջ անդ բնակեցոյց զիս *ფს.22,2*; ძუალნი თქუენნი ვითარცა მწუანვილნი აღმოცენდენ, ոսկերք ձեր իբրեւ զդալարի զուարճասցին *ეს.66,14*; ვპოოთ თუ ხოლო მწუანვილი და გამოვზარდნეთ ცხენნი და ჯორნი O, թերեւս գտցուք խոտ եւ ապրեցուսցուք զձիս եւ զջորիս *IIIმეფ.18,5*; გამოიღენ ქუეყანამან მწუანვილი თივისაჲ, բղխեսցէ երկիր զբանջար *კირ.იერ.-აღდგ.159,18-281,3*; ვითარცა კრავნი მწუანვილსა ზედა, իբրեւ կաթիլ (?) ի վերայ սիզոյ *მიქ.5,7;* შეკრიბე თივაჲ მწუანვილისაჲ O, ժողովեա զխոտ դալար *იგ.სოლ.27,25.*

მწუარ-ი խորովեալ (შემწვარი): მათ მიუპყრნეს თევზისა მწუარისაჲ და გოლი თაფლი, նոքա ետուն նմա ձկան խորովելոյ մասն եւ խորիսխ մեղու *ლ.24,42;* მწუარი ცეცლითა O, խորովեալ հրով *გამ.12,8.*

მწუბება լուանալ (ბანა): ღორი იმწუბა საგორელსა მწჳრისასა, խոզ լուացեալ ընդ տիղմն թաւալեալ *IIეპ.პეტრ.2,22.*

მწუერვალ-ი ծայր. գլուխ. բարձուանդակ. ծագ. շառաւեղ. ամրոց („წუერი", „ძნელოვანი", თავი, თხემი, კიდე, ტოტი, სიმაგრე): [სცხო]... და მწუერვალთა თითთა ჴელისა მარჯუენისათა, եդ... ի վերայ ծայրի աջոյ ձեռին նորա *ლევ.8,23*; მოჰკუეთნეს მწუერვალნი ჴელთა მისთანი და მწუერვალნი ფერჴთა G, կտրեցին զծայրս ձեռաց նորա եւ զծայրս ոտից նորա *მსჯ.1,6*; გარდაჭრეს იგინი მწუერვალსა მას კბოდისასა და ყოველნი განსქდეს S, գահավէժ առնէին զնոսա ի ծայրից բարձուանդակին *II ნშტ.25,12*; დადეგ მუნ მწუერვალისა მთისასა O, մնասցես ինձ անդ ի վերայ գլխոյ լերինն *გამ.34,2;* მოიყვანეს იგინი მწუერვალსა მას კლდისასა, ածին զնոսա ի գլուխ քարանձաւին *II ნშტ.25,12*; შორის ღრუბელთა იყო მწუერვალი მისი, ի մէջ ամպոց եղեւ գլուխ նորա *ეზეკ.31,3*; დავარღჳო მჴარი მოაბისაჲ ქალაქთაგან მწუერვალთა მისთა O, քակեցից զթիկունս Մովաբու ի բարձուանդակաց քաղաքաց իւրոց *ეზეკ.25,9*; მწუერვალნი შენნი განჴდეს მიერ ზღუასა O, բարունակք քո ձգեցան ընդ ծով *იერ.48,32;* დაანოს წუერი თითისა მისისაჲ წყალსა C, დაანოს მწუერვალი თითისაჲ მისისაჲ წყალსა DE, թացցէ զծագ մատին իւրով ի ջուր *ლ.16,24;* მდინარემდე-მწუერვალნი მისნი, մինչեւ ի գետ են շառաւեղք նորա *ფს.79,12;* ვითარცა მწუერვალნი შორის ვენაჴოვანსა, իբրեւ զշառաւեղս յայգւոջ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.187-188*; მწუერვალ-ი G, ძნელოვანი S, ամրոց *II შჯ.3,11.*

მწუერვალი მთათაჲ բարձրաւանդակ (მთის მწვერვალი): საუნჯეთაგან მოუჴდენ სალმობანი მთათა მწუერვალთაგან ყინელი, ի շտեմարանաց ելանեն ցօղք եւ բարձրաւանդակաց ցուրտ *იობ.37,9.*

მწულილ-ი բնիոն. մանր. լումայ (ხურდა, წვრილი ფული, წვრილი): არა გამოხჳდე შენ მიერ, ვიდრემდის უკუანაჲსკნელიცა იგი მი-ვე-სცე შენ მწულილი, ոչ ելանիցես անտի մինչեւ հատուցանիցես զյետին բնիոնն *ლ.12,59*; ვიდრე არა იქმნა მწულილ და იქმნა, ვითარცა მტუერი G, մինչեւ եղեւ մանր իբրեւ զփոշի *II შჯ.9,21;* რომელმან დადვა ორი მწულილი, որ արկ անդր երկուս լումայս *ლ.21,2.*

მნუხარე տրտում. տխուր. ցաւագին. տրտմեալ. թախճեալ („შეჭუვნებული"): მნუხარე არს სული ჩემი, տրտում է անձն իմ *მრთ.D.224,42;* მნუხარე არს სული ჩემი DE, შეჭუვნებულ არს სული ჩემი C, տրտում է անձն իմ *მრ.14,34;* ვითარცა მგლოვარე და მნუხარე, ეგრეთ დავმდაბლდი, որպէս սգաւոր եւ տրտում այնպէս խոնարհ առնէի *ფს.34,14;* რად მნუხარე ხარ, სულო ჩემო? ընդէ՞ր տրտում ես հոգի իմ *მრკ.248r-192,3;* რად მნუხარე არს პირი შენი O. ընդէ՞ր տրտում եւ տխուր են երեսք քո *ნეემ.II,2;* მცირე არს და მნუხარჱ ცხოვრებაჲ ჩუენი, սակաւ եւ ցաւագին են կեանք մեր *სიბრძ.სოლ.2,1;* მნუხარე, տրտմեալ *მთ.6,16;* შეწუხნა და ვიდოდა მნუხარე J. տրտմեցաւ եւ գնաց թախծեալ *ეს.57,17.*

მნუხარე პირი խոժոռադէմ (დაღვრემილობა, ნაღვლიანობა): საუცრებანი განუღიმებელნი მნუხარითა პირებითა გამოუჩნდებოდა მათ, ցնորք անժպիտք խոժոռադիմացն երեւէին *სიბრძ.სოლ.17,4.*

მნუხარე ყოფა նեղել. տրտմել (დანაღვლიანება): მნუხარე იყო დავით ფრიად, նեղեցաւ Դաւիթ յոյժ *I მფ.30,6;* ნუ მნუხარე ხარ, մի տրտմիր *ი.მოც63,1-206.*

მნუხარება տրտմել („ზრუნვა", წუხილი): იწყო მნუხარებად და ურვად DE, იწყო ზრუნვად და ურვად C, սկսաւ տրտմել եւ հոգալ *მთ.26,37.*

მნუხარება տրտմութիւն. նեղութիւն. վիշտ. տագնապ. կոծ („ჭირი", წუხილი, შეჭირვება): პოვნა იგინი მძინარენი მნუხარებისა მისგან, եգիտ զնոսա ի քուն ի տրտմութենէն *ლ.22,45;* დედაკაცი რაჟამს შობნ, მნუხარება არნ მისა C, կին յորժամ ծնանիցի. տրտմութիւն է նմա *ი.16,21;* თქუენ აწ მნუხარე ხართ C, თქუენ აწ ჭირი გაქუს DE, դուք այժմ տրտմութիւն ունիք *ი.16,22;* შეწუხნა იონა მნუხარებითა დიდითა და იურვოდა, տրտմեցաւ Յովնան տրտմութիւն մեծ եւ խռովեցաւ *იონა4,1;* რაჟამს შვის ყრმაჲ, არღარა მოიჴსენის მნუხარებაჲ (ჭირი DE), յորժամ ծնցի զմանուկն. ոչ եւս յիշէ զնեղութիւն *ი.16,21;* მრავლისაგან მნუხარებისა ჭირისა AB და შეურვებულისაგან გულისა მივწერე თქუენდა CD, ի բազում վշտաց եւ ի նեղութենէ սրտի գրեցի առ ձեզ *II კორ.2,4;* მნუხარებასა შინა იყო დიდსა, կայր ի տագնապի *მსკ.26,4;* გარდაიქცენ... მნუხარებანი იგი მხიარულებად, դարձցի... կոծն ի խնդութիւն *კირ.იერ.-ალდგ.155,12-274,10.*

მნუხარედ տրտում. տրտմեալ, տրտմութեամբ („შეჭუვნებულად", ნაღვლიანად): წარვიდა მნუხარედ C, წარვიდა მნუხარჱ, գնաց տրտում *მრ.10,22;* მნუხარედ DE, შეჭუვნებლად C, տրտմեալ *მრ.3,5;* ქსინავს მნუხარედ ცაჲ, շառագունի տրտմութեամբ երկին *მთ.16,3.*

მნუხრ-ი ցերեկոյ. երեկոյ. երեկոյին. երեկոր. երեկորեայ. ցերեկ. առ երեկս. ընդ երեկս. ընդ երեկոյս. երեկուն. անագանի („მიმნუხრი", საღამო; საღამოს): იყო მნუხრი, իբրեւ երեկոյ լինէր *მრ.11,19;* ცისკრითგან მნუხრადმდე O, յելանելոյ արուսեկին մինչեւ ցերեկոյ *I მფ.30,17;* შესწირე... შესაწირავი მნუხრისანი, մատուցանիցես... զզոհս երեկոյին *IV მფ.16,15;* მნუხრისა იგი მსახურებისა წესი მოიწია, երեկոյին պաշտաման կարգքն հասին ի վերայ *მრთ.D.ს.გაბ.მოც.საჴს.376,24-329-62,9;* ხილვაჲ იგი მნუხრისაჲ და განთიადისაჲ O, տեսիլն երեկորին եւ առաւօտին *დან.8,26;* უტევეთ ზედამოკიდებულსა ვიდრე მნუხრადმდე, մինչեւ ցերեկոյ *ფლკტ.146,11-455,37;* ვიდრე მნუხრადმდე ღუაწლსა შინა იყო, մինչեւ ցերեկս ջանացաւ *დან.6,14;* მნუხრად მივიდა სავანესა, երթեալ երեկորին առ Պաւղոս *პავლე მოც.49,18-57,12;* მნუხრითგან ჭამეთ უცრომოჲ, յերեկորեայ բաղարջ ուտիցէք *გამ.12,18;* მნუხრი განუყოფდეს საზრდელსა O, առ երեկս բաշխիցէ կերակուրս *დაბ.49,27;* არა დაწნიხეს იგი დილითი, არცა მნუხრი J, ընդ առաւօտս ոչ կոխեցին. եւ ընդ երեկս ոչ հանին զձայնս *იერ.48,33;* მნუხრი იყოს ნათელი, ընդ երեկս եղիցի լոյս *ზაქ.14,7;* მნუხრი დავაწვინენ იგინი ცხედარსა ზედა, ննջեցուցի զնոսա երեկոյ ի մի մահիճս *ფლკტ.146,37-456,34;* შეწირეს... ერთი ცისკარს და ერთი მნუხრი O, մատուցին... մի ընդ առաւօտս. եւ մի ընդ երեկոյս *II ეზრა3,3;* მნუხრი იყოს ტირილი C, მნუხრსა განისუენოს ტირილმან, ընդ երեկոյս հանգիցեն լալիք *ფს.29,6;* იყო ჩემ ზედა ჴელი უფლისაჲ მნუხრი, ձեռն տեառն եղեալ ի վերայ իմ յերեկորեայն *ეზეკ.33,22;* გუშინ მნუხრი ორნივე ერთსა ცხედარსა ზედა დავაწვინენ, երեկ երեկունն ի մի մահիճս ննջեցուցի զնոսա *ფლკტ.147,14-457,14;* მნუხრი O, მიმნუხრი G, երեկուն *ლევ.6,20;* შემოვიდოდა ველით საქმისაგან თჳსისა მნუხრი S, მოვიდოდა საქმით თჳსით ველით მიმნუხრი G, եմուտ ի գործոյ իւրմէ յանդոյ անագանի *მსჯ.19,16;* მნუხრი იყო ჟამი იგი, էր երեկոյացեալ ժամն *მრ.11,11.*

მნჳრე տեղմ. տիղմ. կաւ (ტლაპო, ტალახი): ღორი იმნუბა საგორელსა მნჳრისასა, խոզ լուացեալ ընդ տիղմն թաւալեալ *II ეპ.პეტრ.2,22;* ჯურღმულსა

მას შინა არა იყო წყალი, არამედ მნკრე J, ի գբի անդ ջուր ոչ էր. այլ լոկ տիղմ *იერ.38,6*; შესუარნის ჴორცნი მისნი მნკრითა, թաւալի ի տիղմ *ფიზ. XXVIII 11*; ვითარცა შეიშრვის მნკრჱ იგი, յորժամ ցամաքի կաւն *ფიზ.XXVIII,12.*

მნჯს-ი մեծ (დიდი): იყო კაცი უფროჲსად მნჯს S, էր այր ոմն մեծ յոյժ *I ნშტ.20,6*; განიგდეს წილი მცირითგან ვიდრე მნჯსამდე S, արկին վիճակ ըստ փոքուն եւ ըստ մեծին *I ნშტ.26,13.*

მწყა იხ. დამწყა, უმწყი.

მწყაზარ-ი սպիտակ (თეთრი, ლამაზი): დისწული ჩემი მწყაზარ და მწითურ O, եղբօրորդին իմ սպիտակ եւ կարմիր *ქება 5,10.*

მწყალობელ-ი գթած. ողորմած. որ ողորմէ („შემწყნარებელი", მოწყალე): მოწყალე არს და მწყალობელ უფალი ღმერთი ჩუენი, ողորմած եւ գթած է տէր Աստուած մեր *II ნშტ.30,9*; მოწყალე, მწყალობელ უფალი C, მოწყალე და შემწყნარებელ უფალი L, ողորմած. գթած է տէր *ფს.110,4*; მოწყალე ხარ და მწყალობელ (შემწყნარებელ O), գթած ես եւ ողորմած *ნეემ.9,17*; მოვიდა მწყალობელი იგი, եկն... որ ողորմէր նոցա *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.164,35-291,2.*

მწყდარ-ი იხ. მწყუდარი.

მწყევარ-ი անիծիչ. անիծանելի. որ անէծ (მაწყევარი): აკურთხევდით მწყევართა თქუენთა, աւրհնեցէք զանիծիչս ձեր *მთ.5,44;* მწყევარი, անիծանող *იგ.სოლ.27,14*; ძალსა ჩემსა მოაკლდა მწყევართაგან ჩემთა J, զօրութիւն իմ պակասեաց յանիծանելեաց իմոց *იერ.15,10*; მწყევარი G, որ անէծ *ლევ.24,14.*

მწყემს-ი հովիւ. խոզարած, տուարածական. անդէորդ: რომელთა არა აქუნ მწყემსი, որոց ոչ իցէ հովիւ *მთ.9,36*; გცნე თქუენ მწყემს ნებად გულისა ჩემისა O, տաց ձեզ հովիւս ըստ սրտի իմում *იერ.3,14*; ვითარცა იხილეს მწყემსთა მათ საქმჱ ესე, իբրեւ տեսին խոզարածքն զիրսն որ եղեն *ლ.8,34*; დაიცვეს იგი, ვითარცა მწემსმან სამწყსოჲ თჳსი O, պահեսցէ զնա իբրեւ տուարածական զհօտ իւր *იერ.31,10*; რომელი პოვეს მწყემსთა ვიეთმე, զորս գտեալ անդէորդաց ոմանց *ოსკ.20,8.*

მწყემსთმთავარ-ი հովուապետ (მღვდელმთავარი): გამოჩინებასა მას მწყემსთმთავრისასა მოილოთ დაუჭნობელი იგი დიდებისა გჳრგჳნი, զի յերեւել հովուապետին ընդունիջիք զանթառամ փառաց պսակն *I პეტრ.5,4.*

მწყერმარჴილ-ი լորամարգի (მწყერი): ითხოვეს და მოსცა მათ მწყერმარჴილი, խնդրեցին եւ եկն լորամարգի *ფს.104,40;* ზღუასა გამოეცა მწყერმარჴილი O, ել նոցա լորամարգ ի ծովէ *სიბრძ.სოლ.19,12.*

მწყლეველ-ი խոցոտիչ (დამჭრელი): ისარ მწყლეველ არს ენაჲ მათი მზაკუვარ J, բաղիստր խոցոտիչ լեզուք նոցա նենգաւորք *იერ.9,8.*

მწყობრ-ი գունդ. դաս. պար („გუნდი", „მძნობარი", წყობა): მწყობრი ბანაკისა რუბენისი სამხრით კერძო, գունդ բանակին Ռուբենի ընդ հարաւակողմն *რიცხ.2,10*; მომავალი, ვითარცა მწყობრი, ბანაკთა S, რომელი მოვალს, ვითარცა გუნდი ბანაკთაჲ O, որ դիմեալ գայ իբրեւ զգունդ բանակաց *ქება6,12;* მოვიდა... ასული მისი ბობღნებითა და მწყობრებითა G, გამოვიდა შემთხუევად მისა ბობლნებითა და მძნობრითა S, եկն... ահա դուստր իւր ելանէր ընդ առաջ նորա թմբկօք եւ պարուք *მსჯ.11,34.*

მწყობრად-მწყობრად դասք-դասք („პურის მტე", გუნდ-გუნდად): დასხდა მწყობრად-მწყობრად DE, ინაჴ-იდგეს პურისმტებმან C, բազմեցան դասք-դասք *მრ.6,40.*

მწყობრება շրջան (წრე, რიგი): მწყობრებაჲ ვარსკულავთაჲ, զաստեղաց շրջանս *სიბრძ. სოლ.13,2.*

მწყრალ-ი იხ. განგულმწყრალება, გულმწყრალი.

მწყსა հովուել. արածել. ճարակել (ძოვება): მწყსიდა რაჲ ცხოვართა ლაბანისთა O, ի հովուել նորա խաշանցն Լաբանու *ივდ.8,22;* სადა ჰმწყსი? O ո՞ւր հովուես *ქება1,6;* მწყსით გმწყსიდენ თქუენ მეცნიერებით J, հովուելով հովուեսցեն զձեզ իմաստութեամբ *იერ.3,15*; მწყსიდეს სამწყსოსა თჳსსა, հովուեսցէ հօտի իւրոյ *მიქ.5,4*; ვინ ჰმწყსინ სამწყსოსა და სძისა მისგან სამწყსოთასა არა სჭამის? ո՞ ոք արածիցէ խաշն. եւ ի կաթանէ խաշինն ոչ ուտիցէ *I კორ.9,8;* ვმწყსიდი მე საცხოვართა მამისა ჩემისათა, արածէի զխաշինս հօր իմոյ *ფს.151,1;* უშიშად თავთა თჳსთა მწყსიან, աներկիւղ զանձինս ճարակեն *ეპ.იუდ.1,12.*

მწყუდარ-ი, მწყდარ-ი կիսամահ (ცოცხალ მკვდარი): დაუტევეს იგი მწყუდარი, թողին կիսամահ *ლ.10,30*; დაიდვა მწყდარი ქუეყანასა ზედა, կիսամահ դնէր ի գետնի *ფოკა 342v-497,17.*

მწყურნებ-ი, რწყუნებ-ი խաղ. մարգագետին (წყლიანი ადგილი, წყლის პირი): იხილა კიდობანი იგი მწყურნებსა მას O, տեսեալ զտապանակն ի խաղի անդ *გამოს.2,5*; განჴმენ... ყოველი მწყურნები ლერწმოვანთაჲ და ჭილისაჲ O, ցամաքեցին... յամենայն մարգագետինս եւ յամենայն ամուրս եղեգան եւ պրտոյ *ეს.19,6;*

რნყუნებ იქმნა ასერონი O, ի դաշտ մարգագետին համարեցաւ Սարոն *ეს.33,9.*

მწყურნებოვან-ი ճահիճ. ջուրց („მწყურნები", ჭაობი, წყლიანი ადგილი): ვყო უდაბნოჲ იგი მწყურნებად წყალთა O, ვყო უდაბნოჲ იგი მწყურნებად წყალთა J, արարից զանապատն ի ճահիճս ջուրց *ეს.41,18.*

მჭამელ-ი կերող. կերիչ. որ ուտէ. ուտիճ. ուտելիք (შემჭმელი, ჟანგი): აჰა, კაცი მჭამელი, ահա. այր կերող *ლ.7,34*; ჭამადი გამოვიდა მჭამელისაგან G, ի կերչէ ել կերակուր *მსჯ.14,14;* მჭამელნი მისნი ინანდენ J, որ ուտեն զնա զղջասցին *იერ.2,3*; მღილმან და მჭამელმან განრყუნის, ցեց եւ ուտիճ ապականեն *მთ.5,19;* შთაცჳვენ პირსა მჭამელისასა O, անկցին ի բերան ուտելեաց *ნაუმ.3,12.*

მჭედელ-ი դարբին. դարբնական. ձուլիչ („ვეცხლისმშრომელი): მჭედელი რკინისაჲ მებრვე არა იპოვებოდა O, դարբին երկաթոյ ոչ գտանէր *I მფ.13,19*; უზახებდეს ხუროჲ მჭედელსა J, განძლიერდა კაცი ხუროჲ და მჭედელი O, քաջալերեսցէ հիւսն զդարբին *ეს.41,7*; უბრძანა მიღებად გურდემლი მჭედელთაჲ საპყრობილესა მას, հրամայեաց տանել սալ դարբնական ի բանտն *ანდ.-ანტ.224,15-40,16*; მჭედელი B, ვეცხლისმშრომელი G, ձուլիչ *მსჯ.17,4.*

მჭელ-ი բուռն. ափ. օրան. ագուռ (მუჭი, ხელის გული, ძნა): გარნა მჭელ ერთ ფქვილი სარქუანსა შინა O, բայց եթէ որչափ բուռն մի ալեւր ի սափորի *III მფ.17,12*; არა განივსის მჭელი თჳსი მომკალმან, ոչ ելից զբուռն իւր հնձողն *ფს.128,7*; შემაგინებდეს... მჭელისა ერთისათჳს ქრთილისა და პატრისა ერთისათჳს პურისა O, բամբասէին զիս... վասն ափոյ միոյ գարւոյ եւ կոտորոյ միոյ հացի *ეზეკ.13,19;* დაიპყრობდა [ცრემლთა] მჭელითა, լնոյր զափսն *ფლკტ.141,8-449,1*; შეკრიბნეს იგინი ვითარცა მჭელები კალოჲსაჲ O, ժողովեաց զնոսա իբրեւ զօրան ի կալ *მიქ.4,12*; აღივსე მჭელი შენი ნაკუერცხალითა ცეცხლისაჲთა შორის ქერობინთა, լից զագուռս քո կայծակամբք հրոյ ի միջոյ քերովբէից *ეზეკ.10,2.*

მჭელითა მოღება առնուլ բռամբ („დამჭელვა", მუჭით აღება): მოიღოს მჭელითა მღდელმან მან შესაწირავისა მისგან საჴსენებელისა მისისა B, დაიმჭელოს მღდელმან მსხუერპლისაგან მოსაჴსენებელისა G, առցէ բռամբ քահանայն ի զոհէ յիշատակին նորա *რიცხ.5,26.*

მჭელეულ-ი որայ. ոճ („ჴუილი", ძნა): ჰკრევდით მჭელეულთა შოვრის ველსა O, որայ կապէաք ի դաշտի մերում *დაბ.37,7;* შემოაქუნდა მჭელეულები ბჭესა ისრაჱლისათა O, բերէին զորայսն ընդ դրունս Երուսաղէմի *ნეემ.13,15*; მჭელეულსა არა აქუს ძალი ყოფად იფქლისა O, որայ նոցա ոչ արասցէ զօրութիւն խիւսոյ *ოვსე8,7;* არა აღივსო... ნიაღი, რომელი შეჰკრებნ მჭელეულებსა მისსა L, ոչ ելից... զգիրկս իւր որ զորայն ժողովէր *ფს.128,7*; განავლინა ჴუილებისა შორის უცხოტომთაჲსა G, განუტევნა იგინი შორის მჭელეულებსა მას უცხოთესლთასა S, արձակեաց յոճ այլազգեացն *მსჯ.15,5.*

მჭირვა იხ. დამჭირვა.

მჭკლობა იხ. დამჭკლობა.

მჭკუერველ-ი ապականիչ (წამხდენი): მჭკუერველი, რომელი გამოვიდოდა უცხოთესლთაჲ მათ სამად გუნდად O, ելանէր ապականիչն յանդէ այլազգեացն յերիս առաջս *I მფ.13,17.*

მჭლე վտիտ. վտտեալ. նուազ. տկար(გამხდარი, სუსტი): მჭლენი ჴორცითა O, վտիտք մարմնովք *დაბ.41,3*; მჭლე, վտտեալ *მრთ.A.ანტ.დ.84,30-29,12;* გხედავ შენ, ვითარმედ ყოლადვე მჭლჱ ხარ და უფერულ, տեսանեմ զքեզ ամենեւին նուազ եւ գունատ *ლონგ.190,9-718,5*; პოხილ არს [ქუეყანაჲ] ანუ მჭლე? պարա՞րտ իցէ եթէ տկար *რიცხ.12,21.*

მჭმუნვარე տրտում (ნაღვლიანი): რაჲსათჳს არა იყოს მჭმუნვარე და მწუხარე პირი ჩემი? ընդէ՞ր ոչ տրտում եւ տխուր լինիցին երեսք իմ *ნეემ.2,3.*

მჭნარ-ი იხ. დამჭნარი.

მჭუ(ვ)ანი იხ. თანამჭუ(ვ)ანი.

მჭურინავ-ი գայլեամ||նէեսայ. ճպուռն (ბოლოცეცხლა-საბა): ფრთითა განსცხრებინ მჭურინავი O, թեւք գայլեմանց (նէեւայն) ցնծան *იობ.39,13*; გურიტმან და მერცხლმან და მჭურინავმან — მფრინველთა ცისათა ცნეს ჟამი ნარსვლისა მათისა, տատրակ եւ ծիծառն եւ ճպուռն՝ հաւք վայրի գիտացին զժամանակ մտից իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,20-132,59.*

მხავს-ი մամուռ (ხავსი) მხავსნი ქვათანი, մամուռք քարանց *მსკ.32,7.*

მხალ-ი բանջար. բանջարեղէն. դալարի (მწვანილი, ნედლი): უფროჲს ყოველთა მხალთასა არნ, մեծ է քան զամենայն բանջարս *მთ.13,32*; ათეულსა აღიღებთ პიტნაკისასა და ტეგანისასა და ყოვლისა მხლისასა, տասանորդէք զանանուխ եւ զփեգենա եւ զամենայն բանջար *ლ.11,42*; უძლური იგი მხალსა ჭამნ, որ հիւանդն է բանջար կերիցէ *ჰრომ.14,2*; მხალი, բանջարեղէն *იგ.სოლ.15,17*; ვითარცა მხალი მწუანვილისაჲ ადრე ნარჴდენ, որպէս զդալարի խոտոյ վաղվաղակի անցցեն *ფს.36,2.*

მხლისა ჭამა բանջարաճաշակություն: თავი თჳსი მისცა... მხლისა ჭამათა, զանձն տուեալ... բանջարաճաշակութեան *არსტ.62,14.*

მხატვარი նկարիչ: ბრძოლისა სიმჴნესა მას სიტყჳსა მწერალნი და კედელსა მხატვარნიცა აუწყებენ, ... եւ նկարիչք. թէ պարտ է. նշանակեն *ბას. კეს.40-თჳს115,30.*

მხედვარ-ი տեսող (მხედველი): დაამტკიცა... ანგელოზი თაყუანის-მცემელი, შეზავებული, მხედვარი *გრ.ანძ.-შობ.297,26-182.*

მხედველ-ი տեսող მიგცე შენ... წინაშე ყოველთა მხედველთა შენთა O, եւ տաց զքեզ... առաջի ամենայն տեսողաց քոց *ეზ.28,18.*

მხერვალ-ი იხ. საჭეთა მხერვალი.

მხიარულ-ი ուրախ. զուարթ. զուարթագին. լուրջ. բերկրեալ. բերկրեցեալ. զուարճացեալ. բարգաւաճ („მიმადლებული", გახარებული): გიხაროდენ და მხიარულ იყავ O, խնդա եւ ուրախ լեր *ი.2,21*; მხიარულ იქმნა მარიამ, ուրախ լինէր Մարիամ *ლშ.შობ.188,35-257,5*; ყოველსა ჟამსა პირი მისი მხიარულად ეგოს, յամենայն ժամանակի դէմք զուարթք *ზირ.26,4;* პირი მისი მხიარულ იქმნაშემთხუევასა O, երեսք նորա զուարթք առ ի սիրել *ესთ.15,8;* მხიარულ იყვნენ თუალნი მისნი უფროჲს ღჳნისა O, զուարթագին են աչք նորա ի գինւոյ *დაბ.49,12*; შევიდეს იგი მხიარულითა პირითა ალსარებით, մտցէ լուրջ երեսօք դաւանութեան *იობ.33,26*; გიხაროდენ, მხიარულო C, გიხაროდენ, მიმადლებულო, ուրախ լեր բերկրեալդ *ლ.1,28*; მხიარული, բերկրեցեալ *იგ.სოლ.15,13*; სუ გულითა მხიარულითა ღჳნოჲ შენი O, արբ սրտիւ զուարճացելով զգինի քո *ეკლ.9,7*; მხიარულ იყავ, բարգաւաճ լէր *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.51v-251.*

მხიარულ ყოფა տօնել. ուրախ լինել. զուարճանալ. զուարճացուցանել. լրջացուցանել. վայելեցուցանել. զուարթ առնել. ցնծալ. բերկրել. խնդալ (დღესასწაულობა): მხიარულ ვართ, տօնեմք *ვარ.813-375,35*; იხარებდით და მხიარულ იყვენით J, ցնծացէք եւ ուրախ լերուք *ეს.12,6*; გამოსლვასა ცისკრისასა და მწუხრისასა მხიარულ იყვნენ, յելս առաւօտու եւ ընդ երեկոյս զուարճասցին *ფს.64,9*; მადლმან დედაკაცისამან მხიარულ ყვის ქმარი თჳსი O, շնորհք կնոջ զուարճացուցանեն զայր նորա *ზირ.26,16*; ნუცალა მხიარულ ჰყოფ მათა მიმართ პირსა შენსა, մի՛ լրջացուցանել առ նոսա զդէմս քո *ზირ.7,26*; რაჲთა მხიარულ იყო, յորս վայելեցուսցէ զքեզ *სნდ.4,8*; საცხებელმან მხიარულ ყვის პირი, եւղ զուարթ առնէ *ფს.103,15;* მხიარულ იყვენით, ցնծասջիք *ლ.6,23*; მხიარულყოფა, բերկրել *I პეტრ.4,12;* მოხუცებულნი მხიარულ-იყვნენ, ծերք խնդասցեն *იერ.31,13.*

მხიარულად ուրախամիտ. զուարթառատ (გულმხიარულად, მხიარულებით): რომელმან დაამშენა ბერწი სახლსა შინა მხიარულად, բնակեցուցանէ զամուլն ի տան ուրախամիտ *ფს.112,9;* მხიარულად მისაცემელი უყუარს უფალსა, զտուրս զուարթառատս սիրէ Աստուած *III კორ.9,7.*

მხიარულება ուրախ լինել („შუება"): მხიარულებაჲ და სიხარული ჯერ-არს DE, შუებად და სიხარულად ჯერ-არს C, ուրախ լինել եւ խնդալ պարտ էր *ლ.15.32.*

მხიარულება ցնծութիւն. խնդութիւն. զուարթութիւն. ուրախութիւն. լրջմտութիւն. պերճութիւն. զուարճութիւն (სიმხიარულე): შევიდოდით მის წინაშე მხიარულებით, մտէք առաջի նորա ցնծութեամբ *ფს.99,2;* მოეღოს სიხარული და მხიარულებაჲ სავენაჴეთაგან, բարձցի ուրախութիւն եւ ցնծութիւն յայգեաց *ეს.16,10*; მხიარულებით შემიწყნარნეს ჩუენ ძმათა, խնդութեամբ ընկալան զմեզ եղբարք *საქ.მოც.21,17*; ვითარცა ცუარი მწუანვილსა ზედა, ეგრეცა მხიარულებაჲ მისი, զուարթութիւն նորա իբրեւ զցօղ ի վերայ դալարոյ *იგ.სოლ.19,12*; მიიღებდეს საზრდელსა მხიარულებითა და სიწრფოებითა გულისაჲთა, առնուին կերակուր ուրախութեամբ եւս միամտութեամբ սրտի *საქ.მოც.2,46.* მხიარულება, լրջմտութիւն *ჰრომ.12,8*; მხიარულებაჲ მისი იყოს გლოვად, դարձուցից ի սուգ զպերճութիւն նորա *ბარ.4,34;* მხიარულება, զուարճութիւն *სოფ.3,17.*

მხილება յանդիմանել. կշտամբել. յայտնել. յայտ առնել. զգուշացուցանել. նենգութիւն („შეტყუება", „უწყება", ყვედრება, პირში თქმა განცხადება, გაფრთხილება): ვინ თქუენგანმან მამხილოს მე ცოდვისათჳს? DE, ვინ თქენგანი შემეტყუების მე ცოდვათათჳს? C, ո՞ ի ձէնջ յանդիմանէ զիս վասն մեղաց *ი.8,46*; არა-მე შესატყუასა Ⴂ, არა ნუ ამხილოსა Ⴊ, որպէս թէ ոչ յանդիմանեսցէ *ფს.93,10;* არავინ იშჯოდის, არცაამხილებდეს, ոչ որ իցէ որ դատիցի եւ ոչ այն որ յանդիմանիցէ *ოვსე4,4*; ამხილოს უგუნურსა, յանդիմանէ զանզգամս *სიბრძ.სოლ.1,3*; ამხილა მათთჳს მეფეთა S, կշտամբեաց վասն նոցա զթագաւորս *Iნშტ.16,21*; უკეთურებამან შენმან განმხილენ შენ J, չարիք քո կշտամբեսցեն զքեզ *იერ.2,19*;

რომელმან ამხილოს ზრახვაჲ, მან წარწყმიდოს სარწმუნოებაჲ, որ յայտնէ զխորհուրդս. կորոյս զհաւատարմութիւն *ზირ.27,17*; სიტყუათა შენთა გამხილეს შენ, խօսք քո յայտ արարին զքեզ *ფლპ.მოც.6,34-309,4;* მხილება, զգուշացուցանել *ეზეკ.3,21*; ესე უმხილა ვინმე სავლეს Ⴀ. ეუწყა სავლეს Ⴂ, յայտնեցաւ Սաւղոսի նենգութիւն նոցա *საქ.მოც.9,24.*

მხილება յանդիմանութիւն, կշտամբութիւն. կշտամբանք. յայտնութիւն („შეტყუება“, პირში თქმა, ყვედრება): მხილებად ყოვლისა ერისა Ⴂ, შეტყუებად ყოვლისა ერისა Ⴀ, ի յանդիմանութիւն ամենայն ժողովրդոց *ფს.149,7*; რომელი იმარხვიდეს მხილებასა, უბრძნჱს იყოს O, որ պահէ զյանդիմանութիւն խորագէտ է *იგ.სოლ.15,5*; მხილებისათჳს უსჯულოებისა განსწავლე კაცი Ⴀ, կշտամբութեամբ վասն մեղաց խրատեցեր զմարդ *ფს.38,12*; გუემათა და მხილებათა მოჰსციან სიბრძნჱ, գանք եւ կշտամբանք տան զիմաստութիւն *იგ.სოლ.29,14*; მიეცით ლევის მხილებაჲ, տուք Ղեւեայ զյայտնութիւն նորա *IIშჯ.33,8.*

მხილებულ-ი յանդիմանեալ: ყოველივე მხილებული ნათლისაგან გამოცხადნების, այլ ամենայն ինչ յանդիմանեալ ի լուսոյ *ეფეს.5,13.*

მხილველ-ი տեսանող/տեսող (დამნახველი): მხილველო, ვიდოდე, განეშორე ამიერ O, տեսանող. տուր տեղի *ამოს7,12*; სირცხვლისათჳს უგუნურთა მათ მხილველთაჲსა, յամօթոյ լկտեաց տեսողաց *რიფს.168,7-91,9.*

მხოლო միայն մի („მარტო“, ერთი): მას მხოლოსა ჰმსახურებდე, զնա միայն պաշտեսցես *მთ.4,10*; შენ, უფალმან მხოლომან, სასოებით დამამკჳდრე მე, դու. տէր միայն առանձին յուսով քով բնակեցուցեր զմեզ *ფს.4,10*; შენ მხოლოჲ მოლუაწე ხარ მონათა შენთაჲ და მკურნალი, միայն դու ես խնամակալ քոց ծառայից եւ բժիշկ *განს.ი.199,4-84,24*; გარნა მხოლოსა ღმერთსა DE, გარნა მარტოჲ ღმერთი C, եթէ ոչ մի Աստուած *მრ.2,7;* ასწავებს მათ მსახურებად მხოლოჲსა ღმრთისა, ուսուցանէ պաշտել զմի Աստուած *თეკ.96,15.*

მხოლოდ իսկ (მარტო): დაჰბადნა მხოლოდ გულნი კაცთანი, ստեղծ իսկ զսիրտս որդւոց մարդկան *რიფს.174,25-105,13.*

მხოლოდშობილი միամօր. միածին („იამავრი“, დედისერთა): მხოლოდშობილსა მას შესწირვოდა, զմիամօրն մատուցանէր *ჰებრ.11,17*; იგი მხოლოდშობილი იყო მისი და არა იყო მისსა სხუაჲ ძე ანუ ასული G, იგი იყო იამავრი მისი და არა ესუა მას მისსა გარეშე ძე გინა ასული S, նա էր միամօր սիրելի նորա եւ ոչ գոյր նորա բաց ի նմանէ ուստր կամ դուստր *მსჯ.11,34;* მხოლოდშობილ და გლახაკ ვარი მე, միամօր եւ աղքատ եմ ես *ფს.24,16;* მხოლოდშობილი ძჱ შენი მოავლინე, զմիածին որդիդ քո առաքեցեր *ფლკტ.141,26-449,36.*

მხოლოდშობილება միամօրութիւն (დედისერთობა): [იჴსენ] ჴელთაგან ძაღლთაჲსა მხოლოდშობილებაჲ ჩემი, [փրկեա] ի ձեռաց շանց զմիամօրութիւն իմ *ფს.21,21.*

მხუდარ ყოფა հասանել („ცემა“, შეხვდომა): არა მხუდარ იყო მისდა... სამკჳდრებელი G, არღა ეცა მათ ნაწილი S, ոչ եհաս նմա... ժառանգութիւն *მსჯ.18,1.*

მხუევროან-ი պտղակն („ნახევარჴმელი“, „მუწუკი“ — საბა): არა მოუჴდეს კაცი... მხუევროან ანუ შილიან თუალითა G, ნუ მოვალნ კაცი... ნახევარჴმელი ანუ თუალითა ლბილი A, մի մատիցէ այր... կամ շիլ. կամ պտղակն *ლევ.21,20.*

მხულივ-ი խլուրդ, սարդ (ხვლიკი): მხულივი, խլուրդ *ლევ.11,30*; მხულივი ჴელითა ემტკიცების კლდესა, დაღათუ ადვილად შესაპყრობელ არს O, սարդ կռուեալ ձեռօք յորմ. որ դիւրին է առ որսալ *იგ.სოლ.30,28.*

მჴარ-ი ուս. երի. գիրկ. թիկն. անրակ (ბეჭი, მხარი, ზურგი, ქედი): დადგიან მჴართა (ბეჭთა C) ზედა კაცთასა, դնեն ի վերայ ուսոց մարդկան *მთ.23,4*; აღიკიდა მჴართა თჳსთა ყრმაჲ O, եդ յուս նորա զմանուկն *დაბ.21,14*; განირყუნეს უღელი მისი მჴართაგან თქუენთა O, խորտակեսցի լուծն յուսոց ձերոց *ეს.10,27*; გუერდითა თქუენითა და მჴრითა თქუენითა აჭენებდით, կողամբք եւ ուսովք ձերովք գրթէին *ეზეკ.34,21*; მჴარი იგი მარჯუენჱ მიეცით მღდელსა მას, զերին զաջոյ տայցէք հաս քահանային *ლევ.7.32;* წჳვი და მჴარი, გამოშოვრებული ძუალისაგან O, զազր եւ զերի քանցեալ յուսկերաց *ეზეკ.24,4*; გარდაუტევეს საზომი იგი და იყო ოც მჴარ, ընկեցեալ զգունդսն զտին գիրկս քսան *საქ.მოც.27,28*; მიმპარა ყრმაჲ იგი ჩემი მჴართაგან ჩემთა, առ զմանուկն իմ ի գրկաց իմոց *III მფ.2,20*; არა რეცა გუშინ გიგურკნევდი შენ მჴართა ზედა ჩემთა, ոչ երեկ զգուէլի զքեզ ի գիրկս իմ *ფლკტ.142,16-450,33;* დაევარლკო მჴარი მოაბისაჲ ქალაქთაგან მწუერვალთა მისთა, քակեցից զթիկունս Մովաբու ի բարձուանդակաց քաղաքաց իւրոց *ეზეკ.25,9;* რომელსა ზედა მჴარნი განჰმარტნა, յորոյ վերայ զթիկունսն ձգեաց *იპ.რომ.კურთხ.მოს.166,1-167;*

წარ-მცა-ვარდების მკლავი ჩემი მჴრითგან, թափեսցի յանրակէ ուս իմ *იობ.31,22.*

მჴდელ-ი მახჳლისაჲ սուսերամերկ. սուսերածիգ (რომელსა ეჴადა მახჳლი“, „მახჳლოსანი", ხმალ ამოწვდილი): მჴდელი მახჳლისაჲ G, რომელსა ეჴადა მახჳლი S, սուսերածիգ *მსჯ.20,25*; მჴდელი მახჳლისაჲ G, მახჳლოსანი S, սուսերամերկ *მსჯ.20,2.*

მჴდომ-ი հակառակ. հակառակորդ. ընդդիմակ. դիմադարձ. թշնամի. նեռն. յամառ. անզգամ. ոսոխն. սատան. սատանայ. ընդդիմացեալ („სატანა“, „ანტაკრად“, „ხისტი“, წინააღმდგომი, მოცილე, მტერი, ჯიუტი, ურცხვი): მჴდომ არნ იგი კეისრისა, հակառակ է կայսեր *ი.19,12*; მარადის სულსა წმიდასა მჴდომად (ანტაკრად Ⴂ) წინააღუდგებით, հանապազ Հոգւոյն սրբոյ հակառակ կայք *საქ.მოც.7,51*; ესენი მჴდომ არიან ურთიერთას, սոքա միմեանց հակառակ են *გალ.5,17*; უფალმან უძლურ-ყვნის მჴდომნი თჳსნი, տէր տկար առնէ զհակառակորդս իւր *I მფ.2,10;* მჴდომ ექმნა ესავს, զընդդիմակն նա երկուցեալ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.28-29*; დაყუდნებად ყოველთა მათ ძალთა მჴდომისაჲ მის, ի խափանել զամենայն զաւրութիւնս դիմադարձին *იპ.რომ.კურთხ.მოს.184-185*; აღჴოცე მჴდომი, ջնջեա զթշնամին *ზირ.33,8*; მჴდომი, նեռն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.90,1-91*; მჴდომი, յամառ *ანდ.-ანატ.308-27,38*; უკუეთუ ვისიმე ძე ურჩ იყოს და მჴდომი G, იყოს თუ ვისიმე შვილი ურჩ და ხისტ S, եթէ իցէ ուրուք որդի խեռ եւ անզգամ *II შჯ.21,18*; მე ვსაჯო მჴდომი იგი შენი, ես դատեցայց զոսոխն քո *იერ.51,36*; აღუდგინა უფალმან მჴდომი სოლომონს, յարոյց տէր սատան Սողոմոնի *III მფ.11,14*; დამაბრკოლნა ჩუენ მჴდომმან AB, დამაბრკოლნა ჩუენ სატანა CD, խափանեաց զմեզ սատանայ *I თეს.2,8*; სულისა წმიდისა მიმართ მჴდომნი, հոգւոյն սրբոյ ընդդիմացեալք *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.66,4-67.*

მჴდომად აღდგომა ընդդէմ դառնալ. ընդդիմանալ (წინააღმდეგობა): მჴდომად აღუდგეს ბრმანი იგი და მკელობელნი O, ընդդէմ դարձան կոյրք եւ կաղք *II მფ.5,6*; მჴდომად აღუდგეს სიტყუათა მათ, ընդդէմ դարձեալ ասացելոցն *საქ.მოც.13,45*; მჴდომად აღუდგენ და შრომაჲ შეამთხჳონ მეფობასა ამას ჩუენსა, ընդդիմասցին եւ աշխատեսցեն զթագաւորութիւնս մեր *I ეზრა2,29.*

მჴდომად მდგომ-ი ընկիճեալ („წინააღმდგომი"): იხილა ანგელოზი ღმრთისაჲ მჴდომად მჴდომი გზასა ზედა G, იხილა ანგელოზი იგი ღმრთისაჲ წინააღმდგომი მისი გზასა ზედა B, ետես զհրեշտակն տեառն ընկիճեալ նմա ի ճանապարհին *რიცხ.22,31.*

მჴდომობა հեստութիւն („ზრზინება", წინააღმდეგობა): მე უწყი მჴდომობაჲ შენი და ქედი შენი ფიცხელი G, მე უწყი ზრზინებაჲ ეგე თქუენი და ქედფიცხელობაჲ ეგე თქუენი, ես գիտեմ զհեստութիւն քո եւ զխիստ պարանոց քո *II შჯ.31,27.*

მჴედარ-ი հեծեալ. զաւրական. զինուոր. դահիճ. այրուձի. թեկն. սպառազէն. հեծելազօր (ჯარისკაცი, მეომარი, ცხენოსანი): დაეცეს მჴედარი მართლუკუნ O, ընկենու զհեծեալն յետս *დაბ.49,17*; ვერ განარინოს მჴედარი, ոչ ապրեցուսցէ զհեծեալն *ფს.32,17*; მოიწინეს... და ჰყვანდა მათ თანა სიმრავლჱ იგი მჴედართაჲ, հասին... բազում զաւրականաւքն *ხნდ.4,17*; მჴედარნო ქრისტჱსნო, զինուորք Քրիստոսի *ატმ.103,6*; მჴედარმან მიჰყარა მახჳლი თჳსი, რაჲთამცა მოკლა, ձգեալ զսուրն դահճին կամէր սպանանել *ხნდ.6,28;* წარიყვანა ყოველი ერი მისი, მკჳრცხლი და მჴედარი O, առ զամենայն զօրս իւր զհեծեալս եւ զհետեւակս *ივდ.2,12*; ვითარცა მჴედარნი, ეგრე სდევნიდენ, իբրեւ զհեծեալսն արշաւեսցեն *იოვ.2,5*; აღიმჴედრენით მჴედარნი, կազմեցէք զերիվարս. հեծարուք սպառազէնք *იერ.46,4*; აღმჴედრნენ მჴედარნი მისნი O, ասպատակեսցեն սպառազէնք նորա *ამბ.1,8;* მჴედარ-ი, հեծելազօր *ივდ.2,7*; აღვიდეს... დიდითა ძლიერებითა და მჴედრებითა, ելեալ... մեծաւ զօրութեամբ եւ այրուձիով *II ეზრა4,23;* აჰა ესერა მე განგიჩემო თქუენ მჴედარი, ահաւասիկ ես որոշեցից ձեզ թեկն *მალ.2,3.*

მჴედრ հեծեալ (ზეითად, ამხედრებული): ვითარმცა განვლე იგი ადგილი მჴედრ O, անցանել ընդ նա հեծեալ *ნეემ.2,14.*

მჴედრ აღსლვა արշաւել (ჭენება): მჴედრ აღვიდა ზეცად, արշաւէր յերկինս *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.85,23-33,24.*

მჴედრობა հեծութիւն. զօրականք („ერი", მეომრობა): მჴედრობაჲ შენი ცხორება არს, հեծութիւն քո փրկութիւն է *ს.გაბ.-დაჯდ.134,2-199,36*; უბრძანა მჴედრობასა (ერსა Ⴀ) შთასლვად, հրամայեաց զօրականքն իջանել *საქ.მოც.23,10.*

მჴევალ-ი աղախին. աղջիկ. նաժիշտ. բոզ (მოსამსახურე ქალი, მოახლე): მოუჴდა (მიუჴდა მას C) ერთი მჴევალი, մատեաւ առ նա աղախին մի *მთ26,69*; იყოს... მჴევალი ვითარცა დედოფალი J, եղիցի... աղախինն իբրեւ զտիկինն

ეს.24,2; იყო მჴევალი მისი ეგჳპტელი O, էր նորա աղջիկ մի եգիպտացի *დაბ.16,1*; შემოვიდა ეგე ორთა მჴევალთა თანა J, եմուտ դա անդր երկու աղջկամբ *დან.13,36*; მჴევალნი მისნი მოჰყვანდეს ვითარცა ტრედნი, նաժիշտք իւր առաջի գային իբրեւ զաղաւնիս *ნაუმ.2,7*; შევიდოდეს მისვე მჴევლისა თჳსისა O, առ մի բոզ մտանեն *ამოს.2,7.*

მჴეც-ი գազան. երէ. շարաճճի („პირუტყჳ“): იყო იგი მჴეცთა თანა, էր ընդ գազան *მრ.1,13;* [ლომი]... შარავანდედ არს ყოველთა მჴეცთა ზედა, [առեւծ]... որ թագաւոր է ամենայն գազանաց *ფიზ.II 2-3*; არს მჴეცი ზღუასა შინა, է գազան ինչ ի ծովու *ფიზ.V,1;* მჴეცი C, პირუტყჳ L, երէ *ფს.8,8*; არს სხუაჲ მჴეცი ნილოს მდინარესა, է եւ այլ ինչ երէ ի Նեղոս գետ *ფიზ.XXVIII1;* იზახოს ვითარცა მჴეცმან, գոչեսցեն... գազանաբար *ეს.5,29;* მჴეცი ბოროტი, շարաճճի *ტიტ.1,12*; უკუეთუ კოცობრივ მჴეცთა ბრძოლა ვყავ ეფესოს, եթէ վասն մարդոյ ի գազանամարտի լինեալ յԵփեսոս *I კორ.15,32*; მჴეცისა სახემან მან თევზმან, რომელმან შთანთქა იგი, არა განრყუნა, եւ ոչ գազանակերպ որ եկուլ զնա ապականեաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,25-39,11.*

მჴეც-თევზ-ი ձուկն-գազան (მტაცებელი თევზი): ისმინე... შიგან მუცლით მჴეც-თევზისა მისგან, լուիցես... ի ներքուստ ի փորոյ ձկան-գազանին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,19-39,6.*

მჴეცობა վայրենի (ველურობა): განიშორე მჴეცობისა იგი სახე, ի բաց արա ի քէն զվայրենի բարսդ *ფლპ.მოც.3,30-301,15;* მჴეცობისა და ურწმუნოვებისა ნათესავთაგან გამოჩნდეს, ի վայրենի եւ ի բարբարոս ազգաց յայտնեսցի *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.184,5-185.*

მჴიე կապուտակ սեաւ (ნაცრისფერი – საბა): ესე არს სახჱ მიწისაჲ მის ქუეყანისაჲ: მწუანე და მჴიე, այս ինչ է նշան հողոյն՝ կանաչ եւ կապուտակ սեաւ *I მსკ.58,14.*

მჴმობარე որ մնչէ (მოდუდუნე, მოღუღუნე): მჴმობარენი გულთა შინა მათთა O, ի սրտից իւրեանց մնչէին *ნაუმ.2,7.*

მჴნე ժիր. առաքինի. քաջ. արի. նահատակ. նահատակել. պինդ. ժրագլուխ. կարող (მძლავრი, მამაცი, თავდადებული, მტკიცე, შემძლებელი, ძლიერი): ჴელთა მჴნეთა განამდიდრიან O, ձեռք ժրաց մեծացուցանեն *იგ.სოლ.10,4*; მჴნენი განამტკიცნიან სიმდიდრითა, որ ժիրք են. հաստատին մեծութեամբ *იგ.სოლ.11,16*; ფრიად მჴნე იყო იგი ბრძოლასა შინა, ժիր եղեալ ի պատերազմունս *ვარ.814-377,1*; ვჩნდე... ბრძოლასა შინა მჴნე O, երեւեցայց... ի մէջ պատերազմի առաքինի *სიბრძ.სოლ.8,15*; მჴნე იყავ O, քաջ լեր *დან.10,19*; მჴნეო ღმრთის მოყუარეო, քաջդ թէոփիլէ *ლ.1,3*; ვითარცა მჴნემან მეთევზურმან გამოილო ვეშაპი იგი, ըբրեւ զքաջ ձկնորս ի վեր ձգեաց զվիշապն *ეპ.კჳპრ.-ალვს.230,9/30*; კეთილი მორჩი აჩუენა მჴნემან დედამან, բարի շառաւեղ եցոյց արի մայրն *ბას.კეს.40-თჳს122,37*; დასწერეთ სახელი ჩემიცა წმიდათა მაგათ მჴნეთა თანა, գրեցէք եւ զիմ անունս ընդ սուրբ նահատակսդ *ანდ.ანატ.310-29,31*; სიყმილსა მჴნე და სავსებასა არა დაჴსნილ, ի սովի նահատակեալ եւ ի լիութեան չլուլացեալ *ს.გაბ.მოც.საჴს.381,38-84,25*; მჴნე იყვენით და მტკიცედ შურებოდეთ, պինդ կացէք եւ հաստուն վաստակեցարուք *მსკ.30,10*; დედაკაცი მჴნჱ ვინ-მე პოოს? կին ժրագլուխ եթէ գտանիցի *იგ.სოლ.31,10;* გამოირჩიენით კაცნი თქუენგანნი, მჴნენი და ძლიერნი, ընտրեցէք դուք ի ձէնջ արս կարողս եւ հզօրս *ანან.ებრ.194,36-316,11.*

მჴნე-ყოფა քաջ լինել. քաջալերել. զօրանալ. ժրանալ (გაძლიერება, გამტკიცება): განძლიერდით და მჴნე-იყვენით, զօրացարուք եւ քաջ լերուք *IIნშტ.32,7*; მჴნე-იყავ, քաջալերեաց *ანდ.ანატ.330-38,39*; გულმოდენ და მჴნე-იყავ, երկնեա՛ եւ զօրացիր *მიქ.4,10*; მჴნე იყვენით, ժրացարուք *I კორ.16,13.*

მჴნება քաջանալ. առաքինանալ (განმტკიცება, გაძლიერება): რამეთუ ჰმჴნდი შენ წინაშე ჩემსა ყოფად სიწრფოებისა O, զի քաջացար առնել ուղղութիւն առաջի իմ *IV მფ.10,30*; ჟამ ერთ მჴნდიან, առ ժամանակ մի առաքինանան *ფიზ.V, 22-28.*

მჴნედ քաջութեամբ. առաքինաբար (ძლიერად, მტკიცედ): მჴნედ მიაქუნდა კუალსა მათსა, առաքինաբար երթայր զհետ սայլիցն *სბსტ.13,142,2;* მჴნედ, քաջութեամբ *ბას.კეს.40-თჳს117,14.*

მჴნეველ-ი մաճակալ. որ հերկէ. հողագործ. որ վարէ („რ̃ი ჴნვიდეს“): მოვიდენ... მჴნეველად და ვენაჴის მოქმედად შენდა O, եկեսցեն... մաճակալք եւ այգեգործք քո *ეს.61,5*; მჴნეველი, որ հերկէ *ეს.45,9*; ვისმე თქუენგანსა ესუას მონაჲ მჴნეველი, გინა მწყემსი DE, ვისმე თქუენგანსა ესუას მონაჲ, ჴნვიდეს ანუ მწყსიდეს C, ով ունիցի ծառայ հողագործ կամ հովիւ *ლ.17,7;* მჴნეველი და მთერძველი O, որ վարէ եւ սերմանէ *ზირ.6,19.*

მჴნისთაობა գահագլուխ. յառաջագահ („პირველ ინაჴით ჯდომა“, „ზემოჯდომა“, საპატიო ადგილზე ჯდომა): მჴნისთაობასა ტაძრობასა

C, პირველ ინაჴით ჯდომაჲ პურის ჭამასა, գահագլուխ յընթրիս *მრ.12,39*; უყუარნ მათ მჴნისთაობაჲ ტაძრობასა C, უყუარს ზემოჯდომაჲ პურსა ზედა DE, սիրեն զյառաջագահս յընթրիս *მთ.23,6.*

მჴნობა առաքինանալ. ճգնել. պատերազմել. նահատակել. քաջ լինել (მხნეობა, გამხნევება): სიმჴნენი იგი, რომლითა მჴნდა, զառաքինութիւնսն զոր առաքինացաւ *ეზრა I 1,33*; რომელნი ამას ნათელსა შინა მჴნდენ, որք յայնմ լուսոյ առաքինանան *ს.გაბ.მოც.საჴს.377,8-63,7*; რომელსა შინა მჴნდებოდეს წმიდანი იგი, յորում զայս ճգնէին սուրբքն *ბას.კეს.-40-თჳს 119,16*; ორნი იგი მოყუასნი მის თანა მჴნდეს და ღირს იქმნნეს გჳრგჳნსა, երկու իւրովք ընկերօքն, որք ընդ նմա պատերազմեալք պսակեցան *რიფს.177,31*; რომელნი მჴნდეს, որք նահատակեցան *აჭმ.112,1;* მჴნობდ და განძლიერდი G, მჴნე იყავ, განძლიერდი S, քաջ լեր եւ զօրացիր // *შჯ.31,23.*

მჴობა იხ. დამჴობა.

მჴოლვა იხ. დამჴოლვა.

მჴსნელ-ი փրկիչ. որ փրկեսցէ („მაცხოვარი", განმათავისუფლებელი): მჴსნელი, փրկիչ *საქ.მოც.7,35*; მჴსნელი B, მაცხოვარი G, փրկիչ *მსჯ.3,9*; ყოლადვე... მჴსნელ არს ყოვლისა სოფლისაჲ, միանգամայն եւ փրկիչ է ամենայն աշխարհի *ფლკტ.133,11-438,16*; მჴსნელი, որ փրկեսցէ *ეს.5,29.*

მჴუმილ-ი, მჴუმილავ-ი պահապան. առաջապահ. պահ. համբար („მცველი", „ჴუმილი", ყარაული, დარაჯი): მჴუმილნი იგი მის საპყრობილისანი... სცვიდეს საპყრობილესა მას, պահապանքն... պահէին զբանտն *საქ.მოც.12,6*; მჴუმილი S, მცველი G, պահապան *მსჯ.7,19*; მოეგებვოდეს მას მჴუმილნი იგი, պատահեցին նոցա պահապանքն *ივდ.10,11;* ცუდად ილჳძებედ მჴუმილნი (ჴუმილნი C) მისნი, ընդունայն տքնին պահապանք նորա *ფს.126,1;* აღადგინენ მჴუმილნი, զարթուցէք զառաջապահս *იერ.51,12*; შენ ზედა მჴუმილნი, զքեւ շուրջ պահ դիցէ ეზეკ.26,8; მჴუმილი, համբար // *მფ,23,23*; რომელნი იყვნეს მთავარნი მჴუმილავთანი S, որ պահպանապետքն էին մարդկանն *ესთ.2,21.*

მჴუმილ-ი იხ. ჴუმილი.

მჴურვალე հրայրեաց. ջերմագոյն (ცხელი): რომელსა შინა ცანი მჴურვალენი დაირღუნენ, յորում երկինք հրայրեացք լուծանիցին // *პეტრ.3,12;* სარწმუნოებითა მჴურვალითა, ջերմագոյն հաւատով *ოსკ.13,9.*

მჴურვალება տապանալ. գերմանալ („სიცხე"): დავრდომილი მჴურვალებითა, անկեալ դնէր տապացեալ *მთ.8,14*; დავრდომილ იყო მჴურვალებითა DE, იდვა სიცხითა C, դնէր ջերմացեալ *მრ.1,30.*

მჴურვალება տենդ. սարսուռ. տապ. ջերմութիւն („სიცხე", ცხელება): დაუტევა იგი მჴურვალებამან DE (სიცხემან C), եթող զնա տենդն *მრ.1,31*; გუემული მჴურვალებითა, տագնապեալ ի սարսռոյ *მსკ.53,20*; გცნე თქუენ მჴურვალებითა, հարի զձեզ տապով *ამოს.4,9;* მჴურვალებაჲ მუცლისაჲ, ջերմութիւն է ի փորի *მრთ.S.კირ.-იერ.-ალდგ.163,29-288,27.*

მჴურვალება ջերմութիւն (სიცხე): შეიქმნების მჴურვალება აღდუღლებითა სისხლისაჲთა, յորմէ լինին ջերմութիւնք եւ եռացմունք արեան *მცხ.129r-148.*

მჴკობარ-ი աղաղակ (მყვირალი): იხილნა... მტირალნი და მჴკობარნი ფრიად C, տեսանէ... լալականս եւ աղաղակ յոյժ *მრ.5,38.*

მჴცე ալիք (ჭაღარა): გამოაჩინენ მჴცენი შენნი J, քարշեա՛ զալիս քո *ეს.47,2.*

მჴცოვან-ი ալեւոր (ჭაღაროსანი): იხსნეს ორ კაც: ერთი იგი მჴცოვან და ერთი იგი ჭაბუკ *პოვნ.სტფ.668,16-502III.*

მჴცოვანი გარდასრული յետնածեր *ზირ.42,8.*

მჴცოვანება, მჴცოანება ալիք (სიჭაღარავე): მჴცოვანებაჲ არს გონიერებაჲ კაცთაჲ O, ալիք՝ իմաստութիւն մարդոյ են *სიბრძ.სოლ.4,9.*

მჯდომარე նստեալ. հեծեալ. որ նստէ. բնակեալ („დამკვდრებული", მჯდომელი): მჯდომარჱ იგი ცათა შინა შემწე მისა იქმნა, նստեալն յերկնի ատենական նորա եղեւ *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.194,3*; მჯდომარე ზედა [ცხენსა] იგი სიკუდილდ მისცა, զհեծեալն ի նմա ի մահ մատնեաց იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და *იაკ.92,3-93*; მჯდომარე საზუერესა ზედა, զի նստէր ի մաքսաւորութեան *მთ.9,9*; მჯდომარე იყო ხორეველი პირველად G, პირველად ქორეველი იგი დამკჳდრებულ იყო B, նախ բնակեալ էր Քոռեցին // *შჯ.2,12.*

მჯდომელ-ი հեծեալ (მხედარი): განვბანით შენგან ეტლები და მჯდომელები მათ ზედა O, ցրուեցից ի վերայ քո զկառս եւ զհեծեալս նորա *იერ.51,21.*

მჯილ-ი բռնցի (მუშტი): სცეს მოყუასმან მოყუასსა მჯილითა ანუ ქვითა O, հարկանիցէ ոք ի նոցանէ զընկեր իւր քարիւ կամ բռնցի *გამ.21,18.*

ნაანგარებ-ი ագահութիւն („ძღუენი"): ნაანგარები ვეცხლი არა მოვიღე S, ძღუენი ვეცხლისაჲ არა მიიღეს G, զագահութիւն արծաթոյ ես ոչ առի *მსჯ.5,19.*

ნაბაკევ-ი բանակետղ (ნაბანაკევი, საცხოვრისი): პოვა ნაბაკევი ოჴერი მრავლით ჟამით... მიერ მდინარესა, եգիտ անդ բանակետղ մի յայնկոյս գետոյն *მრთ.A.ანტ.დ.83,26-27,35.*

ნაბან-ი լուացեալ (დაბანილი): აღმოიღებნ ლაკნისაგან წყალსა მას ნაბანსა լուացեալ *მ.ცხ.210v.*

ნაბერწყალ-ი կայծակն. փայլատակն („ნაკუერცხალი", ნაპერწკალი): ვითარცა ნაბერწყალნი ლერწამსა შინა რბიოდიან O, իբրեւ կայծակն ընդ եղէգն ընթասցին *სიბრძ.სოლ.3,7;* ნაბერწყლისაგან ცეცხლისა განმრავლდიან ნაკუერცხალნი O, ի կայծականց հրոյ յաճախէ կրակ *ზირ.11,34;* ნაბერწყალნი გარდამოეთხეოდეს მისგან, փայլատակունք հատան ի նմանէ *ფს.17,9.*

ნაბვა იხ. დანაბვა.

ნაბილწვარ-ი արատ („ბილწება", ცოდვილი): შესცოდეს მას შვილთა ნაბილწვართა G, შესცოდეს მას ნაშობთა მათ ბილწებისათა B, մեղան եւ ոչ նմա որդիք արատոյ *// შჯ.32,5.*

ნაბიჭ-ი փշրանք („ბიჭი", ნამცეცი): ტაბლასა ქუეშე ჭამედ ნაბიჭსა ყრმათასა (ბიჭისაგან შვილთასა DE) C, ի փշրանաց սեղանոյ մանկանցն կերակրին *მრ.7,28.*

ნაბიჭევ-ი փշրանք (ნამცეც-ი): სწადიან განძღომად ნაბიჭევისა მისგან, რომელი გარდამოვარდის ტაბლისაგან C, ցանկայր լնուլ զորովայն իւր ի փշրանացն, որ անկանէին ի սեղանոյ մեծատանն *ლ.16,21;* კრებდეს ნაბიჭევსა ტაბლასა ჩემსა ქუეშე S, որ քաշէին զփշրանս ի ներքոյ սեղանոյ իմոյ *მსჯ.1,7.*

ნაბიჯ-ი քայլ: უწყის, თუ რაოდენი ნაბიჯი წარმოუდგამს, գիտէ զթիւ քայլ ի ոտից քոց *მ.ცხ.182r-199.*

ნაბოძვარ-ი տուր (მოცემული): ვჭამ პურსა, ნაბოძვარსა ღმრთისასა, ուտեմ հաց զտուրս Աստուծոյ *მ.ცხ.172r-188.*

ნაბრალებ-ი յանցանք (დანაშაული): „ესე იყავნ თქუენდა ყოველთაგან განწმედილთა... და ყოვლისაგან ნაბრალებისა მათისა G, იყოს თქუენდა განწმედილთაგან... და ყოვლისაგან გარდამავალობისა მათისა“ B, այս եղիցի ձեզ ի նուիրելոց սրբութեանց ընծայից... եւ յամենայնէ ի յանցանաց նոցա *რიცხ.18,9.*

ნაბრდღუენ-ი փետուր (ფრთა, ნაგლეჯი): აღიმჴვნენ ახლითა ნაბრდღუენითა, ვითარცა ორბნი, նորա փետուր զարդարեսցին իբրեւ զարծուիս *ეს.40,31.*

ნაბრძკლ-ი, ნაბრძკრ-ი սպի. խնդբունդ („ბრძკლი“, წყლული; იარა): უკუეთუ იყოს... ნაბრძკლი ნიში B, უკუეთუ იყოს... ბრძკლი ნიშნოვნობისაჲ G, եթէ լինիցի... նշան սպւոյ *ლევ.13,2;* ყოველი ნაბრძკრი მისი მას შინა მოგოზა თიჴითა O, զամենայն խնդբունդս նորա ծեփեաց հողով *სიბრძ.სოლ.13,14.*

ნაბძარ-ი վէտ (ბზარი): ჴორცთა მათთა ზედა არა განიკუეთნენ ნაბძარნი G, ի մարմինս իւրեանց վէտս մի հատանիցեն *ლევ.21,5.*

ნაგებ-ი զոհ. զոհեալ. նուէր („ნაზორევი“, „ნაკერპავი“, ძღვენი): ჭამა ერმან ნაგებთა მათთაჲ G, ჭამა ერმან ნაზორევთა მათთაჲ Fr. „ჭამა ერმან მან ნაკერპავი იგი მათი B, եկեր ժողովուրդն ի զոհից նոցա *რიცხ.25,2;* ჭამეს ნაგები დამშთვრისაჲ (მკუდართაჲ Ⴊ), կերան զզոհեալ եւ զմեռելոտի *ფს.105,28;* ჰსუემდით ღჳნოსა ნაგებსა მათთასა GS, ըմպէիք զգինի նուիրաց նոցա *// შჯ.32,38.*

ნაგევ-ი կղկղանք. ապաւառն (ნაგავი): შემირაცხიეს იგი ნაგევად, համարիմ կղկղանս *ფლპ.3,8;* გიბნევიან საფასენი, ვითარცა ნაგევნი, ցրուեցեր... զգանձս քո իբրեւ զապաւառն *მ.ცხ.51r-42.*

ნაგოზ-ი ծեփ. բռեալ (ნალესი): სადა არს ნაგოზი იგი თქუენი, რომელ განჰგოზეთ? ու՞ր է ծեփն ձեր զոր ծեփեցէքն *ეზეკ.13,12;* წერდა წინაშე... ნაგოზსა კედლისასა სახლისა მის მეფისასა O, գրէին... ի վերայ բռելոյ որմոյ տաճարի թագաւորին *დან.5,5.*

ნაგუემ-ი հարուած. վէրք (ნაცემი, წყლულება): არა არს... არცა ნაგუემ J, չիք... ոչ հարուածք *ეს.1,6;* ვითარ განიკურნე მეყსეულად ნაგუემთა მაგათგან გესლისა მის გუელისაჲსა? վիա՞րդ բժշկեցար ի հարուածոց թունաւոր օձին *ფლპ.მოც.3,23-301,8;* დაბანნა იგინი ნაგუემისაგან, լուաց ի վիրաց անտի *საქ.მოც.16,33.*

ნაგუერდალ-ი չամիչ („ნაგუდალი“, ჩამიჩი): რაოდენნი იქმნებიან ვენაჴისაგან ღჳნოჲ, ნაგუერდლითგან ვიდრე ნატკეცადმდე არა ჭამოს G, რომელი იქმნების ვენაჴისაგან ღჳნოჲ, ნაგუდლითგან ვიდრე ნაკუეთამდე არა სუას Pb, զինչ եւ լինիցի յորթոյ զգինի ի չամչոյ մինչեւ զթլւնն մի՛ կերիցէ *რიცხ.6,4.*

ნად-ი օգնական. սատար. վարձկան. որ խառնիցի (შემწე, დამხმარე, დაქირავებული, შერეული): მის თანა ნადნი O, օգնականք նորա *III მფ.20,16;* იყო ვითარცა ქსელი ნადთაჲ მოახლებული მოკუეთად J, իբրեւ ոստայն սատարաց մերձ ի հատանել *ეს.38,12;* ვაჲ... ნადთა მათ ეფრემისთა O, վայ... վարձկանացդ Եփրեմի *ეს.28,1.*

ნადებ-ი იხ. თანანადები.

ნადთაგან-ი որ խառնիցի: წინამძღუარმან აღთქუმისამან ნადთაგანისაგან ყოს მისა მიმართ ზაკუვაჲ, առաջնորդ ուխտին այնոցիկ որ խառնիցին ի նա արասցէ նենգութիւն Դանի. *11,23.*

ნადინებ-ი յատակ (ფსკერი): *I ნშტ.12,15.*

ნადირ-ი որս. երէ. գազան. խառնիճաղանճ (მხეცი): მინადირე ნადირი, որսա ինձ որս *დაბ.27,3;* ნადირი ლომთაჲ არს კანჯარი უდაბნოს O, որս առիւծուց ցիռք յանապատի *ზირ.13,23;* აღავსო ნადირითა ბუდჱ მისი O, ելից զմայրիս իւր որսով *ნაუმ 2,12;* ნადირი მთათაჲ, երէ լերանց *ფს.49,10;* ნადირი, არა ოდეს შენ გინებნ, ინადირი, զգազանս ոչ եթէ յորժամ կամիս. որսաս *ფოკა 341v-495,35;* ნადირნი შენნი ვითარცა მკალი, რომელი აღვიდის დღესა ნეფხვისასა, խառնիճաղանճն քո իբրեւ զմարախ մածեալ զցանգով յաւուր ցրտոյ *ნაუმ 3,17.*

ნადირება, ნადირობა որսալ (მონადირება): განვედ ველად და მინადირე ნადირი, ել ի դաշտ եւ որսա ինձ որս *დაბ.27,3;* რომელმან ინადიროს [ნადირად] ნადირი გინა მფრინველი, որ որսայցէ որս երէ ինչ կամ թռչուն *ლევ.17,13;* უნადირეა ლომთა საზრდელი? որսայցե՞ս առիւծուց կերակուր *იობ.38,39;* რომელი ინადირობდა ნადირთა ველისათა, որ որսայր զայծս վայրի *მ.ცხ.436r-507.*

ნადირება, ნადირობა որս: სდევით ბადჱ თქუენი (ნადირებად C) ნადირობად DE, արկէք զգործիս ձեր յորս *ლ.5,4;* მოწამე არს თევზთაჲცა იგი ნადირობაჲ, վկայէ որս ձկանցն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.166,19-293,24.*

ნავ-ი նաւ, նաւակ. նաւել (ნავი, ხომალდი, ნაოსნობა): აღჴდა იგი ნავსა, եմուտ ի նաւն *მთ.8,23;* გამოადგინეს ნავი ქუეყანად, հանեալ զնաւն ի ցամաք *ლ.5,11;* რაჲთა ნავი განუმზადონ მას, զի նաւակ մի պատրաստական կայցէ նմա *მრ.3,9;* ნავი დაიქცა ზღუასა შინა, ընկղմեալ նաւ ի ծովու *მ.ცხ.219r-239;* ძმათაგან იჯმნა და გამოვიდა ნავითა ასურეთად, յեղբարց հրաժարեալ նաւէր յԱսորիս *საქ.მოც.18,18;* შესხდეს ნავსა და წარემართნეს კჳპრედ, նաւեցին ի Կիպրոս *საქ.მოც.13,4;* რომელი იცოდეს ნავითა სლვა ზღუასა, որ գիտէին նաւել ընդ ծովն *II ნშტ.8,18.*

ნავასარდ-ი նաւասարդ (თვე ნავასარდი, ე.ი. ახალწლისაჲ): თთუესა ნავასარდისასა, յամսեան նաւասարդի *სჳკ.83,2-82,19.*

ნავთსადგურ-ი նաւահանգիստ: მოიღეს ნავითა ნავთსადგურთა მათ J, բերեալ նաւօք ի նաւահանգիստն *I ეზრა 5,55;* ვითარცა ნავთსადგურსა მშჳდობისასა შევედრებული, իբրեւ ի նաւահանգստի խաղաղութեամբ բնակեալ են *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.101,15-28,10.*

ნავთსაყუდელ-ი նաւահանգիստ („განსასუენებელი“, ნავთსადგური): მიუძღუა მათ ნავთსაყუდელსა (განსასუენებელსა C) ნებისა მათისასა, առաջնորդեաց նոցա ի նաւահանգիստ կամաց իւրեանց *ფს.106,30;* რაჲთა მივიწინეთ ნავთსაყუდელსა მას მშჳდობისასა, զի ժամանեսցուք ի նաւահանգիստն խաղաղութեան *მსკ.42,6.*

ნავის მავლინებელ-ი նաւավար („ნავის მართებელი“, მენავე): ვითარცა ნავის მავლინებელი შინა ღელვათა დაინთქა O, ვითარცა ნავის-მართებელი მრავალთა შინა ღელვათა დაინთქა, իբրեւ զնաւավար ի մէջ բազում մրրկի *იგ.სოლ.23,34.*

ნავის სახერველი կայմ եղեւնափայտեայ (ანძა): მოგართუეს შენ საქმედ ნავის სახერველთა, առնել քեզ կայմս եղեւնափայտեայս *ეზეკ.27,5.*

ნავის სლვა նաւարկութիւն (ნაოსნობა): ჟამი ნავის სლვისაჲ დაეჴსვოდა, ժամանակ նաւարկութեան փակէր *მრთ.A.ანტ.დ.76,3-18,5.*

ნავისუფალ-ი նաւավար. նաւապետ (მენავე): ნავისუფალსა და მენავეთმოძღუარსა ერჩდა, նաւապետին եւ նաւավարին առաւել անսայր *საქ.მოც.27,11;* ნავისუფალმან ვინმე მოართუა მას ოქროჲ, նաւապետ ումն եբեր նմա ոսկի *მ.ცხ.397v-452.*

ნავღელ-ი լեղի. մաղձ. դառնութիւն. բարկութիւն („უსუპი“, ნაღველი, სიმწარე, რისხვა): მისცეს მას სუმად ძმარი, ნავღლითა შეზავებული, ետուն նմա ըմպել գինի ընդ լեղի խառնեալ *მთ.27,34;* მათ აღავსეს ღრუბელი ერთი ძმრითა და ნაღვლითა C, ღრუბელი აღავსეს ძმრითა მით უსუპსა თანა DE, նոցա սպունգ լցեալ քացախով ընդ լեղւոյ *ი.19,29;* უმწარეს ნავღლისა ჰპოვო O, դառնագոյն եւս գտանի քան զլեղի *იგ.სოლ.5,4;* სიმწარესა ნავღლისასა თანაშეკრულ ცოდვისა გხედავ შენ, ի դառնութիւն մաղձի եւ ի կնճիռն անիրաւութեան տեսանեմ զքեզ *საქ.მოც.8,23;* იყავნ თქუენდა ნავღელ G, եղիցի ձեզ ի դառնութիւն *რიცხ.11,20;* ნავღელი, բարկութիւն *ეკლ.5,16.*

ნაზეთავ-ი ձիթոյ աման (ზეთის ჭურჭელი): ჭურჭელი... რომელსა ზეთი შთაისხას, ნაზეთავი

არს, անօթ... ուր արկանի ձէթ. ձիթոյ աման իցէ *მ.ცხ.266r-284.*

ნაზირეველ-ი ուխտաւոր („წმიდა"): ნაზირეველ ღმრთისა იყოს ყრმაჲ მუცლითგან G, წმიდაჲ ღმრთისაჲ იყოს ყრმაჲ იგი შობითგან მისით S, ուխտաւոր Աստուծոյ եղիցի մանուկն անդստին յորովայնէ *მსჯ.13,5.*

ნაზოგალ-ი կէս (ნახევარი): დრაქმე ერთი თავად-თავად ნაზოგალი სიკლისაჲ O, դրամ մի առ գլուխ կէս սկեղ *გამ.38,26.*

ნაზორევ-ი զոհ. կերակուր. սպանդ („ზორვილი", „ტოზიკობა", შეწირული, საჭმელი): ნაზორევი B, ზორვილი G, զոհ // *შჯ.32,38;* გემოჲ იხილე ნაზორევისაჲ, ճաշակեա՛ ի զոհիցն *ლონგ.189,20-717,2;* არცა ვსუ ღვნო ნაზორევისაგან S, არცალა სადა ვსუ ღვნოჲ ტოზიკობით O, ոչ արբի զգինի սպանդից նոցա *ესთ.14,17;* რაჲთა განეყენნენ იგინი ჭამად ნაზორევთაგან კერპთაჲსა და სიძვისაგან, խորշել ի կերակրոց կռոց եւ ի պոռնկութենէ՝ *საქ.მოც.15,20.*

ნათელ-ი լոյս. լուսաւոր. լուսաւորութիւն. լուսեղէն. ճրագ. յստակ. պայծառացեալ. առատ. ճաճանչ (სინათლე, სანთელი, წმინდა): იხილა ნათელი დიდი, ետես լոյս մեծ *მთ.4,16;* ნათელსა შინა ისმეს, լսելի լիցի ի լոյս *ლ.12,3;* ნათელი იგი ბნელსა შინა ნათობს, լոյսն ի խաւարի անդ լուսաւորէ *ი.1,5;* უფალი არს ნათელ ჩემდა O, տէր է իմ լոյս *მიქ.7,8;* თუალთა ჩემთა ნათელო, լոյս աչաց իմոց *ფლკტ.140,18-448,15;* ყოველი გუამი შენი ნათელ იყოს, ամենայն մարմինն լուսաւոր եղիցի *ლ.11,34;* არა გამოუბრწყინდეს მათ ნათელი იგი დიდებისაჲ ქრისტჱსი, մի՛ ծագեսցէ ի նոսա լուսաւորութիւն աւետարանի փառացն Քրիստոսի *II კორ.4,4;* ნათელი სანთლისა, ճրագ լուսոյ *თომა მოც.18,34-397,1;* მდინარჱ დიდი ნათელი O, գետ մեծ՝ յստակ *ესთ.11,10;* თუალი... ნათელ იყოს, ակն... առատ է *მთ.6,22;* ნათელი, ճաճանչ *ამოს5,20;* ნათელი იყო პირითა, պայծառացեալ էր երեսօք *მ.ცხ.148v-165.*

ნათელ სუმა լոյս ծագել (გამონათება, გამობრწყინება): ჰურიათა შორის იყო ნათელ სუმა და სიხარულ O, Հրէից լոյս մեծ ծագեաց եւ ուրախութիւն յոյժ *ესთ.8,16.*

ნათელღებულ-ი იხ. ახალნათელღებული.

ნათესავ-ი զաւակ. ազգ. ազգական. ազգատոհմ. ազգահամար. տոհմ. ցեղ. մերձաւորիչ. մերձաւոր. մերձաւորարար. դրացի. զարմ. ազն. հեթանոս. ազգայն. սերմն. հարազատ („თვსი", „ნათესვობა", „წარმართი", „სასუმელი", „თვსთაგან-ი", „თესლი", ტომი, შვილი, ჩამომავალი, გვარი, მახლობელი, მეზობელი, მოდგმა, ღვიძლი): ნათესავნი აბრაამისნი ვართ და არასადა ვის ვჰმონეთ, զաւակ Աբրահամու եմք եւ ոչ ումեք երբէք ծառայեցաք *ი.8,33;* ისააკისგან გეწოდოს შენ ნათესავი, Իսահակաւ կոչեսցի քեզ զաւակ *ჰრომ.9,7;* ნათესავმან ჩემმან ჰმონოს მას, զաւակ իմ ծառայեսցէ նմա *ფს.21,31;* ნათესავი მესამე შევიდეს ეკლესიად უფლისა G, მესამე იგი ნათესავი მისი შევიდეს სახლსა უფლისასა S, յերրորդ ազգի մտցեն յեկեղեցի տեառն // *შჯ.23,8;* ნათესავისაგან ელიმელიქისა S, ნათესვობისაგან ელიმელიქისა G, յազգէն Եղիմելիքայ *რუთ.2,1;* რაჲთა არა შეერთნეთ ნათესავთა ამათ S, რაჲთა არა შეხვდეთ წარმართთა მიმართ G, զուցէ մտանիցէք յազգսն *ისუ ნ.23,7;* იყო აზნაურ ნათესავისაგან მთავართა მათ, էր յազատ ազգէ եւ մեծ *ანდ.-ანატ.323-35,25;* ნათესავი არს შენი G, զի ազգական քո է *ლევ.18,14;* მოვიდა სუსანა და ... ყოველნი ნათესავნი მისნი O, եկն նա ... եւ ամենայն ազգականքն նորա *დან.13,30;* ალვიდა ელისაბედის თანა, ნათესავისა თვსისა, երթայր առ ազգականն իւր Եղիսաբեթ *ღშ.შ.188,36-257,5;* მოუწოდა ... ყოველსა ნათესავსა მისსა, կոչեաց ... զամենայն ազգատոհմն *საქ.მოც.7,14;* მოვაკლდი მე ნათესავისაგან ჩემისა, պակասեցայ ես յազգատոհմէ իմմէ *ეს.38,12;* ძენო ნათესავისა მის აბრაჰამისნო Ղ, որդիք Աբրահամեան տոհմին *საქ.მოც.13,26;* არავინ დაშთა, გარნა ნათესავი ხოლო იუდაჲსი O, ոչ մնաց բայց միայն ցեղն Յուդայ *IV მფ.17,18;* მოვიდეს ნათესავი მისი, რომელი მახლობელ იყოს მისა B, მოვიდეს თვსი მახლობელი მისა G, եկեսցէ մերձաւորիչն, որ մերձաւոր իցէ նորա *ლევ.25,25;* ნათესავ ჩემდა ხარ SO, სასუმელი ხარ შენ G, մերձաւորիչ ես դու *რუთ.3,9;* ნათესავცა არს ჩუენდა SO, თვსთაგანი ჩუენთაჲ არს G, ի մերձաւորաց մերոց է *რუთ.2,20;* არავინ არს შენსა გარეშე ნათესავ O, ոչ գոյ բաց ի քէն մերձաւորարար *რუთ.4,4;* ეძიებდეს მას ნათესავთა შორის მისთა და მეცნიერთა, խնդրէին զնա ընդ դրացիս եւ ընդ ծանօթս *ლ.2,44;* რაჲთა არა თესლი და ნათესავი მათი განმრავლდეს, զի մի ի սերմն եւ ի զարմ բազմանայցէ *ფიზ.XII 10;* ნათესავი, ազն *გრ.ანძ.-შობ.298,27-183;* სანამებელად ყოველთა ნათესავთა (წარმართთა DE), ի վկայութիւն ամենայն հեթանոսաց *მთ.24,14;* აურვებნ ჴსენებასა... ნათესავთა თვსობასა, յուշ առնելով նմա զյիշատակ... զազգայնոցն զընտրութիւն *მრთA.ანტ. დ.-20v-21,5;* ნათესავი

ბოროტი, սերմն ժանտ *ეს.1,4;* გამოვიდეს კაცი თესლისაგან მისისა G, გამოჴდეს კაცი ნათესავისაგან მისისა Fr, ելցէ այր ի զաւակէ նորա *რიცხ.24,7;*

ნათესავი ჴორციელ-ი ընտանիք (სახლეული): მიუმცნეს მას ჴორციელთა მისთა ნათესავთა, յղեցին առ նա ընտանիքն իւր *მ.ცხ.167r-184.*

ნათესავად-ნათესავად-ი ըստ ազգս. ըստ տոհմ (ერადი): მოიბთ თქუენ თავისა თქუენისა ცხოვარი ნათესავად-ნათესავადმან თქუენმან, առէք ձեզ ոչխար ըստ ազգս ձեր *გამ.12,21;* წარმოადგინოთ ნათესავად-ნათესავად S, მოიყვანეთ ერადად G, մատուցիք ըստ տոհմից *ისუ 6.7,14.*

ნათესავთა რიცხუ-ი ազգահամար: ამათ მოიძიეს აღწერაჲ ნათესავთაჲ რიცხჳსა მათისაჲ, սոքա խնդրեցին գրել զազգահամար իւրեանց *ნეემ.7,64;* ვპოვე წიგნი ერთი ნათესავთა რიცხჳ O, գտի զգիրսն ազգահամարին *ნეემ.7,5.*

ნათესავნ-ი մարդկութիւն: ერთი ხოლო ნაწილი ნათესავთაჲ აცხოვნა *იპ.რომ.კურთხ.მოს.162,1-163.*

ნათესავით შარავანდედთანი թագաւորազն (მეფის გვარისანი): *ფლკტ.145,27-455,5.*

ნათესავითი-ნათესავად ազգս ազգս *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ და იაკ.42-43.*

ნათესავ-ტომ-ი ազգ (ხალხი): მეცნიერ ხარ ნათესავ – ტომისა ჩემისა წინანდელისა, ճանաչես զազգն իմ եւ զնախնիսն *ანდ.-ანატ.218,5-37,29.*

ნათესა(ვ)ობა, ნათესვობა ազգատոհմ. ազգականութիւն. ազգ („ნათესავი“, ერი, ხალხი, თესლტომი): თქუა მათდამი და ყოვლისა მიმართ ნათესავობისა სახლისა G, ეტყოდა მათ და ყოველსა ნათესავსა სახლისა მამის-დედისა მისისათა, խօսեցաւ ընդ նոսա եւ ընդ ամենայն ազգատոհմի տան հօր մօր իւրոյ *მსჯ.9,1;* ნათესავობაჲ, ազգականութիւն *სიბრძ. სოლ.8,17;* ნათესვობისაგან ელიმელიქისა G, ნათესავისაგან ელიმელიქისა, յազգէն Եղիմելիքայ *რუთ.2,1;* კაცი და ნათესვობაჲ მისი განავლინეს G, კაცი იგი და ნათესავი მისი... განუტევეს S, զայրն եւ զազգատոհմն իւր արձակեցին *მსჯ.1,25.*

ნათესვობისაგან-ი ազգական („ნათესავისაგან-ი“): დაემთხჳა იგი დამთხუევით ნაწილსა ყანისა ბოოზის ნათესვობისაგანისა ელიმელიქისსა G, რომელი-იგი იყო ნათესავი ელიმელიქისი B, դիպելով դիպեցաւ վիճակի անդին բոոսայ ազգականի Եղիմելիքայ *რუთ.2,3.*

ნათლით აღქუმა ցեղափոխել (მონათლვა): ნათლით აღიქუა იგი გრიგოლ პატრიკმან, որում ցեղափոխէր Գրիգոր պատրիկ *დდ.125,25.*

ნათლის მიღება առնուլ զլոյս („განათლება“): მიიღეთ ნათელი C, განათლდით Ղ, առէք զլոյս *ფს.33,6.*

ნათლის მოცემა մկրտել (მონათვლა): მოსცა მას ნათელი... ფილეკტიმონ, մկրտեաց զնա... Փիլիկտիմոն *ფლკტ.156,1-469,5.*

ნათლისა լուսաւոր. լուսեղէն (ნათელი, ბრწყინვალე): გარდაცვალა ნათლისა სამოსელი, փոխանակէր զլուսեղէն պատմուճանն *ატმ.109,8;* ღრუბელმან ნათლისამან დააგრილა მათ, ամպ լուսաւոր հովանի եղեւ ի վերայ նոցա *მთ.17,5.*

ნათლისმცემელ-ი մկրտիչ: უფროჲს იოჰანესა ნათლისმცემელისა, մեծ քան զՅովհաննէս մկրտիչ *მთ.11,11.*

ნათლისსახე լուսեղէն. լուսաճաճանչ (ნათელი, სხივიანი): *კირ.იერ.-ალდგ.124-414,11;* ნათლისსახე, լուսեղէն *ფლპ.მოც.8,35-314,11.*

ნათლისღება մկրտել. լուսաւորել (მონათლვა, განათლება): ნათელ-იღებდეს... მისგან, մկրտէին ի նմանէ *მთ.3,6;* ნათელ(ს)-იღებდეს მამანი და დედანი, մկրտէին ամենեքեան արք եւ կանայք *საქ.მოც.8,12;* ნათელ-იღე, ნათელ-იღე, იერუსალჱმ J, լուսաւորեա՛ց. լուսաւորեա՛ց Երուսաղէմ *ეს.60,1;* ქრისტჱ ნათელს-იღებს, თანა განვნათლდეთ, Քրիստոս լուսաւորի. ընդ նմա փայլեսցուք *მრთ.T.გრ.ანძ.-ნათლ.314-194.*

ნათლისღება-ჲ մկրտութիւն („ნათლის ცემა"): ქადაგებდა ნათლისღებასა (ნათლისცემასა C) სინანულისასა, քարոզէր մկրտութիւն ապաշխարութեան *მრ.1,4;* რომელი თჳთ ნათლისღებასა წადიერ იყო, որ ինքն մկրտութեան կարօտ էր *ს.გაბ.-მოც.საკ.90,14-62,26.*

ნათლისცემა լուսաւորել. մկրտել. տալ կնիք (მონათლვა, განათლება): მე ნათელ-გცემ თქუენ, ես մկրտեմ զձեզ *მთ.3,11;* იოჰანე ნათელ-სცემდა წყლითა, Յովհաննէս մկրտեաց ի ջուր *საქ. მოც.1,5;* არავის თქუენგანსა ნათელ-ვეც, ոչ զոք ի ձենջ մկրտեցի *1 კორ.1,14;* ნათელ-ვეც სტეფანჱსცა სახლსა, տալ ետու կնիք ի տանն Ստեփանեայ *1 კორ.1,16;* ტირილი ნათელ სცემს კაცსა, ողբ լուսաւորէ զմարդն *მ.ცხ.87v-99.*

ნათლისცემა-ჲ մկրտութիւն („ნათლისღება“): ქადაგებდა ნათლისცემასა (ნათლისღებასა DE) სინანულისასა, քարոզէր մկրտութիւն ապաշխարութեան *მრ.1,4;* ნათელ-იღეს ნათლისცე-

მითა იოვანესითა, մկրտեցան ի մկրտութիւն Յովհաննու *ლ.7,29.*

ნათობა լուսաւորել. լոյս տալ. ծագել (ნათება, ბრწყინვა): ეგრე ნათობდინ ნათელი თქუენი წინაშე კაცთა, այնպէս լուսաւորեսցէ լոյս ձեր առաջի մարդկան *მთ.5,16;* ნათელი იგი ბნელსა შინა ნათობს, լոյսն ի խաւարի անդ լուսաւորէ *ი.1,5;* ჰნათობნ ყოველთა, լոյս տայ ամենեցուն *მთ.5,15;* განათობდეს შენ ღამე, տացէ քեզ լոյս ի գիշերի *ეს.60,19;* იგი იყო სანთელი, რომელი აღნთებული ნათობდა, նա էր ճրագն որ լուցեալ էր եւ ծագէր *ი.5,35;* რომელი ნათობს, լուսաւորէ *ეზეკ.32,8.*

ნათქუამ-ი խոստումն (აღთქმული): ხოლო ნათქუამი შენი მიეც შვილთა შენთა, զխոստմունս քո տուր որդւոց քոց *ბაბ.47,22-157,3.*

ნათხევარ-ი, ნათხევ-ი փսխած (ნარწყევი): ძაღლი მიექცა თჳსსა ნათხევარსა, շուն դառնայ անդրէն ի փսխած իւր // *ეპ.პეტრ.2,22;* ვითარცა ძაღლი რაჲ მიიქცის თჳსსა ზედა ნათხევარსა B, ვითარცა ძაღლი რაჲ მიიქცის ნათხევსა თჳსსა O, որպէս շուն յորժամ դառնայ ի փսխած իւր *იგ.სოლ.26,11.*

ნათხზენ-ი գիսակ. հիւսք. հիւսեալ („კონოლი", „თხზული", ნაწნავი, ქსოვილი): უკუეთუ დააქსოო შვდი ნათხზენი თავისა ჩამისაჲ საგუასლსა თანა G, უკუეთუ დაქსოვო შვდი ესე კონოლი თავისა ჩემისაჲ საგუასალსა თანა S, եթէ անկիցես զեւթանեսին գիսակս գլխոյ իմոյ ընդ ազբին *მსჯ.16,13;* დაჰყვენნა შვდნი ნათხზენნი თავისა მისისანი G, დაჰყვენა შვდივე იგი კონოლი თავისაჲ S, եգերծ զեւթանեսին գիսակս գլխոյ նորա *მსჯ.16,19;* ნათხზენი თავისა შენისაჲ ვითარცა პორფირი S, თხზული თავისა შენისაჲ ვითარცა ძოწეული O, հիւսք գլխոյ քո իբրեւ ծիրանի *ქება7,5;* თხზვიდეს სირასა... და ნათხზენი იგი გარდავიდოდა ზჱ სარკუმლით, հիւսէին զսիրայն... եւ զհիւսեալն թողուին ի դուրս ընդ պատուհանն այրին *მ.ცხ.191v-204r.*

ნაკადულ-ი վտակ. առու. ջրմուղ. հոսանք. հեղեղ (ნაკადი, რუ, ღელე): ნაკადულნი წყალთანი გარდამოდიოდეს თუალთა ჩემთა, վտակք ջուրց իջին յաչաց իմոց *ფს.118,136;* ქუეყანასა მას წყურიელსა ნაკადულები ვავლინო J, զերկիրն ծարաւուտ ի վտակս *ეს.41,18;* მოდიოდეს, ვითარცა ნაკადულნი, ცრემლნი თუალთაგან მისთა, թափէին առուք արտասուաց յաչացն *ფლკტ.141,7-449.11;* მექმნა მე ნაკადული იგი მდინარჱ დიდ O, եղեւ ինձ ջրմուղ ի գետ *ზირ.24,43;* განმრავლდის... ნაკადული ცრემლთაჲ, բազմանայր հոսանս արտասուաց *მ.ცხ.93r-104;* გარდამოადენს ნაკადულსა ცრემლთასა, հոսեսցէ զհեղեղս արտասուաց *მ.ცხ.92r-103.*

ნაკერპავ-ი զոհ. զոհեալ („ნაგები", „ნაზორევი", შენირული): ჭამა ერმან ნაზორევთა (ნაგებთა G) მათთაჲ || ჭამა ერმან მან ნაკერპავი იგი მათი B, եկեր ժողովուրդն ի զոհից նոցա *რიცხ.25,2;* ნაკერპავი O, ნაგები B, զոհեալ *I კორ.10,19.*

ნაკლულ-ი կարօտ (უქონელი): *I მფ.21,15.*

ნაკლულება կարօտութիւն („ნაკლულევანება", უქონლობა): ნაკლულებასა იყოს O, ნაკლულევანებასა შინა იყოს B, ի կարօտութեան եղիցի *იგ.სოლ.14,24.*

ნაკლულევან-ი կարօտ. աղքատ. նուազ. կրտսեր. կարօտեալ. անօսրացեալ. նուազեալ. սորեալ. կասեցեալ. պակասեալ (ხელმოკლე, ღარიბი, უქონელი): ნაკლულევან იყოს პურითა O, կարօտ լիցի հացի *იგ.სოლ.9,13;* სიმდიდრისაგან მცონარნი ნაკლულევან იქმნიან O, ի մեծութենէ վատք կարօտ լինին *იგ.სოლ.11,16;* ვიქმენ გლახაკ და ნაკლულევან, եղէ աղքատ եւ կարօտ *თომა მოც.18,13-396,8;* არა ნაკლულევან იყო ეტლითა, չէր աղքատ ի կառաց *ს.გაბ.-დაჯდ.133,3-199,17;* ნაკლულევანსა მას უმეტესი მისცა პატივი, նուազին առաւել եւս պատիւ ետ *I კორ.12,24;* ნაკლულევანი გულისხმისყოფისაჲ, կրտսեր իմաստութեան *სიბრძ.სოლ.9,5;* იყუნენ... ნაკლულევან მდღევრისაგან საზრდელისა, իցեն... կարօտեալ աւուրն կերակրոյ *ეპ.იაკ.2,15;* ნუ დააყენებ კეთილისყოფასა ნაკლულევანისასა, մի՛ յապաղեր բարի առնել կարօտելոյ *იგ.სოლ.3,27;* იხილა... შემცირებულნი და ჭირვეულნი და ნაკლულევანნი და ჴუებულნი და არავინ იყო შემწჱ ისრაჱლისაჲ, եւ ետես... սակաւաւորս եւ նեղեալս եւ անօսրացեալս եւ լքեալս եւ ոչ ոք էր որ օգնէր Իսրայելի *IV მფ.14,26;* არარაჲთ ნაკლულევან, ոչ ինչ նուազեալք *ეპ.იაკ.1,4;* მოგცეს... თუალნი ნაკლულევანნი და სული განკაფული, տացէ քեզ... աչս սորեալս եւ անձն հաշեալ // *შჯ.28,65;* კაცისა ჴუებულისათჳს და ძალითა ნაკლულევანისათჳს, կասեցելոյ մարդոյ կարօտելոյ յուժոյ *ზირ.41,3;* ჰპოებს თავსა თჳსსა... ნაკლულევანად ყოვლისაგანვე სათნოებისა, զտանէ զինքն... պակասեալ յամենայն առաքինութեանց *მ.ცხ.301r-324.*

ნაკლულევანი გონებითა պակասամիտ (ჭკუანაკლები, ჭკუამოკლე): არარაჲ უჴმს სიბრძნჱ ნაკლულევანსა გონებითა O, ոչ ինչ պիտոյ է իմաստութիւն պակասամտի *იგ.სოლ.18,2;* ვითარცა

ვენაჴი-კაცი ნაკლულევანი გონებითა O, իբրեւ այգի՛ այր պակասամիտ *იგ.სოლ.24,30.*

ნაკლულევანი გულითა պակասամիտ (ჭკუანაკლები): ნაკლულევანმან გულითა ვითარ უძლოს გულისხმის-ყოფად O, որ պակասամիտն է նա խորհի զայսոսիկ *ზირ.16,23.*

ნაკლულევანი საცხოვრებელისაგან տնանկ (უსახსრო, ლატაკი): თუმცა ნაკლულევან იყავ საცხოვრებელისაგან, եթէ էիր տնանկ *ფოკა 342r-496,38.*

ნაკლულევან ყოფნა կարօտալ. պակասել. նուազել (უსახსრობა): იგიცა ნაკლულევანვე არს, սակայն եւ նա պակասէ *ზირ.17,30;* არარაჲთ ნაკლულევან იყვნეთ არცა ერთითა მადლითა, մի՛ նուազիցիք եւ մի՛ իւիք շնորհօք *I კორ.1,7;* რომელი მისცემდეს გლახაკსა, არა ნაკლულევან იყოს, որ տայ աղքատաց ոչ կարօտասցի *იგ.სოლ.28,27.*

ნაკლულევანება կարօտութիւն. պակաս. պակասութիւն. կարօտանք. թերի. նուազութիւն. չքաւորութիւն (მონატრულობა, ნაკლებობა, სიმცირე, სიღარიბე): ნაკლულევანებისაგან თვსისა ყოველი, რაჲცა აქუნდა საცხოვრებელი, შეწირა, նա ի կարօտութենէ իւրմէ զամենայն զկեանս իւր զոր ունէր. արկ *ლ.21,4;* მოავლინოს შენ ზედა უპოვარებაჲ და ნაკლულევანებაჲ და უნაყოფოებაჲ S, առաքեսցէ քեզ տէր զնուազութիւն եւ զկարօտութիւն եւ զծախս *II შჯ.28,20;* შეაგუვე ნაკლულევანებასა მისსა და ნუ წარავლინებ მას ჴელცალიერად O, ըստ կարօտութեան նորա մի դարձուցաներ զնա ունայն *ზირ.29,12;* პურსა მათსა ნაკლულევანებით ჭამდენ O, զհաց իւրեանց կարօտութեամբ կերիցեն *ეზეკ.12,19;* არარაჲ არს ნაკლულევანებაჲ, ոչ ինչ պակաս իցէ *ეკლ.6,2;* ნაკლულევანებითა გონებისაჲთა, առ պակասութեան մտաց *იგ.სოლ.6,32;* ჭამდენ პურსა სასწორით და ნაკლულევანებით, կերիցեն հաց կշռով եւ կարօտանաց *ეზეკ.4,16;* არარაჲ შექმნა ნაკლულევანებით, ոչ ինչ արար թերի *ზირ.42,25;* ნაკლულევანება, նուազութիւն *II შჯ.28,48;* ნაკლულევანებისაგან თვსისა ყოველი... შემოწირა, ի չքաւորութենէ իւրմէ... արկ չքաւորութիւն *მრ.12,44.*

ნაკლულვანად-ი նուազութիւն || նիազութիւն (არასრულყოფილი): ასული, ნაშობი ნაკლულვანადი O, դուստր վասն նուազութեան լինի || դուստր ծնունդ նիազութեան *ზირ.22,3.*

ნაკრტენ-ი աղբ (ბუმბული, სკინტლი): ნაკრტენი მუცლისა მისისაჲ ჰკურნებს თუალთა, աղբ փորոյ նորա բժշկէ զաչս *ფიზ.VI,8;* ფრინავს იგი ჰაერთა შინა არა თუ ფრთითა ნაკრტენისაჲთა *ბ.კეს.-ექუს.დღ.(1)118,17;* აქუს ბუნებასა შ˜ა თვსსა საჴმარი განრინებისათვს... ვ˜ა... მფრინველთა ნაკრტენი და ფუტკარსა საწერთელი *გრ.ნოს.-კაც.აგებ.152,24;* თვთ ნაკრტენითურთ არცას თუ ნასამალი ვარ სირაქლემისა კუერცხისა *ბალ.59,6.*

ნაკუეთ-ი մասն. հատոր (ნაწილი, ნაკვეთი): მოიღო... ერთი ნაკუეთი მწვსი და მიუპყრა ბერსა, առեալ ի նմանէ մասն ինչ փափուկ. եդ առաջի ծերոյն *მ.ცხ.125r-143;* განთქდა ლოდი იგი ხუთად ნაკუეთად, պատառեցաւ զվէմն ընդ հինգ հատորս *მ.ცხ.247r-267.*

ნაკუერცხალ-ი կայծակն. խարոյկ. կայծ. փայլատակն. կրակ („ნაბერწყალი", ნაპერწკალი, ცეცხლი): ჰხედვენ, ნაკუერცხალი იდვა და თევზი ერთი მის ზედა და პური C, տեսանեն կրակետղ կայծականց եւ ձուկն մի ի վերայ եւ հաց *ი.21,9;* მოიღოს სავსე საცეცხური ნაკუერცხალი ცეცხლისაჲ G, առցէ լի բուրուառաւ կայծակունս հրոյ *ლევ.16,12;* ნაკუერცხალი ცეცხლისაჲ შეჰკრიბო თავსა მისსა, կայծակունս հրոյ կուտեսցես ի վերայ գլխոյ նորա *იგ.სოლ.25,22;* აღივსე მჭელი შენი ნაკუერცხლითა ცეცხლისაჲთა J, լից զագուռս քո կայծակամբք հրոյ *ეზეკ.10,2;* ნაკუერცხალი აღეგზნა, խարոյկ արկեալ *ი.18,18;* ჰბერო თუ ნაკუერცხალსა, აღაგზნე ცეცხლი O, եթէ փչեսցի կայծ բորբոքեսցի *ზირ.28,14;* ნაკუერცხალნი აღეგზნნეს მისგან L, ნაბერწყალნი გარდამოეთხეოდეს მისგან C, փայլատակունք հատան ի նմանէ *ფს.17,9;* ნაბერწყლისაგან ცეცხლისა განმრავლდიან ნაკუერცხალნი O, ի կայծականց հրոյ յաճախէ կրակ *ზირ.11,34.*

ნამარგელ-ი փուշ (ეკალი): უკუეთუ აღმოჰფხურა აგარაკისაგან შენისა მცირე იგი ნამარგელი... დიდი ყანობირები შეიქმნეს, եթէ խլեսցես յագարակէ քումմէ զփոքր զայն փուշ... մեծամեծ արտորայս լինիցէ քեզ *მცხ.43r.*

ნამარხევ-ი գանձ, պահեստ. աւանդ. ինչք (განძი, ქონება): ნამარხევისაგან, რომელი მე მივეც, ესე ნაშენები აღაშენა, ի գանձէն յայնմանէ յիմոյ շինեաց զայս ամենայն *მცხ.298v-321;* მივეც მაგას ნამარხევად ოქროჲ ფრიადი, ետու սմա ի պահել ոսկի *მცხ.299v-322;* ან უბრძანეთ, მომცეს ნამარხევი ჩემი, հրամայեա՛ տալ յիս զպահեստ իմ *მცხ.299v-322;* სადა დასდევ უცხოჲ იგი ნამარხევი, ուր եդիր զաւանդն այս ումեմն առն *მცხ.426r-491;* რომელმან მისცა ნამარხევი, առեալ զինչս ետ զտէր իւր *მცხ.426r-491.*

ნამგლევ-ი գազանաբեկ (მგლისგან კბილგაკრული): ცხოვარი იგი ქრისტჱსი ნამგლევ იქმნა, Քրիստոսի ոչխարն գազանաբեկ եղեալ *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 121,7.*

ნამდჳლვე იხ. ნანდჳლვე.

ნამეტავ-ი, ნამეტნავი աւելորդ. աւելի. յաւելուած. մթեր ինչք. առաւելութիւն. ապարումն. յաւելուած („ნეშტი“, „მეტი“, ზედმეტი): ნამეტნავისაგან (ნეშტისაგან C) მათისა შემოწირეს, յաւելորդաց իւրեանց արկին *მრ.12,44;* სხუაჲ იგი ნამეტავი და ნეშტი იგი, რომელი იყოს საჴმრისაგან ტაძრისაჲსა O, զայլ եւս աւելորդս եւ մնացուածս որ ինչ եւ իցեն ի պէտս տաճարին *I ეზრა8,20;* უგუნური ნამეტავისაგან გულისა იტყჳნ O, անզգամն յաւելորդացն խօսի *ეკლ.2,15;* ნამეტნავ არს ჩემდა მიწერად თქუენდა CD, მეტ რაჲმე მიჩს მიწერად თქუენდა AB, աւելի է ինձ եւ գրել առ ձեզ *II კორ.9,1;* ნამეტავისაგან გულისა პირი იტყჳს, ի յաւելուածոյ սրտի խօսի բերան *მთ.12,34;* არა ნამეტავისაგან ვისისამე არს ცხორებაჲ მისი, ոչ եթէ ի մթերից ընչից ուրուք իցեն կեանք նորա *ლ.12,15.* რაჲ არს ნამეტნავ კაცისა? O, զի՞նչ առաւելութիւն է մարդոյ *ეკლ.6,11;* ნამეტნავი, ապարումն *რიცხ.4,26;* ნამეტნავი შესაწირავი ჩემი [იყოს] უფროჲს ყოვლისა ერისა, յաւելուած պատարագի իմոյ եղիցի ամենայն ժողովրդեան *ლშშ.164,3-237,3.*

ნამთაულ-ი վիճակ („საზომი“ G): საზომ სამკჳდრებელისა მისისა (იქმნა) ისრაელი G, վիճակ ժառանգութեան իւրոյ... իսրայէլ *II შჯ.32,9.*

ნამუსრევ-ი կոտոր. պատառ („ნატეხი“, ნამსხვრევი): აღიღეს ნეშტი ნამუსრევისაჲ, բարձին զնշխարս կոտորոցն *მთ.14,20;* რაოდენი გოდორი სავსჱ ნამუსრევი აღიღეთ? DE, რავდენი კუელი სავსჱ ნატეხისაჲ აღიღეთ? C, քանի՞ սակառի բարձէք զկոտորոցն լի *მრ.8,19;* ნუუკუე ნამუსრევი პილენძისაჲ მის აღჰკრთეს და ეცეს მას, զի մի պատառք պղնձոյն ոստուցեալ վիրաւորեսցեն զնա *ფლკტ.135,10-441,13.*

ნამუშაკევ-ი գործ (საქმე): ანუ არა ნამუშაკევნი ჩემნი თქუენ ხართა? ոչ ապաքէն գործ իմ դուք էք *I კორ.9,1;* რაჲთა დაიცვას ნამუშაკევი თჳსი, պահել զգործ իւր *მ.ცხ.297r-319.*

ნამცუეც-ი փշրանք (ნამცეცი): არა... დაუტევის... არცა თუ ერთი ნამცუეცი, არცა კნინი ნაბიჭევი, ոչ եթող... ոչ մի փշրանս *მცხ.308v-335.*

ნამწუარ-ი այրեցուած („დამწუარი“): შთასხნეს საშუალ ნამწუარსა დიაკეულისასა G, შთადვან იგი შუა დამწუარსა მას დიაკეულისასა B, արկցեն ի մէջ այրեցածի երինջուն *რიცხ.19,6.*

ნამჴეცავ-ი գազանաբեկ (მხეცისგან კბილგაკრული): ნამჴეცავი არასადა მოგართუ შენ O, զգազանաբեկն ոչ բերի առ քեզ *დაბ.31,39;* რომელმან ჭამოს მძორი ანუ ნამჴეცავი G, որ ուտիցէ զմեռելոտի կամ զգազանաբեկ *ლევ.17,15;* ნამჴეცავი არა მიჭამიეს შობით ჩემითგან O, գազանաբեկ ոչ երբեք կերայ ի ծննդենէ իմմէ *ეზეკ.4,14.*

ნანარ-ი ժրագլուխ. մտավարժ. ցած („კეთილი“, „გულმახჳლი“, გონიერი, მდაბალი): ენამან ორისმეტყუელმან დედანი ნანარნი განჴადნა O, ენამან მესამემან დედაკაცნი კეთილნი განსდევნა B, լեզու երեքկին զկանայս ժրագլխս եհան *ზირ.28,19;* ყრმაჲ ვიყავ ნანარი და სული მხუედა კეთილი O, ყრმა ვიყავ გულმახჳლ და სულით შევიმთხჳ სახიერი B, մանուկ էի մտավարժ եւ ոգւոյ բարւոյ դիպեցայ *სიბრძ.სოლ.8,19;* ნანარსა გნადის მიახლებაჲ, ցած առ ապականիչն հպիք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,25-43,2.*

ნანდჳლ արդարեւ (მართლა): ნანდჳლ ნაცილ იყვნეს ბორცუნი J, արդարեւ սուտ իսկ էին բլուրք *იერ.3,23.*

ნანდჳლვე, ნამდჳლვე արդարեւ. հաւաստի. ստուգապէս. ստուգիւ („ჭეშმარიტად“, ნამდვილად, მართლა): ნანდჳლვე კაცი ესე მართალ იყო C, ჭეშმარიტად კაცი ესე მართალი იყო DE, արդարեւ այրս այս արդար էր *ლ.23,47;* ნანდჳლვე მენავენი არიან, հաւաստիւ նաւորդք իցեն *ანდ.-ანატ.234,1-44,12;* ნანდჳლვე ძირი... ბოროტთაჲ არს, ստուգապէս արմատ ամենայն չարեաց... է *მ.ცხ.12v-10;* ნანდჳლვე, მამაო, ყოველსავე ცოდვისთჳს მოგუეჴადებისა სასჯელი, ստուգիւ. հայր. եթէ ընդ ամենայն մեղաց դատելոց եմք *მ.ცხ.30r-26.*

ნანებ-ა զղջանալ. ի զղջումն գալ. ստրջանալ. ապաշաւել. ապաշխարել (ნაღვლობა, სინანული): დაღათუ შეგაწუხენ თქუენ წიგნითა მით, არა ვინანი, թէեւ տրտմեցուցի զձեզ թղթովն. ոչ զղջանամ *II კორ.7,8.* მჭამელნი მისნი ინანდენ J, որ ուտեն զնա զղջասցին *იერ.2,3;* ნანება, ի զղջումն գալ *იგ.სოლ.2,19;* მცნებათა ჩამთა ზედა ინანდე O, ի վերայ բանից իմոց ստրջասցիս *ზირ.12,12;* შეიკრძალენ იგინი და ინანდი O, յորժամ ընկալցիս զնոսա. ապաշաւեսջիր *იგ.სოლ.24,39;* ინანდა გარდასრულთა მათ დღეთა, ապաշխարէր վաւուրսն անցեալ *მ.ცხ.94v-105.*

ნაოთხალ-ი չորրորդ („მეოთხედი“): ნაოთხალი საწყაო ღჳნო B, მეოთხედი საწყაოჲსა ღჳნისაჲ G, չորրորդ մասն դորակի գինւոյ *ლევ.23,13.*

ნაოჭ-ი կնճիռն. խորշ („ნახჭი“, კვანძი, შეთქმულება): იპოვა ნაოჭი (ნახჭი J) კაცთა შორის იუდაჲსთა

და მკჳდრთა იერუსალჱმისათა O, գտաւ կնճիռն յայսդ Յուդայ եւ ի բնակիչսդ Երուսաղեմի *იერ.11,9;* რაჲთა არა აქუნდეს მწინკულევანებაჲ, არცა ნაოჭ ბრძჳლისა, զի մի՛ ունիցի ինչ արատ կամ խորշ *ეფეს.5,27.*

ნაპარევ-ი գողունի. գողօն (ნაქურდალი, მოპარული): ვზღვეევდ თავით ჩემით ნაპარევსა დღისა და ღამისასა O, յանձնէ տուժէի զգողունի տուընջեան եւ զգողունի գիշերոյ *დაბ.31,39;* იპოოს ჴელსა მისსა ნაპარევი O, գտցի ի ձեռին նորա գողօնն *გამ.22,4.*

ნაპრალ-ი փապար. ծերպ. վիհ. քարածերպ (ხვრელი, ნახეთქი): შთაჴდა თავი ჩემი ნაპრალსა მთათასა O, եմուտ գլուխ իմ ընդ փապարս լերանց *იონა2,6;* დაჰმალვიდენ... ნაპრალებსა კლდეთასა და ჴურელთა J, ქუეყანისათა, թափուցեն... ի ծերպս եւ ի սորս երկրի *ეს.2,19;* ნაპრალი, վիհ *II მფ.18,17;* ნაპრალსა კლდისასა... დაიდგნიან და იქმნიან ბუდჱ თჳსი, եթէ ի քարածերպս... բոյնս դնեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.205,8.*

ნარდ-ი նարդեան. նարդոս („ნარდიონ", „ლარდიონი", სურნელოვანი ზეთი): აქუნდა ალაბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ DE, აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდიონი პატიოსანი C, ունէր շիշ իւղոյ նարդեան ազնուի *მრ.14,3;* მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ნარდისა (ლარდიონი რჩეული C), առեալ լիտր մի իւղոյ նարդեան *ი.12,3;* ნარდი, նարդոս *ქება 4,14.*

ნართავ-ი խառնեալ (შერეული): მრავალი ნართავი ერი თანა გამოერთო მათ O, որ այլեւս խառնեալ էին ի նոսա *ივდ.2,11.*

ნარისუავ-ი, ნარისუევ-ი կտուրք („ნარისუელი", ნაპარსი): დასაბამი ნარისუავთა ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას G, პირველი ნარისუევი (ნარისუელი S) ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას SB, զպտուղ կտրոց խաչանց քոց տացես նոցա *II შჯ.18,4;* ნარისუევითა ტარიგთა ჩემთაჲთა განტფებოდეს ბჭენი მათნი S, ի կտրոց խաչանց իմոց ջեռան թիկունք նոցա *იობ.31,20.*

ნარჩევ-ი տրուպ. անարգ. ջնջան. առակ նշաւակի (უკანასკნელი, უპატიო, მდარე): მე ვარ ნარჩევი მოციქულთაჲ, ես իսկ եմ տրուպն առաքելոց *I კორ.15,9;* ვითარცა ნარჩევსა მეჩუენა მეცა, իբրեւ անարգի միոջ երեւեցաւ եւ ինձ *Iკორ.15,8;* ნარჩევ მართლისა უშჯულოჲ O, ջնջան լինի արդարոյն անօրէն *იგ.სოლ.21,18;* ვითარცა ნარჩევნი სოფლისანი შევიქმნენით, իբրեւ առակ նշաւակի եղեաք *I კორ.4,13.*

ნასრულ-ი նուիրեալ (შეწირული): არა იყოს ნასრული ყოვლისა მიმართ ალთქუმისა ძეთაგან ისრაჱლისათა G, մի՛ նուիրեալ ոք յուստերաց Իսրայելի *II შჯ.23,17.*

ნასყიდობა գին (ფასი): იყოს ვერცხლი ნასყიდობისა მისისაჲ, ვითარცა დღისა სასყიდლისაჲ G, եղիցի արծաթ գնոց նորա իբրեւ վարձկանի *ლევ.25,50.*

ნასხლევ-ი ուռ. որթ. որթու փայտ („ვენაჴი", „ვაზი", ნასხლავი, ლერწი): ვითარცა-იგი ნასხლევსა ვერ ჴელ-ეწიფების ნაყოფისა მიღებად თავით თჳსით DE, ვითარცა ვენაჴმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თავით თჳსით C, որպես ուռն ոչ կարէ պտուղ բերել յանձնէ իւրմէ *ი.15,4;* განვარდეს გარე ვითარცა ნასხლევი C, ել նա արտաքս իբրեւ ուռն *ი.15,6;* ნასხლევსა მოშჭრინ და მოჰკუეთნ J, զուռսն կտրիցէ եւ ի բաց հատանիցէ *ეს.18,5;* აგზებდეს საჴუმილსა მას ნავთსა, ფისსა, ნაძეძსა და ნასხლევსა O, ի բորբոքելոյ զհնոցն նաւթիւ եւ ձիթով եւ վշով եւ որթով *დან.3,46;* ალავსნის ბაგინი იგი ნასხლევითა გინა თუ შეშითა, լնու զբագինն որթու փայտիւ *ფიზ.X,16.*

ნასხმან-ი յօդ (იოგი, სახსარი): მისწუთების იგი ვიდრე განსაყოფელადმდე სულისა და სამშჳნველისა ტჳნთა, ნაწევართა და ნასხმანთა, հասանէ... մինչեւ ցբաժանումն հոգւոյ եւ շնչոյ յօդից եւ ուղղոյ *მცხ.231r-250.*

ნასხურ-ი փարելի (ჩვარი; ნაგავი): შევიქმნენით ყოველთა ნასხურ მოაქამდე, ամենեցուն փարելի լինել մինչեւ ցայժմ *I კორ.4,13.*

ნატამალ-ი աւերակ (ნანგრევი): ვიყავ მე ვითარცა ბუვი (ბუჲ Ⴊ) ნატამალსა, եղէ ես որպէս բու յաւերակի *ფს.101,7.*

ნატამნევ-ი աւերակ (ნანგრევი): ვიყავ მე ვითარცა ბუვი ნატამნევსა, եղէ ես որպէս բու յաւերակի *ფიზ.VII,4.*

ნატაცებ-ი յափշտակութիւն („მონატაცები", ნანაგლეჯი): სავსე არიან ნატაცებითა, լի են յափշտակութեամբ *მთ.23,25;* ნატაცები G, მონატაცები O, յափշտակութիւն *ლევ.6,4;* საყოფელი მისი [ალავსო] ნატაცებითა O, զբնակութիւն իւր [ելից] յափշտակութեամբ *ნაუმ 2,12;* ისწავა ტაცებაჲ ნატაცებთაჲ, კაცებს ჭამდა O, ուսաւ յափշտակել զյափշտակութիւն եւ եղեւ մարդախանձ *ეზეკ.19,3.*

ნატეხ-ი կոտոր. բեկոր („ნამუსრევი", ნამსხვრევი): რაოდენი კუელი სავსჱ ნატეხისაჲ ალიღეთ?C, რაოდენი გოდორი სავსჱ ნამუსრევი ალიღეთ?DE, քանի՞ սակառի բարձէք զկոտորոցն լի *მრ.8,19;* გარდამოუტყორცა ნატეხი ერთი საფქვილისაჲ ზღუდით, կին մի բեկոր երկանի ընկէց ի վերայ նորա ի վերուստ ի պարսպէն *II მფ.11,21.*

ნატიფ-ი նատիփ (ხმიადი, კვერი): მან ინება ნატიფი და არა დაიცონა... მორთუმად მისა ნატიფსა, խնդրեաց նատիփս եւ գնաց ծերն... բերել զայն նմա *მცხ.381v-438.*

ნატკეც-ი թին („ნაკუეთი"): რაოდენნი იქმნებიან ვენაჴისაგან ლჳნოჲ ნაგუერდლითგან ვიდრე ნატკეცადმდე, არა ჭამოს G, რომელი იქმნების ვენაჴისაგან ლჳნოჲ ნაგუდლითგან ვიდრე ნაკუეთამდე, არა სუას B, զինչ եւ լինիցի յորթոյ զգինի ի չամչոյ մինչեւ ցթինն մի կերիցէ *რიცხ.6,4.*

ნატრა երանել. երանի տալ. ցանկանալ (ნატრვა): მნატრიდენ მე ყოველნი ნათესავნი, երանեսցեն ինձ ամենայն ազգք *ლ.1,48;* მნატრიდენ მე დედანი, երանեսցեն զիս կանայք *დაბ.30,13;* ჰნატრიდეს მას, երանիցին նմա *ქება6,8;* ჰნატრის აღსასრულსა მართალთასა O, երանէ զվախճան արդարոց *სიბრძ.სოლ.2,16;* გნატრიდეს თქუენ ყოველი თესლები O, երանիցեն ձեզ ամենայն ազգի *მალ.3,12;* აღსასრულადმდე ნუ ჰნატრი კაცსა O, յառաջ քան զվախճան մի տուր երանի մարդոյ *ზირ.11,30;* ვჰნატროთ მას, երանի տացուք նմա *ზირ.34,9;* მე, ანტონი, ვჰნატრიდი, ես, Անտոն... ցանկացայ *მსკ.61,2.*

ნატყუენავ-ი աւար. կապուտ. գերութիւն. գերի („ალაფი", „ავარი", „იავარ-ი", ნატაცები, ნადავლი, ტყვე): ნატყუენავი მისი განუყვის, զաւար նորա բաշխեսցէ *ლ.11,22;* განყავთ ნატყუენავი იგი შორის მბრძოლთა მათ, բաժանեսցէք զաւարդ ի մէջ պատերազմողացդ *რიცხ.31,27;* და ნატყუენავი, რომელ იყო ქალაქსა შინა S, თჳნიერ საცხოვართა და ალაფთა ქალაქისა შინათასა G, բաց յանասնոյ եւ յաւարէ քաղաքին զոր աւարեցին որդիքն Իսրայելի *ისუ 6.8,27;* წარიღეს ნატყუენავი მრავალი, առին աւար բազում // *ნშტ.25,13;* აღავსნეთ სახლნი ჩუენნი ნატყუენავითა O, լցցուք զտունս մեր աւարաւ *იგ.სოლ.1,13;* ნატყუენავი ქალაქთაჲ წარმოვიღეთ S, զկապուտ քաղաքաց զոր առաք // *შჯ.2,35;* ავარი და ნატყუენავი და საფასჱ განუყოს მათ, զաւար եւ զկապուտ եւ զստացուածս բաշխեսցէ նոցա *დან.11,24;* მოიღე ნატყუენავისაგან მთავართაჲსა, առ դու ինձ ի գերութենէ անտի *ზაქ.6,9;* დაიტაცეს მათგან ნატყუენავი G, առ ի նոցանէ գերի *რიცხ.21,1;* შეკრიბოს ვითარცა ქჳშაჲ ნატყუენავი იგი O, կուտեսցէ զգերի երբեւ զաւազ *ამბ.1,9;* შჭამდე შენ ნატყუენავსა მას მტერთა შენთასა S, შეშჭამო ყოველი იავარი მტერთა შენთაჲ G, կերիցես զամենայն զաւար թշնամեաց քոց // *შჯ.20,14.*

ნაფთ-ი նաւթ. կպրածիւթ (ნავთი): აგზებდეს საჴუმილსა მას ნაფთსა, ფისსა, ნაძეძსა და ნასხლევსა J, ի բորբոքելոյ զհնոցն նաւթիւ եւ ծիթով եւ վշով եւ որթով *დან.3,46;* მოფისა იგი ნაფთითა O, ծեփեաց զնա կպրածիւթով *გამ.2,3.*

ნაფურცლისზედა ճռաքաղութիւն („საკუფხებელი", ვაზზე შერჩენილი ყურძენი): ანუ არა უმჯობესობს ნაფურცლისზედაები მისი, ვიდრე სასთულე ავიეზირისი G, ანუ არა უმჯობეს არს საკუფხებლები ეგე ეფრემისი, ვიდრელა სასთულებელი აბეზერისი S, ոչ ապաքէն լաւագոյն է ճռաքաղութիւնդ Եփրեմի քան զկութսն Աբիեզերայ *მსჯ.8,2.*

ნაფშუენ-ი փշրանք (ნამცეცი): შემდგომად მცირედისა დაულბეს... ნაფშუენი პურისაჲ ლჳნითა, յետ սակաւ միոյ թրջեալ փշրանս ինչ գինեաւ *მცხ.134v-153.*

ნაქმარ-ი գործ („საქმე", ნამოქმედარი): ნაქმარ (საქმჱ G) ჴელოვნისაჲ, գործոյ ճարտարի *ქება7,1;* იხილეს ნაქმარი იგი საშინელი, տեսին զահարկու զայն գործ *მცხ.159v-175.*

ნაქმნევ-ი գործ. շինուած. հասակ (საქმე, ნაგები, აღნაგობა): ცუდ (ცუდად O) არიან ნაქმნევნი იგი საკიცხელნი J, սնոտի են եւ գործք խաբէութեան *იერ.10,15;* ჩუენებად მისა ნაქმნევისა მის ტაძრისაჲსა C, ցուցանել նմա զշինուած տաճարին *მთ.24,1;* ნაქმნევი სიბერემან გარდააქციის კაცისაჲ. զհասակ ծերութիւն կարկամեցուցանէ *ფლკტ.140,3-447,32.*

ნაქონ-ი ինչ-ք („ნაყოფი", ქონება): აღიყვანნა... ყოველნი ნაქონნი მისნი G, აღიყვანა... ყოველი ნაყოფი მისი S, եհան... զամենայն ինչս նորա *ისუ 6.7,24.*

ნაქსოი ամղան („შატროვანი", წამოსასხამი): ვიხილე ნატყუენავსა შინა ნაქსოი ჭრელი G, ვიხილე ტყუენვასა მას შინა შატროვანი ერთი ჭრელი S, տեսի յաւարին ամղան մի նկարէն գեղեցիկ *ისუ 6.7,21.*

ნაქურთენ-ი ղրուագ („პეპელი", ლითონის ჩუქურთმა): ყვენ იგინი ნაქურთენებად ჭედილებად, გარემოსადებელად საკურთხეველისად G, შეჰქმენ იგინი პეპელად ჭედილად, გარემოსადებელად საკურთხეველისა B, արասցես զայդ ղրուագս կռածոյս նուարտանս սեղանոյն *რიცხ.17,3.*

ნაქურცენ-ი (ნაქურთენ-ი) կեղեւանք. կեղեւ („ქერქი"): გარდამოვარდეს თუალთაგან მისთა ვითარცა ნაქურცენნი (ნაქურთენნი G), անկան յաչաց նորա իբրեւ կեղեւանք *საქ.მოც.9,18;* სიტყუაჲ შენი შუენიერ, ვითარცა ნაქურცენი

მრენეულისაჲ (ბრონეულისა S) საკეთენი შენნი O, խօսք քո գեղեցիկք իբրեւ զկեղեւ նռան են այտք քո *ქება4,3;* მოთალა სწავლულად ნაქურცენი მისი O, განთალო კეთილსწავლულებითა ყოველი ქერქი მისი, քերեաց ճարտարութեամբ զամենայն կեղեւ նորա *სიბრძ.სოლ.13,11.*

ნაღუარევ-ი հեղեղատ, հեղեղ. ուղխ. ձոր („ჴევი", ნიაღვარი): ნაღუარევი G, ჴევი S, հեղեղատ *მსჯ.16,4;* გამოვედ მე ბჭესა მას ნაღუარევისასა O, ելի ես ընդ դուռն հեղեղատին *ნეემ.2,13;* გარდამოადინენ ვითარცა ნაღუარევნი ცრემლნი დღჱ და ღამჱ O, հոսեսցեն իբրեւ զհեղեղ զարտասուս ի տուէ եւ ի գիշերի *გოდ.იერ.2,18;* მოაქციე, უფალო, ტყუჱ ჩუენი, ვითარცა ნაღუარევი ბღუარითა, դարձո. տէր. զգերութիւնս մեր որպէս զուղխս ի հարաւոյ *ფსლ.125,4;* ნაღუარევი, ձոր *ლევ.23,40.*

ნაღვნევ-ი գինւոյ: ჭურჭელი... რომელსა შინა ღვნოჲ შთაისხას, ნაღვინევი [არს], յորում գինի արկանիցի աման գինւոյ իցէ *მცხ.266r-284.*

ნაყვა იხ. დანაყვა.

ნაყოფ-ი պտուղ. արմտիք. արդիւնք. ինչք. բերք. երախայրիք. բարիք. ստացուած. մուտ արդեանց („ხილი", „ნაშრომი", „იფქლი", „მონაგები", „ჯეჯილი", „შესაწირავი"): ნაყოფისა მათისაგან იცნნეთ იგინი, ի պտղոյ նոցա ծանիջիք զնոսա *მთ.7,16;* გამოსცის ნაყოფი მისი ჟამსა თჳსსა Ⴂ, გამოსცეს ხილი თჳსი ჟამსა თჳსსა Ⴀ, զպտուղ իւր ի ժամու տացէ *ფს.1,3;* დაასხით ვენაჴი და ჭამეთ ნაყოფი მისი O, տնկեսջիք այգիս եւ կերիջիք զպտուղ նորա *ეს.37,30;* ველთაგან ჭამეთ ნაშრომი მისი G, ველთაგან სჭამდეთ ნაყოფსა მისსა B, ի դաշտաց կերիջիք զարմտիս նորա *ლევ.25,12;* ყვეს ხილი ნაყოფისა მათისაჲ Ⴀ, ყვეს ნაყოფი იფქლისაჲ Ⴂ, արարին պտուղ արմտեաց իւրեանց *ფს.106,37;* მსთუად იშუებდე ნაყოფთა მისთა, վաղվաղակի ուտիցես յամտեաց նորա *ზირ.6,20;* შეკრიბეთ ნაყოფი წელიწადითი-წელიწადად ժողովեցէք արմտիս եւ կերայք ամ յամէ *ეს.29,1;* არა მაქუს, სადა დავკრიბო ნაყოფი ესე ჩემი, ոչ գոյ տեղի. ուր ժողովեցից զարդիւնս իմ *ლ.12,17;* სჭამდეთ ნაყოფთა მათგან B, შჭამდეთ ნაშრომთაგან ძუელთა G, կերիջիք զհին արդեանցն *ლევ.25,22;* რაჟამს დასთესიან და მომკიან, ნაყოფი იგი თჳსი მოართუან მეფესა, յորժամ սերմանեն եւ հնձեն. զարդիւնս իւրեանց բերեն թագաւորին *I ეზრა4,6;* შეიღეთ ყოველი ნაყოფი საუნჯეთა, զարդիւնս ամենայն ի շտեմարանս ժողովեցէք *მალ.3,10;* მისცა მათ ნაყოფი თჳსი C, მისცა მათ მონაგები თჳსი DE, ետ նոցա զինչս իւրս *მთ.25,14;* ყოველი ნაყოფი მისი განჴუებულ იყო DE, ծախեալ զինչս իւր զամենայն *მრ.5,26;* მუნ განაბნია ნაყოფი მისი, անդ վատնեաց զինչս իւր *ლ.15,13;* არღარა ვსუა ნაყოფისაგან ამის ვენაჴისა, ոչ արբից ի բերոյ որթոյ *ლ.22,18;* განჰხრწნიდეს ნაყოფთა მათთა G, განრყუნიან ჯეჯილი ქუეყანისა S, ապականէին զբերս երկրին *მსჯ.6,4;* ნაყოფებნი უფლისანი იყვნენ ნაწილ მათდა G, შესაწირავნი იგი უფლისანი იყვნედ ნაწილად მათა S, երախայրիքն տեառն վիճակ նոցա *II შჯ.18,1;* ვერ სადა იშუებდეს ნაყოფისაგან თჳსისა, ոչ լինիցի ուրախ ի բերիս իւր *ზირ.14,5;* ზედამდგომელნი ნაყოფთა დავითის მეფისანი S, վերակացուք ստացուածոցն Դաւթի արքայի *I ნშტ.27,31;* პირველი ნაყოფი თქუენი მიეცა მღდელსა O, პირველი ნაშრომი თქუენი მიეცით მღდელსა B, առաջին մուտ արդեանց ձերոց տաջիք քահանային *ეზეკ.44,30.*

ნაყოფება ընծայել („განბნევა", შეწირვა): არა ვანაყოფე მათგან არაწმიდებად G, არა განვაბნიე მისგან ბილწებითა S, ոչ ընծայեցի ի նոցանէ պղծոյն *II შჯ.26,14.*

ნაყოფება ընծայ. պտուղ. ողջակեզ („შესაწირავი", მსხვერპლი, ნაყოფი): ესე არიან ნაყოფებანი, რომელნი შესწირეთ უფალსა G, ესე შესაწირავი, რაოდენი შესწიროთ უფალსა B, այս են ընծայք. զոր մատուցանիցէք տեառն *რიცხ.28,3;* ნაყოფება G, შესაწირავი O, պտուղ *ლევ.2,16;* ნაყოფება G, შესაწირავი S, ողջակէզ *ისუ 6.22,26.*

ნაყოფიერ-ი պտղաբեր, պտղալից, պտղաւոր („მსხმო", ნაყოფის მომტანი, ნაყოფით სავსე, ნაყოფიანი): შექმნა ქუეყანაჲ ნაყოფიერი ბიცად, արար զերկիրն պտղաբեր յաղտաղտուկս *ფს.106,34;* დაიმკვდრნეს... ყოველი ხე ნაყოფიერი კეთილი საჭმელად S, ժառանգեցին... զամենայն ծառս պտղաբերս ի կերակուրս *ნეემ.9,25;* ვითარცა ზეთის ხილი ნაყოფიერი (მსხმოჲ Ⴀ) Ⴂ, որպէս ձիթենի պտղալից *ფს.51,10;* ნაყოფიერნი და უნაყოფონი, պտղաւորս եւ անպտուղս *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 317-262,13;* ნაყოფიერად დაემკვდროს იერუსალჱმი, պտղալից շինեսցի Երուսաղէմ *ზაქ.2,4.*

ნაყოფიერ ყოფა պտղաբերել. ունել զինչս („მონაგების ქონება"): არს ნაყოფიერ და აღორძინებულ, աճէ եւ պտղաբերէ *კოლ.1,6;* იყო იგი ნაყოფიერ C, აქუნდა მონაგები ფრიად, ունէր ինչս բազումս *მრ.10,22.*

ნაყოფიერება արդիւնք. լիութիւն. պտուղ (სისავსე, მოსავლიანობა): მსგავსად ნაყოფიერები-

სა მისისა O, ըստ արդեանն *გამ.22,5;* შჳდნი წელნი მოვლენ ნაყოფიერებისანი დიდნი O, ամք եւթն եկեսցեն բազում լիութեան *დაბ.41,29;* ნაყოფიერებაჲ მტილთა, ვენაჴთა და ყანობირებთაჲ, զպտուղ պարտիզաց եւ այգեաց եւ անդոց *მცხ.93v-104.*

ნაყოფითა სავსე պտղալից (ნაყოფსავსე): ქუეყანაჲ ნაყოფითა სავსჱ განურყუნელად ჰგიეს უკუნისამდე, երկիր պտղալից եւ անապական կայ հանապազ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.198,2-199.*

ნაყოფის გამომღებელ-ი պտղաբեր (ნაყოფის მომტანი): ნაყოფის გამომღებელ იყვნეთ C, պտղաբերք լինիցիք *ი.15,16.*

ნაყოფის გამოღება պտղաբերել, պտղաբեր լինել (ნაყოფის მოტანა): ბოროტისათჳს ნაყოფი გამოიღო, ի չարիս պտղաբերեցաւ *მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.64-9,12;* ნაყოფი გამოიღოთ, պտղաբեր լինել *ჰრომ.7,4;* ჟამნი ნაყოფის გამოღებისანი, ժամանակս պտղաբերս *საქ.მოც.14,6.*

ნაყროვ(ა)ნება որկորստութիւն, անառակութիւն, շատկերութիւն, որկրամոլութիւն (გაუმაძღრობა): სიმრავლენი სალმობათანი-ნაყროვანებისაგან და ფუფუნებისაგან იტყჳედ მკურნალნი, ախտից յորկորստութենէ եւ ի փափկութենէ դնեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ.109,15-42,14;* ნაყროვანებისაგან და მთრვალობისაგან ჯერ არს შიში, յարբեցութենէ եւ յանառակութենէ երկիւղ է *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ.108,11-40,15;* ნაყროვნებისა თანამოდგამ, շատկերութեան գործակից *ლონგ.189,38-717,28;* ბომონად შეჰრაცხე ნაყროვანებაჲ, մեհեան համարեսցիս զորկրամոլութիւն *მცხ.12v-10r.*

ნაშენებ-ი ტურფათაჲ գեղեցկաշէնք (კარგად ნაშენები): არცა...ულირს ძიებაჲ ნაშენებთა ტურფათაჲ, եւ ոչ խնդրել տունս գեղեցկաշէնս *მცხ.79r-90.*

ნაშობ-ი ծնունդ. որդի. զաւակ. կորիւն. մանուկ. յաւանակ („შვილი“, „კიცჳ“, ლეკვი, ყრმა, შობილი, შვილი): ნაშობნო იქედნეთანო, ծնունդք իժից *მთ.3,7;* არა აღდგომილ არს ნაშობთაგანი დედათაჲ უფროჲს იოვანე ნათლისმცემელისა DE, არა აღდგომილ არს შობილი დედათაგანი უფროჲს იოჰანესა ნათლისმცემელისა C, չէ յարուցեալ ի ծնունդս կանանց մեծ քան զՅովհաննէս մկրտիչ *მთ.11,11;* რაჲსათჳს ჰშევ ესევითარი ესე ნაშობი ბოროტი? վասն է՞ր այդպէս չար ծնունդ ծնար *ფლკტ.158,16-472,1;* ნაშობი გეჰენიაჲსი, որդի գեհենի *მთ.23,15;* ნაშობთა კუროთა და ვაცთასა GS, որդւոց ցլուց եւ նոխազաց // *მჯ.32,14;* არა ესუას ნაშობი უკეთურსა, ոչ լինի զաւակ չարաց *იგ.სოლ.24,20;* არღარა ებრაელთა ნაშობნი მეფობდენ, ոչ եւս երբայեցւոց զաւակ թագաւորեսցէ *მრთ.S.კირ.იერ.-გამოცხ.ჯუარ.240,1;* საწოლსა ნაშობსა ასპიტთასა ჴელი დასდვას J, ի բոյն կորեանց իժից արկցէ զձեռն իւր *ეს.11,8;* მინდა შეკრებაჲ ნაშობთა შენთაჲ C, ვინებე შეკრებაჲ შვილთა შენთაჲ DE, կամեցայ ժողովել զմանկունս քո *მთ.23,37;* ზე ზის... ნაშობსა კარაულისასა DE, ზე ზის... კიცუსა ვირსა C, հեծեալ... ի յաւանակի իշոյ *მთ.21,5.*

ნაშობი უცხო თესლისაჲ օտարածին (უცხოელი) *დაბ.17,12.*

ნაშობი ქალ-ი աղճկորդի (სიძვით ნაშობი): ნაშობო ქალო, გულ-დედაო, მდედრ განზრდილო O, աղճկորդի. անձնամատն *I მფ.20,30.*

ნაშობი ქუეყანისაჲ երկրածին (მიწიერი) *იგ.სოლ.2,18.*

ნაშობიერ-ი զաւակ (შვილი): პირუტყუნიცა ნაშობიერ არიან წინაშე შენსა, անասնոց զաւակ գոյ առաջի քո *ლშშობ.185,17-252,12.*

ნაშრომ-ი վաստակ. արդիւնք. վարձ. պտուղ. արմտիք. ջան. բերք. արար, աշխատութիւն („შრომილი“, „ტკივილი“, „ნაყოფი“, „შესაწირავი“, სასყიდელი, მოსავალი): ნაშრომსა მათსა შეხუედით C, შრომილსა მათსა შემოხუედით DE, ի վաստակս նոցա մտէք *ი.4,38;* მისცა... ნაშრომი მათი მკალსა, ետ... զվաստակս նոցա մարախոյ *ფს.77,46;* დასაბამი ყოვლისა ნაშრომისა მათისაჲ ᑕ, დასაბამი ყოვლისა ტკივილისა მათისაჲ Ꝉ, զսկիզբն ամենայն վաստակոյ նոցա *ფს.104,36;* უცხოთა აღიჭრან ნაშრომი მათი, յափշտակեսցեն օտարք զվաստակս նորա *ფს.108,11;* წარიღონ ყოველი ნაშრომი შენი და ყოველი რუდუნებული შენი, առցեն զամենայն վաստակս քո եւ զերկս քո *ეზეკ.23,29;* შჭამდეთ ნაშრომთაგან ძუელთა G, სჭამდეთ ნაყოფთა მათგან B, կերիջիք զհին արդեանցն *ლევ.25,22;* აჭამნა მათ ნაშრომნი აგარაკთანი G, აჭამა მათ ნაყოფი იგი ველთაჲ S, կերակրեաց զնոսա արդեամբք անդաստանաց // *მჯ.32,13;* ნაშრომი იგი ჩემი მივილო, զվարձն իմ առից *თომა მოც.19,2-397,14;* ვითარცა ნაშრომი (შესაწირავი B) საწნეხელისაგან, իբրեւ զպտուղ ի հնձանէ *რიცხ.18,30;* ველთაგან ჭამეთ ნაშრომი მისი G, ველთაგან სჭამდეთ ნაყოფსა მისსა B, ի դաշտաց կերիջիք զարմտիս նորա *ლევ.25,12;* ნაშრომი მშობელთაჲ ვიქმენ მე არა სარგებელად, ո՛ ջան ծնօղաց եղեալ անօգուտ *ფლკტ.142,33-451,9;* ნაშრომი G, ნაყოფი B, բեր *ლევ.25,7;* კურთხეულ იყვნენ... ნაშრომ-

ნი (ნაყოფი S) ქუეყანისა შენისანი (შენისაჲ S), օրհնեալ լիցին... արարք երկրի քո *// შჯ.28,4;* ნაშრომისაგან თჳსისა იქმოდის მოწყალებასა, յաշխատութենէ իւրմէ *მცხ.322r-348.*

ნაცარ-ი մոխիր: ძაძითა ნაცარსა ზედა მსხდომარეთა შეინანეს, խորգով եւ մոխրով ապաշխարեալ էր *მთ.11,21;* მე ვარ მიწაჲ და ნაცარი O, ես հող եմ եւ մոխիր *დაბ.18,27;* მოიღეთ თქუენ ჴელითა თქუენითა სავსჱ ნაცარი საჴუმილისაგან O, առէք դուք լի ձեռք ձերովք մոխիր հնոցի *გამ.9,8;* ნაცარი დაირეცონ O, ընդ մոխիր թաւալեսցին *ეზეკ.27,30;* მაჭამა მე ნაცარი O, ջամբեաց ինձ մոխիր *გოდ.იერ.3,16.*

ნაცვალ, ნაცვალად փոխանակ. ընդ („წილ"): ნაცვალ G, წილ S, փոխանակ *მსჯ.15,2;* ნაცვალ შვილაკისა მაგის ჩემისა, փոխանակ որդեկիդ իմոյ *ფლკტ.158,12-472,10;* ნაცვალად განმღებელთა ყოვლისა საშოჲსათა ყოველთა ძეთაგან ისრაჱლისთა G, მათ წილ, პირმშოთა ძეთა ისრაელისათა, რომელთა განაღონ საშოჲ B, փոխանակ ամենայն անդրանկաց. որ բանան զամենայն արգանդ յորդւոց Իսրայելի *რიცხ.8,16;* ნაცვალად G, წილ O, փոխանակ *ლევ.6,22;* ნაცვალად მათა აღადგინნა ღმერთმან ძენი მათნი, ընդ սոցա յարոյց Ա՟ծ զորդիս նոցա *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.120,3-121.*

ნაცვალ-ი փոխանակ. հատուցումն. փոխարէն. փոխանորդ (მაგიერი; სამაგიერო): უკუეთუ განცვლით განსცვალო იგი... იყვნენ იგი და ნაცვალი მისი G, ապա թէ փոխանակելով փոխանակեսցէ... եղիցի եւ այն եւ փոխանակն *ლევ.27,10;* დასთრგუნავთ მართალსა და მიიღებთ ნაცვალსა O, առ ոտն կոխէիք զաղքատն առնելով փոխանակս *ამოს5,12;* მიგეცინ ქრისტემან ნაცვალი კეთილი, տացէ քեզ Աստուած զհատուցումն բարի *მრკ.253r-204,15;* მოელოდე ნაცვალსა, մնասցես զփոխարէն *მცხ.301-26;* შექმნა ნაცვალი კლიტისაჲ და განაღებნ კარსა, արար փոխանորդ բանալեաց եւ բանայր զդրունս *მცხ.374v-431.*

ნაცვალი ძაღლისაჲ շանսխուր (მრუშობისათვის გასამრჯელო): არა შესწირო სასყიდელი მეძვისაჲ, არცა ნაცვალი ძაღლისაჲ GS, մի՛ տարցիս զկապէնս պոռնկի եւ մի՛ զշանսխուրս *// შჯ.23,18.*

ნაცილ-ი սուտ. սնոտի. ստութիւն („ტყუილი", ცრუ, ამაო; სიცრუე): ნანდჳლ ნაცილ იყვნეს ბორცუნი O, ნანდჳლ ტყუილი სადამე იყვნეს ბორცუნი B, արդարեւ սուտ իսկ էին բլուրք *იერ.3,23;* საჩუენებელსა ნაცილსა იტყოდეს [მისანნი] O, երազս սուտս խօսէին *ზაქ.10,2;* ნაცილ არიან ქმნულნი ბაგისსაყოფელნი, սնոտի են գործք ծաղանաց *იერ.51,18;* არა გამოვიდეს ნაცილი პირისაგან მონისა შენისა O, ոչ ինչ ելանէ ստութիւն ի բերանոյ ծառայի քոյ *ივდ.5,5.*

ნაცილად սուտ. տարապարտուց. ստութեամբ. անիրաւութեամբ („ცრუ", „უსამართლოდ", ცრუდ, ამაოდ, უბრალოდ): ფუცა ნაცილად ერთისა შემწამებენ მე O, ცრუ დამწამეს მე B, սուտ վկայեն զինէն *დან.13,43;* რომელი ფუცვიდეს სახელსა ჩემსა ნაცილად, որ երդնուցու սուտ յանուն իմ *ზაქ.5,4;* რომელი აბრალებდეს ნაცილად, იგი არა განერეს, որ մեղ դնէ տարապարտուց. ոչ ապրեսցի *იგ.სოლ.19,5;* არა ნაცილად დასაჯენ O, არა უსამართლოდ უსაჯენ B, ոչ տարապարտուց դատեցեր *სიბრძ.სოლ.12,13;* ნაცილად, ստութեամբ *მალ.3,5;* ნაცილად, անիրաւութեամբ *იობ.36,18.*

ნაცოდავ-ი մեղք („ცოდვა"): ესე იყავნ თქუენდა... ყოველთაგან ნაცოდავთა მათთა G, იყოს თქუენდა... ყოვლისაგან ცოდვისა მათისა B, այս եղիցի ձեզ... յամենայնէ առ ի մեղաց նոցա *რიცხ.18,9.*

ნაცოხალ-ი որ որոճէ. որոճող („საცოხნელი", ნაცოხნი): აღმომღებელთა ნაცოხლისათა, აღმოიცოხნიდეს საცოხნელსა O, որոճիցէ *ლევ.11,4;* ნაცოხალი G, որոճող *// შჯ.14,6.*

ნაცჳვნებ-ი იხ. გარდამონაცჳვნები.

ნაცხრენ-ი աղբ („მურკლი", ნაგავი): ყრასა ცხრილისასა დაშთის ნაცხრენი O, განბერტყითა საცერსა დაადგრების მურკლი B, ի մաղին խախալելոյ մնայ աղբ *ზირ.27,4.*

ნაძეძ-ი վուշ. խծուծ. ծեծած (ნაძენძი): ნაძეძი შეკრებული არს შესაკრებელი უშჯულოთაჲ O, վուշ դիզեալ ` ժողով անօրինաց *ზირ.21,9;* აგზებდეს საჴუმილსა მას ნაფთსა. ფისსა, ნაძეძსა და ნასხლევსა O, ի բորբոքելոյ զհնոցն նաւթիւ. եւ ձիթով եւ վշով եւ որթով *დან.3,46;* ნაძეძი, խծուծ *მსჯ.15,14;* იყოს ვითარცა ნაძეძი სელისაჲ J, եղիցի... իբրեւ զծեծած վշոյ *ეს.1,31.*

ნაძილევ-ი երազ („ჩუენება", სიზმარი): ვითარცა ესმა გედეონს განმარტებაჲ ნაძილევისაჲ და შეტყუებაჲ მისი G, ვითარცა ესმა გედეონს თხრობაჲ იგი ჩუენებისაჲ მის და შეტყუებაჲ მისი S, իբրեւ լուաւ Գեդէոն զպատմութիւն երազոյն եւ զմեկնութիւն նորա *მსჯ.7,15.*

ნაძილევება տեսանել („ხილვა"): ვინაძილევე ნაძილევი G, ჩუენება, რომელი ვიხილე B, տեսի... երազ *მსჯ.7,13.*

ნაძლევ-ი դաշն („აღთქმა", პირობა, კავშირი): ნაძლევი დაიდვას მის თანა O, აღთქმა დადვნეს მის მიმართ B, դաշինս կռեցին ընդ նմա *სიბრძ.*

სოლ.1,16; სიკუდილსა თანა ნაძლევი [ვყავთ] Եւ ընդ մահու դաշինս կռեցաք *ეს.28,15.*

ნაძოვან-ი կեդրոն („კედრონ-ი“, ნაძვნარი): გამოვიდა მოწაფეთა მისთა თანა წიაღ ჴევსა მას ნაძოვანსა DE, განვიდა მოწაფითურთ თჳსით წიაღ ჴევსა მას კედრონისასა C, ել աշակերտօքն հանդերձ յայնկոյս ձորոյն կեդրովնի *ი.18,1.*

ნაძვ մայր. նոճ. եղեւնափայտ. թեղօշ. կեդրոն. եղեւին (ნაძვი): მოსცა ძელი ნაძჳსაჲ და მაშენებელნი ზღუდეთანი და ხურონი ძელისა, რ˜ა უშენონ მას სახლი S, առաքեաց... փայտս մայրս եւ շինօղս որմոց եւ հիւսունս փայտից շինել նմա տուն *I ნშტ.14,1;* გარდამოიღონ ნაძჳსა ძელი ლიბანით O, իջուցեն մայր փայտ ի Լիբանանէ *I ეზრა 4,48;* ჴმამან უფლისამან შემუსრნის ნაძუნი, ձայն տեառն փշրէ զմայրս *ფს.28,5;* ვითარცა ნაძჳ აღდგომაჲ მისი, իբրեւ զմայր է բարձրութիւն նորա *სოფ.2,14;* მე დამკჳდრებულ ვარ სახლსა შინა ნაძჳსასა, ես բնակեմ ի տան մայր փայտից *I ნშტ.17,1;* ვითარცა ნაძჳ ლიბანისაჲ და ვითარცა საროჲ მთათა ერმონისათა, իբրեւ զնոճ բարձրացայ ի Լիբանանու *ზირ.24,17;* ნაძუ, եղեւնափայտ *მსჯ.9,15;* მიძღუანე მე ძელი ნაძჳსაჲ, ფიჭჳ და ნაძჳ ლიბანით, տուր բերել ինձ փայտս մայրս եւ սարոյս եւ թեղօշս ի Լիբանանէ *II ნშტ.2,8;* დაწუა ჴევსა მას ნაძუთასა, այրեաց ի հեղեղատին կեդրոնի *II ნშტ.15,16;* მიუძღუანა მას ძელი ნაძჳსაჲ... და მოუვლინნა მას ხურონი ძელისანი და მოქმედნი ქვისანი, առաքեաց... փայտս եղեւնայս եւ հիւսունս փայտից եւ ճարտարապետս քարանց *II მფ.5,11;* დამკჳდრებულ ვარ სახლთა ნაძჳსათა, բնակեալ եմ ի տան եղեւնափայտից *II მფ.7,2.*

ნაწახნაგებ-ი դրօշեալ („გამოქანდაკებული“): მან თანა-წარვლნა ნაწახნაგებნი და შეივლტოდა ტიროთად G, იგი თანა-წარჴდა გამოქანდაკებუთა მათ და განერა სეთიროფსა შინა S, նա անց դրօշելովքն. եւ զերծաւ անկաւ ի սիրովթա *მსჯ.3,26.*

ნაწევარ-ი յօդ. յօդուած. կցուած („საკრველი“, „შეკრება“, სახსარი, სხეულის ნაწილი, ნაწილი): განსაყოფელადმდე... ნაწევართა და ტვნთა, մինչեւ ցորոշումն... յօդից եւ ուղղոյ *ჰებრ.4,12;* ნაწევარი მისი ვითარცა მყარი ლოდი O, საკრველი მისი ვითარცა ზმირითის ლოდი B, յօդք նորա իբրեւ զվէմ գայլախազ *იობ41,6;* განიბნინეს ყოველნი ნაწევარნი მისნი ურთიერთას, քակտեցան ամենայն յօդուածքն ի միմեանց *ფლკტ.135,9-441,11;* ნაწევარსა კლდისასა დაესვის O, შორის შეკრებათა ლოდისასა შეესოს განა B, ընդ մէջ կցուածի քարանց վարեսցի ցից *ზირ.27,2.*

ნაწევრებულება ձեւ. յարմարումն („ქმნული“, შეწყობილება, აღნაგობა): ნაწევრებულებაჲ წჳვთა შენთაჲ მსგავსი მელევანდისაჲ S, ქმნული მუჴლთა შენთაჲ მსგავს არს მძივთა დაცემულთა O, ձեւ (յարմարումն) բարձից քոց նման է ուլանց յեռելոց գործոյ ճարտարի *ქება7,1.*

ნაწერ-ი գիր: ჩნდა ძირი ნაწერისაჲ, երեւէր արմատ գրոյն *მ.ცხ.97r-107.*

ნაწილ-ი վիճակ. բաժին. մասն. ժառանգութիւն. հատուցումն. բանցանք. գաւազան. մարզ. մարմին. նշխար. վճիռ. զատուցեալ („განჩინებული, კერძი“, „კერძო“, წილი, ხვედრი, მემკვიდრეობა, მისაგებელი; დანაწილება; კვერთხი, სხეული, ნეშტი): იგი არს პირველი ნაწილი მაკედონელთაჲ, է առաջին վիճակ Մակեդոնացւոց *საქ.მოც.16,12;* მოგცა თქუენ ქუეყანაჲ ესე ნაწილად G, ետ ձեզ զերկիրս զայս ի վիճակ *II შჯ.3,18;* იჴსენ ნაწილი მკჳდრობისა შენისაჲ, փրկեցեր զվիճակ ժառանգութեան քո *ფს.73,2;* შეევეერთნეთ რიცხუსა ნაწილსა მას მართალთასა, մտցուք ի թիւ վիճակաց արդարոց քոց *რიფს.169,27-94,14;* ნაწილი მისი დადგას ორგულთა თანა, զբաժին նորա ընդ կեղծաւորս դիցէ *მთ.24,51;* არა არს ნაწილი ჩუენი დავითის თანა? զի՞նչ բաժին կայ մեր ընդ Դաւթի *II ნშტ.10,16;* ესე არს ჩუენდა ხუედრებული ნაწილი იგი, այն է բաժին մեր եւ սոյն վիճակ *სიბძ.სოლ.2,9;* იგი არს ნაწილი შენი და ესე არს სამკჳდრებელი შენი, այն է բաժին քո եւ նոյն վիճակ քո *ეს.57,6;* არა გაქუნდეს ჩემ თანა ნაწილი, ոչ ունիս ընդ իս մասն *ი.13,8;* მომეც მე ნაწილი, տուր ինձ մասն *შუშ.III,23;* მივეც იგი ნაწილად რუბენს GS, ետու զնա ի ժառանգութիւն Ռուբենի *II შჯ.29,8;* ესე არს ნაწილი უკეთურებისა მისისაჲ, այս հատուցումն չարութեան նորա *ზირ.14,6;* არა უცხოთა დაუტეო ნაშრომი შენი და არცა ნაწილი შენი განყოფად წილით? ո՞չ... այլում թողուցուս զվաստակս քո եւ զքրանցանս քո ի բաժին վիճակաց *ზირ.14,15;* მივცე შენ ათი იგი ნაწილი, տաց քեզ զտասն գաւազանսն *III მფ.11,31;* რომელნი ნაწილისა ჩემისანი ხართ, որ ի մարզիդ էք *ატმ.98,7;* აღიხუნეს ნაწილნი წმიდისა სანდუხტისნი და დასხნეს, առեալ զմարմին սրբոյն Սանդխտոյ եդին *ხნდ.8,92;* და აღიღეს სანადელნი იგი ნაწილნი მისნი, որոց առեալ զտենչալի նշխարս *სჰკ.83,7-1;* მიიღო ნაწილი იგი მარტჳლობისაჲ, ընկալաւ յինքն զվճիռ մարտիրոսութեան *ატმ.109,14;* ყოველსავე შინა საქმესა დაუტეობდეს ნაწილსა ქრისტესსა,

յամենայն գործս իւր թողցէ զբաժինն Քրիստոսի *მ.ცხ.104r-114;* ნაწილნი მათნი იყვნენ პირუტყუთა ოთხფერჴთა მათთათჳს B, განჩინებულნი მათნი იყვნენ ოთხფერჴთა მათთათჳს G, զստուցեալքն նոցա եղիցին խաշանց նոցա *რიცხ.35,3;* არა უც ნაწილ S, არა არს მათი კერძი G, ոչ գոյ նոցա բաժին *II მჯ.14,27;* რომელ არს ნაწილი უდაბნოჲსაგანი B, რომელ არს კერძოჲ რაჲმე უდაბნოჲსაჲ G, որ է մասն ինչ անապատին *რიცხ.33,6.* ბართლომეს-ცა ლუკაონას აქუს ნაწილი, Բարթողիմէոս ունի վիճակ ի Լիկոնիա *ფლპ.მოც.8,29-314,4.*

ნაწილის მიღება մասնաւորել (მონაწილეობა): რაჲთა ნაწილი მიიღონ ნეტარებასა, մասնաւորեալք երանութեամբք *შუშ. II,15.*

ნაწლევ-ი 1. աղիք. փորոտի. փոր. քաղիրք. 2. գութ (1. „შინაგანი", „მუცლიერი", შიგნეული, მუცელი, ფაშვი; 2. წყალობა): ნაწლევნი ულმრთოთანი უწყალო, աղիք ամպարշտաց անողորմ են *იგ.სოლ.12,10;* გამოუღეთ ნაწლევი მაგისი, հանէք զաղիս դորա առաջի դորա *ვარ.375,24-811;* ყოველი ნაწლევი შეუჭამის, զամենայն... զաղիսն ուտէ *ფიზ.XXVII 15;* ნაწლევნი და ფერჴნი განჰრცხნე წყლითა, զփորոտին եւ զոտսն լուասցեն ջրով *ლევ.1,9;* ცმელი, რომელი არს ნაწლევთაჲ O, ცმელი ზედა კერძოჲ შინაგანთაჲ G, ճարպ փորոտւոյն *ლევ.7,3;* განიბნინეს ყოველნი ნაწლევნი მისნი, հեղաւ ամենայն փոր նորա *საქ.მოც.I,18;* ნაწლევნი მისი სავსჱ არს მანკიერებითა, փոր նորա լի է նենգութեամբ *ზირ.19,23;* ნაწლევნი მისნი და ფერჴნი მისნი განრცხნა წყლითა, მუცლიერი... განრცხა წყლითა G, զքաղիրքն եւ զոտսն լուաց ջրով *ლევ.8,21;* შეიწრებულ ხართ ნაწლევთა თქუენთაგან, ի գութս ձեր նեղիցիք *II კორ.6,12;* დაჴსნეს ნაწლევნი თჳსნი მისგან, փակիցէ զգութս իւր առ ի նմանէ *I ი.3,17;* ვითარცა ურმის თუალი არს ნაწლევი ცოფისაჲ O, անիւ սայլի է գութ մորոսաց *ზირ.36,5.*

ნაწლევთმჭამელ-ი աղեկեր („ნაწლევთა მჭამელი"): მოიძულენ... ნაწლევთმჭამელთა კაცთათჳს O, მოიძულენ...ნაწლევთა მჭამელნი კაცობრივთა ჴორცთა B, ատեցեր... զաղեկերսն մարդկեղէն մարմնոց *სიბრძ.სოლ.12,5.*

ნაწლევითა სნეულ-ი թանչ (კუჭ-ნაწლავით დაავადებული): იყო... სიცხითა და ნაწლევითა სნეულ და მწოლარე, եղեւ... ի ջերմն եւ յախտ թանչից հիւանդանալ դնել *საქ.მოც.28,8.*

ნაწუევარ-ი խարան („დაწვა", დამწვრობა): მისცეს მას... ნაწუევარი ნაწუევარისა წილ O, მისცეს... დაწვა დაწვისა წილ B, տացէ... խարան ընդ խարանի *გამოსლ.21,25.*

ნაწუეთ-ი կաթուած. կաթիլ. շիթ (წვეთი): ნაწუეთი, կաթուած *მიქ.2,11;* უკუეთუ ყოველნი წარმართნი ვითარცა ნაწუეთნი კარსისანი და ვითარცა წამი სასწორისაჲ, შეირაცხნეს J, եթէ ամենայն հեթանոսք իբրեւ զկաթիլ մի ի դուլէ են. եւ իբրեւ զմէտ մի ի կշռոց համարեցան *ეს.40,15;* აღრაცხილ არიან მისა ნაწუეთნი წჳმისანი O, թուեալ են նմա շիթք անձրեւի *იობ.36,27.*

ნახარარ-ი նախարար (ეპარხოსი): პირველნი ნახარართა შორის... მიიწინეს, առաջինք ի նախարարացն *შუშ.I,10;* ბირებითა ნახარართაჲთა... ინებეს, ի սադրելոյ նախարարաց *არსტ.66,24.*

ნახევ-ი կապերտ (ნაჭერი): დაიპო იგი ათორმეტად ნახევად O, պատառեաց զնա յերկոտասան կապերտս *III მფ.11,30.*

ნახევარ-ი կէս. մասն („კერძო", „ზოგი"): აღსუარული ზეთითა ნახევრითა დორაკისაჲთა G, შერეული ზეთითა კერძოთა მით გუერდისათა B, զանգեալ իւղով կիսով դորակին *რიცხ.15,9;* იყვნეს ნახევარნი მახლობელ მთისა G, იყვნეს ზოგნი მახლობელად მთასა S, էին կէսք ի նոցանէ մերձ ի լեառն *ისუ 6.8,33;* მიუპყრეს მას თევზისა მწურისა ნახევარი და თაფლისა გოლი, նոքա ետուն նմա ձկան խորովելոյ մասն եւ խորիսխ մեղու *ლ.24,42.*

ნახევარჴმელ-ი պտղակ („მხუევროანი", მუწუკი — საბა): ნუ მოვალნ... ზურგგატეხილი, ანუ ნახევარჴმელი B, არა მოუჴდეს... კაცი, რომლისაცა თანა იყოს მის თანა... ზურგგატეხილ იყოს, ანუ მხუევროან G, մի մատիցէ այր... կամ շիլ. կամ պտղակն *რიცხ.21,20.*

ნახევრება կիսակ (სანახევრო): ნუ ვიცნობთ, ძმანო, ღმერთსა ნახევრებით, մի՛ ճանաչեսցուք զԱստուած իբրեւ զկիսակս, եղբարք *მ.ცხ.231r-250.*

ნახეთქ-ი վիհ (ნაპრალი): ნახეთქი დიდ ფრიად O, վիհ մեծ յոյժ *ზაქ.14,4.*

ნახვა տեսանել: რაჲ ჰნახე ჩემ თანა? զի՞նչ տեսանես առ իս *მცხ.307r-334.*

ნახირ-ი հոյլ: არცა უჴმს მოგებაჲ არვებსა ცხოვართასა, არცა ნახირსა ზროხათასა, არცა რემაკებსა ცხენთასა, հօտս խաշանց եւ ոչ արջառոց հոյլս եւ ոչ երամակս ձիոց *მცხ.79r-90.*

ნახპეტ-ი նահապետ. նախարար. նահապետութիւն (ტომისა თუ ქვეყნის მთავარი): გამოაჩინნეს ნახპეტნი O *I ეზრა 5,1;* მოვიდეს ნახპეტნი იგი და მთავარნი ძეთა ისრაჱლისათანი, եկին առաջի իմ նահապետք եւ իշխանք որդւոցն

Իսրայելի *I ეზრა8,69;* წმიდანი იგი სულნი ნახპეტთანი თქუნა ასულად, դստերս... զսուրբ որդիս նահապետացն կոչէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.133,82-215v;* მოუწოდა... ერისთავთა... ყოველთა ნახპეტთა ზღჳს-კიდისათა, կոչեաց նա... զամենայն նախարարս ծովեզերեայս *ივდ.5,2;* დაადგინა იგი ყოველსა სოფელსა ბაბილონისასა და მთავრად ნახპეტთა J, կացոյց զնա ի վերայ աշխարհին Բաբելացւոց եւ իշխան նախարարաց *დან.2,48;* ესე არიან მთავარნი ნახპეტთა მათებრ მამათა თჳსთაჲსა, այս են իշխանք ըստ նահապետութեան հարցն իւրեանց *I ეზრა8,31.*

ნახუედრებ-ი, ნახუედრებელ-ი վիճակ („ხვედრი"): ესე არს ნახუედრები (ნახუედრებელი O) შენი და ნაწილი ურჩებისა თქუენისაჲ ჩემდამი J, ესე არს ნაწილი შენი და ხუედრი ურჩებისა თქუენისა ჩემდა B, այդ է վիճակ քո եւ մասն չհաւանելոյ ձեզ ինձ *იერ.13,25.*

ნახუთალ-ი հինգերորդ („მეხუთე", მეხუთედ-ი): ნახუთალი (მეხუთჱ O) შესძინოს მას ზედა G, զհինգերորդ եւս մասնն յաւելցէ ի նոյն *ლევ.5,16.*

ნახჭი იხ. ნაოჭი.

ნაჴუთევ-ი գրաւ (წინდი, ბე, გირაო): არა შეხვდე სახიდ მისსა ჴუთვად ნაჴუთევისა G, մի՛ մտանիցես ի տուն նորա գրաւել ինչ գրաւ *II შჯ.24,10;* ნაჴუთევი თანამდებისაჲ მისცეს O, զգրաւ պարտապանին ի բաց տացէ *ეზეკ.33,15.*

ნაჴშირ-ი ածուխ (ნახშირი): დაშავნა უფროჲს ნაჴშირისა (ნაყშირისა O) ფერი მათი J, թխացան քան զածուխ տեսիլք իւրեանց *გოდ.იერ.4,8.*

ნაჯდომ-ი աղբ (ნაკელი, სკინტლი): ვიდრემდე იპოვებოდა... ოთხი კაპინი ნაჯდომი ტრედისაჲ ხუთის სასწორის ვეცხლის O, մինչեւ եղեւ... չորրորդ կապճի աղբոյ աղաւնեայ յիսուն եւ հինգ արծաթոյ *IV მფ.6,25.*

ნგორვა թաւալել (გორვა): ბზესა ზედა ინგორის, յարդի թաւալի *ფიზ.XVIII 8.*

ნდობა იხ. მინდობა.

ნდომა կամել. ցանկալ. հաճել. հաճոյ թուել. ախորժել. յօժարել. պիտալ („ნება", „ნადილი", სურვილი, გულმოდგინება): არა უნდა განმხილება მისი, ոչ կամէր առակել զնա *მთ.1,19;* მინდა (ვინებე DE) შეკრებაჲ ნაშობთა C (შვილთა DE), կամեցայ ժողովել զմանկունս քո *მთ.23,37;* უნდი მე Ⴀ, მინება მე Ⴂ, կամեցաւ զիս *ფს.17,20;* უნდა მისი ხილვაჲ მრავლით ჟამითგან DE, სწადოდა მრავლით ჟამითგან ხილვაჲ მისი C, ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա *ლ.23,8;* უნდი მე, հաճեցաւ ընդ իս *II მფ.22,20;* მომართუედ... რომელთა-იგი უნდეს გულსა მათსა O, առէք ինձ... որոց հաճոյ թուեսցի ի սիրտս իւրեանց *გამოსლ.25,2;* უკუეთუ გინდეს, եթէ ախորժեսջիք *ეს.1,19;* მრავალგზის მინდა მოსლვად თქუენდა, բազում անգամ յօժարեցի գալ առ ձեզ *ჰრომ.1,13;* უნდა, պիտայ քեզ *ზირ.13,7.*

ნებ-ი թաթ. ափ (ხელის გული, თათი): არა პოვეს მისგანი, გარნა თხემი ხოლო და ფერჴნი და ნებნი ჴელთა მისთანი, ոչ ինչ գտին ի նմանէ. բայց զգագաթն եւ զոտսն եւ զթաթս ձեռացն *IV მფ.9,35;* მცირჱ ღრუბელი, ვითარცა ნები კაცისაჲ, რომელსა აღმოაქუნდა წყალი ზღჳთ O, ամպ մի փոքրիկ իբրեւ զթաթ առն հանէր ջուր *III მფ.18,44;* დადვა ნები თჳსი მკალსა ზედა დაჭყლემად მისა, եդեալ զափ իւր ի վերայ մարախոյ եւ ճմլիցէ զնա *ფლკტ.139,15-446,36.*

ნება կամք. ցանկութիւն. հաճոյ (გულისთქმა, სურვილი, მოწონება): იყავნ ნებაჲ შენი, եղիցին կամք քո *მთ.26,42;* ნებაჲ გულისა ჩემისაჲ და ვედრებაჲ ჩემი ღმრთისა მიმართ, կամք սրտի եւ աղօթք առ Աստուած վասն նոցա *ჰრომ.10,1;* არა არს ნებაჲ უგუნურთა შორის O, ոչ են կամք ի ձեռս անզգամաց *ეკლ.5,3;* ყოს ნებისაებრ თჳსისა, արասցէ ըստ կամս իւր *დან.11,3;* მსგავსად ნებისა თჳსისა, ըստ ցանկութեան իւրում *II ნშტ.8,6;* ნებაჲ გლახაკთაჲ ისმინე, უფალო, զցանկութիւն տնանկաց լուար տէր *ფს.9,36;* რომელმან აღავსო კეთილითა ნებაჲ შენი, ո լնու ի բարութենէ զցանկութիւն քո *ფს.102,5;* ნებაჲ გულისა ჩუენისა უკეთურისაჲ ვყოთ, զհաճոյս սրտի իւրոյ չարի արասցուք *იერ.18,12.*

ნებად გულისა ჩემისა ըստ սրտի իմում (ნებისაებრ): გცნე თქუენ მწყემს ნებად გულისა ჩემისა O, տաց ձեզ հովիւս ըստ սրտի իմում *იერ.3,14.*

ნებება կամել. կամ լինել. ախորժել. հաճել. հաճոյ լինել. յօժարել. ցանկալ. թուել („ჯერ-ჩინება", „ჩინება", სათნო-ყოფა", „ნდომა", „გულება", გულმოდგინება, სურვილი, მიჩნევა): რომელიცა ჰნებავნ C, რომელიცა უნებნ მათ DE, զոր կամէին *მთ.27,15;* გნებავსა? მიგიტეო თქუენ მეუფჱ ჰურიათაჲ DE, ინებეთ, რაჲთა მიგიტეო თქუენ მეუფჱ იგი ჰურიათაჲ C, կամիք զի արձակեցից ձեզ զթագաւորն Հրէից *ი.18,30;* რაჲ გნებავს ყოფად, ყავთ B, რომელი გეგულების ყოფად, ადრე ყავთ A, զի՞նչ կամիք առնել. արարէք *სებასტ.134,22-8;* მნებავს, կամ է ինձ *ეპ.იუდ.1,5;* ნუ გნებავნ ტყუვილად ყოველი ტყუვილი, ստել զամենայն ստութիւն մի ախորժէր *ზირ.7,13;* არა ჰნებავს ერსა ამას წყალი სილოამისაჲ, ոչ ախորժեաց ժողովուրդ.

այդ զջուրն Սելովայ *ეს.8,6;* მნებავს სიკუდილი მათ თანა, ախորժեմ մեռանել ընդ նոսա *ანდ.-ანატ.315-30,25;* რაჲ გნებავს თქუენ? DE, რაჲ ჯერ-გიჩს თქუენ C, զի՞նչ հաճոյ է ձեզ *მთ.26,64;* უკუეთუ გნებავს, եթէ ցանկայք *სიბრძ.სოლ.6,22;* რაჲ გნებავს შენ? DE. ვითარ ჯერ-გიჩს? զի՞արդ թուի քեզ *მთ.22,17;* ვითარ გნებავს თქუენ? DE, ვითარ გიჩს თქუენ? զի՞արդ թուի քեզ *მრ.14,64;* უკუეთუ გნებავს გულითად, եթէ յօժարիցէք ի մտի ձերում *დაბ.23,8.* არა ინება უფალმან მოსრვაჲ თქუენი G, არა ჯერ-იჩინა მოსრვაჲ მათი S, ոչ կամեցաւ սատակել զձեզ *II შჯ.10,10;* არა ინება კაცმან მან დადგრომად S, არა სათნო კაცმან იყო დადგრომაჲ G, ոչ կամեցաւ այրն ագանել անդ *მსჯ.19,10;* ნებით ენება უფალსა წარწყმედაჲ მათი O. կամելով կամէր տէր եղծանել զնոսա *I მფ.2,25;* რამეთუ მინება მე Ղ, რამეთუ უნდი მე Շ, զի կամեցաւ զիս *ფს.17,20;* უკუეთუ არა ინებოთ, թէ ոչ կամիցիք *ეს.1,20;* ნუცა ინებებ O, մի՛ ախորժեսցես *იგ.სოლ.1,10;* უკუეთუ ინებოთ, եթէ ախորժէք *გრ.ანძ.-შობისათჳს 295,13-179;* არა ინებო იგი G, არა რაჲმე სათნო გეყოს შენ S, ոչ հաճեսցիս ընդ նա *II შჯ.21,14;* მინებე მე Շ, გთნდი შენ Ղ, հաճեցար ընդ իս *ფს.40,12.*

ნებეულად պատառ (ნაჭერ-ნაჭერ): დასხნის მყინვარნი ნებეულად, արկանէ զսառն որպէս պատառս *ფს.147,6.*

ნებიერ-ი կամ-ք (სანადელი, სასურველი): იყვნეთ თქუენ ქუეყანა ნებიერ O, եղիցիք դուք ինձ երկիր կամաց *მალაქ.3,12.*

ნებისმყოფელ-ი կամարար (სურვილის შემსრულებელი): ითხოვდეს ნებისმყოფელისაგან ღმრთისა, խնդրէին ի կամարար տեառնէն *რიფს.170,2-95,14.*

ნებსით იხ. ნეფსით.

ნებსითი ինքնակամ (თვთ მოსურნე): იხილა ამათი ნებსითი ჴელმწიფებაჲ, տեսեալ զսոցա եւ զինքնակամ իշխանութիւն *POr.40/41.*

ნებსითი იხ. ნეფსითი.

ნედლ-ი դալար: თივაჲ ნედლი არა იყოს J, դեղ դալար անդ մի՛ գտցի *ეს.15,6;* განვაჴმო ხჱ ნედლი O, ցամաքեցուցանեմ զփայտ դալար *ეზეკ.17,24;* შე-თუ-ვიკრი მე შჳდითა ძარღვთა ნედლითა განუხრწნელითა G, եթէ կապիցեն զիս եւթէ ջլօք դալարովք չխոտելովք *მსჯ.16,7;* უკუეთუ ძელსა ნედლსა ამას უყოფენ, ჴმელსა რაჲ-მე-ლა უყონ? եթէ ընդ փայտ դալար զայս առնեն, ընդ չորն զի՞նչ լինիցի *ლ.23,31.*

ნეზუ էգ („მდედრი“, „მზუელი“, დედალი ცხოველი): შესწირვიდეს... გინათუ ვერძსა, გინათუ ნეზუსა O, შესწირავს... გინათუ ნულებრივთა, ანუ თუ მდედრთაგან G, մատուցանիցէ եթէ արու իցէ եւ եթէ էգ իցէ *ლევ.3,1;* ნეზჳ უბიწოჲ შეწირენ იგი O, მზუელი უბიწოჲ მოიბას მან (ცხოვარი) G, էգ անարատ մատուսցէ զնա *ლევ.4,32.*

ნეზჳ [თიკანი] ալոջ *ლევ.4,28.*

ნეკ-ი ծկոյթ, ճկոյթ: ნეკი ჩემი უმსხო არს წელთა მამისა ჩემისათა O, ծկոյթ իմ ստուար է քան զմէջ հօր իմոյ *III მფ.12,10;* დამოკიდა ყოველი სკიტჱ მცირესა მას ნეკსა მისსა, կապեաց զամենայն սկիւտէ յայն փոքու ճկոյթն իւր *მცხ.344v-398.*

ნეკედ-ი նեկաթ (მწყემსი): მეფჱ მოაბისაჲ იყო ნეკედს O, արքայ Մովաբայ էր նեկաթ *IV მფ.3,4.*

სიტყვა „ნეკედი“ აქ გაგებულია გეოგრაფიულ სახელად.

ნეკტარ-ი վտակ (ნაკადული): გარდამოვიდოდეს თუალთაგან მისთა ცრემლნი, ვითარცა ნეკტარნი მდინარისანი, հոսէին յաչաց նորա արտօսր իբրեւ զվտակս գետոց *მ.ცხ.93v-104.*

ნელ-ი մեղմ, յեղմ, դաշն (ნაზი, ხმატკბილი, მშვიდი): ჰრქუა ნელითა ჴმითა, ասէ... դաշն ձայնիւ *მ.ცხ.210r-(II 5r):* ვარქუ ნელითა ჴმითა, ասեմ յեղմ ձայնիւ *მ.ცხ.312v-338.*

ნელად, ნელიად ზზ. ախորժելով, յեղմ, հեզ (ნადიერად; მშვიდად, ნელა): ნელად ვისმინო შენი ამის ჯერისათჳს, ախորժելով լուայց քեզ *ბაბ.45,10-151,3;* ნელიად ჭამდი, յեղմ կերիցես *მ.ცხ.126v-144.*

ნელიად-ნელიად հեզ (ნელნელა): იწყე კანონსა შენსა ნელიად-ნელიად, սկսցիս ի կանոն քո հեզ ձայնիւ *მ.ცხ.90v-102.*

ნელად-ი մեղմ (ნაზი, მშვიდი): მოვედ შენცა ჩუენ თანა ნელადით O, եկ եւ դու մեղմով երթիցես *IV მფ.6,3.*

ნელება շիջուցանել (დამშვიდება, დაცხრომა, დავსება): სიტკბოებით ანელებნ მათ, քաղցրութեամբ շիջուցանէ զնոսա *მ.ცხ.161v-177.*

ნელსაცხებელ-ი իւղ, միւռոն (ზეთი; მირონი): აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი, ունէր շիշ իւղոյ *მთ.26,7;* ნელსაცხებელი მცხო, իւղով անուշիւ օծ *ლ.7,46;* იცხო ნელსაცხებელი ყამირი O, օծաւ իւղով անուշիւ *ივდ.10,3;* რჩეულსა ნელსაცხებელსა იცხებენ J, անոյշ իւղով օծանին *ამოს6,6;* მოიღო სამოსელი წმიდაჲ და ნელსაცხებელი, առեալ զզգեստ սուրբ եւ իւղ անոյշ *ვარ.823-381,9;* ნაცვალად სურნელთა მათ და ნელსაცხებელთა, რომელთა ვიყნოსდი, փոխանակ անուշահոտ խնկոցն եւ միւռոնացն զոր հոտոտէի *მ.ცხ.108r-127.*

ნელსაცხებლის მგბოლველ-ი իւղագործ. իւղեփեաց (ზეთის მხარშველი, ნელსაცხებლის დამამზადებელი): გასუა შენ ღვნოჲ ნელსაცხებლის მგბოლველთაჲ O, արբոյց քեզ ի գինւոյ իւղագործաց *ქება8,2;* იყვნეს ნელსაცხებლის მგბოლველ, ნელსაცხებლისა სულნელისა J, էին իւղեփեացք իւղոյն եւ խնկոցն *I ნშტ.9,30.*

ნელსაცხებლის მოქმედ-ი իւղագործ (მენელსაცხებლე) *ქება 3,6.*

ნემს-ი ասեղն: უადვილეს არს მანქანის საბელი ჴურელსა ნემსისასა განსლვად, դիւրագոյն իցէ մալխոյ ընդ ծակ ասղան անցանել *ლ.18,25.*

ნემსულ-ი զառնաւուխտ. սնդուս (შალის ან აბრეშუმის ქსოვილი): სამოსელი შენი ბისონი და ნემსული და ჭრელი O, հանդերձ քո բեհեզ եւ զառնաւուխտ եւ ճաճանչաւուխտ *ეზეკ.16,13;* შეგმოსე შენ ნემსულითა O, արկի զքեւ սնդուս *ეზეკ.16,10.*

ნერგ-ი տունկ. ծառ. ընտաբոյս. ծառատունկ: ყოველი ნერგი, რომელი არა დაჰნერგა მამამან, ամենայն տունկ զոր ոչ տնկեաց հայր *მთ.15,13;* დაიძინა ქუეშე ნერგსა მას O, ննջեաց ընդ տնկովն *III მფ.19,5;* ვერძი ერთი დამოეკიდა რქითა ნერგსა საბეკსა O, խոյ մի՛ կախեալ կայր զծառոյն սաբեկայ զեղջերաց *დაბ.22,13;* სიმშჳდით შეიწყნარეთ ნერგი იგი სიტყჳსაჲ მის, հեզութեամբ ընդունիջիք զբանն ընտաբոյս *ეპ.იაკ.1,21;* ყოველი ნერგი ხისა შენისაჲ და მცენარე ქუეყანისა შენისაჲ მოჰჴოცოს მგრაგნელმან, զամենայն ծառատունկ քո եւ զարդիւնս երկրի քո հարցէ թրթուր *II შჯ.28,42.*

ნერგვა տնկել (დანერგვა): თუ უბრძანის... ნერგვად, დაჰნერგვიან O, եթէ հրամայէ... տնկել. տնկեն *I ეზრა 4,8.*

ნერგისა სხმა տնկել (დანერგვა): იყიდდეს და განჰყიდდეს, ნერგსა ასხმიდეს და აშენებდეს, գնէին. վաճառէին. տնկէին. շինէին *ლ.17,28;* არცა ასხმიდენ ნერგსა, ոչ տնկեսցեն *ეს.40,24.*

ნერგოვან-ი անտառախիտ (ხშირი ტყე): ყოველნი ბორცუნი ნერგოვან იყვნენ O, ամենայն բլուրք անտառախիտք եղիցին *ამოს9,13.*

ნერწყჳ թուք (ნერწყვი): რომელი განკურნეს ნერწყჳთა, զոր բժշկեցին թքով *ფლპ.მოც.5,41-307,2.*

ნერწყუ(ვ)ა թքանել (მიფურთხება): ჰნერწყუვიდეს მას, թքեալ ի նա *მთ.27,30;* იწყეს ვიეთმე ნერწყუვად პირსა მისსა, սկսան թքանել ընդ երեսս նորա *მრ.14,65;* ჰნერწყუა ქუეყანასა და შექმნა თიჴაჲ ნერწყჳსა მისგან, եթուք ի գետին եւ արար կաւ ի թքոյն *ი.9,6;* ებისტოლესა მას ჰნერწყუვა, թքանելով ի նա *მრთ.A.ანტ.დ.96,34-75,2.*

ნერწყუა թքումն. շիթ (ფურთხი): ვითარცა ნერწყუაჲ პირისაჲ შეირაცხნეს J, իբրեւ շիթք ի բերանոյ համարեսցին *ეს.40,15;* ნერწყუა, թքումն *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.99v-429.*

ნესოვან-ი սեխենիք (ნესვის ბაღჩა): დაშთეს... ვითარცა ხილის-საცავი ნესოვანსა O, թողցի... իբրեւ զհովասի մրդապահաց ի մէջ սեխենեաց *ეს.1,8.*

ნესტუ փող. սրինգ („საყვრი", სალამური): წარავლინნეს ანგელოზნი თჳსნი ნესტჳთა დიდითა (საყვრითა დიდითა DE) C, առաքեսցէ զհրեշտակս իւր փողով մեծաւ *მთ.24,31;* სცემდეს ნესტუებსა S, հարկանէին զփողսն *II ნშტ.23,13;* სტჳნვიდეს ნესტჳთა O, փողս հարկանէին փողովք *IV მფ.11,14;* დაჰბერვიდეს ნესტუებსა თჳსსა O, հարկանէին զփողս իւրեանց *II ეზრა 3,10;* ჴმითა კურთხევისაჲთა, ნესტჳთა ჭედილითა, ի ձայն օրհնութեան կռածոյ փողոյ *ფს.97,6;* ნესტუმან და ლონმან მოატკბიან ჴმაჲ O, փող եւ սաղմոսարան հեշտացուցանեն զնուագս *ზირ.40,21;* სადა არს ნესტჳ ანუ ჴმაჲ, ანუ ოხრაჲ მისი? ո՞ւր է փողն. կամ ձայնն հնչման նորա *ფლკტ.134,32-440,30;* განუჴურიტეს ტყავი კოჭთა მათთაჲ და დაადგეს ნესტჳ და განბერეს ცოცხალნი სამნივე, ծակեցին զմորթսն ի պճղունս նոցա եւ եդին փողս եւ փչելով այնպէս կենդանւոյն մորթեցին... երեսին *რიფს.177,19.*

ნესტჳ რქისაჲ փող եղջերեայ („რქისი", რქის საყვირი): მისცა ნესტჳ რქისა ჴელთა მათ ყოველთასა S, მისცა რქისები ჴელსა ყოველთასა, ետ զփողսն եղջերեայս ի ձեռս ամենեցունց *მსჯ.7,16;* რომელნი-იგი ჰბერვიდეს ნესტუსა რქისასა, დგეს მახლობელად მათსა, որ հարկանէր զփողն եղջերեայ կայր մօտ առ նոսա *ნეემ.4,18.*

იხ. დანესტუვა, მენესტუე, ნესტუვა.

ნესტუვა փող հարկանել (ჩაბერვა, საყვირის ცემა): ჰნესტუვიდენ ნესტუთა G, հարցեն փող *რიცხ.10,8.*

ნესტუფერდ-ი թոք. թոքառաջ (ფილტვი): სცა მეფესა ისრაელისასა შორის ნესტუფერდსა და შორის მკერდსა, եհար զարքայն Իսրայէլի ընդ մէջ թոքոցն եւ լանջաց *II ნშტ.18,33;* ჰსცა... შორის ნესტუფერდსა და მკერდსა, եհար... ընդ զրահսն եւ ընդ թոքառաջսն *III მფ.22,34.*

ნესტჳსა დაცემა փողել (საყვირის ჩაბერვა): ნესტუსა დაეცით, փողեցէք *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.123,12-250.*

ნესჳ սեխ (ნესვი): ვჭამდით... აჭურსა და ნესუსა და პრასასა და ხახუსა და ნიორსა G, ուտեաք... զսեխն եւ զմեղրապուղ եւ զպրասն եւ զսոխն եւ զխստոր *რიცხ.11,5.*

ნეტარ երանի (ნეტავ): ნეტარ, გლახაკთა სულითა, երանի աղքատաց հոգւով *მთ.5,3.*

ნეტარ-ი երանելի. երանեալ (სანატრელი, ბედნიერი): შემირაცხიეს თავი ჩემი ნეტარად, համարիմ զանձն երանելի *საქ.მოც.26,2;* შეასმენდეს ნეტარსა მას, ամբաստանէին զերանելւոյն *იზტ.117,4;* ნეტარ არს, რომელი... երանեալ է. որ... *მთ.11,6;* ნეტარ არს კაცი, რომელსა ეშინის უფლისა, երանեալ է այր. որ երկնչի ի տեառնէ *ფს.111,1.*

ნეტარება երանութիւն (ბედნიერება): რაჲთა ნაწილი მიილონ ნეტარებასა მისსა თანა, մասնաւորեալք երանութեամբք *შუშ.II 15;* არარაჲ ამათგანი ესწორების ნეტარებასა მას მართალთასა, ոչինչ յայսցանէ հաւասար է երանութեանց արդարոցն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 118,13;* ნეტარება, երանութիւն *ჰრომ.4,6.*

ნეტრეულ-ი երանելի (ნეტარი, სანატრელი): ნეტრეული იობი დიდისაგან მჴდომისა განერა, երանելին Յովբ ի մեծ հակառակորդէն *ფიზ.XX 61.*

ნეფსით, ნებსით կամաւ. ըստ կամաց. կամակարութեամբ. կամաւորութեամբ. կամաւոր. կամակար մտօք (ნებით, თავისი ნება-სურვილით): მე ნებსით თჳსით განვიშორე განრყუნილი იგი პატივი მეფობისაჲ. ես ինձէն իսկ կամօք ի բաց եդի զապականացու պատիւ թագաւորութեանն *ფლკტ.137,32-444,31;* არა ჯუარს-ეცუა უნებლიაჲთ, არამედ ნეფსით, არცა ლა უძლურებით, რამეთუ ნეფსით იყო სიკუდილი, ի խաչ ել ոչ ի տկարութենէ. այլ կամաւ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.158,25-279,22;* არცა მოვედ ნეფსით ჩემით, ոչ էր գալն ըստ կամաց իմոց *ფლპ.მოც.9,24-316,4;* იესუ ნეფსით მოვიდა, Յիսուս եկն կամակարութեամբ *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.163,14;* წარუპყრა ქედი თჳსი ნეფსით, մատուցեալ զպարանոցն ինքնին կամաւորութեամբ *ხნდ.7,2-6,27;* მიითუალე ნეფსით შესაწირავი ესე ჩუენი, ընկալ զկամաւոր պատարագս մեր *ატმ.108,6.* უკუეთუ ნებსით (II ნეფსით) ამას ვიქმოდი AB, եթէ կամաւ զայն առնեմ *I კორ.9,17;* ნებსით, կամակար մտօք *ჰებრ.10,26;* ნუსადა გარდაგაქცევენ ნებსით გონებაჲ შენი ვედრებასა O, մի՛ թիւրեսցեն զքեզ միտք կամակորութեան խնդրուածոց *იობ.36,19.*

ნეფსით თჳსით ինքնակամ (თავისი ნებით): უფროჲს ძალისა [ვეწამები] ნეფსით თჳსით, աւելի քան զկար ինքնակամ *II კორ.8,3.*

ნეფსით-ი, ნებსით-ი կամայական. ինքնակամ (ნებაყოფლობითი) *G ლევ.23,38;* საუნჯე არს დიდძალი მონაზონისაჲ ნეფსითი უპოვარებაჲ, գանձարան մեծ է կրօնաւորի կամաւոր անընչութիւն *მ.ცხ.168v-186;* იხილა ამათი ნებსითი ჴელმწიფებაჲ, տեսեալ զսոցա եւ զինքնակամ իշխանութիւն *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.140,10.*

ნეფსითობა մտադիւրութիւն („გულსმოდგინება“, ნებაყოფლობა): გამოცხადნა გამოცხადებაჲ ისრაჱლისა შორის ნეფსითობითა ერისაჲთა G, იწყეს ამაღლებად მთავართა ისრაელისათა გულსმოდგინებითა ერისაჲთა B, ի սկսանել զօրավարացն իսրայելի մտադիւրութեամբ ժողովրեան *მსჯ.5,2.*

ნეფხვა, ნეფხუა ցուրտ. պարզ. եղեամն. սառուցեալ. սառամանիք (სიცივე, ყინვა, თოში): განბნეულ არიან იგინი სიცხესა ქუეშე დღისასა და ნეფხვასა ღამისასა J, անկեալ կան ի տօթի տունջեան եւ ի ցուրտ գիշերոյ *ბარ.2,25;* ვიქმენი მე ვითარცა თხიერი ნეფხვასა, եղէ ես որպէս տիկ ի պարզի *ფს.118,83;* იყო ნეფხვაჲ და ყინული ფრიად, էր պարզ եւ ցուրտ սաստիկ *სბსტ.135,4-6;* ვითარცა... ნეფხვაჲ მწულილი არმურისაგან წარიდევნა, իբրեւ... զեղեամն ի մրրկէ հալեալ մանրի *სიბრძ.სოლ.5,15;* ბრძანა... ნეფხვითა მოსიკუდილი, հրամայեաց... սառուցեալս մեռանել *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 118,40;* ქარისაგან ძლიერისა მოსცეს ნეფხუაჲ O, ի շնչելոյ հզօրին տացէ սառամանիս *იობ37,10.*

ნეშტ-ი մնացորդ. մնացուած. մնացեալ. որ մնասցէ. աւելորդ. նշխար. նշխարեալ. առանցք. հատոր. զարմ („დაშთომილი“, „ნამეტნავი“, ნაშთი, დარჩენილი, ზედმეტი): ნეშტი იგი მისცა მათ, զմնացորդսն ետ նոցա *ლ.24,43;* ნეშტნი იგი მახჳლითა მოვწყჳდნე O, զմնացորդս նոցա սրով կոտորեցից *ამოს9,1;* სხუაჲ იგი ნამეტავი და ნეშტი იგი, რომელი იყოს საჴმრისაგან ტაძრისაჲსა, զայլ եւս աւելորդս եւ մնացուածս. որ ինչ եւ իցեն ի պէտս տաճարին *I ეზრა8,20;* დაუტევეს ნეშტი მათი ყრმათა მათთა, թողին զմնացուածս տղայոց իւրեանց *ფს.16,14;* ნეშტი O, დაშთომილი G, մնացեալ *ლევ.10,12;* ნეშტნი სიტყუანი აქაზისნი... წერილ არიან წიგნსა, մնացեալ բանքն նորա... գրեալ են ի գիրս *II ნშტ.28,26;* ნეშტი O, დაშთომილი G, որ մնայցէ *ლევ.2,10;* ნეშტისაგან მათისა შემოწირეს C, ნამეტნავისაგან მათისა შემოწირეს DE, յաւելորդաց իւրեանց արկին *მრ.12,44;* აღილეს ნეშტი ნამუსრევისაჲ, բարձին զնշխարս կոտորոցն *მთ.14,20;* შეჭამოს ყოველი ნეშტი ქუეყანისაჲ, რომელი დაგიშთა თქუენ სეტყჳსაგან, կերիցէ զամենայն նշխարն. զոր եթող ձեզ կարկուտն *გამ.10,5;* რომელსა იხსნეს

ნეშტნი მოწამეთა ქრისტჱსთანი, յորում կային նշխարք վկային Քրիստոսի *ფლკტ.160,5-474,30;* შეკრიბეთ ნეშტი ნამუსრევისაჲ მაგის, ժողովեցէք զնշխարեալ կոտորսդ *ი.6,12;* ნეშტი იგი შორის გუერდთა მათ სახლისათა, առանցք ի մէջ կողմանց տան *ეზეკ.46,10;* ნეშტმან სულისა მისისამან, հատոր ոգւոյ նորա է *მალ.2,15;* წარვწყმიდო... ნეშტი და ნათესავი, կորուսից... զզարմ եւ զզաւակ *ეს.14,22.*

ნეცუვა იხ. დანეცუვა.

ნთება ვხედევდ სანთლისა ნთებასა შენსა *ვარ.812.*

ნთქმა იხ. დათქმა, დანთქმა.

ნიად ընդ. Ak. հազիւ (ძლივს, ცოტათი, ოდნავ): განთიად რიჟურაჟუს ოდენ ნიად აღდგა, ընդ այգն ընդ առաւօտն յարուցեալ ել *მრ.1,35;* ნიად განთიადსა მას ერთშაბათისასა მოვიდეს საფლავსა მას ზედა, եւ ընդ առաւօտս միաշաբաթուն գան ի գերեզմանն *მრ.16,2;* ნიად და მშჳდად განილიმის O, հազիւ հանդարտ ժպտի *ზირ.21,23.*

ნიავ-ი օդ (სიო): შედგომად ცეცხლისა ჴმაჲ ნიავისა წულილისაჲ O, յետ հրոյն ձայն մեղմոյ օդոյ *III მფ.19,13;* გარდაიქცინა ნიავ-ქარნი მისნი ნიავად, դարձոյց զմրրիկն յօդս *ფს.106,29.*

ნიავ(ობ)ა շնչել (ბერვა, ქროლა): და ყო შორის საჴუმილსა მას ვითარცა ქარი ცუარისაჲ, რაჲ ნიავინ J, արար ի մէջ հնոցին իբրեւ զհողմ որ ցօղազին շնչիցէ *დან.3,50.*

ნიავ-ქარ-ი մրրիկ. փոթորիկ („ბორბალი", გრიგალი): იყო... ნიავ-ქარი ქარისა დიდისაჲ C, იყო... ბორბალი ქარისაჲ, լինէր մրրիկ մեծ հողմոյ *მრ.4,37;* წჳმდეს... სული ნიავ-ქარისაჲ, տեղասցէ... այս մրրիկ *ფს.10,7;* მსგავსად ნიავ-ქარისა მოვიდეს, ի նմանութիւն մրրկի գայցէ *იგ.სოლ.1,27;* ვითარცა ნიავ-ქარი უდაბნოჲთ გამოვიდეს J, իբրեւ մրրիկ ընդ անապատ անցցէ *ეს.21,1;* ნიავ-ქარმან, ვითარცა ქარქუეტნი, წარიხუნა იგინი O, փոթորիկ իբրեւ զխռիւ առցէ զնոսա *ეს.40,24.*

ნიამორი იხ. იამური.

ნიგოზ-ი ընկոյզ (კაკალი): გამოიღო ნიგოზი G, երեւեցոյց ընկոյզ *რიცხ.17,8;* არგანსა ნიგოზისასა (ნიგუზისასა O) ვხედავ მე, գաւազան ընկուզի տեսանեմ ես *იერ.1,11.*

ნიგუზის სახე ընկուզազարդ (ნიგვზის მსგავსი): მოიღის ანთრაკი იგი ნიგუზის სახე, առնու զակն ընկուզազարդ *ფიზ.XXII 15-20.*

ნიგოზაკ-ი ընկուզազարդ (ნიგვზისებრი): სასანთლესა მას ოთხნი ტაკუკნი გამოსახულნი ნიგოზაკებსა O, յաշտանակի անդ չորք սկահաձեւք ընկուզազարդք յարդարեալք *გამოსლ.25,34.*

ნიგუზოვან-ი ընկուզենիք. ընկուզաստան (ნიგვზნარი): მტილსა ნიგუზოვანსა შთაჴედ (შთავედ S) მიხედვად ნაყოფთა წყაროთასა, ի պարտէզս ընկուզենեացն իջի հայել յարդիւնս վտակացն *ქებ.6,10;* მტილსა ნიგუზოვანთასა შევედ, ի պարտէզ ընկուզաստանի շրջէիք *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.157,13.*

ნივთ-ი տարր. նիւթ („წესი", ელემენტი, მატერია): უკუეთუ მოჰკუედით ქრისტჱს თანა ნივთთა მათგან ამის სოფლისათა CD, უკუეთუ მოჰკუედით ქრისტჱს თანა წესთა მათგან ამის სოფლისათა AB, եթէ մեռարուք ընդ Քրիստոսի ի տարերց աշխարհիս *კოლას.2,20;* რაჲთა იჯმნეს ყოვლისაგანვე ნივთისა ჴორციელისა, հրաժարեսցէ յամենայն մարմնական նիւթոց *მ.ცხ.27r-22;* თივაჲ არს ჴელთსაქმარი ჩუენი და ნივთი ცეცხლისაჲ, խոտ է նորա գործն նիւթ հրոյ *მ.ცხ.270v-289.*

ნივთება նիւթել („თხზვა", შექმნა): ენაჲ შენი ნივთებდა ზაკუვასა, լեզու քո նիւթէր զնենգութիւն *ფს.49,19;* ძჳრსა ნივთებნ, չարիս նիւթէ *ზირ.11,35;* რომელი წამწამებნ თუალითა, იგი ნივთებნ ძჳრსა O, որ ակնարկէ ակամբ նիւթէ զչարիս *ზირ.27,25.*

ნივთიერ-ი նիւթական (მატერიალური): იზრახა მეორისა ამისთჳს-სოფლისა ნივთიერისა და სახილავისა, երկրորդ զմտաւ ածէր աշխարհ նիւթական եւ տեսանելի *გრ.ანძ.-შობ.297,3-181.*

ნიკაფ-ი ծնօտ. պարանոց (ნიკაპი): არა ცრემლნი იგი ქურივისანი დამოსდიედ ნიკაფსა მისსა? ո՞չ ապաքէն արտասուք այրւոյ զծնօտիւք իջանեն *ზირ.32,18;* აღუდგა ჴელი ნიკაფსა მისსა და ეგრე მიჰყვანდა, եդեալ զձեռն ի ներքոյ պարանոցի նորա *ანდ.-ანატ.219,29-38,20.*

ნიკელ-ი քիթ (ცხვირი, დრუნჩი): ვითარცა საყური ნიკელისა ღორისასა, իբրեւ գինդ ոսկի ի քիթ խոզի *იგ.სოლ.11,22.*

ნინველ-ი մատաղ. տղայ („მცირე", ჩვილი): ყრმამან ნინველმან შემოკრიბნეს იგინი O, ყრმამან მცირემან მოიყვანეს იგინი B, մանուկ մատաղ ածցէ զնոսա *ეს.11,6;* ნინველნი ითხოვდეს პურსა O, տղայք հաց խնդրեցին *გოდ.იერ.4,4;* მოხუცებულნი და ნინველნი, ծերք եւ տղայք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.107,36-40,2.*

ნიორ-ი խստոր: ვჭამდით... პრასასა და ხახუსა და ნიორსა G, ուտէաք... զպրասն եւ զսոխն եւ զխստոր *რიცხ.11,5.*

ნიორაკთმოძღუარ-ი դահճապետ (ჯალათთა უფროსი): მიინინეს... ნიორაკთმოძღუარნი იგი მტარვალითურთ, հասին... դահճապետն դահճօքն հանդերձ ընդ նոսա *რიფს.175,11-106,16.*

ნიჟარ-ი շիշ (შუშა, ჭიქა): მოვსპო იერუსალჱმი ვითარცა ნიჟარი ერთი, დათხეული ზედა პირსა თვსსა, ջնջեցից զԵրուսաղէմ որպէս շիշ մի ջնջեալ որ կործանիցի ի վերայ երեսաց իւրոց *IV მფ.21,13.*

ნიჟორგარ-ი, ნიჯოგარ-ი կապարճակիր („საჭურველთა ალმღები" G): ჰრქუა მონასა მას ნიჟორგარსა მისსა, ჴმა-ყო მსწრაფლ ყრმისა მიმართ, ალმღებისა საჭურველთა მისთა G, աղաղակեաց վաղվաղակի առ պատանեակն կապարճակիր իւր *მსჯ.9,54;* ჰრქუა საულ ნიჯოგარსა მას თვსსა, ասէ Սաւուղ ցկապարճակիրն իւր *I ნშტ.10,4.*

ნისან-ი Նիսան (ებრაელთა პირველი თვე): თუესა მას ნისანსა, თუესა მას პირველსა O, յամսեանն Նիսան ՝ յամսեանն առաջնում *I ეზრა 5,6;* [მიჰრაკნისა თთუესა] ებრაელებრ ნისან სახელედების, [արեգ ամիս] առ հեբրայեցւովքն Նիսան կոչեցեալ էր *კირ.იერ.-აღდგ.159,14-280,28.*

ნისლ-ი մէգ. մառախուղ. շամանդաղ („ალმური"): მოავლინა ღრუბელი და ნისლი S, მოსცა ღრუბელი და ალმური G, եդ զամպն եւ զմէգ *ისუ 6.24,7;* ღრუბელი და ნისლი გარემო არს მისა, ամպ եւ մէգ շուրջ են զնովաւ *ფს.96,2;* ვითარცა ნისლმან დავფარე ქუეყანაჲ O, իբրեւ զմէգ ծածկեցի զերկիր *ზირ.24,3;* დღჱ ღრუბლისაჲ და ნისლისაჲ, օր ամպոյ եւ մառախլոյ *იოვ.2,2;* დიდი და ძნელი ნისლი მიფენილ იყო კაცთა მათ ზედა, մեծ եւ դժնդակ մառախուղ կայր ի վերայ մարդկան *ვარ.803-371,1;* ვითარცა ნისლი განქარდეს O, իբրեւ զշամանդաղ ցրուեսցին *სიბრძ.სოლ.2,4.*

ნისლშემოხუეულ-ი մառախլապատ: ნისლ-შემოხუეულითა... შუენიერებითა მათითა, ի մառախլապատ... վայելչութիւնս նոցա *ატმ.104,11-104,2.*

ნიფხავ-ი անդրավարտիք (სანწვვე"): ნიფხავი შეიმოსოს სხეულთა მისთა O, სანწვვენი სელისანი შეიმოსნეს გარემოჲს სხეულსა თვსსა G, անդրավարտիս կտաւիս զգեցցի ի վերայ մարմնոյ իւրոյ *ლევ.6,10.*

ნიფხავ-კუართ-ი պատմուճան եւ վարտիք (ნიფხავ-პერანგი): კაცნი ესე შეიკრნეს ნიფხავ-კუართითურთ მათით და ვარშამაგით და სანწერთულით J, արքն այնոքիկ կապեցան պատմուճանօք եւ վարտեօք արտախուրակօք եւ զանկապանօք իւրեանց *დან.3,21.*

ნიღრ-ი ցռուկ („ცხვრი", ტუჩი, ბაგე): განილო ხრატუკი ნიღრსა მისსა O, შემოსდვა სათაური ცხვრისა მიერ მისისა B, դնիցե՞ս պախուրցս շուրջ զցռկաւ նորա *იობ40,20.*

ნიყბერ-ი, -ბრისა մօրուք („წუერ-ი", ნიკაპი): იქმნეს მის შორის ნიში კეთროვნებისაჲ თავსა შინა ანუ ნიყბერსა G, იყოს შედებაჲ კეთროვნებისაჲ თავსა გინა წუერსა S, լինիցի արած բորոտութեան ի գլուխ կամ ի մօրուս *ლევ.13,29;* კეთროვნებაჲ ნიყბრისაჲ G, კეთროვნებაჲ იგი თავსა გინა წუერთა, բորոտութիւն մօրուաց *ლევ.13,30.*

ნიშ-ი նշան. նշանակ. նիշ. արած („სასწაული", ნიშანი): გამოჩნდეს ნიში იგი კაცისაჲ C, გამოჩნდეს სასწაული კაცისაჲ DE, երեւեսցի նշան որդւոյ մարդոյ *მთ.24,30;* ჴელითა მოციქულთაჲთა იქმნებოდა სასწაულები და ნიშები, ի ձեռս առաքելոցն լինէին նշանք եւ արուեստք *საქ.მოც.5,12;* აღვჰმართო ნიში ჩემი J, կանգնեցից զնշան իմ *ეს.49,22;* გიჩუენა თქუენ რავდენი ნიშები, რავდენი სასწაულები ետ ձեզ. քանի նշանս. քանի արուեստս *განს.ი.198,7-83,21;* ნიშად მიმიცემიე შენ სახლსა ისრაჱლისასა O, նշանակ ետու զքեզ տանն Իսրայելի *ეზეკ.12,6;* ესე ნიში არს, այս ինչ նիշ նշանի է *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,30-132,71;* ნიში კეთროვნებისაჲ არს G, արած բորոտութեան է *ლევ.13,27.*

ნიშან-ი նշանակ. նշան („სასწაული", მაჩვენებელი): ნიშანი აღვიდა ქალაქით G, სასწაული იგი აღვიდოდა უფროჲს ქალაქისა მისგან S, նշանակն ամբարձաւ յորդեալ ի վերայ քաղաքին *მსჯ.20,40;* დასდვა ნიშანი: საბელი ძოწეული ესე მოაბა სარკუმელსა G, დასდვა შენ სასწაულად: შტანგი ესე გამოაბა სარკუმელსა S, դնիցես նշանակ զլարդ կարմիր եւ կապեսցես զպատուհանէդ *ისუ 6.2,18;* თქუთ რაჲ ნიშანი G, გვთხარ ნუ რაჲ სასწაული S, տուք մեզ նշան ինչ *მსჯ.12,6.*

ნიშნის ყოფა ժամադրութիւն լինել („შეთქუმულ ყოფა", დროს დათქმა): ნიშანი იყო ძეთა ისრაჱლისათა მზირთა თანა G, შეთქუმულ იყვნეს კაცნი ისრაჱლისანი მზირსა მათ თანა S, ժամադրութիւն էր առն Իսրայելի առ դառանակալսն *მსჯ.20,38.*

ნიშატ-ი იხ. განიშატიანება.

ნიშებშემოსილ-ი նշանագործ. սքանչելագործ (სასწაულმოქმედი, საკვირველმოქმედი): ნიშებშემოსილთა მათ თანა დაენესოს წმიდათა მამათა სასუფეველსა, ընդ նշանագործ հարանցն համարեսցի յարքայութիւն *მ.ცხ.282v-303;* იყოცა იგი ნიშებშემოსილი, էր սքանչելագործ *მ.ცხ.373r-410.*

ნიშთმზმნელ-ი նշանագէտ („სასწაულითა მკითხველი", მკითხავი, ცრუ წინასწარმეტყველი): არა იპოვოს შენ შორის... ნიშთმზმნელი, მკითხა-

ვი მკუდართაჲ G, ნუ ვინ იპოების შენ შორის... სასწაულითა მკუდართა მკითხველი B, մի գտանիցի ի քեզ... նշանագէտ լինիցի առ ի զմեռեալս հարցանելոյ // *შჯ.18,11.*

ნიშისმსტოვარ-ი կիւսահմայ (მარჩიელი, მისანი): კაცნი ნიშისმსტოვარნი არიან O, კაცნი ნიშთმჭურეტელნი არიან B, արք կիւսահմայք են *ზაქ.3,8.*

ნიშნიან-ი նշանաւոր (ნიშნის მქონე): იყო უნიშნოჲ იგი ლაბანისა, ხოლო ნიშნიანი იგი იაკობისა O, լինէր աննշանն Լաբանու. եւ նշանաւորն Յակոբայ *დაბ.30,42.*

ნიშნოვნობა նշան („ნიში"): ბრძვილი ნიშნოვნობისაჲ G, ნაბრძკლი ნიში B, նշան սպառոյ *ლევ.13,2.*

ნიჩაბ-ი հեծանոց. թիակ: რომლისაჲ ნიჩაბი ჴელსა მისსა, որոյ հեծանոցն ի ձեռին իւրում *მთ.3,12;* ნიალ ჰვლიან ნავითა, პირველად მან უპყრის ნიჩაბსა, եթէ լինէր երբեք անցանել ընդ գէտ. նախ ինքն ունէր զթիակ նաւին *მ.ცხ.378v-435.*

ნიჩურ-ი քիթ. ռունգ (ცხვირი, დრუნჩი): ამოაცუა გრკალი ნიჩურსა მისსა O, შეუკრენა გრგოლი ცხჳრსა შინა მისსა? B, կապիցե՞ս անուր ի քիթս նորա *იობ40,21;* შეიმტკიცნის ნიჩურნი მისნი, ածէ յիրեար զռունգսն *ფიზ.XX 33.*

ნიჭ-ი պարգեւ. տուրք. շնորհ. պատարագ. ընծայ. ձիրք. պարգեւատուն („დასადებელი", საჩუქარი, მისაცემელი, მადლი, შესაწირავი, ძღვენი): იცით ნიჭისა კეთილისაჲ მიცემაჲ, գիտէք պարգեւս բարիս տալ որդւոց ձերոց *მთ.7,11;* რამეთუ ნიჭსა მას ღმრთისასა ჰგონებ შენ ფასითა მოპოვნებად, զի զպարգեւսն Աստուծոյ համարեցար ընչիւք ստանալ *საქ.მოც.8,20;* მისცეს მას დარეჰ მეფემან ნიჭი დიდი, տայր նմա Դարեհ Թագաւոր պարգեւս մեծամեծս *I ეზრა3,5;* ნიჭსა კეთილსა მოგანიჭებ თქუენ B, պարգեւս բարեաց պարգեւեցից ձեզ *იგ.სოლ.4,2;* ნიჭი უფლისაჲ დაადგრის მართალთა ზედა, տուրք տեառն մնայ առ բարեպաշտ *ზირ.11,17;* არს ნიჭ, რომელ არა სარგებელ არს შენდა, են տուրք. որ ոչ ինչ օգնեն *ზირ.20,10;* ნიჭი უფლისა მიერ არს დედაკაცი მშჳდი O, տուրք տեառն՝ կին ցածուն *ზირ.26,17;* ნიჭსა მას ღირს იქმნე, արժանի լիցիս շնորհաց *კირ.იერუს.-ნათლისღებ. მრთ.S.88,36-40,8;* კორბან, რომელ არს ნიჭ, կորբան՝ որ է պատարագ *მრ.7,11;* ნიჭი სცა ძმასა მისსა და დედასა მისსა, ետ ընծայս եղբարց նորա եւ մօրն *დაბ.24,53;* ნიჭნი, ձիրս *განხ.ი.198,9-83,23;* თჳნიერ ნიჭთა თქუენთა B, თჳნიერ დასადებელთა თქუენთა G, առանց ընծայից ձերոց *ლევ.23,38;* ნიჭისა მომცემელი ჩუენი ღმერთი არს, պարգեւատուն մեր Աստուած է *მხკ.38,4.*

ნიჭი ძლევისაჲ բրաբիոն (გამარჯვების ჯილდო, საჩუქარი): ვინ-მე რბინ ასპარეზსა და არა მიიღის ნიჭი ძლევისაჲ? ո՞վ ընթանայ ի ստադին եւ ոչ առնու զբրաբիոնն *ფლპ.მოც.8,5-312,10.*

ნიჭება იხ. მინიჭება.

ნიჭთმთავარ-ი պարգեւապետ (საჩუქრების გამგებელი): სარეა იყო ნიჭთმთავარ J, Սարեա էր պարգեւապետ նորա *იერ.51,59.*

ნიჯოგარ-ი იხ. ნიჟორგარი.

ნოვაგ-ი նուագարան. նուագ (გალობა, გალობის კილო): ნოვაგითა და ნესტჳთურთ, հանդերձ նուագարանօք եւ փողովք *I ეზრა5,59;* ყოფად... შესხმითა ნოვაგითა და წინწილაჲთა (წინწილითა O) და ბობლნითა J, առնել... երգովք. նուագարանօք. ծնծղայիւք եւ թմբկօք *ნეემ.12,27;* ვითარცა ისმინ ნოვაგი იგი სახიობისაჲ, ეგოდენ ესმინებინ, եթէ լսեն զնուագ երգոցն՝ այնչափ հեշտանան *ფიზ.XVI 11.*

ნოტია գէջ. զոնաւ (ნოტიო, ნესტი, წყლიანი): დაჯედ ნოტიასა ზედა O, նիստ ի գէջի *იერ.48,18;* ნოტიაჲ იგი წყაროჲ გულისთქუმისაჲ, რომელ ჩემ თანა იყო, განვაჴმე, զխոնաւ աղբիւրն ցանկութեանց. որ յիս էր. ցամաքեցուցի *თომა მოც.19,8-397,21.*

ნოჭ-ი ազոխ (ისრიმი): კრიბა მას შინა (ვენაჴსა) ნოჭი, სავსჱ წინამოჲთა O, քաղեաց ի նմանէ ազոխ լի շալակաւ իւրով *IV მფ.4,39.*

ნუ մի՛. միթէ. քաւ՝ ნუ იყოფვი ცრუ მოწამჱ O, մի՛ լինիր վկայ սուտ *იგ.სოლ.24,28;* რაჲთამცა ნუ ნარწყმდების, զի մի՛ կորիցէ *ნნტყ.ივ-219;* მონუ-ისთულიან ეკალთაგან ყურძენი, միթէ քաղիցեն ի փշոց խաղող *მთ.7,16;* ნუმცა ესე არს ქრისტჱ, միթէ սա իցէ Քրիստոսն *მთ.12,23;* ნუ ჴელ-ეწიფების ბრმასა ბრმისა წინა-ძღუანვად, միթէ կարիցէ կոյր կուրի առաջնորդել *ლ.6,39;* იჴსნეს ნუ სამარიაჲ ჴელთაგან ჩემთა, միթէ փրկեցին զՍամարիա ի ձեռաց իմոց *IV მფ.18,34;* ნუ იყოფინ, քաւ լիցի *ჰრომ.3,31;* ნუ იყოფინ ჩუენდა, քաւ լիցի մեզ *რიფს.170,5-95,16.*

ნუგეშინისმცემელ-ი մխիթարիչ. մխիթար. բարեխօս (მანუგეშებელი, გამამხნევებელი, შუამდგომელი): სხუაჲ ნუგეშინისმცემელი მოგცეს თქუენ, այլ մխիթարիչ տացէ ձեզ *ი.14,16;* ნუგეშინისმცემელი ჩემდა და მე არა ვპოვე, մխիթարիչ ինձ ոք ոչ գտաւ *ფს.68,21;* იყო[მცა] ეგე ჩემდა ნუგეშინისმცემელ, լինիցի մխիթար ինձ *ვარ.919-379,21;* ნუგეშინისმცემელ გჳის მამისა მიმართ იესუ ქრისტე მარ-

თლ, ունիմք բարեխօս առ Աստուած զՅիսուս Քրիստոս զարգարն *ეპ.Iი.2,1.*

ნუგეშინისცემა մխիթարել. քաջալերել. տալ յոյս. քաջալերութիւն („ლმობიერ ქმნა“, გამხნევება): არა უნდა ნუგეშინისცემის, ոչ կամէր մխիթարել *მთ.2,18;* ნუგეშინის-ცის უფალმან სულთქუმისათჳს მათისა S, ლმობიერ იქმნა უფალი სულთქუმისათჳს მათისა G, մխիթարեցաւ տէր ի հեծութենէ նոցա *მსჯ.2,18;* ნუგეშინის-იცა ერმან მან სიტყუასა მას ზედა, քաջալերեցաւ ժողովուրդն բանիւքն *II ნშტ.32,8;* ნუგეშინისცემა, տալ յոյս *ზირ.13,7;* რომელნიმე ნუგეშინის-სცემდეს სიტყვთა სახარებისაჲთა, ոմանք զքաջալերութեան բարբառ աւետարանէին նմա *დღ.130,14-130,12.*

ნუგეშინისცემა-ჲ մխիթարութիւն. սփոփութիւն. յորդորել (გამხნევება): ნუგეშინისცემა, մխիթարութիւն *საქ.მოც.15,31;* ნუგეშინისცემა, սփոփութիւն *ფლპ.2,1;* განაძლიერებდა მას სიტყვთა მრავლითა ნუგეშინისცემისაჲთა, քաջալերէր եւ յորդորէր զնա բանիւք բազմաւք *დღ.130,16.*

ნუგეშინისცემულ-ი մխիթարեալ. քաջալերել. գգուել: ვიყვენით ჩუენ ნუგეშინის-ცემულ եղաք մեք մխիթարեալք *ფს.125,1;* ნუგეშინისცემულ იქმნეს A, განძლიერდეს B, քաջալերեցան *სბსტ.132,2-132,1;* მუჴლთა მათთა ზედა ნუგეშინისცემულ იყვნენ, ի վերայ ծնգաց իւրեանց գգուիցեն *ეს.66,12.*

ნუვინ, ნუ ვინმე զուցէ: ნუვინ (ნუ ვინმე DE) გაცთუნნეს თქუენ, զուցէ որք զձեզ խաբիցէ *მთ.24,4.*

ნუკევა փափկութիւն (შვება): ვითარ ნუკევასა შეასმენს, որպէս փափկութիւնն զփրկութիւնն մատնէ *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.125,21-254.*

ნუკეულ-ი գիրգ („ჩჩვლი“, განებივრებული): რომელიიგი ნუკეული და ფრიად ფუფუნეულ იყოს შენ შორის, თუალ-ძჳრ იქმნეს იგი ძმისა თჳსისათჳს S, ჩჩვლი შენ შორის და ფუფუნეული, ფრიად ეშუროს თუალითა ძმასა თჳსსა G, գիրգն որ ի քեզ եւ փափուկն յոյժ չարակնեսցէ յեղբայր իւր *II შჯ.28,54;* არღარა შესძინო წოდებად შენდა ნუკეული, ჩჩვლ, ფუფუნეულ O, ոչ եւս յաւելուցուս կոչել գիրգ եւ փափուկ *ეს.47,1.*

ნუკრ-ი որթ. յաւանակ: მსგავს არს ძმისწული ჩემი ქურციკსა და ნუკრსა ირმისასა O, նման է եղբօրորդին իմ այծեման կամ որթուց եղանց *ქება2,9;* ნუკრი, յաւանակ O *იგ.სოლ.5,19.*

ნუსადა զուցէ. քաւ լիցի. զուցէ երբէք („ნუუკუე“, ეგების, შესაძლოა): ეკრძალე თავსა შენსა, ნუსადა განზრქნეს გული შენი G, იგულე თავი შენი, ნუუკუე განსუქნე და განივრცნე S, հայեցարուք յանձինս ձեր. զուցէ յուլանայցեն սիրտք ձեր *II შჯ.11,16;* ნუსადა მოკუდეს ბრძოლასა შინა G, ნუუკუე მოკუდეს წყობასა მას S, զուցէ մեռանիցի ի պատերազմի *II შჯ.20,7;* ნუსადა ტახტსა ზედა ზის საწოლსა შინა საზაფხულოსა G, ნუუკუე საჯდომელთა ჯდეს განშორებულად სასუენებელსა მისსა S, զուցէ յաթոռն նստիցի ի պէտս ի սենեկին *მსჯ.3,24;* ნუსადა քաւ լիցի *იონა1,14; დაბ.18,25;* ნუსადა, զուցէ երբէք *ფს.7,3.*

ნუუკუე զուցէ. միթէ. մի՛. մի՛ երբէք. եթէ ոչ („ნუსადა“, ნუ, ნუთუ, თუ არა, არასოდეს): ნუუკუე მიგცეს მოსაჯულმან მან შენმან მსაჯულსა, զուցէ մատնիցէ զքեզ ոսոխն դատաւորի *მთ.5,25;* ნუუკუე მიგითრიოს შენ მსაჯულისა, զուցէ քարշիցէ զքեզ առ դատաւորն *ლ.12,58;* ნუუკუე საჯდომელთა ჯდეს განშორებულად სასუენებელსა მისსა S, ნუსადა ტახტსა ზედა ზის საწოლსა შინა საზაფხულოსა G, զուցէ յաթոռն նստիցի ի պէտս ի սենեկին *მსჯ.3,24;* ნუუკუე იგი არს ქრისტე, միթէ սա իցէ Քրիստոսն *ლ.3,15;* ნუუკუე დღე ყოველ ჴნავნ(ა) კაცი საჴნავსა თჳსსა თესვად? O, միթէ զօ՞րն ամենայն հերկիցէ որ հերկէն *ეს.28,24;* ნუუკუე განრისხდეს უფალი, մի՛ բարկասցի տէր *ფს.2,12;* ნუუკუე დავიძინო მე სიკუდილდ, մի՛ երբեք ննջեցից ի մահ *ფს.12,4;* ვინ შეამკოს ქალაქი, ნუუკუე ცეცხლმან მან? O, ո՞ հանդերձեսցէ զքաղաք եթէ ոչ հուր *მიქ.6,9.*

ნუღარა այլ եւս մի. մի այլ եւս (აღარ): ნუღარა შეხუალ მაგისა, այլ եւս մի՛ մտանիցես ի դա *მრ.9,25;* ნუღარა, մի՛ այլ եւս *ფლკტ.150,8-461,4.*

ნუყიერ-ი զուարճացեալ. մշակ (բաւական) (შვებული; კმაყოფილი): იყოს იგი, ვითარცა ხჱ ნუყიერი წყალთა ზედა O, եղիցի իբրեւ զծառ զուարճացեալ ի գնացս ջուրց *იერ.17,8;* ნუყიერი, մշակ (բաւական) *ზირ.40,18.*

ნუშ-ი նուշ. մաճառակ: ყუავოდის ნუში, ծաղկեսցի նշին *ეკლ.12,5;* ათი ესე ნუში მიუპყარ ერისთავსა მას, զտասն մաճառակս զկաթին տարցես հազարապետին *I მფ.17,18.*

ნქრევა շնչել. հոսել („ქროლება“, მობერვა): ანქრევდეს ქარნი, շնչեցին հողմք *მთ.7,25;* ქარი ანქრევდა O, հողմն շնչէր *სიბრძ.სოლ.17,17;* ნუ ანქრევ ყოვლითა ქარითა O, ნუ აქროლებ თავსა ყოვლითა ქარითა B, մի՛ հոսիր յամենայն հողմ *ზირ.5,11.*

ნნუბება թաւալել (გორვა, გორაობა): ინნუბებოდინ მათ შორის ლორნი, զայն խոզք եւ ընդ տիղմ եւ ընդ աղբ թաւալէին ի մէջ նոցա *მ.ცხ.408v-461.*

ო

ო ո՛. ով (կոչական հոլովի վերջավորություն – წოდებითი ბრუნვის დაბოლოება): კაც-ო, ვიდრე ხუალ? ո՛ այր դու, յո՞ երթաս *ღშობ. შობ.191,15-260,25;* მამა-ო, ով հայր *მ.ცხ.13r-10.*

ობლობა որբութիւն. անզավակութիւն (უდედმამობა): არა ვაგრძნე ობლობაჲ რაჲთურთით, ոչ ծանեայց զորբութիւն *ეს.47,8;* ობლობა, անզաւակութիւն *ეს.47,9.*

ობოლ-ი որբ (უდედმამო): არა დაგიტევნე თქუენ ობლად, მოვალ თქუენდა, ոչ թողից զձեզ որբս, գամ առ ձեզ *ი.14,18;* ჰქენჯნიან ობოლთა O, կոփիցեն զորբս *მალ.3,5;* შენ ხარ მამაჲ ობოლთაჲ და ქურივთაჲ, դու ես հայր որբոց եւ այրեաց *ფლკტ. 147,28-457,35;* ობლისა შენ იყავ მწე, որբոյն դու ես օգնական *ფს.9,35.*

ოდება იხ. დაოდება.

ოდენ միայն. մօտ. զոնէ. ի Masot, ըստ Akk. զէթ. լոկ („თანა“, „ხოლო“; ახლოს; მხოლოდ, მარტო, დროს): დასლვასა ოდენ მზისასა, մօտ ըստ մուտս արեւուն *დაბ. 15,12;* რაჲთა ფესუსა ოდენ ... შეახონ DE, რაჲთამცა ფესუსა ხოლო ... შეახეს C, զի զոնէ ի քղանցս...մերձենայցեն *მრ.6,56;* აჩრდილი ოდენ ვისმე მიადგეს მათგანსა, զոնէ հովանի նորա հասցէ ումեք ի նոցանէ *საქ. მოც.5,15;* მენავეთა ოდენ მაგათ ემსგავსე, նման լեր զէթ նաւավարացդ արանց *მრთ.S.-ი. ოქრ.-მარხ. და იონ.106,32-38,2;* ჴორცთა ოდენ ჰგუემდენ, զլոկ մեռեալ մարմինն տանջեն *ვარ.813-376,13;* ალმოსლვასა ოდენ მზისასა G, ალმოსლვასა თანა მზისასა S, ի ծագել արեգական *მსჯ.9,33;* მას ჟამსა ოდენ, ըստ ժամանակսն ըստ այնոսիկ *საქ.მოც.12,1;* მი-ოდენ-ვიდოდა იგი, ըստ երթալն նորա *საქ.მოც.9,3;* ოდენ სენაკისაგან ნუ განეშორები, միայն ի սենեկէ քումմէ մի՛ մեկնեսցիս *მ.ცხ.68r-80.*

ოდენ քան: გაქუნდეს თუ სარწმუნოებაჲ მდოგუს მარცუალ ოდენ, եթէ ունիցիք հաւատս քան զհատ մանանխոյ *მთ.17,19.*

ოდენი იხ. კნინოდენი.

ოდეს յորժամ. երբ. մինչ. իբրեւ („რაჟამს“, როდესაც, როცა): ოდეს დაჯდეს იგი კრებულსა შორის? յորժամ՞ նստիցի յատենի *იგ.სოლ.22,10.* ოდეს ყოფად არს ესე? ե՞րբ լինիցի այդ *მთ.24,3;* ოდეს შევიდა იგი სახიდ DE, რაჟამს შევიდა იგი სახიდ C, իբրեւ եմուտ ի տուն *მრ.7,6;* ოდეს მენებოს, თვთ ალვდგები, մինչ կամիմ յառնեմ *მ.ცხ.266r-284;* არა ოდეს ոչ երբէք *მცხ.73v-85.*

ოდესმე երբեմն. երբ. երբէք (როდესმე, ოდესლაც): რომელი-იგი ოდესმე ბერწ იყო, որ երբեմն ամուլ էր *მრთ.A.კირ.იერ.სულ.წმ.166-383,8;* ვხედავ პირსა შენსა ოდესმე მხიარულად და ოდესმე მწუხარედ, երբեմն տեսանեմ զերեսս քո զուարթ եւ երբեմն տեսանեմ տրտում եւ տխուր *ლთშობ.შობ.190,35;* ოდესმე მოვიდე და ვეჩუენო მე პირსა ღმრთისასა? ե՞րբ եկից երեւեցայց երեսացդ Աստուծոյ *ფს.41,3;* ოდესმე G, სადამე S, երբէք *ისუ 6.22,28.*

ოდეს-ცა յորժամ („რაჟამს“): ოდესცა შეხვდოდით კარვად G, რაჟამს შეხვდოდით კარავსა O, յորժամ մտանիցէք ի խորանն *ლევ.10,9.*

ოთხ-ი չոր–ք (4): ოთხთაგან ქართა, ի չորից հողմոց *მთ.24.31;*

ოთხ – დღისაჲ չորեքօրեայ *ი.11,17;*

ოთხთა საბრძანებელთა მთავარი չորրորդապետ (ტეტრარქი) *ლ.3,19;*

ოთხ-ი წილ-ი չորեքկին (ოთხკეცი): მივაგო ოთხი წილი, հատուցից չորեքկին *ლ.19,8.*

ოთხდაოც-ი ათასეულ-ი քսան եւ չորք հազարք (24.000) G *რიცხ.25,9.*

ოთხდამეათე չորեքտասաներորդ (მე-14): „ყვეს ძეთა ისრაჱლისათა პასექი ოთხდამეათესა (მეათოთხმეტესა S) დღესა თთვსასა“ G, արարին որդիքն իսրայէլի զզատիկն ի չորեքտասաներորդում աւուր ամսոյն *ისუნ. 5,10.*

ოთხათას-ი չորք հազար (4000) *მთ.16,10.*

ოთხასერგასისი չորեք–հարիւր եւ յիսուն: დაუმკჳდრა მათ ქუეყანაჲ ოთხასერგასის წელ ოდენ, ժառանգեցոյց նոցա զերկիր նոցա իբրեւ ամս չորեքհարիւր եւ յիսուն *საქ.მოც.13,20.*

ოთხეულ-ი չորրորդ: მისცა იგი ოთხთა ოთხეულთა ერისაგანთა ცვად, մատնեաց չորից չորրորդաց զինուորաց պահել զնա *საქ. მოც.12,4.*

ოთხკარგი չորեքկարգեան („ოთხკუთხედი“, ოთხრიგი): ოთხ-კარგთა მათ ანთრაკთა გამოქანდაკებული O, ოთხკუთხედითა ქვასა ზედა გამოქანდაკებული B, չորեքկարգեան ականսն քանդակեալս *სიბრძ.სოლ.18,24.*

ოთხმეოც-ი ութսուն (80): მოვიდეს... ოთხმეოცნი კაცნი წუერყჳნულნი O, եկին... արք ութսուն գերծեալ զմօրուս *იერ.41,5.*

ოთხმეოცდაათ-ი իննսուն (90): ოთხმეოცდაათისა წლისა, իննսնամեայ: სარრა ოთხმეოცდაათისა წლისამან შვას O, Սառա՝ իննսնամեայ ծնանիցի *დაბ.7,7.*

ოთხმეოცდაცხრამეტ-ი իննսուն եւ ինն (99): უფროჲს უხაროდის მის ზედა, ვიდრე ოთხმეოცდაათცხრამეტთა (ოთხმეოცდაცხრამეტთა DE) მათ, ուրախ լինի ի վերայ նորա առաւել քան ի վերայ իննսուն եւ յինունց *მთ.18,13.*

ოთხფერჴ-ი չորքոտանի (ოთხფეხი): ყოველნი ოთხფერჴნი ვერ კმა არიან საკუერთხად, ամենայն չորքոտանիք չեն բաւական յողջակէզս *ეს.40,16;* აღავსო იგი საცხოვრითა ოთხფერჴითა O, ելից զսա անասնօք եւ չորքոտանեօք *ბარ.3,32.*

ოთხშაბათ-ი չորեքշաբթի: არს დასაბამი ტანჯვათა... დღესა ოთხშაბათსა *მცხ.184r-219.*

ოლარ-ი, ორარ-ი վարշամակ. թաշկինակ. փակեղն („ვარშამაგი", ხელსახოცი, სახვეველი): უძლურთასა ზედა მიაქუნდა ოფლისა მისისაგან ვარშამაგებითა და ორარებითა, ի հիւանդս տանել ի քրտանէ նորա թաշկինակս կամ վարշամակս *საქ.მოც.19,12;* ოლარი թաշկինակ *მრთ.1), კირ.იერ.აღდგ.264,39-412,17;* მოიღო ოლარი, რომელი აქუნდა ჴელთა მისთა და დაუფინა ქუეყანასა ზედა, առեալ զփակեղն ձեռամբ իւրով տարածեալ ի գետին *ანან.ებრ.193,34-314,21.*

ოლე գահաւանդ. բուփ (მაღლობი, ბუჩქი, ბუჩქნარი, მაღნარი): ვითარცა მახჱ განმართებული ოლეთა ზედა O, իբրեւ զվարմ ձգեալ ի գլուխ գահաւանդի *ოვსე5,1;* ოლეთა ზედა... დაიდგნიან და იქმნიან ბუდჱ თჳსი, եթէ ի բուփս ... աներկիւղ բոյնս դնէին *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,8-214v.*

ომფორ-ი եմիփորոն. պատմուճան (ნამოსასხამი): აღიძარცუა ომფორი [ბერმან] და დადვა ზედა საკურთხეველსა, եդեալ զեմիփորոնն ի վերայ սուրբ սեղանոյն *მ.ცხ.358v-411;* ომფორი აჰარონისი, պատմուճան Ահարոնի *მ.ცხ.323v-349.*

ოჲ վայ: ოჲ, ბოროტად ქმნა *მ.ცხ.228r-247.*

ონ-ი ո (ო): პოვა, რამეთუ ონისა დაეწყო, რაჲთამცა დასუა, და არღარა მოავლო კალამი, եգիտ. զի գրեալն ո-ն սկսեալ էր գծել *მ.ცხ.326r-373.*

ონიქიონ-ი, ინჳქიონ-ი եղեգնաքար (ი ძვირფას ქვათაგანი) ქვაჲ პატიოსანი შეგემოსა... ბჳრილიონი და ონიქიონი (ინჳქიონი J) O, ական պատուական ի քեզ կապեցեր... զբիւրեղն զեղեգնաքարն *იეზ.28,13.*

ორათას-ი երկու հազար (2000): მიგცე თქუენ ორათასი საჴედართაგანი J, տաց քեզ երկու հազար երիվարաց *ეს.36,8.*

ორას-ი երկերիւր (200): ვიყიდოთ ორასის დრაჰკნის პური, գնեսցուք երկերիւր դահեկանի հաց *მრ.6,37.*

ორბ-ი արծուի („არწივ-ი"): მუნცა შეკრბეს ორბები, անդր ժողովեսցին արծուիք *მთ.24,28.* აღგისხენ თქუენ, ვითარცა ორბმან ფრთეთა ზედა O, առի զձեզ իբրեւ ի վերայ թեւոց արծուոյ *გამოსლ.19,4;* დაღათუ აღჰმაღლდე შენ ვითარცა ორბი, եթէ բարձրասցիս իբրեւ զարծուի *აბდ.1,4;* ვითარცა ორბმან რაჲ დაიფარნა ბუდენი თჳსნი S, ვითარცა არწივმან დაიფარნის ბუდენი თჳსნი G, իբրեւ զարծուի ի ծածկել զբոյն իւր *II შჯ.32,11.*

ორგან ընդ երկու, յերկուս. ընդ մէջ (ორად, შუაზე): განკუეთე ორგან, կտրեա՛ զդա ընդ երկու *ფლკტ.154,27-467,10;* განკუეთეთ ყრმაჲ ეგე მწოვარი ცოცხალი ორგან O, կտրեցէք զմանուկն զստնդիաց զկենդանի յերկուս *III მფ.3,25;* განკუეთეთ ორგან O, կտրեցէք ընդ մէջ *III მფ.3,26.*

ორგანკუეთილება անդամաթիւ („დრონეული", ასოასო აქნილი): დასხნენ... ორგანკუეთილებანი იგი G, დააგონ... დრონეული იგი O, դիցեն ... զանդամաթիւն *ლევ.1,8.*

ორგზის կրկին. երկիցս (ორჯერ) *მრთ.1).კირ.იერ.-აღდგ.264,25-411,24;* ორგზის երկիցս *მ.ცხ.20r-16.*

ორგული երկմիտ. կեղծաւոր (მერყევი, ეჭვიანი, მცირედმორწმუნე, არაწრფელი): კაცი ორგული ერესიოტ არს ყოველთა გზათა მისთა, մարդ երկմիտ հերեսլիովտ է յամենայն ճանապարհս իւր *ფიზ.XV/23,24;* ისმინეთ, შესულებულნო და ორგულნო, լուարուք ով յիմարք եւ երկմիտք *ფლკტ.135,19-441,23;* უკუეთუ იყოს ვინმე თქუენ შორის ორგული, եթէ զուցէ ոք ի ձեզ կեղծաւոր *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.86,34-36,14;* ვითარცა იგი ორგულთა ყვიან, որպէս կեղծաւորք առնեն *მთ.6,2;*

ორგულ ქმნა կեղծաւորել (ორგულება): ორგულ იქმნეს სხუანიცა ჰურიანი, կեղծաւորեցան ընդ նմա եւ այլ հրեայքն *გალ.2,13.*

ორგულება խղճել. թերահաւատել. ոչ հաւատալ. երկմիտ լինել. երկմտել (ორპირობა, მტრობა): მიედ მათ თანა და ნურას ორგულებ, երթ ընդ նոսա առանց իրիք խղճելոյ *საქ.მოც.10,20;* ნუ ორგულებ მისგან, մի՛ թերահաւատեր ի նմանէ *ლონგ.191,37-720,21;* იგი ორგულებდა, ոչ հաւատայր նմա *ანდ.-ანატ.320-34,6;* რომელი-იგი ორგულებდეს, որ երկմիտն է *ეპ.იაკ.1,6;* ითხოვდინ... ნუ ორგულებით, խնդրեսցէ...մի՛ երկմտեսցէ *ეპ.იაკ.1,6;* ნუ

ორგულებ გულსა შინა შენსა, մի՛ երկմտիր ի սրտի քո *მ.ცხ.324r-349.*

ორგულება-ჲ կեղծաւորութիւն. երկբայ միտք („ზაკუვა", „ზაკულება", ორპირობა, მტრობა): ბარნაბაცა მიერჩდა მათსა მას ორგულებასა, Բառնաբաս անգամ խոնարհեցաւ ի նոցա կեղծաւորութիւնն *გალ.2,13;* სჳმონ მოგჳსაჲ აქუს ორგულებაჲ, զՍիմոնի կախարդի զկեղծաւորութիւն յանձին բարձեալ բերիցէ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.86,36-36,17;* ნუ მიუვალ მას ორგულებით O, մի՛ մատչիր առ նա երկբայ մտօք *ზირ.1,35.* სავსე ხართ ორგულებითა (ზაკუვითა C), լի էք կեղծաւորութեամբ *მთ.23,28;* იცოდა ორგულებაჲ (ზაკულებაჲ C) მათი, գիտաց զկեղծաւորութիւն նոցա *მრ.12,15.*

ორ-ი երկու. զոյգ (2; „სწორი", „ულეული", წყვილი): იხილნა ორნი ძმანი, ետես երկուս եղբարս *მთ.4,18;* ორნი გურიტნი DE, სწორნი გურიტთანი C, զոյգս տատրակաց *ლ.2,24;* ორი კარაული S, ულეული კაჰრაულთაჲ G, զոյգս իշոց *მსჯ.19,13;*

ორი წელი երկեամ՝ იყო შემდგომად ორისა წლისა ჟამთა, եղեւ յետ երկեմնոյ աւուրց *II მფ.13,23;* იყო ორ წელ, եղեւ զերկեամ մի *საქ.მოც.19,10;*

ორი წილი կրկին (ორმაგი): ორი წილი ზღოს, կրկին տուժեսցի *გამოსლ.22,4;* ორ წილ, կրկնակի *ზირ.20,10.*

ორ და ოც ათასეული და ორასი քսան եւ երկու հազար եւ երկերիւր (22.200) G *რიცხ.26,14.*

ორენა երկխօս (ორპირი): კაცმან ორენამან გამოაცხადნეს ზრახვანი კრებულსა შორის O, այր երկխօս յայտնէ զխորհուրդս յատենի *იგ.სოლ.11,13;* ცუნდრუკთა და ორენათა ერთბამად სწყევდით O, զքսուն եւ զերկխօսն առ հասարակ անիծանիջիք *ზირ.28,15.*

ორთაგან-ი կրկին: მოივლინა, არამედ ვითარცა კაცი, რამეთუ ორთაგანი იყო *გრ.ანძიანძ.-შობ.299,37-185.*

ორთაგან ქსოვილი երկդիմի (ორპირად ნაქსოვი): სამოსელი ორთაგან ქსოვილი ხენეში არა შეჰმოსო თავსა შენსა G, զձորձս երկդիմիս գարշելիս մի՛ արկանիցես զքեւ *ლევ.19,19.*

ორთმსხმელ-ი երկուորի (წყვილად მშობელი): ყოველნი ორთმსხმელნი O, ամենեքեան երկուորիք *ქება4,2.*

ორთოვეულ-ი իւրաքանչիւր (თვითეული): ივლტოდა ერი იგი ორთოვეული კარვად თჳსა, փախեաւ զօրն յիւրաքանչիւր խորանս իւրեանց *IV მფ.8,21.*

ორთქლ-ი բուխ. հոտ („კუამლი", „სული"): დაფაროს ორთქლმან საკუმეველისამან სალხინებელი G, დაფაროს კუამლმან მან სალხინებელი B, ծածկեսցէ բուխ խնկոյն զքաւութիւնն *ლევ.16,13;* იყვნენ... ორთქლი ცხჳრთა შენთა, ვითარცა ვაშლი S, იყვნედ... სული ღრძილთა შენთაჲ, ვითარცა ვაშლი O, եղիցին... հոտ ռնգաց քոց իբրեւ զխնձոր *ქება7,8.*

ორით წლითგან-ი, ორით წლისაჲთგან-ი երկեմեան (ორი წლისა): მოსწყჳდეთ... ორით-წლითგანი და უადრესი կոտորեցէք զմանկտին յերկեմենից մինչեւ ի խոնարհ *ლშობ.შ.193-262,32.* ორით წლისაჲთგანნი და უდარესი, յերկեմենից եւ ի խոնարհ *მთ.2,16.*

ორიონ-ი հայկ (ცისკრის ვარსკვლავი): ვარსკულავნი ცისანი და ორიონნი J, աստեղք երկնից հայկիւն հանդերձ *ეს.13,10;* ზღუდენი ორიონთანი შენ განახუენ O, քո բացեա՞լ իցէ զպատրուակ հայկին *იობ.38,31.*

ორისმეტყუელ-ი երկբան. երեքկին (ორპირი, მატყუარა): ორისმეტყუელი, երկբան *I ტიმ.3,8;* ენამან ორისმეტყუელმან დედანი ნანარნი განჴადნა, լեզու երեքկին զկանայս ժրագլուխս եհան *ზირ.28,19.*

ორკაც-ი երկուորիք (ტყუპი, წყვილი): ერთსა მას ცხედარსა ზედა ისხნეს ორ-კაც ի միում կային երկուորիք *პოვნ.სტეფ.502-668,15.*

ორკერძოჲთვე յերկոցունց կողմանց ორკერძოჲთვე უძნელე არს პირველისა მის შემდგომი იგი *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,11-44,6.*

ორკეც-ი կրկին (ორმაგი): *ფს.108,29;* ორკეცი აქუს შესაძინელი, կրկին շահս ունի *მ.ცხ.89r-100;* ორკეცად მისცა ფასი, կրկին ետ զգին *მ.ცხ.390v-446.*

ორმეოც-ი քառասուն (40): ჰურიათაგან ხუთგზის ორმეოცსა ერთ მოკლებული ცემაჲ მოვიღე, ի հրէից հնգիցս քառասուն միով պակաս արբի *II კორ.11,24.*

ორმეოცი წელი քառասնամեայ (ორმოცწლიანი): ორმეოცნი წელნი ჟამთანი, քառասնամեայ ժամանակ *საქ.მოც.7,23;* ორმეოცისა წლისა ჟამთა ჰზრდიდა მათ, իբրեւ քառասնամեայ ժամանակ կերակրեաց զնոսա *საქ.მოც.13,18.*

ორმო գուբ („მღჳმე"): შთაუტევეს საბლითა ორმოსა მას O, შთააგდეს იგი მღჳმესა მელქისსა *B.* իջուցին զԵրեմիա պարանօք ի գուբն *იერ.38,6.*

ორნაკეცლად երկու կարգ (ორ რიგად) *III მფ.7,42.*

ორნივე երկոքեան. երկոքին (ორივე): გამოვიდეს ორნივე ზოგად, ելին երկոքին ի միասին

ივდ.13,12; ორნივე თქუენ B, երկոքեան դուք *სბსტ.132,26-11;*

ორ-ორ-ი երկուս-երկուս (ორ-ორი, წყვილი): ინყო წარვლინებად ორ-ორისაჲ, սկսաւ առաքել զնոսա երկուս-երկուս *მრ.6,7.*

ორპირ-ი երկսայրի (ორივე მხრით მჭრელი): იქმნა... აოდ თავისა თჳსისა მახჳლი ორპირი O, արար իւր Աւովդ սուր երկսայրի *მსჯ.3,16;* მახჳლი ორპირი ჴელთა მათთა, սուրք երկսայրիք են ի ձեռս նոցա *ფს.149,6;* უმახჳლეს მახჳლისა ორპირისა S, սրեալ առաւել քան զսուր երկսայրի *იგ.სოლ.5,4.*

ორშაბათ-ი երկուշաբթի *მ.ცხ.184r-219.*

ორძილ-ი աճել (ამოზრდა): ორძის სიორძილსა მას ღმრთისასა, աճէ զաճումն Աստուծոյ *კოლ.2,19.*

ორძინებ-ა աճել (ზრდა, მატება): ყრმაჲ იგი ორძნდებოდა C, մանուկն աճէր *ლ.1,80;* ყოველი შენებული შენაწევრებული ორძის, ամենայն շինուածն յօդեալ եւ պատշաճեալ աճէ *ეფეს.2,21.*

ორწილ կրկին (ორმაგად): ჰყვით იგი ნაშობ გეჰენიაჲს ორწილ თქუენსა, առնէք զնա որդի գեհենի կրկին եւս քան զձեզ *მთ.23,15.*

ორჯელ, ორჯერ երկիցս: ორჯელ განახუნა, երկիցս եբաց զնա *თომა მოც.16,22-392,28;* ერთჯერ და ორჯერ O, միանգամ եւ երկիցս *ნეემ.13,20.*

ოსპნ-ი ոսպն (უგრეხელი): იყო მუნ ყანაჲ თესული ოსპნისაჲ O, անդ էր վիճակ անդի լի ոսպամբ *II მფ.23,11;* მოიღე თავისა შენისა... ცერცუ და ოსპნი, ფეტჳ და ასლი J, դու առ քեզ... ոսպն եւ ոլոռն եւ կորեակ եւ հաճար *ეზ.4,9;* მიიღებენ ოსპნსა დამბალსა მჯილსა ერთსა, ոսպն թրջեալ եւ զայն միով ձեռամբ առեալ ուտէր *მ.ცხ.278r-299;* სცა ესავს პური და მგბარი ოსპნისაჲ O, ետ Եսաւայ հաց եւ ոսպնեայ *დაბ.25,34.*

ოსტან-ი ոստան (სამეფო ქალაქი): დაემკჳდრა ოსტანსა სომხითისასა, բնակէր յոստանին հայոց *იზდბ.115,22.*

ოტება վանել, փախստական առնել, հալածել, վարել, արտաքսել (გაქცევა, მოშორება): იოტნა იგინი S, վանեաց զնոսա *I ნშტ.18,1;* რომელნიმე ვაოტენით *A,* զոմանս փախստական արարաք *სბსტ.130,1;* იოტებს გლოვასა, հալածեն զողբս ի քէն *მ.ცხ.173v-190;* უცხოთმოყუარებაჲ გიოტებიეს შენგან, զօտարասիրութիւն վարեցեր ի քէն *მ.ცხ. 269v-289;* გაოტო შენ, արտաքսեցից զքեզ *მ.ცხ.273v-292.*

ოტებული ապրեալ. փախուցեալ; փախստեայ. փախստական. տարաշխարհիկ (თავდაღწეული, გაქცეული; ლტოლვილი, მწირი): ოტებული J, ապրեալ *იერ.44,14;* ოტებული, փախուցեալ *სიბრძ.სოლ.10,6;* უბიწოდ-კრებულითა მით მოყუსებითურთ წარმოვიდეს ოტებულნი, պարկեշտաժողով ընկերօքն հանդերձ... գնացեալ փախստեայ լինէին *რიფს.165,18-84,3;* ოტებული, փախստական *ანდ.-ანატ.340-43,33;* ნუ მაიძულებ მე ოტებულსა, մի՛ նեղեր զտարաշխարհիկս *თეკლა 108,23.*

ოფაზ-ი ոփազ (ძვირფასი თვალი): წელნი მისნი მორტყმულ ოქროჲთა ოფაზითა J, ընդ մէջ իւր ածեալ կամար յոսկւոյն ոփազայ *დან.10,5;* თავი მისი ოქროჲსა ოფაზისაჲ, գլուխ նորա յոսկւոյ ոփազեայ (կեփազեայ) *ქება 5,11.*

ოფლ-ი քիրտն: ოფლსა მისსა შეეხებოდიან, մերձենան ի քրտունս նորա თ˜ე 7,29-76,6; არცა ზრუნვითა და ოფლითა ქუეყანისაჲ ესე საზრდელი ჭამად, եւ ոչ ջանիւ եւ քրտամբք երեսաց զերկրական զհաց կերեալ *იპ.რომ.-კურთხ. მოხ.196,17;* ცრემლთაგან მისთა და ოფლითა იქმნა თიჴაჲ ქუეშე ფერჴთა მისთა, ի քրտանց եւ արտասուացն ծովացեալ կաւ եղեւ երկիրն ընդ ոտիւք իւր *მ.ცხ.48r-40.*

ოფლიერ-ი ընդ քիրտն մտեալ (გაოფლიანებული, ოფლიანი): ვითარცა ცხენმან ოფლიერმან ჴჳვილსა შინა მისსა J, իբրեւ ձի ընդ քիրտն մտեալ ի խխնջել իւրում *იერ.8,6.*

ოფოფ-ი յոպոպ: არს ფრინველი რაჲმე, რომელსა სახელი ენოდების ოფოფი, Է թռչուն ինչ. որ կոչի յոպոպ *ფიზ.XI 7-5;* ოფოფი, յոպոպ *ლევ.11,19.*

ოქრო ոսկի: ეგოდენი ოქროჲ მიიღეთ, այդչափ ոսկի առեալ *ფლკტ.151,4-462,12;* ვიხილე სასანთლჱ ოქროჲსაჲ ყოლად მყარი O, տեսանեմ ահա աշտանակ ոսկի ձոյլ *ზაქ.4,2.*

ოქროაღვრედ-ი ոսկեսանձ (ოქროს აღვირიანი): აღსუან იგი საჴედარსა ოქროაღვრედსა O, վարեսցէ երիվարս ոսկեսանձս *I ეზრა3,6.*

ოქროვან-ი, ოქრეან-ი ոսկեհուռս („ოქრო-ქსოვილი"): ფესუედითა ოქროვანითა შემკულ არს Ⴂ, ფესუედითა ოქრეანითა შემკულა C, ի վերջաւորս ոսկեհուռս զարդարեալ *ფს.44,14;* შემოსილი სამოსლითა ოქრეანითა, შემკულა და შემოსილ პირად-პირად შუენიერი C, სამოსლითა ოქრო-ქსოვილითა შემკულ და შემოსილ პირად-პირადად Ⴂ, ի հանդերձս ոսկեհուռս զարդարեալ եւ պաճուճեալ *ფს.44,15;* შინაგან ფესუედითა ოქროვანითა შემკულ არს, ի ներքոյ ի վերջաւորս յոսկեհուռս զարդարեալ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,15-132,53.*

ოქროკოდილ-ი ոսկիապատ (ოქროჭედილი): ოქროკოდილად აღაშჱნნეს ეკლესიანი, ոսկիապատ զսուրբ տեղիդ... կանգնեցին *მრთ.S.კირ. იერ.-ალდგ.161,33-285,7.*

ოქროჲთმოსილი, ოქროჲთა შემოსილ-ი ոսկիապատ (ოქროთი დაფერილი): შეაგინნე კერპნი... ოქროჲთმოსილნი զարշեցուցես զկռուսն... զոսկիապատս *ეს.30,22;* ოქროჲთა შემოსილნი გაფალაკნი მოიხუნეს ոսկիապատ զահաւորակս սպասաւորօք հանդերձ հասուցանէին *რიფს.168,13-91,18.*

ოქროჲსაჲ ոսկեղէն: მოიღო დავით მანიაკები იგი ოქროჲსაჲ, առ Դաւիթ զմանեակսն ոսկեղէնս *1 ნშტ.18,7;* სამკაული იგი ოქროჲსაჲ არს მას შინა, զարդ ոսկեղէն է ի նմա *ზირ.6,31.*

ოქროჲსმჭედელ-ი, ოქრომჭედელ-ი ոսկերիչ, ոսկեգործ: გული შეუპყრიეს ოქროჲსმჭედელთა, ընդ ոսկերիչս... հակառակի *სიბრძ.სოლ.15,9;* მოიყიდიან ოქროჲსმჭედელი და ქმნიან ჴელითქმნულნი J, ի վարձու ունիք զոսկերիչս գործել կուռս ձեռագործս *ეს.46,6;* ჰრცხუენა ყოველსა ოქროჲსმჭედელსა ქანდაკებულთაგან თჳსთა S, յամօթ եղեւ ամենայն ոսկերիչ ի դրօշելոց իւրոց *იერ.51,17;* უჩუენა [თუალი იგი] ოქრომჭედელისა, եցոյց զնա ոսկեգործին *მ.ცხ.323v-349.*

ოქროსაგებელ-ი ոսկեղէն: ზედა ოქროსაგებელთა დაწუეს და დაიძინოს O, ի վերայ ոսկեղինաց նստցի եւ ննջեսցէ *1 ეზრა3,6.*

ოქროფერ-ი, ოქროს ფერ-ი ոսկէճաճանչ, ոսկեգոյն, ոսկեղէն („ოქროჲს ფერი"): ჩრდილოთ ღრუბელნი ოქროფერნი O, ի հիւսիսոյ ամպ ոսկէճաճանչ *იობ.37,22;* ჭურჭერი სპილენძისაჲ, წმიდაჲ რჩეული, ოქროფერი, თორმეტ O, (ოქროჲს ფერი J), կահ պղնձոյ սուրբ եւ մաքուր ոսկեգոյն երկոտասան *// ეზრა8,58;* ქუე აღსადგმელთა მათ სახჱ ჯუარისა მის საუფლოჲსაჲ ოქროსფერად, ի ներքոյ նկարացն նշանք տեառն խաչին ոսկեղէն *პოვნ. სტეფ.499,11-658,16.*

ოქრო-ქვა ոսկեքար (ქრიზოლიტი): შეგემოსა... ამეთჳსტონი და ოქროქვაჲ O, ի քեզ կապեցեր... զմելեսիկն, զոսկեքարն *ეზ.28,13.*

ოქროქსოვილ-ი ոսկեհուռ („ოქრეანი"): სამოსლითა ოქროქსოვილითა შემკულ Ⴂ, შემოსილი სამოსლითა ოქრეანითა Ⴀ, ի հանդերձս ոսկեհուռս զարդարեալ *ფს.44,10.*

ოქროღუედ-ი ոսկեփոկ (ოქროს სარტყელი): ესხნეს ცანდალნი ოქროღუედნი, զգեցեալ հողաթափս ոսկեփոկս *პოვნ.სტეფ.64,2-658,16.*

ოქროცხებულ-ი ոսկեզօծ (ოქროთი დაფერილი): ჭურჭერი სპილენძისაჲ წმიდაჲ, რჩეული, ოქროცხებული O, կահ պղնձոյ սուրբ եւ մաքուր ոսկեզօծ *// ეზრა8,27;* სუეტნი და სუეტისთავნი ოქროცხებულნი, սիւնք եւ խոյակք ոսկեզօծք *ფლკტ.133,29-439,19.*

ოქროხუენილ-ი (მოოქროვილი): ყოველი ჭურჭელი... ოქროხუენილი, ամենայն սպաս... ոսկւով բեւեռեալ (յոսկւոյ սրբոյ – ებრ.) *// ნშტ.9,20.*

ოცდაათ-ი երեսուն (30): გამოიღის და ყვის... ოცდაათი, տայ... երեսուն *მთ.13,23;* მოსცემდა ნაყოფსა... ოცდაათსა, տայր պտուղ ... երեսնաւոր *მთ.13,8.*

ოცდაათორმეტ-ი երեսուն եւ երկու (32) *რიფს.175,26-107,12.*

ოცდაათცამეტ-ი երեսուն եւ երեք (33) *მ.ცხ.73r-87.*

ოცდამეერთე քսան եւ մի: ჭამეთ უცომოჲ ვიდრე დღედმდე ოცდამეერთედ მის თჳსა O, բաղարջ ուտիցէք մինչեւ ցքսան եւ մի օր ամսոյն *გამ.12,18.*

ოცდასამ-ი քսան եւ երեք: იყო ოცდასამ წლის O, լեալ ամաց քսան եւ երից *1 ეზრა 1,34.*

ოცდახუთ-ი քսան եւ հինգ: იგი ოცდახუთის წლისა იოვაკიმ O, էր ամաց քսան եւ հնգից Յովակիմ *1 ეზრა 1,37-9.*

ოცება բանդագուշել, երեւել, մտածել, զարհուրել („განცჳბრება", „ჩუენება", მოჩვენება): ეოცებინ გონებასა, բանդագուշի սիրտն *ზირ.31,6;* ალაგთა მათთა ეოცების მათ მხიარულებად O, ალაგთა ზედა ეჩუენების მათ კეთილშესაწყნარებელად B, ի շաւիղս երեւի ի նոցա քաղցրութեամբ *სიბრძ.სოლ.6,17;* გეოცებოდენ საშინელებაჲ იგი სამსჯავროჲსაჲ, մտածեա՛ եւ զահագին եւ զանաչառ դատաստանն *მ.ცხ.83r-94.* დადნეს გულნი მათნი და ე(ვ)ოცნეს S, დადნეს იგინი გონებითა და განცჳბრდეს G, հաշեցան սիրտք նոցա եւ զարհուրեցան *ისუ 6.5,1.*

ოცება ցնորք, հեղմունք (მოჩვენება): წარვიდეს... კითხვად ოცებათათჳს, գնացեալ... առ հայրն... հարցանել վասն ցնորից տեսլեանց *მ.ცხ.231v-253;* არცა ძილისა ოცებაჲ შეგაშინებს შენ, եւ ոչ անրջոյ հեղմունք կարեն պղծել զքեզ *მ.ცხ.276v-296.*

ოცითწლითგან-ი, ოცწლითგან-ი ի քսանամենից (20 წლისა): ოცით წლითგანი და უზეშთაესი ի քսանամենից եւ ի վեր *// ნშტ.31,17;* ყოველი წული ოცითწლითგანი და წამართ ամենայն արու ի քսանամենից եւ ի վեր *რიცხ.1,3;* განაწესნეს ლევიტელნი ოცწლითგანნი და მიმართნი საქმესა მას მსახურებისა უფლისასა, կարգեցին զղեւտացիսն ի քսանամենից եւ ի վեր ի գործ սպասու տեառն *I ეზრა 5,58.*

ოხა վերակացութիւն. պաղատանք (შუამდგომლობა, მუდარა, ვედრება) *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 366,35-257,16;* ოხითა წმიდათაჲთა შეწყალებულ იქმნნეს, պաղատանաւք սրբոց *მ.ცხ.228v-248.*

ოხრა գոչել. հնչել. հնչեցուցանել. շռդալ („ქავება", ხმიანობა): ოხრიდეს (აქავდეს Ղ) და შეძრწუნდეს წყალნი მათნი, գոչեցին եւ խռովեցան ջուրք նոցա *ფს.45,4;* ვითარცა ზღუაჲ ოხრიდენ, իբրեւ զջուր գոչեսցեն *ეს.17,12;* ვითარცა ნესტჳ ოხრიდეს J, իբրեւ զփող գոչեսցէ *იერ.48,36;* ვიქმენ მე ვითარცა რვალი, რომელი ოხრინ, եղեւ ես իբրեւ զպղինձ որ հնչէ *I კორ.13,1;* ჴმაჲ იგი საყჳრისაჲ ოხრიდა დიდად, ձայն փողոյն հնչէր մեծաձայն *გამოსლ.19,16;* ოხრიდეს ზღუაჲ სავსებითურთ, հնչեսցէ ծով լիութեամբն իւրով *I ნშტ.16,32;* ვითარცა ქნარი ოხრიდეს J, իբրև զքնար հնչեսցէ *ეს.16,11;* ოხრიედ მაღნარნი, զիովիտսն հնչեցուցանէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,5-215,5;* მის ზედა ოხრინ რაჲ მშჳლდი და მახჳლი, ի վերայ նորա շողան աղեղն և սուսեր *იობ39,23.*

ოხრა ձայն. բարբառ. հնչիւն. հնչումն. գոչիւն. գոչումն. աղաղակ. արձագանք. շըռինգ. խռովութիւն. ամբոխ („ქავილი", „აღძრვა", „ბგერა", ხმა, ყვირილი, ღაღადი, ექო, შფოთი, ბრბო): ოხრაჲ ღელვათა მისთაჲ დააცხრვის, զձայն ալեաց նորա ցածուցանէ *ფს.64,8;* შეძრწუნდეს უფსკრულნი დიდძალითა ოხრითა (ქავილითა J) წყლისაჲთა, եւ խորք խռովեցան ի ձայն է ջուրց բազմաց *ფს.76,18;* ვითარცა ოხრაჲ ზღჳსაჲ მღელვარისაჲ, իբրեւ զձայն ծովու ամբոխելոյ ալեօք *ეს.5,30;* იყოს... შეკრებაჲ თესლებისაჲ განკჳრვებითა ოხრისაჲთა, եղիցին... տագնապ հեթանոսաց յահեղ բարբառոյ *ლ.21,25;* იყო მეყსეულად ზეცით ოხრაჲ, եղեւ յանկարծակի հնչիւն յերկնից *საქ.მოც.2,2;* სადა არს ნესტჳ, ანუ ჴმაჲ, ანუ ოხრაჲ მისი? ու՞ր է փողն կամ ձայն հնչման նորա *ფლკტ.134,32-440,30;* ყურთა ესმეს ოხრაჲ იგი, ականջօք զգոչիւնն լուիցեն *მრთ.A.კირ.იერ.-მარტჳლ.285,6-376,3;* ოხრითა ღელვათა მისთაჲთა დაფარა, գոչմամբ ալեաց իւրոց ծածկեցաւ *იერ.51,42;* აღივსნენ სახლნი მათნი ოხრითა J, լցցին տունք նոցա աղաղակաւ *ეს.13,21;* ოხრაჲ B, -ბგერაჲ O, արձագանք *სიბრძ.სოლ.17,18;* ოხრაჲ ეგე დიდი და მრავალი უკუნ-იქცენ შორად, շըռինդդ մեծ եւ յոյժ դարձցի ի փրկութիւն *ბარ.2,29;* ოხრაჲ ღელვათა მისთაჲ შენ დააცხრვე Ղ, აღძრვასა ღელვათა მისთასა შენ დაამშჳდებ, զխռովութիւն ալեաց նորա դու ցածուցանես *ფს.88,10;* უკუეთუ იხილე ყოველი ოხრაჲ ესე დიდი, եթէ տեսանիցես զայն ամբոխ մեծ *III მფ.20,13.*

ოხჭან-ი վախճան. զյաւ (ბოლო, დასასრული): ყოვლისა დასასრულისა ვიხილე ოხჭანი, յամենայն կատարածի տեսի զվախճան *ფს.118,96;* ვითარ ოხჭანი ყვეს სერობისაჲ მის, յորժամ զրաւ լինէր ընթրեացն *ღმობ.186,35-254,12.*

ოხჭნება, უხჭნება վախճան (ბოლო, დასასრული): უდაბნო იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო ოხჭნება (უხჭნება J) ხოლო არა ვყო, աւերեսցի երկիր ամենայն եւ վախճան ոչ արարից *იერ.4,27.*

ოჴერ-ი աւեր. աւերակ. թափուր. սկնդիկ. անապատ. կորդ. խոպանացեալ. խոպան („უდაბნო", „უშენი", „კორდი", ნანგრევი, აოხრებული, ცარიელი; მოუხნავი, ყამირი): სახლი ჩემი ოჴერ არს O, զի տունդ իմ աւերէ *ანგ.1,9;* ოჴრად გარდაიქცენ, յաւեր դարձցին *ეს.5,9;* დაგშთების თქუენ სახლი თქუენი ოჴერი, թողեալ լիցի ձեզ տունդ աւերակ *მთ.23,38;* იყავნ საყოფელი მათი ოჴერ եղիցի բնակութիւն նորա աւերակ *საქ.მოც.1,20;* იყოს ქუეყანაჲ თქუენი ოჴერ G, (უდაბნო B), եղիցի երկիրն ձեր աւերակ *ლევ.26,33;* მე დავშთი ოჴერი, ես մնացի աւերակ *ბარ.4,19;* ქუეყანაჲ დაშთეს ოჴრად, մնասցէ երկիրդ աւերակ *ეს.6,11;* ნუგეშინის ვსცე ყოველთავე ოჴერთა შენთა, մխիթարեցից զամենայն զաւերակս նորա *ეს.51,3;* არიან ოჴერ დღეს მკჳდრთაგან, կան աւերակ այսօր ի բնակչաց *იერ.44,2;* ოჴერ ვიქმენ ცოდვათაგან შვილთა ჩემთაჲსა J, թափուր եղէ վասն բազում մեղաց որդւոց իմոց *ბარ.4,12;* ოჴერი მრავლით ჟამით[გან], էր բազում ժամանակաց թափուր [բանակետղ] *მრთ.A.ანტ.დ.25,2-27,35;* მრავალ არიან შვილნი ოჴრისანი უფროჲს, ვიდრე რომელსა-იგი ესუას ქმარი, բազում են որդիք սկնդկիդ առաւել քան զարամբւոյն *გალატ.4,27;* დაგდვა შენ ოჴრად, եդից զքեզ յանապատ *ეზ.5,14;* მივსცნე მდინარენი მათნი ოჴრად, տաց զգետս նոցա յանապատ *იეზ.30,12;* რომელმან ოჴერი სული და განძჳნებული ყუდროდ მოაქციე, որ զանապատ եւ զվայրենի հոգին զգօն եւ հանդարտ արարեր *განს.ი. 200,13-86,10;* აღმოსცენდეს ვითარცა კლერტი საშჯელი ოჴერსა ველსა O, բուսցին իբրեւ զսէզ իրաւունք ի կորդ ագարակի *ოვსე 10,4;* ვითარცა კუევბი ოჴერსა ქუეყანასა და აგარაკსა O, ვითარცა კუევბი კორდსა ზედა ველსა B, իբրեւ զկրայս ի կորդ ագարակի *ოვსე12,11;* ოჯერ და ეკალ იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, խոպանացեալ եւ փշաբեր եղիցի ամենայն երկիր *ეს.7,24;* აღმოსცენდეს მას ვითარცა ოჯერსა ეკალი, բուսցի ի նմա փուշ իբրեւ ի խոպանի *ეს.5,6.*

ოჯერ ყოფა կուրանալ. խոպանալ. ունայնանալ (აოხრება, გაყამირება): ოჯერ იყვნენ გზანი თქუენნი G, կուրասցին ճանապարհք ձեր *ლევ.26,22;* ოჯერ იყვნენ და ეკალ, խոպանասցի եւ ի փուշ դարձցի *ეს.7,23;* იქმნეს ოჯერ სული შენი ყოვლისაგანვე საქმისა, ունայնասցի անձն քո յամենայն բարեաց գործոց *მ.ცხ.306r-332.*

ოჯრება աւերած. խոպան. անապատ. կործանումն („მოოჯრება“, ყამირი, უდაბნო, დამხობა): იხილოთ ბილწი იგი ოჯრებისაჲ C, იხილოთ საძაგელი იგი მოოჯრებისაჲ DE, տեսանիցէք զպղծութիւն աւերածոյն *მთ.24,15;* ყოველთა დღეთა ოჯრებისა მისისათა შაბათობდეს G, զամենայն աւուրս աւերածոյն իւրոյ շաբաթասցի զշաբաթսն *ლევ.26,35;* მისცნა იგინი ოჯრებად S, մատնեաց զնոսա ի կործանումն *II ნშტ.30,7;* განვანესე... სამკვდრებელი მისი მისაცემელად ოჯრებისა O, կարգեցի... զժառանգութիւն նորա ի բաշխ անապատի *მალ.1,3;* ოჯრება, խոպան *ეს.7,25.*

ოჯრება աւերել (დაცარიელება, დარღვევა): წინაჲსწარ ოჯრებისა მის ტაძრისა წარილო კიდობანი იგი სჯულისაჲ, յառաջ քան զաւերել տաճարին յափշտակեաց զտապանակ օրինացն *ნწყლ.1691.*

პ

პაემან-ი ժամադիր (დათქმული დრო) *I მფ.20,35;*

პავასიკ-ი, პაჲვასიკ-ი պայուսակ. քսակ (პარკი, ქისა): უკუეთუ განმართლდეს... პავასიკითა და სასწორითა ზაკულითა O, թէ արդարասցի... պայուսակաւ կշռոց նենգութեան *მიქ.6,11;* ზოგად პაჲვასიკი მოვიგოთ ყოველთა O, քսակ հասարակաց սրասցուք ամենեքեան *იგ.სოლ.1,14;* რომელთა შეჰყვით ოქროჲ პაჲვასიკისაგან O, որ արկանէք ոսկի հանգանակ ի քսակէ *ეს.46,6.*

პალავანდ-ი պատատ („პალანი“, ფუთა, ბარგი) მოიხუნა კერპნი იგი და ქუეშე შესხნა პალავანდთა აქლემთასა და დაჯდა მათ ზედა O, მოიხუნა კერპნი და შესხნა პალანთა ქუეშე აქლემთასა B, առեալ զկուռսն եդ ընդ ուղտու պատատաւ եւ նստաւ ի վերայ նոցա *დაბ.31,34.*

პალატ-ი արքունիք. պալատ (სასახლე): იყო პალატსა შინა დიდებულ, պատուեսցես յարքունիս *გ̃ი264r-263,35;* იყო რაჲ ჯერეთ პალატსა შინა სამეფოსა, մինչդեռ ի պալատին էր *მ.ცხ.67v-80.*

პალეკარტ-ი, პარეგავტ-ი փիլոն. թիկնոց. պարեգօտ (წამოსასხამი, ანაფორა): ეცჳს... პალეკარტი სევინისაჲ, რომელ არს დათხზული ბაჲაისაჲ, ագանէր նա... եւ փիլոնն ի հիւսած ստեր եւ արմաւոյ *მ.ცხ.165v-184;* და ვითარცა აღილო პალეკარტი ზჱ, իբրեւ ի վեր էառ զձեռն իւր և զթիկնոցն *მ.ცხ.220r-240;* ემოსა ორი პალეკარტი, զգեցեալ էր երկուս պարեգօտս *მ.ცხ.315v-341;* უბრძანა... დაპებად პარეგავტი მისი, հրամայէր... պատառել զպարեգօտ նորա *იზტ.120,26-120,24.*

პანფილ-ი պանթեր: (ავაზა) ლომი სახლსა იუდაჲსსა და ვითარცა პანფილი სახლსა ეფრემისსა, պանթեր տանդ Եփրեմի *ფიზ.XIX 3-4.*

პაჲვასიკი იხ. პავასიკი.

პაპა/ი 1. պապ; 2. հան (1. პაპა (რომისა). 2. ბაბუა): პაპი ალექსანდრიაჲსი, պապն Աղեկսանդրոյ *მ.ცხ.183r-200;* რათა აღვიდოდიან პაპსა თანა, ելանել առ պապայն *მ.ცხ.208r-224;* საფლავსა მას ზედა პაპთა მათთასა, ի գերեզմանս հանց իւրոց *მ.ცხ.184v-220.*

პარ-ი պար (მომღერალი, მოცეკვავე): პარსა მას იტყოდეს, զպարս պարեալ *რიფს.171,36-101,1;* ესე ჴმაჲ სახიობისაჲ და პარით მემღერთაჲ C, ესმოდა ჴმაჲ სიხარულისაჲ და განცხრომისაჲ DE, լուաւ զձայն երգոց եւ զպարուց *ლ.15,25.*

პარასკევ-ი ուրբաթ: დღე იგი იყო პარასკევ, եւ օրն էր ուրբաթ *ლ.23,54.*

პარაფსიდ-ი, პარაფსიტ-ი, პაროფსიდ-ი տուփ (ყუთი): პარაფსიდი ერთი ათთა ოქროთაჲ

სავსე საკუმეველითა G, տուփ մի ոսկի ի տասն դահեկանէ լի խնկով *რიცხ.7,14;* პარაფსიტ-ი տուփ *I ნეშტ.28,17;* პარაფსიდი տուփ *რიცხ.7,56.*

პარეგავტ-ი იხ. პალეკარტი.

პარეხ-ი պարեխ (ნაპრალი კლდეთა შორის): შთამოაბა თავი თჳსი პარეხსა მას კლდისასა, կապեաց զինք ի կանգուն ի պարեխ վիմին *მ.ცხ.119r-137;* პარეხსა მას შთაგუთხევდეს ცოდვისასა, ի պարեխս մեղաց գլորեսցէ *მ.ცხ.155r-171.*

პარვა գողանալ („მიხუეჭა", გაქურდვა): მპარავი სხუად არა მოვიდეს, გარნა თუ იპაროს, գող ոչ գայ. եթէ ոչ զի գողասցի *ი.10,10;* პარვით წარმომიპარეს მე ქუეყანით ებრაელთაჲთ O, գողանալով գողացան զիս յերկրէն եբրայեցւոց *დაბ.40,15;* პარვა S, მიხუეჭა G, գողանալ *ისუ 6.7,1;* რაჟამს იპარის და მოიტაცის O, յորժամ գողանայ եւ յափշտակէ *I ეზრა4,24.*

პარვა գողութիւն. գողօն (ქურდობა): პარვა, գողութիւն *მთ.15,19; ზირ.41,23;* ანუ პარვასა ნუ შენსა იპოვა ի գողօնս գտան *იერ.48,27.*

პართნი Պարթեւք („მარნი", პართეველები): პართნი და უჟიკნი... Ⴂ, მარნი და უჟიკნი...Ⴀ, պարթեւք եւ մարք *საქ.მოც.2,9.*

პაროფსიდ-ი იხ. პარაფსიდი.

პარსვა գերծումն („ალპარსვა"): მოუწოდა უფალმან... ტყებასა და პარსვასა (ალპარსვასა B) J, կոչեաց տէր... աշխարումն եւ գերծումն *ეს.22,12.*

პასენაკ-ი նուիրակ (მსახური, მცველი): მოუწოდა პილატე ერთსა პასენაკსა და ჰრქუა მას, կոչեաց Պիղատոս զնուիրակն եւ ասէ *ანან.193,31-314,19.*

პასექ-ი զատիկ. պասեք („დღესასწაული", „ზატიკ-ი", „მსხუერპლი", პასქა): იყო მახლობელ პასექი (დღესასწაული იგი) ჰურიათაჲ DE, მახლობელ იყო ზატიკი იგი ჰურიათაჲ C, էր մերձ զզատիկն հրէից *ი.11,55;* ჰყოფდენ ძენი ისრაელისანი პასექსა G, արասցեն որդիքն Իսրայէլի զզատիկն *რიცხ.9,2;* დაუკლა პასექი უფალსა ღმერთსა შენსა G, დაჰკლა შენ მსხუერპლი უფლისა, ღმრთისა შენისა S, զենցես զզատիկն տեառն Աստուծոյ քում *II შჯ.16,2;* იყოს თქუენდა პასექი O, եղիցի ձեզ տօնն պասեք *ეზკ.45,21.*

პასუხ-ი պատասխանի (მიგება სიტყვისა): და არა მიუგო მას პასუხი, չտայր պատասխանի *იზტ.122,23;* რაჲ პასუხი მივსცე? զի՞նչ պատասխանի տաց *მ.ცხ.83r-94;* ყრმისა მცირისა პასუხისგებაჲ ვერ უძლე, եթէ փոքր մի մանկան պատասխանի առնել ոչ կարացեր *მ.ცხ.98v-109.*

პასქა զատիկ. պասքայ. պասեք („ვნება", „დღესასწაული უცომოებისაჲ"): იყო პასქაჲ, რომელ არს ვნებაჲ, էր զատիկն *მრ.14,1;* დღესასწაული იგი უცომოებისაჲ, რომელსა ჰრქჳან პასქა տօն բաղարջակերացն, որ կոչէր պասքայ *ლ.22,1;* მოახლებულ იყო პასქაჲ იგი ჰურიათაჲ DE, იყო დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ მოახლებულ C, էր մերձ զատիկն հրէից *ი.2,13;* ზრახა... ყოფად პასქა თთუესა მას მეორესა, խորհեցաւ... առնել զպասեքն յամսեանն երկրորդի *II ნშტ.30,2.*

პატარა, (პატრისა) կոտոր („ნატეხი", ლუკმა): შემაგინებდეს მე... პატრისა ერთისათჳს პურისა O, ნატეხისათჳს პურისა B, բամբասէին զիս... վասն... կոտորոյ միոյ հացի *ეზ.13,19.*

პატივ-ი պատիւ. յատուական. պարգեւ. աստիճան (დიდება, საჩუქარი, ხარისხი): წინასწარმეტყუელსა თჳსსა სოფელსა პატივი არა აქუს, մարգարէ յիւրում գաւառի պատիւ ոչ ունի *ი.4,44;* დიდება და პატივი მისცეს მას S, փառս եւ պատիւ ետուն նմա *II ნშტ.32,33;* დიდებითა და პატივითა გჳრგჳნოსან ჰყავ იგი, փառք եւ պատուով պսակեցեր զնա *ფს.8,6;* ვაშენე... პატივად დიდებისა ჩემისა, շինեցի... ի պատիւ փառաց իմոց *დან.4,27;* პატივი იგი მისგან მიელო O, պատիւ բարձաւ ի նմանէ *დან.5,20;* სცხომდე ქალაქსა ამას ჩუენსა შინა დიდითა პატივითა, կեաց ի քաղաքիս մերում մեծաւ պատուով *ფლკტ.159,11-473,22;* პატივსა დიდსა ზედა ხარ, մեծ պատիւ ունիս *ანდ.-ანატ.328-37,26;* ღმერთი პატივსა მისსა ზედა განრისხნა O, Աստուած ի վերայ պատուականաց նորա բարկասցի *ოვსე11,7;* მას მისცედ ძლევისა იგი პატივი, նմա տացէ զյաղթողական պարգեւն *I ეზრა3,9;* მოიკითხნეს თითოეულმან მათმან მსგავსად თჳსისა პატივისა, համբուրեցին զմիմեանս ըստ իւրաքանչիւր աստիճանի *ი.მოც.56,19-192,18.* პატივი სამეფოჲ թագ (გვირგვინი): მოსცა მის ზედა პატივი იგი სამეფოჲ და სანამებელნი S, ետ ի վերայ նորա զթագն եւ զվկայութիւնն *II ნშტ.23,11.*

პატივისმოყუარე պատուասէր (პატივმოყუარე): პატივისმოყუარე ვართ ზესკნელისა მის პატივისა, պատուասէր եմք առ վերին պատիւն *მრთ.S.კეს.-40-თჳს 118,17.*

პატივის პოვნა պատուել (პატივისცემა): რომელი ჰსცვიდეს უფალსა თჳსსა, პოვოს მან პა-

ტივი, որ պահէ զտէր իւր՝ պատուեսցի *იგ.სოლ.27,18.*

პატივისპყრობა պատուել, պատիւ դնել (პატივისცემა): ვერ შემძლებელ ვარა პატივისპყრობად შენდა? G, ո՞չ էի արեւք կարող պատուել զքեզ *რიცხ.22,37;* პატივისპყრობა, պատիւ դնել *იობ.34,19;* ვითარ უხარინ პატივისპყრობასა ზედა მარხვისასა, զիարդ ուրախ լինի առ ի պատուել պահոցն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,6-20,18.*

პატივის(ა)-ყოფა պատուել, պատիւ առնել („პატივისცემა“): რაჲთა ყოველნი პატივსა უყოფდენ ძესა DE, (პატივ–ჰსცემდენ მამასა C), զի ամենեքեան պատուեսցեն զորդի *ი.5,23;* მოსრულ იყვნეს პატივის ყოფად მისა, եկեալ էին... պատիւ առնել նմա *რიფს.169,40-95,10.*

პატივ(ის)ცემა պատուել, մեծարել, դարմանել, յարգել („თავის ყოფა", „პატივის(ა) ყოფა", „დიდება"): პატივ-ეც მამასა შენსა DE, თავ-უყავ მამასა შენსა C, պատուեա՛ զհայր քո *მრ.10,19;* ყოველნი პატივ-ჰსცემენ მამასა C, (პატივსაუყოფენ მამასა DE, ամենեքեան պատուեսցեն զորդի *ი.5,23;* მრავლითა პატივითა პატი-გუცეს ჩუენ, բազում պատուովք պատուեսցին զմեզ *საქ.მოც.28,10;* ვთქუ, პატივ-გცე შენ G, ვთქუ, გადიდო შენ Fr, ասացի պատուել զքեզ *რიცხ.24,11;* პატივ-ეცით სიბრძნესა, պատուեցէք զիմաստութիւն *სიბრძ.სოლ.6,22;* ბაგითა მათითა პატივ-მცემს მე DE, ბაგითა ხოლო მადიდებს მე C, շրթամբք մեծարէ զիս *მრ.7,6;* პატივ-ეც, რაჲთა შეგიტკბოს შენ, մեծարեա զնա զի գիրկս արկցէ զքեւ *იგ.სოლ.4,8;* პატივ-ეც ველსა, რაჲთა გედგნენ შენ კრავნი O, դարմանեա՛ զդաշտս, զի եղիցին քեզ գառինք *იგ.სოლ.27,26;* პატივისცემაჲ სიტყუათა დიდებულთაჲ ღირს O, յարգել պարտ է զբանս պատուականս *იგ.სოლ.25,27.*

პატივოსან-ი, პატიოსან-ი պատիւ. պատուական. պատուաւոր. ընտիր. ազնիւ. նշանաւոր. փառաւոր. փառաց. պաճուճեալ („დიდებული", „სარწმუნო", „დიდებისა", რჩეული, მნიშვნელოვანი): [შესაქმედ] რომელიმე პატიოსნად ჭურჭრად და რომელიმე უპატიოდ, առնել անօթ զոմն ի պատիւ եւ զոմն յանարգանս *ჰრომ.9,21;* შეამკო ტაძარი იგი ქვითა პატიოსნითა დიდებულად, զարդարեաց զտունն ակամբք պատուականօք ի փառս *II ნშტ.3,6;* დაადგ თავსა მისსა გვრგვნი ქვისა მისგან პატიოსნისა, եդիր ի գլուխ նորա պսակ ի քարէ պատուականէ *ფს.20,4;* პატიოსან (დიდებულ G) იყოს სახელი მისი მათ წინაშე Ղ, պատուական է անուն նորա առաջի նոցա *ფს.71,14;* ეკუეთოს... უპატიო პატიოსანსა, ընդհարցի... անարգն ընդ պատուականին *ეს.3,5;* პატიოსნითა მჩურითა და ძოწეულითა დაიპყრობდეს სისხლსა მას, ընդունելով պատուական կտաւովք եւ ծիրանեօք զիջեալ արիւնն *ანდ.-ანატ.335,-41,16;* დიდად პატიოსანთაგანნი, ի մեծ պատուաւորացն էր *ვრდ.91,4;* გვრგვნი მარგალიტთაგან პატიოსანთა, պսակ ձընտիր մարգարտէ *იზდ.121,15;* აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდიონი პატიოსანი C, აქუნდა ალაბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ DE, ունէր շիշ իւղոյ նարդեան ազնուի *მრ.14,3;* დღჱ არს ჩემი პატიოსანი S, დღჱ დიდებული არს ჩემი ხვალჱ O, օրս իմ այս նշանաւոր է *ესთ.5,4;* დაითქნეს პატიოსანნი იგი მათნი, կերան զփառաւորսն *ესთ.11,11;* განიძარცუა სამოსელი იგი პატიოსანი მისგან O, (დიდებისა მისისა თჳსგან S), եհան յիւրմէ զհանդերձ փառաց *ესთ.13,2;* სამოსელი პატიოსანი, հանդերձ պաճուճեալ *I ტიმ.2,9.*

პატივცემულ-ი պատուեալ: ადგილი პატივცემულთა ღმრთისათაჲ, տեղիք պատուելոցն յԱստուծոյ *მ.ცხ.30v-26;* ყოვლად პატივცემულო, ամենապատիւ *მ.ცხ.178r-196.*

პატიოსან-ი იხ. პატივოსან-ი.

პატიოსანყოფა պատուել (პატივისცემა): პატიოსან-მყო წინაშე შარავანდედისა მის J, պատուեաց առաջի թագաւորին *I ეზრა8,26-8,29.*

პატიოსნება պատիւ. բարեբաստութիւն. պատուականութիւն: მოავლინოს... შენსა მას პატიოსნებასა ზედა უპატიოებაჲ J, առաքեսցէ... ի պատիւ քո անարգանս *ეს.10,16;* პატიოსნებისა ჩემისათჳს ვერ იკადრეს მოკლვაჲ მისი, վասն իմոյ պատուոյ զայն ոչ արարին *პოვნ.სტეფ. 500II-661,2;* რაჲსა-მე არს ჩემ თანა პატიოსნებაჲ ესე კაცთაგან დღისი? ընդէ՞ր է ինձ բարեբաստութիւն ի մարդկանէ զցերեկ *ფლკტ.142,26-451,8;* ვითარ დაუტევე შენ პატიოსნებაჲ იგი? որպէս թողեալ է քո զպատուականութիւն *მ.ცხ.133v-152.*

პატიჟ-ი պատիժ. պատուհաս (სასჯელი): პატიჟად სიკუდილი განაჩინა, պատիժ վմահն եդ *ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,7-29,20;* დიდ არს შეცოდებაჲ, ხოლო პატიჟი მცირე, մեծ է վնասդ եւ ... փոքր է պատիժ պատուհասին

მრთ.A.კირ.იერ.-სინან.145,2-15,23; მძულან და პატიჟსა დავსდებ, ասեմ եւ պատուհաս եւս առնեմ *ანდ.-ანატ.195,28;* უქადაგებდა ბრძანებასა მას პატიჟისასა, քալուղէր նոցա զհրաման պատուհասին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,31-39,17;* მიეც მაგას კანონი პატიჟისაჲ, տուր կանոն դմա ի պատիժս *მ.ცხ.219v-239.*

პატიჟეულობა պատժել (დასჯა): უკუეთუ... გარდაჰჴდეს ბრძანებასა ჩემსა, რომელ ესე მივწერე, პატიჟეულობამცა ზღავს ყოველსა ამასმცა თჳსით თავით, եթէ... անցցէ զհրամանաւ իմով, զոր գրեցի. պատժեսցի եւ տուժեսցի զամենայն յիւրմէ *I ეზ.6,32.*

პატიჟის=ყოფა պատուհասել (დასჯა): თუ... თანამდებ იყვნენ... საპატიჟებელ იყვნენ პატიჟის=ყოფად და ზღვაჲ მოჴდად O, եթէ մահապարտ իցեն... պատուհասի արժանի. պատուհասել եւ տուգանս պահանջել *I ეზრა-8,27;* მიმიცემიეს შენდა ჴელმწიფებაჲ პატიჟის=ყოფად და გუემად O, տուեալ քեզ իշխանութիւն պատուհասել եւ խոշտանգել *I ეზრა8,24-8,27.*

პატმოთინ-ი պատմութիւն („უწყება", ისტორია): ვითარცა გუაუწყებს განგებასა სომხითისასა წიგნი, რომელსა ეწოდების ავანდაგირი, რომელ არს პატმოთინი || ვითარცა იტყვან ავანდაგირსა უწყებისასა, որպէս ասեն յաւանդական գիրս պատմութեանց *თ˜ე552-59,7.*

პატნეზ-ი պատնէշ. հող. խոչ („სამსჭუალი", კედელი, ზრუდე, ეკალი, შეფერხება): აღადგა პატნეზი ქალაქსა ზედა G, շինեսցես պատնէշ շուրջ զքաղաքաւն *II შჯ.20,20;* მოადგას პატნეზი O, կուտեսցէ հող *დან.11,15;* იყვნენ იგინი თქუენდა საფრთჴე და საცთურ და პატნეზ ფერჴთა თქუენთა S, მახე თქუენდა იყვნენ და საფრთხე და სამშჭულებ ტერფთა შორის თქუენთა G, լինիցին ձեզ յորոգայթս եւ ի գայթակղութիւնս. խոչ ի գարշապարս ձեր *ისუ 6.23,13.*

პატოჰან-ი պատուհան („სარკმელი", ნიშა): აღგივსიეს პატოჰანი ეგე, (რამეთუ იხილა სარკუმელი აღსავსე წიგნებითა), լցեալ ես զպատուհան քո *მ.ცხ.168v-185.*

პატრვა იხ. დაპატრული.

პატრიაქ-ი պատրիարգ (პატრიარქი): თჳთ პატრიაქიცა მოვიდა მღდელთა თანა, եւ պատրիարգն իսկ ուխտիւն իւրով *მ.ცხ.184v-210.*

პატრიკ-ი պատրիկ (ეპარქოსი, ადმინისტრაციული მოხელე): მთავრობასა გრიგოლ მამკუენენისა, სახელოვანისა სომეხთა პატრიკისათა, յիշխանութեան մեծանուն Գրիգորի Մամիկոնենի Հայոց պատրկի *დდ.125,16;* გუესმა შენთჳს, რომელი პატრიკად შექნილ ხარ... უკუეთუმცა პატრიკად შექნილ ვიყავ, ვჰნახევდიღა, լուաք զքէն թէ եպարխոս լեալ ես դու... ես չէի եւ եթէ պատրիկ լեալ էի. ոչ եւս տեսանէի զձեզ *მ.ცხ.313r-339.*

პატრონ-ი տէր („უფალი"): მოვიდა პატრონი იგი დრაჰკნისაჲ, გინა უფალი, եկն տէր դահեկանին *მ.ცხ.166r-184.*

პატრუკ-ი պատրոյկ (ზეთის სანთელი): პატრუკი აღნთებული არა დაშრტეს, զպատրոյկն առկայծեալ ոչ շիջուսցէ *მთ.12,20;* პატრუკი მბნდჳნვარე არა დაშრიტოს O, զպատրոյկն առկայծեալ ոչ շիջուսցէ *ეს.42,3.*

პატრუჭაკ-ი պատրուճակ (საკლავი პირუტყვი): მოვილო... პატრუჭაკი ჩემი, რომელ დაუკალ მრისუველთა ჩემთა O, առնուցում... զզենլիս իմ զոր զենի կտրողաց իմոց պատրուճակս *I მფ.25,11.*

პაქსიმად-ი պաքսիմատ (ნამცხვარი, ორცხობილა): მისციან პაქსიმადი და სასუმელი ღვნისაჲ, տային պաքսիմատս եւ բաժակաւ գինի *მ.ცხ.289v-312;* ორსა პაქსიმადსა შევსჭამ, ճաշակեմ երկուս պաքսիմատս *მ.ცხ.108v-127.*

პაჰრაკ-ი պահակ (მცველი, ზედამხედველი): მოიყვანეს პაჰრაკად... სჳმონ, ունէին պահակ զՍիմովն *მრ.15,21.*

პება պատառել. գելուլ. հատանել („მობძარვა", დაგლეჯა, დახევა): სამოსელსა ნუ იპებნ P, სამოსელი მისი არა მოიბძაროს G, զհանդերձս իւր մի՛ պատառեսցէ *ლევ.21,10;* გული ჩემი მეპების J, սիրտս իմ գելու *იერ.4,19;* ვაპებ უფსკრულთა, հատանեմ զխորս ծովու *მ.ცხ.52v-44.*

პებულ-ი պահանգ (გაპობილი): ნაძჳ სანირით გეშენა შენ, პებული ფიცართაჲ საროჲსაჲ ლიბანით მოგართუეს, մայրք ի Սանիր լեռնէ շինեցան քեզ պահանգք եւ տախտակք նոճիք ի Լիբանանէ *ეზეკ.27,5.*

პევშ-ი ափ (პეშვი): ვინ აღწყნა პევშითა თჳსითა წყალნი და ცაჲ – მტკავლითა თჳსითა? J, ո՞ չափեաց ափով իւրով զջուրս եւ զերկինս թզաւ *ეს.40,12.*

პეპელ-ი թիթեղն („პეტალი", მეტალის ფირფიტა): დასდვა ვარშამაგსა მას ზედა წინაშე პირისპირ პეპელი იგი ოქროჲსაჲ O, დასდვა მიტრასა ზედა პირით კერძო მისსა პეტალი ოქროჲსაჲ G, եդ ի վերայ խուրին յերեսաց կողմանէ զթիթեղն ոսկի *ლევ.8,9.*

პერ-ი (პერად აღმოფრქვევა) փրփրել (დუჟის, ქაფის მოდენა): რომელნი პერად აღმოაფ-

ქურევენ თავისა თჳსისა სირცხჳლსა, որ միշտ փրփրեն զիւրեանց անձանցն զամօթ *ეპ.იუდ.1,13.*

პეროვა փրփրել, փրփրեցուցանել (დუჟის, ქაფის მოსვლა): პერო(ვ)ინ და იღრჭენნ კბილთა, փրփրէ եւ կրճտէ զատամունս իւր *მრ.9,17;* პეროვინ, փրփրեցուցանէ *ლ.9,39.*

პერულ-ი փրփրել (დუჟის, ქაფის მოსვლა): პერული სდიოდა პირსა, փրփրէին *მ.ცხ.195r-207.*

პეტალ-ი იხ. პეპელი.

პეტრა ապառաժ („კლდე"): ნუუკუე პეტრაჲცა ოჴერ არს მთაჲ იგი ასულისა სიონისაჲ G, ნუ კლდე ოჴრებისა არსა, მთაჲ ასული სიონისაჲ O, միթէ ապառաժ աւերակ իցէ լեառն դստեր Սիոնի *ეს.16,1.*

პითონ-ი, პჳთონო հարցուկ, պիղծ („მისნობისაჲ", არაწმიდა სული): (მჴევლისა) თანა იყო სული პითონი, რომელ არს მისნობისაჲ, զոր ունէր այս հարցուկ *საქ.მოც.16,16;* ძესა მისსა უხუცჱსსა სული პჳთონოჲ აქუს მის თანა, ոգին պիղծ որ բնակեալ էր յաւագ որդի նորա *ი.მოც.73,17-231,7.*

პილენძ-ი պղինձ (1. „კერმა", სპილენძის ფული; 2. სპილენძი): პილენძი თესლის მოფარდულთა მათ განუბნნია და ტაბლები იგი დაამჴუა C, კერმის მსყიდელთა მათ დაუთხია კერმაჲ და ტაბლები იგი დაუმჴუა DE, զպղինձս հատավաճառաց ցրուեաց *ი.2,15;* საკურთხეველი იგი პილენძისაჲ, რომელი დგა წინაშე უფლისა O, զսեղանն պղնձի որ կայր առաջի տեառն *IV მფ.16,14;* ვითარცა პილენძი განბნეული უჩინო იქმნეს, իբրեւ զպղինձ ցրուեալ կորնչի *ფლკტ.135,4-441,4.*

პილენძის მოქმედ-ი պղնձագործ (სპილენძის ოსტატი): შეუდგეს... პილენძის-მოქმედნი და მჭედელნი, յուղի անկեալ ընդ նմա... պղնձագործք եւ դարբինք *თეკლა91,6.*

პილო փիղ (სპილო): სავსე [ნავი] ოქროჲთა და ვეცხლითა და შჳთა პილოჲსაჲთა S, լի ոսկւով եւ արծաթով եւ ժանեօք փղաց *II ნშტ.9,21.*

პილოჲსძუალ-ი, პილოჲსძუალედ-ი փղոսկրեայ (სპილოს ძვალი): მური... ტაძართაგან პილოჲსძუალისათა Ⴂ (ძუალედთა Ⴄ), զմուռս... ի տաճարաց փղոսկրէից *ფს.44,9;* მუცელი მისი ვითარცა ფიცარი პილოჲსძუალისაჲ O, որովայն նորա տախտակ փղոսկրեայ *ქება5,14;* ქმნა მეფემან სოლომონ საყდარი პილოჲსძუალისაჲ O, արար արքայ աթոռ փղոսկրեայ *III მფ. 10,18;* ნარწყმედენ სახლნი იგი პილოჲსძუალედნი, ապականեսցին ապականքն փղոսկրեայք *ამოს3,15.*

პილწ-ი պիղծ („საძაგელი", ბილწი): პილწ არს წინაშე ღმრთისა C, საძაგელ არს წინაშე ღმრთისა DE, պիղծ է առաջի Աստուծոյ *ლ.16,15.*

პინაკ-ი պնակ. սկաւառակ. խնկաղաց. մաղազմի. ափսէ (თეფში, ტაფა): გარეშე სასუმელისაჲ და პინაკისაჲ განსწმიდით, զարտաքին բաժակին եւ զպնակին սրբէք *ლ.11,39;* რომელმან შთამოყოს ჴელი ჩემ თანა პინაკსა, ამან მიმცეს მე, որ մխեաց ընդ իս զձեռն իւր ի սկաւառակն՝ նա մատնելոց է զիս *მთ.26,23;* ტასტები და პინაკები იგი და საგლელნი ოქროჲსაგან რჩეულისა O, զտաշտսն եւ զսկաւառակսն եւ զտուփսն ոսկիս զուտ *III მფ.7,50;* ჰქმნე პინაკები მისი, արասցես զխնկաղացսն *გამოსლ.25,29;* ნუ გული აღგიცხრებინ მის თანა მიყოფად პინაკსა, մի՛ ձգեր ձեռն, մի՛ ճեպեր ի մաղազմի նորա *ზირ.34,16;* დაჰბურონ... პინაკები, արկցեն... զափսէսն *რიცხ.4,7.*

პინჩ-ი ռնգունք (ცხვირის ნესტო): შჭამდეთ, ვიდრემდის გამოჴდეს პინჩთაგან თქუენთა G, ուտիցէք մինչեւ ելանիցէ ընդ ռնգունս ձեր *რიცხ.11,20.*

პირ-ი բերան, երես, դէմ, դէմ յանդիման. յանդիման. ցռուկ. սուր. սայր. ատակ; առաջ. առ („კერძო", პირი, სახე, დრუნჩი, ბასრი, წინა, ნაპირი): გამოვალს პირისაგან ღმრთისაჲსა, ելանէ ի բերանոյ Աստուծոյ *მთ.4,4;* ერთითა პირითა ადიდებდეთ ღმერთსა, ի մի բերան փառաւոր առնիցէք զԱստուած *ჰრომ.15,6;* ქვაჲ ედვა დიდი პირსა ზედა მის ჯურღმულისასა O, վէմ մի մեծ կայր ի վերայ բերանոյ ջրհորոյն *დაბ.29,2;* პირითა პირისა მიმართ ვეზრახო მას G, բերան ի բերան խօսեցայց ընդ նմա *რიცხ.12,8;* რომელსა იტყოდა პირითა იერემია წინაწარმეტყუელისაჲთა, որ խօսեցաւ ի բերան Երեմիայի մարգարէի *I ეზრა2,1;* პირი თჳსი განიმრუდოს, ծռեսցէ զբերան իւր *ზირ.27,26;* პირი ზჱ უმტკმიედ, զբերանն բաց ունի *ფიზ.XXVIII 8;* განაღო ქვეყანამან პირი თჳსი, եբաց երկիր զբերան իւր *ფლკტ.157,20-471,8;* დაჭრნენ იგინი პირითა მახჳლისაჲთა J, կոտորեսցեն զդոսա ի բերան սրոյ *იერ.21,7;* განერნეს პირსა მახჳლისასა, ապրեցան ի բերանոյ սրոյ *ჰებრ.11,34;* ნუ გარე-მიიქცევ პირსა, մի դարձուցաներ զերեսս *მთ.5,42;* არა ხედავ პირსა კაცისასა, ոչ հայիս յերեսս մարդոյ *მთ.22,16;* რომელნი მკჳდრ იყვნეს წინაშე პირსა უდაბნოჲსასა, որ բնակեալ էին ընդ երեսս անապատին *ივდ.2,13;* გოდებითა დიდითა დავრდომილ იდვა ზედა პირსა ქუეყანისასა J, ողբովք մեծամեծօք անկեալ էր ի վերայ երեսաց երկրի *// ეზრა10,1;* გან-მეგდებულ ვარა პირისაგან თუალთა შენთაჲსა? ընկեցայ ուրեմն յերեսաց աչաց քոց *ფს.30,23;* ბჭენი პირისა მისისანი ვინ-მე განახუნეს? զդրունս երեսաց նորա ո՞ բանայցէ *იობ41,5;* ივლტოდის არა პირისაგან მახჳლისა, ի փախուստ դարձցի ոչ յերեսաց սուսերի *ეს.31,8;* ყოველი პირი ვითარცა ქოთნისაჲ სიცხითა, ամենայն դէմք իբրեւ զայրեցած պուտան *იოვ.2,6;* ჯარსა მეკალოესა არა დაუკრა პირი, մի՛ կապեսցես զցռուկ եզին կալոտւոյ *I ტიმ.5,18; I კორ.9,9;* დაეცნენ პირითა მახჳლისაჲთა, անկցին ի սուր սուսերի *ლ.21,24;* მრავალ არიან დაცემულ პირითა მახჳლისაჲთა, բազումք անկան ի սայր սուսերի *ზირ.28,22;* გამოაცხადოს პირი ქუეყანისაჲ, տապալեսցէ զատակս նորա *ეს.24,1;* განვრყუნე პირი მისი ზღუასა მას პირველსა და შემდგომი მისი ზღუასა მას უკანაჲსკნელსა, ապականեցից զառաջ նորա ի ծովն առաջին եւ զվերջ նորա ի ծովն վերջին *იოვ.2,20;* წინაშე პირსა არაბიაჲსასა, որ էդէմ յանդիման Արաբիայ *ივდ.2,15;* მთის პირი წარვვლოთ B, მთით კერძო წარვიდეთ, անցցուք առ լեռամբ *რიცხ.20,19;* უკუეთუ ვინმე პირსა გცემს, եթէ ոք զծեզ յանդիման հարկանէ *II კორ.11,20.* პირი მახჳლისაჲ սայրադիր: ბრძმედთა გამოცადნიან პირნი მახჳლთანი წდობითა, բովք փորձեն զսայրադիր ի մուխ *ზირ. 34,31.*

პირად-პირად-ი ազգի ազգի. պէսպէս. զանազան. զանազանեալ. պաճուճեալ. պաճուճանք („თითო სახე", სხვა და სხვა, ნაირ-ნაირი): დაღათუ პირად-პირადი ტანჯვაჲ მათ ზედა მოვაწინეთ, թէպէտ եւ ազգի ազգի պատուհաս տանջանաց ի վերայ եդաք *რიფს.166,27-87,10;* განკურნა მრავალნი სხეულნი პირად-პირადთაგან სენთა C, განკურნნა ყოველნი ბოროტთა სენთაგან და თითო-სახეთაგან სნეულებათა, բժշկեաց բազում հիւանդս ի պէսպէս ախտից *მრ.1,34;* პირად-პირად გამოწერილ და აღმკულ არიან შჱნებულნი ესე, նկարու զանազան կազմեալ շինուածքս *ფლკტ.133,27-439,18;* პირად-პირად არიან სიტყუანი ეგე პირისა შენისანი ყოველთა მიმართ სასმენელთა, զանազանեալ են բանք բերանոյդ ի լսելիս ամենեցունց *ფლკტ.152,10-463,38;* სამოსლითა ფესუედითა შემკულ არს პირად-პირადად, ի հանդերձ ոսկեծուռն զարդարեալ եւ պաճուճեալ *ფიზ.XIX,16;* პირად-პირადი სანოვაგჱ, պաճուճանք խորտկացն *ფლკტ.134,25-440,21.*

პირაღმართ բերան ի վայր (პირით ზევითკენ): განირთხა თავი თჳსი პირაღმართ, անկեալ կայր բերան ի վայր *მ.ცხ.233r-255.*

პირდაქცევით ի վերայ երեսաց. յոտնկելեաց. զերեսն ընդ երկիր (პირდაღმა): დაცემულ იყო პირდაქცევით ქუეყანასა ზედა O, կործանեալ ի վերայ երեսաց ի գետին *I მფ.5,3;* დაეცა... ქუეყანასა ზედა პირდაქცევით O, անկաւ յոտնկելեաց ի գետին *I მფ.28,20;* პირდაქცევით, զերեսն ընդ երկիր *მრთ.P. ი.ოქრ.-უძღ.შვ.514-687,19.*

პირედ-ი սրեալ (გალესილი): ვითარცა ვაზრი და მახჳლი და ისარი პირედი O, իբրեւ սուսեր եւ սլաք սրեալ *იგ.სოლ.25,18.*

პირველ յառաջ քան. յառաջագոյն. նախ. կանխաւ („წინა", „დასაბამი", „ვიდრე", უწინარეს, წინათ, ადრე): ვითარცა-იგი იყვნეს დღეთა მათ პირველ წყლითრღუნისათა DE, რამეთუ ვითარცა იყვნეს დღეთა მათ რღუნის წინათა C, զի որպէս էին յաւուրսն որ յառաջ քան զջրհեղեղն *მთ.24,38;* აკურთხა მოსემან... პირველ აღსრულებისა მისისა G, აკურთხნა მოსე... ვიდრე სიკუდიდმდე მისა S, յառաջ քան զվարձանելն իւր *// შჯ.33,1;* პირველ თქმული, յառաջագոյն ասացեալ *// ეპ.პეტრ.3,2;* ვითარცა პირველ იყო, որպէս էրն յառաջագոյն *მრთ.D კირ. იერ.-აღდგ.262,11-406,9;* პირველ, նախ C *მრ.3,27;* ვითარცა პირველ გარქუ, որպէս եւ կանխաւ ասէի *გალ.5,21;* პირველ თჳსითა მით ჭურითა წყლა, նախ իւրովք զինուքն խոցեաց *მრთ.D ს.გაბ.მოც.საჲს.378,24-65,13;* პირველ ვიდრე კითხვადმდე მეფისა მის, ჰრქუა, յառաջ քան զհարցանել թագաւորին. ասէ *ფლკტ.145,35-455,18;* რომელნი-იგი პირველ მორწმუნენი იყვნეს, որ յառաջն էին հաւատացեալ *ფლკტ.145,3-454,13;* ჩუენ პირველ შობილ ვართ, մեք յառաջ եմք ծնեալ *ფლკტ.151,12-462,24;* პირველ დაძინებული, յառաջագոյն ննջեցեալ *უნყ. I ეპ.პეტრესი51,21.*

პირველ-ი առաջին. առաջաւոր. նախնիք. գլուխ. գլխաւոր. նախարար. պետ („წინა", „წინაპარი", „დასაბამი"): მწირობდეს პირველად შუვამდინარეს, պանդխտեցան զառաջինն ի միջագետս *ივდ.5,7;* პირველი იფქლისაჲ... მივართუათ, զառաջաւորս ցուցենոյ... բերցուք

ნეემ.10,37; უფროჲს სიბრძნისა ნაშობთა მათ პირველთაჲსა, քան զամենայն որդւոց նախնեաց *III მფ.2,35;* რომელი-იგი დაწერეს მამათა შენთა პირველთა, զոր գրեցին հարք քո եւ նախնիք *I ეზრა2,21;* მრავალნი იყვნენ პირველნი (წინანი C) უკუანაჲსკნელ (უკუანა C), բազումք եղիցին առաջինք յետինք *მრ.10,31;* გამოიღეთ სამოსელი იგი პირველი და შეჰმოსეთ მას DE, გამოართუთ მაგას კუართი იგი წინაჲ და შთააცუთ მაგას C, հանէք զպատմուճանն առաջին եւ ագուցէք նմա *ლ.15,22;* ივლტიან ესენი პირისაგან ჩუენისა, ვითარცა-იგი პირველად S, (ვითარ სახედ წინაპარცა G), փախեան յերեսաց մերոց իբրեւ զառաջինն *ისუ 6.8,6;* რომელთა პირველი მე ვარ, որոց գլուխն ես եմ *I ტიმ.1,15;* სადა-იგი იყო აბანოჲ დიოსკორიდოჲსი, პირველისაჲ ქალაქსა მას შინა, կայր բաղանիք մի ի տեղւոջն յայն. ումեմն գլխաւոր ի քաղաքին *ი.მოც.58,22-197,17;* პირველი, նախարար *ი.მოც.81,6-266,8;* პირველი ნარისუელი ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას S, დასაბამი ნარისუავთა ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას G, զպտուղ կտրոց խաչանց քոց տացես նոցա *II შჯ.18,4;* პირველი საცავი||პირველი საჴუმილავი, առաջապահեստ *გამოსლვ.12,42;* პირველი საჴუმილავი, առաջապահ *მრთ.S.ბას.კეს.-40თჳს120,15.*

პირველად նախ. յառաջ. առաջին. յառաջագոյն. ի սկզբան (ჯერ, „უწინარეს“): პირველად, նախ *ჰრომ.2,9;* პირველად მას თაყუანის-სცა, յառաջ նա անկեալ երկիր եպագ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.6,1-7;* პირველად ყოვლისა C, առաջին քան զամենայն *მრ.12,29;* ელიაჲსა ჯერ-არს პირველად მოსლვაჲ, նախ Եղիայի պարտ է գալ *მრ.9,10;* რომელნი-იგი პირველად იცნნა, զորս յառաջն ճանաչէր *იზტ.123,15;* ნარაელინნა მამანი ჩუენნი პირველად, առաքեաց զհարսն մեր յառաջագոյն *საქ.მოც.7,12;* პირველად S, უწინარეს G, յառաջագոյն *მსჯ.1,11;* პირველად ჰგონებდეს, զառաջինն համարէին *მრთ.A.ანტ.დ.84,3-28,14;* სადა-იგი პირველად სავანე მისი, ուր էինն իսկ յառաջ վանք իւրեանց *რიფს.174,2-104,9;* პირველად, ի սկզբանն *საქ.მოც.11,15.*

პირველადვე նախ: რომელმან მიაგოს სიტყუაჲ, პირველადვე უბრკუმეს, որ վաղվաղէ ընդդէմ բանից. նախ նա ընկճի *ივ.სოლ.26,18.*

პირველადცა յառաջագոյն (უწინარეს): პირველადცა უნოდა თანა-ხატ-ყოფაჲ ძისა თჳსისაჲ, յառաջագոյն հրաւիրեաց կերպարանակից լինել պատկերի որդւոյ իւրոյ *იზტ.123,15.*

პირველად-მშობელ-ი անդրանկածին (პირმშო): ჴმაჲ ვითარცა სალმობისაჲ მესმა კუნესისა შენისაჲ, ვითარცა პირველად-მშობელისაჲ J, զձայն իբրեւ զերկանց անդրանկածն ի լուայ զհեծութեան քո *იერ.4,31.*

პირველად-საჯდომელი նախաթոռ („ზემოჯდომა“, თავში ჯდომა): რომელთა ჰნებავს... პირველად-საჯდომელსა შესაკრებელთა შინა C, რომელთა ჰნებავს... ზემოჯდომაჲ კრებულსა შორის DE, որ կամին... զնախաթոռս ի ժողովուրդս *მრ.12,39.*

პირველდაბადებული նախաստեղծ („პირველშექმნილი“, პირველად შექმნილი): ქუეყანით შექმნულისაჲ ნაშობი პირველდაბადებულისაჲ, ծնունդ [եմ] հողածնի նախաստեղծին *სიბრძ.სოლ.7,1;* პირველდაბადებული იგი მამაჲ სოფლისაჲ... დაიცვა O, პირველ-შექმნილი მამაჲ სოფლისაჲ... დაიცვენ B, զնախաստեղծն զհայրն աշխարհի... պահեաց *სიბრძ.სოლ.10,1.*

პირველვე վաղուց. յառաջ քան. յառաջագոյն (ადრევე, უწინარეს): პირველვემცა ძაძითა ნაცართა ზედა მსხდომარეთა შეინანეს, վաղուց եւս արդեւք ի խորտ եւ ի մոխիր նստեալ ապաշխարեալ էր *ლ.10,13;* პირველვე სატანჯველადმდე, յառաջ քան զտանջանս *ხბსტ.125,4-2;* პირველვე, յառաջագոյն *ეს.11,14.*

პირველთქუმულ-ი նախասացեալ: გამოეცხადა პირველთქუმულსა მას, յայտնեցաւ նախասացեալ հոգեւոր ծերոյն *მ.ცხ.413v-466.*

პირველითგან յառաջագոյն. ի սկզբանէ. ի բնէ (წინათ, დასაბამიდან): პირველითგან მოოჴრებულნი იგი ალემართნენ J, յառաջագոյն աւերեալսն կանգնեսցեն *ეს.61,4;* პირველითგან, ի սկզբանէ *ამბაკ.1,12;* პირველითგან, ի բնէ *II ეპ.პეტრ.2,3;* პირველითგან იყო სიტყუაჲ, დასაბამსა შორის იყო სიტყუაჲ, ի սկզբանէ էր բանն *ი.1,1;* რომელი იყო პირველითგან, որ էրն ի սկզբանէ *ეპ.ი.1,1.*

პირველითგანვე յառաջմէ (ადრევე): პირველითგანვე ალმაოჴრებელი მონასტრისა ჩუენისაჲ, յառաջմէ աւերող վանից մերոց *მ.ცხ.177r-195.*

პირველ ინაჴით-ჯდომა գահագլուխ („მჴნისთაობა“, სუფრის თავში ჯდომა): ჰნებავს... პირველ ინაჴით-ჯდომაჲ პურის ჭამასა DE,

ჰნებავს... მჴნისთაობასა ტაძრობასა C, կամին... գահագլուխ յընթրիս *მრ.12,39.*

პირველმომკუდარ-ი նախավախճան *ეპ.კკპრ.-დაფლ.96v-424.*

პირველმოწამე նախավկայ (პირველი წამებული): მოვიხუნე ძუალნი იგი წმიდისა სტეფანწჱსნი, პირველმოწამისა მის, զնշխարս ոսկերաց սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկայի *პოვნ.სტეფ.667,11-502.*

პირველნაყოფი երախայրի („დასაბამი", პირველი მოწეული): *ეზეკ.45,7.* ყოველივე პირველნაყოფი ღვნისა და იფქლისა B, ყოველი დასაბამი იფქლისა და ღვნისა G, զամենայն պտուղ գինւոյ եւ ցորենոյ *რიცხ.18,12.*

პირველშექმნული նախաստեղծ (პირველად დაბადებული): ადამ-პირველშექმნული, Ադամ ՝ նախաստեղծ *ეპ.კკპრ.-დაფლ.99v-428.*

პირველჯდომა նախաթոռ (თავში ჯდომა): რომელთა ჰნებავს უბანთა ზედა მოკითხვაჲ და პირველჯდომაჲ კრებულსა შორის და ზემოჯდომაჲ პურსა ზედა, սիրեն ողջոյնս ի հրապարակս եւ զնախաթոռս ի ժողովուրդս եւ զբարձերէցս յընթրիս *ლ.20,46.*

პირიდექსიონ-ი պերիդիքսիոն (კუშტიბანის ხე – საბა): არს რაჲმე ნერგი, რომელსა სახელი ჰრქვან პირიდექსიონ, է ծառ ինչ. որ կոչի պերիդիքսիոն *ფიზ.XXX2.*

პირით ընդդէմ („წინა-უკუმო", წინააღმდეგ): ქარი იგი იყო პირით, ընդդէմ էր հողմն *მთ.14,24;* იყო ქარი იგი პირით მათსა DE, ქარი წინა-უკუმო იყო C, էր հողմն ընդդէմ նոցա *მრ.6,48;*

პირით კერძო խել („თავით კერძო", თავის მხარეს): თავადი იყო პირით კერძო მის ნავისა DE, ხოლო იგი თავადი წვა თავით კერძო სასთაულსა ზედა C, ննջէր ի խելս նաւին ի վերայ բարձի *მრ.4,38*

პირის დაკრვა պապանձել. կապել զցռուկ („დუმილი", „პირის ალკრვა", „პირალკრულ ყოფა"): მან პირი დაიკრა C, იგი დუმნა DE, նա պապանձեցաւ *მთ.22,12;* არა პირ-ალკრულ ჰყო ჴარი მეკალოე G, ჴარსა მეკალოესა პირსა ნუ დაუკრავ S, մի՛ կապեսցես զցռուկ եզին կալոտւոյ *// შჯ.25,4.*

პირის დასხმა դէմ դնել (მოლაპარაკება): რომელთა დასხნეს პირნი მათნი შესლვად ეგჳპტედ დაშჱნებად მუნ O, որք դէմ եդին մտանել յերկիրն յԵգիպտացւոց բնակել անդ *იერ.42,17.*

პირის დაყოფა պապանձել, ըմբերանել, սանձել (დადუმება, დაწყნარება): პირი დაიყავ და განვედ, պապանձեաց եւ ել *ლ.4,35;* რომელთა ჯერ-არს პირსა დაყოფაჲ, զորս պարտ է ըմբերանել *ტიტ.1,11;* დაფარულსა მას სენსა სულისა ჩემისასა პირი დაუყავ, զծածուկ ախտ ոգւոյ իմոյ սանձեցեր *განს.ი.200,35-86,32.*

პირისმნდე մատռուակ. տակառապետ (მერიქიფე): იყო ვინმე პირისმნდჱ კეისრისაჲ, պատանի մատռուակ կայսեր *პავლე მოც.49,7-57,11;* პირისმნდე O, տակառապետ *დაბ.40,13.*

პირისპირ, პირსპირ, პირისპირით յանդիման. դէմ յանդիման. ընդդէմ. ի հանդիպոյն. մինչեւ ի վեր. բերան ի բերան („მართლა", „წინაშე", „წინაშე პირსა", პირდაპირ, პირამდის): დგა პირისპირ იერიქოსა G, დგა მართლ იერიქოჲსა S, կայր յանդիման երիքովի *ისუ ნ.3,16;* პირისპირ ბაგვანსა სოფელსა յանդիման Բագուան գեղջ *მსკ.25,4-24,5;* პირისპირ გეტყოდა თქუენ უფალი, դէմ յանդիման խօսեցաւ ընդ ձեզ *// შჯ.5,4;* თუალითა შენითა პირისპირ იხილო J, դէմ յանդիման տեսցեն զժամանակ *ეს.52,8;* რომელ არს პირისპირ (წინაშე DE) თქუენსა, որ ընդդէմ ձեր կայ *მრ.11,2;* უმკჳდროჲთგან პირისპირით ეგჳპტისაჲთ G, უდაბნოჲთგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგჳპტისასა S, յանշինէ անտի ընդդէմ Եգիպտոսի *ისუ ნ.13,3;* პირისპირ დაუდგეს ჰურიათა მათ, ընդդէմ դառնան հրէից *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.165,34-292,29;* პირისპირ, ի հանդիպոյն *IV მფ.3,22;* აღავსნეს იგინი პირისპირ, լցին զնոսա մինչեւ ի վեր *ი.2,7;* პირისპირ სიტყუად, բերան ի բերան խօսել *// ეპ.ი.1,12.*

პირის საფარველ-ი քօղ (რიდე): აღიძარცუე პირის საფარველი ეგე შენი J, ընկեա՛ զքօղ քո *ეს.47,2.*

პირისჴსნა, პირჴსნა ճաշակել (ჭამა): შეემშია და უნდა პირისჴსნაჲ, քաղցեաւ եւ կամէր ճաշակել *საქ.მოც.10,10;* პირი იჴსნა და განისუენო, հաց ճաշակեալ հանգիցես *თ˜ე 553-61,2;* რაჲთა არა პირ-იჴსნეს, ვიდრე არა აღდგენ მეინაჴენი იგი, զի մի՛ ինչ ճաշակեսցէ մինչեւ յարիցեն բազմեալքն *ვარ.818-378,35.*

პირმეტყუელ-ი խօսուն. բանաւոր (მოლაპარაკე, მეტყველი): რაჲსა ჰმსახურებ პირმეტყუელი ეგე პირუტყუთა? զի՞ զոհես զխօսունս անխօսիցն *ანდ.-ანატ.219,17;* მწყემსნო პირმეტყუელთა ცხოვართაო, հովիւ բանաւոր ոչխարաց *ფოკა 344r-500,1.*

პირმშო անդրանիկ, անդրանկածին, նախածին (პირველად შობილი, უფროსი შვილი): შვა ძჱ იგი მისი პირმშოჲ, ծնաւ զորդին իւր անդրանիկ

ლ.2,7; პირმშოები ზროხათა ჩუენთაჲ და არვეთა ჩუენთაჲ მოვილოთ O, զանդրանիկս արջառոց մերոց եւ հօտից բերցուք *ნეემ.10,36;* ორნი დიაკეულნი პირმშონი და უმწყნი, երկու երինջս անդրանկածինս առանց որդւոց *I მფ.6,7;* პირმშოჲ იგი ძმაჲ, ჩანს, რამეთუ უმძლავრჱს არს მისა, რომელ-იგი უკანაჲსკნელ მისგან შექმნულ არს, նախածին եղբայրն յայտ է եթէ հզօր է քան զայն որ յետոյն է արարեալ *ფლკტ.151,14-462,26.*

პირმშოება անդրանկութիւն: ესავ, რომელმან ერთისა წილ საჭმლისა განყიდა პირმშოებაჲ თჳსი, եսաւ որ ընդ միոյ կերակրոյ զանդրանկութիւնն վաճառեաց *ჰებრ.12,16.*

პირუტყუ անասուն. անխօս. անբան. անմռունչ. երէ. ստացուած („მჴეცი“, პირუტყვი, უენო, საქონელი): კაცითგან პირუტყუამდე, ի մարդոյ մինչեւ յանասուն *იერ.50,3;* ქრთილი იგი პირუტყუთა საჭმელ არს, գարին անասնոց կերակուր է *ფიზ.XV 49;* პირუტყჳ საცხოვარი, անխօս անասուն *ეპ.იუდ.1,10;* რაჲსა ჰმსახურებ პირმეტყუელი ეგე პირუტყუთა? զի՞ զոհես զխօսունս զանխօսիցն *ანდ.-ანატ.329-38,12;* მცნობელ არს ძაღლი ეგე პირუტყჳ, զգայուն է անբանդ *ფლკტ.152,18-464,8;* ნეტარ თუმცა პირუტყუნი საცხოვარნი იყვენით, երանի թէ անբան անասունք էիք *ფოკა 343v-499,9;* პირუტყჳ, անմռունչ *სიბრძ.სოლ.11,16;* პირუტყჳ L, მჴეცი C, երէ *ფს.8,8;* არა ისმა მუნ ჴმაჲ პირუტყუთაჲ, ոչ լուան զձայնս ստացուածոց *იერ.9.10;* შეუშვა ყანად პირუტყჳ, անասուն եմոյծ յարտ *მ.ცხ.79v-91.*

პირუტყუებრ անասնաբար (პირუტყვივით): რაჲსა პირუტყუებრ შეკრბეს ნათესავნი? ընդէ՞ր անասնաբար ժողովեցան ազգք *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.136,10-137.*

პირუტყუ ქმნა անասնացուցանել (პირუტყუად ქცევა): რომელთა პირუტყუ ქმნეს თავი თჳსი, որ անասնացուցին զանձինս *ფიზ. XV,54.*

პირუტყუ ყოფა անասնութիւն (პირუტყვობა): *მრთ.A. ანტ.დ.91,13-68,10.*

პირლო սիւն („გოდოლი“, სვეტი): იხილა შორით პირლოჲ, რომელ არს გოდოლი, ետես ի բացեա սիւն մի կրօնաւորի ծերոյ *მ.ცხ.206v-218.*

პირშუენიერ-ი գեղեցիկ (ლამაზი): რამეთუ დედაკაცი პირშუენიერი ხარ O, զի կին գեղեցիկ ես դու *დაბ.12,11.*

პირშუენიერება բարեմարդիկ (სილამაზე, სახიერება): რომელთა-იგი ჰნებავს პირშუენიერებაჲ ჴორცითა, որ միանգամ կամին բարեմարդիկ լինել մարմնով *გალ.6,12.*

პირჴსნა იხ. პირისჴსნა.

პიტაკ-ი թուղթ („ქარტა დაწერილი“, წერილი): ჰპოოთ პიტაკი სასთუნალსა ქუეშე ჩემსა, რომელ არს ქარტაჲ დაწერილი, գտցես թուղթ ի սնարս իմ *მ.ცხ.187v-222.*

პიტიახშ-ი սպարապետ (ერის თავი; მხედართმთავარი): პიტიახში ეგჳპტისაჲ, սպարապետն Եգիպտացւոց *მრთ.A.ანტ.დ.97,3-75,15.*

პიტნაკ-ი անանուխ (პიტნა): რამეთუ ათეულსა აღიღებთ პიტნაკისასა და ტეგანისასა და ყოვლისა მხლისასა, զի տասանորդէք զանանուխ եւ զփեգենա եւ զամենայն բանջար *ლ.11,42.*

პკურება ցանել. սրսկել (შესხურება, სხურება): აპკუროს სისხლისა მისგანი შჳდგზის თითითა თჳსითა S, ցանեսցէ յարենէ անտի եւթն անգամ մատամբ իւրով *ლევ.4,6;* აპკუროს (შეასხუროს G) შჳდგზის წინაშე უფლისა G, ցանեսցէ եւթն անգամ առաջի տեառն *ლევ.4,17.* მას წიგნსა და ყოველსა წიგნსა აპკურეს, զկտակարանօքն իսկ եւ զամենայն ժողովրդեամբն սրսկեաց *ჰებრ.9,19;* აპკუროს სახლსა მას B, ასხუროს სახლსა G, ցանեսցէ զտամբն *რიცხ.19,18.*

იხ. დაპკურება, მიპკურება.

პკურება սրսկումն (სხურება): წყალი პკურებისაჲ არა ეპკურა მას ზედა G, ջուրն սրսկման ոչ սրսկեցաւ ի վերայ նորա *რიცხ.19,13.*

პლაკუნტ-ი պլակինդի (ნამცხვარი): მიყიდე მე პლაკუნტი, და მან უყიდის, գնեա ինձ ի նմանէ պլակինդի *მ.ცხ.378v-435.*

პოდირე, პუდერე պճղնաւոր (კაბა; გრძელი სამოსელი): შეჰმოსეთ მაგას პოდირჱ O, ագուցէք դմա պճղնաւոր *ზაქ.3,4;* რომელსა ემოსა პუდერჱ და ერტყა წელთა მისთა სარტყელი, որ զգեցեալ էր պճղնաւորն եւ ունէր զկամարն ընդ մէջ իւր *ეზეკ.9,11.*

პოვნა գտանել. գոլ. երեւել. ըմբռնել. գամագիւտ լինել. շահել. լինել (აღმოჩენა, ყოფნა, შეძენა): იპოვა მიდგომილ, գտաւ յղացեալ *მთ.1,18;* ესოდენი სარწმუნოებაჲ მიპოვნიეს, այսպիսի հաւատս գտի *მთ.8,10;* არას ვპოებ ბრალსა კაცისა ამის თანა, չգտանեմ ինչ վնաս յառնս յայսմիկ *ლ.23,4;* ვეპოვე მათ, რომელნი მე არა მეძიებდეს, գտայ այնոցիկ որ զիս ոչ խնդրէին *ჰრომ.10,20;* მარჯუენემან შენმან პოვნეს ყოველნი მოძულენი შენნი,

աջ քո գտցէ զամենայն ատելիս քո *ფს.20,9;* არა იპოვების საშჯელსა მისსა სიცრუჱ O, ոչ գոյ ի դատաստանի նորա անիրաւութիւն *I ეზრა4,40;* რაჲთა პოონ რაჲმე სიტყუაჲ მის თანა, զի ըմբռնեսցեն զնա բանիւք *ლ.20,20;* ვერარაჲ პოვა ეშმაკმან მის თანა სადგური, ոչ եղեւ ինմա գամագիւտ սատանայ *ნრს.74,13.* არა პოვის სარგებელი თავისა თჳსისაჲ, ոչ ինչ կարէ օգուտ շահել անձին իւրում *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,4-31,7.* ჴარნი არა იპოვნეს ბაგასა, ոչ լիցեն եզինք ի մսուրս *ამბ.3,17.*

პოვნა գիւտ (აღმოჩენა): მრავალნი არიან, რომელ შეჰრაცხეს სესხი ვითარცა პოვნაჲ O, բազումք իբրեւ զգիւտս համարեցան զփոխ *ზირ.29,4;* პოვნაჲ სამშჭუალთაჲ, գիւտ բեւեռացն *მრთ.S.კირ.იერ.-პოვ.სამშჭ.243,9.*

პოვნებულ-ი գտեալ (ნაპოვნი): ჩემგან ნაყოფი შენი პოვნებულ არს O, յինէն գտաւ պտուղ ի քեզ *ოვსე14,9.*

პოვნილ-ი գտեալ (ნაპოვნი): მარჯულ ქრისტესა პოვნილ, ընդ աջմէ Քրիստոսի գտեալ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.48,1-49.*

პოვნიერ-ი բաւական. տէր (მფლობელი, პატრონი): უკუეთუ პოვნიერ იყოს ჴელი მნირისა G, եթէ բաւական իցէ ձեռն եկին *ლევ.25,47;* რომელნიიგი პოვნიერნი იყვნეს დაბნებისანი გინა სახლებისანი, განჰყიდდეს, որ միանգամ տեարք էին գեղից կամ ապարանից՝ վաճառէին *საქ.მოც.4,34.*

პოვნიერი ჴელითა ձեռնհաս (შემძლებელი): უკუეთუ არავინ იყოს თჳსი და პოვნიერ იყოს ჴელითა და ეპოოს მას კმად საჴსარი მისი G, թէ չիցէ ուրուք մերձաւորիչ եւ ձեռնհաս իցէ եւ գտանիցի նմա բաւական փրկանաց իւրոց *ლევ.25,26.*

პოზან-ი ճարպ („ცმელი“, ქონი): დაყო პოზანმან პირი მისი S, შეიყენა ცმელი ალისა ზედა G, արգել ճարպն զփիրաբերան *მსჯ.3,22.*

პოლოტიკ-ი պողովատիկ (ფოლადი): იყო შორის ერსა მას ჰურიათასა ჴრმალი იგი პოლოტიკი სავლე, էր ի ժողովրդեանն հրէից սուսերն պողովատիկ՝ Սաւղու *მრთ.D.ს.გაბ.-მოც.საჴს.378,29-65,20.*

პონტო Պոնտոս: მკჳდრნი... ჰურიასტანისანი და პონტოჲსანი, որ բնակեալ են... ի հրէաստանի... եւ ի պոնտոս *საქ.მოც.2,9.*

პორფირ-ი ծիրանի („ძოწეული“): დაჰბურონ მას ზედა სამოსელი ყოვლად პორფირი G, დასდვან ყოვლად ძოწეული სამოსელი B, արկցեն հանդերձ համակ ծիրանի *რიცხ.4,7;* თჳნიერ მანიაკებისა და სამკლავებისა და სამოსელთა და პორფირებისა G, თჳნიერ მანიაკებისა მის და მძივისა და სამოსლისა ძოწეულისა S, թող զշանչանունսն եւ զմեհեւանդս եւ զպսակակալս եւ զծիրանիս *მსჯ.8,26.*

პოხა, პოხება սնանել. սնուցանել (კვება, საზრდოობა): ყრმა იპოხებოდა მამა-დედათა მისთა თანა, մանուկն էր. սնանէր առ ծնողսն *მრთ.A.ანტ.დ.76,11-12—18,17;* პოხდა ყრმასა მას ვიდრე განყენებადმდე ძუძუჲსა O, սնոյց զորդին իւր մինչեւ հատոյց զնա ի ստենէ *I მფ.1,23.*

პოხიერ-ი պարարտ (ნოყიერი): იპყარ თავი შენი... უფროჲსლა პოხიერთა ზედა ჭამადთა, բռնադատեսցես զքեզ... առաւել ի պարարտ կերակուրսն *მ.ცხ.281r-301.*

პოხილი պարարտ. գէր. պարարտութիւն („ზრქელი“, „მართებული“, მსუქანი): პოხილ არს (ქუეყანაჲ) ანუ მჭლე? պարա՞րտ իցէ եթէ տկար *რიცხ.13,21;* თაყუანის-სცენ მას ყოველთა პოხილთა ქუეყანისათა, երկիր պագեն նմա ամենայն պարարտք երկրի *ფს.21,30;* ზროხანი მათნი პოხილ (ზრქელ Ⴊ) არიან, անդեայք նոցա պարարտք են *ფს.143,14;* კურროთა პოხილთა მომიცვეს მე Ⴊ, კურროთა მართებულთა მომიცვეს მე Ⴑ, ցուլք զէրք պաշարեցին զիս *ფს.21,13;* ძოვდეს საცხოვარი შენი... ადგილსა პოხილსა და ფართოსა J, ճարակեսցին խաշինք քո... ի տեղւոջ պարարտութեան եւ յանդորրու *ეს.30,23.*

პრაკ-ი պրակ (ბუჩქნარი): არიან რაჲმე პრაკნი რტო-წულილნი, են պրակք ինչ ման ոստք *ფიზ. III,14.*

პრაკმაღალ-ი երեկին (მაღალი ბუჩქი): რომელნი ინოდებიან პრაკმაღალნი, որ կոչին երեկինք *ფიზ.III 15.*

პრასა պրաս: ვჭამდით... პრასასა და ხახუსა და ნიორსა G, ուտէաք... զսեխն եւ զմեղրապոպ եւ զպրասն եւ զսոխն եւ զխստոր *რიცხ.11,5.*

პრასტიონ-ი պռաստին (ნავთსადგური): ნეტარი თ̄ე განჰვლიდა... პრასტიონსა ერთსა, լինէր երանելին Թէոդորոս ընդ պռաստին ... անցանել *თ̄ე552-60,11.*

პრაქს-ი գործք առաքելոց („საქმე“ = საქმე მოციქულთას): *მრთ.A.ანტ.დ.76,29-19,1.*

პუდერე იხ. პოდირე.

პურ-ი հաց. նկանակ. պան. պատառ („ჴუეზა“): პური ჩუენი სამარადისოჲ, հաց մեր հանապազորդ *მთ.6,11;* პური ჭამე! հաց կեր *ი.4,31;* არა პურითა ხოლო ცხონდების კაცი S, ոչ հացիւ միայն կեցցէ մարդ *II შჯ.8,3;* მავასხენ მე სამნი პურნი, տուր ինձ փոխ երիս նկանակս *ლ.11,5;* რომელსა აქუს ხუთი პური ქრთილისაჲ

DE, რომელსა აქუს ხუთ ჴუეზა ქრთილის, որ ունի հինգ նկանակ գարեղէն *ი.6,9;* პური და გრივი ერთი სამინდოჲ, պանիր եւ արդուալ նաշհոյ *I მფ.1,24;* სამინდოჲსაგან პურნი უცომონი, ի նաշհոյ պանս բաղարջս *ლევ.2,4.* დააწო პური შენი ძმარსა O, թացցես զպատառ քո ի քացախիդ *რუთ.2,14;* უმჯობჱს არს მცირედი პური გემოჲთ და მშჳდობით O, լաւ է պատառ մի համով խաղաղութեամբ *იგ.სოლ.17,1.*

პურ-ი ընթրիք. կոչունք. ուրախութիւն. խրախութիւն. ճաշ („ტაძრობა“, „სუმა“, სადილი, წვეულება, ლხინი): უყუარს ზემოჯდომაჲ პურსა ზედა DE, უყუარნ მჴნისთაობაჲ ტაძრობასა C, սիրեն զնախաթոռս յընթրիս *მთ.23,6;* კაცმან ვინმე ყო პური დიდი და უწოდა მრავალთა, այր ոմն գործեաց ընթրիս եւ հրաւիրեաց զբազումս *ლ.14,16;* პურად ვიჩინე და მოვედ, յընթրիս կոչեցայ եւ եկի *თომა მოც.18,30-396,28;* მოვიდეს ორნივე პურსა მას, რომელი მზა უყო ესთერ O, მოვიდეს ორნივე სმასა მას, ვითარცა-იგი თქუა ესთერ S, եկին երկոքեան նորա ի կոչունսն զոր արար Եսթեր *ესთ.5,5;* ყო პური დიდი იოაკიმე, առնէր ուրախութիւն մեծ ծովակիմ *ლშობ.186,19-253,29;* უმზადა პური, արար նոցա խրախութիւն *დაბ.26,30;* ჰლოცვიდა ვინმე ფარისეველი, რაჲთა პური ჭამოს მის თანა, աղաչէր զնա ոմն փարիսեցի զի ճաշ կերիցէ առ նմա *ლ.11,37;* ასწრაფებდა მას პურად მეფისა თანა O, ასწრაფებდეს ამანს მისლვად სმასა მას S, կոչել զհաման ի ճաշ տիկնոջն *ესთ.6,14.*

პურადძჳრ-ი վատթար ի հացի (ძუნწი): პურადძჳრსა უდრტჳნავენ ქალაქი O, զվատթարէն ի հացի տրտնջեսցէ քաղաք *ზირ.34,29.*

პურისა დამზადება ընդունելութիւն առնել (წვეულების გამართვა): დაუმზადა ლევი პური დიდი, արար ընդունելութիւն մեծ նմա *ლ.5,29.*

პურისა უფალ-ი տաճարապետ („მთავარი ტაძრისაჲ“, მასპინძელი): აღმოიღეთ და მოართუთ პურისა უფალსა (და მთავარსა ამის ტაძრისასა C) CDE, առէք եւ բերէք տաճարապետիդ *ი.2,8.*

პურისმოქმედ-ი հացարարոց (მეპურე): განუყო... პური ერთი პურისმოქმედთაგან S, բաշխեաց... հաց մի ի հացարարոց է *I ნშტ.16,3.*

პურისმტე երախան. դասքդասք. ճաշակից. ուտել հաց („მეოხნე“, „მწყობრი“, თანამესუფრე, ერთად პურის მჭამელი): უბრძანა მათ დასხდომაჲ მათი ყოველთაჲ პურისმტედ DE, უბრძანა მათ ინაჴით დასხდომაჲ ყოველთაჲ მეოხნედ-მეოხნედ C, հրամայեց նոցա բազմել երախանս-երախանս *მრ.6,39;* დასხდა მწყობრად-მწყობრად DE, ინაჴიდგეს პურისმტებმან C, բազմեցան դասք-դասք *მრ.6,40;* კაცნი მართალნი იყვნენ პურისმტედ შენდა, արդարք եղիցին ճաշակիցք քո *ზირ.3,22;* შენ პურისმტჱ იყო ტაბლასა ჩემსა მარადის O, դու ուտիցես հաց հանապազ ի սեղան իմում *II მფ.9,7.*

პურისძოვა ուտել (ჭამა): მარადის პურისძოვაჲ მეფისაჲ (მოელო), հանապազ ի սեղանոյ արքայի ուտէր *II მფ.9,13.*

პურისჭამა ճաշ. ուտել. ընթրել („სადილობა“, სადილი): უკჳრდა, რამეთუ პირველად არა დაიბანა ვიდრე პურისაჭამადმდე DE, უკჳრდა, რამეთუ პირველად არა იბანა ვიდრე სადილობამდე C, զարմացաւ զի նախ ոչ մկրտեցաւ յառաջ քան զճաշ *ლ.11,38;* აღდგა ანნა შემდგომად პურისჭამისა O, յարեաւ Աննայ յետ ուտելոյ *I მფ.1,9;* ადრე ვიდრე პურისაჭამადმდე ჩუენდა, յառաջ քան զմեր ընթրել *ფლმ.297r-482,13.*

პყრობა ունել. բուռն հարկանել. առնուլ. պնդել. կապել. կրել („ქონება“, „შებმის ყოფა“, შეკერა, ჭერა): ვითარცა წინაწარმეტყუელი უპყრიეს DE, წინაწარმეტყუელად აქუნს C, իբրեւ զմարգարէ ունին *მთ.21,26;* ვითარ-იგი მტკიცედ ეპყრა მას პეტრე და იოვანე, մինչ նա ունէր զՊետրոս եւ զՅովհաննէս *საქ.მოც.3,11;* იპყრობენ ქუეყანასა O, ունին զերկիր *იგ.სოლ.8,16;* ეპყრა ჴელი მისი, ունէր զձեռանէ նորա *თომა მოც.17,17-394,18;* აღვიდე ფინიკსა და ვიპყრა სიმაღლე მისი S, აღვკდე ფინიკსა იმას და შებმა უყო სიმაღლესა მისსა O, ելից յարմաւենին, բուռն հարից զբարձրութեանց նորա *ქება7,8;* უპყრნა წუერნი გრიგორისნი... და უწყალოდ დაჰფხურიდა მჴცეთა მისთა, բուռն եհար զմորուացն Գրիգորի... անողորմ եղեալ փետէր զալիս նորա *ფლკტ.145,13-454,26;* იპყრა კარიოთი და სიძნელენი მისნი შეიცვნა, առաւ Կարիովթ եւ ըմբռնեցան ամուրք նորա *იერ.48,41;* იპყრენ ყოველნი ძნელოვანნი შენნი O, պնդեա՛ զամուրս քո *ნაუმ.3,14;* ძელისა სათხეპელთა უპყრობდეს ზღუდეთა მისთა O, փայտեայ պահանգս կապէին ի մէջ որմոյն *I ეზრა6,9;* კეთილ არს შჯული, უკუეთუ ვინმე წესიერად იპყრას იგი, բարւոք է օրէնք. եթէ զնոսա օրինօք կրեսցեն *I ტიმ.1,2.*

პყრობა կալուած („მკჳდრობა“): ყოველსავე ქუეყანასა, რომელი გიპყრიეს თქუენ B, ყოვლისა ადგილისათჳს მკჳდრობისა თქუენისა G, ըստ ամենայն երկրին կալուածոյ ծերոյ *ლევიტ.25,24.*

პყრობილ-ი կալանաւոր. կապեալ. արգելական. կալանաւորական. կալեալ („შებორკილებული", დაჭერილი, პატიმარი): ისმენდეს მათსა პყრობილნი იგი სხუანი, ունկն դնէին նոցա կալանաւորքն *საქ.მოც.16,25;* უბრძანა ყოველთა მათ პყრობილთაჲ განჴსნაჲ, հրամայեաց արձակել զկալանաւորսն եւ զամենայն կապեալսն *პავლე მოც.53,29-60,32;* სადაცა-იგი პყრობილნი მეფისანი იყვნეს საპყრობილესა შინა, ուր կալանաւորք արքունի կապեալ կային ի բանտին *დაბ.39,20;* რაჲთა შეისმინოს ლოცვაჲ პყრობილთა მისთაჲ Ը, რაჲთა შეისმინოს სულ-თქუმაჲ შებორკილებულთაჲ Ղ, լսել զհեծութիւն կապելոց *ფს.101,21;* მიუტევის პყრობილი ერთი, արձակել...կապեալ մի *მთ.27,15;* პყრობილად ეპყრნეს წმიდანი შენნი, արգելական պահէին զորդիս քո *სიბრძ.სოლ.18,4;* შემდგომად გამოსლვისა... პყრობილთასა, յետ [ելանելոյ]... կալանաւորականաց *იერ.29,2;* რომელთანი პყრობილ ჰყვენეთ, პყრობილ იყვენედ C, եթէ զուրուք ունիցիք. կալեալ լիցի *ი.20,23.*

პყრობილება բանտ. կապանք (საპყრობილე): პყრობილება, բանտ *II კორ.6,5;* მი-მცაეცემან...გინათუ ზღვად, გინათუ პყრობილებად, մատնեալք լիցին...եթէ ի տուգանս եւ եթէ ի կապանս *II ეზრა 7,26.*

ჟ

ჟამ-ი: ჟამ ერთ առ ժամանակ մի. վայր մի (ცოტა ხნით): რომელთა-იგი ჟამ ერთ ჰრწამნ და ჟამსა განსაცდელისასა განდგიან, որք առ ժամանակ մի հաւատան. եւ ի ժամանակի փորձութեան հեռանան *ლ.8,13;* რამეთუ ჟამ ერთ ფართოებასა იყვნეს, քանզի առ ժամանակ մի ի դիւրութեան էին *მრთ.D.ს.გაბ.-მოც.საჴს.382,7-85,6;* დან-ჟამ ერთ მეუფედ Դան վայր մի թագաւոր *POr: 182.*

ჟამ ერთცა առ ժամանակ մի (ცოტა ხნითაც): ჟამ ერთცა არა თავს-ვიდევით დამორჩილებაჲ, ոչ առ ժամանակ մի անսացաք հնազանդութեանն *გალ.2,5.*

ჟამ რავდენადმდე առ ժամանակ մի (ცოტა ხნით): ჟამად რაოდენადმდე DE, ჟამად რავდენადმდე C, առ ժամանակ մի *ლ.4,13.*

ჟამ რავდენმე առ ժամանակ մի (ცოტა ხნით): გარნა თუ შეთქუმით რაჲ ჟამ რავდენმე, բայց եթէ ինչ ի միաբանութենէ առ ժամանակ մի *I კორ.7,5.*

ჟამ-ი ժամ. ժամանակ. պահ. աւր. նուագ. դէպք (საათი, „დღე"): ექუს ჟამითგან DE, ի վեց ժամէ աւուրն *მთ.27,45;* მეცხრესა ოდენ ჟამსა ჴმა-ყო იესუ, զինն ժամաւն գոչեաց Յիսուս *მთ.27,46;* აღივსნეს ჟამნი შობისა მისისანი DE, აღივსნეს დღენი შობისანი C, լցան ժամանակք ծնանելոյ *ლ.1,57;* ოდეს იყო ჟამი, დაჯდა, իբրեւ ժամ եղեւ, բազմեցաւ *ლ.22,14;* სიგრძჱ ჟამთაჲ და წელნი ცხოვრებისანი მარჯუენით მისსა O, երկայն աւուրք եւ ամք կենաց յաջմէ իւրմէ *იგ.სოლ.3,16;* ჟამი იყო ვითარ მეათჱ. ի տասաներորդ ժամու աւուրն *ი.მოც.56,34-193,15;* გამოიკითხა ჟამი იგი, ստուգեաց... զժամանակն *მთ.2,7;* აღსრულებულ არს ჟამი, կատարեալ է ժամանակ *მრ.1,15;*

ჟამი დროჲსაჲ ժամ (ვადა): რაჲთა ჟამი დროისაჲ მოსცეს მას, զի տացէ նմա ժամ *დან.2,16;* ჟამთა გამოიფრდილით, զնոց առեալ զժամանակս *კოლ.4,5;* ჟამი ესე ზამთარი არს, զի ժամանակս ծմեռն է *I ეზრა9,11;* ყოვლისათჳს ჟამი არს O, ամենեցուն ժամանակ է *ეკლ.3,1;* რომელსა ჟამსა მპარავი მოვიდოდა C, յորում պահու գող գայ *მთ.24,43;* ჟამსა ოდენ ცისკრისასა, յառաւօտին պահուն *I მფ.11,11;* იყო შემდგომად ორისა წლისა ჟამთა, եղեւ յետ երկեմոյ աւուրց *II მფ.13,23;* ვითარცა წინასა მას ჟამსა განარინნა იგინი უშჯულოჲსა მის, որ յառաջին նուագին ապրեցոյց զնոսա յանօրէն *რიფს.168,4-91,6;* ჟამ თუ სადამე არნ, եթէ դէպք ուրեք լինիցին *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,11-130,4.*

მცირედ ჟამისაჲ առժամանակեայ (მოკლე ხნისა): შენი ჴელმწიფებაჲ მცირედ ჟამისაჲ არს, իշխանութիւնդ առժամանակեայ է *გ˜ი 260r-257,20.*

ჟამად ჟამად ըստ ժամանակս. ժամանակս. ժամանաւ. ընդ ժամանակս=ժամանակս (დროდადრო), ერთ დროს, დროებით): ჟამად ჟამად უახლესი ნაყოფი გამოილის, ըստ ժամանակս ժամանակս նոր նոր պտուղ բերէ *მრთ.S.კირ. იერ.-მარტჳლ 188,21-378,18;* ჟამად=ჟამად, ժամանակաւ *სიბრძ.სოლ.2,4;* ჟამად ჟამად შევკრიბნე იგინი J, ընդ ժամանակս ժամանակս ժողովեցից զնոսա *ეს.60,22.*

ჟამიერ-ი ժամանակեայ (დროებითი): მეუფედ განჩინებული ზეცით, ქუეყანისაჲ და ზეცისაჲ, ჟამიერი და უკუდავი *გრ.ანძ.-შობ.297,28-182.*

ჟამითი ჟამად ժամէ ի ժամ (დროდან დრომდე): ჟამითი ჟამად შჭამდე მას O, ժամէ ի ժամ կերիջիր անտի *ეზ.4,10;* ღმერთი მომიძღუანებს მე ჟამითი ჟამად საზრდელსა, պարգեւեաց ինձ Աստուած ժամէ ի ժամ կերակուրս *მარკ.250r-196,10.*

ჟამითგან ჟამადმდე ժամէ ի ժամ (დროდან დრომდე): მეექუსჱ ნაწილი დორაკისაჲ ჟამითგან ჟამადმდე სუემდი მას, զվեցերորդ մասն դորակի միոյ ժամէ ի ժամ արբջիր *იეზ.4,11.*

ჟამის გამოფრდა ժամավաճառ լինել (დროის მოგება): ჟამსა თქუენ გამოიფრდით, ժամավաճառ լինիք *დან.2,8.*

ჟამის პოვნა ի դէպ ժամու (დროის მოხელთება): პოვა ჟამი და იხილა, ի դէպ ժամու երթեալ *სნდ.3,12.*

ჟერა շաչիւն (ხმაური): ჟერად ეტლთაჲ O, շաչիւն կառաց *IV მფ.7,6.*

ჟეჟთა იხ. ზეშთა.

ჟო[რ]ჟარაკ-ი զուարակ („ზუარაკი“): მეყვის დღესა ერთსა ჟო[რ]ჟარაკი და ექუსი ცხოვარი რჩეული და ერთი ნელინადეული კრავი O, იყვნენ განმზადებულნი ჩემდა ყოველსა დღესა ზედა ზუარაკი ერთი B, լինէր յաւուր միում զուարակ մի եւ ոչխարք վեց ընտիրք եւ ամիկ մի *ნეემ.5,18.*

ჟუჟლა քարախ (ზუზლა, თხრამლი, ბალღამი): განბანეს გუამი წმიდისაჲ მის მატლთაგან და ჟუჟლათა, լուացեալ զմարմին սրբոյն յորդանցն եւ ի քարախոյն *შუშ.B.IV 3.*

ჟღავილ-ი ամբոխ („შფოთი“, მღელვარება): იხილა ჟღავილი...ფრიად C, იხილა შფოთი... ფრიად, տեսանէ ամբոխ յոյժ *მრ.5,38.*

რ

რა ի. ինչ. ո. զի՞րդ (რა, „რაჲ-მე“, „ვითარი“): რასა ჰზამთ (იქმთ C) զի՞ գործէք *მრ.11,5;* რად ალჰჴსნით კიცესა მაგას? զի՞ լուծանէք զյաւանակդ *მრ.11,5;* ძენი თქუენნი რაჲთა განასხმენ? որդիքն ձեր ի՞ւ հանիցեն *ლ.11,19;* რაჲ გიყავ შენ, ანუ რაჲ შეგაწუხე შენ, ანუ რაჲ გაურვე შენ? զի՞ արարի քեզ. կամ ի՞ւ տրտմեցուցի զքեզ. կամ ի՞ւ նեղեցի զքեզ *მიქ.6,3;* რაჲსა გამოხუედით... ხილვად? զի՞նչ ելէք տեսանել *მთ.11,7;* არა რაჲთ განჰჴდის ეშმაკთა, ոչ իւիք հանէ դա զդեւս *მთ.12,24;* რაჲ (რაჲ-მე C) არს ესე მოძღურებაჲ ახალი? զի՞նչ է այս նոր վարդապետութիւն *მრ.1,27;* რაჲთა ვცნა ესე? DE, ի՞ւ գիտացից զայդ *ლ.1,18;* რაჲ თქვან კაცთა ჩემთჳს? զո՞ ուստեք ասեն զինէն մարդիկն *მრ.8,27;* რასა (ვითარ DE) ჰგონებთ თქუენ? զիա՞րդ թուի ձեզ *მთ.21,28.*

რაბამ, რაბამ-ი որչափ. որպիսի. քանի („ვითარი“, „რაბაამ", რაზომ, რაოდენ; როგორი, რამდენი): რაბამ, որչափ *იობ.38,18;* დაავიწყდა რაბამ რაჲ არს, մոռացաւ թէ որպիսի ոք էր *ეპ.იაკ.1,24;* რაბამ (რაბაამ J) არიან გამოსავალნი ჯოჯოხეთისანი? O, քանի՞ ելք են դժոխոց *III ეზრა4,7;* რაბამი ქვები არს, որպիսի են քարինքս *მრ.13,1;* რაბამი (ვითარი L) სახლი მიშენოთ მე? որպիսի՞ տուն շինեսցէք ինձ *საქ.მოც.7,49;* იცით, რაბამ ვიქმნენით ჩუენ თქუენდა მიმართ თქუენთჳსვე, գիտէք իսկ թէ որպիսիք եղեաք ի միջի ձերում վասն ձեր *Iთეს.1,5.*

რაბამად որպէս. քանի՞ (როგორ, რაოდენ): რაბამად შევიყუარე შჯული შენი, ո՞րպէս սիրեցի զօրէնս քո *ფს.118,97;* რაბამადღა ჰაეროვან და დიდებულ იყავ რაჲმე შენ დღეს? O, քանի՞ փառաւորեալ էր այսօր արքայ Իսրայէլի *II მფ.6,20.*

რაბი, ჰრაბი ռաբբի („მოძღუარი"): რაბი, რომელ გამოითარგმანების: მოძღუარ, Ռաբբի որ թարգմանեալ կոչի վարդապետ *ი.1,38;* ჰრაბი, ოდეს მოხუედ აქა? Ռաբբի, ե՞րբ եկիր այսր *ი.6,25.*

რად ընդէ՞ր. զի՞. զմէ՞. զիա՞րդ (რაჲსათჳს, „ვითარ"): რად დამაგდებ მე? C, რაჲსათჳს დამიტევებ მე? ընդէ՞ր թողեր զիս *მთ.27,46;* რად გულმედგარ ხართ? ընդէ՞ր վատասիրտք էք *მთ.8,26;* რად ალჰჳსნით კიცუსა მაგას? զի՞ լուծանէք զյաւանակդ *მრ.11,5;* რად განმრავლდეს მაჭირებელნი ჩემნი? զի՞ բազում եղեն նեղիչք իմ *ფს.3,2;* რად? զմէ՞ *ფს.43,25;* რად? հիմ *რიცხ.11,11;* რად ალიძრნეს წარმართნი? զմէ՞ խռովեցան հեթանոսք *საქ.მოც.4,25;* რად? զիա՞րդ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ.108,30-41,13;* რად არა ადრე-ადრე ჰყოფთ? A ვითარ არა ადრე ჰყოფთ? B, ընդէ՞ր ոչ առնէք վաղվաղակի *სბსტ.111,21-111,9.*

რადად-ვე իմիք („არარად", რადმე): რომელ არღარა საჴმარ იყოს მერმე რადად-ვე O, რომელი არა იჴმაროს არარად B, որ ոչ իմիք է պիտանացու *იერ.13,10.*

რად-მე ընդէ՞ր (რისთვის): რად-მე, უფალო, დასდეგ შორს და უგულებელს-მყვენ ჟამსა ოდენ ჭირისასა? ընդէ՞ր, տէր, կացեր ի հեռաստանէ, անտես արարեր ի դէպ նեղութեան ժամանակի *ფს.9,22;* კაცსა მოშურნესა რად-მე უცნ ფასი? մարդոյ չարական ընդէ՞ր գոն ինչք *ზირ.14,3.*

რავდენ, რაოდენ որչափ. որչափ եւս. քանի. որ ինչ. որքան (რამდენად, „რაბამ"): რავდენ ძალედვას წარღებად O, որչափ եւ կերիցեն բառնալ *დაბ.44,1;* რავდენ არა უფროჲს, որչափ եւս առաւել *მთ.7,11;* რავდენ შუენიერ ხარ O, რაბამ განშუენდი S, քանի գեղեցկացար *ქებ.7,6;* რავდენ ჟამ ცოცხალ არს იგი, որչափ ժամանակս կենդանի է *ჰრომ.7,1;* რავდენ არიან წელნი დღეთა ცხორებისა შენისათანი? քանի՞ են ամք աւուրց կենաց քոց *დაბ.47,8;* რავდენ არიან საუნჯენი გულთა შინა ზღჳსათა? քանի՞ շտեմարանք են ի սիրտ ծովու *III ეზრა4,7;* რაოდენსა ესე შეგწამებენ შენ որչափ դորա հակառակ քո վկայեն *მთ.27,13;* რაოდენ ჟამ სიძჱ იგი მათ თანა-ღა იყოს, ցորքան ընդ իւրեանս ունիցին զփեսայն *მრ.2,19.*

რავდენი, რაოდენი քանի. որպիսի. որ ինչ (როგორი, „რაჲ იგი"): რავდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური C, რაოდენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა ჰმატს პური DE, քանի՞ վարձկանք իցեն ի տան հօր իմոյ հացալիցք *ლ.15,17;* რავდენი, որպիսի *I ეპ.ი.3,1;* რაოდენნი უყვნა უფალმან ღმერთმან თქუენმან ველფეგორს G, რაჲ-იგი უყო უფალმან ღმერთმან ბელფეგორს S, զոր ինչ արար տէր ընդ Բեղփեգովր *II შჯ.4,3;* არა ჰხედავ, რაოდენსა ჭამს? O, ոչ տեսանիցես որչա՞փ ուտէ *დან.14,5;* რაოდენი პური გაქუს აქა? C, քանի՞ նկանակ ունիք *მთ.15,34*

რავდენ გზის, რაოდენ გზის քանիցս անգամ (რამდენჯერ): რავდენ გზის მინდა შეკრებაჲ შვილთა შენთაჲ, քանիցս անգամ կամեցայ ժողովել զորդիս քո *ლ.13,34;* რაოდენ გზის, քանիցս անգամ *მთ.18,21.*

რავდენ-ვე որչափ (რაოდენ): რავდენვე დიდ იყო O, որչափ մեծ իցես *ზირ.3,20.*

რავდენიმე ինչ (რამდენიმე): ვესავ რავდენისამე ჟამისა დაყოფასა თქუენ თანა, ակն ունիմ ժամանակ ինչ առնել առ ձեզ *I კორ.16,7.*

რავდენი რაჲ որ ինչ (რამდენიც): რავდენი რაჲ არს დაფარული O, որ ինչ ծածուկ *სიბრძ. სოლ.7,20.*

რავდენმე, რაოდენ-მე քանիսն. ինչ. որ ինչ. որչափ եւս (რამდენი): რიცხჳ დღეთა ჩემთაჲ რავდენმე არს, զթիւ աւուրց իմոց քանիսն է *ფს.38,5;* ჟამ რავდენმე გარე გურიობნ, ժամանակ ինչ արտաքոյ յածի *იგ.სოლ.7,12;* რავდენმე ეცრუა მტერი სიწმინდესა შენსა ⊂, რაოდენმე ეუკეთურა მტერი სიწმიდესა შენსა L, որ ինչ անիրաւեցաւ թշնամին ի սրբութեան քում *ფს.73,3;* რაოდენმე, որչափ եւս *მთ.6,23.*

რავდენ რაჲ որպիսի (როგორი): რავდენ რაჲ სამკაულ არს კაცთა მარხვაჲ, որպիսի զարդք են մարդկան պահք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ. 101,9-28,4.*

რავდენ უფროჲს որչափ եւս (რამდენად მეტად) *რიფს.169,32-95,3.*

რაჲ ի. զի՞. ո՞վ. մինչ. մինչդեռ. զո՞. իբրեւ („ვითარ", „ვითარცა", როდესაც, რა): რაჲ ვყო იესუ? զի՞ արարից զՅիսուս *მთ.27,22;* რაჲ არს აპოლო? ո՞վ է Ապողոս *I კორ.3,4;* ჯდა რაჲ იგი მთასა მას DE, ვითარ ჯდა იგი მთასა ზედა C, մինչ նստէր նա ի լերինն *მრ.13,3;* გარდამო-რაჲ-ვიდოდეს მიერ მთით DE, մինչդեռ իջանէին ի լեռնէ անտի *მრ.9,8;* რაჲ თქვან... ჩემთჳს? զո՞ ուստեք ասեն զինէն *მრ.8,27;* ესმა რაჲ უკუე იესუს, եւ իբրեւ լուաւ Յիսուս *მთ.4,12;* იხილეს

რაჲ C, ვითარცა იხილეს DE, իբրեւ տեսին *მთ.21,15;* მი-რაჲ-ვიდოდა პავლე, իբրեւ ելեալ երթայր Պաւղոս *თეკ.91,3.*

რაჲ-ცა ինչ որ, որ, զոր ինչ („რომელი“, რაც): და ყოველი, რაჲცა ედვა მას საფასეთა მისთაჲ, եւ զամենայն ինչ որ էր ի գանձս իւր *ეს.39,2;* რაჲცა გთხოოთ C, რომელი გთხოვოთ, զոր ինչ խնդրեսցուք ի քէն *მრ.10,35;* ყოველივე, რაჲცა ყოს, წარემართოს მას, եւ զամենայն. զոր ինչ արասցէ. յաջողեսցի նմա *ფს.1,3.*

რაჲმე ինչ. զինչ. իր. իր ինչ. իմն (რამე): თუ გრქუას რაჲმე ვინმე C, եթէ ոք ասիցէ ինչ ձեզ *მთ.21,3;* ქუეყანისასა რასმე ესვიდენ, յերկրաւոր իրս վստահ իցեն *მრთ.D.ს.გაბ.მოც.საჴს.379,41-67,14;* ქუეყანისასა რასმე ესვიდენ, յերկրաւոր իրս ինչ վստահ լինիցին *მრთ.D.ს.გაბ.მოც.საჴს.379,36-67,9;* გრძნებაჲ რაჲმე ყვეს მაგათ A, გრძნებით რაჲმე ყვეს ესე B, կախարդութիւն իմն հնարեցան *სბსტ.132,15-6.*

რაჲ-მე զի՞նչ (რა?): რაჲ-მე ვყოთ, კაცნო ძმანო? զի՞նչ գործեսցուք. արք եղբարք *საქ.მოც.2,37;* რაჲ-მე სარგებელ არს სისხლთა ჩემთაგან? զի՞նչ օգուտ է քեզ յարենէ իմմէ *ფს.29,10.*

რაჲთა զի. որպէս զի. առ ի („და“, რათა, რომ): რაჲთა მოვიდეს დედაჲ უფლისა ჩემისაჲ ჩემდა, զի եկեսցէ մայր տեառն առ իս *ლ.1,43;* რაჲთა მშვდობა ყოს უფალმან, զի արասցէ Աստուած խաղաղութիւն *მსკ.26,11;* რაჲთა ხედვიდენ, որպէս զի տեսցեն *მთ.5,16;* რაჲთა განერეს C, და განერეს, որպէս զի ապրեսցի *მრ.5,23;* მართალ [არს], რაჲთა მოგჳტევნეს ჩუენ ცოდვანი ჩუენნი, երդար [է] առ ի թողուլ մեզ զմեղս մեր *I ეპ.ი.1,9.*

რაჲთამცა թերեւս. որպէս թէ (რომ, რათა): რაჲთამცა დაიმორჩილა, թերեւս հաւանեսցի *დდ.130,10;* რაჲთამცა უზორა, որպէս թէ զոհեսցէ *ფლკტ.150,15-461,15.*

რაჲთა არა գուցէ („ნუსადა“, რომ არ): რაჲთა არა შეხვდეთ წარმართთა მიმართ G, რაჲთა არა შეერთნეთ ნათესავთა ამათ S, գուցէ մտանիցէք յազգսն *ისუ 6.23,7;* მომკალ მე რაჲთა არა თქუან S, მომკალ მე, ნუსადა თქუან G *მსჯ.9,54.*

რაჲთგან յորմէ հետէ („ვინაჲთგან“, რის შემდეგ): ესე ორმოცდამეხუთე წელი არს, რაჲთგან თქუა უფალმან მოსეს მიმართ G, – ესე ორმოცდამეხუთე წელი არს, ვინაჲთგან თქუა უფალმან სიტყუა ესე მოსეს მიმართ B, այս ամք քառասներորդ հինգերորդ է՝ յորմէ հետէ խօսեցաւ տէր զբանն այս ընդ Մովսիսի *ისუ 6.14,10.*

რაჲთურთით ամենեւին (ყოვლადვე, სრულიად) დედაკაცისა თანა ქმრის-ცოლისა და-ვე-ნუ-შჯდები რაჲთურთით O, որդեակ ընդ առնակնոջ ամենեւին մի ընդելանար *ზირ.9,12;* რაჲთურთით სარკუმელთა მათგან არა განეყენის იგი, բնաւ ամենեւին ոչ մեկնէր ի պատուհանէ անտի *თეკლა 49,10-49,4.*

რაჲთურთით ერთბამად համօրէն (სრულიად ერთად) *იერ.51,38.*

რაჲჟამს იხ. რაჟამს.

რაჲსა զի՞. ընդէ՞ր. վասն է՞ր. զմէ՞ („რაჲსა-ღა“, რისთვის, რად): რაჲსა ზრუნავთ? զի՞ հոգայք *მთ.6,28;* რაჲსა იქმ მაგას? ընդէ՞ր առնես զայդ *ფლკტ.137,25-444,20;* რაჲსა მიეც მიცემით დიდი იგი ღმერთი აპოლონი ფილეკტიმონს? վասն է՞ր մատնեցեր զմեծ աստուածն Ապողովն Փիլիկտիմոնի *ფლკტ.136,11-442,25;* რაჲსა არა იმოთხავ შუენიერსა ამას ადგილსა? զմէ՞ ոչ գնաս ի վայելուչ տեղւոջս *ფლკტ.134,15-440,6;*

რაჲსა-ვე ընդէ՞ր (რისთვის, რაჲ): რაჲსა-ვე იოვანე მახარებელმან? ընդէ՞ր Յովհաննէս աւետարանիչ... *მრთ.D.ს.გაბ.-მოც.საჴს.380,1-67,31.*

რაჲსა-მე ընդէ՞ր արդեօք. յի՞նչ (რისთვის, რად): რაჲსა-მე? ընդէ՞ր արդեօք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,28-30,17;* რაჲსა-მე ვიშევ მე ძვრ-ძვრადისა ამისთჳს შემთხუევისა? յի՞նչ ոչ ծնաւ ընդ իմ չար պատուհասն *ფლკტ.142,29-451,12.*

რაჲსა-ღა զի՞եւս („რაჲსა“, რისთვის): რაჲსა-ღა მოაშრომებ მოძღუარსა? DE, რაჲსა მოაშრომებ მოძღუარსა? C, զի՞եւս աշխատ առնես զվարդապետդ *მრ.5,35.*

რაჲსაგან զի՞ (რის გამო): რაჲსაგან არს, რამეთუ არარაჲ მოუგე მონასა შენსა? զի՞ է զի ոչ ետուր պատասխանի ծառայի քում *I მფ.14,41;*

რაჲსათჳს ընդէ՞ր. հի՞մ. զի՞. զմէ՞. վասն է՞ր. յի՞նչ պէտս („რად“, რისთვის?): რაჲსათჳს მეზუერეთა თანა... ჭამს? ընդէ՞ր ընդ մաքսաւորս... ուտէ *მთ.9,11;* რაჲსათჳს (რად C) დამიტევებ მე? ընդէ՞ր թողեր զիս *მთ.27,46;* რაჲ არს ესე, ანუ რაჲსათჳს? զի՞ այս. կամ հի՞մ այս *ზირ.39,21;* რაჲსათჳს მიწოდი მე? զի կոչեցեր զիս *I მფ.3,6;* რაჲსათჳს? զմէ՞ *ამბ.1,13;* რაჲსათჳს? վասն է՞ր *ფლკტ.158,6-472,1.* რაჲსათჳს მომიწოდე მე აქა? յի՞նչ պէտս կոչեցեր զիս այսր *ფლკტ.154,26-467,8.*

რაჲსათჳს-მე ընդէ՞ր (რად, რატომ) *ჰრომ.9,32.*

რაჲ-ძი զինչ (რისთვის?): ხილვად, რაჲ-ძი არს DE, տեսանել զինչ իցէ *მრ.5,14.*

რამეთუ քանզի. զի. վասն զի. եթէ. թէ. որովհետեւ (რადგან, თუ, ვინაიდან): რამეთუ, քանզի *მთ.1,20;* ნეტარ ხართ, რომელნი სტირთ აწ, რამეთუ

იცინოდით, երանի որ լան այժմ. զի ծիծաղեսցեն *ლ.6,21;* რამეთუ, վասն զի *მრთ.S.ბას.კეს. 40-თვს 116,4- ;* ეუწყა... რამეთუ მოიწია ჟამი, գիտասցին... եթէ եհաս ժամ *მსკ.52,2;* რამეთუ მე მივეც მას იფქლი, թէ ես ետու նմա զցորեանն *ოვსე2,8;* რამეთუ გიჩუენა შენ ღმერთმან ესე ყოველი O, որովհետեւ եցոյց քեզ Աստուած զայդ ամենայն *დაბ. 41,39.*

რაოდენ იხ. რავდენ.

რაოდენ-ი იხ. რავდენ-ი.

რაოდენ გზის იხ. რავდენ გზის.

რაოდენიცა որ ինչ (რამდენიც): უყვეს მას, რაოდენიცა უნდა, արարին ընդ նա զոր ինչ կամեցան *მთ.17,12.*

რაოდენმე იხ. რავდენმე.

რაოდენჯერ քանիպատի՞կ: რაოდენჯერ-მე არს ჴორცი ესე ჩემი? Ⴂ, რავდენჯერ არს ჴორცი ესე ჩემი? Ⴀ, քանիպատիկ եւս եւ մարմին իմ *ფს.62,2.*

რაჟამს, რაჲჟამს ժորժամ. իբրեւ („ოდესცა", „ვითარცა", როცა): რაჟამს ჰპოოთ, յորժամ գտանիցէք *მთ.2,8;* რაჟამს შეხჳდოდით კარავსა O, ოდესცა შეხჳდოდით კარვად G, յորժամ մտանիցէք ի խորանն *ლევ.10,9;* რაჟამს ნარასრულნა იესუ, իբրեւ կատարեաց *მთ.7,28;* რაჲჟამს ალჴდა იგი ნავსა, իբրեւ եմուտ ի նաւն *მთ.8,23;* რაჟამს (ვითარცა DE) მიეახლნეს, իբրեւ մօտ եղեն *მთ.21,1;* რაჟამს მართლუკუნ იქცენ ყოველნი მტერნი ჩემნი, ի դառնալ յետս թշնամեաց իմոց *ფს.9,4.*

რასიმ ռասիմ (შიკრიკთა რაზმი): მოიყვანნა ერისთავნი იგი [ქ]ორნი და რასიმ და შეიყვანნა იგინი, առ զհարիւրապետսն եւ զքոռին եւ զռասիմ եւ ած զնոսա *IV მფ.11,4.*

რაფიკობა ռափիկ: უცხო არს ყოლადვე მონაზონთაგან კრებულსა შორის განთჳსებული რაფიკობაჲ, օտարէ բնաւ կրօնաւորի. որ ի միաբան եղբարսն իցէ ունել առ անձին ռափիկ զոք *მ.ცხ.154v-170.*

რაცხა ունել զհամար, համարել (თვლა, ჩათვლა): სადა არს, რომელი-იგი რაცხდა მათ, რომელნი-იგი იქცევიან მცირე და დიდი ո՞ւր է, որ ունի զհամար պահակերաց զմեծ եւ փոքու ժողովրդեանն *ეს.33,18;* თქუა არად რაცხაჲ չհամարել *მ.ცხ.354r-407;* შეიწყნარე მისგან რაცხაჲ იგი ნაწილთა ამის სოფლისათაჲ *ბ.კეს.-ექუს.დღ(1)36,10.*

რბევა վազել (რბენა): რბევასა ზედა და ცხენთა დგენასა დაეცა, ի վազել ձիոցն անկաւ *მ.ცხ.394v-449.*

რბენა ընթանալ: რაჲთა სიტყუაჲ ღმრთისაჲ რბიოდეს, զի բանն տեառն ընթանայցէ *II თეს.3,1;* წინაშე მისსა რბინ ნარსაწყმედელი, առաջի նոր կորուստ ընթանայ *იობ41,13;* გზასა მცნებათა შენთასა ვრბიოდე, ի ճանապարհս պատուիրանաց քոց ընթացայ *ფს.118,32;* ჰრბიოდი თუ, არა დაშურე, եթէ ընթանայցես, ոչ վաստակեսցիս *იგ.სოლ.4,12;* ფერჴნი შენნი რბიან და დაგაშრობენ შენ ոտք քո ընթանան եւ լքուսցեն զքեզ *იერ.12,5.*

რგება աւգնել. աւգտել. օգուտ լինել. շահ լինել (შეწევნა, სარგებლის მიღება/მიცემა): არას არგებს, ոչ ինչ աւգնէ *მთ.27,24;* ქრისტემან თქუენ არა რაჲ გარგოს, Քրիստոս ինչ ձեզ ոչ օգնէ *გალ.5,2;* არას ირგებთ, ոչ ինչ օգտիք *ი.12,19;* რომლისაგან არ(რა)ჲ ერგოს, ուստի ոչ օգտիցին *იერ.2,11;* რაჲ-მე? გარგო თქუენ, զի՞նչ օգուտ լինիցիմ ձեզ *I კორ.14,6;* რაჲ მარგო ჩუენ ამპარტავნებამან ჩუენმან? զի՞նչ շահ եղեւ մեզ հպարտութիւնն *სიბრძ.სოლ.5,8;* ირგებდა ცხრასა და იზღვევდა ერთსა, շահէր ինն... եւ զրկէր զմինն *მ.ცხ.179v-197.*

რგებულ-ი աւգտել (რგება): არარაჲ რგებულ იყო C, չէր ինչ աւգտեալ *მრ.5,26.*

რგვა იხ. დარგვა.

რგნება იხ. განრგნება.

რდომა იხ. ვრდომა.

-რე մեկուսի. սակաւ (ოდნაობითი ნაწილაკი): და რე უკუნ იხილა საულ, եւ հայեցաւ Սաւուղ ի թիկունս իւր *I მფ.24,9;* წარმოდეგ-რე, դարձիր *II მფ.18,30;* გა-რე-იდგინა იგი პეტრე C, გა-რე-იყვანა იგი პეტრე DE, եւ առեալ զնա մեկուսի Պետրոսի *მრ.8,32;* დგეს ყოველნი მეცნიერნი მისნი შორს გან-რე, կային եւ ամենայն ծանօթքն նորա ի հեռաստանէ *ლ.23,49;* სხდეს... განშორებულად-რე ურთიერთას, նստէին... սակաւ հեռի ի միմեանց *მ.ცხ.376v-433.*

რევა յաղթել. յաղթահարել. պարտել. վանել. մերժել. հերքել (ძლევა, მორევნა): თუ ერევიედ და ყოველივე კეთილი მოართუედ მეფესა, եթէ յաղթեսցեն զամենայն բարութիւնս բերեն թագաւորին *I ეზრა4,5;* სახელითა უფლისაჲთა ვერეოდე მათ, անուամբ տեառն յաղթեցի նոցա *ფს.117,10;* შეგიტყუვეს შენ და გერეოდეს შენ, խաբեցին զքեզ եւ յաղթեցին քեզ *იერ.38,22;* სძლო ორთავე მათ და ერეოდა, ըմբռնեալ զերկոսեան յաղթահարեաց զնոսա *საქ. მოც.19,16;* ბჭენი ჯოჯოხეთისანი მას არა ერეოდიან, դրունք դժոխոց ո՛չ յաղթահարեսցեն զնա *მრთ.D. ს.გაბ.მოც,საჴს.379,30-66,39;* რომელნი სარწმუ-

ნოებით ერეოდეს მეფეთა, որք հաւատովք պարտեցին զթագաւորութիւնս *ჰებრ.11,33;* სახელითა უფლისაჲთა ვერეოდე მათ Ⴀ, անուամբ տեառն վանեցի զնոսա *ფს.117,11;* სახელითა უფლისაჲთა ვერეოდე მათ, անուամբ տեառն մերժեցի զնոսա *ფს.117,12;* გულისჴმაყავ, რამეთუ ჩუენცა გუერეოდი, գիտա թէ եւ զմեզ հերքեսցես *ვარ.809-374,23.*

რევა խառնել. շաւշափել (შეზავება, შერევა, შეხება): სიხარულსა არა ერევის მწუხარებაჲ O, ընդ ուրախութիւնս ոչ խառնի տրտմութիւն *იგ. სოლ.14,13;* მიეახლა, იწყო რევად, մերձեցեալ ի նա շաւշափեաց *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.22,1-23;* ურიე მას თანა მცირედ ძმარი, խառնեա՛ ի նմա քացախ *მ.ცხ.104r-114.*

რეულ-ი խառնեալ („შეზავებული"): მისცეს მას სუმად ღჳნოჲ ნავღელ-რეული C, მისცეს მას ძმარი ნავღლითა შეზავებული DE, ետուն նմա ըմպել գինի ընդ լեղի խառնեալ *მთ.27,34.*

რეზ-ი: კრული რეზითა երիզապինդ („შეკრული სახუეველითა", შესახვევი სუდარა): გამოვიდა მკუდარი იგი, კრული ფერჴით, ჴელით რეზითა C, გამოვიდა მკუდარი იგი, შეკრული ჴელითა და ფერჴითა და სახუეველითა B, ել մեռեալն ոտիւք կապելովք եւ ձեռօքն երիզապնդօք *ი.11,44.*

რეკ-ა բախել. բաբախել. կափկափել. կոփել („ცემა ჴვრთითა", კაკუნი): ირეკდით და განგეღოს თქუენ, բախեցէք եւ բացցի ձեզ *მთ.7,7;* ჰრეკდეს კარსა, բախեցին զդուրսն *მსჯ.19,22;* ირეკა ეზოსა კარვისასა O, բախեաց զդուրս սենեկին *ივდ.14,13;* სძალი აგრძნობს სიძესა რეკასა კარისასა, հարսնն զգայ զփեսային բախել զդուռնն *ქება5,2;* მეჴლნი მისნი ერეკებოდეს O, ծունկք նորա զմիմեանս բաբախէին *დან.5,6;* კბილნი ერეკებიედ და ძარღუნი განსთქდებიედ, ատամանցն կափկափելով եւ աճառացն պրկմամբ *მრთ.S.ბას.კეს.40-თვს119,6;* ჰრეკედ მას C, ჴვრთითა ცემად მისა DE, սկսան... կոփել *მრ.14,65.*

რეკა բախումն (კაკუნი): არა მინდა აწ რეკის, ոչ կամիմ արդեօք զբախումն դրանդ *მ.ცხ.83-71v.*

რეკება բախել (კაკუნი): რეკებისა მიერ აცნობებდეს მას, բախելով միայն զգացուցանէր նմա *მ.ცხ.181v-199.*

რემაკ-ი երամակ (ჯოგი): მოვიდეს შენდა რემაკები აქლემთაჲ O, եկեսցեն ի քեզ երամակք ուղտուց *ეს.60,6.*

რეტინ-ი/ე ռետին. ռետն (ხის მანანა – საბა, კევი): შთაართჳთ კაცსა მას ძღუენი: რეტინი და თაფლი O, տարայք առնն պատարագս՝ ռետին եւ մեղր *დაბ.43,11;* რეტინე, ռետն *იეზ.27,17.*

რეცა թէ որպէս. որպէս թէ. իբրեւ. իբրեւ թէ (თითქოს): ნეტარ იყვნენ, რომელთა ესხნენ ცოლ და რეცა არა ესხნენ, երանի այնոցիկ որ ունիցին կանայս այնպէս՝ թէ որպէս չունիցին *თეკლა 93,23;* რეცა იყო იგი წმიდასა შინა ეკლესიასა, որպէս թէ լինէր ինքն ի սուրբ եկեղեցւոջն *იზტ.115,2;* ჩუენ რეცა მოუძლურდით, իբրեւ թէ մեք տկարացաք արդեւք *II კორ.11,21.*

რეცა იხ. დარეცა.

რეცა თუ որպէս թէ. իբրեւ թէ (თითქოს და): რეცა თუ არა მოკუდეს, որպէս թէ ոչ մեռաւ *ზირ.30,4;* რეცა თუ მისთჳს იყო საკითხავი იგი, իբրեւ թէ վասն նորա ընթերցուածն եղեալ լինէր *მრთ.A.ანტ.დ.77,3-19,10;* რეცა თუ გარდახუალთ ველად, իբրեւ թէ իջանիցէք ի դաշտ անդր *ივდ.14,2.*

რეწვა վարձել. տալ գինս ընդ կերակրոյ (გამომუშავება): რომელნი მირეწვიდეს მე დღისა როჭიკსა, որ վարձէին ինձ օր ըստ օրէ զհացիկն իմ *ფლკტ.147,13-457,13;* ურეწვიდა მათ როჭიკსა დღისასა, տալ գինս ընդ կերակրոյ աւուրն պարենի ռոճկի *რიფს.166,5-86,1.*

რეწვა շահ. ընչաւետութիւն (მოგება, შეძენა): გულისთქუმამან რეწვისამან მოიპოვა O, ցանկութիւն շահից հնարեցաւ *სიბრძ.სოლ.14,2;* რეწვა, ընչաւէտութիւն *სიბრძ.სოლ.13,19.*

რვა ութ (8): გამოიზარდნეს... ვითარ რვა თთუე ოდენ, կերակրեալ լինէին... ամիսս ութ *ნრს.73,12.*

რვა წლისა ութեմեան: რვა წლისა (რვა წლითგან Ⴂ): სნეული დაცეული იდვა ცხედარსა თჳსსა ზედა Ⴀ, ութեմեան դնէր ի մահիճս անդամալոյծ *საქ.მოც.9,33.*

რვალ-ი պղինձ („კერმა", სპილენძი): დასდებდა რვალსა ფასისსაცავსა მას DE, დასდებდა კერმასა შესაწირავსა მას ზედა C, արկանէր պղինձ ի գանձանակն *მრ.12,41;* ვიქმენ მე ვითარცა რვალი, რომელი ოხრინ, եղեւ ես իբրեւ զպղինձ որ հնչէ *I კორ.13,1;* გექმნეს შენ ცაჲ ზესკნელ თავსა შენსა, ვითარცა რვალი და ქუეყანაჲ ქუეშე შენსა ვითარცა რკინაჲ, եղիցին ի վերայ գլխոյ քո երկինք պղնձի եւ երկիր ի ներքոյ քո՝ երկաթի *II შჯ.28,23;* ვითარცა რვალი დაგესლდის O, որպէս պղինձ ժանգոտէ *ზირ.12,10;* რვალისა წილ მოგართუან შენ ოქროჲ, փոխանակ պղնձոյն բերից քեզ ոսկի *ეს.60,17;* იყო აბანოჲ იგი, ვითარცა რვალი განჭურვებული, ელვარე, այն էր իբրեւ զպղինձ շողացեալ ի հրատից փայլածակ *ფოკა345r-501,24;* შეკრა იგი რვალისა

ბორკილითა S, կապեաց զնա պղնձի կապանօք *II ნშტ.36,6;* შემუსრნა ბჭენი რვალისანი, փշրեաց զդրունս պղնձիս *ფს.106,6;* ბჭენი რვალისანი შევმუსრნე O, զդրունս պղնձիս խորտակեցից *ეს. 45,2;* მთანი იგი იყვნეს მთანი რვალისანი, լերինք էին լերինք պղնձիք *ზაქ.6,1;* ნინწილითა რვალისაჲთა, տաւղօք պղնձեօք *I ნშტ.15,19;* ჩაფხუტი რვალისაჲ, սաղավարտ պղնձի *მ.ცხ.15r-12.*

რვალ-ნაწლევ-ი պղնձի աղիք (სპილენძის ნაწლევიანი): რვალ-ნაწლეო, შემიწყალე მე, պղնձի աղիք ողորմեա ինձ *მ.ცხ.215r-228.*

რთვა խառնել, արկանել (შერევა, შეერთება, ქონება): არასადა ვერთე შეკრებასა მას მათსა, ոչ երբեք խառնեցայ ես ի ժողովս նոցա *მრთ.S.გამოცხ. ჯუარ.240,6;* ურთო წუენსა, արկ ի կերակուրն *მ.ცხ.123r-141;* აწ ვინაჲ ჰრთავს ღუარძლი? ու՞ստի ունիցի զորոմնն *მთ.13,27.*

რთვა դնել (დადება): უკუეთუ არა ურთვიდე ზედა შეშასა, დაივსების ცეცხლი, յորժամ ոչ դիցի փայտ. շիջանի հուր *მ.ცხ.62v-51.*

რთვა վարել (დართვა): უფროჲსღა ირთავნ უგუნურებასა, առաւել եւս վարի անզգամութեամբ *იგ.სოლ.18,2.*

რთუანვა կախարդանք („გრძნეულება“): არა იპოვოს შენ შორის... მრთუანავი რთუანვასა G, ნუ ვინ იპოვების შენ შორის... გრძნეულ გრძნეულებითა B, մի գտանիցի ի քեզ... կախարդիցէ կախարդանօք *II შჯ.18,11.*

რთუმა բերել (მიტანა): მომართუთ მე ზეთი და განსაწმედელი O, բերէք ինձ եւղ եւ օճառ *დან.13,17.*

რიალი იხ. გარიალება.

რიდება, რიდობა խնայել. խնայ առնել. անխայել. խուսափել. զգուշանալ. ակն ածել. զանգիտել. խղճել. պատկառել. խոճել. խորշել. որոշել. դառնալ. ագահել. ճշդել („წყალობის ყოფა“, „დარიდება“, „შეწყალება“, „მიდრეკა“, „რცხუენა“, დაზოგვა, გაფრთხილება, განშორება): რომელნი არა ერიდებოდიან სამწყსოსა, որ ոչ խնայեսցեն հօտին *საქ.მოც.20,29;* მე თქუენ გერიდები, ես խնայեցի ի ձեզ *I კორ.7,28;* ჰრიდა ერსა თჳსსა G, წყალობა ყო ერსა თჳსსა ზედა S, խնայեաց ի ժողովուրդ իւր *II შჯ.33,3;* ნუ ჰრიდებნ (დაჰრიდებნ S) თუალი მისი, մի խնայեսցէ ակն քո ի նա *II შჯ.19,13;* თჳნიერ რომლისავე წყალობისა და რიდობისა, առանց գթալոյ եւ խնայելոյ *ესთ.13,6;* ჰრიდა სულსა მისსა სიკუდილისაგან, խնայեաց զանձն նորա ի մահուանէ *იობ33,18;* ძჳრის სიტყუასა ერიდენით O, ի բամբասանաց խնայեցէք զլեզու *სიბრძ.სოლ.1,11;* რომელი ერიდებოდის არგნითა ძესა თჳსსა, სძულს იგი O, որ խնայէ ի գաւազան՝ ատեայ զորդի իւր *იგ.სოლ.13,24;* არა გერიდოს თუალი ჩემი, ոչ խնայեսցէ ակն իմ ի քեզ *ეზ.7,4;* მე არა ვერიდოა (შევიწყალოა O) ნინევსა? ես ոչ խնայեցից ի Նինուէ *იონა4,11;* უცბებასა ჩემსა არა მერიდნენ O, ի վերայ տգիտութեանց իմոց մի՛ արասցեն խնայ *ზირ.23,3;* ჰრიდოს გლახაკსა, անխայեսցէ նա յաղքատն *ფს.71,13;* დაამჴუა და არა ჰრიდა O, քակեաց եւ ոչ անխայեաց *გოდ. იერ.2,17;* ვერიდებოდეთ, რაჲთამცა არა ვისმინეთ მისი, խուսափեալք չլսել ձայնի նորա *ბარ.1,19;* ერიდებოდა მას ადგილსა O, զգուշացաւ անտի *IV მფ.6,10;* არა ჰრიდეს მათ მოხუცებულთა და ყრმაჲ არა შეიწყალეს, ոչ ակն ածէին ի ծերոյն եւ ոչ ողորմէին տղայոյն *ბარ.4,16;* რამეთუ ერიდებოდე ჰაეროვნებასა სიდაშნისა მისისა, ոչ զանգիտէր ի մեծաշուք ցանկութենէ նորա *თეკ.96,16;* ვერიდებით ამას, զայս խղճէաք *II კორ.8,20;* ერიდებოდეს ურთიერთას თქუმად გულისთქუმათა მათ თჳსთა J, ჰრცხუენოდა ერთმანერთისა თხრობად გულისთქუმაჲ თჳსი O, զի պատկառէին պատմել զցանկութիւնն իւրեանց *დან.13,11;* ერიდებოდეს მას, խղճէին ի նմանէ *საქ.მოც.11,2;* კაცი ცოდვილი ერიდების შეტყუებასა, այր մեղաւոր խորշի յանդիմանութենէ *ზირ.35,21;* სწავლასა ამას... ვერ შეუძლებ რიდებად, ի վարդապետութենէս յայսմանէ ոչ է ինձ հնար որոշել *ი.მოც.74,32-233,11;* მარიდენ (მიდრკენ S) თუალნი შენნი წინაშე ჩემსა SO, դարձո զաչս քո յինէն *ქებ.6,4;* ნუ ჰრიდებნ თუალი თქუენი ჭურჭერსა თქუენსა, մի՛ ագահիցեն աչք ձեր ի կահ ձեր *დაბ.45,20;* რომელმან სთესოს რიდობით, რიდობითცა მოიმკოს, որ սերմանէ ճշդելով ճշդելով եւ հնձեսցէ *II კორ.9,6.*

რინება იხ. განრინება, განმარინებელი.

რიონება იხ. მიხრიონება/მიჰრიონება.

რიჟურაჟუ, რიჟორაჟუ արշալոյս. առաւօտ (ცისკარი): მოვალს განთიად რიჟურაჟუ ოდენ, գայ առաւօտուն ընդ արշալոյսն *ი.20,1;* აღდგეს რიჟურაჟუს ოდენ განთიად O, յարեան ընդ արշալուշսն *IV მფ.7,5;* რიჟურაჟუს ოდენ, ընդ արշալուսն *ანდ.-ანატ.342-44,23;* განთიად რიჟურაჟუს ოდენ ნიად აღდგა DE, ընդ այգն ընդ առաւաւտն *მრ.1,35.*

რისუვა կտրել (გაკრეჭა): აღვალს თამნად რისუვად ცხოვართა თჳსთა O, ելանէ ի թամնա կտրել զխաշինս իւր *დაბ.38,13;* რისუავს ნაბალ... საცხოვართა თჳსთა O, կտրէ Նաբաղ... զհօտս իւր *I მეფ.25,4.*

რისუვა կտուր (პარსვა, კრეჭა): ლაბან მივიდოდა რისუვად ცხოვართა, Լաբան երթեալ էր ի կտուրս խաշանց իւրոց *დაბ.31,19;* რისუვაჲ არს მწყემსთა მათ შენთაჲ საცხოვარისა მის შენისაჲ O, կտուրք են հօտից քոց *I მეფ.25,7.*

რისხება բարկանալ (განრისხება): უცხო არს მონაზონისაგან რისხებაჲ ძმისა მიმართ, օտար է ի կրօնաւորէ բարկանալ եղբօրն *მ.ცხ.192r-205.*

რისხვა բարկանալ. զայրանալ. սաստել. զչարել. կագել. պատուհասել. զզուել („შერისხვა", „გა(ნ)რისხება", „გულის წყრომა", გულის მოსლვა, დასჯა): იწყეს რისხვად იაკობისა DE, იწყეს გულის წყრომად იაკობისთჳს, սկսան բարկանալ յակովբայ *მრ.10,41;* ჰრისხვიდეს მას, զայրանային նմա յոյժ *მრ.14,5;* ჰრისხვიდეს მას მრავალნი, սաստէին նմա բազումք *მრ.10,48;* მიუგო მოყუასმან მან რისხვით C, მიუგო ერთმან მან მოყუასმან, შეჰრისხნა მას DE, Պատասխանի ետ ընկերն սաստելով նմա *ლ.23,40;* ჰრისხვიდეს და იტყოდეს DE, გული უწყრებოდა და იტყოდეს C, զչարէին եւ ասէին *მრ.14,4;* ვჰრისხევდ მათ, կագեցայ ընդ նոսա *ნეემ.13,25;* მოხუცებულსა ნუ ჰრისხავ, զծերն մի պատուհասիցես *I ტიმ.5,1;* გულისხმა-ყავ პირველად და მაშინღა ჰრისხევდ, իմանաս եւ ապա պատուհասես *ზირ.11,7;* ნუ ჰრისხავთ მაგას O, არა შეჰრისხნეთ მას G, մի՛ ինչ զզուիցէք զնա *რუთ.2,16;* ნუ... მრისხავ ჩუენ, უფალო A, ნუ... განჰრისხნები ჩუენთჳს, უფალო B, մի՛... բարկասցիս մեզ. տէր *სბსტ.136,9.*

რისხვა բարկութիւն. սրտմտութիւն. սպառնալիք. ցասումն. պատուհաս. արհաւիր. դիմեցումն. խռովութիւն („გულის წყრომა", მუქარა, გულმოსულობა, სასჯელი, ღელვა): რომლისათჳს მოიწევის რისხვაჲ ღმრთისაჲ, վասն որոյ գայ բարկութիւն Աստուծոյ *კოლ.3,6;* დადებად რისხვაჲ ერისაჲ ამის ჩემ ზედა, արկանել զինեւ զբարկութիւն ժողովրդեանս *რიცხ.11,11;* რისხვაჲ არს გულისწყრომასა მისსა, սրտմտութիւն է ի բարկութեան նորա *ფს.29,6;* ოდეს რისხვაჲ გულისწყრომისა ჩემისაჲ იყოს, յորժամ հասանիցէ բարկութիւն սրտմտութեան իմոյ *ეს.7,4;* არა ვყო რისხვისაებრ გულისწყრომისა ჩემისა, ոչ արարից ըստ բարկութեան սրտմտութեան իմոյ *ოვსე 11,9;* რისხვა, սպառնալիք *მრთ.A. ანტ.დ.21v-21,36;* რისხვა, ցասումն *მრ.3,5;* ბრძანებასა მას რისხვისასა მიაქცევდა, զհրաման պատուհասին դարձուցանէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,19-30,9;* რომელნი-იგი უთქუმიდეს რისხვასა და შეძრწუნებასა ნარქცევად სულსა სნეულისასა, ... զարհաւիրս եւ զխռովութիւնս հալածել յանձնէ ախտացելոց *სიბრძ.სოლ.17,8;* ნუცა ზღუათა ზედა რისხვაჲ შენი A, մի՛... ի ծովու դիմեցումն քո *სბსტ.136,11-4;* ეგდენსა რისხვასა შეცულ და შეყენებულ იყვნეს, այնչափ խռովութիւնք շուրջ զնոքօք պատէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,27-37,16.*

რისხვეულ-ი բարկութեան (რისხვისა, შერისხული): გლახ მოიცავს დღჱ იგი რისხვეული, պաշարէ զնա օր բարկութեան *მ.ცხ.86r-97.*

რისხვით-ი պատուհաս (დასასჯელი): რისხვითი იგი ბრძანებაჲ ღმრთისაჲ წყალობად გარდააქციის, զհրաման պատուհասին Աստուծոյ յողորմութիւն դարձուցանէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,41-41,21.*

რისხვის აღდგინება բարկանալ (განრისხება): ამბოხი და ღალადებაჲ და რისხვაჲ აღადგინა მის ზედა ամբոխել. աղմկէր. բարկանայր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,37-34,16.*

რიცხჳ թիւ. համար. բաւ. դաս („სიტყუა", რიცხვი, გუნდი): განმრავლდებოდა რიცხჳ იგი მოწაფეთაჲ, բազմանայր թիւ աշակերտացն *საქ.მოც.6,7;* რომლისაჲ არა იყო რიცხჳ O, որոյ ոչ գոյր թիւ *ივდ.2,8;* რიცხჳ დღეთაჲ და საზომი ჟამთაჲ მისცა მათ O, *ზირ.17,2;* მომეც რიცხჳ სამნოჲსა შენისაჲ C, მომეც მე სიტყუაჲ სამნოჲსა შენისაჲ DE, տուր զհամար տնտեսութեան քո *ლ.16,2;* არა შერაცხილ არს ცხორებაჲ იგი მისი რიცხუთა ცხორებისათა, չեն կեանք նորա ի համար կենաց *ზირ.40,30;* გულისხმისა მისისაჲ არა არს რიცხუ, իմաստութեան նորա ոչ գոյ բաւ *ფს.146,5;* ანგელოზთა რიცხუსა შევჰრთეთ, ի հրեշտակաց դասն կարգեցաք զնա *ვარ.808-373,10;*

რიცხჳ-თავად-ი մարդաթիւ (სულადობა): თანაშეირთენ მოძმჱ მოყუასი თჳსი რიცხჳსაებრ თავადისა, առցէ ընդ իւր զդրացի իւր եւ զընկեր իւր ըստ մարդաթուի *გამ.12,4;*

რიცხჳ დღეთაჲ օրաթիւ` მსგავსად ყოვლისა მის რიცხჳსა დღეთაჲსა, ըստ ամենայն օրաթուին *I ეზრა1,2.*

რიცხჳ ნათესავთაჲ ազգահամար (გენეალოგია): ეძიებდეს რიცხუსა ნათესავთა წიგნსა მათსა და არა იპოვა, խնդրեցաւ ազգահամար գրոց նոցա եւ ոչ գտաւ // *ეზრა2,62.*

რიცხუელად ըստ թուոյ (რიცხვის მიხედვით) *რიცხ.3,43.*

რკინა երկաթ. շղթայ („მახვილი", „ჯაჭუ"): რკინაჲ არა ალვიდეს თავსა ზედა მისსა G, მახჳლი თავსა მისსა ნუ შეეხებინ S, երկաթ մի ելցէ ի գլուխ նորա *მსჯ.13,5;* რკინასა განვლო სულმან მისმან Ⴂ შევიდა ჯაჭუსა გუამი მისი Ⴄ, անց ընդ երկաթ անձն նորա *ფს.104,18;* რკინამან რკინაჲ ალმახჳს O, երկաթ զերկաթ խարտէ *იგ.სოლ.27,17;* შეკრულნი რკინითა, կապեալք... շղթայիւք *მ.ცხ. 205r-217;* იყო ცხედარი მისი ცხედარი რკინისაჲ, գահոյք նորա գահոյք երկաթիք *// შჯ.3,11;* მოქლონნი რკინისანი განტეხნა, զնիգս երկաթիս խորտակեաց *ფს.106,16;* ძარღჳ რკინისაჲ არს ქედი შენი, ջիղք երկաթիք պարանոց քո *ეს.48,4;* ქმნნა... რქანი რკინისანი, արար... եղջեւրս երկաթեղէնս *// ნშტ.18,10;* ჰმწყსნე იგინი კუერთხითა რკინისაჲთა, հովուեսցես զնոսա գաւազանաւ երկաթեաւ *ფს.2,9;* გული მარტოდ მოიგე რკინისაჲ, սիրտ միայն ունիցիս երկաթի *მ.ცხ.165v-183.*

რკინება մարտ (ბრძოლა): ისწავებს ზედამდგომელისაგან, თუ ვითარ ჯერ არს რკინებაჲ, ուսանի ի վերակացուէն զմարտն *მ.ცხ.42v-35.*

რკინება, რკინობა մարտնչել. միամարտիկ լինել. կռուել (შებრძოლება): ერკინებოდა მას კაცი ვიდრე განთიადმდე O, մարտեաւ այր մի ընդ նմա մինչեւ ցառաւօտ *დაბ.32,24;* შეუძლებს მარტოჲცა რკინობად, կարասցէ միամարտիկ լինել *მ.ცხ.77r-88;* მორკინალი უკუეთუ არა ერკინოს მრავალთა, ըմբիշն եթէ ոչ կռուեսցի ընդ բազումս *მ.ცხ.77r-88.*

რკო կաղին `ვითარცა... რკოჲ, რაჟამს გამოვარდის ბუდისაგან J, իբրեւ զկաղին թօթափեալ յիւրաքանչիւր պատենից *ეს.6,13.*

როარტაგ-ი հրովարտակ („წიგნი"): *ესთ.8,5.*

როკვა կաքաւել. պար առնուլ („მოროკვა", ცეკვა): არა ჰროკევდით DE, არა მოჰროკევდით C, ոչ կաքուեցէք *ლ.7,32;* როკვიდეს, պար առեալ պարուք */// მფ.1,40;* იხილა მეფე დავით, როკვიდა რაჲ და იმღერდა, ետես զարքայ Դաւիթ զի կաքաւէր եւ խաղայր */ ნშტ.15,29;* ეშმაკნი როკვიდენ მუნ J, ընդ դեւք կաքաւեսցեն *ეს.13,21.*

როკვა կաքաւ (ცეკვა): *მრთ.A.ბას.კეს.მარხ.124,13-251.* არა უწყიან, ვითარმედ... როკვისაჲ არს სწავლაჲ.

რომა იხ. განრომა, მიგანრომა.

რომელ-ი ո՞. որ. ինչ (ვინც, რა, „რაჲცა"): რომლისაგან იშვა იესუ, յորմէ ծնաւ Յիսուս *მთ. 1,16;* რომელნი სხდეს სოფლებსა... ნათელი გამოუბრწყინდა მათ, որոց նստէին յաշխարհին... լոյս ծագեաց նոցա *მთ.4,16;* რომელი მას შინა ღირს იყოს, ո՞ է ի նմա արժանի *მთ.10,11;* რომელი გთხოვოთ DE, რაჲცა გთხოოთ C, զոր ինչ խնդրեսցուք ի քէն *მრ.10,35;* ესე არს, რომლისასა იტყოდე, ա՞յս է. զորմէ ասէիրն *ფლკტ.134,7-439-30;* რომლითა განასხმენ, ի՛ւ հանիցեն *მთ.12,27;* მიერ დღითგან, რომლით ბრძანა უფალმან, յօրմէ հրաման ետ ձեզ տէր *რიცხ.15,23.*

რომელ არს այսինքն (ესე იგი) *ფიზ.II 2,28.*

რომლისა გამო, რომლისაგან, რომლისათჳს, რომლისა ուստի: რომლისა გამო ჰრწმენა ძმასა შენსა სტეფანეს, ուստի հաւանեալ եղբաւր քում Ստեփաննոսի հաւատացեալ ի նա *მრთ.S.კ.იერ.გამოჩ.ჯუარ.240,11;* რომლისაგან არარაჲ ერგოს, ուստի ոչ օգտիցին *იერ.2,11;* რომლისაცა გორდიანე მეფჱ... ემსგავსებოდა ეშმაკსა, ուստի եւ Գորդիանոս թագաւոր... հաւասարէր սատանայի *ფლკტ.133,4-438,8;* რომლისათჳს, ուստի *საქ. მოც.26,19.*

რომელიმე ոմն. կէս. այլ („ვინმე", „სხუა", ზოგი, სხვა): მიუგეს მას რომელთამე, պատասխանի ետուն... ոմանք *მთ.12,38;* რომელსამე მისცა ხუთი ქანქარი, ումեմն ետ հինգ քանքար *მთ.25,15;* რომელნიმე ეკიცხევდეს, რომელთამე თქუეს, ոմանք ծաղր առնէին. կէսքն ասէին *საქ.მოც.17,32;* რომელნიმე C, ხოლო სხუანი DE, իսկ այլք *მრ.6,15;* იწყეს რომელთამე (ვიეთმე DE) ნერწყუვად პირსა მისსა, ոմանք սկսան թքանել *მრ.14,65.*

რომლისაგან-ი որ (რომელი): რომლისაგანად-იგი მას ევნო, որով ինքն ախտացաւ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრ. და ელ.367,35-258,32.*

რორინება երթալ. դեղեւել. դեգերել. տառապել („მისლვა", „ლმობა", სვლა, სიარული): ვრონინებ დამკჳდრებად G, მივალ მწირობად S, երթամ պանդխտանալ *მსჯ.17,9;* ვრონინებთ და გეძიებთ შენ DE, გუელმოდა და გეძიებდით შენ C, տառապեալք խնդրեաք զքեզ *ლ.2,47;* მუნვე შინა ვრორინებთ, դարձեալ ի նմա դեգերիմք եւ շրջիմք *მ.ცხ.21r-17;* შეადგინნა რორინებასა, ვითარცა ღელვანი

ზღჳსანი O, դեդեւեաց զնոսա իբրեւ զալիս ծովու *ზირ.29,24.*

რორინებულ-ი շարժուն (ამოძრავებული): ლერწმისა, ქარისაგან რორინებულისა, եղէգն շարժուն ի հողմոյ *მთ.11,7.*

როსპიკ-ი, როსკიპ-ი բոզ, պոռնիկ („მეძავი"): „ასულთაგანი ისრაჱლისანი ნუ იქმნებიან როსპიკ" S, არა იყოს მეძავი ასულთაგან ისრაჱლისათა G, մի լինիցի բոզ ի դստերաց իսրայելի *II შჯ. 23,17;* როსპიკნი იბანნეს სისხლსა მას მისსა O, բոզք լուացան յարեանն *III მფ.22,38;* ორნი დედანი როსკიპნი O, երկու կանայք պոռնիկք *III მფ.3,16.*

როსკიპთაებრ շանազգի: და ნუ მისცემ განსარყუნელად სიწმიდესა ჩუენსა როსკიპთაებრ, մի՛ տար զգաստութիւն սրբութեան մերոյ բոզանոց անօրէն շանազգեաց լկտութեան նոցա *რიფს.164,40-82,20.*

როჭიკ-ი ռոճիկ. կերակուր. թոշակ. հաց. հացիկ. ծախք. դարման („საზრდელი", ულუფა, ჯამაგირი): ლევიტელთა მათ დაუწერა როჭიკი, ვიდრე მიმუნ-დღედმდე, ვიდრემდის აღასრულონ ტაძარი იგი O, ղեւտացւոցն գրեաց տալ ռոճիկս զաւուրս մինչեւ կատարեսցի տաճարն տեառն *I ეზრა4,55;* განუწესა მათ მეფემან როჭიკი დღისაჲ დღითი-დღედ ტაბლისაგან თჳსისა O, կարգեաց նոցա թագաւորն ռոճիկս օր ըստ օրէ ի սեղանոյ արքայի *დან.1,5;* მიცემად როჭიკისა მათა ჟამსა C, მიცემად საზრდული მათი ჟამსა თჳსსა DE, տալ նոցա կերակուր ի ժամու *მთ.24,45;* მისცეს სასყიდელი გალატოზთა და ხუროთა და როჭიკი მათი, ետուն զինս զաղատոսաց եւ հիւսանց եւ կերակուր նոցա *I ეზრა5,54;* კმა გეყავნ როჭიკი თქუენი, շատ լիցին ձեզ թոշակքն ձեր *ლ.3,14;* განუწესა როჭიკი, կարգեաց նմա հաց *III მფ.11,18;* რომელნი მირენვიდეს მე დღისა როჭიკსა, որ վարձէին ինձ օր ըստ օրէ զհացիկն իմ *ფლკტ.147,13-457,13;* ესე იყო დღისაჲ ჩემი როჭიკი, այս է յաւուր ծախքն իմ *ნეემ.5,18;* განუწესე როჭიკი ჩემითა საფასითა, կարգեցի նմա դարմանս յիմոց ընչից *პოვნ.სტეფ.500II-661,7.*

როჯ-ი խարագուլ („ბზიკი" O): და ესენი მათგან არა შჭამნეთ: ბუზჳ და მსგავსნი მისნი, როჯი და მსგავსნი მისნი G, და ესე არს მათგანი, რომელი არა შჭამოთ: ბუზი და მსგავსი მისი, ბზიკი და მსგავსი მისი O, այս իցեն զոր ուտիցէք ի նոցանէ. եւ զջորեակդ, որ ինչ նման է նմա. եւ զխարագուլ. եւ որ ինչ նման է նմա *ლევ.11,22.*

რტო ոստ. ոռ, ստեղն. որթ. շառաւիղ. ջրադարձ. բարունակ (ტოტი): დადგრომად რტოთა მისთა, հանգչել յոստս նորա *მთ.13,32;* მოჰკაფდეს რტოთა ხეთაგან, հատանէին ոստս ի ծառոց *მთ.21,8;* განვიდნენ რტონი მისნი, արձակեսցին ոստք նորա *ოვსე14,7;* ყოველთა ხეთა ველისათა დაიტყუელნენ რტოებითა მათითა J, ամենայն ծառք անտառի ծափս հարցեն ոստովք իւրեանց *ეს.55,12;* მე ვარ ვენაჴი და თქუენ რტონი, ես եմ որթ եւ դուք ուռ *ი.15,5;* არა დაუშთეს მას ძირი, არცა რტოჲ, մի՛ մնասցէ նոցա արմատ եւ մի՛ ուռ *მალ.4,1;* ჴერი იგი მისი (სასანთლისაჲ) და რტონი და ტაკუკნი და ბირთუნი და შროშანნი მისგანვე იყვნენ, բուռն եւ ստեղունքն եւ սկահքն եւ գնդակքն եւ շուշանքն անդստին ի նմանէ իցեն *გამ.25,31;* მე ვარ ვენაჴი და თქუენ რტონი, ես եմ այգի եւ դուք որթ *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.189,2-379,13;* ქარმან ცხელმან განაჴმნა რტონი მისნი O, հողմ խորտակի ցամաքեցոյց զշառաւիղս նորա *იეზ.19,12;* მოაკლდენ მდინარენი და რტონი მდინარისანი J, պակասեսցեն գետքն եւ ջրադարձք գետոյն *ეს.19,6;* რტონი მისნი კუალად-მოეგნენ, բարունակք նորա ի նմին հաստատեսցին *ეზ.17,23.*

რტონულილ-ი մանրոստ (ნვრილ რტოიანი): არიან რაჲმე პრაკნი რტონულილნი, են պտուղք ինչ մանրոստք *ფიზ.III 14.*

რტყმა იხ. მორტყმა, სარტყელი, შერტყმა, გარეშერტყმა.

რუ առու: რუჲ სისხლისაჲ დამოადინა მისგან, առուս արեան հոսեցոյց ի նմանէ *ფლკტ.139,22-447,7.*

რუბა դահեկան („მესამედი დრაჰკნისაჲ): გამოიღო სადრაჰკნე თჳსი და აღმოიღო ერთი რუბაჲ – მესამედი დრაჰკნისაჲ, უთუალოსა მას, რომელსა მივეც გზასა ზედა რუბაჲ? ետու զդահեկան *მ.ცხ.318v-345.*

რუდუნება վաստակել (გარჯა): რუდუნებულსა მას ჩემსა, რავდენი ვრუდუნე ყოფად O, ի վաստակս զոր վաստակեցայ առնել *ეკლ.2,11;* ჰშურებოდი თუ ჰრუდუნებდე ცუდად O, թէպէտ զանաս եւ վաստակես՝ անօգուտ է *ზირ.29,32.*

რუდუნება ջան. աշխատութիւն. երկն. վաստակ (შრომა, გარჯა): შრომითა და რუდუნებითა, ի ջան եւ ի վաստակս *II კორ.11,27;* მოიჴსენენით, ძმანო, შრომანი იგი ჩუენნი და რუდუნებანი, յիշէք եղբարք զվաստակն մեր եւ զջան *I თეს.2,9;* ყოველი რუდუნებაჲ კაცისაჲ პირსა მისსა O, ամենայն ջան մարդոյ ի բերան իւր *ეკლ. 6,7;* არა დაჰქენჯნო იგი რუდუნებითა წინაშე შენსა G, մի՛ տառապեցուցանիցէ զնա աշխատութեամբ առաջի քո *ლევ.25,53;* რუდუნებით განვზარდე, երկամբք սնուցի *ვარ.919-379,18;* შრომითა და რუდუნებითა ღამე და დღე, ջանիւ եւ վաստակով զցայգ եւ զցերեկ *// თეს.3,8.*

რუდუნებულ-ი վաստակ. երկ (ნაშრომი, გარჯით შეძენილი): ნარილონ ყოველი ნაშრომი შენი და ყოველი რუდუნებული შენი O, առցեն զամենայն վաստակս քո եւ զերկս քո *იეზ.23,29.*

რულება ննջել. նիրհել. նանիր հասանել (ძილი, თვლემა): მრისხანებითა შენითა... ჰრულოოდა მათ, ի սաստէ քումմէ... ննջեցին *ფს.75,7;* ნუცა ჰრულინ მცველსა შენსა, մի՛ ննջեսցէ պահապան քո *ფს.120,3;* ნუცა ჰრულის ნამსა შენსა, մի՛ նինջ արտեւանաց քոց *იგ.სოლ.6,5;* არცა ჰრულოდის, არცა დაიძინონ J, ոչ նիրհեսցեն եւ ոչ ննջեսցեն *ეს.5,27;* ჰრულის რული მათი, նիրհեն զնիրհս իւրեանց *იერ.23,31;* ნარსანწყმედელსა მათსა არა ჰრულის, կորուստ նոցա ոչ նանիր հասցէ *// ეპ. პეტრ.2,3.*

რულ-ი, ჰრულ-ი նինջ. նիրհ („რულილი“, ძილი, თვლემა): ანუ თუ ვსცე ძილი თუალთა ჩემთა და ჰრული ნამთა ჩემთა Ղ, არა ვსცე ძილ თუალსა ჩემსა, არცა რულილ ნამთა ჩემთა Ը, ... կամ նինջ արտեւանաց իմոց *ფს.131,4;* ჰრულის რული მათი, նիրհեն զնիրհս իւրեանց *იერ.23,31.*

რუჯვა იხ. დარუჯვილი.

რქა եղջեւր. սրուակ. կամփսակ. երախայրի. աման (ცხოველის რქა; კოტომი, ჭურჭელი): აღგვდგინა ჩუენ რქაჲ ცხორებისაჲ, յարոյց եղջեւր փրկութեան մեզ *ლ.1,69;* რქანი შეგასხნე შენ რკინისანი O, զեղջեւրս քո արարից երկաթիս *მიქ.4,13;* რქაჲ ეკლესიისა შენისაჲ ამაღლდეს, եւ եղջիւր եկեղեցւոյ քոյ բարձրացեալ լիցի *რიფს.164,18-81,20;* მოიღო სამოელ რქაჲ იგი საცხებელისაჲ და დაასხა თავსა ზედა მისსა, առ Սամուէլ զսրուակն իւղոյ եւ եհեղ ի գլուխ նորա *I მფ.10,1;* სარქუანსა მას საფქვილესა არა მოაკლდეს და რქასა მას საზეთესა არა დააკლდეს, Սափոր ալերն մի՛ պակասեսցէ եւ կամփսակ իւղոյն մի՛ նուազեսցէ *III მფ.17,14;* რომლისა ვითარცა რქანი ჟბოჲსანი აღაორძინნა, յորոց զերախայրեայսն որբուն տարածեաց *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.172,20-173;* რქანი მისნი შეიმუსრნენ, զամանս նորա փշրեսցեն *იერ.48,12.*

რქა ուռ (որթոյ). որթ. այգի. գնդակ („ვაზი“): მოჰკუეთეს მიერ რქა B, მოჰკუეთეს მუნით ვაზი G, հատին անտի ուռ որթոյ *რიცხ.3,24;* მისნუადნა რქანი მისნი ზღუამდე, ձգեաց զորթ իւր մինչեւ ի ծով *ფს.79,12;* რქასა დაასხმიდე და სხუათა მოისთლონ იგი, անկեսցես այգի եւ մի՛ կթեսցես զնա *// შჯ.28,30;* გამოაბას... რქასა ვენაჴისასა კიცვ ვირისა მისისაჲ O, կապեսցէ... զգնդակէն զյաւանակ իշոյն *დაბ.49,11.*

რქენა ոգորել. խեթկել. հարկանել (დაჯახება, ხეთქება, ცემა): ურქენდი მდინარეთა შენთა და აღამრღუევდ წყალთა ფერჴითა შენითა, ոգորէիր ընդ գետս քո. եւ առ ամբակ պղտորէիր զջուրսն *ეზ.32,2;* ირქენდით ვითარცა კურონი J, ոգորէիք իբրեւ զցուլս *იერ.50,11;* ამით ურქენდე ასურეთსა, սոքօք խեթկեսցես զԱսորիս *III მფ.22,11;* რქითა თქუენითა ურქენდით და ყოველსა უძლურსა აჭირვებდით O, եւ ոգորէիք եւ եղջերովք ձերովք խեթկէիք զամենայն անաւագն *ეზ.34,21;* უკუეთუ ურქინოს კურომან მამაკაცსა... ქვითა განიტკნოს კუროჲ იგი, եթէ հարցէ ցուլ զայր կամ զկին... քարկոծ լիցի *გამ.21,28.*

რქის-ი փող եղջերեայ („ნესტჳ რქისაჲ“, რქის ჭურჭელი): მისცა რქისები ჴელსა ყოველთასა და სარწყულები ახლები G, მისცა ნესტჳ რქისაჲ ჴელთა მას ყოველთასა და ჩაფები ახლები O, ետ զփողսն եղջերեայս ի ձեռս ամենեցունց *მსჯ.7,16.*

რქოსან-ი გუელ-ი իժ (იქედნე): ვითარცა რქოსნისა გუელისაჲ განეწონოს მას, իբրեւ իժի թոյնք սփռեսցին *იგ.სოლ.23,32.*

რქუმა կոչել. անուանել. անուն լինել. ասել. խօսել. ծանուցանել. պատմել („წოდება“, „უწყება“, „თქუმა“, „თხრობა“, „ხდა“, სახელის დება): ნუ ჰირქუამთ თავთა თქუენთა მოძღუარს C, ნუ ვის ჰხადით მოძღურით DE, մի զոք կոչէք վարդապետ *მთ.23,8;* ერქუა (ენოდა DE) აგარაკსა მას აგარაკი სისხლისაჲ, կոչեցաւ ագարակն այն ագարակ արեան *მთ.27,8;* რომელსა ჰრქჳან დიდ, որ կոչի մեծ *საქ. მოც.8,10;* რომელსა ჰრქჳან ქრისტჱ, որ անուանեցաւ Քրիստոս *მთ.1,16;* მსახურ ღმრთისა თქუენისა გერქუას თქუენ, պաշտօնեայք Աստուծոյ մերոյ անուանեսջիք *ეს.61,6;* რომელსა სახელი ერქუა რიფსიმე, անուն էր նորա Հռիփսիմէ *რიფს.163,14;* ვითარ ჴელ-გეწიფების რქუმად? զիա՞րդ կարես ասել *ლ.6,42;* ვინ უწყის, უფალსა ურქუამს, տէր ասաց *// მფ.16,10;* ვარქუ უფალსა, ասացի տեառն *ფს.15,2;* თქუენდა ჯერ-იყო პირველად რქუმად სიტყუაჲ ესე, առ ձեզ նախ պարտ էր խօսել զբանն Աստուծոյ *საქ.მოც.13,46;* ყოველი გარქუ თქუენ C, ყოველი... გაუწყე თქუენ DE, զամենայն... ծանուցի ձեզ *ი.15,15;* მუნ

გერქუნენ (გითხრას Ղ) შენ, անդ պատմեսցի քեզ *საქ.მოც.22,10;* ჰრქუა მას S, თქუა მისდამი G, ասէ ցնա *მსჯ.4,6.*

იხ. დარქუმა.

რღუევა կործանել, քակել (დამხობა, დაქცევა): იგინი აშჱნებდენ და მე ვარღუევდე O, նոքա շինեսցեն. եւ ես կործանեցից *მალ.1,4;* თხზავენ მას და არღუევნ, հիւսէր զնա եւ քակէր *მ.ცხ.116r-135.*

რღუევა խռովութիւն (შფოთი): რღუევისა მუნ ყოფილისა ფიცით აღუთქუა ღმერთმან მოსეს *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.122,3-123.*

რღუნა ողողանել. հեղեղ (წარღვნა): წვმაჲ რღუნისაჲ იყოს O, եկեսցէ անձրեւ ողողանել *ეზ.13,13;* წვმითა რღუნისაჲთა O, հեղեղօք անձրեւաց *ეზეკ.38,22.*

რღუნა հեղեղ (წარღვნა): წვმითა რღუნისაჲთა O, հեղեղօք անձրեւաց *ეზ.38,22.*

რყევა շարժել. դղորդել. յերերել. խռովել. դողալ (რხევა): ვითარცა-იგი ირყევინ ლერწამი წყალსა შინა O, որպէս շարժի եղեգն ի ջուր *III მფ.14,15;* რომელნიმე ირყეოდეს, ոմանք դղորդէին *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 117,4;* ყოველნი ბორცუნი ირყეოდეს J, զամենայն բլուրս խռովեալս *იერ.4,24;* რყევა, յերերել *ზირ.26,10;* ვირყეოდე ვითარცა ფურცელი უნდოჲ ქარისაგან ძლიერისა, դողայի իբրեւ զտերեւ ցամաքեալ ի հողմոց *მ.ცხ.312r-338.*

რყუნა იხ. განრყუნა, განმრყუნელი, განრყუნილება, განსარყუნელი, განურყუნელი, განურყუნელობა.

რჩ. հաւանել („დამორჩილება“): უკუეთუ არა გუერჩდეთ A, უკუეთუ არა დაემორჩილებით B, եթէ ոչ հաւանեսջիք *სბსტ.131,12-5.*

შდრ. მირჩ-.

რჩევა ընտրել. քաղել („კრება“, არჩევა): ვირჩიე მე მივრდომად სახლს ღმრთისასა, ընտրեցի ընդ աղբ գալ ի տուն Աստուծոյ *ფს.83,11;* ვარჩევდე და შევჰკრებდე მჭელეულთა G, ვკრიბო თავი და შევკრიბო S, քաղեցից եւ ժողովեցից հասկ *რუთ2,7.*

რჩევა ընտրութիւն (დარიგება): რჩევით წინაგანმზადებაჲ იგი ღმრთისაჲ ეგოს, ըստ ընտրութեանն յառաջադրութիւնն Աստուծոյ հաստատեսցի *ჰრომ.9,11.*

რჩეულ-ი ընտրեալ („გამოჴურვებული“, გამორჩეული, სახელოვანი): მცირედ არიან რჩეულნი C, սակաւք են ընտրեալք *მთ.22,14;* რჩეული, որոշեալ *ჰრომ.1,1;* ვითარცა ვეცხლი რჩეული (გამოჴურვებული), გამოცდილი, განწმედილი მიწით შვდ წილად Ꮯ, որպէս զարծաթ ընտրեալ եւ փորձեալ յերկրէ. սրբեալ եւ պարզեալ եւ թնապատիկ ի հողոյ *ფს.11,7.*

რჩეულ-ი ընտիր. զուտ. անուանի. ազնիւ. մաքուր. անոյշ. փորձ („სარწმუნო“, გამორჩეული, სახელოვანი, წმინდა): მოვკაფე... რჩეულ-რჩეულები ფიჭუთაჲ O, կոտորեցի... զընտիր-ընտիր նոճից նորա *IVმფ.19,23;* ოქროჲსაგან რჩეულისა, ի զուտ ոսկւոյ *IIIმფ.7,49;* ესე რჩეულნი შესაკრებელისანი G, սոքա էին անուանիք ժողովրդեանն *რიცხ.26,9;* მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ლარდიონი რჩეული (ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ DE) C, առեալ լիտր մի իւղոյ նարդեան ազնուի *ი.12,3;* ჭურჭერი სპილენძისაჲ წმიდაჲ რჩეული O, կահ պղնձից սուրբ եւ մաքուր *I ეზრა8,98;* რჩეულსა ნელსაცხებელსა იცხებენ J, անոյշ իւղով օծանիք *ამოს 6,6;* შემოსა იგი ოქროჲთა რჩეულითა O, պատեաց զնա ոսկւով փորձով *III მფ.10,18.*

რჩეულება ընտրութիւն (გამორჩეულობა): უწყოდეთ, ძმანო... რჩეულებაჲ ეგე თქუენი, գիտէք եղբարք... զընտրութիւն ձեր *I თეს.1,4.*

რჩოლა լսել. լսող. լինել. հնազանդել. ունկնդիր լինել. անսալ. ձայնատու լինել. հայել. մեծարել. հպատակ կալ. հաւատալ („ყურად-ღება“, „სმენა“, „დამორჩილება“): წადიერად ერჩდა მას C, ჴსნილად ისმენდა მისსა DE, քաղցրութեամբ լսէր նմա *მრ.6,20;* ერჩდა მოსე ჴმასა სიმამრისა თჳსისასა, լուաւ Մովսէս ձայնի աներոյն իւրոյ *გამ.18,24;* ერჩდეს სიბრძნესა ყური შენი O, լուիցէ իմաստութեան ունկն քո *იგ.სოლ.2,2;* ერჩდა მათ თევდოსი დიდი, որում լսող եղեալ մեծն Թէոդոս *ნრს.72,20;* ერჩიან მას, հնազանդին նմա *მთ.8,27;* უკუეთუ არა გერჩდენ თქუენ და ბრძოლად გამოგენწყვნენ თქუენ S, არა თუ ისმინონ შენი და ყონ შენდა მომართ ბრძოლაჲ G, ապա թէ ոչ հնազանդեսցին քեզ եւ արասցեն ընդ քեզ պատերազմ *II შჯ.20,12;* უკუეთუ არა გერჩდეს, թէպէտ ոչ հնազանդիցի *ზირ.30,30;* რომელნიმე ერჩდეს სიტყუათა მათ და რომელნიმე არა ერჩდეს, ոմանք հաւանէին բանիցն. եւ կէսք չհաւատային *საქ.მოც.28,24;* მონანი ერჩდით (დაემორჩილენით Q) ყოვლითავე ჴორციელთა უფალთა თქუენთა, ծառայք հնազանդ լերուք տերանց ձերոց յամենայնի *კოლ.3,22;* ერჩდა აბრაჰამ ჴმასა სარაჲსსა, ունկնդիր եղեւ Աբրամ ձայնի Սարայի *დაბ.16,2;* მერჩდით მე ყოველნი დამკჳდრებულნი სოფლისანი Ꮯ, ყურად-იღეთ ყოველთა, რომელნი დამკჳდრებულ

ხართ სოფელსა Ղ, ունկնդիր լերուք ամենեքեան որք բնակեալ էք յաշխարհի *ფს.48,2;* ერჩინ ზრახვასა ბრძენი O, ունկնդիր լինի խրատու իմաստուն *იგ.სოლ.12,15;* ერჩდენ სმენასა, անսայցեն ի լսել *ეს.32,4;* სიტყუათა ჩემთა არა მერჩდეს, քանզի իմոց ոչ անսայցին *იერ.6,19;* არცა მერჩდა ყური მათი J, ոչ անսաց ունկն նոցա *იერ.7,24;* ერჩდით შჯულსა ღმრთისასა, ունկն դիք օրինաց Աստուծոյ *ეს.1,10;* რაჲთა გონიერებაჲ გერჩდეს შენ, զի հանճար ծայնատու լիցի քեզ *იგ.სოლ.8,1;* განმზადებასა გულისა მათისასა ერჩდა ყური შენი, ի պատրաստութիւն սրտից նոցա հայեցաւ ունկն *ფს.9,38;* ანუ ერთსა ერჩინ, կամ զմին մեծարիցէ *მთ.6,24;* ნუ ერჩიედ ჰურიაებრთა ზღაპართა, մի՛ հայեսցին ի հրէական առասպելս *ტიტ.1,14;* ერჩდით მათ, հպատակ կացէք նոցա *ჰებრ.13,17.*

რჩომა იხ. დარჩომა.

რჩულისაგანი იხ. შჯულისაგანი.

რჩუნვა იხ. განრჩუნვა.

რცხა լուանալ (რეცხვა): რცხიდეს მათ (ქარტათა) ცრემლითა, լուանային զնոսա արտասուօք *მ.ცხ.97r-107.*

რცხუენა ամաչել. ամաչեցուցանել. յամօթ առնել/լինել. ամօթ կրել/զգենուլ. զամօթի հարկանել. ակն ածել. նկուն առնել. խայտառակել. անարգել. վանել. պատկառել. պատկառեցուցանել („სარცხვენელ ჩენა", „შეკდემულ ქმნა", „კდემა", შეურაცხყოფა, შერცხვენა): ღმრთისა არა ეშინოდა და კაცთაგან არა ჰრცხუენოდა, յԱստուծոյ ոչ երկնչէր եւ ի մարդկանէ ոչ ամաչէր *ლ.18,2;* გურუცხუენის და ვძრწით წინაშე პირსა შენსა O, ամաչեմք եւ դողամք առաջի երեսաց քոց *I ეზრა8,75;* ჰრცხუენოდენ და კდემებოდენ, რომელნი ეძიებენ სულსა ჩემსა, ամաչեսցեն եւ յամօթ լիցին որք խնդրէին զանձն իմ *ფს.34,4;* ჰრცხუენა და კდემულ იქმნეს, ամաչեսցին. յամօթ եղեն *იერ.14,3;* სასოებამან არასადა არცხჳნის, յոյս ոչ երբէք ամաչեցուցանէ *ჰრომ.5,5;* არცხჳნოს მას DE, სარცხჳნელ უჩნდეს იგი, յամաւթ արասցէ զնա *მრ.8,38;* ამას ძემან კაცისამან არცხჳნოს, զնա եւ Որդի մարդոյ յամօթ արասցէ *ლ.9,26;* არცხუენს იგი თავსა თჳსსა, յամօթ առնէ զգլուխն իւր *I კორ.11,4;* არცხჳნის მამა-დედათა თჳსთა, յամօթ առնէ զծնօղս իւր *იგ.სოლ.29,15;* ნუ მარცხუენ ჩუენ, մի՛ յամօթ առներ զմեզ *დან.3,42;* ჰრცხუენოდა ყოველთა წინააღმდგომთა მისთა, յամօթ լինէին ամենեքին որ հակառակն կային նմա *ლ.13,17;* გრცხუენოდენ სიდონ, յամօթ լեր Սիդոն *ეს.23,4;* ჰრცხუენოდენ, ամօթ կրեսցեն *ფს.108,29;* ნუ გრცხუენის, մի՛ ամօթ կրեսցես *ზირ.4,23;* ჰრცხუენეს გამოქანდაკებულთა მათთა ზედა, რომელნი მათ ქმნნეს, զգեցին զամօթ ի դրօշեալս իւրեանց զորս ինքեանք արարին *ეს.1,29;* რომლისათჳს აწ ეგერა გრცხუენის, որովք այժմ զամօթի հարեալ էք *ჰრომ.6,21;* რომელთასა ჰრცხუენოდის მხილებად პირთა ცრუთასა, որ ակն ածէ զերեսս անօրինաց յանդիմանել *იგ.სოლ.28,21;* ყუედრებითა არცხუენდა მას, դսրովանօք նկուն առնէ զնա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,34-34,13;* ჯუარითა ყოველთა წინააღმდგომთა ძალთა არცხჳნა, փայտիւ սուրբ խաչին զհակառակամարտին զօրութիւնն խայտառակեաց *ს.გაბ.-დაჯდ.132,19-198,30;* მარცხჳნენ ჩუენ, անարգեցեր զմեզ *ფს.43,10;* ჰრცხუენა ძეთა ამმონისთა პირისაგან ძეთა S, შევდემულ იქმნეს ძენი ამმონისნი პირისაგან ძეთა G, վանեցան որդիքն Ամոնայ յերեսաց որդւոցն *მსჯ.11,33;* კაცსა გამოცდილსა ჰრცხუენინ პირისაგან O, այր բազմահմուտ պատկառեսցի յերեսաց *ზირ.21,25;* ნუ არცხუენთ მას G, ნუ ჰკდემთ მას S, մի՛ պատկառեցուցանէք զնա *რუთ.2,15.*

რწმენა հաւատալ. հաւատացուցանել (დაჯერება): გრწმენინ სახარებისაჲ, հաւատացէք յաւետարանն *მრ.1,15;* არა გრწმენა სიტყუანი ჩემნი, ոչ հաւատացեր բանից իմոց *ლ.1,20;* თუ ჩემნი ესე სიტყუანი არა გრწმანან, მკურნალთაგან მეცნიერ იქმენ, եթէ իմոց բանիցս ոչ հաւատաս. լեր տեղեակ ի բժշկաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,10-42,9;* რომელსა ვჰრწმენე მე B, რომელსა ჰრწმენეს ჩემი A, որ հաւատայ յիս *სბსტ.134,10-3;* წარმავლინა მე ქადაგებად, ყოველთა წარმართთა რწმენად მისა მიმართ, առաքեաց զմեզ քարոզել յամենայն հեթանոս եւ հաւատացուցանել ի նա *ი.მოც.74,28-232,20.*

რწმუნება հաւատալ. հաւանել. հաւանեցուցանել. հաճել. հաճեցուցանել. անսալ. յանձն առնուլ. վկայութիւն տալ. հաւատարել. հաւատարմանալ. հաւատարմացուցանել („უწყება", რწმენა, დაჯერება, მოწონება, სმენა, გაგონება, მოწმობის მიცემა, ნდობა): ვიდრე რწმუნებად ჰურიათა, մինչեւ հաւատալ հրէից *საქ.მოც.14,1;* ნუ არწმუნებთ მეგობართა, մի՛ հաւատայք սիրելեաց *მიქ.7,5;* რომელთამე მათგანთა

ჰრწმენა, ոմանք ի նոցանէ հաւանեցան *საქ.მოც.17,4;* მოხუცებულთა არწმუნეს ერსა მას, ծերք հաւանեցուցին զժողովուրդն *მთ.27,20;* ვერ გარწმუნებ შენ, ոչ հաւանեցուցանեմ զքեզ *ფოკა 340v-494,9;* არავე არწმუნებენ წიგნნი ურჩთა ჰურიათა, ոչ հաճեն գիրք զանլուր հրէայսն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.162,13-286,3;* ჩუენ ვარწმუნოთ მას, մեք հաճեսցուք զնա *მთ.28,14;* ვითარ-იგი ვერ ვარწმუნეთ მას, დავდუმენით, ի չանսալն նորա. լռեցաք *საქ.მოც.21,14;* გერწმუნა საქმჱ, յանձն առեր զգործդ *ი.მოც.59,7-198,29;* არწმუნოს მათ, რა არა მოვიდენ იგინიცა DE, აუწყოს მათ და არა მოვიდენ იგინიცა, որպէս զի տացէ նոցա վկայութիւն, զի մի՛ եւ նոքա գայցեն յայս տեղի *ლ.16,28;* ალთქუმაჲ ჩემი ვარწმუნო მას, ուխտ իմ հաւատարիմ ընդ նմա *ფს.88,29;* ერწმუნე მას O, հաւատարմացիր առ նմա *ზირ.27,18;* არწმუნეთ მაგას სუკუნოჲსა ცხორებისათვს, հաւատարմացուցէք վասն երանելի վախճանին *ანდ.-ანატ.317-32,13.*

რწმუნებულ-ი հաւատացեալ. յանձն լինել (მინდობილი): რწმუნებულ არს ჩემდა სახარებაჲ, հաւատացեալ է ինձ աւետարանն *გალ.2,7;* ჰპოვე გული მისი რწმუნებულ შენ წინაშე O, գտեր զսիրտ նորա հաւատացեալ առաջի քո *ნეემ.9,8;* სამნოჲ რწმუნებულ არს ჩემდა, տնտեսութիւն յանձն է ինձ *I კორ.9,17.*

რწყვა արբուցանել: რწყვად მათგან (ავაზანთა) მალნარნი მცენარეთანი O, արբուցանել ի նոցանէ զանտառախիտ մայրեաց *ეკლ.2,6.*

რწყუმა იხ. დარწყუმა.

რწყუნები იხ. მწყურნები.

ს

-ს, -სა ի – Ak.; առ – Jostz., ի dat., ընդ - Ak., առ - Ak: მიეახლნეს იერუსალემს, մատ եղեն յԵրուսաղէմ *მთ.21,1;* და-ვინმე-მკვდრებულ არიან სუკავს, բնակեալ են ի Սուկաւ *მსკ.32,17;* იწყო სწავლად ზლვს კიდესა, սկսաւ ուսուցանէր առ ծովեզերբն *მრ.4,1;* გონებასა შენსა, ի սրտի քում *სნდ.3,23;* ყუაოდა... ყოველსა სოფელსა, ծաղկէր... ընդ ամենայն երկիր *ატმ.95,10;* მიუვლინის ნეტარსა ნერსეს, յղէ... առ մեծն Ներսէս *ნრს.71,21.*

საანჯმნო հրապարակայայտ. յայտնի (საქვეყნოდ ცხადი, აშკარა) *მრთ.A.ბას.კეს.მარხ.124,18-251;* რაჲთა საანჯმნო მიყო ჩუენ, որպէս զի յայտնի լինիցի մեզ *მცხ.401v-458.*

საარება պապակել. տառապեցուցանել („ტანჯვა“, შეჭირვება, წუხილი): ვიარები ალსა მას შინა C, ვიტანჯები მე ალითა ამით ცეცხლისაჲთა DE, պապակիմ ի տապոյ աստի *ლ.16,24;* დიდად აარნეს, յոյժ տառապեցուցին եւ նեղեցին զնոսա *თომა მოც.20,3-399,7.*

საარება-ჲ տանջանք. խոշտանգանք (ტანჯვა, გვემა): საარებაჲ გელის შენ, զտանջանս ունիս ժառանգել *ბაბ.45,28-151,35;* საარება, խոշտանգանք *ვარ.802-470,8.*

საარებულ-ი հողմակոծեալ („ურვილი“, გვემული ტალღებისაგან): იხილნა იგინი, საარებულნი ღელვისა მისგან ნავისა C, იხილნა იგინი, რამეთუ იურვოდეს სლვასა მას ნავისასა DE, ետես զնոսա հողմակոծեալս ի վարել *მრ.6,48.*

საბავრუკე բօրակ (მარილის საბადო): წარვიდა... ტბასა მას საბავრუკესა, ծով բօրակին *მცხ.347r-400.*

საბაზმაკე աշտանակ. ճրագակալ („სასანთლე“, ჭრაქი): დაბურონ საბაზმაკე მნათობი G, შებურონ სასანთლე იგი, რომელი ნათობნ B, ծածկեսցեն զաշտանակն լուսոյ *რიცხ.4,9;* გარდააქცია ბაზმაკი იგი და შემუსრა საბაზმაკჱ, խորտակեաց զճրագակալն *მ.ცხ.359r-412.*

საბანაკე, საბანაკო բանակ. բանակետղ („ბანაკი“, სადგომი): მიიწია საბანაკესა თვსსა O, եհաս ի բանակս *II მფ.17,24;* ენოდა სახელი ადგილისაჲ მის საბანაკოჲ დანისი (ბანაკი დანისი G) S, կոչեցաւ տեղին այն բանակետղ Դանայ *მსჯ.18,12.*

საბანელ-ი աւազան. լուալի-ք. կոնք. լուացարան („კონქი“, „ემბაზი“, აბაზანა): შთა-მცა-მაგდო საბანელსა მას, արկցէ զիս յաւազանն *ი.5,7;* დაიბანე საბანელსა მას სილოამისასა DE, მოიბანე ემბაზსა მას სილოამს C, լուա յաւազանին Սիլովամայ *ი.9,7;* ამან

ქმნა საბანელი იგი რვალისაჲ, արար զաւազանն պղնձի *გამ.38,8;* ვიქმენ მე საბანელნი წყალთანი, արարի ինձ աւազանս ջրոց *ეკლ.2,6;* არვჱ მორისულთაჲ, აღმომავალი საბანელით, զերամակս կտրելոց որք ելանեն ի լուալեաց *ქება 4,2;* მოიღო წყალი და შთაასხა საბანელსა (კონქსა C) DE, առեալ ջուր արկ ի կոնք *ი.13,5;* წარმოდგიან საბანელი ჴელთაჲ, դնէին լուացարան *მ.ცხ.388r-443.*

საბაოთ-ი զօրութիւն (ძალა, სიძლიერე, მხედრობა): ფუცვედენ სახელსა უფლისა საბაოთისსა, երդնուցուն յանուն տեառն զօրութեանց *ეს. 19,18.*

საბარკალ-ი միասայրի. դաշոյն (სატევარი, დაშნა): შეუბამნ კაცად-კაცადსა ჴრმალი... და საბარკალი ბარკალსა თჳსსა O, ունէր այր զսուսեր... եւ զմիասայրի ի վերայ բարձի իւրոյ *ნეემ.4,18;* აღმოჰჴადა საბარკალი მისი მისგან O, եհան զդաշոյն նորա յազդերէ նորա *იედ.13,6.*

საბასრავ-ი նախատինք (დასაგმობი, დასაცინი): ჰყოფს საბასრავ და საკიცხელ კაცთა, առնէ զնա նախատինս եւ խաղալիք մարդկան *მ.ცხ. 453v-540.*

საბასრობელ-ი առակ (საარაკო, გასაკიცხი): იყო შენ მუნ საბასრობელად და იგავად და მისათხრობელად, եղիցես յառակ եւ ի ցոյց եւ ի զրոյց *II შჯ.28,37.*

საბატ-ი արաց („სავატი"): თჳსა მის მეათერთმეტისასა, ესე იგი არს თუე საბატი O, მეათერთმეტესა თთჳსასა, ესე არს თთუჱ სავატი B, մետասաներորդ ամսեանն, որ է ինքն Արաց *ზაქ.1,7.*

საბაქ-ი սաբաք („ბადე"): საბაქთა მრონლის სახენი ზედა ქოთარსა მას O, „თავსა ზედა ბადე და გრეხილი გარემოს ყოველნი სპილენძისანი" B, սաբաք եւ նռնաձեւք ի վերայ քովթարայն *IV მფ.25,17.*

საბეკ-ი սաբեկ (ხშირი ტოტები): დამოეკიდა რქითა (ვერძი ერთი) ნერგსა საბეკსა O, կախեալ կայր զծառոյն սաբեկայ *დაბ.22,13.*

საბელ-ი լար. չուան. խրաց. տոռն. պարան. ապաւանդակ. առասան. կար. կառան. խառան. շաղամաթ. առագաստ. մանեակ. սամետ. փոք („შტანგი", „ბადის პირი", „მანქანის საბელი", თოკი, ბანარი): განუკუეთნეს ერისაგანთა საბელნი იგი ჴუამალდისანი, զօրականքն հատին զլարս կրին *საქ.მოც.27,32;* დასდვა ნიშანი: საბელი ძონეული ესე მოაბა სარკუმელსა G, დასდვა შენ სასწაულად: შტანგი ესე მეწამული გამოაბა სარკუმელსა S, դնիցես նշանակ զլարդ կարմիր եւ կապեսցես զպատուհանէդ *ისუ ნ.2,18;* საბელი განჰმზადეს მახედ ფერჴთა ჩემთა Ⴂ, საბლითა განართხეს მახე ფერჴთა ჩემთათჳს Ⴊ, լարս ձգեցին որոգայթ ոտից իմոց *ფს.139,6;* იყო ჴელსა მისსა საბელი მაშჱნებელისაჲ და ლერწამი საზომელი O, ի ձեռին նորա էր լար շինողաց եւ ձող չափոյ *ეზეკ.40,3;* აქუნდა ჴელთა მისთა საბელი ქუეყანის საზომელი, ի ձեռին իւրում ունէր լար երկրաչափի *ზაქ.2,1;* ქმნა შოლტი საბლისაჲ, արար խարազան չուանեայ *ი.2,15;* შეკრულნი საბლებითა, վանդակեալս չուանօք *ეზეკ.27,25;* მცირითა საბლითა მოზიდვითა დაემჴუა, դուզնաքեայ չուանաւ անկեալ կործանեցաւ *ფლკტ.135,22-441,27;* რომლისა ვერ ღირს ვარ განჴსნად საბელთა ჴამლთა მისთა DE, որում չեմ բաւական... լուծանել զխրացս կօշկաց նորա *მრ.1,7;* არცა განთქდენ საბელნი ფერჴთა მათთანი, ոչ հատցեն խրացք կօշկաց նոցա *ეს.5,27;* საბელნი ცოდვილთანი მომეხჳნეს მე Ⴊ, ბადის პირნი ცოდვისანი მომეხჳნეს მე Ⴂ, տոռունք մեղաց պատեցան զինեւ *ფს.118,61;* განსთქდეს საბელნი შენნი J, խզեցան պարանք քո *ეს.33,23;* შთაუტევეს საბლითა ორმოსა მას, իջուցին զԵրեմիա պարանօք ի գուբն *იერ.38,6;* არცა საბელნი მისნი განსთქდენ, մի՛ խզեսցին ապաւանդակք նորա *ეს.33,20;* დაუტევნეს... საბელნი იგი განზიდულნი, թողին... զառասանս լարաձիգս მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,3; შეკრეს იგი ორითა საბლითა (მანქანის საბლითა G) ახლითა, կապեցին զնա երկուք կարովք նորովք *მსჯ.15,13;* უკუეთუ საბლითგან ვიდრე ჴამლის ტეფადმდე, შესასხმელთამდე – მოვიღო ყოვლისაგან, եթէ ի շաղամաթէ միոջէ մինչեւ ի խրացս մի կոշկաց առից *დაბ.14,23;* სამოსელსა მათსა განაბმიდეს საბლებითა, զձորձս իւրեանց առագաստ ձգէին *ამოს 2,8;* საბელი ათორმეტისა წყრთისაჲ გარემო შე-ოდენ-სწუთებოდა მათ, եւ մանեակ յերկոտասան կանգնոյ շուրջ զնովաւ *იერ.52,21;* შე-მე-უკრა საბლითა უღელი მისი? կապիցե՞ս սամետիւք լուծ նմա *იობ 39,10;* ვითარ წარმოჰზიდვიდეს მას საბლითა, իբրեւ պրկեցին զնա փոկովք *საქ.მოც.22,25;* საბელი შეუკუეთეს ნავსა, հատին զկառանս նաւին *მ.ცხ.157r-173;* მოაბეს ყელსა საბელი, ագոյց խառան ի պարանոց *ქ.ცხ.213,1-212,8.*

საბელი ქუეყანის-საზომი լարաբաժին (მიწის საზომი) *ეს.34,11.*

საბელის მოდებულ-ი առասան (სამმაგი თოკი): საბელის მოდებული არა ადრე განსთქდეს, առասան երեքկին ոչ վաղվաղակի խզեսցի *ეკლ.4,12.*

საბერველ-ი փուք: მუცელი ჩემი ვითარცა... საბერველი მჭედლისაჲ, რაჲ განსთქდებინ O, որովայն իմ իբրեւ... զփուքս դարբնաց ուռուցեալ *იობ*

32,19; მოაკლდა საბერველი ცეცხლისაგან J, պակասեցին փուքք ի հրոյ *იერ.6,29.*

საბერძნეთ-ი Հոռոմոց աշխարհ *როფს.177,23-112,9.*

საბეჭდავ-ი կնիք. մատանի. գիր կնքոյ (ბეჭედი): დამსდევ მე ვითარცა საბეჭდავი გულსა ზედა შენსა და ვითარცა საბეჭდავი მკლავსა ზედა შენსა S, դիր զիս իբրեւ զկնիք ի սրտի քում եւ իբրեւ զմատանի ի վերայ բազկի քո *ქება 8,6;* ცვლი… ვერ მოილებს საბეჭდავსა კეთილად, մոմ… ոչ ընդունի յինքն զգիր կնքոյն *მ.ცხ.206v-218.*

საბეჭურ-ი թիկնոց (სამხრე, მხრებზე მოსასხამი): მოირტყა საბეჭური თჳსი, էած ընդ միջնվքն զթիկնոցն իւր *მ.ცხ.342v-395;* საბეჭურიმცა ჩემი დამედვა სასთუნლად მისა, զթիկնոցն իմ դրեալ էի ընդ սնարից նորա *მ.ცხ.223v-243.*

საბილწებელ-ი ի պղծութիւն (შესაგინებელი, შესაბილწნი): სამკვდრებელი ჩემი დასდევით საბილწებელად, ժառանգութիւն իմ եդիք ի պղծութիւն *იერ.2,7.*

საბლარდნელ-ი, საბრადნელ-ი պատանք. պատմուճան. սփածանելի. արկանելի („შესამოსელი", სახვეველი, სუდარა, მოსასხამი, სარტყელი): საბლარდნელი, պատանք *პავ.თებ.322-13,12;* რომელსა მოებლარდნა საბლარდნელი სპეტაკი, արկեալ զիւրեւ պատմուճան սպիտակ *პოვნა სტეფ.658,14-499,11;* საბრადნელი იგი ჩემი განვყარე მაგრიად O, զարկանելի իմ թօթափեցի ուժգին *ნეემ.5,13;* მოირტყა საბრადნელი C, შესამოსელი მოირტყა DE, արկաւ զիւրեւ զսփածանելի *ი.21,7.*

საბრალობელ-ი խանդաղատական (შესაბრალებელი): ვიგემოვნებდით ცოდვასა, ანუ თუ ვითარცა სანადელსა, ანუ თუ ვითარცა საბრალობელსა, կրեմք ի մտի զմեղս կամականս ինչ կամ ծաղրականս ինչ կամ խանդաղատականս բանս *მ.ცხ.154v-170.*

საბრძოლ-ი պատերազմ. պատերազմող. պատերազմական. խայթոց („წყობა", „ბრძოლისა", მებრძოლი, მბრძოლი, ნესტარი): შეჭურვილნი ჭურჭლითა საბრძოლისაჲთა S, მორტყმულნი ჭურჭლითა წყობისაჲთა G, վառեալք զինու պատերազմի *მსჯ.18,11;* უკეთეს არს სიბრძნჱ უფროჲს ჭურისა საბრძოლისა O, բարի է իմաստութիւն քան զանօթն պատերազմի *ეკლ.9,18;* შთავიდეს ჯოჯოხეთა საჭურველითა საბრძოლითა, իջին ի դժոխս պատերազմօղ զինուքն իւրեանց *ეზეკ.32,27;* მოისპოს მშჳლდი საბრძოლი, խորտակեսցի աղեղն պատերազմող *ზაქ.9,10;* კაცნი, მორტყმულნი ჭურჭლებითა საბრძოლითა G, კაცნი, რომელთა ემოსა საჭურველი ბრძოლისაჲ S, արքն… վառեալք պատերազմական զինու *მსჯ.18,12;* შემუსრნეს საბრძოლნი ეშმაკისანი, փշրեաց զխայթոցս սատանայի *ფიზ.XXVIII 28.*

საბრჴე, საფრჴე որոգայթ. հաղբք. վտանգ („მახე", ხაფანგი): გამომიყვანე მე საბრჴისა მისგან, რომელ დამირწყეს მე, հանցես զիս յորոգայթէ յայսմանէ, որ թաքուցաւ ինձ *ფს.30,5;* მან მიჴსნა მე საბრჴისა მისგან მონადირეთაჲსა, նա փրկեսցէ զիս յորոգայթէ որսողին *ფს.90,3;* შეიპყრობდეს, ვითარცა საბრჴჱ დადგმული, სავსჱ მფრინველითა O, შეიპყრობდეს ვითარცა მახჱ დადგომილი სავსე მფრინველითა J, ըմբռնէին իբրեւ զորոգայթս անկեալս լի թռչնովք *იერ.5,27;* რაჲთა განერე, ვითარცა ქურციკი საბრჴესა O, զի ապրեսցիս որպես զայծեամն ի հաղբից *იგ.სოლ.6,5;* შეეჭუდეს, ნუუკუე საბრჴესა რასმე განსაცდელისასა შეცჳვენ *ოსკ.16,8;* მახენი არიან და საბრჴენი, ցանցք են եւ որոգայթք *მ.ცხ.402v-456.*

საბურავ-ი, საბურველ-ი նուարտան. քօղ. առագաստ. ծածկոյթ. ծածկիչ. վարագոյր. արտախուրակ. արկանելի (გადასაფარებელი, რიდე): ჰქმნე გარდასაბურველი თმისაჲ საბურველად კარვისა მის, արասցես վերնափեղկս մազեղէնս նուարտան խորանին *გამ.26,7;* საბურველი ბჭისა ეზოჲსა წამებისაჲ, նուարտանք խորանին վկայութեան *რიცხ.3,25;* დაბურონ იგი საბურავითა ტყავისაჲთა კაკინთონისაჲთა G, დაფარონ იგი საბურველითა ტყავისა იაკინთონისათა B, ծածկեսցեն զնա մեշկեղէն նուարտանաւ կապուտակաւ *რიცხ.4,8;* საბურველი დაიბუროს პირსა თჳსსა, արկանէր քող ի վերայ երեսաց իւրոց *II კორ.3,13;* საბურველი გულსა მათსა ძეს, նոյն առագաստ կայ ի վերայ սրտից նոցա *II კორ.3,15;* განიძარცუე საბურველი შობისაჲ, ի բաց բարձ. որ ի ծննդեանէն ծածկոյթն էր *გრ.ანძ.-შობ.300,18-186;* საბურავი G (საბურველი B) ծածկիչ *რიცხ.4,14;* საბურველი, վարագոյր *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.124,10-251;* კარავი და საბურველი მისი, խորան եւ արտախուրակ *რიცხ.3,25;* ალსძარცუეს საბურველი თავისა მისისაჲ, վերացուցին ի նմանէ զարկանելի գլխոյ նորա *ფლკტ.146,13-456,1.*

საბჭო դատ. ատեան. դատաստան (სჯა, სამსჯავრო): საბჭოსა დაუდებდი თავსა შენსა, դատ դիցես առաջի քո *მ.ცხ.107r-116;* საბჭოსა ითხოვდა, խնդրեա… դատ առնել *მ.ცხ.299v-322;* ვიდრემდის ჰყო იგი ბჭობად საბჭოთა ერისკაცთასა,

մինչեւ զայցէ նա յատեան յաշխարհական դատաստանաց *მ.ცხ.20v-16;* ალაშენეს ადგილი საბჭოჲ, շինեցին տեղի դատաստանին *დიონ.136,15.*

საგალობელ-ი սաղմոսարան. երգ („საფსალმუნებელი", გალობა): ჴელთა ჩემთა ქმნეს საგალობელი, ձեռք իմ արարին սաղմոսարան *ფს.151,2;* საგალობელად სახ(ე)ლსა უფლისასა O, საფსალმუნებელად სახლსა შინა უფლისასა G, յերգս տան տեառն *ზაქ.6,14.*

საგარ-ი զօր (ძალი, ჯარი): გამოსრულ იყო საგარსა თჳსსა ბრძოლად O, ել ընդ զօրու ի պատերազմի *III მფ.20,39.*

საგებელ-ი անկողին. սեղան. գահ. կազմած. նուէր („სარეცელი", „ცხედარი", ტახტი, ლოგინი, მოსართველი, შესაწირავი): არცა აღვჴდე საგებელსა ცხედრისა ჩემისასა C, ანუ თუ აღვჴდე სარეცელსა ცხედრისა ჩემისასა Ⴂ, թէ ելից յանկողինս մահճաց իմոց *ფს.131,3;* დაირეცა [სამოსელი] იგი მოთხრილსა მას შინა, ვითარცა საგებელი სიღრმესა მას, ստանայր իբրեւ զանկողին ինչ ի խորութեան բրածին *განს.ი.200,7-86,2;* განაშორა ქალაქთაგან იუდასთა საგებლები და კერპები, ի բաց արար յամենայն քաղաքացն Յուդայ զսեղանս եւ զկուռս *II ნშტ.14,5;* აღჴდა საგებელსა თჳსსა ზედა ჯდა იგი O, დავარდა ცხედარსა მისსა ზედა S, կայր անկեալ առաջի գահոյից տիկնոջն *ესთ.7,8;* აღსლვად... ყოვლით ჭურჭლით და საგებელითურთ, ելանել... ամենայն կահիւ եւ կազմածով իւրեանց *I ეზრა 5,1;* უგებდეს საგებელსა ღმერთთა უცხოთა, նուիրեն նուէրս աստուածոց օտարաց *იერ.7,18.*

საგზალ-ი պաշար. թոշակ. համբար ճանապարհի. նպարակ. նպարակաւոր. պէտք. հանդերձել (ულუფა გზისა): პური მათი საგზალი ჴმელი და დაგრკილული და დაჭმული G, հաց պաշարի իւրեանց չորացեալ եւ ճեկեր *ისუ 6.9,5;* საგზალი ცოდვილისა სიკუდილი არს, թոշակն մեղաց մահ է *ჰრომ.6,23;* რეცა თუ საგზალი სათნოებისაჲ გზისა მისგან მიიღეს, իբրեւ համբար իմն ճանապարհի առաքինութեան ի նմանէ առեալ լինէր *მრთ.A.ანტ.დ.77,23-20,1;* სცა მატაკარანმან საგზალი და ნიჭი და წარავლინა იგი, ետ նմա դահճապետն նպարակս եւ պարգեւս եւ արձակեաց *იერ.40,5;* რომელსა აქუნდა პური საგზლად O, նպարակաւոր *დაბ.45,23;* წარსლვასა ჩუენსა აღგუაგეს საგზლითა, իբրեւ զնացաք. ետուն որ ինչ պէտք էին *საქ.მოც.28,10;* საგზლითა განჰსაგზლო იგი ცხოვართაგან შენთა G, հանդերձելով հանդերձեսցես զնա յոչխարաց քոց *II შჯ.15,14;* მოვიდეს, დაიმზადეს საგზალი S, მოსრულნი აღესაგზლნეს და განემზადნეს G, եկեալք պաշարովք եւ պատրաստութեամբ *ისუ 6.9,4.*

საგზებელ-ი այրելի. այրումն (დასაწველი, ცეცხლ-მოსადებელი): განუმზადა კაცთა საგზებელად (მუხაჲ) J, զի իցէ մարդկան այրելի *ეს.44,15;* ლიბენჱ ვერ კმა არს საგზებელად O, Լիբանան չէ բաւական յայրումն *ეს.40,16.*

საგინელ-ი բամբասանք. թշնամանող (გასაკიცხი): საგინელი, բամբասանք *გამ.17,7;* საგინელ [არს] მთრვალობაჲ, թշնամանող արբեցութիւն *იგ.სოლ.20,1.*

საგიობელ-ი կատական („საგინებელი", სახუმარო): მექმნა მე სიტყუაჲ უფლისაჲ საყუედრელ და საგიობელ ყოველთა დღეთა J, იქმნა სიტყუაჲ უფლისაჲ ჩემდა საყუედრელად და საგინებელ ყოველსა დღესა B, եղեւ ինձ բան տեառն ի նախատինս եւ ի կատականս զօր հանապազ *იერ.20,8.*

საგლახაკო աղքատանոց (სადგომი გლახაკებისათვის): ჴევად-ჴევად რაჲთა ალაშჱნნენ საგლახაკონი, ըստ գաւառաց գաւառաց շինել աղքատանոցս *ნრს.70,11.*

საგლახობელ-ი եղուկ (საბრალო): საგლახობელ ნინევი! O, եղուկ դու. Նինուէ *ნაუმ 3,7.*

საგლოელ-ი, საგლოველ-ი սգանաց. սգոյ („გლოვისა"): განიძარცუა სამოსელი იგი საგლოელი, մերկանայր յիւրմէ զհանդերձս սգանաց *ღმშობ.შობ.185,1-251,25;* შეისხ სამოსელი საგლოველი O, զգեցիր հանդերձ սգոյ *II მფ.14,2;* შეიმოსა მან სამოსელი საგლოველი O, შეიმოსა სამოსელი... გლოვისაჲ S, զգեցաւ նա քուրձ... սգոյ *ესთ.13,2.*

საგმობელ-ი պարսաւելի. հայհոյիչ. նախատինք (საგინებელი, დასაძრახავი) საქებელ არიან სიტყუასა მას და არა საგმობელ, զովելի են յայսմ բանի եւ ոչ պարսաւելի *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.62,11-63;* საგმობელ არს, რომელმან დააგდოს მამაჲ თჳსი O, հայհոյիչ է Աստուծոյ որ ընդ վայր հարկանէ զհայր իւր *ზირ.3,18;* დედაკაცმან, რომელმან არცხჳნოს საგმობელად O, զկին. որ յամօթ առնէ ի նախատինս *ზირ.42,14.*

საგმობელ ქმნა պախարակել: ნუმცა საგმობელ იქმნების, մի՛ պախարակեսցի *თომა მოც.18,18-396,13.*

საგოდრებელ-ი ոճ (გოდორი): მიყავთ ჴელი, ვითარცა მესთულემან (მესდულემან J) საგოდრებელსა ზედა თჳსსა O, անդրէն կրկնեսջիք որպէս կթող յոճ իւր *იერ.6,9.*

საგოზელ-ი ծեփ. բուռ („თეთრი მიწა", გაჯი): განაახლნეს ჴორცნი მისნი, ვითარცა საგოზ-

ლითა კედელი, նորոգեսցէ զմարմին նորա իբրեւ զծեփ որմոյ *იობ 33,25;* განგოზნე იგი საგოზლითა G, განგოზნე იგინი თეთრითა მიწითა B, բռեսցես զնոսա բռով *// შჯ.27,2.*

საგონებელ-ი կարծեցեալ. իմանալի (საფიქრებელი, მისაჩნევი): ეგრჱთ ღმრთად საგონებელ იყო იგი, այնպէս իբրեւ զԱստուած կարծեցեալ լինէր *ფლკტ.135,32-442,4;* იძიე საგონებელი წყაროჲ, խնդրեա՛ զիմանալի աղբիւրն *ფიზ.IX 19-22.*

საგონებელ ყოფა համարել. թուել (მიჩნევა, ჩათვლა): სადა-იგი საგონებელ იყო ლოცვისა შენირვაჲ, ուր համարէին աղօթս մատուցանել *საქ. მოც.16,13;* რომელნი საგონებელ არიან კაცთა მიერ მართალ, որ թուի յաչս մարդկան թէ ուղիղ իցէ *იგ.სოლ.14,12;* საგონებელ იყვნედ თუალთა წინაშე უგუნურთასა მომკუდარ O, թուեցան յաչս անզգամաց թէ մեռան *სიბრძ. სოლ.3,9.*

საგრაგნელ-ი խանձարուր; պատանք (სახვეველი, სუდარა): საგრაგნელთა შეიხურა ჴსნად ცოდვილთა, ի խանձարուրս պատեցաւ վասն փրկութեան մերոյ *ფიზ.XXII 44-51;* არარაჲ აქუნდეს საგრაგნელად მათ (მკუდართა), եւ ոչ գտանին պատանք դոցա *მ.ცხ.219v-239.*

საგრემნელ-ი, საგლემეელ-ი ծարիր (სურმა): იცხო თუალთა შენთა საგრემნელი (საგლემეელი J) O, ամասցես ծարիր յաչս քո *იერ. 4,30.*

საგრილ-ი հովանի. հովանաւոր. վարսաւոր. ծածկոյթ („აჩრდილი“, საფარველი): საგრილსა მისსა ქუეშე მფრინველნი ცისანი დადგრომად DE, აჩრდილსა მისსა ქუეშე მფრინველთა ცისათა დადგრომად C, բաւական լինել ընդ հովանեաւ նորա թռչնոց երկնից բնակել *მრ.4,32;* საგრილსა ფრთეთა მისთასა ესვიდე, ի հովանի թեւոց նորա յուսասցիս *ფს.90,4;* იყოს საგრილი სიცხისაგან J, եղիցի հովանի ի տօթոյ *ეს.4,6;* საგრილსა მისსა ქუეშე განისუენებდენ, ընդ հովանեաւ նորա դադարեսցեն *იეზ.17,23;* ვითარცა საგრილსა ქუეშე მუხასა, გინა თუ ძეწნსა, որպէս ընդ հովանեաւ *მრთ.S.ი. ოქრ.-მარხ.და იონ.110,31-45,4;* ქუეშე ყოველსა ხესა საგრილსა, ի ներքոյ ամենայն հովանաւոր ծառոց *იერ.2,20;* ყოველსა ქუეშე ხესა საგრილსა, ի ներքոյ ամենայն վարսաւոր ծառոց *იეზ.6,13;* ზეთის ხილად შუენიერად საგრილად ხილვით გიწოდა შენ უფალმან, Ձիթենի գեղեցիկ վարսաւոր տեսլեամբ կոչեաց տէր զանուն քո *იერ.11,16;* საგრილ არს სიცხისაგან და საფარველ დღჱ საშოვალსა, ծածկոյթ ի խորշակէ եւ վերարկու ի միջօրէի *ზირ.31,19.*

საგრობა զինուորել (ჯარისკაცობა, ჯარში სამსახური): ვინმე სადა საგრობნ თჳსითა საგზლითა? ո՞ ոք երբեք զինուորիցի իւրովք թոշակօք *I კორ.9,7;* რაჲთა ჰსაგრობდე მას შინა კეთილსა მას საგრობასა, զի դու զինուորիցիս նոքօք զգեղեցիկ զինուորութիւնն *I ტიმ.1,18.*

საგრობა-ჲ զինուորութիւն (ჯარისკაცობა, ჯარში გაწვევა): მოუჴდა მას წიგნი საგრობისაჲ მეფისაგან, պատահեաց այնուհետեւ եւ գիր զինուորութեան ի թագաւորէն *ვარ.816-377,32.*

საგრძნებელ-ი կախարդինք. կախարդութիւն. աղանդ (მისნობისა, სამკითხაო): ჰგონებდა, ვითარმცა პოვა რაჲმე საგრძნებელ მათ თანა, ...թերեւս գոյ ի նոսա կախարդինս *ფლპ.მოც.5,3-305,1;* აქუს ყოველივე საგრძნებელი, ունի զամենայն կախարդութիւնն *ფლპ.მოც.6,1-307,4;* გრძნეული არს კაცი ესე და აღმოიკითხავს რასმე საგრძნებისა... სარტყელსა შინა თჳსსა უპყრიეს საგრძნებელი თჳსი, կախարդ է սա եւ ընթեռնու զաղանդ ինչ... եւ ի գօտի իւր ունի զաղանդ իւր *მ.ცხ.180v-198.*

საგრძნებო աղանդ (სამისნო, სამკითხაო): გრძნეული არს კაცი ესე და აღმოიკითხავს რასმე საგრძნებოსა, կախարդ է սա եւ ընթեռնու զաղանդ ինչ *მ.ცხ.180v-198.*

საგუასლ-ი იხ. საქუსალი

საგუემელ-ი խարազան (შოლტი, მათრახი): საგუემელი საბლისაგან მაგრისა შემზადებული, խարազան չուանեայ կարկամ յոյժ *მ.ცხ. 103r-113.*

საგუმერელ-ი խայթոց (ნესტარი): საგუმერელითა სასიკუდინოჲთა და განგტუეპოს შენ, խայթոցաւք մահու ծակոտէ *ფიზ.XVII 33-38.*

საგურკეელ-ი երաստան (სწორი ნაწლავი): გუემნა იგინი სენითა საგურკელისაჲთა O, ած ի վերայ նոցա հարուածս յերաստանս *I მფ.5,6.*

სადა ուր. ուրեք. երբէք. յով. գուցէ (სად, „ვიდრე“): სადა არს? ուր է *მთ.2,2;* არა მაქუს, სადა დავკრიბო ნაყოფი ესე ჩემი, ոչ գոյ տեղի. ուր ժողովեցից զարդիւնս իմ *ლ.12,17;* ნუ სადა წარსცე ქვასა ფერჴი შენი, մի՛ երբէք հարցես զքարի զոտն քո *მთ.4,6;* არა სადა გიცნოდენ თქუენ, ոչ երբէք գիտէի զձեզ *მთ.7,23;* ნუ სადა წარიტაცოს ვითარცა ლომმან სული ჩემი, գուցէ երբէք յափշտակիցէ որպէս առեւծ զանձն իմ *ფს.7,3;* სადა წარხუალ და ვინაჲ მოხუალ? G, ვინაჲ მოხუალ ანუ ვიდრე ხუალთ? յո՞վ երթաս եւ ուստի՞ գաս *მსჯ.19,17;* ნუ სადა մի՛ գուցէ *მ.ცხ.49v-41.*

სადაგავ-ი մաքրիչ (დასაწვავი): სადაგავნი უკუე და დასაწუელნი... არიან, մաքրիչք եւ կիզիչք դեղք... են *მ.ცხ.49r-40.*

სადამე ուրեք. ուրեմն. երբեմն. երբէք (ზოგჯერ, „ოდესმე"): ჟამ თუ სადამე არნ, եթէ դէպք ուրեք լինիցին *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,11;* ას წლის სადამე იყო, զհարիւրամենի ուրեմն էր *ჰრომ.4,19;* სადამე დედალ არს, სადამე-მამალ, երբեմն արու լինի եւ երբեմն էգ *ფიზ. XXVII 5;* ნუ უკუე მო-სადამე-გკლას შენ, գուցէ երբէք սպանանիցէ զքեզ *იერ.40,15;* სადამე S, ოდესმე G, երբեք *ისუ 6.22,28.*

სადანი ուստի (სადაური): სადანი ხართ, ուստի իցէք *მ.ცხ.235v-257.*

სადაჲთ ուստի՞ („ვინაჲ", ვინაჲცა", „მიერ", საიდან): სადაჲთ (ვინაჲ B) ვერ იხილო იგი მუნით (მიერ B) S, ուստի ոչ տեսանիցես զնա *რიცხ.23,13;* სადაჲთ სუმენ ყრმებნი G, ვინაჲცა სუან მონათა ჩემთა SO, արբցես ուստի հանիցեն ջուր մանկտիք *რუთ 2,9;* სადაჲთ ხარ, კაცო? ուստի՞ իցես այր դու *ი.მოც.58,31-198,10;* სადაჲთ მოიგე სათნოებაჲ ესე? ուստի՞ ստացար զշնորհս զայս *მ.ცხ.28r-24.*

სადა-ღა ո՞ւր (სად): სადა-ღა აღესრულების თქუმული იგი, ո՞ւր կատարի ասացեալն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.6,2-7.*

სადაცა ուստի (სადაც): სადაცა ჰპოოთ?O, ուստի՞ եւ գտանիցէք *გამ.5,11.*

სადაცა შეემთხუევიედ այգորելի: დაჯდა ადგილსა, სადაცა შეემთხუევიედ მას ყოველნი O, նստեալ ի տեղւոջ յայգորելի *I ეზრა 3,15.*

სადარანო, სადარნე, სადარნო դարան. դիտանոց („სამზირი", „სამსტრო", სადარაჯო): მივიდეს სადარანოდ S, წარვიდეს სამზირად G, գնացին ի դարանն *ისუ 6.8,9;* მრავალ სადარნე არს ეშმაკისაჲ O, բազում են դարանք նենգաւորին *ზირ.11,31;* სადარნო G, სამსტრო S, դիտանոց *მსჯ.9,37.*

სადაროთ-ი սադերովք (შუა დარბაზი): რომელი შევიდოდის სადაროთად, მოკუედინ O, որ մտանիցէ ի սադերովքն. մեռցի *IV მე.11,8.*

სადგის-ი հերի: განუჭურიტოს უფალმან მისმან სადგისითა ყური მისი O, ծակեսցէ զունկն նորա հերեամբ *გამ.21,6;* შე-სამე-ეკრას გონებაჲ შენი სადგისსა მაგას, რომლითა ჰკერავ, կապեսցին միտք քո ընդ այդ հերուն որով կարես դու *მ.ცხ.165r-183.*

სადგმელ-ი կապերտ (საკერებელი): დაადგის სადგმელი ნახევისა უმურკველისაჲ, արկանէ կապերտ անթափ *მთ.9,16.*

სადგმელ-ი կայան. գլխադիր (დასადგმელი ადგილი, დასადებელი თავზე): სადგმელი ფერჴთა უფლისა ღმრთისა ჩუენისათა S, կայան ոտից տեառն մերոյ *I ნშტ. 28,2;* დადგეს სადგმელსა თჳსსა, կացին ի կայանին իւրեանց *II ნშტ.30,16;* რომელნი იქმან სადგმელებსა ყოველსა თავსა ყოვლისა ჰასაკისასა გარდაქცევად სულთა O, առնեն գլխադիրս գլխոյ ամենայն հասակաց թիւրել զանձինս *ეზეკ.13,18.*

სადგმელ-ი იქცევის-ი ծոպ մանուածոյ („იქცევისი", ფოჩი): სადგმელთა იქცევისთა ნუ დაადგამ ოთხთავე კიდეთა სამოსლისა შენისათა S, იქცევისნი უქმნე თავსა შენსა ოთხთა ზედა ფესუთა სამოსლისა შენისათა G, ծոպս մանուածոյս արասցես ի վերայ չորեցունց տտնոց հանդերձից քոց *II მჯ.22,12.*

სადგომელ-ი խարիսխ. կայ. տեղի. կարգ („ხარისხი", საფეხური, სადგომი, ადგილი, რიგი): წჳვნი მისნი მარმარინოჲსანი დამტკიცებულ ზედა სადგომელთა ოქროჲსათა O, წჳვნი მისნი მარმარინოჲსანი დაფუძნებულნი ხარისხსა ზედა ოქროჲსასა S, սրունք նորա սիւնք մարմարեայք հաստատեալք ի վերայ ոսկի խարսխաց *ქება 5,15;* დადეგ სადგომელსა შენსა, կաց ի կայի քում *დან.10,11;* მეფე დგა სადგომელსა თჳსსა S, թագաւորն կայր ի տեղւոջն իւրում *II ნშტ.23,13;* სადგომელი, կարգ *II ნშტ.35,15.*

სადგურ-ი մորի. մակաղատեղ. բանակետղ. օթեւանք. իջավան. բոյն. կայք. կայան. պանդոկ. որջ. փարախ. գոմ. տուն. վանք („სავანე", „საბანაკე", ბუნაგი, სადგომი, ბინა, ბუდე, ფარეხი, ადგილი): ლეკუნი ლომთანი... სადგურთავე თჳსთა დაადგრიან, ի մորիս իւրեանց դադարին *ფს.103,22;* სადგურ სამწყსოთა, ի մակաղատեղս հօտից *ეს.17,2;* დაავიწყდა სადგური მათი O, մոռացան զմակաղատեղս իւրեանց *იერ.50,6;* ესე არიან სადგურნი (საბანაკენი B) ძეთა ისრაელისათანი G, այս են բանակետղք որդւոցն Իսրայելի *რიცხ.33,1;* სახლსა მამისა ჩემისასა მრავალ სადგურ არს C, სახლსა მამისა ჩემისასა სავანე მრავალ არიან DE, ի տան հօր իմոյ օթեւանք բազում են *ი.14,2;* რაჲთამცა სცა საზრდელი ვირთა სადგურსა ზედა O, տալ կերակուր գրաստու իւրում յիջավանին *დაბ.42,27;* მფრინველთა ცისათა სადგური, թռչնոց երկնից բոյնք *მთ.8,20;* სადგურნი განსასუენებელისა შენისანი მე თჳთ უწყნი, զկայս հանգստեան քո... ինձէն գիտեմ *ეს.37,28;* მოივლინა [კანჯარი]... მთათაგან სადგურით თჳსით, առաքեալ [իշավայրի]... ի լերանց ի կայանից իւրոց *ფლკტ.143,12-452,1;* რაჟამს

შეილის მარცუალი სადგურსა თჳსსა, յորժամ բնիցէ զհատսն յորջսն *ფიზ.XV 21;* ვითარცა მგელი რაჲ მიეტევებინ სადგურსა კრავთასა, որպէս գայլ յարձակէր ի փարախ գառանց *მსკ.29,22;* იყოს კრეტი საძოვარ სამწყსოთა და სადგურ ცხოვართა O, եղիցի կրետ ճարակ հօտից եւ գոմք խաշանց *სოფ.2,6;* ორბისა არცა სადგური არნ, არცა ბუდე, անգեղ ոչ տուն գոյ. եւ ոչ բոյն *ფიზ.XXII,72;* სადგური მწყემსთაჲ დამადგინებელთაჲ სამწყსოჲსა მათისაჲ, վանք հովուաց եւ մակատեղք խաշանց *იერ.33,12.*

სადგურ-ი ყოველთა-ჲ պանդոկ (სასტუმრო): მოიყვანა იგი ყოველთასა მას სადგურსა, ած զնա ի պանդոկի մի՛ *ლ.10,34.*

სადედაკაცო կանացի არცა შეიმოსოს მამაკაცმან სამოსელი სადედაკაცოჲ G, մի զգեցցի այր զգեստ կանացի *II შჯ.22,5.*

სადედო կնոջական. կանանց (დედაკაცისა, ქალთა): ვისი არს მაფორი ისი სადედოჲ, რომელი ჰკიდავს? ում է այս օգ կնոջական. որ կախեալ կայ *მ.ცხ.162r-177;* წარვიდა მონასტერსა სადედოსა, գնաց ի վանս կանանց *მ.ცხ.123v-141.*

სადევ-ე երասանակակալ სადა არს პირი საშინელი, რომელსა ვითარცა სადევითა ღრუბელნი გეპყრნეს *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრ.* და *ელ.375,35-269,16.*

სადიაკონე սարկաւագանոց (დიაკონთა შესაკრებელი): დაესუენა გუამი მისი სადიაკონესა შინა, դրին զմարմին նորա ի սարկաւագանոցն *მ.ცხ.179r-197.*

სადიდებელ-ი մեծարոյ. գովութիւն: სადიდებელ არიან მეგობარნი შენნი, յոյժ մեծարոյ եղեն բարեկամք քո *ფს.138,17;* სადიდებელად, ի գովութիւն *ნრს.79,9.*

სადილ-ი ճաշ. ընդունելութիւն (წვეულება): ოდეს ჰყოფდე სადილსა გინა სერსა, ნუ ხადი მეგობართა შენთა, յորժամ առնիցես ճաշ կամ ընթրիս մի՛ կոչեր զբարեկամս քո *ლ.14,12;* სადილისა ჟამი არს O, ճաշոյ ժամ է *დან.13,13;* ოდეს ჰყოფდე შენ სადილსა, ხადე, յորժամ առնիցես ընդունելութիւն կոչեա *ლ.14,13.*

სადილობა ճաշել: მოვედით და ისადილენით, եկայք ճաշեցէք *ი.21,12;* ისადილებს მუნ O, անդ ճաշելոց է *დაბ.43,25.*

სადილობა ճաշ („პურისა ჭამა"): უკჳრდა, რამეთუ პირველად არა იბანა ვიდრე სადილობამდე, զարմացաւ զի նախ ոչ մկրտեցաւ յառաջ քան զճաշ *ლ.11,38;* დასხდეს სადილობად, նստան... ի ճաշ *ი.მოც.70,19-223,31.*

სადმე ուրեմն: მაშინღა სადმე, ապա ուրեմն *მსკ.31,3.*

საეზგურო պահապանաց. դիտանոց. դէտ („სამსტურო", საყარაულო, საზვერავი): გოდლითგან საეზგუროჲთ ვიდრე ქალაქამდე მათ ძნელთა O, յաշտարակէ պահապանացն մինչեւ ի քաղաքն ամուր *IV მფ.17,9;* და წარიყვანა იგი აგარაკად საეზგუროდ თხემსა ზედა გამოთლილისასა G, առ զնաց զնա յագարակս դիտանոցին ի կատար կոփածոյն *რიცხ.23,14;* საეზგუროჲთ მისით მოგიწოდე შენ O, სამსტუროთაგან მისთა გიწოდებენ B, ի դիտաց նորա կոչեցի զքեզ *ეს.41,9.*

საეპისკოპოსო, საებისკოპოსო եպիսկոպոսութեան. եպիսկոպոսարան: რომელმან-იგი საყდარი საეპისკოპოსოჲ ოცდაცამეტ წელ იპყრა, կալաւ զաթոռ եպիսկոպոսութեանն ամս երեսուն եւ չորս *ნრს.77,10-8;* სადა ან არს ეკლესია საებისკოპოსო, որ է այժմ եպիսկոպոսարան *ქ.ცხ.118,11-16.*

საერისთაო թէմ (ერისთავის საგამგებლო): მისცა სამშკლდე ძესა თჳსსა საერისთაოჲთა მისითა, ետ... զՇամշոյդէ որդւոյն իւրոյ ամենայն թիմաւն *ქ.ცხ.141,9.*

საერისკაცო աշխարհական (ხალხური, სახალხო, საყოველთაო): არა ვთქუათ პირითა ჩუენითა სიტყუაჲ საერისკაცოჲ, ոչ խօսեսցուք բերանով մերով բան աշխարհական *მ.ცხ.435v-507.*

საერო 1. համաշխարհիկ. 2. պոռնիկ (1. თანამემამულე, 2. გარყვნილი): ვერ პოვა ნავი საეროჲ კაზმულად, ոչ եգիտ անդ նաւ համաշխարհիկ *მ.ცხ.285r-308;* იხილა ვინმე დედაკაცი საეროჲ, ետես կին մի պոռնիկ *მ.ცხ.90r-101.*

საერო ქმნა հրապարակագոյժ լինել (გამოაშკარავება): ოდეს განცხადნეს და საერო იქმნეს յորժամ հրապարակագոյժ լինի *მ.ცხ.71v-83.*

საეროდ հրապարակաւ (საჯაროდ, საქვეყნოდ): საეროდ განუტევნა იგინი და ათავისუფლნა, ազատեաց զնոսա հրապարակաւ *მ.ცხ.223v-243.*

საეშმაკო դիւական (სატანური): არს სიბრძნჱ... ქუეყანისაჲ, მშუმინვიერი, საეშმაკოჲ, է իմաստութիւն... երկրաւոր. շնչաւոր եւ դիւական *ეპ.იაკ.3,15.*

საეჭჳ կարծիք (დასაეჭვებელი): არას უჩუენებდა მას საეჭუსა, ոչ ետու կարծիս նմա ինչ *მცხ.60r-49.*

სავ- յուսալ. ակնունել/ակն կալ. վստահ լինել. ապաստան լինել. պանծանալ. ապասել. յանձնապաստան. քաձալերել („მოსავ ყოფა", იმედი, ლოდინი): ნუცა ესავთ მთავართა O, մի՛ յուսայք յիշխանս *მიქ.7,5;* გესვენ შენ, յուսացին ի քեզ

ფს.9,11; მას წარმართნი ესვიდენ, ի նա հեթանոսք յուսասցին *ეს.11,10;* მე უფალსა ვესვიდე, ես տեառն ակն կալայց *მიქ.7,7;* ესვიდეს მისდამი კაცნი G, მოსავ იყვნეს მისა კაცნი იგი S, վստահ եղեն ի նա արք *მსჯ.9,26;* ესვიდეს მას, ի նա ապաստան լիցի *ზირ.15,4;* յանձնապաստան: დაწუხენით... რომელნი ესავთ სიმდიდრესა J, տրտմեցարուք յանձնապաստանքդ *ეს.32,11;* სახელსა მისსა წარმართნი ესვიდენ, յանուն նորա հեթանոսք յուսասցին *მთ.12,21;* ესავ თავსა შენსა, վստահ ես յանձն քո *ჰრომ.2,19;* არა ვესვიდეთ თავთა თჳსთა, մի՛ յանձինս ապաստանիցեմք *II კორ.1,9;* რომელთა თქუენ ესავთ, յորս դուքն պանծացեալ էք *იერ.5,17;* ვესავ ადრე ხილვასა შენსა, ակն ունիմ ի մօտոյ իսկ տեսանել զքեզ *ეპ.III.ი.1,14;* სრულიად ესევდით მოწევნულსა მას მათსა მადლსა, բովանդակ սպասեցէք հասելոց ձեզ շնորհացն *I ეპ.პეტრე 1,13;* საჭურველსა თჳსსა ესავნ, զզէնս իւր քաջալերեալ *მრთA. ანტ.დ.78,32-21,19;* არა ჴორცთა ვესავთ, ոչ ի մարմին պանծացեալ եմք *ფლპ.3,3.*

სავაზირო խորհուրդ (სათათბირო): არა სავაზიროდ, არცა სამშჯავროდ... არასადა ჴამს მოახლებაჲ, եւ ոչ ի մէջ խորհրդոց եւ յատեանս... ոչ պարտ է մերձենալ *მ.ცხ.282r-302.*

სავალ-ი գնաց. ճանապարհ (გზა): სავალი იყო იგი სამისა დღისაჲ O, իբրեւ գնաց երից աւուրց ճանապարհի *იონა 3,3;* აღმართა სამისა დღისა სავალსა, երեք աւրեայ ճանապարհ էր ընդ ելս *ქ.ცხ.156,7-13.*

სავანე օթեւան. իջավան. վանք. բանակ („სადგური", სადგომი, სასტუმრო): სადა არს სავანე შენი? ու՞ր են օթեւանք քո *ი.1,38;* სახლსა მამისა ჩემისასა სავანე მრავალ არიან DE, სახლსა მამისა ჩემისასა მრავალ სადგურ არს C, ի տան հօր իմոյ օթեւանք բազում են *ი.14,2;* არა იყო მათდა ადგილ სავანესა მას C, ոչ գոյր նոցա տեղի յիջավանին *ლ.2,7;* იყო გზასა ზედა, სავანესა მას, შეემთხჳა მას ანგელოზი უფლისაჲ O, եղեւ ի ճանապարհի յիջավանս պատահեաց նմա հրեշտակ տեառն *გამ.4,24;* სადა არს სავანე? ու՞ր են վանքն իմ *ლ.22,11;* სადა-იგი იყო პირველად სავანე მისი, ուր էինն իսկ յառաջ վանք իւրեանց *რიფს.174,2-104,9;* სავანე, բանակ *ეს.42,11.*

სავანის დადება օթեւանս առնել (დაბინავება): დაიდვეს სავანჱ სამ დღჱ ოდენ O, արարեալ օթեւանս անդ աւուրս երիս *I ეზრა 8,43.*

სავარძელ-ი աթոռ (სკამი): დაუდგეს სავარძელი დედასა მეფისასა O, եդաւ աթոռ մօրն արքայի *III მფ.2,19;* აღვიდა ზედა სავარძელთა თჳსთაგან, յոտն եկաց յաթոռոյ *ფლკტ.145,13-454,24;* დაჯდა იგი... სავარძელთა ზედა განცხადებულად S, նստաւ... աթոռով յայտնապէս *იგ.სოლ.9,14.*

სავაჭრო վաճառ. սեղանաւոր. վաճառաշահ. վաճառական. հրապարակ („ვაჭრობა", „ვაჭარი", „მოფარდული", „უბანი", ბაზარი): წარვიდეს... რომელნიმე სავაჭროსა DE, წარვიდეს... რომელნიმე ვაჭრობად C, գնացին... ոմն ի վաճառ իւր *მთ.22,5;* ჭურჭელი რვალისაჲ მისცეს სავაჭროსა შენსა O, անօթս պղնձիս ետուն ի վաճառս քո *ეზეკ.27,14;* განამრავლებდეს სავაჭროთა შენთა შუვათაგან პილოჲსათა J, յաճախեցին ի կղզեաց զվաճառս քո ժանեօք փղոսկրէից *ეზეკ.27,15;* სიმრავლისაგან სავაჭროთა შენთაჲსა აღავსენ საუნჯენი შენნი O, ի բազմութենէ վաճառաց քոց լցեր զշտեմարանս քո *ეზეკ.28,16;* დადებად შენდა ვეცხლი იგი ჩემი სავაჭროსა DE, ვეცხლი იგი ჩემი მიცემად ვაჭართა C, արկանել զարծաթդ իմ ի սեղանաւորս *მთ.25,27;* რაჲსათჳს არა დასდევ ვეცხლი ჩემი სავაჭროსა? ընդէ՞ր ոչ ետուր զարծաթն իմ ի սեղանաւորս *ლ.19,33;* რომელი დამკჳდრებულ არს შესავალსა ზღჳსასა სავაჭროსა ერთასა, որ բնակեալդ ես ի մուտս ծովուդ վաճառաշահ ազգաց *ეზეკ.27,3;* წარვედით სავაჭროდ (მოფარდულთა C) და იყიდეთ თავისა თქუენისა ზეთი, երթայք ի վաճառականս եւ գնեսջիք ձեզ *მთ.25,9;* სავაჭროჲთ-ღა შევლენედ C, უბანთაგან რაჲ შევიდიან DE, ի հրապարակէ մտեալ *მრ.7,4;* იტაცებდა სავაჭროთაგან, խլէր ի կրպակէ վաճառոցն *მ.ცხ.208r-225.*

სავაჭროთაგან-ი գռեհիկ („სავაჭრო", მდაბიო): მოიყვანნეს სავაჭროთაგანნი (სავაჭროთაგან Ղ) კაცნი ვინმე ბოროტნი, առեալ արս ոմանս գռեհիկս անօրէնս *საქ.მოც.17,5.*

სავენაჴე այգի. որթ („საყურძენი", ზვარი): გამოაგდეს იგი მიერ სავენაჴით DE, განაგდეს იგი გარეშე საყურძენსა მას C, հանին արտաքոյ այգւոյն *მრ.12,8;* ლეღჳ ვისმე ედგა ნერგი სავენაჴესა თჳსსა, թզենի մի էր ուրումն տնկեալ յայգւոջ իւրում *ლ.13,6;* სავენაჴჱ ჩემი არა დავიცევ, զայգին իմ ոչ պահեցի *ქება 1,5;* დავჰნერგენ მე სავენაჴენი O, տնկեցի ինձ այգիս *ეკლ.2,4;* განვრყუნნე სავენაჴენი მისნი, ապականեցից զայգիս նորա *ოვსე 2,12;* დადვა სავენაჴე ჩემი განსარყუნელად O, արար զորթ իմ յապականութիւն *იოვ.1,7.*

სავლტე იხ. სალტე

სავნებელ-ი վտանգ. վնաս. վատթար (საფრთხე, საზიანო): იჴსნენ ყოველთაგან სავნებელთა, փրկեսցես յամենայն վտանգից *მსკ.53,16;* რაოდენსა-ლა შეიქმს ჩუენ შორის სავნებელსა, որքան առնեն մեզ վնաս *მ.ცხ.22r-17;* ვინ განწმიდოს თავი თჳსი სავნებელთაგან საქმეთა, որ ոչ սրբեսցէ զանձն իւր ի վատթար գործոց *მ.ცხ.254r-274;*

სავნებელ ქმნა վնասել (ვნების მიყენება): სავნებელ იქმნის მკითხველთა და მსმენელთა, վնասեսցէ լսելեաց կարդացաւղացն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.56,9.*

სავნო վնասու (საზიანო): საქმე იგი იყო რაჲმე სავნოჲ და არა სარგებელი, էր գործ ինչ վնասու *მ.ცხ.164v-182.*

სავსე լի. ատոք. կատարեալ („სრული", აღსავსე): ათორმეტი გოდორი სავსე, երկոտասան սակառի լի *მთ.14,20;* სავსე წარვედ და ცალიერი შემომაქცია უფალმან G, լի չոգայ եւ ունայն դարձոյց զիս տէր *რუთ.1,21;* მარჯუენაჲ მათი სავსე არს ქრთამითა ႠႢ, աջ նոցա լի է կաշառօք *ფს.25,10;* ერი, რომელი სავსე არს ცოდვითა, ժողովուրդ որ լի է մեղօք *ეს.1,4;* სავსჱ იფქლი DE, სრული იფქლი C, ցորեան ատոք *მრ.4,28;* რაჲთა სიხარული იგი ჩემი იყოს სავსე, զիս ձեր ուրախութիւնն կատարեալ իցէ *ეპ.I.ი.1,4.*

სავსე ფრცხილითა լիամագիլ (მრავალბრჭყალებიანი): ორბმან დიდმან... სავსემან ფრცხილითა ածուի մեծ... լիամագիլ *ეზეკ.17,3.*

სავსება լիր. լրումն. լրութիւն. լիութիւն. անպակաս (სისავსე): უფლისაჲ არს ქუეყანაჲ და სავსებაჲ მისი, տեառն է երկիր լրիւ իւրով *I კორ.10,26;* ჩემი არს ყოველი სოფელი სავსებითურთ მისით, իմ է աշխարհ լրիւ իւրով *ფს.49,12;* აღიძარნ ზღუაჲ სავსებითურთ თჳსით, խռովեսցի ծով լրիւ իւրով *ფს.97,7;* მოოჴრდეს ქუეყანაჲ სავსებით თჳსითურთ, աւերեսցի երկիրն լրիւ իւրով *ეზეკ.32,15;* სავსება, լրումն *კოლ.1,19;* სავსებისა მისისაგან მოვიღეთ ჩუენ ყოველთა მადლი მადლისა წილ, ի լրութենէ անտի նորա մեք ամենեքին առաք շնորհս փոխանակ շնորհաց *ი.1,16;* სული სავსებისაჲ ამათგან მოვიდეს ჩემდა, ոգի լրութեան ի նոցանէ եկեսցէ ինձ *იერ.4,12;* ოხრიდეს ზღუაჲ სავსებითურთ, հնչեսցէ ծով լիութեամբն իւրով *I ნშტ.16,32;* რომელთა საზრდელი და სამოსელი სავსებით აქუნდა, կարգեալ դարման անպակաս *სპკ.83,13.*

სავსებით լիով (სრულად, სისრულით): რაჲთა აქუნდეს სიხარული ჩემი სავსებით თავთა თჳსთა C, զի ունիցին զուրախութիւնն իմ լիով յանձինս իւրեանց *ი.17,13;* აღრაცხენ თთუენი შობისა მათისანი სავსებით? թուիցե՞ս լիով զամիսս ծննդեան նոցա *იობ 39,2.*

სავსებელ-ი դոյլ („სარწყული", ჭურჭელი): არცა სავსებელი გაქუს DE, შენ სარწყული არა გაქუს C, դու քանզի եւ դոյլ իսկ ոչ ունիս *ი.4,11.*

საზარელ-ი արհաւիր-ք. գարշելի. տաղտկութիւն. չարաչար. ահագին (საშინელი, საშინელება): საკრველი და საზარელი იქმნა ქუეყანასა ზედა J, յիմարութիւնք եւ արհաւիրք եղեն ի վերայ երկրի *იერ.5,30;* ესმინოს-მე-ვის ესემლევანი საზარელი დიდი J, ո՞վ որք լուաւ այնպիսի արհաւիրս *იერ.18,13;* საზარელი, գարշելի *IV მფ.23,13;* ნუ ვის უჩნ საშინელ და საზარელ, մի որք համարեսցի յերկիւղ եւ ի տաղտկութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. დაიონ.100,17-27,5;* საზარელნი ფრიად, չարաչարք յոյժ *მთ.8,28;* მომხედა... ხედვითა საზარელითა, նայեցաւ ահագինս *მ.ცხ.312r-338.*

საზაფხულო ամարանոց. ամարաստուն: ჯდა ქორსა მას საზაფხულოსა მარტოდ S, նստէր յամարանոցի ի վերնատանն իւրում միայն առանձին *მსჯ.3,20;* შევმუსრო სახლი იგი გარემო ფრთეედი სახლსა ზედა საზაფხულოსა O, խորտակեցից զապարանս թեւաւորս ի վերայ ամարաստուն ապարանից *ამოს 3,15.*

საზეთე իւղոյ. կամփսակ (ზეთის ჭურჭელი): რქასა მას საზეთესა არა დააკლდეს O, կամփսակ իւղոյն մի՛ նուազեսցէ *III მფ.17,14;* მიიღო რქაჲ იგი საზეთჱ, առցես զսրուակդ իւղոյ *IV მფ.9,3;* მიც... მცირედ ზეთი საზეთესა და ფქვილი საფქვილესა, կայցէ իմ... բայց ափով ալիւր ի սափորի եւ սուղ ինչ ձէթ ի կամփսակի *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 372,10-11-265,26.*

საზეპურო սեպհական. իւր (საკუთარი, თავისა): გამოგირჩია... რაჲთა იყო შენ მისა ერად საზეპუროდ, ընտրեաց... լինել նմա ժողովուրդ սեպհական *II შჯ.7,6;* მე მიგცემ შენ სიკიმასა საზეპუროსა ჩემსა უმეტეს ძმათა შენთა, ես տամ քեզ զՍիկիմ սեփական քան զամենայն եղբարս քո *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკობ 64,1-65;* შეგიწყნარნა თქუენ ერად საზეპუროდ O, առ ձեզ տէր իւր ժողովուրդ *I მფ.12,22.*

საზომ-ი չափ. լար. վիճակ. գունդ („წილი"): ვიქადოთ... საზომითა მით წესისაჲთა, պարծեսցուք... ըստ չափոյ կանոնին *II კორ.10,13;* უბრძანა ესე საზომისა სახჱ ალშჱნებად, հրամայեաց զայս չափ օրինակ շինել *I ეზრა 6,24;* ვინ დადვა საზომი მისი? S, ո՞վ եդ զչափ դորա (երկրի) *იობ 38,5;* რიცხჳ დღეთაჲ და საზომი ჟამთაჲ

მისცა მათ O, թիւ աւուրց եւ չափ ժամանակաց ետ նոցա *ზირ.17,2;* ჴელსა მის კაცისასა ლერწამი საზომით ექუს წყრთა წყრთითა და ერთი ციდა O, ի ձեռին առն ձող չափոյ ի վեց կանգնոյ եւ թզաւ *ეზეკ.40,5;* განზომა ათასი საზომითა მით O, չափեաց հազար չափովն *ეზეკ.47,4;* ვინ მოილო საზომი მის ზედა (ქუეყანასა ზედა)? ո՞վ արկ ի վերայ դորա լար *იობ.38,5;* განუწილა მათ საზომითა დამკვდრებისაჲთა Ղ, განუყო მათ წილითა მკვდრობისაჲთა Շ, վիճակեցայց ի նոսա զվիճակ ժառանգութեան իւրոյ *ფს.77,54;* გარდაუტევეს საზომი იგი და იყო ოც მჴარ, ընկեցեալ զգունդսն գտին գիրկս քսան *საქ.მოც.27,28.*

საზომელ-ი չափոյ, լար (ზომისა): იყო ჴელსა მისსა საბელი მაშჱნებელისაჲ და ლერწამი საზომელი O, ի ձեռին նորա էր լար շինողաց եւ ձող չափոյ *ეზეკ.40,3;* დედაკაცი ერთი ჯდა შორის საზომელსა მას O, կին մի նստէր ի մէջ չափոյն *ზაქ.5,7.*

საზორველ-ი զոհարան. զոհ. նուէր. զոհանոց (სამსხვერპლო, მსხვერპლი, შესაწირავი): განჳმზადნეს საზორველნი განმზადებულებისა მისებრ თჳსისა O, պատրաստեցին զզոհարան ըստ կազմութեան իւրում *II ეზრა 3,3;* ვპოენით საზორველნი ესე, գտաք զոհարանն *ლონგ.191,6-719,15;* არა ყვნეს... შესაწირავნი და საზორველნი ღმერთთა მიმართ უცხოთა, ոչ եւս առասցէ... ողջակէզս եւ զոհս աստուածոց օտարաց *IV მფ.5,17;* უზორვიდეს საზორველსა ღმერთთა სხუათა J, զոհէին զոհս Աստուածոց օտարաց *იერ.32,29;* უზორვიდეს საზორველსა ღმერთთა უცხოთა, նուիրէին նուէրս աստուածոց օտարաց *იერ.19,13;* საზორველნი იგი ოქროჲსანი... ქმნნა O, արար զզոհանոցն ոսկի... *III მფ.7,48.*

საზრდელ-ი, საზრდო կերակուր. պաշար. դարման. ռոճիկ. համբար. սնունդ („როჭიკი", „საჭმელი", „საგზალი", „მოღუაწება", სარჩო, საკვები): საზრდელად მისა იყო მკალი და თაფლი ველური, կերակուր նորա էր մարախ եւ մեղր վայրենի *მთ.3,4;* მიცემად საზრდელი მათი ჟამსა თჳსსა DE, მიცემად როჭიკისა მათა ჟამსა C, տալ նոցա կերակուր ի ժամու *მთ.24,45;* გლოცავ თქუენ მიღებად საზრდელისა, աղաչիմ զձեզ ճաշակել կերակուր *საქ.მოც.27,34;* საზრდელი მუცლისათჳს და მუცელი საზრდელისათჳს, կերակուր որովայնի եւ որովայն՝ կերակրոյ *I კორ.6,13;* იქმნენით მოქენე სძისა და არა მტკიცისა საზრდელისა, եղերուք կարօտք կաթին եւ ոչ հաստատուն կերակրոյ *ჰებრ.5,12;* განჳმზადიან ზაფხულის საზრდელი, պատրաստէ ամառայնւոյ կերակուր իւր *იგ.სოლ.30,25;* ანგელოზთა საზრდელი აჭამე ერსა შენსა, կերակուր հրեշտակաց ջամբեցեր ժողովրդեան քում *სიბრძ.სოლ.16,20;* მოვიღეთ საზრდელი, ընկալաք կերակուր *ი.მოც.64,15-209,6;* ნუ მიიღებ საზრდელსა (|| საჭმელსა)... კაცთაგან, մի առնուր կերակուր ինչ ի մարդկանէ *თე 558-70,11;* აუგო მათ საზრდელი გზასა ზედა O, ետ նոցա պաշար ի ճանապարհ *დაბ.45,21;* საზრდელი G, საგზალი S, պաշար *მსჯ.7,8;* რაჲთა საზრდელი მიიღოს Շ, მოღუაწებისა მიმთხუევად Ղ, դարման գտանել *საქ.მოც.27,3;* ზროხაჲ და ცხოვარი და თხაჲ (მოასხა) საზრდელად მათა O, խաշն եւ արջառս եւ երամակս այծից ի դարման իւրեանց *ივდ.2,8;* საზრდელი, ռոճիկ *მსჯ.17,10;* წარიღეს... ყოველი საზრდელი მათი, առին... զամենայն համբարս նոցա *დაბ.14,11;* ადგილნი საზრდოდ ობოლთა და ქურივთა տեղի սննդեան որբոց եւ այրեաց *ნრს.70,24.*

საზროხე արջառոց (ნახირის სამყოფი): *II ნეშტ. 32,29.*

საზუაობელ-ი պատուական („დიდად წარჩინებული", საპატიო): საზუაობელისა მის სულნელისა წილ O, დიდად წარჩინებულთა სუნელთა წილ S, փոխանակ պէսպէս պատուական իւղոցն *ესთ.14,2.*

საზუერე մաքսաւորութիւն (საბაჟო): მჯდომარე საზუერესა ზედა, զի նստէր ի մաքսաւորութեան *მთ.9,9.*

საზღვარ-ი սահման („ზღვარი"): რაჲთა წარვიდეს საზღვართაგან მათთა, գնալ ի սահմանացն նոցա *ლ.8,39;* იუდა დადგეს საზღვრად მათა ბღუარით კერძო S, იუდა დგეს ზღვრად მათდა სამხრით კერძო G, Յուդայ կացցէ նոցա սահման ի հարաւոյ *ისუ 6.18,5;* შენ დაამტკიცენ ყოველნი საზღვარნი ქუეყანისანი, դու հաստատեցեր զամենայն սահմանս երկրի *ფს.73,17.*

საზღვრის დადება սահմանադրութիւն (მიჯნის დადება): განაჩინნა... საზღვრისდადებანი დამკვდრებისა მათისანი, հաստատեաց... սահմանադրութիւնս բնակութեան նոցա *საქ.მოც.17,26.*

სათანადო կարեւոր (მნიშვნელოვანი, საჭირო): საქმე სულისაჲ ქმნილ არს გარეწარად, ხოლო ჴელთსაქმარი საქმედ სათანადოდ, գործ հոգւոյն լեալ է իբրեւ զաւելորդ. իսկ ձեռագործ է իբրեւ զկարեւոր ինչ *მ.ცხ.242v-264.*

სათანადო ყოფა պարտ լինել („ჯერ-უოფა"): ვითარ სათანადო არს G, ვითარცა ჯერ-არს S, որպէս պարտ իցէ *ისუ 6.18,4.*

სათარგმანებელ-ი ի մեկնել. լուծումն (განსამარტავი): ძნიად სათარგმანებელ თქუმად դժուարապատում (է) ի մեկնել *ჰებრ.5,11;* სათარგმანებელი, լուծումն *// ეპ.პეტრ.1,20.*

სათესავ-ი սերմանելոյ. արտավար (დასათესი, ყანა): დავარდეს... თესლსა სათესავსა, რომელი ითესვის S, անկանիցի... ի վերայ ամենայն սերման սերմանելոյ. որ սերմանիցի *ლევ. 11,37;* ყოველი სათესავი მდინარისაჲ მისგან განჴმეს ხორშაკითა J, ամենայն արտավարք որ ընդ գետոյն գրով վարեալ իցեն խորշակահար ցամաքեսցեն *ეს.19,7.*

სათესველი იხ. გარემო-სათესველი.

სათიბე(ლი) մարգճակ (სათიბი): უნდა, რაჲთამცა განისუენა სათიბესა (|| სათიბელსა) მას შინა პრასტიონსა ევსებიაჲსსა, խորհեցաւ հանգչել ի մարգճակին պռաստին Եւսեբեայ *თე 553-60,14.*

სათნო հաճոյ. հաճոյք. ընդունելի. պարկեշտ. բարի. բարութիւն („მითუალული", მოსაწონი, მისაღები, შესაწყნარებელი, კარგი): ესრეთ სათნო იყო შენ წინაშე, այսպէս հաճոյ եղեւ առաջի քո *ლ.10,21;* გამოიცადეთ, რაჲ იგი არს სათნოჲ უფლისაჲ, փորձեցէք զինչ է հաճոյ տեառն *ეფეს.5,10;* მომიჴსენენ ჩუენ, უფალო, სათნოთა თანა ერისა შენისათა, յիշեա զմեզ. տէր. ընդ հաճոյս ժողովրդեան քո *ფს.105,4;* სათნო მისა არს, ընդունելի է նմա *საქ.მოც.10,35;* სათნოჲ შესწირეთ თქუენ B, მითუალული თქუენი ამსხუერპლეთ G, զընդունելիսն ձեր զոհեսջիք *ლევ.19,5;* აღნათქუემი შენი მან სათნო იყავნ, զուխտս քո ընդունելի արասցէ *ფს.19,4;* სათნო მეფისა მსახური გონიერი, ընդունելի է թագաւորի սպասաւոր իմաստուն *იგ.სოლ.14,35;* განიცდიდა... სათნოსა წესსა ღმრთისმსახურებისასა, տեսանէր... զպարկեշտ վարս աստուածպաշտութեանն *დდ. 124,28;* რაჲ-იგი სათნო იყოს შენ წინაშე, იგიცა ვყოთ O, որ ինչ բարին է առաջի քո արասցուք *IV მფ.10,5;* უკუეთუ ესე თქუენდა სათნო არს, եթէ իցէ բարութիւնդ ի ձեզ *I ნშტ.13,2.*

სათნოდ յընդունելութիւն („მითუალულად", საამოდ, სასიამოვნოდ): სათნოდ მისა და სალხინებელად მისთჳს O, მითუალულად მისსა, ლხინების ყოფად მისთჳს G, յընդունելութիւն նմա առ ի քաւելոյ վասն անձին իւրոյ *ლევ.1,4.*

სათნოება հաճոյք. հաճութիւն. առաքինութիւն. քաջութիւն. մտադիւրութիւն (სიკეთე, სიქველე, სიმხნევე): სათნოებათა მისთა ვჰყოფ მარადის C, զհաճոյսն նորա առնեմ հանապազ *ი.8,29;* ჰყო კეთილი და სათნოებაჲ წინაშე უფლისა, արասցես զբարին եւ զհաճոյսն առաջի տեառն *// შჯ.6,18;* სათნოებისაებრ ნებისა შენისა, ըստ հաճութեան կամաց իւրոց *ეფ.1,5;* რომელი ჰმსახურებდეს სათნოებით, შენირულ იყოს, որ պաշտէ հաճութեամբ ընդունելի եղիցի *ზირ.32,19;* ვიდოდა გზასა მამათა თჳსთასა ყოვლითა სათნოებითა, յորժ հետեւող եղեալ հարցն առաքինութեան *არსტ.67,12;* მან მოიღის სათნოებაჲ G, նա առցէ զքաջութիւն *ზაქ.6,13;* სათნოება, մտադիւրութիւն *ფლპ.1,15.*

სათნო-ყოფა հաճել. հաճոյ լինել. յաչաց ելանել. կամել. ընտրել. յանձն առնուլ. փայփայել („ნება", მოწონება, თვალში მოსვლა, გამორჩევა): შენ სათნო-გიყავ, ընդ քեզ հաճեցայ *ლ.3,22;* სათნო-იყო მამამან თქუენმან მოცემად თქუენდა სასუფეველი, հաճեցաւ Հայր ձեր տալ ձեզ զարքայութիւն *ლ.12,32;* სათნო-იყო უფალმან სიონი, հաճեցաւ տէր ընդ Սիոն *ფს.131,13;* უკუეთუმცა კაცთა სათნო-ვეყოფვოდე, ქრისტჱს მონამცა არა ვიყავ, եթէ տակաւին մարդկան հաճոյ լինէի. ապա Քրիստոսի ծառայ ոչ էի *გალ.1,10;* სათნო-ვეყო მე ჭეშმარიტებასა შენსა, հաճոյ եղէց ճշմարտութեան քում *ფს.25,3;* ღმერთსა არა სათნო-ეყვნეს Աստուծոյ յաչաց ելին *I თეს.2,15;* არა სათნო-კაცმან-იყო დადგრომაჲ G, არა ინება კაცმან მან დადგრომაჲ S, ոչ կամեցաւ այրն ագանել անդ *მსჯ.19,10;* ძე ჩემი, რომელი სათნო-იყო უფალმან, որդի իմ զոր ընտրեաց իւր տէր *I ნშტ.29,1;* არა სათნო ვიყავ, ոչ առնում յանձն *ეს.1,13;* სათნო-იყვის მამამან ძჱ თჳსი, რომელი ჰმონებნ, փայփայէ հայր զորդի զբարւոք ծառայեալն նմա *მალ.3,17.*

სათნო-ჩენა հաճոյ թուել. հաճել. հաճոյ լինել. կամել. յանձն առնուլ. ուղիղ լինել („თნევა", „დაჯერება", „შეთნევა", სათნოდ მიჩნევა): სათნო-უჩნდა იგი წინაშე მისსა S, სთნდა წინაშე მისსა G, հաճոյ թուեցաւ առաջի նորա *მსჯ.14,1;* სათნო-უჩნდა მეფესა... სიტყუაჲ ესე S, დასჯერდა მეფჱ გულითა სიტყუასა ამას O, հաճոյ թուեցաւ բանն արքայի *ესთ.1,21;* სათნო-უჩნდა სიტყუაჲ ესე ამანს S, შესთნდა ჰამანსა სიტყუაჲ იგი O, հաճոյ թուեցաւ Համանայ բանն *ესთ.5,14;* სათნო-მიჩნს უძლურებათა შინა, հաճեալ եմ ընդ տկարութիւնս *// კორ.12,10;* რაჲცა სათნო გიჩნდეს O, որ ինչ հաճոյ իցէ առաջի ձեր

I მფ.11,10; სათნო-უჩნდა პავლეს მის თანა განსლვაჲ, զսա կամեցաւ Պաւղոս ընդ իւր տանել *საქ.მოც.16,3;* უკუეთუ არა სათნო-უჩნდეს, եթէ ոչ առնուցու յանձն *გამ.22,17;* სათნო უჩნდა სიტყუაჲ ესე წინაშე თუალთა ყოვლისა ამის ერისათა, ուղիղ էր բանն յաչս ամենայն ժողովրդեանն *I ნშტ.13,4.*

სათოელ-ი იხ. სათუელ-ი.

სათრობელ-ი օղի („თაფლუჭი", „იყი", ალკოჰოლიანი სასმელი): სათრობელი და იყი არა სუას C, თაფლუჭი არა სუას DE, աւղի մի արբցէ *ლ.1,15.*

სათრომელ-ი ուռկան. ցանց („ბადე"): სდევით-ღა მარჯულ კერძო ნავისა მაგის სათრომელი ეგე და ჰპოოთ C, სდევით ბადჱ ეგე მარჯუ-ენით კერძო ნავისა მის და ჰპოოთ DE, Արկէք յաջակողմն նաւին զուռկանդ եւ գտանիցէք *ი.21,6;* მოიზიდა იგი სათხევლითა და შეიკრიბა იგი სათრომელსა თჳსსა, ձգեաց զնա ցանցիւ իւրով եւ ժողովեաց զնա ուռկանօք իւրովք *ამბ.1,15;* სათრომელი, ցանց *მრთ.S. კირ.იერ.-მარტჳლ.189,34-381,6.*

სათუალავ-ი թիւ (რიცხვი): უკუეთუ სამე უჴმნ რაჲმე საჭიროდ, სათუალავისა მიერ ცხად უყვის, եթէ դիպէր ինչ բան կարեւոր յոյժ ի ձեռն ձեռին եւ թուոյ յայտնէր զայն *მ.ცხ.82r-93.*

სათუელ-ი, სათოელ-ი գրիւ. արդու. քոռ („გრივი", საწყაო): შესწირო... მეათედი სათოელისაჲ სამინდოჲ G, შეწიროს... მეათჱ სამინდოჲსა სათუელი O, բերցէ... զտասանորդ գրուի միոյ նաշիհ *ლევ.5,11;* მეათჱ სათუელისაჲ სამინდოჲ, զտասանորդ գրուի միոյ նաշիոյ *ლევ.6,20;* მეათე სათუელისა B, მეათედი გრივისაჲ G, զտասանորդ գրուին *რიცხ.15,4;* იყო სათუელ ერთ ქრთილი იგი SO, იქმნა ვითარ სათოელი ქრთილთაჲ G, եղեւ արդու մի գարւոյ *რუთ.2,17;* რომელმან სთესის სამ სათუელ, ყოს მან სამ საწყაულ, որ սերմանիցէ արդուս (|| քոռ) վեց, ժողովեսցէ գրիւս երիս *ეს.5,10;* ასი სათუელი იფქლი C, հարեւր քոռ ցորենոյ *ლ.16,7;* იქმნა ათ სათუელ ქრთილი O, լինէր տասն քոռ գարւոյ *ანგ.2,17.*

სათხედ-ი զէնք (საჭურველი, იარაღი): სათხედი და თორნე შეურაცხიეს მას რკინაჲ ბზედ O, զէնք եւ նիզակք քանզի համարի զերկաթ յարդ *იობ 41,18.*

სათხეველ-ი ցանց. ուռկան. գործիք („ბადე"): შეითხინედ სათხეველთა მისთა ცოდვილნი, անկցին ի ցանցս նորա մեղաւորք *ფს.140,10;* ვითარცა თევზნი მონადირებულნი არიან სათხევლითა ბოროტითა O, որպէս ձկանք որսացեալք ցանցիւք չարեօք *ეკლ.9,12;* უთხინეს სათხეველნი მისნი O, սփռեսցէ զցանցն իւր *ამბ.1,17;* ისათხევლებდეს სათხევლითა, արկեալ ուռկան ի ծով *მთ.4,18;* დაუტევნეს სათხეველნი, թողեալ... զգործիսն *მთ.4,20.*

სათხევლობა ձուկն որսալ („თევზობა", თევზაობა): წარვიდეთ სათხევლობად DE, მივიდე თევზობად C, երթամ ձուկն որսալ *ი.21,3.*

სათხეპელ-ი պահանգ (კავი, ჩანგალი, კედელში სიმაგრისათვის დასატანებელი ძელი): ძელისა სათხეპელთა უპყრობდეს ზღუდეთა მისთა, փայտեայ պահանգս կարգէին ի մէջ որմոյն *I ეზრა 6,9;* ძელთა სათხეპელად უპყრობდეს კედელთა მისთა O, փայտս պահանգս դնէին յորմսն *II ეზრა 5,8.*

სათხოველ-ი խնդիր. հայցուած. խնդրելի („თხოვა", სათხოვარი): ვითხოვო თქუენგან სათხოველი G, ვითხოვ მე თქუენგან თხოვასა ერთსა S, խնդրեցից ի ձէնջ հայցուածս ինչ *მსჯ.8,24;* დაეცეს სათხოველისაგან, անկցի ի խնդրելեացն *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.421-93v;* ვერ მიემთხჳა სათხოველსა მას თჳსსა, ոչ եհաս նա խնդրոյն իւրոյ *მ.ცხ.353r-406.*

სათხრელ-ი փայտատ (ბარი): *განს.ი.199,33-85,20.*

სათხრობელ-ი պատմութիւն. դսրովեալ (საამბობელი): მივსცე ეგე იგავად და სათხრობელად ყოველთა შორის თესლთა S, տաց զսա յառակ եւ ի պատմութիւն յամենայն ազգս *II ნშტ.7,20;* სათხრობელმცა ვარ ერისაგან ძჳრ-ძჳრად O, ի ժողովրդենէ իմմէ դսրովեալ *იობ 31,30.*

სათხროლ-ი փայտատ. բրիչ (ბარი, წერაქვი): სათხროლი, რაჲთამცა აღმოვთხარე და დავფალ გუამი ესე, փայտատ որով զերկիրն բրեալ թաղեսցէ զերանելի մարմինն *პავლე თებ.322-15,1;* მოიღო სათხროლი, առ ի ձեռն զբրիչն *მრთ.კ.იერ.გამოჩ.ჯუარ.242,12-;*

სათხჳპლოვან-ი պահանգակապ (კავებით გამაგრებული): ვითარცა-იგი შენებული სახლი სათხჳპლოვანი ჟამსა ძრვისასა არა დაირღჳს O, զոր օրինակ պահանգակապ շինուած ի ժամանակի շարժման ոչ կործանեսցի *ზირ.22,19.*

საიდუმლო գաղտնի. ծածուկ. խորհուրդ. խորհրդական. խորհրդակցութիւն („დაფარული", ფარული): საიდუმლოჲ, რომელი არა გამოჩნდეს, գաղտնի որ ոչ ծանիցի *მთ.10,26;* არცა საიდუმლოჲ DE, არცა დაფარული რაჲ არს C, ոչ եղեւ ինչ գաղտնի *მრ.4,22;* არცა საიდუმლოჲ, რომელი არა საცნაურ იყოს, եւ ոչ գաղտնի որ ոչ ծանիցի *ლ.8,17;* უწყის საიდუმლოჲ გულისაჲ, քննէ զգաղտնիս սրտից մերոց *ფს.43,22;* არა არს საიდუმლოჲ C, არა არს დაფარული DE, չէ ինչ ի ծածուկ

მრ.4,22; საიდუმლოჲ იგი, დაფარული საუკუნითგან, զխորհուրդն որ ծածկեալ էր ի յաւիտեանցն եւ յազգաց *კოლ.1,26;* გუაუწყა ჩუენ საიდუმლოჲ იგი ნებისა მისისაჲ, եցոյց մեզ զխորհուրդս կամաց իւրոց *ეფეს.1,9;* ვერ ცნეს საიდუმლოჲ ღმრთისაჲ, ոչ ծանեան զխորհուրդս Աստուծոյ *სიბრძ. სოლ.2,22;* რაჲ არს ჴმაჲ ესე საიდუმლოჲ? զի՞նչ իցէ հնչումն խորհրդական իմն *მრთ.C.ი.ოქრ.უძლ.შვილ.516-690,29;* საიდუმლო, խորհրդակցութիւն *მრთ.A. ანტ.დ.92,6-69,15.*

საინაჴე աթոռ. բարձ (სკამი, სავარძელი): მოვიდა მეფჱ იგი ტაძრად და დაჯდა საინაჴესა თვსსა O, եմուտ արքայ ի սենեակն ուտել հաց: Եւ նստաւ արքայ յաթոռ իւրում *I მფ.20,25;* ნუ დასჯდები პირველსა საინაჴესა, մի՛ բազմիցիս յառաջին բարձին *ლ.14,8.*

საინაჴესა ჯდომა բազմել: განსუენებულად ზინ საინაჴეთა და ჭამნ და სუამნ და იძინის, ի հանգստեան կայ. բազմի. ուտէ. ըմպէ եւ ի քուն մտանէ *I ეზრა 4,10.*

საისარ-ი նետակալ (საისრე, ისრის სასროლი ადგილი): მოღებად მიწაჲ და შენებად საისართა O, արկանել հող եւ շինել նետակալս *ეზეკ.21,22.*

საისრელ-ი նետ („ისარი", „სატყორცი"): წარვწყმიდო მშვლდი შენი ჴელისაგან შენისა მარცხენისა და საისრელნი შენნი ჴელისაგან შენისა მარჯუენისა O, կորուսից զաղեղն քո ի ձախմէ ձեռանէ քումմէ եւ զնետս քո յաջմէ ձեռանէ քումմէ *ეზეკ.39,3;* გამოვიდეს ვითარცა ელვაჲ საისრელი O, ելցէ իբրեւ զփայլակն նետ նորա *ზაქ.9,14;* საისრელითა ესროდის მტერთა B, ისრითა მისითა ესროდის მტერთა Frg, სატყორცითა მისითა მშვლეიდეს მტერსა G, նետիւք իւրովք նետաձիգ լիցի ի թշնամիս *რიცხ.24,8.*

საიფქლე ցորենոյ („იფქლისა", პურის ყანა): ქუეყანასა ამას საიფქლესა და საქრთილესა S, ქუეყანაჲ იფქლისა და ქრთილისაჲ G, երկիր ցորենոյ եւ գարւոյ *II შჯ.8,8;* ყოველნი ველნი და საიფქლენი და სამწყსონი ჩუენნი და მრონეულნი წინაშე შენსა არიან O, ամենայն դաշտք ցորենոյ եւ հօտք եւ անդեայք... առաջի աչաց քոց *ივდ.3,3.*

საკაპილო սպանդանոց (სამიკიტნო ან სასაკლაო): გიყოფიეს სახლი ღმრთისაჲ... სახლ არაწმიდების და საკაპილო *მ.ცხ.38v-33.*

საკარანო, საკარნო գաւառ. իշխանութիւն. առաջնորդութիւն („სოფელი", საგამგებლო): დაემორჩილა მას... ასოცდაშვდ საკარანო სოფლებისაჲ O, დაიპყრა... ასოცდაშვდი სოფელი S, կալաւ... հարեւր քսան եւ եւթն գաւառ *ესთ.1,1;* ასოცდაშვდთა საკარანოთა მთავართა და ჴელმწიფეთა O, ას ოც და შვდთა სოფელთა და ჴელმწიფეთა S, հարեւր քսան եւ եւթն գաւառաց *ესთ.16,1;* ნუ ითხოვ უფლისაგან საკარნოსა O, մի՛ խնդրեր ի տեառնէ իշխանութիւն *ზირ.7,4;* საკარნონი გონიერთანი განგებულ... არიედ O, առաջնորդութիւն հանճարեղին կարգաւորեալ եղիցի *ზირ.10,1.*

საკარებ-ი դրունք (კარები): საკარები მათი მორჩუნვილი რვალითა, զդրունս նոցա պատեաց պղնձով *II ნშტ.4,9.*

საკაცე մահիճ (ლოგინი): დასდგმიდეს ცხედრებითა და საკაცებითა, դնել պատգարակօք եւ մահճօք *საქ.მოც.5,15.*

საკდემელად յամօթ. առ ամօթոյ. ըստ անարգանաց (შესარცხვენად): არა თუ საკდემელად თქუენდა მივწერ, ոչ եթէ յամօթ ինչ առնելով զձեզ գրեմ զայս *I კორ.4,14;* საკდემელად, առ ամօթոյ *I კორ.6,5;* საკდემელად თქუენდა გეტყვ, ըստ անարգանացդ ասեմ *II კორ.11,21.*

საკეთე այտ. ծնօտ (ლოყა, ღაწვი): ვითარცა ნაქურცენი მრეწეულისაჲ (ბროწეულისაჲ S) საკეთენი შენნი O, իբրեւ զկեղեւ նռան այտք քո *ქება 4,3;* ცრემლნი მისნი ზედა საკეთეთა მისთა O, արտասուք իւր ի վերայ ծնօտից իւրոց *გოდ.იერ.1,2.*

საკერავ-ი կարան. ձեւիչ (ნაკერი; მაკრატელი): დაულბო მას ბაიაჲ და განუმზადა მას საკერავი, ցօղեաց զարմաւն եւ պատրաստեաց զկարանս *მ.ცხ.72r-83;* აქუნდა საკერავი, რომლითა ხევნ ბაიასა, ունէր... ձեւիչ եւ տերեւն արմաւոյ *მ.ცხ.168r-185.*

საკერპო մեհեան. պատկեր-ք. տունկոց („ქანდაკებული", კერპთა ტაძარი): საკერპოსა შინა ინაჴით მჯდომარე, բազմեալ ի մեհենի *I კორ.8,10;* საკერპონი ისრაჱლისანი მოოჴრდენ O, մեհեանք Իսրայելի աւերեսցին *ამოს 7,9;* მიინია საკერპოსა მას აპოლონისსა, եհաս ի մեհեանն Ապողոնի *ფლკტ.154,14-466,29;* გამოვიდა საკერპოჲსა მისგან, ել արտաքս ի տանէ կռոցն *ფლკტ.144,35-454,8;* დაეცა... ყოველნი საკერპონი მისნი და ყოველნი ჴელთქმნულნი მისნი O, დაეცა... ყოველნი ქანდაკებულნი მისნი და ჴელითქმნულნი მისნი B, կործանեցաւ... ամենայն պատկերք նորա եւ ձեռագործք իւր *ეს.21,9.*

საკიდურ-ი անկիւն („კიდე", კუთხე): ლოდი, რომელ შეურაცხ-ყვეს მაშენებელთა, იგი იქმნა თავ სა-

კიდურთა, վէմն զոր անարգեցին շինողքն նա եղեւ գլուխ անկեան *ლ.20,17;* დაარღვა ზღუდისაგანი იერუსალჱმისა ბჭითგან ეფრემისით ვიდრე ბჭედმდე საკიდურისა, քակեաց ի պարսպէն Երուսաղեմի ի դրանէն Եփրեմի մինչեւ ի դուռն անկեան *// ნშტ.25,23;* არა მოიღონ შენგან ქვაჲ საკიდური J, ոչ եւս առնուցուն ի քէն վէմ անկեան եւ վէմ հիման *იერ.51,26;* საკიდურთა ზედა მაღალთა, ի վերայ անկեանց բարձանց *სოფ.1,16;* იგი იქმნა თავ საკიდურთა (კიდეთა C), նա եղեւ գլուխ անկեան *მთ.21,42.*

საკითხავ-ი ընթերցուած. գիրք. ճառ. տախտակ (ნასაკითხი, წიგნი, სიტყვა): იგივე საბურველი საკითხავსა მას ძუელისა შჯულისასა ჰგიეს ალუძარცუეელად, նոյն քող ձգեալ կայ ի վերայ ընթերցուածոց հին կտակարանացն *// კორ.3,14;* თავი საკითხავისაჲ მის, რომელსა იკითხვიდა, იყო, գլուխ գրոցն զոր ընթեռնոյր էր այս *საქ.მოც.8,32;* ვპოვე საკითხავთა შინა მისთა, գտի ի ճառս նորա *ოხკ.10,1;* დასდვა სამჴართა მათ ზედა საკითხავი, եդ ի վերայ նորա զտախտակն *ლევ.8,8.*

საკიცხელ-ი, საკიცხველ-ი այպն կատականաց. ծաղր. նախատ. կատականք. կատակութիւն. ծաղրալից. նշաւակ („საძაგელი“, დასაცინი): ვიქმნენით ჩუენ... საკიცხელ გარემოჲსთა ჩუენთა, եղաք մեք... այպն կատականաց այնոցիկ որ շուրջ էին զմեւք *ფს.78,4;* მყვენ ჩუენ... საცინელ და საკიცხელ გარემოჲსთა ჩუენთა, արարեր զմեզ... ծաղր եւ այպն կատականաց այնոցիկ որ շուրջ էին զմեւք *ფს.43,14;* საკიცხელ იქმნეს ღმერთნი, ծաղր եղեալ աստուածն ձեր *ფლკტ.158,9-472,6;* რაჲთა არა საკიცხელ ვიყო, զի մի՛ նախատ եղէց *თომა მოც.19,13-397,26;* იყოს საკიცხელ იგი თავადი, եղիցի ի կատականս եւ ինքն *იერ.48,26;* მინაჲ გარდაისხა საკიცხელად თქუენდა, հող ի գլուխ լերուք ի վերայ կատակութեանց ձերոց *მიქ.1,10;* საკიცხელითა შიშითა დასნეულდეს, զծաղրալից երկեւղն ախտանային *სიბრძ.სოლ.17,8;* შემრაცხე მე საკიცხელად მათდა G, შემრაცხეს მე საძაგელად მათდა Ղ, եղին զիս նշաւակ իւրեանց *ფს.87,9;* ჰყოფს საბასრავ და საკიცხველ კაცთა, առնէ զնա նախատինք եւ խաղալիք մարդկան *მ.ცხ.453v-540.*

საკიცხელ ქმნა ծաղր լինել. այպն առնել: იქმნა მოაბი საკიცხელ, եղեւ ի ծաղր *იერ.48,39;* საკიცხელ იქმნა აპოლონი, ծաղր եղեալ Ապողոնն *ფლკტ.144,33-454,5;* ნუუკუე საკიცხელ ვიქმნე ძეთა შორის ისრაჱლისათა, մի յանկարծակի այպն առնիցեն զիս որդիքն Իսրայէլի *ღმობ.მობ.187,39-255,30.*

საკიცხელ ყოფა անգոսնել. ծաղր կալ: ნუცა საკიცხელ ჰყოფ მას საშუებლითა შენითა, մի՛ անգոսներ զնա յուրախութեան նորա *ზირ.34,41;* საკიცხელ იყვნენ მისანნი O, ծաղր կայցեն հիծքն *მიქ.3,7.*

საკიცხელად ყოფა ի նշաւակ լինել: საკიცხელად იყვნენ პირსა ზედა ქუეყანისასა, ի նշաւակ եղիցին ի վերայ երեսաց երկրի *იერ.8,2.*

საკლველ-ი զոհ. զենլի. զենումն. սպանդ („მსხუერპლი“, საკლავი): დასწყვდა სოლომონ საკლველები, եզեն Սողոմոն զզոհսն *// ნშტ.7,5;* ნუ საკლველებსა და მსხუერპლებსა შემოჰწირევდით ჩემდა, միթէ զոհս եւ պատարագս մատուցէք ինձ *საქ.მოც.7,42;* საკლველი O, მსხუერპლი G, զոհ *ლევ.4,26;* დაკალთ საკლველები O, զեն զենլիս *დაბ.43,16;* დაკლა თჳსი იგი საკლველი, զեն զզենլիս իւր *იგ.სოლ.9,2;* საკლველი, զենումն *იეზ.39,17;* საკლველები ზუარაკთა და კრავთაჲ, սպանդ զուարակի եւ գառանց *// მფ.6,13.*

საკრებელ-ი շտեմարան (განძისსაცავი, სალარო): ოქროჲთა ალვავსენ საუნჯენი შენნი და საკრებელნი შენნი შენ შორის, ոսկւով լցուցեր զգանձս քո եւ զշտեմարանս քո ի քեզ *იეზ.28,13.*

საკრებულო եղբայրանոց. վանք. հասարակաց (վանք) (მონასტერი): ალაშჱნეს უდაბნოთა ადგილთა საკრებულონი ძმათათჳს, շինէ եւ յանապատ տեղիս եղբայրանոցս *ნრს.70,30-26;* წარგავლინენ თქუენ მის რომლისამე საკრებულოჲსა, առ այլ ումն ծեր առաքեցաք զձեզ յայս ինչ վանս *მ.ცხ.94r-105;* ბერი ვინმე მჯდომარე იყო საკრებულოსა მონასტერსა, ծեր ումն նստէր ի հասարակաց վանս *მ.ცხ.113r-132.*

საკრველ-ი կապանք. կապ. սերկեւլ. շղթայ. սամետէս. ջախջախանք („ბორკილი“, „კრულება“, „სამურუელი“): განხეთქის საკრველი, խզէր զկապանս *ლ.8,29;* შეკრეს იგი საკრველებითა რვალისაჲთა G, შეკრეს იგი ბორკილითა რვალისაჲთა S, կապեցին զնա երկաթի կապանօք *მსჯ.16,21;* საკრველნი მათნი ვინ განჰჴსნა? ո՞վ ելոյծ զկապանս նորա *იობ 39,5;* საკრველითა სიყუარულისაჲთა, կապանօք սիրոյ իմոյ *ოვსე 11,4;* კრულნი ყოველნივე საკრველითა რკინისაჲთა, կապեալ զամենեսեան երկաթի կապանօք *ანდ.-*

ანატ.27,7-307; ყოველი ფიცი საკრველისაჲ G, ყოველი ფიცი კრულებისაჲ B, զամենայն երդումն կապոյ *რიცხ.30,14;* განიჴსენ საკრველი ეგე ქედისაგან შენისა, լոյծ զկապ պարանոցի քո *ეს.52,2;* არა დაკრულ იყოს საკრველითა მას ზედა G, არა იყოს შეკრული და სამურუელი მას ზედა B, ոչ իցէ խփեալ կամ սերկեալ *რიცხ.19,15;* საკრველითა რკინისაჲთა, երկաթի շղթայիւք *ნრს.75,5;* შემუსრეს უღელი და განხეთქნეს საკრველნი, խորտակեցին զլուծն եւ խզեցին զսամետէս *იერ.5,5;* გარე-მომადგეს მე საკრველნი ჯოჯოხეთისანი და მახენი სიკუდილისანი მომენივნეს მე, պաշարեցին զիս ջախջախանք մահու *// მფ.22,5.*

საკრველ-ი პირისა-ჲ բերանակապ: *იზტ.116,23.*

საკრძალავ-ი պատկառելի (მოსარიდებელი): ვეზრახებოდით ოდესმე პირთა საკრძალავთა, խօսին ընդդէմս միմեանց եւ առաջի իրերաց սուրբս եւ պատկառելիս *მ.ცხ.154v-170.*

საკუდინელ-ი մահապարտել (სასიკვდილო): ღირს მყავ მე ცოდვილი ესე და მასწავლე მე არა საკუდინელად, արժանի արարեր զիս զեղատրս խրատել եւ ոչ մահապարտել *ფლკტ.156,17-469,27.*

საკუეთელ-ი հատող (მოსაკვეთი იარაღი): მოვიდა მკურნალი იგი ალთქუმისაებრ თჳსისა საკუეთელთა თანა თჳსთა და მახჳლთა, რაჲთა გარდაჰკუეთოს ფერჴი მისი, եկն բժիշկն ընդ առաւօտն ըստ ուխտելոյն եւ ունէր զհատող սուրն. զի հատցէ զոտս նորա *მ.ცხ.171v-188.*

საკუერთხ-ი ողջակէզ. զոհ (საკლავი, შესაწირავი, მსხვერპლი): რაჲთამცა შეწირეს მას ზედა საკუერთხი O, մատուցանել ի վերայ նորա ողջակէզս *I ეზრა 5,49;* საკუერთხი ცოდვათათჳს არა ითხოვე Ⴀ, զողջակէզս եւ զվասն մեղացն ոչ խնդրեցեր *ფს.39,7;* ყოველნი ოთხფერჴნი ვერ კმა არიან საკუერთხად O, ամենայն չորքոտանիք չեն բաւական յողջակէզս *ეს.40,16;* სათნომცა გეყოფით შენ, ვითარცა საკუერთხი ვერძთაჲ, ընդունելի լիցուք որպէս ողջակէզս խոյոց *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 120,12;* ალაშენეს საკურთხეველი იგი საკუერთხთაჲ უფლისა ღმრთისა ისრაჱლისაჲ შეწირვად მას ზედა საკუერთხი, շինեցին սեղանն զոհից տեառն Աստուծոյ Իսրայէլի մատուցանել ի վերայ նորա ողջակեզս *// ეზრა 3,2;* საკუერთხნი არა მთნდეს მე, զոհք ձեր ինձ ոչ քաղցրացան *იერ.6,20;* შეწირეს მას დღესა შინა საკუერთხები დიდ-დიდები O, զոհեցին յաւուր յայնմիկ զոհս մեծամեծս *ნეემ.12,39.*

საკუთარ-ი կատարեալ (თავისიანი, ახლობელი): მონაჲ არს იგი საკუთარი ღმრთისაჲ, կատարեալ ծառայ Աստուծոյ է նա *მ.ცხ.47r-39.*

საკუთარ-ყოფა սեփականեցուցանել (საკუთრად მიჩნევა, დასაკუთრება): საკუთარ-იყვნა ორნი იგი ძენი იოსებისნი, սեփականեցոյց երանելին Յակոբ զերկուս որդիսն Յովսեփայ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.48,9-49.*

საკუმეველ-ი խունկ. ծուխ. խնկենի („სულნელი“, საკმეველი): ჰხუდა მას საკუმეველისა კუმევაჲ DE, ետաս նմա խունկ արկանել *ლ.1,9;* შეგრაგნეს იგი მჩუარითა საკუმეველითურთ C, შეჰგრაგნეს იგი ტილოებითა, არდაგებითა, სულნელთა მათ თანა DE, պատեցին կտաւովքն խնկովքն հանդերձ *ი.19,40;* აჰრონ და ძენი მისნი აკუმევედ საკუმეველსა S, Ահարոն եւ որդիք նորա ծխէին խունկս *1ნშტ.6,49;* არა მიყიდე მე ვეცხლითა საკუმეველი, ոչ գնեցեր ինձ խունկս արծաթոյ *ეს.43,24;* ტაძარი იგი ალივსო საკუმეველითა, տունն լի եղեւ ծխով *ეს.6,4.* მოიღეთ... ფურცელი მურტისაჲ საკუმეველთაჲ S, բերէք... տերեւս մրտոց խնկենեաց *ნეემ.8,15.*

საკუმეველი-ლერწამ-ი խունկեղէգն: *ქება 4,14.*

საკურთხეველ-ი սեղան. զոհարան. զոհանոց. բագին. խորան („ბომონი", სამსხვერპლო): მარჯულ საკურთხეველისა მის საკუმეველთაჲსა C, ընդ աջմէ սեղանոյ խնկոցն *ლ.1,11;* სცვიდენ მღდელობასა მათსა და ყოველსავე საკურთხეველისასა (ყოველთა ბომონისათა G) B, պահեսցեն զքահանայութիւնն իւրեանց եւ զամենայն ինչ զսեղանոյն *რიცხ.3,10;* ალჰმართეს საკურთხეველი და შეწირეს შესაწირავი, ուղղեցին զսեղան եւ մատուցին պատարագ *ვარ.817-378,17;* საკურთხეველი, զոհարան *იპ.რომ.კურთხ.მოს.152-153;* საჴუმილავი მათი... სასანთლე და საკურთხეველნი, պահպանութիւն նոցա... աշտանակն եւ զոհանոցքն *რიცხ.3,31;* დაამჴუა სერტყები და საკურთხეველნი, ի բաց եբարձ զանտառսն եւ զբագինսն *// ნშტ.34,7;* ვითარცა... ალვიდეს საკურთხეველად და იწყეს შეწირვად მსხუერპლისა, իբրեւ ելին ի խորանն կատարել զխորհուրդն *მ.ცხ.407v-460.*

საკურნებელ-ი բժշկութիւն. ողջացուցանող (გამკურნებელი): წამლისა მის საკურნებელისა გემოჲს ხილვად, վղեղ բժշկութեան ճաշակեսցես *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,5-43,21;* წამალი

საკურნებელი, ողջացուցանող դեղ *მ.ცხ.49r-40.*

საკუფხებელ-ი ճռաքաղութիւն („ნაფურცლის ზედა", კუფხლის შეგროვება): ანუ არა უმჯობეს არსა საკუფხებლები ეგე ეფრემისი, ვიდრელა სასთულებელი აბეზერისი? S, ანუ არა უმჯობესობს ნაფურცლის ზედაები მისი, ვიდრე სასუთლე ფიეზირისი? G, ոչ ապաքէն լաւագոյն է ճռաքաղութիւնդ Եփրեմի քան զկութսն Արեզերայ *მსჯ.8,2.*

საკუხ-ი ծամակալ (თმის სამაგრი): მოუღოს... საკუხები და ვარლლები და საცხინველები O, հանցէ... զծամակալս եւ զպսակակալս եւ զմահիկս *ეს.3,19.*

საკვრველ-ი զարմանալի-ք. զարմանալի. զարմանք. սքանչելի. սքանչելիք. նշան, հրաշակերտ, ահաւոր. սքանչելապէս. սքանչելաշուք („განკვრვება", „საშინელი"): დაუკვრდა მათ საკვრველითა დიდითა C, განუკვრდებოდა მათ განკვრვებითა დიდითა DE, զարմացան մեծաւ զարմանելեօք *მრ.5,42;* საკვრველი G, საშინელი S, զարմանալի *II შჯ.28,59;* საკვრველად განწესებული, զարմանալի յօրինեալ *ქება 6,9;* ყო საკვრველი შორის ერსა მისსა O, արար զարմանալիս ի ժողովրդեան իւրում *ზირ.34,9;* ძილი საკვრველი დაედვა მას ზედა, քուն զարմանալի անկանէր ի վերայ նորա *ფლკტ.156,25-469,37;* არა საკვრველ არს, չեն ինչ զարմանք *II კორ.11,14;* გიკვრდინ საკვრველი O, զարմացարուք զարմանս *ამბ.1,5;* არს საკვრველ წინაშე თუალთა ჩუენთა, եւ է սքանչելի յաչս մեր *მთ.21,42;* რომელმან ჰყვი საკვრველი, որ առնես զսքանչելիս միայն *ხბსტ.139,24-10;* ყო საკვრველი და სასწაული ქუეყანასა ზედა ⊏, ქმნა ნიშები ქუეყანასა ზედა Ⴂ, արար զնշանս եւ զարուեստս ի վերայ երկրի *ფს.45,9;* რომელი ნარეწევის გამოუკითხველთა, დიდებულთა და საკვრველთა, որ հասանէ անքննականաց, փառաւորաց եւ հրաշակերտաց *იობ 34,24;* ხილვითა საკვრველ, ահաւոր տեսլեամբ *თე 552-29,20;* გიძღოდის შენ საკვრველად მარჯუენე შენი, առաջնորդեսցէ քեզ սքանչելապէս աջ քո *ფს.44,5;* ვიხილე კაცი ერთი... საკვრველად შუენიერი, տեսանէի այր մի... սքանչելաշուք *პოვნა სტეფ.658,14-499,11.*

საკვრველება սքանչելիք. զարմանք. զարմացումն („განსაკვრვებელი", საოცრება): იხილეს... საკვრველებანი იგი, რომელ ქმნნა C, տեսին... զսքանչելիսն զոր արար *მთ.21,15;* მიუთხრა მე ყოველი საკვრველებაჲ შენი, պատմեցից զամենայն սքանչելիս քո *ფს.9,2;* აღგიარებენ ცანი საკვრველებასა შენსა ⊏, խոստովան եղիցին երկինք սքանչելեաց քոց *ფს.88,6;* საკვრველება O, განსაკვრვებელი S, սքանչելիք *ესთ.13,10;* აწ გურწმენა, რაჟამს ვიხილენით საკვრველებანი მისნი, այժմ հաւատամք յորժամ տեսաք զսքանչելիսս *ფლპ.მოც.9,5-315,5;* რომელცა საკვრველებითა დიდითა აუწყა ეპისკოპოსსა, որ մեծաւ զարմացմամբ ազդ արարեալ եպիսկոպոսին *ატმ.110,13;* დიდი საკვრველებაჲ ვიხილეთ, զարմանս մեծամեծս տեսաք *თე 9,17-79,9.*

საკვრველთმოქმედ-ი սքանչելարար, սքանչելագործ (სასწაულმოქმედი): საკვრველთმოქმედი, սքանչելարար *მრთ.S.კირ.იერ.-ადგ.167,18;* საკვრველთმოქმედი, սքանչելագործ *თ̃ე 551-58,8.*

საკვრველ-ყოფა սքանչելիս առնել. զարմանք լինել: საკვრველ-ყო უფალმან წმედაჲ თჳსი, սքանչելիս արար տէր սրբոյ իւրում *ფს.4,4;* არა საკვრველ არს, უკუეთუ თქუენ არა იცით, ոչ են զարմանք եթէ դուք ոչ գիտէք *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტვლ.188,10-378,2.*

სალბუნ-ი սպեղանի. դեղ (მალამო): არა არს სალბუნი დასადებელ, չիք սպեղանի ի վերայ դնել *ეს.1,6;* არცა სალბუნი ჰკურნებდა მათ O, եւ ոչ սպեղանիք բժշկեցին զնոսա *სიბრძ.სოლ.16,12;* სალბუნი, դեղ *ეზეკ.30,21.*

სალერკოლოტო երկրորդ („შემდგომი სამეუფოჲ, მეორე, შემდგომი): საჯდომელსა სალერკოლოტოსა ჯდა იგი O, შემდგომი სამეუფოჲ საყდარი დაეპყრა S, զոր յերկրորդ աթոռս իմում նստուցեալ պատուեցաք *ესთ.16,11.*

სალენავ-ი կալ. հունձ (კალო, მკა): მოიწიოს თქუენი სალენავი სთულად G, հասանիցեն ձեր կալք ի կութս *ლევ.26,5;* ვითარცა რომელნი-იგი იხარებდეს სალენავსა ზედა J, որպէս ուրախ լինիցին ի հունձս *ეს.9,3.*

სალმობა ցաւ. երկն. ախտ. հարուած. վիշտ կեղ. կարօտութիւն. վաստակ. անձկութիւն („ჭირი", ტკივილი, სენი, გვემა, მწუხარება): მუცლადილო სალმობაჲ, յղացաւ ցաւս *ფს.7,15;* სალმობანი ჩემნი განმიახლდეს, ցաւք իմ նորոգեցան յիս *ფს.38,3;* რომელნი ჰშჭამთ პურსა სალმობისასა, ոյք ուտէք զհաց ցաւոց *ფს.126,2;* სალმობასა მას წყლულებისა მათისასა ულხინოს J, զցաւս վիրաց քոց բժշկեսցէ *ეს.30,26;* იცის დათმენაჲ სალმობათაჲ, գիտէ համբերել ցաւոց *ეს.53,3;* დასაბამი

სალმობათაჲ, սկիզբն է երկանց *მთ.24,8;* დაჰჴსნნა სალმობანი სიკუდილისანი, լուծեալ զերկունս մահու *საქ.მოც.2,24;* მოიწიოს მათ ზედა მომსრველი, ვითარცა სალმობა შობადისა, հասցէ նոցա սատակումն. որպէս երկն յղւոյ *I თეს.5,3;* სალმობამან შეიპყრნეს იგინი, երկունք կալցին զնոսա *ეს.13,8;* სალმობათა შემიპყრეს მე, ვითარცა შობადი, երկունք կալան զիս իբրեւ զծննդականն *ეს.21,3;* რაოდენთა ჰქუნდა სალმობაჲ, որք ունէին ախտ ինչ *მრ.3,10;* არა მოიჴსენიან მწუხარებაჲ და სალმობაჲ O, ոչ երբեք յիշեն զտրտմութիւն եւ զախտս ինչ *I ეზრა 3,20;* განკურნნა... სალმობათაგან, բժշկեաց... ի հարուածոց *ლ.7,21;* სალმობათა (ჭირთა C) ჯოჯოხეთისათა მომიცვეს მე, վիշտք դժոխոց պաշարեցին զիս *ფს.17,6;* გგუემოს შენ უფალმან სალმობითა მეგჳპტელთაჲთა S, հարցէ զքեզ տէր կեղով եգիպտացւոցն *II შჯ.28,27;* პური შენი სალმობით ჭამე O, զհաց քո կարօտութեամբ կերիջիր *ეზეკ.12,18;* კაცი სალმობათა შინა შურებინ თავით თჳსით, այր ի վաստակս ջանայ անձին իւրում *იგ.სოლ.16,26;* ჭირი და სალმობაჲ ვპოვე, զնեղութիւն եւ զանձկութիւն գտի *ფს.114,3.*

სალმობიერ-ი ցաւագին, յերկունս, ախտ. ախտաժէտ (ტკივილიანი): მწყევა წყევაჲ სალმობიერი, անէծ զիս անէծս ցաւագինս *III მფ.2,24;* სალმობიერ არს წყლულებაჲ ეგე შენი J, ցաւագին են հարուածք քո *იერ.10,19;* წყლულებითა სალმობიერითა ფრიად, ցաւագին հարուածովք յոյժ *იერ.14,17;* ტიროდა სალმობიერითა გულითა, ողբայր ցաւագին սրտիւ *ფლკტ.149,9-459,34;* ვითარცა გული დედაკაცისა სალმობიერისაჲ, իբրեւ զսիրտ կանանց յերկունս *იერ.48,41;* მიგუცნა ჩუენ ჴელთა ბუნებასა სალმობიერსა, մատնեաց զմեզ ի ձեռս բնութեան ախտից *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.101,1-27,17;* სალმობიერი, ախտաժէտ *თომა მოც.14,24-389,9.*

სალოცველ-ი աղօթից („თავყუანისსაცემელი“, სალოცავი): სახლ სალოცველ ერქუას DE, სახლ თავყუანისსაცემელ ეწოდოს C, տուն աղօթից կոչեսցի *მრ.11,17.*

სალტე, საელტე ապարանջան: შევასხენ მას საყურნი და სალტენი ჴელთა მისთა O, եդի գինդս յականջս նորա եւ ապարանջանս ի ձեռս նորա *დაბ.24,47;* შეგასხენ სალტენი ჴელთა შენთა, եդի ապարանջանս ի ձեռս քո *ეზეკ.16,11;* აღვჰჴადე... საელტე მკლავსა მისსა O, առի... զապարանջանս ի բազկէ նորա *II მფ.1,10;* მოუხუნა დავით საელტენი იგი ოქროჲსანი O, առ Դաւիթ զապարանջանս ոսկիս *II მფ.8,7.*

სალხინებელ-ი քաւութիւն. քաւել: (განსაწმედელი, მისატევებელი): აგრილობდა სალხინებელსა მას, որ հովանի ունէին ի վերայ քաւութեան *ჰებრ.9,5;* კიდობანი იგი შჯულისაჲ და სალხინებელი იგი მას ზედა O, զտապանակ կտակարանացն եւ զքաւութիւնն որ ի վերայ նորա *გამ.31,7;* მისცა... სახე... სახლისა სალხინებელისა S, ետ... զօրինակ... տանն քաւութեան *I ნშტ.28,11;* სალხინებელად სულთა თქუენთათჳს O, քաւել վասն անձանց նոցա *გამ.30,16.*

სამ-ი երեք (3): სამ დღე და სამ ღამე, զերիս տիւս եւ զերիս գիշերս *მთ.12,40;* სამი სახჱ არს ლომისაჲ, երեք բարք են առեւծու *ფიზ.II 11.*

სამ და ორმეოც քառասուն եւ երեք („ორმეოცდასამი“): იქმნა აღხილვაჲ სამ და ორმეოც ათასეულნი G, იყო აღხილვაჲ მათი ორმეოცდასამ ათას B, եղեւ հանդէս նոցա քառասուն եւ երեք հազարք *რიცხ.26,7.*

სამ ნაწილად განყოფა ընդ երիս բաժանել („განსამწილება“) *II შჯ.19,3.*

სამნი და ოცი და ას-ი հարեւր եւ քսան եւ երից („ასოცდასამი“): იყო სამთა და ოცისა და ასისა წლისაჲ G, იყო ას ოცდასამ წლისა էր հարեւր եւ քսան եւ երից ամաց *რიცხ.33,39.*

სამ წლისა երեմեան (სამი წლის): მომგუარე მე დიაკეული სამ წლისაჲ, առ դու ինձ երինջ երեմեան *დაბ.15,9.*

სამაგდარ-ი խոյակ (სვეტისთავი): სუეტთა ზედა სამაგდარები ქოთარეთსა მას, ի վերայ խոյակաց սեանցն զքովքարովքն *II ნშტ.4,12.*

სამაელ Սամայել. բանսարկու (ეშმაკთა მთავარი): ვიხილე სამაელ ყოველსა თანა მჴედრობასა მისსა, եւ տեսի ես անդ նստեալ զՍամայել եւ կային առաջի նորա ամենայն զօրք իւր *მ.ცხ.151r-168;* მე სამაელ ვარ და სატანა, եւ բանսարկուն սատանայ իցեմ *მ.ცხ.300r-323.*

სამალავ-ი, სამალველ-ი դարան. սոր. թաքուստ (სორო, დასამალავი): იქმნნეს... სამალავები მთათა შინა და ქუაბები და დაკიდებულები G, արարին... սորս ի լերինս եւ այրս եւ ամուրս *მსჯ.6,2;* და-მე-ემალოსა კაცი სამალველსა? եթէ թաքիցէ՞ մարդ ի թաքստեան *იერ.23,24;* აქუნდა ბერსა სამალავი, ունէր ծերն դարան ինչ *მ.ცხ.145v-162.*

სამამაკაცო առն (მამაკაცისა): სამოსელი სამამაკაცო, հանդերձ առն *მ.ცხ.186v-222.*

სამამო առնացի (მამაკაცისა): შეიმოსა სამოსელი სამამოჲ, զգեցաւ զգեստ առնացի *ანდ.-ანატ.222,4.*

სამარადისო միշտ. մշտնջենաւոր. հանապազ. հանապազորդ (მუდმივი): სამარადისო, մշտնջենաւոր *ჰებრ.7,3;* მოვიდა სამარადისოჲსა მამისაგან, առաքեցաւ ի մշտնջենաւոր հաւրէն *ფიზ.II 24;* იგი სამარადისო არს, նա մշտնջենաւոր է *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.89,22;* აღასრულებდეს სამარადისოსა კანონსა, զկանոնն հանապազ կատարէր *შუშ.I 28;* სამარადისო հանապազորդ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.152-153;* სამარადისოდ ილოცავს, միշտ աղօթեսցէ *მ.ცხ.69v-81.*

სამარადისოდ միշտ. ցանգ. մշտնջենաւոր. հանապազ („მარადის"): სამარადისოდ, միշտ *ჰებრ.7,25;* წლითი-წლად მსხუერპლსა შესწირვედ სამარადისოდ, ամի ամի զնոյն պատարագս մատուցանեն ցանգ *ჰებრ.10,1;* სამარადისოდ, մշտնջենաւոր *ჰებრ.10,12;* სამარადისოდ G, მარადის S, հանապազ *ლევ.6,13;* სამარადისოჲ აღმომადინებელი წყარო, հանապազաբուղխ աղբիւր *ფლკტ.147,31-458.*

სამარე գերեզման. շիրիմ („საფლავი"): მიმსგავსებულ ხართ სამარეთა განგლორწნილთა (საფლავთა განგოზილთა DE) C, նման էք գերեզմանաց բռելոց *მთ.23,27;* დადვა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა C, დადვა იგი საფლავსა გამოკოდილსა DE, եդ ի կռածոյ գերեզմանի *ლ.23,53;* სამარე ზე აღებულ არს ჴორცი მათი, որպէս գերեզման բաց է կոկորդ նոցա *ფს.5,10;* კაპარჭნი მათნი, ვითარცა სამარე აღებული, կապարճք նորա իբրեւ զգերեզմանս բաց են *იერ.5,16;* შთააგდო მძორი მისი სამარესა ძეთა ერისა მისისათა, ընկէց ի շիրիմ որդւոց ժողովրդեան իւրոյ *იერ.26,23;* შევიდა სამარესა ერთსა და დაჰჴშა კარი სამარისაჲ მის, մի ի շիրիմաց անտի եմուտ ի ներքս եւ նա ած փակեաց արտաքուստ զդուրսն *მრთ.A.ანტ.დ.81,11-12-24,31.*

სამართალ-ი իրաւունք. արդարութիւն. դատաստան. աւրէնք. ուղղութիւն. ճշմարիտ. ուղիղ („მშჯავრი", „საშჯელი", „მართალი", სიმართლე, კანონი, ჭეშმარიტი, სწორი): სამართალნი წარმართთა მიუთხრნენ, իրաւունս հեթանոսաց պատմեսցէ *მთ.12,18;* სამართალთა ჩემთა ჰყოფდეთ B, მშჯავრნი ჩემნი ყვენით G, զիրաւունս իմ արասջիք *ლევ.18,4;* ესე სამართალები არს, რომელი წინა დაუდვა მათ, այս իրաւունք են զոր դիցես առաջի նոցա *გამ.21,1;* ისმინე სამართალთა და მშჯავრთაჲ, რაოდენთა მე გასწავებ G, լուր իրաւանց եւ դատաստանաց զոր ես ուսուցանեմ *II შჯ.4,1;* ჰყავ მშჯავრი ჩემი და სამართალი, արարեր զդատաստանս իմ եւ զիրաւունս *ფს.9,5;* პატივსა მეუფისასა სამართალი უყუარს, պատիւ թագաւորի զիրաւունս սիրէ *ფს.98,4;* სამართალი დედისაჲ დაამტკიცა ძეთა ზედა O, զիրաւունս մօր հաստատեաց ի վերայ որդւոց *ზირ.3,3;* გზანი მისნი სამართალ [არიან] J, გზანი მისნი მართალ [არიან] O, շաւիղք նորա իրաւունք *დან.4,34;* არა გამოვალს სრულიად სამართალი O, իրաւունք ի գլուխ ոչ ելանեն *ამბ.1,4;* სამართალი ჩუენდა მომართ განცხადებულად გჳჩუენა, զարդարութեան մեզ յայտնապէս ցուցեալ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.42-43;* სიმდაბლითა მისითა (თჳსითა Ⴊ) სამართალნი (საშჯელი Ⴊ) მისნი მიეხუნეს, ի խոնարհութեան նորա դատաստան նորա բարձաւ *საქ.მოც.8,33;* სამართალნი შენნი ტკბილ არიან, դատաստանք քո քաղցր են *ფს.118,39;* სამართალსა არა შჯიდეს, դատաստան արդար ոչ դատեցան *იერ.5,28;* მსგავსად სამართლისა მის ასულთაჲსა უყოს მას, ըստ օրինաց դստերաց արասցէ նմա *გამ.21,9;* ქმნა იოსია სამართალი წინაშე უფლისა O, արար ուղղութիւն առաջի տեառն *IV მფ.22,2;* სამართალსა ვიტყჳთ, զճշմարիտն խօսիմք *ან.ებრ.195,39-319,14;* ვიცით, რამეთუ სამართალსა (მართალსა DE) იტყჳ, գիտեմք եթէ ուղիղ խօսիս *ლ.20,21;* მთავარნი სამართლით მთავრობენ, իշխանք իրաւամբք տիրեսցեն *ეს.32,1.*

სამართალ ყოფა պարտ լինել (ჯერ-ყოფა): სამართალ არს ძლევაჲ ბუნებითთა ვნებათაჲ, յաղթել պարտ է բնական կարեաց *თავნი I ეპ.პეტრ.(6).*

სამართლად յիրաւի (სამართლიანად): *მრთ.A.ანტ.დ.75,15-17,9.*

სამარისმძარცუველ-ი գերեզմանակրկիտ (საფლავების მძარცველი): რაჲსათჳს სამარისმძარცუველთა მათ დარჩი? ընդէ՞ր բնաւ զդիակապուտս զգերեզմանակրկիտսն պատժէք *მრთ.D.კირ.იერ.აღდგ.261,2-402,6.*

სამე ապա ուրեմն. ուրեմն, ապա. ապաքէն. թէ. թերեւս (ნაწილაკი): სამე, ապա ուրեմն *ლ.11,48;* ცოლი სამე შენი არს რებეკა O, ուրեմն կին քո էր *დაბ.26,9;* მო-სამე-ჰკალ? սպանե՞ր ուրեմն *III მჳ.20,40;* ცუდად სამე განვიმართლე თავი ჩემი C, ի զուր ուրեմն արդարացուցի զսիրտ իմ *ფს.72,13;* უკუე კეთილად სამჱ თქუა სახისმეტყუელმან, ապա ուրեմն բարեաւք խաւսեցաւ բարոյախաւսն *ფიზ.I 32;* დევნოს სამე მტერმან სული ჩემი, հալածեսցէ ապա թշնամին զանձն իմ *ფს.7,6;* მრქუათ სამე, ապաքէն ասիցէք առ իս *ლ.4,23;* მე ვთქუ, ღმერთნი სამე ხართ, ես ասացի թէ աստուածք իցէք *ფს.81,6;* სამე, թերեւս *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 119,1.*

სამება երրորդութիւն: დიდებად ყოვლად წმიდისა სამებისა, ի փառս ամենասուրբ երրորդութեան *შუშ.IV 2.*

სამემცა արդեօք (ნაწილაკი): მაშინვე სამემცა, վաղու եւս արդեւք *მთ.11,21;* უღმერთო სამემცა ვიყვენით, արդեօք եւ անաստուածք էաք *ფლკტ.135,26-441,32.*

სამეოც-ი վաթսուն, վաթսնաւոր (60): მისცემდა ნაყოფსა... სამეოცსა, տայր պտուղ վաթսնաւոր *მთ.13,23;* ქურივადმცა შერაცხილ არს, ნუ უნაკლულეს სამეოცისა წლისა, որ չիցէ պակաս ի վաթսնամենից *I ტიმ.5,9.*

სამეოცდაათ-ი եօթանասուն (70): *რიფს.175,24-107,9.*

სამეუფო, სამეფო արքունի-ք, թագաւորութիւն, ապարանք, արքունուստ, արքայութիւն, թագաւորի, արքունի, թագաւորական, արքունական, պոռտիքտոռոս (სამეფო, სახელმწიფო, სასახლე; მეფისა, მეფური): სამეუფოთა შინა არიან, յարքունիս են *ლ.7,25;* სამეფონი დაეცნეს, կործանեցան արքունիք *ნაუმ 2,6;* წარვიდა (მეფჱ) სამეუფოდ, զնաց յարքունիսն *ფლკტ.145,6-454,16;* წარყვანებად მისა სამეფოდ, տանել յարքունիս *რიფს.169,38-95,9;* ყოველი სამეუფოჲ, გავთული თავსა ზედა მისსა, აღოჴრდის, ամենայն թագաւորութիւն բաժանեալ յանձն իւր *მთ.12,25;* უკუეთუ სადამე არს სამეფოჲ და ნათესავი, եթէ իցէ ազգ կամ թագաւորութիւն *III მჳ.18,10;* არცა განიყვნენ მერმე სამეუფოდ ორად J, ոչ եւս բաժանեսցին յերկուս թագաւորութիւնս *ეზეკ.37,22;* მძლავრ მოიყვანეთ იგი სამეუფოდ, բռնաբար ածցեն մինչեւ յապարանս *რიფს.171,2-97,18;* ქუეყანაჲ იგი მათი იზარდებოდა სამეუფოჲთა, վասն կերակրելոյ երկրին նոցա յարքունուստ *საქ.მოც.12,20;* შარავანდ სამეუფო ჴელსა ღმრთისა შენისასა, թագ արքայութեան ի ձեռին Աստուծոյ քո *ეს.62,3;* ჰეროდე შეიმოსა სამოსელი სამეუფოჲ, Հերովդէս զգեցեալ էր զհանդերձ թագաւորութեան *საქ.მოც.12,21;* ოქროჲ და ვეცხლი სახლისაგან სამეუფოჲსა, მრავალი ფრიად, ոսկի եւ արծաթ ի տանէ թագաւորին բազում յոյժ *ივდ.2,10;* გზაჲ სამეუფოჲ განვვლოთ, ճանապարհ զարքունի գնասցուք *რიცხ.20,17;* განიძარცუვა სამეუფოჲ იგი სამკაული, ի բաց մերկացաւ զթագաւորական պատմուճանն յինքենէ *ფლკტ.137,22-444,15;* შჯულსა აღასრულებთ სამეუფოსა, զօրէնսն կատարեցէք զարքունական *ეპ.იაკ.2,8;* ბრძანა ეკლესიასა სამეუფოსა აღმართებაჲ მისი, յարքայական եկեղեցւոջն կամեցաւ կանգնել *ნრს.67,19;* სამეფო, պոռտիքտոռոս *ი.მოც.71,28-225,22.*

სამეძვო պոռնկանոց (საროსკიპო): სამეძვოდ შეჰმზადა სახლი იგი, պոռնկանոց արար զտուն իւր *მ.ცხ.420r-471.*

სამზარაულო խոհակերոց, սպանդանոց (საჭმლის მოსამზადებელი სახლი; სასაკლაო): სამზარაულო, խոհակերոց O *ეზეკ.46,23;* რომელი სამზარაულოს იყიდებოდის, որ ի սպանդանոցի վաճառի *I კორ.10,25.*

სამზერელ-ი գուշակ (საზვერავი, სამეთვალყურეო): *მარკ.249v-193,13.*

სამზირ-ი, სამზირო դարան („სადარ(ა)ნო"): ქმნეს მისთჳს სამზიროჲ S, փորեցին նմա դարան *მსჯ.9,25;* აღდეგით სამზირისაგან და მივედით ქალაქად G, აღსდგეთ სადარნოჲსა მისგან და შეხჳდეთ ქალაქად S, յարիջիք ի դարանէ անտի եւ մտջիք ի քաղաքն *ისუ 6.8,7;* სამზირი G, სადარანო S, դարան *ისუ 6.8,9.*

სამზირელ-ი զգուշութիւն (ცბიერება, მზაკვრობა, ვერაგობა): ვიხილენ სამზირელნი იგი ეშმაკისანი, տեսի զգուշութիւն սատանայի *მარკ.253v-205,18.*

სამთავრო իշխանութիւն, նախարարութիւն („სოფელი", სატრაპესობა"): მოვიდა ფესტოს სამთავროსა (სოფელსა C) მას, եհաս յիշխանութիւն *საქ.მოც.25,1;* არა დაიმარხეს თჳსი იგი სამთავროჲ, ոչ պահեցին զիւրեանց իշխանութիւնն *ეპ.იუდ.1,6;* იყოს სამთავრო მცირჱ უმცირეს ყოველთა სამთავროთა, եղիցի անդ իշխանութիւն մի տառապեալ քան զամենայն իշխանութիւնս *ეზეკ.29,14;* სამთავრო B, სატრაპესობა G, նախարարութիւն *მსჯ.3,3.*

სამთჳსა երեքամսեայ: „ესე განგდებულ სამთჳსაჲ მდინარის-კიდესა მას" *იპ.რომ.კურთხ.მოს.118,7-119.*

სამთხოვლო աղքատի (მათხოვრისა): შეიმოსა სამოსელი სამთხოვლოჲ, զգեցաւ... հանդերձ աղքատի *მ.ცხ.314v-340.*

სამი ათეულ-ი երից տասանորդս: სამი ათეული სამინდოჲსაჲ G, երից տասանորդս նաշհոյ *რიცხ.28,12.*

სამივე երեքեան: და სამთაჲვე მათ ნეტართაჲ უბრძანა დამარხვაჲ, եւ զերեսեան երանելիսն հրամայեցին պահել *იზტ.120,30.*

სამი წლითგან-ი երեմեան (სამი წლისა): სამით წლითგანისა და უზეშთაესისა, յերեմենիցն եւ ի վեր *// ნშტ.31,16.*

სამიმდემო յաճախութիւն („სამარადისო"): რომელ არს ყოვლად დასაწუავი სამიმდემოჲ G, რომელ არს მრგულიად დასაწუველი სამარადისოჲ B, որ է ողջակէզ յաճախութեան *რიცხ.23,23.*

სამინდო նաշիհ, հայս (გამტკიცული ფქვილი): შესუარე სამი საწყაული სამინდოჲ და ქმენ ყურბეული O, փութա գրիւս երիս ալեր նաշհոյ եւ արա նկանս *დაბ.18,6;* რომელი მიაგებს მადლსა, იგი შესწირავს სამინდოსა, փոխարէն շնորհս հատուցանէ. որ մատուցանէ նաշիհ *ზირ.32,4;* რომელსა მიაქუნდეს სამინდოჲ, որ մատուցանէ նաշիհ *ეს.66,3;* სამინდოჲ და ზეთი და თაფლი ჰშჭამე O, կերար նաշիհ եւ եղ եւ մեղր *ეზეკ.16,13;* მიეცემოდა მას დღითი-დღედ სამინდოჲ ათორმეტი გრივი O, ելանէր նմա ռոճիկ աւուր միոջ նաշիհ երկոտասան արդու *დან.14,2;* მოიღო... სამინდოჲ და შესუარა იგი ერბოჲთა, առ հայս եւ թրեաց եւ եփեաց զբլիթսն *// მფ.13,8.*

სამისნველ-ი ըղձութիւն (სამკითხაო): სამისნველნი ჴელთა შინა მათთა G, ըղձութիւնք ի ձեռս նոցա *რიცხ.22,7.*

სამისნობელ-ი հմայք („სამისნო", სამკითხაო): მარჯუენით მისსა იყოს სამისნობელი იერუსალჱმდ მიმართ O, მარჯუენით მისსა იქმნა სამისნოჲ იერუსალემსა ზედა B, ընդ աջմէ իւրմէ եղին նմա հմայքն ի վերայ Երուսաղէմի *ეზეკ.21,22.*

სამკალ-ი հունձ; որայ. օրան; մանգաղ (მოსამკელი; ძნა; ნამგალი): სამკალი ფრიად არს, հունձք բազում են *მთ.9,37;* ჰმკიდე თუ სამკალსა ყანასა შინა შენსა და დაგიშთეს მუნ მჭელეული G, եթէ հնձեսցես զհունձս յանդի քում եւ մոռասցի որայ յանդի քում *// შჯ.24,19;* სამკალი შენი და სასუთულებელი შენი დაჰთრგუნო O, զհունձս քո եւ զկութս քո կոխեսցից *ეს.16,9;* მოჭამონ სამკალი თქუენი და პური თქუენი, եւ կերիցեն զհունձս ձեր եւ զհաց *იერ.5,17;* შეკრიბოს სამკალი მდგომარჱ მკლავითა თჳსითა J, ժողովէ որայ կանգուն ի գիրկս իւր *ეს.17,5;* სამკალი, օրան *გამ.22,6;* სადა არს სამკალი მაგისი? ո՞ւր է մանգաղ դորա *ფლკტ.134,25-440,20.*

სამკაულ-ი զարդ. զարդուն. պատմուճան. հանդերձ. հանդերձան. զգեստ. պճղնաւոր. ձորձ („სამოსელი", მორთულობა, ტანთსაცმელი): სამკაული პირისა მათისაჲ, զզարդ երեսաց նոցա *ეს.3,20;* სამკაულისა წილ თავისა სიმტიერე მოგიჴდეს J, փոխանակ ոսկի զարդու գլխոյն կնտութիւն *ეს.3,24;* ვითარცა სძალი შემამკო მე სამკაულითა J, իբրեւ հարսն զարդու զարդարեաց զիս *ეს.61,10;* შეგამკვე შენ სამკაულითა, զարդարեցի զքեզ զարդու *ეზეკ.16,11;* ყოველმან სამკაულმან ცისამან ნათელი მათი არა მოსცენ, ամենայն զարդուն երկնից լոյս մի տացին *ეს.13,10;* შევჰმოსო მას სამკაული შენი, զգեցուցից նմա զպատմուճանդ քո *ეს.22,21;* განრცხეს ღჳნითა სამკაული თჳსი, լուացէ ի գինւոջ զպատմուճան իւր *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.68,14-69;* სამკაული კაცისაჲ და სიცილი ბაგეთაჲ, հանդերձ մարդոյ եւ ծաղր երեսաց *ზირ.19,27;* სამკაული, հանդերձան *III მფ.10,5;* მური, შტახსი, კასიაჲ სამკაულისაგან შენისა სამოსელთაგან შენთა Ղ, զմուռս. ստաշխն եւ կասիա ի զգեստէ քումմէ *ფს.44,9;* შთაიცუა იგი ვითარცა სამკაული დიდებისაჲ O, զգեցցիս զնա իբրեւ զպճղնաւոր փառաց || զգենուս զնա իբրեւ զպատմուճան փառաց *ზირ.27,9;* რაჲსათჳს მენამულ არს სამკაული შენი? վասն է՞ր կարմիր են ձորձք քո *ეს.63,2.*

სამკედელ-ი եռանկիւն (სამკუთხედი): მოიღო ღმერთმან ბეჭედი იგი სამკედელი და დაბეჭდა სამარჱ იგი ადამისი, արար տէր Աստուած նշան եռանկիւնի. եւ այնու կնքեաց զգերեզմանս նոցա *ადამ.21,27-13,VIII.*

სამკეც-ი երեքսրահեան (სამრიგი): რამეთუ სამკეცად იყო (სტოანი) O, քանզի երեքսրահեանք էին *ეზეკ.42,5.*

სამკლავე քօղէք. ապարանջան: სამკლავები და სავლტეები და განთხზულები კონლები, զքօղէս եւ զապարանջանս եւ զմեհեւանդս զգինդս *ეს.3,20;* შეისხნა სამკლავენი და სალტები და ბეჭდები და საყურნი O, արկանէր ապարանջանս ի ձեռս իւր... մատանիս *იუდ.10,4.*

სამკუდროჲსა შემოსა պատանք (სამკვდრო): დღესა მას სამკუდროჲსა შემოსისა ჩემისათჳს

დაჰმარხოს ეგე C, յօրն պատանաց իմոց պահեսցէ զայդ *ი.12,7.*

სამკუდროჲსა შესამოსელ-ი պատան-ք (მიცვალებულის სამოსელი): წარმოიძლუანა წელსაცხებელისა ცხებაჲ ჴორცთა ჩემთა სამკუდროჲსა მის შესამოსელად, յառաջագոյն խնկեաց զմարմին իմ ի նշան պատանաց *მრ.14,8.*

სამკურნალო բժշկարան. բժշկող (მკურნალობის საფასური; საავადმყოფო): სამკურნალოჲ განღებულ არს, բժշկարանն բացեալ է *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძღ.შვ.519-693,27;* ესე არს სამკურნალოჲ კაცისაჲ, այս է բժշկարան մարդոյ *მ.ცხ.365v-418;* არა გარე-მივაქცევ სამკურნალოსა სულთასა, ոչ ատեմ զբժշկող դեղ հոգւոյ *მ.ცხ.49v-41.*

სამკჳდრებელ-ი ժառանգութիւն. բնակութիւն. բնակարան. կալուած. վիճակ. բաժին. բնութիւն („დამკჳდრება“, „მკჳდრობა“, საყოფელი, „დანაჰყრობი“, მემკვიდრეობა, საცხოვრებელი, სადგომი, მამული, წილი, სამშობლო): დავიჰყრათ სამკჳდრებელი იგი მისი, կայցուք զժառանգութիւն սորա *მთ.21,38;* ესე არს მკჳდრი, მოვკლათ იგი, რაჲთა ჩუენდა იყოს სამკჳდრებელი, սա է ժառանգն. սպանցուք զսա, զի մեր լիցի ժառանգութիւնն *ლ.20,14;* ტომი დანისი ეძიებდა სამკჳდრებელსა თავისა თჳსისასა დამკჳდრებად S, ցեղն Դանայ խնդրէր իւր ժառանգութիւն բնակելոյ *მსჯ.18,1;* მიუძღუანე იგი ყოველთა საზღვართა სამკჳდრებელისა ისრაჱლისათა S, წარვეც ყოველსა საზღვარსა მკჳდრობისა ძეთა ისრაჱლისათაჲსასა G, առաքեցի յամենայն սահմանս ժառանգութեան Իսրայէլի *მსჯ.20,6;* არა დაიმკჳდრონ სამკჳდრებელი, մի՛ ժառանգեսցեն ժառանգութիւն *რიცხ.18,23;* მიგცნე შენ ყოველნი წარმართნი სამკჳდრებელად შენდა, տաց քեզ զհեթանոս ի ժառանգութիւն *ფს.2,8;* ნუ მისცემ სამკჳდრებელსა შენსა საყუედრელად, մի՛ տար զժառանգութիւն քո ի նախատինս *იოვ.2,17;* ნუუკუე ქუაბნი აფთართანი ჰყვენ სამკჳდრებელად ჩემდა, միթէ որջ բորենո՞յ է ժառանգութիւն իմ *ფიზ.XXVIII 10;* მოგუხედე... სამკჳდრებელსა შენსა, հայեաց... ի ժառանգութիւն քո *რიფს.175,5;* უკუეთუ ვინმე განყიდოს სახლი სამკჳდრებელი ქალაქსა შინა ზღუდვილსა G, եթէ վաճառեսցէ ոք տուն բնակութեան ի պարսպաւոր քաղաքի *ლევ.25,29;* ყოველსავე სამკჳდრებელსა თქუენსა შჭამდეთ უცომოსა, յամենայն բնակութեան ձերում ուտիցէք բաղարջ *გამ.12,20;* მიიწია ლოცვაჲ მათი სამკჳდრებელსა წმიდასა უფლისასა ზეცად, եկին աղօթքն նոցա ի բնակութիւն սուրբ տեառն յերկինս *II ნშტ.30,27;* სამკჳდრებელი მისი გარემო არს მისსა Ⴀ, საყოფელნი მისნი მის თანა Ⴂ, բնակութիւն իւր (Երուսաղէմի) շուրջ զնովաւ *ფს.121,3;* წარგწყმიდნე თქუენ სამკჳდრებელისაგან თქუენისა, կորուսից զձեզ ի բնակութենէ *სოფ.2,5;* სამკჳდრებელო, ვნებათა და ტკივილთაო, բնակարան վնասուց եւ կոչկոճմանց *მარკ.252r-203,22;* რომელსა მე მივსცემ ძეთა ისრაჱლისათა სამკჳდრებელად G, զոր ես տաց որդւոցն Իսրայէլի ի կալուածս *II შჯ.32,49;* სამკჳდრებელი S, დანაჰყრობი G, կալուած *ისუ ნ.21,41;* მივედით... ქუეყანად სამკჳდრებელისა თქუენისად S, წარედით... ქუეყანად დამკჳდრებისა თქუენისად G, երթայք... յերկիր կալուածոց ձերոց *ისუ ნ.22,4;* სამკჳდრებელი მათი და საყოფლები მათი, կալուածք նոցա եւ բնակութիւն իւրեանց *I ნშტ.7,28;* დაუტევეს ლევიტელთა საყოფლები სამკჳდრებელისა თჳსისა, թողին Ղեւտացիքն զբնակութիւնս կալուածոց իւրեանց *II ნშტ.11,14;* იგი არს ნაწილი შენი და ესე არს სამკჳდრებელი შენი, այն է բաժին քո եւ նոյն վիճակ քո *ეს.57,6;* სამკჳდრებელი, բաժին *II შჯ.9,26;* მამულსა სამკჳდრებელსა მოიწია, ի հայրենի բնութիւնն դարձեալ էր *რიფს.172,7-100,12.*

სამნაკეც-ი երեք. երրադարձ (სამმაგი): ქმნა... სამნაკეცად გარემოწმასწვილი ოქროჲ თითოვეულად ფარებსა მას O, երեք մանք ոսկւոյ ի մի զէն *III მფ.10,17;* ნავი, რომელი ჰბრძოდის სამნაკეცთა მათ ღელვატეხილობათა ზღჳსათა, նաւ. որ անկանի յերրադարձ ալեկոծութիւն ծովու *მ.ცხ.153v-169.*

სამნო տնտեսութիւն. պետութիւն. հազարապետութիւն („მნობა“, „გასაგებელი“, საგანმგეო): მომეც რიცხჳ სამნოჲსა შენისაჲ C, տուր զհամար տնտեսութեան քո *ლ.16,2;* რაჟამს გარდავდგე სამნოსა ამას (მნობისაგან DE), յորժամ ի բաց լինիցիմ ի տնտեսութենէս *ლ.16,4;* სამნოჲ რწმუნებულ არს ჩემდა, տնտեսութիւն յանձն է ինձ *I კორ.9,17;* მოელო შენ სამნოჲსაგან შენისა და დგომისაგან შენისა, մերժեսջիր ի պետութենէ քումմէ եւ ի հաստատութենէ քումմէ *ეს.22,19;* სამნოჲ შენი

მივსცე ჴელთა მისთა O, გასაგებელი შენი მივსცე ჴელთა მისთა B, տաց ի ձեռս նորա զհազարապետութիւնդ քո *ეს.22,21.*

სამოთხე դրախտ. բուրաստան (ბაღი, ყვავილნარი): დაფლეს იგი სამოთხესა სახლისა მისისასა, թաղեցին զնա ի դրախտի տանն իւրոյ *II ნშტ.33,20;* ვიქმენ მე მტილები და სამოთხები O, արարի ինձ պարտէզս եւ դրախտս *ეკლ.2,5;* დაასხთ სამოთხეები J, դրախտս տնկեցէք *იერ.29,5;* ვითარცა სამოთხენი მდინარეთა ზედა, իբրեւ զբուրաստանս առ գետովք *რიცხ.24,6;* წყარო სამოთხის და თავწყარო ცხოველის, աղբեւր բուրաստանաց եւ ակն ջրոյ կենդանւոյ *ქება 4,15;* იყო მისი სამოთხე მახლობელად ტაძართა მისთა თანა O, էր նորա բուրաստան մերձ յապարանս իւր *დან.13,4.*

სამოთხეველ-ი ճեմելի. գնացք („სავალი“, სასეირნო): შერაცხა უფსკრული სამოთხევლად O, შეირაცხა უფსკრული სავალთა შინა B, համարեցաւ զանդունդս իւր ճեմելի *იობ.41,23;* სამოთხეველნი მათნი ზედა-ქორედისანი ეგრევე, եւ գնացք ի վերնատունս նոյնպէս *ეზეკ.42,5.*

სამორკინალო մարտ (საბრძოლი, შესაჭიდებელი): სამორკინალოთა შინა გამოიცდების ძლიერი, ի մարտի փորձեսցի հզօրն *მ.ცხ.42r-35.*

სამოსელ-ი հանդերձ. հանդերձիկ. պատմուճան. զգեստ. ձորձ. բաճկոն. պարեգօտ. արկանելի. մեկնոց. կրկնոց. օթոց. վերարկու. խլայ. տեռ. դրօշակ. գրապանակ („კუართი“, „შესამოსელი“, „სამკაული“, „ფიჩჳ“, „გარემოსასხამი“, „ფრთა“, „კუბასტი“, ტანისამოსი, მოსასხამი): რომელსა არა ემოსა სამოსელი საქორწინჱ, որ ոչ էր զգեցեալ հանդերձ հարսանեաց *მთ.22,11;* განსძარცუეს სამოსელი თჳსი, ի բաց զերծուցին հանդերձիկն *იზტ.122,7;* დაიპო სამოსელი თჳსი DE, დამოიპო კუართი თჳსი C, պատառեաց զպատմուճան իւր *მრ.14,63;* შეიმოსოს მღდელმან მან სამოსელი სელისაჲ, զգեցցի քահանայն պատմուճան կտաւի *ლევ.6,10;* განიძარცოს სამოსელი (შესამოსელი J) მისი, մերկասցի զպատմուճան իւր *ლევ.6,11;* მური, შტახსი, კასიაჲ სამკაულისაგან შენისა (სამოსელთაგან შენთა Ղ), զմուռս, ստաշխն եւ կասիա ի զգեստէ քումմէ *ფს.44,9;* სამოსელი სელისაჲ შეიმოსოდიან და არა შეიმოსოდიან მატყლისაჲ O, զգեցցին զպատմուճանս կտաւիս եւ մի զգենուցուն ասուիս *ეზეკ.44,17;* მოიღო სამოსელი წმიდაჲ და ნელსაცხებელი, առեալ զգեստ սուրբ եւ իւղ անոյշ *ვარ.823-381,9;* მოიღო სამოსელი თჳსი და შეიმოსა იგი, նորա առեալ զձորձս արկաւ զիւրեւ *დაბ.24,65;* არა იჴუთო სამოსელი ქურივისაჲ G, ნუ მიჰჴუთავ ფიჩუსა ქურივსა S, մի՛ գրաւեսցես զձորձս այրւոյն *II შჯ.24,17;* ვითარცა სამოსელი შესუარული სისხლითა, իբրեւ զձորձս արեամբ թաթաւեալ *ეს.14,19;* ვითარცა სამოსელი, დასძუელდეთ, იბრեւ զձորձս հնասջիք *ეს.50,9;* რომელი მოგიღებდეს სამოსელსა შენსა, որ հանէ ի քէն զբաճկոն *ლ.6,29;* უკუეთუ იჴუთო სამოსელი მოყუსისა შენისაჲ, եթէ գրաւեսցես զբաճկոն ընկերի քո *გამ.22,26;* ნუცა შემოსად ორი სამოსელი, ნუ შეიმოსთ მრჩობლსა კუართსა C, մի՛ զգենուցուք ասէ երկուս պարեգօտս *მრ.6,9;* სამოსელი დასთხია, ընկեցեալ զարկանելիսն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 121,13;*

სამოსელ ყოფა ձորձել (შემოსვა): ქსელი იგი მათა არა იყოს სამოსელ, ոստայնք նոցա ոչ ձորձեսցին *ეს.59,6.*

სამპირ-ი երեքժանի. երեքսայրի. զերեքարձէն: ჴელთა აქუნდა ფუცხჳ სამპირი O, երեքժանի մսահան ի ձեռին *I მფ.2,14;* რომელთა სამპირები ლახურები აქუნდა, որք ունէին տէգս հրեղէն երեքսայրիս *მ.ცხ.411v-464;* შთაყო სამპირი იგი ლახუარი ცეცხლისაჲ, եհար զերեքարձէնն զայն հրեղէն տէգ *მ.ცხ.411v-464.*

სამრონლე անդի. անդեայ-ք („სამწყსო ჯარი“, „მრონეული“, ნახირი): ვერძნი უბიწონი სამრონლისაგან და ცხოვართაგან და თხათაგან G, უბიწოჲ ვერძი სამწყსოჲსა ჯართა, ცხოვართაგან და თხათაგან B, արու անարատ յանդւոց եւ յոդեաց եւ յայծեաց *ლევ.22,19;* სამრონლე G, მრონეული B, անդի *ლევ.22,21;* აკურთხეს... ზროხანი სამრონლისა შენისანი და არვები ცხოვართა შენთა, օրհնեսցէ... զանդեայս արջառոց քոց եւ զհօտս ոչխարաց քոց *II შჯ.7,13.*

სამსახურ-ი սպասաւորութիւն (სამუშაო): წარვიდა ოდესმე სამსახურსა მონაფე, գնաց երբեմն աշակերտ... ի սպասաւորութիւն *მ.ცხ. 197r-210.*

სამსახურად ի պէտս (სამუშაოდ): ერთი ნაწილი სამსახურად სახლისა და თავისა მათისა, մի մասն ՝ ի պէտս իւրեանց եւ ամենայն ծառայից իւրեանց *მ.ცხ.184r-219.*

სამსახურებელ-ი պաշտօն. սպասաւորութիւն. սպաս. անօթ. ծառայութիւն („მსახურებითი“, მოსახმარი): ჰმსახურებდით სამსახურებელსა უფლი-

სა ღმრთისასა O, պաշտեցէք զպաշտօն տեառն աստուծոյ ձերոյ *I ეზრა 1,4;* სამოსელი იგი სამსახურებელი, զպատմուճանս պաշտամանն *გამ.31,10;* აწ იხილეთ სამსახურებელი თქუენი O, տեսէք զպաշտամունս ձեր *დან.14,26;* ყოველი საქმე სამსახურებელისა (მსახურებითი G) არა ჰქმნეთ B, զամենայն գործ սպասաւորութեան մի՛ առնիցէք *ლევ.23,7;* ყოველი საქმჱ სამსახურებელი არა ჰქმნეთ მას დღესა შინა, զամենայն գործ սպասու մի՛ գործիցէք ի նմա *გამ.12,16;* ოქროჲსა სამსახურებელითა ჭამდეს და სუმიდეს O, ոսկի սպասուք արբցէ եւ կերիցէ *I ეზრა 3,6;* ყოველი სამსახურებელი მათი შეგინებულ არს, ամենայն անօթք նոցա պղծեալ էին *ეს.65,4;* აღმოუცენე... მწუანე სამსახურებელად კაცთა, բուսուցեր... զդալարի ի ծառայութիւն մարդկան *ფს.103,14;* მოვიღე საგზალი თქუენდა სამსახურებელად, առեալ թոշակ ի ձեր սպասաւորութիւն *II კორ.11,8.*

სამსტ(ოვ)რო, სამსტურო, სამსტორო դիտանոց, կոթող („სადარნო", საზვერავი): სამსტრო S, სადარნო G, դիտանոց *მსჯ.9,37;* მოვიდა სამსტოროსა მას უდაბნოჲსასა, եկն ի դիտանոցն անապատին *II ნშტ.20,24;* ვითარცა სამსტ(ოვ)როჲ, რომელი დგან ბორცუსა ზედა, իբրեւ կոթող կանգնեալ ի վերայ բլրոյ *ეს.30,17;* საბრჴე ექმნენით სამსტუროსა, որոգայթ եղերուք դիտանոցին *ოვსე 5,1.*

სამსჭუალ-ი იხ. სამშჭუალი.

სამსხუერპლო զոհ („შესაწირავი" B) *რიცხ.18,9.*

სამუშაკო մշակութիւն (სამუშაო): რომელი მოვალს სამუშაკოსა მას მონაზონებისასა, որք գայցեն ի մշակութիւն կրօնաւորական *მ.ცხ.93r-104;* რაჲ არს, მამაო, სამუშაკოჲ სულისაჲ? որք են հայր մշակութիւն հոգւոյ *მ.ცხ.281v-302.*

სამღდელო քահանայական, տաճար („ტაძარი", სამღვდლო): სამღდელოჲ იგი ჭურჭერი და სამსახურებელი მიიღე O, զքահանայական զկահ. եւ զսպասն տեառն տարեալ յԵրուսաղէմ *I ეზრა8,18;* შევიდა... სამღდელოსა მას C, შევიდა... ტაძარსა მას DE, եմուտ... ի տաճարն *მრ.11,11.*

სამღერელ-ი խաղ. խաղալիկ. թէատրոն (სათამაშო, სათამაშო ადგილი, თეატრი): შეჰრაცხა სამღერელად ცხორებაჲ ჩუენი O, խաղ համարեցան զկենդանութիւն մեր *სიბრძ.სოლ.15,12;* მძლავრნი-სამღერელ მისა O, բնաւորք՝ խաղալիկք նորա *ამბ.1,10;* სამღერელი, թէատրոն *ფლმ.294r-478,27.*

სამყარო հաստատութիւն. մոյթ (სიმტკიცე, საყრდენი): დაამტკიცა ქუეყანაჲ სამყაროსა ზედა თჳსსა, հաստատեաց զերկիր ի վերայ հաստատութեան իւրոյ *ფს.103,5;* ქუეშე კერძო სამყაროსა მას ფრთენი მათნი განმარტებულ O, ի ներքոյ հաստատութեանն թեւք իւրեանց տարածեալ *ეზეკ.1,23;* დაჰფარნა სამყარონი ცისანი, ծածկէր զհաստատութիւն երկնից *ადამ.16,25-11-15;* შექმნა მეფემან სოლომონ ძელი იგი უთლელი სამყაროდ ტაძრისა O, արար արքայ զփայտսն անտաշս մոյթս տան տեառն *III მფ.10,12.*

სამყნელ-ი მკვრტი ճիւռ („მოსაკუფხლავი", სანაშენე რქა): არამცა დაუტევეს სამყნელი მკვრტი (მოსაკუფხლავი B), եւ ոչ եթէ ճիւռ մի ոչ թողուին *აბდია 1,5.*

სამშკნელი, სამშკნველ-ი շունչ, հոգի („სული" G): *II შჯ.12,24;* მისწუთების... ვიდრე განსაყოფელადმდე სულისა და სამშკნველისა, հատանէ անցանէ... մինչեւ ցբաժանումն հոգւոյ եւ շնչոյ *მ.ცხ.231r-250;* შთაბერა მას ღმერთმან სამშკნველი ცხორებისაჲ, փչեաց ի նա հոգի կենդանի *მ.ცხ.419r-470.*

სამშჭუალ-ი, სამსჭუალ-ი բեւեռ. խոչ („პატნეზი", ლურსმანი): რკინა ფრიად სამშჭულად კარებისა და ბჭეთა S, երկաթ բազում ի բեւեռս դրացն եւ դրանն *I ნშტ.22,3;* მახე თქუენდა იყვნენ და საფრჴე და სამშჭულებ ტერფთა შორის თქუენთა G, იყვნენ იგინი თქუენდა საფრჴე და საცთურ და პატნეზ ფერჴთა თქუენთა S, լինիցին ձեզ յորոգայթս եւ ի գայթակղութիւնս, խոչ ի գարշապարս ձեր *ისუ 6.23,13;* პასანიკმან კუერითა მით რკინისაჲთა სცა სამსჭუალთა, իբրեւ պասանիկն պնդեաց զբեւեռսն *ქ.ცხ.94,7.*

სამშჯავრო ատեան. դատաստան (სასამართლო): სამშჯავროჲ დაეგო და წიგნნი განეხუნეს O, ատեան նստաւ եւ դպրութիւն բացան *დან.7,10;* და შჯიდე ერსა მას სიმართლისა საშჯელითა S, შჯიდენ ერსა სამშჯავროთა მართლითა G, դատեսցեն զժողովուրդն դատաստան արդար *II შჯ.16,18.*

სამცველო იხ. კრულთ-სამცველო.

სამწდეო բաժակ (სასმისი): აღილო ერთმან ბერთაგანმან სამწდეოჲ და ჭიქაჲ, եւ առեալ մի ի ծերոցն զբաժակն եւ ապիկի ի ձեռին *მ.ცხ.118r-136.*

სამწიგნობრე դիւան (სამდივნო; სკოლა): დღითიდღედ (ეტყოდა) სამწიგნობრესა მას

ტჳრანჱსსა, հանապազօր խօսէր ի դիւանին Տիրանայ ուրումն *საქ.მოც.19,9.*

სამწილად երեքկին („სამგზის", სამმაგად): გამოწერენ იგი გულსა შენსა სამწილად O, ... გამოიწერე იგი თავისად სამგზის B, դու գրեա զնոսա յանձին քում երեքկին *იგ.სოლ.22,20.*

სამწირებელ-ი պանդխտութիւն („საყოფელი"): არა ერიდა სამწირებელსა მას ლოთისსა O, „არა ჰრიდა საყოფელსა ლოთისსა" B, ոչ խնայեաց վասն պանդխտութեան Ղովտայ *ზირ.16,9.*

სამწლისაჲ երեմեան (სამი წლისა): დიაკეული სამწლისაჲ არს, երինջ երեմեան է *ეს.15,5.*

სამწმიდაარობა երեքկին սրբասացութիւն (სამგზის „წმიდაოს" თქმა): უგალობენ სამწმიდაარობითა ერთღმრთეებასა, փառաւորեն երեքկին սրբասացութեամբքն *გრ.ანძ.-შობისათჳს 296,24-180.*

სამწმიდაარსობა երեքսրբեան (სამგზის „წმიდა არსის" თქმა): სამარადისოდ გალობს სამწმიდაარსობისა მას გალობასა, եւ միշտ երգէ զերեքսրբեան օրհնութիւնս *მ.ცხ.391v-447.*

სამწუხარო երեկոյին, երեկոր (საღამოსი; საღამოზე): სამწუხრო, երեկոյին *II ეზრა 9,4;* ვითარ ჟამსა ოდენ მსხუერპლისა სამწუხროჲსასა O, իբրեւ ի ժամ երեկորին պատարագին *დან.9,21;* განთიად საჭმელსა ჭამდეს და სამწუხროდ ამბარსა განუყოფდეს ჴელმწიფეთა *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.114,4-115.*

სამწყემსო հովուական (მწყემსისა): ალილო ვაშკარანი იგი სამწყემსოჲ, առեալ զհովուական մախաղն *ატმ.109,7.*

სამწყსო հօտ. խաշն. արօտ. երամակ. անդի. երամ („სამრონლე", ფარა, ჯოგი; მრევლი): განიბნინენ ცხოვარნი სამწყსოჲსა[ნი], ցրուեսցին ոչխարք հօտին *მთ.26,31;* იყვნენ ერთ სამწყსო და ერთ მწყემს C, եղիցին մի հօտ եւ մի հովիւ *ი.10,16;* იყვნეს მუნ სამწყსონი ცხოვართანი და განისუენებდეს მუნ O, էին անդ երեք հօտք խաշանց մակաղեալք ի նմա *დაბ.29,2;* კურთხეულ იყვნენ... მრონეულნი ზროხათა შენთანი და სამწყსონი ცხოვართა შენთანი S, օրհնեալ լիցին... անդեայք արջառոց քոց եւ հօտք ոչխարաց քոց *II შჯ.28,4;* ვაცინინამძღუარი სამწყსოთაჲ, նոխազ առաջնորդ հօտի *იგ.სოლ.30,31;* იგლოვდეს საძოვარნი სამწყსოთანი, սուգ առին արօտք հոտից *ამოს.1,2;* ვითარცა ლეკუნი ლომთანი შორის სამწყსოთა ცხოვართასა O, իբրեւ զկորիւն առիւծու ի մէջ հօտից խաշանց *მიქია 5,8;* ვითარცა მწყემსი ჰმწყსიდეს სამწყსოსა თჳსსა, իբրեւ հովիւ մի՛ հովուեսցէ զխաշինս իւր *ეს.40,11;* მოხედვა ყოს უფალმან... სამწყსოსა თჳსსა, այց արասցէ... խաշին իւրոյ *ზაქ.10,3;* განრისხნა გულისწყრომაჲ შენი ცხოვართა ზედა სამწყსოჲსა შენისათა, բարկացաւ սրտմտութիւն քո ի վերայ խաշին արօտի քո *ფს.73,1;* თმაჲ შენი ვითარცა სამწყსოჲ თხათაჲ, վարսք քո իբրեւ զերամակս այծից *ქება 6,4;* უბიწოჲ ვერძი სამწყსოჲსა ჯართა, ცხოვართაგან და თხათაგან B, արու անարատ յանդւոց եւ յօղեաց եւ յայծեաց *ლევ.22,19;* სამწყსოთაგან ქრისტეანეთასა, ի քրիստոնէից երամէն *ფოკა 339v-492,26.*

სამწყულ-ი երինջ. ընջուղ („დიაკეული", დეკეული, ხბო, მოზვერი): ვითარცა სამწყული მტრიობარი, შესტრიობდა ისრაჱლი O, ვითარცა დიაკეული მტრიობალი, იქმნა ისრაელი მტრიობალ B, իբրեւ երինջ լծընկէց եղեւ ինձ Իսրայէլ *ოსე 4,16;* განვისწავლო, ვითარცა სამწყული უმწყი ვერ დავიმწყე J, ոչ ուսայ իբրեւ զընջուղ տրմուղ *იერ.31,18;* შენდა კმა არიან ორნი იგი ჯარნი სამწყულითურთ, քեզ բաւական են այդ եւս երկու եզինքն հանդերձ ընջղովն *პავნა სტეფ.666,3-501‴.*

სამჭედლო դարբնոց: სენაკი ესე სამჭედლოჲ არს, սենեակս այս դարբնոց է *მ.ცხ.101v-111.*

სამხარ-ი հարաւ. միջօրէ („ბლუარი", სამხრეთი, შუადღე): სამნი იგი ხედვიდეს სამხრად, երեքն հայէին ի հարաւ *II ნშტ.4,4;* სამხარი G, ბლუარი B, հարաւ *ისუ 6.15,4;* იყო სამხარი, եղեւ ի միջօրէին *III მფ.18,27;* ოდეს ნარვიდის ყოველი იგი ერი შუა სამხარს O, კრებული იგი მიმოდაიგის სამხარს ოდენ J, իբրեւ ժողովուրդն մեկնէր զհասարակ աւուրբք *დან.13,7;* სამხრის, ի միջօրէի *დაბ.43,16;* დილეულ და სამხრის მიუთხრობდე, ի վաղորդայն եւ ի հասարակ աւուր պատմեցի *ფს.54,18;* ესმოდენ ვალალებაჲ დღითი და ღაღადებაჲ სამხრის O, լուիցէ գոյժ ընդ առաւօտս եւ աղաղակ ի միջօրեայ ժամանակի *იერ.20,16.*

სამხარ-ი ճաշ (სადილი): თქუენ მიართჳთ სამხარი მომკალთა მათ, դուք տարէք ճաշ հնձողացն *ნნტყ.96ღ-213.*

სამხლე բանջարոյ (მწვანილისა, ბოსტნეულისა): იყოს ჩემდა მტილად სამხლედ O, եղիցի ինձ ի պարտէզ բանջարոյ *III მფ.21,2.*

სამხრადმიმართი ընդ հարաւ („ბლუარით კერძო", სამხრით) *რიცხ.34,3.*

სამხრით კერძო ի հարաւոյ. ընդ հարաւակողմն („ბლუარით კერძო", სამხრეთით): სამხრით

კერძო G, ბლუარით B, ի հարաւոյ *რიცხ.34,4;* სამხრით კერძო G, ბლუარით კერძო S, ընդ հարաւակողմն *ისუ 6.15,1.*

სამხრობა ճաշակել. ճաշել (სადილი, სადილობა): ვისამხრეთ ერთად, ճաշակեցաք ի միասին *მ.ცხ.215v-229;* რაჲთა ისამხრონ, չի ճաշեսցեն *მ.ცხ.218v-231.*

სამხრობა ընթրիք. ճաշ. ճաշակումն. սէր (ვახშამი, სადილი): დაიყენა იგი... მის თანა ჟამსა სამხრობისასა და შემდგომად სამხრობისა უსხა... ჴელთა წყალი, կացոյց զնա ի սպասու սրբոյն ի ժամու ընթրեացն, իսկ զկնի ճաշակմանն առեալ զջուր... արկ ի ձեռն *მ.ცხ.325,2-372;* მოიწია ჟამი ბერისა მის სამხრობისაჲ, եկն ժամ ճաշոյ *მ.ცხ.226r-246;* აღდგეს სამხრობისაგან, յարեան ի սիրոյն *მ.ცხ.216v-230.*

სამჴარი, სამჴრე վակաս. գրապան. խոյակ ուսոց (სამხრე, საბეჭური): ანთრაკები გამოსაქანდაკებელად, სამჴართათჳს და საწვევთა O, ական գրոյ ի գործ վակասին եւ պճղնաւորն *გამ.25,7;* წუერით, რომელ გარდამოვალნ სამჴართა ზედა სამოსლისა მისისათა C, ի մորուացն իջանէ ի գրապան զգեստու նորա *ფს.132,2;* გარდასდვა მათ ზედა სამჴრჱ S, եդ ի վերայ նորա զվակասն *ლევ.8,7;* სამჴრენი (სამჴარნი B) იგი კარისა მის ელამისანი ათ წყრთა O, զխոյակս ուսոց դրան կոնքին *ეზეკ.40,48.*

სამჯერ երիցս անգամ (სამგზის): დაიბანნის სამჯერ, մկրտի երիցս անգամ *ფიზ.IX 15;* მიწოდა სახელით სამჯერ, կոչեաց զանուն իմ երից անգամ *პოვნა სტეფ.658,20-499*II.

სანადირო որս (ხაფანგი; სათევზაო): სანადიროჲ, რომელ დაარწყუეს, შეიპყრას ფერჴი მათი C, որս զոր թաքուցին. առցէ զոտս նոցա *ფს.34,8;* მოსდვეს დიდი ბადჱ, სანადიროჲ შორს, եդին մեծ ուռկան որսոյ հեռագոյն *მ.ცხ.193v-205.*

სანავე գին (ნავით, ხომალდით მგზავრობის საფასური): მისცა სანავჱ მისი და შევიდა მას O, ետ զգինս եւ եմուտ ի նա *იონა 1,3.*

სანათლავ-ი լուսատու: ენოდა ადგილსა მას „მთავართა სანათლავი", կոչեցաւ տեղին՝ „գլխաւորաց լուսատու" *ქ.ცხ.116,10.*

სანათლო լուսարան. մկրտութեան իրք (სანათლავი სახლი ან ჭურჭელი): მეძინა მე... განშორებულსა მას სახლსა სანათლოჲსასა, իմ... ննջելոյ յանկողնի ի զատուցելոյ տանն լուսարանի *პოვნა სტეფ.658,7-499,II;* რაჲთა განჰმზადოს სანათლოჲ, որպէս զի պատրաստեսցէ զմկրտութեան իրս *დიონ.146,22.*

სანატრელ-ი երանելի. երջանիկ (ბედნიერი): სანატრელ არიან ცოლნი შენნი O, երանելի են կանայք քո *III მეფ.10,8;* სანატრელ ყოს იგი ქუეყანასა ზედა, երանելի առնէ զնա ի վերայ երկրի *ფს.40,3;* სანატრელი, երջանիկ *კირ.იერ.-ჯუარ.პოვნ. -237.*

სანატრელობა երանութիւն (ბედნიერება): რომელთაეგე მოილეთ და გაქუს ზეცისა ეგე დიდებაჲ და სანატრელობაჲ იგი ჭეშმარიტისა მის ნათლისაჲ, որ առէք եւ ունիք զերկնաւոր զփառսն եւ զերանութիւն ճշմարիտ լուսոյն *ფლპ.მოც. 9,38-317,5.*

სანაცრე մոխրոց (ნაცრის საყრელი): ბჭე იგი სანაცრისაჲ დაიპყრა მელქია O, զդուռն մոխրոցին կալաւ Մեղքիայ *ნეემ.3,14.*

სანახებ-ი գաւառ. կողմն. սահման (მხარე, ქვეყანა): წარავლინნეს ყოველსა მას სანახებსა, առաքեցին ընդ ամենայն գաւառն *მთ.14,35;* იხილა ყოველი სანახები იორდანისაჲ O, ետես զամենայն կողմանս Յորդանանու *დაბ.13,10;* მოვლო ყოველი სანახები მუხნარისა, շրջեալ նոցա ընդ Մուխնարայ սահմանն *ქ.ცხ.107,5-8;* სანახებთა ეგჳპტისათა, ի սահմանս Եգիպտոսի *მ.ცხ.382v-339.*

სანახპეტო թագաւորաց („სასატრაპესო", სანახარარო): ხუთთა მათ სანახპეტოთა ფილისტიმისათა S, ხუთნი სასატრაპესონი ფილისტიმელთანი G, հնգից թագաւորացն Փղշտացւոց *ისუ 6.13,3.*

სანდალ-ი հողաթափ (ფეხსაცმელი): შეირტყ სარტყელი და შეისხენ სანდალნი შენნი, ած զգօտի քո եւ արկ զհողաթափս յոտս քո *საქ. მოც.12,8;* სანდალნი მათნი დაძუელებულ და დაბებკულ იყვნეს ფერჴთა ზედა მათთა S, հողաթափք իւրեանց հնացեալք եւ կարկատեալք յոտս իւրեանց *ისუ 6.9,5;* სანდალნი შენნი წარიჴადენ ფერჴთაგან შენთა J, լոյծ. զհողաթափս յոտից քոց *ეს.20,2.*

სანდალ-ი նաւակ (მცირე ნავი): *მ.ცხ.153v-169.*

სანდალ-განჴსნილ-ი բոկացեալ („ჴამლთაწარჴდილი, ფეხშიშველი): ენოდოს სახელი მისი ისრაჱლსა შორის სახლი სანდალგანჴსნილისაჲ G, ერქუას მას სახელი ისრაელსა შორის სახლი ჴამლთაწარჴდილისაჲ B, կոչեսցի անուն նորա ի մէջ Իսրայելի տուն բոկացելոյ *II შჯ.25,10.*

სანებიერო փափկասիրութիւն (საამო, სასიამოვნო): ჭამადსა, რომელსა სანებიეროდ გენებოს მიღებაჲ, կերակուր. զոր փափկասիրութեամբ ախորժեսցես *მ.ცხ.35v-30.*

სანერგე ուռ („ვენაჴები"): სანერგე მათი გომორით G, ვენაჴები მათი გომორელთაგან S, ուռ նոցա ի Գոմորրայ *// მჯ.32,32.*

სანეფხავ-ი սառնամանուտ (დიდად ყინვიანი): სანეფხავ არს, սառնամանուտ էր *მრთ.S. ბას.კეს.-40-თვს 118,36.*

სანთელ-ი ճրագ. լապտեր. ղամբար. կանթեղ. ջահ. բազմակ. բազմակալ. լոյս. աշտանակ. մոմեղէն. լուցումն. ճրագարան („ბაზმაკი", ლამპარი, კანდელი, შანდალი): არცა აღანთიან სანთელი, ոչ լուցանեն ճրագ *მთ.5,15;* გამოვიხილო იერუსალჱმი სანთლითა, քննեցից զԵրուսաղէմ ճրագաւ *სოფ.1,12;* რომელთა მოიხუნეს სანთელნი მათნი C, որոց առեալ զլապտերս իւրեանց *მთ.25,1;* იყვნეს სანთელნი მრავალნი ქორსა მას ზედა, էին լապտերք բազումք ի վերնատանն *საქ. მოც.20,8;* აღანთენით სანთელნი, լուցանել զղամբարս *ფლმ.296v-482,8;* სანთელი, կանթեղ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.220r-140,247;* მოვალს მუნ ლამპრებითა და სანთლებითა და მახჳლებითა C, գայ անդր ջահիւք եւ լապտերօք եւ զինուք *ი.18,3;* მოვიდა მუნ სანთლებითა და ლამპრებითა და საჭურველითა DE; სანთელი, բազմակալ *// ნშტ.4,22;* მოითხოვა სანთელი და შევიდა მუნ, խնդրեաց լոյս եւ դիմեաց ի ներքս *საქ. მოც.16,29;* სანთელი, աշտանակ */// მფ.7,49;* სანთელი, մոմեղէն *შუშ.IV 11;* აღნთებულითა სანთლითა, հանդերձ լուցմամբ *დდ.131,26;* შებურონ სანთელნი მისნი, მოსაჴღუნნი მისნი და განსაჴოცი მისი B, დაბურონ... ბაზმაკნი მისნი და მარწუხნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი G, ծածկեսցեն... զերկոսին ճրագարանսն նորա եւ զունելիս նորա եւ զբազմակալս նորա *რიცხ.4,9.*

სანო(ვ)აგე խորտիկ. բարութիւն (საჭმელი): სადა არს... პირად-პირადი სანოვაგჱ, რომელი მაგას (მზარეულსა) დაუმზადებიეს? ո՞ւր իցեն հացքն եւ պաճուճանք խորտկացն զոր դորայն իցէ կազմեալ *ფლკტ.134,25-440,21;* ტაბლა გარდაგებული, აღსავსე... სანოვაგითა, սեղան որ լի իցէ ամենայն բարութեամբ *მ.ცხ.277r-296.*

სანოვაგე նուագ (ჯერ): *// მფ.23,8.*

სანუკვარ-ი կերակուր (საჭმელი): უქმნა ძმამან მან მისმან მცირე სანუკვარი და არა ინება მისგან გემოჲს ხილვად, արար եղբայրն նմա փոքր ինչ կերակուր եւ նա ոչ կամեցաւ ճաշակել *მ.ცხ.111v-131.*

სანქრეველ-ი հոսիչ (სანიავებელი): ვითარცა-იგი განინქრიოს სანქრეველითა O, զոր օրինակ հոսի հոսչաւ *ამოს 9,9.*

საჲტ-ი քսեստ (დოქი): აღიღეს უკუე ჭამადი იგი და საჲტი ღვნოჲ, առին զկերակուր եւ զքսեստ զինոյն *მ.ცხ.381v-438.*

საპარსველ-ი ածելի. սրբիչ („მახჳლი", სამართებელი): არა აღსრულ არს საპარსველი თავსა ჩემსა S, მახჳლი არა აღსრულ არს თავსა ზედა ჩემსა G, ածելի ոչ ելցէ ի գլուխս իմ *მსჯ.16,17;* საპარსველი (მახჳლი B) არა აღვიდეს თავსა მისსა G, սրբիչ մի՛ ածիցէ զգլխով իւրով *რიცხ.6,5.*

საპატნეზეობა պատնէշ („პატნეზი" სანგარი): შესლვად პირისაგან შენისა საპატნეზეობასა (პატნეზად S) მას G, մտանել յերեսաց քոց ի պատնէշ *// მჯ.20,19.*

საპატრიაქო պատրիարգանոց (პატრიარქის სამყოფელი): აღვიდეს საპატრიაქოდ, տարաւ... ի պատրիարգանոցն *მ.ცხ.184v-220.*

საპკურებელ-ი մշտուկ („უსუპი", სასხურებელი): მასხურე მე საპკურებელითა შენითა და განვწმიდნე Ⴀ, მასხურო მე უსუპითა და განვწმიდნე Ⴂ, ցօղեա՛ յիս մշտկաւ եւ սուրբ եղէց *ფს.50,9.*

საპოვარ-ი գիւտ (საძიებელი): *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.124,29-252.*

საპფოთ-ი, საპფუთ-ი ապփովք (ერთგვარი ჭურჭელი: ტოლჩა, ფიალა): სასაკუმეველჱ ვეცხლისაჲ და საპფუთნები და მარმარუთნები და საწურველნი და სასანთლენი და სარფარნი იგი და ჭაშაკები, რომელ იყო ოქროჲსა და ვეცხლისაჲ, წარიღო მატაკარანმან O, სასაკუმევლები და ვეხნები და საპფუთნი და მასმაროთნი და საწურეელნი და სასანთლენი და სფარნი და ჭაშაკები, რომელი იყო ოქროჲსა და ვეცხლისაჲ, წარიღო ყოველი მატაკარანმან მან J, զապփովքն եւ զամասարակովք եւ զպարզուտսն եւ զաշտանակսն եւ զճաշակսն եւ զտուփսն որ ոսկի` ոսկի եւ որ արծաթի` արծաթի. առ դահճապետն *იერ.52,19.*

საპურე զանգուած. փուռն. հացանոց (პურის საცხობი): შევიდეს... საპურესა შენსა და თორნესა შენსა O, մտանիցեն... ի թոնիրս քո եւ ի զանգուածս քո *გამ.8,3;* წარიღო იფქლი მისი საპურესა, տարեալ զալիւրս իւր ի փուռն *მ.ცხ.342v-395;* წარვედ ოდესმე საპურეს, գնացի երբեմն ի հացանոցն *მ.ცხ.379r-436.*

საპფირონ-ი շափիղայ (ძვირფასი ქვა): ყოველი ქვაჲ პატიოსანი შეგემოსა... ანთრაკი და საპფირონი O, զամենայն ական պատուական ի քեզ կապեցեր... զկարկեհան եւ զշափիղայ *ეზეკ.28,13.*

საპყრობილე բանտ. կապանք. կապարան. արգելան. մետաղ. պահ. պահեստ. ամուր („კრულთ-სამცველო“, სატუსალო, საპატიმრო): შეაყენა საპყრობილედ, եդ ի բանտի *მთ.14,3;* შესუა იგი საპყრობილესა, արկ զնա ի բանտ *მთ.18,30;* მოუწოდეს სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა S, მიხადეს სამფსონი სახლით კრულთ-სამცველოჲსაჲთ G, կոչեցին զՍամփսոն ի տանէ բանտին *მსჯ.16,25;* უბრძანა... შეგდებაჲ საპყრობილესა, հրամայեաց... տանել ի բանտ *ფლკტ.138,33-446,7;* შეკრიბოს კრებულები მათი საპყრობილესა, ժողովեսցեն զժողովս ի կապանս *ეს.24,22;* მიიღეს ბრძანებული საქმარი საპყრობილესა მას, բերէին դահիճքն զհրամայեալ զործին ի կապարանն *ანდ.ანატ.333-40,20;* რაჲთა მისცნე იგინი საპყრობილესა O, տացես զնոսա յարգելան *იერ.29,26;* რომელნი... მიეცნეს საპყრობილესა და ექსორი ყვეს; որք... աքսորեալ էին ի մետաղս *ნრს.75,16;* შესუეს იგი საპყრობილესა G, արկին զնա ի պահ *ლევ.24,12;* საპყრობილე, պահեստ *იერ.52,31;* საპყრობილე, ամուր *ზაქ.9,12.*

საპყრობილედ მიცემა բանտարգել առնել („შეყენება“, დაპატიმრება): მრავალნი წმიდანი მე საპყრობილედ მივსცენ (შევაყენენ Ꮭ), զբազումս ի սրբոցն ես բանտարգել առնէի *საქ.მოც.26,10.*

საპყრობილისმთავარ-ი բանտապետ (ციხის უფროსი): არარაჲ იცოდა თავით თჳსით საყპრობილისმთავარმან მან O, ոչինչ գիտէր բանտապետն զբանտին վասն նորա *დაბ.39,23.*

საჟამობელ-ი տուն (საგალობელი, მუხლი): დაესწავლა საჟამობელისა ძლისპირი, ուսեալ էր տունս եռմուից *მ.ცხ.31v-27.*

სარანგ-ი սրահանգ (ჯარის მეთაური): დააგდო სარანგი თავადად განძას, թողեալ անդ ամիրայ զսրահանգն չոգաւ *ქ.ცხ.232,7-9.*

სარბიელ-ი ընթացք (მოედანი, ასპარეზი): გკლირს... სარბიელსა მას მოღუაწებისასა გამოწულილვით სირბილი, ստանալ եւ զընթացս ճգնութեանց եւ իմաստութեամբ ընթանալ *მ.ცხ. 86v-98.*

სარგან-ი վանդակ (გოდორი): სარკუმლით, სარგნით გარდამოვჴედ ზღუდესა და განვერი ჴელთაგან მისთა, ընդ պատուհանն վանդակաւ կախեցայ ընդ պարիսպն եւ փախեայ ի ձեռաց նորա *II კორ.11,33.*

სარგებელ-ი օգուտ. օգտակար. շահ. շահեկան. օգնական. օգնականութիւն (სასარგებლო, საინტერესო, მარგებელი): რაჲ სარგებელ არს კაცისა? զի՞նչ օգուտ է մարդոյ *მრ.8,36;* არა არს მათგან სარგებელი, ոչ գոյր օգուտ ի նոցանէ *იერ.16,19;* განსწმედენ გონებასა მსმენელთასა სარგებლითა სწავლითა, սրբեն զմիտս լսողացն օգտակար խրատուն *ფლკტ.143,22-42,14;* რაჲ-იგი სარგებელ მიჩნდა შჯულისაგან, որ շահն էր ինձ աւինաւքն *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.164,10-165;* სარგებელი მათთჳს, շահեկանս նոցա *ჰებრ.6,7;* სარგებელი, օգնական *იგ.სოლ.25,13;* სარგებელისაგან შორს იპოვნიან, յօգնականութենէ անտի հեռացեալ գտանին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,31-43,9.*

სარგებელ ყოფა օգտել. օգնել („რგებულ ყოფა“, შეწევნა, სარგებლობა): რაჲცა ჩემგან სარგებელ-გეყოს, զոր յինէն օգտիցիս *მთ.15,6;* რაჲ-მე სარგებელ ეყოს კაცსა, სოფელი თუ შეიძინოს? զի՞նչ օգտիցի մարդ. եթէ զաշխարհս ամենայն շահեսցի *მთ.16,26;* არარაჲ სარგებელ-ეყო DE, არარაჲ რგებულ იყო C, չէր ինչ օգտեալ *მრ.5,26;* რაჲ სარგებელ-გეყო, უბადრუკო? զի՞նչ օգտեցար, այ թշուառական *ვარ.810-375,6;* ვერ სარგებელ ეყვნენ საუნჯენი უშჯულოთა, ոչ օգնեսցեն գանձք անօրինաց *იგ.სოლ.10,2.*

სარდიონ-ი սարդիոն (ძვირფასი ქვა): ქვაჲ სარდიონი, ականս սարդիոնս *გამ.25,7;* სარდიონი და ტპაზიონი და ზმარაგდონი, ანთრაკი და საპფირონი და იასპინი და ვეცხლი და ოქროჲ, զսարդիոնն եւ զտպազիոն եւ զզմրուխտ. եւ զկարկեհան եւ զշափիղայ եւ զյասպին. զարծաթ եւ զոսկի... *ეზეკ.28,13.*

სარეცელ-ი անկողին. գահ. պաստառ. մահիճ („საწოლი“, „საგებელი“): ყრმანი ჩემნი ჩემ თანა არიან სარეცელსა ზედა, մանկունքս ընդ ինեւ կան յանկողնի *ლ.11,7;* გარდაყარენ სარეცელნი ეგე შენნი, թօթափեա զանկողինս քո *საქ.მოც.9,34;* ყოველი სარეცელი (საწოლი B), რომელსაცა დაწვეს მას ზედა თესლმდინარე იგი, არაწმიდა არს, ամենայն անկողին յորում ննջիցէ սերմնակաթն ՝ պիղծ եղիցի *ლევ.15,4;* დაუგეს სარეცელი ერდოსა ზედა და დაწვა O, արկին անկողինս Սաւուղայ ի տանիսն եւ ննջեաց *I მფ.9,25;* სარეცელნი მისნი – ისრის-პირნი მახჳლნი, անկողինք նորա-տէգք սրեալք *იობ 41,21;* ანუ თუ აღვჴდე სარეცელსა ცხედრისა ჩემისასა Ꮭ, არცა აღვჴდე საგებელსა ცხედრისა ჩემისასა

Ը, թէ ելից յանկողինս մահճաց իմոց *ფს.131,3;* გარდააგორვა გუამი მისი სარეცელისაგან, թաւալեցոյց ընկէց զմարմին նորա ի գահոյից անտի *ივდ.13,10;* ბისონი ეგჳპტით ჭრელებული გიქმნეს შენ სარეცელად, բեհեզ ընդ դիպակի գործեցաւ քեզ ի պաստառս յեգիպտոսէ *ეზეკ.27,7;* განუტეოს, რაჲთა ნარვიდეს სარეცელად თჳსა, եւ արձակել զի գնացեալ հանգիցէ ի մահիճս իւր *მ.ცხ.203r-215.*

სარენავ-ი շահ. շահավաճառ (მონაგები, სარგებელი): რომლისაჲ სარენავი დიდძალი შეუვიდოდა უფალთა მისთა მისნობითა მისითა, որ շահս բազումս տայր տերանց իւրոց մոլելովն *საქ. მოც.16,16;* განსრულ იყო მისგან სასოებაჲ იგი სარენავისა მათისაჲ, հատաւ յոյս շահի նոցա *საქ.მოც.16,19;* მისცემდა ხუროთა მათ სარენავსა არა მცირედსა Ղ, տայր ճարտարացն լինել ոչ սակաւ շահ *საქ.მოც.19,24;* ჰგონებენ, ვითარმედ სარენავ არს ღმრთისმსახურებაჲ, շահավաճառ համարին զաստուածպաշտութիւնն *I ტიმ.6,5.*

სართმ-ი աշտէ (შუბი): დაგუმირეს იგი სართმებითა მით, խոցեցին զնա աշտէիւքն *თომა მოც.19,35-398,11.*

სართუავ-ი ջուր (წყალი): გარემოჲს მისა საყოფელი მისი და სართუავნი ღრუბელთანი O, շուրջ զնովաւ խորան իւր եւ խաւար ջրոց թանձրացոյց զամպս օդոց *II მფ.22,12.*

სართულ-ი յարկ. ձեղուն. տանիք. դստիկոն. հեծանաձգութիւն. առաստաղ. վերնայարկ (ჭერი, სახურავი): რაჲთამცა სართულსა ჩემსა ქუეშე შემოხუედ, եթէ ընդ յարկաւ իմով մտցես *მთ.8,8;* შჯობს ცხორებაჲ გლეხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისათა O, լաւ են կեանք աղքատի ընդ յարկաւ գերանաց իւրոց (փայտից Զ) *ზირ.29,29;* ტაბლათა მათ ზედა იყო სართული საფარველად წჳმისა და სიჴმელისა O, ի վերայ սեղանոյն յարկ առ ի ծածկել յանձրեւոյ եւ յերաշտութենէ *ეზეკ.40,43;* მოქმნა ოქროჲთა სახლი იგი და კედელნი, ბჭენი, სართულები, კარები, պատեաց զտունն ոսկւով եւ զորմսն եւ զդրունսն եւ զձեղունսն եւ զդուրս *II შჯ.22,8;* უძილ ვიყავ და დავადგერ ვითარცა სირი მხოლოჲ სართულსა ზედა, տքնեցայ եւ եղէ ես որպէս ճնճղուկ միայն ի տանիս *ფს.101,8;* დაეცა სამ სართულისაგან ქუეყანასა, անկաւ յերրորդ դստիկոնէն ի վայր *საქ.მოც.20,9;* სიცონილითა დამდაბლდენ სართულნი, ի վատութեան խոնարհեսցին հեծանաձգութիւնք *ეკლ.10,18;* განელო სართული სახლისაჲ მის, բացան առաստաղք խցին *მ.ცხ.434r-506;* აღვიდოდიან ზედა კერძოსა მას სართულსა, ելանիցեն ի վերնայարկսն *ეზეკ.41,7.*

სარკე հայելի. տեսանակ: ვხედავთ აწ, ვითარცა სარკითა და სახითა, տեսանեմք իբրեւ ընդ հայելի օրինակաւ *I კორ.13,12;* სარკჱ უბიწოჲ, հայելի անարատ *სიბრძ.სოლ.7,26;* ვითარცა კაცი ერთი, რომელი განჰყვნავნ სარკესა O, որպէս զայն որ ջնջիցէ զհայելի *ზირ.12,11;* ეგე არს სარკჱ გეჰენიისა მის ცეცხლისაჲ, դա է տեսանակ գեհենի հրոյն *ფლკტ.144,28-453,36.*

სარკინოზ-ი տաճիկ (არაბი): იოტნა წიაღ ევფრატსა, სარკინოზთა კერძო, մղեալ պատերազմունս յայնկոյս Եփրատ գետոյ ի կողմանս տաճկաց *რიფს.176,6-108,18.*

სარკუმელ-ი պատուհան („პატოჰანი", ფანჯარა): ჯდა... სარკუმელთა ზედა, նստէր... ի վերայ պատուհանին *საქ.მოც.20,9;* გარდამოსუა იგი მელქულ სარკუმლით O, իջոյց Մեղքող զԴաւիթ ընդ պատուհանն *I მფ.19,12;* სარკუმლით სახლისა მისისაჲთ უბანთა გარდამოიჭვრობნ O, ի պատուհանից տան իւրոյ ի հրապարակս կարկառեալ *იგ.სოლ.7,6;* სარკუმელნი მისნი იყვნეს განღებულ ქორსა მას მისსა წინაშე ისრაჱლსა O, պատուհանք բաց էին նմա ի վերնատունս իւր ընդդէմ Երուսաղէմի *დან.6,10;* სარკუმლებით შევიდენ ვითარცა მპარავნი O, մտցեն ընդ պատուհանս իբրեւ զգողս *იოვ.2,9;* გარდაიხედავნ სარკუმლით თჳსით, նայեցի ընդ պատուհան տան իւրոյ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.228,27-135,170;* აღგივსიეს პატოჰანი ეგე, რამეთუ იხილა სარკუმელი აღსავსე წიგნებითა, լցեալ ես զպատուհան քո. վասն զի ետես զպատուհան նորա եւ զի էին ի նա գիրք *მ.ცხ.168v-185.*

სარო նոճի. նոճ. սար. եղեւնափայտ (კიპარისი): აღჰმართა ბოლოჲ მისი ვითარცა საროჲ O, կանգնեաց զտուտն իւր իբրեւ զնոճի *იობ 40,12;* შუენიერებაჲ საროთაჲ, գեղեցկութիւն նոճից նորա *ეს.37,24;* ძეძჳსა წილ აღმოგიცენდეს შენ საროჲ O, փոխանակ ցրդւոյն նոճ բուսցի *ეს.55,13;* აჰა ესერა, ასურ, ვითარცა საროჲ ლიბანისაჲ და კეთილ მორჩითა, ահաւանիկ Ասուր իբրեւ նոճ մի ի Լիբանան գեղեցիկ շառաւիղօք *ეზეკ.31,3;* ძელი იგი საროჲ, გინათუ ცაცხჳ, მუხაჲ ანუ თელაჲ, ფაյտ... զսարոյն կամ զսօսն, զկաղնին կամ զթեղօշն *ეს.44,14;* მოვკაფე სიმაღლე საროთაჲ O, կոտորեցի զմեծութիւն եղեւնափայտից նորա *IV მფ.19,23.*

სარტყელ-ი գօտի. կամար (ქამარი): სარტყელი ტყავისაჲ, գօտի ի մաշկեղէն *მთ.3,4;* კაცისა რომ-

ლისაჲ არს სარტყელი ესე, ესრჱთ შეკრან იგი, զայրն որոյ գօտիս այս է՝ այսպէս կապեսցեն *საქ.მოც.21,11;* არცა განჴსნენ სარტყელნი წელთა მათთაგან O, ոչ լուծցեն զգօտիս ի միջոյ իւրեանց *ეს.5,27;* სარტყელი შაფირისაჲ წელთა მისთა, կամար ականակապ յականց շափիղայ ընդ մէջ իւր *ეზეკ.9,2;* სარტყელი შეირატყ და მსახურე C, գօտի ածեալ պաշտեա զիս *ლ.17,8;* სარტყელი ტყავისაჲ ერტყა წელთა მისთა, գօտի մաշկեղէն ածեալ ընդ մէջ իւր *IV მფ.1,8;* ვითარცა სარტყელი, რომელ შეირტყის მან წელთა მისთა, որպէս գօտի զոր ածի հանապազ ընդ մէջ *ფს.108,19;* შეარტყა სარტყლები, ած ընդ մէջ նորա զկամարն *ლევ.8,7;* ერტყა სარტყელი წელთა მისთა, ունէր զկամարն ընդ մէջ իւր *ეზეკ.9,3.*

სარტყლისშემრტყმელ-ი գօտիածու: ანჯეს ყოველსა სარტყლისშემრტყმელსა და მახჳლოსანსა მათა მიმართ, ելին յամենայն գօտիածուաց եւ ի վեր *IV მფ.3,21.*

სარქუან-ი սափոր (დერგი): მჭელ ერთ ფქვილი [მიც] სარქუანსა შინა O, բռամբ մի ալեւր ի սափորի *III მფ.17,12.*

სარქუელ-ი խուփ (ხუფი, სახურავი): მოიღო დედაკაცმან ერთმან სარქუელი და დაარქუა ორმოსა მას O, առ կինն եւ կափոյց զխուփն ի վերայ գբին *II მფ.17,19.*

სარყეველ-ი շարժումն (შესაძრავი): მივსცნე იგინი სარყეველად O, տաց զնոսա ի շարժումն *იერ.29,18.*

სარჩელ-ი դատաստան (სასამართლო): დედოფალი სამხრისაჲ აღდგეს სარჩელსა მას კაცთა თანა, դշխոյն հարաւոյ յարիցէ ի դատաստանի ընդ արս *ლ.11,31;* არა დადგენ უღმრთონი სარჩელსა, ոչ յարիցեն ամպարիշտք ի դատաստան *ფს.1,5;* წინა-უყოფდა ღმერთსა და სარჩელსა სიმართლისასა, առաջի արկանէր զԱստուծոյ արդար դատաստանն *შუშ.I 42.*

სარცხელ-ი լուացանոց (სარეცხი): დედაჲ მისი ნასრულ იყო საქმედ სარცხელსა, գնացեալ էր ի լուացանոցի. զի այն էր գործ նորա *მ.ცხ.172r-189.*

სარცხჳნელ-ი, სარცხუენელ-ი խայտառակ. խայտառակեալ. խայտառականք. խայտառակութիւն. ծանականք. առական. ամօթ. գարշելի. ծածուկ („უშუერება“, დაფარული, სირცხვილი, სირცხვილეული, სასირცხო): შენ იყავ შიშუელ და სარცხჳნელ O, դու էիր մերկ. խայտառակ *ეზეკ.16,7;* დაგიტეონ შენ შიშუელი და სარცხჳნელი O, թողցեն զքեզ մերկ խայտառակեալ *ეზეკ.16,39;* სარცხჳნელიცა თჳსი ვერ დაიფარის O, զխայտառականս իւր ոչ ծածկեսցէ *ზირ.26,11;* მამანი მამათა თანა სარცხჳნელსა იქმოდეს, արուք ընդ արուս զխայտառակութիւն գործէին *ჰრომ.1,27;* დაგიფარე სარცხჳნელი შენი O, ծածկեցի զխայտառակութիւն քո *ეზეკ.16,8;* სარცხუენელი მამისა შენისაჲ და სარცხუენელი დედისა შენისაჲ არა გამოაცხადო B, უშუერებაჲ მამისა შენისაჲ და უშუერებაჲ დედისა შენისაჲ არა გამოაცხადო G, զառականս հօր քո եւ զառականս մօր քո մի՛ յայտնեսցես *ლევ.18,7;* არა გამოჩნდეს სარცხჳნელი შენი მას ზედა, մի՛ մերկասցին առականք քո ի վերայ նորա *გამ.20,26;* გამოცხადნეს სირცხჳნელი შენი, յայտնեսցի ամօթ քո *ეს.47,3;* უჩუენო თესლებსა სარცხჳნელი შენი O, ցուցից ազգաց զամօթ քո *ნაუმ 3,5;* სარცხჳნელი ჴმაჲ ალუტევა, գարշելի ձայնս արձակեալ *მრთ.A.ანტ.დ.79,25-22,20;* მოუღო სამოსელი ჩემი და ტილოჲ ჩემი, რაჲთა არა დაიფაროს სარცხჳნელი თჳსი, զերծից ի նմանէ զհանդերձ իմ եւ զկտաւս իմ. զի մի՛ ծածկեսցէ զծանականս իւր *ოსე 2,9;* სარცხუენელი B, დაფარული G, ծածուկ *II შჯ.23,1.*

სარწმუნო հաւատարիմ. հաւատալի. հաստատեալ է միտք. հաւատարմութիւն (სანდო, ღირსეული, პატიოსანი): სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და ბრძენი (გონიერი C), հաւատարիմ ծառայ եւ իմաստուն *მთ.24,45;* გაუწყოს... სარწმუნომან მსახურმან, ցուցցէ ձեզ... հաւատարիմ պաշտօնեայ *კოლ.4,7;* სარწმუნო არიან ყოველითავე მცნებანი მისნი, հաւատարիմ են յամենայնի պատուիրանք նորա *ფს.110,7;* სარწმუნო არს შეტყუებაჲ მისი O, հաւատարիմ մեկնութիւն նորա *დან.2,45;* თორმეტთაჲ სარწმუნო გიჩნს, երկոտասանքս հաւատալիք են *ანან.ებრ.196,6-320,7;* სარწმუნო არს იოვანე წინაჲსწარმეტყუელად, հաստատեալ է միտս զՅովհաննէ. թէ մարգարէ է *ლ.20,6;* მოუვლინა მათ უფალმან სარწმუნოდ, առաքեաց նոցա տէր հաւատարմութեամբ *იერ.28,9.*

სარწმუნო ყოფა հաւատարմացուցանել: ნამებანი იგი სარწმუნო ვყვნეთ, յանդիմանութիւնս հաւատարմացուցուք *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.155,23-275,10.*

სარწმუნოება, სარწმუნოვება հաւատք. հաւատարմութիւն. ստուգութիւն: ესოდენი სარწმუნოებაჲ მიპოვნიეს, այսպիսի հաւատս գտի *მთ.8,10;* მართალი სარწმუნოებითა ცხონდეს O, արդարն ի հաւատոց կեցցէ *ამბ.2,4;* ხოლო სარწმუნოებით გალილეველ [ვართ], այլ հաւատովք գալիլեացիք *ანდ.-ანატ.307-27,19;* რომელმან ამხილოს ზრახვაჲ, მან წარწყმიდის სარწმუნოებაჲ O, որ յայտնէ զխորհուրդս. կորոյս զհաւատարմութիւն *ზირ.27,7;* უკუეთუ ზღაპრებრ და არა სარწმუნოებით ისმენ, թէ որպէս առասպելս համարիս զայս եւ ոչ ստուգութեամբ հաւատաս *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.93r-420.*

სარწმუნოებისა მოდგამი հաւատակից (თანამორწმუნე): გულისჴმა-ყო, ვითარმედ... სარწმუნოებისა მოდგამ [არს], իմացեալ եթէ հաւատակից իւր է *თევდ.553-61,14.*

სარწმუნოებისა მოძულე հաւատատեաց: *ფლკტ.152,34-464,29.*

სარწყავ-ი ջուր. առագէ. յուրքի: რომელი სთესვიდეს ყოველთა სარწყავსა, որ սերմանիցեն ընդ ամենայն ջրով *ეს.32,20;* რამეთუ ყოველი იყო სარწყავ, զի ամենայն յուրքի էր *დაბ.13,10;* შემოუგდე წყალი სარწყავი ფინიკოანსა, թողցես զջուրդ եւ ոռոգէ զարմաւենիսդ զայդոսիկ *მ.ცხ.76r-87.*

სარწყაოან-ი ոռոգելի-ք (მოსარწყავი, რომელიც ირწყვის): ვენაჴოვანთათჳს და სარწყაოანთა მისთა შფოთებნ, սակս այգեաց եւ ոռոգելեացն եւ պարտիզաց շփոթի *მ.ცხ.79v-91.*

სარწყულ-ი սափոր. թակոյկ. դոյլ. կուժ. չափ. աման. ստոման („ჩაფი“, „ტაკუკი“, „სავსებელი“, „საწყაული“, ჭურჭელი): დაუტევა სარწყული იგი თჳსი დედაკაცმან მან C, եթող կինն զսափորն իւր *ი.4,28;* ედგა სარწყული მჴარსა მისსა O, ունէր սափոր յուս իւր *დაბ.24,15;* სარწყული G, ჩაფი S, սափոր *მსჯ.7,16;* განტყდეს სარწყული წყაროსა ზედა O, մանրեալ սափորն յաղբեւրն *ეკლ.12,6;* იყვნეს... სარწყულნი ქვისანი DE, დგეს ტაკუკნი მარმარილოჲსანი C, էին թակոյկք կճեայք *ი.2,6;* შენ სარწყული არა გაქუს C, არცა სავსებელი გაქუს DE, դու քանզի եւ դոյլ իսկ ոչ ունիս *ი.4,11;* მომართუთ მე სარწყული ახალი, առէք առ իս կուժ մի նոր *IV მფ.2,20;* აღავსეთ სარწყული (საწყაული C) მამათა თქუენთაჲ, լցէք զչափ հարցն ձերոց *მთ.23,32;* მოაქცინნეს სარწყულნი მათნი ცუდნი, դարձուցին ունայն զամանս իւրեանց *იერ.14,3;* აღავსის სარწყული წყლითა, լնոյր ստոմանսն իւր *მ.ცხ.144v-162,4.*

სარწყულ-ი ջրարբի (სარწყავი): მისცა მათ ვენაჴები და სარწყული, ետ նոցա այգիս եւ ջրարբիս *იერ.39,10.*

სარჯელი იხ. სჯა.

სასა կոկորդ. քիմ՝ სასამან გემოჲ იხილის ჭამადთა O, կոկորդ զկերակուրս ճաշակէ *იობ 34,3;* რაჲთა დატკბეს სასაჲ შენი O, զի քաղցրասցի կոկորդ քո *იგ.სოლ.24,13;* ნაყოფი მისი ტკბილ არს სასასა ჩემსა, պտուղ նորա քաղցր է ի կոկորդի իմում *ქება 2,3;* ენაჲ ჩემი სასასა ჩემსა აექუა, լեզու իմ ի քիմս իմ կցեցաւ *ფს.21,16;* აღექუნ ენაჲ ჩემი სასასა ჩემსა, կցեսցի լեզու իմ ի քիմս իմ *ფს.136,6.*

სასაგზლე կերակրոյ (საგზლისა): მან შთადვა იგი მახალსა მას სასაგზლესა, ընկէց ի մախաղ կերակրոյ իւրոյ *ივდ.13,12.*

სასაგრო զինուորական (საჯარისკაცო): სასაგროსა მას დაწესებულ იყვნეს შჯულსა *S-მრთ.ბას.კეს.-40-თჳს 116,32.*

სასაზრდელო ռոճիկ (საკვები; გასამრჯელო, ხელფასი): გჭირდეს რაჲ თქუენ სასაზრდელოჲსათჳს პურისა G, ի նեղել զձեզ ռոճկաւ հացի *ლევ.26,26.*

სასაკუმეველე բուրվառ/բուրուառ (საცეცხლური): ოქროჲს აქუნდა სასაკუმეველე, յորում կայր բուրվառն ոսկի *ჰებრ.9,4;* ჴელსა მისსა ეპყრა სასაკუმეველე კუმევად ტაძარსა შინა S, ի ձեռին իւրում բուրուառն ծխել զխունկս ի տաճարին *II ნშტ.26,19.*

სასანთლე աշտանակ. ճրագարան. լուսակալ: ქმნა სასანთლენი ოქროჲსანი S, արար զաշտանակսն ոսկիս *II ნშტ.4,7;* სანთელი განმანათლებელი არს ზედა სასანთლესა წმიდასა, ճրագ լուսատու ի վերայ սուրբ աշտանակի *ზირ.26,22;* ჰქმნნე სასანთლენი მისნი შჳდ, արասցես նմա ճրագարանս եւթն *გამ.25,37;* სასანთლენი მათნი, რომელნი დგენ მწუერვალთა მათთა ნიგუზის სახედ, զլուսակալս նոցա որ էին ի ծայրսն ընկուզազարդս *გამ.37,17.*

სასანოვაგე (ჭურჭერი) կահ (ჯამჭურჭელი): ქმნა სასანოვაგე იგი ჭურჭერი ტაბლისაჲ მის: პინაკები იგი და ფიალები და ფეშხუნები და გოვზაკები, რომლითა შეწირის, արար զկահ սեղանոյն եւ զխնկաղացս նոցա եւ զարիւնակալս... եւ զճաշակս նորա եւ զնուիրանոցսն. որովք նուիրիցեն *გამ.37,16.*

სასარჩლო ի կռիւ (სადავო): სასჯელად და სასარჩლოდ, ի դատաստանս եւ ի կռիւս *მ.ცხ.116v-135,47.*

სასატრაპესო նախարար („სანახპეტო“, სამეთაურო): ხუთნი სასატრაპესონი ფილისტიმელთანი G, ხუთთა მათ სანახპეტოთა ფილისტიმისათა S, հնգից նախարարացն (|| թագաւորացն) փղշտացւոց *ისუ 6.13,3.*

სასაწნეხლე հնձան, գուբ հնձան (საწნახელი): სასაწნეხლე მოვთხარე მის შორის J, գուբ հնձան փորեցի ի նմա *ეს.5,2;* ვიდრე სასაწნეხლედმდე მეფისა, մինչեւ ի հնձանս թագաւորին *ზაქ.14,10;* შევიდეს... სასაწნეხლეთა მათ, մտանէին ի հնձանս յարկս *რიფს.166,1-85,15.*

სასახლე տուն (სახლი): ალაგონ ბედეკი სასახლისაჲ მის ღმრთისაჲ O, կազմեսցեն զբեդեկ տանն տեառն *IV მფ.12,5.*

სასთაულ-ი բարձ. բարձկնեար („თავი“, ბალიში): ხოლო იგი თავადი წვა თავით კერძო სასთაულსა ზედა C, და თავადი იყო პირით კერძო მის ნავისასა თავსა ზედა DE, եւ ինքն ննջէր ի խելս նաւին ի վերայ բարձի *მრ.4,38;* ვაჲ, რომელნი შეაკერვენ სასთაულსა ყოველსა ქუეშე იდაყუსა ჴელისასა J, վայ այնոցիկ որ կարեն կարկարեն զբարձկնեարդ ի ներքոյ ամենայն արմկան ձեռին *ეზეკ.13,18;* მცირჱ სასთაული სასთუნლად მისა, եդ բարձ ընդ գլխովն *მ.ცხ.335v-388.*

სასთულებელ-ი կութ („სასუთლე“, დასაკრეფი, სართველე, სამკალი): ანუ არა უმჯობეს არს საკუფხებლები ეგე ეფრემისი, ვიდრელა სასთულებელი აბეზირისი S, ანუ არა უმჯობესობს ნაფურცლის ზედაები მისი, ვიდრე სასუთლე ავიეზირისი G, ոչ ապաքէն լաւագոյն է ճռաքաղութիւնդ Եփրեմի քան զկութսն Աբեզերայ *მსჯ.8,2;* სასთულებელი შენი დაჰთრგუნო O, զկութս քո կոխեսցիս *ეს.16,9;* წარწყმდა სასთულებელი ველთაგან O, կորեաւն կութք յագարակէ *იოვ.1,11;* მოწევნულ არიან სასთულებელნი O, հասեալ են կութք *იოვ.3,13.*

სასთუნალ-ი սնար, գլուխ (სასთუმალი, ბალიში): დაიდვა სასთუნლად და დაწვა O, եդ ընդ սնարս իւր եւ ննջեաց *დაბ.28,11;* დადვეს სასთუნლით კერძო დარელ მეფისა, եդին ընդ սնարս Դարեհի արքայի *I ეზრა 3,7;* დადვა იგი ცხედარსა, სასთუნალსა თჳსსა, եդ ի մահիճսն իւր ի սնարից կողմանէ *ანდ.-ანატ.338-42,22;* დაიდევ ქვაჲ სასთუნლად შენდა, դիր քար զգլխով քո *მ.ცხ.104v-114;* ჰპოოთ პიტაკი სასთუნალსა ქუეშე ჩემსა, գտցես թուղթ ի սնարս իմ *მ.ცხ.187v-222.*

სასიკუდინე մահապարտ. մահուչափ. մահկանացու. մահաբեր (მომაკვდინებელი, სასიკვდილო): მოციქულნი, უკანაჲსკნელად გამოგუაჩინნა ვითარცა სასიკუდინენი, զմեզ զառաքեալս յետնորդս արար Աստուած իբրեւ զմահապարտս *I კორ.4,9;* ცოდვიდეს ცოდვასა არა სასიკუდინესა... არს ცოდვაჲ სასიკუდინე, մեղուցեալ մեղս որ ոչ առ ի մահ... են մեղք որ մահուչափ են *I ეპ.ი.5,16;* სასიკუდინე სენი, մահկանացու ախտ *მ.ცხ.94r-104;* ესევითარსა შინა სენსა სასიკუდინესა შეუძლებთ ძლით მოჴსენებად ჟამსა, այսպիսի մահացու հիւանդութեամբս հազիւ կարասցուք յիշել զդառն ժամն *მ.ცხ.85r-96;* არარაჲ სხუაჲ მიჭამიეს, თჳნიერ მდელოჲ ესე, და ესეცა სასიკუდინოჲ, աստի վայրի ոչինչ ճաշակեցի զայս կամ բայց միայն խոտ եւ այս մահաբեր *მ.ცხ.127v-145;* წყლულებანი დავსხენ მას ზედა სასიკუდინენი, հարուածս եդի ի վերայ նորա մահարարս *მ.ცხ.349v-403,1.*

სასიკუდინებელ-ი մահու (სასიკვდილო): სნეულებაჲ იგი მის კაცისაჲ სასიკუდინებელი სენი არნ, հիւանդութիւնն մահու իցէ *ფიზ.VI 15.*

სასირცხჳნო ամաւթալի (სასირცხო): სასირცხჳნოთა გულისთქუმათა მისდევდა, բայց զի ամաւթալի զալրա գործ էր *ნრს.77,1.*

სასიტყუელ-ი խօսք. առակ (სალაპარაკო): იქმენენით სასიტყუელ ენათა O, եղէք... խօսք լեզուաց *ეზეკ.36,3;* იქმნა იგი სასიტყუელ დედათა შორის O, եղեւ խօսք (|| առակ) կանանց (|| ի կանայս) *ეზეკ.23,10.*

სასიძავ-ი պոռնկոց (საროსკიპო): დაარღჳონ სასიძავი შენი J, կործանեսցեն զպոռնկոցս քո *ეზეკ.16,39.*

სასიძველ-ი պոռնկոց. պոռնկութեան (საროსკიპო): დასაბამსა ყოველთა გამოსავალთასა აშენენ სასიძველნი შენნი J, ի գլուխս ամենայն ճանապարհաց քոց շինեցեր զպոռնկոցս քո *ეზეკ.16,25;* იშენე თავისა შენისა საყოფელი სასიძველი J, շինեցեր դու քեզ տուն պոռնկութեան *ეზეკ.16,24.*

სასმენელ-ი 1. լսելիք. ականջ. ունկն 2. լուր. համբաւ (1. ყური; 2. მოსასმენი, ამბავი): ალასრულნა იესუ სიტყუანი ესე სასმენელთა მიმართ ერისათა, կատարեաց զամենայն բանս իւր ի լսելիս ժողովրդեանն *ლ.7,1;* უკუეთუ ყოველივე სასმენელ იყოს, სადა არიან საყნოსელნი? եթէ ամենայն լսելիք էին. ո՞ւր էին հոտոտելիք *I კორ.12,17;* აქებდით მას ჴმითა სასმენელითა, աւրհնեցէք զնա ի բարբառ լսելի *ფს.150,5;* მიიწია სასმენელთა

მეფისათა, հասեալ ի լսելիս դատաւորին *ლონგ.188,30-716,3;* განვახუენ სასმენელნი შენნი, բացեր զականջս քո *ეს.48,8;* განახუენ სასმენელნი მონისა შენისანი შენებად მისა სახლი, բացեր զունկն ծառայի քո շինել քեզ տուն *I ნშტ.17,25;* სასმენელმან სიტყუანი განიკითხნის O, ունկն զբանս քննէ *იობ 34,3;* ვის ჰრწმენა სასმენელი ჩუენი? ո՞ հաւատաց լրոյ մերում *ჰრომ.10,16;* არა შეიწყნარო სასმენელი ამაოჲ O, զհամբաւ սուտ մի՛ ընդունիցիս *გამ.23,1;* სასმენელად ყოველთა, ի լուր ամենեցուն *მ.ცხ.247r-267,1.*

სასმენელ ყოფა/ქმნა լսելի առնել/լինել. լու առնել („შესმენა“, გაგონება): სასმენელ ყავთ ჴმაჲ ქებისა მისისაჲ, լսելի արարէք զձայն աւրհնութեան նորա *ფს.65,8;* სასმენელ ყოს დიდებაჲ იგი ჴმისა მისისაჲ, լսելի արասցէ զփառս բարբառոյ իւրոյ *ეს.30,30;* რომელსა-იგი ჰნებავს სასმენელ ყოფად ჴმაჲ თჳსი, որ կամի լսելի առնել մեզ զձայն իւր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,2-133,73;* სასმენელ ყავთ, լու արարէք *იერ.50,2;* ჴმაჲ გურიტისაჲ სასმენელ იყო, ձայն տատրակի լսելի եղեւ *ფიზ.XXXII 2;* სასმენელ იქმნეს ლოცვანი შენნი C, შეესმნეს ვედრებანი შენნი DE, լսելի եղեն աղօթք քո *ლ.1,13.*

სასმურ-ი տուն խրախութեան գինւոյ (საქეიფო სახლი, დუქანი) *ესთ.7,8.*

სასნეულო հիւանդանոց (საავადმყოფო): ნაცვალად სასნეულოთა მათ იონთასა ეყვნენ ჴორცთა მათ სნეულთასა ლხინებაჲ, փոխանակ հիւանդանոցացն Յունաց լինիցին ի մխիթարութիւն մարմնոց վշտացելոց *ნრს.70,12;* სასნეულოჲ ალაშენე ამას ადგილსა, շինեսցես սովաւ հիւանդանոցս *მ.ცხ.185v-221.*

სასო յոյս. փափագելի (იმედი; საწადელი): უფალი სასო მათდა არს, տէր է յոյս նորա *ფს.13,6;* არღარა იყვნენ სასო სახლისა ისრაჱლისა O, մի եւս եղիցին տանն Իսրայելի յոյս *ეზეკ.29,16;* მოიძია სასოჲ ძელი, խնդրէր զփափագելի զսուրբ խաչն *გამოჩ.ჯუარ.-238,20;* სასოო ყოველთა მონათა, յոյս ամենայն ծառայից *მ.ცხ.144r-161,43.*

სასოება, სასოვება յոյս. վստահութիւն. ակնկալութիւն. կասկած. կասկածանք. օգնութիւն („გინცობა“, იმედი, მინდობა): სასოებისათჳს და აღდგომისა მკუდართაჲსა მე ვისაჯები, վասն յուսոյ եւ յարութեան մեռելոց ես աւասիկ դատիմ *საქ.მოც.23,6;* დაემკჳდროს სასოებით, բնակեսցէ յուսով *იგ.სოლ.1,33;* რომელი არა განვარდა სასოებისაგან თჳსისა, որ ոչ անկաւ ի յուսոյ իւրմէ *ზირ.14,2;* განისუენა ქუეყანამან ყოველმან სასოებით J, հանգեաւ յուսով երկիր ամենայն *ეს.14,7;* პირველი სასოვებაჲ მოიკუეთოთ, զառաջինն յոյսն հատցուք *ფიზ.XXVI 30;* მაქუს მე ჴორცთაგანცა სასოებაჲ, վստահութիւն ունիմ եւ ի մարմնի *ფლპ.3,4;* დაემკჳდრნეთ სასოებით მას ზედა, բնակեսջիք ի նմա վստահութեամբ *ლევ.25,19;* ღამჱ იყოს სასოებაჲ ბოროტი, ի գիշերի եղիցի կասկած չարեաց *ეს.28,19;* სასოებით ისმენდით სიტყუათა ჩემთა, կասկածանօք լուարուք զբանս իմ *ეს.32,9;* იგი იყოს სასოვება ნათესავთა, նա է ակնկալութիւն ազգաց *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკობ.80,4-81;* სასოებითა ღმრთისა მიერ ვიდრე დღენდელად-დღემდე ვდგა, გინცობითა ღმრთისა მიერ ვიდრე დღენდელად-დღემდე ვდგა Ⴀ, օգնութիւն հասեալ առ յԱստուծոյ մինչեւ ցայսօր կացի *საქ.მოც.26,22.*

სასოება վստահ/ապաւստան լինել. յուսալ („მოსავ ყოფა“, იმედი): სასოებად, վստահ լինել *ფლპ.3,4;* მოხუედ სასოებად ქუეშე ფრთეთა მისთა S, მოხუედ მოსავ ყოფად ფრთეთა ქუეშე მისთა G, դիմեցեր ապաստան լինել ընդ թեւօք նորա *რუთ.2,12;* კეთილ არს სასოებაჲ უფლისაჲ ვიდრე სასოებასა კაცთასა Ⴀ, კეთილ არს მოსავ ყოფაჲ უფლისა მიმართ, ვიდრე მოსავ-ყოფაჲ კაცისა მიმართ Ⴂ, բարէ է յուսալ ի տէր քան յուսալ ի մարդիկ *ფს.117,8.*

სასოკეთილ-ი բարեյոյս (იმედიანი): სასოკეთილ ყვენ ძენი შენნი O, բարեյոյս արարեր զորդիս քո *სიბრძ.სოლ.12,19.*

სასოწარკუეთილ-ი անյոյս (უიმედო): რომელი სასოწარკუეთილ იქმნეს... იგი სრულიად წარწყმდების, որ անյոյս լինիցի... նա ի սպառ կորիցէ *მ.ცხ.44r-36.*

სასოწარკუეთილება յուսահատութիւն (უიმედობა, იმედის დაკარგვა): დიდთა მათგან ცოდვათა კუალად შემოიღებს სასოწარკუეთილებასა, ի մեծամեծն մեղաց ի վեր ածեն զյուսահատութիւն *მ.ცხ.43v-36.*

სასტ-ი ահ (შიში, ზარი): სასტი და შიში დასდვა ყოველსა ზედა ჴორციელსა, զահ եւ զերկիւղ նոցա եդ ի վերայ ամենայն մսեղեաց (Ձ) *ზირ.17,4.*

სასტიკ-ი սաստիկ. ստամբակ. մեծ (ფიცხელი, მკაცრი, დიდი): იყო... ოხრაჲ, ვითარცა ქარისა სასტიკისაჲ, իբրեւ սաստիկ հողմոյ *საქ.2,2;* წჳმანი სასტიკნი O, անձրեւք սաստիկք *იგ.სოლ.25,14;* სასტიკ არს მჴეცი იგი, սաստիկ է գազանն *ფიზ.III 5;* კაცი ხარ სასტიკი, այր ստամբակ ես *ლ.19,21;* სიყმილი სასტიკი ყოფად არს, սով մեծ լինել ընդ ամենայն աշխարհ *საქ.მოც.11,28;* უბრძანა გუემაჲ მისი სასტიკად, հրամայեաց զան հարկանել զնա սաստիկ *იზ.118,10.*

სასტიკება սաստ. սաստիկ. սաստկութիւն. բռնութիւն („შერისხვა", მძლავრობა): გამოჩნდეს საფუძველნი სოფლისანი სასტიკებითა შენითა, յայտնեցան հիմունք աշխարհի ի սաստէ քումմէ *ფს.17,16*; სასტიკებითა (შერისხვითა Ⴂ) შენითა ივლტოდიან, ի սաստէ քումմէ փախիցեն *ფს.103,7;* რომელმან ქმნა გზაჲ ზღუასა ზედა და წყალთა ზედა სასტიკებისათა ალაგნი გამოაჩინნა, որ արար ճանապարհ ընդ ծով, եւ ի ջուրս սաստիկս շաւիղս *ეს.43,16;* სასტიკება, սաստկութիւն *იერ.18,14;* ბრძანებაჲ მისცა მეფემან დიდითა სასტიკებითა მცნებისაჲთა, հրաման տայր թագաւորն մեծաւ սաստկութեամբ պատուիրանաւ *როფს.166,43-88,11;* შეიმუსრნენ მთანი სასტიკებითა თჳსითა, լերինք խորտակեցան բռնութեամբ *ამბ.3,6.*

სასტიკობა սաստկանալ (სიმკაცრე, სიფიცხე): რომელი გარდარეულად სასტიკობს, იგი შეურაცხ იქმნის O, որ անչափ սաստկանայ. ատելի լիցի *ზირ.20,8.*

სასტოვა սաստել (რისხვა): თჳთ თავადი უთქუმიდა დასასტოოდა, რაჲთამცა დაათქა იგი, ինքնին սպառնայր նմա եւ սաստէր առ ի ընկղմել զնա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,1-34,17.*

სასტრატიოტე զինուորութեան (სამხედრო): რაჲთამცა შთაუდვას სამოსელი იგი სასტრატიოტჱ მისი, զի դիցէ ընդ նմա զզինուորութեան պատմուճան նորա *ვარ.823-381,12.*

სასტჳნელ-ი շչիւն (დასასტჳენი): მიგცე... სასტჳნელად და ყუედრებაჲ ერთაჲ მოიღოთ O, մատնեցից... ի շչիւն, եւ զնախատինս ժողովրդոց ընկալջիք *მიქ.6,16;* დავდვა ქალაქი ესე განსარყუნელად და სასტჳნელად J, կարգեցից զքաղաքն զայն յապականութիւն եւ ի շչիւն *იერ.19,8.*

სასუენებელ-ი սենեակ. անկողին. հանգիստ („სანოლი", მოსასვენებელი ოთახი): შევიდეს... საუნჯეთა სასუენებელთა თქუენთასა, մտանիցեն... ի շտեմարանս սենեկաց քոց *გამ.8,3;* შევიდა სასუენებელად, եմուտ ի ներքս ի սենեակն *ივდ.14,14;* სასუენებელი S, სანოლი G, սենեակ *მსჯ.3,24;* შევიდე ცოლისა ჩემისა თანა სასუენებელად G, մտից առ կին իմ ի սենեակ *მსჯ.15,1;* შევიდა ბერსაბე სასუენებელად მეფისა, եմուտ... Բերսաբէէ առ արքայ ի սենեակն *III მფ.1,15;* შევიდა იგი სასუენებელსა სახლისა მეფისასა და აღუდვა ცეცხლი სახლსა, եմուտ ի սենեակ մի տանն արքայի եւ այրեաց *III მფ.16,18;* საუნჯეთა შინა სასუენებელთა შენთასა ნუ სწყევ მდიდარსა, ի շտեմարանս սենեկաց քո մի՛ անիծաներ մեծի *ეკლ.10,20;* გამოვედინ სიძჱ სასუენებელითა თჳსით, ելցէ փեսայ ի սենեկէ իւրմէ *იოვ.2,16;* მოკლეს კაცი ერთი მართალი სასუენებელსა შინა თჳსსა O, սպանէք զայր արդար ի տան իւրում յանկողնի *II მფ.4,11;* დამალა იგი და დედამძუძჱ თჳსი სენაკსა სასუენებელისასა O, զնա եւ զդայեակ նորա ի սենեկի անկողնոց եւ թաքոյց *IV მფ.11,2;* სასუენებელი, հանգիստ *ანდ.-ანტ.336-41,24.*

სასუთლე կութ („სასთულებელი", სართვლე, სამკალი): ანუ არა უმჯობესობს ნაფურცლის ზედაები მისი, ვიდრე სასუთლე ავიეზირისი G, ანუ არა უმჯობეს არს საკუფხებლები ეგე ეფრემისი ვიდრელა სასთულებელი აბეზერისი S, ոչ ապաքէն լաւագոյն է ճռաքաղութիւնդ Եփրեմի քան զկութսն Աբիեզերայ *მსჯ.8,2.*

სასუმევა մերձաւորեցուցանել („თჳსობა", შვილად აყვანა): უკუეთუ გისასუმიოს შენ G, უკუეთუ გითჳსოს შენ O, եթէ մերձաւորեցուսցէ զքեզ մերձաւորիչն *რუთ 3,13.*

სასუმელ-ი բաժակ. ըմպելի. արհաւիր. զոր ըմպի (სასმისი, ჭიქა; სასმელი): გარეშჱ სასუმელისაჲ და პინაკისაჲ განსწმიდით, զարտաքին բաժակին եւ զպնակին սրբէք *ლ.11,39;* სასუმლისა მისისაგან სუმიდა O, ի բաժակէ նորա ըմպէր *II მფ.12,3;* სასუმელმან შენმან დამათრო მე, ვითარცა ურწყულმან, բաժակ քո որպէս անապակ արբեցոյց զիս *ფს.22,5;* სასუმელი ცხორებისაჲ მოვიღო, բաժակ փրկութեան ընկալայց *ფს.115,4;* უკუეთუ ფიალებსა და სასუმლებსა მისცნეთ თუალნი თქუენნი, ապա թէ ի տաշտս եւ ի բաժակս արձակեսցես զաչս քո *იგ.სოლ.23,31;* მიიღე სასუმელი ესე ღჳნისა ურწყოჲსაჲ ჴელისაგან ჩემისა J, առ զբաժակ գինւոյս անապակիս այսորիկ ի ձեռաց իմոց *იერ.25,15;* შევსუათ სასუმელი სიმჴნისაჲ, արբցուք զբաժակ նախաստակութեան *როფს.165,15-83,16;* არა არს სასუფეველი ღმრთისაჲ საჭმელი და სასუმელ, ոչ է արքայութիւն Աստուծոյ կերակուր եւ ըմպելի *ჰრომ.14,17;* ყოველი სასუმელი, რომელი ისუმების ყოვლითა ჭურჭრითა, ամենայն ըմպելի որ ըմպիցի յամենայն ամանի *ლევ.11,34;* სასუმელი

ჩემი ცრემლითა ჩემითა განვზავე, զըմպելին իմ արտասուօք խառնեցի *ფს.101,10;* შევსუა სასუმელი მათი და დავათრვენე იგინი, տաց նոցա արհաւիրս եւ արբեցուցից զնոսա *იერ.51,39;* განუწესა მათ როჭიკი დღისაჲ დღესა... ღვნისაგან სასუმელისა თვსისა, կարգեաց նոցա թագաւորն ռոճիկս օր ըստ օրէ... ի գինւոյ զոր ինքն ըմպէր *დან.1,5.*

სასუმელ-ი մերձաւորիչ („ნათესავი“, მახლობელი): სასუმელი ხარ შენ G, ნათესავ ჩემდა ხარ O, մերձաւորիչ եւս դու *რუთ 3,9.*

სასუმელება մերձաւորեցուցանել („თვს ყოფა“, „თვსობა“, მახლობლობა, ნათესაობა): არა თუ ინებოს სასუმელებაჲ შენი, გისასუმლო მე G, უკუეთუ არა უნდეს თვსობაჲ შენი, თვს გიყო მე MO, եթէ ոչ կամիցի մերձաւորեցուցանել զքեզ ես մերձաւորեցուցից զքեզ *რუთ 3,13.*

სასურველ-ი ցանկալի. անձկալի. անձկացեալ. փափաքան (სანადელი): სასურველ არს ყოველთა და დიდებულ O, ցանկալի է ամենեցուն եւ մեծարոյ *იგ.სოლ.6,8;* ძმანო ჩემნო, საყუარელნო და სასურველნო, եղբարք իմ սիրելիք եւ անձկալիք *ფლპ.4,1;* სასურველი, անձկացեալ *მრთ.S.კირ. იერ.-ალდგ.155,17-275,3;* რაჲთა სასურველსა მას ნადიერებასა თვსსა მიემთხვოს, թէ որպէս փափաքանաւք ցանկութեանն խորհրդոյ հասանիցէ *ეპ.კვპრ.-დაფლ.93v-42.*

სასუფეველ-ი արքայութիւն. աշխարհ. դրախտ („სოფელი“, სამეფო; სამოთხე): მოახლებულ არს სასუფეველი ცათაჲ, մերձեալ է արքայութիւն երկնից *მთ.3,2;* აგარაკი არს ესე სასუფეველი C, აგარაკი იგი ესე სოფელი არს DE, ագարակն աշխարհս է *მთ.13,38;* ვითარ არიან შესავალნი სასუფევლისანი, քանի մուտք են դրախտին *III ეზრა 2,7.*

სასყიდელ-ი գին. վարձ. կապէն. ստացուած. մեծագնի („მოსაგებელი“, ფასი, გასამრჯელო, მონაგები): მოვიღე... სასყიდელი იგი განსყიდულისაჲ, առին... զգինս վաճառելոյն *მთ.27,9;* აღრაცხეს სასყიდელი მათი, համարեցան զգինս նոցա *საქ.მოც.19,19;* მისცეს სასყიდელი გალატოზთა და ხუროთა და როჭიკი მათი O, ետուն գինս գաղատոսաց եւ հիւսանց եւ կերակուրս նոցա *I ეზრა 5,54;* სასყიდელი მეძვისაჲ ვითარცა ერთის ფუეზის პურის, գինք կնոջ պոռնկի որչափ նկանակի միոյ հացի *იგ.სოლ.6,26;* მძიმის სასყიდლის მოგიყიდიეს ღმერთი ეგე შენი, ծանր գնոյ գնեցեր զաստուածդ քո *ფლკტ.150,35-462,6;* ღირს არს მუშაკი სასყიდლისა თვსისა, արժանի է մշակն վարձու իւրոյ *ლ.10,7;* მოიყვანეს სასყიდლით ბალაამ, կալան ի վարձու զԲաղաամ *ნეემ.13,2;* მოვიღოთ სასყიდელი შრომისა, առցուք զվարձս վաստակոց *რიფს.169,28-94,14;* არა შესწირო სასყიდელი მეძვისაჲ, մի տարցիս զկապէնս պոռնկի *II შჯ.23,18;* ვითარცა მეძავი, რომელი შეიკრებნ სასყიდელსა, իբրեւ զկին մի պոռնիկ որ ժողովէ զկապէնս *ეზეკ.16,31;* სასყიდელი არს ჩემი ესე, რომელი მომცეს მე ტრფიალითა ჩემთა O, կապէնք իմ են այս, զոր ետուն ինձ հոմանիքն իմ *ოვსე 2,12;* მოიგოს კაცი სასყიდლითა ვეცხლისაჲთა B, მოიგოს სული მოსაგებელითა ვეცხლისაჲთა G, ստասցի ոգի ստացուածով արծաթոյ *ლევ. 22,11;* უბრძანა მოღებად ბავრუკი და მჩუარი დიდძალისა სასყიდლისა, հրամայեաց բերել զամենայն բարակ զտաւս զզգենլիս իւր բազում եւ մեծագնի *ანდ.-ანტ.323-35,2.*

სასყიდლით-ი վարձկան („სასყიდლით დადგინებული“, დაქირავებული): სასყიდლითი იგი არა არნ მწყემსი... ივლტინ C, სასყიდლით დადგინებული იგი, რომელი არა არნ მწყემს... ივლტინ DE, վարձկան որ ոչ է հովիւ... փախչի *ი.10,12.*

სასყიდლით დადგინება ի վարձու ունել („მოსასყიდლება“, დაქირავება): სასყიდლით დამიდგინა მე S, მომისასყიდლა მე G, կալաւ զիս ի վարձու *მსჯ.18,4.*

სასყიდლით დადგინებულ-ი վարձկան. ի վարձու առեալ („მორეწე“, „სასყიდლითი“, დაქირავებული): რაოდენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა ჰმატს პური, და მე აქა სიყმილითა წარვწყმდები DE, რავდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური და მე აქა სიყმილითა წარვწყმდები C, քանի վարձկանք իցեն ի տան հօր իմոյ հացալիցք եւ ես աստ սովամահ կորնչիմ *ლ.15,17;* სასყიდლით დადგინებული იგი, რომელი არა არნ მწყემს... ივლტინ DE, სასყიდლითი იგი არა არნ მწყემსი... ივლტინ C, վարձկան որ ոչ է հովիւ... փախչի *ი.10,12;* სასყიდლით დადგინებული, ի վարձու առեալ *გამ.22,15.*

სასყიდლის დადება գինս արկանել (ფასის დადება): *ლევ.27,12.*

სასყიდლის მიმცემელ-ი պարգեւատու (დამსაჩუქრებელი): მეძიებელთა მისთა სასყიდლის მიმცემელ ეყვის, որ խնդրեն զնա. լինի պարգեւատու *ჰებრ.11,6.*

სასყიდლის ყოფა արկանել („მოყიდვა“, ყიდვა): რომელი-იგი სასყიდლის ყვეს ძეთა ის-

რაჱლისათა C, რომელი მოიყიდეს ძეთაგან ისრაჱლისათა, զոր արկին յորդւոցն Իսրայելի *მთ.27,9.*

სასძეურ-ი ստինք. կաթին (1. „ძუძუ“, 2. „სძისა“): შორის სასძეურთა ჩემთა განისუენეს O, შორის ძუძუთა ჩემთა განისუენეს S, ի մէջ ստեանց իմոց հանգիցէ *ქება 1,12;* [ემსგავსნეს]... სასძეურნი შენნი ტევანთა მისთა O, [ემსგავსნეს]... ძუძუნი შენნი ტევანთა S, [նմանեցան]... ստինք քո ողկուզաց *ქება 7,7;* განჰჴსნა თხიერსა სასძეურსა და ასუა მას S, განაღო თხიერი სძისაჲ და ასუა მას G, եբաց զտիկ կաթինն եւ արբոյց նմա *მსჯ.4,19.*

სასძლო առագաստ. հարսնութիւն (სეფა, პატარძლის სამყოფი; საქორწილო ტანსაცმელი): გამოვედინ... სძალი სასძლოჲთ თჳსით O, ելցէ... հարսն յառագաստէ *იოვ.2,16;* შეიმოსა [სამოსლითა] სასძლოჲთა, ագանէր հանդերձս հարսնութեանն *ღმობ.165,1-251,26.*

სასწაულ-ი, სასწავულ-ი նշան. նշանակ. նշաւակ. նշանախեցի. սքանչելի. հռչակ. արուեստ. խրատ. խրատել. ազդեցութիւն („ნიში“, „ნიშანი“, „შენიშნვა“, „საკჳრველება“, „განსწავლა“, „სწავლა“, „მოხატული“, მომასწავებელი ნიშანი): ჳყოფდენ სასწაულებსა დიდ-დიდსა და ნიშებსა, տայցեն նշանս մեծամեծս եւ արուեստս *მთ.24,24;* გუნებავს შენგან სასწაულისა ხილვაჲ, կամիք նշան ինչ տեսանել ի քէն *მთ.12,38;* გამოჩნდეს სასწაული (ნიში C) იგი კაცისაჲ, երեւեսցի նշան որդւոյ մարդոյ *მთ.24,30;* ესე ყო დასაბამ სასწაულთა იესუ კანას, զայս արար սկիզբն նշանացն Յիսուս ի Կանա *ი.2,11;* არა თუ ვიხილო ჴელთა მისთა სასწაული სამსჭუალთაჲ მათ C, եթէ ոչ տեսից ի ձեռս նորա զնշան բեւեռացն *ი.20,25;* ჴელითა მოციქულთაჲთა იქმნებოდა სასწაულები და ნიშები, ի ձեռս առաքելոցն լինէին նշանք եւ արուեստք *საქ.მოც.5,12;* სასწაული B, შენიშვნა G, նշան *ლევ.13,6;* შეიბნე ესე სასწაულად ჴელსა შენსა, արկցես զնոսա նշան ի ձեռին քում *II შჯ.6,8;* გკთხარ ნუ რაჲ სასწაული S, თქუთ რაჲ ნიშანი G, տուր մեզ նշան ինչ *მსჯ.12,6;* მოგიცემიეს მოშიშთა შენთა სასწაული, რაჲთა განერნენ პირსა მშჳლდისასა, ետուր երկիւղածաց քոց նշան. զի ապրեսցին յերեսաց աղեղան *ფს.59,6;* მიეც სასწაული შუბლთა კაცთა მათ J, դիր նշան ի ճակատ արանցդ *ეზეკ.9,4;* ესე იყოს თქუენდა სასწაულად DE, ესე სასწაულ თქუენდა C, այս նշանակ ձեզ *ლ.2,12;* სასწაული იგი აღვიდოდა უფროჲს ქალაქისა მისგან S, ნიშანი აღვიდა ქალაქით G, նշանակն ամբարձաւ յորդեալ ի վերայ քաղաքին *მსჯ.20,40;* ვითარცა სასწაულ ვექმენ მრავალთა, որպէս զի նշաւակ եղէ ես բազմաց *ფს.70,7;* ვიდრე არა შჯულისაგან ერთი სასწავული დავრდომად C, ვიდრელა შჯულისაგანი ერთი მოხატული დავრდომად DE, քան յօրինացն միոյ նշանախեցի անկանել *ლ.16,17;* იხილეს... რომელ-იგი ქმნნა იესუ სასწაულნი DE, იხილეს... საკჳრველებანი იგი, რომელ ქმნნა C, տեսին... զսքանչելիսն զոր արար *მთ.21,15;* აღმოაქუნდა კიდობანი იგი შჯულისა უფლისა სასწაულითა, հանին զտապանակ ուխտին տեառն հռչակաւ *I ნშტ.15,28;* გიჩუენა თქუენ, რავდენი ნიშები, რავდენი სასწაულები, ետ ձեզ քանի նշանս. քանի արուեստս *განხ.ი.198,7-83,21;* წინა უყვნე იგინი სასწაულად ძესა შენსა O, წინა დაუსხენ სწავლა[ნი] ძესა შენსა B, աւանդեսցես զնա որդւոյ քում ի խրատ *იგ.სოლ.2,2;* სასწაული, ազդեցութիւն *ლევ.25,15;* გარდამოისმა ჴმაჲ მისი სასწაულად შენდა S, იყო ჴმაჲ მისი განსწავლად შენდა G, յերկնից լսելի եղեւ բարբառ նորա խրատել զքեզ *II შჯ.4,36.*

სასწაულთამოქმედ-ი սքանչելագործ *მარკ. 250v-198,19.*

სასწაულოვან-ი იხ. კეთილად-სასწაულოვანი.

სასწორ-ი կշիռ-ք. կշռութիւն. կշռորդ. զոյգք. մէտ. չափ. սիկղ. սատեր. տաղանդ („სანონი“, ზომა, წონა): იყო სასწორი საყურებისაჲ მის ოქროჲსა S, იქმნა საწონი საყურთა ოქროჲსათაჲ G, եղեւ կշիռ զնդացն ոսկեաց *მსჯ.8,26;* საქმენი მისნი სასწორ სიმართლის O, գործք նորա կշիռք արդարք *იგ.სოლ.16,11;* ვინ აღწონნა მთანი სასწორითა? J, ո՞ կշռեաց զերկինս կշռով *ეს.40,12;* მიუწონე ვეცხლი იგი სასწორითა J, կշռեցի զարծաթն ի կշիռս *იერ.32,10;* ოქროჲსა გამოცდილისა სასწორი უჩუენა მას, ի մաքուր ոսկւոյ զկշռութիւն եցոյց *I ნშტ. 28,18;* შენირა... ლანკნაჲ ვეცხლისაჲ ერთი ას ოცდაათ სასწორი მისი, կոնք մի արծաթի ի հարեւր եւ յերեսուն կշռորդէ რიცხ.7,13; სასწორნი მართალნი G, զզոյգք արդարք *ლევ.19,36;* სასწორი იგი გულისწყრომისა, մէտ սրտմտութեան նորա *ზირ.1,29;* წყალი სასწორით სუ შენ O, ջուր չափով արբջիր *ეზეკ.4,11;* იყო გრივი ერთი სამინდოჲსაჲ სასწორის ერთის, եղեւ գլխ նաշիոյ սկեղ միոյ *IV მფ.7,16;* მისცა... ოთხასი სასწორი ვეცხლი, կշռեաց... չորեք հարեւր սատեր արծաթոյ *დაბ.23,16;* მოეც ამათთჳს სასწორი ერთი ვეცხლი, տուր նոցա սաղանդ մի արծաթոյ *IV მფ.5,22.*

სასწორისა უღელ-ი կշիռ-ք (სასწორი): ვეცხლი უღლითა სასწორისაჲთა აღწონიან, կշռէք զարծաթ ի կշիռս *ეს.46,6.*

სასწაულთამოქმედ-ი սքանչելագործ *მარკ. 250v-198,19.*

სასწაულისა ყოფა նշանակել: ყოველი იგი ერი სასწაულსა ჰყოფდა სიხარულისასა, ժողովուրդքն ամենայն նշանակէին զուրախութիւն *II ეზრა 3,12.*

სასხდომელ-ი աթոռ. պատշգամ („სავარძელი", სკამი): იხილა... სასხდომლები იგი მონათა მისთა, ետես... զաթոռս ծառայից նորա *II ნშტ.9,4;* სასხდომელები (სავარძლები C) იგი დაუმჴუა (დაამჴუა C), զաթոռս... կործանեաց *მრ.11,15;* სასხდომელი, պատշգամ *ეზეკ.46,19.*

სატან սատան („მჴდომი", მოწინააღმდეგე): ანგელოს სატან [მომეცა მე] CD, ანგელოზი მჴდომი AB, հրեշտակ Սատան *II კორ.12,7;* ანგელოზ სატან, იხარებდ, հրեշտակ սատան. խնդասցես *მ.ცხ.198r-210.*

სატანა սատանայ („მჴდომი", მოწინააღმდეგე): დამაბრკოლნა ჩუენ სატანა CD, დამაპრკოლნა ჩუენ მჴდომმან AB, խափանեաց զմեզ Սատանայ *I თეს.2,18;* სატანა მჴდომად ითარგმანების, սատանայ անուն ի խստութենէ հակառակութիւն անուանեցաւ *მრთ.A.კირ.იერ.-ხინან.143,16-12,16.*

სატანებრ-ი դիւական (საეშმაკო, ეშმაკური): მისცემენ მას სატანებრსა მას ჴელოვნებასა, տան ի սիրտն դիւական զայն... խորհուրդս *მ.ცხ.54v-45.*

სატანჯველ-ი տանջանք. տանջանարան. չարիք. չարչարանք. կտտանք. սատակումն. քուք. դատաստան („სასჯელი", ვნება, წამება, გვემა): შენ ზედა ვაჩუენო პირველი ესე სატანჯველი, ի քեզ ցուցանեմ զառաջին տանջանսն *ფლკტ.138,3-445,5;* სატანჯველი მისი განქარდინ, տանջանարանք նորա պատկառեսցին *განს.ი.201,13-87,19;* სატანჯველნი, չարիք *ვარ.809-374,15;* მიხარის სატანჯველთა მათ და სიკუდილსა, ուրախ եմ ընդ չարչարանս եւ ընդ մահ *ხნდ.7,17;* ბრძანა... გუემაჲ მისი ფერად-ფერადითა სატანჯველითა, հրամայէր... խոշտանգել պէսպէս կտտանաւք *დდ.128,9;* მიცემად ესევითარი იგი ეშმაკსა სატანჯველად ჴორცთა, մատնել զայնպիսին Սատանայի ի սատակումն մարմնոյ *I კორ.5,5;* სატანჯველი, քուք *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 117,3;* ვითარ-მე განერნეთ სატანჯველსა (სასჯელსა C) გეჰენიაჲსასა? զիա՞րդ փախնիցուք ի դատաստանէ գեհենին *მთ.23,33.*

სატეხ-ი դուր (საჭრეთელი): სატეხითა შექმნა და გამოჭრა იგი O, դրով գործեաց եւ դրօշեաց զնա *ეს.44,12.*

სატირ-ი սատեր. երկդրամեան (დიდრაქმა, ფულის ერთეული): ვეცხლი ოცდაათი სატირი მისცეს უფალსა მას მათსა O, երեսուն կրկին սատեր արծաթ տացէ տեառն նոցա *გამ.21,32;* კერძოჲ სატირისაჲ მის შესაწირავად უფლისა, կէս երկդրամենին եղիցի հաս տեառն *გამ.30,13.*

სატიხარ-ი վանդակ (ხარიხა, რიკული): *III მფ.7,42.*

სატლე տապաստ (მუცელა, მუცლის ღრუს დაავადება): მოსწყჳდნა სატლითა, տէր արկ ի նոսա տապաստ սաստիկ յոյժ *ქ.ცხ.197,2-4.*

სატრაპეზო սեղան (პურის საჭმელი ადგილი, სასადილო): შეიყვანა იგი სატრაპეზოდ, տարաւ... ի սեղան *მ.ცხ.211r-II 59,5.*

სატრაპეს-ი նախարար („მთავარი"): ყურად იღეთ სატრაპესთა G (მთავართა S), ունկնդիր լերուք նախարարք *მსჯ.5,3.*

სატრაპესობა նախարարութիւն („სამთავრო"): ხუთნი სატრაპესობანი უცხოთესლთანი G, ხუთნი ესე სამთავრონი უცხოთესლთანი B, զհինգ նախարարութիւնս այլազգեաց *მსჯ.3,3.*

სატუხელ-ი հերձոտեալ (დასერილი, დასახიჩრებული, დაწყლულებული): სატუხელად გაიჴადა თავი, ...რომელი... გონჯსა ჰგუანდა, հերձոտեալ վիրաւորեաց զդէմս եւ զամենայն գլուխ իւր եւ եղեւ իբրեւ գոդի *მ.ცხ.384r-440.*

სატფურ-ი նաւակատի-ք („სატფურება", ენკენია; გასათბობი): იყო სატფური (სატფურებაჲ) იგი იერუსალემს და ზამთარი იყო C, եղեն յայնժամ նաւակատիքն յԵրուսաղէմ եւ ձմեռն էր *ი.10,22;* ყო სატფური სახლისაჲ მის უფლისაჲ O, արար նաւակատիս տանն *III მფ.8,63.*

სატფურება նաւակատի-ք („სატფური", ენკენიობა): იყო მაშინ სატფურებაჲ იერუსალჱმს DE, იყო სატფური იგი იერუსალჱმს C, եղեն յայնժամ նաւակատիք յԵրուսաղէմ *ი.10,22;* მოსლვად სატფურებასა მას კერპისასა, რომელი აღჰმართა ნაბუქოდონოსორ, գալ ի նաւակատիս պատկերին. զոր կանգնեաց Նաբուքոդոնոսոր *დან.3,2.*

სატყორც-ი նետ („ისარი", „საისრელი"): სატყორცითა მისითა მშჳლვიდეს მტერთა G, ისრითა მისითა ესროდის მტერთა Fr, საისრელითა

ესროდის მტერთა B, նետիւք իւրովք նետաձիգ լիցի ի թշնամիս *როცხ.24,8.*

სატყორცებელ-ი იხ. ისრის-სატყორცებელი.

საუბნარ-ი բան (სიტყვა): მათი საუბნარი განსყიდისათჳს არს და მოსყიდისა, նոցին բանք վասն գնելոյ եւ վաճառելոյ է *მ.ცხ.21v-17;* ნუუკუე უცხოჲ რაჲმე საუბნარი შუა შემოვარდეს, մի գուցէ օտար ինչ բան անկցի ի մէջ *მ.ცხ.285v-308,45.*

საუბნარება խօսել („სიტყუა“): ისაუბნარეს მათდამი G, ეტყოდეს მათ S, խօսեցան ընդ նոսա *ისუ 6.22,15.*

საუკუნე/ო յաւիտենական. յաւիտեան. մշտնջենաւոր. մնացական. սկիզբն. աշխարհ (სამარადისო, მუდმივი, მარადის, დასაბამი, დრო, ქვეყანა): ნუ სცვალებ საზღვართა საუკუნეთა O, մի՛ փոխեր զսահմանս յաւիտենականս *იგ.სოლ.22,28;* რაჲთა მაქუნდეს ცხორებაჲ საუკუნოჲ, զի ընդունիցիմ զկեանսն յաւիտենականս *მთ.19,16;* რომელ მოავლინა მათ ზედა საუკუნემან O, զոր ած ի վերայ նոցա յաւիտենական *ბარ.4,10;* მიიღოს ცხორებაჲ საუკუნოჲ, ընկալցի զկեանսն յաւիտենականս *ი.3,15;* გზანი საუკუნენი მისნი შრომით იხილვნენ, զգնացս նորա յաւիտենական փոխանակ աշխատութեանց տեսի *ამბ.3,6;* საუკუნესა განსასუენებელსა დავიმკჳდრებთ, զյաւիտենական հանգիստն ժառանգեմք *ვარ.813-375,36;* ალთქუმაჲ საუკუნოჲ იყოს მათ თანა, ուխտ յաւիտենական եղիցի ընդ դոսա *ეზეკ.37,26;* მოგივლინოს თქუენ საუკუნოჲ სიხარული, ածցէ ի վերայ ձեր զյաւիտենական ուրախութիւն *ბარ.4,29;* პირველადვე განაჩინა ღმერთმან უწინარჱს საუკუნეთა, յառաջ քան զյաւիտեանս սահմանեաց Աստուած *I კორ.2,7;* მსგავსი მისი არა იყოს საუკუნითგან O, նման նմա ոչ եղեւ յաւիտենից *იოვ.2,2;* რომელი ხარ წინა საუკუნეთაჲ, որ յառաջդ ես քան զամենայն յաւիտեանս *გ´ი 265r-265,38;* რომლისა სახელისაგან ეშინის ყოველთა საუკუნეთა, յորոյ անուանէ երկնչին ամենայն յաւիտեանք *ფლპ.მოც.7,12-310,10;* ბრძანებითა საუკუნოჲსა ღმრთისაჲთა, ըստ հրամանի մշտնջենաւորին Աստուծոյ *ჰრომ.14,25;* განმზადებულ არს საყდარი შენი... საუკუნეთაგან, պատրաստ է աթոռ քո ի սկզբանէ *ფს.92,2;* მოიპოვე საუკუნოჲ იგი, დაივიწყე წარსავალი იგი, խնդրեա՛ զմնացականն եւ մոռացիր զանցաւորս *ფლპ.მოც.3,30-301,14;* რომელნი-იგი ღირს იქმნეს საუკუნესა მას მიმთხუევად, որ արժանի լինիցին այնմ աշխարհի հասանել *ლ.20,35;* არცა ამას საუკუნესა, մի յայսմ աշխարհի *მთ.12,32.*

საუნჯე շտեմարան. գանձ. գանձարան. սենեակ. աման. տուն. համբար. ինչք. հնձան („სენაკი“, „საფასე“, სახლი, ბეღელი, ქონება, საგანძური): შეკრიბოს იფქლი თჳსი საუნჯესა, ժողովեսցէ զցորեանն ի շտեմարանս իւր *მთ.1,12;* განახუნა იოსებ ყოველნი საუნჯენი იფქლისანი და ჰყიდდა, եբաց Յովսէփ զամենայն շտեմարանս ցորենոյ եւ վաճառէր *დაბ.41,56;* მზირი მისი ჯდა საუნჯესა შინა G, მზირნი იგი სხდეს სენაკსა შინა S, դարան նստէր նմա ի շտեմարանի *მსჯ.16,9;* გამოიყვანნის ქარნი საუნჯეთაგან თჳსთა, հանէ զհողմս ի շտեմարանաց իւրոց *ფს.134,7;* საუნჯეთა შინა სასუენებელთა შენთასა ნუ სწყევ მდიდარსა, ի շտեմարանս սենեկաց քոց մի՛ անիծաներ մեծի *ეკლ.10,20;* რომელი გამოეძიებდეს საუნჯეთა გულისათა, որ քննէ զշտեմարանս սրտի *იგ.სოლ.20,27;* შეიღეთ ყოველი ნაყოფი საუნჯეთა, զարդիւնս ամենայն ի շտեմարանս ձեր ժողովեցէք *მალ.3,10;* ალახუნეს საუნჯეთა მათთა და მოართუეს, բացեալ զգանձս իւրեանց մատուցին նմա *მთ.2,11;* გაქუნდეს საუნჯე ცათა შინა DE, მოიღო შენ საფასე ცათა შინა C, ունիցիս գանձս յերկինս *მრ.10,21;* კეთილისაგან საუნჯისა გულისა თჳსისა, ի բարի գանձուց սրտի իւրոյ *ლ.6,45;* საუნჯენი სიბრძნისანი და მეცნიერებისანი დაფარულნი, գանձք իմաստութեան եւ գիտութեան ծածկեալ կան *კოლ.2,3;* საუნჯედ უფლისად შეიღეთ G, საფასედ უფლისად შეიღოს S, ի գանձ տեառն մտցէ *ისუ 6.6,19;* მოიღო... ოქრო და ვეცხლი საუნჯეთაგან სახლისა უფლისათა, առ... ոսկի եւ արծաթ ի գանձուց տանն տեառն *II ნშტ.16,2;* გიხილვანა საუნჯენი სეტყუათანი? զգանձս կարկտի տեսեա՞լ իցես *იობ 38,22;* რომელი იუნჯებდეს საუნჯეთა უშჯულოთა, որ գանձէ զգանձս անօրէնս *მიქ.6,10;* რომლისა-იგი ენაჲ საუნჯე ექმნა წყალთათჳს და შეკრნა ცანი, որոյ լեզուն գանձարան եղեւ ջրոյն եւ փականք երկնից *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 316-260,35;* შევედ საუნჯესა შენსა, մուտ ի սենեակ քո მთ.6,6; შევიდა საუნჯედ და ტიროდა მუნ O, մտեալ ի սենեակ անդր ելաց *დაბ.43,30;* რაჟამს შეხვდოდი საუნჯითი-საუნჯედ

დამალვად, յորում մտանիցես սենեակ ի սենեկէ թաքչել *III მფ.22,25;* მისცა იგი და მზარდული მისი მაწოვნებელი საუნჯესა მას ცხედართასა S. եւ զնա եւ զդայեակ նորա ի սենեակս անկողնացն եւ թաքոյց *II ნშტ.22,11;* ყოველივე ნეშტი დაუტევეთ საუნჯეთა თქუენთა განთიადმდე, եւ զամենայն զաւելորդն թողուցուք յաման մինչեւ ցառաւօտ *გამ.16,23;* ოდეს-იგი დასდევით საუნჯესა ოცი სათუელი O, յորժամ արկանէիք յամանս ձեր քսան քոռ գարւոյ *ანგეა 2,16;* გარეშე ჰრომსა საუნჯჱ ვისიმე სასყიდლით დაეპყრა, արտաքոյ քաղաքին տուն ի վարձուկալեալ *პავლე მოც.49,9-57,6;* საუნჯე, համբար *ნეემ.10,39;* საუნჯე, ինչք *ვრდ.86,4;* რომელი შეიკრიბო საუნჯეთა მათ, զոր լնուս ի հնձանսն *მსკ.42,18;* აქუს მას საუნჯე აღსავსე ბევრეულითა მიერ კეთილითა, ունի գանձարան լի բիւրաւոր մեծութեամբ *მ.ცხ.106r-115;* საუნჯე გულისხმისყოფისაჲ, գանձարան գիտութեան *მ.ცხ.80r-91.*

საურავ-ი հոգս (საზრუნავი): მოგართუამს... საურავსა, բերէ քեզ... հոգս *მ.ცხ.105v-115,20.*

საურაკპარაკე հրապարակ (მოედანი, უბანი): შთანთქა საკერპოჲ იგი და გარემო საურაკპარაკჱ იგი, რომელი მახლობელ იყო, եկուլ զմեհեանն հրապարակաւն որ շուրջ զիւրեաւ *ფლკტ.157,21-471,9.*

საურველ-ი կարեւոր (მამაკაცის სარცხვინელი ასო): მამამან დაუცოხნნის საურველნი და უქმ ქმნის, հայրն ծամէ զկարեւորսն եւ մալէ զնոսա *ფიზ.XII 8-9.*

საუფლო տէրունական. տէրունի (უფლისა): აღბეჭდნა იგინი საუფლოჲთა მით ბეჭდითა, եւ նոցա ամենեցուն զտէրունական կնիքն *თომა მოც.14,30-389,18;* ვიხილე ტაბლაჲ საუფლოჲ, տեսի ես զսեղան տէրունական *მრთ.A. ანტ.დ.32v-72,30;* საუფლო, տէրունի *იზტ. 123,10.*

საუცარ-ი առաչօք. երեւոյթ. զարմանալի-ք. ոգի (არა ჭეშმარიტი, მოჩვენებითი, გასაოცებელი): საუცარ რაჲმე არს, առաչօք ինչ իցէ *მთ.14,26;* გიჩუენო შენ უშჯულოებაჲ იგი და საუცარი ხილვაჲ, ցուցանեմ քեզ զանօրէն եւ զառաչօք տեսիլն *ფლკტ.133,21-439,9;* საუცრად და არა ჭეშმარიტად იყო აღდგომაჲ მაცხოვრისა ჩუენისაჲო, առաչօք համարին եւ ոչ ճշմարտութեամբ զփրկչին յարութիւնն *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგ.165,11-291,20;* საუცრად ტყუვილი, երեւոյթ սուտ *ამბ.2,18;* უფალმან ყო საუცარი O, տէր արար զարմանալիս *ზაქ. 10,1;* ჰგონებდეს, ვითარმედ საუცარ რაჲმე ეჩუენა C, ეგონა, ვითარმედ საუცარ რაჲმე იხილეს DE, համարէին ոգի ինչ տեսանել *ლ.24,37.*

საუცრება ցնորք. ալհաւէր. երեւմունք (მოჩვენება, საოცრება): საუცრებანი განულიმებელნი მწუხარითა პირებითა გამოუჩნდებოდა მათ O, ցնորք անժպիտք խոժոռադիմացն երեւէին *სიბრძ. სოლ.17,4;* მოღებად მისგან საუცრებისა იგი საჴმარი, առնել ի նմանէ զարհաւիրաց զգանձն *ი.მოც.67,18-214,27;* აგრძნეს... საუცრებაჲ იგი საეშმაკოჲ, իմացան... եթէ դիւական էր երեւմունքն *მ.ცხ.195r-207.*

საუძლურე արտաքնոց (ფეხისადგილი): სადა-იგი არს შესავალი საუძლურეთაჲ, მუნ მდებარე არს იგი, ի դուռն արտաքնոցին անկեալ կայ թմրեալն *მ.ცხ.211v-II 60,5.*

საფანელ-ი խուփ. ծածկոյթ (გადასაფენი, გადასაფარებელი): მას ზედა (ორმოსა) გარდაჰფინა საფანელი და აჴმობდა ღეღკს კუერთა O, կափոյց զխուփն (տարածեաց ծածկոյթ *ებრ.*) ի վերայ գբին եւ ցամաքեցուցանէր ի վերայ նորա արաբովք *II მფ.17,19.*

საფარდულ-ი կրպակ. վաճառ (სავაჭრო სახლი, დუქანი): მოვიდეს შემთხვევად ჩუენდა ვიდრე... მესამედ ღვნის საფარდულად, ելին ընդ առաջ մեր մինչեւ... երիցն կրպակաց *საქ.მოც.28,15;* საფარდული, վաճառ *ნეემ.13,16.*

საფარდულედ-ი գմբեթեայ („სართულედი", გუმბათით გადახურული ნაგებობა): ჟამი არს ყოფად სახლებსა საფარდულედსა (სართულედსა J) O, բնակել ի տունս գմբեթեայս *ანგ.1,4.*

საფარველ-ი հովանի. ծածկոյթ. յարկ. ծածկութիւն. քիւ. դադար. պատրուակ. ապաւէն. վերարկու („აჩრდილი", „დაფარული", საჩრდილობელი, დასაფარი): მესევდით საფარველსა ჩემსა S, შემოდეგით აჩრდილსა ჩემსა G, ծածկեցարուք ընդ հովանեաւ իմով *მსჯ.9,15;* საფარველსა ფრთეთა შენთასა დამიფარე მე, ընդ հովանեաւ թեւոց քոց ծածկեսցես զիս *ფს.16,8;* ეყო მათ საფარველ დღისი O, եղեւ նոցա հովանի ի տուէ *სიბრძ.სოლ.10,17;* საფარველსა ჴელისა მისისასა დამმალა მე J, ընդ հովանեաւ ձեռին իւրոյ թաքոյց զիս *ეს.49,2;* დადვა ბნელი საფარველად მისა, եդ զխաւարն ի ծածկոյթ իւր *ფს.17,12;* შემივედრა მე საფარველსა კარვისა მისისა C, დამიფარა მე დაფარულსა კარვისა მისისასა Ⴂ, ընդ յարկաւ արար զիս ի ծածկոյթ խորանի իւրում *ფს.26,5;* უქმნენით მათ საფარველი

გლოვისაჲ O, առնել յարկս սգոյն նոցա *ეს.16,3;* დასხდენ ქუეშე საფარველსა მისსა, նստցին ընդ յարկաւ նորա *ოვსე 14,8;* საფარველი, ծածկութիւն *გრ.ანძ.-შობ.298,3-182;* საფარველი იყო წინაშე კლდესა მას, քիւ էր առաջի գերեզմանին *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.159,2-280,12;* საფარველსა კლდისასა მახლობელად ზღუდის-ზღუდესა, ընդ քուաւ վիմին... առաջի պատուարին *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.159,6-280,18;* შევიდეს მჴეცნი ქუეშე საფარველსა, մտին գազանք ի դադարս *იობ.37,8;* დაჰბურა საფარველი იგი კრეტსაბმელისაჲ, ձգեաց զպատրուակ վարագուրին *გამ.40,19;* გექმნენ თქუენ საფარველ წინაშე პირსა მდევნელთასა J, եղիցին ձեզ ապաւէն յերեսաց հալածչի *ეს.16,4;* საგრილ არს სიცხისაგან და საფარველ დღჱ სამშოვალსა O, ծածկոյթ ի խորշակէ եւ վերարկու ի միջօրէի *ზირ.31,19.*

საფასე գանձ. գանձանակ. ինչք. ափսէ. պատրաստութիւն. քսակ. գին. կորբան („საუნჯე", „სიწმიდე", ქონება, საგანძური, განძისსაცავი): მოილო შენ საფასე ცათა შინა C, გაქუნდეს საუნჯე ცათა შინა DE, ունիցիս գանձս յերկինս *მრ.10,21;* ამას სიტყუასა ეტყოდა სახლსა მას შინა საფასისასა, զայս բանս խօսեցաւ... ի տան գանձին *ი.8,20;* გუაქუს ჩუენ საფასჱ ესე კეცის ჭურებითა, ունիմք զգանձս զայս յամանս խեցեղէնս *II კორ.4,7;* საფასედ უფლისად შეილოს S, საუნჯედ უფლისა შეილეთ G, ի գանձ տեառն մտցէ *ისუ ნ.6,19;* მისცა საფასედ ტაძარსა მას უფლისასა, եւ ի գանձս տանն տեառն *III მფ.7,51;* ნეშტი იგი მიეც დამარხვად საფასესა სახლსა სამეუფოთასა, զաւելորդն տաջիր ի պահեստ գանձու տան թագաւորաց *II ეზრა 7,20;* ვითარცა საფასესა გამოიკულევდე მას, իբրեւ զգանձս քննեսցես զնա *იგ.სოლ.2,4;* საფასეთა სიბრძნისათა არიან იგავნი მეცნიერებისანი O, ի գանձս իմաստութեան առակք խրատու *ზირ.1,31;* საფასენი შენნი ალსაჭრელად მივსცნე O, գանձս քո բաշխեցից յաւարի *იერ.17,3;* მოილეს ათეული იფქლისაჲ... საფასედ სახლსა უფლისასა J, բերէին զտասանորդս ցորենոյ... ի գանձանակ տան տեառն *ნეემ.13,12;* არა ითხოვე სიმდიდრე საფასეთაჲ S, ոչ խնդրեցեր մեծութիւն ընչից *II ნშტ.1,11;* საფასეები ოქროჲსაჲ ოცდაათ, ափսէք ոսկիք երեսուն *I ეზრა 2,13;* წარილეს ყოველი საფასე, რაოდენი პოვეს სახლსა შინა მეფისასა, դարձուցին զամենայն պատրաստութիւնն, զոր գտին ի տան արքային *II ნშტ.21,17;* ყავთ თავისა თქუენისა საფასჱ, რომელი არა დაძუელდეს, արարէք ձեզ քսակս առանց հնանալոյ *ლ.12,33;* დადებად ესე საფასეთა (სიწმიდესა DE), ընդունել զայդ ի կորբանն *მთ.27,6;* მისცა საფასჱ მწერალსა, ետ զգինս ի գրողն *მ.ცხ.63v-52.*

საფასეთ(ა)მცველ-ი գանձապահ (განძეულობის მცველი): შეკრიბნა... მთავარნი... საფასეთ(ა)მცველნი, ժողովեաց... զիշխանս... գանձապահացն *I ნშტ.28,1.*

საფირონ-ი շափիղայ (ძვირფასი თვალი): საფუძველნი შენნი საფირონისანი J, զհիմունս քո շափիղայ *ეს.54,11.*

საფიც-ი երդումն (ფიცი): მისცე უფალსა საფიცი შენი, հատուսցես տեառն զերդմունս քո *მთ.5,33.*

საფლავ-ი գերեզման. շիրիմ. տապան. այրի. թաղումն („სამარე", სამარხი): მიმსგავსებულ ხართ საფლავთა განგოზილთა DE (სამარეთა განგლორწნილთა C), նման էք գերեզմանաց բռելոց *მთ.23,27;* დადვა იგი საფლავსა გამოკოდილსა DE, დადვა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა C, եդ ի կռածոյ գերեզմանի *ლ.23,53;* ბრძანა დაკრძალვად საფლავი იგი, հրամայեա զգուշանալ գերեզմանին *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.157,18;* აშენებთ საფლავთა DE, շինէք զշիրիմս მთ.23,29; რჩეულთა საფლავთა ჩუენთა დაჰფალ მკუდარი შენი O, յընտիր շիրմաց մերոց թաղեա՛ զմեռեալդ քո *დაბ.23,6;* დადვეს საფლავსა ეგჳპტეს შინა, եդին զնա ի տապանի յեգիպտոս *დაბ.50,26;* დაისხნეს საფლავსა მას, რომელი მოიგო აბრაჰამ, եդան յայրին զոր ստացաւ Աբրահամ *საქ.მოც.7,16;* დაყვეს საფლავსა მას შინა, մնացին յայսպիսի թաղման *ოსკ.18,2.*

საფლავ-ები գերեզման-ք („სამარობანი"): მოეგებვოდა მას საფლავებისაგან კაცი DE, სამარობნით კაცი C, այր մի ի գերեզմանացն *მრ.5,2.*

საფლაოან-ი գերեզման-ք (საფლავები): უკუეთუ იპოოს საფლაოანი ადგილსა მას... მიხჳდოდე მუն, եթէ իցեն գերեզմանք մերձ ի տեղն... արագ արագ երթիցես դու անդ *მ.ცხ.105r-114.*

საფრჴე որոգայթ. գայթակղութիւն. հալք. խելք. կոլածիք („მახე", „საბრჴე", „საცთური", ხაფანგი): რაჲთა უგონ მას საფრჴე სიტყჳთა DE, რაჲთამცა დაუდვეს მას მახე სიტყჳთა C, թէ որպէս դնիցեն նմա որոգայթ բանիւք *მთ.22,15;* იყვნენ იგინი თქუენდა საფრჴე და საცთურ S, მახე თქუენდა იყვნენ და საფრჴე G, լինիցին ձեզ յորոգայթս եւ ի գայթակղութիւնս *ისუ*

ნ.23,13; გამომიყვანე მე საფრჴისა ამისგან (საბრჴისა მისგან G), რომელ დამირწყეს მე, հանցես զիս յորոգայթէ յայսմանէ. որ թաքուցաւ ինձ *ფს.30,5;* წინაშე ბრმისა არა დასდვა საფრჴე (საცთური B), առաջի կուրին գայթակղութիւն մի՛ դնիցես *ლევ.19,14;* განგეშორა ვითარცა ქურციკი საფრჴესა, ապրեաց իբրեւ զայծեամն ի հաղբից *ზირ.27,22;* არა რაჲთა საფრჴე დაგიგო თქუენ, ոչ եթէ խեղդ ինչ արկանեմ ձեզ *I კორ.7,35;* რაჲთა განერე ვითარცა ქურცუკი საფრჴესა, զի ապրեսցիս որպէս զայծեամն ի գործեաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,3-131,38.*

საფსალმუნე սաղմոսարան. սաղմոս. ամբիոն (ქნარი, ფსალმუნი, ამბიონი): ათძალითა მით საფსალმუნისაჲთა უგალობდით მას, տասնաղեաւ սաղմոսարանաւ սաղմոս ասացէք նմա *ფს.32,2;* ვითარცა საფსალმუნე იტყჳს, որպէս եւ սաղմոսն ասէ *იპ.რომ.-კურთხ. მოს.176,6-177;* აღვიდა დიაკონი საფსალმუნეთა აღმოკითხვად წმიდისა სახარებისა, եւ ել սարկաւագն յամբիոնն ընթեռնուլ զաւետարանն *მ.ცხ.418r-470.*

საფუძველ-ი հիմն. կոթող. յատակ (საძირკველი, იატაკი): დადვა საფუძველი, եդ հիմն *ლ.6,48;* მტკიცჱ იგი საფუძველი ღმრთისაჲ ჰგიეს, հաստատուն հիմն Աստուծոյ կայ *II ტიმ.2,19;* საფუძველნი მთათანი შეირყინეს C, հիմունք լերանց սասանեցան *ფს.17,8;* დაჰჴსენ საფუძველი შენი, քակեսցեն զկոթողս քո *ეზეკ.16,39;* ვიდრე დამყარებადმდე საფუძველისა სამოთხისაჲსა O, յառաջ քան զհաստատել զյատակս դրախտին *III ეზრა 6,3.*

საფქველ-ი երկան [իշոյ], աղօրիք („ვირით საფქველი“, „საფქველი ლოდი“, წისქვილი): უმჯობეს არს მისა, გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი და შთავარდეს ზღუასა DE, უმჯობეს არს უფროჲს მისა, დამო-თუმცა-ება საფქვლე ლოდი ყელსა და შთა-მცავარდა იგი ზღუასა C, լաւ էր նմա առաւել եթէ արկեալ էր ընդ պարանոց նորա երկան իշոյ եւ ընկեցեալ ի ծով *მრ.9,41;* მისცა იგი სახიდ საფქველისად, եդ զնա ի տուն աղօրեաց *იერ.52,11.*

საფქვილე, საფქვლე երկան. աղօրի („საფქველი“, წისქვილი): გარდამოუტყორცა ნატეხი ერთი საფქვილისაჲ ზღუდით, სცა და მოკლა, կին մի բեկոր երկանի ընկէց ի վերայ նորա ի վերուստ ի պարսպէն *II მფ.11,21;* უმჯობეს არს უფროჲს მისა, დამო-თუმცა-ება საფქვლე ლოდი ყელსა C, უმჯობეს არს მისა გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი DE, լաւ էր նմա առաւել եթէ արկեալ էր ընդ պարանոց նորա երկան իշոյ *მრ.9,42.*

საქადულ-ი բարգաւաճ. պարծանք (საამაყო, სასიქადულო): გყო შენ სახელოან და საქადულ და დიდებულ G, արար զքեզ անուանի եւ բարգաւաճ եւ փառաւոր *II შჯ.26,19;* დიდად საქადულ არს, պարծանք մեծ են *მ.ცხ. 284r-304.*

საქალო կուսանոց (ქალების სამყოფი): გამოირჩიონ... საქალოსა შინა ქალი ქმნულკეთილი S, ընտրեսցեն... ի կուսանոց մի *ესთ.2,3.*

საქალობელ-ი ամուսնութիւն (მეუღლეობა, ქორწინება): უბიწოთა საქალობელითა და კეთილითა თესლითა მშევ მე, ի պարկեշտ ամուսնութենէ եւ ի բարի սերմէ ծնաւ զիս *ფლკტ.142,32-451,17.*

საქანელ-ი հեղեղ (ნიაღვარი): გუეკუეთნენ თუ საქანელნი მდინარეთანი, եթէ բախեսցեն զմեզ հեղեղք գետոց *მ.ცხ.34v-29.*

საქებელ-ი գովելի. գովեստ. գործի օրհնութեան (საქებარი, ქება, ორღანი): საქებელ იყვნეს ჩემდა სამართალნი შენნი, գովելի են ինձ իրաւունք քո *ფს.118,54;* საქებელ არიან სიტყუასა მას და არა საგმობელ, գովելի են յայսմ բանի եւ ոչ պարսաւելի *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.62,11-63;* საქებელად და სადიდებელად ღმრთისა, ի փառս եւ ի գովեստ Աստուծոյ *თავნი იაკ.ეპ.(5);* თითთა ჩემთა განაგეს საქებელი, մատունք իմ կազմեցին զգործի օրհնութեան *ფს.151,2.*

საქიქელ-ი: საქიქელად ყოფნა, խայտառակ լինել (შერცხვენა): საქიქელად იყვნენ პირსა ზედა ქუეყანისასა O, խայտառակ եղիցին ընդ երեսս երկրի *იერ.16,4.*

საქიქელება անզգամութիւն (ურცხვობა): ნუ იქმ ბილწებასა მაგას საქიქელებისასა O, մի՛ առներ զայդ անզգամութիւն *II მფ.13,12.*

საქმარ-ი գործ. գործի. հաշիւ. մեքենայ. կազմակերպ. ղեկ (საქმე, ინსტრუმენტი, ანგარიში, მანქანა, საჭე, მოწყობილობა): მისცე იგი საქმარად კარავსა მას საწამებელისასა O, տացես զնա ի գործ խորանին վկայութեան *გამ.30,16;* საქმარი, რომელი ქმნა სოლომონ, գործն զոր արար Սողոմոն *II ნშტ.5,1;* კაცმან ხურომან გამოყარა საქმარი თჳსი J, թեքեաց հիւսն զգործի իւր *ეს.44,12;* მიიღეს ბრძანებული საქმარი საპყრობილესა მას, բերէին դահիճքն զհրամայեալ գործին ի կապարանն *ანდ.-ანატ.333-40,20;* მიეც საქმარი განთავისუფლებად მისგან, տուր զհաշիւն զերծանել ի նմանէ *ლ.12,58;* დამოჰკიდე ერთჯერღა ქართა უკეთური ესე საქმარი ეშმაკისაჲ, բարձ միանգամ զչարահնար մենքենայս սատանայի յօդս *ფლკტ.141,10-449,15;* დაუტევნეს... ყოველი საქმარი მსგავსად ალსაგებელისა მის და ზომისა, թողին... եւ զամենայն կազմակերպս ըստ կազմածոյ չափուն իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,4-36,13;* დაუტევნეს მენავეთა მათ საქმარნი იგი და აფრაჲ იგი უბოვანი, թողին զղեկս եւ զառագաստս զոգաւորս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,3-36,12.*

საქმარ ყოფა առնել („ყოფა"): რომელ არა საქმარ იყოს G, რომელ არა ყოფად ჯერ-იყო O, որ ոչ առնիցի *ლევ.4,13.*

საქმე գործ. գործի. իր. արդիւնք. արար. գործաւորութիւն. արգ. բան. արուեստ. գնացք. զրոյց („ნაქმარი, საქმარი", გასაკეთებელი, ხელობა): რაჲთა ხედვიდენ საქმეთა თქუენთა, որպէս զի տեսցեն զգործս ձեր *მთ.5,16;* არა იტყოდის პირი ჩემი საქმესა კაცთასა, մի՛ խօսեսցի բերան իմ զգործս որդւոց մարդկան *ფს.16,4;* ასოებსა მას ყოველსა არა იგივე საქმე აქუს, անդամքն ամենայն ոչ զնոյն գործ ունին *პრომ.12,4;* საქმე S, ნაქმარი G, գործ *მსჯ.13,12;* საქმესა ვიქმ მე, գործ մի գործեմ ես *ამბ.1,5;* საქმე G, საქმარი B, գործի *რიცხ.3,36;* ვითარცა იხილეს მწყემსთა მათ საქმჱ ესე, իբրեւ տեսին խոզարածքն զիրսն որ եղեն *ლ.8,34;* ჰქმენ საკკრველნი საქმენი O, արարեր սքանչելիս իրս *ეს.25,1;* არა იპოვა სარცხვნელი საქმჱ მის თანა, ոչ գտան իրք զարշութեան ի նմա *დან.13,63.*

საქმე գործել. առնել. շինել („ყოფა", ქმნა, კეთება): არა ჯერ-არს... საქმედ, զոր ոչ է արժան գործել *მთ.12,2;* ექუსნი დღენი არიან, რომელთა შინა ჯერ-არს საქმე, վեց օր է յորս արժան է գործել *ლ.13,14;* საქმედ არა მიძლავს, თხოვად მრცხუენის, գործել ոչ կարեմ. մուրանալ ամաչեմ *ლ.16,3;* იცის საქმე ოქროჲთა, գիտէ գործել զոսկի *II ნშტ.2,14;* ესე ჯერ-იყო საქმედ || ესე გიღირდა ყოფად, զայս արժան էր առնել *მთ.23,23;* შეკრბეს... საქმედ, ժողովեցան... առնել *საქ.მოც.4,28;* საქმედ სცა მას სახლი საფასჱ ეზოსა სახლისა უფლისასა O, ետ նմա շինել տուն գանձու ի գաւիթի տանն տեառն *ნეემ.13,7.*

საქმესა ზედა მდგომელ-ი գործավար (საქმიანი): *I ნშტ.23,4.*

საქმისა ზიარ-ი գործակից (თანამოსაქმე): *II კორ.8,23.*

საქმისმაწუეველ-ი գործավար (საქმის ნამომწყები): *III მფ.4,5;* ღალადებაჲ მათი მესმა საქმისმაწუეველთაგან O, լուայ աղաղակի նոցա ի գործավարացն իւրեանց *გამ.3,8.*

საქმისმოდგამ-ი գործակից (თანამოსაქმე): იქმნნე საქმის(ა)მოდგამ მოხუცებულთა მათ, եղեն գործակիցք ծերոցն հրէից *I ეზრა 7,2;* საქმისმოდგამი იგი შენი ეშმაკი იქმს მაგას, գործակիցն քո սատանայ ձեռնարկէ զայդ *ფლკტ.144,11-453,12.*

საქმისამპყრობელ-ი գործակալ (საქმეთა მმართველი): მოვიდეს მისა საქმისა მპყრობელნი... და ეტყოდეს, եկեալ գործակալք... ասեն *არტ.65,9.*

საქონელ-ი ստացուած. ինչք (შენაძენი, ქონება): კუალად იწყეს შეკრებად საფასეთა: ოქროსა და ვეცხლსა, და სხუასა ყოველსა რას საქონელსა, սկսանի ժողովել զինչս բազումս ՝ ոսկւոյ եւ արծաթոյ եւ զայլ ամենայն ստացուածոց *მ.ცხ.18r-14;* უკუეთუ მოილო საქონელი შენი აქა, ვიცი, რამეთუ არღარა ისიძვო, եթէ բերես զամենայն ինչս քո աստ. ստուգիւ գիտացից զի այլ ոչ եւս պոռնկիս *მ.ცხ.87r-98.*

საქორწინე առագաստ. հարսանեաց („ქორწილისა"): ნუთუ ეგების შვილთა საქორწინისათა გლოვაჲ? մի եթէ մարթ ինչ իցէ մանկանց առագաստի *მთ.9,15;* არა გმოსიეს სამოსელი საქორწინჱ DE (ქორწილისაჲ C), ոչ ունէիր հանդերձ հարսանեաց *მთ.22,12.*

საქსუსალ-ი იხ. საქუსალი.

საქუმელ-ი դագաղ („ცხედარი"): წინა უძღოდა საქუმელთა მათ აბინერესთა O, ვიდოდა უკანით ცხედრისა B, երթայր զհետ դագաղացն *II მფ.3,31.*

საქურიო այրութեան (ქერივისა): განიძარცუა სამოსელი იგი საქურიოჲ O, եհան զհանդերձս այրութեան իւրոյ յինքենէ *დაბ.38,14.*

საქუსალ-ი, საქსუსალ-ი, საგუას(ა)ლ-ი առէջ. ասպ (ქსელი): უკუეთუ იქმნას მას შინა ნიში კეთროვნებისაჲ სამოსელსა მატყლისასა... ანუ საქუსალსა ანუ ფესუსა G, ծործ յորում լինիցի արած բորոտութեան. եթէ ի ծործ ասուի... եթէ յառէջ. եթէ ի թեզան *ლევ.13,47;* იქმნას ნიში მომწუანე... ანუ სამოსელსა შინა საგუასლსა შინა, եւ լինիցի արած կանաչացեալ... կամ ի հանդերձ. կամ յառէջ *ლევ.13,49;* თეკლა მოეხუევის მას, ვითარცა საქსუსალი ქსელსა, թեկղ պատի զնովաւ իբրեւ ասպն զոստայնիւ *თეკლა 96,18.*

საქუფთე քսակ („ბალანტი", ქისა): რომელსა აქუნდეს საქუფთჱ, აღიღენ DE, რომელსა აქუნდეს

ბალანტი, ალილენ C, որ ունիցի քսակ. բարձցէ *ლ.22,36.*

საქციელ-ი ուլն. շրջանակ („ქედი", კისერი): წარჰკუეთოს თავი მისი მღდელმან მან საქციელითგან O, მოჰკუეთოს მღდელმან თავი მისი ქედითგან G, խառեսցէ քահանայն զգլուխն յուլանէ անտի *ლევ.5,8;* დასაფარველად გარემო ორთა მათვე საქციელთა მექონოთისათა O, ծածկել շուրջ զերկոսին շրջանակս մեքենովքացն ի վերայ երկոցունց սեանցն *III მფ.7,42.*

სალებავ-ი գոյն (ფერი): სალებავი პორფირისაჲ არა გამოჰქარდების, գոյն... ծիրանեաց ոչ թափեսցի *მ.ცხ.325r-372.*

სალებელ-ი იხ. თუალთ-სალებელი.

საღმრთო-ჲ աստուածեղէն. աստուածային. աստուածական (ღვთიური): იტყჳს საღმრთოთა და სულიერთა მადლთათჳს, վասն աստուածեղէն եւ հոգեւոր շնորհաց *თავნი ი.ებ.(3);* აღვავსო იგი სულითა საღმრთოჲთა, լցուցից զնա աստուածեղէն հոգւով *გამ.31,3;* სული საღმრთოჲ არს, რომელმან შემქმნა მე O, հոգի աստուածեղէն է. որ արար զիս *იობ 33,4;* სიტყუაჲ საღმრთოჲ არს, աստուածեղէն է բանն *გრ.ანძ.-შობ.179-295,20;* საღმრთო, աստուածական *იპ.რომ.-კურთხ.მოს. 148,12-149.*

საღმრთო წიგნი աստուածաշունչ (ბიბლია): არასადა გასმიესა საღმრთოთაგან წიგნთა? ոչ երբէ՞ք լուար յաստուածաշունչ գրոց *ფლკტ.143,21-452,13;* საღმრთო წიგნი, աստուածաշունչ *მ.ცხ.341v-496,10.*

საღმრთოჲ სიწმიდე կրօնաւորութիւն *ფოკა 340v-494,32.*

საღმრთოჲთ კერძო աստուածեղէն. աստուածային (საღვთო): იქმნნეს აზნაურებითა მით საღმრთოჲთ-კერძო სულისა წმიდისა მიერ ბრძანებითა, եղեն... յազատութիւն աստուածային եւ սուրբ Հոգւոյն հրամանաւ *ფლკტ.138,11-445,18;* საღმრთოჲთ-კერძოჲ იგი მოძღურებაჲ შეაგინონ, զաստուածեղէն վարդապետութիւնն աղտեղացուցանիցեն *ს.გაბ.97,34.*

საღრტილ-ი քար (ქვა, კაჟი): ვითარცა კუესი, ეცეს რაჲ საღრტილსა, გამოვალს ცეცხლი, զոր օրինակ երկաթ ընդ քարի հարեալ ելանէ հուր *მ.ცხ.454r-540.*

საღუან-ი դարման (საზრდო): უბრძანა... მიცემად ყოველი საღუანი O, հրամայեաց... տալ զամենայն դարմանս *I ეზრა 4,54;* ყოვლითა საღუანითა იღუწიდა, ամենայն իրօք դարմանէր *ანდ.-ანატ.323-35,8.*

საღუანო ճգնութիւն (სამოღვაწეო, საბრძოლო): საღუანოჲსა მის ადგილი, զճգնութեանն տեղի *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 120,34.*

საყანურ-ი անդաստան („გარემო სათესავი" G): „მისცეს... საყანურნი (გარემო-სათესავნი G) გარემოჲს მისა S, ետուն նոցա... զանդաստան շուրջ զնովաւ *ისუ 6.21,11.*

საყდარ-ი ատեան. աթոռ. պատշգամ. բեմ (სკამი, დასაჯდომი, ტახტი): ვითარ ჯდა საყდართა ზედა, մինչ նստէր յատենին *მთ.27,19;* დაჯდა საყდართა ზედა, նստէր յատենի *საქ. მოც.12,21;* დაჯდა მეფჱ იგი საყდართა თჳსთა, նստաւ թագաւորն յատենին *ფლკტ.158,2-471,40;* საყდარი არს ღმრთისაჲ, աթոռ է Աստուծոյ *მთ.5,34;* მუნ დაიდგნეს საყდარნი სასჯელისანი, անդ արկեալ են աթոռք դատաստանի *ფს.121,5;* აჰა ესერა, საყდარნი ხუთნი მახლობელად დაკლებულისა მის და მახლობელად განსაყოფელისა მის, ահա պատշգամք առանցիւք եւ խորշիւք *ეზეკ.42,2;* დაჯდა საყდარსა მას ზედა, ადგილსა მას, რომელსა ერქუმის ქვაფენილ C, նստաւ ի վերայ բեմին ի տեղւոջն. որ կոչէր Քարայատակ *ი.19,13.*

საყელე հանդերձ (საყელო): ჴელი მიყო საყელესა და მოიღო სამოსელი თჳსი, բուռն եհար Դաւիթ զհանդերձից իւրոց եւ պատառեաց զնոսա *II მფ.1,11.*

საყნოსელ-ი հոտ. հոտոտելի. ռնգունք (ცხვირი, ნესტოები): იყოს საყნოსელისა წილ სულნელისა მტუერი J, եղիցի փոխանակ հոտոյն անուշից փոշի *ეს.3,24;* უკუეთუ ყოველივე სასმენელ იყოს, სადა არიან საყნოსელნი? եթէ ամենայն լսելիք էին. ո՞ւր էին հոտոտելիք *I კორ.12,17;* დაიბურნა... საყნოსელნი თჳსნი სულმყრალობისა მისგან, ծածկեաց... զհոտոտելիս իւր ի ժահահոտութենէն *მ.ცხ. 407r-420;* შედგა მას (ტბასა)შინა ვიდრე საყნოსელთადმდე მისთა, թաղելով զինքն ցռնգունս իւր *მ.ცხ.347r-400.*

საყოფელ-ი յարկ. բնակութիւն. տուն. կայակ/կայեան. իջաւան. օթեւան. որջ. դադար. մակաղատեղ. խորան. մորի. վրան. հանգրուան. ապարանք. վանք. մայրի. շինուած. նիստ. արօտ. աւան. աշխարհ („სამკვდრებელი", „ჴორცი", „ვანი", „ეზო", სართული, სახლი, სადგური, სადგომი, ბუნაგი, კარავი, სასახლე, სავანე, ანაგები, საჯდომელი, სოფელი): ითხოა პოვნად საყოფელი ღმრთისა იაკობისი, խնդրեաց

გտանել զյարկս Աստուծոյ Յակովբայ *საქ.მოც.7,46;* მივედ საყოფლად შენდა G, երթիցես յարկս քո *მსჯ.19,9;* დავემკვდრო მე საყოფელთა შენთა, բնակեցայց ես ի յարկս քո *ფს.60,5;* საყოფელნი მართალთანი იკურთხნენ, յարկք արդարոց օրհնին *იგ.სოლ.3,33;* იყავნ საყოფელი მათი ოჴერ ᑕ, იყავნ სამკვდრებელი მისი ოჴერ Ⴈ, եղիցի բնակութիւն նորա աւերակ *საქ.მოც.1,20;* აჰა ესერა საყოფელი ქალაქისაჲ, ահաւասիկ բնակութիւն քաղաքիս *IV მფ.2,19;* ვიშჳნოთ მუნ საყოფელი, արասցուք մեզ անդ բնակութիւն *IV მფ.6,2;* სამკვდრებელი მათი და საყოფლები მათი, կալուածք նոցա եւ բնակութիւն իւրեանց *I ნშტ.7,28;* საყოფელნი მისნი (იერუსალჱმისნი) მის თანა Ⴈ, სამკვდრებელი მის გარემო არს მისსა ᑕ, բնակութիւն իւր շուրջ զնովաւ *ფს.121,3;* იშენეს ქალაქები საყოფლად მათდა, շինեցին քաղաք բնակութեան իւրեանց *ფს.106,36;* მივსცე იერუსალჱმი... საყოფლად ვეშაპთა J, տաց Երուսաղէմ... ի բնակութիւն վիշապաց *იერ.9,11;* ანგელოზთა საყოფელ ცანი არიან, հրեշտակաց բնակութիւնք են երկինք *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლ.85,12-33,9;* აჰა ესერა, საყოფელნი ჩუენნი და მკჳდრნი მათ შინა მონანი შენნი არიან, ահա տունք *ივდ.3,31;* იშენე თავისა შენისა საყოფელი სასიძველი J, շինեցեր դու քեզ տուն պոռնկութեան *ეზეკ.16,24;* ვყავ საყოფლად მათდა უდაბნოჲ O, եղի նմա կայանս զառապարս *იობ 39,5;* [იყვნეს] დამალულ საყოფელსა მას მეფეთასა, ղօղեալ էին յարքայական կայանին *რიფს.167,5-88,18;* სადა არს საყოფელი (ვანი იგი C) ჩემი? ո՞ւր են իջաւանքն *მრ.14,14;* ვინ მცეს მე უდაბნოსა ზედა საყოფელი მცირე (მცირედ J)? ո՛ տայր ինձ յանապատի դոյզն օթեւանս *იერ.9,2;* გახლავს შენ საყოფელი ვეშაპისაჲ, հուպ է որջ վիշապի հզօրի *თ́ე 553-60,22;* საცხოვარსა თჳსსა უქმნა საყოფელი O, խաշանց իւրոց արար դադարս *დაბ.33,17;* იყვნენ მაღნარსა შინა საყოფელნი სამწყსოთანი, եղիցին յանտառին մակաղատեղ հովուաց *ეს.65,10;* შეძრწუნდენ საყოფელნი იგი ეთიოპელთანი, խորանք Եթեովպացւոց զարհուրեցան *ამბ.3,7;* მზირინ ფარულად ვითარცა ლომი საყოფელსა თჳსსა, դարանի ի գաղտնի որպէս զառեւծ ի մորւոջ իւրում *ფს.9,30;* გამოჴდა ლომი საყოფლით თჳსით, ել առեւծ ի մորւոյ իւրմէ *იერ.4,7;* ვითარცა საყოფელნი კედარისანი და ვითარცა კარავი სოლომონისი, իբրեւ զվրանն կեդարու. իբրեւ զխորանն Սողոմոնի *ქება 1,4;* ესე არს სახელები მათი კარვებსა მათსა და საყოფელსა მათსა, այս անուանք են նոցա ի հանգրուանս եւ ի խորանս *დაბ.25,16;* მიინია საყოფლად მის მეფისა, եհար յապարանս թագաւորին *ფლკტ.154,23-467,4;* რაჲთამცა... დადგეს საყოფელსა მათსა, եւ դնել ի վանս *ვარ.815-377,15;* სადა არს საყოფელი ლომთაჲ? ո՞ւր են մայրիք արիւծուցն *ნაუმ 2,11;* უკუეთუ ქუეყანისაჲ ესე სახლი საყოფელი ჩუენი, დაირღუეს AB, եթէ երկրաւոր տաճար շինուածոյս մերոյ քակտեսցի *II კორ.5,1;* მოიწინეს... საყოფელსა, მას მეფეთა სომეხთასა, հասանէին... ի նիստս թագաւորացն Հայոց *რიფს.166,1-85,14;* ნუ მოიყვანებ ულმრთოსა საყოფლად მართლისა, մի՛ մատուցաներ զամպարիշտն յարօտս արդարոց *იგ.სოლ.24,15;* უწოდა მათ საყოფლები იაირისი G, უწოდდეს მათ ეზოებად იაირისი S, կոչեաց զնոսա աւանս Յայիրայ *მსჯ.10,4;* საყოფელი, աշխարհ *ეს.1,7.*

საყოფელ-ი მარტოდმყოფებისა-ჲ մենաստան (მონასტერი): დასხდეს თითოეული თჳსთავე მათ საყოფელთა მარტოდმყოფებისათა, նստան յիւրաքանչիւր մենաստանի *ოსკ.13,6.*

საყრტიობელ-ი նշաւակ („მაგალითი“, სანიშნე, ნიშანი): იყვნენ მკუდარნი კაცთანი საყრტიობელ პირსა ზედა ველთა ქუეყანისა თქუენისათა J, იყვნენ მკუდარნი კაცთანი მაგალითებად პირსა ზედა ველთასა ქუეყანისა თქუენისასა B, եղիցին դիակունք մարդկան նշաւակ ընդ երեսս դաշտաց երկրի ձերոյ *იერ.9,22.*

საყუარელ-ი սիրելի. սիրուն („მოყუარე“, „მეგობარი“): ესე არს ძჱ ჩემი საყუარელი, որդի իմ սիրելի *მთ.3,17;* რაჲთა იჴსნნე საყუარელნი (მოყუარენი ᑕ) შენნი Ⴈ, որպէս փրկեցան սիրելիք քո *ფს.59,7;* საყუარელსა ძმასა... ჩემსა... გიკითხავ, առ սիրելի եղբայր... մեր... ողջոյն *რიფს.166,10-86,11;* მსაჯულმან მან მოუწოდა ყოველთა საყუარელთა თჳსთა B, მოუწოდა ყოველთა მეგობართა მისთა მთავარმან A, դաստաւորն կոչեալ զամենայն սիրելիս իւր *სბსტ.127,4-1;* საყუარელი, սիրուն *I ტიმ.6,2.*

საყუდელ-ი դադարք. նաւահանգիստ („საყოფელი“, ნავთსაყუდელი): მფრინველთა ცისათა [უჩნს] საყუდელი (საყოფელი DE), թռչնոց երկնից` դադարք *ლ.9,58;* საყუდელსა მას

ულალეველსა, անկռուելի նաւահանգստին *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 367,38-258,35.*

საყუედრელ-ი նախատինք. նախատ (სამხილებელი, სასაყვედურო): არღა იყვენეთ საყუედრელ, ոչ եւս եղիցուք ի նախատինս *ნეემ.2,17;* ვიქმნენით ჩუენ საყუედრელ მოძმეთა ჩუენთა, եղաք մեք նախատինք դրացեաց մերոց *ფს.78,4;* ნუ მისცემ სამკჳდრებელსა შენსა საყუედრელად O, մի՛ տար զժառանգութիւն քո ի նախատինս *იოვ.2,17;* ვიქმენ მე საყუედრელ მოძმეთა ჩემთაგან ფრიად, եղէ ես նախատ դրացեաց իմոց յոյժ *ფს.30,12;* ყოველსა ჟამსა საყუედრელ იყოს იგი, յամենայն ժամանակի նախատ լիցի *იგ.სოლ.18,1.*

საყუენელ-ი, საყჳნელ-ი ածելի. սուր. սրբիչ („მახჳლი", სამართებელი): მივიდეს საყუენელი ყოველთა ზედა ასოთა მათთა G, მოვლის მახჳლმან ყოველთა ასოთა მათთა B, ածցի ածելի ի վերայ ամենայն մարմնոց նոցա *რიცხ.8,7;* დაჰყჳნოს უფალმან საყჳნელითა მით დამთრვალითა J, զերծցէ տէր սրով մեծաւ եւ արբեցելով *ეს.7,20;* საყჳნელ-ი J, საყუენელი O, սրբիչ *ეზეკ.5,1.*

საყურ-ი գինդ („საყურე"): მოიღო კაცმან მან საყურები ოქროჲსაჲ თითო სატირი სასწორისაჲ, առ այրն գինդս ոսկիս մի մի ըստ դահեկանի ծուլոյ *დაბ.24,22;* ვითარცა საყური ნიკელსა ღორისასა O, իբրեւ գինդ ոսկի ի քիթ խոզի *იგ.სოლ.11,22;* განგაცუ საყური და გრკალი ყურთა შენთა J, եդի քեզ գինդս եւ գորշապահանգս յականջս քո *ეზეკ.16,12;* მომეცინ მე კაცმან საყურე იავარისაგან თჳსისა G, მომეცინ კაცად-კაცადმან თქუენმან საყურე ერთი ნატყუენავისაგან S, տուք ինձ առ այր գինդ մի յաւարէ անտի *მსჯ.8,24.*

საყურძენ-ი, საყურძნე այգի. որթ. ճիռ („ვენაჴი", ზვარი, ვაზი): იქმოდე საყურძენსა ჩემსა C, იქმოდე ვენაჴსა ჩემსა DE, գործեա՛ յայգւոջ *მთ.21,28;* მწყემსთა მრავალთა განრყუნეს საყურძენი ჩემი J, Հովիւք բազումք ապականեցին զայգի իմ *იერ.12,10;* რომელი სდგა მცველად და მყუდლად საგონებელსა საყურძნესა, պահապան ճշմարիտ եւ իմանալի այգւոյն *ფიზ.XVII,20;* საყურძნე S, ვენაჴი G, որթ // *მჯ.32,32;* განრყუნილ არს საყურძენი მათი, ապականեցան ամենայն ճիռք նորա *სოფ.3,7.*

საყჳრ-ი փող („ნესტჳ", „სტჳრი"): საყჳრსა დაეცეს და მკუდარნი აღდგენ, փող հարկանի եւ մեռեալք յարիցեն *I კორ.15,52;* საყჳრნი უწყებისანი ჴელთა შინა მათთა G, ნესტჳები უწყებისა ჴელთა შინა მათთა B, փողքն ազդեցութեան ի ձեռս նոցա *რიცხ.31,6;* აღმაღლდა უფალი ჴმითა საყჳრისაჲთა... Ⴂ, აღმაღლდა... უფალი ჴმითა სტჳირისაჲთა Ⴀ, համբարձաւ... տէր մեր ձայնիւ փողոյ *ფს.46,6;* ვითარცა ჴმაჲ საყჳრისაჲ, სასმენელ იყოს, իբրեւ զձայն փողոյ լսելի եղիցի *ეს.18,3;* დაჰბერონ საყჳრსა მას დიდსა, հարցեն փող աւագափող *ეს.27,13.*

საყჳრისცემა հարկանել զփող („დაბერვა ნესტჳსა"): საყჳრ-სცეს მღდელთა საყჳრებსა G, დაჰბერეს მღდელთა ნესტჳთა S, հարին քահանայքն զփողն *ისუ 6.6,16.*

საშაბათო շաբաթ („შაბათი"): სამი საშაბათოჲ საკითხავი გამოურჩია წიგნთაგან Ⴀ, სამსა შაბათსა ეტყოდა მათ წიგნთაგან Ⴂ, ի շաբաթս երիս խօսեցաւ ընդ նոսա ի գրոց *საქ.მოც.17,2.*

საშარავანდედო, საშარავანდო թագաւորութիւն. թագաւորի (სამეფო, მეფისა): მისცა ბრძანებაჲ მეფისაჲ ყოველსა საშარავანდოსა თჳსსა O, მისცა ბრძანებაჲ მცნებისაჲ ყოველსა საშარავანდედოსა J, ետ հրաման պատուիրանի յամենայն թագաւորութեան իւրում // *ეზრა 1,1;* დიდ იქმნა საშარავანდოსა ზედა O, էր մեծ ի թագաւորութեանն իւրում *ესთ.10,3;* განაგო ყოველივე წესი საშარავანდოჲ, զիրաւունս թագաւորին *I მფ.10,25.*

საშვილებელ-ი մերձաւորութիւն *რუთ.4,7.*

საშინელ-ი ահեղ. ահաւոր. ահագին. ահարկու. երկիւղ. խրտուիլ (საშიში, შიშის მომგვრელი): საშინელი რაჲმე მოლოდებაჲ საშჯელისაჲ... შესჭამდეს მტერთა მათ, ահեղ ակնկալութիւն դատաստանին... ուտիցէ զհակառակորդսն *ჰებრ.10,27;* საშინელ არს ადგილი ესე, ահեղ իմն է տեղիս այս *დაბ.28,17;* წმიდა და საშინელ არს სახელი მისი, սուրբ եւ ահեղ է անուն նորա *ფს.110,9;* სიტყუამან საშინელმან შეაძრწუნის გული კაცისა მართლისაჲ O, բան ահեղ խռովեցուցանէ զսիրտ առն արդարոյ *იგ.სოლ.12,25;* იყო საშინელ ფრიად, էր ահաւոր յոյժ *ესთ.15,9;* საშინელ და წმიდა არს, ահաւոր եւ սուրբ է *ფს.98,3;* იქმნეს ძრვანი დიდ-დიდნი და საშინელნი, եղեն շարժմունք մեծամեծք եւ ահագինք *ფლპ.მ.7,36-311,4;* რომელი-ეგე ძლიერ ხარ და დიდ და საშინელ, որ զօրաւորդ ես եւ մեծ եւ ահարկու *ნეემ.1,5;* უფალი მაღალ და საშინელ არს, տէր բարձրեալ եւ ահարկու *ფს.46,3;* ნუ ვის უჩნ საშინელ და საზარელ, մի ոք համարեսցի յերկիւղ եւ ի տաղտկութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ. და იონ.100,17-27,5;* იყოს

სოფელი იგი ჰურიასტანისაჲ საშინელ ეგჳპტელთა J, եղիցի երկիրն Հրէաստանի ի խրտուիլ Եգիպտացւոցն *ეს.19,17.*

საშინელად յերկիւղ: მთავარნი იგი არა არიან საშინელად კეთილმოქმედთათჳს, իշխանքն ոչ են յերկեւղ բարեաց գործոց *ჰრომ.13,3.*

საშინელება ահ. արհաւիրք. ահաւորք: საშინელებისაგან მისისა შეძრწუნდეს, յահէ անտի նորա խռովեցան *მთ.28,4;* ძალი საშინელებათა შენთაჲ წართქუან, զզօրութիւն ահի քո ասասցեն *ფს.144,6;* იყვნენ... საშინელებანი ზეცით, եղիցին արհաւիրք *ლ.21,11;* იხილეს მტარვალთა მათ საშინელებაჲ იგი დიდი, տեսին դահիճքն զարհաւիրսն զայնոսիկ *ანდ.-ანატ.336-41,31;* შემდგომად წარსლვისა მის საშინელებათა ალაზრზინა ეშმაკმან, յետ անցանելոյ ահաւորացն գրգռեաց զնա սատանայ *ფლკტ.157,26-471,15.*

საშიში երկնչելի: ფრიად საშიშ არიან, յոյժ երկնչելիք են *მ.ცხ.280v-301.*

საშო արգանդ. ծնունդ/ծննդեան. որովայն („მუცელი", „ქმნა"): ყოველმან წულმან, რომელმან განაღოს საშოჲ, ամենայն արու, որ բանայ զարգանդ *ლ.2,23;* განჰჴსნეს საშოჲ ქალწულისაჲ შეგინებად O, լուծին զարգանդ կուսին ի պղծութիւն *ივდ.9,3;* რად-მე არა საშოჲ იგი დედისა ჩემისაჲ მექმნა მე სამარჱ? ընդէ՞ր ծնայ. եւ ոչ եղեւ ինձ գերեզման արգանդ մօր իմոյ *III ეზრა 5,35;* სცთებოდეს საშოჲთგან ᑕ, შესცთეს მუცლითგან Ꮭ, խաբեցան յարգանդէ *ფს.57,4;* არა მომკლა მე საშოსა შინა, ոչ սպան զիս անդէն յարգանդի *იერ.20,17;* დაუტევე... ქუეყანაჲ საშოჲ შენი SO, დაუტევე... ქუეყანაჲ ქმნისა შენისაჲ G, թողեր... զերկիր ծննդեան քո *რუთ 2,11;* წარვედ ქუეყანად შენდა საშოჲსა, երթ յերկիր ծննդեան քո *დაბ.32,9;* საშოჲთგან დედისა თჳსისაჲთ წმიდა იყო, յորովայնէ մօր իւրոյ սուրբ էր *იაკ.მ.94-.*

საშობელი იხ.ადვილად-საშობელი.

საშუალ, საშოვალ, საშუვალ, შაშუვალ ի/ընդ մէջ („შუვა", შორის): იყო ნავი საშოვალ ზღუასა C, იყო კუალად ნავი იგი შუვა ოდენ ზღუასა DE, էր նաւն ի մէջ ծովուն *მრ.6,47;* განჴდეს საშუალ ნაკუეთთა მისთა J, անցին ընդ մէջ յօշուածոցն նորա *იერ.34,18;* საშუვალ ბეჭთა მისთა განისუენა, ի մէջ թիկանց նորա հանգեաւ *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.164,19-165;* ჰსცა იორამს შაშუვალ ბეჭთა O, եհար զՅովրամ ընդ մէջ թիկանց նորա *IV მფ.9,24.*

საშუვალ-ქალაქ-ი քաղաքամէջ: *I მფ.9,14.*

საშუალ-ი միջին. միջոց (შუა, შუათანა): საშუალი, միջին *II ნშტ.23,5;* განწმიდა სოლომონ საშუალი იგი ეზო სახლისა, սրբեաց Սողոմոն զմիջոց սրահին որ էր ի տանն տեառն *II ნშტ.7,7.*

საშუებელ-ი փափկութիւն. բարութիւն. ուրախութիւն. վայելչութիւն. վայելք. գրգանք. ընթրիք. կազմած (ფუფუნება, განცხრომა, სიკეთე): რომელნი სამოსლითა დიდებულითა და საშუებელითა არიან, որ ի հանդերձս երեւելիս եւ ի փափկութեան են *ლ.7,25;* მდინარე საშუებლისა შენისაჲ ასუა მათ, զուղխս փափկութեան քո տացես ըմպել նոցա *ფს.35,9;* აღივსო მუცელი თჳსი საშუებლისაგან ჩემისა, ելից զկուշտ իւր ի փափկութենէ իմմէ *იერ.51,34;* განცჳვენ სახლთაგან საშუებლისა მათისათა O, անկցին ի տանց փափկութեանց իւրեանց *მიქ.2,9;* ვითარცა სამოთხჱ საშუებლისაჲ ქუეყანაჲ O, իբրեւ զդրախտ փափկութեան երկիրդ *იოვ.2,3;* განსუქნეს და ფუფუნეულ იქმნეს საშუებელთა მათთა შინა J, գիրացան եւ փափկացան ի բարութիւնս մեծամեծս *ნეემ.9,25;* მიხილვან საშუებელნი იგი აღთქუმულნი, տեսեալ եմ եւ զուրախութիւն խոստմանցն *მარკ.250r-196,13;* ქუეყანისა ამის ცხორებასა და საშუებელთა დააყუდებენ, յերկրաւոր վայելից կենացս խափանեն *რიფს.176,16-109,9;* საშუებელსა და სამოთხესა ღმრთისასა იყავ O, ի գրգանս դրախտին Աստուծոյ եղեր *იეზ.28,13;* მივიდეს... საშუებელსა დიდსა, գնացին... յընթրիս բարւոք *თეკლა 98,13;* დაგჳმზადე ჩუენ ყოველი საშუებელი, կազմեցեր մեզ զայս ամենայն կազմած *IV მფ.4,13.*

საშუებელ-ი վայելչութիւն (მომხიბლველობა) *მრთ.S. ბას.კეს.-40-თვს 120,28.*

საშუმინველ-ი շունչ (სუნთქვა): განსაყოფელადმდე საშუმინველისა და სულისა, մինչեւ ցորոշումն շնչոյ եւ ոգւոյ *ჰებრ.4,12;* არა არს მაგის თანა საშუმინველი ცხოველი, ոչ գոյ ի դմա շունչ կենդանի *ფლკტ.144,34-454,6.*

საშურელ-ი, საშურველ-ი նախանձելի (შესაშურებელი) *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.100,6-101;* საშურველი ეგე შვილი ჩემი ახალნერგი ჩემდა მოიქეც, որդեակ աճեցեալ նախանձելի որդեակ իմ մատաղ առ իս դարձի *დაბ.49,22.*

საშურებელად ակն յանդիման („წინაშე", შესაშურებლად): განჰმზადე წინაშე ჩემსა ტაბლაჲ საშურებელად მაჭირებელთა ჩემთა ᑕ, განჰმზადე წინაშე ჩემსა ტაბლაჲ წინაშე მაჭირვებელთა ჩემთა Ꮭ, պատրաստ արարեր առաջի իմ սեղան. ակն յանդիման նեղչաց իմոց *ფს.22,5.*

საშურვებელ-ი նախանձընդդէմ (მეტოქე, მოცილე): ცოლი დასა მისსა ზედა არა მიიყვანო საშურვებელად გამოცხადებად უშუერებაჲ მისი G, ცოლად დაჲ ცოლისა შენისაჲ შენსა არა მოიყვანო სანოლსა ზედა ხარჭად B, կին առ քերբ իւրով մի առնուցուս նախանձընդդէմ յայտնել զառականս նորա *ლევ.18,18.* იხ. ალსაშურველებელი.

სასჯელ-ი, სარჯელ-ი, საშჯელ-ი դատաստան. դատապարտութիւն. իրաւունք. տանջանք. պատիժ. ատեան. պատուհաս. դատ. իր („ტანჯვა", სამართალი): რომლითა სასჯელითა შჯიდეთ, որով դատաստանաւ դատիք *მთ.7,1;* ვითარმე განერნეთ სასჯელსა (სატანჯველსა DE) გეჰენიაჲსასა? զիա՞րդ փախնուցուք ի դատաստանէ գեհենին *მთ.23,33;* არა აღდგენ ულმრთონი სარჯელსა, ոչ յարիցեն ամպարիշտք ի դատաստան *ფს.1,5;* მუნ დაიდგნეს საყდარნი სასჯელისანი, անդ արկեալ են աթոռք դատաստանի *ფს.121,5;* მასვე სასჯელსა შინა ხარ, զի ի դմին դատապարտութեան եմք *ანან.311v-331,2;* ღმერთო, სასჯელი შენი მეუფესა მიეც, Աստուած. զիրաւունս քո արքայի տուր *ფს.71,1;* სასჯელად მივიტაცე, ի տանջանս յափշտակեալ եղէ *მ.ცხ.90r-101;* სასჯელსა დასდებენ სულისათჳს, դատաստանս դնեն անձին *მცხ.85v-97;* მიგუეჴადებისა სასჯელი, դատելոց եմք *მ.ცხ.30r-26;* თანამდებ არს საშჯელისა, պարտական լիցի դատաստանի *მთ.5,21;* თუ ვშჯი, საშჯელი ჩემი ჭეშმარიტ არს, թէպէտ եւ դատիմ եւս զոք. դատաստան իմ ճշմարիտ է *ი.8,16;* გლახაკი არა შეიწყალო საშჯელსა შინა O, մի ողորմեսցիս տնանկին ի դատաստանի *გამ.23,3;* საშჯელი S, შჯა G, դատաստան *მსჯ.4,5;* არა იპოვების საშჯელსა მისსა სიცრუვჱ, ոչ գոյ ի դատաստանի նորա անիրաւութիւն *1ეზრა 4,40;* საშჯელისა მისისაგან გამოვედინ დაშჯილი Ղ, ի դատաստանէ իւրմէ ելցէ դատապարտեալ *ფს.108,7*; გარდააქცევენ საშჯელსა დავრდომილისასა J, խոտորեն զդատաստանս աղքատաց *ეს.10,2;* საშჯელი სიკუდილისაჲ არს ამის კაცისა თანა O, դատաստան մահու է առնդ այդմիկ *იერ.26,11;* ამისთჳს გამოვალს საშჯელი (მსჯავრი B) გულარძნილი O, վասն այնորիկ ելանէր դատաստանն թեւր *ამბ.1,4;* საშჯელი სამართალი საჯეთ O, դատաստան արդար դատեցարուք *ზაქ.7,9;* საშჯელსა შინა ყოველსა გამოიკითხვენ, ի դատաստանի զամենայն ինչ հարցանեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,16-37,4;* რაჲთა გარდააქციონ საშჯელი, առ ի խոտորելոյ զիրաւունս *გამ.23,2;* მოახლებულ არს საშჯელი თქუენი, մերձեալ են իրաւունք ձեր *ეს.41,21;* გარდასდრიკე გულისწყრომად საშჯელი, խոտորեցէք զիրաւունս ի ցասումն *ამოს 6,13;* მასვე საშჯელსა შინა ხარ DE, მასვე ტანჯვასა შინა ხარ C, ի նմին պատժի կաս *ლ.23,40;* ყოველმან შჯულისა გარდამავალმან და ურჩმან მოიღოს საშჯელისა კუალადგებაჲ, ամենայն յանցաւորութիւն եւ անհնազանդութիւն ընկալաւ զպատիժ պատուհասի *ჰებრ.2,2;* მოიყვანოს იგი უფალმან მისმან წინაშე საშჯელსა ღმრთისასა, տարցի զնա տէրն իւր յատեան Աստուծոյ *გამ.21,6;* მოვიდენ საშჯელად და განსაჯნენ G, մատիցեն յատեան եւ դատեսցին *II შჯ.25,1;* ითხოვდეს მისთჳს საშჯელსა, խնդրէին յինէն առնել նմա պատուհաս *საქ. მოც.25,15;* არა ხოლო თუ მახჳლითა საშჯელისა თანამდებ არიან ეგენი, ոչ եթէ սրոյ պատուհասի միայն արժանի են *ანდ.-ანატ.309-29,8;* თავადი უფალი საშჯელად მოვიდეს, ինքնին տէր ի դատ եկեսցէ *ეს.3,14;* არა კაცთა საშჯელსა შჯიდეთ, ոչ զմարդկան իրս դատիք դուք *II ნშტ.19,6.*

საშჯელ-ი դատել (განსჯა): დავსჯდე საშჯელად ყოველთა ნათესავთა გარემოჲს, նստայց դատել ազգս շուրջանակի *იოვ.3,12.*

საშჯელად აღდგომა ամբաստան լինել (ჩივილი): საშჯელად აღუდგა, լինէր զնմանէ ամբաստան *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ.და იონ. 106,19-37,7.*

საშჯელსა მიცემა պատժել (დასჯა): მცველნი იგი იესუჲსნი რად არა მიეცნეს საშჯელსა? պահապանքն էին, ոչ պատժեցան *მრთ.S.კირ. იერ.-აღდგ.161,37-285,15.*

საჩემოდ վասն իմ (ჩემთჳს") უკუეთუ საჩემოდ აღაღე პირი შენი უფლისამი G, უკუეთუ ჩემთჳს აღაღე პირი შენი უფლისა მიმართ B, եթէ վասն իմ բացեր զբերան քո *მსჯ.11,36.*

საჩინო յայտնի. երեւելի. երեւեալ (ცხადი, გამოჩენილი): საჩინოდ O, ცხადად B, յայտնի *იგ. სოლ.12,17;* ყოველთა საჩინოთა შემნეთა მისთაჲთა, ամենայն երեւելի ազնականաւք *არსტ.64,3;* საჩინო, երեւեալ *მრთ.D.კირ. იერ.-აღდგ.265,28-414,12.*

საჩუენებელ-ი երազ (სიზმარი): საჩუენებელსა ნაცილსა იტყოდეს [მისანნი], երազս սուտս խօսէին *ზაქ.10,2.*

საჩუენებელ-ი ցոյց („სახილველი“): იქმედ საჩუენებელად კაცთა DE, იქმედ სახილველად კაცთა, առնեն ի ցոյցս մարդկան *მთ.23,5.*

საჩუენებელ ქმნა խայտառակել: საჩუენებელ ქმნნა გამოჩინებითა AB, საჩუენებელ ქმნნა იგინი კადნიერებით CD, յայտ յանդիման խայտառակեաց *კოლ.2,15.*

საჩუენებელის(ა)-ხილვა յերազանալ. դանդաչել (სიზმარი): საჩუენებელსა იხილვედ საწოლსა თჳსსა J, յերազանան յանկողինս իւրեանց *ეს.56,10;* საჩუენებლსა იხილვენ, իբրեւ քնով դանդաչեալք *ეპ.იუდ.1,8.*

საცავ-ი պահպանութիւն („საცო“, „საჴუმილავი“): სცევდით საცავთა უფლისათა G, სცვიდეთ საცოსა მას ღმრთისასა O, պահեսջիք զպահպանութիւնս տեառն *ლევ.8,35;* სცვიდენ საცავთა მისთა G, დაიცვენ საჴუმილავი მისი B, պահեսցեն զպահպանութիւնս նորա *რიცხ.3,7;* ყოველი ერი სცევდინ საცავსა მას უფლისასა, ամենայն ժողովուրդն պահեսցէ զպահպանութիւնս տեառն *II ნშტ.23,6;* რომელნი სცვენ საცავსა მას საკურთხეველისასა O, որ պահեն զպահպանութիւն սեղանոյն *ეზეკ.40,46.*

საცემელ-ი տուրք. պարգեւ („ნიჭი“, „მისაცემელი“, საჩუქარი, ძღვენი): არა თუ საცემელსა ვეძიებ, ոչ եթէ խնդրեմ զտուրսն *ფლპ.4,17;* საცემელი G, ნიჭი B, ընծայ *რიცხ.28,2;* საცემელი G, მისაცემელი B, տուրք *II ნშტ.23,23;* ყოველსა საცემელსა ზედა მხიარულ იყავნ პირი შენი O, յամենայն... տուրս զուարճացո զդէմս քո *ზირ.32,11;* უკუეთუ მთავარმან მან საცემელი სცეს ძეთა მისთაგანსა, եթէ տացէ առաջնորդն պարգեւս միում յորդւոց իւրոց *ეზეკ.46,16;* ძეთა მათ ხარჭთასა სცა აბრაჰამ საცემელი O, որդւոց հարճիցն իւրոց... ետ Աբրահամ պարգեւս *დაბ.25,6.*

საცერ-ი մաղ: შურებოდა ჴელთსაქმარსა თჳსსა – საცერსა, եւ գործէր մաղս *მ.ცხ.383r-439.*

საცეცხლე հրոյ (ცეცხლისა): კერაკნი საცეცხლენი დგეს წინაშე მისსა J, կրակարան հրոյ առաջի նորա *იერ.36,22.*

საცეცხურ-ი բուրուառ. կատսայ. բլչակ (ცეცხლის ჩასაყრელი ჭურჭელი): საცეცხური, բուրուառ *გამ.38,1;* და თჳთ მიეახლა დიაკონსა და მიიხუნა მისგან საცეცხურნი, մատուցեալ առնոյր զբուրուառն ի ձեռաց սարկաւագին *იზტ.116,24;* ქმნა ქირამ ფოცხუები და საცეცხურები და ლანძჳ იგი საკურთხეველისა, արար Քիրամ զմսահանսն եւ զկատսայս եւ զկասկարայ սեղանոյն *II ნშტ.4,11;* საცეცხური, բլչակ *გამ.38,1.*

საცეხუელ-ი սանդատորն: უკუანაჲსკნელ ხჳდოდით უშიშულესნი საცეხულისა თავისა O, յետոյ շրջիցիս մերկագոյն քան զսանդատորն *იგ.სოლ.23,31.*

საცთომელ-ი գայթակղութիւն („საძურომელი“, შესაცდენი): იყვნენ გზანი მათნი ბნელ და საცთომელ (საძურომელ C), եղիցին ճանապարհք նոցա ի խաւար եւ ի գայթակղութիւն *ფს.34,6.*

საცთურ-ი գայթակղութիւն. մոլորութիւն. պատիր. պատրանք. խաբէութիւն. խաբումն. խոչնդոտ. ներգործութիւն. մոլորեցուցիչ („საფრჴე“, შესაცდენი ფანდი): იგი იქმნა... კლდჱ საცთურისაჲ, նա եղեւ... վէմ գայթագղութեան *I პეტრ.2,7;* წინაშე ბრმისა არა დასდვა საცთური (საფრჴე), առաջի կուրին գայթակղութիւն մի՛ դնիցես *ლევ.19,14;* ულმრთოებამან შეამთხჳის კაცსა საცთური O, ամպարշտութիւն առն ածէ գայղակղութիւն *იგ.სოლ.29,25;* ხჱ საცთურისაჲ არს მათ თანა, რომელნი კერპობენ მას ქუეშე, փայտ գայթագղութեան է այնոցիկ. որ զոհեն նմա *ზირ.34,7;* დაიდვა თავისა თჳსისა საცთური O, եդ անձին իւրում գայթակղութիւն *ოვსე 4,17;* სდევნიდეს მათ საცთური O, հալածեսցէ զնոսա մոլորութիւնն *ეს.30,28;* შეუდგიან კუალსა ჯერკულისასა და საცთურისა სიტყუათა, զհետ երթայ չարաչար եւ պատիր բանից *თეკლ.95,27;* არისტოტელე სიბრძნისმოყუარებასა ცუდსა და საცთურსა ასწავებდა, Արիստոտելի փիլիսոփայութիւնն սնոտի եւ պատիր ուսոյց *ფოკა 340v-494,31;* საცთურმან სიმდიდრისამან შეაშთვის სიტყუაჲ იგი, պատրանք մեծութեան հեղձուցանեն զբանն *მთ.13,22;* საცთური, խաբէութիւն *ჰებრ.3,13;* საცთური, խաբումն *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.92v-419;* განიშორეთ ყოველი დრკუჲ და საცთური, ի բաց արարէք զամենայն խոչնդոտն *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლღ.83,18-30,11;* ეშმაკისა საცთური იძლია და სიკუდილი დაიჴსნა, սատանայական ներգործութիւնն յաղթեալ լինի *უწყება ი.ეპ.76,28-345,16;* საცთური არს ჴბოჲ ეგე შენი, մոլորեցուցիչ է որթն քո *ოვსე 8,7.*

საცთურება գայթակղութիւն. յիմարութիւն. գլորումն (დაბრკოლება, შემაცდენელი): ესე არს გზაჲ

საცთურებისა მათისაჲ მათდა მიმართ, այս ճանապարհ է գայթակղութեան նոցա նոցին *ფს.48,14;* ასუეს მას ნამალი იგი საცთურებისაჲ, ետուն նմա ղեղ յիմարութեան *მიმოდასლ.21,13-125,16;* დავსდებ სიონს შინა ლოდსა დაბრკოლებისასა და კლდესა საცთურებისასა, դնեմ ի Սիովն քար գայթակղութեան եւ վէմ գլորման *ჰრომ.9,33.*

საცილობელ-ი խոտեալ (სადაო): მრავალთა მიერ საცილობელ, ի բազմաց խոտեալ *მრთ.D. კირ.იერ.-ალდგ.259,31-399,9.*

საცინელ-ი ծաղր (სასაცილო, დასაცინი): მყვენ ჩუენ... საცინელ და საკიცხელ გარემოჲსთა ჩუენთა, արարեր զմեզ... ծաղր եւ այպն կատականաց այնոցիկ. որ շուրջ էին զմեւք *ფს.43,14.*

საცინელ ქმნა ի ծաղր առնել. ի կատականս լինել: საცინელ იქმნიან პური და ღვნოჲ, ի ծաղր առնեն զհաց եւ զգինի *ეკლ.10,19;* ვიქმენ საცინელ და ყოველნი დღენი აღვასრულენ კიცხევით O, եղէ ի կատականս զօր ամենայն հանի ի գլուխ այպանեալ *იერ.20,7.*

საცნაურ-ი յայտնի. ծանուցեալ, ծանօթ. գիտելի. իմանալի (ცხადი, ცნობილი, გასაგები): დღჱ იგი საცნაური უფლისაჲ, օրն այն յայտնի տեառն *ზაქ.14,7;* ვითარცა უცნაურნი და საცნაურნი, իբրեւ անծանօթք եւ ծանուցեալք *II კორ.6,9;* საცნაურ იყო ყოველთა მიერ ცხოვრებაჲ, ամենայն մարդկան ծանօթ էին վարք նոցա *ნრს.78,8;* ღმერთი საცნაურ იქმნა, Աստուած գիտելի եղեւ *უნყ.ი.ეპ.76,26-345,15;* სულითა ხოლო საცნაურ ხარ, հոգւոյ միայն իմանալիդ ես *პეტრე მოც.47,19-55,18.*

საცნაურ ქმნა յայտնի լինել. ճանաչել: საცნაურ იქმნა ყოველთა მკვდრთა იერუსალჱმისათა, յայտնի եղեւ ամենեցուն որ բնակեալ են յԵրուսաղէմ *საქ.მოც.1,19;* ნაყოფისაგან ხჱ საცნაურ იქმნის, ի պտղոյ անտի ծառն ճանաչի *მთ.12,33;* ვერ საცნაურ იქმნა ადგილი მათი O, ոչ ծանեաւ զտեղի իւր *ნაუმ 3,17.*

საცნაურ ყოფა յայտ լինել/առնել. յայտնել. ճանաչել. ծանուցանել. երեւել („გამოჩინება", ნათელ-ყოფა): რაჲთა საცნაურ იყოს, որպէս զի յայտ լիցի *სიბრძ.სოლ.16,28;* სიტყუაჲცა შენი საცნაურ გყოფს შენ C (გამოგაჩინებს შენ DE), խօսք քո յայտ առնեն զքեզ *მთ.26,73;* ღმრთისა მიერცა საცნაურ არს და კაცთა მიერცა, զի յԱստուծոյ ճանաչի եւ ի մարդկանէ *სიბრძ.სოლ.4,1;* სიტყვთა საცნაურ არს სიბრძნჱ, բանիւ ծանիցի իմաստութիւն *ზირ.4,28;* საცნაურ იყვნედ ძალნი და სასწაულნი შენნი, ծանիցին զօրութիւնք քո եւ սքանչելիք *ფლკტ.147,25-457,30;* რომელმან ყოვლისა მიმართ ბუნებისა თავი თვსი საცნაურ ჰყავ, որ ի ձեռն ամենայն բնութեանց զքեզ ծանուցեր *განს.ი.200,12-86,9;* ნინაშე ერისთავთა საცნაურ იყოს, առաջի առաջնորդաց երեւեսցի *ზირ.39,4;* საცნაურ ჰყოფს, յայտ առնէ *მ.ცხ.23r-18;* საცნაურ უყოს მას ჩუენებაჲ, յայտնել նմա զտեսիլն *მ.ცხ.97r-107.*

საცნობელ-ი զգայարան. զգայութիւն (ცნობიერება): სხუათა მათ საცნობელთა უნებლიეთ შეემთხუევის ცოდვაჲ, զի ո՟պ են զգայարանք. որոց յակամա պատահին մեղք *მ.ცხ.119v-138;* საცნობელნი გონებისანი, զգայութիւն մտաց *მ.ცხ.46v-39.*

საცო պահպանութիւն. պահապան. պահ („საცავი", „დაცვა“, დასაცავი, მცველი): დასდევ საცოჲ პირსა ჩემსა, եդի պահապան բերանոյ իմոյ *ფს.38,2;* დასდევ, უფალო, საცოჲ პირსა ჩემსა და კარი ძნელი – ბაგეთა ჩემთა, դիր. տէր. պահապան բերանոյ իմոյ. եւ դուռն ամուր շրթանց իմոց *ფს.140,3;* სცვიდეთ საცოსა მას ღმრთისასა O, სცევდით საცავთა უფლისათა G, պահեսջիք զպահպանութիւնս տեառն *ლევ.8,35;* მღდელნი იგი დგეს ზედა საცოსა მათსა S, քահանայքն ըստ պահպանութեանն իւրեանց կացին *II ნშტ.7,6;* ყოველი საცოჲ დაიმარხენ გულმან შენმან O || ყოვლითა დაცვითა დაიცევ გული შენი B, ամենայն պահպանութեամբ պահեա՛ զսիրտ քո *იგ.სოლ.4,23;* ასულსა ზედა ურიდსა განჰმზადე საცოჲ O, ի վերայ անամօթ դստեր հաստատեա՛ պահպանութիւն *ზირ.42,11;* საცოსა ჩემსა ზედა დავდგე O, ի պահու իմում կացից *ამბ.2,1.*

საცოდველ-ი մեղանչական (შესაცოდავი): განიძარცუეთ პირველისა საცოდველისა ცხოვრებისა ძალი, մերկա՛ց դու ի քէն զառաջին մեղանչական կենացն բժշկանութիւն *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლ.86,25-36,5.*

საცხებელ-ი իւղ. օծումն (ზეთი): მოიღო სამოელ რქაჲ იგი საცხებელისაჲ და დაასხა თავსა ზედა მისსა O, առ Սամուէլ զսրուակն իւղոյ եւ ահեղ ի գլուխ նորա *I მფ.10,1;* საცხებელი წმიდაჲ ჩემი ვსცხე მას, իւղով սրբով իմով օծի զնա *ფს.88,21;* ჰქმნე იგი ზეთად საცხებელად წმიდად, արասցես զայն եւղ յօծումն սրբութեան *გამ.26,25.*

საცხებ(ე)ლისმგბოლველ-ი իւղագործ. իւղեփեաց (ზეთის დამამზადებელი): ასულნი თქუენნი...

ყვნეს საცხებელისმგბოლველ და მექოთნედ და მეპურედ O, զդստերս ձեր առցէ յիւղագործս եւ ի խորտկարարս եւ ի հացեփեացս *I მფ.8,13;* დამუსრნეს ჭურჭელნიცა საცხებლისმგბოლველთანი, փշրեցին զանօթս իւղեփեցացն *ფლპ.მოც.5,37-306,13.*

საცხენოსნო հեծեալ (ასპარეზი): განვიდა ბჭეთა მათ საცხენოსნოთასა სახლისა მეფისათა S, անց ընդ դուռն հեծելոց տան արքային *II ნშტ.23,15.*

საცხინველ-ი մահիկ (სამკაული): მოულოს... საკუხები და ფარლლები და საცხინველები O, հանգէ... զծամակալս եւ զպսակակալս եւ զմահիկս *ეს.3,19.*

საცხობელ-ი, საცხობილე հնոց (ღუმელი, ფურნე, ქურა): შევიდა უკუანა კაცისა მის ისრაიტელისა საცხობელსა კეცისასა Fr || მივიდა უკუანა კაცისა ისრაიტელისა საცხობილესა თანა G, եմուտ զհետ առնն Իսրայելացւոց ի հնոցն *რიცხ.25,8;* პოვა იგი სახლსა შინა საცხობელსა პურისასა, [եգիտ] ի տուն հացագործաց *მ.ცხ.322r-379.*

საცხოვარ-ი անասուն. խաշն. ոչխար. երէ. անդ. գեղմն. հօտ. կենդանի-ք (პირუტყვი, ფარა, ცხვარი): ვითარცა პირუტყუნი საცხოვარნი, իբրեւ զանխօս անասունս *II ეპ.პეტრ.2,12;* აბრაჰამ იყო მდიდარ ფრიად საცხოვრითა და ვეცხლითა და ოქროჲთა, Աբրամ էր մեծատուն յոյժ անասնով եւ արծաթով եւ ոսկւով *დაბ.13,2;* ყოველი საცხოვარი და ნატყუენავი ქალაქთაჲ წარმოვიავრეთ ჩუენდად G, საცხოვარი მათი და ფასი მონაგები მათი ნატყუენავსა თანა განვყავთ წილით S, զամենայն զանասուն եւ զկապուտ քաղաքացն ածաք մեզ յաւար *II შჯ.3,7;* ძიებად საძოვრისა საცხოვართა მათთჳს S, խնդրել արօտս անասնոց իւրեանց *I ნშტ.4,39;* მისცა სეტყუასა საცხოვარი მათი, մատնեաց ի կարկուտ զանասունս նոցա *ფს.77,48;* მფრინველთაგან ცისათა მისაცხოვრადმდე შესულბეს J, ի թռչնոց երկնից մինչեւ ցանասունս յիմարեցան *იერ.9,10;* ჴელი უფლისაჲ იყოს საცხოვართა მათთა ზედა... ձեռն տեառն եղիցի ի խաշինս քո... *გამ.9,3;* ვმწყსიდი მე საცხოვართა მამისა ჩემისათა, արածէր զխաշինս հօր իմոյ *ფს.151,1;* ვითარცა ლომნი საცხოვართა შორის მალნარსა შინა, իբրեւ զառեւծ ի մէջ խաշին յանտառի *მიქ.5,8;* საცხოვართა ველისათა ალიხილნეს შენდამი, երէ վայրի ի քեզ հայեցաւ *იოვ.1,20;* დაუტევა მას... მონები და მჴევლები და საცხოვარი O, եթող նմա... ծառայս եւ աղախնայս եւ անդս *ივდ.8,7;* წუელისაგან საცხოვართაჲსა და ზროხათაჲსა, ի կթոյ արօտականաց եւ ի գեղմանց *ნრს.70,17;* რაჲ არს ჴმაჲ ესე საცხოვრისაჲ, რომელ მესმის ყურთა ჩემთა? O, զի՞նչ է բարբառ հօտիցդ այդոցիկ յականջս իմ *I მფ.15,14;* ვერ ვემსგავსე პირუტყუთა საცხოვართა, չնմանեցայ ես եւ անասնոց կենդանեաց *ლისმშობ. შობ.185,16-252,11;* ვითარცა საცხოვარნი მდელოჲთა იზარდებოდეს, որպէս զոչխարս խոտով կերակրէին *მსკ.34,5.*

საცხოვარე խաշանց (პირუტყვისა): [იშენნა]... ჭურჭერი საცხოვარე და საზროხე დიდად ფრიად, [շինեաց]... պատրաստութիւն խաշանց եւ արջառոց բազում *II ნშტ.32,29.*

საცხოვრისმზრდელ-ი խաշնարած (მეცხვარე): საცხოვრისმზრდელ არიან O, խաշնարածք են *დაბ.46,32.*

საცხორებელ-ი կեանք. ինչք. աղխ. փրկութիւն. ոչխարք („საყოფელი“, ცხოვრება, ქონება; გადარჩენა): განუყო მათ საცხორებელი, բաժանեաց նոցա զկեանսն *ლ.15,12;* უმჯობეს არს ჩემდა წყალობაჲ შენი უფროჲს საცხორებელთასა, լաւ է ինձ ողորմութիւն քո քան զկեանս իմ *ფს.62,4;* რომელმან შეჭამა საცხორებელი შენი მეძავთა თანა, որ եկեր զկեանս քո ընդ պոռնիկս *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძღშვ.518-691,22;* შთანთქნა... ყოველი საცხორებელი მათი მათ თანა შორის ყოვლისა ისრაჱლისა G, დანთქნა ყოველნი საყაფელნი მათნი შორის ძეთა მათ ისრჱლისათა S, եկուլ... զամենայն ինչս նոցա ընդ նոսա ի միջոյ ամենայն Իսրայելի *II შჯ.11,6;* დაუტევა ყოველივე საცხორებელი თჳსი, թողեալ զամենայն ինչ *ანდ.-ანატ.340-43,30;* ყოველი საცხორებელი წარმოსტყუენო თავისა შენისად G, საცხორებელი მათი წარმოიღოთ ტყუედ G, զամենայն աղխ առցես քեզ յաւարի *II შჯ.20,14;* ეგევითარი იგი ნჳმაჲ საცხორებელი სულისაჲ, այնպիսի ժամ անձրեւ ի փրկութեան հոգւոյ *მ.ცხ.93v-104:* შენ მომიყვანე მე მწყობრსა ამას საცხორებელსა, դու արկեր զիս ի գունդս յայս ոչխարաց քոց *მ.ცხ.38r-32.*

საძაგელ-ი գարշ. գարշելի. պիղծ. պղծութիւն. անպատեհ. զազիր. աղտեղի. խոտան („საძაგელება“, „ბილწი“, საზიზღარი, უმსგავსი): საძაგელ მეფისა მოქმედებაჲ ბოროტისაჲ, գարշելի է թագաւորի. որ առնէ զչարիս *იგ.სოლ.16,12;* გან-თუ-იშორნეს საძაგელნი (საძაგელებანი O) პირისაგან მისისა J, եթէ ընկեսցէ զգարշելիս իւր ի բերանոյ իւրմէ *იერ.4,1;* საკუმეველი საძაგელ არს ჩემდა J, խունկք ձեր պիղծ են ինձ *ეს.1,13;* საძაგელად შეურაცხიეთ მას, ի զարշութիւն համարեցաք նմա *სიბრძ.სოლ.2,16;* რაჟამს იხილოთ საძაგელი (ბილწი DE) იგი ოჴრებაჲ, յորժամ տեսանիցէք զպղծութիւն աւերածին *მრ.13,14;* საძაგელ (ბილწ C) არს წინაშე ღმრთისა, պիղծ է առաջի Աստուծոյ *ლ.16,15;* უკუეთუ საძაგელ არს დედაკაცისა კუეცაჲ გინა დაყენაჲ, დაიბურენ, եթէ անպատեհ է կնոջ փոքրել կամ գերծուլ, սքողեսցի *I კორ.11,6;* საძაგელ არს დედათა ეკლესიასა შინა ზრახვად, անպատեհ է կնոջ մարդոյ յեկեղեցւոջ խօսել *I კორ.14,35;* საძაგელ არს სიტყუადცა, զայն եւ խօսել աղտեղի է *ეფეს.5,12;* საძაგელნი ხილვითა, զազիրք տեսլեամբ *დაბ.41,3;* საძაგელად შეჰრაცხეს, զարշ համարեցան *რიფს.166,25-87,19;* სიტყუა ხენეში და საძაგელი, քան խենէշ եւ աղտեղի *მ.ცხ.59v-49;* ლოცვაჲ მისი საძაგელ და შეუწირავ იქმნების, աղօթք իւր խոտան եւ անընդունելի լիցի *მ.ცხ.306r-331.*

საძაგელისა/საძაგელებისა შეძინება զօշաքաղութիւն (სიხარბე): ილუწოდით... ნუცა საძაგელებისა შეძინებითა, არამედ გულსმოდგინედ, մի՛ զօշաքաղութեամբ, այլ յօժարութեամբ *I პტრ.5,2;* ასწავლენ... საძაგელისა შეძინებისათვის, զօշաքաղութիւն *ტიტ.1,11.*

საძაგლისშემძინელ-ი զօշաքաղ (ხარბი): *I ტიმ.3,8.*

საძაგელება զարշելի-ք. զարշութիւն. պղծութիւն. պիղծ („ბილწი", „ბილწება", სისაძაგლე, სიბილწე): ალივსო ქუეყანაჲ მათი საძაგლებითა J, լցաւ երկիր նոցա զարշելեօք *ეს.2,8;* ვიხილე საძაგელებაჲ შენი, տեսի զզարշելիս քո *იერ.13,27;* სიწმიდე ჩემი შეაგინე ყოვლითა საძაგელებითა შენითა, զսրբութիւն իմ պղծեցեր ամենայն զարշելեօք քովք *იეზ.5,11;* საძაგელებაჲ მათი შორის კბილთა მათთა, զզարշելիս նոցա ի միջոյ ատամանց նոցա *ზაქ.9,7;* საძაგელება, զարշութիւն *III მფ.14,24;* საძაგელება, պղծութիւն *ეზეკ.5,9;* მოიძულე საძაგელებაჲ O, ատեա զզարշութիւն *ზირ.17,23;* საძაგელება G, ბილწება B, զարշութիւն *II შჯ.20,18;* საძაგელება, զազրութիւն *ეფეს.5,4;* საძაგელება არს წინაშე უფლისა G, ბილწ არს წინაშე უფლისა S, պիղծ է այն առաջի տեառն Աստուծոյ քո *II შჯ.24,4.*

საძვაწელ-ი զազրոտի (საძაგელი, ბილწი) *IV მფ.23,13.*

საძიებელ-ი խնդիր. խնդրելի (საძებნი): საძიებელ არს მნეთა მათ შორის, რაჲთა სარწმუნო ვინმე იპოვოს, խնդիր է ի մէնջ հազարապետաց, եթէ որ հաւատարիմ գտցի *I კორ.4,2;* გულსმოდგინებაჲ არს საძიებელი, յօժարութիւն խնդրելի է *მ.ცხ.37v-31.*

საძირკუელ-ი, საძირკუველ-ი հիմն (საფუძველი): საძირკუელი იგი საყდრისაჲ მის ალაშჱნა სახლსა მას უფლისასა O, զհիմն աթոռոյն շինեաց ի տան տեառն *IV მფ.16,18;* საძირკუველი, հիմն *ფლკტ.143,24-452,17;* წყევამან დედისამან ალჰფხურის საძირკუელითურთ O, անէծք մօր խլեն զհիմունս *ზირ.3,11.*

საძნაურ-ი վշտալի (სამწუხარო): უჴმს მგლოვარესა, რაჲთა ყოველსავე საძნაურსა და ჭირვეულსა გონებდეს და გარდასრულთა ნათესავთა... იჴსენებდეს, պարտ է... զի միշտ վշտալի իրս եւ զտրտմական խորհեսցի ի մտի զմահ... ազգատոհմի *მ.ცხ.100r-110.*

საძოვარ-ი արօտ. ճարակ: იყოს მრავალ ჟამ საძოვრად J, եղիցի բազում ժամանակս յարօտս *ეს.27,10;* იყოს... საძოვარ ცხოვართა და დასათრგუნველ ზროხათა J, եղիցի... յարօտ զառին եւ ի կոխան եզին *ეს.7,25;* განჴმეს საძოვარნი უდაბნოჲსანი, ցամաքեցան արօտք անապատի *იერ.23,10;* იგლოვდეს საძოვარნი სამწყსოთანი O, սուգ առին արօտք հովուց *ამოს 1,2;* იყოს დაბნები... საძოვარ მწყემსთა J, եղիցին աւանք քո... ճարակք հօտից *ეს.32,14;* ვითარცა ვერძნი, არა ჰპოვებდეს საძოვარსა, իբրեւ խոյք որոց ոչ գտանէր նոցա ճարակ *გოდ. იერ.1,6;* იყოს კრეტი საძოვარ სამწყსოთა და სადგურ ცხოვართა, եղիցի Կրետ ճարակ հօտից եւ գոմք խաշանց *სოფ.2,6;* სიტყუამან მათმან ვითარცა სრსკლმან საძოვარი პოვოს, քանզի նոցա իբրեւ զքաղցկեղ ճարակ գտանեն *II ტიმ.2,17.*

საძულელ-ი ատելի. պիղծ. ատելութիւն („საძაგელი", „სიძულილი", საძულველი): საძულელ არიან ღმრთისა O, ատելի են Աստուծոյ *სიბრძ.სოლ.14,9;* საძულელ მქმენით მე, ատելի զիս արարէք *POr 62;* საძულელი G, საძაგელი S, պիղծ *II შჯ.17,1;* სიტყვთა საძულელითა მომიძულეს მე Ⴂ, სიტყვთა სიძულილისაჲთა მომიცვეს მე Ⴊ, բանիւ ատելութեան պաշարեցին զիս *ფს.107,3.*

საძურომელ-ი գայթակղութիւն („საცთომელი"): იყვნენ გზანი მათნი ბნელ და საძურომელ (საცთომელ Ⴊ), եղիցին ճանապարհք նոցա ի խաւար եւ ի գայթակղութիւն *ფს.34,6.*

საწადელ-ი ցանկալի. փափագելի. բաղձալի. տենչալի. հաճոյ. ըղձալի. կամական. տռփելի („თნევა", სასურველი): საწადელო დაო ჩემო, ցանկալի քոյր իմ *ფლკტ.149,21-460,11;* სცნა... ძელი იგი საწადელი და ჯუარი იგი მისი, ծանիցես զփափագելի փայտն *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.242,22-;* ვისწრაფოთ... მიწევნად საწადელსა ჩუენსა ქრისტესა, ճեպիմք... հասանել առ բաղձալին մեր Քրիստոս *მსკ.51,10;* და აღიხუნეს საწადელნი იგი ნაწილნი მისნი, որոց առեալ զտենչալի նշխարս *სჰკ.83,6-83,1;* საწადელ არს წინაშე თუალთა ჩემთა G, იგი სთნავს თუალთა ჩემთა S, նա հաճոյ է աչաց իմոց *მსჯ.14,3;* ჯერ-არს ჩუენდა ცეცხლსა მას სანატრელსა და საწადელსა აღგზებად, պարտ է մեզ զերանելին զայն եւ զտռփելի հուրն վառել ի մեզ *მ.ცხ.92r-103;* ჴმაჲ იგი, რომელი გესმა რეცა საწადელი იგი გულისთქუმაჲ არს ცოდვისაჲ, իսկ ձայն զոր լուար ըղձալի ցանկութիւն մեղաց էր *მ.ცხ.154r-170;* ვიგემოვნებდით ცოდვასა ანუ თუ ვითარცა საწადელსა... եւ կրեմք ի մտի զմեղս կամականս ինչ կամ... *მ.ცხ.154v-170.*

საწამებელ-ი վկայութիւն. վկայարան. ընծայութեան. յանդիմանութիւն (სამოწმო; სამარტვილე): მოსცა მის ზედა პატივი იგი სამეფო და საწამებელნი S, ետ ի վերայ նորա զթագն եւ զվկայութիւնն *II ნშტ.23,11;* აღაშჱნნა მათ ზედა საწამებელნი, շինեաց զվկայարանս ի վերայ նոցա *ოსკ.18,8-18,4;* საწამებელი წიგნი აქუს თქუენდა მიმართ, թուղթ ընծայութեան առ ձեզ *II კორ.3,1;* საწამებელად მათდა, ի վկայութիւն նոցա *მთ.8,4;* ითქუნეს საწამებელად მკუდართა აღდგომისათჳს, ասացաւ առ ի յանդիմանութիւն մեռելոց *მრთ.D.კ.იერ.-აღდგ.266,20-416,2.*

საწარმართო բարբարոս (წარმართული): დასწერდენ... ელენურებსა სიტყუებსა, რომელ არს საწარმართოჲ, եւ գրեն ձայնաւոր տունս հելլենացիս եւ ատտիկեցիս բարբարոս *მ.ცხ.32v-28.*

საწდჱ խառնելի-ք (საღვინე): აღუვსით ეშმაკსა საწდჱ O, խառնէիք խառնելիս բախտից *ეს.65,11.*

საწევნელ-ი օժտաքեր (შესაწევარი, საჩუქარი, ძღვენი): მიაწჳა ყოველნივე საწევნელითურთ, զի ամենեքեան օժտաքեր ընծայատար լիցին մեծի հարսանեացն *რიფს.163,23-80,1.*

საწერელ-ი գրիչ (საწერი იარაღი ან მასალა): დაწერე მას ზედა საწერელითა კაცისაჲთა J, գրեսցես ի նմա գրչաւ առն ճարտարի *ეს.8,1;* საჴმარ იყო მუნ ქარტაჲ და მწიგნობარნი და საწერელნი, պիտոյ էր անդ եւ քարտէս եւ դպիր եւ գրիչ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.230,8-139,242;* ენაჲ ჩემი ვითარცა საწერელი მწიგნობრისა ჴელოვნისაჲ, լեզու իմ որպէս գրիչ արագագիր դպրի *ფს.44,2.*

საწერტელ-ი խոչ. խայթոց. խայթ. հարուած (საჩხვლეტელი): არღარა იყვნენ მერმე სახლისა ისრაჱლისა საწერტელ სიმწარის, ոչ եւս եղիցի տանն Իսրայելի խոչ դառնութեան *იეზ.28,24;* ვითარცა საწერტელი სახლსა ზედა იუდაჲსსა O, իբրեւ զխայթոց տանն Յուդայ *ოვსე 5,12;* რაჲთა არა აღვიმაღლო, მომეცა მე საწერტელი ჴორცთაჲ, զի մի՛... հպարտացայց տուաւ ինձ խայթ մարմնոյ *II კორ.12,7;* საწერტელისა მის წილ ლერწმისა, რომელ დაიწერტე ჩუენთჳს, მოგუანიჭე ჩუენ სრული იგი ცხორებაჲ, վասն հարուածի եղեգանն. որ հարար մեր. ընկալցուք զկատարեալ կեանս քո *თომა მოც.15,3-390,4.*

საწესო տարր (ელემენტი, ნივთი): მეყსეულად საწესონი ცვალნა, վաղվաղակի զտարերս փոփոխեաց *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 370,7-262,9.*

საწინაწარმეტყუელო մարգարէական (წინასწარმეტყველისა): მაქუს ჩუენ უმტკიცჱსი საწინაწარმეტყუელოჲ სიტყუაჲ, ունիմք հաստատագոյն զբանսն մարգարէականսն *II პეტრ.1,19.*

საწირავ-ი նուիրանոց (ჭურჭელი, რომლითაც სწირავენ): დაჰბურონ... პინაკები და ციცხუები და ფიალები და საწირავები, რომლითა შესწირვენ G, արկցեն... զափսէսն եւ զտուփս եւ զճաշակս եւ զնուիրանոցսն. որովք նուիրեսցեն *G.რიცხ.4,7.*

საწმის-ი գզաթ. գեղմն (მატყლი): დავდვა საწმისი ერთი მატყლისაჲ კალოსა ზედა, და უკუეთუ იყოს ცუარი საწმისსა მას ხოლო ზედა O, դնեմ զգզաթ մի ասուի ի կալ. եթէ լինիցի ցօղ ի վերայ գզաթուն միայն *მსჯ.6,37;* გარდამოჰჴდეს ვითარცა წჳმაჲ საწმისსა ზედა, իջցէ որպէս անձրեւ ի վերայ գեղման *ფს.71,6.*

საწნეხელ-ი հնձան. մար. շտեմարան. գուբ հնձան („ტაგარი", „მარი", საწნახელი, საწყაული): ქმნა მას შინა საწნეხელი DE, აღმოთხარა მას შინა ტაგარი C, փորեաց ի նմա հնձան *მთ.21,33;* ვითარცა მესთულემან აღვავსე საწნეხელი, որպէս կթող լցուցի հնձան *ზირ.30,17;* ღჳნოჲ იყო საწნეხელთა შინა შენთა J, գինի էր ի հնձանս քո *იერ.48,33;* რამეთუ წნეხდეს საწნეხელსა შაბათსა O, զի հարկանէին հնձանս յաւուր շաբաթու *ნეემ.13,15;* ასი საწნეხელი ზეთისაჲ DE, ასი მარი ზეთი C, հարիւր մար ձիթոյ *ლ.16,6;* დაირღუნეს საწნეხელნი, տապալեցան շտեմարանք *იოვ.1,17;* ქმნა მას შინა საწნეხელი DE, აღმოთხარა ტაგარი C, եւ գուբ հնձան փորեաց *მრ.12,1.*

საწოლ-ი անկողին. մահիճ. մակաղատեղ. բոյն. սենեակ. խշտի-ք („სარეცელი“, „სასუენებელი“, ლოგინი, ბუდე, ბოსელი): აჰჴედ საწოლსა მამისა შენისასა O, ելեր յանկողինս հօր քո *დაბ.49,4;* საწოლი B, სარეცელი G, անկողին *ლევ.15,4;* უშჯულოებაჲ იზრახა საწოლსა ზედა თჳსსა, զանօրէնութիւն խորհեցաւ յանկողնի իւրում *ფს.35,5;* მოქმედ ბოროტის საწოლსა ზედა, գործեն զչարիս յանկողինս իւրեանց *მიქ.2,1;* საწოლი, մահիճ *გამ.21,18;* ვითარცა სამწყული შორის საწოლსა მათსა O, իբրեւ հօտք ի մէջ մակաղատեղի իւրեանց *მიქ.2,12;* საწოლსა ნაშობსა ასპიტთასა ჴელი დასდვას, ի բոյն կորեանց իժից արկցէ զձեռն իւր *ეს.11,8;* საწოლი G, სასუენებელი S, սենեակ *მსჯ.3,24;* იყოფოდეს საწოლსა მათსა ზედა, շօղեցին ի խշտիս *იობ 37,8.*

საწონ-ი, საწონელ-ი կշիռ („სასწორი“): საწონი G, სასწორი S, կշիռ *მსჯ.8,26;* სასწორი განვადიდოთ და ვქმნეთ საწონელი ცრუჲ O, եւ առնել կշիռս ստութեան *ამოს 8,5.*

საწონელ-ი արբանեակ (თანამგზავრი – ასტრ.): მნათობთა ცისათა, საწონელთა სოფლისათა, ღმრთად ჰგონებდეს O, զլուսաւորս երկնաւորս. զարբանեակս աշխարհի Աստուածս համարեցան *სიბრძ.სოლ.13,2.*

საწუეთ-ი կաթիլ („წუეთი“): საწუეთთა გამოაბიან კაცი დღეთა ზამთრისათა O, წუეთი განსდევნის კაცსა დღესა შინა ზამთრისათა სახლისაგან მისისა B, կաթիլ հանէ զմարդ ի տանէ իւրմէ յաւուր ձմերայնոյ *იგ.სოლ.27,15.*

საწუთრო, საწუთო առժամայն. առժամանակեայ. առ ժամանակ մի. ժամանակաւոր. ժամանակեան. անցաւոր. կենցաղ. կենցաղական (დროებითი, წარმავალი, წუთისოფელი): საწუთროჲ, ესე მცირე ჭირი ჩუენი, გარდარეულსა დიდსა დიდებასა შეიქმს, զի առժամայն յաճախութիւն թեթեւ նեղութեանս մերոյ ի յաւիտենական առաւելութիւն մեծութիւն փառաց գործէ *II კორ.4,17;* ნუ იყოფინ შენდა ღმერთ საწუთრო, մի եւս եղիցին քեզ Աստուածք առժամայնք *ფს.80,10;* რომელმან საწუთროჲსაგან საუცრებისა მიჴსენ მე, որ յառժամանակեայ կենացս փրկեցեր զիս *განხ.ი.200,32-86,27;* ხილული ესე საწუთრო არს, երեւելիքս առ ժամանակ մի են II კორ.4,18; საწუთრო, ժամանակաւոր *POr 96;* არა თუ საწუთროჲსა ამის სიკუდილისაგან ვიელტით, ոչ ի ժամանակեան մահուանէս փախուցեալք *როფს.165,31-84,15;* საწუთროსა ამას ჴორციელთა მეფეთა, առաջի անցաւոր թագաւորացս *სბსტ.12,10;* საწუთოთათჳს და წარმავალთა განჰლევს თავსა თჳსსა, ի կենցաղոյս եւ յանցանելիս մաշեաց զանձն իւր *მ.ცხ.40v-34,33;* მოგჳქცევიეს ესე მსოფლიონ-დ და საწუთროდ, դարձուցանեմք զսա յերկրաւոր կենցաղականս *მ.ცხ.21v-17.*

საწუნელ-ი անարգ. վտարանդի. արհամարհեալ. ստրկութիւն („ჴელისქუეშედი“, დასაწუნი, შეურაცხი): არა ჰღირთ საწუნელისა მის განკითხვისა J, ոչ արժանի անարգ ատենից *I კორ.6,2;* იყვნეთ უგზო და საწუნელ და საწყეველ, საყუედრელ O, იყვნეთ უვალად და ჴელის-ქუეშედ და საწყევარად B, եղիջիք յանապատ եւ վտարանդիք եւ ի նզովս. եւ ի նախատինս *იერ.42,18;* საწუნელად შორის კაცთა O, արհամարհեալ ի մէջ մարդկան *იერ.49,15;* მისცნა იგინი საწუნელად ყოველთა მეუფებათა გარემოთა ჩუენთა J, მისცნა იგინი ჴელისა ქუეშედნი ყოველთა მეფობათა გარემოჲსთა ჩუენთა B, մատնեաց զմեզ ի ստրկութիւն ամենայն թագաւորաց որ շուրջ զմեւք էին *ბარ.2,4.*

საწუნელება անարգանք (შეურაცხყოფა, უპატიობა): ჩემდა საწუნელება არს, ինձ եւ այս անարգանք են *I კორ.4,3.*

საწურველ-ი պարզուտ (საწურავი): საწურველნი და სასანთლენი... წარიღო ყოველი მატაკარანმან მან J, զպարզուտս եւ զաշտանակսն... առ դահճապետն *იერ.52,19.*

საწკვე պճղնաւոր. անդրավարտիք („ნიფხავი“): ანთრაკები გამოსაქანდაკებელად, სამჴართათჳს და საწკვეთა O, ական գրոյ ի գործ վակասին եւ զպճղնաւորն *გამ.25,7;* შეიმოსოს მღდელმან... საწკვენი სელისანი, შეიმოსნეს გარემოჲს სხეულსა თჳსსა G, ნიფხავი შეიმოსის სხეულთა მისთა O, անդրավարտիս կտաւիս զգեցցի ի վերայ մարմնոյ իւրոյ *ლევ.6,10.*

საწყალ-ი թշուառական. եղկելի. ողորմագին (საცოდავი, საბრალო): საწყალო, რაჲ გიჩნდა თუალთა წინაშე შენთა? թշուառական այր. զի՞նչ զմտաւ ածեալ եւ զի՞նչ առաջի աչաց եդեալ *წ.მ.იაკ.44,19-150,3;* საწყალ არიან წარმართნი, եղկելի են հեթանոսք *ფლკტ.155,22-468,19;* საწყალი, ողորմագին *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 121,7.*

საწყალობელ-ი ողորմ. ողորմելի. եղուկ. խանդաղատագին. թշուառական (შესაბრალისი): ჴმაჲ საწყალობელი ისმა სიონს O, ձայն ողորմ գուժեաց ի Սիոնէ *იერ.9,19;* საწყალობელი, ողորմելի *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 121,5;* ლუკიანე, საწყალობელი და უნარჩევესი ყოველთაჲ უფლისა მიერ, გიკითხავ, ի Ղուկիանոսէ. ողորմելի եւ տրուպ ամենայն երիցանց ի սէր. խնդալ *პოვნ.სტეფ.657,9-499;* საწყალობელ არიან... რომელთა მოსცხრა დაცემაჲ შენი J, եղուկ... որ խնդացին ընդ կործանումն քո *ბარ.4,31;* საწყალობელითა ცრემლითა ითხოვდა, խանդաղատագին արտասուօք հայցէր *ფლკტ.140,21-448,18;* ერთი საწყალობელი გუნდისაგან სომეხთაჲსა, մի ոմն թշուառական ի գնդէն հայոց *ატმ.109,5.*

საწყაულ-ი չափ. մար. քոռ. գրիւ. արդու. աման. հիմեն. կշիռ. ճաշակ (საწყაო, საზომი): რომლითა საწყაულითა მიუწყოთ, որով չափով չափէք *მთ.7,2;* გარდაუწყო მას ექუსი საწყაული ქრთილი O, չափեաց վեց չափով գարի *რუთ 3,15;* მასუამ ჩუენ ცრემლთა საწყაულითა, արբուցեր մեզ արտասուս չափով *ფს.79,6;* წყალსა საწყაულით და განრყუნილებით სუმიდენ O, ջուր չափով եւ կարօտութեամբ արբցեն *იეზ.4,16;* სასწორი მართალი და საწყაული სამართლისაჲ და კაბინი სიმართლისაჲ იყავნ თქუენდა, կշիռք արդար եւ չափ արդար եւ կապիճ արդար եղիցի չափոց ձերոց *იეზ.45,10;* შთაისხის თითოეულმან მათგანმან (ტაკუკთა) ორ ანუ თუ სამ საწყაულ, տանէին մի մի ի նոցանէ մարս երկուս կամ երիս *ი.2,6;* იფქლი ასი საწყაული, ეგოდენცა ღჳნოჲ და ზეთი... მიიღედ J, ցորեան քոռս հարիւր. եւ գինի եւ ձէթ՝ նոյնչափ *I ეზრა 8,22;* შეჰრთო იგი (ცომი) ფქვილისა სამსა საწყაულსა, թագոյց յալեր երից գրուաց *ლ.13,21;* შესუარე სამი საწყაული სამინდოჲ და ქმენ ყურბეული, թրեա գրիւս երիս ալեր նաշիհոյ եւ արա նկանս *დაბ.18,6;* საწყაული, արդու *მსჯ.6,19;* მოიღო... ორი საწყაული ღჳნოჲ O, երկուս ամանս գինւոյ *I მფ.25,18;* ზეთი ზეთთაგანი საწყაული ერთი, եւղ ի ձիթենեաց հիմենաւ միով *გამ.30,24;* საწყაული, կշիռ *სიბრძ.სოლ.11,21;* საწყაული ერთი ზეთისაჲ S, ճաշակ մի իւղոյ *ლევ.14,10.*

საწყდობილე արգելավան (მონასტერი): პოვეს ჰრომეს ქალაქსა საწყდობილე ერთი ქალწულთა, գտանէին ի քաղաքին Հռոմայեցւոց արգելավանս մի կուսանաց *რიფს.163,9.*

საწყევარ-ი անէծք. նզով („საწყეველი"): საწყევარ (საწყეველ J) იქმნა ტაძარი O, յանէծս մատնեցաւ տունն *ეს.64,10;* საწყევარად, ի նզովս *რიცხ.5,27.*

საწყეო, საწყევო չափ. դորակ. գրիւ. ճաշակ. մար. աման („საწყაული"): არა იყოს სახლსა შინა შენსა საწყეოჲ და საწყეოჲ დიდი და მცირე G, ნუ იყოფინ სახლსა შინა შენსა ორი საწყაული: ერთი დიდი და ერთი კნინი B, մի՛ լինիցի ի տան քում չափ եւ չափ. մեծ կամ փոքր *II შჯ.25,14;* მეოთხედი საწყეოჲსა ღჳნისაჲ G, չորրորդ մասն դորակի գինւոյ *ლევ.23,13;* შეწიროს ძღუენი მისთჳს მეათედი საწყევოჲსაჲ ფქვილი ქრთილისაჲ G, մատուսցէ վասն նորա... պատարագ զտասանորդ գրուի ալեր գարեղէն *რიცხ.5,15;* მოიღოს მღდელმან საწყევოჲსაგან ზეთისა G, առեալ քահանային ի ճաշակէ անտի իւղոյ *ლევ.14,15;* სუ საწყეოჲ ერთი ღჳნოჲ, ա՛ռք մար մի գինի *მ.ცხ.279v-300;* აღიღეთ საწყეოჲ ღჳნოჲ, առէք գինի ամանով *მ.ცხ.381v-438;* ათი საწყეოჲ ღჳნოჲ, տասն չափ գինի *მ.ცხ.279v-300.*

საწყინელ-ი ձանձիր. ձանձրալի. ձանձրութիւն (მოსაწყენი, მოსაბეზრებელი): გინებაჲ მათი სმენად საწყინელ [არნ], բամբասանք նոցա լուր ձանձիր *ზირ.27,16;* სიტყუათა საწყინელთა ასმენნ O, բանս տայ ձանձրալիս *ზირ.29,6;* საწყინელი, ձանձրութիւն *ზირ.27,14.*

საწყინელ ქმნა ձանձրանալ: არა საწყინელ გექმნეს შენ ურცხვნოებაჲ იგი მისი, ոչ ձանձրասցես պանդորրութեամբ նորա *ზირ.22,16.*

საჭამ-ი ուտելի (საჭმელი): დაასხთ ყოველი ხე საჭამი S, տնկեցէք զամենայն փայտ ուտելի *ლევ.19,23.*

საჭამად-ი ուտելի („საჭმელი"): რომელი საჭამად იყოს თქუენდა G, რომელი არს მისა საჭმელ O, որ ձեզ ուտելի են *ლევ.11,39.*

საჭე թեւ. ղեկ: მიუტევნეს თანაშესაუღლებელნი (შესაუღლველნიცა Ղ) იგი საჭეთანი, թողացուցին զխառնելիս թեւոցն *საქ.მოც.27,40;* მოიქცევიან მცირისაგან საჭისა, փոքր թեւով շրջին *ეპ.იაკ.3,4;* ბასაანით გიქმნნეს შენ საჭენი შენნი O, ի Բասանէ արարին զղեկս նաւաց քոց *ეზეკ.27,6;* უკუეთუ დაუტეოს საჭე იგი და ანკვრაჲ სიმართლისაჲ, եթէ թողումք զթեւս եւ զուղիչս արդարութեան վարուց *მ.ცხ.294v-317.*

საჭეთამხერვალ-ი նաւավար (ნავის მტარებელი): მოჰყვანდი შენ საჭეთამხერვალთა შენთა O, վարեցին զքեզ նաւավարք քո *ეზეკ.27,26.*

საჭეთმპყრობელ-ი նաւապետ (მენავე, ნავის მატარებელი): რაჲთა კეთილად ჰმართებდეს საჭეთმპყრობელი იგი გონებაჲ ნავსა მას სულისასა, զի բարուք ուղղեսցէ զնա նաւապետն մեր. որ է միտք *მ.ცხ.79v-91.*

საჭირველ-ი անձուկ (ძნელი, ვიწრო): გზაჲ იგი იწროჲ და საჭირველი, նեղ դուռն եւ անձուկ ճանապարհ *მ.ცხ.337v-390.*

საჭირო կարեւոր. կարիք. հարկ (აუცილებელი): ისწავებდედ ჩუენნიცა იგი კეთილსა საქმესა წარდგინებად საჭიროთა მათთჳს საჴმართა, ուսցին եւ մերքն եւս բարեաց գործոց վերակացու լինել ի պէտս կարեւորս *ტიტ.3,14;* საჭიროჲ... საჴმარი ჴორცთაჲ, կարեւոր պէտք մարմնոյ *მ.ცხ.38v-32;* საჭიროდ სამე უჴმს ძმასა ამას, կարիս ունի եւ պիտոյ է նմա *მ.ცხ.65v-54;* საჭიროდ უჴმს ქრისტიანესა, հարկ է քրիստոնէին *მ.ცხ.14r-11.*

საჭიროება կարիք. հարկ (აუცილებლობა): წარჰვლინ ვინ მიერ საჭიროებისათჳს ჴორცთაჲსა, անցանէր ոք ուրեք ի կարիս մարմնոյ *მ.ცხ.211v-II 60;* საჭიროებაჲ იგი საეშმაკოჲ არს, հարկն այն ի սատանայէ է *მ.ცხ.77r-88.*

საჭმელ-ი կերակուր. ուտելի. կեր. խորտիկ. ճարակ. աղապէտ. բուտ („ჭამადი“, „საჭამადი“, „საჭამი“): მე საჭმელი მაქუს ჭამად C, მე ჭამადი მაქუს ჭამად DE, ես կերակուր ունիմ ուտել *ი.4,32;* ყოველი საჭმელი (ჭამადი G) რომელი იჭამების GO, ամենայն կերակուր. որ ուտիցի *ლევ.11,34;* შეშჭამენ ერსა ჩემსა, ვითარცა ჭამადსა (საჭმლებრ Ⴂ) პურისასა (პურებრ Ⴂ) Ⴀ, ուտէին զժողովուրդ իմ որպէս կերակուր հացի *ფს.13,4;* რომელი არს მისი საჭმელ O, რომელი საჭამად იყოს თქუენდა G, որ ձեզ ուտելի են *ლევ.11,39;* საჭმელი B, საჭამი G, ուտելի *ლევ.19,23;* საჭმელი საზრდელისა ვერ ჴელეწიფების მიღებად O, ուտելի կերակրոց ոչ կարասցէ ակն ունել *იობ 33,20;* ჭამის საჭმელი, განძღის, ուտիցէ. կեր ինչ եւ յագեսցի *ფიზ.XIX 19;* ნუ გული გითქუამნ საჭმელთა მისთა, մի՛ ցանկանայցես խորտկաց նորա *იგ.სოლ.23,3;* მოაკლდენ საჭმელთაგან ცხოვარნი, պակասեսցեն հօտք ի ճարակոյ *ამბ.3,17;* აჭამებდა მათ მცირედ რასმე საჭმელსა, կերակրէր զնոսա դոյզն եւ սուղ ինչ աղապէտօք *ანდ.-ანატ.332-40,6;* საჭმელი და კუერთხი, ტჳრთი – ვირსა O, բուտ եւ բիր եւ բեռն՝ իշոյ *ზირ.30,25.*

საჭურველ-ი զէն. սպառազինութիւն. գործիք. սմբակ. կազմած (იარაღი, შეჭურვილობა, „ჭურჭელი“, „ჭური“, აკაზმულობა): კაცნი, რომელთა ემოსა საჭურველი ბრძოლისაჲ S, კაცნი, მორტყმულნი ჭურჭლებითა საბრძოლითა G, արք... վառեալք զինս պատերազմի *მსჯ.18,12;* საჭურველი Ⴀ, ჭური B, զէն *ფს.5,13;* საჭურველ მეცნიერების არიან ბაგენი ბრძენთანი O, զէն հանճարոյ շրթունք իմաստունք *იგ.სოლ.14,7;* აღიღეთ საჭურველი და ფარი და მოვედით ბრძოლად J, առէք զէն եւ վահանս. մատերուք ի պատերազմ *იერ.46,3;* დამძიმებულნი საჭურველითა მათითა ვიდოდიან, ծանրացեալք զինուք իւրեանց գնասցեն *იოვ.2,8;* შეჭურე საჭურველი იგი ქრისტესი, վառեալ զինուքն Քրիստոսի *ანდ.-ანატ.323-35,18;* შეიმოსე ყოვლად საჭურველი იგი ღმრთისაჲ, զգեցարուք զսպառազինութիւնն Աստուծոյ *ეფეს.6,11;* გამოვიდოდეს წყობასა ბრძოლისასა ყოვლითა საჭურველითა საბრძოლველითა, ելանէին ի մարտ պատերազմի ամենայն պատերազմական զործեաւ *I ნშტ.12,33;* საჭურველითა ცხენთა მისთაჲთა დაითრგუნნენ უბანნი შენნი, սմբակօք երիվարաց իւրեանց կոխեսցեն զհրապարակս քո *იეზ.26,11;* მაქმას დადვას საჭურველი თჳსი J, ի Մաքմաս դիցէ զկազմած իւր *ეს.10,28.*

საჭურველთა აღმღები կապարճակիր („ნიჟოგარი“, მეაბჯრე): *მსჯ.9,54.*

საჭურის-ი ներքինի. մալեալ („კუდური“, დაკოდილი): არიან საჭურის, են ներքինիք *მთ.19,12;* ვითარცა საჭურისმან-ღა შეიტკბის ქალწულნი და კუნესინ, իբրեւ ներքինի. որ գիրկս արկանիցէ կուսի եւ յոգւոց հանիցէ *ზირ.30,21;* ნუ იტყჳნ საჭურისი იგი: მე ვარ ხე ჴმელი, մի ասասցէ ներքինին՝ թէ ես եմ փայտ չոր *ეს.56,3;* ხილვით კოსაკ, რამეთუ ჰგონებდესცა ჰურიანი იგი, ვითარმედ საჭურისი არს, տեսլեամբ քարձ. մինչեւ կարծեալ զնմանէ Հռէիցն եթէ ներքինի իցէ *ნნტყ.691,3-218;* არა შევიდეს საჭურისი და ასოკუეთილი ეკლესიად უფლისა G, კუდური და დუმაკკუეთილი ნუ შეიწირვინ ტაძრად უფლისა S, մի՛ մտցէ մալեալն եւ կրճատեալն յեկեղեցի Աստուծոյ *II შჯ.232.*

საჭურისთმთავარ-ი ներքինապետ: ევედრა საჭურისმთავარსა მას, աղաչեաց զներքինապետ *დან.1,8.*

საჭურჭლე անօթ (ჭურჭლისა): უჩუენა მათ... სახლნი საჭურჭლენი O, եցոյց նոցա... զտունս անօթոց *IV მფ.20,13.*

სახარება աւետիք. աւետարան (ხარება; სახარება-ოთხთავი): სახარებაჲცა კეთილი მოაქუნდეს O, բարի աւետիք գայ *II მფ.18,27;* სახარებამან კეთილმან ახარის მას O, աւետիք բարեաց ուրախ առնեն զնա *იგ.სოლ.12,25;* სიტყუაჲ სახარებისაჲ მიართუა მოყუასთა მათ, ձայն աւետեաց մատուցանէր ընկերացն *რიფს.174,2-104,10;* ქადაგებდა სახარებასა სასუფეველისასა, քարոզէր զաւետարանն արքայութեան *მთ.4,23;* მათჱს თავსა სახარებასა წერილ არს, ի Մատթէ գլուխ աւետարանին գրեալ է *მრთ.S.კირ.იერ.ალდგ.169,4-298,17;* სახარებისა განათლებითა განათლებულ, աւետարանական լուսովն լուսաւորեալք *მრთ.D.ს.გაბ.-მოც.საჴს.377,10-63,80.*

სახარება աւետարանել (ხარება): მომავლინა... სახარებად, առաքեաց... աւետարանել *I კორ.1,17.*

სახარულ-ი ցնծութիւն. խնդութիւն. ծիծաղելի („სიხარული"): სახარულო ჩემო Ⴄ, სიხარულო ჩემო Ⴂ, ցնծութիւն իմ *ფს.31,7;* სახარულ ვექმენ მტერთა, եղէ խնդութիւն թշնամեաց *მ.ცხ.143r-160,24;* სახარულ იქმნა მტერთა თჳსთა, ծիծաղելի եղեւ դիւաց *მ.ცხ.142r-159.*

სახარულევან-ი բերկրեալ (გახარებული): ვითარცა დედაჲ შვილთა მიერ სახარულევანი, որպէս մայր որդւովք բերկրեալ *ფს.112,9.*

სახე օրինակ. նշան. նշանակ. ձեւ. կերպ. կերպարան. պատկեր. տեսիլ. տեսակ. բարք. նմանութիւն. առակ. ազգ. տարազ. զգեստ. երես. հանդէս. -պէս („ხატი"): სახე ერთ მიგეც თქუენ, օրինակ մի ետու ձեզ *ი.13,15;* მსგავსად სახისა (ხატისა), ըստ օրինակին *საქ.მოც.7,44;* მიწერა წიგნი, რომელსა წერილ იყო სახჱ ესევითარი, գրեալ թուղթ որ ունէր օրինակ զայս *საქ.მოც.23,25;* ვითარცა სახედ, զոր օրինակ *ლევ.4,21;* მის სახედვე, ըստ նմին օրինակի *III მფ.7,37;* მისცა... სახე ტაძრისა და სახლისა მისისა, ետ... զօրինակ տաճարին եւ սենեկաց նորա *I ნშტ.28,11;* არცა სახჱ ჯუარისაჲ მას ზედა აღდგა, եւ ոչ նշան խաչին ի վերայ *ლონგ.191,5-719,14;* ასწავეთ მაგას სახე თმენისაჲ, ուսուցէք դմա զնշանակ համբերութեանդ *ანდ.-ანატ.314-32,17;* შეიცვალა სახედ მწყემსისა, կերպարանէր զինքն ի ձեւ հովուի *ატმ.109,13-7;* სახჱ არს ესე წინანდელისა მის კაცისაჲ, ի կերպի եմ առաջի մարդոյն *ფლპ.მოც.9,27-316,8;* შეიმოსა სახჱ მონაზონებისაჲ, զգեցաւ զձեւ կրօնաւորութեան *მ.ცხ.268v-287;* ყო პირველივე იგი სახჱ, արար... ըստ առաջին կերպարանին *ანან.ებრ.195,5-317,7;* რებეკა სახჱ ეკლესიისა ითქუმის, Ռեբեկա պատկեր բերէ զեկեղեցւոյ *იპ.რომ.-კურთხ.ისააკ და აიკ.14,11;* ოდესმე ანგელოზისა სახედ გამოჩნდის იგი, երբեմն [երեւէր] ի տեսիլ հրեշտակի *თეკლა 92,20;* განიშორე მჴეცობისა იგი სახე, ի բաց արա ի քէն զվայրենի բարսդ *ფლპ.მოც.3,30-301,15;* სამი სახჱ არს ლომისაჲ, երեք բարք են առեւծու *ფიზ.II-13;* ჰყოფდა სახესა წმიდისა ჯუარისასა, առնէր զնմանութիւն սուրբ խաչին *ფლკტ.141,9-449,13;* რომელსა-იგი მიეცენით სახედ მოძღურებისა, որում աւանդեցայք յառակ վարդապետութեան *ჰრომ.6,17;* ორი სახე მრონეულაკები, զերկուս ազգս նռնաձեւացն *II ნშტ.4,13;* რაჲ-მე იყო სახჱ იგი შეკრებისაჲ მის? զի՞նչ է տարազ տեղափոխմանս *მრთ.S.ბას.კეს.40-თჳს 116,30;* სახჱ გჳჩუენა მამისაჲ და ძისაჲ, երեսս եցոյց հաւր եւ որդւոյ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.76,4-77;* რომელ-იგი არს მათა სახჱ ნარნყმედისაჲ, որ է նոցա հանդէս կորստեան *ფლპ.1,29;* ეგრე სახედ, սոյնպէս *რიფს.163,30-80,9;* რომლისა სახითა, որպէս *რიცხ.3,51;* მომითხრა ჩუენ ამისთჳს სახჱდ ესევითარი, յաւել եւ առակ ինչ առ այս *მ.ცხ.297r-319;* აღძარცუა მათ სახჱ მონაზონებისაჲ, մերկացոյց ի նոցանէ զզգեստ կրօնաւորութեան *მ.ცხ.222r-242;* იყო უკუე ხილვაჲ და სახჱ მისი, էր տեսակ նորա *მ.ცხ.336v-389;* გუმოსიეს სახჱ ესე, զգեցայք զտեսակս զայս *მ.ცხ.13v-10.*

სახებოროტება չարաբարութիւն („ბოროტგანზრახვა"): უწინარეს დაცემისა (უძლჳნ) სახჱბოროტებაჲ O, უწინარეს დაცემისა (წინა უძლჳნ) ბოროტგანზრახვაჲ B, նախ քան զգլորումն՝ չարաբարութիւնք *იგ.სოლ.16,18.*

სახედდადება առակել (ნიმუშად ქცევა): სახედდავდევ თავისა ჩემისათჳს, առակեցի յանձն իմ *I კორ.4,6.*

სახედ მიცემა օրինակ առնել (ნიმუშად ქცევა): თავნი თჳსნი სახედ მიგცნეთ თქუენ, զանձինս օրինակ արասցուք ձեզ *II თეს.3,9.*

სახედველ-ი տեսանելի-ք. ակն (თვალი): უცებ ხარ შენ, მეფე, სასმენელთაგან და სახედველთაგან, անզգայ ես դու. թագաւորդ. իմանալեօքդ եւ տեսանելեօքդ *ფლკტ.152,18-464,9;* სახედველი სულისა ჩემისაჲ, ակն ոգւոյ իմոյ *ფს.224,23.*

სახეველ-ი զմելին. ձեւիչ (ქალალდის საჭრელი): მოხიის მეფემან სახეველითა მწიგნობრისაჲთა და შთააგდის ცეცხლსა, կտրեաց զայն զմելինաւ դպրապետին եւ ընկէց ի կրակն *იერ.36,23;* სახეველი, ձեւիչ *მ.ცხ.378r-435.*

სახეკეთილობა առոգութիւն (ძლიერება): სიცოცხლჱ და სახჱკეთილობაჲ უმჯობჱს არს ყოვლისა კეთილისა ოქროჲსა, առողջութիւն եւ առոգութիւն լաւ է քան զամենայն ոսկի *ზირ.30,15.*

სახელ-ი იხ. სახლ-ი.

სახელ-ი անուն: სახელითა შენითა ვწინაწარმეტყუელებდით, յանուն քո մարգարէացաք *მთ.7,22;* სახელით იაროს DE, რომელსა სახელით ერქუა იაჲროს C, որում անուն էր Յայրոս *მრ.5,22;* რაჲ არს სახელი შენი? զի՞նչ անուն է քեզ *ლ.8,30;* გამოირჩინა ეზრა კაცნი მღდელნი და მფლობელნი (სამეუფონი O) და მამად-მთავარნი მსგავსად სახ[ე]ლისა მათისა, ընտրեաց Եզր արս քահանայս եւ իշխանս եւ հայրապետս ըստ անուանց իւրեանց *I ეზრა 9,16;* წარვწყმიდო სახ[ე]ლი მისი, ნეშტი და ნათესავი J, կորուսից զանուն նոցա. եւ զզարմ եւ զզաւակ *ეს.14,22;* შევიშურვო სახელისა (სახლისა O) ჩემისა წმიდისა J, նախանձեցայց վասն անուան իմոյ սրբոյ *ეზ.39,25;* რა არს სახელი შენი? զի՞նչ անուն է քո *ლონგ.188,31-796,5;* რაჲ არს სახელი ძისა მაგის შენისაჲ? զի՞նչ կոչի անուն որդւոյ քո *ფლკტ.154,1-466,8;* განთქუან (განჴადონ) სახელი თქუენი ვითარცა ბოროტთაჲ, հանիցեն անուն չար զձէնջ *ლ.6,22.*

სახელბოროტ-ი անուն չար/վատ: სახელბოროტმან სირცხვილი და კდემაჲ დაიმკჳდრის O, անուն չար (անուն վատ) զամօթ եւ զնախատինս ժառանգեսցէ *ზირ.6,1.*

სახელგანთქუმულ-ი մեծանուն, հռչակելի: იყო იგი სახელგანთქუმულ დიდად და წინაშე ყოველთა პატიოსან, էր մեծանուն յոյժ *მ.ცხ.143r-160;* იყოცა იგი დიდად სახელგანთქუმული, զի էր հռչակելի այրն *მ.ცხ.223r-243.*

სახელისდება անուանակոչութիւն (წოდება, დარქმევა): სახელისდებასა წმიდათასა ნუ დაეჩუევი ფიცად, անուանակոչութեան սրբոյն մի՛ սովորիր *ზირ.23,10.*

სახელის დადება/დება անուանել. անուն դնել. կոչել (წოდება, „რქუმა“, „გარდასახელება“): დასდვეს სახელი მისი ძეთა ისრაჱლისათა მანანაჲ, անուանեցին որդիքն Իսրայէլի զանուն նորա ման *გამ.16,31;* სახელისდადება, անուն դնել *ფლკტ.154,3-466,11;* რაჲ-ძი უნდეს სახელისდებად მისა? DE, რაჲ-მე უნდეს სახელი რქუმად მას? C, թէ զի՞նչ կամիցի կոչել զնա *ლ.1,62;* სახელისდება S, გარდასახელება G, անուանել *// შჯ.3,9.*

სახელდიდ-ი մեծանուն (სახელოვანი): სახელ-დიდო უფალო J, մեծատունդ տէր *იერ.32,19.*

სახელო(ვ)ან-ი անուանի. նշանաւոր. մեծանուն (სახელგანთქმული): გყო შენ სახელო(ვ)ან და საქადულ და დიდებულ G, ալար զքեզ անուանի եւ բարգաւաճ եւ փառաւոր *// შჯ.26,19;* სახელოვანი, նշանաւոր *I ეზრა 8,50;* მუნ იშვნეს გმირნი სახელოვანნი O, Անդ ծնան սկայքն անուանիք *ბარ.3,26;* ყოფად ერად სახელოვნად და საქადულად, լինել ինձ ժողովուրդ անուանի եւ ի պարծանս *იერ.13,11;* მთავრობასა გრიგოლ მამკუენენისა სახელოვანისა სომეხთა პატრიკისათა, յիշխանութեան մեծանուն Գրիգորի Մամիկոնենի Հայոց պատրկի *დდ.125,16.*

სახელოვნება անուն (სახელი): სახელოვნებაჲ დაუტეოს O, անուն թողուցու *ზირ.39,15.*

სახეობა იხ. თანასახეობა.

სახეტკბილობა գութ (თანაგრძნობა): ნუ აზრახებ... კაცსა უწყალოსა სახეტკბილობისათჳს O, ნუ თანა-ეზრახები... უწყალოსა თანამოწყალებისათჳს B, *ზირ.37,13 (Ձ).*

სახიერ-ი բարի. բարերար. բարեգործ. առատ. զուարթագին. զուարթամիտ. քաղցր („ქველისმოქმედი“, კეთილი, კეთილისმოქმედი): არავინ არს სახიერ, გარნა მხოლოჲ ღმერთი, չիք ոք բարի. բայց մի Աստուած *ლ.18,19;* კეთილი უყავ, უფალო, სახიერთა, բարի առնէ տէր բարեաց *ფს.124,4;* რომელმან პოვა ცოლი სახიერი, პოვა მადლი, որ եգիտ կին բարի՝ եգիտ շնորհս *იგ.სოლ.18,22;* მოძღუარო სახიერო DE, მოძღუარ, ქველისმოქმედ C, վարդապետ բարի *მრ.10,17;* სახიერ არს უფალი, რომელთა დაუთმონ მას, բարերար է Աստուած ի վերայ համբերողաց իւրոց *გოდ.იერ.3,25;* მონაო სახიერო და სარწმუნოო, ծառայ բարեգործ հաւատարիմ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღებ.84,1-30,27;* ცოლი იგი მისი იყო სახიერ გონებითა და კეთილი ხილვითა O, կին նորա առատ իմաստութեամբ եւ գեղեցիկ տեսլեամբ յոյժ *I მფ.25,3;* რომელთა გულითა კეთილითა და სახიერითა ისმინიან სიტყუაჲ და შეიკრძალიან, որոց բարւոք եւ զուարթագին սրտիւ լուեալ զբանն՝ ընդունին *ლ.8,15;* იყო კაცი იგი სახიერ, զի էր այր զուարթամիտ *საქ.მოც.11,24;* ფარულად შესწირვიდეს წმიდანი შვილნი სახიერთანი, գաղտ զոհէին որդիք ազնուացն *სიბრძ.სოლ.18,9;* სახიერ არს უფალი J, զի քաղցր է *იერ.33,11.*

სახიერება բարութիւն. բարերարութիւն. հեզութիւն. հեզ. հանդարտութիւն. զթութիւն (სიკეთე, მოწყალება, სიმშვიდე): შეიყუარა მან უსჯულოებაჲ უფროჲს სახიერებისა, սիրեաց զչարութիւն քան զբարութիւն *ფს.51,5;* ზრახევდით უფლისათჳს სახიერებით O, խորհեցարուք զտեառնէ բարութեամբ *სიბრძ.სოლ.1,1;* ქადაგებს სახიერებასა ღმრთისასა, քարոզէն զբարերարութիւն Աստուծոյ *მრთ.A.ი.ოქრ.-ფეხის ბან.190,22-356;* სახიერებით განიკითხავ O, հեզութեամբ դատիս *სიბრძ.სოლ.12,18;* სახიერება, հեզ *ეპ.იაკ.3,17;* გლოცავ თქუენ... სახიერებითა ქრისტესითა, աղաչեմ զձեզ... հանդարտութեամբն Քրիստոսի *II კორ.10,1;* სახიერება, զթութիւն *მრთ.P.ი.ოქრ.უძლ.შვ.512-684,9.*

სახილველ-ი տեսութիւն. երեւելի. ատեան. թէատրոն. տեսարան. ցոյցք: მოვიდო მითვე სახილველითა, բեր ի նմին իսկ ի տեսութենէն *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 367,26-258,21;* მოკლა კაცი იგი მეგჳპტელი, კაცი სახილველი, ხუთ წყრთა სიგრძითა, եհար զայրն եգիպտացի զայր երեւելի հինգկանգնեան *I ნშტ.11,23;* შორის სიმრავლესა მას სახილველისასა, ի բազմամբոխ ատենին *იზტ.122,24;* მიიმართეს და მივიდეს ერთბამად სახილველსა მას, դիմեցին առ հասարակ ի թէատրոնն *საქ.მოც.19,29;* ვითარცა სახილველსა შინა იქმნა და საასპარეზოსა წყალობაჲ იგი, իբրեւ յասպարեզս եւ ի համ աշխարհական տեսարանս *მ.ცხ.156r-171;* იქმედ სახილველად კაცთა C, იქმედ საჩუენებლად კაცთა DE, առնեն ի ցոյցս մարդկան *მთ.23,5.*

სახილველ ქმნა տեսիլ լինել („თითის საჩუენებელ ქმნა“): სახილველ (თითის საჩუენებელ CD) ვიქმნენით სოფლისა AB, տեսիլ եղեաք աշխարհի *I კორ.4,9.*

სახილველება գեղ („ქმნულკეთილობა“, სილამაზე): განსრულებულ იყო შუენიერებითა და სახილველებითა O, განსრულებულ იყავ შუენიერებასა შინა, ქმნულკეთილობასა შინა B, էր կատարեալ վայելչութիւն գեղոյ քո *ეზეკ.16,14.*

სახიობა երգել (გალობა, მღერა): უძიოთ უფალსა ჩუენსა კაცი ერთი, რომელმან იცოდის სახიობაჲ გალობათაჲ უფლისათაჲ ქნარითა, խնդրեսցեն տեառն մերում այր մի, որ գիտիցէ երգել քնարաւ *I მფ.16,16;* ფრიად სახიობდ, յաճախեա երգել *ეს.23,16;* სახიობენ სახიობასა ჴმითა ტკბილითა, երգեն երգս քաղցրաձայնս *ფიზ.XVI,7.*

სახიობა երգ. նուագածու. նուագարան. երաժիշտ. արուեստական. ցնծումն („სიხარული“, „აღმობგერა“, გალობა, მუსიკა): ესმა ჴმაჲ სახიობისაჲ და პარით მემღერთაჲ C, ესმოდა ჴმაჲ სიხარულისაჲ და განცხრომისაჲ DE, լուաւ զձայն երգոց եւ զպարուց *ლ.15,25;* კეთილად გალობდა სახიობასა უფლისასა მეცნიერებით O, գիտէ սաղմոս *I მფ.16,18;* ღჳნომან და სახიობამან ახარიან გულსა O, գինի եւ երգ ուրախ առնեն զսիրտ *ზირ.40,20;* სახიობაჲ იგი ქორწილისაჲ აღელო იოვანეს, զերգս հարսանեացն առեալ ի բերան ունէր Յովհաննէս *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.230,4-138,236;* სახიობენ სახიობასა ჴმითა ტკბილითა, երգեն երգս քաղցրաձայնս *ფიზ.XVI,8;* იტყოდეთ ჴმითა სახიობისაჲთა შორის მოხარულთასა S, მითხრობად ჴმისაგან აღმომბგერებელისა საშუალ მორწყულთაჲსა G, տուք ձայն բարբառոյ նուագածուաց ի մէջ ցնծացելոց *მსჯ.5,11;* სახიობა, նուագարան *დან.3,10;* სახიობაჲ გლოვასა, ვითარცა სიტყვის თხრობაჲ უჟამოჲსაჲ, երգք (երաժիշտք) տրտմութեան իբրեւ պատգամք տարաժամք *ზირ.22,6;* წარმო-მცა-გგზავნე შენ სიხარულითა და სახიობითა, ბობღნითა და ქნარითა, առաքէի զքեզ ուրախութեամբ եւ արուեստականօք թմբկաց եւ քնարաց *დაბ.31,27;* ვინ მოართუნეს ყოველნივე სახიობანი [სოფლისანი], ვერ უძლოს განცინებად, եթէ տեսցէ զամենայն ցնծմունս աշխարհի. ծիծաղիլ ոչ կարասցէ *მ.ცხ.89r-100.*

სახიობელ-ი արուեստական. երգ (საგალობელი ან მგალობელი, მუსიკოსი; გალობა): დააცხრევის სიმრავლე სახიობელთა შენთაჲ და ჴმაჲ შემასხმელთა შენთაჲ არღარა ისმეს მერმე O, դադարեցուցից զբազմութիւն արուեստականաց քոց. եւ ձայն երգոց մի եւս լուիցի ի քեզ *ეზეკ.26,13;* ერთბამად აღელო სახიობელი, առհասարակ երգս առեալ *რიფს.171,34-99,17.*

სახისმეტყუელ-ი բարոյախօս (ფიზიოლოგი): თქუა სახისმეტყუელმან, ասաց բարոյախօսն *ფიზ.VI,46.*

სახისმეტყუელება առակ (იგავი): რომელსა ზედა სახისმეტყუელებაჲცა შესძინა, առ որս ասէ զառակս զայս *მ.ცხ.316r-342.*

სახისასიტყუაჲ բարոյախօս: *ფიზ.1,1.*

სახისმოქმედ-ი պատկերագործ (მოქანდაკე): სახისმოქმედმან (კერპთამან) თქუა, պատկերագործ ասէ *ფლკტ.151,27-463,6.*

სახლ-ი, სახელ-ი տուն. ապարան. վան. տաճար. սենեակ. խորան. դիւան. խցիկ. բնակութիւն. ընտանի-ք („ვანი“, „სახლეული“, „ტაძარი"): უკუეთუ განუტევნე ვანად მათა DE, წარ-თუ-უტევნე იგინი სახიდ თჳსა C, եթէ արձակեմ... ի տուն իւրեանց *მრ.8,3;* შემინწყნარონ მე სახლებსა მათსა C, შემინწყნარონ მე სახლეულთა მათთა DE, ընկալցին զիս ի տունս իւրեանց *ლ.16,4;* მოილე მათგან კუერთხი სახლთაებრ ტომობათა მათთაჲსა G, առցես ի նոցանէ գաւազանս ըստ տանց նահապետաց իւրեանց *რიცხ.17,2;* გარდამოიყვანა იგი მიერ ქორით სახიდ O, իջոյց զնա ի վերնատանէ անտի ի տունն *III მფ.17,23;* ღმერთმან დაამკჳდრნის ერთსახენი სახელსა Ⴀ, (სახლსა Ⴂ), Աստուած բնակեցուցանէ զմիակրօնս ի տան *ფს.67,7;* ისმინეთ... ყოველთა ტომთა სახლისა ისრაჱლისათა J, լուարուք... ամենայն ազգ տանդ Իսրայէլի *იერ.2,4;* ჵ, რომელი ანგაჰრებდეს ანგაჰრობასა ბოროტსა სახელისა თჳსისასა O, վայ որ ագահէ զագահութիւն չար տան իւրոյ *ამბ.2,9;* სახლი G, ტაძარი S, տուն *მსჯ.16,27;* რომლისა სახლი ეზღუანევოდა შესაკრებელსა მას, որոյ ապարանքն էին մերձ ի ժողովետղն *საქ. მოც.18,7;* იკითხვიდეს სახლსა მას სიმონისსა, հարցին զապարանիցն Սիմովնի *საქ.მოც.10,17;* ვიშენე მე სახლი, շինեցի ինձ ապարանս *ეკლ.2,4;* იყო სამოთხჱ მახლობელად სახლსა მისსა J, იყო მისი სამოთხე მახლობელად ტაძართა მისთა თანა O, էր նորա բուրաստան մերձ յապարանս իւր *დან.13,4;* მოჰყვანდა იესუ სახლით კაჲაფასაჲთ ტაძრად მსაჯულისა მის C, ածին զՅիսուս ի վանացն Կայիափայ յապարանս դատաւորին *ი.18,28;* უკუეთუ ქუეყანისა ესე სახლი საყოფელი ჩუენი დაირღუეს, եթէ երկրաւոր տաճար շինուածոյս մերոյ քակտեսցի *II კორ.5,1;* აჰა ესერა სახე ტაძრისა და სახლისა მისისაჲ S, ահա այդ է օրինակ տաճարին եւ սենեկաց նորա *I ნშტ.28,20;* სახლი, խորան დაბ.18,8; შთავიდა იგი სახიდ მეფისა სახლსა მწიგნობრისასა, էջ ի տուն թագաւորին ի դիւան դպրապետին *იერ.36,12;* სახლისა მის ოთხნივე ზღუდენი რეცა თუ განხეთქნეს ეშმაკთა მათ, զխցկանն զչորեսին որմսն պատառեալ կործիս տային դեւքն *მრთ.A.ანტ.დ.82,4-25,34;* წარვიდიან სახედ, դառնային ի բնակութիւն *სჰკ.84,6;* ჰრქუა იაკობ სახლსა თჳსსა, ասէ Յակոբ ցընտանիս իւր *დაბ.35,2.*

სახლად-სახლად ըստ տունս, ըստ երդ (თითოეული სახლის მიხედვით): მოიბნ კაცად-კაცადმან ცხოვარი სახლად-სახლად ტომებისა მათისამან O, առցեն իւրեանց իւրաքանչիւր ոչխար ըստ տունս ազգաց իւրեանց [առցեն]... ոչխար ըստ երդ *გამ.12,3.*

სახლ-ი როსკიპთა-ჲ պոռնկանոց: სახლსა შინა როსკიპთასა დაადგრებოდეს, ի պոռնկանոցս օթեվանս առնէին *იერ.5,7.*

სახლ-ი საზამთრო-ჲ ձմեռատուն: მეფე ჯდა სახლსა საზამთროსა თთუესა მეცხრესა, թագաւորն նստէր ի ձմերատանն յամսեանն իններորդի *იერ.36,22.*

სახლითი-სახლად տանէ ի տուն (სახლიდან სახლში): ნუ მიხუალთ სახლითი-სახლად, մի՛ փոխիցիք տանէ ի տուն *ლ.10,7;* მწარედ ცხორებაჲ არს სახლითი-სახლად სლვაჲ O, չար կեանք են տանէ ի տուն փոփոխել *ზირ.29,31.*

სახლ-ი კერპთა-ჲ մեհեան (წარმართული ტაძარი): ვითარცა მიიწინეს სახლსა მას კერპთასა, իբրեւ հասին ի մեհեանն *ფლკტ.150,27-461,33.*

სახლ-ი სარცხჳნელ-ი լուալի-ք (ტუალეტი, აბაზანა): ყვეს ადგილი იგი სახლად სარცხჳნელად მუნ დღენდელად დღედმდე O, կարգեցին զնա ի լուալիս մինչեւ ցայսօր *IV მფ.10,27.*

სახლისა კაც-ი ընտանի (ოჯახის წევრი): მტერ იყვნენ კაცისა კაცნი სახლისა მისისანი, թշնամիք առն՝ ընտանիք իւր *მიქ.7,6.*

სახლაკ-ი տնիկ (მცირე სახლი): იხილა რაჲ ესე ევსებია სახლაკით გამო თჳსით, զայն տեսեալ Եւսեբեայ ի սրահէ տնկան իւրոյ *თე. 553-60,18.*

სახლეულ-ი ընտանի-ք. ընտանեակ. տուն. իւր-ք („თჳსთაგანი“, „სახლი“, „ძენი“, ოჯახი): იყვნენ მტერ კაცისა (მამასახლისისა DE) სახლეულნი თჳსნი, թշնամիք առն՝ ընտանիք իւր *მთ.10,36;* სახლეულმან ჴორცთა მისთაგანმან... იჴსნეს იგი B, თჳსთაგანმან ჴორციელთა მისთამან... იჴსნას იგი G, յընտանեաց մարմնոյ իւրոյ... փրկեսցէ զնա *ლევ.25,49;* მისცეთ სამკჳდრებელი სახლეულსა მახლობელსა მისსა, տաջիք զժառանգութիւն ընտանւոյ մերձաւորի նորա *რიცხ.27,11;* ვითარცა იხილეს იგი სახლეულთა მათ მისთა, իբրեւ տեսին զնա ընտանիքն *თეკლა 96,26;* სახლეული, ընտանեակ *ეს.31,9;* ჰრწმენა უფალი ყოვლითურთ სახლეულით მისით, հաւատաց ի տէր ամենայն տամբ իւրով *საქ.მოც.18,8;* სახლეულნი S, ძენი G, տունք *II შჯ.12,7;* ბრძანებაჲ მისცა სახლეულთა თჳსით, հրաման ետ տան իւրում *II მფ.17,23;* ნათელიღო და მის თანა სახლეულთა ყოველთა, մկրտեցաւ ինքն եւ իւրքն ամենեքեան *საქ.მოც.16,33;* მიბრძანე ჯმნაჲ სახლეულთა ჩემთაგან, հրաման տուր ինձ հրաժարել ի տանէ իմմէ *ლ.9,61.*

სახლეულებ-ი կանայք (ოჯახობა, ოჯახის დედა): წარმგზავნიდეს ჩუენ სახლეულებითურთ და შვილით, յուղարկեալ զմեզ ամենեցուն հանդերձ կանամբք եւ որդւովք *საქ.მოც.21,5.*

სახლეულობა, სახლეულება բնակել (ოჯახის წევრობა): თანა ისახლეულოს იგი G, առցէ զնա իւր կնութեան եւ բնակեսցէ ընդ նմա *II შჯ.25,5;* შჯობს სახლეულობაჲ ლომისაჲ და ვეშაპისაჲ ვიდრელა არა სახლეულებაჲ დედაკაცისა თანა ბოროტისა O, բնակիլ ընդ առիւծ եւ ընդ վիշապի հաճեցայ քան բնակիլ ընդ կնոջ չարի *ზირ.25,23.*

სახლისა ნაშობ-ი ընդոծին (ნათესაობა): აღირაცხნა თჳსნი სახლისა ნაშობნი მისნი სამას ათრვამეტნი, համարեցաւ զընդոծինսն իւր երեք հարեւր եւ ութ եւ տասն *დაბ.14,14;* სახლისა ნაშობნი მესხნეს მე, ընդոծինք եղեն ինձ *ეკლ.2,7.*

სახლისა პყრობა տնարարս լինել (ოჯახის მეურვეობა) *I ტიმ.5,14.*

სახლისა უფალ-ი տանուտէր („მამასახლისი"): უკუეთუმცა უწყოდა სახლისა უფალმან DE, უწყოდა თუმცა მამასახლისმან C, եթէ գիտէր տանուտէր *მთ.24,43.*

სახლისწულ-ი ընդոծին (ნათესაობა): რამეთუ არა მეც თესლი, ამან სახლისწულმან ჩემმან დაიმკჳდროს მე, որովհետեւ ինձ ոչ ետուր զաւակ. ընդոծինն իմ ժառանգեսցէ զիս *დაბ.15,3;* სახლისწულნი მისნი და იგინიცა ჭამდენ პურთა მისთა G, ընդոծինք նորա կերիցեն ի հացից անտի նորա *ლევ.22,11.*

სახლ-მდაბრ առտնին (სახლში, ოჯახში): განიტეხდეს სახლ-მდაბრ პურსა, առտնին բեկանէին զհացն *საქ.მოც.2,46.*

სახლსა შინა առտնին (სახლში, ოჯახში): გასწავე თქუენ ერსა წინაშე და სახლთა შინა, ուսուցանել զձեզ հրապարակաւ եւ առտնին *საქ. მოც.20,20.*

სახნიერ-ი բարեբարոյ. բարի. բարեգործ. գեղեցիկ (კეთილი, წყნარი, ლამაზი): დედაკაცისა სახნიერისაჲ ნეტარ არს ქმარი მისი O, կնոջ բարեբարոյ՝ երանելի է այր նորա *ზირ.26,1;* ნუ განეშოვრები დედაკაცსა ბრძენსა და სახნიერსა O, մի վրիպեր ի կնոջէ իմաստնոյ եւ բարւոյ *ზირ.7,21;* სახნიერი და მართალი, արդար եւ բարեգործ *ანან.311v-332,13;* სახნიერ არიან ჭეშმარიტად და უშურველ, բարիք են եւ ճշմարիտք եւ աննախանձ *ვარ.810-375,12;* ესუა ცოლად ქალი სახნიერი, որոյ էր կին գեղեցիկ յոյժ *მ.ცხ.158v-174.*

სახრვა թովչութիւն (მისნობა, ჯადოქრობა): რომელთა მიმართ არა არს სახრვა, յորս ոչ մտանիցեն թովչութիւնք *იერ.8,17.*

სახუეველ-ი խանձարուր. սփածանելի (შესახვეველი): შეხვა იგი სახუეველითა, պատեաց ի խանձարուրս *ლ.2,7;* სახუეველითა აღვიზარდე და ზრუნვითა, ի խանձարուրս սնայ եւ ի հոգս *სიბრძ.სოლ.7,4;* სახუეველითა არა წარიხვე O, ի խանձարուրս ոչ պատեցար *ეზეკ.16,4;* წარვედ და მოიგე შენდად სახუეველი მჩურისაჲ O, գնա եւ ստացիր քեզ սփածանելի կտաւի *იერ.13,1.*

სახურეტელ-ი կերակուր (წვნიანი საჭმელი): იქმოდის ჩემ წინაშე სახურეტელსა O, արասցէ առաջի աչաց իմոց կերակուր *II მფ.13,5.*

საჴამლე կոշիկ (ფეხსაცმელი) *I მფ.12,3.*

საჴამლობ-ი, საჴამლობელ-ი կօշիկ (ფეხსაცმელი): განშუენდეს კუალნი შენნი საჴამლობითა S, գեղեցկացան գնացք քո կօշկօք *ქება 7,1;* საჴამლობელნი ჩუენნი დაძუელდეს მრავლისაგან გზისა G, կօշիկք մաշեցան ի բազում երկայն ճանապարհէն *ისუ 6.9,13.*

საჴდელ-ი: საჴდელად առ ի սորելոյ (სატირელი): თუალთ-საჴდელად შენდა, առ ի սորելոյ աչաց իւրոց *I მფ.2,33.*

საჴედარ-ი երիվար. յովանակ. գրաստ („ჰუნე", „ცხენი" ტვირთის მზიდველი ცხოველი): აღსუან იგი საჴედარსა ოქრო-აღჳრედსა, վարեսցէ երիվարս ոսկեսանձս *I ეზრა 3,6;* საჴედარსა (ჰუნესა S) ჩემსა ეტლთა შინა ფარაოჲსთა გამსგავსე O, երիվարաց իմոց ի կառսն Փարաւոնի նմանեցուցի *ქება 1,8;* ესავთ ეგჳპტელთა მათ და საჴედართა და მჴედართა მათთა O, յուսացեալդ էք յեգիպտոս ի հեծեալս եւ յերիվարս նոցա *ეს.36,9;* მიგცე თქუენ ორ ათასი საჴედართაგანი (ცხენი B) O, տաց ձեզ երկու հազարս երիվարայ *ეს.36,8;* აღსხდებოდეს ოცდაათორმეტსა საჴედარსა S, որ հեծանէին յերեսուն եւ երկու յովանակս *მსჯ.10,3;* გამოაბას ვენაჴსა საჴედარი მისი, կապեսցէ զորթոյ զյաւանակ իւր *ს.გაბ.-დაჯდ.134,29-200,12;* მჯდომარე ვიყავ საჴედარსა ზედა, նստեալ ի գրաստի *მ.ცხ.272v-291.*

საჴივ-ი անուր. խառան. գոռոզութիւն (ქედზე დასადები ბორკილი): იქმნენ შენდად შესაკრველნი და საჴივნი და დაისხნენ ქედსა შენსა, արա դու քեզ կապանս եւ անուրս եւ արկ ընդ պարանոց քո *იერ.27,2;* დადებად სცა საჴივი ქედთა მათთა B, արկանել տոռունս ի պարանոցսն *სბსტ.134,28-135,3;* დადებად საჴივი ქედსა მისსა, արկանել խառան ի պարանոց նորա *რიფს.172,11-100,17;* საჴივი მათი ქედთაგან მათთა მოელოს O, գոռոզութիւն նոցա ի պարանոցէ ձերմէ վերասցի *ეს.14,25.*

საჴმარ-ი պէտք. պիտանացու. պիտանի. պիտոյք. ծախ-ք. կազմած. նիւթ. իր. շնորհ. զբօսանք. ինչք. կարեւոր („მაეგი", „საჴსარი", მოსახმარი, საჭირო; ნივთი): ღმერთმან ჩემმან აღავსენ ყოველი საჴმარი თქუენი, Աստուած իմ լի արասցէ զամենայն պէտս ձեր *ფლპ.4,19;* არარაჲ სცეთ საჴმარი იგი ჴორცთაჲ, տայցէք ոչ նոցա զպէտս մարմնոյն *ეპ.იაკ.2,16;* ყოველსა ჟამსა იპოოს საჴმარი იგი შენი, յամենայն ժամանակի գտցես զպէտս քո *ზირ.29,3;* საჴმარცა რაჲმე იყო განსლვაჲ მისი არსენოტით, եղեն նմա պէտք երբեմն անցանել Արսինոտեայ *მრთ.A.ანტ.დ.26r-29,34;* საჴმრად გლახაკთათჳს, ի պէտս աղքատաց *ლონგ.189,13-716,29;* ნუუკუე საჴმარ იყოს იგი საქმარად O, միթէ պիտանացո՞ւ ինչ իցէ ի գործ *ეზეკ.15,4;* უკუეთუ ვინმე საჴმარი სიტყუაჲ თქჳს, եթէ որ պիտանացու ինչ ասէր *მრთ.A.ანტ.დ.87,19-63,24;* ჴელოვნებით შექმნა იგი შუენიერად საჴმარად ჭურჭრად O, հնարեալ վայելուչ անօթ պիտանի կազմեաց *სიბრძ.სოლ.13,11;* იყვნენ თუ შენდა საჴმარ, եթէ իցէ քեզ պիտանի *ზირ.7,24;* საჴმარი იგი მეტყებელთაჲ მათ უბრძანე მიცემად ჩემისა სოფლისაგან, ծախս պիտոյից կռծողացն հրամայեցի տալ յիմոց ընչիցն *პოვნ.სტეფ.500,1-660,10;* საჴმარი იგი ყოველი ებრძანა მიცემად სამეუფოჲთ O, զծախսն հրամայեալ էր յարքունուստ տալ *I ეზრა 6,25;* ყოვლითა კრძალულებითა მისცედ საჴმარი კაცთა მაგათ, ամենայն զգուշութեամբ տացեն զծախս արանցն այնոցիկ *II ეზრა 6,8;* მოუმზადე მე საქმისა მისთჳს საჴმარი, պատրաստեցի ես ի բնակութիւն յայն զկազմածդ զայդ *I ნშტ.28,1;* ყოვლისაებრ ძალისა მოუმზადე საჴმარი, ըստ ամենայն զօրութեան իմոյ պատրաստեցի նիւթս *I ნშტ.29,2;* არარაჲ არს ნაკლულევანებაჲ ყოვლისაგან საჴმრისა (ყოვლისა მაეგისაჲ G) S, չէ ինչ պակասութիւն ամենայն իրաց *მსჯ.19,19;* ძალ-უც ღმერთსა ყოველივე საჴმარი გარდამატებად თქუენდა, կարող է Աստուած զամենայն շնորհս առաւելուլ ի ձեզ *II კორ.9,8;* მეც მე საჴმარი წყალთაჲ S, მომეც მე საჴსარი წყლისაჲ G, տացես ինձ զբօսանս ջրոց *მსჯ.1,15;* მიიღეთ, რომელი-ესე მაქუს მე მცირედი საჴმარი, առէք յինէն զսակաւ ինչս զոր ունիմ ընդ իս *ი.მოც.67,14-214,20;* საჴმარ არს, կարեւորք են *I კორ.12,22.*

საჴმარ ყოფა պէտս ունել/պիտոյ լինել (საჭიროობა): ძმანი ჭირსა შინა საჴმარ არიან, եղբարք ի վիշտս եղիցին քեզ պիտոյ *იგ.სოლ.17,17;* საჴმარ რაჲ იყო, պիտոյ էր *ანდ.-ანატ.332-40,5;* საჴმარ იყო მუნ ქარტაჲ და მწიგნობარი და საწერელნი, պիտոյ էր անդ եւ քարտէս եւ դպիր եւ գրիչ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.230,8-139,242;* არა საჴმარ არიან მკურნალნი ძლიერთათჳს, ոչ ունին պէտս զօրաւորք բժշկի *ბას.კეს.-მარხ.52v-252.*

საჴმარება ինչք („ფასი", ქონება, საჭიროება): საჴმარებითა მრავლითა აღიწიენით სახიდ თქუენდა G, ფასითა მრავლითა წარვიდენ სახიდ მათა S, ընչիւք բազմօք երթիցեն ի տունս իւրեանց *ისუ ნ.22,8.*

საჴმობელ-ი ձգանք („საშრობი"): საჴმობელ ბადეთა იყოს O, ენლადით... საშრობი ბადეთა იყოს G, ձգանք ուռկանաց առանձինն եղիցին *ეზეკ.47,10.*

საჴნველ-ი մաճ. արօր (გუთანი): არავინ დასდვის ჴელი საჴნველსა და ჰხედავნ იგი გარეუკუნ და წარმატებულ არნ, ոչ որ արկանէ ձեռն զմաճով եւ հայիցի յետս եթէ յաջողեալ իցէ *ლ.9,62;* დასცნა უცხოტომნი... ერქუნითა საჴნველისა ჴართაჲსათა G, მოსრნა უცხოთესლნი... ერქუნითა საჴნველისა ჴართაჲთა S, եհար յայլազգեացն... մաճով արօրոյ *მსჯ.3,31.*

საჴნის-ი խոփ (სახნისი): შჭრიდენ მახჳლებსა მათსა საჴნისად J, ձուլեացեն զսուսերս իւրեանց ի խոփս *ეს.2,4;* დაჭრენით საჴნისნი თქუენნი ჴრმლად O, կոտորեցէք զխոփս ձեր ի սուսերս *იოვ.3,10;* შჭრიდენ ჴრმლებსა მათსა საჴნისებად O, կոտորեսցեն զսուսերս իւրեանց ի խոփս *მიქ.4,3.*

საჴსარ-ი փրկանք. զբօսանք („საჴმარი", „გამოსაჴსარი, გამოსაჴსნელი", გამოსასყიდი; წყლის სათავე): რაჲ-მე მისცეს კაცმან საჴსრად სულისა თჳსისათჳს? զի՞նչ տացէ մարդ փրկանս ընդ անձին իւրում *მთ.16,26;* რომელმან მისცა თავი თჳსი საჴსრად ყოველთა J, որ ետ զանձն փրկանս ընդ ամենեցուն *I ტიმ.2,6;* მივსცეთ ვეცხლი და ნაყოფი ჩუენი საჴსრად, რომელსა ითხოვენ ხარკის-მომჴდელნი O, տացուք արծաթ եւ արդիւնս ի փրկանս զոր խնդրին հարկանանք *ნეემ.5,10;* არა მისცა მან ღმერთსა საჴსარი თჳსისაჲ, ոչ տայ Աստուծոյ փրկանս *ფს.48,8;* მისცა მას... გულისაებრ მისისა საჴსარი მაღალთაჲ და საჴსარი მდაბალთაჲ GS, ետ նմա... ըստ սրտի նորա զբօսանս բարձանց եւ զբօսանս հովտաց *მსჯ.1,15;* მომეც მე საჴსარი წყლისაჲ G, მეც მე საჴსარი წყალთაჲ S, տացես ինձ զբօսանս ջրոց *მსჯ.1,15;* მოიღო... საჴსარი უმეტესთა მათ საჴსრად ლევიტელთა მათ B, მოიღო... საჴსრად დამეტებულთაჲ გამოსაჴსრად ლევიტელთა G, առ... զփրկանս աւելորդացն ի փրկանս Ղեւտացւոցն *რიცხ.3,49;* საჴსარ მისა იყვნენ B, გამოსაჴსნელ იყვნენ მარადის იგინი G, հանապազ ընդ փրկանք լինիցին *ლევ.25,31.*

საჴსენებელ-ი յիշատակ. յիշատակարան (მოსახსენებელი, ხსენება): რომელ-ესე ყოამანცა საჴსენებლად მაგისა, զոր արար դա ի յիշատակ դորա *მთ.26,13;* დაწერე ეგე საჴსენებლად წიგნსა O, գրեա զայդ առ ի յիշատակ ի գիրս *გამ.17,14;* საჴსენებელი შენი თესლითი-თესლამდე, յիշատակ քո ազգէ մինչեւ յազգ *ფს.101,13;* მოისპენ ქუეყანით საჴსენებელი მათი, սատակեսցի յերկրէ յիշատակ նոցա *ფს.108,15;* მწარე არს შენი საჴსენებელი, դառն է յիշատակ քո *ზირ.41,1;* დაწერა წიგნი საჴსენებელისაჲ O, գրեաց գիր յիշատակի *მალ.3,16;* საჴსენებელიმცა მისი აღასრულეს, զյիշատակս նոցա կատարել *ვარ.815-377,15;* უბრძანე ხილვად მატიანთა საჴსენებელთასა O, հրամայեցի տեսանել ի մատեանս յիշատակարանաց *I ეზრა 2,26;* იხილე სახლსა მატიანთასა, სადა ძეს წიგნები საჴსენებელთაჲ დამარხულად მეფისა კჳროსისი O, տես ի տուն մատենագրաց. ուր կան գիրք յիշատակարանաց ի պահեստ թագաւորի Կիւրոսի *I ეზრა 6,21;*

საჴსველ-ი იხ. საჴშველი.

საჴსნე ապաւառն (განავალი): განვაბნიო საჴსნჱ წინაშე პირსა თქუენსა, საჴსნჱ დღესასწაულთა თქუენთაჲ O, ցանեցից զապաւառն ընդ երեսս ձեր զապաւառն տօնից ձերոց *მალ.2,3.*

საჴუმილ-ი, საჴმილ-ი հնոց. բուկ. հալոց (ღუმელი, ქურა, ბრძმედი): შესთხინენ იგინი საჴუმილსა მას ცეცხლისა აგზებულისასა, արկցեն զնոսա ի հնոց հրոյ *მთ.13,42;* აღმოვიყვანენ იგინი... საჴუმილისაგან რკინისაჲსა, հանի զնոսա... ի հնոցէ երկաթոյն *იერ.11,4;* [გამოიცალებიან] კაცნი... საჴუმილითა სიმდაბლისაჲთა, փորձի ի բովս խոնարհութեան *ზირ.2,5;* დაშრტინ საჴმილი, համրասցի հնոցն *განს.ი.201,9-87,9;* ვითარცა-იგი შეილიან... და ვეცხლი შორის საჴმილსა გამობერვად იგი ცეცხლსა და გამოდნობად, ի մէջ հալոցի փչել ի նա հուր եւ ձուլել *ეზეკ.22,20.*

საჴუმილავ-ი պահ. պահպանութիւն („ჵუმილვა“, „ჟამი“, სადარაჯო): მეოთხესა საჴუმილავსა მოვიდა, ի չորրորդում պահու... եկն *მთ.14,25;* მიენიფნეს საჴუმილავთა (ჴუმილვასა C) თუალნი ჩემნი, ժամանեցին պահուց աչք իմ *ფს.76,5;* ვითარცა საჴუმილავი ერთი ღამისაჲ, որպէս պահ մի գիշերոյ *ფს.89,4;* ვიჴუმილე საჴუმილავი იგი ღამისაჲ პირველი, պահեցի զպահն առաջին *თომა მოც.19,4-397,16;* პირველსა საჴუმილავსა ღამისასა B, ხოლო ვითარ იყო პირველი ჟამი ღამისაჲ, եւ յառաջին պահու գիշերոյն *ხბხტ.135,16-12;* ჴუმილვიდენ საჴუმილავთა შენთა G, պահեսցեն զպահպանութիւնս քո *რიცხ.18,3.*

საჴურეტელ-ი հերիւն („სადგისი“): მოიღო საჴურეტელი და განუჴურიტო ყური მისი კართა ზედა ზღურბლსა ზედა G, მოიღო შენ სადგისი და დააპყრა ყური მისი კარსა და განჴურიტო იგი S, առցես հերիւն եւ ծակեսցես զունկն նորա ի վերայ սեմոց դրանն *// შჯ.15,17.*

საჴშველ-ი, საჴსველ-ი փակաղակ (საკეტი): *ქება 5,5.*

საჯ იხ. სჯა.

საჯდომელ-ი, საჯდომ-ი աթոռ. գահ. բազմոց. բարձ. բազմական („ტახტი“, „სასხდომელი“, სკამი, სავარძელი, ბალიში): ნუუკუე საჯდომელთა ჯდეს S, ნუ სადა ტახტსა ზედა ზის G, գուցէ յաթոռն նստիցի *მსჯ.3,24;* საჯდომელსა ურჩულოთასა არა დაჯდა, յաթոռս ժանտից ոչ նստաւ *ფს.1,1;* რაჲთა არა მოგთხოვოს საჯდომელი შენი ჭეშმარიტი, վի մի երբէք խնդրեսցէ զաթոռ քո *ზირ.12,12;* დაშჯდე მეორესავე საჯდომელსა, նստցից յերկրորդական գահին *მსკ.36,14;* საჯდომელი მისი ძოწეულისაჲ O, զձեղուն (զբազմոց -ებრ) նորա ծիրանի *ქება 3,10;* საჯდომელითა... ღირს იქმნენ, բարձի... արժանի լինին *აკმ.97,2;* საჯდომი, ետեղեկալ *იერ.48,18;* იყვნეს იდაყუნი იმიერ და ამიერ საყდარსა მას საჯდომელისასა, անկիւնք աստի եւ անտի յաթոռն նստելոյ *// ნშტ.9,18;* ორი საჯდომი, երկու բազմական *მ.ცხ.314v-340;* დაამჴუა საჯდომელები (სასხდომელი იგი DE), կործանեցաւ զաթոռ աղաւնէ վաճառաց *მთ.21,12.*

სებინ-ი փայտեղէն (ხის): სანდალნი სებინისანი, փայտեղէն սանդալ *მ.ცხ.336v-390.*

სევინ-ი սեւնի (კაბა): სევინი, თხზული ბაჲაჲსაჲ, սեւնի. որ է հիւսեալ տերեւ արմաւոյ *მ.ცხ.182v-200.*

სელ-ი կտաւ. վուշ. կտաւահատ (კანაფი, ტილო): შეიმოსის მღდელმან მან სამოსელი სელისაჲ S, զգեցցի քահանայն պատմուճան կտաւի *ლევ.6,10;* არა შეიმოსო უსახურად მატყლი და სელი ერთბამად G, ნუ შეიმოს სამოსელსა, რომლისა მატყლი და სელი შერთულად მოქსოვილ იყოს S, մի՛ զգենուցուս այլայլախառն զասր եւ զկտաւն ի միասին *II შჯ.22,11;* იყოს ვითარცა ნაძეძი სელისაჲ, եղիցի... իբրեւ զծեծած վշոյ *ეს.1,31;* სამოსელი სელისაჲ შეიმოსოდიან და არა შეიმოსოდიან მატყლისაჲ O, զգեցցին զպատմուճանս կտաւիս եւ մի՛ զգենուցուն ասուիս *ეზეკ.44,17;* რაჲთა იყიდოს სელი ჴელთსაქმრად, զնեաց կտաւահատ առ ի գործ *მ.ცხ.166r-183.*

სელიერ-ი կտաւեայ (სელისა): დაწუას სამოსელი, ანუ საგუასლი, ანუ ფესკ, ანუ მატყლიერთა შინა ანუ სელიერთა, այրեսցէ զձորձն եթէ առէջ իցէ՝ եթէ թեզան. յասուեաց կամ ի կտաւեաց *ლევ.13,52.*

სენ-ი ախտ. հիւանդութիւն. ցաւ (სნეულება, ავადმყოფობა): განჰკურნებდენ ყოველთა სენთა, բժշկել զամենայն հիւանդութիւնս եւ զամենայն ախտս ի ժողովրդեանն *მთ.10,1*; იხილე ეფრემ სენი თჳსი, ետես Եփրեմ զախտ իւր *ოვსე5,13*; სენითა წრტიალითა მოწყდენ, ծիւրեալ ախտիւ մեռցին *იერ.16,4*; დაფარულსა მას სენსა სულისა ჩემისასა პირი დაუყავ, զծածուկ ախտ ոգւոյ իմոյ սանձեցեր *განხ.ი.200,35-86,32*; სენთა განკურნებად, բժշկել զհիւանդութիւնս *ლ.9,1*; თითო სახეთაგან სენთა, ի պէսպէս ցաւս *ლ.4,41*; ვერ დაეჴსნების სენსა, ոչ զերծանի ի ցաւոց *მცხ.49r-40*; შჭირდა სენი ძუძუსა, ունէր հիւանդութիւն ի ստինս իւր *მცხ.425r-489.*

სენ-ი საგურკველისა-ჲ թանչ (ბუასილი): გგუემოს შენ... სენითა მით საგურკველისაჲთა S, հարցէ զքեզ թանչիւք *IIშჯ.28,27.*

სენაკ-ი սենակ. շտեմարան. խրճիթ. խցիկ („საუნჯე“, მარტო მყოფის სადგომი): რომელთაცა იტყჳ სენაკთა შინა სასუენებელთა შენთაჲსა, զոր խօսեսցիս ի սենեկի քնոյ քո *IVმფ.6,12*; შეიყვანო იგი სენაკითი-სენაკად O, տարցես զնա սենեակ ի սենեկէ *IVმფ.9,2*; მზირნი იგი სხდეს სენაკსა შინა S, მზირი მისი ჯდა საუნჯესა შინა G, դարան նստէր նմա ի շտեմարանի *მსჯ.16,9*; ალაშჱნეს შესაყენებელნი და სენაკები, շինէ... առանձնակեաց խրճիթս *ნრს.70,29*; მოსრნეს მახლობელად სენაკებსა მათსა, կոտորեցին մաւտ ի խրճիթս իւեանց *ოსკ.15,9*; რაჲთა დავეყუდო სენაკსა შინა ჩემსა, միանձնանալ ի խցիկն իմում *მცხ.25r-20.*

სენაკაპან-ი սենեկապան (მეფის საწოლის მცველი): მას ჟამსა სამნი იგი სენაკაპანნი მისნი, ვიდრე მეფესა ეძინა... ეკრძალებოდეს და ჴუმილვიდეს, յայնժամ երեք պատանիք. որ էին սենեկապանքն նորա. ...սպաս կալեալ եւ պահ ունէին նմա *Iეზრა 3,4.*

სენაკაპანთმთავარ-ი սենեկապետ („სასუენებელსა ზედა მყოფი“, მეფის საწოლის მთავარი მცველი) სენაკაპანთმთავარსა მას მეფისასა C, რომელი იყო სასუენებელსა ზედა მეფისასა Ղ, սենեկապետ արքայի *საქ. მოც.12,20.*

სენთაგან შეპყრობილ-ი զաւազնեալ (ავადმყოფი, სნეული): იყავნ... საჯურნებელ ყოველთა, რომელნი სენთაგან შეპყრობილ იყვნენ, եղիցի... ի բժշկութիւն ամենայն զաւազնելոց *მსკ.53,6.*

სერ-ი ընթրիք. սեղան. սէր („პური“, ვახშამი): ოდეს ჰყოფდე სადილსა გინა სერსა, ნუ ხადი მეგობართა შენთა, յորժամ առնիցես ճաշ կամ ընթրիս. մի կոչեր զբարեկամ քո *ლ.14,12*; კაცადკაცადმან თქუენმან თჳსი იგი სერი (პური Q) წინაჲსწარ წარილის ჭამად B, իւրաքանչիւր ոք զիւր ընթրիս յառաջանայ ուտել *Iკორ.11,21*; ვითარცა აღდგეს სერისა მისგან, իբրեւ յարեան ի սեղանոյն *მცხ.267v-268;* მოხადა მას სერად, հրաւիրեաց զնա ի սէր *მცხ.111v-130.*

სერობა ընթրել. ճաշակել. սէր առնել („ჭამა“, ვახშმობა): მზა მიყავ, რაჲთა ვისერო DE, მზა მიყავ, რაჲ ვჭამო C, պատրաստեա. զինչ ընթրելոց իցեմ *ლ.17,8*; ვისერენით საზრდელითა, Ճաշակէաք զկերակուրն *მარკ.551v-202,4*; ისერეს ერთად და ვითარცა ჭამეს... արարին սէր ի միասին եւ իբրեւ... ուտէին *მცხ.382r-438.*

სერობა-ჲ ընթրիք (ვახშამი): არავინ მათგანმან კაცმან გემოჲ იხილოს სერობისა მისგან ჩემისა, ոչ ոք յայնց կոչեցելոց ճաշակեսցէ յընթրեաց իմոց *ლ.14,24;* უკუეთუ დაშჯდე სერობად ტაბლასა ძლიერისასა O, յորճամ նստիցիս յընթրիս ուտել ի սեղան հզօրաց *იგ.სოლ.23,1.*

სერსეროთ-ი վանդակապատ (ბადე): ქმნა... სერსეროთი დაბირამს, արար վանդակապատ ի դաբիրայն *IIნშტ.3,16.*

სერტყ-ი անտառ (ხშირი ტყე): მოკაფეს ყოველი სერტყები მათი O, ի բաց ընկէց զամենայն զանտառ նոցա *ივდ.3,11*; სერტყები

დაჰკაფეთ, զանտառս նոցա կոտորեսջիք *IIშჯ.7,5*; სერტყთა შინა დაემალნეს, թաքեան յանտառս *იერ.4,29*; ქუეშე ყოველთა ხეთა სერტყთა (მივიდეს) და ისიძვიდა მუნ J, ի Ներքոյ ամենայն անտառախիտ ծառոց եւ անդ պոռնկեցաւ *იერ.3,6*; იყოს სერტყ მაღნარის, եղիցի իբրեւ զանտառ մայրւոյ *იერ.26,18*; მთაჲ იგი სახლისა უფლისაჲ, ვითარცა სერტყი მაღნარისაჲ O, լեառն տաճարին՝ յանտառ մայրւոյ *მიქ.3,12.*

სერტყოვანი անտառախիտ (ხშირი ტყე): ხეთა ქუეშე სერტყოვანთა O, ի Ներքոյ անտառախիտ ծառոց *ეს.57,5*; სახლნი სერტყოვანნი ჭალაკთაგან ქეტიმისთა O, ապարան անտառախիտս ի կղզեաց Քետիմացւոց *ეზეკ.27,6.*

სესხ-ი փոխ იგი გავასხებდეს შენ და შენ არა ჰპოო, რაჲმცა სესხად უკუ-ეც S, նա տացէ քեզ փոխ եւ դու ոչ տացես նմա փոխ *IIშჯ.28,44*; მრავალნი არიან, რომელნი შეჰრაცხეს სესხი, ვითარცა პოვნაჲ O, բազումք իբրեւ զգիւտ համարեցան զփոխ *ზირ.29,4.*

სესხის მოჴდა պահանջումն (ვალის გადახდა): ნუცა აჭირვებ მას სესხის მოჴდასა შენსა O, մի նեղէր զնա պահանջմամբ *ზირ.34,41.*

სესხება փոխ: ითხოვა... სესხებით ერთი დრაჰკანი, խնդրեաց... ի փոխ դահեկան մի *მცხ.166r-183.*

სეტყუა կարկուտ (სეტყვა): ვანჭმო... სეტყუაჲ დიდადი ფრიად O, տեղացից... կարկուտ սաստիկ յոյժ *გამ.9,18*; ღრუბელთა წარიღეს სეტყუაჲ, ամպք անցուցին կարկուտ *ფს.17,13;* გუემა სეტყჳთა ვენაჴები მათი, եհար կարկտիւ զայգիս նոցա *ფს.77,47*; გარდააქცია წჳმაჲ მათი სეტყუად, դարձոյց զանձրեւս նոցա ի կարկուտ *ფს.104,32*; დაგეც თქუენ... ხორშაკითა და სეტყჳთა, հարի զձեզ... խորշակաւ եւ կարկտիւ *ანგ.2,17.*

სეფეკაც-ი դահիճ (სამეფო კარის მსახური): მსაჯულმან მიგცეს შენ სეფეკაცსა, դատաւորն մատնիցէ դահճի *ლ.12,58;* რად არა სეფეკაცითა ჰბრძანე შემოყვანებაჲ მისი? ընդէ՞ր դահճաւ ոչ մուծէր ի ներքս *ანანია 193,37-314,26.*

სეფისკუერ-ი նշխարք: არა გუაქუს სეფისკუერი ადგილსა ჩუენსა, ոչ ունիս դու նշխարս ի տեղս *მცხ.349r-402.*

სთვა նիւթել. մանել (რთვა): არცა სთავნ, եւ ոչ նիւթէ *ლ.12,27*; სთვიდა მას, մանէր *ღშობშ.188,16-256,19*; არცა სთავნ, ոչ նիւթէ *მთ.6,28.*

სთულ-ი, სთვილი մանեալ. ասղանի (დართული, ნართი): საქმედ... მენამულისა მის სთულისა და ზეეზისა მის ძახილისა O, գործել... զկարմիրն մանեալ *გამ.31,4*; დაჰხვოთ ფეუთა ზედა ფრთეთასა სთვილი კაკინთონი G, გამოიბით ფესუთა ზედა კიდისათა სთული იაკინთისა B, դնիցեն ի վերայ ծոպից տտնոցն ասղանի կապուտակ *რიცხ.15,38.*

სთუელ-ი կութ. կթոց (რთველი, შემოდგომა): სთუელი მოიწიოს თესვად G, կութք ի սերմանս հասանիցեն *ლევ.26,5*; დღეთა მათ სთულისათა O, յաւուրս կթոց *ზირ.24,37*; დასრულებულ არს სთუელი, նուազեցան կութք *ეს.32,10*; უწინარჱს სამისა თჳსა სთუელისა O, երիւք ամսովք յառաջ քան զկութս *ამოს.4,7.*

სთუელ-ი հոռի (ოქტომბრის თვის ქართული სახელწოდება): აღესრულა ოცდა ექუსსა, თთუესა სთულისასა, წმიდაჲ იგი რიფსიმე, ի քսան եւ ի վեց ամսոյն հոռի կատարեցաւ սուրբն Յռիփսիմէ *რიფს.177,28-112,16.*

სთულება կթել („მოსთულება", მოკრეფა): ჰსთულებდე თუ ზეთსა, არა უკუნ-იქცე მოცურევად უკუანა კერძოთა შენთა G, მო-თუ-ისთულებდე შენ ზეთისხილსა შენსა და დაგიშთეს, ნუ უკუნ იქცევი მოკუფხლვად დაშთომილისა მის S, եթէ կթեսցես. ձէթ. մի դարձցիս անդրէն պտղաքաղ առնել զկնի քո *IIშჯ.24,21.*

სთულება, სთულა կութ. կթոց (რთველი): მოიწიოს სალეწავი თქუენი ვიდრე სთულებადმდე B, მოიწიოს თქუენი სალეწავი სთულად G, հասանիցեն չեր կալք ի կութս *ლევ.26,5*; ვითარცა [იგი რომელი შეჰკრებნ] კუფხალსა სთულებასა შინა O, իբրեւ զճռաքաղ ի կութս *მიქ.7,1*; მიიწიოს ლეწვაჲ სთულებად, հասցեն կալք կթոց *ამოს9,13*; იუდა, იწყე სთულებად, Յուդա սկիզբն արար կթոց *ოვსე 6,11.*

სთუნალ-ი սնար (სასთუმალი): ბირთჳ ერთი თმაჲ სთუნლით დაუდვა O, կծիծ մազոյ եդ ի սնարէ *I მფ.19,13* აღიღე ჰოროლი ეგე და გოვზაკი სთუნლით მაგისა O, առ զգեղարդն ի սնարից դորա եւ զկուժ ջրոյդ *I მფ.26,11.*

სიავ-ი աւազան. սան. կաթսայ (ქვაბი): ჩაყვის იგი სიავისა, გინა ქოთანსა, გინა ქუაბსა, արկանէր զայն յաւազան կամ ի սան մեծ պղնձի. կամ ի պոյտն *I მფ.2,14*; მოაბ სიავი ავაზანი სასოებისა ჩემისაჲ, Մովաբ աւազան յուսոյ իմոյ *ფს.59,10;* წმიდაჲ იგი შეაბეს ქუაბებითა და სიავებითა S, զսրբութիւնն եփեցին կաթսայիւք եւ սանիւք *II ნშტ.35,13*; მოგიყვანნე... თქუენთანანი იგი სიავებად ქუეშე, առցեն...

զդոսա որ ընդ ծեզդ են արկցեն իսանս ջեռուցեալս *ამოს.4,2;* რაჲმე-მცა ესწორა ქოთანი სიავსა? O, զի՞նչ հաղորդ իցէ պղտն ընդ կաթսայի *ზირ.13,3*; ესე არს სიავი და ჩუენ ვართ ჴორცნი O, սա է կաթսայ եւ մեք միս *ეზეკ.11,3.*

სიავ-ი կապուտակեալ (ლურჯი): ტყავი სიავი და ძელი ულპოლველი O, մորթս կապուտակեալս. եւ փայտ անփուտս *გამ.25,5.*

სიავ-ქუაბი սան եւ կաթսայ (ქვაბები): წარიღეს... სიავ-ქუაბნი იგი და ფუცხუნი და ავაზანნი იგი და ტაშტები იგი და საგლელნი იგი და ყოველი-იგი ჭურჭერი სამსახურებელისაჲ O, բարձին... զսանսն եւ զկաթսայսն եւ զտաշտսն եւ զտուփսն եւ զամենայն անօթս պղնձիս որովք պաշտէին՝ առին *IV მეფ.25,14.*

სიამპარტავნე հպարտութիւն (სიამაყე): დიდი მოღუაწებაჲ დიდად სიამპარტავნედ მოიყვანებს, խիստ ճգնութիւն ի ներքս ածէ զհպարտութիւն *მ.ცხ.125v-143.*

სიბერე ծերութիւն. ծերոյթ (მოხუცებულობა): სწავლულ [ხართ] სიყრმითგან ვიდრე სიბერედმდე J, խրատեալք ի մանկութենէ մինչեւ զծերութիւն *ეს.46,3*; ნუ მცემთ მე გინებასა სიბერისა თქუენისასა, մի՛ հարկէք զիս անարգել զծերութիւնդ ձեր *ფლკტ.139,2-446,16*; იგიცა მიდგომილ არს ძესა სიბერესა თჳსსა DE, նա յղի է ի ծերութեան իւրում *ლ.1,36;* სიბერედმდე ჰპოვო სიბრძნჱ O, մինչեւ զծերոյթ գտցես իմաստութիւն *ზირ.6,18.*

სიბილწე պղծութիւն. գրջութիւն. զեխութիւն (გარყვნილება, უწმინდურება): ნუ მისცემ სიბილწესა მეუღლესა ამას მოწამისა შენისასა, մի՛ տար ի պղծութիւն զմարմնակիցս... վկային քո *ანდ.-ანატ.231-43,3*; სიბილწე J, պղծութիւն *ეზეკ.33,31;* სიბილწე, զիջութիւն *სიბრძნ.სოლ.14,26*; ნუ დაითვრებით ღჳნითა, ვინაჲ-იგი არს სიბილწე, մի արբենայք գինով. յորում զեխութիւն է *მ.ცხ.129r-148.*

სიბნელე մութն. մթագին. մթերեւ. աղջամուղջ („შერიჟუება“, მწუხარება, უსინათლობა): მოართუა მას უკუე მედგარმან მწუხარებაჲ და სიბნელე, եդ ի վերայ նորա տրտմութիւն եւ մութն *მცხ.143r-160*; შევიდა უკუე სიბნელესა მას შინა, եմուտ սարկաւագն ի մթագին յայն տեղի *მცხ.145v-162*; სიბნელესა მისგან ესევითარსა მის სულისა ვნებათაჲსა, ի մթերեւոյ այսպիսի ախտից անձին *მცხ.78v-90*; სიბნელესა G, შერიჟუებასა S, ընդ աղջամուղջս առաւօտին *ისუ 6.2,5.*

სიბორგილ-ი/ე մոլորութիւն. խելագարութիւն (სიგიჟე): სიბორგილი სახლსა ღმრთისასა დადგეს O, մոլորութիւն ի տան Աստուծոյ տնկեցին *ოსე9,8*; იყვნეს ყოველნივე დიდსა სიბორგილესა შინა, էին ամենեքեան ի մեծ... մոլորութեան ի միասին *ლონგ.190.36-719,5*; ნუ ჰბორგით თქუენცა სიბორგილისა მაგისასა მსგავსად, մի՛ մոլորիք եւ դուք զմոլորութիւն նորա *ფლკტ.143,28-452,21*; განჰკურნებენ სიბორგილეთა ჩუენთა, բժշկեն զխելագարութիւն մեր *მცხ.48v-40.*

სიბოროტე չարութիւն. չարիք („ბოროტი“, ბოროტება, სიავე): რომელ მათგან მანქანებით სიბოროტენი ყოფად იყვნეს, որ ի նոցանէ մեքենայիւք չարութիւն լինէր *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.22,5*; მთხრებლი სიბოროტისაჲ, գուբ չարեաց მცხ.20r-16; შეიყუარა სიბოროტე უფროჲს სახიერებისა L, սիրեաց զչարութիւն քան զբարութիւն *ფს.51,5*; შჯობს სიბოროტჱ იგი მამაკაცისაჲ, ვიდრელა არა სიბოროტესა დედაკაცისასა O, լաւ է չարութիւն առն քան զկին բարեբարոյ *ზირ.42,14*; მოწევნულ არს მათ ზედა სიბოროტე G, მოწევნულ არს ბოროტი მათ ზედა S, հասեալ են ի վերայ նոցա չարիք *მსჯ.20,34.*

სიბრმე շլացութիւն. կուրութիւն. անտեսութիւն. շլութիւն (სიბრმავე): გუემე ნათესავი ეგე სიბრმითა J, հար զազգդ զայդ շլացութեամբ *IV მეფ.6,18*; არლა კმა-გეყოა ძუელი იგი სიბრმჱ მამათა თქუენთაჲ? ոչ շատացայք հնութեամբ կուրութեան հարցն ձերոց *გამოჩ.ჯუარ.239,21*; სიბრმისათჳს გულისა მათისა DE, վասն կուրութեան սրտից նոցա *მრ.3,5*; იგუემნეს იგინი სიბრმითა მცირითგან ვიდრე დიდადმდე O, հարին կուրութեամբ ի փոքուէ մինչեւ ցմեծն *დაბ.19,11;* სიბრმე, անտեսութիւն *ფლპ.მოც.6,40-309,10;* სიბრმჱ იგი თუალთაჲ, զաչացն շլութիւն *მრთ.A.კირ.იერ.-სული წმ.286,13-385,5.*

სიბრძნე իմաստութիւն.հանճար. խորագիտութիւն. զգօնութիւն. իմաստնականութիւն (გულისჴმის ყოფა): სიჴელოვნითა მით სიბრძნისა მისისაჲთა აღჰმართის იგი კერპად O, իմաստութեամբ հնարս խնդրէ զիարդ կանգնեսցէ զնա *ეს.40,20*; ვისწავლიდი მე ფილოსოფოსთა სიბრძნესა, ուսանէի զփիլիսոփայականն իմաստութիւն *მრკ.250r-196,22*; სიბრძნჱ მომეცა მე, տուաւ ինձ հանճար *სიბრძ.სოლ.7,7*; სიბრძნითა მით უკეთურებითი იგი მეცნიერებაჲ განწმიდოს, խորագիտութեամբն զխորամանկութիւնն զարգեսցէ *მრთ.D.ს.გაბ.მოც.საჴს.378,39-65,32*; დასაბამი სიბრძნისაჲ არს შიში

უფლისაჲ, սկիզբն զգօնութեան երկիւղ տեառն *ფს.110,10*; სიბრძნესა მისსა მიუთხრობენ ნათესავნი, զզգօնութիւն նորա պատմեսցեն ազինք *ზირ.39,14*; დაუკჳრდებოდა ყოველთა რომელთა ესმოდა სიბრძნე C, განუკჳრდებოდა მათ, რომელთა ესმოდა გულისჴმისყოფაჲ DE, զարմանային... ընդ իմաստութիւն *ლ.2,47*; დასაბამი სიბრძნისაჲ არს შიში უფლისაჲ O, սկիզբն իմաստութեան երկեւղն տեառն *იგ.სოლ.1,7*; ნეტარ არს, რომელმან პოვა სიბრძნჱ O, երանի՛ որ եգիտ հանճար *ზირ.25,12*; სიბრძნე, իմաստնականութիւն *მრთ.A.ანტ.დ.31-69,23.*

სიბრძნისასიტყუა փիլիսոփայել (ფილოსოფოსობა): გიწყიეს სიბრძნისასიტყუად, սկսար փիլիսոփայել *ფოკა 344v-501,9.*

სიბრძნისმეტყუელება իմաստասիրել (ფილოსოფოსობა): რომელი სიბრძნის-მეტყუელებდეს ღმრთისათჳს, որ իմաստասիրեն զԱստուծոյ *მცხ.282r-302.*

სიბრძნისმოყუარე փիլիսոփայ („ფილოსოფოსი"): სიბრძნისმოყუარეთა სიტყუა-ყვეს C, ფილოსოფოსთა სიტყუა-ყვეს მის თანა Ⴂ, փիլիսոփայից հակառակէին ընդ նմա *საქ. მოც.17,18.*

სიბრძნისმყოფელ-ი հանճարեղ (ბრძენი): *იობ.34,10.*

სიბრძნისსიყუარული իմաստասիրութիւն (ფილოსოფოსობა): *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 371,34-264,35.*

სიგლახაკე տառապանք. պառապելութիւն. տնանկութիւն. աղքատութիւն (სიღარიბე, სიღატაკე; შეჭირვება): მოიჴსენნა იერუსალჱმმან დღენი სიგლახაკისა თჳსისანი, յիշեաց Երուսաղէմ զօր տառապանաց եւ զօր անջատման իւրոյ *გოდ.იერ.1,7*; მოჰხედე სიგლახაკესა და ჭირსა ჩუენსა O, հայեաց ի տառապանս մեր եւ ի նեղութիւնս *ნეემ.9,32*; უკუეთუ იგინი არა იყვნენ მოღუაწ და მგულებელ სიგლახაკისა ამის ჩემისა, եթէ ոչ նոքա իցեն տեսուչք եւ յանձանձիչք տառապելութեան իմոյ *ფლკტ.147,3-456,38*; სიგლახაკემან კაცი დაამდაბლის O, տնանկութիւն զայր խոնարհեցուցանէ *იგ.სოლ.10,4*; სიგლახაკე, աղքատութիւն *იგ.სოლ.13,18;* მოიწია ბაბილონსა ზედა სიგლახაკჱ, եկն ի վերայ Բաբելոնի թշուառութիւն *იერ.51,56*; მომეწიფეს მე დღენი სიგლახაკისანი O, ժամանեցին ինձ աւուրք աղքատութեան *იობ.30,27;* შეიკრნეს საბლითა სიგლახაკისაჲთა, վարակեսցին տառամբք տնանկութեան *იობ.36,8.*

სიგლისპე լկտութիւն (ურცხვობა): მტერო სიგლისპისაო, კადნიერების მოძულეო, թշնամի լկտութեան եւ ատեցող յանդգնութեան *მცხ.81r-92.*

სიგრძე երկայնութիւն. ընդերկարութիւն: რავდენ არს... სიგრძჱ მისი O, որչափ՝ երկայնութիւն *ზაქ.2,2;* სივრცე და სიგრძე, სიმაღლე და სიღრმე, լայնութիւն եւ երկայնութիւն եւ բարձրութիւն եւ խորութիւն *ეფეს.3,18*; სიგრძჱ ჟამთაჲ და წელიწადნი ცხოვრებისანი შეგეძინნენ შენ, ընդերկարութիւն կենաց եւ ամք կենդանութեան եւ խաղաղութիւն յաւելցին քեզ *იგ.სოლ.3,2.*

სიგუესე խստութիւն (სიმწვავე, სიმძაფრე): არა გარდაჰკუეთდეს სენისა მის სიგუესესა, ոչ հատանէ յիւրմէ զախտին զայնորիկ խստութիւն *მ.ცხ.12v-10.*

სიდაბნე խոնարհութիւն (სიმდაბლე): უფროჲსღა მაგათ ულირდა... სიდაბნე [შენი], առաւել սոցա պարտէ տեսանել զխոնարհութիւն քո *მ.ცხ.55r-46.*

სიდარე վարթարութիւն (უხეირობა, უვარგისობა): მაშინ ხედავს კეთილად თჳსთა მათ სიდარეთა და ნაკლულევანებათა, յայնժամ բարւոք տեսանէ զիւրն վատթարութիւն եւ զպակասութիւն *მცხ.76v-88.*

სიდაშე ցանկութիւն (თანხმობა, ნადილი): რამეთუ ერიდებოდე ჰაეროვნებასა სიდაშისა მისისასა, զի զանգիտէր ի մեծաշուք ցանկութենէ նորա *თეკ.96,16.*

სიდედრი զոքանչ: იხილა სიდედრი მისი, დავრდომილი მჴურვალებითა, եւտես զի զոքանչ նորա անկեալ դնէր տապացեալ *მთ.8,14.*

სიდიდე մեծացար. մեծութիւն („სიმდიდრე", „სიმაღლე"): იქმენ დიდ სიდიდითა O, մեծացար մեծութեամբ *ეზეკ.31,10*; სიდიდისა მისისაჲ (უფლისაჲ) არა არს დასასრულ Ⴂ, სიმდიდრისა მისისაჲ არა არს დასასრულ C, մեծութեան նորա ոչ գոյ չափ *ფს.144,3;* სიდიდე შენი ემსგავსა ფინიკსა S, ემსგავსა სიმა[ღ]ლჱ შენი ფინიკსა O, նմանեցաւ մեծութիւն քո արմաւենւոյ *ქება 7,7.*

სიდონ-ი կտաւ (ტილო): სიდონითა ღმერთი დაფარეს, կտաւովք զքրիստոս պատեցէք *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.16-423.*

სივება იხ. განსივება, დასივებული.

სივერაგე նենգութիւն. պատրանք. խաբէութիւն. խարբալումն. խարդախութիւն („ძმაცუღლება"): სივერაგე ჩუენებად ინება, յայտնեաց... զնենգութիւն իւր *მცხ.401r-455*; ცხადად ჩნდეს სივერაგენი, յայտնի երեւէին պատրանքն *მცხ.44r-37;* სივერაგენი მტრისანი, խարբաւմունս չարին *მცხ.68r-80;* სივერაგენი მტრისანი, խարէութիւն թշնամւոյն *მცხ.290r-313;* სივერაგე G, ძმაცულება, խարդախութիւն *როცხ.24,22.*

სივლტოლა փախչել. գաղթել. փախուստ. վանել (გაქცევა): სივლტოლად მიაქციეს პირისაგან მისისა O, փախեան յերեսաց նորա *Iმფ17,24;* სივლტოლითა ევლტოდე, փախչելով փախչիցիս *მცხ.218r-231*; იყო სივლტოლასა მას მისსა და სწრაფასა დაეცა იგი ფერჴთა ზედა მის ყრმისათა, եղեւ ընդ փութանալն իւրում ի գաղթել՝ անկաւ *IIმფ.4,4*; ეგულებოდა სივლტოლაჲ ნავისა მისგან, խնդրէին փախչել ի նաւէ անտի *საქ. მოც.27,30;* სივლტოლით ივლტოდიან წინაშე ჩუენსა S, վանելով վանին առաջի մեր... *მსჯ.20,39;* სივლტოლასა მას აღიარებს, զփախուստն խոստովանի *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იოვ.107,8-38,17*; მიიქცა სივლტოლად, դարձաւ ի փախուստ *იერ.49,24*; არა იყოს სივლტოლაჲ თქუენი ზამთარსა, մի՛ լինիցի փախուստն ձեր ձմերանի *მთ.24,20*; სივლტოლით შევარდა აბანოსა მას B, փախստեայ անկաւ ի բաղանիսն *სბსტ.136,1-135,14.*

სივრცე լայնութիւն. ընդարձակութիւն: მისცა... სივრცე გულისაჲ ვითარცა ქვიშაჲ, ետ.. լայնութիւն սրտի իբրեւ զաւազ *IIIმფ.2,35*; რაჲთა აღავსოს სივრცე სოფლისა შენისაჲ, լնուլ զլայնութիւն երկրիդ քո *ეს.8,8;* განზომა წინაშე ზღუდისა მის სივრცჱ სწორად ლერწმისა მის O, չափեաց զլայնութիւն պարսպացն հաւասար ձողոյն *ეზეკ.40,5*; რავდენ არს სივრცჱ მისი? O, որչափ է լայնութիւն նորա *ზაქ.2,2;* დასხდეს მის თანა ყოველი იგი სიმრავლჱ სივრცესა ეზოჲსა მის სახლისა უფლისაჲსა, նստան ընդ նմա ամենայն բազմութիւն յընդարձակութեան սրահի տանն տեառն *Iეზრა9,6*; გამოიწერენ იგინი სივრცესა გულისა შენისასა O, գրեա յընդարձակութիւն սրտի քո *იგ.სოლ.7,3*; სივრცე და სიგრძე, სიმაღლე და სიღრმე, լայնութիւն եւ երկայնութիւն, եւ բարձրութիւն եւ խորութիւն *ეფეს.3,18*; სივრცჱ ქუეყანისაჲ... ვინ გამოიკულინეს? O զլայնութիւն երկրի... ո՞ քննեսցէ *ზირ.1,3.*

სიზმარი երազ: ვითარცა სიზმარი ძილსა შინა ღამე J, երազ ի տեսլեան գիշերոյ *ეს.29,7*; ნუ ისმენთ სიზმართა თქუენთა, რომელ თქუენ გეზმანებიან O, մի անսայք երազոց ձերոց զոր դուք տեսանէք *იერ.29,8*; იქმნეს იგინი, ვითარცა სიზმარნი განღვძებულთანი, եղեն որպես երազք զարթուցելոց *ფს.72,20.*

სიზმრის ზმანებულ-ი երազահան („ჩუენების მხილველი"): სიზმრის ზმანებული მოაკუდინეთ G, ჩუენების მხილველი იგი სიკუდილით მოკუედინ S, երազահանն երազոց մեռցի *II შჯ.13,5.*

სიზრქე թանձրութիւն („სისქე"): სიზრქჱ მისი ოთხ თით გარემოჲს, թանձրութիւն նորա չուրջ առ չորս մատունս *იერ.52,21*; ვითარცა სიზრქე (სისქე Ⴂ) მიწისაჲ განეფინა (განიპო Ⴂ) ქუეყანასა ზედა, որպէս թանձրութիւն հողոյ զի սփռեալ է ի վերայ երկրի *ფს.140,9*; უკუეთუ ცეცხლი იგი სიზრქესა მას რკინისასა შეჴდის შინაგან, եթէ հուրս այս ի թանձրութիւն մտեալ երկաթոյն ի ներքուստ *მრთ.A.კირ.იერ.-მარტჳლ.284,32-375,18.*

სიკარელ-ი սիկարեան (ავაზაკი, მკვლელი): განიყვანენ უდაბნოდ ოთხასნი იგი კაცნი სიკარელთანი, հաներ յանապատ չորս հազարս արս սիկարեան *საქ.მოც.21,38.*

სიკეთე գեղ. գեղ երեսաց. գեղեցկութիւն. վայելչութիւն („შუენიერება", სილამაზე): ნუ გერევინ სიკეთჱ გულისთქუმისაჲ O, մի՛ յաղթեսցէ քեզ ցանկութիւնս գեղոյ *იგ.სოლ.6,25*; სიკეთემან გაცთუნა შენ O, գեղ դորա պատրեաց զքեզ *დან.13,56*; შუენიერ არსა სიკეთითა? վայելուչ էր գեղով *ფლკტ.149,3-459,26*; სიკეთე, գեղ երեսաց *ეზეკ.16,25*; სიკეთე მცირითა სალმობითა დაჭნეს და განირყუნეს, գեղ ի դոյզն ինչ ախտէ թարշամեալ ապականի *ფლკტ.140,2-447,31*; შენ ხარ... გჳრგჳნ სიკეთის O, դու ես... պսակ գեղեցկութեան *ეზეკ.28,12*; იყო შენი გჳრგჳნი სიკეთის ჴელსა უფლისასა, եղիցես պսակ վայելչութեան ի ձեռին տեառն *ეს.62,3*; ნუ მიხედავ შუენიერებასა სიკეთისა შენისასა, մի՛ հայիր ի գեղեցկութիւն մարմնոյ քո *ანდ.-ანატ.317-32,19*; ნუ განიცდი სიკეთესა მას სხჳსასა, մի՛ զններ զգեղ օտար *ზირ.9,8*; სიკეთე C, შუენიერება Ⴂ, գեղեցկութիւն *ფს.67,13*; სიკეთესა დედათასა მრავალნი შესცთეს, ի գեղեցկութենէ կնոջ բազումք մոլորեցան *ზირ.9,9*; სიკეთემან სისპეტაკისა მისისამან მოაგრგინის თუალთა O, գեղեցկութիւն սպիտակութեան նորա խտղտէ զաչս *ზირ.42,20.*

სიკეთე: სიკეთესა ვესავ գեղապանծ լինել: ესევდი სიკეთესა შენსა, դու գեղապանծ եղեր ի գեղ քո *ეზეკ.16,15.*

სიკლა սիկղ (საწონი ოთხდრამიანი): სადა იყვნენ ათასნი ვენაჴნი ათასისა სიკლისაჲ O, ուր իցէ հազար որք հազար կշռոյ սկեղ *ეს.7,23*; სასწორით შჯამდე ოცი სიკლაჲ დღესა ერთსა, կերիցես կշռով քսան սիկղ յաւուր *ეზეკ.4,10*; ფიალი ერთი ვეცხლისაჲ სამოცდაათისა სიკლისაჲ, տաշտ մի արծաթի յեւթանասուն սկեղէ *რიცხ.7,13*; მისცა... ოქრო სიკლისა სასწორი ექუსასი S, ետ... վեց հարեւր սիկղ ոսկւոյ կշռով *I ნშტ.21,25.*

სიკუდიდშემოსილ-ი մահաբեր („მომაკუდინებელი“ B): მიღებად ცოდვისა სიკუდიდშემოსილისა G, მოღებად ცოდვასა მომაკუდინებელსა B, ընդունել զմեղս մահաբերս *რიცხ.18,22.*

სიკუდილ-ი մեռանել. վախճանել. ննջել („მოსიკუდილი“, „აღსრულება“): შემდგომად სიკუდილისა მამისა მისისა, յետ մեռանելոյ հօր նորա *საქ.მოც.7,4*; განაჩინეს იგი სიკუდიდ J, განაჩინეს იგი მოსიკუდიდ O, դատեցան զնա մեռանել *დან.13,41*; შემდგომად სიკუდილისა მის მამისა თჳსისა, յետ ննջելոյ արքայի ընդ հարս իւր *IVმფ.14,22*; შჯობს სიკუდილი ვიდრელა არა თხოვასა O, լաւ է մեռանել քան զմուրանալ *ზირ.40,29*; შემდგომად სიკუდილისა (აღსრულებისა G) ორთა ძეთა, յետ վախճանելոյ որդւոցն *ლევ.16,1.*

სიკუდილ-ი մահ. վախճան. կարիք. մահապարտք („აღსრულება“, სიკვდილი): დაჰჴსნნა სალმობანი სიკუდილისანი, լուծեալ զերկունս մահու *საქ.მოც.2,24;* სიკუდილსა არაჲ მიმცა მე, ի մահ ոչ մատնեաց *ფლკტ.156,18-469,28*; მისცეს ძმამან ძმაჲ სიკუდიდ, մատնեսցէ եղբայր զեղբայր ի մահ *მთ.10,21*; შედგომად სიკუდილისა (აღსრულებისა G) უსჯულოებით უსჯულოებდეთ S (იუშჯულოოთ G), յետ վախճանի իմոյ անօրինելով անօրինիցէք *IIშჯ.31,29*; რომელთაჲ არა ჯერ-იყო სიკუდილი, որ ոչ էին մահապարտք *ეზეკ.13,19*; მოიწინენ დღენი მამისა ჩემისა სიკუდილისანი, մերձեսցին աւուրք կարեաց հօր իմոյ *დაბ.27,41.*

სიკუდილისა თანამდებ-ი մահապարտ: სიკუდილისა თანამდებ ვარ მე და ქალაქი ესე, մահապարտք եմք ես եւ քաղաքս *ლონგ.191,32-720,15.*

სიკუდილისა მომცემელ-ი մահարեր: *მრთ.A.ი.ოქრ.-უძღ.შვილ.513-686,29.*

სიკუდილისა შემამთხუეველ-ი մահաբեր: სიკუდილისა შემამთხუეველ არიან, մահաբերք են *ფიზ.XVI 5.*

სილაღე ամբարտաւանութիւն. հպարտութիւն. ամբարհաւաճութիւն (სიამაყე, ამპარტავნობა): იქადით სილაღითა თქუენითა, պարծիք յամբարտաւանութեան ձերում *ეპ.იაკ.4,16*; რაჲთამცა სილაღჱ კაცთაჲ დაჴსნა, քակել զամբարտաւանութիւն խոնարհութեամբ *ს.გაბ.-დაჯდ.133,29-199,23;* დაცხრომილ არს სილაღე და სიმდიდრე უღმრთოთაჲ, լռեցին հպարտութիւնք եւ մեծութիւնք ամպարշտաց *ეს.24,8*; ძჳრთა შემთხუევაჲ სილაღისთჳს მოიწევის, ամենայն չարիք յամբարհաւաճութենէ գան *მ.ცხ.366r-419.*

სიმაგრე յոյժ. ամուրք (ძლიერება, ძალა; სიმტკიცე): რაჲ არს სიმეგრჱ მათი და სიმტკიცე? ի՞ւ է յոյժ նոցա եւ կամ զօրութիւն *ივდ.5,3*; განიბნინეს... სიმაგრეთა ჴევნებისათა, ցրուեալք լինէին... յամուրս ձորոցն *ვრდ.88,2.*

სიმალე արագութիւն (სიჩქარე): მალენი ფერჴითა მათითა, ვითარცა ქურციკნი სიმალითა S, թեթեւագոյնք ոտիւք իբրեւ զայծեմունս ի վերայ լերանց արագութեամբ *I ნშტ.12,8.*

სიმამრ-ი աներ: იგი იყო სიმამრი კაჲაფაჲსა, որ էր աներ կայիափայի *ი.18,13*; მოსე მწყსიდა ცხოვართა იოთორ სიმამრისა თჳსისათა O, Մովսէս արածէր զխաշինս Յոթորայ աներոյ իւրոյ *გამ.3,1.*

სიმართლე արդարութիւն. արդար. ուղղութիւն. ստուգութիւն. ճշմարիտ. իրաւունք („ჭეშმარიტება“): აღსრულებად ყოვლისა სიმართლისა, լնուլ զամենայն արդարութիւնս *მთ.3,15;* თავადმან განსაჯოს სოფელი სიმართლით და ერისი სწორფოებით, ինքն դատի զաշխարհս արդարութեամբ եւ զժողովուրդս իւր ուղղութեամբ *ფს.9,9*; საქმენი ჴელთა მისთანი სიმართლე და გაგნებულება არიან Ⴀ, საქმენი ჴელთა მისთანი ჭეშმარიტებაჲ და განკითხვაჲ Ⴂ, գործք ձեռաց նորա արդարութիւն եւ իրաւունք են *ფს.110,7*; შეიყუარეთ სიმართლჱ მსაჯულთა ქუეყანისათა, սիրեցէք զարդարութիւն որք դատիք զերկիր *სიბრძ.სოლ.1,1*; ღირს სიმართლისა თქუმად, պարտ է զարդարն ասել *ფლკტ.151,10-462,22*; ქმნა... სიმართლეჱ წინაშე უფლისა O, արար ուղղութիւն առաջի տեառն *IVმფ.14,3*; სიმართლე, ստուգութիւն *Iკორ.5,8;* სიმართლითა განიკითხე, ճշմարտիւ դատեցար *სიბრძ.სოლ.12,21*; იქმს სიმართლესა, իրաւունս առնէ *I ეზრა 4,39.*

სიმაღლე բարձրութիւն. բարձունք: სივრცე და სიგრძე, სიმაღლე და სიღრმე, լայնութիւն եւ երկայնութիւն եւ բարձրութիւն եւ խորութիւն *ეფეს.3,18*; დამდაბლდა ეზეკია სიმაღლისაგან გულისა მისისა, խոնարհեցաւ Եզեկիա ի բարձրութենէ սրտին իւրոյ *//*

ნშტ.32,26; აღვედ მე სიმაღლესა მთათასა, ելից ի բարձրութիւն լերանց *ეს.37,24*; რომლისაჲ იყო სიმაღლჱ ვითარცა ნაძვსაჲ, որոյ բարձրութիւն իւր բարձրութիւն մայրի *ამოს2,9*; სიმაღლე მათი იყო დიდ, բարձունք էին *ეზეკ.1,18*; აღჰჴედ სიმაღლესა, ելեր ի բարձունս *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგ.167,8-295,5*; აღფრინდე სიმაღლესა მზისთუალისასა, թռուցեալ ել ի բարձունս արեգականն *ფიზ.IX23.*

სიმაშურალე աշխատ լինել (გარჯა, შრომა): სიმაშურალისათვის მისის, յաղագս աշխատ լինելոյ *მცხ.427r-491.*

სიმაძღრე լիութիւն. յագուրդ. յագեցումն: რაითა აღივსო სიმაძღრითა იფქლისაჲთა O, զի լցցին շտեմարանք քո լիութեամբ ցորենոյ *იგ.სოლ.3,10*; სიმაძღრე გინებისა განდიდებისა ჰსუა შენდა O, զյագուրդ անարգանաց ի փառաց արբ եւ դու *ამბ.2,16*; სიმაძღრისა დამახრწეველო, յագեցման խափանիչ *მცხ.81r-92.*

სიმდაბლე խոնարհութիւն. փառապանք. հնազանդութիւն. վարան (მორჩილება, თავმდაბლობა): მოჰხედა სიმდაბლესა ზედა მჴევლისა თჳსისასა DE, հայեցաւ ի խոնարհութիւն աղախնոյ իւրոյ *ლ.1,48*; იხილე სიმდაბლე ჩემი მტერთა ჩემთაგან, տես զխոնարհութիւն իմ ի թշնամեաց իմոց *ფს.1,4*; შეისმინა უფალმან სიმდაბლისა შენისაჲ O, լուաւ տէր տառապանաց քոց *დაბ.16,11*; ნუ მიაქცევ კაცთა სიმდაბლედ, մի՛ դարձուցաներ զմարդ ի տարապանս *ფს.89,3*; განამრავლე ჩემ თანა სიმდაბლჱ O, հնազանդութիւն իմ յաճախեաց ինձ *IIმფ.22,36*; და იყვნეს სიმდაბლესა შინა დიდსა ქალაქსა შინა. էին ի վարանս եւ ի մեծ տարակուսանս *ივდ.7,25.*

სიმდიდრე զմեծութիւն. գանձ. ինչ-ք. ճոխութիւն. ստացուած. հարստութիւն. զօրութիւն. մեծարութիւն („სიდიდე“, სიდიადე, სიუხვე): საცთურმან სიმდიდრისამან შეაშდვის სიტყუაჲ იგი, պատրանք մեծութեան հեղձուցանեն զբանն *მთ.13,22;* რაჲთა აჩუენოს სიმდიდრე იგი დიდებისა თჳსისაჲ, զի յայտնի արասցէ զմեծութիւն փառաց իւրոց *ჰრომ.9,23;* ნუცა იქადინ მდიდარი სიმდიდრითა თჳსითა, մի՛ պարծեսցի մեծատունն ի մեծութիւն իւր *Iმფ.2,10*; არა ითხოვე სიმდიდრე საფასეთაჲ, ոչ խնդրեցեր մեծութիւն ընչից *II ნშტ.1,11*; რომელმან შეაძრწუნის სიმდიდრე ზღჳსაჲ, ո խռովեցուցանէ զմեծութիւն ծովու *ფს.64,8*; სიმდიდრისა (სიდიდისა Ⴂ) მისისაჲ (უფლისაჲ) არა არს დასასრულ, մեծութեան նորա ոչ գոյ չափ *ფს.144,3*; თუალნი მისნი ვერ განძღებიან სიმდიდრითა, ակն նորա ոչ յագի մեծութեամբ *ეკლ.4,8*; კაცსა, რომელსა მოჰსცეს მას ღმერთმან სიმდიდრჱ და ნაყოფი და დიდებაჲ O, այր մի. որում տացէ Աստուած մեծութիւն եւ ինչ եւ փառս *ეკლ.6,2*; სიმდიდრისაგან მცონარნი ნაკლულევან იქმნიან, ի մեծութենէ վատք կարօք լինին *იგ.სოლ.11,16*; უმჯობეს არს სახელი კეთილი, ვიდრე სიმდიდრესა მრავალსა O, լաւ է անուն բարի քան զմեծութիւն բազում *იგ.სოლ.22,1*; სიმდიდრესა მეფეთასა შჭამდე შენ J, զմեծութիւն թագաւորաց կերիցես *ეს.60,16*; ნუცალა იქადის მდიდარი სიმდრიდრითა თჳსითა, մի՛ պարծեսցի մեծն ի մեծութիւն իւր *იერ.9,23*; სიმდიდრე დიდებათა მისთაჲ, ով մեծութիւն փառաց նորա *თომა მოც.17,19-394,20*; სიმდიდრე, գանձ *ეს.30,6*; წარვაგე ჩემი სიმდიდრჱ ბოროტად მეცნიერთა კაცთა თანა, ծախեցի զինչս իմ ի չարարուեստ մարդիկ *ი.მოც.84,5-271,15*; განდიდა მეფე სოლომონ... სიმდიდრითა და სიბრძნითა, մեծացաւ Սողոմոն քան զամենայն թագաւորս ընչիւք եւ իմաստութեամբ *II ნშტ.9,22*; სიმდიდრე, ճոխութիւն *გრ.ანძ.-შობ.299,7-184.* სიმდიდრე, ստացուած *თომა მოც.15,31-391,5*; სიმდიდრე სოფლისაჲ, հարստութիւն աշխարհիս *მცხ.42v-35;* მუნ სიმდიდრე, ხოლო აქა ნაკლულევანება, անդ մեծատուն եւ աստ աղքատ *მ.ცხ.329r-376*; მივსცე ყოველი სიმდიდრე ამის ქალაქისაჲ J, տաց զամենայն զօրութիւնս քաղաքիդ այդորիկ *იერ.20,5;* დიდებაჲ და სიმდიდრჱ... შთააცე მას, զփառս եւ զմեծարութիւն զգեցուցեր նմա *იპ.რომ.-კურთხ.მოს.194,8-195.*

სიმედგრე վատթարութիւն (უვარგისობა): *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ109,3-42,1.*

სიმეწამულე կարմրութիւն (სიწითლე): სიმეწამულე სამოსლისა მისისაჲ ბოსორით გამო J, կարմրութիւն ձորձոց իւրոց ի Բոսորայ *ეს.63,1.*

სიმთვრალე արբենալ, արբեցութիւն: რომელნი ჰსუამთ ღვნოსა სიმთვრალედ O, որ ըմպէք զինի ցարբենալ *იოვ.1,5;* სიმთრვალე, արբեցութիւն *გრ.ანძ.-შობ.294,39-178.*

სიმიაჲთმწერალ-ი նշանագիր (სიმიოგრაფი): იყვნეს იგინი სიმიაჲთმწერალნი, դիպեցան անդ նշանագիրք *რიფს.170,38-97,15.*

სიმკოდვე, სიმკოდოვნე աղկաղկութիւն, աղքատութիւն (სიღარიბე, სიღატაკე): ნუ ჴშირად იკითხავ სიმკოდვესა მისსა, մի՛ հարցաներ զաղկաղկութենէն

მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 372,2-265,12; სიმკოდოვნისაებრ ჩემისა, ըստ աղքատութիւն իմում *I ნშტ.22,14.*

სიმკუდრე մահ (სიკვდილი): სიმკუდრე ჴორცთაჲ, մահ մարմնոյ *მ.ცხ.83r-94.*

სიმპალე նեխումն (სიდამპლე): ნარნყმდებიან შორის სიმპალესა მას დაბუდებულნი მატლნი, սատակին որք ի նեխումսն են որդունքն *მცხ.78r-90.*

სიმრავლე բազմութիւն. բազմամբոխ. ժողովուրդ. յոլովութիւն. բազմակոյտ. ամբոխ. խուժան. մարդիկ. աղխ բազմութեան. յաճախութիւն (სიბევრე; ხალხი, მასა): ერისა სიმრავლჱ ფრიადი, բազմութիւն յոյժ ժողովրդեանն *ლ.6,17*; სიმრავლჱ იფქლისა და ღჳნისაჲ, բազմութիւն ցորենոյ եւ գինւոյ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ და იაკ.24,10-25*; შეუდგა მას სიმრავლჱ იგი ხილვად, գնաց ընդ նոսա եւ բազմութիւնն տեսանել *ფლკტ.133,25-439,4*; აღდგა ყოველი იგი სიმრავლჱ მათი, յարուցեալ ամենայն բազմութիւնն նոցա *ლ.23,1*; სიმრავლითა ერისაჲთა, բազմամբոխ ժողովրդովք *შუშ.V.7*, დადუმნა ყოველი იგი სიმრავლჱ, լռեաց ամենայն ժողովուրդն *საქ.მოც.15,12*; დაშთა ესოდენი ესე სიმრავლე, մնաց եւս յոլովութիւնդ այդ *IIნშტ.31,10*; სიმრავლე ძუალთა მისთა დააშუშუვა O, զբազմակոյտ ոսկերաց նորա ընդարմացոյց *იობ.33,19*; დაინთქა ყოველი იგი სიმრავლე, ընկղմեցան... ամենայն ամբոխն *ფლპ.მოც.7,29-311,10*; სიმრავლე, խուժան *IVმფ.25,11*; სიმრავლე იგი მისდევდა თომას, մարդիկ ընթանային զկնի թովմայի *თომა მოც.17,15-394,15*; ბევრნი სიმრავლენი სალმობათანი, բիւր ինչ աղխս բազմութեան ախտից *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,15-42,13;* სიმრავლე, յաճախութիւն *I ნშტ.22,5.*

სიმრავლჱ აღმურვილი խառնիճաղանջ (შერეული, ნარევი ხალხი): დიდი იგი სიმრავლჱ აღმურვილი დიდისა მის საკჳრველისა ქალაქისა ნინეველთაჲსა, բազմալից եւ զխառնիճաղանջ զնինուէացւոց զզարմանալի եւ զմեծ քաղաքն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,15-30,4.*

სიმრგულე շրջան. շրջանակ. ծիր (წრე, სფერო): სიმრგულესა თჳსსა მიიქცევის სული, ի շրջանս իւր դառնայ հողմ *ეკლ.1,6*; თავადმან სიმრგულე მისი გარე-მოაქციის O, ինքն դարձուցէ զշրջանակս *იობ.37,12;* რომელსა უპყრიეს სიმრგულე ქუეყანისაჲ J, որ ունի զծիր երկրի *ეს.40,22.*

სიმრთელე առողջութիւն (ჯანმრთელობა): *მრთ. S.ი.ოქრ.მარხ და იონ.109,18-42,15*; სიმრთელე ჴორცთა, առողջութիւն մարմնոց *მცხ.85r-96.*

სიმტიერე կնտութիւն (სიმელოტე): სამკაულისა წილ თავისა სიმტიერე მოგიჴდეს O, փոխանակ ոսկի զարդու գլխոյն կնտութիւն *ეს.3,24*; ყოველსა თავსა - სიმტიერჱ O, յամենայն գլուխս կնդութիւն *ეზეკ.7,18.*

სიმტკიცე ամուր. զաւրութիւն. կար. մոյթ. զօդ („ძლიერება“, სიმაგრე, სიძლიერე): დააქცინნა... სიმტკიცენი ასულისა იუდაჲსნი O, քակեաց... զամուրս դստերն Յուդայ *გოდ.იერ.2,2*; ჰყავ სიმტკიცე მისი შეძრწუნებულ, եդիր զամուրս նորա ի դողումն *ფს.88,41*; ყო სიმტკიცითა მკლავისა თჳსისაჲთა DE, ყო ძლიერებაჲ მკლავითა თჳსითა, արար զաւրութիւն բազկաւ իւրով *ლ.1,51*; სიმტკიცე ძალისა ჩემისაჲ, ვითარცა არარაჲ არს არს შენ წინაშე, կար զօրութեան իմոյ որպէս ոչ ինչ է առաջի իմ *ფს.38,6*; დაეცეს სიმტკიცე ეგჳპტისაჲ, կործանեսցին մոյթքն եգիպտացւոց *ეზეკ.30,6;* სიყუარული, რომელ-იგი არს სიმტკიცე სრულებისაჲ, զսէրն. որ է զօդ կատարմանն *კოლ.3,14.*

სიმღერა խաղալ (თამაში): აღდგეს სიმღერად, յարեան ի խաղալ Iკორ.10,7; იწყეს ცხენთა მათ სიმღერად, ვითარცა ჩუეულ იყვნეს ურთიერთას, սկսան ձիք ըստ սովորութիւնն խաղալ ընդ միմեանս *მრთ.A.ანტ.დ.97,6-75,18.*

სიმღერა անառակութիւն. խաղ (თამაში, ხუმრობა): შუენიერად ვიდოდით ნუ სიმღერითა და მთრვალობითა, զգաստացեալք շրջեսցուք մի՛ անառակութեամբք եւ արբեցութեամբք *ჰრომ.13,13*; საშჯელი სიმღერით მიუვლინე მათ O, դատաստան ընդ խաղ արձակեցեր *სიბრძ.სოლ.12,25;* სიმღერით ვქმენით ესე O, մեք ընդ խաղ արարաք *იგ.სოლ.26,19.*

სიმღიერე քոս. մուն (მუნი, ქეცი): სიმღიერე, քոս *ლევ.26,16*; გგუემოს შენ... სიმღიერითა უცხოჲთა და ფხანითა S, հարցէ զքեզ... զայրացեալ քոսով եւ մնով *II შჯ.28,27.*

სიმყრალე ժահահոտութիւն: ძენ სახლსა შინა და ყარნ, რომლისა სიმყრალისაგან ივლტიან, դնի ի տան իւրում եւ հոտեսցի յոյժ յոլոյ ժահահոտութենէն փախչիցէ *მცხ.78r-90.*

სიმშჳდე հեզութիւն („მშჳდობა“): გლოცავ თქუენ სიმშჳდითა მით და სახიერებითა ქრისტესითა, աղաչեմ զձեզ հեզութեամբն եւ հանդարտութեամբն Քրիստոսի *II კორ.10,1;* სუფევდი ჭეშმარიტებისათჳს და სიმშჳდისა და სიმართ-

ლისა Ղ, სუფევდი ჭეშმარიტებისათჳს და მშჳდობისა და სიმართლისა C, թագաւորեա վասն ճշմարտութեան հեզութեան եւ արդարութեան *ფს.44,5.*

სიმცირე նուազութիւն. խոնարհութիւն: სიმცირე დღეთა ჩემთაჲ მითხარ მე, զնուազութիւն աւուրց իմոց ասա ինձ *ფს.101,24*; შორის სიმდიდრესა და სიმცირესა, միջոց մեծութեան եւ խոնարհութեան *გრ.ანძ.-შობ.182-297,29.*

სიმძაფრე բռնութիւն. ծանրութիւն. սաստկութիւն. յորձան. սահանք. բազմութիւն (სიმძლავრე, სიმძიმე, სისასტიკე): ბოლოჲთ კერძოჲ იგი დაირღუეოდა სიმძაფრითა მით, յետին կողմն քակէր ի բռնութենէն *საქ.მოც.27,41*; აღგჳმცირე... სიმძაფრე ესე ჰაერისაჲ ამის მწარისაჲ, թեթեւացո... զծանրութիւն եւ զդառնութիւն օդոյս *სბსტ.137,16-8*; აღიღო იგი სიმძაფრემან ქარისამან O, առ զնոսա սաստկութիւն հողմոյ *დან.2,35*; აღქაფნებოდა წყალი იგი, ვითარცა სიმძაფრჱ ჴევისაჲ O, յորդեաց ջուրն իբրեւ զյորձանս հեղեղաց *ეზეკ.47,5;* ვითარცა სიმძაფრჱ წყლისაჲ O, որպէս սահանք ջրոց *იგ.სოლ.21,1*; გამოჰსცა სიმძაფრჱ მყურისაჲ მდინარემან მან O, բղխեաց գետն բազմութիւն գորտոց *სიბრძ. სოლ.19,10.*

სიმძაფრე სიცხისა տառապանք: რაჲთა აგრილობდეს... სიმძაფრისა მისგან სიცხისა, զովացուցանել զնա ի տառապանաց իւրոց *იონა 4,6.*

სიმძიმე ծանրութիւն. բեռն: სიმძიმჱ და განრყუნილებაჲ სტომაქისაჲ, զծանրութիւն ապականութեան ստամոքսաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ.109,14-42,12*; ურთიერთას სიმძიმე იტჳრთე, զմիմեանց բեռն բարձէք *გალ.6,2*; სიმძიმე კანონთაჲ, ծանրութիւն կարգի *მცხ.103v-113.*

სიმწარე դառնութիւն: პირი... სიმწარითა სავსე არს, բերանք... դառնութեամբ լի են *ჰრომ.3,14;* მშჳდობასა მოიქცა სიმწარე ჩემი O, ի խաղաղութիւն դարձաւ դառնութիւն իմ *ეს.38,17.*

სიმწჳსე մեծութիւն (სიდიდე): ნუ ჰხედავ... ნუცა სიმწჳსესა ჰასაკისა მისისასა O, մի՛ հայիր... եւ մի ի մեծութիւն հասակի դորա *Iმფ.16,7*; სიმწჳსითა ჴორცთაჲთა, մեծութեամբ մարմնոյ *მრთ.S.ბას.კეს.40-თჳს 116,31.*

სიმჴნე քաջութիւն, առաքինութիւն. նահատակութիւն. արութիւն. արիութիւն. արգասաւորութիւն („სათნოება", „ღუაწლი", სიძლიერე, სიმამაცე): გამოიყვანნის კრულნი სიმჴნითა თჳსითა, հանէ զկապեալս քաջութեամբ իւրով *ფს.67,7;* არა მივსცე და არცა სიმჴნე ესე ჩემი გამოქანდაკებულთა O, არა მივსცე არცა სათნოებაჲ ჩემი გამოქანდაკებულთა J, ոչ տաց. եւ ոչ զքաջութիւնս իմ դրօշելոց *ეს.42,8*; ბრძანოს თუ შენმან სიმჴნემან, եթէ հրամայեսցէ ձեր քաջութիւնդ *ანდ.-ანატ.324-35,36*; ყოვლისა სიმჴნისა მჴდომ არიან კერპთა მათ მანქანებანი, ամենայն առաքինութեան ընդդէմ են կռոցն հնարք *ლონგ.189,28-717,13*; რაჲთა შეესუათ სასუმელი სიმჴნისაჲ, զի արբցուք զբաժակ նահատակութեան *რიფს.165,15*; ესრჱთ აღესრულნეს სიმჴნითა B, ესრეთ იღუაწეს ღუაწლი კეთილი და აღესრულნეს A, այսպէս կատարեալք ի նահատակութեան իւրեանց *სბსტ.143,18-7*; შრომაჲ მისი [არს] სიბრძნით და მეცნიერებით და სიმჴნით, վաստակ նորա իմաստութեամբ եւ գիտութեամբ եւ արութեամբ *ეკლ.2,21*; ბრძოლისა სიმჴნესა მას სიტყჳსა მწერალნი და კედელსა მხატვარნიცა აუწყებენ, պատերազմաց արութիւն բազում անգամ եւ նկարիչք. թէ պարտ է. նշանակեն *მრთ.S.ბას.კეს.40-თჳს 115,30*; მედგრისაგან ჴელთა სიმხნესა ითხოვთ, յաչարգասաւորէն ձեռօք զարգասաւորութիւն խնդրէ *სიბრძ.სოლ.13,19;* სიმჴნე და ახოვნება, արիութիւն եւ քաջութիւն *მცხ. 34r-29.*

სიმჴნე քաջալելել (სიძლიერე, სიმამაცე): ცოდვილთაცა სიმჴნჱ ასწავე, մեղաւորաց քաջալելել ուսուցեր *ფკლტ.157,14-470,36.*

სინათლე լուսաւորութիւն: დააბნელა სინათლჱ იგი გულისაჲ, շիջուցանեն զլուսաւորութիւնս մտաց *მრთ.A.კ.იერ.64-10,17.*

სინანული ապաշխարութիւն. զիղջ. շղջումն: ნაყოფი ღირსი სინანულისაჲ, պտուղ արժանի ապաշխարութեան *მთ.3,8*; რომელთა არა უჴმს სინანული, որոց չիցէ պիտոյ ապաշխարութիւն *ლ.15,7*; იყო სინანულ დიდ, եղեւ զիղջ մեծ *IV მფ.3,27*; სინანული, զղջումն *იგ.სოლ.14,15.*

სინანულ-ი զղջանալ. ապաշխարել: მითხრობად სინანულისა და მოქცევად ღმრთისა, պատմեցի զղջանալ եւ դառնալ յԱստուած *საქ.მოც.26,20*; სინანული გჳჴმს, ապաշխարել պարտ է *მცხ.55v-46.*

სინდის-ი յակինթ: რომელი-იგი იმკეებინ სინდისითა O, որ զգեցեալ է յակինթ *ზირ.40,3.*

სინდონ-ი պաստառակալ. սիդոն. խորգ („პალეკარტი", წმინდა ტილო): მიგცნე თქუენ ოცდაათნი სინდონნი და ოცდაათნი შესამოსელნი G, მოგცე

თქუენ ოცდაათი არდაგი და ოცდაათი კუართი S, տաց ծեզ երեսուն պաստառակալ եւ երեսուն պատմուճան հանդերձից *მსჯ.14,12*; მოიღეთ სინდონი და განჰფინეთ, բերէք... սիդոն եւ սփռեցէք *მცხ.53v-44*; სინდონი ერთი ემოსა, რომელ არს პალეკარტი, զգեցեալ էր խորգ ինչ *მცხ.91v-102.*

სინედლე գիջութիւն. խոնաւութիւն. օշարակ („კანახი“, ნოტიობა, სინესტე, სისველე): ყოველნი ბარკალნი შეიგინნენ სინედლითა O, ամենայն երանք ապականեսցին գիջութեամբ *ეზეკ.21,7*; ყოველნი ბარკალნი შეიგინნენ სინედლითა O, ყოველნი ბარკალსხკლნი შეიბილწნენ ნოტიობითა G, ամենայն երանք զարշասցին խոնաւութեամբ *ეზეკ.7,17*; გასუა... სინედლისაგან ბრონეულთა ჩემთასა S, გასუა... კანახი ბრონეულთა ჩემთაჲ O, արբուցից... յօշարակէ նռնենեաց *ქებ8,2.*

სინელე սեռնութիւն (სურნელება): იგივე გემოჲ და იგივე სინელე ჰგიენ [ღვნისაჲ], նոյն համ եւ նոյն սեռնութիւն *ს.გაბ.-მოც.საჴს.101,18.*

სინუქ-ი վերնադուռն (ზემო კარები, დარაბა): რაჲთა მისცნე იგინე საპყრობილესა სინუქისსა და მლკმესა, տացես զնոսա յարգելան ի վերնադռանն *იერ.29,26.*

სიორძილ-ი աճումն (აღორძინება): სიორძილსა მას გუამისასა ჰყოფდით აღსაშჱნებელად თავისა თქუენისა სიყუარულით, զաճումն մարմնոյ գործէ ի շինած անձին իւրոյ սիրով *ეფეს.4,16.*

სიპოხე պարարտութիւն. պարարտ. բարութիւն (ნოყიერება, სიმსუქნე): თანაზიარ... სიპოხისა ზეთისხილისა იქმენ, բաժանորդ... պարարտութեան ձիթենայն *ჰრომ.11,18*; მოგეცინ შენ... სიპოხისაგან ქუეყანისა, տացէ քեզ... ի պարարտութենէ երկրի *დაბ.27,28*; წარვედით, ჭამეთ სიპოხჱ და სუთ სიტკბოებაჲ O, երթայք. կերայք զպարարտութիւն եւ արբէք զքաղցրութիւն *I ეზრა 9,52;* დაემჴუა ტაბლაჲ შენი სავსე სიპოხითა, էջ սեղան քո լի պարարտութեամբ *იობ.36,16*; ცმელითა სიპოხისაჲთა განძღეს სული ჩემი, ի ճարպոյ պարարտութենէ լցցի անձն իմ *ფს.62,6*; აჭამა მათ სიპოხისაგან იფქლისა, կերակրեաց զնոսա ի պարարտութենէ ցորենոյ *ფს.80,17*; ჭამეთ და სუთ სიპოხჱ თქუენი, სიტკბოჲ, կերայք եւ արբէք զպարարտս եւ զքաղցունս *ნეემ.8,10*; იყავ განძლიერებულ ჭამად სიპოხესა მისა ქუეყანისასა, եղիցիս դու զօրաւոր ուտել զբարութիւն երկրին // *ეზრა9,12.*

სირ-ი ճնճղուկ. զայլեամն. հաւ. թռչուն. ծագ. հաւորս (ფრინველი, ჩიტი, ბარტყი): ორი სირი ერთის დანგისაგან იყიდოს, երկու ճնճղուկք դանգի միոջ վաճառին *მთ.10,29*; სირმანცა პოვა სახლი, ճնճղուկ եգիտ իւր տուն *ფს.83,4;* მოყუას [ვიქმენ] სირთა, ընկէր [եղե] զայլեամց *იობ.30,29*; დასაბუდებელად სირთა, ի դադարս զայլամանց *იერ.10,22*; აღდგეს ჴმასა სირისასა O, յարիցեն ի ծայն հաւուն *ეკლ.12,4;* რაჲთა განერე... ვითარცა სირი ირეჭსა, զի ապրեսցիս... իբրեւ զհաւ ի ծուղակաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,9-131,39*; ველისა სირთა დაისწავლნეს ჟამნი მოსლვისა მათისანი, թռչունք վայրի պահեցին զժամանակ մտից իւրեանց *იერ.8,7*; ანუ არა ხუთი სირი განიყიდების ორის დანგის, ոչ ապաքէն հինգ ծագ երկուց դանգաց վաճառի *ლ.12,6*; მომნადირეს მე ვითარცა სირი მტერთა ჩემთა... ცუდად, որսալով որսացան զիս իբրեւ հաւորս թշնամիք իմ... տարապարտուց *გოდ.იერ.3,52.*

სირა սիրա (ჭილობი): თხზავნ სირასა ფურცელთაგან ლერწმისათა, հիւսէր սիրա զտերեւ եղեգան *მცხ.271r-290.*

სირაქლემა զայլեամն. ասիդ: იყოს ეზოჲ იგი საყოფელ სირაქლემთა O, եղիցի հանգրուանն բնակութիւն զայլամանց եւ անապատ մինչեւ յաւիտեան *იერ.49,33*; უკუეთუ მიუდგეს სირაქლემი და იხჳ O, եթէ յղասցի՞ ասիդն եւ նեսայն *იობ.39,13.*

სირბილ-ი ընթացք (გაქცევა): არა დაეხრწევის სირბილსა, ոչ խափանի յընթացիցն *მცხ.201v-214.*

სირბილ-ი ընթանալ. փախչել (გაქცევა): გკლირს... სარბიელსა მას მოღუაწებისასა გამოწულილვით სირბილი, զընթացս ճգնութեանց իմաստութեամբ ընթանալ *მცხ.86v-97*; სირბილსა მას შინა მათსა დაჰვარდა მათგან ერთი ლეღჳ, ի փախչելն նոցա անկաւ ի նոցանէ թուզ մի *მცხ.88r-99.*

სირცხვლ-ი ամաչել: იცის სირცხვლი კერპთა შეურაცხისმყოფელთა მიმართ, գիտէ ամաչել յայնցանէ որ զկուռսն արհամարհէն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 118,19*; უკუეთუ ნანდჳლვე კაცთაგან გურცხუენის, არა უფროჲს-ღა ჯერ-არსა სირცხვლი ღმრთისაგან? եթէ՞ ի մարդկանէ ամաչես ոչ եւս առաւել ամաչել եւ երկնչիլ ի յաստուծոյ պարտիցէ *მცხ.239r-261.*

სირცხვლ-ი ամօթ: იწყო სირცხვლით უკუანაჲსკნელსა ადგილსა დაპყრობად, սկսանիցիս ամօթով զյետին տեղին ունել *ლ.14,9*; სირცხვლმან პირისა ჩემისამან დამფარა მე,

ամօթ երեսաց իմոց ծածկեաց զիս *ფს.43,16*; სირცხვლ მამისა – შვილი უგუნური O, ամօթ հօր՝ որդի անմիտ *იგ.სოლ.19,13*; დაფაროს იგი სირცხვლმან, ծածկեսցէ զնա ամօթ *მიქ.7,10*; ან, არა-მე არსა შენდა სირცხვლ? արդ ո՞չ է քեզ ամօթ *ფლკტ.136,22-443,2.*

სირცხვლეულ-ი ամաչեցեալ. ամօթով. ամօթալից. ամօթալի (დარცხვენილი): ნუ მოიქცევინ მდაბალი სირცხვლეული, մի՛ դարձցի տնանկն ամաչեցեալ *ფს.73,21*; ვიდოდიან სირცხვლეულნი J, գնասցեն ամօթով *ეს.45,16*; წარვიდა სირცხვლეული, գնաց ամօթալից *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს123,3*; სირცხვლეული განმავალ ვარ, ամօթալի ելանելոց եմ *მცხ.52v-44.*

სირცხვლეულ ქმნა / ყოფა ամաչել. յամօթ առնել („შეურაცხ-ყოფა, შერცხვენა): მართლუკუნ იქცენ და სირცხვლეულ იქმნენ, դարձցին յետս եւ ամաչեսցեն *ფს.39,15;* მან სირცხვლეულ ყვნეს ყოველნი მტერნი ჩუენნი C, მან შეურაცხ-ყვნეს მტერნი ჩუენნი L, նա յամօթ արասցէ զթշնամիս մեր *ფს.107,14.*

სისადაგე ուղղութիւն („სიწრფოება“): ჰმსახურეთ მას სისადაგითა და სიმართლითა G, ჰმსახურებდით მას სიწრფოებით და სიმართლით M, պաշտեսցէք զնա ուղղութեամբ եւ արդարութեամբ *ისუ 6.24,14.*

სისრა ձգել (სროლა): სისრად ისრითა და ქვითა დიდ-დიდითა, ձգել նետս եւ քարինս մեծամեծս *// ნშტ.*26,15.

სისრის ყოფა ձգել (სროლა): სისრა-უყო მათ, ձգեսցեն ի նոսա *ფს.63,6.*

სისრულე կատարումն. տիք հասակի. կատարելութիւն: ლოცვაჲ სისრულისათჳს მორწმუნეთაჲსა, աղօթք վասն կատարման հաւատոց *თაენი I ეპ.პეტრ.(8)*; ესრეთ მოიწია სისრულესა სიჭაბუკისასა, այնպէս հասանէր ի տիս հասակի երիտասարդութեան *თ͞ე 55r-59,16;* რომლითა შეუძლონ აღსლვად ღმრთისამიერსა მას სისრულესა, որով կարօղ լինիցին ի վեր ելանել առ աստուածային կատարելութիւն *მცხ.24r-19.*

სისულელე յիմարութիւն: ჯერ-იჩინა ღმერთმან ქადაგებითა მით სისულელისაჲთა ცხოვრება, հաճեցաւ Աստուած յիմարութեամբ քարոզութեանն ապրեցուցանել *Iკორ.1,21.*

სისქე թանձրութիւն („სიზრქე“): ვითარცა სისქე (სიზრქე C) მიწისაჲ განიჰო ქუეყანასა ზედა L, որպէս թանձրութիւն հողոյ զի սփռեալ է ի վերայ երկրի *ფს.140,7.*

სისწრაფე փոյթ (სიჩქარე): სისწრაფითა სამჴრისა წილ თჳსისა შეისხა მოსასხმელი დედაკაცისაჲ მის, ի փութոյն եթող զսանդալ իւր եւ արկ յոտս զմուճակ կնոջն *მცხ.161v-177.*

სისხლ-ი արիւն; պարտք: რამეთუ ჴორცთა და სისხლთა არა გამოგიცხადეს შენ, զի մարմին եւ արիւն ոչ յայտնեաց քեզ *მთ.16,17*; განრცხას... სისხლითა ყურძნისაჲთა სამკაული თჳსი O, լուասցէ... արեամբ խաղողոյ զհանդերձս իւր *დაბ.49,11*; დასაბამი ცხორებისა კაცთაჲ... სისხლი ყურძნისაჲ, սկիզբն ամենայն պիտոյից ի կեանս մարդոյ...արիւն խաղողոյ *ზირ.39,31*; შური ვიძიო სისხლისა ებრაელისა O, խնդրեցից զարիւնն Յեզրայելի *ოსე1,4*; რაჲსა შეჰბღალეთ სისხლითა სამოსელი იგი ყუაოილოვანი? զ՞ի շաղախեցէք զհանդերձն ծաղկեայ արեամբ *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკობ.2-3*; გარდაიჴადე სისხლი იგი შენი, հատուսցես զպարտս (ებრ.) քո *IV მფ.4,7.*

სისხლისა დინებასა ზედა տեռատես: რომელი იყო სისხლისა დინებასა ზედა ათორმეტ წელ, տեռատես երկոտասանամեաց *მთ.9,20.*

სიტკბო քաղցունք: *ნეემ.8,10.*

სიტკბოება, სიტკბოვება քաղցրութիւն. հեշտութիւն: (სიტკბო): იხილე სიტკბოებაჲ და სასტიკებაჲ ღმრთისაჲ, տես զքաղցրութիւն եւ զսաստկութիւն Աստուծոյ *ჰრომ.11,22*; მისწიფე იგი კურთხევასა სიტკბოებისა შენისასა C, ժաման արարեր զնա յօրհնութիւն քաղցրութեան քո *ფს.20,4*; გამოადინებდენ მთანი სიტკბოებასა O, բղխեսցեն լերինք զքաղցրութիւն *ამოს9,13*; სიტკბოება, քաղցրութիւն *მრთ.P.საეკლ.უწყ.1219-647*; სიტკბოვება, հեշտութիւն *მრთ.B.გრ. ანძ.-ნათლისღ.364-194.*

სიტფო ջերմութիւն (სითბო): იქედნჱ სიტფოჲსა მისგან გამოჴდა, իժ մի ի ջերմութենէ ելեալ *საქ.მოც.28,3.*

სიტყბო լայնութիւն (სივრცე): სიტყბოჲ მისი ოც წყრთა, զլայնութիւն ի քսան կանգնոյ *// ნშტ.3,8.*

სიტყუა խօսել. բարբառել. ասել. համարել. համարձակել. խորհել. դողանջել. պատմել. բալ. շշնջել. քրթմնջել („საუბნარება“, „თქუმა“): ეტყოდა მათ, խօսէր ընդ նոսա *მთ.9,18*; რომელი იტყჳს გმობასა, որ խօսի զհայհոյութիւնս *ლ.5,21*; მიეც მონათა შენთა ყოვლითა განცხადებულებითა სიტყუად სიტყჳსა შენისა, տուր ծառայից քոց ամենայն համարձակութեամբ խօսել զբանն քո *საქ.მოც.4,29*; რომელსა-ესე ვიტყჳ, არა უფლისა მიერ ვიტყჳ, զոր խորհիմս. ոչ եթէ ըստ տեառն խօսիմ *IIკორ.11,17*; ეტყოდეს მათ S, ისაუბნარეს მათდამი G, խօսեցան ընդ նոսա *ისუ 6.22,15*; მე არა მეცნიერ ვარ სიტყუად, რამეთუ ყრმა ვარი მე O, խօսել իսկ ոչ գիտեմ. զի մանուկ եմ ես *იერ.1,6*; იწყო სიტყუად ჴელოვანთა მეტყუელთა მათებრ თითითა, սկսաւ խօսել ճարտարապէս մատամբքն *ფლკტ.154,8-466,9*; არა თუ პირისაგან და ბაგეთა მამისა და ძისათა იტყუების, ոչ եթէ ի բերանոյ եւ ի շրթանց Հօր եւ Որդւոյ խօսեալ *მრთ.A.კირ.იერ.-მარტკლ.163-369,21*; ვითარცა სული იგი მისცემდა მათ სიტყუად, Հոգին տայր բարբառել նոցա *საქ.მოც.2,4*; უფალი სიონით იტყოდა, տէր ի Սիօնէ բարբառեցաւ *ამოს 1,1*; იწყო სიტყუად მეფისა მიმართ, բարբառեցաւ առ թագաւորն *ფლკტ.138,14-438,22*; იწყო... სიტყუად სկսաւ... ասել *მთ.4,17*; რამეთუ იტყოდის, ვითარმედ განკრთომილ არს, զի համարէին թէ մոլեգնեալ իցէ *მრ.3,21*; იწყო სიტყუად წინაშე ყოველთა მათ მორწმუნეთა, համարձակեցաւ առաջի ամենայն հաւատացելոցն *ფლპ.მოც.3,7-300,9*; იტყოდა გულსა თჳსსა, խորհէր ի մտի *მრ.5,28*; იტყოდეს ურთიერთას, խորհեցան ընդ միմեանս *საქ.მოც.4,15*; იგინი (ძაღლნი) იტყოდიან პირითა მათითა, նոքա ղօղանջեսցեն բերանովք իւրեանց *ფს.58,8*; სიტყუად თქუენთა მიმართ სახარებასა მას ღმრთისასა, պատմել ձեզ զաւետարանն Աստուծոյ *თეს.2,2*; მივავლინებდ დაგეტყოდე, առաքեալ. բամ *იერ.35,15*; რომელი იტყოდის ცრუსა, որ շշնջեն զանիրաւս *სიბრძ.სოლ.1,8*; იტყჳან შენთჳს, քրթմնջեն զքեզ *იეზ.33,30*; იგი დავიმარხო სიტყუად B, იგი დავიცვა თქუმად G, զայն ըզուշացայց խօսել *რიცხ. 23,12.*

სიტყუა պատգամ. բան. խօսք. բարբառ. զրոյց. համար. ճառ. հաչիւ. առած. համբաւ. հրաման („რიცხჳ", თქმული, მცნება, საუბარი, ამბავი, ბრძანება): შეიწყნარნა სიტყუანი ცხორებისანი მოცემად ჩუენდა, ընկալաւ զպատգամս կենդանիս տալ մեզ *საქ.მოც.7,38*; დაწერნა მოსე ყოველნი ესე სიტყუანი უფლისანი, գրեաց Մովսէս զամենայն զպատգամս տեառն *გამ.24,4*; აღმოთქუნ გულმან ჩემმან სიტყუაჲ კეთილი, բղխեսցէ սիրտ իմ զպատգամս բարիս *ფს.44,2;* ყოვლითა სიტყჳთა, ամենայն բանիւ *მთ.4,4*; ბრძანებაჲ სიტყჳსა უფლისაჲ ისრაჱლისა მიმართ, առած բանի տեառն ի վերայ Իսրայէլի *მალ.1,1;* ჰე, უვის ძჱ-სიტყუაჲ იგი ჭეშმარიტებისაჲ, այո ունի զբանն ճշմարտութեան *თ̃ე551-65,3*; სიტყუაჲცა შენი გამოგაჩინებს შენ, խօսք քո յայտ առնեն զքեզ *მთ.26,73*; არა არიან თქუმულ, არცა სიტყუა ყოველთა, ոչ են բանք եւ ոչ են խօսք *ფს.18,4*; მესმა სიტყუაჲ უფლისაჲ, լուայ զբարբառ տեառն *ეს.6,8*; განეფინა სიტყუაჲ ესე, եւ զրոյց այս *ლ.7,17*; მიუგეს მათ სიტყუაჲ, ետուն նոցա զրոյց *რიცხ.13,27*; მისცენ მისთჳს სიტყუაჲ დღესა მას სასჯელისასა, տացեն համար յաւուրն դատաստանի *მთ12,36*; მომეც მე სიტყუაჲ (რიცხჳ C) სამნოჲსა შენისაჲ, տուր զհամար տնտեսութիւն քո *ლ.16,2*; გუშინდელი იგი სიტყუაჲ თუალსაღა გუამისასა სანთლად იტყოდა, երեկի ճառն վասն ական մարմնոյ *ს.გაბ.-მოც.საჴს.89,5*; [ნუ გრცხუენის] სიტყჳსათჳს, შეყოფისათჳს და გზისა ზიარისა, յաղագս հաշուի. զուօղի եւ ճանապարհորդաց *ზირ.42,2;* სიტყუაჲ, რომელი იხილა ამბაკუმ წინაწარმეტყუელმან, առած զոր ետես Ամբակում մարգարէ *ამბ.1,1*; განითქუა სიტყუაჲ ესე ჰურიათა შორის, եւ համբաւ այս ի հրէից *მთ.28,15*; არარაჲ მესმის მე წარსაწყმედელთა სიტყუათა შენთაგანი, չեմ լսելոց կորստական քում հրամանացդ *დდ.129,7*;

სიტყუაჲ ლალვისაჲ բանակռիւ (დავა, კამათი): *IIტიმ.2,14.*

სიტყუამეცნიერ-ი ճարտարաբան (მჭერმეტყველი): კაცი სიტყუამეცნიერი მოვიდა ეფესოდ, այր ճարտարաբան եկն եհաս յեփեսոս *საქ. მოც.18,24;*

სიტყუათმოყუარე բանասէր (ფილოლოგოსი): სიტყუათმოყუარენი ხართ, ვიცი, და ვითარმედ არა ჭეშმარიტებით ფილოსოფოსნი ხართ, դուք բանասէրք էք գիտեմ եւ ոչ ճշմարիտ իմաստասէրք էք *მ.ცხ.300v-323.*

სიტყუაჴელოვნება ճարտարաբան. ճարտարաբանութիւն (მჭერმეტყველება): სიტყუაჴელოვნება, ճարտարաբան *ზირ.37,23*; არაჲ თუ სიტყუაჴელოვნებითა რასმე გეტყჳ შენ, ոչ ճարտարաբանութեամբ ինչ ասեմ քեզ *ფლკტ.133,16-439,2.*

სიტყჳერ-ი տախտակ („საკითხავი"): დასდვა მას ზედა სიტყჳერი G, დასდვა სამჴართა მათ ზედა საკითხავი იგი O, եդ ի վերայ նորա զտախտակն *ლევ.8,8.*

სიტყჳთ ლალვა բանամարտիկ (დავა, კამათი): *მრთ.A. ანტ.დ.92,13-69,23.*

სიტყჳთ მეცნიერ-ი բանիբուն. ճարտարախօսս („ქადაგი", მჭერმეტყველი): აღადგინნა ღმერთმან ქადაგნი სიტყჳთმეცნიერნი, յարույց

Աստուած քայոզս բանիբունս, ճարտարախօսս *ს.გაბ.-მოც.საკ.93,10-11.*

სიტყვთჳელოვანი բանիբուն (მჭერმეტყველი): სიტყვთჳელოვანი და მეცნიერი წიგნთაჲ და განმმარტებელი (მოინია), բանիբուն եւ զօրաւոր գրովք եւ մտօք եւ բանիբուն մեկնութեամբ *ს.გაბ.მოც.საკ.93,14-15.*

სიტყვსა მიცემა համար տալ: თანამდებთა სიტყვსა მიცემად ცხოვრებისათვს, պարտապանք համար տալոյ ըստ կենացս *ფოკა 340r-493,13.*

სიტყვსგება պատասխանի տալ/առնել, աղերսել, հակառակել, հակառակաբանել, ընդդէմ դառնալ („ცილობა“, პასუხის მიცემა, შესიტყვება): რომელი სიტყუას-უგებ ღმერთსა, որ պատասխանի տաս Աստուծոյ *ჰრომ.9,20*; გგონიეს ვითარმედ თქუენ სიტყუას-გიგებთ, համարեցիք եթէ յողուք անկեալ ինչ ձեզ աղերսիցեմք *IIკორ.12,19*; ვითარ-იგი სიტყუას-მიგებდეს მე ჰურიანი, ի հակառակել Հրէիցն *საქ.მოც.28,19*; იწყო სიტყვს-გებად მისა თევდოსია, սկսաւ հակառակաբանել ընդ նմա Թէոդոսիա *ფლკტ.136,14-442,31*; სიტყუას-უგებდეს ძენი იოსებისნი ისოს S, ეცილნეს ძენი იოსებისნი იისუსა G, ընդդէմ դարձան որդիքն Յովսեփայ Յեսուայ *ისუ 6.17,14.*

სიტყვსგება պատասխանի, պատասխանատուութիւն, պատասխանատրութիւն, հակառակութիւն, աղերս, ատեան, հակառակաբանութիւն „სიტყვს მიგება", პასუხი, პასუხის გაცემა, ცილობა: დაუკვრდებოდა ყოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყვსგებაჲ მისი C, განუკკრდებოდა მათ ყოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყვისმიგებაჲ მისი, զարմանային ընդ պատասխանի նորա *ლ.2,46*; ჩემი სიტყვსგებაჲ... ესე არს, իմ պատասխանի... այս է *Iკორ.9,4*; ისმინეთ ჩემი თქუენდა მიმართ ჩემისა ამის სიტყვსგებისაჲ, լուարուք ինձ այժմ առ ձեզ պատասխանատուութեանս *საქ.მოც.22,1*; მან პოოს სიტყვსგებაჲ, գտցեն պատասխանատրութիւն *სიბრძ.სოლ.6,11*; სიტყვსგებაჲ აღადგინის ყოველმან უკეთურმან O, զհակառակութիւնս յարուցանէ ամենայն չարակամ *იგ.სოლ.17,11*; რაოდენი შექმნა თქუენ შორის სწრაფაჲ, რაოდენი სიტყვსგებაჲ, որչափ ինչ փոյթ գործեաց ի ձեզ, կամ աղերս *IIკორ.7,11*; პირველსა მას სიტყვსგებასა ჩემსა არავინ თანა დამიდგა მე, յառաջնում ատենին ոչ որ ի թիկուն եկաց *IIტიმ.4,16*; სიტყვსგებაჲ, հակառակաբանութիւն *მცხ.374r-430.*

სიტყვსმგებელ-ი հակառակող (მოცილე, მოპაექრე): ვითარცა სიტყვსმგებელი მღდელი O, իբրեւ զքահանայն հակառակօղ *ოვსე 4,4.*

სიტყვსმეცნიერ-ი հռետորական, ճարտարախօս (მჭერმეტყველი): უზეშთაეს არს ყოველთა სიტყვსმეცნიერთა სახელის დებისა, ի վեր են քան զամենայն հռետորական անունսն *ს.გაბ.-მოც.საკ.92,4-5*; შემძლებელ არს ღმერთი, ვითარმცა გამოაჩინნა სიტყვსმეცნიერნი ქადაგად, կարող էր Աստուած դրդել ջատագով քարոզութեանն զճարտարախօսս *ს.გაბ.-მოც.საკ.92,26-27.*

სიტყვსმიგება պատասխանի („სიტყვსგება): განუკკრდებოდა მათ ყოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყვსმიგებაჲ (სიტყვსგებაჲ C) მისი, զարմանային... ընդ պատասխանիս նորա *ლ.2,46.*

სიტყვსმიგება պատասխանի առնել, վիճել (პასუხის მიცემა, პაექრობა): უნდა სიტყვსმიგებად ერისა მის, պատասխանի առնել ամբոխին საქ.მოც.19,33; რაჲთა შეგიძლონ შენ სიტყვსამიგებად, զի կարասցեն վիճել ընդ քեզ *ფოკა340r-493,28.*

სიტყვსმიცემა համար տալ, դաշինս դնել, ուխտել (პასუხისგება, ანგარიშგება): რაჲ არს უქმისათვს სიტყვსა სიტყვსმიცემაჲ, զի՞նչ է բանն որ ասէ ամենայն դապարկ բանի համարս տալոց էք *მცხ.275v-295;* სიტყუაჲ მიმიცემიეს თავისა ჩემისადა, դաշինս եդի անձին *მცხ.279v-300;* სიტყუაჲ მიმიცემიეს ქრისტესდა, ուխտեցի քրիստոսի *მცხ.309v-336.*

სიტყვსმოგება պատասխանի տալ (პასუხის მიცემა): არაჲ მოუგეს მას სიტყუაჲ O, նմա պատասխանի ոչ ետուն. *IVმფ.18,36*; მომიგე მე სიტყუაჲ O, տուր ինձ պատասխանի *მიქ.6,3. +-*

სიტყვსმოგება պատասխանի (პასუხი): არა აქუს სიტყვსმოგებაჲ ღმერთსა ამას შენსა, ոչ ունի տալ պատասխանի աստուածդ քո *ფლკტ.134,19-446,12.*

სიტყვსმოქმედ-ი ճայտար (პოეტი): ვითარცა-იგი ვინმე თქუენგანნი სიტყვსმოქმედნი იტყვან, որպէս եւ ոմանք ի ձերոց ճարտարաց ասացին *საქ.მოც.17,28.*

სიტყვსყოფა հակառակել, հաշխ լինել (ცილობა, კამათი, ანგარიშგება): სიბრძნისმოყუარეთა სიტყუა-ყვეს, փիլիսոփայից հակառակէին ընդ նմա *საქ.მოც.17,18*;

მაშინღა სიტყუაჲ-იყოს, յայնժամ հաշիւք լինիցին *Iკორ.16,3.*

სიუან-ი սիւան (ებრაელთა მესამე თვე, ივნისი): მოქცევად მისა ქუეყანად იუდაჲსა მეათესა სიუანისასა J, դարձուցանել յերկիրն Յուդայ ի տասներորդում սիւան ամսոյ *ბარ.1,8.*

სიუდბე ծոյլ (სიზარმაცე): ოდეს მესმის სიუდბე ძმისაჲ, მძულს იგი, մինչ լսեմ ծոյլ գոլ զեղբայրն ատեմ զնա *მცხ.106v-116.*

სიფართოე, სიფართე լայնութիւն (სიგანე): სიფართოჱ იგი ბჭისაჲ, զլայնութիւն դրանն *ეზეკ.41,2*; სიფართოე, երկայնութիւն *ეზეკ.40,11.*

სიფიცხე, სიფიცხლე խստութիւն. անզգութիւն. խստաշունչ. խիստ. ցրտութիւն („გულფიცხელობა", სიმკაცრე, სისასტიკე): ნუ მოიხილავ სიფიცხესა ზედა ამის ერისასა G, ნუ მიხედავ სიფიცხლესა ამის ერისასა S, մի՛ հայիր ի խստութիւն ժողովրդեանդ այդորիկ *IIშჯ.9,27*; უჩუენე ერსა შენსა სიფიცხლე შენი, ցուցեր ժողովրդեան քում խստութիւն *ფს.59,5*; რომელი ესვიდეს სიფიცხლესა გულისა თჳსისასა O, որ յուսացեալ է ի յանզգութիւն սրտի *იგ.სოლ.28,26*; სიფიცხლისა მისგან ჰაერთა ზამთრისათა, ըստ խստաշունչ օդոյն ձմերայնոյն *ნრს.73,8*; ხედავა... სიფიცხლესა გულისა მისისასა? տեսանես՞... խիստ սրտի *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.32-33*; განყინებულნი ძრწოდეს სიფიცხისა მისგან ზამთრისაჲსა O, սարսռացեալք դողային վասն ցրտութեան ձմերանոյն *Iეზრა 9,6;* განიშორეთ სიფიცხლე ეგე გულითა თქუენთაჲ S, წინადაიცჳთეთ გულფიცხელობაჲ თქუენი G, թլփատեցէք զխստասիրտութիւն իւրեանց *ზირ.16,11.*

სიფრთხილე զգաստութիւն (სიფხიზლე): სთროდა მთრვალობითა მით სიფრთხილისაჲთა, արբեալ են սոքա զարբեցութիւն զգաստութեան *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტჳლ.188,32-379,4.*

სიქადული պարծանք (სიამაყე, სიამპარტავნე): ყოველივე სიქადული ესევითარი ბოროტ არს, ամենայն ինչ այնպիսի պարծանք չարութիւն են *ეპ.იაკ.4,16*; ვფუცავ თქუენსა სიქადულსა, ի պարծանս ձեր երդնում *Iკორ.15,31*; სიქადული ძალისა მათისაჲ შენ ხარ, պարծանք զօրութեանց մերոյ դու ես *ფს.88,18*; გჳრგჳნ სიქადულის სიბრძნჱ, պսակ պարծանաց ծերութիւն *იგ.სოლ.16,31*; სიქადული შვილთა მამანი მათნი O, պարծանք որդւոց՝ հարք իւրեանց *იგ.სოლ.17,6*; გრცხუენოდენ სიქადულისაგან თქუენისა J, յամօթ լերուք ի պարծանաց ձերոց *იერ.12,13*; სიქადული ჩემი შენ ხარ, պարծանք իմ դու ես *იერ.17,14*; მცირედ ჟამ იყო სიქადული ესე ჩემი, առ սակաւ ժամս եղեն պարծանքս իմ *ანდ.-ამატ.319-33,31.*

სიქადულ-ი պարծել. պարծենալ (ამპარტავნება): ჩემდა ნუ იყოფინ სიქადულ, ինձ քաւ լիցի պարծել *გალ.6,14;* გამოვიდა მტარვალთ-მთავარი იგი სიქადულით, ելեալ դահճապետն պարծելով *რიფს.177,1-111,5*; რომელნი-იგი სიქადულით ჰგონებდეს წინადაცუეთილებითა განმართლებასა, որք պարծեցեալք կարծէին թլփատութեամբն արդարանալ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.30-31.*

სიქალწულე, სიქალწულება կուսութիւն: სიქალწულითგან თჳსით, ի կուսութենէ իւրմէ ლ.2,36; ნუ მისცემ მარგალიტსა ამას სიქალწულისასა დატკეპნად ღორთა, մի [տար] զկուսութեան մարգարիտ հաւատոց մերոց *რიფს.164,40-82,20*; სიქალწულება O, կուսութիւն *იერ.3,4.*

სიღოდა անառակութիւն. պղծութիւն. շռայլութիւն. երաժիշտ. երգ („ლირწნება", უწესობა, სიბილწე): სიღოდა (ლირწნება Q), անառակութիւն *გალ.5,21*; სიღოდათა იქმოდეს, պղծութիւնս առնէին *მცხ.399v-454*; გამოუცხადა თავი თჳსი წმიდასა და მისთა მათ სიღოდათა და საცთურთა მრავალთხზულებაჲ, յայտնեաց զանձն իւր ծերոյն եւ զամենայն շռայլութիւն եւ զխարէութիւնս իւր *მცხ.401r-455*; ნუ ლაღობითა სიღოდისაჲთა, մի՝ խափաներ զերաժիշտս *ზირ.35,5*; მიართუმიდეს... ესაია სიღოდასა, Էսայի երգէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.230,31-140,277.*

სიღრმე խորք. խորութիւն. խորի. խորինք. խոյխորատ. անդունդ. հիւթ („უყი"): გამოეძიებს და სიღრმესაცა ღმრთისასა, քննէ եւ զխորս Աստուծոյ *Iკორ.2,10*; დავინთქ მე სიღრმესა უფსკრულთასა C, დავინთქ მე უყსა უფსკრულისასა L, ընկլայ ես ի խորս անդնդոց *ფს.68,2*; დაგამკჳდრო შენ სიღრმესა ქუეყანისასა O, բնակեցուցից զքեզ ի խորս երկրի *ეზ.26,20;* უკუეთუ შთაჴდენ თუალთაგან ჩემთა სიღრმესა ზღჳსასა, եթէ ընկեցին յաչաց իմոց ի խորս ծովու *ამოს.9,3*; განჴმენ ყოველნი სიღრმენი მდინარეთანი O, ցամաքեսցին ամենայն խորք գետոց *ზაქ.10,11*; სივრცე და სიგრძე, სიმაღლე და სიღრმე, լայնութիւն եւ երկայնութիւն եւ բարձրութիւն եւ խորութիւն *ეფეს.3,18*; სიღრმჱ ღრმისაჲ ვინ-მე პოვოს-იგი? O, զխորութիւն խոյոց ո՞վ կարասցէ գիտել *ეკლ.7,25*; ცოდვანი, რომელნი

დამტკიცებულ არიან სიღრმესა გუამისასა, զմեղս հաստատեալ ի խորւոջ *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.124,1-251*; გამოაცხადნის სიღრმენი დაფარულნი O, ինքն յայտնէ զխորհինս եւ զգաղտնիս *დან.2,22*; დავსცნე სიღრმესა ლოდნი მისნი O, կործանեցից ի խորխորատ զվէմս նորա *მიქ.1,6*; სიღრმე, անդունդ *მრთ.S.კ.იერ.გამოჩ.ჯუარ.242,36*; რამეთუ არა იყო სიღრმჱ მინისაჲ, առ ի չգոյէ հիւթոյ *ლ.8,6.*

სიყმილ-ი սով. սովամահ (შიმშილი): იყვნენ სიყმილნი და ნყუედანი C, եղիցին սովք եւ սրածութինք *მთ.24,7*; იყო სიყმილი ძლიერი მას სოფელსა, եղեւ սով սաստիկ յաշխարհին յայնմիկ *ლ.15,14*; მახჳლი და სიყმილი ჩუენ არა ვიხილოთ J, զսուր եւ զսով ոչ տեսցուք *იერ.5,12*; გამოვავლინო სიყმილი ქუეყანასა ზედა O, առաքեցից սով յերկիր *ამოს.8,11;* სიყმილსა მჴნე და სავსებასა არა დაჴსნილ, ի սովի նահատակեալ եւ ի լիութեան չյուլացեալ *ს.გაბ.-მოც.საკ.100,42-101,1*; მე აქა სიყმილითა წარვწყმდები, ես աստ սովամահ կորնչիմ *ლ.15,17.*

სიყრმე մանկութիւն, տղայութիւն (ყრმობა, ბავშობა): დამიმარხავს სიყრმით ჩემითგან, պահեցի ի մանկութանէ իմմէ *მთ.19,20*; სწავლულ [ხართ] სიყრმითგან ვიდრე სიბერედმდე J, խրատեալք ի մանկութենէ մինչեւ ցծերութիւն *ეს.46,3*; სიყრმე, տղայութիւն *ზირ.42,9*; სიყრმით ჩემითგან ქრისტეანე ვარი მე, ի տղայութիւնն լեալ էի քրիստոնեայ *იზტ.120,4.*

სიყუარულ-ი սէր. սիրողութիւն. սիրուն: განჴმეს სიყუარული, ցամաքեսցի զսէր *მთ.24,12;* სიყუარულითა შენითა ვყავ ნებაჲ შენი J, առ սէր քո արարի զկամս քո *ეს.48,14*; აღმადგინა მე სიყუარულითა მისითა, յարոյց զիս սիրողութեամբ իւրով *ფკლტ.150,13-461,11;* ამათ ორთასავე უფროჲს არს სიყუარული სიბრძნისაჲ O, քան զերկուսին՝ սիրումն հանճարոյ *ზირ.40,20.*

სიყუარულ-ი սիրել (სიყვარული): ჟამი არს სიყუარულისაჲ და ჟამი სიძულილისაჲ O, ժամանակ սիրելոյ եւ ժամանակ ատելոյ *ეკლ.3,8.*

სიყვთლე դալուկ: მოვავლინო თქუენ ზედა... სიყვთლე B, հաստատեցից ի վերայ ձեր... դալուկն *ლ.26,16.*

სიშავე սեւութիւն: რაჲთურთით სიშავჱ არა არს მის თანა, ամենեւին սեւութիւն ի նմա ոչ գոյ *ფიზ.VI, 7.*

სიშლუვე ճեղութիւն (სიმელოტე): კეთრი აღყუავებადი არს სიმტიერესა მისსა შინა ანუ სიშლუვესა მისსა შინა G, բորոտութիւն թաքուցեալ ի կնտութեան նորա կամ ի ճեղութեան *ლევ.13,42.*

სიშორე լեռաւորութիւն. երկայնութիւն: ესევითარსა სიშორესა გზისასა სამგზის ოდენ ჭამა, յայսպիսի հեռաւորութեան ճանապարհին երեք անգամ ճաշակեաց ծերն *მ.ცხ.128v-146.* სიშორე გზისა, երկայնութիւն ճանապարհի *მცხ.233r-255.*

სიჩქურე/-ი շաղփաղփութիւն. շաղփաղանք. փասքուս. խաբէլութիւն (სისულელე, მოტყუება): უჩნდეს მათ წინაშე ვითარცა სიჩქურე სიტყუანი მათნი C, უჩნდეს მათ სიტყუანი მათნი ვითარცა სიჩქურისანი მათ წინაშე DE, երեւեցան առաջի նոցա շաղփաղփութիւն բանքն նոցա եւ չհաւատացին նոցա *ლ.24,11*; გამოიცადე თჳსი იგი სიჩქურე და სიცოფჱ, რამეთუ ესავ ჯუარცუმულსა მას, յայտ արարեր զքոյին շաղփաղանս բարբանջանաց ընդ խաչեալն հայելով *ფოკა341r-494,36*; ასწავებენ... არა ხოლო უქმობასა, რამედ სიჩქურესა და გამოწულილვასა, ուսանին... ոչ միայն դատարկք. այլ եւ փասքուսք եւ հետաքրիրք *Iტიმ.5,13;* გეტყჳ შენ დალათუ არა ნეფსით ჴელოვნებათა ჩემთა სიჩქურსა, տատմեմ քեզ. այլ ոչ կամաւ իմով զարուեստ խաբէութեանց իմոց *მ.ცხ.401v-456.*

სიჩქურება ընդունայն կարծել (უაზრო, უსარგებლო): სიტყუად სიჩქურებისა შემერაცხნეს სწავლანი სიწმიდისანი, զամենայն բանս զրոց ընդունայն կարծէի *მცხ.421v-473.*

სიჩჩო, სიჩჩოება փափկութիւն. տղայութիւն. գրգութիւն (სიჩვილე, სირბილე): სიჩჩო, փափկութիւն *იეზ.17,9;* სიჩჩოება, փափկութիւն *ბას.კეს.მარხ.53v-255*; სიჩჩოჲთგან ჩემით ვარი მე ქრისტეანე, եւ ի տղայութեանն էի հաւատացեալ ի Քրիստոս *იზტ.120,1*; სიჩჩოება G, գրգութիւն *IIშჯ.28,56.*

სიჩჩვლე տղայութիւն. կակուղ (სირბილე): სიჩჩვლე, տղայութիւն *იეზ.16,43;* სიჩჩვლჱ იგი ყოვლისა მის ბუნებისაჲ სახედ ლოდისა გარდაიქცა, կակուղ բնութիւն ջրոցն ըստ նմանութեան քարանց յեղափոխեցաւ *მრთ.S.ბას.კეს. 40-თვს 119,20.*

სიცბილე մոլութիւն. մոլորութիւն. անիրաւութիւն („უცნება", მცდარობა; გაბრაზება): სიცბილად მიგაქცევენ შენ, ի մոլութիւն դարձուցանեն *საქ.მოც.26,24;* არა მიხედნა ამაოებასა, არცა სიცბილსა ტყუილისასა Ⴂ, არა მიხედნა მან ცუდსა, არცა უცნებასა ტყუილისასა Ⴀ, ոչ հայեցաւ նա ի նանրութիւն եւ ոչ ի մոլութիւն սուտ *ფს.39,5*; სიცბილი მისი

დაყუდენი! մոլորութիւն նորա սուզեսցի *განხ.ი.201,12-87,19.* სიმრავლითგან სიცრუვეთა შენთა განმრავლდა სიცბილი O, ի բազմութենէ անիրաւութեանց քոց յաճախեալ մոլորութիւն *ოვსე9,7.*

სიცბილ-ი մոլել (გაბრაზება): უმეტესადღა ვცბოდე მათ ზედა, առաւել եւս մոլեալ ի վերայ նոցա *საქ.მოც.26,11.*

სიცივე ցուրտ: შევიდა სამაროანსა... სიცივისათჳს, եմուտ ի գերեզմանս... յաղագս ցրտին *მცხ.306r-332.*

სიცილ-ი ծաղր. կատականք. կատակութիւն: (დაცინვა, მხიარულება): სიცილი თქუენი გლოვად გარდაიქეცინ, ծաղր ձեր ի սուգ դարձցի *ეპ.იაკ.4,9;* სიცილი იგი მათი ფუფუნება არს ცოდვის, ծանր նոցա զբաղմամբ մեղաց||ծաղր նոցա գրգռութիւն մեղաց *ზირ.27,14*; სიცილი და ყუედრებაჲ ბასრობისაჲ ამპარტავანთაჲ არს, կատականք եւ նախատինք ամբարտաւանից *ზირ.27,31*; განირყუნენ ბომონნი სიცილისანი, ապականեսցին բագինք կատակութեան *ამოს.7,9*; კადნიერებაჲ და სიცილი მსგავს არიან ცეცხლისა, რომელი ედებინ ლერწმოანსა, համարձակութիւն եւ ծաղր նման են հրոյ որ արկանին յեղէգանս *მცხ.264v-283.*

სიცილ-ი ծիծաղել. ծպտել (მხიარულება; დაცინვა): ჟამი ტირილისაჲ და ჟამი სიცილისაჲ, ժամանակ լալոյ եւ ժամանակ ծիծաղելոյ *ეკლ.3,4*; სიცილით იქმნ უგუნური ბოროტსა O, ծիծաղելով գործէ անզգամ զչար *იგ.სოლ.10,23*; სიცილი, ժպտել ზირ.13,14; სიცილით ეტყოდა, ժպտելով ասէր *მცხ.177v-196.*

სიცონილ-ი վատութիւն. դանդաղելի (სიზარმაცე): სიცონილითა დამდაბლდენ სართულნი O, ի վատութեան խոնարհեսցին հեծանածգութիւնք *ეკლ.10,18*; იგივე მიწერად თქუენდა ჩემდა არა სიცონილ არს, զնոյն գրել առ ձեզ ինձ ոչ դանդաղելի է *ფლპ.3,1.*

სიცოფე յիմարութիւն. յիմար (სისულელე, სიგიჟე; სულელი): სიბრძნჱ ამის სოფლისაჲ სიცოფე არს წინაშე ღმრთისა, իմաստութիւն աշխարհիս այսորիկ յիմարութիւն է առաջի Աստուծոյ *Iკორ.3,19*; რომელმან დაიფაროს სიცოფჱ თჳსი O, որ թագուցանէ զյիմարութիւն իւր *ზირ.20,33*; სიცოფისათა მათ და უსწავლელთა გამოძიებათა განეშორე, ի յիմար եւ յանխրատ խնդրոց հրաժարեա *IIტიმ.2,23.*

სიცოცხლე առողջութիւն. ողջութիւն. ողջմտութիւն. կեանք. փրկութիւն („ცხორება“, ჯანმრთელობა, ხსნა, გადარჩენა): მოსცა მას სიცოცხლჱ ესე წინაშე თქუენ ყოველთასა, ետուն դմա զառողջութիւնս զայս յանդիման ձեր ամենեցուն საქ.მოც.3,16; სიცოცხლჱ და სახე-კეთილობაჲ უმჯობჱს არს ყოვლისა კეთილისა ოქროჲსა, առողջութիւն եւ առոգութիւն լաւ է քան զամենայն ոսկի *ზირ.30,15*; რაოდენ დავშურებით ჩუენ თავისა შენისა სიცოცხლისათჳს, որչափ աշխատեմք մեզոյն իսկ վասն ողջութեան մերոյ *ფილაკტ.157,7-470,25.* სიცოცხლისა მის მოძღურებასა არა თავს იდებენ, ողջութեան վարդապետութեանն ոչ անսայցեն *IIტიმ.4,3*; არა დაუტევებდეს ძალსა სიცოცხლისასა ქუეყანასა G, არა დაუტევიან ძალი ცხორებისაჲ ისრაჱლსა შორის S, ոչ թողուին դադար կենաց Իսրայելի *მსჯ.6,4;* სიცოცხლე, փրկութիւն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს122,21.*

სიცოცხლე կեալ (არსებობა): ზრუნავს... სიცოცხლესა თჳსსა, հոգայ... զկեալն իւր *მცხ.39r-33.*

სიცრუე, სიცრუვე անիրաւութիւն. ստութիւն. ապիրատութիւն. սուտ. նանրութիւն. ցոփութիւն. խարէութիւն („უშჯულოება“, „ზაკუვა“): მოიგო დაბაჲ სასყიდლისაგან სიცრუისა, ստացաւ գեղ ի վարձուց անիրաւութեան *საქ.მოც.1,18*; არა არს უფლისა ღმრთისა ჩუენისა თანა სიცრუე, არცა თუალთაღება, არცა მიღება ქრთამისა, ոչ գոյ տեառն Աստուծոյ անիրաւութիւն եւ ոչ երեսաց աչառել եւ ոչ առնուլ կաշառս *IIნშტ.19,7*; სიცრუვე (ზაკუვა C) არა არს მის თანა, անիրաւութիւն ոչ գոյ ի նմա *ი.7,18*; არა იპოვა ჩემ თანა სიცრუვე L, არა იპოვოს ჩემ თანა უშჯულოებაჲ C, ոչ գտաւ յիս անիրաւութիւն *ფს.16,3*; სიცრუესა ჴელნი თქუენნი ნივთებენ, զանիրաւութիւն ձեռք ձեր նիւթեն *ფს.57,3*; ნუ სთესავ ურნატთა მათ სიცრუვისათა O, մի՛ սերմաներ... յակօս անիրաւութեան ზირ.7,3; რად გიყუარს ამაოებაჲ და ეძებთ სიცრუვესა? ընդէ՞ր սիրէք զնանրութիւն եւ խնդրէք զստութիւն *ფს.4,3*; სიცრუვე არს პირსა მათსა, ստութիւն ի բերանս նոցա *ეზეკ.33,31*; მოიძულე სიცრუვჱ, ատեցեր զստութիւն *ფლკტ.141,25-449,34*; სიცრუვესა მაღლად ზრახვიდეს, զապիրատութիւն ի բարձունս խօսեցան *ფს.72,8*; რომელნი იტყჳან სიცრუვესა, որք խօսին սուտ *ფს.5,7*; სიცრუვე, նանրութիւն *იერ.28,15*; იხილა სიცრუვე მისი უწესომან იუდა, ետես զցոփութիւն նորա ուխտադրուժն Յուդա *იერ.3,7*; სიცრუვე, խարէութիւն *ეს.44,20.*

სიცრუ(ვ)ით ի տարապարտուց: *ფს.118,78*; ի նանիր *ფს.68,5.*

სიცხე տօթ. խորշակ. ջերմ. ջերմութիւն. տապ („ხორშაკი“, „სიტფო“, პაპანაქება): შევიწუებოდე სიცხითა დღისაჲთა O, զցերեկ այրեալ լինէի ի տօթոյ *დაბ.31,40*; არა-მე სიცხჱ განაქარვისა ცუარმან? ո՞չ ապաքէն զտօթ զովացուցանէ ցօղ *ზირ.18,16*; განბნეულ არიან იგინი სიცხესა ქუეშჱ დღისასა, ընկեալ կան ի տօթի տունջեան *ბარ.2,25*; რაჟამს სამხრით ქრინ, სთქჳთ, ვითარმედ სიცხე (ხორშაკი C) იყოს, յորժամ հարաւ շնչել, ասէք թէ խորշակ լինի *ლ.12,55*; სიცხემან დააცხო თავსა მისსა, յընթանալ խորշակին եւ գալ հասանել ի վերայ գլխոյ նորա *ივდ.8,3*; განერა სიცხისაგან შვილი გონიერი, ապրեցաւ ի խորշակէ որդի իմաստուն *იგ.სოლ.10,5*; დაუტევა იგი სიცხემან, եթող զնա ջերմն *მთ.8,15*; მეყსეულად სიცხისა მისგან აღესრულა A, მეუნქუესვე სიტფოჲსა მისგან აღესრულა B, իսկոյն լուծաւ ի ջերմութենէն *ხბსტ.138,9-3*; სიცხისაგან მისისა დამძიმდის, ի տապոյ նորա ծանրացեալք *სიბრძ.სოლ.2,4*; არა არს, ვინ დაეფაროს სიცხესა მისსა, ոչ ոք իցէ որ թաքիցէ ի տապոյ նորա *ფს.18,7*.

სიცხისა ჟამ-ი տօթաժամ: *IIმფ.4,5*.

სიცხე ջերմանալ („მჴურვალება“): იდვა სიცხითა C, დავრდომილ იყო მჴურვალებითა, դնէր ջերմացեալ *მრ.1,30*.

სიძე փեսայ. այր (სიძე; ქმარი): ვიდრე სიძე მათ თანა არს, մինչ փեսայն ընդ նոսա իցէ *მთ.9,15*; ვითარცა სიძესა დამადგა მე გჳრგჳნი J, իբրեւ փեսայի եդ ինձ պսակ *ეს.61,10*; ვითარცაიგი მიიქცის სძალი სიძისა O, զոր օրինակ դառնայցէ հարսն առ այր իւր *IIმფ.17,3*.

სიძება ամուսնանալ. կին առնել („შერთვა ცოლისა“, ქმრობა): შევედ ცოლისა ძმის შენისა და ესიძე მას O, մուտ առ կին եղբօր քո. եւ ամուսնասցիս ընդ նմա *დაბ.38,8*; ესიძენ მას ძმაჲ მისი ცოლსა მას მისსა ზედა C, შეირთოს ცოლი მისი ძმამან მისმან DE, արասցէ զկին նորա եղբայր իւր *მთ.22,24*.

სიძვა պոռնկել. պոռնկեցուցանել. շնալ („განსიძვა“, „განმეძვება“, „თანა შემკჳდრება, გარყვნილება): რომელი ისიძჳდეს, თჳსთა მიმართ ჴორცთა ცოდავს, որ պոռնկին յիւր մարմինն մեղանչէ *Iკორ.6,18*; ისიძვა თამარ, სძალმან შენმან, պոռնկեցաւ նու քո թամար *დაბ.38,24*; ისიძვიდეს (განსიძვეს G) შემდგომად ღმერთთა უცხოთა O, պոռնկեցան զհետ աստուածոց օտարաց *მსჯ.2,17*; შენ ისიძვე მწყემსთა თანა მრავალთა J, դու պոռնկեցար ընդ հովուիս բազումս *იერ.3,1*; სიძვით ისიძვიდეს ქუეყანაჲ, պոռնկելով պոռնկեսցի երկիր *ოვსე 1,2;* ცოლი შენი ქალაქსა შინა ისიძვიდეს O, կին քո ի քաղաքիդ պոռնկեսցի *ამოს7,17*; არცა ვისიძვიდეთ გემოჲსხილვითა, մի զճաշակելիս պոռնկեցուսցուք *გრ.ანძ.-შობ.294,33--148*; ისიძვეს შეშითა და ქვითა, շնային ընդ փայտի եւ ընդ քարի ფიზ.XXXI, 17; ნუ ისიძავ, մի՛ շնայցես *მცხ.225v-245*. არა შეაგინო ასული შენი სიძვად B, არა შეაგინო ასული შენი განმეძვებად G, մի՛ պղծիցես զդուստր քո պոռնկեցուցանելով զնա *ლევ.19,29*; თუ ვინმე შეიპყრას მამაკაცი ქმრის ცოლისა თანა სიძვასა S, უკუეთუ იპოოს კაცი დედაკაცსა თანამემკჳდრებულსა ქმრისასა S, եթէ գտցի այր շնացեալ ընդ առնակնոջ *IIშჯ.22,22*.

სიძვა պոռնկութիւն. շնութիւն („მეძვობა“, გარყვნილება): ჩუენ სიძვისაგან არა შობილ ვართ C, մեք ի պոռնկութենէ չեմք ծնեալ *ი.8,41*; სიძვისათჳს კაცად-კაცადსა თჳსი ცოლი ესუნ, վասն պոռնկութեան իւրաքանչիւր ոք զիւր կին կալցի *Iკორ.7,2*; მიდგომილ არს სიძვით, յղի է ի պոռնկութենէ *დაბ.38,24*; სიძვა B, მეძვობა G, պոռնկութիւն *ლევ.21,9*; განამრავლენ სიძვანი შენნი მათ თანა, բազմացուցեր զպոռնկութիւնս քո առ նոսա *ეს.57,9;* სასყიდლისაგან სიძვისა შეიკრიბა O, ի կայինաց պոռնկութեան ժողովեաց *მიქ.1,7*; მოიყვანე თავისა შენისა დედაკაცი სიძვისაჲ, առ դու քեզ կին պոռնկութեան ժողովեաց *მიქ.1,7*; მოიყვანე თავისა შენისა დედაკაცი სიძვისაჲ, առ դու քեզ կին պոռնկութեան *ოვსე 1,2*; სიძვა, շնութիւն *ფიზ.V,29*.

სიძლიერე ծանրութիւն („სიმძაფრე“): დააყუდე და დააცხრვე სიძლიერჱ ესე და სიმწარჱ ქართაჲ B, აღგჳმცირე... სიმძაფრე ესე ჰაერისაჲ ამის მწარისაჲ A, թեթեւացո զծանրութիւն եւ զդառնութիւն օդոյս *ხბსტ.137,16-8*.

სიძნელე ամուր-ք. խստութիւն. դժուարութիւն (სიმაგრე, სიფიცხე, გაჭირვება): ესევდ სიძნელესა შენსა, յուսացեալ էիր յամուրս քո *იერ.48,7*; იპყრა კარიოთი და სიძნელენი მისნი შეიცვნა J, առաւ Կարիովթ եւ ըմբռնեցան ամուրք նորա *იერ.48,41*; მეუფებს კაცი ორგული სიძნელისაგან ერისა, թագաւորեցուցանէ զայր կեղծաւոր վասն խստութեան ժողովրդեան *იობ.34,30*; სიძნელისა მისისაგან განცჳბრდი, ապշեցայ ընդ դժուարութիւն *მარკ.248r-191,8*.

სიძობა փեսայութիւն (სიძეობა): დადგა მას დედამან მისმან [გჳრგჳნი] დღესა სიძობისა მისისასა O, պսակեաց զնա մայր իւր յաւուր փեսայութեան իւրոյ *ქება3,11.*

სიძუელე հնութիւն (სიძველე): განიძარცუავს... და სიძუელჱ შეჭირებითა მით იწროებისაჲთა განიყარის, մերկանան զհնութիւնն իւրեանց նեղութեամբ *მრთ.S.კირ.იერ.იერ.-ნათლისღ.86,27-36,6.*

სიძულილი ատել (საძულელ ყოფა", შეძულება, მოძულება): ჟამი არს სიყუარულისაჲ და ჟამი სიძულილისაჲ O, ժամանակ սիրելոյ եւ ժամանակ ատելոյ *ეკლ.3,8*; ჴელ-გეწიფების სიძულილი და სიყუარული A, ჴელთა შინა თქუენთა არს, ვითარმცა საყუარელ იყვენით ანუ საძულელ B, ի ձեր ձեռս է սիրելն եւ ատելն *სბსტ.127,20-10.*

სიძულილ-ი ատելութիւն („საძულელი", სიძულვილი): სიძულილით ამაოდ მომიძულეს მე, ատելութիւն զոր ի նանիր ատեցին զիս *ფს.24,19*; სიტყუთა სიძულილისაჲთა მომიცვეს მე L, სიტყუთა საძულელითა მომიძულეს მე C, բանիւք ատելութեան պաշարեցին զիս *ფს.108,3.*

სიწმიდე սրբութիւն. մաքուր. կորբան. անբծութիւն. մաքրապէս („უბრალოება", „საფასე", უბიწოება, სიწმინდე): ნუ მისცემთ სიწმიდესა ძაღლთა, մի՛ տայք զսրբութիւն շանց *მთ.7,6*; არა გჳჩინნა ჩუენ ღმერთმან არა-წმიდებად, არამედ სიწმიდედ, ոչ կոչեաց զմեզ Աստուած ի պղծութիւն այլ ի սրբութիւն *Iთეს.4,7*; დავიბანენ სიწმიდითა ჴელნი ჩემნი C, დავიბანნე უბრალოებით ჴელნი ჩემნი L, լուացայց սրբութեամբ զձեռն իմ *ფს.25,6*; სიწმიდესა იმარხავენ, զսրբութիւն պահէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,11-130,4*; არს იგი სამკაულ სულისა და უმეტჱსისა მისთჳს მბრკინვალებისა და სიწმიდისა, յաղագս լինելոյ զարդ յանձին եւ վասն բազմաճառագայթ եւ մաքուր *ეპ.კჳპრ.,ალჳს.227,21-35*; არა ჯერ არს ესე დადებად სიწმიდესა D, არა ღირს ესე დადებად საფასეთა C, ընդունել զայդ ի կորբանն *მთ.27,6*; სიწმიდე, անբծութիւն *ფს.17,21;* შეირთო ცოლი და ესხნეს შვილნი სიწმიდით, ստացաւ իւր կին որդիս մաքրապէս *დდ.126,24.*

სიწმიდით ზრდილ-ი սրբասնեալ (კარგად გაზრდილი): სიწმიდით ზრდილისა მის რიფსიმჱთურთ და სხჳთ მოყუსებითურთ, սրբասնելովն Հռիփսիմեաւ հանդերձ եւ այլ ընկերօքն իւրեանց *რიფს.164,3-81,4.*

სიწრფელე ուղղութիւն (სისწორე): ფერჴნი ჩემნი დადგეს სიწრფელესა, ոտն իմ կացցէ յուղղութեան *ფს.25,12*; იხილე სიწრფელე C, տես զուղղութիւն *ფს.36,37.*

სიწრფოება ուղղութիւն. միամտութիւն. պարզամտութիւն. անմեղութիւն („სისადაგე", „წარმართებულება", „სიწრფელე", „განგებულება"; სისწორე, სიწრფოება, ერთგულება, სიწრფოება, გულწრფელობა): ჰმსახურებდით მას სიწრფოებით და სიმართლით S, ჰმსახურეთ მას სისადაგითა და სიმართლითა G, պաշտեցէք զնա ուղղութեամբ եւ արդարութեամբ *ისუ 6.24,14*; ვითხოვდით მისგან გზასა სიწრფოებისასა ჩუენთჳს O, խնդրել ի նմանէ ճանապարհ ուղղութեան մեզ *IIეზრა8,21*; სიწრფოებითა გულისაჲთა, ուղղութեամբ սրտի *IIIმფ.3,6*; განსაჯოს... ერი სიწრფოებით, դատի... զժողովուրդ իւր ուղղութեամբ *ფს.9,9*; თუალთა ჩემთა იხილედ სიწრფოებაჲ L, თუალთა ჩემთა იხილონ წარმართებულებაჲ C, աչք իմ տեսցեն զուղղութիւն *ფს.16,2*; ფერჴ(ნ)ი ჩემ(ნ)ი დადგა სიწრფოებით სიწრფელესა L, ոտն իմ կացցէ յուղղութեան *ფს.25,12*; განიკითხავს ერსა თჳსსა სიწრფოებით, դատի զժողովուրդս իւր ուղղութեան *ფს.25,12*; განიკითხავს ერსა თჳსსა სიწრფოებით, դատի զժողովուրս իւր ուղղութեամբ *ფს.95,10*; შექმნულ არიან ჭეშმარიტებით და სიწრფოებით (განგებულებით C), արարեալ են ճշմարտութեամբ եւ ուղղութեամբ *ფს.110,8*; სიწრფოებაჲ გულისაჲ, ուղղութիւն ոգւոյ *სიბრძ.სოლ.9,3*; განრყუნნეს გონებანი თქუენნი სიწრფოებისაგან ქრისტეს მიმართ, ապականեսցին միտք ձեր ի միամտութենէն որ ի Քրիստոս *IIკორ.11,3*; რომელი ვიდოდის სიწრფოებით, ვალს იგი სასოებით, որ գնայ միամտութեամբ գնայ յուսով *იგ.სოლ.10,9*; სიწრფოება, պարզամտութիւն *გრ.ანძ.-შობ.298,3-182*; შეყუარებულ იყვნეს ფრიად სამნი ესე სათნოებანი: უპოვარებაჲ და სიწრფოებაჲ დამარხვაჲ, տայլէին երեքին այսոքիկ առաքինութիւնք՝ անընչութիւն. անմեղութիւն եւ պահք *მცხ.22v-18.*

სიჭაბუკე, სიჭაპუკე մանկութիւն. երիտասարդութիւն. առոյգութիւն (ახალგაზრდობა): ესე ყოველი ვყავ სიჭაბუკით ჩემითგან, զայդ ամենայն արարի ի մանկութենէ իմմէ *მრ.10,20*; სიჭაბუკითგან ჩემით ვზრდი მათ O, ի մանկութենէ իմմէ սնուցի *იობ.31,18*; იხარებდ,

ჭაპუკო, სიჭაპუკესა შენსა O, ուրախ լեր. երիտասարդ. ի մանկութեան քում *ეკლ.11,9*; განახლდეს, ვითარცა ორბისა სიჭაბუკჱ შენი, նորոգեսցի որպէս արծւոյ մանկութիւն քո *ფს.102,5;* მოკუედინ სიჭაბუკესა სული მათი, մեռցի յերիտասարդութեան անձն նոցա *იობ.36,14;* სიწაბუკისა აღყუავილებულნი, յառոյգութիւն ծաղկեալ *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.124,23-252.*

სიჭაპუკისა մանկական. երիտասարդական (ახალგაზრდული, ჭაბუკური): შეეჭუდა დღეთათჳს სიჭაპუკისა ჟამისათა, զանգիտեալ ի մանկական տիոցն *აჭმ.107,16*; სიჭაპუკისა მათ გულისთქუმათა ევლტოდი, յերիտասարդական ցանկութեանց փախիր *IIტიმ.2,22.*

სიჭრელე խայտուց: უკუეთუ ცვალოს... ვეფხმან სიჭრელე თჳსი J, եթէ փոխիցէ... ինձ զխայտուցս իւր *იერ.13,23.*

სიხარული ուրախութիւն. խնդութիւն. խրախորութիւն. ցնծութիւն. բարեկենդանութիւն. ընթրիք („სიხარული“, მხიარულება; ლხინი, ნვეულება): განიხარეს სიხარულითა დიდითა, խնդացին յոյժ ուրախութիւն մեծ *მთ.2,10*; სიხარული იგი თქუენი ვერვინ მიგიღოს თქუენგან C, զուրախութիւն ձեր ոչ ոք հանիցէ ի ձէնջ *ი.16,22;* შეიმოსა სამოსელი სიხარულისა მისისაჲ O, զգեցաւ զհանդերձ ուրախութեան իւրոյ *ივდ.10,3*; მოელოს სიხარული და მხიარულებაჲ სავენაჴეთაგან, բարձցի ուրախութիւն եւ ցնծութիւն յայգեաց *ეს.16,10*; ყვეს სიხარული და მხიარულებაჲ J, արարին ուրախութիւն եւ ցնծութիւն *ეს.22,13;* გარდაიქეცინ გლოვაჲ თქუენი სიხარულად, դարձցի սուգն յուրախութիւն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.155,11-274,9*; სიხარულითა დიდითა მირბიოდეს, խնդութեամբ բազմաւ ընթանային *მთ.28,8*; სიხარულით შეიწყნარიან სიტყუაჲ იგი, խնդութեամբ ընդունին զբանն *ლ.8,13*; მაშინ აღივსო სიხარულითა პირი ჩუენი, լցան բերանք մեր խնդութեամբ *ფს.125,2*; გარდავაქციო გლოვაჲ მათი სიხარულად, դարձուցից զսուգ նոցա ի խնդութիւն *იერ.31,13*; შეიწყნარე იგი შენდად სიხარულით, ընկալ դու զնա ի քեզ խնդութեամբ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,38-41,19*; დარეჰ მეფემან ყო სიხარული დიდი, թագաւորն Դարեհ արար խրախութիւն մեծ *Iეზრა3,1*; სიხარულო ჩემო Ղ, სახარულო ჩემო Շ, ցնծութիւն իմ *ფს.31,7*; რომელნი სთესვიდეს ცრემლით, მათ სიხარულით მოიმკონ, որք վարէին արտասուօք` ցնծութեամբ հնձեսցեն *ფს.125,5;* არა მიუწოდა სიხარულსა თჳსსა, ոչ կոչեցաւ ի նմանէ ի յընթրիսն *ფლპ.მოც.8,5-312,10.*

სიხარულ-ი խնդալ. ցնծալ. ուրախ լինել. ողջ լինել: სიხარულითა არა განუღო კარი, ի խնդալոյն ոչ եբաց զդուռնն *საქ.მოც.12,14*; ჯერ-იყო უფროჲსად სიხარული და მხიარულებაჲ, պարտ եւ պատշաճ էր խնդալ եւ ուրախ լինել *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.160,16-282,27*; ჰკრთებოდა სიხარულით ყრმაჲ ესე, խաղաց ցնծալով մանուկս *ლ.1,44;* ღირდა ჩემდა სიხარული, արժանիդ իցէ ինձ ուրախ լինել *IIკორ.2,3*; გიხაროდენ, ողջ լերուք *IIკორ.13,11.*

სიხელე մոլի յիմարութիւն (სიგიჟე): იცნობდა მარკოზს სალოსსა სიხელისათჳს მისისა, ճանաչէր զՄարկոս յաղագս մոլի յիմարութեան նորա *მცხ.209r-225.*

სიხენეშე անզգամութիւն. չարաւ. խենէշ. խենէշութիւն (უგვანობა, უსაქციელობა): შური სიხენეშისაჲ დაუბნელებს კეთილსა O, չարակնութիւն անզգամութեան շլացուցանէ զբարիս *სიბრძნ.სოლ.4,12*; აღვიდოდის სიხენეშჱ მისი O, ելցէ չարաւ նորա *იოვ.2,20*; უკუეთუ მიხილნენ ჩუენ უბანელითა ჴელითა მჭამელად ანუ თუ შეურაცხითა მოსილად, იტყჳან: აჰა, სიხენეშე და ბაყლანობაჲ, թէ տեսանեն զմեզ անլուա ուտելով. եւ կամ անարգ զգեստիւք եւ բոկս գոլ ասեն՝ ահա խենեշք եւ ախտաժէտք *მ.ცხ.22r-17*; განგიცხადა შენ სიხენეშჱ ჩემი და სიმყრალჱ, այլ յայտնեաց քեզ զտգեղն խենէշութեան *მ.ცხ.140v-158*; განევლტოდეს... უძლებებასა მისსა და სიხენეშესა, զերծան... ի... գարշութենէ *მ.ცხ.419v-471.*

სიხუესტე յանդգնութիւն („სილაღე“, სითამამე): ძოვდა იგი სიხუესტითა თჳსითა O, ძოვდა სილაღითა თჳსითა B, որսայր յանդգնութեամբ իւրով զքաղաքս կործանէր *ეზეკ.19,7.*

სიჴელოვნე հնարագիտութիւն (ოსტატობა, მოხერხებულობა): არა პატივ-ვსცემთ... სიჴელოვნესა მზარაულთასა, մի. պատուեսցուք... զխոհարարացն հնարագիտութիւն *გრ.ანძ.შობ.295,1-178.*

სიჴმელე ցամաքութիւն. երաշտութիւն (სიმშრალე, გვალვა): იყავნ სიჴმელე საწმისსა ზედა მხოლოსა G, եղիցի միւսանգամ զամաքութիւն ի վերայ զգաթուն միայնոյ *მსჯ.6,39*; ტაბლათა მათ ზედა იყო სართული საფარველად წჳმისა და სიჴმელისა O, յարկ առ ի ծածկել յանձրեւոյ եւ յերաշտութենէ *ეზეკ.40,43.*

სიჴშირე რტოთა անտառախիտ (ხშირტოტებიანი): სიჴშირე რტოთა მისთაჲ განავლინა J, զանտառախիտս իւր արձակեաց *ეზეკ.31,4.*

სიჴშო խոյագոյն; նիւթ (სისქე, მატერია): შეიმოსა სიჴშოჲთა წუერისაჲთა, կատարեալ մօրուօք խորագունիւք *თე 552-59,18;* ჴორცნი მისნი მოიხუნა სიჴშოჲსაგან, ինիւթոյն առնելով զմարմինն *გრ.ანძ.შობ.297,23-182.*

სიჯერკულე յոռութիւն, ժանտութիւն (სიცუდე, უვარგისობა): სიჯერკულჱ ეგონოს-ვე, կարծեն թէ յոռութիւն ինչ իցէ *ფიზ.VI,60;* სიჯერკულე, ժանտութիւն *იერ.24,2.*

სიჳავე վատթարութիւն (სიცუდე, უვარგისობა): არავინ წარილოს იგი სიჳავისაგან (სამოსელი), ոչ որ առցէ զնա սակս վատթարութեան *მ.ცხ.166r-183.*

სიჳამე քաղցրութիւն. համ (გემო, სიტკბო): იყო სიჳამე მისი ვითარცა გემოჲ გამორჩეულისა ზეთისაჲ G, էր քաղցրութիւն նորա իբրեւ զխորիսխ իւղոյ *რიცხ.11,8*; ესევითარი სიჳამე და გემოჲ პურისაჲ არა მიხილავს, այսպէս համ հացի եւ ջրոյ ոչ ճաշակեցի *მცხ.360v-413.*

სკამ-ი աթոռ: (აქ: ტახტი): დაწვებინ იგი სკამთა ზედა, եւ ննջէր յաթոռի նստեալ *მცხ.208r-225.*

სკიტე սկիտէ (მონასტერი): მოოჴრდა სკიტე, աւերեցաւ սկիտէ *მცხ.68v-80.*

სკიტელ-ი սկիտացի (მონაზონი): ესმა მისთჳს ძმათა სკიტელთა და მოვიდეს ხილვად მის, լուան զնմանէ եղբարք սկիտացիք. եկին ի տեսանել զնա *მცხ.72v-84.*

სკიჭ-ი, შკიჭ-ი չամիչ. չամչեղէն (ჩამიჩი, ქიშმიში): ჴჳმირი ერთი სკიჭი, ორასი ლელჳს კუერი (მოილო) O, կայթ մի չամիչ եւ պաղատիտս երկերիւր *Iმფ.25,18*; ყურძენი ახალი და შკიჭი არა ჭამოს G, զխաղող նոր եւ զչամիչ մի կերիցէ *რიცხ.6,3*; უყუარს ცნობილი სკიჭისაჲ O, սիրէին կտապս չամչեղէնս *ოსე 3,1.*

სკორე աղբ. աղբեւք. ապաւառ („ფუშნიერი“, ნაკელი): ვიდრემდე მოუთოჴნო მაგას და სკორე დაუდვა, մինչեւ շուրջ զդովաւ բրեցից եւ արկից աղբ *ლ.13,8*; სკორითა აღივსო თავი მისი O, աղբով ելից զգլուխն իւր *ესთ.14,2*; სკორეთა ზედა ჯდა, յաղբի նստելով *მცხ.37v-31*; ვითარცა სკორჱ შორის გზასა O, իբրեւ աղբ զճանապարհաւ *ეს.5,25*; არა... შეჭამონ სკორე თჳსი და შესუან ფსელი თჳსი O, մի՛... ուտիցեն զաղբ եւ ըմպիցեն զմէզս իւրեանց *ეს.36,12*; მიგეც შენ ფუნაჲ ზროხათაჲ სკორისა წილ კაცობრივისა, ետու քեզ քակոր արջառոյ փոխանակ աղբոյն մարդոյ *ეზეკ.4,15*; სკორეთაგან აღამაღლნის დავრდომილნი, յարուցանէ զաղքատն յաղբեւաց *Iმფ.2,8*; բարձր առնէ զտառապեալս յաղբեւաց *ფს.112,7*; სკორე მისი დაწუნა ესენი ცეცხლითა G, ფუშნიერი მისი დაწუეს ცეცხლითა O, զապաւառ այրեաց հրով *ლევ.8,17.*

სკორვილ-ი լի: არს მუნ სკორვილი ქრთილად თესული მსთოდ O, լի գարւով մօտ է առ իս *IIმფ.14,30.*

სკუდვა იხ. დასკუდვილი.

სკულ-ი կնճիռն. հանգոյց (ნასკვი): განჴსენ სკული გულისა შენისაჲ O, լոյծ զկնճիռն անիրաւութեան *ეს.58,6;* განჴსენით სკული უშჯულოებისაჲ, լուծէք զամենայն հանգոյց անիրաւութեան *ბას.კეს.-მარხ.51v-251.*

სლვა գնալ. զհետ գնալ. երթալ. զհետ երթալ. շրջել. զգնալ. գալ. վարել. մտանել. խաղալ. զեռալ („წარმოსლვა“, „მისლვა“, „ქცევა“): ვიდოდა ზღუასა ზედა, գնալով ի վերայ ծովուն *მრ.6,48*; ვიდეს ორნივე G, წარმოვიდეს მიერ ორნივე S, գնացին երկոքին *რუთ.1.19*; ვიდრე ვიდა ძმისწული შენი? O յո՞ գնաց եղբօրորդին քո *ქება6,17*; გზასა სიმართლისასა ვალ O, ի ճանապարհս արդարութեան գնամ *იგ.სოლ.8,20*; აღდეგ და ვიდოდე, յոտն կաց եւ գնա *მიქ.2,10*; არა იცის, ვიდრე ვალს, ոչ գիտէ յո երթայ *Iეპ.ი.2,11*; სლვად შემდგომად ღმერთთა სხუათა G, მისლვად კუალსა მათსა S, երթալ զհետ աստուածոց *მსჯ.2,19*; ვიდოდით ნათელსა უფლისასა J, երթիցուք է լոյս տեառն *ეს.2,5*; ვიდოდა სლვით და ტიროდა J, երթալով երթայր եւ լայր *იერ.41,6*; აღდეგ და ვიდოდე, արի եւ շրջեաց *მთ.9,5*; რომელთა ჰნებავს სამოსლითა სლვაჲ, որ կամին պատմուճանօք շրջել *ლ.20,46*; აღიღე ცხედარი შენი და ვიდოდე DE, იქცეოდე C, առ զմահիճս քո եւ շրջեաց *ი.5,13*; გურიტსა მარტოდ სლვაჲ უყუარს, տատրակն ի զատ սիրէ շրջել *ფიზ.XXXII 19*; ვიდოდა იგი, վգնայր Յիսուս *მთ.4,18*; სამღდელოს შინა ვითარ ვიდოდა C, ვითარცა იქცეოდა ტაძარსა მას შინა DE, մինչ դեռ ի տաճարի անդ վգնայր *მრ.11,27*; რაჲსა საქმედ ვლენან ესენი, უფალო? զի՞նչ գան գործել *ზაქ.1,20*; უგუნურად ვლენან, անզգամութեամբ վարին *ბაბ.46,22-153,11;* რომელნი ვლენან მიერ, որ մտանեն ընդ նա *მთ.7,13*; გუსურის წყლისა მისთჳს, რომელი ვალს ცხოვრებად, տատագիմք ջրոյն խաղացելոյ ի կեանսն *მსკ.51,5;* რაჲ ვალს მას შინა? ո՞ր զեռայ ի նոսա *ფს.68,35.*

სლვა գնացք. ընթացք. վարք. ասպատակ: გესმა თქუენ სლვაჲ ჩემი ოდესმე ჰურიაებასა შინა, լուեալ իսկ է ձեր զիմ գնացսն որ երբեմն ի Հրէութեան անդ *გალ.1,13*; უფლისა მიერ სლვაჲ კაცისაჲ წარემართოს, ի տեառնէ ուղիղն գնացք առն *ფს.36,23*; სლვაჲ უგუნურთაჲ ბოროტ არს O, գնացք անմտաց չարութիւն *იგ.სოლ.14,24*; გაჰმართენით გზანი თქუენნი და სლვანი თქუენნი, ուղիղ արարէք զճանապարհս ձեր եւ զգնացս *იერ.7,3*; აერთა სლვაჲ ხარ, օդականաց ընթացք *განხ.ი.200,22-86,22*; სლვაჲ თქუენი წარმართთა შორის გაქუნდინ კეთილი, զվարս ձեր ի մէջ հեթանոսաց պարկեշտս ցուցանել *I პეტრე 2,12*; ზღუასა ზედა სლვაჲ შენი, ասպատակ քո ի վերայ ծովու *ამბ.3,8*; სლვათაებრ მისთა მიაგოს მათ, ըստ գնացից նորա հատուցէ նմա *ოვსე 12,2*;

სლვა უკუანა զտետ գնալ („შედგომა"): ვიდოდა უკუანა ავიმელეხისსა G, შეუდგეს აბიმელექს S, գնացին զհետ Աբիմելեքայ *მსჯ.9,49.*

სლვა შემდგომად զհետ երթալ („შედგომა"): ვიდოდე შემდგომად მათსა G, შეუდეგ მათ M, երթիցես զհետ նոցա *რუთ.2,9.*

სმენა լսել. անսալ. ունկն դնել. հնազանդել. ունկնդիր լինել. չարախօս կալ. չարախօսել. լսել տալ. լու լինել. հնազանդ լինել. մատնել. գուժել. ոսոխ լինել. լսելի առնել. հնչեցուցանել. լուր լինել. միտ դնել. յեռալ. ամբաստանել („რჩოლა", „შესმენა", „ყურადღება", „შენამება"): ვითარცა ესმა ესე ჰეროდე მეფესა, իբրեւ լուաւ արքայ Յերովդէս *მთ.2,3*; ჴსნილად ისმენდა მისსა DE, ნადიერად ერჩდა მას C, քաղցրութեամբ լսէր նմա *მრ.6,20*; სმენით თუ ისმინოთ ჴმისა ჩემისაჲ, եթէ լսելով լուիցէք ձայնի իմում *გამ.19,5*; ისმინე, ყურადიღე, լուր. ունկն դիր *რიცხ.23,18*; ისმინე ლოცვისა ჩემისაჲ L, შეგესმინ ლოცვისა ჩემისა C, լուր աղօթից իմոց *ფს.4,2*; უკუეთუ სმენით ისმინოთ ჩემი, եթէ լսելով լուիցէք ինձ *იერ.17,24*; ისმინა ჩემი, լուաւ ինձ *იონა 2,3*; არა ისმინნა მეფემან... სიტყუანი O, ոչ անսաց արքայ... բանիցն *მსჯ.11,28;* არა ისმინეს ჩემი, ոչ անսացին ինձ *იერ.13,11*; ისმენდეს მისსა ვიდრე ამის სიტყჳსამდეს, ունկն դնէին նմա մինչեւ զայս բան *საქ.მოც.22,22*; ისმინე ჩუენი, ունկն դիր մեզ *დაბ.23,6*; სიტყუათა ჩემთა ისმინე C, სიტყუანი ჩემნი ყურადიხუენ L, բանից իմոց ունկն դիր *ფს.5,2*; ისმინოს თქუენი, հնազանդեսցի ձեզ *ლ.17,6*; რომელთა არა ისმინეს ბრძანებაჲ შენი, որ ոչ հնազանդեցան հրամանի քում *დან.3,12*; ისმინეთ ჴმისა ჩემისა ყოლადვე S, ერჩდით ჴმასა ჩემსა ყოველთაებრ G, ունկնդիր եղէք բարբառոյ իմոյ ըստ ամենայնի *ისუ 6.22,2*; მოაკლდენ, რომელნი ასმენდეს სულსა ჩემსა, պակասեսցին որ չարախօս կային զանձնէ իմմէ *ფს.70,13;* მასმენდეს მე, რამეთუ ვსდევდ სიმართლესა, չերախօսէին զինէն. զի ես երթայ զհետ արդարութեան *ფს.37,21*; ყრუთა ასმენს, խլից լսել տայ *მრ.7,37*; ესმა, რამეთუ სახლსა შინა არს DE, լու եղեւ եթէ ի տան է *მრ.2,1*; არა ყოველთა ისმინეს სახარებისაჲ მის, ոչ ամենեքին հնազանդեցան աւետարանին *ჰრომ.10,16*; სიყუარულისა ჩემისა წილ მასმენდეს მე, փոխանակ սիրոյ իմոյ մատնէին զիս *ფს.108,4*; ჴმაჲ ბაგეთაგან ისმა ტირილისა და ვედრებისაჲ, ձայն ի շրթանց գուժեաց լալոյ եւ պաղատանաց *იერ.3,21*; ჴმაჲ ჰრამაჲთ ისმა, ձայն գուժեաց ի Յրամայ *მთ.2,18;* არა მე ვასმენ მართალსა მას, ոչ ոսոխ լինելով արդարոյն *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 268,9-374,8*; მასმინე მე გალობაჲ, լսելի արա ինձ զցնծութիւն *ფს.50,10*; ასმინა ბანაკსა მას ასურთასა ჟღერად ეტლთაჲ, հնչեցոյց ի բանակն Ասորւոց շաչիւն կառաց *IVმფ.7,6*; თუ ესმეს მეფესა მას, եթէ լուր լիցի այդ թագաւորին *ლონგ.191,32-720,15*; ისმინე, გლოცავ, միտ դիր. աղաչեմ *მრთ.Dს.გაბ.მოც.საჴს.377,1-62,32*; ისმენდეს სარკუმლით, յեռաւ ընդ պատուհանն *თ̃ე 558-70,22*; დალათუ ესმეს ესე, եթէ լուր լիցի այդ *მთ.28,14*; რასა ესენი გასმენენ (შეგწამებენ DE) შენ, զինչ դոքա ամբաստանեն զքէն *მთ.26,62.*

სმენილ-ი լուեալ: სმენილ იყო ეგე ჩემდა, լուեալ է իմ *ოსკ.11,10*;

არასმენა ստունգանել: გეტყოდე თქუენ და არა ისმინეთ ჩემი, խօսեցայ եւ ստունգանեցէք *ეს.65,12.*

სმენა լուր ունկնդրութիւն. հնազանդութիւն. համբաւ. լսելութիւն (მოსმენა; ამბავი, ყურისგდება): გინებაჲ იგი მათი სმენად საწყინელ (არნ), բամբասանք նոցա լուր ձանձիր *ზირ.27,16*; გუესმა სმენაჲ მათი J, լուաք զլուր նոցա იერ.6,24; უფალო, მესმა სმენაჲ შენი, տէր. զլուր քո լուայ *ამბ.3,1;* სადა სმენისა ჟამი იყოს O, ուր ունկնդրութիւն է *ზირ.35,6*; ისწაონ სმენაჲ, ուսցին զհնազանդութիւն *ეს.29,24*; ნუ გეშინინ სმენისა მისისაგან, რომელი ისმის ქუეყანასა მაგას J մի՛ երկնչիք ի համբաւուց զոր լսիցէք յերկրին *იერ.51,46*; არა იყო ჴმა, არცალა სმენა, ոչ գոյր ձայն եւ ոչ լսելութիւն *მრთ.D.ი.ოქრ.პეტრე და ელია 373,22-267,16.*

სმნიერ-ი երեմեան (სამი წლისა): თანა-წარიბა მან ზუარაკი ერთი სმნიერი O, եւ... երեմենեաւ զուարակաւ *1მფ.1,24*; დიაკეული ერთი სმნიერი, երինջ երեմեան *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,25-132,65.*

სმოდეულ-ი երեքսրահեան (სამსართულიანი): ვითარცა-იგი სუეტები ეზოსა მის გარეშჱსანი განწესებულად პირისპირ ვითარცა სმოდეულად, դէմ ընդ դէմ կարգեալ երեքսրահեան *იეზ.42,3.*

სმუნვილ-ი երեքկին (მესამე): ენამან სმუნვილმან მრავალნი შეარყინნა და დევნულ ქმნნა იგინი O, լեզու երեքկին զբազումս սասանեաց եւ փոփոխեաց զնոսա *ზირ.28,16.*

სნება հիւանդութիւն (სნეულება): მრავალჟამეული სნება, բազմաժամանակեայ հիւանդութիւն *მცხ.49r-40.*

სნეულ-ი հիւանդ. հիւանդոտ. ախտաժէտ („უძლური, ავადმყოფი“): მოართუმიდეს მას ყოველსა სნეულებსა, մատուցին առ նա զամենայն հիւանդ *მთ.4,24*; გიხილეთ სნეული C, გიხილეთ შენ უძლური DE, տեսաք զքեզ հիւանդ *მთ.25,39*; არა იყო ნათესავსა მათსა სნეულ, ոչ գոյր յազգի նոցա հիւանդ *ფს.104,37*; სნეული რაჲმე დაგიტევე შენ ცხედარსა ზედა, ո՞չ հիւանդ թողի զքեզ ի մահիճս քո *ფლპ.მოც.3,21-301,6*; სნეულთა მკურნალი, հիւանդաց բժիշկ *მარკ.250v-198,20*; უკუეთუ შემოსწიროთ მკელობელი გინა სნეული, եթէ մատուցանիցէք զկաղն կամ զհիւանդոտն *მალ.1,8*; არიან თქუენ შორის ფრიად უძლურ და სნეულ, են ի ձեզ բազում հիւանդք եւ ախտաժէտք *1კორ.11,30.*

სნეულება հիւանդանալ („დასნეულება“, ავად გახდომა): სნეულებასა მისსა არა ეძიებდა უფალსა, ի հիւանդանալն իւրում ոչ խնդրեաց զտէր *11ნშტ.16,12.*

სნეულება ցաւ. հիւանդութիւն. ախտ („უძლურება“): სნეულებანი იტჳრთნა, զցաւս մեր եբարձ *მთ.8,17*; მოსრულ იყვნეს განკურნებად სნეულებათაგან, որ եկին... բժշկել ի հիւանդութենէ ლ.6,18; იგი სნეულებაჲ არა არს სასიკუდინე C, ესე უძლურებაჲ არა არს სასიკუდინჱ DE, այն հիւանդութիւն չէ ի մահ *ი.11,4*; ელისე დასნეულდა სნეულებითა O, Եղիսէ հիւանդացաւ հիւանդութիւն *IVმფ.13,14*; განკურნა ყოველი სნეულებაჲ შენი, բժշկէ զամենայն հիւանդութիւնս քո *ფს.102,3*; აღდგა სნეულებისაგან, յարեաւ ի հիւանդութենէ իւրմէ *ეს.38,9*; ესე... სნეულებაჲ ბოროტი არს O, այն... է... ախտ չար *ეკლ.6,2.*

სნეულ ყოფა հիւանդանալ (ავად გახდომა): სნეულ იყო, հիւանդանայր *IVმფ.8,7.*

სნეულ-ი հիւանդացեալ. աշխատացեալ. վշտացեալ. տապել (დასნეულებული): სნეულ იყო, հիւանդացեալ էր *ლ.7,2;* აცხოვნოს სნეული იგი, փրկեսցէ զաշխատեալն *ეპ.იაკ.5,15*; ეყვნენ ჴორცთა მათ სნეულთასა ლხინებაჲ, լինիցին ի մխիթարութիւն մարմնոյ վշտացելոց *ნრს.70,14;* სნეულ არს ძიებისათჳს CD, დასნეულებულ არს იგი გამოძიებისათჳს AB, տապի ի խնդիրս *1ტიმ.6,4.*

სოარემ-ი սուարիմ (ცუდი, უვარგისი): ვყვნე იგინი ვითარცა ლეღუნი სოარემისანი, რომელ ვერ იჭამოს სიჯერკულისაგან, արարից զդոսա իբրեւ զթուզ ժանտ սուարիմ. որ ոչ ուտիցի ի ժանտութենէ իւրմէ *იერ.29,17.*

სობა იხ. ალსობა, დასობა.

სოვი անգղ („ზარნასოვი“ O): გძაგდინ მფრინველთაგან და არა შჭამოთ... სოვი და ძერქორი და მსგავსი მისი G, ...ზარნასოვი, ძერქორი და მსგავსი მისი O, ի թռչնոց յորոց գարշիջիք. եւ ոչ ուտիցի... անգղ եւ ցին. եւ որինչ նման իցէ *ლევ.11,14.*

სოვლება იხ. დასოვლება, შესოვლება.

სოლინარ-ი խողովակ (მილი): ასოჲ ესე ათქს კაცსა ვითარცა სახედ სოლინარი, ոչ այդպէս. այլ անդամս այս խողովակ է եւ ելք ջրոյ *მცხ.154r-169.*

სომხეთი, სომხით-ი Հայք: მეოტად წარვიდეს მთათა სომხეთისათა J, მეოტად წარვიდეს სომხითა O, գնացին փախստական ի Հայս *ეს.37,38.*

სოომ-ი կամար (კამარა, სარტყელი): მოუმზადე საჴმარი... ძელი და ქვა კედი და სოომი, պատրաստեցի նիւթս... փայտ եւ քարինս անկեանց եւ կամարաց *1ნშტ.29,2.*

სორექი սորեկ (ვაზის ჯიში): დავასხ ვენაჴი სორექი J, տնկեցի որթ սորեկ *ეს.5,2.*

სორო սոր: იქმნნეს იგინი ვითარცა ტრედნი, მბუდებელნი კლდეთა შინა და პირთა სოროთასა O, եղեն իբրեւ զաղաւնիս բունեալք ի քարածերպս ի բերանս սորոց *იერ.48,28.*

სოფელი աշխարհ. տիեզերք. գաւառ. նահանգ. կողմն. երկիր. աւան. ագարակ. գիւղ. շէն. նախարար („სოფლივი“, „დაბა“, „მამული“, „საკარანო“, ქვეყანა, სამთავრო): განვიდოდა მისა ყოველი სოფლები ჰურიასტანისაჲ, երթայր առ նա ամենայն աշխարհն Հրէաստանի *მრ.1,5;* ამას ყოველსა ნათესავნი სოფლისანი (სოფლივნი

C) ეძიებენ, զայն ամենայն հեթանոսք աշխարհի խնդրեն *ლ.12,30*; რომლისა სოფლისაჲ... ხარ შენ? յորմէ՞ աշխարհէ ես *იონა 1,8;* იქადაგოს სახარებაჲ ესე... ყოველსა სოფელსა, քարոզեսցի աւետարանս... ընդ ամենայն տիեզերս *მთ.24,14;* უფალი განჰრყუნის სოფელსა, տէր ապականեսցէ զտիեզերս *ეს.24,1*; მოვიდა სოფლად თვსა, եկեալ ի գաւառս իւր *მთ.13,54*; მომოიქცეოდა გარემო სოფლებსა მას DE, მოჰვლიდა დაბნებსა მას გარემოჲს C, շրջէր շուրջ զգաւառօք *მრ.6,6*; გამოაჩინებენ, რამეთუ სოფელსა ეძიებენ AB (მამულსა ეძიებენ CD), յայտ առնեն եթէ զգաւառ իմն խնդրեն *ჰებრ.11,14*; ასოცდაშვდთა სოფელთა S, ას ოც და შვდთა საკარანოთა მთავართა O, հարեւր լսան եւ եւթն գաւառաց *ესთ.16,1;* დავიპყრენით... სამეოცნი ქალაქნი, ყოველნი გარემო სოფლებნი G, յաղթացաք... վաթսուն քաղաք զամենայն շուրջ զգաւառաւն *IIშჯ.3,4*; მიმოგთესო შენ სოფლებსა შორის, ցանեցից զքեզ ընդ գաւառս *ეზეკ.22,15*; მოიწინეს ქუეყანასა მას სომხითისასა, არარატად სოფლად, հասանէին յերկիրն Հայոց. յԱյրարատ գաւառ *რიფს.165,43-85,13*; რომლისა სოფლისაჲ ხარ? որմ՞է նահանգէ իցէ *საქ.მოც.23,34*; განეფინა სიტყუაჲ ესე... ყოველსა მას გარემო სოფლებსა, ել զրոյցս այս... ընդ ամենայն կողմանս աշխարհին *ლ.7,17;* მოვლეს ფრიგვაჲ და გალატელთა სოფელი, շրջեցան ընդ Փռիւգիա եւ ընդ կողմանս Գաղատացւոց *საქ.მოც.16,6*; სოფელი, աւան *იერ.49,25*; წარვიდა... სოფელსა თილს, գնայր... ի թիլն աւան *არსტ.67,1*; სოფლისაგან და ულლვილთა ჴართაგან და ცოლის სუმისაგან განვეშორე, յագարակէ եւ ի լծոյ եզանց եւ ի կնոջէ ուրացեալ եղէ *თომა მოც.18,30-396,29*; განგაგდოს შენ სოფელსა, დიდსა და განუზომელსა O, ընկեսցէ զքեզ յերկիրն մեծ եւ յանչափ *ეს.22,18*; განვიდეს ქადაგნი ყოველსა სოფელსა ჰურიასტანისასა, ելանէին քարոզքն ընդ ամենայն երկիրն Հրէաստանի *ღთისმშობ.187,26-255,16*; ყოველნივე განიბნინეს სოფლებსა მას ჰურიასტანისასა, ամենեքեան ցրուեցան ի գեղս Հրէաստանի *საქ.მოც.8,1*; უკუნ-სცედ სოფლები და ადგილები, რომელ ეპყრა ჰურიათა O, տացեն ի բաց զգեօղս եւ զտեղիս զոր ունին զՀրէից *Iეზრა4,50*; იშვა... სოფელსა ავსიტიბეისასა, ծնեալ լինի... ի գեւղն Սուքուէ *თე552-59,3*; ვიდრემდე მოვიდეს ქუეყანად სოფლებისა, მანანასა ჭამდეს O, մինչեւ եկին ի շէն երկիրն զմանանայն ուտէին *გამ.16,35*; უფალმან შექმნა სოფელი და უშენი და კიდენი სოფლისანი O, տէր արար զշէնս եւ զանշէնս եւ զեզերս *იგ.სოლ.8,26*; მოუწოდა... ყოველსა სოფელსა და ერისთავთა და სოფლისმპყრობელთა მათ თანა, ժողովեաց... զամենայն նախարարս եւ զօրագլուխս եւ զետեղակալս ընդ նոսա *Iეზრა3,2.*

სოფელი: ყოველი სოფელი տիեզերք (სამყარო): რომელნი არიან ყოველსა სოფელსა, որք են ընդ տիեզերս *საქ.მოც.24,5.*

სოფლისა աշխարհական. բնակ („თვთ მიწისა"): ნუუკუე დამძიმდენ გულნი თქუენნი... ზრუნვითა ამის სოფლისაჲთა, գուցէ ծանրանայցեն սիրտք ձեր... հոգովք աշխարհականօք *ლ.21,34.* ყოველმან მის სოფლისამან ყოს ესრეთ B, ყოველმან თვთმიწისამან ყოს ესრეთ G, ամենայն բնակն նոյնպէս արասցէ *რიცხ.15,13.*

ამის სოფლისა երկրաւոր. կենցաղոյս (მიწიერი): უკუეთუ ამის სოფლისა საშჯელი გედვას, զերկրաւոր ատեանս եթէ յանձն առնուցուք *Iკორ.6,4*; სიტკბოებაჲ ამის სოფლისაჲ, քաղցրութիւն կենցաղոյս *მ.ცხ.44r-37.*

სოფერი շեփոր (საყვირი): აღმოაქუნდა კიდობანი იგი შჯულისა უფლისა სასწაულითა და ჴმითა სოფერითა S, հանին զտապանակ ուխտին տեառն հոչակաւ ձայնիւ շեփորաւ *Iნეშტ.15,28.*

სოფლისმთავარი աշխարհակալ, զօրավար (ქვეყნის პყრობელი, გამგებელი): *ეს.36,9*; შეკრბა... სოფლის მთავრები და ძლიერნი იგი ერისანი J, ժողովեցան... զօրավարք եւ զօրաւորք թագաւորին *დან.3,94.*

სოფლისმპყრობელ-ი զետեղակալ, գաւառապետ. կուսակալ (მხარის მპყრობელი, გამგებელი): მოუწოდა... სოფლისმპყრობელთა მათ თანა O, ժողովեաց... զետեղակալս ընդ նորա *Iეზრა3,2*; დაუწერა მას წიგნი ყოველთა მიმართ სოფლისამპყრობელთა O, գրեաց նմա թուղթս առ ամենայն գաւառապետս *Iეზრა4,47*; უბრძანა მოწოდებაჲ... სოფლისმპყრობელთა, հրամայեաց կոչել... զկուսակալս *ფლკტ.135,16-441,18.*

სოფლისა სახილველი խայտառակեալ (სამარცხვინო): ჭირთა შინა სოფლისა სახილველ იქმნენით, ի նեղութիւնս խայտառակեալք *ჰებრ.10,33.*

სოფლისწერა աշխարհագիր (მოსახლეობის აღწერა): დღეთა მათ სოფლისწერისათა, յաւուրս աշխարհագրին *საქ.მოც.5,37.*

სპა զօր (ჯარი): სპათაგან თვსთა, ի զօրացն իւրոց *მსკ.33,13-9.*

სპანია Սպանիա (ესპანეთი): მრთ.A.ანტ.დ.36-80,15. կողմն Սպանիացւոց *მრთ.A.კირ.იერ.-მარტკლ.986,20-385,14.*

სპაჲპეტ-ი, სპაიპეტ-ი զօրավար. սպարապետ. իշխան զօրու („სპარაპეტი", მხედართმთავარი): სახელი სპაჲპეტისა მისისაჲ აბენერ, անուն զօրավարին նորա Աբեններ *Iმფ.14,50*; მოუწოდა... უფლებსა და სპაჲპეტებსა (სპარაპეტებსა J) და სოფლისმპყრობელთა და მფლობელთა O, կոչեաց... զնախարարս եւ զսպարապետս... եւ զիշխանս *Iეზრა3,14*; სპაიპეტი, իշխան զօրու *IIIმფ.1,19.*

სპარაზენ-ი սպառազէն. մարտիկ. սուսերամերկ (მებრძოლი, აღჭურვილი): რომელსა შესძინებდეს მათ ზედა სპარაზენნი იგი, զոր յաճախէին ի վերայ նոցա սպառաղէնքն *მრთ.S.საეკ.უწყ.1218-638*; სპარაზენებითურთ, հանդերձ սպառազինօք *მსკ.33,15-11*; სპარაზენი, մարտիկ *IIმფ.24,9*; სპარაზენი, սուսերամերկ *IIმფ.24,9.*

სპარს-ი: სპარს-ნ-ი Ղ, უკიჟნი C, პართ-ნ-ი Ղ, պարթեւք (სპარსელი): *საქ.მოც.2,9.*

სპარსლებრ պարսկանալ (სპარსულად): სპარსლებრ და არშ(აკ)ებრ იტყოდეს, պարսկանացին եւ պարթեւանային *მრთ.S.კირ.იერ.-მარტკლ.187,25-277,29.*

სპასალარი ստրատելատ (որ կոչի զօրաւար) (მხედართმთავარი, სტრატელატი): *გ̃ი 261r-260,1.*

სპასიაკ-ი զինակիր (საჭურველთმტვირთველი): სპასიაკი ერთი წინაშე მისა O, զինակիր նորա առաջի նորա երթայր *Iმფ.17,7.*

სპეტაკ-ი սպիտակ („განთეთრებული", თეთრი): იქმნა სპეტაკ ვითარცა ნათელი, եղեն սպիտակ իբրեւ լոյս *მთ.17,2*; სამოსელი მისი სპეტაკ იყო, ვითარცა თოვლი, էր հանդերձ նորա սպիտակ իբրեւ ձիւն *მთ.28,3*; ეტლსა მას მესამესა ცხენნი სპეტაკნი, ի կառսն երրորդս ձիք սպիտակք *ზაქ.6,3*; იხილეთ ყანები, რამეთუ სპეტაკ არიან და სამკალად აწვე, იხილეთ ყანობირი ეგე, რამეთუ განთეთრებულ არიან და ახან მკად C, տեսէք զարտորայսն. զի սպիտակացեալ են եւ ի հունձս հասեալ *ი.4,35.*

სპეტაკითა მოსილ-ი սպիտակազգեստ (თეთრით შემოსილი): იხილეს ერი მრავალი სპეტაკითა მოსილნი, ետես զի բազումք էին ընդ նմա սպիտակազգեստք *თე558-70,24.*

სპილენძ-ი պղինձ: მთათა მისთა გამოეკუეთების სპილენძი, ի լերանց նորա հատանիցես պղինձ IIშჯ.8,9; შეკრა იგი საკრველითა სპილენძისაჲთა O, կապեաց զնա պղնձի կապանօք *Iეზრა 1,40.*

სპობა იხ. აღსპობა.

სპოდიოს-ი աշակերտ (მოწესე, ბერი): რამეთუ ჰყვანდეს მის თანა სპოდიოსნი, քանզի ստացաւ աշակերտս *შუშ.12,3.*

სრბა ընթանալ (სირბილი; სვლა): სრბით მიუგებვოდა და შეეხვა ყელსა მისსა C, მირბიოდა იგი და დავარდა ქედსა ზედა DE, ընթացաւ ընդ առաջ. անկաւ զպարանոցան նորա *ლ.15,20*; მაშინღა სრბით მივიდა სიმონ-პეტრესა C, რბიოდა და მოვიდა სიმონ-პეტრესა DE, ապա ընթանայ եւ գայ առ Սիմովն Պետրոս *ი.20,2*; ცუდად ვრბიოდი, ანუ ვრბი, ընդունայն ինչ ընթացեալ իցեմ կամ ընթանայցեմ *გალ.2,2*; იხარებდეს იგი, ვითარცა გმირი სრბად გზასა, ցնծայ նա որպէս սկայ յընթանալ զճանապարհս իւր ფს.18,6; რბიოდა და მიუთხრა დიოსკორიდის, ընթացեալ պատմեաց Դիոսկորիդեայ *ი.მოც.67,26-215,20.*

სრბა ընթացք (სირბილი, მსვლელობა): ვითარცა აღასრულებდა იოჰანე სრბასა თჳსსა, իբրեւ լնոյր Յովհաննէս զընթացսն. ասէր *საქ.მოც.13,25*; არა მალე არს სრბაჲ O, ոչ թեթեւակ են ընթացք *ეკლ.9,11*; არა მოაკლო მორბედმან სრბისაგან თჳსისა J, կասեաց ընթացողն յընթացից իւրոց *იერ.8,6*; აქუს მას სრბაჲ კამარის მსგავსსა მას კარავსა ცისასა O, ունի արշաւանս ընդ կամարաձեւ խորանն երկնից *Iეზრა 4,34.*

სრვა որածութիւն. սատակումն (მოსვრა, შემუსრვა): იყვნენ... სრვანი, սրածութիւնք եղիցին *ლ.21,11;* დასცხრა სრვაჲ O, դադարեաց սատակումն *რიცხ.16,50.*

სროლა նետաձիգ լինել. ձգել. ձիգ դնել („მშკლვა"): ისრითა მისითა ესროდის მტერთა Frg., სატყორცითა მისითა მშკლვიდეს მტერსა G, նետիւք իւրովք նետաձիգ լիցի ի թշնամիս რიცხ.24,8; ქვითა ესროდა დავითს O, ձգէր քարինս Դաւթի IIმფ.16,6; რომელი ესრინ მფრინველთა, ნარასხნის იგი O, որ ձգէ քարինս թռչնոց խրտուցանէ զնոսա ზირ.22,25; ესროდით მას, ձիգ դիք ի նա იერ.50,14.

სროლა ქვითა քարաձիգ առնել: ესროდეს ქვითა მათ ზედა, քարաձիգ արարին ի վերայ նոցա *იედ.6,8.*

სრსკლ-ი քաղցկեղ (სირსველი): სიტყუამან მათმან, ვითარცა სრსკლმან, საძოვარი პოვოს, բանք նոցա իբրեւ զքաղցկեղ ճարակ գտանեն *IIტიმ.2,17.*

სრულ-ი կատարեալ. կատարելագոյն. լի. ողջ. ողջոյն. կատարումն. բոլորով. ամենայն (მთლიანი): იყვენით თქუენ სრულ, եղերուք դուք կատարեալք *მთ.5,48*; გნებავს თუ, რაჲთამცა სრულ იყავ, եթէ կամիս կատարեալ լինել *მთ.19,21*; სრულთა არს მტკიცე იგი საზრდელი, կատարելոցն է հաստատուն կերակուր *ჰებრ.5,13*; სრული საქმჱ ქმნეს ღმერთმან შენ თანა O, գործ կատարեալ գործէ ընդ քեզ Աստուած *ივდ.11,4;* სრულმან სიყუარულმან გარე-ნარჰჴადის შიში, սէրն կատարեալ ի բաց մերժէ զերկիւղն *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.161,8-284,5*; სრული, կատարելագոյն *გრ.ანძ.-შობ.298,2-182*; სრულთა გულითა, լի սրտիւ *IIნშტ.19,9*; საკურთხეველი ქვათაგან ყოვლად სრულთა, რომელთა ზედა არა მიიყო რკინაჲ G, საკურთხეველი ქვათა ცოცხალთაჲ, რომელთა ზედა არა დაცემულ არს რკინაჲ S, սեղան յողջոց քարանց յորս ոչ մերձեալ իցէ երկաթ *ისუ 6.8,31*; ვიდრე არა განსრულდეს წელიწადი სრული G, մինչեւ լնուցու նորա տարին ողջոյն *ლევ.25,30*; სრული, կատարումն *Iკორ.13,10*; არცა გულითა ილოცვენ სრულითა, բոլորով սրտիւ *მცხ.15r-12*; სრული ქალაქი, քաղաքն ամենայն *მცხ.208v-225.* სრული ეკლესია, ողջոյն եկեղեցի *მცხ.404v-458.*

სრულ-ი գնացեալ. անցեալ. երթեալ (მოსიარულე): თუმცა გზათა ჩემთა სრულ იყო, զճանապարհս իմ գնացեալ էր *ფს.80,14*; უკუეთუმცა სრულ იყვნეს იგინი ალაგთა კეთილისათა, զի եթէ գնացեալ էր ի ճանապարհս բարիս *იგ.სოლ.2,20*; ქუეყანასა, რომელსა არა სრულ იყო მუნ კაცი, յերկիր. ընդ որ ոչ անց մարդ *იერ.2,6;* არა ვიდრე სრულ ვარ მონაჲ შენი იმიერ გინათუ ამიერ, չիք երթեալ ծառայի քո ոչ յայսկոս եւ ոչ յայնկոյս *IVმფ.5,25*; უკუეთუ სრულ ვიყავ მე მღაღობელთა თანა O, եթէ գնացեալ իցեմ ընդ այպանողս *იობ.31,5.*

სრულად ողջոյն (მთლიანად): განილონ ზუარაკი სრულად გარეშე ბანაკისა G, հանցեն զզուարակն ողջոյն արտաքոյ բանակին *ლევ.4,21.*

სრულება იხ. განსრულება, დასრულება, დაუსრულებელი, მისრულება.

სრულება-ჲ բոլորումն. վերձայք („სრული გული"): მსჯ.9,16-19; წელიწადისა სრულებაჲ და ვარსკულავთა დგომაჲ O, զտարերաց բոլորմունս եւ զտաստեղաց դիրս სიბრძ.სოლ.7,19; რომელსა უყუარდეს შვილი თჳსი, გულის-იდგინოს გუემაჲ მისი, რაჲთა იხარებდეს სრულებასა მისსა O, որ սիրէ զորդի իւր՝ յաճախեսցէ զտանջանս նորա, զի ուրախ լիցի ի վերջայսն նորա ზირ.30,1.

სრულებით կատարելապէս. բովանդակ. ողջոյն. ի սպառ (მთლიანად, სავსებით); ყოვლისაგანვე იჯმნეს სრულებით ნებისა თჳსისა, յամենայնէ կատարելապէս հրաժարեսցէ ի կամաց իւրոց *მცხ.26r-21*; სრულებით მოოჴრებულ არს, բովանդակն աւերեալ [է] *მ.ცხ.96r-106.* დაასრულა „დავითი" სრულებით, կատարեալ զսաղմոսն ողջոյն *მცხ.141-123r*: მომკუდარ არიან სრულებით ჴორცნი ჩემნი, մեռեալ ի սպառ մարմին իմ *მცხ.149r-165.*

სრულიად ի սպառ. մինչեւ ի սպառ. մինչեւ յոյժ. ի գլուխ. բովանդակ. կատարեալ. կատարելապէս. համարձակ („ბრწყინვალედ", მთლიანად): რომელმან დაითმინოს სრულიად, որ համբերեսցէ ի սպառ *მთ.24,13*; სრულიად შეიყუარნა იგინი, ի սպառ սիրեաց զնոսա *ი.13,1*; აღმოგიყუანო შენ სრულიად O, հանից զքեզ ի սպառ *დაბ.46,4*; დაანწულილნა იგინი სრულიად O, մանրեաց զնոսա ի սպառ *დან.2,34*; არა სრულიად აღივსო სახლი იაკობისი, ի սպառ ոչ ջնջեցից զտուն Յակոբու *ამოს.9,8*; სრულიად, մինչեւ ի սպառ *ფს.9,7;* სრულიად, մինչեւ յոյժ *ფს.118,43*; ვიდრემდის აღესრულოს საქმე ესე სრულიად O, մինչեւ կատարեսցի գործս ի գլուխ *ნეემ.6,9;* რაჲთა ყოლადვე სრულიად აღეშჱნოს O, զի ամենեւին բովանդակ շինեսցի *Iეზრა6,28*; სრულიად ირწმუნე, կատարեալ հաւատա *მცხ.14r*; იხედვიდა სრულიად ყოველსა C, ჰხედვიდა ბრწყინვალედ ყოველთა CD, տեսանէր համարձակ զամենայն *მრ.8,25*; სრულიად կատարելապէս *მცხ.41v-35*; სრულიად ყოვლად, ի սպառ ամենեւիմբ *მცხ.82r-93.*

სრულქმნა բովանդակել (დამთავრება, დასრულება): ამათ სრულქმნეს სიკეთჱ შენი, նոքա. իսկ բովանդակեցին զգեղեցկութիւն քո *იეზეკ.27,11.*

სრულქმნილი կատարեալ (დასრულებული): ანვე სრულ ქმნილ ვარ, արդէն կատարեալ իցեմ *ფლპ.3,12.*

სრულყოფა կատարել. կատարել լինել („გამოსრულება"): სრულ ჰყო თუ განათეულებაჲ ყოვლისა ათეულისა ნაშრომთა ქუეყანისათაჲ G, უკუეთუ გამოასრულო გამოცემად ყოველი იგი ათეული ნაყოფისა მის ქუეყანისაჲ S, եթէ կատարեսցես տասանորդել զամենայն տասանորդս երկրի քո *IIშჯ.26,12*; უკუეთუ გინებს, რაჲთა სრულ იყო, եթէ կամիս կատարեալ լինել *მრთA.ანტ.დ.76,36-19,9.*

სრულმყოფელი կատարիչ: *მცხ.26v-21.*

სტადიონ-ი մղոն (ნაბიჯი): ვითარ ათხუთმეტ სტადიონ ლავრისაგან, հեռագոյն իբրեւ մղոնս հնգետասան *მცხ.396r-451.*

სტამან-ი ստաման. կուժ (ქილა, კოკა): განცხრაჲ სტამნებისაჲ DF, განბანაჲ სტამანთაჲ C, մկրտութիւն... ստոմանաց *მრ.7,4*; სტამანი, կուժ *IIIმფ.19,6.*

სტევ-ი ստեւ („თმა“): იოანე მოსილ იყო სტევითა აქლემისაჲთა C, ემოსა იოანეს სამოსლად თმისაგან აქლემისა DE, էր Յովհաննէս զգեցեալ ստեւ ուղտու *მრ.1,6.*

სტო(ვ)ა, სტო սրահ. շրջանակ. մոյթ. գաւիթ. պահեստ („ეზო“, აივანი): ხუთ სტოვა იყო DE, ხუთ ეზოდ იყო C, հինգ սրահ *ი.5,2*; იქცეოდა იესუ... სტოასა სოლომონისსა, շրջէր յիսուս... ի սրահին Սողոմովնի *ი.10,23*; ოცდაათი კრეტსაბმელები სუეტებსა მას და სტოვაები J, երեսուն դահլիճք ի մէջ սեանցն շրջանակաց *ეზეკ.40,17;* სტოა, մոյթ *იეზეკ.42,5;* გარეგანსა მას სტოასა გამოასხნეს და დაჴოცნეს, հանեալ զնոսա... ի սրահն կոտորեցին *მცხ.206v-218;* ჭამდეს... სტოსა ეკლესიისასა სენაკებრ, ուտէին... ի գաւիթս եկեղեցւոյն ի սենեակսն *მცხ.121v-139*; არცა კუალად უღირს ძიებაჲ ნაშენებთა ტურფათაჲ, არცა სტოათა და მიმოსავალთაჲ, եւ ոչ խնդրել տունս գեղեցկաչէնս եւ ոչ պահեստն եւ կամ շրջագայունս *მცხ.79r-90.*

სტომაქ-ი ստամոքս (კუჭი): სიმძიმჱ და განრყუნილებაჲ სტომაქისაჲ, զծանրութիւն ապականութեան ստամոքսաց *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ. და იონ. 109,14-42,12;* დამიმძიმდა სტომაქი, ծանրացաւ ստամոքս իմ *მცხ.273r-292.*

სტომაქსალმობიერ-ი ծանրաստամոք (კუჭმტკივანი): სტომაქსალმობიერთა კაცთა რაჟამს ჰნებავნ შესუმად წამლისა, ծանրաստամոքք յորժամ կամիցին ըմպել զխառնադեղսն *მრთ.S.ი. ოქრ.მარხ. და იონ.109,28-43,6.*

სტრატიოტ-ი զինուոր. զօրական („ერისაგანი“, მხედარი, ჯარისკაცი): სტრატიოტთა მათ შეიყვანეს იგი, զինուորքն տարան զնա ի ներքս *მრ.15,16*; წარზიდვიდეს სტრატიოტნი იგი წმიდათა მათ, ձգեն... զսուրբսն զինուորքն *ვარ.806-372,13*; სტრატიოტ ვარ ჩემისა მეუფისა ქრისტესი, զօրական եմ ես իմում թագաւորին տեառն Յիսուսի Քրիստոսի *თე354-64,12.* ხოლო სტრატიოტთა მათ... წარიყვანეს პავლე Ⴂ, ხოლო ერისაგანთა მათ... წარიყვანეს პავლე Ⴀ, զօրականացն... առեալ զՊաւղոս *საქ.მოც.23,31.*

სტრატიოტება զինուորութիւն (მხედრობა, ჯარისკაცობა): *ვარ.808-373,32.*

სტრატიოტ-ყოფა զինուորել. զինուորեցուցանել (მხედრობა, მხედრად ქცევა): სხჳსა სტრატიოტ-ყოფად ვერ ჴელ-მეწიფების, այլում զինուորել ոչ կամիմ *თე 555-64,23*; ინებეს მისი სტრატიოტ-ყოფაჲ, կամեցան զինուորեցուցանել ի դուռն արքունի *თე 552-59,23.*

სტრატიოტთმთავარი դահճապետ. դուկենարիոս (მხედართმთავარი): სტრატიოტთმთავარი, դահճապետ *რიფს.176,27-110,4;* პოსიდონიოს სტრატიოტთმთავარმან თქუა, Պոսիդոնիոս դուկենարիոս ասէ *თე 555.65,1.*

სტრევა չուել („ძრვა“, „აღძრვა“, „წარძღოლა“): ისტრნეს რაჲ ძენი ისრაჱლისანი G, იძრნეს ძენი ისრაელისანი B, չուեալ որդւոցն Իսրայելի *რიცხ.33,5*; აღდეგით და ისტრენით თქუენ G, აღდეგით და აღიძრენით B, արիք չուեցէք *IIშჯ.2,13*; ვიდოდე, ისტრეოდე წინაშე ერისა ამის G, ვიდოდე, წარუძეღუ ერსა მაგას S, գնա չուեա առաջի ժողովրդեանդ այդորիկ *IIშჯ.10,11.*

სტრუკ-ი ստրուկ (მონა, ტყვე): მონაჲ ნუ არსა ისრაჱლი, ანუ სტრუკი (+ ნუ J) არსა იაკობი, რამეთუ სატყუენველ იქმნა? միթէ ծառայ իցէ Իսրայէլ կամ ստրու՞կ Յակոբ, զի՞ եղեն յաւար *იერ.2,14.*

სტუანვა լրտեսել („განმსტრობა“): რომელ მიავლინნა ისო სტუანვად იერიქოჲსაჲ S, առաքեաց յեսու յաւուր յայնմիկ լրտեսել զերիքով *ისუ ნ. 6,25.*

სტუენა շչել (სტვენა): დაუკკრდეს, ისტჳნონ და თქუან O, զարմասցի եւ շչեսցէ եւ ասասցէ *IIIმფ.9,8;* ყოველნი მტერნი შენნი ისტუენდეს და (და) იღრჭინნეს კბილნი მათნი O, ամենայն թշնամիք քո շչէին եւ կրճտէին զատամունս իւրեանց *გოდ.იერ.2,16.*

სტუენა շաչիւն. շչումն (სტვენა): სმენად სტუენასა მიმთხრობელთასა G, լսել զշաչիւնս տագնապողաց *მსჯ.5,16*; სტუენა, շչումն *სიბრძ. სოლ.17,9.*

სტუვა ստել (ცრუობა, ტყუილი): რად სტჳთ, რამეთუ ბეჭედნი ესე ჰგიან, ვითარცა პირველ? ընդէ՞ր ստէք. զի կնիքս ողջ են իբրեւ զառաջինն *თომა მოც.16,27-393,4.*

სტუმარ-ი հիւր. տարագիր. օտար. կոչեցեալ („უცხო“, წვეული): უკუეთუ სტუმარნი ისტუმრნა, եթէ զհիւրս ընկալեալ իցէ I *ტიმ.5,10*; სტუმარ შჯულთა მათგან აღთქუმისათა AB, უცხო რჩეულთა მათგან აღთქუმათაჲსა CD, տարագիրք յուխտից աւետեացն *ეფეს.2,12*;

რამეთუ სტუმარ და წარმავალ არიან იგინი ქუეყანასა ზედა, եթէ օտարք եւ պանդուխտք են երկրի *ჰებრ.11,13;* სტუმარი, կոչեցեալ *გრ.ანძ.-შობ.295,16-179.*

სტუმრად მოსლვა հիւրանալ: სტუმრად მომივალს ძმაჲ ჩემი, հիւրացեալ է ինձ եղբայրն *ზირ.29,34.*

სტუმართმოყუარე օտարասէր. հիւրասէր: სტუმართმოყუარე იყვენით ურთიერთას თჳნიერ დრტჳნვისა, օտարասէրք լինել ընդ միմեանս առանց տրտնջելոյ *I პეტ. 4,9;* სტუმართმოყუარე, հիւրասէր *Iტიმ.3,2.*

სტუმრება/სტუმრობა ընդունել. հիւրընդունել (მიღება, მიწევა): სიყუარულით მოწლედ გჳსტუმრნა, սիրով ընկալաւ *საქ.მოც.28,7;* ისტუმრნა ანგელოზნი, զհրեշտակս ընկալաւ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 372,26-266,5.* გჳსტუმრნა ჩუენ, հիւրընկալեալ զմեզ *მცხ.309v-339.*

სტუმრობა կոչունք (მიწვევა): ჰსჯობს სტუმრობაჲ მხლითა, მოყუარობით და მადლით O, լաւ են կոչունք բանջարեղէնք սիրով եւ շնորհիւ *იგ. სოლ.15,17.*

სტჳლობა խայտալ (ხტუნვა, კუნტრუში): სტჳლობდენ, ვითარცა ჴბონი, განტევებულნი საბლისაგან, խայտասցէ իբրեւ զորթս արձակեալս ի կապանաց *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ.100,1-101.*

სტჳნვა փողս հարկանել. երգել (სიმღერა, საყვირის ჩაბერვა): გისტჳნევდით, փողս հարաք ձեզ მთ.11,17; ვითარ-მე საცნაურ იყოს სტჳნვაჲ იგი ანუ ებნაჲ? զիա՞րդ ճանաչիցի փողոյն հարկանել կամ քնարին հնչել *Iკორ.14,7;* უხაროდა და სტჳნვიდეს ნესტჳთა, խնդային եւ փողս հարկանէին փողովք *IVმფ.11,14;* გისტჳნევდით ნესტჳთა სულიერითა, երգեցաք սրնգիւ եւ փողով *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,30-45,3.*

სტჳნვა դիտել (დაზვერვა): სტჳნევდ გზასა O, դիտեա՛ զճանապարհ *ნაუმ 2,1.*

სტჳრ-ი նուագարան. փող. սրինգ („საყჳრი“): დგეს... ლევიტელნი სტჳრითა საგალობელთა, կացին եւ Ղեւտացիքն նուագարանօք երգոցն *IIნშტ7,6;* შემასხმელნი იგი სტჳრითა შესხმასა, երգէին նուագարանօքն երգս *IIნშტ.23,13;* ჴმითა სტჳრისაჲთა C (საყჳრისაჲთა L), ձայնիւ փողոյ *ფს.46,6;* ესმოდა... ჴმაჲ იგი საყვირისაჲ, სტჳრისაჲ და ქნარისაჲ და ებნისაჲ და სახიობისაჲ და შესხმისაჲ J, լուան... զձայն փողոյն. զսրնգին. զտաւղի եւ զնուագարանաց *დან.3,7.*

სუამად-ი ըմպելի (სასმელი): *მცხ.42r-35.*

სუარვა იხ. ალსუარული.

სუბუქ-ი թեթեւ. փոքրոգի (მსუბუქი): ტჳრთი ჩემი სუბუქი, բեռն իմ թեթեւ *იპ.რომ.-კურთხ. მოს.190,10;* უღელი სუბუქი, թեթեւ լուծ *მცხ.324v-371;* ტჳრთო სუბუქო, բեռն փոքրոգի *მცხ.81r-92.*

სუდარ-ი վարշամակ („ვარშამაგი“, ტილო): აჰა ვეცხლი შენი, რომელი მაქუნდა დაკრძალული სუდარსა, ահա մնասն քո զոր ունէի ծրարեալ ի վարշամակի *ლ.19,20;* სუდარი იგი (ვარშამაგი იგი), რომელი იყო თავსა მისსა DE, վարշամակն որ էր ի գլուխ նորա... կայր *ი.20,7.*

სუენება ննջել (დაწოლა): ისუენა მის თანა O, ննջեաց ընդ նմա *IIმფ.11,4.*

სუეტი սիւն. առագաստ. արձան („ძეგლი“, სვეტი): სუეტითა ღრუბლისაჲთა ეტყოდა მათ, ի սիւն ամպոյ խօսէր ընդ նոսա *ფს.98,7;* სუეტნი და სუეტის თავნი, ოქროცხებულნი, սիւնք եւ խոյակք ոսկեզօծք *ფლკტ.133,29-439,19;* სუეტნი ეზოჲსანი, առագաստք սրահին *რიცხ.3,26;* სუეტები ეზოსაჲ, რაოდენი არს კარავსა, զառագաստ սրահին եւ որ ինչ ի վերայ խորանին *რიცხ.4,26;* მარმარილოჲსა სუეტისაჲ, սիւն մարմարեղէն *მცხ.247r-265;* და შთანთქნა სუეტნი არნუნისნი B, შთანთქნა ძეგლნი არნუნისნი S, լափեաց զարձանսն առնովնա *რიცხ.21,28.*

სუეტისთავი խոյակ. ախաւեղագէս. գլուխ սեան (კაპიტელი): სუეტისთავი, խոյակ *გამ.38,27;* სუეტნი და სუეტისთავნი ოქროცხებულნი, սիւնք եւ խոյակք ոսկեզօծք *ფლკტ.133,29-439,19;* სუეტისთავნი მათ ზედა რვალისანი J, ախաւեղագէսք նորա պղնձիք *იერ.52,22;* სუეტისთავი, գլուխ սեան *IIIმფ.7,41.*

სული անձն. հոգի. ոգի. հոտ. այս. հողմ. օդ. շունչ. միտք. նեսար („კაცი“, „გუამი“, „ორთქლი“, „თავი“): სული ჩემი შეძრწუნდა ფრიად, անձն իմ յոյժ խռովեցաւ ფს.6,4; სული G, კაცი O, անձն *ლევ.4,27;* მისცეს მას სული ასი სულისა წილ, տացէ անձն ընդ անձին *გამ.21,23;* რომელნი ეძიებდეს სულსა მაგის ყრმისასა, որ խնդրէին զանձն մանկանդ *მთ.2,20;* სულსა მისსა საზრდელისა გული უთქუმიდეს, անձն նորա զանկասցի կերակրոց *იობ.33,20;* რკინასა განვლო სულმან მისმან L, შევიდა ჯაჭუსა გუამი მისი C, անց ընդ երկաթ անձն նորա *ფს.104,18;* ალმოუტევებდეს სულსა, աւանդեցին զհոգիս *სბსტ.141,5;*

სული უფროჲს არს საზრდელისა, ոգի առաւել է քան զկերակուր *მთ.6,25*; წარჰჴდეს სულნი, եհան զոգին *სბსტ.136,2*; შორითავე სული ეცის ბრძოლისაჲ, ի հեռաստանէ առնու զհոտ պատերազմի *იობ.39,25*; იყვნედ... სული ღრძილთა შენთაჲ, ვითარცა ვაშლი O, იყვნენ... ორთქლი ცხვრთა შენთა ვითარცა ვაშლი S, եղիցին... հոտ ռնգաց քոց իբրեւ զխնձոր *ქება7,8*; სული მისი არა მოაკლდა, հոտ նորա ոչ պակասեաց *იერ.48,11*; მისცა მათ ჴელმწიფებაჲ სულთა ზედა არაწმიდათა, რაჲთა განასხმიდეს მათ, ետ նոցա իշխանութիւն այսոց պղծոց հանել զնոսա *მთ.10,1;* სულითა არაწმიდითა ურვილი, նեղեալ էր յայսոյ պղծոյ *მრ.7,25*; სული მაცთუნებელი უდაბნოსა ზედა, այս մոլորութեան յանապատի იერ.4,11; მოისპო სული იგი უკეთური, չիք եղեւ այն պիղծ *ანდ.-ანატ.341-44,18.* ვითარ არს გზაჲ იგი სულისაჲ, զինչ է ճանապարհ հողմոյ *ეკლ.11,5;* სული აღმაღლებული მოვიდოდა ჩრდილოჲთ, հողմ վերացեալ գայր ի հիւսիսոյ *ეზეკ.1,4*; სული ვერ განვიდეს მას, օդ ոչ անցցէ ընդ նա *იობ.41,7;* მისცემს ყოველთა ცხოვრებასა და სულსა, տայ ամենայնի կեանս եւ շունչ *საქ.მოც.17,25*; სული ყოვლისა ჴორცისაჲ სისხლი მისი არს, շունչ ամենայն մարմնոյ արիւն իւր է *ლევ.17,11*; არა არს სული არც ერთსა შორის G, ոչ եւս գոյ շունչ... ի մէջ *ისუ 6.2,11*; შთაჰბერე მას სული ცხოველი O, փչեցեր ի նմա շունչ կենդանի *IIIეზრა1,5*; სული ვიდრემე არს კაცთა შორის, და იგი სული ყოვლისა მპყრობელისა არს, რომელი ასწავებს მათ, ոգի է մարդկան եւ շունչ ամենակալի է, որ ուսուցանէ *იობ.32,8*; არა არს სული პირსა მათსა, ոչ գոյ շունչ ի բերանս նոցա *ფს.134,17*; სულითგან ჴორცადმდე, ի շնչոյ մինչեւ ի մարմին *ეს.10,18*; მისცა... სახე, რომელი აქუნდა სულითა მისითა, ետ... զօրինակ. զոր ունէր ի մտի իւրում *Iნეშტ.28,12*; კაცი ერთი სულითა სნეული, նեղեալ նեսարաւ *Iმფ.21,7*; მწყემსმან კეთილმან სული (თავი C) თჳსი დადვის ცხოვართა თჳსთათჳს DE (საცხოვართა თჳსთა ზედა C), հովիւ քաջ զանձն իւր դնէ ի վերայ ոչխարաց *ი.10,11.*

სული წმიდა Հոգի սուրբ: იპოვა მიდგომილ სულისაგან წმიდისა, գտաւ յղացեալ ի Հոգւոյն սրբոյ *მთ.1,18.*

სულითამხედველ-ი հոգետես (ნათელმხილველი): იქმნა იგი სულითამხედველი, եղեւ նա հոգետես *მცხ.391v-447.*

სულგრძელ-ი երկայնամիտ: სულგრძელ იყავ ჩემ ზედა, երկայնամիտ լեր առ իս *მთ.18,26*; სიყუარული სულგრძელ არს და ტკბილ, սէր երկայնամիտ է. քաղցրանայ *Iკორ.13,4*; სულგრძელი კაცი დიდ არს გონებითა, այր երկայնամիտ բազմապատիկ է խորհրդովք *იგ.სოლ.14,29*; სულგრძელ და დიდად მოწყალე, երկայնամիտ եւ բազումողորմ *იოვ.2,13.*

სულგრძელ ქმნა երկայնամտել (სულგრძელება): სულგრძელ იქმენით თქუენცა, երկայնամտեցէք եւ դուք *ეპ.იაკ.5,8;* სულგრძელ ექმენ ძმასა მას, երկայնամտեցեր... առ եղբայրն այն *მცხ.162r-177.*

სულგრძელება երկայնամտութիւն: გევედრები, სულგრძელებით ისმინე ჩემი, աղաչեմ. երկայնամտութեամբ լսել ինձ *საქ.მოც.26,3*; სულმოკლეთა მოსცის სულგრძელებაჲ J, որ տայ երկայնամտութիւն տարակուսելոց *ეს.57,15.*

სულგრძელება երկայնամտել: *უწყ.ეპ.იაკ. 37,18-319,12.*

სულება იხ. დასულება.

სულელ-ი յիմար. անզգամ. գագաչոտ. սալոն (გონებასუსტი; სალოსი): ხუთნი იგი მათგანნი იყვნეს სულელნი, հինգ ի նոցանէ յիմարք էին *მთ.25,2;* კაცმან სულელმან ესე არა ცნას, այր անզգամ զայս ոչ ծանիցէ *ფს.91,7*; ბერი სულელი, զծեր գագաչոտ *ზირ.25,4.* მარკოზ სულელი, Մարկոս սալոն *მცხ.307v-335.*

სულელ-ყოფა յիմարել: იყოს ზრახვაჲ იგი მათი სულელ, յիմարեսցին խորհուրդք նոցա *ეს.19,11.*

სულვა յանդգնութիւն (ქედმაღლობა, შფოთიანობა): შენ იცი სულვაჲ ერისაჲ ამის O, դու ինքնին գիտես զյանդգնութիւն ժողովրդեանդ *გამ.32,22.*

სულ(თ)თქუმა հեծել. հեծեծել. յոգւոց հանել/ելանել. հառաչել. պառապել. սունայնել. տրտմել. տրտմեցուցանել. զայրանալ (ოხვრა, კვნესა): არცა ქუეყანამან სადამე სულთ-ითქუნა ჩემ ზედა, հեծեաց երբեք երկիր վասն իմ *იობ.31,38*; სულთ-ითქუმედ მართალნი, հեծեն արդարք *იგ.სოლ.28,28*; ან სულთ-ვითქუნე, արդ հեծեծից *ეს.21,2*; სულთ-ითქუნა, յոգոց եհան *მრ.7,34*; იწროებითა სულისაჲთა სულთ-ითქუმიდენ, առ նեղութեան անձանց յոգոց հանցեն եւ ասասցեն *სიბრძ. სოლ.5,3*; სულთ-ითქუმიდენ ყოველნი მესამჭედურენი მის მდინარისანი, յոգոց հանիցեն ամենայն կարթընկէցք գետոյն

ეს.19,8; იგი თავადი სულთ-ითქუნა სამგზის და ცრემლოოდა, հառաչեալ երկիցս անգամ արտասուօք *ი.მოც.56,5-191,28*; სულთ-ითქუმიდეს ძენი ისრაჱლისანი საქმეთა მათგან ფიცხელთა, հառաչէին որդիքն Իսրայելի ի գործոյ անտի *გამ.2,23;* ჰხედვიდეს თუალითა თჳსითა და სულთ-ითქუმიდეს, տեսանիցէ աչօք եւ սունայնիցէ ზირ.30,2; სულთ-იქუმიდენ მესათხეველნი, տրտմեսցին ձկնորսքն *ეს.19,8*; ნუ სულთ-ითქუამთ... ურთიერთას, մի՛ տրտմեցուցանէք զմիմեանս *ეპ.იაკ.5,9*; სულ(თ)ითქუნა სულითა თჳსითა, զայրացաւ յոգի իւր *მრ.8,12;* სულთ-ითქუნა ბერმან სიღრმით გულისაჲთ, հառաչելով ի խորոց սրտէ *მცხ.17r-13.*

სულ(თ)თქუმა հեծութիւն. հառաչանք. հառաչումն („ლოცვა", ოხვრა, კვნესა): სულთქუმანი მათნი მესმნეს, լուայ հեծութեան նոցա *საქ. მოც.7,34*; დავშუერი მე სულთქუმითა ჩემითა, վաստակեցի ես ի հեծութեան իմում *ფს.6,7*; ვჴმობდი სულთქუმითა სულისა ჩემისაჲთა C, մռնչէի առ հեծութեան սրտի իմոյ *ფს.37,9*; რაჲთა შეისმინოს სულთქუმაჲ შებორკილებულთაჲ Ⴂ, რაჲთა შეისმინოს ლოცვაჲ პყრობილთა მისთაჲ C, լսել զհեծութիւն կապելոց *ფს.101,21*; განმრავლდეს სულთქუმანი ჩემნი, բազում են հեծութիւնք իմ *გოდ.იერ.1,22*; სულთთქუმა, հառաչանք *მცხ.23v-19;* იტყჳნ სულთქუმით, ասէր հառաչմամբ *მცხ.99v-110.*

სულიერ-ი հոգեւոր. հոգեկան. հոգեւորական. կենդանի. ոգի շնչաւոր: შჯული სულიერ არს, ხოლო მე ჴორციელ ვარ და განფრდილ ცოდვასა შინა, օրէնքն հոգեւոր են. այլ ես մարմնաւոր եմ ընդ մեղօք վաճառեալ *ჰრომ.7,14*; სულიერთა მათ თანა სულიერსა შევატყუებთ, ընդ հոգեւորս զհոգեւորսն համեմատեմք *Iკორ.2,13*; ყოველთა იგივე საზრდელი სულიერი ჭამეს, ամենեքին զնոյն հոգեւոր զկերակուրն կերան *Iკორ.10,3*; მაკურთხნა ჩუენ ყოვლითა კურთხევითა სულიერითა, օրհնեաց զմեզ ամենայն հոգեւոր օրհնութեամբ *ეფეს.1,3*; სუმიდენ სულიერისა მისგან კლდისა, ըմպէին ի հոգեկան վիմէն *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.148-149*; შემძლებელ არს გამოთქუმად სულიერთა წიგნთაგან, բաւական է պատմել զհոգեկան ասացեալ գիրս *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.2-3*; სულიერი, հոգեւորական *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 116,24*; ვიდრე სულიერ-ღა იყო, մինչդեռ կայր կենդանի *რიფს.175,19-107,6*; არარაჲ სხუაჲ სულიერთაგანი ვიხილე, არცაღა მფრინველი, ոչինչ տեսի ոգի շնչաւոր եւ ոչ թռչուն *მარკ.248-190,11.*

სულიერად հոգեպէս (სულიერებით, შინაგანად): სულიერად განიკითხვინ, հոգեպէս քննին *Iკორ.2,14.*

სულიერად-ი հոգեւոր (სულიერი): რაჲთა არა სულიერადი იგი ხოლო კურთხევაჲ ღმრთისაგან მოიღოს, զի մի միայն զհոգեւոր աւրհնութիւնն յԱստուծոյ առցէ *იპ.რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ.72,4-73.*

სულის-ცემა հոտոտել („სუნება"): რაჟამს ეცის სული ცეცხლისაჲ S, უსუნის რაჲ მას ცეცხლი G, յորժամ ի հուր հոտոտեցի *მსჯ.16,9.*

სულმოკლე կարճամիտ. խղճամիտ. նեղասիրտ. տրտմեալ. տարակուսեալ. վհատեալ: სულმოკლე ძლიერად უგუნურ არს O, կարճամիտն յոյժ անմիտ է *იგ.სოლ.14,29*; კაცისა სულმოკლისაჲ არა შუენის სიმდიდრე O, մեծութիւն առն կարճամտի ոչ վայել է *ზირ.14,3*; ნუ სულმოკლე ხარ თავყუანისცემასა მას შენსა O, մի՛ խղճամիտ լինիր յուխտս քո *ზირ.7,9;* სულმოკლესა კაცსა ვინ-მე დაუთმოს? առն նեղասրտի ո՞վ ունիցի ժոյժ *იგ.სოლ.18,14*; სულმოკლე, տրտմեալ *ეს.25,4*; სულმოკლეთა მისცის სულგრძელებაჲ O, որ տայ երկայնմտութիւն տարակուսելոց *ეს.57,15*; რაჲთა სულმოკლე იქმნეს, զի վհատեալ *მცხ.199v-212.*

სულმოკლე ქმნა լքանել. նուաղել. նուազել. տկարանալ. կալ ի տարակուսի. պարտասեցուցանել („მოკლება", დაუძლურება, დასუსტება): ნუ სულმოკლე იქმნები სწავლასა უფლისასა O, մի՛ լքանիր ի խրատու տեառն *იგ.სოლ.3,11*; სულმოკლე იქმნა სული ჩემი Ⴂ, მოაკლდა სულსა ჩემსა C, նուաղէր հոգի իմ *ფს.76,4;* ნათესავნი მრავალნი სულმოკლე იქმნნეს O, ազգք բազումք նուազեսցան *ამბ.2,13*; სულმოკლე იქმნა და აღმოვიდოდა სული მისი, կայր ի տարակուսի եւ քաղէին ոգիք նորա *იონა4,8*; სულმოკლე იქმნა ვიდრე მოკუდომადმდე G, պարտասեցոյց զնա մինչեւ ցմահ *მსჯ.16,16*; სულმოკლე ვიქმენ ფრიად, տկարացայ յոյժ *მცხ.312r-338.*

სულმოკლება կարճմտել (სულმოკლეობა): სულმოკლებდა ერი გზასა ზედა G, կարճմտեցաւ անձն ժողովրդեանն *რიცხ.21,4.*

სულმოკლება կարճմտութիւն. վհատութիւն (მოუთმენლობა): არა ისმინეს მოსესი სულმოკლებისაგან O, ոչ անսացին նմա ի կարճմտութենէ *გამ.6,9*; მაცხოვარსა ჩემსა სულმოკლებისაგან რისხვისაჲსა, որ փրկէր զիս ի կարճմտութենէ ի զայրանալոյ *ფს.54,9*; სენი სულმოკლებისაჲ, ախտ վհատութեան *მცხ.176r-194.*

სულთმოყუარე ոգեսէր; ոգեշահ: შენი არს ყოველი, უფალო, სულთ-მოყუარეო O, քո են տէր ոգեսէր *სიბრძ.სოლ.11,27*; სულთმოყუარე, ոգեշահ *მცხ.23v-19.*

სულმყრალობა ժահահոտութիւն. ճենճերահոտ. հոտ. դժնէհոտութիւն. չարահոտութիւն (სიმყრალე, უხიაგობა, უხასიათობა): სულმყრალობაჲ კერპთ-მსახურებისაჲ კაცთაგან განწმიდა, զժահահոտութիւն կռապաշտութեան մարդկան ի բաց մաքրեաց *ეპ.კკპრ.-ალვსებ.227,9-31*; ყოვლითურთ სულმყრალობითა მით ნაზორევთაჲთა უვარ-ყო, հանդերձ իւրովքն ճենճերահոտ զոհիւքն ուրացեալ *ფლკტ.136,19-442,37*; აღვიდოდის სულმყრალობაჲ მათი, ելցէ հոտ նոցա *ეს.34,3*; ვერ ძალ-გიც თავსდებად სულმყრალობასა ამას, ոչ կարեմ սպասաւորել սմա վասն դժնէհոտութեան *მცხ.389r-444*; დაიდებნ სულმყრალობასა მას საძაგელსა წინაშე თჳსა, այնու չարահոտութեամբ տանջեաց զինքն *მცხ.140r-158;* სულმყრალობამან მისმან შთამოითხიოს ქუე ვნებაჲ შენი, ժահահոտութիւն նրա քարշէ եւ ի վայր ընկենու զմիտս քո *მცხ.77r-89.*

სულმცირე թեթեւ (მსუბუქი, მჩატე): ქარსა სულმცირესა აჰებნ O, պատառեալ զհողմն թեթեւ *სიბრძ.სოლ.5,11*; ზედა ზის ღრუბელთა სულმცირეთა J, նստեալ ի վերայ թեթեւ ամպոյ *ეს.19,1.*

სულმწარე դառնաշունչ (მრისხანე, თავხედი, მავნე შხამიანი): *ფლპ.მოც.6,19-308,8.*

სულნელ-ი անուշահոտ. անոյշ. հոտ. հոտ անոյշ. խունկ. ազնիւ („საკუმეველი", „კეთილი"): ვითარცა გუნდრუკმან სულნელმან გამოეცინ სულნელებაჲ O, որպէս խնկոյ անուշահոտ բուրեցէք հոտ *ზირ.39,18*; ფურცელი სულნელი, տերեւ անոյշահոտ *პეტრე მოც.48,5-56,1*; იყოს საყნოსელისა წილ სულნელისა მტუერი J, եղիցի փոխանակ հոտոյն անուշից փոշի *ეს.3,24*; მწერთა მომწყდართა განრყუნიან ქმნულებაჲ ზეთისა სულნელისაჲ, ճանճք մեռեալք զաղրացուցանեն զեւղս անուշունս *ეკლ.10,1*; სულნელად მსხუერპლად წმიდად ღმრთისა მიმართ შევიწირვით, հոտ անոյշ եւ զհոտ սուրբ Աստուծոյ մատչիմք იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და *იაკ.16,17*; შემდგომად შენსა სულნელად ნელსაცხებელისა შენისა ვრბიოდეთ, զհետ հոտոյ եւղոց քոց ընթացուք *ქება 1,3*; შეჰგრაგნეს იგი ტილოებითა, არდაგებითა სულნელთა მათ თანა DE, შეგრაგნეს იგი მჩუართა საკუმეველითურთ C, պատեցին կտաւովքն խնկովքն հանդերձ *ი.19,40.* სასაჲ შენი ვითარცა ღჳნოჲ სულნელი O, კეთილი S, կոկորդ քո իբրեւ զգինի ազնիւ *ქება 7,9.*

სულნელება, სურნელება հոտ. անուշահոտութիւն. հոտ անոյշ. անուշութիւն. խունկ. անոյշ („საკუმეველი): სახლი იგი აღივსო სულნელებითა (სურნელებითა C) მით ნელსაცხებლისაჲთა, տունն լի եղեւ ի հոտոյ իւղոյն *ი.12,3*; ეცა სულნელებაჲ სამოსლისა მისისაჲ O, առ զհոտ հանդերձից նորա *დაბ.27,27;* მოჰსცეს სულნელებაჲ თჳსი, ետուն զհոտս իւրեանց *ქება 2,13*; ვითარცა მურმან რჩეულმან მივჰფინე სულნელებაჲ ჩემი O, իբրեւ զմուռ ընտիր բուրեցի անուշահոտութիւն *ზირ.24,21;* ქრისტჱს სულნელებანი ვართ, հոտ անոյշ եմք Քրիստոսի *IIკორ.2,15*; სხუაჲ იგი შესაწირავი სულნელებითურთ შეაგბეს სიავ-ქუაბთა შინა O, զայլ հումն հանդերձ անուշութեամբ եփեցին ի կաթսայս եւ ի սանս *Iეზრა 1,12*; სულნელება, խունկ *IIნშტ.9,1;* სულ სულნელების ვართ ქრისტესა, Քրիստոսի հոտ անոյշ եմք *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.26,-27.*

სულღება անմռունչ (სიჩუმე): განაღო სულღებით კარი, բացեալ զդուռն... անմռունչ *მცხ.212r-1161.*

სულშემოკლებული պարտասեալ. զխասեալ (დაუძლურებული): *მსჯ.8,5;* სულშემოკლებულად, վհատեալ *მცხ.76v-88.*

სულშემოსილი այսակիր (არაწმინდა სულის პატრონი): წინაწარმეტყუელნი მისნი სულშემოსილნი O, մարգարէք նորա այսակիրք *სოფ.3,4*; კაცი სულშემოსილი O, զայր մի այսակիր *ოვსე 9,7.*

სუმა (სხმა) լինել. ունել. գոլ (ყოლა): კაცსა ვისმე ესხნეს ორ ძე, առն միոջ էին երկու որդիք *მთ.21,28*; ესუა მას ძჱ, էր նորա որդի *I მფ.9,2*; მამაჲ გჳვის ჩუენ, ունիմք մեք հայր *მთ.3,9*; ღმერთსა შენსა ძჱ უვისა? Աստուածն քո որդի՞ ունի *თე 555-65,2*; არა ესუა მას შვილი, ոչ գոյր նոցա որդեակ *ლ.1,7;* ნუ მეფჱ არა გესუა შენ? միթէ թագաւոր ո՞չ գոյր քո *მიქ.4,9.*

სუმა იხ. აღსუმა, გარდამოსუმა, გარდასუმა, დასუმა.

სუმა ცოლისა ամուսնանալ. կին առնուլ („მოყვანა ცოლისა"): არა სუმაჲ ცოლისაჲ, չամուսնանալ *მთ.19,10;* ისუთ ცოლებ და ისხთ შვილებ` ძეებ და ასულებ, առէք կանայս եւ եղիցին` ուստերք եւ դստերք *იერ.29,6;* ისუა მან თავისა თვსისა ცოლი J, მოიყვანა მან ცოლი O, առ իւր կին *დან.13,1.*

სუმულ-ი լինել: საულისა სუმულ იყო ხარჭი ერთი, Սաւուղայ էր հարճ մի *IIმფ.3,7.*

სუმა ըմպել. զկծիլ. արբուցանել (სმა, დალევა): რაჲ ვსუათ? զի՞նչ արբցուք მთ.6,31; ჭამდეს და სუმიდეს, ուտէին եւ ըմպէին *მთ.24,38;* უმჯობეს არს... არა სუმაჲ ღვნისა, լաւ է... ոչ ըմպել գինի *ჰრომ.14,21;* სუთ და დაითრვენით, արբէք եւ արբեցարուք *იერ.25,27;* სუმა, զկծիլ *დაბ.30,38.*

სუმა-ჲ, სმა-ჲ ուրախութիւն. խրախութիւն. կոչունք. ճաշ. գինարբու („შუება", „პური", ლხინი, წვეულება): იყო სუმაჲ დიდი ყოველთა მონათა მისთაჲ, առնէր ուրախութիւն ամենայն ծառայից իւրոց *დაბ.40,20;* ყო მუნ სამსონ სუმაჲ შვდ დღე S, արար անդ Սամփսոն խրախութիւն զեւթն օր *მსჯ.14,10;* ყო სუმაჲ მოხუცებულთა თანა, արար նմա կոչունս ծերոցն *ივდ.6,20;* მოვედინ იგი... სმასა მას, რომელი მეგულვების მე ხვალე ყოფად S, მოვედინ შენ... შუებად, რომელი მზა გიყო ხვალჱ O, եկեսցես դու... ի կոչունս իմ զոր առնելոց եմ այսօր *ესთ.5,4;* მივიდეს ორნივე სუმასა მას, ვითარცა იგი თქუა ესთერ S, მოვიდეს ორნივე პურსა მას, რომელი მზა უყო ესთერ O, եկին երկոքեան նոքա ի կոչունս զոր արար Եսթեր *ესთ.5,5;* სუმა S, შუება O, գինարբու *ესთ.14,17;* იკითხვენ, სადა-ძი სუმანი არიან, գիտեն, ուր գիներբուք լինիցին *იგ.სოლ.23,30;* ასწრაფებდეს ამანს მისვლად სმასა მას S, ასწრაფებდა მას პურად მეფისა თანა O, կոչել զՀամանն ի ճաշ տիկնոջն *ესთ.6,14.*

სუმევა ջամբել. արբուցանել. ըմպել տալ (დალევინება): სძჱ გასუ თქუენ, կաթն ջամբեցի քեզ *Iკორ 3,2;* რომელმან ასუას ერთსა, որ արբուսցէ միում *მთ.10,42;* ვასუათ მამასა ჩუენსა ღვნოჲ O, արբուսցուք հօր մերում գինի *დაბ.19,32;* რომელი ასუმიდეს მოყუასსა თვსსა ალთქუეფულსა მრღვესა, որ արբուցանէ զժողովուրդն ծարաւեալ *რიფს.171,10-98,10;* ასუმიდა მას, ետ ըմպել նմա *მთ.27,48;* მასუ მე, տուր ինձ ըմպել *ი.4,8;* უკუეთუ ჳსწყუროდის, ასუ მას, եթէ ծարաւի. տուր նմա ըմպել *იგ.სოლ.25,21.*

სუმუროვან-ი զըմռսեալ („შემურვილი", შეზავებული): მისცეს მას სუმუროვანი ღვნოჲ C, მისცემდეს მას სუმად შემურვილსა ღვნოსა DE, տային նմա գինի զըմռսեալ *მრ.15,23.*

სუნება հոտոտել („სულის ცემა", სუნის ცემა): უსუნის რაჲ მას ცეცხლი G, რაჟამს ეცის სული ცეცხლისაჲ S, յորժամ ի հուր հոտոտիցի *მსჯ.16,9.*

სუნელ-ი հոտ(სურნელი): სულნი ჩუენნი სუნელად კეთილად მსახურებისა სარწმუნეობითა შეანელნა, զանձինս մեր հոտովն բարեպաշտութեան հաւատոյ համեմեաց *ეპ.კჳპრ.227,11/32.*

სურვა იხ. დასურა.

სურვება սրտակաթ առնել (მოსურვება, მონატრება): გუასურვე ჩუენ, սրտակաթ արարեր զմեզ *ქება 4,9.*

სურვიელ ქმნა, სურვილ ყოფა փափագել. կարօտել (სურვება", სასურველობა, მოსურნეობა): სურვიელ იქმნა სული ჩემი გულისთქუმად სამართალთა შენთა ყოველსა ჟამსა Ⴂ, სუროდა სულსა ჩემსა გულის თქუმად სამართალთა შენთა ყოველსა ჟამსა Ⴀ, փափաքեաց անձն իմ ի ցանկալ ինձ յիրաւուն քո յամենայն ժամ *ფს.118,20;* სურვიელ იქმნა ხილვად მისა, կարօտէր տեսանել զնա *მცხ.250v-271;* სურვიელ იყო ხილვად მისა, փափագէր հոգի քո տեսանել զնա *მარკ.248r-191,17.* სურველ-ყოფა, կարօտել *მცხ.271v-290.*

სურილ-ი, სურვილი փափագել. անձկանալ. անձկալ. ցանկալ. ցանկանալ. ծարաւել. ըղձանալ. անձուկ ունել. կարօտել („სურვიელ ქმნა", „წყურილი", ნადილი, ნდომა): სუროდა სულსა ჩემსა (სურვიელ იქმნა სული ჩემი Ⴂ) გულისთქუმად სამართალთა შენთა ყოველსა ჟამსა, փափագեաց անձն իմ ի ցանկալ ինձ յիրաւունս քո յամենայն ժամ *ფს.118,19;* სურის სულსა, փափագէ հոգին *ეპ.იაკ.4,5;* ვითარცა სურინ ირემსა წყაროთა მიმართ წყალთასა, որպէս փափագէ եղջերու յաղբերս ջրոց *ფს.41,2;* ვითარ-იგი მსურის თქუენდა, որպէս անձկացեալ եմ առ ձեզ *ფლპ.1,8;* მისაცა მსურს, առ այն անձկամ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.229,9-137,192;* სუროდა სულსა ჩემსა მაცხოვარებაჲ შენი Ⴀ, ցանկացայ փրկութեան քում *ფს.118,174;* სურიან სულსა ჩემსა შენდამი Ⴀ, სწყურიან შენდამი სულსა ჩემსა Ⴂ, ծարաւեաց առ քեզ հոգի իմ *ფს.62,2;* გუსურის, մեք ըղձանամք *ჰებრ.6,11;*

მსურის, անձուկ ունիմ *ჰრომ.15,23*; მრავალთა სურის დაწინდებად მისა, բազումք կարօտին խօսել զնա իւրեանց *მცხ.83-71r.*

სურვილ-ი անձուկ. փափագումն. ցանկութիւն. կարօտ. ըղձութիւն (წადილი, ნდომა): სურვილითა ძისა თჳსისაჲთა მომკუდრისა, յանձկոյ որդւոյ իւրոյ մեռելոյ *ფლკტ.135,29-441,38*; ყოლადვე სურვილი და წრაფაჲ აქუნდა მონაზონებისათჳს, զամենայն փափագումն եւ բնաւ զփոյթն ունէր ի պնդութիւն կրօնից *მრთ.A.ანტ.დ.77,27-20,3*; სურვილი, ցանկութիւն *ეპ.კკპრ.-დაფლ.94v-422.* მაქუნდა რაჲ უკუე სურვილი ესე, ունէի զայս կարօտ ի մտի *მცხ.61v-51*; სურვილი კეთილისაჲ, ըղձութիւն բարւոյ *მცხ.46r-38.*

სურნელ-ი იხ. სულნელი.

სურნელება იხ. სულნელება.

სუფევა թագաւորել (მეუფება): ჯერ-არს მისა სუფევაჲ, պարտ է նմա թագաւորել *Iკორ.15,25;* ნუუკუე სუფევენ ცოდვაჲ მოკუდავთა მაგათ ჴორცთა თქუენთა, մի այսուհետեւ թագաւորեսցեն մեղք ի մահկանացու մարմինս ձեր *ჰრომ..6,12*; უფალი სუფევს, შუენიერებაჲ შეიმოსა, տէր թագաւորեաց. վայելչութիւն զգեցաւ *ფს.92,1;* სუფევდეს შენ ზედა ღმერთი შენი J, թագաւորեսցէ քեզ Աստուած *ეს.52,7.*

სუფევა թագաւորութիւն. արքայութիւն („მეუფება", მეფობა): სუფევისა მისისაჲ არა იყოს დასასრულ DE, მეუფებისა მისისაჲ არა იყოს დასასრულ C, թագաւորութեան նորա վախճան մի լիցի *ლ.1,33*; უჩუენნა მას ყოველნი სუფევანი სოფლისანი, եցոյց նմա զամենայն թագաւորութիւնս աշխարհի *ლ.4,5*; ბრძენთა სუფევისა ჩემისათა ვერ უძლეს შეტყუებად ამისა და ვერცა უწყებად ჩემდა O, իմաստունք թագաւորութեան իմոյ ոչ կարացին ցուցանել ինձ զմեկնութիւն նորա *დან.4,15;* უფლისაჲ არს სუფევაჲ, տեառն է արքայութիւն *ფს.21,29*; სუფევაჲ მისი განუმარჯოს მას J, զարքայութիւն նորա յաջողեսցէ *ეს.9,7.*

სუქება იხ. განსუქება.

სჳნ(ი)დის-ი խիղճ մտաց. միտք (სინდისი; გონება): ვისჯებოდე სჳნდისისაგან ჩემისა, ხოლო თხრობად ბერისა მრცხუენოდა, դատէր զիս խիղճ մտաց իմոց եւ ծերոյն պատմել ոչ կարէի *მცხ.112v-131;* ადგილი არს მყუდროჲ, რომელსა შინა განისუენებს სჳნდისი, տեղի յապահով է ուր եւ հանգչին միտք *მცხ.220v-240.*

სჳნკლიტიკოს-ი սինկղիտիկոս (მრჩეველი, სენატორი): *მცხ.169r-186.*

სჳრინგება, სჳრინგობა հարած. -ոյ („დასჳრინგება", დაწყლულება): განავლინოს იგი გარე მღდელმან მან შედებული იგი სჳრინგებისა მის შჳდ დღე B, განაყენოს მღდელმან ნიში დასჳრინგებისაჲ შჳდ დღე G, զատուսցէ քահանայն զարած հարածին զեւթն օր *ლევ.13,31.*

სფარ-ი տուփ („სარფათ", თასი): სფარნი (სარფათნი O) და ჭაშაკები... წარიღო ყოველი მატაკარანმან მან JO, զճաշակսն եւ զտուփսն... առ դահճապետն *იერ.52,19.*

სფჳრიდ-ი զամբիղ. սփրիթ. փսիաթ. վանդակ („გოდორი", „ბანდაკი", კალათი): რაოდენი სფჳრიდი (გოდორი C) აღიღეთ? քանի՞ զամբիղ լի *მრ.8,20;* ორნი სფჳრიდნი ედგნეს იმიერ და ამიერ, երկու սփրիթս ունէր դրեալ ի յայս կոյս եւ յայն կոյս *მცხ.217v-230;* სფჳრიდი განჴურეტილი, փսիաթ ծակ *მცხ.221r-241;* სარკუმლით ზღუდესა გარდაუტევეს იგი სფჳრიდითა Ⴂ, ზღუდით სარკუმელსა გარდაუტევეს ბანდაკითა C, ընդ պարիսպն կախեալ իջուցին վանդակաւ *საქ.მოც.9,25.*

სქემა Սքեմն (ბერის სამოსი): ჩემგან შეემოსა სქემაჲ, յիմմէ զգեցեալ էր զսքեմն *მცხ.59v-49*; შემოსეს სქემითა, զգեցուցին նմա զսքեմն *მცხ.296v-319.*

სყიდა գնել. վաճառել (ყოდვა, შეძენა): იყიდონ თავისა თჳსისა საზრდელი, գնեսցեն իւրեանց կերակուրս *მთ.14,15*; უყიდოთ ყოველსა ამას ერსა საზრდელი, գնեսցուք բաւական ժողովրդեանդ կերակուր *ლ.9,13*; იყიდდეს და განჰყიდდეს, ნერგსა ასხმიდეს და აშენებდეს, գնէին. վաճառէին. տնկէին. շինէին *ლ.17,28;* მოვედით პირველად სყიდად საზრდელისა, իջաք զառաջինն գնել կերակուրս *დაბ.43,20;* უკუეთუ იყიდო ძმაჲ შენი ებრაელი ანუ ებრაელლაჲ G, թէ վաճառեսցի քեզ եղբայր քո եղբայեցի կամ կին երբայեցի *IIშჯ.15,12.*

სყიდულ-ი վաճառ (ნაყიდი): წარიღეთ სყიდული ეგე იფქლი თქუენი, տարայք զվաճառ ցորենոյդ ձերոյ *დაბ.42,19.*

სყიდით მიცემა վաճառել (გაყიდვა): უკუეთუ მისცე სყიდით მოყუასსა შენსა G, թէ վաճառեսցէ ոք վաճառ ընկերի իւրում *ლევ.25,14.*

სძალ-ი հարսն. նու („ძის ცოლი", რძალი): გამოვიდეს... წინა მიგებებად სიძისა და სძლისა C, ելին ընդ առաջ փեսայի եւ հարսին *მთ.25,1*; განევთას... სძალი (ძის ცოლი DE) დედამთილისაგან თჳსისა C, բաժանեսցի... հարսն ի սկեսրէ իւրմէ *ლ.12,53*; ვითარცა სძალი შემამკო მე სამკაულითა J, իբրեւ հարսն զարդու զարդարեաց զիս *ეს.61,10*; ჰრქუა იუდა თამარს, სძალსა

თვსსა, ասէ Յուդա ցԹամար նու իւր *დაბ.38,11*; უშუერებაჲ სძლისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ ცოლი არს ძისა შენისაჲ, զառակսմն նուոյ քո մի՛ յայտնեսցես. զի կին որդւոյ քո է *ლევ.18,15;* აღდგა იგი და ორნი სძალნი მისნი G, აღდგა დედაკაცი იგი და ორნივე იგი ძის ცოლნი მისნი, յարեաւ ինքն եւ երկոքին նուանք նորա *რუთ.1,6.*

სძე կաթն. ստին-ք. կաթնկեր (რძე): სძჱ გასუ თქუენ, կաթն զամբեցի ձեզ *Iკორ.3,2*; სპეტაკ კბილნი მისნი უფროჲს სძისა O, սպիտակ ատամունք իւր քան զկաթն *დაბ.49,12*; მონუელის სძჱ და იქმნა ერბო O, կթեա կաթն եւ եղիցի եւղ *იგ.სოლ.30,33*; სძესა შეჰშჭამთ და მატყლსა შეიმოსთ, զկաթնդ ուտէք եւ զասրդ ագանիք *ეზეკ.34,3*; ვითარცა ყრმაჲ განყენებული სძისაგან დედისა თვსისა, որպէս մանուկ հատուցեալ ի ստենէ մօր իւրոյ *ფს.130,2*; განეყენა სძესა არა შეწყალებული იგი, մեկնեաց ի ստենէ զչողորմեալն *ოვსე 1,8;*

სძისა կաթին („სასძეური"): განალო თხიერი სძისაჲ და ასუა მას G, განჰჴსნა თხიერსა სასძეურსა და ასუა მას S, եբաց զտիկ կաթինն եւ արբոյց նմա *მსჯ.4,19;* რომელი მიიღებნ სძესა, უმეცარ არს სიტყუასა მას სიმართლისასა, որ կաթնկեր է տգէտ է բանին արդարութեան *ჰებრ.5,13.*

სძლისმომგურელ-ი հացերէց („ძმადი", ხელისმომკიდე): დაემკჳდრა ცოლი სამფსონისი სძლისმომგურელსა მისსა თანა G, ცოლი იგი სამსონისი შეირთო ძმადმან S, ամուսնացաւ կին Սամփսոնի ընդ հացերիցուն նորա *მსჯ.14,20.*

სწავება, სწავლება ուսուցանել. խրատել. խրատ տալ. վարդապետել. վարդապետ լինել. աւանդել. իմացուցանել. ցուցանել („მოძღურებად ყოფა", „განსწავლა", „მოძღურება", „ჩუენება", „გრძნობა"): ასწავებდა მათ ვითარცა-იგი ვის აქუნ ჴელმწიფებაჲ DE, იყო მოძღურებად მათა ვითარ ჴელმწიფე C, ուսուցանէր զնոսա իբրեւ իշխանութեամբ *მრ.1,22;* რომელნი მასწავებდეს მე და მეტყოდეს O, որք ուսուցանէին զիս եւ ասէին *იგ.სოლ.4,4;* ასწავლეს ასულსა მათსა მსგავსად შჯულისა მის მოსესისა O, განსწავლეს ასული იგი თვსი შჯულითა მოსესითა J, ուսուցին զդուստրն իւրեանց ըստ օրինացն Մովսիսի *დან.13,3*; ვითარცა შვილთა საყუარელთა გასწავებ, իբրեւ զորդիս սիրելիս խրատեմ *Iკორ.4,14*; ვასწავნი მათ ბრძანებანი ღმრთისანი, իմացուցանեմ դոցա զհրամանս Աստուծոյ *გამ.18,16*; ვინ გასწავა თქუენ? C, ვინ გიჩუენა თქუენ? DE, ո՞ ցոյց մեզ *ლ.3,7;* ასწავლიდა შესაკრებელთა შინა, ուսուցանէր ի ժողովուրդս *მთ.4,23*; რაჲ-მე არს სწავლაჲ იგი, რომელსა ასწავებს კაცი იგი? զի՞նչ է ուսումն, զոր ուսուցանէ այրն այն *თეკლა 98,25.*

სწავლა ուսանել. խրատել. ստուգել. ճանաչել. նշանակել. տեղեկանել. վարժել. տանջել. խելամուտ առնել („გულისჴმის-ყოფა", „განსწავლა", „გრძნობა", „დაზავება", „წუართნა", ცემა, გვემა): ყვეს ეგრე, ვითარცა ისწავეს, արարին. որպէս ուսանն *მთ.28,15*; მეფჱ იგი ისწავებს რასმე მისგან, ուսանել ինչ կամի թագաւորն ի նմանէ *თომა მოც. 17,11-394,9*; ისწავე და გულისხმა-ყავ, ուսիր եւ տեղեկացիր *ფლკტ.133,8-438,13*; უკუეთუ არა ისწავებ, ապա թէ ոչ խրատեսցիս *იობ.34,16*; ისწავა ასისთავისა მისგან DE, აგრძნა მტარვალისა მისგან C, ստուգեաց ի հարիւրապետէ անտի *მრ.15,45*; ისწავა, ვითარმედ კილიკიელი არს, ստուգեալ եթէ ի կիլիկեայ է *საქ.მოც.23,34*; ისწავე სიტყუათა მათDE, გულისჴმა-ჰყო სიტყუათაჲ მათ C, ծանիցես զբանիցն *ლ.1,4*; ადგილიცა იგი გჳსწავიეს, զտեղին իսկ նշանակեցաք *მრთ.S.კირ.იერ.156,17-276,10*; ვისწავე ადგილი იგი, տեղեկացայ յորում տեղւոջ է *ი.მოც.75,12-234,6*; ისწავეთ კეთილისა საქმჱ, ուսարուք զբարիս գործել *ეს.1,17*; უსწავლიეს ენასა მათსა სიტყუაჲ სიცრუვისაჲ, ուսաւ լեզուք նոցա խօսել ստութիւն *იერ.9,5*; სიყრმითგან ესწავა მოგუებაჲ, ի մանկութենէ մոգութեամբ վարժեալ *იზტ.114,16*; ვისწავლიდი მე ფილოსოფოსთა სიბრძნესა, ուսանէի զփիլիսոփայական իմաստութիւն *მარკ.250r-196,21*; სწავლა, տանջել *გრ.ანძ.-შობ.298,20-189*; სწავლად (დაზავებად S) ძეთა ისრაჱლისათა G, խելամուտ առնել զորդիսդ Իսրայելի *ლევ.11,47;* ესწავლო იგი და განუტეო DE, განვსწავლო ეგე განუტეო C, խրատեցից զդա եւ արձակեցից *ლ.23,16*; ვინ-მე არს შვილი, რომელი არა სწავლის მამამან? ո՞ր որդի է զոր ոչ խրատիցէ հայր *ჰებრ.12,7*; განსწავლნე თქუენ შვდ წილ B, გწუართნე მე თქუენ შვდ გზის G. խրատեցից զձեզ եւթնապատիկ *ლევ.26,28*; სწავლიდენ მას და არა უსმინოს მათ G, խրատիցեն զնա եւ ոչ անսայցէ նոցա *IIშჯ.21,18;* ნუცა რისხვითა შენითა მსწავლი მე, մի՛ բարկութեամբ քով խրատեսցես զիս *ფს.6,2*; სწავლით განმსწავლა მე უფალმან, խրատելով խրատեաց զիս Տէր *ფს.117,18.*

სწავლა-ჲ խրատ. վարդապետութիւն. աւանդութիւն. ուսումն. գանք („მოძღვრება“, დარიგება; ცემა, გვემა): მიიღეთ სწავლაჲ, ընկալարուք զխրատ նորա *ფს.2,12*; ისმინე, შვილო, სწავლაჲ მამისა შენისაჲ O, լուր. որդեակ. խրատու հօր քո *იგ.სოლ.1,8;* არცა მიიღო სწავლაჲ, ոչ ընկալաւ զխրատ *სოფ.3,2*; უკჳრდა ერსა მას სწავლაჲ იგი მისი, զարմանային ժողովուրդքն ընդ վարդապետութիւնս *მთ.7,28*; რაჲ არს სწავლაჲ კაცისაჲ ამის? զի՞նչ է վարդապետութիւն նորա *ი.მოც.79,20-241,15*; გარდავლენ სწავლასა მას მღდელთასა, անցանեն զաւանդութեամբ ծերոցն *მთ15,2*; გიპყრიეს სწავლაჲ (მოძღურებაჲ DE) კაცთაჲ, ունիք զմարդկան աւանդութիւն *მრ.7,8;* ყოვლითა უცხოჲთა სწავლითა, յմենայն օտարոտի ուսմանց *ფიზ.XV55;* სწავლაჲ და მოძღურებაჲ ყოველსა ჟამსა სიბრძნე არს, գանձ եւ խրատք յամենայն ժամ իմաստութիւն *ზირ.22,6*; პური და სწავლაჲ და საქმჱ-მონასა O, հաց եւ գան աւ գործ–ծառայից *ზირ.30,25.*

სწავლულად ճարտարութեամբ (საქმის ცოდნით): მოთალა სწავლულად ნაქურცენი მისი, քերեաց ճարտարութեամբ զամենայն կեղեւ նորա *სიბრძ.სოლ.13,11.*

სწავლულ-ი խրատեալ. տեղեկացեալ. ուսուցիչ. խելամուտ კაცი უგუნური შენუდებინ და იჭკრობნ სახიდ შემართ, ხოლო სწავლული გარეშჱ დადგის და ელინ O, անմիտն ընդ դուր յարեացի ի տուն. իսկ այր խրատեալ արտաքոյ կացցէ *ზირ.21,27*; შვილი სწავლული ბრძენ იყოს O, որդի խրատեալ՝ իմաստուն լիցի *იგ.სოლ.10,5*; ესე იყო სწავლულ გზასა უფლისასა, սա էր տեղեկացեալ ճանապարհին տեառն *საქ.მოც.18,25*; ჯერ-არს ეპისკოპოსისა... იყოს... სწავლულ, պարտ է եպիսկոպոսին... լինել... ուսուցիչ *Iტიმ.3,2*; სწავლული ხარა სივრცესა ცასა ქუეშე? խելամուտ իցես լայնութեան առ ի ներքոյ երկնիցս *იობ.38,18*; კაცი გონიერი და სწავლული ეკრძალის ამას, հանճարեղ այր եւ խրատեալ զգոյշ եղիցի *ზირ.40,31.*

სწავლისმოყუარე ուսումնասէր. ընթերցասէր (ცოდნის მოყვარული): კაცი ვინმე სწავლისმოყუარე, այր մի ընթերցասէր *ოსკ.9,8;* უმჯობეს არს დამორჩილებად სწავლისმოყუარეთა, բարեքագոյն է հաւանեցուցանել զուսումնասէրս *იპ.რომ.-კურთხ.ისაკ. და იაკ.68,5-69.*

სწავლულება խրատ. վարդապետութիւն. իմաստութիւն (სწავლა, სიბრძნე მოძღვრება): რომელმან სიბრძნე და სწავლულებაჲ შეურაცხყოს, იგი უბადრუკ არს O, որ զիմաստութիւն եւ խրատ անարգէ թշուառական է *სიბრძ.სოლ.3,11*; რად მოვიძულე სწავლულებაჲ? զիարդ ատեցի զխրատ *იგ.სოლ.5,12;* სიბრძნჱ და სწავლულებაჲ არს შიში უფლისაჲ O, զիմաստութիւն եւ խրատ երկիւղ տեառն է *ზირ.1,34*; გამოუჩინოს მას სწავლულებაჲ მოძღურებისა მისისაჲ O, երեւեցուսցէ զվարդապետութիւն ի վարժման նորա *ზირ.39,11.* სწავლულება, իմաստութիւն *იობ.32,6.*

სწარობა հաւասար առնել („სწორ-ყოფა“, გათანასწორება): თავსა თჳსსა ასწარობდა ღმერთსა C, სწორ-ჰყოფდა თავსა თჳსსა ღმრთისა DE, հաւասար առնէր զանձն Աստուծոյ *ი.5,18.*

სწორ-ი հաւասար. կշիռ. հանգոյն. զոյգ. զուգական. հասարակաց. մերձաւոր. հարթ. հաւասարութիւն. հասակակից („ორი“, ახლობელი, თანაბარი, თანასწორი, ტოლი, წყვილი): სწორ ანგელოზთა არიან, հաւասար հրեշտակաց են *ლ.20,36*; სწორ წმიდათა მათ იყო შენ, հաւասար սրբոցդ անդէն զկշիռն *ლ.6,34*; არა იყო სწორ პილენძისაჲ მის, ոչ գոյր կշիռ պղնձոյ *IVმფ25,16*; იყოს შენდა სიკუდილისა სწორ O, լինիցի քեզ հանգոյն մահու *იგ.სოლ.25,10*; მეცა კაცი ვარ მოკუდავი, სწორი ყოველთაჲ O, եմ եւ ես մարդ մանկանացու հանգոյն ամենացուն *სიბრძ.სოლ.7,1*; სწორნი გურიტნი C, ორნი გურიტნი, զոյգս տատրակաց *ლ.2,24*; სიტყუამან ძლიერებისაბან შეიწყალოს სწორი მათი, բան հզօրին ողորմեսցի զուգականին նորա *იოჰ.41,3*; ერთი არს ყოველთაჲ შემოსლვაჲ სოფლად და განსლვაჲცა სწორი, մի մուտ է ամենեցուն յաշխարհ եւ մի ել հասարակաց *სიბრძ.სოლ.7,6*; ყოველსავე კაცსა უყუარნ სწორი თჳსი O, ամենայն մարդ զմերձաւոր իւր [սիրէ] *ზირ.13,19*; ყოლადვე სწორ ექმნის მათ, էր ամենայն հարթ *მრთ.A.ანტ.დ.84,35-29,19*; სამართალსა და სწორსა მისცემდით მონათა მათ (მონათა მათ მიაგებდით AB), զիրաւունս եւ զհաւասարութիւն ծառայից ծերոց շնորհեցէք *კოლ.4,1;* სწორთა თჳსთაცა მიმართ არა ოყო მაცილობელ, ընդ հասարակիցսն իւր ոչ հակառակէր *მრთ.A.ანტ.დ.78,11-20,30.*

სწორ-ი პატივ-ი հանգիտապատիւ (თანაბარი პატივისცემა): რომელთა-ეგე სწორი პატივი ხუედრებილ არს, որոց հանգիտապատիւ մեզ հասէքդ *IIპეტრე 1,1.*

სწორად հաւասար. առհասարակ. հասարակաց. հանգոյն. ըստ միապէս თანაბრად, თანასწორად): განზომა წინაშე ზღუდისა მის სივრცჱ სწორად

ლერწმისა მის O, չափեաց զլայնութիւն պարսպացն հաւասար ձողոյն *ეზეკ.40,5*; სწორად საძულელ არიან ღმრთისა O, առհասարակ ատելին են Աստուծոյ *სიბრძ.სოლ.14,9*; ჰყუარობდა მათ სწორად, սիրէր զնոսա հասարակաց *თეკლა91,13*; სწორად, հանգոյն *რიცხ.12,12;* სწორად რიცხუთა ქალაქთა შენთაჲსა იყვნენ ღმერთნი შენნი O, ըստ թուոյ քաղաքացն քոց էին դիքն քո *იერ.11,13*; სწორად მიიღებს, միապէս ընդունի *მცხ.148r-165.*

სწორება հաւասար լինել. զոյգ լինել. համեմատել. արժել. համարել. հաղորդ լինել. հաւասարել (თანასწორობა, შედარება, ტოლობა): ახალი იგი არა ესწოროს მას O, նորն ոչ է հաւասար նմա *ზირ.9,14*; ესწორებიან სიკუდილსა, հաւասար մահու *ზირ.23,15*; არარაჲ ამათგანი ესწორების ნეტარებასა მას მართალთასა, ոչինչ յայսցանէ հաւասար է երանութեանց արդարոցն *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს* 118,13; რაჲმემცა ესწორა ქოთანი სიავსა? O, զի՞նչ հաղորդ իցէ պղնձոյ ընդ կաթսայի *ზირ.13,3*; ნუ გესწორებინ შენ საყდარი უსჯულოებისაჲ C, մի հաւասարեսցի քեզ աթոռ անօրէնութեան *ფს.93,20.* შორის მდიდართა ნუ ესწორები O, ի մէջ մեծամեծաց մի զոյգ լինիջիր *ზირ.35,13*; ვერ ესწორების ამას შეცოდებასა სხუაჲ ბრალი და შეცოდებაჲ, ոչ համեմատեն այսմ յանցանաց այլ յանցանք եւ կամ մեղք მრთ.S.ი.ოქრ.-*მარხ. და იონ.103,20-32,6*; ვერ ესწორების მას, չարժէ զնա *იგ.სოლ.3,15*; ვერ ესწოროს სხუაჲ, ոչ համարեսցի այլ *ბარუქ 3,36.*

სწორება հաւասարութիւն. համեմատութիւն. նմանութիւն (თანასწორობა, შედარება, მსგავსება, ტოლობა): სწორება, հաւասարութիւն იობ.36,29; სიმდიდრე არად შევჰრაცხე სწორებად მისა O, զմեծութիւն ոչինչ համարեցայ առ նորա համեմատութեամբ სიბრძ.სოლ.7,8; რაჲ სწორებაჲ არს ტაძრისა ღმრთისაჲ კერპთა თანა? զի՞նչ նմանութիւն է տաճարի Աստուծոյ մեհենաց IIკორ.6,16.

სწორებით միապէս (თანაბრად, ერთნაირად): სწორებით მიიღებდეს საზრდელსა, միապէս առնուին կերակուրս *მ.ცხ.148v-165.*

სწორვა հաւասար լինել (შედარება, შესწორება): სწორავს იგი საჴუმილსა, հաւասար հնոցի... իցէ *მცხ.454v-541.*

სწორ-სწორ-ი հասարակ առ հասարակ (თანაბარი): სწორ-სწორ იყოს O, հասարակ առ հասարակ լինիցին *გამ.30,34.*

სწორ-ყოფა հաւասար առնել („სწარობა"): სწორ-ჰყოფდა თავსა თჳსსა ღმრთისა DE, თავსა თჳსსა ასწარობდა ღმერთსა C, հաւասար առնէր զանձն Աստուծոյ *ი.5,18.*

სწრაფა იხ. წრაფა.

სწრება იხ. აღსწრება, მისწრება.

სწრობა յառաջել. ժամանել (დასწრება): ვითარ შევიდა იგი სახიდ, ასწრო (უსწრო DE) მათ იესუ, իբրեւ եմուտ ի տուն յառաջեաց քան զնա Յիսուս *მთ.17,24;* პირველადვე უსწრო ღმერთმან, նախ ժամանեաց . Աստուած *მცხ.31v-27.* უსწრვე მათ, ժամանեա՛ նոցա *ფს.16,13.*

სხალ-ი տանձի (მსხლის ხე): იყოს, რაჟამს გესმის ჴმაჲ ძრვისაჲ მწუერვალთა მათ სხალისათაჲ, ի լսել քո զձայն շարժման ծայրից տանձեացն I *ნშტ.14,15.*

სხალოვან-ი տանձի-ք (მსხლები): დააცადენ იგინი მახლობელად სხალოვანსა მას S, թողցես զնոսա մերձ ի տանձիսն *Iნშტ.14,14.*

სხდომა նստել. բնակել („დამკვიდრება", ჯდომა): ერი, რომელი სხდა, ժողովուրդ որ նստէր *მთ.4,16*; ერი ესე, რომელი სხედს მთასა მას, ժողովուրդ այս. որ նստին ի լեռնակողմանս *ივდ.5,3*; იყო სხდომასა მას მათსა ტაბლასა ზედა, մինչդեռ նստէին նոքա ի սեղանն *IIIმფ.13,20*; არცაღა სხდენ ქუეყანასა შენსა, რაჲთა არა გაცოდვონ შენ ჩემდამო O, մի՛ բնակեսցեն յերկրի քում. զի մի՛ յանցուցանիցեն զքեզ առ իս *გამ.23,33*; რომელთა შორის თქუენ ჰსხედთ G, რომელთა შორის თქუენ დამკჳდრებულ ხართ O, յորոց միջի դուք բնակեալ էք *მსჯ.6,10.*

სხემ-ყოფა იხ. მსხემ-ყოფა.

სხერა იხ. დასხერილი.

სხეპა քաղել (გასხლვა): მწყემსი ვიყავ და ვსხეპდ ლეღუსულელსა O, հովիւ էի եւ թութ քաղէի *ამოს 7,14.*

სხერპა იხ. დასხერპა.

სხეულ-ი յօդ. մարմին („გუამი", სახსარი): არა შეიკრძალოს თავი, რომლისაგან ყოველი გუამი, სხეულთაგან და ნაწევართა შექმნული და შეერთებული, եւ ոչ ունիցի զԳլուխն Քրիստոս. ուստի ամենայն մարմինն յօդիւք եւ խաղալեօք տարաբերեալ *კოლ.2,19*; ნიფხავი შეიმოსის სხეულთა მისთა O, անդրավարտիս կտաւիս զգեցցի ի վերայ մարմնոյ իւրոյ *ლევ.6,10*; დაიბანოს წყლითა ყოველი სხეული (გუამი B) მისი, լուասցէ ջրով զամենայն մարմին իւր *ლევ.16,4.*

სხეულდიდ-ი մեծանդամ (დიდი ტანისა): ისიძევდ ძეთა მიმართ ეგჳპტისათა მოზღვარეთა შენთა სხეულდიდთა (ჴორცდიდთა B) O, պոռնկեցար ընդ որդիսն եգիպտացւոց սահմանակիցս քո ընդ մեծանդամս *ეზეკ.16,26.*

სხივი იხ. დასხივებული.

სხლვა յատանել: ჟამი სხლვისაჲ მოიწია O, ժամանակ եհաս յատանելոյ *ქება 2,12.*

სხმა 1. ծնանել. 2. ունել. գոլ. 3. առնուլ. 4. ագանել. արկանել. զգենուլ. 5. տնկել. 6. հանել (შობა, 2. „დგმა", ქონება, ყოლა. 3. მოყვანა. 4. ჩაცმა, მოსხმა. 5. „დანერგვა", დარგვა. 6. გაგდება. 7. ამოსვლა): ძეებ და ასულებ ისხნე S, ուստերս եւ դստերս ծնցիս *IIშჯ.28,41*; შვილ ვისხენ, որդիս ծնայ *იპ.რომ.-კურთხ.მოხ.190,2-191*; ვიდრე ორთა ჴელთა სხმასა DE, ვიდრელა არა ორთა ჴელთა დგმასა C, քան երկուս ձեռս ունել *მრ.9,42*; ყურ ასხენ, ականջս ունիս *ფს.113,14*; რომელსა ესხნეს ორნი ძენი მარჩბივნი, որ ունէր երկուս որդիս երկուորեակ *ფლკტ.146,33-456,28*; თუალ გასხენ და არა ჰხედავთ, աչք գոն եւ ոչ տեսանէք *მრ.8,18*; უსხნეთ ძეთა თქუენთა ცოლებ O, առէք կանայս ուստերաց ձերոց *იერ.29,6*; ესხნენ სანდალნი, ագանել հողաթափս *მრ.6,9*; სხმა, արկանել *IVმფ.4,5*; ესხნეს ცანდალნი ოქროლუედნი, զգեցեալ հողաթափս ոսկեփոկս *პოვნ.სტეფ.658,16-499 II.* ვენაჴსა ასხმიდე და იქმოდი S, այգիս տնկեսցես եւ գործեսցես *IIშჯ.28,39*; ასხნა იგინი კარაულებსა და მოიქცა ეგჳპტედ, եհան զնոսա ի գրաստս եւ դարձաւ յԵգիպտոս *გამ.4,20.* არა ისხა თავისა შენისა სერტყები S, არა დაჰნერგო თავისა შენისა სერტყი G մի՛ տնկեսցես քեզ անտառ *IIშჯ.16,21.*

სხმულ-ი արկեալ (ჩამოსხმული): სასუმელი... ღჳნითა ურწყოჲთა სავსეა სხმულითა ℭ, գինի լի անապակ արկեալ *ფს.74,9.*

სხუა օտար. այլ. միւս. կէս. այլ ազգ („რომელიმე", „ერთი იგი"): კაცმან სხუამან შეჭამოს იგი O, այր օտար կերիցէ զնա *ეკლ.6,2*; ნუ განიცდი სიკეთესა მას სხჳსასა O, մի՛ զններ զգեղ օտար *ზირ.9,8*; სხჳსა ქუეყანისანი ვართ, յօտար աշխարհէ [եմք] *ი.მოც.58,32-198,10*; სხუანი (რომელნიმე DE) იტყოდეს *მთ.6,15*; მოსლვად არს მუშაკი სხუაჲ, եկեսցէ այլ մշակ *მსკ.32,2*; იყო სხუასა შაბათსა, եղեւ ի միւսում շաբաթուն *ლ.6,6*; მოეგო... ვითარცა იგი სხუაჲ C, მოეგო... ვითარცა ერთი იგი DE, հաստատեցաւ... իբրեւ զմեւսն *ლ.6,10*; სხუანი იტყოდეს DE, կէսքն ասէին *მთ.27,49*; არა თუ სხუასა რას მივსწერთ, ոչ եթէ այլ ազգ ինչ գրեմ առ ձեզ *IIკორ.1,13*; სხუად და სხუად თქუეს, այլ ընդ այլոյ ասեն *ფს.204,31.*

სხუა ენა խուժ դուժ (უცხოენოვანი): ვიყო მე მეტყუელისა მის ჩემისა, ვითარცა სხუაჲ ენაჲ და რომელი-იგი მეტყოდის მე, ვითარცა სხუაჲ ენაჲ, լինիցիմ այնմ որ խօսիցին ընդ իս՝ խուժ. եւ նա որ խոսիցին ընդ իս դուժ *Iკორ.14,11.*

სხუა მოძღურება օտարուսումն: რაჲთა არა სხუასა რასმე მოძღურებდენ, չլինել օտարուսմունս *Iტიმ.1,3.*

სხუა ნათესავ-ი օտարազգի (უცხო ტომი): სხუა ნათესავი არა შემოვიდეს შენდამო, օտարազգի մի՛ մերձեսցի առ ձեզ *რიცხ.18,4.*

სხუას: სხუასცა თქუა, այլուր ասէ *ფიზ.XX3.*

სხუასახე այլակերպ (სხვაგვარი): იყო ხილვაჲ პირისა მისისაჲ სხუასახე, եղեւ տեսիլ երեսաց նորա այլակերպ *ლ.9,29.*

სხუაფერ-ი այլ եւ այլ („თითო ფერი", სხვადასხვანაირი): ვენაჴოვანსა (ვენაჴსა G) შენსა არა სთესო სხუაფერი (თითოფერი G) S, զայգիս քո մի՛ վարեսցես այլ եւ այլ ლევ.19,19.

სხუაფერ-ქმნა յայլակերպ լինել („ცვალება სხუად ხატად", გადასხვაფერება): სხუაფერ იქმნა წინაშე მათსა C, იცვალა სხუად ხატად წინაშე მათსა, յայլակերպս եղեւ առաջի նոցա *მრ.9,2.*

სხუერტა կորզել („მუსრვა", გლეჯა): სხუერტად თავისა... იწყეს C, იწყეს მუსრვად თავსა ჴუვილისასა, սկսան հասկ կորզել *მრ.2,23.*

სხურება ցօղել. սրսկել. ցայտել („პკურება", დანამვა): მასხურე მე საპკურებელითა შენითა და განვწმიდნე ℭ, ցօղեա՛ յիս մշտկաւ եւ սուրբ եղէց *ფს.50,9*; ეგრე სახედ სისხლი ასხურის, նոյնպէս սրսկեաց զարիւնն *ჰებრ.9,21*; ასხუროს სახლსა G, აპკუროს სახლსა მას B, ցանեսցէ զտամբ *რიცხ.19,18;* სძჱ... ესხურა სამოსელსა, կաթն... ցայտեաց ի հանդերձս նորա *პავლე მოც.53,11-60,21.*

სხურება սրսկումն („პკურება"): *რიცხ.19,21.*

სხურებულ-ი ցօղեալ (დანამული): სხურებულნი გულითა, ցօղեալք ի սիրտ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღებ.84,25-32,3.*

ნაცრისფერად სხურებულ-ი խայտախարիւ *დაბ.30,39.*

სხჳლი იხ. განსხუობა.

სხჳლბარკალ-ი երան („ბარკალსხჳლი", ბარძაყი): არცა სხჳლბარკალნი მამაკაცისანი სთნდეს Ղ, არცა ბარკალსხჳლნი გმირისანი სთნდეს მას ℭ, ոչ ընդ երանս առն սկայի հաճեցաւ *ფს.146,10.*

სჴუენ-ი տանիք („ერდო"): აღიყვანნა იგინი სჴუენად (ერდოსა ზედა G) S, եհան զնոսա ի տանիս *ისუ 6.2,6.*

სჯა դատել. դատ առնել. դատապարտել. իրաւ առնել. խրատել. վճռել. խորհել. տանջել („დასჯა“, „წურთა“, „განსიტყუება“, განსჯა, განკითხვა): მართლიად ჰსაჯე, ուղիղ դատեցար *ლ.7,43*; მე ვისჯები, ես դատիմ *საქ.მოც.23,6*; კეთილად ჰსაჯე და თავისა შენისა რად ვერ განჰსაჯე? բարւոք դատեցար ընդէ՞ր զոր ասացի քեզ ապա ոչ դատեցար *IIIეზრა4,20*; საჯენ, უფალო, მავნებელნი ჩემნი, դատեա տէր զայնոսիկ. որք դատին զիս *ფს.34,1*; საჯე სჯაჲ შენი, դատեա զդատաստան քո *ფს.73,22;* საჯენ იგინი Ղ, დასაჯენ იგინი C, դատեա զնոսա ისაჯოს ყოველი ქუეყანაჲ, դատեսցի երկիր ամենայն *ეს.66,16*; საშჯელი საჯოს მტერისა მიმართ, դատեսցի դատաստան ընդ ոսոխս իւր *იერ.50.34*; საშჯელი სამართალი საჯეთ O, դատաստան արդար դատեցարուք *ზაქ.7,9*; მისაჯე მე წინამოსაჯულისაგან ჩემისა, դատ արա ինձ յոսոխէ իմմէ *ლ.18,3*; უსაჯეთ ობოლსა და ქურივსა, դատ արարէք որբոյն եւ այրւոյ *ფს.81,3;* რომელმან საჯოს საშჯელი მძლავრებით, որ առնէ զդատ բռնութեամբ *ზირ.20,2*; რაჲთა ისაჯნენ ყოველნი, զի դատապարտեսցին ամենեքեան *IIთეს.2,11;* მისაჯა მე უფალმან, իրաւ արար ինձ Աստուած *დაბ.30,6*; მისაჯე მე სიმართლითა შენითა, իրաւ արա ինձ ըստ արդարութեան քում *ფს.34,24*; თავით ჩემით თავსა ჩემსა უსაჯო, անձամբ անձին դատ առնեմ *ანდ.-ანატ.321-34,8*; შევსძინო სჯად (წურთად G) თქუენდა, յաւելից խրատել զձեզ *ლევ.26,18*; ესჯოდეს მას ფრიად S, განისიტყუნეს მისდამი ძლიერად G, վիճէին ընդ նմա սաստկագոյն *მსჯ.8,1.* ვსაჯე მაგისი მოძლუანებაჲ, խորհեցայ յղել *საქ.მოც.25,25.* რომლითა ვინცა ცოდის, მითცა ისაჯების, որովք մեղանչէ ոք, նոքումբք եւ տանջի *სიბრძ. სოლ.11,17.*

სჯული იხ. შჯული.

ტ

ტაბაკი տապակ (ტაფა): სცემდა... მანდარსა ერთსა ტაბაკისაგან. քաքար մի տապակէ. *II მფ.6,19.*

ტაბასტ-ი անկողին (ლოგინი, საწოლი): მოართუეს მას ათი ტაბასტი და ათი ტერი, բերին անկողինս տասն եւ օթոցս. *II მფ.17, 28.*

ტაბლა սեղան. բազմական (მაგიდა, სუფრა): ტაბლები იგი თესლისმოფარდულთაჲ დაამჴუა, զսեղանս հատավաճառացն կործանեաց *მთ.21,12*; განუწესა მათ როჭიკი დღისაჲ დღესა ტაბლისაგან თჳსისა J; განუწესა მათ მეფემან როჭიკი დღისაჲ დღითი-დღედ ტაბლისაგან თჳსისა O; կարգեաց նոցա թագաւորն ռոճիկս օր ըստ օրէ ի սեղանոյ արքայի; *დან.1,5;* შეჭამიან დაგებული იგი ტაბლასა მას ზედა, ծախեին զսեղանն *დან.13,20;* ტაბლები მათი და ტანნი იგი გამოქანდაკებულნი ქვისანი დამუსრნა, զսեղանս նոցա եւ զպատկերս նոցա քարեղէնս ლონგ.*190,32-718,36;* არა განეიმზადნეთ ტაბლანი მაღალნი *გრ.ანძ-შობ.294,41-178.*

ტაგარ-ი հնձան. գուբ („საწნეხელი“; ორმო): აღმოთხარა მას შინა ტაგარი C, ქმნა მას შინა საწნეხელი DE, փորաեց ի նմա հնձան փորեաց *მთ.21,33;* აღმოთხარა ტაგარი C, ქმნა მას შინა საწნეხელი DE եւ գուբ հնձան փորեաց *მრ.12,1;* გარდაეცემიან ტაგარნი, զեզուն գուբք *იოვ.3, 13.*

ტაიჭ-ი ուղտ („აქლემი“): რომელნი აღსხდეს ტაიჭთა და ივლტოდეს O, ასხდეს აქლემთა და ივლტოდეს S, հեծան յուղտս եւ փախեան *I მფ. 30,17.*

ტაკუკ-ი թակոյկ. սափոր. ճաշակ. սկահ. խառնելի. սրսկարան („სარწყული, წყლის ჭურჭელი): დგეს ტაკუკნი მარმარილოჲსანი ექუსნი C, იყვნეს... სარწყულნი ქვისანი, მდგომარენი ექუსნი DE, էին թակոյկք կճեայք վեց *ი.2,6;* უპჱ შენი ტაკუკ ნახნაგებულ, պորտ քո թակոյկ ճախարակեայ *ქება7,2;* ტაკუკი ოქროჲსა,

სავსჱ მანანაჲთა, սափորն ոսկի լի մանանայիւ *ებრ.9,4;* ჰქმნე... ტაკუკები და ციცხუები, արասցես... զճաշակս եւ զնուիրանոցս նորա *გამ.25,29;* ტაკუკნი და ბირთუნი და შროშანნი [სასანთლისანი] მისგანვე იყვნენ, սկահքն եւ գնդակքն եւ շուշանիք անդստին ի նմանէ իցեն *გამ. 25,31;* ტაკუკი, խառնելի *იგ.ხოლ.9,2-3;* ტაკუკები მათი დაამჴუნა, զսրսկարանս նոցա եհեղ *ლონგ.190,33-718,37.*

ტალავარ-ი տաղաւար (კარავი, ფანჩატური, საჩრდილობელი): ვქმნეთ აქა სამ ტალავარ, արասցուք երիս տաղաւարս *მთ.17,4;* იქმნა კაცად-კაცადმან ტალავრები ერდოებსა თჳსსა ზედა და კაცად-კაცადმან ეზოსა შინა თჳსსა, արարին իւրեանց տաղաւարս այր ի տանիս իւրում եւ այր ի սրահի իւրում *ნეემ.8,16;* ვიეთნიმე ტალავრებითა უდაბნოსა დაყუდებულ, ոմանք տաղաւարօք յանապատի դադարեալք *მრთ. S. ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.101,14-28,9.*

ტალავრობა տաղաւարահար (ებრაელთა დღესასწაული): იყო მახლობელ დღესასწაული იგი ჰურიათა ტალავრობისაჲ, էր մերձ տօնն հրէից տաղաւարահարաց *ი.7,2.*

ტალანტ-ი պաղանդ. կշիռ (ფულის ერთეული): მოიგო... მთაჲ იგი... ორის ტალანტის ვეცხლის, ստացաւ... զլերինն երկուց տաղանդաց արծաթոյ *III მფ.16,24;* აღუდვა ხარკი ქუეყანასა მას ასი ტალანტი ვეცხლი, արկ հարկ երկրին հարիւր տաղանդ արծաթոյ *IV მფ. 23,33;* მოჰჴადა მათ ათი ტალანტი ვეცხლი და ერთი ოქროჲ, արար ծախս նոցա հարիւր տաղանդ արծաթոյ եւ տաղանդ մի ոսկւոյ *I ეზ. 1,36;* ტალანტი ერთი ბრპენისაჲ, կշիռ մի կապարեայ ամբարձեալ *ზაქ.5,7.*

ტალითა კუმ-ი տալիթա կումի („ქალა, შენ გეტყჳ, აღდეგ"): *მრ.5,41.*

ტან-ი մարմին („გუამი", სხეული): განიბანოს ტანი მისი წყლითა G, დაიბანოს წყლითა გუამი მისი B, լուասցէ զմարմին իւր ջրով *ლევ.14,9;* დაიბანა ტანი თჳსი წყლითა, լուաց զմարմինս իւր ջրով *იუდ.10,3.*

ტანისამოს-ი հանդերձ (ტანსაცმელი): უკუეთუ გედვას შენ წინა გამოსარჩევლად ტანისამოსი, დაუტევე უკეთესი, թէ իցէ արագի քո հանդերձ, թող զլաւագոյնն եւ ընտրեա զվատթարն *მ.ცხ.34r-29.*

ტანჯვა տանջել. հարկանել. պապակել. զան ըմպել. խոշտանգել. զան հարկանել. պատժել. պատիժ գալ. խրատել. պատուհասել. չարչարել. դատել („გუემა", ცემა, დასჯა): მათგანნი სტანჯნეთ DE, მათგანნი ჰგუემნეთ, ի նոցանէ տանջիցէք *მთ.23,34;* გევედრები, ნუ მტანჯავ მე, աղաչեմ զքեզ մի տանջեր զիս *ლ.8,28;* გტანჯო შენ მრავლითა და დიდითა ტანჯვითა, տանջեցից զքեզ բազում եւ մեծամեծ տանջանօք *ფლპ.მოც.3,25-301,10;* სტანჯვიდენ მას, հարկանիցեն զնա *მრ.10,34;* რომელნიმე ტანჯნეს DE, რომელნიმე გუემნეს C, զոմանս հարկանէին *მრ.12,5;* ვიტანჯები მე ალითა ამით ცეცხლისაჲთა DE, ვიარები ალსა მას შინა C, պապակիմ ի տապոյ աստի *ლ.16,24;* შენ იტანჯები DE, შენ მანდა იარები, դու այդր պապակիս *ლ.16,25;* იტანჯოს ფრიად, արբցէ զան բազում *ლ.12,47;* უგუნური იტანჯოს-ღა, ვერ აგრძნეს, անմիտն թէպէտ եւ բազում զան ըմպէ չառնու ի միտ *იგ. 17,10;* რაჲთა იტანჯნეს იგინი დიდითა ტანჯვითა, առ ի խոշտանգել սաստիկ տանջանօք *ანდ.-ანატ.305-26,21;* მიიყვანა პილატე იესუ და ტანჯა იგი DE; მიიყვანა პილატე იესუ და გუემა იგი C, առ Պիղատոս զՅիսուս եւ զան եհար *ი.19,1;* ტანჯნა იგინი ღელეთა შიდა, պատժեաց զնոսա ի հովիտսն *მსჯ.5,14;* გტანჯო შენ պատժեցից զքեզ *იეზ.5,17.* იგი იტანჯნეს ჰეროდჱსგან նոցա պատիժն զայր ի Հերովդէս արքայէ *მრთ. S. კირ. იერ.-ალდგ. 162,2-285,16*; ტანჯნა მათ მიერ კაცნი ქალაქისანი G, խրատեաց նոքօք զարսն Սոկքովթայ *მსაჯ.8,16;* ვითარმცა ტანჯნეს იგინი, որպէս պատուհասեսցէն զնոսա *საქ. მოც.4,21;* რაჲსათჳს ეგოდენ იტანჯჳთ, վասն որոյ չարչարիքդ *ანდ.-ანატ.309-29,15;* არა გაქუს ჴელმწიფებაჲ ტანჯვად ჩუენდა, არავინ მოგცა შენ ყოფაჲ, ვითარმცა ესრეთ დაგუსაჯენ ჩუენ, չառեր իշխանութիւն դատել զմեզ *40-ნამება, 128,16-15/-6.*

ტანჯვისა მიწევნა պատուհասել (ტანჯვის მიყენება): ტანჯვასა მიაწევ მათ ზედა, պատուհասես *ანდ.-ანატ.196,2-28,24.*

ტანჯულ-ი տանջեալ. խոշտանգեալ. վատամահ (ნაგვემი, ნაცემი): ძჳრ-ძჳრად ტანჯული, չարաչար տանջեալ *მთ.8,6;* ვიყავ მე ტანჯულ ყოველსა დღესა, եղէ ես խոշտանգեալ զօրհանապազ *ფს.72,13.* ერთი სიტყუა უპყრიეს ტანჯულთა ამათ, զմի խորհուրդ ունին վատամահս այս *ვარ.807-372,36.*

ტანჯვაჲ տանջանք. պատիժ. զան. հարուած. խոչ. կտտանք. չարչարանք. պատուհաս. մտրակ („საშჯელი", გვემა, ცემა, დასჯა): წყალი შენი ჭირით და ტანჯვით სუ, զջուր քո տանջանօք եւ նեղութեամբ արբջիր *ეზეკ.12,18;* მასვე ტანჯვასა (საშჯელსა DE) შინა ხარ, ի նմին պատժի կաս *ლ.23,40;* ტანჯა ღმერთმან ფარაო ტანჯვითა დიდითა და ბოროტითა, պատուժեաց Աստուած զՓարաւոն պատժօք մեծամեծօք եւ չարօք *დაბ.12,17;* ქმნეს რაჲმე ღირსი ტანჯვისაჲ, արժանի գանի ինչ գործիցէ *ლ.12,48;* გსწავლიდა თქუენ ტანჯვითა, խրատեաց զձեզ գանիւք *III მფ.12,11;* ერთი-ღა ტანჯვაჲ მოვჰჴადო ფარაოს ზედა, մեւս եւս հարուածս ածից ի վերայ Փարաւոնի *გამ.11,1.* ჴმაჲ ტანჯვათაჲ, ձայն հարուածոց *ნაუმ.3,2.* ვიდრემდე იყოს ესე ჩუენ ზედა ტანჯვაჲ? մինչեւ ե՞րբ լիցէ մեզ խոչ այդ *გამ.10,7;* გნადის, ვითარმცა უძჳრესნი ტანჯვანი შეგემთხჳნეს, կամիցիք եւս չարագոյն կտտանաց պատահել *ფლკტ.142,2-450,19;* ნეს არს შენდა მრავალი ტანჯვაჲ თავს-დებად, რაჲთა მო-ცა-ჰკუდე, պարտէ քեզ կրել բազում չարչարանս զի պակասեսցիս *ფლკტ.152,16-464,6.* ტანჯვა, պատուհաս *იგ.სოლ.24,22;* ვითარცა ტანჯვაჲ ცხენსა და დეზი ვირსა, որպէս մտրակ ձիոյ եւ խթան իշոյ *იგ.სოლ.26,3.*

ტანჯული მტერისა მიერ այսահար (მტერდაცემული, ეშმაკეული) *მსაჯ.53,11.*

ტაპაკი տապակ („ტაფაკი", ტაფა): უკუეთუ შესაწირავი ტაპაკისაგან იყოს ძღუენი იგი შენი, եթէ զոհ ի տապակէ իցէ պատարագն քո *ლევ.2,5;* ტაპაკი O, ტაფაკი G, տապակ *ლევ.2,5;* ტაპაკსა ზედა ზეთითა შესუარული შექმნეს იგი, ի տապակի իւղով զանգեալ գործեսցի *ლევ.6,21;* მოიღე თავისა შენისა ტაპაკი რკინისაჲ առցես դու քեզ տապակ երկաթի *ეზეკ.4,3;* უკუეთუ შესაწირავი ტაპაკისაგან იყოს, ძღუენი იგი შენი O, უკუეთუ მსხუერპლი ტაფაკისაგან იყოს, ძღუენი შენი G, եթէ զոհ ի տապակէ իցէ`. պատարագն քո *ლევ.2,5.*

ტაპარაჯ-ი սղոց (ნაჯახი, ცული): მოწყვდნა ტაპარაკითა და ვაზრითა რკინისაჲთა, արկ ընդ սղոցաւ եւ ընդ քերանօք երկաթեօք *II მფ.12,31.*

ტარ-ი իլ. երախակալ. փայտ (ბუნი, სახელური): ჴელნი მისნი მიყვნა ტარსა, զձեռս իւր ձգե յիլ *იგ.სოლ.31,19;* ვიდრე მოჰკუეთდა მოსელსა, რკინაჲ ტარსა წარჰვარდა, անկաւ երկաթն *IV მფ.6,5.* შთააგდო ტარიცა შემდგომად მახჳლისა S, արկ եւ զերախակալն եւս զհետ վիրին *მსჯ.3,22;* ტარი ლახურისა მისისაჲ, ვითარცა ლვილი ქსელთა, փայտ նիզակի նորա իբրեւ զստորի ոստայնանկաց *I ნშტ.20,5.*

ტარიგი որոջ. գառն. բուծ („კრავი"): ვითარცა ტარიგი წინაშე მრისუველისა უჴმობელად დგა, իբրեւ զորոջ առաջի կտրչի իւրոյ անմռունչ կայ *საქ.მოც.8, 32;* აქლემებსა და ვერძებსა და ტარიგებსა, რომელსა გვაჭრობდეს შენ ვაჭარნი საბაჲსანი, ուղտս եւ խոյս եւ որոջս վաճառէին ի քեզ *ეზეკ.27,21;* მოიბთ... ტარიგი წელიწდეული O, მოიყვანეთ... კრავი წელიწდეული G, առէք... գառն տարեւոր *ლევ.9,3;* მაქუს მე ჴორცი უბიწოჲ წმიდისა მის ტარიგისაჲ, ունիմ զմարմին անբիծ եւ անարատ գառին *ვარ.808-373,4;* ტარიგი წელიწადეული უბიწოჲ შეწირონ ყოვლადდასაწუველად, բուծ մի տարեւոր անարատ արասցէ յողջակէզ տեառն *ეზეკ.46,13.* რაჲ არიან შჳდნი ესე ტარიგნი ცხოვართანი? զի՞նչ են այս եւթն որոջք ուխարաց *დაბ.21,29;* შეწიროს... ტარიგი ნეზჳ წელიწდეული, մատուսցէ... որոջ մի տարեւոր *რიცხ.6,14;* ესრეთ უყო... ტარიგსა ერთსა ცხოვართაგან ანუ თხათაგან, միում գառինն` յօդեաց եւ յայծեաց *რიცხ.15,11.*

ტაროს-ი օդ (ჰაერი, ამინდი): მოელიან მომზავებელსა... ტაროსსა, մնան խաղաղել օդոց *მცხ.198v-211.*

ტარსიკონ-ი կարմիր ներկեալ (წითლად შეღებილი, სამოგვე-საბა): ტყავები ვერძებისაჲ ტარსიკონი, մորթս խոյոց կարմիր ներկեալ *გამ.25,5.*

ტარტაროს-ი|| ტარტაროზ-ი տարտարոս (ჯოჯოხეთი): ყვის მხიარულებაჲ ოთხფერჴთაჲ ტარტაროსსა შიდა, արար խնդութիւն չորքոտանեաց ի տարտարոսն *იობ.40,15;* ტარტაროზი ქუეყანაჲ ვერ გამაძღარა წყლითა, տարտարոսն եւ երկիր ոչ յագի ջրով *იგ.სოლ.30,16;*

ტასტ-ი იხ. ტაშტი.

ტაფა տապակ: ფსკერი ტაფისაჲ, ոռք տապակի *მცხ.413v-466.*

ტაფაკ-ი იხ. ტაპაკი.

ტაშტი, ტასტი տաշտ: IV მფ.25,14. ტასტი, տաշտ III მფ.7,40; წარმოდგეს მათ ტაშტი (რაჲთა დაჰბანნეს... ფერჴნი), եդին առաջի նորա տաշտ *მცხ.269r-287.*

ტაცება յափշտակել. որսալ („მიტაცება", „მოტაცება"): რომელნი იტაცნეს S, რომელნი მიიტაცნეს G, զորս յափշտակեցին *მსაჯ.21,23;* ტაცება G, მოტაცება O, յափշտակել ლევ.6,4; ლომმან უტაცა ფრიად ლეკუთა მისთა, առեւծ որսացաւ բաւական կորեանց իւրոց *ნაუმ. 2,12.*

ტაცება-ჲ յափշտակութիւն: ტაცებად ნუ გული გითქუამნ, յափշտակութեան մի ցանկայք *ფს.61,11;* მოვიძულე ტაცებაჲ სიცრუვისაჲ,

ատեամ յափշտակութիւն յանիրաւութենէ *ეს.61,8;* იყო... ტაცებაჲ უსამართლოჲ, էր... յափշտակութիւն տարապարտ *ფლკტ.133,4-438,7.*

ტაძარ-ი տաճար. տուն. ապարան. մեհեան. մեհենատուն. արքունիք. ատեան. յարկ. սենակ („სამღდელო სახლი“, „ბაგინი“, სასახლე, სამლოცველო სახლი): გამოვიდა იესუ ტაძრისა მისგან, ելեալ... Յիսուս ի տաճարէն *მთ.24,1;* შევიდა... ტაძარსა მას DE, შევიდა... სამღდელოსა მას C, եմուտ... ի տաճարն *მრ.11,11;* ვითარცა მიიწია მეფე იგი ტაძარსა მას კერპთასა, հասեալ թագաւորին ի տաճար կռոցն *ფლკტ.133,26-439,17;* ვითარ-იგი შევიდა ტაძარსა ღმრთისასა, զիարդ եմուտ ի տուն Աստուծոյ *მთ.12,4;* ტაძრებსა შუენიერსა იშენებდე და დაემკვდრებოდი მათ შინა S, სახლნი კეთილნი აღაშენნე, დაემკვდრო მათ შინა G, տունս գեղեցիկս շինեսցես եւ բնակեսցես ի նոսա *// შჯ.8,12;* ტაძარი იგი მორჩუნა ძელითა ნაძვსაჲთა, զտունն մեծ դրուագեաց մայր փայտիւք *// ნშტ..3,5;* ტაძრები მდიდართაჲ დააქცია, զտունս մեծամեծս աւերեց. զապարանս մեծամեծս քակեաց *ზირ.28,17;* რომელნი იყვნეს კეისრისა მის ტაძრისანი, որք էին ի տանէ կայսեր პავლე მოც.50,7-57,26; იგი არა შევიდეს ტაძარსა მას C, նոքա ոչ մտին յապարանսն *ი.18,28;* უბრძანა, ტაძართა მათ ჰეროდჱსთა დამარხვაჲ მისი, հրամայեաց յապարանսն Հերովդի պահել զնա *საქ.მოც.23,35;* ყოველი ტაძრები დიდ-დიდები მოწუა ცეცხლითა, զամենայն ապարանս մեծամեծս այրեաց հրով *იერ.52,13;* შევიდა ძაღლი ერთი ტაძართა მათ, եմուտ շուն մի յապարանսն *ფლკტ.152,7-463,33;* მიაწიეს იგი ტაძრად მეფისა, ածին... զնա մինչեւ յապարանս թագաւորին *რიფს.171,6-98,5;* ტაძარნი შენნი ქმნნეს პილოჲს ძუალთაგან, զմեհեանս քո շինեցին ի փղոսկրէից *ეზეკ.27,6;* მახლობელად ოჴერსა მას ტაძარსა, առ աւերածի մեհենատանն *ი.მოც.86,9-274,34;* ტაძარი, արքունիք პავლე მოც.51,23-59,10; გარდამოჴდა ნომერიანოს ტაძრად, նստեալ յատեան *ბაბ.44,18-150,1;* დამკვდრებულ არს ტაძართა სამეუფოთა, բնակէ ի յարկս թագաւորաց *იგ.სოლ.30,28;* ტაძარი, սենեակ *1მფ.20,24;* რომელმან ტაძარსაცა აზმნო შეგინებად Ղ. რომელმან ბაგინსაცა აზმნა შეგინებად C, որ եւ զտաճարն իսկ կամեցաւ պղծել *საქ.მოც.24,6.*

ტაძარ-ი საშჯელისაჲ դատաստան (სასამართლო): წარჰყვანდეს წმიდანი იგი ტაძარსა მას საშჯელისასა, տանել զնոսա ի դատաստան *ვარ.805-372,4.*

მთავარ-ი ტაძრისაჲ տաճարապետ („პურისა უფალი“, მასპინძელი): აღმოიღეთ და მოართუთ პურისა უფალსა და მთავარსა ამის ტაძრისასა, առէք եւ բերէք տաճարապետին *ი.2,8.*

ტაძრობა-ჲ խրախութիւն. ընթրիք. տաղաւարահար (ლხინი, წვეულება): სუმაჲ ეყო მას და იშუებდა იგი ვითარცა ტაძრობასა მას სამეუფოსა, էր խրախութիւն ի տան նորա իբրեւ զխրախութիւն թագաւորի I *მფ.25,36;* უყუარნ მჴნისთაობაჲ ტაძრობასა C, უყუარს ზემოჯდომაჲ პურსა ზედა, սիրեն յառաջադահս ընթրիս *მთ.23,6;* ყვეს დღესასწაული იგი ტაძრობისაჲ, ვითარცა წერილ არს, արարին զտօն տաղաւարահարացն ըստ գրելոյն *// ეზრა3,4.*

ტაჯგანაკ-ი արջառաջիլ (მათრახი): ბრძანა, რაითა სცენ მას ტაჯგანაკებითა, հրաման ետուն արջառաջլօք... հարկանել *გრ.262v-262,13.*

ტახტ-ი աթոռ („საჯდომელი“, სკამი): ნუ სადა ტახტსა ზედა ზის G, ნუ უკუე საჯდომელთა ჯდეს S, գուցէ յաթոռն նստիցի *მსჯ.3,24.*

ტბა լիճ. ծովակ. ճահիճ. նաւահանգիստ. არს სებასტიას ტბაჲ ერთი, էր ի Սեբաստիա լիճ մի *სბსტ.135,1-4;* დგა კიდესა თანა ტბისა მის გენესარეთისასა, կայր առ ծովակին *ლ.5,1;* განვიდეთ წიაღკერძო ტბასა მას, անցցուք յայնկոյս ծովակին *ლ.8,22;* დადვა უდაბნოჲ ტბაჲ წყალთა, արար զանապատն ի ճահիճս ջուրց *ფს.106,35;* მუნ დაიზამთრეს ტბასა მას კრეტეჲსასა, ձմերել ի նաւահանգիստն Կրետացւոց *საქ.მოც.27,12.*

ტბური ջրջին (გუბე): პოვის ტბური თიჴოვანი գտանէ ջրջին ինչ տեղի *ფიზ.XVIII5.*

ტეგან-ი փեգենա (მცენ. РУта): რამეთუ ათეულსა აღიღებთ პიტნაკისასა და ტეგანისასა და ყოვლისა მხლისასა, զի տասանորդէք զանանուխ եւ զփեգենա եւ զամենայն բանջար *ლ.11,42.*

ტევა բաւել. տանել (დატევნა): ვერ იტევდა მათ ქუეყანაჲ იგი დამკვდრებად ერთბამად, ոչ բաւէր նոցա երկիրն բնակելոյ ի միասին *დაბ.13,6;* ვერ იტევდა მათ ეკლესიაჲ, ոչ տանէր զնոսա վանք *მცხ.209v-957.*

ტევან-ი ողկոյզ (მტევანი): იყვნედ ძუძუნი შენნი ვითარცა ტევანნი ვენაჴსა, եղիցին ստինք քո իբրեւ ողկոյզս որթոյ *ქება 7,8;* ტევანი იყო ყურძნისაჲ გრჭოჲთა მოღებული მჴრითა თჳსითა,

ողկոյզ խաղողոյ ի վերայ բառնալւոյ բերեալ ի Նոցանէ *იპ.რომ.კუთხ.მოხ.122,1-123.*

ტევება, ტეობა թողուլ. թոյլ տալ. համարձակել („ფლობა", „განტევება", „უფლება", ნების დართვა): არავინ უტევა მიდევნებად მის თანა DE, არავის უფლო მიდევნებად მის თანა C, ոչ զոք եթող ընդ իւր երթալ *მრ.5,37;* არავინ უტევა შესლვად მის თანა, ոչ զոք եթող մտանել *ლ.8,51;* არა უტევო მე აღჴოცად ეფრემი, ոչ թողից ջնջել զԵփրեմ *ოვსე.11,9;* არა უტევა დათხრად გუერდი სახლისა თჳსისაჲ, չտայր թոյլ ական հատանել ի տան իւրում *ლ.12,39;* არა გიტევე შენ შეხებად მას, ոչ ետու թոյլ քեզ մերձենալ ի դա *დაბ.20,6;* მიტევე მე G, განმიტევე S, թոյլ տուր ինձ *მსჯ.16,26;* უტევეთ ეგე და ჭამოს, թոյլ տաջիք նմա եւ կերիցէ *რუთ.21,16;* ნუ უტევებთ მათ შესლვად ქალაქთა მათთა G, ნუ აუფლებთ შესლვად ქალაქად მათა S, մի տայք նոցա թոյլ մտանել ի քաղաքս իւրեանց *ისუ 6.10,19;* არა უტევა მათ სულმან უფლისამან, ոչ համարձակեաց նոցա հոգին Յիսուսի *საქ.მოც.16,7.*

ტენა դիզանել զմիմեամբք ի միմեանց վերայ (მიწყდომა, მიზვავება): გლეხითურთ ეტენებოდეს, խառնիճաղանճ ամբոխիւն հանդերձ զմիմեամբք դիզանէին ի միմեանց վերայ *რიფს.167,37-90,16.*

ტენება-ჲ խուռն (მიწყდომა, მიზვავება): დატკებნეს იგი ტენებასა მას ბჭეთა თანა, կոխեաց զնա ի խուռնն ժողովուրդն առ դրանն *IVმფ.7,17.*

ტერემინთო բեւեկն („ბელეკონ-ი", რაღაც მცენარე): ტერემინთოჲთ ეფრემის ქალაქისაგან G, რომელ არს ბელეკონი ეფრემისი S, հանդէպ... բեւեկնին Եփրեմայ *ისუ 6.17,9.*

ტერფ-ი գարշապար. ոտն. կրունկ. թաթ(„ფერჴი"): უკბენდეს ტერფთა ცხენთასა, հարկանել զգարշապար երիվարի *დაბ.49,17;* თქუენდა იყვნენ... სამშჭულებ ტერფთა შორის თქუენთა G, იყვნენ იგინი თქუენდა... პატნეზ ფერჴთა თქუენთა S, լինիցին ձեզ... խոչ ի գարշապարս ձեր *ისუ 6.23,13;* ტერფი ცოფისაჲ მოსწრაფჱ არნ სახიდ შემართ, ոտն մոլոսի՝ երագ ի տուն *ზირ.21,24;* ვერ განიკურნო და იგუემო ტერფით შენითგან ვიდრე თხემად შენდამდე S, ոչ կարասցես բժշկել ի թաթից ոտից քոց մինչեւ ցգլուխ քո *II შჯ.28,35;* განსაქიქებელად ტერფთა შენთა, խայտառակել զկրկունս քո *იერ.13,22.*

ტივ-ი լաստ: მოვილოთ იგი ტივებითა ზღუად იოპესა, ածցուք զնոսա ընդ ծով լաստս ի Յոպպէ *II ნშტ.2,16.*

ტივყუავი ալագիլ (ყანჩა) *ლევ. 11,19.*

ტიკ-ი տիկ: ერთსა ჰქონდის ტიკითა ღჳნოჲ, միոյն բարձեալ տիկ մի գինւոյ *I მფ.10,3.*

ტილ-ი ոզիլ: აღიღე ტილი წუერთაგან ჩემთა, առցէ ոզիլ ի գլխոյ քումմէ *მცხ.174r-191.*

ტილო կտաւ. քուրձ. պատառակալ („მჩუარი"): შეჰგრაგნეს იგი ტილოებითა, არდაგებითა სულნელთა მათ თანა DE, შეგრაგნეს იგი მჩუართა საკუმეველითურთ C, պատեցին կտաւովք խնկովքն հանդերձ *ი.19,40;* შთადევით იგი ტილოსა და დადევით გუერდით კერძო მისა, դիջիք ի քուրձ արգուք ի կողմանէ նորա I მფ.6,8; ტილო, պատառակալ *ვარ.817-378,7.*

ტინი գայլախազ („ცის ნატეხი", კლდე): იქმნენ თავისა შენისა დანაკნი კლდისანი კლდისაგან ტინისა G, იქმნენ შენ დანაკნი ქვისანი, ქვისაჲ ცის ნატეხისანი S, արա դու քեզ սուր ի գայլախազ վիմէ *ისუ 6.5,2.*

ტირილ-ი լալ. կական բառնալ. արտասուել. կոծել. աշխարել. մորմոքել („ლმობა", „დატირება", „გოდება", ცრემლვა): სტიროდა შვილთა თჳსთა, լայր զորդիս իւր *მთ.2,18;* მუნ იყოს ტირილი, անդ եղիցի լալ *მთ.8,12;* იწყო ტირიდ, սկսաւ լալ *მრ.14,72;* ტიროდიან დაწუასა მას O, დაიტირონ დაწუვაჲ G, լացցեն զհրայրեացսն *ლევ.10,6;* სტიროდეს მას ყოველნი და ეტყებდეს, լային ամենեքեան եւ կոծէին *ლ.8,52;* რომელნი ტიროდეს და ეტყებდეს მას C, რომელნი ეტყებდეს და ჰგოდებდეს მას DE, որ կոծէին եւ աշխարէին զնա *ლ.23,27;* ტირილით ტიროდა ღამჱ, լալով ելաց ի գիշերի *გოდ.იერ.1,2;* ჴმითა მაღლითა ტიროდა, կական բարձ ի ձայն մեծ *II მფ.19,4;* იწყო ტირილად იოანე, սկսաւ Յովհաննէս արտասուել *ი.მოც.56,26-193,2;* არცა სტიროდიან მას, մի կոծեսցեն *იერ.22,18;* ტიროდეს (C) ელმოდა უფროჲსღა სიტყუასა მას ზედა (სიტჳსა მისთჳს L) մորմոքէին մանաւանդ ի վերայ բանին *საქ.მოც.20,38.*

ტირილ-ი լալիք. լալիւն. լալումն: მწუხრი იყოს ტირილი და ცისკარსა სიხარული C. მწუხრისა განისუენოს ტირილმან და ცისკარსა სიხარულმან L. ընդ երեկոյս հանգիցեն լալիք. առաւօտու եղիցի ուրախութիւն *ფს.29,6;* ტიროდა ტირილითა დიდითა, ելաց ի լալիւն մեծ *დაბ.46,29;* იტირეს ტირილი დიდი G, ტიროდეს ტირილითა დიდითა S, լացին լալիւն մեծ *მსჯ.21,2;* ტირილი, լալումն *მთ.2,18.*

ტირიფ-ი հացնի: *ლევ.23,40B.*

ტკბიად-ი քաղցրագոյն (უტკბილესი): ტკბიადითა მით ჴმითა და სასმენელითა მით სიტყჳთა

ყოველნი შემოგუკრიბნეს, քաղցրագոյն բարբառով զամենեսեան ժողովէ *მრთ.S. ი.ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,36-45,8.*

ტკბილ-ი քաղցր. հեզ. անձնդիւր. խազմուզ. քաղցրիկ: უღელი ჩემი ტკბილ არს, լուծ իմ քաղցր է *მთ.11,30*; გამოდინ ტკბილ და მწარჱ, բղխէ քաղցր եւ դառն *ეპ.იაკ.3,11;* მუცელი ჩემი ვითარცა თხიერი ტკბილითა სავსე, შეკრული, որովայն իմ իբրեւ զտիկ քաղցրուոյ կապեալ եռայ *იობ.32,19;* ხილი მისი ტკბილ არს, պտուղ ծառոյն քաղցր է *ფიზ.XXX,6;* დაემორჩილენით... ნუ ხოლო სახიერთა და ტკბილთა, არამედ უსახურთაცა, հնազանդ լինել... ոչ միայն բարերարացն եւ հեզոցն այլ եւ կամակորացն *I პეტრე 2,18;* ტკბილი იგი და ულმობელი ნაკლულებასა იყოს, անձնդիւրն եւ անհոգն ի կարօտութեան եղիցի *იგ.სოლ.14,24;* ტკბილითა განსავსე არიან ესე, խազմզով լցեալ են որեարս *მრთ.S, კირ. იერ.-მარტკლ.188,16-378,10;* ტკბილო შვილო, քաղցրիկ որդեակ *სბსტ.141,2-1.*

ტკბილითა განსავსე քաղցուալից: *საქ.მოც.2,13.*

ტკბილად քաղցրահամ (გემრიელად): ტკბილად ეჩან ფრიად, յոյժ քաղցրահամ եմ համարեալ *მცხ.140r-158.*

ტკბილად მეტყუელება քաղցրաբանութիւն: ტკბილად მეტყუელებითა და კურთხევითა აცთუნიან გულნი უმანკოთანი, քաղցրաբանութեամբ եւ օրհնութեամբ պատրեն զսիրտս անմեղաց *პრომ.16,18.*

ტკეპნილ-ი կոխեալ (გათელილი, დატკეპნილი): გზასა ტკეპნილსა და ტკეცილსა, ի ճանապարհի կոխեալ *მცხ.76v-108.*

ტკივილ-ი ցաւել. ցաւագնել: მცეს მე და არა მტკიოდა, հարկանէին զիս եւ ինձ ոչ ցաւէր *იგ.სოლ.23,35.* მტკივის, ցաւագնիմ *მცხ.389v-445.*

ტკივილ-ი վաստակ („ნაშრომი"): დასაბამი ყოვლისა ტკივილისა (ნაშრომისა C) Ⴂ. მათისაჲ, սկիզբն ամենայն վաստակոյ նոցա *ფს.104,36;* ტკივილმან შემიპყრა მე სასტიკმან, ցաւ սաստիկ ունէր զիս *მცხ.233v-255.* ტკივილი და ლმობა, ցաւ եւ երունք *მცხ.401r-456.*

ტკივნეულ-ი ցաւ. ցաւագին. դառնացեալ. ցաւագնեալ (შენუხებული, დაავადებული): მეცა ფრიად ტკივნეულ ვარ ცოლისა ჩემისათჳს, ինձ յոյժ ցաւ է վասն կնոջ իմոյ *თეკლა98,28;* ტკივნეული, ցաւագին *IVმფ.4,27;* ჴელი... ტკივნეული, ձեռն... ցաւագնեալ *მცხ.53r-44.*

ტკივნეული გულითა դառնացեալ ոգւով („სულმწარე", გულშემატკივარი): ნუ უკუე გემთხჳნენ თქუენ კაცნი ტკივნეულნი გულითა S, ნუ სადა შეგემთხჳვნენ ჩუენგანნი კაცნი სულმწარენი G, գուցէ պատահիցեն քեզ արք դառնացեալք ոգւով *მსჯ.18,25.*

ტკივნეულება-ჲ ցաւ-ք (სატკივარი): არღარა არს სენი, არცა წყლული, არცა ტკივნეულებაჲ, ոչ են ախտք եւ ցաւք եւ խոցմունք *მცხ.30v -26.*

ტოზიკობა-ჲ սպանդ. ըմպելիք („ნაზორევი", მსხვერპლად შეწირვა): არცაღა სადა ვსუ ღვინოჲ ტოზიკობით O, არცა ვსუ ღვინო ნაზორევისაგან S, ոչ արբի զգինի սպանդից նոցա *ესთ.14,17;* სახლსა ტოზიკობისა მათისასა არა შეხჳდე დაჯდომად მათ თანა ჭამად და სუმად, ի տուն ըմպելեաց մի մտանիցես նստել ընդ նոսա ուտել եւ ըմպել *იერ.16,8.*

ტომ-ი, ტოჰმ-ი տոհմ. ցեղ. ազգ. ազն. ազգական. գաւազան տան. տոհմական; („ნათესავი, ერი, ერობა"): თაყუანის-სცენ მას ყოველთა ტომთა თესლებისათა C, երկիր պագցեն նմա ամենայն տոհմք ազանց *ფს.21,28;* ტოჰმი, ազգ *ეს.19,13;* განფრდის...ტომებსა გრძნეულთა მისთათა վաճառէր... զտոհմս կախարդանօք իւրովք ნაუმ.3,4; მიეეც იგი...კერძოსა ტომსა (მას ნათესავსა S) მანასისსა (მანასესა S) G, ետու զնա...կիսոյ ցեղին մանասէի *II შჯ.29,8;* აღებულ არს დღეს ტომი ერთი ისრაჱლისაგან S, բարձաւ այսօր ցեղ մի յԻսրայելէ *მსჯ.21,6;* მოვიდეს...ყოველნი ტომნი ისრაჱლისანი დავითისა, եկին ամենայն ցեղքն Իսրայելի առ Դաւիթ *II მფ.5,1;* ეტყებდენ ყოველნი ტომნი (ნათესავნი C) ქუეყანისანი DE, կոծեսցեն ամենայն ազգք երկրի *მთ.24,30;* ისმინეთ... ყოველთა ტომთა სახლისა ისრაჱლისათა, լուարուք ամենայն ազգ տանդ Իսրայելի *იერ.2,4;* თქუენ გეტყჳ ერთა, ტომთა და ენათა, ձեզ ասի ազգք. եւ ազինք եւ լեզուք *დან.3,4;* გევნო თქუენცა თჳსთაგან ტომთა, չարչարեցայք եւ դուք ի ձերոց ազգականաց *I თეს.2,14;* არა იყო...თჳნიერ ტომისა იუდაჲსსა, ոչ ոք էր... բայց միայն ի գաւազանէ տանն Յուդայ *III მფ.12,20;* დაუტევებთ... ნაყოფსა, მონაგებთა და მახლობელთა თესლთა მათ და ტომთა, թողեալ... զինչս եւ զստացուածս եւ զմերձաւոր զազգականս եւ զտոհմականս *რიფს.165,39-85,10.*

ტომადად, ტომეულად ըստ ցեղից („ნათესავად-ნათესავად", ტომების მიხედვით): შეკერბით... ტომადად G, შეკრიბენით... ნათესავად-ნათესავად S, ժողովեսջիք ... ըստ ցեղից ձերոց *ისუ 6.7,14;* იხილა ისრაჱლი განწყობილი

ტომეულად, ետես զԻսրայէլ բանակեալ ըստ ցեղից ցեղից *რიცხ.24,2.*

ტომად-ტომად ըստ տոհմից. ըստ զունդ („ერობისაებრ" G) *ისუ 6.15,1;* ტომად-ტომად მათი B, ერობისაებრ მათისა G, ըստ զունդ իւրեանց *რიცხ.4,2.*

ტომთმთავარ-ი/ტომისა მთავარ-ი ցեղապետ. նահապետ („ერისთავი"): ტომთ/ტომისა მთავარი ցեղապետ *II შჯ.29,10; IIნშტ.26,12;* მოვიდეს ტომთმთავარნი ძეთა ლევისთანი ელიაზარის მომართ G, մատեան նահապետք որդւոցն Ղեւեայ առ Եղիազար քահանայ *ისუ 6.21,1.*

ტომის/ტოჰმის რაცხა տոհմաթիւն (გენეალოგია): ნუცა ერჩიედ ჰურიაებრსა ზღაპართა და ტოჰმის რაცხათა მათ დაუსრულებელთა, չհայել յառասպելս եւ ի տոհմաթիւն անչափս *I ტიმ.1,4.*

ტომარ-ი, ტომარა տամար. տոմ (ტომი, წიგნის ნაკვეთი): პოვა... თავი ერთი წიგნი ტომარი და ესრე წერილ იყო წიგნსა მას საჴსენებელთასა, գտեալ... գլուխ մի գրոյ տամարի եւ զայս ինչ գրեալ էր ի գիրս յիշատակարանին *II ეზრა6,2;* ტომარი ერთი ქარტაჲ გრაგნილი, տոմս մի մեծ քարտէս *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.230,10-139,244;* მოიღეს ტომარა ერთი ქარტა და მიწერეს ესრეთ, առին տոմիւ քարտէզ եւ գրեցին... այսպէս *ანან.ებრ.41v-338,19.*

ტორანტოს-ი սեամք („ქობინი" O, ზღურბლი(!)) *ესთ.1,6.*

ტპაზიონ-ი տպազիոն („ანთრაკი", ძვირფასი თვალი); შევიყუარენ... უფროჲს ოქროჲსა და ტპაზიონისა (ანთრაკისა Ղ) C, սիրեցի...քան զամենայն ոսկի եւ տպազիոն *ფს.118,127; ეზეკ.28,13.*

ტრაპეზ-ი սեղան („ტაბლა", სუფრა): საჴუმილავი მათი: კიდობანი და ტრაპეზი G, ჴუმილვა იგი მათი კიდობნისა და ტაბლისა B, պահպանութիւն նոցա ` տապանակն եւ սեղանն *რიცხ.3,31;* დამიდგნა ჩუენ ტრაპეზი...და მოვიღეთ საზრდელი, եդեալ մեզ սեղան... ընկալաք կերակուր *ი.მოც.64,15-209,6.*

ტრბან լլկել („გორვა"): ფრიად ატრბანა C, ფრიად გორვიდა DE, յոյժ լլկեաց զնա *მრ.9,25.*

ტრედ-ი աղաւնի (მტრედი): გარდამომავალი [ვითარცა] ტრედი, իջանէր իբրեւ զաղաւնի *მთ.3,16;* ვითარცა ტრედი, ეგრე ვღუმინევდ, իբրեւ զաղաւնի, այնպէս մնչեցի *ეს.38,14.*

რომელი ჰყიდდა ტრედებსა աղաւնէվաճառ (მტრედების გამყიდველი): იწყო გამოსხმად, რომელნი ჰყიდდეს ტრედებსა, սկսաւ հանել զաղաւնէվաճառսն *ლ.19,45.*

ტრვა չուել. խաղալ („აღძრვა", ძვრა, „წარტრვა", „ტრვა"): ამისა შემდგომად იტრნიან ძენი ისრაჱლისანი G, ამისა შემდგომად წარიტრნიან ძენი ისრაჱლისანი B, ապա չուէին որդիքն Իսրայէլի *რიცხ.9,17;* ბრძანებითა უფლისაჲთა იტრვოდეს (აღიძრნიან B) G, հրամանաւ տեառն չուէին *რიცხ.9,18.* იტრა და წარვიდა მეფჱ იგი, չուեաց. գնաց *IV მფ.19,36.* რაჟამს იტრვოდის ბანაკი G, յորժամ խաղայցէ բանակն *რიცხ.4,5;* იტრნეს სატტით G, წარმოიძრნეს სატიმით S, չուեցին ի Սատիմայ *ისუ 6.3,1;* იტრა კადით G, დაიძრნეს კადით B, չուեցին ի Կադեսայ *რიცხ.20,22.*

ტრვა չու („სლვა"): დაწერნა მოსემან ტრვანი მათნი და სადგურნი მათნი G, დაწერა მოსე სლვანი მათნი და სადგურნი მათნი B, գրեաց Մովսէս զչուս նոցա եւ զբանակետղս իւրեանց *რიცხ.33,2.*

ტრტკნვა იხ. დრტკნვა.

ტრფიალ-ი հոմանի. արուեստագետ. սեղեխ. տռփող (მოტრფიალე, მოყვარული): განგაშორეს შენ ტრფიალთა შენთა, մերժեցին զքեզ հոմանիքն քո *იერ.4,30;* შეიმუსრნეს ყოველნი ტრფიალნი შენნი, խորտակեցան ի միասին ամենայն հոմանիք քո *იერ.22,20;* ბოროტთა ტრფიალნო, չարեաց արուեստագէտք *სიბრძ.სოლ.15,6;* შენ სასყიდელსა მიჰსცემდ ყოველთა ტრფიალთა შენთა, դու տայիր վարձս սեղեխաց քոց *ეზეკ.16,33;* (მეძავი) მოიწყობს გარე ტრფიალთა თჳსთა, շուրջ կացուցեր զտռփողսն *მცხ.344r-397.*

ტრფიალება սիրել. ցանկալ. ցանկացող լինել (შეყვარება): ეტრფიალე მას და დაგიცვეს შენ, սիրեա՛ զնա եւ պահեսցէ զքեզ *იგ.სოლ.4,6;* რაჟამს იხილოს შიშუელი, ეტრფიალის, յորժամ տեսանէ զմարդ մերկ ցանկայ *ფიზ. XIV 38;* ვეტრფიალე სიკეთესა მისსა, եղէ ցանկացող գեղոյ նորա *სიბრ.სოლ.8,2.*

ტრფიალებაჲ սէր, ցանկութիւն, տռփումն. տռփութիւն (სიყვარული, ტრფობა): ტრფიალებაჲ დედათაჲ და ტარტაროზი ქუეყანაჲ ვერ გამაძღარა წყლითა, սէր կանանց եւ տարտարոսն եւ երկիր ոչ յագի ջրով *იგ.სოლ.30,16;* მოვედ და ვგორვიდეთ ტრფიალებითა, եկ եւ խաղասցուք ցանկութեամբ *იგ.სოლ.7,18;* ტრფიალებასა მას ცოდვისასა აღადგინებდა, զտռփութիւն մեղացն բորբոքէր *მცხ.127v-145.* განკჳრვებაჲ ზომისა მეტად გინა შერისხებაჲ ორნივე ტრფიალებისაგან არიან, զաըմանալ որ անչափ լինի եւ բարկանալ երկոքին եւ ի տռփմանէ լինի *მ.ცხ.277r-296.*

ტრფიალებულ-ი հարեալ (შეყვარებული): იყვნეს ორნივე იგი ტრფიალებულ მისა J, էին երկոքեան հարեալ ի նմա *დან.13,10.*

ტულ-ი բոքի (კალათი (!)): შედგა იგი ტულსა და მატყლსა ფრიადსა, ի բոքի միում եդեալ եւ ասր բազում ընդ նմա *ვარ.815-377,11.*

ტურფა գեղեցիկ (ლამაზი,მშვენიერი): ნალკოტსა ყოვლად ტურფასა ცხედარი დადგეს რჩეული და გარდაგებითა ფერად-ფერადითა გარდააგეს იგი, ի գեղեցիկ դրախտի ուրեմն դրեալ եղեւ տախտ փղոսկրեայս եւ արկին ի նմա անկողինս փափուկս *მ.ცხ.127r-145*; ნაშენები ტურფად, գեղեցկաշէն *მცხ.79r-90.*

ტჳნ-ი ուղեղ: მისნუთების იგი ვიდრე განსაყოფელადმდე... ნაწევართა და ტჳნთა, մինչեւ ցորոշումն... յօդից եւ ուղղոյ *ჰებრ.4,12;* ძუალნი მისნი ალავსნეს ტჳნითა, ոսկերք նորա լցցին ուղղով *იობ.33,25.*

ტჳნითურთ გამოწოვა ուղղածուծ առնել („გამოტჳნვა"): სიპოხჱ მათი ტჳნითურთ გამოწოოს Frg., სიპოხჱ მათი გამოტჳნოს G, զպարարտութիւն նոցա ուղղածուծ արասցէ *რიცხ.24,8.*

ტჳნისა დაპეპა կառափունս հարկանել (ტვინის ჭყლეტა): ურთიერთას ტჳნსა დაიპეპდეს, զմիմեանց կառափունս հարկանէին *ფლკტ.138,17-445,26.*

ტჳნოიან-ი ուղղալից (ტვინიანი): საკუერთხი ტჳნოიანი შევწირო შენდა, զողջակէզս ուղղալիցս մատուցից քեզ *ფს.65,15.*

ტჳრთ-ი բեռն. կարասի. ծրար: ტჳრთი ჩემი მცირე არს, բեռն իմ [է] փոքրոգի *მთ.11,30.* ალიკიდებს ტჳრთსა, բեռն բարձցէ *მცხ.107r-116;* ტვირთი მძიმე, բեռն ծանր *მცხ.324v-371.* ვითარცა ტჳრთი მძიმე დამიმძიმდა ჩემ ზედა, որպէս բեռն ծանր ծանրացան ի վերայ իմ *ფს.37,5;* ნუ ალილებთ (ალიკიდებთ J) ტვირთთა დღეთა შაბათთასა, մի՛ բառնայք բեռինս յաւուր շաբաթուց *იერ.17,21;* ხვალისაგან გარდასდებდეს ტჳრთსა, ի վաղիւ անդր զկարասին ընկեցին առնէին *საქ.მოც.27,18;* შეიკრიბა ტჳრთსა შინა განჴურეტილსა, ժողովէր ի ծրարս ծակոտեալս *ანგ.1,6.*

რომელთა ტჳრთი მძიმე გეტჳრთა բեռնաւորք: *მთ.11,29.*

ტვირთვა բառնալ. կրել. հանդարտել. ի վեր ունել („თავსდება", „დატევა", „დათმენა", აღება): ჴამლთა მისთა ტჳრთვად, բառնալ զկաւշիկս նորա *მთ.3,11;* სნეულებანი ჩუენნი იტჳრთნა, զցաւս մեր եբարձ *მთ.8,17;* მტჳრთველთა იტჳრთეთ ეგე G, თავსდებით თავს-იდევით ეგე O, բառնալով բարձուսջիք *რუთ. 2,16;* რომელმან გიტჳრთა შენ, որ կրեացն զքեզ *ლ.11,27;* მან იტჳრთოს სასჯელი, կրեսցէ դատաստան *გალ.5,10;* ვერ ძალ-მიც მე მხოლოსა ტჳრთვად ერი ესე, ոչ կարեմ ես միայն կրել զժողովուրդս զայս *რიცხ.11,14;* ვითარ ძალ-მიც მარტოსა ტჳრთვად ჭირი თქუენი G, ვითარ შეუძლო თავსდებად ურვასა მაგას თქუენსა? զի՞արդ կարիցեմ միայն կրել զաշխատութիւն ձեր *II შჯ.1,12;* ნეტარ არს მუცელი, რომელმან გიტჳრთა შენ, երանի որովայնին որ կրեայ զքեզ *იპ.რომ.,კურთხ.ისაკ და იაკ.108,10-109;* მაქუს სიტყუად თქუენდა მიმართ, არამედ არლა ძალ-გიც ტჳრთად ან DE, მაქუს სიტყუად თქუენდა, ხოლო ვერ შეუძლოთ დატევად ან C, ունիմ ասել ձեզ. այլ ոչ կարէք հանդարտել այժմիկ *ი.16,12;* ვერ მიძლავს მარტოსა ტჳრთვაჲ თქუენი G, ვერ დაგითმო თქუენ მარტომან S, ոչ կարեմ միայն հանդարտել ձեզ *II შჯ.1,9;* არა თუ შენ ძირი იგი გიტჳრთავს, ոչ եթէ դու զարմատն ի վեր ունիս *ჰრომ.11,19.*

ტჳრთული բարձեալ (აღებული, აკიდებული): ტჳრთული ორთა ვიეთგანმე, բարձեալ յերկուց իմանց *მ.ცხ.401r-458.*

ტჳრთმძიმე ծանրաբեռն: მაშურალნი და ტჳრთმძიმენი, աշխատեալք եւ ծանրաբեռինք *იპ.რომ.,კურთხ.მოს.190,8-191.*

ტჳრთოსანი բեռնատր (ტვირთაკიდებული): არა ჰრქჳან ტჳრთოსანთა მათ, չասեն ցբեռնաւորսն *ფიზ.XV 10.*

ტჳქ-ი դէպ (ამაღლებული ადგილი): მოვედით ადგილსა, რომელსა ჰრქჳან ტჳქი ქალაქისაჲ, երթեալ ի տեղւոջ իմն անուանելոյ դէպ քաղաքի *ი.მოც.66,2-212,3.*

ტფილ-ი ջերմ (თბილი): პური ტფილი S, զհացս... ջերմ *ისუ 6.9,12;* ვითარცა ღრუბლით ტფილმან-ღა განადნვის მყინვარი, ეგრე განდნენ ცოდვანნი შენნი, որպէս ջերմ ի վերայ սառին այնպէս հալեսցեն մեղք քո քեզ *ზირ.3,17;* ტფილი წყალი, ջերմ ջուր *მ.ცხ.210v-II 58.*

ტფობა ջեռնուլ („კუსვა", „ცხობა"): ტფებოდა ნათელსა ცეცხლსა DE, იკუსვოდა მგზებელსა მას C, ջեռնոյր առ լուսովն *მრ.14,34;* და ტფებოდა DE, ჰიკუსოდა C, եւ ջեռնոյր *ი.18,18;* დედაჲ ატფობდეს მართუეთა ზედა ანუ კუერცხთა ზედა G, დედაჲ იგი ზედა ჯდეს და აცხობდეს ანუ თუ ზრდიდეს S, մայրն ջեռեալ նստիցի ի վերայ ձագուցն կամ ձուոց

II შჯ.22,6. [რომელი] ტფებოდა, [որ] ջեռնոյր („მკუსოლარე"). იხილა იგი, ტფებოდა რაჲ DE, იხილა იგი მკუსოლარე C, տեսանէր զնա զի ջեռնոյր *მრ.14,67.*

ტყავ-ი մորթ. խորխ. կաշի. մաշկ. մաշկիկ: ვითარცა ტყავი ფაჩუნიერ, իբրեւ զմորթ թաւ *დაბ.25,25.* ტყავი ჩემი დაბნელებულ არს დიდძალად, մորթ իմ սեւացաւ սաստկագոյն *იობ.30,30;* უკუეთუ ცვალოს ჰინდომან ტყავი თჳსი და ვეფხმან სიჭრელე თჳსი, եթէ փոխիցէ հնդիկ զմորթ իւր եւ ինձ զխայտուցս իւր *იერ.13,23;* განკაფნა ჴორცნი ჩემნი და ტყავი ჩემი, մաշեաց զմորթ եւ զմարմին իմ *გოდ.იერ.3,4;* არა დაშთეს... ტყავი ძუალთა ჩემთაჲ, ոչ մնաց... մորթ յոսկերս իմ *მარკ.249v-195,21;* დააგდის ტყავი იგი მისი ძუელი, ընկենու զխորխն *ფიზ.XIV 16;* შენირა... ზუარაკი იგი და ტყავი მისი, եհան... զզուարակն եւ զկաշի նորա *ლევ.8,17;* ტყავი, մաշկ G, *ლევ.15,17;* ტყავი, մաշիկ *ლევ.11,32.*

ტყავ-ი თიკანთაჲ ուլենի: ტყავნი იგი თიკანთანი მოჰხვნა მკლავთა, զուլենիսն ածոյց ի բազուկս նորա *დაბ.27,16.*

ტყავ-ი წიგნისა-ჲ մագաղաթ (ეტრატი): წარიგრაგნოს, ვითარცა წიგნის ტყავი, ცაჲ, գալարեսին երկինք իբրեւ զմագաղաթ *ეს.34,4.*

ტყავიერ-ი մաշկեղէն (ტყავისა): *ლევ.13,52.*

ტყავისა-ჲ մաշկեղէն: სარტყელი ტყავისაჲ, գօտի մաշկեղէն *მთ.3,4;* შეიმოსა სამოსელი ესე ტყავისაჲ, մաշկեղէն զգենու պատմուճան *გრ.ანძ.-შობ.298,18-183.*

ტყავისმხეველ-ი փոկածեւ (დაბალი): სავლეცა, რომელი-იგი ტაძარსა წინაშე ჯდა და ტყავისმხეველი იყო, եւ Սաւղոս ի տաճարի նորա առաջի նորա նստէր փոկածեւ *მრთ.S.კ.იერ.გამოჩ.ჯუარ.240,19.*

ტყე անտառ. մայրի: შეშჭამდეს, ვითარცა თივასა, ტყესა, կերիցէ իբրեւ զխոտ զանտառն *ეს.10,17;* შე-თუ-ვინმე-სრულ იყოს ტყესა შეშისა კრვად მოყუსისა თანა S, որ ոք մտանիցէ ընդ ընկերի իւրում ի մայրի հսրկանել փայտ *II შჯ.19,5.*

ტყება կոծել. կոծ առնել. ողբալ („გოდება", ტირილი, გლოვა): არა იტყებდით, ոչ կոծեցարուք *მთ.11,17;* სტიროდეს მას ყოველნი და ეტყებდეს, լային ամենեքեան եւ կոծէին *ლ.8,52;* მოვიდა აბრაჰამ ტყებად სარრაჲსა და გლოვად, եկն Աբրահամ կոծել զՍառա եւ սուգ առնու *დაბ.23,2;* ეტყებდეს მას ტყებითა დიდითა, կոծեցան զնա անդ կոծ մեծ *დაბ.50,10.* იტყებდით ერდოთა მისთა ზედა, ի վերա տանեաց կոծեցարուք *ეს.15,3;* ყოველნი ჴელნი ეტყებდენ, ամենայն ձեռք կոծեսցեն *იერ.48,37*; ეტყებდეს და გოდებდეს, կոծեսցի եւ ողբասցի *მიქ.1,8;* ეტყებდით სახლსა, მახლობელსა მისსა, կոծ առէք ի վերայ տանն. որ մերձ է առ նա *მიქ.1,11;* ტყება G, გოდება S, ողբալ *მსჯ.11,40;* ვსტყებ ცოდვათა ჩემთა, ողբամ զմեղս իմ *მცხ.97v-108;* გოდება S, ტყება G, ողբալ *მსჯ.11,40.*

ტყება-ჲ կոծ. կոծումն (ტირილი, გლოვა): ყვეს ტყებაჲ დიდი მას ზედა, արարին կոծ մեծ ի վերայ նորա *საქ.მოც.8,2;* ნუ მიხუალ ტყებად მათა, ի կոծ նոցա մի՛ երթիցես *იერ.16,5;* ყოველთა უბანთა ტყებაჲ, յամենայն հրապարակս կոծ *ამოს.5,16;* ყონ ტყებაჲ ვითარცა დევთაჲ, արասցէ կոծ իբրեւ զվիշապաց *მიქ.1,8.* ტყება, կոծումն *ეს.22,12.*

ტყირბ-ი լերդակողմն (ღვიძლი): *იგ.სოლ.7,23.*

ტყირბის მსტურობა լերդահմայ լինել (მკითხავი, მუცლით მეზღაპრე): მისნობად მისნობისა, აღმოცენებად კუერთხი და კითხვად გამოქანდაკებულთა და ტყირბის მსტურობად, հմայս հմայել. գաւազանս ընկենուլ. հարցումն հարցանել ի դրօշելոց լերդահմայ լինել *ეზეკ.21,21.*

ტყისმკაფელ-ი ատաղձագործ (ტყის მჭრელი): უკუეთუ ვინმე ტყისმკაფელმან კეთილად მეორძი ნერგი განხერხა, թէ ոք ատաղձագործ հեւսն զփայտ ինչ գեղեցիկ սղոցեալ *სიბრძ.სოლ.13,11.*

ტყორცება ձգել. արկանել. հարկանել („სროლა", „განგუმერა", ტყორცნა): სტყორცე და სტყორცა, ձգեա՛ եւ ձգեաց *IVმფ.13,17;* რაჲთამცა სტყორცეს ბნელსა შინა C, რაჲთამცა ესროდეს ბნელსა შინა L, ձգել ընդ խաւար *ფს.10,3.* რაჲთამცა სტყორცეს ბნელსა შინა ფარულად გულითა წრფელითა C, რაჲთამცა განგუმირეს დაფარულსა შინა უბიწოჲ, ձգել ի գաղտնիս այնոցիկ ոյք ուղիղ են սրտիւք *ფს.63,5;* არცა სტყორცონ ისარი, մի՛ նետս արկցէ ի վերայ դորա *ეს.37,33;* სტყორცებს... ისარსა მას სიძჳსასა, հարկանէ... զնետս պոռնկութեան *მცხ.18r-14.*

ტყუე գերի. գերութիւն. գերեալ. աւար. կապուտ (ტყვე; ნაძარცვი, ალაფი): ქადაგებად ტყუეთა განტევებად, քարոզել գերեաց թողութիւն *ლ.4,18;* მოაქციე, უფალო, ტყუე ჩუენი, ვითარცა ნაღუარევი ბღუარითა, դարձո. տէր. զգերութիւնս մեր որպէս զուղխս հարաւոյ *ფს.125,4;* მოვაქციო ტყუე იუდაჲსი, դարձուցից զգերութիւն Յուդայ *იერ.33,7;* დაგკმორჩილნა ვითარცა ტყუენი დამონებულნი, հնազանղեցոյց որպէս եւ զգերեալ ծառայս *მრთ.S.ი. ოქრ.-მარხ.* და *იონ.101,2-27,7;* მოსცნეს ცოლნი მათნი ტყუედ, ետուր զկանայս նոցա յաւար *ივდ.9,3;* მრავალთა მკელობელთა ტყუე წარმოილონ, բազում կաղք աւար առնուցուն *ეს.33,23;* განიყოს ტყუჱ შენი შენ შორის, բաժանեսցի աւարն քո ի քեզ *ზაქ.14,1;* შეკრბენ ტყუენი ჩუენნი მცირითგან ვიდრე დიდადმდე, ժողովեսցի կապուտն ձեր մեծի եւ փոքու ეს.33,4; წარმოვტყუენო ტყუჱ მათი, կողոպտել զկապուտ նոցա *იეზ.38,12.*

ტყუედ მიცემა տալ յաւար (დატყვევება): ყოველნი წარმტყუენელნი თქუენნი ტყუედ მიეცნენ, զամենայն աւարառուս քո տաց յաւար *იერ.30,16.*

ტყუედ წარქცევა գերութիւն (დატყვევება): არა მიჰხედნეს... და ტყუედ-წარქცევასა სახლეულთასა, ոչ ինչ խնայեցին... ի գերութիւն ընտանեաց *ვრდ.86,5.*

ტყუედ წარყვანა գերել (დატყვევება): ისრაჱლი ტყუედ წარიყვანოს ქუეყანით მისით, Իսրայէլ գերելով գերեսցի յերկրէ իւրմէ *ამოს.7,17.*

ტყუეყოფა գերել (დატყვევება): ტყუე-ჰყოფს გონებასა ჩემსა, գերէ զխորհուրդս իմ *მცხ.26r-21.*

ტყუება խօսել. խաւսել տալ (ალაპარაკება): ატყუებნ დიდ-დიდთა, տայ խօսել ցմեծամեծս *I ეზრა3,22;* მან გატყუას შენ ერისა მიმართ და იგი იყოს პირი შენდა, նա խօսեսցի առ ի քէն ընդ ժողովրդեանն. եւ նա եղիցի քո բերան გამ.4,16; უტყუთა ატყუებს, համերց խաւսել տայ *მრ.7,37.*

ტყუელვა ծափս հարկանել. կայթել (ტაშისკვრა; ცეკვა): იტყუელნენ ჴელნი შენ ზედა, ծափս հարցեն ի վերայ քո *ნაუმ 3,19;* ჴელთა მისთა იტყუელვიდეს, ծափս հարցէ ձեռօք *ზირ.12,19;* კაცი უგუნური ტყუელავნ და მოსცხრებინ თავისა თჳსისა რომელი თავსიდებნ, თავსდებასა თჳსთა მეგობართასა այր անմիտ կայթէ եւ խնդայ յորժամ երաշխաւոր լինի բարեկամի իւրոյ *იგ.სოლ.17,18.*

ტყუენვა ալար. հարկանել. կողոպտել. գերի առնուլ („მოსრვა", ძარცვა, ტყვედ წაყვანა): რომელი-იგი ტყუენვიდა (მოსრვიდა) იერუსალჱმს შინა, որ աւար հարկանէր յԵրուսաղէմ *საქ.მოც.9,21*; ვტყუენევდი მათ, աւար հարկանէի զնա *გალ.1,13;* რაჲსათჳს ტანჯვასა შევარდების საფლავის მტყუევნელი იგი, որ զդիակունս կողոպտեն *მრთ.D.კირ.იერ.-ალდგ.115- 402,8*; ტყუენვით წარმოიხუნენ ეგჳპტედ, գերի առեալ բերիցէ յԵգիպտոս *დან.11,8.*

ტყუენულ-ი գերութիւն (ტყვე, დატყვევებული): ვეტყოდე ტყუენულთა მათ, խօսեցայ առ գերութեանն *ეზეკ.11,25.*

ტყუეობა-ჲ գերութիւն. պանդխտութիւն (ტყვეობა): შვა... ძმანი მისნი ტყუეობასა მას ბაბილოვნისასა, ծնաւ... զեղբարս առ գերութեամբն բաբելացւոց *მთ.1,11;* შემდგომად ტყუეობისა ჩემისა შევინანე, յետ գերութեան իմոյ ապաշաւեցի *იერ.31,19*; მაქებდენ მე ქუეყანასა მას ტყუეობისასა, օրհնեսցեն զիս յերկրին գերութեան իւրեանց *ბარუქ.2,32;* მოიქცენ გულითა მათითა ქუეყანასა მას ტყუეობისა მათისასა, դարձուցանեն զսիրտս իւրեանց յերկրին պանդխտութեան իւրեանց *ბარუქ.2,30.*

ტყუვილ-ი ստել. խաբել. սուտ առնել. զրպարտել (სიცრუე): ყოველსა ტყუიან, զամենայն ստեն *საქ.მოც.14,18;* არა ვტყუვი, ոչ ստեմ *გალ. 1,20;* ტყუოდეს უშჯულოებითა მათითა, ստեցին ինձ յանօրէնութեան իւրեանց *ფს. 26,12;* მართლ სტყუვე თავისა შენისაჲ, բարւոք ստեցեր ի քոյին գլուխդ *დან.13,55;* გეტყჳნ თქუენ, խաբէ զձեզ *IV მფ.18,32;* ყოველი ძმაჲ ტყუვილით ტყუვოდის, ամենայն եղբայր խաբելով խաբէ *იერ.9,4;* ვტყუე წინაშე უფლისა მაღლისა, ստեցի առաջի տեառն բարձրելոյ *იობ.31,28;* ჰტყუვეს (უტყუვეს O) უფალსა მათსა, ստեցին տեառն իւրեանց *იერ.5,12;* რომელმან-ეგე უტყუვე უფალსა ღმერთსა შენსა, որ ստեաց տեառն Աստուծոյ իւրոյ *ანდ.-ანატ.319-35,15;* აჰა მეტყუვის მე მეორე იუდა, ահա ստէ միւս եւս Յուդա *ანდ. ანატ.321-34,7;* უტყუვით მას, սուտ առնեմք զնա *I ეპ.ი.1,10;* უტყუვეს ვიეთმე არიანოზთა მათ, զրպարտեցին երբեմն արիանոսքն ստութեամբ *მრთ.A.ანტ.დ.28v-64,23.*

რომელი ტყუოდის ստախօս პირი, რომელი ტყუოდის, მოკლას სული, բերան ստախօս սպանանէ զանձն *სიბრძ.სოლ.1,11.*

ტყუვილ-ი սուտ. ստութիւն. խաբէութիւն. խաբանք. սնոտի. ստգտանք. մտացածին („ცრუა", ტყუილი, სიცრუე): ოდეს იტყჳნ ტყუვილსა, თჳსთაგან გულისა იტყჳნ DE, რაჟამს იტყჳნ ცრუსა, თჳსთა მათ მიმართ იტყჳნ C, յորժամ խօսիցի սուտ յիւրոց անտի խօսի *ი.8,44;* შემაცთუნე მე და სთქუ ჩემდამო ტყუილი G, խաբեցեր զիս եւ խօսեցար սուտ *მსჯ.16,10;* ამაოჲ სიტყუაჲ და ტყუვილი შორს ყავ ჩემგან, զբաւն զուր եւ սուտ՝ հեռի արա յինէն *იგ.სოლ.30,8;*

სიტყუანი თქუენნი ტყუვილ არიან, բանք ձեր սուտ են *ეზეკ..13,8;* მისანნი ხილვასა ტყუვილისასა და საჩუენებელსა ნაწილსა იტყოდეს, ըղձապատումք տեսլիս սուտս եւ երազս սուտս խօսէին *ზაქ.10,2;* განიშორვრეთ ტყუვილი ի բաց ընկեցէք զստութիւն *ეფეს.4,25;* ალაგზნის ტყუვილი მოწამემან ცრუმან, բորբոքէ զստութիւն վկայ անիրաւ *იგ.სოლ. 6,18;* ტყუვილით დავეფარენით, եւ ստութեամբ ծածկեցաք *ეს.28,15;* ტყუვილი, խաբեութիւն *ი.13,18;* ტყუვილით მოიტაცნის იგინი, խաբանաւք յափշտակէ *ფიზ.XVIII 15;* სიტყვთა ტყუვილისაჲთა მაიძულებდა ჩუენ, բանիւք սնոտիւք հրապուրէր զմեզ *ატმ.104,1* ტყუვილ არიან განწესებულებანი მათნი, ստգտանաց են կրօնքն *ს.გაბ.-მოც.საქ.95,40;* ტყუვილისა სიტყვთა თქუენ გექცეოდიან, մտացածին բանիւք առնիցեն զձեզ վտարանդիս *ეპ.IIპეტრ.2,3.*

ტყუილით სახელი մոլարանուն (ცრუ სახელიანი): *I ტიმ.6,20.*

ტყკვ-ი կապար. անագ (ტყვია, კალა): ტყკვი და ბრპენი მოსცეს უბანთა შენთა, զանագ եւ զկապար ետուն ի վաճառ քո *იეზ.27,12;* აღრეულ ყოველნი, ვითარცა რვალი და რკინაჲ და ტყკვი და ბრპენი შორის ვეცხლსა აღრეულ არს, որպէս խառնակեալ իցէ պղինձ եւ երկաթ եւ անագ եւ կապար եւ արծաթ եւ հալոցի *იეზ.22,18;* უკუნ-იქცა წუერი ლახურისაჲ მის ვითარცა ტყკვისაჲ, գեղարդն իբրեւ զանագ ծալեցաւ յետս *გრ.260r-257,30;* იხილონ ლოდი იგი ტყკვისაჲ ჴელსა ზორობაბელისა, տեսցեն զվէմն անագեայ ի ձեռին Զորաբաբելի *ზაქ.4,10.*

უ

უ առանց. արտաքոյ (გარეშე): უშიშად, առանց երկիւղի *ლ.1,74;* უ იგავოდ არას ეტყოდა, առանց առակի ոչինչ խօսէր *მთ.13,34;* დაშთომილ არიან უცოლოდ, մնացելոցն առանց կանանց *მსჯ.21,7;* უ შჯულოდცა წარწყმდენ, արտաքոյ օրինացն եւ կորնչին *ჰრომ.2,11.*

უადვილე, უადვილეს դիւրին, դիւրագոյն, լաւ, դիւրաբար (უფრო ადვილი, იოლად): რაჲ უადვილე არს? զի՞նչ դիւրին է *მთ.9,5;* უადვილეს არს მანქანის საბელი ჴურელსა ნემსისასა განსლვად, դիւրագոյն իցէ մալխոյ ընդ ծակ ասղան անցանել *ლ.18,25;* უადვილეს არს აქლემი განსლვად ჴურელსა ნემსისასა, դիւրին է ըղտու ընդ ծակ ասղան անցանել *მცხ.18v-14;* უადვილესა ზომთ-საბლისაჲ ჴურელსა ნემსისასა განსლვაჲ, դիւրին է մալխոյ մտանել *მთ.19,24;* უადვილჱს არს ტკრთვად, դիւրին է կրել *ზირ.22,18;* რაჲ უადვილეს არს? զի՞նչ դիւրագոյն է *ლ.5,23;* უადვილესმცა იყო ქვაჲ ფქვისაჲ დამოეკიდა ყელსა მისსა C, լաւ էր նմա թէ վէմ երկանաքար կապէր զպարանոցէ *ლ.17,2.* რაჲთა ესრეთ უადვილე დასცეს, դիւրաբար ձգեսցէ զնոսա *მ.ცხ.280v-301.*

უადრეს դիւրաբար (უფრო ადრე): უადრეს ნარემართების საქმედ, դիւրաբար ուղղին գործ *მცხ.176v-195.*

უაზნაურჱს ազնուագոյն (უკეთილშობილესი): რამეთუ ესენი უაზნაურჱს იყვნეს მათ თესალონიკელთასა, զի սոքա էին ազնուագոյնք քան որ ի Թեսաղոնիկն էին *საქ.მოც.17,11.*

უაზნო անտոհմ. անազատ (მდაბიო, უგვარო): უაზნონი იგი სოფლისანი და შეურაცხნი გამოირჩინა ღმერთმან, զանտոհմս աշխարհի եւ զարհամարհեալս ընտրեաց Աստուած *Iკორ.1,28;* აზნაურნი და უაზნონი, ազատք եւ անազատք *შუშ.II 14.*

უარის-ყოფა ուրանալ (უარყოფა): უკუეთუ უარ-ვყოთ, მანცა უარ-მყვნეს ჩუენ, եթէ ուրանամք եւ նա ուրանայ զմեզ *IIტიმ.2,12;* ვერ ჴელგუეწიფების უარის-ყოფად, ոչ կարեմք ուրանալ *საქ.მოც.4,16.*

უვარის-ყოფა ուրացութիւն (უარყოფა): *მრთ.D.კირ. იერ.-ალდგ.260,20-401,13.*

უაღრეს-ი մեծ քան, գերագոյն. վերագոյն. լաւագոյն (უკეთესი, უმაღლესი): უაღრესი, մեծ քան *ეპ.კვპრ.-დაფლ.425-97r.* ყოფად ჩემდა უაღრესთა, լինել ինձ զայն որ գերագոյն քան զիս *მ.ცხ.253v-274;* რომელი უაღრეს არს, որ ոք վերագոյն իցէ *მცხ.263r-282;* რაჲთა პირველთა ნაყოფთა უკეთესთა და უაღრესთა შევსწირვიდეთ ღმრთისა, որպէս զի զառաջինսն պտղոցն եւ զլաւագոյնսն ընծայեսցես Աստուծոյ *მცხ.245r-266.*

უახლჱს-ი նոր նոր. նորագոյն: ჟამად-ჟამად უახლჱსი ნაყოფი გამოიღის, ըստ ժամանակս նոր–նոր պտուղ բերէ *მრთ.S.კირ.იერ.მარტვლ.188,21-378,18;* უახლჱსი, նորագոյն *საქ.მოც.17,21.*

უბადო թշուառական. թշուառացեալ. հեղգ. թշուառանալ (უბედური, საწყალი, საცოდავი): უბადო, թշուառական *ანდ.-ანატ.308-27,36*; უბადო, թշուառացեալ *ფლკტ.139,3-446,18;* ან მე, უბადომან ამან, რაჲ-მე ვყო? հեղգս զի՞նչ գործեցից *ანდ.-ანატ.319-33,29;* უბადო იქმნა ყოველი ქუეყანაჲ, թշուառացաւ ամենայն երկիր *იერ.4,20;* ნუ უბადო იქმნები და ნუ სცთები, մի թշուառանար եւ մի մոլորիր *ფლკტ.136,16-442,33.*

უბადრუკ-ი թշուառական. թշուառացեալ. տառապեալ. երիթացեալ. եղուկ. թշուառանալ. թշուառացուցանել. հէք. եղկելի (უბედური, საბრალო): დაეცა უბადრუკი იგი, անկաւ թշուառական *მსჯ.5,27;* განიყვანეთ ჩემგან უბადრუკი ეგე, ի բաց տարայք յինէն զթշուառացեալդ *ფლკტ.141,36-450,13;* უბადრუკნი ესე ჴორცნი, զթշուառացեալ մարմին իմ *მარკ.251v-202.2;* უბადრუკი მე ესე კაცი, այր մի տառապեալ *ჰრომ.7,24;* გუამისა ამის ჩემისა უბადრუკისა და უძლურისა, մարմնոյս իմոյ երիթացելոյ եւ տկարի *მარკ.252r-203,18;* უბადრუკ არიან, եղուկ են *ოვსე7,13;* რომელი საქმე შემემთხჳა მე უბადრუკსა, զոր ընդ որոյ հատոյց ինձ հիքոյս *ვარ.919-379,17;* ალლალნების უბადრუკი, փքանայ եղկելի *მცხ.17v-14.* უბადრუკ იქმნენ ძეგლნი მათნი, թշուառասցին արձանք նոցա *ოვსე10,2;* უბადრუკებით უბადრუკ ვიქმნენით, թշուառութեամբ թշուառացաք *მიქ.2,4;* არავინ გყვნეს უბადრუკ, ոչ ոք կարէ թշուառացուցանել *ეს.33,1.*

უბადრუკება թշուառութիւն. պառապանք. վատթարութիւն (უბედურება): გოდებდეთ უბადრუკებათა მათთჳს თქუენ ზედა მომავალთა, ողբացէք ի վերայ թշուառութեանցն. որ գալոց են ի վերայ ձեր *ეპ.იაკ.5,1;* უბადრუკებაჲ უბადრუკებისაგან მოიწიოს, թշուառութիւն ի թշուառութենէ հասցէ *იოვ.1,15;* ღაღადებაჲ ბრძოლისაჲ და უბადრუკებისაჲ, զգոյժ պատերազմի եւ զթշուառութեան *იერ.4,19;* უბადრუკებით უბადრუკ ვიქმნენით, թշուառութեամբ թշուառացաք *მიქ.2,4;* ესმა მეფესა მრავალი მძლავრებაჲ და უბადრუკებაჲ, լուեալ թագաւորն բռնութիւն եւ զտառապանս *იზტ.119,16;* უბადრუკება, վատթարութիւն *მრთ.S.კირ.იერ.-აღდგ.161,19.*

უბან-ი հրապարակ. փողոց. գռեհ. որգոստայն. կրպակ. վաճառ („სავაჭრო“, ქუჩა, მოედანი): უბანთაგან რაჲ შევიდინ DE, სავაჭროჲთ-ღა შევლენედ C, ի հրապարակէ մտեալ *მრ.7,4;* გამო-რაჲ-ხჳდოდით უბანთა მისთა, არქუთ მათ, իբրեւ ելանիցէ ի հրապարակս նորա ասասջիք *ლ.10,10;* წარმოტყუენნა უბანნი მისნი, աւար հարկանէր զհրապարակս նոցա *ივდ.1,14;* დაჰჴშიან კარები უბნებსა ზედა, փակեսցեն զդրունս ի հրապարակս *ეკლ.12,4;* საჭურველითა ცხენთა მისთაჲთა დათრგუნნენ უბანნი შენნი, ամբակօք երիվարաց իւրեանց կոխեսցեն զհրապարակս քո *ეზეკ.26,11;* უბანნი ქალაქისანი აღივსნენ ყრმებითა და მემღერითა უბანთა ზედა მისთა, հրապարակք քաղաքին լցցին պատանեկօք եւ աղջկամբք որ խաղայցեն ի հրապարակս նորա *ზაქ.8,5*; დაბმული კართა თანა უბანსა ზედა C, կապեալ առ դուրս արտաքոյ ի փողոցի անդ *მრ.11,4;* ვითარცა თიჴაჲ უბნისაჲ დავთრგუნნე იგინი, որպէս կաւ գռեհաց կոխեցից զնոսա *ფს.17,43;* ვითარცა თიჴაჲ უბნისაჲ დავზილნე იგინი, իբրեւ զկաւ գռեհաց մանրեցից զնոսա *IIმფ.22,43;* ვიდრე აპის უბნადმდე, մինչեւ յՈրգոստայն Ապփեայ *საქ.მოც.28,15;* წარჰვლიდენ რაჲ უბანთა ზედა, յորժամ նոքա շրջին ի կրպակս *მცხ.138v-156.* არა ჯერ არს ოდესცა მიახლებაჲ უშჯულოჲსაჲ… არა უბანსა, ոչ իցէ պարտ մերձենալ յանօրէնս… ոչ ի ղաճառս *მცხ.282r-302.*

უბანელ-ი անլուայ. խառնակ („შეგინებული“, დაუბანელი): უბანელითა ჴელითა, անլուայ ձեռօք *მთ.15,20;* ურიდად ჴელითა უბანელითა ჭამდეს პურსა C. შეგინებულითა ჴელითა ჭამდეს პურსა DE, խառնակ ձեռօք… ուտէին հաց *მრ.7,2.*

უბე ծոց. գոգ. սնակուշտ. խորշ. հովիտ. գեհ (წიაღი, კალთა, ფოსო): დააძინა უბეთა თჳსთა, ննջեցոյց զնա ի ծոց իւրում *IIIმფ.3,20;* უბჱ ეტლისაჲ, ծոց կառաց *IIIმფ.22,35;* შთაიგდო უბეთა მისთა, ընկէց ի ծոց իւր *ანდ.-ანატ.335-41,10;* უბე

ნავთა, ի ծոց նաւուց *იპ.რომ.კურთხ.მოს.176,1-177;* ქვითა სცემდეს და დახეთქეს უბე მისი, քարինս վարեցին ընդ գոգս նորա *რიფს.175,19;* უბე, սնակուշտ *IIმფ.2,23;* უბე, հովիտ *IIმფ.5,22;* შთავიდა უბესა მას ნავისასა და ეძინა და ხურინვიდა, իջեալ ի խորշ մի նաւին ննջէր եւ խորդայր *იონა 1,5;* მჯდომარე იყო... უბესა მას შინა, նստէր յանապատի գեհին *მცხ.103v-113.*

უბელო տրմուղ (გაუხედნელი,შეუკაზმავი): დასხნეს უბელოდ ყოველნივე ზედა კარაულთა, բարձեալ բերէին ի վերայ տրմուղ գրաստից ანდ.-*ანატ.323-35,12.*

უბერეს-ი ծերագոյն (უფრო ბებერი): ჰლოცვიდა უბერესი იგი უჭაბუკესსა მას, աղաչէր ծերագոյնն այն զմանուկն *მ.ცხ.386v-442.*

უბეჭდველი արձակ (გახსნილი, ღია): აქუნდა ჴელთა მისთა წიგნი უბეჭდველი, ունէր ի ձեռին իւրում թուղթ արձակ *ნეემ.6,5.*

უბიწო ամ/նբիծ. անարատ. պարկեշտ. պարկեշտական. անմեղ. անպարսաւ. առանց մեղաց („უბრალო“, წმინდა, უზადო, უცოდველი, უმანკო): რაჲთა იყვნეთ უბიწო და უმანკო, զի եղիջիք ամբիծք եւ անարատք *ფლპ.2,15;* ტარიგი უმანკოჲ და უბიწოჲ, անբիծ եւ անարատ գառին *Iეპ.პეტრ.1,19;* დაჯდის იგი ფარულად მოკლვად უბიწოჲსა (უბრალოჲსა Ⴂ) C, նստի ի... գաղտնիս սպանանել զանբիծն *ფს.9,29;* ვიყო მე უბიწო მის თანა, եղէց եւ ես ամբիծ ընդ նմա *ფს.17,24;* კაცისა უბიწოჲსა თანა უბიწო ვიყო C, კაცისა უბრალოჲსა თანა უბრალო ვიყო Ⴂ, ընդ առն ամբծի ամբիծ եղիցես *ფს.17,27;* დასთხიეს სისხლი უბიწოჲ (უბრალოჲ Ⴂ) C, հեղին զարիւն ամբիծ *ფს.105,38;* სიმართლემან უბიწოჲსამან წარიმართნის გზანი, արդարութիւն ամբծի ուղղէ զճանապարհս *იგ.სოლ.11,5;* ჯერ-არს ეპისკოპოსისა უბიწო ყოფა, պարտ է եպիսկոպոսին անարատ լինել *ტ.ტ.1,7;* დიაკეული ნითელი და უბიწოჲ, երինջ մի կարմիր անարատ *რიცხ.19,2;* მოიპოვე შენდა ცხორებაჲ უბიწოჲ და შეუგინებელი, ստացիր քեզ զկեանս պարկեշտս եւ անաղտս *ფლპ.მოც.3,33-302,2;* უბიწოჲთა საქალობელითა და კეთილითა თესლითა მშევ მე, ի պարկեշտ ամուսնութենէ եւ ի բարի սերմէ ծնաւ զիս *ფლკტ.142,32-451,17;* უბიწო, պարկեշտական *რიფს.163,10;* უფალმან არა განიშოროს უბიწოჲ იგი, տէր ոչ մերժէ զանմեղն *იობ.36,5;* უბიწო, առանց մեղաց *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.18-19;* უბიწო, անպարսաւ *ფოკა 339v-491,15.*

უბიწო ყოფა սրբել („განწმედა“): უბიწო ყვენ იგინი G, განწმიდენ იგინი B, սրբեսցես զնոսա *რიცხ.8,5.*

უბიწოდ ամբիծ. անսրատ. անարատութեամբ. պարկեշտ. ամբծութեամբ. (უზადოდ, უმანკოდ): უბიწოდ, ամբիծ *ეკლ.11,9;* რომელი იპოვა უბიწოდ, որ գտաւ անարատ. *ზირ.34,8;* უბიწოდ, անարատութեամբ *რიფს.170,24;* წმიდად და უბიწოდ ყოველსა შინა, սուրբ եւ պարկեշտ ամենայնի *თესS22-29,14;* უბიწოდ თქუენ მორწმუნეთა მიმართ ვიყვენით, անմծութեամբ ձեզ հաւատացելոցդ եղեաք *Iთეს.2,10.*

უბიწოდკრებულ-ი պարկեշտաժողով (მოკრძალებული, მორიდებული): უბიწოდ კრებულითა მით მოყუსებითურთ წარმოვიდეს ოტებულნი, պարկեշտաժողովն ընկերքն հանդերձ... զնացեալ փախստեայ լինէին *რიფს.165,18-84,3.*

უბიწო(ვ)ება անբծութիւն. անարատութիւն. զգաստութիւն („უმანკოება“, სიწმინდე): მისაჯე მე, უფალო, უბიწოებითა შენითა ჩემდამო, դատ արա ինձ տէր... ըստ անբծութեան իմում որ յիս *ფს.7,9;* უბიწოება C, უმანკოება Ⴂ, անբծութիւն *ფს,7,9;* უბიწოებითა ჩემითა შემიწყნარე მე, յամբծութեան իմում ընկալար *ფს.40,13;* უბიწოვება, անարատութիւն *IIIმფ.8,61;* დავიცვათ სასოებაჲშენი უბიწოებით, պահել զմեզ յուսով զգաստութեամբ *რიფს.169,27-94, 13.*

უბნობა խօսել (ლაპარაკი, საუბარი): ნუ მეუბნები მე, մի՛ ինչ խօսիք ընդ իս *მ.ცხ.337v-390;* უბნობდეს, սկսան խօսել *მ.ცხ.288v-311.*

უბნობა-ჲ խօսակցութիւն (ლაპარაკი, საუბარი): რაოდენ სარგებელ არს სივლტოლაჲ უბნობისაგან მსოფლიოთაჲსა, որքան շնորհս բերէ փախչելն ի խօսակցութենէ գեղջկացն *მცხ.21v-17.*

უბოვან-ი գոգաւոր (გაბერილი): დაუტევნეს... აფრაჲ იგი უბოვანი, թողին... զառագաստ գոգաւորս *მრთ.Sი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,3-36,12.*

უბოროტეს-ი չարագոյն, յոռուգոյն (უკეთური): სულნი... უბოროტესნი მისსა, այսս չարագոյնս քան զինքն მთ.12,45; ესე უბოროტჱს არს მისა, այս քան զայս յոռուգոյն է *ზირ.39,40.*

უბრალო անպարտ. անարատ. ամբիծ. անմեղ. քաւեալ. արդարացուցանել („უბიწო“, უცოდველი, უდანაშაული): არცამცა შჯიდით უბრალოთა, ոչ դատապարտէիք դուք զանպարտսն *მთ.12,7;* უბრალო იყოს რომელმან-იგი სცა მას, անպարտ լիցի որ եհարն *გამ.21,19;* უბრალოჲ და მართალი არა მოჰკლა,

զանպարտն եւ զարդարն մի՛ սպանանիցես *გამ.23,7;* დათხევად სისხლისა უბრალოჲსა, հեղուլ զարիւն անպարտ *ეს.59,7;* უბრალომცა ვარ სისხლისაგან მაგისსა J, անպարտ եմ ես յարենէ դորա *დან.13,46;* ჯერ-არს ეპისკოპოსისა, რაჲთა უბრალო იყოს, պարտ է եպիսկոպոսին անարատ լինել *Iტიმ.3,2;* კაცისა უბრალოჲსა თანა უბრალო ვიყო L, კაცისა უბიწოჲსა თანა უბიწო ვიყო C, ընդ առն ամբծի ամբիծ եղիցես *ფს.17,27;* უბრალოჲ ჴელითა და წმიდაჲ გულითა, սուրբ է ձեռօք եւ ամբիծ սրտիւ *ფს.23,4;* სისხლსა მას უბრალოსა ბრალეულ-ჰყოფდეს, զարիւն ամբիծ պարտաւոր առնէին *ფს.93,21;* დასთხიეს სისხლი უბრალოჲ (უბიწოჲ C), հեղին զարիւն ամբիծ *ფს.105,38;* უბრალო არიან, անմեղք են *მთ.12,5;* აღავსეს ადგილი ესე სისხლითა უბრალოჲთა, լցին զտեղիս զայս արեամբ անմեղաց *იერ.19,4;* უბრალოთა დაშჯიდით, զանմեղս դատապարտէիր *დან.13,53;* უბრალო ვარ მე სისხლისაგან ამის მართლისაჲსა C, քաւեալ եմ ես յարենէ արդարոյդ *მთ.2,24*; უბრალო ვართ ჩუენ ფიცისა ამისგან შენისა G, უბრალომცა ვართ ფიცსა მას შენსა S, քաւեալ եմք մեք յերդմանէդ *ისუ 6.2,17;* უბრალოებით არა უბრალო ყვის უფალმან, արդարացուցանելով ոչ արդարացուցանէ տէր *ნაუმ.1,3;* უბრალო იყო ფიცისა ამისგან, քաւեալ լիջիր դու յերդմանէդ յայդմանէ *დაბ.24,8.*

უბრალოდ տարապարտուց (ტყუილუბრალოდ): მოაკუდინებ მას უბრალოდ, սպանանել զԴաւիթ տարապարտուց *Iმფ.19,5.*

უბრალოება-ჲ սրբութիւն, արդարացուցանել, քաւել („სიწმიდე“, სიმართლე): დავიბანნე უბრალოებით ჴელნი ჩემნი L, დავიბანენ სიწმიდითა ჴელნი ჩემნი C, լուացայց սրբութեամբ զձեռս իմ *ფს.25,6;* უბრალოებით არა უბრალო ყვის უფალმან, արդարացուցանելով ոչ արդարացուցանէ տէր *ნაუმ1,3;* უბრალოებით არავე უბრალო გყო შენ, քաւելով ոչ քաւեցից զքեզ *იერ.46,28.*

უბრკინვალესად պայծառութեամբ (უბრწყინვალესად): უბრკინვალესად გკრგკნოსან ჰქმნნე, պայծառութեամբ պսակի *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თკს118,22.*

უბრძნეს-ი իմաստնագոյն: სულელი იგი ღმრთისაჲ უბრძნჱს კაცთასა არს, յիմարն Աստուծոյ իմաստնագոյն է քան զմարդիկ *Iკორ.1,25;* რომლისაჲ იპოოს სიტყუაჲ უბრძნეს, მას მისცედ ძლევისა იგი პატივი, որոյ գտցի բան իմաստնագոյն. Նմա տացէ զյաղթողական պարգեւն *Iეზრა3,9;* ნუუკუე უბრძნეს ხარა შენ დანიელისა? միթէ իմաստնագո՞յն իցես քան զԴանիէլ *ეზეკ.28,3.*

უბრძოლო անմարտնչելի (უძლეველი): *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.125,24-254.*

უბრძვილკლ-ი անարատ (დაუზიანებელი): დაიცვნა (ცეცხლმან) უბრძვილკლად[•], պահեաց անարատս *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხ.126,28-255.*

უბრძკლება-ჲ անարատութիւն (უხინჯოება, უნაკლოება): მარხვათა მათგან და ჰქონდეს უბრძკლებანი[••], ի պահոց ունելով զանարատութիւն *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხვ.126,25-255.*

უგბილ-ი ընկողմանեալ (თავნება,ზანტი): *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 366,8-256,8.*

უგბოლველ-ი հում (უმი, უხარშავი): არა შჭამოთ მისგანი უგბოლველი, ոչ ուտիցէք ի նոցանէ հում *გამ.12,9.*

უგემურობა-ჲ դժուարահամութիւն: მცირედისა მისთკს უგემურობისა განერეს იგი მრავალჟამეულსა ნავღელსა და საგრძელოსა სნებასა, այնու փոքու դժուարահամութեամբ դեղոյն զերծանի ի բազմաժամանակեա հիւանդութենէն *მცხ.49r-40,35.*

უგზო անապատ. անճանապարհ. անկոխ: ვიდოდეთ უდაბნოთა უგზოთა, գնացաք ընդ անկոխ անապատ *სიბრძ.სოლ.5,7;* უგზო არს კაცთაგან და საცხოვართაგან, անապատ է մարդոյ եւ յանասնոյ *იერ.32,43;* უგზო იყოს მიუკუნისამდე, եղիցի... անապատ մինչեւ յաւիտեան *იერ.49,33;* უდაბნოჲსა ამისგან, უგზოჲსა და ურწყულისა, անճանապարհ անջուր *მარკ.251v-202,21;* უცხოსა და უგზოსა ქუეყანასა [გკძლოდა], յանբաւ եւ յանկոխ... երկրին [առաջնորդեաց] *იერ.2,6.*

უგინებელ-ი անբասիր (უცოდველი): მომეც მე, უფალო, გზაჲ უგინებლად და მიუმძლავრებელად თანა წარსლვად, տուր ինձ զճանապարհս իմ որ առ քեզ՝ անբասիր եւ անբռնադար վճարել *განს.ი.201,15-87,23.*

უგინცო անյոյս (უიმედო): ისმინე ჴმაჲ უგინცოჲსაჲ O, լուր ձայնից անյուսացս *ესთ.14,19.*

უგლიმ-ი անպատկառ (მოურიდებელი, ურცხვი): უგლიმად და უბრძნულად სახედ პირუტყუთაჲსა გამოვაჩინებ, անպատկառ անմտութեամբ իբրեւ զանասունսն առնեմ *მცხ.402v-456.*

[•] გამოცემაშია „უბრძოლელად“.

[••] გამოცემაშია „უპოლველი“.

უგლისპეს-ი առաւել լիրբ եւ անպատկառ (ურცხვი): უგლისპეს იჴუმინა ჴორცნი, առաւել լիրբ եւ անպատկառ *მცხ.420r-471.*

უგმობელ-ი անպարսաւ (უმნიკვლო): სიტყუაჲ ცოცხალი, უგმობელი, զբանն ողջմտութեան. անպարսաւ *ტიტე2,8.*

უგნურ-ი იხ. უგუნური.

უგონ-ი, უგონ ქმნა զարհուրել („განკრთომა", შეკრთომა, შეშინება): უგონ ვიქმნენით გულითა ჩუენითა, განვჰკრთით გულითა ჩუენითა G, զարհուրեցաք սրտիւք մերովք *ისუ 6.2,11.*

უგონიერეს-ი իմաստնագոյն: ძენი ამის სოფლისანი უგონიერეს არიან უფროჲს ძეთა ნათლისათა ნათესავსა შორის მათსა, որդիք աշխարհիս այսորիկ իմաստնագոյն են քան զորդիս լուսոյ յազգս իւրեանց *ლ.16,8.*

უგრძნულად յանկարծակի (უეცრად, მოულოდნელად): *ეს.47,9.*

უგუემულ-ი անչարչարելի (უტანჯველი): *იპ.რომ-კურთხ.მოს.192,6-193.*

უგულება արհամարհել, ակնածել („მირიდება", არად ჩაგდება): უგულებით უგულებელს-ყვნეს მცნებანი უფლისანი, արհամարհելով արհամարհիցէ զպատուիրանս տեառն *ლევ.6,2;* უკუეთუ უგულებით უგულებელს-ყონ თუალითა მათითა მკჳდრთა მათ ქუეყანისათა კაცისა მისთჳს B, უკუეთუ მირიდებით მიარიდნენ მკჳდრთა მის ქუეყანისათა თუალნი მათნი კაცისა მისგან G, ակնածելով ակնածեսցեն բնակիչք երկրին աչօք իւրեանց յառնէն յայնմանէ *ლევ.20,4.*

უგულებელ-ი յիմարել (არად ჩაგდებული): დაითრო და იყო უგულებელ, արբեսցիս եւ յիմարեսցիս *ნაუმ.3,11.*

უგულებელ(ს)ქმნა արհամարհեալ լինել (უგულებელყოფა): უგულებელს-იქმნებოდა მსახურებაჲ იგი დღითი-დღედი ქურივთა მათთაჲ, արհամարհեալ լինէին ի պաշտաման հանապազորդի այրիք նոցա *საქ.მოც.6,1.*

უგულებელს ყოფა անտես առնել, անտեսանել, արհամարհել, անփոյթ առնել, զանց առնել, ընդ վայր համարել, զակն արկանել, ապախտ առնել, անտեղի առնել, թողուլ, յանձանձել, ակնածել („მირიდება", უგულებელყოფა): უგულებელს-ყვნა ღმერთმან, անտես արարեալ Աստուծոյ *საქ.მოც.17,30;* ნუ მხილველი ზუარაკსა ძმისა შენისასა ანუ ცხოვარსა მისსა, შეცთომილსა გზასა ზედა, უგულებელს-ჰყოფ მათ G, զուցէ տեսեալ զարջառ եւ զոչխար եղբօր քո մոլորեալս ի ճանապարհի եւ անտես առնիցես զնոսա *IIშჯ.22,1;* უგულებელს-მყვენ ჟამსაოდენ ჭირისასა, անտես արարեր ի դէպ նեղութեան ժամանակի *ფს.9,22;* ნუ უგულებელს-ჰყოფ ვედრებასა ჩემსა, մի՛ անտես առներ զխնդրուածս իմ *ფს.54,2;* არა უგულებელს-გყო შენ ღმერთმან, ոչ անտես արար զքեզ Աստուած *ანდ.ანატ.-339-43,19;* არა უგულებელს-გყო შენ ქრისტემან, არამედ შეგიწყალა, ոչ անտեսեաց. այլ մարդասիրեալ... *ფლკტ.150,11-461,9;* უგულებელს მყვეს მე, արհամարհեցին զիս *ლევ.26,40;* უგულებელს-ყოფით უგულებელს-ყოს G, արհամարհելով արհամարհիցէ *რიცხ.5,6;* ნუცა უგულებელს-ჰყოფ სიტყუათა პირისა ჩემისათა, մի՛ արհամարհէր զպատգամս բերանոյ իմոյ *იგ.სოლ.4,5;* წყალობისა ყოფასა ნუ უგულებელს-ჰყოფ, ողորմածութիւն առնելոյ մի՛ անփոյթ առնիցես *ზირ.7,9;* უგულებელს-ყვენ შეცოდებანი ჩემნი, զանց արա զմեղաւք իմովք *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.242,10;* ნუცა უგულებელს-ჰყოფ უნასთა უკეთურებისა მისისათა, զվնաս տգիտութեան նորա մի՛ ընդ վայր համարիր *ზირ.30,11;* თჳსი ნათესავისა შენისაჲ არა უგულებელს-ჰყო, յընտանեաց զաւակի քո զակն մի՛ արկանիցես *ეს.58,7;* ნუ უგულებელს-ჰყოფ თქუმულთა ჩემთა, մի՛ ապախտ առներ զբանս իմ *იგ.სოლ.5,7;* არაჲ უგულებელს-ყვნა სიტყუანი მათნი, ոչ անտեղի զբանս նոցա առնէր *ოსკ.11,5;* უგულებელს-ყოს ძმამან ძმაჲ თჳსი G, թողցէ եղբայր զեղբայր իւր *ლევ.26,37;* უგულებელს-ჰყვენით იგინი, ոչ յանձաձեցէք զնոսա *იერ.23,2;* უკუეთუ უგულებით უგულებელს-ყონ თუალითა მათითა მკჳდრთა მათ ქუეყანისათა კაცისა მისთჳს B, უკუეთუ მორიდებით მიარიდნენ მკჳდრთა მის ქუეყანისათა თუალნი მათნი კაცისა მისგან G, ակնածելով ակնածեսցեն բնակիչք երկրին աչօք իւրեանց յառնէն յայնմանէ *ლევ.20,4.*

უგულისხმო-ჲ, უგულისჴმო-ჲ անմիտ, անզգայ. անագորոյն („უგულო", „უჯერო", უგნური, უგრძნობელი): უგულისჴმოვე ხართა, անմիտ էք *მთ.15,16;* თქუენცა უგულისჴმო ხართა, եւ դուք անմիտ էք *მრ.7,18;* განეშორების გულისსიტყუათაგან უგულისხმოთა, մերժեսցի ի խորհրդոց անմտաց *სიბრ.სოლ.1,5;* ესმოდენ ესე ერსა ცოფსა და უგულისხმოსა (უგულოსა J), լուարուք զայս ժողովուրդ յիմար եւ անմիտ *იერ.5,21;* იყოს ეფრემ ვითარცა ტრედი უგულისხმოჲ, էր Եփրեմ իբրեւ գազանի անմիտ *ოვსე 7,11;* უგულისხმო, անզգայ ლონგ. *190,24-718,28;* ვიხილენ უგულისჴმონი, დავდნებოდე Ղ, ვიხილენ უჯერონი და დავდნებოდე C, հայէի յանագորոյնս եւ մաշէի *ფს.188,158.*

უგულისხმო ქმნა անմտանալ: იგინი უგულისხმო იქმნნეს და განლაღნეს, არა ისმინეს, Նոքա անմտացեալք յիմարութեամբ ոչ լուան *ნეემ.9,29.*

უგულო անմիտ („უგულისხმო“, უგონო): ესმოდენ ესე ერსა ცოფსა და უგულოსა (უგულისხმოსა O), լուարուք զայս ժողովուրդ յիմար եւ անմիտ *იერ.5,21.*

უგულ(ს)მოდგინე ցանկալի (სასურველი): *სიბრძ. სოლ.3,14.*

უგულსმოდგინესად առաւել յօժարութեամբ (დიდი გულმოდგინებით): უგულსმოდგინესად აღასრულა მკაჲ თჳსი, եւս առաւել յօժարութեամբ եւ ջանիւք գործեաց զհունձն *მცხ.373v-430.*

უგუნურ-ი անմիտք. անզգամ. յիմար. մորոս. տգետ. լկտի. անիմաստ. անբան (უგონო, უგნური, სულელი, უვიცი): ბრძენთა და უგუნურთა თანამდებ ვარ, իմաստնոց եւ անմտից պարտապան եմ *ჰრომ.1,14;* უგუნურნი გულითა, որ անմիտ են սրտիւ *ფს.75,6;* უგუნურმან არა გულისჴმა-ყვის ესე, անմիտն զայս ոչ առնու ի միտ *ფს.91,7;* რისხვა მამისა შვილი უგუნური, բարկութիւն հօր որդի անմիտ *იგ.სოლ.17,25;* ნუ უმღერი უგუნურსა, ընդ առն անմտի մի՛ խաղար *IIკორ.11,16;* უგუნურნი და უკეთურნი წარწყმდენ C, անզգամք եւ անմիտք կորիցեն *ფს.48,10;* სიზმართა აღაფრინნიან უგუნურნი, երազք թռուցանեն զանզգամս *ზირ.31,1;* უგუნურმან უმადლოჲ აყუედრის, յիմարն անշնորհակալութեամբ նախատէ *ზირ.18,18;* უგუნურმან სიცილსა აღიმაღლის ჴმაჲ თჳსი, մորոս ի ծիծաղել բարձրացուցանէ զբարբառ իւր *ზირ.21,23;* კაცთა უგუნურთა შთანთქან იგი, արք տգէտք կլցեն զնա *იგ.სოლ.21,20;* სირცხჳლისათჳს უგუნურთა მათ მხილველთაჲსა, յամօթոյ լկտեացն տեսողաց *რიფს.168,7;* ნუ ვითარცა უგუნურნი, არამედ ვითარცა ბრძენნი, մի՝ իբրեւ անիմաստք. այլ իբրեւ իմաստունք *ეფეს.5,15;* ჰბაძვიდა იგი პირუტყუთა უგუნურთა და მიემსგავსა მათ, հաւասարեաց անասնոց անբանից եւ նմանեաց նոցա *ფს.48,13.*

უგუნურად անմտութեամբ. անմտաբար (უგონოდ, სულელურად): ან უგუნურად ჰყავ, արդ անմտութեամբ արարեր დაბ.31,28; უგუნურად, անմտաբար *მცხ.147v-164.*

უგუნურება անմտանալ (სისულელე): მწყემსნი უგუნურებდეს, հովիւքն անմտացան *იერ.10,21.*

უგუნურება-ჲ, უგნურება-ჲ անզգամութիւն. անմտութիւն. յիմարութիւն („უცნობობა“, „უცნობელობა“, „განვრდომილება“, სისულელე, სიბრიყვე): ნუ იქმთ უგნურებასა მაგას S, ნუ ჰყოფთ უცნობობასა G, մի՛ առնէք զանզգամութիւնդ զայդ *მსჯ.19,23;* კაცსა მას ნურას უყოფთ სიტყუასა უგუნურებისასა S, კაცსა ამას არა უყოთ სიტყუაჲ უცნობელობისაჲ G, առնս այսմիկ մի՛ առնէք ըստ անզգամութեան բանիդ այդորիկ *მსჯ.19,24;* მისთჳს უგუნურებისა, რომელ ქმნეს S, ყოფად მისსა ყოვლისაებრ განვრდომილებისა, რომელი უყო ისრაჱლსა G, առնու... ըստ ամենայն անզգամութեան զոր արարին ի մէջ Իսրայէլի *მსჯ.20,10;* რომელთა თავს-უდებიეს შენი ეგე უგუნურებაჲ, հաւանեալք քում անզգամութեանդ *ვარ.811-375,14*; უგუნურებითა უშჯულონი მოისრვიან, անմտութեամբ կորնչին անօրէնք *იგ.სოლ.11,6;* წარწყმდეს უგუნურებითა მათითა, սատակեցան վասն անմտութեան իւրեանց *ბარ.3,28;* უგუნური იგი უგუნურებასა იტყოდის, յիմարն յիմարութիւն խօսեսցի *ეს.32,6.*

უგუნურეს-ი, უგუნურჱს-ი անմիտ քան: უგუნურჱსო ყოველთა კაცთაო, անմիտ քան զամենայն մարդ *ბაბ.47,19-156,33.*

უდაბნო-ჲ անապատ. անփայի. աւերակ. անշէն. անկոխ. առապար („ოჴერი“, „უმკჳდრო“, დაუსახლებელი ადგილი): აღიყვანა უდაბნოდ, վարեցաւ յանապատ *მთ.4,1;* უდაბნოსა ადგილსა ვართ, յանապատի տեղւոջ եմք *ლ.9,12;* აოჴრდა და უდაბნო იქმნა, աւերեալ անապատ եղեւ *Iეზრა2,23*; დაახუედრა ეშმაკმან უდაბნოსა ადგილსა პირსა მდინარისასა მარტოჲ დედაკაცი, դիպեցաւ ի տեղի անփայի յեզր գետոյ ուրեմն կին միայն *მცხ.142r-159;* უდაბნო B, ოჴერი, աւերակ G, *ლევ.26,33;* უდაბნოსა მას განწირულთასა კრავნი ძოვდენ, զաւերակս մնացելոցն գառինք կերիցեն *ეს.5,17;* დავსხნე ყოველნი უდაბნონი შენნი ვითარცა სამოთხე, արարից զամենայն աւերակս նորա իբրեւ զդրախտ *ეს.51,93;* მთანი ღაღადებენ უდაბნოებითურთ, լերինք գոչեսցեն աւերակօքն հանդերձ *ეს.52,9;* უდაბ-

ნოჲთგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგჳპტისასა S, უმკჳდროჲთგან პირისპირით ეგჳპტისაჲთ G, յանշինէ անսալի ընդդէմ Եգիպտոսի *ისუ ნ.13,3;* ვიდოდეთ უდაბნოთა უგზოთა, գնացաք ընդ անկոխ անապատ *სიბრძ. სოლ.5,7;* ვყავ საყოფელად მათდა უდაბნოჲ, եղի նմա կայանս զարապարս *იობ.39,6.*

უდაბნოჲს მკჳდრი անապատական (მეუდაბნოე; უდაბნოში მცხოვრები): *მ.ცხ.248r-268.*

უდაბნოჲსმოყუარე անապատասէր: *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლღებ.86,5-34,29.*

უდაკლებულეს-ი նստագոյն („უნყლტუესი", უბალნო, გლუვი): უდაკლებულეს (უნყლტუეს G) ტყავისა, նստագոյն քան զմորթ *ლევ.13,31.*

უდარეს-ი խոնարհագոյն, գձուձ, վատ քան, վատթար յոռին (უარესი, უცუდესი): სხუაჲ აღდგეს მეფობაჲ უდარჱსი შენსა, յարիցէ այլ թագաւորութիւն խոնարհագոյն քան զքեզ *დან.2,39;* უდარჱს ყოველთა კაცთა, գձուձ քան զամենայն որդւոց մարդկան *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.229,6-137,190;* უდარეს ყოველთა დაბადებულთა, վատ քան զամենայն ստեղծուածս *მ.ცხ.357r-409;* უკუეთუ ვისმე აქუნდეს თავი თჳსი უდარეს მოყუსისა, եթէ որ ունիցի զինքն վատթար քան զընկերն *მ.ცხ.59v-49;* ჭამდეს იგინი უდარესსა, ճաշակեցին զյոռին *მ.ცხ.119v-138.*

უდბება იხ. უდებება.

უდბეს-ი հեղգագոյն (უზარმაცესი): ძალსა მიიღებს და უფროჲსღა უდბესთა შორის, զօրութիւն առնու եւ առաւել ի վերայ հեղգագունից *მ.ცხ.35v-30.*

უდებ-ი անփոյթ, ընդ վայր, հեղգ, ծոյլ (ზარმაცი, დაუდევარი, უადრდელი, უქნარა): რომელნი-იგი პირველ უდებ იყვენით, նա է որ յառաջ անփոյթք էիք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.100,10;* უდებ და ურგებ არს იგი შენდა, ընդ վայր եւ յանօգուտ գտանի քեզ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,38-43,16;* უდებ გიყოფიეს თავი შენი, այլ հեղգ եմ *მ.ცხ.240v-262;* ყოვლისავე რაჲს კეთილისა საქმისა უდებ და მცონარ, ամենայն բարի գործոց ծոյլք եւ անգործք *მ.ცხ.32v-28.*

უდებად, უდბად վայրապար, ընդ վայր, անխտիր, հեղգութեամբ (დაუდევრად, ზანტად): უდებად, վայրապար *მრთ.S.ი.ოქრ-მარხ. და იონ. 109,21-42,18;* არა უდებად ვთქუთ, ոչ ինչ ընդ վայր ասացաք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,9-40,13; უკუეთუ* კუალად უდებად შეინყნარო ზრახვაჲ იგი გულისთქუმისაჲ, ապա թէ անխտիր ցանկութեան զմտաւ ածիցեն *მრთ.A.კ. იერ.-სინან.142,35-11,14;* რომელი იქმოდის საქმესა უფლისასა უდებად, որ գործէ զգործ տեառն հեղգութեամբ *იერ.48,10;* უდბად ტიროდა ելաց վայրապար *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,16-32,2;* ტიროდა მწარედ, არა თუ უდბად, ելաց դառնութեամբ եւ ոչ եթէ ընդ վայր եւ վայրապար *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,14-31,18.*

უდებება հրաժարել (უარყოფა): *მრთ.A.ი.ოქრ.-ფერჴთა ბან.191,26-356.*

უდებ ქმნა ծոյլ լինել (დაზარება): უკუეთუ კულა უდებ ვიქმნნეთ ლოცვასა, ապա թէ ծոյլս լիցուք աղօթից *მ.ცხ.57v-47.*

უდებ-ყოფა անփոյթ առնել, հեղգալ, պղերգանալ, յուլանալ, ծուլանալ թուլանալ, արհամարհել, զանգիտել (დაზარება, სიზარმაცე): უდებ-ყოფა, անփոյթ առնել *სიბრძ.სოლ.3,10;* უკუეთუ ვინმე უდებ-იყოს ანუ გარდაჰჴდეს ბრძანებასა ჩემსა, եթէ որ հեղգասցի եւ կամ անցցէ զհրամանաւ իմով *Iეზრა6,32;* საქმესა შენსა უდებ ხარ, հեղգաս ի գործ քո *ი.მოც.59,27-201,5;* შენ უდებ ხარ, եւ դու պղերգանա՞ս *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია366,24-257,3;* უდებ-ყვეს და წარვიდეს, յուլացեալ գնացին *მთ.22,5;* ნუ უდებ-ჰყოფ, մի՛ ծուլանար ზირ.35,15; რად უდებ-გიყოფიეს, აგრიპა? զի՞ թուլանաս Ագրիպպա *პეტრე მოც.44,13-52,12;* რომელი უდებ-იყოს გზათა თჳსთა, იგი წარწყმდეს, որ արհամարհէ զճանապարհ իւր, կորիցէ *იგ.სოლ.19,16;* ნუ უდებ ხარ მარხვასა, մի՛... զանգիտեսցուք ի պահոց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,20-42,17.*

უდედო անմայր: უმამო, უდედო, ნათესავ-მოუჴსენებელ անհայր, անմայր, չհամարեալ յազգս *ჰებრ.7,3.*

უდიდებელ ყოფა անշքել (უპატიოდ ჩათვლა): უდიდებელ იყოს ხილვაჲ შენი კაცთაგან, անշքեսցի տեսիլ քո ի մարդկանէ *ეს.52,14.*

უდიდებულეს-ი փառաւորագոյն, պատուականագոյն: რამეთუ იყო უდიდებულეს ყოველთა O, რამეთუ უდიდებულეს იყო იგი უფროჲს ყოველთა ნათესავთა მათთა J, զի փառաւորագոյն էր քան զամենեսեան *დან.13,4;* უდიდებულესი, պատուականագոյն *დაბ.34,19.*

უდიდეს-ი մեծամեծ, մեծ („უფროჲსი", უმეტესი): უდიდესი-ღა ამისა იხილო C, უფროჲსი ამისა იხილო DE, մեծամեծս եւս քան զայս տեսցես *ი.1,50;* რომელი მცნებაჲ უდიდეს (უფროჲს DE) არს შჯულსა შინა, որ պատուիրան մեծ է յօրէնս *მთ.22,36.*

უდრეკელად անխոտորելի (განუხრელად, უცვლელად): რაჲთა ხედვიდეს ღმერთსა ყოლადვე და მარადის უდრეკელად, զի միշտ տեսցէ զԱստուած ի մտի անխոտորելի *მცხ.454v-541.*

უენო անլեզու: უტყუ და უენო, անբան եւ անլեզու *მცხ.329v-377.*

უეჭუელად մի՛ ինչ խղճել. ստուգապէս („არარას ორგულებად"): მიედ მათ თანა უეჭუელად, მისვლად მათ თანა და არარას ორგულებად, երթալ ընդ եւ մի ինչ խղճել *საქ.მოც.11,12;* უეჭუელად მოვკუდები, ստուգապէս մեռանիմ *მცხ.84-72v.*

უვალ-ი անկոխ: უვალთა ადგილთა აღჰმართეს კარვები, յանկոխս հարին զխորանս *სიბრძ.სოლ.11,2;* უვალი და უკაცური ადგილი, անկոխ եւ անշէն տեղի *მცხ.377r-433.*

უვალ-ყოფა անմուտ առնել: უვალ ყოს ჩუენგან სახლი, անմուտ արասցէ զտուն *მცხ.420r-471.*

უვარება ուրանալ (უარყოფა, არიდება): ვითარცა ყოველნი უვარებდეს, իբրեւ ամենեքեան ուրանային *ლ.8,45;* ვერვინაჲ განსარინებელსა მას აერსა თუალთა მიდგმად უვარებდეს, յանուրեք յանփախուստ օդն հայելոյ ուրանային *სიბრძ.სოლ.17,9;* იხილეს, რომელსა-იგი პირველ უვარებდეს, տեսեալ զայն որ յառաջն ուրանացին *სიბრძ.სოლ.12,27.*

უვარება ուրացութիւն (უარყოფა): *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრ და ელია368,3-259,10.*

უ(ვ)არ(ის) ყოფა ուրանալ. ժխտել (უარყოფა): რომელმან უვარ-მყოს მე, որ ուրասցի զիս *მთ.10,33;* უვარ-ვყვნე ღმერთნი ჩემნი, ուրացայց զաստուածսն *ვარ.809-374,20;* უვარ-ყო სარა, ժխտեաց Սառա *დაბ.18,15.*

უვარის ყოფისა-ჲ ուրացողական (უარსაყოფი): ესმა... უვარის ყოფისა იგი სიტყუანი լուաւ... զուրացողական զբանսն *ფლკტ.141,5-449.*

უვერაგეს-ი խորագիտագոյն (უფრო ცბიერი): *იგ.სოლ.19,25.*

უვნებელ-ი անվնաս, անարատ, անվնասելի: უვნებელი, անվնաս *სიბრძ.სოლ.19,6;* უვნებელი აღძრვა, անվնաս շարժումն *მცხ.129r-148;* პოვნა ნაწილნი იგი მონამეთანი... უვნებელად მთასა ზედა სუკავეანსა, գտանէր զնշխարս վկայիցն անանրատս ի Սուկաւետ լերինն *მსკ.59,16;* უვნებელად, անվնաս *სიბრძ.სოლ.18,3;* განვლეს უვნებელად, անցեալ լինէին անվնասուք *მრთ.A.ანტ.დ.85,17-29,38;* უვნებელად ეგენინ, անվնասելի կացցէ *მცხ.247r-267.*

უვნებელება անախտութիւն (სიწრფელე, სიმრთელე): სიყუარული ღმრთისაჲ მოიღებს უვნებელებასა, բերէ ի մարդ զսէրն Աստուծոյ եւ զանախտութիւն *მ.ცხ.341v-394.*

უზავ-ი վէսք (მოურიგებელი): იყვნენ კაცნი... უთმინო, დაუმჭირველ, უზავ, եղիցին մարդիկ... անժոյժք. վէսք *II თიმ.3,3.*

უზაკუველ-ი անխարդախ (სუფთა, ნამდვილი): უზაკუველი სძჱ გსუროდენ, անխարդախ կաթինն փափաքիցէք *I პეტრე2,2.*

უზაკუველად առանց նենգութեան (არავერაგულად): *სიბრძ.სოლ.7,13.*

უზემოეს-ი ի վերայ (քան) („უზეშთაჱს-ი"): *ლევ.11,21.*

უზესკნელეს-ი բարձունք (უმაღლესი): აღ-თუ-მაღლდეს ცაჲ უზესკნელესად, եթէ վերասցին երկինք ի բարձունս *იერ.31,37.*

უზეშთაეს-ი, უზეშთაჱს-ი, უჟეჟთაეს-ი ի վեր. ի վերոյ. գեր ի վերոյ. ի վերայ. առաւել քան. բարձր քան. վեր ի վեր. վերագոյն („უზემოესი", უმაღლესი): ოცით წლითგანი და უზეშთაესი, ի քսանմենից եւ ի վեր *გამ.30,14;* უზეშთაეს არს ყოველთა სიტყჳსმეცნიერთა სახელის დებისა, որ ի վեր են քան զամենայն հռետորական անուանսն *ს.გაბ.-მოც.საკ.92,4;* ძლიერებაჲ იგი, რომელი უზეშთაეს სოფლისა არს, მიმოედვა, զօրութիւն. որ ի վերոյ քան զաշխարհ է. պատմեցաւ *ს.გაბ.-მოც.საკ.92,21;* უზეშთაჱს O, უზემოეს G, ի վերայ քան *ლევ.11,21;* უზეშთაეს მამათასა იყო, գեր ի վերայ քան զհարսն *არსტ.66,3;* უზეშთეს ყოველთა მთავრობათა, ի վերայ ամենայն իշխանութեան *ეფეს.1,21;* უზეშთაეს არს ყოველთა სახელდებულთა ღმრთად, բարձր է քան զամենայն աստուածս *ფლპ.მოც.8,18-313,10;* აღმაღლდეს უზეშთაეს შენსა, ելցէ քան զքեզ վեր ի վեր *IIმჯ.28,43;* უზეშთაეს და უმაღლეს არს...კრებაჲ ესე, վերագոյն եւ բարձր.. ժողովս այս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.100,5-26,3;* უზეშთაეს, առաւել քան *გრ.ანძ.-შობ.294,11-177;* უჟეჟთაეს იპოვე კაცთა ბუნებასა, ի վերայ եղեր քան զմարդկային բնութիւն *ანდ.-ანატ.330-39,3.*

უზიარებელ-ი անհաղորդական (არასაზიარო, საკუთარი): უზიარებელი სახელი ქვათა და ძელთა დასდვეს, զանհաղորդական անունն քարանց եւ փայտից եդին *სიბრძ.სოლ.14,21.*

უზმა նօթի. սովեալ (უჭმელი, მშიერი): განტევებაჲ მათი უზმათაჲ არა მინებს, արձակել զդոսա նօթիս. չկամիմ მთ. *15,32*; დაუტევა ბერი ყოლად ულონოდ და უზმად, թողեալ զծերն անպէտս եւ սովեալ *მცხ.376r-432.*

უზმით անսուաղ (უჭმელად): უბრძანა მისი შვდ დღე უზმით ჯდომაჲ, հրամայեաց զնա... անսուաղ թաղուլ եւթն ար *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ. ჯუარ.241,19.*

უზმება նօթի լինել (უჭმელობა): ფრიადი უზმებაჲ იყო, բազում աւուրս նօթի էին *საქ.მოც.27,21.*

უზმებულ-ი սովական (მშიერი): უზმებულ იყვნეს ჩუეულისა მისგან საზრდელისა, սովական... լեալ էին ի սովորութենէ կերակրոյն իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,21-41,3.*

უზმობა սով (უჭმელობა): შეუძნდა ბერსა მრავალ ჟამ უქმობაჲ იგი მისი და უზმობაჲ, նեղեալ ծերն ի բազում ժամու սովու եւ դատարկութեան իւրում *მცხ.331r-378.*

უზომო անչափ: მოვკუდები მე უზომოჲსაგან მწუხარებისა, մեռանիմ ես յանչափ տրտմութենէս *მცხ.69r-81.*

უზრუნველ-ი անհոգ. անհոգութիւն. անվիշտ („მინდობილი", „უჭუვარი"): თქუენ უზრუნველ გყვნეთ, զձեզ անհոգս արասցուք *მთ.28,14;* ბანაკი იგი მათი უზრუნველ იყო S, ბანაკი იყო მინდობილ G, էր բանակ յանհոգս *მსჯ.8,11;* იყო მუნ უზრუნველ იგი და ყოველი ერი მისი ასოც დღჱ, էր անդ յանհոգութեան եւ յուրախութեան ինքն եւ ամենայն զօրք իւր զաւուրս հարիւր քսան *ივდ.1,16;* კაცისათჳს უზრუნველისა და წარმართებულისა, առն անվշտի եւ յաջողելոյ յամենայնի *ზირ.41,2;* უზრუნველ-ი AB, უჭუვარ-ი CD, առանց տրտմութեան *ფლპ.2,27.*

უზრუნველად անհոգ. յանձնապաստան. անկապուտ. առանց զբաղանաց. առանց զպատկառանաց: უზრუნველად მისლვად ხარ შენსა მას სოფელსა, անհոգ երթիցես յայն աշխարհն *ანდ.-ანატ.316-31,1;* ფუფუნეულო, რომელიეგე ჰზი უზრუნველად, փափուկդ. որ նստէիր յանձնապաստան *ეს.47,8;* დაიჴსნე უზრუნველად სული შენი, փրկեսցէ անկապուտ զանձն քո *იგ.სოლ.22,23;* უზრუნველად, առանց զբաղանաց *Iკორ.7,35;* მე დავჯდე უზრუნველად, ես նստիմ առանց պատկառանաց *ფლკტ.139,1-446,14.*

უზრუნველება, უზრუნველობა անհոգութիւն. անհոգս լինել: *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,20-35,13.* არა გუაქუს აქა უზრუნველობაჲ, ոչ կարեմք աստ անհոգս լինել *მცხ.294r-317.*

უზრუნველ ქმნა անհոգ լինել: რომელი ილჳძებდეს მისა, ადრე უზრუნველ იქმნეს, որ տքնի վասն նորա, վաղվաղակի անհոգ լիցի *სიბრძ. სოლ.6,16.*

უზუნველ ყოფა անհոգս առնել, առանց հոգոց լինել: ჩუენ ვარწმუნოთ და თქუენ უზრუნველ გყვნეთ, մեք հաճեսցուք զնա եւ զձեզ անհոգս արասցուք *ანან.ებრ.313v-335,28;* ვერ ძალუც უზრუნველ ყოფად, ոչ կարէ մարդ առանց հոգոց լինել *მ.ცხ.291v-314.*

უზუებ-ი ամուլ (ბერწი): არა იპოვოს... უზუები საცხოვარსა შენსა შორის, մի՛ լիցի ի ձեզ ամուլ... եւ մի՛ յանասունս քո *IIმჯ.7,14.*

უზუერულ-ი դաբնիդեայ (დაფნა): იხილა ხჱ ერთი უზუერულისაჲ და დაჯდა მის ქუეშე, տեսանէր ծառ մի դաբնիդեայն եւ նստէր ի ներքոյ նորա *ღვთისმშ.შობ.165,3-251,28.*

უზღუდო անպարիսպ (ზღუდის, გალავნის გარეშე): *რიცხ.13,20.*

უთავადეს-ი գլուխ. գլխաւոր (მთავარი, უმთავრესი): ყოველთავე გულის სიტყუათა მონაზონისათა ერთი ჰყავს წინამძღურად უთავადესი მათ ყოველთაჲ, მის უკუე უთავადესისაჲ ჯერ არს განცდად, ամենայն խորհուրդք կրօնաւորի զմի ինչ ունին գլուխ իւրեանց. զայն գլխաւորն պարտ է քննել *მცხ.265v-284;* უთავადესი ყოველთა ფილოსოფოსთაჲ, գլխաւոր իմաստասիրաց *მცხ.377r-433.*

უთლელ-ი անտաշ (გაუთლელი): მოილო ძელიცა უთლელი, եբեր ի Սովտերայ փայտ անտաշ *IIIმფ.10,11.*

უთმინო անըմբեր. անժոյժ. ցոփ. անհամբերող (მოუთმენელი): რომელმან უთმინონი იგი მოთმინებითა გჳრგჳნოსან ჰყვენ, որ զանըմբերս պսակես պսակօք համբերութեան *ვარ.809-375,1;* უთმინო, անժոյժ *IIტიმ.3,3;* ბრძენმამ გულითა შეიწყნარნის მცნებანი, უთმინოსა ბაგითა ბრკუმით შეუბრკუმენ, սիրտ իմաստուն ընկալցի զպատուիրանս. եւ ցոփն շրթամբք գայթակղելով կործանեսցի *იგ.სოლ.10,8;* გაქუნდინ თავი შენი ვითარცა შეუძლებელი და გლახაკი და უთმინოჲ, եւ համարեա իբրեւ զանզօր եւ զաղքատ եւ զանհամբերող *მცხ.369v-422.*

უთმინოება անժուժկալութիւն. անխառնութիւն („სულმოკლება", მოუთმენლობა): ვითარ იხილეს უთმინოებაჲ მისი B, ვითარცა იხილეს სულმოკლებაჲ იგი და უთმინოებაჲ A. իբրեւ տեսին զանժուժկալութիւն նորա *სჯ-ბასტ.136,5-2;* არა განგცადნეს თქუენ ეშმაკმან უთმინოებითა თქუენითა, մի՛ փորձեսցէ զձեզ սատանայ վասն անխառնութեան ձերոյ *Iკორ.7,5.*

უთუალო կոյր (ბრმა): ხედავა უთუალოსა იმას? տեսանես զկոյրն զայն *მცხ.307r-334.*

უთქუმელი անճառ (გამოუთქმელი): ესმა უთქუმელი იგი სიტყუაჲ, լուաւ բանս անճառս *IIკორ.12,4.*

უთხოველ-ი ոչ խօսեալ (გაუთხოვარი): უჯუეთუ ვინმე აცთუნოს ქალწული უთხოველი, და

დაწევს მის თანა, եթէ ոք խաբեսցէ զկոյս զոչ խօսեալ եւ ննջեսցէ ընդ նմա *გამ.22,16.*

უკადნიერესად-რე համարձակագոյն (ცოტა უფრო გაბედულად): უკადნიერესად-რე მივწერე თქუენდა, համարձակագոյնս գրեցի առ ձեզ *ჰრომ.15,15.*

უკაცთმოყუარე մարդասիրագոյն (უფრო კაცთმოყვარე): *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია367,35-258,32.*

უკაცურ-ი անմարդի. անմարդաբնակ. անշէն (უკაცრიელი, დაუსახლებელი): უკაცურ-ი, անմարդի *იობ.38,26;* უკაცური ადგილი, անմարդաբնակ տեղի *მცხ.175v-194;* უვალი და უკაცური ადგილი, անկոխ եւ անշէն տեղի *მცხ.377r-433.*

უკეთეს-ი լաւ. լաւագոյն. բարի. գեղեցիկ. („უმჯობესი", უფრო კარგი, მშვენიერი): უკეთეს იყო მისა DE, უმჯობეს იყო მისა C, լաւ էր նմա *მრ.14,21;* არა უკეთეს ხარ, ոչ լաւ ես դու. քան *ბაბ.45,25-151,28;* კეთილთა უკეთჱს [არიან], քան զլաւսն լաւագոյնք *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.167,34-296,20;* ჭამე უდარესი და დაუტევე უკეთესი, կերիցես զյոռին եւ թողցես զլաւն *მცხ.34r-29;* დაუტევე უკეთესი, թող զլաւագոյն *მცხ.34r-29;* უკეთეს არს სიბრძნჱ უფროჲს ჭურისა საბრძოლისა, բարի է իմաստութիւն քան զանօթս պատերազմի *ეკლ.9,18;* ძჱ იგი უკეთესი, რომელი შენ გიყუარდეს, მახჳლითა დაეცეს, որդի քո գեղեցիկ. զոր սիրես. մեռցի *ეს.3,25.*

უკეთექმნულ-ი ապաքինեալ (გაუმჯობესებული): კნინ უკეთექმნულ და აღდგომილ, ապաքինեալ փոքր մի եւ կազդուրեալ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,10-44,4.*

უკეთურ-ი չար. չարաբար. չարակամ. չարի. չարութիւն. չարագործ. չարարուեստ. չարահնար. անզգամ. անիրաւ. անօրէն. խորամանկ. անբարի. յոռի („ბოროტი"): უკეთურნი იგი უკეთურადცა წარწყმინდეს C, ბოროტნი იგი ბოროტად წარწყმინდეს, զչարսն չարաւ կորուսցէ *მთ.21,41;* მოიქცენ თითოეულად გზისაგან თჳსისა უკეთურისა, դարձցին իւրաքանչիւր ի ճանապարհէ իւրմէ չարէ *იერ.36,3;* მსგავსად ბრძანებისა უკეთურისა მის მძლავრისა, ըստ հրամանի չար բռնաւորին *ფლკტ.146,18-456,6;* უკეთურ [არიან] შვილნი, չարաբար մանկունք նոցա *სიბრძ.სოლ. 3,12;* სიტყჳსგებაჲ აღადგინის ყოველმან უკეთურმან, զհակառակութիւն յարուցանէ ամենայն չարակամ *იგ.სოლ.17,11;* უკეთური ერჩინ ენასა ურჩულოთასა, չարի հնազանդի լեզու անօրինաց *იგ.სოლ.17,4;* ზრახვანი უკეთურნი (ბოროტნი DE) გამოვლენ, խորհուրդք չարութեան ելանեն *მრ.7,4;* შეურაცხ იყოს მის წინაშე უკეთური, արհամարհեալ է առաջի նորա չարագործն *ფს.14,4;* უკეთური, չարարուեստ *ი.მოც.60,4-202,20;* ვსძლოთ უკეთურსა მაგას შენსა ზრახვასა B, յաղթեսցուք քում չարահնար խորհրդոյդ *სბსტ.125,12-5;* უკეთურმან ბოროტი ქმნის, անզգամ չարիս գործէ *იგ.სოლ.11,5;* კაცისა უკეთურისაგან მიჴსენ მე, յառնէ անիրաւէ փրկեսցես զիս *ფს.17,49;* მეფჱ ესე უკეთური გუთუფარ იყო, զթագաւորն անօրէն իբրեւ զվահանակ երեսաց գտեալ *რიფს.163,30-80,9;* უკეთური, խորամանկ *ზირ.11,35;* უკეთური, անբարի *დიონ.141,19;* უკეთურად იტყჳს, յոռի խօսեցաւ *მრთ.D.ს.გაბ.მოც.საკ.101,42-85,35.*

უკეთურად მცნობელ-ი չարիմաց (ბოროტგანმზრახველი): უთხრობთ უკეთურად მცნობელთა მათთჳს, պատմեմք վասն չարիմացացն *იპ.რომ.კურთხ.მოს.148,12-149.*

უკეთურება չարահաւել. անիրաւել. մեղանչել („ცრუება", „ვნება", ბოროტების ჩადენა): მრავალგზის უკეთურებდეს შენდამი, բազում անգամ չարահաւեցի ընդ քեզ *ეკლ.7,23;* რაოდენ-მე ეუკეთურა (ეცრუა Ⴀ) მტერი სიწმინდესა შენსა, որ ինչ անիրաւեցաւ թշնամին ի սրբութեան քում *ფს.73,3;* წინაწარმეტყუელთა ჩემთა შორის ნუ უკეთურობთ Ⴂ, წინაწარმეტყუელსა ჩემსა ნუ ავნებთ Ⴀ, ի մարգարէս իմ մի՛ մեղանչէք *ფს.104,15.*

უკეთურება-ჲ չարութիւն. չարիք. չարարուեստ. անօրէնութիւն. խորամանկութիւն. մեղմեխ („ბოროტი ზაკულება", ბოროტება): რაჲ არს უკეთურებაჲ ესე, ქმნილი თქუენ შორის? G, զի՞նչ է չարութիւնդ այդ եղեալ ի միջի ձերում *მსჯ.20,12;* ჰყოფ ჩემ თანა უკეთურებასა წყობისყოფითა ჩემდამო G, იქმ ჩემდა მომართ ბოროტსა და მბრძავ მე S, առնես ընդ իս չարութիւն տալ ընդ իս պատերազմ *მსჯ.11,27;* რაჲსა გაზრზენს შენ უკეთურებაჲ შენი? ընդէ՞ր գրգռէ զքեզ չարութիւն քո *IVმფ.14,10;* უკეთურებაჲ არნ გულსა მათსა, չարութիւն է ի սիրտս նոցա *ფს.27,3.* შეინანე შენ აწ უკეთურებისაგან შენისა, ապաշաւեա՛ դու ի չարեաց քոց *საქ.მოც.8,22;* აღვილოთ უკეთურებაჲ ისრაჱლისაგან S, բարձցուք զչարիսն յԻսրայելէ *მსჯ.20,13;* ყვესვე შენ წინაშე უკეთურებაჲ, արարին չարիս առաջի քո *ნეემ.9,28;* რომელი მრავალსა ბოროტსა იქმნ, უხარკობს უკეთურებასა, որ կարի չար առնէ. կատարէ զչարիս *იგ.სოლ.19,7;*

უკეთურებაჲ უკეთურებასა არა ოდეს განაქარვებს, չար չարեօք ոչ լուծցի *მცხ. 373r-430;* განჰძარცჳს მრავალ ჟამ ღმერთმან ჭური უკეთურებისაჲ, մերկանայ բազում անգամ զզէն չարեաց *მრთ.D.ს.გაბ.-მოც.საკ. 378,21-93,26;* ვსძლოთ თქუენსა მაგას უკეთურებისა ზრახვასა B, յաղթել ծերում չարարուեստ խորհրդեանն *სბსტ.133,16-6;* უკეთურებითა სლვითა მათისაჲთა მიაგე მათ C, ըստ անօրէնութեան գնացից նոցա հատո՛ նոցա *ფს.27,4;* გულისჴმა-ყო იესუ უკეთურებაჲ იგი მათი C, ... ზაკულებაჲ იგი მათი DE, գիտաց Յիսուս զխորամանկութիւն նոցա *მთ.22,18;* მი-ხოლო თუ-გეტევნენ უკეთურებანი ეგე ზრახვათა გულისა შენისათანი, թերեւս թողութիւն լիցի քեզ ի մեղմեխ խորհրդոց սրտի քո *საქ.მოც.8,22.*

უკეთურებითი მეცნიერებაჲ խորամանկութիւն (მზაკვრობა): სიბრძნითა მით უკეთურებითი იგი მეცნიერებაჲ განწმიდის, խորագիտութեամբն զխորամանկութիւնն պարզեսցէ *ს.გაბ.-მოც.საკ.134,19-134,17.*

უკეთურებისმოყუარე չարասէր (ბოროტი): ბრძოლად უკეთურებისმოყუარესა შენ, მეტყუელისა მაგას ეშმაკისასა, մարտնչել ընդ չարասէր արբանեակսդ սատանայի *ფლკტ.152,15-464,3.*

უკერველ-ი առանց կարանի (შეუკერავი): იყო კუართი იგი უკერველ, էր առանց կարանի *ი.19,23.*

უკიდარო ապախուրել (მოხდილი, დაუხურავი, დაუბურავი): თავი არა უკიდარო ყოს G, զգլուխ իւր մի՛ ապախուրեսցէ *ლევ.21,10.*

უკმოჴსნა փրկել („დაჴსნა", ხსნა, გადარჩენა): უკმოიჴსნას განსყიდული ძმისა თჳსისაჲ G, დაიჴსნეს განსყიდული იგი ძმისა თჳსისა B, փրկեսցէ զվաճառս եղբօր իւրոյ *ლევ.25,25.*

უკრძალველად անզգուշաբար (მოურიდებლად): *მცხ.107v-127.*

უკუანა զկնի, յետին, զհետ, յետոյ („უკნაჲსკნელი", „შემდგომი", უკან): რომელი წინა უძლოდა და უკუანა შეუდგა C, որ առաջին եւ զկնի երթային *მთ.21,9;* მოსლვად მის ზედა უკუანა კერძო, գալ նմա զկնի կողմանէ *IIნშტ.13,13;* ... წინანი უკანა C, მრავალნი იყვნენ პირველნი უკუანაჲსკნელ DE. բազումք եղիցին առաջինք յետինք *მრ.10,31;* უკუანა მამათა, զհետ հարցն *ისუ 6.24,6;* უკუანასა მას (შემდგომსა მას Q) დავივიწყბ და წინასა მას მივსწუდები, զառ ի յետոյսն մոռացեալ է. եւ ի յառաջադէմսն նկրտեալ եմ *ფლპ.3,13;* დადგეს უკუანა კერძო კანკელსა, ...յետոյ վանդակին *მცხ.II 60-211v;* რომელი წინა უძლოდა და უკუანა შეუდგა, որ առաջին եւ զկնի երթային *მთ.21,9.*

უკუანაგან-ი յետին (უკანასკნელთაგანი) *IVმფ.18,24.*

უკუანა ზურგით յետուստ (უკან): *IIნშტ.13,13.*

უკუანა კერძო ի թիկանց. վերջ. յետոյ („ბუნაური", „ზურგით კერძო", უკანა): განწყობილ იყვნეს უკუანა კერძო მათსა, բանակեցան եգիպտացիքն ի թիկանց նոցա *გამ.14,10;* უკუანა კერძო მისსა ალატყდის ალი, վերջ նորա բոց բորբոքեալ *იოვ.2,3;* მოვიდა იგი შორის ერსა მას უკუანა კერძო C, მოუჴდა იგი ერსა შორის ზურგით კერძო, եկն ի մէջ ամբոխին յետոյ *მრ.5,27;* დაიჭირეთ უკუანა კერძოჲ მათი G, ეწიენით ბუნაურსა მათსა S, հասէք ի վերջս նոցա *ისუ 6.10,19.*

უკუანაჲთ յետոյ, յետս, ի թիկանց („შემდგომად", „ზურგით კერძო", უკან): უკუანაჲთ კარვისა დაიბანაკონ ზღვთ კერძო G, დაიბანაკონ შემდგომად კარვისა ზღვთ კერძო B, յետոյ խորանին ընդ ծովակողմն բանակեսցին *რიცხ.3,23;* უკუანაჲთ შენსა დაიგდე, յետս ձգեսցէ ի քէն *მცხ.33v-28.* აჰა უკუანაჲთ კარიათიარიმისსა G, რომელი-იგი ზურგით კერძო, კარიათარიმსა S, որ է ի թիկանց Կարիաթարիմայ *მსჯ.18,12.*

უკუანაჲს ապա (მერმე): *რიცხ.31,2.*

უკუანაჲსკნელ յետոյ. յետուստ. հուսկ յետոյ. յետ. ապա. ի վախճանի („შემდგომად ამისა", „მერმე", „უკუანაჲსკნელ-ღა", ბოლოს): უკუანაჲსკნელ მოვიდეს C, შემდგომად ამისა მერმე მოვიდეს DE, յետոյ գան *მთ25,11;* უკუანაჲსკნელ უმწარჱს ნავღლისა ჰპოვო, յետոյ դառնագոյն եւս գտանի քան զլեղի *იგ,სოლ.5,4;* უკუანაჲსკნელ, յետուստ *მსკ.31,3;* უკუანაჲსკნელ ყოველთასა, հուսկ յետոյ քան զամենեսին *Iკორ.15,8;* უკუანაჲსკნელ ყოველთასა DE, უკუანაჲსკნელ-ღა ყოველთა C, յետ ամենեցուն *მთ.22,27;* უკუანაჲსკნელ შეემშია, ապա քաղցեաւ *მთ.4,2;* უკუანაჲსკნელ ჰპოვო განსასუენებელი იგი მისი, ի վախճանի գտցես զհանգիստ նորա *ზირ.6,28.*

უკუანაჲსკნელ-ი յետին. վերջին. վախճան. կատարած. դժնեայ. յետնորդս („უკუანა", „დასასრული", „აღსასრული", ბოლო, უკანა): მრავალნი იყვნენ პირველნი უკუანაჲსკნელ DE, მრავალნი იყვნენ წინანი უკუანა C, բազումք եղիցին առաջինք յետինք *მრ.10,31;* აღვადგინო იგი დღესა მას უკუანაჲსკნელსა C, յարուցից զնա յաւուրն յետնում *ი.6,39;* უკუანაჲსკნელსა (დასასრულსა C) მას დღესა დიდისა მის დღე-

სასწაულისასა (და)დგა იესუ, ի վերջնում աւուր մեծի տօնին կայր Յիսուս *ი.7,37;* გამოჩნდა უკუანაჲსკნელთა ჟამთა თქუენთჳს, երեւեցաւ ի վախճան ժամանակաց վասն ձեր *Iპ.პეტრ.1,20;* გამოვცადოთ რაჲ-ძი იყოს უკუანაჲსკნელი მისი, փորձեսցուք զվախճան նորա *სიბრძ. სოლ.2,17;* უმჯობჱს არს უკუანაჲსკნელი სიტყუაჲ, უფროჲს დასაბამისა მის, բարի է կատարած բանից քան զսկիզբն իւրեանց *ეკლ.7,9;* უკუანაჲსკნელი მათი ჰხედავს ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა, կատարած նոցա հայի յատակս դժոխոց *იგ.სოლ.16,25;* აგინებდა უკუანაჲსკნელითა გინებითა, անարգէր դժնեայ անարգանս *მცხ.60v-50;* უკუანაჲსკნელად გამოგუაჩინა, յետնորդս արար *Iკორ.4,9.*

უკუანაწარ զկնի. արտաքոյ (უკან, გარეთ): აჰა ესერა ბრძოლად მათა მოვიდოდა ისრაელი წინა უკუნ და უკუანაწარ, ահա պատերազմն նոցա առաջի եւ զկնի *IIნშტ.13,14;* მას შინა წერილ იყო წინა უკუნ და უკუანაწარ, էր գրեալ ի նմա ներքոյ եւ արտաքոյ *ეზეკ.2,9.*

უკუანაწარ-ი յետուստ (საჯდომი): გამოვაცხადო უკუანაწარი შენი წინაშე პირსა შენსა, յայտնեցից զյետուստ քո եւ արկից զերեսօք քովք *ნაუმ.3,5.*

უკუდავ ყოფა անմահացուցանել: ჴორცნი უკუდავ ყვნეს, զմարմինն անմահացուցէ *გრ.ანძ.-შობ.299,10-184.*

უკუდავება անմահութիւն (უკვდავება): მოკუდავისა მის შემოსად უკუდავებაჲ, մահկանացուիս այսմիկ զգենուլ զանմահութիւն *Iკორ.15,53;* შენ ხარ, უფალო, უკუდავებისა ძირი, դու ես տէր արմատ անմահութեան *განს.ი.199,22-85,9;* მოიწიენ ჩუენ ზედა ცუარი უკუდავებისაჲ, ընկալցուք զցօղն անմահութեան თომა *მოც.15,2-390,3.*

უკუე իսկ. այսուհետեւ. ապա. ուրեմն. արդ. աղէ. եւ. տակաւին („ამიერითგან", მაშასადამე, ახლა, და): ან უკუე, իսկ արդ *მთ.12,12*; ამისთჳს უკუე ჰსცთებით თქუენ DE, վասն այդորիկ իսկ մոլորեալ էք *მრ.12,24*; ყავთ უკუე DE, ყავთ ამიერითგან C, արարէք այսուհետեւ *ლ.3,8;* ნუ უკუე სუფევნ ცოდვაჲ, մի՛ այսուհետեւ թագաւորեսցեն մեղք *ჰრომ.6,12*; ეკრძალენით უკუე დრტჳნვასა ურგებსა, այսուհետեւ զգոյշ լերուք յանօգուտ քրթմնջանէ *სიბრძ.სოლ.1,11;* უკუე მოწევნულ არს, ուրեմն հասեալ է *მთ.12,28*; შენ უკუე ხარა ძე ღმრთისაჲ? ուրեմն դու ե՞ս որդին Աստուծոյ *ლ.22,70*; ნუ უკუე გეშინინ, եւ արդ մի՛ երկնչիցիք *მთ.10,31;* ალდეგ უკუე, արդ արի *მცხ.136v-155*; გან-უკუე-იზრახეთ, աղէ ածէք զմտաւ *ჰებრ.12,3;* ესმა რაჲ უკუე იესუს, եւ իբրեւ լուաւ Յիսուս *მთ.4,12;* უკუე, տակաւին *ჰრომ.6,2;* უკუე კეთილად სამჱ თქუა სახისმეტყუელმან, ապա ուրեմն բարեաւք խօսեցաւ բարոյախօսն *ფიზ.I 31.*

ან უკუე ապա. ապա ուրեմն (მაშ, მაშასადამე): ან უკუე, ապա *მთ.7,20;* ან უკუე, ապա ուրեմն *მთ.17,25.*

უკუეთუ թէ. եթէ. ապա եթէ. յորժամ. թերեւս (თუ, როცა, ეგების): და უკუეთუ მითხრათ მე DE, զոր թէ ասիցէք ինձ *მთ.21,24;* უკუეთუ ვინმე მოვიდოდიან, թէ եկեսցէ ոք *მსკ.53,8;* ვიხილოთ, უკუეთუ მოვიდეს ელია DE, տեսցուք եթէ գայ Եղիա *მთ.27,49;* უკუეთუ არა, ապա եթէ ոչ *ატმ.96,14;* უკუეთუ დაშჯდე სერობად, յորժամ նստիցիս ընթրիս *იგ.სოლ.23,1;* უკუეთუ გასმიეს მოღუაწებაჲ იგი მადლისა ღმრთისაჲ, թերեւս լուեալ իցէ ձեր զտնրեսութիւն շնորհացն Աստուծոյ *ეფეს.3,1;*

უკუეთუმცა թերեւս (თუ, რომ): უკუეთუმცა ვინმე ეძიებდა, პოვა, զի թերեւս զննիցեն եւ զտանիցեն *საქ.მოც.17,27.*

უკმოგება, უკუ-მოგება պատապարել. դարձուցանել (დაბრუნება): უკმოვაგნე იგინი ამას ქუეყანასა, պատապարեցից զնոսա ի սոյն երկիր *იერ.24,6;* უკუ-მოაგეთ მაგას ყოველივე ნაყოფი მაგისისა ქუეყანისაჲ, դարձո՛ դմա... զամենայն զարմտիս անդոյն *IVმფ.8,6.*

უკმოქცევა դառնալ („მოქცევა", მობრუნება): ნუ უკ-მოიქცევინ კუალად C, ნუ მოიქცევინ კუალად DE, մի՛ դարձցի յետս *ლ.17,31;* მივჰმართე და არა უკ-მოვიქეც მისგან, դիմեցի եւ ոչ դարձայց ի նմանէ *იერ.4,28;* ნუ უკუე უკ-მოიქცე შენ ცუდთა მათ, մի՛ դառնայցես ի նանիր *ანდ.ანატ.325-36,3.*

უკუმომართ յետս (უკან): ნუ უკუმოიქცევინ უკუმომართ აღებად სამოსლისა თჳსისა, մի՛ դարձցի յետս առնուլ զձորձս իւր *მთ.24,18.*

უკუმოსხმა ի բաց հանել (მოშორება, შემოცლა): უკუმოასხმიდეს მიწასა მას ვიდრე ბეჭადმდე, ի բաց հանէին զհողն ուսովքն չափ *ფლკტ.156,13-469,21.*

უკუმოქცევა դառնալ. դէմ դնել. դարձուցանել („უკუნქცევა", მობრუნება, დაბრუნება): ნუ უკუ-მოიქცევინ უკუმომართ C, ნუ უკუნ-იქცევინ კუალად, մի՛ դարձցի յետս *მთ.24,18;* არლარა უკუ-მოვიქციე, ոչ եւս դարձայց յետս *მ.ცხ.35v-30.* უკუ-მოიქცეს ქუეყანად სომხითისა, դէմ եդեալ զնացին յաշխարհն Հայոց *ატმ.101,10;* უკუ-მოაქცინა ყოველნი წმიდანი მისნი მამანი, դարձոյց զամենայն հարս սուրբս *ნრს.75,14;* უკუ-მო-

აქციეს ყოველი იგი, դարձուցին զամենայն *მცხ.61v-50.*

უკუნ յետս („მართლ უკუნ", უკან): უკუნ იქეც ჩემგან C, ნარვედ მართლ-უკუნ ჩემგან DE, երթ յետս իմ *მრ.8,33*; უკუნ ადგინა იგი, յետս կացոյց զնա *მ.ცხ.269r-287;* მჴედარი უკუნ ვარდა, զհեծեալ անկաւ յետս *იპ.რომ.,კურთხ. ისაკ. და იაკ.92,5-93.*

მართლ-უკუნ յետս („უკუნ", უკან): შეკრეს იგი მართლ-უკუნ, կապեցին զնա ձեռս յետս *რიფს.175,13-106,18.*

უკუნ დგომა մերժել (უკან დახევა): რაჲთა უკუნ დგეს [ზღუაჲ] ჩუენგან, զի հեռացեալ մերժեսցի առաջի մեր *IIIეზრა 4,14.*

უკუნისამდე յաւիտեանս, հանապազ (მუდამ, მარადის): უკუნისამდე და უკუნითი უკუნისამდე, յաւիտեան եւ յաւիտեանս յաւիտենից *ფს.118,44;* უკუნისამდე ცხონდი, յաւիտեան կեաց *დან.2,4*; ქუეყანაჲ... განურყუნელად ჰგიეს უკუნისამდე, երկիր... անապական կայ հանապազ *იპ.რომ., კურთხ. მოს.198,2-199.*

უკუნსთულა ճռաքաղ առնել („მიქცევა მოხილვად", მოცვრევა): ვენაჴი შენი არა უკუნ-ისთულო G, ვენაჴსა თქუენსა არა მიექცეთ მოხილვად B, զայգի քո ճռաքաղ մի՛ առնիցես *ლევ.19,10.*

უკუნქცევა դառնալ, դարձուցանել, ծալել յետս, երթալ յետս („მიქცევა", „ნარსვლა მართლ-უკუნ", მიბრუნება, მოცილება, გაცლა): უკუნქცევა G, მიქცევა S, դառնալ *რუთ.1,16;* უკუნიქცენ ღრუბელნი შემდგომად ნჳმისა, դարձցին ամպք զկնի անձրեւաց *ეკლ.12,2;* ხოლო იგი უკუნიქცეს კუალსავე [ჩემსა], բայց նոքա դարձան յինէն յետս *ეს.42,17;* უკუნგაქციო შენ გზასა მას, რომელსაცა მოხუედ, դարձուցից զքեզ ընդ ճանապարհ ընդ որ եկիր *IVმფ.19,28;* უკუნ-იქცა ნუერი ლახურისაჲ მის ვითარცა ტყვისაჲ, գեղարդն իբրեւ զանագ ծալեցաւ յետս *გ̃ი.260r-257,30.* უკუნ-იქეც ჩემგან C, ნარვედ მართლ-უკუნ ჩემგან DE, երթ յետս *მრ.8,33.*

უკუნცემა հատուցանել, դարձուցանել („მიცემა", დაბრუნება): უკუნ-სცეს თავი ბრალისაჲ მის და მეხუთე მისი შესძინოს მას ზედა G, հատուսցէ ընդ յանցանացն զգլուխն, եւ զհինգերորդ եւս մաւն նորա յաւելցէ ի նոյն *რიცხ.5,7;* მასვე დღეობით უკუნ-სცე სასყიდელი მისი G, მასვე დღესა მისცე მას სასყიდელი იგი B, նոյն օրին հատուսցես զվարձս նորա *IIშჯ.24,15;* უკუნცემით უკუნ-სცე სამოსელი მისი G, მიცემით მისცე მას სამოსელი იგი მისი S, դարձուցանելով դարձուսցես զգրաւ նորա *IIშჯ.24,13.*

უკუნ ხილვა հայել ի թիկունս (უკან მიხედვა): და რე უკუნ-იხილა საულ, եւ հայեցաւ Սաւուղ ի թիկունս իւր *Iმფ.24,9.*

უკურნებელ-ი անբժշկական, առանց բժշկութեան: უკურნებელი, անբժշկական *იერ.8,18;* უკურნებელი, առանց բժշկութեան *იგ.სოლ.6,15.*

ულალველ-ი անկռիւ, անկռուելի (უდავიდარაბო, შუღლის გარეშე): ულალველ იყვნედ, անկռիւ լինել *ტიტ.3,2*; საყუდელსა მას ულალველსა, անկռուելի նաւահանգստին *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია367,38-258,35.*

ულმობელ-ი անգութ, անհոգ („უსნო", უტკივარი, უნაღვლო): მოსცეს... ულმობელთა მნუხარებაჲ O, მოჰფინის გულისსიტყუაჲ გულისთქუმისაჲ უსნოთა J. տայ... անգթաց զտրտմութիւն *ეს.40,29;* ტკბილი იგი და ულმობელი ნაკლულევანებასა შინა იყოს, անձնդիւրն եւ անհոգն ի կարօտութեան եղիցի *იგ.სოლ.14,23.*

ულპოლველ-ი, ულპოლავ-ი անփուտ (ულპობელი): ძელი ულპოლველი გამოარჩიის ხურომან, զփայտ անփուտ ընտրեաց հիւսն *ეს.40,20;* ვქმენ კიდობანი ძელთაგან ულპოლავთა G, ვქმენ მე კიდობანი ერთი ძელთაგან ულპოლველთა S, արարի տապանակ յանփուտ փայտից *IIშჯ.10,3.*

ულუკ-ი, ულუკება վհուկ, գէտ (მისანი, მკითხავი): საულ მოსრა ყოველი მისანი და გრძნეული და ულუკი სოფლისაგან თჳსისა, Սաւուղ եբարձ զվհուկս եւ զգէտս յերկրէ *Iმფ.28,3*; მიძიეთ მე დედაკაცი ერთი ულუკი, და მივიდე და ვიკითხო მისგან სიტყუაჲ, խնդրեցէք ինձ կին մի վհուկ եւ երթայց առ նա եւ խնդրեցից նովաւ *Iმფ.28,7;* მიმისნე ულუკებითა შენითა դիւթեա՛ դու ինձ վհկաւդ *Iმფ.28,8;* დაადგინა იგი ულუკთა, მოგუთა, გაზარელთა და ქალდეველთა ზედა, կացոյց զնա ի վերայ գիտաց եւ մոգուց եւ քաղդէից եւ ըղձից *დან.5,11.*

ულხინულეს-ი դիւրագոյն (უფრო ლაღი): ულხინულეს იყოს ქუეყანაჲ, դիւրագոյն լիցի երկրին *მთ.10,15.*

უმაგრესად խրեալ: თავით კერძოჲ იგი უმაგრესად დგა და შეუძრავად, առաջին կողմն նաւին խրեալ անշարժ մնայր *საქ.მოც.27,41.*

უმადლო անշնորհակալ, ապաշնորհ, անշնորհ (უმადური): უმადლოჲსა სასოებაჲ ვითარცა ზამთრისა თრთჳლნი დადნეს, յոյս անշնորհակալին իբրեւ զսառն ձմերայնոյ հալեսցի *სიბრძ.სოლ.16,29;* რამეთუ იგი თავადი

ტკბილ არს უმადლოთათჳსცა და უკეთურთა, զի նա քաղցր է ի վերայ չարաց ապաշնորհաց *ლ.6,35;* იკადრა უმადლო ყოფად ღმერთთა, անշնորհ առնել զդիսն իշխեաց *რიფს.176,41.*

უმალე փութով (უფრო მალე, სასწრაფოდ): უმალე წარემართოს, փութով ուղղեսցի *მცხ.153r-169.*

უმალეს-ი արագագոյն (უსწრაფესი): უმალეს ორბთა ცხენნი მისნი, արագագոյն քան զարծուիս երիվարք նորա *იერ.4,13.*

უმამო անհայր: *ჰებრ.7,3.*

უმანკო անմեղ. միամիտ. անարատ. առանց պաճուճանաց (უცოდველი, უდანაშაულო): რაჲთა მიჰსცეს უმანკოთა მეცნიერებაჲ, զի տացէ անմեղաց զխորագիտութիւն *იგ.სოლ.1,4*; ცვალის გონებაჲ უმანკოთაჲ, խուճապէ զմիտս անմեղս *სიბრძ.სოლ.4,12;* მე, ვითარცა კრავმან უმანკომან, მოგურასა ჩემსა დაკლვად არა ვაგრძენ, իբրեւ զգառն անմեղ վարեալ ի սպանդ ոչ գիտացի *იერ.11,19;* უმანკო ვითარცა ტრედი, միամիտք իբրեւ զաղաւնի *მთ.10,16;* რაჲთა იყვნეთ უბიწო და უმანკო, զի եղիջիք ամբիծք եւ անարատք *ფლპ.2,15;* უმანკო, առանց պաճուճանաց *დაბ.25,27.*

უმანკოება անմեղութիւն. անբծութիւն („უბიწოება", უცოდველობა): იხილა ღმერთმან... უმანკოებაჲ იგი ბერისაჲ, ետես զանմեղութիւն ծերոյն *მცხ.156v-172*; იცის უფალმან უმანკოებაჲ ჩემი, գիտէ տէր զանմեղութիւն իմ *იობ.31,6;* უმანკოება L, უბიწოება C, անբծութիւն *ფს.7,9.*

უმანკოებით անմեղաբար: *მცხ.392v-448.*

უმარჯუ դժպատեհ (მოუხერხებელი, შეუფერებელი): უმარჯუ იყო ტბაჲ დასაზამთრებლად, դժպատեհ իմն թուէր նաւահանգիստն առ ի ձմեռել *საქ.მოც.27,12.*

უმაღლეს-ი բարձրագոյն. մեծագոյն. գեր ի վերայ: უმაღლეს არს და უდიდეს, բարձրագոյն եւ մեծ էր *IIIმფ.3,4*; ერთი იგი უმაღლჱს მეორისა, մին բարձրագոյն էր քան զմիւսն *დან.8,3;* უმაღლეს მისა იყოს, մեծագոյն քան զսա եղիցի *იპ.რომ.,კურთხ.ისაკ. და იაკ.*; ყოველთა უმაღლეს იქმნა, գեր ի վերայ քան զամենայն եղեւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-პეტრ. და ელია 322-266,19.*

უმახლობელეს-ი մօտագոյն („უახლესი", უახლოესი): უმახლობელჱსი ჩემსა S, უახლესიცა ჩემსა G, մօտագոյն քան զիս *რუთ.3,12.*

უმბრწყინვალჱს-ი պայծառագոյն (უბრწყინვალესი): უმბრწყინვალჱს და უნათლჱს ჴორცნი მათნი საჴუმილისაგან გამოვიდეს, լուսաւորագոյն եւ պայծառագոյն նոցա մարմինն ի հնոցէ անտի ելանէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,29-41,10.*

უმგბარ-ი դալար ոչ խաշեալ (მოუხარშავი): დაუგო... მხალი უმგბარი, եդ առաջի ծերոյն... բանջար դալար ոչ խարշեալ *მცხ.211r-59,5.*

უმდაბლეს-ი նուաստ (მორჩილი, მორიდებული): იყვნეს ორნი იგი უმდაბლჱს, երկուքն էին նուաստ *პოვნა სტეფ.668,15-502 III.*

უმდიდრჱს-ი հարստագոյն: უმდიდრჱსსა მას შენსა და უძლიერჱსსა ნუ ეზიარები, որ հարստագոյն քան զքեզ եւ զօրագոյն՝ մի՛ լինիր նոցա կցորդ *ზირ.13,2.*

უმედგრეს-ი վատ (უზარმაცესი, უბოროტესი): *ფლკტ.142,14-450,32.*

უმეტეს-ი առաւելագոյն. առաւելապէս ამას პატივსა უმეტჱსსა მივსცემ, այնց առաւելագոյն պատիւ առնեմք *Iკორ.12,23.* რომელი მაქუს [სიყუარული] უმეტჱსი (გარდარეული var.) თქუენდა მიმართ, զոր ունիմ առաւելապէս առ ձեր *IIკორ.2,4.*

უმეტესად յոյժ. եւս քան զեւս (უფრო მეტად): შეძრწუნდა უმეტესად, սոսկացան յոյժ *იერ.2,12;* უმეტესად, եւս քան զեւս *IIთეს..1,3.*

უმეტესადღა եւս. առաւել (უფრო მეტად): უმეტესადღა ცხად არს ესე მზისაგან, այս յայտ եւս յարեգակնէ է *მცხ.286v-309.* უმეტესადღა თანა-გაც მადლსა აღსაარებად ძმისა, առաւել գոհանալոյ զնմանէ պատական ես *მცხ.48v-40.*

უმეტესება, უმეტესობა առաւելութիւն. յաւելուած (უპირატესობა): არა მოვედ უმეტესებითა, ոչ եկի առաւելութեամբ բանից *ს.გან.-მოც.საკ.- 92,33;* უმეტესობაჲ იგი უჩემე უფალსა, զառաւելութիւն զօրութեան պահեսջիր տեառն *მრთ.S.-კირ.იერ.-აღდგ.167,18-295,18;* უმეტესობა, յաւելուած *ეკლ.7,12.*

უმეფო առանց թագաւորի: უმეფო არს მკალი, առանց թագաւորի է մարախ *იგ.სოლ.30,27.*

უმეცარ-ი տգէտ. անտեղեակ. անծանօթ. տխմար. զանկարծ. անգէտ. խեղ („გამოუცდელი", უცოდინარი, უვიცი, უცნობი, გონებაჩლუნგი): კაცნი უწიგნონი არიან და უმეცარნი, արք տգէտք եւ առանց դպրութեանն [են] *საქ.მოც.4,13*; ნუმცა უმეცარ ხარ, մի՛ տգէտ լինիր *ოვსე4,15*; იყვნეს უცებ და უმეცარ საშჯელსა და ბჭობასა შჯულისასა, տգէտք եւ անտեղեակք էին կարգաց եւ իրաւանց օրինաւորաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,25-37,14;* უმეცართა მოსრულთა არა შეიწყნარებდეს, զանծանօթս եկեալս չընդունէին სიბრძ.სოლ.19,13; უმეცარი, տխմար ს.გაბ.-მოც.საკ.93,7-5; უცებნი და უმეცარნი შეიტყუვნა, զտգէտս եւ զանկարծս կարաց խաբել ს.გაბ.-მოც.საკ.95,5; ნუუკუე ჰგონება, თუ უმეცარ ვარ? միթէ՞ կարծեսցես եթէ ես անգէտ եմ მცხ.81v-93; ნათესავი უმეცარი და მართალი წარსწყმიდოა? զազգ մի զանգէտ եւ զարդար կորուսանիցես დაბ.20,4; ხადე შენ გლახაკთა უმეცართა, მკელობელთა, ბრმათა, կոչեա՛ զաղքատս եւ զխեղս. զկաղս եւ զկոյրս ლ.14,13; ყოველთა ჭაბუკთა უმეცართა ამათ მივსცნე ქუეყანაჲ იგი B, ყოველსა ჭაბუკსა გამოუცდელსა, მათ მივსცე ქუეყანაჲ იგი G, ամենայն մանուկ տխմար նոցա տաց զերկիրն რიცხ.14,23.

უმეცარ ქმნა անգիտել. տգիտել (უცოდინრობა): უმეცარ ვიქმნენით, անգիտացաք რიცხ.12,11; აწ უმეცარ იქმენ ფრიად ამას ზედა, արդ տգիտացար յայդմիկ IIნეშტ.16,9.

უმეცარ ყოფა անգիտանալ. տգիտանալ. ոչ գիտել. ոչ ճանաչել. անգէտ լինել (უცოდინრობა): არა უმეცარ იყავ, ვითარმედ ბოროტ არს მყოფებაჲ მათი, ոչ անգիտացեալ. թէ չար է արար նոցա სიბრძ.სოლ.12,10; უმეცარ იყო საქმესა მას, ոչ գիտէր զգործն զայն მცხ.163r-178; უმეცარ იყვნეს, ոչ ճանաչէին მცხ.107v-126; დიდსა და კნინსა ნუ უმეცარ ხარ, մի՛ անգէտ լինիր ի փոքուն եւ ի մեծէ ზირ.5,18; უკუეთუ ვინმე უმეცარ არს, უმეცარ იყავნ, թէ ոք տգիտանայցէ. տգիտանասցի Iკორ.14,38.

უმთავრეს-ი, უმთავრჱს-ი երիցագոյն. գլխաւոր (უფროსი, მეთაური): უბრძანა მოყვანებაჲ უმთავრჱსისაჲ მის მცველთაგანისაჲ, հրամայեաց կոչել զերիցագոյնն ի դռնապանացն ფლკტ.154,15-466,30. სახელად უმთავრესსა ენოდა, յանուն գլխաւորի... կոչի ოსკ.10,4.

უმიზეზო անպարտ („უბრალო“, უდანაშაულო): არა დაითხიოს სისხლი უმიზეზოჲ ქუეყანასა შინა შენსა G, არა დაითხიოს სისხლი უბრალოჲ ქუეყანასა მას შენსა S, մի՛ հեղցի արիւն անպարտ յերկրին քում IIშჯ.19,10.

უმკუეთელჱს հատու (უმკვეთრესად): არს სიტყუაჲ... უმკუეთელჱს უფროჲს ყოვლისა მახჳლისა ორპირისა, է բանն... հատու քան զամենայն սուր երկսայրի ჰებრ.4,12.

უმკვდრო անշէն („უდაბნო“, დაუსახლებელი): უმკვიდროჲთგან პირისპირით ეგჳპტისაჲთ G, უდაბნოჲთგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგჳპტისასა S, յանշինէ անտի ընդդէմ Եգիպտոսի ისუ ნ.13,3.

უმკვდროება չգոյ բնակչաց (დაუსახლებლობა): ქალაქები მისი დაიქცა უმკვდროებისაგან, քաղաքք նորա կործանեցան ի չգոյէ բնակչաց იერ.2,15.

უმკვდროება անժառանգել (მარტოსულობა, უმემეკვიდრეობა): უმკვდროებაჲ სულისა ჩემისაჲ იზრახეს, անժառանգել զանձն իմ խորհեցան յորդւոց ի մարդկանէ ფს.34,12.

უმოკლჱს-ი կարճագոյն: მარჯუენჱ ჴელი უმოკლჱს არს მარცხენესა, աջ ձեռնն կարճագոյն է քան զահեակն ფლკტ.150,29-461,35.

უმოგუმოდ յոյժ (უკიდურესად): ცუდად უმოგუმოდ ვზრახე ზრახვაჲ ესე, ընդունայնացայ յոյժ IIმფ.24,10.

უმოლხინე, უმოლხინეს ընդարձակ. դիւրագոյն. ընդարձակագոյն (შვებული, გალაღებული): რაჲთა იყოს უმოლხინე (მოლხინედ Ն), ունել յընդարձակի საქ.მოც.24,23; უმოლხინეს იყოს, դիւրագոյն լիցի მთ.11,22; სოდომელთაჲ უმოლხინე იყოს მას დღესა შინა, ვიდრე ქალაქისა მის, Սոդոմացւոց ընդարձակագոյն լիցի յաւուրն յայնմիկ քան քաղաքին այնմիկ ლ.10,12.

უმოლხინე ქმნა ապաքինել („მოქარება“, შვების მიცემა): ჰკითხვიდა მათ, ვითარმედ რომელსა ჟამსა უმოლხინე იქმნა იგი DE, ჰკითხვიდა მათ ჟამისა მისთჳს, რომელსა მოჰქარდა C, հարցանէր զնոսա վասն ժամուն յորում ապաքինեաց ი.4,52.

უმოსწრაფეს փոյթ (უფრო სწრაფი): ესე ვინმე უმოსწრაფეს არს, այս ոմն այլ փոյթ է მცხ.101r-111.

უმოსრაფჱს-რე յօժարագոյն (უფრო გულმოდგინე): უმოსრაფჱს-რე იქმნა, ნებსით თჳსით განვიდა თქუენდა მიმართ, յօժարագոյնս դիմեաց գալ առ ձեզ IIკორ.8,17.

უმრავალწილეს-ყოფა բազմապատիկ առնել („განმრავლება“): უმრავალწილეს-გყოს შენ უფროჲს მამათა შენთა G, განგამრავლოს შენ უფროჲს მამათა მათ შენთა B, բազմապատիկ արասցէ զքեզ քան զհարս քո IIშჯ.30,5.

უმრავლეს-ი աւելի քան. բազում. յոլովագոյն. առաւելագոյն („უფროჲს-ი“, უმეტესი): უმრავლეს ათორმეტთა გუნდთა DE, უფროჲს ათორმეტი დასი C, աւելի քան զերկոտասան գունդս հրեշտակաց მთ.26,53; უმრავლესი იგი ერი დაუფენდა სამოსელსა მათსა გზასა ზედა, բազում ժողովուրդք տարածեցին զհանդերձս իւրեանց ի ճանապարհին მთ.21,8; უმრავლესი, յոլովագոյն Iნეშტ.24,4; შესაძლებელ არს უფლისა მიერ მოცემად შენდა უმრავლესი მისა, գոյ տեառն տալ քեզ առաւելագոյն քան զայն *IIნშტ.25,9.*

უმრწემესი, უმრწამესი կրտսեր. ռամիկ. տրուպ. մանկագոյն. փոքր. կրտսերագոյն (უმცროსი; დაბალი ფენისა): ჰრქუა მამასა თჳსსა უმრწემესმან მან, ասէ կրտսերն ի նոցանէ ցհայրն *ლ.15,11;* უმრწამესი იგი შესანდობელ არნ წყალობად, ხოლო ძლიერნი იგი ძლიერად განიკითხნენ, ռամիկն ներելի ողորմութեան է հզօրք հզօրագոյնս պահանջեսցին *სიბრძ.სოლ.6,7;* მე, უმრწემესსა ამას ყოველთა წმიდათასა, ինձ՝ որ տրուպս եմ ամենայն սրբոց *ეფეს.3,8;* იყო ძჱ მისი უმრწემეს მათ ყოველთა B, էր որդի նորա մանկագոյն քան զամենեսեան A, *სბსტ.140,24-10;* უმნამჱს-ი, փոքր *მრთ.A.-ანტ.დ.76,24-18,34;* უმრწემესი, կրտսերագոյն *Iნშტ.24,31.*

უმსახურებელ-ი ամբարիշտ (ურჯულო, ულმრთო): ვიდრელა არა შვილთა ღმრთისა უმსახურებელთა, քան թէ ունել որդիս ամբարիշտս *ზირ.16,4;* მართალსა სჯულ არა უც, არამედ უსჯულოთა და ურჩთა და უმსახურებელთა, ի վերայ արդարոց օրէնք ոչ կան, այլ ի վերայ անօրինաց. եւ անհնազանդից. ամբարշտաց *Iტიმ.1,9.*

უმსახურებელობა ամպարշտութիւն („უკეთურება“, „უშჯულოება“): გარე-მოვაქციო უმსახურებელობაჲ შენი შენგან, դարձուցից զամպարշտութիւնս քո ի քէն *იეზ.23,27;* ნუ მოიხილავ სიფიცხესა ზედა ამის ერისასა და უმსახურებელობათა ზედა G, ნუ მიხედავ სიფიცხლესა ამის ერისასა და ნუცალა უკეთურებასა მათსა, մի՛ հայիր ի խստութիւն ժողովրդեանդ այդորիկ եւ յամպարշտութիւն *IIშჯ.9,27;* უმსახურებ[ე]ლობით მეტყუელებს G, უშჯულოებით... იტყოდაB, խօսեցաւ ամպարշտութեամբ *IIშჯ.18,22.*

უმსხო ստուար (უმსხვილესი) ნეკი ჩემი უმსხო არს წელთა მამისა ჩემისათა, ծկոյթ իմ ստուար է քան զմէջ հօր իմոյ *IIIმფ.12,10.*

უმსხოჲს-ი ստուարագոյն (უმსხვილესი): მცირე თითი ჩემი უმსხოჲს არს წელთა მამისა ჩემისათა, փոքր մատն իմ ստուարագոյն է քան զմէջ հօր իմոյ *IIნშტ.10,10.* **უმსჯავრო** անդատ (უსამართლო): მსაჯული უმსჯავროჲ ვითარცა დასჯილსა, դատաւորն անդատ որպէս դատապարտեալ *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.93v-420.*

უმტკიცჱს-ი հաստատագոյն: მაქუს ჩუენ უმტკიცჱსი სანინასწარმეტყუელოჲ სიტყუაჲ, ունիմք հաստատագոյն զբանսն մարգարէականսն *IIეპ.პეტრ.1,19.*

უმურკჳ(ნ)ელ-ი անթափ (გაურეცხავი): არავინ დაადგის სადგმელი ნახევისა უმურკჳელისაჲ სამოსელსა ზედა ძუელსა C, არავინ დაადგის სადგმელი ახალი უმურკჳნელი სამოსელსა ძუელსა DE, ոչ ոք արկանէ կապերտ անթափ ի վերայ հնացեալ ձորձոյ *მთ.9,16.*

უმუსრველ-ი անջախջախ (გაუტეხელი): უმუსრველი კუერთხი, անջախջախ գաւազան *ფლკტ,147,31-457,39.*

უმშჳდჱს-ი հանդարտք քան. հանդարտագոյն (წყნარი): *მრთ.A.ანტ.დ.-97,4-75,17; იქვე 97,7-75,20.*

უმცირეს-ი նուազ. փոքրագոյն. փոքր քան. փոքր. սակաւաւոր. կրտսեր (მცირე, უმცროსი): უმცირეს არიან ჰასაკითა, նուազք են հասակաւ *IIIეზრა 5,52;* ინყო კითხვად უმცირესითგან მათით, თუ რაჲ არს სიტყუაჲ ესე, ի փոքրագունից նոցա սկսաւ հարցանել եւ ասէ *მცხ.334r-387;* უმცირესი იგი უმჯობესისაგან იკურთხევინ, նուազն ի լաւէ անտի օրհնեսցի *ჰებრ.7,7;* უმცირეს არს ყოველთა თესლთა, փոքր է քան զամենայն սերմանիս *მთ.13,32;* უმცირეს ვიყავ მე ძმათა ჩემთა შორის, փոքր էի ես յեղբարս իմ *ფს.151,1*; უმცირესი იგი... უფროჲს მისსა არს, փոքրիկն... մեծ է քան զնա *მთ.11,11.* უმცირეს არს იგი, փոքրագոյն է քան *მრ.4,31*; უმცირეს ხართ ყოველთა ნათესავთა, սակաւաւոր էք քան զամենայն ազգս *IIშჯ.7,7*; უმცირესი, կրտսեր *მსჯ.6,15.*

უმძაფრეს-ი երկծով (აქ: უფრო მძაფრი, მწვავე) განცჳვნეს იგინი ადგილსა უმძაფრესსა, անկեալ ի տեղի մի երկծով *საქ.მოც.27,41.*

უმძიმე, უმძიმეს-ი ծանր... քան. ծանրագոյն (უფრო მძიმე): არა არს უმძიმე და უძნელე ტჳრთ ვითარცა ცოდვაჲ და განდგომილებაჲ, ոչ ինչ է այնպէս ծանր եւ դժուարաբեռն քան զմեղս եւ զապստամբութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ და იონ.105,10-35,4;* უმძიმჱს სიკუდილისა, ծանրագոյն քան զմահ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,2-29,14.*

უმძლავრჱს-ი հզօր (უფრო მძლავრი) *ფლკტ.151,14-462.*

უმწარეს-ი դառնագոյն (უფრო მწარე): უმწარეს იყოს ღუარძლისაჲ, դառնագոյն քան զորոմն իցէ *მცხ.244v-265;* უმწარჱს ნავღლისა ჰპოვო, դառնագոյն եւս գտանի քան զլեղի *იგ.სოლ.5,4.*

უმწინკულოება սրբել („განწმედა“): იუმწინკულოეთ ხვალისა G, განწმიდენით ხვალისაჲ S, սրբեցարուք առ վաղիւ *ისუ ნ.3,5.*

უმწუხარეს-ი տրտմագոյն (უფრო მწუხარე) *დან.1,10.*

უმწჳსეს-ი կրտսեր (უმცროსი): მრქუა მე უმწჳსესმან მან, ասէ կրտսեր եղբայր *მცხ.433r-505.*

უმწყ-ი տրմուղ. առանց որդւոց. անվարժ (უხედნი, უბელო, გაუხედნავი): ვითარცა სამწყეული უმწყი, ვერ დავიმწყე, ոչ ուսաց իբրեւ զլնջուղ տրմուղ *იერ.31,18;* ორნი დიაკეულნი პირმშონი და უმწყნი, երկուս երինջս անդրանկածիս առանց որդւոց *Iმფ.6,7;* ცხენი უმწყი გამოჴდის ფიცხლად, ձի անվարժ ելանէ խիստ *ზირ.30,8.*

უმხილებელ-ი առանց յանդիմանութեան (მხილების გარეშე, არამამხილებელი): სწავლულებაჲ უმხილებელი სცთების, խրատ առանց յանդիմանութեան մոլար է *იგ.სოლ.10,17.*

უმჯობეს-ი, უმჯობე լաւագոյն. առաւել լաւ. լաւ. ազնուագոյն. բարեքագոյն. բարի. առաւել. քաջ. ընտիր. օգուտ. օգտակար. բարւոք. օգտի. ազնուական(„კეთილი", „უკეთესი", „უსახნიერესი"): უმჯობჱს პირველისა მის, լաւագոյն քան զառաջին *ფლკტ.157,4-46,3;* მაგისა უმჯობესი, լաւագոյն քան զայն *ვარ.808-373,18;* უმჯობჱს არს ჩუენდა გულისხმისყოფად, առաւել լաւ է մեզ գիտել *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.155,26-275,15;* უმჯობეს არს ჩუენდა თხრობად, լաւ է մեզ պատմել *იპ.რომ.კურთხმოს.116-117;* უმჯობჱს არს ჩემდა სიკუდილი ვიდრე ცხორებასა ჩემსა, լաւ էր ինձ մեռանել քան զայս կեանս իմ *იონა4,8;* უმჯობეს არს დამორჩილებად სწავლისმოყუარეთა, բարեքագոյն է հաւանեցուցանել զուսումնասէրս *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.68-69;* უმჯობჱს იყო ჩემდა მაშინ ვიდრე ან, յայնժամ բարի էր ինձ քան արդ *ოვსე2,7;* მრავალთა სირთა უმჯობჱს ხართ თქუენ, քան զբազում ճնճղուկս դուք առաւել էք *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,2-131,36;* უმჯობჱსი ჩუენთჳს უფალმან იზრახოს, զօգտակարն մեր Աստուած հոգասցէ *სბსტ.125,20;* ნუ კეთილ არსა ყოფაჲ მღდელად G, ნუ უმჯობეს არსა შენდა მღდელობაჲ? S, միթէ լա՞ւ իցէ լինել քեզ քահանայ *მსჯ.18,19;* უმჯობე (უმჯობეს) არს შენდა, լաւ է քեզ *მთ.5,29;* დიდად უმჯობჱს არს შეტყუებაჲ, ვიდრელა არა გულისწყრომაჲ, կարի լաւ է յանդիմանել քան ցասնուլ *ზირ.20,1;* უმჯობჱ(ს) არს თქუენდა, მე თუ მივიდე, լաւ է ձեզ, եթէ ես երթամ *ი.16,7;* უმჯობჱს შენ უწყი, զայն դու ինքնին քաջ գիտես *IIტიმ.1,18;* უმჯობჱსი ვენაჴი მისცეს მას, զընտիր... այգւոյ իւրոյ տուժեսցի *გამ.22,5;* არა ვეძიებ თავისა ჩემისა უმჯობჱსსა, ոչ խնդրեմ զանձին օգուտ *Iკორ.10,33;* უმჯობჱს არს კაცისა დედაკაცისა შე-ვე-არა-ხებაჲ, բարւոք է մարդոյ ի կին մայրդ չմերձենալ *Iკორ.7,1.* ესე უმჯობჱს არს თქუენდა, այն իսկ օգտի է ձեզ *IIკორ.8,110;* უმჯობჱსი, ազնուագոյն *იობ.42,15;* თქუენისა უმჯობესისათჳს ვიტყჳ, վասն ձերոյ օգտի ասեմ *Iკორ.7,35;* უმჯობესისა მის გული ეტყჳს, ազնուականի իմն ցանկացեալ են *ჰებრ.11,16;* უმჯობეს სახელი უფროჲს წყალობისა კეთილისა, բարի է անուն բարի քան զեւղ բարի *ეკლ.7,2;* უმჯობჱს არიან ძუძუნი შენნი უფროჲს ღჳნისა, բարի են ստինք քո քան զգինի *ქება1,1;* უმჯობეს ხარა ბალაკის S? უკეთეს ხარ შენ უფროჲს ბალაკისა?G լա՞ւ ինչ իցես դու քան զբաղակ *მსჯ.11,25;* დაჲ მისი უმრწამესი უმჯობეს მისა არს იგი S, დაა მისი უმრწემესი უსახნიერეს არსა მისსა G, քոյր նորա կրտսեր լաւագոյն է քան զնա *მსჯ.15,2.*

უმჯობჱსად-რე կարեւոր (უკეთესად, უფრო საჭიროდ): უმჯობჱსად-რე შევჰრაცხე, რაჲთა ვევედრო ძმათა, կարեւոր համարեցայ աղաչել զեղբարս *IIკორ.9,5.*

უმჯობესობა ոչ ապաքէն լաւագոյն է ճռաքաղութիւնդ Եփրեմի քան զկութսն Աբիեզերայ *მსჯ.8,2.*

უმჯობესობა օգտակար (სარგებლობა) *ვარ.804-371,4.*

უნაგირ-ი համետ: ყოველი უნაგირი, რომელსაცა დაჯდეს მას ზედა თესლმდინარე, არაწმიდა იყოს G, ամենայն համետ իշոյ յորոյ վերայ նստիցի սերմանակաթն՝ պիղծ լիցի *ლევ.15,9.*

უნათლჱს-ი լուսաւորագոյն (უფრო ნათელი): უმბრწყინვალჱს და უნათლჱს ჴორცნი მათნი საჴუმილისაგან გამოვიდეს, լուսաւորագոյն եւ պայծառագոյն նոցա մարմինն ի հնոցէ անտի ելանէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,29-41,11;* რაჲ-მე უნათლჱს არს მზისა զի՞նչ լուսաւորագոյն քան զարեգակն *ზირ.17,30.*

უნაკლულო անպակաս. բաւական. բաւականին. աննիազ (უნაკლო, საკმაო,): უნაკლულოჲ საუნჯჱ არს კაცთა შორის, անպակաս գանձ է նա մարդկան *სიბრძსოლ.7,14;* უნაკლულო ყო იგი უდაბნოს, բաւական եղեւ նմա յանապատի *IIშჯ.32,10;* სამკჳდრებელი უნაკლულოჲ მაღლით, ժառանգութիւն բաւականին ի բարձանց *იობ31,2;* უნაკლულო არს სიმდიდრითა, վստահ է յաննիազ ստացուածս իւր *თომა მოც.15,31-391,15.*

უნას-ი վնաս. քշուառութիւն (უკეთურება): შემირაცხიეს ყოველივე უნასად, համարիմ զամենայն վնաս *იპ.რომ.,კურთხ.მოს.164,12-165;* ნუცა

უგულებელს-ჰყოფ უნასთა უკეთურებისა მისისათა, զվնաս տգիտութեան նորա մի ընդ վայր համարիր *ზირ.30,11;* არა ჰხედვიდა უნასსა მას სოფლისასა, ոչ տեսանէր զհամաղխարհական բշուառութիւն *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია370,44-263,25.*

უნასეობა վնասել (ზიანის მიყენება): არას ავნებდენ და არცა უნასეობდენ, մի՛ մեղիցեն եւ մի՛ վնասեսցեն *ეს.65,25.*

უნასეულ-ი վնաս (დაზიანებული): რომლითავე სახითა უნასეულ იქმნის, զինչ եւ իցէ վնաս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,18-33,20.*

უნაყოფო անպտուղ. անհիւթ: ურწყულსა და უნაყოფოსა და აჩრდილსა სიკუდილისასა, յանջուր եւ յանպտուղ երկրին եւ ի ստուերս մահու *იერ.2,6;* უნაყოფო, անհիւթ *ფლკტ.152,33-464,28.*

უნაყოფოება անպտղութիւն: შეიკრებს ჴელითა თჳსითა უნაყოფოებასა, ժողովէ ձեռօք իւրովք զանպտղութիւն *იგ.სოლ.9,12;* დაგეც თქუენ უნაყოფოებითა და ხორშაკითა და სეტყჳთა, հարի զձեզ անպտղութեամբ եւ խորղակաւ եւ կարկտիւ *ანგ.2,18.*

უნდილ-ი խակ (უმწიფარი, მოუწეველი): და-თუ-უტევნეს კუერცხნი თჳსნი უნდილად, եթէ թողցէ խակ զձուսն *მცხ.197r-210.*

უნდო ոչինչ. սնոտի. գարշելի. անպէտ. անարգ. վատթար (არარა, ცუდი, გამოუსადეგარი): ნუ შეუდგებით უნდოთა, մի՛ երթայցէք զհետ ոչնչից *Iმფ.12,21;* მე ესოდენ ვიტანჯვი, რამეთუ ვჰგმობ უნდოთა მაგათ, ես այսչափ տանջիմ հայհոյել զոչինչսն *ანდ.-ანატ. 326-37,4;* ვიდოდეს კუალსა უნდოთასა, գնացին զհետ սնոտեաց *IVმფ.17,15;* უნდოსა იქმს, զգարշելիսն ստեղծանէ *სიბრძ.სოლ.15,9*; უნდოჲ და განქარვებადი ნივთი, անպէտ եւ ապականացու ինչք *მცხ.53r-44;* მმოსიეს მე უნდოჲ ესე სამოსელი, զգեցեալ եմ զանարգս զայս *მცხ.260r-279;* ქალი უნდოჲ, შეურაცხი, მეკარჱ, զաղջիկ. վատթար եւ զդռնապան. *მრთ.D.ი.ოქრ.პეტრე და ელია368,19-259,28.*

უნდო ქმნა անպիտանալ (გამოუყენებელი): უნდო იქმნნეს რტონი შენნი, անպիտանացան ոստք քո *იერ.11,16.*

უნდოება նուաստութիւն (სიმდაბლე, არარაობა): ძალისაებრ უნდოებისა ჩემისა უცონილად გმონო შენ, ըստ կարի իմում նուաստութեան սպասաւորեցից քեզ მცხ.143v-161.

უნებელ-ი տագնապ. հարկ (საჭიროება): *სიბრძ. სოლ.19,4;* უნებელი ზედა-მაც მე, հարկ ի վերայ կայ *Iკორ.9,16.*

უნებელად-რე կարեւոր եւս (უფრო საჭიროდ, უმეტესად): ხოლო დადგრომაჲ ჴორცთა შინა, უნებელად-რე თქუენთჳს, կալմնալ աստէն ի մարմնի կարեւոր եւս վասն ձեր *ფლპ.1,24.*

უნებელად დება հարկ լինել („თანა-დება", საჭიროება): უნებელად ედებოდა მას განტევებად დღესასწაულსა მას ერთი პყრობილი DE, თანა-ედვა დღესასწაულად დღე სასწაულად ერთი მიტევებად მათდა C, հարկ էր մի ըստ տօնի արձակել նոցա *ლ.23,17.*

უნებლება հարկ (იძულება): ნუ მწუხარებით, ნუცა უნებლებით, մի՛ առ հարկի եւ տրտմութեան *IIკორ.9,7.*

უნებლებით ի հարկէ; ակամայ (იძულებით): არა უნებლებით კეთილი იგი შენი იყოს, არამედ ნებით, մի բարիքդ քո ի հարկէ լինիցին. այլ կամաւ *ფლპ.1,14;* და ჭირსა მისგან აღიარებდა უნებლებით, որ առ նեղութեան ակամայ հաւատայր *იზტ.116,6.*

უნებლიაჲთ հարկաւ. ի հարկէ (იძულებით): იიძულა უნებლიაჲთ და მისცა მათ დანიელ, հարկաւ ի ձեռս ետ նոցա զԴանիէլ *დან.14,29;* არამედ სირცხჳლით უნებლიაჲთ მერმე ჰყო შენ იგი, այլ ամօթով ի հարկէ զայդ առնես *ლონგ.190,11-718,8.*

უნებლიეთ ակամայ („არა ნეფსით", „არა ნებითა", „იშჳით", უნებურად): უნებლიეთ თანა-აც დათმენად, ակամայ պարտին համբերել *მცხ.48v-40;* უკუეთუ უნებლიეთ... եթէ ակամայ *Iკორ.9,17.* უნებლიეთ G, არა ნეფსით O, ակամայ *ლევ.4,2;* რომელმან მოკლას სული უნებლიეთ G (არანეფსით S) որ հարկանիցէ զանձն ակամայ յանգէտս *ისუ.620,9.* რომელმან უკუეთუ სცეს მოყუასსა უნებლიეთ G, რომელმან მოკლას მოყუასი იშჳთ, არა ნებსით, არცა ზაკვით S, որ ոք հարկանիցէ զընկեր իւր ակամայ *IIშჯ.19,4.*

უნებლიეთ-ი ակամայ (უნებური): უკუეთუ თუალთაგან შესაკრებელისათა იქმნეს უნებლიეთი, եթէ յաչաց ժողովրդեան վրիպիցի ակամայ ինչ *რიცხ.15,24.*

უნივთო աննիւթ (უაზრო): უნივთო სიტყუა, բան աննիւթ *მცხ.42v-35.*

უნიშნო աննշան (არაფრით გამორჩეული): იყო უნიშნოჲ იგი ლიბანისა, ხოლო ნიშნიანი იგი იაკობისა, լինէր աննշան Լաբանու. եւ նշանաւորն Յակոբայ *დაბ.30,42.*

უნჯ-ი համբար. կերակուր (საზრდო, სარჩო): ფრიადი უნჯი შეიკრიბის კალოთა ზედა, բազում համբարս դնէ ի հունձս *იგ.სოლ.6,8;* დადვა უნჯი საზრდელითა, ետ... համբարս կերակրոց

IIნშტ.11,11; დადვა მათ შინა უნჯი მრავალი ფრიად, եղ ի նոսա կերակուր բազում յոյժ *IIნშტ.11,23.*

უნჯება գանձել (შეკრება, შენახვა, დაგროვება): რომელი იუნჯებდეს საუნჯეთა უშჯულოთა, որ գանձէ զգանձս անօրէնս *მიქ.6,10;* იუნჯებენ თავისა თვსისა ძვრსა, գանձէն անձանց իւրեանց զչարիս *იგ.სოლ.1,18;* იუნჯებნ და არა უწყინ, ვინ შეიკრიბოს იგი, գանձէ եւ ոչ գիտէ. ում ժողովէ *ფს.38,7.*

უპატიო, უპატივო անարգ. անարգանք („შეურაცხი", ულირსი): ეკუეთოს... უპატიოჲ პატიოსანსა, ընդհարցի... անարգն ընդ պատուականին *ეს.3,5;* არა არს წინაწარმეტყუელი უპატიო (შეურაცხ DE), Ոչ է մարգարէ անարգ *მრ.6,4;* [შესაქმედ] რომელიმე პატიოსნად ჭურჭრად და რომელიმე უპატიოდ, առնել... զոմն ի պատիւ եւ զոմն յանարգանս *ჰრომ.9,21.*

უფროჲს უპატივო անարգագոյն (უფრო ულირსი): თიჴისა უფროჲს უპატივო ცხორებაჲ ამისი, քան զկաւն անարգագոյն կեանք նորա *სიბრძ.სოლ.15,10.*

უპატივო ქმნა անարգել (შეურაცხყოფა): უპატივო იქმნეს, անարգեսցի *იგ.სოლ.13,2.*

უპატივო ყოფა անարգել. անպատուել (შეურაცხყოფა, უპატივცემლობა): ხოლო რომელი ჰმწყსიდეს არაწმიდებასა, უპატივო ყოს მამაჲ, իսկ որ արածէ զորկորստութիւն անարգէ զհայր իւր *იგ.სოლ.28,7;* ნუ უპატიო-ჰყოფ მას, մի՛ անպատուեր զնա *ზირ.3,15.*

უპატიოდ დადება յանարգութիւն հասուցանել (უპატივცემლობა): დიდებაჲ მათი უპატიოდ დავდვა, զփառս նոցա յանարգութիւն հասուցից *ოვსე4,7.*

უპატიოება, უპატივოება անարգանք. անարգութիւն (შეურაცხყოფა): მუნცა უპატიოებაჲ, անդ են եւ անարգանք *იგ.სოლ.11,2;* მოავლინოს... შენსა მას პატიოსნებასა ზედა უპატიოებაჲ, առաքեսցէ... ի պատիւ քո անարգանս *ეს.10,16;* შეიყუარეს უპატიოებაჲ კრებულისაგან მისისა, սիրեցին զանարգութիւն ի հպարտութենէ նորա *ოვსე4,18;* კუალად მოიწია ჟამი უპატიოებისაჲ, դարձեալ եհաս ժամանակ անարգութեան *მცხ.23r-18;* უპატიოებასა და სიგლახაკესა მივეცი დიდსა, յանպատուութիւն եւ յաղքատութիւն մատնեցայ *მ.ცხ.176r-194;* არა თავს-ვიდებთ პატივსა-უპატივოებისა დედასა, ոչ առնումք զպատիւ զանարգութեան մայր *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 118,5.*

უპატიოსნეს-ი պատուականագոյն: ნუუკუე უპატიოსნესი ვინმე შენსა იყოს ჩინებულ, գուցէ պատուականագոյն եւս քան զքեզ կոչեցեալ ի նմանէ *ლ.14,8;* უპატიოსნჱს არს იგი ანთრაკთა პატიოსანთა, պատուականագոյն է նա քան զականս պատուականս *იგ.სოლ. 3,15.*

უპატიჟოდ անպատուհաս (დაუსჯელად): უპატიჟოდ ნარვლოთ, անպատուհաս անցցուք *მრთ.D.კირ.იერ.სულისა ნმ.321,28-336,4.*

უპე պորտ. սիրտ („ღელე", გული, ჭიპი): არა შეგიხვეს უპე შენი, ոչ ոք եհար զպորտ քո *ეზეკ.16,4;* ხატი მათ ზღვს ქალთაჲ ვიდრე უპედმდჱ კაცისაჲ არს, կերպարանք նոցա մինչեւ ի պորտն կնոջ մարդոյ *ფიზ.XVI 17;* დამკვდრებულ არიან უპესა ქუეყანისასა, բնակելոց ի սիրտ երկրի *ეზეკ.38,12;* შთამომავალი... მახლობლისაგან უპისა ქუეყანისა G, გარდამოვალს... მახლობლად ღელესა მას ქუეყანისასა S, իջանէ... առ պորտով երկրին *მსჯ.9,37;* უპჱ შენი ტაკუკ ნახნაგებულ, պորտ քո թակոյկ ճախարակեալ *ქება 7,2.*

უპირადეს, უპირატეს յառաջ քան. յառաջ. նախ քան. յառաջագոյն: და იყო აღშჱნებულ ტაძარი ესე უპირადჱს (უპირატეს J) მრავლისა ჟამისა, եւ էր շինեալ զտաճարս զայս յառաջ քան զբազում ամս *Iეზრა6,14*; რომელი უპირადჱს შექმნულ ხართ? ո՞ր յառաջ եղեալ է *ფლკტ.151,11-462,23;* უპირატეს ყოვლისა, նախ քան զամենայն *მცხ.77r-88.* არასადა ხილულ იყო ეგევითარი ძელი უპირატეს, ոչ երբեք երեւեցաւ այնպէս յառաջագոյն *IIნშტ.9,11.*

უპირმშოეს-ი անդրանիկ (პირმშო, პირველად შობილი): უპირმშოეს ვართ მისა, ვიდრე თქუენ, անդրանիկ ես եմ քան զձեզ *IIმფ.19,43.*

უპოვარ-ი չքաւոր. աղքատ. տնանկ. անինչ (ღატაკი, არას მქონე): არა უპოვარ იყო ყოლად ძლიერი ჴელი შენი, ոչ չքաւոր էր ամենազօր ձեռն քո *სიბრძ.სოლ.11,18;* უპოვარნი იგი დაუტევნა ვენაჴის მოქმედად, յաղքատաց երկրին եթող...յայգեգործս *იერ.52,16;* იგინი მდაბიონი არიან, შვილნი უგუნურთა და უპოვართანი, նոքա շինականք են եւ որդիք տնանկաց եւ անմտաց *ანდ.ანატ.328-37,37.* უპოვარ-ი, անինչ *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლისღ.86,5-34,29;* უკუეთუ უპოვარი იყოს ფასისა, ապա թէ աղքատ իցէ ի գնոցն *ლევ.27,8.*

უპოვარ-ყოფა տարակուսել (მერყეობა): ყოველი ძირი უპოვარ იყავნ, ամենայն արմատ նորա տարակուսեցի *განს.ი.201,14-87,21.*

უპოვარება անստացուածս լինել, աղքատ լինել („უპოვარ-ყოფა", მერყეობა): კეთილ არს უპოვარებაჲ, բարւոք իցէ բնաւ անստացուածս լինել *მცხ.168v-186;* უკუეთუ უპოვარებდეს კაცი იგი G, უკუეთუ უპოვარ-იყოს კაცი იგი, եթէ աղքատ իցէ այրն *IIმჯ.24,12.*

ოპოვ(ა)რება, უპოარება կարօտութիւն. տառապանք. անընչութիւն, աղքատութիւն. չքաւորութիւն. նուազութիւն („ნაკლულევანება", სიღარიბე, სილატაკე): უპოვარება, կարօտութիւն *იგ.სოლ.28,27*; უპოვარება, տառապանք *გოდ.იერ.1,13*; უპოვარება, անընչութիւն *ლონგ.189,38-717,28.* შეენია გლახაკსა უპოარებასა შინა მისსა, օգնեաց տնանկին յաղքատութեան *ფს.106,41.* ნუ განარისხებ კაცსა უპოვარებასა შინა მისსა, մի՛ զայրացուցաներ զայր ի չքաւորութեան նորա *ზირ.4,2;* უპოვარება S, ნაკლულევანება G, նուազութիւն *IIმჯ.28,57;* მოავლინოს შენ ზედა უპოვაებაჲ და ნაკლულევანებაჲ და უნაყოფოებაჲ, առաքեսցէ քեզ Տէր զնուազութիւն, եւ զկարօտութիւն եւ ծախս *IIმჯ.28,20.*

უჟამო տարաժամ (უდროო): პირი ულმრთოთაჲ დაფაროს გლოვამან უჟამომან, զբերանս ամբարշտաց ծածկեսցէ սուգ տարաժամ იგ.სოლ.10,6; სულნი ულმრთოთანი მოისრნენ უჟამოსა, անձինք անօրինաց սատակեսցին տարաժամ იგ.სოლ. 13,2; თავ ჴუვილის განჴმელ და უჟამოჲს=ნაყოფ, հասկ ազազուն եւ տարաժամ պտուղ ფლკტ.138,12-445,19; ალვიმსთუე უჟამოსა და ჴმა-ვყავ, կանխեցի տարաժամու աղաղակեցի ფს.118,147;

უჟამოდ տարաժամ (უდროოდ): არღარა იყოს მუნ უჟამოდ შობილი და უსრული და მოხუცებული, մի՝ լիցի անդ տարաժամ աւուրց եւ ծեր ეს.65,20; უჟამოდ მონაზონ იქმენ, տարաժամ եղեր կրօնաւոր მცხ.277v-297.

უჟეჟთაეს-ი იხ. უზეშთაესი.

უჟიკ-ი იხ. ხუჟიკი.

ურაკპარაკ-ი, ჰურაკპარაკ-ი հրապարակ. ատեան. փողոց (მოედანი, სასამართლო): დასხდა ყოველი იგი ერი ურაკპარაკსა სახლისა უფლისასა, նստան ամենայն ժողովուրդն ի հրապարակի տան տեառն *IIეზრა10,9;* ურაკპარაკსა შორის შეატყუვებდა ჰურიათა მათ, ի հրապարակս. ասէ. յանդիմանէր զիրեայսն ს.გაბ.-*მოც.საკ.93,20-17;* წარმოადგინეს შორის ურაკპარაკსა მას, կացուցեալ ի մէջ ատենին *ფლკტ.142,3-450,17;* დაჯდა იგი ურაკპარაკსა მას, նստաւ յատենի *თომა მოც.16,31-393,8;* შეკრბეს... ფარისეველნი ჰურაკპარაკსა C, ժողովեցին... փարիսեցինք ատեան *ი.11,47.*

ურგებ-ი անօգուտ. անշահ. անպիտան (უსარგებლო, უნაყოფო): ეკრძალენით უკუე დრტჳნვასა ურგებსა, զգոյշ լերուք յանօգուտ քրթմնջմանէ *სიბრძნ.სოლ.1,11;* სიტყუანი ურგებნი, անօգուտ... բանքն *მცხ.268r286;* კაცი ურგები, մարդ անպիտան *მცხ.45r-37*; ვითარცა წჳმაჲ სასტიკი და ურგები, որպէս անձրեւ սաստիկ եւ անշահ *იგ.სოლ.28,4;* უკუეთუ მოიღის ეკალი და კუროჲს თავი ურგები, որ բերէ փուշ եւ տատասկ անպիտան է *ჰებრ.6,8.*

ურგებობა անշահութիւն (უსარგებლობა): შეურაცხებაჲ იქმნების... უძლურებისა მისისათჳს და ურგებებისა, արհամարհութիւն լինէր... վասն նորին տկարութեանն եւ անշահութեան *ჰებრ.7,18;*

ურემ-ი սայլ: ქმენით ურემი ახალი, արարէք սայլ մի նոր *Iმეფ.6,7;* დადგეს კიდობანი იგი ღმრთისაჲ ურემსა ზედა, եդին զտապանակն Աստուծոյ ի վերայ սայլ ի նորոյ *Iნშტ.13,7;* დადვა იგი ურემსა მას ზედა, իւրով ձեռաւքն առեալ եդ ի սայլին *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს122,29;*

ურემსა მჴნე սայղավաստակ (ურმის გამწევი): ჴარი... ურემსა მჴნჱ, զեզն..զսայղավաստակն *პოვნა სტეფ.665,14-501.*

ურვა նեղութիւն. տրտմութիւն. տագնապ. չարչարանք. վտանգ. տառապանք. վիշտ. ցաւագին. հոգք (მწუხარება, ვნება, ზრუნვა, გასაჭირი): იხილა ურვაჲ იგი ისრაჱლისაჲ, რასა იგი იჭირვებდა მეფჱ ასურთაჲ, ետես զնեղութիւն Իսրայելի, զոր նեղեաց զնա արքայն Ասորւոց *IVმეფ.13,4;* ურვა, տրտմութիւն *გოდ.იერ.1,13*; ურვა, տագնապ *იერ.8,15;* დღესა ურვისა მისისასა, յաւուր չարչարանաց իւրոց *იერ.51,2;* დღჱ ჭირისა და ურვისაჲ, օր նեղութեան եւ վտանգի *სოფ.1,15;* იხილა უფალმან ურვაჲ იგი ისრაჱლისაჲ, ետես տէր զտառապանս Իսրայելի *IVმეფ.14,26;* ალვდეგ ურვისაგან ჩემისა, յարեայ ի տառապանաց իմոց *IIეზრა9,5;* ვერ დაუთმობდა ურვათა მათ, ոչ կամէր համբերել վշտացն *ფლკტ.135,28-441,37*; ურვითა გულისა მისისაჲთა ილოცვიდა უფლისა მიმართ ტირილით, ցաւագին անձամբ եկաց յաղօթս առ տէր *Iმეფ.1,10;* მრავლითა ჭირითა და ურვითა, բազում վշտօք եւ հոգովք *მცხ.335v-388;* ურვათა ჩემთაგან გამომიყვანე მე, ի վշտաց իմոց հան զիս *ფს.24,17;* და მწუხარებასა შინა იყო დიდსა და ურვასა ქუეყანაჲ სომხითისაჲ, եւ կայր ի տագնապի եւ տարակուսի երկիրն Յայոց *მსჯ.26,5;* ურვამან შემიპყრა მე ცოდვილთამან, տրտմութիւն կալաւ զիս ի մեղաւորաց *ფს.118,53.*

ურვა հեղգալ. հոգալ. աղխտանալ. նեղել. խռովել. տրտմել. տաղտկալ. տագնապել. հոգս ածել (დამწუხრება, ვნება, ზრუნვა, გასაჭირი): თქუენთჳს იურვის, հոգայ վասն ձեր *Iმფ.10,2;* არა იურვა სახლისათჳს, ոչ հոգաց վասն տան *მცხ.175v-194;* პოვნა...მომწყდარნი... იურვოდა დიდად, աղխտանայր յոյժ *ფლკტ.146,35-456,30;* იურვიან წმიდანი, նեղին սուրբքն *ანდ.-ანატ.321-34,18;* იურვოდა, խռովեցաւ *იონა 4,1;* აწ ნურას იურვი, արդ զի՞ հեղգաս *საქ.მოც.22,15;* რაჲთა არა იურვოდიან, զի մի՛ տրտմեսցին *კოლ.3,21;* იწყო მწუხარებად და ურვად, սկսաւ տրտմել եւ հոգալ *მთ.26,37;* რაჲთა არარას იურვოდით ჭირთა ამათ შინა, զի մի՛ տաղտկայցէք ի նեղութիւնս յայսոսիկ *Iთეს.3,3;* იურვოდეს, տագնապէին *ლ.8,23;* ნურას იურვი, հոգս ինչ մի՛ ածեր *ი.მოც.76,7-235,18.*

ურვასა შევარდნა տարակուսել (შეწუხება): ურვასა შევარდნა ყოვლით კერძოვე, տարակուսեալ յամենցունց *ნრს.71,20.*

ურვილ-ი նեղեալ. նուաղեալ. վշտագնեալ (შეწუხებული): მოაქუნდა უძლურები და ურვილები სულთაგან არაწმიდათა, բերէին զհիւանդս եւ զնեղեալս յայսոց պղծոց *საქ.მოც.5,16;* ფრიად ურვილ არიან, կարի նուաղեալ են *ანდ.ანატ.324-35,27;* დედაკაცი ვარ ურვილი გულითა, կին վշտագնեալ եմ ես ոգւով *Iმფ.1,15;* რომელსა ესუა ასული... ურვილი DE, რომლისაჲ ასული გუემული იყო C, որոյ դուստր իւր նեղեալ էր *მრ.7,25;* ეშმაკთაგან ურვილნი, ախտացեալք ի դիւաց *მრთA.-ანტ.დ.93,11-70,29.*

ურვება նեղել. չփոթել. փոյթ լինել. լլկել. վտանգել (შეწუხება, შეჭირვება): რა გაურვე შენ? ի՞ւ նեղեցի զքեզ *მიქ.6,3;* გულისსიტყუათა იწყეს ურვებად მისა, սկսան խորհուրդք իւր չփոթել *მცხ.330v-378;* ნუ რაჲ გეურვებინ, մի՛ փոյթ լիցի քեզ *Iკორ.7,21;* მე ვარ, რომელი მრავალგზის გაურვებდ შენ, ես եմ որ բազում անգամ լլկեցի զքեզ *მრთA.ანტ.დ.22,30-28;* რომელი მაურვებს ჩუენ, որ վտանգէ զմեզ *მსკ.46,13.*

ურვეულ-ი: ურვეულ ქმნა հոգալ. հոգացեալ լինել (გულშემატკივარი, მზრუნველი): იქმნის იგი ურვეულ, լինէր հոգացեալ *მცხ.100v-111;* ნუ ურვეულ იქმნები, մի՛ հոգասցես *მ.ცხ.130v-149.*

ურვეულ ყოფა հոգալ (ზრუნვა): მტილთა მათთჳს და სამოთხეთა ურვეულ არნ, հոգայ եւ ի սակս եւ դրախտից *მ.ცხ.79v-91.*

ურვეულად վշտիւ (მწუხარედ): ვითარ იყვნეს იგინი სოფელსა ამას შინა ჭირვეულად და ურვეულად, որպէս կայն նոքա յաշխարհի նեղութեամբ եւ վշտիւք *მცხ.104v-114.*

ურვეულება հոգ եւ տրտմութիւն (ზრუნვა, წუხილი): მრავლისა მისგან ურვეულებისა მიეძინა. ի բազում հոգւոց եւ տրտմութենէն նիրհեցաւ ի քուն *მ.ცხ.102v-112.*

ურვიელ-ი նեղեալ („შეძრწუნებული“): გული მისი ურვიელ იყო O, გული მისი შეძრწუნებულ იყო S, սիրտ նորա նեղեալ էր յանէ անտի *ესთ.15,8.*

ურვილება: ურვილებისა, լալական (მწუხარება): განიძარცუე იერუსალჱმ სამოსელი შენი... ურვილებისა შენისაჲ, մերկեա Երուսաղէմ զհանդերձ... լալականաց քոց *ბარ.5,1.*

=ურთ հանդերձ („თანა“): მიჰხედა მას პეტრე იოვანჱთურთ, հայեցաւ ի նա Պետրոս Յովհաննու հանդերձ *საქ.მოც.3,4;* მოწაფითურთ ჩემით, աշակերտօքս հանդերձ *მთ.26,18;* აღჴდა ნავსა მოწაფითურთ თჳსით C, შევიდა ნავსა მოწაფეთა მისთა თანა DE, մտեալ ի նաւ հանդերձ աշակերտօքն *მრ.8,109.*

ურთიერთას, ურთიერთარს ընդ միմեանս. միմեանց. իրեար (ერთმანეთს): იტყოდეს ურთიერთას, ասէին ընդ միմեանս *საქ.მოც.2,7;* ურთიერთარს ჭამენ, ուտեն զմիմեանս *მცხ.41r-34;* ვიდრე ეშოვრნიან ურთიერთას, մինչեւ բացեայ ի միմեանց իցեն *ფიზ.IV5-7.* ურთიერთას იცემდეს პირთა მათთა A, ձգէին ի վերայ սրբոցն. զիրեարս ծեծէին *სბსტ.11,25-10;* ზრახვიდეს ურთიერთას, խորհեցան ընդ միմեանս *ლ.20,14;* ნუგეშინის-სცემდით ურთიერთას մխիթարեցէք զմիմեանս *Iთეს.5,11.*

ურიდ-ი ժպիրհ. լիրբ. անխտիր. լրբենի. անամօթ (ურცხვი, მოურიდებელი): რად მიჰხედე... ურიდითა თუალითა? ընդէ՞ր հայեցար... ժպիրհ ակամբ *Iმფ.2,29;* ნათესავი ურიდი და ენაჲ უცხოჲ ազգ լիրբ եւ այլալեզու *ბარ.4,15;* ურიდ იქმნა ყოველი ნათესავი ძეთა ისრაჱლისათაჲ და მთავარნი მათნი, անխտիր եղեւ ամենայն ազգ որդւոցն Իսրայելի եւ իշխանք նոցա *Iეზრა8,69;* სიტყუათა სულისა ურიდისათა ნუ დამიმზადებ მე, անձին լրբենոյ մի՛ մատներ զիս *ზირ.23,6;* ასულსა ზედა ურიდსა განჰმზადე საცროჲ, ի վերայ անամօթ դստեր հաստատեա պահպանութիւն *ზირ.42,11.*

ურიდად անխնայ, առանց խնայելոյ (მოურიდებლად, უწყალოდ): ურიდად და უშიშად სლვითა მით დაცემულ, յանխնայ եւ յաներկիւղ անկեալ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,19-33,20*; ურიდად, առանց խնայելոյ იგ.სოლ.21,26; ურიდად შესძინებნ ცოდვასა, անխնայ տայ զանձն իւր ի մեղանչել *მრთ.S.კ.იერ.-სინ-ან.66-14,1.*

ურიდება ժպրհութիւն. լրբութիւն. անխայութիւն (მოურიდებლობა, დაუზოგაობა): ასულო ურიდებისაო, դուստր ժպրհութեան *იერ.49,4;* ურიდებამან გულისა შენისამან მყოფელ გქმნა შენ ჴურელთა შინა კლდისათა, լրբութիւն սրտի քո արար զքեզ ծակամուտ վիմաց *იერ.49,16;* ურიდება, անխայութիւն *კოლ.2,23.*

ურისუველ-ი գեղմնաւոր (გაუკრეჭავი, გაუპარსავი): მოსცემდა ხარკსა... ას ათასსა ვერძსა ურისუველსა, տայր... հարկս... հարեւր հազար խոյոց գեղմնաւորաց *IVმფ.3,4.*

ურისხველობა անքարկութիւն (განურისხველობა): ურისხველობისა რტოჲ არს ლოცვაჲ, հեզութիւն եւ անքարկութիւն իցեն աղօթք *მცხ.304v-310.*

ურიცხჳ անթիւ. անհամար. անքաւ. առանց թուոյ: ნათესავი აღმოჴდა ქუეყანასა ჩუენსა ძლიერი და ურიცხჳ, ազգ մի ել յերկիր իմ հզօր եւ անթիւ *იოვ.1,6;* ურიცხჳ ბევრეული უდებჰყავ, զանհամար բիւրաւորս ընդ վայր հարեր *მრთ.S.-ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,35-38,5*; ურიცხჳ, անքաւ *იობ.41,2;* ურიცხჳ, առանց թուոյ *ჰებრ.11,12.*

ურმისთუალ-ი անիւ. անիւ սայլի (ბორბალი): სიმაღლე ურმისთუალთაჲ მათ წყრთა და კერძო, բարձրութիւն միոյ անուոյ ի կանգնոյ եւ ի կիսոյ *IIIმფ.7,32;* ვითარცა მტუერი ურმისთუალთაჲ, რომელი ნიავქარსა მიმოაქუნ, իբրեւ զփոշի անուոյ ի փոթորկէ Տրոկեալ *ეს.17,13*; ძრვისაგან ეტლთაჲსა და ჴმითა ურმისთუალთა მისთაჲთა, ի շաչելոյ լառաց նորա եւ ի շառաչելոյ անուոցն նորա *იერ.47,3;* ვითარცა ურმისთუალი არს ნაწლევი ცოფისაჲ, անիւ սայլի է գութ մորոսաց *ზირ.36,5.*

ურმის ღერძ-ი սեռն: ვითარცა ურმის ღერძი იქცევის ზრახვაჲ იგი, իբրեւ սեռն շրջի խորհուրդ նոցա *ზირ.36,5.*

ურნატ-ი ակօս (ხნული, კვალი): რაჟამს ურნატსა სულთასა შესრული სიღრმესა შთავარდის, յորժամ յակօս հոգւոց մերոց մտանելով ի խոր անկցի *ეპ.კვიპრ.-ალვს.229,25-32.* ვინ დასდვის ჴელი ერქუანსა და ჰხედავნ უკულმართ და ურნატი მისიმცა მართლ იქმნა? ո՞վ է. որ էդ զձեռն ի վերայ արարոյ եւ դարձաւ յետս. մի թէ ուղի՞ղ եղեւ ակօսն *ფლპ.მოც.7,40-312,2;* ურნატნი მისნი დაათრვენ, զակօս նորա արբուցեր *ფს.64,11;*

ურნატგანმმარტებელ-ი ակօսաձիգ (ხნულის გამტანი): ჴარი... ურნატ სავსედ განმმარტებელი, զակօսաձիգն *პოვნ.სტეფ.665,14-501,5.*

ურნატეული երկիր բարի (ხნული, კვალი): მსგავს არს იგი კაცსა, რომელი სთესავნ ურნატეულსა შინა, նմանեսցի առն. որ սերմանիցէ զսերմանս իւր յերկիր բարի *მცხ.218r-231.*

ურო ուռն: ჭედად, კუერვად, უროჲსა გემად կռել. կոփել. ուռն հարկանել *ეს.41,7*; ერთსა უროსა ჰკრევდი, զմի ուռն դու հարցես *მცხ.101-111*; ვითარცა ლერწამი შეურაცხიან მას ურონი, իբրեւ զեղէգն համարեցան նմա ուռունք *იობ.41,20.*

ურქმელ-ი բաց („ზე-ღებული“, თავღია): ყოველი ჭურჭელი ურქმელი (ზე-ღებული G), ամենայն աման բաց *რიცხ.19,15.*

ურჩ-ი անհնազանդ. ապստամբ. անհաւան. անլուր. անհամբոյր. անլսող. հեստեալ: შვილი ურჩი წარსაწყმედელსა მიეცეს, որդի անհնազանդ ի կորուստ եղիցի *იგ.სოლ.13,1*; ყოველნივე ურჩ არიან და ვლენან დრკუდ, ամենեքեան անհնազանդք. գնան կամակորութեամբ *იერ.6,28;* ყოველნი მთავარნი მათნი ურჩ არიან, ամենայն իշխանք նոցա ապստամբք *ოვსე9,15;* ერი ურჩი და მაცილობელი, ժողովուրդ անհաւան եւ հակառակող *ეს.65,2;* არავე არწმუნებენ წიგნნი ურჩთა ჰურიათა, ոչ հաճեն զիրք զանլուր հրէայսն *მრთ.S.კირ,იერ.-ალდგ.162,13-286,3*; ღელვათა მათ ურჩთა არა მოაშთვეს იგი, ալիքն անհամբոյրք հեղձուցին զնա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,25-39,10*; ურჩნი იგი ანგელოზნი სიღრმესა მას სატანჯველისასა მისცენ, զհեստեալ զիրեշտակս յանդունդս սառամանեաց արգելեր *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.241,34.*

ურჩ ქმნა ոչ հաւանել. ոչ հնազանդել. հեստել. ստունգանել. անլսող լինել. անհնազանդ լինել (ურჩება): ურჩ ექმნნეს კრძალვად, ոչ հաւանեցան անսալ *ზაქ.7,11;* ურჩ მექმენ მე, ոչ հնազանդիս ինձ *ეს.36,5*; ხოლო იგინი ურჩ ექმნნეს, բայց նոքա հեստեցին *ეს.63,10*; უკუეთუ ურჩ ექმნეთ მცნებათა მისთა, ի ստունգանելն ձեր ի սրբոց պատուիրանաց նորա *განხ.ი.198,15-84,1*; არა ურჩ გექმნე, մի՛ անլսող եղեց քեզ *მცხ.326r-373;* ერსა

მას ექმნა გული უსმ და ურჩ, ժողովրդեանս այսորիկ եղեւ սիրտ անհնազանդ եւ անհաւան *იერ.5,23.*

ურჩ ყოფა անհնազանդել. ապստամբ լինել. ստունգանել. անհաւան լինել. խեռ լինել: ურჩ იყვნეს შენდა მომართ, անհնազանդեցան քեզ *დან.9,7*; დალათუ ვიეთნიმე ურჩ არიან სიტყვსა მის, եթէ իցեն ոմանք ապստամբք ի բանէ անտի *Iპტრ.3,1*; ნუ ურჩ ეყოფვი შიშსა უფლისასა, մի՛ ստունգաներ երկիւղի տեառն *ზირ.1,35;* უკუეთუ ვისიმე ძე ურჩ იყოს და მჴდომი G, եթէ իցէ ուրուք որդի խեռ եւ անզամ *IIშჯ.21,18*; ერი ურჩი არს, ժողովուրդ անհաւան է *ეს.30,9.*

ურჩად ստահակս: წარმდებად და ურჩად იტყჳ ნინაშე მშობელთა, ժխտեալ ստահակս բարբառիս *ფლკტ.136,28-443.*

ურჩება չհաւանել. անհնազանդ լինել. ստունգանել: ურჩება, չհաւանել *იერ.13,25;* ვერ უძლე ურჩებად ბერისა, ոչ կարացի անհնազանդ լինել ծերոյն *მცხ.128r-146;* ნუ ემსგავსები ევაჲსთა მათ ურჩებათა, մի՛ նմանեսցիս Եւայի ստունգանելոյն *მრთA.ბ.კეს.-მარხ.52v-252.*

ურჩება անհնազանդութիւն. անհաւանութիւն. ապստամբութիւն. խեռութիւն: ძჱ არს ესე ურჩებისაჲ, սա է պտուղ անհնազանդութեան *მ.ცხ.149v-166.* მოიწევს რისხვა ღმრთისა ნაშობთა მათ ზედა ურჩებისათა, գայ բարկութիւն Աստուծոյ ի վերայ որդւոցն անհաւանութեան *კოლ.3,6;* რომელი იგი აწ იქმს ნაშობთა მათ შორის ურჩებისათა, որ այժմս ընդմտեալ է յորդիսն ապստամբութեան *ეფეს.2,2;* ურჩება, խեռութիւն *IIშჯ.9,7.*

ურჩულო იხ. ურჯულო.

ურჩულოება იხ. ურჯულოება.

ურჩხულ-ი համբարու/ի. ճիւաղ. վիշապ („ვეშაპი"): მუნ განისუენებდენ ურჩხულნი, անդ հանգիցեն համբարուք *ეს.13,21;* იყვნენ საყოფლად ურჩხულთა და სამკჳდრებელ სირთა, եղիցի բնակութիւն համբարեաց եւ հանգիստ ջայլամաց *ეს.34,13;* დაეშჱნნენ ურჩხულნი ჭალაკთა, ճիւաղք բնակեսցեն ի կղզիսն *იერ.50,39*; ურჩხული S, ვეშაპი O, վիշապ *ესთ.11,6;* ყონ...გლოვაჲ ვითარცა ასულთა ურჩხულთაჲ, արասցէ... սուգ իբրեւ զդստերաց համբարեաց *მიქ.1,8.*

ურცხჳნელად առանց ամօթոյ (ურცხვად): ისწრაფე თავისა შენისა რჩეულად წარდგინებად... მუშაკად ურცხჳნელად, փութասջիր զանձն քո ընտիր կացուցանել... մշակ առանց ամօթոյ *IIტიმ.2,15;* ურცხჳნელად, առանց ամօթոյ *რიფს.173,22-103,6.*

ურცხჳნო լիրբ. լրբենի. անամօթ. ժպիրհ („უძლები", უსირცხვილო): პირმან ურცხჳნომან ენაჲ აღიბაძვის, երեսք լիրբք զլեզու գրգռեն *იგ.სოლ.25,23*; ძაღლნი არიან ურცხჳნონი (უძლებნი J) გულითა, շունք լիրբք եղեն յանձինս իւրեանց *ეს.56,11;* ურცხჳნოჲთა პირითა, լրբենի երեսօք *იგ.სოლ.7,13;* ურცხჳნო, անամօթ *გი264v-264,36*; აღდგება მეფჱ ურცხჳნოჲ პირითა და გულისხმისმყოფელი იგავთაჲ, յարիցէ թագաւոր. ժպիրհ երեսօք. յառակս. խորհրդաւան *დან.8,23.* პირსა ურცხჳნოსა დასტკბნის თხოვაჲ, ի բերան անամօթին քաղցրասցի մոյր *ზირ.40,32.*

ურცხჳნოდ յանդգնութեամբ (ურცხვად): *იგ.სოლ.21,29.*

ურცხჳნოება լրբութիւն (ურცხვობა): *გრ.ანძ.-ნათლისღ.361-16r:*

ურცხჳნო-ქმნა անամօթել (ურცხვობა): ურცხჳნო იქმენ ყოველთა მიმართ, անամօթեցար առ ամենեսեան *იერ.3,3.*

ურწმუნო անհաւատ: განიტჳნა ურწმუნო(თა) ჰურიათაგან, քարկոծեցաւ յանհաւատ հրէից *პოვნ.სტეფ.659,16-499*; ვნებანი იგი... ურწმუნოთათჳს წყევა არს, չարչարանքն... անհաւատից համարեալ անէծք *იპ.რომ.,კურთხ.ისაკ და იაკ.18,12-19;* უთქუმიდა ურწუნოთა მათ, սպառնայր անհաւատիցն *ფლპ.მოც.7,3-310,2;* ნუ იყოფი ურწმუნო, մի՛ լինիր անհաւատ *ი.20,27;*

ურწმუნო ყოფა անհաւատալ: ნუცა ურწმუნო ხარ ღმრთისა, մի՛ անհաւատիր Աստուծոյ *მცხ.324r-349.*

ურწმუნოვება անհաւատութիւն. թերահաւատութիւն. բարբարոս: სადა ურწმუნოებაჲ, მუნ დაჴსნილებაჲ, ուր անհաւատութիւն՝ զանգիտանք *ს.გაბ.მოც.საჴ.100,16;* ურწმუნოვება, թերահաւատութիւն *იპ.რომ.კურთხ.მოს.122-123;* მჴეცობისა და ურწმუნოვებისა ნათესავთაგან გამოჩნდეს, ի վայրենի եւ ի բարբարոս ազգաց յայտնեսցի *იპ.რომ.კურთხ.მოს.184-185;* არა შეორგულდა ურწმუნოებითა, ոչ երկմտեաց անհաւատութեամբ *ჰრომ.4,20.*

ურწყო անապակ (წმიდა, წყალშეურევნელი): მიიღე სასუმელი ღჳნისა ურწყოჲსაჲ ჴელისაგან ჩემისა, առ բաժակ գինւոյս անապակիս այսորիկ ի ձեռաց իմոց *იერ.25,15;* სასუმელი ჴელთა უფლისათა ღჳნითა ურწყოჲთა სავსეა სხმულითა, բաժակ ի ձեռին տեառն գինի լի անապակ արկեալ *ფს.74,9.*

ურწყულ-ი անջուր. անջրդի. անապակ (უწყლო): იყოს ურწყული იგი წყურნებად, եղիցի անջուրն յաղտիւրս *ეს.35,7;* აღმოვაცენო ურწყულსა მას ქუეყანასა ნაძვ, բղխեցուցից յանջուր երկրին զմայրն *ეს.41,19*; განვჴადნე იგინი ურწყულსა, մերժեցից զնա յերկիր անջուր *იოველ2,20;* ვალს იგი ურწყულსა უდაბნოსა, գնայ ընդ անջրդին եւ ընդ անապատն *იგ.სოლ.9,12;* ღრუბელნი ურწყულნი, ամպք անջրդիք *ეპ.იუდ.1,12.* განვიდის იგი ურწყულთა ადგილთა, շրջի ընդ անջրդին տեղիս *მთ.12,43;* სასუმელმან შენმან დამათრო მე ვითარცა ურწყულმან, բաժակ քո որպէս անապակ արբեցույց զիս *ფს.22,5.*

უსაზომო անչափ. անհնարին (უზომო): *ბარ.3,25;* უსაზომოჲთა სიმჴნითა ჰბრძოდა მათ და აღესრულა, անչափ քաջութեամբ մարտուցեալ կատարեցաւ *ვრდ.93,6;* იგუემებოდეს უსაზომოჲთა ტანჯვითა, տանջէին անհնարին տանջանօք *ატმ.97,8.*

უსაზომოდ անչափ (უზომოდ): არა უსაზომოდ ვიქადოთ, ոչ եթէ յանչափս ինչ պարծեսցուք *IIკორ.10,13.*

უსაკვრველეს-ი սքանչելագոյն. սքանչելի քան: არცა ვიდოდე... უსაკვრველესთა ჩემთა თანა C, եւ ոչ [գնացի]... որ սքանչելի եղեն քան զիս *ფს.130,1;* უსაკვრველესი, սքանչելագոյն *მრთ.A.ანტ.დ.26v-61,15.*

უსაკვრველესად հրաշափառագոյն: *გრ.ანძ.-შობ.299,10-184.*

უსამართლო տարապարտ, անիրաւ. տարապարտուց („ცუდი“, „ცრუ“): იყო... ტაცებაჲ უსამართლოჲ, էր ... յափշտակութիւն տարապարտ *ფლკტ.133,4-438,7;* პირი უსამართლოჲ, բերան անիրաւ *მცხ.30r-26*; მომიძულეს მე უსამართლოდ (ცუდად C), ատէին զիս տարապարտուց *ფს.37,20;* მოწამემან უსამართლომან წამა უსამართლოჲ G, ცრუსა სიცრუით წამებდა S, վկայ անիրաւ վկայեաց զանիրաւութիւն *IIშჯ.19,18.*

უსამართლოება անիրաւութիւն: იჴმენ... უსამართლოებისაგან, հրաժարեա՛ յանիրաւութենէ *მცხ.39v-33.*

უსამართლოობა մեղանչել („ვნება“): მეუსამართლოოს თუ ვინ ჩუენ G, უკუეთუ ვინმე გუავნოს ჩუენ S, թէ ոք մեղանչեսցէ մեզ *ისუ.ნ.2,20.*

უსანატრელეს երանելի եւս (უფრო სანატრელი): უსანატრელეს არს, երանելի եւս է *Iკორ.7,40.*

უსარგებლჱს-ი օգտակարագոյն (უფრო სარგებლიანი): თაფლისა უტკბოჲსსა და უსარგებლჱსსა იტყოდა, քան զմեղր քաղցրագոյն եւ օգտակարագոյնս խօսէր *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.86,7-35,3.*

უსართულ-ი անյարկ (უსახურავო): *ეპ.კვპრ.-დაფლ.421-94.*

უსართულო վարագոյր. միջոց (უჭერო, უსახურავო): წყალი გამოვიდოდა ქუეშჱ კერძო უსართულოსა, ելանէր ջուր ի ներքոյ վարագուրաց տաճարին ընդ արեւելս *ეზეკ.47,1;* უსართულოჲ იგი ბჭისაჲ მის გარეშჱ უსართულოდმდე ელამისა ბჭისა მის შინაგანისა ერგასის წყრთა, զմիջոց սրահին արտաքնոյ եւ զմիջոց կամարի դրանն ներքնոյ ի յիսուն կանգնոյ *ეზეკ.40,14-15.*

უსართულოჲ და აეროვანი միջոց (უწერო, უსახურავო): უსართულოჲ და აეროვანი იგი ელამისაჲ, ბჭისა მის გარეშესაჲ, ოც წყრთა თეენი ბჭისაჲ გარემო, զմիջոց կամարի դրանն եւ կողակն որին ի վաթսուն կանգնոյ շուրջ զդրամբն *ეზეკ.40,14.*

უსასო անյոյս (უიმედო): *მცხ.238r-259.*

უსასოება անյուսահատութիւն (უიმედობა): უსასოებასა მოუცავ მე, անյուսահատութիւն պաշարեաց զիս *მცხ.143v-160.*

უსასყიდლოდ ձրի. անվարձ. առանց գնոյ. առատապէս („უხუად“, „მედად“, უფასოდ): მკურნალი, რომელი უსასყიდლოდ ჰკურნებ, բժիշկ. որ ձրի բժշկես *განხ.ი.199,5-84,25;* უსასყიდლოდ ვიგინები, ձրի անարգեցայ *მ.ცხ.191r-203*; უსასყიდლოდ მიგიღებიეს და უსასყიდლოდცა მისცემდით, առէք եւ ձրի տուք *მთ.10,8*; რომელნი უსასყიდლოდ შურებიედ, որ անվարձս վաստակեն *კ.იერ.-აღდგ.113-398,6*; უსასყიდლოდ, առանց գնոյ ფს.43,13; რომელმან მოსცის ყოველთა... უსასყიდლოდ (უხუად Ղ), որ տայն ամենայնի առատապէս *ეპ.იაკ.1,5;* რომელთა ვჭამდით ეგვპტეს უსასყიდლოდ (მედად S), զոր ուտեաք յեգիպտոս ձրի *რიცხ.11,5.*

უსაფრთულო օդ („უსართულო“, უსახურავო): აღიმაღლა დიდებამან უფლისამან ქერობინთა მათგან უსაფრთულოსა (უსართულოსა O) მას ტაძარსა, փառքն... վերացան ի քերովբէից անտի յօդն (|| ի սեամս անդր տանն) որ ի տաճարին *ეზეკ.10,4;* აღვიდა ქერობინთა მათგან რომელი იყო მათ ზედა უსაფრთულოსა მას საკურთხეველისა ტაძრისასა (վերացան ի քերովբէիցն յօդն որ ի մեջ տաճարին (|| յորոց վերայ էին ի սեամս տանն) *ეზეკ.9,3.*

უსაშინელეს-ი ահագին. ահաւոր քան (საშიში): ხოლო არს სხუაჲ უსაშინელესი ლაამისსა, եւ է այլ ինչ ահագին քան զայս *მცხ.229r-248;* უსა-

შინელეს არს იგი უფროჲს ყოველთა მეფეთა, ահաւոր է նա քան զամենայն թագաւորս երկրի *ფს.75,13.*

უსაშინელესად այլ եւս ահիւ (საშინლად): უსაშინელესად განჰმზადნე, այլ եւս ահիւ դատաստանս ածես *თ˜ე.557-69,12.*

უსაწყალობელჱს-ი ողորմելի քան (უფრო საწყალი): უსაწყალობელჱს ყოველთა კაცთასა ვართ, ողորմելի եմք քան զամենայն մարդիկ *Iკორ.15,19.*

უსახლო անյարկ („უსადგურო"): გლახაკნი უსახლონი (უსადგურონი O), შეიყვანენ სახედ შენდა, զաղքատս անյարկս տար ի տուն քո *ეს.58,7.*

უსახნიერეს-ი լաւագոյն („უმჯობესი"): უსახნიერეს არს მისსა G, უმჯობეს მისა არს იგი S, լաւագոյն է քան զնա *მსაჯ.15,2.*

უსახურ-ი տգեղ. կամակոր (უშნო, ულამაზო, ბოროტი): მჭლჱ და უსახური, ցամաքեալ. եւ տգեղ եւ գարշելի *მცხ.245v-266;* დაემორჩილენით… ნუ ხოლო სახიერთა და ტკბილთა, არამედ უსახურთაცა, հնազանդ լինել… ոչ միայն բարերարացն եւ հեզոցն. այլ եւ կամակորացն *Iპეტრე2,18.*

უსახურ ქმნა ամպարշտել (ბოროტება): უსახურ იქმნნეს ჩემდა, ամպարշտեցան յիս *ოსე7,13.*

უსახურად այլախառն (უშნოდ, უწესრიგოდ): არა შეიმოსო უსახურად მატყლი და სელი ერთბამად G, մի՛ զգենուցուս այլախառն զասր եւ զկտաւն ի միասին *IIშჯ.22,11.*

უსაჴმრეს-ი, უსაჴმარეს-ი պիտանի. պիտանագոյն (უსაჭიროესი): მოიღე ნატყუენავისაგან მთავართაჲსა და უსაჴმრესთა მისთაგან, առ դու ինձ ի գերութենէ անտի յիշխանաց եւ ի պիտանեաց նորա *ზაქ.6,9;* უსაჴმარეს, պիտանագոյն *სიბრძ.სოლ.8,7.*

უსეროდ առանց ընթրեաց (უვახშმოდ): უსეროდ და გემოუხილავად დაძინებად, առանց ընթրեաց եւ ճաշելոյ ի քուն մտցեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,33-43,12.*

უსიტყუელ-ი անբան, անմռունչ (უსიტყვო, უხმო): იყო უკუე ხილვაჲ მათი… უსიტყუელ და მდუმარე, եւ էր տեսակ նոցա… անբանք եւ լռեալք *მცხ.210v-1158,20.* მეოხ არს ჩუენთჳს სულთქუმითა მით უსიტყუელითა, բարեխօս լինի ի հեծութիւնս անմռունչս *ჰრომ.8,26.*

უსიტყუელად անբանաբար (უსიტყვოდ, უხმოდ): დუმნ სრულიად ყოვლად უსიტყუელად, լռեալ կայր իսպառ ամենեւիմբ անբանաբար *მ.ცხ.82r-93.*

უსმ-ი անհաւան. խուժադուժ. որ ոչ լսէ (ურჩი, გაუგონარი): ერსა მას ექმნა გული უსმ და ურჩ, ժողովրդեանս այսորիկ եղեւ սիրտ անհնազանդ եւ անհաւան *იერ.5,23;* რაჲთა უსმთაჲ მათ ნათესავთაჲ ისწაოს საქმჱ, զի զխուժադուժ ազգին ուսցիս զարուեստ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,33-31,1.* ვიქმენ მე ვითარცა კაცი უსმი, եղէ ես որպէս մարդ` որ ոչ լսէ *ფს.37,15.*

უსრულ-ი թերակատար: տղայ. անկատար (შეუსრულებელი; მცირეწლოვანი): უსრული, թերակատար *სიბრძ.სოლ.3,16;* ვითარცა ყრმანი უსრულნი, իբրեւ զտղայ մանկունս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,30-45,3;* უსრული, անկատար *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 120,27.*

უსრულესად բարեքագոյն (უფრო სრულად): უსრულესად გჳჩუენებენ ჩუენ წიგნნი, բարեքագոյն ուսուցանեն զմեզ գիրք *იპ.რომ., კურთხ.მოს.16,6-17.*

უსულო անշունչ: უსულოთა ესევენ კერპთა, յանշունչ կուռսն յուսացեալք *სიბრძ.სოლ.14,29;* ქვათა უსულოთა თაყუანისცემად მიწოდ, երկիր պագանել անշունչ պատկերաց *თე7,13-74,19;* უსულოთა მათ ჴმაჲ გამოსციან, անշունչք ձայն տայցեն *Iკორ.14,7.*

უსუპ-ი լեղի. զոպայ. մշտիկ („ნავლელი", „საპკურებელი", ბალახია): ღრუბელი აღავსეს ძმრითა მით უსუპსა თანა DE, მათ აღავსეს ღრუბელი ძმრითა და ნავლლითა C, նոցա սպունգ լցեալ քացախով ընդ լեղւոյ *ი.19,29.* რომელსა-იგი უსუპითა და ლერწმითა ასუეს, զոպայիւն մշտկաւն եւ եղեգամբն արբուցաւ *მრთ.S.კირ.იერ.-ნათლისღ.83,5-29,4;* მოიღეთ კონაჲ უსუპი და დააწეთ სისხლსა მას, առնուցուք մշտիկ զոպայի թաթաւեալ յարեան *გამ.12,22;* მასხურო მე უსუპითა და განვწმიდნე Ⴂ. მასხურე მე საპკურებელითა შენითა და განვწმიდნე Ⴑ, ցօղեա՛ յիս մշտկաւ եւ սուրբ եղէց *ფს.50,9.*

უსუსურ-ი տկար. վտիտ (სუსტი, უძლური): რომელი-იგი უსუსურ და დაჴსნილ არნ გონებითა, որք որ տկարն եւ թոյլն է մտաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,3-31,6;* უძლურნი ხართ და უსუსურნი, տկարք եւ վտիտք եղով *მცხ.371v-424.*

უსწავლელ-ი անխրատ, տգետ, անուսումն: უსწავლელთა შეემთხჳოს სიკუდილი, անխրատից պատահէ մահ *იგ.სოლ.24,9;* უსწავლელნი სულნი შესცთეს, անձինք անխրատք մոլորեցան *სიბრძნ.სოლ.17,1;* შურმან შეიპყრა ერი უსწავლელი, նախանձ արցէ ժողովուրդն անխրատ *ეს.26,11;* კაცთა უცებთა და უსწავლელთა, առանց անմտիւց եւ տգիտաց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ.106,32-38,2*; ვითარ მდაბიურნი იყვნეს და უსნავლელნი, որպէս գեղջուկք եւ անուսմունք էին *მცხ.91r-101*; რომელსა-იგი უსნავლელნი და დაუმტკიცებელნი გარდააქცევენ, զոր անուսմունք եւ յողդողդք կամակորեն *ეპ.IIპეტ.3,16;* მეფემან უსნავლელმან წარწყმიდის ერი თჳსი, թագաւոր անխրատ կորուսանէ զժողովուրդ իւր *ზირ.10,3.*

უსნავლელობა անխրատութիւն: უსნავლელებითა ენისა მათისაჲთა, վասն անխրատութեան... լեզուի իւրեանց *ოვსე7,16;* უსნავლელობა, անխրատութիւն *იგ.სოლ.5,23.*

უსხ-ი պարարակ. արջառ („მსუქანი", „ჭამებული"): უსხები ჩემი დამიკლავს, պարարակք զենեալ են *მთ.22,4*; მოიბთ ჴარი იგი უსხი და დაკალთ C, მოიბთ ზუარაკი იგი მსუქანი და დაკალთ DE, ածէք զեզն պարարակ. զենէք *ლ.15,23;* დაკლა ჴარი იგი უსხი C, დაკლა ზუარაკი იგი ჭამებული DE, եզեն... զեզն պարարակ *ლ.15,27*; უსხი შენი დაკლულ იყოს შენ წინაშე, արջառ քո սպանեալ առաջի քո *IIმჯ.28,31.*

უსხეულო անմարմին (უტანო, უხორცო): უსხეულონი ძალნი შიშითა და ძრწოლითა აღივსებიან, սուրբ եւ անմարմին զօրք հրեղտակացն ահիւ եւ դողութեամբ լնուին *მცხ.107r-116.*

უტანჯველი առանց պատժի (დაუსჯელი): მონამჱ მტყუვარი არა უტანჯველ იყოს, վկայ սուտ առանց պատժի ոչ լիցի *იგ.სოლ.19,5.*

უტევან-ი ասպարէս. վտաւան („ასპარეზი", მანძილის ერთეული): განშორებულ იყო ქუეყანით მრავალ უტევან, մեկնեալ էր ի ցամաքէն բազում ասպարիսօք *მთ.14,24;* იყო ბეთანიაჲმახლობელ იერუსალჱმსა ვითარ ათხუთმეტ ოდენ უტევან (ასპარეზ C), էր Բեթանիա մերձ յԵրուսաղէմ իբրեւ ասպարիսօք հնգետասան *ი.11,18;* უჴდებიან ნავთა ვითარ უტევან ორმეოც, հակառակի ընդ նաւսն վտաւանս Ղ *ფიზ.V8.*

უტკბილჱს-ი, უტკბოჲს-ი քաղցրագոյն: ძუელი უტკბილეს არს, հինն քաղցրագոյն է *ლ.5,39; ზირ.23,37;* თაფლისა უტკბოჲსსა და უსარგებლჱსსა იტყოდა, եւ քան զմեղր քաղցրագոյն եւ օգտակարագոյնս խօսէր *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლისღ.86,7-35,3.*

უტყუ համր. անմռունչ. անշունչ. անխօսուն. անբարբառ. պապանձեալ („დადუმებული", დამუნჯებული): უტყუ იქმნენ ბაგენი მზაკუვარნი, համր եղիցին շրթունք նենգաւորք *ფს.30,19*; რომლისა თანა არს სული უტყუ C, զոր ունի այս համր *მრ.9,16*; უტყუ, անմռունչ *ფლკტ.136,35-443,21*; თაყუანის-სცემ უტყუთა მათ, երկիր պագանելով անշչոցն *ანდ.ანატ.326-36,29*; უტყუ, անխօսուն *IIეპ.პეტრ.2,16*; უტყუად იდვა ქუეყანასა გუემისა მისგან, անբարբառ անկեալ դնէր նա ի սաստիկ հարուածոցն *მრთ.A.ანტ.დ81,15-24,38*; დაადგრა უტყუად DE, დგა დადუმებული C, կայր պապանձեալ *ლ.1,22.*

უტყუ(ვ)ელ-ი անսուտ. անվրէպ (უცრუო, უმცდარი, ნამდვილი, მართლი): რომელ-იგი აღგჳთქუა უტყუელმან ღმერთმან, զոր խոստացաւ անսուտն Աստուած *ტიტ.1,2;* რომელი აღუთქუა ღმერთმან უტყუველითა პირითა, զոր խոստացաւ անսուտն Աստուած *ატმ.100,3-5;* მომცა მე ყოფილთაჲ მათ ცნობაჲ უტყუველი, ետ ինձ զանվրէպ գիտութիւն զեղելոցս *სიბრძ.სოლ.7,17.*

უტყუველად հաւաստի; առանց ստութեան (ნამდვილად): უტყუველად აღესრულების შჯული, առանց ստութեան կատարեսցին օրէնք *ზირ.31,8;* უტყუველად, հաւաստի *ეპ.კპრ-დაფლ.93v-420.*

უუბადრუკს-ი խօլ (უფრო უბადრუკი): უუგუნურჱს და უუბადრუკჱს უფროჲს სულისა ყრმისა ჩჩვლისა, անմտագոյնք եւ խօլք են քան զանձն տղայոյ *სიბრძ.სოლ.15,14.*

უუგუნურეს-ი անմտագոյն: უუგუნურეს ვარ, անմտագոյն եմ *იგ.სოლ.30,1.*

უუგუნერჱს-რე յանդգնագոյնս („უუგუნურესად-რე"): უუგუნურეს-რე ვიტყჳ AB, უუგუნერესად-რე ვიტყჳ CD, յանդգնագոյնս ասեմ *IIკორ.11,23.*

უუდბეს-ყოფა ծուլացուցանել (გაზარმაცება, გაუქნარება): უუდბეს-ჰყოფს კაცსა, ծուլացուցանէ... զմարդն *მცხ.14r-11.*

უუნდოეს-ი յոռի (უარესი, უცუდესი): უუნდოესსა აღირჩევ, զյոռին ի նոցանէ ընտրեսցես *მცხ.281r-301.*

უურავ-ი անհոգ (უზრუნველი): თავი შენი უდარეს ჰყო და უურავ, արասցես զքեզ վատթար եւ լինիցիս անհոգ *მცხ.362v-415.*

უურველად առանց տրտմութեան (უდარდელად, უზრუნველად): *ი.მოც.71,1-224,26.*

უუფლო անտերունչ (უპატრონო): უუფლო ვიყვენეთ, անտերունչք շրջեսցուք *იერ.2,31.*

უუძლურესად տկարագոյն (უფრო უძლური, სუსტი): რომელი-იგი საგონებელ არს ასოჲ გუამისაჲ მის უუძლურესად, որ թուին անդամք մարմնոյն. թէ տկարագոյնք իցեն *Iკორ.12,22.*

უუჴმიერეს-ი վատթար (უვარგისი, ცუდი): უდარესსა და უუჴმიერესსა გლახაკთა მისცემენ, վայրիքն եւ զվատթարքն տան աղքատաց *მცხ.245v-266.*

უფალ-ი տէր. նախարար (ქრისტე, პატრონი, ბატონი): თქუმული უფლისა მიერ, որ ասացաւն ի տեառնէ *მთ.1,22;* რაჲ უყოს მათ უფალმან სავენაჴისამან? զի՞նչ արասցէ ընդ նոսա տէր այգւոյն *ლ.20,15*; დაადგინა იგი უფლად სახლისა თჳსსა C, կացոյց զնա տէր տան իւրոյ *ფს.104,21;* იყოს მონაჲ იგი ვითარცა უფალი, եղիցի… ծառայն իբրեւ զտէրն *ეს.24,2;* მოუწოდა… უფლებსა და სპაჲპეტებსა (|| სპარაპეტებსა) და სოფლისმპყრობელთა და მფლობელთა, կոչեաց… զնախարարս եւ զսպարապետս եւ զտեղակալս եւ զիշխանս *Iეზრა3,14;* ჰრქუა ყოველთა მათ ძლიერთა და უფლებსა, ասէ ցամենայն զօրաւորս եւ նախարարս *Iეზრა4,49.*

უფალ-ი უფლებათა տէր տերանց (უფალი): უფალმან უფლებათამან მცირედითა ქადაგებითა… აჩუენა, տէրն տերանց դոյզն քարոզութեամբ… եցոյց *ს.გაბ.-მოც.საჴ.95,14.*

უფატრჱს-ი տկարագոյն (სუსტი, დამპალი, ფუტურო): რომელსა ძელსა იგი მიაქუს, მისსა უფატრჱსსა ძელსა ულალადებს, առ փայտն, որ քան զնավափայտն տկարագոյն է, աղաղակէ *სიბრძნ.სოლ.14,1.*

უფერულ-ი գունատ (ფერდაკარგული): გხედავ შენ, ვითარმედ ყოვლადვე მჭლე ხარ და უფერულ, տեսանեմ զքեզ ամենեւին նուազ եւ գունատ *ლონგ.190,9-718,5.*

უფერულ-ქმნა այլագունել (გაუფერულება): სიბოროტემან დედაკაცისამან ფერი პირისაჲ უფერულ ქმნის, չարութիւն կնոջ այլագունէ զտեսիլ նորա *ზირ.25,24.*

უფლება, უფლობა տիրել. իշխել. թողուլ. թոյլտալ. տալ. արգելուլ („მეუფება", შეძლება", „ტევება", უფლების მიცემა, ბატონობა): მეფენი წარმართთანი უფლებედ (უფლებდენ C) მათ ზედა, թագաւորք ազգաց տիրեն նոցա *ლ.22,25*; შჯული უფლებს კაცსა ზედა, օրէնք տիրեն մարդոյ *ჰრომ. 7,1*; ეუფლა ქალაქებსა მისსა, տիրեաց ի վերայ քաղաքաց նորա *ივდ.1,14*; იგი ეუფლების (მეუფებს L) ყოველთა ზედა წარმართთა, նա տիրէ ի վերայ ամենայն հեթանոսաց *ფს.21,29*; მემღერნი უფლებდენ მათ ზედა, խաբերայք տիրեսցեն նոցա *ეს.3,4*; ნუ უფლიედ განტევებაჲ მისი S, ვერ შეუძლოს განვლინებაჲ მისი G, մի՛ իշխեսցէ արձակել զնա զամենայն ժամանակս իւր *IIშჯ.22,29*; ნუმცა ვის უფლიეს დამონებაჲ მათი, մի՛ որ իշխեսցէ ծառայեցուցանել զնոսա *IIეზრა7,24*; არავის უფლობდა C, არა უტევებდა DE, ոչ թողոյր *მრ.11,16*; არა აუფლა კაცსა ვნებად მათდა, ոչ եթող մարդկան մեղանչել նոցա *ფს.104,14*; არას უტევებთ DE, არღარა უფლით მას C, ոչ եւս տայք թոյլ նմա *მრ.7,12*; არა აუფლეს ქალწულთა ქმრისა სუმად, ոչ տայ թոյլ կուսից լինել արանց իւրեանց *თეკლა 99,29*; არამცა უფლო დათხრად სახლისა თჳსისა C, არა უტევა დათხრად გუერდი სახლისა თჳსისა DE, ոչ տայր ական հատանել զտանն իւրոյ *მთ.24,43.* არა აუფლეს ჰურიათა მათ შჱნებად, და დაეყენა შჱნებაჲ ტაძრისა უფლისაჲ, արգելին զհրէայսն ի շինելոյ. եւ խափանեցաւ շինուած տաճարին տեառն *Iეზრა2,31.*

უფლება տէրութիւն. իշխանութիւն (მეფობა, მფლობელობა, ბატონობა): მეათხუთმეტესა წელსა უფლებასა ტიბერია კეისრისასა, ի հնգետասաներորդի ամի տէրութեան Տիբերեյ *ლ.3,1;* უფლებასა შეურაცხ-ჰყოფენ, զտէրութիւնս քամահեն *ეპ.იუდ.1,8;* მიივლტოდეს უფლებასა მაგას შენსა, ի կողմանս ձերոյ տէրութեանդ փախուցեալս յուղարկեցին *რიფს.166,36-88,2;* ყოველთა ადგილთა უფლებისა მისისათა მსწრაფლ ეძიებდენ, զամենայն տեղիս իշխանութեան իւրոյ քննայոյզ խուզիւ փութով խնդրեսցեն *რიფს.166,43-88,13.*

უფლისამიერ-ი տէրունական (საუფლო): მათ მიგცენ თქუენ უფლისამიერი იგი ბეჭედი, նորա տացեն ձեզ զկնիքն տէրունական პავლე *მოც.53,2-60,18.*

უფლის(ა)მოყუარე տիրասէր (ქრისტეს მოყვარე, პატრონის მოყვარე): ჴელითა უფლისამოყუარისა მოწამისაჲთა, ի ձեռն տիրասէր վկայն *ფლკტ.136,21-443,2;* ვითარცა მონამა უფლისმოყუარემან და სარწმუნომან მოყუასი იგი თჳსი პოვა, իբրեւ զծառայ տիրասէր եւ հաւատարիմ զծառայակիցն իւր գտեալ (իբրեւ զապստամբ) *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104.30-34,10.*

უფრო առաւել: უფრო მიყუარს, առաւել սիրեմ *მცხ. 379r-435.*

უფრო ხოლო մանաւանդ (კიდევ უფრო, ყველაზე უფრო) *ატმ.96,6-5.*

უფროჲს քան. աւելի. առաւել. առաւել եւս. աւելի քան. եւս. եւ առաւել. մեծ քան. մանաւանդ. մեծ. առաւել քան („ჯეკმა უფროჲს", „უდიდეს", „უმრავლეს", უფრო მეტად): სპეტაკ კბილნი მისნი უფროჲს სძისა, սպիտակ ատամունք իւր քան զկաթն *დაბ.49,12*; შეიყუარა მან უსჯულოებაჲ უფროჲს სახიერებისა C, սիրեաց զչարութիւն քան զբարութիւն *ფს.51,5*; არა არს ჩუენ თანა უფროჲს ხუთ ჴუეზა პური და ორი თევზი, ոչ գոյ մեր աւելի քան զհինգ նկանակ եւ զերկուս ձկունս *ლ.9,13*; ვინ უფოჲს

შეიყუაროს იგი? ո՞վ առաւել սիրեսցէ զնա *ლ.7,42*; უფროჲს ღაღადებდა DE, ჯეკმა უფროჲს ღაღადებდა C, առաւել եւս աղաղակէր მრ.10,48; უკუეთუ არა აღემატოს სიმართლე თქუენი უფროჲს მწიგნობართა, եթէ ոչ առաւելուցու արդարութիւն ձեր աւելի քան զդպրոց *მთ.5,20*; შეიყუარეს კაცთა ბნელი უფროჲს ვიდრე ნათელი C, սիրեցին մարդիկ զխաւար առաւել քան զլոյս ი.3,19; სული უფროჲს არს საზრდელისა, ոգի առաւել է քան զկերակուր *მთ.6,25*; უფროჲს უყუარს კაცსა ცოლი თჳსი, ვიდრე მამა-დედაჲ თჳსი, առաւել սիրէ մարդ զկին իւր. քան զհայր իւր եւ զմայր իւր *Iეზრა4,25;* იგი უფროჲს განკრძალულ იყო, նա եւս պնդէր *საქ.მოც.12,15;* უფროჲს მიმოდასდებდეს, եւս առաւել քարոզէին *მრ.7,36*; რაჲთა სიყუარული ეგე თქუენი უფროჲს და უმეტეს გარდაერიოს, զի սէրն ձեր եւս քան զեւս առաւել լիցի *ფლპ.1,9;* უფროჲს, մանաւանդ *ფლპ.136,25-443,7.* უფროჲს ამათსა, մեծ քան զսոսա *მრ.12,31.* რომელი მცნებაჲ უფროჲს (უდიდეს C) არს შჯულსა შინა, որ պատուիրան մեծ է յօրէնս *მთ.22,36;* არა არს მონაფე უფროჲს მოძღურისა, ոչ է աշակերտ լաւ քան զվարդապետ իւր *ლ.6,40;* უფროჲს ათორმეტი დასი C, უმრავლეს ათორმეტთა გუნდთა, աւելի քան զերկոտասան գունդս հրեշտակաց *მთ.26,53.*

უფროჲსად եւս առաւել, առաւել („უფროჲს-ღა", უფრო მეტად): უფროჲსად უძჳრესსა მოვიდა DE, უფროჲს-ღა უძჳრეს იყო C, այլ եւս առաւել զայրացեալ *მრ.5,26;* უფროჲსად განძჳნდეს სიბოროტითა, առաւել զայրացեալ ի չարէն *ხნდ.6,20.*

უფროჲს-ი մեծամեծ. յաւէտ. որ ի վեր է. երիցագոյն. աւելի (უფრო მეტი, უდიდესი): უფროჲსნი აღვაშენნე, եւ մեծամեծս շինեցի *ლ.12,18*; უფროჲსი, յաւէտ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია313-257,39*; კაცთა უფროჲსისა მიმართ ჰფუციან, մարդիկ որ ինչ ի վեր է. քան զինքեանս յայն երդնուն *ჰებრ.6,16;* რომელი უფროჲს არს? შენევნითა სარწმუნოებაჲ ანუ სიტყჳთა გამოჩინებაჲ? ո՞վ նախ երիցագոյն է՝ զօրութեան հաւատքն եթէ յայտնութեան գիտութիւնն *მრთ.A.ანტ.დ.91,32-68,39.* უფროჲსი სასყიდელი აქუს, աւելի վարձս ունի *მცხ.268r-286.*

უფროჲს-ღა մանաւանդ. եւս քան զեւս. առաւել եւս. առաւել (უფრო მეტად): უფროჲს-ღა, մանաւանդ *IIკორ.2,7;* უფროჲსღა წარსამატებელად სახარებისა მის მოივლინა, եւս քան զեւս ի յառաջադիմութիւն աւետարանին եկն *ფლპ.1,12*; უფროჲს-ღა აღეგზნებოდა, առաւել բորբոքէր *შუშ.145;* უფროჲსღა, առաւել եւս *მცზ.79r-90.*

უფროჲსღა და უმეტეს եւս քան զեւս (კიდევ უფრო მეტად) *რიფს.172,22-101,10.*

უფსკრულ-ი անդունդ. խորք. սանդարամետ (სიღრმე, ქვესკნელი): ვინ შთავიდეს უფსკრულად, ով իջանիցէ յանդունդս *ჰრომ.10,7*; აღადუღის უფსკრული ვითარცა ქუაბი, եռացուցանէ զանդունդս իբրեւ զկաթսայ *იობ.41,22*; უფსკრულნი იგი სიბრძნისანი ვინ გამოიკულინეს? զանդունդս իմաստութեան զայն ո՞ քննեսցէ *ზირ.1,3;* შთა-მცა-ვარდა უფსკრულთა ზღუათა, ընկղմեսցի ի խորս ծովու *მთ.18,6;* შეძრწუნდეს უფსკრულნი, խորք խռովեցան *ფს.76,17;* სიღრმესაცა უფსკრულთასა დაინთქა და წარწყმდა, ի սանդարամետէն իսկ անկեալ կործեալ *ფლკტ.158,17-472,17*; ვაპებ უფსკრულთა, հատանեմ զխորս ծովու *მცხ.52v-44.*

უფუველ-ი բաղարջ („უცომო", გაუფუებელი G) *ისუნ.-5,11.*

უქალაქო անքաղաք (ქალაქის უქონელი): უქალაქო ვთქუნეთ იგინი, անքաղաքս ասասցուք զնոսա *მრთ.S.ბას.კეს.40-თჳს 116,15.*

უქმ-ი վատ. դատարկ. դատարկացեալ. գործատեայ. անգործ. ընդունայն (უსაქმო; ცარიელი, ცუდი): გულისთქუმათა შინა არს ყოველი უქმი, ի կարօտութեան է ամենայն վատ *იგ.სოლ.13,4;* გზანი უქმთანი დაფენილ არიედ ეკლითა, ճանապարհք վատաց կցեալ են փշովք *იგ.სოლ.15,19;* ღმერთნი შენნი.. უქმ არიან, աստուածք դատարկ կան *ფოკა343r-498,30.* ფერჴნი მათნი უქმ სლვისათჳს, ոտք նոցա դատարկացեալք ի գնալոյ *სიბრძ.სოლ. 15,15.* სულსა უქმთასა ჰმშიოდის, անձն գործատեաց քաղցիցէ *იგ.სოლ.19.15;* უქმ იყოს და უჴმარ ყოვლისავეთჳს სამუშაკოჲსა, անգործ լեալ անպիտանասցի *მცხ.155r-171;* რაჲთა უქმ ქმნნეს ღონენი და საბრჴენი მისნი, զի ընդունայն արասցէ զհնարս նոցա *მცხ.446v-533.* კაცი უქმი, մարդ անգործ *მცხ.45r-37.*

უქმად ყოფნა դատարկանալ (ფუჭად ყოფნა, უმოქმედოდ ყოფნა): რაჲთა არა უქმად იყოს სიბრძნისა შენისა საქმჱ, զի մի՛ դատարկասցի գործ իմաստութեանն *სიბრძ.სოლ.14,5.*

უქმება, უქმობა դատարկութիւն. խափանած. դատարկանձն (მოცლილობა, უსაქმობა): მარხვაჲ და უქმებაჲ... სძულან სულსა ჩემსა, զպահս եւ զդատարկութիւնս... ատեաց անձն իմ *ეს.1,14;* უქმებისა მისისათჳს მისცეს მას

სამკურნალოჲ, զխափանածոյ նորա եւ զբժկութեանն տուժեսցի *გამ.21,19;* უქმობასა ასწავებენ, դատարկանձունք ուսանին *Iტიმ.5,13.*

უქმნელება, უქმელება տօն. բարեկենդանութիւն („დღესასწაული"): დავაცადნეთ უქმნელებანი ღმრთისანი C, დავადუმნეთ ყოველნი დღესასწაულნი ღმრთისანი L, լռեցուսցուք զամենայն տօնս Աստուծոյ *ფს.73,8;* დღესა უქმელებისასა და დღეთა შინა ჟამთასა, յաւուրս տօնի եւ յաւուրս ժամանակի *ბარ.1,14;* იქადეს მოძულეთა შენთა შორის უქმნელებათა (დღესასწაულთა L) შენთა C, պարծեցան ատելիք քո ի մէջ բարեկենդանութեան քո *ფს.73,4.*

უქმროდ առանց արանց: მრავალნი ქალწულნი და[ა] შდუნნეს უქმროდ, բազում կոյսք մնացին առանց արանց *ფლპ.მოც.5,34-306,10.*

უქორწინებელ-ი կոյս. անկին. անայր. ամուրի (დაუქორწინებელი): უქორწინებელი იგი ზრუნავს უფლისასა, կոյսն հոգայ զտեառն *Iკორ.7,34*; որ անկինն է` հոգայ զտեառն *Iკორ7,32*; უკუეთუ განეშოროს [ქმარსა], ეგენ უქორწინებელად, ապա եթէ մեկնեսցի. անայր մնասցէ *Iკორ.7,11;* ვიტყჳ უქორწინებელთა მათ და ქურივთა, բայց ամուրեացն եւ այրեացն ասեմ *Iკორ.7,8.*

უქუეს-ი վատթար. կրտսեր (უფრო ქვემოთ მყოფი, უმცროსი): უქუეს ყოველთა დაბადებულთა, վատթար քան զամենայն մարդ *მცხ.27r-21.* იქმენ ყოველთა უქუჱს, եղիցիս ամենեցուն կրտսեր *მცხ.351v-404.*

ულალი ապառաժ („მყარი", კლდოვანი, გრანიტისა): გამოგიდინა შენ წყაროჲ კლდისა მისგან ულალისა S, აღმოგიცენა შენ კლდისაგან მყარისა წყაროჲ წყლისაჲ, եհան քեզ յապառաժ վիմէ աղբեւր ջուրց *IIIშჯ.8,15*; კლდჱ იგი ულალი, զամուլ վէմն *რიფს.171,9-98,9.*

ულელ-ი լուծ. անուր. կշիռ. ագոյց. նիգ („ულლეული", წყვილი). აიღეთ ულელი ჩემი, առէք զլուծ իմ *მთ.11,29*; ულელი („ულლეული" DE) ჴართაჲ ვიყიდე ხუთი, լուծս հինգ եզանց գնեցի *ლ.14,19*; განვაგდოთ ჩუენგან ულელი მათი, ընկեսցուք ի մէնջ զլուծ նոցա *ფს.2,3*; სადა-იგი იქმოდის ათი ულელი ჴართაჲ, ყოს მას ლაგჳნ ერთ, ուր գործիցեն տասն լուծք եզանց եղիցի անդ սափոր մի *ეს.5,10*; ულელი ტკბილი, լուծ քաղցր *მცხ.81r-92;* ულელი სუბუქი, թեթեւ լուծ *მცხ.324v-371*; განაფიცხა ულელი ესე ჩუენ ზედა და აწ შენ აღგჳმცირე, ծանրացոյց զանուր մեր եւ դու թեթեւացո *IIIმფ.12,4*; ჴელსა მისსა ულელი სიცრუვისაჲ, կշիռ անիրաւութեան ի ձեռս քանանու *ოვსე 12,7*; უკუეთუ განმართლდეს ულლითა უშჯულოჲ იგი, թէ արդարասցի կշռովք անօրէնն *მიქ.6,11*; ულელნი იგი კიდობნისანი და ტაბლისანი ქმნა, զագոյցս տապանակին եւ զսեղանոյն արար *გამ.37,10.* ულელი, նիգ *გამ.40,18.*

ულელ-ი სასწორისა-ჲ կշիռ. կշռորդ (სასწორი): მოიღო ულელი სასწორისაჲ და აღასწონო იგი, առցես կշիռս եւ կցռեսցես զնոսա *იეზ.5,1*; ვინ აღწონნა... ბორცუნი ულლითა სასწორისაჲთა? ո՞ կշռեաց... դաշտս կշռորդօք *ეს.40,12.*

ულირსი անարժան. ոչ արժանի (არა ღირსი): ულირს ვართ, անարժան եմք ატმ.104,8; ულირსო სიცოცხლისაო, ոչ արժանի կենաց მცხ. 177r-195.

ულირსად անարժանութեամբ: *მცხ.229r-248.*

ულირსება անարժանութիւն: (უპატივცემლოდ): სუმიდეს სასუმელსა ამას უფლისასა ულირსებით, ըմպիցէ զբաժակս տեառն անարժանութեամբ *Iკორ.11,27.*

ულლეულ-ი զոյգ. լուծ („ორი", „წყვილი", „ულელი"): ულლეული კაჰრაულთაჲ G, ორი კარაული S, զոյգք իշոց *მსჯ.19,3;* უკუეთუ ვერ პოოს ჴელმან მისმან ულლეული გურიტთაჲ G, უკუეთუ არა პოვოს ჴელმან მისმან წყვილნი გურიტნი O, եթէ ոչ գտանիցին ընդ ձեռամբ նորա զոյգք տատրակաց *ლევ.5,11;* მოიბა ულლეული იგი ზროხათაჲ, առ զոյգս եզանցն *IIIმფ.19,21;* ულლეული (ულელი C) ჴართაჲ ვიყიდე ხუთი, լուծս հինգ եզանց գնեցի *ლ.14,19.*

ულმრთო ամպարիշտ. անաստուած. անօրէն (უსჯულო): ულმრთოთა თანა მე არა დავჯდე, ընդ ամպարիշտս ես ոչ նստայց *ფს.25,5*; სიბრძნე და სწავლულებაჲ ულმრთოთა შეურაცხ-ყვიან, զիմաստութիւն եւ զխրատ ամպարիշտքն անգոսնեն *იგ.სოლ.1,7;* ულმრთოჲ ჰმძლავრობს მართალსა, ամպարիշտն յաղթահարէ զարդարն *ამბ.1,4;* ულმ(ე)რთო სამემცა ვიყვენით, արդեօք եւ անաստուածք էաք *ფლკტ.135,25-441,32;* იხილნეს რაჲ, რამეთუ მიეტევებოდეს ულმრთონი... თქუეს, տեսեալ զյարձակմունսն անօրինացն... ասէին *ატმ.106,12.*

ულმრთო ქმნა ամպարշտել: ულმრთო იქმენ და ისიძევდ ასულთა მიმართ, ամպարշտեցար եւ պոռնկեցար ընդ որդիսն *ეზეკ.16,28;* ვცოდეთ და ულმრთო ვიქმენით, մեղաք. ամպարշտեցաք *ბარ.2,12.*

ულმრთო ყოფა ամպարշտել: *იობ.34,10.*

ულმრთოება, ულმრთოობა ամպարշտել („უსჯულოება"): არღა იულმრთოოს G, არღა

უსჯულოებდენ S, մի եւ ամպարշտեսցի *IIშჯ.17,13;* ნუ უღმრთოებ ფრიად, մի՛ամպարշտե՛ր կարի *ეკლ.7,18;* მწყემსნი უღმრთოებდეს ჩემდამო, հովիւքն ամպարշտեցան յիս *იერ.2,8.*

უღმრთოება ամպարշտութիւն, անաստուածութիւն („უსჯულოება"): უღმრთოებისაებრ მათისა G, შემსგავსებულად უსჯულოებისა მისისა S, ըստ ամպարշտութեան նորա *IIშჯ.25,2*; ნუ შეიწყნარებ უღმრთოვებისა ზრახვათა გონებითა, մի՛ ընդունել զամպարշտութեան խորհուրդս ի միտս *ფს.თარგ.152,15*; უღმრთოებითა სულნი თჳსნი წარწყმიდნიან, ամպարշտութեամբն զանձինս իւրեանց սապակեն *იგ.სოლ.1,19*; უღმრთოებისა მათისაგან ვლტოლვილ ვართ, յանաստուածութենէ փախուցեալ եմք *მსკ.35,2.* მომიტევე მე უღმრთოებაჲ გულისა ჩემისა Ղ. მომიტევე მე ყოველი უშჯულოებაჲ ცოდვისა ჩემისაჲ C, թողեს զամենայն ամպարշտութիւնս մեղաց իմոց *ფს.31,5.*

უღმრთოებისა ქმნა ամպարշտել: უღმრთოებაჲ ჰქმენ ჩემდა მომართ, ամպարշտեցար առ իս *სოფ.3,11.*

უღონეოდ անպատճառ (უმიზეზოდ): უღონეოდ წარვიდე აქაჲთ, անպատճառ գնացից աստի *მცხ.202r-214.*

უღონო չքաւոր. անհնար. անհնարին (უძლური): სხუასა უღონოთა განუყოფ, զայլն բաշխեմ չքաւորաց *მცხ.438v-510;* უღონო იქმნა ბერი, անհնարս եղեւ ծերն *მცხ.134v-153*; უღონო არს, անհնարին իցէ *მცხ.102v-112.*

უღონოება տարակուսանք: დავამტკიცოთ თქუენ ზედა უღონოებაჲ, հաստատեցից ի վերայ ձեր տագնապաւ տարակուսանս *ლევ.26,16.*

უღონო ქმნილი չքաւորեալ (გაღარიბებული): უღონო ქმნილი ძმაჲ შენი მიესყიდოს მწირსა G, չքաւորեալ եղբայր քո վաճառեսցի եկին *ლევ.25,47.*

უყ-ი տիղմ. խոր („სიღრმე", შლამიანი ადგილი): აღმომიყვანა მე მღჳმისაგან გლახაკებისა, თიჳსისაგან და უყისა, եհան զիս ի գբոյ տառապանաց. ի կաւոյ եւ ի տղմոյ *ფს.39,3.* დავდვა იგი თიჳსისა უყად და წარსაწყმედელად, արարից զնա խորխորատ տղմոյ ի կորուստ *ეს.14,23;* დავინთქ მე უყსა (სიღრმესა C) უფსკრულისასა, ընկլայ ես ի խորս անդնդոց *ფს.68,2.*

უყოფელ-ი անեղելածն (არარსებული): ხოლო თქუენ ცთომასა უყოფელსა სულისათჳს უთხრობთ, իսկ դուք մոլորութիւնս անեղելածինս հոգւոց պատմէք *მრთ.A.ანტ.დ.90,27-67,17.*

უყუარულობა ատելութիւն (სიძულვილი): უყუარულობაჲ საჴმართაჲ, ատելութիւն ընչից *მცხ.54r-45.*

უშენი იხ. უშჵნი

უშენებელ-ი იხ. უშჵნებელი.

უშვილო անորդի. անսերմն. անզաւակ: მო-თუ-ვინმე-კუდეს უშვილოჲ, եթէ ոք մեռցի անորդի *მთ.22,24;* მე უშვილო მქმენით, զիս անորդի արարէք *დაბ.42,36;* იქმნენ ცოლნი მათნი უშვილო და ქურივ, եղիցին կանայք նոցա անորդիք եւ այրիք *იერ.18,21;* არა იყოს უშვილოჲ, մի՛ եղիցի անսերմն *გამ.23,26;* არღარა იყვნეთ თქუენ უშვილო მათგან, ոչ եւս եղիցիք անզաւակ ի նոցանէն *ეზეკ.36,12.*

უშვილო ქმნა անզաւակել. անժառանգել. ստերջանալ: ნუუკუე უშვილო ვიქმნე თქუენ ორთაგანვე, գուցէ անզաւակիցիմ յերկոցունց ի ձէնջ *დაბ.27,45;* უშვილოვე იქმნნეს კაცთაგან, անզաւակեսցին ի մարդկանէ *ოვსე9,12;* გარეშე უშვილო მქმნა მე მახჳლმან, արտաքուստ անժառանգեաց զիս սուր *გოდ.იერ.1,20;* თხანი შენნი არა უშვილო იქმნნეს, այծք ոչ ստերջացան *დაბ.31,38.*

უშვილო ყოფა անզաւակել („შეუმკჳდროვება"): უშვილო ყვნეს მახჳლმან G, შეუმკჳდროვნეს იგინი მახჳლმან, անզաւակեսցէ զնոսա սուր *II შჯ.32,25.*

უშვილოება անզաւակութիւն. անորդի: უმჯობეს არს უშვილოებაჲ სათნოებით, լաւ է անզաւակութիւն հանդերձ քաջութեամբ *სიბძნ.სოლ.4,1;* ვგოდებ ქურიობასა ჩემსა და ვეტყებ უშვილოებასა ჩემსა, կոծեցայց... զայրութիւնս իմ եւ ողբացայց զանզաւակութիւնս իմ *ღმობშ.164,22-251,10;* მიეც მათ საშოჲ უშვილოებისაჲ, տուր նոցա արգանդ անորդի *ოვსე9,14.*

უშჵნი, უშენ-ი անշէն. թափուր. անբնակ („ოჴერი", დაუსახლებელი): განაძღოს დაუთრგუნავი და უშენნი, յագեցուցանել զանկոխն եւ զանշէնն *იობ.38,27;* უფალმან შექმნა სოფელი და უშენი და კიდენი სოფლისანი, տէր արար զշէնս եւ զանշէնս եւ զեզերս *იგ.სოლ.8,26*; განვლეს უდაბნოჲ უშჵნი, շրջեցան ընդ անապատ անշէն *სიბრძ.სოლ.11,2;* მე გმწყსიდ შენ ქუეყანასა მას უშჵნსა უდაბნოსა მას ზედა, ես հովուէի քեզ յանապատի յանշէն երկրի *ოვსე3,5;* ქალაქნი თქუენნი იყვნენ უშენ G (ოჴერ B), քաղաքք ձեր թափուրք *ლევ.26,33;* ბრძანა ექუსორია ყოფაჲ

წმიდისაჲ მის უშჱნსა კუნძუნსა, հրամացեաց աքսորել զնա յանբնակ կղզիս *ნრს.72, 30.*

უშჱნებელ-ი անշէն („უმკჳდრო", დაუსახლებელი): უშენებელ (უმკჳდროდ G უკუნისამდე, անշէն յաւիտեան *ისუ 6.8,28.*

უშინაგანეს-ი ներքսագոյն. ներքին. խորին (შიგნითი, ღრმა): ივლტინ იგი უშინაგანესად სენაკად, փախչէր նա ի ներքսագոյն սենեակ իւր *მცხ.73r-84;* ოდეს ივლტოდინ ნადირნი უშინაგანესთა ჴურელთა მათთა, განერებიან იგინი მონადირეთაგან, յորժամ փախիցեն որսք ի ներքին որոջս իւրեանց. յայնժամ զերծանին որսորդաց *მცხ.73r-84;* უყუარდა... უშინაგანესთა უდაბნოთა წარსლვაჲ... რაჲსათჳს ესრეთ ივლტი. მამაო, უშინაგანესთა უდაბნოთა? սիրէր... ի ներքսագոյն անապատն զգնալն... ընդէ՞ր այդպէս փախչիս ի խորին անապատ *მცხ.77v-99.*

უშინარჱს-ი ներքագոյն (უფრო შიგნით): არს ვინმე უშინარჱს, უმჯობჱს შენსა է ի ներքսագոյն յոյժ լաւագոյն քան զնա *პ.თებ.318-6,19.*

უშიშ-ი աներկիւղ (უშიშარი): ნუ უშიშ იყოფვით, մի՛ յաներկիւղս լինիր *ზირ.5,5.*

უშიშად աներկիւղ. առանց երկիւղի (უშიშრად): დაადგრეს უშიშად ყოვლისაგან ბოროტისა, դադարեսցէ աներկիւղ յամենայն չարութենէ *იგ.სოლ.1,33;* უშიშად სცვიდა, աներկիւղս պահեաց *სიბრძ.სოლ.17,4;* ვიყვენით უშიშად, կացաք առանց երկիւղի *მცხ.25v-20.*

უშიშება աներկիւղածութիւն (უშიშროება): *იგ.სოლ.15,16.*

უშიშულეს-ი մերկագոյն (უფრო შიშველი): უკუანაჲსკნელ ხვდოდით უშიშულესნი საცეხულისა თავისა, յետոյ շրջիցիս մերկագոյն քան զսանդատուռն *იგ.სოლ.23,31.*

უშორეს-ი: უშორესითგან վաղնջուց (უფრო ადრე): ქმნა ბოროტი მაშინდითგან და უშორესითგან მათით, արար զչարիս յայսմհետէ եւ ի վաղնջուց *ეკლ.8,12.*

უშრეტ-ი անշէջ (უვსებელი, უქრობელი): ცეცხლითა უშრეტითა, անշէջ հրով *მთ.3,12.*

უშრომელად առանց աշխատանաց: (გაურჯელად): *ი.მოც.79,38-242,13.*

უშუენიერეს-ი գեղեցկագոյն (ულამაზესი): *სიბრძ. სოლ.7,29.*

უშუერად-რე տգեղագոյն (უშნოდ, ულამაზოდ): შუბლი იგი უშუერად-რე გამოუქმნიეს ჴელოვანთა მათ, զճակատն տգեղագոյն է արարեալ արուեստագիտացն *ფლკტ.150-30-461,36.*

უშუერება առական. անարգանք. աղտեղութիւն („სარცხუენელი", საძაგელება", სიშიშვლე, უპატიობა): უშუერებაჲ მამისა შენისაჲ და უშუერებაჲ (სარცხუენელი B) დედისა შენისაჲ არა გამოაცხადო G, զառականս հօր քո եւ զառականս մօր քո մի՛ յայտնեսցես *ლევ.18,7.* უშუერება არს მისა, անարգանք են նմա *Iკორ.11,14;* არა იხილვოს შენ შორის უშუერებაჲ საქმისაჲ G, არა გამოჩნდეს შენ შორის საქმე საძაგელებისაჲ S, ոչ երեւեսցի ի միջի քում աղտեղութիւն իրացն *IIშჯ.23,14.*

უშურველ-ი աննախանձ (შურის გარეშე): *ვარ.810-375,12.*

უშურველად աննախանձ (შურის გარეშე): უშურველად გამოვთქუათ, աննախանձ պատմեսցուք *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.48,9-49.*

უშფოთველად անշփոթ. անշփոթապէս (მშვიდად, შფოთის გარეშე): იქმოდე უშფოთველად, արա անշփոթ *მცხ.201v-241;* უშფოთველად ილოცე, անշփոթապէս աղօթես *მცხ.29v-25.*

უშფოთველობა անշփոթութիւն (სიმშვიდე): რომელსა უყუარდეს უშფოთველობაჲ, თჳსაგან დაემკჳდრების, որ սիրեսցէ զանշփոթութիւն սիրեալ ստասցի զառանձին բնակութիւն *მცხ.25r-20.*

უშჯულო, უსჯულო, ურჩულო անօրէն. ամպարիշտ. ամբարտաւան. ժանտ. ժանտագործ. բռնաւոր. անիրաւ. անհաւան. անպատեհ (ურწმუნო, უწესო, ურჩი, უსამართლო, უკანონო): [ვიქმენ] უშჯულოთა თანა, ვითარცა უშჯულოჲ, ընդ անօրէնս եղէ իբրեւ զանօրէն *Iკორ.9,21;* არცა დადგეს ურჩულონი წინაშე თუალთა შენთა, մի՛ անօրէնք բնակեսցեն առաջի աչաց քոց ფს.5,6; სახლი უშჯულოთაჲ, რომელი იუნჯებდეს საუნჯეთა უშჯულოთა, տուն անօրինին որ գանձէ զգանձս անօրէնս *მიქ.6,10;* მზაკუავს მე უშჯულოჲ ესე, եւ զիս եւս նենգէ անօրէնս *ანდ.-ანატ.320-34,7;* დაიცევ აბრაჰამი შორის ნათესავსა მას უშჯულოთასა, պահեցեր զզԱբրահամ ի մէջ ամբարիշտ ազգացն *რიფს.169,9-93,17;* უშჯულო, ամբարտաւան *ატმ.113,5;* საჯდომელსა ურჩულოთასა არა დაჯდა, յաթոռս ժանտից նա ոչ նստաւ *ფს.1,1;* განირთხა ჴელი მისი უშჯულოთა თანა, ձգեցին զձեռս իւրեանց ընդ ժանտագործս *ოვსე7,5;* ბრძანეს უშჯულოთა მათ მოსლვაჲ ურმებისაჲ, հրամայեցին բռնաւորքն ածել սայղս A *სბსტ.141,18;* ხოლო უშჯულონი იგი [ვერ] ჰხედვიდეს წმიდასა მას მოწამესა, եւ անհաւատից ոչ երեւէր սուրբ առաքեալն სნდ.6,1; ზრახვა ყო...

უშჯულოთა თანა, խորհուրդ ի մէջ առեալ... հանդերձ... անիրաւօք *ანდ.-ანატ.335-41,5*; ნათესავსა მას უშჯულოსა ალჴდა რისხვაჲ, յազգ անհաւան տոչորեսցի բարկութիւն *ზირ. 16,7;* ნუ იქმ უშჯულოსა, գուցէ գործեսցես զանպատեհս *იობ.36,21.*

უშჯულო, ურჩულო ყოფა անօրինել (უსამართლობა): უშჯულოჲ ვყავთ, անօրինեցաք *IIIმფ.8,47;* ურჩულოჲ ყო ერმან შენმან, անօրինեցաւ ժողովուրդ քո *გამ.32,7.*

უშჯულოჲსა ქმნა, ურჩულოჲსა ქმნა անօրինել. ամպարշտել („უშჯულოება", უსამართლობა, უკანონობა): უშჯულო იქმნენით და ჰქმნათ ქანდაკებული, მსგავსებაჲ G, უშჯულოებდე და ჰყოთ ჩამოსხმული, მსგავსი S, անօրինիցիք եւ առնիցէք դրօշեալ նմանութիւն ամենայնի *IIშჯ.4,25*; შეგცოდეთ და უშჯულო ვიქმნენით, մեղաք եւ անօրինեցաք *დან. 9.15;* ურჩულო იქმნნეს ყოველთა შინა ნათესავთა, անօրինեցան յամենայն ազգս անօրինեցան *Iეზრა1,24;* უშჯულოჲ ჰქმენით, ամպարշտեցայք *ამოს4,4.*

უშჯულოება, ურჩულოება անօրինել. ամպարշտել. անիրաւել. ժանտանալ („უშჯულო ქმნა", „უმსახურებლობა", უკანონობა, უსამართლობა): იუშჯულოა ერმან შენმან S, უშჯულო იქმნა ერი იგი შენი S, անօրինեցաւ ժողովուրդն քո *IIშჯ.9,12;* უშჯულოებით უშჯულოებდეთ S, անօրինելով անօրինիցէք *IIშჯ.31,29*; რომელი უშჯულოებს, უშჯულოებდინ, որ անօրինելոցն է՝ անօրինէ *ეს.21,2;* უშჯულოებდეს და იტყოდეს სახელითა ჩემითა S, რომელმანცა იუმსახურებლოს თქუმად სიტყუაჲ G, ամպարշտեցի խօսել յանուն իմ *IIშჯ.18,20;* უშჯულოებდეს გზათა მისთა, անիրաւեցան ի ճանապարհս իւրեանց *იერ.3,21;* უკუეთუ უშჯულოებდეს-ღა, სულიცა თჳსი და-ვე-ჰრთოს, եթէ եւս ժանտանայցէ եւ զանձն եւս դիցէ ի վերայ *ივ.სოლ.19,19.*

უშჯულოება, უსჯულოება, ურჩულოება անօրէնութիւն. ամբարշտութիւն. անիրաւութիւն („ულმრთოება", უკანონობა, უსამართლობა): რომელთა მიეტევნეს უშჯულოებანი, որոց թողան անօրէնութիւնք *ჰრომ.4,7;* რომელთანი ჴელნი მათნი უშჯულოებასა შინა არიან C, որոց ձեռք իւրեանց յանօրէնութեան են *ფს.25,10;* განმბანე ურჩულოებისა ჩემისაგან, լուա զիս յանօրութենէ իմմէ *ფს.50,4*; მომიტევე მე ყოველი უშჯულოებაჲ ცოდვისა ჩემისაჲ C, მომიტევე მე ულმრთოებაჲ გულისა ჩემისაჲ L. թողցես զամենայն ամպարշտութիւնս մեղաց իմոց *ფს.31,5*; უშჯულოება, անիրաւութիւն *ზაქ.5,8.*

უშჯულოების ქმნა անօրինել (უკანონობა, უსამართლობა): ქუეყანამან უშჯულოებაჲ ქმნა მკჳდრთა მისთაგან, երկիր անօրինեցաւ բնակչօք իւրովք *ეს.24,5.*

უჩინო անյայտ. աներեւոյթ („გამოუჩინებელი", უჩინარი, უხილავი): ხართ ვითარცა საფლავნი უჩინონი, էք դուք իբրեւ զգերեզմանս անյայտս *ლ.11,44;* იგიცა უჩინოჲვე, եւ նոյն աներեւոյթ *სბსტ.130,6-3.* უჩინონი (გამოუჩინებელნი C) და დაფარულნი სიბრძნისა შენისანი გამომიცხადენ, զանյայտ եւ զծածկեալս իմաստութեամբ քով յայտնեցեր ինձ *ფს.50,8.*

უჩინო ქმნა կորնչել (ნახდენა, დაკარგვა): ვითარცა პილენძი განბნეული უჩინო იქმნეს, իբրեւ զպղինձ ցրուեալ կորնչի *ფლკტ.135,4-441,4.*

უჩუეველ-ი անընտել (უჩვეულო): რამეთუ შეგიპყრა უჩუეველმან შიშმან, զձեզ անընտել երկիւղիւ յիմարեցայց *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.164,11-289,27.*

უჩხულ-ი იხ. ურჩხულ-ი.

უცალო ყოფა անպարապ լինել. աշխատ մի լինել. պարապել. զբօսացուցանել (მოუცლელი): უცალო ვიყავ წყობათაგან, անպարապ լեալ ի պատերազմէ *ოსკ.11,8;* რაჲთა მეფე არარაჲ თუ უცალო იყოს, զի արքայ աշխատ ինչ մի՛ լիցի *დან.6,2;* წინანარმეტყუელებათა მათ მიმართ უცალო იყოს, ի մարգարէութիւն պարապեցի *ზირ.39,1;* ღმერთმან უცალო ყოს იგი სიხარულისაგან გულისა მისისა, Աստուած զբօսացուցանէ զնա յուրախութեան սրտի իւոյ *ეკლ.5,19.*

უცალოება զբաղումն (მოუცლელობა): უცალოებაჲ დიდი დაებადა კაცთათჳს, զբաղումն մեծ հաստատեալ է ամենայն մարդոյ *ზირ.40,1.*

უცბება/უცებება տգիտութիւն. անգիտութիւն (უმეცრება): უცებებასა ჩემსა არა მერიდნენ, ի վերայ տգիտութեանց իմոց մի՛ արասցեն խնայ *ზირ.23,3;* უცბებასა შინა ვიყვენით, յանգիտութեան էաք *ფიზ.XXII75.*

უცებ-ი տգետ. չգիտուն. անզգայ. անմիտ (უვიცი, უმეცარი): დალათუ უცებ ვარ სიტყჳთა, թէպէտ եւ տգետ եւս իցեմ բանիւ *IIკორ.11,6*; რაჲ-იგი უცებთა და მეცნიერთა აჩუენა, զոր ինչ ի տգէտսն եւ ի բանի բունսն գործեաց *ს.გაბ.-მოც.საკ.94,23*; იყვნეს უცებ და უმეცარ საშჯელსა და ბჭობასა შჯულისასა, տգէտք եւ անտեղեակք էին կարգաց եւ իրաւանց օրինատրաց მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და *იონ.106,25-37-13*; უცები, չգիտուն *ს.გაბ.-მოც.საჴს.93,8-64,32*;

უცებ ხარ შენ, անգգայ ես դու *ფლკტ.152,18-464,9*; კაცთა უცებთა და უსწავლელთა, արանց անմտից եւ տգիտաց მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და *იონ.106,32-38,2.*

უცებით չգիտելով (უცოდინრად): უცებით მენავენი შეიტყუვნის, չգիտելով նաւորդացն երթան իբրեւ ի կղզի *ფიზ.XX10.*

უცვალებელი անփոփոխ. անփոփոխելի. անհրաժեշտ (შეუცვლელი): რომლისა უფლებაჲ მისი უცვალებელ, որոյ տէրութիւնն... անփոփոխ են *რიფს.10,25-96,4*; უცვალებელ არს ღმრთეებაჲ იგი, անփոփոխելի է աստուածութիւն *ეპ.კვპრ.-ალვს.225,4-27.*

უცილობელ-ი անհրաժեշտ (უეჭველი, აუცილებელი): გაქუს თქუენ უცილობელი იგი მისი მოსლვაჲ, ունիք զանհրաժեշտ գալուստն նորա *განს.ი.198,26-84,15.*

უცნაურ-ი անծանօթք. անմիտ. աննշան (უცნობი, უგუნური, უმნიშვნელო): ვითარცა უცნაურნი და საცნაურნი, իբրեւ անծանօթք եւ ծանուցեալք *IIკორ.6,8;* ვითარ გრწმენა უცნაურისა ქრისტჱსი, զի՞արդ... հաւատացեր անծանօթին քրիստոսի *იზტ.118,2;* შეცჳვიან... გულისთქუმათა მრავალთა უცნაურთა და მავნებელთა, անկանին... ի բազում ցանկութիւնս անմիտս եւ վնասակարս *Iტიმ.6,9;* არა უცნაურისა ქალაქისა მოქალაქე, ոչ աննշան քաղաքի քաղաքացի *საქ.მოც.21,39.*

უცნაურად անյայտ (უჩინრად): უცნაურად ვცურავთ ზღუასა შინა ამის სოფლისასა, անյայտս լեղամբ ընդ ծով կենցաղոյս *მცხ.294r-317.*

უცნება մոլութիւն. նորակրօնութիւն. առաչօք տեսիլ. ցնորք („სიცბილი", უგუნურება; მოჩვენება): არა მიხედნა მან ცუდსა, არცა უცნებასა ტყუილისასა C, არა მიხედნა ამაოებასა, არცა სიცბილსა ტყუილისასა Ղ, ոչ հայեցաւ նա ի նանրութիւն եւ ոչ ի մոլութիւն սուտ *ფს.39,5;* უცნებაჲ კაცთაჲ შემოჴდა სოფლად, նորակրօնութեամբ մարդկան եմուտ յաշխարհ *სიბრძ.სოლ.14,14;* სადა არიან გრძნეულთა იგი უცნებანი? ո՞ւր են մոգուց առաչօքն տեսիլք *მრთ.A.ანტ..92,24-70,1;* უცნებანი იგი საეშმაკონი ღამისანი, ցնորք գիշերայինք... դիւականք *მცხ.77v-89;* უჩუენეს ეშმაკთა უცნებაჲ იგი დედათაჲ, ցուցին նմա դեւքն յանուրջս զտեսակս կանանց *მცხ.139v-157.*

უცნება երեւել („ჩუენება", გამჟღავნება): რაჲთამცა აუცნეს კაცთა C, რაჲთა უჩუენონ კაცთა DE, որպէս զի երեւեսցին մարդկան *მთ.6,5.*

უცნებით առաչօք. առ աչս (მოჩვენებით, უგუნურად): უცნებით, առաչօք *მრთ.A.ანტ.დ.79,18-22,11;* უცნებით, առ աչս *მრთ.A.82,6-25,34*; ვხედავთ რასმე უცნებით, տեսանեմք յանուրջս *მცხ.231v-253.*

უცნობელ-ი անմիտ. անզգայական (უაზრო, უგრძნობელი): უცნობელნო გალატელნო, ვინ გეშურობდა თქუენ? Ո անմիտ գաղատացիք. ո՞ նախանձ արար զձեզ *გალ.3,1*; ვიყვენით ოდესმე ჩუენცა უცნობელ, էաք երբեմն եւ մեք անմիտք *ტიტ.3,3;* უცნობელი ბუნებაჲ იყო, անզգայական բնութիւնք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,28-39,14.*

უცნობელ ყოფა յերկուանալ (საეჭვო, გაურკვეველი): რაჲთა უცნობელ იყოს საიდუმლოჲ, զի մի՛ յերկուասցի խորհուրդն *მრთ.D.კ.იერ.-ალდგ.261,39-404,12.*

უცნობელობა, უცნობელება անզգամութիւն. անգիտութիւն („უგუნურება", უგრძნობელობა): ქმნა უცნობელობაჲ შორის ძეთა ისრაჱლისათა G, უგუნურება ყო მან შორის ისრაელსა S, արար անզգամութիւն ի մէջ որդւոցն Իսրայելի *IIმჯ.22,21*; უცნობელებით სიტყუათა დაამძიმებს, ծանրացուցանէ անգիտութեամբ զբանս *იობ.35,16.*

უცნობო անմիտ (უმეცარი): უგუნური და უცნობოჲ წარწყმდენ Ղ, անզգամք եւ անմիտք կորիցեն *ფს.48,10.*

უცნობობა անզգամութիւն („უგუნურება"): ნუ ჰყოფთ უცნობობასა G, ნუ იქმთ უგნურებასა მაგას S, մի՛ առնէք զանզգամութիւնդ զայդ *მსჯ.19,23.*

უცოდველ-ი անմեղ: უცოდველი, անմեղ *მრთ.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 315-260,2;* უცოდველი მხოლოჲ ოდენ არს იესუ, անմեղ միայն աստուած է Յիսուս *მცხ.30r-26.*

უცოდველობა անմեղութիւն: დიდი სიმტკიცე არს უცოდველობისაჲ წმიდათა წერილთა აღმოკითხვაჲ, մեծ հաստատութիւն է եւ անմեղութիւն ընթերցումն սուրբ գրոց *მცხ.14r-11.*

უცოლო անկին: *მსჯ.21,16.*

უცომო բաղարջ. անխմոր („უფუველი", გაუფუებელი): სამინდოჲსგან პურნი უცომონი, ի նաչհոյ պանս բաղարջս *ლევ.2,4;* შჳდ დღე უცომოსა შჭამდეთ G, զեւթն օր բաղարջ կերիջիք *ლევ.23,6;* შჳდ დღე შჭამოთ მას შინა უცომოჲ პური ჭირვეულობისაჲ G, შჳდ დღე უფუველი პური შჭამო ჭირსა მას შინა S, զեւթն օր բաղարջ կերիցես ընդ նմա. հաց չարչարանաց *IIმჯ.16,3;* ვითარცა-ეგე ხართ უცომო, որպէս էքդ անխմորք *Iკორ.5,7.*

უცომოთაჲ բաղարջակեր („უფუველთაჲ") დღესასწაულსა უცომოთასა G, დღესასწაულსა უფუველთასა S, ի տօնի բաղարջակերաց *IIმჯ.16,16.*

უცომოება բաղարջակեր. անխմոր („ბალარჯობა“, „პასქა“): პირველსა მას დღესა უცომოებისასა DE, პირველსა მას ბალარჯობასა C, յառաջնում աւուր բաղարջակերացն *მთ.26,17;* მოახლებულ იყო დღესასწაული იგი უცომოებისაჲ, რომელსა ჰრქვან პასქაჲ, մերձեցաւ տօն բաղարջակերացն որ կոչէր պասքա *ლ.22,1;* დღესასწაული უცომოებისაჲ დაიმარხეთ ყოფად, զտօն բաղարջակերացն պահեսջիք *გამ.23,15*; განჰმზადეს ზატიკი იგი უცომოებისაჲ (ბალარჯობათაჲ J), պատրաստեցին զզատիկն բաղարջակերաց *Iეზრა1,10;* ყვეს... დღესასწაული უცომოებისაჲ შვდ დღე, արարին... զտօն անխմորիցն զեւթն օր *IIნეშტ.35,17.*

უცონ-ი անդանդաղ (დაუზარებელი): უკუეთუ უცონ იყო, եթէ անդանդաղ լինիցիս *იგ.სოლ.6,11.*

უცონილად անյապաղ. առանց յապաղելոյ. անծանծիր (დაუზარებლად): უცონილად აღასრულებდეს ლოცვასა და კანონსა თვსსა, անյապաղ կատարեսցէ զաղօթս իւր *მ.ცხ. 282v-303*; ყოველივე, რაოდენიცა მიბრძანო, უცონილად ვყო, զոր հրամայես. առանց յապաղելոյ արարից *მცხ.439r-511.* საქმესა თვსსა იქმოდის უცონილად, զգործ իւր գործեսցէ անծանծիր *მცხ.44v-37.*

უცხო օտար. օտարոտի. այլ. օտարական. օտարածէն. տարագիր. անկերպարան. խեղ. անբաւ. օտարացուցիչ. օտարացեալ („სტუმარი“, „გარეული“): უცხო ვიყავ და შემიწყნარეთ მე, օտար էի եւ ժողովեցէք զիս *მთ.25,35*; მწირ იყოს ნათესავი შენი ქუეყანასა უცხოსა, եղիցի զաւակ նորա պանդուխտ է յօտար երկրի *საქ.მოც.7,6;* რაჲთა უცხო იყოს მთავრობისმოყუარებისაგან, զի օտար լիցի յիշխանութենէ *მცხ.23v-18*; უცხოთა ვეტყოდე ერსა ამას, օտարոտիս խօսեցայց ընդ ժողովրդեանդ ընդ այդմիկ *Iკორ.14,21*; შიგან თუ ივთებდე უცხოსა, բնակեցո առ քեզ զօտարոտին *ზირ.11,36*; შეიყუარნა უცხონი, սիրէր զօտարոտիս *იერ.2,25;* ახალსა და უცხოსა რასმე სწავლასა ასწავებს, ուսումն նոր եւ օտարոտի ուսուցանէ *თეკლა99,8*; იწყეს სიტყუად უცხოთა ენათა, սկսան խօսել յայլ լեզուս *საქ.მოც.2,4;* რაჲთა არა უცხოთა დაუტეო ნაშრომი შენი? ո՞չ ապաքէն այլում թողուցուս զվաստակս քո *ზირ.14,15;* შეიყუარა მან კაცი ერთი ვინმე მწირი და უცხოჲ, սիրեաց զայր տարաշխարհիկ եւ օտարական *თეკლა98,30;* მოძღურებასა მრავალსახესა და უცხოსა ნუ შეიწყნარებთ, յուսմունս պէսպէսս եւ յօտարածայնս մի՛ դանդաչէք *ჰებრ.13,9.* იყვენით... უცხო შჯულთა მათგან აღთქუმათაჲსა CD, იყვენით სტუმარ შჯულთა მათგან აღთქუმათასა AB, տարագիրք յուխտից աւետեացն *ეფეს.2,12;* დაჰბადე სოფელი უცხოჲსაგან ნივთისა, հաստատեաց զաշխարհս յանկերպարան նիւթոյ *სიბრძ.სოლ.11,18;* უცხონი... შემოიყვანენ აქა, զխեղս... մոյծ այսր *ლ.14,21;* უცხოსა და უგზოსა ქუეყანასა [გვძლოდა], յանբաւ եւ յանկոխ երկրին առաջնորդեաց *იერ. 2,6*; უცხოსა რასმე ასმენ სასმენელთა ჩუენთა, օտարացուցիչս ինչ բերես ի լսելիս մեր *საქ.მოც.17,20*; უცხოჲ, օտարացեալ *მრთ.A.კ.იერ.-სინან.142,1-9,8.* ნუ განვალნ იგი ქმრისა უცხოჲსა S, არა იყოს ცოლი მისი მომკუდრისაჲ გარეულისა კაცისა G, մի՛ լինիցի կին մեռելոյն արտաքոյ առն ումեք *IIშჯ.25,5.*

უცხო ყოფა օտարացուցանել (გაუცხოება): უცხო ყონ სიმართლისაგან გონებისა, օտարացուցանել յարդար խորհրդոց *იგ.სოლ.2,16.*

უცხოდ օտարաբար: *ეს.28,21.*

უცხო(ვ)ება պանդխտութիւն. օտարսիրութիւն. օտարութիւն (განდეგილობა): უცხოვება, պանդխտութիւն *მარკ.252r-204;* შუენის მონაზონსა სამი ესე: უცხოებაჲ, სიგლახაკჱ და დუმილი მოთმინებით, վայել է կրօնաւորի երեքինս՝ օտարասիրութիւն. աղքատութիւն եւ լռութիւն համբերութեամբ *მცხ.12r-10;* სიგლახაკჱ და უცხოებაჲ... შობენ სიმდაბლესა, աղքատութիւն եւ օտարութիւն... ծնանին զխոնարհութիւն *მცხ.16v-13.*

უცხოთანაშობი օտարածին (უცხოელი): მოვიდენ უცხოთანაშობნი მწყსად ცხოვართა შენთა, եկեսցեն օտարածինք հովիւք խաչանց քոց *ეს.61,5.*

უცხოთასიძულილი օտարատեցութիւն (ქსენოფობია): უცხოთასიძულილი მოიპოვეს, օտարատեցութիւն հնարեցան *სიბრძ.სოლ.19,12.*

უცხოთა შესაწყნარებელი օտարանոց (სასტუმრო): და იყოს იგი შესაწყნარებლად უცხოთა, զի լինիցին օտարանոցք *ნრს.70,23.*

უცხოთესლი այլազգի. օտարազգի. խուժադուժ („უცხო-ტომი“, „სხუა ნათესავი“, უცხოელი): აღვიდეს მისა მთავარნი იგი უცხოთესლთანი S, აღვიდეს მისსა მთავარნი უცხოტომთანი G, ելին առ նա նախարարք այլազգեացն *მსჯ.16,5*; უცხოთესლნი მოართუმიდეს ძღუენსა, յայլազգեացն բերէին Յովսափատայ ընծայս *IIნეშტ.17,11;* მოვიდენ... უცხოთესლნი მჴნველად და ვენაჴის მოქმედად შენდა, եկեսցեն...

այլազգիք մաճակալք եւ այգեգործք քո *ეს.61,5;* მისვე უცხოთესლისა ჴრმლითა და მოჰკუეთა თავი, նորին այլազգոյն սուսերաւն եհատ զգլուխն *ს.გაბ.-მოც.საჴს.93,35;* ნუ იტყჳნ უცხოთესლი იგი, մի՛ արասցէ օտարազգին *ეს.56,3;* უცხოთესლი B, სხუა ნათესავი G, օտար ազգի *ლევ.22,10;* ვითარცა ესმა ესე მძლავრსა მას და უცხოთესლსა, յորժամ լուաւ զայս ամբարտաւանն այն եւ խուժադուժ *ბ.კეს.40-თჳს 118,32.*

უცხოთმოყუარე օտարասէր (სტუმართმოყვარე): აბრაჰამ უცხოთმოყუარე იყო, Աբրահամ օտարասէր լեալ *მცხ.28r-24.*

უცხოთმოყუარება օտարասիրութիւն (სტუმართმოყვარეობა): *უნყ.ი.IIIეპ.95,5-356,4.*

უცხონათესავი այլազգի (უცხო ტომისა): *რიცხ.18,7.*

უცხოჲსა მოღუაწე օտարատեսուչ (სხვისი საქმეებით დაკავებული): *1პეტრე 4,15.*

უცხოტომი այլազգի („უცხოთესლი", უცხოელი): უცხოტომნი შენ ზედა, სამფსონო G, უცხოთესლნი შენ ზედა, სამსონ S, այլազգիք հասեալ են ի վերայ քո Սամփսոն *მსჯ.16,20.*

უცხო ქმნა օտարանալ. օտարացուցանել. զրկել (გაუცხოება): უცხო იქმნენით ბაბილონისაგან, օտարացարուք ի միջոյ Բաբելոնի იერ.50,8; რომელი უცხო იქმნეს ჩემგან, որ օտարասցի յինէն ეზეკ.14,7; უცხო გქმნეს შენ სახლეულთაგან შენთა, օտարացուսցէ զքեզ ի քոյոց անտի ზირ.11,36; უცხო ქმნეს ადგილიე ესე, օտարացուցին զտեղիս զայս յինէն იერ.19,4; უცხო ქმნნა იგინი ნაშრომისაგან მათისა, զրկեաց զնոսա ի վաստակոց իւրեանց ზირ.28,19.

უცხოქმნული աւտարացեալ („გაუცხებული", გაუცხოებული): უცხოქმნულო (გაუცხებულ) ჭეშმარიტებისაგან (ღმრთისაგან) *40სბსტ.132,22-10-128,4-2.*

უცხოჴმა այլալեզու (უცხოენოვანი): *ეზეკ.3,6.*

უძეებ-ი անպիտան (ურგები, უვარგისი): გამოაქუნ [ქუეყანასა]... ყოველივე მცენარჱ უძეები, բերես փուշ եւ տատասկ եւ զամենայն անպիտան բոյս *ფლკტ.152.32-464,27.*

უძილ-ი անքուն(უძილო, ფხიზელი): არს მღჳძარჱ და უძილ, արթուն եւ անքուն *ფიზ.1155.*

უძილად անքուն. առանց քնոյ (ფხიზლად): უძილად, անքուն *მრთ.A.ანტ.დ.80,18-23,23;* առանց քնոյ *მცხ.184r-219.*

უძილება տքնութիւն (უძილობა, მღვიძარება, სიფხიზლე): უძილებამან სიმდიდრისამან განადნების ძუალნი, տքնութիւն մեծութեան հալէ զմարմինս *ზირ.34,1.*

უძილ ყოფა տքնել (უძილობა): უძილ ვიყავ და დავადგერ ვითარცა სირი მხოლოჲ სართულსა ზედა, տքնեցայ եւ եղէ ես որպէս ճնճղուկ միայն ի տանիս *ფს.101,8.*

უძირო անարմատ (უმემკვიდრო): უძირომცა ვარ ქუეყანასა ზედა, անարմատ եղէց յերկրի *იობ.31,8.*

უძლებ-ი յղի (ფეხმძიმე): მოჰგუარეს მას ქალწული ვინმე, რომელი იყო უძლებ, բերին առ նա կոյս ոմն որ էր յղի *მცხ.219v-239.*

უძლეველ-ი անյաղթ. անվկանդ (მოურევნელი): გიჩუენო შენ... უძლეველი იგი მადლი აპოლონისი, ցուցից քեզ... անյաղթ զշնորհսն Ապողոնի *ფლკტ.133,24-439,13;* ღმერთი ჩუენი უძლეველ არს, Աստուած մեր անհաղթ է *ლონგ.192,12-721,3;* მოიღო თორნჱ-უძლეველი სიწმინდჱ, առցէ վահան զսրբութիւն անվկանդ *სიბრძ.სოლ.5,19.*

უძლეველობა անյաղթութիւն (მოურევნელობა): *ბას.კეს.-40-თჳს119,23.*

უძლიერე, უძლიერეს-ი զօրագոյն. առաւել զօրաւոր. հզօր. հզօրագոյն. բուռն. բռնագոյն (უფრო ძლიერი): მოვალს უძლიერესი ჩემსა, գայ զօրագոյնն քան զիս *მრ.1,7;* ნუუკუე უძლიერეს მისსა ვართ, միթէ զօրագո՞յնք իցեմք քան զնա *1კორ10,22;* უძლიერჱ არს მისსა, զօրագոյն քան զնա է այն *თომა მოც.16,4-392,6;* რომელმან უბრძნეს და უძლიერეს თქუას მოყუასთა თჳსთა, որ ասասցէ իմաստուն եւ առաւել զօրաւոր քան զընկերս իւր *1ეზრა3,5;* უდიდებულჱს და უძლიერჱს და დიდ და კაცთ-მოყუარე აპოლონ არს, մեծ եւ փառաւոր. հզօր եւ մարդասէր Ապողոն է *ფლკტ.133,4-438,14;* უძლიერჱს ჩემსა არს, հզօրագոյն է քան զիս *მთ.3,11;* უძლიერჱს იყო ჩუენ ზედა, բուռն էր քան զմեզ *დან.13,39;* უძლიერეს არიან მისა, բռնագոյն քան զնա են *მსჯ.18,26.*

უძლურ-ი տկար. տկարացեալ. անզօր. չկարող. անկար. անաւագ. աղքատ. հիւանդ (დაუძლურებული, სნეული): უკუეთუ განვიკითხვით ქველის საქმესა ზედა კაცისა უძლურისასა, եթէ դատիցիմք վասն երախտեաց առն միոյ տկարի *საქ.მოც.4,9;* გულნი უძლურთანი ერჩდენ სმენასა, սիրտք տկարաց անսայցեն ի լսել *ეს.32,4;* უძლური იგი იქადოდენ, տկարն խրախուսեսցէ *იოვ.3,10;* უძლური იგი არა განაძლიერეთ, զտկարացեալն ոչ զօրացուցանէք *ეზეკ.34,4;* მე განვიკითხო შორის ცხოვარსა ძლიერსა და შორის ცხოვარსა უძლურსა, ես դատեցայց ի մեջ հարուստ եւ անաւագ ոչխարաց *ეზეკ.34,20;* განცო და სა-

სოო და შესავედრებელო უძლურთაო, յոյս եւ վստահութիւն աղքատաց *თომა.მოც.14,6-388,6;* რამეთუ უძლურ ვარ, զի հիւանդ եմ ես *ფს.6,3;* ჩუენ უძლურ, ხოლო თქუენ ძლიერ, մեք տկարք եւ դուք հզօրք *I კორ.4,10;* უძლური იგი სარწმუნოებით შეიწყნარეთ, զտկարացեալն ի հաւատս՝ ընկալարուք *ჰრომ.14,1;* უძლური, անզօրք *ეს.40,30;* მაჩჳ ნათესავი უძლური, რომელთა იქმნიან კლდესა შინა ბუდენი თჳსნი, ճագար ազգ անհզոր. որ արարին ի վէմս զդադարս իւրեանց *იგ.სოლ.30,26;* ნუ ვინმე უძლურთაგანმან იხილოს ზუარაკი იგი, մի որ չկարողաց տեսանել զզենումն զուարակին *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლ.შვილ.516-640,17;* დაჰსდებდეს უძლურთა DE, დასდგმიდეს სნეულებსა C, դնէին զախտաժէտս *მრ.6,56;* გიხილეთ შენ უძლური DE, გიხილეთ სნეული C, տեսաք զքեզ հիւանդ *მთ.25,39;* ულური იგი მხალსა ჭამნ, որ հիւանդ է բանջար կերիցէ *ჰრომ14,2;* ძლიერი არს ანუ უძლური, զօրաւորագոյն իցէ թէ անաւագ *რიცხ.3,19;* თუალნი ლიაჲსნი უძლურ იყვნეს, աչք լիայ գիջագոյնք *დაბ.29,17;* უძლური, ապիկար *სიბრძ.სოლ.13,18;* უძლური, ախմար *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლ.შვილ.516-690,20;* უძლურ ვარ, անկար եմ *მცხ.148r-164.*

უძლურება տկարութիւն. հիւանդութիւն. անկարութիւն. վատթարութիւն. ախտ. անհնարին („სნეულება, ძლეულება“): დაეთესვის უძლურებით და აღდგების ძლიერებით, սերմանի տկարութեամբ եւ յառնէ զօրութեամբ *Iკორ.15,43;* კაცობრივ ვიტყჳ უძლურებისათჳს ჴორცთა თქუენთაჲსა, մարդկօրէն ասեմ վասն տկարութեան մարմնոյ ձերոյ *ჰრომ.6,19;* უძლურებისაგან ჴმისა მფქველისაჲსა, ի տկարութենէ ձայնի աղօրւոյն *ეკლ.12,4;* მოკუდეს უძლურებასა შინა მოაბ, մեռցի ի տկարութեան Մովաբ *ამოს.2,2;* განიკურნა უკუე ბერი უძლურებისაგან თჳსისა, ողջացաւ ծերն ի հիւանդութենէն *მ.ცხ.70r-82;* განმრავლდეს უძლურებანი მათნი, յաճախեցին հիւանդութիւնք նոցա *ფს.15,4;* რომელსა ოცდაათვრამეტი წელი დაეყო უძლურებასა (სნეულებასა C) შინა, որոյ երեսուն եւ ութ ամ էր ի հիւանդութեան իւրում *ი.5,5;* ნუცა ჰმიზეზობ სნეულებასა ჴორცთასა და უძლურებასა, մի՛պատճառեր զհիւանդութիւն մարմնոյ եւ զանկարութիւն *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.125,15-252;* უძლურება თქუენდა არს ესე AB, ძლეულება არს თქუენდა ესე CD, վատթարութիւն է ի ձեզ *Iკორ.6,7;* მივსცე... უძლურებაჲ და მოუძლურდენ მას შინა მამანი და შვილნი ერთად, տաց... ախտ եւ ախտասցին ի նմին հարք եւ որդիք ի միասին *იერ.6,21;* არა იყოს უძლურება თქუენდა, ոչինչ անհնարին լիցի ձեզ *მთ.17,19.*

უძლურება տկարանալ („შეუძლებელ ყოფა“): არა არს უძლურება ღმრთისა მიერ ყოველსა სიტყუასა C, არარაჲ შეუძლებელ არს წინაშე ღმრთისა სიტყუაჲ, ոչ տկարասցի առ յԱստուծոյ բան *ლ.1,13.*

უძლურ ქმნა տկարանալ. անկարանալ. խօթամիտ լինել (დაუძლურება): უძლურ იქმნენ მრავალნი, տկարասցին ի նմա բազումք *ეს.8,15;* შენითა შრომითა უძლურ ვიქმენ, ցաւովքս անկարացայ *მრთ.A.ანტ.დ.79,22-22,18.* უძლურ იქმნენით სასმენელითა, խօթամիտ եղերուք լսելեօք *ჰებრ.5,11.*

უძლურ ყოფა տկար առնել. տկարանալ (დაუძლურება): უფალმან უძლურ ყვნის მჴდომნი თჳსნი, տէր տկար առնէ զհակառակորդս իւր *Iმფ.2,9;* უძლური იყოს ჴელითა G, տկարանայցէ ձեռօք *ლევ.25,35.*

უძნელე თჳრთი դժուարաբեռն (უფრო ძნელი ტვირთი): არა არს უმძიმე და უძნელე ტჳრთ, ვითარცა ცოდვაჲ და განდგომილებაჲ, ոչինչ է այնպէս ծանր դժուարաբեռն քան զմեղս եւ զապստամբութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ და იონ.105,9-35,4.*

უძნელჱს-ი դժուարագոյն (უფრო ძნელი): რომელი არს უძნელჱს (კაცისა), զի՞նչ դժուարագոյն իցէ *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.163,27-288,23.*

უძრავ-ი անշարժ (მყარი): უძრავი ქვა, անշարժ քար *მცხ.210v-II 58.*

უძჳრჱს-ი չարագոյն. սաստիկ. չար. խստագոյն. դժնդակ (უარესი, უბოროტესი): გნადის, ვითარმცა უძჳრჱსნი ტანჯვანი შეგემთხჳნეს, կամիցի՞ք եւս չարագոյն կտտամնաց պատահել *ფლკტ..142,4-450,19;* რავდენ უძჳრესისა ტანჯვისა ღირს, რომელმან ძჱ ღმრთისაჲ შეურაცხ-ყოს AB? რავდენ ჰგონებთ უძჳრესისა ტანჯვისა ღირს-ყოფად, რომელმან ძჱ ღმრთისაჲ დათრგუნოს, որչափ սաստիկ պատժոց արժանի համարիցիք զայն. որ զորդին Աստուծոյ առ ոտն եհար *ჰებრ.10,29;* უძჳრეს ერისკაცთა, չար քան զաշխարհականք მცხ.38v-32; არსა სხუაჲ სატანჯველი უძჳრესი მისა? է եւ այլ ին՞չ խստագոյն եւս տանջանք *მცხ.88r-100;* ბოროტ არს ცოდვაჲ ეგე და უძჳრეს ყოველთა

ცოდვათასა, չար է այդ եւ դժընդակ քան զամենայն մեղս *მცხ.107r-116.*

უძღები անառակաբար. անառակ. ագահ. ագահագոյն. ժլատ. ժանտ (ურცხვი, უწესო, ხარბი, გაუმაძღარი): რომელმან თუალთა მიერ უძღებთა მიხედნეს, იმრუშებს, որ ակամբ միայն հայի անառակաբար. չնայ *მცხ.44r-37*; მიგჳხედვან თუალთა მიერ უძღებთა, հայիմք անառակ ակամբք *მცხ.229r-248;* რომელი... იყო... უძღებ თუალითა, որ... էր... ագահ սրտիւ *ფს.100,5;* უკუეთუ უძღებ იყო, ნუ გული გითქუამნ საჭმელთა მისთა, ապա թէ ագահագոյն իցես. մի՛ ցանկանայցես խորտկաց նորա *იგ.სოლ.23,3;* ნერტაჲ წელთაჲ კაცისა თანა უძღებისა, խիթք որովայնի ընդ առն ժլատի *ზირ.34,25*; ნაშობნი უძღებნი და უშჯულონი, որդիք ժանտք *Iმფ.2,12*

უძღებება անառակութիւն. շռայլութիւն. որկորստութիւն. որկրամոլութիւն (სიხარბე, გაუმაძღრობა): ჭამაჲ და სუმაჲ უძღებებით, ուտել եւ ըմպել անառակութեամբ *მცხ.62v-51;* უძღებება, շռայլութիւն გრ.ანძ.-*შობ.295,4-178*; უძღებება, որկորստութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ და იონ.109,24-43,2*; უძღებებასა მივიწიე, յորկրամոլութիւն անկայ *მცხ.280r-300.*

უწამებელად առանց վկայութեան (დამოწმების გარეშე) *საქ.მოც.14,17.*

უწერელ-ი անգիր (დაუწერელი): *მრთ.D.კ.იერ.-აღდგ262,19-406,20.*

უწერელად առանց գրոյ (დაუწერლად) დაწერით და უწერელად აღვიარებთ, խոստովանիմք... գրով եւ առանց գրոյ *ი.მოც.60,23-202,23.*

უწესო անիրաւ. ապիրատ. ամպարիշտ. ստահակ. ուխտադրուժ. անխրատ. անօրէն (ურიგო, უსამართლო, უკანონო): უწესო არს მეფჱ, անիրաւ է թագաւոր *Iეზრა4,37;* ამას უწესოჲ არაჲ უქმნიეს C, սա ապիրատ ինչ ոչ գործեաց *ლ.23,41;* არა ეზიარნეს... უწესოთა, ոչ հաղորդեն... ամբարշտաց *ფს.განმ.149,35*; სწავლიდით უწესოთა მათ, խրատեցէք զստահակս *Iთეს.5,14;* უწესო, ուխտադրուժ *იერ.3,7*; წარმდები და უწესოჲ ენაჲ წარსწყმედს მომგებელსა მისსა, յանդուգն եւ անխրատ լեզու սպանանէ զստացողն *თავნი იაკ.ეპ.(5)*; დედაკაცი ვინმე გლისპი და უწესოჲ მიუტევეს ზედა, կին մի... լիրբ եւ անօրէն *მცხ.127v-145.*

უწესოება անկարգ գնալ (უწესო, უსამართლო ქცევა): ძმანი უწესოებენ, եղբարքն անկարգ գնան *მცხ.250r-270.*

უწესო(ვ)ება անառակութիւն. անիրաւութիւն. անօրէնութիւն (უსამართლობა, უკანონობა): საქმენი უწესოვებისანი, գործք անառակութեան *ფს.219,18*; ქორწილთა უწესოებაჲ, ամուսնութեանց անառակութիւն *სიბრძნ.სოლ.14,26*; შენ თჳთ მეცნიერად იცი უწესოებაჲ ამის ქალაქისაჲ, դու քեզէն տեղեակ ես եւ գիտես զանառակութիւն քաղաքիս *ანდ.ანატ-332-39,34*; მთავართა უწესოება, իշխանաց անկարգութիւն *მცხ.32v-28;* უწესოება არს ეგე შენდა, անիրաւութիւն է այդ *IVმფ.9,12*; უწესოვება, անօրէնութիւն *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.158,8-159.*

უწესოდ անկարգութեամբ. ստահակս. անկարգաբար (ურიგოდ): უწესოდ, անկարգութեամբ *ი.მოც.70,25-223,33;* რომელი უწესოდ ვიდოდის, որ ստահակսն գնայցեն *IIთეს.3,6;* განიცინნა... უწესოდ, ծիծաղեսցի... անկարգաբար *მცხ.43v-36.*

უწესო ყოფა անիրաւել (უწესო ქცევა): უწესოჲ ვყავთ, անիրաւեցաք *IIIმფ.8,47.*

უწიგნო առանց դպրութեան (უწიგნური): უწყოდეს, რამეთუ კაცნი უწიგნონი არიან და უმეცარნი, ի վերայ հասեալ. թէ արք տգէտք եւ առանց դպրութեան են *საქ.მოც.4,13.*

უწინა առաջին (პირველი): რაჲთამცა უწინა შესრულ იყო, թէ մինն առաջին մտցէ *მცხ.392r-447.*

უწინარეს, უწინარჱს յառաջագոյն. յառաջ քան. նախ քան („წინაჲსწარ“, „პირველად“): უწინარეს დღესასწაულისა მის პასექისასა DE, წინაჲსწარ დღესასწაულსა მის ზატიკისასა C, յառաջագոյն քան զտօնն զատկի *ი.13,1*; უწინარეს G, პირველად S, յառաջագոյն *მსაჯ.1,11;* იყვნეს უწინარჱს მისსა, որ եղեն յառաջ քան զնա Iეზრა *1,24*; უწინარჱს ორისა წლისა ძრვისა მის დიდისა, երկուք ամօք յառաջ քան զգետնաշարժն *ამოს.1,1;* უწინარჱს უფსკრულთა ყოფისა, նախ քան զանդունս գործել *იგ.სოლ.8,23.*

უწინარესი მამა հաւ (პაპა): რომელი არასადა ეხილვოს მამათა შენთა, არცა უწინარესთა მამათა მათთა, ոչ երբեք տեսին հարք ձեր եւ ոչ հաւք նոցա *გამ.10,6.*

უწირავ-ი աննուէր. անընդունելի. որ ոչն մատուցանէ (შეუწირველი): *ეკლ.9,2*; უწირავი, աննուէր *ჰრომ.1.31;* *ფლკტ.152,33-464,29;* უწირავ იყოს შესაწირავი ჩუენი, անընդունելի լիցի պատարագս մեր *ლშობ.შობ.186,40-254,18.*

უწმიდჱს-ი մաքրագոյն (უფრო წმიდა, სუფთა): უწმიდჱს არნ, մաքրագոյն լինի *მრთ.-A.ბ.კეს.-მარხ.126,23-255.*

უწმიდურ-ი դաշտան („გამოჯდომილი“, წიდოვანი): რომელი დაწვეს დედაკაცისა თანა უწმი-

დურისა (B), გამოჯდომილისა (G), որ ննջէ ընդ կնոջ դաշտանի *ლევ.20,18.*

უწოდებელად առանց կոչելոյ (დაძახების, მიწვევის გარეშე): *ესთ.4,11.*

უწჳმებელ-ი ոչ թանայ (წვიმით მოურწყველი): შენ ხარ ქუეყანაჲ უწჳმებელი და არცა ცუარი იყო შენ ზედა, դու այն երկիր ես որ ոչ թանաս եւ ոչ եկն անձրեւ ի վերայ քո *ეზეკ.22,24.*

უწჳმროებაჲ երաշտութիւն (გვალვა): ვითარცა იქმნა უწჳმროებაჲ, შეწუხნა მებოსტნე, իբրեւ եղեւ երաշտութիւն, տրտմեցաւ պարտիզպանն *მცხ.96r-106.*

უწურთელი անվարժ (გაუწვრთნელი): დაჰნერგა სიტყუაჲ ჭეშმარიტებისაჲ უწურთელთა მათ ენათაგან, տնկեաց զբանն ճշմարտութեանն անվարժ լեզուօքն *ს.გაბ.-მოც.საჴს.92,39.*

უწყალოდ անողորմ. անխնայ. անողորմապէս (შეუბრალებლად, ულმობლად): უბრძანა უწყალოდ ცემად, անողորմ հրամայեաց ծաղկել *ფლკტ.138,14-445,23;* დათქა უფალმან უწყალოდ ყოველი შუენიერებაჲ იაკობისი, ընկլոյզ տէր յանխնայ զամենայն գեղ Յակոբայ *გოდ. იერ.2,2;* უწყალოდ, անողորմապէս *ფლკტ.153,7-465,5.*

უწყალოება անգթութիւն (ულმობელობა): უწყალოებაჲ შეიმოსა, զանգթութիւն զգեցաւ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია319-264,4.*

უწყება պատմութիւն. (գիտութիւն). պատմագիր. ազդեցութիւն. առակ. ուսանել. յայտնի առնել თხრობა, შეტყობინება): უწყება, պատմութիւն *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს116,3*; ვჰოვე სხუაჲცა უწყებაჲ, գտի միւս եւ պատմագիր *ოსკ.9,7;* ნესტუები უწყებისა ჴელთა შინა მათთა B, საყვრნი უწყებისანი ჴელთა შინა მათთა G, փողքն ազդեցութեան ի ձեռս նոցա *რიცხ.31,6*; უწყება, առակ *იგ.სოლ.1,6;* უკუეთუმცა უნდა ღმერთსა... უწყებად ძალი თჳსი, ապա թէ կամէր Աստուած... յայտնի առնել զզօրութիւն իւր *ჰრომ. 9,22;* ესე ხოლო მნებავს თქუენგან უწყებად, զայս միայն կամիմ ուսանել ի ձէնջ *გალ.3,2.*

უწყება նշանակ (თხრობა, შეტყობინება): ნესტუები უწყებისა უწყებად თქუენ ზედა, տողք նշանակաց նշանակել ի մեզ *IIნშტ.13,12.*

უწყება գիտել. գիտութիւն լինել. գիտել տալ. գիտակ լինել. գուշակել. ճանաչել. նշանակել. զգացուցանել. պատմել. ազդ առնել. յայտնի առնել. տեղեկանալ. տեղեկացուցանել. ծանուցանել. զեկուցանել. տեղեկութիւն տալ. հայտնել. ի վերայ հասանել. ցուցանել. իմանալ. իմացուցանել. վկայութիւն տալ. ուսածել. ուսուցանել („ცოდნა", „ზედმიწევნულობა", ზედმიმწდომობა", „თხრობა", „ცნობა", „მოსწავება", „რწმუნება", „გულისჴმის-ყოფა"): უწყის მამამან თქუენმან, գիտէ հայրն ձեր მთ.6,8; უწყოდე, რამეთუ ფიცხელ კაც ხარ შენ, գիտէի զի այր մի խիստ էս *მთ.25,24*; არა ვიცი, არცა უწყი, ոչ ճանաչեմ եւ ոչ գիտեմ *მრ.14,68*; არა უწყოდა (იცოდა C), ոչ գիտէր *ი.2,9*; არა უწყი, ვიდრე ვიდეს S, ვერ ზედვმიწევნულობა, ვიდრე ვიდეს G, ոչ գիտեմ յո գնացին ისუ ნ.2,5; უწყი S, ზედვმიმწდომობ G, գիտեմ *ისუ.62,9*; არა უწყიედ, რასა იქმედ, ոչ գիտեն զինչ գործեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,22-34,3;* რაჲთამცა გაუწყეთ შენ, զի տացուք գիտել քեզ *Iეზრა6,12;* რაოდენთა უწყოდეს ყოველი საქმე უფლისაჲ G, რომელთა იცნოდეს ყოველნი საქმენი უფლისანი S, որ գիտակ լեալ էին ամենայն մեծամեծ գործոցն տեառն *მსაჯ.2,7*; მოსეცა აუწყა მაყულოვანსა მას ზედა, եւ Մովսէս գուշակեաց ի մորենւոջն *ლ.20,37*; სადა არს, აუწყოს მათ DE, სადა არს, გჳთხრან C, ուր է. գուշակեսցէ զնմանէ *ი.11,57*; აუწყა პეტრეს; գուշակէ Պետրոսի *პეტრე მოც.44,18-52,18*; არცა უწყოდი იგი G, ոչ ճանաչիցես զնա *IIმჯ.22,2;* უწყის უფალმან გზაჲ მართალთაჲ, ճանաչէ տէր զճանապարհս արդարոց *ფს.1,6*; ანმცა არა უწყოდე J, ან არამცა გეცნობა O, այժմ ոչ ծանեար *ეს.40,28*; ამას რაჲ იტყოდა, აუწყებდა DE, ამას ეტყოდა, მოასწავებდა C, զայս ասէր նշանակեալ *ი.12,33*; არა აუწყოს ნესტჳთა, ոչ նշանակիցէ փողով *ეზეკ.33,6*; აუწყეთ ათასისთავსა კრებულითურთ, զգացուցէք հազարապետին հանդերձ ատենիւն *საქ.მოც.23,15*; გაუწყო შენ, պատմեմ քեզ *მსკ.35,12;* გუაუწყეს... ძმისათჳს, պատմէին մեզ յեղբօրէ *მცხ.132r-150*; აუწყეს სახლსა მეფისასა, ազդ արարին ի տուն թագաւորին ի ներքս *IVმეფ.7,11;* აუწყოს ერსა, ազդ առնիցէ ժողովրդեանն *ეზეკ.33,3;* აუწყე მართალსა, տեղեկացո զարդարն *იგ.სოლ.9,9;* გაუწყებ შენ, տեղեկացուցանեմ քեզ *ფლკტ.133,17-439,4;* მაუწყნე მე გზანი ცხოვრებისანი, ծանուցեր ինձ զճանապարհս կենաց *საქ. მოც.2,28*; ვაუწყე პირველად მორწმუნეთა... ხუცესთა, զեկուցի նախ հաւատարիմ... երիցանց *პოვნა სტეფ.666,14-502*; გუაუწყე ჩუენ ამის ყოვლისა საქმისათჳს, առ մեզ տեղեկութիւն տացես վասն իրացս այր ամենայնի *Iეზრა6,22*; რაჲთა აუწყო მათ გზაჲ იგი კეთილი, զի յայտնեսցես նոցա զճանապարհն բարի *IIნშტ.6,27*; უწყოდეს, რამეთუ კაცნი უწიგნონი არიან და უმეცარნი, ի վերայ հասեալ թէարք տգէտք եւ առանց դպրութեան են *საქ.მოც.4,13*; მაუწყა ჩუენ DE, გუაცნობა ჩუენ, ցոյց մեզ *ლ.2,15;* გაუწყებ თქუენ, ցուցանեմ ձեզ *გალ.1,11*; მაუწყე მე, ցոյց ինձ *ფს.38,5*; ვითარცა ეუწყა, զոր իմացեալ *ოსკ.14,15;* გუაუწყებდა ჩუენ, իմացուցանէր մեզ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.132,70-226,29;* რაჲთა აუწყოს მათ DE, არწმუნოს მათ C, տացէ նոցա վկայութիւն *ლ.16,28;* შჯული მისი აუწყოს მათ, զկտակարանս իւր ուսուցանէ նոցա *ფს.24,14;* უწყოდი შენ, გულისჴმა-ყავ დღეს G, ծանիցես այսօր *IIმჯ.9,3.*

ვინ უწყის թերեւս (შეიძლება, ვინ იცის) *ი.8,29.*

უწყებულ-ი ծանօթ. գիտուն. գիտութիւն լինել. ծանուցեալ (ცნობილი): ნებაჲ ღმრთისაჲ ჩუენდა (შენდა O) უწყებულ არს, հաճոյքն Աստուծոյ ծանօթք մեր են *ბარ4,4;* ანმცა უწყებულ ხარ, այժմ գիտուն լիցի քեզ *Iეზრა2,18*; უწყებულმცა არს შენდა, უფალო ჩუენო, գիտուն լիցի քեզ տէր մեր թագաւոր *Iეზრა6,8*; ესე შენდა უწყებულ იყავნ, այս քեզ գիտութիւն լիցի *ფლკტ.148,31-459,14*; უწყებულ და აღმოკითხულ ყოველთა მიერ კაცთა, ծանուցեալ եւ ընթերցեալ յամենայն մարդկանէ *IIკორ.3,2;* ან უწყებულ იყავ შენდა, այժմ գիտութիւն լիցի քեզ *IIეზრა 4,13;.*

უწყინო անոխակալ (უშურველი) *IIტიმ.2,24.*

უწყლტუეს-ი նստագոյն („უდაკლებულესი", უთმო, უბალნო): უწყლტუეს ტყავისა G, უდაკლებულეს ტყავისა B, նստագոյն քան զմորթ *ლევ.13,31.*

უჭაბუკეს-ი մանուկ (უფრო ახალგაზრდა): უჭაბუკეს ვარ მე თქუენსა ჟამითა, մանուկ եմ ես ժամանակաւ *იობ.32,6.*

უჭეშმარიტესად-რე ճշմարտագոյնս (უფრო ზედმიწევნით) *საქ.მოც.18,26.*

უჭირველად անվիշտ. դիւրաւ (ადვილად, შეუწუხებლად): უჭირველად განვიდოდა ჴორცთაგან, անվիշտ ելանէր ի մարմնոյն *მცხ.92v-103*; უჭირველად გუნებავს მოგებაჲ სათნოებისაჲ, դիւրաւ կամիմք ստանալ զառաքինութիւն *მცხ.206r-218.*

უჭმ-ი գէշ (უჭმელი): უჭმ იყვნენ იგინი ვითარცა მართუენი ორბისანი, իբրեւ զգէշ եղիցի ի բոյնս արծուէաց *იგ.სოლ.24,26.*

უჭმელად անսուաղ: დაადგრა უჭმელად ექუს დღე, եկաց անդ անսուաղ զաւուրս կեց *მცხ.157v-173.*

უჭუვარ-ი առանց տրտմութեան (მწუხარების გარეშე): და მე უჭუვარ ვიყო, եւ ես առանց տրտմութեան եղէց *ფლპ.2,28.*

უჭურველ-ი մեկնակազէնք (მძარცველი, მარადიორი) *IVმფ.5,2.*

უხარკო առանց հարկաց (ხარკდაუდებელი): არიანმცა თავისუფალ და უხარკო, լիցին ազատք եւ առանց հարկաց *Iეზრა4,53.*

უხილავ-ი աներեւոյթ. անտես. անտեսանելի: მტერთაგან უხილავთა და ხილულთა, յերեւելի եւ յաներեւոյթ թշնամւոյն *შუშ.III11*; დაითქას უხილავი იგი ფარაო, հեղձուցանել զաներեւոյթն փարաւոն *დდ.125,11.* უხილავი, անտես *განს.ი.199,25-85,12;* მხილველ უხილავთა გამოჩნდა, տեսանող անտեսանելեաց եղեւ *მცხ.401r-455.*

უხილავება շլացութիւն (სიბრმავე) *სიბრძ.სოლ.19,16.*

უხრწნელ-ი, უჴრწნელ-ი անապականացու. անեղծ. կոյս (სალი, გაუფუჭებელი): შობილ ხართ არა თესლისაგან განხრწნადისა, არამედ უხრწნელისა, ծնեալք վերստին ոչ յապականութեան սերմանէն. այլ յանապականացուէն *Iეპ.პეტრ.1,23*; მეუფესა მას საუკუნეთასა უხრწნელსა... პატივი და დიდებაჲ, թագաւորին յաւիտենից. անեղծի... փառք եւ պատիւ *Iტიმ.1,17*; შეიპყრობენ თორმეტთა უხრწნელთა ყრმათა, ըմբռնել երկոտասան պատանիս կոյսս *ი.მოც.81,10-266,15;* უჴრწნელი სული არს ყოველსა შინა, անեղծ հոգին քո է յամենեսին *სიბრძ.სოლ.12,1.*

უხრწნელება անեղծութիւն. անապականութիւն. անապական (სისალე): მოთმინებითა მათ საქმისა კეთილისათა... უხრწნელებაჲ, որ համբերութեամբ են ի գործս բարութեան... զանեղծութիւն *ჰრომ.2,7*; არცა ხრწნილებამან უხრწნელებაჲ დაიმკვიდროს, ոչ ապականութիւն զանապականութիւն ժառանգէ *Iკორ.15,50;* უჴრწნელება, անեղծութիւն *სიბრძ.სოლ.6,19*; მოიღეს გჳრგჳნი უხრწნელებისა, ընկալան զպսակն անապական *ვრდ.93,16.*

უხჳ առատ. մեծատուր. սփռող: უხკთა წყალობითა შენითა ნუგეშინის-მეც ჩუენ, քո առատ ողորմութեամբդ մխիթարեա զմեզ *მსკ.50,1*; უხუ არს ნიჭისა მიცემად, մեծատուր է ի պարգեւսն իւր *თომა მოც.15,31-391,14;* კურთხევაჲ თავსა ზედა უხუთასა, օրհնութիւն ի գլուխ ափռողաց *იგ.სოლ.11,26.*

უხუად յորդագունի (ჭარბად, მრავლად): რომელი უხუად აღმოსცენდა, յորդագունի յորդեալ *ოსკ.16,10.*

უხუად მომნიჭებელ-ი առատատուր: უხუად მომნიჭებელი წყალობა, առատատուր ողորմութիւն *მცხ.301v-324.*

უხუება առատութիւն. առատ (სიუხვე): ყოველსა შინა განგამდიდრენინ ყოვლითა უხუებითა, յամենայնի մեծացեալք ամենայն առատութեամբ *IIკორ.9,11;* თუალითა უხუებისაჲთა ადიდე უფალი, առատ ակամբ փառաւորեա զտէր *ზირ.32,10.*

უხუებით առատապէս (უხვად): *მცხ.17v-14.*

უხუეჭად անընչասիրաբար (უანგაროდ): ფრიად უხუეჭად იქცეოდეს, յոյժ անընչասիրաբար կեայր *ნრს.76,25.*

უხუცე, უხუცეს-ი, უხუცჱს-ი երէց. երիցագոյն. մեծագոյն. աւագագոյն. աւագ (უფროსი, უხნესი): უკუეთუ იყოს შენსა უხუცე ანუ თუ მოჰასაკე, եթէ իցէ աւագ քան զքեզ եւ կամ հասակակից քո *მცხ.362v-417*; იყო უხუცჱსი ძჱ მისი აგარაკსა C, էր երէց որդի նորա յագարակի *ლ.15,25*; უხუცესმან ჰმონოს უმრწემესსა მას, երէցն կրսերոյն ծառայեսցէ *ჰრომ.9,12*; ყოველნი ძენი მისნი უხუცესნი მოსწყვდნეს ავაზაკთა, զամենեսեան զերիցագոյնսն կոտորեաց հէնն եկեալ ի վերայ նոցա *IIნშტ.22,1;* უხუცეს მისსა იყვნეს დღითა, ծերագոյն քան զնա էին աւուրբք *იობ.32,4;* ჰრქუა მათსა უხუცესსა, ասէ... ցմեծագոյնն ի նոցանէ *ი.მოც.70,31-224,17.* უხუცესი, աւագագոյն *მცხ.155v-171*; შენ უხუცეს ხარ, դու իսկ երիցագոյն ես *იერ.32,8;* უხუცესი, երէց *ეზეკ.16,46.*

უხუცესობა զաւագութիւն (უფროსობა): მოულებ უხუცესობასა უმრწემესსა მას, ես առից զաւագութիւն կրսերոյն *მცხ.269r-287.*

უხჭნება იხ. ოხჭნება.

უჴამური բոկ. բոկագնաց (ფეხშიშველი): აღვიდოდა იგი უჴამური, երթայր բոկ *IIმფ.15,30*; ვიდოდა შიშუელი და უჴამური, գնայր մերկ եւ բոկ *ეს.20,2;* უჴამური ვიარებოდე, շրջէի բոկ *მარტ.251v-201,5;* უჴამური, բոկագնաց *შუშ.II 21.*

უჴელო խեղ. միաձեռանի („ერთ-ჴელი", უხელო): უმჯობეს არს შენდა უჴელოჲსა შესლვად ცხორებასა DE, უმჯობეს არს შენდა ერთჴელისა ცხორრებასა შესლვაჲ, լաւ իցէ քեզ խեղ մտանել ի կեանսն *მრ.9,42*; შესლვად ცხოვრებასა მკელობელისაჲ ანუ უჴელოჲსაჲ, միաձեռանի կամ կաղ մտանել ի կեանս *მთ.18,8.*

უჴმარ-ი անպիտան. անպէտ. ընդունայն (გამოუსადეგარი, უვარგისი): მონაჲ იგი უჴმარი, զծառայդ անպիտան *მთ.25,30*; უჴმარ საქმენი მათნი, անպիտան գործք նոցա სიბრძ. სოლ.3,11; დიოდეს ვითარცა წყალი უჴმარი, ծորեսցէ իբրեւ զջուր անպիտան *სიბრძ. სოლ.16,29*; ნუ გული გითქუამნ უჴმართა ნაშობთა განმრავლებად, մի՛ ցանկար բազմութեան անպիտան որդւոց *ზირ.16,1*; თავისა თჳსისა უჴმარ არს იგი, անձին իւրում անպիտան *ზირ.37,22*; ვითარცა ჭურჭერი უჴმარი, իբրեւ զանօթ անպիտան *ოვსე8,8*; უჴმარ არნ იგი საჭმელად, անպիտան լինին այնուհետեւ ի կերակուրս *მრთ.D.კ.იერ.-აღდგ.115-403,5;* ესე-ვითარნი ჩუეულებანი ურგებ არიან და უჴმარ, այդպիսի սովորութիւն անպէտ իցէ *მცხ.264v-283;* ბრძოლაჲ უჴმარი, ընդունայն կռիւ *მცხ.156v-172.*

უჴმარება վատթար (უვარგისობა, უსარგებლობა): ადვილად გარდასწონს უჴმარებად მიმართ, ვიდრე არა უმჯობესისა მიმართ, դիւրաւ ամենայն որ միտէ ի վատթարն առաւել քան ի լաւագոյնս *იპ.რომ.,კურთხ.მოხ.140,10-141.*

უჴმარ ყოფა/ქმნა ոչ օգտել. անպիտանալ. սնոտել (უვარგისობა, უსარგებლობა): სადა-იგი უჴმარ იყოს გლოვაჲ, ուր ոչ օգտեսցեն մեզ ողբք *მცხ.88r-99;* უქმ იყოს და უჴმარ, անգործ լեալ անպիտանացի *მ.ცხ.155-r 171*; ერთბამად უჴმარ იქმნეს, ի միասին անպիտանացան *ფს.13,3;* უჴმარ იქმნეს კუალსა ნათესავთა მათთასა, սնոտեցան զհետ ազգացն. որ շուրջ զնոքօք *IVმფ.17,15.*

უჴმო անմռունչ, անձայն. անշունչ (უსიტყვო, უენო): კერპთა მიმართ უჴმოთა ვითარცა შეუდეგით, առ կուռսն անմռունչս որպէս երթայիք *Iკორ.12,2;* არცა ერთი მათგანი არს უჴმო, ոչինչ է անձայն *Iკორ.14,10;* უჴმო, անշունչ *სიბრძ.სოლ.4,19.*

უჴმობელად անմռունչ (უხმოდ, ხმაამოუღებლად) ვითარცა ტარიგი წინაშე მრისუველისა უჴმობელად დგა, իբրեւ որոջ առաջի կտրչի իւրոյ անմռունչ *საქ.მოც.8,32; ეს.53,7.*

უჴნავ-ი կորդ (დაუხნავი): უჴნავი ადგილი, կորդ երկիր *მ.ცხ.218r-231.*

უჴორცო անմարմին (უსხეულო, ანგელოზი): უჴორცოჲ იგი ჴორციელ იქმნების, անմարմինն մարմնանայ *გრ.ანძ-შობ.294,1-177.*

უჴრწნელ-ი იხ. უხრწნელი.

უჴრწნელება იხ. უხრწნელება.

უჯერეს-ი յոռի („ჯერკუალ-ი", უვარგისი): ოდეს დაითრვნიან, მაშინ უჯერესიცა [ღვინოჲ წარმოსდგის] DE, რაჟამს დაითრვნიან, მაშინ ჯერკუალიცა [ღვინოჲ ამსახურის] C, յորժամ արբենան. յայնժամ զյոռին *ი.2,10.*

უჯერო անարժան. անպատշաճ. անպատեհ. անօրէն. անառակ. անագորոյն. անկարգ. անկարգութիւն. անվայելուչ. որ ինչ ոչ է պիտոյ („უგულისჴმო", ულირსი, შეუფერებელი): საქმედ უჯეროჲსა, գործել զանարժանս *ჰრომ.1,28*; საქმე რაჲმე უჯეროჲ, գործ ինչ անպատշաճ *მცხ.362v-415*; უჯერო მიჩს მიძლუანებაჲ პყრობილისაჲ, անպատեհ իմն թուի ինձ տալ տանել կապեալ մի *საქ.მოც.25,27;* რომელნი-იგი ვლენან... უჯეროჲთა კერპთმსახურებითა, որք գնացին... անօրէն կռապաշտութեամբք *Iპეტრე4,3;* უჯერო, անառակ *IIპეტრე3,17;* ვიხილენ უჯერონი და დავდნებოდე C, ვიხილენ უგულისჴმონი და დავდნებოდე L, հայէի յանանգորոյս եւ աշէի *ფს.118,158;* უჯერო, անկարգ *იობ.34,12;* უჯეროჲ არა ჰნებავს ხილვად, զանկարգութիւնս տեսանել տէր ոչ կամի *იობ.35,13;* უჯერო არს, անվայելուչ է *მრთ.S.ბ.კეს.-40თვს 117,35;* უჯერო, որ ինչ ոչ է պիտոյ *Iტიმ.5,13.*

უჯერო ყოფა ստահակել (ულირსი ქცევა): არარაჲ უჯეროჲ ვყავთ თქუენ შორის, ոչ երբեք ստահակեցաք առ ձեզ *II თეს.3,7.*

ჳაკინთე, ჳაკინთონ-ი, ჳაკინთინონ-ი იხ. იაკინთე

ჳპატიონ-ი բդեաշխ (პიტიახში): ეძიებს შემდგომსა მას ჳპატიონისასა გარემოქცევად სარწმუნოებისაგან C, խնդրէր շրջել զփոխանակ բդեշխին ի հաւատոց *საქ.მოც.13,8.*

შემდგომი ჳპატიონისაჲ փոխանակ բդեշխին („ანთჳპატი", ვიპატიონის მოადგილე): *საქ.მოც.13,8.*

ფ

ფაკელ-ი, ფაკეოლ-ი քուրձ. փակեղ (ტომარა; გარკვეული შესამოსელი): შეიმოსა უკუე ფაკელი, զգեցեալ քուրձ ժահահոտ *მცხ.384r-440*; მოიღო ფაკელი დედისა თვსისაჲ, առեալ որդի նորա զփակեղն իւր պատառեաց *მცხ.124v-142;* ფაკეოლებსა მათსა დაუფენდეს გზასა ზედა, զփակեղունս իւրեանց սփռէին ի վերայ ճանապարհին *მცხ.210v-1158.*

ფარ-ი վահան. ասպար. ծանկութիւն: აღიღეთ ფარი იგი სარწმუნოებისაჲ, առէք զվահանն հաւատոց *ეფს.6,16;* ქმნა მეფემან სოლომონ ორასი ფარი ჭედილი ოქროჲსაჲ, արար արքայ Սողոմոն երկերիւր վահան ոսկի կռածոյ *II ნშტ.9,15;* ათასი ფარი დამოკიდებული მას ზედა, հազար վահան կախեալ են զնմանէ *ქება4,4;* აღიღეთ საჭურველი და ფარი და მოვედით ბრძოლად, առէք զէն եւ վահանս մատերուք ի պատերազմ *იერ.46,3;* რომელთა აქუნდა ლახუარი და ფარი, ունելով նիզակ եւ ասպար *II ნშტ.25,5;* ფარები დაწუა ცეცხლითა, զասպարս այրեաց հրով *ფს.45,10;* უფროჲს ფარისა მის ძლიერისა... მფარველ გეყოს შენ პირისაგან მტერისაჲსა, քան զասպար վօրութեան... յանդիման թշնամւոյ ճակատեսցի ընդ քեզ *ზირ.29,16*; ფარი, ծանկութիւն *მსჯ.5,8.*

ფარათონელ-ი փարաթոնացի („ფარათონიტი"): სჯიდა ისრაჱლსა აბიდონ ძე ელექისი ფარათონელი S, შჯიდა შემდგომად მისსა ისრაჱლსა ავდონ, ძე ელიმისი ფარათონიტი G, դատեաց յետ նորա զԻսրայէլ Աբդոն որդի Ելլէքայ Փարաթոնացի *მსჯ.12,13.*

ფარათონიტ-ი փարաթոնացի („ფარათონელი"): შჯიდა შემდგომად მისსა ისრაჱლსა ავდონ ძე ელიმისი ფარათონიტი G, სჯიდა ისრაელსა აბიდონ ძე ელექისი ფარათონელი S, դատեաց յետ նորա զԻսրայէլ Աբիդոն որդի Ելլէքայ Փարաթոնացի *მსჯ.12,13.*

ფარაო փարաւոն (ფარაონი, მეფე): რაჲთა ფარაოჲს მიერ მოიძიოს, ի փարաւոնէ խնդրեսցի *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ. და იაკ.8,6-9;* რაჲთა დაითქას უხილავი იგი ფარაო წყალთა მათ შინა ნათლისღებითა, հեղձուցանել զաներեւոյթն փարաւոն ի ջուրսն մկրտութեամբ *დდ.125,11.*

ფარვა ծածկել. թաքուցանել. պահել. հովանի լինել. հովանի ունել („მალვა", „გრილობა", დაფარვა, დაცვა): ჳფარავნ საქმეთა, ծածկէ զիրս *იგ.სოლ.11,13*; იფარვიდა (იმალვიდა C) თავსა თვსსა ხუთ თთუე, թաքուցանէր զանձն ամիսս հինգ *ლ.1,24;* რომელი ჳფარვიდეს სიტყუათა თვსთა, որ թաքուցանիցէ զբանս իւր

ეს.32,2; კუდითა ნიჩურთა იფარავნ, ագեաւն զբերանն պահէ *ფიზ.XXIX 10*; გფარვიდეს შენ, հովանի լիցի ի վերայ քո *ლ.1,35;* იყვის, ოდეს ჰფარვიდის ღრუბელი (აგრილობნ ღრუბელი B), եղիցի յորժամ հովանի ունիցի ամպն *რიცხ.9,20.*

ფართო ընդարձակ. անդորր („ვრცელი"): რამეთუ ფართო არს ბჭჱ, քանի ընդարձակ է դուռն *მთ.7,13;* ქუეყანაჲ ფართო არს, երկիրդ ահա ընդարձակ է *დაბ.34,10;* ქუეყანაჲ იგი ფართო არს ფრიად S, ქუეყანაჲ ვრცელი G, զերկիրն ընդարձակ *მსჯ.18,10;* შეკრბეს ერთბამად ფართოსა ადგილსა, ժողովեցան միաբան յընդարձակ տեղին *Iეზრა 5,47;* საქმჱ ესე დიდ არს და ფართო, գործս մեծս եւ ընդարձակ է *ნეემ.4,19;* სადა მდინარენი და ჴევნი ფართონი, յորում գետքն եւ ջրադարձք լայնք եւ ընդարձակք *ეს.33,21;* ფართო არიან მცნებანი შენნი ფრიად, յոյժ անդորր էին ինձ պատուիրանք քո *ფს.118,96;* ვიდოდე მე ფართოსა, գնայի ես յանդորրու *ფს.118,45;* ძოვდეს საცხოვარი შენი... ადგილსა პოხილსა და ფართოსა, ճարակեսցին խաշինք քո... ի տեղւոջ պարարտութեան եւ յանդորրու *ეს.30,23;* გამომიყვანა მე ფართოდ, եհան զիս յանդորր *ფს.17,20.*

ფართო-ყოფა ընդարձակել. լայնել (გაფართოება): ფართო ყვენ სლვანი ჩემნი, ընդարձակեցեր զգնացս իմ *ფს.17,37;* ფართო მიყავ ჩუენ ადგილი სამკვდრებელად, ընդարձակեա՛ մեզ զի բնակեսցուք *ეს.49,20;* ფართო იყვნიან სამოსელნი მათნი C, ფართო ყვნიან კუბასტნი მათნი DE, լայնեն զզրապանակս իւրեանց *მთ.23,5.*

ფართოება ընդարձակութիւն. դիւրութիւն. անդորրութիւն (გაფართოება, შვება, კეთილდღეობა): მოჰმადლა მათ ფართოებაჲ, շնորհեաց նոցա ընդարձակութիւն *Iეზრა4,62;* რამეთუ ჟამ ერთ ფართოებასა იყვნეს, քանզի առ ժամանակ մի ի դիւրութեան էին *ს.გაბ.-მოც.საჴს.101,26.* ფართოება, անդորրութիւն *დაბ.26,22.*

ფარისეველ-ი փարիսեցի („თარგმანი", ებრაელთა რელიგიური სექტა): კეთილად ამსგავსნა ფარისეველნი ასპიტთა, բարեաւք նմանեցոյց զփարիսեցիսն իժից *ფიზ.XIII 28;* ვაჲ თქუენდა, მწიგნობარნო და ფარისეველნო ორგულნო DE, ვაჲ თქუენდა მწიგნობართა და თარგმანთა ორგულთა C, վա՛յ ձեզ դպրաց եւ փարիսեցւոց կեղծաւորաց *მთ.23,13.*

ფაროსან-ი վահանակիր. վահանաւոր. տիգաւոր (ფარის მქონე): ძენი იუდაჲსნი: ფაროსანნი და ლახუროსანნი, որդիք Յուդայ վահանակիրք եւ տիգաւորք *I ნშტ.12,24;* ფაროსანი, վահանաւոր *I ნშტ.12,34;* ფაროსანი ორასი, տիգաւորս երկերիւր *საქ.მოც.23,23.*

ფაროსანთა მოდგინება: ფაროსანნი მოადგინნეს, ասպարափակ արարեալ *რიფს.167,30-90,8.*

ფარტენა მატყლისა բուրդ (მატყლის ფთილა): დაუჰყარ... ფარტენანი ესე მატყლისანი ღლიათა ქუეშე ჴელთა შენთა, ქუეშე საბელთა მაგათ, դիր զհին կապերտսդ եւ զբուրդսդ ընդ անթովք ձեռաց քոց ի ներքոյ պարանացդ *იერ.38,12.*

ფარულ-ი ծածուկ. գաղտնի. գողունի (მალული, საიდუმლო): ფარული, ծածուկ *ზირ.16,22;* უჩუენნეს მას ფარულნი იგი კარნი, ვინაჲიგი შევიდიან, ցուցին նմա զգաղտնի դուրսն ընդ որ մտանէին *დან.4,20;* წყალი ფარული ტკბილი სუთ, ջուր գողունի ախորժելով արբքիջ *იგ. სოლ.9,17;*

ფარულად գաղտ. գաղտագողի. ի գաղտնի. ի ծածուկ. թաքնաբար. անյայտաբար. աներեւոյթ. լռելեայն („იდუმალ", ჩუმად, უხმოდ): ფარულად S, იდუმალ G, գաղտ *II შჯ.13,6;* გამოვიდა ფარულად ქმრისაგან თჳსისა, ելեալ գաղտ յառնէն իւրմէ *ფლპ.მოც.3,5-300,7;* ესე ღამე ფარულად აღდგის, յառնէր ի գիշերի գաղտագողի *ვარ.803-370,17;* მზირინ ფარულად, ვითარცა ლომი საყოფელსა თჳსსა, դարանի ի գաղտնիս որպէս զառեւծ ի մորւոջ իւրում *ფს.9,30;* ფარულად, ի ծածուկ ეს48,16; რომელთაცა ფარულად აქუნდა ქრისტიანებაჲ, ոյք թաքնաբար ունէին զհաւատսն *თე 551-58,20;* ფარულად, անյայտաբար *თე 551-58,15;* უქმნა მას განსასუენებელი ფარულად, արար աներեւոյթ զհանգիստ *ხნდ.8,22;* იზრახა ფარულად განტევებაჲ მისი, խորհեցաւ լռելեայն արձակել զնա *მთ.1,19.*

ფარულად წარსლვა գաղտնագնաց լինել: თჳთ წარვიდეს ფარულად, ինքեանք գաղտագնաց եղեալ անդրէն դառնային *ოსკ.14,14.*

ფარღელ-ი մանեակ („გარემოსადებელი", აქ: ჯაჭვი): გარნა ფარღელებისა მის, რომელი-იგი იყო ყელსა აქლემებსა მათსა S, თჳნიერ გარემოსადებელთაჲსა, რომელნი იყვნეს ქედებსა ზედა აქლემთა მათთასა G, թող զմանեակս ոսկիս պարանոցաց ուղտուց նոցա *მსჯ.8,26.*

ფარშამაგ-ი սիրամարգ (ფარშავანგი): მოართჳს... შუვაჲ პილოჲსაჲ და ქიაჲ და ფარშამაგები..., ժանեաց փղաց եւ կապկաց եւ սիրամարգաց *IIIმფ.10,22.*

ფას-ი գին. ինչ-ք. գանձ. ստացուած. մամոնայ („სასყიდელი“, „საჴმარი“. „საფასე“, „საუნჯე“, „მამონა“): მიგცე ფასი შენი G, სასყიდელი მიგცე შენ B, տացուք քեզ զգինս *რიცხ.20,19;* მიუპყრა მათ ფასი, մատոյց նոցա ինչս *საქ. მოც.8,18;* ფასითა მრავლითა წარვიდენ სახიდ მათა S, საჴმარებითა მრავლითა ალინიენით სახიდ თქუენდა G, ընչիւք բազմօք երթիցեն ի տունս իւրեանց ისუ *6.22,8;* ფასი და დიდებაჲ ყოველივე მოგცე შენ, զմեծութիւն եւ զինչս եւ զփառս տաց քեզ *II ნშტ1,12;* ნუ გულსა შეაპყრობ ფასსა შენსა, մի՛ լինիր ապաստան յինչս քո *ზირ.5,1;* ფასი მცველთა მათ მისცა, ինչս ետ պահապանաց *ვარ.804-371,16;* რომელი იყო ყოველსა ზედა ფასსა (საფასესა J), որ էր ի վերայ ամենայն գանձուց նորա *საქ. მოც.8,27;* მიგცნე შენ ფასნი იგი ბნელისანი J, მოგცნე შენ საუნჯენი ბნელისანი O, տաց քեզ զգանձս խաւարինս *ეს.45,3;* პოვა.. ვითარცა მპარავი და ავაზაკი საუფლოჲსა ფასისაჲ, գտեալ... իբրեւ զգող եւ զաւազակ տէրունական ստացուածոցն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,31-34,11;* იყვენით თავებისა თქუენისა მეგობრებ ფასისაგან სიცრუვისა C, ისხენით თავისა თჳსისა თქუენისა მეგობარნი მამონაჲსა მიმართ სიცრუვისა DE, արարէք ձեզ բարեկամս ի մամոնայէ անիրաւութեան *ლ.16,9.*

ფასისსაცავი գանձանակ. տուն գանձի („ფასის შესაწირავი“, „სახლი საფასისაჲ“. ხაზინა): დადგა იესუ წინაშე ფასისსაცავსა მას DE, (ფასის შესაწირავსა C), կայր Յիսուս ընդդէմ գանձանակին *მრ.12,41*; რომელნი დასდებდეს შესაწირავსა ფასისსაცავსა მას, որ արկանէին զտուրս իւրեանց ի գանձանակն *ლ.21,1;* ამათ სიტყუათა ეტყოდა ფასისსაცავსა მას თანა DE, ამას სიტყუასა ეტყოდა სახლსა მას შინა საფასისასა C, զայս բանս խօսեցաւ ի տան գանձին *ი.8,20.*

ფასდაუდებელ-ი մեծագին (ძვირფასი): მაქუს მარგალიტი ფასდაუდებელი, ունիմ մարգարիտ մեծագին *ი.მოც.267,1-81,20.*

ფასიერ-ი ընչաւէտ. ստացուած. որ զինչ ունի (მდიდარი, ქონების პატრონი): იყო იგი ფასიერ და წინათა აზნაურთა დედათაგანი, էր ընչաւէտ եւ առաջին յազատ կանանց *ანდ.-ანატ.338-42,26*; იყო იგი ფასიერ ფრიად, ունէր ստացուածս բազումս *მთ.19,22;* ფასიერი C, որ զինչս ունի *მრ.10,23.*

ფასის შესაწირავი գանձանակ („ფასისსაცავი“, ხაზინა, სალარო): დადგა იესუ წინაშე ფასისშესაწირავსა C, (ფასისსაცავსა მას DE) կայր Յիսուս ընդդէմ գանձանակին *მრ. 12,41.*

ფატარ-ი փուտն (დამპალი): უჩს რეცა მტიცედ ფატარი იგი, երեւի հաստ՝ փուտն *ს.გაბ.-მოც. საჴს.96,10.*

ფაქლ-ი կեղ (ქეცი): იყოს... ფაქლი გამომტკუეფლვარე ალმოსხმით კაცთა ზედა, եղիցի... կեղ. եռասցեն խաղաւարտք ի մարդ *გამ.9,9.*

ფაშუნიერ-ი ապաւառ („სკორე“): ფაშუნიერითურთ მისით დაიწუეს B, სკორესა მისსა თანა დაიწუას G, ապաւառաւն իւրով այրեսցի *რიცხ.19,5.*

ფაჩუნიერ-ი թաւ (თმიანი, ბალნიანი): ესავ... არს ფაჩუიერ და მეც კაც წყლტუ, Եսաւ՝ այր թաւ է. եւ ես լերկ *დაბ.27,11.*

ფებრვალ-ი փետրուար. արեգ („მიჰრაკნი“, თებერვალი): ფებრვალისა თთუესა, რომელ არს მიჰრაკნი, փետրուարի ամսոյ. որ է մեհեկան *ფლკტ.160,16-475,8;* ოცდა სამსა თთუესა ფებრვალს, որ աւր քսան եւ երեք էր արեգ ամսոյ *დდ.132,12.*

ფერ-ი գոյն. օրինակ. իր (სალებავი, სახე, ხატი, გვარი): ძონითა მენამულ ქმნა ფერი მისი, կարմրացոյց սնգուրաւ զգոյն նորա *სიბრძ.სოლ.13,14;* ფერი პირისა მისისაჲ იქცეოდა სედრაქის... ზედა, գոյն երեսաց նորա շրջեցաւ ի վերայ Սեդրաքայ *დან.3,19*; ვიძიო შური მათ ზედა ოთხითა ფერითა, խնդրեցից ի նոցանէ վրէժս չորիւք օրինակօք *იერ.15,3;* ათასითა ფერითა დააშრო იგი, բազում ինչ իրօք աշխատ առնէր զնա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ და იონ.104,37-34,15.*

ფერ-ი შუენიერებისა-ჲ կերպարանք (სილამაზე): ფერი შუენიერებისა ჩემისაჲ მოიქცა ჩემდავე, կերպարանք իմ առ իս դարձան *დან.4,33.*

ფერად-ფერად-ი ազգի ազգի. պէս-պէս. այլազգ. բազմազան. բազմագոյն (ნაირნაირი, მრავალგვარი): ფერად-ფერადითა სატანჯველითა აჭირვებდა მას, ազգի ազգի տանջանօք... նեղէր զնա *შუშ.152;* ფერად-ფერადი ხილვად სატანჯველი მათთჳს განემზადებოდა, պէս-պէս տեսիլք տանջանաց ի վերայ նոցա հնարիւք իմացեալք լինէին *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს117,1;* ხილვაჲ იგი სატანჯველთაჲ ფერად-ფერადი იყო, տեսիլ տանջանացն նոցա այլազգ իմն էր *მრთ.p.საეკ.უწყ.1218-639;* არა მოცალე იყოს... ფერად-ფერადთათჳს მხალთა, զի մի՛ պարապեսցի... բազմազան բանջարաց *მცხ.79r-90;* მოიხუამ ფერად-

ფერადთა ნაყოფთა, բերես բազմագոյն պտուղս *მ.ცხ.81v-92.*

ფერდ-ი բերան: აღივსნის ფერდნი თჳსნი წყლითა წყაროჲსაჲთა, լնու զբերանն ջրով *ფიზ.XXXIV 10.*

ფერეზეკ-ი փերեզեկ (წვრილმანით მოვაჭრე): ადგილი ვაჭართა და ფერეზეკთაჲ, տեղի վաճառոյ կրպակատրն փերեզեկաց *მცხ.24v-19.*

ფერცხალ-ი կող (გვერდი; ნეკნი): სამნი ფერცხალნი პირსა მისსა, կողք երեք ի բերան նորա *დან.7,5.*

ფერჴ-ი ոտն. կճղակ. գարշապար. ամբակ. շաւիղ. պատուանդանի. անոտք („ტერფი", ფეხი): წარსცე ქვასა ფერჴი შენი, հարցես զքարի զոտն քո მთ.4,6; დასხეს იგი ფერჴთა თანა თჳსთა, ընկեցին զնոսա առ ոտս նորա მთ.15,30; ფერჴმან საცხოვარისამან არა დათრგუნოს იგი, կճղակ անասնոյ մի՛ գնասցէ ընդ նա ეზეკ.29,11; იყვნენ იგინი თქუენდა... პატნეზ ფერჴთა თქუენთა S, თქუენდა იყვნენ... სამშჭულებ ტერფთა შორის თქუენთა G, լինիցին ձեզ... խոչ ի գարշապարս ձեր ისუ ნ.23,13; ფერჴნი ცხენთა მათთანი ვითარცა მყარი კლდჱ შერაცხილ არიან, սմբակք երիվարաց նոցա իբրեւ զվէմ հաստատուն համարեցան ეს.5,28; დაამტკიცენ ფერჴნი ჩემნი ალადთა შენთა, հաստատեա՛ զշաւիղս իմ ի ճանապարհի քում ფს.16,5; დაჯედ ქუეშე ფერჴთა ჩემთა, նիստ առ պատուանդանիս իմում ეპ.იაკ.2,3; ქუეშე ფერჴსა ცხედრისასა, ընդ անոտիւք մահճաց իմոց მცხ.426r-491.

ფერჴით հետիոտս. յանոտից (ფეხით): ივლტოდა ფერჴითა თჳსითა, փախեաւ հետիոտս *მსჯ.4,15;* სხდეს ერთი თავით და ერთი ფერჴით, նստէին մի ի սնարից եւ մի յանոտից *ი.20,12.*

ფერჴთშესასხმელ-ი կօշիկ. պճղնաւոր (ფეხსაცმელი): თჳნიერ ბალანტისა და ვაშკარანისა და ფერჴთშესასხმელთა, առանց քսակի եւ մախաղի եւ կօշկաց *ლ.22,35;* რომელს ემოსა ფერჴთშესასხმელი იგი, որ զգեցեալ էր զպճղնաւոր *ეზეკ.9,3.*

ფერჴთშესაცმელ-ი կօշիկ (ფეხსაცმელი): განყიდეს... გლახაკი ფერჴთშესაცმელად, վաճառեցին... զտնանկն ընդ կօշկաց *ამოს.2,6.*

ფერჴით-ი յոտից կողմն (ფეხის მხარე): აღჰსაბურველნე ფერჴითნი მისნი, բացցես յոտից կողմանէ *რუთ.3,4.*

ფერჴის დადგმა կոխել: არღარა დასდგა ფერჴი შენი ქუეყანასა ხედა, ոչ կոխեսցես զերկիր *ღმობ.შ.186,16-253,23.*

ფერჴის-დაპყრობა զտեղի առնուլ. կալ („დადგომა"): ფერჴი დაიპყრა იესუ C, დადგა იესუ DE, զտեղի առ Յիսուս *მრ.10,49;* შენ ფერჴი დაიპყარ და ისმინე, դու կացցես... եւ լուիցես I *მფ.9,27.*

ფერჴის-ცემა ոտնհար լինել (გათელვა, დათრგუნვა): ფერჴს-უცემს ტყუეობასა მას ისრაჱლისასა, ոտնհար լինէին գերութեանն Երուսաղէմի *ს.გაბ.101,30.* ნუ ვინ ფერჴ-მიცემნ მე ქურივსა O, ნუ ვინ ფერჴსა-მიცემნ მე ქურივსა J, մի՛ ոք ոտնհար լիցի այրւոյս *ბარ.4,12.*

ფერჴისსაცემელ-ი ոտնահարութիւն (გასათელი, დასათრგუნავი): *ზირ.41,11.*

ფერჴისწარცემა գայթակղել („ბრკუმა", ფეხის წაკვრა): უკუეთუ ვინმე ვიდოდის დღესა, არა წარჰსცეს ფერჴი DE ...დღისი, არა უბრკუმეს C, ոք գնայ ի տուընջեան. ոչ գայթակղի *ი.11,9.*

ფერჴმატყიერ-ი նապաստակ („ფერჴ-ფაჩუნიერი", ბანჯგვლიანი): არა სჭამოთ... მაჩვ და ყოველნივე ფერჴმატყიერი SB, არა შჭამნეთ... ფერჴფაჩუნიერი და მაჩვ G, մի՛ ուտիցէք... նապաստակ եւ ճագար II *შჯ.14,7.*

ფერჴმრავალ-ი բազմոտանի (მრავალფეხა): განდევნე მგელი იგი ფერჴმრავალი, հալածեա՛ զգայլն բազմոտանի *ფოკა344r-500,2.*

ფერჴფაჩუნიერ-ი նապաստակ („ფერჴმატყიერი", ბანჯგვლიანი): არა შჭამნეთ... ფერჴფაჩუნიერი და მაჩვ G, არა სჭამოთ... მაჩვ და ყოველნივე ფერჴმატყიერი, MT մի՛ ուտիցէք... նապաստակ եւ ճագար II *შჯ.14,7.*

ფესანგ-ი պիսակ (ჭრელი): ეტლსა მას მეოთხესა ცხენნი ფესანგნი, ի կառսն չորրորդս ձիք պէսպէս պիսակք *ზაქ.6,3.*

ფესჳ քղանցք. դրօշակ. տուտն. ծոպ. թեզան („კიდე", კალთა): რაითაშე-ხოლო-ახოს ფესუსა სამოსლისა მისისასა, զի գոնէ միայն ի քղանցս հանդերձի նորա մերձեսցին *მთ.14,36;* შეახო ფესუსა სამოსლისა მისისასა, մերձեցաւ ի դրօշակ հանդերձի նորա *მთ.9,20;* ოთხთა ზედა ფესუთა სამოსლისა შენისათა G, ოთხთავე კიდეთა სამოსლისა შენისათა S, ի վերայ չորեցունց տտնոց հանդերձից քոց II *შჯ.22,12;* უქმნენ თავთა თჳსთა ფესუნი ფრთეთა ზედა სამოსელთა მათთასა G, იქმნედ თავისა მათისა ფესუნი კიდესა სამოსლისა მათისასა S, արասցեն իւրեանց ծոպս ի տուտնս հանդերձից իւրեանց *რიცხ.15,38;* უკუეთუ იქმნას მას შინა ნიში კეთროვნებისაჲ... საქუსალსა ანუ ფესუსა შინა, յորում լինիցի ախտ բորոտութեան... եթէ յառէջ. եթէ ի թեզան *ლევ.13,47;* შეუპყრან

ფესკ კაცისა ჰურიისაჲ, բուռն հարկանիցեն զդրօշակէ առն Յրէի *ზაქ.8,23.*

ფესუედ-ი դերջաւոր (კალთა, სამოსლის ბოლო): ფესუედითა ოქროვანითა შემკულა და შემოსილ C, ფესუედითა ოქროვანითა შემკულ არს და შემოსილ პირად-პირადად L, ի վերջաւորս ոսկեհուռս զարդարեալ եւ պաճուճեալ *ფს.44,14.*

ფეტკ կորեակ (ფეტვი): სთესის... ფეტკ და ასლი საზღვართა შენთა, սերմանէսցէ... կորեակ եւ հաճար ի սահմանս իւր *ეს.28,25;* მოიღე თავისა შენისა... ცერცკ და ოსპნი, ფეტკ და ასლი, դու առ քեզ... ոսպն եւ ոլոռն եւ կորեակ եւ հաճար *ეზეკ.4,9.*

ფეშუება խարխափել. շօշափել („ძიება", შეხება, ხელის ფათური): იყო შენ ვითარცა ბრმაჲ შუა სამხრის და ეფეშუებოდი, ვითარცა ეფეშუების ბრმაჲ ბნელსა შინა M, խարխափեսցես ի միջօրէի. որպէս խարխափիցէ կոյր ի խաւարի *IIმჯ.28,29;* ეფეშუებოდეს (ეძიებდეს იგინი O) ვითარცა ბრმანი კედელსა, շօշափեսցեն զորմս իբրեւ կոյրք *ეს.59,10.*

ფეშხუენი սկուտեղ. արիւնակալ („ლანკლა", საზიარებელი ჭურჭელი ბარძიმთან ერთად): მოიღო თავი მისი ფეშხუენითა და მიჰსცა ქალსა მას DE, მოართუა თავი მისი ლანკლასა ზედა და მისცა ქალსა მას C, եբեր զգլուխն նորա սկտեղբ եւ ետ ցաղջիկն *მრ.6,28;* ქმნა სასანოვაგე იგი ჭურჭელი ტაბლისაჲ მის:... ფეშხუნები და გოვზაკები, արար զկահ սեղանոյն... եւ զարիւնակալս նոցա եւ... *გამ.37,16.*

ფიალ-ი տաշտ. տուփ (თასი, ვარცლი): შთაასხა წყალი ფიალსა, արկանէ ջուր ի տաշտի *მ.ცხ.76v-88;* დაჰბურონ... პინაკები და ციცხუები და ფიალები G, արկցեն.. զափսէսն եւ զտուփս եւ զճաշակս եւ զնուիրանոցսն *რიცხ.4,7.*

ფივება ցտել („ტყება", დაკაწრვა, ხოკა): არა იფივოთ, არა იჩინოთ სიმტიერე საშუალ თუალთა თქუენთა G, არა იტყებდე და არცაღა აჩინო ნიში ჴაჴილებისაჲ შუბლსა შენსა S, մի՛ ցտիցիք եւ մի՛ հարկանիցէք զճակատ *II შჯ.14,1.*

ფილ-ი դաշխուրան. տաշտ. կոնք. խնկաման. անգան (წყლის ჭურჭელი; როდინი): ფილითა გარდამდინარე მიართუა G, ფილითა წყლისაჲთა მოართუა მას ერბოჲ S, դաշխուրանաւ զօրաւորաց մատոյց կոգի *მსჯ.5,25;* აღავსნენ ფილები ვითარცა საკურთხეველი, լցցեն զտաշտս իբրեւ զսեղանն *ზაქ.9,15;* დასწუთა ცუარი საწმისისაგან სავსე ფილი წყლისაჲ G, էջ ցօղ ի գզաթէ անտի. լի կոնքիւ ջրոյ *მსჯ.6,38;* ფილი, խնկաման *II ნშტ.4,22;* მოჰგლიდეს ფილითა, լեսուին յանգանի *რიცხ.11,8.*

ფილოსოფოს-ი փիլիսոփայ. փիլիսոփոս. իմաստասէր: უმეტჱს ყოველთა ფილოსოფოსთა, ի վեր... քան զամենայն տարապարտ փիլիսոփայութեանն *ს.გაბ.-მოც.საჴს.92,6;* ფილოსოფოსთა ვიეთმე ჴელ-ყვეს გამოცდაჲ მონაზონთაჲ, փիլիսոփոսք ոմանք ձեռն արկեցին փորձել զկրօնաւորսն *მცხ.376r-432;* ქმნა ფილოსოფ სიტყვთცა და საქმით, իմաստասէր բանիւք եւ գործովք *მცხ.53r-44,28.*

ფილოსოფოსობა իմաստութիւն (სიბრძნე): ისწავე მუნ ფილოსოფოსობაჲ, ուսցուք իմաստութիւն *მცხ.190v-203.*

ფინიკ-ი արմաւ; արմաւենի („დანაკისკუდი"): უც ფინიკსა გული ერთი, ունի արմաւ կորիզ մի *მცხ.409r-462;* აღვიღე... მცირედ ფინიკი, առի... եւ արմաւ *მარკ.247r-190,9;* სიდიდე შენი ემსგავსა ფინიკსა S, նմանեցաւ մեծութիւն քո արմաւենոյ *ქება7,7;* მართალი, ვითარცა ფინიკი ყუაოდის, արդարքն որպէս զարմաւենիս ծաղկեսցին *ფს.91,13;* ჯდა ქუეშე ფინიკისა G, დამკვდრებულ იყო იგი დანაკისკუდსა მას ქუეშე S, բնակեալ էր ընդ արմաւենեաւն *მსჯ.4,5;* აღიღეს რტოები ფინიკისაჲ და განვიდეს წინა-მიგებებად მისა C, მოიღეს რტოჲ დანაკისკუდთაგან და განვიდეს მიგებებად მისა DE, առին ոստս արմաւենեաց եւ ելին ընդ առաջ նորա *ი.12,13;* მოიღეთ... ფურცელი ფინიკისაჲ, բերէք... տերեւս արմաւենեաց *ნეემ.8,15.*

ფინიკოან-ი արմաւենիք (ფინიკის ბაღი): შემოუგდე წყალი სარწყავი ფინიკოანსა, թողցես զջուրսդ եւ ոռոգէ զարմաւենիսդ *მცხ.76r-87.*

ფის-ი ձիւթ. ձէթ: რომელი შეეხოს ფისსა, შეიგოზნენ ჴელნი მისნი, որ մերձենայ ի ձիւթ. շաղաղեսցի *ზირ.13,1;* გარდაიქცენ ღელენი მისნი ფისად, դարձցին ձորք նորա ի ձիւթ *ეს.34,9;* აგზებდეს საჴუმილსა მას ნავთსა, ფისსა, ნაძეძსა და ნასხლევსა, ի բորբոքելոյ զհնոցն նաւթիւ եւ ձիւթով եւ վշով եւ որթով *დან.3,46.*

ფისოვანება ձիւթ: მიჩუენა მე... ფისოვანებაჲ... აღდუღებული, եցոյց ինձ... ձիւթ եռացեալ *მცხ.421v-472.*

ფიჩჳ ձորձ. բաճկոն. քուրձ. բակեղաթ („სამოსელი", „ძაძა", მოსასხამი): ფიჩჳ დაჰბურიან პირსა მისსა, ձորձ զգլխով արկանել *მრ.14,65;* ფიჩუ S, სამოსელი G, ձորձ *II შჯ.24,17;* მიუტევე მას ფიჩჳცა შენი, թող ի նա եւ զբաճկոն քո *მთ.5,40;* ფიჩჳ G, ძაძა O, քուրձ *ლევ.11,32;* მოართუა... ეტერი ფიჩჳთა, եբեր... պաղատիտս բակեղաթաւ *IV მფ.4,42.*

ფიც-ი երդումն: ფიცი აღუთქუა მას მიცემად, երդմամբ խոստացաւ տալ նմա *მთ.14,7;* ფუცოს

ფიცი G, երդնուցու երդումն *რიცხ.30,3*; განიხარა ყოველმან იუდამან ფიცისა მისთჳს, ուրախ եղեւ ամենայն Յուդա վասն երդման *II ნშტ.15,15;* ფიცთა ნუ დააჩუევ პირსა შენსა, մի՛ ընդելացուցաներ զբերան քո ընդ երդումն *ზირ.23,9;* დავამტკიცო ფიცი იგი ჩემი, հաստատեցից զերդումն իմ *იერ.11,5;* ფიცი ცრუჲ ნუ გიყუარნ, զերդումն սուտ մի՛ սիրէք *ზაქ.8,17;* მოიწია ჩუენ ზედა წყევაჲ და ფიცი, եկին ի վերայ մեր անէծք եւ երդումն *დან.9,11.*

ფიცარ-ი տախտակ. քանուն: დაწერილი... არა ფიცართა ქვისათა, არამედ ფიცართა გულისა ჴორციელისათა, գրեալ... ոչ ի տախտակս քարեղէնս. այլ ի տախտակս սրտի մարմնեղէնս *II კორ.3,3;* დაწერე ფიცართა და წიგნსა, գրեա՛ ի տախտակի եւ ի գիրս *ეს.30,8;* რომელნიმე ფიცართა გამოჰხატვენ *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 116,1;* გამოხატეს იგი ფიცარსა ზედა, ի նկարաճոյճ ի տախտակսն յօրինէին *რიფს.163,17;* დაწერა ზედა მცირეთა ფიცართა, գրեաց ի վերայ փոքրիկ տախտակի *ფლკტ.154,11-466,24;* ფიცარსა რვალისასა დაწერად, գրել ի տախտակի *ანან.ებრ.310-330,13;* მოუჴდა ფიცარსა ცხედრისასა თავით კერძო ოლომფორნესა, մատեաւ առ քանուն գահոյիցն. որ էր ընդ սնարսն Յողոմփեռնեայ *ივდ.13,8.*

ფიცვა երդնուլ: ფიცად სახელისა ჩემისა, երդնուլ յանուն իմ *იერ.12,16*; ფიცით უფიცავს ამათ უფლისა, ի տէր երդուեալ *II მფ.19,7;* გიფიცავს ცრუდ, երդուար սուտ *მცხ.30r-26.*

ცრუ ფიცობა երդնուլ (ტყუილზე დაფიცება): უცხო არს მონაზონისა განკითხვაჲ, ფიცი, ცრუფიცობაჲ, ტყუილი და წყევაჲ, օտար է ի կրօնաւորէ դատել կամ բամբասել եւ սուտ երդնուլ... կամ ստել եւ կամ անիծանել *მცხ.291r-313.*

ფიცხელ-ი խիստ. խստութիւն. խստասիրտ. ստամբակ. ուժգին. դժուարին. սաստիկ („თავჴედი", მკაცრი, სასტიკი, ძლიერი): ფიცხელ კაც ხარ შენ, այր մի խիստ ես *მთ.25,24*; ფიცხელ არს სიტყუაჲ ეგე, խիստ է բանդ այդ *ი.6,61;* ფიცხელ არს შენდა დეზისა წიხნაჲ, խիստ է քեզ ընդդէմ խթանի աքացել *საქ.მოც.26,14;* მეფენი ძლიერნი და ფიცხელნი... უფლებდეს და ხარკსა მოჰჴდიდეს ასურეთით, թագաւորք զօրաւորք եւ խիստք... տիրացեալք հարկս հանէին ի կողմանցն ասորւոց *I ეზრა2,27;* სიტყჳთა ვერ განისწავლოს მონაჲ ფიცხელი, բանիւք ոչ խրատի ծառայ խիստ *იგ.სოლ.29,19;* გული ფიცხელი დამძიმდეს სალმობითა, սիրտ խիստ ծանրացի ցաւոք *ზირ.3,29;* ცხენი უმწყო გამოჴდის ფიცხლად, ձի անվարժ ելանէ խիստ *ზირ.30,8;* ფუფუნეულნი ჩემნი ვიდოდეს გზათა ფიცხელთა, փափկասունք իմ գնացին զճանապարհս խիստս *ბარ.4,26*; დამასხნეს ჩუენ საქმენი ფიცხელნი G, եկին ի վերայ մեր գործ խստութեան *II შჯ.26,6*; აჰა ესერა, ბნელი ფიცხელი, ահա խաւար խստութեան *ეს.5,30*; ნუ იტყჳთ ფიცხელსა, ոչ երբեք խօսիցին խստութիւն *ეს.8,12;* ვითარცა იხილა ტანჯვაჲ იგი ფიცხელი, իբրեւ ետես զտանջանացն խստութիւն *ანდ.ანატ.309-29,12.* ფიცხელი, խստասիրտ *ეს.19,4;* რაჲთა განერეს ფიცხლისა მის და უშჯულოჲსა მძლავრისაგან, զի այրեսցի ի ստամբակ բռնութենէ անօրէնութեան *რიფს.171,40-100,5*; სიცხე ფიცხელი, տօթ ուժգին *მცხ.124v-142;* მცირედ ფიცხელ ხარ, սակաւիկ մի խստասիր ես *მცხ.261r-280*; კლდჱ ფიცხელი, վէմ դժուարին *მ.ცხ.433v-505.* ფიცხელ არს ნათესავი, თავჴედ არს ნათესავი G, ազգն սաստիկ էր *რიცხ.12,29.*

ფრიად ფიცხელ-ი դառնաշունչ (მეტად მკაცრი): ჰაერი ფრიად ფიცხელი, օդն դառնաշունչ *მცხ.25,3.*

ფიცხლად խիստ. խստիւ. խստութեամբ. ուժգին. զօրապէս. սաստկապէս. յոյժ (ძლიერად, სასტიკად): ჰრქუა მათ მეფემან ფიცხლად, պատասխանի արար արքայ խիստ *II ნშტ.10,13;* უკუეთუ ფიცხლად რაჲმე მოგიგოს, թէ խստիւ տայցէ պատասխանի *I მფ.20,7;* ფიცხლად, խստութեամբ *დაბ.49,3;* იწყო ფიცხლად ტირილად, լայր ուժգին *მცხ.90r-101;* ფიცხლად, զօրապէս *მცხ.130r-149*; սաստկապէս *მცხ.120r-138;* յոյժ *მცხ.134r-152.*

ფიწლვა արկանել (ფიწლით მუშაობა): ფიწლავს კალოსა ქრთილისასა ამას ღამესა G, նա արկանէ կալ ի գարւոյ ի գիշերիս յայսմիկ *რუთ.3,2.*

ფიჭჳ նոճ. եղեւնափայտ. սար. սօս: მოვკაფე... რჩეულ-რჩეულები ფიჭუთაჲ, կոտորեցի... զընտիր նոճից նորա *IV მფ.19,23*; ძეძუმან ლიბანით მიუვლინა ფიჭუსა ლიბანისა და ჰრქუა, ակքան ի Լիբանանէ յղեաց առ եղեւնափայտն. որ ի Լիբանան է *IV მფ.14,9*; მიძღუანე მე ძელი ნაძჳსაჲ, ფიჭჳ და ნაძჳ ლიბანით, տուր բերել ինձ փայտս մայրս եւ սասրոյս եւ թեզօշս ի Լիբանանէ *II ნშტ.2,8;* ღაღადებედ ფიჭუნი, ողբասցեն սասրոյք *ზაქ.11,2;* ფიჭჳთა და ნაძჳთა ერთბამად იდიდოს ადგილი წმიდაჲ ჩემი, սօսիւ եւ նոճու եւ մայրիւ առ հասարակ փառաւոր առնել սրբութեան իմոյ *ეს.60,13.*

ფლას-ი խարազն. մազեա. մազեղէն. քուրձ. ձունձ (ბეწვის ჩასაცმელი): სამოსელსა... ფლასი-

სასა ჩააცუმიდეს, հանդերձս... խարազն [զգեցուցանէին] *მცხ.117v-136*; პალეკარტი ფლასისაჲ [მოიგო], փիլոն մազեա [ստացու] *მცხ.167r-184*; ეცუა... გარეშე ვარემანდი ფლასისაჲ, ունէր զգեցեալ... փիլոն քրձէին *მცხ.182v-200*; ფლასის ნახეთქი რაჲმე, რომელი იდვა ზედა სავარძელთა მისთა, մազեղինոյ մասն ինչ որ կայր ի վերայ աթոռոյ իւրոյ *მცხ.371r-424;* ნახეთქი იგი ფლასისაჲ, ձունձ *მცხ.371v-424.*

ფლვა թաղել (დამარხვა): მეგჳპტელნი ჰფლვიდეს მათგანთა მკუდართა ყოველთა G, եգիպտացիքն թաղէին զամենայն մեռեալսն ի նոցանէ *რიცხ.33,4*; აქა ჰფლავს, սատ թաղել է *ვარ.814-377,2.*

ფლვა թաղումն (დამარხვა, დასაფლავება): ფლვით ვირებრ დაიფლას, զթաղումն իշոյ թաղեսցի *იერ.22,19.*

ფლობა թողուլ. տիրել. թոյլ տալ. կարել տալ („ტევება“, „უფლება“, ნების დართვა): არავის უფლო მიდევნებად მის თანა C, არავინ უტევა მიდევნებად მის თანა DE, ոչ զոք եթող ընդ իւր երթալ *მრ.5,37;* არა მიფლო მე ღმერთმან მისლვად თქუენ თანა G, ոչ թողու զիս Աստուած գալ ընդ ձեզ *რიცხ.22,13*; შენ უფლებ ძალთა ზედა ზღჳსათა, դու տիրես զօրութեանց ծովու *ფს.88,10*; არღარა უფლით მას C, არას უტევებთ DE, ոչ եւս տայք թոյլ նմա *მრ.7,12*; ვერ ეფლოს მეეგჳპტელთა მათ სუმად, ոչ կարասցեն Եգիպտացիք ըմպել *გამ.7,18*; არა უფლიედ განღებად ჯ. არა ვაუფლენ განღებად, ոչ տայի բանալ զնոսա *ნემ.13,19;* არა მიფლობს მოღებად სულთა მათ ჩემთა, որ ոչ տայ թոյլ ընդունել զոգիս իմոյն *მრთ.S.კ.იერ. გამოჩ.ჯუარ.242,28.*

ფლობა-ჲ իշխանութիւն („ჴელმწიფება“, ნება, უფლება): აქუნდეს ფლობაჲ განსხმად ეშმაკთა C, აქუნდეს მათ ჴელმწიფებაჲ... განსხმად ეშმაკთა, ունել իշխանութիւն բժշկելոյ զցաւս *მრ.3,15;* ფლობა მაქუს ჯუარს-ცუმაჲ შენი C, ჴელ-მწიფებაჲ მაქუს ჯუარ-ცუმად შენდა DE, իշխանութիւն ունիմ հանել զքեզ ի խաչ *ი.19,10*; ფლობაჲ აქუნდეს კაცის-კლვისაჲ, ունի իշխանութիւն սպանանելոյ *ზირ.9,18;* შვილსა და ცოლსა, ძმასა და მეგობარსა ნუ სცემ ფლობასა შენ ზედა ცხორებასა შენსა, որդւոյ եւ կնոջ. եղբօր եւ բարեկամի մի՛ տացես իշխանութիւն ի վերայ քո ի կեանս քո *ზირ.30,20.*

ფლობილ ყოფა իշխանութիւն տալ (ნების დართვა): ფლობილ-ყვნა იგინი მათ ზედა, ետ նոցա իշխանութիւն այնց *ზირ.17,2.*

ფლობილება իշխանութիւն (ძალაუფლება): ჴელთა შინა უფლისათა არს ფლობილებაჲ ქუეყანისაჲ, իշխանութիւն երկրի ի ձեռս աստուծոյ *ზირ.10,4.*

ფილ-ი ղրամ, կտող (ფული): ალავსო ლანგჳნტარი ერთი ფოლითა, ելից աման ինչ լի կտողվք *მცხ.171r-188.*

ფოლოც-ი փողոց. սրահ. ցանգ. առուամէջ (ქუჩა, საცალფეხო გზა): ფოლოცი, փողոց *ანდ.-ანატ.305-26,12;* ფოლოცნი მარმარინოფენილნი, սրահք կճայատակք *ფლკტ.133,28;* განვედ გზათა ზედა და ფოლოცთა, ել ի ճանապարհս եւ ի ցանգս *ლ.14,23;* დადგა ანგელოზი ღმრთისაჲ ფოლოცთა ვენაჴთასა, եկաց հրեշտակն Աստուծոյ յառուամէջս այգեացն *რიცხ.22,24.*

ფოცხჳ||ფუცხჳ մսահան (ფოცხი) *// ნშტ.4,11.*

ფრდა: ძნიად ფრდა: ճշդել (გაყიდვა; დაზოგვა, ძნელად გაყიდვა): რომელნი ძნიად ფრდიდენ იფქლსა-ერის ნყეულ, որ ճշդէ զցորեանհրապարականէծ լիցի *იგ.სოლ.11,26.*

ფრდა վաճառել (გაყიდვა): პოვა ტაძარსა რამეთუ ფრდიდეს ზროხასა, եգիտ ի տաճարին. զի վաճառէին զարջառս *ი.2,14;* რომელნი იგი ტრედსა ფრდიდეს, ჰრქუა მათ C, որ զաղաւնիսն վաճառէին ասէ ցնոսա *ი.2,16;* ფრდიდეს დღესა შაბათსა, վաճառէին յաւուր շաբաթու *ნეემ.13,15.*

ფრთე, ფრთა թեւ. տտուն. անկիւն. կողմն. ղրօշակ („სამოსელი“, კალთა, კიდე, კუდი): შეიკრიბნის მართუენი ქუეშე ფრთეთა, ժողովէ զձագս ընդ թեւովք *მთ.23,37*; ალგისხენ თქუენ ვითარცა ორბმან ფრთეთა ზედა, առի զձեզ իբրեւ ի վերայ թեւոց արծուոց *გამ.19,4*; საფარველსა ფრთეთა შენთასა დამიფარე მე, ի հովանի թեւոց քոց ծածկեսցես *ფს.16,8*; სული იყო ფრთეთა მათთა, հողմ ի թեւս նոցա *ზაქ.5,9*; უქმნენ თავთა თჳსთა ფესუნი ფრთეთა ზედა სამოსელთა მათთასა, արասցեն իւրեանց ծոպս ի տտունս հանդերձից իւրեանց *რიცხ.15,38;* მოჰკუეთა ფრთჱ ერთი სამოსლისა თჳსისაჲ, եհատ զտտուն լօդկին Սաւուղայ գաղտ / *მფ.24,5;* შეკრიბნეს ოთხთაგან ფრთეთა ქუეყანისათა, ժողովեսցէ ի չորից անկեանց երկրի *ეს.11,12*; ოთხთა ზედა ფრთეთა ქუეყანისათა მოიწევის აღსასრული, ի վերայ չորեցունց կողմանց երկրիդ հասեալ է վախճան *ეზეკ.7,2;* გარე-მოსდვა ფრთაჲ შენი მჴევალსა შენსა G, გარდამომდევ სამოსელი შენი მჴევალსა შენსა O, արկցես դու զդրօշակ քո զաղախնով քով *რუთ.3,9.*

ფრთეაკ-ი կրկնուց (წამოსასხამი): დედამან მისმან უქსოვის მას ფრთეაკი მცირჱ სამისოჲ, կրկնուց փոքրիկ առնէր նմա մայրն իւր *I მფ.2,19.*

ფრთეედ-ი թեւաւոր (ფრთებიანი): შევმუსრო სახლი იგი გარემო ფრთეედი სახლსა ზედა საზაფხულოსა, խորտակեցից զապարանս թեւաւորս ի վերայ ամարաստուն ապարանից *ამოს 3,15.*

ფრთემალედ երագաթեւ (მსწრაფლ, ფრენით): შეუდგა მწრაფლ და მიიწია ფრთემალედ ძალი იგი, յանկարծակի... զհետեւ զկնի երագաթեւ հասանէր զօրութիւն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ.102,18-30,8.*

ფრთითა დიდ-ი մեծաթեւ (ფრთადიდი): ორბმან დიდმან და ფრთითა დიდმან, արծուի մեծաթեւ *ეზეკ.17,3.*

ფრთო(ვ)ან-ი թեւաւոր. թռչուն (ფრთიანი, ფრინველი): უწჳმა... ვითარცა მქჳშაჲ ზღჳსაჲ-მფრინველი ფრთოანი C, տեղեաց... որպէս զաւազ ծովու զթռչունս թեւաւորս *ფს.77,27*; ფრთოვან ფერჴნი მათნი, ոտք նոցա թեւաւորք *გოდ. იერ.1,7;* მსგავსებასა ყოვლისა ქათმისა ფრთოვანისასა, რომელი ფრინავს G, მსგავსად ყოვლისა მფრინველისა ფრთოვანისა, რომელი ფრინავს ცასა ქუეშე S, նմանութիւն ամենայն հաւու թռչնոյ. որ թռչիցին ի ներքոյ երկնից *II მჯ.4,17.*

ფრთოვან=ყოფა ընդոստուցանել („აღფრენა", ფრენა): ამათ ფრთოვან-მყვეს მე S, მაგათ აღმაფრინეს მე O, դորա ընդոստուցին (var. սրարբեցուցին) զիս *ქება 6.4.*

ფრთხილ-ი զգոյշ. զգաստ. զուարթ (ფხიზელი, მღვიძარე, მორიდებული): ფრთხილ იყავ, զգոյշ կաց *ხნდ.3,20;* ხუცესნი ფრთხილ იყვნედ, ծերոց զգաստս լինել *ტიტ.2,2;* ფრთხილ იყავ ყოველსა შინა, զուարթ կաց յամենայնի *II ტიმ.4,5;*

ფრთხილ ყოფა զուարթանալ (ფხიზლობა): ფრთხილ იყვენით, զուարթացեալք *I ეპ.პეტრ.1,13.*

ფრთხილება իմաստութիւն (აქ: მეცნიერება): სიყუარული ეგე თქუენი უფროჲს და უმეტეს გარდაერიოს მეცნიერებითა და ყოვლითა ფრთხილებითა, սէրն ձեր եւս քան զեւս առաւել լիցի ի գիտութեան եւ յամենայն իմաստութեան *ფლპ.1,9.*

ფრთხობა զանգիտել (შეშინება, შეძრწუნება): ნუ ჰფრთხებით ნურარაჲთ მჴდომთა მათგან, մի՛ զանգիտիցէք եւ մի՛ իւիք ի հակառակորդաց անտի *ფლპ.1,28.*

ფრიად յոյժ. ուժգին. բազում. սաստիկ. կարի. մեծապէս. բաւական. յաճախ. շատ („დიდად", ძლიერ, მრავლად): აღიყვანნა მთასა მაღალსა ფრიად, առու ածէ ի լեառն մի բարձր յոյժ *მთ.4,8*; განიხარა ფრიად DE, განიხარა დიდად C, ուրախ եղեւ յոյժ *ლ.23,8*; ჰრცხუენოდენ ფრიად, ամաչեսցեն... յոյժ *ფს.6,11*; შეძრწუნდა ფრიად, զարհուրեցաւ ուժգին *ფლკტ.143,37-452,35*; სადა არა იყო მიწაჲ ფრიად, ուր ոչ գոյր հող բազում *მთ.13,5*; სთესეთ ფრიად და შეიღეთ მცირედ, վարէիք բազում եւ ժողովէիք սակաւ *ანგ.1,6*; სამკალი ფრიად არს, հունձք բազում են *ლ.10,2;* ივლტოდეთ ფრიად, փախերուք սաստիկ *იერ.49,30;* ნუ იყოფი მართალი ფრიად, մի՛ կարի արդար լինիր *ეკლ.7,17*; იშუებდეს ფრიად, ուրախ լինէին մեծապէս *მსკ.37,17;* ლომმან უტაცა ფრიად ლეკუთა მისთა, առեւծ որսացաւ բաւական կորեանց իւրոց *ნაუმ.2,12;* ვიმარხავთ ფრიად, պահեմք յաճախ *მთ.9,14;* ჭამად თაფლი ფრიად არა კეთილ არს, մեղր շատ ուտել չէ բարտք *იგ.სოლ.25,27.*

ფრიად მფუცველ-ი շատերդումն (ზედმეტად მფიცავი): კაცი ფრიად მფუცველი აღივსოს უშჯულოებითა, այր շատերդումն լցցի անօրէնութեամբ *ზირ.23,12.*

ფრიად პატიოსან-ი բազմապատիկ (დიდად პატიოსანი, ძვირფასი): დავსდებ... ლოდსა ფრიად პატიოსანსა, դնիմ... վէմ բազմապատիկ *ეს.28,16.*

ფრიად-ი յորդ (ბევრი, უხვი): აღმოიყვანოს... წყალი იგი მდინარისაჲ ძლიერი და ფრიადი, ածցէ... զջուր գետոյն զհզօրն եւ զյորդ *ეს.8,7.*

ფრიადისა სასყიდლისა մեծագին („დიდძალისა სასყიდლისა", ძვირფასი): ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ ფრიადისა სასყიდლისაჲ DE, ნარდიონი პატიოსანი დიდძალის სასყიდლისაჲ C, նարդեան ազնուի մեծագնոյ *მრ.14,3.*

ფრინვა թռչել. սլանալ. սաւառնել (ფრენა): არა გეშინოდის... ისრისაგან, რომელი ფრინავნ დღისი, ոչ երկիցես... ի նետէ. որ թռչի ի տուէ *ფს.90,6*; ფრინვიდენ ნავებითა უცხოთაჲთა ზღუასა, թռչիցեն նաւք այլազգեաց *ეს.11,14;* ვითარცა ღრუბელნი ფრინვენ, իբրեւ զամպս թռուցեալ են *ეს.60,8;* ფრინვიდენ ვითარცა ორბნი, սլացին իբրեւ զարծուիս *ამბ.1,8;* ფრინვიდეს ერთიერთისა თანა, սաւառնէին ընդ միմեանս *ეზეკ.1,23.*

ფრომინ-ი հռովմայեցի. Յոյն („ჰრომი", რომაელი): ჩუენ კაცნი ფრომინნი (ჰრომი) ვართ, զի հռովմայեցիք եմք *საქ.მოც.16,21*; არავინ იპოვა მსგავსად ქმნულკეთილობისა მისისა შორის ფრომინთა, ոչ երբեք գտաւ նման նմա ի մէջ Յունաց աշխարհիս *როფს.166,41-88,8.*

ფრომინებრ դաղմատերէն („ჰრომაელებრ", ლათინურად): წერილ იყო ებრაელებრ, ფრომინებრ

და ბერძლ C, იყო წერილი ებრაელებრ, ჰრომაელებრ და ბერძლ DE, էր գրեալ եբրայեցերէն. դաղմատերէն եւ յունարէն *ი.19,20.*

ფრომინებრ-ი դաղմատերէն („ჰრომაელებრი", ლათინური): იყო წიგნი წერილი მას ზედა... ფრომინებრითა C, იყო დაწერილიცა, რომელი წერილი იყო მას ზედა წიგნითა... ჰრომაელებრითა DE, էր գիր գրեալ ի վերայ նորա... դաղմատերէն... գրով *ლ.23,38.*

ფრცხენა, ფრჩხენა սփռել (დაკანვრა): ჰფრცხენს ფრცხილითა G, ფრჩხილითა ფრჩხენს O, մագիլս սփռիցէ *ლევ.11,26.*

ფრცხილ-ი, ფრჩხილ-ი եղունգն. եղէգն. մագիլ (ფრჩხილი, ბრჭყალი): მწუერვალსა თითთა მათთასა, ფრცხილითა მათთა, განაცუმიდეს, ի ծայրս մատանցն. ի ներքոյ եղնկաց նոցա ցցեալ փարէին *მრთ.р.საეკ.უწყ.1219-646;* არცა მოეყვნეს ფრცხილნი მისნი, ոչ էր հատեալ զեղնգունս իւր *IIმფ.19,24;* თმანი მისნი, ვითარცა ლომისანი, იქმნეს და ფრცხილნი მისნი, ვითარცა მფრინველისანი, վարսք նորա իբրեւ զարիւծոց մեծացան եւ եղնգունք նորա իբրեւ զթռչնոց *დან.4,30;* ცოდვაჲ იუდაჲსი დაწერილ არს წიგნსა შინა რკინისა ფრცხილითა ადამანტიისაჲთა, մեղք Յուդայ գրեալ են գրչաւ երկաթեւ. ադամանդեայ եղեգամբ *იერ.17,1;* ფრცხილნი მისნი რვალისანი, մագիլք նորա պղնձիք *დან.7,19.*

ფრჴივ, ფრჴით յոտանաւոր (ფეხით, ქვეითად): რომელმან გარდააქცია ზღუაჲ ჴმელად და მდინარესა წიაღ-ჴდა ფრჴით (ფრჴივ Լ), ո դարձոյց զծովն ի ցամաք եւ ընդ գետս անցցեն յոտանաւոր *ფს.65,6.*

ფსათია იხ. ფსიათ-ი.

ფსალმუნ-ი, სალმუნი սաղմոս. նուագ: წერილ არს წიგნსა ფსალმუნთასა, գրեալ է ի գիրս սաղմոսաց *საქ.მოც.1,20;* ფსალმუნი საგალობელთა შენთა არა ვისმინო, զնուագս արնգաց քոց ես ոչ լուայց *ამოს.5,23;* ესმა ჴმაჲ სალმუნისაჲ წარმავალთა ვიეთმე ქუაბსა მას თანა, լուան զձայն սաղմոսի սրբոցն ի գիշերի մօտակաց եղեալ *ანდ.-ანატ.306-27,3;* იტყჳს სალმუნი, ասէ... սաղմոս *მრთ.S.კირ.იერ.-ალდგ.161,12-284,10;* სალმუნითა და კურთხევითა, սաղմոսիւք եւ աւրհնութեամբք *დდ.131,25.*

წურთაჲ ფსალმუნთაჲ սաղմոսերգութիւն (ფსალმუნთა გალობა) *მცხ.161r-176.*

ფსალმუნება սաղմոսել. երգել. երգով կատարել („გალობა"): ფსალმუნებდა და იტყოდა, սաղմոսէր այսպէս *ბაბ.47,28-157,13;* იწყო ფსალმუნებად, սկսաւ սաղմոսել *თე558-70,31;* იწყეს ფსალმუნებად ფსალმუნსა ამას A, սկսան երգել զսաղմոս զայս. იწყეს გალობად ფსალმუნითა ამით B, *სბსტ.126,8-3;* რვათავე ჴმათა ზედა ვფსალმუნებ, ի վերայ ութ ձայնից երգով կատարեմ *მცხ.91r-102.*

ფსალმუნთშემასხმელ-ი սաղմոսերգող (ფსალმუნის მგალობელი): რომელნი იყვნეს... ფსალმუნთშემასხმელთაჲ და მეკარეთაჲ, որ իցեն... ի սաղմոսերգողաց. դռնապանաց *II ეზრა7,24.*

ფსელ-ი մեզ (შარდი): არა შეჭამონ სკორე თჳსი და შესუან ფსელი თჳსი, մի՛ ուտիցեն զաղբս եւ ըմպիցեն զմէզս իւրեանց *ეს.36,12.*

ფსიად-ი տուփ (თასი): ჰქმნე პინაკები მისი და ფსიადები, ტაკუკები და ციცხუები, արասցես զխնկաղացսն եւ զտուփս նորա եւ զճաշակս եւ զնուիրանոցս նորա *გამ.25,29.*

ფსიათ-ი, ფსათია փսիադ. փսիաթ նաճայ (ჭილობი): ფსიათსა [ვშურები], փսիադ [աշխատիմ] *მცხ.270r-289*; წარმოჯდა ზედა ფსიათსა, նստաւ ի վերայ ի վերայ փսիաթին *მცხ.182r-199;* ემოსა მარტოდ ფსიათი, ունէր նա զգեցեալ փսիաթի *მცხ235r-257*; დამიგეს მე ფსიათი, արկին մահիճս ինձ մի փսիաթ... որ է նաճա *მ.ცხ.434r-505;* ერთი ფსათია დაუგო, մի փսիաթ էարկ *მცხ.147r-163.*

ფსკერ-ი յատակ. ոռ. քափ (იატაკი, ძირი): ჰხედავს ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა, հայի յատակս դժոխոց *იგ.სოლ.16,25;* ფსკერი ტაფისაჲ, ոռ-ք տապակի *მცხ.413v-466;* ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა მიიწევიან, ի քափս դժոխոց հասանեն *იგ.სოლ.9,18.*

ფსმა միզել (შარდვა): აფსმიდეს კედელსა, միզիցէ զորմով *IV მფ.9,8.*

ფუეშუება դանդաչել. բանդագուշել (ხელის ფათური, ცაცუნი, შეხება): ნუ... შესულებულნი და მიმოხილვით და რორინებით ეფუეშუებოდით, մի՛... դանդաչեալք արբեցութեամբ մտցուք ի պահս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,6-44,1;* ცუდად მიმოვალნ და ეფუეშუებინ, վայրապար բանդագուշեալ շրջեսցի *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,7-33,18.*

ფუვინკა արմաւ (phaenix, ზღაპრული ფრინველი, ფენიქსი): მფრინველი... რომელსა ჰრქუან ფუვინკა, հաւ մի արմաւ անուն *მრთ.D.კ.იერ.-ალდგ.261,37-404,11.*

ფუვილ-ი եռալ (გაფუება): ფუოდა მატლი ჴორცთა მათთა, մինչեւ որդանցն եռալ *ანდ.ანატ.322-34,39.*

ფუნა, ფუნე քակոր. աղբ. կու. ցեխ: მიგეც შენ ფუნაჲ ზროხათაჲ სკორისა წილ კაცობრივისა, ետու քեզ քակոր արջառոյ փոխանակ աղբոյն մարդոյ *ეზეკ.4,15;* ფუნესა (ფუნასა J) სკორისა კაცობრივისასა დაჰფლა იგი, յաղբ մարդոյ եփեսջիր զայն *ეზეკ.4,12;* ფუნითა შებღალულ არს მედგარი, աղբոյ եւ կուոյ հաւասար է վատն || ցեխով շաղախեալ վատն *ზირ.22,2.*

ფურნე փուռն: შეაგდე ფურნესა იმას განჴურვებულსა, ձգեսցես ի ջեռեալ այն փուռն *მცხ. 332v-380.*

ფურცელ-ი տերեւ, կողր (ფოთოლი): ფურცელი გამობუტკოინ (გამოვალნ DE), տերեւն ցցուիցի *მთ.24,32*; ფურცელი მისი არა დასცჳვის, տերեւ նորա մի՛ թափեսցի *ფს.1,3;* ვითარცა დასტჳვის ვენაჴსა ფურცელი, թօթափեսցին իբրեւ զտերեւ յորթոյ *ეს.34.4;* მსგავს არს ფურცლისა განჴმელისა, նման է ցամաք տերեւոյ *ფლკტ.139,32-447,20;* ფურცელნი ფინიკთანი G, կողերս յարմաւենեաց *ლევ.23,40.*

ფურცელდაყრილ-ი տերեւաթափ (ფოთოლდაცვენილი): იყვნეს იგინი ვითარცა ბელეკონნი ფურცელდაყრილნი, եղիցին իբրեւ զբեւեկնի տերեւաթափ *ეს.1,30.*

ფურცლოვან-ი տերեւալից (უხვფოთლიანი): ფურცლოვანი C, რომელსა ესხა ფურცელი DE, տերեւալից *მრ.11,13.*

ფუტკარ-ი մեղու, ձիաստաց: მომადგეს მე ვითარცა ფუტკარნი, շուրջ եղեն զինեւ որպէս մեղուք *ფს.117,12;* მივედ ფუტკრისა და ისნავე, ვითარ-იგი მოქმედ არს, երթ առ մեղուն եւ ուսիր զիարդ գործօն է იგ.სოლ.6,8; მცირჱ არნ მფრინველთა შორის ფუტკარი, փոք է ի թռչունս մեղու *ზირ.11,3;* კუამლი იოტებს ფუტკართა, ծուխ հալածէ զմեղու *მცხ. 115r-133;* ფუტკარი, რომელ არს სოფელსა ასურასტანისასა, զձիաստացն, որ է յերկրին Ասորեստանեայց *ეს.7,18.*

ფუფუნება փափկանալ, դարմանել, սնուցանել, արբուցանել, զսպել, գգուել, գրգել („ზრდა", კვება, ფერება, ალერსი): იფუფუნები, փափկանաս *მცხ.38v-33,3;* ჰზრდინ და ჰფუფუნებნ მას, սնուցանէ եւ դարմանէ զնա *ეფეს.5,29;* ვითარცა მზრდელი, რაჲ ზრდინ რაჲ ჰფუფუნებნ თვსთა შვილთა CD, ვითარცა-იგი მზრდელი, რაჲ ზრდინ თვსთა შვილთა AB, որպէս դայեակ մի, որ սնուցանիցէ մանկունս իւր *I თეს.2,7;* ვითარცა სძითა გჳფუფუნებს და გუზრდის, իբրեւ կաթամբ արբուցանէ եւ սնուցանէ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.108,6-109*; გფუფუნებდ შენ ნიალთა ჩემთა, զսպէի զքեզ ի գոր իմ *ფლკტ.142,16-450,33;* ჰფუფუნებდე თუ შვილსა, დაგაკჳრვოს შენ, գգուես զորդի եւ զարհուրեցուսցէ զքեզ *ზირ.30,9;* ნიალი იგი მამათმთავრისაჲ გუეფუფუნებოდის ჩუენ, զոգ հայրապետին գգուեսցէ զմեզ *მრთ.S.ბ.კეს.40-თვს; 119,37;* რომელი ჰფუფუნებდის შვილსა თვსსა, შეუხუევს წყლულებათა მისთა, որ գրգէ զորդին իւր, պատեսցէ զվէրս նորա *ზირ.30,7.*

ფუფუნება փափկութիւն, շուայտութիւն, զբաղումն, գրգռութիւն („შუება", კვება, განცხრომა, ალერსი): სალმობათანი... ფუფუნებისაგან იტყვედ მკურნალნი, ախտից... եւ ի փափկութենէ դնեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,16-42,14;* სამოთხეჱ ფუფუნებისაჲ იკურთხა, զդրախտ փափկութեան աւրհնեցաւ *იპ.რომ.კურთხ. მოს.168-169;* სიყუარულო, ფუფუნებასა შინა შენსა O, სიყუარული შუებათა შენთა S, սէր ի փափկութեան քում ქება7,6; არა არს ჯოჯოხეთს შინა ძიებაჲ ფუფუნებისაჲ, ոչ է ի դժոխս փափկութիւն խնդրել *ზირ. 14,17;* განსუენებასა მისსა განძღა იგი ფუფუნებითა მისითა, ի հանգստեան յագեցաւ շուայտութեամբ նորա *ზირ.34,3;* სიცილი იგი მათი ფუფუნება არს ცოდვის, ծաղր նոցա զբաղմամբ (գրգռութիւն) մեղաց *ზირ.27.14.*

ფუფუნეული փափուկ, գիրգ, փափկացեալ, փափկասուն (აზიზად, ნებივრად გაზრდილი): რომელი-იგი ნუკეული და ფრიად ფუფუნეული იყოს შენ შორის, თუალძჳრ იქმნეს იგი ძმისა თვსისათვს, գիրգն, որ ի քեզ, եւ փափուկն յոյժ չարակնեսէ յեղբայր իւր *II შჯ.28,54*; ფუფუნეულ და ჩჩჳლ იყვნენ თხრობასა, գիրգք եւ փափուկք եղիցին *ფს.91,15;* სუსანა იყო ფუფუნეულ ფრიად და კეთილ ხილვითა (ხილვითა შუენიერ O), Շուշան էր փափուկ յոյժ եւ գեղեցիկ տեսլեամբ *დან.13,31.* იყო იგი ფუფუნეულ ფრიად, փափուկ էր յոյժ *ანდ.-ანატ.328-37,37*; ფუფუნეულნი ჩემნი ვიდოდეს გზათა ფიცხელთა, փափկասունք իմ գնացին զճանապարհս խիստս *ბარ.4,26;* შემუსრვაჲ დიდი იყოს შუენიერსა ზედა და ფუფუნეულსა J, բեկումն մեծ եղիցի գեղեցկին եւ փափկացելոյն *იერ.6,1.*

ფუფუნეულება փափկութիւն (ნებივრობა; სირბილე, სინაზე) *II შჯ.28,56.*

ფუფუნეულ ქმნა փափկանալ (ნებივრობა): განსუქნეს და ფუფუნეულ იქმნნეს საშუებელთა მათთა შინა, գիրացան եւ փափկացան ի բարութիւնս մեծամեծս *ნეემ.9,25.*

ფუშნიერ-ი ապաւառ („სკორე", შიგნეულობა): ყოველი ჴორცი მისი და ფუშნიერი მისი დაწუეს

ცეცხლითა, და სკორე მისი დაწუნა ესენი ცეცხლითა G, զմիսն եւ զապաւառն այրեաց հրով *ლევ.8,17.*

ფუცება երդմնեցուցանել (ფიცება): ვაფუცე მათ ყოველთა სახელსა ღმრთისასა, երդմնեցուցի զնոսա յանուն Աստուծոյ *ნეემ.13,25;* გაფუცებთ თქუენ ცხორებასა კეისრისასა, երդմնեցուցանեմ զձեզ ի կենաց կայսեր *ან.ებრ.195,42-319,18;* გაფუცებ შენ ღმრთისა, երդմնեցուցանեմ զքեզ յԱստուած *მთ.26,63.*

ფუცვა երդնուլ (დაფიცება): ფუცა მეფემან სოლომონ უფლისა, երդուաւ արքայ Սողոմոն ի տէր *IIIმფ.2,23;* ფუცეს უფლისა ჴმითა დიდითა, երդուաւ տեառն մեծաձայն *IIნშტ.15,14;* ფუცა საყდარსა და სუფევასა თჳსსა, երդուաւ յիւր թագաւորութիւն եւ յաթոռն իւր *ივდ.1,12;* ფუცვიდენ სახელსა უფლისა საბაოთისსა, երդնուցուն յանուն տեառն զօրութեանց *ეს.19,10;* თავსა ჩემსა ვფუცავ, յանձն իմ երդնում *ეს.45,23;* რომელნი ფუცვენ უფლისა, որք երդնուին յանուն տեառն *სოფ.1,5;* ვფუცე ჯუარსა, երդուեալ եմ ի խաչ *მცხ.55v-46;* არა ცილი ჰფუცო, մի՛ երդնուցուս սուտ *მთ.5,33.*

ფუცხჳ, ფოცხჳ մսահան („ბატური", ხორცის ამოსაღები): დასხან მას ზედა... საცეცხლური იგი და ფუცხვები B, დასხნენ მას ზედა... საცეცხურები და ბატურები G, դիցեն ի դերայ նորա... զբուրուառս եւ զմսահանս *რიცხ.4,14;* ჴელთა აქუნდა ფუცხჳ სამპირი და ჩაყვის იგი სიავსა, երեքծանի մսահան ի ձեռին իւրում եւ արկանէր զայն զաւազան *I მფ.2,14;* ქმნა ქირამ ფოცხუეპი (ფოცხუები) და საცეცხურები და ლანძჳ იგი საკურთხეველისაჲ, արար Քիրամ զմսահանսն եւ զկատսայս եւ զկասկարայս սեղանոյն *II ნშტ.4,11.*

ფუძე այգի (ბაღი; ვენახი): დაჰნერგა ფუძჱ, տնկէ զայգի *იგ.სოლ.31,16.*

ფჳნიქს-ი փիւնիքս(ფენიქსი): სახელი ჰრქჳან მას ფჳნიქს, որ կոչի փիւնիքս *ფიზ.X,6.*

ფქვა աղալ („მფქველ ყოფა", „დაფქვა"): ორნი ფქვიდენ ფქვილთა (ფქვილსა DE), երկու աղային ի մի երկանս *მთ.24,41;* ფქვიდა (იყო მფქველ G) სახლსა შინა საპყრობილისასა GS, աղայր ի տան բանտին *მსჯ.16,21;* მოიხუენ ფქვილნი, ფქევდ ფქვილსა, առ երկան, աղա՛ ալեւր *ეს.47,2;* ფქჳან მფქეელითა B, დაჰფქვიდეს მას წისქვილითა G, աղային յերկանի *რიცხ.11,8.*

ქვაჲ ფქვისაჲ երկանաքար („ლოდი ფქვილისაჲ", წისქვილის ქვა): ქვაჲ ფქვისაჲ დამოეკიდა ყელსა მისსა C, ლოდი ფქვილისაჲ ზედა ედვა ქედსა DE, վէմ երկանաքար կախէր զպարանոցէ *ლ.17,2.*

ფქვილ-ი երկան. ալիւր (ფქვილი; წისქვილი): რომელი ზის ფქვილთა თანა, որ կայցէ առ երկանս *გამ.11,5;* მოიხუენ ფქვილნი, ფქევდ ფქვილსა, առ երկան, աղա ալեւր *ეს.47,2;* წარვწყმიდო... ჴმაჲ ფქვილისაჲ და ნათელი სანთლისაჲ, կորուսից... զձայն երկանի եւ զլոյս ճրագի *იერ.25,10;* მსგავს არს სასუფეველი ცომსა, რომელი მოიღო დედაკაცმან და შეჰრთო იგი ფქვილსა სამსა საწყაულსა, նման է խմորոյ, զոր առեալ կնոջ թաքոյց յալեւր երից գրուաց *ლ.13,21;* მოიღეთ ფქვილი და შთაასხთ ქუაბსა ამას, առէք ալեւր եւ արկէք ի սան այդր *IV მფ.4,41.*

ფქვილი საფქველ-ი երկան (წისქვილი): დამოთუმცა-ეკიდა ფქვილი ვირით საფქველი ყელსა მისსა, եթէ կախիցի երկան իշոյ ընդ պարանոց նորա *მთ.18,6.*

ლოდ-ი ფქვილისა-ჲ երկանաքար („ქვაჲ ფქვისაჲ", წისქვილის ქვა): ლოდი ფქვილისაჲ ზედა ედვა ქედსა DE, ქვაჲ ფქვისაჲ დამოეკიდა ყელსა მისსა C, վէմ երկանաքար կապէր զպարանոցէ *ლ.17,2.*

ფქვილისა საფქველ-ი երկան („წისქვილის ქვა"): გარდამოუტევა... ნატეხი ფქვილისა საფქველისა თავსა ზედა აბიმელექისსა S, შთაუტევა... ნატეხი წისქვილის ქვისაჲ თავსა ზედა აბიმელეხისსა G, ընկէց կին մի բեկոր երկանի ի վերայ գլխոյ նորա *მსჯ.9,53.*

ფქურევა იხ. ფრქუევა.

ფშუა բուրել (სურნელოვნება): ფშჳან სულნელებასა ნელსაცხებელთ მგბოლველთასა, բուրեն զանուշահոտութիւն իւղագործաց *ქება5,13.*

ფშჳნვა იხ. მშჳნვა.

ფხანა քոս, քորոտ (მუნი, კეთრი): გგუემოს შენ... სიმღერითა უცხოჲთა და ფხანითა S, հարցէ զքեզ... զայրացեալ քոսով եւ մնով *II შჯ.28,27;* ძმასა... შეექმნა ფხანაჲ ფრიადი, եղբայր... եղեւ քորոտ յոյժ *მ.ცხ.190v-203.*

ფხურა փետել (გლეჯა): ვგოდებდი და ვიფხურიდ თმათა თავისა ჩემისათა, ողբս առեալ փետէի զվարս գլխոյ իմոյ *I ეზრა8,72.*

ქადაგ-ი քարոզ. քարոզիչ. պատուիրակ (მქადაგებელი, მღაღადებელი): ალაღის პირი მისი ვითარცა ქადაგმან, իբրեւ ի քարոզ բանայ զբերան իւր *ზირ.20,15;* ქადაგი ღაღადებდა ძლიერად, քարոզ կարդայր զօրութեամբ *დან.3,4;* ქადაგი, քարոզիչ *საქ.მოც.15,21;* ქადაგნი იქცეოდეს ყოველსა მას ქალაქსა, պատուիրակք շրջէին քարոզել ամենեցուն *ანდ. ანატ.305-26,14.*

ქადაგება քարոզել. քարոզ կարդալ. փող հարկանել („მიმოდადება", მოხმობა, უწყება, ღაღადება, საყვირის დაცემა): ქადაგებდით და იტყოდეთ, քարոզեցէք եւ ասացէք *მთ.10,7;* უმეტესად ქადაგებდეს C, უფროჲს მიმოდასდებდეს, եւս առաւել քարոզէին *მრ.7,36*; უქადაგებდა მათ ქრისტესა, քարոզէր նոցա զՔրիստոս *საქ.მოც.8,5;* უწყოდეს... რასაიგი ქადაგებდეს, գիտէին. զինչ քարոզէին *ს.გაბ.-მოც.საჴს.97,27;* ქადაგებდით სახლსა ზედა ონისსა, քարոզ կարդացէք ի տուն ովնայ *ოვსე5,8*; ნუ ჰქადაგებ წინაშე შენსა, մի՛ հարկաներ փող առաջի քո *მთ.6,2.*

ქადაგება քարոզութիւն. բարբառ (მოხმობა, ღაღადება, უწყება): შეინანეს ქადაგებასა იონაჲსსა, զղջացան ի քարոզութեանն Յովնանու *მთ.12,41;* ვისმინოთ ქადაგებისაჲ მის, լուիցուք քարոզութեանն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ და იონ.102,27-30,16*; ქადაგებაჲ ზესკნელ იყო ღრუბლით, բարբառ եղեւ յամպոյն *ფიზ. XXXII 15.*

ქადება սպառնալիք (მუქარა): ლიქნითა და ქადაგებითა სატანჯველთაჲთა და სიკუდილითა ჰბრძოდა იგი მას, ողոքանօք եւ սպառնալեօք տանջանաց եւ մահու մարտ եղեալ կռուէր *დდ.127,22.*

ქადილ-ი* պարծել. ոտնհար լինել. խրախուսել. պարծանալ. იქადი ღმრთისა, պարծիս յԱստուած *ჰრომ.2,17*; ნუ იქადით, ნუცა იტყვთ მაღალსა გარდარეულად, մի՛ պարծիք եւ մի՛ խօսիք զամբարտաւանս *I მფ.2,3*; ვინმე იქადოს, ვითარმედ წმიდაჲ გული აქუნდეს? ո՞վ պարծեսցի սիրտ սուրբ ունել *იგ.სოლ.20,9*; ნუ იქადი ხვალისა, մի՛ պարծիր առ վաղիւն *იგ.სოლ.27,1;* ნუ იქადინ ბრძენი სირძნითა თვსითა, մի՛ պարծեսցի իմաստուն յիմաստութիւն իւր *იერ.9,23*; სახელითა მისითა იქადოდიან, յանուն նորա պարծեսցին *ზაქ. 10,12;* რაჲთა არა იქადოს მტერმან მონათა შენთა ზედა, զի մի՛ ոտնհար լիցի թշնամին ի վերայ մեր *ატმ.104,6;* უძლური იგი იქადოდენ, տկարն խրախուսեսցէ *იოვ.3,10;* იქადიან და ესვენ ტაძარსა მას თვსსა, պարծացեալ յուսան ի տաճարն իւրեանց *I ეზრა2,20.*

ქავილ-ი գոչել. արմաջել („ოხრა", ახმაურება; ფხანა): აქავდეს (ოხრიდეს L) და შეძრწუნდეს წყალნი მათნი, գոչեցին եւ խռովեցան զուրք նոցա *ფს.45,4;* შეიკრებდენ მოძლუართა ქავილითა ყურთაჲთა, կուտեսցեն իւրեանց վարդապետս ըստ արմաջելոյ լսելեաց իւրեանց *IIტიმ.4,3.*

ქავილ-ი ձայն („ოხრა", ხმაური): შეძრწუნდეს უფსკრულნი დიდძალითა ქავილითა (ოხრითა L) წყლისაჲთა (წყალთაჲთა L), եւ խորք խռովեցան ի ձայնէ ջուրց բազմաց *ფს.76,18.*

ქათამ-ი հաւ („მფრინველი"): ქათამმან შეიკრიბნის მართუენი C, შეიკრიბნის მფრინველმან მართუენი თვსნი DE, ժողովէ հաւ զձագս իւր *მთ.23,37;* ქათამი ყივა, հաւ խօսեցաւ *მთ. 26,74*; ისმა ჴმაჲ ქათმისაჲ, լուաւ զձայն հաւուն *მცხ.292r-314.*

ქათმის ჴმა հաւախօս („ყივილი"): ოდეს... მოვიდეს... ქათმის ჴმასა ანუ განთიად DE, ოდეს... მოვიდეს... ყივილსა ანუ განთიად, երբ... գայցէ... ի հաւախօսի. եթէ ընդ առաւօտս *მრ.13,35.*

ქალ-ი աղջիկ. էգ. էգ մանուկ. աղջկակին („ჭაბუკიდი", გოგო, მდედრი): არა მოკუდა ქალი ესე, ոչ եթէ մեռեալ է աղջիկդ *მთ.9,24*; ქალსა მას ნურა ევნებინ S, ჭაბუკიდსა არა უყოთ არარაჲ G, աղջկանն մի՛ ինչ առնիցէք *II მჯ.22,26;* ვითარცა განვიდეს ქალნი იგი, իբրեւ ելին աղջկունքն *დან.13,19*; ქალებსა განჰყიდდეს ღვნოდ და სუმიდეს, զաղջկունս վաճառէին ընդ գինւոյ եւ ըմպէին *იოვ.3,3*; უკუეთუ ქალი იყოს, განარინეთ იგი, թէ էգ ապրեցուցանիջիք *გამ.1,16;* ქალი, էգ մանուկ *ღმობ.შ.186,9-253,25;* არა ერთისა ქალისა მჴევლისა სიტყვსა შეშინდა? ո՞չ ի միոջէ յաղջկանէն աղախնոյ բանից ակնածեաց եւ երկեաւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,10-31,13.*

ქალა աղջիկ (გოგო!): ქალა, შენ გეტყვ, აღდეგ, աղջիկ. յու. քեզ ասեմ արի *მრ.5,41.*

ქალანდროს քաղանդրոս: არს მფრინველი, რომელსა სახელი ჰრქვან ქალანდროს, է թռչուն ինչ. որ կոչի քաղանդրոս *ფიზ.VI 2.*

---

* ილ. აბულაძეს სიტყვა „ქადება" გადაკეთებული აქვს „ქადილად".

ქალანინდ-ი քղամիդ (წამოსასხამი): მოილო ქალანინდი და სარტყელი მის ყრმისაჲ, առ զքղամիդն եւ զզօտի մանկանն ვარ.817-378,9.

ქალაქ-ი քաղաք: წარიყვანა იგი... წმიდასა მას ქალაქსა, առեալ ածէ զնա... ի քաղաքն սուրբ *მთ.4,5;* ქალაქად-ქალაქად რომელნი მოვიდოდეს მისა, ըստ քաղաքաց-քաղաքաց եկելոցն առ նա *ლ.8,4;* დაიპყრა დავით გარემოზღუდვილი იგი, ამისთჳს უწოდა მას ქალაქი დავითისი, Նստաւ Դաւիթ յամրոցին. վասն այնորիկ կոչեաց զնա քաղաք Դաւթի *I ნშტ.11,7.*

ქალაქისა მთავარი քաղաքապետ (ქალაქის თავი): მიითრევდეს იასონს... ქალაქისა მთავართა წინაშე, քարշէին զՅասոնն... առ քաղաքապետսն *საქ.მოც.17,6.*

ქალაქპეტ-ი քաղաքապետ (ქალაქის თავი): აღტეხეს ერი იგი და ქალაქპეტნი იგი სიტყვთა მით, խռովեցուցին զժողովուրդսն եւ զքաղաքապետսն որ լսէին զայս *საქ.მოც.17,8.*

ქალბანა, ქალბანე քաղբան (Galbanum): ვითაცა საკუმეველმან ლერწამმან და ქალბანამან და შტახსმან და ფრცხილმან და ვითარცა გუნდრუკი საკუმეველთ-კარავსა შინა, որպէս զքաղբան եւ զեղունգն եւ զտաշխն եւ զհոտ կնդրկի ի վրանի *ზირ.24,21;* მოილე შენ... ქალბანჲ რჩეული, სწორ-სწორ იყოს, առ դու քեզ... զքաղբանն զանոյշ *გამ.30,34;*

ქალსახლის-ი օրիորդ (ქალწული): გარდამოჴედ, დაჯედ ქუეყანასა ქალსახლისი ეგე, ასული ბაბჳლონისაჲ, էջ, նիստ յերկրի օրիորդ. դուստր Բաբելացւոց *ეს.47,1;* ქალსახლისი ჩუენი ქმნულკეთილი, օրիորդ մի կոյս եւ գեղեցիկ *რიფს.6,11-87,15.*

ქალწულ-ი կոյս. օրիորդ: ქალწული მიუდგეს, կոյսն յղասցի *მთ.1,23;* ამისთჳს ქალწულთა შეგიყუარეს შენ, վասն այսորիկ օրիորդք սիրեցին զքեզ *ქება1,2;* ქალწულნი ჩემნი და ჭაბუკნი ჩემნი წარვიდეს ტყუედ, օրիորդք իմ եւ երիտասարդք իմ վարեցան ի գերութիւն *გოდ. იერ.1,18;* ესე ბრძენთა მათ ქალწულთა სახჱ არს, այն իմաստուն կուսանացն է *ფიზ.XV16.*

ქალწულება կուսութիւն მისა მიმართ შეწირულ არს ქალწულებაჲ ჩუენი, նմա նուիրեցաք զկուսութիւն մեր *რიფს.170,16-96,9*; მისცა იგი ქალწულებით განზრდად, տուեալ զնա ի կուսութիւն սնանել *მრთ.Aანტ.დ.77,13-19,25.*

ქანდაკ-ი քանդակ. քանդակագործ (გამოქანდაკებული): რომელმან იცოდეს ქანდაკებაჲ ქანდაკისაჲ, որ գիտիցէ քանդակել զքանդակս *II ნშტ.2,7*; ქანდაკი, քանդակագործ *ეზეკ.41,25.*

ქანდაკება քանդակել (გამოქანდაკება): რომელმან იცოდეს ქანდაკებაჲ ქანდაკისაჲ, որ գիտիցէ քանդակել զքանդակս *II ნშტ.2,7.*

ქანდაკებულ-ი դրօշեալ. ճախարակեալ („კერპი", „ჩამოსხმული", გამოქანდაკებული): ქმნა ქანდაკებულად და გამოდნობილად G, შექმნა იგი კერპად გამობერილად S, արար զայն դրօշեալ եւ ձուլածոյ *მსჯ.17,4;* ქანდაკებული G, ჩამოსხმული B, դրօշեալ *II შჯ.4,25;* ქანდაკებულნი იგი მაღნართანი მათ დადგნა სახლსა მას უფლისასა, եդ զդրօշեալսն անտառաց ի տան տեառն *IV მფ.21,7;* ჰრცხუენა ყოველსა ოქროჲსმჭედელსა ქანდაკებულთა ზედა მისთა, յամօթ եղեն ամենայն ոսկերիչք դրօշելովք իւրեանց *იერ.10,14;* ჰქმნნე ორნი ქერობინნი ოქროჲსანი ქანდაკებულად, արասցես երկուս քերոբէս ոսկիս ճախարակեալս *გამ.25,18.*

ქანქარი քանքար. տաղանդ. մնաս (ვერცხლის ან ოქროს ფული): ერთი თანამდები ბევრისა ქანქრისაჲ, պարտապան մի բեւր քանքարոյ *მთ.18,23*; იყო ათი იგი ქანქარი ვეცხლისაჲ გამოსადნობელად, եղեւ հարեւր տաղանդ. արծաթոյ ի ձոյլ *გამ.38,26*; სასწორი მისი ქანქარი ერთი ოქროჲ და ანთრაკი პატიოსანი, կշիռ նորա տաղանդ մի ոսկւոյ եւ ականց պատուականաց *II მფ.12,30;* დასდებდეს... შესაწირავად საქმარისა მისთჳს ოქროჲ ათას ქანქარ, արկանէին... ի նպաստաւորութիւն գործոյն ոսկի հազար մնաս *I ეზრა5,45.*

ქარ-ი հողմ. օդ. հոգի. մրրիկ. ալէկոծութիւն(„სული"): ანქრევდეს ქარნი, շնչեցին հողմք *მთ.7,25*; შეკრიბნეს რჩეულნი თჳსნი ოთხთაგან ქართა, ժողովեսցեն զընտրեալս նորա ի չորից հողմոց *მთ.24,31*; ქარი, სადა უნებნ, ქრის C, სულსა, ვიდრეცა უნებნ, ქრინ DE, հողմ ուր կամի. շնչէ *ი.3,8*; არა იხილოთ ქარი, ոչ տեսանիցէք հողմ *IV მფ.3,17*; ვითარცა მტუერი, რომელ აგავის ქარმან პირისაგან ქუეყანისა, որպէս հողմ զփոշի. զի հոսէ ի դերայ երեսաց երկրի *ფს.1,4*; ჰბეროს მას ქარმან, շնչէ ի նմա հողմ *ფს.102,16*; უბრძანა უფალმან ღმერთმან ქარსა ცხელსა შემწუელსა, հրամայեաց Աստուած հողմոյ խորշակի տապախառնի იონა.4,8; ირყევებოდეს ქარისაგან ლერწამნი იგი, շարժէին եղէգունք ի հողմոց անտի *მცხ.68v-80*; დამოჰკიდე ერთჯერლა ქართა უკეთური ესე საქმარი ეშმაკისაჲ, բարձ միւսանգամ զչարահնար մեքենայս սատանայ յօդս *ფლკტ.141,10-449,15*; გამოწერა ჯუარად დიდად ქართა ზედა, նշմարեաց խաչ մեծ յօդս *ფლპ.მოც.8,32-*

314,8; დასდევას ჴელი მისი მდინარესა ზედა ქარითა სასტიკითა, արկցէ զձեռն իւր ի վերայ գետոյն հողմով սաստկութեամբ *ეს.11,15*; არმურნი, ქარითა მიმოტაცებულნი, Տէգք վարեալք ի մրրկէ *II პეტრე2,17*; იქმნა ქარი დიდი ზღუასა შინა, եղեւ ալեկոծութիւն մեծ ի ծովուն *ი.მოც.71,26-225,19.*

ქარანძავ-ი քարանձաւ (გამოქვაბული): ქარანძავსა ერთსა შინა დამკვდრებული, ի քարանձաւի միոջ բնակեալ *ატმ.102,3.*

ქარვება թափել (მონელება): ვითარცა ძლიერი, რომელი იქარვებნ ღვნოსა, որպէս հզօր. զի թափէ զգինի *ფს.77,65.*

ქარი განმრყუნელ-ი խորշակահար (გამანადგურებელი ქარი) *ოვსე8,7.*

ქარითა აღძრულ-ი հողմակոծեալ (ქარისგან მიმოფანტული) *ეპ.იაკ.1,6.*

ქარისაგან მიმოტაცებულ-ი հողմակոծեալ (ქარისგან მიმოფანტული) *ეპ.იუდ.1,12.*

ქარტა քարտէս. թուղթ. տոմս. պիտակ. նամակ (ეტრატი ან ქაღალდი, ფურცელი, გრაგნილი): არა ვინებე ქარტითა და მელნითა [მიწერად თქუენდა], ոչ կամեցայ քարտիսիւ եւ դեղով [գրել առ ձեզ] *IIი.1,12*; მოიღე შენდად ქარტაჲ წიგნისაჲ და დაწერენ მას ზედა, առ դու քեզ քարտէս մատեանի եւ գրեա ի նմա *იერ.36,2;* იოვანე მოიღო ქარტაჲ და მელანი და დაწერა ებისტოლჱ, առեալ Յովհաննու զքարտէսն [եւ թանաք] գրեաց ի նմա *ი.მოც.75,2-233,28;* აქუნდეს ქარტანი, რომელთა ჰრქჳან სყიდულებაჲ ჩუენი, ունելով զթուղթ ծառայագնութեան մերոյ *ი.მოც.64,6-208,23*; ისწავეს საქმე ქარტისაჲ, գիտէին գործել թուղթ *მცხ.390v-446;* ქარტაჲ დაწერილი შინაჲთ და გარეთ, թուղթ գրեալ ներքոյ եւ արտաքոյ *მცხ.394v-450*; ქარტანი იგი დაწერილნი, պիտակքն այն գրեալ եղեն *მცხ.97r-107;* წარგრაგნა ქარტაჲ იგი და შთაიდვა სარტყელსა თჳსსა, ծալեալ զնամակ եդ ի գօտի իւր *მცხ.180r-198.*

ქარტაჲ გრაგნილ-ი տոմս (გრაგნილი): მოიღე თავისა შენისა ქარტაჲ გრაგნილი, ახალი დიდი, առ դու քեզ տոմս մի նոր մեծ *ეს.8,1.*

ქარტოც-ი դարաւանդակ (სხვენი): აღედვა ქარტოცსა სახლისასა, հասանէր ի դարաւանդակ տանն *იზტ.115,33.*

ქარქაშ-ი պատեան (ხმლის, ხანჯლის ბუდე): მიაქციე მახჳლი ეგე მუნვე ქარქაშსა თჳსსა C, արկ զսուրդ անդրէն ի պատեանս իւր *ი.18,11;* კუალად-ეგე ქარქაშსა შენსა და დამშჳდენ, դարձիր ի պատեանս քո դադարեա՛ *იერ.47,6.*

ქარქუეტ-ი խռիւ (ფიჩხი, ნაფოტი): ვითარ შეჰკრებდა პავლე ფრიადსა ქარქუეტსა და დაასხმიდა ცეცხლსა მას, ի ժողովել Պաւղոսի խռիւ ինչ բազում եւ չնել ի դերայ խարուկին *საქ.მოც.28,3*; ძუალნი ჩემნი ვითარცა ქარქუეტნი განჴმეს, ոսկերք իմ որպէս խռիւ չորացան *ფს.101,4;* ნიავქარმან ვითრცა ქარქუეტნი შეკრიბნეს იგინი J, փոթորիկ իբրեւ զխռիւ առցէ զնոսա *ეს.40,24*; განაგდო... ვითარცა ქარქუეტი წინაშე პირსა წყლისასა, մերժեաց... իբրեւ զխռիւ յերեսաց ջրոյ *ოვსე10,7.*

ქასლევ-ი քասղեւ (ებრაული თვის სახელი, რომელიც შეესაამება რომაულ ნოემბერს): იყო თთუესა მას ქასლევსა, եղեւ յամսեան քասղեւ *ნეემ.1,1.*

ქასრ-ი գայլախազ (კაჟი): მოიღო სეფორა ქასრი და წინა-დასცჳთა, առեալ Սեպփովրայի գայլախազ. թլփատեաց *გამ.4,25.*

ქატო թեփ (ანაცერი, ქერქი): ქატოჲთა იზარდებინ, դարմանէր թեփով *მცხ.127r-145.*

ქაღად-ი թուղթ (ქაღალდი): არა წერდენ უდაბნოსა ამას მყოფნი მწერალნი ცხორებათა და სიტყუათა წმიდათა მამათასა ეტრატსა ზედა, არამედ ქაღადსა ზედა, մի՛ գրեսցեն յանապատս յայս որք աստ բնակեալ իցեն զրիւք զբանս եւ զվարս հարանցն ի մագաղաթի. այլ ի թուղթս *მ.ცხ.32v-28.*

ქება գովել. օրհնել. երգել („კურთხევა"): აქეს იგი წინაშე ფარაოჲსსა, գովեցին զնա առաջի Փարաւոնի *დაბ.12,15*; დედუფალთა და ხარჭთა აქეს იგი, թագուհիքն եւ հարճք գովեցին զնա *ქება6,8*; აქებდით მას, գովեցէք զնա *იერ.20,13*; რაჟამს ქმნული იქის, յորժամ գործն գովիցի ს.გაბ.-*მოც.საჴს.89,12;* რაჲთა ვიხილო და ვაქო იგი, տեսեալ զայն. գովեցից զդա *ფლკტ.134,30-440,28;* აქებდეს ღმერთსა C, აკურთხევდეს ღმერთსა DE, օրհնէին զԱստուած *ლ.2,20;* აქებდეს ქებულებასა მისსა, օրհնեցին զօրհնութիւն նորա *ფს.105,12;* აქებდენ ქებასა ამას ქუეყანასა იუდაჲსსა, երգեսցեն զերգս զայս յերկրին Յրէաստանի *ეს.26,1.*

ქებაჲ գովութիւն. օրհնութիւն. գոհութիւն. երգ. պարծանք. ողոքան. օրհնել: მოიღო ქებაჲ მისგან, ընկալցիս զգովութիւն ի նմանէ *ჰრომ13,3;* შენ მიერ არს ქებაჲ ჩემი ეკლესიასა შინა დიდსა ի քէն է գովութիւն իմ յեկեղեցիս մեծս *ფს.21,26*; აღვამაღლო იგი ქებითა C. բարձր արարից զնա գովութեամբ *ფს.68,31;* დაამტკიცე ქებაჲ C, կատարեցեր զօրհնութիւն *მთ.21,16*; ახიობდეს ქებასა, օրհնէին զօրհնութիւնս *IIნშტ.23,13*; სმენად ჴმაჲ ქებისა

შენისაჲ, լսել իմն զձայն օրհնութեան քո *ფს.25,7*; ჴმითა ქებისაჲთა და აღსაარებისაჲთა მსხუერპლი შევწირო შენდა, ի ձայն օրհնութեան քո *ფს.25,7*; ჴმითა ქებისაჲთა და აღსაარებისაჲთა მსხუერპლი შევწირო შენდა, ի ձայն օրհնութեան ի խոստովանութեան մատուցից քեզ պատարագ *იონა2,10*; უკუეთუ ქებისათჳს შესწირვიდეს მას, եթէ վասն գոհութեան մատուցանիցէ զայն *ლევ.7,12*; ქებაჲ ქებათაჲ, երգ երգոց *ქებ.1*; თავსა შინა თჳსსა ხოლო ქებაჲ იგი აქუნდინ, անձին իւրում միայն պարծանս տացէ *გალ.6,4;* მოიძულენ ქებანი იგი მათნი, ատեա՛ զողորմանս նոցա *ანდ.-ანატ.313-31,26*; ქებით ვხადე უფალსა, օրհնելով կարդացի առ տէր *ფს.17,4.*

ქებისა შესხმა զովել: ქებაჲ შეასხეს დამბადებელსა, զովեցին զԱստուած *მცხ.156r-172;* შეასხეს მას ქებაჲ დიდი, զովեցին զնա մեծաւ ձայնիւ *მცხ.377v-434.*

ქებულ-ი զովեալ. օրհնեալ. հոյակապ (ნაქები): ქებულ და დიდებულ არს სახელი შენი, զովեալ եւ փառաւորեալ է անուն քո յաւիտեանս *დან.3,26*; დიდ არს უფალი და ქებულ ფრიად, մեծ է տէր եւ օրհնեալ է յոյժ *I ნშტ.16,25*; ქალაქი ეგე ქებული, քաղաքդ հոյակապ *ეზეკ.26,17.*

ქებულება օրհնութիւն. զովութիւն (ქება): რაჲთა მივუთხრა მე ყოველი ქებულებაჲ შენი ბჭეთა ასულისა სიონისათა, որպէս պատմեցից զամենայն օրհնութիւնս քո ի դրունս դստեր Սիոնի *ფს.9,15*; სასმენელ ყვნეს ქებულებანი დიდებულებისა შენისანი, լսելի արասցէ զզովութիւն նորա *მცხ.307r-334;* პირი ჩემი იტყოდეს ქებულებასა შენსა, բերան իմ երգեսցէ զօրհնութիւն քո *ფს.50,17.*

ქედ-ი պարանոց. ուլն („ყელი", „საქციელი", კისერი): გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი DE, დამო-თუმცა-ება საფქვილე ლოდი ყელსა C, եթէ արկեալ էր ընդ պարանոցաւ նորա երկան իշոյ *მრ.9,41*; დავარდა ქედსა ზედა მისსა DE, შეეხვა ყელსა მისსა C, անկաւ զպարանոցաւն նորա *ლ.15,20*; ნუ განაფიცხებთ ქედთა თქუენთა, մի՛ խստացուցանէք զպարանոցս ձեր *II ნშტ.30,8;* ვიდოდეს ქედითა მაღლითა, զնացին ի բարձր պարանոց *ეს.3,16*; ძარღჳ რკინისაჲ არს ქედი შენი, ջիղք երկաթիք պարանոց քո *ფლკტ.159,24-474,1;* შემუსრნეს ქედნი ცოდვილთანი, խորտակէ զուլն մեղաւորաց *ფს.128,4;* მოჰკუეთოს მღდელმან თავი მისი ქედითგან G, წარჰკუეთოს თავი მისი მღდელმან მან საქციელთაგან O, խառեսցէ քահանայն զգլուխն յուլանէ անտի *ლევ.5,8.*

განმსხობილი ქედითა մեծապարանոց (მსხვილკისერა): ვეშაპი დიდ იყო მკრდითა და განმსხობილ ქედითა, վիշապն քաջալանջ եւ մեծապարանոց եղեալ *თე553-61,24.*

ქედდადრეკილ-ი შიშუელ და ქედდადრეკილ, մերկապարանոց (ქედმოხრილი): ყოველივე შიშუელ და ქედდადრეკილ არს წინაშე თუალთა მისთა, ամենայն ինչ մերկապարանոց կայ առաջի աչաց նորա *ჰებრ.4,13.*

ქედფიცხელ-ი խստապարանոց (ურჩი): ქედფიცხელნო და წინადაუცუეთელნო გულითა, խստապարանոցք եւ անթլփատք սրտիւք *საქ.მოც.7,50;* უმჯობეს არს კაცი მამხილებელი კაცისა ქედფიცხელისა, լաւ է այր յանդիմանիչ քան զայր խստապարանոց *იგ.სოლ.29,1.*

ქენება ողոքել. աղերսել (ხვეწნა, ვედრება): ვითარცა მუნ მყოფთა შორიელსა მას ექენებოდიან წრაფითა, իբրեւ զմօտաւոր զհեռաւորն ողոքեսցեն փութով *სიბრძ.სოლ.14,17.*

ქენებით სიტყუა ողոքել (ვედრება): მართალსა ქენებით ეტყჳს, զարդարն ողոքեաց *მრთ. P.ი.ოქრ.-უძღ.შვ.517-691,12.*

ქენება աղերսանք. ողոքանք („ლიქნა", ხვეწნა, ვედრება): დიდითა ქენებითა ეტყჳნ მას, մեծաւ աղերսանօք ասէր ցնա *ანდ.ანტ.331-39,22;* არასადა სიტყვთა ქენებისაჲთა ვიყვენით, ვითარცა-ეგე თქუენ უწყით AB, არცა სადა სიტყვთა ლიქნისაჲთა ვიყვენით, ვითარცა-ეგე თქუენ უწყით CD, ոչ երբեք բանիւք ողոքանաց եղեաք առ ձեզ *I თეს.2,5*; გევედრებოდის მტერი ქენებით დიდითა ჴმითა, աղաչիցէ զքեզ թշնամին եւ ի ձայն բարձր աղերսիցէ *იგ.სოლ.26,25.*

ქენჯნა, ქეჯნა կոփել. կոփահարել. տանջել (ცემა, გვემა): რაჲთა მქენჯნიდეს მე [საწერტელი], կոփել զիս *II კორ.12,7*; ჰქენჯნიან ობოლთა, կոփիցեն զորբս *მალ.3,5;* ვიქენჯნებით და განუსუენებელ ვართ, կոփահարեցաք եւ անհանգիստ եղեաք *I კორ.4,11;* უკუეთუ ვცოდვიდეთ და ვიქეჯნებოდით და მოვითმენდეთ, յորժամ մեղանչիցէք՝ տանջիցէք եւ համբերիցէք *I პეტრე2,20.*

ქენჯნა կոփանք (ცემა, გვემა): მესმნეს... ქენჯნანი ძეთა ამონისთანი, լուայ... զկոփանս որդւոցն Ամոնայ *სოფ.2,8.*

ქერ-ი գարի („ქრთილი"): სთესის იფქლი და ქერი O, (ქრთილი), սերմանեսցէ ցորեան եւ գարի *ეს.28,25.*

ქერაბინი, ქერაფინი, ქერობინ-ი քերովբէ(ս) (ანგელოზთა დასი): დაფარეს ქერაბინთა მათ კიდობანი იგი, ծածկեցին քերովբէքն զտապանակն *III მფ.8,7;* ფრთეთა ქუეშე ქერაფინთა მათ, ընդ թեւովք քերովբէիցն *III მფ.8,6;* ჰქმნნე ორნი ქერობინნი ოქროჲსანი ქანდაკებულად, արասցես երկուս քերոբէս ոսկիս ճախարակեայս *გამ.25,18.*

ქექუვა հեծանել (ამხედრება): აქექუნეს საჴედარსა თჳსსა, հեծան... ի ջորւոջ իւրում *II მფ.13,29;*

ქეც-ი թեփ (ქერცლი): ვერ მოიღონ ერთი ქეცი ბოლოჲსა მისისაჲ, ոչ բարձցեն թեփ մի ի տտնոյ նորա *იობ.40,26*; ვერ შემძლებელ იყო მოღებად ერთსა ქეცსა ბოლოჲსა მისისასა, զթեփ մի տտնոյ նորա բերել ոչ կարեն *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლისღ.88,20-39,15.*

ქვა, ქუა քար. կարկառ. վէմ. արկ. խիճ. քարեղէն („ლოდი“, „მარმარილო“): რაჲთა ქვანი ესე პურ იქმნენ, զի քարինքս այսոքիկ հաց լինիցին *მთ.4,3;* წარსცე ქვასა ფერჴი შენი, հարցես զքարի զոտն քո *ლ.4,11;* ქვა S, ლოდი G, քար ისუ *ნ.4,6;* ქვითა დამუსრეს და დაანწულილეს იგი ვითრცა მქჳშაჲ, քարամբ մանրեցին զնա եւ արարին իբրեւ զաւազ *ფლკტ.150,19-461,21*; არა ქვათა თავყუანის-ვსცემ, քարանց երկիր ոչ պագանեմ *ბაბ.46,3-152,19;* ქვაჲ შეჰკრიბეს მათ ზედა, կառկար քարանց կուտեալ ի վերայ *ოსკ.17,15;* ქვები ალილეს, რაჲთამცა დაჰკრიბეს მის ზედა C, վէմս առին, զի արկցեն ի վերայ նորա *ი.8,59*; ერთითა ჴელითა მისცემნ ძმასა თჳსსა ქვასა ანუ თიჴასა, միւսով ձեռամբ տայր ցեղբայր իւր զխիճն կամ զտաղախ *ნეემ.4,17*; გამოვჰკუეთოთ ქუები, վէմս տաշեսցուք *ეს.9,10.* ალჰმართა ძეგლი ქვისაჲ და შესწირა მას ზედა შესაწირავი, կանգնեաց... արձան քարեղէն եւ նուիրեաց ի նմա նուէրս *დაბ.35,14*; ალმოუღო მას გული იგი ქვისაჲ, հանից զսիրտն քարեղէն *ეზეკ.11,19;* დგეს ტაკუკნი მარმარილოჲსანი ექუსნი C, იყვნეს... სარწყულნი ქვისანი, მდგომარენი ექუსნი DE, էին թակոյկք կճեայք վեց *ი.2,6.*

ქვაჲ თლილი քարակոփ (გათლილი ქვა): უბრძანა... მოსხმად სამჯერ ქვაჲ თლილი, հրամայեաց... դնել կարգս երիս քարակոփս *I ეზრა6,25;*

ქვაჲ პატიოსანი ակն պատուական (ძვირფასი ქვა): ყოველი ქვაჲ პატიოსანი გემოსა, զամենայն ական պատուական ի քեզ կապեցեր *ეზეკ.28,13;* დაადგ თავსა მისსა გვრგვნი ქვისა მისგან პატიოსნისა, եդիր ի գլուխ նորա պսակ ի քարէ պատուականէ *ფს.20,4;* შეამკო ტაძარი იგი ქვითა პატიოსნითა დიდებულად; զարդարեալ զտունն ակամբք պատուականօք ի փառս *II ნეშტ.3,6.*

ქვაგარდაკრებულ-ი հորդեալ քարաքար (მოკირწყული): ქვაგარდაკრებულ არიან [გზანი], հորդեալ քարաքար *ზირ.21,11.*

ქვადაკრებულ-ყოფა քարկոծել („ქვისა დაკრება“, ჩაქოლვა): თქუა ყოველმან შესაკრებელმან ქვადაკრებულ ყოფაჲ მათი ქვებითა G, კრებულმან მან თქუეს ქვისა დაკრებაჲ მათი B, ասաց ամենայն ժողովուրդն քարկոծել զնոսա քարամբք *რიცხ.14,10*; ქვადაკრებულ ყონ იგი ქვებითა და მოკუდეს G, ქვაჲ დაკრიბონ მას და მოკუდინ S, քարկոծեսցեն զնա քարամբք եւ մեռցի *II შჯ.13,10.*

ქვაფენილ-ი քարայատակ დაჯდა საყდარსა მას ზედა, ადგილსა მას რომელსა ერქუმის ქვაფენილ, նստաւ ի վերայ բեմին ի տեղւոջն որ կոչեր քարայատակ *ი.19,13;* დაეცნეს პირსა მათსა ზედა ქუეყანასა ქვაფენილსა მას ზედა, անկան ի վերայ երեսաց յերկիր ի քարայատակ տեղւոջն *II ნშტ.7,3.*

ქველისმეტყუელება բարեխօսութիւն (მეოხება, კარგის თქმა): უკუეთუ დამეგოს მე უფალი... ქველისმეტყუელებითა დედისა და მამისა ჩემისაჲთა, եթէ հաշտեսցի ընդ իս տէր Յիսուս Քրիստոս բարեխօսութեամբ ծնողացն իմոց *ფლკტ.155,25-468,25.*

ქველისმოქმედ-ი բարերար. բարեգործ. երախտաւոր. բարի (კეთილისმოქმედი, მოწყალე): რომელთა ჴელმწიფევბაჲ აქუს მათ ზედა, ქველისმოქმედ ჰრქვან, որ իշխենն նոցա բարերարք կոչին *ლ.22,25;* ჴმა-ვყავ... ღმრთისა ქველისმოქმედისა ჩემისა, աղաղակեցի առ... Աստուած բարերար *ფს.56,3;* კაცი ქველისმოქმედი თავსმდებ ექმნის მოყუასსა თჳსსა, այր բարերար յերաշխի առնէ զմերձաւորսն *ზირ.29,19*; მხოლოჲ ხარ ქველისმოქმედი და თავდადებული, միայնդ ես բարերար եւ անամբարտաւան *განს.ი.199,5-84,25*; ქველისმოქმედი, բարեգործ *მცხ.48v-40;* ქველისმოქმედსა ქალაქისა ამის მერმეცა ჰგუემვეა? զերախտաւոր քաղաքիս դարձեալ տանջե՞լ հրամայես *ლონგ.191,35-720,17*; ერთ არს ქველისმოქმედ, մի է բարի *მთ.19,17.*

ქველისმოქმედება բարերարութիւն. բարեգործութիւն. բարի. բարութիւն (სიკეთის ქმნა, მოწყალება): არავე დაუტევა უწამებელად ქველისმოქმედებაჲ იგი თჳსი, ոչ եթէ առանց վկայութեան զինքն եթող բարերարութեամբ տալ *საქ.მოც.14,16;* ან მომეც ნაცვალი ქველისმოქმედებაჲ, տուր ինձ զփոխարէնն բարեգործութիւնն მცხ.422r-473; რასა მკითხავ მე ქველისმოქმედებისათჳს? զի՞ հարցանես զիս զբարւոյ *მთ.19,17*; ქველისმოქმედება, բարութիւն *სიბრძ.სოლ.3,5.*

ქველისსაქმარ-ი ողորմութիւն („ქველისსაქმე", წყალობა): თხოვად ქველისსაქმრისა (ქველისაქმისა Ⴂ) შემავალთაგან ტაძრად, խնդրել ողորմութիւն յայնցանէ որ մտանէին ի տաճարն *საქ.მოც.3,2;* მივსცეთ ქველისსაქმარი მესამისაჲ მის დიდრაქმისაჲ წლითიწლად, տացուք զողորմութիւնս երրորդ՝ դիդրաքմայի ամ ըստ ամէ *ნეემ.10,32.*

ქველისსაქმე բարերարութիւն. բարեգործութիւն. ողորմութիւն. բարութիւն; բարի. բարիք երախտիք („კეთილისა საქმე", სიკეთე, წყალობა): ქველისსაქმჱ ღმრთისაჲ და დიდებულებაჲ უკუნისამდე არს ისრაჱლსა ზედა, բարերարութիւն Աստուծոյ եւ փառք յաւիտեան են յամենայն Իսրայելի *I ეზრა5,61;* განშორვებულ იყვნენ შენისაგან ქველისსაქმისა, անպատապարանք լինիցին ի քումմէ բարերարութենէդ *სიბრძნ.სოლ.16,11*; უფროის-ღა შენ გიჴმდეს ქველისსაქმჱ, եւ դու պէտս ունիցիս բարեգործութեան *მცხ.173v-190*; იქმოდა ქველისსაქმესა მრავალსა, ունէր ողորմութիւնս բազումս *საქ.მოც.10,2;* ვყავ ქველისსაქმე, արարի բարութիւն *II ეზრა7,18;* ქველისსაქმე, բարիք *ზირ.12,1;* უკუეთუ ჩუენ განვიკითხვით ქველისსაქმესა ზედა უძლურისასა, եթէ դատիցիմք վասն երախտեաց առն միոյ տկարի *საქ.მოც.4,9.* ქველისსაქმჱ ანუ ძჳრის საქმჱ C, კეთილისასაქმჱ ანუ ბორროტისაჲ DE, բարի՞ ինչ գործել, եթէ չար առնել *მრ.3,4*; სავსე იყო ქველისსაქმითა, լի էր գործովք բարեօք *საქ.მოც.9,36.*

ქველის ქმნა բարի առնել, գթալ (მოწყალება): ქველს თუ იქმოდი, եթէ բարի առնիցես *ზირ.12,1;* ქველ-ქმნა მის ზედაცა ქრისტემან, գթացեալ ի նա Քրիստոս *მრთ.S.კ.იერ.გამოჩ.ჯუ-არ.240,20;* რაჟამს ქველს იქმოდი, յորժամ ողորմութիւն առնիցես *მთ.6,3.*

ქვითა განტჳნვა քարկոծել. քարկոծ առնել („ქვისა დაკრება", ჩაქოლვა): ქვითა განსტჳნვიდეს სტეფანეს Ⴀ, ქვასა დაჰკრებდეს სტეფანეს Ⴂ, քարկոծ առնէին զՍտեփանոս *საქ.მოც.7,58*; ქვითა განვიტჳნნეთ, քարկոծ առնեն զմեզ *გამ.8,26*; რომელი ქვითა განიტჳნა ურწმუნოთა ჰურიათაგან, որ քարկոծեցաւն յանհաւատ հրէիցն *პოვნ.,სტეფ.659,16-499II.*

ქვითა-ჴელისაჲ բռնաքար (ხელით გასროლილი ქვა): უკუეთუ ქვითა-ჴელისაგან, რომლითა მოკუდებოდის, მით სცეს მას G, եթէ բռնաքարաւ որով մեռանիցի ոք հարկանիցէ զնա *რიცხ.35,17.*

ქვითხურროჲ քարագործ. գործող քարի (ქვის მთლელი): ქვითხურროჲ, քարագործ *მცხ.309r-336*; არს იგი ჴელოვნებით ქვითხურროჲ, է նա արուեստիւ գործող քարի *მცხ.309v-336.*

ქვისა დაკრება քարկոծել. քարաձիգ լինել. քարկոծ առնել („დაქოლვა", ჩაქოლვა): რომელსამე ქვაჲ დაჰკრიბეს C, զոմն քարկոծեցին *მთ.21,35*; ყოველმან ერმან ქვაჲ დამკრიბოს ჩუენ, ամենայն ժողովուրդն քարկոծ առնեն զմեզ *ლ.20,6*; ქვასა დაჰკრებდეს, քարկոծ առնէին *საქ.მოც.7,58*; ქვაჲ დაჰკრიბეთ მას ქვებითა, քարամբք քարկոծեսցեն զնա *რიცხ.15,35*; ქვაჲ დაჰკრიბე მათ ქვისა დაკრებაჲ ერისაჲ, քարաձիգ լեր ի նոսա քարամբք զօրաց *ეზეკ.23,47;* ქვაჲ დაჰკრიბე მოციქულთა შენთა, քարկոծ առնէր զառաքեալսն *მთ.23,37;* რაითამცა ქვაჲ დაჰკრიბეს მას DE, რაითამცა დაქოლეს იგი C, զի քարկոծ արասցեն զնա *ი.10,30.*

ქვისმკუეთელ-ი քարահատ (ქვის მთლელი): დაადგინნა ქვისმკუეთელნი ქვისა თლილისა, կացոյց քարահատս հատանել քարինս կոփածոյս *Iნშტ.22,2.*

ქვისმჴდელ-ი քարահատ (ქვის მჭრელი): მისცა ვეცხლი ქვისმჴდელთა და ხურროთა, ետուն արծաթ քարահատացն եւ հիւսանցն *II ეზრა3,7;* იყვნეს სოლომონისნი... ოთხმეოც ათას ქვისმჴდელნი მთათა, էին Սողոմոնի... ութսուն հազար քարահատաց ի լերինն *III მეფ.2,35.*

ქვის სატყორცებელ-ი, ქვის სატყორც-ი քարընկէց (გარკვეული მანძილი): განეშორა მათგან ვითარ ქვის სატყორცებელ ოდენ, մեկնեցաւ ի նոցանէ իբրեւ քարընկէց մի *ლ.22,41;* განეშორა ქვის-სატყორც ოდენ, մերժեցաւ յինէն իբրեւ քարընկէց մի *მცხ.302r-328.*

ქვოან-ი քարայուն (ქვიანი): რომელიმე [კერძოჲ] არს ქვიანი, զի ոմն քարայուն կողմ է *მცხ.294r-317.*

ქია կապիկ (მაიმუნი): მოართჳს... შუვაჲ პილოჲსაჲ და ქიაჲ და ფარშამაგები, ...ժանեաց փղաց եւ կապկաց եւ սիրամարգաց *III მეფ.10,22.*

ქიმ-ი ծոց (უბე, წიალი): შევარდა სიტყუაჲ იგი წინაწარმეტყუელისაჲ ქიმთა ქუეყანისათა, անկաւ բան մարգարէին... ի ծոց երկրի *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია370,8-262,10.*

ქინძი գինձ: მანანაჲ იყო ვითარცა თესლი ქინძისაჲ და ხილვაჲ მისი ვითარცა ხილვაჲ მყინვრისაჲ, մանանայն էր իբրեւ զսերմն գնձոյ սպիտակ. եւ տեսիլ նորա իբրեւ զտեսիլ սառին *რიცხ.11,7*; იყო იგი (მანანაჲ) ვითარცა თესლი ქინძისაჲ სპეტაკ, նա էր իբրեւզսերմն գնձոյ սպիտակ *გამ.16,31.*

ქირშ-ი ցփսի (შალის ქსოვილი): რომელი იმოსების ქირშითა, որ ագանիցէ ցըփսի *ზირ.40,4.*

ქლამინდ-ი քղամիդ (მოსასხამი): ქლამინდი მეწამული შეჰმოსეს მას, արկին զնովաւ քղամիդ *მთ.27,28.*

ქმარ-ი այր. այր մարդ („კაცი"): შვა იოსეფ ქმარი მარიამისი, ծնաւ զՅովսէփ, զայրն Մարեմայ *მთ.1,16*; ქალწულსა თხოვილისა ქმარსა DE, ქალწულსა განთხოვილისა კაცსა C, առ կոյս խօսեցեալ առն *ლ.1,27*; ქმარი არს თავ ცოლისა, այր է գլուխ կնոջ *ეფს.5,23;* ასულნი თქუენნი მისცენით ქმართა, դստերս ձեր տուք արանց *იერ.29,6;* მოძღურებაჲ დედათა არა უბრძანებ, არცა მთავრობად ქმრისა, ուսուցանել կնոջ մարդոյ ոչ հրամայեմ եւ ոչ ճոխաբան լինել քան զայր մարդ *I ტიმ.2,12.*

რომელსა ესუას ქმარი առամբի: მრავალ არიან შვილნი ოჴრისანი უფროჲს, ვიდრე რომელსა-იგი ესუას ქმარი, բազում են որդիք սկնդկիդ առաւել քան զարամբւոյն *გალ.4,27.*

ქმართმოყუარე այրասէր: რაჲთა განაბრძობდენ ჭაბუკთა მათ ქმართმოყუარე ყოფად, զի զգաստացուսցեն զմանկամարդսն այրասէրս լինել *ტიტ.2,4.*

ქმნა առնել. լինել. գործել. շինել. կազմել. պատճառել. վճարել. հարկել. նիւթել. յաջողել. փորել („ყოფა", „ზმა", „შენება", „ალმოთხრა"): ვიქმ ამას, առնեմ զայս *მთ.21,24*; ქმნას ერთი რაჲმე მათგანი G, ყოს ერთი რაჲმე მათგანი O, առնիցէ ինչ ի նոցանէ *ლევ.4,2;* დაცვად და ქმნად ყოველთა წერილთა G, დამარხვად და ყოფად ყოველთა წერილთა S, զգուշանալ եւ առնել զամենայն գրեալս *ისუნ.23,6*; ჴელთაგან ამისთა რომელნი იქმნებიან, ի ձեռաց սորա լինիցին *მრ.6,2*; ყოველივე მის მიერ იქმნა, ամենայն ինչ նովաւ եղեւ *ი.1,3*; რასა ჰზმენ, რასა იქმან C, զի՞նչ գործեն *მრ.2,24*; იქმოდე საყურძენსა ჩემსა, գործեա յայգւոջ *მთ.21,28*; რომელმან საქმჱ იგი ქმნა, որ զգործն զայն գործեաց *I კორ.5,2*; რავდენ ძალი შენი არს, ქმენ, որչափ ի կարի քում իցէ `գործեսջիր *ეკლ.9,10*; უკუეთუ ვიშენეთ თავთა თჳსთად ბომონი G, თუ ვქმენით თავისა ჩუენისა ბომონი S, եթէ շինեցաք մեզ սեղան *ისუნ.22,23*; ქმნა კიდობანი, կազմէր զտապանն *ჰებრ.11,7*; რომელი იქმნ შრომასა ბრძანებულსა ზედა, պատճառէ զվաստակս ընդդէմ հրամանի *ფს.93,20*; რასა ესე ვიქმოდე, զորպիսիս վճարէի *იო.33,27*; იქმს ძალთა თქუენ შორის, յաջողեաց ի ձեզ զզօրութիւնս *გალ.3,5;* ქმნა მას შინა საწნეხელი DE, ალმოთხარა მას შინა ტაგარი, փորեաց ի նմա հնձան *მთ.21,33*; რაჲთა უქმოდიან ნაბუქოდონოსორს, հարկել Նաբուքոդոնոսորայ *იერ.28,14*; უქმოდეთ მეფესა ბაბილონისასა, հարկեցարուք արքային բաբելացւոց *იერ.40,9*; რომელსა სიმართლე უქმნიედ (უქმნიენ J), որոյ զարդարութիւն գործեալ իցէ *ეს.58,2;* რომელი იქმოდის კეთილსა, որ նիւթէ զբարիս *იგ.სოლ.11,27.*

ქმნა გზისა առնել զճանապարհ („მოგზავნება გზისა" S): *მსჯ.17,8.*

ქმნა ծնունդ („საშო", დაბადება): დაუტევე ქუეყანაჲ ქმნისა შენისაჲ G, დაუტევე... ქუეყანაჲ საშოჲ შენი SO, թողեր... զերկիր ծննդեան քո *რუთ.2,11.*

ქმნევა առնել. առնել տալ (გაკეთებინება): აქმნე მას კიდე თხზულად ოქროჲთა გარემო, արասցես նմա ծնօտս ոսկիս շուրջ շրջանակաւ *გამ.25,11*; ეშმაკი აქმნევს, դեւն տայ առնել *მცხ.382v-439.*

ქმნულ-ი գործ. ստեղծուած. եղեալ. ձեւ. յարմարումն. հասակ. ստեղծեալ. արարած. գործուած. զանգեալ („ალსუარული"): არცა ქმნულსა ჴელთა მისთასა მიხედეს, ոչ ի գործս ձեռաց նորա հայեցան *ფს.27,5*; ქმნულსა ჴელთა შენთასა ვიშუებდეთ C, ქმნულითა ჴელთა შენთაჲთა ვიხარებდე Ղ. ի գործս ձեռաց քոց ցնծացայց *ფს.91,5*; ჰრქჳს-მეა ქმნულმან შემოქმედსა? միթէ ասիցէ՞ ստեղծուածն ցստեղծիչն *ჰრომ.9,20*; ქმნული, եղեալ *ი.მოც.61,31-204,23*; ქმნული მუჴლთა შენთაჲ მსგავს არს მძივთა დაცუმულთა, ձեւ (յարմարումն) բարձից քոց նման է ուլանաց *ქება7,1*; ქმნული, հասակ *ფლკტ.140,1-447,31*; მოიგე შენდად ყჳბარი ერთი ქმნული მეკეცისაჲ, ստացիր քեզ կուժ մի ստեղծեալ ի կաւոյ *იერ.19,1*; დაჰბადე კაცი რაჲთა უფლებდეს შენ მიერ ქმნულთა, կազմեցեր զմարդն. զի տիրեսցէ արարածոց ի քէն եղելոց *სიბრძ. სოლ.9,2*; უფლისა ქმნული არს ორივე, տեառն գործուած են երկոքեան *იგ.სოლ.20,12*; ნუ

ჰრქუას სადა-მე ქმნულმან შემოქმედსა თჳსსა, միթէ ասիցէ՞ ստեղծուածն ցստեղծիչն իւր *ეს.29,16*; რაჟამს ქმნული იქის, յորժամ գործն գովիցի *ს.გაბ.-მოც.საჴს.89,12;* შესაწირავი ქმნული ზეთითა O, მსხუერპლი ალსუარული ზეთითა G, զանգեալ իւղով *ლევ.7,10.*

ქმნულ-ი ჴელთაჲ ձեռակերտ. ձեռագործ (ხელით ნაკეთები): დაადგინე იგი ქმნულსა ჴელთა შენთასა C, կացուցեր զնա ի վերայ ամենայն ձեռակերտաց քոց *ფს.8,7;* დაბადებულსა ქმნულსა ჴელთა შენთასა ვზრახევდ, ի ձեռագործս քո խորհեցայ *ფს.76,13.*

ქმნულება, ქმნულობა գործ. գործած. գործուած. հանդերձան. տեսանել. տեսիլ. պատկեր. գեղ արար („ხილვა", საქმე, გარეგნობა): ქუეშე ფერჴთა მისთა, ვითარცა ქმნულებაჲ ალიზისაჲ, ანთრაკი საფირონი, ընդ ոտիւք նորա իբրեւ զգործած աղիւսոյ շափիղայ *გამ.24,10;* შეარტყა მსგავსად ქმნულებისა მისისა, խառնեաց ի նմա ըստ գործուածոյ վակասին *ლევ.8,8;* ამის ქმნულებისაებრ არა ჰქმნეთ თავისა თქუენისა საკუმეველი, ըստ այնմ հանդերձանի մի՛ առնիցէք ձեզ խունկս *გამ.30,37;* ყრმაჲ იგი კეთილ იყო ქმნულებითა ფრიად და შუენიერ პირითა O, იყო ყრმაჲ იგი შუენიერ ხილვითა და კეთილ პირითა S, էր աղջիկն բարի յոյժ տեսանելով ესთ.2,7; იყო იოსებ შუენიერ ქმნულობითა და კეთილ პირითა ფრიად, էր Յովսէփ ազնիւ երեսօք եւ գեղեցիկ տեսլեամբ յոյժ *დაბ.39,6;* შეჰქმენ კაცი მსგავსად ქმნულებისა შენისა, ստեղծեր զմարդն ըստ պատկերի քում *ფლკტ.158,34-473,2*; საკჳრველი და ქმნულებაჲ [ხარ], զարմանալի գեղ *ფლკტ.139,9-446,26*; ქმნულებაჲ ურმისთუალთაჲ მათ ვითარცა ურმისთუალთა საეტლეთაჲ, գործ անուոցն ` իբրեւ զգործած անուոց կառաց *III მფ.7,33;* ძალსა ზედა და ქმნულებასა განჰკრთეს, ընդ զօրութիւնս եւ ընդ ազդեցութիւնս զարմանայցեն *სიბრძნ.სოლ.13,4;* ყოველი ქმნულებაჲ მათი დასხმითი, ամենայն արար նոցա ձուլածոյ *III მფ.7,33;* იხილო ნატყუენავსა შინა დედაკაცი კეთილი ქმნულებითა G, տեսանիցեն յաւարին կին գեղեցիկ տեսլեամբ *II შჯ.21,11.*

ქმნულკეთილ-ი գեղեցիկ („კეთილი", „კეთილი ქმნულებითა", ლამაზი, მშვენიერი): ქმნულკეთილი ფრიად და მოშიში უფლისაგან J, კეთილი ფრიად და მოშიში უფლისაჲ O, գեղեցիկ յոյժ եւ երկիւղած ի տեառնէ *დან.13,2*; იხილო შენ ნატყუენავსა შორის დედაკაცი ქმნულკეთილი S, იხილო ნატყუენავსა შინა დედაკაცი კეთილი ქმნულებითა G, տեսանիցեն յաւարին կին գեղեցիկ տեսլեամբ *II შჯ.21,11.*

ქმნულკეთილობა գեղ. գեղեցկութիւն. պարկեշտագեղ. չքնաղագեղ. զարդ գեղոյ երեսաց (მშვენიერება, სილამაზე): ნუ აქებ კაცსა ქმნულკეთილობითა მისითა, մի գովեր զայր ի գեղ իւր *ზირ.11,2*; ქმნულკეთილობაჲ პირისაჲ, զգեղ երեսացն *რიფს.163,6-78,10*; მიემადლა მისდა ქმნულკეთილობაჲ იგი, շնորհեալ էր գեղեցկութիւն *რიფს.176,42-111,3*; იხილეს ქმნულკეთილობაჲ იგი რიფსიმესი, տեսեալ զպարկեշտագեղն Հռիփսիմէ *რიფს.163,16-79,9*; ნარწყმიდა მისებრ არავინ ყოფილი ქმნულკეთილობითა, կուսոյս զչքնաղագեղն *რიფს.176,34-110,12*; ქმნულკეთილობითა მამაკაცისაჲთა დაამტკიცა იგი, ի զարդ գեղոյ երեսաց մարդոյ հաստատեաց զնա *ეს.44,13.*

ქმრიელ-ი արամբի (ქმრიანი): უმრავლეს არიან ნაშობნი ბერწისანი მის უფროჲს ქმრიელისა მის, բազում գտանին որդիք սկնդկին առաւել քան զարամբւոյն *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.138,5-139.*

ქმრისმოყუარე այրասէր. *ანდ.-ანატ.321-34,22.*

ქმრის-სლვა արանց լինել („ქორწინება", „განქორწინება", გათხოვება): არცა ქმრის ვიდოდიან C, არცა იქორწინებოდიან DE, ոչ արանց լինին *მთ.22,30;* იქორწინებოდეს და განჰქორწინებდეს, կանայս առնէին եւ արանց լինէին *მთ.24,38.*

ქმრის ქუეშე მყოფი առնակին („ქმრისა ცოლყოფილი", ცოლი): ქმრის ქუეშე მყოფი G, ქმრისა ცოლ ყოფილი B, որ առնակին իցէ *რიცხ.5,29.*

ქმრისცოლ-ი առնակին. ամուսնացեալ. արամբի (გათხოვილი, ქმრიანი): დედაკაცისა თანა ქმრისცოლისა და-ვე-ნუ-ჰშჯდები რაჲთურთით, ընդ առնակնոջ ամենեւին մի նստէր *ზირ.9,12*; ქმრისცოლი დედაკაცი სიკუდილმდე ქმრისა შეკრულ არს შჯულითა, կին առնակին ի կենդանի այր իւր կապեալ կայ օրինօք *ჰრომ.7,2*; დაჲ იგი მისი იყო ქმრისცოლ, քերբն իւրով ամուսնացելովն կայր *მრთ.ρ.პავლე თებ. 317-4,22.* ქმრისცოლი, արամբի *მცხ. 435v-507.*

ქმრის-ცოლის მავალ-ი կանացի („ლირწი" G, ავხორცი): სულთა ქმრის-ცოლის მავალთასა ჰშიოდის, անձինք կանացեաց քաղցիցեն *იგ.სოლ.18,8.*

ქნარ-ი քնար. նուագարան: ქმნა... ქნარები, ებნები გალობათა, արար... քնարս եւ տաւիղս երգեցողացն *II ნშტ.9,11;* ვითარცა ქნარი ოხრიდეს,

իբրեւ զքնար հնչեսցէ *ეს.16,11;* დაცხრომილ არს ჴმაჲ ქნარისაჲ, լռեցին ձայնք քնարաց *ეს.24,8*; ქნარი, նուագարան *I ნშტ.23,5.*

ქნევა կարկառել շրջելով: ჴელთა იქნევდენ, զձեռս կարկառեսցեն շրջելով *მცხ.32r-27.*

ქობინ-ი սեամք („ტორანტოსი", კარის დასამაგრებელი რგოლი): *ესთ.1,6.*

ქოთან-ი պոյտն: ნუენი მისი მოილო ქოთნითა G, ნუენი იგი მისი შთაასხა ქოთანსა S, զարգանակն արկ ի պոյտն *მსჯ.6,19;* შეაგბობდეს მას ქოთნითა, եփէին ի պուտան *რიცხ.11,8;* რაჲმემცა ესწორა ქოთანი სიავსა? զինչ հաղորդ իցէ պոյտն ընդ կաթսայի *ზირ.13,3*; ყოველი პირი ვითარცა ქოთნისაჲ სიცხითა, ամենայն դէմք իբրեւ զայրեցած պուտան *იოვ.2,6.*

ქოთარეთ-ი քովթարովթ (სვეტის თავი): დაფარვად თავთა მათ ქოთარეთთასა, რომელი-იგი იყო თავთა მათ ზედა სუეტთასა, առ ի ծածկել զխոյակս քովթարովթայցն. որք էին ի վերայ գլխոց սեանցն *II ნშტ.4,12.*

ქოთნის სახე պուտնարդ (ქოთნის მსგავსი): ქმნა ათნი ქოთნის სახენი ქუაბნი პილენძისანი, արար տասն պուտնարդս պղնձիս *III მფ.7,38.*

ქოლვა քարկոծել. հարկանել քարամբ (ჩაქოლვა): ქოლავნ ქვითა პირსა მის კერპისასა, քարկոծէր զերեսս կռոցն քարամբք *მ.ცხ.338r-391;* ჰქოლევდი ქვითა პირსა იმას კერპისასა, հարկանէիր քարամբք զերեսս զայս կռոցն *მცხ.338r-391.*

ქონება ունել. բառնալ: მქონან ჩემ ქუეშე ერისა კაცნი, ունիմ ընդ ինեւ զինուորս *ლ.7,8*; ერთს ჰქონდენ სამნი თიკანნი, միոյն բարձեալ ուլս երիս *I მფ.10,3*; ჰქონან გულისსიტყუანი, ունէր... խորհուրդ ինչ *მცხ.253v-274.*

ქორ-ი վերնատուն. վերնայարկ. դստիկոն (სახლის ზედა სართული): მან გიჩუენოს თქუენ ქორი, დაგებული დიდი, նա ցուցցէ ձեզ վերնատուն մի մեծ զարդարեալ *ლ.22,12*; აღიყვანეს იგი ქორსა მას ზედა, հանին ի վերնատունն *საქ.მოც.2,39*; იყვნეს სანთელნი მრავალნი ქორსა მას ზედა, էին լապտերք բազումք ի վերնատանն *საქ.მოც.20,8;* ჯდა ქორსა მას საზაფხულოსა მარტოჲ S, նստէր յամարանոցի ի վերնատանն իւրում միայն առանձին *მსჯ.3,20*; ქორი იგი მოქმნა ოქროჲთა, զվերնատունն պատեաց ոսկւով *II ნშტ.3,9*; აღჴდა ქორსა მას ზედა მის ბჭისასა, ել ի վերնատուն դրանն *II მფ.18,33*; უქმნეთ მაგას ქორი მცირჱ და დაუდგათ მუნ ცხედარი, და ტაბლაჲ და სავარძელი, արասցուք նմա վերնատուն մի փոքրիկ եւ դիցուք ի նմա մահիճս եւ սեղան եւ աթոռ եւ աշտանակ *IV მფ.4,10;* შევიდა ქორსა მას და დაიძინა, եմուտ ի վերնատունն եւ ննջեաց անդ *IVმფ.4,11*; სარკუმელნი მისნი იყვნეს განღებულ ქორსა მას მისსა წინაშე იერუსალჱმსა, պատուհանք բաց էին նմա ի վերնատունս իւր ընդդէմ Երուսաղէմի *დან.6,10*; აშენებდეს... ქორებსა თჳსსა არა განკითხვით, շինէ... զվերնայարկս իւր եւ ոչ իրաւամբք *იერ.22,13*; დადვეს ქორსა მას შინა, եդին ի դստիկոնի անդ *საქ.მოც.9,37;* ქორები ფართოვები, განწესებული სარკუმლებითა, վերնատուն հովանոց յօրինեալ պատուհանիւք *იერ.22,14.*

ქორები ზაკქოჲსაჲ գանձարան (საუნჯე, განძთსაცავი): მისცა... სახე... ქორებისა მის ზაკქოჲსა მისისაჲ, ետ... զօրինակս... գանձարանաց նորա *I ნშტ.28,11.*

ქორ-ი բազէ. արագիլ: დადგის ქორი, განიპყრის ფრთენი თჳსნი და შეუძრველად დგან, եկաց բազէ տարածեալ զթեւս անշարժ դիտէ *იობ.39,26;* ქორი G, արագիլ *II შჯ.14,15.*

ქორედ-ი სახლ-ი վերնատուն (ზედა სახლი): სახლსა მას ქორედსა, რომელი იყო სახლსა შინა უფლისასა, Ի վերնատանն որ էր ի տան տեառն *იერ.20,2.*

ქორწილ-ი հարսանիք. ամուսնութիւն. առագաստ: რომელმან ყო ქორწილი ძისა თჳსისაჲ, որ արար հարսանիս որդւոյ իւրում *მთ.22,2;* ქორწილი იქმნა სულიერი, հարսանիքն եղեն հոգեւորք *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.219r-138,235;* არცა ქორწილსა წმიდასა იმარხვენ, ոչ ամուսնութիւն տակաւին սուրբ պահեն *სიბრძნ.სოლ.14,24;* შემძლებელ არიან-მე ნაშობნი ქორწილისანი... მარხვად C, մի եթէ մարթ ինչ իցէ որդւոց առագաստի... պահել *მრ.2,19.*

ქორწინება ամուսնանալ. կին առնել. ի հարսանիս լինել: უმჯობეს არს ქორწინება, ვიდრე განჴურვება, լաւ է ամուսնանալ քան զջեռնուլ *Iკორ.7,9*; იქორწინებოდეს და განჰქორწინებდეს, կանայս առնէին եւ արանց լինէին *მთ.24,38*; ნაშობნი ამის სოფლისანი იქორწინებიან და განჰქორწინებენ, որդիք աշխարհիս այսորիկ կանայս առնեն եւ արանց լինին *ლ.20,34*; რომელ მუნთქუეს იქორწინებოდეს, որ դեռ եւս ի հարսանիս էին *ფლპ.მოც.4,23-303,7.*

ქორწინებულ-ი կանամբի. առնակին. որ յամուսնութեան է: ქორწინებულთა მათ ვამცნებ, կանամբեաց պատուիրեմ *I კორ.7,10*; ქორწინებული იგი ზრუნავს სოფლისასა, առնակինն հոգայ զաշխարհիս *Iკორ.7,34*; იცნის

ქორნინებულნიცა, զիտէ... ճանաչել այլ եւ զայնոսիկ. որ յամուսնութենէ են *მრთ.-A.კ.იერ.-სული ნმ.282,21-370,25.*

ქოქ-ი: **ქოქითა ცემა** ձաղանք (ნკეპლა, შოლტი): კაცმან თუ კაცსა შესცოდოს, წერილ არს, რაჲთა სცენ მას ოც და ცხრამეტი ქოქითა, եթէ այր առն մեղիցէ ինչ. արժանի է ձաղանաց քառասուն միոյ պակաս *ანან.ებრ.197.20-323,15.*

ქრევა շնչումն (ქროლა): ჩრდილოჲსა იგი ქარნი ძლიერად აქრევდეს, հիւսիսոյ դառն շնչմունքն *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 119,21.*

ქრთამ-ი կաշառ. գլուխ („საფასე"): არა განამართლო ულმრთოჲ ქრთამითა, զամպարիշտն մի՛ արդարացուցանիցես վասն կաշառաց *გამ.23,7*; ქრთამი არა მოიღო, կաշառ մի՛ առնուցուս *გამ.23,8*; მარჯუენაჲ მათი სავსე არს ქრთამითა C, աջ նոցա լի է կաշառօք *ფს.25,10;* რომელნი განამართლებენ ცრუსა ქრთამთათჳს, որ արդարացուցանեն զամպարիշտն վասն կաշառոց *ეს.5,23;* არა არს მუნ ქრთამისა ცემაჲ, չիք անդ կաշառ ումէք տալ *ანდ.ანატ.317-35,25*; მრავლითა ქრთამითა (საფასითა L) პატივი ესე მოვიპოვე, բազում գլխոց զզինուորութիւնս զայս ստացայ *საქ.მოც.22,28.*

რომელმან მიიღის ქრთამი կաշառառու (ქრთამის ამღები): წარიწყმიდის თავი თჳსი, რომელმან მიიღის ქრთამი, սատակէ զանձն իւր կաշառառուն *იგ.სოლ.15,27.*

ქრთამობა կաշառ հատուցանել (ქრთამის მიცემა): ნუ ჰქრთამობ და შესწირავ, մի՛ որպէս կաշառ հատուցաներ *ზირ.32,14.*

ქრთილ-ი գարի (ქერი): მოიწინეს ბეთლემდ დასაბამსა მკისა ქრთილისასა G, եկին ի Բեթղեհէմ ի սկզբան հնձոց գարւոյ *რუთ.1,22*; იყო მუნ ნაწილი აგარაკისაჲ სავსე ქრთილითა, էր մասն ինչ անդաստանին լի գարեաւ *1ნშტ.11,13;* სთესის იფქლი და ქრთილი (ქერი), սերմանեսցէ ցորեան եւ գարի *ეს.28,25.*

ქრთილისა գարեղէն (ქერის პური): რომელსა აქუს ხუთ ჴუეზა ქრთილის (ქრთილისაჲ DE) და ორ თევზ (ორი თევზი DE). որ ունի հինգ նկանակ գարեղէն եւ երկու ձկունս *ი.6,9*; ყურბეული ქრთილისაჲ ჭამე შენ იგი, նկան գարեղէն արկեալ կերիցես անտի *ეზეკ.4,12.*

ქრისტ(ე/ი)ანე քրիստոնեայ (ქრისტეს მიმდევარი): ქრისტეანე ვართ, քրիստոնեայք եմք *ფლკტ.148,19-458,36.*

ქრისტეანობა քրիստոնէութիւն: ქრისტეანობაჲ დაცემულ არს და მოკლებულ და უპატივო, քրիստոնէութիւնն խոնարհեալ պակասեալ անպատուութեամբք *ლონგ.189,33-717,20.*

ქრისტესმიერ-ი քրիստոսական (ქრისტიანული): ყოლადვე ქრისტესმიერი სიმჴნჱ, քրիստոսական առաքինութիւն *ლონგ.188,23-715,17.*

ქრისტესმოყუარე քրիստոսասէր: კაცთა მათ ქრისტჱსმოყუარეთა აღიმჴედრნეს, արանցն քրիստոսասիրաց հեծեալ *აჭმ.106,18.*

ქროლა շնչել. բղխել: ქრიოდეს ქარნი, շնչեցին հողմք *მთ.7,27*; რაჟამს სამხრით ქრის, სთქჳთ, ვითარმედ ხორშაკი იყოს, յորժամ հարաւ շնչեալ. ասէք. թէ խորշակ լինի *ლ.12,55;* ქროდის სული მისი და ვიდოდიან წყალნი, շնչեսցեն հողմք եւ գնասցեն ջուրք *ფს.147,7*; სულსა, ვიდრეცა უნებნ, ქრინ, հոգին, ուր կամի եւ բղխէ *მრთ.S.კ.იერ.-მარტჳლ.188,12-378,5.*

ქსელ-ი ոստայն. ոստայնանկ. ոստայնանկութիւն: იყო ვითარცა ქსელი ნადთაჲ მოახლებული მოკუეთად, իբրեւ ոստայն սատարաց մերձ ի հատանել *ეს.38,12;* ქსელსა დედაზარდლისასა ქსოვენ, զոստայն սարդից անկանեն *ეს.59,5*; თეკლა მოეხუევის მას, ვითარცა საქსუსალი ქსელსა, թեկղ պատի զնովաւ իբրեւ ասպն զոստայնիւ *თეკ.96,18*; აქუნდა ლახუარი ვითარცა ლვილი ქსელთაჲ, նիզակ իբրեւ զստորի ոստայնանկաց *1 ნშტ.11,23*; ტარი ლახურისა მისისაჲ, ვითარცა ლვილი ქსელთა, փայտ նիզակի նորա իբրեւ զստորի ոստայնանկաց *1 ნშტ.20,5.* ვინ მოსცა დედათა ქსლისა სიბრძნე ანუ ჭრელიბისა მეცნიერებაჲ? ո՞վ ետ կանանց իմաստութիւն ոստայնանկութեան կամ նկարակերտութեան *იობ.38,36.*

ქსელ-ი დედაზარდლისა-ჲ սարդաբոյն (ობობას ქსელი): ვითარცა ქსელი დედაზარდლისაჲ არს მიმოტაცებული ქართაგან, սարդաբոյն է թռուցեալ ի հողմոյ *ფლკტ.140,5-447,35.*

ქსენონ-ი հիւանդանոց (საავადმყოფო): მივლენედ... ქსენონთა და აბანოებსა უძლურთა და გლახაკთასა და ილუწიედ მათ, շրջէին ի փողոցն քաղաքին ի հիւանդանոցս եւ ի բանտս եւ դարմանէին եւ լնուին զձեռս աղքատաց եւ հիւանդաց *მცხ.184r-219.*

ქუა იხ. ქვა.

ქუაბ-ი 1. այր. որջ; 2. սան. պղնձիք. կաթսայ (1. გამოქვაბული; 2. ქვაბი): გიყოფიეს იგი ქუაბ ავაზაკთა, արարէք զդա այրս աւազակաց *მთ.21,13;* იყო ქუაბი ერთი და ლოდი ერთი, და იდვა მას ზედა C, էր այր մի. եւ վէմ մի եդեալ ի վերայ նորա *ი.11,38*; ქუაბებსა შინა დაიძინიან სიზმართათჳს, յայրս կողմանեալ ննջէին վասն երազ տեսանելոյ *ეს.65,4;* მყოფ იყო ქუაბსა,

բնակեալ էր յայր *მ.ცხ.22v-18*; არიან ვინმე ქუაბსა ერთსა დამალულ, են ոմանք յայրի ումեմն թագուցեալ *ანდ.-ანატ.306-27,2*; ნუუკუე ქუაბნი აფთართანი ჰყვნე სამკვდრებელად ჩემდა, միթէ որջ բորենոյ է ժառանգութիւն իմ *ფიზ. XXVII 9*; არა მოვიღო მგბარი ქუაბთაგან, ոչ առնում ի քէն միս եփեալ ի սանէ *I მეფ.2,15*; შეადგ შენ ქუაბი ეგე დიდი, կառո դու զսանն մեծ *IV მეფ.4,38*; განრცხაჲ ქუაბებისაჲ DE, განბანაჲ ქუაბთაჲ C, մկրտութիւնս պղնձեաց *მრ.7,4;* წმიდა იგი შეაგბეს ქუაბებითა და სიავებითა, զսրբութիւնն եփեցին կաթսայիւք եւ սանիւք *II ნშტ.35,13;* ალადუღის უფსკრული ვითარცა ქუაბი, եռացուցանէ զանդունդս իբրեւ զկաթսայ *იობ.41,22.*

ქუან ունել. զոլ. բառնալ. բերել. կալ. լինել. տանել („პყრობა“, „დება“, ქონება, აღება, ყოლა): წინაწარმეტყუელად აქუნს C, ვითარცა წინაწარმეტყუელი უპყრიეს DE, իբրեւ զմարգարէ ունին *მთ.21,26*; რომელსა აქუნდეს, მიეცეს მას, որ ոք ունիցի. տացի նմա *მრ.4,25;* რაოდენი გაქუს DE, რაჲცა გიც C, զոր ինչ ունիս *მრ.10,21*; ვინ-მე იქადოს, ვითარმედ წმიდაჲ გული აქუნდეს? ո՞վ պարծեսցի. սիրտ սուրբ ունել *იგ.სოლ.20,9*; ვითარცა მამად გუაქუნდა სიმტკიცჱ შენი, իբրեւ զհայր ունեաք զքեզ *ი.მოც.56,8-192,3*; აქუნდა მარჯუენესა ჴელსა მისსა ჴრმალი B, მარჯუენესა ჴელსა ეპყრა ჴრმალი A, երեւեալ... ունելով յաջոյ ձեռին սուսեր *სბსტ.134,25-135,1;* ძესა კაცისასა არა აქუს, որդւոյ մարդոյ ոչ գոյ *მთ.8,20;* რომელსა აქუნდეს, მიეცეს, ոյր գուցէ՝ տացի *მთ.13,12*; არარაჲ აქუნდა მათ, რაჲ მისცენ, ոչ գոյր նոցա հատուցանել *ლ.7,42*; პური არა გუაქუნს, հաց ոչ բարձաք *მთ.16,7;* ნურარაჲ გაქუნ გზასა ზედა, մի՛ ինչ բառնայք ի ճանապարհ *ლ.9,3;* აქუნდეს მის თანა, բերելով ընդ իւր *მსკ.60,3*; რომელსა აქუნდეს საზრდელი, ոյր կայցէ կերակուր *ლ.3,11;* აქუნდა დაბაჲ, էր նորա գեղ *საქ.მოც.4,37;* ვიდრე-მე აქუს ამათ საზომელი ესე? յո՞ տանին նոքա զչափն *ზაქ.5,10.*

ზე ქუან բառնալ: მოაქუნდა...რომელი ზე აქუნდა ოთხთა, բերէին... բարձեալ ի չորից *მრ.2,3.*

ქუან-ჴელსა ձեռնհաս լինել: რაჟამს აქუნდეს ჴელსა შენსა შეწევნაჲ, յորժամ ձեռնհաս իցես օգնել նմա *იგ.სოლ.3,27.*

ქუე, ქუჱ ընդ + Instr.; ի խոնարհ. ի ներքոյ. յերկիր. ի ստոր, ի վայր („ქუენა“, „ქუეშე“, ძირს, დაბლა, მიწაზე): ქუე შედგიან იგი ჴუმირსა, դնեն ընդ գրուանաւ *მთ.5,15*; ზჱთგან ვიდრე ქუედმდე DE, ზეთგან ქუენამდე C, ի վերուստ մինչեւ ի խոնարհ *მრ.15,38*; ქუე გარდამოაბნიოს, եւ արկանէ ի խոնարհ *ფიზ.XVII 10*; ძირნი მისნი ქუე (ქუეშე O) მისსა, արմատք նորա ի ներքոյ նորա էին *ეზეკ.17,6;* დავარდა ქუე სიმართლჱ, անկաւ յերկիր արդարութիւն *დან.8,12*; ქუჱ ვარ და ქუესკნელს, եմ ի վայր եւ ի խորս *მცხ.224v-244*; უზომოჲსაგან მწუხარებისა ქუე მივარდა, ի բազում տրտմութենէն որ անկաւ ի ստոր *მცხ.155v-171*; ზჱთგან ვიდრე ქუედმდე DE, ზენაჲთგან მიქუენამდე C, ի վերուստ մինչեւ ի վայր *მთ.27,51.*

ქუეგანხედვა չարակնել (ავთვალობა, გათვალვა): ქუე განხედვით ქუჱგანმხედავთ მე და თქუენ მიბრკუმეთ, չարակնելով չարակնէք եւ խաբէք զիս *მალ.3,9.*

ქუეალმო հարաւոյ (სამხრეთისა): ქარმან ქუეალმომან აღმოიღო მკალი, հողմ հարաւոյ առ զմարախն *გამ.10,13.*

ქუეით-ი հետեւակ. անգրաստ (ფეხით მოსიარულე): ჩუენ ქუეითნი ვართ, մեք հետեւակք եմք *მცხ.272v-291*; ქუეითნი ვართ, անգրաստ եմք *მცხ.272v-292.*

ქუემდებარე անկեալ (ძირს დაგდებული): ვპოვე ქუჱმდებარედ თავი ჴმელი კაცისაჲ, գտի անկեալ եւ չորացեալ գլուխ մարդոյ *მცხ.88r-99.*

ქუემო ի խոնարհ. ի վայր. ի ներքոյ (ქვევით, ქვემოთ): იყო შენ ზეშთა ყოველთა და არა ქუემო, եղիցիս ի վեր եւ ոչ ի խոնարհ *II შჯ.28,13*; იქმნნეს იგინი ქუემო და არა ზემო, եղաք ի վայր եւ ոչ ի վեր *ბარ.2,5.*

ქუემო კერძო ի ներքոյ („ქუენა კერძო“, ქვევითკენ): იყვნეს ქუემო (ქუენა) კერძო მისსა (მისა S), էին ի ներքոյ նորա *მსჯ.7,8.*

ქუემო ზშ. ներքին (ქვედა): ქუემოჲ ანუ ზემოჲ, վերին եթէ ներքին *მცხ.97v-108.*

ქუემორე ზზ. ի վայր. խոնարհագոյն (ძირს, დაბლა, ცოტა ქვემოთ): ჩამოვალ ქუემორე, իջանեմ ի վայր *მცხ.445v-532*; ქუემორე, խոնարհագոյն *მრთA.ბ.კეს.-მარხ.125,21-254.*

ქუენა խոնարհ („ქუე“, ქვემო): ზეთგან ქუენამდე C, ზეჲთგან ვიდრე ქუედმდე DE, ի վերուստ մինչեւ ի խոնարհ *მრ.15,38.*

ქუესკნელ-ი անդունդ. գետին. երկիր. ստորին կողմն. ներքին. խոնարհ. անդնդային. խորային (უფსკრული): შთაჴდენ იგინი ქუესკნელთა თანა ქუეყანისათა, մտցեն ի ներքոյ անդնդոց երկրի *ფს.62,10*; სიტყუანი შენნი ვიდრე ქუესკნელადმდე, պատգամք քո ընդ գետին մտցեն *ეს.29,4;* დაითქნეს ქუესკნელად ბჭენი მისნი, կործանեցին յերկիր զդրունս նորա *გოდ.იერ.2,9;* შთაჴდა იგი პირველად ქუესკნელთა თანა ქუეყანისათა, էջ նախ ի ստորին կողմն երկրի *ეფეს.4,9;*

ქუესკნელისა ի ներքուստ („ქუეყანისაგანი“, უფსკრულისა): თქუენ ქუესკნელისა მისგანნი ხართ და მე ბნელისა მისგანი ვარ C, თქუენ ქუეყანისაგანნი ხართ, ხოლო მე ზეცისაგანი ვარ DE, դուք ի ներքուստ աստի էք եւ ես ի վերուստ անտի եմ *ი.8,23;* ყოველი მუჴლი მოდრკეს... და ქუესკნელისათანი, ամենայն ծունր կրկնեսցի... սանդարամետականաց *ფლპ.2,10.* არა დაეფარა... სიმტკიცჱ ჩემი ქუესკნელთა თანა ქუეყანისათა, ոչ թաքեաւ... կայր զօրութեան իմոյ ընդ ստորինս երկրի *ფს.138,15;* დამდვეს მე მლკმესა ქუესკნელსა, եդին զիս ի գբի ներքնումն *ფს.87,7;* და-თუ-მდაბლდეს იატაკი ქუეყანისაჲ ქუესკნელად, եթէ խոնարհեսցին յատակք երկրի ի խոնարհ *იერ.31,37;* არა გიცნობიესა ქუესკნელისა მის ბნელისა შინა მყოფო ეშმაკო? B չզգաս խորային եւ խաւարային սատանայ *სბსტ.132,20-9;* ქუესკნელი, անդնդային *ცხ.დიონისიოსი 140,25-140,15.*

ქუესკნელ-ი ზზ. ի խոնարհ. ի ներքոյ (უფსკრულში): ქუესკნელ, ի խոնարհ *// მჯ.5,8;* რომელ არს წყალთა შინა, ქუესკნელს, ქუეყანასა, որ ինչ ի ջուրս ի ներքոյ երկրի *// მჯ.5,8.*

ქუექუემო յետուստ (უკანა მხარე): აღგუკეცა ქუექუემოჲ შენი განსაქიქებელად ტერფთა შენთა, յայտնեցաւ յետուստ քո խայտառակեալ զկրկունս քո *იერ.13,22.*

ქუეყანა երկիր. ցամաք. գետին. անդ. կողմն. գաւառ. աշխարհ. կալուած. սանդարամետ. յատակ. անդաստան. հող („ჴმელი“, „მკჳდრობა“, მიწა, მხარე, მსოფლიო, სოფელი, მამული): ქუეყანაჲ შეიძრა, երկիր շարժեցաւ *მთ.27,51;* მიიქცეს მიწაჲ ქუეყანად, դարձցի հողն յերկիր *ეკლ.12,7;* დაჯედ ქუეყანასა, նիստ յերկրի *ეს.47,1;* მიქმნეს ქუეყანაჲ, գործելով զերկիր *მცხ.57v-47;* ნერწყუა ქუეყანასა და შექმნა თიჴაჲ ნერწყჳსა მისგან, եթուք ի գետին եւ արար կաւ ի թքոյն *ი.9,6;* დაჯდა ქუეყანასა ზედა, անկաւ ի վերայ գետնոյ *// მფ.13,31;* დაასჳნეს ოთხნი მანანი ქუეყანასა, հարեալ չորս ցիցս ի գետին *რიფს.175,16-107,2;* დააკუეთე ქუეყანად, հարցես զգետնի *მცხ.264v-283;* განშორებულ იყო ქუეყანით, մեկնեալ էր ի ցամաքէն *მთ.14,24;* ვითარცა განვიდეს იგინი ქუეყანად, ընդ ելանելն նորա ի ցամաք *ლ.8,27;* ვითარცა გამოჴდეს ქუეყანად DE, ვითარცა გამოვიდეს ჴმელად C, իբրեւ ելին ի ցամաք *ი.21,9;* ღმერთსა, რომელსა უპყრიეს მჭელითა თჳსითა ყოველი ქუეყანაჲ, Աստուած որ հրում բոին անդ ունի *მრთ.D.კ.იერ.-ალდგ.260,18-400,27;* ნარვიდა ქუეყანად გალილეაჲსა, գնաց ի կողմանս գալիլեացւոց *მთ.2,22;* პოვეს ქუეყანასა დარანალისასა, գտանէին ի Դարանաղեաց գաւառին *არსტ.63,10-29;* ექმენ შენ გინება ქუეყანასა სომხითისასა, եղեւ թշնամանք Յայոց աշխարհիս *ხნდ.4,29;* თჳსისაგან ქუეყანისა დაუმკჳდროს ძეთა თჳსთა, յիւրմէ կալուածոց եւ յիւրմէ ժառանգութենէ ժառանգեցուսցէ որդւոց իւրոց *ეზეკ.46,18;* ქუეყანაჲ არა ეცეს მათ ძეთა შორის ისრაჱლისათა, կալուածք մի՛ տացին նորա ի մէջ որդւոցն Իսրայելի *ეზეკ.44,28;* განსცეს ქუეყანისა მისისაგან B, განსცეს მკჳდრობისაგან თჳსისა G, վաճառեսցէ ի կալուածոյ իւրոյ *ლევ.25,25;* ქუეყანა, յատակ *ფლკტ.149,13-460,1;* ქუეყანა, անդաստան *Iმფ.6,1;* უფალმან შექმნა კაცი ქუეყანისაგან, տէր հաստեաց ի հողոյ մարդ *ზირ.17,1;* დავთხარო ქუეყანაჲ იგი, ի բաց պեղեմ զհող տեղւոյն *მრთ.S.კ.იერ.გამოჩ.ჯუარ.241,14;* ნუგეშინისსცემდეს მას ქუეყანასა ქუეშე ყოველნი ხენი საშუებელისანი, մխիթարէին զնա ի սանդարամետսն ամենայն ծառք փափկութեան *ეზეკ.31,16.*

ქუეყანა-ჲ მარილოვან-ი աղտաղտուկ (მარილიანი): საძოვრად მათდა-ქუეყანაჲ მარილოვანი, բնակութիւն նմա զաղտաղտուկս *იობ.39,6.*

ქუეყანა-ჲ საქმარი անդ (სახნავი მიწა): იხილა ქუეყანაჲ საქმარი და მოიყიდა, տեսանէ զանդ գեղեցիկ եւ գնէ զնա *იგ.სოლ.31,16;* ვითარცა ქუეყანაჲ საქმარი არს კაცი უგუნური, իբրեւ անդ մի այր անզգամ *იგ.სოლ.24,30.*

ქუეყანასა წოლა երկրատապաստութիւն (მიწაზე წოლა) *მრთ.A.ანტ.დ.78,5-20,23.*

ქუეყანითმჴმობელ-ი գետնակոչ (მიწით ჯადოქრობის მოქმედი): ჰკითხვიდენ... ქუეყანითმჴმობელთა და მუცლით მეზღაპრეთა, հարցանիցեն... զգետնակոչս եւ զվհուկս *ეს.19,3.*

ქუეყანითშექმნულ-ი հողածին (მიწისგან შექმნილი, ადამი): ქუეყანითშექმნულისაჲ ნაშობი პირველ-დაბადებულისაჲ, ծնունդ [եմ] հողածնի նախաստեղծին *სიბრძ.სოლ.7,1.*

ქუეყანითშობილ-ი երկրածին (მიწისგან შობილი): ალილო მიწაჲ ქუეყანითშობილი მკჳდრი, առ ի հողոյ երկրածին բնութիւնս *ფიზ.XXIX13.*

ქუეყანისა-ჲ երկրաւոր („ქუეყნიერი", მიწიერი): ყოველი მუჴლი მოდრკეს ზეცათანი და ქუეყანისათანი, ամենայն ծունր կրկնեսցի. երկնաւորաց եւ երկրաւորաց *ფლპ. 2,10;* არს სიბრძნჱ... ქუეყანისაჲ, მშუმინვიერი, საეშმაკოჲ, է իմաստութիւն... երկրաւոր. շնչաւոր եւ դիւական *ეპ.იაკ.3,15;* უკუეთუ ქუეყანისა ესე სახლი საყოფელი ჩუენი დაირღუეს AB, უკუეთუ ქუეყნიერი ესე სახლი ჩუენი ჴორცისა დაირღუეს CD, եթէ երկրաւոր տաճար շինուածոյս մերոյ քակտեսցի *II კორ.5,1;* ქუეყანისათაჲ მცველი ხარ, երկրաւորաց պահապան *განხ. ი.200,22-86,22.*

ქუეყანისა ნაშობ-ი երկրածին (მიწისგან ნაშობი) *იგ.სოლ.9,18.*

ქუეყანისა მკჳდრთაგან-ი բնակ („თჳთ-მიწისათაგან-ი", ადგილობრივი მცხოვრები): რომელმან ყოს ჴელითა ამპარტავნებისაჲთა ქუეყანისა მკჳდრთაგანმან გინა მწირმან B (თჳთ-მიწისათაგანმან ანუ მწირთაგანმან G), որ առնիցէ ձեռամբ հպարտութեան ի բնակաց կամ յեկաց *რიცხ.15,30.*

ქუეყანისმოქმედი մշակ. երկրագործ. հողագործ („მოქმედი"): მისცა იგი ქუეყანისმოქმედთა DE, მისცა იგი მოქმედთა C, ետ զնա ցմշակ *მრ.12,1;* ვითარცა იხილეს ქუეყანისმოქმედთა მათ, ზრახვიდეს ურთიერთას, իբրեւ տեսին զնա մշակքն. խորհեցան ընդ միմեանս *ლ.20,14;* იქმნა კაც ქუეყანისმოქმედ, եղեւ այր երկագործ *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ და იაკ.88-89;* მშრომელისა მის ქუეყანისმოქმედისაჲ ჯერ-არს პირველად ნაყოფის გამოღებაჲ, հողագործին աշխատելոյ պարտ է նախ ի պտղոյն վայելել *II ტიმ.2,6;* განვაბნიო შენგან ქუეყანისმოქმედი და ნაყოფი მისი, ցրուեցից ի քեզ զհողագործն եւ զհողագործութիւն իւր *იერ.51,23.*

ქუეყანისსაზომელი երկրաչափ (მიწის საზომი): აქუნდა ჴელთა მისთა საბელი ქუეყანისსაზომელი, ի ձեռին իւրում ունէր լար երկրաչափ *ზაქ.2,1.*

ქუეყანისსაქმარ-ი դաստակերտ (მიწათმოქმედი) *იგ. სოლ.24,5.*

ქუეყანისსაქმე երկրագործութիւն (მიწათმოქმედება): ქუეყანისსაქმესა მოყუარე იყო, սիրէր զերկրագործութիւն *II ნშტ.26,10.*

ქუეყნიერ-ი երկրաւոր („ქუეყანისა", მიწიერი): უკუეთუ ქუეყნიერი ესე სახლი ჩუენი ჴორცისა დაირღუეს CD, უკუეთუ ქუეყანისა ესე სახლი საყოფელი ჩუენი დაირღუეს AB, եթէ երկրաւոր տաճար շինուածոյս մերոյ քակտեսցի *II კორ.5,1.*

ქუეშე ընդ Jnstr., ի ներքոյ. ի ստորեւ. ստորոտ. պատուանդան (ქვეშ; კვარცხლბეკი): სართულსა... ქუეშე, ընդ յարկաւ *მთ.8,8*; ცხედარსა ქუეშე შედგიან, դնէ ընդ մահճօք *ლ.8,16*; დაჯდა მას ქუეშე აჩრდილსა, նստաւ ընդ հովանեաւն *იონა.4,5*; რომელნი იყვნეს ჴელმწიფებასა ქუეშე მისსა, որք էին ընդ թագաւորութեամբ իւրով *ფლკტ.135,17-441,20*; ყოველივე დაამორჩილა ქუეშე ფერჴთა მისთა, զամենայն ինչ հնազանդ արար ի ներքոյ ոտից նորա *ეფს.1,22*; ქუეშე ცხედარსა, ի ներքոյ մահճաց *მცხ.170r-187*; ქუეშე, ի ստորեւ *ფს.17,37*; დასდეგით ქუეშე მთისა, կայիք դուք առ ստորոտով լերինն *IIშჯ.4,11;* ვიდრემდე დავსხნე მტერნი შენნი ქუეშე ფერჴთა შენთა, մինչեւ եդից զթշնամիս քո պատուանդան ոտից քոց *საქ.მოც.2,35;*

ქუეშე კერძო ի ներքուստ ძირი მისი ქუეშე კერძო, զարմատ նորա ի ներքուստ *ამოს.2,9.*

ქუეშეთ ի ներքոյ (ქვეშ, ქვევით): ქუეშეთ ჩუენსა არიან იგინი, եւ նոքա ի ներքոյ մեր իցեն *მცხ.88r-100.*

ქუეშე მყოფ-ი հնազանդեալ (მორჩილი, დაქვემდებარებული): მიჰსცა მის ქუეშე-მყოფთა მათ საიდუმლოჲ, աւանդեաց իւրոց հնազանդելոց խորհուրդս *სიბრძნ.სოლ.14,15.*

ქუეშესადგმელ-ი նեցուկ (საყრდენი): მოსაყოფელი მისი და ქუეშესადგმელები მისი ოქროჲსაგან წმიდისა ჰქმნე, զբազմակալս նորա եւ զնեցուկսն արասցես յոսկւոյ սրբոյ *გამოსლ.25,38.*

ქუენარმავალ-ი սողուն. զեռուն („ქუენარმძურომი", „ქუენარმძრომელი"): ქუენარმავალი ქუეყანისაჲ, սողունք երկրի *საქ.მოც.10,12*; ქუენარმავალი წამლიანი, սողունք թունաւորք *მცხ.427v-492*; შეჭამნენ იგინი... ქუენარმავალთა ქუეყანისათა, կերիցեն զայն... եւ սողունք երկրի *ოვსე2,12*; ქუენარმავალი O, ქუენარმძურომი G, սողուն *ლევ.11,41*; მსგავსებასა ყოვლისა ქუენარმავალისასა, რომელი ვალს ქუეყანასა ზედა G, მსგავსად ყოვლისავე ქუენარმძრომელისა, რომელი ძურების პირსა ზედა ქუეყანისასა S, նմանութիւն ամենայն սողնոց որ սողիցին ի վերայ երկրի *II შჯ.4,18*; მას შინა არიან ყოველნი ქუენარმავალნი, რომელთაჲ არა არს რიცხჳ, ի սմա զեռունք որոց ոչ գոյ թիւ *ფს.103,25*; ქუენარმავალი

O, ქუენარმძურომელი G, զեռնոց *ლევ.11,42.*

ქუენარმძურომ-ი սողուն („ქუენარმავალი“ O) *ლევ. 11,41.*

ქუენარმძურომელ-ი զեռնոց. միակողմանիք („ქუენარმავალი“): ქუენარმძურომელი G, ქუენარმავალი O, զեռնոց *ლევ.11,21;* ქუენარმძურომელი, միակողմանի *მთ.15,30.*

ქუთორა քովքար (სვეტის თავი): *IV მფ.25,17.*

ქურივ-ი այրի. ամուրի: შეშჭამენ სახლებსა ქურივთასა, ուտեն զտունս այրեաց *ლ.20,47*; ვიტყჳ უქორწინებელთა მათ და ქურივთა, ամուրեացն եւ այրեացն ասեմ *I კორ.7,8*; ქურივ ვარ და გლახაკ, այրի եմ եւ տառապեալ *ფლკტ.147,13-457,15;* შეკრიბენ ქურივნი ერისა მისისანი, ժողովեա զամենայն ամուրիս ժողովրդեան քո *ლშმობ.187,23-255,13.*

ქური(ვ)ობა այրութիւն: მისცა სახლი ქურივობისა საყოფელად მისა S, ետ... տուն այրութիւն բնակելոյ ի նմա *რუთ.2,1;* ჯდა თამარ ქურივობით, նստաւ Թամար այրութեամբ *II მფ.13,20*; ემოსა სამოსელი ქურიობისაჲ, էր արկեալ զիւրեւ հանդերձ այրութեան *იუდ.8,5;* ვგოდებ ქურიობასა ჩემსა, կոծեցայց... զայրութիւնս իմ *ლსშობ.164,25-251,11.*

ქურუმ-ი քուրմ. քովմարիմ (მოგვი, კერპთმსახური): სადა უკუმევდეს საკუმეველსა ქურუმნი, յոր արկանէին խունկս քուրմքն *IV მფ.23,8;* დაადგინნა თავისა თჳსისა ქურუმნი მაღალთანი და კერპთანი, կացոյց իւր քուրմս բարձանցն եւ կռոցն *II ნშტ.11,15*; რომელთა ჰმსახურებდეს ქურუმნი იგი, զոր պաշտէին քուրմքն *ფლპ.მოც.4,26-303,10;* დაწუნა ქურუმნიცა იგი, այրեաց զքովմարիմսն *IV მფ.23,5.*

ქურქუმა քրքում (ზაფრანა): *ქება4,14.*

ქურციკ-ი այծեամն. այծեմնիկ (გარეული თხა, შველი): ჭამდენ მას, ვითარ ქურციკსა ანუ ირემსა G, կերիցեն զայն. իբրեւ զայծեամն եւ զեղջերու *II შჯ.12,15;* მსგავს არს ძმის-წული ჩემი ქურციკსა და ნუკრსა ირმისასა მთათა ზედა ბეთელისათა, նմանէ եղբօր որդին իմ այծեման կամ որթուց եղանց ի վերայ լերանց Բեթելոյ *ქება.2,9;* რაჲთა განერე ვითარცა ქურციკი საბრჯესა და ვითარცა მფრინველი მახესა, զի ապրեսցիս որպէս զայծեամն ի հաղբից. եւ իբրեւ զհաւ ի ծուղակաց *იგ.სოლ.6,5;* რომელი გამოითარგმანების ქურციკ, որ թարգմանեալ կոչի այծեմնիկ *საქ.მოც.9,36.*

ქურცინ-ი աքիս (ხვლიკი): *ლევ.11,29.*

ქუსეტ-ი քալլիթ (ნაწლავი): ცმელი იგი გარდაბურვილი ქუსეტსა და ყოველი ცმელი მუცლისაჲ, զճարպ թաղանթ քաղրթին եւ զամենայն ճարպ փորոտւոյն *ლევ.3,3.*

ქუსვა անկանել (ქსოვა): იცის... ქუსვაჲ ძონეულითა, იაკინთითა და ბისონითა მეწამულითა, զիտէ... անկանել զծիրանին եւ զկապուտակն եւ զբեհեզն եւ զկարմիրն *II ნშტ.2,14.*

ქუსლ-ი գարշապար: პოოს გუელმან შიშუელი ქუსლი მისი, զտցէ օձն մերկ զգարշապարս դորա *მრთ.A.ი.ოქრ.-უძლ.შვილ.67-689,30.*

ქუქუნ-ი ձիանդամ (ქაქუნი-საბა): მიექეც შენ ქალდეველთა... და ქუქუნი ცხენთანი, ვითარცა ქუქუნი მათნი, արձակեցեր զաչս քո... ի ձիանդամս *ეზეკ.23,20.*

ქუხილ-ი որոտումն. բարբառ: ძენი ქუხილისანი, որդիք որոտման *მრ.3,17*; ქუხილის წინა ისწრაფის ელვამან და მორცხუესა წინაუძღვნ მადლი, յառաջ քան զորոտմունք փութան փայլատակմունք. նախ քան զամօթխածն յառաջեսցէ շնորհ *ზირ.35,13*; მეყსეულად იყო ქუხილი ზეცით და ნჳმაჲ სასტიკი, յանկարծակի որոտումն եղեւ եւ անձրեւ սաստիկ *ანდ.-ანტ.336-41,28;* უფალმან მოსცა ქუხილი და სეტყუაჲ, ետ տէր բարբառս եւ կարկուտ *გამ.9,23.*

ქუხილი որոտալ (ყვირილი): ქუხდა უფალი უცხოთესლთა მათ ზედა ჴმითა კრჩხიალებისაჲთა, որոտաց տէր մեծաւ բարբառով յաւուր յայնմիկ *Iმფ.7,10;* იქუხოს ჴმითა რისხვისა მისისაჲთა, որոտայցէ ձայնիւ բարձրութեան իւրոյ *იობ.37,4;* ჴმითა ქუხილისა შენისაჲთა შეძრწუნდიან, ի ձայնէ որոտալոյ քումմէ սարսիցեն *ფს.103,7.*

ქვრნობა, ქურნობა վրնջել (ჭიხვინი, ხვიხვინი): კაცად-კაცადი ცოლისა მიმართ მოყუსისა თჳსისა იქვრნობდა (ქურნობდა O), իւրաքանչիւր ի կին ընկերի իւրոյ վրնջէին *იერ.5,8.*

ქვშა, მქვშა աւազ: ალაშენა სახლი თჳსი ქვშასა (მქვშასა C) ზედა, շինեաց զտուն իւր ի վերայ աւազոյ *მთ.7,26.*

ქვშოვან-ი աւազին (ქვიშიანი): წარვიდა... ადგილსა ქვშოვანსა, անցանէր... յաւազին տեղի մի *რიფს.174,4-104,12.*

ქცევა շրջել. ագանել. զգանել. զգնալ. գնալ. դառնալ. վառել. աղմկել. յածել. փոխել. երթալ. կեալ. ճգնել. դարձուցանել. կենցաղավարել. կենցաղել. շարժել („სლვა“, „მიმოსლვა“, „გარდაქცევა“, „ყოფა“, „დასადგურება“, მობრუნება, შეცვლა, ცხოვრება): ალილე ცხედარი შენი და იქცეოდე C, (ვიდოდე DE), առ զմահիճս քո եւ շրջեաց

ი.5,13; იქცეოდა იესუ ტაძარსა მას და სტოასა სოლომონისსა C, շրջէր Յիսուս ի տաճարին ի սրահին Սողոմոնի *ი.10,23*; იქცეოდა (მიმოვიდოდა L) და ახარებდა ყოველსა მას ქალაქებსა, շրջեալ աւետարանէր ամենայն քաղաքացն *საქ.მოც.8,40*; ვითარცა კარი რაჲ იქცევის კორხიმლსა ზედა, որպէս դուրք որ շրջին ի ծղխնոջ *იგ.სოლ.26,14*; შიშუელი გიქცეოდე ოცდაათ წელ, մերկ շրջեցայ զամն զայն երեսուն *მრკ.249,10-195,14*; უქციო გული მთავართაჲ მათ B, გარდავაქციენ გულნი მთავართანი A, շրջեցից զսիրտս իշխանաց *სბსტ.139,15-6*; იქცეოდა DE, იყო მუნ C, անդ ագաւ *მთ.21, 17*; ვიქცეოდეთ დაბათა შინა S, ვიყოფვოდით დაბნებსა O, ագցուք ի շէնս եւ ի պարտեզս *ქება7,11;* ვითარცა იქცეოდა იგი ტაძარსა მას შინა DE, სამღდელოს შინა ვითარ ვიდოდა C, մինչդեռ ի տաճարի զգնայր *მრ.11,27*; ვიქცეოდეთ რაჲ სამოთხესა მას შინა ჩუენ ხოლო მარტოდ, մինչդեռ մեք միայն զգնայաք ի մէջ բուրաստանին *დან.13,36*; რაითა იქცეოდით თქუენ ღირსად ღმრთისა AB, რაითა ხჳდოდოთ თქუენ ღირსად ღმრთისა CD, գնալ ձեզ արժանապէս Աստուծոյ *I თეს.2,12*; ესევითარითა წესითა იქცეოდა, այնպիսի ինչ կարգօք վարեցան *თე551-58,10*; ნუ იყოფინ ჩემდა... ქცევაჲ სამართლისაჲ, մի՛ լիցի ինձ... աղմկել զիրաւունս *იობ.34,10*; იქცევიან და ეძიებენ, յածեալ քննեն *სიბრძნ.სოლ.13,7*; უქცია სახ[ე]ლი მისი იოაკიმ, փոխեաց զանուն նորա Յովակիմ *II ნშტ.36,4;* აქციეს აფრაჲ, փոխեցին զառագաստն *ანდ.-ანატ.341,-44,13;* იქცევიან შიშუელი დღეთა ზამთრისათა, երթայ մերկ յաւուրս ձմերայնոյ *ფლპ.მოც.8,1-312,6;* იქცევით სამარადისოდ, ճգնիք միշտ *მცხ.291r-314;* იქცეოდა უზომოჲთა მოღუაწებითა, կենցաղաւորէր անչափ ճգնութեամբ *მ.ცხ.278r-299*; ვერ კეთილად იქცევის, ոչ բարուք կենցաղի *მცხ.380r-436;* ფრიად უხუეჭად იქცეოდეს, յոյժ անընչասիրաբար կեայր *ნრს.76,25;* ვიქცევით და ვართ, շարժիմք եւ եմք *საქ.მოც.17,28*; კესარიას იქცეოდა, անդ լինէր *საქ.მოც.12,19;* მრავალ დღე იქცეოდეს მუნ, աւուրս բազումս հանէին անդ *საქ.მოც.25,14*; იქცეოდე ამას ღამესა S, დაისადგურე ღამე G, ագիր աստ զգիշերս զայս *რუთ.3,13.*

მართლ-უკუნ ქცევა, უკუნ ქცევა յետս դառնալ / դարձուցանել (უკან დაბრუნება, მობრუნება): რაჟამს მართლუკუნ იქცენ (უკუნ იქცეს L) ყოველნი მტერნი ჩემნი C (მტერი ჩემი მართლუკუნ L), ի դառնալ յետս թշնամեաց իմոց *ფს.9,4;* მართლუკუნ იქცენ, դարձցին յետս *ფს.6,11;* მართლუკუნ აქცევს მას, յետս դարձուցանէ *მცხ.18r-14.*

ქცევა ფერისა այլագունել (ფერის შეცვლა): გულმან კაცისამან უქციის ფერი კაცისაჲ პირისა, սիրտ մարդոյ այլագունէ զերեսս մարդոյ *ზირ.13,31.*

ქცევა բնակութիւն. գնացք. վարք („მყოფება“): გარეშე ბანაკისა იყოს ქცევაჲ მისი G, გარეშე ბანაკსა მას იყოს მყოფება მისი B, արտաքոյ բանակին եղիցի բնակութիւն նորա *ლევ.13,46*; იტყჳს კეთილად ქცევისათჳს, վասն բարուք գնացից თავნი *ეპ.იაკ.(5)*; განისუენებდინ ღირსებით ქცევასა მას თქუენსა, հանգիցէ ի պարկեշտ վարս մեր *განს.ი.198,20-84,7.*

ქცევით-ი դարձուած: (ცვალებადი): შეწყნარებად ქცევითთა სიტყუათა, ընդունել զդարձուածս բանից *იგ.სოლ.1,3.*

ქცეულ-ი խոտորնակ („გულარძნილი“, ირიბი, მრუდი): ვიდოდი... გულის წყრომითა ქცეულითა G, (გულარძნილითა B), գնացից եւ ես... բարկութեամբ խոտորնակս *ლევ.26,24.*

ქცეულად խոտորնակ („დრკუდ“, „გულარძნილად“, ირიბად, მრუდედ): უკუეთუ ამათსა შემდგომად ხჳდოდით ქცეულად G, (დრკუდ B), եթէ տակաւին գնայցէք դուք խոտորնակս *ლევ.26,21;* ხჳდოდით ქცეულად G (გულარძნილად B), խոտորնակս գնայցէք ընդ իս *ლევ.26,23.*

ქცეულება դարձուած (ცვალებადობა, ცვლა): იცის ქცეულებაჲ სიტყუათაჲ და განჴსნაჲ იგავთაჲ, ճանաչէ զդարձուածս բանից եւ զմեկնութիւնս առակաց *სიბრძნ.სოლ.8,8.*

ღ

=ლა եւս. դեռ եւս, այլեւս. պակաւին. աղէ („ჯერეთ", კიდევ, ჯერ კიდევ): უფროჲს-ლა წინაწარმეტყუელისა, առաւել եւս քան զմարգարէ *მთ.11,9;* ერთგზის-ლა GS, եւս մի նուագ *მსჯ.16,28;* ჭამდეს-ლა, դեռ եւս ուտիցէ *დაბ.49,27;* სამ დღჱ-ლა და ნინევჱ დაიქცეს, այլեւս երեք աւուրք. եւ Նինուէ կործանեսցի *იონა3,4;* ცოცხალ-ლა არსა მამაჲ ჩემი? տակաւին կենդանի իցէ՞ հայր իմ *დაბ.45,3;* ფრიად-ლა არს ერი ეგე შენ თანა S, ჯერეთ მრავალ არს ერი G, տակաւին բազում է զօրդ *მსჯ.7,4;* იგი კრულ-ლა იყო ეზოსა შინა საპყრობილისასა, նա կայր տակաւին կապեալ ի սրահի բանտին *იერ.33,11;* მო-ლაჰგუარე იგი მთავარსა შენსა, աղէ. մատո զնա իշխանին քում *მალ.1,8.*

=ლათუ թէպետ եւ (თუმცა, კიდეც რომ): უბრკუმეს ლათუ მართალსა, არავე დაეცეს Ⴀ, թէպէտ եւ գայթակղեսցի. նա մի՛ կործանեսցի *ფს.36,24*; არა ჰმატნ მონასა, უფალ-ლათუ არნ ყოვლისა, չէ ինչ առաւել քան զծառայն թէպետ եւ տէր իցէ ամենեցուն *გალ.4,1;* ვიდოდი ლათუ შორის აჩრდილთა სიკუდილისათა, թէպէտ եւ գնացից ես ի մէջ ստուերաց մահու *ფს.22,4.*

ღამე գիշեր: ღამესა ვამსგავსე დედაჲ შენი, գիշերոյ նմանեցուցի զմայրն քո *ოვსე 4,5;* ღამჱ ყოველ ძილითა განძღა ეფრემ, զգիշերն ամենայն քնով յագեցաւ Եփրեմ *ოვსე7,6;* უთხრა მათ ჩუნებაჲ იგი ღამისაჲ მის, պատմեաց զտեսիլ գիշերոյն *ატმ.105,2.*

ღამე ზზ. գիշերի, ի գիշերի, գիշերայն, զցայգ: წარიყვანა... დედაჲ მისი ღამე, առ... զմայր իւր գիշերի *მთ.2,14;* ღამე მოვიდეს და წარიპარეს იგი, եկեալ գիշերի գողացան զնա *მთ.28,13*; ღამე განუხუნა კარნი საპყრობილისანი, գիշերի եբաց զդուրս բանտին *საქ.მოც.5,19;* არა ისმინე ჩემი ღამე, եւ ինձ ոչ լուար ի գիշերի *ფს.21,3*; აღდეგი და აღვიდეთ ღამე, արիք եւ ելցուք գիշերի *იერ.6,5;* აღდგა ფარაო ღამე, յարեաւ Փարաւոն գիշերայն *გამ.12,30;* აღდგის ღამე, յառնիցէ զցայգ *მრ.4,27.*

ღამით ზზ. ի գիշերի: ღამით წარვალნ იგი, ի գիշերի գնայր *მცხ.31v-27.*

ღამითვე ზზ. ի գիշերի: წარვიდა ღამითვე, գնաց ի գիշերի *მცხ.138r-156.*

ღამის თევა հսկել. հանել զգիշեր ի գլուխ: ღამეთა ათევდა, հսկէր *მრთ.A.ანტ.დ.22v-23,22;* ღამესა ათევდა ლოცვითა ღმრთისა მიმართ, հանէր զգիշերն ի գլուխ յաղօթսն Աստուծոյ *ლ.6,12.*

ღამისთევა հսկումն: აღდეგ, ქმენ ღამისთევაჲ, արասցես յայսմ գիշերի հսկումն *მცხ.20v-16.*

ღამის მჴმობარ-ი հաւապատիր (ბუ): *ლევ.11,17.*

ღამის ყორან-ი հաւապատիր („ღამის-მჴმობარი"): ბუ ლევ.11,7

ღაღადდგომა աղաղակել (ღაღადება, ყვირილი): ღაღად-დგეს მეკარეთა მათ, աղաղակեցին բարապանքն *IV მფ.7,11.*

ღაღადება բողոք բառնալ. աղաղակ բառնալ. բողոք հարկանել/արկանել. բողոքել. գոչել. աղաղակել. կարդալ. ողբալ. ճչալ. բարբառել. հնչել. փոնչել („ჴმის-ყოფა", „ღაღად-ყოფა", „ჴმობა", „ზახება", ძახილი): ღაღადებდენ კაცნი და გოდებდენ ყოველნი მკჳდრნი ქუეყანისანი, բողոք բարձցեն մարդիկ եւ աղաղակեսցեն ամենայն բնակիչք երկրին *იერ.47,2;* მივიდა ღაღადებად წინაშე მეფისა, եկն բողոք հարկանել առ արքայ *IV მფ.8,3;* ვღაღადებდ მე თქუენდა მიმართ S, ჴმა-ვყავ თქუენდამი G, բողոք արկի առ ձեզ *მსჯ.12,2;* ღაღადებდეს უფლისა მიმართ შენთჳს S, ღაღად-ყოს შენთჳს უფლისა მიმართ G, բողոքեսցէ զքէն առ տէր *II შჯ.15,9*; კეისარსა უღაღადებ, ի կայսր բողոքեմ *საქ.მოც.25,11;* მთანი ღაღადებდენ უდაბნოებითურთ, լերինք գոչեսցեն անապատօքն հանդերձ *ეს.52,9;* მჴეცნი ღაღადებდენ ჴევნებსა მათსა, գազանք գոչեսցեն ի նկուղս նորա *სოფ.2,14*; სოლომონიცა გიღაღადებს და გეტყჳს, եւ Սողոմոն աղաղակէ քեզ եւ ասէ მრთ.S.ი.ოქრ.-*გურიტ.131,37-226,3;* ღაღადება S, ჴმობა G, աղաղակել მსჯ.18,24; დაღათუ ესენი დადუმნენ, ქვანი ღაღადებდენვე, եթէ դոքա լռեսցեն, քարինքդ աղաղակեսցեն *ლ.19,40;* ღაღადება S, აღღაღადება, աղաղակել *ისუ 6.6,5*; ქადაგი ღაღადებდა ძლიერად, քարոզ կարդայր զօրութեամբ *დან.3,4;* ღრმითაღმო ვღაღადებ შენდამი Ⴀ, ღრმითამო ღაღად-ვყავ შენდამი Ⴂ, ի խորոց կարդացի առ քեզ *ფს.129,2;* ღაღადებდენ სართულნი ტაძრისანი, ողբասցեն յարկք պաճարին *ამოს8,3;* სალმობისა მისგან ღაღადებნ, առ ցաւս իբր ճչիցէ *ეს.26,17;* ინყო ღაღადებად მათა მიმართ, սկսաւ բարբառել նոցա *ფლკტ.135,18-441,22;* ღაღადებდით სახელითა მისითა, հնչեցէք զանուն նորա *ეს.12,4;* ზედა მისლვა და ღაღადებაჲ, վազ առնելով եւ փոնչելով

იობ.39,25; ღაღადება O, ზახება, գոչել *ეს.42,13.*

ღაღადება աղաղակ. բարբառ. աղօթք. բողոք. գոչիւն. զոչումն. աշխարումն. գոչել. փռնչել („მჴკობარ-ი", ყვირილი, ძახილი, ლოცვა): იხილა ტირილი და ღაღადებაჲ ფრიადი DE, იხილნა... მტირალნი და მჴკობარნი ფრიად C, տեսանէ... լալականս եւ աղաղակ յոյժ *მრ.5,38;* იყო ღაღადებაჲ დიდი ყოველსა ეგჳპტესა, եղեւ աղաղակ մեծ յամենայն երկրին եգիպտացւոց *გამოსლ.12,30;* ესმოდენ ვალალებაჲ დღითი და ღაღადებაჲ სამხრის, լուիցէ գոյժ ընդ առաւօտս եւ աղաղակ ի միջօրեայ ժամանակի *იერ.20,16;* ჴმაჲ ღაღადებისაჲ უდაბნოსა DE, ձայն բարբառոյ յանապատի *ლ.3,4;* არა დაივიწყა ღაღადებაჲ დავრდომილთაჲ, ոչ մոռացաւ տէր զաղօթս տնանկաց *ფს.9,13;* ღაღადებაჲ იგი მომკალთაჲ ყურთა უფლისა ყოვლისამპყრობელისათა მიიწია, բողոք հնձողացն եհաս գոչիւն նոցա առ իս *Iმფ.9,16;* შეისმინა უფალმან ღაღადებაჲ მისი, լուաւ գոչման նորա *IIნშტ.33,13;* ღაღადება, աշխարումն *მთ.2,18;* იწყო ღაღადებად წმიდისა მის მიმართ, սկսաւ գոչել առ սուրբն *ფლკტ.141,13-449,19;* ზედამისვლაჲ და ღაღადებაჲ, վասն առնելով եւ փռնչելով *იობ.39,25;* ღაღადება O, ზახება, գոչել *ეს.42,13.*

ღაღადება գուժկան. գոյժ (გლოვა, მოთქმა): ჴმაჲ ღაღადებისაჲ დანით მოიწიოს, ձայն գուժկանի ի Դանայ *იერ.4,15;* აღივსო ქალაქი ღაღადებითა, լցաւ քաղաքդ գուժկանօք *ეს.22,2;* იყავნ ღაღადებაჲ სახლებსა შინა მათსა, եղիցի գոյժ ի տունս նոցա *იერ.18,22;* ღაღადებაჲ ბრძოლისაჲ და უბადრუკებისაჲ, զգոյժ պատերազմի եւ զթշուառութեան *იერ.4,19.*

ღაღადების აღდგინება աղմկել (შფოთის ატეხა): ამბოხი და ღაღადებაჲ და რისხვაჲ აღადგინა მის ზედა, ամբոխել, աղմկէր. բարկանայր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,37-34,16.*

ღაღადებისმგდებელ-ი գուժկան (ავი ამბის მომტანი): მებავთჱ შეემთხუეოდის ღაღადებისმგდებელსა თხრობად მეფისა, գուժկան գուժկանի դիպեսցի գոյժ առնել թագաւորին *იერ.51,31.*

ღაღადის-ი գուժկան. գոյժ (ავი ამბის მომტანი, ავი ამბავი): მოიწია კაცი ერთი ღაღადისი, եհաս գուժկան *II მფ.15,13;* ღაღადისი მოიწია მეფისა, գոյժ եկն առ Դաւիթ *II მფ.13,30.*

ღაღად(ის)გდება բողոքել. բարբառել (შეჩივლება): ვიძულე ღაღადის-გდებად კეისრისა, հարկ եղեւ բողոքել ի կայսր *საქ.მოც.28,19;* ღაღადგიგდო კანჯარმან და არა გულისხმაჰყავ, բարբառեցաւ իշավայրին եւ ոչ իմացար *ფლკტ.152,36-464,33.*

ღაღად-ყოფა, ღაღატ-ყოფა բողոքել. աղաղակել. մեծաձայն ասել. ճիչ բառնալ. գոչել. կարդալ. գուժել („ჴმის-ყოფა", „აღყუვდება", „აღტევება ჴმისა", „აღღაღატ-ყოფა, დაძახება): ღაღატყვეს და იტყოდეს, աղաղակեցին եւ ասեն *მთ.8,29;* ღაღად-ყო ჴმითა დიდითა DE, ჴმა-ყო ჴმითა დიდითა C, աղաղակեաց ի ձայն մեծ *მთ.27,50;* ხოლო ხარჭმან მისმან ღაღად-ყო და მოსტაცა მახჳლი, իսկ հարճն ճիչ բարձեալ յափշտակեաց զսուրն *დღ.129,10;* ღაღად-ყვეს B, აღუტევეს ჴმაჲ A, ասէին մեծաձայն *სბსტ.136,6-2;* ღმრთისა მიმართ ღაღად-ყვეს ბრძოლასა, առ Աստուած գոչեցին ի պատերազմին *I ნშტ.5,20;* ჴმითა ჩემითა უფლისა მიმართ ღაღად-ვყავ, ձայնիւ իմով ես առ տէր կարդացի *ფს.3,5;* ჭირსა ჩემსა უფლისა მიმართ ღაღად-ვყავ Ꮳ, ჭირსა ჩემსა ვხადე უფალსა Ꮭ, ի նեղութեան իմում ես առ տէր կարդացի *ფს.17,7;* ვერცა ღაღად-ყონ, რამეთუ შეკრნა იგინი, ոչ գուժեսցեն զի կապեաց զնոսա *იობ.36,13;* ღაღად-ყავნ ყოველმან ერმან S, აღღაღატ-ყავნ ყოველმან ერმან თანად S, աղաղակեցին առհասարակ ամենայն ժողովուրդն *ისუ 6.6,5;* ღაღად-ყო ყოველმან ერმან...S, აღიყუვდა ყოველმან ერთბამად ღაღადებაჲ დიდი და ძლიერი G, աղաղակեաց ամենայն ժողովուրդն առհասարակ մեծ եւ ուժգին աղաղակաւ *ისუ 6.6,20.*

ღაწჳ ծնօտ. կզակ. ապտակ. երասանակ („ყურიმალი", ყბა, ლოყა): გცეს თუ ვინმე მარჯუენესა ღაწუსა (ყურიმალსა DE) შენსა, მიუპყარ შენი ერთიცა C (მიუპყარ მას ერთკერძოჲცა DE), եթէ ոք ածիցէ ապտակ յաջ ծնօտ քո. դարձո նմա եւ զմեւս *მთ.5,39;* პოვა ღაწჳ ვირისაჲ GS, եգիտ ծնօտ մի իշոյ *მსჯ.15,15;* მივსცე... ღაწუნი ჩემნი ყურმილის-ცემად, ետու... զծնօտս իմ յապտակս *ეს.50,6;* ღაწუთა მათთა ხუეტდეს, եւ զծնօտս նոցա քերէին *მრთ.D.ე.კეს.-საეკლ.უწყ.1218-639;* ჭიმითა და ალჳრითა უქცინე ღაწუნი მათნი Ꮭ, ի սանձս եւ ի դանդանաւանդս ճմլեսցես զկզակս նոցա *ფს.31,9;* ღაწუსა სცემდეს მას C, ჰსცემდეს მას ყურიმალსა DE, հանէին նմա ապտակս *ი.19,3;* აღყვნენ ღაწუნი მათნი, ვითარცა ჭამნ რაჲ გლახაკი

იდუმალ, արձակեսցեն զերասանակս իւրեանց իբրեւ զսնանկ գաղտակեր *ამბ.3,14.*

ღებვა թանալ („დანება"): ილებოს მღდელმან თითი სისხლითა G, დაანოს მღდელმან მან თითი სისხლსა მას ჴბოჲსასა O, թացցէ քահանայն զմատն իւր յարենէ զուարակին *ლევ.4,17.*

ღებილ-ი երանգ. ծանծախարիթ (ჭრელა-ჭრულა, შეღებილი): ღებილი, երանգ მსჯ.5,30; ვითარცა ღებილნი, իբրեւ զծանծախարիթ *ეს.1,18.*

ღებილ-ი նարօտ (შეღებილი): თითოფერი ღებილი თარშით, երփն երփն նարօտուց ի թարշշայ *ეზეკ.27,16.*

ღებულ-ი ներկեալ (შეღებილი): ემოსა... ვარშამაგები ღებული თავთა მათთა, եւ խոյրս ներկեալս ի գլուխս իւրեանց *ეზეკ.23,15.*

ღელე հովիտ. ձոր. հանգրուան. ծործոր („ბარი", „ჴევი", ხევი): ვერ შეუძლეს მოსრულებაჲ მკვდრთა ღელისათა G, ვერ შეუძლეს დამკვდრებად მკვდრთა მათ ბარისათა S, ոչ կարացին ժառանգել զբնակիչս հովտացն *მსჯ.1,19*; დაიბანაკეს ღელესა მას, բանակեցան նոքա ի հովիտն *ივდ.7,3*; ქალაქი, მყოფი ღელესა შინა G, ქალაქი რომელი... იყო ჴევსა მას S, քաղաքն որ է ի ձորն *II შჯ.2,36;* შთაიყვანოს... დიაკეული ღელესა ძნელსა G, შთაიბან იგი ჴევსა ერთსა ძნელსა S, իջուցեն... զերինջն ի ձոր մի ապառաժ *II შჯ.21,4*; ღელენი დადნენ ქუეშე მისსა, ვითარცა ცჳლი წინაშე ცეცხლისა, ձորք հալեսցին իբրեւ զմոմ առաջի հրոյ *მიქ.1,4*; დაეჴშას ღელჱ იგი მთათა მათ ჩემთაჲ, խցցի ձոր լերանց իմոց *ზაქ.14,5;* განეწყვნედ იგინი წინაშე ღელესა, դարձցին բանակեսցին դէմ յանդիման հանգրուանին *გამოსლ.14,2;* წყლულებითა მათითა ალივსნენ ღელენი მათნი და ყოველი ჴევნები მათი, վիրաւորք նոցա լցցեն զձորս եւ զծործորս իւրեանց *ივდ.2,5.*

ღელვა ալէկոծել. ծփել: ყუდრო არნ ანუ ღელავნ, խաղաղանայ կամ ալէկոծի՞ *ფოკა 341v-495,32;* ვითარცა ზღუაჲ აღდულებული, ეგრე ღელვიდენ, իբրեւ զծով ծփեսցին *ეს.57,20.*

ღელვა ալիք. սահանք. ալէկոծութիւն. ծփանք. թռվութիւն. մրրիկ (მღელვარება, ტალღა, ტვირთი): ღელვანი შენნი მე ზედა-გარდამჴდეს, ալիք քո անցին ի վերայ իմ *ფს.41,8;* განაპნენ ზღუასა ზედა ღელვანი, հարցեն զալիս ծովուն *ზაქ.10,11*; ვიდრე დაფარვადმდე ნავისა მის ღელვათაგან, մինչ նաւին ծածկել յալեաց անտի *მთ.8,24;* ზღუაჲ იგი ღელვათა აღამაღლებდა, ծովն զալիսն կատարեալ վերացուցանէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,28-34,8;* განრინებაჲ მისი ზღჳსა მისგან ღელვათაჲსა, զնա ապրեցուցանել ի ծովուն սահանացն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,11-38,21*; ღელვანი იგი უფროჲს აღიძრვოდეს, ալէկոծութիւնն առաւել սաստկանայր *ი.მოც.71,31-225,27;* ვითარცა ზღუასა შინა ღელვითა რონინებენ, որպէս ի ծովու ծփանս խռովին *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.84,85;* შეჰრისხნა... ღელვასა წყალთასა, սաստեաց... խռովութեան ջրոցն *ლ.8,24;* იყო ღელვაჲ დიდი ზღუასა მას შინა, եղեւ մրրիկ մեծ ի ծովուն *იონა 1,4.*

ღელვა-აღტეხილ-ი խռովեալ (აღელვებული): არა ვიყვნეთ ყრმა ჩჩვლ, ღელვა-აღტეხილ და მიმოტაცებულ ყოველსა მას ქარსა მოძღურებისასა, մի՛ յայսմհետէ լիցեմք տղայք. խռովեալք եւ տատանեալք յամենայն հողմոց վարդապետութեան *ეფს.4,14.*

ღელვაგუემულ-ი ալէկոծեալ (ღელვა გადატანილი): ნავნიცა შუვა ზღუასა ღელვა-გუემულნი უქმად დგანან, եւ նաւք ալէկոծեալք ի ծովու ունայնանան *მ.ცხ.77r-88.*

ღელვაგუემულება նաւաբեկ (ღელვა): ღელვაგუემულებასა მივეცი, նաւաբեկ եղէ *მცხ. 176r-194.*

ღელვატეხილობა ալէկոծութիւն (ღელვა): არღარა შეექცეს... მზაკუვარისა საწუთროჲსა ღელვატეხილობათა, մի՛ երբեք յետս դարձցի ի հոգս եւ յաղմուկս աշխարհիս եւ զի ունայն է եւ պատրող կենցաղոյս ալէկոծութիւնն *მ.ცხ.78r-90.*

ღელოვან-ი ձոր. քարանձաւ (ხევი): ქალაქსა შინა არბუკასა, რომელ არს ღელოვანსა მას, ի քաղաքի Արբոկայ. ի ձորն *დაბ.23,2*; ღელოვანი, քարանձաւ *სიბრძ.სოლ.17,18.*

ღერღილ-ი փխրեալ եւ մանրեալ („გამოქუცნვილი"): ახალი შეხუკვილი ნედლი ღერღილი O, ახალი ეტერი წინამოჲ გამოქუცნვილი G, մուրկ նոր փխրեալ եւ մանրեալ *ლევ.2,14.*

ღირ- արժան(ի) լինել. պարտել. հարկ լինել. մարթ լինել. պարտ լինել. պարտ եւ պատշաճ լինել („შეჰგავს", „შესაძლებელ ყოფა", „ჯერ-ყოფა", მოვალედ ყოფნა, საჭიროება, ფასის ქონება): ვითარ-იგი თითოეულსა ღირს სიტყჳს მიგებაჲ AB, ვითარ იგი შეჰგავს თქუენდა თჳთოეულისა სიტყჳსმიგებაჲ CD, որպէս արժան իցէ ձեզ իւրաքանչիւր ումեք տալ պատասխանի *კოლ.4,6;* მადლობაჲ გჳღირს ღმრთისა, գոհանալ պարտիմք զԱստուծոյ *IIთეს.1,3*; ვინაჲცა უღირს მასცა, ուստի հարկ է *ებრ.8,3;* ღირდა გასყიდად C, შესაძლებელ იყო განსყიდად DE, մարթ էր վաճառել զդա *მთ.26,9*; გიღირდა

ამათი დაკკრვებაჲ, պարտ եւ պատշաճ էր ձեզ մինչեւ ի զարմանալն *მრთ.A.ანტ.დ.91,20-68,21;* არა ვითარ-იგი ვღირდი, მტანჯა მე, ոչ արժանի ըստ որոց մեղայն պատժեաց զիս *იობ.33,27;* ესე გიღირდა ყოფად C, ესე ჯერ-იყო საქმედ DE, զայս արժան էր առնել *მთ.23,23;* არა-მე ღირდა შენდაცა, ոչ էր պարտ եւ քեզ *მთ.18,33;* რაჲ მიღირს ყოფად, რაჲთა ვცხოვნდე? զի՞նչ պարտ է ինձ առնել զի ապրեցայց *საქ.მოც.16,30;* სყიდით მოვიყიდო ეგე ვეცხლითა, რაჲცა ღირდეს, գնելով գնեցից արծաթոյ որքան արժիցէ *I ნშტ.21,24;* განტევებად ღირდა კაცი ესე, արձակել մարթ էր զայր այս *საქ.მოც.26,32;* ღირს სიმართლისა თქუმად, պարտ է զարդարն ասել *ფლკტ.150,10-462,22.*

ღირება ածել (დაღირება): კუროჲ აღირებნ რქითა თჳსითა, զուարակն թուէր եղջիւր ածել *მრთ.A.ანტ.დ.23v-26,2.*

ღირსი արժանի. արժանաւոր. բաւական. պատուական. սուրբ. պիտանի (საკმაო, საჭირო, შესაფერისი): ნაყოფი ღირსი სინანულისაჲ, պտուղ արժանի ապաշխարութեան *მთ.3,8;* ღირს არს მუშაკი სასყიდლისა თჳსისა, արժանի է մշակն վարձու իւրոյ *ლ.10,7;* მხიარულ არიან ღირსნი შენნი, ուրախ լինիցին արժանաւորք քո თომა *მოც.18,25-396,22;* რომლისა ვერ ღირს ვარ მე დადრეკად, որում չեմ բաւական խոնարհել *მრ.1,7;* რომლისა არა ვარ ღირს ჴამლთა მისთა ტჳრთვად, զորոյ չեմ բաւական բառնալ զկօշիկս *ლ.3,16;* მრავალნი... ღირსთა მღდელთაგანნი, բազումք... ի պատուական քահանայից *სპკ.80,16;* შეიყუარეთ უფალი ყოველთა ღირსთა მისთა, սիրեցէք զտէր ամենայն սուրբք նորա ფს.*30,24;* ღირსნი ღმრთისა საშჯელი გამოიცადონ, զարժանաւոր Աստուծոյ դատաստանն կրեսցեն *სიბრძ.სოლ.12,26;* არავე ღირს ვარ ღმრთისა ჩემისა, არამედ უჴმარ, չեւ եւս եմ պիտանի ծառայ Աստուծոյ. այլ անպիտան *ბაბ.46,9-152,28;* რაჲთა ღირსად ვიპოვნეთ, արժանաւոր գտանիցիմք *ატომ.100,11v.*

ღირსად ըստ արժանի. արժանապէս (შესაფერისად): ღირსად განზრახვისა თჳსისაჲთა, ըստ արժանի խորհրդոցն իւրոց *ნრს.75,9;* რაჲთა იქცეოდით თქუენ ღირსად ღმრთისა AB, գնալ ձեզ արժանապէս Աստուծոյ *I თეს.2,12.*

ღირსება պարկեշտութիւն (სათნოება, პატივი): შვილნიმცა უსხენ დამორჩილებულნი ყოვლითა ღირსებითა, որդեակս ունիցի որ ի հնազանդութեան կայցեն ամենայն պարկեշտութեամբ *I ტიმ.3,4;*

ღირსება առաքինութիւն (აქ: მამაცობა, გამბედაობა): იგი თჳთ არს წინამძღუარ ყოველთა ღირსებათა, նա ինքն է առաջնորդ ամենայն առաքինութեան *ეპ.კჳპრ.-აღვს.225,14-22.*

ღირსებით ზზ. արժանապէս. պարկեշտ (ღირსეულად): რომელთა სთხოვიან ამას ღირსებით, որք խնդրենն ի նմանէ արժանապէս *ფლკტ.146,25-456,5;* განისუენებდით ღირსებით ქცევასა მას თქუენსა, հանգիցէ ի պարկեշտ վարս մեր *განს.ი.198,20-87,7.*

ღირს ქმნა արժանանալ (ღირსად გახდომა): გჳრგჳნსა დიდებისასა ღირს იქმნნეს, պսակացն փառաց արժանացան *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს116,20.*

ღირსყოფა արժանաւորել (ღირსად გახდომა): ღირს-მყვენ ჩუენ, արժանաւորեա՛ զմեզ *მსკ.47,10;* ღირს მყავ მე შენსა მაგას განსასუენებელსა, արժանաւորեա՛ զիս քում հանգստեանդ *განს.ი.201,6-87,10.*

ღლავკოს-ი բու (ბუ) *II მჯ.14,14.*

ღლია անութ. թեւ (იღლია): ღლიათა ქუეშე ჴელთა შენთა ქუეშე საბელთა მაგათ, ընդ անթովք ձեռաց քոց ի ներքոյ պատանացդ *იერ.38,12;* აღმოიდვა ღლიასა ქუეშე, եդ... ի ներքոյ անթի իւրոյ *მ.ცხ.316v-343;* აყიროჲთა აღმოიდვა ღჳნოჲ ღლიასა ქუეშე, ունէր դդում լի գինով ընդ թեւովք իւրովք *მცხ.220r-240.*

ღმერთ-ი աստուած. դի: ღმერთი იყო სიტყუაჲ იგი, Աստուած էր բանն *ი.1,1.* ღმერთსა მას ქრისტეანეთასა ჳმსახურებ, զԱստուածն քրիստոնէից պաշտես դու *ფლკტ.133,7-438,12;* სახელები ღმერთთა მათთაჲ GS, անուանք դից նոցա *ისუ 6.23,7;* ჳკითხვიდენ ღმერთთა მათთა, հարցանիցեն զդիսն իւրեանց *ეს.19,3;* მოცემულ არს შენდა ღმერთთა მათგან, տուեալ է քեզ ի դիցն *ფლკტ.139,10-446,28.*

ღმრთისა աստուածային. աստուծոյք: უწყი მე ღმრთისა წიგნთაგან, գիտեմ յաստուածային գրոց *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.238,31;* არა ზრახავ შენ ღმრთისასა, არამედ კაცთასა, ոչ խորհիս դու զԱստուծոյսն. այլ զմարդկան *მთ.16,23.*

ღმერთშემოსილ-ი աստուածազգեաց (ღვთიური): *მცხ.51r-42.*

ღმრთად-ყოფა աստուածացուցանել (გალმერთება): გიღირდა ამათი დაკკრვებაჲ და არა ღმრთად-ყოფაჲ, შექმნულთაჲ, պարտ եւ պատշաճ էր ձեզ մինչեւ ի զարմանալն միայն հասանել եւ ոչ աստուածացուցանել զարարածս *მრთ.A.ანტ.დ.91,21-68,21.*

ღმრთეება աստուածութիւն (ღმერთობა): უცვალებელ არს ღმრთეებაჲ იგი, անփոփոխելի է աստուածութիւն *ეპ.კვპრ.-ალვს.225,5-27.*

ღმრთივსულიერ-ი աստուածաշունչ (ღმრთით შთაგონებული, ბიბლია): ყოველი წიგნი ღმრთივსულიერი და სარგებელი სამოძღურებელად არს, ամենայն գիրք աստուածաշունչք եւ օգտակարգք ի վարդապետութիւն են *II ტიმ.3,16.*

ღმრთივსწავლულ-ი աստուածուսոյց (ღვთით განსწავლული): თქუენ თჳთ ღმრთივსწავლულნი ხართ, դուք ինքնին իսկ աստուածուսոյցք էք *I თეს.4,9.*

ღმრთისა თანამზრახვალ-ი աստուածախոհ (ღმერთივით ბრძენი): *ფლკტ.157,34-463,16.*

ღმრთისა მბრძოლ-ი աստուածամարտ (ღვთის თანამებრძოლი): *ანდ.ანატ.308-27,34.*

ღმრთისამიერ-ი աստուածական, աստուածային (საღმრთო): ღმრთისამიერი ბრძანებაჲ არს, աստուածական հրաման է მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და *იონ.105,34-36,6*; ღმრთისამიერი სისრულე, աստուածային կատարելութիւն *მცხ.24r-19.*

ღმრთისა უარისმყოფელ-ი աստուածուրաց (ულმრთო): *თავნი ი.ეპ.(3).*

ღმრთისა ცნობა աստուածգիտութիւն, աստուածածանօթութիւն (ღვთის შემეცნება): *მრთ.A.ანტ.დ.91,31-68,36;* ღისა ცნობა, ածածանօթութիւն *ფლკტ.137,8-443,35.*

ღმრთისმეტყუელ-ი աստուածաբան: *მცხ.13r-10.*

ღმრთისმეტყუელება աստուածաբանել: ღმრთისმეტყუელებს სიტყჳსათჳს ღმრთისა, աստուածաբանէ վասն բանին *უნყ.ი.ებ.76,7-345,6.*

ღმრთისმეტყუელება աստուածախօսութիւն: *უნყ.ი.ებ.(1).*

ღმრთის მეცნიერება աստուածգիտութիւն (ღვთის რწმენა, ღვთის შემეცნება): მოგუაქციენ... ჭეშმარიტსა ღმრთისმეცნიერებასა, դարձուցեր... ի ճշմարիտ աստուածգիտութիւն *მსკ.44,1.*

ღმრთისმოლალე աստուածամարտ (ღმერთთან მებრძოლი): ნუუკუე ღმრთისმოლალეცა ვიპოვნეთ, գուցէ եւ աստուածամարտք գտանիցէք *საქ.მოც.5,39.*

ღმრთისმოყუარე աստուածասէր, Թէոփիլէ: ღისმოყუარე, աստուածասէր *II ტიმ.3,4;* ღისმოყუარე, Թէոփիլէ *ლ.1,3.*

ღმრთისმოყუარება աստուածսիրութիւն: ღმრთისმოყუარებისა თქუენისათჳს გეყავნ, ըստ աստուածսիրութեան ձեր եղիցի *შუშ.II 25.*

ღმრთისმოშიშ-ი երկիւղած Աստուծոյ: ჰმსახურებდა მას ერისკაცი ვიმნე ღმრთისმოშიში, սպասաւորէր նմա աշխարհիկ ոմն այր երկիւղած Աստուծոյ *მცხ.410r-463.*

ღმრთისმსახურ-ი աստուածապաշտ, բարեպաշտօն: ღისმსახური, աստուածապաշտ *ი.9,31;* ღ˜ისმსახური, բարեպաշտօն *ფოკა339v-492,16.*

ღმრთისმსახურება աստուածպաշտութիւն, բարեպաշտութիւն: სულმან მეცნიერებისამან და ღმრთისმსახურებისამან, հոգի գիտութեան եւ աստուածպաշտութեան *ეს.12,2*; რომელნი ღისმსახურებით ცხონდებოდეს, որ բարեպաշտութեամբ կէին *Aორმეოც.სბსტ.103,22-2.*

ღმრთისმშობელ-ი Աստուածածին: *მცხ.89v-101.*

ღმრთისმხილველი աստուածատես: ისრაჱლ, რომელი გამოითარგმანების ღმრთისმხილველ, յԻսրայէլ, անուն աստուածատեսս գրեսցէ *რიფს.164,35-82,14.*

ღობე ցանգ, որմարգել („ზღუდე"): რაჲსა განელო შენთჳს ღობე? զի՞ խրամատեցաւ վասն քո ցանգ *დაბ.38,29*; ვითარცა... ღობესა დაჭენებულსა Ղ, ვითრაცა... ზღუდესა განშორებულსა, որպէս... ի ցանգոյ մերժելոյ *ფს.61,4;* კლდესა შეეყენნენ, ვითარცა ღობესა, եղիցին վիմարգելք իբրեւ զորմարգելս *ეს.31,9;* მოსძარცუა ვენაჴსა ღობე, քակէ զցանկ այգւոյ *მცხ.79v-91.*

ღონე հնարք, պատրանք (ხერხი, ხრიკი, საშუალება): დაიცევ სული ჩემი ღონეთაგან ეშმაკისათა, պահե՛ա զոգիս իմ ի հնարից բանսարկուին *გი260v-258,23;* ღონჱ არა არს, ոչ գոյ հնար *მრკ.250v-198,7;* ღონენი არიან მტერისანი, պատրանք դիւաց է *მცხ.150v-166.* ღონედ იჴმარა, հնարս գործէր *მცხ.42v-36.*

ღონება հնարել (ღონეობა, ხერხის, საშუალების დაძებნა): ვითარცა ვეღონებოდე მე ამას, իբրեւ հնարէի զայս *მცხ.230r-249.*

ღონეცემულ ქმნა խրամատել (ღონე გამოლეული): ღონეცემულ იქმნა ქალაქი იგი, խրամատեցաւ քաղաքն *IV მფ.25,4.*

ღონის პოვნა սպրդել (ხერხის, საშუალების დაძებნა): ნუმცა ღონეს ჰპოებს შესლვად თქუენდა ეშმაკი, մի՛ սպրդեսցէ մտանել ի ձեզ սատանայ *თომა მოც.16,2-392,4.*

ღონისძიება հնար-ք (მოხერხებულობა): ღონისძიებანი ეშმაკისანი, հնարք չարին *ხნდ.4,6.*

ღორ-ი խոզ, խոզենի, խոզեան: ნუცა დაუგებთ მარგალიტსა თქუენსა წინაშე ღორთა DE. մի՛ արկանէք զմարգարիտս ձեր առաջի խոզաց *მთ.7,6;* იყო მუნ კოლტი ღორთაჲ, էր անդ երամակ մի խոզից *ლ.8,32;* შევიდეს

ღორთა მათ, մտին ի խոզեանն *ლ.8,33;* რომელნი ჭამენ (+ჴორცსა j) ღორისასა, որք ուտէին զխոզենին *ეს.65,4.*

ღრეკილ-ი միակողմանի (კოჭლი): ღრეკილნი განიკურნებოდეს, միակողմանիք բժշկէին *მთ.15,31.*

ღრიაკალ-ი, ღრიანკალ-ი կարիճ (მორიელი): მიგუც თქუენ ჴელმწიფებაჲ დათრგუნვად გუელთა და ღრიაკალთა, ետու ձեզ իշխանութիւն կոխել զօձս եւ զկարիճս *ლ.10,19;* ღრიანკალი, կարիճ *// ნშტ.10,11;* შორის ღრიაკალთა დამკჳდრებულ ხარ შენ, ի մէջ կարճաց բնակեալ ես դու *ეზეკ.2,6.*

ღრმა არ. ზშ. խոր. խորին: შეავლინე... ღრმად, խաղացո ի խորն *ლ.5,4;* ასუა მათ ვითარცა ღრმისაგან დიდისა, ետ ըմպել նոցա որպէս ի խորոյ մեծէ *ფს.77,15;* ღრმა არიან ზრახვანი შენნი, խոր են խորհուրդք քո *ფს.91,6;* სიღრმე ღრმისაჲ ვინმე პოვოს იგი, զխորութիւն խորոց ով՞ կարասցէ գիտել *ეკლ.7,25;* ღრმასა ზრახვასა ჰზრახავთ, խորհիք խորհուրդս խորհինս *ეს.31,6;* ღრმისა მიერ ძილისა შეპყრობილ იქმნნეს, խորին քնոյ ըմբռնեալ եղեն *მცხ.290r-313;* ღრმაჲ სიბერჱ, խորին ծերութիւն *მცხ.405v-458.*

ღრმიად խոր. խորին (ღრმად): ძირნი მისნი დაიბნა ღრმიად, զարմատս իւր արձակեաց ի խոր *თომა მოც.18,24-396,20;* აღმოთხრად კლდისა ღრმიად, փորել զգետինն խոր յոյժ *ფლმ.297r-482,19;* ვაჲ მათ, რომელნი ღრმიად ჰყოფენ ზრახვასა, վայ այնոցիկ. որ խորհին խորհուրդս խորհինս *ეს.29,15.*

ღრმიად მეცნიერ-ი խորագէտ (ბრძენი, ღრმად მცოდნე): კაცი ღრმიად მეცნიერი მრავალთა მასწავლელ და თავისა თჳსისა უჴმარ არს იგი, գոյ այր խորագէտ բազմաց խրատիչ եւ անձին իւրում անպիտան *ზირ.37,22.*

ღრუბელ-ი ամպ. սպունգ (ცის ღრუბელი): ღრუბელმან ნათლისამან დააგრილა მათ, ամպ լուսաւոր հովանի եղեւ ի վերայ նոցա *მთ.17,5;* ჴმაჲ იყო ღრუბლით გამო, ձայն եղեւ յամպոյ անտի *მრ.9,6;* აღვიდე ზედა ღრუბელთა, ելից ի վեր քան զամպս *ეს.14,14;* წყალობაჲ თქუენი ვითარცა ღრუბელი განთიადისაჲ, ողորմութիւն ձեր իբրեւ զամպ վաղորդայնի *ოვსე6,4;* მოილო ღრუბელი, აღავსო ძმრითა, առ սպունգ լի քացախով *მთ.27,48;* აღავსო ღრუბელი ძმრითა, ելից սպունգ մի՛ քացախով *მრ.15,36.*

ღრჭენა կրճել. կրճտել (კრაჭუნი): ღრჭენაჲ კბილთაჲ, կրճել ատամանց *მთ.8,12;* იღრჭენდეს მის ზედა კბილთა მათთა, կրճէին զատամունս ի վերայ նորա *საქ.მოც.7,54;* პერო(ვ)ინ და იღრჭენნ კბილთა, փրփրէ եւ կրճտէ զատամունս իւր *მრ.9,17;* იღრჭენდა კბილთა თჳსთა, կրճտէր զատամունս իւր *ფლკტ.139,25-447,10.*

ღუარ-ი ուղխ. վտակ. հեղհեղ. հեղեղատ („მდინარე", ღელე, ხევი): ღუართა უშჯულოებისათა შემაძრწუნეს მე, ուղխք անօրէնութեան խռովեցուցին զիս *ფს.17,5;* ღუარი (მდინარე C) საშუებლისა შენისაჲ ასუა მათ, զուղխս փափկութեան քո տացես ըմպել նոցա *ფს.35,9;* სადა ღუარნი წყალთანი და წყარონი უფსკრულთანი გამოვლენ G, სადა-იგი მდინარენი წყალთანი და წყარონი უბსკრულთანი დიან S, ուր վտակքն ջրոց եւ աղբեւրք անդնդոց բխեն *// შჯ.8,7;* გინა ღუარი... შეემთხჳოს, ვერ წინა დამდგრომელ არს, կամ հեղհեղ... ի դիմի հարկանիցի. չկայ յակաստանի *ს.გაბ.-მოც.-საკ.96,14;* ღუარი, հեղեղատ *ეს.66,12.*

ღუარძლ-ი որոմն (სარეველა მცენარე): დასთესა ღუარძლი, ցանեաց ի դերայ որոմն მთ.13,25; შენმან ქუეყანამან არა შეიწყნარის ღუარძლი მისი, երկիր չունդունի զորոմն նորա *თომა მოც.18,22-396,17.*

ღუაწლ-ი պատերազմ. ճիգն. ճգնութիւն. ճգնումն. նահատակութիւն. ճակատ. աշխատութիւն. վերակացութիւն. փորձութիւն. վիշտ. իր („ბრძოლა", გარჯა, შრომა): ღუაწლი კეთილი მომიღუაწებიეს, զբարւոք պատերազմ պատերազմեցայ *// ტიმ.4,7;* დამძიმდა ღუაწლი იგი საულის ზედა, ծանրացաւ պատերազմն ի վերայ Սաւուղայ *1 მფ.31,3;* არღარა გამოვიდეს დავით მათ თანა ღუაწიდ, ոչ եւս ելցես ընդ մեզ ի պատերազմ *// მფ.21,17;* რომელმან ასწავა ჴელთა ჩემთა ღუაწლი და თითთა ჩემთა ბრძოლაჲ, որ ուսոյց զձեռս իմ ի պատերազմ եւ զմատունս իմ ի ճակատամարտ *ფს.143,1;* ნუ გახუალ ღუაწლსა მაგას, մի՛ երթար ի պատերազմն *ს.გაბ.-მოც.საკ.90,30;* მრავალი ღუაწლი დაითმინეთ ვნებათაჲ, բազում ճգանց եւ չարչարանաց համբերէք *ჰებრ.10,32;* რაოდენი ღუაწლი მაქუს მე თქუენთჳს AB, որպիսի ճգնութիւն ունիմ յանձին վասն ձեր *კოლ.2,1;* ყოველი მოღუაწჱ შემდგომად ღუაწლისა გარდასლვისა გჳრგჳნოსან იქმნების, ամենայն ճգնողք յետ ճգնմանն կամ պսակին *მრთ.D.კ.იერ.ალდგ.260,35-400,24;* წმინდანი მირბიოდეს ღუაწლსა მას და ზეცისა ჩინებასა, սուրբքն ընթանային ի նահատակութիւն երկնային կոչմանն *ვარ.803-370,10;* ღუაწლსა შინა

ვიყვენით B. ბრძოლასა შინა ვიყვენით A, ի ճակատուն լինեաք *სბსტ.129,18-7;* ნუ მცირე არსა თქუენდა ღუაწლისა შემთხუევად კაცთა? թեթեւ՞ ինչ թուիցի ձեզ աշխատութիւն հասուցանէ մարդկան *ეს.7,13*; ღუაწლი, վերակացութիւն *განს.ი.198,8-88,22;* არა მცირჱ ღუაწლი წინა გიც შენ, ոչ փորձութիւնք կան վասն քո *ღმობ.191,42-261,19;* ჭირთა და ღუაწლთა მპოვეს მე, նեղութիւնք եւ վիշտք գտին զիս *ფს.118,143*; არა გეშინოდის... ღუაწლისაგან, რომელი ვალნ ბნელსა, ոչ երկիցես... յիրէ որ շրջի ի խաւարի *ფს.90,6.*

ღუაწლსა შინა ყოფა ջանալ (შრომა, გარჯა): ვიდრე მწუხრადმდე ღუაწლსა შინა იყო, რაჲთამცა განარინა იგი, մինչեւ ցերեկս ջանացաւ փրկել զնա *დან.6,14.*

ღუაწლ-ი ბრძოლისა-ჲ պատերազմ, կռիւ (ბრძოლა): განსასტიკნა ღუაწლი იგი ბრძოლისაჲ, էր պատերազմ սաստիկ *II მეფ.3,1;* იყო ღუაწლი ბრძოლისაჲ მაღნარსა მას, եղեւ կռիւ յանտառին *II მეფ.18,6.*

ღუედ-ი փոկ. սամետի (ღვედი, ქამარი ტყავისა): [უბრძანა] პირველსა ცემაჲ ზურგსა ღუედითა ათორმეტ, հրամայեաց... առաջնումն փոկով երկոտասան *ბაბ.47,11-154,11;* უღელმან და ღუედმან ქედნი ამპარტავანთანი მოდრიკნიან, լուծ եւ սամետիք զպարանոց խոնարհեցուցանեն *ზირ.30,27.*

ღუერფ-ი կարկառ („კონცხი", ქვაყრილი): ღუერფი დიდი ქვისაჲ, կարկառ քարանց մեծ *იობ.8,17;* შთააგდეს იგი გუბსა და აღადგინეს მის ზედა ღუერფი დიდი ქვიშისაჲ S, ընկեցին զնա ի գուբ... եւ կուտեցին ի վերայ նորա կարկառ քարանց *ისუ ნ.8,29.*

ღულარჭნილ-ი գանգուր (ხუჭუჭი): თმანი მისნი იყვნეს მოკლე ღულარჭნილ, կարճ հերովք գանգրիւք *თ˜ე522-59,19.*

თმითა ღულარჭნილ-ი հերագանգուր (თმახუჭუჭი): *თეკლა92,14.*

ღუმერა խոյանալ („ბრდღუენა", შეტევა): მოავლინოს შენ ზედა უფალმან ღმერთმან შენმან ნათესავი იგი შორიელი... რომელნი იღუმერდენ (იბრდღუენდინ S) ვითარცა ლომნი, ածցէ ի վերայ քո ազգ ի հեռաստանէ... իբրեւ զխոյանալ արծուոյ *IIშჯ.28,49.*

ღუმინვა մնչել (ღუღუნი): ვითარცა ტრედი, ეგრე ვღუმინევდ, իբրեւ զաղաւնի այնպէս մնչեցի *ეს.38,14.*

ღუწა դարմանել. դարման տալ. հոգալ. ջանալ. առատանալ. մարտնչել. պատերազմել. ճգնել. հոգ տանել. խնամ տածել/կալ. խնամարկել. հնարել. փոյթ լինել. այց առնել. հոգաբարձու լինել. վերակացու լինել. խորհել. ձրանալ („ზედა ხედვა", მოვლა, ზრუნვა, შრომა, ბრძოლა, სწრაფვა, შოვნა, ცდა): იღუაწა იგი, դարմանեաց զնա *ლ.10,34*; ყოვლითა საღუაწითა იღუწიდა წმიდათა მათ, ամենայն իրօք դարմանէր զսուրբսն *ანდ.ანატ.323-35,8*; იღუაწე ეგე, դարման տար դմա *ლ.10,35*; ჰღუწოდე მათ, դարման տար նոցա *ზირ.7,24*; რომელიიგი იღუწის თქუენთვს, որ հոգայ վասն ձեր *I პეტრე5,7;* იღუაწეთ შესლვად იწროჲსა მისგან კარისა, ջանացարուք մտանել ընդ դուռն նեղ *ლ.13,24*; ესრეთ ვიღუაწე ხარებად, այնպէս առատացեալ յաւետարանել *ჰრომ.15,20;* არა გჳრგჳნოსან იქმნების, უკუეთუ არა შჯულიერად იღუწიდეს, ոչ պսակի. եթէ ոչ ըստ օրինին մարտիցէ *II ტიმ.2,5;* მარადის იღუწის თქუენთვს ლოცვათა შინა მისთა, յամենայն ժամ պատերազմեալ դասն ձեր յաղօթս *კოლ.4,12;* ქუეყანასა ზედა იღუაწეს, ի վերայ երկրիս ճգնեցան *ბ.კეს.-40-თვს21,32*; იღუაწე სახელისათვს, რამეთუ ესე წარგყვეს შენ, հոգ տար վասն անուան. զի այս մնայ առ քեզ *ზირ.41,15*; ყოველთათვს იღუწის, բոլորեցուն խնամ տանք *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია374,38-269,6;* იღუწიდ ველსა ზედა მწუანვილსა და სთიბო მდელოჲ, խնամ կալ բանջարոյ ի դաշտի *იგ.სოლ. 27,25;* მე ვიღუაწო იგი, ես խնամարկեցից նմա *დაბ.44,21*; მსახურნიცა ჩემნი იღუწოდეს ჩემთვს, պաշտօնեայքն իմ հնարէին *ანან.ებრ.-196,29-321,7*; არას იღუწი, ոչ ինչ փոյթ է քեզ *ლ.10,40;* რაჲსათვს არა იღუაწე ლევიტელთათვს, ընդէ՞ր ոչ արարեր այց ղեւտացւոց *II ნშტ.24,6*; სახლისათვს და დისათვს იღუწოდა, էր հոգաբարձու տանն եւ քեռն իւրում *ანტ.დ.19v-18,35*; ღმერთო, იღუაწე ჩემთვს, Աստուած, խորհեա զիս *ფს.39,18*; ღუწა, վերակացու լինել *Iპეტრე5,2;* იღუაწე კეთილად, ձրացիր բարւոք *მ.ცხ.152r-168;* რომელსა-იგი უფალი ღმერთი თვთ ღუწილ, რომელსა უფალი ღ˜ი ზედა ჰხედავს მას მარადის G, զոր տէր Աստուած քո դարմանէ զնա *II შჯ.11,12.*

ღუწოლა խնամակալութիւն. խնամարկութիւն. մատակարարութիւն (მზრუნველობა, ბრძოლა): მისა ვინაჲ-მე იქმნებოდა ეგეოდენი მხილებაჲ და ღუწოლაჲ? նմա ուստի՞ արդեօք լինէին այսպիսի խնամակալութիւնք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,28-37,8;* ღუწოლა, խնամարկութիւն *ანტ.დ.200-21,5;* ღუწოლით... განმა-

თავისუფლა ჩუენ, մատակարարութեամբն... զիս ազատեաց *ლონგ.189,5-716,16.*

ღუწოლა մարտնչել (ბრძოლა): არცა დაშურებიან ღუწოლასა, որ վաստակեալ լինէր մարտնչելովն *ანტ.დ.25r-28,28.*

ღვვ-ი, ღვ-ი դժնիկ (ღვია): ღვვისა (ღვის O) წილ მურტი [აღმოგიცენდეს], փոխանակ դժնկին մուրտ ելցէ *ეს.55,13.*

ღვნისმნე տակառապետ (მერიქიფე): ვიყავ მე ღვნისმნე მეფისა მის, էի տակառապէտ թագաւորին *ნეემ.1,11;* განურისხა... ღვნისმნესა მას და მეპურეთმოძღუარსა, բարկացաւ... ի վերայ տակառապետին եւ ի վերայ մատակարարին *დაბ.40,2.*

ღვნისმნეობა տակառապետութիւն (მერიქიფეობა): კუალად დაგადგინოს შენ ღვნისმნეობასა შენსა, անդէն ի նմին տակառապետութեան քում կացուսցէ զքեզ *დაბ.40,13.*

ღვნისმსუმელ-ი գիներբու: *ბ.კეს.-მარხ.52v-252*; արբեցող *მ.ცხ.427r-491.*

ღვნისა სუმა գիներբու: ღვნისა სუმასა შინა ღვნითა ნუ აყუედრებ მოყუასსა, ի գիներբուս գինւոյ մի՛ յանդիմաներ զմերձաւորն *ზირ.34,40.*

ღვნო գինի (ღვინო): მისცეს მას სუმად ღვინოჲ ნავღელ რეული, ետուն նմա ըմպել գինի ընդ լեղի խառնեալ *მთ.27,34;* ყოველი თხიერი აღივსის ღვნითა, ամենայն տիկ գինւով լցցի *იერ.13,12;* ღვნოჲ და იყი შესაწირავთაჲ მათ კერპთაჲ არა ვსუა, զգինի եւ զցքի նուիրացն ոչ ըմպեմ *ფლკტ.136,4-442,16.*

ღვნოსა ფრიადსა მორჩილ-ი գինեմոլ (ლოთი) *ტიტ.2,3.*

ღვნჭა, ღვნჭ-ი խիճ („წურილოანი ქვა, კენჭი): ვითარცა ღვნჭაჲ ერთი ქვშისაჲ, իբրեւ... զխիճ յաւազոյ *ზირ.18,8;* დავისხამ ღვნჭთა ამათ წინაშე ჩემსა... და სამწუხროდ დავსთუალავ წურილოანსა მას ქვასა, եւ դնեմ զխիճս զայս առաջի իմ... եւ յերեկոյին դնեմ զխիճս... *მცხ.217v-230.*

ღვრღლოვან-ი, ღირღუაროვან-ი առապարք („ფიცხელი", ოღროჩოღრო): იყვნენ ღვრღლოვანნი გზად წრფელად C, იყოს... ფიცხელი იგი გზად წრფელად DE, եղիցին... առապարքն ի հարթ ճանապարհս *ლ.3,5;* და იყოს ყოველი ღირღუაროვანი ველად O, առապարքն ի դաշտս *ეს.40,4.*

ღვრღუარ-ი առապար („ღირღუაროვანი", ოღროჩოღრო): და იყოს ღვრღუარები ველებად J, და იყოს ყოველი ღირღუაროვანი ველად O, առապարք ի դաշտս *ეს.40,4.*

ღვძება տքնել. արթուն կալ. հսկել. սկել („მღვიძარება", „მღვიძარე ყოფნა", გაღვიძება, სიფხიზლე): იღვძებდით ყოვლითა კრძალულებითა, տքնեսջիք ամենայն ժուժկալութեամբ *ეფეს.6,18*; ცუდად იღვძებენ (მ)ჴუმილნი მისნი, ընդունայն տքնին պահապանք նորա *ფს.126,1*; ვერ უძლეთ ღვძებად ჩემ თანა C, ვერ ძალ-გიც მღვძარებად ჩემ თანა DE, ոչ կարացէք... արթուն կալ ընդ իս *მთ.26,40;* იღვძებდით ჩემ თანა DE, მღვძარე იყვენით ჩემ თანა C, սկեցէք ընդ իս *მთ.26,38;* იღვძებდა ლოცვითა და მარხვითა, պահովք եւ աղաթիւք հսկէր *იზტ.118,22.*

ღვძლ-ი լեարդակողմն. լերդաբոյթ: უბრძანა ცემაჲ ღვძლსა მისსა ზედა, հրամայեաց հարկանել զլեարդակողմնն *ვარ.811-375,24;* ღვძლი, լերդաբոյթ G *ლევ.3,4.*

ღვძლისყურ-ი լերդաբոյթ („ღვძლისზედა" G): ღვძლისყურნი იგი თირკუმლითურთ მოჰჴადოს, զլերդաբոյթն հանդերձ երիկամամբքն կորզեալ *ლევ.3,10.*

ყ

ყავ(ან) ստանալ (ყოლა, ქონება): რამეთუ ჰყვანდეს მის თანა სპოდიოსნი, քանզի ստացաւ աշակերտս შუშ. I 20.

ყანა անդ. անդաստան. արտ. արտորայք. ագարակ. ոճ. դաշտավայր („აგარაკი"): ვენაჴი და ყანაჲ და თესლი არა ყოფილ არს ჩუენდა, այգիք եւ անդք եւ սերմանիք ոչ եղեն մեր *იერ.35,9*; ყანაჲ ჩუენი და ვენაჴი ჩუენი და სახლნი ჩუენნი დაუსხნეთ წინდად, զանդաստանս մեր եւ զայգիս դիցուք ի գրաւի *ნეემ.5,3*; პირუტყვ შეუშუა ყანად, անասուն եմոյծ ի յարտ *მცხ.79v-91;* შეუგდოს ყანათა თჳსთა, արկցէ յարտորայս իւր *მ.ცხ.93r-104;* სთესო ყანა შენი B, დასთესო აგარაკი შენი G, վարեսցես զանդ քո

ლევ.25,3; ითესეს ყანები, վարեցին արտս *ფს.106,37;* მსგავს არს... საუნჯესა დაფარულსა ყანასა შინა, նման է... գանձի ծածկելոյ յագարակի *მთ.13,44*; მანგალი არა მიახო ყანასა ზედა მოყუსისა შენისასა G, մանգաղ մի՛ արկանիցես յոճ ընկերի քում *// შჯ.23,24.*

ყანა თესულ-ი արտորայք (დათესილი ყანა): იყო... და განვიდოდა თავადი თესულისაგან ყანისა, եղեւ... անցանել նմա ընդ արտորայսն *ლ.6,1.*

ყანები անդ. արտորայք („ველი, ყანობირი"): ნარვიდე ყანებად G, განვიდე ველად S, երթայց յանդ *რუთ.2,2*; იხილეთ ყანები DE, იხილეთ ყანობირი იგი C, տեսէք զարտորայսն *ი.4,35.*

ყანობორ-ი անդ, անդաստան. արտավար. արտ, արտորայք („ყანები"): რაჟამს მივიდის ყანობირად, յորժամ ի յանդսն ընթանայ *ფიზ. XV41*; ყანობირი, անդաստան *პოვნა სტეფ.50,II-666,11;* ვართ ბლუარით კერძო ყანობირსა მას შინა, եմք... ի հարաւակողմանէ արտավարին პოვნა *სტეფ.502,III-668,10*; განწმიდე ყანობირი იგი, սրբեա՛ զարտն *მცხ.202v-215*; ყანობირები თესული, սերմանեալ արտորայք *მცხ.62r-51*; იყო, ვითარ თანა-წარჰვიდოდა ყანობირსა, եղեւ նմա... անցանել ընդ արտորայս *მრ.2,23;* იხილეთ ყანობირი იგი C, იხილეთ ყანები DE, տեսէք զարտորայսն *ი.4,35.*

ყანჩ-ი անկղ. պասկուճ. գետարծուի (ყანჩა): ყანჩთა და ყორანთა და გარე-წარგდებულთა მკუდართა ჴორცნი შეჭამნეს, անգեղք եւ ագռաւք զմեռեալ մարմինն կերան *მრთ.D.კ.იერ.-ალდგ.259,40-399,22;* ყანჩი, պասկուճ *ლევ. 11,13*; ყანჩი, գետարծուի *// შჯ.14,13.*

ყარყად-ი, ყარყატ-ი արագիլ: ბუდე ყარყადთაჲ (ყარყატთაჲ L) შერაცხილ მათდა, բոյն արագլի ապաւէն է նոցա *ფს.103,17.*

ყბა կզակ. ծնօտ, ծամելիք („ღაწვ", „ყურიმალი"): დანდალი ყბათა შენთა, դանդանաւանդ ի կզակս քո *IV მფ.19,28*; შთამუსრნეს ყბანი მათნი, զարդեցին զկզակս նոցա *ანდ.-ანატ.166,24;* მისცე მღდელსა მჴარი და ყბანი G, მიეცენ მღდელსა მას ნაწილად ალსაბმელი და ღანუნი კოჭანითურთ S, տացէ քահանային զերին եւ զծնօտն եւ զխախացոցն *// შჯ.18,3;* შთაამაგრა მანაჲ ყბასა მისსა G, დაასვა მანაჲ იგი ყურიმალსა მისსა S, բախեաց զցիցն ընդ ծամելիս նորա *მსჯ.4,21.*

=ყე (ნაწ.მრ.): ნუ გეშინინ-ყე, ნუცა სძრწით, մի՛ երկնչիցիք եւ մի՛ զանգիտիցէք *// შჯ.1,21;* უკუეთუ გესმა-ყე ესევითარი, եթէ ազդե՞ալ իցէ լուր այսպիսի *// შჯ.4,32*; უკუეთუ გიყუარს-ყე უფალი ღმერთი თქუენი? Թէ սիրիցէ՞ք զտէր Աստուած ձեր *// შჯ.13,3;* ვერ ძალ-გიც-ყე წინა-დადგომაჲ წინაშე მტერთა თქუენთა G, ոչ կարիցէք կալ առաջի թշնամեաց ձերոց *ისუ 6.7,13*; შეეშინა-ყე თავთა შორის მათთა ფრიად G, զարհուրեցան յանձինս իւրեանց յոյժ *ისუ 6.10,2;* ესმა-ყე, ვითარმედ მახლობლით არიან იგინი G, լուան եթէ մօտաւորք են *ისუ 6.9,16;* თქუენ გიხილვან-ყე ყოველნი, რაოდენნი უყვნა უფალმან G, դուք ձեզէն տեսէք զամենայն, զոր արար տէր Աստուած *ისუ 6.23,3.*

ყელ-ი պարանոց („ქედი", „კისერი"): დამო-თუმცა-ეკიდა ფქვილი ვირით საფქველი ყელსა მისსა, եթէ կախիցի երկան իշոյ ընդ պարանոց նորա *მთ.18,6*; შეეხჳა ყელსა მისსა C, დავარდა ქედსა ზედა მისსა DE, անկաւ զպարանոցաւն նորա *ლ.15,20;* მანიაკი ოქროჲსაჲ ყელსა მისსა, մանեակ ոսկի ի պարանոցի նորա *I ეზრა 3,6*; ყელი შენი ვითარცა მძივი დაცუმული, պարանոց քո իբրեւ զմանեակ *ქება1,9*; ყელი (კისერი S) შენი ვითარცა გოდოლი პილოჲს-ძუალისაჲ O, պարանոց քո իբրեւ աշտարակ փղոսկրեայ *ქება7,4*; განუმზადებიეს ყელი მისი, რომელსა უნებს დაკლვაჲ, խոնարհեցուցանէ զպարանոց կամողացն առ ի զենուլ *მრთ.A.ი.ოქრ.-უძღ.შვ.145,31-690,3.*

ყენება արգելուլ (დაბრკოლება, შეფერხება, დაჭერა): აყენებდა მას, արգելու զնա *მთ.3,14*; ნუ აყენებთ მოსვლად, մի՛ արգելուք զդոսա գալ *მთ.19,14*; კუართსაცა შენსა ნუ აყენებ, մի՛ արգելուր ի նմանէ եւ զշապիկս *ლ.6,29;* აყენებდა ხარკისა მიცემად კეისრისა, արգելոյր ի տալոյ հարկս կայսեր *ლ.23,2.*

ყეფა հաջել. ղօղանջել: ვერ შემძლებელ არიედ ყეფად, ոչ կարիցեն հաջել *ეს.56,10;* ნუ ესრეთ ჰყივი და ჰყეფ ძაღლებრ, ընդէ՞ր կատաղեալ ղօղանջես իբրեւ զշուն *მცხ.299v-322.*

ყველ-ი պանիր: მიილო ჴელად პური და ყველი, եւ առեալ հաց եւ պանիր *მცხ.215v-229*

ყია կոկորդ (ხახა, ყანყრატო): ლომსა ყიასა უპყრის, ընդ առիւծն զկոկորդէն կալեալ *მცხ.115v-134.*

ყიდვა գնել. վարձել: განყიდენ სამოსელი თჳსი და იყიდენ მახჳლი, վաճառեսցէ զձորձս իւր եւ գնեսցէ իւր սուսեր *ლ.22,36;* არა მიყიდე მე ვეცხლითა საკუმეველი, ոչ գնեցեր ինձ խունկս արծաթոյ *ეს.43,24;* ვიყიდე თავისა ჩემისა ათოთხმეტი ვეცხლი, վարձեցայ ես ինձ հնգետասան արծաթոյ *ოვსე3,2.*

ყივილ-ი խօսել. գոչել („ჴმობა“, ძახილი): ვიდრე ქათმისა ორგზის ყივოდმდე C, ვიდრე ქათმისა მეორედ ჴმობადმდე DE, մինչեւ հաւու խօսեալ իցէ *მრ.14,30;* არღა ეყივლოს (ეყივნოს DE) ქათამსა დღეს C, չիցէ այսօր հաւու խօսեալ *ლ.22,34;* ყიოდე დაღაღადებდ და ჴმობდ, რომელსა ეგე არა გელმოდა, գոչեա՛ եւ աղաղակեա որ ոչդ երկնէիր *ეს.54,1.*

ყივილ-ი հաւախօս („ქათმის-ჴმა“, მამლის ყივილი): ოდეს... მოვიდეს... ყივილს ანუ განთიად C, ოდეს... მოვიდეს... ქათმის ჴმასა ანუ განთიად DE, երբ... գայցէ... ի հաւախօսի. եթէ ընդ առաւօտս *მრ.13,35.*

ყივილება գոյժ („ვალალაება“, ყივილი, მოთქმა): ყივილებაჲ მეორისაგან, գոյժ յերկրորդ դրանէն *სოფ.1,10.*

ყინელ-ი ցուրտ. ցրտութիւն (სიცივე, ყინვა): რამეთუ ყინელ იყო, քանզի ցուրտ էր *ი.18,18;* წინაშე ყინელსა მისსა ვინ-მე დაუდგეს მას? առաջի ցրտոյ նորա ո՞ կարէ կալ *ფს.147,6;* იყვნეს შეძრწუნებულ... ყინელისა მისგან ზამთრისაჲსა, էին զարհուրեալք... ի ցրտութենէ ձմեռայնոյն *IIეზრა10,9.*

ყინვა սառնամանիք: არცა ხორშაკითა და არცა ყინვათაგან ზამთრისათა დამძიმებულ, ոչ ի խորշակէ կամ ի սառնամանեաց ձմեռայնեաց ծանրացեալք *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.196,16-197;* ყინვათაგან ზამთრისათა და სიცხეთა ზაფხულისათა შეიწუებოდა, ի ձմերայնոյ սառնամանեաց եւ ի տօթոյ ամառայնոյ նեղէր *მცხ.175v-194.*

ყმედა ամփոփել (შეკავება, შეხუთვა): სული ყმიდნის და განსიკუნის ყოლად, զշունչ յինքն ամփոփէ եւ ուռուցանէ զանձն ամենեւիմբ *ფიზ.XVIII10.*

ყნოსა հոտոտել. հոտ առնուլ (ყნოსვა): არა ვიყნოსო სული მსხუერპლთა თქუენთაჲ G, ոչ հոտոտեցայց ի հոտ զոհից ձերոց *ლევ.26,31;* ცხვრ ასხენ და არა იყნოსენ, ունչս ունին եւ ոչ հոտոտեն *ფს.113,14;* არცა ჭამის და არცა იყნოსის, ոչ ուտեն եւ ոչ հոտոտեսցին *ზირ.30,19;* ყნოსა, հոտ առնուլ *გამოსლ.30,38.*

ყოველ-ი ամենայն. ողջոյն. բոլոր. հասարակ. համայրէն. բաւական. բովանդակ. ամենաշիջոյց (მთელი, ყველა): გესვენ შენ ყოველნი, յուսասցին ի քեզ ամենեքեան *ფს.9,11*; ღამე ყოველ მიიწია გალგალით S, ყოველსა ღამესა ვიდოდა გალგალაჲთ G, զցայգն ամենայն եկեալ ի Գաղգաղայ *ისუ 6.10,9*; დაიყვნოს ყოველი თმაჲ G, գերծցէ զամենայն մազ *ლევ.14,9;* დავადგინნე მცველნი დღჱ და ღამე ყოველ, պահապանս կացուցի զօրն ողջոյն եւ զիշեր ամենայն *ეს.62,6;* მივარდა შიშუელი ღამე ყოველ, անկաւ մերկ զտիւն ողջոյն *I მფ.19,24*; ყოვლითა გულითა მათითა გამოიძიონ იგი, բոլորով սրտիւ իւրեանց խնդրեսցեն զնա *ფს.118,2;* შემოქმედი ყოველთაჲ, հասարակաց արարիչ *იზტ.118,4;* ზედამდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი ინოდების მაგისტრუთჳნი, տեսչութիւն հասարակաց. որ անուանեալ կոչէին ի նոցանէ մագիստրութիւն *ე.კეს.-საეკ.უნყ.1221-642;* შენ თანა არიან... ყოველსა მას ხუროებასა, ընդ քեզ եղիցի... ըստ համօրէն արուեստից *Iნშტ.28,21;* უყიდოთ ყოველსა ამას ერსა საზრდელი, գնեսցուք բաւական ժողովրդեանդ կերակուր *ლ.9,13;* წარჰჴდა ელია ყოველსა მას გზასა, էանց Եղիաս ընդ բովանդակ ճանապարհն եւ չոգաւ ի Սարեփթայ *მრთ.D.ი.ოქრ.-ელია და პეტრე371,33-264,32;* განსაკჳრვებელი იგი ყოველთაჲ დამშრეტელსა შინა წყალსა უფროჲსად განძლიერდებოდა ცეცხლი Ⴀ, წყალთა შინა ყოველთა დამშრეტელისა სიმრავლე მოქმედებდეს ცეცხლი Ⴁ, յամենաշիջոյց ջուրն առաւել գործէր հուրն *სიბრძნ.სოლ.16,17.*

ყოველსა დღესა զօրհանապազ („მარადღე“, მუდამ): ვიყავ მე ტანჯულ ყოველსა დღესა, եղէ ես խոշտանգեալ զօրհանապազ *ფს.72,14;* ყოველსა დღესა სიტყუა არიან ჩემდა Ⴀ, զօրհանապազ խօսք իմ էին *ფს.118,97;* ყოველსა დღესა Ⴀ, მარადღე Ⴂ, զորհանապազ *ფს.87,10.*

ყოვლითა სავსე ամենալից *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.106,35-38,4.*

ყოველივე ամենայն. քնաւ. գոյիւ չափ: განჰკრთეს ყოველნივე იგი და დაუკჳრდა, ապանչանային ամենեքեան եւ զարմանային *საქ.მოც.2,7;* ყოველივე საშჯელი მისცა ძესა, զքնաւ դատաստանն ետ որդւոյ *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.134-135;* შეწირა ყოველივე საცხორებელი თჳსი, արկ գոյիւ չափ զկեանս իւր *მრ.12,44.*

ყოვლით კერძო յամենայն կողմանց (ყოველი მხრით) *ლ.19,43;* მოვიდოდეს მისა ყოვლით კერძო (ვინაჲვე C), գային առ նա յամենայն կողմանց *მრ.1,45.*

ყოვლით კერძოვე կատարելապէս (სრულად): *მრთ.A.კირ.იერ.-მარტ.284,9-374,10.*

ყოვლითა ნადიერებითა ամենայօժար (მთელი მონდომებით): ყოვლითა ნადიერებითა წარემართა მართალთა, ամենայօժար յաջողելով արդարոյն *ფს.211,24.*

ყოვლითავე բոլորովին (სრულიად, მთლიანად): *გრ.ანძ.-შობ.296,4-180.*

ყოვლითავე უბადრუკი ամենաթշուառ (ყოვლად უბედური): ყოვლითავე უბადრუკო კაცო, ամենաթշուառ այր *ლონგ.192,11-721,1.*

ყოვლითურთ ամենեւին. համօրէն. ընդ ամենայն. ամենայնիւ. բոլորովիմբ. ողջոյն (სრულიად, მთლიანად): ყოვლითურთ, ամենեւին *ფლკტ.148,36-459,21*; ყოვლითურთ, համօրէն *დაბ.50,22;* ყოვლითურთ იყვნეს რიცხჳთ ოცდაათვრამეტ კაც, ընդ ամենայն սպանեալս երեսուն եւ եօթն մարդ *რიფს.177,27-112,14;* ყოვლითურთ, ամենայնիւ *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ.და იონ.103,35-32,20;* ყოვლითურთ, բոլորովիմբ *მცხ.78r-89;* ყოვლითურთ, ողջոյն *მცხ.436v-508.*

ყოვლისა მპყრობელ-ი ամենակալ („მერთისამპყრობელი"): *ფლკტ.158,33-473,11;* და იგი სული ყოვლისა მპყრობელისა არს, რომელი ასწავებს მათ, եւ շունչ ամենակալի է որ ուսուցանէ *იობ.32,8;* ესრე იტყჳს უფალი ყოვლისა (მერთისა O) მპყრობელი, այսպէս ասէ տէր Աստուած ամենակալ *იერ.5,14.*

ყოვლისამსტუარ-ი ամենահայեաց (ყოვლის მნახველი): *სიბრძნ.სოლ.7,23.*

ყოვლისა შემძლებელ-ი ամենազօր: ყოვლისა შემძლებელი მარჯუენე, ամենազօր աջ *რიფს.173,3-102,9.*

ყოვნა, ყოვნება յամել. յամեցուցանել. յերկարել. մնալ. անազանել. յամենալ. հեղգալ. յապաղել (დაყოვნება): ყოვნა მოსულაჲ, յամեաց զգալն მრთ.S.ი.ოქრ.-*გურიტ.138,215-229,25.* ყოვნის უფალი ჩემი მოსლვად, յամէ տէր իմ ի գալ *ლ.12,45;* არა ყოვნოს უფალმან აღთქუმაჲ იგი, ոչ յամեցուսցէ տէր զաւետիսն // *ეპ.პეტრ.3,9*; ნუ ჰყოვნი ყოფად მისა, ոչ յերկարեսցես առնել զայդ *ივდ.2,6*; რომელსა დგანან და ყოვნიან მასვე შინა, որք կան եւ մնամ ի նմին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ და იონ.103,37-32,21*; მოვიდეს და არა ყოვნოს, եկեսցէ եւ ոչ անազանեսցէ *ამბ.2,3;* არა ყოვნოს განგდებაჲ მისგან, ոչ յամենայ ի բաց ընկենալ զնա *ზირ.6,22;* შთამოვედ ჩემდა და ნუ ჰყოვნი, էջ առ նա իս եւ մի՛ հեղգար *დაბ.45,9;* ნაყროვნებისა ეშმაკსა აყოვნებდ, զորկրամոլութեան դեւն յապաղես *მცხ.126v-144.*

ყოლად, ყოლა ամենեւին. համակ. բնաւ. առ հասարակ. համօրէն. բնաւին. արմատաքի. բովանդակ (სრულიად): ყოლად სანადელი, ամենեւին ցանկալի *ქებ.5,16*; დაჰბურონ მას ზედა სამოსელი ყოლად პორფირი, արկցեն հանդերձ համակ ծիրանի *რიცხ.4,7*; ყოლად ჭეშმარიტად, համակ ճշմարիտ *მრთ.A.კ.იერ.-სინან.141,34-9,7*; არა ვიცი ყოლად შჯული თქუენი, չգիտեմ բնաւ զձեր դենդ *იზტ.120,2;* მთაჲ იგი სინაჲ კუმოდა ყოლად, լեառն Սինա ծխէր առհասարակ *გამოსლ.19,18*; რომელი-იგი იქმნა ყოლად ოჴერ, եղեւ աւերակ համօրէն *ეზეკ.38,8*; დაჰფხურნეს წუერნი მისნი ყოლად, մօրուս խլեալ արմատաքի *იზტ.120,27*; ყოლად, բովանդակ *სიბრძ. სოლ.15,3;* ყოლად სრულიად შიშუელი, բնաւին մերկ *მცხ.170r-187;* ყოლა არა მიცოდავს, ոչ եմ մեղուցեալ բնաւ *მცხ.136r-154.*

ყოლად ბრძენ-ი ամենիմաստ (დიდად ბრძენი) *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.421-93v.*

ყოლად დასაწუელ-ი ողջակէզ („მრგულიად დასაწუველი", მთლიანად დასაწვავი): *ისუ.6.22,23.*

ყოლად ცოცხალ-ი ողջանդամ (ჯანმრთელი) *ეპ. იაკ.1,4.*

ყოლადვე ամենեւին. միանգամայն. ամենայն միանգամայն. միահաղոյն. բովանդակ. ողջոյն (სრულიად, მთლიანად): არა შეგიწყალო შენ ყოლადვე, ոչ ողորմեցայց քեզ ամենեւին *ფლპ..მოც.325-301,10*; ყოლადვე ქრისტჱ შთაგჳცუამს, միանգամայն եւ քրիստոսազգեացք *ფლკტ.148,30-459,13*; რომელმან-იგი ყოლადვე ადგომისა მის მადლნი თჳსად მიიზიდნა, որ զամենայն միանգամայն զյորդութիւն շնորհացն յինքն կորզեաց ს.გაბ.-*მოც. საკ.97,10;* ნათესავი კამსარაგანთაჲ ყოლადვე აღჴოცა შორის, զազգն կամսարականաց բառնայր ի միջոյ միահաղոյն *ნრს.93,20;* ყოლადვე, բովանդակ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.90,91;* ყოლადვე, ողջոյն *ლევ.4,12.*

ყოლადმსხუერპლ-ი ողջակէզ (მთლიანად შესაწირავი): შე-მცა-წირულ ვართ ჩუენ, ვითარცა ყოლადმსხუერპლნი ვერძთანი და ზუარაკთანი, ընդունելի լիցուք իբրեւ զողջակէզս խոյոց եւ զուարակաց *დან.3,40.*

ყოლადმწუარ-ი ողջակէզ (მთლიანად შესაწირავი) *ეზეკ.43,24.*

ყოლად უკეთურ-ი ամենաչար („ბოროტი", ძლიერ ბოროტი): ჵ ყოლად უკეთურნო მტარვალნო B, ჵ მსახურნო ბოროტნო, ո՜վ ամենաչար սպասաւորք *სბსტ.131,21-8.*

ყოლადღმრთის-მსახური ամենաբարեպաշտ (ღრმად მორწმუნე): ხოლო შენ ზე უფალო და ყოლადღმრთის-მსახურო მეფე, իսկ առ քեզ տէրդ ամենաբարեպաշտ թագաւոր *კ.იერ.-ჯუარ.237.*

ყოლადყუავილოვან-ი ամենածաղիկ (მთლიანად აყვავებული): ყოლადყუავილოვან არს, ամենածաղիկ է *ფიზ.XIX48.*

ყოლადძლიერ-ი ամենազօր ყოვლის შემძლე): *მცხ.101v-111;* ყოლად ძლიერი სიტყუაჲ შენი, ամենազօր բան քո *სიბრძ.სოლ.18,15.*

ყოლადწმიდა ամենասուրբ: *მცხ.79r-90;* დიდებად ყოლად წმიდისა სამებისა, ի փառս ամենասուրբ երրորդութեանդ *მსკ.52,6.*

ყოლადჭრელ-ი ամենախայտ (მთლად ჭრელი): ყოლადჭრელი, ვითარცა ყუავილ-განრეული სამოსელი იოსეფისი, ամենախայտ է իբրեւ զծաղկեայ պատմուճանն Յովսեփու *ფიზ.XIX9.*

ყორან-ი ագռաւ: ყორანთა უბრძანო გამოზრდაჲ შენი მუნ, հրաման տաց ագռաւուց կերակրել զքեզ անդ *III მფ.17,4;* შავ ვითარცა ყორანი, սեաւ իբրեւ զագռաւ *ქება 5,11.*

ყორე անկիւն (აქ: კუთხე, ყურე): თანა-წარმავალი ყორესა განსავალი სახლისა მისისაჲ, որ անցանիցէ ընդ հրապարակս առ անկեամբ գնացից տան նորա *იგ.სოლ.7,8;* უმჯობჱს არს ყორესა ყოფაჲ ჰაერსა ქუეშე, ვიდრე მოპეტალებულთა სიცრუვით სახლთა შინა ზოგადსა შეგინებულსა, լաւ է բնակել առ անկեան ի ներքոյ օդոյ քան ի բռեալս անիրաւութեամբ եւ ի տան խառնակութեան *იგ.სოლ.21,9;* უნჯობჱს არს ყოფაჲ ყორესა ერდოჲსასა, լաւ է բնակել առ անկեան ի տամալրջ *იგ.სოლ.25,24.*

ყოფა առնել. գործել. կատարել. հնարել. լինել. գոլ. ագանել. բնակել. հանգչել. անցուցանել. գտանել. կալ. կեալ. բերել. պատահել. արկանել. նշանակել („ქმნა“, „ზმა“, „დავანება“, „დასადგურება“, „ქცევა“, „მკვდრ ყოფა“, „გება“, „ყოფა(არ=)“): ყო ეგე ვითარცა უბრძანა მას ანგელოზმან უფლისამან, արար որպէս հրամացեաց նմա հրեշտակն տեառն *მთ.1,24;* ყავ ესე და ყვის, արա՛ զայս եւ առնէ *ლ.7,8*; ყოფით ვყო შენ ზედა წყალობაჲ, առնելով արարից ընդ քեզ ողորմութիւն *II მფ.9,7;* ყოს ერთი რაჲმე მათგანი G, ქმნას ერთი რაჲმე მათგანი G, առնիցէ ինչ ի նոցանէ *ლევ.4,2;* განადიდა უფალმან ყოფაჲ ჩუენ თანა, մեծ արար տէր զառնել ընդ մեզ *ფს.125,3*; კაცმან ვინმე ყო პური დიდი, այր ոմն գործեաց ընթրիս *ლ.14,16*; რაჲ ესე მიყავ მე? զի՞նչ գործեցեր զայդ ընդ իս *დაბ.12,18*; რასა ჰყოფ შენ ადგილსა ამას? G რაჲსა ზამ? S, զինչ գործես դու աստ *მსჯ.18,3*; თანამდებ არს იგი ყოველსა სჯულსა ყოფად, պարտական է զամենայն օրէնսն կատարել *გალ.5,3;* გრძნებაჲ რაჲმე ყვეს მაგათ A, կախարդութիւն իմն հնարեցան *სბსტ.132,15-6*; წყალი იგი... ეყოს მას წყარო წყლისა აღმოდინებულისაჲ C, წყალი იგი... ექმნას მას შინა წყარო წყლის, რომელი ვიდოდის DE, ջուրն զոր ես տաց նմա եղիցի նմա աղբեւր ջրոյ բղխելոյ *ი.4,14*; კეთილ არს ჩუენდა აქა ყოფაჲ, բարւոք է մեզ աստ լինել *მთ.17,4*; ნუ იყოფინ, քաւ մի՛ լիցի *ლ.20,16*; არა უწყით, რაჲ ყოფილ არს მას Ⴂ, არა ვიცით თუ რაჲ შეემთხვა მას, ոչ գիտեմք. զի՞ եղեւ նմա *საქ.მოც.7,40*; სადა არა იყო, ուր ոչ գոյր *მთ.13,5*; არა იყო მეფე ისრაჱლსა შორის S, թագաւոր ոչ գոյր յԻսրայելի *მსჯ.19,1;* სახლსა შინი შენსა ჯერ-არს ჩემი ყოფაჲ, ի տան քում արժան է ինձ ագանել *ლ.19,5*; უბანთა ზედა ნუ იყოფი S, უბანთა ზედა არა დაივანო G, ի հրապարակիդ մի՛ ագանիցիս *მსჯ.19,20*; იყავ ამას ღამე O, დაისადგურე ღამე G, იქცეოდე ამას ღამესა S, ագիր աստ զգիշերս զայս *რუთ.3,13*; ჯერ-უჩნდეს ყოფაჲ მის თანა, կամ իցէ բնակել ընդ նմա *I კორ.7,13*; იყოფოდე ჩემ თანა, բնակեա՛ դու ընդ իս *დაბ.29,19*; ვიყოფვოდით დაბნებებსა O, ვიქცეოდეთ დაბათა შინა S, ագցուք ի շէնս եւ ի պարտէզս *ქება7,11*; რაჟამს იყოფოდა ისრაჱლი ესებონს S, მკჳდრ იყო რაჲ ისრაილი ესებონს G, ի բնակելն Իսրայելի յԵսեբոն *მსჯ.11,26*; ესე ყოველი უყვეს მას ურჩმან ერმან, զայս ամենայն անցոյց ընդ նա անօրէն... ժողովուրդն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.58-59;* სადაცა იყოფოდი, ვიყოფოდი მეცა S, სადაცა დაივანო, დავივანო G, ուր հանգչիցիս հանգեայց *რუთ.1,16;* რაჲთა მეცა სათნო გეყო, զի եւ ես ընտիր գտայց *სბსტ.139,6-1;* შენ, უფალო,უკუნისამდე ხარ (ჰგიე Ⴊ) դու. տէր. յաւիտեան կաս *ფს.101,13*; ზეგარდამოჲსაგან ძალისა ესრჱთ ვიყოფვით, ի վերին զօրութենէն այսպէս կեցեալք *მსკ.35,4*; იყვნეს მუნ სამ დღე M, დაადგრეს მუნ სამ დღე G, կացին անդ զերիս աւուրս *ისუ.6.2,22;* ველოდე, ვითარმედ ყოს ყურძენი, մնացի. զի բերցէ խաղող *ეს.5,2;* რაჲ-იგი ყოფად არს თქუენდა, զինչ պատահելոց իցէ ձեզ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.50-51;* დასაფლავად ჩემდა ყო DE, სამკუდროჲს შემოსისა ჩემისათჳს მიყო მე C, առ ի թաղելոյ զիս նշանակեաց *მთ.26,12.* სადაცა გესმეს ყოფაჲ არსენისი, ուր եւ լուիցէք զկալն Արսէնիսի *მცხ.68r-80.* შენ უფალო უკუნისამდე ხარ Ⴂ, ჰგიე Ⴊ, դու. տէր. յաւիտեան կաս *ფს.101,13.*

ყოფა თავსა თჳსსა սթափել (აქ: გამოფხიზლება): ჭამე პური და თავსა თჳსსა იყავ, կեր հաց եւ սթափեաց *III მფ.21,7.*

ყოფა բնակութիւն. գոյ. արարած. արար (არსებობა, მდგომარეობა): გეჴსენედ შენ ზოგადი იგი ყოფაჲ, յուշ լիցի քեզ զոյգ բնակութիւն մեր *ანდ.-ანატ.331-39,23;* დასაბამითგან ყოფისაჲთ გამოვიკულიო, ի սկզբանէ արարածոց քննեցից *სიბრძ.სოლ.6,24;* არა ყოფანი ნაყოფთანი ზრდიან კაცსა, ոչ եթէ արարք արմատեաց կերակրեն զմարդ *სიბრძ.სოლ.16,26.*

ყოფად-ი լինելոց. յառաջիկայ. հանդերձեալ (მომავალი, მოსახდენი): არა იცის, რაჲ-იგი ყოფადი არს, ոչ գիտէ զինչ լինելոց է *ეკლ.8,7*; თანა-გუაც გულისჴმის-ყოფად ყოფადთა მათთჳს, պարտ է իմանալ զյառաջիկայսն *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ. და იაკ.40,13-41.* ყოფადი, հանդերձեալ *საქ.მოც.26,22.*

ყოფილ-ი եղեալ (ქმნილი): გულისხმა-ყავთ ყოფილი იგი, ծաներուք զեղեալսն *ფლკტ.135,19-44123.*

ყრა շարժել. խախալել („ხრა“, ტრიალი): ყრიდეს თავსა DE, ხრიდეს თავსა C, շարժեալ զգլուխս իւրեանց *მრ.15.29;* ყრიდეს თავსა Ⴀ, ხრიდეს თავთა Ⴂ, խօսէին եւ շարժէին զգլուխս իւրեանց *ფს.21,8;* თავსა მისსსა ყრიდეს, զգլուխ իւր շարժեսցէ *ზირ.12,19*; ყრასა ცხრილისასა დაშთის ნაცხრენი, ի մաղին խախալելոյ մնայ աղբ *ზირ.27,4.*

ყრდნობა յենուլ („დამტკიცება“, დაყრდნობა): უკუნ ვეყრდნა მათ S, დამტკიცნე მათ ზედა G, յեցայց ի նոսա *მსჯ.16,26.*

ყრმა, ყმა մանուկ. պատանեակ. պատանի. տղայ. աղջիկ. որդի. ծառայ. սպասաւոր. համբակ („წული“, „ჭაბუკი“, „მონა“, „ქალა“, „ქალი“): განიკურნა ყრმაჲ იგი DE, განიკურნა წული იგი C, բժշկեցաւ մանուկն *მთ.17,7*; რაჟამს შვის ყ(რ)მაჲ, յորժամ ծնցի զմանուկն *ი.16,21*; ვიდრე ყრმა იყავ C, ოდეს იყავ ჭაბუკ DE, մինչ մանուկն էիր *ი.21,18*; ყრმა ვიყავ, დავბერდი, մանուկ էի ես եւ ծերացայ *ფს.36,25*; ყრმა-ლა იყო ოცდარვა წლის ოდენ, մանուկ իբրեւ քսան եւ ութից ամաց *ანდ.-ანატ.328-38,37*; ყრმანი და ჭაბუკნი, մանկունք եւ երիտասարդք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,36-40,3*; არს აქა ყრმაჲ ერთი C, է աստ պատանեակ մի *ი.6,9;* ჴმა-ყო მსწრაფლ ყრმისა მიმართ ალმლებისა საჭურველთა მისთა G, ღალად-ყო მეყსეულად და ჰრქუა მონასა მას ნიჟოგარსა თჳსსა S, աղաղակեաց վաղվաղակի առ պատանեակն կատարճակիր իւր *მსჯ.9,54*; იყო ყრმაჲ ერთი ბეთლემით S, იყო ჭაბუკი ბეთლემით G, եղեւ պատանեակ մի ի Բեթղեհեմէ *მსჯ.17,7;* ჰრქუა ბოოსმან ყრმასა მისსა ზადამდგომსა მომკალთასა G, ჰრქუა ბოოზ მონათა მათ მისთა ზედამდგომელთა მათ მომკალთასა G, ասէ Բոոս ցպատանին իւր. որ կայր ի վերայ հնձողաց *რუთ.2,5*; ყრმანი მისნი შევიდეს და იხილეს G, შევიდეს მონანი მისნი და იხილეს S, ծառայքն նորա մտին եւ տեսին *მსჯ.3,24*; ვითარ სახედ განუჩინა მოსემან ყრმამან უფლისამან G, ვითარცა ამცნო მონამან ღმრთისამან მოსე S, զոր օրինակ հրամայեաց նոցա Մովսէս ծառայ տեառն *ისუ 6.11,12*; ოდეს-იგი ვიყავ ყრმა, ვიტყოდე, մինչ տղայն էի. իբրեւ տղայ խօսէի *I კორ.13,11*; გონიერ-იყვნიან ყრმანი, իմաստուն առնէ զտղայս *ფს.18,8*; შენ გეტყჳ, ყრმაო, ალდეგ DE, შენ გეტყჳ, ქალა, ალდეგ C, աղջիկդ դու. քեզ ասեմ. արի *მრ.5,41*; მოუწოდოთ ყრმასა მას და ვჰკითხოთ პირსა მისსა, կոչեսցուք զաղջիկն եւ հարցցուք ի բերանց նորա *დაბ.24,57*; მომგუარე ყრმაჲ ესე ცოლად, առ դու ինձ զաղջիկս զայս կնութեան *დაბ.34,4*; უკუეთუ იყოს ყრმაჲ ქალწული დაწინდული ქმრისაჲ G, იყოს თუ ვინმე ქალი ქალწული და განთხოვილ იყოს S, եթէ եղիցի աղջիկ կոյս խօսեցեալ առն *II შჯ.22,23*; თჳთ და ყრმანი მისნი მის თანა [გამოვიდეს] G, ինքն եւ որդիք իւր ընդ նմա *ლევ.25,54.* განმწჳსნა ყრმაჲ იგი და იქმნა ჭაბუკ, զարգացաւ համբակն եւ եղեւ մանուկ *მცხ.140r-158.* ყრმა, սպասաւոր *მცხ.52r-43.*

ყრმები, ყმა-ნ-ი մանկտի (ახალგაზრდა): მოჰგურიდეს მას ყრმებსა, մատուցանէին առ նա մանկտի *მრ.10,13*; მისდევდა მას სიმრავლჱ მამათაჲ და დედათაჲ და ყრმებისაჲ, գնացին զհետ նորա բազմութիւն արանց եւ կանանց եւ մանկտւոյ *ფლკტ.152,25-464,9;* მსგავს არს ყრმათა, նման է մանկտւոյ *მთ.11,16.*

ყრმა-ყოფა տղայանալ (ბავშვობა): ბოროტისათჳს ყრმა-იყვენით, ի չարեաց տղայացարուք *I კორ.14,20.*

ყრმაჲ წულ-ი արու (მამრობითი): იყო ერთი ყრმაჲ წული, մինն էր արու *მცხ.346v-399.*

ყრმედ-ი աղջիկ („დედაკაცი“, ქალი): მოაბელი არს ყრმედი G, დედაკაცი არს მოაბელი S. Մովաբացի աղջիկն է *რუთ.2,6.*

ყრმის(ა)ა(ლ)მქუმელ-ი ծնուցիչ. մանկաբարձ (მეანი): ჰრქუა მას ყრმისაალმქუმელმან მან, ասէ զնա ծնուցիչն *დაბ.35,17;* ყრმისაალმქუმელსა ებრაელსა ვეძიებ, մանկաբարձ հեբրայեցի խնդրեմ *ღშობ.191,15-260,26.*

ყროლა հոտել (აყროლება): ან ყროდის, արդ հոտեալ իցէ *ი.11,39.* ყარნ, հոտեսցի յոյժ *მცხ.78r-90.*

ყრუ խուլ. համր: ვითარცა ყრუსა არა მესმოდა, որպէս խուլ զի ոչ լսէ *ფს.37,14;* განაძო ეშმაკი... ყრუჲ, հանէր դեւ մի համր *ლ.11,14;* აღახუნა პირნი ყრუთანი, եբաց զբերան համերց *სიბრძ.სოლ.10,21.*

ყრუობა կարկել („დუმილი“, აქ: დამუნჯება): ყრუობდ, დაიდევ ჴელი შენი პირსა შენსა G, დუმენ და დაიდევ ჴელი პირსა შენსა S, կարկեաց. ափիբերան լեր *მსჯ.18,19.*

ყუავება ծաղկել („აღყუავება“): კუერთხი მისი ყუაოდის, գաւազան իւր ծաղկեսցի *რიცხ.17,5*; ვითარცა ყუავილი ველისაჲ ეგრე ყუავინ, որպէս ծաղիկ վայրի այնպէս ծաղկէ *ფს.102,15*; ვიხილოთ, თუ ყუავიან ვენაჴნი O, ვიხილოთ, უკუეთუ აღყუავნა ვენაჴი S, տեսցուք թէ ծաղկեա՞լ իցէ որթ *ქება7,12*; ყუაოდენ ვითარცა შროშანი, ծաղկեսցէ իբրեւ զշուշան *ეს.35,1;* ყუაოდა შჯული ქრისტეანეთაჲ, ծաղկէր հաւատ քրիստոնէից *ატმ.95,9.*

ყუავილ-ი ծաղիկ (ყვავილი): მე, ყუავილი ველისაჲ, შუშანი ღელეთაჲ, ես ծաղիկ դաշտաց. շուշան հովտաց *ქება2,1;* ყოველი დიდებაჲ კაცისაჲ ვითარცა ყუავილი თივისაჲ, ամենայն փառք մարդոյ իբրեւ զծաղիկ խոտոյ *ეს.40,6;* ყუავილი გამოჩნდა და ჟამი სხლვად ვენაჴთა მოიწია, ծաղիկք երեւեցան յերկրիս. ժամանակք յատանելոյ հասին *მრთ.S.კ.იერ.-159,10-280,23.*

ყუავილგანრეულ-ი ծաղկեայ (ყვავილიანი): ყვავილგანრეული სამოსელი იოსეფისი, ծաղկեայ պատմուճանն Յովսէփու *ფიზ.XIX,9.*

ყუავილგარდაფენილ-ი ծաղկեալ (აყვავილებული): ყუავილგარდაფენილად ახარე სულთაცა ამათ ჩუენთა, ծաղկեալ խնդացո եւ զմեր ոգիսս *ფლკტ.137,5-443,30.*

ყუავილებრდაცვვნებად-ი ծաղկընկէց (ყვავილდაცვენილი): დიდებაჲ ყუავილებრდაცვვნებადი, զփառս ծաղկընկեց *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს118,6.*

ყუავილო(ვ)ან-ი ծաղկեայ (ყვავილებიანი): რაჲსა შეჰბლალეთ სისხლითა სამოსელი იგი ყუავილოვანი ტყუვილით, զի՞ շաղախեցէք զհանդերձն ծաղկեայ արեամբ ստելով *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ. და იაკ.8,2-9.*

ყუავილოან-ნ-ი ամենայն ծաղիկք (ყვავილნარი): ყუავილოან-ნ-ი ლიბანისანი შემცირდეს, ամենայն ծաղիկք Լիբանանու պակասեցին *ნაუმ.1,4.*

ყუარება/=ობა սիրել: ჰყუარობდით მტერთა თქუენთა, սիրեցէք զթշնամիս ձեր *მთ.5,44;* ქმართა გიყუარდეთ ცოლნი თვსნი, արք. սիրեցէք զկանայս ձեր *კოლ.3,19.*

ყუდრო/მყუდრო հանդարտ. խաղաղ. զգօն. մեղմ. պարզ, խաղաղական. հեզ: (წყნარი, მშვიდი): რომელმან ოჴერი სული და განძვნებული ყუდროდ მოაქციე, որ զանապատ եւ զվայրենի հոգին զգօն եւ հանդարտ արարեր *განს.ი.200,13-86,10*; ვითარცა ცხოვართა შორის მშვდთა და ყუდროთა, իբրեւ ընդ ոչխարս զգօն եւ հանդարտ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,16-40,19*; ვითარცა ყუდროსა ნავთსადგურსა მიევედრნიან, որպէս ի խաղաղ նաւահանգիստ ընթացեալ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.176,4-177*; მდაბალ და ფრიად ყუდრო არს ნადირი იგი, հանդարտ եւ յոյժ զգօն է երէն *ფიზ.XXVI2-4;* ყუდრო ხილვითა, մեղմ հայեցուածովք *ლონგ.188,24-715,19*; ყუდრო იყოს, պարզ լինիցի *მთ.16,2;* მყუდრო ცხოვრებაჲ, խաղաղական կեանք მსკ.36,8; მივხედო, არამედ მდაბალსა და მყუდროსა, հայեցայց եկէ ոչ ի մեզս եւ ի խոնարհս *ეს.66,2.*

ყუდრო ყოფა խաղաղանալ (მყუდროობა): ყუდრო არნ, ანუ ღელავენ, խաղաղանայ կամ ալէկոծի *ფოკა341v-495,32.*

ყუდროება/მყუდროება հանդարտութիւն. հեզութիւն. խաղաղութիւն. անհոգութիւն. անապատ (სიწყნარე, სიმშვიდე, უდაბნო): ყუდროება, հանդարտութիւն *1პეტრე3,4*; საქმენი შენნი ყუდროებით აღასრულენ, զգործս քո հեզութեամբ վարեսջիր *ზირ.3,19;* იყო ყუდროება დიდ, եղեւ խաղաղութիւն մեծ *მთ.8,26;* მივიდე დაყუდებულთა ზედა ყუდროებით და დამკვდრებულთა მშვდობით, հասից ի վերայ հանդարտելոյն յանհոգութեան բնակելոցն ի խաղաղութեան *ეზეკ.38,11*; მყუდრებით იქმოდიან და თვსსა პურსა ჭამდენ, հանդարտութեամբ գործեսցեն եւ զիւրեանց նաց կերիցեն *II თეს.3,21*; მყუდროება, հեզութիւն *გალ.5,22;* მყუდროება, անապատ *ეპ.კვპრ.დაფლ.92r-417.*

ყუედრება նախատել. հայհոյել. թշնամանել. մեղադիր լինել (მხილება, გინება, შეურაცხყოფა): რაჟამს გყუედრებდენ თქუენ კაცთა, յորժամ նախատիցեն զձեզ մարդիկ *ლ.6,22*; ყუედრებაჲ მათი, რომელ გაყუედრეს შენ, նախատինս. զոր նախատեցին զքեզ *ფს.78,12*; აყუედრებს წინაწარმეტყუელი იგი, նախատէ զնոսա մարգարէն *ს.გაბ.-მოც.საკ.101,31*; აყუედრებს მოსეს,

հայհոյէին զՄովսէս *იპ.რომ.კურთხ.მოხ. 148,6-149;* მაყუედრეს და შეურაცხმყვეს მე, թշնամանեցին եւ անարգեցին զիս *ღმობ.165,10-252,5;* კაცსა ულმრთოსა შვილნი თჳსნი აყუედრებედ, հօտ ամպարշտի մեղադիր լինին որդիք *ზირ.41,10.*

ყუედრება նախատինք. զպարտութիւն. բամբասանք. թշնամանք. դսրովանք. հայհոյութիւն (მხილება, გინება, შეურაცხყოფა): ყუედრებანი მაყუედრებელთა შენთანი დამეცნეს ჩემ ზედა, նախատինք նախատչաց քոց անկան ի վերայ իմ *ჰრომ.15,3*; ყუედრებაჲ მახლობელთა მისთაჲ მან არა მოიღოს, նախատինս ի մերձաւորաց նա ոչ առնու *ფს.14,3*; ნუ გეშინინ ყუედრებისაგან კაცთაჲსა, մի՛ երկնչիք ի նախատանաց մարդկան *ეს.51,7*; რომელნიმე ჰყუედრიდეს, ումանք զպարտութեան [բարբարս աւետարանէին նմա] *დდ.130,14;* მესმა მე ყუედრებაჲ მრავალთაჲ, լուայ ես զբամբասանս բազմաց *ფს.30,14*; ჰქმენ ყუედრებაჲ მეფობისა ამის ჩემისაჲ, արարեր թշնամանս թագաւորութեան մերոյ *ფლკტ.138,5-445,9;* მრავლითა მიზეზითა და ყუედრებითა არცხუენდა მას, բազում եպերանօք եւ դսրովանօք նկան առնէ զնա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,33-34,13;* ყუედრება, հայհոյութիւն *იპ.რომ.კურთხ. მოხ.148,6-149.*

ყუედრება სულისა անձնանախատ (თვითყვედრება): ერმან აყუედრა სულსა მისსა სიკუდიდ G, ժողովուրդ անձնանախատ ի մահ *მსჯ.5,18.*

ყუერბ-ი կասկարայ. ածու (ზედადგარი, ბოსტნის კვალი): თორნენი და ყუერბნი დაირღუედ, թոնիրք եւ կասկարայք քակեսցին *ლევ.11,35;* დავათრო ყუერბები ჩემი, արբուցից զածուն *ზირ.24,42.*

ყუერბეულ-ი იხ. ყურბეულ-ი.

ყუნ-ი (ზავი): აღთქუმაჲ აღუთქუეს, ყუნი დაისუეს, მონად დაემორჩილნეს ძეთა ისრაჱლისათა, ուխտեցին ուխտ ընդ Իսրայելի եւ ծառայեցին նոցա *II მფ.10,19.*

ყურადღება ունկն դնել. ունկնդիր լինել. լսել („სმენა", ყურის მოყოფა", გაგონება): ყურად-იხუენით სიტყუანი ჩემნი, ունկն դիք բանից իմոց *საქ.მოც.2,14;* ისმინე, ყურად-იღე, լուր. ունկն դի՛ր *რიცხ.23,18*; სიტყუანი ჩემნი ყურად-იხუენ Ⴂ, სიტყუათა ჩემთა ისმინე Ⴃ, բանից իմոց ունկն դի՛ր *ფს.5,2;* ყურად იხუენ სიტყუანი პირისა ჩემისანი, ყური-მოყავ სიტყუათა პირისა ჩემისათა Ⴃ, ունկն դի՛ր բանից բերանոյ իմոյ *ფს.53,4*; ყურად-იღეთ სატრაპესთა G (მთავართა), ունկնդիր լերուք նախարարք *მსჯ.5,3;* ყურად-იღენ, ունկնդիր լերուք ოსე 5,1; ყურად-იღეთ, լուարուք პეტრე *მოც.46,11-54,14.*

ყურბეული, ყუერბეულ-ი նկան. նկանակ (პურის კვერი): შესუარე სამი საწყაული სამინდოჲ და ქმენ ყურბეული, թրեա գրիւ երիս ալեր նաշհոյ եւ արա՛ նկանս *დაბ.18,6;* ყურბეული ქრთილისაჲ ჭამე შენ იგი, նկան գարեղէն արկեալ կերիցես անտի *ეზეკ.4,12;* იქმოდეს მას ყუერბეულად, առնէին նկանս *რიცხ.11,8.* ყურბეული, նկանակ նաշիհ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.230,30-140,275.*

ყურდაკუეთილ-ი ականջատ („ყურკუეთილი" B, ყურმოჭრილი): G *ლევ.22,23.*

ყურდგელი, ყურგდელ-ი նապաստակ (კურდღელი): ყურდგელი, նապաստակ *ლევ.11,5;* კლდენი შესავედრებელად ყურდგელთა Ⴂ (ყურგდელთა Ⴃ), վէմք ապաւէն նապաստակաց ფს.103,18; რომელნი სდევედ ყურდგელსა, որք վարին զկնի նապաստակաց *მცხ.201v-214.*

ყურე անկիւն. նահանգ. գոգ. փողոց (კუთხე; ქუჩა): ყოველთა ყურეთა იერუსალჱმისათა, յամենայն անկիւնս Երուսաղեմի *II ნშტ.28,24*; არა ხოლო თუ შენისა მაგისგან ყურისა ერთისა ერსა ვკრებთ, ոչ միայն ի քումմէ նահանգէ աստի ժողովեմ զինուորս *პავლე მოც.51,10-58,31;* ყურესა რომელსამე განიცდიდეს, რომლისა იყო კიდჱ მისი, զգոգ մի նշմարէին. թէ ափն ծովուն իցէ *საქ.მოც.27,39;* განვედ ადრე უბანთა და ყურეთა ქალაქისათა, ել վաղվաղակի ի հրապարակս եւ ի փողոցն քաղաքիդ *ლ.14,21.*

ყურ-ი տտուն (ჭურჭლის სახელური): იყვნეს ოთხთავე ყურთა მის საბლარდნელისათა სადგომელნი ოქროქსოვილნი, ի չորեսին տըտունսն էին նկարք ոսկեղէնք *პოვნა სტეფ.658,15-449.*

ყურ-ი ունկն. ականջ. լսելի: რაჲამს ყურთა გესმეს, զոր լսիցէք յունկանէ *მთ.10,27;* ყურსა არა ესმა, ունկն ոչ լուաւ *Iკორ.2,9;* მოყავ ჩემდა ყური შენი, խոնարհեցո առ իս զունկն քո *ფს.30,3*; ეტყოდა ყურსა, խօսէր յունկն *ფლკტ.142,35-451,22;* რომელსა ასხენ ყურნი სმენად, ესმოდენ, որ ունիցի ականջս լսելոյ. լուիցէ *მთ.11,15;* ყურითა შენითა ისმინენ, լուր ականջովք քովք *ეზეკ.3,10;* ყურნი მათნი დაუყრუვდენ, ականջք նոցա խլասցին *მიქ.7,16;* დაისხენით სიტყუანი ესე ყურთა თქუენთა, դիք դուք ի լսելիս ձեր զբանս զայսոսիկ *ლ.9,44;*

მოადგა მათ [სფირიდებს] ყურები, եդ նոցա ունկունս *მცხ.387r-443.*

ყურიმალ-ი ծնօտ. ծամելի-ք („ღაწვ“, „ყბა“, ლოყა): გცეს თუ ვიმნე მარჯუენესა ყურიმალსა (ღაწვსა C) შენსა, მოუპყარ მას ერთკერძოჲცა DE, եթէ որ ածիցէ ապտակ յաջ ծնօտ քո, դարձո նմա եւ զմիւսն *მთ.5,39;* რომელმან გცეს ყურიმალსა შენსა, որ հարկանէ զծնօտ քո *ლ.6,29;* დაასვა მანაჲ იგი ყურიმალსა მისსა S, შთაამაგრა მანაჲ ყბასა მისსა G, բախեաց զցիցն ընդ ծամելիս նորա *მსჯ.4,21.*

ყურიმალისცემა ապտակել. ապտակ ածել. ապտակ հանել („ღაწუსა ცემა“, სილის გაწვნა): რომელნიმე ყურიმალსა ჰსცემდეს, նմանք ապտակեցին *მთ.26,67;* კუალად ყურიმალსა სცა, դարձեալ... ապտակեաց զՅովհաննէս *ი.მოც.60,18-202,16;* სცა ყურიმალსა მეფისასა, ածեալ ապտակ թագաւորիդ *Iეზრა4,30;* ჰსცემდეს მას ყურიმალსა DE, ღაწუსა სცემდეს მას C, հանէին նմա ապտակս *ი.19,3;* ჰსცემდეს ღაწუსა მისსა C, ყურიმლისცემად იგი DE, ապտակս հանէին նմա *მრ.14,65.*

ყურიმლისცემა ապտակ. ապտակումն (სილის გაწვნა): მივსცე... ღაწუნი ჩემნი ყურიმლისცემად, ետու... զծնօտս իմ յապտակս *ეს.50,6;* თავსიდევ ყურიმლისცემად, ընկալ զապտակսն *გრ.ანძ.-შობ.306,25-187;* იხილე ღაწუთა ჩემთა ყურიმლისცემაჲ, տես զծնօտ իմոյ զապտակումն *ეპ.კჳპრ.-დაფლ.99v-429.*

ყურის მიპყრობა ունկն դնել. խոնարհել (ყურის დაგდება): ყური მიუპყრა ყოველმან მან ერმან სმენად, դնէին ունկն ամենայն ի լսել *ნეემ.8,3;* ყური მიუპყრა ვედრებასა მისსა, խոնարհեալ յաղաչանս կնոջն *ვარ.815-377,5.*

ყურის მოყოფა ունկն դնել („ყურად-ღება“, ყურის დაგდება): ყური მოყავ სიტყუათა პირისა ჩემისათა Ⴀ, ყურად იხუენ სიტყუანი პირისა ჩემისანი Ⴂ, ունկն դիր բանից բերանոյ իմոյ *ფს.53,4.*

ყურისძირ-ი բլթակ (ბიბილო): გამოსტაცის მწყემსმან პირისაგან ლომისა... ყურის ძირი, թափել հովիւ ի բերանոյ առիւծու... բլթակ մի ունկան *ამოს3.12.*

ყურკუეთილ-ი ականջատ („ყურდაკუეთილი“ G, ყურმოკვეთილი): *ლევ.22,23.*

ყურძენი խաղող: მო-თუ-ისთულიან ეკალთაგან ყურძენი, միթէ քաղիցեն ի փշոց խաղող *მთ.7,6;* განრცხეს... სისხლითა ყურძნისაჲთა სამოსელი თჳსი, լուացէ... յարեան խաղողոյ զարկանելի իւր *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.70,1-71;* ტევანი იყო ყურძნისაჲ გრჭოჲთა მოღებულ მჴრითა თჳსითა, ողկոյզ խաղողոյ ի վերայ բառնալւոյ բերեալ ի նոցանէ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.122,1-123;* მსგავს არს იგი ყურძენსა მწიფესა, նման է հասուն խաղողոյ *მ.ცხ.73v-86.*

ყვბარი կուժ (კოკა): მოიგე შენდად ყვბარი ერთი ქმნული მეკეცისაჲ, ստացիր քեզ կուժ մի ստեղծեալ ի կաւոյ *იერ.19,1;* შეჰმუსრო ყვბარი იგი წინაშე თუალთა მათ კაცთასა, խորտակեսցես զկուժն առաջի արանցն որ ելանիցեն ընդ քեզ *იერ.19,10.*

ყვთელ-ი դեղին: ყვთელი და კვერცხის გული შავი, դեղին սաւս *მსკ.58,14.*

ყვრება հարկանել (ჩაბერვა): იყოს, ვითარცა აყვრნეთ საყვრნი, եղիցի իբրեւ հարկանիցէք զփողն *ისუ 6.6,3.*

ყვრილ-ი մռնչել. գոչել (ღრიალი): ლეკუნი ლომთანი ყვრიედ ტაცებად, կորիւնք առիւծուց մռնչեն եւ յափշտակեն *ფს.103,21;* ყვროდეთ მთანი, գոչեցէք լերինք *ეს.44,23;* ვითა ჴარი ყვროდის, գոչեսցէ իբրեւ զեզն *მ.ცხ.32r-27.*

ყვრიდ წყება ի գոչիւն հարկանել (ყვირილის დაწყება): *ფიზ.III 22.*

შ

შაბათ-ი, შაფათ-ი շաբաթ (კვირის მე-7 დღე): განიკურნებოდეთ... ნუ დღესა შაბათსა (შაფათსა C), բժշկեցարուք եւ մի՛ յաւուր շաբաթու *ლ.13,14;* იყო დიდ დღე იგი მის შაფათისაჲ (შაბათისაჲ DE), էր օր մեծ շաբաթուն այնորիկ *ი.19,31.*

შაბათის გზა շաբաթուն ճանապարհ (ათასი ბიჯი – სულხან-საბა): რომელი არს მახლობელ იერუსალჱმსა შაბათის გზა ოდენ, որ էր մերձ յերուսաղեմ ըստ շաբաթուն ճանապարհի *საქ.მოც.1,12.*

შაბათობა շաբաթանալ, շաբաթացուցանել (შაბათის დღესასწაული): შაბათობდა ერი იგი დღესა მას მეშვდესა, շաբաթացաւ ժողովուրդն յաւուրն եւթներորդի *გამ.16,30;* შეიწყნარის ქუეყანამან შაბათი თჳსი შაბათობად ყოველთა დღეთა, ընկալաւ երկիրն զշաբաթս իւր եւ շաբաթանալով զամենայն աւուրս // *ნშტ.36,21;* იშაბათენით შაბათნი თქუენნი G, շաբաթացուսջիք զշաբաթս ձեր *ლევ.23,32.*

შაბათობა շաբաթումն (შაბათის დღესასწაული): და-სამე-აკლდების შაბათობაჲ იგი ერსა ღმრთისასა, նուազեալ է շաբաթումն ժողովրդեանն Աստուծոյ *ჰებრ.4,9.*

შაბათ-ყოფა շաբաթացուցանել (შაბათის აღნიშვნა): შაბათ-ყო იგი, շաբաթացոյց զնա *I ეზრა1,55.*

შავ-ი սեաւ, թուխ, շլագոյն (1. შავი, 2. ბნელი): შავ ვარ და შუენიერ, սեաւ եմ ես եւ գեղեցիկ *ქება1,4;* შავ ვითარცა ყორანი, սեաւ իբրեւ զագռաւ *ქება5,11;* შავი ვინმე ჰინდოჲ, սեաւ ոմն եթովպացի *მ.ცხ.131r-149;* თმაჲ შავი აღმოჴდა G, մազ թուխ ելեսցէ ի նմա *ლევ.13,37;* შავცა ხარ გონებითა, եւ դու թուխ մտօք *მრთ.A.ანტ.დ.79,33-22,33;* იყოს იგი შავ, ինքն շլագոյն իցէ *ლევ.13,4.*

შალვა ցրուել (დაშლა, დაფანტვა): მას შინა იშლებიან დაიქცევიან, շրջէին ի նմա եւ ցրուին *მ.ცხ.78v-90.*

შალილ-ი շաղիղ (ჩირქი, თხრამლი): თუალნი იგი გარდამოექცეს ტირილითა მით ვითარცა შალილნი, աչք նորա էին իբրեւ զշաղիղ ի լալոյն *ნნტყ.219.*

შამბ-ი շամբ (ლერწმოვანი, მაღალი ბალახი): პოვა იგი შამბსა მას შინა, գտաւ զնա ի շամբն յայն *მცხ.248v-269.*

შამბოან-ი շամբակ, շամբ (ლერწმოვანი): ივლტოდა იგი მინდორსა შამბოანსა, փախեաւ... ի դաշտ շամբակացն *მ.ცხ.248v-269;* დაჯდა იგი შორს შამბოანსა მას შინა, նստաւ ի հեռաստանէ ի շամբս մայրեաց *მ.ცხ.346v-400.*

შანთ-ი շանթ, շաղ (1. გახურებული რკინა; 2. წვრილი წვიმა): გამოსცჳვიან შანთნი ცეცხლისანი, հատանին անկանին շանթք հրոյ *იობ 41,10;* მჭედელი ოდეს გასჭედდეს შანთსა რკინისასა, դարբին մինչ կռել սկսանիցի զշանթս երկաթոյն *მ.ცხ.284v-308;* ვინ არს, რომელმან შვნა შანთნი ცუარისანი, ո՞վ է որ ծնաւ զշաղս ցօղոյ *იობ 38,28.*

შანთ-ი քանքար („ქანქარი“, ფულის ერთეული): წარმოუდგინეს მას ერთი თანამდები ბევრისა შანთისაჲ DE (ქანქრისაჲ C), մատուցաւ առ նա պարտապան մի բեւր քանքարոյ *მთ.18,24.*

შანთეულ-ი շանթ (წიდა): მარილი და ქჳშაჲ და შანთეული რკინისაჲ უადვილჱს არს ტჳრთვად, ვიდრელა არა კაცი უგუნური, զաւազ եւ զաղ եւ զշանթս երկաթոյ դիւրին է կրել, քան զմարդ անմիտ *ზირ.22,18.*

შარავანდ-ი թագ, պսակ (გვირგვინი, დიადემა): შარავანდი შეაბან, թագ կապեսցէ նմա *I ეზრა 3,6;* დაადგნა შარავანდნი სადედოფლონი თავსა მისსა O, եդ ի վերայ գլխոյ նորա զթագ կանանց *ესთ.2,17;* გჳრგჳნი ედგა ოქროჲსაჲ და შარავანდად იყო ზეზისაჲ და ძოწეულისაჲ, պսակ ունէր ոսկի եւ թագ ի բեհելոյ եւ ի ծիրանւոյ *ესთ.8,15;* რომელსა შარავანდნი თავსა ედგნეს, որոյ թագն ի գլուխն էր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,2-40,6;* მიხეთქნა შარავანდნი იგი თავისაგან მისისა, կտրեաց զպսակն ի վերայ գլխոյ նորա *ფლკტ.139,13-446,33;* შარავანდნი ებნეს თავსა მათსა, թագ ի գլուխ նոցա *ვარ.820-380,2.*

შარავანდდადგმულ-ი թագ ի գլուխ (გვირგვინოსანი): ვითარცა მეფჱ შარავანდდადგმულ ასპარეზსა, իբրեւ զթագաւոր թագ ի գլուխ յասպարէսս *ქება 7,5.*

შარავანდედ-ი 1. թագաւոր, 2. թագ (1. მეფე, გვირგვინოსანი; 2. გვირგვინი): თქუენ და შარავანდედი თქუენი წარსწყმდეთ, եւ դուք եւ թագաւոր ձեր սատակիցիք *I მფ.12,25;* შარავანდედისა წინაშე ნუ აუცნებ სიბრძნესა, առաջի թագաւորի մի՛ ճարտարեր *ზირ.7,5;* ვითარცა წესი არნ შარავანდედთაჲ, ըստ օրինացն թագաւորաց *რიფს.163,25-80,3;* შარავანდედნი ეგე, რომელ დამოგვიდავნ, թագդ որ ի գլուխդ կայ *ბაბ.46,28-153,20.*

შარავანდედება/-ობა թագաւորութիւն (მეფობა): განგაბნიოს შენ უფალმან ყოველთა შორის შარავანდედებათა S, եղիցիս ցրուեալ ընդ ամենայն թագաւորութիւնս երկրի // *შჯ.28,25;* ყოველი შარავანდედობაჲ ქუეყანისაჲ მომცა მე უფალმან, զամենայն թագաւորութիւնս երկրի ետ ինձ տէր Աստուած // *ეზრა 1,2;* ესე ყოველნი მღდელნი იყვნეს შარავანდედებასა მას დარეჰ მეფისასა, այս ամենայն քահանայք էին ի թագաւորութեանն Դարեհի *ნეემ.12,22.*

შარავანდედობა թագաւորել (გამეფება): შენდა ჯერ-არს შარავანდედობაჲ, պարտ է քեզ թագաւորել *ფლკტ.137,24-444,18.*

შარავანდის შებმა թագաւորել (გამეფება): შარავანდნი შეიბნა ნაქორმან, ძემან მისმან, მის წილ, թագաւորեաց Ասորդան որդի նորա ընդ նորա *ეს.37,38.*

შატროვან-ი ամղան („ნაქსოი", ძვირფასი ნამოსასხამი ან გადასაფარებელი): ვიხილე ტყუენვასა მას შინა შატროვანი ერთი ჭრელი S, ვიხილე ნატყუენავსა შინა ნაქსოი ჭრელი G, տեսի յաւարին ամղան մի նկարէն գեղեցիկ *ისუ 6.7,21.*

შაფირ-ი շափիղ (საფირონი): სარტყელი შაფირისაჲ წელთა მისთა, կամար ականակապ յականց շափիղայ ընդ մէջ իւր *ეზეკ.9,2.*

შაშუვალ იხ. საშუვალ || საშუალ.

შეახლება մերձենալ, յարել (დაახლოება): ყოველი იგი ერი ეძიებდა შეახლებად მისა, ամենայն ժողովուրդն խնդրէր մերձենալ ի նա *ლ.6,19;* რაჲსა ესოდენ შეეახლენით ზღუდესა მის ქალაქისასა? ընդէ՞ր մերձենայիք ի քաղաքն մարտնչել // *მფ.11,20;* მი(ვ)ედ და შეეახლე შენ ეტლთა იმათ, մատիր եւ յարեաց ի կառաց յայդոսիկ *საქ.მოც.8,29;* ვაჲ, რომელთა შეეახლონ სახლი სახლსა, վայ այնոցիկ, որ յարին տուն ի տուն *ეს.5,8.*

შეახლებულ ყოფა յարել (დაახლოება): რომელ შეახლებულ ხართ უფალსა ღმერთსა თქუენსა, სცხონდეთ S, որ յարեցայք ի տէր Աստուած ձեր կենդանի էք // *შჯ.4,4.*

შებერვა ձուլել (შედნობა): შებერონ ერთად ვეცხლი იგი, რომელ შეწირულ არს, ձուլեցեն զարծաթն մտեալ ի տուն տեառն *IV მფ.22,4;* ნაცილად შებერა და არა არს სულ მათ თანა, սուտ ձուլեցին. չիք ոգի ի նոսա *იერ.51,17.*

შებერილ-ი / -ულ-ი ձոյլ (შედნობილი): შებერი/ულ-ი ვეცხლითა, ձոյլ արծաթոյ *იერ.10,4.*

შებეჭდვა կնքել (დაბეჭდვა, დალუქვა): დაწერნეს სიტყუანი თვსნი და შეჰბეჭდეს და დადვეს სასთუნლით კერძო დარეჰ მეფისა, գրեալ զիւր բան. կնքեցին եւ եդին ընդ սնարս Դարեհի արքայի *I ეზრა3,8;* შეიბეჭდა თავი თვსი, կնքեաց զինքն *მცხ.403r-457.*

შებილწება պղծել, բծել (წაბილწვა): მღდელი და წინაწარმეტყუელი შეიბილწნეს, մարգարէ եւ քահանայ պղծեցան *იერ.23,11;* შეაბილწეთ სახლი ეგე, պղծեցէք զտունդ *ეზეკ.9,7;* არა შეაბილწოს სულმყრალმან მან მზაკუვარმან სარეცელი ანდრიანესი, մի՛ պղծեսցէ նենգոտ բանսարկուն զանկողինս Ադրիանոսի *ანდ.-ანატ.339-43,12;* ნუ შეაბილწებ უბიწოსა მას ტრედსა შენსა, մի՛ բծեսցէ զանբիծ աղաւնին քո *ფოკა 344r-500,6.*

შებილწება պղծել, աղտեղել („შეგინება", წაბილწვა): რომელმანცა შეუძლო მას შებილწებად C, რომელმანცა შეაგინა იგი DE, եթէ կարիցէ պղծել զնա *მრ.7,15;* შეიბილწნეს საქმითა მათითა Ⴂ, შეიგინა საქმითა მათითა Ⴃ, պղծեցաւ ի գործոց նոցա *ფს.105,39;* ცოდვითა შეაბილწებენ, մեղաւքն աղտեղիցեն *ქ.-ს.ლიტ.ურთ.152,31.*

შებმა կապել, լծել, արկանել, ածել, դնել, կարգել, ունել, վարակել, գոլ („შერტყმა", შეკვრა, ჩამოკიდება, დაწესება, არსებობა): შარავანდი შეაბან, թագ կապեսցէ նմա *I ეზრა3,6;* აპაურთა მისთა არა შეება, ոչ կապեցաւ սամետեօք նորա *ზირ.28,23;* რომელმან-იგი შეაბნის ქარნი ეტლად და განკკრვებით აქცევნ, որ զհողմս լծեալ արշաւէ *მრთ.S.ს.გაბ.-დაჯდ.133,4-199,17;* შეიბნე ესე სასწაულად ჴელსა შენსა, արկցես զնոսա նշան ի ձեռին քում // *შჯ.6,8;* შეიბენ იგინი ყელსა შენსა, արկ զնոսա ընդ պարանոց քո *იგ.სოლ.3,3;* შეიბ მახვლი შენი წელთა შენთა, ած զսուր ընդ մէջ քո *ფს.44,4;* შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისასა S, შეირტყა იგი ქუეშეთ მოსასხმელისა თეძოსა ზედა თვსსა მარჯუენესა G. եդ յաջոյ ազդեր իւրում ընդ տառատոկաւն *მსჯ.3,16;* უკუეთუ შეაბა კარი სახლსა შენსა, թէ դիցես դու դուռն տան քո *მცხ.263r-282;* შეაბა მას როჭიკი მარადის, կարգեցաւ նմա ռոճիկ հանապազորդ *იერ.52,34;* შეუბამნ კაცად-კაცადსა ჴრმალი თვსი წელთა თვსთა, ունէր այր զսուսեր իւր ընդ մէջ իւր *ნეემ.4,18;* შეებას მასვე, նովին վարակեսցի *იგ.სოლ.28,18;* შეაბს მას სიტყუაჲ ცოდვისაჲ, գոյ ի նմա բան մեղաց *ზირ.23,17.*

შებმის-ყოფა բուռն հարկանել („გარე მოხუევა", „პყრობა", შეჭიდება): შებმა-უყო ელისე სამოსელსა მისსა, բուռն եհար զհարդերձից իւրոց *IV მფ.2,12;* შებმა-უყვეს მას, բուռն հարկանէին զնմանէ *ფლკტ.146,13-456,2;* შებმა-უყო სამსონ ორთა მათ სუეტთა S, გარე-მოეხვა სამფსონი ორთა სუეტთა სახლისათა G, բուռն եհար Սամփսոն զերկոցունց սեանցն միջնոց *მსჯ.16,29;* აღვჴდე ფინიკსა იმას და შებმა უყო სიმაღლესა მისსა O, აღვიდე ფინიკსა და ვიპყრა სიმაღლე მისი S, ելից յարմաւենին. բուռն հարից զբարձրութեանց նորա *ქება7,8;* შებმა-უყო თმათა მისთა, բուռն հարեալ զհերաց նորա *ფლპ.მოც.4,6-302,5.*

შებნევა ընկենուլ (ჩაყრა): შევაბნიე ცეცხლსა, ընկեցի զայն ի հուր *გამოსლ.32,24.*

შებორკილება կապել („კრავთ-ყოფა", დაბორკვა): შებორკილა იგი DE, კრულ-ყო იგი C, կապեաց զնա *მრ.6,17;* შებორკილიან იგი ჯაჭვთა, կապէր ի շղթայս *ლ.8,29;* შებორკილეს ბორკილითა, կապեցին կապանօք *II ნშტ.33,11.*

შებორკილებულ-ი կապեալ („დაბორკილებული", დაბორკილი): შევედინ შენ წინაშე სულთქუმაჲ შებორკილებულთაჲ Ⴊ (დაბორკილებულთაჲ Ⴑ), մտցէ առաջի քո հեծութիւն կապելոց *ფს.78,11.*

შებოროტება չարչարել (დატანჯვა, დასჯა): შევბოროტენ და დავმდაბლდი ვიდრე ფრიად Ⴊ, չարչարեցայ եւ խոնարհ եղէ մինչեւ յոյժ *ფს.37,9.*

შებოროტება թաղկումն (დატანჯვა, დასჯა): მეყს შებოროტებაჲ ვითარ შესწყდნის, զթաղկումն յարկարծակի *მრთS.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,13-42,11.*

შებორცუებულ-ი փոխինդ („თავი" S, თავთავი) *რუთ2,16.*

შებრატნვა շաղկապել (შეკვრა): სხუასა რასმე კეთილსა შეიბრანტო და შეიხვო, ընդ այլ ինչ բարուց շաղկապեալ պատեսցիս *ფიზ.III 45.*

შებრატნილ-ი շաղեալ (შეკრული): რამეთუ... შებრატნილ არიან და დგან, քանզի... շաղեալ կայ *ფიზ.III 25.*

შებრკოლება խափանել. գայթագղել. գթել (დაბრკოლება, შეფერხება): იგინი შებრკოლდეს და დაეცნეს, սոքա խափանեցան եւ անկան *ფს.19,9;* არათუ განწვალებამან გზისამან, არამედ უდებებამან იგინი შეაბრკოლნა, ոչ հեռաւորութիւն ճանապարհին. այլ ծուլութիւն զնոսա խափանեաց *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია366,16-256,5;* უმჯობეს არს არა ჭამაჲ ჴორცისაჲ და არცა სუმაჲ ღჳნისაჲ, არცა რომლითა ძმაჲ იგი შენი შეჰბრკოლდების, გინა დაბრკოლდების ანუ მოუძლურდების, լաւ է ոչ ուտել միս. եւ ոչ ըմպել գինի. եւ ոչ որով եղբայրն քո գայթագղի. կամ գթէ. կամ տկարանայ *ჰრომ.14,21;* შებრკოლდეს იგინი ლოდსა მას დაბრკოლებისასა, գթեցին նոքա առ վիմին գայթագղութեան *ჰრომ.9,32.*

შებრკოლება գլորումն (დაბრკოლება): იგი იქმნა... ლოდი შებრკოლებისაჲ და კლდჱ საცთურისაჲ, նա եղեւ... վէմ գլորման եւ վէմ գայթագղութեան *I პეტრე2,7.*

შებრკუმობა գայթագղել. գթել. գթեցուցանել. յանցանել (დაბრკოლება, შეცდენა): არა შემიბრკუმენ სლვანი ჩემნი, մի՛ գայթագղեսցին գնացք իմ *ფს.16,5;* შეუბრკუმობ, რომელნი ვიდოდიან გზასა ცხორებისასა, գթեցուցանեմ ի ճանապարհէ կենաց զորս կամին գնալ *მცხ.403r-457;* შეუბრკუმა მსახურსა მას და დაეცა იგი სიძვითა, գթեալ սպասաւորն այն անկաւ ի պոռնկութիւն *მცხ.412v-465,43;* ნუუკუე შეუბრკუმა, რაჲთა დაეცნენ, մի թէ վասն այնորիկ յանցեան. զի կործանեսցին *ჰრომ.11,11.*

შებრძჳნება խառնել (შერევა, დაკავშირება): შეაბრძჳნო ეზოები იგი ურთიერთას კარშიკებითა მით, խառնեսցես զփեղկսն ընդ միմեանս աղխիւքն *გამოსლ.26,6.*

შებრძჳნვა մահարծան (შეერთება, გადაბმა, მიბმა): აღასრულა სიმაღლჱ იგი შებრძჳნეით, շինեաց զբարձաւանդակն մահարծանօք *III მფ.2,35.*

შებუშებულ-ი ընդարմացեալ (დაბუჟებული, შეშუპებული): რამეთუ იყვნეს დაჴსნილ და შებუშებულ საკრველთა მათგან, քանզի էին լուծեալք եւ ընդարմացեալք յերկաթոյն *ანდ.-ანატ.323-35,6.*

შებლალვა թաթաւել. շաղախել („შესუარვა", დასვრა): შებლალეს სამოსელი იგი სისხლითა, թաթաւեցին զպատմուճանն յարեանն *დაბ.37,31;* რაჲსა შეჰბლალეთ სისხლითა სამოსელი იგი? զի՞ շաղախեցէք զհանդերձն *იპ.რომ.კურთხ. ისაკ და იაკ.8,1-9;* რომელმან შებლალოს და დასუაროს ბაყლითა, որ ոք տղմով շաղախէ եւ աղտեղէ զնա *მცხ.229r-249.*

შებლალულ-ი պղծեալ. շաղախեալ. թաթաւեալ („შესუარული", დასვრილი): ჴელნი თქუენნი შებლალულ (შესუარულ O) არიან სისხლითა, ձեռք ձեր պղծեալ են արեամբ *ეს.59,3;* შებლალული სისხლითა, շաղախեալ արեամբ *მცხ.195r-207;* გიხილე შენ შებლალული სისხლითა შენითა, տեսի արեամբ թաթաւեալ *ეზეკ.16,6.*

შეგბობა եփել (მოხარშვა): შეაგბო იაკობ გბოლვილი, էր եփեալ Յակոբայ թան *დაბ.14,26;* ჭურჭერი კეცისაჲ, რომლითა შეიგბოს იგი, შეიმუსრენ, անօթ կաւեղէն յորում եփեսցի. փշրեսցի *ლევ.6,28;* შეაგბეთ ჴორცი ეგე, եփեցէք զմիսդ *ლევ.8,31;* შეაგბობდეს მას ქოთნითა, եփէին ի պուտան *რიცხ.11,8;* შეაგბეს სიავ-ქუაბთა შინა, եփեցին ի կաթսայս եւ ի սանս *I ეზრა1,12;* ესე ადგილი არს, სადა-იგი შეაგბიან მღდელთა, այս է տեղի յորում եփիցեն քահանայքն *ეზეკ.46,20.*

შეგბოლვა եփել (მოხარშვა): არა შეჰგბოლო კრავი სძითა დედისა თჳსისაჲთა, մի՛ եփեսցես զգառն ի կաթն մօր իւրոյ *გამ.23,19.*

შეგდება ընկենուլ. արկանել. տանել. ձգել („შეყენება“, „შევრდომა“, ჩაგდება): ნუ შეაგდებ თავსა შენსა ამბოხსა მას მათსა, մի՛ ընկենուր զքեզ յամբոխ *ზირ.7,7;* კაცის-კლვისა შეგდებულ იყო საპყრობილესა DE, კაცის-კლვისათჳს შეეყენა საპყრობილესა C, եւ սպանութեան արկեալ էր ի բանտ *ლ.23,25;* შეაგდეთ საპყრობილესა, արկէք զդա ի բանտ *ფლკტ.141,37-450,13;* უბრძანა... შეგდებაჲ საპყრობილესა, հրամայեաց... տանել ի բանտ *ფლკტ.138,33-446,7;* არღა შეეგდო იოჰანე საპყრობილესა C, 'არღა შევრდომილ იყო იოვანე საპყრობილესა DE, չեւ եւս էր արկեալ զՅովհաննէս ի բանտ *ი.3,24;* შეაგდე ფურნესა იმას განჭურვებულსა, ձգեսցես ի ջեռեալ այն փուռն *მცხ.332v-360.*

შეგვანება վայելել. վայել լինել. մարթ ու պատշաճ լինել. մարթ լինել. արժան լինել. օգուտ լինել. միաբանել (შეფერება, შეშვენება): შეჰგვანდა მას, վայելէր իսկ նմա *ჰებრ.2,10;* არა შეჰგვანან უგუნურთა ბაგენი სარწმუნონი, ոչ վայելեն անզգամաց շրթունք հաւատարիմք *იგ.სოლ.17,7;* არა შეჰგავს უგუნურისა შუებაჲ, ոչ վայել է անզգամի փափկութիւն *იგ.სოლ.19,9;* ესევითარი შეჰგუანდა ჩუენდა მღდელთმთავარი, այսպիսի վայել էր մեզ քահանայապետ *ჰებრ.7,26;* ვითარმცა უკუე შეჰგვანდა სხუათა მ[ლო]ცველად? զիա՞րդ մարթ ու պատշաճ էր ի վերայ այլոց աղօթս առնել *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლისღ.85,26-33,29;* შეჰგავს, մարթ իցէ *მრთ.D.კ.იერ.-აღდგ.262,34-407,21;* ვითარ-იგი შეჰგავს თქუენდა თითოეულისა სიტყჳსმიგება, որպէս արժան իցէ ձեզ իւրաքանչիւր ումեք տալ պատասխանի *კოლ.4,6;* არა ყოველი შეჰგავს, ոչ ամենայն ինչ օգուտ է *I კორ.10,23;* ძუელსა მას ვერ შეჰგავს სადგმელი ახლისა სამოსლისაჲ, ընդ հնոյն չմիաբանի կապերտն որ ի նորոյն *ლ.5,36.*

შეგზნება այրել (შენთება, დანთება): მოიღო კაცმან, შეიგზნა და განტფა, առեալ ի նմանէ այրեաց եւ ջեռաւ *ეს.44,15.*

შეგინება պղծել. աղտեղացուցանել. ապականել. եղծանել. շաղախել. թաթաւել. ծրդել. բամբասել. հայհոյել. գարշանալ. գարշացուցանել. ծանակել. ապախտ առնել. աղտեղի առնել („შებილწება“, შებილწვა, გასვრა): შეაგინებს იგი კაცსა, պղծէ զմարդ *მთ.15,11;* რომელმანცა შეაგინა იგი DE, რომელმანცა შეუძლო მას შებილწებად C, եթէ կարիցէ պղծել զնա *მრ.7,15;* შეაგინა ადგილი ესე წმიდაჲ, պղծեաց զսուրբ տեղին *საქ.მოც.21,28;* ნუ შეაგინებ ჴელსა შენსა, մի՛ պղծեր զձեռն քո *ეკლ.7,19;* შეგინებით შეიგინის დედაკაცი იგი, պղծելով պղծիցի կինն այն *იერ.3,1;* შეაგინე ცხედარი იგი, რომელსა აჰჴედ, պղծեցեր զստարանն յոր ելեր *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.54,2-55;* საღმრთოჲთა კერძოჲ იგი მოძღურებაჲ შეაგინონ, զաստուածեղէն վարդապետութիւնն աղտեղացուցանիցեն *ს.გაბ.-მოც.საჴ.97,34;* რომელი შეაგინებს ყოველსა გუამსა, զամենայն մարմին ապականէ *იაკ.3,6;* შეაგინეს ნაწილი ჩემი, եղծին զբաժին իմ *იერ.12,10;* შეაგინა ქუეყანაჲ და იმრუშა ძელსა და ქვასა, շաղախէր զերկիրն. զի շնայր ընդ քարի եւ ընդ փայտի *იერ.3,9;* სადა არა შეიგინე? ո՞ւր ոչ թաթաւեցար *იერ.3,2;* შემაგინებდეს მე ერისა მიმართ ჩემისა, բամբասէին զիս առաջի ժողովրդեան իմոյ *ეზეკ.13,19;* სახელი ჩემი შეიგინების, անուն իմ հայհոյեսցի *ეს.48,11;* ყოველნი ბარკალნი შეიგინნენ სინედლითა, ամենայն երանք գարշասցին խոնաւութեամբ *ეზეკ.7,17;* შეაგინნე კერპნი ვეცხლით მოსილნი და ოქროჲთმოსილნი, գարշեցուսցես զկուռսն զարծաթապատս եւ զոսկիապատս *ეს.30,22;* შეგინება, ծանակել *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.62-63;* არა შეაგინოს სიტყუაჲ თჳსი, մի արասցէ ապախտ զբան իւր *რიცხ.30,3;* შეგინება, աղտեղի առնել *იგ.სოლ.24,9.*

შეგინებულ-ი պղծեալ. ծրդեալ. պիղծ, խառնակ. արատաւոր (გასვრილი, შებილწული): ყოველი სამსახურებელი მათი შეგინებულ არს, ամենայն անօթք նոցա պղծեալ էին *ეს.65,4;* შეგინებულვე იყო, ծրդեալ կաս *იერ.2,22;* ტაბლაჲ უფლისაჲ შეგინებულ არს, սեղան տեառն պիղծ է *მალ.1,12;* არა სადა შეგინებული და არაწმიდაჲ შესრულ არს პირსა ჩემსა,

ոչ երբեք կերայ խառնակ ինչ եւ անսուրբ *საქ. მოც.10,14;* შეგინებული, արատաւոր // *პეტრე2,13.*

შეგინება պղծութիւն (გასვრა, შებილწვა): განვიწმიდნეთ თავნი ჩუენნი ყოვლისაგან შეგინებისა ჴორცთაჲსა, սրբեսցուք զանձինս մեր յամենայն պղծութենէ մարմնոյ // *კორ.7,1.*

შეგინებულება պղծութիւն (შებილწვა, გასვრა) *ივდ.4,2.*

შეგოზვა ծեփել. շաղախել (შელესვა): მივიდის, შეიგოზის თავი თჳსი თიჴითა, երթայ. ծեփէ զանձն կաւով *ფიზ.XXIX,7;* შეიგოზნენ ჴელნი მისნი, շաղախեսցի *ზირ.13,1.*

შეგორვება թաւալել (შეგორება): *ზირ.27,30.*

შეგრაგნა պատել. ծալել (შეხვევა): შეგრაგნა იგი არდაგსა წმიდასა C, պատեաց սուրբ կտաւովք *მთ.27,59;* შეგრაგნა მჩუარსა და დაფლნა, պատեաց ի կտաւս սուրբս եւ եդ *ლონგ.192,24-721,20;* მოიღო ელია ხალენი თჳსი და შეგრაგნა იგი და სცა მით წყალთა მათ, առ Եղիա զմաշկեակն իւր. ծալեաց եւ եհար զջուրն *IV მფ.2,8.*

შეგრაგნილ-ი մանեալ („ალზახილი", შეხვეული, დაგრეხილი): შეგრაგნილითა მეწამულითა B, მეწამულითა ალზახილითა G, կարմրով մանելով *ლევ.14,52.*

შეგრეხილ-ი մանեալ („შესთული"): შეგრეხილი ძოწეული G, შესთული მეწამული B, կարմիր մանեալ *ლევ.14,4.*

შეგრძნება մոգել (მონუსხვა, მოჯადოება): შეჰგრძნენ შენ ლომნი ეგე, մոգեցեր զառիւծդ *ფლკტ.153,15-465,16.*

შეგუალ- մտանել (შესვლა): რამეთუ ცოდვილ ხარ, მისთჳს შეგუალე, վասն զի մեղաւոր ես. դորին աղագաւ մուտ ի ներքս *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია367,2-257,27.*

შეგუ(ვ)ება կարծել (ეჭვიანობა): შეგუებით ვთქუ, կարծելով խօսեցայ *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.241,9-;* არა თუ შეგუვებით ვიტყჳ, ոչ կեղակարծելով ինչ խօսիմ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია367,25-258,20.*

შეგუსვა նքթել („დაჴსნა", დაცვენა): შეჰგუსნეს მათ გზასა C, დაჰჴსნდენ გზასა ზედა DE, նքթիցեն ի ճանապարհի *მრ.8,3.*

შედგინება տանել. պարապեցուցանել. արկանել. յարակցել (მიდევნება, მიყოლება, შეყენება): უბრძანა შე-რე-დგინებად მცირედ C, աղաչեաց զնա սակաւիկ մի տանել ի ներքս *ლ.5,3;* შეადგინა თავი თჳსი სიმდაბლესა შრომასა მარტოდ ყოფითა, պարապեցուցանէր զինքն ի խոնարհ եւ ի միանձնական վարս *ლონგ.188,26-715,21;* მამასა ყოველთასა ვნებასა შეადგინებენ, զհայրն ամենեցուն ընդ չարչարանաւք արկանեն *ი.პ.რომ.კურთხ.მოხ.148-149;* უწინარჱსსა მას შეხუდგინებდა სიტყუად, ընդ յառաջեցելոցն զինքն յարակցելով *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 117,26.*

შედგმა դնել. յառնել. յեցուցանել. կառուցանել („დასხმა", დადება, შედება, დაყრდნობა): ქუე შედგიან იგი კუმირსა, դնեն ընդ գրուանաւ *მთ.5,15;* ვიდრემდის შეადგეთ კაცთა C, ვიდრემდის დაესხმით კაცთა ზედა L, մինչեւ յերբ յառնէք ի վերայ մարդոյ *ფს.61,4;* შეადგნის ჴელნი მისნი კედელსა, յեցուցանէ զձեռս իւր յորմն *ამოს 5,19;* შეადგ შენ ქუაბი ეგე დიდი, կառո դու զսանն մեծ *IV მფ.4,38.*

შედგმა თუალთა նայել (შეხედვა) *მ.ცხ.312r-338.*

შედგმულ-ი յարեալ (შედებული, შეერთებული): რომლისათჳსცა შედგმულად იტყჳს, վասն որոյ եւ յարէ՝ ասելով *ი.პ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.112,3-113.*

შედგომა, შეთქომა զհետ գնալ. զկնի երթալ. զկնի գալ. գնալ ընդ...., զկնի գնալ. զհետ շրջել. զկնի շրջել. հետամուտ լինել. հետազօտել. յարել. վարել. ճեպել. պնդել. փիճակել. հետեւել („მიდევნება", „სლვა უკუანა", სლვა შემდგომად", „მიდევნება", „თანა სლვა", „შეყოფა", „მიახლება", გაყოლა, მიყოლა): შეუდგეს მას, գնացին զհետ նորա *მთ.4,22;* შეუდგეს მას DE, მისდევდეს მას C, գնացին զհետ նորա *მრ.1,20;* შეუდგეს აბიმელექს S, ვიდოდა უკუანა ავიმელეხისსა G, գնացին զհետ Աբիմելեքայ *მსჯ.9,49;* შეუდგა სოლომონ კუალსა ასტართაჲსა, գնաց Սողոմոն զհետ Աստարտայ *III მფ.11,5;* შეუდგა ნეტარი ანატოლე, զկնի երթայր... Անիտոլի *ანდ.-ანატ.335-41,12;* შეუდგა მას (მისდევდა მას C) სიმრავლე ერისაჲ მის DE, երթայր զհետ նորա բազմութիւն ժողովրդեանն *ლ.23,27;* შეუდეგ მათ S, ვიდოდე შემდგომად მათსა G, երթիցես զհետ նոցա *რუთ 2,9;* შეგიდგთ (შეგითქთ C) შენ DE, եկա՛ք զկնի քո *მრ.10,28;* შეუდგეს იესუს DE, მოსდევდეს იესუს C, որք եկին զկնի Յիսուսի *მთ.27,55;* არა შევიწყინო მე შედგომად კუალსა მისსა, ոչ ձանձրանամ գալ զկնի քո *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.228,3-135,140;* შეუდგა მას სიმრავლჱ იგი ხილვად, գնաց ընդ նոսա եւ բազմութիւնն տեսանել *ფლკტ.133,25-439,14;* შეუდგა კუალსა მის ყრმისასა, գնաց զկնի մանկանն *ფლკტ.154,23-467,3;* შეუდგეს მას, զհետ շրջէին նորա *მრ.15,41;* ჩუენ არა შეგჳდგის

DE, ჩუენ თანა არა ვალს C, զմեր կնի ոչ շրջէր *მრ.9,38;* ღამე ყოველ შეუდგეს კუალსა მათსა, զգիշերն ամենայն հետամուտ եղեալ *აჭმ.106,3;* შეუდგეს კუალსა წმიდათასა, հետազօտեալ զհետ սրբոցն *ოსკ.13,9;* შეუდგა ერთსა მოქალაქესა მის სოფლისასა DE, შეეყო ერთსა მოქალაქეთაგანსა C, յարեցաւ ի մի ումն ի քաղաքացւոց աշխարհին այնորիկ *ლ.15,15;* შეუდეგით მას მსახურებად მისა S, მიახლებად მისსა და მსახურებად მისსა G, յարել ի նա եւ պաշտել զնա *ისუ 6.22,5;* შეუდეგ წინანდელსა მასვე საქმესა კეთილსა, վարէ դարձեալ զնոյն խաղաղական կեանս *ლონგ.189,21-717,3;* თქუენ შეუდეგით კაცად-კაცადი სახლთა თქუენთა, դուք ճեպեալ էք յիւրաքանչիւր տուն իւր *ანგ.1,9;* შეუდგა იგი კუალსა მათსა, պնդեցաւ զհետ նորա *IV მფ.9,27;* შეუდგეს პავლეს, վիճակեցան Պաւղոսի *საქ.მოც.17,4;* ღირს მყავ მე შედგომად კუალსა მის ბერისასა, արժանի արա եւ զիս հետեւել զկնի նորա հետի *მცხ.61v-50,48;* შეგითქთ შენ, եկաք զկնի քո *მთ.19,27.*

შედგომილ-ი հետեւեալ (მიდევნებული): შედგომილ იყოს ნებისა თჳსისადა, հետեւեալ իցէ կամաց իւր[ոց] *მცხ.101r-111.*

შედგომად զկնի (უკან): ნუ მიხუალთ შედგომად მათა, մի՛ երթայցէք զկնի նոցա *ლ.21,8.*

შედება արկանել, ըմբռնել. դնել (ჩადება, დადება, ნაკიდება): შეუდვა სიტყუაჲ პირსა მისსა, արկ բան ի բերան նորա *რიცხ.23,16;* ძრწოლაჲ შეგუედვას ჩუენ, դողումն ըմբռնեսցէ զմեզ *მცხ.13v-10;* უძლურებასა შესდებენ და სნებასა, տկարութիւն դնեն ի նա եւ հիւանդութիւն *მცხ.84-72r.*

შედეგ-ი երկրորդ (მეორე, მოადგილე): მოვიდა შედეგი არქიმანდრიტისაჲ, նա առաքեաց նմա զերկրորդ իւր քոյր *მცხ.210r-II 57,21.*

შედეგად ի վերայ (გარდა): ამის ყოვლისა შედეგად, ի վերայ այսր ամենայնի *ფლპ.მოც.5,37-306,14.*

შედინება ածել (შეყვანა): წყალნი იგი, რომელ შეადინნა ქალაქსა მას, ած ջուր ի քաղաքն *IV მფ.20,20.*

შედრეკა կորանալ. կրկնել. խոնարհեցուցանել („მოდრეკა“, მოხრა): ზურგი მათი მარადის შედრიკე, զթիկունս նոցա հանապազ կորացո՛ *ჰრომ.11,11;* შედრკეს ყოველი მუჴლი, կրկնեսցի ամենայն ծունր *ეს.45,24;* შეიდრიკნეს მუჴლნი მათნი B, მოიდრიკნეს მუჴლნი A, խոնարհեցուցին ծունր *სბსტ.126,2-1.*

მუჴლის შედრეკა ծունր դնել (მუხლის მოდრეკა): მუჴლნი შეიდრიკნა, ծունր եդեալ *როფს.174,6-104,14.*

შეერთება միաւորել. խառնել. յաւելուլ (შერევნა): შეერთება, միաւորել *მცხ.126v-144;* შეერთნეს რიცხუსა მას სამწყსოთა შენთასა, խառնեցեր զնոսա ի թիւ քո հօտիդ *თომა მოც.14,14-388,16;* შე-ვე-ერთნეთ რიცხუსა მას მხოლოდშობილისა ძისა შენისა, խառնեսցուք ի գունդ միածնի որդւոյդ քոյ *როფს.174,29-105,16;* შეერთნენ იგინი მტერთა ჩუენთა, յաւելուցուն եւ նոքա ի թշնամիսն *გამოსლ.1,10.*

შეერთებულ-ი միաւորեալ: შეერთებულნი წყაროთა ეფრატისათა, միաւորեալք յակունս Եփրատայ *მსკ.24,1.*

შეეჭუება կասկածել. զանգիտել (დაეჭვება, შეშინება): შეეჭუდეს, ნუუკუე... შეცჳვენ, կասկածեալ զի մի... անկանիցին *ოსკ.16,3;* შეეჭუდა დღეთათჳს სიჭაპუკისა ჟამისათა, զանգիտեալ ի մանկական տիոցն *აჭმ.107,16.*

შევედრება յանձն առնել, յանձնել. յանձնեցուցանել. ընդունել. աւանդել. ապաւինել. հաւատալ. ընդ յարկաւ առնել („დაფარვა“, მიბარება, მინდობა, რწმუნება, შენყნარება): ან შეგვედრებ თქუენ ღმერთსა, արդ յանձն առնեմ զձեզ Աստուծոյ *საქ.მოც.20,32;* ჴელთა შენთა შევჰვედრებ სულსა ჩემსა, ի ձեռս քո յանձն առնեմ զհոգի իմ *ფს.30,6;* შეჰვედრა სული უფალსა მშჳდობით, զհոգին յանձնեալ տեառն խաղաղութեամբ *ლონგ.192,20-721,14;* შეჰვერდა მას, յանձնեցոյց նմա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.101,27-29,1;* შემივედრე მე, ընկալար զիս *ფს.29,2;* ჴელთა შენთა შევჰვედრებ სულსა ჩემსა, ի ձեռս քո այանդեմ զհոգի իմ *ლ.23,46;* ამას მცნებასა შეგვედრებ შენ, զայս պատուիրան այանդեմ քեզ *I ტიმ.1,18;* ადრე-ადრე შეჰვედრა სული თჳსი უფალსა, վաղվաղակի աւանդեաց զոգին *ანდ.-ანატ.334-40,36;* ყოველი ქუეყანაჲ შეევედრების ჭეშმარიტებასა, ամենայն երկիր ապաւինի ի ճշմարտութիւն *I ეზრა4,36;* შეჰვედრა თავი თჳსი უფალსა, ապաւինեցաւ ի տէրն *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს121,20;* მას შეჰვედრა, հաւատաց ի նա *ნრს.74,4;* შემივედრა მე საფარველსა კარვისა მისისა Ⴀ, დამიფარა მე დაფარულსა კარვისა მისისასა Ⴂ, ընդ յարկաւ արար զիս ի ծածկոյթ խորանի իւրում *ფს.26,5.*

შევედრებულ-ი ապաւինեալ (მინდობილი): რომელნი შენდა შევედრებულ არიან, որ ի քեզ են ապաւինեալ *ფლკტ.134,16-440,7.*

შევიწყება մոռանալ (დავიწყება): ნუუკუე შეგავიწყდეს შენ, զի մոռանայցես առաջի նոցա *ზირ.23,19.*

შევლინება յղել. խաղացուցանել („მივლინება"): შეავლინეს ხადად მისა C, მიუვლინეს მას და გამოჰხადოდეს DE, յղեցին եւ կոչէին զնա *მრ.3,31;* რაჲთა შეავლინა იგი მეფისა, յղել զնա առ արքայ *// მფ.14,29;* შეავლინე... ღრმად, խաղացո՛ ի խոր *ლ.5,4.*

შევლტოლა, შელტოლა փախչել („მეოტ ქმნა", გაქცევა): რომელიცა შეივლტოდის მუნ და ცხოვნდეს G, რომელ-იგი მეოტ იქმნეს, და შევარდეს ქალაქსა მას, განერეს, որ փախչիցի անդր եւ ապրեսցի *// მჯ.19,4;* შელტოლა, փախչել G *რიცხ.35,6.*

შევრდომა, შერდომა անկանել (առաջի), ապաստանել („შეგდება", „დავარდნა", ჩავარდნა (ფეხებში): შეუვრდა ფერჴთა მისთა, անկաւ առաջի նորա *მრკ.7,25;* საშინელ არს შევრდომაჲ ჴელთა ღმრთისათა, ահ մեծ է անկանել ի ձեռս Աստուծոյ *ჰებრ.10,31;* სრბით მივიდა, შეუვრდა ფერჴთა მისთა, ընթացեալ անկանէր առ ոտս նորա *ფლკტ.146,35-456,31;* შეუვრდა მუჴლთა პავლეს და შილას, անկաւ առաջի Պաւղոսի եւ Շիղայի *საქ.მოც.16,29;* არლა შევრდომილ იყო იოვანე საპყრობილესა DE, არლა შეეგდო იოჰანე საპყრობილესა C, չեւ եւս էր արկեալ զՅովհաննէս ի բանտ *ი.3,24;* შეუვრდებოდა უფალსა O, ապաստանեալ առ տէր *ესთ.14,1;* შეურდა ფერჴთა მისთა C, დავარდა ფერჴთა თანა მისთა DE, անկաւ առ ոտս նորա *ი.11,32.*

შევრდომა անկանել. ընկենուլ. մտանել. փախնուլ (ჩავარდნა): საშჯელსა შევარდეს ეშმაკისასა, ի դատաստանս Սատանայի անկանիցի */ ტიმ.3,6;* გულფიცხელი იგი შევარდეს ძჳრსა, խիստն սրտիւ անկցի ի չարիս *იგ.სოლ.28,14;* შევარდეს ჴელთა მკურნალისათა, անկցի ի ձեռս բժշկի *ზირ.38,15;* შევარდა იგი სნებასა, անկաւ ի հիւանդութիւն *მცხ.172v-189;* რაჲთა არა შეჰვარდე მახეთა მათ მისთა, զի գուցէ անկանիցիս յորոգայթս նորա *ზირ.9,3;* შევარდეს საჴუმილსა მას ცეცხლისა ალგზებულისასა, ընկեսցի ի հնոցն հրոյն բորբոքելոյ *დან.3,6;* მწუხარებასა შევარდებოდეს, ի տրտմութիւն մտանէր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.108,1-40,5;* შევარდის იგი სახლსა, փախնուցու ի տուն *ამოს.5,19.*

შეზავება խառնել (შერევა): ღმერთმან შეზავა გუამი იგი, Աստուած խառնեաց զմարմինն */ კორ.12,24.*

შეზავებულ-ი խառնեալ („რეული", შერეული): მისცეს მას ძმარი ნავღლითა შეზავებული DE, მისცეს მას სუმად ღვნოჲ ნავღელ-რეული C, ետուն նմա ըմպել գինի ընդ լեղի խառնեալ *მთ.27,34.*

შეზავება հանդերձան. խառնուած (შერევა): მსგავსად შეზავებისა მისისა [არა] ჰქმნე ეგრე, ըստ այդմ հանդերձանի ոչ առնիցէք ձեզ այդպիսի *გამოსლ.30,32;* საკუმეველი შეზავებისაჲ, զխունկսն հանդերձանաց *რიცხ.4,16;* შეზავება, խառնուած *გრ.ანძ.-შობ.295,6-178.*

შეზავებულ-ი համեմեալ. խառն. հանդերձան („შეზავებულება", შერეული, შენელებული): მადლითა, ვითარცა მარილითა, შეზავებულ იყავნ, շնորհօք... իբրեւ աղիւ համեմեալ լիցի *კოლ.4,6;* სიტყუაჲ შეზავებული აქუნდა სალმრთოჲთა მარილითა, էին բանք նորա համեմեալ աստուածային աղիւ *მრთ.A. ანტ.დ.90,3-66,25;* მოიღო მური, შეზავებული ჰალოჲთურთ ვითარ ას ლიტრა, եբեր զմուռս խառն ընդ հալուէս իբրեւ լտերս հարեւր *ი.19,39;* შეზავებული B, შეზავებულება G, հանդերձան *ლევ.16,12.*

შეზავებულება հանդերձան („შეზავებული", შერევნა): ალივსნეს ჴელნი მისნი საკუმეველითა შეზავებულებისაჲთა მწულილითა G, ალივსნეს ჴელნი საკუმეველითა შეზავებულითა მწულილითა B, լցցէ զձեռս իւր խնկով հանդերձանացն մանր աղացելով *ლევ.16,12.*

შეზელა լմել (მოზელა): მეკეცემან ჩჩვლი შეზილის მინაჲ, եւ բրտի լմեալ զկակուղ կաւն *სიბრძ. სოლ.15,7.*

შეზელილ-ი զանգուած (მოზელილი): არა ჴელ-ეწიფების მეკეცესა მისვე თიჴისაგან შეზელილისა [შესაქმედ], ոչ ունիցի իշխանութիւն բրուտն կաւոյն ի նմին զանգուածոյ առնել անօթ *ჰრომ.9,21.*

შეზმნილ-ი խելամուտ (მცოდნე): ყოველსა შინა შეზმნილ ვარ, յամենայնի ամենեւին խելամուտ եմ *ფლპ.4,12.*

შეზრახება խորհել. միաբանել. խորհուրդ առնել. համակամք լինել (მოთათბირება, მოლაპარაკება, შეთანხმება): იგინი შეიზრახნეს ურთიერთას და იტყოდეს, նոքա խորհեցան ի միտս իւրեանց եւ ասեն *ლ.20,5;* რაჲსათვს შეეზრახე შენ ძესა მის იესჱსსა ჩემთვს? զի՞

է զի միաբանեցէք դու եւ որդին Յեսսեայ հակառակ ինձ *I მფ.22,13;* შეიზრახნეს ყოველნი, խորհուրդ արարին ամենեքեան *დან.6,7;* შეიზრახნეს ერთობით, ապա համակամք միմեանց լինելով *ოსკ.16,5.*

შეზრიობა յօրանալ եւ անկուշել: შეჰზრიობდა საყუარელი იგი S, განნიხნა შეყუარებულმან G, յօրացաւ եւ անկուշեաց սիրելին *II შჯ.32,15.*

შეზრობა զեղուլ (დარბილება): შეიზრო და შეგბა ძუალი მისი შორის მისსა, եռաց. զեղաւ. քաջեռաց. եփեցան ոսկերք ի միջի նորա *ეზეკ.24,5.*

შეზრუნ(ვ)ება տրտմել. տարակուսել. տառապել. խռովել („ვერ ცოდნა“, შეშფოთება): შეზრუნდეს იგინი, տրտմեցան յոյժ *მთ.17,22;* ეგრევე შეზრუნდეს ალოჴრებასა ზედა თავისა თჳსისასა, նոյնպէս տրտմեսցի ի վերայ աւերածին իւրոյ *ბარ.4,33;* შეზრუნდეს: ვისთჳს-მე იტყჳს C, ვერ იცოდეს, ვისთჳს იტყოდა DE, տարակուսեալք թէ զումէ ասիցէ *ი.13,22;* ნუ შეზრუნდებით, մի՛ խռովիք *ვარ.809-375,3.*

შეზრუნება խռովութիւն („ზრუნვა“, აღშფოთება, შეშფოთება): არა მცირედი შეზრუნებაჲ (ზრუნვაჲ Ⴀ) იყო ერისა კაცთაჲ მათ, էր խռովութիւն մեծ ի մէջ զինուրացն *საქ.მოც.12,18.*

შეზრუნვებულ-ყოფა տառապել („გამოძიება", შეშფოთება): შეზრუნვებულ იყო სული ჩემი Ⴂ, გამოეძიებდა ჩემგან სული ჩემი Ⴀ, տառապէր յիս հոգի իմ *ფს.76,7.*

შეზღუდვა պատել. պարսպել („გარე მოდება“, შემოფარგვლა, შემოსაზღვრა): შეზღუდა იგი C, ზღუდჱ გარე მოსდვა მას DE, ցանկով պատեաց զնա *მთ.21,33;* არა შეზღუდოს თავი თჳსი, ոչ պարսպէ զինքն *მცხ.78v-90.*

შეზღუდვილ-ი պարսպեալ („მოზღუდვილი“, შემოსაზღვრული): ქალაქთა დიდთა, შეზღუდვილთა ცადმდე G, ქალაქთა დიდთა და მოზღუდვილთა მაღლად ვიდრე ცადმდე S, քաղաքս մեծամեծս եւ պարսպեալս մինչեւ յերկինս *II შჯ.9,1.*

შეთქომა იხ. შედგომა.

შეთქუმა միաբանել. ուխտել. յանդիման լինել (შეთანხმება): თუ... შეითქუნენ ქუეყანასა ზედა, եթէ... միաբանիցեն յերկրի *მთ.18,19;* რაჲსათჳს ესრეთ შეითქუენით თქუენ განცდად სულსა უფლისასა? զի՞ է զի միաբանեցէք դուք փորձել զհոգին տեառն *საქ.მოც.5,9;* შეითქუნეს არამ და ეფრემ თანად, միաբանեաց Արամ ընդ Եփրեմայ *ეს.7,2;* შეითქუნეს იგინი ზოგად, ուխտեցին ի միասին *მცხ.76v-88;* შეითქუნეს მეფენი ქუეყანისანი, յանդիման եղեն թագաւորք երկրի *ფს.2,2.*

შეთქუმულ-ი միաբանեալ (შეთანხმებული): შეთქუმულ ხართ მოგუებათა დისა მის ჩემისათა მსახურებად ქრისტესა, միաբանեալ էք ընդ մոգութիւն քեռն իմոյ եւ հաւանեալ Քրիստոսի *ფლკტ.157,32-463,14.*

შეთქუმა միաբանութիւն (შეთანხმება): ზრახეს შეთქუმით ურთიერთას, խորհեցան միաբանութեամբ ի միասին *ფს.82,6.*

შეთქუმულება ուխտ. երդումն. միաբանութիւն: ყვეს შეთქუმულება ურთიერთას, արարին ուխտ եւ դաշինս եդին միմեանց *მცხ.412v-465;* რომელთა შეთქუმულებაჲ ესე ყვეს, որոց զայս ընդ միմեանս երդմունս արարեալ էր *საქ.მოც.23,13;* აღასრულეს უშჯულოებაჲ შეთქუმულებითა თჳსითა, կատարեցին անօրէնութիւն միաբանութեամբ իւրեանց *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.60,6-61.*

შეთხევა արկանել. անկանել (შეყრა, შეცვენა): შესთხინენ იგინი საჴუმილსა მას ცეცხლისასა, արկցեն զնոսա ի հնոց հրոյ *მთ.13,42;* საბრჴესავე მათსა ზედა შეითხინენ Ⴀ, յորոգայթ ի նոյն անկցին *ფს.34,8.*

შეთხზვა բոլորել. հիւսել („შექმნა“, დანვნა): შეთხზეს გჳრგჳნი ეკალთაგან DE, შექმნეს გჳრგჳნი ეკლისაჲ C, բոլորեալ պսակ ի փշոց *მთ.27,29;* გჳრგჳნი ესე შესთხაზ შენითა ამით შეთხზვითა, იესუ, զպսակս զայս հիւսեցեր քոյով հիւսմամբդ Յիսուս *განს.ი.199,2-84,21.*

შეთხზვა հիւսումն (დანვნა, დაგრეხა): გჳრგჳნი ესე შესთხაზ შენითა ამით შეთხზვითა, იესუ, զպսակս զայս հիւսեցեր քոյով հիւսմամբդ Յիսուս *განს.ი.199,12-84,21.*

შეთხზულ-ი զանգեալ. պատեալ զմիմեամբ (გადაბმული): ცოდვითა შეთხზულ ვართ ურთიერთას, ընդ մեղս զանգեալ եմք *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია367,6-257,30;* ძარღუნი მისნი შეთხზულ არიან, ջիղք իւր զմիմեամբք պատեալ *იობ.40,12.*

შეიწრება նեղել. ճնշել. թախանձեցուցանել. տրտմել („ჭირება“, „დაჭირვება“, „შეურვება“, შენუხება): რაჲთა არა... შეაიწრონ, զի մի նեղեսցեն զնա *მრ.3,9;* ერნი გარემოგადგან შენ და შეგაიწრებენ შენ, ժողովուրդքդ պնդեն եւ նեղեն զքեզ *ლ.8,45;* შეაიწრებდა ამორეველი ძეთა დანისთა მთასა შინა G, აჭირებდა ამორეველი იგი ძეთა დანისთა მთასა მას შინა S, նեղեաց Ամովրացին զորդիսն Դանայ ի լերինն *მსჯ.1,34;* შეიწრდა

ისრაჱლი ფრიად G, დასჭირდა ფრიად ძეთა ისრაჱლისათა S, նեղեցան որդիքն Իսրայէլի *მსჯ.10,9;* შეიიწრე თავი შენი მარხვითა, ճնշեա՛ զանձն քո պահօք *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლისღ.86,30-36,9;* შეაიწრა იგი G, შეაურვა მას S, թախանձեցոյց զնա *მსჯ.16,16;* შეიწრდეს უკუე იგინი, իսկ նոքա տրտմեալ *მცხ.365r-418.*

შეიწრებულ-ი նեղեալ (შეწუხება): სულმან შეიწრებულმან და სულმან მოწყინებულმან ღაღად-ვყავ შენდამი, անձինք նեղեալք եւ հոգիք ձանձրացեալք աղաղակեն առ քեզ *ბარ.3,1.*

შეიწრებულად ზზ վշտագին (მწუხარედ): *მცხ. 272v-291.*

შეკადრება մարտնչել. յանդգնել („ბრძოლა", შებედვა): უყოს მტერთა... რომელთა თქუენ შეეკადრნეთ მათ G, უყოს მტერთა... რომელთა ჰბრძავთ თქუენ მათ M, ընդ որս դուք մարտնչիցիք *ისუ 6.10,25;* შეკადრება, յանդգնել *უნყ.7-თა კათ.ეპ.35,7-318,4.*

შეკაზმვა յօրինել. կազմել. զարդարել (მორთვა): და ძელი... შეჰკაზმეს, եւ զփայտ... յօրինեալ *დღ.132,2;* შეკერის [ჩოჴაჲ] იგი და შეჰკაზმის კეთილად, կարէր եւ կազմէր բարւոք *მცხ. 333r-381;* შეჰკაზმნეს ასულნი მათნი, զարդարեալ զդստերս իւրեանց *მცხ.147v-164.*

შეკდემა պատկառել. ամաչել. ակնածել. խորշել. ստրջանալ. սարսել (მორიდება, შერცხვენა): ვინ იცის, ამისა შეიკდიმონ, թերեւս ի սմանէ պատկառեսցեն *ლ.20,13;* შეიკდიმა გულმან შენმან, պատկառեաց սիրտ քո *II ნშტ.34,27;* შეიკდიმეთ სიტყუათა ამათ ჩემთა ზედა, պատկառեցէք ի վերայ իմիքի բանիս իմոյ *ზირ.41,19;* შეირცხჳნეთ და შეიკდიმეთ, ամաչեցէք եւ պատկառեցէք *ეზეკ.36,32;* შეიკდიმონ ძისა ჩემისაგან, ամաչեսցեն յորդւոյ աստի իմմէ *მთ.21,37;* არა ვითარ სირცხჳლეულთა შეიკდიმეს, ոչ որպէս ամաչեցեալք ամաչեցին *იერ.6,15;* არა შეიკდიმის, ոչ ակնածէ *იგ.სოლ.29,9;* შეიკდიმა ერმან მან შესლვაჲ ქალაქად, խորշէր զօրն յաւուր յայնմիկ մտանել ի քաղաքն *II მფ.19,3;* არცა მოხუცებულისაგან შევიკდიმოთ მჴცეთა მრავლისა ჟამისათა, մի՛ խորշեսցուք ի բազմանակեայ ալեաց ծերոյն *სიბრძ.სოლ.2,10;* შეიკდიმა აქაბ წინაშე პირისაგან უფლისა, ստրջացաւ արքայ յերեսաց տեառն *III მფ.21,27;* პირისაგან ჩემისა არა შეიკდიმოთ, յերեսաց իմոց ո՞չ սարսիցէք *იერ.5,22.*

შეკდემულ-ი ստգտեալ (შერცხვენილი): შეკდემულ იყო, զի իբրեւ ստգտեալ իմն էր *გალ.2,11.*

შეკერვა կարել. կարել կարկատել, կարկատել („შეკრვა"): შეკერა ერთი სფირიდი, կարեաց մէն մի սփիռիդ *მცხ.287v-310;* ვაჲ, რომელნი შეაკერვენ (შეაკრვენ O) სასთაულსა ყოველსა ქუეშე იდაყუსა ჴელისასა J, վայ, այնոցիկ որ կարեն կարկատեն զբարձկնեարդ ի ներքոյ ամենայն արմկան ձեռին *ეზეკ.13,18;* ჟამი არს განპებისაჲ და ჟამი შეკერვისაჲ, ժամանակ պատառելոյ եւ ժամանակ կարկատելոյ *ეკლ.3,7.*

შეკერტვა պշնուլ (გაშტერებით მზერა): შეეკერტნეს და ჰხედვიდა მას, յար ի նա պշուցեալ հայէր *სბსტ.140,26-141,1;* სნეულმან შეჰკერტნის და ჰხედავნ ქალანდრსა მას, հիւանդն պշնու ընդ նա քաղանդրն *ფიზ.VI 20.*

შეკეცა ջարդել (დაკეცვა): შეკეცენ გუერდნი მისნი, ვიდრე იყოს-ღა ყრმა, ջարդեա՛ զկողս նորա մինչդեռ տղայ է *ზირ.30,12.*

შეკიდება կապել (შეკვრა): შეეკიდნიან რტონი მისნი პრაკთა მათ და რტოთა მისთა, խառնեալ ծայրք ոստոցն ընդ եղջեւրսն եւ կապին ընդ ոստս պրակին *ფიზ.III 18.*

შეკიცულ-ი կից (მიდგმული, გადაბმული): შეკიცულ იყო ვეცხლისაჲ იგი ოქროჲსაგანსა მას ერთსა, կից էր ընդ միում յոսկեղինայն *პოვნ. სტეფ.663,17-501'.*

წარბითა შეკიცულ յօնակից (გადაბმულწარბებიანი): *თეკ.92,17.*

შეკნინება նուազ առնել („შემცირება"): შეაკნინენ (შეამცირენ L) დღენი ჟამთა მისთანი, նուազ արարեր զաւուրս ժամանակաց նորա *ფს.88,46.*

შეკრება ժողովել. ժողով առնել. եկեղեցացուցանել. գումարել. կուտել. դիզանել. քաղել. ամփոփել. զեղուլ. նեղել. զսպել, խռնել. խռովել. յեղյեղուլ. համբարել. խմբել, ուղերձել. ածել. հաւաքել, խուռն ընթանալ („ეკლესია-ყოფა", „განკრება", „კრება", „დაკრება", „შეშფოთება"): შეკრიბნა ყოველნი მღდელთმოძღუარნი, ժողովեալ զամենայն զքահանայապետսն *მთ.2,4;* შეკრბეს ერთად, ժողովեցան ի միասին *მთ.22,34;* რომელი არა შეჰკრებს ჩემ თანა, იგი განაბნევს, որ ոչ ժողովէ ընդ իս՝ ցրուէ *ლ.11,23;* ჟამი [არს] შეკრებად ქვისა, ժամանակ ժողովելոյ քարինս *ეკლ.3,5;* მისა შეკრბიან ჰურიანი O, առ նա ժողովէին Հրեայք *დან.13,4;* შევკრიბნე შემუსრვილნი, ժողովեցից զմանրեալսն *მიქ.4,6;* შეკრიბნა

ერთად ეპისკოპოსნი, ժողով արարեալ եպիսկոպոսաց *ნრს.69,16;* შეკრიბნა სოლომონ მეფემან ყოველნი მოხუცებულნი, եկեղեցւոյ արքայ Սողոմոն զամենայն ծերս *III მფ.8,1;* ყოველი იგი ერი შეკრიბე O, ყოველი შესაკრებელი ეკლესია-ყავ G, զամենայն ժողովուրդն եկեղեցացուսցես *ლევ.8,3;* შეკრიბა დავით ყოველი ისრაჱლი, եկեղեցւոյ Դաւիթ զամենայն Իսրայէլ *I ნშტ.13,5;* შეკრბეს ყოველნი ესე მეფენი GS, գումարեցան ամենայն թագաւորքն *ისუ ნ.11,5;* შეკრბეს ერი მრავალი, գումարեաց ժողովուրդ բազում *II ნშტ.32,4;* შეიკრებდენ მოძღუართა, կուտեսցեն իւրեանց վարդապետս *II ტიმ.4,3;* შეკრიბეთ ლოდები, կուտեցէք քարինս *დაბ.31,46;* შეკრბეს მოსეს ზედა, կուտեցան ի վերայ Մովսիսի *რიცხ.20,2;* შეაკრბა (განკრბა J) ყოველი ერი იერემიაჲს ზედა, կուտեցաւ ժողովուրդն ի վերայ Երեմիայի *იერ.26,9;* ვითარცა ერი იგი შეჰკრბებოდა მას, იწყო სიტყუად, ի դիզանել ի վերայ նորա ժողովրդոցն, սկսաւ ասել *ლ.11,29;* შეკრიბეთ ღუარძლი იგი პირველად, քաղեցէք նախ զորոմն *მთ.13,30;* შევკრიბნე ჭუვილნი G, ვკრიბო თავი ჭუვილისაჲ S, քաղեցից հասկ *რუთ.2,2;* შეკრებულნი ქუეშე კერძო ტაბლისა ჩემისა G, კრებდეს ნაბიჭევსა ტაბლასა ჩემსა ქუეშე S, որ քաղէին զփշրանսն ի ներքոյ սեղանոյ իմոյ *მსჯ.1,7;* შეჰკრებდა შეშასა, քաղէր փայտ *III მფ.17,10;* ვითარცა წყალი რაჲ დაითხიის ქუეყანასა ზედა და ვერღარა შეიკრიბის, իբրեւ զջուր հեղեալ յերկրի ոչ ամփոփիցի *II მფ.14,14;* ვინ შეკრიბნა წყალნი სამოსელსა? ո՞վ ամփոփեաց զջուրս ի ծործս իւր *იგ.სოლ.30,4;* სახარებისა ცუარნი თჳსად შეკრიბნა, զաւետարանական անձրեւս յանձն ամփոփեաց *ს.გაბ.-მოც.საკ.97,7;* შეკრიბეს ყოველი იგი ერი, գեղուին զնովաւ զամենայն զամբոխն *საქ.მოც.21,27;* გარე მოგადგენ შენ და შეგკრიბონ შენ ყოვლით კერძო, պաշարեսցեն զքեզ եւ նեղեսցեն զքեզ յամենայն կողմանց *ლ.19,43;* მივიდეს ადგილსა მას, რაჲთა შეკრიბნენ *ოსკ.19,4;* შეკრბა მისა, խռնեցան զնովաւ *მრ.4,1;* შეკრიბნის წყალნი, ვითარცა ჰნებავნ, յեղյեղու զջուրս որպէս եւ կամի *იობ.37,10;* შეკრება, համբարել *ფიზ.XVIII 23;* შეიკრიბა და ზედა მიუჴდა ფარაოს, խմբեաց տալ պատերազմ ընդ փարաւոնի *I ეზრა1,29.*

შეკრება ժողով. եկեղեցի („ეკლესიობა“): შეკრებაჲ წმიდათაჲ და სხუაჲცა ესემლევანი, զժողովս սուրբս եւ զայլ ամենայն նոցին հաւասար *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 366,36-257,18;* დღესა შეკრებისასა B, დღესა ეკლესიობისასა G, յաւուրն եկեղեցւոյ *II შჯ.4,10.*

შეკრვა կապել. շաղել. պնդել. արգելուլ. թարկարթապատ առնել. վարակել („დაკრვა“, „დაყენება“): შეუკრენით მაგისნი ფერჴნი C, կապեցէք զդորա զոտս *მთ.22,13;* არა შეუკრა (დაუკრა AB) პირი ჴარსა მლეწველსა, ոչ կապեսցես զռունկ եզին կալոտւոյ *I კორ.9,9;* შეკრეს იგი საკრველითა რვალისაჲთა G, կապեցին զնա երկաթի կապանօք *მსჯ.16,21;* ყოველნი დიდებულნი მათნი შეიკრნენ ჴელთბორკილითა, ամենայն մեծամեծք նորա ձեռակապովք կապեսցին *ნაუმ 3,10;* ჴელთა უკუმართ შეგჳკრავს მძლავრობითა მით ენებათაჲთა, զմեր ձեռս յետս կապեաց բռնութեամբ ախտիցն *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.27,18;* საბლითა ცოდვისა თჳსისაჲთა კაცად-კაცადი შეიკრვის, տոռունս մեղաց իւրոց շաղի իւրաքանչիւր ոք *იგ.სოლ.5,22;* შეკრა პირი თჳსი, պնդեալ զբերանն *იზტ.115,32.*

შეკრულ-ი կապեալ. վանդակեալ. ծրար: ფიცხლად შეკრულ არიან, կապեալք սաստկութեամբ *ეს.22,3;* ვითარცა საკრველითა რკინისაჲთა შეკრულ, որպէս երկաթի կապանօք կապեալ მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და *იონ.100,20-27,9;* შეკრულნი საბლებითა, վանդակեալս չուանաւք *ეზეკ.27,24;* იხილა შეკრული იგი ვეცხლი თჳსი, რამეთუ იდვა ზედა კერძო ძაძასა მისსა, ետես զծրար արծաթոյն իւրոյ զի կայր ի բերան քրձի իւրոյ *დაბ.42,27;* უჩუენა მათ შეკრული ოქროჲ, ծրարս գանձի եցոյց նոցա *ი.მოც.66,27-213,11.*

შეკრძალება զգուշութիւն (სიფრთხილე): იწყე... მოთმინებითა ტკივნეულებისა გულისათა და შეკრძალებითა ფრიადითა *მცხ.23v-19.*

შეკრძალვა ունել. ընդունել. պինդ ունել. ըմբռնել. բռնել. բուռն հարկանել. զգուշանալ. խնայել. պահել. ամփոփել. հասանել. կանխել (პყრობა, ჭერა, დაზოგვა, დაცვა, სიფრთხილე, სიფხიზლე): მოძღურებაჲ იგი შეიკრძალეთ, զաւանդութիւնսն ունիցիք *I კორ.11,2;* ალსასრულადმდე მტკიცედ შევიკრძალოთ, մինչեւ ի վախճան պինդ կալցուք *ებრ.3,14;* ისმინიან სიტყუაჲ და შეიკრძალიან, լուեալ զբանն. ընդունին *ლ.8,15;* ყოველი მეცნიერებაჲ ვერ შეიკრძალოს, զամենայն գիտութիւն ոչ կալցի *ზირ.21,17;* შევიკრძალოთ

ალსარებაჲ იგი მისი, պինդ կալցուք զխոստովանութիւնն *ჰებრ.4,14;* რომლითაცა შევიკრძალე ქრისტე იესუჲს მიერ, մանաւանդ թէ ըմբռնեալ իսկ իցեմ ի Քրիստոսէ Յիսուսէ *ფლპ.3,12;* რაჟამს შეიკრძალო იგი, ნუ განუტეობ მას, յորժամ բռնիցես. մի՛ թողուցուս զնա *ზირ.6,28;* შეეკრძალე სწავლასა ჩემსა, բուռն հար զխրատէ իմմէ *იგ.სოლ.4,13;* რომელნი უმზირდეს მას, შეიკრძალა იგი მათგან, ի դարանակալաց նորա զգուշացաւ *სიბრძ.სოლ.10,12;* უკუეთუ არა შეიკრძალო ენაჲ, եթէ ոչ սանձեսցես զլեզու *მცხ.248r-268;* რომელმან შეიკრძალოს იფქლი, որ խնայէ զցորեան *იგ.სოლ.11,26;* გონებასა შევიკრძალავთ, պահեմք զմիտս մեր *მცხ.376v-433;* რამეთუ შეეკრძალა თავი თჳსი მოღუაწესა მას, եւ ամփոփեալ զինքն առաքինւոյն *სჰკ.80,9;* რომელნი ნარწევნულ იყვნეს შჯულსა მისსა, მათ შეიკრძალონ იგი, որոյ կալեալ է զօրէնս. հասցէ նմա *ზირ.15,1;* იყო შეკრძალულ... ფილიპეს C, կանխէր առ Փիլիպպոս *საქ.მოც.8,13.*

შეკრძალულ-ი զգաստ. զգաստախօս (ფრთხილი): გონებითა ვერ ფრიად შეკრძალული, մտօք ոչ զգաստ յոյժ *მცხ.287v-310;* შეკრძალული ენითა, զգաստախօս լեզուաւ *მცხ.27r-22.*

შეკუეთა հատանել (შეჭრა): საბელი შეუკუეთეს ნავსა, հատին զկառանս նաւին *მცხ.157r-173.*

შეკურივებულ-ი մածեալ (გამაგრებული): შიშითა შეკურივებული, յերկիւղն մածեալ *მრთ.-P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.27,8.*

შელალვა կռուել. կռուոյ լինել. գժտել (შეკამათება, ნაჩხუბება): არავის შეველალო, մի՛ կռուողս լիցուք *მცხ.63v-52;* შევილალენით მცირედ ურთიერთას, փոքր ինչ գժտեցաք ընդ միմեանս *მცხ.55v-46.*

შელალებულ-ი կագեալ (ნაჩხუბებული): შევრდომაჲ შორის... შელალებულთა, անկանել ի մէջ կագելոց *მცხ.277v-297.*

შელეწვა խորտակել (შემტვრევა): შეჰლეწეს კარი, խորտակեցին զդուռն *მცხ.177r-195.*

შელმობა երկնել. զղջանալ. վշտանալ. գալարել (ატკივება): შეელმას, երկնեսցէ *მცხ.13v-11;* შეელმა, զղջացաւ *მცხ.84r-95;* შეელმის ფრიად, վշտանայր *მცხ.103r-113;* არა შეგელმნესა ნაწლევნი? ո՞չ գալարեցան աղիք քո *მცხ.274v-294.*

შელტოლა იხ. შევლტოლა.

შემაბილწებელ-ი որ պղծէ („რ̃ი შეაგინებს", ნამბილწველი): იგი არს შემაბილწებელი კაცისაჲ C, იგი არს, რომელი შეაგინებს კაცსა DE, այն է որ պղծէ զմարդն *მრ.7,15.*

შემაგინებელ-ი պղծիչ. աղտեղացուցիչ (შემბილწველი): შეისწავლე შემაგინებელი თქუენი, ծանեար... զպղծիչ քո *მცხ.101r-111;* სიწმიდისა შემაგინებელ, սրբութեան անձին աղտեղացուցիչ *ლონგ.190,2-717,30.*

შემაგრება հարկանել („ცემა", შერჭობა): შეამაგრა იგი მუცელსა მისსა G, სცა მუცელსა ეგლომისსა, եհար ի կշտի Եգղոմայ *მსჯ.3,21.*

შემავალ-ი որ մտանէ. մուծեալ. որ վառի. մտող (შემსვლელი): რაჲთა შემავალნი იგი ნათელსა ხედვიდენ, զի որ մտանեն զլոյս տեսցեն *ლ.8,16;* ვიხილენ ულმრთონი შემავალნი საფლავად, տեսի ես ամպարիշտս մուծեալս ի գերեզմանս *ეკლ.8,10;* მჴედარი ბრძოლად შემავალი, զինուոր. որ վառի ի պատերազմի *მცხ.39r-33;* გამომავალთა და შემავალთა არა იყოს მშჳდობაჲ ჭირისაგან, ելողի եւ մտողի ոչ էր խաղաղութիւն ի նեղութենէ *ზაქ.8,10.*

შემამკობელ-ი სძლისაჲ փեսաւէր (ხელისმომკიდე): შეუდგს... სიძჱ შემამკობელსა სძლისასა, զհետ երթայր... զփեսաւէրին փեսային *გრ.ანძ.შობ.299,26-184.*

შემართ ի ներքոյ (შიგნით): იყვნეს თავნი მათნი გამართ და ბოლოები მათი შემართ, յետոյնք իւրեանց ի ներքոյ *II ნშტ.4,4.*

შემართება յարձակել. դիմել („მიმართება", „მიმმართებელი"): მზირთა მათ შეიმართეს S, მზირი აღიძრა და მიიმართეს ღავასა ზედა G, յարձակեցան դարանամուտքն *მსჯ.20,37;* შეიმართოს კაცად-კაცადმან პირისპირ ქალაქად S, მიმმართებელი თითოეული პირისპირ ქალაქად მიმართ G, դիմեալ իւրաքանչիւր հանդէպ երեսաց իւրոց ի քաղաքն *ისუ 6.6,5.*

შემართუმელ-ი երթեւեկ (მომსვლელ-წამსვლელი): შემართუმელთა მათ მისცემდ სასყიდელსა შენსა კაცთა სავაჭროდ შენდა, երթեւեկացն մարդիկ տային ի գինս *ეზეკ.27,15.*

შემარილება համեմել („დამარილება"): რაჲ-მე შეიმარილოს C, რაჲთა დაიმარილოს DE, ի՞ւ համեմեսցի *მრ.9,49.*

შემასმენელ-ი չարախօս. դատախազ. ամբաստան. մատնիչ („ძჳრისმეტყუელი", დამსმენი): არს შემასმენელი თქუენი მოსე DE, არს, რომელი ძჳრისმეტყუელ არს თქუენთჳს C, գոյ որ չարախօս կայ զձէնջ. Մովսէս *ი.5,45;* პირისპირ აქუნდენ შემასმენელნი იგი, յանդիման ունիցի զդատախազսն *საქ.მოც.25,16;* წარმომიდგეს შემასმენელნი იგი, մատուցեալ ամբաստանքն *საქ.მოც.25,18;* შემასმენელი, մատնիչ *მცხ.85v-97.*

შემასხმელ-ი գուսան. երգեցիկ. երգ. երգիչ. երգեցող (მაქებელი): ვყვენ ჩემდა შემასხმელნი, արարի ինձ գուսանս եւ երգեցիկս *ეკლ.2,8;* ჴმაჲ შემასხმელთა შენთაჲ არღარა ისმეს მერმე, ձայն երգոց մի եւս լուիցի ի քեզ *ეზეკ.26,13;* შემასხმელნი მეფსალმუნენი მათნი, მამანი და დედანი, ორას, երգիչք սաղմուասաց նոցա ՝ արք եւ կանայք ՝ երկերիւր *II ეზრა2,65;* მისცემდეს ნაწილსა და განაყოფსა შემასხმელთა მათ, տային մասն եւ բաժին երգեկցացն *ნეემ.12,46;* შემასხმელი, երգեցող *III მფ.10,12.*

შემატება յաւելուլ („ზედადართვა“, შეძენა): შეგემატოს თქუენ C, ზედადაგერთოს თქუენ DE, յաւելցի ձեզ *მრ.4,24;* არა არს დაკლება და შემატება, ոչ գոյ նուազեցուցանել եւ ոչ յաւելուլ *ზირ.18,5.*

შემაშინებელ-ი որ զարհուրեցուցանիցէ („მაშინებელი“): არა იყოს შემაშინებელი თქუენი G, არავინ იყოს მაშინებელი თქუენდა B, ոչ ոք իցէ որ զարհուրեցուցանիցէ զձեզ *ლევ.26,6.*

შემაწუხებელ-ი տրտմեցուցիչ. տրտմեցուցանող (დამაღონებელი, დამამწუხრებელი): *მცხ.79v-91; 374v-431.*

შემგბარ-ი եփեալ (მოხარშული): *მცხ.97r-107.*

შემგზავნა առաքել (შეგზავნა, გაგზავნა): შეიმგზავნებოს առաքեալ լինի *მცხ.245v-266.*

შემგუვე պատշաճող (შესაფერისი): იშენეთ თავისა თჳსისა სახლ შემგუვედ, շինեցեր քեզ տուն պատշաճող *ერემ.22,14.*

შემდგომ զկնի (უკან): არა იყო შემდგომ სახლსა დავითისსა, ոչ ոք էր զկնի տանն Դաւթի *III მფ.12,20.*

შემდგომ-ი երկրորդ. յետին. առ ի յետոյ. յառաջակայ. զկնի. փոխանակ („უკუანა, ანთჳპატი“, მეორე, ნაცვალი, მოადგილე): აღსუა იგი ეტლსა შემდგომსა მისსა, եհան զնա յերկրորդ կառս իւր *დაბ.41,43;* პირმშოჲ მისი იოელ, შემდგომი მისი აბირონ, անդրանկանն [անուն] Յովէլ. եւ անուն երկրորդին Աբիա *I მფ.8,2;* ამცნო... მღდელსა მას დიდსა და მღდელთა მათ შემდგომთა, պատուէր ետ... քահանայի մեծի եւ քահանայիցն երկրորդաց *IV მფ.23,4;* წარიყვანა... მღდელი იგი მთავარი და სოფონია მღდელი შემდგომი, առ... զքահանայ զգլխաւորն եւ զՍոփոնիա զքահանայ զերկրորդ *იერ.52,24;* მიხედნა მას მანგნატიოს, შემდგომმან მეფისამან, հայեցաւ ի նա Մանգնանտիոսն. որ էր երկրորդ թագաւորին *გჟ 259v-257,2;* შენ სცან პირველი ჩემი და შემდგომი ჩემი, դու... ծանեար զյետին իմ եւ զառաջին իմ *ფს.138,5;* რაჲ-იგი ყოფად არს თქუენდა შემდგომთა მათ ჟამთა, զինչ պատահելոց իցէ ձեզ ի յետին ժամանակի *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.50,11-51;* შემდგომსა (უკუანასა B) მას დავივიწყებ და წინასა მას მივსწუდები AB, զառ ի յետոյն մոռացեալ է եւ ի յառաջադէմսն նկրտեալ եմ *ფლპ.3,13;* თავად წიგნთაგან გულისჴმის-საყოფელ არს შემდგომთათჳს, ինքնին իսկ գիրք ի մէջ եկեալ յայտնագոյն ցուցցեն զյառաջակայսն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.12,3-13;* შემდგომი ამისი, որ զկնի այսորիկ *მსკ.49,18;* რომელი-იგი იყო მთავრისა შემდგომისა მის თანა სერგისა Ⴀ, რომელი-იგი იყო მთავრისა მის ანთჳპატისა თანა სერგისა Ⴂ, որ էր ընդ փոխանակի բդեշխին Սերգեայ *საქ.მოც.13,7.*

შემდგომად զկնի. զհետ. յետ („კუალსა“, შემდეგ): შემდგომად ჩემსა მომავალი, որ զկնին իմ գայ *მთ.3,11;* მოვალს უძლიერესი ჩემსა შემდგომად ჩემსა, գայ զօրագոյն քան զիս զկնի իմ *მრ.1,7;* შემდგომად ჩემსა მოსლვაჲ DE, კუალსა ჩემსა სლვად C, գալ զկնի իմ *მრ.8,34;* მიაქუნდა შემდგომად იესუჲსა DE, მიღებად კუალსა იესუსა C, բերել զկնի Յիսուսի *ლ.23,26;* მახჳლი მოვავლინო შემდგომად მათსა, սուր արձակեցից զկնի նոցա *ეზეკ.5,2;* მივიდეს შემდგომად მისა C, գնացին զհետ նորա *მრ.1,20;* სდევდეს უცხოთესლნი შემდგომად საულისა, պնդեցան այլազգիքն զհետ Սաւուղայ *I ნშტ.10,2;* უწოდა მას შემდგომად მისა O, կոչեաց զնա զհետ իւր *ეს.41,2;* მივიდე შემდგომად ტრფიალთა ჩემთა, երթայց զհետ հոմանեաց իմոց *ოვსე 2,5;* შემდგომად ტყუეობისა მის ბაბილოვნთასა, յետ գերութեանն բաբելացւոց *მთ.1,12.*

ამისა შემდგომად ապա. այնուհետեւ (მერმე, ამიერიდან): ამისა შემდგომად, ապա *რიცხ.19,7;* ამისა შემდგომად ენება წარწყმედაჲ ქუეყანისა მის სომხითისაჲ, այնուհետեւ կամէր կորուսանել զերկիրն հայոց *მსკ.25,10;*

შემდგომად ამისა მერმე յետոյ („უკუანაჲსკნელ“, ბოლოს): შემდგომად ამისა მერმე მოვიდეს DE, უკუანაჲსკნელ მოვიდეს C, յետոյ գան *მთ.25,11.*

შემდგომითი-შემდგომად մի ըստ միոջէ. կարգաւ („განწესებულად“, თანდათანობით, თანმიმ-

დევრობით): ოცდაათოთხმეტნი შარავანდედნი დადგომილ იყო (!) ბერძენთა ზედა შემდგომითი-შემდგომად, երեսուն եւ հինգ քաջաւորք մի ըստ միոջէ կացին Հոռոմոց *ს.გაბ.-მოც.საკ.94,37;* შემდგომითი-შემდგომად მიწერად შენდა DE, განწესებულად მიწერად შენდა C, կարգաւ գրել քեզ *ლ.1,3;* ეგრეთ შემდგომითი-შემდგომად ფსალმუნსა ამას იტყოდეს, այսպէս կարգաւ զսաղմոսն ասէին *სბსტ.134,6-2.*

შემეტყუელ-ი արբանեակ („მსახური“, „შინაგანმეტყუელი“, დამხმარე): ორნივე თქუენ – შემეტყუელნი ეშმაკისანი B, თქუენ ორნივე მსახურნი ხართ ეშმაკისანი A, երկոքեան դուք՝ արբանեակ էք սատանայի *სბსტ.132,26-11;* მაქუნდამცა შემნჱ შინაგანმეტყუელი, ვინ უწყის, არაჲმცა ვიძლიე B, არა მესხნეს ერთგულნი მსახურნი, უკუეთუმცა არა ძლეულ ვიყავ A, չունէի՞ համաշունչ արբանեակս. զի ոչ յաղթեալ լինէի *სბსტ.139,14-5.*

შემეცნიერება ծանօթութիւն (ცნობა, ალიარება) *თე 553-62,11.*

შემზადება կազմել. հանդերձել. պատրաստել (გამზადება, მომზადება): იქმოდეს სახლსა მას უფლისასა შემზადებად და განმაგრებად, որք կային ի տանն տեառն կազմել եւ զօրացուցանել զտունն *II ნშტ.34,10;* კარავი შეიმზადა პირველი, խորանն առաջին հանդերձեցաւ *ჰებრ.9,2;* შემზადება, պատրաստել *მცხ.104v-114.*

შემზადება կազմած („აღმზადება“, დამზადება): ესე არს შემზადებაჲ საბაზმაკისაჲ G, ესე არს აღმზადება სანთელთა Pb, այս էր կազմած աշտանակին *რიცხ.8,4.*

შემზადებულ-ი կազմեալ (დამზადებული): ფრიად კეთილად შემზადებული, յոյժ բարւոք կազմեալ *მცხ.356r-409.*

შემთხუევა պատահել. անցանել. անցք անցանել. հասանել. դիպել. ընդ առաջ ելանել. յանդիման լինել. մերձենալ. եղանել. գործել. զդէմ ունել. ընդունել. հատուցանել. ի վերայ գալ. ստանալ. ածել („შეხუდომა“, „მოწევნა“, „შეხება“): იესუ შეემთხჳა მათ, պատահեաց նոցա Յիսուս *მთ.28,9;* შეგემთხჳოს თქუენ კაცი, պատահեսցէ ձեզ այր մի *ლ.22,10;* ჭირი თუ რაჲმე შეგემთხჳოს, չարիք եթէ պատահեսցեն քեզ *ზირ.12,18;* რაჲ შემემთხჳოს მე, არა ვიცი, որ ինչ անդ ընդ իս անցանելոց իցէ չգիտեմ *საქ.მოც.20,22;* შემთხუევა G, შეხუდომა O, անցք անցանել *ლევ.10,19;* რაჟამს შეემთხუიის ჭირი C, რაჟამს მოიწიის ჭირი DE, ի հասանել նեղութեան *მრ.4,17;* უკუეთუ ჭირი შეგემთხუეოდის, եթէ նեղութիւն հասանէ քեզ *ზირ.6,12;* ოდეს თუ სადამე შეგუემთხჳოს ჩუენ ბრძოლაჲ, յորժամ դիպիցի մեզ պատերազմ *გამოსლ.1,10;* რომელი შეემთხჳა აბრაჰამს, որ ել ընդ առաջ Աբրահամու *ჰებრ.7,1;* ეგრეთ შეემთხჳოს მეფესა, յանդիման լիցի թագաւորին *რიფს.168,17-92,3;* არა შეგუემთხჳოს ჩუენ კრულებაჲ B, არა შეგუეხოს ჩუენ სატანჯველი A, ոչ մերձեսցին առ մեզ կապանք եւ ըկանք եւ տանջանք *სბსტ.130,10-5;* რაჲ შეემთხჳა მას զի՞ եղեւ նմա *გამოსლ.32,1;* ნუ რას შეიმთხუევ თავსა შენსა ბოროტსა, մի՛ ինչ գործեր ընդ անձն քո չար *საქ.მოც.16,28;* თუ შესაძლებელ არს ათითა ათასითა შემთხუევად ოცითა ათასითა მომავალისა მის ზედა, եթէ կարող իցէ տասն հազարաւ զդէմ ունել զայնորիկ. որ գայցէ ի վերայ նորա քսան հազարաւ *ლ.14,31;* შეიმთხჳნა იგინი, ընկալեալ զնոսա *ლ.9,11;* დიდებისა წილ შეამთხჳის გინებაჲ, փոխանակ փառաց հատուսցէ անարգանս *ზირ.29,9;* განსაცდელი თქუენ არა შეგემთხჳა, փորձութիւն ի ձեր վերայ ոչ է եկեալ *I კორ.10,13;* ჟამსა ჭირისასა შეიმთხჳე იგი, փորձիւ ստացիր զնա *ზირ.6,7;* ნუცა შეიმთხუევ თავსა შენსა გინებასა, մի՛ ... ածիցես ի վերայ քո անարգանս *ზირ.1,38;* ღუაწლისა შემთხუევად კაცთა, աշխատութիւն հասուցանել մարդկան *ეს.7,13;* უკუეთუ ანუ წჳმაჲ, გინა ღუარი... შეემთხჳოს, ვერ წინა დამდგრომელ არს, ապա թէ անձրեւ կամ հեղհեղ... ի դիմի հարկանիցի չկայ յակաստանի *ს.გაბ.-მოც.საკ.96,13;* შემთხუევა, զուգել *ანდ.-ანატ.338-42,31;* რაჲსა შრომასა შეამთხუევ მაგათ? զի՞ աշխատ առնես *ვარ.809-374,9.*

შემთხუევა պատահումն, պատահար, գայթակղութիւն. պատուհաս (შეხვედრა, შეყრა, შეგებება): გამოვავლინნე ყოველნი შემთხუევანი ჩემნი გულსა შენსა, առաքեցից ես զամենայն պատահարս ի սիրտ քո *გამოსლ.9,14;* შემთხუევაჲ ერთი შეემთხჳოს მათ ყოველთა, պատահար մի պատահելոց է ամենեցուն նոցա *ეკლ.2,14;* შემთხუევისაგან ეშმაკისა შუა დღესა [არა გეშინოდის], ի գայթակղութենէ դիւին ի հասարակ աւուր [ոչ երկիցես] *ფს.90,6;* შემთხუევა, պատահումն *მცხ.145r-162;*

რაჲსა-მე ვიშევ მე ძჳრ-ძჳრადისა ამისთჳს შემთხუევისა? յի՞նչ ոչ ծնաւ ընդ իմ չար պատուհասն *ფლკტ.142,29-451,12.*

შემთხუევად ընդ առաջ (შესახვედრად): განვიდა შემთხუევად მეფისა ასასა, եւ ընդ առաջ Ասայի *// ნშტ.15,2.*

შემთხუეულ-ი պատահեալ. անցք (შემთხვეული): არამცა შემთხუეულ იყო ესე ჩუენდა, ոչ էր պատահեալ այդ *ი.მოც.73,3-230,10;* შემთხუეული, անցք *ისუ 6.2,23.*

შემკობა զարդարել. զգեցուցանել. հանդերձել. յօրինել. յարմարել („განშუენება", მორთვა, მოკაზმვა): შეამკობთ მოსაჴსენებელსა მართალთასა DE, განაშუენებთ სამარებსა მას მართალთასა C, զարդարէք զգերեզմանս արդարոց *მთ.23,29;* შეამკო ტაძარი იგი ქვითა პატიოსნითა დიდებულად, զարդարեաց զտունն ականբք պատուականօք ի փառս *// ნშტ.3,6;* ვითარცა სძალი შემამკო მე სამკაულითა, իբրեւ հարսն զարդու զարդարեաց զիս *ეს.61,10;* შეგამკვე შენ სამკაულითა, զարդարեցի զքեզ զարդու *ეზეკ.16,11;* ღმერთმან ესრეთ შეამკვის, Աստուած այնպէս զգեցուցանէ *მთ.6,30;* ვინ შეამკოს ქალაქი, ნუუკუე ცეცხლმან მან? ո՞ հանդերձեսցէ զքաղաք. եթէ ոչ հուր *მიქ.6,9;* უფროჲს შეამკობ შუენიერებასა მას გჳრგჳნისასა, բազմապատիկ յօրինես զգեղ պսակացն *ანდ.-ანატ.327-37,14;* შევამკოთ წარჩინებულისა დავითისი სიმჴნჱ, յարմարել զնահատակութիւն երջանկին Դաւթի *დდ.124,8.*

შემკობილ-ი պճնեալ (მორთულ-მოკაზმული): ვითარცა მეძავი შემკობილ ხარ შენ, իբրեւ զկին պոռնիկ պճնեալ ես դու *მცხ.344r-397.*

შემკობილება զարդարումն (შემკობა, მორთვა) *მცხ.234v-256.*

შემკრებელ-ი որ ժողովէ. ժողովելի („რი შეკრებს"): შემკრებელმან ნაცარსა დიაკეულისასა განრცხას სამოსელი მისი G, რომელმან შეკრიბოს ნაცარი იგი დიაკეულისა მის, განირცხეს სამოსელი თჳსი B, որ ժողովիցէ զմոխիր երնջուն. եւ ողողեսցէ զհանդերձս իւր *რიცხ.19,10;* არცა ფასი შემკრებელთა თჳსთა, եւ ոչ ինչք ժողովելեաց իւրեանց *ანდ.-ანატ.313-31,8.*

შემკულ-ი զարդարեալ. զարդարուն. յարդարեալ. յեռեալ (მორთულ-მოკაზმული): რაჲსა გამოხუედით ხილვად კაცისა ჩჩჳლითა სამოსლითა შემკულისა? ... մա՞րդ ի հանդերձս փափկութեան զարդարեալ *მთ.11,8;* სამკაულითა შემკულ არიან, զարդուք զարդարեալ է *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,12-131,50;* შუენიერად შემკულ ვითარცა დედოფალი ბღუარისაჲ, գեղեցիկ եւ զարդարուն որպէս զդշխոյ *ფიზ.XIX 11;* ცალიერი მომართებული და განშუენებული და შემკული, պարապորդ մաքրեալ եւ յարդարեալ *მთ.12,44;* საყურსა ოქროჲსასა და ანთრაკსა პატიოსანსა შემკულ არს, ի գինդ ոսկի սարդիոն պատուական յեռեալ *იგ.სოლ.25,12.*

შემკულება զգեստ (მორთულობა) *// ნშტ.9,4.*

შემნდობელ-ი թողող (მიმტევებელი, მპატიებელი): შემნდობელი შეცოდებულთაჲ, թողող յանցաւորաց *მცხ.377v-434.*

შემოახლება մերձենալ. մեծուցանել („მოახლება", მიახლოება): ღამჱ განგუეშორა და ნათელი შემოგუეახლა, գիշերն մերձեցաւ եւ տիւն մերձեցաւ *ჰრომ.13,2;* შემომეახლნედ და იტყოდედ და ერთბამად J, მომეახლნენ და იტყოდიან ერთბამად O, մերձեսցին. խօսեսցին միանգամայն *ეს.41,1;* ეგრე შემოვიახლე მე სახლი ისრაჱლისაჲ, նոյնպէս մածուցի զինեւ զամենայն տունն Իսրայելի *იერ.13,11.*

შემოახლებულ-ი մօտաւոր (მიახლოებული): არა შემოახლებული ესე, ոչ մօտաւորիս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.100,8-26,5.*

შემობმა յարել (დართვა, მიყოლება) *იპ.რომ.კურთხ. ისაკ და იაკ.108,11-109.*

შემოგდება արկանել. թողուլ (შეგდება, ჩაგდება, გადაგდება): შემომაგდეს მე სახლსა ამას ჯურღმულისასა, արկին զիս ի տուն գբոյս այսորիկ *დაბ.40,15;* შემოუგდე წყალი სარწყავი, թողցես զջուրդ եւ ոռոգէ *მცხ.76r-87.*

შემოდგომა գալ զկնի. գալ. զհետ գալ („მოდევნება", მიყოლა): შემომიდეგინ მე, եկեսցէ զկնի իմ *მრ.8,34;* რომელთა ჰნებავს შემოდგომად ჩემდა, եթէ ոք կամի զկնի իմ գալ *ლ.9,23;* რომელი შემომიდგეს მე DE, რომელი მომდევდეს მე, որ գայ զկնի իմ *ი.8,12;* შემომიდეგ მე, եկ զկնի իմ *1 მფ.14,12;* შემომიდეგ კუალსა ჩემსა, եկ զկնի իմ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.176,18-177;* შემოდგომა, զհետ գալ *// ტიმ.3,10.*

შემოდება դնել (ընդ): შემოიდვა თავსა ქუეშე თჳსსა ვითარცა სასთუნალი, եդ ընդ գլխովն իւր ի սնարս *მცხ.192r-204.*

შემოვედრება ապաւինել (შემოფარება): შემოევედრებოდიან თესლნი მრავალნი უფალსა, ապաւինեսցին ազգ բազումք ի տէր *ზაქ.2,11.*

შემოვედრებულ-ი ապաւինեալ (შემოფარებული): მომეც ნიში შემოვედრებულთა შენდა, տուր զնշան... յապաւինելոցս ի քեզ *მსკ.42,9.*

შემოვლინება մուծել (შემოყვანა): შემოავლინე საცთური ქალაქსა ამას, մուծեր գայթակղութիւն ի քաղաքս մեր *ფლკტ.153,22-465,26.*

შემოკლება կարճել (მოკლება, შემცირება): არა თუმცა შემოკლდეს დღენი იგი C, եթէ ոչ կարճէին աւուրքն *მთ.24,22;* სენი წრტიალი შეამოკლის მკურნალმან, զցաւսերկայն կարճէ բժիշկ *ზირ.10,11;* შეამოკლა მათგან ჴორციელობაჲ, պակասեցոյց զնոցա մարմնոյ ազգականութիւնն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.58,6-59.*

შემოკლება նուազութիւն (მოკლება, შემცირება): წინაწარმეტყუელებდა... შემოკლებისა მისთჳს მსხუერპლთაჲსა, մարգարէացաւ... վասն նուազութեան զոհիցն *ნნყ.93(დ).*

შემოკლებულ-ი կարճեալ, համառօտեալ, համառօտ, կարճառօտ (შემცირებული): ჟამი ესე შემოკლებულ არს ამიერითგან, ժամանակս կարճեալ է այսուհետեւ *I კორ.7,29;* შემოკლებული, համառօտեալ *დან.9,26;* სიტყუაჲ აღმასრულებელი და შემოკლებული სიმართლესა შინა, քան զի հակիրճ եւ համառօտ արդարութեամբ *ჰრომ.9,28;* შემოკლებულითა სიტყჳთა, կարճառաւոր բանիւք *დდ.124,8.*

შემოკლებულად համառօտ, համառօտիւք (მოკლედ): რაჲთა შემოკლებულად ვთქუა, զի համառօտիւք ասացից *მცხ.74r-85,* զի համառօտս ասացից *მცხ.104v-114.*

შემოკლებულ ყოფა հակիրճ առնել (შემოკლება): სიტყუა შემოკლებულ ყოს უფალმან ქუეყანასა ზედა, զբանն հակիրճ արասցէ տէր ի վերայ երկրի *ჰრომ.9,28.*

შემოკრება ժողովել, գումարել, ամփոփել, ամփոփել ի գիրկս, գալ („ეკკლესიება", შეერთება, შეგროვება, ხელის დაკრეფა): შემომიკერბით და გითხრა თქუენ, ժողովեցարուք զի պատմեցից ձեզ ինչ *დაბ.49,1;* შემოკრიბე ჩემ წინაშე მთავრები იგი თქუენი S, აეკკლესიენით ჩემდამო ტომთმთავარნი თქუენნი G, ժողովեցէք առ իս զցեղապետս *II შჯ.31,28;* შემოკრიბეს ყოველი ჴრმლოსანი უცხოთესლთა მათ, ժողովեցին զամենայն նախարարս այն ազգեացն *I მფ.5,11;* შემოკრიბენით ჩჩჳლნი, მწოვარნი ძუძუთანი, ժողովեցէք զտղայս ստնդիացս *იოვ.2,16;* შემოკრბეს იერუსალჱმდ მრავალნი ერნი, գումարեցաւ յԵրուսաղէմ ժողովուրդ բազում *II ნშტ.30,13;* შემოკერბით მუნ, գումարեցարուք անդր *იოვ.3,11;* შემოიკრიბენ ჴელნი შენნი, ամփոփեա՛ զձեռն քո *I მფ.14,19;* ვითარცა დედამან შემოგკრიბნა და შეგიწყნარნა თქუენ, իբրեւ զմայր ի գիրկս իւր ամփոփեաց եւ ընկալաւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,11-26,8;* შესაკრებელსა მისსა შემოკრბედ, ի ժողովուրդ նորա եկեսցեն *იპ.რომ.კურთხ.მოს.140-141.*

შემოკრებულ-ი գումարեալ (შეგროვებული): შემოკრებულნი ღმრთისა მიმართ, գումարեալ էք զԱստուծոյ *რიცხ.16,11.*

შემომჯულება կծկել („კრულყოფა", დამუშტვა, მჯილის შეკვრა): არა შემოიმჯულო ჴელი შენი ძმისაგან შენისა ნაკლულევანისა G, არცაღა კრულ-ჰყო ჴელი შენი ძმისა მის შენისა ნაკლულევანისა S, մի՛ կծկիցես զձեռն քո յեղբօրէ քումմէ կարօտելոյ *II შჯ.15,7.*

შემორთვა յաւելուլ (შემომატება, შემოერთება): შემოერთნეს მას და მოადგეს მრავალნი, յաւելան ի նա բազումք *II ნშტ.15,9.*

შემოსვა զգենուլ, զգեցուցանել, պատել, պաճուճել, արկանել, ագանել, ագուցանել, ածել, կրել, զարդարել, ամփոփել, սփածանել („გარე-შერტყმა", „მიღება", ჩაცმა, მორთვა, მოსხმა): შეიმოსა ვითარ ერთი ამათგანი, զգեցաւ իբրեւ զմի ի նոցանէ *მთ.6,29;* ჰეროდე შეიმოსა სამოსელი სამეუფოჲ, Հերովդէս զգեցեալ էր զհանդերձ թագաւորութեան *საქ.მოც.12,21;* შეიმოსა ძაძაჲ, զգեցաւ քուրձ *ესთ.4,1;* შეიმოსოდიან სამოსელი სხუაჲ, რაჟამს შევიდოდიან ტაძრად JO, զգեցցին այլ հանդերձ յորժամ մերձենայցեն ի ժողովուրդն *ეზეკ.42,14;* სამოსელი სელისაჲ შეიმოსოდიან და არა შეიმოსოდიან მატყლისაჲ, զգեցցին զպատմուճանս կտաւիս եւ մի՛ զգենուցուն ասուիս *ეზეკ.44,17;* შეიმოსის რაჲ სქემაჲ, մինչ զգենու զսուրբ սքեմն *მცხ.78r-89;* შეჰმოსა მას სახჱ მონაზონებისაჲ, զգեցոյց նմա զտեսակն կրօնաւորի *მცხ.170v-187;* შემმოსეთ მე, զգեցուցէք զիս *მთ.25,36;* შემმოსა მე სიხარული C, გარე-შემარტყ მე სიხარული L, ինձ զգեցոյց զուրախութիւն *ფს.29,12;* სამოსლითა ფრიად პატიოსნითა შემოსა, պայծառ հանդերձիւք զգեցուցեալ զնա *ვარ.815-377,10;* შემოსა იგი ოქროჲთა რჩეულითა, պատեաց զնա ոսկւով փորձով *III მფ.10,18;* შემოსა იგი სამოსლითა დიად პატიოსნითა, պատեալ պատուական հանդերձիւք *ვარ.814-376,28;* სამოსელი შეჰმოსე მას, պատմուճանաւ պաճուճեցեր զդա *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძღ.შვილ.518-691,27;* შეიმოსე სამოსელი ეგე

შენი, արկ զձորձս քո *საქ.მოც.12,8;* შემოსეს მას ძონეული, արկին զնովաւ սփածանելիս *ან.ებრ.310-329,25;* სძესა შეჰჭამთ და მატყლსა შეიმოსთ, զկաթն ուտէք. եւ զասրդ ագանիք *ეზეკ.34,3;* შეჰმოსეს მას თვსივე სამოსელი, ագուցին նմա զիւր հանդերձն *მთ.27,31;* შეჰმოსეთ მაგას პოდირჱ, ագուցէք դմա պճղնաւոր *ზაქ.3,4;* შევჰმოსო ყოველთა წელთა ძაძაჲ, ածից ի վերայ ամենայն հասակաց քուրձ *ამოს.8,10;* შეიმოსედ მეყსეულად სირცხვლი C, მიიღედ მეყსეულად სირცხვლი მათი L, կրեսցեն զամօթ առժամայն վաղվաղակի *ფს.39,16;* შევიმოსე თავით ჩემით სიკეთჱ ჩემი, զարդարեցի զիս ի զարդ զեղոյ իմոյ *ეზეკ.27,3;* შემოსეს იგი და განილეს და დაჰფლეს, ամփոփեցին զնա եւ տարան. թաղեցին *საქ.მოც.5,6;* შეიმოსონ ძაძაჲ, սփածցին քուրձս *ეზეკ.7,18.*

შემოსილ-ი զգեցեալ. պատեալ. պաճուճեալ (მორთული): შემოსილთა ჰაკინთინონითა წინამძღუართა და ერისთავთა, զգեցեալ հիրս եւ զկարմիրս յիշխանս եւ ի զօրագլուխս *ეზეკ.23,6;* შემოსილი გარეთ და შინაჲთ ოქროჲთა, պատեալ ներքոյ եւ արտաքոյ ոսկւով *ჰებრ.9,4;* შინაგან ფესუედითა ოქროვანითა შემკულ არს და შემოსილ, ի ներքոյ ի վերջաւորս յոսկեհուռս զարդարեալ եւ պաճուճեալ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.132,53-226,14.*

შემოსილი ნათლითა լուսազգեաց *იზტ.121,13.*

შემოსილი ძაძითა քրձազգած *ეს.37,2.*

შემოსავალ-ი մուտ (შემოსასვლელი): ვადიდებთ შემოსავალსა კარისასა, փառաւորեմք զմուտ դրան քո *განხ.ი.199,16-85,1.*

შემოსართავ-ი խառնուրդ (შესართავი): შემოსართავსა ჴევისასა რომლისამე, ի խառնուրդս ձորոյ ուրումն *ოსკ.10,9.*

შემოსილება պատրուակ (საბურველი, პირბადე): ვინმე გამოაცხადოს პირი შემოსილებისა მისისაჲ? ո՞ մերկասցէ զպատրուակ երեսաց նորա *იობ.41,4.*

შემოსლვა մտանել. յամել („შესლვა"): გამოიყვანე კაცი, რომელი შემოვიდა სახიდ შენდა G, გამოიყვანე კაცი, რომელი-იგი შევიდა სახლსა შენსა S, հան զայրդ մտեալ ի տուն քո *მსჯ.19,22;* შემოსლვით შემოვიდეს მეფჱ ბაბილონისაჲ, մտանելով մտցէ արքայն Բաբելացւոց *იერ.3629;* რაჟამს შემოვიდეს საზღვართა თქუენთა, յորժամ հասցէ ի վերայ սահմանաց ձերոց *მიქ.5,6;* გინათუ შემოვიდეთ, გინათუ განვიდეთ, եթէ յամիցեմք եւ եթէ ելանիցեմք *II კორ.5,9.*

შემოსლვა մուտ. գալուստ: უწყით, ძმანო, შემოსლვაჲ იგი ჩუენი თქუენდა მიმართ, գիտէք. եղբարք. զմուտն մեր առ ձեզ *I თეს.2,1;* ერთი არს ყოველთაჲ შემოსლვაჲ სოფლად, մի մուտ է ամենեցուն յաշխարհ *სიბრძ.სოლ.7,6;* მაძღრივ იშუებდეთ შემოსლვისაგან დიდებისა მისისა, կշտապինդ վայելիցէք ի գալստենէ փառաց դորա *ეს.66,11.*

შემოსრულ-ი սպրդող (შემოსული): შემოსრულთა მათთვს ძმათა მტყუვართა, რომელნი შემოვიდეს განმსტრობად აზნაურებსა მას ჩუენსა, վասն սպրդողաց սուտ եղբարցն. որք սպրդեցին մտանել դիտել զազատութիւն մեր *გალ.2,4.*

შემოქმედ-ი արարիչ. ստեղծիչ. ստեղծող. հաստիչ (ღმერთი): მოიჴსენე შემოქმედი შენი დღეთა სიჭაპუკისა შენისათა, յիշեա դու զարարիչն քո յաւուրս մանկութեան քո *ეკლ.12,1;* ყოველი დაბადებული შენ, შემოქმედსა, გმსახურებენ, քո արարածք քեզ արարչիդ արբանեկէ *სიბრძ.სოლ.16,24;* ჰრქუს-მეა ქმნულმან შემოქმედსა? միթէ ասիցէ՞ ստեղծուածն ցստեղծիչն *ჰრომ.9,20;* ვერ იცნა შემოქმედი თვსი, ոչ ծանեաւ զստեղծիչն իւր *სიბრძ.სოლ.15,11;* შემოქმედი, ստեղծող *მცხ.22v-18;* შემოქმედი მისი შორით არა იხილეთ, հաստիչ նորա ի հեռուստ ոչ ծաներուք *ეს.22,11.*

შემოქუან բերել (შემოტანა): იყო, ვითარცა შემოაქუნდა გუადრუცი იგი წინაშემდგომელთა მათ მეფისა მიმართ, լինէր իբրեւ բերէին զարկղն առ վերակացուս արքային *II ნშტ.24,11;* შემოაქუნდა მჭელეულები ბჭეთა ისრაჱლისათა, բերէին զորայսն ընդ դրունս Երուսաղէմի *ნეემ.13,15.*

შემოქცევა դառնալ. դարձուցանել („მოქცევა", შემობრუნება): შემოიქცა ყოველი ისრაჱლი მის თანა G, მოიქცა ისოჲ და ყოველი იგი ისრაჱლი G, դարձաւ Յեսու եւ ամենայն Իսրայէլ ընդ նմա *ისუ 6.10,15;* შემოქცევასა ჩემსა მშვდობით გოდოლი ესე დავარღვო G, რაჟამს მოვიქცე მე მშვდობით ბრძოლისა ამისგან, დავარღვო გოდოლი ესე S, ի դառնալ իմում այսրէն խաղաղութեամբ կործանեցից զաշտարակդ զայդ *მსჯ.8,9;* სავსე წარვედ და ცალიერი შემომაქცია უფალმან G, (მომაქცია მე უფალმან S), լի չոգայ եւ ունայն դարձոյց զիս տէր *რუთ.1,21.*

შემოღება բերել (ի մէջ), ամփոփել. տանել. կրել. մուծանել. ի մէջ ածել (შემოტანა, შემოყვანა): არარაჲ შემოვიღეთ სოფლად, ոչ բերաք ինչ յաշխարհս *I ტიმ.6,7;* ცოდი სიტყუაჲ შორის შემოვიღე, բան դատարկ ի մէջ բերի *მ.ცხ.290r-313;* შემოილოს კალოსა შენსა, ամփոփիցէ զկալ քո *იობ.39,12;* შემოლებად კიდობნისა მის, տանել զտապանակն Աստուծոյ *I ნშტ.13,5;* შემოილებდენ შენდა ძალსა წარმართთასა, կրել ի քեզ զզօրութիւն ազգաց *ეს.60,11;* რომელთა-იგი შემოილონ წვალებაჲ წარწყმედისაჲ, որք սպրդեալք մուծանեն հերձուածս կորստեան *II პტრ.2,1;* შემოვილოთ ან ელიაცა, ի մէջ ածից եւ զԵղիաս *მრთ.D.ი.ოქრ.-პტრ. და ელია369,5-360,31;* შემოლება, բերել ի ներքս *II ნშტ.24,6.*

შემოყვანა, შემოყვანება ածել (ի ներքս), մուծանել (ի ներքս) (შემოტანა, შემოგვრა): შემომიყვანნა ჩუენ ადგილსა ამას GS, ած զմեզ ի տեղիս յայս *II შჯ.26,9;* შემოიყვანე იესუ, ած զնա ի ներքս *ანან.194,20-315,12;* ოდეს კუალად შემოჰყავს პირმშოჲ იგი სოფლად, յորժամ միւսանգամ մուծցէ զանդրանիկն յաշխարհ *ჰებრ.1,6;* რად არა სეფეკაცითა ჰბრძანე შემოყვანებაჲ მისი? ընդէ՞ր դահճաւ ոչ մուծեր ի ներքս *ანან.193,37-314,26.*

შემოყოფა կցորդ լինել (ამოდგომა (მხარში)): უბიწონი და წრფელნი შემომეყვნეს, ամբիծք եւ ուղիղք կցորդ եղեն ինձ *ფს.24,21.*

შემოყოფილ-ი G յեցեալ („მოსრული" B): *რიცხ.15,16.*

შემოყრა ժողովել (შემოკრება) *მცხ.296r-319.*

შემონებება կապել, ձգել (შემოკვრა): რომელი აღიღეს და შესანევნელად იჴუმევდეს და შემოსწებეს ნავსა, զոր առեալ յօգնականութիւն կապէին ընդ նաւն *საქ.მოც.27,17;* კარი შემოინება ზურგით, զդուռն ձգեաց զկնի իւր *დაბ.19,6.*

შემოწვენა ննջեցուցանել (ჩაწვენა): ყრმაჲ იგი თჳსი მომკუდარი შემოაწვინა უბეთა ჩემთა, զորդին իւր զմեռեալն ննջեցոյց ի ծոց իմում *III მფ.3,20.*

შემოწირვა մատուցանել (მირთმევა): ნუ საკლველებსა და მსხუერპლებსა შემოჰწირევდით ჩემდა, միթէ զոհս եւ պատարագս մատուցէք ինձ *საქ.მოც.7,42;* უკუეთუ შემოსწიროთ საკურთხეველსა ჩემსა ბრმაჲ, թէ մատուցանիցէք զկոյրն ի պատարագ *მალაქ.1,8.*

შემოწოდება կոչել (მოწოდება, დაძახება): შემოუწოდეთ აქა ბერსაბეს, կոչեցէք առ իս Բերսաբէէ *III მფ.1,28.*

შემოწყუდევა փակել (შემოგდება, დამწყვდევა): შემოაწყუდია უფალმან მტერი შენი ჴელთა შენთა, փակեաց տէր այսօր զթշնամիս քո ի ձեռս քո *I მფ.26,8.*

შემოხება մերձենալ („მოხება", შეხება): ნუ შემომეხები მე DE, ნუ მომეხები C, մի՛ մերձենար յիս *ი.20,17;* შემომახეს მე მდევართა ჩემთა უსჯულოებაჲ, մերձեցուցին յիս հալածիչք իմ զանօրէնութիւն *ფს.118,150.*

შემოხუმა ածել (ի ներքս), մուծանել (ի ներքս) (შემოტანა, შემოყვანა ბევრისა): არა შემოვიხუნეთ ღმერთნი მრავალნი, մի՛ բազմութիւն Աստուծոյ ի ներքս ածիցեմք *გრ.ანძ.-შობ.296,20;* დიდსა შემოიხუამს უკეთური ეშმაკი, զմեծամեծս ի ներքս մուծանեն չար դեւքն *მ.ცხ.43v-36.*

შემოჴდომა մտանել (შემოსვლა): უცნებაჲ კაცთაჲ შემოჴდა სოფლად, նորակրօնութեամբ մարդկան եմուտ յաշխարհ *სიბრძ.სოლ.14,14.*

შემოჯდომა մտանել ի ներքոյ (ქვეშ შედგომა): შემოგიჯდე და ალგიკიდო შენ, մտեալ ի ներքոյ շալակեաց զնա *მ.ცხ.272v-292.*

შემპალ-ი նեխեալ (დამპალი): შემპალი გარდადვან გარეშჱ ბჭეთა იერუსალჱმისათა, նեխեալ ընկեսցի արտաքոյ դրանց Երուսաղեմի *იერ.22,19.*

შემპყრობელ-ი ունելիք (შემპყრობი): რომელი წინამძღუარ ექმნა შემპყრობელთა იესუჲსთა, որ եղեւ առաջնորդ ունելեացն Յիսուսի *საქ.მოც.1,16.*

შემრგუალება բոլորել (შეთხზვა): იოებ მასწავა მე და მან შემასხნა მე სიტყუანი ესე პირსა ჩემსა შემრგუალებად სიტყუათა ამათ წინაშე შენსა, նա եդ ի բերան աղախնոյ քոյ զամենայն բանս զայսոսիկ. վասն բոլորելոյ յերեսաց բանիս այսորիկ. զոր արար ծառայ քո յովաբ *II მეფეთა 14,19.*

შემსახურება ծախել (მოხმარება, მომსახურება): უფროჲსი შეამსახურა სამარტჳლესა მას, առաւել եւս ծախեաց ի շինուած տաճարին *ვარ.816-377,30.*

შემსგავსება յարմարել (შეფარდება): შეემსგავსების მარადის ყოფითა სახელი თითოეულისაებრ საქმისა, ըստ գործոյն յարմարեցաւ եւ զիւր անունն յիւրաքանչիւր ի գործն եդ *ეპ.კჳპრ.-ალვს.225,6-28.*

შემსგავსებულ, შემსგავსებულად ըստ („-ებრ", მსგავსად): შემსგავსებულ დღეთა ძალი შენი, ըստ աւուրց քոց զօրութիւն քո *იპ.რომ.კურთხ.მოს.186,14-187;* შემსგავსებულად ბრძანებულისა მის, ըստ իրաւանց նորա *ზირ.38,16;* შემსგავსებულად S, -ებრ G, ըստ *II შჯ.25,2.*

შემსგავსებულ-ი նման, սովորական (მსგავსი): შემდგომად შემსგავსებულისა მოძღურებისა, զկնի սովորական վարդապետութեանց *მცხ.324v-371.*

შემსჭუალვა იხ. შემშჭუალვა.

შემტკიცება պնդել. մածուցանել. ածել յիրեար (გამაგრება): შეამტკიცა იგი მით, պնդեաց զնա ի նմա *ლევ.8,8;* შეიმტკიცენ წელნი შენნი, պնդեա զմէջ քո *იერ.1,17;* შევამტკიცო იგი ვითარცა ლოდსა ვუბაჲ, մածուցի զնա իբրեւ զվիմաւ խորանարդ *იობ.38,38;* შეამტკიცა წებოჲთა, մածոյց սոսնձով *ეს.44,13;* შეიმტკიცნის ნიჩურნი მისნი, ածէ յիրեար զունգսն *ფიზ.XX 33.*

შემტკიცებულ-ი յօդ. հաստատեալ (გამაგრებული): შემტკიცებულნი იგი წელთა მისთანი დაჰჴსნდებოდეს, յօդք միջոյ նորա լուծանէին *დან.5,6;* სარწმუნოებითა... შემტკიცებული, հաստատուն... հաստատեալ *მცხ.175v-194.*

შემტუერებულ-ი ծածկեալ փոշով (მტვერით დაფარული): *მცხ.313v-339.*

შემურვა զմռել. պատել (დაბალზამება): შემურნა ჴორცნი იგი წმიდისა პეტრჱსნი, զմռեաց զնշխարս նորա *პტრე48,5-56,1;* შეჰმურვიდა მკუდართა, պատէր... մեռեալս *მცხ.429v-494.*

შემურვილ-ი զըմռսեալ („სუმუროვანი", სურნელოვანი): მისცემდეს მას სუმად შემურვილსა ღჳნოსა DE, მისცეს მას სუმუროვანი ღჳნოჲ C, տային նմա գինի զըմռսեալ *მრ.15,23.*

შემუსრვა խորտակել. փշրել. բեկանել. մանրել. ջաղխել. ջաղջախել. ջարդել. ընկրկել. բեկտել. պարտել, խզել, սատակել. նեղել („დამუსრვა", „განხეთქა", „განტეხა", დაფშვნა, დამსხვრევა): განხეთქის და შემუსრის იგი (ჯაჭჳ) DE, განეხეთქა და დაემუსრა C, խզելոյ... եւ խորտակելոյ *მრ.5,4;* რომელი დაეცის ლოდსა მას ზედა, შეიმუსროს, որ ընդ հարցի ընդ վէմս ընդ այս ՝ խորտակեսցի *ლ.20,18;* ჴელი ჩემი იდაყჳთგან შეიმუსრენ, բազուկ իմ յարմկանէ իմմէ խորտակեսցի *იობ 31,22;* რაჟამს შევმუსრო მე უღელი მათი, ի խորտակել ինձ զլուծ պարանոցի նոցա *ეზეკ.34,27;* მშჳლდი მათი შეიმუსრენ, աղեղունք նոցա խորտակեսցին *ს.გაბ.-მოც. საკ.94,11;* ჭურჭელი კეცისაჲ... შეიმუსრენ O (დაიმუსროს G), անօթ կաւեղէն... փշրեսցի *ლევ.6,28;* ენამან ლბილმან შეჰმუსრნის ძუალნი, լեզու արձակ փշրէ զոսկերս *იგ.სოლ.25,15;* მოქლონნი რკინისანი (განვხეთქნე G) შევმუსრნე J, զնիգս երկաթիս փշրեցից *ეს.45,2;* შემუსრა ალაბასტრი იგი, բեկեալ զշիշն *მრ.14,3;* ძუალი არა შემუსრონ მისგან G (განტეხონ მისგან B), ոսկր մի՛ բեկանիցեն ի նմանէ *რიცხ.9,12;* შემუსრნა იგინი უფალმან შემუსრვითა დიდითა GS, եբեկ զնոսա բեկումն մեծ *ისუ ნ.10,10;* შემუსრვით შეჰმუსრნე ძეგლნი იგი მათნი, մանրելով մանրեսցես զարձանս նոցա *გამოსლ.23,24;* ვითარ-იგი განტყდა და შეიმუსრა უროჲ ყოვლისა ქუეყანისაჲ, զիարդ խորտակեցաւ եւ մանրեցաւ ուռն ամենայն երկրի *იერ.50,23;* გნებავს, რაჲთა შევმუსრნე ყოველნი ესე? կամի՞ս զի ջաղխեցից զամենեսեան *ფლკტ.154,29-467,13;* უხეთქნა რაჲ, შემუსრა იგი, եհար եւ ջաղջախեաց *III მფ.20,37;* შემუსრნა ჴელითა მონისა თჳსისაჲთა, ջարդեաց ի ձեռն ծառայի իւրոյ *რიფს.173,14-102,20;* შეიმუსროს ურმისთუალი ჯურღმულსა ზედა, ընկրկեալ անիւն ի գուբն *ეკლ.12,6;* კუერთხი იგი ჴელმწიფებისაჲ უკეთურთაჲ შემუსროს, զգաւազանս անիրաւաց բեկտեսցէ *ზირ.32,23;* რაჲთა შეიმუსრნენ მზაკუვარებანი ეშმაკისანი, զի պարտեցից զսատանայական խորամանկութիւնս *იზტ.122,13;* შევმუსრნე იგინი, սատակեցից զնոսա *გამოსლ.23,23;* რომელნი შეჰმუსრავთ განთიად გლახაკსა, որ նեղէիք զտնանկն ընդ առաւօտս *ამოს.8,4.*

შემუსრვა բեկումն. մաշումն. խրամատութիւն. խորտակումն (განადგურება, მოსპობა): განმრავლდა მათ ზედა შემუსრვაჲ, յաճախեաց ի վերայ նոցա բեկումն *ფს.105,29;* პირი უგუნურისაჲ შემუსრვა არნ მისდავე, բերան անզգամի բեկումն է նմա *იგ.სოლ.18,7;* შემუსრვაჲ და უბადრუკებაჲ არს გზათა მათთა, բեկումն եւ թշուառութիւն ի ճանապարհս նոցա *ეს.59,7;* შემუსრვითა დიდითა შეიმუსრა, բեկմամբ մեծաւ բեկաւ *იერ.14,17;* განკუეთაჲ და შემუსრვაჲ უკურნებელი, հաշումն եւ մաշումն առանց բժշկութեան *იგ.სოლ.6,15;* შემუსრვა, խրամատութիւն *II მფ.6,8;* [დადვა] ლეღოვანი ჩემი შესამუსრველად, [արար] զթզենիս իմ ի խորտակումն *იოვ.1,7.*

შემუსრვილ-ი խորտակեալ. բեկեալ. մանրեալ. ջախջախ. բեկ (განადგურებული, დამსხვრეული): გული შემუსრვილი, սիրտ բեկեալ *მცხ.281r-301;* შემუსრვილი, խորտակեալ *მცხ.122v-140;* განკურნებად შემუსრვილთა გულითა, բժշկել զբեկեալս սրտիւք *ეს.61,1;* შევკრიბნე შემუსრვილნი, ժողովեցից զմանրեալն *მიქ.4,6;* შემუსრვილი, ջախջախ *დან.2,42;* ბრმაჲ ანუ შემუსრვილი ანუ ენაკუეთილი... არა მოიყვანნეთ S, զկոյրն կամ զկաղն կամ զբեկն կամ լեզուատ... մի՛ մատուցանիցեն *ლევ.22,22.*

შემუსრვილება բեկումն. հարուած (წყლული, ჭრილობა): განჰკურნებდეს შემუსრვილე-

ბასა ასულისა ერისა ჩემისასა, բժշկէին զբեկումն դստեր ժողովրդեան իմոյ *იერ.8,11;* არა არს კურნება შემუსრვილებისა მისისა, եւ չիք բժշկութիւն բեկման քում *ნაუმ 3,19;* განჰკურნე შემუსრვილებაჲ მისი, բժշկեա զհարուածս սորա *ფს.59,4;*

შემუსრვილებაჲ ფერჴისაჲ ոտնբեկ (ფეხის მოტეხილობა) *ლევ.21,19.*

შემუსრვილებაჲ [ჴელისაჲ] ձեռնբեկ (ხელის მოტეხილობა) *ლევ.21,19.*

შემყოფ-ი հաղորդ (მიმდევარი): შემყოფი კერპთაჲ ეფრემ, հաղորդ կռոց Եփրեմ *ოვსე4,17.*

შემშევა քաղցնուլ (მოშიება): უკუანაჲსკნელ შეემშია, ապա քաղցեաւ *მთ.4,2;* შეემშია ვისმე ძმასა, եղբայր ումն քաղցեաւ *მცხ. 122r-140.*

შემშჭუალვა, შემსჭუალვა բեւեռել. կապել. վարել („განმშჭუალვა", „დამსჭუალვა", მიჭედვა, მიმაგრება): შემშჭუალა იგი ჯუარსა, բեւեռեաց ընդ խաչափայտին *კოლ.2,14;* შევმშჭუალენ შიშსა შენსა ჴორცნი ჩემნი C, განმშჭუალენ შიშითა შენითა ჴორცნი ჩემნი L, բեւեռեա ընդ երկեղ քո զմարմին իմ *ფს.118,120;* შემსჭუალვა, բեւեռել *მცხ.81r-92;* შეამშჭუალო მანითა ზღუდესა G, დამსჭუალო მანებითა კედელსა S, վարեսցես ցցովք ընդ որմն *მსჯ.16,13;* შემშჭუალა მე სიყუარულსა მცნებათა თჳსთასა, կապեաց ի սէր պատուիրանաց իւրոց *იზტ.119,4.*

შემსჭუალულ-ი, შემჭუალულ-ი բեւեռեալ (მიჭედილი, მიმაგრებული): *მცხ.139r-157;* ცოდვითა შემჭუალულ არიან, ընդ մեղս են բեւեռեալ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 367,3-257,29.*

შემცირება նուազել. նուաղել. նուազ առնել. նուազեցուցանել. սակաւատր առնել. պակասել („შეკნინება"): შემცირდეს ჭეშმარიტებანი ძეთა კაცთაგან, նուազեցան ճշմարտութիւնք յորդւոց ի մարդկանէ *ფს.11,2;* საცხოვარი მათი არა შემცირდა, անասունք նոցա ոչ նուազեցան *ფს.106,38;* წელნი ულმრთოთანი შემცირდენ, ամք ամպարշտաց նուազեսցին *იგ.სოლ.10,27;* განმრავლდით მუნ და ნუ შემცირდებით, բազմասջիք այդր եւ մի՛ նուազեսջիք *იერ.29,6;* შევმცირდით ჩუენ ყოველთა უფროჲს წარმართთა, նուաղեցաք քան զամենայն ազգս *დან.3,37;* შეამცირენ (შეაკნინენ C) დღენი ჟამთა მისთანი, նուազ արարեր զաւուրս ժամանակաց նորա *ფს.88,46;* თქუმით შეამცირო ქუეყანაჲ, սպառնալեօք նուազեցուցեր զերկիր *ამბ.3,12;* არა შეგუამცირნე ჩუენ, մի՛ սակաւաւորս արասցես զմեզ *იერ.10,24;* ყუავილოანი ლიბანისანი შემცირდეს, ամենայն ծաղիկք Լիբանանու պակասեսցին *ნაუმ1,4.*

შემცირებულ-ი սակաւաւոր: იხილნა შემცირებულნი და ჭირვეულნი, ետես... սակաւաւորս եւ նեղեալս *IV მფ.14,26;* შემცირებულ არს, սակաւաւոր է *ამოს 7,2.*

შემცხვარ-ი եփեալ („გამოცხობილი", გამომცხვარი): შემცხვარი თორნითა [ძღუენი] G, გამოცხობილი თორნითა [შესაწირავი] O, եփեալ ի թոնրի *ლევ.2,4.*

შემძლე զօրաւոր. կարող („ძლიერი"): მოსპოლავს... ძლიერსა მამაკაცსა და შემძლესა დედაკაცსა, բարձցէ... զայր հզօր եւ զկին զօրաւոր *ეს.3,1;* აღვიდა... ყოველი შემძლე ძალითა G, აღვიდა... ყოველი ძლიერი ძალითა S, ել... ամենայն որ կարող էր զօրութեամբ *ისუ 6.10,7.*

შემძლებელ-ი բաւական. ատակ. զօրաւոր. կարօղ: უკუეთუ არცა უმცირესსა შემძლებელ ხართ, եթէ ի փոքուն չէք բաւական *ლ.12,26;* ვინმე იყოს შემძლებელ მისა? ո՞վ իցէ նմա բաւական *იოვ.2,11;* არცაღათუ პირნი ჩუენნი შემძლებელ არიან თხრობად შენდა, ոչ մեր բերանք բաւական են պատմել վասն այնորիկ *ანდ.-ანატ.309-29,18;* რომელსა ვერ შემძლებელ იყავ აღსრულებად, որում չէիր ատակ կատարել *ანდ.-ანატ.319-35,20;* კაცნი შემძლებელ ბრძოლასა, արք զօրաւորք պատերազմի *იერ.48,14;* შემძლებელ არს ღმერთი, կարող է Աստուած *მთ.3,9;* შემძლებელ სხუათაცა სწავლად, կարօղ էք խրատել *ჰრომ.15,14.*

შემძლებელ ყოფა կարել. հնար լինել. բաւական լինել. բաւական առնել. ազդել. ձեռնհաս լինել („ძლება"): ვერვინ შემძლებელ იყო C, ვერვინ უძლო მას DE, ոչ ոք կարէր *მთ.22,46;* ვერ შემძლებელ ხარ შენ ამას ყოფად მარტოჲ, ոչ կարես միայն առնել *გამოსლ.18,18;* ვერ შემძლებელ ვართ მისთა სახელთა აღრაცხად, ոչ կարեմք թուել զանուանս նորա *ეპ.კჳპრ.-ალვს.224,26-225,23;* ვერვინ შემძლებელ იყო წარსლვად მიერ გზით, չէր հնար անցանել ումեք ընդ այն ճանապարհ *მთ.8,28;* უკუეთუ შემძლებელ არს იგი ყოფად ეგრე, եթէ իցէ նմա հնար առնել զայդ *ფლკტ.147,18-457,20;* არა შემძლებელ ვარ მე, ես չեմ բաւական *მთ.1,11;* ვერ შემძლებელ არს პირი ჩემი მადლობად შენდა, չէ բաւական բերան իմ գոհանալ զքէն *თომა მოც.18,5-395,23;* არღარას შემძლებელ არნ იგი, ոչ իմիք ազդիցէ այնուհետեւ *მთ.5,13;* უკუეთუ ვერ შემძლებელ იყოს ჴელი მისი კმაყოფად ცხოვრისა G, უკუეთუ ვერ ეძლოს ჴელსა მისსა ყოფად ცხოვარი O, թէ չիցէ ձեռնհաս լինել բաւական ոչխարաւ *ლევ.5,7.*

შემწე օգնական. գործակից. վերամարտիկ. օգնականութիւն (დამხმარე, მშველელი): მშვდობა შემწეთა შენთა, խաղաղութիւն օգնականաց քոց *I ნშტ.12,18;* შემწე გეყავნ შენ სახელი ღმრთისა იაკობისი, օգնական եղիցի քեզ անուն Աստուծոյ Յակովբայ *ფს.19,1;* ლოცვისა შემწენო, աղերսանաց գործակիցք *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თვს 123,9;* შემწე არს სოფელი მართალთა, վերամարտիկ արդարոց է աշխարհ *სიბრძ.სოლ.16,17;* სხუასა ვისმე ევედრების შემწედ და განრინებად მოიხადის მას, այլում ումեմն կարօտանայր եւ յօգնականութիւն հնարէր կոչել *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,37.*

შემწე ყოფა օգնել. մօտակայ լինել. գործակից լինել (დახმარება, შველა): შემწე ყოფად, օգնել *ფლკტ.140,12-447,8;* არაჲ შემწე ყოფად არს განმზადებულთა მათთჳს ჟამთა, ոչինչ ամենեւին մօտակայ լինի ի ժամուն յայնմիկ *ანდ.-ანატ.317-32,24;* შემწე ვეყვნეთ ჭეშმარიტებასა, գործակիցք լիցուք ճշմարտութեանն *III იოანე 1,8.*

შემწეობა օգնականութիւն (დახმარება) *ფლკტ.151,18-462,33.*

შემწი(ნ)კულება պղծել („შეგინება", შებილწვა): არა შეამწინკულოთ სახელი წმიდაჲ ღმრთისა თქუენისაჲ G, մի՛ պղծիցէք զանուն տեառն Աստուծոյ ձերոյ *ლევ.19,12;* არა შეამწინკულოთ ქუეყანაჲ G, არა შეაგინოთ ქუეყანაჲ B, մի՛ պղծիցէք զերկիրն *რიცხ.35,34;* ნუ შეამწიკულებთ, մի՛ պղծեսցուք *მცხ.24v-19.*

შემწირველ-ი պատարագօղ. կալանաւորակալ. ընծայող. որ ընծայէ. որ զոհէ. որ մատուցանէ պատարագ (შემწირავი): შემწირველი, պատարագօղ *ეპ.კვპ.-დაფლ.97r-424;* მიჩუენა... შემწირველნი და მდიდარნი, եցոյց... զկալանաւորականսն եւ զմեծամեծս *იერ.24,1;* შემწირველი, ընծայօղ *მცხ.246r-267;* შემწირველნი გამოუთქუმელთა მათ საიდუმლოთანი, որ ընծայեն նմա զանպատմելի խորհուրդս *მცხ.222r-242;* ჰრქჳს კაცსა მას შემწირველსა, ասէր ցայրն որ զոհէրն *I მფ.2,15;* შემწირველი, որ մատուցանէ պատարագ *ეკლ.9,2.*

შემწუარ-ი խարեալ. խորովեալ. կիզեալ. հրձիգ լինել (შემწვარი, დამწვარი): შემდგომად ცეცხლითა შემწუარი, յետ այնր հրով խարեալ *მრთ.-P.ე.კეს.-საეკ.უწყ.1220-647;* ცისკარსა მას შემწუარი ცეცხლითა განჰმზადეს ზატიკი იგი, ընդ առաւօտսն խորովեալ հրով պատրաստեցին զզատիկն տեառն *I ეზრა 1,12;* შემწუარი ურწმუნოებისა მიერ, կիզեալ անյուսութեամբ հրով *მცხ.58v-48;* უკუეთუმცა იყვნეს ცეცხლითა შემწუარ, թէ հրձիգ լեալ էին *ეს.9,5.*

შემწუველ-ი տապախառն. խորշակ. այրեցեալ. այրումն. կիզողական. ծախիչ („განმლეველი"): ვითარცა ქარმან შემწუველმან განვაბნინე იგინი, իբրեւ հողմ տապախառն ցրուեցից զնոսա *იერ.18,17;* ნიავქარი შემწუველი და განმჴრწნელი, հողմ խորշակի. սատակիչ *იერ.51,1;* ისარნი მისნი შემწუველად ქმნნა, զնետս իւր այրեցելովք է գործեալ *ფს.7,14;* სულითა შემწუველითა, հոգւով այրման *ეს.4,4;* ხორშაკი შემწუველი, կիզողական խորշակ *მცხ.234r-255;* ღმერთი შენი ცეცხლ შემწუველ არს S, ღმერთი შენი ცეცხლ განმლეველ არს G, Աստուած քո հուր ծախիչ է *II შჯ.4,24.*

შემწუველობა կիզումն (დამწვრობა): ვერ აგრძნა შემწუველობაჲ, զի զգայր զկիզումն *მცხ.150v-166.*

შემწუხრება երեկոյ լինել. լինել ընդ երեկս („დამწუხრება", „მწუხრის ყოფა", დაღამება): ვიდრე შემწუხრდა DE, ვითარ დამწუხრდა C, իբրեւ երեկոյ եղեւ *მთ.26,20;* ვითარ შემწუხრდის C, ვითარცა იყო მწუხრი DE, իբրեւ երեկոյ լինէր *მრ.11,9;* რამეთუ შემწუხრდებოდა, զի էր ընդ երեկս *საქ.მოც.4,3.*

შემწყნარებელ-ი ընդունելի. յանձանձիչ. ընկերելի. որ ընդունի; գթած („შესავედრებელი", „მწყალობელი"): შემწყნარებელ არს მათდა, ընդունելի է նոցա *ფს.113,17;* შემწყნარებელ არავინ არსა მათა? յանձանձիչ ո՞չ իցէ նորա *იერ.49,1;* შემწყნარებელ (შესავედრებელ Ⴂ) არს მათდა Ⴂ, ընկերելի է նոցա *ფს.113,18;* შემწყნარებელი, որ ընդունի *მცხ.123r-140;* შემწყნარებელ ხარ და მოწყალე, գթած ես եւ ողորմած *ფს.85,15;* მოწყალე და შემწყნარებელ უფალი Ⴂ, მოწყალე, მწყალობელ უფალი Ⴄ, ողորմած, գթած է տէր *ფს.110,4.*

შემჭამელ-ი (კაცთაჲ) մարդածախ. մարդավար (შემჭმელი, გამნადგურებელი): შემჭამელი

მკვდრთა მისთაჲ არს იგი, երկիր մարդածախ է բնակչաց իւրոց *რიცხ.12,33;* შემჭამელი კაცთაჲ ხარ შენ, մարդավար ես դու *ეზეკ.36,13.*

შემჭნარ-ი չորացեալ (დამჭკნარი): ვითარცა ბანჯარი შემჭნარი, իբրեւ սէզ չորացեալ *ეს.37,27.*

შენ դու: შენდად ერთი, մի քեզ *მთ.17,4;* ჩემ წილ და შენ წილ, ընդ իմ եւ ընդ քո *მთ.17,26.*

შენ-ი քո: რაჲ ძეს ჩუენი და შენი? զի՞ կայ մեր եւ քո *მთ.8,29;* ალმოიყვანენ შენნი იგი შენ თანა, հաներ զքոյսն ընդ քեզ *თომა მოც.14,12-388,13.*

შენანება զղջալ. զղջանալ. ապաշաւել. ապաշխարել. ստրջանալ. զանգիտել (დანანება, სინანული): შეინანეს ქადაგებასა, զղջացան ի քարոզութեանն *მთ.12,41;* შეინანა ბოროტსა მისთჳს, զղջացաւ ի վերայ չարութեանն *I ნშტ.21,15;* სარეცელთა თქუენთა ზედა შეინანეთ, յանկողինս ձեր զղջացարուք *ფს.4,5;* შეინანეთ და ნათელ-ილეთ კაცად-კაცადმან თქუენმან, ապաշաւեցէք եւ մկրտեսցի իւրաքանչիւր ոք ի մէնջ *საქ.მოც.2,38;* შეინანე შენ აწ უკეთურებისაგან შენისა, ապաշաւեա դու ի չարեացդ քոց *საქ.მოც.8,22;* რაჲთა შეინანონ, զի ապաշխարեսցէ *მრ.6,12;* შენანებად ნაცრითა და ძაძითა, ապաշխարել ի քուրձ եւ ի մոխիր *ნრს.72,1;* ვითარ-იგი შეინანა აქაბ, զի ստրջացաւ Աքաաբ *III მფ.21,29;* ნუუკუე შეინანოს ერმან ამან, ისილოს რაჲ ბრძოლაჲ, գուցէ զանգիտիցէ ժողովուրդն յորժամ տեսանիցէ զպատերազմն *გამოსლ.13,17.*

შენანება զղջումն (სინანული): შემდგომად ალთქუმისა შენანებაჲცა არნ, յետ ուխտելոյն զղջումն լինի *იგ.სოლ.20,25.*

შენაყინავ-ი միաձոյլ („მკდნარი“, შეყინული): დადგა [წყალი] შენაყინავად ერთად განდგომილი შორს ფრიად G, დგა მკდნარად განყენებულად შორს ჯეკმა S, կացին ջուրքն... միաձոյլք. անջրպետեալք. հեռացեալք յոյժ յոյժ *ისუ 6.3,16.*

შენაჩუენებ-ი նուիրեալ. նզով („შეწირული“, „შეჩუენებული“, „შეგინებული“, „შესაჩუენებელი“, დაწყევლილი): ყოველი შენაჩუენები (შეწირული B) ძეთა შორის ისრაელისათა შენდა იყოს G, ամենայն նուիրեալն յորդւոցն Իսրայելի քեզ լիցի *რიცხ.18,14;* მოკალთ თითოეულმან სახლეული თჳსი შენაჩუენები (რომელ შეჩუენებულ არს Fr, რომელი შეგინებულ არს B) ვეელფეგორისა G, կոտորեցէք իւրաքանչիւր զընտանի իւր զնուիրեալ Բեղփեգովրայ *რიცხ.25,5;* დაიცვენით ფრიად შენაჩუენებისაგან G, ეკრძალენით შესაჩუენებელისა მისგან S, զգոյշ լինիջիք ի նզովիցն *ისუ 6.6,18;* შენაჩუენები G, შეჩუენებული S, նզով *ისუ 6.6,18.*

შენაწევრებულ-ი յօդեալ (შეერთებული): რომლისაგან ყოველი გუამი შენაწევრებულ და შემტკიცებულ არს, ուստի ամենայն մարմինն յօդեալ եւ պատշաճեալ *ეფეს.4,16.*

შენდობა ներել. թողուլ. թոյլ տալ. թողութիւն շնորհել/առնել. քաւիչ լինել (მიტევება, პატიება): ვიტყჳ შენდობით და არა თუ ბრძანებით, ասեմ ներելով եւ ոչ հրաման տալով *I კორ.7,6;* რამეთუ შეუნდვიან ღმერთსა ბოროტნი ჩემნი, զի թողցէ ինձ զմեղս իմ *მცხ.81v-93;* შეუნდო... ეშმაკთა ბრძოლად ჩუენდა, թոյլ ետ... զդեւս պատերազմել ընդ մեզ *მცხ.15r-12;* შემინდვე, მამაო, թողութիւն շնորհեա ինձ հայր *მცხ.81v-92;* შენდობა ყავთ ჩემთჳს, թողութիւն արարէք ինձ *მცხ.433r-482″;* ნუ შეუნდობთ მათ, ნუცა მიუტეობთ, մի՛ ներէք նոցա եւ թողացուցանէք *II ეზრა4,22;* შენ შეუნდვე, ներեա՛ նմա *ზირ.3,15;* შეგინდონ შენ, քաւիչ լիցին քեզ *ანდ.-ანატ.327-37,23.*

შენდობა թողութիւն, քաւութիւն, խնամութիւն: შენდობა ყავთ ჩემდა, թողութիւն արարէք ինձ *მ.ცხ.433r-482″;* ითხოოს შენდობაჲ, թողութիւն հայցէ *მ.ცხ.63r-52;* შენდობაჲ ცოდვათაჲ, քաւութիւն մեղաց *უწყ.იაკ.ეპ.37,25-319,15;* მრავლითა შენდობითა განგვგებ ჩუენ საცხორებელსა ჩუენსა, բազում խնամութեամբ դարմանեա՛ զմեզ *სიბრძ.სოლ.12,18.*

შენება շինել. առնել („ქმნა“, აგება, აშენება): უკუეთუ ვიშენეთ თავთა თჳსთად ბომონი G, თუ ვქმენით თავისა ჩუენისა ბომონი S, եթէ շինեցաք մեզ սեղան *ისუ 6.27,23;* ალასრულა... შენებაჲ ტაძრისა მის უფლისაჲ, կատարեաց... շինել զտունն տեառն *III მფ.9,1;* უკუეთუ საკურთხეველი ქვათაგან მიშენო მე, եթէ սեղան ի քարանց առնիցես ինձ *გამოსლ.20,25.*

შენება շինուած (აგება, აშენება): დაეყენა შენებაჲ ტაძრისა უფლისაჲ, խափանեցաւ շինուած տաճարին տեառն *I ეზრა2,31.*

შენებულ-ი շինեալ (აგებული): იერუსალემი შენებულ არს, ქალაქი, զԵրուսաղէմ շինեալ քաղաք *ფს.121,3.*

შენებულ-ი, შჱნებულ-ი շինուած (აშენებული, შენობა, ნაგებობა): უჩუენებდეს მას შენებულსა მას ტაძრისასა DE, ցուցանել նմա զշինուած տաճարին *მთ.24,1;* ალმკულ არიან შჱნებული

ესე, կազմեալ շինուածքս *ფლკტ.133,27-439,19.*

შენებულება շինուած (ნაგებობა): რომელსა (კლდესა) შენებულებაჲ იგი ზე უპყრიეს, որ զշինուածն ի վեր ունի *ს.გაბ.-მოც.საკ.95,35.*

შენელება համեմել (გაზავება): სულნი ჩუენნი სუნელად კეთილმსახურებისა სარწმუნოებითა შეანელნა, զանձինս մեր հոտովն բարեպաշտութեան հաւատոյ համեմեաց *ეპ.კვპრ.-ალვს.227,12-33.*

შენერწყვა թքել (შეფურთხება): შეჰნერწყოს პირსა მისსა G, թքցէ ընդ երեսս նորա *II შჯ.25,9;* შეჰნერწყუა პირსა მისსა, եթուք յերեսս նորին *მცხ.127v-145.*

შენეფხულ-ი սառուցեալ (გაყინული): *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 119,9.*

შენთანა-ჲ որ ընդ քեզ է (შენთან მყოფი): ძმაჲ იგი შენი შენთანაჲ G, եղբայր քո, որ ընդ քեզ իցէ *ლევ.25,25.*

შენთება, შეთნევა հաճոյ թուել. ցանկանալ („შეყუარება“, მოწონება): შესთნდა ჰამანსა სიტყუაჲ იგი O, სათნო უჩნდა სიტყუაჲ ესე ამანს S, հաճոյ թուեցաւ Համանայ բանն *ესთ.5,14;* შეგთნდეს იგი და მოიყვანო იგი შენდა ცოლად G, შეგიყუარდეს შენ და გინდეს ცოლის ყოფაჲ მისი S, ցանկասցիս նմա, եւ առցես զնա քեզ կնութիւն *II შჯ.21,11.*

შენივთება ճակատել („წყობა“, ბრძოლა, შებმა): სადა შეენივთა მას დღესა შინა G, სადაცა იგი ეწყვნეს დღესა მას პირველსა S, ուր ճակատեցան յաւուրն առաջնում *მსჯ.20,22;* შესძინეს შენივთებად ბრძოლაჲ ადგილსა G, შესძინეს წყობად ბრძოლისა ადგილსავე S, յաւելին ճակատել ի պատերազմի ի տեղւոջ *მსჯ.20,22.*

შენიშნვა նշան. պալար („სასნაული“, „ნიში“, ნიშანი): შენიშნვაჲ არს G, სასწაულად არს B, նշան ինչ է այն *ლევ.13,6;* შენიშნვა G, ნიში B, պալար *ლევ.14,56.*

შეორგულება յերկուանալ. երկմտել. ոչ խղճել. երկբայել. մեղկացուցանել. կեղծաւորել („არა განკითხვა“, დაეჭვება, ფარისევლობა): რომელნიმე მათგანნი შეორგულდეს, ոմանք յերկուացան *მთ.28,17;* ნუცა შე-რას-ორგულდები, մի՛ այսուհետեւ յերկուանալ ինչ *ანდ.-ანატ.330-39,5;* რაჲსა შეორგულდი? ընդէ՞ր երկմտեցեր *მთ.14,31;* ნუ შეორგულდებიან გულნი თქუენნი, մի՛ երկմտիցին սիրտք ձեր *მსკ.30,2;* შეორგულდით გულითა თქუენითა G, არა განიკითხენით თავთა შორის თქუენთა Ⴊ, ոչ խղճիցէք յանձինս *იაკ.2,4;* შეორგულდი და სთქუ გონებასა შენსა, երկբայեցեր ի սրտի քում *პოვნ.სტეფ.663,8-501';* ნუ შეორგულდები შენ ლიქნითა მეგობართა შენთაჲთა, մի՛ զքո ոլորդ մեղկացուցանեն աղերս բանք բարեկամաց քոց *ანდ.-ანატ.313-31,24;* ნუ შეორგულდები შენ წინაშე პირსა კაცთასა, մի՛ կեղծաւորիր ի բերանս մարդկան *ზირ.1,37;* ნუ რას შეორგულდები, մի՛ ինչ խղճելով *მრთ.A.კ.იერ.286,31-32-386,4.*

შეოჭვა կարկամել (დაჭმუჭნვა): ტყავი ჩუენი, ვითარცა თორნე, დაგვშავნა, შეიოჭა პირისაგან ნიავ-ქარისა სიყმილისაჲსა, մորթք մեր կարկամեցան. իբրեւ զթոնիր հնացեալ. յերեսաց բարկութեան սովոյն *გოდ.იერ.5,10.*

შეპარვა յափսիթերս երթալ (მალულად შესვლა): შევეპარებოდით მათ, յափսիթերս երթիցուք առ նոսա *I მფ.14,9.*

შეპიშუებულ-ი շլացութիւն (დაბრმავებული) *ფიზ.IX 13.*

შეპყრობა ըմբռնել. բռնել. ձերբակալ առնել. բուռն հարկանել. ունել. առնուլ. ընդունել. յօժարել. տագնապել. որսալ. արգելուլ. պատել. ամփոփել. ձեռն արկանել. կապել. կաշկանդել. բռնահարել („მოპყრობა“, „დაყენება“, დაჭერა): შეიპყრეს ვინმე სიმონ კჳრინელი C, ըմբռնեցին զոմն Սիմովն Կիւրենացի *ლ.23,26;* შეიპყრეს იესუ და შეკრეს, կալան զՅիսուս եւ կապեցին *ი.18,12;* რომელმან დაუგოს მახჱ, მასვე შინა შეიპყრას, որ դնէ որոգայթ. ի նոյն ըմբռնեսցի *ზირ.27,29;* ვითარცამცა ვინ შეიპყრობდა აჩრდილსა და სდევდა ქართა, որ բռնիցէ զստուերէ եւ զհետ երթայցէ հողմոյ *ზირ.31,2;* სალმობამან შეიპყრნეს იგინი, երկունք կալցին զնոսա *ეს.13,8;* შეიპყრნა ორნი მეფენი G, ձերբակալ արար զերկուս թագաւորսն *GMმსჯ.8,12;* შეიპყრას კაცმან ძმაჲ თჳსი, բուռն հարկանիցէ այր զեղբօրէ իւրմէ *ეს.3,6;* გამოვიდეს შეპყრობად მისა, ելին ունել զնա *მრ.3,21;* ვინ შეიპყრნა კიდენი ქუეყანისანი? ո՞վ կալաւ զծագս երկրի *იგ.სოლ.30,4;* შემიპყრეს და მომიყვანეს მე, կալեալ. ածայ *ფლკტ.138,15-439,1;* მონადირეთა ვერ შეიპყრიან იგი, ոչ կարէ որսորդ ունել զնա *ფიზ.XXV,8;* მეფენი მათნი შეიპყრნა (მოიპყრნა G) ისო S, զթագաւորս նոցա առ Յեսու *ისუ 6.11,12;* შეიპყრა ფერჴი მათი, առցէ զոտս նոցա *ფს.3,16;* შევიპყარ იგი და არა განუტევო, կալայ զնա եւ ոչ թողի զնա *ქება 3,4;* ნუ შეაპყრობთ [სიმდიდრესა] გულთა თქუენთა, մի՛ յօժարեսցին սիրտք ձեր *ფს.61,11;* შიშითა დიდითა შეპყრობილ იყვნეს, ահիւ մեծաւ տագնապէին *ლ.8,37;* ჭირმან შეიპყრნა იგინი, նեղութիւն տագնապեաց զնա *იერ.50,43;* ვითარცა მფრინველნი მახითა შეიპყრობვიან, որպէս թռչունք որսացեալք ի ծուղակս *ეკლ.19,12;* შეპყრობილ იქმნენ იგინი ზრახვათა მათთაგან, რომელცა ზრახეს Ⴂ, დაიყენენ იგინი ზრახვათა მათთაგან, რომელცა ზრახეს Ⴃ, արգելցին ի խորհրդոց իւրեանց զոր եւ խորհեցան *ფს.9,23;* განკჳრვებამან შეიპყრა იგი, ահ պատեաց զնա *ლ.5,8;* პირი ჩემი, არღარა შეიპყრა იგი მერმჱ, ոչ եւս ամփոփեցաւ անդրէն *ეზეკ.33,22;* შეიპყრეს, արկին ձեռն ի նա *IV მფ.11,16;* საქმითა ჴელთა თჳსთაჲთა შეიპყრან ცოდვილი, ի գործս ձեռաց իւրեանց կապեսցին մեղաւորք *ფს.9,17;* გრძელითა შეპყრობილ იყვნეს ღამითა, կաշկանդեալք երկայն գիշերոյ *სიბრძ.სოლ.17,2;* შეიპყრა და დაამდაბლა იგი, բռնահատեաց եւ բռնադատեաց զնա *II მფ.13,14;* შიშმან შეიპყრას ჰრამაჲ, ահ առցէ զՀռամա *ეს.10,29.*

შეპყრობილ-ი կաշկանդեալ. ըմբռնեալ. կալանաւոր (დაჭერილი): შეპყრობილი, կաշկանդեալ. შეპყრობილი, ըմբռնեալ *ფლკტ.140,27-448,27;* რომელი შეეპყრა, կալանաւոր *ეს.22,3.*

შეპყრობა გულისა դնել զսիրտ (გულის დაპყრობა): არავინ იყოს კაცი, რომელმან გული შეგუპყრას, ոչ դիցեն ի վերայ մեր զսիրտ *II მფ.18,3.*

შერაცხა, შერაცხება, შერაცხვა համարել. թուել. յարգոյ լինել. բերել ի համար. խորհել. ունել („ქუან-“, მიჩნევა, ჩათვლა): შეერაცხა ათერთმეტთა მათ მოციქულთა მეათორმეტედ, համարեցաւ ընդ մետասան առաքեալսն *საქ. მოც.7,60;* შემრაცხა მე ვითარცა მტერი, համարեցաւ զիս իբրեւ զհակառակորդ *იობ33,10;* ნუ შემრაცხებ (შემრაცხავ C, შემრაცხ E) მე ცოდვილთა თანა, մի՛ համարիր ընդ ամպարիշտս զանձն իմ *ფს.27,3;* ნუ შეურაცხებ ამას ბრალად, մի՛ համարիր սոցա այս մեղս *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.240,16-;* შეერაცხნეს რიცხუსა მოწამეთასა, որ թուեցան ի թիւ վկայելոցն *რიფს.177,26;* უკუეთუ გუემამდე შერაცხილ იყვნეს წამალნი იგი, եթէ յառաջ քան զհարուածն յարգոյ էին դեղքն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.101,32-29,6;* ვითარადმცა შევჰრაცხენ ჭირნი ესე, զինչ բերեմ ի համար զիմ նեղութիւնս *მუშ.II 27;* იქმნნეს შერაცხილ შრომათა, եղեն խորհել զվաստակս *მიქ.2,1;* ვითარცა წინაწარმეტყუელი, შეერაცხა იგი C (აქუნდა იგი DE), իբրեւ զմարգարէ ունէին զնա *მთ.21,46.*

შერაცხილ-ი համարեալ. պետ. կարեւոր. ի թիւս լինել. փառաւոր. գլխաւոր. ապաւէն: რამეთუ არად შერაცხილ იყო დღეთა სოლომონისთა ვეცხლი, քանզի ոչ էր համարեալ արծաթ յաւուրս Սողոմոնի թէ իցէ ինչ *III მფ.10,21;* ნარავლინა შეკრებად... სოფლისა მთავართა, შერაცხილთა, արձակեաց ժողովել... զզօրագլուխս եւ զպետս *დან.3,2;* უკუეთუ პატიოსან და შერაცხილ იყო მარხვაჲ, եթէ... պատուական եւ կարեւոր էին պահքն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,31-29,5;* შერაცხილ იყო ჩუენ შორის, ի թիւս մեր էր ընդ մեզ *საქ.მოც.1,17;* წარავლინნა კაცნი შერაცხილნი და პატიოსანნი, արձակէր արս փառաւորս պատուականս *არსტ.63,1-19;* კაცნი შერაცხილნი, արս գլխաւորս *საქ.მოც.15,22;* ბუდე ყარყადთაჲ შერაცხილ მათდა Ⴂ, բոյն արագլի ապաւէն է նոցա *ფს.103,17.*

შერბენა ընթանալ. վազել: შინა შერბიოდა და უთხრა, ի ներքս ընթացեալ պատմեաց *საქ. მოც.12,14;* შერბიოდა იგი ტბასა მას A, վազեաց ի լիճն *სბსტ.138,25-9.*

შერდომა იხ. შევრდომა.

შერევა խառնել. խառնակել. շաղել. թաքուցանել. մերձեցուցանել (ალრევა): რომელთაჲ-იგი სისხლი პილატე შეჰრია მსხუერპლთა თანა, որոց զարիւնն Պիղատոս խառնեաց ընդ զոհս նոցա *ლ.13,1;* არა შეჰრია იგი ცხოვართა ლაბანისთა, ոչ խառնէր զնոսա ի խաշինս Լաբանու *დაბ.30,40;* შევერიენით დიდსა მას ღუაწლსა B, խառնեցաք ի մեծ պատերազմին *სბსტ.129,23-8;* სლვათა მათთა ნუ შეერევით, ի գնացս նոցա մի՛ խառնակիք *ეზეკ.20,18;* შერევასა მას ენათასა, ի խառնակել լեզուացն *მრთ.S.კ.იერ.-მარტჳლ.188,5-377,23;* ესევითარსა შეერიის, ընդ այնպիսին շաղի *იგ.სოლ.20,3;* შეჰრია ფქვილსა სამსა გრივსა, թաքոյց (խմոր) ի գրիւս երիս ալեր *მთ.13,33;* აგარაკი აგარაკსა შეჰრიიან, ագարակ առ ագարակ մերձեցուսցեն *ეს.5,8.*

შერევა խառնուած. խառնակութիւն (ალრევა): შერევა შეუზავებელთაჲ, խառնուած ինչ հակառակացն *გრ.ანძ.-შობ.297,18-181;* დამიცვევ... დედათაგან შერევისა, պահեցեր... ի խառնակութենէ կանանց *განს.ი.200,25-86,26.*

შერეულ-ი զանգեալ („აღსუარული"): შერეული ზეთითა B, აღსუარული ზეთითა G, զանգեալ իւղով *რიცხ.15,9.*

შერეულ ყოფა խառն լինել (აღრევა) *დან.2,43.*

შერეულება խառնակութիւն (აღრევა): იჯმენ შერეულებათაგან, რომელ არს ადგილ სიკუდილის, հրաժարեա՛ ի խառնակութեանց. որ է անդաստան մահու *ფლპ.მოც.3,22-302,6.*

შერთვა խառնել. մտանել. կարգել. առնուլ. համարեալ լինել. յօժարել. գալ առ միմեանս. ընդունել. ածել. ստանալ. առնել. բնակել („მოყვანა", „სიძება", „თანა მკვდრება", შეერთება, შეზავება, ჩართვა): მო-ლა-შეერთენ უფლისა ჩემისა, խառնեցարուք ի տէր իմ *IV მფ.18,23;* არა შეერთის გინებასა, չխառնի ընդ թշնամանս *იგ.სოლ.14,10;* ზრახვასა მათსა ნუ შეერთვინ სული ჩემი, ի խորհուրդս նոցա մի մտցէ անձն իմ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.60,7-61;* ანგელოზთა რიცხუსა შევჰრთეთ, ի հրեշտակաց դասն կարգեցաք զնա *ვარ.808-373,30;* რომელმან შეირთოს (მოიყვანოს G) დაჲ თჳსი, որ առնուցու զքոյր իւր *ლევ.20,17;* ნუ შეჰრთავ თავსა შენსა მრავალთა თანა ცოდვილთა, մի՛ լիցիս համարեալ ընդ բազմութեան մեղաւորաց *ზირ.7,17;* არა შეერთო სისხლსა მოყუსისა შენისასა G, յարեան ընկերի քո մի՛ յօժարեսցես *ლევ.19,16;* შერთვადმდე მათა იპოვა მიდგომილ, մինչչեւ եկեալ առ միմեանս գտաւ յղացեալ *მთ.1,18;* შეირთნა იგინი დავით მის თანა, ընկալաւ զնոսա Դաւիթ *I ნშტ.12,18;* ცოლი შევრთე, կին ածի *ლ.14,20;* შეირთო ცოლი, ստացաւ իւր կին *დდ.126,24;* მოიყვანა იგი და შეირთო, առ զնա իւր կին եւ եմուտ առ նա *დაბ.38,2;* შეირთოს ცოლი მისი ძმამან მისმან DE, ესიძენ მას ძმაჲ ცოლსა მას მისსა ზედა C, արասցէ զկին նորա եղբայր իւր *მთ.22,24;* რომელმან განუტეოს ცოლი თჳსი და სხუაჲ შეირთოს, იმრუშოს, որ արձակէ զկին իւր եւ առնէ այլ՝ շնայ *ლ.16,18;* შეირთო იგი S, თანაიმკჳდრო იგი G, բնակեսցես ընդ նմա *II შჯ.21,13.*

შერთულ-ი խառնաղանճ (მასა, ბრბო): შერთულსა შორის მისსა – მახჳლი J, եւ ի վերայ ամենայն խառնաղանճիցն որ ի մէջ նորա՝ ... սուր *იერ.50,37.*

შერთუმა մատուցանել. տանել. հանել („შეწირვა", შეტანა, მირთმევა): შეართუ მამასა შენსა და ჭამოს, մատուսցես հօր քում եւ կերիցէ *დაბ.27,9;* შეართუა იგი მამასა მისსა, տարաւ հօր իւրում *დაბ.27,19;* შეართუას მღდელმან საკურთხეველსა ზედა G, შეწირონ... მღდელთა საკურთხეველსა ზედა O, հանցեն... քահանայք ի սեղանն *ლევ.3,5.*

შერიჟუება, შერიჟურება խաւարել. նուաղել. նսեմանալ („დაბნელება"): მიეცით დიდებაჲ უფალსა ღმერთსა ჩუენსა ვიდრე შერიჟუებადმდე და ვიდრე წარკუეთად ფერჴთა თქუენთა მთათა ზედა დაბნელებულთა, տուք տեառն Աստուծոյ փառս. մինչեւ խաւարեալ եւ գայթակղեալ ոտից ձերոց ի վերայ խաւարին լերանց *იერ.13,16;* ვიდრე დღისა შერიჟურებადმდე და აჩრდილთა შეძრვად, մինչեւ տիւն նուաղեսցէ եւ ստուերք շարժեսցին *ქება 4,6;* შე-ოდენ-რიჟუნებოდა DE, აჰა დაბნელდა C, իբրեւ նսեմացաւ *ი.6,17.*

შერისხვა սաստել. բարկանալ („რისხვა", განყრომა): შეჰრისხნა ქართა, սաստեաց հողմոցն *მთ.8,26;* მიუგო ერთმან მან მოყუასმან, შეჰრისხნა მას DE, მიუგო მოყუასმან მან რისხვით C, պատասխանի ետ ընկերն սաստելով նմա *ლ.23,40;* შეჰრისხა მამამან მისმან, սաստեաց նմա հայրն իւր *დაბ.37,10;* შეჰრისხენ შენ მჴეცთა ლერწმისათა, սաստեա՛ ի գազան եղեգան *ფს.67,31;* შერისხდა მას ღმერთი, բարկացաւ ի վերայ նոցա Աստուած *ფს.17,8.*

შერისხვა սաստ. պատուհաս. բարկութիւն („სასტიკება", განყრომა): სასტიკებითა შენითა ივლტოდიან, ի սաստէ քումմէ փախիցեն *ფს.103,7;* უმჯობჱს არს შერისხვაჲ ბრძნისაჲ სმენად უფროჲს კაცისა, რომელსა ესმოდის სახიობაჲ უგუნურთაჲ, լաւ է լսել զպատուհաս իմաստնոյ. քան լսել մարդոյ զերգս անմտաց *ეკლ.7,6;* შერისხვა, բարկութիւն *მცხ. 86r-97.*

შერტყმა ածել. ածել ընդ մէջ. պարեգաւտել. պնդել. դնել („მორტყმა", „შებმა"): თავით შეირტყი სარტყელი და მიხუედი ვიდრეცა გნებავნ C, անձամբ անձին գօտի ածէիր եւ երթայիր յո եւ կամէիր *ი.21,18;* შეირტყ სარტყელი და შეისხენ სანდალნი შენნი, ած զգօտի քո եւ արկ զհողաթափս յոտս քո *საქ.მოც.12,8;* შეირტყ სარტყელი წელთა შენთა, ած գօտի ընդ մէջ քո *IV მფ.4,29;* შეარტყა სარტყელები, ած ընդ մէջ նորա զկամարն *ლევ.8,7;* სარტყელი შეირტყა... ინყო თხრად, պարեգօտեալ... առնէր զբրածն *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.242,12;* შეირტყენ, ვითარცა მამაკაცმან, წელნი შენნი, պնդեա իբրեւ այր զմէջ քո *იობ 38,3;* შეირტყენ წელნი, պնդեա՛ զմէջ *ნაუმ 2,1;* შეირტყა იგი ქუეშეთ მოსასხმელისა

თეძოსა ზედა თჳსსა მარჯუენესა G, შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისა S, եդ յաջոյ ազդեր իւրում ընդ տառաստոկաւն *მსჯ.3,16.*

შერყევა սասանել. շարժել. դողալ. յուղացուցանել. սահել. խախտել. խռովեցուցանել. ծփեցուցանել. դրդուել („შეძრვა", აღძრვა): საფუძველნი მთათანი შეირყინეს, შეძრწუნდეს, հիմունք լերանց սասանեցան եւ խռովեցան *ფს.111,6;* ენამან სმუნვილმან მრავალნი შეარყინნა, լեզու երեքկին զբազումս սասանեաց *ზირ.28,16;* ქუეყანაჲ შეირყია G, ქუეყანაჲ შეიძრა M, երկիր շարժեցաւ *მსჯ.5,4;* ქარისაგან შეირყიის, ի հողմոյ շարժեսցի *სიბრძ. სოლ.4,4;* არცა შეირყინენ მანანი კარვისა მისისანი, մի՛ շարժեսցին ցիցք խորանի նորա *ეს.33,20;* შეირყიე და შეიძარ, շարժեաց եւ դողա *ამბ.2,16;* შეძრა და შეარყია, շարժեաց եւ դողացոյց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.108,13-40,16;* შეირყინეს და ნარჴდეს, խախտեցան եւ գնացին *იერ.50,3;* კუალსა ფერჴთა თქუენთასა შეგირყევენ, զշաւիղս ոտից ձերոց խռովեցուցանեն *ეს. 3,12;* ცილისა შენამებამან შეარყიის ბრძენი, զխարտութիւն ծփեցուցանէ զիմաստունս *ეკლ.7,8;* ნუმცა შეგარყევენ შენ, ոչ կարիցեն... դրդուել զքեզ *სნდ.4,6.*

შერყევა սասանութիւն: არა სცეს შერყევაჲ უკუნისამდე მართალსა, ոչ տայ յաւիտեան սասանութիւն արդարոյ *ფს.54,23.*

შერყეულ-ი շարժուն. յողդողդ („რორინებული"): რაჲსა გამოხუედით უდაბნოსა ხილვად, ლერწმისა, ქარისაგან შერყეულისა (რორინებულისა C)? զի՞նչ ելէք տեսանել յանապատին. եղէ՞գն շարժուն ի հողմոյ *მთ.11,7;* შერყეული, յողդողդ *მცხ.392v-448.*

შერყუნა խաղաղել (ნაშლა): კუდითა თჳსითა კუალსა მას შეჰრყუნინ, ագովն զհետն խաղաղէ *ფიზ.II 15.*

შერცხუენა ամաչել. ամաչեցուցանել: კაცისა არა შევირცხჳნო, ի մարդոյ ոչ ամաչեցից *იობ 32,21;* შეჰრცხუენდა, ամաչեցին *მცხ.207r-219;* შეარცხჳნა ქურივსა მას, ամաչեցոյց զաշքատն զայն *მცხ.321r-347.*

შერცხჳნება ամաչեցուցանել: არა ინება შერცხჳნებაჲ, ոչ կամեցաւ ամաչեցուցանել զնա *მცხ.66r-54.*

შერწყუმა կցել. գրգռել. կարկարել („მიწევნა", „ალდგინება"): შეერწყუმის ზაბულონს (საზღვარი) G, მიიწიოს ზაბულონდ საზღვარი S, կցեսցի ի Զաբուղոն *ისუ 6.19,27;* ნუ შეარწყუამთ მათდა მიმართ ბრძოლასა G, ნუცა აღადგინებ მაგათ მიმართ ღელვასა ბრძოლისასა B, մի՛ գրգռիցէք ընդ նոսա պատերազմ *// შჯ.2,9;* განიპო აერი და მეყსეულად მუნვე შეირწყუა, կտրեալ օդն վաղվաղակի յինքն կարկատեցաւ *სიბრძ.სოლ.5,12.*

შესაბრკოლებელ-ი գայթագղութիւն (მახე): არა დაუდგათ შესაბრკოლებელი გინა საცთური ძმასა, չդնել գայթակղութիւն եղբօրն *ჰრომ.14,13.*

შესავალ-ი մուտ. դուռն (შესასვლელი, კარი): უჩუენა მათ შესავალი ქალაქისაჲ GS, եցոյց նոցա զմուտ քաղաքին *მსჯ.1,25;* სცვიდეს შესავალსა, պահէին զմուտն *1 ნშტ.9,19;* მიერ იყო შესავალი ჰურიასტანდ, ընդ այն էր մուտք ի Հրէաստան *იუდ.4,6;* შესავალი საუძლურეთაჲ, ի դուռն արտաքնոցին *მცხ.211v-"60.*

შესავალ-გამოსავალ-ი մուտ եւ ել: განცდად შესავალ-გამოსავალისა მის შენისა, իմանալ զմուտ եւ զել քո *// მფ.3,25.*

შესავედრებელ-ი ապաւէն. ապաստան. վստահութիւն. պաշտպան. ընկերելի. ապաւինութիւն („მისალტოლავი", „შემწყნარებელი", შესაფარებელი): იყო უფალი შესავედრებელ დავრდომილთა ⊏, եղեւ տէր ապաւէն տնանկի *ფს.9,10;* მეყავ მე... სახლ შესავედრებელ ცხორებად ჩემდა, լեր իմ... տուն ապաւինի ապրեցուցանել զիս *ფს.30,3;* კლდენი შესავედრებელად ყურგდელთა ⊏, վէմք ապաւէն նապաստակաց *ფს.103,18;* მისცენით ქალაქნი შესავედრებელთანი (მისალტოლავნი G), տուք զքաղաքս ապաստանաց *ისუ 6.20,2;* შესავედრებელ არიან ყოველთა მეოტთათჳს, ապաստան են ամենայն փախստէից *// ეზრა 4,15;* გინცო და სასოო და შესავედრებელო უძლურთაო, յոյս եւ վստահութիւն աղքատաց *თომა მოც.14,6-388,6;* შესავედრებელი ჩემი ხარი შენ, պաշտպան իմ ես եւ դու ფს.39,18; შესავედრებელ არს მათდა ⊏, შემწყნარებელ არს მათდა ᒪ, ընկերելի է նոցա *ფს.113,18;* ძეთა აჰრონისთა მისცეს ქალაქები იგი შესავედრებელი მეოტთაჲ, որդւոցն Ահարոնի ետուն զքաղաքս ապաւինութեանցն *1 ნეშტ.6,57.*

შესაკინძველ-ი შესაკინძველად, ի խառնուած (შესაკრავი): *გამოსლ.26,4.*

შესაკრებელ-ი ժողովուրդ. ժողով. ժողովրդանոց. ժողովանոց. ժողովետղ. ժողովարան. պաղատ. ատեան. գունդ. եկեղեցի („ერი", „კრებული",

საკრებულო, დარბაზი, გროვა): ასწავლიდა შესაკრებელთა შინა, ուսուցանէր ի ժողովրդեանս *მთ.4,22;* იწყეს თხრობად სიტყუაჲ იგი ღმრთისაჲ შესაკრებელსა მას ჰურიათასა, պատմէին զբանն Աստուծոյ ի ժողովուրդս Հրէից *საქ.მოც.13,5;* ყოველი შესაკრებელი ეკლესია-ყავ G, ყოველი იგი ერი შეკრიბე O, զամենայն ժողովուրդն եկեղեցացուցես *ლევ.8,3;* შესაკრებელი G, კრებული S, ժողովուրդ *ისუ 6.22,16;* განჴმენ შესაკრებელნი წყალთანი, ցամաքեսցին ամենայն ժողովք ջուրցն *ეს.19,6;* შესაკრებელი ესე მან აღმიშენა ჩუენ, զժողովրդանոցն նա շինեաց մեզ *ლ.7,4;* მივიდეს შესაკრებელად, ի ժողովանոցն *ან. ებრ.312v-334,9;* რომლისა სახლი ეზღუანვოდა შესაკრებელსა მას, որոյ ապարանք էին մերձ ի ժողովետղն *საქ.მოც.18,7;* მოიყვანის შესაკრებელსა შარავანდედისასა, ածէ ի պաղատ թագաւորին *ფიზ.XXV 16;* აღიყვანეს იგი შესაკრებელსა მათსა, ածին զնա յատեանն իւրեանց *ლ.22,66;* მიგცემდენ შესაკრებელთა, մատնեսցեն յատեանս *მრ. 13,9;* შესაკრებელი ფუტკართაჲ პირსა შინა მისსა და თაფლი G, ահա գունդ մեղուաց ի բերան առիւծուն եւ մեղր *მსჯ.14,8;* შეკრბეს... შესაკრებელსა მათსა, ժողովեցին... յեկեղեցին *ივდ.6,12;* შესაკრებელი, ժողովարան *მცხ.20v-16.*

შესაკრებელ-ი წყალთაჲ ջրակոյտ. ջրմուղ („დასაკრებელი წყალთაჲ", ჭა): შესაკრებელი წყალთაჲ G (დასაკრებელი წყალთაჲ O), ջրակոյտ *ლევ.11,36;* დადგა შესაკრებელსა მას წყალთასა, եկաց ի վերայ ջրմղի *ეს.36,2.*

შესაკრებლისმთავარ-ი ժողովրդապետ („შესაკრებელთ(ა) მთავარი", საკრებულოს წინამძღოლი): შესაკრებლის მთავარსა ჰრწმენა უფალი, կրիսպոս ժողովրդապետ հաւատաց ի տէր *საქ.მოც.18,8;* ერთი შესაკრებლის მთავარი, մի ի ժողովրդապետացն գայր *მრ.5,22;* მიუგო შესაკრებელთმთავარმან რისხვით, պատասխանի ետ ժողովրդապետն ցաւուցեալ *ლ.13,14.*

შესაკრველ-ი կապան (შესაკრავი): იქმნენ შენდად შესაკრველნი და საჴივნი და დაისხენ ქედსა შენსა, արա դու քեզ կապանս եւ անուրս եւ արկ ընդ պարանոց քո *იერ.27,2.*

შესალტოლავ-ი փախչել („შევლტოლა", „მივლტოლვა", გასაქცევი): იყვნენ თქუენდა შესალტოლავად (შევლტოლად S, მივლტოლვად B) მუნ კაცისმკლველისა, լինիցին... փախչել անդր սպանողին *რიცხ.35,11.*

შესალტოლველ-ი ապաստան. ապաւինութիւն („შესავედრებელი", თავშესაფარი): იყოს მუნ შესალტოლველი ყოვლისა კაცისმკლველისაჲ G, იყოს იგი შესავედრებელად კაცისმკლველთა S, եղիցի անդ ապաստան ամենայն սպանողի *II შჯ.19,3;* შესალტოლველად იყვნენ ძეთა ისრაჱლისათაჲსა, եղիցի այն ապաւինութիւն որդւոցն Իսրայելի *რიცხ.35,15.*

შესამზადებელ-ი սպաս (მოწყობილობა): შესამზადებელი იგი კარვისაჲ, զսպաս խորանին *გამოსლ.31,7.*

შესამთხუეველ-ი առած. պատահար (შემთხვევა): დადვა მაგას ზედა შესამთხუეველი ეგე, առ ի վերայ դորա զառածս զայսս *IV მფ.9,25;* ყოველი შესამთხუეველი და ყოველი სალმობაჲ, ամենայն պատահար եւ ամենայն ցաւ *III მფ.8,37.*

შესამოსელ-ი պատմուճան. վերարկու. սփածանելի. հանդերձ („სამოსელი", „კუართი", საბრადნელი", ტანსაცმელი): განიძარცოს შესამოსელი (სამოსელი O) მისი G, մերկասցի զպատմուճանն իւր *ლევ.6,11;* მიგცნე თქუენ... ოცდაათნი შესამოსელნი G, მოგცე თქუენ... ოცდაათი კუართი S, տաց ձեզ... երեսուն պատմուճան հանդերձից *მსჯ.14,12;* ვითარცა შესამოსელნი სცვალნე იგინი, որպէս վերարկուս փոխեսցես զնոսա *ფს.101,27;* შესამოსელი მოირტყა DE, მოირტყა საბრადნელი C, արկաւ զիւրեւ զսփածանելին *ი.21,7.*

შესამსგავს-ი պատշաճ (შესაფერისი, საკადრისი) *მცხ.419v-471.*

შესამტკიცელ-ი պահանգ (გასამაგრებელი): მოვსცნე ლოდნი კიდისა მყარისანი შესამტკიცელთა მისთა, տաց քարինս ոմբաքարաց ի պահանգս նոցա *ეზეკ.13,11.*

შესამუსრველ-ი խրամատութիւն (ნამსხვრევი): ენოდა ადგილსა მას სახელი შესამუსრველი ოზიაჲსი, կոչեցաւ տեղին այն խրամատութիւն Ոզայ *II მფ.6,8.*

შესანდობელ-ი ներելի (მისატევებელი): უმრწამესი იგი შესანდობელ არნ წყალობად, ռամիկն ներելի ողորմութեան է *სიბრძ.სოლ.6,7.*

შესასწავებელ-ი ազդեցութեան („საუწყებელი", შესატყობინებელი): დაჰნესტოთ შესასწავებელი და იტრნენ ბანაკნი G, დაჰბეროთ საუწყებელად და იტრას ბანაკი B, հարջիք փող ազդեցութեան եւ չունեցեն բանակքն *რიცხ.10,5.*

შესასხმელ-ი ფერჴთაჲ կօշիկ. սանդալ (ფეხსაცმელი): ნუ წარგაქუნ... შესასხმელი ფერჴთაჲ, մի՛ բառնայք... կօշիկս *ლ.10,4;* ფერჴთა შესასხმელი, սանդալք ոտից *მცხ.173v-190.*

შესატყუებელ-ი յանդիմանութիւն (სამხილებელი, შესაჩვენებელი): მუნ კურთხევანი იგი ყოფილ მათა მიმართვე შესატყუებელ, անդ օրհնութիւնս եղեալ նոցա յանդիմանութիւն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.10,5-11.*

შესაუღლეველ-ი խառնելի-ք („თანა შესაუღლებელი", შესაერთებელი): მიუტევნეს შესაუღლევლნიცა (თანა-შესაუღლებელნი C) იგი საჭეთანი, թողացուցին զխառնելիս թեւոցն *საქ.მოც.27,40.*

შესაქმჱ ծնունդ. արարչութիւն. լինելութիւն. հաստատութիւն (შექმნა, დაბადება): შესაქმისა ცვალება, ծննդեան փոփոխումն *სიბრძ.სოლ.14,26;* ალაგზებს ურმის თუალსა მას შესაქმისასა, վառէ հրով զանիւ ծննդեան *ეპ.იაკ.3,6;* ესევე ჟამი არს სოფლის შესაქმისაჲ, այս այն ժամանակ է աշխարհիս արարչութեան *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.159,17;* წიგნი შესაქმისა ცისა და ქუეყანისაჲ, գիրք լինելութեան երկնի եւ երկրի *კაც.შესაქ.I;* ცნობად შესაქმჱ სოფლისაჲ, դիտել զհաստատութիւն աշխարհի *სიბრძ.სოლ.7,17.*

შესაქმე ստեղծանել. հաստուցանել (შექმნა): შესაქმე, ստեղծանել *გრ.ანძ.-ნათლისღ.361-16r;* მოიღო ერბოჲ და სძჱ და ჴბოჲ იგი, რომელ შექმნა, առ կոգի եւ կաթն եւ զորթն զոր հասոյց *დაბ.18,8.*

შესაყენებელ-ი առանձնակեաց. արգելանք (ბერის სადგომი): ალაშჱნეს... შესაყენებელნი და სენაკები, շինէ... զառանձնակեաց խցիթս *ნრს.70,27;* თავი თჳსი მისცა... შესაყენებელთა ბნელთა შინა იყო, զանձն տուեալ... արգելանաց անլուսից *არსტ.62,14-62,27.*

შესაძინელ-ი շահ (ქონება): რონელი-იგი იყო ჩემდა შესაძინელ, որ ինչ ինձ շահն էր *ფლპ.3,7;* მოიზიდე შესაძინელი თავისა შენისა, ձգեա՛ զշահն յանձն քո *მცხ.23r-18.*

შესაძლებელ-ი հնար. հնարաւոր. մարթ. զօրաւոր. կարելի („მარჯუე", „ჯერი", „გება"): უკუეთუ შესაძლებელ არს DE, მარჯუე თუ არს C, եթէ հնար է *მთ.26,39;* უკუეთუ შესაძლებელ არს DE, უკუეთუ ჯერ-არს, եթէ հնար ինչ է *მრ.14,35;* ვერ შესაძლებელ იყო, ոչ էր հնար *საქ.მოც.2,24;* უკუეთუმცა შესაძლებელ იყო მისა, եթէ հնար ինչ իցէ նմա *საქ.მოც.20,16;* შესაძლებელ არს შენ მიერ (შენდა C), քեզ հնարաւոր է *მრ.14,36;* შეუძლებელი კაცთაგან შესაძლებელ არს ღმრთისა მიერ, անհնարինք առ ի մարդկանէ հնարաւորք են յԱստուծոյ *ლ.18,27;* ნაზარეთით შესაძლებელ არსა კეთილისა რაჲსამე ყოფად DE? ნაზარეთით ეგების-მე რაჲ კეთილი რაჲმე ყოფად C? ի Նազարեթէ մա՞րթ ինչ իցէ բարւոյ իմիք լինել *ი.1,46;* ღმრთისაგან ყოველი შესაძლებელ არს, առ յԱստուծոյ ամենայն ինչ զօրաւոր *მთ.19,26;* შესაძლებელ არს, կարելի է *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.126,5-255.*

შესაძლებელ ყოფა մարթ լինել. պարտ լինել. անկար լինել („ღირ-ება; ჯერ-ყოფა"): შესაძლებელ იყო განსყიდად DE, ღირდა განსყიდად C, մարթ էր վաճառել զդա *მთ.26,9;* შესაძლებელ არს, պարտ է *მცხ.77r-88;* შესაძლებელ იყო განსყიდად DE, ჯერ-იყო განსყიდად C, մարթ էր զայդ եւղ վաճառել *მრ.14,5.*

ვერ შესაძლებელ ყოფა անկալ լինել. չի: ვერ შესაძლებელ არს, անկար է *მთ.19,26;* ვერ შესაძლებელ არს გამოძიებაჲ, չիք քննութիւն *ეს.40,28.*

შესაძრწუნებელ-ი արհաւիր. սոսկալի (შესაშინებელი): ვიხილე მუნ შესაძრწუნებელი სიძვაჲ ეფრემისი, տեսի զարհաւիրս անդ պռոնկեցաւ Եփրեմ *ოვსე 6,10;* შესაძრწუნებელი, սոսկալի *მცხ.106v-116.*

შესაძრწუნებელად սոսկումն (შესაშინებელად): მოიტაცა საწამებელად და შესაძრწუნებელად მისა, յափշտակեաց ի վկայութիւն զսոսկումն իւր *ამოს.1,11.*

შესაწევნელ-ი նպաստաւորութիւն (დასახმარებელი): მიიღეთ შესაწევნელად ქუეყანისა მისგან ბაბილოვნელთაჲსა, առեալ նպաստաւորութիւն յերկրէս Բաբելացւոց *I ეზრა 8,15.*

შესაწევნელად յօգնականութիւն (დასახმარებლად) *ეს.8,20.*

შესაწირავ-ი զոհ. պատարագ. նուէր. ողջակէզ. հարկ. հումն. ընծայ. առաջաւորութիւն. առաջադրութիւն. զատիկ. զոհարան. բագին. նուիրանոց. հաս. երախայրի. տուրք. նպաստաւորութիւն („მსხუერპლი", „განნაჩინები", „მრგულიად დასაწუელი", „განჩემება", „ხარკი"): შესაწირავი არს O, მსხუერპლი არს G, զոհ է *ლევ.2,1;* განჰმზადეთ შესაწირავი იგი, պատրաստեցէք զզոհսն *I ეზრა 1,6;* ეგრე შევსწირავთ შესაწირავსა, նոյնպէս զոհեմք զոհս *II ეზრა 4,2;* შე-თუ-სწირვიდე შესაწირავსა შენსა, եթէ մատուցանիցես զպատարագ քո *მთ.5,23;* რაჲთა შესწირვიდეს შესაწირავთა

და მსხუერპლთა ცოდვათათჳს, զի մատուսցէ պատարագս եւ զոհս վասն մեղաց *ჰებრ.5,1;* მჴარი იგი შესაწირავისაჲ მოვიღე O, მჴარი იგი განნაჩინებისაჲ მოვიღე G, զերին նուիրացն առի *ლევ.7,34;* ღვნოჲ და იგი შესაწირავთაჲ მათ კერპთაჲ არა ესუა, զգինի եւ զցքի նուիրացն ոչ ըմպեմ *ფლკტ.136,4-442,16;* უფროჲს არს ესე ყოველთა მსხუერპლთა და შესაწირავთა DE, უფროჲს არს ყოველთა მრგულიად-დასაწუველთა და მსხუერპლთა C, առաւել է քան զողջակէզս եւ զզոհս *მრ.12,33;* მსახურებაჲ ესე შესაწირავისაჲ (ხარკისაჲ Q) ამის, պաշտօն հարկիս այսորիկ *II კორ.9,12;* სხუაჲ იგი შესაწირავი სულნელებითურთ შეაგებს სიავ-ქუაბთა შინა, զայլ հումն հանդերձ անուշութեամբ եփեցին ի կաթսայսս եւ ի սանս *I ეზრა1,12;* დასდვას ჴელი მისი თავსა ზედა შესაწირავისასა, სათნოდ მისა, դիցէ զձեռն իւր ի վերայ գլխոյ ընծային յընդունելութիւն նմա *ლევ.1,4;* პურნი იგი შესაწირავთანი შეჭამნა, եկեր զհաց առաջաւորութեանն *მთ.12,4;* მისცა მას... სასწორი ტაბლებისა შესაწირავისა, ետ նմա... եւ զկշիռ սեղանոցն առաջադրութեան *I ნშტ.28,16;* შეწირეს შესაწირავი იგი უფლისაჲ საკურთხეველსა მას ზედა, մատուցին զզատիկն տեառն ի վերայ սեղանոյն *I ეზრა1,18;* აღჰმართეს საკურთხეველი შესაწირავთაჲ, ուղղեցին սեղան զոհարանաց *I ეზრა5,50;* შესაწირავთა მათ ქურუმთასა ქუეშე კერძო ჵურელი არს, ի բագինս քրմացն ծակք են ի ներքոյ սեղանոյն *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია373,15-267,28;* შესაწირავი նուիրանոց *I ნშტ.28,17;* მჴარი იგი შესაწირავისაჲ O, მჴარი განჩემებისაჲ G, զերին զհասի *ლევ.10,15;* ხოლო კერძოჲ სატირისაჲ მის შესაწირავად უფლისა, եւ կէս երկդրամենին եղիցի հաս տեառն *გამოსლ.30,13;* შესაწირავი ყოველი ყოველთაგან პირველნაყოფთა, երախայրիք յամենայն պտղոց *ეზეკ.44,30;* რომელნი დასდებდეს შესაწირავსა ფასისსაცავსა მას, որ արկանէին զտուրս իւրեանց ի գանձանակն *ლ.21,1;* დასდებდეს საფასესა ტაძრისასა მას შესაწირავად საქმარისა მისთჳს, հարկանէին ի գանձանակ տաճարին ի նպաստաւորութիւն գործոյն ոսկի հազար մնաս *I ეზრა5,45.*

შესაჭმელ-ი կերակուր. ճարակ. պատառ (საჭმელი): რამეთუ შესაჭმელ ჩუენდა არს, քանզի կերակուր մեր են *რიცხ.14,9;* მიგცე შენ შესაჭმელად, ետու զքեզ ի կերակուր *ეზეკ.29,5;* ეგე ყოველი შესაჭმელად მატლთა არს, այդ ամենայն կերակուր որդանց է *ანდ.-ანატ.317-32,21;* ეგრეცა შესაჭმელ არიან მდიდართა გლახაკნი, որպէս եւ ճարակ մեծատանց աղքատք *ზირ.13,23;* მომართუ მცირედ შესაჭმელ ერთ პურისაჲ ჴელითა შენითა, առցես ինձ պատառ մի հաց ի ձեռին քում *III მფ.17,11.*

შესახებელ-ი շօշափելի: არა მოსრულ ხართ თქუენ მთასა მას ჴელით შესახებელსა, ոչ էք մատուցեալ առ լեառն շօշափելի *ჰებრ.12,18.*

შესახედავ-ი տեսիլ (სახე): შესახედავი ნიშისაჲ დამდაბლდებოდის ტყავისაგან ჴორცისა მისისა G, եւ տեսիլ արածին զնստագոյն իցէ քան զմորթ մարմնոյն *ლევ.13,3.*

შესახუეველ-ი պատան-ք (სახვევი) *ეს.1,6.*

შესთვა նիւթել (შეთხზვა, შერთვა, დაგრეხა): შესთა ძოწეული იგი მენამული, նիւթէր զծիրանին եւ զկարմիրն *ღშობ.188,32-256,37.*

შესთულ-ი մանեալ („შეგრეხილი“, „აღძახილი“, დაგრეხილი): შესთული მენამული B, შეგრეხილი ძოწეული G, կարմիր մանեալ *ლევ.14,4;* შესთული მენამული B, აღძახილი ძოწეული G, կարմիր մանեալ *ლევ.14,49.*

შესლვა մտանել. երթալ. ելանել. անկանել. իջանել (აღსლვა, აღჴდომა, შემოსლვა): აწუევდა შესლვად ნავსა DE, აჲძულა აღსლვად ნავსა C, ճեպեաց... մտանել ի նաւ *მრ.6,45;* შევიდა ნავსა DE, აღჵდა ნავსა C, մտեալ ի նաւ *მრ.8,10;* რომელი-იგი შევიდა სახლსა შენსა S, რომელი შემოვიდა სახიდ შენდა G, մտեալ ի տուն քո *მსჯ.19,22;* შევედით კლდეთა, մտէք ընդ վիմօք *ეს.2,10;* განელოდის და შევიდოდის, բացցէ եւ մտցէ *ეზეკ.46,2;* ჴორცი და ღვნოჲ არა შევიდა პირსა ჩემსა, միս եւ գինի ոչ եմուտ ի բերան իմ *დან.10,3;* სახლსა უფლისასა შევიდეთ, ի տուն տեառն երթիցուք մեք *ფს.121,1;* ვითარცა იყო შესლვაჲ ჩუენი ნავსა და განვეშორენით, իբրեւ եղեւ ելանել մեզ եւ մեկնել ի նոցանէ *საქ.მოც.21,1;* არა შეხკდეთ განსაცდელსა, մի՛ անկանիցիք ի փորձութիւն *მთ.26,41;* შევედ მტილსა ჩემსა, էջ ի պարտէզ իմ *ქება 5,1;* შევიდეს წყალნი სულსა ჩემსა, հասին ջուրք յանձն իմ *ფს.68,2.*

შესლვა մուտ: გამოსლვაჲ და შესლვაჲ შენი უწყი, զել եւ զմուտ քո գիտեմ *IV მფ.19,27;* უფალმან იცვეს შესლვაჲ შენი და გამოსლვაჲ შენი, տէր պահեսցէ զմուտ եւ զել քո *ფს.120,8.*

შესლვა იდუმალ շօղել (ჩუმად შესვლა): შევიდეს იდუმალ, շօղեցին *II მფ.4,6.*

შესმენა լսել. լսելի լինել. ամբաստանել. ամբաստան լինել. չարախօսել. չարախօս լինել. մատնել („სასმენელ ქმნა“, გაგება, დასმენა): შეისმინა უფალმან ჴმისა ჩუენისაჲ, լուաւ տէր ձայնի մերում *რიცხ.20,16;* ლოცვაჲ იგი მისი ვინმე შეისმინოს? աղօթից նորա ո՞ լսիցէ *ზირ.31,31;* შეესმნეს ვედრებანი შენნი DE, სასმენელ იქმნეს ლოცვანი შენნი C, լսելի եղեն աղօթք քո *ლ.1,13;* შეესმნეს სიტყუანი შენნი, լսելի եղեն բանք քո *დან.10,12;* შეასმენდეს მას მრავალთა საქმეთა მისთათჳს, ամբաստանէին զամենայն վասն բազում գործոցն չարեաց *ანან.ებრ.193,15-313,18;* მაშინ შეასმენდეს, յայնժամ նորա ամբաստան եղեն *მრთ.A.ანტ.დ.85,35-61,30;* რაჲთამცა შეასმინეს იგი, զի չարախօսեսցեն զնմանէ *მთ.12,10;* ან შემასმენენ მე, այժմ չարախօսեն զինէն *საქ.მოც.24,13;* ინყეს შესმენად მისა, սկսան չարախօս լինել զնմանէ *ლ.23,2;* შიშისათჳს მეფისა შეასმენდეს მორწმუნეთა, վասն երկիւղի թագաւորին մատնէին զհաւատացեալս *ანდ.-ანატ.305-26,25.*

შესმენა ամբաստանութիւն. չարախօսութիւն. մատնութիւն („ძჳრის საქმე“, დასმენა, გაცემა): შესმენა, ամբաստանութիւն *ან.ებრ.197,5-322,19;* რასა შესმენასა მოიღებთ კაცსა ამას ზედა DE, რას ძჳრის საქმესა შესწამებთ კაცსა მაგას? զի՞նչ չարախօսութիւն մատուցանէք զառնէն զայնմանէ *ი.18,29;* შესმენა, մատնութիւն *მცხ.28v-25.*

შესოვლება թանալ („შეღებვა“, დასველება): რაჲთა შეისოვლნენ ფერჴნი შენნი სისხლითა Ⴀ, რაჲთა შეიღებოს ფერჴი შენი სისხლითა Ⴂ, որպէս թացցի ոտն քո յարեան *ფს.67,24.*

შესრულ-ი մտեալ (შესული): ეშმაკნი მრავალნი შესრულ იყვნეს მისა, դեւք բազումք մտեալ էին ի նա *ლ.8,30.*

შესრულება սպառել (დასრულება, გამოლევა): რაჟამს შეასრულეს იფქლი იგი ჭამად, իբրեւ սպառեցին ուտել զցորեանն *დაბ.43,2.*

შესუარვა թաթաւել. շաղախել. խառնել. խմորել. թրել („შებორცუება“, არევა, მოზელა): მეძავთა თანა შესუარულ იყვნეს, ընդ պոռնիկս թաթաւէին *ოვსე4,14;* შეუსუარა მას ბოოს ჴალი S, შეუბორცუა მას ბოოსმან ჴალი G, խառնեաց նմա Բոոս փոխինդ *რუთ 2,14;* შეიცვალეს ცმელოვანი იგი... ყურბეულად უცომოდ, რამეთუ ვერ შესუარეს, եփեցին զհայսն... նկանս բաղարջս. քանզի ոչ խմորեցաւ *გამოსლ.12,39;* ადრე ყავ და შესუარე სამი სანწყაული სამინდოჲ და ქმენ ყურბეული, փութս թրեա զիւ երիս ալեր նաշհոյ եւ արա նկանս *დაბ.18,6.*

შესუარულ-ი շաղախեալ. թաթաւեալ. զանգեալ. զանգուած („ალსუარული“, დასვრილი, მოზელილი): არა შესუარულ ხარ ბილწებითა, ոչ ես շաղախեալ պղծութեամբ *მრკ.248r-192,7;* ვითარცა სამოსელი შესუარული სისხლითა, իբրեւ զձորձս արեամբ թաթաւեալ *ეს.14,19;* ზეთითა შესუარული, զանգեալ իւղով *ლევ.2,4;* შესუარული O, ალსუარული G, զանգեալ *ლევ.2,5;* მცირემან ცომმან ყოველივე შესუარული ალაფუვნის, փոքր մի խմոր զամենայն զանգուածն խմորէ *I კორ.5,6.*

შესუარული სისხლისაგან արիւնախառն (სისხლით დასვრილი): ალილო მინაჲ შესუარული გარდამოდინებულისა სისხლისა მისისაგან, առեալ հող արիւնախառն որ ի կաթուածոց վկային *იზტ.122,34.*

შესუენება ննջել. վախճանել. մեռանել („დაძინება“, დასვენება, გარდაცვალება, აღსრულება): შეისუენა (დაიძინა Ⴂ), ննջեաց *საქ.მოც. 7,60;* ნებითა ღმრთისაჲთა შეისუენა, ի կամս Աստուծոյ ննջեաց *საქ.მოც.13,36;* შეისუენა მან, վախճանեցաւ *მცხ.121r-139;* ვითარმედ... შეისუენა ნეტარმან, եթէ մեռեալ իցէ ծերն *მცხ.134v-153.*

შესუენებულ-ი ննջեալ (გარდაცვლილი): ჴორცნი შესუენებულთა წმიდათანი აღდგეს C, մարմինք ննջեցելոց սրբոց յարեան *მთ.27,52.*

შესულება, შესულბება յիմարել. յիմարեցուցանել. զարհուրել. զարհուրեցուցանել. ապշել. ապշեցուցանել. զբաղեցուցանել. լկտեցուցանել. հակել. թմբրել. թմբրեցուցանել („განკრთომა“, „დასულება“, „დასულბება“, შეშინება, გაოგნება, გაოცება): მრავალნი შესულბეს გონებითა თჳსითა ცოლთა თჳსთათჳს და შევარდეს მონებასა, բազումք յիմարեցան ի մտաց իւրեանց եւ վասն կանանց իւրեանց անկան ի ծառայութիւն *I ეზრა4,26;* მფრინველთაგან ცისათა მოსაცხოვრადმდე შესულბეს, ի թռչնոց երկնից մինչեւ ցանասունս յիմարեցան *იერ.9,10;* რავდენნი სჳან და შესულიბნის გონებანი (ღჳნომან), որ ըմպեն զնա յիմարեցուցանէ զմիտսն *I ეზრა3,18;* შესულბეს და მომედგრეს, զարհուրեցան եւ պարտեցան *იერ.8,9;* შესულიბნა იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა S, განაკრთვნა იგინი უფალმან პირისაგან ძეთა ისრაელისათაჲსა G, զարհուրեցոյց զնոսա տէր յերեսաց Իսրայէլի *ისუ 6.10,10;* აღივსო შესულებითა

ქუეყანისაჲთა სახლები უსჯულოთაჲ, ցան տունք ափշելոց յերկրի անիրաւութեամբ *ფს.73,20;* სიმაღლისა ჩემისაგან დავმდაბლდი და შევსულბი, ի բարձրութենէ խոնարհեցայ եւ ապշեցայ *ფს.87,16;* დაუბრმნა თუალნი მათნი და შეუსულიბნა გულნი მათნი C, დაუბრმეს თუალნი მათნი, დაუსულბეს გულნი მათნი DE, կուրացոյց զաչս նոցա եւ ապշեցոյց զսիրտս նոցա *ი.12,40;* ნუ შეგსულებნ შენ ოქროჲ, մի՛ զբաղեցուսցէ զքեզ ոսկի *ანდ.-ანატ.317-32,21;* ყოველნივე შესულიბნა და აცთუნნა, զամենեսեան լկտեցուցեալ մոլորեցուցանէր *ფლკტ.135,34-442,6*; შესულიბის... გონებაჲ მრავალმზრუნველი, հակէ... զմիտս բազմահոգս *სიბრძ.სოლ.9,15;* შესულება, թմբրել *ეს.29,9;* შესულებულ თავენი მათნი არიედ მრავლითა მით უგუნურებითა, թմբրեցուցանեն բազում անմտութեամբ զանձն իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იოვ.110,20-44,12;* შევსულბი და დავეცი პირსა ზედა ჩემსა O, დავსულბი და დავვარდი პირსა ჩემსა ქუეყანად J, յիմարեցայ եւ անկայ ի վերայ երեսաց իմոց *დან.8,17.*

შესულება զբաղումն. զբօսանք. տարակուսանք (შეკრთომა): შესულებასა თუალთა ჩემთასა მე ნუ მიმცემ, զբաղումն աչաց ինձ մի տար, զբօսանս աչաց մի տար ինձ *ზირ.23,4;* დავბნელდი შესულებითა, խաւարեցայ տարակուսանօք *იერ.8,21.*

შესულებულ-ი յիմար. թմբրեալ („დასულებული", შეშინებული): ისმინეთ შესულებულნო და ორგულნო, լուարուք ո՛վ յիմարք եւ երկմտիք *ფლკტ.135,19-441,23;* გულნი მათნი შესულებულ იყვნეს C, იყვნეს გულნი მათნი დასულებულ DE, էր սիրտ նոցա թմբրեալ *მრ.6,52.*

შესუმა ըմպել. արբուցանել (დალევა, შესმა): რომელი მე შევსუა DE, რომელ ჩემდა შესუმად არს, զոր ես ըմպելոց եմ *მრ.10,38;* რაჟამს შესუა ღვნოჲ, յորժամ արբ զգինին *ნეემ.2,1;* წამალი სასიკუდინე იდუმალ შეასუა, դեղ մահու գաղտնի արբուցեալ *ნრს.77,6.*

შესუმა դնել. տալ. արկանել (ჩაგდება, ჩასმა): შესუა საპყრობილესა, եդ ի բանտի *საქ.მოც.12,4;* შესუთ ეგე სახლსა საპყრობილისასა, տուք զդա ի տուն բանտին // *ნშტ.18,26;* შესუა იგი საპყრობილესა, արկ զնա ի բանտ *დაბ.39,20.*

შესწავება նշանակել. միտ դնել. հայել (შეხედვა, შენიშვნა, დაკვირვება): იგი შეისწავეთ და ნუ თანა-აღერევით მას, նշանակեսջիք զնա եւ մի՛ խառնակեսջիք ընդ նմա // *თეს.3,14;* ხოლო კაცი იგი შეისწავებდა მას, եւ այրն միտ դնէր նմա *დაბ.24,21;* შეისწავებდა, ვითარ-იგი ზემოჯდომასა ირჩევდეს, հայեցեալ. թէ զիարդ բարձրընտիր լինէին *ლ.14,7.*

შესწავება ազդեցութիւն (მინიშნება, შეგრძნება): მიტევებისა შესწავებაჲ არს G, թողութեան ազդեցութիւն է *ლევ.25,12.*

შესწავებულ-ი նշանաւոր. երեւելի („წარჩინებული", გამორჩენილი): იყო ვინმე მაშინ პყრობილი შესწავებული, რომელსა ერქუა ისუ ბარაბაჲსი DE, პყრობილი ვინმე იყო მაშინ წარჩინებული, რომელსა ერქუა ბარაბა C, ունէին յայնժամ կապեալ մի նշանաւոր. որում անուն էր Յեսու Բարաբբա *მთ.27,16;* რომელნი არიან შესწავებულ მოციქულთა შორის, որք երեւելիք իսկ են յառաքեալս *ჰრომ.16,7.*

შესწავლა ծանօթանալ. ճանաչել (გაცნობა): ნუცა შეესწავლებით მთავართა, մի՛ ծանօթանայք իշխանաց *მცხ.33v-29;* შეისწავლე შემაგინებელი, ծանեար զապականիչ *მცხ. 101r-111.*

შესწორება հաւասարել (შეთანაბრება, შეფარდება, შედარება): არა თუ შეესწოროს საქმჱ ლოცვასა, ცუდად შურები, եթէ ոչ հաւասարին ամենայն գործք աղօթիցն ունայն աշխատիմք *მცხ.304r-330.*

შესწრაფება ստիպել (აჩქარება): შეისწრაფეთ ადრე, ստիպեցէք փութով *მცხ.376v-433.*

შესხმა դնել. արկանել. ագուցանել. հագնել. զգենուլ. խցել. զարդարել. ծրարել. յեռուլ (დადება, ჩასმა, ჩაცმა, დაცობა, ჩამოკიდება): შესხნეს იგინი საპყრობილედ, եդին զնոսա... ի բանտի *საქ. მოც.5,18;* შეისხმიდა საყურებსა, դնէր զգինդս *ოსე 2,13;* შეისხენ სანდალნი შენნი, արկ զհողաթափս յոտս քո *საქ.მოც.12,8;* შესხნეს იგინი საპყრობილესა, արկին ի բանտ *საქ.მოც.16,23;* შეგასხ ფერჴთა შენთა იაკინთე, ագուցի ի քեզ զերկնագոյն *ეზეკ.16,10;* შეისხნა სანდალნი თჳსნი, հագաւ զհողաթափ *მცხ.287v-310;* შეისხ სამოსელი საგლოველი, զգեցիր հանդերձ սգոյ // *მფ.14,2;* ჴორცნი შეისხნა, մարմին զգեցաւ *ეპ.კჳპრ. ალვს.228,12-29;* ჴელნი ყურთა შეისხნეს, խցին զականջս իւրեանց *საქ.მოც.7,56;* ძეთა შენთა შეგასხეს შენ სიკეთჱ, որդիքն քո զարդարեցին զքեզ *ეზეკ.27,4;* შეისხნე იგინი სამოსელსა შენსა, ծրարեսցես ի մեկնոցի քում *ეზეკ.5,3;* შეისხენ იგინი თითთა შენთა, յեռ զնոսա ընդ մատունս քո *იგ.სოლ.7,3.*

შესხმა ծամակալ (მორთვა, შემკობა): რომელი იყავნ გარეშითა მით განთხზვითა თმათაჲთა და შესხმითა ოქროჲსაჲთა, լինիցի ոչ արտաքուստ հիւսիւք եւ ոսկեհուռ ծամակալօք *I პეტრე3,3.*

შესხმა երգել (ქება): რომელნი-იგი შეასხმიდეს სახლსა ღმრთისა ჩუენისასა, որք երգէին ի տան Աստուծոյ մերոյ *II ეზრა8,17.*

შესხმა երգ (ქება, გალობა): ვითარცა განაწესა შესხმაჲ ნოვაგთაჲ დავით მეფემან, որպէս եւ կարգեաց երգս նուագարանաց Դաւիթ թագաւոր *I ეზრა5,60;* შეუდგეს კუალსა მათსა შესხმითა ნოვაგთაჲთა, երթային զհետ նոցա երգովք նուագարանօք *ნეემ.12,31.*

შესხურება ցանել („პკურება"): შეასხუროს შვდგზის წინაშე უფლისა G, აპკუროს შვდგზის წინაშე ღმრთისა O, ցանեսցէ եւթն անգամ առաջի տեառն *ლევ.4,17.*

შეტევება արձակել. տալ մտանել (მიშვება, შეშვება): შეეტევა ყოველი იგი ერი ნატყუენავსა მას, յարձակեցաւ ժողովուրդն յաւարն *I მფ.14,32;* არა შეუტევნის იგინი შინაგან, ոչ տայր ի ներքս մտանել *მრთ.A.ანტ.დ.83,36-28,9.*

შეტეხა պատառել (დანგრევა): შესტეხეს ქალაქსა მას O, შეიტეხეს ქალაქსა და შეჴდეს ყოველნი მთავარნი J, պատառեցաւ քաղաքն *იერ.39,2.*

შეტკბობა იხ. შეტყბობა.

შეტრიობა լծընկէց (|| կամակոր) լինել (სიჯიუტე, ურჩობა, თვითნებობა): ვითარცა სამწყული მტრიობარი შესტრიობდა ისრაჱლი, իբրեւ երինջ լծընկէց (|| կամակոր) եղեւ իմն Իսրայէլ *ოვსე 4,16.*

შეტუსვა խանձատել (შეტრუსვა): თმაჲ თავისა მათისაჲ არა შეიტუსა, հեր գլխոյ նոցա ոչ խանձատեցաւ *დან.3,94.*

შეტუსვილ-ი այրեցեալ (შეტრუსული): თმაჲ ერთისაცა მათგანისაჲ არა შეტუსვილ იყო, մազ անգամ ոչ էր այրեցեալ ի հրոյ անտի *ანდ.-ანატ.336-41,36.*

შეტყბობა, შეტკბობა ի գիրկս արկանել. առնուլ ի գիրկս. գիրկ ընդ գիրկս խառնել. ընդունել. փարել. ունել. առնուլ յանձն. համբուրել („მოქუმა მკლავთა"): ვითარცა საჭურისმან-ლა შეიტკბის ქალწული და კუნესინ, իբրեւ ներքինի. որ գիրկս արկանիցէ կուսի եւ յոգւոց հանիցէ *ზირ.30,21;* პატივ-ეც, რაჲთა შეგიტკბოს შენ, մեծարեա՛ զնա. զի գիրկս արկցէ զքեւ *იგ.სოლ.4,8;* შემიტკბო და ამბორს-მიყო, գիրկս արկեալ համբուրեաց զիս *მარკ.253r-204,13;* შეიტკბობდა მათ DE, შეიტყბნა იგინი C, առեալ զնոսա ի գիրկս *მრ.10,16;* შეიტკბო იგი, առնոյր զնա ընդ գիրկս *საქ.მოც.20,10;* შეიტყბვო და ამბორს-უყო მას, գիրկ ընդ գիրկս խառնէ եւ համբուրէ զնա *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.229,34-138,229;* შეიტყბო იგი C, მკლავთა მოიქუა იგი DE, ընկալեալ զնա ի գիրկս իւր *მრ.9,36;* შეიტყბნეს ურთიერთას და ამბორს უყვეს, զմիմեամբք փարեալ իւրաքանչիւրս *მრთ.P.პავლე თებ.320-10,11;* მყუდროებაჲ შეიტყბეთ, կալէք յանձին հնազանդութիւն *მცხ.82r-93;* არა შეიტკბოს მარხვაჲ, ոչ առնու յանձն զպահս *მცხ.78v-90;* შეიტკბო იგი, համբուրեաց զնա *მცხ.344r-397.*

შეტყორცა ձգել (სროლა, შეგდება): არა შესტყორცნეს მაგას ისარნი, մի՛ ձգեսցէ ի դա նետս *IV მფ.19,32;* შესტყორცნა ქვანი იგი და გარდამოაგდო აპოლონი, ձգեաց զքարինսն եւ ընկէց զԱպողոնն *ფლკტ.144,37-454,10;* შესტყორცა იგი ალგზებულსა მას შინა ფურნესა, ձգեաց ի բորբոքեալ յայն հուրն *მცხ.332v-380.*

შეტყუება ճանաչել. զգալ (შეტყობა): შეატყუა რაჲ ესე, իբրեւ ծանեաւ զայս *მცხ.161r-177;* შეატყუა მას, զգաց *მცხ.136v-154.*

შეტყუება, შეტყუვება յանդիմանել. խօսել ընդ միմեանս. միաբանել. ի միաբանութիւն գալ („მხილება"; შესიტყვება; შედარება, შეფერება): ვინ თქუენგანი შემეტყუების მე ცოდვათათჳს? C, ვინ თქუენგანმან მამხილოს მე ცოდვისათჳს DE? ո՞ ի ձէնջ յանդիմանէ զիս վասն մեղաց *ი.8,46;* არა-მე შე-ცა-ატყუასა? ℭ, არა ნუ ამხილოსა? Ղ, որպէս թէ ո՞չ յանդիմանեսցէ *ფს.93,10;* დიდად უმჯობჱს არს შეტყუებაჲ, ვიდრელა არა გულისწყრომაჲ, կարի լաւ է յանդիմանել քան ցասնուլ *ზირ.20,1;* შეატყუ მოყუასი შენი, ნუ თუ არა ეყოს, յանդիման արա զբարեկամն. թերեւս չիցէ իսկ զանցուցեալ *ზირ.19,13;* ურაკპარაკსა შორის შეატყუვებდა ჰურიათა მათ, ի հրապարակս. ասէ. յանդիմանէր զհրէայսն *ს.გაბ.-მოც.საკ.93,20;* მოვედით და შევიტყუნეთ, იტყჳს უფალი, եկայք խօսեսցուք ընդ միմեանս *ეს.1,18;* მას შეეტყუებიან სიტყუანი იგი წინაწარმეტყუელთანი, այնմ միաբանին բանք մարգարէիցն *საქ.მოც.15,15;* იხილე ძუელი იგი შჯული, ვითარ ახალსა მას შეეტყუების, տեսանե՞ս, զիարդ ի մի միաբանութիւն գայ հին եւ նոր կտակարանք առ միմեանս *მრთ.A.კ.იერ.-სინან.143,28-13,5.*

შეტყუებულად միաբան (თანხმობით) *ეკლ.7,15.*

შეტყუება կշռել. համեմատել. յօրինել. հաւասարել. անկ լինել („წეს ყოფა", შეფერება, შედარება): შეატყუებნ ამათ, ընդ այսմ կշռելով *მრთ.A.ანტ.დ.79,6-21,37;* სულიერთა მათ თანა სულიერსა შევატყუებთ, ընդ հոգեւորս զհոգեւորսն համեմատեմք *I კორ.2,13;* შეტყუებით ამხილებდა ამით სახითა და საქმითა, յօրինեալ կարգէր զայնպիսի ինչ իրս լինել *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.106,30-37,19;* ვერ ვიკადრებთ... შეტყუებად ვიეთმე თანა, ոչ իշխեմք... հաւասարել զանձինս մեր ոմանց *II კორ.10,13;* მას შეეტყუებიან საპირმშოონი G, მისდა წეს არს პირმშოებაჲ იგი S, նմա անկ է անդրանկութիւնն *II შჯ.21,17.*

შეტყუებულ-ი համեմատեալ (შედარებული) *სიბრძ. სოლ.7,29.*

შეტყუება յանդիմանութիւն. մեկնութիւն. միաբանութիւն (განხილვა, მხილება, თანხმობა): არს შეტყუება, რომელ არა არს კეთილ, է յանդիմանութիւն որ ոչ է բարի *ზირ.19,28;* კაცი ცოდვილი ერიდებინ შეტყუბასა, այր մեղաւոր խարշի յանդիմանութենէ *ზირ.35,21;* ესე არს შეტყუებაჲ მაგისი, այս է մեկնութիւն նորա *დაბ.40,18;* რომელი შეტყუებაჲ შეატყუა მას? զի՞նչ հաւասարութիւն է *მრთ.S.კ.იერ.-მარტვლ.187,37-377,17;* რაჲ შეტყუებაჲ არს ქრისტჱსი ბელიარის თანა? զի՞նչ միաբանութիւն է Քրիստոսի ընդ Բելիարայ *II კორ.6,15.*

შეტყუელვა ծափել. ծափ զծափի հարկանել (ტაშის შემოკვრა): შეიტყუელნა ჴელნი მისნი G, ծափ զծափի հարկանէր *რიცხ.24,10;* შეიტყუელნეს ჴელნი მათნი, ծափ զծափի հարին *გოდ.იერ.2,15;* შეიტყუელნა ჴელნი თვსნი, ծափեաց ձեռօք *მცხ.262r-281.*

შეტყუევა սփոփել (აქ: დამშვიდება, დარბილება): შეიტყუევდ თავსა შენსა, սփոփեա՛ զանձն քո *ზირ.30,24.*

შეტყუევება պատրել. ստել. խաբել. մոլորեցուցանել (მოტყუება, შეცდენა): შეიტყუვიან სულთა დაუმტკიცებელთა, պատրեն զանձինս յողդողդաց *II პეტრე 2,14;* ნუ შეეტყუევები სიკეთესა დედაკაცისასა, մի՛ պատրիր ի գեղ կնոջ *ზირ.25,28;* უმეცარნი შეიტყუვნა, զտգետս պատրեաց *ს.გაბ.93,3;* შეიტყუვა იგი, ստեաց նմա *III მფ.13,18;* ტყუვილით-მე შეიტყუვე ერი ესე? խաբելով ուրեմն խաբեցեր զժողովուրդն զայն *იერ.4,10;* უცებნი და უმეცარნი შეიტყუვნა, զտգէտս եւ զանկարծս կարաց խաբել *ს.გაბ.მოც.საკ.95,5;* მრავალნი არიან, რომელნი შეიტყუვნა სიზმარმან, զբազումս մոլորեցուցին երազք *ზირ.31,7.*

შეტყუვილ-ი, შეტყუილ-ი պատրանք. խաբանք. խաբէութիւն. անհրապոյր (მოტყუება, შეცდენა): არცა შეტყუვილმან სიმდიდრისამან... განგუაყენნეს ჩუენ სიყუარულსა მას ქრისტესსა, եւ ոչ պատրանք. ոչ մեծութիւնք... կարէ մեկնել զմեզ ի սիրոյն Քրիստոսի *რიფს.170,14-96,6;* ყო ესე შეტყუვილით, արար խաբանօք *IV მფ.10,19;* მან განადიდა ჩემ ზედა შეტყუილი, յաճախեաց առնել ինձ խաբէութիւն *ფს.40,10;* რაჲთა ანუევდენ შეტყუვილსა მას გაიანეს, რაჲთა ეტყოდის, զի ստիպեսցեն զանհրապոյրսն Գայիանէ ասել *რიფს.172,13-100,19.* ნუ იყოფინ ჩუენდა, ვითარმცა შეგუაცთუნნა ჩუენ სიმდიდრემან... შეტყუვილმან მეფისამან, քաւ լիցի մեզ. թէ պատրեսցեն զմեզ մեծութիւնք... կամ հրապուրեսցեն զմեզ թագաւորութիւնք *რიფს.170,6-95,17;* შეტყუილდ შენდა შემოვიდა იგი, խաբել զքեզ եկն *II მფ.3,25.*

შეუგვანებელ-ი տգեղ. ոչ է մարթ („არა ეგების"): ეგრე შეუგვანებელ არს მართალი დაცემად წინაშე ულმრთოჲსასა, նոյնպէս տգեղ է արդարոյ անկանել առաջի ամպարշտի *იგ. სოლ.25,26;* შეუგვანებელ არს საცთურისა არა მოსლვაჲ DE, არა ეგების არა მოსლვაჲ საცთურისაჲ C, ոչ է մարթ չգալ գայթակղութեան *ლ.17,1.*

შეუგინებელ-ი անբիծ. անաղտ. անարատ. առանց աղտեղութեան (უმანკო, უზადო, შეუბილწველი): რომელმან შეუგინებელი შენდა მიმართ მისლვაჲ განმიმტკიცე, որ անբիծ զճանապարհն իմ որ առ քեզ հաստատեցեր *განს. ი.201,1-97,12;* მოიპოვე შენდა ცხორებაჲ უბიწოჲ და შეუგინებელი, ստացիր քեզ զկեանս պարկեշտս եւ անաղտս *ფლპ. მოც.3,33-302,2;* შეუგინებელი ღმრთისა მიერ, անարատ առ ի յԱստուծոյ *იაკ.1,27.*

შეუგინებელად անբիծ. առանց աղտեղութեան. անբծութեամբ. առանց պղծութեան (უზადოდ, უმანკოდ, უბიწოდ): შეუგინებელად უჴრწნელ არს შობაჲ იგი, անբիծ եւ անարատ է ծնունդն *მრთ.A.კ.იერ.282,13-370,13;* შეუგინებელად, առանց աղտեղութեան *რიფს.165,34-85,4;* შეუგინებელად, անբծութեամբ *მრთ.A.ანტ.დ.93,2-3-70,20.* || առանց պղծութեան *მცხ.135r-153,34.*

შეუზავებელ-ი հակառակ (მოურიგებელი; შეურეველი): შერევა შეუზავებელთა, խառնուած հակառակաց *გრ.ანძ.-შობ.297,18-181.*

შეუთქუმელ-ი անմիաբան (შეუთანხმებელი): შეუთქუმელ იყვნეს ურთიერთას, անմիաբանք լինեալ ի միմեանց *საქ. მოც.28,25.*

შეუმკობელ-ი անպաճոյճ (მოურთველი): არა ჯერ-მიჩს შეუმკობელად ხილვაჲ მისი, չհանդուրժեմ անպաճոյճ զդա տեսանել *მრთ.P.უძლ.შვილ.259r-689,22.*

შეუმრღუეველ-ი անպղտոր (აუმღვრეველი): შეუმრღუეველი ლოცვაჲ, անպղտոր աղօթք *მცხ.291v-313.*

შეუმსგავს-ი անպատշաճ (შეუფერებელი): შეუმსგავს არს, անպատշաճ է *მცხ.114r-133.*

შეუნანებელ-ი անզեղջ (სინანულის გარეშე): შეუნანებელ არიან მადლნი იგი, անզեղջ են շնորհքն *ჰრომ.11,29.*

შეუნდობელ-ი անզեղջ (მოუნანიებელი): შეუნდობელთა გულითა იუნჯებ თავისა შენისა რისხვასა, ըստ անզեղջ սրտի գանձես անձին քում բարկութեան *ჰრომ.2,5.*

შეუორგულებელ-ი առանց կեղծաւորութեան. անաչառ. անխիղճ. անկեղծաւոր. աներկբայ. աներկմիտ (გულწრფელი, უეჭველი): შეუორგულებელი, առանց կեղծաւորութեան *II კორ.6,6;* შეუორგულებელი ბრძანებაჲ შენი, անաչառ հրամանդ *სიბრძ.სოლ.18,16;* შეუორგულებელითა მით სარწმუნოებისაჲთა, անխիղճ հաւատով *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლ.83,19-30,14;* შეუორგულებელი, անկեղծաւոր *I ტიმ.1,5;* რომელი ყოველთა შეუორგულებელად გურწმენა, մինչեւ ամենեցուն աներկբայ հաւատալ *მრთ.S.კ.იერ.-პოვნ.სამშჭ.243,30;* სარწმუნოებითა შეუორგულებელითა, աներկմիտ հաւատով *მ.ცხ.428r-492.*

შეურაცხ-ი անարգ. անարգեալ. արհամարհանք. ռամիկ. արհամարհեալ. չնչին. նսեմաւոր. դիւրարհամարհ. յետին. ապականացու („უპატიო“, არად მისაჩნევი, არად ჩასაგდები, მდაბიო): არა არს წინაწარმეტყუელი შეურაცხ (უპატიო C) ոչ է մարգարէ անարգ *მრ.6,4;* ესე არს ლოდი იგი, რომელი შეურაცხ იქმნა თქუენ მიერ, მაშენებელთა, նա է վէմն անարգեալ ի ձէնջ շինողաց *საქ. მოც.4,11;* შენ... მეფე ხარ, ხოლო ჩუენ შეურაცხ და დაგლახაკებულ ვართ ქრისტჱსთჳს, դու... թագաւոր ես, իսկ մեք անարգեալք եւ աղքատք վասն Քրիստոսի *ფლკტ.438,37-446,13;* საყუედრელ კაცთა და შეურაცხ ერისა, նախատինք մարդկան եւ արհամարանք ժողովրդոց *ფს.21,7;* შეურაცხ-ი მეფისაჲ, ռամիկն թագաւորի *მრთ.A.ბას.კეს.-მარხვ.124,12-251;* შეურაცხ იყოს მის წინაშე უკეთური, արհամարհեալ է առաջի նորա չարագործ *ფს.14,4;* შეურაცხითა ძელითა მართალი განარინა, չնչին փայտիւն արդարոյն նաւապետեալ *სიბრ.სოლ.10,4;* შეურაცხი ეგე ქრისტეანობაჲ გრწმენა, նսեմաւոր քրիստոնէութեան հաւատացեր *იზტ.120,12;* შეურაცხი, զձուձ... եւ դիւրարհամարհ *მრთ.A.ანტ.დ.79,39-22,32;* ვიდრე არა მისცე შენ შეურაცხი იგი დანგიცა, մինչեւ հատուցանիցես զյետին նախարակիտն *მთ.5,26;* გარდაცვალა... სამარადისოჲ ცხოვრებაჲ შეურაცხითა სამოსლითა, փոխանակէր զմշտնջենաւոր զկեանս ընդ ապականացու զգեստն *აჭმ.109,10.*

შეურაცხთა თავის-მყოფელ-ი անարգամեծար (უქონელი, ღარიბი): შეურაცხთა თავის-მყოფელ იგი არს, անարգամեծար տէր է *რიფს.173,1-102,7.*

შეურაცხება արհամարհել. անգոսնել. անարգել. յուլանալ. խոտել. թշնամանել („შეურაცხყოფა“, უპატიობა): შეურაცხებით შეურაცხ-მყო სახლმან ისრაჱლისამან, արհամարհելով արհամարհեցին զիս տունն Իսրայելի *იერ.5,11;* შეურაცხებით შეურაცხ-ყონ იგი, անգոսնելով անգոսնեսցեն զնա *ქება 8,7;* შეურაცხებად (შეურაცხყოფად DE) მოხუცებულთაგან, անարգել յերիցանց *მრ.8,31;* ნუ შეურაცხებით შეურაცხის-მყოფელმან გიყავა შენ ესე? միթէ յուլանալով յուլացա՞յ ինչ երբէք առնել քեզ այսպէս *რიცხ.22,30;* შეურაცხებით შეურაცხ-ჰყავ იუდაჲ? խոտելով խոտեցե՞ր զՅուդա *იერ.14,19;* განრისხნა ღმერთი შეურაცხებასა ზედა მარხვისასა, բարկանայ Աստուած առ ի թշնամանել պահոցն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,5-29,17.*

შეურაცხება արհամարհ. արհամարհանք. արհամարհութիւն. անարգանք. անարգութիւն. թշնամանք. այպանութիւն. բաղբաղայ (შეურაცხყოფა, უპატივცემლობა): შეურაცხებაჲ კაცთაჲ აღადგინის მის ზედა, զարհամարհն ի մարդկանէ յարուցանէ ի վերայ նորա *დან.4,14;* რომელი სუამს შეურაცხებასა ვითარცა წყალსა, որ ըմպէ զարհամարհանս իբրեւ զջուր *იობ.34,7;* განმაშორე ჩემგან ყუედრებაჲ და შეურაცხებაჲ C, ի բաց արա յինէն զնախատինս եւ զարհամարհանս *ფს.118,22;* მრავლითა აღვივსენით შეურაცხებითა, բազում լցաք արհամարհանօք *ფს.122,3;* შეურაცხება, արհամարհութիւն *ჰებრ.7,18;* მოისპის შეურაცხებაჲ, թօթափէ զանարգանս *იგ.სოლ.14,35;* მოუჴდა შეურაცხებაჲ მთავართა მათთა, եկն անարգութիւն ի վերայ իշխանաց նոցա *ფს. 106,40;* შეურაცხება, թշնամանք *ფლკტ.136,23-443,4;* შეურაცხებამან შეგამთხჳა შენ ესე, այպանութիւն քո հասոյց քեզ զայդ *იერ.49,16;* ყოლად მიზეზი და შეცოდებაჲ და შეურაცხებაჲ ვერაჲ პოვეს, მისთჳს ամենեւին պատճառս եւ յանցանս եւ բաղբաղայս ոչ գտանէին զնմանէ *დან.6,4.*

შეურაცხებელ-ი անհամար (ურიცხვი, უთვალავი): დღენი პირველნი შეურაცხებელ იყვნენ, աւուրք առաջինք անհամարք լինիցին *რიცხ.6,12.*

შეურაცხისმყოფელ-ი արհամարհոտ. արհամարհող. որ արհամարհէ. թշնամանող (შეურაცხმყოფელი, მაგინებელი): იხილეთ შეურაცხისმყოფელთა მაგათ და მიჰხედეთ, տեսէք արհամարհոտք եւ հայեցարուք *ამბ.1,5;* თავისმოთნჱ იგი და შეურაცხისმყოფელი კაცი ლალი არს, կարծողն եւ արհամարհողն այր ամբարտաւան է *ამბ.2,5;* შეურაცხისმყოფელნი ჩემნი შეურაცხ-ვყვნე, որ արհամարհէն զիս անարգեսցին *I მფ.2,30;* პატიჟად სიკუდილი განაჩინა შეურაცხისმყოფელსა ზედა მარხვისასა, պատիժ զմահն եդ ի վերայ թշնամանողին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,7-29,20.*

შეურაცხისყოფა նախատինք (შეურაცხყოფა): შეურაცხისყოფაჲ ჩუენდამო ესე არს, նախատինս մեզ զայս համարելով *იპ.რომ.კურთხ. ისაკ და იაკ.18,11-19.*

შეურაცხ-ქმნა անգոսնել. արհամարհել. թշնամանել (შეურაცხყოფა): ფრიად შეურაცხ-იქმნეს զի բազում ինչ... անգոսնեսցի *მრ.9,11;* რომელი-იგი მათ მიერ შეურაცხ-იქმნა, որ ի նոցանէ արհամարհեցաւ იპ.რომ.კურთხ. ისაკ და *იაკ.108,109;* რაჟამს შეურაცხ-იქმნა, յորժամ թշնամանեցաւ *მრთ.S.ი. ოქრ.-მარხ. და იონ. 102,7-29,19.*

შეურაცხ-ყოფა անգոսնել. անարգել. արհամարհել. ընդ արհամարհի համարել. պղծել. ապախտ առնել. խոտել. աղարտել. քամահել. յամօթ առնել. վտտել. նշկահել. պախարակել. հայհոյել. պարսաւել („განკიცხვა“, „კიცხევა“, „დაუმტკიცებელ-ყოფა“, „შეურაცხება“, „ცრუვება“, „განრყუნა“): შეურაცხ-ჰყოფდეს მას DE, განკიცხეს იგი C, անգոսնէին զնա *ლ.16,14;* შეურაცხ-ჰყოფდეს მთავარნიცა იგი მათ თანა DE, ეკიცხევდეს მთავარნი იგი მათ თანა C, անգոսնէին զնա իշխանքն հանդերձ նորօք *ლ.23,35;* შეურაცხ-ყო გულსა შინა თჳსსა, անգոսնեաց զնա ի միտս իւր *I ნშტ.15,29;* სიბრძნე და სწავლულებაჲ ულმრთოთა შეურაცხ-ყვიან, զիմաստութիւն եւ խրատ ամպարիշտք անգոսնեն *იგ.სოლ.1,7;* შეურაცხ-გიყოფიეს სიტყუაჲ C, დაუმტკიცებელ გიყოფიეს სიტყუაჲ DE, անարգէք զբանն Աստուծոյ *მრ.7,13;* შეურაცხ-ყოფად (შეურაცხებად C) მოხუცებულთაგან DE, անարգել յերիցանց *მრ.8,31;* ნუ შეურაცხ-მყოფ მე, մի՛ անարգեր զիս *ფს.26,9;* შვილი შეურაცხ-ჰყოფს მამასა, որդի անարգէ զհայր *მიქ.7,6;* შეურაცხ-ყო ჰეროდეცა ერითურთ თჳსით C, արհամարհեաց զնա եւ Հերովդէս հանդերձ իւրովք զօրականօքն *ლ.23,11;* მათ შეურაცხ-ყვეს იგი და განუტევეს, զոր իբրեւ ընդ արհամարհի համարեալ ի բաց թողեալ *თ˜ე 552-60,2;* შაფათი შეურაცხ-ყვიან, պղծեն զշաբաթն *მთ.12,5;* შეურაცხ-ჰყვენით ზრახვანი ჩემნი, ապախտ առնէիք զխորհուրդս իմ *იგ. სოლ.1,25;* შეურაცხ-ჰყოფთ მცნებასა ღმრთისასა DE, ეცრუებით მცნებასა ღმრთისასა, խոտէք զպատուիրանն Աստուծոյ *მრ.7,9;* შეურაცხყოფა, աղարտել GM *მსჯ.9,38;* უფლებასა შეურაცხ-ჰყოფენ, զտէրութիւն քամահէին *იუდ.1,8;* შეურაცხ-ჰყვენ დღენდელსა ამას დღესა მტერნი ერისა შენისანი, յամօթ արարեր այսօր զթշնամիս ժողովրդեան քոյ *ივდ.13,22;* შეურაცხ-ყვნეს იგინი, վտտեսցէ զնոսա *ეს.17,13;* შეურაცხ-ყო მოაბმან ისრაჱლი, նշկահեաց Մովաբ զԻսրայէլ *IV მფ.1,1;* გონიერებაჲ გონიერთაჲ შეურაცხ-ვყო, զհանճար հանճարեղաց պախարակեցից *ფოკა 340r-494,4;* რომელნიმე... შეურაცხ-ჰყოფენ ეკლესიათა, ոմանք հայհոյեն զեկեղեցի *Por 18/19;* რომელნიმე შეურაცხ-ჰყოფენ და რომელნიმე აქებენ, ոմանք պարսաւեն, իսկ ոմանք գովեն *მცხ.83-72r;* სიტყუაჲ უფლისაჲ შეურაცხ-ყო B, სიტყუაჲ უფლისაჲ განრყუნა G, զբանն տեառն խոտեաց *რიცხ.15,31.*

შეურაცხყოფილ-ი պառապեալ: ვითარცა კაცი გლახაკი და შეურაცხყოფილი აგინეს, իբրեւ զմարդ պառապեալ եւ աղքատ արհամարհեալ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.190,1-191.*

შეურვება նեղել. ճնշել. պտուտկել. թախանձել. թախանձեցուցանել. վտանգել. փութալ. ճմլեցուցանել

(„შეიწრება“, „მოშრომა“, შეწუხება): შეაურვებდეს მას DE, შეაიწრებდეს მას C, նեղէին զնա *მრ.5,24;* გულისსიტყუანი შემაურვებენ მე, խորհուրդք իմ նեղէն զիս *მცხ.68r-80;* მი-რაჲ-ინინეს მახლობელად სატანჯველთა, შეიურვეს, մատ եղեալ ի չարիսն պտուտկեցան *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 177,6;* შეაურვა იგი, թախանձեաց զնա *მსჯ.14,17;* შეაურვა მას S, შეაიწრა იგი G, թախանձեցոյց զնա *მსჯ.16,16;* ვითარცა შეაურვა მას სიტყუებითა თჳსითა G, რაჟამს მოაშრო იგი სიტყვთა მისითა S, իբրեւ վտանգեաց զնա բանիւք მსჯ.16,16; შეაურვებთ გულსა ჩემსა, ճմլեցուցանէք զսիրտ իմ *საქ. მოც.21,13;* ვითარ შეურვებულ ვარ, ვიდრემდე აღესრულოს, զիա՛րդ փութամ մինչեւ կատարեսցի *ლ.12,50.*

შეურვებულ-ი տագնապեալ. ճնշեալ. նեղեալ. նուաղեալ. տխրեալ. խռովեալ. տարակոյս նեղութիւն (შეწუხებული): შეურვებულ იყო ფრიად, տագնապեալ էր յոյժ *I მფ.28,21;* შეუძლებდა განრინებად შეურვებულსა მას ქალაქსა მრავლისა მისგან ურვისა, կայէր ապրեցուցանել զտագնապեալ քաղաքն ի բռնութենէ վշտացն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ. 108,4-40,8;* ვიყავ იწროებითა მით შეურვებულ ზღუდესა მას ზედა, ի նեղութենէն էի ճնշեալ ի պարսպէն *ნეემ.2,15;* შეურვებულ იყო დიდად, նեղեալ յոյժ *ფლკტ.135,29-441,38;* დიდად შეურვებულ ვარ, յոյժ նուաղեալ եմ *ანდ.-ანატ.330-38,38;* შეურვებული და დაჴსნილი სიტყჳსა მისთჳს, տխրեալ եւ լքեալ վասն բանին *III მფ.21,4;* რაჲსა შეურვებულ არს სული შენი? զի՞ խռովեալ է ոգի քո *III მფ.21,5;* შეურვებული იყო მეფე იგი, տեսեալ... զտարակոյս թագաւորին *ფლკტ.138,30-446,2;* მრავლისაგან ჭირისა და შეურვებულისა გულისა მივწერე თქუენდა, ի բազում վշտաց եւ ի նեղութենէ սրտի գրեցի առ ձեզ *II კორ.2,4;* შეურვებული სალმობათაგან, տագնապեալ ի սարսռոյ *მსკ.53,19.*

შეურყეველ-ი անշարժ. հաստատուն (ურყევი, უძრავი, მტკიცე): შეურყეველ წინაშე თუალთა შენთა, անշարժ առաջի աչաց քոց *გამოსლ.13,16;* ცნეს შეურყეველი სარწმუნოებაჲ მათი, գիտացին զանշարժ հաւատս նոցա *ოსკ.4,6;* სარწმუნოებითა შეურყეველითა სწადოდა, հաստատուն հաւատով ցանկայր *დღ.130,18.*

შეუსწავებელ-ი յանծանօթ (გაუცნობელი): ვიყავ შეუსწავებელ წინაშე პირსა ეკლესიათა, յանծանօթս էի երեսօք եկեղեցեացն *გალ.1,22.*

შეუღლება զուգել. կապել (შეკავშირება): რომელნი-იგი ღმერთმან შეაუღლნა, զոր Աստուած զուգեաց *მთ.19,6;* შეუღლება, կապել *გრ.ანძ.-შობ.297,37-182.*

შეუღლვილ-ი լծեալ. խառնեալ (შეკავშირებული): შეუღლვილი, լծեալ *მცხ. 324r-371;* თითოეულსა ორ-ორი შეუღლვილი ურთიერთას, իւրաքանչիւր երկու-երկու խառնեալ ընդ միմեանս *ეზეკ.1,11.*

შეუცვალებელ-ი անփոխադրելի (შეუცვლელი) *მცხ. 30v-26.*

შეუძლებელ-ი անհնարին. անհնար. անկարելի. անկարեկան („ვერ შესაძლებელი“): შეუძლებელ (ვერ შესაძლებელ C) არს ესე DE, այդ անհնարին է *მრ.10,27;* შეუძლებელი კაცთაგან, შესაძლებელ არს ღმრთისა მიერ, անհնարինք առ ի մարդկանէ հնարաւորք են յԱստուծոյ *ლ.18,27;* შეუძლებელ არს, անհնար է *ჰებრ.6,4;* სამი არს შეუძლებელ ჩემდა ცნობად, երեք են զորս անհնար է ինձ իմանալ *იგ.სოლ.30,18;* შეუძლებელ არს, անհնարին է *მცხ.143r-104;* რაჲთა შეუძლებელი იგი ისწაო, զի զանկարեկանն ուսուցանիցիս *ს.გაბ.-მოც.საკ.98,5-97,40.*

შეუძლებელ-ყოფა տկարանալ: ვიცი, რამეთუ ყოველივე ძალ-გიც და შეუძლებელ არა რაჲ არს შენ მიერ, գիտեմ. զի կարող ես յամենայնի եւ տկարանայ ինչ ոչ քեզ *იობ 42,2.*

შეუძლებელ-ი տկարացեալ *სიბრძ.სოლ.12,9.*

შეუძრავ-ი անշարժ (უძრავი, ურყევი): შეუძრავისა მის გონებისა ჩემისაგან გულისხმაგიყოფ შენ სარგებელთა მათ, անշարժ մտաց գիտացեալ զօգտակարն տեղեկացուցանեմ քեզ *ფლკტ.133,16-439,3;* იპოოს ვითარცა ლოდი შეუძრავი, եւ գտանի քան զվէմ անշարժ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.100,19-27,7.*

შეუძრავად անշարժ (უძრავად) *საქ.მოც.27,41.*

შეუძრველ-ი անդողդոջ. անդրդուելի (უძრავი): შეუძრველი, անդողդոջ *მრთ.A.ანტ.დ. 24r-26,9;* გოდოლსა მას შეუძრველსა, անդրդուելի աշտարակին *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 314-258,36.*

შეუძრველად անշարժ (უძრავად, ურყევად): შეუძრველად დგან անշարժ դիտէ *იობ.39,26.*

შეუძრწუნვებელ-ი առանց դողման (შეუკრთომელი): *მცხ.98r-108.*

შეუწევნელ-ი անօգնական. առանց օգնականի (უშემწეო): შეუწევნელი, անօգնական *სიბრძ.*

სოლ.12,6; ვიქმენ მე ვითარცა კაცი შეუწევნელი, եղէ ես որպէս մարդ առանց օգնականի *ფს.87,5.*

შეუწირავ-ი անընդունելի. ոչ ընդունելի (შეუწყნარებელი, მიუღებელი): შეუწირავი, անընդունելի *მცხ.276v-296;* ոչ ընդունելի *მცხ. 245r-295.*

შეუწუხებელ-ი առանց տրտմութեան (მწუხარების გარეშე): თქუენ უგეთ ღმერთთა შეუწუხებელად, դուք զոհեցէք առանց տրտմութեան *ფლკტ.139,2-446,15.*

შეფარვა թաքչել (დაფარვა): პირსა შენსა შეფარვოდის, յերեսաց քոց թաքիցէ *ზირ.6,12.*

შეფსმა միզել: რომელმანმცა შეაფსა კედელსა, որ զորմով միզիցէ *I მფ.25,34.*

შეფუება խմորել (აფუება): ვიდრემდე შეფუვეს იგი, մինչեւ խմորեսցի նոյն *ოვსე7,4.*

შეფქვა խորտակել („დაფქვა", „განტეხა"): შეფქვა („დაფქვა" C) საჭურველი, զզէնս խորտակեաց *ფს.45,10;* შუანი ლომთანი შეფქვნეს უფალმან Ⴂ, զծամնիս առիւծոց խորտակեաց տէր *ფს.57,7;* მოქლონნი რკინისანი შეფქვნა (განტეხნა Ⴊ), զնիգս երկաթիս խորտակեաց *ფს.106,16.*

შექლეშა ճմլել. նեղել („მოქლეშა", დაჟეჟვა, მოფხეკა, გახეხვა): შეუქლიშა ბალაამს ფერჴი ზღუდესა მას G, მოქლიშა ფერჴი ბალამისი ღობითა B, ճմլեաց զոտն Բաղաամու *რიცხ.22,25;* შეაქლიშა თავი თჳსი ზღუდისა მიმართ G, նեղեաց զինքն ընդ որմնն *რიცხ.22,25.*

შექმნა առնել. ստեղծել. ստեղծանել. գործել. հաստել. յաջողել. կոփել. կազմել. պատրաստել. նիւթել. լինել. հաստուցանել: ღმერთსა, რომელმან შექმნა სოფელი, Աստուած. որ արար զաշխարհս *საქ. მოც.17,24;* რომელმან შემქმნა მე, որ արար զիս *იობ33,4;* დავჰბადე იგი და შევქმენ იგი, ստեղծի զնա եւ արարի զնա *ეს.43,7;* არა შენ შემქმენ, ոչ դու զիս ստեղծեր *ეს.29,16;* რომელმან შეჰქმენ კაცი მიწისაგან, որ ստեղծեր զմարդն հող յերկրէ *რიფს.164,13-81,15;* შექმნის ჭურჭერი, ստեղծանէ անօթ *სიბრძ.სოლ.15,7;* სამინდოჲ ზეთითა შეიქმნეს, նաշիհ իւղով գործեսցի *ლევ.2,7;* სუეტნი შექმნნა ვეცხლისანი, զսիւնս նորա գործեաց արծաթիս *ქება 3,10;* უფალმან შექმნა კაცი ქუეყანისაგან, տէր հաստեաց ի հողոյ մարդ *ზირ.17,1;* რომელი შეიქმნების მოთმინებითა მათვე ვნებათაჲთა, որ յաջողեալն է համբերութեամբ նոցին չարչարանաց *II კორ.1,6;* ნუუკუე ხატად შექმნა იგი ხურომან, միթէ պատկեր կոփեաց զնա հիւսն *ეს.40,19;* შექმნა, կազմել *სიბრძ.სოლ.13,4;* ინება, რაჲთა შეუქმნა ბერსა [თევზი], կամէր պատրաստել զնա *მცხ.356r-408;* შევქმნე თქუენ ზედა ძჳრი, նիւթեմ ի վերայ ձեր չարիս *იერ.18,11;* მოიღო ერბოჲ და სძჱ და ჴბოჲ იგი, რომელ შექმნა, առ կօգի եւ կաթն եւ զորին զոր հասոյց *დაბ.18,8.*

შექმნა სახედ ձեւացուցանել: და შექმნა იგი სახედ ჯუარისა, խաչ ձեւացուցեալ *დდ.132,6.*

შექმნულ-ი կազմեալ. արարած. ստեղծուած (შექმნილი): თიჴისაგან შექმნულ ვართ მეცა და შენცა, ի կաւոյ կազմեալ ես եւ դու իբրեւ զիս *იობ 33,6;* მისნი შექმნილნი ვართ, նորա արարածք իսկ եմք *მრთ.A.კ.იერ.-სინან.142,6-9,15;* შექმნული, ստեղծուած *ბაბ.45,15-151,11.*

შექმნულთა მოქმედი արարչագործ (აქ: ღმერთი): შექმნულთა მოქმედი იგი მათი იხილვების, արարչագործն նոցա երեւի *სიბრძ.სოლ.13,5.*

შექუნძვა կծկել. պնդել ձուլելով (მოღუნვა, მოხრა): შეიქუნძა მის ზედა და განტფეს ჴორცნი მის ყრმისანი, կծկեցաւ ի վերայ նորա եւ ջեռաւ մարմին մանկանն *IV მფ.4,34;* შეიქუნძნეს და დაილეწვოდეს ძუალნი წმიდათანი მათ მყინვარითა, պնդէին ձուլելով ի սառնէ անտի սուրբքն *სბსტ.135,17-12.*

შექუსვა փարել (შეერთება): გარნა თანა შეექუსვის არაწმიდებაჲ, այլ փարի զնոքօք պղծութիւն *მცხ.119v-138.*

შექუსულ-ი միացեալ (შეერთებული): შექუსულ არს ეშმაკი მრისხანებასა, միացեալ կայ դեւն ի բարկութեան *მცხ.33r-28.*

შექცევა դարձուցանել. դառնալ („ქცევა", „მოგება", დაბრუნება, შებრუნება): ვერ ძალ-მიც მე შექცევად G, ვერ ჴელ-მეწიფების მე ქცევად S, ոչ կարացից դարձուցանել *მსჯ.11,35;* შემიქციენ ესენი მშჳდობით G, მომაგე მე იგი მშჳდობით S, դարձո զնա առ իս խաղաղութեամբ *მსჯ.11,13;* ზურგი მათი გარე შეგაქციეს, դարձուցին զթիկունս իւրեանց *ნეემ.9,17;* ვითარ შეაქცია ზურგი მოაბმან, զիա՛րդ դարձոյց զթիկունս իւր *იერ. 48,39;* შეიქეც სენაკადვე, դարձիր ... ի խցի *მცხ.131r-150.*

შეღამება ագանել ի գիշերի. հասանել գիշեր (დაღამება): ნუ შეიღამებ ესრეთ სოფელსა შინა, մի՛... ագանիր... ի գեղ ի գիշերի *მცხ.311r-338;* შეუღამდა, եհաս նմա գիշեր *მცხ.322v-350.*

შეღება տանել (ի ներքս), բերել (ի ներքս), մուծանել. մտանել. մատուցանել. ժողովել. կրել (ի ներքս), („შეწირვა", შეტანა, მირთმევა, შეკრება):

შეიღო იგი კარვად, տարան ի խորան *რიცხ.35,54;* შეიღეს ნატყუენავი იგი სამარიად, տարան զաւարն ի Սամարիա *II ნშტ.28,8;* შეიღეს კიდობანი იგი და დადგეს შორის კარავსა, տարան ի ներքս զտապանակն Աստուծոյ *I ნშტ.16,1;* შეიღეს მთავართა ძღუენი მათი წინაშე საკურთხეველისა G, შესწირეს მთავართა მათ შესაწირავი მათი წინაშე საკურთხეველსა მას B, բերին իշխանքն զընծայս իւրեանց առաջի սեղանոյն *რიცხ.7,10;* შეღება, բերել ի ներքս *II ნშტ.24,10;* უნდა... შეღებაჲ მისი, խնդրէին մուծանել ի ներքս *ლ.5,18;* ჭურჭერი იგი შეიღო სახლსა ღმრთისა თჳსისასა, զսպասն եմոյծ ի տուն զանձի Աստուծոյ իւրոյ *დან.1,2;* შეღება, մտանել *ისუ 6.6,19;* შეიღეთ წინაშე პირსა მისსა, մատուցէք առաջի երեսաց նորա *I ნშტ.16,29;* სთესეთ ფრიად და შეიღეთ მცირედ, վարէիք բազում եւ ժողովէիք սակաւ *ანგ.1,6;* შეიღეთ ყოველი ნაყოფი საუნჯეთა, զարդիւնս ամենայն ի շտեմարանս ժողովեցէք *მალ.3,10;* შეიღეთ სახლსა თქუენსა, ի ներքս ի տունս կրեցէք *ანგ.1,9.*

შეღება გულად զմտաւ ածել (ზრახვა): ნუ რას შეიღებ გულად სიტყუასა მაგას, մի՛ ածեր զմտաւ քով խօսել զբանդ զայդ *II მფ.13,20.*

შეღებულ-ი մտեալ (შეტანილი): მისცეს ვეცხლი იგი შეღებული სახლსა უფლისასა, ետ զարծաթն, որ մտեալ էր ի տունն տեառն *II ნშტ.34,9.*

შეღებვა ներկել, թանալ („შესოვლება"): ცუარისაგან ცისა ჴორცნი მისნი შეიღებნეს, ի ցօղոյ երկնից մարմին նորա ներկաւ *დან.4,30;* რაჲთა შეიღებოს ფერჴი შენი სისხლითა L, რაჲთა შეისოვლნენ ფერჴნი შენნი სისხლითა C, որպէս թացցի ոտն քո յարեան *ფს.67,24.*

შეღრეკა կորացուցանել, կարկամեցուցանել („მოდრეკა", დამდაბლება, შეკუმშვა): გულისსიტყუამან გულისამან შეღრიკის ძალისაგან, տրտմութիւն սրտի կորացուցանէ զոյժ *ზირ.38,19;* დამდაბლებისა კაცისა სულისა თჳსისაჲ` რომელთა-იგი შეიღრიკნით (მოიდრიკნით O) თავნი თქუენნი, կարկամեցուցանէ մարդ զանձն իւր զի եթէ կորացուցես իբրեւ զանուր զպարանոց քո *ეს.58,5.*

შეღრეკილ-ი կարկամ (დამუჭული, შეკუმშული): ნუ იყოფინ ჴელი შენი მოღებად ხოლო განრთხმულ, და მიცემად-შეღრეკილ մի լիցին յօժար յառնուլն ձեռօք. եւ ի տալն` կարկամ *ზირ.4,36.*

შეღუერფება մերժել (განძევება, გაფანტვა): და ვითარცა ქარქუეტი შეღუერფოს მშჳლდები იგი მათი, եւ իբրեւ զխռիւ մերժեսցէ զնետս նոցա *ეს.41,2.*

შეღჳნება զուարթանալ ի գինւոյ (დათრობა): რაჟამს კეთილად შეიღჳნოს გული ამნონისი ყშირიად, յորժամ զուարթասցի սիրտն Ամնոնայ ի գինւոյ *II მფ.13,28.*

შეყენება արգելուլ, պաշարել, ըմբռնել, կապել, փակել, մատնել, արկանել („შეგდება", შეჩერება; შეპყრობა, ჩაგდება): ცრემლსავე თჳსსა შეეყენნეს, ի ճարպս իւրեանց արգելան *ფს.16,10;* შეაყენა მახჳლსა ერი თჳსი, արգել ի սուր զժողովուրդ իւր *ფს.77,62;* ნუცა შეაყენებ მეოტთა მათთა დღესა ჭირისასა, մի՛ պաշարեսցես զփախստեայս նոցա յաւուր նեղութեան նոցա *აბდიუ 1,14;* რომელი შეაყენეს DE, զոր ըմբռնեցին *ლ.5,9;* შეაყენა იგი სახლსა მას საპყრობილისასა, կապեաց զնա ի տան բանտի *IV მფ.17,4;* შეაყენეს თავზთა სიმრავლჱ დიდი, փակեցին ի ներքս բազմութիւն ձկանց յոյժ *ლ.5,6;* საცხოვარი მათი სიყმილსა შეაყენა, զանասունս նոցա ի մահ մատնեաց *ფს.77,50;* კაცისკლვისათჳს შეეყენა საპყრობილესა C, კაცის-კლვისა(თჳს) შეგდებულ იყო საპყრობილესა C, սպանութեան արկեալ էր ի բանտ *ლ.23,25.*

შეყენება պաշարումն (შეპყრობა): შეძრწუნდენ შეყენებასა მათსა ზედა, խռովեսցին ի պաշարման իւրեանց *მიქ.7,17.*

შეყენებულ-ი ըմբռնեալ, վտարանգեալ, փակեալ, արգելական (შეპყრობილი): საკრეველთა... შეყენებულ იყვნენ, ի կապանս... ըմբռնեալ էրն *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.160,12-161;* რომელნი შეყენებულ იყვნეს საკუდილსა, զորս վտարանգեալ էր մահուն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,11-30,1;* იერიქოჲ შეყენებულ და მომაგრებულ იყო G, Երիքով փակեալ եւ ամրացեալ էր *ისუ 6.6,1;* შჳდ დღე შეყენებულ და უზმებულ იყვნეს ჩუეულისა მისგან საზრდელისა, Եօթնօրեայ աւուրքն սովական եւ արգելականք լեալ էին ի սովորութենէ կերակրոյն իւրեանց *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.108,21-41,3.*

შეყენებულება պաշարումն. արգելան (გარემოცვა, შეპყრობა): შეყენებულება, պաշարումն *ეზეკ.4,3;* შეყენებულება, արգելան *ეზეკ.5,2.*

შეყვანება մուծանել, տանել (ի ներքս), ածել, զետեղել, ընդունել (შეყვანა): ნარიყვანეს და შეიყვანეს იგი სახლსა მღდელთმოძღურისასა, ածին եւ մուծին ի տուն քահանայապետին

ლ.22,54; შეიყვანეს დამასკედ, մուծին ի Դամասկոս *საქ.მოც.9,8;* შემიყვანეთ მე სახლსა ღჳნისასა, մուծէք զիս ի տուն գինւոյ *ქება2,4;* ნუ შეგჳყვანებ ჩუენ განსაცდელსა, մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն *მთ.6,13;* შეიყვანნა იგინი კარავსა თჳსსა, տարաւ զնոսա ի խորանն *გამ.18,7;* შეიყვანნა მღდელნი, տարաւ ի ներքս զքահանայսն *II ნშტ.29,4;* შემიყვანე მე წინაშე მეფისა, տար առաջի թագաւորին *დან.2,24;* შევიყვანნე იგინი და დავამკჳდრნე შორის იერუსალჱმსა, ածից զնոսա եւ բնակեցուցից ի մէջ Երուսաղէմի *ზაქ.8,8;* წინა-წარგიძღუე და შეგიყვანო შენ, երթայց առաջի քո. եւ զետեղեցից զքեզ *გამოსლ.33,14;* შეიყვანა იგი სიხარულით, ընկալաւ զնա ուրախութեամբ *ლ.19,6.*

შეყინება մածումն, մածուցեալ (შედედება): *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 119,13;* პირველად ლებ იქმნნიან შეყინებითა მით სისხლისაჲთა, նախ իսկ լինի կապուտակ մածուցեալ արեանն *მრთ.S.ბ.კეს.- 40-თჳს 119,4.*

შეყმედილ-ი լուծանել (დაუძლურებული): შეყმედილ არიან სიყმილითა, լուծանէին ի սովոյ *გოდ.იერ.2,19.*

შეყმობა նքողել (დასუსტება, დაუძლურება): შეყმა მე შიმშილითა, რამეთუ ესე სამი დღე არს, նքողեցայ ես այս երրորդ օր *I მფ.30,13.*

შეყმუნება պատկառել (დარცხვენა): შეყმუნდა მცირედ, պատկառեալ փոքր մի *მცხ.73r-85.*

შეყოლა մտանել (ի ներքս): შეჰყვა მდიდარსა მას თანა, եմուտ ընդ մեծատանն ի ներքս *მცხ.218v-231.*

შეყოფა 1. յարել. երթալ զհետ. մերձենալ. միանալ. միաբանել. կցել. մածանել. հաղորդ լինել. կապել. խառնակել. յանկուցանել. ունել զմիմեանց. արկանել. զուող[ել]. յաւելուլ. ամուսնանալ. մատուցանել. ամփոփել. մտաբերել. մատչել. մուծանել. պատաղել. նկատել. սպասաւոր լինել. 2. կափուցանել. խփել (1. „შეძინება", „დამკჳდრება", „შედგომა", „მოხება", შეუღლება, შეერთება, შესქელება, შედედება, მიყოფა, შედება, გართობა, 2. დახურვა): 1) შეეყო ერთსა მოქალაქეთაგანსა C, შეუდგა ერთსა მოქალაქესა მის სოფლისასა DE, յարեցաւ ի մի ումն ի քաղաքացւոց աշխարհին այնորիկ *ლ.15,15;* უბრძნესსა მას მათსა შეეყავ შენ, որ իմաստունն է ի նա յարեսջիր *ზირ.6,35;* შეეყოს ცოლსა თჳსსა, երթիցէ զհետ կնոջ իւրոյ *მრ.10,7;* კაცი ძმასა თჳსსა შეეყოს, այր զեղբօր զհետ երթիցէ *იობ41,7;* რომელი შეეყოს მეძავსა ერთ ჴორც არიან, որ մերձենայ ի պոռնիկ մի մարմին է *I კორ.6,16;* 2) არა შემომეყო მე დრკუჲ გული Ⴂ, არა მომეხო მე დრკუჲ გულითა Ⴃ, ոչ մերձեցաւ առ իս որ թիւրն է սրտիւ *ფს.100,4;* სხუასა მამალსა არღარა შეეყვოს, յայլ արու ոչ մերձենայ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.224,12-130,14;* ესრეთ შეეყვნეს მას და ერთ სულ იქმნიან მათ თანა, այնպէս միացեալ ոգեխառնի ընդ նմա *I ეზრა 4,20;* ნუ შეეყოფვი სათნოებასა ულმრთოთასა, ընդ հանոյս ամբարշտաց մի՛ միաբանիր *ზირ.9,17;* შეიყოფვიან საზღვარნი ვეთემოჲს თანა G, կցեսցին սահմանքն ի կաբովլ *ისუ 6.19,22;* შეჰყო იგი ურთიერთას, կցեսցես զնոսա ընդ միմեանս *ეზეკ.37,17;* შეიყო ვითართა სძე გული მათი, մածաւ որպէս կաթն սիրտ նոցա *ფს.118,70;* შევეყავ ყოველთა მოშიშთა შენთა, հաղորդ էի ես ամենայն երկիւղածաց քոց *ფს.118,63;* სხუასა ქმარსა არღარა შეეყო, ընդ այլում առն ոչ խառնակեցաւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,18;* შეიყოფდა აბესალომ გულთა ყოველთა კაცთა ისრაიტელთასა, յանկուցանէր յինքն Աբիսողոմ զսիրտս ամենայն արանց Իսրայելի *II მფ.15,6;* შეიყუნენ და არა განიშორნენ, զմիմեանց կալցին եւ մի՛ մեկնեսցին *იობ41,8;* შეყავ ჴელი შენი წიაღთა შენთა, արկ զձեռն քո ի ծոց քո *გამოსლ.4,7;* მე შევეყავ შედგომად უფლისა S, მე შევეძინე შედგომად უფლისა G, ես յաւելայ երթալ զհետ տեառն *ისუ 6.14,8;* სძალი შეეყო სიძესა და ქორწილი იქმნა სულიერი, հարսն ամուսնացաւ ընդ փեսային *მრთ.S.ი.ოქრ.- გურიტ.230,3-138,235;* სიტყუასა ბრძენსა შეყავ ყური შენი, քանզի իմաստնոց մատո զունկն քո *იგ.სოლ.22,17;* ვითარ შეყო ჴელი მისი, իբրեւ ամփոփեաց զձեռն անդրէն *დაბ.38,29;* დედაკაცი არა დადგეს ყოვლისა მიმართ ოთხფერჴისა შეყოფად G, կին մի՛ կացցէ առաջի ամենայն անասնոյ մտաբերել ի նա *ლევიტ.18,23;* შეეყო მართალთაცა გამოცდაჲ სიკუდილისაჲ, մատեաւ եւ յարդարսն երբեմն փորձ մահու *სიბრძ.სოლ.18,20;* არა შეყონ ქედი მათი უღელსა ქუეშე, ոչ մուծցեն զպարանոցս իւրեանց ընդ լծով *იერ.27,8;* არავინ მოღუაწე შეეყოფვის სოფლისა საქმეთა, ոչ ոք զինուորեալ պատէն ընդ կեանս աշխարհիս պատաղի *II ტიმ.2,4;* შე-თუ-ეყოფვოდი მონებად უფლისა, եթէ մատիցես ծառայել տեառն *ზირ.2,1;* რომელნი-იგი საკურთხეველსა შეყოფილ არიან, նոքին իսկ. որք սեղանոյն են սպասաւորք *მრთ.D.ი.ოქრ.- პეტრე და ელია 312-257,28;* [ნუ გრცხუენინ] სიტყჳსათჳს, შეყოფისათჳს და გზისა ზიარისა, յաղագս հաշուի զուողի եւ ճանապարհորդաց *ზირ.42,3;* ნუცა შეიყოფნ ჩემ ზედა ჯურღმული პირსა მისსა, եւ ջրհոր մի՛ կափուսցէ զբերան իւր ի վերայ իմ *ფს.68,16;* შეყო წიგნი, խփեալ զգիրսն *ლ.4,20.*

შეყოფა ჴელისა նկատել (ხელის მიყოფა): რომელსა-იგი თქუენ ჴელი შეჰყავთ, առաքեսցէ զյառաջագոյն նկատեալն ձեզ *საქ.მოც.3,20.*

შეყოფილ-ი մածեալ. կապեալ. յեցեալ. կցեալ. ծրարեալ (შედედებული, შერთული, შეერთებული, შეხვეული): ჴორცნი გუამისა მისისანი შეყოფილ არიან, անդամք մարմնոյ նորա մածեալք *იობ.41,14;* შე-თუ-ყოფილ ხარ ცოლსა, ნუ განუტევებ, կապեա՞լ ես ի կին. մի՛ խնդրեր արձակել *I კორ.7,27;* მთაჲ შეყოფილი და მთაჲ პოხილი, լեառն մածեալ եւ լեառն պարարտ *ფს.67,16;* რომელი შეყოფილ და მოსავ იყოს შენდა, որ յեցեալ եւ յուսացեալ իցէ ի քեզ *იგ.სოლ.3,29;* ერთიერთას შეყოფილ, մի՛ զմիոյ կնի կցեալ *იობ 41,7;* შეყოფილი სამოსლითა მათითა, ծրարեալ ի կտաւս իւրեանց *გამოსლ.12,34;* რომელი შეყოფილ იყოს შენდა S, შენ თანა დაიმკჳდროს G, ընդ քեզ բնակեսցէ *// შჯ.23,16.*

შეყოფილ-ი կցորդ. խառնաղանձ (შერთული, შერეული): შეყოფილ ვიყვენით ჩუენ სოფელსა მას ჭირისასა, կցորդ եղաք յայսմ աշխարհիս ի վշտանգին *ანდ.-ანატ.332-39,28;* ყოველთა მეფეთა შეყოფილთა, ամենայն թագաւորաց խառնաղանձից *იერ.25,24.*

შეყოფილ-ი ქმარსა առնակին (ქმართან მცხოვრები): რამეთუ ეგე შეყოფილ არს ქმარსა, զի կին առնակին է *დაბ.20,3.*

შეყოფილ-ი შეძინებად շահակից (შემძენი) *მრთ.-S.ი.ოქრ.- მარხ. და იონ.101,15-28,10.*

შეყრა ընկենուլ. արգելուլ. ժողովել („შთათხევა“, ჩაგდება, შეკრება): შეყარნეს იგინი ქუაბსა შინა G, შთასთხინა იგინი ქუაბსა მას S, ընկեցին յայրն *ისუ 6.10,27;* ბრძანა შეყრაჲ მათი სახლსა შინა ერთსა და არა მიცემად მათდა საზრდელი, արգելին զնոսա ի տան միում անկերակուր *იზტ.120,33;* შეიყარა ერი, ժողովեցան ժողովուրդ *მცხ.194v-207.*

შეყროლება նեխել. հոտել (აყროლება): შეყროლდეს, დალპეს წყლულებანი ჩემნი, նեխեցան եւ փտեցան վէրք իմ *ფს.37,6;* ვიდრე შეყროლებამდე შვილთა ჩემთა, յառաջ քան զհոտել որդւոցն իմոց *ფლკტ.147,21-457,25.*

შეყუარება սիրել. հաճոյ թուել: შეიყუარო მოყუასი შენი, սիրեսցես զընկեր քո *მთ.5,43;* შეგიყუარო შენ, უფალო, սիրեցից զքեզ տէր *ფს.17,2;* ქალწულთა შეგიყუარეს შენ, օրիորդք սիրեցին զքեզ *ქება 1,2;* უკუეთუ არა პირველად მოიძულო, ვერ ძალ-გიც შეყუარებად, եթէ ոչ նախ ատեսցես. ոչ կարասցես սիրել *მცხ.37r-31;* რაჲცა ვინ შეიყუაროს, მიეცეს მას, զինչ հաճոյ թուեսցի իւր՝ տացի նմա *ზირ.15,18.*

შეყუარებულ-ი սիրեցեալ. սիրելի („საყუარელი“): თქუენ, ღმრთისა მიერ მამისა შეყუარებულთა, որ յԱստուծոյ Հօրէ էք սիրեցեալք C *იუდა 1,1;* შეყუარებული G, საყუარელი M, սիրելի *// შჯ.21,15;* ახალნერგი შეყუარებული, նորատունկ սիրելի *ეს.5,7.*

შეშა փայտ. մեղեխ („ძელი“, ხე): შეშაჲ ჴმელი, փայտ գօսացեալ *ზირ.6,3;* փայտ չորացեալ *მცხ.325r-342;* აჰა ეგერა არიან... ულელი და საჴნეველი და ყოველივე კალოჲს ჭური შეშად, ահաւասիկ... անիւքդ եւ կահ եզանցդ ի փայտ *// მფ.24,22;* ნუცა სული შენი მოუძლურდებინ ორთა მათგან შეშათა მუგუზთა მჴუმოლვარეთა, մի՛ զարհուրեսցի անձն քո յերկուց փայտից խանձողացն ծխելոց *ეს.7,4;* ნარვრდომილი რკინაჲ შეშისაგან ეცეს მოყუასსა G, անկանիցի երկաթն ի մեղեխէ անտի *// შჯ.19,5.*

შეშისა փայտեղէն (ხისა): ერთი თასი შეშისაჲ, թաս մի փայտեղէն *მცხ.167r-184.*

შეშდობა, შეშთობა հեղձնուլ. հեղձուցանել. խեղդել (დახრჩობა): შეაშთვიან და არა ნაყოფიერ იქმნიან, հեղձնուն եւ անպտուղ լինին *ლ.8,14;* შეაშდვის სიტყუაჲ იგი, հեղձուցանեն զբանն *მთ.13,22;* შეაშთვეს იგი, հեղձուցին զնա *ლ.8,7;* შეაშთობდა მას და ეტყოდა, խեղդէր եւ ասէր *მთ.18,28;* გლახაკი შეგიშთობია, զաղքատն խեղդեցեր *მცხ. 30r-26.*

შეშინება զանգիտել. զարհուրել. զարհուրեցուցանել. զահի հարկանել. սարսել. երկնչել. երկեցուցանել. ահաբեկել. պակուցեալ լինել („შინება“, „შეძრწუნება“): არა შეშინდეს ბრძანებისაგან მეფისა AB, არა შეიშინეს ბრძანებისა მისგან მეფისა CD, ոչ զանգիտեցին ի հրամանէ թագաւորին *ჰებრ.11,23;* არა შეშინდეთ (ნუ გეშინინ S) მათგან G, մի՛ զանգիտեցէք *// შჯ.3,22;* ვისა ჰზრუნვედ და შეგეშინა? յումէ՞ զանգիտացեալ զարհուրեցար *ეს.57,11;* მათ შეეშინა DE, შეძრწუნდეს დიდად C, զարհուրեցան *ი.6,19;* არა შეიშინა უნესომან იუდა, ոչ զարհուրեցաւ ուխտադրուժն Յուդա *იერ.3,8;* ჩუენებაჲ ვიხილე და შემეშინა და შევძრწუნდი საწოლსა ზედა ჩემსა, երազ տեսի եւ զարհուրեցոյց զիս եւ խռովեցայ յանկողնի իմում *დან.4,2;* შეეშინა და დაუკჳრდა, զահի հարեալ զարմացան *ლ.8,25;* ლომმან იზახა და ვის არა შეეშინა, առեւծ գոչիցէ եւ ով իցէ որ ոչ սարսիցէ *ამოს 3,8;* ზარი განჰდა, რამეთუ შეშინდეს ფრიად, զահի հարան եւ երկեան յոյժ *I მფ.17,11;* ნუ შეშინდებინ გული შენი, մի՛ երկնչիցիս ի սրտի քում *ივდ.10,16;* ნუ შეიშინებთ ღმერთთა მათგან უცხოთა, մի՛ երկնչիցիք յԱստուծոց օտարաց *IV მფ.17,35;* არა შეიშინოს, რაჟამს მოიწიოს სიცხე, մի՛ երկիցէ. յորժամ հասանիցէ տօթ *იერ.17,8;* ნუ შეშინდები ტანჯვათაგან, մի՛ երկնչիր ի տանջանացն *ანდ.-ანატ.323-85,18;* რაჲთა შემაშინოს და შემაძრწუნოს მე, զի զարհուրեցուսցեն եւ երկեցուսցեն զիս *ნეემ.6,14;* შევაშინოთ იგი, երկեցուսցուք զնա *მცხ.306r-332;* შეიშინეს ზარგანჴდილთა და თქუეს, ահաբեկեցին ասելով *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.120-121;* ყოველთავე შეეშინა, ամենեքեան պակուցեալ էին յահէ *ფლმნ.293v-478,13.*

შეშინებულ-ი զարհուրեալ. երկուցեալ: შეშინებულ იყვნეს C, զարհուրեալ էին *მრ.9,5;* ვითარცა ყრმაჲ შეშინებული შენდამი ვტოლვილ ვარ, իբրեւ զմանուկ երկուցեալ առ քեզ եմ փախուցեալ *ფლკტ.141,29-450,1.*

შეშისმკაფელ-ი S փայտակոտոր G („შეშისმკოდელი“ G, ხის მჭრელი): *II შჯ.29,11.*

შეშისმკოდელ-ი փայտակոտոր (ხის მჭრელი): არა მოგუაკლდეს თქუენგან მონაჲ შეშისმკოდელი და წყლისმკრებელი G, մի՛ պակասեսցէ ի ձէնջ ծառայ փայտակոտոր եւ ջրկիր *ისუ ნ.9,23.*

შეშრობა ցամաքել (გაშრობა): ვითარცა შეიშრვის მწკრჱ იგი, յորժամ ցամաքի կաւն *ფიზ.XXVIII 12.*

შეშუ վայել (შეშნობა, შეფერება): ვითარცა შეაშუს უფალსა თქუენსა, ეგრეცა ყავთ, որպէս վայել է Աստուծոյ ձերոյ՝ արարէք *II ეზრა 7,18;* შეგაშუს შენ, վայել է քեզ *ზირ.35,4.*

შეშუება թողուլ. մուծանել (შეშვება): პირუტყჳ შეუშუა ყანად, անասուն եմոյծ ի յարտ *მცხ.79v-91;* უკუეთუ ვინმე შეუშუას გულისსიტყუაჲ... გულად თჳსა, եթէ ոք թողցէ խորհուրդ ի սրտի իւրում *მცხ.48r-40.*

შეშურ(ვ)ება նախանձել. նախանձեցուցանել. նախատել. խանդալ („აღშურება“): შური შემშურდა უფლისა ღმრთისა, նախանձեցայ զնախանձ տեառն *III მფ.19,10;* შევიშურვო სახელისა ჩემისა წმიდისა, նախանձեցայց վասն անուան սրբոյ *ეზეკ.39,25;* შეშურვება G, აღშურება, նախանձեցուցանել *რიცხ.25,11;* შეიშურა უფალმან ქუეყანისა მისთჳს, նախատեցաւ տէր վասն երկրի իւրոյ *იოვ.2,18;* შეიშურვა მტერმან სარწმუნოებაჲ იგი მისი, խանդացեալ ընդ հաւատսն... չարին *დდ.127,14.*

შეშფოთება խռովել. զարհուրել („აღშფოთება“, „შეძრწუნება“): შეკრბა სიმრავლჱ ერისაჲ და შეშფოთნა, եկն միաբան բազմութիւնն եւ խռովեցաւ *საქ.მოც.2,6;* ცაჲცა შეშფოთდა G, ცანი შეძრწუნდეს S, երկինք խռովեցան *მსჯ.5,4.* შეშფოთნა გულისწყრომითა თუალი ჩემი, խռովեցաւ ի սրտմտութենէ ակն իմ *ფს.30,10;* არცა შეშფოთნეთ, մի՛ զարհուրել *II თეს.2,2.*

შეშფოთებულ-ი խռովեալ (აღშფოთებული): რაჲსა შეშფოთებულ C ხართ? զի՞ խռովեալ էք *მრ.5,39;* იყო ერი იგი შეშფოთებულ էր ժողովն նոցա խռովեալ *საქ.მოც,19,32.*

შეჩუევა ընդելացուցանել. սովորեցուցանել (მიჩვევა): წეს არს... შეჩუევად შრომათა, արժան է... ընդելացուցանել զսա վաստակօք *მრთ.A.ანტ.დ.80,27-24,2;* განიზრახა უფიცხლჱსსა მარხვასა თავისა თჳსისასა შეჩუევად, կամէր այնուհետեւ ծանր եւ խիստ կրօնիւք զինքն սովորեցուցանել *მრთ.A.ანტ.დ.80,14-23,21.*

შეჩუენება նզովել, նուիրել. ցուցանել. առնել. անցուցանել („წყევა“, „დაწყევა“): იწყო შეჩუენებად DE, იწყო წყევად C, սկսաւ նզովել *მთ.26,74;* შეეჩუენება ისრაელი ვეელფეგორს G, նուիրեցաւ Իսրայէլ Բեեղփեգովրայ *რიცხ.25,3;* მრავალი ბოროტი შემაჩუენა მე, բազում չարչարանս եցոյց ինձ *II ტიმ.4,14;* რაოდენი ძჳრი შეაჩუენა წმიდათა შენთა, որչափ արար չարիս սրբոց քոց *საქ.მოც.9,13;* ბოროტი შეგაჩუენეს შენ, չարիս անցուցին ընդ քեզ *დაბ.50,17.*

შეჩუენება նզով (დაწყევლა): შეჩუენება არღა იყოს მერმე, նզովք ոչ եւս լիցին *ზაქ.14,11.*

შეჩუენებულ-ი նզովեալ. անիծեալ (დაწყევლილი): იყოს ქალაქი შეჩუენებულ G, եղիցի քաղաքն նզովեալ *ისუ ნ.6,17;* შეჩუენებულ ხარ, ბელიარ, անիծեալ. Բելիար *მცხ.229r-248.*

შეჩუენებულ ყოფა նզովել (დაწყევლა): შეჩუენებით შეჩუენებულ ყვნეს თავნი თჳსნი, նզովեցին զանձինս *საქ.მოც.23,12;* შეჩუენებულ ვყო იგი, նզովեցից զնա *რიცხ.21,2;* შეჩუენებულ ვყვენით იგინი, նզովեցի զնոսա *ნეემ.13,25.*

შეცბუნება զարմանալ („დაკვრეება", გაკვირვება): შეცბუნდეს C, დაუკვრდა DE, զարմացան *მრ.9,14.*

შეცვა պաշարել. շուրջ առնուլ. պատել. պաշտպանել („გარემოდგომა", მოცვა): შემიცვეს მე ერთბამად, պաշարեցին զիս ի միասին *ფს.87,18;* კმა გეყავნ თქუენ შეცვაჲ ამის მთისაჲ G, კმა იყავნ თქუენდამი გარემოდგომა მთისა მაგის, շատ լիցի ձեզ պատել զլեռամբդ *II შჯ.2,2;* შეიცვეს დავით, պատեցան զԴաւթիւ *I მფ.23,26;* წყურილსა სიცხისასა ურწყულსა შინა შეიცვა იგი G, წყურიელსა მას სიცხისასა და ურწყულსა გარე-მოადგა მათ S, ի ծարաւ տօթոյ յանջրդի պաշտպանեաց զնա *II შჯ.32,10.*

შეცვულ-ი պատեալ. ամուր („ძნელი", ალყაში მყოფი): შეცვული, պատեալ *იერ.46,5;* ვინ მომიყვანოს მე ქალაქსა მას შეცვულსა Ⴂ (ძნელსა Ⴀ), ո տարցէ զիս ի քաղաք ամուր *ფს.107,11.*

შეცვალება շրջել. կերպարանել. փոխանակել. փոխել. այլակերպել („გარდაქცევა", შეცვლა): უკუეთუ შეცვალებით შეიცვალოს შენიშნვაჲ ტყავსა ზედა G, უკუეთუ გარდაქცევით გარდაიქცეს სასწაული იგი სხეულისაგან მისისა B, թէ ջրջելով շրջեսցի նշանն ի մորթն *ლევ.13,7;* შეიცვალა სახედ მწყემსისა, կերպարանէր զինքն ի ձեւ հովուի *ატმ.109,7;* ვერძი შესცვალო ცხოვრად, փոխանակեսցես ընդ ոչխարի *გამოსლ.13,13;* შეცვალე-თ სამოსელი თქუენი, փոխեցէք զպատմուճանս ձեր *დაბ.35,2;* შეიცვალე სამოსელი თვსი, այլակերպեաց *III მფ.14,2.*

შეცვლა ներկել (აქ: შეღებვა, მოხატვა): შემცვალა მე მადლითა სასოებითა თვსისაჲთა, ներկեալ յուսով շնորհի իւրոյ *იზტ.119,5.*

შეცთომა վրիպել. մոլորել. խաբել. պարտել. գայթակղել. գայթել. անցանել. հրապուրել. յափշտակել. սխալել („ცთომა", აცდენა, ასხლეტა, მოტყუება): შესცთეს სარწმუნოებისაგან, վրիպեցան ի հաւատոց *I ტიმ.6,10;* იგავნი მეცნიერებისანი ნუ შეგცთებიან შენ, առակք հանճարոյ մի՛ վրիպեսցեն ի քէն *ზირ.6,35;* ზეცისა ცხორებასა შესცთა, յերկնային կենացն վրիպեցաւ *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 121,8;* შე-მე-ვსცეთითა გზისაგან ჭეშმარიტისა, մոլորեցաք ի ճանապարհէ ճշմարտութեանն *სიბრძ.სოლ.5,6;* სიკეთესა დედათასა მრავალნი შესცთეს, ի գեղեցկութենէ կնոջ բազումք մոլորեցան *ზირ.9,9;* კაცი გზასა თვსსა შესცთა, այր ի ճանապարհի իւրում մոլորեցաւ *ეს.53,6;* ესე განიზრახეს და შესცთეს, զայս խորհեցան եւ խաբեցան *სიბრძ.სოლ.2,21;* ნუ შესცთები (სცთები O), რამეთუ მე ვარ, մի՛ խաբիր զի ես եմ *ეს.41,10;* სულითა სიძვისაჲთა შესცთეს, հոգւով պոռնկութեան պարտեցայք *მრთ.A.ანტ.დ.79,29-22,27;* მცირედ-ღა და შემოცთებოდეს სლვანი ჩემნი Ⴀ, սակաւիկ մի եւ գայթակղեալ էին գնացք իմ *ფს.72,2;* უკუეთუ შესცთის, და ხოლო ამჴვან იგი, եթէ գայթոցի առաւել եւս կործանեսցեն զնա *ზირ.13,29;* ნაწილნი იგი გულისსათქუმელთა შენთანი ნუ შეგცთებიედ შენ, մասն ցանկութեան բարւոյ մի՛ անցանէ ըստ քեզ *ზირ.14,14;* ნუცა შესცთები წამთაგან მისთა, մի՛ յափշտակիցիս արտեւանամբք նորա *იგ.სოლ.6,25;* ბრმაჲ ბრმასა თუ წინაუძღვნ, შესცთიან, կոյր կուրի յորժամ առաջնորդէ. սխալէ *მთ.15,14;* შემინდევით, რამეთუ შევსცეთ, թողութիւն արարէք ինձ զի գթեցի *მცხ.366v-419.*

შეცთომილ-ი մոլորեալ. մոլորական (შემცდარი): ღვინითა შეცთომილ არიან, գինւով մոլորեալ են *ეს.28,7;* შეცთომილი მოვაქციო, զմոլորեալն դարձուցից *ეზეკ.34,16;* იყვნენ იგინი შეცთომილ წარმართთა შორის, եղիցին մոլորականք ի մէջ ազգաց *ოვსე 9,17;* შეცთომილი მოვედ აქა... და... ბორგნეულმან მან იწყო ჴმობად, մոլորեալ եկի աստ... իսկ մոլին այն լայր եւ գոչէր *მცხ.150r-166.*

შეცთომა մոլորութիւն (შეცდომა): მოკლის შეცთომაჲ იგი, սպանանէ զմոլորութիւնն *ს.გაბ.-მოც.საჴ.93,32.*

შეცთომილება մոլորութիւն (შეცდომა): არღარა დავადგრე მაგას შეცთომილებასა, ոչ եւս կամ ի մոլորութեանդ յայդմիկ *ფლკტ.136,1-442,13;* მწვალებელთა შეცთომილებაჲ ზედა დაუმტკიცებელსა თიჴასა [დგას], հերձուածական մոլորութիւն ի վերայ զաղփաղփուն կաւոյ *ს.გაბ.-მოც.საკ.95,32.*

შეცთუნება մոլորեցուցանել. վրիպեցուցանել. ստերիւրել. պատրել. հրապուրել. խաբել (შეცდენა, მოტყუება): შეაცთუნა ეგვპტე, մոլորեցուցին զեգիպտոս *ეს.19,14;* ნუმცა ვინ შეგაცთუნებს შენგანსა მას, რომელსა შეგიმართებია, մի ինչ ամենեւին զքեզ ի գեղեցիկ առաջիկայիցդ վրիպեցուսցէ *ანდ.-ანატ.313-31,18;* მე შევაცთუნო იგი, ես ստերիւրեցից զնա *ოვსე 2,14;* ვითარცა შეგუაცთუნნა ჩუენ სიმდიდრემან, թէ պատրեսցեն զմեզ մեծութիւնք *როფს.170,5-*

95,16; რომელთა შეგაცთუნეს შენ, որք հրապուրեցին զքեզ *ფლპ.მოც.4,9-302,9;* შევაცთუნე, խաբեցի *მცხ.300r-323.*

შეცილება յանցանել (შეშლა, შეცდომა): შემცილდა მე სიტყუაჲ რაჲ-მე ფსალმუნისაჲ, յանցեաւ տուն սաղմոսին *მცხ.122v-140.*

შეცნობა գիտել (ცოდნა, შეტყობა): არა რაჲ თავსა ჩემსა შემიცნობიეს, ոչ ինչ գիտեմ զանձին իմոյ *I კორ.4,4;* არარაჲ ესევითარი საქმე შემეცნა თავისა ჩემისადა, ոչ գիտէի ինչ զանձնէ *მცხ.64v-53.*

შეცოდება վրիպել. յանցանել. յանցուցանել. անօրինել. անիրաւել. գայթել. գթել. մեղանչել. ամպարշտել. վնասակար լինել („დაცილება“, ცოდვა, დაშავება): რომელნი-იგი ჭეშმარიტებასა შეეცოდნეს, որք վրիպեցան ի ճշմարտութենէ *II ტიმ.2,18;* ესროდეს ქვითა თმასა და არა შესცოდებდეს S, ქვებითა თმისა მიმართ და არა დამცილებელნი G, ձգէին քարինս եւ ի մազէ ոչ վրիպէին *მსჯ.20,16;* რომელმან შემცოდოს მე, որ յանցանիցէ ինչ ինձ յանցանս *ეზეკ.14,13;* მოკუდა საულ უსჯულოებითა თჳსითა, რომლითა შესცოდა ღმერთსა, մեռաւ Սաւուղ յանօրէնութիւնսն իւր զորս անօրինեցաւ ի Տէր *I ნშტ.10,13;* რომელ შემცოდეს მე, զոր անիրաւեցան յիս *იერ.33,8;* უწყინ შეცოდებაჲ თჳსი, գիտէ ի գայթել իւրում *ზირ.21,8;* უკუეთუ ვინმე შესცოდოს მას, եթէ գթեսցէ ոք *მრთ.A.კ.იერ.-სული ნმ.279,11-336,15;* ნუ შესცოდებ სიმრავლესა მას ქალაქისასა, մի՛ մեղանչեր ի բազմութեան քաղաքի *ზირ.7,7;* შევსცოდე მას, մեղայ նմա *მიქ.7,9;* შჯულსა ჩემსა შესცოდეს, յօրէնս իմ ամպարշտեցան *ოვსე 8,1;* არცა კეისარსა რაჲ შევსცოდე, ոչ ի կայսր ինչ վնասակար եմ *საქ.მოც.25,8.*

შეცოდება յանցանք. մեղք. մեղանք. յանցուած. մոլորութիւն. անիրաւութիւն. վրէպ („ბრალი, ბრალება“, ცოდვა, დაშავება): უკუეთუ მიუტევნეთ კაცთა შეცოდებანი მათნი, զի եթէ թողուցումք մարդկան զյանցանս նոցա *მთ.6,14;* შეცოდებანი ჩემნი შენგან არა დაეფარნეს, յանցանք իմ ի քէն ոչ ծածկեցան *ფს.68,6;* მსგავსად შეცოდებისა მათისა მიეგოს მისაგებელი, արժանի ընդ յանցանաց փոխարէնս կրեսցեն *ანდ.-ანატ.324-35,35;* მოგეტევნენ შეცოდებანი შენნი, թողեալ լիցին քեզ մեղք քո *მთ.9,2;* ვერ ესწორების ამას შეცოდებასა სხუაჲ ბრალი და შეცოდებაჲ, ոչ համեմատեն այսմ յանցանաց այլ յանցանք եւ կամ մեղք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,20-32,6;* ყოვლისათჳს შეცოდებისა ნუ მანკიერ ხარ მოყუსისათჳს, ի վերայ ամենայն մեղանաց մի՛ պահեր ոխս մերձաւորին քոյ *ზირ.10,6;* შეცოდებანი თჳსნი ვინმე გულისხმა-ყვნეს? զյանցուածս իւր ո՞վ կարէ առնուլ ի միտ *ფს.18,13;* შევინანოთ დიდთა მათ შეცოდებათა მათთათჳს, ապաշխարեմք վասն մեծ մոլորութեանն *ფლპ.მოც.9,4-315,4;* უკუეთუმცა რაჲმე იყო შეცოდებათაგან ძჳრისსაქმჱ, եթէ էր ինչ անիրաւութիւն կամ խարդախութիւն չարեաց *საქ.მოც.18,14;* არა არს შეცოდებაჲ სიკუდილისა მათისაჲ, ոչ գոյր վրէպ մահու նոցա *ფს.72,4;* მომმადლეთ მე შეცოდებაჲ ესე, շնորհեցէք ինձ զվնասդ զայդ *II კორ.12,13;* რაჲ პოვეს მამათა თქუენთა ჩემ თანა შეცოდება? զի՞նչ վնաս գտին յիս հարքն ձեր *იერ.2,5;* უკუნსცეს, ვის-იგი უბრალა, მისცეს, ვის-იგი შესცოდა B, տացէ այնմ. որում յանցեաւն *რიცხ.5,7.*

შეცოდებულ-ი մեղուցեալ. յանցուցեալ. յանցաւոր. մեղանչական. մեղաւոր (შემცდარი): ისმინე... ნაშობთა შეცოდებულთა წინაშე შენსა, լուր... որդւոցն մեղուցելոց առաջի քո *ბარუქ.3,4;* ანგელოზთა მათ შეცოდებულთა არა ჰრიდა, ի հրեշտական յանցուցեալս Աստուած ոչ խնայեաց *II პეტრე 2,4;* შეცოდებულთა მცირედ-მცირედ ამხილებ, յանցաւորս առ սակաւ սակաւ յանդիմանես *სიბრძ.სოლ.12,2;* შეცოდებული, մեղանչական *I მფ.15,18;* || մեղաւոր *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.156-157.*

შეცჳბრება հիանալ (გაოცება): დამიკჳრდა და შევცჳბრდი, հիացեալ զարմացայ *მრკ.251r-200,1.*

შეცჳენება անկանել („დაცჳენება“, დაცჳენა): მის წინაშე შეცუიოდისნ, მის წინაშე დაცჳოდიან ყოველნი, առաջի նորա անկցին ամենեքեան *ფს.21,30.*

შეცხება օծանել (ნაცხება): შეიცხებდა [სისხლსა] ჴორცთა თჳსთა, օծանէր լինքն *ანდ.-ანატ.330-38,32;* ზეთი ცოდვილისაჲ ნუ შეეცხებინ თავსა ჩემსა, եւղ մեղաւորի մի օծցէ զգլուխ իմ *ფს.140,5.*

შეცხობა եփել. խորովել (გამოცხობა): არა შეიცხოს ცომოვანი, ոչ եփեսցի խմորեալ ლევ.6,17; რავდენი რაჲ შეაცხოთ, შეაცხვეთ, որ ինչ եփելոց էք. եփեցէք გამოსლ.16,23; ვითარცა პური შეცხვებოდა, իբրեւ զհաց խորովեալ თ̃ე9,21-79,18.

შეცხრომა խօսել (აქ: საუბარი): მდიდრად იტყოდეს და შესცხრებოდეს პავლეს, մեծաբանէին եւ խօսէին ընդ Պաւղոսի *თეკ.91,8.*

შეძგერება հնչել (დაძგერება): შეაძგერნა რკინანი, հնչեցին երկաթքն յոտիստ նորա *ი.მოც.71,5-224,36.*

შეძერწვა կապել (შეკვრა, შერწყმა): შეიძერწნენ ურთიერთას ზღუანი იგი, ზესკნელნი და ქუესკნელნი *მ.სნ.124,27.*

შეძერწულ-ი կապեալ (შეკრული, შერწყმული): ძუალითა შეძერწულ, ոսկերօք կապեալ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 367,4-257,30.*

შეძინება շահել. յաւելուլ. յոլովել. յաճախել („შეყოფა", „შემატება", დართვა): შეიძინე ძმაჲ იგი შენი, շահեցար զեղբայրն քո *მთ.18,15;* შე-თუ-იძინოს სოფელი, եթէ զաշխարհ շահեսցի *ლ.9,25;* ვივაჭროთ და შევიძინოთ, վաճառեսցուք եւ շահեսցուք *იაკ.4,13;* შეუძლოს შეძინებად ჰასაკსა თჳსსა, յաւելուլ կարիցէ ի հասակ իւր *მთ.6,27;* მე შევეძინე (შევეყავ S) შედგომად უფლისა G, ես յաւելայ երթալ զհետ տեառն *ისუ 6.14,8;* შესძინა აბრაჰამ მერმე სიტყუად, յաւել եւս խօսել ընդ նմա եւ ասէ *დაბ.18,29;* თუ შესძინონ გუემად მისსა, უკუეთუ შემატონ გუემასა მას S, եթէ յաւելուցուն հարկանել զնա *II შჯ.25,3;* შეგეძინნენ წელნი ცხოვრებისანი, յաւելցին քեզ ամք կենաց *იგ.სოლ.9,11;* ასტკან შეეძინა მამათა თჳსთა, Աստիադէս յաւելաւ առ հարս իւր *დან.4,1;* შესძინა მერმეცა სიტყუად, յաւել եւս խօսել *ფლკტ.155,32-468,34;* რომელმან შესძინოს ცნობად, შესძინოს მან სალმობაჲ, որ յոլովեաց ի գիտութիւն յաւելցի ի ցաւս *ეკლ.1,18;* შესძინა ძჳრისყოფად, յաճախեաց առնել չար *IV მფ.21,6;* არღარა შესძინოთ, უკუეთუ მომართუათ მე სამინდოჲ, մի՛ յաճախէք. եթէ մատուցանիցէք ինձ նաշիհ *ეს.1,13.*

შეძინება յաւելուած (შეძენა, შემატება, დართვა) *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 121,16.*

შეძლება կարել. յաղթել. զօրանալ. զօրել. բաւել. մարթել. հնար լինել. ձեռնհաս լինել („ძლება", „გება"): ვერ შეუძლეთ მას განძებად DE, ვერ უძლეთ მას განჴდად C, ոչ կարացաք հանել զնա *მრ.9,27;* ვინმე შეუძლოს შენებად მისა სახლი? ո՞ կարասցէ շինել նմա տուն *II ნშტ.2,6;* შეუძლებდა განრინებად შეურვებულსა მას ქალაქსა მრავლისა მისგან ურვისა, կարէր ապրեցուցանել զտագնապեալ քաղաքն ի բռնութենէ վշտացն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,3-40,8;* შეძლებით შეუძლოთ მათდა მიმართ, կարող եմք յաղթել նոցա *რიცხ.13,31;* შეგიძლეს შენ კაცთა მშჳდობისა შენისათა, զօրացան ի վերայ քո արք խաղաղութեան քո *აბდ.1,7;* დალათუ ვერ შეუძლო გულისთქუმითა ჴორცთაჲთა ცთუნებად, թէպէտ եւ ոչ զօրեաց ի ցանկութիւն մարմնոյն զսիրտն պատրել *მრთ.A.ანტ.დ.80,10-23,15;* ვერ შეუძლოთ ესრეთ ბრძოლად, ոչ բաւեմք այսպիսի պատերազմել *ნეემ.4,10;* ვითარ შესაძლებელ არს ესე ყოფად DE, ვითარ ეგების ეგე ყოფად? C զիա՞րդ մարթի այդմ լինել *ი.3,9;* შე-თუმ-ცა-უძლეს C, უკუეთუმცა შეუძლეს DE, եթէ հնար ինչ իցէ *მთ.24,24;* ვერ შეუძლო დამორჩილებად, ոչ եղեւ ձեռնհաս ի մատնեակ արկանել *ს.გაბ.-მოც.საკ.95,7.*

შეძლება բաւականութիւն: შეძლებაჲ ჩუენი ღმრთისაგან არს, բաւականութիւն մեր յԱստուծոյ է *II კორ.3,5.*

შეძმარებულ-ი քացախուտ (დაძმარებული) *მცხ.245v-266.*

შეძნება չար թուել. դժկամակ լինել. տրտմել. տխրել. դժուարել (გაძნელება; შეწუხება, დამწუხრება): შეუძნდა სიტყუაჲ ესე სამოელს, չար թուեցաւ բանն յաչս Սամուէլի *I მფ.8,6;* რაჲსათჳს შეგიძნდა და დასწუხენით თქუენ ამის სიტყჳსათჳს? ընդէ՞ր դժկամակ եղեր վասն բանիս այսորիկ *II მფ.19,42;* შეუძნდა დავითს შემუსრვაჲ იგი, տրտմեցաւ Դաւիթ զի խրամատեաց տէր խրամատութիւն *II მფ.6,8;* შეუძნდა ესე ბერსა, դժուարեալ ծերոյն *მცხ.45v-38;* შეუძნდა ფრიად, տխրեցան յոյժ *მცხ.214v-228;* შეუძნდა ბერსა, նեղեալ ծերն *მცხ.331r-378.*

შეძრვა սասանել. սասանեցուցանել. շարժել. խարխարել. գայթակղել. խռովել. դանդաչել. խլրտել. դղրդել. դողացուցանել („შერყევა", შეძვრა, დაძვრა): რაჲთა არა შევიძრა, զի մի՛ սասանեցայց *საქ.მოც.2,25;* განემართენ ქუეყანა და ნუ შეიძრვინ, յաջողեսցի երկրի եւ մի՛ սասանեսցի *I ნშტ.16,30;* დაამყარა სოფელი, რაჲთა არა შეიძრას, հաստատեաց զաշխարհ զի մի՛ սասանեսցի *ფს.92,1;* არღარა შევსძინო შეძრვად ფერჴი ჩემი ისრაჱლისაჲ, ոչ եւս յաւելից սասանեցուցանել զոտն Իսրայելի *II ნშტ.38,8;* არა ჰნებავნ შეძრვად იგი, ոչ կամին շարժել զնոսա *მთ.23,4;* შეიძრა ადგილი იგი, շարժեցաւ տեղին *საქ.მოც.4,31;* ქუეყანაჲ შეიძრა (შეირყია S), երկիր շարժեցաւ *მსჯ.5,4;* შეიძრნენ ზღუდენი შენნი, շարժեսցին պարիսպք քո *ეზეკ.26,10;* შეძრა და შეარყია, շարժեաց եւ դողացոյց

მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.108,13-40,16; დაშურების თიჴაჲ იგი კლდისა მის შეძრვად, ջանայ կաւն զվէմն խարխարել *ს.გაბ.-მოც.საჴ.96,1;* დაამტკიცნეს ფერჴნი შენნი, რაჲთა არა შეძრა, հաստատեսցէ զոտն քո. զի մի՛ գայթակղեսցի *იგ.სოლ.3,26;* შეიძრნენ პირისაგან თევზნი ზღვსანი, խռովեսցին յերեսաց իմոց ձկունք ծովու *ეზეკ.38,20;* შეიძრნეს მთრვალობითა თაფლუჭისაჲთა, դանդաչեսցին յարբեցութենէ ցքւոյն *ეს.28,7;* არა შეიძრნენ, გული მისი დამყარებულ არს ვითარცა ლოდი, ոչ խլրտեսցին. զի սիրտ նորա սալացեալ է իբրեւ զվէմ *იობ.41,15;* შეიძრა ყოველი ქალაქი იგი, դղրդեցաւ քաղաքն ամենայն *მთ.21,10;* ჴელი ცოდვილისაჲ ნუ შემძრავნ მე, ձեռք մեղաւորաց մի՛ դողացուսցեն զմեզ *ფს.35,12.*

შეძრვა սասանութիւն (მოძრაობა): ნუ მისცემ შეძრვად ფერჴთა შენთა, մի՛ տարիս ի սասանութիւն զոտն քո *ფს.120,3.*

შეძრწუნება խռովել. խռովեցուցանել. սարսել. սասանել. զմրել, դողալ. զանգիտել. տագնապել. ճեպել. սոսկալ. վանել. զարհուրել. զարհուրեցուցանել. զահի հարկանել. պակչել. սասանութիւն տալ („შეშფოთება“, „შერყევა“, „შეძრვა“, „წინვა“, „შეშინება“, „დაჴსნა“, „ალტყდომა“, „დადნობა“, ცახცახი, შეკრთომა): ესმა... შეძრწუნდა, լուաւ... խռովեցաւ *მთ.2,3;* შეძრწუნდეს და უპყრეს ანგელოზთა მათ ჴელი, նոքա խռովեցան եւ կալան հրեշտակքն զձեռանէ նորա *დაბ.19,16;* ცანი შეძრწუნდეს S, ცაჲცა შეშფოთდა G, երկինք խռովեցան *მსჯ.5,4;* შეძრწუნდა გული ჩემი, խռովեցաւ սիրտ իմ *იობ.37,1;* ჩუენებაჲ ვიხილე და შემეშინა და შევძრწუნდი სანოლსა ზედა ჩემსა, երազ տեսի եւ զարհուրեցոյց զիս եւ խռովեցայ յանկողնի իմում *დან.4,2;* გულისწყრომითა მისითა შეაძრწუნნეს იგინი, սրտմտութեամբ իւրով խռովեցուսցէ զնոսա *ფს.2,5;* კაცმან ცოდვილმან შეაძრწუნნის მეგობარნი, այր մեղաւոր խռովեսցէ զբարեկամս իւր *ზირ.28,10;* ქუეყანასა. შეეშინა, შეძრწუნდა, երկիր երկեաւ եւ սարսեաց *ფს.75,9;* ჴმითა ქუხილისა შენისაჲთა შეძრწუნდიან, ի ձայնէ որոտալոյ քումմէ սարսիցեն *ფს.103,7;* შეშინდეს და შეძრწუნდეს ᑕ, შეშფოთნეს, შეირყინეს Ꮮ, խռովեցան. սասանեցան *ფს.47,6;* შეშფოთნეს და შეძრწუნდეს ვითარცა მთრვალნი, խռովեցան. սասանեցան որպէս արբեալք *ფს.106,27;* შეძრწუნდედ მთავრობანი, զմրեսցին իշխանք *განხ.ი.201,10-87,15;* მისგან შეძრწუნდით (შეიძრნედ Ꮮ) ყოველნი დამკვდრებულნი სოფლისანი ᑕᏞ, ի նմանէ դողասցեն ամենայն բնակիչք աշխարհի *ფს.32,8;* ნუ გეშინინ, ნუცა შეძრწუნდები S (იწინვი G), մի՛ երկնչիր եւ մի զանգիտիցես *ისუ ნ.8,1;* ნუცა შეძრწუნდებით, მჴნე იყვენით და განძლიერდით S, ნუცა ეწინვით, მჴნე იქმენით და განძლიერდით G, մի՛ զանգիտիցէք. քաջացարուք եւ զօրացարուք *ისუ ნ.10,25;* ნუ შეძრწუნდები პირისა მისისაგან, մի՛ զանգիտիցես յերեսաց նոցա *ეზეკ.3,9;* ხილვაჲ თავისა ჩემისაჲ შემაძრწუნებდა მე, տեսիլ գլխոյ իմոյ տագնապեաց զիս *დან.4,2;* ჰამბავნი და სწრაფანი შეაძრწუნებდენ მას მზის აღმოსავალით, համբաւք եւ տագնապք ճեպեսցեն զնա յերեւելից *დან.11,44;* შეძრწუნდა უმეტესად, սոսկացան յոյժ *იერ.2,12;* შემიძრწუნდა სული ჩემი გუამსა ჩემსა, սոսկացաւ մարմին իմ յանձին իմում *დან.7,15;* აღდგეს შეძრწუნებად ქუეყანისა, յարիցէ վանել զերկիր *ეს.2,21;* ოდეს გესმოდიან ბრძოლანი და შფოთნი, ნუ შესძრწუნდებით, յորժամ լսիցէք պատերազմունս եւ խռովութիւնս մի՛ զարհուրիցիք *ლ.21,9;* შეძრწუნდეს დიდად C, მათ შეეშინა DE, զարհուրեցան *ი.6,19;* ვინ შეგუაძრწუნნეს ჩუენ? ո՞ զարհուրեցուսցէ զմեզ *იერ.21,13;* შეძრწუნდეს და შეშინდეს զահի հարեալ երկնչէին *ლ.24,37;* მოსე შეძრწუნდა და ვერ იკადრებდა განცდად, զահի հարեալ Մովսէս. ոչ իշխէր հայել *საქ.მოც.7,32;* შეძრწუნდა გული ერისა მის S, დაიჴსნა გული ერისაჲ G, պակեաւ սիրտ ժողովրդեանն *ისუ ნ.7,5;* შევძრწუნდი, խռովեալ եղէ *ფს.29,8;* სიტყუაჲ ხოლო ჰრქუა და შეძრწუნდა, խօսեցաւ միայն եւ նա դրդուեցաւ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 368,18-259,25;* ერთი მეძავი მოუჴდა და პეტრეს სარწმუნოებაჲ შეაძრწუნა, մի բոզ մատուցեալ զՊետրոսի զհաւատն ամբոխեաց *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 368,16-259,23;* შეძრწუნდა ყოველი სიმრავლჱ ერისაჲ, ահաբեկեալ զամենայն ամբոխն *რიფს.170,21-96,13;* ნუ შეგუაძრწუნებ ჩუენ, უფალო, մի՛ տար զմեզ ի սասանութիւն *ფლკტ.154,34-467,20;* ნუ შეძრწუნდებით DE, ნუ ალტყდებით, մի՛ խռովեսջիք *მთ.24,6;* შემიძრწუნდა გული ჩემი S, დამიდნა გული ჩემი O, խռովեցաւ սիրտ իմ *ესთ.15,16.*

შეძრწუნება-ჲ դողումն. խռով. խռովութիւն. ահ. սոսկումն. զարհուրանք (ცახცახი, კრთომა): შევშინდი და შევძრწუნდი, երկիւղ եւ դողումն կալաւ զիս *მრკ.250v-198,1;* ვითარცა შეძრწუნებაჲ ეფრემისი, իբրեւ զխռով եղէց Եփրեմի *ოვსე 5,12;* შეძრწუნებით შეძრწუნდეს სკჳენჱ, խռովութեամբ խռովեսցի Սային *ეზეკ.30,16;* დამიცვენ ჩუენ... შეძრწუნებისაგან მძლავრისა, պահեա զմեզ... յահէ բռնաւորիս *მსკ.52,14;* გულისა შეძრწუნებაჲ, սոսկումն սրտի *ნაუმ.2,10;* არა გეშინოდის შენ შეძრწუნებისაგან, ոչ երկիցես ի զարհուրանաց *იგ.სოლ.3,25.*

შეძრწუნებულ-ი խռովեալ. սոսկալի. զահի հարեալ. ի դողման եղեալ. յերերի կալ („შეშინებული"): რაჲსა შეძრწუნებულ ხართ? DE, զի՞ խռովեալ էք *ლ.24,38;* შეძრწუნებული, սոսկալի *სიბრძ.სოლ.8,15;* შეძრწუნებულ იყვნეს DE, შეშინებულ იყვნეს C, զահի հարեալ էին *მრ.16,8;* შეძრწუნებული გამოვიდა იგი მიერ აბანოჲთ, ի դողման եղեալ ել ի բաղանեացն *ფოკა502,5-345v;* ვიხილენ მთანი და ესერა იყვნეს შეძრწუნებულ, տեսի զլերինս եւ կային յերերի *იერ.4,24.*

შეძურომა սորել(შეძვრომა): შეძურეს ქუაბებსა, սորեցին յայրս *იერ.4,29.*

შენამება վկայել. վկայութիւն դնել. ամբաստանել. արծանախօս լինել („სმენა", მხილება): რაოდენსა ესენი შეგნამებენ შენ C, որչափ դոքա հակառակ քո վկայեն *მთ.27,13;* რომელი შესნამებდეს მეგობარსა თჳსსა წამებასა ცილსა, որ վկայէ զբարեկամէ իւրմէ վկայութիւն ստութեան *იგ.სოლ.25,18;* ნაცილად შესნამებენ ეგენი მაგას, սուտ վկայեցին դոքա զնմանէ *დან.13,49;* უწყებით უწყოდეთ, რამეთუ შეგნამებ თქუენ დღეს, գիտելով գիտասջիք. քանզի վկայութիւն դնեմ ձեզ այսօր *იერ.42,19;* რასა ესენი შეგნამებენ (გასმენენ C) შენ, զինչ դոքա ամբաստանեն զքէն *მთ.26,62;* საქმენი ჩემნი შემნამებენ მე, գործք արծանախօս լինին զինէն *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძღ.შვილ.515-688,34.*

შენამება ცილისა զրպարտել (ცილის დაწამება): კაცი ულმრთოებით შესნამებნ ცილსა გლახაკსა, հզօրն առ ամպարշտութեան իւրում զրպարտէ զտնանկս *იგ.სოლ.28,3.*

შენამება յանդիմանութիւն (შეჯერება): შემდგომად... წილისა მის შენამებისა, զկնի յանդիմանութեան վիճակին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,7-38,16.*

შენბოლა պատկառել („შერცხუენა"): შესნბა და შეჰრცხუენდა, պատկառեցաւ յոյժ *მცხ.161r-176.*

შენებულ-ი ալխ (შენებებული): შენებულთა მკერდისა მისისათა ვინ-მე შევიდეს? ընդ ալխս պատենից նորա ո՞ մտանիցէ *იობ.41,4.*

შეწევნა օգնել. օգնական լինել. յաջողել. պատսպարել. պաշտպանել. պաշտպան լինել. ընդունել. ընկերել. զօրել. օգտել. զօրավիգ լինել. բաւական լինել. ձեռնտու լինել. հասանել. հասու լինել. նպաստ լինել. վերակացու լինել („წევნა", „ჴელის-(ა) პყრობა", დახმარება): შემეწიე ჩუენ, უფალო, օգնեա՛ մեզ տէր *მრ.9,21;* შემეწიე (მეწიე C) ურწმუნოებასა ჩემსა, օգնեա՛ անհաւատութեանս իմում *მრ.9,23;* შეწევნად ჩემდა მომხედე Ⴀ, ჴელისაპყრობად ჩემდა მომხედენ Ⴂ, յօգնել ինձ նայեաց *ფს.21,20;* რომელსა შევეწიე კიდითგან ქუეყანისაჲთ J, რომელსა გიპყარ ჴელი კიდითგან ქუეყანისაჲთ O, որում օգնական եղէ ի ծագաց երկրի *ეს.41,9;* შემეწია მეცა წარმართთა მიმართ, յաջողեաց եւ ինձ ի հեթանոսս *გალ.2,8;* შეგეწიოს შენ, պատսպարեսցէ զքեզ *იგ.სოლ.4,6;* ღმერთი მათი შეეწევის მათ, Աստուածն նոցա պաշտպանէ նոցա *იუდ.6,2;* შეგეწიო შენ, ისრაჱლ, պաշտպան լինիցիմ քեզ, Իսրայէլ *ოვსე 11,8.* არა შეეწიე მას ბრძოლასა შინა, ոչ ընկալար զնա ի պատերազմի *ფს.88,44;* უფალო, შეწევნად ჩემდა ისწრაფე, տէր. յընկերել ինձ փութա *ფს.69,1;* უძლურ იქმნიან გრძნებანი და ვერ შეეწინიან წამლობანი, տկարացեալ լինին մոգութիւնք եւ ոչ զօրէ կախարդութիւն *მრთ.A.ანტ.დ.31-69,37;* შემეწია მე Ⴀ, օգտեցաւ *ფს.27,7;* შეეწიე სიბერესა მამისა შენისასა, զօրավիգն լեր ծերութեան հօր քում *ზირ.3,14;* უკუეთუ ჭირვეულთა შეეწია, եթէ նեղելոց բաւական լիեալ իցէ *I ტიმ.5,10;* შეეწეოდა სოლომონს ძელითა, ფიჭვთა და ნაძვთა, ձեռնտու էր Սողոմոնի եղեւնափայտիւք եւ փայտիւք մայրից *III მფ.9,11;* ვითარ უკუე შევეწიო მე მუნ? ո՞րպէս հասանել կարիցեմ *მრკ.247-190,1;* არასადა შეეწინენ მას კაცნი უგუნურნი, ոչ եղիցի նմա հասու իմաստք մարդկան *ზირ.15,7;* რომლითა შეეწეოდა მორწმუნეთა მათ, բազում ինչ նպաստ լինէր հաւատացելոցն *ს.გაბ.-მოც.საჴ.93,19;* მე შეგეწიო შენ, ես վերակացու եղէց քեզ *დან.15,1;* შეეწიე მოყუასსა შენსა, պաշտպան լեր մերձաւորին *ზირ.29,27.*

შეწევნა-ჲ օգնութիւն. օգնականութիւն. ազդեցութիւն. յաջողութիւն. գործակցութիւն. խնամակալութիւն. տուչութիւն. ազդումն (დახმარება, ზრუნვა): მომეც ჩუენ შეწევნაჲ ჭირსა, տուր մեզ օգնութիւն ի նեղութեան *ფს.59,13;* რომელი დამკჳდრებულ არს შეწევნასა მაღლისასა ᑕ (შეწევნითა მაღლისაჲთა ᒪ), որ բնակեալ է յօգնութեան Բարձրելոյն *ფს.90,1;* მრავალი შეწევნაჲ არს ჩემ თანა, բազում է իմ օգնականութիւն *იობ.31,21;* ადრე-ადრე ყოს შეწევნაჲ თქუენთჳს, վաղվաղակի արասցէ զօգնականութիւն ձեզ *თომა მოც.20,6-399,10;* რომლისა-იგი მოსლვაჲ არს შეწევნითა ეშმაკისაჲთა, որոյ գալուստն ըստ ազդեցութեան սատանայի է *II თეს.2,9;* მოცემულისა ჩემდა შეწევნისაებრ ძალისა მისისა, որ տուաւ ինձ ըստ յաջողութեան զօրութեան նորա *ეფეს.3,7;* უფლისა შეწევნითა, տեառն գործակցութեամբ *მრ.16,20;* შეწევნა სცეს ტყუეთა მათ, խնամակալութիւն արարին գերութեանն *II ნშტ.28,15;* ვედრებითა თქუენითა და შეწევნითა სულისა ქრისტჱსითა, աղօթիւք ձերով եւ տուչութեամբ Հոգւոյն Քրիստոսի *მრთ.A.კ.იერ.-სული ნმ.281,14-368,27;* მხიარულ არნ შეწევნითა ეშმაკისაჲთა, զուարճանայր յազդմանէ չարին *დღ.127,9.*

შეწევნულ-ი աջողեալ (დახმარება მიღებული): სარწმუნოება სიყუარულისაგან შეწევნული, հաւատք սիրով աջողեալք *გალ.5,6.*

შეწირვა մատուցանել. նուիրել. հանել. ընծայել. ընծայեցուցանել. հեղել. մատչել. ընդունել. զոհել. զենուլ. առաքել. առնել. մերձենալ. ճենճերել. տանել. նպաստաւորել. ընծայեցուցանել. արկանել ի սեղան („მირთუმა“, „მოგურა“, „შერთუმა“, „აღრთუმა“, „შენყნარება“, მსხუერპლება“, „ზორვა“, „განჩინება“): შე-თუ-სწირვოდე შესაწირავსა შენსა, եթէ մատուցանիցես զպատարագ քո *მთ.5,23;* შეწიროს (მიართუა G) მსხუერპლი, մատուսցես զզոհն *ლევ.2,8;* შეწიროს უფალსა შეცოდებისა მისისათჳს B, მოჰგუაროს ბრალისა მისისათჳს, մատուսցէ ընդ յանցանացն իւրոց *ლევ.19,21;* შეწირედ შესაწირავი უფლისა, մատուսցեն զպատարագս տեառն *I ეზრა 8,14;* შესწირევდით უფლისა შვილნი ღმრთისანი, մատուցէք տեառն որդիք Աստուծոյ *ფს.28,1;* შევწირო შენდა ზუარაკები და ვაცები, քեզ մատուցից զուարակս եւ նոխազս *ფს.65,15;* მსხუერპლსა სალხინებელსა შესწირვიდა, ընծայս քաւութեան մատուցանելով *მცხ.44r-37;* ღმრთისა მიმართ შესწირვიდა, առ Աստուած մատուցանել *როფს.171,31-99,14;* შეწირა იგი უფლისა, նուիրեաց զայն տեառն *I ნშტ.11,18;* არა შეიწიროს ღჳნოჲ, ոչ նուիրեսցին տեառն գինի *ოსე 9,4;* შეწირვა O, შერთუმა G, հանել *ლევ.3,5;* შეწირნა მუნ მრგულიად დასაწუველნი უფლისა S, აღართუნა მუნ ყოვლად დასაწუავნი უფალსა G, եհան ողջակէզ տեառն *ისუნ.8,31;* შეწირე მისა პირველთაგანი ნაყოფი შენთა სამართალთა, հան նմա պտուղ ի քոց արդարութեան արմտեաց *იგ.სოლ.3,9;* შევწირენ მწყემსისა მიერ ჩუენისა, ընծայեցուցի ի ձեռն հովուին իմոյ *ბაბ.47,4-153,38;* მათა შესწირენ შესაწირავნი შენნი და მიართუენ, მსხუერპლნი შენნი, նոցա հեղեր նուէրս եւ նոցին մատուցեր զոհս *ეს.57,6;* შეიწიროს ძღუენი, մատչիցին պատարագք *ეს.18,7;* არა შეიწიროს B, არა შენყნარებულ იქმნეს G, մի՛ ընկալցի *ლევ.19,8;* უფალმან თაყუანის-ცემაჲ ჩემი შეიწირა ᑕ, უფალმან ლოცვაჲ ჩემი შეიწყნარა ᒪ, Տէր զխնդրուածս իմ ընկալաւ *ფს.6,10;* შეწირეს მსხუერპლი კერპისა მის, մատուցին զոհս կռոց *საქ.მოც.7,41;* შეწირეს მუნ მსხუერპლი უფლისა S, უმსხუერპლეს მუნ უფალსა G, զոհեցին անդ տեառն *მსჯ.2,5;* შეკრბეს... შეწირვად მსხუერპლისა დიდისა S, შეკრბეს ზორვად ზორვასა დიდსა დაგონისა ღმრთისა მათისა G, ժողովեցան զոհել զոհ մեծ Դագոնայ Աստուծոյն իւրեանց *მსჯ.16,23;* შეწირეთ ზატიკი, զենէք զզատիկն *I ეზრა1,6;* დიდსა ლოცვასა შესწირვიდა ღმრთისა მიმართ, բազմապատիկ աղօթս առաքէր առ Աստուած *ფლკტ.140,20-448,17;* ვერძი ცხოვართაგან უბიწონი შესწირვოდიან, խոյ մի ի հօտից անարատ արասցեն *ეზეკ.43,25;* შეწირვა, մերձենալ *III მფ.8,59;* შეწირნა შესაწირავნი თჳსნი და მსხუერპლნი სათნონი, ճենճերեաց զողջակէզսն իւր եւ զզոհսն *IV მფ.16,12;* არა შესწირო სასყიდელი მეძვისაჲ, არცა ნაცვალი ძაღლისაჲ G, մի՛ տարցիս զկապէնս պոռնկի եւ մի՛ զշանս խուրս *II შჯ.23,18;* შეწირეს სახლსა ღმრთისასა, նպաստաւորեցան ի տունն Աստուծոյ *II ეზრა 2,68;* შეგუწირნა ჩუენ ღმრთისა, ընծայեցոյց զմեզ Աստուծոյ *მრთ.S.კ.იერ.გამოჩ.ჯუარ.238,11- ;* ვეცხლი იგი, რომელი მომეც, შევწირე, վարձաքն զոր ետուր, արկի ի սեղան *თომა მოც.18,26-396,23;* რაოდენი... შეწირონ ძეთა ისრაჱლისათა

უფალსა B, რაოდენთა... განუჩინებენ ძენი ისრაჱლისანი უფალსა G, զոր հանիցեն տեառն որդիքն Իսրայելի *რიცხ.18,19.*

შეწირულ-ი նուիրական. ընդունելի. մտեալ. զոհաւոր. ընծայեալ: დაფარნეს მიწითა შეწირულნი იგი სისხლნი მათნი, ծածկէին... զնուիրական արիւն նոցա *ოხკ.19,7;* რომელი ჰმსახურებდეს სათნოებით, შეწირულ იყოს, որ պաշտէ հաճութեամբ ընդունելի եղիցի *ზირ.32,19;* გამოღებასა მას მათსა ვეცხლისა მის შეწირულისასა სახლსა უფლისასა, ի հանելն նոցա զարծաթն մտեալ ի տունն տեառն // *ნშტ.34,14;* შეწირული G, შესაწირავი B, զոհաւոր *ლევ.24,9;* ჩუენ მხოლოჲსა ღმრთისა მიმართ შეწირულ ვართ B, մեք միայնոյ Աստուծոյ ընծայեալ եմք *სბსტ.133,10-4;*

შეწოდება կոչել (დაძახება, მოწოდება): კაცთა მათ შეუწოდა და მას დღესა მუნ დაიყენნა, կոչեաց զնոսա ի ներքս եւ առ իւր ագոյց *საქ. მოც.10,23;* შეუწოდა დავით, կոչեաց զնա Դաւիթ // *მფ.11,13.*

შეწუდომა յառել (შეწვდომა): კაცი უგუნური შეწუდების და იჭვრობნ სახიდ შემართ, անմիտն ընդ դուրս յառեսցի ի տուն *ზირ.21,26.*\

შეწუვა այրել. կիզել. գալարել. խորովել. հրձիգ առնել/լինել. բորբոքել. խարշել (ანთება, დაწვა; მოხარშვა): შევიწუებოდე სიცხითა დღისაჲთა, զցերեկ այրեալ լինէի ի տօթոյ *დაბ.31,40;* მაყულოანსა ალატყდების ცეცხლი და მაყუალი იგი არა შეიწუების, մորենին վառեալ էր հրով եւ ոչ այրէր մորենին *გამოსლ.3,2;* ღვნომან შეწუნეს იგი, գինին իսկ անդէն զնոսին այրէ *ეს.5,11;* ალი მისი შენ ნუ შეგწუავნ, բոց նորա զքեզ մի՛ կիզիցէ *ეს.43,2;* შეიწუებოდეს ნაწლევნი მისნი ძმასა მისსა ზედა, գալարէին աղիք նորա ի վերայ եղբօրն իւրոյ *დაბ.43,30;* შეწუეს პასექი იგი ცეცხლითა, խորովեցին զպասեքն հրով // *ნშტ.35,13;* ცეცხლითა შეწუვეს კერპები მათი, հրձիգ արարին զկուռս նոցա *ეს.37,19;* უკუეთუმცა იყვნეს ცეცხლითა შემწუარ, թէ հրձիգ լեալ էին *ეს.9,5;* შეწუნეს საფუძველნი მთათანი S, բորբոքեսցէ զհիմունս լերանց // *შჯ.32,22;* დაცხა მზჱ და შესწუვიდა ქუეყანასა, արեգակն խարշէր զամենայն ինչ տապով իւրով *მრთ.P.პავლე თებ.-318-7,4.*

შეწუხება տրտմել. տրտմեցուցանել. տարակուսել. անարգել. ստրջանալ. խոժոռել. խռովել. տխատել („დაწუხება", „ცრუვება"): შეწუხნა პეტრე DE, დაწუხნა პეტრე C, տրտմեցաւ Պետրոս *ი.21,17;* შეწუხნა იონა მწუხარებითა დიდითა და იურვოდა, տրտմեցաւ Յովնան տրտմութիւն մեծ եւ խռովեցաւ *იონა 4,1;* უკუეთუ მე შეგაწუხნე თქუენ, եթէ ես տրտմեցուցանեմ զձեզ // *კორ. 2,2;* ნუ შეაწუხებ მას ცხოვრებასა მისსა, մի՛ տրտմեցուցաներ զնա ի կեանս նորա *ზირ.3,14;* გული შეაწუხის, տրտմեցուցանեն զսիրտ *იგ.სოლ.25,20;* არცა შეაწუხებდა, არცა ავნებდა მას, ոչ տրտմեցուցանէր եւ ոչ նեղէր զնոսա *დან. 3,50;* შეწუხება տարակուսել *მრთA. ანტ.დ.94,6-71,30;* არა ინება შეწუხებაჲ ქალისა მის DE, არა ეცრუა მას C, ոչ կամեցաւ անարգել զնա *მრ.6,26;* შეწუხნეს კაცნი იგი ფრიად, ստրջացան արքն *დაბ.34,7;* შეწუხნა ამის სიტყჳსათჳს DE, დაწუხნა სიტყუასა მას ზედა C, խոժոռեալ ընդ բանն *მრ.10,22;* რად შემაწუხებ მე? ընդէ՞ր խռովես զիս *მრკ.248r-192,4;* შენთჳს ფრიად შეწუხებულ ვარ, վասն քո տխատիմ յոյժ *ფოკა 496,28-342r*:

შეწუხებულ-ი տրտում. տրտմեալ. վշտացեալ („შეჭუვნებული"): შეწუხებულ (შეჭუვნებულ C) არს სული ჩემი, տրտում է ոգի իմ *მთ.26,38;* რაჲსათჳს პირნი თქუენნი შეწუხებულ არიან დღეს? ընդէ՞ր տրտում են երեսք ձեր այսօր *დაბ.40,7;* ფრიად შეწუხებულ ვარი მე ვიდრე სიკუდილდმდე, յոյժ տրտմեալ եմ մինչեւ ցմահ *იონა 4,9;* შეწუხებული სენთაგან მრავალთა, վշտացեալ ի բազում ցաւոց *მხკ.53,11.*

შეწყალება գթալ. ի գութ գալ. ողորմել. արգահատել. խնայել. ընդունել („შეწყნარება", დაზოგვა, შებრალება): შეეწყალა იგი, գթացաւ ի նա *ლ.7,13;* და-მე-ივიწყოსა შეწყალებაჲ მისი ღმერთმან? Ⴊ, და-მე-ივიწყოსა შეწყნარებაჲ ჩემი ღმერთმან Ⴂ, մոռասցի գթալ Աստուած իմ եւ եւս *ფს.76,10;* ვითარმცა არა შეიწყალნა ნაშობნი მუცლისა თჳსისანი, թէ ոչ գթասցի ի ծնունդս որովայնի իւրոյ *ეს.49,15;* შეეწყალა ისაკს ի գութ եկեալ Իսահակայ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.38-39;* შემიწყალე მე, ողորմեայ ինձ *მთ.15,22;* შევიწყალო, რომელი-იგი შევიწყალო, და შევიწყნარო, რომელი-იგი შევიწყნარო, ողորմեցայց որում ողորմեցայցն. եւ գթացայց յոր գթացայցն *პრომ.9,15;* არცა ყრმაჲ შეიწყალეს, եւ ոչ ողորմէին տղայոյն *ბარ.4,16;* ვინმე შეიწყალოს მსახვრალი, გუელმან თუ სცეს მას? ո՞վ արգահատեսցէ թովչի օձահարի *ზირ.12,13;* შეიწყალე სიყრმე

ეგე შენი, խնայեա՛ ի քեզ եւ ի մանկութիւն քո *ანდ.-ანატ.327-37,18;* განძებულნი იგი შევიწყალნე, զհեռացեալն ընկալայց *მიქ.4,6.*

შეწყალება գթութիւն, ողորմութիւն (დაზოგვა, შებრალება): მოგიზიდე შენ შეწყალებად, ձգեցի զքեզ ի գթութիւն *იერ.31,3;* შეწყალება, ողորմութիւն *ჰრომ.11,32.*

შეწყდომილ-ი იხ. შეწყუდობილი.

შეწყევა նզովել (დაწყევლა): შეწყევა ერი იგი, նզովեաց զժողովուրդն *I მეფ.14,24.*

შეწყინება ձանձրանալ (მოწყენა): არა შევიწყინო მე შედგომად კუალსა მისსა, ոչ ձանձրանամ գալ զկնի քո *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.228,2-135,140;* შეიწყინა, ձանձրացաւ *მცხ.138v-156.*

შეწყნარება գթալ, ընդունել, ժողովել, պաշտպանել, առնուլ, պատսպարել, ունել, ամփոփել, դանդաչել, լամբել, յանձն առնուլ („მიღება", „შეწირვა", აღიარება, მიღება): შევიწყნარო, რომელი-იგი შევიწყნარო, գթացայց զոր գթացայցն *ჰრომ.9,15;* რომელმან არა შეგიწყნარნეს თქუენ, որ ոչ ընկալցի զձեզ *მთ.10,14;* თუ გნებავს შეწყნარებად, եթէ կամիք ընդունել *მთ.11,14;* სიხარულით შეიწყნარიან C (მიიღიან DE), խնդութեամբ ընդունին *მრ.4,16;* უფალმან ლოცვაჲ ჩემი შეიწყნარა L, უფალმან თაყუანისცემაჲ ჩემი შეიწირა C, տէր զխնդրուածս իմ ընկալաւ *ფს.6,10;* შეწყნარებით შეიწყნარა იგი, ընդունելով ընկալաւ զնա *იგ.სოლ.24,23;* უცხო ვიყავ და შემიწყნარეთ მე, օտար էի եւ ժողովեցէք զիս *მთ.25,35;* შეიწყნარა ისრაჱლი, მონაჲ თჳსი, պաշտպանեաց Իսրայելի ծառայի իւրում *ლ.1,54;* შეგიწყნარნა თქუენ ერად საზეპუროდ, առ զձեզ տէր իւր ժողովուրդ *I მეფ.12,22;* რომელნი შეიწყნარებენ მას, որ պատսպարեն ի նա *იგ.სოლ.3,18;* ღრუბელმან შეიწყნარა იგი თუალთაგან მათთა, ամպն կալաւ զնա յաչաց նոցա *საქ.მოც.1,9;* შეიწყნარნეს მისა ყოველნი ერნი, զազգս ամենայն յինքն ամփոփեսցէ *ამბაკ.2,5;* მოძღურებასა მრავალსახესა და უცხოსა ნუ შეიწყნარებთ, յուսմունս պէսպէսս եւ յօտարաձայնս մի՛ դանդաչէք *ჰებრ.13,9;* ბოროტ არს, რომელმან შეუწყნაროს იგი, չար են այնոցիկ, որ լամբեալ յինքեանս զիւրեաւ ունին *მრთ.A.კ.იერ.სინან.142,11-10,7;* ესრჱთ შეიწყნაროს იგი უფალმან, յանձն առցէ տէր նորա *გამოსლ.22,11.*

შეწყნარება գթութիւն, ընդունելութիւն („წყალობა", მიღება): მოიჴსენენ, უფალო, წყალობანი შენნი და შეწყნარებანი შენნი C, მოიჴსენე მოწყალებათა შენთაჲ, უფალო, და წყალობანი შენნი L, յիշեա՛ տէր զգթութիւնս քո եւ զողորմութիւնս *ფს.24,6;* გჳრგჳნოსან გყო შენ წყალობითა და შეწყნარებითა, պսակէ զքեզ ողորմութեամբ եւ գթութեամբ *ფს.102,4;* ჟამსა შეწყნარებისასა ვისმინე შენი, ի ժամանակի ընդունելութեան լուայ քեզ *ეს.49,8.*

შეწყნარებულ-ი ընդունելի (აღიარებული, მიღებული): შეწყნარებულ მისა არიან ყოველნი უბიწონი, ընդունելի են նմա ամենայն ամբիծք ճանապարհաւ *იგ.სოლ.11,20.*

შეწყობა ճակատել („გამოწყობა", ბრძოლა): ზეცით შეეწყვნეს მათ ვარსკულავნი S, ცით გამოეწყვნეს ვარსკულავნი G, յերկնից ճակատեցան աստեղք *მსჯ.5,20.*

შეწყობილ-ი յարդարեալ („შეზავებული", შეთანხმებული): შეწყობილი და შეზავებული, յարդարեալ *მცხ.234v-256.*

შეწყუდევა արգելուլ (შემწყვდევა): შეაწყუდია თავი თჳსი სენაკსა შინა, արգելեաց զինքն ի սենեկի ուրեմն *მცხ.94v-105.*

შეწყუდეულ-ი նեղեալ („შეწყუდობილი", შემწყვდეული): ვიდრე შეწყუდეულ საულის მიერ || ვიდრე შე-ღა-წყუდობილ იყო საულის მიერ, մինչդեռ նեղեալ էր յերեսաց Սաւուղայ *I ნშტ.12,1.*

შეწყუდობილ-ი, შეწყდომილ-ი նեղեալ, արգելեալ („შეწყუდეულ-ი", შეყენებული, შემწყვდეული): ვიდრე შე-ღა-წყუდობილ იყო საულის მიერ || ვიდრე შეწყუდეულ იყო საულის მიერ, մինչդեռ նեղեալ էր յերեսաց Սաւուղայ *I ნშტ.12,1;* საპყრობილესა შეწყდომილ, ի... բանտն արգելեալ *სიბრძ.სოლ.17,15.*

შეწყურება ծարաւել, ցանկանալ (მოწყურება): შეეწყურა ერსა მას წყლითა, ծարաւեաց անդ ժողովուրդն ի ջրոյ *გამოსლ.17,3;* შეეწყურა დავითს და თქუა: ვინმცა მასუა მე წყალი, ցանկացաւ Դաւիթ եւ ասէ՝ ո՞ արբուցանէր ինձ ջուր *I ნშტ.11,17.*

შეჭმევა տալ ուտել (ჭმევა): შეაჭამე კაცთა მაგათ, տացես դոցա ուտել *ქ. ცხ.86,20-87,7.*

შეჭედვა կապել (შეკვრა): შეიჭედა თავი თჳსი რკინითა, կապեաց երկաթի կապանօք զինքն *მცხ.98v-109.*

შეჭირვება նեղել, չքաւորել („შეიწრება", „ჭირვება", „ულონო ქმნა", შეწუხება): რამეთუ შეგაჭირვებენ შენ DE, რამეთუ შეგაიწრებენ

შენ C, նեղէ զքեզ *მრ.5,31;* შეაჭირვა მათ ფრიად G, აჭირებდა მათ ფრიად S, նեղեաց զնոսա յոյժ *მსჯ.2,15;* შესჭირდეს ძმასა შენსა და მიაყიდოს თავი თჳსი მწირსა B, უღონო-ქმნილი ძმაჲ შენი მიეყიდოს მწირსა G, չքաւորեալ եղբայր քո վաճառեսցի եկին *ლევ.25,47.*

შეჭლემა იხ. შეჭყლემა.

შეჭმა, შეჭამა ուտել. զամբել. մաշել. ծախել. ճարակ լինել. զէշ զէշ առնել („ჭამა", „მოჭმა", გაცვეთა, გალევა): ვითარცა შეიჭამის (იჭამის G) ქურციკი და ირემი G, որպէս ուտիցի այծեամն եւ եղջերու *II შჯ.12,22;* სხენან ზედა ზღუდეთა შეჭამად მაგათა სკორე თჳსი, նստին ի վերայ պարսպին ուտել զաղբ իւրեանց *IV მფ.18,27;* შეჭამა ყოველი თივაჲ ქუეყანასა შინა მათსა Ղ, მოჭამა თივაჲ ქუეყანისა მათისაჲ ᑕ, եկեր զամենայն խոտ երկրի նոցա *ფს.104,35;* შე-ღათუ-ვჭამო ყოველი მონაგები ჩემი, եթէ զամբիցեմ զամենայն ինչս իմ աղքատաց *I კორ.13,3;* შემაჭამა მე თავი იგი წიგნისაჲ მის, զամբեաց զմատեանն *ეზეკ.3,2;* ცეცხლითა შურისა მისისაჲთა შეიჭამოს ყოველი ქუეყანაჲ, հրով նախանձու նորա մաշեսցի ամենայն երկիր *სოფ.1,18;* შეჭამის ცეცხლმან, ծախէ հուր *ეზეკ.15,4;* მოგავლინნა უფალმან შეჭამად ჴორცთა ჩემთა, առաքեաց տէր ծախել զմարմինս իմ *ფლკტ.156,14-469,23;* ცეცხლმან შეჭამოს სრულიად, հրոյ ճարակ լինիցի ի սպառ *ეზეკ.15,5;* შეჭამედ იგი მართუეთა ორბისათა, զէշ զէշ արասցեն զնա ձագք արծուեաց *იგ.სოლ.30,17.*

შეჭმუნვა տխրել (დამწუხრება): არა შეჭმუნდა, ոչ տխրեցաւ *მცხ.261v-281.*

შეჭმუნვებ(უ)ლ-ი նուաղեալ. տրտմեալ *მცხ.64v-53;* տխրեալ *მცხ.155v-171.* შეჭმუნვილ იყო, նուաղեալ էր *მცხ.148v-165;* პირი შეჭმუნვილი, տխրեալ երես *მცხ.306r-332.*

შეჭრა անկանել. դիմել (შევარდნა): ივლტოდა და შეეჭრა მწყემსსა ერთსა, փախստական անկանէր առ հովիւ մի *ატმ.109,6;* შეეჭრნეს... ღმერთსა, դիմէ առ Աստուած *მცხ.79r-90.*

შეჭუვნება տրտմել. տրտմեցուցանել (დამწუხრება): ალსასრულსა მისსა არა შეიჭუვნა, ի վախճանի իւրում ոչ տրտմեցաւ *ზირ.30,5;* სულსა მშიერსა ნუ შეაჭუვნებ, զանձն քաղցեալ մի՛ տրտմեցուցես *ზირ.4,2;* შეაჭუვნეთ მპოხელი (მპყრობელი O) თქუენი იერუსალჱმი, տրտմեցուցէք եւ զդայեակն ձեր զԵրուսաղէմ *ბარ.4,8.*

შეჭუვნებულ-ი տրտմեալ. տրտում („შეწუხებული", „მწუხარე", დამწუხრებული): არცაღათუ შეჭუვნებულ რას ვიყავ, եւ ոչ տրտմեցայ *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.240,14- ;* შეჭუვნებულ არს სული ჩემი C, შეწუხებულ არს სული ჩემი DE, տրտում է ոգի իմ *მთ.26,38;* შეჭუვნებულ (მწუხარე DE) არს სული ჩემი, տրտում է անձն իմ *მრ.14,34.*

შეჭურვა վառել (შეიარაღება): თქუენცა იგივე გონებაჲ შეიჭურეთ, եւ դուք ի նոյն միտս վառեցարուք *I პეტრე 4,1;* შეიჭურე საჭურველი იგი ქრისტესი, վառեալ զինուքն Քրիստոսի *ანდ.-ანატ.323-35,18;* მეცნიერთა შემჭურავს, զիմաստունս վառէ *ს.გაბ.-მოც.საჴ.93,24.*

შეჭურვილ-ი վառեալ („მორტყმული", შეიარაღებული): რაჟამს ძლიერი შეჭურვილი სცვიდეს ეზოსა თჳსსა, յորժամ հզօր վառեալ պահիցէ զտուն իւր *ლ.11,21;* შეჭურვილნი ჭურჭლითა საბრძოლისაჲთა S, მორტყმულნი ჭურჭლითა წყობისაჲთა G, վառեալք զինու պատերազմի *მსჯ.18,11;* ზურგი მისი შეჭურვილ არს ეკლითა, ողն նորա վառեալ է ամենայն փշովք *ფიზ.XVII 4.*

შეჭყლემა, შეჭლემა ի փորձ արկանել. ճմլեցուցանել (შევიწროება, შეკუმშვა): შეჭყლიმოს იგი მოძღურებითა თჳსითა, ի փորձ արկցէ զնա խրատու իւրով *ზირ.4,19;* შემიჭლემ გულსა ჩემსა, ճմլեցուցանես զսիրտ իմ *ფლკტ.137,26-444,20.*

შეჭყლემულ-ი մալեալ (შევიწროებული, შეკუმშული): *ლევ.22,24.*

შეხაშმებულ-ი հաշմ (უძლური, საპყარი): დაშთომილ იყო ძჱ ერთი, შეხაშმებული ფერჴით, էր որդի մի հաշմ ոտիւք *II მფ.4,4.*

შეხება մերձենալ. մերձեցուցանել. շօշափել. հպել. հուպ լինել. մատ լինել. զննել. պատահել. մխել. բուռն հարկանել. հասուցանել. ունել. հարկանել („დახება"): შეახო ფესუსა სამოსლისა მისისასა, մերձեցաւ ի դրօշակ հանդերձի նորա *მთ.9,20;* ერთითა თითითა არა შეახით ტჳრთსა მას, մատամբ միով ի բերինսն ոչ մերձենայք *ლ.11,46;* უმჯობჱს არს კაცისა დედაკაცისა შევე არა-ხებაჲ, բարուք է մարդոյ ի կին մարդ չմերձենալ *I კორ.7,1;* ნუ შეეხები ცხებულსა ჩემსა, մի մերձենայք. ասէ. յօծեալս իմ *ფს.104,15;* არაწმიდასა მას ნუ შეეხებით, ի պիղծս մի՛ մերձենայք *ეს.52,11;* შემახო პირსა ჩემსა, մերձեցոյց ի բերան իմ *ეს.6,7;* შეგახო შენ ვითარცა მახჳლი ბრძოლისაჲ, շօշափեցից զքեզ իբրեւ զսուսեր պատերազմի

ზაქ.9,13; არა თუ ჴელითა ჩემითა შევახე ქრთამსა, եթէ հպեցայ ձեռօք իմովք ի կաշառս *იობ 31,7;* ნუცა შეეხები, մի՛ հուպ լինիր *კოლ.2,21;* და თუ შეეხის მამალი დედალსა, ապա թէ մաւտ իցէ արուն յէգն *ფიზ.IV 6-9;* ყოველი სნეულებაჲ შენ არა შეგეხოს, ամենայն հիւանդութիւն ոչ պատահեսցէ քեզ *ზირ.34,27;* შევახო ჴელი ჩემი გუერდთა მისთა, մխեցից զձեռս իմ ի կողս նորա *ი.20,25;* შეახო ვრცელსა ბარკლისა მისისასა, բուռն եհար զամոլաջլէ զըստի նորա *დაბ.32,25;* შეახო მას, հասոյց ի նա *მთ.8,3;* შეახო ჴელსა მისსა, կալաւ զձեռնէ նորա *მთ.8,15;* რომელი შეეხოს კაცსა ამას... სიკუდილისა თანამდებ იყოს, որ հարկանիցի ընդ այրդ ընդ այդ կամ ընդ կին դորա մահու պարտական լիցի *დაბ.26,11;* რომელსა არა შეხებულ იყო რკინაჲ S, არა დაახო მათ რკინაჲ G, մի՛ հպեսցի ի նոսա երկաթ // *შჯ.27,5.*

შეხება ჴელისა շօշափել, զննել („განხილვა"): ჴელი შემახეთ და მიხილეთ, շօշափեցէք զիս եւ տեսէք *ლ.24,39;* არა შეეხოს ჴელი ნადირსა, որոյ զննեսցի որսդ *ნაუმ 3,1;* შევახო ჴელი ჩემი სუეტთა ამათ S, განვიხილნე სუეტნი G, զննեցից զսիւնսն *მსჯ.16,26.*

შეხედვა հայել. նայել: შეჰხედვიდა მას, հային ընդ նա *I ეზრა 4,19;* შეჰხედვიდა მას, հայէր ընդդէմ նորա *I ეზრა 4,31;* არა შეხედვიდეს პირსა... ჭაბუკისასა, մի՛ նայիցէ... յերիտասարդի *მცხ.38r-32.*

შეხევა փոքրել. մաքրել (შეკვეცა, შეკრეჭა): რაჟამს შეიხის თმაჲ თავისა თჳსისაჲ, არნ იგი ასის სიკლის სასწორითა, յորժամ փոքրէր եւ կշռէր զհեր գլխոյ իւրոյ երկերիւր սիկղ // *მფ.14,26;* შეიხია თმაჲ თჳსი, մաքրեաց զհերս իւր *ანდ.-ანატ.331-39,18.*

შეხეთქ(ნ)ა հարկանել: რომელმან შეიპყრნეს ყრმანი შენნი და შეჰხეთქნეს კლდესა, որ կալաւ զմանուկս քո եւ եհար զքարի *ფს.136,9;* შეახეთქა კლდესა [გუბი], եհար զքարի... զպնակն *მცხ.201r-213.*

შეხილვა հայել („ხედვა", დანახვა): შეიხილნეს ურთიერთას მოწაფეთა მისთა და შეზრუნდეს C, იხედვიდეს ურთიერთას მოწაფენი და ვერ იცოდეს DE, հայէին ընդ միմեանս աշակերտքն տարակուսեալք *ი.13,22.*

შეხრა շարժել (შერხევა): შეხარეს თავი მათი, շարժեցին զգլուխս իւրեանց *ფს.108,25;* შენ ზედა თავი შეხარა, գլուխ շարժեաց ի վերայ քո *ეს.37,22.*

შეხუდომა անցք անցանել, դէպ լինել („შემთხუევა"): შემხუდა მე ესევითარი O, შემემთხჳნეს მე ესევითარნი G, այսպիսի անցք անցին ընդ իս *ლევ.10,19;* რაჲ-იგი შეგხუდეს თქუენ, որ ինչ անցք անցանելոց իցեն *ეს.41,22;* დალათუ შენ თანა შემხუდეს სიკუდილი, եթէ դէպք լինին ինձ ընդ քեզ մեռանել *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია367,39-258,37.*

შეხუდომა ჭირისა անցք անցանել („ვნება"): მრავალი ჭირი შემხუდა მე ჩუენებით დღეს მაგისთჳს, მრავალი მევნო მე დღეს ჩუენებით მაგისთჳს C, բազում անցք անցին ընդ իս այսօր յանուրջս վասն նորա *მთ.27,19.*

შეხუედრება հասուցանել (შემთხვევა): შრომასა შემახუედრებენ, աշխատութիւն հասուցանէ մեզ *ბაბ.46,16-152,38.*

შეხუევა պատել. մածանել („შეგრაგნა"): შეხჳა იგი სახუეველითა DE, შეგრაგნა იგი C, պատեաց ի խանձարուրս *ლ.2,7;* შეუხჳა წყლული იგი, պատեաց զվէրս նորա *ლ.10,34;* შეუხჳნა ჴელნი და ფერჴნი მათნი, պատեաց զձեռս նոցա եւ զոտս *ანდ.-ანატ.323-35,5;* ვითარცა შეეხჳის სახუეველი წელთა კაცისათა, զոր օրինակ մածանի սփածանելի զմիջով մարդոյ *იერ.13,11.*

შეხუეულ-ი պատեալ: ჭეშმარიტებითა შეხუეულ გუერდნი მისნი, ճշմարտութեամբ պատեալ զկողս իւր *ეს.11,5.*

შეხუეტა քերել (მოფხეკა): შეხუეტეს ნეშტი იგი A, քերեցին եւ մաքրեցին զնշխարս սրբոյն *სბსტ.142,17-7.*

შეხუკვილ-ი մուրկ („ეტერი", მოხალული): ახალი შეხუკვილი ნედლი ღერღილი O, ახალი ეტერი წინამოჲ გამოქურცნვილი G, մուրկ նոր փխրեալ եւ մանրեալ *ლევ.2,14.*

შეხუმა առնուլ (შეტანა): შინაგან შეიხუამნ ასოჲთა შჯულისდებათა ի ներքոյ առցես անդամոցդ զօրինադրութիւնն *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.124,5-251.*

შეხურვა ծածկել (დაფარვა): მოიღონ სამოსელი პორფირი და შეხურონ საბანელი G, მოიღონ სამოსელი ძოწეული და შეხურონ ემბაზსა მას B, առցեն հանդերձ ծիրանի եւ ծածկեսցեն զաւազանն *რიცხ.4,15.*

შეჴდომა մտանել. ելանել ի վերայ (შესვლა): შეუჴდა ეშმაკი იუდას, եմուտ սատանայ ի Յուդա *ლ.22,3;* ღუანლსა მას შე-ოდენ-ჴდეს, մտեալ ի ճգունսն *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს117,7;* განსაცდელსა შეჴდეს, ի փորձութիւնս մտին *ფიზ.IV 14-18.*

შეჴმობა կցել. չորանալ (გახმობა): ჴმითა კუნესისა ჩემისაჲთა შეჰჴმეს ჴორცნი ჩემნი ძუალთა ჩემთა, ի ձայնէ հեծութեան իմոյ կցեցաւ ոսկր իմ ի մարմին իմ *ფს.101,6;* შეჴმეს ჴორცნი ჩემნი, չորացան մարմինք իմ *მცხ.148v-165.*

შეჴსენება յիշեցուցանել (შეხსენება, გახსენება): შეჴსენებად ძმათა, յիշեցուցանել ինչ եղբարցն *მცხ.398r-453.*

შეჴსულ-ი առագաստ (ფარდა, გულის ფიცარი): განვხეთქო შეჴსული გულისა მათისაჲ, պատառեցից զառագաստ սրտից նոցա *ოვსე 13,8.*

შეჴშვა փակել (დახურვა, დაკეტვა): შეჰჴშა კარი იგი გარეშჱ, փակեաց զդուրս խորանին *ივდ.13,1.*

შეჯაბნება զանգիտել. զանգիտեցուցանել. զարհուրել („მედგრობა, დაბრკოლება გულისა", შეშინება): ნუ შეშჯაბნდები, ნუცა შეშინდები, մի՛ զանգիտիցես եւ մի՛ երկնչիցես *ის.ნ.1,9;* რაჲთა არა შეაჯაბნოს გული ძმისა თჳსისაჲ G, რაჲთა არა მედგროს გული ძმისაჲ მის S, զի մի՛ զանգիտեցուսցէ զսիրտ եղբօր իւրոյ *II შჯ.20,8;* ნუ შეჰშინდებით, ნუცა შეშჯაბნდებით G, გეშინინ მათგან, ნუ დაბრკოლდებიედ გულნი თქუენნი S, մի՛ երկնչիցիք եւ մի՛ զարհուրիցիք *II შჯ.20,3.*

შეჯაბნებულ-ი გულითა վատասիրտ („გულმედგარი", შეშინებული): ვინ არს კაცი შეშინებული, შეჯაბნებული გულითა G, იყოს თუ ვინმე კაცი გულმედგარ და შეშინებულ იყოს გული მისი S, այր որ որ երկնչիցի եւ վատասիրտ սրտիւ իցէ *II შჯ.20,8.*

შეჯერება հաւնել (დარწმუნება): შეაჯერნა დავით სიტყჳთა ამით ერსა მას მისსა, հաւնեաց Դաւիթ զարսն իւր բանիւք *I მფ.24,8.*

შვილ-ი որդի. որդեակ. զաւակ. մանուկ. ծնունդ. ուստր. դուստր („მკვდრი", „ნაშობი"): სტიროდა შვილთა თჳსთა, լայր զորդիս իւր *მთ.2,18;* არა ესუა მას შვილი, ոչ գոյր նորա որդի *საქ.მოც.7,5;* შესწირევდით უფლისა შვილთა ვერძთასა, մատուցէք տեառն զորդիս խոյոց *ფს.28,1;* შვილო, მოვედ დღეს, որդեակ. երթ այսօր *მთ.21,28;* არა დაუშთა შვილი DE, არა დაუტევა მკჳდრი C, ոչ եթող զաւակ *მრ.12,20;* ვინებე შეკრებაჲ შვილთა შენთაჲ DE, მინდა შეკრებაჲ ნაშობთა შენთაჲ, կամեցայ ժողովել զմանկունս քո *მთ.23,37;* ცხოვარი და შვილი მისი არა დაჰკლნეთ G, զովչխար եւ զծնունդս իւրեանց մի՛ սպանանիցէք *ლევ.22,28;* შვილ ჰშევ, ուստր ծնար *I მფ.4,20;* ქალწული, მთავართა შვილი, կոյս. դուստր իշխանի *მცხ.68v-81;* მოუწოდა... შვილთა თჳსთა, ժողովեաց... զընտոծինս իւր *I ეზრა 3,1.*

შვილი თავის-ი որդեգիր: განზარდა იგი თავისა თჳსისა შვილად, սնոյց զնա իւր յորդեգիրս *საქ.მოც.7,21.*

შვილნი და მონანი ընտոծին („სახლისწულნი", სახლიშვილი): შვილთაცა და მონათა მისთა ჭამონ პური მისი B, სახლისწულნი მისნი და იგინიცა ჭამენ პურთა მისთა G, ընտոծինք նորա կերիցեն ի հացից անտի նորա *ლევ.22,11.*

შვილაკ-ი որդեակ (შვილი *კნინ.*): ნაცვალ შვილაკისა მაგის ჩემისა, փոխանակ որդեկիդ իմոյ *ფლკტ.158,12-472,10.*

შვილება մերձաւորեցուցանել: უკუეთუ ეშვილები ეშვილე, եթէ մերձեւորեցուցանես, մերձաւորեցո *რუთ.4,4.*

შვილება որդեգրութիւն, որդիութիւն (შვილობილობა): მიგიღებიეს სული იგი შვილებისა, առէք զհոգին որդեգրութեան *ჰრომ.8,15;* რაჲთა შვილებაჲ იგი მოვიღოთ, զի մեք զորդեգրութիւն ընկալցուք *გალ.4,5;* მადლით შვილებასა მას მიიღებ, զորդիութիւն ընկալար *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლისღ.89,21-41,14.*

შვილთ(ა) მოსრვა որդեկոտոր (შვილების ამოწყვეტა): შვილთა მოსრვისა უწყალოებისათჳს და ნაწლევთმჭამელთა კაცთათჳს, զորդեկոտորն զանողորմս եւ զաղեկերսն մարդկեղէն մարմնոցն *სიბრძ.სოლ.12,5.*

შვილთ(ა)სხმა որդեծնութիւն (შვილების ყოლა): ცხომდების შვილთ(ა)სხმისაგან, կեցցէ վասն որդէծնութեանն *I ტიმ.2,15.*

შვილთმოყუარე որդեսէր. մանկասէր: შვილთმოყუარე, որդեսէր ტიტ.2,4; մանկասէր *მრთ.D.ბას.კეს.221,40.*

შვილიერება որդեծնութիւն: შვილიერებით მიინინეს ვიდრე წმიდისა საჰაკისამდე, որդեծնութեամբ իջեալ ցսուրբն Սահակ *მსკ.49,13.*

შვილისმოყუარე որդեսէր: შვილისმოყუარე იყვნეს მამაჲ ჩემი და დედაჲ ჩემი, որդեսէր ծնօղքն իմ *ფლკტ.155,35-468,39.*

შვილისშვილ-ი թոռն, որդի որդւոյ (შვილიშვილი): უკუეთუ ვისმე ქურივსა შვილ გინა შვილისშვილ ესხნეს, ապա թէ ոք այրի որդիս եւ թոռունս ունիցի *I ტიმ.5,4;* სახიერმან კაცმან დაიმკჳდრნეს შვილისშვილნი, այր առատ ժառանգեցուցանէ զորդիս որդւոց *იგ.სოლ.13,22.*

შვილის-წული ծնունդ („ნაშობი", შვილი): კურთხეულ იყვნენ შვილის-წულნი მუცლისა შენისანი G, კურთხეულ იყვნენ ნაშობნი მუცლისა შენისანი S, օրհնեալ լիցին ծնունդք որովայնի քո *II შჯ.28,4.*

შვილმრავალ-ი բազմածին (მრავალშვილიანი): შვილ-მრავალი იგი მოუძლურდა, բազմածինն նուաղեաց յորդւոց *I მფ.2,5.*

შვინება ծնուցանել (მოლოგინება; მომშობიარება): ოდეს შეხვდეთ შვინებად ებრაელთა მათ და შობასა იყვნენ, յորժամ ծնուցանիցէք զկանայս եբրայեցիս եւ իցեն մերձ ի ծնունդս *გამოსლ.1,16.*

შჱნ-ი շէն. շինեալ. բնակեալ („მკვდრი", აშენებული, დასახლებული): ოდეს-იგი იერუსალჱმი მკვდრლა იყო და შჱნ ქალაქნი მისნი გარემო, մինչդեռ շէն էր Երուսաղէմ եւ ի բարութեան եւ քաղաքք նորա շուրջանակի *ზაქ.7,7;* შჱნი, շինեալ *საქ. მოც.9,31;* შჱნ იყო ქანანელი შორის ეფრემისსა S, მკვდრ იყო ქანანელი მთასა ეფრემისსა G, բնակէր Քանանացին ի մէջ Եփրեմայ *ისუ 6.16,10.*

შჱნება, შენება շինել. գործել. բնակել (აგება, აშენება): უშჱნა მუნ აბრაჰამ საკურთხეველი უფალსა და დაასხა შეშაჲ, շինեաց սեղան Աբրահամ եւ եդ ի վերայ զփայտն *დაბ.22,9;* არა თუმცა უფალმან აშჱნა სახლი, ცუდად შურებიედ მაშჱნებელნი მისნი, եթէ ոչ տէր շինէ զտուն. ի նանիր վաստակին շինօղք նորա *ფს.126,1;* რომელი აშჱნებდეს ალმართებად ტაძარსა მას, որ գործիցէ յարուցանել զտաճարդ զայս *ანგეა 2,10;* ეშჱნა ეფრემ, բնակեաց Եփրեմ *ოვსე 11,5.*

შჱნება շինուածութիւն (შენება): მოვიდა იოსებ შჱნებისა მისგან თვსისა, գայր Յովսէփ ի շինուածութեանց իւրոց *ღმობ.189,7-257,18.*

შჱნებულ-ი ձեռակերտ (აშენებული): შჱნებულისა მისგან თვსისა უნესოვებისა არშაკავანისა, վասն ձեռակերտին իւրոյ Արշակաւանի *ნრს.73,18.*

შთაბერვა փչել, շնչել (ჩაბერვა): შთაჰბერა მათ, փչեաց ի նոսա *ი.20,22;* შთაჰბერე მას სული ცხოველი, փչեցեր ի նմա շունչ կենդանի *III ეზრა1,5;* შთაბერე მკუდარსა ამათ და ცხონდენ, փչեա՛ ի մեռեալս յայսոսիկ եւ կեցցեն *იეზ.37,9;* რომელმან შთაჰბერა მას სული შემწჱ, որ շնչեաց ի նա զշունչն ազդեցութեան *სიბრძ.სოლ.15,11.*

შთაბმა իջուցանել („შთაყვანება", ჩაყვანა): შთათბან იგი ჴევსა ერთსა ძნელსა S, შთაიყვანოს... დიაკეული ღელესა ძნელსა G, իջուսցեն... զերինջն ի ձոր մի ապառաժ *II შჯ.21,4.*

შთაბნევა ընկենուլ, ցանել, ամալ (ჩაყრა): შთავაბნიე მტუერი იგი ღუარსა, შთამომავალსა მთით G, ընկեցի զփոշին ի վտակն որ իջանէր ի լեռնէ անտի *II შჯ.9,21;* შთააბნია იგი წყალსა მას, ցանեաց ի վերայ ջրոցն *გამოსლ.32,20;* ჯურღმული იგი, რომელსა შთააბნია ისმაელ ყოველი მძორები მათ კაცთაჲ, ջրհորն յոր ամաց Իսմայէլ զամենայն մարմինս արանցն *იერ.41,9.*

შთაგდება արկանել. ընկենուլ. անկանել. ձգել. իջուցանել. կործանել („შთავრდომა", ჩაგდება): ჴელ-ენიფების შთაგდებად გეჰენიასა, ունի իշխանութիւն արկանել ի գեհեն *ლ.12,5;* შთაუგდო მას ზრახვაჲ განსაკრთომელი, արկանեմ ես ի նա ոգի խռովութեան *ეს.37,7;* შთააგდეს იგი საპყრობილესა და სცემდეს, արկին զնա ի տուն բանտի *იერ.37,20;* შთამაგდე მე სიღრმესა გულსა ზღვსასა, ընկեցեր զիս ի խորս սրտից ծովու *იონა 2,4;* შთავიგდე თავი ჩემი ზღუასა, ընկեցի զանձն իմ ի ծով *მრკ.250r-197,4;* აღფხურად და შთაგდებად ზღუასა C, აღიფხუერ და შთავარდი ზღუად DE, բարձիր եւ անկիր ի ծով *მრ.11,23;* ეგულებოდა მასცა შთაგდებად თავი თვსი, զմտաւ ածեալ ձգել զանձն իւր ի ծովն *ი.მოც.70,24-204,7;* შთააგდის ჯოჯოხეთა და აღმოიყვანის, իջուցանէ ի դժոխս եւ հանէ *I მფ.2,6;* ზრახვიდეს შთაგდებასა შენსა թნარცუად, խորհեսցի կործանել զքեզ ի խորխորատ *ზირ.12,15.*

შთაგზებულ-ი վառել (დანთებული): ვითარცა თორნე შთაგზებული ცხობად, իբրեւ զթոնիր վառեալ յեփել *ოვსე 7,4.*

შთაგორება տապալել (ჩაგორება): შთაგორდა ლერწმოვანსა მას მახლობელად წყაროსა, որոյ տապալեալ յեղեգանն որ հուպ ի ջուրն *თ˜ე 553-62,9.*

შთადგმა արկանել (ჩადგმა): მოიღო და შთაადგა ქუაბსა მას საგბოლველსა, արկ ի սան եփոյն *IV მფ.4,39.*

შთადება անկանել. արկանել. դնել. ամանալ. ընկենուլ (დაგება, ჩადება): რაჲ-იგი შთაიდებოდა, მას აქუნ C, შთასადებელი იგი მას ჰკიდავნ DE, որ ինչ անկանէրն. նա կրէր *ი.12,6;* შთადვან იგი და ყოველი ჭურჭელი მისი საბურველსა, արկցեն զնա եւ զամենայն զկահ նորա ի նուարտան *რიცხ.4,10;* შთადვა კალათსა G, დააგო ლანკლასა ზედა S, եդ ի վերայ խանի *მსჯ.6,19;* ჭურჭელსა არა შთაიდვა G, յաման մի՛ ամանայցես *II შჯ.23,25;* მან შთადვა იგი მახალსა მას სასაგზლესა, ընկէց ի մախաղ կերակրոյն իւրոյ *ივდ.13,12.*

შთადებულ-ი եղեալ (ჩადებული) *იპ.რომ.კურთხ. მოხ.118,8-119.*

შთავრდომა, ჩავრდომა անկանել. ընկենուլ. ընկղմել. արկանել („შთაგდება", ჩავარდნა): შთავარდებინ გეჰენიასა, անկանիցի ի գեհեն *მთ.5,29;* ალდეგ და შთავარდი ზღუასა, բարձիր եւ անկիր ի ծով *მთ.21,21;* ალიფხუერ და შთავარდი ზღუად DE, ალფხურად და შთაგდებად ზღუასა C, բարձիր եւ անկիր ի ծով *მრ.11,23;* შთავარდეს მას (ე.ი. ჯურღმულსა) ზროხაჲ, անկանիցի անդ արջառ *გამოსლ.21,33;* ენება ზღუად შთავრდომაჲ, կամէր անկանել ի ծովն *მრკ.250v-199,2;* შთავარდეს ზღუასა, ընկեցեալ ի ծով *მრ.9,41;* შთა-მცა-ვარდა უფსკრულთა ზღუათა, ընկղմիցի ի խորս ծովու *მთ.18,6;* შთავარდების გეჰენიასა, արկանիցի ի գեհեն *მთ.5,30;* ჩავვარდი... ჭირთა, անկայ ի վիշտս *მცხ.121v-139.*

შთათრევა քարշել (ჩათრევა): შთამითრიეს მე ამის მთისა თავით, քարշեցին զիս դեւքն ի յայսմ լերինս գլխոյն *მრკ.249v-195,17.*

შთათქმა იხ. შთანთქმა

შთათხევა ընկենուլ. անկանել. արկանել. ամալ („შეყრა", „განგდება", ჩაყრა): შთასთხინა იგინი ქუაბსა S, შეყარნეს იგინი ქუაბსა შინა G, ընկեցին յայրն *ისუ 6.10,27;* შთასთხინეს ჯურღმულსა, ընկեցան ի գուբն *დან.6,24;* შთასთხინეს იგინი, ընկեցին ի ներքս ի վերուստ կողմանէ *ანდ.-ანატ.336-41,21;* იგინივე შთაითხინეს მას (ე.ი. მთხრებლსა), անկան ինքեանք ի նոյն *ფს.56,7;* შთაუთხინა მათ ნილნი S, განუგდო მათ ნილი G, արկ նոցա... վիճակ *ისუ 6.18,10;* შთასთხინა იგინი ჯურღმულსა, ամաց ի ջրհոր *იერ.41,7.*

შთამაგრება բախել („დასობა", ჩამაგრება): შთაამაგრა მანაჲ ყბასა მისსა და განავლო ქუეყანად G, დაასვა მანაჲ იგი ყურიმალსა მისსა და დაჰმშჭუალა ქუეყანასა S, բախեաց զցիցն ընդ ծամելիս նորա եւ վարսեաց ընդ գետինն *მსჯ.4,21.*

შთამავალ-ი որ իջանէ. իջեալ (ჩამავალი): შთამავალთა ჯოჯოხეთისათა, որ իջանեն ի դժոխս *ფს.113,25;* შთამავალი, իջեալ *ეზეკ.26,20.*

შთამალვა թաքուցանել (ჩამალვა): შთაიმალვიდეს უბეთა თვსთა, թաքուցանէին ի ծոցս իւրեանց *ანდ.-ანატ.335-41,17.*

შთამართ, ჩალმართ ի վայր (ძირს, დაბლა): *მცხ. 387v-423.*

შთამართ-ი, შთალმართ-ი զառիվայր („შთასავალი", დალმართი): შემუსრნეს იგინი შთალმართსა მას G, შემუსრნეს იგინი შთამართებსა S, խորտակեցին զնոսա... ի զառիվայրին *ისუ 6.7,5;* შთამართი S, შთასავალი G, զառիվայր *ისუ 6.10,11.*

შთამარხვა թաղել („დაფლვა", დამარხვა): შთაჰმარხნეს იგინი სიკიმათა G, დაჰფლნეს იგინი სიკიმას S, թաղեցին զնա ի Սիկիմ *ისუ 6.24,32.*

შთამოთრევა քարշել (ჩამოთრევა): *მცხ.77r-89.*

შთამომავალ-ი որ իջանէ („დამომავალი", ჩამომავალი): *ისუ 6.3,13.*

შთამომართ, ჩამოლმართ ի վայր (ძირს,დაბლა): ზედაჲთ ჩამოლმართ, ի վերուստ ի վայր *მცხ.379v-436.*

შთამორღუეულ-ი քակեալ (ჩამონგრეული) *მცხ. 122v-140.*

შთამოსლვა իջանել („გარდამოსლვა", ჩამოსვლა): შემოქცეული შთამოვედ მთით G, მოვიქეც და გარდამოვედ მიერ მთით S, դարձեալ իջի ի լեռնէ անտի *// შჯ.9,15;* შთამოსლვა իջանել *მცხ.232r-254.*

შთამოყოლა ի վայր անկանել. զիջանել (ჩამოყოლა): არა თანა შთამოჰყვეს გულისსიტყუათა, մի՛ ի վայր անկցի ըստ խորհրդոյն *მცხ.138r-156;* დიდად შთამოვჰყვებოდე თანა, զիջանէի զկնի *მცხ.59v-49.*

შთამოყოფა մխել (ჩამოყოფა): რომელმან შთამოყოს ჴელი ჩემ თანა, որ մխեաց ընդ իս զձեռն իւր *მთ.26,23.*

შთამოხუმა առնուլ (ჩამოღება მრ.): შთამოხუმად ჴელთა ქუე, առնուլ... ի վայր զձեռս *მცხ.305v-331.*

შთამოჴსნა իջուցանել („გარდამოჵსნა", მოხსნა): რაჟამს... შთამოჰჴსნოდინ კრეტსაბმელსა მაგრილობელსა G, რაჟამს... გარდამოჴსნის კრეტსაბმელი იგი, რომელი აგრილობნ B, յորժամ... իջուսցեն զվարագոյրն հովանոց *რიცხ.4,5.*

შთამუსრვა ջարդել (ჩამსხვრევა): შთაჰმუსრნეს ყბანი მათნი, ջարդեցին զբերանս (զկզակս) նոցա *ანდ.-ანატ.166,24-166,24.*

შთანეცუვა բրդել (ჩაფშვნა): შთანეცუა პური, բրդեաց հաց *დან.14,32.*

შთანთქმა, შთათქმა կլանել. ընկղմել. ընկլուզանել. լափել (ჩაყლაპვა): რომელნი აქლემსა შთანსთქამთ, որ... զուղտս կլանէք *მთ.23,24;* შთავნთქათ იგი, ვითარცა ჯოჯოხეთმან ცოცხალი, կլցուք զնա կենդանւոյն իբրեւ դժոխք *იგ.სოლ.1,12;* რომელნი-იგი შთაგთქმიდეს შენ, որ կլանէին զքեզ *ეს.49,19;* შთამთქა მე ვითარცა ვეშაპმან, եկուլ զիս իբրեւ զվիշապ *იერ.51,34;* უბრძანა... შთანთქმაჲ იონაჲსი, հրաման ետ... կլանել զՅովնան *იონა 2,1;* შთამნთქი მე ცოცხლივ, կուլ զիս կենդանւոյն *ფლკტ.142,24-451,5;* ან რაჲსათვს შთაჰსთქამ სამკვდრებელსა· მას ღმრთისასა? ընդէ՞ր ընկղմիս զժառանգութիւն տեառն *// მფ.20,19;* წყალთამცა ვიდრემე შთამთქნეს ჩუენ, եւ շուրջ ուրեմն ընկլուզանէին զմեզ *ფს.123,4;* შთანთქნა ძეგლნი არნონისნი G, լափեաց զարձանսն Առնովնայ *რიცხ.21,28.*

შთანთქმულ-ი կլեալ (ჩაყლაპული) *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.163,30-288,28.*

შთასავალ-ი զառ ի վայր („შთამართ-ი“, „მოსავალი“, ჩასასვლელი): ვითარცა მიიწინეს იგინი შთასავალსა მას მთისა მის ზეთისხილთაჲსა, իբրեւ այն ինչ մերձ եղեւ ի զառ ի վայր լերինն Ձիթենեաց *ლ.19,37;* შთასავალი G, შთამართი S, զառիվայր *ისუ 6.10,11;* შთასავალი G, მოსავალი S, զառիվայր *ისუ 6.8,24.*

შთასაჯდომელ-ი ի նստել (ჩასაჯდომელი): დაალრმეთ შთასაჯდომელად, խորեցէք ի նստել *იერ.49,30.*

შთასთულება ժողովել (შეგროვება): გოდორ, რომელსა შთასთულებენ ნაყოფსა ვენაჴისასა, որթք յորս ժողովէն զայգւոյն պտուղ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.98,10-99.*

შთასლვა իջանել, մտանել, չոգալ, երթալ, գնալ („შთაჴდომა“, „გარდაგუალვა“, ჩასვლა): შთავიდა ქალაქსა ერთსა, իջեալ ի քաղաքն *საქ.მოც.8,5;* შთავიდენ ცოცხალნი ჯოჯოხეთს G, ცოცხალნი შთაჴდენ ყოველნი ჯოჯოხეთად B, իջանիցեն կենդանւոյն ի դժոխս *რიცხ.16,30;* შთავედ მწრაფლ ამიერ G, გარდაგუალე ადრე ამიერ S, էջ վաղվաղակի աստի *// შჯ.9,12;* რომელნი შთავლენან მიწად, որ իջանեն ի հող *ფს.21,30;* რომელნი შთავიდოდიან მლვმესა J, შთამავალნი მლვმისანი O, ոյք իջանեն ի գուբ *ეს.38,18;* შთავიდა უბესა მას ნავისასა, իջեալ ի խորշ մի նաւին *იონა 1,5;* შთავიდის სუსანა და იმოთხავნ სამოთხესა მას ქმრისა თვსისასა O, შთაჴდის სუსანა და იქცევინ სამოთხესა ქმრისა თვსისასა J, մտանէր Շուշան եւ զգնայր ի բուրաստանի առն իւրոյ *დან.13,7;* მრწემი იგი ძმაჲ მათი ეგვპტედ შთავიდა, կրսեր եղբայրն նոցա յԵգիպտոս չոգաւ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.160-161;* რაჲთა არა უბრძანოს მათ უფსკრულთა შთასლვაჲ, մի՛ հրաման տացէ երթալ յանդունդս *ლ.8,31;* ჩავლენ ქალაქად, գնան ի քաղաքն *მცხ.222r-242.*

შთასრულ-ი իջեալ („მოსრული“, ჩასული): იერუსალჱმით შთასრულ იყვნეს DE, იერუსალჱმით მოსრულნი C, յԵրուսաղեմէ իջեալ էին *მრ.3,22.*

შთასხმა արկանել, ընկենուլ, զեղուլ, տանել, թափել („გარდასხმა“, „გარდამოსხმა“, ჩასხმა): არცა შთაასხიან ღვნოჲ ახალი თხიერთა ძუელთა, ոչ արկանեն գինի նոր ի տիկս հինս *მთ.9,17;* შთაასხა იგი ჭურჭელსა კეცისასა, արկցեն զայն յաման մի խեցեղէն *ეზეკ.4,9;* შთაისხა უბეთა თვსთა, ընկեոյր ի ծով իւր *იზტ.122,35;* ღელვასა მას შთაასხმიდა ნავსა მას DE, გარდაასხმიდა ღელვათა ნავსა მას C, զալիսն ի նաւն զեղոյր *მრ.4,37;* შთაისხის საწყაული სამ ათასი, տանէր երիս հազարս չափ *// ნშტ.4,5;* შთასხმა G, გარდამოსხმა M, իջուցանել *ისუ 6.2,18;* არა შთაასხა ჭურჭრისაგან ჭურჭერსა, ոչ թափեալ աման յամանոյ *იერ.48,11;* შთაასხა ოქროჲ იგი ზამბილსა შინა, արկ զոսկին ի զամբիլն *მცხ.170v-187.*

შთატევა տանել (ჩატევა): რაოდენ იგი შთაუსხმიდეს, ესოდენ უფროჲს შთაიტევდეს უბენი ევლოგისნი, որչափ արկանէին, առաւել եւս տանէին ծով նորա *მცხ.310r-337.*

შთატევება ընկենուլ, իջուցանել („გარდამოტევება“, „გარდასხმა“, „გარდატევება“, ჩაშვება): შთატევება G, გარდამოტევება M, ընկենուլ *მსჯ.9,53;* შთაუტევეს... ზღუად, ընկեցին... ի ծովն *მცხ.52v-44;* შთაუტევნა იგინი სარკუმლით G, გარდასხნა სარკუმლით S, իջոյց զնոսա չուանաւ ընդ պատուհանն *ისუ 6.2,15;* შთაუტევეს საბლითა ორმოსა მას, իջուցին զԵրեմիա պարանօք ի գուբն *იერ.38,6;* შთაუტევეს ცხედარი იგი C, გარდაუტევეს ცხედარი იგი DE, իջուցին զմահիճսն *მრ.2,4.*

შთაფხურა (ქვითა) քարալից առնել (ჩამსხვრევა): შთამფხურა კბილნი ჩემნი ქვითა, քարալից արար զատամունս իմ *გოდ.იერ.3,16.*

შთაღმართ-ი զառիվայր („შთამართი“, დაღმართი): შემუსრნეს იგინი შთაღმართსა მას G, შემუსრნეს იგინი შთამართებსა S, խորտակեցին զնոսա... ի զառիվայրին *ისუ 6.7,5.*

შთაყვანება իջուցանել („შთაბმა“, ნარყვანება, ჩაყვანა): შთაიყვანეს იგი ეგვპტედ, իջուցին զՅովսէփ յԵգիպտոս *დაბ.37,29;* შთაიყვანოს... დიაკეული ღელესა ძნელსა G, შთაიბან იგი ჴევსა ერთსა ძნელსა S, իջուսցեն... զերինջն ի ձոր մի ապառաժ *// შჯ.21,4;* შთაიყვანებ ბჭეთა ჯოჯოხეთისათა და აღმოიყვანი, իջուցանես ի դժոխս եւ հանես *სიბრძ.სოლ.16,13;* შთაიყვანეს იგი ლაზად G, წარიყვანეს იგი გაზად S, իջուցին զնա ի Գազա *მსჯ.16,21;* რომელმან შთაიყვანე მონაჲ შენი იონა უფს-

კრულთა სიღრმისათა, որ իջուցեր զծառայն քո զՅովնան յանդունդս խորոց ծովուն *რიფს.171,11.*

შთაყოლა տանել (ჩაყოლა): შთაჰყვეს მას გეონდ, տարան զնա ի Գեհոն *III მფ.1,38.*

შთაყოფა մխել (ჩაყოფა): ნუ შთაჰყოფ ჴელსა შენსა... პინაკსა, մի՛ մխեսցես զձեռն քո ի պնակ *მცხ.129v-148.*

შთაყრა թափել. ամալ. ընկենուլ (ჩაყრა, ჩაცვენა): ვიდრემდე შთაყარნეს კბილნი მისნი, մինչեւ թափել ատամանցն *რიფს.172,23;* ქვანი შენნი და ძელი შენი და მინაჲ შენი შორის ზღუასა შთაყაროს, զքարինս եւ զփայտս եւ զհողն ի ծովն ամասցէ *ეზეკ.26,12;* აღიხუნეს და შთაყარნეს მთხრებლსა, բարձեալ ընկեցին ի վիհս *ობკ.17,13.*

შთაცუმა զգենուլ. զգեցուցանել. ագանել. ագուցանել. ընդունել. ունել („შემოსა", ჩაცმა): შთაიცუთ ჯაჭუები თქუენი, զգեցարուք զզրահս ձեր *იერ.46,4;* შთაუცუამს ქრისტე, զՔրիստոս զգեցեալ են *ფლკტ.155,21-468,18;* შთააცუა საულ დავითს ჯაჭჳ და ჯაჭუსა მას ზედა ალმაგი, და ჩაფხუტი პილენძისაჲ დაადგა თავსა მისსა, զգեցոյց Սաւուղ Դաւթի զվարապանակս իւր եւ սաղաւարտ պղնձի ի գլուխ նորա եւ ագոյց նմա զրահս *I მფ.17,38;* და შთააცუა ზეცისა იგი ძლიერებაჲ, եւ զգեցոյց զերկնատր զօրութիւնն *ს.გაბ.-მოც.საკ.94,35;* ვითარცა სამოსელი, რომელი შთაიცჳს, որպէս հանդերձ զի ագանի *ფს.108,19;* შთააცუთ მაგას [კუართი] C, შეჰმოსეთ მას [სამოსელი] DE, ագուցէք նմա [զպատմուճանն] *ლ.15,22;* შთაიცუა გულმან ჩემმან გული მეცნიერებისაჲ, ընկալաւ սիրտ իմ զհոգի իմաստութեան *III ეზრა 5,22;* რომელსა-ეგე ქრისტჱ შთაგიცუამს, որ ունիսդ զՔրիստոս *ფლკტ.146,36-456,33.*

შთაცჳვნება, ჩაცჳვნება անկանել. ընկենուլ (ჩაცვენა, ჩაყრა): შთაცჳვიან მთხრებლსა, ի խորխորատ անկանին *მთ.15,14;* შესულბიან და განსცთიან და შთაცჳვიან ზღუასა, մինչեւ զանձինս ի ծովն ընկենուն *ფიზ.XVI,14;* ზღუათა შინა ჩაცჳვიან, անկանին ի ծով *მცხ.198v-211.*

შთანება մխել („შესოლვება", ჩაყოფა, დასველება): ფერჴნი... შთაენნეს კერძოსა წყლისა იორდანისასა G, ფერჴნი... შეისოლვნენ მცირედ წყლისა იორდანისასა S, ոտք... մխեցան յեզր ջրոյն Յորդանանու *ისუ 6.3,15.*

შთაწევნა իջանել („შთასლვა", მიღწევა): შთააწევს საზღვარი ატაროთით კორეკისაჲთ მთეულეთად მიმართ G, შთავიდეს საზღვარნი ატაროთით ადარდ მთად კერძო S, իջցեն սահմանքն ցԱտարովթ Ադարայ ի լեռնակողմն *ისუ 6.18,13.*

შთაწერა մտանել յաշխարհագիր („აღწერა", ჩაწერა): შთაწერად მარიამითურთ C, აღწერად მარიამის თანა DE, մտանել յաշխարհագիր Մարեմաւ հանդերձ *ლ.2,5.*

შთაწვენა դնել („მიწვენა", ჩაწვენა): შთააწვინა ბაგასა C, მიიწვინა იგი ბაგასა DE, եդ զնա ի մսուր *ლ.2,7.*

შთაწვენილ-ი եդեալ („მწოლარე", ჩაწვენილი): შთაწვენილი ბაგასა C, მწოლარჱ ბაგასა DE, եդեալ ի մսուր *ლ.2,16.*

შთაწუეთება կաթեցուցանել (ჩაწვეთება): შთაუწთვე, կաթեցուցի *მცხ.134v-153.*

შთახედვა խոնարհել. կարկառել. նայել (ჩახედვა): შთახედნა სამარესა მას C, խոնարհեցաւ ի գերեզմանն *ი.20,11;* შთაჰხედა აბიმელიქ... სარკუმლით და იხილა, կարկառաւ Աբիմելէք... ընդ պատուհան եւ ետես *დაბ.26,8;* შთახედენით მას შინა, նայեսջիք անդր *მცხ.76v-88.*

შთახსი იხ. შტახს-ი.

შთაჴდა իջուցանել (ჩაყვანა, ჩაშვება): შთაჰჴადნე ვიდრე მიწადმდე, իջուսցես զնոսա մինչեւ ի յատակս *ეს.26,5;* მიწად სიკუდილისად შთამჴადეს მე Ⴀ, მიწად სიკუდილისა შთამჴადე მე Ⴁ, ի հող մահու իջուցին զիս *ფს.21,16.*

შთაჴდომა իջանել. մտանել. ընկենուլ („გარდამოჴდომა", ჩასვლა): ჯოჯოხეთამდე შთაჰჴდე, մինչեւ ի դժոխս իջցես *მთ.11,23;* შთაჴდა სისარა ზედა კერძოჲთ ეტლთა G, გარდამოჴდა სისარა ეტლისაგან თჳსისა S, էջ Սիսարա ի կառաց իւրոց *მსჯ.4,15;* შთაჴედინ ძმისწული ჩემი მტილსა თჳსსა, իջցէ եղբօրորդին իմ ի պարտէզ իւր *ქება 5,1;* ჯოჯოხეთად შთაჴდეს, ի դժոխս իջին *ბარ.3,19;* შთაჴედ თიჴასა და აზილე ბზითურთ, էջ ի կաւ եւ կոխեա ընդ յարդի *ს.გაბ.-მოც.საკ.96,20;* შთაჴდა თავი ჩემი ნაპრალსა მთათასა, եմուտ գլուխ իմ ընդ փապարս լերանց *იონა 2,6;* უკუეთუ შთაჴდენ თუალთაგან ჩემთა სიღრმესა ზღჳსასა, եթէ ընկեսցին յաչաց իմոց ի խորս ծովու *ამოს 9,3.*

შთაჴურეტა ծակել (ჩახვრეტა): მახთითა შთამეჴურიტა, մախաթով ծակեալ էր *მცხ.109v-128.*

შთობა խեղդել (დახრჩობა): *მცხ.40v-34.*

ში- იხ. მში-

შიდა ընդ Ac.pb.; ի մէջ (-ში, შიგნით): იტყოდეს გულთა შიდა თჳსთა, ասեն ընդ միտս *მთ.9,3;* ეკალთა შიდა, ի մէջ փշոց *მთ.13,22.*

შიგან ի ներքուստ (შიგნით): ისმინე... შიგან მუცლით მჴეც-თევზისა მისგან, լուիցես... ի ներքուստ ի փորոյ ձկան գազանին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,19-39,6.*

შილიან-ი (თუალითა) շիլ (ელამი): *ლევ.21,20.*

შიმონვარ-ი, შიმუნვარ-ი նաժիշտ, աղախին (მოახლე, მსახური ქალი): აღდგა რებეკა და შიმონვარნი მისნი და აღსხდეს აქლემებსა, յարուցեալ Ռեբեկա, եւ նաժիշտք իւր ելին յուղտս *დაბ.24,61;* მიავლინა შიმონვარი თჳსი, რომელი ზედამდგომელ იყო და მოღუანე ყოველთა მონაგებთა მისთა, առաքեաց զնաժիշտն իւր, որ էր ի վերայ ամենայն ընչից իւրոց *ივდ.8,9;* აჰკიდა შიმუნვარსა თჳსსა თხიერაკითა ღჳნოჲ, ետ ցաղախինն իւր... զիադաղակն գինւոյ *ივდ.10,5.*

შიმშილ-ი քաղցեալ: შეზმნილ ვარ განძღებად და შიმშიდ, აღმატებად და დაკლებად, խեւամուտ եմ եւ յագել եւ քաղցեալ, եւ՛ առավելուլ եւ նուաղել *ფლპ.4,12.*

შიმშილ-ი քաղց, սով: შიმშილითა დაწყურილითა, ի քաղց եւ ի ծարաւ *II კორ.11,27;* შიმშილი, սով *მუშ.I 53;* იქმნა უკუე შიმშილი დიდი, եղեւ սով մեծ *მცხ.270v-289.*

შინა ի ներքս, ի dat. (შიგნით): შევიდა შინა, დაჯდა, մտեալ ի ներքս, նստէր *მთ.26,58;* ერისა მისგან ვერ შეუძლო შესლვად შინა, վասն ամբոխին ոչ կարաց մտանել ի ներքս *პავლე მოც.49,18-57,13;* რამეთუ ვიყვენით ბნელსა შინა, զի էաք ի խաւարի *მსკ.47,6;* შეიყვანა შინა, տարաւ ի ներքս *მცხ.323r-350.*

შინა տուն (სახლში, შინ): შინა სძინავს, ննջէ ի տան *მცხ.150v-166.*

შინა შობილ-ი ի տան ծնեալ G: *ლევ.18,9.*

შინაჲ ներքին (შინაური): შინაჲ იგი კაცი, ներքին մարդն *მცხ.195v-209.*

შინაგამო ի ներքուստ („შინაგამომართ", შიგნიდან): მან მიუგოს შინაგამო (შინაგამომართ C) და ჰრქუას, նա ի ներքուստ տայցէ պատասխանի եւ ասիցէ *ლ.11,7;* ესმინ მათ ჴმაჲ ერისაჲ შინაგამო, შფოთი, լսէին ի ներքուստ անտի իբրեւ ամբոխս բազմութեան *მრთ.A.ანტ.დ.84,1-28,11.*

შინაგამომართ ի ներքուստ („შინაგამო", შიგნიდან): მან მიუგოს შინაგამომართ (შინაგამო DE) და ჰრქუას, նա ի ներքուստ տայցէ պատասխանի եւ ասիցէ *ლ.11,7.*

შინაგან ի ներքոյ, ի ներքս, ի ներքուստ (შიგნით): შინაგან არიან მგელნი მტაცებელნი, ի ներքոյ են գայլք յափշտակողք *მთ.7,15;* შინაგან ფესუედითა ოქროვანითა შემკულ არს და შემოსილ, ի ներքոյ ի վերջաւորս յոսկեհուռս զարդարեալ եւ պաճուճեալ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,14-132,53;* შინაგან, ի ներքս *მრთ.A.ანტ.დ.83,29-28,3;* შინაგან გულისაგან... გამოვლენ, ի ներքուստ ի սրտէ... ելանեն *მრ.7,21.*

შინაგან-ი ներքին, մտերիմ, ներքնատուն, փորոտի („ნაწლევი", შიგნითი): შინაგანმან სძლოს გარეშეთა მათ ვნებათა, ներքինն յաղթեսցէ արտաքին ախտից *მცხ.285r-308;* შინაგანი თქუენი სავსე არს ნატაცებითა და უკეთურებითა, ներքին ձեր լի է յափշտակութեամբ եւ չարութեամբ *ლ.11,39;* შესხნა იგინი შინაგანსა საპყრობილესა, արկ զնոսա ի ներքին բանտն *საქ.მოც.16,24;* შემიყვანა მე ეზოსა მას შინაგანსა, տարաւ զիս ի ներքին սրահն *ეზეკ.40,16;* შინაგან იყვნეს მეფისანი, մտերիմք էին *რიფს.168,8-91,12;* შინაგანი, ներքնատուն *I ნშტ.28,20;* ცმელი ზედა კერძოჲ შინაგანთაჲ G, ცმელი, რომელი არს ნაწლევთაჲ O, ճարպ փորոտւոյն *ლევ.7,3.*

შინაგან-ი ეგჳპტისა միջագետ Եգիպտոսի (შიდა ეგვიპტე): რომელი არს შინაგან ეგჳპტისა, որ է միջագետս Եգիպտոսի *მრკ.247-188,3.*

შინაგანმეტყუელ-ი համաշունչ (ერთგული): მაქუნდამცა შემწჱ შინაგანმეტყუელი, չունէի համաշունչ արբանեակս *სბსტ.139,14/5.*

შინაგანმცემელ-ი մատնիչ (მოღალატე): ან თქუენ შინაგანმცემელ და მკლველ იქმნენით, որոյ դուք այժմ մատնիչք եւ սպանողք եղերուք *საქ.მოც.7,52.*

შინა-განმცემელ ქმნა մատնել (მოღალატეობა): ნუ შინაგანმცემელ გქმნებით სიჭაბუკესა მაგას თქუენსა, մի՛ մատնէք զերիտասարդութիւնդ ձեր *მრთ.S.ბას.კეს.-40-თჳს 117,33.*

შინაგანმხედველ-ი հմուտ (მცოდნე): შინაგანმხედველ იყო, հմուտ էր *ნრს.78,20.*

შინაგანსაცმელ-ი նափորտ (მღვდლის სამოსი): ერთითა ხოლო შინაგანსაცმელითა დგა, միայն նափորտամբն կացեալ *განს.ი.200,9-86,3.*

შინაგანქუან անցուցանել („განღება", გატანა): ვითარმცა შინაგანაქუნდა ჭურჭელი სამღდელოჲთ C, რაჲთა გან-ვინმე-ილოს ჭურჭელი მიერ ტაძრით, եթէ ոք անօթ ինչ անցուցանիցէ ընդ տաճարն *მრ.11,16.*

შინაგანცემა մատնել („არდაბაგება", გაცემა, ღალატი): ურთიერთას შინა-განსცემდენ DE,

ურთიერთას არდაბაგებდენ C, զմիմեանս մատնեսցեն *მთ.24,10.*

შინა კერძო ի ներքուստ (შიგნიდან): ესმოდა... შინა კერძო შფოთებაჲ ბერისაჲ, լսէր ի ներքուստ... զվւոթս ծերոյն *მცხ.266v-285.*

შინა მყოფ-ი բնակիչ (მცხოვრები, მკვიდრი): სადა ზედა დაცემულ იყო სახლი იგი შინამყოფთა მათ, ուր կործանեալ էր տունն ի վերայ բնակչացն իւրոց *ფლკტ.158,32-472,38.*

შინაჲთ კერძო ի ներքուստ (შიგნიდან): *მცხ.142v-160.*

შინება երկնչել. զանգիտել. զանգիտեցուցանել. զարհուրել. զարհուրեցուցանել. կասկածել. սարսել. ահ արկանել („შეშინება", „მშიშრება", „დამედგრება", „განკრთომა"): შეეშინა მისლვად მუნ, երկեաւ երթալ անդր *მთ.2,22;* მამისა და დედისა თჳსისა ეშინოდენ B, მამისაგან თჳსისა და დედისა თჳსისა შეიშინეთ G, ի հօրէ եւ ի մօրէ իւրմէ երկնչիջիք *ლევ.19,3;* არა გეშინოდის თქუენ ღმერთათჳს ამორეველთასა S, არა ემშიშრნეთ ღმერთთა ამორეველთასა G, մի՛ երկնչիք յաստուծոց Ամովրիհացւոցն *მსჯ.6,10;* ნუცა გეშინინ S, ნუ შეჰშინდებით G, մի՛ երկնչիցիք // *მჯ.20,3;* ნუ შეძრწუნდებინ გული თქუენი, ნუცა ეშინინ DE, ნუ შეძრწუნდებიედ გულნი თქუენნი და ნუცა დაჰმედგრდებით C, մի՛ խռովեսցին սիրտք ձեր եւ մի՛ զանգիտեսցեն *ი.14,27;* ნუ გეშინინ ცეცხლისა მისგან, մի՛ զանգիտեցուսցէ զքեզ հուրս այս *ანდ.-ანატ.313-31,32;* ნუ გეშინინ მათგან, մի՛ զարհուրիցէք յայնցանէ *ლ.12,4;* გუაშინებენ ჩუენ და იტყჳან, զարհուրեցուցանեն զմեզ եւ ասեն *ნეემ.6,9;* სხჳსა არაჲს ეშინოდის და არა მომედგრდეს, ոչ յումեքէ կասկածեսցէ եւ մի՛ վատասիրեսցէ *ზირ.31,15;* ეშინოდის ჩემდა, սարսեսցեն յինէն *სიბრძ.სოლ.8,15;* ვითარმედ გაშინებ რასმე თქუენ წიგნებითა ამით, իբրեւ ահ ինչ արկանել ձեզ թղթովքս *// კორ.10,9;* გეშინის შენ ღმრთისა, երկիւղած ես դու յԱստուծոյ *დაბ.22,12;* ნუ გეშინინ C, ნუ განჰკრთებით DE, մի՛ երկնչիք *მრ.16,6.*

შირიმ-ი շիրիմ: ალაღეს შირიმსა ერთსა, რომელი დაბეჭდულ იყო კრძალულებით, բացին զշիրիմ մի, որ էր կնքեալ զգուշութեամբ *ფლკტ.160,4-471,29;* დადვეს იგი სამეუფოსა მას შირიმსა, եդին զնա ի թագաւորական շիրմի *თომა მოც.19,38-398,16.*

შიშ-ი շիշ (შუშის ჭურჭელი): რომელსა აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი, որ ունէր շիշ իւղոյ *მთ.26,7.*

შიშ-ი երկնչել: თქუენდა არა ჯერ-არს შიში, զեղ ոչ պիտի երկնչել *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.161,7.*

შიშ-ი երկիւղ. ահ. սաստ. դողութիւն. դողումն. ահաւոր. երկնչոտութիւն. շշուկ: შეეშინა შიშითა დიდითა, երկեան երկիւղ մեծ *მრ.4,40;* დაეცა შიში მათ ყოველთა ზედა, անկաւ երկիւղ յամենեսեան ի նոսա *საქ.მოც.19,17;* ჰმონეთ უფალსა შიშით, ծառայեցէք տեառն երկիւղիւ *ფს.2,11;* შიში დაეცა მის ზედა, անկաւ ահ ի վերայ նորա *ლ.1,12;* შიშმან შეიპყრას ჰრამაჲ ქალაქი იგი, ահ առցէ զՀռամա զքաղաքն *ეს.10,29;* შიშით თავყუანისსცემენ მას პირუტყუნი მჴეცნი, սաստիւ ընդունի երկրպագութիւն յանբան գազանաց *ფლკტ.153,3-465,1;* სული ჩემი მოიწია შიშსა, անձն իմ եկաց ի դողութեան *ეს.21,4;* შიში, դողումն *ლევ.26,36;* ყოვლითავე ვიჭირვოდეთ: გარეშე ბრძოლანი, შინაგან-შიშნი, յամենայնի նեղեալք քանզի արտաքոյ մարտք եւ ի ներքոյ արհաւիրք // *კორ.7,5;* შიში, երկնչոտութիւն *გრ.ანძ.-ნათლისღ.362-191;* დაეცა შიში სიკუდილისაჲ, եհաս շշուկ մահու *I მფ.5,11.*

შიშვა երկնչել („შინება"): ნუ ეშიშვი მათ G, ნუ გეშინინ მათგან S, մի երկնչիցես ի նոցանէ *ისუ 6.10,8;* ან ეშიშვოდეთ უფალსა G, ან გეშინოდეს თქუენ უფლისაგან, արդ երկերուք դուք ի տեառնէ *ისუ 6.24,14.*

შიშთვილ-ი խեղդ (დახრჩობა): შიშთვილსა თავთა თჳსთა შეიმთხუევენ, խեղդս մահաբերս անձանց իւրեանց արկանեն *იპ.რომ.კურთხ.მოხ. 148,14-149.*

შიშთვილ-ბმა, შიშუდილ-ბმა խեղդել, խեղդ արկանել (თავის ჩამოხრჩობა): შიშთვილ-იბა DE, შიშუდილ-იბა C, խեղդեցաւ *მთ.27,5;* შიშთვილ-იბა და მოკუდა, խեղդ արկ եւ մեռաւ *// მფ.17,23.*

შიშლოება იხ. შიშულობა/შიშულოება

შიშნეულ ქმნა զահի հարկանել (შეშინება, ზარის დაცემა): შიშნეულ იქმნიან, զահի հարկանին *იგ.სოლ.29,16.*

შიშუელ-ი, შიშუველ-ი մերկ. մերկպարանոց: შიშუელ ვიყავ და შემმოსეთ მე, մերկ էի եւ զգեցուցէք զիս *მთ.25,36;* ყოველნი შიშუელნი შემოსნეს ნატყუენავისა მისგან, զամենեսեան զմերկսն զգեցուցին յաւարէն *// ნშტ.28,15;* ვიდოდა შიშუელი და უჴამური, գնայր մերկ եւ բոկ *ეს.20,2;* შენ იყავ შიშუელ და სარცხჳნელ, դու էիր մերկ եւ խայտառակ *ეზეკ.16,7;* შიშუელი ვიქცეოდე ოცდაათ წელ, մերկ շրջեցայ զամն զայն երեսուն *მრკ.249v-195,14;* შიშუელი შევალს მორკინალი ასპარეზსა მას შინა, մերկ մտանէ ըմբիշն յասպարէզ *მცხ.42r-35;*

ყოველივე შიშუელ და ქედდადრეკილ არს წინაშე თუალთა მისთა, ամենայն ինչ մերկապարանոց կայ առաջի աչաց նորա *ჰებრ.4,13.*

შიშულად ի մերկուց: *მცხ.163v-181.*

შიშულივ ի մերկուց (შიშვლად): შეემოსა არდაგი შიშულივ, արկեալ զիրեւ կտաւ մի ի մերկուց *მრ.14,51.*

შიშულო(ე)ბა, შიშლოება մերկութիւն (სიშიშვლე): რაჲთამცა... იხილეს შიშულობაჲ მისი, զի տեսցեն զմերկութիւն նորա *ფლპ.მოც.5,18-305,9;* შიშულოება, մերկութիւն *II შჯ. 28,48;* შიშლოება, մերկութիւն *ჰრომ.8,35.*

შკიჭ-ი იხ. სკიჭი.

შლუვ-ი ճեղ (მელოტი, უთმო) *ლევ.13,41.*

შობა ծնանել. նիւթել: აბრაჰამ შვა ისაკი, Աբրահամ ծնաւ զԻսահակ *მთ.1,2;* მე დღეს მიშობიე შენ, ես այսօր ծնայ քեզ *ფს.2,7;* იშვის ცხოვრებად, ծնանի ի կեանս *იგ.სოლ.11,19;* იხარებდ ბერწი ეგე, რომელი არა ჰშობდ, ուրախ լեր, ամուլ, որ ոչ ծնանէիր *ეს.54,1;* რაჟამს შვნის ძუმან ლომმან ლეკუნი, յորժամ ծնանի մատակ առեւծն զկորիւնն *ფიზ.II 59-74;* სიბრძნემან უშვის კაცსა გონიერება, իմաստութիւն առն նիւթէ զհանճար *იგ.სოლ.10,23.*

შობა ծնունդ. գալուստ. սկիզբն („მოსლვა“, დაბადება): მივედ ქუეყანად შობისა შენისა, երթ յերկիր ծննդեան քո *დაბ.31,13;* მერმესა მას შობასა C (მოსლვასა DE), ի միւսանգամ գալստեան *მთ.19,28;* შობაჲ სიბრძნისაჲ – შიში უფლისაჲ, սկիզբն իմաստութեան երկիւղ տեառն *იგ.სოლ.22,4.*

შობად-ი յղի. ծնանելոց. ծննդական (მშობიარე): სალმობათა შემიპყრეს მე ვითარცა შობადი, երկունք կալան զիս իբրեւ զծննդական *ეს.21,3;* შეგიპყრეს შენ სალმობათა ვითარცა შობადისათა, սաստկացան երկունք քո իբրեւ զծննդականի *მიქ.4,9;* მოიწიოს მათ ზედა მომსრველი, ვითარცა სალმობა შობადისა, հասցէ նոցա սատակումն, որպէս երկն յղւոյ *I თეს.5,3;* უთხრობდენ სიმართლესა მისსა ერსა მას შობადსა Ղ, պատմեսցեն զարդարութիւն նորա ժողովրդեան, որ ծնանելոցն իցէ *ფს. 21,32.*

შობილ-ი ծնեալ. ծնունդ („ნაშობი“): ვითარცა აწინდელ შობილთა ყრმათა უზაკუველი იგი სძჱ გსუროდენ, իբրեւ զարդի ծնեալ մանկունս խօսունս եւ անխարդախս կաթինն փափաքիցէք *I პეტრე 2,2;* არა აღდგომილ არს შობილი დედათაგანი უფროჲს იოჰანესა ნათლისმცემელისა C, არა აღდგომილ არს ნაშობთაგანი დედათაჲ უფროჲს იოვანე ნათლისმცემელისა DE, չէ յարուցեալ ի ծնունդս կանանց մեծ քան զՅովհաննէս մկրտիչ *მთ.11,11.*

შობილ-ი ბუნებით բնածին (ბუნებრივი): შობილნი ბუნებით მოსასრველად და განსარყუნელად, ըստ բնածին բարուցն յեղծումն եւ յապականութիւն *II პეტრე 2,12.*

პირველი შობილ-ი նախծին (პირმშო, პირველშობილი): წმიდა ყავ ჩემდა ყოველი პირმშოჲ, პირველი შობილი, რომელმან განაღო საშოჲ ყოველი, սրբեա՛ դու ինձ զամենայն անդրանիկ. նախծին որ բանայ զամենայն արգանդ *გამოსლ.13,1.*

შობისა დღენი ծնունդք: რაჟამს შობისა დღენი იყვნეს ჰეროდესნი, իբրեւ եղեն ծնունդք Հերովդի *მთ.14,6.*

შოვა იხ. შუვა.

შოვა სამხრის იხ. შუვა სამხრის.

შოვრება იხ. შორება.

შოვრიელ-ი იხ. შორიელი.

შოლდო լօռ (ხავსი): ჭილი აღმოჴდა და შოლდოჲ, զփուշ եւ զլօռ եղեւ բուսեալ *მცხ.269v-289.*

შოლტ-ი խարազան. վարոց (მათრახი): ქმნა შოლტი საბლისაჲ, արար խարազան չուանեայ *ი.2,15;* აქუნდა შოლტი ჴელთა მისთა, ունէր ի ձեռինն վարոց *იზტ.149,29;* აღილე შოლტი ისი და ჭუვარგენი და წარვედ და აძოენ ლორნი, առ զխարազանն զայն եւ զբիր եւ գնացեալ արածեա զխոզս *მცხ.361r-414.*

შოლტითა ცემა գան հարկանել („გუემა“): იესუს შოლტითა ჰსცა და მისცა DE, იესუ გუემა და მისცა C, զՅիսուս գան հարեալ ետ *მთ.27,26.*

შორად ի հեռուստ. ի բաց. ի բացեայ: შორად, ի հեռուստ *ზირ.13,13;* განაშორვრენით ეგენი ურთიერთას შორად, մեկնեցէք զդոսա ի միմեանց ի բաց დან.13,51; შორად განშორებულ არიან ჩემგან, հեռացեալ ի բացեայ են յինէն *მრ.7,6.*

შორად ლოცვა յերկարել զաղօթս („განგრძობილად ლოცვა“): მიზეზით შორად ილოცვენ C, მიზეზით განგრძობილად ილოცვედ DE, պատճառանօք յերկարեն զաղօթս *ლ.20,47.*

შორება, შოვრება բացեայ լինել: ვიდრე ეშოვრნიან ურთიერთას, մինչեւ բացեայ ի միմեանց իցեն *ფიზ.IV 4-6.*

შორვა հեռածիգ լինել. հեռի լինել (დაცილება, დაშორება): რომელი შორავს ქალაქსა ვითარ ოც მილიონ ოდენ, որ հեռածիգ է քաղաքէն վարիւք իբրեւ քսան մղոնաւն *პოვნა სტეფ.660,8-500,II;* რაოდენ შორავს ცაჲ ქუეყანასა, որչափ հեռի են երկինք յերկրէ *მცხ.19r-15;* წყლისაგან

და ტყისა შორვიდა, ի ջրոյ եւ ի մայրուց էր հեռի *მცხ.199r-211.*

შორ-ი հեռի. հեռաւոր. հեռաստան („გრძელი"): წარვიდა შორსა სოფელსა, գնաց յաշխարհ հեռի *ლ.15,13;* გზასა შორსა (გრძელსა G) არა იყოს, ի հեռաւոր ճանապարհի ոչ իցէ *რიცხ.9,13;* ქუეყნად შორად გინა მახლობელად, յերկիր հեռաւոր կամ մօտաւոր *// ნშტ.6,36;* მე მივალ ქუეყანად შორად, երթամ յերկիր հեռաստան *ნწყლ.691-213.*

შორიელ-ი, შოვრიელ-ი հեռաւոր. հեռացեալ. որ հեռի է. հեռուստ. բացեայ (შორეული): რამეთუ თქუენი არს აღთქუმაჲ და შვილთა თქუენთაჲ და ყოველთა შოვრიელთაჲ, զի ձեզ են աւետիքս եւ որդւոց. ձերոց եւ ամենայն հեռաւորաց *საქ.მოც.2,39;* ნათესავთა შორიელთა მიგავლინო შენ, ի հեթանոս հեռաւորս առաքեցից զքեզ *საქ.მოც.21,21;* ესმეს შორიელთა, რაჲ-იგი ვქმენ, լուիցեն հեռաւորք զոր արարի *ეს.33,13;* შორიელი, որ հեռի է *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.40-41;* შორიელნი და მახლობელნი ეგრე გოდებდეს, հեռացեալք եւ մօտեալք զնոյն օրինակ վտանկէին *სიბრძ.სოლ.11,12;* მიესმოდა ჴმაჲ იგი შორიელთა ადგილთა, լսելի լինէր ձայնն մինչեւ ի հեռուստ տեղիս *// ეზრა 3,13;* რომელნი შორიელთა ადგილთა იყვნეს საბრძანებელისა მისისათა, որ բացեայ կողմանքն էին յիւրում իշխանութեանն *არსტ.65,8.*

შორიელი დამკვდრებულ-ი հեռաբնակ *იპ.რომ. კურთხ.მოს.176-177.*

შორით, შოვრით ի հեռուստանէ. ի հեռուստ. ի բացուստ. բացագոյն. ի մէջ („შორს", შორიდან): შორით, ի հեռաստանէ *მთ.27,55;* შორით (შორს) მისდევდა მას DE, երթայր ի հեռաստանէ զհետ նորա *მრ.14,54;* იხილა ადგილი იგი შორით, ետես զտեղին ի հեռաստանէ *დაბ.22,4;* ქუეყანით შორით მოვიდეს ჩემდა, յերկրէ հեռաստանէ եկին առ իս *IV მფ.20,14;* ამას შორით მივსწერ, զայս ի հեռուստ գրեմ *// კორ.13,10;* შორით იხილეს იგი, ի հեռուստ տեսին զնոսա *ჰებრ.11,13;* შორით, ի բացուստ *მრ.11,13;* პეტრე მისდევდა მას შორით (შორს C), Պետրոս զհետ նորա երթայր բացագոյն *მთ.26,58;* შოვრით მოვილებდით, ի մէջ առաք *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.155,22-275,9.*

შორითვე բացէ ի բաց. ի հեռաստանէ (შორიდანვე): საცნაურ არნ შორითვე ძლიერი ენითა, բացէ ի բաց (ի հեռաստանէ) ճանաչի որ հզօր է լեզուաւ *ზირ.21,8.*

შორის ի մէջ. ի միջի. ի միջոյ. ի ներքս, ի-Ak., ընդ-Ak.; ընդ մէջ (-ში, შიგნით): იგი დადგა შორის მათსა, նա եկաց ի մէջ նոցա *დან.13,48;* რაჟამს ყვის შორის მალნარსა სამკვდრებელი თვსი, յորժամ ի մէջ մայրեաց առնիցէ զբնակութիւն իւր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.224,3-129,2;* შორის თქუენსა, ի միջի ձերում *საქ.მოც.2,22;* დაჯედ ჩუენ შორის (შორის ჩუენსა), եկ նիստ ի միջի մերում *დან.13,50;* აღვიხუნე... მრუშებანი მისნი შორის ძუძუთა მისთა, բարձից... զշնութիւն նորա ի միջոյ ստեանց իւրոց *ოვსე 2,2;* შორის სახლსა ჩემსა ქმნა საძაგელი, ի ներքս ի տաճարին իմում արար գարշելիս *იერ.11,15;* არს ამათ შორის, է ի նոսա *მსკ.26,15;* საჯენ უფალმან შენ შოვრის და ჩემ შოვრის, դատ արասցէ Աստուած ընդ իս եւ ընդ քեզ *დაბ.16,5;* რომელი-იგი მოჰკალთ შორის ტაძრისა, զոր սպանէք ընդ մէջ տաճարին *მთ.23,35.*

შორს, შოვრს բացուստ ի բաց. բացեայ. հեռագոյն. հեռի. ի հեռաստանէ. մեկուսի („შორით"): შოვრს სდევნიდეს მათ, բացուստ ի բաց հալածեսցէ *ეს.17,13;* არა შორს არს ჩემგან, ոչ է բացեայ յինէն *ოვსე 5,3;* იყო შორს მათსა, էր հեռագոյն ի նոցանէ *მთ.8,30;* არა შორს ხარ სასუფეველსა ღმრთისასა, չես հեռի յարքայութենէ Աստուծոյ *მრ.12,34;* შორს არიან მეცნიერებისაგან, հեռի են ի գիտութենէ *იგ.სოლ.13,19;* შორს მისდევდა მას C, შორით მისდევდა მას DE, երթայր ի հեռաստանէ զհետ նորա *მრ.14,54;* რად-მე, უფალო, დასდეგ შორს? ընդէ՞ր տէր կացեր ի հեռաստանէ *ფს.9,22;* რამეთუ მე შორს ღათუ ვარ ჴორცითა, զի ես թէպէտ եւ մարմնով մեկուսի եմ *I კორ.5,3.*

შორს-რე ի բացի: *მცხ.233r-256.*

შორს-ღა հեռագոյն: ვიდრე შორს-ღა იყოს, մինչդեռ հեռագոյն իցէ *ლ.14,32.*

შორს-მდებარე հեռագոյն („განშორებული", დაშორებული): უკუეთუ შორს-მდებარე იყოს ჩუენგან ადგილი G, უკუეთუ განშორებულად იყოს შენგან ადგილი S, թէ հեռագոյն իցէ ի քէն տեղին *// შჯ.12,21.*

შორს ყოფა հեռի լինել („შორვა"): შორს არს (შორავს Ⴀ) ცოდვილთაგან ცხორებაჲ Ⴂ, հեռի է ի մեղաւորաց փրկութիւն *ფს.118,155.*

შრანდითგან ի հերուն հետէ (შარშანდლიდან): აქაია განმზადებულ არს შრანდითგან, աքայեցիքն ի հերուն հետէ պատրաստ են *// კორ.9,2.*

შრომა վաստակել. ջանալ: მისცნა ბეჭნი შრომასა, եդ զուս իւր ի վաստակել *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.86-87.*

უშრომელად առանց ջանալոյ *სიბრძ.სოლ.16,20.*

შრომა վաստակ. ջան. աշխատութիւն. աշխատ. աշխատանց („ურვა"): თვსი სასყიდელი მოიღოს

თვსისაებრ შრომისა, զիւր վարձս առնուցու ըստ իւրում վաստակոց *I კორ.3,8;* გულმან იხარა ყოველსა ზედა შრომასა ჩემსა, սիրտ իմ ուրախ եղեւ յամենայն վաստակս իմ *ეკლ.2,10;* სირცხვლმან განკაფნა შრომანი მამათა ჩუენთანი, ամօք մաշեաց զվաստակս հարցն մերոց *იერ.3,24;* არცა ჩუენ დავივიწყეთ შრომაჲ ეგე შენი, ոչ մեք մոռացաք զվաստակն քո *ანდ.-ანატ.340-43,20;* მოვილოთ სასყიდელი შრომისა, առցուք զվարձս վաստակոց *რიფს.169,28-94,14;* შრომითა და რუდუნებითა, ջանիւ եւ վաստակով *II თეს.3,8;* ნუ იყოფინ, უფალო, ჩემო, ვითარმცა ცუდად იყო შრომაჲ იგი და ტანჯვაჲ მონათა შენთაჲ, քաւ լիցի Տէր. եթէ ընդունայն առնիցես զջանս եւ զտանջանս *ანდ.-ანატ.339-43,9;* უთხრა...ყოველი შრომაჲ, რომელი შეემთხვა გზასა ზედა, պատմեաց... զամենայն աշխատութիւնս որ եղեւ նոցա ի ճանապարհի *გამოსლ.18,8;* იხილა... შრომაჲ ჩუენი და ჭირვეულობაჲ ჩუენი G, მოხედნა... ურვასა და ჭირსა ჩუენსა S, եղեւ... զաշխատութիւն մեր եւ զնեղութիւն մեր *II შჯ.26,7;* შრომა ახუედრეს მავასხებელთა თვსთა, ջան մեծ հասուցին փոխատուաց իւրեանց, աշխատ արարին զօգնականսն իւրեանց *ზირ.29,4;* შრომაჲ თავს იდვას, աշխատանս կրեսցէ *მცხ.74r-85.*

შრომასაშინა-ჲ վաստակաւոր (შრომაში მყოფი): [ვარი] შრომასა შინა სიყრმით ჩემითგან, վաստակաւոր եմ ես ի մանկութենէ իմմէ *ფს.87,16.*

შრომისა შემთხუევა աշխատ առնել. աշխատել („დაშრობა", გარჯა): რაჲსა შრომასა შეამთხუევთ დედაკაცსა მაგას? DE, რაჲსათვს დაშრობთ დედაკაცსა მაგას? C, զի՞ աշխատ առնիցէք զկինդ *მთ.26,10;* შრომასა ნუ ვინ შემამთხუევს მე, աշխատ ոք զիս մի արասցէ *გალ.6,17;* შრომაჲ შეამთხვონ მეფობასა ამას ჩუენსა, աշխատեսցեն զթագաւորութիւնս մեր *I ეზრა 2,29.*

შრომება ջան վաստակոց հասուցանել (დასაქმება): რომლისა ჯერისათვს-მე გუაშრომებსა ჩუენ? վասն է՞ր արդեւք զայս ջան վաստակոց հասուցանէ մեզ *მრთ.S.კ.იერ.გამოჩ.ჯუარ.239,31.*

შრომილ-ი վաստակ („ნაშრომი"): შრომილსა მათსა შემოხუედით DE, ნაშრომსა მათსა შეხუედით C, ի վաստակս նոցա մտէք *ი.4,38;* ნუ სცემ ადგილსა შესლვად შრომილსა შენსა შინა, մի՛ տացես նմա տեղի ի քո վաստակն *ფოკა 344r-500,4.*

შროშან-ი շուշան. քրքում: მიხედეთ შროშანთა ველისათა, հայցարուք ի շուշանն *მთ.6,28;* ბირთუნი და შროშანნი [სასანთლისანი] მისგანვე იყვნენ, գնդակքն եւ շուշանքն անդստին ի նմանէ իցեն *გამოსლ.25,31;* ყუაოდენ ვითარცა შროშანნი, ծաղկեսցէ իբրեւ զշուշան *ეს.35,1;* ვეცხლისაჲ იგი სავსე იყო შროშნითა სულნელითა, արծաթին լի էր անոյշն հոտ քրքմով *პოვნ.სტეფ.501,1-663,17.*

შტანგ-ი լար („საბელი"): დასდვა შენ სასწაულად შტანგი ესე მეწამული გამოაბა სარკუმელსა S, დასდვა ნიშანი: საბელი ძოწეული ესე მოაბა სარკუმელსა, դնիցես նշանակ զլարդ կարմիր եւ կապեսցես զպատուհանէդ *ისუ 6.2,18.*

შტახს-ი, შთახს-ი, შტახშ-ი ստաշխ (სურნელოვანი ზეთი): აქლემნი მათნი სავსე იყვნეს საკუმეველითა და შთახსითა და მკურის კევითა, ուղտք նոցա լի էին խնկովք ստաշխամբ եւ ռետնիւ *დაბ.37,25;* მური, შტახსი, კასიაჲ სამკაულისაგან შენისა, զմուռս. ստաշխն եւ կասիա ի զգեստէ քումմէ *ფს.44,9;* შეკრული შტახში ძმისწულაკი ჩემი ჩემდა, ծրար ստաշխին եղբօրորդին իմ ինձ *ქება 1,12.*

შტო գաւիթ (ეკლესიის სტოა): შტო ეკლესიისა, գաւիթ եկեղեցւոյ *მცხ.31v-27.*

შუა կոճակ (ღილი): შექმნენ სამშჭუალნი ესე შუად ალვრისა ჰუნისათვს მეფისა, արա զսոսա կոճակս սանձաց ձիոյ թագաւորին *მრთ.S.კ.იერ.პოვნ.სამშჭ.244,7.*

შუა იხ. შუვა.

შუალდაკ-ი մախաղ (აბგა): *მიმოდასლ.23,37-129,1.*

შუბლ-ი ճակատ: კეთროვნება გამოჩნდა შუბლსა მისსა, երեւեցաւ բորոտութիւն ի ճակատն նորա *II ნშტ.26,19;* შუბლი შენი რვალისა [არს], ճակատ քո պղնձի *ეს.48,4;* შუბლი იგი უშუერად-რე გამოუქმნიეს ჴელოვანთა მათ, զճակատն տգեղագոյն է արարեալ արուեստագիտացն *ფლკტ.150,36-461,36;* ჰბერის შუბლსა, փչէ ի ճակատն *ფიზ.II 63-79.*

შუება ուրախ լինել. ցնծալ. փափկասուն լինել. վայելել. բերկրել. պերճանալ. փափկանալ. զուարճանալ. ուտել. ժտել („ხარება", „განცხრომა", „მხიარულება", „მხიარულ ყოფა"): ვჭამოთ და ვიშუებდეთ C, ვჭამოთ და ვიხარებდეთ DE, կերիցուք եւ ուրախ լիցուք *ლ.15,23;* იწყეს შუებად C, იწყეს განცხრომად DE, սկսան ուրախ լինել *ლ.15,24;* შუებად და სიხარულად ჯერ-არს C, მხიარულებაჲ და სიხარული ჯერ-არს DE, ուրախ լինել եւ խնդալ պարտ էր *ლ.15,32;* იშუებდით ყოველსა ზედა G, მხიარულ იყვენით ყოველთა

ზედა S. ուրախ լինիջիք ի վերայ ամենայնի // *მჯ.12,7;* სული ჩემი იხარებდეს უფლისა მიმართ და იშუებდეს მაცხოვარებითა მისითა, անձն իմ ցնծաւցէ ի տէր. ուրախ եղիցի ի փրկութեան նորա *ფს.34,9;* იხარებდ და იშუებდ, ցնծա դու եւ ուրախ լեր *გოდ.იერ.4,21;* მაცხოვარებითა შენითა იშუებდეს ფრიად, ի փրկութեան քում ցնծասցէ յոյժ *ფს.20,2.* ქმნულსა ჴელთა შენთასა ვიშუებდეთ Ⴂ, ქმნულითა ჴელთა შენთაჲთა ვიხარებდე Ⴊ, ի գործս ձեռաց քոց ցնծացայց *ფს.91,5;* რომელი იშუებდეს სიყრმითგან, որ փափկասուն լինի ի մանկութենէ *იგ.სოლ.29,21;* იშუებდენ კეთილსა შინა სულნი თქუენნი, վայելեսցեն ի բարութեան անձինք ձեր *ეს.55,2;* რომლითაიგი იშუებდით? ի՞ւ պերճացարուք *ეს.57,4;* იშუებდინ მოყუარებაჲ ჩუენი მისა მიმართ, բերկրեսցի ի սիրելս մերում զնա *განხ.ი.198,22-84,10;* იშუებდენ მრავლითა მშჳდობითა, փափկեսցին ի բազում խաղաղութեան իւրեանց *ფს.36,11;* იშუებენ სარეცელთა მათთა ზედა, փափկանայք յանկողինս ձեր *ამოს.6,4;* იშუებნ გული, զուարճանայ սիրտ *იგ.სოლ.27,9;* მსთუად იშუებდე ნაყოფთა მისთა, վաղվաղակի ուտիցես յարմտեաց նորա *ზირ.6,20;* იშუებდ უფლისა მიმართ, ժտեա ի տեառնէ *ფს.36,4.*

შუება-ჲ փափկութիւն. բարեկեցութիւն. ուրախութիւն. խրախութիւն. ցնծութիւն. դիւրութիւն. խնդութիւն. շուայտութիւն. կոչունք. արբեցութիւն. գինարբու („ფუფუნება", „სუმა"): სიყუარული შუებათა შენთა S, სიყუარული ფუფუნებასა შინა შენსა O, սէր ի փափկութեան քում *ქება 7,6;* დაავიწყის შუებაჲ. մոռացումն առնէ բարեկեցութեան *ზირ.11,29;* გამოიყვანა ერი თვსი სიხარულით და რჩეულნი თვსნი შუებით, եհան զժողովուրդ իւր ցնծութեամբ եւ զընտրեալս իւր ուրախութեամբ *ფს.104,43;* წარვწყმიდო მათგან ჴმაჲ შუებისაჲ, կորուսից ի դոցանէ զձայն ուրախութեան *იერ.25,10;* მოაკლდა... შუებაჲ და სიხარული, պակասեցան... ուրախութիւն եւ խնդութիւն *იოვ.1,16;* იყო შუება დიდ მსგავსად ტაძრობისა მის სამეუფოჲსა, արար Աքիսողոմ խրախութիւն ըստ խրախութեան թագաւորի // *მფ.13,27;* ჴმაჲ შუებისაჲ, ჴმაჲ სიხარულისაჲ, զձայն ցնծութեան եւ զձայն ուրախութեան *იერ.16,9;* უკუეთუ მიჰსცე თავი შენი შუებასა, եթէ զանձն դիւրութեան տացես *იგ.სოლ.30,32;* ნუუკუე დამძიმდენ გულნი თქუენნი შუებითა და მთრვალობითა, գուցէ ծանրանայցեն սիրտք ձեր շուայտութեամբ եւ արբեցութեամբ *ლ.21,34;* მოვედ შენ... შუებად, რომელი მზა გიყო ხვალჱ O, მოვედინ იგი... სმასა მას, რომელი მეგულვების მე ხვალე ყოფად S, եկեսցես դու... ի կոչունս իմ զոր առնելոց եմ այսօր *ესთ.5,4;* უმჯობჱს არს მისლვად სახლსა გლოვისასა, ვიდრელა მისლვად სახლსა შუებისასა, բարի է երթալ ի տուն սգոյ. քան երթալ ի տուն արբեցութեան *ეკლ.7,3;* შუება O, სუმა S, գինարբու *ესთ.14,17.*

შუებულ-ი ուրախ. լցեալ. խրախացեալ („მდიდარ-ი", მხიარული, ფუფუნებაში მყოფი): შუებულ ვიყავ სახლსა შინა ჩემსა, ուրախ էի ի տան իմում *დან.4,1;* შუებულთა პური მოაკლდა, լցեալք հացիւ նուաղեցին *I მფ.2,5;* შუებული, խրախացեալ *გრ.ანძ.-შობ.295,22-179;* და იყო იოაკიმ შუებულ (მდიდარ G) ფრიად, եւ էր Յովակիմ մեծատուն յոյժ *დან.13,4.*

შუებულება փափկութիւն (ფუფუნება): *მცხ.129r-148.*

შუელა օգնել (შეწევნა, შველა): ვერ შეუძლე შუელად მისა, ոչ կարացի օգնել նմա *მრთ.-S.კ.იერ.გამოჩ.ჯუარ.240,14.*

შუენება վայելել. պարտ լինել (შეფერება, დამშვენება): ესრე შუენის ჩუენდა, այսպէս վայել է մեզ *მთ.3,15;* შენდა შუენის გალობაჲ Ⴂ, შენ გშუენის გალობაჲ Ⴊ, քեզ վայել է օրհնութիւն *ფს.64,2;* ვითარცა აშუნდეს მას, որպէս վայել է նմա *ზირ.30,30;* შენდა გშუენისა, რაჲთამცა გმსახურებდეს კაცნი? զքե՞զ պարտ է պաշտել մարդկան *გ̃ი 264r-264,13.*

შუენიერ-ი գեղեցիկ. պարկեշտ. ազնիւ. վայելուչ. բարենշան. երեւելի („პატიოსანი", „კეთილი", ლამაზი): შუენიერ ჩან C, ჩანედ... შუენიერ DE, երեւին գեղեցիկք *მთ.23,27;* შუენიერ არიან ფერჴნი მახარებელთა მათ მშჳდობისათაჲ, գեղեցիկ են ոտք աւետարանչացն խաղաղութեան *ჰრომ.10,15;* შუენიერ იყო ფრიად, գեղեցիկ էր յոյժ *დაბ.12,14;* შუენიერ იყო იგი პირითა, գեղեցիկ էր երեսօք *დაბ.26,7;* მოჰრიდე თუალი შენი დედაკაცისაგან შუენიერისა, դարձո զակնդ քո ի կնոջէ գեղեցկէ *ზირ.9,8;* შუენიერი (პატიოსანი C) მზრახვალი, պարկեշտ նախարար *მრ.15,43;* ყოველი ხჱ შუენიერი დასცეთ, զամենայն ծառ զազնիւ կոտորեսջիք *IV მფ.3,19;* შუენიერ არს გალობაჲ ესე ისრაჱლისაჲ, վայելուչ են երգք Իսրայելի // *მფ.23,1;* გამოჩინებულ და შუენიერ არს დღესასწაული ესე, երեւելի եւ վայելուչ է տօնս *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.100,5-26,3;* რაჲსა არა იმოთხავ შუენიერსა ამას ადგილსა? զմէ՞ ոչ գնաս ի վայելուչ տեղուջս *ფლკტ.134,15-440,6;* შუენიერი, քարենշան *სბსტ.107,11-5;* რომელთა ჰნებავს სამოსლითა შუენიერითა სლვაჲ C, որ կամին ի հանդերձս երեւելիս շրջել *მრ.12,38;* ტაძრებსა შუენიერსა აშენებდე S, სახლნი კეთილნი აღაშენნე G, տունս գեղեցիկս շինեսցես *// შჯ.8,12.*

შუენიერება վայելչութիւն. գեղեցկութիւն. գեղ. պարկեշտութիւն („სიკეთე", სილამაზე): შუენიერებაჲ პირისა მისისაჲ ნარწყმდა, կորեաւ վայելչութիւն երեսաց նորա *იაკ.1,11;* შევიყუარე შუენიერებაჲ სახლისა შენისაჲ, սիրեցի զվայելչութիւն տան քո *ფს.25,8;* შეიმოსე შუენიერებაჲ დიდებისაგან ღმრთისა, զգեցիր զվայելչութիւն փառացն Աստուծոյ *ბარ.5,1;* შუენიერება Ղ, სიკეთე Շ, գեղեցկութիւն *ფს.67,13;* ცეცხლმან შეჭამა შუენიერებაჲ უდაბნოჲსაჲ, հուր եկեր զգեղեցկութիւն անապատի *იოვ.1,20;* შუენიერებასა მას ბუნებისასა გჳთხრობდა, զգեղ բնութեանն մեկնէր *ს.გაბ.-მოც.საჴ.89,7;* უშუერსა მას ჩუენსა შუენიერებაჲ უმეტჱსი აქუს, ամօթոյքն մեր առաւել եւս պարկեշտութիւն ունին *I კორ.12,23.*

შუვა, შოვა, შუა ի միջի. ի մէջ. ընդ մէջ. ի միջոցի („საშოვალი", შორის): იყო კუალად ნიავი იგი შუვა ოდენ ზღუასა მას DE, იყო ნიავი საშოვალ ზღუასა C, էր նաւն ի մէջ ծովուն *მრ.6,47;* შუვა მუცელსა ჩემსა, ի մէջ որովայնի իմոյ *ფს.21,15;* რაჟამს მივიდეს იგინი შუვა ქალაქსა, իբրեւ մտին ի մէջ քաղաքին *იერ.41,7;* შუა ოდენ განკუეთის, ընդ մէջ կտրէ *ფიზ.XV 22;* დადგა შუვა აბანოსა მას, կացեալ... ի միջոցի անդ *ფოკა 345r-501,25;* შუვა, ի միջի *მცხ.233r-255.*

შუვა մէջք (წელი, შუა ნაწილი): ძლიერად დასცა შუვა ოდენ მისა, եւ եհար ուժգին զմէջս նորա *მცხ.159r-175.*

შუვა միջին (საშუალო, შუა ნაწილი): *მცხ.370r-423.*

შუვაგ-ი տաղաւար („ტალავარი", კარავი): შუვაგნი მათნი უდაბნოსა ზედა ყუდროდ, զխաղաղական տաղաւարան յանապատին *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.28,10-444,11.*

შუვადღე օր հասարակ: ვითარცა შუვადღჱ, որպէս զօր հասարակ *მცხ.281r-302.*

შუვადღესა, შუადღესა ի հասարակ աւուր. ի կէս աւուր (შუადღისას): შემთხუევისაგან ეშმაკისა შუადღესა [არა გეშინოდის], ի դայթակղութենէ դիւին ի հասարակ աւուր [ոչ երկիցես] *ფს.90,6;* შუვადღესა დაუტევონ იგი, ի կէս աւուրց թողցեն զնա *ფიზ.XXI 5.*

შუვაკედელ-ი, შუაკედელ-ი միջորմ. միջնապարիսպ: შუაკედელი მის ზღუდისაჲ დაჴსნა, զմիջնորմն ցանկոյն քակեաց *ეფეს.2,14;* შუვაკედელი, միջնապարիսպ *მცხ.74r-85.*

შუვამდგომელ-ი, შუამდგომელ-ი միջնորդ (მეოხი, თავმდები): შუამდგომელი ღმრთისა და კაცთა, միջնորդ Աստուծոյ եւ մարդկան I ტიმ.2,5; ძჱ შუამდგომელ მამისა, որդի միջնորդ էր հաւր იპ.რომ. კურთხ.მოს.132-133.

შუ(ვ)ამდგომელ ყოფა միջնորդել (შუამდგომლობა): შუამდგომელ ყო ფიცი, միջնորդեաց երդմամբ *ჰებრ.6,17.*

შუვამდინარე միջագետք (შუამდინარეთი, მესოპოტამია): მწირობდეს პირველად შუვამდინარეს, պանդխտեցան զառաջինն ի Միջագետս *ივდ.5,7;* იპოვა შუვამდინარეთა ოც წელ მონად, գտանի... ի Միջագետս քսան ամ ծառայեալ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.24,16-25.*

შუვასამხარ-ი, შოვასამხარ-ი, შუასამხარ-ი միջօրեայ. միջօրէ (შუადღე): განთიადითგან ვიდრე შუვასამხრადმდე, յայգուէ մինչեւ ցհասարակ օր *III მფ.18,26;* შუვასამხარი, միջօրեայ *ეს.58,10.*

შუვასამხრის, შოვასამხრის, შუასამხრის ի միջօրէի. զմիջօրէիւ. զմիջաւուրբն (შუადღისას): იყო შენ ვითარცა ბრმაჲ შუასამხრის, խարխափեսցես ի միջօրէի *// შჯ.28,29;* მარადის შოვასამხრის, ვითარცა ბნელსა ივლტოდიან, հանապազ ի միջօրէի իբրեւ ընդ խաւար փախիցեն *ეს.16,3;* დაეცნენ იგინი შოვასამხრის, ვითარცა შოვაღამეს, գլորեսցին ի միջօրէի իբրեւ ի հասարակ գիշերի *ეს. 59,10;* განვიდა... შუვასამხრის, ելանէր զմիջօրէիւ *III მფ.20,15;* შოვასამხრის, զմիջաւուրբն *საქ.მოც.22,6.*

შუვა-ნ-ი, შუა-ნ-ი ժանիք (ეშვი): შუანი ლომთანი შეფქვნა უფალმან Ղ, զժանիս առիւծուց խորտակեաց տէր *ფს.57,7;* განამრავლებდეს სავაჭროთა შენთა შუვათაგან პილოჲსათა, յաճախեցին ի կղզեաց զվաճառս քո ժանեօք փղոսկրէիւք *ეზეკ.27,15;* განმარინენ ჩუენ ბილწთა მათგან შუათა მჴეცისა განმრყუნელისათა, ապրեցուսցեր զմեզ ի պղծալից ժանեաց գազանին որ ապականէրն զմեզ *რიფს.174,10-104,17.*

შუვაღამეს, შოვაღამეს ի մէջ գիշերի. ի հասարակ գիշերի. ի մէջ գիշերոյ (შუაღამისას): შუვაღამეს ოდენ ღაღადებაჲ იყო DE, ի մէջ գիշերի եղեւ բարբառ *მთ.25,6;* იყო შუვაღამეს ოდენ, եղեւ ի հասարակ գիշերի *გამოსლ.12,29;* დაეცნენ იგინი შოვასამხრის,

ვითარცა შოვალამეს, գլորեսցին ի միջօրէի իբրեւ ի հասարակ գիշերի *ეს.59,10;* შუვალამეს, ի մէջ գիշերոյն *საქ.მოც.16,25.*

შუნ[ება] հաճել. հաճոյ թուել (შეფერება, მოწონება): [საქმე], რომელი არა აშუნდეს, զոր ոչ հաճէր *მცხ.180r-198;* მოიძიე ადგილი, რომელი გაშუნდეს, խնդրեսցես տեղի ուր եւ հաճոյ թուեսցի քեզ *მცხ.189r-201.*

შურება նախանձել. նախանձաւոր լինել („ბაძვა", შეშურება, სწრაფვა): სიყუარულსა არა ჰშურნ, սէր ոչ նախանձի *I კორ.13,4;* ნუ გშურნ უკეთურთაჲ, մի՛ նախանձիր ընդ չարս *ფს.36,1;* გშურდენ სულიერი იგი, նախանձաւոր լերուք հոգեւորացն *I კორ.14,1;* გშურდენ მადლი იგი უფროჲსი AB, ჰბაძევდით მადლთა უფროსთა CD, նախանձաւորք լերուք շնորհացն որ լաւն են *I კორ.12,31.*

შურ-ი նախանձ. մախան. վրէժ. չարակնութիւն. ոխ („შურობა", შეშურება): შურით მისცეს იგი DE, შურობით მიეცა იგი C, առ նախանձու մատնեցին զնա *მთ.27,18;* შურმან სახლისა შენისამან შემჭამოს მე, նախանձ տան քո կերիցէ զիս *ი.2,17;* ფიცხელ არს, ვითარცა ჯოჯოხეთი, შური OS, խիստ իբրեւ զդժոխս նախանձ *ქება 8,6;* შური და ბდომაჲ მიუთუალვენ კაცსა მრისხანებასა, հեռ եւ նախանձ զբարկացողութիւն բերեն ի մարդ *მცხ.278r-298;* შევიშურვე... სიონისათჳს შური დიდი, նախանձեցայ... վասն Սիոնի նախանձ մեծ *ზაქ.8,2;* შურითა ეშმაკისაჲთა, մախանաւք բանսարկուին *გრ.ანძ.-შობ.298,12-182;* ეძიებს შურსა ჩემსა, խնդրէ զվրէժ իմ *ფს.17,48;* შური იძიეთ მისგან, խնդրեցէք վրէժս ի դմանէ *იერ.50,15;* შური სიხენეშისაჲ დაუბნელებს კეთილსა, չարակնութիւն անզգամութեան շլացուցանէ զբարիս *სიბრძ.სოლ.4,12;* არა დაიდვა შური გულსა, ոչ պահէր ոխս *ფლკტ.141,22-449,30.*

რომლისა თანა იყოს შურ-ი նախանձոտ (მოშურნე): *მცხ.213v-227.*

შურის აღება նախանձել (შეშურვება): შური აღიღეს ჰურიათა მათ, նախանձեցան հրեայքն *საქ.მოც.17,5.*

შურისგება վրէժ խնդրել/առնուլ (შურისძიება): მიეც მახჳლი ჴელსა მისსა შურის-საგებელად უცხო თესლთა, ետուր զսուրն ի ձեռն խնդրել զվրէժն յայլազգեաց *ივდ.9,2;* იყო, ვითარცა შურს-იგებდა იეუ სახლსა ზედა აქაბისსა, եղեւ. իբրեւ առ Յէու զվրէժ տանն Աքաաբու *II ნშტ.22,8.*

შურისგება վրէժխնդրութիւն. վրէժ. քէն. հատուցումն („შურისძიება"): დღენი შურისგებისანი არიან, աւուրք վրէժխնդրութեան են այնոքիկ *ლ.21,22;* ჩემი არს შურისგებაჲ და მე მივაგო, իմ է վրէժխնդրութիւն եւ ես հատուցից *ჰრომ.12,19;* შურისგებანი შენნი მოიწევიან, վրէժխնդրութիւնք քո եկին հասին *მიქ.7,4;* შური აღელო მამულისა მის შურისგებისაჲ, ի նախանձ մտեալ հայրենի վրիժուցն *მსკ.25,10;* მრავლითა შურისგებითა განსქდებოდეს, բազում քինու երգիծանէին *თეკლა 92,28;* შურისგებასა ეძიებდა S, შურისძიებასა ეძიებს G, հատուցումն խնդրիցէ *მსჲ.14,4.*

შურისმგებელ-ი վրէժխնդիր (შურისმაძიებელი): მორის მტერთა დაუტევა მან შურისმგებელ-ი, յանդիման թշնամեաց եթող վրէժխնդիր *ზირ.30,6;* შურისმგებელი უფალი, վրէժխնդիր տէր *ნაუმ 1,1.*

შურისმეძიებელ-ი վրէժխնդիր. նախանձայոյզ (შურისმგებელი): შურისმეძიებელ არს ღმერთი ამათ ყოველთათჳს, վրէժխնդիր է տէր ի վերայ ամենայնի այդորիկ *I თეს.4,5;* განუვლინნა ახოვნად მათგანნივე ქრისტემან შურისმეძიებელად ჰურიათა მიმართ, արձակեաց ախոյեանս նոցին Քրիստոս զնախանձայոյզս ի հրէից *ს.გაბ.მოც.საკ.93,40.*

შურისძიება վրէժ խնդրել/առնուլ: შური-ვიძიო მას ზედა, խնդրեցից վրէժ ի նմանէ *ოვსე 4,9;* შური-ვიძიო მეფესა ზედა, խնդրեցից զվրէժս ի թագաւորէն *იერ.25,12;* იძიე შური ჩუენი მათგან, խնդրեա զվրէժ մեր ի նոցանէ *ფლპ.მოც.4,37-304,7;* შური-ვიძიო (მსგავსად) მამულისა ჩუეულებისა მის, վրէժ առից ըստ սովորութեան հայրենեաց *მსკ.25,13.*

შურისძიება վրէժխնդրութիւն. հատուցումն („შურის გება"): შურისძიება G, შურისგება S, վրէժխնդրութիւն *II მჯ.32,35;* შურისძიებასა ეძიებს G, შურისგებასა ეძიებდა S, հատուցումն խնդրիցէ *მსჲ.14,4.*

შურდლოსან-ი պարսաւոր („მეშურდულე"): ესე კაცნი შურდლოსანნი ქვებითა თმისა მიმართ და არა დამცილებელნი G, ყოველნივე ესე მეშურდულენი, რომელნი ესროდეს ქვითა თმასა და არა შესცოდებდეს S, ամենեքին նոքա պարսաւորք. որ ձգէին քարինս եւ ի մազէ ոչ վրիպէին *მსჲ.20,16.*

შურდულ-ი պարսատիկ. պարսաքար. պարս: ვინ შთადვის ქვაჲ შურდულსა, որ դնէ քար ի պարսատիկս *იგ.სოლ.26,8;* დაჰფლნენ ქვითა შურდულისაჲთა, քաղեսցեն զնոսա քարամբք պարսաքարաց *ზაქ.9,15;* შურდული ეშმაკისაჲ, պարս սատանայի *ფიზ.III 36.*

შურება, შურვება նախանձել. նախանձեցուցանել. նախանձ արկանել (შური): ეშურებოდეს იოსეფს, նախանձեալ ընդ Յոսեփայ *საქ. მოც.7,9;* ეშურებოდა რაქელ დასა თჳსსა, նախանձեցաւ Ռաքել ընդ քեռն իւրում *დაბ.30,1;* გეშურებიან თქუენ არა კეთილისათჳს, նախանձեցուցանեն զձեզ ոչ ի բարի *გალ.4,17;* გაშურებ თქუენ ღმრთისა შურსა, նախանձեցուցանեմ զձեզ ի նախանձն Աստուծոյ *II კორ.11,2;* ვაშუროთ რაჲმე უფალსა, նախանձ ինչ արկանիցեմք տեառն *I კორ.10,22;* კერპებითა მათითა აშურეს მათ, դրօշելովք իւրեանց նախանձ արկին նմա *ფს.77,58.*

შურვება თუალითა չարակնել („თუალძჳრ ქმნა"): ფრიად ეშუროს თუალითა ძმასა თჳსსა G, თუალძჳრ იქმნეს იგი ძმისა თჳსისათჳს S, յոյժ չարակնեսցէ յեղբայր իւր *II შჯ.28,54.*

შურობა չարակնել. նախանձել. նախանձ առնել. ոխալ (შური, შეშურება): არა უძჳრეს არს მისსა, რომელი შურობდეს თავსა თჳსსა? զի՞նչ չար քան զայն. որ նախանձի ընդ անձն իւր, ... որ զինքն չարակնէ, քան զնա չիք որ չարագոյն *ზირ.14,6;* კაც-ჰკლავთ და ეშურობთ, սպանանէք եւ նախանձիք *იაკ.4,2;* ვინ გეშურობდა თქუენ? ո՞ նախանձ արար զձեզ *გალ.3,1;* იწყო... შურობად მისა, սկսաւ... ոխալ ընդ նմա *მცხ.273r-292.*

შურომა, შრომა վաստակել. ջանալ, աշխատ առնել, աշխատել. խոնջել. ճգնել. տաժանել, գործել („დაშურომა", „ღუწა", ჯაფა, შრომა): რომელსა თქუენ არა შუერით C (დაშუერით DE), զոր ոչ դուք վաստակեցէք *ი.4,38;* ცუდად შურებიედ მაშენებელნი მისნი, ի նանիր վաստակին շինօղք նորա *ფს.126,1;* რჩეულნი ჩემნი არა შურებოდიან ცუდად, ընտրեալք իմ մի՛ եւս վաստակեսցեն ընդունայն *ეს.65,23;* არა შურებინ, ոչ ջանան *მთ.6,28;* ვისთჳსმე ვშურები? ո՞ւմ ջանամ ես *ეკლ.4,8;* არს, რომელი შურებინ და იჭირვინ და იწრაფინ, է որ ջանայ եւ վաստակէ եւ շութափէ *ზირ.11,11;* დაუცხრომელად შურების ჴსნისათჳს სოფლისაჲსა, անդադար աշխատի վասն փրկութեան ամենայն աշխարհի *ფლკტ.134,21-440,16;* საქმესა მას მისსა კნინ ჰშურე, ի գործել նորա սակաւ ինչ խոնջիցիս *ზირ.6,20;* ამას ზედაცა მე ვშურები (ვიღუწი Ⴂ), յորում եւ ես իսկ ճգնիմ *საქ.მოც.24,16;* რომელსა შურების მზესა ამას ქვეშე, զոր տաժանի ընդ արեգակամբ *ეკლ.1,3;* შურებოდა იგი დღით და ღამით, գործէր զցայգ եւ զցերեկ *მცხ.114r-133.*

შურომისა შეხუედრება աշխատ առնել (განვალება): ამისთჳს, რამეთუ შრომასა შემახუედრებს მე მარადის ქურივი ესე, უსაჯო მას, զոնէ վասն աշխատ առնելոյ զիս այրւոյն` արարից նմա դատ *ლ.18,5.*

შჳდ-ი եւթն (7): შჳდნი ძმანი იყვნეს, եղբարք եւթն էին *მრ.12,20.*

შჳდნივე եւթներեան: ვიდრე შჳდთავე C, եւթներեան իսկ *მრ.12,21.*

შჳდ ათას-ი եւթն հազար (7.000): *II ნშტ.15,11.*

შჳდ ას-ი եւթն հարեւր (700): *II ნშტ.15,11.*

შჳდ ას ორმეოც-ი եւթն հարիւր եւ քառասուն (740): *ვრდ.90,11.*

შჳდ პირად եւթնուստեան: ვითარცა სასანთლესა შჳდპირად სანთელნი აღნთებულ და გამოჩინებულ, իբրեւ յաշտանակի եւթնուստեան ճրագ երեւեալ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.4,3-5.*

შჳდგზის եւթնեկին. եւթն անգամ (შვიდჯერ): შჳდგზის თაყუანის-სცა, եւթն անգամ երկիր եպագ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.28,15-29;* შჳდგზის, եւթնեկին *ლევ.25,8.*

შჳდეულ-ი եւթներորդ. եօթնեակ. շաբաթ (შვიდი დღე, კვირა): შჳდნი შჳდეულნი სრულნი აღჰრიცხუნე თავისა შენისად G, შჳდი შჳდეული მრგული[ა]დ აღირაცხო თავისა S, եւթն եւթներորդս համարեսցիս քեզ *II შჯ.16,9;* ვიყავ გლოვასა შინა სამთა შჳდეულთა, էի ի սուգ երիս եւթներորդս աւուրց *დან.10,2;* წარჴდეს რაჲ სამნი შჳდეულნი, անցին ի վերայ երիս եւթնեակս *მცხ.132r-151;* შჳდეული, շաբաթ *მცხ.113r-132.*

შჳდწილ եւթնպատիկ. եւթնապատիկ (შვიდგზის) *ზირ. 20,12.* შჳდწილ, եւթնապատիկ *ეს.30,26.*

შჳდწილად եւթնպատիկ (შვიდგზის): განწმედილი მიწით შჳდწილად, պարզեալ եւթնպատիկ ի հողոյ *ფს.11,7;* არა მოიმკო შჳდწილად ძჳრი მისგან, եւ ոչ հնձեսցես զայն եօթնպատիկ *ზირ.7,3.*

შჳდწლისა եւթնեմեան: *მსჯ.6,25.*

შფოთ-ი խռովել (არეულობა): შფოთსა შინა, ի խռովելն *მრ.15,7.*

შფოთით ყოფა խռովել (არეულობა): მჴედარნი შფოთით იყვნენ მთათა ზედა, խռովեսցին հեծեալք ի ճանապարհս *ნაუმ.2,3.*

შფოთსა ყოფა զաղմկալ լինել („შფოთება", არეულობა): ვიდრე იგინი შფოთსა-ღა შინა იყვნეს S, ვიდრე-ღა შფოთებდეს G, մինչ նոքա զաղմկալ էին *მსჯ.3,26.*

შფოთ-ი խռովութիւն. ամբոխ. հակառակութիւն. աղմուկ. շփոթ. դղրդումն. անկարգութիւն. հերձուածք („ამბოხება“, „ამბოხი“, „აღძრვა“, „ჟღავილ-ი“, არეულობა): რაჲთა არა შფოთი (ამბოხება C) იყოს, զի մի՛ խռովութիւն լինիցի *მთ. 26,5;* უფროჲსღა შფოთი იქმნების DE, უფროჲსი ამბოხი იქმნებოდა C, առաւել խռովութիւն լինի *მთ.27,24;* შფოთისა ყოფასა ქალაქსა შინა... შეგდებულ იყო საპყრობილესა DE, აღძრვისათჳს რაჲსმე ქალაქსა შინა... შეყენებულ იყო საპყრობილესა შინა C, վասն խռովութեան իրիք եղելոյ ի քաղաքին... ծտեալ ի բանտ *ლ.23,19;* ალივსო ყოველი ქალაქი შფოთითა, լցաւ քաղաքն խռովութեամբ *საქ.მოც.19,29;* შფოთსა იქმნ ქალაქსა შინა, խռովութիւնս առնէ քաղաքի *იგ.სოლ.6,14;* იხილა შფოთი... ფრიადი DE, იხილა ჟღავილი... ფრიადი C, տեսանէ ամբոխ յոյժ *მრ.5,38;* შფოთი და ლალვაჲ, հակառակութիւն եւ կռիւ *იგ.სოლ.17,14;* შფოთი, աղմուկ *იეზ.7,11;* შფოთი და ბრძოლაჲ, շփոթ եւ կռիւ *მცხ.63v-52;* შფოთი, դղրդումն *ეპ.კჳპრ.დაფლ.4,92-418;* სადა შური და ჴდომაჲ, მუნ არს შფოთი და ყოველი ჯერკუალი საქმჱ, ուր հեռ եւ նախանձ. անդ է անկարգութիւն եւ ամենայն իրք չարք *იაკ. 3,16;* იყო შფოთი სადუკეველთაჲ და ფარისეველთაჲ და განივთა სიმრავლჱ, եղեն հերձուածք փարիսեցւոցն եւ սադուկեցւոց եւ պատառեցաւ բազմութիւն *საქ.მოც.23,7.*

შფოთის აღმძრველ-ი խռովիչ („რ˜ ჰყოფდა შფოთსა“) *საქ.მოც.24,5.*

შფოთება խռովել. խռովեցուցանել. ամբոխել. յուզել. կռուել. շփոթել (მღელვარება, შფოთვა): რად ცუდად შფოთებთ? զի՞ զուր տարապարտուց խռովեալ էք *მრთA.ანტ.დ.82,22-26,20;* რომელნი-იგი გაშფოთებენ თქუენ, որ զձեզն խռովեցուցանեն *გალ.5,12;* ღამე აშფოთებნ, ի գիշերի ամբոխելով *მრთA. ანტ.დ.78,33-21,22;* კაცი მაგინებელი შფოთებად და ლალვად, այր բանսարկու առ ի յուզել զկռիւ *იგ.სოლ.26,21*; მონაზონი ვინმე... შფოთებდა ერისკაცსა თანა, կրօնաւոր... ոմն կռուէր ընդ ումեմն *მცხ.186r-221;* ნუ შფოთებ სენაკსა შინა შენსა, մի՛ շփոթեսցիս ի սենեկի քո *მცხ.13r-10.*

შფოთება հերձուածք. խռովութիւն. ըկանք (მღელვარება, არეულობა): შფოთება, հերձուածք *გალ.5,20;* խռովութիւն *II კორ.6,5;* გულისხმის-ყოფად ულმრთოთა უგუნურებაჲ, შფოთებაჲ და მიმოტაცებაჲ, զիտել զամպարշտի զուրախութիւն. եւ զլլկանս եւ զծփանս *ეკლ.7,26.*

შფოთოანად ჭამა շփոթելով ուտել: შფოთოანად ჭამდეს, սկսան շփոթելով... ուտել *მცხ.268v-287.*

შჩულ-ი იხ. შჯული.

შჩულისა გარდამავალ-ი იხ. შჯულისა გარდამავალი.

შჯა դատել. դատ դնել. իրաւունս առնել. իրաւ առնել. պատժել. վճռել. համարել. հակառակել. դատապարտել („დასჯა“): თუ ვშჯი, საშჯელი ჩემი ჭეშმარიტ არს, թէպէտ եւ դատիմ ես զոք. դատաստան իմ ճշմարիտ է *ი.8,16;* ძმაჲ ძმასა ეშჯის, եղբայր ընդ եղբօր դատի *I კორ.6,6;* დაჯდა მოსე შჯად ერისა, նստաւ Մովսէս դատել զժողովուրդն *გამოსლ.18,13;* გეშჯი შენ, դատեցայց ընդ քեզ *იერ.2,35;* შჯიდი საშჯელსა ცრუსა, դատէիր զդատաստանս անիրաւութեամբ *დან.13,53;* რომელნი მშჯიდეს ჩუენ, որ դատէին զմեզ *დან.9,12;* წინამძღუარნი თქუენნი ქრთამით შჯიდეს, առաջնորդք նորա կաշառօք դատէին *მიქ.3,11;* გეშჯოდი თქუენ მუნ პირის-პირ, դատ եդից ընդ ձեզ անդ դէմ յանդիման *ეზეკ.20,35;* ობოლსა არა უშჯიან, որբոց իրաւունս ոչ առնեն *ეს.1,23;* გშჯიდე შენ, իրաւ արասցէ քեզ *ოვსე 13,10;* ნუ ჰშჯით (ნუ დასჯით C), რაჲთა არა დაისაჯნეთ, մի՛ պատժէք եւ ոչ պատժիցիք *ლ.6,37;* ეშმაკსა მას ეშჯოდა, սատանայի վիճեալ *იუდ.1,9;* არა ღირსად გიშჯიან თავნი თჳსნი ცხოვრებისათჳს, ոչ արժանիս համարիք զձեզ կենացն *საქ. მოც.13,46;* ეშჯოდეს იგინი მისთჳსცა, հակառակէին եւ վասն այնորիկ ես *დაბ. 26,21;* არცამცა შჯიდით უბრალოთა, ոչ դատապարտիցէք դուք զանպարտսն *მთ.12,7.*

შჯა դատ. դատաստան („საშჯელი“): დაიმძიმენ ყურნი შენნი არა სმენად შჯასა სისხლისასა, խցցես զունկն քո ոչ լսել զդատ արեան *მცხ.277v-297;* შჯა G, საშჯელი S, դատաստան *მსჯ.4,5.*

შჯულ-ი, რჩული աւրէն. կտակարան. հաւատ. ուխտ. հրաման. իրաւունք. կրօն. դէն („შჯულვილი“, „აღთქუმა“, „მოძღურება“, „საშჯელი“, კანონი, სარწმუნოება): ეგრე არს შჯული, այն իսկ են օրէնքն *მთ.7,12;* შჯულის (რჩულის C) მოძღუარნი, աւրինացն վարդապետք *ლ.5,17;* შჯულსა ვითარ წერილ არს, յօրէնս զի՞նչ գրեալ է *ლ.10,26;* შჯული O, შჯულვილი G, օրէն *ლევ.10,13;* მეცნიერ იყო შჯულსა ღმრთისასა, խրատեալ օրինօքն Աստուծոյ *ფლკტ.133,13-438,19;* კიდობანი იგი შჯულისაჲ, զտապանակ կտակարանացն

გამოსლ.31,7; შჯული მისი აუწყოს მათ, զկտակարանս իւր ուսուցանէ նոցա *ფს.24,14;* ყუაოდა შჯული ქრისტიანეთაჲ, ծաղկէր հաւատ քրիստոնէից *აჭმ.95,9;* მოჴსენებად შჯულისა DE, მოჴსენებად აღთქუმაჲ, თჳსი C, յիշել զուխտն իւր *ლ.1,72;* იგინი არიან ვითარცა კაცნი, გარდამავალი შჯულისაჲ, նոքա եղեն իբրեւ զմարդ ոք. որ անցանէր զուխտիւ *ოვსე 6,7;* ასწავებდეს დამარხვად შჯულისა (მოძღურებათა L), աւանդէին նոցա պահել զհրամանսն *საქ.მოც.16,4;* შჯულისა (სამჯელსა C) მისსა არა ინებეს სლვაჲ (სლვად C), ըստ հրաւանց նոցա ոչ կամեցան գնալ *ფს.77,10;* შჯულისაებრ მამათა თქუენთასა ნუ ხუალთ, ըստ կրօնից հարցն ձերոց մի՛ գնայք *ეზეკ.20,18;* არა ვიცი ყოლად შჯული თქუენი, չգիտեմ բնաւ զձեր դենդ *იზტ.120,2-12.* რჩულსა უფლისასა არს ნებაჲ მისი, յաւրէնս տեառն են կամք նորա *ფს.1,2;* დაემორჩილენით რჩულსა მეფისასა B, დაემორჩილენით მეფისა შჯულსა A, հաւանեցարուք աւրինաց թագաւորին *სბსტ.125,3-1;* ვინაჲ ხარ და რომლისა რჩულისაჲ? ուստի՞ իցես եւ կամ ո՞ր կրօնից *ი.მოც.57,23-194,27;* რომლისა რჩულისაჲ ხარ? յո՞ր կրօն իցես *ი.მოც.74,15-232,15.*

შჯულისაებრ ըստ օրինակի (წესის მიხედვით) *რიცხ.9,14.*

შჯულდებულ-ი աւրինադրել (კანონმდებელი): რომელი-იგი უმჯობესსა მას აღთქუმასა ზედა შჯულდებულ არს, որ յառաւել աւետիսն օրինադրեցաւ *ჰებრ.8,6.*

შჯულვილ-ი օրէնք („რჩული", „შჯული", კანონი): მითხრობად... ყოველთა შჯულვილი G, ასწავებდენ... ყოველსა მას რჩეულსა O, իմացուցանել... զամենայն զօրէնս *ლევ.10,11;* შჯულვილი G, შჯული O, օրէնք *ლევ.10,13.*

შჯულიერ-ი օրինաւոր (კანონიერი): შჯულიერითა კრებითა განეგოს, յօրինաւոր ժողովն վճարեսցի *საქ.მოც.19,39;* შჯულიერი მოსაგრჱ ღმრთისა ცხოველისაჲ [ვარ], օրինաւոր զօրական եմ Աստուծոյն կենդանւոյ *პავლე მოც. 52,17-59,27.*

შჯულიერად ըստ օրինի (კანონიერად): უკუეთუ არა შჯულიერად იღუწიდეს, եթէ ոչ ըստ օրինին մարտիցէ *II ტიმ.2,5.*

შჯულიერ ყოფა օրէնսգէտ առնել (კანონს დაქვემდებარება): რამეთუ შენ შჯულიერ მყავ მე, զի դու օրէնսգէտ արարեր զիս *ფს.118,102.*

შჯულიერება կրօնք (კანონი, წესი, სარწმუნოება): შჯულიერებანი მისნი უცხოდ შეირაცხნენ, եւ կրօնք նորա յօտարոտիս համարեցան *ოვსე 8,12.*

შჯულისაგან-ი, რჩულისაგან-ი աւրինական (კანონის მცოდნე): შჯულისაგანთა (რჩულისაგანთა C) ზრახვაჲ ღმრთისაჲ შეურაცხყვეს, աւրինականք զխորհուրդն Աստուծոյ յանձինս իւրեանց անարգեցին *ლ.7,30;*

შჯულისა გარდამავალ-ი օրինազանց (კანონის დამრღვევი): იმხილებით შჯულისაგან, ვითარცა გარდამავალნი შჯულისანი, յանդիմանեալք յօրինացն իբրեւ օրինազանցք *იაკ.2,9.*

შჯულისა გარდასლვა յանցանք (კანონის დარღვევა, დანაშაული): სადა არა არს შჯული, მუნ არცა შჯულისა გარდასლვაჲ, ուր ոչ են օրէնք եւ ոչ յանցանք ինչ *ჰრომ.4,15.*

შჯულის(ა)მდებელ-ი օրէնսդիր. օրինադիր (კანონმდებელი): ერთი არს შჯულის(ა)მდებელი და განმკითხველი, մի է օրէնսդիր եւ դատաւոր *იაკ.4,12;* დაადგინე, უფალო, შჯულისმდებელ მათ ზედა, կացո. տէր. օրէնսդիր ի վերայ նոցա *ფს.9,21;* მოსე შჯულისმდებელი, Մովսէս օրինադիր *მრთ.S.კ.იერ.-აღდგ.164,13-290,2.*

შჯულისდება օրէնսդիր. օրինադրութիւն (კანონმდებლობა): რომელი დავწერე შჯულისდებად მათა, զոր գրեցի. լինել նոցա օրէնսդիր *გამოსლ.24,12;* შჯულის-დებაჲ სოფლად შემოჴდა მოსჱს მიერ, աւրինադրութիւնն եմուտ յաշխարհ *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 120,22.*

შჯულისმოძღუარ-ი օրէնսուսոյց. վարդապետ օրինաց (კანონის, რჯულის მასწავლებელი): რომელსა სახელი ერქუა გამალიელ, შჯულისმოძღუარი, որում անուն էր Գամաղիէլ. օրէնսուսոյց *საქ.მოც.5,34;* უნდა მათ რაჲთამცა იყვნეს შჯულისმოძღუარ, կամին լինել վարդապետք օրինաց *I ტიმ.1,7.*

შჯულისმწერალ-ი օրինական դպիր (კანონმდებელი, კანონების მწერალი): ზინან შჯულისმწერალი... ადრე წარმოგზავნენ, զԶենոն զօրինական դպիր... փութով արձակեսջիր *ტიტ.3,13.*

ჩ

ჩა- იხ. ჩენა.

ჩაბალახ-ი սաղաւարտ (ჩაფხუტი): აზნაურად ჭურვილი ჯაჭვთ ჩაბალახითურთ, սաղաւարտ ի գլուխ նորա եւ զրահս վերտս զգեցեալ *I მფ.17,5.*

ჩავრდომა იხ. შთავრდომა

ჩამიჩ-ი չամիչ (ქიშმიში): გამოართუა მალაკი, რომელსა შინა იდვა ჩამიჩი, եբեր առ ծերն զմախաղ... յորում կայր չամիչ *მცხ.307v-334.*

ჩამოდგომილ-ი իջեալ (ჩამოსული): გზაჲ ზეცით ჩამოდგომილი, իջեալ յերկնից *მცხ.380v-437.*

ჩამოვრდომა անկանել (ჩამოვარდნა): ჩამოვარდა ზედაჲთ სახლისაგან სართულისა ქვაჲ, ի ձեղունանց տանն անկաւ քար *მცხ.154r-169.*

ჩამოპება იხ. შთამოპება. պատառել („დაბძარვა“, დახევა, ჩამოგლეჯა): ჩამოიპო ისო სამოსელი თვსი S, დაიბძარნა იისუმან სამოსელნი თვსნი G, պատառեաց Յեսու զհանդերձս իւր *ისუ 6.7,6.*

ჩამორთვა իջանել (ჩასვლა, ჩადინება): რომელი იწყებს და ჩამოერთვის, որ սկիզբն առեալ իջանէ *ოსკ.10,13-10.*

ჩამორჩობა խեղդել (დახრჩობა, ჩამოხრჩობა): *მცხ.397v-452.*

ჩამორჩობა խեղդումն (დახრჩობა, ჩამოხრჩობა) *მცხ.306r-323.*

ჩამოღმართ იხ. შთამომართ.

ჩამოყოლა იხ. შთამოყოლა.

ჩასლვა იხ. შთასლვა.

ჩასუმა ածել (ჩასმა): ჩასუა ჭურსა შინა დიდსა, ած... ի կարաս մեծ *მცხ.220r-239.*

ჩაფ-ი սափոր („სარწყული“, წყლის ჭურჭელი): *მსჯ.7,16.*

ჩაფხუტ-ი, ჩაფხუთ-ი սաղաւարտ. կնկուղ (ჩაბალახი; კუნკული): ჩაფხუტი იგი ცხოვრებისაჲ დაიდგთ, առէք զսաղաւարտն փրկութեան *ეფეს.6,17;* დაიდგას ჩაფხუთად საშჯელი შეუორგულებელი, դիցէ սաղաւարտ զդատաստանն անաչառ *სიბრძ.სოლ.5,19;* დაიდვა თავსა ვითარცა ჩაფხუტი, եդ ի գլուխ իբրեւ զսաղաւարտ *ეს.59,17;* ჩაფხუტი რვალისაჲ, սաղաւարտ պղնձի *მცხ.15r-12;* ჩაფხუტი, կնկուղ *მცხ.173v-190.*

ჩაღმართ იხ. შთამართ

ჩაჴვ-ი արգոբ (ყუთი, პარკი): ალილეს კიდობანი იგი და ტილოჲ იგი ჩაჴვი, եւ զքուրձն արգոբ ընդ նմին *I მფ.6,15.*

ჩელთ-ი սաղաւարտ (მუზარადი, ჩაფხუტი): ფარები და ჩელთები და მოგადგინონ მცველი გარემო შენსა, սաղաւարտաւորք եւ վահանաւորք. եւ արկցին շուրջ զքեւ պահ *ეზეკ.23,24.*

ჩემ-ი իմ: მრავალთა ჰრქუან სულსა ჩემსა, բազումք ասէին զանձնէ իմմէ *ფს.3,3.*

ჩემდამო ըստ իս (ჩემთან): დადეგ შენ ჩემდამო და მე შენდამი, կաց ըստ իս եւ ես ըստ քեզ *იობ 33,6.*

ჩემება պահել. կոչել. ցուցանել (მითვისება, მიკუთვნება): უმეტჱსობაჲ იგი უჩემე უფალსა, զառաւելութիւն զօրութեան պահեսջիր տեառն *მრთ.S.კ.იერ.ალდგ.167,18-295,18;* მამად თვსა იჩემებდა ღმერთსა, հայր իւր կոչէր զԱստուած *ი.5,18;* გიჩემე, ვითარმცა ანლა განმელვძა, այսպէս ցուցի թէ արդ զարթեայ *მცხ.434v-506.*

ჩემთვს վասն իմ („საჩემოდ“): ჩემთვს S, საჩემოდ G, վասն իմ *მსჯ.11,36.*

ჩენა երեւել. համարել. թուել. յայտ լինել. կամել. գտանել („ნება“, გამოჩენა, მიჩნევა): რაჲთა არა უჩნდე კაცთა მმარხველ, զի մի երեւեսցիս մարդկան իբրեւ զպահող *მთ.6,18;* რამელი მცირედ ჟამ ჩან და მერმე განქარდის, որ առ սակաւ մի երեւեալ եւ ապականեալ *იაკ.4,15;* თუალით ჩანნ კაცი, մարդ յականէ իսկ երեւի *ზირ.19,26;* ჩას, რამე პილენძი არს, երեւի եթէ պղինձ է *ფლკტ.144,22-453,28;* არცა თავი ჩემი ღირს მიჩნდა მისლვად შენდა, եւ ոչ զանձն համարեցայ արժանի առ քեզ գալոյ *ლ.7,7;* შენ ნუ ბილწ გიჩნს, դու մի՛ խառնակ համարիր *საქ.მოც.11,9;* მძიმე გვჩნდა თხოვაჲ მეფისა მისგან, ծանրութիւն համարեցաք խնդրել ի թագաւորէն *I ეზრა 8,52;* ვითარ გიჩს თქუენ C, ვითარ გნებავს თქუენ DE, զիարդ թուի ձեզ *მრ.14,64;* სათნო უჩნდა სიტყუაჲ ესე, հաճոյ թուեցաւ բանն *საქ.მოც.6,5;* ჩას, რამეთუ ესე იყოს მეფჱ, թուի թէ սա իցէ արքայն *III მფ.22,32;* ცთომით ვინმე მიჩ, შენ, კაცო, շողոքորթող իմն թուիս ինձ *ფლკტ.152,5-463,29;* აღ-რაჲჩნდა კჳპრე, յայտ եղեալ Կիպրեայ *საქ.მოც.21,3;* რომელსა უჩნდეს მეგობარ ყოფად ამის სოფლისა, որ ոք կամիցի սիրել զաշխարհ *იაკ.4,4;* აღთქუმანი წერილთანი არა ჩანან, գրեալ կտակարանքն ոչ ուրեք գտանին *III ეზრა 4,23.*

ჩინება կոչել. ստանալ. հրաւիրել. սահմանել („წოდება“, მიწვევა): არა მოსრულ ვარ ჩინებად მართალთა, ոչ եկի կոչել զարդարս *მთ.9,13;* არა მოსრულ ვარ ჩინებად მართალთა C, არა მოვედ წოდებად მართალთა DE, ոչ եկի կոչել զարդարս *მრ.2,17;* მიჩინნა ჩუენ ჩინებითა მით წმიდითა, կոչեաց ի կոչումն սուրբ *II ტიმ.1,9;* მტკიცედ დეგ ჩინებასა მას, რომელსაცა იჩინე, հաստատուն կալ ի կոչմանդ յոր կոչեցարդ *ანდ.-ანატ.313-31,17;* პურად ვიჩინე და მოვედ, յընթրիս կոչեցայ եւ եկի *თომა მოც.18,30-396,28;* რომელნი იჩინენ, զոր ստացար *თომა მოც.18,26-396,22;* მიჩინნა ჩუენ ღმერთმან ხარებად მათა, հրաւիրեաց զմեզ տէր աւետարանել նոցա *საქ.მოც.16,10;* წინაჲსწარ გჳჩინნა ჩუენ შვილებად, յառաջագոյն սահմանեաց զմեզ յորդեգրութիւն *ეფეს.1,5.*

ჩინება-ჲ կոչումն (წვევა): ჩინებითა მით, რომლითაცა იჩინა, მას ზედაცა ეგენ, յոր կոչումն կոչեցաւ, ի նմին կացցէ *I კორ.7,20.*

ჩინებულ-ი կոչեցեալ. հրաւիրեալ. անուանեալ. կոչնական. խորհրդական. ռամիկ (წვეული, დაძახებული): მრავალნი არიან ჩინებულ, բազումք են կոչեցեալք *მთ.22,14;* პავლე, ჩინებული მოციქული იესუ ქრისტესი, Պաւղոս կոչեցեալ առաքեալ Յիսուսի Քրիստոսի *I კორ.1,1;* აზნაურებასა ჩინებულ ხართ, յազատութիւն կոչեցեալ էք *გალ.5,13;* მოწოდებად ჩინებულთა მათ ქორწილ C (ქორწილსა მას DE), կոչել զհրաւիրեալսն ի հարսանիս *მთ.22,3;* ხვალეცა ჩინებულ ვარ O, առ վաղիւ եւս հրաւիրեաց զիս *ესთ.5,12;* ჩინებული G, անուանեալ *ლევ.23,4;* ეტყოდა ჩინებულთა მათ იგავსა, ասաց եւ առ կոչնականսն առակ մի *ლ.14,7;* ჩინებულნი ზრახვისანი და კაცნი სახელიოანნი, խորհրդականք խորհրդոց եւ արք անուանիք *რიცხ.16,2;* აზნაურნი და ჩინებულნი მჴედარნი, ազատք եւ ռամիկ հեծեալք *ატმ.96,6;98,6.*

ჩინებულება կոչումն (წვევა): *I კორ.1,26.*

ჩნდე խոչ (ჩხირი, ეკალი): იყოს... ჩნდე თუალთა თქუენთა და სატყორც გუერდთა თქუენთა იყვნენ G, եղիցին... խոչ յական ձերում եւ նետք ի կողս ձեր *რიცხ.33,55.*

ჩოროროდ-ი չորրորդապետ („ოთხთა სამთავროთა მთავარი", ტეტრარქი): ესმა ჰეროდეს ჩოროროდსა ჰამბავი იესუსი C, ესმა ჰეროდეს, ოთხთა სამთავროთა მთავარსა DE, լուաւ Հերովդէս չորրորդապետ զլուր Յիսուսի *მთ.14,1.*

ჩოჯა չուխա (საბერო სამოსი) *მცხ.333r-381.*

ჩრდილ-ი, ჩრდილო ստուեր. ստուերին. հովանի. հովանաւոր. վարսաւոր. ծմակային („აჩრდილი", „გრილი", ჩრდილიანი): ჩრდილსა (აჩრდილსა S) მთათასა ხედავ შენ, ვითარცა კაცთა, զստուեր լերանցն տեսանես դու իբրեւ զմարդիկ *მსჯ.9,36;* ჩრდილო არს სახლი ესე შენი, აპოლონ, ստուերին է տունս, ո՛վ Ապողովն *ფლკტ.144,29-453,38;* დაფარნა მთანი ჩრდილმან (გრილმან C) მისმან C, ծածկեաց զլերինս հովանի նորա *ფს.79,11;* მოვიდა და წმიდაჲ იგი მთით ჩრდილოჲთ მაღნართაჲთ, եկեսցէ եւ սուրբն ի հովանաւոր եւ յանտառախիտ լեռնէ *ამბ.3,3;* ყოველთა ქუეშე ხეთა ჩრდილოთა, ի ներքոյ ամենայն վարսաւոր ծառոց *III მფ.14,23;* ადგილი ესე ჩრდილო არს, տեղիս ծմակային է *მსკ.35,8;* მოწესეობდეს მთათა სამე ჩრდილოჲსათა, կրօնաւորեցան ի լերինս ուրեմն ծմակայինս *ოსკ.10,8.*

ჩრდილო հիւսիս. հարաւակողմն (ჩრდილოეთი): ჩრდილოჲთ კერძო G, ბღუარით S, ընդ հիւսիսոյ *მსჯ.7,1;* ჩრდილოჲ და ბღუარი შენ შეჰქმენ, զհիւսիս եւ զհարաւ դու արարեր *ფს.88,13;* ივლტოდეთ ქუეყანისაგან ჩრდილოჲსა, փախերուք յերկրէ հիւսիսոյ *ზაქ.2,6;* ჩრდილოჲთ მოვიდენ განმრყუნელნი მისნი, ի հիւսիսոյ եկեսցեն թշուառացուցիչք նորա *იერ.51,48;* რომელი ჰხედვიდა ჩრდილოდ, որ հայէր ընդ հարաւակողմ *საქ. მოც.27,12.*

ჩრდილოჲსა-ჲ հիւսիսային (ჩრდილოეთელი): ჩრდილოჲსანი იგი განვდევნნე თქუენგან զհիւսիսայինն հալածեցից ի ձենջ *იოვ.2,20.*

ჩრდილოვან-ი վարսաւոր. հովանաւոր (ჩრდილიანი, ჩრდილის მქონე): იხილეს მათ... ყოველი ხე ჩრდილოვანი, տեսին անդ... զամենայն ծառ վարսաւոր *ეზეკ.20,28;* ჩრდილოვანი, հովանաւոր *მცხ.79r-90.*

ჩუდკეც-ი, ჩოდკეც-ი, ჩოტკეც-ი հանդերձ || լօդիկ. կրկնոց (ნამოსასხამი): მოვჰკუეთე [ფრთე] ჩოდკეცსა შენსა, հատի զտտուն հանդերձի քո *I მფ.24,12;* შეიმოსე ჩუდკეცი (ჩოტკეცი J) სიმართლისაგან ღ̃თისა OJ, արկ զքեւ զկրկնոցն արդարութեան յԱստուծոյ *ბარ.5,2.*

ჩუენ մեք: ჩუენ თანა ღმერთი, ընդ մեզ Աստուած *მთ.1,23.*

ჩუენ-ი մեր: რაჲ ძეს ჩუენი და შენი? զի՞ կայ մեր եւ քոյ *მთ.8,29.*

ჩუენება երեւել. երեւեցուցանել. ցուցանել. յանդիմանել. յանդիման լինել. յայտ առնել. յայտնի առնել. յայտնել. խայտառակել. ասել. յակն անկանել („სნავება, გამოცხადება"): ეჩუენნეს მას მოსე და ელია, երեւեցան նոցա Մովսէս եւ Եղիա

მთ.17,3; აჩუენებდა მოძღურებასა თჳსსა, երեւեցուցանէր զիւր վարդապետութիւնն *არსტ.63,17-36;* ვინ გიჩუენა თქუენ? DE, ვინ გასწავა თქუენ? C, ո՞ ցոյց ձեզ *ლ. 3,7;* აჩუენე მას მარხვისა იგი პირი, ցոյց նմա զպահոցն դէմս *მრთ.P.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.27,7;* სამთა ჟამთა წელიწდისათა ეჩუენოს ყოველი წულებრი შენი G, զերիս ժամանակս ի տարւոջ յանդիման լիցի ամենայն արու քո *// შჯ.16,16;* აჩუენა ამით, ვითარმედ შენი მსახური არს, յայտ արարեալ թէ քո ծառայ է *სიბრძ.სოლ.18,22;* რაჲთა აჩუენოს სიმდიდრე იგი დიდებისა თჳსისაჲ, զի յայտնի արասցէ զմեծութիւն փառաց իւրոց *ჰრომ.9,23;* ეჩუენნეს ეპისკოპოსსა მას ქალაქისასა B, მერმე შემდგომად სამისა დღისა გამოეცხადნეს ეპისკოპოზსა მის ქალაქისასა A, յայտնեցաւ եպիսկոպոսի քաղաքին *სბსტ.142,25-10;* უჩუენენ მას ყოველნი უშჯულოებანი მისნი, խայտառակեսցես զամենայն զանօրէնութիւնս նորա *ეზეკ.22,3;* ჩუენდა ჯერ-არს მიზეზისა მის ჩუენებად, մեզ պարտ է ասել զպատճառսն *იპ.რომ.კურთხ.მოს.154-155;* არა ეჩუენა ცოლსა თჳსსა, ոչ անկանէր յակն կնոջ իւրոյ *ღშობ.164,16-251,2.*

ჩუენება-ჲ երազ. տեսիլ. անուրջ. ցոյց („ნაძილევი“, ხილვა, მოჩვენება, სიზმარი): მოხუცებულთა თქუენთა ჩუენებით განეცხადოს, ծերք ձեր երազովք յերազեսցին *საქ.მოც.2,17;* იხილა ჩუენებაჲ სხუაჲ, ետես մեւս եւս երազ *დაბ.37,9;* კაცი უთხრობდა ჩუენებასა S, კაცი მთხრობელი მოყუსისა თჳსისაჲ ნაძილევსა G, այր պատմէր ընկերի իւրում երազ *მსჯ.7,13;* უცნებაჲ ჩუენებათაჲ ბოროტი შეაძრწუნებდა მათ, ցնորք անհնարին երազոց խռովեցուցանէին զնոսա *სიბრძ.სოლ.18,17;* მეჩუენა მე ჩუენებაჲ, երազ յերազեցայ ինձ *იერ.23,25;* დანიელ გულისხმა-ჰყოფდა ყოველთა ხილვათა და ჩუენებათა, Դանիէլ խալամուտ էր ամենայն տեսլեան եւ երազոց *დან.1,17;* მოილეს ბრძანებაჲ ჩუენებით, հրաման առեալ ի տեսլեան *მთ.2,12;* ცუდად არნ ჩუენებაჲ იგი მათი, զուտ է տեսիլն *ეს.29,8;* ვიხილე ჩუენებასა ღამისასა, տեսի ի տեսլեան գիշերոյ *ზაქ.1,8;* მრავალი ჭირი შემხუდა მე ჩუენებით დღეს მაგისთჳს DE, բազում անցք անցին ընդ իս այսօր յանուրջս վասն նորա *მთ.27,19;* ჩუენება, ցոյց *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.124,14-251.*

რომელი ჰხედვიდეს ჩუენებასა երազատեսք: ჰრცხუენოდის რომელნი ჰხედვიდეს ჩუენებასა, ամաչեսցեն երազատեսքն *მიქ.3,7.*

ჩუენებისმხილველ-ი երազատես („ზმანებული სიზმრისაჲ“, სიზმრის მნახველი): აჰა, ჩუენებისმხილველი იგი მოვალს, ահա երազատեսն գայ *დაბ.37,19;* უკუეთუ აღვინმე-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენებისმხილველი S, აღ-თუ-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებული სიზმრისაჲ S, եթէ յառնիցէ ի միջի քում մարգարէ կամ երազահան երազոց *// შჯ.13,1.*

ჩუეულყოფა սովոր/սովորութիւն լինել (ჩუეულება): ჩუეულ იყო მთავარი (ბჭე იგი C), սովոր էր դատաւորն *მთ.27,15;* ჩუეულ ვართ ჩუენ ესრე ყოფად, սովորութիւն է մեզ այսպէս առնել *ანდ.-ანატ.337-42,10;* ვითარცა ჩუეულ იყო პავლე, ըստ սովորութեանն Պաւղոս եմուտ *საქ.მოც.17,2.*

ჩუეულება սովոր. սովորութիւն. կրօն. օրէնք (ჩვეულება, წესი): რომელთა წუს-წუთ ჩუეულებაჲ აქუნდა შემთხუევად მისა, որ… յաճախագոյն սովոր էին առ նա երթալ *მრთ.A.ანტ.დ.76,1-18,2;* წარვიდა, ვითარცა ჩუეულებაჲ აქუნდა, գնաց ըստ սովորութեանն *ლ.22,39;* ეგევითარი ჩუეულებაჲ არა გუაქუს, չունիմք այնպիսի սովորութիւն *I კორ.11,16;* მეცნიერ ხარ შენ ყოველსა მას ჰურიათა ჩუეულებასა, գիտակ իսկ ես ամենայն կրօնից *საქ.მოც.26,3;* ჩუეულებასა დედათასა ვარ, ի կանանց օրէնս եմ *დაბ.31,35.*

ჩუკენ-ი կակուղ. իգացեալ (ჯაბანი, მხდალი): სიტყუა კუდკუეთილ ჩუკენი, բանք սուտակասպասաց կակուղ են *იგ.სოლ.26,22;* არცა ჩუკენთა… სასუფეველი ღმრთისაჲ არა დაიმკჳდრონ, ոչ իգացեալք… զարքայութիւն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն *I კორ.6,10.*

ჩურჩნა շշնջել (ჩურჩული): ჩურჩნიდეს რასმე ურთიერთას მონანი იგი, շշնջեն ծառայք նորա *// მფ.12,19.*

ჩურჩურება քովել (აქ: შელოცვა): უკუეთუ სცეს გუელმან არა ჩურჩურებით და არა არს ნამეტავ მსახრვალისა, եթէ հարցէ օձ ի քովել, որ ինչ է առաւելութիւն քովչին *ეკლ.10,11.*

ჩქურება գագաչել (ბოდვა, როტვა): უკუეთუმცა გარდასრულ იყავ დღეთა, ვთქუმცა, ვითარმედ ჩქურებად აქციე, եթէ էիր զառանցեալ. ասէի եթէ գագաչիս *ფოკა 342r-496,38.*

ჩჩვლ-ი փափուկ. փափկութիւն. կակուղ. տղայ. մատաղագոյն. ստընդի. մատաղ. մատաղիկ. գիրգ.

մանուկ. սաղմ („ნუკეული“, თოთო, ჩვილი): რომელნი ჩჩვლითა მოსილ არიან, იր զփափուկսն զգեցեալ են *მთ.11,8;* ფუფუნეულ და ჩჩვლ იყვნენ თხრობასა, գիրգք եւ փափուկք եղիցին *ფს.91,15;* კაცისა, ჩჩვლითა სამოსლითა შემკულისა, մա՞րդ. ի հանդերձս փափկութեան զարդարեալ *მთ.11,8;* სამოსელი ჩჩვლი, զգեստ կակուղ *გრ.ანძ.-შობ.294,34-178;* გამოეცხადე ჩჩვლთა, յայտնեցեր տղայոց *მთ.11,25;* პირითა ყრმათა ჩჩვლთა მწოვართაჲთა დაემტკიცოს ქებაჲ მტერთა შენთათჳს, ի բերանոյ մանկանց տղայոց եւ ստնդիեաց հաստատեցեր զօրհնութիւն վասն թշնամեաց քոց *ფს.8,3;* ჩჩვლნი მათნი ქუე დაახეთქნენ, զտղայս նորա զքարի հարցեն *ნაუმ 3,10;* გამოუცხადე ესე ჩჩვლთა ყრმათა, յայտնեցեր զայս տղայոց *ლ.10,21;* ჩჩვლი, մատաղագոյն *გრ.ანძ.შობ.298,8-182;* არავინ დაშთა სახლსა მას შინა მოხუცებულითგან ვიდრე ჩჩვლამდე, ոչ որ մնաց ի տան իւրում ի ծերոց մինչեւ ցստընդիացն *ფლპ.მოც.4,23-303,6;* მოიბა ჯმოჲ ჩჩვლი, աւ որք մի մատաղ *დაბ.18,7;* იქმნეს ჴორცნი მისნი ვითარცა ყრმისა ჩჩვლისანი, դարձաւ մարմին նորա իբրեւ զմարմին մանկան մատաղոյ *IV მფ.5,14;* ახლონდელი ყრმაჲ არს ჩჩვლი, երիկեան մանկիկ է մատաղիկ *ფლკტ.154,1-466,9;* ჩჩვლი G, ნუკეული S, գիրգ *// შჯ.28,54;* ჩჩვლი მუცელსა შინა, սաղմ յորովայնի მცხ.84r-95; ჩჩვლი, մանուկ *მცხ.84r-95.*

ჩჩვლთ(ა) მოწყუედა տղայակոտոր (თოთო ბავშვების ამოწყვეტა): მამხილებელად ჩჩვლთა მოწყუედისა ბრძანებისათჳს, ի կշտամբութիւն տղայակոտոր հրամանին *სიბრძ.სოლ.11,8.*

ჩხირ-ი փայտ (შეშა, ფიჩხი): იხილა ქურივი ჩხირთა მკრებალ-ი, ետես անդ կին մի որ քաղէր փայտ *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე დაელ.371,34-264,34.*

ჩხუეპა խոցոտել (ჩხვლეტა): გჩხუეპდეს თქუენ [ფუტკარნი], խոցոտեցին զձեզ *// შჯ.1,44.*

Ც

-ცა եւ. եւս. իսկ. -ն. միանգամ (ნაწილაკი): რომელმანცა განსცა იგი, որ եւ մատնեացն զնա *მთ.10,4;* იგიცა აკურთხა, զայն եւս օրհնեաց *მრ.8,7;* ეხილვა-ცა მრავალი სასწაული C, տեսեալ եւս էր զամենայն նշանսն *ი.4,45;* და უკუეთუ ილოცონ-ცა, եւ թէ աղօթեն եւս *მცხ.15r-12;* ვითარმედ მრავალნი იტყოდეს-ცა, ვითარმედ მოკუდა DE, մինչեւ բազմաց իսկ ասել. թէ մեռաւ *მრ.9,25;* სადაცა ალზრდილ იყო, ուր սնեալն էր *ლ.4,16;* ყოველივე, რაჲცა გნებავს, զամենայն զոր միանգամ կամիջիք *მთ.7,12.*

ცა երկին-ք (ზეცა): სასუფეველი ცათაჲ, արքայութիւն երկնից *მთ.3,2;* რომელი დამკჳდრებულ არს ცათა შინა, բնակեալն յերկինսն *ფს.2,4;* უკუეთუ ცანი და ცანი ცათანი ვერ შემძლებელ არიან შენდა, եթէ երկինք եւ երկինք երկնից չեն քեզ բաւական *III მფ.8,27;* მოგეცინ შენ ღმერთმან ცუარისაგან ცისაჲსა, տացէ քեզ Աստուած ի ցօղոյ երկնից *იპ.რომ.კურთხ. ისაკ და იაკ.24,9-25.*

[რომელი] არს ცათა შინა երկնաւոր (ზეციერი): ვითარცა მამაჲ თქუენი, ცათა შინა სრულ არს, որպէս եւ հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է *მთ.5,48.*

ცადება թողուլ. թողացուցանել. թոյլ տալ. անսալ. համբերել („მოშუება“, „მიშუება“, მიტევება, მოთმენა, ნების დართვა): მაცადე და აღმოგიღო წუელი ეგე, թող հանից զշիղդ *მთ.7,4;* აცადენ მკუდარნი დაფლვად თჳსთა მკუდართა, թող զմեռեալսն թաղել զմեռեալս իւրեանց *ლ.9,60;* მაცადე ჩუენ, թոյլ տուր մեզ *გამოსლ.14,2;* მაცადე მე, მოვსრა ერი ესე G, მომიშუ (მიმიშუ) B რაჲთა მოვსრნე იგინი SB, թոյլ տուր ինձ սատակել զդոսա *// შჯ.9,14;* აცადეთ მცირედ, რაჲთა განისუენოს, անսացէք ժամ մի որ հանգիցէ *მრკ.247-188,11;* მაცადეთ მე ხან ერთ, համբերեցէք սակաւիկ մի *სნდ.6,5;* მაცადეთ მე სამ თთუე ოდენ, թողացուցէք ինձ ամիսս երիս *ანდ.-ანატ.338-42,32.*

ცათა მყოფ-ი երկնաւոր (ზეციერი) *ფს.67,15.*

ცალება ժամանել („ცლა“, დაცლა): არცალა პურისა ჭამად აცალებდეს DE, ვერცა პურის-ჭამად ჳცალნ C, եւ հաց անգամ չժամանէին ուտել *მრ.6,31.*

ცალთუალ-ი միականի (ცალთვალა): უკუეთუ სამე დახუდეს ცალთუალ, եթէ պատահիցի լեալ միականի *მცხ.245v-266.*

ცალიერ-ი ունայն. ընդունայն. ունայնաձեռն. դատարկաձեռն. դատարկ. տարապեալ. պարապորդ. սրիկայ („ცუდი“, „ჴელ-ცუდი“, ცალიერი, ხელცარიელი): სცეს, ტანჯეს და წარავლინეს იგი ცალიერი, հարին զնա եւ արձակեցին ունայն *ლ.20,10;* წარავლინეს იგი ცალიერი DE (ცუდი C), արձակեցին ունայն *მრ.12,3;* ჯურღმული იგი ცალიერ იყო და წყალი არა დგა, գուբն ունայն էր եւ ջուր ոչ գոյր ի նմա *დაბ.37,24;* არა განავლინო იგი ცალიერი G, არა გამოავლინო შენგან ჴელ-ცუდად S, ոչ արձակեսցես զնա ունայն // *შჯ.15,13;* ცალიერ არს სარწმუნოებაჲ, ընդունայն են հաւատք *ჰრომ.4,14;* ნუ შეხუალ ცალიერი დედამთილისა შენისა SO, մի՛ մտցես ունայնաձեռն առ սկեսուրն քո *რუთ.3,17;* არა მეჩუენო წინაშე პირსა ჩემსა ცალიერი, ոչ երեւեսցիս առաջի իմ դատարկաձեռն *გამოსლ.23,15;* არა კუალად-მოიქცეს ჩემდა ცალიერი, մի դարձցի դատարկ *ეს.55,11;* ორნი კოკანი ცალიერნი, կուժս երկուս դատարկս *მცხ.265v-284;* არცა ზრუნვითა ამის ქუეყანისათჳს ცალიერ ყოფილ, եւ ոչ հոգոց երկրականաց պարապեալք *იპ.რომ.კურთხ.მოს.176-177;* ცალიერი, պարապորդ *მთ.12,44;* ცალიერი, սրիկայ *მსჯ.11,3.*

ჴელითა ცალიერითა ունայնաձեռն (ხელცალიერად): შეწევნად დავითისა არა ჴელითა ცალიერითა, օգնել Դաւթի ոչ ունայնաձեռն / *ნშტ.12,33.*

ცალიერად ունայնաձեռն („ჴელცუდად“ S, ხელცარიელი“) // *შჯ.16,16.*

ცალიერება պարապ. դատարկութիւն (მოცლილობა): ცალიერება, պարապ *ზირ.38,25;* მრავალნი არიან უკეთურებანი იგი, რომელ ასწავენა ცალიერებამან, բազում չարիս ուսոյց դատարկութիւն *ზირ.30,29.*

ცალიერებისაჲ պարապորդ (მოცლილობა): მოილო ჟამი ცალიერებისაჲ, գտեալ ժամանակ բարի եւ պարապորդ *თ˜ე 556-66,23.*

ცალკაკა միորձի („ერთ-კაკა“ B) *ლევ.21,20.*

ცანდალ-ი հողաթափ. կօշիկ (სანდალი, ფეხსაცმელი): და თჳთ შეიმოსა ტყავი თხისაჲ და ცანდალნი, եւ ինքն զգենայր այծեայս եւ հողաթափս *იზტ.118,21;* ესხნეს ცანდალნი ოქროღუედნი, զգեցեալ հողաթափս ոսկեփոկս *პოვნ.სტეფ.409ll-658,16;* შეუქმნან მას ცანდალნი რკინისანი, առնել կօշիկս երկաթիս *გ˜ი261v-261,18.*

ცარც-ი բուռ (კირი): გოზილი ცარცითა, ծեփեալ էր բռով *მცხ.109v-128.*

ცაცხჳ սօս: ძელი იგი საროჲ, გინათუ ცაცხჳ, მუხაჲ ანუ თელაჲ, փայտ… զսարոյն կամ զսօսն. զկաղնին կամ զթեղօշն *ეს.44,14.*

ცბა մոլեգնել. մոլել („ბორგა“, შფოთვა): ეშმაკეულ არს და ცბის DE, ეშმაკი არს მის თანა და ბორგის C, դեւ գոյ ի նմա եւ մոլեգնի *ი.10,20;* ცბიედ, մոլին *სიბრძ.სოლ.14,28;* მოვლენან ჟამნი, რაჲთა ცბოდიან კაცნი, եկեսցեն աւուրք զկնի այսորիկ յորում մոլին մարդիկք *მცხ.232r-254;* შენ სცბი, դու մոլիս *მცხ.232r-254.*

ცდა փութալ. ճգնել (მცდელობა, გარჯა): მრავალგზის ეცადოს, բազում անգամ փութայ *მცხ.57r-47;* კუალადცა ეცადენინ, դարձեալ ճգնեսցի *მცხ.57r-47.*

ცელ-ი գերանդի: ცელი აღფრინებული, գերանդի թռուցեալ *ზაქ.5,1.*

ცემა հարկանել. գան հարկանել. ծեծել. գանել. բախել. խածանել. խթել. մաղկատել. ծաղկել. տանջել. վարել. ձգել. կոծել. խոցել. ապտակ ածել („შემაგრება“, „ხეთქნება“, „განწონა“, რტყმა, კვრა, დასობა, დაკოდვა): რომელმან გცა შენ, որ եհարն զքեզ *მთ.26,68;* რაჲსა მცემ მე? ընդէ՞ր հարկանես զիս *ი.18,23;* რომელმან სცეს მამასა თჳსსა და დედასა თჳსსა, სიკუდილით მოკუედინ, որ հարկանէ զհայր իւր կամ զմայր իւր. մահու մեռցի *გამოსლ.21,15;* სცა მუცელსა ეგლომისსა S, შეამაგრა იგი მუცელსა მისსა G, եհար ի կշտի Եգղոմայ *მსჯ.3,21;* სცა კლდესა მას კუერთხითა მით ორ გზის G, უხეთქნა კლდესა კუერთხითა ორგზის, եհար զվէմն գաւազանաւն երկիցս անգամ *რიცხ.20,11;* სცემდეს ნესტუებსა, հարկանէին զփողսն // *ნშტ.23,13;* ისარნი შენნი მეცნეს მე C, (განმეწონნეს მე L), Նետք քո հարան յիս *ფს.37,3;* მისამცა ცემად არა გრცხუენოდა, եւ զնա հարկանել ոչ ամաչէիր *ფლკტ.149,2-459,25;* ცემა, գան հարկանել *ი.მოც.60,15;* ჰსცემდეს თავსა მისსა, ծեծէին զգլուխ նորա *მთ.27,30;* უბრძანა ცემაჲ მისი, հրամայեաց… գանել յոյժ *თ˜ე 557-69,2;* იცემდეს მკერდსა, բախէին զկուրծս *ლ.23,48;* გუელი დადარნეულებული გზასა ზედა ცემად ტერფთა ჰუნეთასა, օձ ի ճանապարհի նստեալ խածանելով զգարշապար ձիոյ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.90,6-91;* უკუეთუ შეეახლო [გუელსა], გცეს შენ, թէ մտիցիս մաղկատեսցէ զքեզ

ზირ.21,2; უბრძანა უწყალოდ ცემად, անողորմ հրամայեաց ծաղկել *ფლკტ.138,14-445,23;* რომელსამე სცეს, զոմն տանջեցին *მთ.21,35;* სცემდეს ქვითა უბეთა მათთა, վարեցին եւ քարինս ընդ գոգս նոցա *რიფს.177,20-112,6;* სცემდეს ისრითა, ի նա ձգեալ զնետն *იზტ.122,37;* იცემდა მკერდსა და იტყოდა, կոծէր զկուրծս իւր եւ ասէր *ლ.18,13;* და სცეს ისრითა გუერდსა მისსა, եւ խոցէին նետիւք զկողս նորա *იზტ.122,24;* სცა გუერდსა პეტრჱსსა, խթեաց զկողսն Պետրոսի *საქ. მოც.12,7.*

ცემა տալ. կարկառել. գտանել (მიცემა, ბოძება): ეცინ მას განსატევებელი წიგნი, տացէ նմա զարձակումն *მთ.5,31;* თქუენ ეცით მაგათ ჭამადი, դուք տուք դոցա ուտել *ლ.9,13;* სცა ესავს პური, ետ Եսաւայ հաց *დაბ.25,34;* ნუ სცემ ძილსა თუალთა შენთა, մի տար քուն աչաց *იგ.სოლ.6,4;* პური მისი მშიერსა სცეს და შიშუელი შემოსის, զհաց իւր տացէ քաղցելոց եւ զմերկն զգեցուցանիցէ *ეზეკ.18,7;* ობოლსა არა ვეც პური, որբոյն ոչ կարկառեցի *იობ 31,17;* არა ეცეს კადნიერებაჲ, ոչ գտցէ համարձակութիւն *იგ.სოლ.13,5.*

ცემა-ჲ հարուած (აქ: კბენა): ცემამან გუელისამან ყვის წყლულებაჲ, ხოლო გუემამან ენისამან შემუსრის ძუალები, հարուածք մտրակի առնէ երաշխէպ, իսկ հարուածք լեզուի փշրեսցէ զոսկերս *ზირ.28,21.*

ცემა ადგილისა տեղի տալ (დათმობა, მიშვება): ნუ ჰსცემ ადგილსა საწყეველად შენდა, մի տար տեղի մարդոյ անիծածել զքեզ *ზირ.4,5.*

ცემა ყურიმალსა/პირსა/ღაწუსა ապտակ ածել. հարկանել զծնօտն: ჰსცა ღაწუსა იესუს C, ჰსცა ყურიმალსა იესუს DE, ած ապտակ Յիսուսի *ი.18,22;* სცა პირსა მისსა, ետ ապտակ ածել նմա პავლე *მოც.50,22-58,10;* ჴელითა ყურიმალსა სცემდა, ապտակաւքն զծնօտն հարկանէին *იპ.რომ.კურთხ. ისაკ და იაკ.58-59;* გცეს თუ ვინმე მარჯუენესა ღაწუსა შენსა, եթէ ոք ածիցէ ապտակ յաջ ծնօտ քո *მთ.5,39.*

ცემისა მიღება/მოღება գան ըմպել: მიიღენ ცემაჲ, արբցէ գան *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.101,30-32,16;* ჰურიათაგან ხუთგზის ორმეოცსა ერთ მოკლებულ ცემაჲ მოვიღე, ի Հրէից հնգիցս քառասուն միով պակաս արբի *II კორ.11,4.*

ცემულ-ი հարեալ: რომელსა ცემულ არნ ისარი ტყირბსა, հարեալ նետիւ ընդ լերդակողմն *იგ.სოლ.7,23.*

ცენება (ეკლისა) փշալից լինել (აღმოცენება): ეკალი ცენდებინ ჴელსა მომთრვალეთასა, փշալից լինին ձեռք արբեցողի *იგ.სოლ.26,9.*

ცერცჳ ոլոռն: მოიღე თავისა შენისა... ცერცჳ და ოსპნი, ფეტჳ და ასლი, դու առ քեզ... ոսպն եւ ոլոռն եւ կորեակ եւ հաճար *ეზეკ.4,9.*

ცეცხლ-ი հուր. կրակ. խարոյկ. հրատ. հնոց. հրդեհ: მოეკუეთოს და ცეცხლსა დაედვას, հատանի եւ ի հուր արկանի *მთ.3,10;* ცეცხლი პირისა მისისაგან აღატყდა, հուր յերեսաց նորա բորբոքեցաւ *ფს.17,9;* აღაგზნეს ცეცხლი შორის ეზოსა, լուցին կրակ ի մէջ գաւթին *ლ.22,55;* თჳთ ცეცხლი აღანთის, իւրովի լուցանէ զկրակն *ფიზ.X21;* აღაგზნეს ცეცხლი, լուցին խարոյկ *საქ.მოც.28,2;* ცეცხლი, հրատ *ფოკა 342r-496,25;* ცეცხლი, հնոց *ფლკტ.149,5-459,29;* რომელმან-იგი ცეცხლი აღუდვა, որոյ զհրդեհն հանեալ իցէ *გამოსლ.22,6.*

ცეცხლებრ իբրեւ զհուր: არა აღატყდეს ცეცხლებრ გულისწყრომაჲ ჩემი, մի՛ բորբոքեսցի իբրեւ զհուր բարկութիւն իմ *იერ.21,12.*

ცეცხლით(ა) დაწუვა հրկէզ առնել/լինել: რაჲთა ცეცხლითა დაწუას ტაძარი, զի... հրկէզ արասցէ զտաճար *თე556-67,25;* რომელთამე ცეცხლითა დასწუვიდეს, յորոց ոմանք հրկէզ լինէին *ვარ.813-370,23.*

ცეცხლით მოწუვა հրայրեաց: თუ იყოს ცეცხლით მოწუვაჲ, ანუ თუ მგრაგნალი, გინათუ მკალი, եթէ լինիցի... հրայրեացք կամ դալուկն կամ ջորեակ *III მფ.8,37.*

ცეცხლით(ა) მომწუარ-ი հրձիգ. հրկէզ (ხანძრით დამწვარი): ქალაქნი თქუენნი ცეცხლით მომწუარ, քաղաքք ձեր հրձիգք *ეს.1,7;* ბჭენი მისნი ცეცხლითა მომწუარ, դրունք սորա հրկէզ *ნეემ.2,17.*

ცეცხლის აღდება հրձիգ առնել (ცეცხლის წაკიდება): ცეცხლი აღუდვა ღამჱ, ի գիշերի հրձիգ արար *თე 556-66,20.*

ცეცხლისმსახურ-ი հրապաշտ (ცეცხლთაყვანისმცემელი, წარმართი): *იზტ.114,17.*

ცეცხლისა განსაცდელ-ი հրափորձութիւն (ხანძრის საშიშროება): რაჲთა განვერნეთ ჩუენ ცეცხლისა მისგან განსაცდელისა, զի ապրեսցուք ի հրափորձութեանց *მსკ.46,13.*

ცეცხლის(ა) გარემო հրեղէն (ცეცხლოვანი): მე ვეყო მას ზღუდე ცეცხლის გარემო, ես եղէց նմա պարիսպ հրեղէն շուրջանակի *ზაქ.2,5.*

ცეცხლ-ი განმლეველ-ი հուր ծախիչ („ცეცხლი შემწუველი"): *II შჯ.9,3.*

ცვა: ცავ, ცევ պահել. սպասել. ի կալանս լինել („კრძალვა", „დამარხვა", დაცვა, შენახვა):

სცვიდეს მას, պահէին զնա *მთ.27,36;* სცვიდეს იგინი ბჭეთა ქალაქისათა ღამით და დღით, պահէին զդրունսն ի տուէ եւ ի գիշերի *საქ.მოც.9,24;* სცვიდეს საცავსა მის კარვისასა, պահէին զպահպանութիւն խորանին *I ნშტ.9,19;* ყოველი ერი სცევდინ საცავსა მას უფლისასა, ամենայն ժողովուրդն պահեսցէ զպահպանութիւնս տեառն *II ნშტ.23,6;* მიცევ მე, ღმერთო, պահեա՛ զիս Աստուած *ფს.15,1;* რაჲსა სხედ და მცავთ მე? զի՞ նստեալ պահէք զիս *თომა მოც.19,42-399,2;* ჳსცვიდა მას DE, ეკრძალებოდა მას C, սպասէր նմա *მრ.6,20;* მე მცვენ, ես ի կալանս եմ *იერ.36,5;* რაჲთა კრძალულად სცვიდეს A, ამცნო... კრძალვით დამარხვაჲ მათი B, պատուէր տուեալ... զգուշութեամբ պահել զնոսա *ორმეოც.128,20-8.*

რომელი სცვიდა კაცთა վտառապահ: *იერ.35,4.*

ცვა պահ. պահումն. պահպանութիւն (დაცვა, შენახვა): ოდეს მიხუდის ცვაჲ, ჴმობნ, մինչ հասանէր պահ նորա ծայնէր *მცხ.296v-319;* ცვაჲ გონებისაჲ, պահումն մտաց *მცხ.67v-80;* დაიცვეს ცვაჲ სახლისა მის სამეუფოჲსაჲ კართა თანა, պահեսջիք զպահպանութիւն տանն արքունի ի դրանն *IV მფ.11,5;* რომელსა-იგი ცვაჲ მოწამეთაჲ მათ შევედრებულ იყო, որում զպահպանութիւն վկայիցն հաւատացեալ էր *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 120,29.*

ცვალება փոխել. փոփոխել. շրջել. այլագունել. այլայլել. այլափոխել. այլակերպել. այլակերպ լինել. փոխանակել. կերպարանել. խուճապել („სხუაფერ ქმნა“, შეცვლა, გადაადგილება): იცვალე ამიერ და მუნ փոխեաց աստի անդր *მთ.17,19;* რაჲთა იცვალოს ამიერ სოფლით მამისა, զի փոխեսցի յաշխարհէ աստի առ հայր *ი.13,1;* აერნი იცვალნენ, օդք փոխեսցին *III ეზრა5,6;* ვითარცა შესამოსელნი სცვალნე იგინი, որպէս վերարկուս փոխեսցես զնոսա *ფს.101,27;* უკუეთუ ცვალოს ჰინდომან ტყავი თჳსი და ვეფხმან სიჭრელი თჳსი, եթէ փոխիցէ հնդիկ զմորթ իւր եւ ինծ զխայտուցս իւր *იერ.13,23;* ვიცვალებოდი მე მთათა ზედა ვითარცა სირი, փոփոխեաց ի լերինս որպէս ճնճղուկ *ფს.10,1;* არა ჯერ-არს ცვალებად, ոչ է օրէն շրջել *დან.6,15;* თირკუმელნი ჩემნი იცვალნეს, երիկամունք իմ այլագունեցան *ფს.72,21;* ვითარცა მთოვარჱ იცვალის, իբրեւ զլուսին այլափոխի *ზირ.27,12;* იცვალა წინაშე მათსა, այլակերպեցաւ առաջի նոցա *მთ.17,2;* იცვალა სხუად ხატად წინაშე მათსა DE, სხუაფერ იქმნა წინაშე მათსა C, յայլակերպս եղեւ առաջի նոցա *მრ.9,1;* არა ცვალნეს იგინი, փոխանակեսցէ զնոսա *იობ 37,4;* ეშმაკი იცვალის ანგელოსად ნათლისად, սատանայ կերպարանի ի հրեշտակ լուսոյ *II კორ.11,14;* ცვალის გონებაჲ უმანკოთაჲ, խուճապէ զմիտս անմեղս *სიბრძ. სოლ.4,12.*

ცვალება-ჲ փոփոխումն (ცვლილება): შჯულისაცა ცვალებაჲ იყოს, օրինացն փոփոխումն լինել *ჰებრ.7,12.*

ცვალებულ-ი այլայլեալ (შეცვლილი): არა სხუად ცვალებულ, ոչ այլայլելով *ეპ.კჳპრ.-ალვს.225,3-27.*

ცვულ ყოფა ի պահեստի լինել (დაპატიმრებული): პეტრე ცვულ იყო საპყრობილესა მას, Պետրոս ի պահեստի էր ի բանտին *საქ.მოც.12,5.*

ცვულება պահպանութիւն. պահումն (დაცვა): ცვულება, պահպանութիւն *მცხ.285r-308;* ცვულებაჲ გონებისაჲ, պահումն մտաց *მცხ.234v-256.*

ცთომა գայթակղել. գայթել. դանդաչել. պատրել („ბრალება“, „შეცთომა“, მოტყუება, შეცდენა, ნაბორძიკება, დანაშაულება): რომელი არა სცთეს ჩემდა, որ ոչ գայթակղեսցի յիս *მთ.11,6;* სცთენ მრავალნი C, დაბრკოლდებოდიან მრავალნი DE, գայթակղեսցեն բազումք *მთ.24,10;* რომელი არა სცთა ენითა თჳსითა, որ լեզուաւ իւրով ոչ գայթեաց *ზირ.25,11;* სცთეს ერთითა [მცულითა], միով իւիք ինչ գթիցէ *იაკ.2,10;* ნუ განვრდომილ სცთები ყოვლითურთ, մի՛ անկեալ վրիպիցես ամենայնիւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,35-32,20;* სცთებიან მთასა ზედა, դանդաչեն ի վերայ լերանց *ეს.22,5;* დედაკაცი იგი სცთა და შჯულსა გარდაჴდა, կինն պատրեցաւ եւ յանցեաւ *I ტიმ.2,14;*

ცთომა-ჲ յանցանք (შეცდომა): შთავარდა კაცი ცთომასა, անկաւ մարդն յանցանս *მცხ.87v-99.*

ცთომილ-ი մոլորեալ. մոլար. յանցաւոր. զեղխ. մեղուցեալ (შემცდარი): ცთომილი, մոլորեալ *ეს. 46,5;* ვარსკულავნი ცთომილნი, աստեղք մոլարք *იუდა 1,13;* მორწმუნჱ ცთომილი შე-ვე-ინანენ, ի հաւատացելոց յանցաւոր *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227,27-134,125;* ცთომილ არიედ ალაგნი მისნი და არა საცნაურ, զեղխ են ճանապարհք նորա եւ ոչ յայտնիք *იგ.სოლ.5,6;* ცთომილ ვართ, գթեալ եմք *მცხ.118v-137;* ცთომილი, մեղուցեալ *მცხ.220v-240.*

ცთომილება մոլորութիւն. զեղխ. գայթակղումն. յանցանք (შეცოდება, დანაშაული): დიდსა უგუნურებასა და ცთომილებასა დაანთქნის სულნი ჩუენნი, ի բազում մոլորութիւն անմտութեան ընկղմեն զանձինս մեր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,15-33,16;* ცთომილებისა ზრახვათა საყოფელ, զեղխ խորհրդոց բնակութիւն *ლონგ.190,2-717,31;* ცთომილება, գայթակղումն *მცხ.112v-131;* ცთომილება, յանցանք *მცხ.148v-165.*

ცთუნება մոլորեցուցանել. խաբել. պատրել. գայթակղեցուցանել. զառանցուցանել. յանցուցանել. մեղուցանել. հրապուրել („დაბრკოლება", შეცდენა): მრავალნი აცთუნნენ C, მრავალთა აცთუნებდენ DE, բազումս մոլորեցուցանիցեն *მთ.24,5;* აცთუნებს ერსა ამას, մոլորեցուցանէ զժողովուրդն *ი.7,12;* სცთებოდიან და აცთუნებენ, մոլորեալք եւ մոլորեցուցանիցեն *ეს.9,16;* რაჲსა შეცდომილ ხარ და სხუათა აცთუნებ? ընդէ՞ր մոլորիս եւ զայլս մոլորեցուցանես *ანდ.-ანატ.326-36,27;* თავსა თჳსსა აცთუნებს, զանձն իւր խաբէ გალ.6,3; გუელმან აცთუნა ევა ზაკუვითა თჳსითა, օձն խաբեաց զԵւա խորամանկութեամբ իւրով *II კორ.11,3;* მე ვაცთუნო იგი, ես խաբեցից զնա *II ნშტ.18,20;* რომელნი განატრიან თქუენ, იგინი გაცთუნებენ თქუენ, որ երանեն ձեզ ` խաբեն զձեզ *ეს.3,12;* აცთუნიან გუელნი უმანკოთანი, պատրեն զսիրտս անմեղաց *ჰრომ.16,18;* სიკეთემან გაცთუნა შენ, զեղ դորա պատրեաց զքեզ *დან.13,56;* გაცთუნებდეს შენ, գայթակղեցուցանէ զքեզ *მთ.5,29;* ნუ ვინმე გაცთუნოს თქუენ სიტყვთა მეტნობისაჲთა, մի՛ ոք զձեզ զառանցուցէ պատիր բանիւք *კოლ.2,4;* რომელმან-იგი აცთუნა ისრაჱლი, որ յանցոյցն զԻսրայէլ *IV მფ.13,2;* აცთუნა იუდა საქმედ ბოროტისა, մեղոյցն զՅուդա առնել չար առաջի տեառն *IV მფ.21,16;* ნუ გაცთუნებენ თქუენ ცრუ წინაწარმეტყუელნი, մի՛ հրապուրեսցեն զձեզ սուտ մարգարէքդ *იერ.29,8;* რომელმან აცთუნოს ერთი C, რომელმან დააბრკოლოს ერთი DE, որ գայթակղեցուսցէ զմի *მრ.9,41.*

ცთუნება-ჲ պատրանք (შეცდენა): ცთუნებითა ეშმაკისაჲთა, պատրանօք չարին *მცხ.101v-111.*

ციდ-ი/ა ուղկեան. թիզ. քիլ (გოჯა): და ციდ ერთ იყო მათი გძილი, ბაკოდ გამოთლილი შინაგან გარემოჲს გარემო, ծնօտս ուղկեանս քանդակագործս ունիցին ի ներքուստ շուրջանակի *ეზეკ.40,43;* სიზრქე ზღვსა მის ციდა ერთ, թանձրութիւն ծովուն թզաւ *II ნშტ.4,5;* ვინ აღწყნა... ქუეყანაჲ ციდითა? ո՞ չափեաց... զերկիր... քլաւ *ეს.40,12.*

ცილ-ი սուտ. անիրաւ (სიცრუე, ტყუილი): არა ცილი ჰფუცო, մի՛ երդնուցուս սուտ *მთ.5,33;* არცა ცილი სწამო, մի՛ սուտ վկայեր *მთ.19,18;* რომელმან ცილი თქუა ჩუენთჳს, որ սուտ խօսեցաւ զմէնջ *დან.14,11;* სიტყუაჲ ცილისაჲ სძულს მართალსა, զբան անիրաւ ատեայ արդար *იგ.სოლ.13,5.*

ცილება խաբել (მოტყუება): რაჲსათჳს მეცილენით მე? ընդէ՞ր խաբեցէք զիս *ისუ 6.9,22.*

ცილისმფუცველ-ი ստերդումն (ცრუმონმე) *ზაქ.5,3.*

ცილისა სიტყუა-ჲ ստութիւն (სიცრუე): ბიწ ბოროტ არს კაცისათჳს ცილისა სიტყუაჲ, չար բիծ է մարդ ստութիւն *ზირ.20,26.*

ცილისდადება զրկել (ცილისწამება): უკუეთუ ვისმე ცილი დავსდევ, მივაგო ოთხი წილი, եթէ զոք զրկեցի. հատուցից չորեքկին *ლ.19,8.*

ცილის(ა)შემწამებელ-ი զրպարտիչ. զրպարտող. սուտ վկայ. զրպարտեալ (ცილისმწამებელი): ცილისშემწამებელი, զրպարտիչ *ეკლ.4,1;* զրպարտող *იგ.სოლ.28,16;* սուտ վկայ *დან.13,61;* აჰა ესერა ცრემლნი ცილისშემწამებელთანი, ահա արտասուք զրպարտելոցն *ეკლ.4,1.*

ცილის(ა)-შეწამება զրպարտել. զզուել (ცილისწამება): ნუცა ცილსა შესწამებთ, մի զոք զրպարտիցէք *ლ.3,14;* რომელი ცილსა შესწამებდეს გლახაკსა, որ զրպարտէ զաղքատ *იგ.სოლ.22,16;* ნუ ცილსა შემწამებენ მე ამპარტავანნი, մի՛ ամբարտաւանք զզուեսցեն զիս *ფს.118,122.*

ცილისშეწამება զրպարտութիւն (ცილისწამება): ღვნოსა ცილისშეწამებით სუმიდეს, զինի զրպարտութեանց ըմպէին *ამოს 2,8.*

ცილისწამება զրպարտութիւն. սուտ վկայութիւն (ცრუმოწმეობა): მიჴსენ მე ცილისწამებისაგან კაცთაჲსა, փրկեա զիս ի զրպարտութենէ մարդկան *ფს.118,134;* ესევითარი ცილისწამებაჲ ყოველთა ეკლესიათა განფენილ არს, այսպիսի զրպարտութիւն յամենայն եկեղեցիս տարածեցաւ *ს.გაბ.-მოც.საკ.101,40;* ცილისწამება, սուտ վկայութիւն *მთ.15,19.*

ცილობა վիճել. վիճաբանել. պատասխանի տալ. հակառակել. հակառակող լինել. ընդդէմ լինել/դառնալ. գուպարել („ჴდომა", „სიტყვს-გება", კამათი, დავა,

წინააღმდეგობა): რასა-იგი იცილობდეს გზასა ზედა ურთიერთას? DE զի՞նչ վիճէիք զճանապարհայն ընդ միմեանս *მრ.9,32;* რაჲ არიან სიტყუანი ეგე, რომელთა იცილობთ (ჰჴდებით C) ურთიერთას სლვასა შინა (გზასა მაგას C)? զի՞նչ են բանքդ վասն որոյ վիճիքդ ընդ միմեանս մինչդեռ գնայքդ *ლ.24,17;* იცილებოდეს იგინი ურთიერთას, սկսան վիճաբանել ընդ միմեանս *ი.მოც.72,1-227,35;* ვერ ეძლო მათ ცილობად, ոչինչ կարէին տալ պատասխանի *საქ.მოც.4,14;* რომელნი აცილობენ, ვდ აღდგომაჲ არა არსა, որք հակառակէին չլինել յարութեան *ლ.20,27;* ცილობა, հակառակող լինել *I კორ.11,16;* ნუ აცილობ ჭეშმარიტებასა, մի՛ լինիր ընդդէմ ճշմարտութեան *ზირ.4,30;* ეცილნეს ძენი იოსებისნი G, სიტყუას-უგებდეს ძენი იოსებისნი, ընդդէմ դարձան որդիքն Յովսեփայ *ისუ 6.17,14;* ნუ აცილობ, մի՛ գուպարիր *ზირ.11,9.*

ცილობა-ჲ հակառակութիւն. յամառութիւն (დავა, კამათი, წინააღმდეგობა): იყო ცილობაჲცა მათ შორის, եղեւ հակառակութիւն է մէջ նոցա *ლ.22,24;* იქმნა ცილობაჲ შორის ორთავე მათ კერძოთა, եղեւ հակառակութիւն ի մէջ երկոցունցն *მცხ.282v-303;* ნუ მასვე ცილობასა შენსა დაადგრები, մի՛ ի նմին յամառութեան կար *იზტ.121,37.*

ცილ-ფიც-ი ստերդումն (ცრუ მოწმე): ცილ-ფიც მკვდრნი იგი ამისნი უკუნისამდე, ստերդմունք բնակիչք սորա յաւիտեան *I ეზრა 2,23.*

ცინება ծիծաղել. հեգնել (გაცინება): ნეტარ ხართ, რომელნი სტირთ აწ, რამეთუ იცინოდით, երանի որ լան այժմ. զի ծիծաղեսցին *ლ.6,21;* თუ იცინინ, იგიცა მის თანა იცინინ, եթէ ծիծաղէր. ծիծաղէր ընդդէմ նորա *I ეზრა 4,31;* ნუ მეცინიან მე მტერნი ჩემნი, մի՛ ծիծաղեսցին զինեւ թշնամիք իմ *ფს.24,2;* ეცინოდიან მას ᑕ, მას ზედა იცინოდიან Ղ, զնովաւ ծիծաղեսցին *ფს.51,8;* ნუ ეცინი მას, մի՛ ծիծաղիր ընդ նմա *ზირ.30,10;* ნუ ეცინი კაცსა ლმობილსა და განმწარებულსა გულითა, մի՛ հեգնեսցես զայր ի դառնութիւն անձին նորա *ზირ.7,12.*

ცისად-ცისად გუემულ-ი լուսնոտ (მთვარეული): *მთ.4,24.*

ცისკარ-ი առաւոտ. կաղորդայն („განთიადი", დილა): რაჟამს ცისკარი იყო, իբրեւ եղեւ առաւօտ *დაბ.19,15;* ვითარ ცისკარი განელებოდა, ընդ ելանել առաւօտուն *I მფ.9,26;* დაიძინა... ვიდრე ცისკრადმდე და აღიმსთო განთიად, ննջեաց... մինչեւ ցառաւօտն եւ կանխեաց ընդ առաւօտն *I მფ.3,15;* ოდეს განთენეს ცისკარი, յորժամ մերկասցի առաւօտն *იჲდ.14,2;* რომელი აღმოვალს ვითარცა ცისკარი, որ երեւեալս է իբրեւ զառաւօտ *ქება 6,9;* ცისკარი აღმობრწყინდა, առաւօտն մերկանայր *მარკ.250r-197,36;* ვითარცა ცუარი ცისკრისაჲ წარმავალი, իբրեւ զցօղ վաղորդայնոյ որ անցանէ *ოვსე 13,3.*

ცისკარს(ა) ընդ առաւօտն („განთიად" C) *ლ.24,1;* ცისკარს, ընդ առաւօտս *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227,21-134,113;* მივედ ცისკარსა, չոգայ ընդ առաւօտն *ფლკტ.147,14-457,15.*

ცისკარს առաւօտուն (განთიადისას): ცისკარს იყოს სიხარული, առաւօտուն եղիցի ուրախութիւն *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.157,10-277,18.*

ცისკიდე տիեզերք (მსოფლიო): გამომიცხადა მე მეუფემან ყოველთა ცისკიდეთამან, ինձ յայտնեաց թագաւորն ամենայն տիեզերաց *I ეზრა2,3;* განავსნა ყოველნი ცისკიდენი სულითა მეცნიერებისაჲთა, ելից զամենայն տիեզերս հոգւով իմաստութեամբ քով *რიფს.164,33-82,13;* ნუ თუ იგიცა არა დედოფალ არს ყოველთა ცისკიდეთა? միթէ եւ նա ո՞չ իցէ բամբիշ ամենայն տիեզերաց *ფლკტ.158,15-472,14.*

ცისკრისა առաւօտին (ცისკრის ღვთისმსახურება): შესწირნე შესაწირავნი ცისკრისანი, մատուցանիցես զողջակէզս առաւօտինս *IV მფ.16,15.*

ცისფერ-ი երկնագոյն: ესე არს სახჱ მინისაჲ მის... თეთრი და ცისფერი, այս ինչ է նշան հողոյն... սպիտակ եւ երկնագոյն *მხკ.58,15.*

ციქუ պատգամաւորել. սպասաւորել (მოციქულება, მსახურება): რომლისათჳს ესე ვციქუ, ჯაჭვთურთ, վասն որոյ պատգամաւորիմ կապանօքս *ეფეს.6,20;* ციქუს წმიდათა მათ წინაშე, սպասաւորէ սրբոցն *ანდ.-ანატ.333-40,9.*

ციცხვ տուփ. ճաշակ (დიდი კოვზი – საბა): ჰქმნე... ტაკუკები და ციცხუები, արասցես... զճաշակս եւ զնուիրանոցս նորա *გამოსლ.25,29;* დაჰბურონ... პინაკები და ციცხუები და ფიალები და საწირავები, արկցեն... զափսէսն եւ զտուփս եւ զճաշակս եւ զնուիրանոցսն *რიცხ.4,7.*

ციხე բերդ. ապարանք: განუმაგრდეს ზედა მრავალთა ჴევთა და ციხეთა, բռնանային ի վերայ բազում գաւառաց եւ բերդից *ვარდ.89,5;* ვიყავ მე შოშს ციხესა, էի ի Շաւշ յապարանսն *დან.8,2.*

ციხისციხე ամրոց (ციხესიმაგრე): დაიპყრა ციხისციხჱ იგი სიონისაჲ, առ Դաւիթ զՍիոն եւ զամրոց նորա // მფ.5,7.

ცვლა ժամանել. դատարկանալ. ատիկել. պարապ լինել („ცალება“, „ჴელ-მწიფება“, შეძლება, დროის ქონება): ვერ სცალნ პურის ჭამადცა C, ვერ ჴელ-ეწიფა მათ ვერცალა პურისა ჭამად DE, հաց եւս ոչ ժամանել ուտել նոցա *მრ.3,20;* ვერცა პურის ჭამად ჰცალნ C, არცალა პურისა ჭამად აცალებდეს DE, եւ հաց անգամ չժամանէին ուտել *მრ.6,31;* არა მაცლის მე შთასლვად თქუენდა, ոչ ժամանեմ իջանել առ ձեզ *ნეემ.6,3;* რამეთუ სცალს და მისთჳს ღაღადებენ, զի դատարկացան եւ վասն այնորիկ աղաղակեն *გამოსლ.5,8;* არა სცალს მაგისთჳს, ոչ ատիկեսցէ առնել *მცხ.84-73r;* ვერ მცალს, ոչ եմ պարապ *მცხ.235v-257.*

ცმელ-ი ճարպ. հայս („პოზანი“, ქონი): ცმელი იგი გარდაბურვილი ქუსეტსა და ყოველი ცმელი მუცლისაჲ, զճարպ թաղանթ քաղրթին եւ զամենայն ճարպ փորոտւոյն *ლევ.3,3;* შეიყენა ცმელი ალისაზედა G, დაყო პოზანმან პირი მისი S, արգել ճարպն զվիրաբերան *მსჯ.3,22;* ცმელსა თჳსსა შეიყინნეს, ի ճարպս իւրեանց արգելան *ფს.16,10;* ცმელითა სიპოხისაჲთა განძღეს სული ჩემი, ի ճարպոյ պարարտութենէ լցցի անձն իմ *ფს.62,6;* განძღეს მიწაჲ ცმელითა მათითა, հող նոցա ի ճարպոյ նոցա լցցի *ეს.34,7;* აღილო ერმან მან ცმელი იგი, առ ժողովուրդն զհայսն իւրեանց *გამოსლ.12,34;* დედანი მათნი ზელენ ცმელსა, կանայք նոցա հայս հարկանեն *იერ.7,18.*

ცმელოვან-ი հայս (აქ: ქონიანი, ცხიმიანი): შეიცვალეს ცმელოვანი იგი... ყურბეულად უცომოდ, რამეთუ ვერ შესუარეს, եփեցին զհայսն... նկանս բաղարջս. քանզի ոչ խմորեցաւ *გამოსლ.12,39.*

ცნობა, ცნება, II ცან գիտել. իմանալ. ճանաչել, զգալ. ուսանել. ի միտս առնուլ. գիտակ լինել. հասու լինել. չափ առնել. խելամուտ լինել („გულისჴმისყოფა“, „უწყება“, „ცოდნა“, „სწავლა“, „განცხადება“, გაგება, მიხვედრა): არა შემძლებელ არნ ცნობად, ոչ կարէ գիտել *I კორ.2,14;* ვცან G, გულისჴმა-ვყავ S, գիտացի *მსჯ.17,13;* ცნებით უწყოდეთ G, უწყებით უწყოდეთ S, գիտելով գիտասջիք *ისუ 6.23,13;* არა გიცნობიეს, ոչ իմանայք *მთ.15,17;* ცნეს, რამეთუ ჩუენებაჲ რაჲმე იხილა DE, გულისჴმა-ყვეს, ვითარმედ ხილვაჲ იხილა C, իմացան եթէ տեսիլ ետես *ლ.1,22;* არა ცნეს, არცა გულისჴმა-ყვეს, ոչ իմացան եւ ոչ ի միտս առին *ფს.81,5;* გულმან ბრძნისამან ცნის, սիրտ իմաստնոյ իմանայ *იგ.სოლ.16,23;* რაჲთა გიცნან შენ C, რაჲთა გიცოდიან შენ DE, զի ծանիցեն զքեզ *ი.17,3;* რამეთუ იცნიან ჴმაჲ მისი C, զի ճանաչեն զձայն նորա *ი.10,4;* ერჩდით ცნობად გულისჴმისყოფასა, անսացէք ճանաչել զիմաստութիւն *იგ.სოლ.4,1;* უკუეთუ არა იცნოდიან თავნი თჳსნი, թէ ոչ ճանաչիցեն զմիմեանս *ამოს.3,3;* არცა შორიელი უცნობიენ, եւ ոչ զհեռաւորն ճանաչեն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.104,23-34,4;* იცნნეს იგინი მრავალთა C, გულისჴმა-ყვეს მრავალთა DE, զգացին բազումք *მრ.6,33;* ცნიან, ვითარმედ ჩუენებასა იხილავს იგი, զգային թէ տեսիլ իմն տեսանէ նա *მრთA.ანტ.დ.94,19-72,11;* ცანთ იგავი ესე C, ისწავეთ იგავი ესე DE, ուսարուք զառակն *მთ.24,32;* რომელი აღმოიკითხვიდეს, ჰსცნობდინ (გულისჴმა-ჰყოფდინ C), որ ընթեռնուն. ի միտս առցէ *მრ.13,14;* რომელსაცა იკითხავთ და გიცნობიეს, զոր ընթեռնուցուք եւ գիտակ լինիցիք *// კორ.1,13;* ცნობა, հասու լինել *საქ. მოც.24,8;* რაჲთა ვცნა გამოცდილებაჲ თქუენი, զի զչափ առից զձեր *// კორ.2,9;* მეცნიერებაჲ წმიდათაჲ ვცან, գիտութեան սրբոց խելամուտ եղէ *იგ.სოლ.30,3.*

ვერ ცნობა անգիտանալ: რომელ ვერ ცნა, და მან არა იცოდა, զոր անգիտացաւ եւ ինքն ոչ գիտէր *ლევ.5,18;*

ცნობა-ჲ գիտութիւն. միտք. հանճար. զգօնութիւն. զգայութիւն. իմաստութիւն. խելամտութիւն. ծանօթութիւն („გონება“, გაგება, მიხვედრა, ცნობიერება): დაღათუ უცებ ვარ სიტყვთა, არამედ არა ცნობითაცა AB (გონებითაცა CD), թէպէտ եւ տգէտ եւս իցեմ բանիւ. այլ ոչ եթէ գիտութեամբ *// კორ.11,6;* ცნობაჲ იცის ჴმისაჲ, ունի զգիտութիւն բարբառոյ *სიბრძ. სოლ.1,7;* აღიარებს, ვითარმედ ცნობაჲ აქუს ღმრთისაჲ, խոստանայ ունել զգիտութիւն Աստուծոյ *სიბრძ.სოლ.2,13;* მოიყვანა ცნობასა ჭეშმარიტებისასა, ածին զնա ի գիտութիւն ճշմարտութեան *ფლმ.294v-479,12;* წარმოვსტყუენავთ ყოველსავე ცნობასა მორჩილებად ქრისტჱსა, գերեմք զամենայն միտս ի հնազանդութիւն Քրիստոսի *// კორ.10,5;* გულმან გონიერმან მოიპოვის ცნობაჲ, սիրտ իմաստնոյ ստանայ զհանճար *იგ.სოლ.18,15;* მსახურებაჲ ღმრთისა მიმართ დასაბამ ცნობის, պաշտօն բարի առ Աստուած սկիզբն զգօնութեան *იგ.სოლ.1,7;* ცნობა, զգայութիւն *მრთA.*

ანტ.დ.87,28-63,34; არა იყო მათ თანა ცნობაჲ G, არღარა იყო მათ თანა გონებაჲ S, ոչ գոյր ի նոսա իմաստութիւն *ისუ 6.5,1;* ცნობით იცნნე სულნი სამწყსოჲსა შენისანი, խելամտութեամբ խելամուտ լիցիս անձանց խաչանց քոց *იგ.სოლ.27,23;* ცნობა, ծանօթութիւն *მცხ.286r-309.*

ცნობამიღებულ-ი խելագարեալ (გონებადაკარგული) *მცხ.425r-490.*

ცნობასა მიჴდომა յիմարել (გაგება, შეტყობა): ცნობასა მიჰჴდეს, յիմարեցան *მცხ. 284v-307.*

ცნობება ծանուցանել. զգաստացուցանել. յայտնել. ցուցանել. հաւանեցուցանել. զգացուցանել („განცხადება“, „უწყება“, ჩვენება, გამოცხადება): შაბათნი შენნი წმიდანი აცნობენ მათ, զշաբաթս քո սուրբս ծանուցեր նոցա *ნეემ.9,14;* თევზითა მით აცნობებდა მას, ճկամբն կամէր զգաստացուցանել զնա *მრთ.-S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,14-38,23;* ეცნობოს მათ ცოდვაჲ G, განცხადნეს მათი იგი ცოდვაჲ O, յայտնիցի նոցա մեղքն *ლევ. 4,14;* გუაცნობა ჩუენ C, მაუწყა ჩუენ DE, եցոյց մեզ *ლ.2,15;* ამით ჯერითაცა აცნობევე მტერთა ჩუენთა, այնու հաւանեցուցեր զթշնամիսն մեր *სიბრძ.სოლ.16,8;* რეკებისა მიერ აცნობებდეს მას, բախելով միայն զգացուցանէր նմա *მცხ.181v-199.*

ცნობიერ-ი իմանալի (ცნობადი): *გრ.ანძ.-შობ.296,31-181.*

ცნობილ-ი տեղեկացեալ. ծանուցեալ. իմանալի: იგი ცნობილ არს მის მიერ, նա է տեղեկացեալ ի նմանէ *I კორ.8,3;* ცნობილი, ծանուցեալ *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.160-161;* ცნობილი, իմանալի *გრ.ანძ.-შობ. 297,29-182.*

ცოდვა մեղանչել. յանցանել. յանցուցանել. անիրաւել. վնաս առնել. պոռնկել („ბრალეულება“, „ბრალის ქმნა“, დანაშაული): უკუეთუ ვინმე სცოდოს եթէ մեղիցէ ոք *I ი.2,1;* რაჟამს ცოდა და ბრალი ქმნა, յորժամ մեղանչիցէ եւ յանցանիցէ *ლევ.6,4;* რომელმან ცოდა და აცოდვა ისრაჱლი, որ մեղաւ եւ մեղոյց զԻսրայէլ *III მფ.14,16;* არარაჲ მიცოდავს მე, ոչ մեղայ *იობ 33,8;* დაღათუ ვცოდოთ, შენნივე ვართ, զի թէ մեղանչիմք քո եմք *სიბრძ.სოლ.15,2;* რაჟამს სცოდოთ, յորժամ յանցանիցէք *რიცხ.15,22;* განდგომით ვცოდეთ წინაშე უფლისა S, განდგომით ვიბრალეულეთ წინაშე უფლისა G, վասն ապստամբութեան ինչ յանցեալք առաջի տեառն *ისუ 6.22,22;* რომელი ცოდავნ, მან სულსა თჳსსა ავნის, որ յանցանէ յանձն իւր մեղանչէ *ზირ.19,4;* ნუ სცემ პირითა შენითა ცოდვად ჴორცთა შენთა, մի՛ տար զբերան քո առ ի յանցուցանելոյ զմարմին քո *ეკლ.5,5;* ცოდა უფლისა მიმართ, ღმრთისა თჳსისა, անիրաւեցաւ ի տէր Աստուած իւր *II ნშტ.26,16;* რომლისათჳს ცოდა G, რომლისათჳს-იგი ბრალი ქმნა O, վասն որոյ յանցուցեալն իցէ *ლევ.5,15;* ცოდავს თავისა თჳსისათჳს, վնաս առնէ անձին իւրում *იგ.სოლ.20,2;* ვითარცა-იგი ცოდა სახლმან აქაბისმან, որպէս պոռնկեցաւ տունն Աքաաբու *II ნშტ.21,13.*

ცოდვა-ჲ մեղք. յանցանք. յանցութիւն. վնաս. սխալանք („ბრალი", დანაშაული): ერი, რომელი სავსე არს ცოდვითა, ժողովուրդ որ լի է մեղօք *ეს.1,4;* ცოდვა G, ბრალი O, յանցանք *ლევ.5,16;* დაკლან ვერძი იგი ცოდვისაჲ, սպանցեն եւ զխոյն յանցանաց *ლევ.7,2;* ცოდვაჲ შეცოდებათაჲ მათ ვითარცა ტვირთი მძიმე იყო, յանցանք մեղացն էին քան զբեռն ծանր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.S. 105,8-35,3;* ცოდა ცოდვაჲ წინაშე ღმრთისა, յանցեաւ յանցութիւն յանցանաց առաջի տեառն *ლევ.5,19;* ანუ ცოდვა რაჲმე ვქმენ, რამეთუ თავი თჳსი დავიმდაბლე? եթէ վնա՞ս ինչ գործեցի զի զանձն խոնարհեցուցի *II კორ.11,7;* შემოვიღეთ მათთჳს უნდოჲ იგი ცოდვაჲ, ի ներքս ածաք զղուզնաքեայ սխալանս *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 376,9-269,34.*

ცოდვება յանցուցանել. մեղուցանել. յանցուցանել ի մեղս. պոռնկեցուցանել (დანაშაულის, ცოდვის ჩადენინება): რაჲთა არა გაცოდვონ შენ ჩემდამო, զի մի՛ յանցուցանիցեն զքեզ առ իս *გამოსლ.23,33;* აცოდვე ერი ჩემი ისრაჱლი, յանցուցեր զժողովուրդ իմ զԻսրայէլ *III მფ.16,2;* აცოდვნა იგინი ცოდვითა დიდითა, մեղոյց զնոսա մեղս մեծամեծս *IV მფ.17,21;* აცოდვეს ცოლთა მათ უცხოთესლთა, յանցուցին ի մեղս կանայք այլազգեաց *ნეემ.13,26;* აცოდვნა მკჳდრნი იერუსალჱმისნი, պոռնկեցոյց զբնակիչսն Երուսաղէմի *II ნშტ.21,11.*

ცოდვილ-ი մեղաւոր. մեղանչական. մեղապարտ. յանցաւոր (დამნაშავე): უკუეთუ ცოდვილსა შენ შეეწევი, եթէ մեղաւորին դու օգնե՞ս *II ნშტ.19,2;* გზასა ცოდვილთასა არა დადგა, ի ճանապարհի մեղաւորաց նա ոչ եկաց *ფს.1,1;* ჴელთაგან ცოდვილთაჲსა იჴსნეს იგინი, ի ձեռաց մեղաւորի փրկեսցէ զնոսա *ფს.96,10;* ცოდვილსა მას მისცა მიმოტაცებაჲ შეძინებად და შეკრებად, մեղանչականին ետ զբազումն յաճախել եւ ժողովել *ეკლ.2,26;* ცოდვილი, մեղապարտ *მცხ.193r-206;* ცოდვილი, յանցաւոր *მცხ.83r-94.*

ცოდვისმოყუარე մեղասէր: შეყოფილ ვიყვენით... ცოდვისმოყუარესა მას ცხორებასა, կցորդ եղաք... ի մեղասէր կեանս *ანდ.-ანატ.332-39,29.*

ცოდნა գիտել. ճանաչել. հասեալ լինել. գիտակ լինել. տեղեակ լինել („ცნობა", „უწყება"): რომლისაჲ ვიცით დედაჲ და მამაჲ, զորոյ մեք գիտեմք զհայրն եւ զմայր *ი.6,42;* არა იცოდა იგი, ոչ գիտէր զնա *მთ.1,25;* ესე ღმერთმან იცის, զայն Աստուած գիտէ *II კორ.11,11;* შენ თჳთ იცოდე, դու ինքնին գիտես *IV მფ.4,1;* არა იცოდ წყალობაჲ, ոչ գիտեն զողորմութիւն *იგ.სოლ.14,22;* რომელთა არა გიცოდიან შენ, სახელით გხადოდიან შენ, որ ոչ գիտիցեն կարդասցեն առ քեզ *ეს.55,5;* არავინ იცის ძჱ, ոչ որ ճանաչէ զորդի *მთ.11,28;* არა ვიცი და არცა უწყი, ոչ ճանաչեմ եւ ոչ գիտեմ *მრ.14,68;* რაჲთა გიცოდიან შენ DE, რაჲთა გიცნან შენ C, զի ծանիցեն քեզ *ი.17,3;* არა იცოდა იოსეფი, ոչ ճանաչէր զՅովսէփ *საქ.მოც.7,18;* არა მიცოდეს მე (მიცნეს მე O), ոչ ծանեան զիս *იერ.2,8;* ჭეშმარიტად ვიცი, ճշմարտութեամբ հասեալ եմ *საქ.მოც.10,34;* რომელთა იცნოდეს ყოველნი საქმენი უფლისანი S, რაოდენთა უწყოდეს ყოველი საქმე უფლისაჲ, որ գիտակ լեալ ամենայն մեծամեծ գործոցն տեառն *მსჯ.2,7;* იციან ყოველთა ჰურიათა, տեղեակ են ամենայն Հրեայքն *საქ.მოც.26,4.*

რომელმან იცის գիտուն (მცოდნე) *ზაქ.6,10.*

ცოლ-ი կին. կնութիւն: მიყვანებად მარიამისა ცოლისა შენისა, առնուլ առ քեզ զՄարիամ կին քո *მთ.1,20;* ცოლნი ქმართა თჳსთა დაემორჩილნედ, կանայք իւրեանց արանց հնազանդ լիցին *ეფეს.5,22;* მოეც ასული შენი ძესა ჩემსა ცოლად, տուր զդուստր քո որդւոյ իմում կնութեան *IV მფ.14,9;* ეძიებდა ცოლსა დეოკლიტიანე კეისარი, խնդրեաց իւր կին կայսրն Դիոկղիտիանոս *რიფს.163,4;* მთხოვს ასულსა ჩემსა ცოლად, խնդրէ զդուստր իմ ի կնութիւն *მცხ.151r-167.*

ცოლად მიცემა տալ կնութեան: ასული თჳსი მისცეს მას ცოლად, զդուստր իւր տացէ նմա կնութեան *I მფ.17,25.*

ცოლად სუმა կին ունել: შჳდთავე მათ ესუა იგი ცოლად, եւթներեան կալան զնա կին *მრ.12,23.*

ცოლება կնութիւն (ცოლად შერთვა): მინდა მისი ცოლებაჲ, կամեցայ առնուլ զնա ինձ կնութեան *რიფს.166,32-87,16.*

ცოლისდა քոյր կնոջ: მისცა მას ცოლად ცოლისდაჲ თჳსი, ետ նմա կին զքոյր կնոջ իւրոյ *III მფ.11,19.*

ცოლის სუმა/სხმა կին/կանայս առնել/առնուլ. ամուսնանալ (ცოლის შერთვა): არცა ცოლს-ისხმიდენ C, არცა განჰქორწინებდენ DE, ոչ կանայս առնեն *მთ.22,30;* ისუთ ცოლებ და ისხთ შვილებ, ძეებ და ასულებ, առէք կանայս եւ ծնիցին ուստերք եւ դստերք *იერ.29,6;* ნუ ისუამ ცოლსა, մի՛ առնուցուս քեզ կին *იერ.16,2;* ესუა ცოლი და ესხნეს მას ორნი ძენი, ամուսնացեալ եւ երկուս որդիս ստացեալ *არსტ.62,8-21.*

ცოლობა կին առնել: იზრახა ცოლობაჲ მისი, խորհեցաւ կին առնել զնա *რიფს.168,18-92,4.*

ცოლ-ყოფა կին լինել: ცოლ-ეყო დავითს, եղեւ նորա կին *I მფ.25,42.*

ცომ-ი խմոր. խմորուն („მფოვე", „ფუარი", „თბე", საფუარი): ეკრძალენით ცომისაგან, զգոյշ լերուք ի խմորոյ անտի *მრ.8,15;* მცირემან ცომმან ყოველივე შესუარული ალაფუვნის, փոքր մի խմոր զամենայն զանգուածն խմորէ *გალ.5,9;* არა შჭამოთ მას შინა ცომი G, არა შჭამო მას შინა მფოვჱ S, (ფუარი B), մի՛ ուտիցէք ընդ նմա խմորուն *II შჯ.16,3;* ეკრძალენით... ცომისაგან ჰეროდიანელთაჲსა DE, ეკრძალენით... თბისა მისგან ჰეროდიანთაჲსა C, զգոյշ եղերուք... ի խմորոյ Հերովդիանոսաց *მრ.8,15.*

ცომოვან-ი խմորուն. խմորեալ (საფუარიანი): არა შჭამოთ ცომოვან-ი, ոչ ուտիցէք խմորուն *გამოსლ.13,3;* არა ჰყოთ ცომოვანი, ոչ առնիցէք խմորուն *ლევ.2,11;* რომელმან ჭამოს ცომოვანი, ალიჴოცოს სული იგი კრებულისაგან, որ ուտիցէ խմորեալ. սատակեսցի անձն այն ի ժողովրդենէ *გამოსლ.12,19.*

ცონა դանդաղել. վատանալ. պերճանալ. հեղգալ (დაზარალება): ნუ გცონინ მოსლვად ჩუენდა ოდენ, մի՛ դանդաղեսցի գալ առ նոսա *საქ.მოც.9,38;* ნუ გცონინ მიხედვად სნეულთა, մի՛ դանդաղեր ի տես երթալ հիւանդին *ზირ.7,39;* ნუ გცონინ საქმესა მას შინა შენსა, մի՛ պերճանար գործել զգործս քո *ზირ.10,29;* ნუ გცონის-ყე წარსლვად და შესლვად G, եւ արդ է՞ր վատանայք երթալ մտանել *მსჯ.18,9;* არა სცონის, ոչ հեղգայ *მცხ.147v-164.*

ცოფ-ი մոլոս. յիմար. անմիտ. կատաղի (გიჟი, უგუნური): ვითარცა ურმისთუალი არს ნაწლევი

ცოფისაჲ, անիւ սայլ է գութ մորոսաց *ზირ.36,5;* ემსგავსოს იგი კაცსა ცოფსა, նմանեսցէ առն յիմարի *მთ.7,26;* ესმოდენ ესე ერსა ცოფსა და უგულისხმოსა (უგულოსა J), լուարուք զայս ժողովուրդ յիմար եւ անմիտ *იერ.5,21;* ესოდენ ცოფ ხართ, այդպէս անմիտք էք *დან.13,48;* ცოფი, կատաղի *მცხ.214v-227.*

ცოცხალ-ი ողջ. առողջ. ողջանդամ. ողջացեալ. կենդանի. բժշկեալ. կարող („სრული“, „მრთელი“, ჯანმრთელი): არა უჴმს ცოცხალთა მკურნალი, ոչինչ է պիտոյ բժիշկ ողջոց *მრ.2,17;* საკურთხეველი ქვათა ცოცხალთაჲ S, საკურთხეველი ქვათაგან ყოლად სრულთა G, սեղան յողջոց քարանց *ისუ 6.8,31;* ცხოველნი და ცოცხალნი აქებენ უფალსა, կենդանին եւ ողջն զովեսցեն զտէր *ზირ.17,27;* ცოცხალი, առողջ *იგ.სოლ.13,13;* ცოცხალი S, მრთელი G, ողջանդամ *ისუ 6.10,21;* დგას თქუენ წინაშე ცოცხალი, կայ աւասիկ առաջի ձեր ողջացեալ *საქ.მოც.4,10;* ძე იგი შენი ცოცხალ არს, որդին քո կենդանի է *ი.4,50;* მამაჲ თქუენი ცოცხალ არს, կենդանի՞ իցէ հայրն ձեր *დაბ.43,7;* არა არს ნაბუთე ცოცხალ, არამედ მოკუდა, ոչ է Նաբովթ կենդանի. քանզի մեռաւ *III მფ.21,15;* ვიდრე ცოცხალ-ღა ხარ და სული შიდა გიდგან, մինչ դեռ կենդանի ես եւ շունչդ ի քեզ է *ზირ.30,21;* პოვეს მონაჲ იგი მისი ცოცხალი, գտին զծառայն հիւանդ բժշկեալ *ლ.7,10;* არა უჴმს ცოცხალთა მკურნალი, ոչ պիտոյ է բժիշկ կարողաց *მ.9,12.*

ცოცხალ-ყოფა կեալ. առողջանալ. կեցուցանել („ცხოვნება“, გამოჯანმრთელება, გაცოცხლება): არავინ ჩუენგანი თავით თჳსით ცოცხალ არს, ոչ ոք ի մէնջ անձամբ կեայ *ჰრომ.14,7;* რაჲთა ცოცხალ იყვნეთ G, რაჲთა სცხონდე S, զի կեցջիք *II შჯ.4,1;* რაჲთა ცოცხალ იყვნენ სარწმუნოებითა, զի առողջասցին ի հաւատս *ტიტ.1,13;* ცოცხალ-ყოფა G, ცხოვნება S, կեցուցանել *II შჯ.32,39.*

ცოცხლად ողջ. ողջմտութեամբ (სრულად; გონივრულად): წარმოაჩინა ყოველივე იგი ჭურჭერი ცოცხლად მას შინა, կացոյց ողջ անօթովքն. որ ի նմա *ფლკტ.159,15-473,28;* შჯიდ ყოველთა ცოცხლად, դատեա՛ զամենեսեան ողջմտութեամբ *იგ.სოლ.31,8.*

ცოცხლებით ողջ. ողջութիւն. ողջամբ. ողջոյն (ჯანმრთელად): ცოცხლებით იყვენით, ողջ լերուք *საქ.მოც.15,29;* ცოცხლებით არსა? ո՞ղջ իցէ *დაბ.29,6;* მომაქციოს მე ცოცხლებით სახლსა მამისა ჩემისასა, դարձուցէ զիս ողջութեամբ ի տուն հօր իմոյ *დაბ.28,21;* მოვიწიენით ცოცხლებით და მშვდობით, հասաք ողջամբ եւ խաղաղութեամբ *I ეზრა 8,62;* ცოცხლებით არსა ზამბრი? ողջո՞յն իցէ Զամբրի *IV მფ.9,31.*

ცოცხლივვე կենդանի (ცოცხლადვე): დამმარხე... ცოცხლივვე, թաղեցես... կենդանի *მცხ.145v-162.*

ცოხნა ծամել. ծանծաքել (ღეჭვა): იცოხნიდეს, ծամէին *ღმობ.შობ.191,7-260,15;* ნუ ორითა იცოხნი, რაჲთა არა საძულელ იქმნე, մի՛ ծանծաքեր գուցէ ատիցիս *ზირ.34,19.*

ცრემლ-ი արտօսր. արտասուք: მკუდარსა ზედა დამოადინენ ცრემლნი, ի վերայ մեռելոյ իջո արտօսր *ზირ.38,16;* არცა ცრემლნი გარდამოსთხინა მედგარნი, ոչ արձակեաց անարգ արտօսր *მრთ.S.ბ.კეს.40-თჳს 122,32;* ცრემლითა დაალტჳნა ფერჴნი ჩემნი, արտասուօք իւրովք եթաց զոտս իմ *ლ.7,44;* ნუ სტირთ ცრემლით, մի՛ լայք արտասուօք *მიქ.2,6;* ცრემლნი მათნი სწთოდეს თუალთა მათთაგან, կաթէին յաչաց նոցա արտասուքն *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.160,15.*

სავსე ცრემლითა արտասուալից: სავსეთა ცრემლითა ჴმა ყვეს, արտասուալից հառաչմամբ *აჭმ.105,3.*

ცრემლო(ვ)ა, ცრემლევა արտասուել. արտասուալից լինել (ცრემლის დენა, აცრემლება): ცრემლევოდა იგი, արտասուեաց *ფლკტ.149,15-469,3;* ცრემლოოდა იესუ, արտասուեաց Յիսուս *ი.11,35;* ნუცა ცრემლოიედ ამათ ზედა, եւ մի՛ արտասուեսցեն ի վերայ այդորիկ *მიქ.2,6;* მაშინვე ცრემლოვინ ჩემთჳს, յառաջ իսկ արտասուեաց վասն իմ *ფლკტ.155,37-469,2;* ცრემლოვოდა, արտասուեաց *ფლკტ.152,17-464,7;* ცრემლოით ცრემლოოდის და გარდამოსთხინნენ თუალთა თქუენთა ცრემლნი, արտասուալից իցէք արտասուօք եւ իջուսցեն աչք ձեր արտասուս *იერ.13,17;* ცრემლოიან, արտասուէն *მცხ.92r-103.*

ცრემლსავსედ արտասուալից: *რიფს.168,2-91,4.*

ცრუ սուտ. անիրաւ. անարդար. ամպարիշտ. տարապարտուց („მტყუვარი“, „ტყუვილი“, მატყუარა): ცრუ არს და მამაჲცა მისი C, მამაჲცა მისი მტყუვარი არს DE, սուտ է եւ հայր նորա *ი.8,44;* რაჟამს იტყჳნ ცრუსა, თჳსთა მათ მიმართ იტყჳნ C, ოდეს იტყჳნ ტყუვილსა, თჳსისაგან გულისა იტყჳნ DE, յորժամ խօսիցի սուտ. յիւրոց անտի խօսի *ი.8,44;* ყოველი კაცი ცრუ არს, ամենայն մարդ սուտ է *ფს.115,2;* ცრუჲ იგი ღმერთი აპოლონი, զսուտ աստուածն Ապողովն *ფლკტ.136,18-442,36;* რომელი მცირესა ზედა ცრუ იყოს, მრავალსა ზედაცა ცრუ იყოს, որ ի փոքուն անիրաւ է եւ ի բազմին անիրաւ է *ლ.16,10;* აქუს ენაჲ ცრუჲ, ունի լեզու անիրաւ *იგ.სოლ.12,19;* ცრუ, անարդար *I პეტრე 3,18;* რომელნი განამართლებენ ცრუსა ქრთამთათჳს, որ արդարացուցանեն զամպարիշտն վասն կաշառոց *ეს.5,23;* ცრუ, տարապարտուց *სიბრძ.სოლ.12,23.*

ცრუება, ცრუვება ստել. անիրաւել. դաւել. վտարանջել. խոտել. նշկահել. անարգել. անգոսնել. դժնել („უკეთურება", „შეწუხება", „შეურაცხყოფა"): არა ეცრუე შენ კაცსა, არამედ ღმერთსა, ոչ ստեցեր մարդկան. այլ Աստուծոյ *საქ.მოც.5,4;* ეცრუა სასჯელსა ჩემსა, ստեաց դատաստանի իմում *იობ 34,6;* არა ეცრუვოს მას, ոչ ստեաց նմա *ფს.131,11;* რავდენ-მე ეცრუა მტერი სიწმიდესა შენსა Ⴀ, რაოდენ-მე ეუკეთურა მტერი სიწმიდესა შენსა Ⴂ, որ ինչ անիրաւեցաւ թշնամին ի սրբութեան քում *ფს.73,3;* არა ეცრუა მას C, არა ინება შეწუხებაჲ ქალისაჲ მის, ոչ կամեցաւ անարգել զնա *მრ.6,26;* ესენიცა გეცრუვნეს შენ, եւ նոքա դաւեցին քեզ *იერ.12,6;* მერმე მიაქცია და ეცრუვა მას, եւ դարձաւ վտարանջեաց ի նմանէ *IV მფ.24,1;* ეცრუებით მცნებასა ღმრთისასა C, შეურაცხჰყოფთ მცნებასა ღმრთისასა DE, խոտէք զպատուիրանն Աստուծոյ *მრ.7,9;* მეფჱ მოაბისაჲ მეცრუვა მე, արքայ Մովաբու նշկահեաց զիս *IV მფ.3,7;* ვითარცა ეცრუვის ცოლი თანამყოფსა თჳსსა, ეგრე მეცრუვა მე, որպէս անգոսնէ կին զամուսին իւր. այնպէս անգոսնեաց զիս *იერ.3,20;* რომელი-ეგე ეცრუვა შემოქმედსა თჳსსა, որ դժնեաց արարչին իւրոյ *ანდ.-ანატ.319-35,17.*

ცრუ მოძღუარ-ი սուտ վարդապետ: ვითარცა-ეგე თქუენ შორის ყოფად არიან ცრუ მოძღუარნი, որպէս եւ այժմ ի ձեզ լինիցին սուտ վարդապետք *II პეტრე2,1.*

ცრუფიც-ი ստերդումն *I ტიმ.1,10.*

ცრუფიცობა սուտ երդմունք *მცხ.41r-34.*

ცრუფიცება երդմնստութիւն *სიბრძ.სოლ.14,25.*

ცრუწინაწარმეტყუელ-ი սուտ մարգարէ: *მთ.24,11;* ცრუ წინაწარმეტყუელი, սուտ մարգարէ *დდ.128,2.*

ცუარ-ი ցօղ. շաղ: ვინ არს, რომელმან შვნა შანთნი ცუარისანი? ո՞վ է. որ ծնաւ զշաղս ցօղոյ *იობ 38,28;* აღივსო... თმანი ჩემნი ცუართაგან ღამისათა, լցաւ... վարսք իմ ի շաղից գիշերոյ *ქება 5,2;* მოიწიენ ჩუენ ზედა ცუარი უკუდავებისაჲ, ընկալցուք զցօղն անմահութեան *თომა მოც.15,2-390,3;* ვითარცა ცუარი ცისკრისაჲ წარმავალი, իբրեւ զցօղ առաւօտուս որ անցանէ *ოვსე 6,4;* ცამან მოსცეს ცუარი თჳსი, երկինք տացեն զցօղ իւրեանց *ზაქ.8,12.*

ცუარისა ցօղագին: ვითარცა ღრუბელი ცუარისა დღეთა არისათა იყოს, իբրեւ զամպ ցօղագին յաւուրս ամառնայնոյ *ეს.18,4.*

ცუდ-ი սնոտի. ունայն. ընդունայն. դատարկ. զուր. սուսկ. տարապարտ. նանիր. ունայնութիւն. նանրութիւն. սուտ („ცალიერი", „ამაო", „ამაოება", ფუჭი, ცრუ, უქმი): ნუ ვინმე გაცთუნნეს თქუენ სიტყჳთა ცუდითა, մի ոք զձեզ խաբեսցէ բանիւք սնոտիովք *ეფეს.5,6;* ერმან იზრახა ცუდი, ժողովուրդք խորհեցան ի սնոտիս *ფს.2,1;* წარავლინეს იგი ცუდი (ცალიერი DE), արձակեցին ունայն *მრ.12,3;* ყოვლითავე ცუდ არს (ამაო არს Ⴂ) ყოველი კაცი ჴორციელი, ամենեւին ընդունայն է ամենայն մարդ մսեղի *ფს.38,6;* სარწმუნოებაჲ თჳნიერ საქმეთა ცუდ არს, հաւատք առանց գործոց դատարկ են *იაკ.2,20;* ცუდ არს თქუენი იგი შრომაჲ, զուր... են վաստակք ձեր *მრთ.A.ანტ.დ.89,24-66,3;* გამოაჩინნეს ძუალნი მისნი ცუდნი, ցուցցէ զոսկերս նորա սուսկ *იობ 33,21;* ნუ ზრუნვენ სიტყუასა ცუდსა, մի՛ հոգասցեն ի բանս տարապարտ *გამოსლ.5,9;* იტყჳან ცუდსა, խօսին զունայնութիւն *ეს.59,4;* არა მიხედნა მან ცუდსა (ამაოებასა Ⴂ), ոչ հայեցաւ նա ի նանրութիւն *ფს.39,5;* ცუდ (ამაო Ⴂ) არს ცხორებაჲ კაცისაჲ, սուտ է փրկութիւն մարդոյ *ფს.107,13;* ცუდ არს შრომაჲ, սուտ է վաստակ քո *მცხ.189r-201;* ორთავე ცუდი ზრახვაჲ ზრახეს, զերկուսեան զի ի նանիր խորհուրդ խորհեցան *III ეზრა 4,19;* ცუდთა მათ სიტყჳთ-ჴელოვნებანი უწურთელთა მათ ენათაგან შეურაცხ-ყვნეს, զտարապարտ բանիցն ճարտարութիւն անվարժ լեզուօքն խոտիցէ *ს.გაბ.-მოც.საჴ.94,16.*

ცუდად (ի) տարապարտուց. (ի) զուր. (ի) նանիր. վայրապար. ընդունայն. ծրի. դատարկ. ընդ վայր. (ի) սնոտիս („უსამართლოდ", „ამაოდ", „ცალიერი"): მომიძულეს მე ცუდად, ատեցին զիս տարապարտուց *ი.15,25;* მომიძულეს მე ცუდად (უსამართლოდ Ⴂ), ատէին զիս ի տարապարտուց *ფს.37,20;* ცუდად მსახურებენ მე, զուր պաշտեն զիս *მთ.15,9;* ცუდად (ამაოდ) მსახურებენ მე *მრ.7,7;* ცუდად მდევნიდეს, ի նանիր հալածեցին զիս

ფს.118,86; ცუდად შურებიედ მაშენებელნი მისნი, ի նանիր վաստակին շինողք նորա *ფს.126,1;* არა ცუდად ჵრმალ აბს, ոչ եթէ վայրապար ածեալ է սուսեր ընդ մէջ *ჰრომ.13,4;* ნუ ცუდად მადლი იგი ღმრთისაჲ მიგაქუნ თქუენ AB, არა ამაოდ მადლი იგი ღმრთისაჲ შეიწყნაროთ თქუენ CD, մի՛ ընդունայն զշնորհսն Աստուծոյ ընդունել ձեզ *// კორ.6,1;* ცუდად S, ცალიერ G, ընդունայն *// შჯ.32,47;* ცუდად ილჳძებენ ჵუმილნი მისნი C, ընդունայն տքնին պահապանք նորա *ფს.126,1;* ცუდად, ընդունայնութեամբ *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 121,10;* არცაღა ვისგანმე პური ცუდად ვჭამეთ, ոչ ձրի զուրուք հաց կերաք *// თეს.3,8;* ცუდად და ამაოდ ვიქცეოდე, ընդ վայր աղանդաւորեցայ *იზტ.117,11;* ცუდად, ի սնոտիս *ფს.30,7;* ცუდად არა წარვიდეს, դատարկ մի՛ անցցէ *სიბრძ.სოლ. 1,11;* ცუდად დავშუერ და ამაოდ, զուր ուրեմն վաստակէի տարապարտուց *ეს.49,4;* არა ცუდად რაჲ შექმნა იგი, ի զուր ինչ ոչ արար զնա *ეს.45,18;* ნუ ცუდად წარსწყმდებით, մի՛ ընդ վայր կորուսանէք զձեզ *ანდ.-ანატ.მოც. საჴ.308-27,39.*

ცუდად დაშურომა սնավաստակ լինել: ნუ ცუდად დაშურები ძიებად մի՛ սնավաստակ լինիր իբլուրն խուզել զմեզ *პოვნა სტეფ.668,8-502'''.*

ცუდად მეტყუელება ստախօսութիւն (უქმსიტყვაობა): *მცხ.290r-313.*

ცუდად-ი սուտ. տարապարտուց (ამაო, ცუდი): ცუნდრუკებაჲ ცუდადი, քսութիւն տարապարտուց, սուտ չարախօսութիւն *ზირ.26,6.*

ცუდად მზუაობრობა ամբարհաւաճութիւն (ამპარტავნობა): *მ.ცხ.215r-228;* սնափառութիւն (იგივე: ამპარტავნობა): *მ.ცხ.236r-258;* ամբարհաւաճ լինել: უკუეთუ არა გაქუს ლმობიერებაჲ, უწყოდე, რამეთუ ცუდად მზუაობრობაჲ გაქუს, եթե ոչ ունիցիս զեղջ ի սրտի, գիտեա զի ամբարհաւաճ ես դու *მ.ცხ.105v-114.*

ცუდად მყეფარ-ი ընդ վայրահաջ: *ფლკტ.139,18-447,1.*

ცუდი დიდებაჲ սնափառութիւն (პატივმოყვარეობა) *მცხ.275r-295.*

ცუდი სიტყუა դատարկ բան: *მცხ.22v-18.* դատարկաբան *მცხ.41v-35.*

ცულ-ი կացին. տապար. փայտատ. փայտահատ (ნაჯახი): ცული ძირთა თანა ხეთასა ძეს, տապար առ արմին ծառոց դնի *მთ.3,10;* ცულითა დაკოდნეს ბჭენი მათნი, փայտատօք կոտորեցին զդրունս նորա *ფს.73,6;* ცული, կացին *მცხ.133r-151;* ცული, փայտահատ *მცხ. 373r-419.*

ცულოსან-ი տապարաւոր: ცულოსანნი მოუჴდენ მას ვითარცა მკაფელნი ხისანი, տապարաւորք եկեսցեն ի վերայ նորա իբրեւ զփայտահարս *იერ.46,22.*

ცუნდრუკ-ი բանսարկու. փասքուս. քսու. հպարտ (ავენა, არასერიოზული): ნუმცა სადა სახელ-გედების შენ ცუნდრუკ, մի՛ կոչեսցիս բանսարկու *ზირ.5,16;* შეიგინის თავი თჳსი ცუნდრუკმან, պղծէ զանձն իւր փասքուսն || զանձն իւր պղծէ քսուն *ზირ.21,31;* ცუნდრუკთა და ორენათა ერთბამად სწყევდით, զքսուն եւ զերկխօսն առ հասարակ անիծանիջիք *ზირ.28,15;* რომელი იყოს ცუნდრუკ, որ ոք իցէ հպարտ *მცხ.253r-273.*

ცუნდრუკება շշնջել. զոփանալ (ავენობა): ჩემთჳს ცუნდრუკებდეს ყოველნი მტერნი ჩემნი, զինէն շշնջէին ամենայն թշնամիք իմ *ფს.40,8;* მრავალსა ცუნდრუკებდეს, շատ ինքն զոփասցէ *ზირ.12,19.*

ცუნდრუკება քսութիւն, չարախօսութիւն (ავენაობა): ნუუკუე იყვნენ თქუენ შორის ჴდომაჲ და შური... ცუნდრუკებანი, զուցէ [գտանիցիմ ձեզ] դառձեալ հեռ. նախանձ... քսութիւնք *// კორ.12,20;* ცუნდრუკებაჲ ცუდადი, քսութիւն տարապարտուց, սուտ չարախօսութիւն *ზირ.26,6.*

ც(უ)რა ցօղել („ცურევა“, სხურება): ღრუბელნი ც(უ)როდეს წყალთა S, ღრუბელთა აცურიეს წყალი G, ամպք ցօղեցին ջուր *მსჯ.5,4;* ვითარცა ცუარი, რაჲ ცურინ ქუეყანასა ზედა, որպէս ցօղ. զի ցօղէ յերկիր *ფს.71,6.*

ცურევა, -ევ/ი(ვ) ցօղել („ც(უ)რა“, სხურება): ღრუბელთა აცურიეს წყალი G, ღრუბელნი ც[უ]როდეს წყალთა S, ամպք ցօղեցին ջուր *მსჯ.5,4.*

ცურვა լողալ: უცნაურად ვცურავთ ზღუასა შინა ამის სოფლისასა, անյայտս լողամք ընդ ծով կենցաղոյս *მცხ.294r-317.*

ცურვა լիւղ: ცურვით წიაღ-ჴდა ევფრატსა, ի լիւղ անցանէր ընդ գետն Եփրատ *რიფს.176,9.*

ცჳლ-ი մոմ (სანთელი): იქმნა გული ჩემი, ვითარცა ცჳლი დადნობილი შუვა მუცელსა ჩემსა, եղեւ սիրտ իմ որպէս մոմ հալեալ ի մէջ որովայնի իմոյ *ფს.21,15;* მთანი ვითარცა ცჳლნი დადნეს პირისაგან უფლისა, լերինք որպէս մոմ հալեսցին յերեսաց տեառն *ფს.96,5;* დადნის ცჳლი წინაშე ცეცხლსა, հալի մոմ առաջի հրոյ *მრთ.A.ანტ.დ.84,20-28,37.*

ცხად, ცხადად յայտ. հաւաստեաւ. յայտնապէս. համարձակ. յայտնի: ჭეშმარიტად ცხად იქმნეს სიტყუაჲ ესე საძაგელი თქუენ შორის, ստոյգ հաւաստեաւ իցէ բանն... *II შჯ.13,14;* მოგაგოს შენ ცხადად, հատուսցէ քեզ յայտնապէս *მთ.6,4;* არღარა ცხადად იქცეოდა შორის ჰურიათა C, ոչ եթէ համարձակ շրջէր ի մէջ Հրէիցն *ი.11,54;* ცხადად ჩნდეს სივერაგენი, յայտնի երեւէին պատրանքն *მცხ.44r-37.*

ცხად-ყოფა յայտնել: მაშინ ცხად-იყვნენ ალბეჭდულნი იგი შჯულისა არა სწავლად, յայնմ ժամանակի յայտնեսցին որ կնքիցեն զօրէնս զի մի՛ որ ուսանիցի *ეს.8,16.*

ცხად-ი յայտ. յայտնի: ესე ცხად იყავნ თქუენდა, այս ձեզ յայտնի լիցի *საქ.მოც.2,14;* ცხადსა მას საქმესა იჭირვე, զյայտնի գործս նորին խափանեցեր *განხ.ი.200,35-86,37;* ცხად არს, յայտ է *მსკ.36,16.*

ცხარ-ი լեզուանի. յանդուգն. յայրատ. անզգամ (ცხარე, მშფოთვარე): ეგრეცა დედაკაცი ცხარი ქმრისა მშჳდისა თანა, այսպէս կին լեզուանի առն հեզոյ *ზირ.25,27;* ცხარი, յանդուգն *იგ. სოლ.9,13;* მამასა და ქმარსა არცხჳნის დედაკაცმან ცხარმან, զհայր եւ զմայր յամօթ առնէ յայրատն (անզգամ) *ზირ.22,5.*

ცხება օծանել. ամալ. իւղել (კურთხევა; ნაცხება): სცხებდეს ზეთსა, օծանէին իւղով *მრ.6,13;* მომავლინა უფალმან ღმერთმან შენმან ცხებად შენდა მეფედ, առաքեաց տէր օծանել զքեզ ի թագաւոր *I მფ.15,1;* სცხეს დავითს მეფედ, օծին զԴաւիթ թագաւոր *I ნშტ.11,3;* რჩეულსა ნელსაცხებელსა იცხებენ, անոյշ իւղով օծանիք *ამოს 6,6;* იცხო თუალთა შენთა საგრემნელი (საგლემველი J), ամաւսցես ծարիր յաչս քո *იერ.4,30;* იცხე თავსა შენსა წმიდაჲ საცხებელი, իւղեա՛ զգլուխդ իւղով սրբով *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.124,6-251.*

ცხება ნელსაცხებელისა/-ბლითა խնկել (ნელსაცხებლის ნაცხება): წარმოიძღუანა ნელსაცხებელისა ცხებაჲ C, უსწრო ნელსაცხებლითა ცხებად ჴორცთა ჩემთა DE, յառաջագոյն խնկեաց զմարմին իմ *მრ.14,8.*

ცხება օծութիւն. օծումն (ნასმა, ნაცხება): მოიყვანე აჰრონ... და ზეთი იგი ცხებისაჲ, առ զԱհարոն... եւ զեւղն օծութեան *ლევ.8,2;* ესე არს ცხებაჲ აჰრონისი, այս օծումն է Ահարոնի *ლევ.7,35.*

ცხებულ-ი օծեալ. իւղեալ: აცხოვნა უფალმან ცხებული თჳსი, կեցոյց տէր զօծեալ իւր *ფს.19,7;* ცხებულმან იცხის, իւղեալն օծանի *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.124,4-251.*

ცხებულება օծութիւն (ნაცხება): ცხებულებაჲ გაქუს წმიდისაგან და იცით ყოველი, օծութիւն ունիք առ ի սրբոյն եւ գիտէք ամենեքին *Iი.2,20;* ზეთად საცხებელად ცხებულებისა წმიდად იყავნ ესე თქუენდა, եւղ յօծումն օծութեան սրբոյ եղիցի ձեզ յազգս ձեր *გამოსლ.30,31.*

ცხედარ-ი գահոյք. մահիճ. դագաղ. տախտ. պատգարակ. գստարան. անկողին (საწოლი): მოიღეს იგი ცხედრითა, ընկողմանեցուցին զնա ի գահոյսն *II ნშტ.16,14;* შევიდეს... ცხედართა შენთა, մտանիցեն... ի գահոյս քո *გამოსლ.8,3;* მოკლეს იგი ცხედარსა თჳსსა ზედა, սպանին զնա... ի գահոյսն իւրում *II ნშტ.24,25;* დაჰშჯდი ცხედარსა ზედა დაგებულსა, նստէիր ի գահոյս զարդարեալս *ეზეკ.23,41;* რომელთა სძინავს ცხედართა ზედა პილოჲსძუალედთა, որ ննջէքդ ի գահոյս փղոսկրեայս *ამოს6,4;* რომელი იდვა ცხედარსა ზედა, որ դնէր ի մահիճս *მთ.9,2;* აღიღე ცხედარი შენი და წარვედ C, առ զմահիճս քո եւ գնա *ი.5,8;* დაჯდა ცხედარსა ზედა, նստաւ ի մահիճս *დაბ. 48,2;* დაწვა იგი ცხედარსა ზედა, ննջեաց ի մահիճս իւր *III მფ.21,4;* არცა აღვჴდე საგებელსა ცხედრისა ჩემისასა Ⴀ, ანუ თუ აღვჴდე სარეცელსა ცხედრისა ჩემისასა Ⴂ, թէ ելից յանկողին մահճաց իմոց *ფს.131,3;* შეახო ცხედარსა მას, մերձեցաւ ի դագաղսն *ლ.7,14;* ცხედრები... ოქროჲსაჲ, տախտ ոսկեղէն *მცხ.260r-279;* მიაქუნდა ცხედარი, რომელსა ზედა იდვა ჭაბუკი მკუდარი, բերէին դագաղ մի. յորում կայր պատանի մի մեռեալ *მრთ.S.გამოჩ.ჯუარ.242,20-;* დასდგმიდეს ცხედრებითა და საკაცებითა, դնել պատգարակօք եւ մահճօք *საქ.მოც.5,15;* შეაგინე ცხედარსა მას, რომელსა აჰჴედო, պղծեցեր գստարանն. ուր ելեր *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.58,59;* მისცა იგი და მზარდული მისი მაწავენობელი საუნჯესა მას ცხედართასა და დამალა, ետ զնա եւ զդայեակ նորա ի սենեակս անկողնացն եւ թաքոյց *II ნშტ.22,11.*

ცხელ-ი խորշակ. տօթ. տօթագին. տապ: ქარმან ცხელმან განაჴმნა რტონი მისნი, հողմ խորշակի ցամաքեցոյց զշառաւիղս նորա *ეზეკ.19,12;* რამეთუ ცხელ იყო JO, քանզի տօթ էր *დან.13,15;* ვითარცა ნათელი ცხელსა შოვა სამხრის, իբրեւ զլոյս տօթագին ի միջօրէի *ეს.18,4;* აკურთხეთ ცეცხლი და ცხელი, օրհնեցէք հուր եւ տապ *დან.3,66.*

ცხენ-ი երիվար. ձի. ձիագրաստ: არა განიმრავლოს თავისა თჳსისა ცხენი G, մի՛ յաճախեսցէ իւր երիվարս *II შჯ.17,16;* იხილო ცხენი და მჴედარი და ერი უმრავლესი შენსა G, տեսանիցես երիվարս եւ հեծեալս եւ ազգ բազում քան զքեզ *II შჯ.20,1;* ცხენნი მათნი ძარღუკუეთილ

ჰყვნე G, ჰუნებსა მათსა დაჰკუეთნეთ კირნი S, զերիվարս նոցա կարթակոտորս արասցես *ისუ 6.11,6;* ცხენთა არღარა აღვსხდეთ, յերիվարս ոչ հեծցուք *ოვსე14,4;* მოსრას ეტლები ეფრემისი და ცხენები ისრაჱლისაჲ, սատակեսցէ զկառս յԵփրեմայ եւ երիվարս յԵրուսաղեմէ *ს.გაბ.-დაჯდ.132,16-198,26;* შეიპყრენით ცხენნი, ձի կալէք *აჭმ.106,15;* ცხენი, ձիագրաստ *ი.მოც.75,21-234,17.*

ცხენთსარბიელ-ი ասպարէզ. ձիավարութիւն. ձիընթացք (ჰიპოდრომი): ვითარ მოვიწიე მე ცხენთსარბიელსა მას, ի մերձենալ ինձ յասպարէզ *დაბ.48,7;* ვითარცა ველი ცხენთსარბიელი იყო, որպէս թէ դաշտ ձիավարութեան էր *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 119,17;* ცხენთსარბიელი, ձիընթացք *მცხ.209r-225.*

ცხობა ջեռուցանել. եփել. թխել (გამოცხობა; გათბობა): მინასა ზედა აცხობნ მათ, ջեռուսցէ ընդ հողով *იობ39,14;* აცხობდენ ათნი დედანი პურსა თქუენსა თურნესა შინა ერთსა G, եփեսցեն տասն կին զհացն ձեր ի միում թոնրի *ლევ.26,26;* სხჳსა კუერთხთა აცხობნ, զայլոց ձուս թխէ *ფიზ.XXI 9.*

ცხობილ-ი կտապ. հաց. նաշիհ (გამომცხვარი, ნამცხვარი): უყუარს ცხობილი სკიჭისაჲ, սիրէին կտապս չամչեղէն *ოვსე3,1;* ცხობილი, հաց *ეზეკ.46,11;* ცხობილი ვერძსა და ცხობილი ზუარაკსა თანა იყოს მანანად და ტარიგთა მათ, նաշիհ ըստ զուարակին եւ նաշիհ եւ մաննա ըստ խոյին եւ ըստ որոջացն *ეზეკ.46,7.*

ცხოვარ-ი ոչխար. մաքի. խաշն. հօտ. օդի. պատրուճակ („საცხოვარი", ცხვარი): დამწყსენ ცხოვარნი (საცხოვარნი C) ჩემნი, արածեա զոչխարս իմ *ი.21,16;* ვითარცა კრავნი ცხოვართანი, որպէս գառինք մաքեաց *ფს.113,4;* იყო მისი ცხოვარი და ზროხაჲ და ვირი და მონაჲ და მჴევალი, եղեն նորա խաշինք. անդեայք եւ էշք. ծառայք եւ աղախնայք *დაბ.12,16;* ცხოვარნი სამწყსოჲსა შენისანი ალგიარებდეთ შენ, խաշն արօտի քո խոստովան եղիցուք առ քեզ *ფს.78,13;* ცხოვართა ჩემთა არა აძოვებდეს, զխաշինս իմ ոչ արածէին *ეზეკ.34,8;* ვერძნი ცხოვართაგან უბიწონი შენირნოდიან, խոյ մի ի հօտից անարատ արասցեն *ეზეკ.43,25;* განარჩინის ცხოვარნი თიკანთაგან, մեկնէ զօդիս յայծեաց *მთ.25,32;* ცხოვართაგან იყოს მსხუერპლი იგი O, յօդեաց իցէ պատարագ նորա *ლევ.3,6;* ცხოვარი, պատրուճակ *II მფ.17,29;* სამროწლეთაგან ანუ ცხოვართაგან G, მროწეულითგან ანუ არვისაგან B, յանդոց կամ յօդեաց *ლევ.22,21.*

ცხოვართმზრდელ-ი անասնասնոյց (პირუტყვთა გამომკვებავი): ქუეყანაჲ ცხოვართმზრდელი არს, երկիր անասնասնոյց է *რიცხ.32,4.*

ცხოვართ(ა)საბანელ-ი պրոբատիկէ (ცხვრის სადგომი): იყო იერუსალჱმს ცხოვართსაბანელსა მას C, არს იერუსალჱმს ცხოვართასაბანელსა მას ტბაჲ DE, էր Յերուսաղէմ ի Պրոբատիկէ աւազանին *ი.5,2.*

ცხო(ვ)ელ-ი կենդանի. զազան. կենարար („მცხოვნი", ცოცხალი, სულიერი არსება): ღმერთი არა არს მკუდართაჲ, არამედ ცხოველთაჲ, Աստուած չէ մեռելոց. այլ կենդանեաց *ლ.20,38;* რაჲსა ეძიებთ ცხო(ვ)ელსა მას მკუდართა თანა? զի՞ խնդրէք զկենդանին ընդ մեռեալս *ლ.24,5;* უფალი ცხოველი (მცხოვნი G) არს GS, տէր կենդանի է *ისუ 6.3,10;* ვიხილენ ყოველნივე ცხოველნი, რომელნი ვლენან მზესა ქუეშე, տեսի ես զամենայն կենդանիս որ գնան ի ներքոյ արեգական *ეკლ.4,15;* ცხოველნი და ცოცხალნი აქებენ უფალსა, կենդանին եւ ողջն գովեսցեն զտէր *ზირ.17,27;* ცხოელ არს უფალი, կենդանի է տէր Աստուած *ღმობ.185,24-252,23;* ცხოველნიცა შენნი მკჳდრ არიან მას შინა, գազանք քո բնակեսցեն ի նմա *ფს.67,11;* მისცა მიზდეოსს ცხოველი იგი სასოებაჲ თჳსი, ետ Մշղեխի զկենարար զյոյս իւր *თომა მოც.20,34-400,23.*

ცხოველ ქმნა կենդանանալ (გაცოცხლება): ქრისტჱს მიერ ყოველნი ცხოველ იქმნენ, Քրիստոսի ամենեքին կենդանասցին *I კორ.15,22.*

ცხოველ ყოფა կեալ (გაცოცხლება): ნუუკუე ცხოველ იყვნენ, միթէ յաւիտեան կեցին *ზაქ.1,5.*

ცხო(ვ)ნება, ცხომება կեալ. կեցուցանել. ապրել. ապրեցուցանել. փրկել. կենդանի լինել. կենդանացուցանել. զկեանս վարել. կենդանանալ („განცოცხლება", „განრინება", ხსნა, გადარჩენა): არა ხოლო თუ პურითა ცხონდების კაცი, ոչ հացիւ միայն կեցցէ մարդ *მთ.4,4;* მომკუდარ იყო და ცხომდა (განცოცხლდა DE), մեռեալ էր եւ եկեաց *ლ.15,24;* ცხოვნდინ მეფე, կեցցէ արքայ *II ნშტ.23,11;* ცხონდებიედ სიცრუვით, կեան անիրաւութեամբ *სიბრძ.სოლ.14,28;* წიგნმან მოაკუდინის და სულმან აცხოვნის, գիրն սպանանէ. այլ հոգին կեցուցանէ *II კორ.3,6;* უკუეთუ ვცხონდე სნეულებისა ამისგან ჩემისა, եթէ ապրիցի՞մ ես յախտէ աստի յայսմանէ *IV მფ.1,2;* აცხოვნოს იგი DE, განარინოს იგი C, ապրեցուսցէ զնա *მრ.8,35;* იცხოვნენ

თავიცა თჳსი DE, განირინენ თავიცა თჳსი C, ապրեցուսցէ եւ զանձն *ლ.23,35;* ვითარ-იგი ცხოვნდა ეშმაკეული იგი, զիարդ փրկեցաւ դիւահարն *ლ.8,36;* გულითა ულმრთოჲ იგი არა აცხოვნოს, զսիրտ ամպարշտի ոչ կենդանացուսցէ *იობ36,6;* რაჲთა... ვსცხონდებოდით, զի... վարեսցուք զկեանս մեր *I ტიმ.2,2;* ცხოვნდა იგი ყოვლითა წესითა პატივისაჲთა, վարեցաւ նա ամենայն աստիճանիւ պատուով *მრთ.P.საექ.უნყ.1221-642;* მოკუდა კაცი, ცხონდა, մեռցի մարդ. կենդանասցի *მრთ.D.კ.იერ.-ალდგ.264,7-410,18;* რაჲთა ვცხონდეთ მის მიერ, զի եղիցուք նովաւ կենդանիք *I ი.4,9.*

ცხოვნებად-ი որ կեալ կամեսցի (გადასარჩენი) *მცხ.324v-371.*

ცხოვნებულ-ი փրկեալ. ապրեալ (დახსნილი, გადარჩენილი): *მცხ.30v-26;* წარწყმიდოს ცხოვნებული ქალაქისაგან G, წარწყმიდოს განრინებული ქალაქით Fr. կորուսցէ զապրեալսն ի քաղաքէ անտի *რიცხ.24,19.*

ცხო(ვ)რება կեալ. կեցուցանել. ապրել. ապրեցուցանել. փրկել („ჴსნა", „განრინება"): რომლითამცა ჯერ-იყო ცხოვრებად ჩუენდა, որով արժան իցէ կեալ մեզ *საქ.მოც.4,12;* ცხორებით ჰსცხონდე, կելով կեցցես *IV მფ.8,10;* ცხოვრებად ვერ შემძლებელ ვარ, կեալ ոչ կարեմ *ფოკა494,22-340v.* მოვედ ცხორებად ჩუენდა, եկ ի կեցուցանել զմեզ *ფს.79,3;* ვინმე... შეუძლოს ცხორებად? ո՞ կարիցէ ապրել *მთ.19,25;* ვის-მე ჴელ-ენიფების ცხორების? ո՞ կարիցէ ապրել *ლ.18,26;* მეყავ მე... სახლ შესავედრებელ ცხორებად ჩემდა, լեր իմ... տուն ապաւինի ապրեցուցանել զիս *ფს.30,3;* რომელი შემძლებელ არს ცხორებად და წარწყმედად, որ կարող է փրկել եւ կորուսանել *იაკ.4,12;* აღდგა... ცხორებად ისრაჱლსა თოლა S, აღდგა... ჴსნად ისრაჱლისა თოლა G, յարեաւ... փրկել զԻսրայէլ յովղա *მსჯ.10,1;* რომელსა უნდეს თავისა თჳსისა ცხორებაჲ C, რომელსა უნდეს სული თჳსი განრინებად DE, որ կամիցի ապրեցուցանել զանձն իւր *მრ.8,35.*

ცხო(ვ)რება-ჲ կեանք. փրկութիւն. կենդանութիւն. վայք. առողջութիւն. կենդանիք. դարման. կենցաղ („მაცხოვარება"): რომელმან მიიყვანის ცხორებად, որ տանի ի կեանս *მთ.7,14;* არა დაუტევიან ძალი ცხორებისაჲ ისრაჱლსა შორის S, არა დაუტევებდეს ძალსა სიცოცხლისასა ქუეყანასა G, ոչ թողուին դադար կենաց Իսրայելի *მსჯ.6,4;* ცხორებაჲ გთხოვა შენ და მიეც მას განგრძობაჲ დღეთაჲ, կեանս խնդրեաց ի քէն եւ ետուր նմա ընդ երկայն աւուրս *ფს.20,5;* ყოველთა დღეთა ცხორებისა ჩემისათა, զամենայն աւուրս կենաց իմոց *ეს.38,20;* აღგჳდგინა ჩუენ რქაჲ ცხორებისაჲ, յարույց եղջեւր փրկութեան մեզ *ლ.1,69;* წარვიწირეთ სასოებაჲ ცხოვრებისა ჩუენისაჲ, ապա բառնայր ամենայն յոյս փրկութեան մերոյ *საქ.მოც.27,20;* ცხორება O, მაცხოვარება G, փրկութիւն *ლევ.3,1;* ცუდ არს ცხორებაჲ კაცისაჲ, ընդունայն է փրկութիւն մարդոյ *ფს.59,13;* წელიწადნი ცხოვრებისანი შეგეძინნენ შენ, ամք կենդանութեան... յաւելցին քեզ *იგ.სოლ.3,2;* განსაკჳრვებელითა ცხორებითა იქცეოდა, սքանչելի վարուց... *თე552-59,13;* აღვწერე ცხოვრებაჲ მათი, զվարս նոցա գրեցի *მსკ.61,6;* მისგან არს ცხოვრებაჲ, յառաջ ծնելոյն ունի զառողջութիւն *ფლკტ.151,26-463,41;* რაჲთა მოსცეს ძესა ამას ჩემსა ცხორებაჲ, տալ մանկանս իմոյ առողջութիւն *ვარ.818-378,27;* შეიწყნარნა სიტყუანი ცხოვრებისანი მოცემად ჩუენდა, ընկալաւ զպատգամս կենդանիս տալ մեզ *საქ.მოც.7,38;* ვითარ აღასრულა ცხოვრებაჲ, որպէս վարեալ ի կենցաղումս *დდ.124,12.*

ცხო(ვ)რებისზიარ-ი կենակից (თანამცხოვრები): გაქუნდეს თუ რაჲმე, ცხორების-ზიარ გეყოს შენ, եթէ ունիցիս ինչ. կենակից քո լինի *ზირ.176.*

ცხორებისმომცემელ-ი կենդանարար. կենդանատու (სიცოცხლის მომცემი): *მრთ.A.ი.ოქრ.-უძლ.შვილ.146,1-690,5;* ცხორებისმომცემელისა სისხლისა შენისაჲთა, կենդանատու բղխմամբ արեանդ քո *ატმ.104,11.*

ცხორების(ა)მოყუარე կենդանասէր. կենասէր (სიცოცხლის მოყვარე): ცხორებისმოყუარე, կենդանասէր *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს121,9;* կենասէր *იქვე: 118,28.*

ცხო(ვ)რებულ-ი ապրեալ. կեցեալ. փրկեալ: ცხორებულნი იაკობისნი არღარა მოსავ იყვნენ მავნებელთა, ապրեալքն Յակոբայ եւ ոչ եւս ապաստան լինիցին ի զրկիչսն իւրեանց *ეს.10,20;* ცხორებულ იყო ქმრისა თჳსისა თანა, կեցեալ ընդ առն *ლ.2,36;* ცხოვრებული, փրկեալ *საქ.მოც.2,47.*

ცხრა ինն (9): ცხრასა აპრილისასა, որ օր ինն էր նաւասարդի ամսոյ *ატმ.111,4.*

ცხრაას-ი ինն հարիւր (900): *მსჯ.4,3.*

ცხრილ-ი մաղ: ყრასა ცხრილისასა დაშთის ნაცხრენი, ի մաղին խախալելոյ մնայ աղբ *ზირ.27,4.*

ცხრო սարսուռ (ციება): გგუემოს შენ... სენითა სიცხისაჲთა და ცხროჲთა, հարցէ զքեզ... ջերմամբ եւ սարսռով *// შჯ.28,22.*

ცხჳრ-ი ըռունգ. ռունչ. քիթ. ցռուկ: განუჴურიტოს ცხჳრი მისი, ծակիցե՞ս զռնգունս նորա *იობ 40,19;* კუამლი არს სული ცხჳრთა შინა ჩუენთა, իբրեւ զծուխ ի շունչ յըռնգունս մեր *სიბრძ.სოლ.2,2;* ცხჳრნი შენნი და ყურნი შენნი მოგკუეთნენ, զռունչս եւ զականջս քո կտրեսցեն *ეზეკ.23,25;* ან განვაცუა ხრატუკი ცხჳრთა შენთა, արկից կարթ ի քիթս քո *IV მფ.19,28;* განგაცუა ხარტუკი ცხჳრთა, արկից վարապան ի ցռուկ քո *ეს.37,29.*

ცხჳრმოკლე կարճունչ *ლევ.21,18.*

ძ

ძაგება գարշել. գարշեցուցանել. նկուն համարել („ძულება“, სიძულვილი): რომელსა გძაგნ კერპნი, საკურთხეველსა სძარცუავ, որ գարշիս ի մեհենեաց. զսեղան կողոպտես *ჰრომ.2,22;* მძორი მათი გძაგდინ O, მძორთა მათთა სძულობდეთ G, ի մեռելոց նոցա գարշեսջիք *ლევ.11,11;* მეძაგების O, მძაგს S, գարշելի է ինձ *ესთ.14,16;* არა გძაგდეს იდუმიელი G, ნუ გძაგნ შენ იდუმელი იგი S, մի՛ գարշեցուցանիցես զեդովմայեցին *// შჯ.23,7;* ნუცა სძაგებ კაცსა ხილვითა მისითა, մի՛ նկուն համարիր զայր ի տեսիլ նորա *ზირ.11,2.*

ძაგება-ჲ ատելութիւն: მცხ.20v-16; պարսաւանք *მცხ.22v-18.*

ძალ-ი կար. ույժ. զօր. զօրութիւն. հզօրիչ. դադար. ստացուած. զօրական. գոյաւորութիւն. հանգամանք. ազդեցութիւն. պատճառ („ერი“, „ძლიერება“, ძალა, შეძლება; სასწაული; შინაარსი, აზრი): კაცად-კაცადსა მსგავსად თჳსისა ძალისა C, իւրաքանչիւր ըստ իւրում կարի *მთ.25,15;* რავდენ ძალი შენი არს, ქმენ, որչափ ի կարի քում իցէ, գործեսջիր *ეკლ.9,10;* მოუგონებელი იყო ძალითა, անհնարին համարեալ ուժով *რიფს.172,4-100,10;* მთავარი ძალისა (ერისა S) მისისაჲ-სისარა GS, իշխան զօրու նորա Սիսարա *მსჯ.4,2;* ძალი მეფისა ბაბილონისაჲ ჰბრძოდა იჱმსა ზედა, զօր թագաւորին Բաբելացւոց մարտնչէր ընդ Երուսաղէմի *იერ.34,7;* გარეშეიცვეს სპარაზენთა ძალთა, պատեցին պաշարեցին սպառազէնք զօրացն *მრთ.P.ე.კეს.-საეკ.უწყ.1220-642;* ძალსა მრავალსა ვიქმოდეთ, զօրութիւնս բազումս արարուք *მთ.7,22;* მისცა მათ ძალი და ჴელმწიფებაჲ ყოველთა ზედა ეშმაკთა, ետ նոցա զօրութիւն եւ իշխանութիւն ի վերայ ամենայն դիւաց *ლ.9,1;* წარავლინნეს... ძენი ძალისანი (ძლიერებისანი S) GS, առաքեցին... որդիս զօրութեան მსჯ.*18,2;* კაცი იგი ძლიერ იყო ძალითა, այրն հզօր զօրութեամբ էր *IV მფ.5,1;* ვიდოდიან იგინი ძალითი-ძალად, գնասցէ նա ի զօրութենէ ի զօրութիւն *ფს.83,8;* ძალი შენი სიტკბოებასა შვილთა შენთასა აჩუენებდა, քո գոյաւորութիւնդ առ քո որդիսն եցոյց զքաղցրութիւն *სიბრძ.სოლ.16,21;* არცა ძალითა მრავლითა, არცა ძლიერებითა, ոչ զօրութեամբ մեծաւ եւ ոչ ուժգնութեամբ *ზაქ.4,6;* ძალ ჩემდა ხარ, հզօրիչ իմ ես *ფს.42,2;* არა დაუტევიან ძალი ცხორებისაჲ ისრაჱლსა შორის S, ոչ թողուին դադար կենաց Իսրայելի *მსჯ.6,4;* შევიკრიბე... ძალი მეფეთაჲ და სოფელთაჲ, ժողովեցի... ստացուածս բազումս չթագաւորաց եւ զգաւառաց *ეკლ.2,8;* ვსცეთ ძალსა (ერსა S) შენსა პური GS, տացուք հաց զօրականիդ քում *მსჯ.8,6;* საქმისა მისგანვე სცნა ძალი იგი, յիրաց անտի առցես զհանգամանսն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,26-34,6;* რომლისაჲ იგი მოსლვაჲ იყოს ძალითა ეშმაკისაჲთა, որոյ գալուստն ըստ ազդեցութեան սատանայի է *იპ.რომ.*

კურთხ.მოს.184-185; არიან ძალნი? զի՞նչ իցեն պատճառք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.100,6-26,4;* იუდა იყო ძლიერ ძალითა ძმათა შორის მისთა, Յուդա զօրաւոր էր ուժով յեղբարսն իւրում *I ნშტ.5,2.*

ძალ-დება կարել. կարող լինել. հնար լինել. զօրել. ի կարու կալ. ժտել („ძლევა“, „შეძლება“, „ძლება“, „ჴელმწიფე ყოფა“, „ფლობა“): ძალ-გიცა სასუმელი შესუმად?DE, გიძლავს სასუმელისა შესუმად? C, կարէք ըմպել զբաժակն *მრ.10,38;* რავდენ ძალ-ედვას წარღებად, որչափ եւ կարիցեն բառնալ *დაბ44,1;* ვერ ძალ-მიც გარდასლვაჲ სიტყუასა უფლისასა G, ვერვე შეუძლო გარდასლვად სიტყუასა უფლისასა Fr., ոչ կարիցեմ անցանել զբանիւ տեառն *რიცხ.24,13;* ვერ ძალ-ედვას ძეთა ისრაჱლისათა პირის-პირ დადგომაჲ G, ვერ უძლონ ძეთა ისრაჱლისათა დადგომად წინაშე პირსა მტერთასა S, ոչ եւս կարիցեն որդիքն Իսրայելի կալ առաջի թշնամեաց *ისუ 6.7,12;* ძალ არა უც შობად, ոչ կարէ ծնանել *ეს.37,3;* ძალ-გიც კეთილისა ყოფად მათა DE, ჴელმწიფე ხართ მათა კეთილის ყოფად C, կարօղ էք առնել նոցա բարիս *მრ.14,7;* ძალ-გიც მიტევებად ცოდვათა, կարող ես թողուլ զմեղս մեր *ოვსე 14,3;* რომელსა ძალ-ედვას, որ կարող իցէ *მლქ.1,14;* რაოდენ ძალ-ედვას, որքան հնար իցէ *მცხ.198v-211;* ვერ ძალ-მედვა მიხედვად, ոչ զօրէի նայել *მცხ.241v-262;* ძალ-ლა გიც მსახურებად უფლისა, ի կարու կաս սպասաւորել տեառն *პეტრე მოც.44,20-52,23;* ვერ ძალ-გიც ჭამად, մի՛ ժտիցես ուտել *II შჯ.12,17;* ვერ ძალ-გიც დაკლვად პასქაჲ G, ნუ გიფლიენ შენ ჭამად ურიდად საკლველისა მისგან S, մի՛ ժտեսցիս զենուլ զզատիկն ի միում ի քաղաքաց քոց *II შჯ.16,5.*

ძალად მოსრულ-ი զօրավիգն լինել („თანაშემწე“): ყოველნი ესე მოსრულ იყვნეს ძალად ძეთა მათ ლოთისთა Ꮯ, ექმნეს თანაშემწე ძეთა მათ ლოთისთა Ꮭ, ամենեքեան սոքա զօրավիգն էին որդւոյն Ղովտայ *ფს.82,9.*

ძალის მოცემა զօրացուցանել: რომელმან მომეც მე ძალი, որ զօրացուցեր զիս *შუშ.III 21.*

ძარღჳ ջիղ/ջիլ. ամուլաջիլ. յօդ. աճառ. նեարդ (ძარღვი): დაჰჴსნდეს ძარღუნი ჴელთა მკლავთა მათთანი, լուծան ջիղք բազկաց նոցա *დაბ.49,24;* ძარღჳ რკინისაჲ არს ქედი შენი, ջիղք երկաթիք պարանոց քո *ეს.48,4;* შე-თუ-ვიკრა მე შჳდითა ძარღჳთა ნედლითა განუხრწნელითა G, եթէ կապիցեն զիս եւթն ջլոք դալարովք չվտտելովք *მსჯ.16,7;* არა ჭამიან ძარღჳ იგი, რომელ დაუბუშა, ոչ ուտեն... զամօլաջիլն զոր ընդարմացոյց *დაბ.32,32;* ძარღჳთურთ განიპოს, յօդիւք հանդերձ սատակեսցէ զմարդիկ *ივ.სოლ.24,4;* კბილნი ერჯკებიედ და ძარღუნი განსთქდებიედ, ատամանցն կափկափելով եւ աճառացն պրկմամբ *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 119,6;* ძარღუ, նեարդ *მრთA.კ.იერ.-სინან.142, 19-92.*

ძარღუთა დაკუეთა կարթակոտոր լինել (ძარღვების დაჭრა): ძარღუნი დაჰკუეთნეს ტერფსა ცხენთასა S, կարթակոտորք եղեն գարշապարք երիվարաց *მსჯ.5,22.*

ძარღუკუეთილ-ყოფა կարթակոտոր առնել („კირთა დაკუეთა“): ცხენნი მათნი ძარღუკუეთილ ჰყვნე G, ჰუნებსა მათსა დაჰკუეთნეთ კირნი S, զերիվարս նոցա կարթակոտորս արասցես *ისუ 6.11,6.*

ძარღუკუეთილება կարթակոտոր առնել („დაკუეთა კირთა“): ცხენნი მათნია ძარღუკუჱთილნა G, ჰუნეთა მათთა დაჰკუეთნა კირნი S, զերիվարս նոցա կարթակոտորս արար *ისუ 6.11,9.*

ძარღუშეჭრილ-ი կարթահարեալ („კართ-დაკუეთილი“): *II შჯ.21,6.*

ძარღუშეჭრილ ყოფა կարթակոտոր առնել („კართთა დაკუეთა“): ძარღუშეჭრილ-ყონ დიაკეული ღელესა შინა G, კართნი დაჰკუეთნენ დიაკეულსა მას ჴევსა მას შიდა S, կարթակոտոր արասցեն զերինջն ի ձոր անդր *II შჯ.21,4.*

ძარღჳ ზროხისაჲ արջառաջիլ (ხარის გამხმარი ძარღვისაგან დამზადებული მათრახი): გუემა ფიცხლად ძარღჳთა ზროხისაჲთა, գանեաց ուժգին արջառաջլօք *მცხ.177v-196.*

ძარცუვა կողոպտել (ძარცვა): რომელსა გძაგან კერპნი, საკურთხეველსა სძარცუავ? որ գարշիս ի մեհենեաց զսեղան կողոպտես *ჰრომ.2,22.*

ძაღლ-ი շուն: ნუ მისცემთ სიწმიდესა ძაღლთა, մի՛ տայք զսրբութիւն շանց *მთ.7,6;* ძაღლი ცოცხალი უმჯობჱს არს ლომისა მკუდრისა, շուն որ կենդանի է. լաւ է քան զառեւծ մեռեալ *ეკლ.9,4.*

ძაღლისმწერ-ი շանաճանճ (ტკიპა): მიავლინა მათა ძაღლისმწერი, առաքեաց ի նոսա շանաճանճ *ფს.77,45.*

ძაძა քուրձ. խորգ. այծեղէն („ფიჩჳ“, „თალია“, ტომარა, სამგლოვიარო სამოსი): ძაძა O, ფიჩჳ G, քուրձ *ლევ.11,32;* მოიხუნეს ძაძანი ძუელნი მჴართა მათთა ზედა G, առին քուրձս հնացեալս ի վերայ ուսոց իւրեանց *ისუ 6.9,4;* შთაიცუეს ძაძაჲ და გარდაისხეს ნაცარი თავსა თჳსსა,

զգեցան քուրձ եւ արկին մոխիր ի վերայ գլխոց իւրեանց *ნეემ.9,1;* განიძარცუე ძაძაჲ ეგე წელთაგან შენთა, հան զքուրձդ ի միջոյ քումմէ *ეს.20,2;* შევჰმოსო ყოველთა წელთა ძაძაჲ, ածից ի վերայ ամենայն հասակաց քուրձ *ამოს 8,10;* რაჟამს დამმალე მე ძაძასა ქუეშე სამატყლესა, յորժամ եղեր զիս ի քրձին ասուի *ვარ.821-380,14;* ძაძითა ნაცარსა ზედა მსხდომარეთა შეინანეს, խորգով եւ մոխրով ապաշխարեալ էր *მთ.11,21;* დაიძინეთ ძაძითა, ննջեցէք խորգով *იოვ.1,13;* ძაძისა სამოსელი, այծեղէն զգեստ *მრთ.A.ანტ.დ.100,9-70,14;* ძაძანი სავსენი იფქლითა, քուրցք լի ցորենով *მცხ.223v-243;* ძაძაჲ ერთი პური, հաց խորգով մի *მცხ.433v-506;* ერთი ოდენ თალიაჲ იფქლისაჲ (რომელ არს ძაძაჲ) უქმნით მას წელიწადსა შინა, մի քուրձ ալիւր տանեաք նմա յամին *მ.ცხ.108r-127.*

ძაძაშთაცუმულ-ი քրձազգած. քրձազգեաց (ძაძით მოსილი): ნარავლინნა... ძაძაშთაცუმულნი, առաքեաց... քրձազգածս *IV მფ.19,2;* ყოველნივე ერთბამად ძაძაშთაცუმულ და ნაცარ თავსა გარდასხმულ იქმნებოდეს, ամենեքեան առ հասարակ քրձազգեաց մոխիր ի գլուխ լինէին *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.107,38-40,5.*

ძაძით(ა)შემოსილ-ი քրձազգած: შემოსილი ძაძით(ა), քրձազգած *ეს.37,2; იოვ.1,8.*

ძაძისა მორტყმა քրձազգած լինել (ძაძით შემოსილი): მოირტყეს ძაძაჲ, քրձազգածք եղեն *გოდ.იერ.2,10.*

ძაძისა შერტყმა քրձազգած լինել (ძაძით შემოსილი): შეირტყთ წელთა თქუენთა ძაძაჲ, քրձազգածք եղերուք *ეს.32,11.*

ძახილ-ი մանեալ („შესთული", დაგრეხილი): მოიღოს... ძონეული ძახილი G, აღიღოს... შესთული მეწამული B, առցէ... զկարմիրն մանեալ *ლევ.14,51;* ბისონი ძახილი, բեհեզ մանեալ *გამოსლ.25,4.*

ძე ուստր. որդի. ծնունդ. որդեակ („შვილი"): რომელსა უყუარდეს ძე, որ սիրէ զուստր *მთ.10,37;* განვიდეთ ძეებითურთ და ასულებით, երթիցուք ուստերօք եւ դստերօք *გამოსლ.10,9;* ასული შენი არა მისცე მათ ძესა მისსა, զդուստր քո մի՛ տացես ուստեր նորա *II შჯ.7,3;* უკუეთუ ჰშვნე ძენი და ძენი ძეთა შენთანი G, უკუეთუ ისხნე შენ შვილნი ანუ შვილის შვილნი S, եթէ ծնանիցիս որդիս եւ զորդիս որդւոց քոց *II შჯ.4,25;* ძჱ ჩემი ხარი შენ, որդի իմ ես դու *ფს.2,6;* აქა სიმრავლჱ იგი ძეთა კაცთაჲ მფრინველთა ამსგავსა, աստ զբազմութեան ծնունդս մարդկան ծառոց նմանեցոյց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,9-131,45;* ძესა ჩემსა ნუ მიაქცევ მუნ, զորդեակդ իմ մի՛ դարձուցանիցես անդր *დაბ.24,8.*

ძე կալ. ընկենուլ. անկանել. դնել (დება, ვარდნა): რაჲ ძეს ჩუენი და შენი, զի կայ մեր եւ քո *მთ.8,29;* უკუეთუ გულსმოდგინებაჲ იგი წინა ძეს, եթէ յօժարութիւնն առաջի կայ *II კორ.8,12;* სადა ბზჱ ძენ, ინგორის, ուր յարդ կայ. թաւալի *ფიზ.XVIII 7-9;* ვითარცა ტვირთი რაჲმე, რომელი გზასა ზედა ძენ, բեռն ընկեցեալ ի ճանապարհի *ზირ.21,19;* რაჲსა სძე და ხურინავ? զի՞ անկեալ խորթաս *მრთ.S.კ.იერ.-აღდგ.163,17-288,7;* რომელი ძენ სახლსა შინა, որ դնի ի տան *მცხ.78r-90.*

ძე მეფისა-ჲ արքայորդի: წარმოუდგინა მათ ძჱ იგი მეფისაჲ, առաքեաց զարքայորդին *IV მფ.11,12.*

ძე ღმრთისა տեառն որդի: *იზტ.122,9.*

ძე ძეთა որդի որդւոց („შვილისშვილი"): უკუეთუ ჰშვნე ძენი და ძენი ძეთა შენთანი G, უკუეთუ ისხნე შენ შვილნი ანუ შვილისშვილნი S, եթէ ծնանիցես որդիս եւ զորդիս որդւոց քոց *II შჯ.4,25.*

ძებნა խնդրել. յուզել: ვირთა ძებნასა, խնդրել զէշսն *I მფ.10,14;* ურიდად სძებნიდეს, յանխնայ յուզէին *ვრდ.92,13.*

ძეგლ-ი արձան. պատկեր. շիրիմն. կուռք (გამოსახულება, ქანდაკება): იქმნა ძეგლ მარილის, եղեւ արձան աղի *დაბ.19,26;* აღიღო ლოდი იგი მუნ... და აღმართა ძეგლად, առ զվէմն... եւ կանգնեաց զնա արձան *დაბ.28,18;* დაამჴუნეს ყოველნი ძეგლნი ბაალისნი, կործանեցին զարձանսն Բահաղու *IV მფ.10,27;* ძეგლი, պատկեր *ეს.19,3;* არს ძეგლი მას ზედა დღენდელად დღედმდე, մինչեւ ցայօր ժամանակի շիրիմն նորա կայ *იაკ.მოც. მრთ.C.96-;* ძეგლი ისი ქვისაჲ, կուռք այս քարեղէնք *მცხ.338r-391.*

ძეგლითრჩუნვილ-ი տախտակամած (შეფიცრული): ძელითრჩუნვილ გარემო და იატაკი, տախտակամած ի յատակացն մինչեւ ի պատուհանսն *ეზეკ.41,76.*

ძეგლისწერა արձանագիր (აქტი, ტრაქტატი, დადგენილება) *ფს.15,1.*

ძელ-ი փայտ. խաչ. խաչափայտ. գերան. լաստ. լաստափայտ. տոփան. կոճղ (ხე, ჯვარი, დირე): უკუეთუ ძელსა ნედლსა ამას უყოფენ, ჴმელსა მას რაჲ-მელა უყონ? C, უკუეთუ ნედლსა ხესა ესრეთ უყოფენ, ჴმელსა მას რაჲ-მე ეყოს? DE, եթէ ընդ փայտ դալար զայս առնեն. ընդ չորն զի՞նչ լինիցի *ლ.23,31;* ძელსა მას ზედა დამოეკიდა ի վերայ փայտին կախեցաւ *იპ.რომ.კურთხ.*

ისაკ და იაკ.82,9-83; ძელი ალმართებულ იყო, խաչ կանգնեալ [էր] *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 117,3;* ძელი, խաչափայտ *I პეტრე 2,24;* შჯობს ცხორებაჲ გლეხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისათა, լաւ են կեանք աղքատի ընդ յարկաւ գերանաց (փայտից) իւրոց *ზირ.29,29;* ძელითა განვლიან, լաստիւն ապրեցան *სიბრძ.სოლ.14,5;* სასოებაჲ სოფლისაჲ ძელსა შეევედრა, յոյս աշխարհի ի լաստափայտն ապաւինեալ *სიბრძ.სოლ.14,6;* ძელი (რომლითა განართხიან სამოსელი) տոփան *მრთ.P.იაკ. მოც.96;* ფერჴნი მათნი დაუკრნეს ძელსა, զոտս նոցա ի կոճեղս պնդեցին *ვარ.804-371.*

ძელისა-ჲ փայտեղէն. փայտեայ (ხისა): საჴივნი ძელისანი დაჰმუსრენ და ვქმნნე მათ წილ რკინისანი, անուրս փայտեղէնս խորտակեցեր, եւ արարից ընդ այնր անուրս երկաթիս *იერ.28,13;* ძელისა სათხეპელთა უპყრობდეს ზღუდეთა მისთა, փայտեայ պահանգս կապէին ի մէջ որմոյն *I ეზრა 6,9.*

ძელქვა սօսի. սօս: იაკობ მოიღო კუერთხი... ძელქვისაჲ ნედლი, առ Յակոբ գաւազան չեր դալար... սօսւոյ დაბ.30,37; აემაღლდი ვითარცა ძელქვაჲ ნარსვალთა წყლისათა, իբրեւ սօս ի գնացս ջուրց բարձրացայ *ზირ.24,19.*

ძენძერუკ-ი, ძერძერუკ-ი քաջահաւ (გარეული ქათამი) *ლევ.11,17.*

ძერ-ი, ძერა գետարծիւ. ցին: ძერა G, ძერ-ი O, գետարծիւ *ლევ.11,13;* ցին *II შჯ.14,14.*

ძერქორ-ი ցին (თეთრი ძერა – საბა): *ლევ.11,14.*

ძეძჳ դժնիկ. ակքան. ցրդի (ეკალ-ბარდი): ვითარცა ძეძუმან რისხვით ცხოველნი შენუნეს იგინი Ⴀ, որպէս դժնիկ բարկութեամբ կենդանւոյն կլիզցէ զնոսա *ფს.57,10;* ძეძუმან ლიბანით მოუვლინა ფიჭუსა და ჰრქუა, ակքան ի Լիբանանէ յղեաց առ եղեւնափայտն... *IV მფ.14,9;* ძეძჳსა წილ აღმოგიცენდეს შენ საროჲ, փոխանակ ցրդւոյն նոճ բուսցի *ეს.55,13.*

ძეწნ-ი ուռ. ուռի (ძეწნა): ვითარცა ძეწნი თანაწარსადინელსა წყალთასა, որպէս գուռ ի մէջ ջրոց գնացից *ეს.44,4;* ძეწნთა ზედა შორის მისსა დავჰკიდეთ საგალობელი ჩუენი C, ի մէջ ուռեաց նոցա կախեցաք զկտակարանս մեր *ფს.136,2.*

-ძი թէ („თუ"): ვითარ-ძი აქუნდეს, թէ որպէս ունիցին *საქ.მოც.15,36;* წარ-ძი-მცა-მემართნეს მე გზანი ჩემნი Ⴀ, წარ-თუ-მცა-მართებულ იყვნეს გზანი ჩემნი Ⴂ, ոչ թէ յաջողեալ էին ճանապարհք իմ *ფს.118,5;* იფქლისაჲ ძი არს ანუ ქრთილისაჲ? թէ՞ ցորենոյ իցէ. թէ գարւոյ իցէ *ფიზ.XV 45-51;* ვიდრე ვიხილო, რომელი-ძი კეთილ არს, մինչեւ տեսից ո՞ր իցէ բարին *ეკლ.2,3.*

ძიება խնդրել. հայցել. զննել. հետազոտել. որոնել. քննել. խուզել („თხოვა", „გულება", „მოძიება", „გამოკულევა", ძებნა, გამოკითხვა): რომელნი ეძიებდეს სულსა მაგის ყრმისასა, որ խնդրէին զանձն մանկանդ *მთ.2,20;* ეძიებდეს სასწაულსა ზეცით DE, ითხოვდეს მისგან C, խնդրէին ի նմանէ նշան յերկնից *მრ.8,11;* ეძიებდეს მას შეპყრობად C, ეგულებოდა შეპყრობაჲ მისი DE, მოვიდეს კაპარნაუმდ მოძიებად იესუჲსა C, եկին ի Կապառնայում խնդրել զՅիսուս *ი.6,24;* მუნ არნ და ეძიებნ საზრდელსა, անդ կայ եւ խնդրէ զկերակուր *იობ 39,29;* შური-ვიძიო მის ზედა, խնդրեցից ի նմանէ վրէժ *ოვსე 2,13;* ეძიებდით და ჰპოოთ, հայցեցէք եւ գտջիք *მთ.7,7;* უკუეთუმცა ვინმე ეძიებდა, პოვა, զի թերեւս զննիցեն զնա եւ գտանիցեն *საქ. მოც.17,27;* ძიებად მისა S, გამოკულევად მისსა G, հետազօտել զնա *მსჯ.18,2;* იძიეთ ქუეყანაჲ S, გამოიკულიეთ ქუეყანაჲ G, որոնեցէք զերկիրն *მსჯ.18,2;* რასა ეძიებთ კაცისა ამის თანა? զի՞ քննէք զայրդ *ანან. ებრ.197,35-324,11;* ძიება, խուզել *პოვნა სტეფ.502″-668,10.*

ძიება-ჲ քննութիւն. այցելութիւն. խնդիր. վրէժխնդրութիւն (ძებნა, გამოკვლევა): ძიება, քննութիւն *ფლკტ.155,18-468,13;* არა-მე ძიება ვყო? ո՞չ առնիցեմ այցելութիւն *იერ.5,29;* ძიებაჲ იყოს ძელისაჲ მის, რომელსა ზედა მშია ჯუარს ეცუა, զի խնդիր լինելոց է փայտին. յորում զՄեսիայն դատեցաք *გამოჩ.ჯუარ.მრთ.-S.კ.იერ.239,38-;* ძიებასა ჰყოფდა სარწმუნოებისასა, առնէր վրէժխնդրութիւն հաւատոց *არსტ.65,5.*

ძილ-ი քուն,· երազ, ննջումն: განილჳძა იოსებ ძილისაგან, զարթուցեալ Յովսէփ ի քնոյ անտի *მთ.1,24;* დაიძინეს ძილი მათი, ննջեցին զքուն իւրեանց *ფს.75,6;* ვსცე ძილი თუალთა ჩემთა, տաց քուն աչաց իմոց *ფს.131,4;* ტკბილ არს ძილი მონისა, քաղցր քուն է աշխատաւորի *ეკლ.5,11;* ძილითა განძლა ეფრემ, քնով յագեցաւ Եփրեմ *ოვსე 7,6;* არა იყო ტკბილ ძილი იგი, ոչ քաղցր [էր] քուն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,20;* რომელნი ძილსა შინა ჭამედ, որք յերազի քաղցեալ իցեն եւ ուտիցեն *ეს.29,8;* ძილი, ննջումն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.78-79.*

ძინ-, ძილ ի քուն լինել. մտանել/կալ. ննջել. նիրհել: ვიდრე ჩუენ მეძინა, մինչ մեք ի քուն էաք *მთ.28,13;*

ეძინა პეტრეს შორის ერისაგანთა ორთა, էր Պետրոս ի քուն ի մէջ երկուց զինուորաց *საქ. მოც.12,6;* ჭამნ, სუამნ და იძინის, ուտէ, ըմպէ եւ ի քուն մտանէ *I ეზრა4,10;* ვიდრე მეფესა ეძინა, մինչդեռ ի քուն կայր թագաւորն *I ეზრა3,4;* იონას ეძინა და ხურინვიდა, Յովնան ի քուն կայր եւ խորդայր მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. *და იონ.105,19-85,12;* მას თავადსა ეძინა, ինքն ննջէր *მთ.8,24;* უყუარს ძილი, սիրեն ննջել *ეს.56,10.*

ძირ-ი արմատ. արմն. արմտիք. փունջ. ազգ. ծառ (ფესვი, მოდგმა, ტომი; ცალი, ნაკვალევი): ძირნი არა დაებნნეს, ոչ գոյին արմատք *მთ.13,6;* განჴმელი ძირითგან, ցամաքեցեալ յարմատոց *მრ. 11,20;* დაიბენ ძირნი ქუჱ კერძო, արձակել արմատս ի խոնարհ *ეს.37,31;* ელმოდეს ეფრემს ძირნი მისნი, ախտացան արմատք Եփրեմայ *ოვსე9,16;* მე კეთილთა ძირთაგანი ვარ, *ფლკტ.157,9-470,29;* ძირთა თანა ხეთასა, առ արմին ծառոց դնի *მთ.3,10;* გამოსცეს ძირთაგან შუენიერებაჲ თჳსი, տացէ յարմտիս զգեղ *იპ.რომ.კურთხ. მოს.186,1-187;* ალმოვიდოდეს ძირსა ზედა ერთსა, ելանէին ի միում փնջի *დაბ.41,5;* [ვარ] ჰურიაჲ ძირით, յազգէ հրէականէ *ი.მოც.58,35-198,13;* სამეოცდაათი ძირი ფინიკთაჲ, եւթանասուն ծառ արմաւենեաց *რიცხ.33,9;* ჩნდა ძირი ნაწერისაჲ, երեւէր արմատ գրոյն *მცხ.97r-107.*

ძირით(ურთ) արմատաքի: ძირით მოფხურილნი, խլեալք արմատաքի *იუდა1,12;* ალვფხუერ ძირითურთ უკეთურნი იგი, խլեցի արմատաքի զչարսն *თომა მოც.19,6-397,19.*

ძირ-ი მთისაჲ ստորոտ, լեռնոտն: შთამითრიეს...ვიდრე ქუე ძირადმდე მთისა, քարշեցին... մինչեւ ի ստորոտս լերինն *მრკ.249v-195,18;* რომელნი გამოვლენ ძირისაგან მთისაჲსა, որ ելանէ ի լեռնոտանէ անտի *ივდ.7,9.*

ძირაკ-ი չաման (ზირა): *მთ.23,33;* სთესის გულისსარეველი და ძირაკი, սերմանէ փոքր մի արջնդեղ եւ չաման *ეს.28,25.*

ძირგარევნება („ტანჯვა") ეფრემმან აძირგარევნა იგინი ამალიკისა შორის G, ერმან ეფრემისმან ტანჯნა იგინი ღელეთა შინა S, ժողովուրդ Եփրեմայ պատժեաց զնոսա ի հովիտսն *მსჯ.5,14.*

ძირისა დაბმა արմատացուցանել. արմատ արձակել: ძირის დაბმა, արմատացուցանել *ზირ.3,30;* ძირნი არა დაიბნენ, ոչ արձակեսցեն որդիք նորա արմատս *ზირ.23,35.*

ძირდაბმულ-ი յարմտիս: *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.98,4-99.*

ძირისა დამტკიცება արմատանալ (ძირის გამაგრება): დაჰნერგენ იგინი და დაემტკიცნეს ძირნი, տնկեցեր զնոսա եւ արմատացան *იერ.12,2.*

ძირმტკიცედ հաստարմատ (მტკიცედ, მაგრად): ძირმტკიცედ უხაროდენ ყოველსა ქუეყანასა, հաստարմատ ցնծասցէ ցնծութեամբ ամենայն երկիր *ფს.47,3.*

ძისცოლ-ი հարս. նու („სძალი", რძალი): განევთას (განეშორის DE)... სძალი (ძისცოლი DE) დედამთილისაგან თჳსისა, բաժանեսցի... հարսն ի սկեսրէ իւրմէ *ლ.12,53;* აღდგა დედაკაცი იგი და ორნივე იგი ძის-ცოლნი მისნი და მიიქცეს იგინი ქუეყანით S, აღდგა იგი და ორნი სძალნი მისნი და მიიქცეს ველით G, յարեաւ ինքն եւ երկոքին նուանք նորա եւ դարձան յագարակէն *რუთ.1,6.*

ძლება կարել. մարթել. զօրանալ („ძალდება", „შემძლებელ ყოფა", შეძლება): ვერ უძლე სიტყუად თქუენდა, ոչ կարացի խօսել ընդ ձեզ *I კორ.3,1;* უკუეთუ ვინმე უძლოს ქჳშაჲ ქუეყანისაჲ აღრაცხად, եթէ կարիցէ ոք թուել զաւազ երկրի *დაბ.13,16;* ვერ უძლონ... დადგომად წინაშე პირსა მტერთასა S, ვერ ძალ-ედვას... პირისპირ დადგომაჲ G, ոչ եւս կարիցեն որդիքն Իսրայելի կալ առաջի թշնամեաց *ისუ 6.7,12;* რაჲ უძლე ქმნად? G, զի՞նչ կարացի առնել *მსჯ.8,3;* რომელთა ვერ უძლებ დადგომად, ոչ կարեմ հանդարտել *გოდ.იერ.1,14;* ვითარმე უძლო მითხრობად? զիա՞րդ մարթիցի պատմել *მრთ.S.კ.იერ.-მარტჳლ.188,14-378,9;* უკუეთუ უძლოს დაცვად მცნებათა ჩემთა, եթէ զօրասցի պահել զպատուիրանս իմ *I ნშტ.28,7;* ვერ უძლებ დათმენად, ոչ կարեմ համբերել *მცხ.122r-140.* გიძლავს სასუმელისა შესუმად C, ძალ-გიცა სასუმელი შესუმად DE, կարէք ըմպել զբաժակն *მრ.10,38;* ვერ ეძლო სიტყუად მათა DE, ոչ կարէր խօսել ընդ նոսա *ლ.1,22;* არა გეძლო, არცაღა აწ გიძლავს, ոչ եւս կարէիք. նաեւ արդ իսկ ոչ կարէք *I კორ.1,22;* არა გეძლო, არცაღა აწ გიძლავს, ոչ եւս կարէիք. նաեւ արդ իսկ ոչ կարէք *I კორ.3,2;* ვერ უძლავს სმენად, ոչ կարեն լսել *იერ.6,10;* ვერ უძლავს სიტყუად, ոչ կարէ խօսել *ფლკტ.144,24-453,31;* ვერ ეძლოს ჴელსა მისსა ყოფად ცხოვარი O, ვერ შემძლებელ-იყოს ჴელი მისი კმაყოფად ცხოვრისა G, չիցէ ձեռնհաս լինել բաւական ոչխարաւ *ლევ.5,7.*

ძლევა յաղթել. պարտել. ի պարտութիւն մատնել. յաղթահարել. ստնանել. ըմբռնել. բռնադատել („დაცემა", მორევნა, ჯობნა, გამარჯვება): სძლოს მას, յաղթեսցէ նմա *ლ.11,22;* ნუ იძლევი

ბოროტისაგან, არამედ სძლე კეთილითა მით ბოროტსა მას, մի յաղթիր ի չարէ այլ յաղթեա բարեաւն չարին *ჰრომ.12,21;* ოდესმე სძლევენ, ოდესმე იძლევიან, երբեմն յաղթեն. երբեմն յաղթին *მცხ.41r-35;* იძლია იუდა, պարտեցաւ Յուդա *IV მეფ.14,12;* მერმეცა იძლიენითვე, դարձեալ ի պարտութիւն մատնեսջիք *ეს.8,9;* მძლეს მე სალმობათა ვითარცა შობადისათა, յաղթահարեցին զիս երկունք իբրեւ ծննդականի *იერ.8,21;* ვერ გძლონ შენ, ոչ կարիցեն ստնանել *იერ.15,20;* სძლო ორთავე მათ და ერეოდა, ըմբռնեալ զերկոսեան յաղթահարեաց զնոսա *საქ.მოც.19,16;* ნომერიანოს სძლევდა მას შესლვად, Նոմերիանոս բռնադատէր մտանել *ბაბ.44,15-149,21;* სძლო მას ისრაჱლმან B, დასცა იგი ისრაჱლმან G, եհար զնա Իսրայէլ *რიცხ.21,24.*

ძლევა-ჲ յաղթութիւն. պարտութիւն. զօրութիւն („ძალი“, მორევნა, ჯობნა, გამარჯვება): ესე არს ძლევაჲ, რომელი სძლევს სოფელსა, այս է յաղթութիւնն. որ յաղթէ աշխարհի *Iო.5,4;* შენი არს ძლევაჲ, քո է յաղթութիւն *რიფს.169,25-94,12;* რაჲთა მოვიღო გჳრგჳნი იგი ძლევისაჲ, զի ընկալայց զպսակն յաղթութեան *თომა მოც.19,14-397,28;* ძლევასა მიეცნენ, ի պարտութիւն մատնեսցին *ეს.31,9;* მოგუცა ჩუენ ძლევაჲ (ძალი A), ետ մեզ զօրութիւն *სბსტ.130,2/129,25-129,11.*

ძლევისა յաղթողական: მას მისცედ ძლევისა იგი პატივი տացէ զյաղթողական պարգեւն *I ეზრა3,9.*

ძლევისმყოფელ-ი յաղթող (მძლეველი): მიჴსნნა ჩუენ ძლევისმყოფელმან, փրկեաց զմեզ յաղթողն *მრთ.S.კ.იერ.-აღდგ.164,20-290,11.*

ძლეულ-ი յաղթահարեալ. յաղթեալ. վանեալ („დაცემული“, დამარცხებული): ძლეულ არს სიკუდილი, յաղթահարեալ է մահ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.146-147;* ძლეულ იქმნა ძმაჲ იგი ეშმაკისაგან, յաղթեալ եղեւ եղբայրն այն ի սատանայէ *მცხ.66r-54;* მიგცემ მათ ძლეულთა წინაშე შენსა G, მიგცნე იგინი დაცემულნი წინაშე ძეთა ისრაჱლისათა S, մատնեցից ես զամենեսեան զնոսա վանեալս առաջի որդւոց Իսրայելի *ისუ 6.11,6.*

ძლეულება վատթարութիւն („უძლურება“, მორევნა, დამარცხება): ძლეულება არს თქუენდა ესე CD, უძლურება თქუენდა არს ესე AB, վատթարութիւն է ի ձէնջ *I კორ.6,7.*

ძლეულ-ყოფა կորացուցանել („დამდაბლება“, დაძლევა, დამარცხება): ძლეულ-ყო ღმერთმან მას დღესა შინა იავინ მეფე G, დაამდაბლა უფალმან იაბინი მეფე S, կորացոյց տէր Աստուած *მსჯ.4,23.*

ძლიერ-ი հզօր. զօրաւոր. բռնաւոր. ամուր. սաստիկ. հարուստ. մեծամեծ. հզօրիչ. բաւական. լիածիգ. դժնդակագոյն. բռնագոյն. ազդող. քաջ. ուժգին. բուռն. իշխան. կարող. ծանր („ძნელი“, „დიდი“, „მომრთხმელი“, „უძლიერესი“, „შემძლე“): უძლის შესლვად სახლსა ძლიერისასა, կարէ ոք մտանել ի տուն հզօրի *მთ.12,29;* ჩუენ უძლურ, ხოლო თქუენ ძლიერ, մեք տկարք. եւ դուք հզօրք *I კორ.4,10;* ნუ იქადინ ძლიერი ძალითა თჳსითა, մի՛ պարծեսցի հզօրն ի զօրութիւն իւր *I მეფ.2,10;* იჴსენ გლახაკი ჴელთაგან ძლიერისათა, փրկեաց զաղքատն ի ձեռաց հզօրի *ფს.34,10;* იყო ძლიერ სიტყუათა და საქმითა მისითა, էր զօրաւոր բանիւք եւ գործովք իւրովք *საქ.მოც.7,22;* ვინ-მე უკუე არს ძლიერ მისებრ? ո՞վ է իբրեւ զնա զօրաւոր *იობ 36,22;* მეცნიერნი და ძლიერნი ვერ დაიმორჩილნაო, զիմաստունս եւ զզօրաւորս չկարաց ածել ի հաւան *ს.გაბ.-მოც.საჴ.93,4;* წარავლინა შეკრებად... შერაცხილთა და ძლიერთა, արձակեաց ժողովել... զպետս եւ զբռնաւորս *დან.3,2;* შეჰმუსრენ განკჳრვებითა თავნი ძლიერთა[ნი], խորտակեցեր ապշութեամբ զգլուխս բռնաւորաց *ამბ.3,14;* ქალაქნი ძლიერნი (ძნელნი S) და დიდნი GS, քաղաքք ամուրք եւ մեծամեծք *ისუ 6.14,12;* ქალაქნი ძლიერნი დაამჴუნა, զքաղաքս ամուրս կործանեաց *ზირ.28,17;* იხილა ქარი იგი ძლიერი, տեսեալ զհողմն սաստիկ *მთ.14,30;* იყო სიყმილი ძლიერი მას სოფელსა, եղեւ սով սաստիկ յաշխարհին յայնմիկ *ლ.15,14;* ზღუაჲ იგი ძლიერთა ქართაგან აღირღოდა C, ზღუაჲ იგი ქარისაგან დიდისა აღიძრვოდა DE, ծովն ի սաստիկ շնչելոյ յուզէր *ი.6,18;* არცა დაგიკჳრდეს პირი ძლიერისაჲ G, մի՛ երեսաց աչառիցես հարստի *ლევ.19,15;* ძლიერნი გულმწყრალ არიან, ღჳნოსა ნუ სუმედ, մեծամեծք բարկասիրտք են. գինի մի արբցեն *იგ.სოლ.31,4;* შემწე და ძლიერი ჩემი შენ ხარ, օգնական իմ եւ հզօրիչ իմ *ფს.70,7;* განმამწარა მე ძლიერმან G, դառնացոյց զիս բաւականն *რუთ.1,20;* ძენი ეფრემისნი ძლიერნი Ⴀ, (მომრთხმელნი Ⴂ) որդիք Եփրեմի լիածիգք *ფს.77,9;* ძლიერი სალმობათათჳს, ի դժնդակագոյն հիւանդութիւնս *გრ.ანძ.-შობ.298,29-183;* ძლიერ არიან უფროჲს მისსა G, უძლიერეს არიან მისა S, բռնագոյն քան զնա են *მსჯ.18,26;* ცხოველ არს სიტყუაჲ ღმრთისაჲ და ძლიერ და უმკუ-

ეთელჱს უფროჲს ყოვლისა მახჳლისა ორპირისა, կենդանի է բանն Աստուծոյ եւ ազդող եւ հատու քան զամենայն սուր երկսայրի *ჰებრ.4,12;* ძლიერთაგან ისრაჱლისათა, ի քաջացն Իսրայելի *ქება 3,7;* ძლიერი, ուժգին *III მფ.19,11;* საბრჭჱ ძლიერი არის კაცისა თჳსნი ბაგენი, որոգայթ բուռն են առն շրթունք իւր *იგ.სოლ.6,2;* ძლიერთა თანა დასჳს იგი, ընդ իշխանս նստուցանեն զնա *იგ.სოლ.18,16;* ძლიერი, կարող *ჰრომ.15,1;* ალვიდა... ყოველი ძლიერი (შემძლე G) ძალითა, եւ... ամենայն որ կարող էր զօրութեամբ *ისუ 6.10,7;* ძლიერი, ծանր *IV მფ.6,14.*

ძლიერად զօրութեամբ. յոյժ. ուժգնապէս. հզօրապէս. սաստկապէս. ուժգին. զօրաբար. հզօրաբար։ ქადაგი ღაღადებდა ძლიერად, քարոզ կարդայր զօրութեամբ *დან.3,4;* ძლიერად უგუნურ յոյժ. անմիտ է *იგ.სოლ.14,29;* ძლიერად, ուժգնապէս *მ.ცხ.134r-152;* հզօրապէս *მცხ.359r-418;* მოიწყლა ძლიერად, խոցեաց ուժգին *მცხ.131r-149;* ძლიერად, հզօրաբար *მ.ცხ.403v-457.*

ძლიერება զօրութիւն. զօրք. ուժգնութիւն. այրութիւն. զօրական („სიმტკიცე", „ძალი"): ყო ძლიერებაჲ მკლავითა თჳსითა C, ყო სიმტკიცითა მკლავისა თჳსისაჲთა DE, արար զօրութիւն բազկաւ իւրով *ლ.1,51;* ნარავლინეს... ძენი ძლიერებისანი სასარაჲთ S, წარავლინნეს... ძენი ძალისანი სარაჲთ G, որդիս զօրութեան ի Սարսայ *მსჯ.18,2;* ძლიერებაჲ მათი შეიმუსრენ, զօրութիւն նոցա խորտակեսցի *დან.3,44;* მოუწოდა... ოლომფორნეს ერისთავსა ძლიერებისა მისისა, կոչեաց... զՀողեփեռնէս զսպարապետ ամենայն զօրաց իւրոց *იუდ.2,5;* არა ძალითა, არცა ძლიერებითა, ոչ զօրութեամբ մեծաւ եւ ոչ ուժգնութեամբ *ზაქ.4,6;* ძლიერება, այրութիւն *ფლკტ.158,16-472,6;* იტყჳან წიგნნი... ძლიერებისა და დიდებულებისათჳს მისისა, ասացին գիրք վասն... զօրականի եւ փառաւորականի *იპ.რომ. კურთხ.მოხ.182,12-183.*

ძლიერობა զօրանալ։ ნუ ძლიერობენ კაცნი, ისაჯნენ წარმართნი შენ წინაშე Ⴀ, ნუ ძლიერობნ კაცი, ისაჯნედ წარმართნი შენ წინაშე Ⴂ, մի՛ զօրասցի մարդ, դատեսցին հեթանոսք առաջի քո *ფს.9,20;* ძლიერობდცა უკუე და მმამრობდ, დამარხვად, զօրացիր եւ քաջ լեր յոյժ. պահել *ისუ 6.1,7.*

ძლივს հաստատ (აქ: მტკიცედ, ნამდვილად): ბრძანებაჲ იგი ძლივს იყო, հրաման Աստուծոյ հաստատ էր *მრთ.D.კ.იერ.-ალდგ.110-407,18.*

ძლით վասն. ի ձեռն. յաղագս. սակս. հանդերձ. բռնի. ի – Abl, բռնութեամբ. հազիւ („-გან", მიერ, გამო, ძალით): ნუცა ჰკდემებინ ჩემ ძლით, մի՛ պատկառեսցեն վասն իմ *ფს.68,7;* მის ძლით, վասն նորա *ზირ.25,32;* თქუენ ძლით მარადის სახელი ჩემი იგმობვის, վասն ձեր անուն իմ հանապազ հայհոյի *ეს.52,5;* ვაჲ მისა, რომლისა ძლით მოვიდეს C, ვაჲ, ვისგან მოვიდეს DE, վայ այնմիկ է յոյր ձեռն գայցէ *ლ.17,1;* დაამდაბლა ღმერთმან იუდა აქაზის ძლით, նկուն արար տէր զՅուդա յաղագս Աքազու *II ნშტ.28,19;* თქუენ ძლით სიონი ვითარცა ყანაჲ მოიჴნას, ի ձեր սակս Սիոն արօտադիր լիցի *მიქ.3,12;* შენ ძლით, հանդերձ քեւ *მრკ.251v-200;* ცოდვისა ძლით [შემოჴდა] სიკუდილი, ի մեղաց անտի մահ *ჰრომ.5,12;* არცაღა ძლით მოუხუნიან მათგან, եւ ոչ բռնի հանել *ფიზ.XV 12;* ასურასტანად ძლით წარიყვანეს, յԱսորեստան բռնութեամբ վարեցան *ეს.52,4;* ძლით ცხოვნდის, հազիւ կեցցէ *მცხ.230r-249;* შეუძლებთ ძლით მოჴსენებად, հազիւ կարասցուք յիշել *მცხ.85r-96.*

ძლით-ი վասն. զ -Abl. („თჳს", შესახები): ყური ღჳძლისა, ცოდვისა – ძლითისაჲ, ალიხუნა G, ძირი იგი ღჳძლისაჲ, რომელ არს ცოდვათათჳს, შეწირა O, զլերդաբոյթն. զվասն մեղացյոյն. եհան *ლევ.9,10;* ყოს ცოდვისა მისისა ძლითი G, ყოს იგი ცოდვისათჳს B, արասցէ վասն մեղաց նորա *რიცხ.6,16;* ვითარ-იგი ცოდვისა ძლითი, ეგრეთვე ბრალისა ძლითი G, որպէս զվասն մեղացն, նոյնպէս եւ զվասն յանցանացն *ლევ.7,7.*

ძლით-მომკუდარ-ი բռնամահիկ (ძალით მკვდარი): კაცსა მიმართ გაქუს სასოებაჲ და ესეცა ძლითმომკუდარისა, ի մարդ ունիս զյոյս քո եւ մանաւանդ ի բռնամահիկ *თ̃ე7,1-73,17.*

ძლისპირ-ი եռմոս (ირმოსი): დაესწავლა საჟამობელიცა ძლისპირი, ուսեալ էր տունս եռմոսաց *მცხ.31v-27. (მცხ.91r-102).*

ძმა եղբայր: იგი არს ძმაჲ ჩემი და დაჲ ჩემი და დედაჲ ჩემი, նա է իմ եղբայր եւ քոյր եւ մայր *მრ.3,35.*

ძმა მამისა հօրեղբայր (ბიძა): ძისა სალომისა, ძმისა მამისა ჩემისა, որդւոյ հօրեղբօր իմոյ *იერ.32,9.*

ძმად-ი հացերէց („სძლისმომგურელი", ხელისმომკიდე): ცოლი იგი სამსონისი შეირთო ძმადმან მისმან S, დაემკჳდრა ცოლი სამფსონისი სძლისმომგურელსა მისსა თანა G, ամուսնացաւ կին Սամփսոնի ընդ հացերիցուն նորա *მსჯ.14,20.*

ძმათმოყუარება եղբայր սիրութիւն (ძმათმოყვარეობა): ძმათმოყუარებისათჳს არა გჳმს მიწერად თქუენდა, վասն եղբայրսիրութեան չէ ինչ պիտոյ գրել առ ձեզ *I თეს.4,9.*

ძმათმოძულება եղբայր ատեցութիւն (ძმათმოძულეობა): *თავნი III ეპ.ი.(2).*

ძმარ-ი քացախ: მოიღო ღრუბელი, აღავსო ძმრითა, առ սպունգ լի քացախով *მთ.27,48;* ძმრისაგან ღჳნისაგანისა და ძმრისაგან თაფლუჭისაგანისა არა სუას G, զքացախ գինւոյ եւ զքացախ ցքւոյ մի՛ արբցէ *რიცხ.6,3;* წყურილსა ჩემსა მასუეს მე ძმარ-ი, ի ծարաւ իմ արբուցին ինձ քացախ *ფს.68,22.*

ძმაცვულობა կեղծաւորել (ფარისებლობა): რომელნი ძმაცვულობდენ, შესცთენ მას, որ կեղծաւորեսցին, գայթակղեսցին նովիմբք *ზირ. 35,19.*

ძმაცუვა, ძმაცუა խորամանկել. հնարել: ერსა შენსა ზედა ძმაცუვიდეს ზაკუვით, ի վերայ ժողովրդեան քո խորամանկեցին զգիտութիւն *ფს.82,4;* რაჲ-მე ზაკუვაჲ იძმაცჳს? զի՞նչ հնար հնարեսցի *ფიზ.1,7.*

ძმაცუვა խարդախութիւն (მზაკვრობა): მიაგდოს მის ზედა ყოველი ჭურჭელი ძმაცუვით, ձգեսցէ նմա զամենայն անօթ խարդախութեամբ *რიცხ.35,20.*

ძმისმკლეველ-ი եղբայրասպան: *სიბრძ.სოლ.10,3.*

ძმისმოყუარე եղբայրասէր: ძმისმოყუარე იყო თეოდოსია, დაჲ იგი ჩემი, եղբայրասէր... Թէոդոսիա քոյրն իմ *ფლკტ.155,36-469,1.*

ძმათმოყუარება եղբայրսիրութիւն: *ჰრომ.12,10;* ძმათმოყუარებაჲ ეგენ, եղբայրսիրութիւն հաստատեսցի *ჰებრ.13,1.*

ძმისწულ-ი եղբօրորդի *დაბ.14,12.*

ძმისწულაკ-ი եղբօրորդի (კნინ. ძმისწული): შეკრული მჩახში – ძმისწულაკი ჩემი ჩემდა, ծրար ստաշխին եղբօրորդին իմ ինձ *ქება 1,12.*

ძმობა եղբայրութիւն. եղբարք: *I პეტრე 5,9;* შორის ძმობისა, ի մէջ եղբարց *მცხ.262r-281.*

ძნ- դժուարել. տրտմել. ծանրամտել (ძნელად მიჩნევა, წუხილი): უძნს და ეშინის, դժուարին եւ երկնչին *მცხ.38r-32;* არა მიძნს ეგე, ոչ դժուարիմ ես *მცხ.199r-211;* მიძნდა თქუენთჳს ოდენ, վասն ձեր տրտմէի *მცხ.179r-197;* შენ რად გიძნს, դու զի ծանրամտիս *მცხ.204v-216.*

ძნელ-ი ամուր. դժնդակ. դժուարին. դժուար. հզօր. առապար. ապառաժ („ძლიერი“, „შეცვული“, „ძნელოვანი“, მძიმე, მაგარი, სასტიკი): ქალაქნი ძნელნი, მოზღუდვილნი, քաղաքք ամուրք եւ պարսպաւորք *რიცხ.12,29;* შეივლტოდეს ქალაქთა ძნელთა G, մտին ի քաղաքս ամուրս *ისუ 6.10,20;* ქალაქნი ძნელნი და დიდნი S, ქალაქნი ძლიერნი და დიდნი G, քաղաքք ամուրք եւ մեծամեծք *ისუ 6.14,12;* მეყავნ მე... ადგილ ძნელ განსარინებელ ჩემდა, լեր իմ... տեղի ամուր կեցուցանել զիս *ფს.70,3;* ვინ მიმიყვანოს მე ქალაქსა მას ძნელსა Ⴀ, (შეცვულსა Ⴂ), ո՞ տարցէ զիս ի քաղաք ամուր *ფს.107,11;* დასდევ, უფალო, საცოჲ პირსა ჩემსა და კარი ძნელი ბაგეთა ჩემთა, դիր. տէր. պահապան բերանոյ իմոյ. եւ դուռն ամուր շրթանց իմոց *ფს.140,3;* დიდი და ძნელი ნისლი მოფენილ იყო კაცთა მათ ზედა, մեծ եւ դժնդակ մառախուղ կայր ի վերայ մարդկան *ვარ.803-371,1;* ძნელი J, ძნელოვანი O, դժուարին *ეს.42,16;* გზანი ძნელნი არიან, դժուարին յոյժ *მრკ.247-190,3;* ქალაქი ძნელი, քաղաք հզօր *იგ.სოლ.16,32;* ძნელ რაჲმე უჩნნ ესე უსწავლელთა, առապար է յոյժ անխրատից *ზირ.6,21;* შთაიყვანოს... დიაკეული ღელესა ძნელსა G, իջուսցեն... զերինջն ի ձոր մի ապառաժ *II შჯ.21,4.*

ძნელად դժուարաւ: ძნელად განიკურნების, դժուարաւ բժշկին *მცხ.19r-15.*

ძნელად სავალ-ი դժուարագնալի *მცხ.214r-227.*

ძნელად შეჴდომა դժուարամարտիկ (შეთანხმება): ძნელად შეჴდიან ურთიერთას წამალი იგი და ჭამადი, դժուարամարտիկս ընդդէմ դեղոցն... *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ.109,31-43,11.*

ძნელოვან-ი ամուր. դժուարին. անձուկ. ամրոց. ամրութիւն („გულარძნილი“, „დაკიდებული“, „მაგარი“, მრუდე, საძნელო, სიმაგრე): იქმნეს... საყოფლები მთათა შინა და ქუაბთა და ძნელოვანთა S, იქმნნეს... სამალავები მთათა შინა და ქუაბები და დაკიდებულები G, արարին... գոմս ի լերինս եւ յայրս եւ յամուրս *მსჯ.6,2;* დაარღვნა ძნელოვანნი მისნი (ე.ი. ქალაქისანი), რომელსა იგი ესვიდეს, քակեաց զամուրս. յորս յուսացեալ էին *იგ.სოლ.21,22;* აღვიღო ძნელოვანი შენი, բարձից զամենայն ամուրս քո *მიქია5,11;* იყვნენ ძნელოვანნი ადვილად C, იყოს გულარძნილი იგი მართლად, եղիցին դժուարինքն ի դիւրինս *ლ.3,5;* ძნელოვანნი ყოველნი ადვილად გარდაიქცნენ, եղիցին ամենայն դժուարինք ի դիւրինս *ეს.40,4;* დაადგრა ძნელოვანთა მათ გადესათა, նստաւ յանձուկս Գադդայ *I მფ.24,1;* მოვიდა ძნელოვნად კერძო, էջ յամրոցն *II მფ.5,17;* წარწყმდა ძნელოვანი თქუენი, կործեաւ ամրութիւն ձեր *ეს.23,14;*

ყოველი ესე ქალაქები ძნელოვანები... [მოვიღეთ] S, ყოველნი ქალაქნი მაგარნი... [მოვიხუენით] G, ամենայն քաղաքք ամուրք *II შჯ.3,5.*

ძნეულ-ი խուրձն („შეშა", კონა, ძნა): დაკართ იგი ძნეულად, կապեցէք զայդ խրձունս *მთ.13,30;* დამალა იგი სელსა შინა ძნეულსა, რომელ დაზვნებულ იყო სჳუენსა შინა მისსა S, թաքոյց զնոսա ընդ խրձամբք կտաւոյ զոր դիզեալ էր իւր ի տանիս *ისუ 6.2,6;* დამალა იგი სელსა შინა ძნეულსა S, დამალა იგი შეშათა შინა სელის ლელწმისათა G, թաքոյց զնոսա ընդ խրձամբք կտաւոյ *ისუ 6.2,6.*

ძნიად հազիւ. դժուարին. դժուարաւ („ძნელ", ძლივს, ძნელად): ძნიად განეშორის მისგან, հազիւ մեկնի ի նմանէ *ლ.9,39;* ძნიად დააცხრვეს ერი იგი, հազիւ լռեցուցանէին զժողովուրդն *საქ.მოც.14,18;* ძნიად ვინმე მართლისათვს მოკუდეს, վասն արդարոյ հազիւ ոք մեռանիցի *ჰრომ.5,7;* ძნიად ჴელთ-იდვის ზოგი ოდენ, հազիւ առնուցու զկէսն *ზირ.29,7;* ვითარმედ ძნიად შევიდენ... რომელთა აქუნდეს საფასჱ DE, ვითარ ძნელ არს ფასურთაჲ შესულაჲ C, զիա՞րդ դժուարին է որ զինչս ունին *მრ.10,23;* მდიდარი ძნიად შევიდეს სასუფეველსა ცათასა, դժուարաւ մտցէ մեծատունն յարքայութիւն երկնից *მთ.19,23.*

ძნიად-ი თქუმად դժուարապատում (ძნელად სათქმელი): ძნიად სათარგმანებელ თქუმად, դժուարապատում [է] ի մեկնել *ჰებრ.5,11.*

ძნიადმისათხრობელ-ი դժուարապատում (ძნელად მოსათხრობი): დიდ არიან განკითხვანი შენნი და ძნიადმისათხრობელ, մեծամեծ են դատաստանք քո եւ դժուարապատումք *სიბრძ.სოლ.17,1.*

ძნიადმორწმუნე դժուարահաւատ (ძნელად მორწმუნე): ძნიად მორწმუნე არიან ნათესავნი კაცთანი, դժուարահաւատ է ազգ մարդկան *იპ.რომ.კურთხ.მოს.140,9-141.*

ძნიადსატვრთველ-ი/სატვრთავ-ი դժուարակիր (ძნელად ასაკიდებელი): შეკრიან ტვრთები ძნიადსატვრთველ-ი, կապեն բեռինս... դժուարակիրս *მთ.23,4;* აჰკიდით კაცსა ტვრთი ძნიადსატვრთავი C, აღჰკიდით კაცთა ტვრთი ძნიადსატვრთველი DE, բառնայք մարդկան բեռինս դժուարակիրս *ლ.11,46.*

ძნიადსაცნაურ-ი դժուարիմաց (ძნელად გასაგები): რომელნი-იგი არიან ძნიადსაცნაურ რაჲმე, յորս գտանի ինչ ինչ դժուարիմաց *II პეტრე3,16.*

ძნობა պար առնուլ պարուք. երգել (სიმებიან საკრავზე დაკვრა, გალობა): და მსახურნი იგი მეფისანი სცემდეს ნესტუსა და როკვიდეს და ძნობდეს წინაშე მეფისა და იხარებდეს სიხარულითა დიდითა, պար առեալ պարուք ուրախ լինէին մեծաւ ուրախութեամբ *III მფ.1,40;* რომელნი ძნობენ ებნითა კერპისა მისთვს ნაბუქოდონოსორისასა, որ երգեն լեզուաւ կռոցն Նաբուգոդոնոսորայ *მცხ.160v-176.*

ძნობა օրհնութիւնք պարուց (გალობა, ხოტბა): გარდაიქცა გლოვად ძნობაჲ ჩუენი, դարձան ի սուգ օրհնութիւնք պարուց մերոց *გოდ.იერ.5,15.*

ძო(ვ)ება արածել. բուծանել: წარვედით და აძოებდით, երթայք արածեցէք *დაბ.29,7;* აძოვებდეს მწყემსნი იგი თავთა თვსთა, բուծին հովիւքն զանձինս իւրեանց *ეზეკ.34,8;* აძოვნეს იგინი უფალმან ფართოსა ადგილსა ვითარცა კრავნი, արածեսցէ զնոսա տէր իբրեւ զգառն յանդորրու *ოვსე 4,16;* ზროხათა აძოებდა, արածէր զարջառս *მცხ.350r-403.*

ძოვ(ნ)ა արածել. ճարակել: წარავლინა იგი ველად თვსა ძოვნად ღორთა, յղեաց զնա յագարակ իւր արածել խոզս *ლ.15,15;* რომელნი ძოვედ შორის შრომანთა, որք արածիք ի մէջ շուշանաց *ქება 4,5;* ყოველთა გზათა ზედა ძოვდენ, յամենայն ճանապարհս արածեսցին *ეს.49,9;* ძოვდეს მგელი კრავთა თანა, ճարակեսցէ գայլ ընդ գառին *ეს.11,6;* ცხენნი ძოვდეს, զձիս ճախրեցան *სიბრძ.სოლ.19,7.*

ძონძ-ი կապերտ. հանդերձ. քուրձ. խորձուձ: მძაგს იგი ვითარცა ძონძი გარეშჱ მჯდომელისაჲ O, զարշիմ ի սմանէ որպէս ի կապերտէ որ լինի ըստ օրինաց կանանց *ეს.14,16;* გამოიღო მიერ ძონძი ძუელი და საბელი და შთაუგდო იგი იერემია წინაწარმეტყუელსა მღვმესა მას, առ անտի կապերտ հինս եւ պարանս հինս եւ ընկեց զայն առ Երեմիա ի գուբն *იერ.38,11;* ვითარცა ძონძი დედაკაცისა წიდოანისაჲ, իբրեւ զհանդերձս ապարահից ամենայն արդարութիւն մեր *ეს.64,6;* ეძინა ძონძითა რაჲთმე დაბებკულითა მოსილსა, ննջէր եւ պատառատուն քրձիւ ծածկեալ էր *მცხ.210v-"58;* ძონძი წიდოვნისაჲ, խորձուձ տեռատեսին *მცხ.280r-301.*

ძოლან იხ. ძულუან

ძონ-ი սնդուր: ძონითა მენამულ ქმნა ფერი მისი, կարմրացոյց սնդուրաւ զգոյն նորա *სიბრძ.სოლ.13,14;* ზღუასა შინა შთაჴდიან მეყურჭუმენი, რაჲთა აღმოიღონ მიერ ძონი იგი მრავალსასყიდლისაჲ *მ.სნ.242,10.*

ძონეულ-ი ծիրանի. կարմիր (წითელი ფერის სამოსი): შეჰმოსეს მას ძონეული C, სამოსელი ძონეული შეჰმოსეს მას DE, զգեցուցին նմա հանդերձ ծիրանի *ი.19,2;* იაკინთჱ და ძონეული და მენამული მრჩობლი და ბისონი ძახილი, կապուտակ եւ ծիրանի եւ կարմիր կրկին եւ բեհեզ մանեալ *გამოსლ.25,4;* ძონეული O, პორფირი S, ծիրանի *ქება 3,10;* დააპო სამოსელი თვსი ძონეული, պատառեաց զծիրանին *ფლკტ.155,20-468,17;* მომივლინე მე კაცი ბრძენი... მენამულითა, ძონეულითა და იაკინთოჲთა, առաքեա ինձ այր իմաստուն... զծիրանի եւ զկարմիր եւ զկապուտակն եւ զբեհեզն *II ნშტ.2,7;* მარიამ წარიღო ძონეული იგი მენამული და სთვიდა მას, Մարիամ առեալ զկարմիրն մանէր *ღშობ.შობ.188,16-256,19.*

ძონეულის-მოფარდულ-ი ծիրանավաճառ (ძონეულით მოვაჭრე): დედაკაცი ერთი... ძონეულის-მოფარდული ქალაქისა თიატრონისაჲ, կին ոմն... ծիրանավաճառ ի թիւատիր քաղաքէ *საქ.მოც.16,14.*

ძრვა խռովել. շարժել. չուել. սասանել. ժտել. թնդել („ძრწოლა", „ალტრვა", მიწის ძვრა, დაძვრა, შფოთი, ღელვა): იძრა და შეძრწუნდა ქუეყანა, խռովեցաւ եւ դողաց երկիր *ფს.17,8;* მეშინოდის ჩუენ ძრვასა ქუეყანისასა Ⴂ, მეშინოდის მე ძრწოლასა ქუეყანისასა Ⴀ, երկիցուք մեք ի խռովել երկրի *ფს.45,3;* სამისაგან იძრვის ქუეყანაჲ, երիւք շարժի երկիր *იგ.სოლ.30,21;* იძრა ლაქისით, չուեաց ի Լաքիսայ *IV მფ.19,8;* წყალობითა მაღლისაჲთა იგი არა იძრას Ⴀ, յողորմութենէ Բարձրելոյն նա մի՛ սասանեսցի *ფს.20,8;* ნუ იძრვიედ აღმოსლვად ღმრთისა, մի՛ ժտեսցին ելանել առ Աստուած *გამოსლ.19,24;* იძრვოდა ადგილი იგი სიმრავლისა მისგან, թնդէր երկիրն ի բազմութենէ անտի *რიფს.12,3;* ძრვასა ბანაკისასა B, ალტრვასა ბანაკისასა G, ի չուել բանակին *რიცხ.4,15.*

ძრვა-ჲ շարժումն. շարժիւն. գետնաշարժ. դողութիւն. խռովութիւն. սասանութիւն. չու (მიწის ძრვა, დაძრვა, შფოთი, ღელვა): ძრვაჲ იყო დიდ ზღუასა შინა, շարժումն մեծ եղեւ ի ծովուն *მთ.8,24;* იქმნეს ძრვანი დიდ-დიდნი და საშინელნი, եղեն շարժմունք մեծամեծք եւ ահագինք *ფლპ.მოც.7,36-311,14;* ლახურისა და ჰოროლისა ძრვაჲ, շարժիւն վահանի եւ նիզակի *იობ 39,20;* უწინარჱს ორისა წლისა ძრვისა მის დიდისა, երկուք ամօք յառաջ քան զգետնաշարժն *ამოს 1,1;* არა სცა ძრვაჲ ფერჴთა ჩუენთა, ոչ ետ դողութիւն ոտից իմոց *ფს.64,9;* დასცხრა ზღუაჲ იგი ძრვისაგან თვსისა, դադարեաց ծովն ի խռովութենէ իւրմէ *იონა 1,15;* ძრვანი ადგილდ-ადგილდ, սասանութիւնք ի տեղիս տեղիս *მთ.24,7;* ვანის ძრვა, չու *გამოსლ.40,38.*

ძრწოლა դողալ. խռովել. սարսել. զարհուրել („ძრვა", „შეშინება", რყევა, კანკალი): მოვიდა ძრწოლით და შეურდა, եկն դողալով եւ անկաւ առաջի նորա *ლ.8,47;* პირისა შენისაგან ძრწიან ყოველნი მეფენი, յերեսաց քոց դողան ամենայն թագաւորք *I ნშტ.29,11;* ყოველნი საქმენი იძრვიან და ძრწიან მის წინაშე, ամենայն գործք շարժին եւ դողան առաջի նորա *I ეზრა 4,36;* რაჲთა ეშინოდის და ძრწოდიან პირისაგან ღმრთისა, զի երկնչիցին եւ դողայցեն յերեսաց Աստուծոյն *დან.6,26;* მეშინოდის მე ძრწოლასა ქუეყანისასა Ⴀ, მეშინოდის ჩუენ ძრვასა ქუეყანისასა Ⴂ, երկիցուք մեք ի խռովել երկրի *ფს.45,3;* ძრწიან მისთვს, սարսեն *ეპ.იაკ.2,19;* ძრწის ყოველი მკვდრი G, შეშინებულ არიან ყოველნი იგი მკვდრნი S, զարհուրեցան ամենայն բնակիչք երկրին *ისუ 6.2,23.*

ძრწოლა, ძწოლა դողումն. դողութիւն. երկիւղ (შიში, კანკალი): ძრწოლამან შეიპყრნა იგინი, դողումն կալաւ զնոսա *ფს.47,7;* განიღვძა ძრწოლით, զարթուցեալ դողմամբ *ვარ.823-381,8;* შიშით და ძრწოლით, ահիւ եւ դողութեամբ *ეფეს.6,5;* აღვდეგი ძრწოლით, յոտն կացի դողութեամբ *დან.10,11;* ძრწოლა, երկիւղ *II მკ.2,25;* ძწოლასა შინა ვიყავ მრავალსა თქუენდა მიმართ, եւ դողութեամբ բազմաւ եղէ առ ձեզ *I კორ.2,2;* შიშმან და ძწოლამან შეიპყრა იგი, ահ եւ դողումն կալաւ զնա *ი.მოც.62,2-205,6.*

ძრწოლისშედება զահի հարկանել (შიშის მოგვრა/დაცემა): ძრწოლაჲ შეედვა მას, զահի հարեալ *საქ.მოც.16,29.*

ძუ, ძუვ(ი) մատակ (დედალი): რაჟამს შვენის ძუმან ლომმან ლეკუნი, յորժամ ծնանի մատակ առիւծն զկորիւնն *ფიზ.II 59-74;* ვითარცა ლომი ძუვი და ფრთენი ესხნეს, իբրեւ զմատակ առիւծ թեւաւոր *დან.7,4.*

ძუალ-ი ոսկր: ძუალთა ჩემთაგანი და ჴორცთა ჩემთაგანი ხარ შენ, յոսկերաց իմոց եւ ի մարմնոյս իմոյ ես դու *დაბ.29,14;* ჩუენ ძუალნი შენნი და ჴორცნი შენნი ვართ, ոսկերք եւ մարմինք քո եմք *I ნშტ.11,1;* ძუალები ჩუენი დაცვვეს უდაბნოს, ոսկերք մեր անկցին յանապատի *მცხ.277r-297.*

ძუელ-ი հին. հնացեալ (ძველი): ახალი ძუელსა თანა, զնոր առ հնով *ქება 7,13;* თუ... გაქუნდეს სამოსელი ძუელისა კაცისაჲ, թէ ունիցիս զհանդերձ զհին մարդոյն *ფიზ.IX7-20;* სამოსელსა ზედა ძუელსა, ի վերայ հնացեալ ձորձոյ *მთ.9,16.*

ძუელ-ი (იგი დღეთაჲ) հինօր (მოხუცი): ძუელი იგი დღეთაჲ დაჯდა, հինաւուրցն նստէր *დან.7,9.*

ძუელისძუელ-ი հնոյ հին: შჭამდეთ ძუელთა და ძუელისძუელთა G, կերիջիք զհին եւ զհնոյ հին *ლევ.26,10.*

ძუელძულ-ი հին (ძველმანი): ძუელძული და დაბებკული, հին եւ պատառատուն *მცხ.245v-266.*

ძუვ-ი იხ. ძუ.

ძულება, ძულობა գարշել. ատել („ძაგება", სიძულვილი): იძულებდენ ურთიერთას C, იძულობდენ ურთიერთას C, ատեսցեն զմիմեանս *მთ.24,10;* გძულობს თქუენ სოფელი, աշխարհ զձեզ ատեայ *I ი.3,13;* მძორთა მათთა სძულობდეთ G, მძორი მათი გძაგდინ O, ի մեռելոց նոցա գարշեսջիք *ლევ.11,11.* ვის უყუარს ცოდვაჲ, მას სძულს თავი თჳსი, որ սիրէ զմեղս. ատեա՛ զանձն իւր *ფს.10,6;* სძულან სულსა ჩემსა, ատեաց անձն իմ *ეს.1,13;* სძულდეს უშჯულოებაჲ და სიცრუვე, ատեայ զանօրէնութիւն եւ զանիրաւութիւն *ეს. 33,15;* გუძულან ეშმაკნი, ատեամք զդեւս *ფლკტ.148,32-459,15.*

ძურომა սողալ. զեռալ („სლვა", ძვრომა): რომელნი ძურებიან ქუეყანასა ზედა, որ սողիցին ի վերայ երկրի *ლევ.11,29;* რომელი ძურების (ვალს G) ქუეყანასა ზედა (პირსა ზედა ქუეყანისასა S) GS, որ սողին ի վերայ երկրի *II მჯ.4,18;* ძურებოდიან ქუეყანასა, որ սողին ընդ երկիր *მიქ.7,17;* ძურომა, զեռալ *ლევ.11,42.*

ძუღუან, ძოღან եռանդ („პირველ მესამისა; მესამესა დღესა", გუშინწინ): არცა ყოფილ იყოს გული მისი სიძულილით მისა გუშინ, გინა თუ ძოღან S, ამან არმოძულემან მისმან პირველ გუშინდლისა და პირველ მესამისა G, նա ոչ ատեայր յերէկն եւ յեռանդ *II მჯ.19,4;* გუშინ და ძოღან, յերէկն եւ յեռանդ *I ნშტ.11,2;* რომელ არა იცოდე შენ გუშინ და ძუღუან SO, զոր ոչ գիտէիր յերէկ եւ յեռանդ *რუთ.2,11;* გუშინ და ძუღუან ეძიებდით დავითს, երէկ եւ եռանդ խնդրէիք զԴաւիթ *II მფ.3,17;* ძუღუან S, მესამესა დღესა, յեռանդ *ისუ ნ.4,18.*

ძუღ(უ)ანდელ-ი (დღე) եռանդն. եռանդեան (გუშინწინდელი): შევიდა... ვითარცა გუშინდელსა დღესა და ძუღანდელსა დღესა ორთა ხოლო მჴევალთა თანა J, եմուտ... որպէս յերէկն եւ յեռանդն երկու միայն աղջկամբք *დან.13,15;* გუშინდელნი და ძუღუანდელნი ნაქმარნი, երեկեան եւ յեռանդեան գործք *მცხ.64v-53;* არა იყო მისა მიმართ [-პირი ლიბანისი], ვითარ-იგი გუშინდელსა და ძუღუანდელსა დღესა, ոչ էին ընդ նմա. որպէս յերէկն եւ յեռանդ *დაბ.31,2.*

ძუღუანდლითგან յեռանդէ (გუშინწინიდან) *გამოსლ.4,10.*

ძუძეულ-ი սան (გაზრდილი): იწყო სიტყუად ძუძეულისა მის თჳსისა, խօսել սկսաւ առ սանն իւր *რიფს.168,20-92,6.*

ძუძუ ստին („სასძეური"): ნეტარ არს... ძუძუნი, რომელთა სწოვდ(ი), երանի է... ստեանցն որ դիեցուցին զքեզ *ლ.11,27;* უმჯობჱს არიან ძუძუნი შენნი უფროჲს ღჳნისა, բարի են ստինք քո քան զգինի *ქება 1,1;* ყრმისა მოწყუედაჲ ძუძუჲსაგან, հատանել մանուկ ի ստենէ *მცხ.147r-164;* შორის ძუძუთა ჩემთა განისუენეს S, შორის სასძეურთა ჩემთა განისუენეს O, ի մէջ ստեանց իմոց հանգիցէ *ქება 1,12;* მო-ნუ-აკლდენ კლდისაგან ძუძუნი ანუ თოვლი ლიბანით, միթէ պակասեսցե՞ն ստինք ի վիմէ կամ ձիւն ի Լիբանանէ *იერ.18,14.*

ძუძუჲსმტე դայեկորդի (ძუძუს მოზიარე): იყო ძუძუჲსმტჱ ჰეროდე მეფისაჲ, դայեկորդի Հերովդի չորրորդապետի *საქ.მოც.13,1.*

ძუძუჲსმწოვარ-ი ստնդի. ստնդիայ (ძუძუმწოვარი): ძუძუჲსმწოვარ-ი, ստնդի *I მფ.15,3;* დაიკლნეს ყრმანი ძუძუჲსმწოვარნი, զենուլ ի ներքս ի սրբութեան տեառն զտղայս ստնդիայս *გოდ.იერ.2,20.*

ძჳნ-ი շանթ (გახურებული რკინის ნაჭერი, შანთი): ძჳნი რკინისა, շանթ երկաթոյ *მცხ.51r-42.*

ძჳნება զայրանալ („ლმობა", განრისხება, გაბოროტება): ეძჳნებოდა (ელმოდა C) სულსა მისსა მის თანა, զայրանայր հոգի նորա ի նմա საქ. მოც.17,16.

ძჳრ-ი չար. ոխ. չարիք. վտանգ. չարչարանք. չարութիւն. խէթ („ბოროტი", „ჭირი", შური, ავი, ცუდი): რაჲ ძჳრი (ბოროტი DE) უქმნიეს? զի՞նչ չար արար *მთ.27,23;* ძჳრსა იჴსენებთ თქუენ ჩემ ზედა? ո՞խս պահիցէք ինձ *იოვ.3,4;* რად ზრახავთ ძჳრსა? ընդէ՞ր խորհիք չարիս *მთ.9,4;* რომელი წამწამებნ თუალითა, იგი ნივთებნ ძჳრსა, որ ակնարկէ ակամբ նիւթէ զչարիս *ზირ.27,25;* ალატყდეს ძჳრი ყოველთა ზედა, բորբոքեսցին չարիք *იერ.1,14;* შენ გამო შემემთხჳა მე ძჳრი ესე, վասն քո պատահեաց ինձ վտանգս այս *ფლკტ.138,24-445,33;* ვიხილე ძჳრი (ჭირი)

ერისა ჩემისაჲ, տեսի զչարչարանս ժողովրդեան իմոյ *საქ.მოც.7,34;* ესე არს ძვრი, რომელ ქმნა ადერ, այս է չարութիւն Աղերայ *III მფ.11,25;* აქუნდა ჩემთჳს ძვრი, ունէր խէթ զինէն *მცხ.378r-434.*

ძვრთა თავსდებაჲ չարակրութիւն (ბოროტება) *მცხ. 278r-299.*

ძვრება չարակնել („თუალძვრ-ქმნა", ბოროტება): ეძვრის თუალი შენი ძმასა შენსა მოქენესა G, თუალძვრ იქმნე ძმისა მის შენისა ნაკლულევანისა S, չարակնեսցէ ակն քո ի վերայ եղբօր կարօտելոյ *II შჯ.15,9.*

ძვრით հազիւ („ძლით", გაჭირვებით): ძვრით (ძლით) შეუძლეთ დაპყრობად ჴუამალდისა, հազիւ կարացաք ըմբռնել զմակոյկն *საქ.მოც.27,16.*

ძვრისზრახვა բամբասել (ავის თქმა, ავის ლაპარაკი): იგინი ძვრსა ზრახვიდეს ჩემთჳს ნაცილად, նոքա բամբասէին զիս սուտ *ოვსე 7,13.*

ძვრისზრახვა-ჲ չարախօսութիւն. նենգութիւն. դաւ (მზაკვრობა, ავის ლაპარაკი): *მცხ.276v-296;* შემემთხუეოდეს მე ძვრისზრახვათაგან ჰურიათაჲსა, դիպեցան ինձ ի նենգութեանց Հրէից *საქ.მოც.20,19;* იყო მუნცა ძვრისზრახვაჲ მისთჳს ჰურიათაგან, եղեւ նմա դաւ ի Հրէիցն *საქ.მოც.20,3.*

ძვრის-თქუმა բամբասել (ავის თქმა): რომელმან ძვრი თქუას მამისათჳს, որ բամբասէ զհայր *ფიზ.XI 1.*

ძვრისმეტყუელ-ი չարախօս („შემასმენელი", ავის მოლაპარაკე): არს რომელი ძვრისმეტყუელ არს თქუენთჳს C, არს შემასმენელი თქუენი მოსე DE, գոյ որ չարախօս կայ զձէնջ Մովսէս *ი.5,45.*

ძვრისმეტყუელ-ყოფა չարախօս լինել („შესმენა", ძვირის ლაპარაკი): ნუ ჰგონებთ, ვითარმცა მე ძვრისმეტყუელ რაჲმე ვყავ თქუენთჳს C, ნუ ჰგონებთ, ვითარმედ მე შეგასმინნე თქუენ მამასა DE, մի՛ համարիք եթէ ես չարախօս ինչ իցեմ զձէնջ առ Հօր *ი.5,45.*

ძვრისმეტყუელად აღდგომა ամբաստանել (ავის, ძვირის ლაპარაკი): რომელნი-ესე ძვრისმეტყუელად შენ ზედა აღდგომილ არიან, չարախօսքն որ ամբաստանեն զքէն *თეკლა 100,10.*

ძვრისმეტყუელება չարախօսութիւն (ავის, ძვირის ლაპარაკი) *მცხ.271r-290.*

ძვრისმზრახვალ-ი դաւաճան (ძვირის მოლაპარაკე): განიფრთხონ ძვრისმზრახვალთა შენთა, զարթիցեն դաւաճանք նորա *ამბ.2,7.*

ძვრისმოქმედ-ი չարագործ („ბოროტისმოქმედი", „გრძნების მოქმედი"): მოჰყვანდეს სხუანიცა ორნი ძვრისმოქმედნი მოკლვად მის თანა DE, ածին եւ այլ երկուս չարագործս սպանանել ընդ նմա *ლ.23,32;* არა თუმცა ძვრისმოქმედ იყო კაცი იგი C, უკუეთუმცა არა იყო ბოროტისმოქმედი DE, եթէ չէր չարագործ այրն այն *ი.18,30;* მრავალთა ძვრისმოქმედთა შეკრიბეს წიგნები და დაწუეს C, მრავალთა გრძნებისმოქმედთა მოკრიბეს წიგნები და დასწუვიდეს C, բազումք ի կախարդասարացն բերէին զգիրսն, այրէին *საქ.მოც.19,19.*

ძვრისმოჴსენე ոխակալ (ავი, ბოროტი): გზანი ძვრისმოჴსენეთანი სასიკუდინე, ճանապարհք ոխակալաց մահ *იგ.სოლ.12,28.*

ძვრის-მოჴსენება քինալ („მანკიერება"): გინათუ ძვრისმოჴსენებით სცა მას ჴელითა B, ანუ მანკიერებით სცეს მას ჴელითა G, կամ առ քինալ հարկանիցէ զնա ձեռամբ *რიცხ.35,21.*

ძვრისსაქმე խորամանկութիւն. խարդախութիւն. չարագործութիւն (ბოროტმოქმედება, მზაკვრობა, ცბიერება): განაშორე სული ჩემი ძვრისსაქმისაგან მათისა, ի բաց արա զանձն իմ ի խորամանկութենէ նոցա *ფს.34,17;* ძვრისსაქმემან დაამჴუნეს საყდარნი ძლიერთანი, խարդախութիւն կործանեսցէ զաթոռս բռնաւորաց *სიბრძ.სოლ.5,24;* რეცა ძვრისსაქმესა რასმე დაგუაპყრენ ჩუენ, իբրեւ ի չարագործութեան ըմբռնեալ *ანდ.-ანატ.166,26.*

ძვრის(ა)სიტყუა չարախօսել. բամբասել. դրսովել („ბოროტის-თქუმა", დასმენა): რომელი ძვრს-იტყოდის მამისათჳს C, რომელმან ბოროტი თქუას მამისათჳს DE, որ չարախօսեսցէ զհօրէ *მრ.7,10;* არა ძვრსა-იტყჳს მათთჳს, ոչ զնոցանէ չարախօսէ *ანდ.-ანატ.310-29,36;* რომელი ძვრსა-იტყოდის მამისათჳს, որ բամբասէ զհայր *მთ.15,5;* ძვრსა-იტყოდიან მათთჳს ყოველნი იგი, բամբասեսցեն զնոսա ամենեքեան *მიქ.3,7;* არა თუ ძვრსა-ვიტყჳ წინაწარმეტყუელთათჳს, ոչ եթէ դրսովեմք ինչ զմարգարէսն *მრთ.S.კ.იერ.-აღდგ.163,1-287,3.*

ძვრისსიტყუა չարախօսութիւն. բամբասանք (ძვირის თქმა, დასმენა): განიშორეთ... ძვრისსიტყუაჲ, ի բաց թօթափել... չարախօսութիւն *I პეტრე2,1;* ძვრისსიტყუასა ერიდენით, ի բամբասանաց խնայեցէք զլեզու *სიბრძ.სოლ.1,11.*

ძვრისყოფა չարչարել. առնել չար („ბოროტისა ყოფა", ბოროტების ჩადენა): ჴელი მიყო ჰეროდე მეფემან

ძვრისყოფად, արկ Հերովդէս արքայ ձեռն չարչարել *საქ.მოც.12,1;* ძვრისყოფა, առնել չար *IV მფ.17,17;* დაიმონონ იგი და ძვრსა (ბოროტსა C) უყოფდენ L, ծառայեցուսցեն զնա եւ չարչարեսցեն *საქ.მოც.7,6.*

ძვრის შეჩუენება չարչարել (ბოროტების ჩადენა): ძვრსა შეაჩუენებდეს მათ, չարչարեցին զնոսա *ნეემ.9,28.*

ძვრის შეხუდომა փռնկալ (აქ: ზიანის მიყენება) *ეს.13,8.*

ძვრისწამება չարախօսութիւն (ძვირის თქმა): რომელნი-იგი ნაცილსა ძვრისწამებასა მას ზედა იტყოდეს, որք սուտ չարախօսութիւն վասն նորա մատուցանէին *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.160,3-161.*

ძვრის-ხილვა չարչարել. ճգնել (ტანჯვა, ვნება): რომელსა შინა ძვრსა ვიხილავ, ვიდრე კრულებადმდე, յորում չարչարիմ կապանօք չափ *II ტიმ.2,9;* ძვრსა-იხილევდ, ճգնեաց *II ტიმ.4,5.*

ძვრისხილვა-ჲ չարակնութիւն (მოშურნეობა, ბოროტება) *მცხ.179v-197.*

ძვრის ჴსენება ոխս ունել (გულღრძოობა): ნუუკუე ძვრი იჴსენოს იოსებ ჩუენთჳს, գուցէ ոխս ունիցի ընդ մեզ Յովսէփ *დაბ.50,15.*

ძვრისჴსენება-ჲ յիշաչարութիւն, ոխակալութիւն, ոխք (გულღრძოობა, ავად ხსენება): ძვრისჴსენება, յիշաչարութիւն *მცხ.75r-86;* ոխակալութիւն *მცხ.80v-91;* ոխս *მცხ.276r-296.*

ძვრმოჴსენე ոխակալ (გულღრძო) *მცხ.54r-45.*

ძვრუჴსენებელ-ი անոխակալ. անյիշաչար (არ ავად მოხსენებული): ძვრუჴსენებელო უფალო, անոխակալ տէր *მსკ.27,6;* ძვრუჴსენებელი, անյիշաչար *მცხ.377v-434.*

ძვრუჴსენებლობა անոխակալութիւն (ავად მოუხსენებლობა): *მცხ.25r-20;* անյիշաչարութիւն *მცხ.23r-18.*

ძვრ-ძვრად չարաչար. կոտտամահ (ძლიერ, ძალიან, უწყალოდ): ძვრ-ძვრად ტანჯული, չարաչար տանջեալ *მთ.8,6;* ძვრ-ძვრად მოწყვდნის იგინი, չարաչար մահուամբ սատակէ *ფიზ. XVIII 17;* ძვრ-ძვრად მოაკუდინეთ იგი, զնա կոտտամահ սպանցեն *რიფს.176,43-111,4.*

ძვრ-ძვრად გუემულ-ი չարագանեալ (უწყალოდ ნაცემი): ვიდრელა არა მდიდარი ძვრ-ძვრად გუემული გუამითა თჳსითა, քան մեծն չարագանեալ ի մարմին իւր *ზირ.30,14.*

ძვრ-ძვრად-ი չարաչար (ძლიერი, უწყალო): ძვრ-ძვრადითა ტანჯვითა წარგწყმინდე თქუენ, չարաչար տանջանօք կորուսանեմ զձեզ *ფლკტ.145,24-455,1.*

ძვრ-ძვრად ტანჯვა կոշկոճել (უწყალო ტანჯვა): სხუანი ძვრ-ძვრად ტანჯვითა აღესრულნეს, կէսք կոշկոճեցան *ჰებრ.11,35.*

ძვრხილულ-ი չարչարեալ (ძლიერ დატანჯული): ნაკლულევანნი, ჭირვეულნი, ძვრხილულნი, կարօտեալք. նեղեալք. չարչարեալք *ჰებრ.11,37.*

ძვრჴსენება ոխակալութիւն (ბოროტება, მოძულეობა): ძვრჴსენებათა იწურთის, զոխակալութիւն խորհի *მცხ.58v-48.*

ძღოლა առաջնորդել. յառաջել. վերակացու լինել („გზის-ყოფა", გაძღოლა): გიძღოდის თქუენ ყოვლითა ჭეშმარიტებითა C, առաջնորդեսցէ ձեզ ամենայն ճշմարտութեամբ *ი.16,13;* უძღოდე მას ყოველსა ქუეყანასა S, გზა-უყავ მას ყოველსა შინა ქუეყანასა ქანაანისასა G, առաջնորդեցի նմա յամենայն երկրիդ Քանանացւոց *ისუ 6.24,3;* დედის მუცლითგან უძღოდე მათ, յարգանդէ մօր իմոյ առաջնորդեցի *იობ.31,18;* უძეღუ მშჳდთა საშჯელსა, առաջնորդեա հեզոց ի դատաստանի *ფს.24,9;* უძღოდიან და განანათლებდენ, առաջնորդեն եւ լուսաւորեն *იგ.სოლ.4,18;* უწინარეს შემუსრვისა ძღჳნ გინებაჲ, յառաջ քան զբեկումն յառաջեն թշնամանք *იგ.სოლ.16,18;* რომელნი კეთილად ძღოდიან ხუცესნი, որ բարւոք վերակացու լինին երիցունք *I ტიმ.5,17.*

ძღომა ուսումն (სწავლება, გაძღოლა): ძღომაჲ წმიდათაჲ, ուսումն սրբոց *მცხ.50v-41.*

ძღომილ-ი առաջնորդութիւն (ნაყვანილი, მიმდევარი): იყო იგი ძღომილ ეშმაკისაგან, եղեւ այս առաջնորդութեամբ չարին *მცხ.144v-161.*

ძღუ(ა)ნება բերել տալ. տալ տանել (მიცემა, მიტანა, მიძღვნა): მიძღუანე მე ძელი ნაძჳსაჲ, ფიჭჳ და ნაძჳ ლიბანით, տուր բերել ինձ փայտս մայրս եւ սարոյս եւ թեղօշս ի Լիբանանէ *II ნშტ.2,8;* უძღუნებნ მას მანანასა, տայր տանել նմա մաննայ *IV მფ.17,3.*

ძღუენ-ი պատարագ. ընծայ. կաշառ („მსხუერპლი", საჩუქარი): მოართუეს მას ძღუენი, մատուցին նմա պատարագս *მთ.2,11;* უკუეთუ ყოლად დასაწუველი იყოს ძღუენი მისი ზროხათაგან G, უკუეთუ მრგულიად დასაწუველი იყოს მსხუერპლი იგი მისი ზროხათაგან O, եթէ ողջակէզ իցէ պատարագն նորա յարջառոց *ლევ.1,3;* მიიღე ძღუენი ესე ჴელთაგან ჩემთა, ընկալ զընծայսն ի ձեռաց իմոց *დაბ.33,10;* ძღუენითა და შესაწირავითა აღავსებდეს,

ընծայիւք եւ պատարագօք լցուցանէին զնոսա *II ეზრა 1,6;* ძღუენმან და ქრთამმან დაუბრმნის თუალნი ბრძენთანი, ընծայք եւ կաշառք կուրացուցանեն զաչս իմաստնոց *ზირ.20,31;* ძღუენსა რჩეულსა მოიღებდეს მათგან, կաշառս ընտրանաւ առնուիք ի նոցանէն *ამოს 5,11;* ძღუენი შეიყუარეს, սիրեաց զկաշառս *ოვსე 8,9.*

ძწოლა იხ. ძრწოლა

ნ

ნადიერ-ი, ნადნიერ-ი կարօտ. երջանիկ. ցանկացեալ (მოსურნე): რომელი-თჳთ ნათლის-ღებასა ნადიერ იყო, որ ինքն մկրտութեան կարօտ էր *ს.გაბ.-მოც.საჴ.90,14;* მსგავსად ნადიერისა მის ელიაზარისა, ըստ երջանկին Եղիազարու *დდ.128,29;* ხილვად ნადიერ იყავ, էիր ցանկացեալ տեսանել *მრკ.248r-191,18.*

ნადნიერად քաղցրութեամբ („ჴსნილად", მონდომებით, სურვილით): ნადნიერად ერჩინ მას C, ჴსნილად მისგან ისმენდა მისსა DE, քաղցրութեամբ լսէր նմա *მრ.6,20.*

ნადიერება ցանկութիւն. փափագումն. փափագանք. յօժարութիւն. կամք (სურვილი, გულსმოდგინება): ვიწრაფეთ პირისა თქუენისა ხილვად მრავლითა ნადიერებითა, փութացաք տեսանել զերեսս ձեր մեծաւ ցանկութեամբ *I თეს.2,17;* ნადიერება, փափագումն *ფლკტ.160,23-475,27;* փափագանք *მრთ.S.პოვნ.სამშჭ.243,11-;* ნადიერება, յօժարութիւն *მრთ.A.ანტ.დ.80,32-24,10;* կամք *ნეემ.9,24.*

ნადიერ ყოფა ցանկանալ. փափագել. յօժարել (სურვილი, მონადინება): სიყრმითგან კეთილსა ხოლო ნადიერ-იყო, ի մանկութենէ բարւոյ ցանկացաւ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.88-89;* რამეთუ ფრიად ნადიერ არიან და სურვილით ითხოვენ, զի յոյժ փափագելով խնդրէն *არსტ.65,16;* ნადიერ-იყო მისსა გემოჲს ხილვასა, յօժարէր ի ճաշակել *მცხ.113v-132.*

ნადილ-ი ցանկալ. փափագել. կարօտել. կամել. խռոխտալ („ნდომა", „გულის-თქუმა", „გულის-სიტყუა"): სნადინ აღვსებად მუცლისა თჳსისა რქისა მისგან, რომელსა ჭამედ ღორნი, ցանկայր լնուլ զորովայն իւր յեղջերէն. զոր խոզքն ուտէին *ლ.15,16;* სნადოდა მრავლით ჟამითგან ხილვაჲ მისი C, უნდა მისი ხილვაჲ მრავლით ჟამითგან DE, ցանկայր ի բազում ժամանակաց տեսանել զնա *ლ.23,8;* სნადოდა მისა J, აღივსნეს იგინი გულისთქუმითა მის ზედა O, ցանկացան նմա *დან.13,8;* რომლისათჳსცა-იგი გნადოდა, მოგეცა შენ, որում փափագէիրդ. տուաւ քեզ *ფლკტ.137,27-444,22;* ნუუკუეან გუნადოდამცა მარხვისა მის, ոչ արդեօք այսոցիկ այժմ կարօտեալ էաք պահոց *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.124,37-252;* გნადის, ვითარმცა უძკრესნი ტანჯვანი შეგემთხჳნეს? կամիցի՞ք եւս չարագոյն կտտանաց պատահել *ფლკტ.142,4-450,19;* გნადის მეფობად, խռոխտաս թագաւորել *ფლკტ.136,26-443,9;* სნადინ აღვსებად C, გული ეტყოდა განძღებად DE, ցանկայր լնուլ զորովայն իւր յեղջերէն *ლ.15,16.*

ნადილ-ი փափագումն (სურვილი): აღესრულა ჩემი ნადილი, լցաւ փափագումն իմ *მრთ.S.კ.იერ.-პოვნ.სამშჭ.243,15-.*

ნადილ-ჴდომა ցանկալ (მოსურვება): ნადილ-უჴდა დავითს, ցանկացաւ Դաւիթ *II მფ.23,15.*

ნათ-ი բիր. փայտ. գաւազան. ջալօտ (კეტი, შუბი): გამოხუედით... ნათებითა DE, გამოსრულ ხართ ნათითა, ելէք... բրաւք *მთ.26,55;* ვითარცა ავაზაკსა ზედა მოსრულ ხართ მახჳლითა და ნათებითა, իբրեւ ի վերայ աւազակի ելէք սուսերօք եւ բրօք *ლ.22,52;* უბრძანა ნათითა გუემაჲ, հրամայեաց տանջել զնա բրօք *ანდ.-ანატ.326-36,34;* ნათი, փայտ *ეს.10,15;* მოვკლა ვეშაპი იგი თჳნიერ მახჳლისა და ნათისა, սպանից զվիշապդ... առանց սրոյ եւ գաւազանի *დან.14,25;* წმიდანი იგი დალეწულნი ნათითა აღმოუტევებდეს სულსა, սուրբքն խորտակեալք իջալուրիցն աւանդեցին զհոգիսն *სბსტ.141,5.*

წათოსან-ი բրաւոր (შუბოსანი): მივიდა... კაცებითა წათოსნებითა, երթայր... մարդկաւք բրաւորաւք *თეკლა 99,13.*

წათქრომა յառաջել („სრბა“, გასწრება): ერთი იგი მოწაფჱ წინა წაჰთქრა (რბიოდა DE) უადრეს პეტრესა, մեւս աշակերտն յառաջեաց ընթացաւ վաղագոյն քան զՊետրոս *ი.20,4.*

წალ-ი որոջ („ვაცი“, თიკანი): მოჰგუაროს... წალი თხათაგან ცოდვისათჳს G, შეწიროს... ვაცი თხათაგან ცოდვისათჳს O, մատուսցէ... որոջ մի յայծեաց վասն մեղացն *ლევ.5,6.*

წალა/ი շարաւ. թարախ (նեխեալ) (ჩირქი): მიყო ჴელი თჳსი ნუთხსა მას და წალასა ფერჴისასა, մերձեցոյց զձեռն իւր ի շարաւ ոտիցն *მ.ცხ.172v-199;* წალი და ნუთხი, նեխեալ եւ հոտեալ թարախ *მცხ.140r-158.*

წალკოტ-ი բուրաստան (ბაღი, ყვავილნარი) *მცხ. 79r-90.*

წამ-ი արտեւան. թարթափ. 2. մէտ. 3. վայրկեան. պահ (1.წამწამი, 2. სასწორის ისარი, 3. დროის ერთეული): წამნი თქუენნი გარდამოადინებედ წყალსა, արտեւանունք ձեր բղխեսցեն ջուր *იერ.9,18;* ძილისა ხარკი ზედგომით გარდაიჴადის და წამსა შინა თუალისასა განიშორა, հարկ քնոյ յոտնատր տքնութեամբ ի թարթափ ական վճարէր *არსტ.62,15-28;* ვითარცა წამი სასწორისაჲ არის ყოველი სოფელი შენ წინაშე, իբրեւ զմէտ մի ի նժարից կշռոց է ամենայն աշխարհս առաջի քո *სიბრძ.სოლ.11,23;* ყოველნი წარმართნი... ვითარცა წამი სასწორისაჲ შეირაცხნეს, ամենայն հեթանոսք... իբրեւ զմէտ մի ի կշռոց համարեցան *ეს.40,15;* ერთსა შინა წამსა... უპატიოსნესი ნაშობი მათი განრყუნილ იყო, ի միում վայրկենի պատուական ազգն նոցա սատակէր *სიბრძ.სოლ.18,12;* ერთსა შინა წამსა, ի միում պահու *მცხ.193v-206.*

წამალ-ი դեղ. դարման: მეგობარი სარწმუნოჲ წამალი არს ცხოვრებისაჲ, բարեկամ հաւատարիմ դեղ կենաց *ზირ.6,16;* შესჳან წამალი იგი საკურნებელი, զդեղ ըմպեցին *მრთ.S.ი.ოქრ. მარხ. და იონ.109,30-43,8;* დასდებდა წამალსა მას, ածէր ի վերայ նոցա զդարմանն *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლისღ.86,20-35,23.*

წამართ, წალმართ անդր. ընդ (შემდეგ, პირდაპირ): დღესა მერვესა და წამართ G, მერვით დღითგან და წამართ B, յօրէն ութերորդէ եւ անդր *ლევ.22,27;* ზურგნი მათნი მიექცინეს ტაძრად და პირნი მათნი – წამართ (წალმართ O), որոց զթիկունս ի տաճարն տեառն դարձուցեալ էր. եւ զերեսս ընդ արեւելս *ეზ.8,16.*

წამება վկայել. վկայութիւն առնուլ. վկայ լինել. վկայութիւն դնել. կացուցանել. վկայութիւն տալ. վկայս ունել. դաւանել. ընծայեցուցանել. բողոքել („მოწამე ყოფა“, „შეწამება“, დამოწმება): ეწამებით თავთა თქუენთა C, სწამებთ თავით თჳსით DE, վկայէք զանձանց *მთ.23,31;* რაჲ ვიხილეთ, ვწამებთ C, զոր տեսաք վկայեմք *ი.3,11;* თქუენ თჳთ მეწამებით მე DE, მოწამე ხართ ჩემდა C, դուք ձեզէն վկայէք ինձ *ი.3,28;* გულთმეცნიერი ღმერთი ეწამა მათ, սրտագէտն Աստուած վկայեաց նոցա *საქ. მოც.15,8;* რაჲთამცა თქუენ მეწამენით მე, ի ձէնջ վկայութիւն առնուլ *II კორ.12,11;* ესე წამებდეს, նա իցէ վկայ *ლევ.5,1;* გარდაგუალე და უწამე ერსა მას, էջ դիր վկայութիւն ժողովրդեանն *გამოსლ.19,10;* ვიწამენ მოწამენი, կացուցի վկայս *იერ. 32,10;* იწამნენ მოწამენი, կացուցին վկայս *იერ.32,44;* წამებენ მკუდართა აღდგომისათჳს, տան վկայութիւն վասն յարութեան մեռելոց *მრთ.D.კ.იერ. – აღდგ.264,16-411,13;* გიწამებ თქუენ დღეს ცასა და ქუეყანასა G, შეგწამებ მე დღეს თქუენ წინაშე ცასა და ქუეყანასა S, ունիմ ձեզ վկայ այսօր զերկինս եւ զերկիր *II შჯ.4,26;* ძედ ღმრთისა წამა, որդի դաւանեաց *ს.გაბ.-მოც.საჴ.97,22;* კუალად ვიწყო თავთა თჳსთა წამებად, սկսանիմք այսուհետեւ վերստին զանձինս ընծայեցուցանել *II კორ.3,1;* უწამონ უფალსა მას მათსა, բողոքեալ իցէ տեառն նորա *გამოსლ.21,36.*

წამება ակնարկել. ցուցանել (მინიშნება, ჩვენება): წამწამნი შენნი სიმართლესა წამებედ, արտեւանունք քո արդար ակնարկեսցեն *იგ.სოლ.4,25;* უწამებდ მათ გზასა, ցուցցես դոցա ճանապարհս *გამოსლ.18,20.*

წამება-ჲ վկայութիւն. մարտիրոսութիւն. վկայաբանութիւն. յանդիմանութիւն. պատուիրան („მცნება“, 1. დამოწმება, 2. მარტვილობა): არა სწორ იყვნეს წამებანი მათნი DE, არა ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი C, նման միմեանց ոչ էին վկայութիւնք *მრ.14,56;* ორთა კაცთა წამებაჲ ჭეშმარიტ არს, երկուց մարդոց վկայութիւն ճշմարիտ է *ი.8,17;* რომელი შესწამებდეს მეგობარსა თჳსსა წამებასა ცილსა, որ վկայէ զբարեկամէ իւրմէ վկայութիւն ստութեան *იგ.სოლ.25,18;* რამეთუ თანამშრომელ გექმენ წამებასა მაგას, զի գործակից եղէ քեզ ի մարտիրոսութեանդ զքեզ *ანდ.-ანატ.331-39,24;* წამებაჲ წმიდისა ატომისი, վկայաբանութիւն սրբոյն Ատոմայ *ატმ. 95,2;* ამისთჳს შევიყუარენ წამებანი შენნი,

վասն այսորիկ սիրեցի զպատուիրանս քո *ფს.118,19;* შევიყუარენ ნამებანი შენნი C, (მცნებანი შენნი Ⴂ), սիրեցի զպատուիրանս քո *ფს.118,27.*

ნამ(ის)ყოფა ակնարկել. նշանացի խօսել („თუალისყოფა", „მოსწავება"): ნამს-უყოფდეს, რომელნი იყვნეს ერთსა მას ნავსა DE, თუალ-უყოფდეს მამასა მისსა C, ակնարկէին որսակցացն ի միւսն նաւն *ლ.5,7;* ակնարկէին հօրն նորա *ლ.1,62;* ნამ-უყვნა (თუალ-უყვნა C) მას სიმონ-პეტრე, რაჲთა ჰკითხოს, ակնարկէ նմա Սիմովն Պետրոս հարցանել *ი.13,24;* ეგევითარი ეგე ნამს-უყოფნ თუალითა, նոյն ինքն ակնարկէ ակամբ *იგ.სოლ.6,13;* იგი ნამს-უყოფდა მათ DE, იგი მოასწავებდა მათ C, նա նշանացի խօսէր ընդ նոսա *ლ.1,22.*

ნამისყოფა ակնարկումն (თვალით ნიშნება): *მცხ.86r-97;* ակնարկութիւն (თვალით ნიშნება) *მცხ.434r-505.*

ნამლეან-ი, ნამლიან-ი թունաւոր (შხამიანი): *მცხ.427v-492.*

ნამლისმცემელ-ი դեղատու (წამლის მიმცემი, მკურნალი): არცა მიიღის მან წამალი ნამლისმცემელისაგან ბრძნისა C, մի՛ առցէ դեղ ի դեղատուէ իմաստնոյ *ფს.57,6.*

ნამლობა կախարդութիւն (ჯადოქრობა): აღვჴოცო ნამლობაჲ შენი ჴელისაგან შენისა, բարձից զամենայն կախարդութիւնս քո ի ձեռաց քոց *მიქ.5,11.*

ნამ-ყოფა ակնարկել („თუალ-ყოფა", თვალით ნიშნება): ნამ-უყვნა მას სიმონ-პეტრე, რაჲთა ჰკითხოს DE, თუალ-უყვნა მას სიმონ-პეტრე, რაჲთა ჰკითხოს C, ակնարկէր նմա Սիմովն-Պետրոս հարցանել *ი.13,24.*

ნამნამ-ი արտաւան. յօնք: ნამნამნი შენნი სიმართლესა ნამებედ, արտեւանունք քո արդար ակնարկեսցեն *იგ.სოლ.4,25;* ნამნამნი, յօնք *მცხ.336v-389.*

ნამნამება ակնարկել (თვალით ნიშნება): რომელი ნამნამებნ თუალითა, იგი ნივთებნ ძჳრსა, որ ակնարկէ ակամբ. նիւթէ զչարիս *ზირ.27,25.*

ნანა [կոչումն] (წვეულება): ყო ნანა დიდ ორნეა და დანწყდა ზროხაჲ და საცხოვარი... მოუწოდა ყოველთა და სოლომონს არა ხადა, եւ եղեն Ադոնիա ոչխարս եւ եզինս... եւ զՍողոմովն զեղբայր իւր ոչ կոչեաց *III მფ.1,9.*

ნარ (ნინ): მიიყვანეთ ეგე უკუანა ნარ სახლსა მას ერისთავთასა, հանէք զդա ի ներքուստ սադերովթայդ *IV მფ.11,15.*

ნარბ-ი յօնք. արտեւանունք: ნარბი, յօնք *რიფს.163,7-78,11;* ნარბითა თჳსითა ამაღლდებინ, յարտեւանունս իւր հպարտանայ *იგ.სოლ.30,13.*

ნარბითა შეკიცულ-ი յօնակից (წარბებგადაბმული): *თეკლა 92,17.*

ნარბლარდნა փարել. պատատել (შეხვევა): ნარბლარდნა, փարել *მცხ.79-90;* ნარიბლარდნა ორნივე ჴელნი, պատատեաց զձեռս իւր *მცხ.124v-142.*

ნარბმა առնուլ (წაყვანა): ნარიბა მონამან მან ათი აქლემი აქლემთაგან უფლისა თჳსისათა, առ ծառայն տասն ուղտ յուղտուց տեառն իւրոյ *დაბ.24,10.*

ნარგდება ի բաց խլել/ընկենուլ, ընկենուլ (ამოგდება, გადაგდება, დაგდება): ნარუგდო გუგუაჲ ერთი თუალისა მისისაჲ, ի բաց խլեաց զբիբ ական նորա *ფლკტ.138,18-445,28;* ნარაგდო [სამოსელი], ի բաց ընկէց *ფლკტ.155,21-468,17;* ნარუგდო მის ქუეშე ტყავი, ընկէց ի ներքոյ նորա մորթ *მცხ.335v-388.*

ნარგება ծախել (დახარჯვა): თუ რაჲმე ნარაგო უმეტესი, զոր ինչ ծախեսցես ի դա *ლ.10,35.*

ნარგება-ჲ ծախումն (დახარჯვა): ნარგებაჲ და დალევნაჲ განძისაჲ, մის զծախումն զանձին ի սպառ *მცხ.299v-322.*

ნარგზავნა յուղարկել. արձակել. առաքել. ճանապարհ առնել („წარმოგზავნა", „მიგზავნა"): ნარიგზავნნეს (წარმოგზავნნეს) კრებულისა მისგან, յուղարկեալք յեկեղեցւոյն շրջեցան *საქ.მოც.15,3;* ნარგზავნეს რებეკა... და ზითევი მისი, յուղարկեցին զՌեբեկա... եւ զինչ նորա *დაბ.24,59;* ნარჰგზავნიდეს მას ნავთსაყუდელსა ქრისტჱსსა, յուղարկէին առ նաւահանգիստն Քրիստոս *შუშ.II 10;* სხჳთ გზით ნარგზავნნა იგინი, ընդ այլ ճանապարհ արձակեաց *ეპ.იაკ.2,25;* ნარგზავნეს იგი (მიგზავნეს C) ტარსედ Ⴂ, առաքեցին զնա ի Տարսոն *საქ.მოც.9,30;* ნარიგზავნებოდა იერუსალჱმდ, ճանապարհ արարեալ յԵրուսաղէմ *ლ.13,22.*

ნარგზავნულ-ი յուղարկեալ (გაგზავნილი) *მრთ.A. ანტ.დ.98,5-76,31.*

ნარგრაგნა պատել. գալարել. ծալել. փաթթել (შეხვევა): ნარგრაგნა არდაგსა და დადვა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა, պատեաց պաստառակալաւ եւ եդ ի կռածոյ գերեզմանի *ლ.23,53;* ნისლითა ნარვგრაგნე იგი, եդի... զմառախուղ նմա ի խանձարուր *იობ.38,9;* ნარიგრაგნოს, ვითარცა წიგნის ტყავი, ცაჲ, գալարեսցին երկինք իբրեւ զմազաղաթ *ეს.34,4;* ნარიგრაგნენ ჴელნი შენნი, փաթթեցեր զձեռն քո *მცხ.125r-142;* ნარგრაგნა ქარტაჲ იგი და შთაიდვა სარტყელსა თვსსა, ծալեալ զնամակն եդ ի գօտի իւր *მცხ.180r-198.*

ნარგრაგნილ-ი պատեալ (შეხვეული): ნარგრაგნილი სახუეველთა, պատեալ ի խանձարուրս *ლ.2,12.*

ნარგუალ- երթալ (ნასვლა): ნარგუალე და შთავედ სახლად მეფისა, երթ եւ էջ ի տուն թագաւորին *იერ.22,1;* ან ნარგუალე მშვდობით, այժմ երթ խաղաղութեամբ *ვარ.823-381,4.*

ნარგურა բերել (ნაყვანა): ნარმგუარეთ მე ეგე ვიდრე პაპაჲსამდე, բերէք զդա զկնի իմ մինչեւ պապն *მცხ.209r-225.*

ნარდგინება առնել/կացուցանել (յանդիման), ածել առաջի. ընծայեցուցանել. մատուցանել. մերձեցուցանել. յառաջ ածել (მიყვანა, ნარდგენა, მირთმევა): რომელთაცა ნარუდგინა თავი თვსი ცხოველი, որոց յանդիման կացոյց զինքն կենդանի *საქ.მოც.1,3;* ნარადგინა იგი განშიშულებული მის წინაშე, մերկացուցեալ զնա կացոյց առաջի իւր *თომა მოც.16,32-393,9;* ნარადგინნეს... წინაშე მეფისა, յանդիման արարին... առաջի թագաւորին *არსტ.63,8-28;* ნარადგინეს იგი წინაშე, ածեալ զնա առաջի *იზტ.117,5;* ნარუდგინენით თავნი თქუენნი, ընծայեցուցէք զանձինս ձեր *II კორ.6,4;* ნარადგინნეს ერისაგანთა მათ კრულნი იგი წინაშე მეფისა, մատուցին զնոսա առաջի թագաւորին *ანდ.-ანატ.307-27,10;* ნარადგინნა იგინი წინაშე მახლობელად ეტლთა მათ, մերձեցուցանել զնոսա ի կառսն *ანდ.-ანატ.307-27,17;* ნარგუადგინებს ვითარცა შვილთა ღმრთისათა, յառաջ ածէ որդիս Աստուծոյ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.108,7-109.*

ნარდგმა քայլ (ნაბიჯი): ნარდგმაჲ ფერჴისაჲ უთხრობნ მას, քայլ ոտից պատմէ զնմանէ *ზირ.19,27.*

ნარდგომა (წინაშე) կալ (առաջի), յանդիման կալ/լինել. ընծայել. մատչել (յառաջ), մերձ կալ. կոխել („დგომა“, „მოსლვა“, გადადგმა): ნარდგა (დგა DE) წინაშე მის ჭისა C (მთავრისა მის DE), եկաց առաջի դատաւորին *მთ.27,11;* ნარდგეს წინაშე იოსებისა, կացին յանդիման Յովսեփայ *დაბ.43,15;* განთიად ნარვდგე შენდა, ընդ առաւօտս պատրաստ եղէց յանդիման լինել քեզ *ფს.5,5;* რაჟამს ნარდგა წინაშე ფარაოჲსსა, յորժամ ընծայեցաւ առաջի Փարաւոնի *დაბ.41,46;* ნარდგა, რომელმან-იგი ხუთი ქანქარი მიიღო DE, მოვიდა, რომელსა ხუთი ქანქარი მოეღო C, մատուցեալ որ զհինգ քանքարն առ *მთ.25,20;* ნარდგეს წინაშე მისა ფარისეველნი იგი, մատեան առ նա ոմանք ի փարիսեցւոցն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.94,2-95;* ნარდგა წინაშე, մատուցեալ յառաջ *ფლკტ.148,37-459,22;* ნარდგა ნაკუერცხალსა ზედა და ტფებოდა, կացեալ մերձ առ խարուկին ջեռնոյր *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 367,42-259,4;* შვდ გზის ნარდგა ფერჴი, իբրեւ կոխեաց եօթն քայլ *ღშობ.შობ.186,14-253,20.*

ნარდევნა հալածել (բացէ ի բաց), մերժել (ի բաց) („დევნის ყოფა“, განდევნა): ნარდევნნეს იგინი ბჭისაგან G, დევნა უყვეს მათ ბჭეთაგან S, հալածեցին զնոսա ի դրանէն *ისუ 6.7,5;* ესე ნარვდევნი, զնա բացէ ի բաց հալածէի *ფს.100,5;* ნარდევნეს კაცი იგი, ի բաց մերժեցին զայրն *იზტ.121,14.*

ნარვლა անցանել („განსლვა“, „თანა ნარჴდომა“, „ნარჴდომა“, „განვლა“): ნარვვლოთ ქუეყანით შენით, անցցուք ընդ երկիր քո *რიცხ.20,17;* არა ინება... ნარვლაჲ (განსლვა) ჩუენი მის მიერ GS, ոչ կամեցաւ... անցանել մեզ առ նովաւ *II შჯ.2,30;* ნარვლოთ ვიდრე ღავამდე G, თანა-ნარვჰჴდეთ და მივიდეთ ვიდრე გაბადმდე S, անցցուք մինչեւ ցԳաբաա *მსჯ.19,12;* ნარვლეს და ვიდოდეს G, ნარჰჴდეს და ნარვიდეს S, անցին զնացին *მსჯ.19,13;* ნარჰვლის საზღვარი G, განვლნეს საზღვარნი G, անցցեն ասիմանքն *ისუ 6.18,14;* კნინ ნარვლე მათგან, սակաւ մի անցի ընդ նոսա *ქება 3,4;* ნარვლოს ჴევი იგი, անցցէ ընդ ձորս *ეს.10,29.*

ნარვლინება առաքել. յղել. ուղարկել. արձակել („მივლინება“, „წარმოვლინება“, „განვლინება“, „გამოვლინება“, გაგზავნა): ნარავლინნა და მოწყვდა ყოველი ყრმები, առաքեաց կոտորեաց զամենայն մանկունս *მთ.2,16;* ნარავლინა ერი თვსი C, მიავლინა ერი თვსი DE, առաքեաց զզօրս իւր *მთ.22,7;* ნარავლინებს ზღუასა ზედა მძევლებსა, որ առաքէր պատարագս ընդ ծով *ეს.18,2;* ნარავლინა იგი ველად თვსა ძოვნად ღორთა, յղեաց զնա յագարակ իւր արածել խոզս *ლ.15,15;* ნარავლინენ შენდა Ⴂ, ნარმოვავლინენ შენდა Ⴈ, յղեցի առ քեզ *საქმე მოც.10,33;* ნარავლინნა შიმუნვარნი თვსნი სახიდ, յղեաց մի ի ծառայից իւրոց ի տուն *ანდ.-ანატ.322-35,1;* ნარავლინა მსახურთაგანი, ჯუარისათა, յուղարկելով զսպասաւորս խաչին *იზტ.116,27;* წარავლინა იესე ერი იგი S, განავლინა ღმერთმან ერი G, արձակեաց Յեսու զժողովուրդն *მსჯ.2,6;* წარავლინნა იგინი S, გამოავლინნა იგინი G, արձակեաց զնոսա *ისუ 6.22,6.*

წარვლტოლა փախչել („ვლტოლა", გაქცევა): წარივლტოდეთ მთად C, ივლტოდედ მთად DE, փախիցեն ի լերինս *მრ.13,14;* ან უკუე წარივლტოდე ადგიდ შენდა G, ან ივლტოდე ადგიდ შენდა, եւ արդ փախիր դու ի տեղի քո *რიცხ.24,11.*

წარვრდომა անկանել. թափել. լուծանել (მოვარდნა, მოცილება): დაიწუების ჴელი ჩემი და წარმვარდების ჩემგან, ձեռք իմ հրով վառեալ անկանին յինէն *ღმშობ.შობ.192,3-261,24;* წარ-მცა-ვარდების მკლავი ჩემი მჴრითგან, թափեսցի յանրակէ ուս իմ *იობ.31,22;* წარჰვარდა მუჴლისთავითგან ფერჴი, լուծաւ ծնկաւն հետ եւ ոտն *ფლკტ.149,8-459,32.*

წარზიდვა ձգել (გაზიდვა, გაჭიმვა): წარზიდვიდეს სტრატიოტნი იგი წმიდათა მათ, ձգէին... զսուրբսն զինուորք *ვარ.806-372,13.*

წართრევა քարշել (ნათრევა, გათრევა): *მცხ.194v-207.*

წართქუმა ասել („თქუმა", თქმა): ვითარცა წართქუა, ვიდოდა წინაშე მათსა, իբրեւ զայս ասաց. գնաց յառաջ *ლ.19,28;* ესე ვითარცა წართქუა, զայս իբրեւ ասաց *საქ.მოც.20,36.*

წარკეცა մերկանալ (გაშიშვლება): მე წარგიკეცნე (წარგიქცინე) ქუექუემონი შენნი პირად შენდა, ես մերկացից զյետուստ քո... զգլխով քո եւ զերեսօք *იერ.13,26.*

წარკითხვა ընթեռնուլ („აღმოკითხვა", ნაკითხვა): იგი ფიცარი წარიკითხეს ჰურიათა მრავალთა C, ესე ფიცარი მრავალთა აღმოიკითხეს ჰურიათა DE, զայն տախտակ ընթերցան բազումք ի Հրէից *ი.19,20;* წიგნი წარმიკითხავს, գիր ընթերցեալ եմ *მცხ.14v-11.*

წარკრევა քախել (ნაკვრა): წარჰკრა ქვასა ფერჴი მისი და წარიკუეთა თითი, քախեաց ի քարի զոտս նորա եւ ի բաց եհան քարն զմատնոց նորա *მცხ.389v-445.*

წარკუეთა հատանել. ի բաց հանել/առնուլ. գայթակղել. խառել („მოკუეთა", ნაკვეთა, მოგლეჯა): ნუვე წარჰკუეთ სასოებასა, զյոյս քո ի նմանէ մի՛ հատաներ *ზირ.22,26;* წარჰკუეთა ყური, ի բաց եհան զունկն նորա *მრ.14,47;* წარჰკუეთა ყური მარჯუენაჲ C, ի բաց առ զունկն նորա զաջոյ *ი.18,10;* ფერჴი შენი არა წარჰკუეთო, ոտն քո մի՛ գայթակղեսցի *იგ.სოლ.3,6;* წარჰკუეთოს მღდელმან თავი და დადვას საკურთხეველსა ზედა, խառեսցէ զգլուխ նորա եւ դիցէ քահանայն ի վերայ սեղանոյն *ლევ.1,15;* წარჰკუეთოს მღდელმან თავი მისი ქედითგან, მოჰკუეთოს მღდელმან თავი მისი ქედითგან G, խառեսցէ քահանայն զգլուխն յուլանէ անտի *ლევ.5,8.*

წარკუეთა հատումն (ნაკვეთა, მოკვეთა): *ანდ.-ანატ.339-43,8.*

წარკუეთილ-ი հատեալ *ანდ.ანატ.342-44,26.*

წარმავალ-ი անցաւոր. որ անցանէ. նժդեհ. անցանելի („საწუთრო"): წარმავალი, անցաւոր *ფს.38,13;* წარმავალისა პატივისა ჩუენდა ქადებითა, զանցաւոր պատիւս խոստանալով *ატმ.100,1;* მწირ და წარმავალ ვარ მე თქუენ თანა, պանդուխտ եւ նժդեհ եմ ես ի միջի ձերում *დაბ.23,4;* წარუვალი... წარმავალი, անանց... անցանելի *მცხ.284r-304;* ვითარცა ცუარი ცისკრისაჲ წარმავალი, իբրեւ զցօղ առաւօտու որ անցանէ *ოვსე 6,4;* წინაშე წარმავალისა ამის მეფისა A, საწუთროსა ამას ჴორციელთა მეფეთა B, առաջի անցաւոր թագաւորացս *სბსტ.129,5-2.*

წარმართ-ი հեթանոս. բարբարոս. ազգ. ազն („ნათესავი", „ბარბაროზი", „თესლი", კერპთმსახური): საწამებელად ყოველთა წარმართთა DE (ნათესავთა C), ի վկայութիւն ամենայն հեթանոսաց *მთ.24,14;* ხოლო წარმართთა (ბარბაროზთა Ⴊ) მათ წინა-მიყვეს ჩუენ დიდი კაცთმოყუარებაჲ, բայց բարբարոսքն շնորհեցին ոչ սակաւ մարդասիրութիւն մեզ *საქ.მოც.28,1;* მი-მე-სცეა სიწმიდე შენი კბენად ძაღლთა ამათ წარმართთა სოფელთა? զիա՞րդ արդեօք տացես դու զգաստութիւն սրբութեանդ քոյ կերակուր շանց յայսիկ ի բարբարոս յաշխարհի *რიფს.168,28-92,14;* იერუსალჱმი დათრგუნვილ იყოს წარმართთაგან, Երուսաղէմ եղիցի կոխան ազգաց *ლ.21,24;* განძლენ მით წარმართნი, կերակրեսցին նովաւ ազինք *იობ 40,25;* გიგალობდე შენ წარმართთა (Ⴊ) (თესლებსა Ⴂ) შორის, սաղմոս ասացից քեզ յազինս *ფს.56,10.*

წარმართება յաջողել („მიკადება", მიმართვა): წარმართა (მიაკადა G) მის ზედა სულმან უფლისამან, յաջողեցաւ ի վերայ նորա Հոգի տեառն *მსჯ.14,6.*

წარმართება յաջողել/աջողել. յառաջեցուցանել. ընթանալ յառաջ. չուել. դիմել. ուղղել. ուղիղ առնել/համառօտել. յառաջադէմ լինել/դիւրել („მიკადება", „წარმომართება", „წრფელ-ყოფა", მიმართვა): წარმართა (მიაკადა G) მის ზედა სულმან უფლისამან G, յաջողեցաւ ի վերայ նորա Հոգի տեառն *მსჯ.14,6;* უკუეთუ წარემართების გზაჲ ჩუენი G, უკუეთუ წარგუემართოს ჩუენ გზაჲ იგი ჩუენი S, եթէ յաջողեսցի՞ մեզ ճանապարհս մեր *მსჯ.18,5;* არა წარმართება იყოს თქუენდა G, არა წარგემართოს თქუენ B, ոչ աջողեսցի ձեզ *რიცხ.14,41;* წარმართებად ფერჴთა ჩუენთა გზასა DE, ուղղել զոտս մեր ի ճանապարհս *ლ.1,79;* უფლისა მიერ სლვაჲ კაცისაჲ წარემართოს (წარემართების Ղ), ի տեառնէ ուղղին գնացք առն *ფს.36,23;* რაჲთა წარჰმართნეს გზანი შენნი, զի ուղիղ արասցէ զճանապարհս քո *იგ.სოლ.3,6;* წარმართებად სიტყუასა მას ჭეშმარიტებისასა, ուղիղ համառօտել զբանն ճշմարտութեան // *ტიმ.2,15;* წარგკმართოს ჩუენ ღმერთმან, առաջնորդեսցէ մեզ Աստուած *ფს.67,20;* წარვჰმართნე გზანი ჩემნი, դիւրեցից զճանապարհս քո *ეს.55,11;* წარუმართე მართალსა, յաջողեսցես դու արդարոյն *ფს.7,10;* წარჰმართეთ (წრფელ-ჰყვენით S) გულნი თქუენნი უფლისა მიმართ GS, ուղղեցէք զսիրտս ձեր առ տէր Ա՟ծ *ისუ ნ.24,23.*

წარმართება-ჲ աջողութիւն (გამარჯვება, წარმართვა): ჴელთა შინა უფლისათა არს წარმართებაჲ, ի ձեռին տեառն է աջողութիւն առն *ზირ.10,5.*

წარმართება ექუსორიობასა աքսորել (განდევნა): წარემართა ექუსორიობასა, աքսորեցաւ *ნრს.73,3.*

წარმართებულ-ი յաջողեալ. ուղղեալ. յաջողակ („წარმომართებული", მიმართული, წარმატება): რომელთანი წარმართებულ არიან გზანი მათნი, որոց յաջողեալ իցեն ճանապարհք իւրեանց *ფს.36,7;* წარმართებულ არიან Ղ, წარმომართებულ არიან, յաջողեալ է նոցա *ფს.72,12;* სადა წარმართებულ ხარ, ბერო? ո՞ւր ուղղեալ ես գնալ ծեր *მცხ.295r-318;* წარმართებულ იყო დიდად შიშსა შინა ღმრთისასა, ուղիղ էր յերկիւղն Աստուծոյ *მცხ.419r-471;* საქმჱ იგი იყო წარმართებულ, գործն էր յաջողակ // *ეზრა 5,8.*

წარმართებულება ուղղութիւն („სიწრფოება", „სიწრფელე", გამარჯვება, წარმატება): თუალთა ჩემთა იხილონ წარმართებულებაჲ, თუალთა ჩემთა იხილედ სიწრფოებაჲ Ղ, თუალთა ჩემთა იხილენ სიწრფელჱ, աչք իմ տեսցեն զուղղութիւն *ფს.16,2;* უწოდა მას სახელი მარჯუენითსა მას, წარმართებულება, կոչեաց զանուն այնորիկ. որ յաջմէն էր՝ ուղղութիւն // *ნშტ.3,17.*

წარმართობა հեթանոսութիւն (კერპთმსახურება): მიქცევად წარმართობასა, դառնալ ի հեթանոսութիւն *ოსკ.14,4;* წარმართობაჲ მჴდომ არს ქრისტეანობისაჲ, հեթանոսութիւն ընդդէմ է քրիստոնէութեան *ლონგ.189,34-717,22.*

წარმატება առաւելուլ. առաւել լինել. եղեւել առնել. զարգանալ. յառաջ գալ. յառաջադէմ լինել. յառաջանալ. գերազանցել („აღორძინება", წინსვლა): წმიდაჲ საჰაკ წარემატებოდა, սուրբն Սահակ եւս առաւելոյր *შუშ.I 27;* ვითარცა-იგი ყოველსა შინა წარემატებით სარწმუნოებითა, որպէս յամենայնի առաւել էք հաւատովք // *კორ.8,7;* ერი ერსა წარემატოს, ժողովուրդ զժողովրդեամբ ելեւել առնիցէ *დაბ.25,23;* წარემატებოდა (აღორძნდებოდა C) სიბრძნითა და ჰასაკითა, զարգանայր իմաստութեամբ եւ հասակաւ *ლ.2,51;* უმეტეს წარემატნიან ულმრთოებასა, առաւել յառաջ գայցեն յամբարշտութիւնս // *ტიმ.2,16;* წარვემატებოდე ჰურიაობასა შინა უფროჲს მრავალთა, յառաջադէմ էի ի Հրէութեանն քան զբազում *გალ.1,14;* წარემატებოდა ჰასაკითა და წიგნის სწავლითა, յառաջացեալ լինէր սակաւ հասակաւ դպրութիւն ուսանել *მრთ.A. ანტ.დ.76,13-18,20;* წარემატა, գերազանցեալ եղեւ *მცხ.219v-239;* წარემატებოდა სიბრძნითა და ჰასაკითა DE, აღორძნდებოდა სიბრძნითა და ჰასაკითა C, զարգանայր իմաստութեամբ եւ հասակաւ *ლ.2,52.*

წარმატება-ჲ յառաջադիմութիւն. ուղղութիւն (წინსვლა): უფროჲს-ღა წარსამატებელად სახარებისა მის მოივლინა, եւ քան զեւս յառաջադիմութիւն աւետարանին եկն *ფლპ.1,12;* მაღალნი წარმატებანი ექმნნეს, մեծամեծ ուղղութիւնս գործեալ էր *მცხ.128r-146.*

წარმატებულ-ი յառաջադէմ, յանցեալ: წარმატებული გარეგინ, յառաջադէմն Գարեգին *ვრდ.90,3;* წარმატებულ არიან წესსა მას სანთლისასა, անցեալ ըստ կարգս ճրագին *ს.გაბ.-მოც.საკ.91,2-3.*

წარმატებულება յառաջադիմութիւն (მოწინავეობა): წარმატებულებაჲ ეგე შენი ცხად იყოს ყოველსა შინა, քո յառաջադիմութիւնդ ամենեցուն յայտնի լիցի *I ტიმ.4,15.*

წარმგზავნა առաքել. յուղարկել (გაგზავნა, მივლინება): წარმგზავნა იგი სხჳსა ძმისა, առաքեաց զնա այլում... եղբօր *მ.ცხ.113v-132;* წარმგზავნეს ბერი მრავლითა მღევანე-

ბითა, յուղարկեցին զծերն բազում տրտմութիւնս կրելով *მცხ.210r-"57.*

წარმდებ-ი յանդուգն (მოურიდებელი, თავხედი): წარმდები და უწესოჲ ენაჲ წარსწყმედს მომგებელსა მისსა, յանդուգն եւ անխրատ լեզու սպանանէ զստացողն *თავნი იაკ.ეპ.(5);* იყვნენ კაცნი... წარმდებ, եղիցին մարդիկ... յանդգունք *II ტიმ.3,4;* წარმდებმან შეაძრწუნოს თავი თჳსი, որ յանդուգն է շրթամբք, խռովէ զանձն իւր *იგ.სოლ.13,3;* ნუ წარმდებ იქმნები ლალვად, մի՛ յանդուգն անկանիցիս ի մարտ *იგ.სოლ.25,8.*

წარმდებად ժպրհութեամբ. ժխտեալ (მოურიდებლად): არა თუ წარმდებად რაჲ თავით თჳსით, არამედ ბრძანებასა მას დაემორჩილა, ոչ ժպրհութեամբ մատուցեալ. այլ հրամանին հնազանդ լեալ *ს.გაბ.-მოც.საკ.90,15;* წარმდებად და ურჩად იტყჳ წინაშე მშობელთა, ժխտեալ ստահակս բարբառիս *ფლკტ.136,28-443,11.*

წარმდებება յանդգնութիւն. անզգամութիւն (მოურიდებლობა, თავხედობა): ნურარას იქმთ წარმდებებით Ⴂ, ნუ რას წარმდებად იქმთ Ⴀ, մի՛ ինչ յանդգնութեամբ գործել *საქ.მოც.19,36;* ღირსად წარმდებებისა მისისათჳს, արժանի ըստ իւրում անզգամութեանն *წრს.77,22;* ეგევითარისა წარმდებებისათჳს წარკუეთილ ხართ, յայդպիսի յանդգնութեան կտրեալ էք *ფლკტ.156,20-469,30.*

წარმდებებით յանդգնաբար (მოურიდებლად): წარმდებებით სიტყუად, յանդգնաբար բարբառել *ფლკტ.136,25-443,8.*

წარმდებ ქმნა յանդգնել (მოურიდებლობა): ერი, რომელი წარმდებ იქმნა და ალყოჴელი თჳსი დაყენებად, զժողովուրդն. որ յանդգնեցաւ ձգել զձեռն իւր եւ արգելուլ *II ეზრა 6,12.*

წარმოავრება ածել յաւարի / յաւար / աւար („წარმოტყუენა", „ტყუედ წარმოღება", „მოღება", ნადავლის წამოღება): წარმოიავრეს თჳთოეულმან თავისა თჳსისად G, წარმოსტყუენეს თავისა თჳსისად B, որ ածին աւար իւրաքանչիւր ումեք *რიცხ.31,53;* საცხოვარი მათი წარმოვიავრეთ G, საცხოვარი მათი ტყუედ წარმოვიღეთ, զխաշինսն ածաք յաւարի *II შჯ.2.35;* წარმოავრება G, მოღება S, ածել յաւար *II შჯ.3,7.*

წარმობმა ածել („მოყვანება", მოყვანა): წარმოიბას კართა თანა კარვისა მის საწამებელისათა O, მოიყვანოს ზუარაკი კარსა თანა კარვისა საწამებელისასა G, ածցէ զզուարակն ի դուռն խորանին վկայութեան *ლევ.4,4.*

წარმოგდება առնուլ (აქ: ჩამოგდება სიტყვის): წარმოაგდო შორის სიტყუაჲ, առեալ ի մէջ զբանս *მცხ.334r-387.*

წარმოგზავნა յուղարկել. արձակել („გამოვლინება", გამოგზავნა): წარმოჰგზავნიდეს მას ნავად, յուղարկեցին զնա ի նաւ անդր *საქ.მოც.20,38;* მშჳდობით წარმოგზავნეთ იგი, յուղարկեսջիք զնա խաղաղութեամբ *I კორ.16,11;* წარმომგზავნეთ მე S, გამომავლინეთ თქუენგან G, արձակեցէք զիս *მსჯ.11,7;* გუნებავს პატივითა წარმოგზავნაჲ თქუენი, կամիմք պատուով արձակել զձեզ *ატმ.98,10.*

წარმოგუალ գալ (მოსვლა): წარმოგუალე, ե՛կ *მცხ.421v-472.*

წარმოდგინება հասուցանել. առաջի / յառաջ կացուցանել. մատուցանել. ածել („დადგინება", წარმოდგენა): წარმომიდგინოს მე DE, დამიდგინოს მე C, հասուցանիցէ ինձ *მთ.26,53;* წარმოუდგინეს მას პავლეცა, առաջի կացուցին նորա եւ զՊաւղոս *საქ.მოც.23,33;* ძჱ თჳსი წინა წარმოადგინა, որդեակն իւր յառաջ մատուցեալ *ატმ.107,13;* წარმოგიდგინა შენ პეტრე, მონაჲ თჳსი, ած քեզ զՊետրոս զծառայն իւր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,31-32,17;* ბრძანა წარმოდგინებაჲ მეორისაჲ მის O, ბრძანა ერთისაჲ მის წარმოდგინებად J, հրամայեաց ածել զմեւսն *დან.13,56;* წარმოიდგინოს საშჯელად ერი თჳსი, կացուսցէ յատենի զժողովուրդ իւր *ეს.3,13.*

წარმოდგმა դնել (დადგმა): წარმოსდგამს მალიად ტაბლასა, փութապէս դնէ սեղան *მცხ.18v-14;* წარმოდგეს მათ ტაშტი, եդին առաջի նորա տաշտ *მცხ.269r-287.*

წარმოდგომა գալ. կալ. կալ առաջի / յառաջ (წინ წამოდგომა): წარმოდგენ ერთბამად, կացեն ի միասին *ეს.48,13;* ანგელოზი უფლისაჲ წარმოუდგა, հրեշտակ տեառն կայր առաջի նորա *ღმობ.185,27-252,20;* წარმომიდეგით და სამართალი ვაჩუენო, կացէք յառաջ եւ դատեցայց զձեզ *I მფ.12,7;* წარმოდეგინ ან საშუვალ ჭეშმარიტი იგი, եկեսցէ ի մէջ այժմ ճշմարիտ *იპ.რომ.კურთხ. ისაკ და იაკ.6,8-7.*

წარმოდგომა յոճ կալ. մատչել. անցանել. երեւել („მოჴდომა"; შემოსვლა; გამოცხადება): ქრთილი წარმოდგომილ იყო და სელი თესლოოდა, զարին յոճ կայր եւ կտաւն սերմանացեալ էր

გამოსლ.9,31; წარმომიდეგ წინაშე საკურთხეველსა O, მოუჴედ საკურთხეველსა G, մատիր առ սեղանն *ლევ.9,7;* წარმოდეგ აქა შორის DE, წარმოდეგ აქა შუვა C, անց ի մէջ *მრ.3,3;* წარმომიდგა მე ამას ღამესა ანგელოზი ღმრთისაჲ, երեւեցաւ ինձ յայսմ գիշերի հրեշտակ Աստուծոյ *საქ.მოც.27,23.*

წარმოდგომილ ყოფა կալ (წინაშე მოსული): რომელი წარმოდგომილ ვიყავ შენ წინაშე, որ կացի առաջի քո *I მფ.1,26.*

წარმოვლა անցանել (გავლა, ჩავლა): წარმოჰვლიდა სენაკსა, անցանէր առ սենեկաւ *მცხ.141r-159.*

წარმოვლინება առաքել (გამოგზავნა): წარმოავლინა იგი, առաքեաց Յովաբ զՈւրիա առ Դաւիթ *II მფ.11,6.*

წარმოზიდვა պրկել („განრთხმა", გაჭიმვა): ვითარ წარმოჰზიდვიდეს მას საბლითა C, ვითარ განართხმიდეს მას ლვედებითა, իբրեւ պրկեցին զնա փոկովք *საქ.მოც.22,25.*

წარმოთრევა քարշել (წამოთრევა): წარმოითრიეთ მოგჳ ეგე, քարշեցէք զմոգդ *თეკლა 99,20.*

წარმოთქუმა խօսել (თქმა): წარმოთქუეს წინაშე მეფისა, խօսեցան առաջի արքայի *III მფ.3,23.*

წარმოთხევა փսխել, նողկացուցանել, քամել (ღებინება): ნუუკუე განსძღე და წარმოსთხიო, գուցէ յագիցիս եւ փախիցես *იგ.სოლ.25,16;* რამეთუ წარმოსთხიის იგი, զի նողկացուցանէ զնա *იგ.სოლ.23,8;* სუან და წარმოსთხიონ და განბორგნენ პირისაგან მახჳლისა, արբցեն, եւ քամեսցեն եւ մոլեսցին յերեսաց սրոյն *იერ.25,16.*

წარმოთხრობა պատմել (თხრობა): წარმოუთხრეს თითოეულმან თჳსი ხილვაჲ, պատմէին միմեանց... զտեսիլն *ნრს.79,3.*

წარმოკიდება դնել ի վերայ, բառնալ (წამოკიდება): წარმოიკიდა ზურგსა, եդ ի վերայ թիկանց *მცხ.221r-241;* եբարձ զնա ի թիկունս իւր *მცხ.225r-245.*

წარმოკუეთა հատանել (მოკვეთა, მოჭრა): წარმოგკუეთონ ეგეცა შენგან, հատցես ի քէն զայդ եւս *ანდ.-ანატ.334-40,32.*

წარმომართება (յ)աջողել, հորդան տալ, գալ, շնորհել, ծաւալել (გამომართება, გამოგზავნა, წამოძღოლა, მოსვლა): არა უწყი დღე, რომელსა შინა წარმოჰმართოს უფალმან ჩემ თანა ანგელოზი G, არა ვიცი დღე იგი, რომელსა წარმოუმართოს ანგელოზსა მას უფალმან ჩემ თანა S, ոչ գիտեմ զօրն յորում աջողեսցէ տէր զհրեշտակ իւր ընդ իս *მსჯ.4,8;* წარმოუმართა, ვითარცა საცხოვარსა, ერსა თჳსსა, հորդան ետ որպէս խաշին ժողովրդեան իւրոյ *ფს.77,52;* წარმოემართნეს და მოიწინეს ქუეყანასა მას სომხითისასა, գային հասանէին յերկիրն հայոց *რიფს.165,42-85,13;* მდიდრად წარმოგემართოს თქუენ, առատապէս շնորհեսցի ձեզ *II პეტრე1,11;* წარმოუმართენ გზანი მისნი, յաջողեսցի զճանապարհս նորա *ეს.48,15;* წარმოგემართოს მსთუად ნათელი შენი, ծաւալեսցի կանուխ լոյս քո *ეს.58,8.*

წარმომართება-ჲ ասպատակ, յաջողութիւն (გამარჯვება): ჴმისაგან წარმომართებისა მისისა, ի ձայնէ ասպատակի նորա *იერ.47,3;* ნუ იქადით ფართოებასა მაგას და ნუცა წარმომართებასა მაგას აჰყვებით, մի՛ պարծիք ի դիւրութեանդ. եւ մի՛ ի յաջողութիւն իրացդ հպարտանայք *ს.გაბ.-მოც.საკ.101,33.*

წარმომართებულ-ი եկեալ, յաջողեալ („წარმართებული"): წარმომართებულ არიან C, წარმართებულ არიან, յաջողեալ է նոցա *ფს.72,12;* წარმომართებული, եկեալ *ფლკტ.145,11-454,22.*

წარმომატყულობელ-ი սորեցուացանել (ჩაღვრილი): (სიყვითლე) წარმომატყულობელი თუალთა თქუენთაჲ G, որ սորեցուցանիցեն զաչս ձեր *ლევ.26,16.*

წარმონაღებ-ი աւար („ავარი", ნადავლი): მოიღე მეათედი წარმონაღებისა მის ნატყუენავისაჲ S, მოიღე თავსნიერი ავართა ნატყუენავისათაჲ G, առ զհամար աւարի գերութեանդ *რიცხ.31,26.*

წარმონერწყუვა թքանել (ღებინება): სისხლი წარმოჰნერწყუა, զարիւն եթուք *მცხ.109r-128.*

წარმოპარვა գողանալ (მოპარვა): რაჲსათჳს წარმოიპარენ ღმერთნი ჩემნი, ընդէ՞ր գողացար զաստուածսն իմ *დაბ.31,30.*

წარმოპყრობა ձգել (յառաջ), մատուցանել („წარპყრობა", გაშვერა): წარმოუპყარ ჴელი შენი, ձգեա զձեռն քո *ანდ.-ანატ.334-40,31;* წარმოიპყარ ქედი შენი და წმიდამან მან ადრე-ადრე წარუპყრა თავი თჳსი, ձգեա՛ յառաջ զպարանոց քո եւ սուրբն վաղվաղակի մատոյց նոցա զպարանոց իւր *ფლკტ.159,24-474,2.*

წარმოსლვა չուել, երթալ, անցանել, զանցանել, գնալ, առխթել („მოსლვა", წამოსვლა): წარმოვიდა მიერ აბრაჰამ, չուեաց Աբրամ *დაბ.12,9;* წარმოსლვით წარმოვიდე შენ თანა G, მოსლვით მოვიდე შენ თანა S, երթալով երթայց ընդ քեզ *მსჯ.4,9;* რამეთუ

მიერ წარმოსლვად იყო, քանզի ընդ այն իսկ անցանելոց էր *ლ.19,4;* ვითარცა ესმა, რამეთუ ერი წარმოვალს, իբրեւ լուաւ զանցանել ժողովրդեանն *ლ.18,36;* ჩუენ ნავითა წარმოვედით ტჳრჱთ, մեր զնաւն առխթեալ ի Տիւրոսէ *საქ.მოც.21,7.*

წარმოსრულ-ი գնացեալ (წამოსული): იგინი წარმოსრულ, მოვიდეს და დაემკჳდრნეს, նոքա գնացեալ եկին բնակեցան *მსჯ.24,10.*

წარმოსრულება ընչաքափել (დაცალიერება, გაძარცვა): ვიდრე არა წარმოგასრულოს შენ ორგზის, մինչեւ ընչաքափիցէ զքեզ երկիցս *ზირ.13,9.*

წარმოტაცება, წარმოტაცებული ქარისაგან հողմակոծեալ (მოტაცებული, წამოღებული): განაბნინე თქუენ, ვითარცა ქარქუეტნი, წარმოტაცებულნი ქარისაგან უდაბნოჲთ, ցրուեցից զնոսա իբրեւ զխռիւ հողմակոծեալ յանապատի *იერ.13,24.*

წარმოტევება ծաղկել. ձգել („ალყუავება“, გაშლა): ანუ თუ წარმოუტეოს ნაძუსა O, უკუეთუ ალყუავნა ბუტკოვნებაჲ S, թէ ծաղկեա՞լ իցէ նռն *ქება 7,12;* ბრძანა ეზოჲსა მის წარმოტევებაჲ, რომელი განება წინაშე საყდართა მისთა, հրամայեաց փարագոյր ձգել. առաջի ատենին ուր նստէրն *ანან.ებრ.199,39-328,17.*

წარმოტრვა չուել („წარძრვა“, დაძვრა, წამოსვლა): წარმოსტრულნი ხორივით ვიდოდეთ ყოველსა მას უდაბნოსა G, წარვიძრენით ჩუენ ქორებით და განვლეთ უდაბნოჲ იგი, չուեալ ի Քորեբայ շրջեցաք ընդ ամենայն անապատն // *შჯ.1,19.*

წარმოტყუენვა գերել. առնուլ յաւարի. կողոպտել. աւար հարկանել. կապտել. աւարել („წარმოღება ტყუედ“, ნადავლის წამოღება): წარმოვსტყუენავთ ყოველსავე ცნობასა მორჩილებად ქრისტჱსა, գերեմք զամենայն միտս ի հնազանդութիւն Քրիստոսի // *კორ.10,5;* წარმოტყუენა ტყუჱ და მისცა იგი ნიჭად კაცთა, գերեաց զգերութիւն եւ ետ պարգեւս մարդկան *ეფეს.4,8;* ყოველი საცხორებელი წარმოსტყუენო თავისა შენისად G, საცხორებელი მათი წარმოიღოთ ტყუედ S, զամենայն աղխ առցես քեզ յաւարի // *შჯ.20,14;* სხუანი ეკლესიანი წარმოვტყუენენ, զայլ եկեղեցիս կողոպտեցի // *კორ.11,8;* წარმოსტყუენო ნატყუენავი მათი, աւերեսցես զաւար նոցա || *შჯ.21,10;* წარმოვტყუენო ტყუჱ მათი, կողոպտել զկողոպուտ նոցա *ეზეკ.38,12;* წარმოტყუენნა უბანნი მისნი, աւար հարկանէր զհրապարակս նորա *ივდ.1,14;* ადრე წარმოტყუენე, արագարագ կապտեսջիր *ეს.8,3.*

წარმოღება 1. կողոպտել. աւերել. աւար առնուլ. հանել; 2. առաջի արկանել. առնուլ. բերել. առնուլ յառաջ. ածել („წარმოტყუენვა“, წამოღება): წარმოიღეს ნატყუენავი მრავალი, կողոպտեցին աւար բազում // *ნშტ.14,13;* წარმოღება, առաջի արկանել *ი.ოქრ.-სასუმლ.45;* ანგელოზთ მსგავსად ზრახვაჲ წარმოიღო, զհրեշտակական խորհուրդն առնոյր *ფლკტ.141,21-449,29;* ამას რომელნიმე მაცხოვრისა ზედა წარმოიღებენ, զայս ոմանք բերեն ի փրկչին *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.56-57;* წარმოღებით წარმოვიღო და წარმოვტყუენო ტყუჱ მათი, աւերել զաւար. կողոպտել զկապուտ նոցա *ეზეკ.38,12;* წარმოიღეთ ჰორლები, առէք յառաջ զգեղարդունս *იერ.46,4;* წარმოიღოს ძალი შენი, աւար առցէ զզօրութիւնս քո *ეზეკ.26,12;* რომელი ერიდებოდის სიტყუასა ფიცხელსა წარმოღებად, იგი გონიერი არს, որ խնայէ բան խիստ հանել՝ իմաստուն է *იგ.სოლ.17,27;* წარმოიღოს ძალი დამასკისაჲ, առցէ զզօրութիւն Դամասկոսի *ეს.8,4;* წარმოვიღო ტყუე მათი კიდეთა ქუეყანისათა, ածից ես զգերութիւն ի վերայ նոցա ի ծագանց երկրէ *ივდ.2,5.*

წარმოყვანება առնուլ. ածել (წამოყვანა): წარმოიყვანა ყრმაჲ იგი, առ զմանուկն *მთ.2,21;* წარმოიყვანნეს იგინი კიდითგან ქუეყანისაჲთ, ածցէ զնոսա ի ծագաց երկրի *ეს.5,26.*

წარმოყოფა ձգել (გამოშვერა): წარმოყო ჴელი ხატმან მან და მიიხუნა ფიცარნი, ձգեաց զձեռն իւր անդրին եւ առ զգրեալ տախտակն *ფლკტ.154,25-467,1.*

წარმოჩენა լինել (გამოჩენა): წარმოჩნდეს სიონს, ვითარცა მდინარჱ მომავალი, եղիցի Սիոն իբրեւ զգետ յորդեալ *ეს.32,2.*

წარმოჩინება (յանդիման) կացուցանել (გამოჩენა, წარმოჩენა): მკვდრი უცხოჲსაგან წარმოაჩინოს, յանդիման կացուսցէ ժառանգ յօտարէ *ზირ.23,32;* წარმოაჩინა ყოველივე იგი ჭურჭერი ცოცხლად მას შინა, կացոյց ողջ անօթովքն որ ի նմա *ფლკტ.159,15-473,28.*

წარმოჩინებულად յառաջադէմ (ცხადად) *მრთ.S.კ. იერ.-ალდგ.168,14-297,18.*

წარმოცალიერება քափել (დაცარიელება): ვითარცა წარმოაცალიერებდეს ძაძათა მათთა, ի քափելն նոցա զքուրձս իւրեանց *დაბ.42,35;* წარმოაცალიერა სარწყული წყლის სასუმელსა მას, քափեաց զսափորն յաւազանն

დაბ.24,20; ბარძიმი გულისწყრომისა ჩემისაჲ შეჰსუ და წარმოაცალიერე, զբաժակն սրտմտութեան. զոր արբերն եւ թափեցեր *ეს.51,17.*

წარმოცალიერებულ-ი թափեալ (დაცარიელებული): ნელსაცხებელ წარმოცალიერებულ სახელი შენი, եւղ թափեալ է անուն քո *ქება 1,2.*

წარმოცემა խաղալ. տալ բերել. բղխել. յորդել. յառնել. գալ (მოცემა, გადმოდინება): წარმოეცნეს მდინარენი, խաղացին գետք *მთ.7,25;* წარმოსცა ხატი თჳსი, ետ բերել զպատկեր իւր *არსტ.67,16;* და წარმოეცა სისხლი და განუტევა სული და შეჰვედრა, եւ ընդ բղխեալ արեանն աւանդեաց զհոգին *დდ.130,21;* წარმოიცეს, ვითარცა წყალი, საშჯელი, յորդեսցեն իբրեւ զջուր իրաւունք *ამოს 5,24;* რაჟამს წარმოეცეს მდინარე იგი, յորժամ յարիցէ գետն *ნწყლ.224;* წარმოეცეს, ვითარცა მდინარე სასტიკი, რისხვაჲ უფლისაჲ, եկեսցէ իբրեւ զգետ բռնութեամբ բարկութիւն ի տեառնէ *ეს.59,19.*

წარმოცლა թափել (დაცლა, დაცარიელება): დალათუ ნივთნი იგი წარმოიცალნენ, թէպէտ եւ նիւթք թափին *მცხ.266r-284.*

წარმოცჳვნა ծորել (წამოცვენა): თუალნი მათნი წარმოსცჳნეენ ბუდეთაგან მათთა, ծորեսցին աչք նոցա ի կապճաց իւրեանց *ზაქ.14,12.*

წარმოძრვა չուել (დაძვრა): წარმოიძრნეს რაფიდინით და მოვიდეს უდაბნოსა მას, չուեցին յՌափիդիմայ եւ եկին յանապատն *გამოსლ.19,2.*

წარმოძღუანვა առաջնորդել (წამოძღოლა): შეგკრიბო შენ და წარმოგიძღუე და აღმოგიყვანო შენ, ժողովեցից զքեզ եւ առաջնորդեցից քեզ. եւ հանից զքեզ *ეზეკ.39,2.*

წარმოჴდომა անցանել (წამოსვლა): წარმოჴედ და დაჯედ DE, անց բազմեաց *ლ.17,7;* რიცხჳთ წარმოჴდეს, թուով անցին *ეს.34,16.*

წარმრღუნელ-ი որ ողողեսցէ (წამლეკავი): იყოს წჳმაჲ წარმრღუნელი, եկեսցէ անձրեւ եւ ողողեսցէ *ეზ.13,11.*

წარმრღუნელად յողողանել (წამლეკავად): იყოს მდინარედ წარმრღუნელად და წარრღუნეს ქუეყანაჲ და სავსებაჲ მისი, եղիցին հեղեղատք յողողանել եւ ողողեսցեն զերկիրն լրիւ իւրով *იერ.47,2.*

წარმტყუენავ-ი աւարառու („წარმტყუენველი", მძარცველი): განარინნა იგინი უფალმან ჴელისაგან (წარმტყუენველთა S) წარმტყუენავთა G, փրկեաց զնոսա տէր ի ձեռաց աւարառուաց նոցա *მსჯ.2,16.*

წარმტყუენ(ვ)ელ-ი գերիչ. գերեվար. աւարառու. որ կողոպտիցէ („წარმტყუენავი", მძარცველი): წარტყუენნენ იგინი წარმტყუენველთა თჳსთა, գերիցեն զնոսա գերիչք իւրեանց *III მფ.8,46;* მისცნა იგინი საწყალობელად წინაშე ყოველთა წარმტყუენველთა მათთა, ետ զնոսա ի գթութիւնս առաջի ամենայն գերչաց նոցա *ფს.105,46;* იყვნენ წარტყუენულ წარმტყუენველნი მათნი, եղիցին գերիք գերեվարք նոցա *ეს.14,2;* მისცნა იგინი ჴელთა წარმტყუენელთასა GS, մատնեաց զնոսա տէր ի ձեռս աւարառուացն *მსჯ.2,14;* განარინნა იგინი ჴელისაგან წარმტყუენველთა (წარმტყუენავთა G), փրկեաց զնոսա տէր ի ձեռաց աւարառուաց նոցա *მსჯ.2,16;* ნუ ვინმე იყოს წარმტყუენველ თქუენდა სიბრძნისმოყუარებითა, մի՛ ոք իցէ որ զձեզ կողոպտիցէ ճարտարմտութեամբ *კოლ.2,8.*

წარმყვანებელ-ი քերող (წამყვანი) *მცხ.421v-472.*

წარმცორვალ-ი սուրհանդակ (შიკრიკი) *III მფ.14,28.*

წარმძღომ-ი առաջնորդ („წინამძღუარი"): ვინ აღვიდეს ჩუენდა ქანანელისა მიერ წარმძღომად G, ვინ აღვიდეს წინამძღურად ჩუენდა ქანანელისა S, ո՞ ելցէ մեզ առ Քանանացին առաջնորդ *მსჯ.1,1.*

წარმწყმედელ-ი სულისა-ჲ անձնակորոյս (დამღუპველი) *მცხ.78r-90.*

წარნაქ-ი բուռ. նաւթ (კირი; აქ: წითელი სალებავი): მოწერა წარნაქითა, ծեփեաց բռով *სიბრძ. სოლ.13,14;* განგლორწნილი წარნაქითა, ծեփեալ նաւթիւ *იერ.22,14.*

წარნაწყმედ-ი կորուստ („წარწყმედული", დანაკარგი) *ლევ.6,4.*

წაროტება վարել (წინ გაგდება): წარიოტეს იგი მიერ, վարեցին զնա *მცხ.298v-221.*

წარპარვა գողանալ (მოპარვა): ნუუკუე... წარიპარონ იგი, գուցէ... գողանայցեն զնա *მთ.27,64;* ერთმან ვინმე ძმათაგანმან წარიპარა ძუალნი წმიდისანი მის, ոմն յեղբարցն գողացաւ զնշխարս երանելւոյն *თომა მოც. 20,23-400,8.*

წარპება պայթել (გაპობა): მუცელქუმულნი მათნი წარაპნენ, յղիք նոցա պայթեցին *ოვსე 14,1.*

წარპყრობა ձգել. կարկառել. մատուցանել (გაშვერა, მიწოდება, მირთმევა): წარუპყრა ქედი მისი... მეჴრმლესა მას, ձգեալ զպարանոցն *პავლე მოც.53,8-60,20;* წარუპყრა მკლავი, կարկառեալ զբազուկն *ანდ.-ანატ.334-40,34;* წარუპყრა ქედი თჳსი ნეფ-

სით, մատուցեալ զպարանոցն ինքնին կամաւորութեամբ *სნდ.6,26.*

წარრბოლა ընթանալ (გაქცევა, გარბენა): წარრბიოდა აქიმას, ընթացաւ Աքիմաս *II მფ.18,23;* წარრბიოდა წინა და ალჴდა ლელუსულელსა, ընթացեալ յառաջս ՝ ել ի ժանտաթզենին *ლ.19,4.*

წარრღუნა, წაღუნა խաղալ. ողողել. ողողանել. հեղեղել (წალეკვა): მდინარენი წარჰღუნიდენ მკუდართა მათთა, գետք խաղացեն յարենէ նոցա *ივდ.2,5;* წარრღუნეს ქუეყანაჲ, ողողեսցեն զերկիրն *იერ.47,2;* არცა მდინარეთა წარრღუნიან იგი, ոչ գետք [կարեն] ողողանել *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.161,2-283,28;* მდინარენი წარჰღუნიდენ ურიდად, գետք ողողեսցեն անխնայ *სიბრძ.სოლ.5,23;* წარღუნა იგი ძრვითა, հեղեղեաց զնա շարժմամբ *ნნყ.691-212.*

წარრჩევა գումարել (შერჩევა): წარირჩია გუნდი იოსიე, գումարեաց գունդ Ովսեէ *IV მფ.15,30.*

წარრჩეულ-ი ընտրեալ (შერჩეული): წარრჩეულითა უფლისა ღმრთისა მამათა ჩუენთაჲსა, ընտրեալք տեառն Աստուծոյ հարցն մերոց *II ეზრა 8,28.*

წარსაგებელ-ი ծախ-ք (ხარჯი): გამოითუალე წარსაგებელი, թուեա՛ զծախս *მცხ.117r-138.*

წარსადგმელ-ი քայլ (ნაბიჯის გადადგმა): არცა სცა მას სამკვდრებელი მას შინა, არცა წარსადგმელ ფერჴის, ոչ ետ նմա ժառանգութիւն ի սմա եւ ոչ քայլ մի ոտին *საქ.მოც.7,5.*

წარსავალ-ი, წარსავლელ-ი 1. անցաւոր. 2. խաղ („წარსავლელი", წარმავალი; დინება; გასასვლელი): მინდა განმდიდრებაჲ წარსავალითა მით სიმდიდრითა, կամէի մեծանալ զանցաւոր մեծութիւնս *თომა მოც.18,7-395,25;* ცხოვრებაჲ ესე წარსავალ არს, կեանս այս. վասն զի անցաւորք են *ფლკტ.149,25-460,16;* მოიპოვე საუკუნოჲ იგი, დაივიწყე წარსავალი იგი, խնդրեա՛ զմնացականն եւ մոռացիր զանցաւորս *ფლპ.მოც.3,30-301,14;* წარსავალსა მას თუ წყალთასა არნ, ի խաղս գետուց ուրեք արածիցի *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,5-129,6;* არა ენება ცემად წარსავალი ისრაელისა საზღვართაგან მისთა AK, არა ინება ედომ მიცემად ისრაჱლისა წარსავლელი G, ոչ կամեցաւ եդովմ տալ անց Իսրայելի *რიცხ.20,21.*

წარსატაცებელ-ი յափշտակութիւն („აღსაჭრელი", მისატაცებელი): იყვნენ წარსატაცებელ და იავარ ყოველთა მტერთა თვსთა, եղիցին ի յափշտակութիւն եւ յաւար ամենայն թշնամեաց իւրեանց *IV მფ.21,14;* ყრმანი მათნი წარსატაცებელად O, ჩჩვლნი მათნი აღსაჭრელად S, յափշտակութիւն... որդիք մեր *ესთ.7,4.*

წარსაწყმედელ-ი կորուստ. կորստական (დასაკარგავი, დასაღუპი): წინაშე მისსა რბინ წარსაწყმედელი, առաջի նորա կորուստ ընթանայ *იობ.41,13;* იქმოდეთ ნუ წარსაწყმედელსა მას ჭამადსა, գործեցէք մի՛ զկորստական կերակուրն *ი.6,27;* არარაჲ მესმის წარსაწყმედელთა სიტყუათა შენთაგანი, չեմ լսելոց կորստական քում հրամանացդ *დდ.129,6.*

წარსლვა երթալ. չոգալ. անցանել. չուել. գնալ. բառնալ. դառնալ. մեկնել. վարել. ճաղոպտել. ամբառնալ. զանց առնել. փոխել. սարտչել („წარგუალვა", „გუალვა", „მისლვა", „თანა-სლვა", „განსლვა", „მიქცევა", წასვლა): წარვედ და წარვიდის, երթ եւ երթայ *მთ.8,9;* წარვედით ჩემგან წარგუალეთ ჩემგან C, երթայք յինէն *მთ.25,41;* წარვედ DE, გუალე C, երթ *მრ.10,21;* წარვიდეს და პოვეს DE, მი-რაჲ-ვიდეს, პოეს C, չոգան եւ գտին *მრ.11,4;* მეპომენი წარედიდ წინა კერძო G, მბრძოლნი იგი თანაუვიდოდედ წინა S, մարտիկքն երթիցեն առաջի *ისუ ნ.6,9;* წარედ, ასულო G, განვედ, ასულო S, երթ դուստր *რუთ.2,3;* ნათესავი წარვალს და ნათესავი მოვალს, ազգ երթայ եւ ազգ գայ *ეკლ.1,4;* ვიდრე წარსლვამდე ცისა და ქუეყანისა, մինչեւ անցցեն երկինք եւ երկիր *მთ.5,18;* ვითარ წარვიდოდა, մինչդեռ անցանէր *ი.9,1;* წარვიდა იგი ჟამი, էանց այն ժամանակն *მრკ.250v-198,14;* წარვიდა ისრაჱლ, չուեաց Իսրայէլ *დაბ.46,1;* წარვიდეს დასავალით კერძო, գնացին յարեւմուտս կոյս *ოსკ.19,11;* რაჟამს წარვიდეს მათგან სიძე, յորժամ բարձցի ի նոցանէ փեսայն *მთ.9,15;* წარვიდა სახიდ თვსა DE, მიიქცა სახიდ თვსა C, դարձաւ ի տուն իւր *ლ.1,56;* წარვიდა მიერ, մեկնեցաւ անտի *მთ.12,15;* ყრმანი მისნი ტყუედ წარვიდეს წინაშე პირსა მაჭირვებელთასა, տղայք նորա վարեցան ի գերութիւն առաջի նեղչաց նորա *გოდ.იერ.1,5;* რომელი შეპყრობამდე წარვიდის, որ նախ քան զունելն ճողոպրէ *გრ.ანძ.-შობ.295,33-179;* წარ-რაჲ-ვიდეს პანფჱთ პავლეეთნი C, ամբարձեալ ի Պափեայ Պաւղուեանց *საქ.მოც.10,13;* წარხუალ სიცრუვითა, զանց առնէ զանիրաւութեամբք *მიქ.7,18;* წარვიდა მიერ, փոխեցաւ անտի *მთ.13,53;* წარვიდა მისგან ხარჭი მისი G, սարտեաւ ի նմանէ հայրն իւր *მსჯ.19,2.*

წარსრულ-ი անցեալ (წასული): წინა წარსრულ იყო საზღვართა სოფლისა თჳსისათა, յառաջ անցեալ ի սահմանս իւրոյ աշխարհին *აქშ.112,7;* წარსრული კჳრიაკე, անցեալ կիւրակէ *მცხ.347v-400.*

წარსრულება կատարել (დასრულება): რაჟამს წარასრულნა იესუ სიტყუანი, իբրեւ կատարեաց Յիսուս զբանս *მთ.19,1.*

წინა წარსწრობა յառաջել. առաջի ընթանալ (გასწრება): წარუსწრნა წინა, յառաջեաց քան զծերն մայրն *მცხ.216r-229;* წინა-წარმისწრობენ მე შემასმენელნი ჩემნი, առաջի իմ ընթանան մատնիչքն *მცხ.85v-97.*

წარსატაცებელი յափշտակութիւն („აღსაჭრელი", მოსატაცი): წარვიწირენით... ყრმანი მათნი წარსატაცებლად O, განვიფრდენით... ჩჩჳლნი მათნი აღსაჭრელად S, վաճառեցաք... ի յափշտակութիւն *ესთ.7,4.*

წარსხმა խրտուցանել. մերժել („განსხმა", დაფრთხობა, განდევნა): რომელი ესრინ მფრინველთა, წარასხნის იგი, որ ձգէ քարինս թռչնոց. խրտուցանէ զնոսա *ზირ.22,25;* წარასხნა (განასხნა L) იგინი საყდრისაგან C, որ մերժեաց զնոսա յատենէ անտի *საქ.მოც.18,16.*

წარტაცება յափշտակել. խարել (მიტაცება, მოტაცება): მრავალ ჟამ წარიტაცის იგი, բազում ժամանակս յափշտակեալ էր զնա *ლ.8,29;* ანგელოზმან უფლისამან წარიტაცა ფილიპე, հրեշտակ տեառն յափշտակեաց զՓիլիպպոս *საქ.მოც.8,39;* წარტაცება, խարել *ბაბ.45,27-151,32.*

წარტაცება-ჲ յափշտակութիւն. գերութիւն („აღჭრა", მოტაცება): წარტაცება, գերութիւն *ივდ.9,3.*

წარტაცებულ-ი յափշտակեալ (მიტაცებული): მიიტაცნეს ვითარცა სამწყსოჲ წარტაცებული მტერთაგან, վարեցան իբրեւ զհօտ յափշտակեալ ի թշնամեաց *ბარ.4,26.*

წარტევება արձակել. հետեւել („განტევება", გაშვება, მიდევნება): წარ-თუ-უტევნე იგინი უზმით C, უკუეთუ განუტევნე უზმანი DE, եթէ արձակեմ զդոսա նօթիս *მრ.8,3;* [ძაღლი] წარეტევების მას, հետեւի նմա *მცხ.201v-214.*

წარტევებულად յանդգնութեան (თავხედურად, თავაშვებით): ეგევითარისა მაგის წარტევებულად საქმისა ძჳრ-ძჳრად ტანჯვითა აღგასრულნე თქუენ, վասն այդպիսի յանդգնութեանդ խեղդամահ արարեալ ծախեցից *ფლკტ.145,10-454,21.*

წარტყუენვა գերել. կողոպտել. խաղացուցանել. գերի վարել. վարել. առնուլ. աւար առնուլ („წარმოტყუენვა", „დატაცება", გაძარცვა, ტყვედ წაყვანა): წარტყუენეს ქუეყანისა მისგან ისრაჱლისა ქალი ერთი მცირჱ, գերեցին յերկրէն Իսրայելի աղջիկ մի փոքրիկ *IV მფ.5,2;* წარიტყუენნენ იგინი ბაბილონდ, գերեսցեն զնոսա ի բաբելոն *იერ.20,4;* წარტყუენოს ნატყუენავი მისი, կողոպտեսցէ զկապուտ նորա *იეზ.30,24;* წარტყუენნა იგინი ასურასტანად, խաղացոյց զնոսա յԱսորեստանեայս *IV მფ.15,29;* წარიტყუენა ლოტ, գերի վարեցաւ... Ղովտ *დაბ.14,14;* წარიტყუენა ისრაჱლი ქუეყანისაგან თჳსისა, վարեցաւ Իսրայէլ յերկրէ իւրմէ *IV მფ.17,23;* წარტყუენნეს (წარმოტყუენნეს B) ყოველნი ძენი სეითისნი G, առցէ աւար զամենայն որդիս Սեթայ *რიცხ.24,17;* წარტყუენა მათგანი ტყუედ B, დაიტაცეს მათგან ნატყუენავი G, առ ի նոցանէ գերի *რიცხ.21,1.*

წარტყუენულ-ი գերեալ. գերի (ტყვედ წაყვანილი): წარტყუენულ იყვნეს ნაბუქოდონოსორისგან, էին գերեալք ի Նաբուքոդոնոսորայ *I ეზრა 5,7;* მიიყვანეთ ერთი მღდელთაგანი წარტყუენულთაჲ მაგათ, տարայք անդր զմի ոք ի քահանայիցն գերելոց անտի *IV მფ.17,27;* იყვნენ წარტყუენულ წარმტყუენველნი მათნი, եղիցին գերիք գերեվարք նոցա *ეს.14,2.*

წარუვალ-ი անանց. անանցանելի (მარადიული): გულმან გითქუა წარუვალისა მის ბრწყინვალისა შარავანდედთა მოცემისა ქრისტესისა, ցանկացար անանց ճառագայթարձակ լուսոյ թագաւորութեան Քրիստոսի *რიფს.168,23-92,9;* წარუვალნი კეთილნი დავიმკჳდრნეთ, զանանց բարիսն ժառանգեսցուք *აქშ.4,7;* წარუვალი, անանցանելի *გრ.ანძ.-შობ.296,11-180.*

წარქუმა բառնալ (წაღება): წარიქუეს, ასაელ და დაჰფლეს, բարձին զԱսայէլ եւ թաղեցին *II მფ.2,32;* ნუ წარგაქუნ ბალანტი, մի՛ բառնայք քսակ *ლ.10,4.*

წარქცევა դառնալ. դարձուցանել. հալածել. վարել. շարժել. ստիպել. ալահակ ունել („დევნა", „გარდაძრვა", არიდება, წინ გაგდება): წარაქციე რისხვაჲ შენი ჩუენგან, դարձո զսրտմտութիւն քո ի մէնջ *ფს.84,5;* წარაქცინა იგინი ღმერთმან მისგან, դարձոյց զնոսա Աստուած ի նմանէ *II ნშტ.18,31;* წარიქციოს ხუთმან თქუენგანმან ასი B, სდევნიდენ თქუენგანნი ხუთნი ასთა

G, հալածիցեն ի ձէնջ հինգք զհարեւր *ლევ.26,8;* რისხვასა და შეძრწუნებასა ნარქცევად სულსა სნეულისასა, զարհաւիրս եւ խռովութիւնս հալածել յանձնէ ախտացելոց *სიბრძ.სოლ.17,8;* ნარიქციე და ვიდოდე, վարեա՛ եւ գնա *IV მფ.4,24;* ორმან ნარიქციოს ბევრები S, ორმან გარდაძრნეს ბევრნი G, երկուք շարժեսցեն զբեւրս *II შჯ.32,30;* უკუეთუ ნარვიქცინე იგინი დღე ერთ... მოწყდეს ყოველი საცხოვარი, եթէ մի օր ստիպեմ զդոսա. մեռանին ամենայն խաշինքդ *დაბ.33,13;* ესე ნარიქციეს, զնա կալան պահակ *მთ.27,32;* ვინ ნარგიქცევდეს შენ მილიონ ერთ, მივლე მის თანა ორი, որ վարէ զքեզ մղոն մի գնա ընդ նմա երկուս *მცხ.386v-442.*

ნარქცეულ-ი վարեալ. հետեւակ: ვიხილენ ცხოვარნი ნარქცეულნი, տեսանէին հօտ վարեալ *ღმობ.191,10-260,18;* ნარვიდეს შენგან მკვრცხლნი ნარქცეულნი მტერთაგან O, ելին ի քէն հետեւակք վարեալք ի թշնամեաց *ბარ.5,6.*

ნარღება առնուլ. տանել. բառնալ. խաղացուցանել. յափշտակել. անցուցանել (წაღება, წართმევა, მიტაცება): ნარიღო ოქროჲ და ვეცხლი, առ զոսկի եւ զարծաթ *IV მფ.14,14;* დარიოზ უჟიკმან ნარიღო მეფობაჲ მისი, Դարեհ արքայ առ զթագաւորութիւնն *დან.5,31;* ნარიღეს ტანჯვაჲ მათი შთამავალთა თანა მღვმესა, տարան զտանջանս իւրեանց ընդ իջեալսն ի խորխորատ *ეზეკ.32,30;* ნარიღეს გუამი მისი, բարձին զմարմինն *მთ.14,12;* ნარიღო ყოველი მონაგები თვსი, խաղացոյց զամենայն ինչս իւր *დაბ.31,18;* ენება ხუასტაგი ნავისა ჩუენისაჲ ნარღებად, կամելով յինքեան յափշտակել զստացուածս մեր զոր ունէաք ի նաւին *ი.მოც.57,14-194,14;* ღრუბელთა ნარიღეს სეტყვა, ամպք անցուցին զկարկուտ *ფს.17,13.*

ნარღუნა იხ. ნარრღუნა.

ნარყვანება առնուլ. տանել. ածել. վարել. առաքել. իջուցանել. բերել („შთაყვანება“, წაყვანა, წაღება, წაყვანინება): ნარიყვანა ცოლი თვსი, առ յինքն զկին իւր *მთ.1,24;* მოვედ ნარყვანებად შენდა, եկի առնուլ զքեզ *ანდ.-ანატ.320-34,4;* ნარიყვანეს იგი, տարան զնա *მთ.27,31;* ნარჳყვანდეს წმიდანი იგი ტაძარსა მას საშჯელისასა, տանել զնոսա ի դատաստան *ვარ.805-372,4;* ნარიყვანეს და შეიყვანეს იგი სახლსა მღდელთმოძღურისასა, ածին եւ մուծին ի տուն քահանայապետին *ლ.22,54;* ასურასტანდ ძლით ნარიყვანეს, յԱսորեստան բռնութեամբ վարեցան *ეს.52,4;* ნარმაყვანნა მე მეფემან წინამძღუარნი ძლიერნი და ცხენები, առաքեաց ընդ իս թագաւորն առաջնորդս զօրաւորս եւ ձիս *ნეემ.2,9;* ნარიყვანეს იგი გაზად S, შთაიყვანეს იგი ლაზად G, իջուցին զնա ի Գազա *მსჯ.16,21;* ნარიყვანეს... წმიდასა ეკლესიასა, բերին ի սուրբ եկեղեցին *შუშ.4,7.*

ნარყოფა ձգտել (გაშვერა, წაყოფა): ნუ ნარჳყოფ ჴელსა შენსა პირველად მათსა, յառաջ քան զնոսա մի ձգտեր զձեռն քո *ზირ.34,21.*

ნარჩინება յառաջ մատուցանել. ընտրել (გამოჩენა, გამორჩევა): ნარიჩინოს თავი თვსი, յառաջ մատուսցէ զինքն *ზირ.20,29;* ნარაჩინა ყოველი იგი ერი ჭაბუკოვანი ძეთა მათ ისრაჱლისათაჲ, ընտրեաց յամենայն երիտասարդաց Իսրայելի *II მფ.10,9.*

ნარჩინებულ-ი երեւելի. նշանաւոր. փառաւոր. նախարար. իշխան. նահատակ. երջանիկ („შესწავებული“, გამორჩენილი; მთავარი): იყო ვინმე მუნ კაცი ერთ მთავარ დიდ და ნარჩინებულ წინაშე მეფისა მის, այր ոմն մեծ եւ երեւելի իշխան ի դրան արքունի *ანდ.-ანატ.309-29,11;* ნარჩინებული ბარაბა C, შესწავებული... ისუ ბარაბაჲსი DE, կապեալ մի նշանաւոր... Յեսու Բարաբբայ *მთ.27,16;* აზნაურ და დიდად ნარჩინებულ ვინმე კაცი ხარ შენ, ազատ եւ մեծ եւ փառաւոր ոմն ես դու *ლონგ.189,19-716,36;* მოიწინეს ნარჩინებულნი იგი სომხითისანი, հասին նախարարքն Հայոց *სნდ.4,16;* ნარჩინებული, իշխան *მცხ.385r-441;* სახელნი მჴნეთა მათ ნარჩინებულთანი, անուանք քաջ նահատակաց *ვარდ.89,9-;* შევამკოთ ნარჩინებულისაჲ დავითისი სიმჴნჱ, յարմարել զնահատակութիւն երջանկին Դաւթի *დდ.124,9.*

ნარჩინებულ-ყოფა շքեղացուցանել. աջողել (გამორჩეულობა): ნარჩინებულ ყვნა სედრაქ, მისაქ და აბედგანო სოფლებსა მას ბაბილონელთასა, առաւել շքեղացոյց զՍեդրաք, զՄիսաք եւ զԱբեդնագով յերկրին Բաբելացւոց *დან.3,97;* დანიელ ნარჩინებულ ყო სუფევასა თვსსა დარიოზ, Դանիելի աջողէր ի թագաւորութեանն Դարեհի *დან.6,28.*

ნარცემა 1. առաքել. յուղարկել. տալ տանել. 2. հարկանել. գայթակղել („მიძღუანება“, გაგზავნა; ნაკვრა): ნარუცეს ძეთა ისრაჱლისათა ძღუენი ჴელითა მისითა G, მიუძღუანეს ძეთა ისრაჱლისათა ჴელითა მისითა ძღუენი S, առաքեցին որդիքն Իսրայելի ի ձեռն նորա պատարագս *მსჯ.3,15;* ნარსცნეს წინაშე მთავრისა, յուղարկեցին առ իշխանն

მცხ.223r-243; ნარსცა იგი ხუჲასტანს, ետ տանել ի Խուժաստան *ნრს.75,5;* ნუ სადა ნარსცე ქვასა ფერჴი შენი, մի երբեք հարցես զքարի զոտն քո *მთ.4,6;* ფერჴი შენი არა ნარსცე, ոտն քո մի գայթակղեսցի *იგ.სოლ.3,23.*

ნარცვენება տրորել (ნაძრობა): ნარგუცვვედ ჴელნი, տրորեսցի ձեռն *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 120,1.*

ნარძრვა գնալ. չուել („სტრვა", ნასვლა, გამართება): ნარიძრა მიერ, գնաց անտի *მთ.11,1;* ნარიძრა ბანაკი, գնաց բանակն *ივდ.7,10;* ალვდეგით და ნარვიძრენით აოს მდინარით, յարուցեալ չուեցաք ի գետոյն Էոս *// ეზრა 8,31;* მიერ ნარიძრნეს გალგალდ S, მიერ ისტრნეს ლადლად G, անտի չուեցին ի Գաղգաղ *// შჯ.10,7;* ნარძრა ყოველი იერუსალჱმი... ტყუედ, խաղացոյց զամենայն Երուսաղէմ... ի գերութիւն *IV მფ.24,14.*

ნარძლოლა յառաջել. երթալ. առաջնորդել („წინა ნარძლოლა", ნაძლოლა): ნარგიძლუე თქუენ DE, წინა ნარგიძლუე თქუენ C, յառաջեցից քան զձեզ *მთ.26,32;* ნარჰძლუე წინაშე პირსა ღმრთისასა, երթիցես առաջի երեսաց տեառն *ლ.1,76;* არა ნარუძლუა მათ უფალი გზასა მას, ոչ առաջնորդեաց նոցա Աստուած *გამოსლ.13,17.*

ნარძლუანება վարել (წინ ნაძლოლა): ნარგიძლუანებდეს შენ მილიონ ერთ, վարիցէ զքեզ մղոն մի *მთ.5,41.*

ნარწევ(ნ)ა հասանել. հասու լինել. գալ. արձակել. բերել. կանխել („მისლვა", დანევა, მიწევნა, მიღწევა): რაჲთა შეუძლოთ ნარწევნად ყოველთა თანა წმიდათა, զի կարող լինիջիք հասանել ընդ ամենայն սուրբս *ეფეს.3,18;* მუშაკი მომთრვალჱ ვერ ნარეწიოს სიმდიდრესა, մշակ արբշիռ ոչ հասցէ ի մեծութիւն *ზირ.18,33;* გნებავს ნარწევნად დიდებასა მაღლისასა, առ ի կամել քեզ հասու լինել ճանապարհի բարձրելոյն *III ეზრა4,2;* ადრე ნარეწინენ მას C, ადრე მივიდენ მისა L, վաղվաղակի եկեսցեն առ նա *საქ.მოც.17,15;* ნარსწინნა მოციქულნი აბინერს, արձակեաց հրեշտակս զկնի Աբեններայ *// მფ.3,26;* ნარსწია დედამან თჳსმან და დააგდო B, բերեալ զնա մաւրն ընկէց *სბსტ.142,5-3;* რაჲთ-მე ნარვეწიო უფალსა? Ի՞ւ կանխեցից առ տէր *მიქ.6,6.*

ნარწევნულ-ი հասեալ (მიღწეული): არღარა შემირაცხიეს თავი ჩემი ნარწევნულად, ոչ համարիմ զանձն իմ թէ հասեալ իցեմ *ფლპ.3,13.*

ნარწევნულ ყოფა պինդ ունել (მიღწევა): კაცნი ცოდვილნი ნარწევნულ იყვნენ ამათ, այր մեղաւոր պինդ կալցի զնոսա *ზირ.27,33.*

ნარწირვა յոյս հատանել. նուաղել. ոչ կամել. բառնալ. անյոյս լինել (სასოწარკვეთა, იმედის დაკარგვა): რომელთა ნარიწირნეს თავნი მათნი, որք զանձանց յուրեանց զյոյսն հատին *ეფეს.4,19;* არა ნარეწიროს, რომელი იწროებასა იყოს ვიდრე ჟამადმდე, որ իցէ ի նեղութեան մի՛ նուազեսցէ մինչեւ ի ժամանակն *ეს.8,22;* ნარეწირა ნუგეშინისცემაჲ სულსა ჩემსა, ոչ կամէր մխիթարել անձն իմ *ფს.76,4;* მიერითგან ნარვიწირეთ სასოებაჲ ცხოვრებისა ჩუენისაჲ, ապա բառնայր ամենայն յոյս փրկութեան մերոյ *საქ.მოც.27,20;* ვიდრე ნარწირვამდე ჩუენდა ცხოვრებისაცა, մինչեւ անյոյս լինելոյ մեզ եւ ի կենաց *// კორ.1,8.*

ნარწირულ-ი կարօտեալ (სასოწარკვეთილი): ნარ-ღათუ-წირულ ვართ, არამედ არა განწირულება გჳჩს, կարօտեալք. այլ ոչ տարակուսեալք *// კორ.4,8.*

ნარწმასნვა ոլորել (დაგრეხა): ნარუწმასნეთ თმანი მაგისნი და ზე დამოჰკიდეთ, ոլորեցէք զհերս նորա. եւ կացցէ կախեալ *ფლკტ.146,10-455,36.*

ნარწუთომა ձգտել (დატოლება): ნუ ნარსწუთები მდიდარსა, გლახაკი თუ ხარ, մի՛ ձգտիր՝ եթէ տնանկ իցես ընդ մեծատան *იგ.სოლ.23,4.*

ნარწყმედა կորնչել. կորուսանել. սատակել. ապականել. վտտել. կործանել. սպառել. վրիպել. տուժել. կոտորել. անկանել („მოსრვა", „მოსპობა", „განჴუმა", „მოწყუედა", დალუპვა, განადგურება, გაფუჭება): თხიერნი იგი ნარწყმდიან, տիկքն կորնչին *მთ.9,17;* ნარუწყმდეს მამასა მისსა ვირნი, կորեան էշք հօրն Սաւուղայ *I მფ.9,3;* ეგულების ჰეროდეს... ნარწყმედად ეგე, ի խնդիր է Հերովդէս կորուսանել զմանուկդ *მთ.2,13;* ნარწყმიდნეს მოქმედნი იგი C, მოსრნეს ქუეყანისმოქმედნი იგი DE, կորուսցէ զմշակսն *მრ.12,9;* ნარწყმედით ნარსწყმიდნეთ ყოველნი ადგილნი G, მოსპოლვით მოსპნე ყოველნი იგი ადგილნი S, կորուսանելով կորուսջիք զամենայն տեղիսն *// შჯ.12,2;* არა ნარწყმიდა ეფრემმან ქანანელი G, არა მოსპო ეფრემ ქანანელი S, ոչ կորոյս Եփրեմ զՔանանացին *ისუ 6.16,10;* გუელთა მათგან ნარწყმდეს, յօձից անտի սատակեցան *I კორ.10,9;* სულნი თჳსნი ნარიწყმიდნიან, զանձինս իւրեանց սատակեն *იგ.სოლ.1,19;* ქუეყანაჲ ჩემი ნარსწყმიდე, ապականեցեր զերկիր իմ

ეს.14,20; არღარა იყვნენ ნარსაწყმედელ სიყმილითა ქუეყანასა ზედა, ոչ եւս վտտեսցին ի սովոյ ի վերայ երկրի *ეზეკ.34,29;* ღამჱ ნარწყმდეს ზღუდე იგი მოაბელისაჲ მის, գիշերի կործանեսցի պարիսպ Մովաբացւոյն *ეს.15,1;* ვითარცა ნარწყმიდა მან ყოველივე მისი, իբրեւ սպառեաց զամենայն *ლ.15,14;* ერთიცა მათგანი არა ნარწყმდა, մի՛ ի նոցանէ ոչ վրիպեաց *ეს.34,16;* სული თჳსი ნარიწყმიდოს DE, განიჴუას სული თჳსი C, զանձն իւր տուժեսցի *მრ.8,36;* ნარწყმედაჲ ყოველთა ბრძენთა ბაბილონისათაჲ, կոտորել զամենայն իմաստունս Բաբելացւոց *დან.2,12;* მახჳლითაცა ნარწყმდენ DE, მახჳლითაცა მოწყდენ C, սրով անկցին *მთ.26,52.*

ნარწყმედა-ჲ կորուստ. վրիպանք („მოსპოლვა“, მოსპობა, განადგურება): რომელთა აღსასრულ ნარწყმედა არს, որոց կատարածն կորուստ է *ფლპ.3,19;* ნარწყმედით ნარსწყმდეთ ქუეყანისაგან G, მოსპოლვით მოგსპნეს თქუენ ქუეყანისა მისგან S, կորստեամբ կորնչիցիք յերկրէն *II შჯ.4,26;* ნარწყმედაჲ თავსა თჳსსა მოატყუს, կորուստ անձին իւրում ստանայ *იგ.სოლ.6,32;* ენება ნარწყმედაჲ, կամէր վրիպանս առնել *მსკ.25,16.*

ნარწყმედა ალთქუმისა ուխտակորոյս լինել (ალთქმის დარღვევა): ნარსწყმიდე ალთქუმაჲ, ուխտակորոյս լինիս *იზტ.117,8.*

ნარწყმედად-ი կորստական (დასაკარგავი, დასაღუპავი): უპატიოსნეს ოქროჲსა მის ნარწყმედადისა, առաւել քան զոսկի կորստական պատուական է *I პეტრე 1,7.*

ნარწყმედად-ი განზრახვითა խորհրդակորոյս („ნარწყმედისა მზრახვალი“ S) *II შჯ.32,28.*

ნარწყმედულ-ი կորուսեալ. կորստական. կորուստ („ნარნაწყმედი“, დაღუპული, დაკარგული, გაფუჭებული): ნარწყმედული მოვიძიო და შეცთომილი მოვაქციო, զկորուսեալն խնդրեցից եւ զմոլորեալն դարձուցից *ეზეკ.34,16;* ნარწყმედულთაგან ულმრთოთა იჴსნა ოტებული, ի կորստական ամպարշտաց փախուցեալ փրկեաց *სიბრძ.სოლ.10,6;* ნარწყმედული O, ნარნაწყმედი G, կորուստ *ლევ.6,3;* ანუ თუ პოვა ნარწყმედული, եթէ եգիտ կորուստ ինչ *ლევ.6,3.*

ნარხეთქა գայթակղել. կտրել. ի բաց կտրել (ნარტყმა, ნაკვრა, ნაჭრა): არა იციან, სადა ნარხეთქიან ფერჴი, ոչ գիտեն. զիարդ գայթակղին *იგ.სოლ.4,19;* ნახეთქნეს ფერჴნი მისნი, կտրեցին զոտս նորա *ანდ.-ანატ.334-40,29;* ნარხეთქნეს ჴელნი მისნი, կտրեցին զձեռս նորա *ფლკტ.156,13-469,21.*

ნარხუევა պատել (შეხვევა): სახუეველითა არა ნარიხჳე, ի խանձարուրս ոչ պատեցար *ეზეკ.16,4.*

ნარხუმა առնուլ. բառնալ. վարել. տանել. ջնջել („ნარღება“, ნაყვანა, ნასხმა): ნარიხუნენ ქრისტეანეთა, առնուն զսուս քրիստոնեայք *სბსტ.142,3;* ნარიხუნა ყოველნი DE, ნარილო ყოველი C, եբարձ զամենեսին *მთ.24,39;* იგი თჳთ ტყუედ ნარიხუნიან, նոքա ի գերութեան վարեցան *ეს.46,2;* ნარიხუენ იგინი, ընդ քեզ տարջիր *იგ.სოლ.6,22;* ნარვიხუნეთ ჩუენ იგინი მით, ջնջեսցուք զնոսա նոքօք *ივდ.6,3.*

ნარჴდა թափել. հանել. լուծանել (ამოხდომა, ნაძრობა, გახდა): ვიდრემდის ნარმჴდი სულთა ჩუენთა, մինչեւ յե՞րբ թափես զոգիս մեր *ი.10,24;* ნარიჴადა ფარაო ბეჭედი ჴელისაგან თჳსისა, հանեալ Փարաւոնի զմատանին իւր ի ձեռանէ իւրմէ *დაბ.41,42;* ნარიჴადენ ჴამლნი ფერჴთაგან შენთა, լոյծ զկօշիկս ոտից քոց *საქ. მოც.7,33.*

ნარჴდილ-ი կրճատեալ (ნამძვრალი): რომელთანი იგი ნარჴდილნი იყვნეს თითნი მათნი, որոց կրճատեալ էին մատունք իւրեանց *ფლკტ.146,30-456,23.*

ნარჴდომა անցանել. զանց առնել. անցք անցանել. հանել. յառաջ վազել. գնալ. ելանել. վախճանել. կործանել („ნარვლა“, გასვლა, ამოხდომა, აღსრულება, დაღუპვა): არა ნარჴდეს ნათესავი ესე, ոչ անցցէ ազգս այս *მთ.24,34;* ვითარცა ყუავილი თივისაჲ, ეგრე ნარჴდეს, իբրեւ զծաղիկ խոտոյ անցանիցէ *იაკ.1,10;* ნარჰჴდეს და ნარვიდეს S, ნარვლეს და ვიდოდეს G, անցին գնացին *მსჯ.19,13;* ნარჴდა ჟამი ერთი, անց իբրեւ ժամ մի *ფლკტ.154,36-467,24;* ნარჴდომა, զանց առնել *ივდ.5,25;* რაჲიგი ნარგჳჴდა ჩუენ საქმეთა ჩუენთათჳს, որ ինչ միանգամ անցք անցին ընդ մեզ վասն գործոց մերոց *II ეზრა9,13;* დაეცა და სულნი ნარჰჴდეს, անկաւ եւ եհան զոգի *საქ. მოც.5,5;* ნარჴდომა, յառաջ վազել *ზირ.20,7;* შეირყეს და ნარჴდეს, խախտեցան եւ գնացին *იერ.50,3;* ნარჴდეს წელინადნი იგი, ել այն ամ *დაბ.47,18;* ნარჴდა ალი იგი, վախճանեցաւ քոյն *III ეზრა4,48;* ყოველნი მოზღუდვილნი შენნი ნარჴდენ, ամենայն պարսպաւորք քո կործանեսցին *ოვსე10,14.*

ნარჴდუნვება տուժել. կորուսել (დაზიანება, გაფუჭება): რაჲთა არარაჲ ნარაჴდუნვოს ცუდად

წვმისა მისგან, որպէսզի մի՛ ինչ տուժեսցի ընդունայն եւ կորուսցէ յանձրեւացն յայն *მცხ.93r-104.*

წარჴოცა ջնջել. սրբել. մաքրել (განმენდა): თმითა თავისა თჳსისაჲთა წარჰჴოცდა, հերով գլխոյ իւրոյ ջնջէր *ლ.7,38;* წარჰჴოცნა ფერჴნი თმითა მისითა, ջնջեաց զոտս նորա հերով իւրով *ი.11,2;* წარჰჴოცდა მჩურითა მით [ფერჴთა], սրբէր ղենջակաւն *ი.13,5;* თმითა თვსითა წარჰჴოცდა ფერჴთა თვსთა C, հերով իւրով մաքրէր զոտս նորա *ი.12,3.*

წარჴსნილ-ი քակեալ („განრღუეულ-ი“, დარღვეული): კუართი მისი იყავნ წარჴსნილ B, სამოსელნი მისნი იყუნენ განრღუეულ G, հանդերձ նորա քակեալ լիցի *ლევ.13,44.*

წარჯმნა արձակել (გაშვება, გაცილება): წარუჯმნა მას დავით და წარავლინა მშვდობით, արձակեաց զնա եւ գնաց խաղաղութեամբ *II მფ.3,22.*

წაღება იხ. წარღება.

წაღმართ յառաջ. ընդ յառաջ (წინ, შემდეგ): რაჲთა წაღმართ განვეკრძალო, որպէս զի յառաջ զգուշասցիմ *მცხ.64v-53;* ეკრძალებოდის წაღმართ, զգուշասցէ ընդ յառաջ *მცხ.16v-12.*

წაღმართცა յառաջակայ: რაჲთა წაღმართცა მაქუნდეს სასოებაჲ, զի յառաջակայս ունիցիմ յոյս *მცხ.143v-161.*

წაწუდომა կցել (მიწვდომა): სადა წასწუდების წუერი კავკასიისა, ցուրանոր կցի ծովն Կովկասու *ქ.ცხ.8,2-4.*

წახნაგებულ-ი ճախարակեալ. դրօշեալ („გამოქანდაკებული“, „გამოტორონტოსებული“, გამოკვეთილი): ჴელნი მისნი ოქროჲსანი წახნაგებულ სავსჱ ოქროჲთა თარშისაჲთა, ձեռք նորա ոսկիք ճախարակեալք լցեալ ակամբք թարսսայ *ქება 5,41;* მოაქუნდა ძელი იგი წახნაგებული გამოტორონტისებული, որ բարձեալ բերէին զփայտն դրօշեալ *ეს.45,20;* ქმნად წახნაგებული (გამოქანდაკებული S) და გამოდნობილი GS, առնել դրօշեալ եւ ձուլածոյ *მსჯ.17,3.*

წბილ ყოფა անհամել („განწბილება“, გაუგემურება): უკუეთუ მარილი იგი წბილ იყოს DE, უკუეთუ მარილი განწბილდეს C, եթէ աղն անհամեսցի *მრ.9,49.*

წბოლა լափել (თქვლეფა): რომელმან წბას (წბოს G) ენითა თვსითა წყლისა მისგან, იგი წბის ძაღლმან GS, որ լափիցէ լեզուաւ իւրով ի ջրոյ անտի իբրեւ զշուն *მსჯ.7,5.*

წდევა խառնել. ըմպել տալ (დასხმა, დალევინება): იწდევენ თაფლუჭსა, որ խառնեն զգինի *ეს.5,22;* უწდევ კაცთა სიმთვრალედ უშჯულოებისა, տամ ըմպել գինի յարբումն անօրէնութեանց *მცხ.402r-456.*

წდობა մուխ (წრთობა): ბრძმედთა გამოცადნიან პირნი მახვლთანი წდობითა, բովք փորձեն զսայրաղիս ի մուխ *ზირ.34,31.*

წდობილ-ი մխեալ (გამოწრთობილი): წდობილ არიან [ისარნი] ძლიერისანი, რამეთუ წდობილ არიან ნაკუერცხალითა ოჴრებისაჲთა C, որպէս նետք հզօրի. զի մխեալ են կայծակամբք կաղնւոյ *ფს.119,4.*

წებო սոսինձ: შეამტკიცა წებოჲთა, մածոյց սոսնձով *ეს.44,13.*

წედ-ი ափսէ. տաշտ (ფიალა, სასმისი): წარიღო ბორვალები იგიცა და წედები იგი ოქროჲსაჲ, զբուրուառսն եւ զափսեայսն զարծաթիս եւ զոսկիս առ *IV მფ.25,15;* ძმისწული ჩემი შთავიდა მტილსა თვსსა, წედთა მათ საკუმეველთასა, მწყსად, եղբօրորդին իմ էջ ի պարտէզ իւր ի տաշտս խնկոց. հովուել *ქება 6,1.*

წევა, წევნა հասանել. ժամանել. հասու լինել. պնդել. տիրել. գալ. կանխել („დაჭერა“, „აღთქუმა“, დაწევა, მოსწრება, შეხვედრა): ვსდევ ეგრე, რაჲთა ვეწიო, զի հետ մտեալ եմ. թէ հասից *ფლპ.3,12;* ეგრეთ რბიოდეთ, რაჲთა ეწინნეთ Q, այնպէս ընթացարուք. զի հասանիցէք *I კორ.9,24;* მეწინეს მე უსჯულოებანი ჩემნი, հասին ինձ անօրէնութիւնք իմ *ფს.39,13;* ნუ გეწევინ ზრახვაჲ ბოროტი, մի՛ հասցեն քեզ խորհուրդք չարք *იგ.სოლ.2,16;* არა გეწიოს ძვრი, ոչ հասանիցէ քեզ չար *ზირ.7,1;* წყობაჲ ეწია მათ ზედა G, պատերազմն ժամանեաց նոցա *მსჯ.20,42;* მეწინეს მე წყევანი მამისანი და ცრემლნი დედისანი, ժամանեցին ինձ անէծք հօրն եւ արտասուք մօրն *ფლკტ.149,25-460,17;* ბნელი იგი მას ვერ ეწია, խաւար նմա ոչ եղեւ հասու *ი.1,5;* ეწეოდა გეზი ნემანს, պնդեցաւ Գէեզի զհետ Նէեմանայ *IV მფ.5,21;* ბნელი არა გეწიოს თქუენ, խաւարն ձեզ մի՛ տիրեսցէ *ი.მოც.86,33-275,24;* მსთუად მეწიენ ჩუენ წყალობაჲ შენი, վաղվաղ եկեսցէ առ մեզ ողորմութիւն քո *ფს.78,8;* უკუეთუ ვეწიო მას მსხუერპლებითა ანუ ზუარაკებითა წელიწდეულითა, եթէ կանխեցից առ նա ողջակիզօք եւ որթովք տարեւորօք *მიქ.6,6;* ეწინეს მას წყევანი იგი S, აღექუნენ მას ყოველნი წყევანი G, հասցեն նմա ամենայն նզովք *II შჯ.29,20;* ეწიენით ბუნაურსა მათსა S, დაიჭირეთ უკუანა კერძოჲ მათი G, հասէք ի վերջս նոցա *ისუ 6.10,19.*

ნევა օգնել („შენევნა", დახმარება): მეწიე (შემეწიე DE) ურწმუნოებასა ჩემსა, օգնեա՛ անհաւատութեանս իմում *მრ.9,23.*

წელ-ი հասակ. երկար (ასაკი, ხანი): შეეჰმოსო ყოველთა წელთა ძაძაჲ, ածից ի վերայ ամենայն հասակաց քուրձ *ამოს 8,10;* წელნი მოაბელისანი ღაღადებენ, երկար-ք Մովաբացւոյն գոչէ *ეს.15,4.*

წელ-ი մէջք. երան (ფიზ. წელი; ნიალი): სარტყელი ტყავისაჲ ერტყა წელთა მისთა, գօտի մաշկեղէն ընդ մէջ իւր *მრ.1,6;* შეიმოსა ძაძაჲ წელთა მისთა, քուրձ զգեցաւ ի վերայ միջոյ իւրոյ *დაბ.37,34;* ნეკი ჩემი უმსხო არს წელთა მამისა ჩემისათა, ծկոյթ իմ ստուար է քան զմէջ հօր իմոյ *III მფ.12,10;* შეიბ მახჳლი შენი წელთა შენთა, ած զսուր ընդ մէջ քո *ფს.44,4;* წელნი მისნი მორტყმულ(ნი) ოქროჲთა, ოფაზითა, ընդ մէջ իւր ածեալ կամար յոսկւոյն Ոփազայ *დან.10,5;* შეიმტკიცენ წელნი შენნი, պնդեա՛ զմէջ քո *იერ.1,17;* გამოსრულთა მათგანლა წელთაგან აბრაჰამისთა, թէպէտ եւ ելեալ իցեն յերանացն Աբրահամու *ჰებრ.7,5.*

წელ-ი ամ. տարի. ժամ (წელიწადი): იყო იგი ათორმეტის წლის ოდენ, էր ամաց իբրեւ երկոտասանից *მრ.5,42;* ერთ წელ მეფობდა, տարի մի թագաւորեաց *II ნშტ.22,2;* იგი სცვალებს ჟამთა და წელთა, დაადგინებს მეფეთა და გარდაადგინებს, նա փոփոխէ զժամանակս. եւ զժամս կացուցանէ զթագաւորս եւ փոփոխէ *დან.2,21.*

წლითი-წლად ամ ըստ ամէ. ամ յամէ. ամի ամի (ყოველ წელიწადს) *ნეემია 10,34;* წლითი-წლად მსხუერპლსა შესწირევედ სამარადისოდ, ամի ամի զնոյն պատարագս մատուցանեն ցանգ *ჰებრ.10,1;* ალვიდიან... წლითი-წლად, երթային... ամի ամի *ლ.2,41.*

წლითგან-ი: ოცით წლითგანი իքսանամենից (ოცი წლისა): *გამოსლ.30,14.*

სამის წლის երրորդամեայ: ვითარ იყო ყრმაჲ იგი სამის წლის, իբրեւ լինէր երրորդամեայ մանուկն *ღმობ.187,1-254,22.*

წელიწად-ი ամ. տարի. տարեկան: წელიწადნი ცხორებისანი შეგეძინნენ შენ, ամք կենդանութեան եւ խաղաղութեան յաւելցին քեզ *იგ.სოლ.3,2;* დღეთა წელიწადისათა, ըստ թուոյ աւուրց տարւոյ *მსკ.54,6;* ქადაგებად წელიწადი უფლისაჲ შეწყნარებული, քարոզել զտարեկան տեառն ընդունելի *ლ.4,19;* ვერ ეწიფოს მათ წელიწადი ცხორებისაჲ, ոչ հասցեն ի տարեկան կենդանութեան *იგ.სოლ.2,19.*

წელიწადითი-წელიწადად ամ յամէ (ყოველ წელიწადს): შეკრიბეთ ნაყოფი წელიწადითი-წელიწადად, ժողովեցէք արմտիս եւ կերայք ամ յամէ *ეს.29,1.*

წელიწადისა տարեւոր. տարեկան (ერთი წლის): წელიწადისა ყრმანი იტყოდიან, մանկունք տարեւորք խօսեսցին *III ეზრა6,21;* წელიწადისა, տարեկան *ეს.32,10.*

წელიწ(ა)დეულ-ი ամիկ. տարեւոր (ერთი წლისა): შეწირეს... წელიწადეული თხათაგან... ათორმეტ, մատուցանէին... ամիկս այծեաց... երկոտասան *II ეზრა 6,17;* ტარიგი წელიწადეული უბიწოჲ შეწირონ ყოლად დასაწუველად, բուծ մի տարեւոր անարատ արասցէ յողջակէզ տեառն *ეზეკ.46,13;* მოიბთ... ტარიგი წელიწდეული მსხუერპლად, առէք... գառն տարեւոր յողջակէզ *ლევ.9,3;* ცხოვარი უბიწოჲ წელიწდეული, ոչխար անարատ տարեւոր *ლევ.23,12;* უკუეთუ ვენიო მას... ზუარაკებითა წელიწდეულითა, եթէ կանխեսցի՞ց առ նա... որթովք տարեւորօք *მიქ.6,6;* ერთი წელიწადეული კრავი, ամիկ մի *ნეემია 5,18.*

წელიწდეულად յամին մի անգամ (წელიწადში ერთხელ): *მცხ.399r-453.*

წელნი գութք (მოწყალება), աղիք (ნაწლევი), մսան (მუცელი, ნაწლავი, ცხოველის ბარკალი): ვითარ წელნი არა დაჰფსნდეს, զիարդ գութք ոչ լուծան *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 372,33-266,17;* მელმიან წელნი ჩემნი შენთჳს, խանդաղատին ի քեզ աղիք իմ *ფლკტ.145,17-454,29;* შეწიროს ცმელი და წელნი უბიწონი, մատուսցեն... զճարպն եւ զմսանն անարատ *ლევ.3,9.*

წერა գիր: ყოველივე წერით ჴელითა უფლისაჲთა მისცა დავით, զամենայն գրով ի ձեռանէ տեառն ետ Դաւիթ *I ნშტ.28,19.*

წერაქჳ մուրճ: ცულითა და წერაქჳთა დაამჴუნეს იგინი, փայտատօք եւ մրճովք կործանեցին զնա *ფს.73,6;* ვითარცა წერაქჳ, რომელმან განკუეთის კლდჱ, իբրեւ զմուրճ. որ հատանէ զվէմ *იერ.23,29.*

წერეულ-ი, წერულ-ი գաղիշն („წერული", ძნა): დაწვა იგი ზჳნსა მას წერეულისა (წერულისა O) მისისასა SO, չոգաւ ննջեաց առ եզերբ գաղշին *რუთ.3,7.*

წერილი գրեալ. գրեցեալ (დაწერილი): წერილ არს, գրեալ է *მთ.2,6.*

წერილ-ი գիր („წიგნი", ბიბლია): ვითარ-მე აღესრულნენ წერილნი იგი? DE, ვითარ-მე აღესრულოს წიგნები იგი? C, զիա՞րդ լնուցուն գիրք *მთ.26,54;* ვერ ჴელ-ეწიფების დაჴსნად წერილი

DE, չէ մարթ եղծանել գրոյն *ი.10,35;* ჯერ-იყო აღსრულებად წერილი, պարտ էր կատարել գրոյն *საქ.მოც.1,16.*

წერილ-ი ხატისა պատկեր („ხატი", ხატის გამოსახულება): წერილი ხატისა მათისაჲ შენ შეურაცხ-ჰყავ Ⴂ, ხატი მათი შეურაცხ-ჰყო Ⴈ, զպատկերս նոցա անարգեցեր *ფს.72,20.*

წერილისშემომყვანებელ-ი ատենադպիր („მწიგნობარი", „შჯულის-მწიგნობარი"): *II შჯ.1,15; 29,10.*

წერტა խոտել. պատուաստել. գելել („დაგუმერა", დაჩხვლეტა): დამკვდრებულთა ღაზერისათა უწერტა G, მკვდრნი გაზერისნი დაგმირნა S, զբնակեալն ի Գազեր խոտեաց *ისუ 6.16,10;* მოსაჴსენებელად სიტყუათა შენთა ეწერტებოდა, ի յիշատակ բանից քոց անդրէն պատուաստէին *სიბრძ.სოლ.16,11;* მწერტს მე, գելէ զսիրտ իմ *მცხ.15v-436.*

წერტ-ა խեթ. խիթ (ჩხვლეტა): გგუემოს შენ... ცხროჲთა დაწერტითა უსაზომოჲთა S, հարցէ զքեզ տէր... սարսռով եւ խեթիւք եւ երկիւղիւ *II შჯ.28,22;* წერტაჲ წელთაჲ კაცისა თანა უძლებისა, խիթք որովայնի ընդ առն ժլատի *ზირ.34,23.*

წერტით-ი կտեալ (ნაჩხვლეტი): წერათა წერტითთა არა იქმოდით G, գիր կտեալ մի առնիցէք ի ձեզ *ლევ.19,28.*

წეს-ი կարգ. օրէն. կանոն. իրաւունք. կրօն. վարք. յօրինուած. տարր. բնութիւն. աւանդութիւն. պայման („კუალი", „ნივთი", „გუარი", რიგი, კანონი, ელემენტი, ბუნება): არცა ცვალა წესი თჳსი S, ոչ փոխեաց զիւր կարգն *ესთ.2,19;* მთოვარჱ დადგა წესსა ზედა თჳსსა, լուսին Աբաց ի կարգի իւրում *ამბ.3,11;* მწუხარისა იგი მსახურებისა წესი მოიწია, երեկոյին պաշտաման կարգքն հասին ի վերայ *ს.გაბ.-მოც. საკ.89,15;* ვითარცა წესი არნ შარავანდედთაჲ, ըստ օրինացն թագաւորաց *რიფს.163,25;* რაოდენნი წესსა ამას ზედა ეგნენ, որ միանգամ այսմ կանոնի միաբան լինին *გალ.6,16;* მასვე წესსა ზედა ვეგნეთ, ամին կանոնի միաբան լինել *ფლპ.3,16;* არა იციან წესი ღმრთისაჲ მის ქუეყანისაჲ, ոչ գիտեն զկրօնս Աստուծոյ երկրին *IV მფ.17,26;* განიცდიდა... სათნოსა წესსა ღმრთისმსახურებისასა, տեսանէր... զպարկեշտ վարս աստուածպաշտութեանն *დდ.124,28;* ზეცით შეენწყუნეს მათ ვარსკულავნი წესთაგან მათთა S, ცით გამოეწყვნეს ვარსკულავნი კუალთა მათთაგან G, յերկնից ճակատեցան աստեղք յիւրաքանչիւր յօրինուածոյ *მსჯ.5,20;* უკუეთუ მოვკუდეთ ქრისტჱს თანა წესთა მათგან ამის სოფლისათა AB, უკუეთუ მოვჰკუედით ქრისტჱს თანა ნივთთა მათგან ამის სოფლისათა CD, եթէ մեռայք ընդ Քրիստոսի ի տարերց աշխարհիս *კოლ.2,20;* წესთა მათ ქუეშე ამის სოფლისათა ვიყვენით დაკირთებულ, ընդ տարերբք աշխարհիս ի ծառայութեան կայաք *გალ.4,3;* არა თუ წესი ცვალა, ոչ զբնութիւն փոփոխելով *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 317-262,9;* ვითარცა არს წესი ქრისტეანეთაჲ, ըստ աւանդութեան քրիստոնէից *პავლე თებ.322-14,17;* მღდელობაჲ თქუენი ყოვლისაებრ წესისა (გუარისა G) საკურთხეველისაჲსა D, պահեսջիք զքահանայութիւն ձեր ըստ ամենայն պայմանի սեղանոյն *რიცხ.187.*

წესიერ-ი զգաստ. կարգ (კეთილგონიერი): ჰრწმენა და წარმართთაგანთა დედათა მრავალთა წესიერთა, հաւատացին եւ ի Յունաց կանանց զգաստից *საქ.მოც.17,12.*

წესიერება կարգ (წესრიგიანობა): მიხარის, რამეთუ ვხედავ თქუენსა მაგას წესიერებასა, խնդամ. իբրեւ տեսանեմ զկարգն ձեր *კოლ.2,5;* არა დაიმარხეს წესიერებაჲ თჳსი, ոչ պահեցին զկարգ իւրեանց *უწყ.იუდ.ეპ.98,21-358,12.*

წესისაებრ ըստ կարգի (წესის თანახმად) *I ეზრა 5,41.*

წესნიერ-ი կին կրօնաւոր (მონაზონი ქალი) *მცხ.124r-141.*

წეს-ყოფა պարտ/օրէն լինել („ჯერყოფა"): წეს არს ხარკისა მიცემაჲ კეისრისა C, ჯერ-არსა ხარკისა მიცემაჲ კეისრისა DE, պարտ է հարկս տալ կայսեր *მთ.22,17;* ჩემდა არა წეს არს გინებად კაცისა შარავანდედისა, ինձ չէ օրէն թշնամանել զայր թագաւոր *ფლკტ.153,26-465,32.*

წელან յառաջագոյն: ვითარცა წელან ვთქუ, որպէս յառաջագոյն ասացի *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 319-264,15.*

წვალება հերձուած. հերձուածողութիւն. երկպառակութիւն. գրգռութիւն. աղանդ („განწვალება", განხეთქილება, დაყოფა, მწვალებლობა, ერესი): იყო წვალება შორის ერსა მას მისთჳს C, იყო განწვალებაჲ მისთჳს ერსა შორის DE, եղեւ հերձուած ի մէջ ժողովրդեանն *ი.7,43;* არა იყოს წვალება ჴორცთა მათ შინა, մի՛ լիցին հերձուածք ի մարմնի անդ *I კორ.12,25;* წვალება, հերձուածողութիւն *მრთ. A.ანტ.დ.88,16-64,28;* წვალება, երկպառակութիւն *გალ.5,20;* წვალება, գրգռութիւն *II კორ.12,20;* წვალებაჲ სადუკეველთაჲ, աղանդ սադուկեցւոց *საქ.მოც.5,17.*

წთოლა იხ. წუთოლა

წიალ յայնկոյս. յայսկոյս. յանդիման. յայնմ կողմանէ. յայն կողմն. ի ծագաց. յանցից (გაღმა, იმ მხარეს, გამოღმა): წიალ იორდანესა, յայնկոյս

Յորդանանու *მთ.4,15;* ვინ წიაღ-ჴდა წიაღ ზღუასა, პოვა იგი, ո՛ անց յայնկոյս ծովու, եգիտ զնա *ბარ.3,30;* მიგვლებიეს ჩუენ ნაწილი ჩუენი წიაღ იორდანესა აღმოსავალით კერძო, ունիմք զվիճակս մեր յայսկոյս Յորդանանու յարեւելից *რიცხ.32,19;* პოვნეს... წიაღ ღელესა მას, գտին... յանդիման հանգրուանին *გამოსლ.14,9;* მოიყვანნეს ასურნი იგი წიაღ მდინარით, եհան զԱսորեստանեայն յայնմկողմանէ *I ნშტ.19,16;* მოვიყვანე მამაჲ თქუენი წიაღ მდინარით S, առի ես զհայր ձեր զԱբրահամ յայնմ կողմանէ գետոյն *ისუ ნ.24,3;* მოვიდა ჰინდოჲ ერთი საჭურისი წიაღ მდინარითა მათგან, եկն ներքինին ի ծագաց գետոյն հնդկաց *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.158,13-279,7;* არღარა დავემკჳდრო მათ შორის წიაღ იორდანესა, მიერ კერძო G, ոչ եւս ժառանգեսցուք ի մէջ նոցա յանցիցն Յորդանանու եւ անդր *რიცხ.32,19.*

წიაღ-ი գոգ. գիրկ. ծոց. անկարճ. փորուած (კალთა, უბე): მიიყვანა... წიაღთა აბრაჰამისთა DE, տանել... ի գոգն Աբրահամու *ლ.16,22;* აღიხუენ იგინი წიაღსა შენსა, առ զդա ի գոգ քո *რიცხ.11,12;* ვინ შეკრიბნა ქარნი წიაღთა? ո՞վ ժողովեաց զհողմս ի գոգ իւր *იგ.სოლ.30,4;* გფუფუნებდ შენ წიაღთა ჩემთა, զսպէի զքեզ ի գոգ իմ *ფლკტ.142,16-450,33;* მიგეც მჴევალი ჩემი წიაღთა შენთა, ետու զաղախինն իմ ի գիրկս քո *დაბ.16,5;* არა განივსის... წიაღი, რომელი შეჰკრებნ მჭელეულებსა მისსა, ոչ ելից... զգիրկս իւր, որ զորայն ժողովէր *ფს.128,7;* ესუა წიაღთა მისთა ყრმაჲ იგი, կալեալ զմանուկն ի գիրկս իւր *ვარ.379,13-819;* დამალნა ჴელნი მცონარმან წიაღთა შიდა, թաքուցանէ վատ զձեռս իւր ի ծոց իւրում *იგ.სოლ.26,15;* გამო-მე ვინ-იკრის წიაღთა ცეცხლი და სამოსელი მისი არა იწჳს? ծրարիցէ՞ ոք հուր յանկարծի եւ զձորձս իւր ոչ կիզու *მრთ.A.კ.იერ.-სინან.142,18-10,15;* წიაღი, փորուած *იეზ.43,14.*

წიაღ-ავლა անցանել (გატარება, გადასვლა): წიაღ-ავლეთ ბუნაგები მათი და ცოლნი მათნი და საცხოვარი, անցուսջիք զաղխ դոցա եւ զկանայս դոցա եւ զանասուն դոցա *რიცხ.32,30.*

წიაღკერძო յայնկոյս. յայնմ կողմանէ (გაღმა მხარეს, გაღმა მხრისა): განვიდეთ წიაღკერძო ტბასა მას, անցցուք յայնկոյս ծովակին *ლ.8,22;* განანქრიეს იგინი წიაღკერძო მდინარესა მას, հոսեսցէ զնոսա յայնկոյս գետոյն *III მფ.14,15;* მოვიდეს შენ ზედა ერი მრავალი წიაღკერძონი ზღჳსა, եկն ի վերայ քո ամբոխ բազում յայնմ կողմանէ ծովուն *II ნშტ.20,2.*

წიაღ-მოვლა անցանել (յայնկոյս) [„წიაღ-მოსლვა“, გადმოსვლა]: წიაღ-მოჰვლეთ იორდანე G, წიაღ-მოხუედით იორდანესა S, անցէք ընդ Յորդանան *ისუ ნ.24,11;* წიაღ-მოვლო, անցեալ յայնկոյս *მცხ.70r-82.*

წიაღმოკრება անցանել (გადმოსვლა): ერი იგი ყოველი წიაღ-მოკრბა იორდანესა, եւ անց ամենայն ժողովուրդն ընդ Յորդանան *II მფ.19,39.*

წიაღმოსლვა անցանել (յայնկոյս), երթալ (յայնկոյս), գալ (յայնկոյս) („წიაღ-მოვლა“, „მოწიაღება“, გადმოსვლა): წიაღ-მოვედით ქუეყანასა ამას სამკჳდრებელსა უფლისასა S, მოწიაღდით ქუეყანად სამკჳდრებელისა უფლისა G, անցէք յերկիր կալուածոյ տեառն *ისუ ნ.22,19;* უბრძანა მათ წიაღ-მოსლვაჲ წიაღ ზღუასა, հրամայեաց երթալ յայնկոյս *მთ.8,18;* წიაღ-მოსლვა ამიერ-კერძო, գալ յայսկոյս *მცხ.396r-451.*

წიაღმოჴდომა անցանել (յայնկոյս) (გადმოსვლა): წიაღ-მოჴდა, անց յայնկոյս *მთ.9,1;* აქინამცა წიაღ-მოჴდა მის თანა, անց եւ Քամաամ ընդ նմա *II მფ.19,40;* ეძიებდეს, რაჲთამცა წიაღ-მოხდეს, խնդրէին անցանել *მრთ.-S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.237,9-;*

წიაღსავალ-ი կիրճ. հուն („განსავალი“, ფონი): წინაჲსწარ დაიპყრეს გალაადელთა წიაღსავალი იგი იორდანისაჲ S, წინა დაიპყრნა გალაადმან განსავალნი იორდანისანი G, կալաւ Գաղաադ զկիրճս Յորդանանու *მსჯ.12,5;* წიაღსავალი, հուն *ისუ ნ.2,7.*

წიაღსლვა անցանել. ելանել. երթալ („განვლა“, გადასვლა): თუ ვისმე უნდეს ამიერ (-მთხრებლისა) წიაღსლვად თქუენდა, ვერ წიაღჴდენ, եթէ կամիցին աստի առ ձեզ անցանել. ոչ կարեն *ლ.16,26;* წიაღ-ხუალთ იორდანესა ქუეყანად ქანაანისა, անցանէք ընդ Յորդանան յերկիրն Քանանացւոց *რიცხ.35,10;* წიაღსლვა S, განვლა G, անցանել *მსჯ.3,28;* წიაღსლვად იორდანესა S, განვლად იორდანესა G, անցանել ընդ Յորդանան *ისუ ნ.3,14;* განგარისხეს შენ წიაღსლვასა ზღჳსა მის მეწამულისასა, բարկացուցին զքեզ յանցանելն իւրեանց ընդ ծով Կարմիր *ფს.105,7;* ან წიაღ-ვედით ჭალაკთა ქეტიმისთა, այլ անցէք ընդ կղզիս Քետիմացւոց *იერ.2,10;* ჯურღმულსა მას ფიცისასა ნუ წიაღ-ხუალთ, ի ջրհորն երդման մի ելանէք *ამოს 5,5;* წიაღ-ვიდოდა ფინიკედ, երթայր ի Փինիկէ *საქ.მოც.21,2;* წიაღსლვად ვერ შეუძლო, անցանել յայնկոյս ոչ կարասցէ *მცხ.74r-85.*

წიალყვანება անցուցանել (გადაყვანა): წიალ-იყვანნა იგინი, անցոյց զնոսա *ფს.77,13.*

წიალჴდომა անցանել (յայնմ կողմն) („წიალ-მოჰდომა", „წიალ-სლვა", გადასვლა): ვითარ წიალ-ჴა იგი მიერ წიალ, իբրեւ անցին յայնկոյս *მთ.8,28;* წიალ-ვჴდეთ მიერ (კერძო), անցցուք յայն կողմն *მრ.4,35;* წიალ-ჴდა... მიერ კერძო DE, წიალ-მოჴდა... მერმე წიალმო კერძო C, անց... յայն կողմն *მრ.5,21;* წიალჴდომა S, წიალსლვა G, անցանել *// შჯ.3,25;* წიალ-ჰჴდეთ რაჲ იორდანესა G, յորժամ անցանիցէք ընդ Յորդանան *// შჯ.27,3;* წიალ-ჴდეს ზღუასა, անցին ընդ ծովն *ეს.16,8;* წიალ-ჴდა ევფრატსა, անցանէր ընդ գետն Եփրատ *რიფს.176,9-109,2.*

წიგნისმეცნიერ-ი գրամարտիկոս, գրագէտ (მწიგნობარი): უზეშთაეს არს... უფროჲს წიგნისმეცნიერთასა, ի վեր են... քան զգրամարտիկոսացն *ს.გაბ.-მოც.საჴს.92,7;* მეცნიერი წიგნისაჲ, գրագէտ *ეს.29,11.*

წიგნისმიმღებელ-ი թղթաբեր (წერილის მომტანი, ფოსტალიონი): წიგნისმიმღებელი იწრაფდა, թղթաբերն փութայր *მრთ.A. ანტ.დ.76,3-18,5.*

წიგნისმკითხველ-ი գրակարդաց, դպրապետ: უბრძანა შეპყრობაჲ წიგნისმკითხველისაჲ მის, հրամայեաց... ածել... գրակարդաց *ფლმ. მენესტ.294v-479,1;* წიგნისმკითხველი O, მოსაჴსენებელთმწერალი S, դպրապետ *ესთ.6,1.*

წიგნისმწერალ-ი կտակագիր („ანდერძის-მწერალი"): სადა-იგი წიგნის-წერაჲ არს, სიკუდილი უნებლიაჲთ ზედა-აც წიგნისმწერალსა მას, ուր կտակ է. հարկ է զմահ ի մէջ բերել զկտակագրին *ჰებრ.9,16;* ვიდრე ცოცხალღა არნ წიგნისმწერალი (ანდერძისმწერალი CD) იგი AB, մինչ կտակագիրն կենդանի է *ჰებრ.9,17.*

წიგნისტყავ-ი մատեան (ეტრატი): მო-რაჲ-ხვდოდი, მოიღე და წიგნებიცა იგი, უფროჲს-ღა წიგნისტყავებისაჲ, յորժամ գայցես. բերջիր եւ զգիրսն. մանաւանդ զմատեանսն *// ტიმ.4,13.*

წიგნისწერა կտակ: სადა-იგი წიგნისწერაჲ არს, სიკუდილი უნებლიაჲთ ზედა-აც წიგნისმწერალსა მას, ուր կտակ է. հարկ է զմահ ի մէջ բերել զկտակագրին *ჰებრ.9,16.*

წიდნე ոստ (რტო, რქა): იქმნა იგი ვენაჴ და ყვნა წიდნენი, եղեւ յորթ մեծ եւ եհան անդ ոստս *იეზ.17,6.*

წიდო(ვ)ან-ი տեռատես, ապարահ (დედათა წესის მქონე): შეეხო მას დედაკაცი იგი წიდოვანი ფესუსა სამოსლისა მისისასა, մերձեցաւ կինն տեռատես ի դրօշակս հանդերձից նորա *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.227,11-134,102;* ვითარცა ძონძი დედაკაცისა წიდოანისაჲ, իբրեւ զհանդերձս ապարահից ամենայն արդարութեաւն մեր *ეს.64,6.*

წიდოვან-ქმნა աղտեղացուցանել (გაჭუჭყიანება): სულსა მაგას რაჲსა წიდოვანს იქმ? զհոգին աղտեղացուցանես *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.110,25-44,22.*

წიდოვნება դաշտան, ապարահ, աղտեղութիւն (დედათა წესის ქონება): წიდოვნება, դաշտան *ლევ.12,2;* დედაკაცსა წიდოვნებასა მისსა არა შეეხოს, ի կին իւր ապարահ ոչ մերձենայցէ *იეზ.18,6;* ნუმცა იპოვების თქუენ თანა წიდოვნებაჲ და ბილწებაჲ, մի գտցի ի ձեզ աղտեղութիւն եւ պղծութիւն *I ეზრა1,4.*

წით- կարմրանալ (განწითლება): რამეთუ წითს ცაჲ, զի կարմրացեալ է երկին *მთ.16,2.*

წილ փոխանակ. ընդ -Gen., ի տեղւոջ („ნაცვალად", „ნაცვალ", ნაცვლად): ჰეროდეს წილ, փոխանակ Հերովդի *მთ.2,22;* ნუ თევზისა წილ გუელი მისცეს მას, միթէ փոխանակ ձկանն օձ տայցէ նմա *ლ.11,11;* წილ O, ნაცვალად G, փոխանակ *ლევ.6,22;* წილ S, ნაცვალ G, փոխանակ *მსჯ.15,2;* დიდებისა წილ შეამთხვა გინებაჲ, փոխանակ փառաց հատուսցէ անարգանն *ზირ.29,9;* მოგუაგებ ბოროტსა კეთილისა წილ, հատուցեր չար փոխանակ ընդ բարւոյ *ფლკტ.142,9-450,25;* ჩემ წილ და შენ წილ, ընդ իմ եւ ընդ քո *მთ.17,26;* ჴელი ჴელისა წილ, ձեռն ընդ ձեռին *გამოსლ.21,24;* მომაგეს მე ბოროტი კეთილისა წილ, հատուցին ինձ չար փոխանակ ընդ բարւոյ *ფს.37,21;* ვინ-მე დადგეს ზაქარიაჲს წილ? զո՞ կացուսցեն ի տեղւոջ Զաքարիայի *ღთშობ.193-264,8.*

წილ-ი վիճակ, ժառանգութիւն („ნაწილი", „საზომი", „სამკვდრებელი", ხვედრი): განიყვეს სამოსელი მისი და განიგდეს წილი, բաժանեցին զհանդերձսն նորա վիճակաւ *მთ.27,35;* მისცეს წილი მათ, ետուն վիճակս նոցա *საქ.მოც.1,26;* მისცა იგი იისუმან ტომთა ისრაჱლისათა სამკვდრებელად წილისაებრ მათისა G, ... ნაწილად მათა S, ետ զնա Յեսու ցեղիցն Իսրայելի ի ժառանգութիւն ըստ վիճակաց նոցա *ისუ 6.12,17;* მიგცეს შენ წილითა დამკვდრებად მას G, მოგცეს ნაწილად მკვდრობისა შენისა S, տացէ քեզ վիճակաւ ի ժառանգութիւն *// შჯ.25,19;* კუართსა ჩემსა ზედა განიგდეს წილი, ի վերայ պատմուճանի իմոյ վիճակս արկանէին *ფს.21,19;* განუყო მათ წილითა მკჳდრობისაჲთა C, განუწილა მათ საზომითა დამკჳდრებისაჲთა Ղ, վիճակեցոյց ի նոսա զվիճակ ժառանգութեան իւրոյ *ფს.77,15;* იერუსალჱმსა ზედა განიგდეს წილი, ի վերայ Երուսաղէմի վիճակս արկանէին *აბდ.1,11;* აღმოუჴდა წილი სჳმიონს, ելանէր վիճակն Սիմէոնի *ღმ.შობ.193-264,9;* მიგცეს შენ წილად G, მიგცეს შენ სამკჳდრებელად S, տացէ քեզ ի ժառանգութիւն // *შჯ.25,15.*

(შვდ) **წილად** եւթնապատիկ (შვიდ ნაწილად): ვითარცა ვეცხლი... განწმედილი მიწით შვდ წილად, որպէս արծաթ... սրբեալ եւ պարզեալ եւթնայ պատիկ ի հողոյ *ფს.11,7.*

წილგდება վիճակս արկանել („განგდება წილისა“, წილისყრა): განიყვეს სამოსელი მისი და წილ-იგდეს C, (... განიგდეს წილი DE) ի բաժանել զհանդերձս նորա արկին վիճակս *ლ.23,34;* წილ-ვიგდოთ მაგას ზედა C, արկցուք վիճակս ի վերայ դորա *ი.19,24;* წილ-იგდეს, արկեալ նոցա վիճակս *ი.მოც.56,4-191,26.*

წილისსაზომ-ი վիճակ („საზომი“): რაჲსათჳს დამიმკჳდრე ჩუენ ნაწილი ერთი და წილისსაზომი ერთი (საზომი ერთი S) G, ընդէ՞ր ժառանգեցուցեր մեզ մի ժառանգութիւն եւ մի վիճակ *ისუ ნ.17,14.*

წილხუდომა վիճակ ելանել („საბ(ე)ლის ხუდომა“, წილის რგება): წილ-მხუდედა მე რჩეულთა თანა, საბელნი მხუდეს მეს რჩეულთა თანა, վիճակք ելին ինձ ընդ ընտիրս *ფს.15,6.*

წინა 1. ընդ առաջ. յառաջ. առաջի. յառաջագոյն. նախքան. 2. ընդդէմ („პირველ“, „უწინარეს“): 1. გამოვიდეს წინა მიგებებად სიძისა, ելին ընդ առաջ փեսային *მთ.25,1;* ვითარცა იყვნეს დღეთა მათ რღუნის წინათა C (... პირველ წყლით რღუნისათა DE, որպէս էին յաւուրսն որ առաջ քան զջրհեղեղն *მთ.24,38;* იესუ წინა ექუსით დღით ზატიკისა მის მოვიდა C, იესუ უწინარეს ექუსისა დღისა მის ვნებისა მოვიდა DE, Յիսուս վեց աւուրբ յառաջ քան զզատիկն եկն *ი.12,1;* სიკუდილის შენის წინა იქმოდე სიმართლესა, յառաջ քան զմահ զարդարութիւն գործեա *ზირ.14,16;* წინა წარვედ ერისა მაგის, երթ առաջի ժողովրդեանդ *გამოსლ.17,5;* წარვიდა წინა მათსა, անց առաջի նոցա *IV მფ.4,31;* რომელნი იყვნეს წინა მისა, յեղեալսն յառաջագոյն քան զնա *IV მფ.18,5;* გლოცავ უკუე ყოვლისა წინა, արդ աղաչեմ նախ քան զամենայն *I ტიმ.2,1;* რაჲთა შემძლებელ იქმნეთ წინა დადგომად, զի կարասջիք ընդդէմ կալ նորա *მრთ.A.ანტ.დ.27r-62,6.*

წინა ზს. առաջին. յառաջադէմ („პირველი“, მოწინავე, წინაპარი): იყვნენ წინანი უკუანა და უკუანანი წინა, եղիցին առաջինք յետինք եւ յետինք առաջինք *მთ.19,30;* მრავალნი იყვნენ წინანი უკუანა (პირველნი უკუანაჲსკნელ DE), բազումք եղիցին առաջինք յետինք *მრ.10,31;* გამოართუთ მაგას კუართი იგი წინაჲ და შთააცუთ მაგას C, გამოიღეთ სამოსელი იგი პირველი და შეჰმოსეთ მას DE, հանէք զպատմուճանն առաջին եւ ագուցէք նմա *ლ.15,22;* იყო იგი ფასიერ და წინათა აზნაურთა დედათაგანი, էր ընչաւէր եւ առաջին յազատ կանանց ანდ.-*ანატ.338-42,26;* წინასა მას მივსწუდები, յառաջադէմսն նկրտեալ եմ *ფლპ.3,13.*

წინა-ნ-ი նախնի-ք (წინა რიგში მყოფნი) *ზირ.8,5.*

წინააღდგომა կալ հակառակ. կալ ընդդէմ. վտարանջել. ընդդէմ դառնալ. յառնել ընդ Ac., հակառակել. ընդդիմանալ („წინადადგომა“, „ჴდომა“, ცილობა): ვერ უძლონ წინააღდგომად და სიტყჳსგებად წინააღმდგომთა თქუენთა, ոչ կարիցեն կալ հակառակ կամ տալ պատասխանի ամենայն հակառակորդք ձեր *ლ.21,15;* ნებასა მისსა ვინ წინა-აღუდგა, կամաց նորա ոչ ոք կայ հակառակ *ჰრომ.9,19;* წინა-აღმიდგების საქმეთა ჩემთ, հակառակ կայ գործոց մերոց *სიბრძ.სოლ.2,12;* ვითარ წინა-აღგიდგა შენ G, զիարդ ընդդէմ եկաց քեզ // *შჯ.25,18;* წინააღდგომით წინა-აღუდეგე მათ, ընդդէմ կացից նոցա հակառակութեամբ *ოვსე 1,6;* ვინ წინა-აღუდგეს წინაშე პირსა ძეთასა? G, ვინმცა წინა-დაუდგა პირსა წინაშე ძეთა? S, ո՞վ կացցէ ընդդէմ որդւոյն // *შჯ.9,2;* ნუ იკადრებენ წინააღდგომად მისა, մի՛ յաւելցեն վտարանջել... զնա *ნრს.76,21;* არა წინა-აღგიდგეს არავინ წინაშე პირსა თქუენსა G, არავინ გიჴდებოდეს თქუენ და არცაღა მო-ვინ-გექცეს პირსა თქუენსა S, ոչ ոք դառնայցէ ընդդէմ ձեր // *შჯ.11,25;* წინა-აღგიდგეს შენ, դարձան ընդդէմ քո *აბდ.1,7;* ვინ წინა-აღმიდგეს მეუკეთურთა ზედა? ո՞ յարիցէ ընդ իս ի վերայ չարաց *ფს.93,16;* წინააღდგომა, հակառակել *რიცხ.27,14;* რომელნი-იგი წინა-აღგჳდგეს ჩუენ, որք ընդդիմանային մեզ *I ეზრა 8,52.*

რომელი წინა-აღუდგა მას դիմադարձ: *ივდ.2,14.*

წინააღდგომა հւսկառակլութիւն *თევდ.552-60,7.*

წინააღმდგომ-ი հակառակորդ. ոսոխ. որ հակառակ կայ. հակառակ. հակառակող. թշնամի. ընդդիմակաց. ընդդէմ. հակառակամարտ („მტერი", მოცილე, მოწინააღმდეგე): ვერ უძლონ წინააღდგომად... წინააღმდგომთა თქუენთა, ոչ կարիցեն կալ հակառակ... հակառակորդք ձեր *ლ.21,15;* იჴსენინ იგი ჴელთაგან წინააღმდგომთაჲსა, փրկեսցէ զնա Աստուած ի ձեռաց հակառակորդաց *სიბრძ.სოლ.2,18;* წინააღმდგომი იყო ჩუენი ლომი, არგნითა ჯუარისაჲთა მოკლა, զոսոխն մեր զառիւծն զաւազանաւ խաչին եսպան *ეპ.კჳპრ.-ალვს.226,12-226,6;* ჰრცხუენოდა ყოველთა წინააღმდგომთა მისთა, յամօթ լինէին ամենեքին որ հակառակն կային նմա *ლ.13,17;* ვინ-მე უკუე არს წინააღმდგომ? ո՞վ իցէ որ ինձ հակառակ կայցէ *იობ.41,1;* წინააღმდგომი, հակառակող // *ტიმ.2,25;* წინააღმდგომი G, მტერი S, թշնամի *ისუ 6.5,13;* უკუეთუ შეხჳდეთ ბრძოლად ქუეყანასა თქუენსა წინააღმდგომთა მიმართ, եթէ ելանիցէք ի պատերազմ յերկրի ձերում ընդդիմակացացն *რიცხ.10,9;* ღმრთისა წინააღმდგომ იყო, Աստուծոյ ընդդէմ էր *მრთ.S.კ.იერ.-მარტ.186,6-377,25;* ჯუარითა ყოველთა წინააღმდგომთა ძალთა არცხჳნა, փայտիւ սուրբ խաչին զհակառակամարտին զօրութիւնն խայտառակեաց *მრთ.S.ს.გაბ.-დაჯდ.132,19-198,30.*

წინააღმდგომად առաջի (წინაშე, წინ): წინააღმდგომად მისსა G, առաջի նորա *ლევ.13,5.*

წინაგანზრახვა յառաջադրութիւն („ნება"): განვეწესენით და წინაჲსწარ ვიჩინენით წინაგანზრახვითა (ნებითა AB) ღმრთისაჲთა CD, վիճակեցաք յառաջագոյն հրաւիրեալք ըստ յառաջադրութեանն Աստուծոյ *ეფეს.1,11.*

წინაგანმზადება յառաջադրութիւն (წინასწარი განზრახვა): რჩევით წინაგანმზადება იგი ღმრთისა ეგოს, ըստ ընտրութեանն յառաջադրութիւնն Աստուծոյ հաստատեսցի *ჰრომ.9,11.*

წინაგანმზადებულ-ი հանդերձեալ. յառաջակայ. որ առաջի կայ (მოსალოდნელი): შევევედრენით შეკრძალვად წინაგანმზადებულსა მას სასოებასა, ապաստան եղեաք բուռն հարկանել զհանդերձեալ յուսոյն *ჰებრ.6,18;* ვისწრაფი მე ან წინაგანმზადებულსა მას საქმესა, փութացեալ ի յառաջակայ գործս ձեր *განძ.ი.198,29-84,12;* წინაგანმზადებული, որ առաջի կայ *ჰებრ.12,1.*

წინაგანსაწყობელ-ი դիմամարտ (მოწინააღმდეგე): წინა-განსაწყობელი არს მანქანებასა მას ეშმაკთასა, դիմամարտ են... ամենայն խարդախութեանց դիւացն *მცხ.278r-298.*

წინაგანწყობა տալ պատերազմ. ընդդիմամարտել. ընդդէմ կալ („განწყობა", „ბრძოლა"): განვიდა წინაგანწყობად ისრაჱლისა უდაბნოს G, გამოჴდა ბრძოლად ისრაელისა უდაბნოჲთ B, ել տալ պատերազմ ընդ Իսրայելի յանապատին *რიცხ.21,23;* წინა-განგეწყნეს თქუენ G, განგეწყუნეს თქუენ S, ետուն ընդ ձեզ պատերազմ *ისუ 6.24,8;* წინაგანწყობა, ընդդիմամարտել *მცხ.294r-316;* წინაგანსაწყობელად მრავალღონეობათა მათ საეშმაკოთა, զի ընդդէմ կացցուք բազում հնարից սատանայի *მცხ.63r-52.*

წინადაგება վերադիր (მირთმევა, მიძღვნა): მკერდი იგი წინადაგებისაჲ და მჴარი იგი შესაწირავისაჲ მოვიღე, զերբուծն վերադրաց եւ զերին նուիրացն առի ես *ლევ.7,34.*

წინადაგებულ-ი առաջի եդեալ. կերակուր (მირთმეული, გაშლილი საჭმელი): ჭამდით წინადაგებულსა თქუენსა, ուտիջիք զինչ առաջի դնիցեն ձեր *ლ.10,8;* ჭამდა... წინადაგებულსა, ուտէր զոր ինչ առաջի դնէին *მცხ.213r-226;* განიცადენ... წინადაგებულიცა, դիտեսցես... եւ զկերակուրն *მცხ.271r-290.*

წინადადგომა կալ հակառակ/ընդդէմ. զդէմ ունել. ընդդիմանալ (წინააღმდეგობა): წინადადგომა, կալ հակառակ // *ნშტ.13,8;* რაჲთა შეუძლოთ თქუენ წინადადგომად მანქანებათა მათ ეშმაკისათა, կալ ընդդէմ հնարից Սատանայի *ეფეს.6,11;* ვერ შეუძლებდეს წინა-დადგომად სიბრძნითა მით, ոչ կարէին զդէմ ունել զիմաստութեանն *საქ.მოც.6,10;* ვითარ შეუძლოთ წინადადგომად ერთისა ერისთავისა უკუანაგანისა მონათა ამათ უფლისა ჩემისათა? զիա՞րդ կարիցես զդէմ ունել միոյ ուրուք կուսակալի ի ծառայից տեառն իմոյ ի յետնոց *IV მფ.18,24;* წინა-დაუდგეს მათ, ընդդիմացան նոցա *იპ.რომ.კურთხ.მოს.120-121.*

წინადადება առաջի դնել (წინ დადება): გამოუთარგმანებდა [წიგნთა] და წინა-დაუდებდა მათ, բանայր եւ դնէր առաջի *საქ.მოც.17,3;* ესე სამართალები არს, რომელ წინა-დაუდვა მათ, այս իրաւունք են զոր դիցես առաջի նոցա *გამოსლ.21,1.*

წინადამდგრომელ-ი ակաստանի (წინ გამჩერებელი): ვერ წინადამდგრომელ არს, չկայ յակաստանի *ს.გაბ.-მოც.საჴ.96,14.*

წინადაპყრობა ունել („წინაჲსწარ დაპყრობა"): წინა-დაიპყრნა გალაადმან განსავალნი იორდანისანი G, წინაჲსწარ დაიპყრეს გალაადელთა წიაღსავალი იგი იორდანისაჲ S, կալաւ Գաղաադ զկիրճս Յորդանանու *მსჯ.12,5.*

წინადაუცუეთელ-ი անթլփատ: შევიდა კაცთა მათ წინადაუცუეთელთა და ჭამა მათ თანა, եմուտ առ արս անթլփատս եւ եկեր ընդ նոսա *საქ.მოც.11,3;* არღარა შესძინოს განსლვად შენ შორის წინადაუცუეთელმან და ბილწმან, ոչ եւս յաւելցեն անցանել ընդ քեզ պիղծք եւ անթլփատք *ეს.52,1.*

წინადაუცუეთელება անթլփատութիւն: წინადაუცუეთელებაჲ არარაჲვე არს, անթլփատութիւն ոչ ինչ *I კორ.7,19.*

წინადაცუეთა թլփատել: მოვიდეს წინადაცუეთად ყრმისა მის, եկին թլփատել զմանուկն *ლ.1,59;* დღესა შაფათსა წინა-დასცკთით კაცსა C, ի շաբաթու թլփատէք զմարդ *ი.7,22;* წინა-დასცკთა მას დღესა მერვესა, թլփատեաց զնա յաւուր ութերորդի *საქ.მოც. 7,8;* წინადაცუეთით წინა-დაიცკთოს სახლისწულმან სახლისა შენისამან და ვეცხლით ფრდილმან, թլփատելով թլփատեսցի ընդոծին տան քո եւ արծաթագին քո *დაბ.17,12.*

წინადაცუეთა-ჲ թլփատութիւն: მოსცა მას შჯული წინადაცუეთისაჲ, ետ նմա ուխտ թլփատութեան *საქ.მოც.7,8.*

წინადაცუეთილება թլփատութիւն: არა-მე წინადაუცუეთელებაჲ იგი მისი წინა-დაცუეთილებად შეერაცხოს? ո՞չ ապաքէն անթլփատութիւն նորա ի թլփատութիւն համարեսցի *ჰრომ.2,26;* ჰგონებდეს წინადაცუეთილებითა განმართლებასა, կարծէին թլփատութեամբ արդարանալ *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ და იაკ.30-31.*

წინადება կալ մնալ (მოსალოდნელობა): წინა-უც, կայ մնայ *ებრ.9,27.*

რომელი წინა-გიც առաջիկայ (რაც მოგელის): დათმენით დაუთმე, რომელ-რაჲ წინა-გიც, ժուժկալեալ համբերեա՛ առաջակայից *ფლკტ.137,6-443,31.*

წინავე յառաջ, յառաջ քան, ի վաղուց հետէ (ადრევე): წინავე, յառաջ *რიფს.165,5-83,7;* იოვანე შობის წინავე წინაწარმეტყუელებდა, Յովհաննէս յառաջ քան զծնանելն իւր սկսաւ մարգարէանալ პავლე *თებ.317-1,5;* წინავე თხრობად მინდა, ի վաղուց հետէ կամեցայ *ბაბ.46,14-152,36.*

წინა-კარსე պատշգամ („კარსე", აივანი, ტალავერი): გამოვიდა აოდ წინა-კარსედ და განვლნა დაწესებულნი და დაჰჴშა კარები ქორისაჲ მას ზედა და დაუგდნა G, გამოვიდა კარსესა და გამოვლნა განწესებულნი იგი და დაჰჴშნა კარნი ქორისანი მის ზედა და დამშჭუალნა, ել ի պատշգամն եւ անց ընդ վանդակապատսն եւ փակեաց զդուրս վերնատանն ընդդէմ նորա եւ աղխեաց *მსჯ.3,23.*

წინამავალ-ი որ առաջի երթայ: *მცხ.311v-338.*

წინამბრძოლ-ი դիմամարտ (მოწინააღმდეგე): *მცხ. 42v-35.*

წინამდგომ-ი որ կայ առաջի: მოვიდა ნაბუზარდან მატაკარანი, წინამდგომი მეფისა, եկն Նաբուզարդան դահճապետ որ կայր առաջի արքային *იერ.52,12.*

წინამდებარე առաջիկայ. հանդերձեալ. առաջաւոր („წინა-დასაგებელი"; მოსალოდნელი): წინამდებარე, յառաջիկայ *ბას.კეს.-მარხ. 51v-251;* ტაბლასა ზედა წინამდებარესა… დაჰბურონ მას ზედა სამოსელი G, ტრაპეზსა ზედა წინადასაგებელსა დასდევან… სამოსელი B, ի վերայ զառաջաւորի սեղանոյն արկցեն հանդերձ *რიცხ.4,7;* წინამდებარე დიდება, հանդերձեալ փառք *მცხ.26v-21.*

წინამიგებება ընդ առաջ լինել *ეს.64,5.*

წინა-მოკუეცილ-ი յապաւեալ (გაკრეჭილი): აღხილვა ვყო… და ყოველთა ზედა წინა-მოკუეცილთა პირით კერძო მათით J, այց արարից… ի վերայ ամենայն յապաւելոցն զերեսօք *იერემ.9,26.*

წინამო շալակ (წინსაფარი; ჩანთა): კრიბა მას (ვენაჴსა) შინა ნოჭი სავსჱ წინამოჲთა, քաղեաց ի նմանէ ազոխ լի շալակաւ իւրով *IV მფ. 4,39;* ახალი შეხუკვილი ნედლი ღერღილი ღმრთისა შესწირო O, ახალი ეტერი წინამოჲ გამოქუცნვილი… მოართუა G, մուրկ նոր փխրեալ եւ մանրեալ… մատուսցես *ლევ.2,14.*

წინამორბედ-ი կարապետ (წინამძღოლი): მოიწიოს შენ ზედა ვითარცა წინამორბედი სიგლახაკჱ შენი, եկեսցէ իբրեւ զկարապետ աղքատութիւն քո *იგ.სოლ.24,34;* წარავლინენ წინამორბედნი ერნი შენნი ბზიკნი, արձակեցեր կարապետս զօրու քոյ զպիծակն *სიბრძ. სოლ.12,8.*

წინამოსაჯულ-ი ոսոխ (მოდავე, მომჩივანი): მისაჯე მე წინამოსაჯულისაგან ჩემისა, դատ արա ինձ յոսոխէ իմմէ *ლ.18,3.*

ნინამცორვალ-ი սուրհանդակ (მიკრიკი): ყვნეს მჴედრებად და რომელნიმე მეეტლედ და ნინამცორვალად, արասցէ կառավարս եւ հեծեալս եւ սուրհանդակս առաջի կառաց իւրոց *I მფ.8,11;* ჰრქუა იუ ნინამცორვალთა მათ თვსთა და ჭურვილთა, ասէ Յէու ցսուրհանդակսն եւ ցսպառազէնս *IV მფ.10,25.*

ნინამძღუარ-ი առաջնորդ. զօրագլուխ. գլխաւոր. զօրավար. պետ. կարապետ. առաջին. իշխան. երէց. գլուխ („წარმძღომ-ი“, „ერისთავი", ნინამძღოლი, მეთაური): ნინამძღუარი იგი ცხოვრებისაჲ მოჰკალთ, զառաջնորդ կենաց սպանէք *საქ. მოც.3,15;* ვინ აღვიდეს ნინამძღურად ჩუენდა ქანანელისა? S, ვინ აღვიდეს ჩუენდა ქანანელისა მიერ წარმძღომად G, ո՞ ելցէ մեզ առ Քանանացին առաջնորդ *მსჯ.1,1;* ვაცი, ნინამძღუარი სამწყსოთაჲ, նոխազ՝ առաջնորդ հօտի *იგ.სოლ.30,31;* ნინამძღუარი ქართლისაჲ, Զօրաց առաջնորդ *მუშ.I 35;* ნინამძღურად ვანისა მღდელი ვინმე დაადგინა, առաջնորդ վանացն երէց բողոյր *ოსკ.61,5;* განვაბნიო შენგან მთავარი და ნინამძღუარი შენი, ցրուեցից ի քեզ զզօրավարս եւ զզօրագլուխս քո *იერ.51,23;* ნინამძღუარნი შესაკრებელისანი, գլխաւորք ժողովրդեանն *რიცხ.16,2;* ნინამძღუარი G, ერისთავი S, զօրավար *მსჯ.5,15;* ნინამძრუარი, պետ *დაბ.49,10;* არს, და ნინამძღუარი ანტექრისტჱსი, է սա կարապետ նեռին *მრთA.ანტ.დ.28v-64,30;* ნინამძღუარნი ერისანი, առաջինք ժողովրդեանն *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ და იაკ.66-67;* დასცა მოსემან იგი და ნინამძღუარნი მაღიამისანი G, զոր եհար Մովսէս. զնա եւ զիշխանս Մաղիամու *ისუ 6.13,21;* ნინამძღუარ ჩუენდა იყავ, լեր մեր իշխան *ეს.3,6;* ნინამძღუარი, երէց *ზირ.10,24;* ნინამძღუარი მენამლეთაჲ, գլուխ կախարդաց *ნაუმ.3,4.*

ნინამძღუარი ბრძოლისა S („დამწყებელი ბრძოლისა“) յառաջամարտիկ *ისუ 6.10,24.*

ნინამძღურობა առաջնորդել. առաջնորդութիւն („მოღუაწე“, მეთაურობა, ნინამძღოლობა): რომელთა-იგი შეერაცხა ნინამძღურობაჲ ერისაჲ მის J, რომელნი ჰგონებდეს თავთა თვსთა მოღუაწედ ერისა O, որ համարէին առաջնորդել ժողովրդեանն *დან.13,5;* ნინამძღურობა, առաջնորդութիւն *მ.ცხ. 364r-417.*

ნინანდელ-ი առաջին (ადრინდელი): მსგავსად ნინანდელისა მის წესისა შეწირეთ ზატიკი, ըստ առաջին կարգացն զենէք զզատիկն *I ეზრა 1,6;* მიიღიან თვსსავე მას ადგილსა ნინანდელსა, տանին յառաջին տեղին *ფიზ.V.14-17;* ნინანდელთა მათ მამათა ძირი თესლისაჲ განამრავლიან აღორძინებად, առաջին նահապետքն զամրմնական սերմն յաւելուին յաճեցուցանել *ფიზ.XII. 11-13.*

ნინანდელსა ჟამსა/ნინანდელთა ჟამთა յայնժամ. յառաջ (ადრინდელ დროს): ეძიებდა ესავ ნინანდელსა ჟამსა, խնդրէր առնուլ Եսաւ յայնժամ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.40,6-41;* ნინანდელთა ჟამთა უკეთურთა შეურაცხ-ყვეს, յայնժամ... անարգեցին *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.58-59;* ვითარ ნინანდელთა მათ ჟამთა ისრაჱლსა შორის, որ յառաջ յԻսրայելի *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.2,7-3.*

ნინაჲთგან յառաջ քան („უწინარეს"): გამოგვრჩინნა ჩუენ მას შინა სოფლის დაბადების ნინაჲთგან AB, გამოგვრჩინნა ჩუენ მის მიერ უწინარეს სოფლის-დაბადებისა CD, ընտրեաց զմեզ նովաւ յառաջ քան զլինելն աշխարհի *ეფეს.1,4.*

ნინაჲთვე յառաջագոյն (ადრიდანვე) *საქ.მოც.8,9.*

ნინაჲსწარ, ნინაწარ յառաջագոյն. յառաջէ. յառաջ. առաջի. կանխաւ („უწინარეს“, უწინ, ადრე, ნინდანინ): ნინაჲსწარ დღესასწაულსა მის ზატიკისას უწყოდა იესუ C, უწინარეს დღესასწაულისა მის პასექისასა DE, յառաջագոյն քան զտօնն զատկի *ი.13,1;* ნინაჲსწარ ხედავნ, յառաջագոյն տեսանէ *ფს.36,13;* ნინაჲსწარ განცხადებულად იტყვს, յայտնապէս յառաջագոյն ակնարկէ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.24,3-25;* ვინ-მე ნინაჲსწარ განწმიდის სამკაული თვსი და მერმე არა შთაიცვს? ո՞վ յառաջէ լուանայ զհանդերձս իւր եւ ոչ զգենու *ფლპ.მოც.8,6-312,11;* ნინაჲსწარ ვიდრე თხოვადმდე შენგან, յառաջ քան զխնդրելն *ფლპ.მოც.7,18-310,15;* რომელ ნინაჲსწარ გამოეცხადა იოსებისგან, որ յառաջ երեւեցաւ Յովսեփու *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.6,8-7;* ვითარცა ნინაჲსწარ გარქუ, որպէս եւ յառաջ ասացի քեզ *ფლკტ.134,34-440,37;* ანცა ნინაჲსწარ გეტყვ, դարձեալ կանխաւ ասեմ *II კორ.13,2;* ნინაჲსწარ, նախ *I პეტრე1,11;* უფალი განვიდეს ნინაწარ შენსა G, տէր է առաջի քո *მსჯ.4,14.*

ნინაჲსწარ თქუმულ-ი առաջաբանութիւն. կանխասաց (ადრევე თქმული): სახარებათაგან ნინაჲსწარ თქუმულთა, սրբոց աւետարանաց առաջաբանութեամբ *კ.იერ.-ჯუართა ამა-*

ღლ.-236,v; მოიჴსენენით სიტყუანი იგი ნინაჲსწარ თქუმულნი, յիշեցէք զկանխասաց բանս *იუდ.1,17.*

ნინაჲსწარ თხრობა կանխասացութիւն (ნინასწარმეტყველება): *თავნი II პეტრ. (3).*

ნინაჲსწარ უწყება յառաջածանօք լինել: ნინაჲსწარ ეუწყა მამათა ჩუენთა, յառաջածանօք եղեւ հարցն մերոց *სიბრძ.სოლ.18,6.*

ნინაჲსწარცნობა կանխագիտութիւն. տեսչութիւն (ნინასწარი ცოდნა; შეტყობა): განჩინებულითა ზრახვითა და ნინაჲსწარცნობითა ღმრთისაჲთა, նկատեալ խորհրդով եւ կանխագիտութեամբն Աստուծոյ *საქ.მოც.2,23;* საუკუნოჲსაგან ნინაჲსწარცნობისა დაცემულნი ისხნეს, ի յաւիտենական տեսչութենէն անկեալ դնէին *სიბრძ.სოლ.17,2.*

ნინაჲსწარი ცნობა տեսչութիւն: ნინაჲსწარითა ცნობითა ღმრთისაჲთა, ի տեսչութենէ Աստուծոյ *აჭმ.109,4.*

ნინაჲსწარ ჴმის-ყოფა յառաջաձայնել (ნინასწარ დაძახება): ნინაჲსწარ ჴმა-ყო მოსე, յառաջաձայնեաց Մովսէս *იპ.რომ.კურთხ. მოს.144-145.*

ნინაჲსწარვე յառաջագոյն: ნმიდანი იგი ნინაჲსწარვე განუმარტებდეს ფერჴთა მათთა, սուրբքն յառաջագոյն պերզէին զոտսն *ანდ.-ანატ.334-41,2.*

ნინაჲსწარვე ღაღადება յառաջաձայնել (ნინასწარ ხმაური): *იპ.რომ.კურთხ.მოს.190-191.*

ნინაპარ-ი առաջին („პირველი"): ივლტიან ესენი პირისაგან ჩუენისა, ვითარ სახედ ნინაპარცა (... ვითარ-იგი პირველად S) G, փախեան յերեսաց մերոց իբրեւ զառաջինն *ისუ 6.8,6.*

ნინასაფარველ-ი քիւ (საჩრდილობელი): მოიკოდა ნინასაფარველი იგი საფლავისაჲ მის, քանդեցաւ քիւն վասն զարդու *კ.იერ.-ალდგ.158,38-280,10.*

ნინასრბა խայծուած (აქ: შეთვალება, სიმწიფეში შესვლა): ნინასრბანი ყურძნისანი, խայծուածոյ խաղողոյ *რიცხ.13,21.*

ნინასწარმეტყუელება იხ. ნინაწარმეტყუელება.

ნინაუკუმო ընդդէմ, հակառակ („პირით", ნინაალმდეგ): ქარი ნინაუკუმო იყო C, იყო ქარი იგი პირით მათსა DE, էր հողմն ընդդէմ նոցա *მრ.6,48;* იყო ნინაუკუმო საქმეთა მამისათა, ընդդէմ էր գործոց հօր իմոյ *მცხ.419v-471;* ნინაუკუმო, հակառակ *მცხ.53v-44.*

ნინაუკუნ առաջի. ներքոյ (ნინა მხრიდან): აჰა ესერა, ბრძოლად მათა მოვიდოდა ისრაელი ნინაუკუნ და უკუანა-ნარ, ահա պատերազմն նոցա առաջի եւ զկնի *II ნშტ.13,14;* მას შინა ნერილ იყო ნინაუკუნ და უკუანანარ, էր գրեալ ի նմա ներքոյ եւ արտաքոյ *ეზეკ.2,9.*

ნინაყოფა առաջի առնել/դնել. արկանել. առաջի արկանել. բաշխել. մատնել. շնորհել. աւանդել („დადგმა", ნინ დადება, მიცემა, მინიჭება, მირთმევა): ნინა-გიყოფ თქუენ სულისა ჩემისა თქუმულთა, առաջի առնեմ ձեզ զհոգւոյ իմոյ զպատգամս *იგ.სოლ.1,23;* ნინა-გჳყოფ ჩუენ შენთა მათ კეთილთა, առաջի դնելով մեզ զքո բարիսդ *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 118,3;* ნინა-გიყო თქუენ ნინაყოფაჲ G, დაგიდგა თქუენ იგავი S, արկից ձեզ առասպել *მსჯ.14,12;* ნინა-უყოფდა... სარჩელსა, առաջի արկանէր... դատաստանն *შუშ.I 41;* ნინა-გიყოფ ჴმასა ჩემსა ძეთა კაცთასა, բաշխեմ զբարբառ իմ որդւոց մարդկան *იგ.სოლ.8,4;* რაჲთა არა ნინა-უყო უცხოთა ცხოვრებაჲ შენი, զի մի՛ մատնեսցես օտարաց զկեանս քո *იგ.სოლ.5,9;* ნინა-მიყვეს ჩუენ დიდი კაცთმოყუარებაჲ, շնորհեսցին ոչ սակաւ մարդասիրութիւն *საქ.მოც.28,1;* ნინა-უყვნე იგინი სასწაულად ძესა შენსა, աւանդեսցես զնա որդւոյ քում ի խրատ *იგ.სოლ.2,2.*

ნინაყოფა առասպել („იგავი"): ნინა-გიყო თქუენ ნინაყოფაჲ G, დაგიდგა თქუენ იგავი S, արկից ձեզ առասպել *მსჯ.14,12.*

ნინაშე առ. յանդիման. դէմ յանդիման. հանդէպ. առաջ. առաջի. հակառակ. յերեսաց. զառաջեաւն. ընդդէմ. ակն յանդիման („პირისპირ", „საშურებელად", ნინ, ნინაალმდეგ): ოდეს მიხუალ მოსაჯულისა შენისა თანა მთავრისა ნინაშე, յորժամ երթայցես ընդ ոսոխի քում առ իշխան *ლ.12,58;* ყოველი ოქროჲ ნინაშე მისსა, ვითარცა მქშაჲ მცირედი, ամենայն ոսկի առ նովաւ իբրեւ սակաւ մի աւազ *სიბრძ.სოლ.7,9;* ნინაშე ტაძარსა მას, յանդիման տաճարին *მრ.13,3;* დაჯდა ნინაშე მისსა შორს, նստաւ յանդիման նորա ի բացեայ *დაბ.21,16;* სტიროდე ნინაშე ჩემსა, լացեր յանդիման իմ *II ნშტ.34,27;* ნინაშე ბჭეთა მათ ჩრდილოჲთ კერძოთა, դէմ յանդիման դրանն հիւսիսոյ *ეზეკ.42,1;* სხდეს ნინაშე საფლავსა მას DE, նստէին հանդէպ գերեզմանին *მთ.27,61;* ნინაშე მისსა, առաջ նորա *იოვ.2,3;* ნინაშე საკურთხეველსა, առաջի սեղանոյն *მთ.5,24;* რომელ არს ნინაშე (პირისპირ C) თქუენსა DE, որ առաջի ձեր է *მთ.21,2;* ნარდგა ნინაშე უფლისა, եկաց առաջի տեառն *I მფ.1,9;* იხარებდენ ნინაშე შენსა, ուրախ եղիցին առաջի քո *ეს.9,3;* დადგეს ნინაშე პირსა ჩემსა, կայցէ ինձ հակառակ

იერ.50,44; შენ გეშინის წინაშე ორთა მათ მეფეთა, դուք կասկածես յերեսաց երկուց թագաւորացն *ეს.7,16;* უბრძანა მოყვანებაჲ წმიდათაჲ წინაშე მისსა, հրամայեաց ածել զսուրբսն զառաջեաւն *ანდ.-ანატ.323-35,10;* რომელ არს წინაშე (პირისპირ C) თქუენსა DE, որ ընդդէմ ձեր կայ *მრ.11,2;* ორნი ესე დადგეს წინაშე მისა, երկուքն կայցեն ընդդէմ նորա *ეკლ.4,12;* განჰმზადე წინაშე ჩემსა ტაბლაჲ საშურებელად (წინაშე L) მაჭირებელთა ჩემთა C, պատրաստ արարեր առաջի իմ սեղան ակն յանդիման նեղչաց իմոց *ფს.22,5.*

წინაშე თუალთა յանդիման յաչս *იერ.52,10.*

წინაშე პირსა *ზირ.34,6.* ընդդէմ *// ნშტ.13,7;* საყუარელი [ვიყავ] წინაშე პირსა დედისასა, սիրեցեալ յաչս մօր իմոյ *იგ.სოლ.4,3;*

წინაშე პირსა აღდგომა ընդդէմ դառնալ *გალ.2,11.*

წინაშემდგომარე ընթերակայ (ახლოს მდგომი): წინაშემდგომარემან მან სიმრავლემან ერისამან დიდითა ოხრითა ამენი თქუეს, ընթերակայ բազմութեանն զամէն ասացին *პეტრე მოც.47,32-55,30.*

წინაშემდგომელ-ი սպասաւոր. յանդիմանակ. վերակացու. սենեկապետ (მსახური): ჰრქუა წინაშემდგომელთა მათ, ասէ ցսպասաւորսն *ლ.19,24;* უბრძანა წინაშემდგომელთა მათ პირსა ცემაჲ მისი, հրամայեաց սպասաւորացն հարկանել զբերան նորա *საქ.მოც.23,2;* მოვიდა... მზარეულთმოძღუარი — წინაშემდგომელი მეფისაჲ, եկն... դահճապետ ՝ յանդիմանակաց արքային *IV მფ.25,8;* იყო, ვითარცა შემოაქუნდა გუადრუცი იგი წინაშემდგომელთა მათ მეფისა მიმართ, լինէր իբրեւ բերէին զարկղն առ վերակացուս արքային *// ნშტ.24,11;* რომელნი წინაშემდგომელნი იყვნეს ნერონ კეისრისანი, սենեկապետք արքային *პავ.მოც.50,27-58,15.*

წინა-შემთხუევა պատահել (შეხვედრა): მჴევალი ერთი წინა-შემემთხჳა ჩუენ, պատահեաց մեզ աղախին մին *საქ.მოც.16,16.*

წინაცა յառաջ (უწინ, ადრე): წინაცა ვთქუ და აწცა წინაჲსწარ გეტყჳ, յառաջ ասացի եւ դարձեալ կանխաւ ասեմ *// კორ.13,2.*

წინაცვა առաջապահ (დაცვა, დარაჯობა): შეჭურვილნი წინა-ცვად G, վառեցուք առաջի տեառն առաջապահք *რიცხ.32,17.*

წინაძღოლა առաջնորդել. առաջի երթալ. յառաջանալ. յառաջել (წინ წაძღოლა): წინა-უძღოდა მათ, առաջնորդեաց նոցա *მთ.2,9;* წინა-მიძღოდიან ჩუენ, առաջնորդեսցեն մեզ *გამოსლ.32,1;* რომელი წინა-უძღოდა და (რომელი DE) უკუანა შეუდგა (შეუდგეს DE), որ առաջի եւ զկնի երթային *მთ.21,9;* წინა-გიძღჳს თქუენ გალილეად DE (გალილეას C), յառաջանայ քան զձեզ ի Գալիլեա *მთ.28,7;* წინა-გიძღჳან (წინა-გიძღოდიან DE) თქუენ სასუფეველსა ღმრთისასა, յառաջեսցեն քան զձեզ յարքայութիւն երկնից *მთ.21,31.*

წინაძღუანვა առաջնորդել. տոկալ (წინამძღოლობა): ნუ ჴელ-ეწიფების ბრმასა ბრმისა წინამძღუანვად, միթէ կարիցէ կոյր կուրի առաջնորդել *ლ.6,39;* შეუძლო წინაძღუანვად, կարասցես տոկալ *გამოსლ.18,23.*

წინაწარ იხ. წინაჲსწარ

წინაწარმეტყუელ-ი մարգարէ. նախամարգարէ (წინასწარმეტყველი): წინაწარმეტყუელისაგან, ի ձեռն մարգարէին *მთ.2,15;* მსგავსად მოსე წინაწარმეტყუელისა, հանգոյն նախամարգարէին Մովսիսի *ნრს.76,7.*

წინაჲსწარმეტყუელება, წინასწარმეტყუელება, წინაწარმეტყუელება մարգարէանալ. պատմել: წინაჲსწარმეტყუელებდ, ვინ არს, რომელმან გცა შენ? մարգարեաց. ո՞վ էր. որ եհարն զքեզ *ლ.22,64;* რომელი ყოფადთა საქმეთათჳს წინაჲსწარმეტყუელებნ და არა ყოფილთათჳს, որ վասն լինելոց իրաց պատմէ եւ ոչ վասն եղելոց *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.54,15-55;* არა წინასწარმეტყუელებს იგი ჩემთჳს კეთილსა, ոչ մարգարէանայ ինձ ի բարիս *// ნშტ.18,7.* სახელითა შენითა ვწინაწარმეტყუელებდით, յանուն քո մարգարէացաք *მთ.7,22;* წინაწარმეტყუელებდენ ძენი თქუენნი, մարգարէասցին ուստերք ձեր *საქ.მოც.2,17;* წინაწარმეტყუელნი წინაწარმეტყუელებდეს ბაალისგან, մարգարէքն մարգարէանային Բահաղու *იერ.2,8;* წინაწარმეტყუელებდ მის ზედა, մարգարեաց ի վերայ նորա *ეზეკ.28,21.*

წინაწარმეტყუელება մարգարէութիւն (წინასწარმეტყველება): წინაწარმტყუელებაჲ დიდი მათ მიერ გამოჩინებულ, մարգարէութիւն մեծ նոքաւք երեւեալ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.54,15-55.*

წინაწარსლვა (առաջի) անցանել („ნარგუალევა“, წინ წასვლა): შეჭურვილნი წინა-წარედით წინაშე პირსა G, შეიჭურენით და ნარგუალეთ ძმათა თქუენთა თანა S, վառեցարուք. անցէք առաջի եղբարց ձերոց *// შჯ.3,18.*

წინა-წარქცევა առաջի վարել (წინ გარეკვა): ნეშტი იგი წინა-წარიქციეს, զմնացեալսն վարեալ առաջի սրով *I ეზრა 1,56.*

წინა-წარძღოლა յառաջել („წარძღოლა“, გაძღოლა): წინა-წარგიძღუე თქუენ C, წარგიძღუე თქუენ DE, յառաջեցից քան զձեզ *მთ.26,32.*

წინა-წარძღუანვა յառաջել (წინ გაძღოლა): წინა-წარძღუანვად მისა წიაღ კერძო, յառաջել յայնկոյս *მთ.14,22.*

წინაჯდომა նախաթոռ („ზეშთაჯდომა“): უყუარნ წინაჯდომაჲ (ზეშთაჯდომაჲ C) შესაკრებელთა შორის (შინა C), սիրեն... զնախաթոռ ի ժողովուրդս *მთ.23,6.*

წინდ-ი առհաւատչեայ, գրաւական, գրաւ (გირაო): მომცა ჩუენ წინდი იგი სულისაჲ, ետ մեզ զառհաւատչեայ Հոգւոյն *II კორ.5,5;* რომელ-იგი არს წინდი მკჳდრობისა ჩუენისაჲ გამოსაჴსრად შეწევნისა ჩუენისათჳს, որ է առհաւատչեայ ժառանգութեան մերոյ, ի փրկութիւն նուաճութեան *ეფეს.1,14;* მომეც მე წინდი ვიდრე მოძღუანებადმდე შენდა, տա՞ս գրաւական մինչեւ տացես ածել *დაბ.38,17;* წინდად აქუნდა სიტყუაჲ იგი უფლისაჲ, ունելով գրաւական զբանն տեառն *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელიაჲსთჳს 372,3-265,14;* ვენაჴი ჩუენი... დაუსხნეთ წინდად, զայգիս դիցուք ի գրաւի *ნეემ.5,3.*

წინვა սանգաստական (ლანძღვა): მძიმე არს ესე კაცისა... წინვაჲ სახლისაჲ და ყუედრებაჲ სესხებისაჲ, ծանր են այսոքիկ մարդոյ... սանգաստականք տան եւ նախատինք փոխատուի *ზირ.29,35.*

წინწილა ծնծղայ, տաւիղ (ქნარი): ვითარცა წინწილანი რაჲ ჟმობედ, իբրեւ զծնծղայս որ ղօղանջեն *I კორ.13,1;* იმღერდა წინაშე ღმრთისა... ებნითა, ბობღნითა და წინწილითა და ნესტჳთა, խաղային առաջի Աստուծոյ... տաւղօք... թմբկօք եւ ծնծղաւիւք եւ փողովք *I ნშტ.13,8;* წინწილაჲთა აკურთხევდეს უფალსა ღმერთსა, ծնծղայիւք օրհնէին զտէր Աստուած *II ეზრა 3,10;* ყოფად... შესხმითა, ნოვაგითა და წინწილაჲთა (წინწილითა O) და ბობღნითა, առնել... երգովք նուագարանօք. ծնծղայիւք եւ թմբկօք *ნეემია 12,27;* წინწილითა რვალისაჲთა, տասղօք պղնձեօք *I ნშტ.15,19.*

წირთხლ-ი դրանդ, դրանդի („წყირთლი“, კარის ანჯამა): წირთხლები და სამშჭულები და ტასტები და პინაკები იგი დასაგლელნი ოქროჲსაგან რჩეულისა, զդրանդսն եւ զբեւեռսն եւ զտաշտսն եւ զսկաւառակսն եւ զտուփսն ոսկիս զուտ *III მფ.7,50;* წირთხლთა (წყრთლთა O) თანა კარისა შენისათა დასდევ საჴსენებელი შენი, յետոյ դրանդեաց դրանց քոց հաստատեցեր զյիշատակս քո *ეს.57,8;* ორთა მათ წირთხლთა ეცხოს, յերկուս դրանդիս ածցի *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.190,19-191.*

წისქვილ-ი երկան („ფქვილი“): არა იჴუთო წისქვილი, არცა ზედაჲ წისქვილი G, ნუ სადა იჴუთავ ფქვილსა ზედაკერძოსა, ნუცა ქუეკერძოსა S, մի՛ գրաւեսցես զվերին եւ զներքին երկան *II შჯ.24,6.*

წისქვილის-ქვა երկան („ფქვილისა საფქველი“, დოლაბი): შთაუტევა... ნატეხი წისქვილისქვისაჲ თავსა ზედა აბიმელეხისსა G, გარდამოუტევა... ნატეხი ფქვილისა საფქველისა თავსა ზედა აბიმელექისსა S, ընկէց կին մի բեկոր երկանի ի վերայ գլխոյ նորա *მსჯ.9,53.*

წიფება ժամանել, հասանել (დაწევა): მინდა ნათლისღებაჲ, არამედ ვერ ვეწიფე, կամեցայ մկրտել, այլ ոչ ժամանեցի *გი 263v-263,4;* ვერ ეწიფოს მათ წელიწადი ცხოვრებისაჲ, ոչ հասցեն ի տարեկանս կենդանութեան *იგ.სოლ.2,19.*

წიწვა զանգիտել, հարհուրել („შეძრწუნება“, „დაბრკოლება“, მორიდება): ნუ გეშინინ, ნუცა იწიწვი G (შესძრწუნდები S), մի՛ երկնչիր եւ մի՛ զանգիտիցես *ისუ 6.8,1;* ნუცა იწიწვი პირისაგან მათისა G, ნუცა დაბრკოლდები პირისაგან მათისა S, եւ մի՛ հարհուրեցիս յերեսաց նոցա *II შჯ.31,6.*

წიწნეულ-ი: მოშიში და წიწნეული վատասիրտ („მოშიში გულითა“, მორიდებული): ვინ არს მოშიში და წიწნეული, შეიქეცინ G, ვინმე არს მოშიში გულითა, უკუნ-იქეცინ S, ո՛ ոք վատասիրտ իցէ. դարձցի *მსჯ.7,3.*

წიხნა աքացել. անկուշել. կցատել. ընթադրել (წიხლის ცემა): ფიცხელ არს შენდა წიხნაჲ დეზსა (დეზისაჲ Ղ), խիստ է քեզ ընդդէմ խթանի աքացել *საქ.მოც.9,4-5;* ჰწიხნიდა იგი დეზსა, անկուշող. կցատող աստուածային օրհնացն *მრთ.S.ს.გაბ.-დაჯდ.134,4-200,2;* ითრევდა და სწიხნიდა, քարչէր զնա ընթադրելով *ფლპ.მოც.4,7-302,6.*

წიხნა-ჲ կայտռիստակ (წიხლის კრა): ვითარმედ წიხნაჲ იგი ჯორთაჲ წინაჲსწარ ეუწყა ნეტარსა ანტონის, զի կայտռիստակ ջորւոյն զայս յայտ արարին Անտոնեայ *მრთ.A.ანტ.დ.95,6-73,5.*

წკეპლა բիր: მგუემა ესოდენ წკეპლებითა, այնչափ զանիցին բրօք *მცხ.312r-338.*

წკერება (კრაჭუნი): კბილთა სალმობიერად აწკერებდა *მ.ცხ.421v-473.*

წლითი-წლად ամ ըստ ամէ (წლიდან წლამდე) *I მფ. 2,19.*

წმასნ(ვ)ა խարդախել. խորհել. հիւսել (ხლართვა): მიზეზთა... წმასნიან, պատճառս խարդախեն *მცხ.38r-32;* ძვრთაცა ჰწმასნიდე მისთჳს, չար ինչ խորհիս վասն նորա *მცხ.48v-40;* გულისსიტყუათა სწმასნი, զխորհուրդս հիւսես *მცხ.51r-42.*

წმასნილ-ი հիւս (დაგრეხილი, დაწნული): ყოველსა მას წმასნილსა ეკიდა თვთოჲ აყიროჲ, յամենայն հիւսս նորա կախեալ էր դդումս *მცხ.398r-453.*

წმასნილი სელისაჲ քուղ („მკედი", სელისაგან დაწნული): ვითარ ვინ განჭრის წმასნილი სელისაჲ G, ვითარცა განწყდის მკედი S, զոր օրինակ խզիցի քուղ ի բօբափելոյ *მსჯ.16,9.*

წმიდა սուրբ. անարատ. մաքուր. հստակ. բարակ. ուխտաւոր. սրբութիւն. սրբումն („ნაზირეველი", სუფთა, უბიწო): აწ წმიდათა წიგნთა გონებანი ჩუენნი სათნო-ყვნეს, արդ սրբոց գրոց ամենեւին զմեզ զմիտս հաճեալ *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ და იაკ.50-51;* წყალი წმიდაჲ, ջուրն հստակ *მცხ.226v-246;* წარიყვანა იგი წმიდასა მას ქალაქსა, առեալ ածէ զնա... ի քաղաքն սուրբ *მთ.4,5;* მორჩუნა იგი შინაგან ოქროჲთა წმიდითა, պատեաց զնա ոսկւով սրբով ի ներքուստ *II ნშტ.3,4;* წმიდანი დაშთენ მას ზედა, անարատք մնասցեն ի նմա *იგ.სოლ.2,21;* მაქუს მე ჴორცი უბიწოჲ წმიდისა მის ტარიგისაჲ, ունիմ զմարմին անբիծ եւ անարատ գառին *ვარ.808-374,24;* მოლესა იგი ოქროჲთა წმიდითა, պատեաց զնա մաքուր ոսկւով *II ნშტ.3,8;* ძღუენი წმიდაჲ ღმრთისამცა შეიწირა պատարագ մաքուր Աստուծոյ մատչիցի *ანდ.-ანატ.319-33,25;* ტილოჲ წმიდაჲ, կտաւս բարակս *შუშ.4,2;* წმიდაჲ ღმრთისაჲ იყოს ყრმაჲ იგი შობითგან მისით S, ნაზირეველ ღმრთისა იყოს ყრმაჲ მუცლითგან G, ուխտաւոր Աստուծոյ եղիցի մանուկն անդստին յորովայնէ *მსჯ.13,5;* ღმერთი იტყოდა წმიდით გამო მისით, Աստուած խօսեցաւ ի սրբութենէ իւրմէ *ფს.107,8;* მიგცე თქუენ წმიდაჲ იგი დავითისი სარწმუნოჲ, տաց ձեզ զսրբութիւնս Դաւթի զհաւատարիմս *საქ. მოც.13,34;* შემთხუევაჲ ერთი არს... წმიდისაჲ და არაწმიდისაჲ, պատահար է... ի սրբումն եւ ի պղծում *ეკლ.9,2;* გულისჴმის-ყოფამან ბაგეთა ჩემთამან წმიდად ცნას, իմաստութիւն շրթանց իմոց յատակս իմասցի *იობ 33,3.*

წმიდა-ყოფა սուրբ առնել. սրբել (განწმედა): უფალი თავადი წმიდა-ყავთ, զնէր զօրութեանց զնոյն սուրբ արասջիք *ეს.8,13;* რომელი-იგი ღმერთმან წმიდა-ყო, զոր Աստուած սրբեաց *საქ.მოც.10,15;* შევიდეს მღდელნი იგი შინაგან სახლსა... წმიდა-ყოფად მისა, մտին քահանայքն ի տունն տեառն սրբել զնա *II ნშტ.29,16;* წმიდა-ყვეს ტაძარი უფლისაჲ, սրբեցին զտունն տեառն *II ნშტ.29,17.*

წმიდამყოფელ-ი սրբարար (განმწმედელი) *მრთ.-A.კ.იერ.მარტჳლ.284,20-374,29.*

წნელ-ი ուռ (ლერწი): უბრძანა... შეკრებად წნელსა, ասաց... ժողովել ուռ *მცხ.429v-494.*

წნეხა հարկանել. կոխել (წურვა, დაწნეხა): რამეთუ წნეხდეს საწნეხელსა შაბათსა, զի հարկանէին հնձանս յաւուր շաբաթու *ნეემ.13,15;* შევედით, წნეხდით, մտէք կոխեցէք *იოვ.3,13.*

წნეხილ-ი խակակուռ (დაწურული): მოგართუან შენ ზეთი ზეთისხისაჲ... წნეხილი ნათლად წუვად სასანთლისა G, მოგართუედ შენ ზეთი ზეთისხისაგან... წნეხილი ნათებად სანთლისა B, առցեն քեզ եւղ ի ձիթենեաց սուրբ խակակուռ ի լոյս զի այրիցի ճրագ *ლევ.24,2.*

წოდება կոչել. անուանել. հրաւիրել. կարդալ („რქუმა", „ჩინება", „მიხდა", „ხადილი", „მოწოდება", დაძახება, დარქმევა): უწოდონ სახელი მისი, կոչեսցեն զանուն նորա *მთ.1,21;* ეწოდა აგარაკსა მას აგარაკი სისხლისაჲ DE, ერქუა აგარაკსა მას აგარაკი სისხლის C, կոչեցաւ ագարակն այն ագարակ արեան *მთ.27,8;* არა მოვედ წოდებად მართალთა DE, არა მოსრულ ვარ ჩინებად მართალთა C, ոչ եկի կոչել զարդարս *მრ.2,17;* წარიყვანეს იოჰანეცა, რომელსა სახელი წოდებულ იყო მარკოს Ϲ, առեալ էր ընդ իւրեանս եւ զՅովհաննէս որ կոչեցեալն էր Մարկոս *საქ.მოც.12,25;* აჰა ესერა, მიწოდებიეს სახელით ბესელჱლ, ահաւասիկ յանուանէ կոչեցեալ է իմ զԲեսելիէլ *გამოსლ.31,2;* უწოდა ბალაამს S, მიჰხადა ბალაამს G, կոչեաց զԲաղաամ *ისუ 6.24,9;* არა წოდებაჲ ჩუენი G, არა მხადენ ჩუენ S, ոչ կոչեցեր զմեզ *მსჯ.8,1;* უწოდიან სახელი მისი ენმანოელ, կոչեսցեն զանուն նորա Էմմանուէլ *ეს.7,14;* წოდება G, მოწოდება O, կոչել *ეს.41,9;* ოდეს იწოდის იგი სერად, յորժամ հրաւիրեալ լինէր ի սէր *მცხ.114v-133;* რომელსა ეწოდა თადეოზ, որ անուանեցաւն կաղէոս *მთ.10,13;* უწოდა მრავალთა, հրաւիրեաց զբազումս *ლ.14,16;* უწოდეთ ფილემონს

ქონანელსა, կարդացէք զՓիլիմոն [Քորողին] *ფლმ6.293r-477,15.*

წოდება կոչումն (დაძახება): არა განეშორნეს წოდებისა მისგან მათისა, ոչ հեռացան ի կոչմանէ անտի իւրեանց *ევს.პამფ.-საეკლ. უნყ.1217-637.*

წოდებულ-ი անուանեալ (დაძახებული, სახელდებული): რომელნი წოდებულ ხართ სახელითა ისრაჱლისაჲთა, անուանեալքդ յանուն Իսրայէլի *ეს.48,1.*

წო(ვ)ება դիեցուցանել. սնուցանել. ստնտու („ჭამა", გამოკვება): ნეტარ ძუძუთა, რომელთა არა აწოეს, երանի... ստեանց, որ ոչ դիեցուցին *ლ.23,29;* აწოა თაფლი კლდისაგან G, ჭამდეს იგინი თაფლსა კლდისაგან S, դիեցոյց մեղր ի վիմէ եւ եւղ յապառաժ վիմէ *II შჯ.32,13;* აწო(ვ)ებდეს ლეკუთა მათთა [ვეშაპნი], դիեցուցին զկորիւնս իւրեանց *გოდ.იერ.4,3;* აწოებდ მაგას და მე მიგცე სასყიდელი შენი, սնո ինձ զդա. եւ ես տաց քեզ զվարձս քո *გამოსლ.2,9;* ვაჲ... რომელნი აწოებდენ DE, ვაჲ... მაწოვნებელთა C, վայ... ստնտուաց *მთ.24,19;* ვაჲ... რომელნი აწოებდენ, վայ իցէ... ստնտուաց *ლ.21,23.*

წოვნა դիել. դիեցուցանել. ծծել (გამოკვება): წოვნად ძუძუნი დედისა ჩემისანი, դիել ստինս մօր իմոյ *ქება 8,1;* სწოვდე შენ სძესა წარმართთასა, դիեսցես զկաթն հեթանոսաց *ეს.60,16;* ნეტარ არს... ძუძუნი, რომელთა სწოვდ, երանի է... ստեանցն որ դիեցուցին զքեզ *ლ.11,27;* წოვდეს ქარსა (კანჯარნი) ვითარცა ვეშაპნი, ծծեցին զօդս իբրեւ զվիշապս *იერ.14,6.*

წოლა ննջել. ննջեցուցանել: სწვე, ննջեսցես *ეზეკ.4,9;* წვებოდესცა ძენი იგი მისნი დედათა მათ თანა, ննջեցուցանէին զկանայս ուխտաւորս... *I მფ.2,22.*

წონა կշռել (აწონა): *მცხ.13r-10.*

წრაფა, სწრაფა փութալ. վաղվաղել. շութափել. ճեպել. աճապարել. ընթանալ (ლტოლვა, აჩქარება, მისწრაფება): იწრაფე და გარდამოჴედ, փութա. էջ այտի *ლ.19,5;* ვისწრაფეთ პირისა თქუენისა ხილვად მრავლითა ნადიერებითა, փութացաք տեսանել զերեսս ձեր մեծաւ ցանկութեամբ *I თეს.2,17;* ნუ ისწრაფი პირითა შენითა, და გული შენი იწრაფინ გამოღებად სიტყვსა წინაშე ღმრთისა, մի՛ փութար բերանով քով. եւ մի վաղվաղեսցէ սիրտ քո հանել բանս առաջի Աստուծոյ *ეკლ.5,1;* არს, რომელი შურებინ და იჭირვინ და იწრაფინ, է որ ջանայ եւ վաստակէ եւ շութափէ *ზირ.11,11;* იწრაფის წინააღდგომად ჩემდა, եւ ճեպի զհակառակն ինձ գործել *ი.ოქრ.-სასუმ.47;* იწრაფა აბდიუ და გარდამოჴდა, աճապարեաց Աբդիու *III მფ.18,7;* არა იწრაფეს, ոչ ընթացեալ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.156-157.*

წრაფა-ჲ տագնապ. փոյթ (აჩქარება, ლტოლვა, მისწრაფება): აღსასრული და წრაფაჲ იყოს ყოველთა ზედა მკჳდრთა ქუეყანისათა, վախճան եւ տագնապ արասցէ ի վերայ ամենայն բնակչաց երկրի *სოფ.1,18;* ჰამბავნი და წრაფანი შეაძრწუნებდენ მას მზის აღმოსავალით, համբաւք եւ տագնապք ճեպեսցեն զնա յարեւելից *დან.11,44;* წრაფა, փոյթ *ეზ.7,11;* მიიწია მსაჯული იგი დიდითა წრაფითა სრბით, եհաս իշխանն մեծաւ փութով *ფლპ.მოც.3,19-301,5.*

წრაფით փութապէս (სწრაფად): წრაფით მიიყვანა დანიელ წინაშე მეფისა, փութապէս տարաւ զԴանիէլ առաջի թագաւորին *დან.2,25.*

წრდიალ-ი, წრტიალ-ი երկայն. ծիրական. ծիրեալ (ჭლექი): სენი წრტიალი შეამოკლის მკურნალმან, զգաւս երկայն կարճէ բժիշկ *ზირ.10,11;* სენითა წრდიალითა (წრტიალითა O) და მახჳლითა და სიყმილითა აღესრულნენ წინაწარმეტყუელნი იგი, յախտ ծիրական մահու եւ ի սուր եւ ի սով սպառեսցին մարգարէքն այնոքիկ *იერ.14,15;* სენითა წრტიალითა მოწყდენ O, სენითა წრდიალითა მოსწყდენ J, ծիրեալ ախտիւ մեռցին *იერ.16,4.*

წრდოლა ցայգութիւն („დინება"): იყოს თუ... ხაშმ და უწრდოდის საფსმელი მისი ღამე G, კაცი, რომელი არაწმიდა იყოს დინებისაგან მისისა ღამე B, այր որ չիցէ սուրբ ի ցայգութեան բղխմանէ *II შჯ.23,10.*

წრფელ-ი ուղիղ. հարթ. ուղղորդ. ողորկ. պարզամիտ. ուղղեալ. անմեղ („მართალი", გულწრფელი, სწორი): წრფელ ყვენით ალაგნი მისნი, ուղիղ արարէք զշաւիղս նորա *მთ.3,3;* რომელმან განარინნის წრფელნი გულითა, որ ապրեցուցանէ զայնոսիկ. որ ուղիղ են սրտիւք *ფს.7,11;* გულნი მათნი არა წრფელ (არავე მართალ C) იყვნეს მისა მიმართ, սիրտք նոցա ոչ էին ուղիղ ընդ նմա *ფს.77,37;* წრფელ არიან მსჯავრნი შენნი, ուղիղ են դատաստանք քո *ლონგ.192,8-720,32;* იყვნენ... ღკრღლოვანნი გზად წრფელად C, եղիցին... առապարքն ի հարթ ճանապարհս *ლ.3,5;* დაუტევეს წრფელი გზაჲ, թողեալ զուղորդ ճանապարհն *II პეტრე 2,14;* ბაგეთა წრფელთა გულისა მწუხარებაჲ დაფარიან, շրթունք ողորկք ծածկեն զսիրտս տրտմագինս *იგ.სოლ.26,23;* სული კურთხეული – ყოველივე წრფელი, ամենայն անձն օրհնեալ ՝ պարզամիտ է *იგ.სოლ.11,25;* სცხომდეთ

წრფელითა გულითა, կեցցէք ուղղեալ զսիրտս ձեր *ფლკტ.143,36-452,33.*

წრფელი გონება պարզամիտ (სუფთა, წმინდა გონება): ვერ დამხედველ წიგნთა წრფელითა გონებითა, չհայեցեալ ընդ գիրս պարզամտաւք *იპ.რომ.კურთხ.მოს.148,14-149.*

წრფელ-ყოფა ուղղել („წარმართვა", განწმედა): წრფელ-ჰყვენით გულნი თქუენნი უფლისა მიმართ S, წარჰმართეთ გული თქუენი უფლისა მიმართ G, ուղղեցէք զսիրտս ձեր առ տէր Աստուած *ისუ ნ.24,23.*

წუართა խոկալ. խրատել („სწავლება", დარიგება, წვრთნა): იწურთიდე მას დღე და ღამე, խոկասցես ի դա ի տուէ եւ ի գիշերի *ისუ ნ.1,8;* სულმან თქუენმან იწუართოს შიში, անձինք ձեր խոկասցեն յերկիւղ տեառն *ეს.33,18;* პირმან მდაბალმან იწუართოს სიბრძნჱ, բերան խոնարհաց խոկայ զիմաստութիւն *იგ. სოლ.11,2;* გწუართნე მე თქუენ შვდ გზის B, გასწავლნე თქუენ შვდ წილ G, խրատեցից զձեզ եւթնպատիկ *ლევ.26,28.*

წუდილ-ი մերկ. մերկացեալ („ჴდილი", ამოწვდილი): მახვლი წუდილი (ჴდილი B) ჴელსა შინა მისსა, սուսեր մերկ ի ձեռին իւրում *რიცხ.22,31;* მახვლი წუდილი, սուր մերկացեալ *მცხ.208r-224.*

წუევა ստիպել. ճեպել. գրգռել. կարգել. կրել. հրաւիրել. կոչել („იძულება", მოწოდება, მიწვევა; იძულება): იგინი აწუევდეს ჴმითა დიდითა და გამოითხოვდეს ჯუარცუმად, նոքա ստիպէին մեծաձայն եւ խնդրէին զնա ի խաչ հանել *ლ.23,23;* სიყუარული იგი ქრისტესი მაწუევს ჩუენ, սէրն Քրիստոսի ստիպէ զմեզ *II კორ.5,14;* აწუევდა მას მიღებად და მან არა თავს-იდვა, ստիպեաց զնա առնուլ եւ ոչ հաւանեցաւ *IV მფ.5,16;* აწუევდა მოწაფეთა შესლვად ნავსა DE, აიძულა მოწაფეთა თვსთა აღსლვად ნავსა C, ճեպեաց զաշակերտսն մտանել ի նաւ *მრ.6,45;* დაღათუ ბუნებაჲ იგი მჴეცთაჲ აწუევდა, թէպէտ եւ բնութիւն իւրեանց գրգռէր զնոսա *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ.* და *იონ.108,18-40,21;* აწვევს მარხვაჲ, կարգեցին պահս *III მფ.21,12;* სულისა მიერ წმიდისა წუევითა იტყოდეს წმიდანი ღმრთისა კაცნი, ի հոգւոյն սրբոյ կրեալք խօսեցան մարդիկ յԱստուծոյ *II პეტრე 1,21;* არა აწუევდეს ჭაბუკთა სენაკთა შინა, որ կոչէին զմանկունս ի սենեկի *მცხ.117v-136;* აწვევს, հրաւիրէին *მცხ.114r-133.*

წუეთ-ი կաթ. շիթ (წვეთი): ვითარცა წუეთი ზღვსაჲ, իբրեւ զկաթ ջրոյ ի ծովէ *ზირ.18,8;* მქვშაჲ ზღვსაჲ და წუეთი წყლისაჲ... ვინ აღრაცხოს? զաւազ ծովու եւ զշիթս անձրեւաց... ո՞ թուեսցէ երբէք *ზირ.1,2.*

წუელ-ი/ა շիւղ. շիղ. խոզան. ոճ արտոյ. եղէգն (ღერო, ნაწვერალი, ბეწვი): რაჲსა ხედავ წუელსა თუალსა შინა ძმისა შენისა? զի՞ տեսանես զշիւղ յական եղբօր քոյ *ლ.6,41;* რაჲსა ხედავ წუელსა? զի՞ տեսանես զշիղ *მთ.7,3;* დაშთის მას შინა წუელ-ი, մնասցէ ի նմա խոզան *ეს.17,6;* ვინ დამადგინოს ცვად წუელისა ველსა ზედა? ո՞ դիցէ զիս պահել զոճ արտոյ յագարակի *ეს.27,4;* შეკრებად წუელისა ბზედ, ժողովել եղէգն առ ի յարդ *გამ.5,12;* წუელაჲ რაჲმე თუ მკედის ნაწყუედი, շիւղ *მცხ.46v-38;* ვითარცა წუელაჲ ესე ჩალისაჲ შეურაცხიეს, իբրեւ զշիւղ զայս համարեսցէ *მცხ.46v-38.*

რომელი შეჰკრებნ წუელსა հասկաքաղ: ვიქმენ მე ვითარცა იგი, რომელი შეჰკრებნ წუელსა ლეწვასა, եղէ իբրեւ զհասկաքաղ ի հունձս *მიქ.7,1.*

წუელა կլիթ. կթոյ (მოწველა): ჰმსახურებდენ მათ ნაყოფთაგან მათთა და წუელისაგან საცხოვართაჲსა და ზროხათაჲსა, պտղաբերել յարտեանց անդաստանաց եւ ի կթոյ արաւտականաց եւ ի զեղմանց *ნრს.70,17.*

წუენ-ი արգանակ. թան. սպաս (წვენი, ნახარში): წუენი იგი მისი შთაასხა ქოთანსა S, զարգանակն արկ ի պլոյտն *მსჯ.6,19;* რომელნი ჭამენ (ჴორცსა J) ღორისასა და სუმენ წუენსა მსხუერპლთა მათთასა, որք ուտէին զխոզենին եւ զարգանակ զոհիցն *ეს.65,4;* წუენი, թան *ანგ.2,13;* წუენი, սպաս *მცხ.109r-128.*

წუერ-ი մօրուք („ნიყბერი", წვერი): იყოს შედებაჲ კეთროვნებისა თავსა გინა წუერსა B, იქმნეს მის შორის ნიში კეთროვნებისაჲ თავსა შორის ანუ ნიყბერსა G, լինիցի արած բորոտութեան ի գլուխ կամ ի մօրուս *ლევ.13,29;* მოჰკუეცნეს თმანი და წუერნი მისნი, կտրեալ զմաւրուսն եւ զհերսն *იზტ.117,21;* წუერი დაჰყვნოს, զմօրուսն սրբեսցէ *ეს.7,20;* ყოველნი წუერნი დაიყვნნენ, ամենայն մօրուք խզեսցին *იერ.48,37;* უპყრნა წუერნი გრიგორისნი... და უწყალოდ დაჰფხურიდა მჴცეთა მისთა, բուռն եհար զմօրուացն Գրիգորի... անողորմ եղեալ փետէր զայն նորա *ფლკტ.145,13-454,26;* ერთსა მას ესხნეს წუერნი, միոյն ունէր զծնօտն ծածկեալ մօրուօք *მცხ.433r-504.*

წუერ-ი գլուխ. ծագ. ծայր. արտեւան („მწუერვალი", თავი, წვეტი): თაყუანის-სცა ისრაჱლ წუერსა ზედა კუერთხისა მისისასა, երկիր եպագ Իսրայէլ ի վերայ գլխոյ գաւազանի իւրոյ *დაბ.47,31;*

წუერთა ზღუდისათა იქადაგების, ի գլուխ պարսպաց քաղաքի *იგ.სოლ.1,21;* სახლი ღმრთისაჲ წუერსა ზედა მთათასა, տուն Աստուծոյ ի վերայ գլխոց լերանց *ეს.2,2;* წუერთაგან მთისათა იმუღრობდენ J, მწუერვალთაგან მთათაჲსა ღაღადებდენ O, ի գլխոց լերանց գոչեսցեն *ეს.42,11;* დაანოს წუერი (მწუერვალი DE) თითისა მისისაჲ წყალსა და განაგრილოს ენასა ჩემსა C (განმიგრილოს ენაჲ ჩემი DE), թացցէ զծագ մատին իւրոյ ի ջուր եւ զովացուսցէ զլեզու իմ *ლ.16,24;* თაყუანის-სცა წუერსა ზედა კუერთხისა თჳსისასა, երկիր եպագ ի ծագ գաւազանի իւրոյ *ჰებრ.11,21;* წუერი კუერთხისაჲ, ծայր գաւազանին *მსჯ.6,21;* მოიყვანეს იგი ვიდრე წუერადმდე მთისა მის, ածին զնա մինչեւ յարտեւանն լերինն *ლ.4,29.*

წუერგამო առանց մօրուաց. սկիզբն արարեալ մօրուաց գալոյ (უწვერული/წვერგამომავალი): მერმჱ იგი იყო წუერგამოჲ ოდენ, միւսն [էր] բնաւ առանց մօրուաց *მცხ.433r-505;* var.: միւսոյն սկիզբն էր արարեալ մօրուաց գալոյ Վ.Հ *II 477,6.*

წუერყვნულ-ი զերծեալ զմօրուս (წვერმოპარსული): ოთხმეოცნი წუერყვნულნი და კუართდაპებულნი და მგლოვარენი, արք ութսուն, զերծեալ զմօրուս եւ պատառեալ զհանդերձս *იერ.41,5.*

წუვა այրել. բորբոքել. կիզուլ („ნთება“, „აღტყდომა“, ანთება, წვა): სასანთლესა ზედა... წუევდით ბაზმაკთა G, სასანთლესა ზედა ანთებდით წმიდასა სანთელსა B, ի վերայ աշտանակին սրբոյ այրիցէք ճրագունս *ლევ.24,4;* საჭურველსა მათსა წუვიდენ ცეცხლითა, զզէնսն այրեսցեն ի կրակի *ეზეკ.39,10;* მთაჲ იწუებოდა ცეცხლითა G, მთაჲ იგი ცეცხლითა აღჭურვილი აღატყდებოდა S, լեառնն բորբոքէր հրով *II შჯ.9,15;* ვიწუვები, կիզիմ *მცხ.122v-140.*

წუთ փոքր մի („წუთლა“ Ղ, ცოტალა) *ფს.36,10.*

წუთ: წუთ ერთ ზზ. վայր մի. փոքր ինչ. սակաւ մի. սակաւիկ մի. վաղվաղակի. առ ժամանակ մի („მცირედ“, დროებით, მალე, ცოტა): წუთ ერთ დავითმინოთ, վայր մի համբերեսցուք *ბას.კეს.40-თჳს, S მრთ., 119,37;* მიერჩდი და ისმინე წუთ ერთ, ունկն դիր եւ անսա վայր մի მრთ.S., *ი.ოქრ.-მარხ.და იონ.104,25-34,5;* წუთ ერთ ჟამ თქუენ თანა ვარ C, მცირედ ჟამ თქუენ თანა ვარ DE, փոքր ինչ ժամանակ ընդ ձեզ եմ *ი.13,33;* წუთ ერთ, սակաւ մի *ეპ.კვპრ.-დაფლ.94v-422;* წუთ ერთ დაითმინე, սակաւիկ մի համբերեա՛ *სბსტ.B.141,3-2;* წუთ ერთ... შეიწყნარის, վաղվաղակի... ընդունի *მთ.13,20;* რომელმან წუთ ერთ დაატკბოს სასაჲ შენი, որ առ ժամանակ մի պարարէ զքիմս քո *იგ.სოლ.5,3.*

წუთ ერთ ჟამ առ ժամանակ մի (ცოტახანს): წუთ ერთ ჟამ პირითა და არა გულითა, առ ժամանակ մի երեսօք եւ ոչ սրտիւք *I თეს.2,17.*

წუთოლა, წთოლა բղխել. ցօղել. կաթել („მიმოდაპკურება“, წვეთება): ბაგენი მისნი ვითარცა შროშანნი წუთოდიან სანელსაცხებლეთა საგბოლველთა O, ბაგენი მისნი შროშან და მომწთოლვარე მურითა სავსედ M, շրթունք նորա շուշանք բղխեն զմուռս լիութեան *ქება5,13;* ცანიცა წუთოდეს (წთოდეს C) პირისაგან ღმრთისა, երկինք ցօղեցին յերեսաց Աստուծոյ *ფს.67,9;* ღრუბელნი წთოდედ სიმართლესა O, ღრუბელნი მიმოდაპკურებდედ სიმართლესა J, ամպք ցօղեսցեն զարդարութիւն *ეს.45,8.* არა წთოდის გულისწყრომაჲ ჩემი, մի՛ կաթեսցէ տրտմութիւն իմ II *ნშტ.12,7;* ცრემლნი მათნი სწთოდეს თუალთა მათთაგან, կաթէին յաչաց նոցա արտասուքն *მრთ.S.კ.იერ.-ალდგ.160,15-282,26;* ცანიცა წთოდეს (წუთოდეს Ղ) პირისაგან ღმრთისა, երկինք ցօղեցին յերեսաց Աստուծոյ *ფს.67,9.*

წუთხ-ი կեղ. շարաւ („წყლულება“, ჩირქი): უკუეთუ იქმნეს ჴორცსა ტყავისა მისისასა წუთხი G (წყლულებაჲ B), եթէ լինիցի ի մորթ մարմնոյ նորա կեղ *ლევ.13,18;* მიყო ჴელი... წუთხსა მას და წალასა ფერჴისასა, մերձեցոյց զձեռն իւր ի շարաւ ոտիցն *მცხ.172v-189.*

წულ-ი արու մանուկ. արու. մանուկ. պատանեակ. պատանի. արուական („ყრმა“, „წულებრი“, ვაჟი): განიკურნა წული (ყრმაჲ DE) იგი, բժշկեցաւ մանուկն *მთ.17,17;* ყოველმან წულმან, რომელმან განაღოს საშოჲ, ամենայն արու, որ բանայ զարգանդ *ლ.2,23;* უკუეთუ წული იყოს, მოჰკლით იგი, եթէ արու իցէ. սպանանիջիք զնա *გამ.1,16;* სამთა ჟამთა წელიწდისათა ეჩუენოს ყოველი წული ყრმაჲ შენი (...წულებრი შენი G) S, զերիս ժամանակս ի տարւոջ յանդիման լիցի ամենայն արու քո *II შჯ.16,16;* უკუეთუ ვშვე ქალი ანუ წული, եթէ ծնեաց արու կամ էգ *ღშობ.185,23-252,25;* წინა-დასცჳთო ყოველსავე წულსა მისსა, թլփատեսցես զամենայն արու մանուկ նորա *გამ.12,48;* გესვა შენ წულ, ծնաւ քեզ արու մանուկ *იერ.20,15;* წარვიდა წული იგი წინაწარმეტყუელი, գնաց պատանեակն մարգարէ *IV მფ.9,4;* წულმან ვინმე სცა მკერდსა, պատանի ումն եհար զկուրծս *ხნდ.7,25;* იქმნენ თავისა შენისა ხატნი წულისანი და ისიძევდ მათ თანა, արարեր քեզ պատկերս արուականս եւ պոռնկեցար ընդ նոսա *ეზეკ.16,17.*

წულებრივ-ი արու („ვერძი", „მამაკაცი", მამრი): [შესწირავს]... გინა თუ წულებრივთა ანუ თუ მდედრთაგან G, [შესწირვიდეს]... გინა თუ ვერძსა, გინა თუ ნეზუსა O, [մատուցանիցէ]... եթէ արու իցէ եւ եթէ էգ իցէ *ლევ.3,1;* წულებრივითგან ვიდრე მდედრებრივადმდე განავლინეთ გარეშე ბანაკისა G, მამაკაცისაჲთ ვიდრე დედაკაცადმდე განავლინე გარეშე ბანაკსა B, յարուէ մինչեւ ցէգ արձակեցէք ի բաց ի բանակէ անտի *რიცხ.5,3.*

წულილ-ი նեղ. մանր. ուսինք. մեղմ („საჭირველი", წვრილი, წყნარი): წულილ [არს] გზაჲ C, საჭირველ [არს] გზაჲ DE, նեղ [է] ճանապարհն *მთ.7,14;* მერმე შკდნი თავნი ალმოსცენდეს მათ თანა წულილნი და ხორშაკეულნი, այլ հասկք ուսինք եւ խարշակահարք ելանէին *დაბ.41,6;* შთანთქნის წულილნი იგი თევზნი, կլանէ զմանր ձկունս *ფიზ.XX 34;* შემდგომად ცეცხლისა ჴმაჲ ნიავისა წულილისაჲ, յետ հրոյն ձայն մեղմոյ օդոյ *III მფ.19,12.*

წულილად, წურილად մանր. մանրագոյն (წვრილად): მოჰგალო ამისგან წულილად, աղասցես ի նոցանէ մանր *გამოსლ.30,36;* კერპები შემუსრა წულილად, զկուռսն փշրեաց մանր *II ნშტ.34,7;* წულილად უთხრობთ უკეთურად მცნობელთა მათთჳს, մանրագոյնս պատմեմք վասն չարիմացացն *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.148,11-149.*

წულილად დაცუმულ-ი կիտուած (ამოქარგული, ასხმული): ქმნულებასა ოქროჲსასა გამოგავსოთ შენ და წულილად დაცუმულსა ვეცხლსა, նմանութիւն ոսկւոյ արասցուք քեզ հանդերձ կիտուածովք արծաթոյ *ეკლ.1,10.*

წულილვა քննել (გამოძიება): იკითხვიდა მისთჳს და იწულილვიდა, հարցանէր եւ քննէր զնմանէ *მცხ.144v-161.*

წუმა იხ. წჳმა.

წუმწუბ-ი/ა, წუნწუბ-ი ծծումբ (გოგირდი): აწჳმა ცეცხლი და წუნწუბი და წარწყმიდნა ყოველნი DE, აწჳმა ზეცით ცეცხლი და წუმწუბი და წარწყმიდნა ყოველნი C, տեղաց հուր եւ ծծումբ յերկնից եւ կորոյս զամենեսին *ლ.17,29;* წუმწუბითა ალგზებული, ծծմբով բորբոքեալ *ეს.30,33;* წჳმდეს ცოდვილთა ზედა მახჱ... წუმწუბაჲ, տեղասցէ ի վերայ մեղաւորաց որոգայթ... ծծումբ *ფს.10,7.*

წურბელ-ი տզրուկ: წურბელსა სამ ასულ ესხნეს სიყუარულით საყუარელნი, տզրկի երեք դստերք էին սիրով սիրեցեալք *იგ.სოლ.30,15.*

წურვილ-ი պարզեալ (დაწურული): რომელნი სუმენ წურვილსა ღჳნოსა, ըմպէք պարզեալ գինի *ამოს.6,6.*

წურთა կրթել. խոկալ. խրատել. խորհել. որոճալ. ուսանել. փութալ. թուել („გუემა", „სიტყუა", ფიქრი, აზრი; სწავლება; დასჯა, განწრთნა): არა წინაჲსწარ იწურთიდეთ, რაჲ სიტყუაჲ მიუგოთ, մի՛ յառաջագոյն կրթել տալոյ պատասխանի *ლ.21,14;* ჭეშმარიტსა იწურთის პირი ჩემი, զճշմարտութիւն խոկասցէ կոկորդ իմ *იგ.სოლ.8,7;* შევსძინო წურთად თქუენდა G, յաւելից խրատել զձեզ *ლევ.26,18;* წუართონ იგი G, გუემონ იგი S, խրատեսցեն զնա *II მჯ.22,18;* ვიწურთიდ (ვიტყოდე C) ყოველთა მიმართ საქმეთა შენთა CL, խորհեցայ յամենայն ի գործս քո *ფს.142,5;* ვიწურთიდით გულისაგან ჩუენისა სიტყუათა ცრუთა, որոճացաք ի սիրտս մեր զբանս անիրաւութեան *ეს.59,13;* იწურთიდა იგი სიტყუასა ამას, ուսանէր զբանն զայն *მცხ.235v-257;* ბოროტსა ვიწურთიდი, რომელი ვყავ, զչարիսսն թուէի զոր գործեցի *მცხ.148v-165;* ფერჴნი, რომელნი იწურთიან ბოროტსა ყოფად, ոտք որ փութան գործել զչարիս *იგ.სოლ.6,18.*

წურთა կրթութիւն (წვრთნა): *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 120,29.*

წურთილ-ი հմուտ. կիրթ. խելամուտ, կրթեալ, վարժեալ (განწრთნილი): წურთილნი ღუაწლსა, հմուտք պատերազմի *ქება 3,8;* ეფრემ სამწყული წურთილი უყუარს ძლევაჲ, Եփրեմ երինջ կիրթ սիրել զհակառակութիւն *ოვსე 10,11;* წურთილ ჰყვნე შვილნი შენნი S, խելամուտ արասցես որդւոց քոց *II მჯ.4,9;* წურთილი, վարժեալ *ფლკტ.136,30-443,13;* წურთილი, կրթեալ *ჰებრ.12,11.*

წურთილება կրթութիւն (განწრთნა): ჴორციელი წურთილება წუთ ერთ ჟამ სარგებელ არს, մարմնոյ կրթութիւն առ սակաւ ինչ օգտակար է *I ტიმ.4,8.*

წუსწუთ յաճախագոյն. ստէպ. ստէպ ստէպ („გულსმოდგინედ", წარამარა, ხშირად): წუსწუთ მოვიდიან მისა მეცნიერნი მისნი, յաճախագոյն երթային ծանօթք *მრთ.A; ანტ.დ.84,16-28,32;* უმზირდეს მას წუსწუთ მარადის ხილვად მისა J, უმზირდეს გულსმოდგინედ დღითი-დღედ ხილვად მას O, սպասէին նմա ստէպ հանապազ տեսանել զնա *დან.13,12;* დასცემნ წუსწუთ ლოცვაჲ ანტონისი, ընկճեալ ի ստէպ ստէպ աղօթիցն Անտոնեայ *მრთ.A.ანტ.დ.78,30-21,18.*

წუხილ-ი տրտմել (მწუხარება, დაღონება): საჭმლისათჳს ძმაჲ იგი შენი სწუხდეს, վասն կերակրոյ եղբայրն քո տրտմի *ჰრომ.14,15.*

წუხილ-ი տրտմութիւն: დიდი წუხილი და ჭირი იქმნებოდა სახლსა მას, բազում տրտմութիւնք եւ վիշտք եղեն ի տանն *თეკლა 96,32;* წუხილით შევწუხენით ჩუენ, տրտմեցաք մեծաւ տրտմութեամբ *ანან.ებრ.42r-340,12;* წუხილი, տրտմութիւն *მცხ.202r-274.*

წჳვ-ი բարձ. սրունք. կարթ („მუჴლი“): რაჲთა დამუსრნენ (განუტეხნენ DE) წჳვნი მათნი, զի խորտակեսցեն զբարձս նոցա *ი.19,31;* წჳვი S, მუჴლი O, բարձ *ქება 7,1;* დამუსრვაჲ იგი წჳვთა მისთაჲ, զբեկումն բարձիցն *ანდ.-ანატ.339-43,8;* წჳვნი მისნი მარმარინოჲსანი დამტკიცებულ ზედა სადგომელთა ოქროჲსათა (... დაფუძნებულნი ხარისხსა ზედა ოქროჲსასა S, սրունք նորա սիւնք մարմարեայք հաստատեալք ի վերայ ոսկի խարսխաց *ქება 5,15;* აღიკრიბე კუბასტი შენი, გამოაჩინენ წჳვნი შენნი, քարշեա՛ զալիս քո (վերացո զքղանցս-ებრ.) բաց զսրունս քո *ეს.47,2;* განტეხად წჳვთა მათთა, բեկանել զսրունս նոցա *ანდ.-ანატ.333-40,17;* რომელსა ასხენ წჳვნი უზეშთაჱს ფერჴთა მისთა, որոյ իցեն կարթք ի վերայ քան զոտս *ლევ.11,21.*

წჳმა, წუმა տեղել. տեղալ: არა წჳმა ქუეყანასა ზედა სამ წელ და ექუს თთუე, ոչ տեղեաց յերկիր զերիս ամս եւ զվեց ամիս *იაკ.5,17;* წჳმდეს... წუმწუბაჲ, სული ნიავ-ქარისაჲ, տեղասցէ... ծծումբ. այս մրրիկ *ფს.10,7;* არა წჳმონ (-ღრუბელთა) მის ზედა წჳმაჲ, մի՛ տեղասցեն յայգի իմ *ეს.5,6;* წუმნ მართალთა ზედა, ածէ անձրեւ ի վերայ արդարոց *მთ.5,45.*

წჳმა, წუმა անձրեւ: ცამან წჳმაჲ მოსცა, ետուն երկինք զանձրեւ *იაკ.5,18;* ნუცა გარდამოვალნ წჳმაჲ ნელი ღრუბელთაგან, մի եկեսցէ ի վերայ ձեր անձրեւ *// მფ.1,21;* წჳმაჲ ნეფსითი განუმზადე, անձրեւ կամաց պատրաստեցեր *ფს.67,10;* ვითარცა ხილვაჲ მშჳლდისაჲ, რომელი დგან ღრუბელთა შინა დღესა წჳმისასა, իբրեւ տեսիլ աղեղանդ որ ձգի յամպս յաւուրս անձրեւաց *ეზეკ.1,28;* გიწჳმოს თქუენ წჳმაჲ მსთუა და მცხუედი, տեղասցէ ձեզ անձրեւ կանուխ եւ անագան *იოვ.2,23;* მოგჳჴდეს ჩუენ ვითარცა წჳმაჲ მსთუაჲ და მცხუედი, եկեսցէ մեզ իբրեւ զանձրեւ կանուխ եւ զանագան երկրի *ოვსე 6,3;* იყო... წჳმაჲ სასტიკი, եղեւ... անձրեւ սաստիկ *ანდ.-ანატ.336-41,28;* გარდამოჴდა წუმაჲ, իջին անձրեւք *მთ.7,25.*

წჳმითა დალტობა անձրեւաթաց: ძუალნი ჩუენნი სადამე ჟამ წჳმითა დაილტვიან, նշխարք ոսկերաց մերոց երբեմն ի ժամանակս ինչ անձրեւաթաց *პოვნ.სტეფ.499-659,9.*

წჳმება տեղալ: აწჳმა ცეცხლი და წუნწუბი და ნარწყმიდნა ყოველნი, տեղաց հուր եւ ծծումբ յերկնից եւ կորոյս զամենեսին *ლ.17,29;* უფალმან აწჳმა სოდომს ზედა და გომორსა წუნწუბაჲ, տէր տեղաց ի Սոդոմ եւ ի Գոմոր ծծումբ *დაბ.19,24;* ვაწჳმო... სეტყუაჲ დიდადი ფრიად, տեղացից... կարկուտ սաստիկ յոյժ *გამ.9,18;* უწჳმა მათ მანანაჲ საჭმლად, տեղեաց ի նոսա մանանայ ի կերակուր *ფს.77,24.*

წყალ-ი ջուր. գետ. ջրշեղջ: ნათელ-გცემ თქუენ წყლითა, մկրտեմ զձեզ ջրով *მთ.3,11;* ვითარცა ხე დანერგული თანაწარსადინელსა წყალთასა, եղիցի նա որպէս ծառ. որ տնկեալ է ի գնացս ջրոց *ფს.1,3;* სჳს წყალი, ըմպէ ջուր *ფიზ.III 13;* შთასთხინენ წყალსა, ընկեցից ի գետ *სბსტ.139,17-7;* სუმიდენ ეგჳპტელნი წყალსა ზღჳსკიდისასა, արբցեն Եգիպտացիքն զջրշեղջսն ծովափնեայս *ეს.19,5;* განმიხუენ ჩუენ წყლისა ამისგან B, განმიხუენ ჩუენ მდინარისა მისგან, հան զմեզ ի գետոյս *40 სებასტ.143,3-1.*

წყალი რღუნისაჲ ջրհեղեղ („წყლით რღუნა“, ნარღვნა): უფალმან წყალი რღუნისაჲ დაამშჳიდის C, უფალმან წყლით რღუნაჲ დაამკჳდრის L, տէր զջրհեղեղս զնստուցանէ եւ ցածուցանէ *ფს.28,10.*

წყლის զջրոյ (წყლისკენ): მდიდართა მათთა ნარავლინეს ჭაბუკნი მათნი წყლის, մեծամեծք նոցա առաքեցին զերիտասարդս իւրեանց զջրոյ *იერ.14,3.*

შესაკრებელი წყალთაჲ ջրմուղ (ჭა, გუბე, ტბა): დადგა შესაკრებელსა მას წყალთასა, եկաց ի վերայ ջրմղի *ეს.36,2.*

წყლით განსივებაჲ მუცლისაჲ ջրգողութիւն (წყალმანკი): წყლით განსივებაჲ მუცლისაჲ და მსივანებაჲ, ანუ ზარის-განჴდანი ჴორცთანი, զջրգողութիւն եւ զայտմունս եւ զայրացմունս մարմնոյ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.109,15-42,12.*

წყალთ(ა) გარდ(ა)მოსაქანელ-ი ջրբուղխ. ջրաբուղխ (წყალსაცავი): განვლე ბჭესა მას წყაროჲსასა წყალთა გარდამოსაქანელთა თანა, անցի ընդ դուռն աղբերն առ ջրբղխօք թագաւորին *ნეემ.2,14;* ქმნა... წყალთ-გარ-

დმოსაქანელნი იგი ეზოჲსანი, արար... զջրաբուղխսն սրահին /// მფ.2,35.

წყალთსადინელ-ი ջրբուղխ (წყალსაცავი): ზღუდჱ იგი წყალთსადინელთაჲ მათ წყაროთაჲ დაიპყრა, զպարիսպ ջրբուղխ աղբերն կալաւ Աղիոն ნეემ.3,15.

წყალობა ողորմել. գթալ. խնայել (შებრალება, დაზოგვა): მიწყალენ ჩუენ, ողորմեաց մեզ მთ.9,27; მიწყალე მე, ողորմեա ինձ ფს.4,2; რომელი სწყალობდეს გლახაკსა, იგიცა გამო-ვე-იზარდოს, որ ողորմի տնանկին. ինքն կերակրեսցի იგ.სოლ.22,9; ჟამი წყალობისა მისისაჲ, ժամանակ գթալոյ նորա ფს.101,14; ნუ სწყალობთ ისართა თქუენთა, մի՛ խնայէք ի նետս ձեր იერ.50,14; ნუ სწყალობთ ჭაბუკთა მისთა, մի՛ խնայէք յերիտասարդս նորա იერ.51,3; მეწყალი, ողորմիմ քեզ ანდ.-ანატ.327-37,20.

წყალობა-ჲ ողորմութիւն. ողորմածութիւն. գութ. գթութիւն. ողորմ („მოწყალება", სიბრალული): წყალობაჲ მნებავს, ողորմութիւն կամիմ მთ.9,13; მოწყალებაჲ და წყალობაჲ, գթութիւն եւ ողորմութիւն ფლპ.2,1; წყალობითა შენითა მომიჴსენე მე, უფალო, յիշեա զիս. տէր. ըստ ողորմութեան քում ფს.24,7; გვრგვნოსან გყო შენ წყალობითა და შეწყნარებითა, պսակէ զքեզ ողորմութեամբ եւ գթութեամբ ფს.102,4; აღმოაცენენ ქუეყანამან წყალობაჲ, բղխեսցէ երկիր զողորմութիւն ეს.45,8; გცე თქუენ წყალობაჲ, արկից զձեզ գութ იერ.42,12; განვჰფენთ წყალობასა ჩუენსა წინაშე პირსა შენსა, արկանեմք գութս առաջի քո. տէր ბარ.2,19; ნუ განმაშორებ წყალობასა შენსა, (მოწყალებათა შენთა L) ჩემგან, մի՛ հեռի առներ զգթութիւնս քո յինէն ფს.39,12; მოვიდენ ჩემ ზედა წყალობანი შენნი, եկեսցեն յիս գթութիւնք քո ფს.118,77; მრავლითა წყალობითა და მოწყალებითა შენითა, უფალო, არა დაუტევენ... იგინი, ըստ բազում գթութեան եւ ողորմութեան քում ոչ թողեր... զնոսա ნეემ.9,19; წყალობა, ողորմածութիւն იგ.სოლ.21,21; წყალობისა ყოფასა ნუ უგულებელს-ჰყოფ, ողորմածութիւն առնելոյ մի՛ անփոյթ առնիցես ზირ.7,9; უკუნისამდე არს წყალობაჲ მისი, յաւիտեան է ողորմ նորա ფს.135,2.

წყალობის ყოფა գթալ. խնայել. ողորմել (შეწყალება, მოწყალება): წყალობა-ყავ ჩუენთჳს DE (ჩუენ ზედა C), գթացեալ ի վերայ մեր მრ.9,21; ჰყო მათთჳს წყალობაჲ, գթացիս ի նոսա /// მფ.8,50; ვითარცა შენ არა ჰყავ წყალობაჲ მამისა და დედისა შენისათჳს, որպէս դու ոչ խնայեցեր ի ծնողսն քո ფლკტ.157-470,16; წყალობა-ყავ, უფალო, ქუეყანისა ამისთჳს, ողորմեաց տէր ի վերայ աշխարհիս მსკ.26,13.

წყარო աղբիւր. աղբեւր. ակն: განჴმა წყაროჲ იგი, ցամաքեցաւ աղբեւր მრ.5,29; თუალთა ჩემთა წყაროჲ ცრემლისაჲ, զաչս իմ աղբեւրս արտասուաց იერ.9,1; ეძიებნ წყაროსა წყალთასა, խնդրէ աղբեւր ջրոյ ფიზ.IX 8; შეერთებულნი წყაროთა ევფრატისათა, միաւորեալք յակունս Եփրատայ ოსკ.10,8.

წყარო բղխումն. տեռատեսութիւն (დინება): დასცხრა წყაროჲ იგი სისხლისა მისისაჲ, եկաց բղխումն արեան նորա ლ.8,44; იყო ვინმე დედაკაცი წყაროჲთა სისხლისაჲთა, կին մի էր ի տեռատեսութեան արեան ლ.8,43.

წყაროები წყალთაჲ աղբերակունք: ფს.113,8.

წყაროთა აღმოცენება աղբերանալ: რომლისა საუნჯენი, ვითარცა წყარონი, უხუად აღმოსცენდეს ნრს.74,9.

წყაროჲსთავ-ი աղբիւր („წყარო"): შორის ველებსა მას წყაროჲსთავები აღმოვადინო O, შორის ველთა წყარონი, բացից... ի մէջ դաշտաց աղբեւրս ეს.41,18.

წყება սկսանել. սկիզբն առնել/առնուլ. բուռն հարկանել („აღდგინება", დაწყება, წამოწყება): იწყო იესუ სიტყუად, սկսաւ Յիսուս ասել მთ.11,7; იწყის მღერად, սկսանի ոգորել ფიზ.III 16; რომელმან იწყოს წყობის-ყოფად ძეთა მიმართ ამმონისთა G, որ սկիզբն առնիցէ պատերազմել ընդ որդիսն Ամոնայ მსჯ.10,18; რომელი იწყებს და ჩამოერთვის, որ սկիզբն առեալ իջանէ ოსკ.10,10; არა სადაჲთ ანგელოსთაჲთ იწყო, ոչ երբեք զհրեշտակաց բուռն հարկանէ ჰებრ.2,16; იწყე მისა მიმართ ღუაწლი ბრძოლისაჲ S, აღადგინე მისა მიმართ ბრძოლაჲ G, գրգռել ընդ նմա պատերազմ // შჯ.2,24.

წყევა անիծանել. նզովել („შეჩუენება", წყევლა): ლეღჳ იგი, რომელი (რომელსა C) ჰსწყევე, թզենին. զոր անիծէր მრ.11,21; არცა სწყევო ერი, մի՛ անիծանիցես զժողովուրդն რიცხ.22,12; იგინი მწყევდეს, ხოლო შენ მაკურთხო, նոքա անիծանեն եւ դու օրհնեսցես ფს.108,28; დღესა მას შობისა შენისასა სწყევდე, զօր ծննդեան քո անիծանեսցես ზირ.23,19; იწყო წყევად C, იწყო შეჩუენებად DE, սկսաւ նզովել მთ.26,74.

წყევა անէծք. նզով (წყევლა): წყევასა ქუეშე არიან, ընդ անիծիւք են გალ.3,10; მიერვე

პირით გამოვალს კურთხევაჲ და წყევაჲ, ի նմին բերանոյ ելանեն օրհնութիւնք եւ անէծք *იაკ.3,10;* მწყევა წყევაჲ სალმობიერი, անէծ զիս անէծս ցաւագինս *III მფ.2,35;* წყევითა და სიმწარითა და ზაკუვითა სავსე არს პირი მისი, անիծիւք եւ դառնութեամբ եւ նենգութեամբ լի է բերան նորա *ფს.9,7;* წყევამან დედისამან აღფხურის საძირკუველითურთ, անէծք մօր բրեն ի հիմանէ *ფლკტ.143,24-452,16;* წყევაჲ შეშჭამდეს ქუეყანასა, նզովք կերիցեն զերկիր *ეს.24,6;* შეიყვანოს იგი წყევასა ქუეშე, անցուսցէ ընդ նզովս *ეზეკ.17,13.*

წყენა նեղել (შეწუხება, შევიწროება): ვაწყენ მათ, նեղեցից զնոսա *მცხ.265v-284.*

წყენილ-ი նեղեալ. բռնադատեալ (შეწუხებული): წყენილ იქმნა, նեղեալ *მცხ.139r-156;* წყენილ იქმნა ფრიად სიძვისაგან, բռնադատեալ եղեւ յոյժ ի պոռնկութիւն *მცხ.157v-173.*

წყეულ-ი անիծեալ: რომელმან გწყეოს შენ, წყეულ იყავნ, որ անիծանէ զքեզ՝ անիծեալ *იპ.რომ. კურთხ.ისაკ და იაკ.24,13-25;* წყეულ იყავნ კაცი იგი, անիծեալ լիցի մարդն *მალ.1,14.*

წყვა չափել („მიწყვა“, არწყვა): რომლითა საწყაულითა ჰწყვიდეთ C, (მიუწყოთ DE), որով չափով չափէք *მრ.4,24.*

წყვა չափ (არწყვა): ნუუკუე აქუნდაო ცრემლთა მისთა წყვაჲ ანუ საზომი, միթէ գոյր չափ արտասուաց նորա *მცხ.48r-40.*

წყვილ-ი զոյգ („უღლეული“): უკუეთუ არა პოვოს ჴელმან მისმან წყვილნი გურიტნი O, უკუეთუ ვერ პოოს ჴელმან მისმან უღლეული გურიტთაჲ G, եթէ ոչ գտանիցին ընդ ձեռամբ նորա զոյգք տատրակաց *ლევ.5,11.*

წყვილ-ი երան (წელი, მენჯი): დამდევ ჴელი შენი წყვილთა ჩემთა, դիր զձեռն քո ընդ երանօք իմովք *დაბ.24,2;* ძენი, გამოსრულნი წყვილთაგან მისთა G, որդիք ելեալք յերանաց նորա *მსჯ.8,30.*

წყინება ձանձրանալ. թախանձել. նեղել. կարճամտել (წყენა, შეწუხება, თავის მობეზრება): არა მეწყინების, ոչ ձանձրանամք *II კორ.4,16;* კეთილისა საქმე ნუმცა გუეწყინების, զբարիս գործել մի՛ ձանձրասցուք *გალ.6,9;* ნუ გეწყინებიედ შენ კრულებანი იგი მისნი, մի՛ ձանձրանար կապանօք նորա *ზირ.6,26;* არა მარადის მოვიდოდის და მაწყინებდეს მე, մի՛ ի սպառ եկեալ թախանձիցէ զիս *ლ.18,5;* არას ვაწყინებდეთ მათ, մի՛ նեղել զայնոսիկ *საქ.მოც.15,19;* აწყინებდა ეშმაკი სიძვისაჲ, նեղէր դեւն պոռնկութեան *მცხ.156v-172;* ნუ გეწყინებინ სულსა შენსა განკითხვაჲ იგი მისი, մի՛ կարճամտեսցես ի դատել զքեզ *ზირ.4,9.*

წყინება-ჲ ժտութիւն (შეწუხება, გაბეზრება): წყინებისა მისთჳს მისისა აღდგეს და მოსცეს, რაოდენი უჴმდეს მას, վասն ժտութեանն յարուցեալ տացէ նմա զինչ եւ պիտոյ իցէ *ლ.11,8.*

წყირთლ-ი սեամ („ზღურბლი“, „წყირთხლი“, კარის ანჯამა): სცხეთ წინაშე კარსა და ზღურბლსა და ორკერძოვე წყირთლთა სისხლისა მისგან, արկեսջիք զբարաւորաւն եւ զերկոմումբք սեմովքն յարենէ անտի *გამ.12,22;* დაწერენით ესენი წყირთლითა ზედა სახლთა თქუენთასა G, დასწერე ესე ზღურბლთა სახლსა შენისათა S, գրեսջիք զսոսա ի վերայ սեմոց տանց ձերոց *II შჯ.11,20;* აღიხუნა კარნი ბჭისა ქალაქისანი ორთა თანა წყირთლთა G, აღიხუნა იგი წყირთხლითურთ S, թափեաց զդռունս քաղաքին հանդերձ սեմովքն *მსჯ.16,3.*

წყლვა վիրաւորել. խոցել. խոցոտել. հարկանել. վէրս. առնուլ („გუემა“, დაჭრა, დაკოდვა, დაწყლულება): წყლულ არიან მამანი თქუენნი, վիրաւորեցան հարքն մեր սուսերօք *II ნშტ.29,9;* მცეს მე და მწყლეს მე, հարին եւ վիրաւորեցին զիս *ქება 5,7;* ეგრეცა იგი იწყლას, սա այնպէս վիրաւորեսցի *ეს.27,7;* ვითარ ადრე იწყალ, ვიდრე არღა განეტევნეს ისარნი? զիա՞րդ վիրաւորեցար չեւ նետս ի գրկաց ոստուցեալ *ანდ.-ანატ.319-33,24;* ეშმაკი მსახურთა თანა იწყლა, մատնիչն իւրովքն հանդերձ վիրաւորեցաւ *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 117,19;* წყლას ვინმე და მოკუდეს, խոցեալ մեռանիցի *გამოსლ.22,2;* ერთმანცა მათგანმან ვერ წყლას იგი, մի ի նոցանէ զնա մի՛ խոցեսցէ *იობ.33,23;* პირველ თჳსითა მით ჭურითა წყლა, նախ իւրովք զինուքն խոցեաց *ს.გაბალ.-მოც.საჴს.93,35;* იწყლა ვითარცა თივაჲ Ղ, იგუემა ვითარცა თივაჲ Ը, հարաւ որպէս խոտ *ფს.101,5;* რად გუწყლენ ჩუენ? ընդէ՞ր հարեր զմեզ *იერ.14,19;* იწყლა და დასნეულდა, զվէրսն առ եւ ախտացաւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.103,13-31,15.*

წყლვა-ჲ հարուածք (განგმირვა, დამარცხება) *იგ.სოლ.27,6; ეს.30,31.*

წყლით(ა)მანკიერ-ი ջրգողեալ. ջրգողական (წყალმანკიანი): წყლითამანკიერი, ջրգողեալ *ლ.14,2;* წყლითმანკიერიცა იქმნა, ջրգողական ախտիւն հիւանդացեալ եղեւ *მცხ.195v-208.*

წყლითმანკიერ ქმნა ջրգողել (წყალმანკით დაავადება): არა იქმნეს წყლით-მანკიერ, մի՛... ջրգողեսցի *მცხ.195v-209.*

წყლითრღუნა ջրհեղեղ. հեղեղ („რღუნა", „წყალი რღუნისაჲ", წარღვნა): მოიწია წყლითრღუნაჲ იგი DE, მოიწია რღუნაჲ იგი C, եկն ջրհեղեղն *მთ.24,39;* წყლითრღუნითა წარწყმიდა, ջրհեղեղաւ... կորեաւ *II პეტრე 3,6;* უფალმან წყლითრღუნაჲ დაამკჳდრის Ⴂ, უფალმან წყალი რღუნისაჲ დაამშჳდის Ⴀ, տէր զջրհեղեղ զնստուցանէ եւ ցածուցանէ *ფს.28,10;* წყლითრღუნაჲ ვერ აგრძნეს, եթէ լինիցի հեղեղ. ոչ զգնասցէ *იობ 40,18;* წყლითრღუნითგან ნოვესით, ի ջուրց հեղեղէ առ Նոյիւ *ეს.549;* რომელმან მისცენ წყლითრღუნასა უსჯულონი იგი, որ ետուր ջուրց յողող զանօրէն պղծալից մարդիկ *რიფს.169,3-93,12.*

წყლის(ა)გარდამოსადინელ-ი ջրաբուղխ (წყარო, შადრევანი): წყლისა გარდამოსადინელნი იგი და ჯურღმულები, რომელ ქმნა, որպէս արար զջրաբուղխսն եւ ջրմուղն *IV მფ.20,20.*

წყლისმკრებელ-ი ջրբեր. ջրկիր („წყლისმვსებელი", წყლის მომტანი): წყლისმკრებელი G, წყლისმვსებელი S, ջրբեր *II შჯ.29,11;* არა მოგუაკლდეს თქუენგან მონაჲ შეშისმკოდელი და წყლისმკრებელი G, մի՛ պակասեսցէ ի ձէնջ ծառայ փայտակոտոր եւ ջրկիր *ისუ 6.9,23.*

წყლისსასუმელ-ი աւազան (აუზი): წარმოაცალიერა სარწყული წყლისსასუმელსა მას, թափեաց զսափորն յաւազանն *დაბ.24,20;* ვიდრე აღივსნეს წყლისსასუმელები იგი, մինչեւ լցին զաւազանսն *გამოსლ.2,16.*

წყლტუ, წყრტუ լերկ. վարուն (უთმო, სწორი): ესავ... არს ფაჩუნიერ და მე კაც წყლტუ, Եսաւ ` այր թաւ է. եւ ես լերկ *დაბ.27,11;* მჴნეთანი [გზანი] წყრტუ არიედ, ձրացն վարունք են *იგ.სოლ.15,19.*

წყლულ-ი խոցոտեալ. հարեալ („მოწყლული", ნაიარევი, ჭრილობა, დაჭრილი): წყლული, խոցոտեալ *იობ 36,25;* წყლული (მოწყლული G) S, հարեալ *რიცხ.25,14.*

წყლულ-ი վէր-ք. կեղ. վիրաւոր. խոց. խոցմունք. վիրաւորեալ („წყლულება", იარა, ჭრილობა): შეუხჳა წყლული იგი, պատեաց զվէրս նորա *ლ.10,34;* წყლული, կեղ *ლევ.13,22;* რომელი განამრავლებდა წყლულთა ჩუენთა G, რომელმან განამრავლნა წყლულებანი ჩუენნი S, որ յաճախեաց զվիրաւորս մեր *მსჯ.16,24;* ვითარცა წყლულნი, რომელნი დაძინებულ არიან სამარებსა, որպէս վիրաւորս. որ ննջեն ի գերեզմանի *ფს.87,6;* დაეცნენ წყლულნი ეგჳპტეს, անկցին վիրաւորք յԵգիպտոս *ეზეკ.30,4;* წყლული, խոց *მ.ცხ.104r-114;* წყლული, խոցծունք *მ.ცხ.30v-26;* წყლული, վիրաւորեալ *ფლკტ.138,22-445,31.*

წყლულება վէրք. հարուած. երաշխէպ. կեղ. զան. վիրաւոր („ზუზლა", „გუემა", „წუთხი", ჭრილობა, იარა): ძაღლნიცა... ჰლოშნიდეს წყლულებათა მისთა DE, ძაღლნიცა ჰლოშნიდეს ზუზლასა მისსა C, շունք եւս... լիզուին զվէրս նորա *ლ.16,21;* წყლულებისა მისისაჲ არა არს კურნებაჲ, վիրաց նորա ոչ գոյ բժշկութիւն *ზირ.21,4;* მოჰბანა ზუზლაჲ იგი წყლულებათა მათთაჲ, մաքրեաց զթարախ վիրաց նոցա *ანდ.-ანატ.323-35,5;* დააცხრო წყლულებაჲ ძეთაგან ისრაჱლისათა G, დასცხრა გუემაჲ იგი ძეთაგან ისრაჱლისათა Frag. դադարեաց հարուածն յորդւոց Իսրայէլի *რიცხ.25,8;* წყლულებამან ზაკუვითმან განამრავლნის ბრძჳრნი, հարուածք ննջաւորք խարխարէ զվէրս *ზირ.27,28;* ცემამან გუელისამან ყვის წყლულებაჲ, հարուածի մտրակի առնէ երաշխէպ *ზირ.28,21;* წყლულება B, წუთხი G, կեղ *ლევ.13,18;* იყოს თუ ღირს წყლულებათა უღმრთოჲ G, თუ იყოს ღირს გუემისა ცრუ იგი S, եղիցի. եթէ արժանի իցէ գանի ամպարիշտն *II შჯ.25,2;* რომელმან განამრავლნა წყლულებანი ჩუენნი S, რომელი განამრავლებდა წყლულთა ჩუენთა G, որ յաճախեաց զվիրաւորս մեր *მსჯ.16,24.*

წყლულებისა დადება վիրաւորել. կիսախողխող առնել (დაჭრა): დასდვეს წყლულებაჲ და გამოაძეს იგი, վիրաւորեցին եւ հանին արտաքս *ლ.20,12;* წყლულებანი დასხნეს მათ ზედა, կիսախողխող առնէին *ნრს.74,25.*

წყმედა կորնչել („წარწყმედა", დაღუპვა, დაკარგვა): თმენაჲ დავრდომილთაჲ არა წყმდეს სრულიად Ⴀ, (წარწყმდეს სრულიად Ⴂ), համբերութիւն տնանկաց մի՛ կորիցէ ի սպառ *ფს.9,19;* მაგის თანავე წყმედად ხართ, ընդ նմին էք եւ դուք կորնչելոց *ფლკტ.143,30-452,25.*

წყმედა-ჲ կորուստ (დაკარგვა): *ფლკტ.136,23-443,4.*

წყმედულ-ი կորուսեալ (დამსხვრეული, დაღუპული): ვიქმენ მე, ვითარცა ჭურჭელი წყმედული, եղէ ես որպէս զանօթ կորուսեալ *ფს.30,13;* ვითარცა ცხოვარი წყმედული, որպէս զոչխար կորուսեալ *ფს.118,176.*

წყნარ-ი հանդարտ. հեզ (მშვიდი): მშჳდ იყავ და წყნარ, կացցես հեզ եւ հանդարտ *მცხ.23v-19;* სიტყუაჲ ვერ წყნარი, բան ինչ ոչ հեզ *მცხ.18r-14.*

წყობა ճակատել. մարտնչել. վարել. պատերազմել. զինուորել. տալ պատերազմ. կարգել („განწყობა",

„შენივთება", ბრძოლა, განლაგება): ეწყვნეს მათ ბრძოლად ჴევსა მას მარილოანსა, ճակատեցան ընդ նոսա ի պատերազմ. ի ձորն աղտից *დაბ.14,8;* ეწყვნეს S, განეწყვნეს G, ճակատեցան *მსჯ.5,19;* სადაცა-იგი ეწყვნეს დღესა მას პირველსა S, სადა შეენივთა მას დღესა შინა G, ուր ճակատեցան յաւուրն առաջնում *მსჯ.20,22;* შესძინეს წყობად (შენივთებად G) ბრძოლისა ადგილსავე სადაცა S (ბრძოლაჲ ადგილსა სადა G), յաւելին ճակատել ի պատերազմի ի տեղւոջ. ուր *მსჯ.20,22;* ეწყო მათ და განეწყო დავით წინაშე ასურთა, ճակատեցաւ ընդդէմ նոցա եւ կարգեցաւ Դաւիթ *I ნეშტ.19,17;* ეშმაკი-მე რაჲ არს, რომელი-იგი გეწყობის? դեւ իցէ... որ մարտնչի ընդ քեզ *მრთ.A.კ.იერ.-სინ.142,22-10,23;* ეწყო წინაშე ასურისა მის, կարգեաց ընդդէմ Ասորւոցն *I ნეშტ.19,10;* ბევრითა განზრახვითა ეწყვებოდა მათ, բազում հնարիմացութեամբ վարէր զնոսա *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 117,38;* წყობაჲ იგი, რომელ ეწყო ამესიას მეფესა, պատերազմն զոր պատերազմեցաւ ընդ Ամասեայ *IV მფ.14,15;* რომელნი ეწყვებიან სულსა, որ զինուորին ընդդէմ ոգւոց *I პეტრე 2,11;* ეწყვე ხვალე ამალეკსა, տացես պատերազմ ընդ Ամաղեկայ *გამოსლ.17,9;* ეწყო აბია ბრძოლად ძალითა მბრძოლთა ძლიერთაჲთა, կարգեցաւ Աբիա ի պատերազմին զօրաւոր մարտկօք *II ნეშტ.13,3.*

წყობა-ჲ մարտ. պատերազմ. ճակատ („ბრძოლა", „საბრძოლი"): რომელნი განვიდეს წყობად, որք ելանէին ի մարտ *I ნეშტ.5,18;* წინამძღუარნი წყობასა ბრძოლისასა, առաջնորդք... ի մարտ պատերազմի *I ნეშტ.7,40;* ჯმაჲ წყობათაჲ C, ჰამბავნი ბრძოლათანი DE, զհամբաւ պատերազմաց *მთ.24,6;* მორტყმულნი ჭურჭლითა წყობისაჲთა G, შეჭურვილნი ჭურჭლითა საბრძოლისაჲთა S, վառեալք զինու պատերազմի *მსჯ.18,11;* მომავალთა წყობით ბრძოლისაჲთ G, եկելոց ի ճակատ պատերազմի *რიცხ.31,14.*

წყობის(ა)-ყოფა տալ պատերազմ. պատերազմել („ბრძოლა"): წყობა-ვყოთ ქანანელისა მიმართ G, ვჰბრძოდით ქანანელსა მას S, տացուք պատերազմ ընդ Քանանացիսն *მსჯ.1,3;* ნარვლო... წყობის-ყოფად მათდამი G, ნარვიდა... ბრძოლად მათა S, անց... պատերազմել ընդ նոսա *მსჯ.11,32.*

წყობის-ცემა տալ պատերազմ (შებრძოლება): წყობა-სცა ისრაჱლსა G, ետ պատերազմ ընդ Իսրայելի *რიცხ.21,23.*

წყრთა կանգուն (იდაყვი; სიგრძის ზომა): წყრთა ერთ, կանգուն մի *მთ.6,27;* სიგრძით ოც წყრთასა, քսան կանգուն յերկանութիւն *ზაქ.5,2.*

წყრთად-წყრთად կանգուն առ կանգուն („წყრთეულად" G) *იერ.52,22.*

წყრტუ იხ. წყლტუ.

წყუდიად-ი մէգ. մութն. աղջամուղջ. խաւարին. խաւարչտին. տխուր. վիհ (ბინდი, სიბნელე, უკუნეთი): მოსე შევიდა წყუდიადსა, Մովսէս եմուտ ի մէգն *გამოსლ.20,21;* დღჱ ბნელისაჲ და წყუდიადისაჲ, էր օրն խաւարին եւ մթին *ესთ.11,8;* ჯაჭუებითა მით წყუდიადისაჲთა შეაყენნა, խաւարին կապանօք արկեալ ի տարտարոսն *II პეტრე 2,4;* ალნთებულსა წყუდიადსა ადგილსა, որ տայցէ լոյս ի խաւարչտին տեղւոջ *II პეტრე 1,19;* წყუდიადი ღამე, զտխուր գիշեր *სიბრძ.სოლ.17,5;* რომელთათჳს წყუდიადი იგი ბნელი საუკუნოდ დამარხულ არს, որոց վիհ խաւարին յաւիտենից պահեալ է *იუდა 1,13.*

წყუედა զենուլ („დაწყუედა", დაკვლა, დახოცვა): სწყუედდეს ზუარაკებსა, զենուին զուարակս *II ნეშტ.5,6;* სწყუედდეს საკლავებსა წინაშე უფლისა S, დასწყუდიდეს საკლავებსა წინაშე უფლისა G, զենուին զոհս առաջի տեառն *II ნეშტ.7,4.*

წყუედა-ჲ սրածութիւն. մահ („სრვა", დაკვლა, დახოცვა): იყვნენ სიყმილნი და წყუედანი (სრვანი DE) C, եղիցին սովք եւ սրածութիւնք *მთ.24,7;* წყუედაჲ [კაცთაჲ], մահ *II მფ.24,13.*

წყუედა-ჲ գի (ღვია): აღმოვაცენო... ძელქვაჲ და საროჲ და თელაჲ და ვერხჳ და წყუედაჲ და... ხე იგი ზეთისაჲ, բղխեցուցից... զսօսն. զսարդն. եւ զսարոյն եւ զկաղամախն. զգին եւ զփայտն իւղոյ *ეს.41,19.*

წყურიელ-ი ծարաւուտ. ծարաւի. ծարաւ. ծարաւեալ (მწყურვალი): დადვა... ქუეყანაჲ წყურიელი გამოსადინელად წყალთა, արար... զերկիրն ծարաւուտ ի գնացս ջուրց *ფს.106,35;* ვალს იგი... ქუეყანასა განჩემებულსა წყურიელსა, գնայ ընդ... երկիր կարգեալ ի ծարաւուտ *იგ.სოლ.9,12;* გამოეცა... მდინარე ქუეყანასა წყურიელსა, բղխեաց... գետ ի ծարաւուտ երկրի *ეს.35,6;* ოდეს გიხილეთ შენ... წყურიელი და გასუთ შენ? ե՞րբ տեսաք զքեզ... ծարաւի եւ արբուցաք *მთ.25,37;* ვითარცა მოგზაურმან წყურიელმან პირი თჳსი ალალის, իբրեւ զծարաւի ճանապարհորդ զբերան բացցէ *ზირ.26,15;* მოვსცე წყალი წყურიელთა მათ, რომელნი ვიდოდიან ურნყულსა, տաց ջուր ի ծարաւ որոց գնան յանջրդուջ *ეს.44,3;* სულთა წყურიელთა დაცუდებად, զանձինս ծարաւեալս ունայնս արձակել *ეს.32,6;* ასუ ერსა მას წყურიელსა, արբուցեր զժողովուրդն ծարաւեալ *რიფს.171,10-98,10.*

წყურილ-ი ծարաւի լինել. ծարաւել („მოწყურება“, „სურვილი“): რამეთუ მწყურის S, რამეთუ მომეწყურა G, զի ծարաւի եմ *მსჯ.4,19;* სწყუროდის მარადის სიყუარული ღმრთისაჲ, ծարաւեսցի միշտ սիրոյն Աստուծոյ *მცხ.59r-48;* მწყუროდა და მასუთ მე, ծարաւեցի եւ արբուցէք ինձ *მთ.25,35;* სწყურიან შენდამი სულსა ჩემსა Ⴂ, სურიან სულსა ჩემსა შენდამი Ⴀ, ծարաւեաց առ քեզ հոգի իմ *ფს.62,2;* უკუეთუ სწყუროდის, ასუ მას, եթէ ծարաւի. տուր նմա ըմպել *იგ.სოლ.25,21.*

წყურილ-ი ծարաւ. տապաստ (წყურვილი): მოვკუდები წყურილითა GS, մեռանիցիմ ի ծարաւոյ *მსჯ.15,18;* წყურილსა ჩემსა მასუეს მე ძმარი, ի ծարաւ իմ արբուցին ինձ քացախ *ფს.68,22;* მოვაკუდინო იგი წყურილითა, սպանից զնա ի ծարաւոյ *ოვსე 2,3;* წარვიდა ჩემგან წყურილი, գնաց յինէն ծարաւն *მრკ.248-191,2;* დაცემად ჩუენდა წინაშე მათსა წყურილითა, զի տապաստ անկցուք մեք առաջի նոցա *ივდ.7,14.*

წყურნებ-ი խաղք. աղտիւր (ლელი; წყლით გაჯერებული): ლერწამი და წყურნები, մարգագետինք եւ խաղք *ეს.35,7;* იყოს ურწყული იგი წყურნებად, եղիցի անջուրն յաղտիւրս *ეს.35,7.*

ჭ

ჭაბუკ-ი, ჭაპუკ-ი մանուկ. պատանի մանուկ. երիտասարդ. պատանի. պատանեակ. մանկամարդ. նորահասակ. մատաղ („მონა“, „ყრმა“, ახალგაზრდა, ყმაწვილი): ოდეს იყავ ჭაბუკ DE, ვიდრე ყრმა იყავ Ⴀ, մինչ մանուկն էիր *ი.21,18;* იყო ჭაბუკ და მოშიშ გულითა, էր մանուկ եւ երկչոտ սրտիւ *II ნშტ.13,7;* მოკუდეს ჭაბუკითგან მოხუცებულადმდე, մեռցի յերիտասարդէ մինչեւ ի ծերն *II ნშტ.15,13;* ყრმანი და ჭაბუკნი, մանկունք եւ երիտասարդք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,36-40,3;* აღდგა კაცი წარსვლად თჳთ და ხარჭი და ჭაბუკი მისი G, წარვიდეს იგინი და ცოლი იგი მისი და მონაჲ იგი მისი S, յարեաւ այրն գնալ. ինքն եւ հարճն եւ պատանին իւր *მსჯ.19,9;* იყო ჭაბუკი ბეთლემით ერით იუდაჲსით G, იყო ყრმაჲ ერთი ბეთლემით იუდაჲსაჲ ნათესავისაგან ტომისა იუდაჲსი S, եղեւ պատանեակ մի ի Բեթղեհեմէ Յուդայ *მსჯ.17,7;* რაჲთა განაბრძობდენ ჭაბუკთა მათ [დედათა], զի զգաստացուսցեն զմանկամարդսն *ტიტე 2,4;* გრგვნაჲ ჭაბუკთა ზედა მოვანიი, զխտղտմունս առ նորահասակսն յանձն առեալ *ანტ.დ.22r-22,22;* შვილი ჩემი ჭაბუკი, որդի իմ մատաղ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.102,15-103;* იყო მუნ ჩუენ თანა ჭაბუკი ერთი ებრაელი, էր... պատանի մի մանուկ եբրայեցի *დაბ.41,12;* იხარებდ, ჭაპუკო, სიჭაპუკესა შენსა, ուրախ լեր երիտասարդ ի մանկութեան քում *ეკლ.11,9;* ჭაპუკი ესე მიიყვანე ათასისთავისა, զպատանիս զայս տար առ հազարապետն *საქ.მოც.23,17.*

ჭაბუკი იგი ქალ-ი օրիորդ (ყმაწვილი ქალი) *დან.11,6.*

ჭაბუკ-ი կուսան (ქალწული) ესე ჭაბუკი არს, սա կուսան *ლშობ.187,37-255,28.*

ჭაბუკა աղջիկ („ჭაბუკი“, „ჭაბუკიდი“, ახალგაზრდა ქალი): ვინ არს ჭაბუკი ესე? O, ვინ არს ჭაბუკიდი ისი? G, ვინ არს ჭაბუკა ესე? S, ո՞յր է աղջիկդ այդ *რუთ.2,5.*

ჭაბუკიდ-ი աղջիկ („ჭაბუკა“, „ქალი“, ახალგაზრდა ქალი): ვინ არს ჭაბუკიდი ისი? G, ვინ არს ჭაბუკა ესე? S, ո՞յր է աղջիկդ այդ *რუთ.2,5;* იხილა იგი მამამან ჭაბუკიდისამან და განიშუა G, იხილა იგი მამამან მის ქალისამან S, եւտես զնա հայր աղջկանն *მსჯ.19,3.*

ჭაბუკროვან-ი երիտասարդ (ახალგაზრდა): წარაჩინა ყოველი იგი ერი ჭაბუკროვანი, ძეთა მათ ისრაჱლისათაჲ, ընտրեաց յամենայն երիտասարդաց Իսրայելի *II მფ.10,9.*

ჭაკუნტელ-ი ճակնդեղ (ტკბილი ჭარხალი — საბა): ვითარცა-იგი ჭაკუნტელი ზოგს-მგბარი, իբրեւ զճակնդեղ կիսեփեաց *ეს.51,20.*

ჭალაკ-ი կղզի (კუნძული): მეფეთა თარშისათა და ჭალაკთა ძღუენი შენირონ მისა, թագաւորք յարսի եւ կղզեաց պատարագս մատուսցեն նմա *ფს.71,10;* ყოველთა პატმოჲსა ჭალაკისათა აქუნდა იგი, ვითარცა ღმერთი, ամենայն կղզին Պատմայի իբրեւ զԱստուած ունէին զկինոպոս *ი.მოც.73,42-232,4.*

ჭამა ուտել (կեր), ճաշակել. ճաշել. կերակրել. ճարակել: რაჲ ვჭამოთ? զի՞նչ կերիցուք *მთ.6,31;* ჭამოს პური მის თანა, կերիցէ ճաշ ընդ նմա *ლ.7,36;* უკუეთუ ვისმე არა უნდეს საქმის, ნუცალა ჭამნ, որ ոչն կամիցի գործել եւ կերիցէ մի՛ *II თეს.3,10;* დამავიწყდა მე ჭამად პური ჩემი, մոռացայ ուտել զհաց իմ *ფს.101,5;* ესენი არიან სასხდომელნი სიწმიდისანი, რომელთა შინა ჭამოდიან მუნ მღდელთა ძეთა სადუკისთა, դոքա են պատշգամք սրբութեան. ուր ուտեն քահանայքն որդիքն Սադովկայ *ეზეკ.42,13;* შჭამეთ და არა მაძღრივ, ուտէիք եւ ոչ յագէիք *ანგეა 1,6;* ვინ პური არა ჭამა და წყალი არა სუა, հաց ոչ ճաշակեաց եւ ջուր ոչ արբ *I ეზრა 9,2;* ჭამეთ პური და განძლიერდეთ სულითა თქუენითა, ճաշեցէք եւ հաստատեցէք զանձինս ձեր *ანან.ებრ.43r-341,24;* ძაღლნიცა ჭამედ, եւ շունք կերակրին *მთ.15,27;* მჴეცნიცა შენ წინაშე თივასა ვითარცა ზროხანი ჭამენ, գազանք իբրեւ զարջառ խոտ ճարակեն *იობ.40,10;* ყოველი საჭმელი, რომელი იჭამების, ամենայն կերակուր. որ ուտիցի *ლევ.11,34.*

ჭამა იდუმალ: ჭამნ რაჲ იდუმალ, գաղտակեր *ამბაკ.3,14.*

ჭამად-ი խորտիկ. կերակուր („საჭმელი", „ჭამული"): მიქმედ მე ჭამადი, արա ինձ խորտիկս *დაბ.27,7;* მრავალსა ჭამადსა შეჰყვის სალმობაჲ, ի բազում խորտկաց մտանեն ցաւք *ზირ.37,33;* განსწმედს ყოველსა ჭამადსა DE, განსწმედს ყოველთა ჭამულთა C, սրբէ զամենայն կերակուրսն *მრ.7,19;* მე ჭამადი (საჭმელი C) მაქუს ჭამად DE, ես կերակուր ունիմ ուտել *ი.4,32;* უქმოდე მას ჭამადსა, արա նմա կերակուր *II მფ.13,7.*

ჭამადის-ცემა տալ ուտել (ჭმევა): ეცით თქუენ მათ ჭამადი, դուք տուք դոցա ուտել *მთ.6,37.*

ჭამბაკ-ი ճանբակ (სურნელოვანი მცენარე): ვითარცა კინამოჲ და ჭამბაკი შეზავებული, իբրեւ զկինամոն եւ որպէս զճամբակ խնկոց ետու հոտ *ზირ.24,20.*

ჭამება ջամբել. կերակրել (ჭმევა): მაჭამებ ჩუენ პურსა ცრემლით, ջամբեցեր մեզ հաց արտասուաց *ფს.79,6;* ანგელოზთა საზრდელი აჭამე ერსა შენსა, կերակուր հրեշտակաց ջամբեցեր ժողովրդեան քում *სიბრძ.სოლ.16,20;* აჭამა მათ სიპოხისაგან იფქლისა, կերակրեաց զնոսա ի պարարտութենէ ցորենոյ *ფს.80,17;* ჴელითა შენითა მაჭამებდ მე, ի ձեռին քում կերակրեա զիս *ზირ.29,33;* თივასა ვითარცა ზროხასა აჭამებდეს, խոտ իբրեւ արջառոյ ջամբէին նմա *დან.5,25;* აჭამებდა მათ მცირედ რასმე საჭმელსა, կերակրէր զնոսա դոյզն եւ սուղ ինչ աղապետմբ *ანდ.-ანატ.332-40,6.*

ჭამებულ-ი պարարակ („უსხი", ნასუქი): მამამან შენმან დაკლა ზუარაკი იგი ჭამებული DE, დაკლა ჴარი იგი უსხი მამამან შენმან C, եզեն հայր քո զեզն պարարակ *ლ.15,27;* მოიბ ზუარაკი იგი ჭამებული მამისა შენისაჲ, առ դու քեզ զեզն պարարակ հօր քո *მსჯ.6,25.*

ჭამულ-ი կերակուր. գէշ („ჭამადი", საჭმელი): განსწმედს ყოველთა ჭამულთა C, განსწმედს ყოველსა ჭამადსა DE, սրբել զամենայն կերակուրսն *მრ.7,19;* უკუეთუ ნამჴეცავ იქმნეს, მიიყვანონ იგი ჭამულსა მას ზედა, ապա թէ գազանաբեկ լինիցի. ածցէ վկայ ի գէշ անդր *გამოსლ.22,13.*

ჭაპან-ი ապաւանդակ (საბელი): და სუეტნი კრეტსაბმელისა ბჭისა ეზოჲსანი... და მანანი მათნი და ჭაპანნი მათნი, եւ զսիւնս վարագուրին դրան սրահին... եւ զցիցս նոցա եւ զապաւանդակս նոցա *რიც.4,32.*

ჭაპუკ-ი [დედა] մանկամարդ (ახალგაზრდა დედა): [ჰლოცევდ]... ჭაპუკთა – ვითარცა დათა [մխիթարեսջիր]... զմանկամարդս իբրեւ զքորս *I ტიმ.5,2.*

ჭაპუკ-ი იხ. ჭაბუკი.

ჭაშაკ-ი ճաշակ (სასმისი): სფარნი და ჭაშაკები... წარიღო ყოველი მატაკარანმან მან, զճաշակսն եւ զտուփսն... առ դահճապետն *იერ.52,19.*

ჭაშნიგ-ი գինի (ღვინო): ჭაშნიგსა მივართუამ ძმათა, գինի տանիմ եղբարցն բազմահամս *მცხ.398r-453.*

ჭაჰრ-ი դյոր („ჭკა" G, ჭილყვავი): *ლევ.11,16.*

ჭედა կոփել. թեքել (ჭედვა, კვერვა): უზახებდეს ხუროჲ მჭედელსა მას ჭედად, კუერვად, განძლიერდა ხუროჲ და მჭედელი, რამეთუ სცემნ უროსა O, քաջալերեսցէ հիւսն զդարբին կռել. կոփել *ეს.41,7;* ჭედად თითოეული მათი საქმარსა თვსსა, թեքել իւրաքանչիւր *I მფ.13,20.*

ჭედა կուռ (ჭედვა) *III მფ.10,17.*

ჭედილ-ი կռած. կռածոյ (ნაჭედი, გამოკვერილი): ყვენ იგინი ნაქურთენად ჭედილებად გარე მოსადებელად საკურთხეველისად G, արասցես զայդ դրուագս կռածոյս նուալստանս սեղանոյն *რიცხ.16,38;* ქმნა... სამასი ჰოროლი ოქროჲსაჲ ჭედილი, արար... երեքհարիւր նիզակ ոսկի կռածոյ *III მფ.10,16;* თხზული თმათა მისთაჲ ვითარცა ჭედილი, վարսք նորա կռածոյք *ქება 5,11;* ესე არს ჭედილი ოქროჲსაჲ და ვეცხლისაჲ, նա է կռած արծաթոյ եւ ոսկւոյ *ამბაკ.2,19.*

ჭენება մերժել. մղել. գրթել („გუმერა“, ნაკვრა, ბიძგება): რომელი-იგი ავნებდა მოყუასსა, აჭენა მას, որ զրկէր զընկերն մերժեաց զնա *საქ.მოც.7,27;* უკუეთუ მტერობითა უჭენოს მას B, უკუეთუ მტერობით უგუმიროს მას G, եթէ առ թշնամութեան մղեսցէ զնա *რიცხ.35,20;* გუერდითა და მჴრითა თქუენითა აჭენებდით, կողմամբք եւ ուսովք ձերովք գրթցէիք *ეზეკ.34,21.*

ჭეშმარიტ-ი ճշմարիտ. յիրաւի. հարազատ. արդար արդարեւ. ստոյգ. ստուգութիւն. ճշմարտութիւն („სარწმუნო“, სწორი, მართალი, ნამდვილი): ჭეშმარიტი იგი ვინ გარწმუნოს თქუენ DE? զճշմարիտն ձեզ ո՞ հաւատասցէ *ლ.16,11;* ჭეშმარიტ არს და არა არს ტყუვილ, ճշմարիտ է եւ չէ սուտ *I იოანე 2,27;* ჩუენ ჭეშმარიტი გითხართ, մեք զճշմարիտն ասացաք քեզ *თომა მოც.16,29-393,7;* ჭეშმარიტ არს შეწევნაჲ ჩემი ღმრთისა მიერ, յիրաւի է օգնութիւն ինձ յԱստուծոյ *ფს.7,11;* ნუცა ძმასა ჭეშმარიტსა ოქროდ სოფირისად (განჰსცვალებ), մի զեղբայր հարազատ ընդ ոսկւոյն Սափիրայ *ზირ.7,20;* ჭეშმარიტსა გეტყჳ თქუენ, արդարեւ ասեմ ձեզ *ლ.4,25;* ჭეშმარიტსა გეტყოდე თქუენ, զստոյգն խօսեցայ *გალ.4,16;* სასწორი ჭეშმარიტი (სარწმუნო S) და მართალი იყოს G (იყავნ S), կշիռ ստոյգ եւ արդար եղիցի քեզ *II შჯ.25,15;* უთხრა... ჭეშმარიტი C, ասաց... ստուգութեամբ *მრ.5,33;* იტყოდის ჭეშმარიტსა გულსა თჳსსა, խօսի զճշմարտութիւն ի սրտի իւրում *ფს.14,2;* ჭეშმარიტი, արդար *მცხ.92v-103.*

ჭეშმარიტისა მხედველ-ი ճշմարտատես (ჭეშმარიტების დამნახავი): იტყჳს კაცი ჭეშმარიტისა მხედველი G, ասէ այրն ճշմարտատես *რიცხ.24,3.*

ჭეშმარიტ-ყოფა արդարացուցանել („განჭეშმარიტება“) *ეს.44,26.*

ჭეშმარიტად ստոյգ. ստուգութեամբ. արդարեւ. յիրաւի. ճշմարտեալ. ստուգագոյն. հաստատ. հաստատուն. ճշմարտութեամբ. հաւաստի. ստուգապէս. ճշմարտապէս. ստուգիւ („ნანდჳლევე“): ჭეშმარიტად, ստոյգ *ლ.22,59;* ჭეშმარიტად, ստուգութեամբ *II ნშტ.6,18;* გეტყჳ თქუენ ჭეშმარიტად, արդարեւ ասեմ ձեզ *ლ.9,27;* ჭეშმარიტად კაცი ესე მართალი იყო DE, ნანდჳლევე კაცი ესე მართალ იყო C, արդարեւ այրս այս արդար էր *ლ.23,47;* ჭეშმარიტად იცოდა გზისა მისთჳს, ստուգագոյնս գիտէր վասն ճանապարհին *საქ.მოც.24,22;* ჭეშმარიტად უწყოდე, ճշմարտեալ գիտեմ *ფლკტ.141,17-449,24;* შჯული ჭეშმარიტად იცის, զաւրէնսն հաստատ գիտէ *მრთ.S.კ.იერ. გამოჩ.ჯუარ.240,31;* არცაღა იუდა იცოდა ჭეშმარიტად ადგილი იგი, եւ ոչ գիտէր զտեղին հաստատուն *იქვე 241,23- ;* ჭეშმარიტად გზასა ღმრთისასა ასწავებ, ճշմարտութեամբ զճանապարհն Աստուծոյ ուսուցանես *ლ.20,21;* ჭეშმარიტად, հաւաստի *არსტ.65,17;* ჭეშმარიტად (ჭეშმარიტებით C), յիրաւի *ფს.118,75;* ჭეშმარიტად, ստուգիւ. ստուգապէս. ճշմարտապէս *მცხ.14v-, 20r, 65r-11,16,53.*

ჭეშმარიტება ճշմարտութիւն. ստուգութիւն. արդարութիւն („ჭეშმარიტი“, „სიმართლე“): ჭეშმარიტებით (ჭეშმარიტად DE) ასწავებ, ճշմարտութեամբ ուսուցանես *მთ.22,16;* იგი მტყუარი არს, ჭეშმარიტებაჲ არა არს მის თანა, սուտ է եւ ճշմարտութիւն ի նմա ոչ գոյ *I იოანე 2,4;* მე ვარ გზა და ჭეშმარიტება, ես եմ ճանապարհ եւ ճշմարտութիւն *ეპ.კჳპრ.-ალვს.225,12-31;* ჭეშმარიტებასა ეძიებს უფალი, ստուգութիւն խնդրէ տէր *ფს.30,24;* საქმენი ჴელთა მისთანი ჭეშმარიტებაჲ (სიმართლე C) და განკითხვაჲ (განგებულება არიან C), գործք ձեռաց նորա արդարութիւն եւ իրաւունք *ფს.110,7.*

ჭია թրթուր. ճճի („მატლი“): ნეშტი იგი ჭიისაჲ შეჭამა მკალმან, զմնացորդս թրթրոյ եկեր մարախ *იოვ.1,4;* ძეთისხილი თქუენი შეჭამა ჭიამან, ի ձիթենիս եւ եկեր թրթուր *ამოს.4,9;* ვითარცა სახედ მუცელსა ყრმათასა განცოცხლებულნი ჭიანი მტკივრითა რაჲმე წამლითა განჴრწნიან, զօր օրինակ յորովայնի մանկանց կենդանածնեալ ճճիք դեղովք ոմամբք դաժանաւք ապականին *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.123,31-251;* ჭია (ლაგურკი), მატლი O, որդն *იონა4,7.*

ჭილ-ი պրտու: ქუეშე თითოფერთა ხეთა დაწვს, ჭილსა თანა, ლერწამსა და ლელსა, ընդ ազգի ազգի ծառովք ննջէ առ պրտուով եւ եղեգամբ եւ կնիւնով *იობ 40,16.*

ჭილ-ი խսիր (ჭილობი): დაჯდა ჭილსა ერთსა ზედა, նստաւ ի վերայ խսրի միոյ *მცხ.157r-173.*

ჭიმ-ი սանձ, գայլ ի բերան (ალვირი, ლაგამი): ჭიმითა და ალჳრითა ქცევად (უქცინე Ղ) ლაწუნი მათნი, ի սանձս եւ ի դանդանաւանդս ճմլեսցես զկզակս նոցա *ფს.31,9;* მიიყვანეს იგი ჭიმითა ეგჳპტეს, տարան զնա գայլ ի բերան Եգիպտացւոց *ეზეკ.19,4.*

ჭირ- նեղել, վշտանալ, փոյթ լինել („ჯამ“, „ზრუნვა“): გჭირდეს რაჲ თქუენ G, გიჭირდეს თქუენ B, ի նեղել զձեզ *ლევ.26,26;* მიწყალე მე, უფალო, რამეთუ მჭირს მე, ողորմեա՛ ինձ, տէր, զի նեղեալ եմ ես *ფს.30,10;* შჭირდეს თუ ვისმე თქუენგანსა, ილოცევდინ, վշտանայցէ ոք ի ձէնջ. յաղօթս կայցէ *იაკ.5,13;* ან მოსრულ ხართ ჩემდა, რაჟამსლა გჭირს? S, რაჲსათჳს მოხუედით ჩემდამო, ან ოდეს გიჯმ-ყე მე? G, զի՞ եկիք առ իս. յորժամ նեղեցայքդ *მსჯ.11,7;* არაჲ გჭირს არავისთჳს C, არას ზრუნავ არავისთჳს DE, ոչ է քեզ փոյթ զումեքէ *მთ.22,16;* არარაჲ ჰშჭირდა ელიას, ոչ ինչ էր փոյթ Եղիայի *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 370,21-262,29.*

ჭირ-ი նեղութիւն. պաշարումն. վիշտ. թշուառութիւն. կարիք. հարկատր. վաստակ. ճգնութիւն. չար. չարչարանք. չարիք. անձկութիւն. վտանգ. տագնապ. տառապանք. դժնդակութիւն. լկանք. տրտմութիւն („მწუხარება“, „სალმობა“, „უნებელი“, „გუემა“, ტკივილი, გაჭირვება): რაჟამს შვის ყრმაჲ, არღარა მოიჴსენის ჭირი (მწუხარებაჲ C) სიხარულითა მით, յորժամ ծնցի զմանուկն ոչ եւս յիշէ զնեղութիւն վասն խնդութեանն *ი.16,21;* განარინა იგი ყოველთაგან ჭირთა მისთა, փրկեաց զնա յամենայն նեղութեանց նորա *საქ.მოც.7,10;* ჭირი მოთმინებასა შეიქმს, նեղութիւնք զհամբերութիւն գործեն *ჰრომ.5,3;* სხუათა ლხინი, ხოლო თქუენ ჭირი, այլոց հանգիստ... եւ ձեզ նեղութիւն *II კორ.8,13;* ღმერთმან განაკრთვნეს იგინი ყოვლითა ჭირითა, Աստուած զարհուրեցոյց զնոսա ամենայն նեղութեամբք *II ნშტ.15,6;* ჭირნი გულისა ჩემისანი განმრავლდეს, նեղութիւնք սրտի իմոյ բազում եղեն յոյժ *ფს.24,17;* ჭირსა ჩემსა მილხინე, ի նեղութեան ինձ անդորր արարեր *ფს.4,2;* მოგცეს თქუენ უფალმან პური ჭირისაჲ და წყალი იწროებისაჲ, տացէ քեզ տէր հաց նեղութեան եւ ջուր կարօտանաց *ეს.30,20;* შეჭამნეს... იწროებისაგან და ჭირისა, რომელ აჭირონ მათ მტერთა მათთა, կերիցեն... ի նեղութեան եւ ի պաշարման զոր պաշարեսցեն զնոսա թշնամիք իւրեանց *იერ.19,9;* შეიძინეთ ჭირი ესე და ზღვევაჲ, շահել զվիշտս զայս եւ զվնաս *საქ.მოც.27,21;* ყოველსა ჭირსა განვლის, ընդ ամենայն վիշտս անցանէ *I ეზრა 4,24;* ჭირთა (სალმობათა Ղ) ჯოჯოხეთისათა მომიცვეს მე, վիշտք դժոխոց պաշարեցին զիս *ფს.17,6;* მეზიარე მე ყოველთა ჭირთა ჩემთა, կցորդ եղեր ընդ իս յամենայն վիշտս *ფლპ.მოც.10,19-318,12;* ჭირი, թշուառութիւն *მრთ.D.ი.ოქრ.-პეტრე და ელია 371,40-265,4;* შენ, უფალო, უწყი ჭირი ჩემი O, შენ იცი უნებელი ჩემი S, դու գիտես. տէր. զկարիս իմ *ესთ.14,16;* ამათი არაჲ ჭირ არს, սոցա ոչինչ է պիտոյ հարկաւորն *მრთ.A.ანტ.დ.91,38-69,7;* შრომაჲ, ჭირი... განეწესა მის ზედა, աշխատութիւնք եւ վաստակք... եդան *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.102,1-29,13;* არაჲ სარგებელ და შემძლებელ არიან ჭირნი, ესე ոչ ինչ յօգուտ եւ ի շահ են ճգնութիւնք *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,36-36,7;* კმა არს დღესა ამას ჭირი თჳსი, շատ է աւուրն չար իւր *მთ.6,34;* მომეწიფნეს მე დღესა ჭირისა ჩემისასა, ժամանեցին ինձ յաւուր չարչարանաց իմոց *ფს.17,19;* ჭირი თუ რაჲმე შეგემთხჳოს, չարիք եթէ պատահեսցեն քեզ *ზირ.12,18;* შეისმინენ შენი უფალმან დღესა ჭირისა შენისასა, լուիցէ քեզ տէր յաւուր անձկութեան *ფს.19,1;* დიდსა ჭირსა შინა არიან განთქუმულნი იგი წმიდანი, ի մեծ վտանգի են ամենագով սուրբքն *ვარ.804-371,15;* იყოს ჭირი დიდი მაშინ ქუეყანასა ზედა, եղիցի տագնապ մեծ ի վերայ երկրի *ლ.21,23;* განმისუენა მე ჭირთაგან, հանգոյց զիս ի տառապանաց *ფლმნ 297v-482,39;* ლხინებაჲ პოვოს ჭირისაგან, զլուծումն գտցէ դժնդակութեանցն *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თჳს 122,18;* კრულებაჲ და ჭირი და ტანჯვაჲ B, სატანჯველი, და არცა გუემაჲ და საკრეველნი A, կապանք եւ լլկանք եւ տանջանք *სბსტ.130,15-6;* თქუენ აწ ჭირი გაქუს DE, თქუენ აწ მწუხარე ხართ, դուք այժմ տրտմութիւնք ունիք *ი.16,22.*

ჭირ ყოფა պիտոյ լինել (გაჭირვება): ოდეს გონებაჲ მხიარულ არს, ესევითარისა არაჲ ჭირ არს წიგნი, յոր միտքն ուղջ են. չեն ինչ նմա պիտոյ գիրք *მრთ.A.ანტ.დ.89,38-66,18.*

ჭირის დათმენა վշտակից լինել: ჭირი დაითმინე, ვითარცა კეთილმან მოღუაწემან, վշտակից լեր իբրեւ զբարւոք զինուոր *II ტიმ.2,3.*

ჭირსა შინა ყოფნა վտանգել: ვითარ იგი ჭირსა შინა იყო, իբրեւ վտանգեցաւ *II ნშტ.33,12.*

ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა նեղել. վտանգել. մրցել. ճգնել. տագնապել. պաշարել. վշտագնել. չարչարել. տառապեցուցանել. վաստակել. խուել. խափանել („შეიწრება“, „შეჭირვება“, „დამდაბლება“, ვნება, წვალება, ჩაგვრა): უკუეთუ ვიჭირვით თქუენისათვს ნუგეშინის-ცემისა და ცხოვრებისა, եթէ նեղիմք վասն ձերոյ մխիթարութեան եւ փրկութեան *II კორ.1,6;* ნუ აჭირვებნ კაცი მოყუასსა G, մի՛ նեղեսցէ այր զընկեր իւր *ლევ.25,14;* მწირსა მას არა აჭირვებდეთ, զպանդուխտն մի՛ նեղիցես *გამოსლ.23,9;* აჭირებდა ამორეველი იგი ძეთა დანისთა მთასა მას შინა G, შეაიწრებდა ამორეველი ძეთა დანისთა მთასა შინა S, նեղեաց Ամովրհացին զորդիսն Դանայ ի լերինն *მსჯ.1,34;* აჭირებდა (შეაჭირვა G) მათ ფრიად GS, նեղեաց զնոսա յոյժ *მსჯ.2,15;* იჭირვოდა მისთვს... და იდვა სნეული მოჭირნჱ თამარისთვს, նեղէր Ամոն մինչեւ հիւանդանալ նմա վասն Թամարայ *II მფ.13,2;* მოყუასსა თვსსა არა აჭირვა, զմերձաւորն ոչ նեղեաց *ზირ.16,28;* მრავალგზის სიკუდილმდე ვიჭირვიდე, բազում անգամ ցմահ վտանգեցայ *ზირ.31,13;* ეგრე ვიჭირვი, ვითარცა არა აერსა ვსცემ, այնպէս մրցիմ, որպէս ոչ թէ զհողմս ինչ կոծելով *I კორ.9,26;* რაჲსა ვიჭირვით ყოველსა ჟამსა? ընդէ՞ր եւ մեք ճգնիմք յամենայն ժամ *I კორ.15,29;* ვიჭირვი არა მცირედ, բազում տագնապեցայ *ი.მოც.73,28-231,23;* ესმა ქალდეველთა, რომელნი აჭირვებდეს იერუსალჱმსა, სმენაჲ მათი, լուան Քաղդէացիքն որոց պաշարեալ էր զԵրուսաղէմ, զլուր նոցա *იერ.37,4;* გუაჭირვებდეს ჩუენ მეგვპტელნი GS, չարչարեցին զմեզ Եգիպտացիքն *II შჯ.26,6;* უკუეთუ აჭირვებდე შენ მას, ალდგეს და წარგივიდეს, եթէ չարչարեսցես զնա եւ սարտուցեալ փախնուցու *ზირ.30,32;* ძენი ამმონისნი მაჭირვებდეს მე S, ძენი ამმონისნი დამამდაბლებდეს მე G, որդիք Ամոնայ տառապեցուցանէին զիս *მსჯ.12,2;* არს, რომელი შურებინ და იჭირვინ და იწრაფინ, է որ ջանայ եւ վաստակէ եւ շութափէ *ზირ.11,11;* ნუ ვის აჭირვებთ, մի՛ զոք խռովեցէք *ლ.3,14;* ცხადსა მას საქმესი იჭირვე, զյայտնի գործս նորին խափանեցեր *განხ. იობ.200,35-86,37;* რომელი იჭირვოდის, იგი არს მონაზონი, որ վշտագնի յամենայնի, նա ծեր լիցէ *მცხ.243r-264;* იჭირვი, աշխատիս *მცხ.108v-127;* აჭირვობდა მათ შრომითა და ალიზისა საქმითა, չարչարել զնոսա ցաւովք եւ աղիւսովք *ივდ.5,10.*

ჭირ(ვ)ება სალმობით կեղել (ტკივილით გვემა): იჭირებდეს სალმობით ცხორებასა მას მათსა საქმითა მით ფიცხლითა, თიჴითა და ალიზითა, կեղէին զկեանս նոցա ի գործ խիստ կաւոյ եւ աղիւսարկի *გამოსლ.1,14.*

ჭირვეულ-ი նեղեալ. աղքատ. անզօր. վշտատես. վշտագին. վշտալի („გლახაკი“, გაჭირვებული, უძლური): იხილა... შემცირებულნი და ჭირვეულნი და ნაკლულევანნი და ჶუებულნი და არავინ იყო შემწჱ ისრაჱლისაჲ, ետես... սակաւաւորս եւ նեղեալս եւ անօսրացեալս եւ լքեալս եւ ոչ ոք էր, որ օգնէր Իսրայէլի *IV მფ.14,26;* ჭირვეულთა ეხარების C, გლახაკთა ხარებულ არს, աղքատք աւետարանին *მთ.11,5;* აჭირებდეს ჭირვეულთა და უძლურთა, նեղեցին զտկարն եւ զանզօրն *იობ 36,15;* ჭირვეული, վշտատեսք *I მფ.22,2;* არა წარვიდეს ადგილსა ჭირვეულსა, ոչ գնասցէ ի տեղին վշտագին *მცხ.276r-296;* ჭირვეული, վշտալի *მცხ.100r-110.*

ჭირვეულად նեղութեամբ (გაჭირვებულად): *მცხ.104v-114.*

ჭირვეულო/ება նեղութիւն. վշտագնութիւն. չարչարանք („ჭირი“, მწუხარება, ხელმოკლეობა, გაჭირვება, ვნება): იხილა... ჭირვეულობაჲ ჩუენი G, ետես... զնեղութիւն մեր *II შჯ.26,7;* ესმა რაჲ ბერსა ჭირვეულებაჲ იგი მისი, իբրեւ լուաւ ծերն զամենայն վշտագնութիւն նորա *მცხ.202v-214;* შვდ დღე შჭამოთ მას შინა უცომოჲ, პური ჭირვეულობისაჲ G, შვდ დღე უფოველი პური შჭამო ჭირსა შინა S, զեւթն օր բաղարջ կերիցես ընդ նմա, հաց չարչարանաց *II შჯ.16,3.*

ჭირულ-ი աղքատ. տնանկ („დავრდომილი“, გლახაკი, ლატაკი): დევნა კაცი ჭირული, გლახაკი C, დევნა კაცი დავრდომილი და გლახაკი Ղ, հալածեաց զայր աղքատ եւ զտնանկ *ფს.108,17;* იჴსნა გლახაკი ჴელთაგან ძლიერისათა, ჭირული და დავრდომილი, փրկեաց զաղքատն ի հզօրէ զաղքատն եւ զտնանկն *ფს.71,12.*

ჭიქა բաժակ. ապիկի (სასმისი; შუშა): ჭიქა... ღვნოჲ բաժակ գինւոյ *მცხ.160v-176;* ჭიქა, ապիկի *მცხ.118r-136.*

ჭიჭნაუხტ-ი կերպաս („ცის-სხეული“, აბრეშუმის ქსოვილი): ჭიჭნაუხტი O, ცისსხეული S, կերպաս *ესთ.1,6.*

ჭკა որոր („ჭაჰრი", ჭილყვავი): ჭკა G, ჭაჰრი O, որոր *ლევ.11,16.*

ჭლაკ-ი, ჭლიკი կճղակ. թաթ (თათი, ჩლიქი): არა დაუტეოთ მისგანი (-საცხოვარისაგანი) ჭლაკიცა ერთი, ոչ թողուցուք եւ ոչ կճղակ մի *გამოსლ.10,26;* ჭლაკი მისი არა განპებულ არს, կճղակն ոչ բաժանի *ლევ.11,4;* რომელსა (-ჴბოსა ჩჩვლსა) გამოჰქონდეს რქანი და ჭლაკნი C (ჭლიკნი L), որ բերէ զեղջեւրս եւ զկճղակս *ფს.68,32;* ჭლაკი მისი არა განპებულ არს, թաթն ոչ բաժանի *ლევ.11,5.*

ჭლაკითა განყოფილ-ი թաթահերձ („ჭლიკითა განყოფილი" G, ჩლიქგაყოფილი): *ლევ.11,3.*

ჭლაკგანპებულ-ი, ჭლიკგანპებულ-ი թաթահերձ (ჩლიქგაყოფილი): ჭლაკგანპებული S, ყოველი საცხოვარი ჭლიკ-განპებული და მფრცხენალი ორითა ფრცხილითა... შჭამნეთ G, զամենայն անասուն զթաթահերձ եւ զկճղակաբաշխ... ուտիցէք *II შჯ.14,6.*

ჭლიკითა განპებულ-ი կճղակահերձ (ჩლიქგაყოფილი): *II შჯ.14,7.*

ჭმუნვა տրտմել (წუხილი): ჭმუნვენ შენთჳს, տրտմեալ են վասն քո *ფლმნ 293v-477,39.*

ჭორტ-ი կարկառ („კონცხი"): აღდგეს მის ზედა ჭორტი ქვისა დიდ S, აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ დიდი G, կուտեցին ի վերայ նորա կարկառ մեծ քարանց *ისუ 6.7,26.*

ჭრა կոտորել, հատանել (კვეთა): შჭრიდენ ჭრმლებსა მათსა საჴნისებად, կոտորեսցեն զսուսերս իւրեանց ի խոփս *მიქ.4,3;* ჭრიდა ყრმასა მას წურილად, հատանէր մանր զմարմին մանկանն *მცხ.393r-448.*

ჭრელ-ი նկարէն. պիսակ. ծաղկեայ. պէսպէս. ճաճանչաւուխտ (ნაირფერი, მოხატული ქსოვილი, ოქრომკედი): აჩნდა კუერთხთა მათ თეთრი იგი, რომელი გამოეხუენა ჭრელი, երեւէր ի գավազանսն սպիտակն զոր քերծոյր նկարէն *დაბ.30,37;* და შემდგომად მისა ცხენნი ხსედ: ჭრელნი და სპეტაკნი, եւ զկնի նորա ծիք աշխէտք եւ պիսակք եւ սպիտակք *ზაქ.1,8;* განძარცუეს იოსებს სამოსელი იგი ჭრელი, մերկացին զպատմուճանն նորա ծաղկեայ ի նմանէ *დაბ.37,23;* შეგმოსე შენ ჭრელითა, զգեցուցի զքեզ պէսպէս *ეზეკ.16,10;* სამოსელი შენი ბისონი და ნემსული და ჭრელი, հանդերձ քո բեհեզ եւ զառնաւուխտ եւ ճաճանչաւուխտ *ეზეკ.16,13.*

ჭრელ-ი მრავალფერ-ი ծաղկեայ: უქმნა მას სამოსელი ჭრელი მრავალფერი, արար նմա պատմուճան ծաղկեայ *დაბ.37,3.*

ჭრელებულ-ი դիպակ. պէսպէս (կամայ) (ჭრელი): ბისონი ეგჳპტით ჭრელებული გიქმნიეს შენ სარეცლად, բեհեզ ընդ դիպակի գործեցաւ քեզ ի պաստառս յԵգիպտոսէ *ეზეკ.27,7;* რომელთა ემოსა ჭრელებული წელთა მათთა, ածեալ պէսպէս կամարս ընդ մէջ իւրեանց *ეზეკ.23,15.*

ჭრელობა նկարակերտութիւն (ფერადი მოხატულობა): ვინ მოსცა დედათა... ჭრელობისა მეცნიერებაჲ? ո՞վ ետ կանանց... հանճար նկարակերտութեան *იობ 38,36.*

ჭრტინვა, ჭრჭინვა ճչել (ჭყივილი; ჭიკჭიკი): ვითარცა მერცხალი ეგრე ვჭრტინევდ (ვჭრჭინევდ ფიზ.), իբրեւ զծիծառն այնպէս ճչեցի *ეს.38,14; ფიზ.XXXIII 3-2.*

ჭუვარგენ-ი բիր (კომბალი): ალილე შოლტი ისი და ჭუვარგენი და წარვედ და აძოენ ღორნი, առ զխարազանն զայն եւ զբիր. եւ գնացեալ արածես զխոզս *მცხ.361r-414.*

ჭუვილ-ი տրտմութիւն (მწუხარება): სიხარული მისი ჭუვილად გარდავაქციო, ուրախութիւն նորա դարձոյց ի տրտմութիւն *ადამ.20,1-12,VIII.*

ჭუვნეულ-ი տրտմեալ („ჭუვნიერი", მწუხარე): მოგცეს შენ უფალმან მუნ გული ჭუვნეული (ჭუვნიერი S) G, եւ տացէ քեզ անդ սիրտ տրտմեալ *II შჯ.28,65.*

ჭუვნიერ-ი տրտմեալ. ցաւագին (მწუხარე): მოგცეს შენ უფალმან ღმერთმან შენმან გული ჭუვნიერი S, მოგცეს შენ უფალმან მუნ გული ჭუვნეული G, տացէ քեզ անդ սիրտ տրտմեալ *II შჯ.28,65;* იქმნა ჭუვნიერ გული ჩუენი, տուաւ մեզ սիրտ ցաւագին *გოდ.იერ.5,17.*

ჭუმუნვიერ-ი տրտմեալ (მწუხარე): რომელნი ჭუმუნვიერ არიან შენთჳს, որ տրտմեալ են վասն քո *ფლმნ 295r-479,23.*

ჭურ-ი անօթ. զէն. գործիք. կահ. կարաս (იარაღი; ჭურჭელი; აღჭურვილობა, ქვევრი): იყოს იგი ჭურ პატივოსან, եղիցի անօթ պատուական *II ტიმ.2,21;* ვითარცა ჭურნი მეკეცეთანი შეჰმუსრნე იგინი, որպէս զանօթ բրտի փշրեսցես զնոսա *ფს.2,9;* უკეთეს არს სიბრძნჱ უფროჲს ჭურისა საბრძოლისა, բարի է իմաստութիւն քան զանօթն պատերազմի *ეკლ.9,18;* მომგუარეთ ჭური ეგე რჩეული, ածէք աստ զանօթդ զայդ ընտրեալ *მარკ.253r-205,6;* ალილე ჭური და ფარი და აღდეგ მწედ ჩემდა, առ զզէն եւ զասպար քո եւ արի յօգնել ինձ *ფს.34,2;* ჭურო ეშმაკისაო, զէն սատանայի *ფლკტ.146,6-455,31;* ჭური, գործիք *I ნშტ.12,37;* ყოველივე კალოჲს ჭური [არიან] შეშად, եւ կահ եզանցդ ի փայտ *II მფ.24,22;* ჭური განჴურეტილი არს სხჳსა სახლი, կարաս ծակ է տուն օտար *იგ.სოლ.23,27;* ჩასუა ჭურსა შინა დიდსა, ած... ի կարաս մեծ *მცხ.220r-239.*

ჭურ-ი ცხენისა ասպազէն (ცხენის მოკაზმულობა): ალილო ცხენისა ჭურითურთ, առեալ... զասպազէն նորին *როფს.176,8-109,1.*

ჭურეტა նայել (ხედვა, ჭვრეტა): იჭურეტდა... იგი კარით, նայէր... ի դուռն *მცხ.261r-281.*

ჭურვა վառել (შეჭურვა, შეიარაღება): ნუმცა იჭურვიან დადგრომად წინაშე ჩემსა ძლიერებათა შენთა მიერ, մի՛ վառեսցեն կալ առաջի իմ վասն զօրութեանդ քո *თომა მოც.19,20-398,2.*

ჭურვილ-ი սպառազէն. զինեալ (შეიარაღებული): უბრძანებს ნათესავსა ჭურვილსა, հրաման ետ ազգաց սպառազինաց *ეს.13,4;* ზოგნი იგი ჭურვილნი იყვნეს წინაშე პირსა მტერთასა, կէսքն զինեալ ընդդէմ թշնամեացն *ნეემ.4,16.*

ჭურჭელ-ი, ჭურჭერ-ი անօթ. աման. գործիք. կարաս; ինչք. ստացուած. աղխ. շիշ. աման. սպաս. կահ եւ կարասի. զարդ. բառնալիք („საჭურველი", „განმზადებულება", „ვაშკარანი", ჭური, იარაღი; ქონება, საგანძური): რაჲთა გან-ვინმე-იღოს ჭურჭერი მიერ ტაძრით, եթէ ոք անօթ անցուցանէ ընդ տաճարն *მრ.11,16;* უკუეთუ ჭურჭლითა რკინისაჲთა სცეს მას G, უკუეთუ საჭურველითა რკინისაჲთა სცეს მას B, եթէ երկաթեղէն անօթով ոք հարկանիցէ *რიცხ.35,16;* ვითარცა ჭურჭერი უჭმარი, իբրեւ զանօթ անպիտան *ოვსე 8,8;* მუნ დგა ჭურჭერი ერთი სავსე ძმრითა C, անդ կայր աման ինչ լի քացախով *ი.19,29;* მომართუ მე მცირედ წყალი ჭურჭლითა და ვსუა, առ դու ինձ սակաւ մի ջուր ամանով եւ արբից *III მფ.17,10;* შთადევ იგი (წიგნი) ჭურჭერსა კეცისასა, რაჲთა დათმოს დღეთა მრავალთა, դիցես ի խեցեղէն ամանի, զի կացցէ աւուրս բազումս *იერ.32,15;* უძლის... ჭურჭრისა მისისა იავარის-ყოფაჲ, կարէ... զգործիւն նորա յափշտակել *მთ.12,29;* აღიღე ჭურჭერი შენი: კაბარჭი და მშჳლდი, առ դու զգործի քո. զաղէղն եւ զկապարճս *დაბ.27,3;* ვერ პოვა ჭურჭლები თჳსი, ոչ եգիտ զինչս... իւր *მცხ.66r-54;* ჭურჭელი, կարաս *მცხ.160v-176;* თითოეულსა მათსა აქუნდა ჭურჭერი მოსრვისაჲ ჴელსა თჳსსა, իւրաքանչիւր ոք զգործի սատակման ի ձեռին իւրում ունէր *ეზეკ.9,1;* აჰა ესერა, ჭურჭერი მემახერისაჲ, ահա գործի հաւորսաց *ამოს 8,1;* სცვიდებ ყოველთა ჭურჭელთა კარვისა საწამებელისათა, պահեսցես զամենայն սպաս խորանին վկայութեան *რიცხ.3,8;* მოიღე ჭურჭერი იგი საქადულისა შენისაჲ ოქროჲსა მისგან, առեր զսպաս պարծանացն քոց յոսկւոյն իմոյ *ეზეკ.16,17;* ყოველი ჭურჭერი სახლისაჲ მის განმზადებულ იპოვა, ամենայն կահ տանն նորոգեցաւ *ფლკტ.159,4-473,14;* ყოველი ჭურჭერი და სამსახურებელი იერუსალჱმისაჲ მუნვე მივაქციო, զամենայն կահ եւ սպաս Երուսաղէմի դարձուցանել անդրէն *I ეზრა 4,44;* წარიღონ სამოსელი მათი და ყოველი ჭურჭერი მათი, առցեն զհանդերձս նոցա եւ զամենայն կահ եւ կարասի նոցա *იერ.49,29;* არავინ სანთელი აღანთის და დაფარის იგი ჭურჭლითა, ոչ ոք լուցանէ ճրագ եւ թաքուցանէ ընդ կարասեաւ *ლ.8,16;* გარდაჰყრიდეს ჭურჭერსა ნავისასა ზღუად, ընկեցին զկարասին որ էր ի նաւին ի ծով անդր *იონა 1,5;* წარიღონ ჭურჭერი სიქადულისა შენისაჲ, առցեն զզարդ պարծանաց քոց *ეზეკ.23,26;* კაცნი, რომელთა ემოსა საჭურველი ბრძოლისაჲ S, კაცნი, მორტყმულნი ჭურჭლებითა საბრძოლითა G, արքն վառեալք պատերազմական զինու *მსჯ.18,17;* სხუაჲ იგი, რაჲ იყო მათი ჭურჭელი, განყიდა, որ այլ ինչ էր իւրեանց բառնալի զամենայն վաճառեալ *მრთ.A.ანტ.დ.77,7-19,17;* მოიღო ჭურჭრითა ნელსაცხებელი DE, բերեալ շիշ մի իւղոյ ազնուի *ლ.7,37;* გამოვიდენ აქა ჭურჭრითა მრავლითა, ելցեն այսր բազում ստացուածովք *დაბ.15,14;* მისცა მას უფალმან ჭურჭერი მრავალი ფრიად, ետ նմա տէր ստացուածս բազումս յոյժ *II ნშტ.32,29;* აღიხილე ყოველი ჭურჭერი სახლისა ჩემისაჲ, յուզեցեր զամենայն զինչս իմ... ի տան իմում *დაბ.31,37;* წარმოვიდეს... გარეშე ჭურჭლისა მათისა, չուեցին... թող զայլ աղխ *გამოსლ.12,37;* წარტყუენეს... ჭურჭლები მათი B, წარმოტყუენეს... განმზადებულებაჲ მათი G, զաղխն նոցա... առին յաւարի *რიცხ.31,9;* ნუ იპოების ჭურჭელსა შენსა შორის სასწორი S, არა იყოს ვაშკარანსა შენსა სასწორი G, մի՛ լինիցի յամանի քում կշիռ *II შჯ.25,13.*

ჭურჭერი ნავისაჲ առագաստ (ხომალდის მოწყობილობა): გარდაუტევეს ჭურჭერი ნავისაჲ და ესრჱთ მიმოდააქუნდა, իջուցեալ զառագաստն, այնպէս երթային եւ գային *საქ. მოც.27,17.*

ჭვკრობა նայել, հայել, յառնել (ხედვა, ჭვრეტა): ასული იგი საულისი იჭკრობდა სარკუმლით გამო, դուստր Սաւուղայ հայէր ընդ պատուհանն *II მფ.6,16;* რომელი აღიწუდებინ და იჭკრობნ სარკუმლით მისით, որ յառնուցու ընդ պատուհանս նորա *ზირ.14,24;* იჭკრა კარსა, նայեցեալ ընդ դուռն *მცხ.391v-447.*

ხადა, ხდა կարդալ. կոչել. բողոք բառնալ („ღაღადყოფა", „გამოხადა", „წოდება", მოხმობა, ძახილი): ელიას ჰხადის DE (უწმობს C), զԵղիա կարդայ *მრ.15,35;* ხადიან სახელსა უფლისასა გულითა წმიდითა, կարդան զանուն տեառն սուրբ սրտիւք *II ტიმ.2,22;* ჭირსა ჩემსა ვხადე უფალსა Ⴂ, ჭირსა ჩემსა უფლისა მიმართ ღაღად-ვყავ Ⴀ, ի նեղութեան իմում ես առ տէր կարդացի *ფს.17,7;* რომელმან ჰხადოს სახელსა უფლისასა, ცხონდეს, որ կարդասցէ զանուն տեառն. կեցցէ *იოვ.2,32;* განამზადე ხადიდ ღმრთისა შენისა, պատրաստեա՛ կարդալ զանուն տեառն *ამოს 4,12;* რომელნი ხადიან სახელსა შენსა წმიდასა, որ կարդան սուրբ զանունդ քո *ფლკტ.147,26-457,32;* ჰხადის მას უფლით DE, կոչէ զնա տէր მთ.29,43; რომელმანცა ხადა მას, որ կոչեաց զնա *ლ.7,39;* რაჟამს გხადოს ვინმე ქორწილსა, ნუ დასჯდები პირველსა საინაჴესა, յորժամ կոչիցէ ոք զքեզ ի հարսանիս... մի՛ բազմիցիս յառաջին բարձին *ლ.14,8;* შეავლინეს მას და გამოჰხადოდეს DE, յղեցին եւ կոչէին զնա *მრ.3,31;* ვხადოდე მას და არა ჴმა-მცა მე, կոչեցի եւ ոչ ետ ինձ ձայն *ქება 3,1;* სიტყუაჲ ესე, რომელი მიყავ ჩუენ, არა მხადენ ჩუენ (არა წოდებაჲ ჩუენი G) S, բանդ այդ զոր արարեր ընդ մեզ. զի ոչ կոչեցեր զմեզ *მსჯ.8,1;* ხადად სახელისა მამისა გინა დედისა, կոչել զհայր կամ զմայր *ეს.8,4;* უბადრუკებასა ვხადოდი, ի քշուառութենէ բողոք բարձից *იერ.20,8.*

რომელმან-იგი ხადა მას կոչնատէր (მომწოდებელი, დამძახებელი): ეტყოდა მასცა, რომელმან-იგი ხადა მას, ասէ եւ ցկոչնատէր *ლ.14,12.*

ხადილ-ი կարդալ (დაძახება, მოწოდება): ხადილსა ჩემსა ესმა ჩემი ღმერთსა, ի կարդալ իմում լուաւ ինձ Աստուած *ფს.4,2;* ხადილსა მას მორწმუნეთა მოუწოდე, զհաւատացեալսն ժողովեցեր առ ի խրախանալ *მრთ.P.-ი.ოქრ.-უძლ.შვ.518-691,31.*

ხადილობა կոչումն (მოწვევა): ვივლტოდით... ტაბლათაგან და ხადილობათა მათთა, փախիցուք ի սեղանոյ եւ ի կոչմանէ նոցա *მცხ.22r-17.*

ხავარტ-ი խաւարտ (მწვანილი): *მარკ.251r-200,5.*

ხალენ-ი մաշկեակ. լաշկամաշկ/լեշկամաշկ (ტყავის სამოსი): დაიფარა პირი თჳსი ხალენითა, ծածկեաց զերեսս իւր մաշկեակաւն *III მფ.19,13;* მან ხალენი იგი ჩამოუგდო, ընկեաց զմաշկեակն ի վերայ նորա *ან.ებრ.41r-337,25;* იქცეოდეს ხალენებითა და თხისა ტყავებითა, շրջեցան լաշկամաշկօք եւ մորթովք այծենեօք *ჰებრ.11,37;* მე ვიქცეოდე ხალენებითა და თხისა ტყავებითა, շրջիմ լեշկամաշկօք եւ մորթովք այծենեաց *მრთ.P.ი.ოქრ.-518-691,20.*

ხან ერთ սակաւիկ (მცირე ხანს): მაცადეთ მე ხან ერთ, համբերեցէք սակաւիկ մի *სნდ.6,5.*

ხანითი ხანად արագ (ხშირად): მოვალს... ხანითი ხანად, գայ արագ *მცხ.268r-286.*

ხანად-ხანად երբեմն (ზოგჯერ): ხანად ხანად თანა შთამოსლვაჲ, երբեմն զիջանել *მცხ.232r-254.*

ხარ-ი եզն: იცნა ხარმან მომგებელი თჳსი, ծանեաւ եզն զստացիչ իւր *ეს.1,3.*

ხარაბუზ-ი խարբուզ (შველი) *II შჯ.14,5.*

ხარადრიონ-ი քաղադր (გარეული ფრინველი): არა შჭამნეთ... ხარადრიონი და მსგავსნი მისნი, ոչ ուտիցէք... զքաղադր եւ որ ինչ նման է նոցա *II შჯ.14,18.*

ხარება խրախ լինել. ուրախ լինել/առնել. աւետարանել. աւետիս տալ. ցնծալ. խնդալ. բերկրել. ողջ լինել. զուարճանալ. վայելել. ուրախանալ. ուրախացուցանել („შუება", „განცხრომა", სიხარული): გჳხარის, რაჟამს ჩუენ უძლურ ვიყვნეთ, խրախ եմք. յորժամ մեք տկարանայցեմք *II კორ.13,9;* ვჭამოთ და ვიხარებდეთ DE (ვიშუებდეთ C), կերիցուք եւ ուրախ լիցուք *ლ.15,23;* ვიხარებდე და ვიშუებდე შენდამი, ուրախ եղէց եւ ցնծացայց ի քեզ *ფს.15,9;* ვინ-მე არს, რომელმან-იგი მახაროს მე? ո՞վ է որ ուրախ առնիցէ զիս *II კორ.2,2;* ძემან ბრძენმან ახარის მამასა, որդի իմաստուն ուրախ առնէ զհայր *იგ.სოლ.10,1;* გახარებ თქუენ სიხარულსა, աւետարանեմ ձեզ ուրախութիւն մեծ *ლ.2,10;* ახარებდა სასუფეველსა ღმრთისასა, աւետարանէր զարքայութիւն Աստուծոյ *ლ.8,1;* რომელმან ახარა მამასა ჩემსა, որ ետ աւետիս հօր իմոյ *იერ.20,15;* უკუნისამდე იხარებდენ (იშუებდე Ⴀ), յաւիտեան ցնծասցեն *ფს.5,12;* წმიდანი შენნი სიხარულით იხარებდენ, սուրբք քո ցնծալով ցնծասցեն *ფს.131,9;* ამას ზედა ნუ გიხარინ, ընդ այն մի՛ խնդայք *ლ.10,20;* უხარინ ლალვაჲ. խնդայ ընդ կռիւ *იგ.სოლ.17,19;* ახარე სულთაცა ამათ ჩუენთა, խնդացո եւ զմեր ոգիս *ფლკტ.137,5-443,30;* იხარებდეს მამაჲ მისი, բերկրեսցի հայր նորա *იგ.სოლ.29,3;* გიხაროდენ, მოძღუარ, ողջ եր վարդապետ *მთ.26,49;* გახარონ

შენ ერთბამად ბაგეთა შენთა, զուարճասցին միանգամայն ի շրթունս քո *იგ.სოლ.22,18;* ხარება, վայելել *სიბრძ.სოლ.2,6;* რაჲთა იხარებდეს, զի... ուրախասցի *მცხ.87v-99;* ახარებს ეშმაკსა, ուրախացուսցէ զդեւսն *მცხ.112v-131;* იხარებდე შენ და სახლეულნი შენნი S, განიშუა შენ და სახლმან შენმან G, ուրախ լինիցիս դու եւ տուն քո *II შჯ.14,26;* იშუებდით ქუეყანასა ზედა და იხარებდით (განსცხრებოდეთ Ղ), փափկացայք ի վերայ երկրի եւ զբօսայք *ეპ.იაკ.5,5.*

ხარებულ-ი աւետարանեալ (გახარებული): ვართ ჩუენ ხარებულ, եմք աւետարանեալք *ჰებრ.4,2.*

რომელი ახარებს աւետարանիչ (მახარებელი): შუენიერ არიან ფერჴნი, რომელნი ახარებენ მშჳდობასა, գեղեցիկ են ի վերայ լերանց ոտք աւետարանչի համբաւուն խաղաղութեան *ეს.52,7.*

ხარება աւետիք (სიხარული): *მრთ.S.კ.იერ.154,10-274,8.*

ხარისხ-ი խարիսխ. յատակ („სადგომელი“, „აღსავალი“, კიბის საფეხური): ქმენ ემბაზი რვალისაჲ და ხარისხნი მისნი რვალისანი, արա աւազան պղնձի եւ զխարիսխ նորա պղնձի *გამოსლ.30,18;* დაფუძნებულნი ხარისხსა ზედა ოქროჲსასა S, დამტკიცებულ ზედა სადგომელთა ოქროჲსათა O, հաստատեալք ի վերայ ոսկի խարիսխաց *ქება 5,15;* ვითარცა სუეტნი ოქროჲსანი ზედა ხარისხსა ვეცხლისასა, սիւնք ոսկեղէնք ի վերայ արծաթեղէն խարսխաց *ზირ.26,23;* ნეშტი იგი სისხლი დაწრიდოს ხარისხსა თანა საკურთხეველისათა, զմնացեալ արիւնն քամեսցէ առ յատակաւ սեղանոյն *ლევ.5,9;* აპკურო [სისხლი] ხარისხთა საკურთხეველისათა (აღსავალთა მათ S) საკურთხეველისათა S, հեղուցուս առ յատակաւ սեղանոյն *II შჯ.12,27;* [და დადვა] ზედა ქვისა ხარისხთა O, եդ զնա ի վերայ քարեղէն խարսխի *IV მფ.16,17.*

ხარკ-ი հարկ. հոգ (გადასახადი; საზრუნავი, საჭიროება): რომელთა გამოიღიან ხარკი ანუ თუ ზუერი? յումմէ՞ առնուն զհարկս կամ զհասն *მთ.17,24;* ჯერ-არსა კეისრისა ხარკისა მიცემად ანუ არა? արժա՞ն է մեզ կայսեր հարկս տալ թէ ոչ *ლ.20,22;* აღუდვა ხარკი ქუეყანასა მას ასი ტალანტი ვეცხლი, արկ հարկ երկրին հարեւր տաղանդ արծաթոյ *IV მფ.23,33;* ხარკსა არავის უხარკებდენ, հարկս ումեք ոչ հարկանեն *I ეზრა 2,19;* მოჰჴადიან ხარკი სამეუფოჲ, հանեն հարկս թագաւորի *I ეზრა 4,6;* ხარკი შენ არავინ მოგცეს, հարկս քեզ ոչ ոք տայ *III ეზრა 4,13;* ძილისა ხარკი ზედგომით გარდაიჴადის, հարկ քնոյ յոտնաւոր... վճարէր *არსტ.62,16-28;* ხარკისა რაჲსამესთჳს შთამოსრულ იყო, յաղագս ինչ հոգոց իւրոց... եկեալ էր *ი.მოც.58,4-196,13.*

ხარკთაზედაჲ հարկապետ (ხარკის ამკრეფთა ზედამხედველი): *III მფ.12,18.*

ხარკება, ხარკობა հարկանել. ի սպասու կալ. փոյթ լինել. հարկս տալ. կատարել („ზრუნვა“, ხარკის გაღება/მიცემა, გადახდა): ხარკსა არავის უხარკებდენ, հարկս ումեք ոչ հարկանեն *I ეზრა 2,19;* მონასა გონიერსა აზნაურნი... უხარკებიედ, ծառայի իմաստնոյ ազատք ի սպասու կայցեն *ზირ.10,28;* მათი არარაჲ იხარკა გალიონ Շ, არარას ზრუნვიდა ამათგანსა გალიონ Ղ, ոչինչ զայնմանէ Գաղիովնի փոյթ լինէր *საქ.მოც.18,17;* მაშინ იწყო ქუეყანამან ხარკობად, յայնմ հետէ սկսաւ տալ հարկս երկիրն *II ნშტ.36,3;* რომელი მრავალსა ბოროტსა იქმნ, უხარკობს უკეთურებასა, որ կարի չար առնէ կատարէ զչարիս *იგ.სოლ.19,7.*

ხარკისმკრებელ-ი հարկահան (ხარკის ამკრეფი) *იობ 39,7.*

ხარკისმომჴდელ-ი, ჰარკისმომჴდელ-ი հարկահան (ხარკის ამკრეფი): *II ეზრა 4,7;* ხარკისმომჴდელნი თქუენნი მოგვუფხლვენ თქუენ, հարկահանք ձեր ճռաքաղ առնեն զձեզ *ეს.3,12;* მერმე ჰარკისმომჴდელთა ჰმძლავრიან სოფელსა და მოჰჴადიან ხარკი სამეუფოჲ, հարկահանք դարձեալ բռնադատեալ զաշխարհ հանեն հարկս թագաւորի *I ეზრა 4,6.*

ხარტიელ-ი արբեալ (მთრვალი): გული ნაბულისი მხიარულ და ხარტიელ იყო ფრიად, սիրտ Նաբաղու զուարճացեալ էր յինքեան. եւ ինքն արբեալ էր յոյժ *I მფ.25,36.*

ხარტუკ-ი, ხრატუკ-ი պախուրց. վարապան. կարթ (აღვირი, ანკესი): განილო ხრატუკი ნიღრსა მისსა, դնիցե՞ս պախուրցս շուրջ զցռկաւ նորա *იობ 40,20;* განგაცუა ხარტუკი ცხჳრთა, արկից վարապան ի ցռուկ քո *ეს.37,29;* ან განვაცუა ხრატუკი ცხჳრთა შენთა, արկից կարթ ի քիթս քո *IV მფ.19,28.*

ხარჭ-ი հարճ (ხასა): ხარჭმან მისმან, რომელსა ერქუა რემა, შვა მანცა ტაა და ტაბეკ, հարճն նորին. որոյ էր անուն Ռեէմա. ծնաւ եւ նա զՏաբեկ *დაბ.22,24;* სულისა სუმულ იყო ხარჭი ერთი, Սաւուղայ էր հարճ մի *II მფ.3,7;* შეიყუარა... უფროჲს ყოველთა ცოლთა მისთა და ხარჭთა მისთა, սիրեաց... քան զամենայն կանայս իւր եւ զհարճս իւր *// ნშტ.11,21;* ხოლო ხარჭმან მისმან ღალად-ყო და მოსტაცა მახჳლი, իսկ հարճն ճիչ բարձեալ յափշտակեաց զսուրն *დდ.129,10.*

ხატ-ი պատկեր. կերպարանք. նմանութիւն. օրինակ. նկարագիր. ստեղծուած. դրոշմ. անդրի. դրօշեալ. վայելչութիւն. դէմք (გამოსახულება, მსგავსება, სახე): ვისი არს ესე ხატი C, ոյր է պատկերս այս *მთ.22,20;* ხატი და დიდებაჲ ღმრთისაჲ არს [მამაკაცი], պատկեր եւ փառք Աստուծոյ է [այր մարդ] *I კორ.11,7;* ხატნი მისნი დამუსრნეს ნულილად, զպատկերս նորա խորտակեցին մանր *IV მფ.11,18;* ქმნა ხატი ოქროჲსაჲ, արար պատկեր ոսկի *დან.3,1;* ხატი ემოსა სიძვსაჲ, ալոռնկութեան կերպարանօք *იგ. სოლ.7,10;* იპოვა ხატითა ვითარცა კაცი, ի կերպարանս մարդկան գտաւ *მრთ.P.ე.კეს.-საეკლ.უწყ.1218-638;* ხატი მონებისაჲ შეემოსა, զնմանութիւն ծառայի էառ *იქვე 1218-638;* მსგავსად ხატისა მის მათისა, ըստ նմին օրինակի *IV მფ.17,15;* იყო წინანდელსავე ხატსა, ունէր զառաջին զօրինակն իւր *ფლპ.მოც.8,39-314,15;* ხატი აქუს სამეუფოჲ, նկարագիր է արքունական *ღმობ.164,27-251,17;* აღადგინა და აღჰმართა ადამის ხატი იგი, յարոյց եւ կանգնեաց զԱդամայ զստեղծուածն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.92-93;* ხატი დამწურობისაჲ არს G, դրոշմ այրեցածոյն է *ლევ.13,28;* წარმოყო ჴელი ხატმან მან და მიიხუნა ფიცარნი, ձգեաց զձեռն իւր անդրին եւ առ զգրեալ տախտակն *ფლკტ.154,25-467,1;* ხატები კერპებისა მათისაჲ დასწუა ცეცხლითა, զդրօշեալս դից նոցա այրեսցես հրով *II შჯ.7,25;* წარვალს ხატი ამის სოფლისაჲ, անցեալ է վայելչութիւն աշխարհիս այսորիկ *I მფ.7,31;* ნუ განირყუნი ხატსა, ვითარცა ორგულნი იგი, մի՛ ապականեսցես զդէմսդ իբրեւ զկեղծաւորսն *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.124,8-251.*

ხატად გამოჩენა կերպարանել („გარდაცვალება", შეცვლა): გამოჩნდა ხატად ვითარცა კაცი B, გარდაიცვალა თავი თჳსი მამაკაცად A, կերպարանեալ զինքն իբրեւ զմարդ *სბსტ.139,8-3.*

სხუად ხატად ცვალება յայլակերպ լինել („სხუაფერ ქმნა"): იცვალა სხუად ხატად წინაშე მათსა DE, სხუაფერ იქმნა წინაშე მათსა C, յայլակերպ եղեւ առաջի նոցա *მრ.9,2.*

ხატ-ი տեսիլ („ელვა", სახე, სახილველი): არცა ხატი მისი იხილეთ DE, არცა ელვაჲ მისი გიხილავს C, եւ ոչ զտեսիլ նորա տեսէք *ი.5,37.*

ხატება կերպարանք (მსგავსება, გამოსახულება): მოვიღე ხატებაჲ, ընկալայ զկերպարանն *გრ.ანძ.-შობ.299,7-184.*

ხატვა նկար: იხილნა... ხატნი გამოწერილნი ხატვით, ետես... պատկերս... նկարեալս գրչաւ ի նկարու *ეზეკ.23,14.*

ხატკეთილობა գեղեցկութիւն (სილამაზე): უფროჲს სიცოცხლისა და ხატკეთილობისა შევიყუარე იგი, քան զառողջութիւն եւ զգեղեցկութիւն սիրեցի զնա *სიბრძ.სოლ.7,10.*

ხაშმ-ი սերմնակաթ (სნეული): ნუ მოაკლდებინ სახლსა მას იოაბისსა უბითა ხაშმი და კეთროვანი და პურისმკრებელი, մի՛ պակասեսցէ ի տանէ Յովաբայ սերմնակաթ եւ բորոտ եւ մուրող որ շրջիցի ի ցպոյ *II მფ.3,29.*

ხახჳ սոխ (ხახვი): ვჭამდით... პრასასა და ხახუსა და ნიორსა, ուտէաք... զպրասն. եւ զսոխն. եւ զխստոր *რიცხ.11,5.*

ხე փայտ. ծառ. ծառատունկ. ստեղ. դարաստան („ძელი"): უკუეთუ ნედლსა ხესა ესრეთ უყოფენ, ჴმელსა მას რაჲ-მე ეყოს? DE, უკუეთუ ძელსა ნედლსა ამას უყოფენ, ჴმელსა მას რაჲ-მე უყონ? C, եթէ ընդ փայտ դալար զայս առնեն. ընդ չորն զի՞նչ լինիցի *ლ.23,31;* მე ვარ ხჱ ჴმელი, ես եմ փայտ չոր *ეს.56,3;* ყოველი ხჱ ველისაჲ განჴმა, ամենայն փայտ ագարակի գօսացաւ *იოვ.1,12;* ძირთა თანა ხეთასა ძეს, առ արմին ծառոց դնի *მთ.3,10;* იყოს იგი ვითარცა ხე დანერგული თანაწარსადინელსა წყალთასა, եղիցի նա որպէս ծառ որ տնկեալ է ի գնացս ջուրց *ფს.1,3;* ტრედნი მივიდიან და დასხდიან ხესა მას ზედა, աղաւնիք իջանին ի ծառն *ფიზ.XXX 9;* ხენი შენნი მოკაფნეს, զծառատունկն քո կոտորեաց *ეს.16,9;* შეიმუსრა ხჱ მისი ყოველსა ველსა ქუეყანისასა, խորտակեցաւ ստեղն նորա ընդ ամենայն դաշտս երկրի *ეზეკ.31,12;* განმწჳსნა სიდიდითა მისითა შორის ხეთა, բարձրացաւ մեծութեամբ ի մէջ դարաստանաց *ეზეკ.19,11.*

ხედვა հայել. նայել. զգոյշ լինել. դիտել. տեսանել. նշմարել. կարկառել. կկոցեալ հայել. միտ դնել („თუალ-ღება", „შეხილვა", „ხილვა", მზერა, ნახვა, დაზვერვა): რომელი ხედვიდეს დედაკაცსა, որ հայի ի կին մարդ *მთ.5,27;* არა ხედავ პირსა კაცისასა C, არა თუალთ-აღებ პირსა კაცისასა DE, ոչ հայիս յերեսս մարդոյ *მთ.22,16;* იხედვიდეს ურთიერთას მოწაფენი DE, შეიხილეს ურთიერთას მოწაფეთა მისთა, հայէին ընդ միմեանս աշակերտքն *ი.13,22;* იწყეს ხედვად კაცმან მოყუსისა მიმართ, սկսան հայել այր ընդ ընկեր իւր *I ეზრა 4,33;* რომელი ჰხედავნ ღრუბელთა,

არა მკინ, որ հայի ընդ ամպս. ոչ հնձեսցէ *ეკლ.11,4;* იხედავნ ზღუად კერძო, նայեսցի ընդ ծով *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.228,29-136,172;* ხედევდით C, იხილეთ DE, զգոյշ լերուք *მრ.13,33;* ჰხედევდით განკუეთილებასა მას ურწმუნოთასა, զգոյշ եղերուք ի կրճատութենէ անտի *ფლპ.3,2;* ჰხედვიდა დაჲ მისი შორით, դիտէր քոյր նորա ի հեռաստանէ *გამოსლ.2,4;* იხედვიდა გზად მიმართ, դիտէր զճանապարհն *I მფ.4,13;* ჰხედვენ კეთილთა და ბოროტთა, դիտեն զբարիս եւ զչարս *იგ.სოლ.15,3;* ხედვით ხედვენ, տեսանելով տեսցեն *მრ.4,12;* რომელთა ასხენ თუალნი ხედვად, და არა ჰხედვენ, որ աչս ունին տեսանելոյ եւ ոչ տեսանեն *ეზეკ.12,2;* დჳრესა არა იხედავ, զգերանդ ոչ նշմարես *მთ.7,3;* ჰხედვედ ვარსკულავთა, նշմարեն զաստեղս *ეს.47,13;* იხედავს სარკუმლით გამო შინაგან არდაბაგთა, կարկառեալ ընդ պատուհանսն հայեցեալ ընդ վանդակապատսն *ქება2,9;* თუალნი შენნი ხედვიდენ წარმტყუენველთა შენგან, աչք քո կկոցեալ հայիցին ի նոսա *II შჯ.28,32;* ჰხედვიდეს მას კაცნი იგი ქალაქისანი, միտ դնէին նմա արք քաղաքին *ივდ.10,10.*

რომელი ვერ ხედავს աչացու: ბრმა არს, ვერ ხედავს იგი, կոյր է զաչացու *II პეტრე 1,9.*

რომელი ხედავს დაფარულსა ծածկատես *ეს.29,10.*

ხედვა տեսութիւն *მცხ.68v-80.*

ხევნარ-ი ծառատունկ. անտառ. ծառք („ნერგი", ტყე, ხეები): არა მოჰკაფნე ხევნარნი მისნი დადებითა მათ ზედა მახჳლისაჲთა G, ნუ დაჰკაფ შენ ნერგსა მათსა მახჳლითა შენითა S, մի՛ հարկանիցես զծառատունկ նորա արկանելով ի նմա երկաթ *II შჯ.20,19;* ხევნარი, անտառ *მ.ცხ.79r-90;* ხევნარი, ծառք *მ.ცხ.293v-316.*

ხეთქნება հարկանել. ջախջախել (დარტყმა, დაკვრა): მიხეთქენ მე და არა ინება კაცმან მან ხეთქნებად მისა, հար զիս. եւ ոչ կամեցաւ այրն հարկանել զնա *II მფ.20,35;* უხეთქნა რაჲ, შემუსრა იგი, եհար եւ ջախջախեաց *III მფ.20,37.*

ხელ-ი մոլի. յիմար (სულელი, გიჟი): სულელი და ხელი, յիմար եւ մոլի *მცხ.209r-225;* ხელი, յիմար *მცხ.34r-29.*

ხენეშ-ი ժանտ. չար. չարաբարոյ. յոռի. գարշելի. անզգամութիւն. զազիր. խենէշ (ცუდი, ავი, საძაგელი, უსაქციელო): ხენეშნი და საძაგელნი ხილვითა და მჭლენი ჴორცითა, ժանդք եւ զաչիրք տեսանելով յոյժ. եւ վտիտք մարմնով *დაბ.41,19;* ხენეში გულისსიტყუაჲ, չար խորհուրդ *მცხ.265r-283;* ხენეში, չարաբարոյ *დდ.127,8;* ხენეში, յոռի *ლევ.27,10;* სამოსელი ორთაგან ქსოილი ხენეში არა შეჰმოსო თავსა შენსა G, զձորձս երկղիմիս գարշելիս մի՛ արկանիցես զքեւ *ლევ.19,19;* რომელი სთესვიდეს ხენეშსა, მოიმკოს ბოროტი, որ սերմանէ զանզգամութիւն. հնձեսցէ զչարիս *იგ.სოლ.22,8;* ხენეში, զազիր *მცხ.363v-416;* სიტყუაჲ ხენეში და საძაგელი, բան խենէշ եւ ազտեղի *მცხ.59v-49;* უკუეთუ შთავვარდე ხენეშსა რასმე ცოდვასა, եթէ... անկանիմ ի մեղս զազիրս *მცხ.353v-406.*

ხერვა: სულთა ხერვასა კუნესა ընդ ոգիս ջանալ (კვნესა სულის ამოსვლისას; სულის ამოსვლა): და ვითარცა დათუთა რაჲ დღჱ მოუხნ, სულთა ხერვასა კუნესოდიან და ვითარცა ტრედნი ცთომილნი ფქურებოდიან, իբրեւ օրհասականք ընդ ոգիս ջանայցեն, եւ իբրեւ զարջ եւ իբրեւ զաղաւնիս առհասարակ սահեսցին ეს.59,10-11.

ხერხ-ი սղոց: განხერხა ხერხითა რკინისაჲთა, սղոցեաց սղոցօք... երկաթեօք *I ნშტ.20,3;* ალმაღლდეს-მე ხერხი თვნიერ მზიდველისა მისისა? բարձրանայցէ՞ սղոց առանց ուրուք ձգելոյ *ეს.10,15.*

ხერხის-სახე սղոցաձեւ (ხერხის მსგავსი): რქანი მისნი გრძელ არიან და ხერხის-სახედ, եղջեւրքն երկայնք եւ սղոցաձեւք են *ფიზ.III 7;* ხერხის-სახე, սղոցաձեւ *ეს.41,15.*

ხეულ-ი երիզապատ (თხელი ტილო): ხეულითა დამიმტკიცციეს სარეცელი ჩემი, երիզապատ պնդեցի զգահոյս իմ *იგ.სოლ.7,17.*

ხვალე վաղիւ. ի վաղիւ. յայգ. յայգուց. եգուց (მეორე დღე, ხვალ): ხვალე, ამას ჟამსა ოდენ, გრივი ერთი სამინდოჲსაჲ... იპოვოს, վաղիւ այս ժամ իցէ գրիւ մի նաշհոյ սկեղ միոյ *IV მფ.7,1;* ხვალისათჳს, վասն վաղուի *მთ.6,34;* ხვალე იგი ზრუნვიდეს თავისა თჳსისათჳს, վաղիւն վասն իւր հոգասցի *მთ.6,34;* კურნებასა აღვასრულებ დღეს და ხვალე, բժշկութիւնս կատարեմ այսօր եւ վաղիւ *ლ.13,32;* ხვალე, ի վաղիւ *IV მფ.7,18;* დაუტევეს მისგანი ხვალისამდე, թողին ի նմանէ յայգ *გამოსლ.16,24;* ხვალე მოვალ შენ ზედა, եգուց գամ առ քեզ *მცხ.375v-431;* ხვალე, յայգուց *მცხ.384v-441.*

ხვალისაგან վաղիւ. ի վաղիւ անդր. ի վաղիւն. յաւուր միում („განთიად", დილას, ხვალ): და ხვალისაგან თორნესა შთააგდიან, եւ վաղիւ ի հնոց արկանի *მთ.6,30;* იყო ხვალისაგან შეკრებაჲ მთავართა მათთაჲ, եղեւ ի վաղիւ անդր ժողովել նոցա զիշխանսն *საქ.*

მოც.4,5; ხვალისაგან კვრიაკჱ იყო, յաւուր միում կիւրակէի *განს.იოან.198,4-83,16;* ხვალისაგან, ի վաղիւն *ფლკტ.139,24-447,8;* განთიად ვითარ აღვიდოდა ქალაქად C, ხვალისაგან მოვიდოდა იესუ ქალაქად DE, այգուցն իբրեւ դարձաւ անդրէն ի քաղաքն *მთ.21,18.*

ხვალის(ა) დღე ի վաղիւ. ի վաղիւ անդր. յայգուցն. ի յեգուցն օր. յերկրորդ աւուր. միւս օր: („ხვალისაგან", ხვალ, მეორე დღეს): ხვალის(ა) დღე || ხვალისაგან, ի վաղիւն *ლშობ.185,41-253,2;* ხვალისა დღე, ի վաղիւ անդր *ივდ.7,1;* ხვალის დღე, ի յեգուցն օր *მცხ.398r-452;* ხვალის დღე, յայգուցն *მცხ.226r-246;* ხვალის დღე, յերկրորդ աւուր *მცხ.384v-441;* იპოვა იგი ხვალის დღე ცოცხალი, կայր կենդանի մինչեւ ցմիւս օրն *მცხ.319v-345.*

ხილ-ი պտուղ. միրգ („ნაყოფი"): გამოსცეს ხილი თვსი ჟამსა თვსსა Ⴀ, გამოსცის ნაყოფი მისი ჟამსა თვსსა Ⴂ, զպտուղ իւր ի ժամու տացէ *ფს.1,3;* ყვეს ხილი ნაყოფისა მათისაჲ Ⴀ, ყვეს ნაყოფი იფქლისაჲ, արարին պտուղ արմտեաց իւրեանց *ფს.106,37;* განვამრავლო ხილი ხეთაჲ და ნაყოფი ველთაჲ, բազմացուցից զպտուղ ծառոց եւ զարդիւնս անդոց *ეზეკ.36,30;* დაიკრიბეთ ღვნოჲ და ხილი, ժողովեցէք զգինի եւ զմիրգ *იერემ.40,10;* გაქუსა... მცირე რაჲმე ხილი? ունի՞ս փոքր ինչ միրգ *მცხ.98r-108.*

ხილვა տեսանել. հայել. նայել. նկատել. երեւել. երազել. զննել. գիտել. զգոյշ կալ/լինել. ճաշակել. յուշ արկանել („განხილვა", „გულვება", „ხედვა", „კრძალვა", ნახვა, სინჯვა): ვიხილეთ ვარსკულავი, տեսաք զաստղն նորա *მთ.2,2;* იხილოს იგი მღდელმან B, განიხილოს მღდელმან G, տեսցէ զնա քահանայն *ლევ.13,27;* იხილეთ, გიჩუენენ თქუენ სამართალნი და მშჯავრნი G, იგულეთ, აჰა ესერა, მიგეც თქუენ სამართალი და მსჯავრი S, տեսէք զի ուսուցի ձեզ զիրաւունս եւ զդատաստանս *II შჯ.4,5;* ვერცა თუალი განძღეს ხილვად, ոչ յագեսցի ակն տեսանելով *ეკლ.1,8;* ვერ იხილოს ნათელი მზის-თუალისაჲ, չկարիցէ տեսանել զլոյս արեգականն *ფიზ.1,6;* რომელი-იგი ვიხილეთ, ընդ որ հայեցաքն *I იოვ.1,1;* მიხილეს მე, განმიცადეს მე, հայեցան եւ տեսին զիս *ფს.21,18;* ვიხილე ზღვსაგან მოდრეკილი ღელვაჲ, նայեցեալ ի ծովուն. տեսի ալի ինչ *ი.მოც.58,10-196,20;* აღჰხედა ცად, რაჲთამცა იხილა B, აღიხილნა თუალნი ზეცად და იხილა A, հայեցաւ յերկինս նկատել *სბსტ.138,12-4;* არა იხილვოს შენდა ცომი, մի՛ երեւեսցի ի քեզ խմոր *II შჯ.16,4;* ჩუენებით იხილვიდენ და ჭაბუკნი თქუენნი ხილვით ჰხედვიდენ, երազովք երազեսցին եւ երիտասարդք ձեր տեսիլս տեսցեն *იოვ.2,28;* მივიდა და იხილვიდა ბეჭედსა მას, երթեալ զննէր զկնիքն *თომა მოც.16,23-392,30;* თქუენ იხილეთ DE, თქუენ იგულეთ C, դուք գիտասջիք *მთ.27,24;* იხილეთ, ნუუკუე სცთეთ, զգոյշ կացէք. մի՛ խաբիցիք *ლ.21,8;* იხილეთ DE, ხედევდით C, զգոյշ լերուք *მრ.13,33;* იხილეთ DE, ეკრძალენით C, զգոյշ լերուք *მრ.13,33;* რაჲთა არა იხილოს სიკუდილი, զի մի՛ զմահ ճաշակեսցէ *ჰებრ.11,5;* რაჲ იხილა მტერმან, յուշ արկեալ լինէր... թշնամին *აჭმ.97,16;* იხილოს გემოჲ, տեսեալ զհամ *მცხ.108r-127.*

ხილვა-ჲ տես. տեսիլ. հանդէս. տեսութիւն. հայեցուած. տեսանել (ნახვა; ჩვენება, სიზმარი, შესახედაობა, სანახაობა): მო-თუ-ვიდიან ხილვად სნეულთა, եթէ երթիցեն ի տես հիւանդաց *ფლპ. მოც.10,26-319,4;* ნუ ვის უთხრობთ ხილვასა მას, մի՛ ումեք ասիցէք զտեսիլդ զայդ *მთ.17,9;* ჭაპუკნი თქუენნი ხილვასა იხილვიდენ, երիտասարդք ձեր տեսիլս տեսցեն *საქ.მოც.2,17;* დანიელ გულისხმა-ჰყოფდა ყოველთა ხილვათა და ჩუენებათა, Դանիէլ խելամուտ էր ամենայն տեսլեան եւ երազոց *დან.1,17;* გიჩუენო შენ... საუცარი ხილვაჲ, ցուցանեմ քեզ... զառաջօք տեսիլն *ფლკტ.133,21-439,9;* დედანი ეგე მომავალნი ხილვით, կանայք որ դիմեալ գայք ի հանդիսէ *ეს.27,11;* ხილვაჲ იხილა, տեսութիւն երեւէր նմա *იზტ.121,10;* ყუდროჲ ხილვითა, մեղմ հայեցուածովք *ლონგ.188,24-715,19;* იყო ყრმაჲ იგი შუენიერ ხილვითა და კეთილ პირითა S, ყრმაჲ იგი კეთილ იყო ქმნულებითა ფრიად და შუენიერ პირითა O, էր աղջիկն բարի յոյժ տեսանելով *ესთ.2,7.*

ხილ(ვ)ულ-ი տեսանելի. երեւելի. բաց: არა შეძრწუნდეს ყოვლისა მისთვს ხილვულისა, ոչ ինչ սարսեալ ի տեսանելեացն *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 117,15;* მტერთაგან უხილავთა და ხილულთა, յերեւելի եւ յաներեւոյթ թշնամւոյն *შუშ.III10;* თუალითა ხილულითა, աչաւք բացաւք *ნრს.78,13.*

ხილის-მოკლება աշնայնի (შემოდგომა-): ზაფხულისმეა ანუ ხილის-მოკლებასა იყოს [აღდგომაჲ]? անարայնի՞ ից եթէ յաշնայնի ից *მრთ.S.კ.იერ.-აღდგ.156,1-275,17.*

ხილისმცველ-ი մրգապահ: შექმნეს იერუსალჱმი ვითარცა ლოგინი ხილისმცველთაჲ, արարին զԵրուսաղէմ որպէս զհիւղս մրգապահաց *ფს.78,1.*

ხილის(ა) საცავ-ი հիւղ/տաղաւար/հովանի մրգապահաց (ხილის შესანახი ადგილი): დავდვა სამარიაჲ ხილისა-საცავად ველისა და დასანერგავად ვენაჴისა, եդից զՇամրին իբրեւ զտաղաւար մրգապահաց ագարակի եւ ի տունկ այգւոյ *მიქ.1,6;* ვითარცა ხილის-საცავი ნესოვანსა, իբրեւ զհովանի մրգապահաց ի մէջ սեխենեաց *ეს.1,8;* იერუსალჱმი ვითარცა ხილის-საცავი იყოს, Երուսաղէմ իբրեւ զհիւղս մրգապահաց *იერ.26,18.*

ხილოვან-ი մրգաբեր (ხილის ბაღი): კართა ჩუენთა თანა ყოველთა ხეთა ხილოვანთა, առ դուրս մեր ամենայն մրգաբերք *ქება 7,13.*

ხიობა օրհնել (კურთხევა, გალობა): ახიობდეს ქებასა, օրհնէին զօրհնութիւնն *// ნშტ.23,13.*

ხლდომა խայտալ. վազել. ասպատակել. կայտռել. վազվազել. ոստոստել (ხტომა, კუნტრუში, რბენა): ვითარცა კრავნი ხლდებოდეს, իբրեւ զգառինս խայտացին *სიბრძ.სოლ.19,7;* ხლდებოდით ვითარცა ჴბონი ბაგათაგან განტევებულნი, խայտասջիք իբրեւ որթք արձակեալք ի կապոյ *მალ.4,2;* მაშინ ხლდებოდის მკელობელი, ვითარცა ირემი, յայնժամ վազեսցէ կաղն իբրեւ զեղջերու *ეს.35,6;* ხლდებოდიან, ვითარცა ვეფხნი, ცხენნი მისნი, վազեսցեն առաւել քան զինձս երիվարք նոցա *ამბ.1,8;* თხემთა ზედა მთათასა ხლდებოდიან, ի վերայ գլխոց լերանց ասպատակեսցեն *იოვ.2,5;* მთანი და ბორცუნი ხლდებოდიან და მოგეგებვოდიან, լերինք եւ բլուրք կայտռեսցեն ընդունել զձեզ *ეს.55,12;* ვიდოდა და ხლდებოდა და აქებდა ღმერთსა, գնայր եւ վազվազէր եւ օրհնէր զԱստուած *საქ.მოც.3,8;* ხლდომა, ոստոստել *ლევ.11,21.*

ხლება հուպ լինել (თანხლება): გახლავს შენ საყოფელი ვეშაპისაჲ, հուպ է որջ վիշապի հզօրի *თ̃ე 553-60,22.*

ხოირ-ი, ხუირ-ი, ხჳრ-ი ապարաւշ. խոյր (თავსაბურავი, გვირგვინი): დაიდგა ხოირი თავსა მისსა, կապեաց զապարաւշն ի ճակատ իւր *ივდ.10,3;* დაიდგ ხოირი თავსა შენსა, դիր խոյր ի գլուխ քո *ბარ.5,2;* ხუირი (ხჳრი J) ზეზისაჲ (ზელემისაჲ J) დაადგან, და შარავანდი შეაბან OJ, խոյր բեհեզեայ թագ կապեսցէ նմա *I ეზრა 3,6.*

ხოლო միայն. բայց. լոկ. եւեթ. եւս. այլ. իսկ. սակայն. գոնէ („ოდენ", „თჳნიერ", მაგრამ, არამედ, ლა): შე-ხოლო თუვახო სამოსელსა მისსა, թէ միայն մերձենամ ի հանդերձս նորա *მთ.9,21;* შეეახლოს მოსე ხოლო ღმერთსა, մերձեսցի Մովսէս միայն առ Աստուած *გამოსლ.24,2;* არა ხოლო ერისაგანნი მოღუაწენი, არამედ მუშაკნიცა, რომელნი ქუეყანასა იქმედ, ոչ միայն զօրական պատերազմողք այլ եւ մշակք. որ գործեն զերկիր *I ეზრა 4,6;* მე ხოლო განვიდე მარტოჲ, ես միայն ելանեմ პეტრე *მოც.44,23-52,24;* ხოლო, բայց *მთ.1,11;* იხილნა მჩუარნი იგი ხოლო, տեսանէ զկտաւսն լոկ *ლ.24,12;* ნუ ვინ თავისსა ხოლო ეძიებნ, մի՛ որ զանձին եւեթ խնդրիցէ *I კორ.10,24;* ნუ წყალსა ხოლო სუამ, մի՛ ջուր եւեթ ըմպիցես *I ტიმ.5,23;* უმეტჱს ხოლო მტკიცე იქმნეს სარწმუნოებასა ზედა, առաւել եւս զօրացին ի հաւատսն *ფლკტ.145,3-454,14;* ხოლო სხუაჲ არს შეცოდებულისა მოკლვაჲ, այլ այլ է զմեղաւոր սպանանել *იპ.რომ.კურთხ.მოხ.156,15-157;* ხოლო იოსებ ვითარ შეემთხჳა მამასა, իսկ Յովսեփայ պատահեալ հաւրն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.4-5;* ხოლო მე არასადა დავბრკოლდე, սակայն ես ոչ գայթագղեցայց *მთ.26,33;* რაჲთამცა ფესუსა ხოლო... შეახეს C, რაჲთა ფესუსა ოდენ... შეახონ DE, զի գոնէ ի քղանցս մերձենայցեն *მრ.6,56;* ხოლო უწყოდე S, თჳნიერ უწყოდე G, բայց գիտասջիր *მსჯ.4,9.*

ხოლო თუ թերեւս (ეგების): მი-ხოლო თუ გეტევნენ უკეთურებანი ეგე ზრახვათა გულისა შენისათანი, թերեւս թողութիւն լիցի քեզ ի մեղմեխ խորհրդոց սրտի քո *საქ.მოც.8,22;* გიჴსნნეს ხოლო თუ ღმერთმან, թերեւս ապրեցուսցէ զմեզ Աստուած *იონა 1,6.*

ხოლო მარტოჲ բայց միայն: გარნა იესუ ხოლო მარტოჲ, բայց միայն զՅիսուս *მთ.17,8.*

ხომ-ი բազմաստեղ (თანავარსკვლავედი): გულისჴმაგიყოფიან საკკრველნი ხომთანი, խելամո՞ւտ իցես կարգի բազմաստեղաց *იობ 38,31.*

ხორაგ-ი խորակ (სანოვაგე): *მცხ.439,9-511.*

ხორშ-ი խորշ (ნაფოტი, ნათალი): ხორშთა მისთა: ქერაბინნი და ლომნი და დანაკისკუდნი, խորշք նորա քերոբք եւ առիւծունք եւ արմաւենիք *III მფ.7,36.*

ხორშაკ-ი խորշակ. խորշակահարութիւն („სიცხე"): რაჟამს სამხრით ქრინ, სთქჳთ, ვითარმედ ხორშაკი (სიცხჱ DE) იყოს, յորժամ հարաւ շնչեալ ասէք. թէ խորշակ լինի *ლ.12,55;* გგუემოს... გუემითა ხორშაკისაჲთა, გუნითა და დანდალუკითა S, հարցէ... խորշակաւ եւ գունով *// შჯ.28,22;* დაგეც თქუენ უნაყოფოებითა და ხორშაკითა და სეტყჳთა, հարի զձեզ անպտղութեամբ եւ խորշակաւ եւ կարկտիւ *ანგეა*

2,17; იყოს ქუეყანასა ზედა ხორშაკი და გოინი, გინა მკალი, გინა ბუზე, լինիցի խորշակահարութիւն եւ դալուկն եւ մարախ եւ ջորեակ *II ნშტ.6,28;* ხორშაკი შემწუველი, խորշակ կիզողական *მცხ.234r-255.*

ხორშაკის დაცემა խորշակահար լինել (დასიცხება): არცა დაეცეს მათ ხორშაკი, არცა ავნოს მათ მზემან, ոչ խորշակահար լիցին յարեւու *ეს.49,10.*

ხორშაკეულ-ი խորշակահար (დასიცხული): მერმე შჳდნი თავნი აღმოსცენდეს მათ თანა წულილნი და ხორშაკეულნი, այլ հասկք ոսինք եւ խորշակահարք ելանէին *დაბ.41,6.*

ხორშაკეულ ქმნა խորշակահար լինել (დასიცხვა): ხორშაკეულ იქმნის კალოთა ზედა შვილი უშჯულოჲ, խորշակահար լինի ամարայնի որդի անօրէն *იგ.სოლ.10,5.*

ხრა շարժել („ყრა", დახრა, მოძრაობა): ხრიდეს თავსა, շարժեալ զգլուխս իւրեանց *მრ.15,29;* იტყოდეს ბაგითა და ხრიდეს თავთა (ყრიდეს თავსა C), խօսէին շրթամբք եւ շարժէին զգլուխս իւրեանց *ფს.21,8.*

ხრატუკ-ი იხ. ხარტუკი.

ხრტინვა խուկալ *მცხ.29r-25.*

ხრწნა եղծանել (გაფუჭება, ნახდენა): არა ვინ ვხრწენით, არა ვის მოვაანგაჰრეთ, ոչ զոք եղծաք եւ ոչ զոք զրկեցաք II კორ.7,3.

ხრწნილება ապականութիւն. ապականացու (ნახდენა, გაფუჭება, დარღვევა): არცა ხრწნილებამან უხრწნელებაჲ დაიმკჳდროს, ոչ ապականութիւն զանապականութիւն ժառանգէ *I კორ.15,50;* იგინი მონანი არიან ხრწნილებისანი, ինքեանք ապականութեանն ծառայք են *II პეტრე 2,19;* ჴორცისა მის წილ ხრწნილებისაჲსა, փոխանակ ապականացու մսոյ *ვარ.808-373,24.*

ხსედ-ი աշխէտ (ნარინჯისფერი): კაცი აღმჴედრებული ცხენსა ზედა ხსედსა, այր մի հեծեալ յաշխէտ ձի *ზაქ.1,8;* ცხენნი ხსედ-ჭრელნი და სპეტაკნი, ձիք աշխէտք եւ պիսակք եւ սպիտակք *ზაქ.1,8.*

ხუად-ი մատակ (მამალი): რაჟამს შეიან ხუადი კიცჳ, յորժամ ծնանիցին մատակքն արու մտրուկ *ფიზ.XII 6-7.*

ხუავ-ი շեղջ. շեղջակոյտ. արդիւնք (ზვინი, გროვა): შეიღეს და დადვეს ხუავად-ხუავად, բերեալ կուտեցին շեղջս-շեղջս *II ნშტ.31,6;* მუცელი შენი, ხუავი იფქლისაჲ, მოკრძალული შროშნითა O, მუცელი შენი ვითარცა ხუავი იფქლისაჲ, გარემოხუეული შროშნითა J, որովայն քո իբրեւ զշեղջ ցորենոյ փակեալ շուշանաւ *ქება 7,2;* ვითარმცა ვინ შეკრიბა ქვაჲ ხუავად, որպէս առնէ ոք քարինս շեղջակոյտ *ზირ.21,9;* ვითარცა ხუავი სალენავისაჲ შეაქუს მოფარდულთა წარმართთას, իբրեւ զարդիւնս ամարայնոյ ամփոփելոյ վաճառականք ազգացն *ეს.23,3.*

ხუავრიელ-ი առատ (უხვი): ხუავრიელი წყალობაჲ, առատ ողորմութիւն *მცხ.143v-161.*

ხუაჲშან-ი աղօթք (ლოცვა, ვედრება): ხუაჲშანთა მოწყალე ყვეს ჩემ ზედა, աղօթք օգնեցին ինձ *მცხ.405v-459.*

ხუასტაგ-ი ստացուածք (ქონება, საქონელი, განძი): ენება ხუასტაგი ნავისა ჩუენისაჲ წარღებად, կամելով յինքեան յափշտակել զստացուածս մեր զոր ունէաք ի նաւին *ი.მოც.57,14-194,14.*

ხუდომა դիպել. պատահել. հասանել. ելանել (რგება, შეხვდომა): სული მხუედა კეთილი, ոգւոյ բարւոյ դիպեցայ *სიბრძ.სოლ.8,19;* ჭირი თუ რაჲმე მხუდეს მე მისთჳს, չարիք պատահեսցեն ինձ վասն նորա *ზირ.22,31;* ხუდა მას საკუმეველისა კუმევაჲ, ել հաս նմա խունկ արկանել *ლ.1,9;* ნაწილად ცოდვილისა ჰხუედინ იგი, վիճակ մեղաւորի ելցէ նմա *ზირ.25,26.*

ხუდომა ნაწილად հասանել (წილად რგება): ხუდა მათეს ნაწილად მისლვად სოფელსა მას კაცის-მჭამელთასა, ել հաս Մստթէի երթալ յաշխարհն մարդակերաց *მმდასლ.21,4-124,9.*

ხუედრება հասուցանել (რგება, შემთხვევა): შრომა ახუედრეს მავასხებელთა თჳსთა, ջան մեծ հասուցին փոխատուաց իւրեանց *ზირ.29,4.*

ხუედრება შრომისა աշխատ առնել (შრომის შეხვედრება): ნუ შრომასა მახუედრებ მე, մի՛ աշխատ առներ զիս *ლ.11,7.*

ხუედრებულ-ი հասեալ (ნახვედრები): ხუედრებულ იყო ნილი მსახურებისაჲ ამის, հասեալ էր նմա վիճակ պաշտամանս այսորիկ *საქ.მოც.1,17.*

ხუედრებით ըստ համարու (რგებით, წილის მიხედვით): განწესებით და ხუედრებით, ի կարգի ըստ համարուն *II ნშტ.31,17.*

ხუეიშნება աղաչանք (თხოვნა, ვედრება, ლოცვა): მახუეიშნე ერი ჩემი თხოვასა ამას ჩემსა, տացի ինձ... եւ ժողովուրդ իմ յաղաչանս իմ *ესთ.7,3.*

ხუესტ-ი յանդուգն (თავხედი): პირი მისი ხუესტი სიკუდილსა მოუწესნ, բերան նորա յանդուգն մահ կոչէ ի վերայ *იგ.სოლ.18,6.*

ხუესტად յանդուգն (თავხედურად): ნუ, თქუა, ხუესტად იტყჳ, մի՛ յանդուգն բարբառիր *ბაბ.47,6-154,3.*

ხუესტობა շաղփաղփել (თავხედობა): ნუ ხუესტობ მრავალთა შორის მოხუცებულთა, մի՛ շաղփաղփիր ի բազմութեան ծերոց *ზირ.7,15.*

ხუეტა քերել. գելանել (ფხეკა): ყოველთა ჴორცთა მათთა ხუეტდეს, ամենայն մարմին նոցա քերեալ լինէր *მრთ.P.ე.კეს.-საეკლ.უნყ.1218-639;* მრავალ ჟამ ხუეტდეს [გუერდსა], բազում ժամս քերեալ *ვარ.811-375,17;* ხუეტა, գելանել *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 118,30.*

ხუეჭა լկել („მძლავრობა", წართმევა, წაგლეჯა): ულოცევდით, რომელნი გხუეჭდენ (გმძლავრობდენ DE) თქუენ, աղօթս արարէք ի վերայ այնոցիկ որ լլկեն զձեզ *მთ.5,44.*

ხუთ-ი հինգ (5): ხუთი პური, հինգ նկանակ *მთ.14,17.*

ხუთათას-ი հինգ հազար (5000): *მთ.16,9.*

ხუთას-ი հինգհարիւր (500): ერთსა თანა-ედვა ხუთასი დრაჰკანი, միւն պարտէր հինգ հարիւր դահեկան *ლ.7,41.*

ხუთ-გზის հնգիցս: ჰურიათაგან ხუთგზის ორმეოცსა ერთ მოკლებული ცემაჲ მოვიღე, ի Հրէից հնգիցս քառասուն միով պակաս արբի *// კორ.11,25.*

ხუთეულ-ი հինգերորդ մասն („მეხუთე"): ხუთეული მისი შესძინოს მას ზედა, მეხუთჱ იგი შესძინოს მას ზედა O, զհինգերորդ մասն յաւելցէ ի նոյն *ლევ.6,5.*

ხუთწყრთა հինգկանգնեան: მოკლა კაცი იგი მეგჳპტელი, კაცი სახილველი, ხუთწყრთა სიგრძითა, եհար զայրն եգիպտացի զայր երեւելի հինգկանգնեան *I ნშტ.11,23.*

ხუირ-ი, ხჳრი იხ. ხოირ-ი

ხუჟიკ-ი, უჟიკ-ი մարք („არშაკნი", მიდიელი): აღვადგინნე თქუენ ზედა უჟიკნი, յարուցանեմ ի վերայ ձեր զմարս *ეს.13,17;* განევთა მეფობაჲ შენი და მიეცა უჟიკთა და სპარსთა, բաժանեցաւ թագաւորութիւն քո եւ տուաւ մարաց եւ պարսից *დან.5,28;* უჟიკნი, մարք *საქ.მოც.2,9;* დარიოს ხუჟიკი —: ი'ზ: წელ, Դարեհի... ի զաւակէ մարաց *იპ.რომ.238,21;* უჟიკ-ნ-ი S, არშაკ-ნ-ი O, մարք *ესთ.1,14;* ვიდრე მეფობად ხუჟიკთა, մինչեւ ի թագաւորութիւնն Մարաց *// ნშტ.36,20.*

ხურეტა խիւս տալ (ხვრეპა): ზედა-მადგას და მახურეტდეს მე და იქმოდის ჩემ წინაშე სახურეტელსა, տացէ ինձ խիւս եւ արասցէ առաջի աչաց իմոց կերակուր *// მეფ.13,5.*

ხურინვა խորդալ (ხვრინვა): ეძინა და ხურინავდა, ննջէր եւ խորդայր *იონა 1,5;* იონას ეძინა და ხურინავდა, Յովնան ի քուն կայր եւ խորդայր *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,19-35,12.*

ხურო հիւսն. ճարտար. արուեստաւոր. ճարտարապետ (დურგალი, ოსტატი, ხუროთმოძღვარი): ანუ არა ესე არს ხუროჲსაჲ იგი ძჱ? ո՞չ սա է հիւսանն որդի *მთ.13,55;* მოსცა... ხურონი ძელისანი, առաքեաց... հիւսունս փայտից *I ნშტ.14,1;* მისცეს ხუროთა და მაშენებელთა, რაჲთა იყიდონ ქვა მოთხვითი, տուն հիւսանցն եւ շինողացն գնել քարինս չորեքանկիւնիս մեծս *// ნშტ.34,11;* [კერპი] იგი ხურომან შექმნა, զայն հիւսն գործեաց *ოვსე 8,6;* მისცემდა ხუროთა არამცირედსა საქმესა ⊏, տայր ճարտարացն լինել ոչ սակաւ շահ *საქ.მოც.19,24;* მივეც... მორჩუნვად მით კედელნი ტაძრისანი ჴელითა ხუროთაჲთა, ետու... օծանել նոքօք զորմս տաճարին ի ձեռն արուեստաւորաց *I ნშტ.29,5;* ყოველთა ხურომან მასწავა მე სიბრძნჱ, ամենեցունց ճարտարապետն ուսոյց ինձ զիմաստութիւն *სიბრძ.სოლ.7,21.*

ხუროება արուեստ, հիւսնութիւն, ճարտարութիւն (დურგლობა, ოსტატობა, ხუროთმოძღვრობა): რამეთუ იყვნეს მეპრატაკე ხუროებით, քանզի էին խորանակարք արուեստիւ *საქ.მოც.18,3;* საქმესა მას ძელით ხუროებისასა საქმედ ყოვლისავე საქმისაებრ, զհիւսնութիւն փայտից գործել ըստ ամենայն գործոյ *გამოსლ.31,5;* ხუროება, ճարտարութիւն *სიბრძ.სოლ. 13,10.*

ხუროთმოძღუარ-ი ճարտարապետ, արուեստապետ: ქალაქსა, რომლისა ხუროთმოძღუარ და შემოქმედ ღმერთი არს, քաղաքին, որոյ ճարտարապետ եւ արարիչ Աստուած է *ჰებრ.11,10;* ხუროთმოძღუარისა მის პატივისა, რომელნი-იგი მისგან აღშჱნებულ არიან, სახელად გარდასცვალებთ, զարուեստապետին պետիւն, որ ի նմանէ հաստեցաւ ի տունն փոխել *მრთ.A.ანტ.დ.91,92-68,24.*

ხუროთმოძღვრება ճարտարապետել *გამოსლ.31,4.*

ხუცეს-ი ծեր. երէց. քահանայ („მოხუცებული", „მღდელი", „უხუცესი"): ზრახვა ყვეს... ხუცესთა (მოხუცებულთა DE) ერისათა, խորհուրդ արարին... ծերք ժողովրդեանն *მთ.27,1;* მოძღურებისაებრ ხუცესთაჲსა DE, მსგავსად მოძღურებისა მის მღდელთაჲსა C, ըստ աւանդութեան ծերոցն *მრ.7,5;* ხუცესთაგანნი (უხუცესთაგანნი J) მღდელთანი [მოიყვანნე], եւ ի ծերոց քահանայիցն [ածիցես] *იერ.19,1;* სეფორა აკურთხა ხუცად, զՍիփորա ձեռնադրեաց երէց *თომა მოც.20,12-399,17;* ხუცესი, քահանայ *მცხ.111v-131.*

ხუცობა երիցութիւն (უხუცესობა) *I ტიმ.4,14.*

ხჳთქ-ი կոկորդեղոս. կոկորդիճոս. խիթ. խոյթ. տիտեռն (ნიანგი): სავსე იყო მდინარჱ იგი ხჳთქებითა, լինէր ջրադարձն լի կոկորդեղոսօք *მრთ.A.ანტ.დ.26r-29,36;* ხჳთქი, տիտեռն *ლევ.11,29;* რაჟამს დაიძინის კორკოდინოს ხჳთქმან, յորժամ ննջիցէ կոկորդիճոսն *ფიზ.XXVIII 8;* ხჳთქი, խիթ *მცხ.377r-433;* ხჳთქი, խոյթ. որ է խեցի ծովու *მცხ.329v-377.*

ხჳთქ-ი ზღჳსა-ჲ քարաթոթոշ (ზღვის ნიანგი): რომელთამე თქჳან ხჳთქი ზღჳსაჲ, ոմանք քարաթոթոշ ասեն *ფიზ.XXVIII 6.*

ჴ

ჴალ-ი փոխինդ (ქუმელი, მოხალული ფქვილი): შეუსუარა მას ბოოს ჴალი, խառնեաց նմա Բոոս փոխինդ *რუთ.2,14;* მიიღე შენ თანა გრივი ერთი ჴალი, առ դու եղբարց քոց զարդու փոխնդոյս այսորին *I მფ.17,17;* ალავსო [მახალი] ჴალითა, ելից զնա փոխնդով *იუდ.10,5.*

ჴალარჯობა բաղարջակերք („ბალარჯობა“, უცომოების კვირა): ყვეს... დღესასწაული იგი ჴალარჯობისაჲ შვდ დღე O, ყვეს... დღესასწაული იგი ბალარჯობათაჲ შვდ დღე J, արարին... զտօն բաղարջակերացն աւուրս եւթն *I ეზრა 1,19.*

ჴამ- պիտոյ/պէտք լինել. կարօտ լինել. կարօտանալ. հարկ լինել (საჭიროობა, აუცილებლობა): მე შენგან მიჴმს ნათლის-ღებაჲ, ինձ պիտոյ է ի քէն մկրտել *მთ.3,14;* უფალსა უჴმს ეგე, տեառն իւրում պիտոյ է *ლ.19,31;* არა მიჴმ მე, չես ինձ պիտոյ *I კორ.12,21;* რავდენთა უჴმდა განკურნებაჲ, განჰკურნებდა, որոց պէտք էին բժշկութիւն, բժշկէր *ლ.9,11;* ეგეცა მიჴმს საქმესა მბანელობისასა, պէտք է ինձ եւ դա ի գործ բաղանեպանութեան *ი.მოც.58,39-198,20;* უჴმს მას შეწევნაჲ, կարօտ է օգնականութեան *სიბრძ.სოლ.13,16;* არა უჴმს, ոչ... հարկ է *ჰებრ.7,27.*

ჴამიერ-ი ագեալ (ფეხთშემოსილი): ნიალსავალი იყოს ჴამიერისაჲ, համարձակ լիցի գնալ ընդ նա եւ ագելոյն *ეს.11,15.*

ჴამლ-ი օդ. կաւշիկ. պճղնաւոր. սանդալ (ფეხსაცმელი): ნარიჴადნა ჴამლნი, զօդ ոտիցն հանել *თ̃ე 7,27-76,2;* ვერ ღირს ვარ განჴსნად ჴამლის (ჴამლთა Q) საბელთა მისთა, չեմ արժանի զկօշիկս ոտիցն լուծանել *საქ.მოც.13,25;* ერთი კაცი შორის მათსა შემოსილი ჴამლითა, այր մի ի մէջ նոցա զգեցեալ պճղնաւոր *ეზეკ.9,2;* ჴამლი, սանդալ *მცხ.210v-II 58.*

ჴამლის-ტეფ-ი խրաց („შესასხმელი“, თასმა): საბლითგან ვიდრე ჴამლის-ტეფადმდე – შესასხმელთამდე – მოვიღო O, ի շաղամաթէ միոջէ մինչեւ ի խրացս մի կօշկաց առից *დაბ.14,23.*

ჴარ-ი եզն („ზუარაკი“): სადა-იგი იქმოდის ათი ულელი ჴართაჲ, ყოს მან ლაგჳნ ერთ, ուր գործիցեն տասն լուծք եզանց. եղիցի անդ սափոր մի *ეს.5,10;* ჴარი და დათჳ ზოგად ძოვდენ, եզն եւ արջ ի միասին ճարակեսցին *ეს.11,7;* ვითა ჴარი ყჳროდის, գոչեսցէ իբրեւ զեզն *მცხ.32r-27;* ნუ ჰჴნავ ჴარითა და ვირითა ერთად S, არა ჰჴნა ზუარაკითა და ვირითა ერთბამად G, մի՛ վարեսցես զէշն եւ զեզն ի միասին *II შჯ.22,10.*

ჴარი ჴბოჲ արու յարջառոց („ზუარაკი“, მამალი ხბო): ჴარი ჴბოჲ უბიწოჲ O, ზუარაკი უბიწოჲ მოიბას იგი G, արու անարատ մատուսցէ *ლევ.1,3.*

ჴაჴვა ցտել (კაწვრა): არცა იჴაჴდენ, մի՛ ցտեսցին *იერ.16,6.*

ჴბო զուարակ. որթ. երինջ („ზუარაკი“, ხბო): დაკლან ჴბოჲ იგი წინაშე უფლისა O, დაკლან ზუარაკი წინაშე უფლისა G, սպանցեն զզուարակն առաջի տեառն *ლევ.1,5;* ჴბოჲ მისი ზროხათაგანი ცოდვისათჳს, զուարակ յանդոյ վասն մեղաց *ეზეკ.43,19;* ჴბოჲ და ლომი და ზუარაკი ერთად ძოვდენ, որթ եւ ցուլ եւ առեւծ ի միասին ճարակեսցին *ეს.11,6;* ჴბო, երինջ *II ნშტ.13,8.*

ჴდა արձակել. թափել. մերկանալ. ձգել. հանել („აღმოჴდა“, ამოღება, ამოწვდა, შიშვლება): მახჳლი ვიჴადო შემდგომად მათსა, սուր զկնի նոցա արձակեցից *ეზეკ.12,14;* იჴადნენ ყოველთა მახჳლნი ეგჳპტესა ზედა, թափեսցեն զամենայն զսուրս իւրեանց ի վերայ Եգիպտոսի *ეზეკ.30,11;* იჴადე ჴრმალი შენი G, մերկեա՛ զսուր քո *მსჯ.9,54;* იჴადა მახჳლი DE, ձգեաց սուր *მრ.14,47;* იჴადე მახჳლი შენი და მომკალ, ձգեա՛ զսուր քո եւ խոցեա՛ զիս դովաւ *I ნშტ.10,4;* არა იჴადა ყრმამან მახჳლი იგი G, ոչ եհան պատանեակն զսուր իւր զի երկեաւ

მსჯ.8,20; მახვლი იჯადეს ცოდვილთა L, მახვლი აღილეს ცოდვილთა C, սուր հանին մեղաւորք *ფს.36,14;* იჯადა მახვლი თვსი DE, აღმოიჯადა მახვლი თვსი C, եհան զսուր իւր *მთ.26,51.*

ჯდილ-ი մերկ. ձգեալ (ამოწვდილი): მახვლი ჯდილი ჴელსა შინა G. սուսեր մերկ ի ձեռին նորա *ისუ ნ.5,13;* მახვლი მისი ჯდილი ჴელსა მისსა, սուրն իւր ձգեալ ի ձեռին իւրում *I ნშტ.21,16.*

ჯდალ-ი մատակ. մատակ ձի. ծնեալ (დედალი): იყო სოლომონისი ორმეოცი ათასი ჯდალი მეზუები საეტლედ, էին Սողոմոնի քառասուն հազար մատակք կառաց *III მფ.10,26;* იყო სოლომონისი ორმეოცი ათასი ჯდალი ეტლებისაჲ და ათორმეტი ათასი ხუადი საჯედარი, էին Սողոմոնի չորք բեւրք մատակ ձիք ի կառս. եւ երկոտասան հազարք երիվարք *II ნშტ.9,25;* აქლემი ჯდალი და კიცუები მათი ოცდაათი [მიუძღუანა], ուղտս ծնեալս կոզռամբք հանդերձ՝ երեսուն *დაბ.32,15.*

ჯდალ(თ)-მ(ნ)დრანჯობელ-ი մատակախանձ լինել (დედათმოყვარული): ცხენ ჯდალ(თ)-მ(ნ)დრანჯობელ იქმნეს JO, ձիք մատակախանձք եղեն *იერ.5,8.*

ჯდომა հակառակ կալ/լինել. ընդդէմ կալ/դառնալ. հակառակել. յամառել. վիճել. կռուել. անցանել. մարտնչել („გამოძიება“, „ცილობა“, „ლალვა“, წინააღმდეგობა, დავა, მტრობა): ნუ უჯდებით ბოროტსა, մի՛ կալ հակառակ չարին *მთ.5,39;* არავინ უჯდებოდის ბრძანებასა უფალთასა, մի՛ կալ հակառակ տերանց իւրեանց *ანდ.-ანატ. -28,19;* უჯდების, իցէ հակառակ *I ტიმ.1,10;* უჯდებოდა მათ ელვმას, მოგვ იგი, ընդդէմ եկաց նոցա Եղիմաս մոգ *საქ. მოც.13,8;* უფალსა უჯდებოდე, զի տեառն ընդդէմ դարձար *იერ.50,24;* მიჯდებოდა რაჲ ცოდვილი წინაშე ჩემსა, ի հակառակել մեղաւորին առաջի իմ *ფს.38,2;* ნუ უჯდები კაცსა მას ძლიერსა, մի՛ հակառակիր ընդ առն հզօրի *ზირ.8,1;* მერმე კუალად სულთაცა ზედა მთავრობად ჳჯდებითვე, եւ ոգւոց եւս տիրել յամառիք *მრთ.S.ბ.კეს.-40-თვს 118,25;* რასა ჳჯდებით ურთიერთას C, რასა გამოეძიებთ ურთიერთას? DE, զի՞նչ վիճէիք ընդ նոսա *მრ.9,15;* რაჲ არიან სიტყუანი ეგე, რომელთა ჳჯდებით ურთიერთას გზასა მაგას (იცილობთ ურთიერთას სლვასა შინა? DE) C, զի՞նչ են բանքդ վասն որոյ վիճիքդ ընդ միմեանս մինչդեռ գնայքդ *ლ.24,17;* ჯდომით ვიდრემე ჯდებოდეს ურთიერთას სამნი იგი მეფენი, կռուեցան ընդ միմեանս թագաւորք *IV მფ.3,23;* ვითარცა ბრძოლასა შინა ერთიერთსა ჳჯდებოდეს, իբրեւ ի մարտի պատերազմի անցանել զմիմեամբք *მრთ.P.ე.კეს.-საეკ.უნყ. 1219-646;* ჳჯდებოდეს (ილალვიდეს DE) ურთიერთას ჰურიანი იგი, մարտնչէին ընդ միմեանս Հրէայքն *ი.6,53.*

ჯდომა հակառակութիւն. հեռ. յօժարութիւն. հեստութիւն. հերձուած. գրգռութիւն (წინააღმდეგობა, შფოთვა; ბრძოლა, დაპირისპირება): ვითარ იყო ჯდომაჲ და გამოძიებაჲ არა მცირედი, ի լինել ոչ սակաւ հակառակութեան եւ խնդրոյ *საქ.მოც.15,2;* ჯდომა რაჲმე არიან თქუენ შორის, հակառակութիւնք են ի ձեզ *I კორ.1,11;* ჯდომით მჯდომ ვექმნე, հակառակութեամբ կացից հակառակ նմա *III მფ.11,34;* მიჯსნა მე ჯდომასა ერისასა, փրկեսցէ զիս տէր ի հակառակութենէ ժողովրդոց *ფს.17,44;* სადა უკუე თქუენ შორის შური და ჯდომაჲ არს, ուր եւ արդ են իսկ ի ձեզ հեռ եւ նախանձ *I კორ.3,3;* სადა შური და ჯდომაჲ, მუნ არს შფოთი და ყოველი ჯერკუალი საქმჱ, ուր հեռ եւ նախանձ. անդ է անկարգութիւն եւ ամենայն իրք չարք *იაკ.3,16;* ესეცა ამაო და ჯდომა სულის, եւ այն ունայնութիւն է եւ յօժարութիւն ոգւոյ *ეკლ.4,4;* რომელნიიგი ჯდომით ქრისტესა მიუთხრობენ არანმიდებით, եւ ոմանք առ հեստութեան զՔրիստոս պատմեն. այլ ոչ սրբութեամբ *ფლპ.1,17;* ჯდომისა მისთვს უწყებულ არს ჩუენდა, վասն հերձուածոյդ այդորիկ յայտ իսկ է մեզ *საქ.მოც.28,22;* ნურარაჲთ ჯდომით გინა ზუაობით... შეჰრაცხდით თვთოეული თავისა თვსისასა, մի ինչ ըստ գրգռութեան. եւ մի՛ ինչ ըստ սնապարծութեան... զմիմեանս լաւ համարել առաւել քան զանձինս *ფლპ.2,3.*

ჯევ-ი հեղեղ. հեղեղատ. ծործոր. գաւառ. ձոր. հուն. սար. փոս. ջրադարձ („ნაღუარევი“, „ცხვრი“, ხეობა, ველი, ფონი, თემი): აღქაფნებოდა წყალი იგი ვითარცა სიმძაფრჱ ჯევისაჲ, յորդեաց ջուրն իբրեւ զյորձանս հեղեղաց ընդ որ ոչ ոք անցանէ *ეზეკ.47,5;* ჯევი S, ნაღუარევი G, հեղեղատ *მსჯ.4,7;* განჯმა ჯევი იგი, ցամաքեցաւ հեղեղատն *III მფ.17,7;* სუემდ წყალსა ჯევისა მისგან, եղիցի ըմպել քեզ ջուր ի հեղեղատէն *III მფ.17,4;* ჯევი, ծործոր *ფს.82,10;* ჯევად-ჯევად, რაჲთა აღაშჱნნენ საგლახაკონი, ըստ գաւառաց-գաւառաց շինել աղքատանոցս *ნრს.70,10;* ჯევსა ბაგრევანდისასა, ի Բագրեւանդ գաւառի *მსკ.24,14;* აღვიდედ ყოველი თესლები ჯევსა მას იოსაფატისასა, ելցեն ամենայն ազգք ի ձորն Յովսափատու *იოვ.3,12;* წიალ-მოჯდა ჯევსა,

անց ընդ հունն *დაბ.32,22;* არს გამოსავალი საზღვართაჲ ჴევსა თანა ზღჳსა G, იყო საზღვარი გამოსავალთაჲ ცხჳრად კერძო ზღუად S, եղիցին ելք սահմանացն ի սար ծովուն *ისუ 6.18,19;* ჴევი, փոս *ეს.27,12;* ადგილ თქუენდა იყოს, სადა მდინარენი და ჴევნი ფართონი, ձեզ լիցի տեղին. յորում գետքն եւ ջրադարձք լայնք եւ ընդարձակք *ეს.33,21.*

ჴევნები ձորք. ծործորք. նկուղք. ջրադարձ. ուղխք (ხეობა, ნაკადი): ყოველი ჴევნები აღმოივსოს, ամենայն ձորք լցցին *ლ.3,5;* გამოადინენ წყარონი ჴევნებსა, առաքեցեր զաղբեւրս ընդ ծործորս *ფს.103,10;* მჴეცნი ღაღადებდენ ჴევნებსა მათსა, գազանք գոչեսցեն ի նկուղս նորա *სოფ.2,14;* განირთხ... კუერთხი ეგე... ჴევნებსა და მწყურნებსა, ձգեա՛... զգաւազանդ քո... ի վերայ ջրադարձից եւ ի վերայ խաղից *გამოსლ.8,5;* ყოველივე ჴევნები შესდინ ზღუასა და ზღუაჲ იგი არა განძღების, ամենայն ուղխք ի ծով գնան եւ ծով ոչ լնու *ეკლ.1,7.*

ჴელ-ი ձեռն. ափ. ապտակ. թաթ. բուռն (ხელი; თათი): ჴელთა ზედა აღგიქუან შენ, ի վերայ ձեռաց բարձցեն զքեզ *მთ.4,6;* მიყო ჴელი, ձգեաց զձեռն իւր *მთ.8,3;* ჴელი შენი იყავნ პირსა შენსა ზედა, ափ քո լիցի ի վերայ բերանոյ քո *ზირ.5,14;* ჴელითა ყურიმალსა სცემდეს, ապտակաւքն զծնաւտն հարկանէին *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.58,13-59;* ორნივე ჴელნი და ბრჭალნი მისნი მორდომილ იყვნეს, երկոքին թաթք ոտից նորա խորտակեալք եւ ցրուեալք ընդ մէջ գետինն *I მფ.5,4;* ჴელი, թաթ ձեռին *დან.5,24;* ჴელი შეახო, բուռն եհար զնոցանէ *მთ.17,7.*

ჴელთა დასხმა-ჲ ձեռնադրութիւն (ხელდასხმა, დალოცვა): *I ტიმ.4,14.*

ჴელითა ի ձեռն (მიერ): ჴელითა ანგელოზისა მისისაჲთა, ի ձեռն հրեշտակի իւրոյ *მალ.1,1.*

ჴელითა ცალიერ-ი ունայնաձեռն (ხელცარიელი): შეწევნად დავითისა არა ჴელითა ცალიერითა, օգնել Դաւթի ոչ ունայնաձեռն *I ნშტ.12,33.*

ჴელისა მიმყოფელ-ი ձեռնամուխ (ხელის შემხებელი): რაჲთა ჴელისა მიმყოფელ ვიქმნნეთ, ձեռնամուխ լիցուք *მსკ.31,17.*

ჴელ(თ)-ბორკილ-ი ձեռակապ: კრულნი იგი ჴელ-ბორკილითა შეიკრნეს საბლითა სიგლახაკისაჲთა, կապեալք ձեռակապօք վարակեսցին տոռամբք տնանկութեան *იობ 36,8;* კრულნი ჴელთბორკილითა მივიდენ შენდა, կապեալք ձեռակապօք եւ առ քեզ ելցեն *ეს.45,14.*

ჴელთგდება ըմբռնել. յափշտակել („ჴელთ-დება“, ხელში ჩაგდება): უკუეთუ ჴელთ-იგდოს კაცმან მპარავმან სული ძმათაგან მისთა G, უკუეთუ ჴელთ სადამე იდვას კაცი მპარავმან ძმათაგანი თჳსთაჲ S, եթէ ըմբռնեսցի այր որ մարդագող յեղբարց իւրոց *II შჯ.24,7;* ადვილად ჴელთ-მიგდოს, դիւրաբար յափշտակեսցէ զիս *მცხ.48r-39.*

ჴელთდება առնուլ. ըմբռնել. բուռն արկանել (ხელში ალება, დაჭერა; შეპყრობა): ძნიად ჴელთ-იდვის ზოგი ოდენ, հազիւ առնուցու զկէսն *ზირ.29,7;* ჴელთ-იდვას და აღიზახოს, ըմբռնեսցի եւ գոչեսցէ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.184,6-185;* მონადირეთაგან ვერ ეგების ჴელთდებად იგი, որսորդաց չէ հնար զնա ի բուռն արկանել *ფიზ.III 6-9.*

ჴელთდებულ-ი բուռն անկեալ (ხელით ქმნილი): *ანდ.-ანატ.307-27,24.*

ჴელთსაქმარ-ი ձեռագործ (ხელსაქმე) *მცხ.13r-10.*

ჴელთსხმა ըմբռնել (დაჭერა, შეპყრობა): ჴელთ-ვისხნეთ ცოცხალნი, ըմբռնեսցուք զնոսա կենդանւոյն *IV მფ.7,12.*

ჴელითსაძიებელ-ი շօշափելի (ხელშესახები): იყავნ... ჴელით-საძიებელი ბნელი, եղիցի... խաւար շօշափելի *გამოსლ.10,21.*

ჴელ(ით)ურიდობა ձեռնարկութիւն (გაბედულება): უკუეთუ მოისპო შენგან... ჴელ(ით)ურიდობაჲ და სიტყუაჲ დრტჳნვისაჲ, եթէ մերժեսցես դու ի քէն զկնճիռն եւ զձեռնարկութիւն եւ զբանս տրտնջման *ეს.58,9.*

ჴელითუქმნელ-ი առանց ձեռագործի. անձեռագործ (ხელთქმნელი): მაქუს ჩუენ ჴელითუქმნელი საუკუნოჲ ცათა შინა AB, ունիմք տաճար առանց ձեռագործի յաւիտենական յերկին *II კორ.5,1;* ჴელითუქმნელი, անձեռագործ *კოლ.2,11.*

ჴელით-ქმნულ-ი ձեռագործ. կուռ (ხელით შექმნილი; კერპი): დავარღჳო ტაძარი ესე ჴელითქმნული, քակեցից զտաճարդ զայդ ձեռագործ *მრ.14,58;* არა თაყუანის-ვსცემ ღმერთსა ჴელითქმნულსა, არამედ ღმერთსა ცხოველსა, ոչ պաշտեմ զկուռս ձեռագործս. այլ զԱստուած կենդանի *დან.14,4;* ყოველთა ჴელითქმნულთა დაჰმალვიდენ და შეაქუნდეს ქუაბებსა, զձեռագործս իւրեանց զամենայն տարցին թաքուսցեն յայրս *ეს.2,18-19;* თაყუანის-სცემენ ჴელითქმნულთა, որ երկիր պագանեն կռոց *ფს.96,7.*

ჴელითწერილ-ი ձեռագիր. օրինակ. մուրհակ. թուղթ. գիր (ხელნაწერი, ხელწერილი, სიგელი): აჴოცა ჩუენთჳს ჴელითწერილი ბრძანე-

ბით, რომელ იყო ანტავრად ჩუენდა, ջնջեաց զձեռագիր մերոյ հակառակութեանն հրամանօքն իւրովք. որ կայր մեզ հակառակ *კოლ.2,14;* დაგიტევა ჴელითწერილი, մեզ եթող օրինակ *I პეტრე 2,21;* ყოველი ჴელითწერილი სიცრუვისაჲ განხეთქე, զամենայն մուրհակս անիրաւութեան պատառեա՛ *ეს.58,6;* ჴელითწერილი, թուղթ *ი.მოც.59,38-201,21;* გაქუსა ჴელითწერილი მისი? ունի՞ս զգիրս դորա *მცხ.299v-222.*

ჴელისამპყრობელ-ი ձեռնկալու. ընդունելի. փրկիչ. ձեռնտու (შემწყნარებელი, ხელის დამჭერი, მხსნელი): უფალი ჴელისამპყრობელ არს მისა C, տէր ձեռնկալու է նորա *ფს.36,24;* ჴელისამპყრობელ ექმენ შენ გლახაკსა, ձեռնկալու լեր աղքատին *ზირ.29,12;* ჴელისამპყრობელი ჩემი ხარი შენ, ընդունելի իմ ես *ფს.90,2;* შემწე და ჴელისამპყრობელი ჩემი ხარი შენ, օգնական եւ փրկիչ իմ ես դու *ფს.118,113;* ჴელისამპყრობელი, ձեռնտու *მცხ.279r-300.*

ჴელისაპყრობა/აღპყრობა ձեռնկալու լինել. օգնել. պատապարել („შეწევნა", დახმარება): ნუ ჴელსა აღუპყრობ ცოდვილსა, մի լինիր ձեռնկալու մեղաւորին *ზირ.12,4;* ჴელისაპყრობად ჩემდა მომხედენ L, შეწევნად ჩემდა მომხედე C, յօգնել ինձ նայեաց *ფს.21,20;* შენ თანა ჴელი-აღუპყრა მას, ვითარცა მწირსა და მსხემსა G, առ քեզ պատսպարեսցես զնա իբրեւ զեկն եւ զպանդուխտն *ლევ.25,35.*

ჴელისგანდგმა ձեռնարկել (წამოწყება, ძალის მოკრება): იკადრა ჴელისგანდგმად და დაყენებად, իշխեաց ձեռնարկել եւ արգելուլ *I ეზრა 6,33.*

ჴელის-დადება ձեռնադրել (ხელდასხმა, დალოცვა): ჴელისდადებით უკურთხნეს მათ ეკლესიად-ეკლესიად ხუცესნი, ձեռնադրեցին նոցա ըստ եկեղեցւոյ երիցունս *საქ.მოც.14,22.*

ჴელის-დადება პირსა ափիբերան լինել (პირზე ხელის დადება): ვიტყოდი რაჲ მრავალსა, ჴელი დაიდვან პირსა მათსა, ի խօսել իմում առաւել ափիբերան լինիցին *სიბრძ. სოლ.8,12.*

ჴელის-დადება ձեռնադրութիւն (ხელდასხმა, დალოცვა): *მრთ.A.კ.იერ.-სული წმ.285,30-384,13.*

ჴელის-დასხმა ձեռնամուխ լինել. ձեռնադրել (ხელდასხმა, დალოცვა): დაასხნა ჴელნი... ეპისკოპოსად, ձեռնադրեալ եպիսկոպոս *თ῀ე 551-58,2;* მარიამსაცა ჴელნი დაასხნეს, ի Մարիամ ձեռնամուխ եղեն *ფლპ.მოც.5,24-306,1.*

ჴელის(ა)მიყოფა ձեռն արկանել. հարկանել. յարձակել (დაწყება, შეხება): ჴელი მიყო ჰეროდე მეფემან ძჳრის-ყოფად, արկ Հերովդէս արքայ ձեռն չարչարել *საქ.მოც.12,1;* არღარა იკადრეს ჴელისამიყოფად სხუათა მათ მიმართ, ոչ եւս իշխեցին արկանել յայնոսիկ *ანან.ებრ.313r-334,15;* არა ჯერ-იყო შენდა ჴელისამიყოფაჲ კაცისა შარავანდედისა, ոչ է պարտ քեզ հարկանել զայր թագաւոր *ფლკტ.139,7-446,38;* მიყო ჴელი ერთმან ვინმე ერისაგანმან, յարձակեցաւ մի ի զինուորացն *ფლკტ.137,34-444,33.*

ჴელის-მოყოფა ձեռնամուխ լինել („ჴელის-შეყოფა"; დაწყება): მოყავ ჴელი ყოფად B, ჴელი შეჰყავა მაგას ყოფად A, ձեռնամուխ լեր առնել զայդ *სბსტ.131,17-23-7.*

ჴელის-პყრობა բուռն հարկանել (ხელის დაჭერა): მიპყრა ჴელი ჩემი და გამომიყვანა მე მის ადგილისაგან, բուռն եհար եւ յարոյց զիս ի տեղւոջէն *ან.ებრ.42v-340,24.*

ჴელისსაპყრობელ-ი վաղակաւոր (აქ: ხმალი): გამოვიტაცო ჴელისსაპყრობელი ჩემი გუამისაგან მისისა, մերկացից զվաղակաւորն իմ ի պատենից իւրոց *ეზეკ.21,3.*

ჴელისუფალ-ი սպասաւոր (გამგებელი): ჴელისუფალი მონასტრისაჲ, սպասաւոր վանից *მცხ.171v-188.*

ჴელის(ა)შეყოფა ձեռնարկել. ձեռնամխել. ձեռն արկանել. յաւժարել („შეძინება ყოფად", „ჴელყოფა"): ბრძოლად მისა ჴელი შეყო, ի պատերազմել ընդ նմա ձեռնարկեաց *I ეზრა 1,28;* ჴელი შეყავი მერმეცა A, შესძინეთ ყოფად მეორეცა B, ձեռնամխեցէք եւ երկրորդն *სბსტ.133,3-2;* ჴელი-შეყვეს აღწერად მოთხრობაჲ გულსავსედ სარწმუნოებისათჳს DE, ჴელ-ყვეს ზეგარდამო განწესებად თხრობისაჲ მის, յաւժարեցին վերստին կարգել զպատմութիւնն *ლ.1,1.*

ჴელის-შეხება շօշափել: ნუუკუე ჴელი შემახოს მამამან ჩემმან, գուցէ շօշափիցէ հայր իմ *დაბ.27,12.*

ჴელისჴელ առժամայն. վաղվաղակի (მაშინვე, საჩქაროდ): ჴელისჴელ, առժամայն *მცხ. 370v-423;* ჴელისჴელ განიკითხავნ მას, վաղվաղակի դատէր զնա *მცხ.228v-248.*

ჴელმწიფე իշխան. իշխանութիւն. կարող. գործակալ. պետ (მთავარი, ხელისუფალი, მბრძანებელი, შემძლებელი): ჴელმწიფჱ არს ძჱ კაცისაჲ, իշխանութիւն ունի որդի մարդոյ *მთ.9,6;* სიბრძნჱ შეეწევის კაცსა უფროჲს ათისა ჴელმწიფისა, რომელნი იყვნეს ქალაქსა შინა,

իմաստութիւն օգնեսցէ իմաստնոյն քան զտասն իշխան. որ իցեն ի քաղաքի *ეკლ.7,20;* უბრძანა... მონოდებაჲ... ჴელმწიფეთა, հրամայեաց կոչել... զիշխանսն *ფლკტ.135,16-441,19;* მეფეთა და ჴელმწიფეთა ვერ შეუძლო დამორჩილებად, զթագաւորս եւ զիշխանս ոչ եղեւ ձեռնհաս ի մատնեակ հարկանել *ს.გაბ.-მოც. საჯს.95,6;* ჴელმწიფე ხართ მათა კეთილის ყოფად C, կարող էք առնել նոցա բարիս *მრ.14,7;* წარავლინა შეკრებად... შერაცხილთა და ძლიერთა და ჴელმწიფეთა, արձակեաց ժողովել... զպետս եւ զբռնաւորս եւ զգործակալս *დან.3,2;* ნუ მოაკლდებინ... ჴელმწიფჱ წყვილთა მისთაგან, մի՛ պակասեսցէ... պետ յերանց նորա *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.68,12-69.*

ჴელმწიფე ნათესავისა ազգապետ (ტომის მეთაური): გამოირჩინა ათორმეტნი კაცნი ჴელმწიფენი ნათესავთა მათთა, ընտրեալ երկոտասան արս ազգապետս *იპ.რომ.კურთხ.მოს.120,7-121.*

ჴელმწიფება, ჴელწიფება իշխել. կարել. ժամանել. իշխան լինել. ձեռնհաս լինել. մարթ լինել („გება", „ცლა", შეძლება): ჴელმწიფებედ მათ ზედა DE, ჴელმწიფებდენ მათ ზედა C, իշխեն նոցա *მრ.10,42;* ვერ ჴელ-ეწიფების ორთა უფალთა მონებად, ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել *მთ.6,24;* ვერ ჴელ-გუეწიფების უარისყოფად, ոչ կարեմք ուրանալ *საქ. მოც.4,16;* რაჲ-მე ჴელ-მეწიფების ყოფად შენდა? զի՞նչ կարեմ առնել քեզ *ფლკტ.147,4-457,1;* ვერ ჴელ-ეწიფების მისყიდად მისა, չէ իշխան վաճառել *გამოსლ.21,8;* ვერ ჴელ-ეწიფებინ, չէ ձեռնհաս *ფიზ.III 24;* რავდენ შენ ჴელ-გეწიფა, որչափ եւ դու ձեռնհաս էիր *მრთ.S.ი.ოქრ.მარხ. და იონ.106,35-38,6;* ვერ ჴელ-ეწიფების დაჴსნად წერილი DE, ვერ ეგების დაჴსნად წერილისა მის C, չէ մարթ եղծանել գրոյն *ი.10,35;* ვერ ჴელ-ეწიფა მათ ვერცალა პურისა ჭამად DE, ვერ სცალნ პურის ჭამადცა C, հաց եւս ոչ ժամանել ուտել նոցա *მრ.3,20.*

ჴელმწიფება իշխանութիւն. թագաւորութիւն. աւագութիւն. պետութիւն („ფლობა", „საბრძანებელი", უფლება, მთავრობა, ხელისუფლება): ჴელმწიფებაჲ აქუს ძესა კაცისასა DE, ჴელმწიფჱ არს ძჱ კაცისაჲ C, իշխանութիւն ունի որդի մարդոյ *მრ.2,10;* აქუნდეს მათ ჴელმწიფებაჲ... განსხმად ეშმაკთა DE, აქუნდეს ფლობაჲ... განსხმად ეშმაკთა C, ունել իշխանութիւն բժշկելոյ զցաւս *მრ.3,15;* კაცი ვარ ჴელმწიფებასა ქუეშე განწესებულ, այր մի եմ կարգեալ ընդ իշխանութեամբ *ლ.7,8;* გულისჴმაყო, რამეთუ ჴელმწიფებისაგან ჰეროდესისა არს DE, ვითარცა აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებელისაგან ჰეროდესი არს C, իբրեւ գիտաց թէ յիշխանութենէ Հերովդի է *ლ.23,7;* მისცა მათ ძალი და ჴელმწიფებაჲ ყოველთა ზედა ეშმაკთა, ետ նոցա զօրութիւն եւ իշխանութիւն ի վերայ ամենայն դիւաց *ლ.9,1;* ნუ სცემ მას ჴელმწიფებასა სიჭაბუკესა მისსა, մի՛ տար նմա իշխանութիւն ի մանկութեան *ზირ.30,11;* რომელნი იყვნეს ჴელმწიფებასა ქუეშე მისსა, որք էին ընդ թագաւորութեամբ իւրով *ფლკტ.135,17-441,20;* დიდსა ჴელმწიფებასა და პატივსა აღუთქუმიდა, մեծ աւագութեան. բարձի եւ պատուոյ պարգեւս խոստանայր *რიფს.176,30-110,8;* უზეშთაეს ყოველთა მთავრობათა და ჴელმწიფებათა, ի վերայ ամենայն իշխանութեան եւ պետութեան *ეფეს.1,21.*

ჴელოვან-ი, ჴელოან-ი ճարտար. արագագիր (դպիր), հմուտ. արուեստակից. արուեստագէտ. խելամուտ (ხელოსანი, ოსტატი; ერუდიტი): არა ესმინ მას ჴმაჲ მსახრვალისა ჴელოვნისაჲ, մի՛ լուիցէ նա զձայն թովչի ճարտարի *ფს.57,6;* ჴელითა ჴელოვნისაჲთა ქმნული იქის, ի ձեռս ճարտարաց գովեսցի գործ *ზირ.3,24;* ენაჲ ჩემი ვითარცა საწერელი ჴელოვნისაჲ, լեզու իմ որպէս գրիչ արագագիր դպրի *ფს.44,2;* სადა არს ბოროტი იგი ჴელოვანი, ուր իցէ չար արուեստակիցն քո *ი.მოც.57,17-194,17;* შუბლი იგი უშუერად-რე გამოუქმნიეს ჴელოვანთა მათ, զճակատն տգեղագոյն է արարեալ արուեստագիտացն *ფლკტ.150,30-461,36;* ჴელოვანი, խելամուտ *ანდ.-ანატ.341-44,5;* მკურნალი ჴელოანი, բժիշկ հմուտ *მცხ.130v-149.*

ჴელოვანთა მეტყუელთაებრ ճարտարապէս (ხელოვანთა მსგავსად): იწყო სიტყუად ჴელოვანთა მეტყუელთა მათებრ თითითა, սկսաւ խօսել ճարտարապէս մատամբքն *ფლკტ.154,8-466,19.*

ჴელოვანთმოძღუარ-ი ճարտարապետ (ხუროთმოძღვარი): მეცნიერებასა ჴელოვანთმოძღუარსა დაჰკვრდებოდა, ընդ իմաստութիւն ճարտարապետին զարմանայր *ს.გაბ.-მოც. საკ.329-62,6.*

ჴელოვნება արուեստ. արուեստականութիւն. հմտութիւն (ოსტატობა): უზეშთაეს და უძლიერჱს ჴელოვნებისა კაცთაჲსა, վերին եւ հզօրագոյն հարուածք քան զարուեստ մարդկան *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,35-36,6;* ჴელოვნება, արուեստականութիւն

პეტრე მოც.47,8-55,9; ჴელოვნება მტერისა, հմտութիւն թշնամւոյ *მ.ცხ.42v-35.*

ჴელოვნებისა მეცნიერ-ი արուեստագէտ (ხელოვნების მცოდნე): ჴელოვნებისა მეცნიერთა მათ ჰრქუეს, արուեստագէտք ասեն *ფლკტ.151,15-462,29.*

ჴელოსან-ი (თანამდებობის პირი): მიუთუალეს იკონომოსსა ლავრისასა, რომელ არს ჴელოსანი, ետուն զնա իկոնոմոս վանիցն *მცხ.177v-196.*

ჴელყოფა սկսանել. ձեռնամուխ լինել. ձեռնարկել (დაწყება, ხელის მიყოფა): ჴელ-ყვეს დღესა მას პირველსა, თჳს თავსა თჳსა მის პირველისასა განწმედად, սկսան յաւուրն առաջնում յամսամտի առաջնոյ ամսոյն սրբել զնա *// ნშტ.29,17;* ჴელ-ვყავ აღვსებად მისგან ჭურჭელსაცა, սկսայ լնուլ զամանս իմ ջրով *მცხ.423v-488;* ნომერიანოს ჴელ-ყო შესლვად ეკლესიად, նոմերիանոս ձեռնամուխ լինէր մտանել յեկեղեցին *ბაბ.44,13-149,13;* ჴელ-ყვეს გამოცდაჲ მისი, ձեռնարկեցին փորձել զնա *მცხ.234r-256.*

ჴელშეხებულ-ი ձեռն արկեալ: *ფლკტ.137,17-444,8.*

ჴელცალიერად ունայն (ხელცარიელი): ნუ წარავლინებ მას ჴელცალიერად, մի՛ դարձուցանէր զնա ունայն *ზირ.29,12.*

ჴელცემულ ქმნა ձեռնամուխ լինել (ხელის მოკიდება, ნამოწყება): რაჲსა ჴელცემულ იქმენ საქმესა, რომელსა ვერ შემძლებელ იყავ? აღსრულებად ձեռնամուխ լինել յիրս. որում չէիր ատակ կատարել *ანდ.-ანატ.319-35,20.*

ჴელცუდად ձեռնունայն. ունայնաձեռն. ունայն („ცალიერად", „ცალიერი", ხელცარიელი): ნუ ეჩუენები პირსა უფლისასა ჴელცუდად, մի՛ երեւիր երեսաց տեառն ձեռնունայն *ზირ. 32,6;* ჴელ-ცუდად S, ცალიერად G, ունայնաձեռն *// შჯ.16,16;* არა გამოავლინო იგი შენგან ჴელცუდად S, არა განავლინო იგი ცალიერი G, ոչ արձակեսցես զնա ունայն *// შჯ.15,13.*

ჴერ-ი բուն („ღერი", ღერო, ზრო): ჴერი იგი მისი [სასანთლისაჲ] და რტონი და ტაკუკნი და ბირთუნი და შროშანნი მისგანვე იყვნენ, բուն եւ ստեղունք եւ սկահքն եւ գնդակքն եւ շուշանքն անդատին ի նմանէ իցեն *გამოსლ.25,31;* მყარი ოქროჲ ჴერი მისი (-საბაზმაკისაჲ) G, მყარი ოქროჲ-ღერი მისი B, ձոյլ ոսկի՝ բուն նորա *რიცხ.8,4.*

ჴიდ-ი կամուրջ (ხიდი): *ეს.37,25.*

ჴმა ձայն. գոռով. շաչիւն. ամբոխ. գոյժ. բարբառ. հնչումն. հնչիւն. գոչումն. համբաւ. նուագ („ჰამბავი", ბგერა, ჟრიამული, ყვირილი, სიტყვა, კილო): ჴმაჲ ჰრამაჲთ ისმა, ձայն գուժեաց ի Հռամայ *მთ.2,18;* აღიღეს ჴმაჲ, ամբարձին զձայն *მსჯ.21,2;* ესე შენი ჴმაჲ არს, այդ քո ձայն իցէ *I მფ.24,17;* ჴმაჲ გურიტისაჲ ისმა, ձայն տատրակի լսելի եղեւ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,27-132,68;* რაჟამს ესმის ჴმაჲ იგი სურვიელითა მით მოწლებისაჲთა, առ գութ գորովոյն իւրոյ *იქვე, 225,6-129,7;* ვითარცა ჴმაჲ ეტლებისაჲ თხემთა ზედა მთათასა, իբրեւ զշաչիւն կառաց ի վերայ գլխոց լերանց *იოვ.2,5;* იკითხვიდა ჴმისა მისთჳს, ვითარ რაჲმე არს, սկսաւ հարցանել վասն ամբոխին. եթէ զինչ իցէ *ფლკტ.158,24-472,27;* იყო ჴმაჲ ესე ქალაქსა ამას, եղեւ գոյժս այս ի քաղաքիս *ფლკტ.158,28-472,32;* მოვიდა ჴმაჲ ზეცით, եկն բարբառ յերկնից *ი.12,28;* არა იყო ჴმა, არცა სმენა, ոչ գոյր բարբառ եւ ոչ ունկնդրութիւն *III მფ.18,26;* განჴდა ჴმაჲ მათი, եւ բարբառ նոցա *ჰრომ.10,18;* ჴმაჲ სიტყუათა შენთაჲ მესმა, զբարբառ բանից քոց լուայ *იობ 33,8;* რაჲ არს ჴმაჲ ესე საიდუმლოჲ? զի՞նչ իցէ հնչումն խորհրդական իմն *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძლ.შვილ.516-690,29;* ჴმაჲ იყო მისა მიმართ, հնչիւն եղեւ յերկնից *ფოკა 343v-499,25;* დიდითა ჴმითა ტიროდეს, մեծաւ գոչմամբ լային *ანდ.-ანატ.336-41,23;* გესმოდიან-ღა ჴმაჲ წყობათაჲ C, გესმოდიან ჰამბავნი ბრძოლათანი DE, լսելոց էք... զհամբաւս պատերազմաց *მთ.24,6;* ნესტუმან და ლინმან მოატკბიან ჴმაჲ, փող եւ սաղմոսարան հեշտացուցանեն զնուագս *ზირ.40,21.*

ჴმაუმაღლეს-ი մեծաձայնագոյն (მაღალი ხმა) *მრთ. A.ბას.კეს.-მარხ.51v-250.*

ჴმა ქებისა տաւղ: აღუვარებთ ქებულებასა მისსა გალობითა და ჴმითა ქებისაჲთა, խոստովան եղերուք օրհնութեան նորա երգովք շրթանց եւ տաւղի *ზირ.39,20.*

ჴმითა დიდითა մեծաձայն: ჴმითა დიდითა იტყოდა, ասէ մեծաձայն *ლ.8,28;* ღაღად-ყო ყურთა ჩემთა ჴმითა დიდითა, աղաղակեաց յականջս իմ մեծաձայն եւ ասէ *ეზეკ.9,1.*

მაღლითა ჴმითა մեծաձայն: ჴმობდეს მაღლითა ჴმითა, մեծաձայն ճչէին եւ ասէին *რიფს.170,4-95,16.*

ჴმაკეთილ-ი քաջաձայն (კეთილხმოვანი): ჴმაკეთილ ვითარცა სპილენძი, քաջաձայնք իբրեւ զպղինձ *იპ.რომ.კურთხ.მოს.192,9-193.*

ჴმამაღალ-ი մեծաբարբառ. ծանրաձայն (ხმამაღალი): ჴმა-მაღალი ნესტჳ ღაღადებდა, մեծաբարբառ փողն... հնչեաց *ს.გაბ.-მოც.საჴ.99,41;* ჴმამაღალი, ծանրաձայն *ეს.33,19.*

ჴმამაღლობა բարձրաձայնութիւն *მცხ.32r-27.*

ჴმარება ծախել. պիտոյ լինել. առնել (ხარჯვა, გამოყენება, ხმარება): ბოროტად ვიჴმარებთ, ի չարիս ծախեմք *მცხ.58v-48;* მძლურად არა მეჴმარებით, առաջնորդ ինձ ոչ պիտոյ էք *მცხ.167v-106;* რად იჴმარებთ სფირიდებსა ამას? զի՞նչ առնէք զսփրիդս զայդոսիկ *მცხ.357r-410.*

ჴმატკბილ-ი քաղցրաձայն (ტკბილხმოვანი): სახიობენ სახიობასა ჴმითა ტკბილითა, երգեն երգս քաղցրաձայնս *ფიზ.XVI 8.*

ჴმაშუენიერ-ი քաղցրաբարբառ (ლამაზხმიანი): ვითარცა ჴმაჲ ებნისა ჴმაშუენიერისაჲ და აღრთულისაჲ, իբրեւ զձայն երգոյ քաղցրաբարբառ յօրինելոյ *ეზეკ.33,32.*

ჴმა-ცემა նուագել (ხმის გამოცემა): ჴმა-სცემდეს ნესტჳთა, նուագելով քնարօք *I ნშტ.15,28.*

ჴმაწულილ-ი նրբաձայն (წვრილხმიანი): ჴმა-წულილ და ენამძიმე ვარ მე, նրբաձայն եւ ծանրալեզու եմ ես *გამოსლ.4,10.*

ჴმაჰამო քաղցրաձայն. քաղցրաբարբառ (ხმატკბილი): ჴმაჰამოდ გალობა, քաղցրաձայն երգ *მცხ.91r-102;* ჴმა-ჰამოჲ პავლე քաղցրաբարբառ զՊաւղոս *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.226,23-132,62.*

ჴმევა იხ. ჴუმევა

ჴმელ-ი չորացեալ („განჴმელი", გამხმარი): პური მათი საგზალი ჴმელი და დაგრკილული და დაჭმული G, პური საგზლისა მათისაჲ განჴმელ იყო და დამლილულ S, հաց պաշարի իւրեանց չորացեալ եւ ճճկեր *ისუ 6.9,5.*

ჴმელისა ցամաքային *სიბრძ.სოლ.19,18.*

ჴმელსა წოლა գետնախշտութիւն (მაგარ ადგილზე წოლა) *მცხ.198r-210.*

ჴმელ-ი ցամաք. չոր. յատակ; չորացեալ. գօսացեալ („ქუეყანა", „განჴმელი"): ვითარცა გამოვიდეს ჴმელად C, ვითარცა გამოჴდეს ქუეყანად DE, իբրեւ ելին ի ցամաք *ი.21,9;* ჴმელი ჴელთა მისთა დაჰბადეს, զցամաք ձեռք նորա ստեղծին *ფს.94,5;* უბრძანა მისი შთაგდებაჲ ჯურღმულსა ჴმელსა, հրամայեաց զնա ի գուբ ցամաք արկանել *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.241,19-* ; უკუეთუ ძელსა ნედლსა ამას უყოფენ, ჴმელსა რაჲმელა უყონ? եթէ ընդ փայտ դալար զայս առնեն, ընդ չորն զի՞նչ լինիցի *ლ.23,31;* მე ვარ ხჱ ჴმელი, ես եմ փայտ չոր *ეს.56,3;* რომელი-იგი იქცევი ზღუასა ზედა ვითარცა ჴმელსა, որ գնաս ի վերայ ծովու իբրեւ յատակի *სბსტ.136,20-9;* პური მათი საგზალი ჴმელი და დაგრკილული და დაჭმული G, პური საგზლისა მათისაჲ განჴმელ იყო და დამლილულ S, հաց պաշարի իւրեանց չորացեալ եւ ճճկեր *ისუ 6.9,5;* შეშაჲ ჴმელი, փայտ գօսացեալ *ზირ.6,3;* აღმოვაცენო ხჱ ჴმელი, դալարեցուցանեմ զփայտ գօսացեալ *ეზეკ.17,24;* იყო ჴმელ ჴორცითა, էր ցամաք մարմնով *მცხ.239v-261.*

ჴმისა აღება ամբառնալ ձայն. բողոք բառնալ: აღიღო ჴმაჲ თჳსი ერისა მიმართ, ձայն ամբարձեալ ի մէջ ժողովրդեանն *ბაბ.44,10-149,10;* ყოველთა ჴმაჲ აელო, ամենեցուն բողոք բարձեալ *ს.გაბ.-მოც.საკ.90,30.*

ჴმის-ყოფა բողոքել. բողոք հարկանել. աղաղակել. կոչել. գոչել. ձայն առնել. բարբառել. բողոք արկանել. կարդալ. ճչել („ღაღადება", „ღაღატ-ყოფა", „აღტევება", დაყვირება, ხმობა): არა ჴმა-ყო ქალაქსა შინა G, ոչ բողոքեաց ի քաղաքին *II შჯ.22,24;* არა ჴმა-ყოს შენთჳს უფლისა მიმართ G, ნუუკუე ღაღადებდეს შენთვის უფლისა მიმართ S, մի՛ բողոք հարկանիցէ զքէն առ տէր *II შჯ.24,15;* მეყსეულად ჴმა-ყო DE, მუნქუესვე ღაღატ-ყო C, վաղվաղակի աղաղակեաց *მრ.9,23;* ჴმა-უყო მას პავლე ჴმითა დიდითა, կոչեաց ի ձայն մեծ Պաւղոս *საქ.მოც.16,28;* ჴმა-ყო ჴმითა მაღლითა განმწარებულად, գոչեաց ի ձայն մեծ ի դառն յոյժ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.34-35;* ჴმა-ყვის, ձայն առնէ *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.205,4-129,3;* დღისი ჴმა-ვყავ, ի տուէ կարդացի *მრთ.S.კ.იერ.-აღდგ.158,21-279,18;* ვღაღადებდ მე თქუენდა მიმართ S,ჴმა-ვყავ თქუენდამი G, բողոք արկի առ ձեզ *მსჯ.12,2;* ჴმა-ყო բարբառեցաւ *ლ.8,55;* მივედ და ჴმა-ყავ წინაშე მეფისა, երթ բողոքեա՛ առ թագաւորն *ფლკტ.147,6-457,3;* ჴმა-ყო კაკაბმან, ձայն արար կաքաւ *იერ.17,11;* ჴმა-ყო ჴმითა დიდითა, ճչեաց մեծաձայն *რიფს.168,35-93,3;* ყმა-ყო ჴმითა დიდითა DE, აღუტევა ჴმაჲ C, արձակեաց ձայն մեծ *მრ.15,37.*

ჴმობა աղաղակել. բարբառել. կարդալ. բողոքել. խաւսել. ղօղանջել. ճչել. մռնչել. գոչել. կոչել. ձայնել („ღაღადება", „აღზახება", „ყივილი", ყვირილი, მონოდება): რომელ ჴმობდა C, რომელ ღაღადებდა DE, որ աղաղակէին *მთ.21,15;* ჴმობდეს G, აღიზახეს S, աղաղակեցին *მსჯ.15,14;* რასა ჰჴმობ, დედაკაცო, ჩემდამო მომართ? զի՞ աղաղակես զինէն. կին դու *ვარ.821-380,6;* უჴმობდა დავით მიმართ ერსა მას საულისსა, բարբառեցաւ Դաւիթ ի զօրն *I მფ.26,14;* ელიას უჴმობს ესე, զԵղիա կարդայ դա *მთ.27,47;* ანტონის უჴმობდეს, զԱնտոնիոս կարդային *მრთA.ანტ.დ.25r-28,18;* უჴმობდა მსაჯულისა

მიმართ, բողոքեաց առ դատաւորն *იზჭ.123,2;* ვიდრე ქათმისა მეორედ ჴმობადმდე DE, ვიდრე ქათმისა ორგზის ყივიდმდე C, մինչեւ հասու խաւսեալ իցէ *მრ.14,30;* ვითარცა ნინნილანი, რაჲ ჴმობედ, իբրեւ զծնծղայս որ ղօղանջեն *I კორ.13,1;* ჴმობდა და იტყოდა, ճչէր եւ ասէր *ფლკჭ.147,11-457,10;* ვჴმობდი სულთქუმითა სულისა ჩემისაჲთა C, մռնչէի առ հեծութեան սրտի իմոյ *ფს.37,2;* ვჴმობ შენდამი დაჭირვებული, գոչիցեմ առ քեզ զրկեալ *ამბ.1,2;* უჴმო ქმარსა თჳსსა, կոչեաց զայր իւր *IV მფ.4,22.*

რომელი ქუეყანით ჴმობს գետնածայն (ქვეყნიდან ძახილი): იყოს, ვითარცა რომელნი ქუეყანით ჴმობედ ჴმაჲ შენი, ելիցի իբրեւ գետնածայնաց բարբառ քո *ეს.29,4.*

ჴმობა ցամաքեցուցանել (გახმობა): გარდაჰფინა საფანელი და აჴმობდა ლელჳს-კუერთა, ցամաքեցուցանէր ի վերայ նորա արաքովք *II მფ.17,19.*

ჴნარცჳ խորխորատ. վիհ. գուբ (თხრილი, ხრამი, ორმო): შთავარდეს იგი ჴნარცუსა, անկանիցի այն ի խորխորատ *მთ.12,11;* ზრახვიდეს შთაგდებასა შენსა ჴნარცუად *ზირ.12,15;* խորհեսցի կործանել զքեզ ի խորխորատ *ზირ.12,15;* შიში და ჴნარცჳ და საბრჴე შენ ზედა, վիհ եւ ահ եւ որոգայթ ի վերայ քո *იერ.48,43;* ჴნარცჳ თხარა და აღმოჰკუეთა, գուբն զոր փորեաց եւ պեղեաց *ფს.7,16.*

ჴნდურ-ი ոլոռն (მუხუდო) *II მფ.17,28.*

ჴნვა հերկել. վարել (ხვნა): ნუუკუე დღე ყოველ ჴნავნ(ა) კაცი საჴნავსა თჳსსა თესვად? միթէ զօ՞րն ամենայն հերկիցէ որ հերկէն *ეს.28,24;* იგი ჴნვიდა ათორმეტითა უღლითა ჴარითა, նա վարէր երկոտասան եզամբք *III მფ.19,19.*

ჴნვა հարաւունք. վար (ხვნა): მნიფოოდის ყურძენი ჴნვათა ზედა, խայծեսցի խաղող ի հարաւունս *ამოს 9,13;* არა იყოს ჴნვა, არცა ლეწვა, ոչ լինիցի վար եւ ոչ հունձ *დაბ.45,6.*

ჴნვით მოჴნვა արօրադիր ակօսաբեկ լինել (მოხვნა): მთაჲ ჴნვით მოიჴნას, լեառն արօրադիր ակօսաբեկ լիցի *ეს.7,25.*

ჴნულ-ი գործեալ („მოქმნილი", დახნული): რომელი არასადა ჴნულ (არა მოქმნილ G) იყოს, ուր չիցէ գործեալ *II შჯ.21,4.*

ჴოვილ-ი იხ. ჴუვილ-ი

ჴორც-ი միս. մարմին. շինուած. իրան. անդամ („გუამი", „საყოფელი", სხეული, აგებულება): უმჯობეს არს არა ჭამაჲ ჴორცისა, լաւ է ոչ ուտել միս *ჰრომ.14,21;* შევიდეს შინა, არა პოვნეს ჴორცნი იგი უფლისა იესუჲსნი C, შე-რაჲ-ვიდეს შინა, არა პოვეს გუამი იგი უფლისა იესუჲსი DE, մտեալ ի ներքս. ոչ գտին զմարմինն տեառն Յիսուսի *ლ.24,3;* უკუეთუ ქუეყანისა ესე სახლი, საყოფელი ჩუენი, დაირღუეს AB, უკუეთუ ქუეყნიერი ესე სახლი ჩუენი ჴორცისაჲ დაირღუეს CD, եթէ երկրաւոր տաճար շինուածոյս մերոյ քակտեսցի *II კორ.5,1;* არა ვსცე... განსუენებაჲ ჴორცთა ჩემთა, թէ տաց... հանգիստ իրանաց իմոց *ფს.131,4;* ჴორცო ჩემო და დაო ჩემო, անդամ իմ. քոյր իմ *ფლკჭ.150,7-461,4.*

ჴორცთა մարմնաւոր. մարմնական (სხეულისა): ჴორცთა მწიკულევანებისაგან მიჴსენ მე, ի մարմնաւոր աղտեղութենէ որոշեցեր զիս *განს.ი.200,33-86,29;* ჴორცთა ვნებაჲ, մարմնական ախտ *მცხ.74v-85.*

ჴორცისშესხმა մարմնանալ: ჴორცნი შეისხნა, մարմնացաւ *ფლპ.მოც.10,10-318,2.*

ჴორციელ-ი մարմնեղէն. մարմնաւոր. մսեղ. մսեղի. մարմնազգեստ. կենդանի. ըստ մարմնոյ. մարմնոյ. մարմնական („ცხოველი", სხეული): დაწერილი... ფიცართა გულისა ჴორციელისათა, գրեալ... ի տախտակս սրտի մարմնեղէնս *II კორ.3,3;* არამცა განერა ყოველი ჴორციელი, ոչ ապրէր ամենայն մարմին *მთ.24,22;* ყოველი ჴორციელი თივაჲ არს, ամենայն մարմին իբրեւ զխոտ է *I პეტრე 1,24;* ყოველივე ჴორციელი ვითარცა სამოსელი განკფდეს, ամենայն մարմին որպէս հանդերձ մաշի *ზირ.14,18;* მივსცე გული ჴორციელი, տաց նոցա սիրտ մարմնեղէն *ეზეკ.11,19;* მე ჴორციელი ვარ და განფრდილ ცოდვასა შინა, ես մարմնաւոր եմ ընդ մեղօք վաճառեալ *ჰრომ.7,14;* ღმერთი ყოველთა ჴორციელთაჲ, Աստուած ամենայն մսեղաց *იერ.32,26;* არა განმართლდეს შენ წინაშე ყოველი ჴორციელი C (ცხოველი L), ոչ արդարանայ առաջի քո ամենայն մսեղի *ფს.142,2;* კაცისაგან ჴორციელისა დაეცემოდა, ի մարմնազգեստ մարդոյ կործանէր *მრთ.A.ანჭ.დ.79,10-22,2;* აკურთხევდეს ყოველი ჴორციელი სახელსა წმიდასა მისსა, օրհնեսցէ ամենայն կենդանի զանուն սուրբ նորա *ფს.144,21;* ძმანი ჴორციელნი, եղբարք ըստ մարմնոյ *მცხ.193r-205;* ჴორციელი ვნება, մարմնական ախտ *მცხ.17r-13.*

ჴორციელად ըստ մարմնոյ. մարմնապէս. մարմնաբար (სხეულით): ჴორციელად, ըստ մարմնոյ *ჰრომ.9,5;* ჴორციელად, մարմնապէս *კოლ.2,9;* ჴორციელად ვცხოვნდები, մարմնաբար կեամ *მცხ.47v-39.*

ჯორციელება, ჯორციელობა մարմնոյ ազգականութիւն (სისხლით ნათესაობა): შეამოკლა მათგან ჯორციელობაჲ, պակասեցոյց զնոցա մարմնոյ ազգականութիւնն *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.58,6-59.*

ჯორციელებისა մարմնական: განრინებად ჩემდა ჯორციელებისა მისგან ერისკაცობისა, զերծուցեալ ի մարմնական զինուորութենէս *ლონგ.189,16-716,32.*

ჯორჯ-ი կոկորդ (ხორხი): სამარე ზე აღებულ არს ჯორჯი მათი, գերեզման բաց է կոկորդ նոցա *ჰრომ.3,13;* ჯორჯი მისი სავსჱ სიტკბოებითა կոկորդ նորա լի քաղցրութեամբ *ქება 5,16.*

ჯოცა ջնջել (აღმოფხვრა): ჯოცით აღიჯოცოს სული იგი ջնջելով ջնջեսցի անձն այն *რიცხ.15,31.*

ჯრმალ-ი սուսեր. սուր. թուր („მახჳლი", ხმალი): შჭრიდენ ჯრმლებსა მათსა საჯნისებად, կոտորեսցեն զսուսերս իւրեանց ի խոփս *მიქ.4,3;* არა ცუდად ჯრმალ აბს, ոչ եթէ վայրապար ածեալ է սուսեր ընդ մէջ *ჰრომ.13,4;* ენანი მათნი ვითარცა ჯრმალნი ლესულნი, լեզուք նոցա որպէս զսուր սուսերք *ფს.56,5;* იჯადე ჯრმალი შენი G, იჯადე მახჳლი შენი S, մերկեա՛ զսուր քո *მსჯ.9,54;* ჯრმალი მისი წელთა მისთა, եւ ինքն ունէր ընդ մէջ իւր թուր *II მფ.21,16.*

ჯრმლოსან-ი նախարար. աշտէք ունելով ի ձեռս (ხმლიანი): შემოკრიბეს ყოველი ჯრმლოსანი უცხოთესლთა მათ, ժողովեցին զամենայն նախարարս այլազգեաց *I მფ.5,11;* ჯრმლოსანი, աշտէք ունելով ի ձեռս *თომა მოც.17,17-394,17.*

ჯსენება անուանել. յիշել (მოგონება, ხსოვნა): სადა ქრისტჱ არა იჯსენებინ, ուր Աստուած ոչ անուանի *ლონგ.191,8-719,17;* ნუცა იჯსენებ სიყუარულსა ცოლისა[სა], մի՛ յիշեսցես զսէր կնոջ *მცხ.42r-35.*

ჯსენება յիշատակ (მოხსენება): იყოს თქუენთჳს ჯსენება, რომელმან მოავლინა ესე თქუენ ზედა, եղիցի ձեզ յիշատակ ի վարչէն *ბარ.4,27.*

ჯსენებისა ყოფა յիշատակ առնել (მოხსენიება): ჯსენებასა ვჰყოფთ ლოცვათა შინა ჩუენთა, յիշատակ առնել յաղօթս մեր *I თეს.1,2.*

ჯსნა փրկել. ապրեցուցանել. զերծուցանել. ազատել. քաւել. թափել. պրծանել („განრინება", „ცხორება", „ლხინების-ყოფა", გათავისუფლება, გადარჩენა): მან იჯსნეს ერი თჳსი, նա փրկեսցէ զժողովուրդ իւր *მთ.1,21;* გიჯსნენ თქუენ ჯელისაგან მეგჳპტელთაჲსა G, განგარინენ თქუენ ჯელთაგან მეგჳპტელთასა S, փրկեցի զձեզ ի ձեռաց եգիպտացւոցն *მსჯ.6,9;* აღდგა... ჯსნად ისრაჱლისა თოლა G, აღდგა... ცხორებად ისრაჱლისა თოლა S, յարեաւ... փրկել զԻսրայէլ Թովղա *მსჯ.10,1;* იჯსნიდით დაწუნებულთა, փրկեցէք զզրկեալն *ეს.1,17;* იჯსენ თავი თჳსი DE, განარინე თავი შენი C, ապրեցո՛ զանձն քո *მრ.15,30;* გიჯსნედ შენ ვარსკულავისმეტყუელთა ცისათა, ապրեցուսցեն զքեզ աստեղագէտք *ეს.47,13;* ჯელისაგან ჯოჯოხეთისა ვიჯსნნე იგინი, ի ձեռաց դժոխոց ապրեցուցից զնոսա *ოსე 13,14;* გიჯსნე შენ შორით, զերծուցանեմ զքեզ ի հեռաստանէ *იერ.46,27;* იჯსნა იგინი Ⴀ, ლხინებაყო Ⴂ, քաւեաց *ფს.105,30;* იჯსნეს იგინი ჯელთაგან, թափեսցէ զնա ի ձեռաց *ნრს.72,3;* იჯსნებოდეს ყოველნივე მართალნი, պրծանէին արդարքն ամենայն *მრთ.S.კ.იერ.-აღდგ.164,16-290,5;* მიჯსნა მე, ազատեաց զիս *მცხ.148v-165.*

ჯსნა- փրկութիւն. փրկանք (გადარჩენა, გათავისუფლება): ყო ჯსნაჲ ერისა თჳსისაჲ, արար փրկութիւն ժողովրդեան իւրում *ლ.1,68;* მოგავლინნა თქუენ ჯსნად ჩუენდა, առաքեաց զձեզ ի փրկութիւն մեզ *ფლპ.მოც.9,3-315,3;* ჯსნა ყავ ჩემთჳს, փրկութիւն առաքեա՛ ինձ *ფლკტ.149,21-460,12;* შემდგომად მისყიდისა მისისა ჯსნაჲ იყოს მისი G, յետ վաճառելոյն նորա փրկանք լինիցին նմա *ლევ.25,48.*

ჯსნილ-ი փրկեալ. արձակ. արձակեալ (თავისუფალი): ვჰკითხე მათ ჯსნილთა მათთჳს და განრინებულთა ტყუეობისა მისგან, հարցի ցնա վասն փրկելոցն. որք ապրեցան եւ եկին ի գերութենէն *ნეემ.1,2;* ჯსნილი, արձակ *დან.3,12;* ჯსნილ იყოს იგი ცათა შინა, եղիցի արձակեալ յերկինս *მთ.16,19.*

ჯსნილად քաղցրութեամբ („ნადნიერად", თავისუფლად, მონადინებით): ჯსნილად მისგან ისმენდა მისსა DE, ნადნიერად ერჩინ მას C, քաղցրութեամբ լսէր նմա *მრ.6,20.*

ჯსოვნა յիշել („მოჯსენება", ხსოვნა): არა აჯსოვნ, რაჲ-იგი უქმნიედ, ոչ յիշէ զինչ գործեաց *I ეზრა 3,23;* რაჲთა გაჯსოვდეს დღე გამოსლვისა თქუენისაჲ ეგჳპტით G, მოიჯსენეთ დღე იგი გამოსლვისა მის თქუენისაჲ ქუეყანით ეგჳპტით S, զի յիշեցէք զօրն ելից ձերոց յերկրէն Եգիպտացւոց *II შჯ.16,3;* ყოველივე ჩემი გაჯსოს, զամենայն ինչ զիմ յիշէք *I კორ.11,2.*

ჯუამალდ-ი մակոյկ. կուր (ნავი; გემი, ხომალდი): ძჳრით (ძლით Ⴂ) შეუძლეთ დაპყრობად ჯუამალდისა, հազիւ կարացաք ըմբռնել զմակոյկն *საქ. მოც.27,16;* გარდაუტევეს ჯუამალდი იგი ზღუად, իջուցեալ զկուրն ի ծով անդր *საქ. მოც.27,30.*

ჯუება զրկել. կարօտանալ. կարօտել („მოკლება", მოსპობა): ნუ აჯუებ მას თავისუფლებასა, մի՛ զրկեր զնա յազատութենէ *ზირ.7,23;* ეჯუა სულსა ჩემსა მაცხოვარებისაგან შენისა Ⴀ, მოაკლდების მაცხოვარებისა შენისა მიმართ სულსა ჩემსა Ⴂ, կարօտացաւ անձն իմ ի փրկութիւնս քո *ფს.118,81.*

ჯუებულ-ი տարակուսեալ. լքեալ. կարօտ, կարօտեալ: ჯუებულ-ი, տարակուսեալ *ეს.51,20;* იხილნა... ჯუებულნი და არავინ იყო შემწჱ ისრაჱლისაჲ, ետես... լքեալ եւ ոչ որ էր. որ օգնէր Իսրայելի *IV მფ.14,26;* არა ჯუებულვიქმენ, ոչ կարօտ եղէ *დაბ.48,11;* პურითა ჯუებულისაჲთა არს ცხორებაჲ იგი გლეხთაჲ, հաց կարօտելոց կեանք աղքատաց *ზირ.31,25;* განაძლო სული ჯუებული, յագեցոյց... զանձինս կարօտեալս *ფს.106,9.*

ჯუებულ ყოფა/ქმნა զրկել. կարօտել. վրիպեցուցանել („დაკლება", მოსპობა): ნუ ჯუებულ ჰყოფ მას ცრემლთაგან შენთა, մի՛ զրկեր ի լացողաց *ზირ.7,38;* ჯუებულ არნ იგი პურითა, հացիւ կարօտ իցէ *ზირ.10,30;* ან ჯუებულ გქმნა შენ უფალმან დიდებისა მისგან Fr., ან დაგაკლო უფალმან დიდებისაგან G, վրիպեցոյց զքեզ տէր ի փառաց *რიცხ.24,11.*

ჯუედა ուռն (ურო): დადვა ჯუედაჲ ჴელსა შინა თჳსსა G, կալաւ զուռնն ի ձեռին իւրում *მსჯ.4,21.*

ჯუეზა նկանակ („პური", ლვეზელი): არცა გაჴსოვს ხუთი იგი ჯუეზაჲ, ոչ յիշէք զհինգ նկանակ *მთ.16,9;* რომელსა აქუს ხუთ ჯუეზა ქრთილის და ორ თევზ C, რომელსა აქუს ხუთი პური ქრთილისაჲ და ორი თევზი DE, հինգ նկանակ գարեղէն եւ երկուս ձկունս *ი.6,9;* მოიღო მან ორასი ჯუეზაჲ პური, առ երկերիւր նկանակ *I მფ.25,18.*

ჯუელა հազալ (ხველება): იჯუელდა, հազայր *მცხ.126v-144.*

ჯუვილ-ი, ჯოვილ-ი, ჯუილ-ი հասկ. ոճ. օրան („თავი ჯუვილისა", „მჭელეული", თავთავი): შევკრიბნე ჯუვილნი G, ვკრიბო თავი ჯუვილისაჲ S, քաղեցից հասկ *რუთ 2,2;* განავლინნა ჯუილებისა შორის უცხო-ტომთაჲსა G, განუტევნა იგინი შორის მჭელეულებსა მას უცხო-თესლთასა S, արձակեաց յորն այլազգեացն *მსჯ.15,5;* მოცეცხლნა ჯუილნი G, მოწუვა ჯუვილი S, այրեաց զօրանն *მსჯ.15,5.*

თავი ჯოვილისაჲ հասկ (თავთავი): იწყეს მუსრვად თავისა ჯოვილისა, սկսան հասկ կորզել *მთ.12,1;* აღჴდის თავსა ჯუვილისასა, ելանէ ի հասկսն *ფიზ.XV 43-48.*

ჯუთვა գրաւել („მიჯუთვა", მითვისება, დაუფლება): უკუეთუ იჯუთო სამოსელი მოყუსისა შენისაჲ, եթէ գրաւեսցես զբաճկոն ընկերի քո *გამოსლ.22,26;* არა იჯუთო სამოსელი ქურივისაჲ G, ნუ მიჰჯუთავ ფიჩუსა ქურივსა S, մի՛ գրաւեսցես զձորձս այրւոյն *II შჯ.24,17;* ნაჯუთევი არა იჯუთა, զգրաւ ոչ գրաւեաց *ეზეკ.18,16.*

ჯუმევა, ჯმევა առնել. շահել. խառնավարս առնել. համարել. կրել. ի գործ արկանել. պէտք լինել. առնուլ (მიჩნევა, ტვირთვა, გამოყენება): იჯმიე, ვითარცა სათნო არს შენდა, արա նմա. զինչ հաճոյ է առաջի աչաց քոց *დაბ.16,6;* ჯმევა, շահել *იგ.სოლ.25,13;* ნუმცა ვითარცა უცხოთა ვიჯმევთ მათ, մի՛ իբրեւ զօտարոտիս խառնավարս արասցուք *მრთ.D.კ.იერ.-აღდგომ.266,4-415,7;* ვითარცა უცხოჲ იჯმიის ჴორცი იგი თჳსი, իբրեւ զօտարոտի իմն համարեալ զիւր մարմինն *იქვე113-399,5;* რომელთა იჯუმიონ იგი, որոց կրեն զնա *იგ.სოლ.17,8;* არარაჲ ვიჯუმიე ამათგანი, ոչ զմի ինչ յայսցանէ արկի ի գործ *I კორ.9,15;* სხუაჲ რაჲმე არს ჯუმევაჲ, ըստ իւրաքանչիւր ումեք են պէտքն *სიბრძ.სოლ.15,7;* გულსმოდგინედ იჯუმევდეს საზრდელსა, փոյթ առնուին զկերակուրն *მცხ.268v-286.*

ჯუმილი, მჯუმილ-ი պահապան. պահանորդ. պահ („მჯუმილი", მცველი, დარაჯი): ცუდად ილჳძებედ ჯუმილნი (მჯუმილნი Ⴂ) მისნი, ընդունայն տքնին պահապանք նորա *ფს.126,1;* დავადგინენით ჯუმილნი ჩუენ ზედა, կացուցաք պահանորդս ի վերայ մեր *ნეემ.4,9;* ღამჱ ჯუმილნი დავადგინნეთ გარემო ჩუენსა, զցայգ պահ արկցուք զմեւք շուրջ *ნეემ.4,22.*

ჯუმილვა պահել. պահ ունել (დაცვა): ჯუმილვიდეს ჯუმილვასა ღამისასა DE, ჯუმილდეს ჯუმილვათა ღამისათა C, պահէին զպահպանութիւնս գիշերոյ *ლ.2,8;* გარემოჲს ჯუმილვედ მას, շուրջ պահեն զնա *I ეზრა 4,11;* ვიჯუმილე საჯუმილავი იგი ღამისაჲ პირველი, պահեցի զպահն առաջին *თომა მოც.19,4-397,16;* ჯუმილვიდეს, պահ ունէին նմա *I ეზრა 3,4.*

ჯუმილვა պահ. պահպանութիւն („საჯუმილავი", დაცვა): მიენიფნეს ჯუმილვასა თუალნი ჩემნი Ⴀ, მიენიფნეს საჯუმილავთა თუალნი ჩემნი Ⴂ, ժամանեցին պահուց աչք իմ *ფს.76,5;* ჯუმილვიდეს ჯუმილვასა ღამისასა, պահէին զպահպանութիւնս գիշերոյ *ლ.2,8.*

ჯუმირ-ი იხ. ჯკმირი.

ჯუნდ-ი կոճղ (ხუნდი, ბორკილი): ფერჴნი მათნი დაჰკრძალნა ჯუნდსა შინა, զոտս նոցա պնդեաց ի կոճեղ *საქ.მოც.16,24;* იყო იგი შინაგან სენაკსა დაკრძალული ჴუნდთა შინა, էր ի ներքումն բանտին պնդեալ ի կոճեղ *ანდ.-ანატ.317-32,18.*

ჴურელ-ი որջ. ծակ. սոր. ծերպ. քարածերպ. փապար (ხვრელი, ბუნაგი): მელთა ჴურელი უჩნს, աղուեսուց որջք գոյ *ლ.9,58;* გარდამოჴდეს მისა ორნი დათუნი ჴურელთაგან თჳსთა, ի գիշերի միում իջին առ նա արջք երկու յորջից իւրեանց *ფლკტ.156,11-469,7;* უადვილეს არს მანქანის საბელი ჴურელსა ნემსისასა განსლვად, դիւրագոյն իցէ մալխոյ ընդ ծակ ասղան անցանել *ლ.18,25;* შესლვად ჴურელებსა მყარისა კლდისასა, մտանել ի ծակս վիմի հաստատնոյ *ეს.2,21;* დაჰმალვიდენ... ჴურელთა ქუეყანისათა, թաքուցեն... ի սորս երկրի *ეს.2,19;* დაგდვა შენ ჴურელსა კლდისასა, եղից զքեզ ի ծերպի վիմին *გამოსლ.33,22;* გუელი ჴურელთა იწროსა შევალს, օձք... ընդ քարածերպս մտեալք *მრთ.S.კ.იერ.-ნათლისღ.86,27;* შეცთომილნი... ჴურელთა ქუეყანისათა, մոլորեալք... ի փապարս երկրի *ჰებრ.11,38.*

ჴურელ-ი კლდისაჲ այր („ქუაბი", გამოქვაბული) *მსჯ.15,8.*

ჴურელ-დება ծակել (გახვრეტა): ჴურელ-სდვა მას ზეშთა, ծակեաց ծակ ի բերան նորա *IV მფ.12,9.*

ჴურელოვან-ი ծակոտ (ხვრელიანი): აღმოთხარეს თავისა მათისა ჯურღმული ჴურელოვანი, փորեցին իւրեանց գուբս գուբս ծակոտս *იერ.2,13.*

ჴურვა տապանալ (აქ: ანთება, გაცხარება): მე არა ვჴურვიდი? ոչ ե՞ս տապանամ *II კორ.11,30.*

ჴურვება ջերմն (ხურვება, ცხელება): დასცხრის ჴურვებაჲცა, դադարէ եւ ջերմն *მცხ.84-72v.*

ჴურთა ապտակել (სილის გარტყმა): [ნუ მიაგებ] ჴურთასა ჴურთასა წილ, մի՛ ապտակեր զապտակողսն քո *მცხ.40r-40.*

ჴჳვ-ყოფა ճիչ բառնալ (კივილი): ჴჳვ-ყო და თქუა, ճիչ բարձեալ ասէ *ანდ.-ანატ.315-30,17.*

ჴჳვილ-ი խխնջել (ჭიხვინი): ჴმისაგან ჴჳვილისა და დამწყისა საჴედართაჲსა შეიძრა ყოველი ქუეყანაჲ, ի ձայնէ խխնջելոյ վարժից ձիոց նորա շարժեցաւ ամենայն երկիր *იპ.რომ.კურთხ.მოს.184,1-185.*

ჴჳმირ-ი գրիւ. գրուան. կայթ. արդու (ჭურჭელი): მეათჵ ჴჳმირისაჲ კაბინი, տասներորդն գրուի եղիցի կապիճ *ეზეკ.45,11;* ვითარცა, სანთელი, შჯულსა შინა, ჴჳმირსა ქუეშე დამალულ იყო, որպէս ճրագ ընդ աւրինաւքն իբրեւ ընդ գրուանաւ ծածկեալ էր *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.4,1-5;* ჴჳმირი ერთი სკიჭი, կայթ մի չամիչ *I მფ.25,18;* მოიღო... ხუთი ჴჳმირი ჴალი, առ... հինգ արդու փոխնդոյ *I მფ.25,18.*

ჴჳობა ողբս առնուլ. ճիչ բառնալ (გოდება, მოთქმა): ვითარ უძლოთ, ჴჳობდით J || ვითარ იძლია, იჴუებოდის G, զիարդ փոփոխեցաւ. ողբս առէք *იერ.48,39;* მოაბსა ზედა ჴჳობდით, ճիչ բարձէք ի վերայ Մովաբու *იერ.48,31.*

ჴჳობა գոյժ (გოდება, მოთქმა): ჴჳობა და ღაღადება დიდ იქმნა ქალაქსა მას, գոյժ մեծ եղեալ եւ աղաղակ ի քաղաքին *ფლკტ.158,23-472,25.*

ჴჳფლოვან-ი მომწუანე կանաչ („მომწუანე" B, მომწვანო): ჴჳფლოვნად მომწუანედ გინა მომწითურედ G, կանաչս կամ կարմրացեալս *ლევ.14,37.*

ჴშირ-ი խոր. խորագին. թանձրութիւն. թաւ (ღრმა, საამო; სქელი): ჴშირ იყო ძილი იგი, խոր էր քունն *მრთ.S.ი.ოქრ.-მარხ. და იონ.105,19-35,12;* ძილითა ჴშირითა შეჰყრობილ, եղեալ... խորագին քնով *ი.მოც.76,14-235,29;* ვითარცა მიერულა მას ძილითა ჴშირითა, նիրհէր ի քուն թանձրութեան *საქ.მოც.20,9;* წუერნი მისნი იყვნეს ჴშირ და გრძელ, մորուսն թաւ եւ երկայն *მცხ.336v-389.*

ჴშირად փոյթ ընդ փոյթ (სასწრაფოდ, ჩქარ-ჩქარა) *მცხ.74r-85.*

ჴშირადნერგ-ი տնկախիտ (დატოტვილი, დაბურული): დაეცა მაღნარი იგი ჴშირადნერგი, քակեցաւ անտառն տնկախիտ *ზაქ.11,2.*

ჯაბნობა զանգիտել („შეძრწუნება", შიში): ნუცა შჯაბნობ, ნუცა ინინვი პირისაგან მათისა G, ნუცა შესძრწუნდები ნუცა დაბრკოლდები პირისაგან მათისა S, մի՛ զանգիտեր եւ մի՛ զարհուրեսցիս յերեսաց նոցա // *შჯ.31,6.*

ჯადაგო ճարտարախօս („მეტყუელი", მჭერმეტყველი): შთავიდა მღდელთმოძღუარი ანანია ხუცესთა ვიეთმე თანა და ტერტჳლოს (მეტყუელისა Ⴂ) ჯადაგოჲსა ვის თანამე, էջ քահանայապետն Անանիա հանդերձ ծերովք ոմամբք եւ ճարտարախօսաւ Տերտիւղեաւ ումամբ *საქ.მოც.24,1.*

ჯადაგობა փիլիսոփայել (რიტორობა, მჭევრმეტყველება): არა მონოდებად ხარ შენ ჯადაგობად, փիլիսոփայե՞լ կոչեցար այսր *ფოკა 343r-498,22.*

ჯაჭჳ շղթայ. զրահ. անուր. երկաթ. վարապանակ զրահից („რკინა", ჯაჭვი, ბორკილი, ჯავშანი): არცაღა ჯაჭუებითა ვის ჴელ-ენიფა შებორკილებად იგი DE, ვერცა ჯაჭჳთა ვერღარავინ უძლის შეკრვად მისა C, եւ ոչ շղթայիւք ոք եւս կարէր կապել զնա *მრ.5,3;* შებორკილიან იგი ჯაჭჳთა, կապէր ի շղթայս *ლ.8,29;* ჯაჭჳ იგი მისი სამკაულად ოქროჲსად, անուրք նորա ի զարդ ոսկւոյ *ზირ.6,31;* შეიმოსეთ ჯაჭჳ იგი სიმართლისაჲ, զգեցեալ զզրահսն արդարութեան *ეფეს.6,14;* შთააცუა საულ დავითს ჯაჭჳ, და ჯაჭუსა მას ზედა ალმაგი, զգեցոյց Սաւուղ Դաւթի զվարապանակ... եւ ագոյց նմա զրահս *I მფ.17,38;* შთაიცუთ ჯაჭუები თქუენი, զգեցարուք զզրահս ձեր *იერ.46,4;* დაგდვას შენ ჯაჭჳ რკინისაჲ ქედსა შენსა, դիցէ անուր երկաթի ի պարանոցի քում *// შჯ.28,48;* შევიდა ჯაჭუსა გუამი მისი Ⴀ, რკინასა განვლო სულმან მისმან Ⴂ, անց ընդ երկաթ անձն նորա *ფს.104,18;* შთაეცუა ჯაჭჳ, զգեցեալ էր վարապանակս զրահից *// მფ.20,8.*

ჯაჭჳ გარდამოკიდებულ-ი շղթայագործ (ჯაჭვებიანი): გამოჭრა მას ზედა ქანდაკებით დანაკის კუდები და ჯაჭუები გარდამოკიდებულად, քանդակեաց ի նմա արմաւենիս եւ շղթայագործս *// ნშტ.3,5.*

ჯაჭუედ-ი վանդակապատ (ჯაჭვებიანი): ქმნნა ჯაჭუედნი ბადის სახედ გარდამოტევებულად, արար վանդակապատ ի դաբիրայն *// ნშტ.3,16.*

ჯაჭუჭურ-ი զէնք. սպառազէն (საჭურველი, იარაღი): მისცა ასისთავთა მათ ჰორლები იგი და ჯაჭუჭური დავითის მეფისაჲ, ետ... գեղարդունս եւ զբովանդակ զէնն արքայի Դաւթի *IV მფ.11,10;* თქუენ თანა არიან... ქალაქნი ძნელნი და ჯაჭუჭური მისი, ընդ ձեզ քաղաքք ամուրք եւ զէնք *IV მფ.10,2;* ჯაჭუჭური სულისა, սպառազէն հոգւոյ *მცხ.15r-12.*

ჯაჭჳსმოქმედ-ი զէն (იარაღის მკეთებელი): ყვნეს მათგანნი რომელნიმე ჯაჭჳსმოქმედად, առնել նմա զէնս *I მფ.8,12.*

ჯდომა նստել. հեծանել. զետեղել: და ჯდა იგი მუნ, իբրեւ նստաւ անդ *მთ.5,1;* რომელსა ზედა ვჯედი, յորոյ վերայ նստէի ես *ნეემ.2,12;* საჯდომელსა ურჩულოთასა არა დაჯდა, յաթոռս ժանտից նա ոչ նստաւ *ფს.1,1;* კარაული... რომელსა ზედა შჯდი სიჭაბუკით შენითგან G, էշ... յորում հեծանէիր ի մանկութենէ քումմէ *რიცხ.22,30;* ჯდეს შორის ყოველსავე ადგილსა S, თქუენ შორის დაემკჳდროს ყოველსა ადგილსა G, ընդ քեզ զետեղեսցի յամենայն տեղւոջ *// შჯ.23,16.*

ჯდომა- նիստ: ჯდომაჲ შენი და გამოსლვაჲ და შესლვაჲ შენი უწყი, զնիստ քո եւ զել եւ զմուտ քո գիտեմ *IV მფ.19,27.*

ჯდომილ-ი նստեալ (მჯდომი): რომელსა ჯდომილ იყოს G, յորում նստեալ իցէ *ლევ.15,6.*

ჯეკმა կարի. բազում. յոյժ („მრავალი", ძლიერ, ფრიად): უკუეთუ ჯეკმა დაშურის, եթէ կարի տագնապիցէ *ზირ.29,7;* ჯეკმა მართვის მოყუარე არს, կարի որդեսէր է *ფიზ.VII 7;* საშესამოსლე მრავალ ფრიად G, სამოსელი ჯეკმა ფრიად S, հանդերձ բազում յոյժ *ისუ ნ.22,8;* ჯეკმა ფრიად S, ფრიად G, յոյժ յոյժ *ისუ ნ.3,16.*

ჯერ- անգամ. նուագ (-გზის): სამჯერ, երիցս անգամ ი.მოც.62,14-205,13; ერთ ჯერ-ღა თქუა უფალმან, ի միում նուագի խօսեսցի տէր იობ 33,14.

ჯერ-ღა, ჯერს-ღა եւս անգամ. անգամ եւս (ამჯერადაც): ამას ჯერ-ღა თუ გარდამომჴსენ, այս անգամ եւս լուծանել զիս *ფლკტ.141,19-449,26;* ამას ჯერსა-ღა მოვედინ აპოლონ, զայս եւս անգամ եկեալ Ապողովնի *ფლკტ.141,16-449,22.*

ჯერ-ი կարգ. ինչ. իր. անգամ (რიგი, წყება, გზისი): მისცა... სამი ჯერი ქვათაგან ძლიერთაჲ და ჯერი ერთი ძელი, ետ... կարգք երեք ի զօրաւոր քարանց եւ կարգ մի փայտեղէն *// ეზრა 6,4;* სამი ესე ჯერი არს, რომელ მოიძულა სულმან ჩემმან, երիս ինչս ատեաց անձն իմ *ზირ.25,3;* ორი ჯერი არს, երկու ինչ (իրք) են *ზირ.23,21;* ჯერი ერთი წარავლინა სათნო ყოფილი გონებაჲ დედათაჲ მათ, եւ առ անգամ մի առաքեաց հաճելով զմիտս կանանցն *ანდ.-ანატ.338-42,36;* აქაცა მის ჯერისათჳსვე მოსრულ იყო C, այսր նմին իրի եկեալ է *საქ.მოც.9,21.*

ჯერითა ըստ կարգի (წყებით, ამნაირი): ამით ჯერითა სიქადულისაჲთა AB, ըստ կարգի այդց պարծանաց *// კორ.11,17.*

ჯერეთ, ჯერთ տակաւին. մինչդեռ. դեռ եւս („-ღა“, „ვიდრე“, ჯერ): ჯერეთ მრავალ არს ერი G, ფრიად-ლა არს ერი ეგე შენ თანა S, տակաւին բազում է զօրդ *მსჯ.7,4;* ჯერეთ G, ვიდრე S, մինչդեռ *// შჯ.31,27;* ჯერეთ, դեռ եւս *მცხ.36r-30;* ჯერთ ვალს, դեռեւս գնասցէ *მცხ.153v-169.*

ჯერეთ-ღა դեռ եւս (ჯერ) *მცხ.99v-110.*

ჯერეთ-ცა դեռ եւս (ჯერ) *მცხ.12v-10.*

ჯერთაგან յաղագս (-თჳს, გამო): განვერი ამათ ჯერთაგან, ապրեցայ յաղագս այսորիկ *ზირ.31,13.*

ჯერისმჩინებელ-ი կամեցող (მოსურნე): ჯერისმჩინებელი წყალობისაჲ არს, կամեցող ողորմութեան է *მიქ.7,18.*

ჯერკუალ-ი չար. յոռի. չարաչար. չարաշշուկ. ժանտ. ժանտահամ. խոպան. անարգութիւն („უჯერესი“, „უშუერი“, ცუდი, უვარგისი): ჯერკუალმან ხემან ნაყოფი ჯერკუალი გამოიღის, ծառ չար զպտուղ չար առնէ *მთ.7,17;* რაჟამს დაითრვნიან, მაშინ ჯერკუალიცა... ღჳნოჲ ამსახურის C, ოდეს დაითრვნიან, მაშინ უჯერესიცა... ღჳნოჲ წარმოდგის DE, յորժամ արբենան յայնժամ զյոռին *ი.2,10;* შეუდგიან კუალსა ჯერკუალისასა და საცთურისა სიტყუათა, զհետ երթայ չարաչար եւ պատիր բանից *თეკ.95,27;* ჯერკუალითა საქმითა, ի չարաշշուկ գործս *თეკლ.96,20;* იგი კაცი ჯერკუალი არს, նա այր ժանտ է *I მფ.25,17;* კიშტჱ ერთი სხუაჲ ლეღჳთა ჯერკუალითა ფრიად, რომელი ვერ საჭმელ იყო სიჯერკულითა თჳსითა, կողովն երկրորդ ժանտահամ, որ ոչ ուտիցի ի ժանտութենէ իւրմէ *იერ.24,2;* ჯერკუალი იგი გარე განაბნიიან, զխոպանն ի բաց ընկեցին *მთ.13,48;* და-სამეაჰყრას მის თანა საქმე ჯერკუალი S, პოვა მის თანა უშუერი საქმჱ G, եգիտ ի նմա իրս անարգութեան *// შჯ.24,1.*

ჯეროვან-ი արժան. պարտ (ღირსი, შესაფერისი): კადნიერებაჲ მაქუს ქრისტეს მიერ ბრძანებად შენდა ჯეროვანისა, համարձակութիւն ունիմ ի Քրիստոս հրաման տալ զարժանն *ფლმ.1,8;* ჯეროვან არს ჟამად-ჟამად თანა-შთამოსლვად, պարտ իցէ ժամու ինչ զիջանել *მცხ.232r-254;* ადგილსა ჯეროვანსა, ի դէպ ժամու *მცხ.228r-248.*

ჯეროვნად արժան. մտադիւրութիւն. մտադիւր. ըստ պատշաճի. պատշաճաբար (შესაფერისად): განმიჩინე მე ჯეროვნად უნაკლულოდ, կշռեա ինձ զարժանն բաւականութեամբ *იგ.სოლ.30,8;* მე ჯეროვნად განვილიო და განვკაფდე სულთა თქუენთათჳს, ես մտադիւրութեամբ ծախեցից եւ ծախեցայց վասն անձանց ձերոց *// კორ.12,15;* პური ფარული ჯეროვნად ჭამეთ, հաց գաղտնի մտադիւր կերիջիք *იგ.სოლ.9,17;* არა თუ ჯეროვნად შეინანოს, եթէ ոչ ըստ պատշաճի ապաշխարեսցէ *მცხ.35v-30;* არცა შურების ჯეროვნად, ոչ աշխատի պատշաճաբար *მცხ.58v-48.*

ჯეროვანება արդարութիւն (წესიერება): განაძლიეროს იგი სამართლითა და ჯეროვანებითა, զօրացուսցէ զնա իրաւամբք եւ արդարութեամբ *ეს.9,7.*

ჯერ-ყოფა լաւ լինել. օրէն լինել. արժան լինել. պարտ լինել. պարտել. հարկ լինել. պարտ եւ պատշաճ լինել. մարթ լինել („ღირ-“, სათანადო ყოფა, საჭიროა, უნდა): ჯერ-იყო, լաւ էր *// კორ.11,1;* არა ჯერ-არს შენდა, ոչ է օրէն քեզ *მრ.6,18;* რომელი არა ჯერ-არს... საქმედ, որ ոչ է արժան գործել *მთ.12,2;* ესე ჯერ-იყო საქმედ DE, ესე გიღირდა ყოფად C, զայս արժան էր առնել *მთ.23,23;* ესე ჯერ-იყო ყოფად, զայս արժան է առնել *ლ.11,42;* ჯერ-იყო DE, გიღირდა C, պարտ էր քեզ *მთ.25,27;* ჯერ-იყო აღსრულებად წერილი, պարտ էր կատարել գրոյն *საქ.მოც.1,16;* ვითარცა ჯერ-არს S, ვითარ სათანადო არს G, որպէս պարտ իցէ *ისუ 6.18,4;* არა ჯერ-იყო შენდა ჴელისა მიყოფაჲ კაცისა შარავანდედისა, ոչ է պարտ քեզ հարկանել զայր թագաւոր *ფლკტ.139,17-446,38;* ჯერ-არს დედაკაცისა, պարտի կինն *I კორ.11,10;* ჯერ-არს დამორჩილებაჲ, հարկ է հնազանդ լինել *ჰრომ.13,5;* ჯერ-არს պարտ եւ պատշաճ է *მრთ.D.კ.იერ.-აღდგ.124-413,21;* ყოველივე ჯერ-არს ჩემდა, ամենայն ինչ ինձ մարթ է *I კორ.6,12;* არა ჯერ-არს კაცთა თანა სიტყუად, ոչ էր մարթ մարդոյ խօսել *მრთ.S.კ.იერ.-აღდგ.168,2-296,28.*

ჯერ-ჩენა կամ լինել. թուել. հաճոյ թուել. հաճոյ լինել. բարւոք թուել. կամենալ. ախորժել. պարտ լինել. հաճեալ լինել. հանդուրժել. հարկ յանձին ունել. խորհել („ნებება“, „გულვება“, მიჩნევა, ჩათვლა): ჯერ-მიჩნდა მეცა, կամ եղեւ եւ ինձ *ლ.1,3;* თუ ჯერ-გიჩნდეს შენ, მეფესა, მოვედ O, უკუეთუ ჯერ-უჩნდეს მეფესა, მოვედინ S, եթէ կամք իցեն արքայի. եկեսցես *ესთ.5,4;* ვითარ ჯერ-გიჩს C? რაჲ გნე-

ბავს შენ? DE, զիա՞րդ թուի քեզ *მთ.22,17;* ჯერ-უჩნდა მოციქულთა მათ, հաճոյ թուեցաւ առաքելոցն *საქ.მოც.15,22;* ან უკუეთუ ჯერ-გიჩნდეს შენ, მეფესა, արդ եթէ բարւոք թուի քեզ. թագաւոր *II ეზრა 5,17;* ესრე ჯერ-უჩნდა მონაფეთა მათ თჳსთაჲ, այսպէս կամեցեալ աշակերտացն իւրոց *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,27-131,4;* ჯერ-უჩს ღმერთსა თხოვაჲ ეგე შენი, ախորժէ հայցել ի ձէնջ *ანდ.-ანატ.332-39,33;* ჯერ-უჩნდეს ყოფად, պարտ իցէ լինել *I კორ.7,36;* ჯერ-გჳჩს უფროჲსღა განსლვაჲ ჴორცთაგან, առաւել եւս հաճեալ եմք ելանել ի մարմնոյ աստի *II კორ.5,8;* არა ჯერ-მიჩს შეუმკობელად ხილვაჲ მისი, չհանդուրժեմ անպաճոյճ զդա տեսանել *მრთ.P.ი.ოქრ.-უძღ.შვილ.515-689,22;* ჯერ-მიჩნდა მიწერად თქუენდა, հարկ յանձին կալայ գրել ձեզ *იუდ.1,3;* ვითარ ჯერ-მიჩნდა მათდა ყოფად, იგი გიყონ თქუენ, ვითარ-იგი მეგულვა ყოფად მათდა, გიყო თქუენ G, որպէս խորհէի առնել նոցա. արարից ձեզ *რიცხ.33,56.*

ჯერჩინება հաճոյ թուել. բարւոք թուել. արժանի առնել. հաճել. համարել („გულვება"): რამეთუ ჯერ-იჩინეს მაკედონიამან და აქაიამან, քանզի հաճոյ թուեցաւ մակեդոնացւոցն եւ աքայեցւոցն *ჰრომ.15,26;* ჯერ-ვიჩინეთ ათინას შინა დაშთომაჲ მარტოთა, բարւոք թուեցաւ մեզ միայն մնալ յԱթէնս *I თეს.3,1;* რაჲთა ჯერ-იჩინო დღეს ჩემ თანა პურსა ამას ჩემსა სერობად, զի արժանի արասցես զիս այսօր ընթրել առ քեզ *ფოკა 344r-500,14;* ჯერ-იჩინა ღმერთმან... ცხოვრება, հաճեցաւ Աստուած... ապրեցուցանել *I კორ.1,21;* ჯერ-იჩინეს გონებასა მათსა რეცა სიტკბოებად, համարեցան ի միտս իւրեանց ի քաղցրութիւն *მრთ.P.ე.კეს.-საეკლ.უწყ.1219-647.*

ჯერჩინება հաճութիւն. կամք (ნება, სურვილი, განგება): ჯერჩინება, հաճութիւն *მცხ.291v-313;* ჯერ-ჩინებითა ღმრთისაჲთა, կամօքն Աստուծոյ *მცხ.153r-169.*

ჯეჯლ-ი խոտ. բոյս (ჯეჯილი): რაჟამს უკუე ალმოსცენდა ჯეჯლი, իբրեւ բուսաւ խոտն *მთ.13,26;* ცუარითა შენითა (მისითა Ղ) მხიარულ იყოს ჯეჯლი მისი, ի ցօղել նորա զուարթ եղիցի բոյս նորա *ფს.64,11.*

ჯინჭარ-ი եղինճ: იფქლისა წილმცა ალმომიცენდების ჯინჭარი, փոխանակ ցորենոյ բուսցի եղինճ *იობ.31,40.*

ჯინჭველ-ი մրջիւն. եղինճ (ჭიანჭველა): იქმენ ვითარცა ჯინჭველი, ჵ მცონარო, երթ առ մրջիւն, ով վատ *იგ.სოლ.6,6;* თქუმანი შენნი მსგავს არიან ჯინჭველთა, սպառնալիք քո մրջմանց [նման են] *ფლკტ.139,33-447,21.*

ჯმნა հրաժարել. զատանել. ելանել. արձակել. յերկմիտս լինել (განშორება, დაშორება): მიბრძანე ჯმნაჲ სახლეულთა ჩემთაგან, հրաման տուր ինձ հրաժարել ի տանէ իմմէ *ლ.9,61;* ძმათაგან იჯმნა და გამოვიდა ნავითა ასურეთად, յեղբարց հրաժարեալ նաւէր յԱսորիս *საქ.მოც.18,18;* იჯმნა და განაშორა თავი თჳსი, զատանէր եւ որոշէր զանձն *გალ.2,12;* შემდგომად ჯმნისა ჩემისა ჴორცთაგან, յետ իմոյ ելանելոյ *ფლპ.მოც.10,22-318,15;* უჯმნა მას და წარავლინა იგი მშჳდობით, արձակեաց զնա եւ գնաց խաղաղութեամբ *II მფ.3,23;* უკუეთუ იჯმნათ მისგან, եթէ յերկմիտս ոք իցէ *ჰებრ.10,38.*

ჯმნულ-ი հրաժարեալ (განშორებული) *ლ.14,19.*

ჯმნულება երկմտութիւն (განცალკევებულობა): არა ვართ ჯმნულებისანი მის წარსაწყმედელად, ոչ եթէ երկմտութեամբ եմք ի կորուստ *ჰებრ.10,39.*

ჯობნა լաւ լինել: სჯობდა მო-ღა თუმცა-მკუდარ ვიყვენით წარწყმედასა ძმათა ჩუენთასა, լաւ էր թէ մեռեալ էաք ի կորստեան եղբարց մերոց առաջի տեառն *რიცხ.20,3;* ჰშჯობს გლახაკი მართალი მდიდარსა კაცსა და მტყუვარსა, լաւ է աղքատ արդար. քան զմեծատուն սուտ *იგ.სოლ.19,22.*

ჯორ-ი ջորի: მოართუმიდეს მათ აქლემებითა და ჯორებითა და ვირებითა და აზავრებითა საზრდელსა, բերէին նոցա ուղտուք եւ իշովք եւ ջորւովք եւ եզամբք կերակուր *I ნშტ.12,40;* ნუ იყოფვით ვითარცა ცხენი და ჯორი, რომელთა თანა არა არს გულისხმისყოფაჲ, մի՛ լինիք որպէս զձիս եւ զջորիս. զի ոչ գոյ ի նոսա իմաստութիւն *ფს.31,9.*

ჯორჯმოსილ-ი խարազնազգեստ (ფლასით, ძაძით მოსილი): ჯორჯმოსილ ხალენითა დავალნ კარაულითა, խարազնազգեստ իշով շրջէր *ნრს.74,18;* ჯორჯ-მოსილი ქუეყანასა ზედა წევნ, խարազնազգեստ եւ գետնատարած անկողնոց *არსტ.62,14-27.*

ჯოხ-ი բիր. ջոխ: ჯოხი, բիր *მცხ.118v-137;* ალილეს ყოველთა ჯოხები, առին ջոխս ամենեքեան *მცხ.157r-173.*

ჯოჯოხეთ-ი դժոխք: ჯოჯოხეთამდე შთაჰჴდე, մինչեւ ի դժոխս իջցես *მთ.11,23;* ალმოიყვანე ჯოჯოხეთით სული ჩემი, հաներ ի դժոխոց զանձն իմ *ფს.29,4;* შთა-თუ-ჴდეს კაცი ჯოჯოხეთა, არლარა ალმოვიდეს, իջցէ անդրէն ի դժոխս. այլ ոչ եւս ելցէ անտի *მრთ.D.კ.იერ.-ალდგ.121-410,7.*

ჯოჯოხეთისა դժոխական (ჯოჯოხეთური): აღადგინე იგი ჯოჯოხეთისაგან საქმეთა, յարուցեր զնա ի դժոխական իրաց *გან.ი.200,18-86,17.*

ჯუარ-ი խաչ. խաչափայտ. փայտ. փայտ ս՟բ խաչի. նշան (ჯვარი, პირჯვარი): რომელმან არა აღიღოს ჯუარი თჳსი, որ ոչ առնու զխաչ իւր *მთ.10,38;* წინააღმდგომი იგი ჩუენი ლომი არგნითა ჯუარისაჲთა მოკლა, զոսոխն մեր զառիւծն գաւազանաւ խաչին եսպան *ეპ.კჳპრ.-ალვს.226,13-226,6;* ეკიდა მას თჳსი იგი ჯუარი, բարձեալ էր ինքնին զխաչափայտն *ი.19,17;* შეჰმშჭუალა იგი ჯუარსა, բեւեռեաց ընդ խաչափայտին *კოლ.2,14;* ხოლო ცოლი მისი დგა წინაშე ჯუარსა მას, կայր մաւտ առ փայտին եւ կին նորա *დდ.130,15;* ჯუარითა ყოველთა წინააღმდგომთა ძალთა არცხჳნა, փայտիւ սուրբ խաչին զհակառակամարտին զօրութիւնն խայտառակեաց *ს.გაბ.-დაჯდ.132,19-198,30;* უბრძანა მოღებაჲ ჯუარისაჲ და დადგებაჲ ქუეყანასა ზედა, հրամայէր զսուրբ նշանն ընկենուլ յերկիր *დ.დ.129,1;* დაიწერე ჯუარი, դրոշմեա խաչ *მცხ.159r-174.*

ჯუარ(ს)ცუმა ի խաչ հանել. խաչել. խաչակից լինել. ի խաչ ելանել (ჯვარზე გაკვრა): რაჲთა ჯუარს-აცუან DE, ჯუარ-ცუმად, ի խաչ հանել *მთ.27,31;* ჯუარს-აცუთ, ჯუარს-აცუთ ეგე! ի խաչ հան, ի խաչ հան *ი.19,6;* ესე იესუ, რომელი თქუენ ჯუარს-აცუთ, զայն Յիսուս, զոր դուքն խաչեցէք *საქ.მოც.2,36;* ძუელი იგი კაცი ჩუენი მის თანა ჯუარს-ეცუა, հին մարդն մեր խաչակից եղեւ նորա *ჰრომ.6,6;* ჯუარს-ეცუა ել ի խաչն *მრთ.S.ი.ოქრ.-გურიტ.225,18-130,21.*

ჯუარცუმა խաչելութիւն (ჯვარზე გაკვრა): მახლობელად თანა-დგა ჟამსა მას ჯუარცუმისასა, մերձ էր ի ժամանակի խաչելութեանն *ლონგ.188,12-715,5.*

ჯუარცუმულ-ი խաչելեալ. ի խաչ ելեալ. խաչեալ (ჯვარზე გაკრული): იესუს ჯუარცუმულსა ეძიებთ, զՅիսուս զխաչելեալն խնդրէք *მთ.28,5;* ესეცა ჯუარცუმულივე, եւ զնոյն ի խաչ ելեալ *I კორ.2,2;* ჯუარცუმულსა მას ვჰმსაცხურებთ, զխաչեալն պաշտէ *იპ.რომ.კურთხ.ისაკ და იაკ.18,10-19.*

ჯურღუმულ-ი, ჯურღმულ-ი ջրհոր. գուբ. հոր. ջմուղ. խորխորատ. վիրապ („თავწყარო", ჭა, ორმო, თხრილი, არხი): ჴარი ჯურღუმულსა შთავარდეს, եզն անկանիցի ի ջրհոր *ლ.14,5;* ჯურღუმული ესე ღრმა არს, ջրհորս խոր է *ი.4,11;* მო-ვე-თხარა ისაკ ჯურღმულები იგი წყლისაჲ, փորեաց զջրհորսն ջրոց *დაბ.26,18;* მივიდეს ჯურღმულებსა და არა პოვეს წყალი, եկին ի ջրհորս. եւ ոչ գտին ջուր *იერ.14,3;* შთააგდეს იგი ჯურღმულსა, ընկեցին զնա ի գուբն *დაბ.37,24;* მოიღეს ლოდი და დასდვეს პირსა მის ჯურღმულისასა, բերին վէմ եւ եդին ի վերայ գբոյն *დან.6,17;* შთავარდიან ჯურღმულსა მას ლომთასა, անկցի ի գուբ առիւծուց *დან.6,7;* აღმოთხარეს თავისა მათისა ჯურღმული ჴურელოვანი, փորեցին իւրեանց գուբս. գուբս ծակոտս *იერ.2,13;* ვითარცა განაცივის ჯურღმულმან წყალი თჳსი, զոր օրինակ ցրտացուցանէ գուբ զջուր իւր *იერ.6,7;* ბრძანა... შთააგდონ... ჯურღმულსა კირისა ახლისასა, հրամայեաց արկանել... ի գուբ կրոյ *გ´ი 261v-260,27;* უბრძანა მისი შთაგდებაჲ ჯურღმულსა ჴმელსა, հրամայեաց զնա ի գուբ ցամաք արկանել *მრთ.S.კ.იერ.-გამოჩ.ჯუარ.241,18-;* უკუეთუ ვინმე მოაღოს ჯურღმულსა, եթէ բացցէ ոք հոր *გამოსლ.21,33;* დადგეს ჯურღმულსა ზედა ავაზანისასა, կացին ի վերայ ջրմղին վերնոյ աւազանին *IV მფ.18,17;* წყლისა გარდამოსადინელნი იგი და ჯუღმულები, რომელ ქმნა, որպէս արար զջրաբուղխսն եւ ջրմուղն *IV მფ.20,20;* ვითარცა ჯურღმული ერთი მდინარისაგან, իբրեւ զջրմուղ ելի ի գետոյ *ზირ.24,41;* ორნივე ჯურღუმულსა შთაცჳვენ, երկոքին ի խորխորատ անկանիցին *ლ.6,39;* რომელი ჯდა ჯურღმულსა შიდა, որ կայր ի վիրապի *გამოსლ.12,29;* წყაროჲ, მტილი და ჯურღმული წყლისა ცხოველისა S, წყარო სამოთხის და თავწყარო ცხოველის O, աղբեւր բուրաստանաց եւ ակն ջրոյ կենդանւոյ *ქება 4,15.*

ჰაბა იხ. აბა

ჰაეროვან-ი փառաւորեալ (მშვენიერი, დიდებული): რაბამადლა ჰაეროვან და დიდებულ იყავ რაჲმე შენ დღეს, քանի՛ փառաւորեալ էր այսօր արքայ Իսրայէլի *II მფ.6,20.*

ჰაეროვან-ყოფა մեծանալ (დიდებულება): ვითარცა დიდებულ და ჰაეროვან ხარ წინაშე თუალთა ჩემთა, որպէս մեծացաւ անձն քո աստ այսօր առաջի աչաց իմոց *I მფ.26,24.*

ჰაეროვნად շքով (დიდებით): შეიმკოს ჰაეროვნად, და ბრწყინვალედ შევიდეს ქალაქად, զարդարեսցի եւ շքով. եւ պատուով մտցէ ի քաղաք *რიფს.92,2-168,16.*

ჰაეროვნება գեղ. վայելչութիւն. մեծաշուք (მშვენიერება, დიდებულება): სიონით გამო არს შუენიერებაჲ ჰაეროვნებისა მისისაჲ, ի Սիոնէ մեծ վայելչութիւն փրկութեան գեղոյ նորա *ფს.49,2;* აღსარებაჲ და ჰაეროვნებაჲ არს წინაშე მისსა, խոստովանութիւն եւ վայելչութիւն է առաջի նորա *ფს.95,6;* რამეთუ ერიდებოდე ჰაეროვნებასა სიდაშისა მისისასა, զի զանգիտէր ի մեծաշուք ցանկութենէ նորա *თეკ.96,16.*

ჰავ-ი չար. վատթար (ცუდი, ავი, ბოროტი): ჰავი, չար *მცხ.349v-408;* რომლისა სახელი ჰავი განსრულ იყოს, որոյ անուն վատթար լուեալ իցէ *მცხ.26v-21.*

ჰავის-ზმნა հմայք. հաւահարց („გრძნება“, ავის ქმნა): ჰავის-ზმნათა და მისნობათა აღრეულ იყვნეს S, მისნობათა და გრძნებათა ისმენენ G, հմայից եւ դիւթութեանց անսան *II შჯ.18,14;* ჰავსა იზმნიდეს ჰავითა ზმნითა, հմայիցէ եւ հաւահարց լինիցի *II შჯ.18,10.*

ჰაკ-ი արդու (საწყაო, კოდი): აჰკიდა იესე კაჰრაულსა ჰაკი ერთი პური და თხიერი ერთი ღვნოჲ, առ Յեսսէ արդու մի հացի եւ տիկ մի գինւոյ *I მფ.16,20.*

ჰალო, ალოვე, ალოეჱ, ალო հալուէ (ალოე): მოიღო მური შეზავებული ჰალოჲთურთ ვითარ ას ლიტრა C, եբեր զմուռս խառն ընդ հալուէս իբրեւ լտերս հարիւր *ი.19,39;* ალოვე, հալուէ *პეტრე მოც.48,4-55,37;* მოიღო... მური და ალოეჱ, եբեր զմուռս եւ հալուէ *მრთ.S.კ.იერ.160,2-282,7;* მური და ალოჲ ყოველთა თანა სულნელთა [მოვისთულე], զմուռս եւ հալուէ ամենայն անուշիւքն խնկօքն հանդերձ *მრთ.S.კ.იერ.ალდგ.159,36-282,3.*

ჰამარ-ი იხ. აღუჰამრავი, უჰამრავი.

ჰამარკარ-ი համա[ր]կար (თანამგრძნობელი): შეეყო მოგუსა ვისმე ჰამარკარსა, յարեալ ի մոգ ուրումն համակարի *იზტ.115,23;* და იხილა ცოლმან ჰამა[რ]კარისამან, տեսեալ կնոջ համա[ր]կարին *იზტ.116,16.*

ჰამბავ-ი համբաւ. լուր. գոյժ. բօթ. հռչակ. զրոյց („ჴმა“, ამბავი): გესმოდიან ჰამბავნი ბრძოლათანი DE, გესმოდიან-ლა ჴმაჲ წყობათაჲ C, լսելոց էք... զհամբաւս պատերազմաց *მთ.24,6;* ჰამბავი განჴდა მისთჳს, ել համբաւ զնմանէ *ლ.4,14;* განჴდა ჰამბავი, ել լուր *მთ.4,24;* ჰამბავი შენი არა ისმეს, լուր քո ոչ եւս լուիցի *ნაუმ.1,12;* ჰამბავი, գոյժ *I მფ.4,19;* რომელთა ესმეს ჰამბავი შენი, որ լուան զգոյժ քո *ნაუმ.3,19;* ჰამბავი, բօթ *ეზეკ.21,7;* მიმოეფინებოდა ჰამბავი მისი, երթայր հռչակ զնմանէ *ლ.4,37;* მიიწია ჰამბავი მისი ათასისთავისა მის ერისა, եհաս զրոյց ի հազարապետ գնդին *საქ.მოც.21,31.*

ჰამბვა ազդ լինել (ცნობება, უწყება): ჰამბვად მეჰამბვა ჩუენ G, ազդեցութեամբ ազդ եղեւ մեզ *ისუ ნ.9,24.*

ჰამბვა ազդեցութիւն (ამბობა, ცნობება, უწყება): ჰამბვად მეჰამბვა ჩუენ G, ազդեցութեամբ ազդ եղեւ մեզ *ისუ ნ.9,24.*

ჰამბორის-ყოფა, ამბორის-ყოფა համբոյր (ამბორება): ამბორის-ყოფაჲ არა მომეც მე, համբոյր մի դու ոչ ետուր ինձ *ლ.7,45.*

ჰამება ախորժել (სიამოვნება): ეჰამების დაწუვაჲ და დაჭრაჲ ასოთა, ախորժեն զհատումն եւ զկիզումն անդամոց *მცხ.49r-40.*

ჰამო անուշահամ (გემრიელი): პური... ჰამოჲ, հաց անուշահամ *მცხ.410v-464.*

ჰანტავრად იხ. ანტავრად.

ჰარკისმომჴდელ-ი იხ. ხარკის-მომჴდელი.

ჰასაკ-ი հասակ. երկար (ასაკი, წლოვანება, გარეგნობა): შეუძლოს შეძინებად ჰასაკსა თჳსსა, յաւելուլ կարիցէ ի հասակ իւր *მთ.6,27;* ჰასაკითა იყო მცირე, կարճ էր հասակաւ *ლ.19,3;* ყოველთა ზედა ჰასაკთა იყოს ძაძაჲ, ամենայն հասակք քրձազգածք եղիցին *იერ.48,37;* რაჲსა-მე აღორძინდა ჰასაკი ესე? ընդէ՞ր աճեաց երկարս իմն *ფლკტ.142,28-451,11;* გამოვედ მე ჰასაკისაგან სიყრმისა, ելի ես ի հասակ մանկութենէ *მცხ.420v-472.*

ჰასაკგრძელ-ი յաղթահասակ („ზეშთა-გრძელი“, მაღალი): კაცნი ჰასაკგრძელნი არიან B, კაცნი ზეშთაგრძელნი G, արք յաղթահասակք են *რიცხ.13,33.*

ჰასაკითა დიდ-ი մեծանձն (დიდი ტანის): არიან კაცნი ჰასაკითა დიდნი და მნჳსნი, են արք մեծանձնք *იპ.რომ.კურთხ.მოს.120,11-121.*

ჰასაკისა მოდგამ-ი հասակակից (თანამოასაკე, ტოლი): ჰასაკისა მოდგამ არს კაცებისა, հասակակից մարդկութեան *მრთ.A.ბ.კეს.-მარხ.52v-252.*

ჰასაკითსწორ-ი հասակակից (თანამოასაკე, ტოლი): რომელნი თქუენნი ჰასაკითსწორნი არიან, հասակակցաց ձերոց *დან.1,10.*

ჰასაკისა სწორ-ი հասակակից (თანამოასაკე) *გალ.1,14.*

ჰასაკოვან-ი մեծահասակ (დიდი ტანის, მაღალი): ვიხილე კაცი ერთი ჰასაკოვანი, տեսանէի այր մի մեծահասակ *პოვნ.სტეფ.499"-658,13.*

ჰგიეს, ჰგიან იხ. გება.

ჰე, ჰE այո. հէ (დიახ, კი): ჰ0 ჰე, այոն ՝ այո *მთ.5,37;* ჰ0, ვიცი იგი, այո. գիտեմ զայդ *ეს.48,7;* ჰ0, კეთილ არს, հէ բարի է *მცხ.295v-318;* ჰ0, თუმცა მეცა განვჰლეევდი დღეთა, հէ թէ ես էի անցուցանէի *მცხ.358r-410.*

ჰე თუ զուցէ (ეგების): ჰე თუ დაეტეოს ზრუნვაჲ ვირთაჲ მათ, զուցէ թողեալ հօր մերոյ զէշսն *I მფ.9,5.*

ჰებრაელ-ი եբրայեցի (ებრაელი) *ფლპ.3,5.*

ჰინდო եթովպացի, հնդիկ (შავკანიანი): ჰინდო, եթովպացի *საქ.მოც.8,27;* უკუეთუ ცვალოს ჰინდომან ტყავი თვსი და ევფხმან სიჭრელე თვსი, եթէ փոխիցէ հնդիկ զմորթ իւր եւ ինձ զխայտուցս իւր *იერ.13,23.*

ჰინდოეთ-ი Հնդիկ-ք (ინდოეთი) *მრთ.D.კ.იერ.-ალდგ.114-399,26.*

ჰომ-ი იხ. მეჰომე

ჰომისმკრებელ-ი ապստամբ (მეამბოხე, განდგომილი): რომელნი იყვნეს კაცთა მათ ჰომისმკრებელთაჲ S, որ էին ի ձեռս արանցն ապստամբաց *გამოსლ.38,1.*

ჰოროლ-ი նիզակ. գեղարդն. տէգ (ლახვარი, შუბი): არა აღვილე ჰოროლი მათ ზედა, ոչ էր իմ առեալ զնիզակ իմ ի վերայ դոցա *ივდ.11,2;* დაყრდნობილ იყო იგი ჰოროლსა ზედა თვსსა, յեցեալ կայր ի նիզակն իւր *II მფ.1,6;* ქმნა... სამასი ჰოროლი ოქროჲსაჲ, ჭედილი, արար... երեքհարիւր նիզակ ոսկի կռածոյ *III მფ.10,16;* მისცა ასისთავთა მათ ჰორლები იგი და ჯაჭუ-ჭური დავით მეფისა, ետ... գեղարդունս եւ բովանդակ զէնն արքայի Դաւթի *IV მფ.11,10;* ბუნი ჰორლისა მისისაჲ ექუსასი სასწორი, բուն գեղարդեան նորա *I მფ.17,7;*

ჰორლისპირი տէգ նիզակաց (შუბი): და-ლა-ჰყინის, იქმნის იგი ვითარცა ჰორლისპირები, իբրեւ սառուցանէ. առնէ իբրեւ զտէգ նիզակաց *ზირ.43,21.*

ჰრაბ-ი იხ. რაბი.

ჰრაბბონი, ჰრაბბუნი იხ. რაბუნი.

ჰროვარტაკ-ი, ჰროარტაკ-ი, ჰროარდაგ-ი, ჰროარდაკ-ი, ჰროატაკ-ი հրովարտակ („წიგნი", წერილი, ბრძანება, სიგელი): წარიკითხა ჰროვარტაკი იგი, ընթերցան զթուղթն հրամանաց հրովարտակին այնորիկ *რიფს.166,42-88,11;* მოავლინნა... მეფემან ბაბილონისამან მოციქულნი და ჰროარტაკები (წიგნები O), առաքեաց... արքայ Բաբելացւոց. հրեշտակս հրովարտակօք *ეს.39,1;* ბრძანა ჰროარდაგისა განცემაჲ, հրամայէր հրովարտակ առաքել *ატმ.96,11;* მოიღო ეზეკია ჰროარდაკი იგი ჴელთაგან მათ მოციქულთაჲსა, առ Եզեկիա զհրովարտակսն ի ձեռաց հրեշտակացն *IV მფ.19,14;* ჰროატაკი, հրովարտակ *IV მფ.20,12.*

ჰრომ-ი հռովմայեցի (რომაელი): შენ ჰრომი ხარა? հռովմայեցի՞ ես *საქ.მოც.22,27.*

ჰრომაელებრ-ი դաղմատերէն („ფრომინებრ-ი", რომაული): იყო დაწერილიცა, რომელი წერილ იყო მას ზედა წიგნითა... ჰრომაელებრითა DE, იყო წიგნი წერილი მას ზედა... ფრომინებრითა C, էր գիր գրեալ ի վերայ նորա... դաղմատերէն... գրով *ლ.23,38;* იყო წერილი ებრაელებრ, ჰრომაელებრ და ბერძლ DE, წერილ იყო ებრაელებრ, ფრომინებრ და ბერძლ C, էր գրեալ եբրայեցերէն. դաղմատերէն եւ յունարէն *ი.19,20.*

ჰრულ-ი նինջ. նիրհութիւն (რული, ძილი, თვლემა): არა ვსცე... ჰრული წამთა ჩემთა, ոչ տաց... նինջ արտեւանաց իմոց *მცხ.26v-21;* ჰრული, նիրհութիւն *მცხ.290r-313.*

ჰუნე երիվար. ձի („ცხენი"): მოვიდა ნემან ეტლებითა და ჰუნებითა, եկն Նէեման երիվարօք եւ կառօք *IV მფ.5,9;* ჰუნებსა მათსა დაჰკუეთნეთ კირნი S, ცხენნი მათნი ძარღუკუეთილ ჰყვნე G, զերիվարս նոցա կարթակոտորս արասցես *ისუ ნ.11,6;* სავსე იყო ჰუნეებითა, լի էր ձիովք *IV მფ.6,17;* რომელნი-იგი ზე სხდეს ჰუნებსა, որք հեծեալ էին ի ձիս *ფს.75,7.*

ჰუნე და ზედამსხდომელ-ი այրուձի (ცხენი მხედრითურთ): განვაბნინე შენგან ჰუნენი და ზედა მსხდომელნი მათნი, ցրուեցից ի քեզ զայրուձի նորա *იერ.51,21.*

ჰურაკპარაკ-ი იხ. ურაკპარაკ-ი

ჰურიაება հրեարէն լինել (ებრაელთა რჯულზე მოქცევა): ვითარ წარმართთა აიძულებ ჰურიაებად? զիա՞րդ ստիպես հեթանոսաց լինել հրեարէն *გალ.2,14.*

ჰურიაებრ հրեարէն. հրէէրէն (ებრაულად): ნუ მეტყჳ ჰურიაებრ, մի՛ խօսիր հրեարէն *IV მფ.18,26;* ჴმა-ყო ჴმითა დიდითა ჰურიაებრ, գոչեաց մեծաձայն հրեարէն առ ժողովուրդն *II ნშტ.32,18;* არა იცოდეს ჰურიაებრ, ոչ գիտէին խօսել հրէէրէն *ნეემ.13,24.*

ჰურიაებრ-ი հրէական (ებრაული): ნუ ერჩიედ ჰურიაებრთა ზღაპართა, մի՛ հայեսցին ի հրէական առասպելս *ტიტ.1,14.*

ჰურიასტან-ი Հրէաստան (ისრაელი) *მთ.24,16.*

ᲘᲜᲕᲔᲠᲡᲘᲣᲚᲘ ᲡᲐᲫᲘᲔᲑᲔᲚᲘ

Ա

Ա (վրացերեն այբուբենի առաջին տառ) – ა (ქართული ანბანის პირველი ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა – 1).
Աբբա – აბა, აბბა, ამბა, ანბა.
Արար – ებრ, ვითარცა.
Արբուցանել – რწყვა.
Աբեղայ – მონაზონი.
Ագահ – ანგაჰრი, უძღები.
Ագահագոյն – უძღები.
Ագահել – ანგარება, მირეონება, მიხრიონება, მოანგაჰრება, მოხუეჭა, რიდება, რიდობა.
Ագահութիւն – ანგაჰრება, ნაანგარები.
Ագանել – დადგინება, დადგრომა, დავანება, დასადგურება, დაყოვნება, დაყოფა, დაძინება, მოსა სხმა, ქცევა, ყოფა, შემოსა, შთაცუმა.
Ագանել ի գիշերի – შეღამება.
Ագարակ – დაბა, ველი, მტილი, სოფელი, ყანა.
Ագեալ – ჯამიერი.
Ագոյց – უღელი.
Ագռաւ – ყორანი.
Ագուռ – კეცი, მჭელი.
Ագուցանել – განთხევა, დაყენება, შემოსა, შესხმა, შთაცუმა.
Ադամայն – ადამეანი.
Ադամանդ – ადამანტი, ადამატი, ადამი.
Ադամանդեայ – ადამანტიანი, ადამანტინე.
Ադամեան (ազգ) – ადამეანი.
Ադար – ადარი, მირაკანი, მიჰრაკ(ა)ნი.
Ազազուն – განჭმელი.
Ազատ – აზნაური, განთავისუფლებული, თავისუფალი.
Ազատագունդ – გუნდი აზნაურთაჲ.
Ազատացեալ – განთავისუფლებული, თავისუფალი.
Ազատեալ – განთავისუფლებული.
Ազատել – განაზნაურება, განთავისუფლება, განრინება, დაჴსნა, თავისუფლება, ჴსნა.
Ազատեցուցանել – განნაზნაურება.
Ազատիչ – განმათავისუფლებელი.
Ազատ լինել – განაზნაურება, განთავისუფლება, თავისუფალქმნა, თავისუფლება.
Ազատութիւն – აზნაურება, განთავისუფლება, თავისუფლება.
Ազգ – გუარი, ერი, თანამონათესვეობა, თესლ-ტომი, თესლი, მამული, ნათესა[ვ]ობა, ნათესვობა, ნათესავ-ტომი, სახე, ტომი, ტოჰმი, ძირი, წარმართი.
Ազգական – თჳსი, ნათესავი, ნათესვობისაგანი, ტომი, ტოჰმი.
Ազգականութիւն – ნათესა(ვ)ობა, ნათესვობა.
Ազգակից – თესლი.
Ազգահամար – ნათესავი, ნათესავთა რიცხვი, რიცხჳ ნათესავთაჲ.
Ազգայն – ნათესავი.
Ազգապետ – მთავარი, მთავარი ერთაჲ, ჴელმწიფე ნათესავისა.
Ազգատոհմ – თესლ-ტომი, ნათესავი, ნათესა(ვ)ობა, ნათესვობა.
Ազգի ազգի – თითო ფერი, თჳთოფერი, პირად-პირადი, ფერად-ფერადი.
Ազդ առնել – ზრახვა, მიმოდადება, მიმოდათქუმა, მიმოუწყება, მოწოდება, მოჴსენება, უწყება.
Ազդ առնել/լինել – მითხრობა.
Ազդ լինել/առնել – თხრობა.
Ազդել – შემძლებელყოფა.
Ազդեցութեան – შესასწავებელი.
Ազդեցութիւն – სასწავული, სასწაული, უწყება, შესწავება, შეწევნა, ძალი, ჰამბვა.
Ազդ լինել – გრძნობა, მისმენა, ჰამბავი.
Ազդող – ძლიერი.
Ազդր – ბარკალი, თეძო.
Ազդումն – შეწევნა.
Ազն – თესლი, ნათესავი, ტომი, ტოჰმი, წარმართი.
Ազնական – აზნაური.
Ազնիւ – კეთილი, პატივოსანი, პატიოსანი, რჩეული, სულნელი, შუენიერი.
Ազնուագոյն – უაზნაურჱს.
Ազնուագութ – მოწყალე.
Ազնուական – უმჯობე, უმჯობესი.
Ազնուացուցանել – კეთილისყოფა.
Ազոխ – კანახი, ნოჭი.
Ազօխանալ – გამოკანახება.
Աթապակ – ათაბაგი.
Աթոռ – დასასხდომელი, სავარძელი, საინაჴე, სასაჯდომელი, სასხდომელი, საყდარი, საჯდომელი, საჯდომი, სკამი, ტახტი.
Աթոռակից – თანამოსაყდრე.
Ալեւոր – მჴცოვანი.
Ալեւորել – მიმჴცოანება, მიმჴცოვანება.
Ալէլուիա – ალელუჲა.
Ալէկոծեալ – ღელვა-გუემული.
Ալէկոծել – ღელვა.

Ալէկոծութիւն – ღელვა, ღელვა-ტეხილობა, ქარი.
Ալիք – მჴცე, მჴცოანება, მჴცოვანება, ღელვა.
Ալիւր – ფქვილი.
Ախաւեղագէս – სუეტის თავი.
Ախոյան – ახოვნებრ, მბრძოლი.
Ախոյեան – ახოვანი, ბუმბერაზი.
Ախոյեանաբար – ახოვნად.
Ախոռ – ახორი.
Ախորժել – მოშუნება, ნდომა, ნებება, ჰამება.
Ախորժելի առնել – დაჰამება.
Ախորժելով – ნელად, ნელიად.
Ախտ – არაძლებაჲ, გულისკლება, ვნება, ვნებულება, სალმობა, სალმობიერი, სენი, სნეულება, უძლურება.
Ախտաժէտ – ვნებული, სალმობიერი, სნეული.
Ախտանալ – დასნეულება, მოუძლურება.
Ախտաւոր – ვნებული.
Ածել – ალმოგურა, ალმოყვანება, ალყვანება, ბმა, გამოგურა, გამოღება, გამოყვანება, განყვანება, გარდამოტანება, გარე-მოვლა, დაკლება, დაკრება, დახუევა, თრევა, მიგურა, მირთუმა, მიყვანება, მიწევნა, მობმა, მოგურა, მოდგმა, მოვლინება, მოზიდვა, მოკრება, მორთუმა, მორტყმა, მოსხმა, მოქუმა, მოღება, მოყვანება, მოძება, მოწევნა, მოწოდება, მოჴდა, ღირება, შებმა, შედინება, შეკრება, შემთხუევა, შემოსა, შერთვა, შერტყმა, შეყვანება, შთასუმა, ჩასუმა, წამოღება, წარმობმა, წარმოდგინება, წამოყვანება, წარმოღება, წარყვანება.
Ածել առաջի – წარდგინება.
Ածել աւել – მოგება, მომართება.
Ածել ընդ մէջ – მორტყმა, შერტყმა.
Ածել (գօտի) – მორტყმა.
Ածելի – მახვლი, საპარსველი, საყვნელი, საყუენელი.
Ածել ի հաւան – დამორჩილება.
Ածել ի վեր – გამოთხევა.
Ածել ի վերայ – ალმოყვანება.
Ածել յաւարի (յաւար/աւար) – წარმოავრება.
Ածել յիրեար – შემტკიცება.
Ածել շուրջ – მოზღუდვა.
Ածելոց – მოწევნადი.
Ածու – ყუერბი.
Ածուխ – ნაჴშირი.
Ակամայ – არანებით(ა), არანეფსით, იშვთ.
Ականակապ – ლესული.
Ականատես – თვთმხილველი, თუალითმხილველი.
Ական հատանել – დათხრა.
Ականողիք – თუალი.
Ականջ – სასმენელი, ყური.
Ականջատ – ყურდაკუეთილი, ყურკუეთილი.
Ակաստանի – წინა-დამდგრომელი.
Ակատ – აქატე.
Ակեղդամա – აკელდამა.
Ակն – ანთრაკი, თუალი.
Ակնածել – დარიდება, თუალ(თ)-ყოფა, კადრება, კდემულ ქმნა/ყოფა, მორიდება, რიდება, რიდობა, რცხუენა, უგულება, შეკდემა.
Ակնածութեամբ – მორცხუედ.
Ակնանել – სავ. –
Ակնառնուլ – თუალ(თ)ღება, თუალ(თ)ხუმა.
Ակնառու – თუალთსაღებელი.
Ակնառութիւն – თუალ(თ)ღება, თუალთახუმა.
Ակնարկել – თუალ(თ)ყოფა, წამება, წამ(ის)-ყოფა, წამყოფა, წამწამება.
Ակնարկի առնել – თუალ(თ)ყოფა.
Ակնարկումն – წამის-ყოფა.
Ակն բազմագունի – ილიკტრონი.
Ակնդիկ – ბერწი.
Ակն դնել – თუალგება, თუალისგება.
Ակն կալ – სავ-.
Ակնկալել – მოლოდება.
Ակնկալութիւն – თმენა, იჭჳ, მოლოდება, სასოება, სასოვება.
Ակնյայտնի – თუალითა გამოჩინებული.
Ակն յանդիման – საშურებელად, წინაშე.
Ակն ջրոյ – თავწყარო.
Ակն վանի – ბროლი.
Ակնունել/ակն կալ – სავ-
Ակն ունել – გონება, გულება, გულვება, დათმობა, თმენა, ლოდება, მოლოდება, მოლოდინება.
Ակունք – თუალი.
Ակքան – ძეძუ.
Ակօս – ურნატი.
Ակօսածիգ – განმმარტებელი, ურნატ-განმმარტებელი.
Ահ – განკჳრვება, ზარი, სასტი, საშინელება, შეძრწუნება, შიში.
Ահա – აჰა, აჰა ესერა, ე, ესერა, მეყსეულად, მუნთქუეს, მუნთქუეს ოდენ, მუნქუეს, მუნთქუესვე, მუნქუესვე, ჰა.
Ահաբեկել – შეშინება.
Ահագին – საზარელი, საშინელი, უსაშინელესი.
Ահ արկանել – შინება.
Ահարկու – საშინელი.
Ահաւադիկ – აჰა ეგერა.
Ահաւանիկ – აჰა ეგერა, აჰა ესერა.
Ահաւասիկ – აჰა ესერა, მუნქუეს/მუნთქუეს ოდენ.
Ահաւոր – საკჳრველი, საშინელი.
Ահաւորք – საშინელება.
Ահաւոր քան – უსაშინელესი.
Ահեակ – მარცხენე.
Ահեկան – იგრიკა.
Ահեղ – განკჳრვება, საშინელი.
Ահ եւ դողութիւն – მოწინება.
Աղ – მარილი.
Աղագաւ – თჳს.
Աղագս – ადგილად.
Աղալ – დაფქვა, მოგლა, ფქვა.
Աղախին – მჴევალი, შიმონვარი, შიმუნვარი.

Աղաղակ – ვალალაება, ვალალება, მჴკობარი, ოხრა, ღაღადება.

Աղաղակ բառնալ – ღაღადება.

Աղաղակել – აღზახება, აღღაღადება, აღღაღატ-ყოფა, აღ(ღ)ება ჴმისა, აღყუვილება, ვალალაება, ვალალება, ღაღად-დგომა, ღაღადება, ღაღად-ყოფა, ღაღატ-ყოფა, ჴმის-ყოფა, ჴმობა.

Աղանդ – აღთქუმაჲ, გრძნეულება, საგრძნებელი, საგრძნები, მოგუება, მოძღურება, წვალება.

Աղանդել – მოგუება.

Աղաչանք – ვედრება, ვედრი, თხოვა.

Աղաչել – ვედრება, ვედრობა, თხოვა, ლოცვა, ლხინების ყოფა.

Աղապէտ – საჭმელი.

Աղարտեալ – მოძაგებული.

Աղարտել – შეურაცხყოფა.

Աղաւնեվաճառ – რომელი ჰყიდდა ტრედებსა, მსყიდელი ტრედისაჲ.

Աղաւնի – მტრედი.

Աղբ – სკორე, ნაკრტენი, ნაცხრენი, ნაჯდომი, ფონე, ფუნა.

Աղբերակն – თავი წყაროთაჲ.

Աղբերակունք – წყაროები წყალთაჲ.

Աղբերանալ – წყაროთა აღმოცენება.

Աղբեւր – წყარო.

Աղբեւք – სკორე.

Աղբիւր – წყარო, წყაროჲს-თავი.

Աղեկեր – ნაწლავთმჭამელი.

Աղեղամբ – მშვილდოსანი.

Աղեղն – მშვილდი.

Աղեղնաւոր – მეისარი, მოისარი, მშვილდგარდაცუმული, მშვილდოსანი.

Աղեղն եւ կապարճ – მშვილდ-კაბარჭი, მშვილდ-კაპარჭი.

Աղերս – ვედრება, ლიქნა, სიტყვს-გება.

Աղերսանք – ლოცვა.

Աղերսել – ლოცვა, სიტყვსგება, ქენება.

Աղզամղձեալ – დაბნელებული.

Աղէ – ან, უკუე, ღა.

Աղի – მარილეანი, მარილოანი, მარილოვანი, მარილოვნიანი.

Աղի ծով – ზღუა მარილიანი || მარილოვანი.

Աղիտանալ – ურვა.

Աղիւս – აგური, ალიზი.

Աղիւսակ – ალიზი.

Աղիւսարկութիւն – ალიზისა საქმარი.

Աղիք – ნაწლევი, წელნი.

Աղխ – ბუნაგი, განმზადებულება, ვანი, კარშიკი, კრებული, საცხორებელი, სიმრავლე, შენებული, ჭურჭელი, ჭურჭერი.

Աղխ բազմութեան – სიმრავლე.

Աղխել – დაგდება, დამშჭუალვა.

Աղխք – კლიტე.

Աղծել – შეგინება.

Աղկաղկութիւն – სიმკოდვე, სიმკოდოვნე.

Աղճատեալ – განკაფული.

Աղճկոյղի – ნაშობი ქალი.

Աղմկել – ღაღადების აღდგინება, ქცევა.

Աղմուկ – ამბოხი, შფოთი.

Աղջամուղջ – სიბნელე.

Աղջիկ – მჴევალი, ქალა, ქალი, ყმა, ყრმა, ყრმედი, ჭაბუკა, ჭაბუკიდი.

Աղջկակին – ქალი.

Աղտ – მწინკული.

Աղտաղտ – მარილეანი, მარილოანი, მარილოვანი.

Աղտաղտին – მარილეანი, მარილოანი, მარილოვანი.

Աղտաղտուկ – ბიცი, ბიცოანი, მარილეანი, მარილოანი, მარილოვანი, ქუეყანაჲ მარილოვანი.

Աղտեղի – მწინკულევანი.

Աղտեղացուցանել – შეგინება, წიდოვან ქმნა.

Աղտեղացուցիչ – შემაგინებელი.

Աղտեղեալ – გამოჯდომილი, განჯდომილი.

Աղտեղել – დასურა, შებილწება.

Աղտեղի – საძაგელი.

Աղտեղի առնել – შეგინება.

Աղտեղութիւն – არაწმიდებაჲ, ბილწება, მწირკულევანება, უშუერება, წიდოვანება.

Աղտէք ունելով ի ձեռս – ჴრმლოსანი.

Աղտիւր – წყურნები.

Աղուէս – მელი.

Աղքատ – გლახაკი, გლეხი, დაგლახაკებული, დავრდომილი, მკოდოვი, ნაკლულევანი, უპოვარება, უპოვარი, უძლური, ჭირვეული, ჭირული.

Աղքատանալ – გლახაკყოფა, დაგლახაკება, დავრდომილობა.

Աղքատանոց – საგლახაკო.

Աղքատացեալ – დაგლახაკებული.

Աղքատացուցանել – დაგლახაკება

Աղքատի – სამთხოვლო.

Աղքատութիւն – გლახაკება, გლახაკობა, სიგლახაკე, სიმკოდვე, სიმკოდოვნე, უპოარება, უპოვ(ა)რება.

Աղօթել – ლოცვა, მოლოცვა.

Աղօթից – სალოცველი.

Աղօթիւք խնդրել – ლოცვა.

Աղօթս առնել – ლოცვა.

Աղօթս մատուցանել – ლოცვა.

Աղօթք – ვედრება, ლოცვა, ღაღადება, ხვაჲშანი.

Աղօրի/Աղօրիք – მფქველი, საფქველი, საფქვილე, საფქკლე.

Աճապարել – აღსწრება, წრაფა.

Աճառ – განსაწმედელი, ძარღუ.

Աճել – აღმოსხმა, აღორძინება, აღორძ(ი)ნება, გამორძ(ი)ნება, განმწვსება, განორძინება, განორძნება, ორძილი, ორძინება.

Աճեցեալ – აღორძინებული.

Աճեցուն – აღორძინებული.

Աճեցուցանել – აღზრდა, აღორძ(ი)ნება.

Աճումն – აღორძინება, აღორძ(ი)ნება, სიორძილი.

Ամ – წელი, წელიწადი.

Ամ ըստ ամէ – წლითი-წლად.

Ամ յամէ – წელიწადითი-წელიწადად, წლითი-წლად.

Ամալ – მოსრვა, შთაბნევა, შთათხევა, შთაყრა, ცხება.

Աման – კიშტე, ლაგჳნი, ლაგჳნტარი, რქა, სარწყული, საუნჯე, საწყაული, საწყევო, საწყეო, ჭურჭელი, ჭურჭერი.

Ամանալ – შთადება.

Աման խեցեղեն – კეცის ჭური.

Ամաչել – დარცხუენა, კდემა, რცხუენა, სირცხჳლეულ ქმნა/ყოფა, სირცხჳლი, შეკდემა, შერცხუენა.

Ամաչեցեալ – სირცხჳლეული.

Ամաչեցուցանել – რცხუენა, შერცხჳნება.

Ամառն – არე.

Ամասարակովք – მასმაროთი.

Ամառայնի – არე, ზაფხულის.

Ամառանի – ზაფხულის.

Ամառանոց – საზაფხულო.

Ամաւթալի – სასირცხჳნო.

Ամբակ – ფერჴი.

Ամբառնալ – აპყრობა, აღება, აღსლვა, აღპყრობა, აღღება, აღხედვა, აღხილვა, აღხუმა, ახილვა, ახუმა, განპყრობა, მიდგმა, წარსლვა.

Ամբառնալ զաչս – აღხედვა.

Ամբառնալ ձայն – ჴმის(ა)-აღება.

Ամբաստան – შემასმენელი.

Ամբաստանել – ბრალება, დრტჳნვა, კრთომა, სმენა, ტრტჳნვა, შესმენა, შეწამება, ძჳრის-მეტყუელად აღდგომა.

Ամբաստան լինել – ბრალება, საშჯელად აღდგომა, შესმენა.

Ամբաստանութիւն – შესმენა.

Ամբար – ამბარი.

Ամբարիշտ – უმსახურებელი.

Ամբարհաւաճ – ამპარტავანი, აღზუავებული, განლაღებული.

Ամբարհաւաճել – მაღლოვა.

Ամբարհաւաճեցուցանել – აღყოლა ამპარტავანებასა.

Ամբարհաւաճ լինել – მზუაობრობა.

Ամբարհաւաճութիւն – ზუაობა, სილაღე, ცუდად მზუაობრობა.

Ամբարշտութիւն – ურჩულოება, უსჯულოება, უშჯულოება.

Ամբարտաւան – ამპარტავანი, განცხრომელი, ლაღი, მძლავრი, ურჩულო, უსჯულო, უშჯულო.

Ամբարտաւանել – ამპარტავანება, აღზუავება.

Ամբարտաւանութիւն – ამპარტავანება, განლაღება, გინება, ზუაობა, სილაღე.

Ամբիճ || Ամբիծ – უბიწო, უბიწოდ, უბრალო.

Ամբիոն – საფსალმუნე.

Ամբծութեամբ – უბიწოდ.

Ամբոխ – ამბოხი, გლეხი, ერი, კაცნი ქალაქისანი, კრებული, ოხრა, ჟღავილი, სიმრავლე, სიმრავლჱ ერისაჲ, შფოთი, ჴმა.

Ամբոխեալ – აღძრული.

Ամբոխեալ / կուտակեալ ալէօք – მღელვარე.

Ամբոխել – ამბოხება, აღძრვა, შფოთება.

Ամեհի – განძჳნებული.

Ամենաբարեպարիշտ – ყოლად ღმრთისმსახური.

Ամենագէտ – ყოველთა/ყოველსავე მეცნიერი.

Ամենագով – განთქუმული.

Ամենազօր – ყოვლისა შემძლებელი, ყოლად ძლიერი.

Ամենաթշուառ – ყოვლითავე უბადრუკი.

Ամենալից – ყოვლითა სავსე.

Ամենախայտ – ყოლად ჭრელი.

Ամենածաղիկ – ყოლად ყუავილოვანი.

Ամենակալ – მეერთისა მპყრობელი, მპყრობელი, ყოვლისა მპყრობელი.

Ամենահայեաց – ყოვლისა მსტუავარი.

Ամենայն – დღითი დღედ, ერთი, მარადის, მებრვე, სრული, ყოველი, ყოველივე.

Ամենայն աւուր – დღითი დღედ.

Ամենայնիւ – ყოვლითურთ.

Ամենայն ծաղիկք – ყუავილოანნი.

Ամենայն միանգամայն – ყოლადვე.

Ամենայօժար – ყოვლითა ნადიერებითა.

Ամենաշիջօյց – ყოველთაჲ დამშრეტელი.

Ամենաչար – ყოლად უკეთური.

Ամենապատիւ – ყოვლად პატივცემული.

Ամենասուրբ – ყოლად წმიდაჲ.

Ամենեւին – მებრვე, რაჲთურთით, ყოვლითურთ, ყოლა, ყოლად, ყოლადვე.

Ամենիմաստ – ყოლად ბრძენი.

Ամէն – ამენ, ამენი, ამჱნ, მართალი, მართლიად, მართლად.

Ամի ամի – წლითი-წლად.

Ամիկ – წელიწ(ა)დეული.

Ամիկ մի – ერთი წელიწადეული.

Ամիս – თთუე, თუე, თუთე.

Ամիրայ – ამირა.

Ամիրայն ամիրաց – ამირათა ამირა.

Ամղան – ნაქსოი, შატროვანი.

Ամոլաջիլ – ვრცელი, ძარღუ.

Ամոքել – თანაშეზავება.

Ամպ – ღრუბელი.

Ամպարիշտ – ურჩულო, უსჯულო, ულმრთო, უშჯულო, უწესო, ცრუ.

Ամպարշտել – ურჩულოება, ურჩულოჲსა ქმნა, უსახურქმნა, ულმრთო ყოფა, ულმრთო ქმნა, ულმრთოებისა ქმნა; ულმრთოება, ულმრთოობა, უშჯულოება, უშჯულოჲსა ქმნა, შეცოდება.

Ամպարշտութիւն – უმსახურებელობა, ულმრთოება.

Ամլրոպ – ზამთარი.

Ամսագլուխ – (თ)თჳსთავი.

Ամսամուտ – (თ)თჳსთავი, თთჳსთავობა, თთჳსთაობა.

Ամսօրեայ – თჳთგანი.

Ամրանալ – განმტკიცება, მოზღუდვა.

Ամրացեալ – გამოჭედილი, მომაგრებული.

Ամրացուցանել – გამაგრება, განკრძალება, განკრძალვა, განმაგრება, განმტკიცება, განძლიერება, განძნელება.
Ամրոց – გარე-მოზღუდვილი, გარემოცვული, ზღუდე, მოზღუდვილი, მნუერვალი, ციხის-ციხე ძნელოვანი.
Ամրութիւն – ზღუდე, ძნელოვანი.
Ամուլ – ბერწი, უზუები.
Ամուսին – ზიარი, თანამყოფი.
Ամուսնանալ – სიძება, სუმა ცოლისა, ქორწინება, შეყოფა, ცოლის სუმა.
Ամուսնասէր – მამლის მოყუარე.
Ամուսնացեալ – ქმრის ცოლი.
Ամուսնութիւն – საქალობელი, ქორწილი.
Ամուր – დაკიდებული, ზღუდე, მაგარი, მოზღუდვილი, მოძნელებული, მტკიცე, საპყრობილე, სიმტკიცე, შეცვული, ძლიერი, ძნელი, ძნელოვანი.
Ամուրի – უქორწინებელი, ქურივი.
Ամուրք – სიმაგრე, სიძნელე.
Ամփոփել – დაკრება, დაკრძალვა, დაპყრობა, დაყენება, მოყვანება, ყბედა, ყმედა, შეკრება, შეკრებილი, შეკრებული, შეკრძალვა, შემოკრება, შემოსა, შემოლება, შეყპრობა, შეყოფა, შენყნარება.
Ամփոփել ի գիրկս – შემოკრება.
Ամօթ – სარცხვნელი, სარცხუენელი, სირცხვლი.
Ամօթալի – აუგეანი, სირცხვლეული.
Ամօթալից – სირცხვლეული.
Ամօթխած – მორცხუე.
Ամօթ կրել /զգենուլ – რცხუენა.
Ամօթոյք – უშუერი.
Ամօթով – სირცხვლეული.
Այգ – განთიადი.
Այգանալ – განთენება.
Այգաւէտ – ვენაჴოანი, ვენაჴოვანი.
Այգեգործ – ვენაჴის(ა)მოქმედი.
Այգեստան – ვენაჴი, ვენაჴოანი, ვენაჴოვანი.
Այգեստանի – ვენაჴოანი, ვენაჴოვანი.
Այգի – ვენაჴი, ვენაჴოანი, ვენაჴოვანი, რქა, სავენაჴე, საყურძენი, საყურძნე, ფუძე.
Այգ լինել – განთენება.
Այգորելի – სადაცა შეემთხუევიედ.
Այգուն – განთიად.
Այգուն – განთიად.
Այգուցն – დილითი.
Այդ – ეგე, ესე.
Այդչափ – ესოდენი.
Այդպէս – ეგდენ, ეგოდენ, ეგრე, ეგრევე, ეგრეთ, ეგრჱთ, ესოდენ, ესრე, ესრჱ.
Այդպիսի – ეგევითარი, ეგემლევანი.
Այժմ – აწ, აწვე, აჰა ესერა.
Այժմիկ – აწ, აწყა.
Այլ – არამედ, გარნა, რომელიმე, სხუა, უცხო, ხოლო.
Այլագունել – უფერულ-ქმნა, ქცევა ფერისა, ცვალება.
Այլազգ – სხუა, ფერად-ფერადი.
Այլազգի – უცხო-თესლი, უცხო-ნათესავი, უცხო-ტომი.
Այլալեզու – ენა უცხო, უცხო ჴმა.
Այլախառն – უსახურად.
Այլակերպ – სხუა სახე.
Այլակերպել – ცვალება.
Այլակերպ լինել – ცვალება.
Այլայլել – განცვალება, გარდაქცევა, გაცვალება, მიმოქცევა, ცვალება.
Այլափոխել – ცვალება.
Այլափոխումն – გარდაცვალება.
Այլ եւ այլ – თითო ფერი, თჳთო ფერი, სხუაფერი.
Այլ եւս – ღა.
Այլ եւս ահիւ – უსაშინელესად.
Այլ եւս մի – ნუღარა.
Այլուստ – ვინაჲვე.
Այլուր ասէ – სხუას.
Այծեայ – თხისა (ტყავი).
Այծեամն – ქურციკი.
Այծեղէն – ძაძა.
Այծեմնիկ – ქურციკი.
Այծենի – თხისა, თხისა (ტყავი).
Այծիք – თიკანი.
Այծքաղ – კაც-ირემი.
Այղ – მერმე.
Այն – ესე, ისი.
Այնչափ – ეგდენ, ეგდენი, ეგოდენ, ეგოდენი, ესდენი, ესთენი, ესოდენი.
Այնչափ զնոց – ესოდენის.
Այնպէս – ეგრეთცა, ეგრჱთცა, ეგრეცა, ეგრჱცა, ეგრესახედცა, ესრეთ, ესრჱთ.
Այնպիսի – ეგევითარი, ეგემლევანი, ესევითარი, ესემლევანი.
Այնուհետեւ – ამას ზედა, ამის გამო, ამისა შემდგომად, მიერითგან.
Այո – ჰე, ჰჱ.
Այպանել – ბასრობა, კიცხევა, მოკიცხვა.
Այպանութիւն – შეურაცხება.
Այպանող – მეკიცხეველი, მლაღობელი.
Այպն – საკიცხელი, საკიცხველი, მოცხრომა.
Այպն առնել – განბასრვა, განგმობა, განკიცხვა, კიცხევა, მღერა, საკიცხელ ქმნა.
Այպն կատականաց – საკიცხელი, საკიცხველი.
Այս – ამათი, ესე, სული, სული უკეთური.
Այսակիր – სულშემოსილი.
Այսահար – ტანჯული მტერისა, ტანჯული მტერისა მიერ.
Այսահարել – ეშმაკეულ ყოფა.
Այս անուն – ვაჰმანი.
Այս ինքն – ესე იგი, ესე თჳთ, რომელ არს...
Այս կեանք ამიერიცა.
Այս կոյս – აქა.
Այսմ – ესემლევანი.
Այս (պիղծ) – ეშმაკი.
Այսչափ – ესდენი, ესთენი, ესოდენი.
Այսպէս – ესრე, ესრჱ, ესრეთ, ესრჱთ, ესრეთვე.

Այսպիսի – ეგევითარი, ეგემლევანი, ესევითარი, ესემლევანი.
Այսր – აქა.
Այսր անդր – მიმო.
Այսր-անդր տանել-բերել – მიმოქცევა.
Այսու – ესრეთვე.
Այսուհետեւ – ამიერითგან, ამის გამო, აწ უკუე, ვინაჲცა, უკუე·
Այսօր – დღე, დღენდელი, დღეს, დღეს დღე.
Այտ – საკეთე.
Այտի – მანდა.
Այտնուլ – განსივება.
Այր – ერისაგანი, კაცად-კაცადი, კაცი, მამა, მამაკაცი, მამალი, მამაცი, სიძე, ქმარი, ქუაბი, ჴურელი კლდისაჲ.
Այր աղեղան – მშჳლდოსანი.
Այր առ այր եւ մարդ առ մարդ – კაცად-კაცადი.
Այրասէր – ქმართმოყუარე, ქმრის-მოყუარე.
Այրացուցանել – მამაკაცობასა მოწევნა.
Այր գեղջ – მდაბიური, მდაბური.
Այրել – აღგზება, აღგზება, აღგზნება, გზება, გზნება, დაწუვა, მოცეცხლვა, მოწუვა, შეგზნება, წუვა.
Այրելի – საგზებელი.
Այրեցած – დამწუარი, დამწურობა.
Այրեցեալ – დამწუარი, მომწუარი, შემწუველი, შეტუსვილი.
Այրեցուած – ნამწუარი.
Այրի – დაქურივებული, საფლავი, ქურივი.
Այրի լինել – დაქურივება.
Այր իւրաքանչիւր – კაცად-კაცადი.
Այր մարդ – მამაკაცი, ქმარი.
Այրութեան – საქურიო.
Այրութիւն – ქური(ვ)ობა, ძლიერება.
Այրուձի – მჴედარი, ჰუნე და ზედა მსხდომელი.
Այրումն – დაწუვა, საგზებელი, შემწუველი.
Այց առնել – აღხილვის-ყოფა, განგულება, მიხედვა, მოძიება, მოძინება, მოხედვა, მოხილვა, ღუწა.
Այցելու – მოღუანი/ე.
Այցելութիւն – აღხილვა, განსაგებელი, მიხედვა, მოძიება, მოხედვა, მოხილვა, ძიება.
Այցելութիւն առնել – მიხედვა.
Այցելու լինել – მოხედვა.
Անագ – ტყვი.
Անագան – მცხუედი.
Անագանել – ყოვნა.
Անագանի – მიმწუხრი, მწუხრი.
Անագեայ – ტყვისა.
Անագորոյն – უგულისხმო, უგულისჴმო, უჯერო.
Անազատ – უაზნო.
Անալ – თავსდება.
Անալուք – აქლემ-ვეფხი.
Անախտութիւն – უვნებელება.
Անաղտ – შეუგინებელი.
Անամբարտաւան – თავდადებული.
Անամօթ – ურიდი, ურცხჳნო.
Անամօթել ურცხჳნო-ქმნა.
Անայր – უქორწინებელი.
Անանց – დაუსრულებელი, წარუვალი.
Անանցանելի – წარუვალი.
Անանուխ – პიტნაკი.
Անաչառ – თუალუხუავი, შეუორგულებელი.
Անապակ – ურწყო, ურწყული.
Անապական – განურყუნელი, უხრწნელებისა.
Անապականացու – უხრწნელი, უჴრწნელი.
Անապականութիւն – უხრწნელება.
Անապատ – მყუდროება, ოჴერი, ოჴრება, უგზო, უდაბნო.
Անապատական – მეუდაბნოე, უდაბნოჲს მკჳდრი.
Անապատասէր – უდაბნოჲსმოყუარე.
Անապատաւոր – მეუდაბნოე.
Անապատ լինել – მოოჴრება.
Անառակ – უძლები, უჯერო.
Անառակաբար – უძლები.
Անառակութիւն – არაწმიდებაჲ, ღირნება, მეძვობა, ნაყროვანება, სიმღერა, სიღოდა, უძლებება, უწესო(ვ)ება.
Անասնաբար – პირუტყუებრ.
Անասնասնոյց – ცხოვართ-მზრდელი.
Անասնացուցանել – პირუტყუქმნა.
Անասնութիւն – პირუტუ ყოფა, პირუტყუ ყოფა.
Անաստուած – უღმრთო.
Անաստուածութիւն – უღმრთოება.
Անասուն – პირუტყჳ, პირუტყუ, საცხოვარი.
Անարատ – ამინატონი, უბიწო, უბიწოდ, უბრძოლკლი, უბრალო, უბრძვილკლი, უვნებელი, უმანკო, შეუგინებელი, წმიდა.
Անարատութեամբ – უბიწოდ.
Անարատութիւն – უბიწო(ვ)ება, უბრძკლება.
Անարգ – გარეწარი, გინებული, მედგარი, ნარჩევი, საწუნელი, უნდო, უპატივო, უპატიო, შეურაცხი.
Անարգագոյն – არაპატიოსანი, უფროჲს უპატივო.
Անարգամեծար – თავისმყოფელი, შეურაცხთა თავისმყოფელი.
Անարգանք – გინება, გინებულება, საწუნელება, უპატიო, უპატივო, უპატივოება, უპატიოება, უშუერება, შეურაცხება.
Անարգասաւոր – მედგარი.
Անարգեալ – გინებული, შეურაცხი.
Անարգել – განქარება, განქარვება, გინება, დაუმტკიცებელ-ყოფა, მოძაგება, მოწყინება, რცხუენა, უპატივო-ქმნა, უპატივო ყოფა, შეურაცხება, შეურაცხ-ყოფა, შეწუხება, ცრუება, ცრუვება.
Անարգիչ – მაგინებელი.
Անարգող – მაგინებელი.
Անարգութիւն – გინება, უპატიოება, უპატივოება, უშუერი, შეურაცხება, ჯერკუალი-კულისა.
Անարդար – ცრუ.
Անարժան – არაღირსი, უღირსი, უჯერო.
Անարժանութեամբ – უღირსად.

Անարժանութիւն – ულირსება.
Անարծաթասէր – ვერცხლის უყუარული.
Անարմատ – უძირო.
Անաւագ – მოყუასი, უძლური.
Անբաժանելի – განუყოფელი.
Անբան – პირუტყჳ, უგუნური, უსიტყუელი.
Անբանաբար – უსიტყუელად.
Անբասիր – უგინებელი.
Անբարբառ – უტყუ.
Անբարեսէր – კეთილის-მოძულე.
Անբարի – არაკეთილი, უკეთური.
Անբարկութիւն – ურისხველობა.
Անբաւ – დაუსრულებელი, მიუწდომელი, ურიცხჳ, უცხო.
Անբժշկական – უკურნებელი.
Անբիծ – შეუგინებელად, შეუგინებელი.
Անբծութեամբ – შეუგინებელად.
Անբծութիւն – სიწმიდე, უბიწო(ვ)ება, უმანკოება.
Անբնակ – უშენი, უშჱნი.
Անբռնադատ – მიუმძლავრებელად.
Անգամ – გზის, დ, ჯერ=, ჯერი.
Անգամ եւս – ჯერსაღა, ჯერღა.
Անգան – ფილი.
Անգէտ – არმეცნიერი, უმეცარი.
Անգէտ լինել – უმეცარყოფა.
Անգթութիւն – უწყალოება.
Անգիտանալ – ვერ ცნობა, უმეცარყოფა.
Անգիտել – უმეცარ ქმნა.
Անգիտութիւն – უმეცრება, უცბება, უცნობელება, უცნობელობა.
Անգիր – უწერელი.
Անգղ – ზარნასოვი, სოვი.
Անգոսնել – განბასრვა, განგმობა, განკიცხვა, განქარება, განქარვება, გმობა, კიცხევა, მოძაგება, საკიცხელ ყოფა, შეურაც ქმნა, შეურაცხება, შეურაცხყოფა, ცრუება, ცრუვება.
Անգործ – უქმი.
Անգրաստ – ქუეითი.
Անգութ – უწყალო.
Անգունել – განკიცხვა, კიცხევა.
Անգուշել – დაფრთხობა.
Անդ – აგარაკი, ეგერა, ველი, ველსა გარე, იქი, მუნ, საცხოვარი, ქუეყანა, ქუეყანაჲ საქმარი, ყანა, ყანები, ყანობირი.
Անդադատելի – დაუდგრომელი.
Անդադար – დაუდგრომელი, დაუდუმებელად, დაუცადებელი, დაუცხრომელად, დაუცხრომელი, მოუკლებელად.
Անդամ – აგებულება, ასო, გუამი, ჴორცი.
Անդամալոյծ – განრღუეული, დაჴსნილი.
Անդամահատ – ასომოღებული.
Անդամանդ – ადამანტი, ადამატი, ადამი.
Անդամ անդամ – ასოდ-ასოდ, ასოეულად.
Անդանդաղ – უცონი.
Անդառնալի – მიუდრეკელი.

Անդաստան – აგარაკი, არე, გარემოსათესავი, გარემოსათესველი, გარემოსახლე, დაბა, ველი, საყანური, ქუეყანა, ყანა, ყანობირი.
Անդատ – უმსჯავრო.
Անդատապարտ – დაუშჯელი.
Անդզնութիւն – სიფიცხე, სიფიცხლე.
Անդեայ – მროწეული.
Անդեայք – ზროხა, მროწეული, სამროწლე.
Անդէն – მელსეულად, მუნვე, მუნთქუეს, მუნქუეს, მუნქუეს/მუნთქუეს ოდენ, მუნქუესვე/მუნთქუესვე, მუნქუესვე.
Անդէն եւ անդ – მუნთქუესვე, მუნქუესვე.
Անդէն վաղվաղակի – მყის.
Անդէորդ – მწყემსი.
Անդի – ზროხა, მროწეული, სამროწლე, სამწყსო.
Անդնդային – ქუესკნელი.
Անդողդոջ – შეუძრველი.
Անդորր – ვრცელი, ფართო.
Անդորր առնել – გავრცობა, განვრცობა, განვრცომა, ლხინება.
Անդորրութիւն – ფართოება.
Անդստին – მიერვე, მუნვე.
Անդր – მიმდემი, მუნ, წამართ, წაღმართ.
Անդրանիկ – პირმშო, უპირმშოესი.
Անդրանկածին – პირველად მშობელი, პირმშო.
Անդրանկացուցանել – გაპირმშოება.
Անդրանկութիւն – პირმშოება.
Անդրավարտիք – ამრენაგი, ამრენაკი, არმენაკი, ნიფხავი, სანვვე.
Անդրդուելի – შეუძრველი.
Անդրէն – ზეუკუნ, კუალად, კუალად მიცემა, მუნვე, მუნთქუესვე, მუნქუესვე.
Անդրի – ხატი.
Անդունդ – სიღრმე, უფსკრული, ქუესკნელი.
Անեղելածն – უყოფელი.
Անեղծ – უხრწნელი, უჴრწნელი.
Անեղծութիւն – განურყუნელობა, უხრწნილება.
Աներ – სიმამრი.
Աներեւոյթ – გამოუჩინებელი, დაფარული, უჩინო, უხილავი, ფარულად.
Աներկբայ – შეუორგულებელი.
Աներկիւղ – უშიშად, უშიში.
Աներկիւղածութիւն – უშიშება.
Աներկմիտ – შეუორგულებელი.
Անզարդ – უშუერი.
Անզաւակ – უშვილო.
Անզաւակել – უშვილო ქმნა, უშვილო ყოფა.
Անզաւակութիւն – ობლობა, უშვილოება.
Անզգամ – მჴდომი, სულელი, უგუნური, უკეთური, ცხარი.
Անզգամեցուցանել – განქარება, განქარვება.
Անզգամութիւն – განქარვებულება, საქიქელება, სიხენეშე, სიხნეშე, უგნურება, უგუნურება, უცნობელება, უცნობელობა, უცნობობა, წარმდებება.

Անզգայ – უგულისხმო, უგულისჴმო, უცები.

Անզգամութիւն – ხენეში.

Անզգայական – უცნობელი.

Անզգաստ – განუკრძალველი.

Անզգուշաբար – უკრძალველად.

Անզեղջ – შეუნანებელი, შეუნდობელი.

Անզօր – უძლური, ჭირვეული.

Անէծք – საწყევარი.

Անըմբեր – უთმინო.

Անընդունելի – უწირავი, შეუწირავი.

Անընչասիրաբար – უხუეჭად.

Անընչութիւն – არამოფასეობა, უპოარება, უპოვ(ა)რება.

Անընտել – უჩუეველი.

Անթաղ – არა დაფლული.

Անթանի[մ] – ანთანიმი.

Անթառամ –დაუჭნობელი, დაუჭნომელი.

Անթափ – უმურკვ(ნ)ელი.

Անթիպատրոս – ანთიპატროსი.

Անթիւ – ალურაცხელი, ალუჰამრავი, მრავალი, ურიცხვ.

Անթլփատ – წინა-დაუცუეთელი.

Անթլփատութիւն – წინადაუცუეთელება, წინადაუცუეთელობა.

Անժառանգել – უმკვდროება, უშვილო ქმნა.

Անժոյժ – დაუპყრობელი, უთმინო.

Անժպիտ – განულიმებელი.

Անժուժկալութիւն – უთმინოება.

Անիծանել – წყევა.

Անիծանելի – მწყევარი.

Անիծեալ – დაწყეული, შეჩუენებული, წყეული.

Անիծել – დაწყევა.

Անիծիչ – მწყევარი.

Անիմաստ – უგუნური.

Անինչ – უპოვარი.

Անիրաւ – უკეთური, ურჩულო, უსამართლო, უსჯულო, უშჯულო, უწესო, ცილი, ცრუ.

Անիրաւել – უკეთურება, ურჩულოება, უშჯულოება, უწესო ყოფა, შეცოდება, ცოდვა, ცრუება, ცრუვება.

Անիրաւութեամբ – ნაცილად.

Անիրաւութիւն – ბრალი, ზაკვა, ზაკუვა, სიცბილი, სიცრუე, სიცრუვე, ურჩულოება, უსამართლოება, უსჯულოება, უშჯულოება, უწესო(ვ)ება, შეცოდება.

Անիւ – ეტლის თუალი, თუალი, ურმის თუალი.

Անիւ սայլի – ურმის თუალი.

Անլեզու – უენო.

Անլոյծ – განუჴსნელი.

Անլոյս – ბნელი.

Անլսող – ურჩი.

Անլուայ – უბანელი.

Անլուր – ურჩი.

Անխայել – კრძალვა, რიდება, რიდობა.

Անխայութիւն – ურიდება.

Անխառնութիւն – არაწმიდებაჲ, უთმინოება.

Անխարդախ – უზაკუველი.

Անխափան – დაუბრკოლებელად, დაუბრკოლებელი, დაუყდუნებელი.

Անխիղճ – განუკითხველი, დაუბრკოლებელი, შეუორგულებელი.

Անխմոր – უცომო, უცომოება.

Անխնամ – ულუანი.

Անխնայ – ურიდად, უწყალოდ.

Անխոնարհելի – მოუდრეკელობა.

Անխոտորելի – უდრეკელად.

Անխոցոտելի – მოუწყლველად.

Անխռով – ალუძრველი.

Անխտիր – თითო პირად, უდბად, უდებად, ურიდი.

Անխրատ – უსწავლელი, უწესო.

Անխրատութիւն – უმეცრება, უსწავლელე/ობა.

Անխօս – პირუტყვ, პირუტყუ.

Անխօսուն – უტყუ.

Անծախելի – განულეველი.

Անծանօթ – უმეცარი, უცნაური.

Անկալ լինել – ვერ შესაძლებელ ყოფა.

Անկած լինել – დავარდნა.

Անկանել – გამოვარდნა, გამოქსოვა, გამოჴდომა, განვრდომა, განრომა, განცვენება, განწიხნა, გარდამოვრდომა, გარდამოცვენება, გარდამოჴდომა, განოლა, დაგდება, დადება, დავარდნა, დამოცვენება, დამუშაკება, დაცემა, დაცემულება, დაცვენა, დაცვენება, დაცხობა, დანოლა, ვარდნა, ერდომილი, კიდე ქმნა, მივლტოლა, მივრდომა, მირდომა, მოფენა, მონწყდომა, ქუსვა, შევრდომა, შეთხევა, შესლვა, შეცვენება, შეჭრა, შთაგდება, შთადება, შთავრდომა, შთათხევა, შთამოვრდომა, შთაცვენება, ჩავრდომა, ჩამოვრდომა, ჩაცვენება, წარვრდომა, წარწყმედა.

Անկանել (առաջի) – შევრდომა, შერდომა.

Անկանուրդ – დასადგმელი.

Անկապուտ – უზრუნველად.

Անկատար – ალუსრულებელი, უსრული.

Անկատարած – დაუსრულებალი.

Անկար – უძლური.

Անկարանալ – უძლურ ქმნა.

Անկարգ – უჯერო.

Անկարգաբար – უწესოდ.

Անկարգ գնալ – უწესოება.

Անկարգութեամբ – უწესოდ.

Անկարգութիւն – არაწმიდებაჲ, უჯერო, შფოთი.

Անկարելի – შეუძლებელი.

Անկարեկան – შეუძლებელი.

Անկար լինել – შესაძლებელ ყოფა.

Անկարծ – მოუგონებელი.

Անկարճ – წიალი.

Անկարութիւն – უძლურება.

Անկեալ – განვრდომილი, განრომა, განცვენება, გარდამო(ე)რდომილი, გარდამონაცვენები, დადგმული, დაერდომილი, დაცემული, დაცვენებული, მდებარე, მივრდომილი, მირდომილი, ქუემდებარე.

Անկեղծաւոր – შეუორგულებელი.
Անկերպարան – უცხო.
Անկին – უქორწინებელი, უცოლო.
Անկիւն – იდაყუ, კედი, კიდე, საკიდური, ფრთა, ფრთე, ყორე, ყურე.
Անկ լինել – შეტყუება.
Անկղ – იკტიონი, ყანჩი.
Անկոխ – უგზო, უდაბნო, უვალი, დაუთრგუნავი.
Անկողին – საგებელი, სარეცელი, სასუენებელი, სანოლი, ტაბასტი, ცხედარი.
Անկողնակից – თანამწოლი.
Անկռյւ – ულალველი.
Անկռուելի – ულალველი.
Անկուշել – განწიხნა, წიხნა.
Անհաղորդական – უზიარებელი.
Անհամար – ურიცხჳ, შეურაცხებელი.
Անհամբերելի – დაუთმენელი.
Անհամբերող – უთმინო.
Անհամբոյր – ურჩი.
Անհամել – განქარება, განქარვება, განწბილება, წბილყოფა.
Անհանգիստ – განუსუენებელი.
Անհանդարտութիւն – დაუწყნარებლობა.
Անհանդուրժելի – მოუთმენელი.
Անհասանելի – მიუწდომელი.
Անհաստատ – დაუმტკიცებელი.
Անհաստատուն – დაუმტკიცებელი.
Անհաւան – ურჩი, ურჩულო, უსმი, უსჯულო, უშჯულო.
Անհաւանութիւն – ურჩება.
Անհաւատ – ურწმუნო.
Անհաւատալ – ურწმუნო ყოფა.
Անհաւատութիւն – ურწმუნო(ვ)ება.
Անհետ առնել – განქარება, განქარვება.
Անհզօր – უძლური.
Անհիւթ – უნაყოფო.
Անհնազանդ – დაუმორჩილებელი, ურჩი.
Անհնազանդել – ურჩყოფა.
Անհնազանդ լինել – ურჩება.
Անհնազանդութիւն – დაუმორჩილებლობა, ურჩება.
Անհնար – ვერ შესაძლებელი, უღონო, შეუძლებელი.
Անհնարին – ვერ შესაძლებელი, მოუგონებელი, უსაზომო, უღონო, უძლურება, შეუძლებელი.
Անհոգ – მინდობილი, უზრუნველად, უზრუნველი, ულმობელი, უურავი.
Անհոգ լինել – უზრუნველ ქმნა.
Անհոգս առնել –უზრუნველყოფა.
Անհոգս լինել – უზრუნველება, უზრუნველობა, უზრუნველ ქმნა.
Անհոգութիւն – კრძალულება, უზრუნველება, უზრუნველი, უზრუნველობა, ყუდროება.
Անհրաժեշտ – განუორძინებელი, უცვალებელი, უცილობელი.
Անհրապոյր – შეტყუვილი.
Անհուր – გამოუჴურვებელი.
Անձամբ անձին – თავისად.
Անձայն – უჴმო.
Անձանձիր – უცონილად.
Անձկալ – სურვილი, სურილი.
Անձեռագործ – ჴელით-უქმნელი.
Անձկալ – სურვილი, სურილი.
Անձկալի – სასურველი.
Անձկանալ – სურვილი, სურილი.
Անձկացեալ – სასურველი.
Անձկութիւն – იწროება, ჭირი.
Անձն – გუამი, გული, გული თჳსი, თავი, თავი თჳსი, თავი ჩემი, კაცი.
Անձնակորոյս – წარწყმედელი სულისაჲ.
Անձնահաճութիւն – თავმოთნეობა.
Անձնանախատ – ყუედრება სულისა.
Անձնապահ – გარემოჲს მცველი.
Անձնապահ լինել – კრძალვა.
Անձնասէր – თავისმოყუარე.
Անձնատուր եղանել – თჳთმისლვა.
Անձնատուր լինել – მიდგომა.
Անձնդիւր – ტკბილი.
Անձն իմ – თავი ჩემი.
Անձնիշխան լինել – თავსა თჳსსა ფლობდა.
Անձն իւր – თავი, თავი თჳსი, სული თჳსი.
Անձրեւ – წვმა, წუმა.
Անձրեւսքաց – წვმითა დალტობა.
Անձուկ – იწრო, საჭირველი, სურვილი, ძნელოვანი.
Անձուկ ունել – სურვილი, სურილი.
Անճանապարհ – უგზო.
Անճառ – გამოუთქუმელი, უთქუმელი.
Անճոռնի – გოლიათი.
Անմահ – უკუდავი.
Անմահութիւն – უკუდავება.
Անմահացուցանել – უკუდავ ყოფა.
Անմայր – უდედო.
Անմտագոյն – უუგუნურესი.
Անմատոյց – მიუწდომელი.
Անմարդաբնակ – უკაცური.
Անմարդի – უკაცური.
Անմարթ լինել – არა ჯერ ყოფა.
Անմարմին – უსხეულო, უჴორცო.
Անմարտնչելի – უბრძოლი.
Անմաքուր – არაწმიდაჲ.
Անմեղ – უბინო, უბრალო, უმანკო, უცოდველი, წრფელი.
Անմեղաբար – უმანკოებით.
Անմեղութիւն – უმანკოება, უცოდველობა, სიწრფოება.
Անմիաբան – შეუთქუმელი.
Անմիտ – უგულისხმო, უგულისჴმო, უგულო, უცები, უცნაური, უცნობელი, უცნობი, ცოფი.
Անմիտք – უგუნური.
Անմիտ քան – უგუნურესი, უგუნურჱსი.
Անմռունչ – პირუტყჳ, პირუტყუ, სულღება, სულღებით, უსიტყუელი, უტუ, უჴმო, უჴმობელად.
Անմտաբար – უგუნურად.

Անմտանալ – უგულისხმო ქმნა, უგუნურება.
Անմտացեալ – უგულისხმო, უგულისჴმო.
Անմտութեամբ – უგუნურად.
Անմտութիւն – უგნურება, უგუნურება.
Անմուտ առնել – უვალ ყოფა.
Անյագ լինել – განძღომა, გაძღომა.
Անյաղթ – უძლეველი.
Անյաղթութիւն – უძლეველობა.
Անյայտ – გამოუჩინებელად, გამოუჩინებელი.
Անյայտաբար – ფარულად.
Անյայտս – უჩინო, უცნაურად.
Անյապաղ – უცონილად.
Անյարկ – უსართული, უსახლო.
Անյիշաչար – ძვრ-უჴსენებელი.
Անյիշատակութիւն – არამოჴსენება.
Անյոյս – განწირული, სასოწარკუეთილი, უგინცო, უსასო.
Անյոյս լինել – წარწირვა.
Անյուսահատութիւն – უსასოება.
Աննախանձ – უშურველად, უშურველი.
Աննիազ – უნაკლულო.
Աննիւթ – უნივთო.
Աննկատելի – თუალთშეუდგამი.
Աննկար – არლა გამოხატული.
Աննշան – უნიშნო, უცნაური.
Աննուէր – უწირავი.
Անշահ – ურგები.
Անշահութիւն – ურგებობა.
Անշարժ – ალუძრველი, მტკიცედ, უძრავი, შეურყეველი, შეუძრავი, შეუძრავად, შეუძრველად.
Անշարժագոյն – უშეუძრველესი.
Անշէն – უდაბნო, უკაცური, უმკვდრო, უშენი, უშჱნი, უშჱნებელი.
Անշէջ – უშრეტი.
Անշիջանելի – დაუვსებელი, დაულამებელი.
Անշնորհ – უმადლო.
Անշշունջ կալ – დადუმება.
Անշունչ – უსულო, უტყუ, უჴმო.
Անշփոթ – უშფოთველად.
Անշփոթապէս – უშფოთველად.
Անշփոթութիւն – უშფოთველობა.
Անշքել – უდიდებელ ყოფა.
Անոխակալ – უწყინო, ძვრ-უჴსენებელი.
Անոխակալութիւն – ძვრუჴსენებლობა.
Անողորմ – უწყალო, უწყალოდ.
Անողորմապէս – უწყალოდ.
Անոյշ – კეთილი, რჩეული, სულნელება, სულნელი, სურნელება.
Անոտք – ფერჴი.
Անորդի – ბერწი, უშვილო, უშვილოება.
Անչարչարելի – უგუემელი.
Անչափ – განუზომელი, გარდარეულად, უზომო, უსაზომო, უსაზომოდ.

Անպակաս – განკრძალული, დაუკლებელი, მიმდემად, მიმდემი, მოუკლებელად, მოუკლებელი, სავსება, უნაკლულო.
Անպաճոյճ – შეუმკობელი.
Անպատեհ – საძაგელი, ურჩულო, უსჯულო, უშჯულო, უჯერო.
Անպատկառ – უგლიმი.
Անպատճառ – ულონეოდ.
Անպատմելի – გამოუთქუმელი, მიუთხრობელი.
Անպատշաճ – უჯერო, შეუმსგავსი.
Անպատրաստ – განუმზადებელი.
Անպատուել – უპატივო ყოფა.
Անպատուհաս – უპატიჟოდ.
Անպատում – გამოუთქუმელი, მიუთხრობელი, მიუწდომელი.
Անպարագրելի – გარე-შემოუწერელი.
Անպարապ լինել – უცალო ყოფა.
Անպարիսպ – უზღუდო.
Անպարսաւ – უბიწო, უგმობელი.
Անպարտ – უბრალო, უმიზეზო.
Անպէտ – უნდო, უჴმარი.
Անպիտան – არად საჴმარი, არასაჴმარი, გამოუცდელი, ურგები, უძეები, უჴმარი.
Անպիտանալ – უნდო ქმნა, უჴმარ ყოფა.
Անպղտոր – შეუმრღუეველი.
Անպտղութիւն – უნაყოფოება.
Անպտուղ – უნაყოფო.
Անջախջախ – უმუსრველი.
Անջատեալ – განყენებული.
Անջատել – განდგომა, განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Անջատումն – განგდება.
Անջրդի – ურწყული.
Անջրպետ – განსაყოფელი, განშოვრებული, განშორებული.
Անջրպետել – განშოვრება, განშორება, განწვალება, გაშორება.
Անջրպետեալ – განდგომილი.
Անջուր – ურწყული.
Անսալ – გება, დათმობა, დამორჩილება, კრძალვა, ლოდება, ლხინება, მირჩ=, მოლოდება, მორჩოლა, მოხედვა, რჩოლა, რწმუნება, სმენა, ცადება.
Անսերմն – უშვილო.
Անսպառ – დაუსრულებელი.
Անստացուածս լինել – უპოვარება.
Անսուաղ – არხული, უზმით, უჭმელად.
Անսուտ – უტყუ(ვ)ელი.
Անսուրբ – არაწმიდაა.
Անվախճան – დაუსრულებელი.
Անվայելուչ – უშუერი, უჯერო.
Անվարժ – უმწყი, უწურთელი.
Անվեհեր – დაუბრკოლებელად.
Անվերնագիր – ზედანარუწერელი.
Անվթար – გებული.
Անվիշտ – უზრუნველი, უჭირველად.

Անվկանդ – უძლეველი.

Անվնաս – უვნებელად, უვნებელი.

Անվնասելի – უვნებელად, უვნებელი.

Անվտիտ – არაგანრყუნილი, განუხრწნელი, დაუბრკოლებელად.

Անվրէպ – უტყუ(ვ)ელი.

Անտանելի – დაუტევნელი.

Անտաշ – უთლელი.

Անտառ – მაღნარი, სერტყი, ტყე, ხევნარი.

Անտառախիտ – ბორობანი, ბურობანი, მაღნარი, ნერგოვანი, სერტყოვანი, სიჴშირე რტოთა.

Անտեղեակ – უმეცარი.

Անտեղի – უშუერი.

Անտեղի առնել – უგულებელს ყოფა.

Անտես – უხილავი.

Անտեսանել – უგულებელსყოფა.

Անտեսանելի – უხილავი.

Անտես առնել – უგულებელს ყოფა.

Անտեսութիւն – სიბრმე, უდბება, უდებება.

Անտերունչ – უუფლო.

Անտի – იმიერ, მიერ, მიერვე, მისგანი, მუნით.

Անտի յառաջ – მიერითგან.

Անտոհմ – უაზნო.

Անրակ – მჴარი.

Անցանել – გავლა, განვლა, განსვლა, განქარება, განქარვება, განჴდომა, გარდასვლა, გარდაქცევა, გარდაჴდომა, გარე-წარსვლა, გარე-წარჴდომა, თანაწარსლვა, თანაწარჴდომა, თანაწარჴვლა, მისლვა, მოვლა, მოწიალება, შემთხუევა, შეცდომა, წარვლა, წარმოდგომა, წარმოვლა, წარმოსლვა, წარმოჴდომა, წარსლვა, წარჴდომა, წიაღ-ა(ღ)ვლა, წიაღ-მოკრება, წიაღსლვა, ჴდომა.

Անցանելի – წარმავალი.

Անցանել ի հանդիսի – აღხილვა, ახილვა.

Անցանել ի վերայ – ზედაგარდაჴდომა.

Անցանել (յայնկոյս) – წიაღ-მოვლა, წიაღ-მოსლვა, წიაღ-მოჴდომა.

Անցանել (յայնմ կողմն) – წიაღჴდომა.

Անցաւ – ულმობელი.

Անցաւոր – თანაწარმავალი, მიმავალი, საწუთო, საწუთრო, წარმავალი, წარსავალი.

Անցեալ – გარდასრული, მოდგომილი, მოყოფილი, სრული, წარსრული.

Անցեալ ի հանդիսի – აღრაცხული.

Անցս կրել – ვნება.

Անցուցանել – აღთქუმა, გამოყვანება, განვლება, განქუან, განლება, განყვანება, გარე-შეჴდა, გარე-წარცოდვა, ვლინება, თანა-წარსლვა, თანა-წარცთუნება, ყოფა, შეჩუენება, შეჴდა, შინა-განქუან, წარლება, ნალება, წიაღყვანება.

Անցք – გამოსავალი, განსავალი, გზა, თანაწარსავალი, მებოძირი, მოწევნული, შემთხუეული, წარსავლელი.

Անցք անցանել – ვნება, შემთხუევა, შეხუდომა, შეხუდომა ჭირისა, წარჴდომა.

Անցք ճանապարհաց – მებოძირი.

Անուանակոչութիւն – სახელის დება.

Անուանեալ – ჩინებული, წოდებული.

Անուանել – გარდასახელება, თქუმა, რქუმა, სახელის დადება/დება, წოდება, ჴსენება.

Անուանի – გამორჩეული, განთქუმული, რჩეული, სახელო(ვ)ანი.

Անութ – ღლია.

Անուղղայ – არამართალ, არაწრფელ, არაწრფელი.

Անուն – სახელი, სახელოვნება.

Անուն դնել – სახელის დადება/დება.

Անուն լինել – რქუმა.

Անուն հանել – სახელისა განთქუმა/განჴდა.

Անուն չար/վատ – სახელ-ბოროტი.

Անուշահամ – ჰამო.

Անուշահոտ – სულნელი.

Անուշահոտութիւն – სულნელება, სურნელება.

Անուշութիւն – სულნელება, სურნელება.

Անուսումն – უსწავლელი.

Անուր – გრკალი, მანიაკი, საჴივი, ულელი, ჯაჭუ.

Անուրջ – ჩუენება.

Անփախուստ – განუქარვებელი.

Անփայի – უდაბნო.

Անփայտ առնել – დადუმება.

Անփոխադրելի – შეუცვალებელი.

Անփոյթ – უდები.

Անփոյթ առնել – უგულებელს ყოფა, უდებ-ყოფა.

Անփորձ – მრღუე, გამოუცდელი.

Անփոփոխ – უცვალებელი.

Անփոփոխելի – უცვალებელი.

Անփուտ – ულპოლავი, ულპოლველი.

Անք – =ეთი.

Անքակ – არლა დაჴსნილი, განუყოფელი, განუწვალებელი.

Անքաղաք – უქალაქო.

Անքնին – გამოუკულეველი, განუკითხველი.

Անքննական – გამოუკითხველი.

Անքուն – დაუძინებელი, უძილად, უძილი.

Անօգնական – შეუწევნელი.

Անօգուտ – ურგები.

Անօթ – სამსახურებელი, საჭურჭლე, ჭური, ჭურჭელი, ჭურჭერი.

Անօթի – მარხვეული.

Անօսրանալ – განშიშულება.

Անօսրացեալ – ნაკლულევანი.

Անօրէն – უკეთური, ურჩულო, უსჯული, ულმრთო, უშჯულო, უწესო, უჯერო.

Անօրէնութիւն – უკეთურება, ურჩულოება, უსჯულოება, უშჯულოება, უწესო(ვ)ება.

Անօրինել – ბოროტისა-ყოფა, ურჩულოება, ურჩულოჲსა ქმნა, უშჯულოება, უშჯულო/ურჩულო ყოფა, უშჯულოების ქმნა, უშჯულოჲსა ქმნა, შეცოდება.

Աշակերտ – მოწაფე, სპოდიოსი.

Աշակերտել – დამოწაფება, მომოწაფება, მოწაფე ყოფა.

Աշակերտեալ – დამოწაფებული.

Աշխատ – შრომა.

Աշխատանց – შრომა.

Աշխատ առնել – დაშრომა, დაშურობა, დაშურომა||დაშრომა, მოშრომა, მოშრომება, მოშურომა, შრომა, შრომისა შემთხუვა, შურომა, შურომისა შეხუედრება, ხუედრება შრომისა.

Աշխատացեալ – სნეული.

Աշխատաւոր – მონა.

Աշխատեալ – დამაშურალი, დასაშრომელი, მაშურალი, მშრომელი.

Աշխատեալ լինել – მაშურალყოფა.

Աշխատ մի լինել – უცალო ყოფა.

Աշխատել – დაშრომა, დაშურობა, დაშურომა||დაშრობა, მოშრომა, მოშრომება, მოშურომა, მოჭირვება, შრომა, შრომისა შემთხუვა, შურომა.

Աշխատեցուցանել – დამონება.

Աշխատ լինել – დაშრობა || დაშურომა, დაშრომა, დაშურობა, სიმაშურალე.

Աշխատութեան – დაშრომითი, დაშურომა.

Աշխատութիւն – დაშრომითი, ნაშრომი, რუდუნება, ღუაწლი, შრომა.

Աշխատութիւն կրել – დაშრომა, დაშურომა || დაშრობა, დაშრომითი, დაშურობა, დაშურომა.

Աշխարել – გლოვა, ტირილი.

Աշխարհ – სასუფეველი, საუკუნე/ო, საყოფელი, სოფელი, ქუეყანა.

Աշխարհագիր – სოფლის წერა.

Աշխարհագիր եղանել – აღწერა, სოფლის აღწერა.

Աշխարհադիտել – განზომა, მოხილვა.

Աշխարհակալ – სოფლის მთავარი.

Աշխարհական – ერისაკაცი, ერისკაცი, მდაბიო, მსოფლიო, საერისკაცო, სოფლისა.

Աշխարհակեաց – ერისკაცება.

Աշխարհիկ – ერისაგანი, ერისაკაცი, ერისკაცი.

Աշխարումն – ღაღადება.

Աշխէտ – ხსედი.

Աշնայնի – ხილის მოკლება.

Աշտանակ – საბაზმაკე, სანთელი, სასანთლე.

Աշտարակ – არდაბაგი, გოდოლი.

Աշտեայ – ლახუარი.

Աշտէ – სართმი.

Աշտիճան ունել – მოჭედყოფა.

Աչառել – დაკკრვება, თუალ(თ)ხუმა.

Աչացու – რომელი ვერ ხედავს.

Ապա – აბა, ამისა შემდგომად, ან უკუე, ბარე, მაშა, მაშინ, მაშინ-ღა, მერმე, მიერითგან, სამე, უკუანაჲს, უკუანაჲსკნელ, უკუე, ჰაბა.

Ապա եթէ – უკუეთუ.

Ապա թէ – ხოლო უკუეთუ.

Ապախտ առնել – განქარება, განქარვება, უგულებელს ყოფა, შეგინება, შეურაცხყოფა.

Ապախուրել – აღჴდა, მოჴდა, უკიდარო, უკიდარო ყოფა.

Ապակագործ – მემანე.

Ապականացու – განრყუნილი, განქარვებადი, განხრწნადი, შეურაცხი, ხრწნილება.

Ապականեալ – განრყუნილი.

Ապականել – განრყუნა, განქარება, განქარვება, განხრწნა, განჴრწნა, შეგინება, წარწყმედა.

Ապականելի – განრყუნადი, განსარყუნელი.

Ապականութիւն – განრყუნილება, განრხწნა, განჴრწნა, განჴრწნილება, ხრწნილება.

Ապականիչ – ბილწი, განმრყუნელი, მაუდაბნოებელი, მჭკუერველი, პილწი.

Ապականութիւն – განრყუნა, განრყუნილება, განხრწნა, განჴრწნა, განჴრწნილება.

Ապակեղէն – მანამანისა.

Ապահարզան – განსატევებელი (წიგნი), განტევება.

Ապաշաւել – ნანება, შენანება.

Ապաշխատող – მონანული.

Ապաշխարել – ნანება, სინანული, შენანება.

Ապաշխարութիւն – სინანული.

Ապաշնորհ – უმადლო.

Ապառաժ – დაყამირებული, კლდე, კლდე განუკუეთელი, კლდოვანი, მთათა მწუერვალი, მყარი, პეტრა, ულალი, ძნელი.

Ապաստան – მისალტოლავი, მისალტოლველი, მოსავი, შესავედრებელი, შესალტოლველი.

Ապաստան լինել – მივლტოლა, მოსავ ყოფა/ქმნა, -სავ=.

Ապաստանել – შევრდომა, შერდომა.

Ապարահ – გამოჯდომილი, წიდო(ვ)ანი, წიდოვნება.

Ապարան – აპარანი, ეზო, სახელი, სახლი, ტაძარი.

Ապարանջան – სავლტე, სალტე, სამკლავე, სამკლავი.

Ապարանք – სამეუფო, სამეფო, საყოფელი, ციხე.

Ապարաւշ – ხოირი, ხჳრი, ხუირი.

Ապարումն – ნამეტავი, ნამეტნავი.

Ապաւանդակ – საბელი, ჭაპანი.

Ապաւառ – გამონადინები, სკორე, ფაშუნიერი, ფუშნიერი.

Ապաւառն – ნაგევი, საჴსნე.

Ապաւէն – მფარველი, საფარველი, შერაცხილი, შესავედრებელი.

Ապաւինեալ – შევედრებული.

Ապաւինել – ვედრება, მივედრება, მოვედრება, შევედრება, შემოვედრება, შემოვედრებული.

Ապաւինութիւն – შესავედრებელი, შესალტოლველი.

Ապա ուրեմն – ან უკუე, მაშინ-ღა, სამე, სადმე.

Ապաքէն – სამე, მე (ნაწილაკი).

Ապաքինեալ – უკეთუქმნული.

Ապաքինել – მოქარება, უმოლხინე ქმნა.

Ապիկի – ჭიქა.

Ապիրատ – მავნებელი, უწესო.

Ապիրատութիւն – სიცრუე, სიცრუვე.

Ապխտել – განჴმობა.

Ապշեալ – განლიგებული, გულგდებული.

Ապշել – შესულბება, შესულება.

Ապշեցուցանել – დასულება, შესულბება, შესულება.
Ապշնուլ – განცჳბრება.
Ապշութիւն – განკჳრვება, განცჳბრება, დასულება.
Ապստամբ – განდგომილი, ურჩი, ჰომის-მკრებელი.
Ապստամբեալ – განდგომილი.
Ապստամբել – განდგინება, განდგომა, განდგომილ-ყოფა.
Ապստամբեցուցանել – აღძრვა, განდგინება, განდრეკა, განშორვება, განშორება, გარდაქცევა, გაშორება.
Ապստամբ լինել – განდგომა, განდგომილ-ყოფა, ურჩ-ყოფა.
Ապստամբող – განდგომილი.
Ապստամբութիւն – განდგომა, განდგომილება, განდგომობა, განდრეკილება, ურჩება.
Ապտակ – ღაწუ, ყურიმლის ცემა, ჴელი, ჴურთა, ცემა.
Ապտակ ածել – ღაწუსა ცემა, ყურიმალსა ცემა, ცემა, ცემა ყურიმალსა (პირსა).
Ապտակել – ყურიმალსა ცემა.
Ապտակ հանել – ყურიმლის ცემა.
Ապտակումն – ყურიმლის ცემა.
Ապրեալ – განრინებული, განრომილი, ოტებული, ცხოვნებული.
Ապրել – განრინება, განრომა, განშოვრება, განშორება, გაშორება, მოკლება, ცხო(ვ)ნება, ცხო(ვ)რება, ცხომება.
Ապրեցուցանել – გამოზრდა, განკჳრვება, განრინება, დაჴსნა, ზურგება, მიგანრომა, ცხო(ვ)ნება, ცხომება, ჴსნა.
Ապրեցուցիչ – მაცხოვარი.
Ապրիէլ – აპრილი.
Ապուխտ – განაჴმობი.
Ապուշ արկանել – დაკჳრვება.
Ապուրսամ – აპრ[ს]ამი.
Ապփովք – საპოფთნი, საპფოთი, საპფუთი.
Աջողակ – გამარჯუებული, გამოცდილი, განმარჯუებული, მაგებელი, მარჯუენე.
Աջողեալ – შენევნული.
Աջողել – ნარჩინებულ-ყოფა.
Աջողութիւն – წარმართება.
Առ Ak Instr. – წინაშე.
Առ – Ak. თანა, მი, მიერ, მომართ, პირი, =ს, =სა.
Առ – და, ზე, ზედა, თჳს, ით(ა), ისა, ისა მიმართ, პირი.
Առ dat – თანა.
Առ + Sen Instr. – გან, მახლობელ, მახლობელად.
Առագաստ – აფრა, ეზო, კუბო, საბელი, საბურავი, საბურველი, სასძლო, საქორწინე, სუეტი, ქორწილი, შეჴსული, ჭურჭერი ნავისაჲ.
Առագաստեալ – ეზობმული.
Առ ամօրոյ – საკდემელად.
Առաթուր հարկանել – დათრგუნვა.
Առած – ბრძანება, თქმული, თქუმული, იგავი, სიტყუა, შესამთხუეველი.
Առակ – იგავი, მაგალითი, საბასრობელი, სასიტყუელი, სახე, სახისმეტყუელება, უწყება.
Առական – სარცხჳნელი, სარცხუენელი, უშუერება.
Առականել – აღყორვა.
Առակապէս – იგავად.
Առակ/աւ առնուլ – იგავის მოღება/მიხუმა.
Առակարկու – მეიგავე.
Առակաւ առակել – იგავის მოღება/მიხუმა.
Առակել – განმხილება, განქიქება, განცხადება, მიცემა, სახედ დადება.
Առակել առակաւ – იგავის დადება.
Առակ նշաւակի – ნარჩევი.
Առակումն – იგავი.
Առ ամօթոյ – საკდემელად.
Առանձին – განთჳსებული, ერთკერძო, თავის თავ, თჳსაგან, თჳსად თანად, მარტო, მარტოდ, მარტოებით.
Առանձնական – თითოეულად, თჳთოეულად.
Առանձնակեաց – შესაყენებელი.
Առանց – გარეშე, გარნა, თჳნიერ, თჳნიერად, -უ.
Առանց ակնառութեան – თუალუხუავი.
Առանց աղտեղութեան – შეუგინებელად, შეუგინებელი.
Առանց ամօթոյ – ურცხჳნელად.
Առանց աշխատանաց – უშრომელად.
Առանց արանց – უქმროდ.
Առանց բաժանելոյ – განუყოფელად.
Առանց բաժանման – განუყოფელად.
Առանց բժշկութեան – უკურნებელი.
Առանց գայթակղութեան – დაუბრკოლებელად.
Առանց գնոյ – უსასყიდლოდ.
Առանց գրոյ – უწერელად.
Առանց դողման – შეუძრწუნვებელად.
Առանց դպրութեան – უწიგნო.
Առանց երկիւղի – უშიშად.
Առանց զբաղանաց – უზრუნველად.
Առանց զպատկառանաց – უზრუნველად.
Առանց ընթրեաց – უსეროდ.
Առանց թագաւորի – უმეფო.
Առանց թաղման – დაუფლავი.
Առանց թուոյ – ურიცხჳ.
Առանց խնայելոյ – ურიდად.
Առանց խորհրդոյ – განუზრახველად.
Առանց ծանրանալոյ – დაუმძიმებელად.
Առանց կարանի – უკერველი.
Առանց կեղծաւորութեան – შეუორგულებელი.
Առանց կոչելոյ – უწოდებელად.
Առանց հաստատութեան – დაუდგრომელი.
Առանց հարկաց – უხარკო.
Առանց հոգոց լինել – უზრუნველყოფა.
Առանց ձեռագործի – ჴელითუქმნელი.
Առանց ճաշելոյ – გემოუხილავად, გემოუხილველად.
Առանց մեղաց – უბიწო.
Առանց մօրուաց – წუერგამო.
Առանց յանդիմանութեան – უმხილებელი.
Առանց յապաղելոյ – უცონილად.
Առանց նենգութեան – უზაკუველად.

Առանց որդւոց – უმწყი.

Աուանց պաճուճանաց – უმანკო.

Առանց պատժի – უტანჯველი.

Առանց պղծութեան – შეუგინებელად.

Առանց ջանալոյ – უშრომელად.

Առանց ստութեան – უტყუველად.

Առանց վկայութեան – უწამებელად.

Առանց տրտմութեան – უზრუნველი, უურველად, უჭუვარი, შეუწუხებელად.

Առանցք – ნეშტი.

Առանց քննելոյ – გამოუძიებელი.

Առանց քննութեան – გამოუძიებელი.

Առանց քնոյ – უძილად.

Առանց օգնականի – შეუწევნელი.

Առ աչս – უცნებით.

Առաչօք – საუცარი, უცნებით.

Առաչօք տեսիլ – უცნება.

Առապար – მყარი, უდაბნო, ღვრღუარი, ძნელი.

Առապարք – ღირღუაროვანი, ღვრღლოვანი.

Առաջ – გუნდი, პირი, წინაშე.

Առաջաբանութիւն – წინაჲსწართქუმული.

Առաջադրութիւն – შესაწირავი.

Առաջապահ – მჴუმილავი, მჴუმილი, პირველი საჴუმილავი, წინა-ცვა.

Առաջապահեստ – პირველი საცავი, პირველი საჴუმილავი.

Առաջաւոր – პირველი, წინამდებარე.

Առաջաւորութիւն – შესაწირავი.

Առաջի – წინა, წინაალმდგომად, წინაჲსწარ, წინაუკუნ, წინაშე, წინაწარ.

(Առաջի) անցանել – წინა-წარსლვა.

Առաջի առնել/դնել – წინა-ყოფა.

Առաջի արկանել – წამოღება, წარმოღება, წინა-ყოფა.

Առաջի դնել – წინა-დადება.

Առաջի եդեալ – წინა-დაგებული.

Առաջի երթալ – წინა-ძღოლა.

Առաջիկայ – რომელი წინა-გიც, წინამდებარე.

Առաջի / յառաջ կացուցանել – წარმოდგინება.

Առաջին – დასაბამი, პირველად, პირველი, უწინა, წინა, წინამძღუარი, წინანდელი, წინაპარი.

Առաջին կողմն – თავით კერძოჲ.

Առաջի վարել – წინა-წარქცევა.

Առաջնորդ – ერისთავი, მამასახლისი, მძღუანველი, მძღუარი, წარმძღომი, წინამძღუარი.

Առաջնորդել – გზისყოფა, მიძღოლა, მოძღოლა, ძღოლა, წარმოძღუანვა, წარძღოლა, წინამძღურობა, წინა-ძღოლა, წინა-ძღუანვა.

Առաջնորդութիւն – განგებულება, საკარანო, საკარნო, ძღომილი, წინამძღურობა.

Առասան – საბელი, საბელის მოდებული.

Առասպել – ზღაპარი, იგავი, წინა-ყოფა.

Առասպելաբար – ზღაპრად.

Առասպելաբար ասել – ზღაპრობა.

Առասպելախօս – მეეჲპე.

Առաստաղ – სართული.

Առատ – განმარტებული, ნათელი, სახიერი, უხუ, უხუება, უხუებისა, ხუავრიელი.

Առատանալ – განხერხვა, ღუწა.

Առատապէս – ბრწყინვალედ, მდიდრად, უსასყიდლოდ, უხუებით.

Առատատուր – უხუად მომნიჭებელი.

Առատութեամբ – მდიდრად.

Առատութիւն – იეფობა, უხუება.

Առաւաւտ – რიჟორაჟუ, რიჟურაჟუ.

Առաքինանալ – მჴნება, მჴნობა.

Առաւել – გარდამატებული, გარდარეული, მეტად, უმეტე, უმეტესად-ღა, უმეტესი, უმჯობე, უმჯობესი, უფრო, უფროჲს, უფროჲსად, უფროჲს-ღა.

Առաւելագոյն – უმეტე, უმეტესი, უმრავლესი.

Առաւելապէս – გარდარეული, უმეტე, უმეტესი.

Առաւել եւս – უმეტე, უმეტესი, უფროჲს, უფროჲს-ღა.

Առաւել զօրաւոր – უძლიერე, უძლიერესი.

Առաւել լաւ – უმჯობე, უმჯობესი.

Առաւել լինել – გარდამატება, გარდარევა, მატება, წარმატება.

Առաւել լիրբ եւ անպատկառ – უგლისპესი.

Առաւել յօժարութեամբ – უგულსმოდგინესად.

Առաւել պայծառ – უბრწყინვალესი.

Առաւել առնել – გარდამატება.

Առաւելութիւն – გარდარეულობა, მეტნობა, ნამეტავი, ნამეტნავი, უმეტესება, უმეტესობა.

Առաւելուլ – აღმატება, გარდამატება, გარდარევა, დაძინება, მატება, წარმატება.

Առաւելքան – უზეშთაესი, უზეშთაჱსი, უჟეჟთაესი.

Առաւօտ – აღსამსთობელი, განთიადი, დილა, დილე, ცისკარი.

Առաւօտանալ – განთენება.

Առաւօտ առնել – ამსთობა, აღმსთობა.

Առաւօտել – ამსთობა, აღმსთობა.

Առաւօտին – ცისკრისა.

Առաւօտ լինել – განთენება.

Առաւօտուն – განთიად, ცისკარს.

Առաւօտուց – განთიად.

Առաքեալ – მოვლინებული, მოციქული.

Առաքել – აღვლინება, ბრძანება, გაგზავნა, გამოდინება, გამოდენა, გამოვლინება, განვლინება, განყვანება, განცემა, გაცემა, მიგნება, შეწირვა, წარგზავნა, წარვლინება, წარმგზავნა, წარმოვლინება, წარყვანება, წარცემა.

Առաքելական – სამოციქულო.

Առաքել ընդ առաջ – მოგებება.

Առաքելութիւն – მოციქულება, მოციქულობა.

Առաքինաբար – მჴნედ.

Առաքինանալ – მჴნობა.

Առաքինի – მოღუაწი/ე, მჴნე.

Առաքինութիւն – მოქალაქობა, მოღუაწება, სათნოება, სიმჴნე, ღირსება.

Առաքիչ – მომავლინებელი, რომელმან მოავლინა.

Առգնօղ – მფრდელი.
Առեալ – მიღებული, მოყვანებული.
Առեղծանել – მოთხრობა.
Առեղծուած – იგავი.
Առ երեկս – მწუხრი, სამწუხაროდ.
Առ երկիւղի – მოშიშებით.
Առեւծ – ლომი.
Առգանցանել – თანანარსრბა.
Առէջ – საგუას(ა)ლი, საქსუსალი, საქუსალი.
Առընթեր – თანა, მახლობელ, მახლობელად.
Առընթեր կալ – ახლება.
Առժամայն – აწვე, მეყსეულად, მუნთქუესვე, მუნქუესვე, საწუთო, საწუთრო, ჴელის-ჴელ.
Առժամայն վաղվաղակի – მეყსეულად.
Առժամանակեայ – მცირედ ჟამისაჲ, საწუთო, საწუთრო.
Առժամանակ մի – ერთ ჟამ, მცირედ რაოდენმე, ჟამ ერთ, ჟამ ერთცა, ჟამი, ჟამ რავდენადმდე, ჟამ რავდენმე, საწუთო, საწუთრო, წუთ, წუთ ერთ.
Առ ի – თჳს.
Առ ի Abl. – გან, მიერ, მიმართ.
Առ ի J ոք– რაჲთა.
Առ ի Վի. – მიმართ.
Առիթ – მატყუებელი, მომატყუებელი.
Առ ի ծածկել – საფარველად.
Առ ի հօրէ – მამისაგანი.
Առ ի ձենջ – თქუენმიერი.
Առ ի մօրէ – დედითი.
Առ ի յետոյ – შემდგომი.
Առ ի սորելոյ – საჴდელი.
Առիւծանալ – ლომ ქმნა.
Առխթել – წარმოსლვა.
Առկայծեալ – მბნდჳნვარე.
Առկայծել – მოკლება.
Առ կողմն – მახლობელ, მახლობელად.
Առհասարակ – ერთბამად, ერთობით, ზოგად, ზოვგად, სწორად, ყოლა, ყოლად.
Առհաւատչեայ – წინდი.
Առն – სამამაკაცო.
Առնակին – დედაკაცი, ქმრის ქუეშე მყოფი, ქმრის ცოლი, ქორწინებული, შეყოფილი ქმარსა.
Առնացի – სამამო.
Առնել – გამოქმნა, გამოჩინება, დაბადება, დაყოფა, იძულება, მაწვა, მორტყუმა, მოქმნა, საქმარყოფა, საქმე, ქმნა, ქმნევა, ყოფა, შენება, შერთვა, შექმნა, შეჩუენება, შეწირვა, ჴმარება, ჴმევა, ჴუმევა.
Առնել զճանապարհ – მოგზავნება (გზისა).
Առնել / կացուցանել (յանդիման) – წარდგინება.
Առնել ընկեցիկ – გარე-განთხევა.
Առնելիք – მყოფელი.
Առնել չար – ძჳრის-ყოფა.
Առնել սէր – მიყუარობა.
Առնել տալ – ქმნევა.
Առնի – მამებრ.
Առնուլ – აკიდება, აპყრობა, აქუმა, აღება, აღკიდება, აღმოვსება, აღმოწუდა, აღპყრობა, აღსხდომა, აღღება, აღქუმა, აღხუმა, აღჴდა, ახუმა, გამოპყრობა, გამოღება, გამოღლეძა, გამოყვანება, გამოხუმა, განღება, დაპყრობა, დატაცება, თავსდება, თავსსხმა, მიბმა, მიდგომა, მითხოვა, მიქუმა, მიღება, მიყვანება, მიხუმა, მობმა, მოგება, მოგურა, მოთხოვა, მოკიდება, მოკუეთა, მოლბობა, მოპოვება, მოპოვნება, მოპყრობა, მორთუმა, მოსხმა, მოქუმა, მოღება, მოყვანება, მოხუმა, მოჴდა, პყრობა, სხმა, შეპყრობა, შერთვა, შეწყნარება, შეხუმა, შთამოხუმა, წამოღება, წარბმა, წარმოგდება, წარმოღება, წარმოყვანება, წარტყუენვა, წარღება, წარყვანება, წარხუმა, წაღება, ჴელთ-დება, ჴმევა, ჴუმევა.
Առնուլ արտաքս – გამოღება.
Առնուլ բռամբ – დამჭელვა, მჭელითა მოღება.
Առնուլ դրան – დაჴშვა ბჭისა.
Առնուլ ելանել – გამობღულება, გამოღლეძა.
Առնուլ զլոյս – ნათლის მიღება.
Առնուլ զտեղի – დადგინება.
Առնուլ ընդ իւր – თანაშერთვა.
Առնուլ ի բերան – გაზეპირება.
Առնուլ ի գիրկս – შეტკბობა, შეტყბობა.
Առնուլ ի միտ – გრძნობა.
Առնուլ ի վեր – გამოწყუეტა.
Առնուլ կին – მოყვანება ცოლისა.
Առնուլ յանձն – შეტკბობა, შეტყბობა.
Առնուլ յառաջ – წამოღება, წარმოღება.
Առնուլ յաւարի – წარმოტყუენვა.
Առոգանել – მორწყვა.
Առոգութիւն – სახეკეთილობა.
Առող – მომლე, მომლებელი.
Առողջ – ცოცხალი.
Առողջանալ – განცოცხლება, ცოცხალ-ყოფა.
Առողջութիւն – სიმრთელე, სიცოცხლე, ცხოვრება, ცხორება.
Առոյգութիւն – სიჭაბუკე, სიჭაპუკე.
Առ ոտն հարկանել – დათრგუნვა.
Առ որում պարտքն քո իցեն – მოვალე.
Առ սակաւ մի – მცირედ, მცირედ რაჲმე.
Առ սակաւ սակաւ – კნინ-კნინი, მცირედ-მცირედ.
Առտնին – თანამკვდრი, სახლ-მდაბრ, სახლსა შინა.
Առտնին արկանելի – ზარაურთი.
Առու – ნაკადული, რუ.
Առուամէջ – ფოლოცი.
Առուտվ գալ – გარდარევა.
Առ օթ – მიმწუხრი.
Առ օրին – დღითი დღედ.
Ասացեալ – თქუმული.
Ասել – გამოთქუმა, თქუმა, თხრობა, მიგება, რქუმა, სიტყუა, ჩუენება, წართქუმა.
Ասեղն – ნემსი.
Ասիդ – სირაქლემა.
Ասղանի – მკედი, სთვილი, სთული.

Ասող – მეტყუელი.
Ասոսերէն – ასურებრი.
Ասորեստան – ასურასტანი.
Ասորեստանեայ – ასური.
Ասորի – ასური.
Ասպ – საგუას(ა)ლი, საქსუსალი, საქუსალი.
Ասպազէն – ცხენისა ჭური.
Ասպատակ – ზედა მისლვა, მტევებარი, მტეობარი, სლვა, წარმომართება.
Ասպատակել – აღმჴედრება, ხლდომა.
Ասպար – ფარი.
Ասպարէս – ასპარეზი, უტევანი, ცხენთ სარბიელი.
Ասպնջական – მასპინძელი, მესტუმრე.
Աստ – აქა.
Աստանօր – აქა, აწ უკუე.
Աստեղագէտ – ვარსკულავის მეტყუელი.
Աստէն – აქა, აქავე.
Աստի – ამიერითგან, ამისგან, ამისგანი, აქაჲ, მიერ.
Աստիճան – აღსავალი, კიბე, მენაკი, პატივი.
Աստիք – ამიერი.
Աստղ – ვარსკულავი, მასკულავი.
Աստուած – კერპი, ღმერთი.
Աստուածաբան – ღმრთისმეტყუელი.
Աստուածաբանել – ღმრთის მეტყუელება.
Աստուածազգեաց – ღმერთშემოსილი.
Աստուածախոհ – ღმრთისა თანამზრახველი.
Աստուածախօսութիւն – ღმრთისმეტყუელება.
Աստուածածնութիւն – ღმრთისა.
Աստուածածին – ღმრთისმშობელი.
Աստուածական – საღმრთო, ღმრთისამიერი.
Աստուածամարտ – ღმრთისა მბრძოლი, ღმრთის მოლალე.
Աստուածային – საღმრთო, საღმრთოჲთ კერძო, ღმრთისა, ღმრთისამიერი.
Աստուածանալ – განღმრთობა.
Աստուածաշունչ – საღმრთო წიგნი, ღმრთივ სულიერი.
Աստուածապաշտ – ღმრთის მსახური.
Աստուածասէր – ღმრთის მოყუარე.
Աստուածատես – ღმრთის მხილველი.
Աստուածացուցանել – განღმრთობა, ღმრთად ყოფა.
Աստուածգիտութիւն – ღმრთის მეცნიერება, ღმრთისა ცნობა.
Աստուածեղէն – საღმრთოჲთ კერძო, საღმრთო.
Աստուծոյք – ღმრთისა.
Աստուածպաշտութիւն – ღმრთისმსახურება.
Աստուածսիրութիւն – ღმრთისმოყუარება.
Աստուածութիւն – ღმრთეება.
Աստուածուսոյց – ღმრთივ-სწავლული.
Աստուածուրաց – ღმრთისა უარისმყოფელი.
Ասր – მატყლი.
Ասուեայ – მატყიერი, მატყლიერი, მატყლისა.
Ատակ – პირი, შემძლებელი.
Ատաղձագործ – ტყისმკაფელი.
Ատամն – კბილი.
Ատեան – ატიანი, განკითხვა, განსაკითხავი, დალიჭი, კრებული, საბჭო, სამშჯავრო, სარჯელი, სასჯელი, საყდარი, საშჯელი, სახილველი, სიტყჳსგება, ტაძარი, ურაკპარაკი, შესაკრებელი, ჰურაკპარაკი.
Ատել – დაგმობა, მოძულება, სიძულილი, ძუ=, ძულება, ძულობა.
Ատելի – მოძულე, მოძულებული, საძულელი.
Ատելութիւն – მოძულება, საძულელი, სიძულილი, უყურულობა, ძაგება.
Ատելութիւն չարին – ბოროტის მოძულებაჲ.
Ատենադպիր – ატიანთ/მოძღუარი, მწიგნობარი, მწიგნობართშემყვანებელი, წერილის შემომყვანებელი.
Ատեցեալ – მოძულებული.
Ատեցումն – მოძულება.
Ատիկել – ცლა, ცალ=.
Ատոք – სავსე.
Ատրագոյն – მბრწყინვალე.
Արագ – ადრე, მალე, მოწრაფე, მწლაფრ, მწრაფლ, ხანად, ხანით.
Արագագիր – მალე მწერალი, მწერალი მალედ.
Արագագիր (դպիր) – ჴელოანი, ჴელოვანი.
Արագագոյն – უმაღლესი.
Արագահաս – მსთუად.
Արագ արագ – ადრე-ადრე, მალედ, მეყსეულად.
Արագ||երագ – მოსწრაფე.
Արագիլ – ტივყუავი, ქორი, ყარყადი, ყარყატი.
Արագութիւն – სიმაღლე.
Արած – ნიში.
Արածել – დამწყსა, დაძოვება, მოძოვა, მწყსა, ძო(ვ)ება, ძოვ(ნ)ა.
Արամբի – რომელსა ესუას ქმარი, ქმრიელი, ქმრის ცოლი.
Արանց լինել – განქორწინება, ქმრის-სლვა.
Արաջ – მთავარი.
Արաջնորդ – მთავარი.
Արատ – ბილწება, ბიწი, გმობა, ნაბილწვარი.
Արատել – გმობა.
Արատաւոր – განრყუნილი, შეგინებული.
Արար – მყოფება, ნაშრომი, საქმე, ქმნულება, ქმნულობა, ყოფა.
Արարած – დაბადება, დაბადებული, ქმნული, ყოფა, შექმნული.
Արարիչ – დამბადებელი, შემოქმედი.
Արարչագործ – შექმნულთა მოქმედი.
Արարչական – მოქმედი.
Արարչութիւն – შესაქმე.
Արաց – აპანი, საბატი.
Արաւոր – ერქუანი.
Արբանակել – მსახურება.
Արբանեակ – თანამზრახვალი, თანამზრახველი, მეტყუელი, მომატყუებელი, მსახური, საწონელი, შემეტყუელი.
Արբեալ – მთრვალი, ხარტიელი.

Արբենալ – დათრვობა, თრვობა, სიმთრვალე.
Արբեցեալ – დამთრვალი.
Արբեցող – მეღვნე, მომთრვალე, მსუმელი, ღვნისმსუმელი.
Արբեցութիւն – მთრვალობა, სიმთრვალე, შუება.
Արբեցուցանել – დათრვობა.
Արբշիռ – განცხრომა მომთრვალეთა თანა, მესულელობა (ღვნით), მომთრვალე.
Արբումն – მოსუმურობა.
Արբուցանել – დათრვობა, რწყვა, სუმა, სუმევა, ფუფუნება, შესუმა.
Արգ – საქმე.
Արգահատել – შეწყალება.
Արգանակ – წუენი.
Արգանդ – მუცელი, საშო.
Արգասաւորութիւն – სიმჴნე.
Արգելական – დაყუდებული, პყრობილი, შეყენებული.
Արգելան – საპყრობილე, შეყენებულება.
Արգելանք – შესაყენებელი.
Արգելավան – საწყდობილე.
Արգելեալ – განყენებული, დაფარული, შეწყდომილი, შეწყუდობილი.
Արգելիչ – დამაყენებელი.
Արգելուլ – ბრკოლება, დაბრკოლება, დაპყრობა, დაფარვა, დაყენება, დახრწევა, უფლება, ყენება, შეკრვა, შეპყრობა, შეყენება, შეყრა, შეწყუდევა.
Արգոբ – ჩაჴვი.
Արդ – ან, ანესერა, აწცა, აჰა ესერა, უკუე.
Արդար – მართალი, მართლ, მართლმსაჯული, სიმართლე, ჭეშმარიტი.
Արդարադատութիւն – მართლმსაჯულებობა.
Արդարանալ – განმართლება.
Արդարացեալ – განმართლებული.
Արդարացուցանել – განმართლება, განჭეშმარიტება, უბრალოება, უბრალო ყოფა; ჭეშმარიტ-ყოფა.
Արդարեւ – მართლად, მართლიად, ნამდჳლვე, ნანდჳლ, ჭეშმარიტად, ჭეშმარიტი.
Արդարութիւն – განგებულება, სამართალი, სიმართლე, ჭეშმარიტება, ჯეროვანება.
Արդ եւս — აწღა, აწღა ესერა.
Արդեք – მე (ნაწილაკი).
Արդեօք – ან სამე, ან უკუე სამე, მე-ა (ნაწილაკი), მერმე, სამემცა.
Արդէն իսկ – აწვე.
Արդի – აწინდელი.
Արդիւնարար – მეუნჯე.
Արդիւնք – გამომცენარე, ნაყოფი, ნაყოფიერება, ნაშრომი, საქმე, ხუავი.
Արդն – ლახუარი.
Արդու – გრივი, სათოელი, სათუელი, საწყაული, ჴვმირი, ჰაკი.
Արեան – მოსისხლე.
Արեգ – ვარდობისა, იგრიკა, მირაკანი, მიჰრაკ(ა)ნი, ფებრვალი.

Արեգակն – მზე, მზისთუალი.
Արենալ – მოსისხლება.
Արեւ – მზე.
Արեւակէզ լինել – მზით განჴმობა.
Արեւելք – მზჱ-აღმოსავალი, მზის აღმოსავალი.
Արեւի քաղաք – მზის ქალაქი.
Արեւգակն – მზისთუალი.
Արեւմուտք – დასავალეთი, დასავალი, დასლვა მზისაჲ, მზის(ა) დასავალი.
Արթուն – მღჳძარე.
Արթուն լինել – განფრთხობა.
Արթուն կալ – მღჳძარება, ღჳძება.
Արժան – ჯეროვანი, ჯეროვნად.
Արժանանալ – ღირს ქმნა.
Արժանապէս – ღირსად, ღირსებით.
Արժանաւոր – ღირსად, ღირსი.
Արժանաւորել – ღირს-ყოფა.
Արժանի – თანამდები, ღირსი.
Արժանի առնել – ჯერ-ჩინება.
Արժան լինել – შეგვანება, ჯერ-ყოფა.
Արժել – არძანგება, სწორება.
Արի – ახოვანი, მჴნე.
Արիաբար – მამაკაცებრ.
Արիանալ – განმჴნობა.
Արիանոս – არიანოზი.
Արիացուցանել – განმჴნობა.
Արիովթ – არიოთი.
Արիոպագոս – არიოპაგე.
Արիւն – სისხლი.
Արիւնախառն – შესუარული სისხლისაგან.
Արիւնակալ – ფეშხუენი.
Արիւնահեղ – დამთხეველი სისხლისაჲ, მოსისხლე.
Արիութիւն – ახოვნება, სიმხნე, სიმჴნე.
Արծաթ – ვეცხლი.
Արծաթազին – ვეცხლით მოფარდული, ვეცხლით სყიდული, ვეცხლით ფრდილი.
Արծաթագործ – ვეცხლის მჭედელი.
Արծաթապատ – ვეცხლით მოსილი, ვეცხლმოძერწული.
Արծաթասէր – ვეცხლისმოყუარე.
Արծաթավաճառ – ვეცხლისმოფარდული.
Արծաթեղէն – ვეცხლი, ვეცხლისა.
Արծաթի – ვეცხლისა.
Արծաթսիրութիւն – ვეცხლისმოყუარება.
Արծարծել – განცხოველება.
Արծիւ – არწივი.
Արծուի – ორბი.
Արկանել – აღდება, გამობმა, გამოშოვრება, განგდება, განფენა, განცუმა, გარდაგება, გარდავრდომა, გარდამოდება, გარდასხმა, გარდაცუმა, გარე-მოდება, დაგება, დადგმა, დადება, დათესვა, დამობმა, დართვა, დასხმა, დაფენა, დაცემა, დება, მიფენა, მიყოფა, მოდება, მოვლა, მოსყიდა, მოსხმა, მოტევება, მოჴდა, რთვა, სასყიდლის ყოფა, სხმა, ტყორცება, ფიწლვა, ყოფა, შებმა, შეგდება, შედგინება,

შედება, შეთხევა, შემოგდება, შემოსა, შესუმა, შესხმა, შეყენება, შეყოფა, შთაგდება, შთადგმა, შთადება, შთავრდომა, შთათხევა.

Արկանել զիւրեւ – მობლარდნა, მოსა.

Արկանել ի սեղան – შეწირვა.

Արկանել ի վայր – დამჴობა, დამჴუება.

Արկանելի – საბლარდნელი, საბრადნელი, საბურავი, საბურველი, სამოსელი.

Արկանել (խունկս) – კუმევა.

Արկանել վիճակ – წილ-გდება.

Արկեալ – სხმული.

Արկղ – გუადრუცი, ზანდუკი, კიდობანი.

Արհամարել – უგულება.

Արհամարհ – შეურაცხება.

Արհամարհանք – შეურაცხება, შეურაცხი.

Արհամարհեալ – დაგდებული, სანუნელი, შეურაცხი.

Արհամարհեալ լինել – უგულებელ(ს)ქმნა.

Արհամարհել – გინება, კიცხევა, მოძაგება, მღერა, სიკიცხევა, უგულება, უგულებელსყოფა, უდებ-ყოფა, შეურაცხყოფა, შეურაცხება, შეურაცხ-ქმნა.

Արհամարհող – შეურაცხის-მყოფელი.

Արհամարհոտ – შეურაცხის-მყოფელი.

Արհամարհութիւն – შეურაცხება.

Արհաւէր – საუცრება.

Արհաւիր – რისხვა, სასუმელი, შესაძრწუნებელი, შიში.

Արհաւիրք – განკრთომა, განკკრვება, საზარელი, საშინელება.

Արհիեպիսկոպոս – მთავარეპისკოპოსი.

Արծազանք – ოხრა.

Արձակ – უბეჭდველი, ჴსნილი.

Արձակեալ – განვლინებული, განთავისუფლებული, განტევებული, დატევებული, თავისუფალი, ჴსნილი.

Արձակել – აღმოტევება, აღმოჴდომა, აღტევება, აღჴსნა, გამოვლინება, გამოსლვა, გამოტევება, განბნევა, განვლენა, განვლინება, განრთხმა, განსატევებელი (წიგნი), განსლვა, განსხმა, განტევება, განყვანება, განძება, განძრვა, განჴსნა, განჯმნა, გაძება, გაჴსნა, დაბმა, დატევება, დატეობა, დაშალვა, მიდგმა, მივლინება, მიწუდა, მოვლინება, მოტევება, მოძღუანება, მოხუმა, შეტევება, წარგზავნა, წარვლინება, წარმოგზავნა, წარტევება, წარწევნა, წარჯმნა, ჴდა, ჯმნა.

Արձակումն – განვლენა, განსატევებელი (წიგნი), განყვანება.

Արձակուրդ – მიტევება.

Արձան – სუეტი, ძეგლი.

Արձանագիր – ძეგლისწერა.

Արձանախօս լինել – შენამება.

Արմատ – ძირი.

Արմատախիլել – აღმოფხურა.

Արմատանալ – ძირისა დამტკიცება.

Արմատ արձակել – ძირისა დაბმა.

Արմատացեալ – დაფუძნებული.

Արմատացուցանել – ძირისა დაბმა.

Արմատաքի – ყოლა, ყოლად, ძირით(ურთ).

Արմաւ – ბაია, ბაჲა, დანაკის კუდი, დანაჲს კუდი, ფინიკი, ფუვინკა.

Արմաւաստան – დანაკის კუდოვანი.

Արմաւենի – დანაკის კუდი, დანაჲს კუდი, ფინიკი.

Արմաւենիք – ფინიკოანი.

Արմաւենուտ – ბაიოანი, ბაჲოანი.

Արմն – ძირი.

Արմտիք – თესლი, ნაყოფი, ნაშრომი, ძირი.

Արմունկն – იდაყუ.

Արշալոյս – რიჟორაჟუ, რიჟურაჟუ.

Արշաւանք – ზედა მოსლვა, სრბა.

Արշաւել – დევნა, მირბენა, მიტევება, მოტევება, მჴედრ აღსლვა.

Արշիմանդրիտ – არქიმანდრიტი.

Արջ – დათუ.

Արջառ – ზროხა, ზუარაკი, მროწეული, უსხი.

Արջառաջիլ – ტაჯგანაგი, ძარღჳ ზროხისაჲ.

Արջառոց – საზროხე.

Արջնդեղ – გულისსარეველი.

Արսին – მთიები.

Արտ – ყანა, ყანობირი.

Արտախուրակ – ვარშამაგი, საბურავი, საბურველი.

Արտասուալից – სავსე ცრემლით, ცრემლ-სავსედ.

Արտասուալից լինել – ცრემლევა, ცრემლოვა.

Արտասուել – ტირილი, ჩამოდინება ცრემლთა, ცრემლევა, ცრემლოვა.

Արտասուք – ცრემლი.

Արտավար – აგარაკი, სათესი, ყანობირი.

Արտաքին – გარგანი, გარე, გარეგანი, გარემო, გარესკნელი, გარეშე, გარეშემყოფი, გარეწარი.

Արտաքոյ – გარეგან, გარემო, გარეული, გარეშე, გალმართ, თჳნიერ.

Արտաքնոց – საუძლურე.

Արտաքոյ – გარე, გარეგან, გარეგნით, გარემო, გარეული, გარეშე, გალმართ, თჳნიერ, უ, უკუანაწარ.

Արտաքս – გამომართ, გარე, გარეშე.

Արտաքս անկանել – განთხევა.

Արտաքսել – განდევნა, განოტება, განყენება, განშოვრება, განშორება, განძება, გაშორება, გაძება, ოტება.

Արտաքս հանել – განგდება.

Արտաքս վազել – გამოჴდომა.

Արտաքս վարել – განძება, გაძება.

Արտաքս տանել – განყვანება.

Արտաքս փչել – გამონქრევა.

Արտաքուստ – გარეშე.

Արտեւան – წამი, წუერი.

Արտեւանունք – წარბი.

Արտորայք – ყანა, ყანათესული, ყანები, ყანობირი.

Արտունճ – მომკალი.

Արտօսր – ცრემლი.

Արք – ერი.

Արքայ – მეუფე, მეფე.

Արքայորդի – ძე მეფისა.

Արքայութիւն – მეუფება, სამეუფო, სამეფო, სასუფეველი, სუფევა.
Արքունական – სამეუფო, სამეფო.
Արքունի – სამეუფო, სამეფო.
Արքունիք – პალატი, სამეუფო, სამეფო, ტაძარი.
Արքունուստ – სამეუფო, სამეფო.
Ացի – =ელი=, იტი.
Աւ | իւ = ով – გამო, გამოვე.
Աւագ – უხუცე, უხუცჱსი.
Աւագագոյն – უხუცე, უხეცჱსი.
Աւագանի – მოხუცებულნი.
Աւագափող – საყვირი დიდი.
Աւագութիւն – ჴელმწიფება.
Աւազ – მქვშა, ქვშა.
Աւազակ – ავაზაკი, განმცდელი.
Աւազակել – მოავაზაკება.
Աւազան – ავაზანი, ემბაზი, ისარნა, საბანელი, სიავი, წყლის სასუმელი.
Աւազին – ქვშოვანი.
Աւաղ – ჵ.
Աւան – აგარაკი, ავანი, დაბა, ეზო, ვანი, ველი, საყოფელი, სოფელი.
Աւանդ – ვედრი, ნამარხევი.
Աւանդական գիրք – ავანდაგირი.
Աւանդել – ალთქუმა, ალმოტევება, განტევება, განწესება, დავედრება, მინდობა, მიცემა, მოსწავება, მოცემა, სწავება, სწავლება, შევედრება, წინა-ყოფა.
Աւանդութիւն – მოცემული იგი მოძღურებაჲ, მოძღურება, მცნება, სწავლა, წესი.
Աւանիկ – ესერა.
Աւանք – მყოფნი.
Աւասիկ – აწვე ესერა.
Աւար – ავარი (ავრისა), ავრობა, ალაფი, იავარი, ნატყუენავი, ჟამი, ტყუე, წარმონალები.
(Աւարա)բաշխ – განმყოფი.
Աւար առնուլ – ალჭრა, წამოღება, წარმოღება, წარტყუენვა.
Աւարառու – წარმტყუეავი, წარმტყუენ(ვ)ელი.
Աւարել – ალჭრა, დამჴობა, დამჴუება.
Աւար հարկանել – გამოტყუენვა, იავარ(ის)ყოფა, ტყუენვა, წარმოტყუენვა.
Աւաքել – განწმედა.
Աւգտել – რგება, რგებული, რგებულ/სარგებელ-ყოფა.
Աւելագոյն – უმეტე, უმეტესი.
Աւելի – მეტად, მეტი, ნამეტავი, ნამეტნავი, უმეტე, უმეტესი, უფროჲს, უფროჲსი.
Աւելի քան – უმრავლესი, უფროჲს.
Աւելորդ – გარეწარი, დამეტებული, ნამეტავი, ნამეტნავი, ნეშტი.
Աւետարան – სახარება.
Աւետարանել – სახარება.
Աւետարանիչ – მახარებელი, მახარობელი.
Աւետարանագիր – მახარებელი, მახარობელი.
Աւետարանական – სახარებისა.
Աւետարանեալ – ხარებული.
Աւետարանել – სახარება, ხარება.
Աւետարանիչ – რომელი ახარებს.
Աւետիս տալ – ხარება.
Աւետիք – ალთქუმაჲ, მითხრობა, სახარება, ხარება.
Աւեր – მოოჴრება, მოოჴრებული, ოჴერი.
Աւերած – აოჴრება, ალოჴრება, მოოჴრება, ოჴრება.
Աւերակ – მოოჴრებული, ნატამალი, ნატამნევი, ოჴერი, უდაბნო.
Աւերեալ – დარღუეული, მოოჴრებული.
Աւերել – აოჴრება, ალოჴრება, დამჴობა, დამჴუება, დარღუევა, დატყუენვა, დაქცევა, მოოჴრება, ოჴრება, წამოღება, წარმოღება.
Աւերող – ალმაოჴრებელი.
Աւերումն – მოოჴრება.
Աւթողոփոս – ავთოლოფოს.
Աւձ – გუელი.
Աւղի – თაფლუჭი, თაფრუჭი, იყი.
Աւտարանալ – ველურ ქმნა.
Աւտարացեալ – განუცხებული, გაუცხებული, უცხო ქმნული.
Աւր – დღე, ჟამი.
Աւրէն – მცნება, რჩული, შჯული.
Աւրէնս դնել – დაწესება.
Աւրէնք – სამართალი.
Աւրըստօրէ – დღითი დღედ.
Աւրինադրել – დაწესება, შჯულდება.
Աւրինական – რჩულისაგანი, შჯულისაგანი.
Աւրհնեալ – კურთხეული.
Աւրհնել – დიდება, კურთხევა.
Աւրհներգող – მგალობელი.
Աւրհնութիւն – დიდება, კურთხევა.
Աւրհնութիւն աւրհնութեանց – კურთხევაჲ მგალობელთაჲ.
Աւրհնութիւն ի բարձունս – დიდებულ მაღალთა შინა.
Աւրինակ – მსგავსება.
Աւրինակ բերել – მსგავსება.
Աւրհնութիւն տալ – დიდება.
Աւր մեծ – დღესასწაული.
Աւուր – მდღევრი.
Աւուր աւուր – დღითი დღედ.
Աւուրց յաւուրս – მდღევრ.
Աւուրք բազումք – დღეგრძელება.
Ափ – კიდე, მჭელი, ნები, პევში, ჴელი.
Ափն – ბაგე.
Ափիբերան լինել – დადება ჴელისა პირსა, ჴელის დადება პირსა.
Ափշեալ – დაკკრვებული.
Ափշել – განბრუება.
Ափսէ – პინაკი, საფასე, წედი.
Ափսինթ – აფსინდი.
Ափրիկէ – აფრიკეთი.
Ափփով – აფფო.
Աքաղաղ – მამალი.
Աքացել – წიხნა.
Աքեաց – კირი.
Աքիս – ვრცინი, ქურცინი.

Աքսորանք – ექსორიაობა.

Աքսորել – ექსორია-ყოფა, ექუსორია-ყოფა, წარმართება ექუსორიობასა.

Բ

Բ – (վրացերէն այբուբենի երկրորդ տառ) – ბ (ქართული ანბანის მეორე ასო. რიცხვითი მნიშვნელობა 2).

Բաբախել – რეკა.

Բագին – ბაგინი, ბომონი, გამოგება, საკურთხეველი, შესაწირავი.

Բադէն – ბადენი.

Բազէ – მიმინო, ქორი.

Բազմաբար – მრავალი, მრავალფერი.

Բազմագին – დიდფასი, თითოფერება, მრავალსასყიდლისაჲ.

Բազմագոյն – მრავალფერი, ფერად-ფერადი.

Բազմադիմի – მრავალსახე.

Բազմազան – თითო სახე, თჳთო სახე, მრავალსახე, ფერად-ფერადი.

Բազմաժամանակեայ – მრავალჟამეული.

Բազմաժողով – განმრავლებული ერითა.

Բազմածին – მრავლის მშობელი, შვილმრავალი.

Բազմածնունդ – მრავალნაშობი.

Բազմակ – სანთელი.

Բազմակալ – დასადგმელი, ლამპარი, მისაყოფელი, მოსაყოფელი, სანთელი.

Բազմական – თანამეინაჴე, თითო სახე, თჳთოსახე, ინაჴითმჯდომარე, მეინაჴე, საჯდომელი, საჯდომი, ტაბლა.

Բազմակերպ – მრავალსახე.

Բազմակոյտ – სიმრავლე.

Բազմահմուտ – გამოცდილება, გამოცდილი.

Բազմահմուտ լինել – გამოცდილება.

Բազմահոգ – მრავალმზრუნველი.

Բազմաճառագայթ – მბრკინვალება.

Բազմամբոխ – სიმრავლე.

Բազմանալ – ამრლუე, ამრლუე ქმნა, განმრავლება.

Բազմանուն – მრავალსახელი.

Բազմաչեայք – მრავალთუალნი.

Բազմապատիկ – დიდი, დიდად, მრავალფერი, მრავალწილად, ფრიად პატიოსანი.

Բազմապատիկ առնել – განმრავალწილება, გარდარევა, დიდი, დიდად, უმრავალწილესყოფა.

Բազմապատիկ լինել – განმრავალწილება.

Բազմաստեղ – ხომი.

Բազմաստուած – მრავალღმერთი.

Բազմացուցանել – განგრძობა, განმრავლება.

Բազմացուցանել զժամանակս – მრავალჟამეულება.

Բազմաւոր – მრავალი.

Բազմեալ – ინაჴით მჯდომარე, მეინახე, მეინაჴე.

Բազմել – დასხდომა, დაჯდომა, ინაჴდგმა, ინაჴით დახსდომა, ინაჴ-დგა, ინაჴით დგმა, ინაჴით ჯდომა, მიწოლა, საინაჴესა ჯდომა.

Բազմեցուցանել – დასხდომა, დასხმა, ინაჴდგმა.

Բազմոտանի – მრავალფერჴი, ფერჴ-მრავალი.

Բազմոց – საჯდომელი, საჯდომი.

Բազմութիւն – კრებული, სიმრავლე, სიმძაფრე.

Բազմօրեայ – დღეგრძელი, დღემრავალი.

Բազմօրեայ լինել – მრავალდღეობა.

Բազուկ – მკლავი.

Բազում – ბევრი, დიადი, დიდად, დიდი, დიდძალი, თითო სახე, თჳთო სახე, მრავალი, უმრავლესი, ფრიად, ჯეკმა.

Բազում անգամ – მრავალ გზის, მრავალჯერ.

Բազում առնել – განმრავლება.

Բազում գլուխ – მრავალთავი.

Բազում ժամ – მყოვარ ჟამ.

Բազում լինել – განმრავლება.

Բազում խրախճանութիւն – ერმრავლობა.

Բազում հիւս – მრავალთხზულება.

(Բազում)ողորմ – დიდად მოწყალე, მოწყალე, მრავალმოწყალე.

Բազում տեսակ – მრავალსახე.

Բազում օրինակ – მრავალსახე.

Բազումք – ერი, სიმრავლჱ ერისაჲ.

Բաժակ – ბარძიმი, კუტალი, სამწდეო, სასუმელი, ჭიქა.

Բաժանակից լինել – თანაგანყოფა.

Բաժանարար – განმყოფელი.

Բաժանեալ – გავთული, განვთომა, განზომა, განყოფილი.

Բաժանել – განაწილება, განვთომა, განზომა, განპებულობა, განლება, განყოფა, განშოვრება, განშორება, განწვალება, განწილვა, გაშორება, გდება, მიმოდაყოფა.

Բաժանորդ – ზიარი, თანამოთაული, თანაზიარი, მსგავსი.

Բաժին – ბაჟი, განაყოფი, განყოფა, განწილვა, კერძი, ნაწილი, სამკვდრებელი.

Բալ – სიტყუა.

Բալլինջ – ბალლინჯი.

Բախել – დარეკა, დასობა, კუეთება, რეკა, რეკება, შთამაგრება, ცემა, ნარკრვა.

Բախտ – ბედი.

Բախումն – კუეთება, რეკა.

Բակ – ბაკი.

Բակեղաթ – ფიჩუ.

Բաղանիք – აბანო.

Բաղարջ – ბალარჯი, უფუველი, უცომო.

Բաղարջակեր – ზატიკობა, უცომოება, უცომოთაჲ.

Բաղարջակերք – ბალარჯობა, უცომოების კვირა, ჴალარჯობა.

Բաղբաղայ – შეურაცხება.

Բաղիստր – ისარი.

Բաղձալի – სანადელი.

Բաղնապան – მბანელი.

Բաճկոն – სამოსელი, ფიჩუ.

Բամբասանք – გინება, საგინელი, ყუედრება, ძჳრის-სიტყუა.

Բամբասել – ბოროტის თქუმა, ბრალება, ბრალის დადება, გინება, გმობა, დრტჳნვა, მიმოდება, ტრტჳნვა, ყუედრება, შეგინება, ძჳრის(ა) სიტყუა, ძჳრის-ზრახვა, ძჳრის-თქუმა.

Բամբասող – მაგინებელი, მომზრახი.

Բայց – გარნა, ვინაჲცა, თჳნიერ, ურქმელი, ხილ(ვ)ული, ხოლო.

Բայց եթէ – გარნა.

Բայց միայն – გარნა, ხოლო მარტოჲ.

Բան – ბრძანება, ზრახვა, თქუმული, მცნება, საუბნარი, საქმე, სიტყუა.

Բանալ – ამტკმება, აღება, აღმტკმება, აღსაბურველება, აღღება, აღხილვა, აღხუმა, ახილვა, ახუმა, გამოთარგმანება, განთხრა, განმარტება, განმღები, განპება, განფეთება, განღება, განყოფა, განძარცუვა, განძუარცუვა, განხუმა, განჴსნა, გაყოფა, გაჴსნა.

Բանալի – განსაღებელი, კლიტე.

Բանակ – ბანაკი, განწყობილი, საბანაკე, საბანაკო, სადგური, სავანე.

Բանակեալ – დაბანაკებული, დავანებული.

Բանակել – განწყობა, დაბანაკება.

Բանակետղ – ნაბაკევი, საბანაკე, საბანაკო, სადგური.

Բանակռիւ – სიტყუაჲ ლალვისაჲ.

Բանամարտիկ – სიტყჳთ ლალვა.

Բանասէր – სიტყუათმოყუარე.

Բանարկու – სამაელ.

Բանաւոր – მეტყუელი, პირმეტყუელი.

Բանդագուշել – ოცება, ფუეშუება.

Բանդապետ – მესაპყრობილე, მესაპყრობილეთ მთავარი, მესაპყრობილეთ მოძღუარი, მესაპყრობილეთ მცველი, საპყრობილის მთავარი.

Բաներեգէս – ბანერეგეს.

Բանիբուն – მეცნიერი, სიტყჳთ მეცნიერი, სიტყჳთჴელოვანი.

Բանջար – მდელო, მწუანე, მწუანვილი, მხალი.

Բանջարաճաշակութիւն – მხლისა ჭამა.

Բանջարեղէն – მხალი.

Բանջարոյ – სამხლე.

Բանսարկու – ეშმაკი, მასმენელი, მაცთური, მტერი, სამაელ, ცუნდრუკი.

Բանսարկութիւն – დაყდუნება, ენისაყოფა.

Բանսարկու լինել – დაბრკოლება.

Բանս դնել – ზრახვა.

Բանտ – კრულთ-სამცველო, პყრობილება, საპყრობილე.

Բանտապան – მესაპყრობილეთ მოძღუარი.

Բանտարգել առնել – საპყრობილედ მიცემა.

Բանք սուտակասպասաց – სიტყუა კუდკუეთილ.

Բաշխ – მისაცემელი.

Բաշխել – განყოფა, მიმოდაყოფა, მიცემა, მოცემა, წინაყოფა.

Բաշխիչ – განმყოფელი, მომპოვნებელი, მომპოვნელი.

Բաջաղանք – მოკრაულება.

Բառնալ – აგება, აკიდება, ამაღლება, აპყრობა, აქუმა, აღგება, აღდგომა, აღდება, აღება, აღკიდება, აღმაღლება, აღმცირება, აღპყრობა, აღსპოლვა, აღტეხა, აღფხურა, აღქუმა, აღღება, აღხუმა, აღჴდა, აღჴოცა, ახუმა, აჴოცა, განქარება, განქარვება, განქრება, დამოკიდება, ზე, თავსდება, თანამიღება, თანაწარცოდვა, კიდება, კიდვა, მიღება, მოკუეთა, მოსპობა, მოსპოლვა, მოსრვა, მოღება, ტჳრთვა, ქონება, ქუან, წარმოკიდება, წარსლვა, წარქუან, წარქუმა, წარღება, წარწირვა, წარხუმა, წაღება.

Բառնալ զակն ի վեր – თუალთმიდგმა.

Բառնալիք – აღსაპყრობელი, გრჭო, ჭურჭელი, ჭურჭერი.

Բասրանք – გმობა.

Բար – მსგავსად.

Բարակ – ბავრუკი, წმიდა.

Բարապան – კართ(ა)მცველი, მეკარე, მეკრე.

Բարբառ – ენა, ოხრა, სიტყუა, ქადაგება, ქუხილი, ღაღადება, ჴმა.

Բարբառել – აღმოთქუმა, ბრძანება, თქუმა, მიწერა, სიტყუა, ღაღადება, ღაღად(ის) გდება, ჴმისყოფა, ჴმობა.

Բարբառ հնչել – კაკაჩება.

Բարբարոս – ბარბაროზი, ბარბაროსი, საწარმართო, ურწმუნო(ვ)ება, წარმართი, ჴმა.

Բարգաւաճ – მხიარული, საქადული.

Բարեաւ, բարեաւք – კეთილად.

Բարեբաստութիւն – პატიოსნება.

Բարեբարոյ – სახნიერი.

Բարեգործ – კეთილის-მყოფელი, სახიერი, სახნიერი, ქველის-მოქმედი.

Բարեգործութիւն – კეთილის-ყოფა, ქველის-მოქმედება, ქველის საქმე.

Բարեխառն – კეთილად შეზავებული.

Բարեխառնութիւն – კეთილად შეზავება.

Բարեխաւսութիւն – მეოხება.

Բարեխրատ – კეთილის-მოძღუარი.

Բարեխօս – ნუგეშინისმცემელი.

Բարեխօսել – მეოხყოფა.

Բարեխօսութիւն – ქველის-მეტყუელება.

Բարեծնութիւն – აზნაურება.

Բարեկամ – მეგობარი, მიყუარე, მოყუარე.

Բարեկամանալ – დამეგობრება.

Բարեկամութիւն – მეგობრება, მეგობრობა, მიყუ(ა)რობა.

Բարեկարգութիւն – კეთილად-განგებულება.

Բարեկենդանութիւն – განგებულება, ზატიკობა, მედღესასწაულე, სიხარული, უმნელება, უჭმელება.

Բարեկեցիկ լինել – განშუება.

Բարեկեցութիւն – შუება.

Բարեմարդիկ – პირშუენიერება.

Բարեյաղթ – კეთილთა მძლე, მარჯუე და მძლე.

Բարեյոյս – სასოკეთილი.

Բարեյօդ – მდგმო.

Բարենշան – კეთილი, კეთილად სასწაულოვანი, შუენიერი.
Բարեշէն լինել – აღშენება, აღშჱნება, აშენება, აშჱნება.
Բարեպաշտ – კეთილად-მსახური, კეთილის მოქმედი, მოღმრთე.
Բարեպաշտութիւն – კეთილად-მსახურება, ღმრთისმსახურება.
Բարեպաշտօն – კეთილად მსახური, ღმრთის მსახური.
Բարերար – კეთილი, კეთილისმოქმედი, კეთილისმყოფელი, სახიერი, ქველისმოქმედი.
Բարերարոյ – კეთილი.
Բարերարութիւն – თჳსება, თჳსობა, კეთილისა საქმე, სახიერება, ქველის საქმე, ქველისმოქმედება.
Բարեքագոյն – უმჯობე, უმჯობესი, უსრულესად.
Բարի – კეთილი, სათნო, სახიერი, სახნიერი, უკეთესი, უმჯობე, უმჯობესი, ქველის მოქმედება, ქველისმოქმედი, ქველის საქმე, ქველობა.
Բարի առնել – კეთება, კეთილისყოფა, კეთილობა, ქველის საქმე.
Բարիատեաց – კეთილისმოძულე, მოძულჱ კეთილისაჲ.
Բարի թուել – მოშუნება.
Բարի սրտիւ – გულქველობა.
Բարիք – კეთილი, ნაყოფი, ქველის საქმე.
Բարկանալ – განგულმწყრალება, განრისხება, განწყრომა, გარისხება, გულის განწყობა, გულისგანწყრომა, გულისწყრომა, გულმოწყე ქმნა, გულმწყრალქმნა, რისხება, რისხვა, რისხვის აღდგინება, შერისხვა.
Բարկասիրտ – გულმწყრალი.
Բարկացեալ – განრისხებული, გულტკივნეული.
Բարկացող – მრისხან-ი/ე, გულმწყრალი.
Բարկացուցանել – გამწარება, განმწარება, განრისხება, განძჳნება, გარისხება, გულისგანწყობა.
Բարկութեան – რისხვეული.
Բարկութիւն – განრისხება, გულისწყრომა, მკსინვარება, ნავღელი, რისხვა, რისხვეული, შერისხვა.
Բարձ – ბარკალი, ბარკალსხჳლი, თავი, საინაჴე, სასთაული, საჯდომელი, საჯდომი, წჳვი.
Բարձակից – მეინაჴე.
Բարձաւանդակ – კბოდე, კმოდე, მაღალი, მაღლოვანი, მწუერვალი მთათაჲ.
Բարձեալ – აგებული, აღგებული, აღ(ღ)ებული, დატჳრთული, მიღებული, ტჳრთული.
Բարձ ընտիր – ზემოჯდომა.
Բարձկնեար – სასთაული.
Բարոյախօս – სახის-მეტყუელი, სახისა სიტყუაჲ.
Բարձ տուող – მომღე, მომღებელი.
Բարձր – მაღალი, მაღლოვი.
Բարձրաբերձ – მაღალი.
Բարձրագահ – ზემოჯდომა.
Բարձրագոյն – ზე, უმაღლესი.
Բարձրաձայնութիւն – ჴმა-მაღლობა.
Բարձրանալ – ამაღლება, აღმაღლება, აღმაღლებაჲ, განმწჳსება, მაღლოვა.

Բարձր առնել – ამართება, ამაღლება, აღმართება, აღმაღლება.
Բարձրացեալ – აღმატებული, აღმაღლებული; მაღალი.
Բարձրացուցանել – ამართება, ამაღლება, აღდგინება, აღება, აღმართება, აღმაღლება, აღღება.
Բարձրացուցիչ – აღსამაღლებელი.
Բարձրավզել – აღლაღება.
Բարձրեալ – მაღალი.
Բարձր եղանել – ამაღლება, აღმაღლება.
Բարձրերէց – ზემოჯდომა.
Բարձրիչ – აღმამაღლებელი.
Բարձր լինել – ამაღლება, აღმაღლება.
Բարձրութիւն – სიმაღლე.
Բարձր քան – უზეშთაესი, უზეშთაჱსი, უჱეჲთაესი.
Բարձուանդակ – აღსავალი, თხემი, კბოდე, კმოდე, მწუერვალი.
Բարձունք – თხემი, სიმაღლე, უზესკნელესი.
Բարութիւն – კეთილი, კეთილობა, სათნო, სანო(ვ)აგე, საშუებელი, სახიერება, სიპოხე, ქველის საქმე.
Բարունակ – ბაბილო, მწუერვალი, რტო.
Բարւոք – კეთილად, კეთილი, მართლ, უმჯობე, უმჯობესი.
Բարւոքապէս – კეთილად.
Բարւոք թուել – ჯერ-ჩენა, ჯერ-ჩინება.
Բարք – ბუნება, გონება, სახე.
Բաց – ა[ღ]ხილული, აღსაშურვებული, ა[ღ]ღებული, განღებული, განცხადებული, განხუმული, ზეაღებული, ზეღებული, ზეხილული, თჳნიერ.
Բացատ – განშორვებული, განშორებული.
Բացագոյն – შორით, შორით.
Բացաւ գլխով – თავედაუბურველად.
Բացաւթեագ – გარემყოფი.
Բացեալ – ა[ღ]ღებული, ა[ღ]ხილული, ახუმული, განხუმული.
Բացեայ – შოვრიელი, შოვრს, შორიელი, შორს.
Բացեայ լինել – შოვრება, შორება.
Բացէ ի բաց – გარეს-გარე, შორითვე.
Բաց լինել – განღება.
Բաց ի – გარნა.
Բաց ի Abl. – გარეშე.
Բաց ունել – მტკმება.
Բացուստ ի բաց – შოვრს, შორს.
Բացօթեագ – [რ-ი]ველთა დგების.
Բաւ – აღსასრული, დასასრული, რიცხჳ, რიცხუ.
Բաւական – პოვნიერი, უნაკლო, ფრიად, ღირსი, ყოველი, შემძლებელი, ძლიერი.
Բաւականանալ – მყოფ ყოფა.
Բաւական առնել – შემძლებელ ყოფა.
Բաւականել – კმა-ყოფა.
Բաւականին – უნაკლულო.
Բաւական լինել – დატევა, დატევნა, კმა, კმა-ყოფა, შემძლებელ ყოფა, შეწევნა.
Բաւականութիւն – შეძლება.
Բաւել – ტევა, ყოფა, შეძლება.

Բդեաշխ – მთავარი, კპატიონი.
Բեղեկ – ბედეკი.
Բելիար – ბელიარი.
Բեկ – შემუსრვილი.
Բեկանալ – განტეხა, განხეთქა, დამუსრვა, შემუსრვა.
Բեկանող – განტეხილი.
Բեկեալ – განტეხილი, დამუსრვილება, შემუსრვილი.
Բեկոր – ნატეხი.
Բեկտել – მომუსრვა, შემუსრვა.
Բեկուղ – სარი.
Բեկումն – განტეხა, დამუსრვა, შემუსრვილება.
Բեհեզ – ბადენი, ბისონი, ბკსონი, ზეეზი, ზეზი.
Բեհեզեայ – ბისონი, ბკსონი.
Բեհեզեղէն – ბისონისა(ჲ).
Բեմ – ბემონი, ბმემონი, საყდარი.
Բեռն – ანტლია, სიმძიმე, ტკრთი.
Բեռնակիր – ზურგით მოტკრთე.
Բառնաւոր – ტკრთოსანი.
Բեռնաւորք – რომელთ ტკრთი მძიმე გეტკრთა.
Բեռն լինել – დამძიმება.
Բերան – პირი.
Բերանաբաց եղանել – ამტკმება, ალმტკმება.
Բերանակապ – საკრველი პირისაჲ.
Բերան ի բերան – პირისპირ, პირისპირით, პირსპირ.
Բերդ – ციხე.
Բերել – აღზრდა, აღყვანება, გამორთუმა, გამოქონება, გამოღება, გამოცემა, გარდამოღება, მიმოდაღება, მირთუმა, მიქუან=, მიღება, მოპყრობა, მორთუმა, მოქუან=, მოღება, მოყვანება, მოყოფა, მოხუმა, რთუმა, ქუან=, ყოფა, შემოქუან, წამოღება, წარგურა, წარმოღება, წარყვანება, წარნევ(ნ)ა.
Բերել ի համար – შერაცხა, შერაცხება, შერაცხვა.
Բերել (ի մէջ) – შემოღება.
Բերել (ի ներքս) – შეღება.
Բերել ի վայր – გარდაგდება.
Բերել տալ – ძღუ(ა)ნება.
Բերկրեալ – მიმადლებული, მხიარული, სახარულევანი.
Բերկրել – განხარება, მოლხინე, მოლხინე ყოფნა, მხიარულ ყოფა, შუება, ხარება.
Բերկրեցեալ – მხიარული.
Բերկրումն – განცხრომა.
Բերող – წარმყვანებელი.
Բերք – ნაყოფი, ნაშრომი.
Բեւեկն – ბელეკონი, ტერემინთი, ტერემინთო.
Բեւեկնի – დანაკის კუდი, დანაჲს-კუდი.
Բեւեռ – სამსჭუალი, სამშჭუალი.
Բեւեռեալ – შემსჭუალული, შემჭუალული.
Բեւեռել – განმსჭუალვა, განმშჭუალვა, დამშჭუალვა, შემსჭუალვა, შემშჭუალვა.
Բեւր – ბევრი, ბევრეული.
Բէեղզեբուղ – ბელზებული, ბერზებული.
Բթել – დაბრყკლება.
Բժիշկ – მკურნალი.
Բժշկարան – სამკურნალო.
Բժշկեալ – განკურნებული, ცოცხალი.
Բժշկել – განკურნება, განცხოველება, განწმედა, კურნება, ლხინება, ლხინებისყოფა.
Բժշկող – სამკურნალო.
Բժշկութիւն – განკურნება, კურნება, ლხინება, საკურნებელი.
Բիբ – გუგა.
Բիծ – ბიწი, ვნება.
Բիր – ვაზრი, კეერთხი, კუერთხი, სარი, წათი, წკეპლა, ჭუვარგენი, ჯოხი.
Բիւրազգի – მრავალფერი.
Բիւրանգամ – ბევრ-წილ.
Բիւրապատիկ – ბევრ-წილ, მრავალი.
Բիւրաւոր – ბევრეული.
Բիւրեղ – ბივრიტი, ბირილიონი, ბკრილიონი.
Բլթակ – ყურის ძირი.
Բլթակ ունկան – ყურის ძირი.
Բլիթ – კუერი.
Բլչակ – საცეცხური.
Բլուր – ბორცუ, გორა.
Բծել – შებილწება.
Բծկան – ბიწიერი.
Բղխեալ – აღმოდინებული, აღმოცენებული.
Բղխել – აღმობიერება, აღმოდინება, აღმოთქუმა, აღმოცემა, აღმოცენება, აღმოცჱნება, გამოდენა, გამოსლვა, გამოღება, გამოცემა, გარდამოდინება, გარდაცემა, დენა, ქროლა, წარმოცემა, წთოლა, წუთოლა.
Բղխեցուցանել – აღმოცენება, აღმოცჱნება, გამოდინება.
Բղխումն – დინება, მდინარება, წყარო.
Բնածին – შობილი ბუნებით.
Բնակ – თვთმინისაჲ, მიწისათაგან, მკვდრი, მსოფლელი, სოფლისა, ქუეყანისა მკვდრთაგანი.
Բնակակից – თანამკვდრი, თანამყოფი.
Բնական – ბუნებითი.
Բնականալ – დამკვდრება.
Բնակարան – სამკვდრებელი.
Բնակաւոր – ბუნებითი.
Բնակեալ – დამკვდრებული, დაშენებული, დაშჱნებული, მკვდრი, მყოფი, მჯდომარე, შჱნი.
Բնակել – აღშენება, აღშჱნება, აშენება, აშჱნება, განწყობა, დაბანაკება, დაბუდება, დადგრომა, დავანება, დაკარვება, დამკვდრება, დასხდომა, დაშენება, დაშჱნება, დაჯდომა, თანამკვდრება, თანაქცევა, თანაყოფა, მკვდრობა, მკვდრება, მკვდრყოფა, მსხემ ყოფა / სხემ ყოფა, სახლეულობა, სახლეულება, ყოფა, შენება, შჱნება, სხდომა.
Բնակել պանդխտութեամբ – მწირობა.
Բնակեցուցանել – დამკვდრება, დასხმა, დაშენება, დაშჱნება.
Բնակիչ – დამკვდრებული, დაშენებული, დაშჱნებული, მკვდრი, მსხდომარე, მყოფი, შინა მყოფი.

Բնակութիւն – ადგილობანი, დამკვიდნება, მკვდრობა, მყოფება, სამკვდრებელი, საყოფელი, სახელი, სახლი, ქცევა, ყოფა.
Բնակութիւն շինել – დაშენება, დაშჱნება.
Բնաջինջ լինել – ალჴოცა, აჴოცა.
Բնաւ – მებრ, მყოვარ, მყუარ, ყოველივე, ყოლა, ყოლად.
Բնաւին – ყოლა, ყოლად.
Բնաւ իսկ – მებრვე.
Բնաւ հրահանգ – ყოვლად უზრუნველ.
Բնիկ – ბუნი.
Բնիոն – მნულილი.
Բնութիւն – ბუნება, მკვდნი, მკვდრობა, სამკვდრებელი, წესი.
Բոբի – ტული.
Բոզ – მჴევალი, როსკიპი, როსპიკი.
Բոզանոց – მეძავი.
Բոլոր – ყოველი.
Բոլորակ – მრგუალი, მრთელი.
Բոլորել – მოსხმა, მოქმნა, შეთხზვნა.
Բոլորով – სრული.
Բոլորումն – სრულება.
Բոլորովիմբ – ყოვლითურთ.
Բոլորովին – ყოვლითავე.
Բոլորումն – სრულება.
Բոկ – უჴამური.
Բոկագնաց – უჴამური.
Բոկանալ – განძარცუვა, განძუარცუვა.
Բոկացեալ – სანდალ განჴსნილი.
Բողբոջ – გაგა.
Բողոք – ღაღადება.
Բողոք արկանել – ჴმის-ყოფა.
Բողոք բառնալ – ხადა, ხდა, ჴმის(ა) ღაღადება.
Բողոքել – ღაღადება, ღაღად(ის) – გდება, ღაღად-ყოფა, ღაღატ-ყოფა, წამება, ჴმისყოფა, ჴმობა.
Բողոք հարկանել – ჴმის-ყოფა.
Բողոք հարկանել/արկանել – ღაღადება.
Բոմբիւն – ბგერა.
Բոյն – ბუდე, სადგური, საწოლი.
Բոյս – ალმოცენება, ალმოცჱნება, მრო, მცენარე, ჯეჯილი.
Բով – ბრძმედი, ბრძმეთი, საჴმილი, საჴუმილი.
Բովանդակ – ერთბამად, სრულებით, სრულიად, ყოველი, ყოლა, ყოლად, ყოლადვე.
Բովանդակել – ალსრულება, დასრულება, თავყოფა.
Բովանդակութիւն – სრულება.
Բորակ – ბავრუკი.
Բողբոքեալ – აგზებული, ალგზებული, ალტყინებული, მგზებარი, მოტყინარე.
Բողբոքել – აგზება, ალგზება, ალგზნება, ატყდომა ალტყდომა, ალტყინება, ალყუავება, განჴურვება, გზება, გზნება, მოგზნება, მოთხევა, შეწუვა, წუვა.
Բորբոքեցուցանել – აგზება, ალგზება, ალგზნება.
Բորենի – აფთარი.
Բորկոնիմ – კუროჲსთავი.
Բորոտ – განბოკლებული, განბოროტებული, განკეთრებული, კეთრო(ვ)ანი, ფხანა.
Բորոտեալ – განკეთრებული, განკეთროვნებული, კეთრო(ვ)ანი.
Բորոտել – განკეთროვნება.
Բորոտութիւն – განბოკლებული, განბოროტებული, განკეთრებული, კეთრო(ვ)ანი, ფხანა.
Բորոտեալ – განკეთრებული, განკეთროვნებული, კეთრო(ვ)ანი.
Բորոտութիւն – განბოკლება, კეთრი, კეთროვ(ა)ნება.
Բոց – ალი.
Բռեալ – განგლორწნილი, განგოზილი, მოპეტალებული, ნაგოზი.
Բռել – ალმოკოდა, განგოზა, განსპეტაკება.
Բռինձ – ბრინჯი.
Բռնաբար – მძლავრ.
Բռնաբարել – იძულება, მძლავრება, მძლავრობა.
Բռնագոյն – უძლიერე, უძლიერესი, ძლიერი.
Բռնադատեալ – წყენა.
Բռնադատել – ალძულება, აძულება, განძლიერება, იძულება, მძლავრება, მძლავრობა, ძლევა.
Բռնադատող – მაიძულებელი.
Բռնազբոսել – იძულება.
Բռնահարել – შეპყრობა.
Բռնամահիկ – ძლით-მომკუდარი.
Բռնանալ – განლაღება, განძლიერება, მძლავრება, მძლარობა.
Բռնաւոր – კარანი, მსაჯული, მძლავრი, ურჩულო, უსჯულო, უშჯულო, ძლიერი.
Բռնաւորութիւն – მძლავრება.
Բռնաքար – ქვითა-ჴელი.
Բռնել – შეკრძალვა, შეპყრობა.
Բռնի – მძლავრებით, ძლით.
Բռնցի – მჯილი.
Բռնութեամբ – ძლით.
Բռնություն – იწრო, მძლავრება, სასტიკება, სიმძაფრე.
Բրաբիոն – ნიჭი ძლევისაჲ.
Բրած – თხრილი, მოთხრილი.
Բրաւոր – ნათოსანი.
Բրդել – დამუსრვა, დანეცუა, შთანეცუვა.
Բրել – ალმოთხრა, ალმოკოდა, ალმოკუეთა, ალმოფხურა, ალმოჴდა, ალფხურა, გამოთხრა, განგოზა, განსპეტაკება, დათხრა, თხრა, მოთხრა, მოთოჴნა.
Բրիչ – სათხროლი.
Բրուտ – მეკეცე.
Բու – ბუ, ბუვი, ღლავკოსი.
Բուծ – ტარიგი.
Բուծանել – განზრდა, დასნეულება, დასრულება, ზრდა, ძო(ვ)ება.
Բուն – არიელი, ბუდე, ბუნებითი, ბუნებისა, ბუნი, ჴერი.
Բունեալ – მბუდებელი.
Բունել – დაბუნდება.
Բուռ – საგოზელი, წარნაქი, ცარცი.

Բուռն – ბრჭალი, მტკიცე, მძლავრი, მჭელი, უძლიერე, უძლიერესი, ძლიერი, ჴელი.

Բուռն անկեալ – ჴელთ-დებული.

Բուռն արկանել – ჴელთ-დება.

Բուռն լինել – ვნება.

Բուռն հարկանել – გარემოხუევა, დატყუელვა, მობმის-ყოფა, მოჴდომა, პყრობა, შებმის-ყოფა, შეკრძალვა, შეპყრობა, შეხება, წყება, ჴელის-პყრობა.

Բուսանել – აღმომორჩება, აღმოსლვა, აღმოცენება, აღმოცჱნება, აღმოჴდომა, აღმოჯეჯლება.

Բուսեալ – აღმოცენებული.

Բուսուցիչ – აღმომყვანებელი.

Բուտ – საჭმელი.

Բուրաստան – აგარაკი, მტილი, სამოთხე, წალკოტი.

Բուրդ – ფარტენა მატყლისა.

Բուրել – ფშუა.

Բուրվառ / բուրւառ – სასაკუმევლე.

Բուրուառ – ბორვალი, საცეცხური.

Բոթ – ამბავი, ჰამბავი.

Բորակ – საბავრუკე.

Գ

Գ (վրացերէն այբուբենի երրորդ տառ) – გ (ქართული ანბანის მესამე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 3).

Գագաթն – ვარჯი, თხემი.

Գագաշել – ჩქურება.

Գագաշուտ – სულელი.

Գաղիշ – ზვნი ნერეულისაჲ.

Գաղիշն – ნერეული, ნერული.

Գազան – მძვნვარე, მჴეცი, ნადირი, ცხო(ვ)ელი.

Գազանաբար – ვითარცა მჴეცი.

Գազանաբեկ – ნამგლეევი, ნამჴეცავი.

Գազանակերպ – მჴეცისა სახე.

Գազանամարտ – მჴეცისა ბრძოლა.

Գազանանալ – განრისხება, გარისხება.

Գալ – გამოსლვა, გუალ, მივლა, მიწურვა, მოგება, მოგუალვა, მოსლვა, მოსულა, მოწევნა, მოჴდომა, სლვა, შემოდგომა, შემოკრება, წარმოგუალ, წარმოდგომა, წარმომართება, წარმოცემა, წარწევ(ნ)ა, წევა, წევნა.

Գալ (յայսկոյս) – წიაღ-მოსლვა.

Գալ առ միմեանս – შერთვა.

Գալարել – შელმობა, შეწუვა, წარგრაგნა.

Գալ արտաքս – გამოგუალ, გამოსლვა გარე.

Գալարուն – გულარძნილი.

Գալ զկնի – შემოდგომა.

Գալ կալ – ზედა მიდგომა.

Գալ յատեան – ბჭობა.

Գալոց – მომავალი, მოწევნადი.

Գալուստ – მოსლვა, შემოსლვა, შობა.

Գահ – კბოდე, კმოდე, საგებელი, სარეცელი, საჯდომელი, საჯდომი.

Գահագլուխ – მჴნისთაობა, პირველ ინაჴით ჯდომა.

Գահավէժ առնել – გარდაჭრა.

Գահաւանդ – გაჲლაკი, ოლე.

Գահաւէժ առնել – გარდაგდება, გარდამოგდება, გარდაჭრა.

Գահաւորակ – გავალაკი, გარემოსადგმელი.

Գահոյք – ცხედარი.

Գաղատոս – გალატოზი.

Գաղթել – სივლტოლა.

Գաղձ – მასკნე.

Գաղտ – თვსაგან, იდუმალ, ფარულად.

Գաղտագնաց լինել – ფარულად წარსლვა.

Գաղտագողի – დაფარულად, ფარულად.

Գաղտակեր – რომელი იდუმალ ჭამნ, ჭამა იდუმალ.

Գաղտակուր – ზამბიკი.

Գաղտածիգ – იდუმალ-ტყორცებული.

Գաղտնեաւք – დაფარულად

Գաղտնի- დამალული, დაფარული, იდუმალ, იდუმალი, საიდუმლო, ფარული.

Գամագիւտ լինել – პოვნა.

Գամիրք – კაბადუკია.

Գայթակղեալ – დაცემადი.

Գայթակղել/գայթագղել – ბრკუმა, გარდაქცევა, დაბრკოლება, ფერჴის წარცემა, შებრკოლება, შერკუმობა, შეცთომა, შეძრვა, წარკუეთა, წარცემა, წარხეთქა.

Գայթակղելի – დასაბრკოლებად.

Գայթակղեցուցանել – დაბრკოლება, მაცთურქმნა, ცთუნება.

Գայթակղեցուցիչ – დამაბრკოლებელი.

Գայթակղութիւն/գայթագղութիւն – ბრკოლა, ბრკომა, დაბრკოლება, დამაბრკოლებელი, დრკუ, საფრჴე, საცთომელი, საცთურება, საცთური, საძურომელი, შემთხუევა, შესაბრკოლებელი.

Գայթակղումն – ცთომილება.

Գայթել – ბრკუმა, შეცთომა, შეცოდება, ცთომა.

Գայիսոն – გეონი, გესონი.

Գայլ – მგელი.

Գայլախազ – მყარი, ტინი, ქასრი.

Գայլ արկանել – აღვრსხმა.

Գայլ արկանել/դնել – გელყოფა.

Գայլ եղեալ – გელყოფილი.

Գայլ ի բերան – ჭიმი.

Գայռագիղ – გალიაკი.

Գան – ტანჯვა, წყლულება.

Գանալից լինել – გუემა.

Գան արբենալ – გუემა.

Գանգուր – ღულარჭნილი.

Գանել – გუემა, ცემა.

Գան ըմպել – ტანჯვა, ცემისა მიღება (მოღება).

Գան հարկանել – გუემა, ტანჯვა, შოლტითა ცემა, ცემა.

Գանձ – განძი, ნამარხევი, საუნჯე, საფასე, სიმდიდრე, ფასი.

Գանձանակ – საფასე, ფასის საცავი, ფასის შესაწირავი.

Գանձապահ – საფასეთ(ა) მცველი.
Գանձասէր – მეგანძე.
Գանձարան – საუნჯე, ქორები ზაკქოჲსაჲ.
Գանձաւոր – მეფასე, მეფასეთმთავარი.
Գանձել – დადება, დაკრება, დაუნჯება, უნჯება.
Գանք – გუემა, სწავლა.
Գառն – კრავი, ტარიგი.
Գարեղէն – ქრთილისა.
Գարի – ქერი, ქრთილი.
Գարշ – საძაგელი.
Գարշապար – ბრჭყალი, კუალი, ტერფი, ფერჴი, ქუსლი.
Գարշել – მოძაგება, ძაგება, ძულება, ძულობა.
Գարշելի – საზარელი, სარცხჳნელი, სარცხუენელი, საძაგელი, უნდო, ხენეში.
Գարշելիք – საძაგელება.
Գարշեցուցանել – მოძაგება, მოძულება, შეგინება, ძაგება.
Գարշութիւն – საძაგელება, სიხენეშე.
Գարուն – გაზაფხული.
Գաւազան – არგანი, კუერთხი, ნაწილი, ნათი.
Գաւազան տան – ტომი, ტოჰმი.
Գաւառ – გარემო-სოფელი, დაბნები, მამული, მოსანახე, საკარანო, საკარნო, სანახები, სოფელი, ქუეყანა, ჴევი.
Գաւառական – მსოფლელი, მსოფლიო.
Գաւառապետ – განმგებელი, დაბნებისა მთავარი, ერისთავი, მხნე, მპყრობელი.
Գաւիթ – ბაკი, ეზო, სტო, სტო(ვ)ა, სტო(ვ)სტი, შტო.
Գգուել – გურკნვა, ნუგეშინისცემული, ფუფუნება, .
Գեդդուր – ბანაკი.
Գելանել – ხუეტა.
Գելել – წერტა.
Գելուլ – გარდაქცევა, პება.
Գեհ – უბე.
Գեհեան – გეჰენია, გეჰჱნია.
Գեղ – კეთილი, სახილვება, სახილველობა, სიკეთე, ქმნულება, ქმნულობა, ქმნულ-კეთილობა, შუენიერება.
Գեղային – მდაბიური, მდაბური.
Գեղապանծ – კეთილი და მოხარული.
Գեղապանծ լինել – სიკეთე, სიკეთესა ვესავ.
Գեղարդն – ლახუარი, ჰოროლი.
Գեղաքաղաք – დაბა-ქალაქი, დაბნები და ქალაქები.
Գեղերեսաց – სიკეთე.
Գեղ/գիւղ – დაბა.
Գեղեցիկ – კეთილად, კეთილი, მეორძი: კეთილად მეორძი, პირ-შუენიერი, სახნიერი, ქმნულ-კეთილი, ტურფა, უკეთესი, შუენიერი.
Գեղեցկաբուղխ – კეთილად-აღმომდინარე.
Գեղեցկագոյն – უშუენიერესი.
Գեղեցկանալ – განშუენება.
Գեղեցկաշէնք – ნაშენები ტურფათაჲ.
Գեղեցկացեալ – დაშუენებული.
Գեղեցկացուցանել – განშუენება.
Գեղեցկութիւն – სიკეთე, ქმნულ-კეთილობა, შუენიერება, ხატკეთილობა.
Գեղձ – ბრძამლი.
Գեղմն – საცხოვარი, საწმისი.
Գեղնմաւոր – ურისუეელი.
Գեղջեայ – მდაბიური, მდაბური.
Գեղջուկ – ერისაკაცი, ერისკაცი, მდაბიური, მდაბური.
Գետ – მდინარე, წყალი.
Գետարծիւ – ძერა, ძერი.
Գետարծուի – ყანჩი.
Գետափն – მდინარის კიდე.
Գետեզր – მდინარის კიდე.
Գետին – ქუესკნელი, ქუეყანა.
Գետնախշտութիւն – ჴმელსა წოლაჲ.
Գետնակոչ – ქუეყანით-მჴმობელი.
Գետնաձայն – რომელი ქუეყანით ჴმობს.
Գետնաշարժ -ძრვა.
Գետնառեծ- მსუენ-ლომი.
Գետնափոր – გამოთხრილი მინა.
Գեր – ნატყუენავი.
Գերագոյն – უაღრესი.
Գերանդ – მოსელი.
Գերան – დირე, დკრე, დურე.
Գերանդի – მანგალი, ცელი.
Գերազանցել – წარმატება.
Գերան – ძელი.
Գերեալ – ტყუე, წარტყუენული.
Գերեզման – სამარე, სამარხავი, სამარხო, საფლავი.
Գերեզմանակրկիտ – სამარის მძარცუველი.
Գերեզմանք – სამარობანი, საფლავები, საფლაოანი.
Գերել – გამოტყუენვა, განკრეხვა, დატყუენვა, მიტყუენვა, ტყუედწარყვანა, ტყუეყოფა, წარმოტყუენვა, წარტყუენვა.
Գերեկից – თანატყუე.
Գերեվար – წარმტყუენ(ვ)ელი.
Գերի – ტყუე, წარტყუენული.
Գերի առնուլ – ტყუენვა.
Գերիչ – წარმტყუენ(ვ)ელი.
Գերի վարել – წარტყუენვა.
Գեր ի վերոյ – უზეშთაესი, უზეშთაჱსი, უმაღლესი, უჯეჟთაესი.
Գերիվերոյ լինել – მიჴდომა.
Գերծանել – დაყუენა, დაყკნვა.
Գերծեալ – დაყკნული, მოდრეკილი.
Գերծել – დაყუენა, დაყკნვა.
Գերծումն – პარსვა.
Գերծուլ – აღპარსვა, დაყუენა, დაყკნვა, მოპარსვა.
Գերութիւն – მწირობა, ნატყუენავი, ტყუე, ტყუედ წარქცევა, ტყუენვა, ტყუენული, ტყუეობა, წარტაცება.
Գզաթ – საწმისი.
Գզլոց – ლუსკუმა.
Գէթ – ოდენ.
Գէլ – დრეკილი.
Գէշ – მძორი, უჭამი, ჭამული.

Գէշ անկանել – მონადირება.
Գէշ առնել – შეჭამა, შეჭმა.
Գէջ – ნოტია.
Գէս – თმა, თხზული.
Գէտ – გაზარელი, გაზარინელი, გრძნეული, მეცნიერი, მისანი, მსახრვალი, მცნობელი, ულუკი.
Գէր – მართებული, პოხილი.
Գթալ – მოხედვა, ქველის საქმე, შეწყალება, შეწყნარება, წყალობა, წყალობის ყოფა.
Գթած – მოწლე, მოწყალე, მწყალობელი, შემწყნარებელი.
Գթասէր – მოწყალებისა მოყუარული.
Գթացեալ – ლმობიერი.
Գթել – ბრკოლა, დაბრკოლება, მოცთომა, შებრკოლება, შებრკუმობა, შეცოდება, ცთომა.
Գթեցուցանել – შებრკუმობა.
Գթութիւն – მოწლება, მოწყალება, სახიერება, შეწყალება, შეწყნარება, წყალობა.
Գձտել – შელალვა.
Գժտութիւն – მკსინვარება.
Գի – წყუედა.
Գին – ნასყიდობა, სანავე, სასყიდელი, საფასე, ფასი,.
Գինարբու – სმა, სუმა, შუება.
Գինդ – საყური.
Գինեմոլ – ღვნოსა ფრიადსა მორჩილი.
Գիներբու – ღვნის მსუმელი, ღვნისა სუმა.
Գինի – ღვნო, ჭაშნიგი.
Գինճ – ქინძი.
Գինս արկանել – სასყიდლის დადება.
Գինեհարբութիւն – მთრვალობა.
Գինոյ – ნაღვნევი.
Գիշակեր – მძორის მჭამელი.
Գիշակեր սովորութիւն – მეშალილება.
Գիշեր – ღამე.
Գիշերայն – ღამე.
Գիշերավար – აფროდიტი.
Գիշերի – ღამე.
Գիջութիւն – არაწმიდებაჲ, ბილწება, სიბილწე, სინედლე.
Գիսակ – კოწოლი, ნათხზენი.
Գիտակ – მეცნიერი.
Գիտակ առնել – ზედამიწევნა.
Գիտակ լինել – უწყება, ცან, ცნება, ცნობა, ცოდნა.
Գիտաստութիւն – გონება.
Գիտաւղ – მეცნიერი.
Գիտել – გნება, გრძნობა, გულება, გულვება, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, დანიშნვა, ზედ მიმწდომობა, ზედმიწევენულობა, მეცნიერება, მოგონება, უწყება, შეცნობა, ცან, ცნება, ცნობა, ცოდნა, ხილვა.
Գիտելի – საცნაური.
Գիտել տալ – უწყება.
Գիտութիւն – გამოცნობა, მეცნიერება, მიწ(უ)დომა.
Գիտութիւն լինել – უწყება, უწყებული.
Գիտուն – გონიერი, მეცნიერი, მიწ(უ)დომა, მცნობელი, რომელმან იცის, უწყება, უწყებული, ცნობა.
Գիր – გამოსაქანდაკებელი, გარემოჲს წერილი, გუჯარი, დანერილი, ზედაწერილი, ნაწერი, წერა, წერილი, ჴელით წერილი.
Գիրանալ – განსუქება.
Գիրգ – ნუკეული, ფუფუნეული, ჩჩვლი.
Գիրկ – მკლავი, მჴარი, ნიაღი.
Գիրկ ընդ գիրկս խառնել – შეტკბობა, შეტყბობა.
Գիր կնքոյ – საბეჭდავი.
Գիրկս արկանել – გარემოპყრობილი, გარემოხუევა, მოხუევა.
Գիր յիշատակաց – წიგნი მოსაჴსენებელთაჲ.
Գիրք – მატიანე, მატიანი, საკითხავი, წიგნი.
Գիւղ – სოფელი.
Գիւտ – პოვნა, საპოვარი.
Գլել – გორვება.
Գլխագարութիւն – ბრუქცეულება.
Գլխադիր – სადგმელი.
Գլխատել – ალხუმა თავთა, თავისა მოკუეთა, მოკუეთა თავისა, მოსრვა.
Գլխաւոր – ერისთავი, მთავარი, მოძღუარი, პირველი, უთავადესი, შერაცხილი, უმთავრჱსი.
Գլխաւորել – თავყოფა.
Գլխիվայր – თავდამოქცევით, თავდაქცევით.
Գլորեալ – დაცემული.
Գլորել – დაცემა.
Գլորեցուցանել – დაცემა.
Գլորումն – დაცემა, საცთურება, შებრკოლება.
Գլուխ – დასაბამი, თავადი, თავი, თხემი, მთავარი, მწუერვალი, პირველი, სასთუნალი, უთავადესი, ქრთამი, წინამძღუარი, წუერი.
Գլուխ ամսոյ – (თ) თჳსთავი.
Գլուխ սեան – სუეტის თავი.
Գծագրել – გამოხატვა.
Գծել – დახუმა.
Գծուծ – დაბებკული.
Գճուճ – უდარესი.
Գմբեթեայ – საფარდულედი.
Գնալ – გავლა, გამოსლვა, განვლა, განსლვა, განყრა, განშოვრება, განშორება, განჴდომა, გარდაგუალ=, გაშორება, დენა, ვლა, მისვლა, მოთხვა, სლვა, ქცევა, შთასლვა, ჩასლვა, წარმოსლვა, წარსლვა, წარძრვა, წარჴდომა.
Գնալ ընդ – გზის ყოფა, შედგომა, შეთქომა.
Գնաց – სავალი.
Գնացեալ – სრული, წარმოსრული.
Գնացուցանել – ვლინება.
Գնացք – გამოსადინელი, გზა, თანაწარსადინელი, კუალი, სამოთხველ, საქმე, სლვა, ქცევა, წარსადინელი.
Գնդակ – ბირთჳ, ბირთუ, გორგალი, მასკნე, რქა.
Գնդաձեւ – ბირთჳს სახე.
Գնել – გამოფრდა, გამოჴსნა, დაწინდვა, მისყიდა, მოგება, მოსყიდა, სყიდა. ყიდა.

Գնող – მომსყიდელი.
Գնոց առնուլ – გამოფრდა.
Գոլ – არ=, გება, დგმა, დება, პოვნა, სუმა (სხმა), ქუან, ყოფა, შებმა.
Գոգ – უბე, ყურე, ნიაღი.
Գոգաւոր – უბოვანი.
Գողի – განგოჯებული, გონჯი, გონჯობა.
Գոհանալ – გალობისა წართქუმა, მადლის მიცემა, მადლობა.
Գոհութիւն – მადლიერება, მადლობა, ქება.
Գող – მპარავი.
Գողանալ – გამოპარვა, განკრეხვა, განპარვა, განქარება, განქარვება, დაპარვა, მიხუეჭა, მოპარვა, მოხუეჭა, წარმოპარვა, წარპარვა.
Գողութիւն – მპარვობა, პარვა.
Գողունի – ნაპარევი, ფარული.
Գողօն – ნაპარევი, პარვა.
Գոճազմն – ლიგკრიონი.
Գոմ – ბაკი, სადგური.
Գոմէշ – გამეში, კამბეში.
Գոյ – არსი, ყოფა.
Գոյանալ – დამტკიცება.
Գոյաւորութիւն – ძალი.
Գոյժ – ამბავი, ბავთი, ვალალაება, ვალალება, ღაღადება, ღაღადისი, ყივილება, ჴმა, ჴკობა, ჰამბავი.
Գոյժ առնել – თხრობა.
Գոյժ տալ – მოთხრობა.
Գոյիւ չափ – ყოველივე.
Գոյն – გუნი, სალებავი, ფერი.
Գոյն դալկան – დანდალუკი.
Գոյք – განძი.
Գոնէ – მაშა, ოდენ, ხოლო.
Գոչել – აღზახება, ბრდღუენა, ზახება, მუღრობა, მღერა, ოხრა, ქავილი, ღაღადება, ღაღადყოფა, ღაღატყოფა, ყივილი, ყვრილი.
Գոչիւն – ოხრა ღაღადება, ყვრილი.
Գոչիւն բառնալ – აღტეხა.
Գոչումն – ოხრა, ღაღადება, ჴმა.
Գոռոզ – ზუავი.
Գոռոզութիւն – ზუაობა, საჴივი.
Գոսանալ – განჴმობა.
Գովեալ – ქებული.
Գովել – კურთხევა, ქება, ქებისა შესხმა.
Գովելի – საქებელი.
Գովեստ – საქებელი.
Գովիչ – მაქებელი.
Գովող – მაქებელი.
Գովութիւն – დიდება, მადლობა, სადიდებელი, ქება, ქებულება.
Գործ – ნამუშაკევი, ნაქმარი, ნაქმნევი, საქმარი, საქმე, ქმნულება, ქმნული, ქმნულობა.
Գործած – ქმნულება, ქმნულობა.
Գործակալ – ერისთავი, კარანი, საქმისამპყრობელი, ჴელმწიფე.
Գործակից – თანაზიარი, თანამოდგამი, თანამოქმედი, თანამშრომელი, თანაშემწე, თანაშემწჱ, მოდგამი, საქმისა ზიარი, საქმისა მოდგამი, შემწე.
Գործակից լինել – შემწე ყოფა.
Գործավար – ზედამდგომელი საქმისაჲ, მაწუეველი, საქმესა ზედა მდგომელი, საქმის მაწუეველი.
Գործատեայ – უქმი.
Գործաւոր – მოქმედი, მოქმედი ქუეყანისაჲ, მუშაკი.
Գործաւորութիւն – საქმე.
Գործեալ – დაჴნული, მოქმნილი.
Գործել – აღსრულება, ზმა, მომუშაკე, მოქმნა, საქმე, ქმნა, ყოფა, შეჱნება, შემთხუევა, შენება, შექმნა, შრომა, შურომა.
Գործելիք – მოქმედი.
Գործի – საქმარი, საქმე.
Գործի օրհնութեան – საქებელი.
Գործիչ – მოქმედი.
Գործիք – ბადე, მახე, სათხეველი, საჴრჴე, საჭურველი, ჭური, ჭურჭელი, ჭურჭერი.
Գործող – მოქმედი, მყოფელი.
Գործող քարի – ქვით ხუროჲ.
Գործուած – ქმნულება, ქმნულობა, ქმნული.
Գործունեայ – მოქმედი.
Գործք առաքելոց – პრაქსი.
Գործօն – მოქმედი, მშრომელი.
Գործօնեայ – მოქმედი.
Գորշապահանգ – გრკალი.
Գորով – ჴმა.
Գորտ – მყუარი.
Գռեահ – უბანი.
Գռեհիկ – ერისაკაცი, ერისკაცი, სავაჭროთაგანი.
Գռեհիկ լինել – გაერისგნება.
Գտակ – მომპოვნებელი, მომპოვნელი.
Գտանել – მოგება, მოპოვება, მოპოვნება, მოძიება, პოვნა, ყოფა, ჩენა, ცემა.
Գտեալ – მოპოვნებული, პოვნებული, პოვნილი.
Գտիչ – მომპოვნებელი, მომპოვნელი.
Գտող – მომპოვნებელი, მომპოვნელი.
Գրագէտ – მეცნიერი წიგნისაჲ.
Գրակարդաց – წიგნის-მკითხველი.
Գրամատիկոս – მწიგნობარი.
Գրամատիկոս – წიგნის მეცნიერი.
Գրապան – სამჴარი, სამჴრე.
Գրապանակ – კუბასტი, სამოსელი.
Գրաստ – ვირი, კარაული, კაჰრაული, საჴედარი.
Գրաստ վար[ող] – მეკაჰრაულე.
Գրատ – კალთაკი, კუართი.
Գրաւ – არავინი, ნაკუთევი, წინდი.
Գրաւական – წინდი.
Գրաւել – დაპყრობა, მიზდება, ჴუთვა.
Գրգանք – განცხრომა, საშუებელი.
Գրգել – ფუფუნება.
Գրգռել – აღბაძვება, აღდგენა, აღდგინება, აღზრზენა, განრისხება, გარისხება, გრგენა, ზრზენა, წუევა.

Գրգռութիւն – ბაძვა, ზრზენადი, ფუფუნება, წვალება, ჴდომა.

Գրգութիւն – სიჩჩო, სიჩჩოება.

Գրեալ – აღწერილი, დაწერილი, წერილი.

Գրեան – წიგნი.

Գրել – აღწერა, გამოწერა, დაწერა, მიწერა, მოწერა, წერა.

Գրել վճիռ – გამოძიება.

Գրել տալ – დაწერინება.

Գրեցեալ – წერილი.

Գրթել – ჭენება.

Գրիչ – მწერალი, საწერელი.

Գրիւ – გრივი, სათოელი, სათუელი, საწყაული, საწყევო, საწყეო, ჴჳმირი.

Գրծակցութիւն – შეწევნა.

Գրկալիր – გარდაცუმული.

Գրող – დამწერელი.

Գրուան – ჴჳმირი.

Գրուիճ – ბოცომკალი.

Գուբ – გობი, ლიემყრალი, მთხრებლი, მღჳმე, ორმო, სანნეხელი, ტაგარი, ჴნარცუ, , ჯურღმული, ჯურღუმული.

Գուբ հնձան – სასაწნეხლე.

Գութ – მოწლე, მოწლება, მოწყალება, ნაწლევი, სახეტკბილობა, წყალობა.

Գութք – წელნი.

Գուժել – სმენა, ღაღად-ყოფა, ღაღატ-ყოფა.

Գուժկան – მებავთე, ღაღადება, ღაღადების მგდებელი, ღაღადისი.

Գուժող – მღაღადებელი.

Գուժումն – გოდება.

Գումարեալ – შემოკრებული.

Գումարել – ბრძოლა, კრების ყოფა, მოკრება, მოკრებული, მოსწორება, მოჴდომა, შეკრება, შემოკრება.

Գումարութիւն – კრება.

Գունատ – უფერული.

Գունդ – განწყობილი, გუნდი, დასი, ერი, ერობა, ზარი, კრებული, ლეგეონი, მწყობრი, საზომი, შესაკრებელი.

Գունդագունդ – კრებული.

Գուշակ – მაუწყებელი, სამზერელი.

Գուշակել – თხრობა, უწყება.

Գուպարել – ცილობა.

Գուսան – შემასხმელი.

Գուցէ – ნუ ვინ, ნუ ვინმე, ნუსადა, ნუუკუე, რაჲთა არა, სადა, ჰეთუ.

Գուցէ երբէք – ნუსადა.

Գօսացեալ – ჴმელი.

Գօտի – სარტყელი.

Գօտի ածել – სარტყლის შერტყმა/მორტყმა.

Գօտիածու – სარტყლის შემრტყმელი.

Գոտի ունել – სარტყლის შერტყმა, მორტყმა.

Դ

Դ (վրացերէն այբուբենի չորրորդ տառը) – დ (ქართული ანბანის მეოთხე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 4).

Դ – ეგე.

Դա – ეგე.

Դաբիր – დაბირი.

Դաբնիդեայ – დაფნა, უზუერული.

Դագաղ – საქუმელი, ცხედარი.

Դադար – ბოსელი, ბუდე, დასაბუდებელი, მართუე, საფარველი, საყოფელი, ძალი.

Դադարեալ – დაბუდებული, დადგრომილი, დაყუდებული, დაცხრომილი.

Դադարել – განსუენება, დადგომა, დადგრომა, დადუმება, დათმობა, დამშჳდება, დასუენება, დაყენება, დაყოვნება, დაყუდება, დაყუდებით ყოფა, დაყუდნება, დაცადება, დაცხრომა, დაწყნარება, კმაყოფა.

Դադարեցուցանել – გარდაღება, დადუმება, დამშჳდება, დაცადება, დაცხრომა.

Դադարումն – დასრულება.

Դադարումն լինել – დასრულება.

Դադարք – საყუდელი.

Դալար – მდელო, მწუანე, მწუანვილი, მწუანვილისა, ნედლი.

Դալարանալ – განედლება, მწუანის გამოღება.

Դալարի – მწუანე, მწუანვილი, მხალი.

Դալար ոչ խարշեալ – უმგბარი.

Դալուկ – სიყჳთლე.

Դալուկն – გოინი, გჳნი.

Դահեկան – დრაჰკანი, რუბა.

Դահիճ – ერისაგანი, მგუემელი, მეხარბე, მეჴრმლე, მკლველი, მსახვრალი, მსახური, მტარვალი, მჴედარი, სეფეკაცი.

Դահլիճ – დალიჭი, კერთსაბმელი, კრეტსაბმელი.

Դահճապետ – დაჰჭაპეტი, მესაპყრობილეთმთავარი, მესაპყრობილეთმოძღუარი, მატაკარანი, მზარაული, მზარაულთმთავარი, მზარაულთმოძღუარი, მთავარსაჭურისი, მტარვალთმთავარი, ნიორაკთმოძღუარი, სტრატიოტთმთავარი.

Դաղմատերէն – ფრომინებრ, ფრომინებრი, ჰრომაელებრი.

Դամ – ბადე.

Դայեակ – დედამძუძე, მაწოვნებელი, მგრკჳნველი, მზარდული, მზრდელი, მპოხელი, მძუძე.

Դայեկորդի – ძუძუჲს-მტე.

Դանակ – დანაკი, დანა.

Դանգ – დანგი.

Դանդաղել – მიტორტმანება, ცონა მისლვა.

Դանդաղելի – სიცონილი.

Դանդանաւանդ – ალვირი, დანდალი, გრგოლი, მახე.

Դանդաչել – საჩუენებელის(ა) ხილვა, შეძრვა, შეწყნარება, ცთომა, ჴუეშუება.

Դանկ – კერატი.

Դաշինս դնել – სიტყჳსმიცემა.

Դաղխուրան – ფილი.

Դաշն – ალთქუმაჲ, ერთგული, ზავი, ნაძლევი, ნელი.
Դաշնաւոր – ერთგული.
Դաշոյն – საბარკალი.
Դաշտ – ვაკე, ველი, მინდორი.
Դաշտաբերան – ველისა პირი.
Դաշտական – ბარი, ველი, ველობი, ველოვანი, ველოიანი.
Դաշտային – ველისაჲ.
Դաշտան – გამოჯდომილი, უწმიდური, წიდოვნება.
Դաշտանալ – ველ-ქმნა.
Դաշտավայր – ველი, ველობი, ყანა.
Դառն – განმწარებული, მწარე.
Դառնագոյն – უმწარესი.
Դառնալ – გარდაქცევა, გარე-მოქცევა, გარეუკუნ-ქცევა, დაკრება, დამოქცევა, დაჴდომა, კუალად-ქცევა, მიგება, მიდრეკა, მიპყრობა, მისლვა, მიქცევა, მორიდება, მოქცევა, რიდება, რიდობა, უკმოქცევა, უკუმოქცევა, უკუნქცევა, ქცევა, შემოქცევა, შექცევა, წარსლვა, წარქცევა.
Դառնալի փախուստ – ვლტოლა.
Դառնանալ – გამწარება, განმწარება.
Դառնաշունչ – მჴსინვარე, სულ მწარე, ფრიად ფიცხელი.
Դառնապէս – მწარედ.
Դառնացեալ – განმწარებული, მწარე, ტკივნეული.
Դառնացեալ ոգւով – ტკივნეული გულითა.
Դառնացող – განმამწარებელი.
Դառնացուցանել – გამწარება, განმწარება, დამწარება.
Դառնացուցիչ – განმამწარებელი.
Դառնութեամբ – მწარედ.
Դառնութիւն – ნავღელი, სიმწარე.
Դաս – განტოლვება, განწყობილი, გუნდი, დასი, ერი, კრებული, მწყობრი, რიცხუ, რიცხჳ, წესი.
Դասակ – ბრონეული.
Դասական – კაცი.
Դասակարգ – დღითი დღედი მსახურება.
Դասակերտ – ქუეყანის-საქმარი.
Դասել – განწესება, დაწესება.
Դաստարակ – მჩუარი.
Դաստիարակ – მზარდული, მჩუარი.
Դասք-դասք – პურისმტე.
Դատ – საბჭო, სარჯელი, სასჯელი, საშჯელი, შჯა.
Դատախազ – მოსაჯული, მსაჯული, შემასმენელი.
Դատապարտ – ბრალეული, დამსჯელი, დაჭირვებული.
Դատապարտեալ – განცრუვებული.
Դատապարտել – განცრუება, განცრუვება, დარჩა, დასჯა, დაშჯა, სჯა.
Դատապարտութիւն – დასჯა, დაშჯა, სარჯელი, სასჯელი, საშჯელი.
Դատապարտք – თანამდები.
Դատ առնել – განკითხვა, სჯა.
Դատաստան – განკითხვა, განსაკითხავი, დალიჭი, მსჯავრი, საბჭო, სამართალი, სამშჯავრო, სარჩელი, სარჯელი, სასამართლო, სასჯელი, სატანჯველი, საშჯელი, ტაძარი საშჯელისაჲ, შჯა.
Դատաստանօք – მშჯავრ.
Դատարկ – ლიტონი, მოცილე, უქმი, ცალიერი, ცუდად, ცუდი.
Դատարկ բան – ცუდი სიტყუა.
Դատարկանալ – განთავისუფლება, ცლა, ცალ უქმადყოფა.
Դատարկանձ – მოცალე, უქმება, უქმობა.
Դատարկաձեռն – ცალიერი.
Դատարկացեալ – მოცალებული, უქმი.
Դատարկապորտ – მუცელ-უქმი.
Դատարկացուցանել – მიშუება.
Դատարկութիւն – მთავრობა, მოცალეობა, მსაჯულება, უქმება, უქმობა, ცალიერება.
Դատաւոր – ბჭე, განმკითხველი, კარანი, კრიტისი, მთავარი, მსაჯული, მძლავრი.
Դատաւոր լինել – მსაჯულება, მსაჯულობა.
Դատաւորութիւն – მთავრობა, მსაჯულება.
Դատափետ առնել – გინება.
Դատ դնել – შჯა.
Դատել – განბჭობა, განკითხვა, განრჩევა, განსჯა, განჯა, გასჯა, დარჩა, დასჯა, დაშჯა, კითხვა, მოჴდა სასჯელისა, საშჯელი, სჯა, ტანჯვა, შჯა.
Դատելոց – მოსაჯული.
Դատող – განმკითხველი.
Դատր հատանել – ბეკა.
Դար – კბოდე, კლდე, კმოდე.
Դարան – მზირი, სადარანო, სადარნე, სადარნო, სამალავი, სამალველი, სამზირი, სამზირო.
Դարան գործել – მზერა.
Դարանակալ – დადარ(ა)ნებული მზირი.
Դարանակալ լինել – დაბრკოლება.
Դարանամուտ – დადარ(ა)ნებული, მზერა, მზირი.
Դարանամուտ լինել – დადარნება, დამალვა, მზერა, მზირყოფა.
Դարանայոյզ առնել – მოხილვის ცემა.
Դարանաւանդ – მენა, მენაკი.
Դարանեալ – მზირი.
Դարանել – დამზერა, მზერა, მზირად.
Դարապետ – მეკარე, მეკრე.
Դարաստան – ხე.
Դարաւանդակ – ქარტოცი.
Դարափոր – კბოდის პირი.
Դարբին – მჭედელი.
Դարբնական – მჭედელი.
Դարբնոց – სამჭედლო.
Դարձ – მისაქცეველი, მიქცევა, მოქცევა.
Դարձեալ – კუალად, მეორედ, მერმე, მერმეცა, მოქცეული.
Դարձուած – გარე-მოქცევა, ქცევითი, ქცეულება.
Դարձումն – გარე-მოქცევა.
Դարձուցեալ – გარდაქცეული.
Դարձուցանել – გარდაქცევა, გარე-მიქცევა, გარეწარქცევა, დარეკა, კუალად გება, კუალად მიცემა, კუალად შეყოფა, მიგება, მიდრეკა, მიქცევა, მოგე-

ბა, მოქცევა, უკუმოგება, უკუმოქცევა, უკუნქცევა, უკუნცემა, ქცევა, შემოქცევა, შექცევა, წარქცევა.

Դարման – კუებვა, მოღუაწება, როჭიკი, სალუანი, ცხოვრება, ცხორება, წამალი.

Դարմանել – გაგება, განგება, ზედა-ხედვა, მოღუაწყოფა, პატივ(ის)ცემა, ფუფუნება, ღუწა.

Դարման տալ – დამტკიცება, ღუწა.

Դաւ – ზაკვა, ზაკუვა, ძკრის-ზრახვა, მოსაჯული.

Դաւաճան – მზირი, ძკრის-მზრახვალი.

Դաւաճանութիւն ვნება, ზაკვა, ზაკუვა.

Դաւաճանութիւն դնել – ზაკუვა.

Դաւաճանք – არდაბაგებაჲ.

Դաւանեալ – მოსავი.

Դաւանել – აღთქუმა, აღსაარება, აღსარება, წამება.

Դաւանութիւն – აღსაარება, აღსარება, ვნება, ზაკვა, ზაკუვა.

Դաւ առնել – სჯა.

Դաւել – ზაკუვა, ცრუება, ცრუვება.

Դաւ լինել – განდგომა.

Դդմենի – აყირო.

Դդում – აყირო.

Դեգերեալ – დადგრომილი.

Դեգերել – რორინება.

Դեդեւել – რორინება, რორინებასა შედგინება.

Դելփին – დელფინი.

Դեղ – თივა, მდელო, მელანი, მწუანეთაგანი, სალბუნი, წამალი.

Դեղ դալար – მწუანვილი.

Դեղատու – წამლის მცემელი.

Դեղին – ყვთელი.

Դեղնեալ – დაყვთვებული.

Դեղ ռետին – მკუარი, მკურის-კევი.

Դեմ դնել – პირის დასხმა.

Դեն – რჩული, შჯული.

Դենար – დრაჰკანი.

Դեռեկն – ახლადმოსრული.

Դեռ եւս – ღა, ჯერეთ, ჯერეთ-ღა, ჯერეთცა, ჯერთ.

Դեսպան – მოციქული.

Դեւ – დევი, ეშმაკი.

Դէզ – ზვნეული, თივა.

Դէմ – პირი.

Դէմ դնել – პირის დასხმა, უკუმოქცევა.

Դէմ յանդիման – პირი, პირისპირ, პირისპირით, პირსპირ, წინაშე, წინაშე პირსა.

Դէմք – ხატი.

Դէպ – ტკქი.

Դէպ եղանել – მომთხუევა.

Դէպ լինել – მიმთხუევა, შეხუდომა.

Դէպք – ჟამი.

Դէտ – ებგური, მსტოვარი, მსტუარი, საებგურო, საებურო.

Դէտ կացուցանել – მსტოვრად მიცემა, მსტურად მიცემა.

Դէտ հայել – გარდაჭკრობა.

Դժկամակել – განძკნება.

Դժկամակ լինել – შეძნ=.

Դժնդակ – ბოროტი, უძკრჱსი, ძნელი.

Դժնդակազոյն – ძლიერი.

Դժնդակապէս – ბოროტად.

Դժնդակութիւն – ჭირი.

Դժնեայ – უკუანაჲსკნელი.

Դժնել – ცრუება, ცრუვება.

Դժնէհոտութիւն – სულმყრალობა.

Դժնիկ – ღვეი, ღვი, ძეძუ.

Դժոխական – ჯოჯოხეთისა.

Դժոխք – ჯოჯოხეთი.

Դժպատեհ – უმარჯუ.

Դժպիհ – განმაძნელებელი.

Դժուար – ძნელი.

Դժուարաբեռն – უძნელე ტკრთ.

Դժուարագնալի – ძნელად სავალი.

Դժուարագոյն – უძნელჱსი.

Դժուարակիր – ძნიად სატკრთველი/სატკრთავი.

Դժուարահամութիւն – უგემურობა.

Դժուարահաւատ – ძნიად მორწმუნე.

Դժուարամարտիկ – ძნელად შეჴდომა.

Դժուարանալ – განძკნება.

Դժուարապատում – ძნიადი თქუმად, ძნიად-მისათხრობელი.

Դժուարաւ – ძნელად, ძნიად.

Դժուարել – დამძიმება, დროება, შეძნ=.

Դժուարիմաց – ძნიად-საცნაური.

Դժուարին – გულარძნილი, ძნელი, ძნელოვანი, ძნიად.

Դժուարութիւն – სიძნელე.

Դի – ეშმაკი, კერპი, მკუდარი, მძორი, ღმერთი.

Դիազարդ – მკუდრის-მმოსელი.

Դիակն – მკუდარი, მძორი.

Դիապատիկ – მკუდრის-მმოსელი.

Դիդրաքմայ – დიდრაგმა, დიდრაქმა.

Դիել – გამოწოვა, წოვნა.

Դիեցիկ – მწოვარი.

Դիեցուցանել – წო(ვ)ება, წოვნა.

Դիզանել – დაზვნვა, შეკრება.

Դիզեալ – დაზვნული.

Դիզել – დაკრება.

Դիմադարձ – მჴდომი, რომელი წინა აღუდგა მას.

Դիմադարձ լինել – მიგება.

Դիմակաց լինել – დათმობა.

Դիմամարտ – წინა-განსაწყობელი, წინა-მბრძოლი.

Դիմեալ – მიმმართებელი.

Դիմել – აღქცევა, მიმართება, მიმართვა, მიმთხუევა, მირბენა, მიწევნა, მიხლდომა, მოდგმა, მომართვა, მოტევება, მოწევნა, შემართება, შეჭრა, წარმართება.

Դիմել ի վերայ – შეჴდომა.

Դիմեցումն – რისხვა.

Դիպակ – ჭრელებული.

Դիպել – დამთხუევა, დახუდომა, მიმთხუევა, შემთხუევა, ხუდომა.

Դիջանել զմիմեամբք. ի միմեանց վերայ – გლეხითურთ ეტენებოდეს, ტენა.
Դիտակ – მსტოვარი, მსტუარი.
Դիտանոց – სადარანო, სადარნე, სადარნო, საებგურო, სამსტ(ოვ)რო, სამსტორო, სამსტურო.
Դիպատաստ – მკუდარი.
Դիտել – განმსტრობა, განმსტურობა, განსტურობა, განცდა, თუალგება, თუალისგება, მზირ-ყოფა, მიმომსტოვრობა, მიმომსტორობა, მისნობა, მომსტურობა, მოსტრობა, მოხილვა.
Դիւական – საეშმაკო, სატანებრი.
Դիւահար – ეშმაკეული.
Դիւահարութիւն – ეშმაკეულობა.
Դիւան – სამწიგნობრე, სახელი, სახლი.
ղիւանադպիր – ბჭეთმწიგნობარი.
Դիւապաշտ – ეშმაკის მსახური.
Դիւթ – გრძნეული, თერაფინი.
Դիւթական – გრძნებისა.
Դիւթել – მისნობა.
Դիւթութիւն – გრძნება, მისნობა.
Դիւրաբար – ადვილ, ადვილად, უადვილე, უადვილეს, უადრეს.
Դիւրաբեկ – ადვილად შესამუსრველი.
Դիւրագոյն – უადვილე, უადვილეს, ულხინულესი, უმოლხინე, უმოლხინეს.
Դիւրածին – ადვილად საშობელი.
Դիւրահնազանդ – ადვილად მორჩილი.
Դիւրարհամարհ – შეურაცხი.
Դիւրաւ – ადვილ, ადვილად, უჭირველად.
Դիւրել – წარმართება.
Դիւրին – ადვილი, მარჯუე, უადვილე, უადვილეს.
Դիւրութիւն – ადვილი, ლხინება, ფართოება, შუება.
Դիցախառն – დივცააზნი.
Դղրդել – შეძრვა.
Դղրդեցուցանել – აღძრვა, განკრთობა.
Դղրդիլ – განბნეული.
Դղրդումն – აღძრვა, შფოთი.
Դղօրդել – რყევა.
Դնել – ალსუმა, განჩინება, დაგდება, დადგინება, დადგმა, დადება, დავრდომა, დაზავება, დაზჳნვა, დაკრება, დაკრძალვა, დანერგვა, დაპყრობა, დარქუმა, დარწყუმა, დასუმა, დასხმა, დაყოფა, დაწესება, დახურვა, დება, მივრდომა, მიმოდაწესება, მიმოდაწუევა, მიწევნა, მიწვენა, მოდგმა, მოდება, მოსხმა, მოყოფა ყურისა, რთვა, შებმა, შედგმა, შედება, შერტყმა, შესუმა, შესხმა, შთადება, შთაწვენა, ძე, წარმოდგმა.
Դնել – (առաջի. ի վերայ) – დაგება.
Դնել զերես – მიმართება.
Դնել զսիրտ – შეპყრობა გულისა.
Դնել (ընդ) – შემოდება.
Դնել ի մտի – დადება (გულსა).
Դնել ի սրտի – დადება (გულსა).
Դնել ի վերայ – აღდება, წარმოკიდება.
Դնել ի վերայ բարձին – ალმოჯდა.
Դշխոյ – დედოფალი, დედუფალი, დიოფალი.
Դողալ – რყევა, შერყევა, შერყევნა, შეძრწუნება, ძრწოლა.
Դողացուցանել – შერყევა, შერყევნა, შეძრვა.
Դողութիւն – შიში, ძრვა, ძრწოლა, ძწოლა.
Դողումն – ზრზოლა, შეძრწუნება, შიში, ძრწოლა, ძწოლა.
Դոյզն – მცირე, მცირედ, მცირედი.
Դոյլ – კარ[ა]სი, საესებელი, სარწყული.
Դորակ – დორა, დორაკი, საწყევო, საწყეო.
Դոփել – ბგერა, დაბგერება.
Դպիր – მწერალი, მწიგნობარი.
Դպրապետ – მოსაჴსენებელთ მწერალი, მწიგნობარი, მწიგნობართმოძღუარი, წიგნის მკითხველი.
Դպրութիւն – მწიგნობრობა, წიგნი.
Դռնապահ – მცველი.
Դռնապան – მეკარე, მეკრე.
Դռնափակ – კართ-საჴსველი, მოქლონი.
Դստիկոն – სართული, ქორი.
Դսրովեալ – გინებული, სათხრობელი.
Դսրովել – კიცხევა.
Դսրովիչ – მეკიცხეველი.
Դսցեակ – მამამძუძე.
Դրախտ – ბოსტანი, სამოთხე, სასუფეველი.
Դրամ – დრამა, დრაქმა, დრაქმე, კერმა, ფოლი.
Դրանդ – კარსე, წირთხლი.
Դրանդի – ბჭე, ზღურბლი, წირთხლი.
Դրանէ ի դուռն – ბჭითი ბჭედ.
Դրացի – გარემო, გარემოჲსი, გარემოსი, მახლობელი, მეზობელი, მოძმე, ნათესავი.
Դրդուել – შერყევა, შერყვნა.
Դրժող – ვერაგი.
Դրնդիւն – ბგერა.
Դրոշմ – ხატი.
Դրոշմած – გამოქანდაკებული.
Դրոշմեալ – გამოდგმული, გამოსახული.
Դրոշմել – ალბეჭდვა, გამოჭედა.
Դրոշմել խաչ – დაწერა ჯუარისა.
Դրսովել – ბასრობა, გმობა, კიცხევა, ძჳრის(ა) სიტყუა.
Դրսովութիւն – კდემა.
Դրուագ – ნაქურთენი.
Դրուագել – მორჩუნვა.
Դրուագս առնել – მოსხმა.
Դրունք – საკარები.
Դրօշ – დრაუჟი, დროშა.
Դրօշակ – დრაუჟი, დროშა, კიდე, სამოსელი, ფესუ, ფრთა, ფრთე.
Դրոշեալ – გამოქანდაკებული, გამოხატული, კერპი ნაწახნაგები, ქანდაკებული, წახნაგებული, ხატი გამოტორანტოსებული.
Դրօշել – გამოთლა, გამოჭრა, გამოხატვა.
Դու – თავი შენი, შენ.
Դուզնաքեայ – მცირე.
Դուլ տալ – დაცხრომა.

Դուկենարիոս – სტრატიოტთმთავარი.
Դուռն -ბჭე, ეზო, კარი, კარსე, შესავალი.
Դուստր – ასული, შვილი.
Դուր – სატეხი.
Դուրգն – მორგუ.
Դուք – თქუენ.
Դուքս – დუკი, დუქსი.
Դքտիովն – ინდიკტიონი.

Ե

Ե – არ (მეშველი ზმნის ფუძე).
Եայ – ეანი, იანი.
Եան – ელი, ისა, ისი.
Եանց – ეანი, იანი.
Եբազ – ემბაზი.
Եբրայեցերէն – ებრაელებრ, ებრაელებრი.
Եբրայեցի – ებრაელი, ჰებრაელი.
Եբրայեցի այր – ებრაეანი.
Եբրայեցի կին – ებრაელი.
Եգիպտացի – ეგვპტელი, მეგვპტელი.
Եգուց – ხვალე.
Եդեալ – დადებული, მდებარე, შთადებული, შთანვენილი.
Եզն – აზავერი, ზროხა, ზუარაკი, კურო, ხარი, ჴარი.
Եզր – ბაგე, გძილი, ზოგი, კერძო, კიდე.
Եթեր – ეთერი.
Եթէ – ანუ, ვიდრე, ვითრმედ, თუ, რამეთუ, უკუეთუ.
Եթէ ոչ – არამედ, გარნა, ნუუკუე.
Եթովպացի – ჰინდო.
Ել – აღსლვა.
Ելանել – აღგუალ, აღმოსლვა, აღმოცენება, აღმოცჱნება, აღმოჴდომა, აღმჴედინება, აღსლვა, აღსხდომა, აღჴდომა, აღჯდომა, აჴდომა, გავლა, გათქუმა, გამობრწყინვება, გამოდგომა, გამოდევნა, გამოსლვა, გამოყოლა, გამოჴდომა, განგუალ, განვლა, განთქუმა, განრინება, განრომა, განსლვა, განფენა, განჴდომა, გარდამოცემა, მიმართება, მისლვა, მიჴდომა, მორყუნა, ნატვრა, შესლვა, წარჴდომა, წიაღსლვა, ხუდომა, ჯმნა.
Ելանել զրոյց – განსმენა.
Ելանել ընդ առաջ – გამოგებება, გამოსვლა, მიგებება, შემთხუევად.
Ելանել ի վերայ – ზედა მისლვა.
Ելեալ – აღმოსრული, აღმოცენებული, აღსრული, გამომავალი, გამოსრული, განსრული, განსხმული.
Ելեալ ըստ չափ – გარდასრული.
Ելեւել առնել – წარმატება.
Ելող – გამომავალი.
Ելք – აღსრულება, გამოსავალი, გამოსლვა, გამოყვანება, გამოწევა, განსლვა, გარდასავალი.
Եկ – მოსრული, მოქცეული, მწირი.
Եկամուտ – მწირი.
Եկայք – მო.
Եկեալ – დამწიფებული, მოსლული, მოსრული, წარმომართებული.
Եկեղեցանալ – გამოკრება, განკრება, ეკლესია ქმნა, მოკრება.
(Եկեղեցա)կողոպուտն – მკრეხველი.
Եկեղեցացուցանել – ეკლესია ყოფა, შეკრება.
Եկեղեցի – ეგუტერი, ეკკლესიობა, ეკლესია, ერი, კრება, კრებული, შეკრება, შესაკრებელი.
Եկն – მსხემი.
Եկքան – აქოქი, აქექი.
Եղանակ – ავაჯი.
Եղանել – გება, დაყოფა, შემთხუევა.
Եղբայր – ძმა.
Եղբարանոց – საკრებულო (ძმათათვს).
Եղբայրասէր – ძმისმოყუარე.
Եղբայրասպան – ძმის-მკვლელი.
Եղբայրատեցութիւն – ძმათ-მოძულება.
Եղբայր հօր – მამის ძმა.
Եղբայր սիրութիւն – ძმათ-მოყუარება, ძმის-მოყუარება.
Եղբայրութիւն – ძმობა.
Եղբարք – ძმობა.
Եղբօրորդի – ძმის-წულაკი, ძმისწული.
Եղեալ – ქმნული, ყოფილი.
Եղեամն – თრთვლი, ნეფხვა, ნეფხუა.
Եղեգնեայ – ლერწმისა.
Եղեգնուտ – ლერწმო(ვ)ანი.
Եղեգնաքար – ინვქიონი, ონიქიონი.
Եղեւին – ნაძვ.
Եղեւ մարդախանձ – კაცების ჭამა, კაცებს ჭამდა.
Եղեւնափայտ – ნაძვ, სარო, ფიჭუ.
Եղէգն – ველის-ყრდელი, კალამი, ლერწამი, ლერწმო(ვ)ანი, ფრჩხილი, ფრცხილი, წუელი/ა.
Եղիճ – ჯინჭველი.
Եղծանել – აღჴოცა, აჴოცა, განრყუნა, განხრწნა, განჴრწნა, დაჴსნა, მოსრვა, შეგინება, ხრწნა.
Եղծանելի – განხრწნადი.
Եղծեալ – დარღუეული.
Եղծել – განქარება, განქარვება.
Եղկ – ზავებული.
Եղկելի – საწყალი, უბადრუკი.
Եղն – ირემი.
Եղջերեայ – რქისაჲ.
Եղջերցել – დასხმა.
Եղջերու – ირემი.
Եղջեւր – კიდე, რქა.
Եղջիւր – კერატი.
Եղուկ – საგლახობელი, საწყალობელი, უბადრუკი.
Եղունգն – ფრჩხილი, ფრცხილი.
Եմիփորոն – ომფორი.
Եպարքոս – ეპარხოსი, მსაჯული.
Եպերանս դնել – ზუელვა.
Եպիսկոպոս – ეპისკოპოსი.
Եպիսկոպոսապետ – მთავარეპიკოპოსი.
Եպիսկոպոսապետութիւն – მღდელთმოძღურება.

Եպիսկոպոսարան – საებისკოპოსო, საეპისკოპოსო.
Եպիսկոպոսութեան – საებისკოპოსო, საეპისკოპოსო.
Եպիսկոպոսութիւն – ეპისკოპოსობა.
Եռալ – აღდუღება, აღმოდუღება, დუღილი, მდუღარე, მდუღარე ყოფა, ფუვილი.
Եռանդ – ძოღან, ძუღუან.
Եռանդեան – ძუღ(უ)ანდელი (დღე).
Եռանդն – განჴურვება, მგზებარე, მესამე, ძუღ(უ)ანდელი დღე.
Եռանկիւն – სამკედელი.
Եռացումն – აღდუღებაჲ, დუღილი.
Եռացուցանել – აღდუღება, განმრავლება.
Եռմոս – ძლისპირი.
Եռումն – დუღილი.
Ես – თავი ჩემი, მე.
Ետեղեկալ – საჯდომელი, საჯდომი.
Երագ – მალე, მწრაფლი.
Երագագոյն – მწლაფრ, მწრაფლ.
Երագաթեւ – ფრთემალედ.
Երագընթաց – მალედ რბის.
Երագութեամբ – მსწრფლ.
Երազ – ნაძილევი, საჩუენებელი, სიზმარი, ჩუენება, ძილი.
Երազահան – გამომეტყუელი, სიზმრის ზმანებული.
Երազահան երազոց – ზმანებული სიზმრისაჲ.
Երազատես – ჩუენების – მხილველი.
Երազատեսք – რომელი ჰხედვიდეს ჩუენებასა.
Երազել – ხილვა.
Երաժիշտ – სახიობა, სიღოდა.
Երախակալ – ტარი.
Երախայ – კათაკუმეველი.
Երախայրի – პირველნაყოფი, რქა, შესაწირავი.
Երախայրիք – ნაყოფი.
Երախան – პურისმტე.
Երախտաւոր – ქველის-მოქმედი.
Երախտիք – კეთილი, კეთილისყოფა, ქველის-საქმე.
Երակ – აპკა, გამოსადინელი.
Երամ – სამწყსო.
Երամակ – არვე, კოლტი, რემაკი, სამწყსო.
Երամակապան – კატაბანი, მერემაკჱ.
Երան – სხკლბარკალი, წყვილი წელი.
Երանգ – ღებილი.
Երանեալ – ნეტარი.
Երանելի – ნეტარი, ნეტრეული, სანატრელი.
Երանելի եւս – უსანატრელეს.
Երանի – ნეტარ.
Երանի տալ – ნატვრა.
Երանող – მნატრე, მნატრელი.
Երանութիւն – ნეტარება, სანატრელობა.
Երանք – ბარკალი.
Երաշխաւոր – თავსმდები.
Երաշխաւոր լինել – თავსდება.
Երաշխաւորութիւն – თავსდება, თავსმდებება, თავსმდებობა.
Երաշխէպ – წყლულება.
Երաշտ – გუალვა.
Երաշտութիւն – გუალვა, სიჴმელე, უწვმროებაჲ.
Երասանակ – მავლებელი, ღანუ.
Երասանակակալ – სადევე.
Երաստան – საგურკველი.
Երբ – ოდეს, ოდესმე.
Երբեմն – სადამე, მაშინდელი, ოდესმე, ხანად ხანად.
Երբէք – არასადა, სადა, სადამე, ოდესმე.
Երբուծ – მკერდი.
Երգ – გალობა, განსაცხრომელი, ებანი, მძნობარი, საგალობელი, სახიობა, სახიობელი, სიღოდა, ქება, შემასხმელი, შესხმა.
Երգել – გალობა, გალობისა თქუმა, სახიობა, სტკნვა, ფსალმუნება, ქება, შესხმა, ძნობა.
Երգեցիկ – მახიობელი, მგალობელი, შემასხმელი.
Երգեցող – მგალობელი, შემასხმელი.
Երգիծումն – განხეთქა.
Երգիծուցանել – განხეთქა.
Երգիչ – მგალობელი, მძნობარი, შემასხმელი.
Երգով կատարել – ფსალმუნება.
Երդմնեցուցանել – დაფიცება, ფუცება.
Երդմնեցուցիչ – მაფუცებელი.
Երդմնստութիւն – ცრუ-ფიცება.
Երդումն – საფიცი, ფიცი, შეთქმულება.
Երդնուլ – ფიცვა, ფიცობა, ფუცვა.
Երեամ – მესამე წელი.
Երեխայութիւն – კათაკუმეველობა.
Երեկ – მიმწუხრი.
Երեկանալ – დადგრომა მწუხრადმდე.
Երեկեան – გუშინდელი.
Երեկին – პრაკმაღალი.
Երեկոյ – მიმწუხრი, მწუხრი.
Երեկոյ լինել – დამწუხრება, შემწუხრება.
Երեկոյանալ – მწუხრის ყოფა.
Երեկոյին – მწუხრი, სამწუხრო.
Երեկոր – მწუხრი, სამწუხრო.
Երեկորեայ – მწუხრი.
Երեկուն – მწუხრი.
Երեմեան – სამითწლითგანი, სამწლისა, სამწლისაჲ, სმნიერი.
Երես – პირი, სახე.
Երեսուն – ოცდაათი.
Երեսուն եւ երկու – ოცდაათორმეტი.
Երեսուն եւ երեք – ოცდაათცამეტი.
Երեւեալ – ალმოჩენა, აჩენა, გამოჩინებული, საჩინო.
Երեւել – გამოჩენა, გამოჩინება, გამოცხადება, განჩინება, ოცება, პოვნა, საცნაურ ყოფა, უცნება, ჩენა, ჩუენება, წარმოდგომა, ხილვა.
Երեւելի – გამოჩინებული, განჩინებული, განცხადებული, დაწესებული, დიდებული, საჩინო, სახილეველი, შესნავებული, შუენიერი, წარჩინებული, ხილ(ე)ული.
Երեւեցուցանել – გამოცხადება, ჩუენება.
Երեւիլ – ბუზი, ბუზუი, გესლი.

Երեւմունք – საუცრება.
Երեւոյթ – საუცარი.
Երեք – სამი, სამნაკეცი.
Երեքամսեայ – სამთჳსა.
Երեքաւրեայ -სამისა დღისა.
Երեքեան – სამივე.
Երեք երանեան – სამგზის სანატრელი.
Երեքժանի – სამპირი.
Երեքկին – მესამედ, სამგზის, სამწილად, სამწმიდაარო-
ბა, ორის მეტყუელი, სმუნვილი.
Երեքկին սրբասացութիւն – სამწმიდაარობა.
Երեքշաբաթի – სამშაბათი.
Երեքսայրի – სამპირი.
Երեքսրահեան – სამკეცი, სმოდეული.
Երեքսրբեան – სამწმიდაარსობა.
Երեքտասան – ათსამმეტი, ათცამეტი.
Երեքտասանամեայ – ათცამეტ წლის.
Երեքօրեայ – სამისა დღისა.
Երէկի – გუშინდელი.
=Երէն – -ებრი.
Երէց – მოხუცებული, მღდელი, უხუცე, უხუცესი, უხუცჱსი, წინამძღუარი, ხუცესი.
Երթալ – აღმოგუალ, განგუმერა, განგურემა, განსვლა, დევნა, მიგუალვა, მიდევნება, მივლა, მიმართვა, მიმოფენა, მისლვა, მიწევნა, მიწრაფა, მოვლა, მოსლვა, მოსულა, მოყვანება, რორინება, შესლვა.
Երթալ (զկնի) – მიდგომა.
Երթալ զհետ – შეყოფა.
Երթալ ընդ – თანასვლა.
Երթալ ընդ առաջ – მიგებება.
Երթալ (յայնկոյս) – წიაღ-მოსვლა.
Երթալ յետս – უკუნ ქცევა.
Երթալ եւ գալ – მიმოდაქუან.
Երթեալ – სრული.
Երթեւեկ – შემართუმელი.
Երի – მჴარი.
Երիզապատ – ხეული.
Երիզապինդ – რეზი.
Երիթացեալ – უბადრუკი.
Երիկամունք – თირკუმელი.
Երիկեան – ახლინდელი.
Երիկուն – მწუხრი.
Երինջ – დიაკეული-დიეკეული, ზროხა, სამწყული, ჴბო.
Երիս տասանորդս – სამი ათეული.
Երիվար – ცხენი, საჴედარი.
Երիտասարդ – ჭაბუკროვანი.
Երիտասարդական – სიჭაბუკისა.
Երիտասարդացեալ – განმამაკაცებელი.
Երիտասարդութիւն – სიჭაბუკე, სიჭაპუკე.
Երիր – მესამე.
Երիր անգամ – მესამედ.
Երիցագոյն – უხუცესი, უხუცჱსი, უმთავრჱსი, უფროჲსი.
Երիցակից – თანახუცესი.
Երիցս – სამგზის.
Երիցս անգամ – მესამედ, სამჯერ.
Երիցութիւն – მოხუცებულობა, ხუცობა.
Երկ – რუდუნებული.
Երկաթ – კუესი, მახვლი, მახვლი ვარსმირთაჲ, რკინა, ჯაჭუ.
Երկաթի – რკინისაჲ.
Երկայն – განგრძობა, გრძელი, წრდიალი, წრტიალი.
Երկայնագոյն – გრძელი.
Երկայնակեաց – გრძელჟამი, დღეგრძელი, დღეგრძელყოფა, მყოვარ-ცხორებული.
Երկայնակեաց լինել – გრძელჟამეულობა, მყოვარ ჟამყოფა.
Երկայնակեացք – დღეგრძელება.
Երկայնամիտ – სულგრძელი.
Երկայնամիտ լինել – დათმენა, თმენა.
Երկայնամտել – სულგრძელება, სურგრძელქმნა.
Երկայնամտութիւն – სულგრძელება.
Երկայնատարած – გრძელი ჰასაკითა.
Երկայն աւր – დღეგრძელება.
Երկայնաւուր – განგრძობაჲ დღეთაჲ.
Երկայնել – განგრძელება, განგრძობა, გრძელყოფა.
Երկայնութիւն – განგრძობა, სირძე, სიშორე.
Երկայնութիւն աւուրց – დღეგრძელება.
Երկայնօրեայ լինել – დღეგრძელება, დღეგრძელობა.
Երկայնօրեայք լինել – დღეგრძელ ყოფა.
Երկան – მფქველი, საფქვილე, საფქვლე, ფქვილი, ფქვილისა საფქველი, წისქვილი, წისქვილის ქვა,.
Երկան [հշոյ] – საფქველი.
Երկանաքար – ლოდი ფქვილისაჲ, ქვაჲ ფქილისაჲ.
Երկար – ასაკი, განგრძობილი, წელი, ჰასაკი.
Երկբայել – შეორგულება.
Երկբայ միտք – ორგულება.
Երկբան – ორისმეტყუელი.
Երկդիմի – ორთაგან ქსოვილი.
Երկդրամեան – დიდრაგმა, დიდრაქმა, სატირი.
Երկեամ – ორი წელი. Երկեմեան – ორითწლითგანი, ორით წლისაჲთგანი.
Երկերիւր – ორასი.
Երկեցուցանել – შეშინება.
Երկինք – ზეცა, ცა.
Երկիր – მიწა, სოფელი, ქუესკნელი, ქუეყანა.
Երկիր անգամ – მეორედ.
Երկիր բարի – ურნატეული.
Երկիր պագանել – თავყანისცემა, თავყუანისცემა, თაყუანისცემა.
Երկիցս – ორგზის, ორჯელ, ორჯერ.
Երկիցս անգամ – მეორედ.
Երկիւղած աստուծոյ – ღმრთის მოშიში.
Երկխօս – ორენა.
Երկծով – უმძაფრესი.
Երկճիւղ – ბორჯღლედი.
Երկմիտ – ორგული.
Երկմիտ լինել – ორგულება.
Երկմտել – მოუძლურება, ორგულება, შეორგულება.

Երկմտութիւն – ჯმნულება.
Երկն – რუდუნება, სალმობა.
Երկնական – ზესკნელი.
Երկնագոյն – იაკინთე, იაკინთი, იაკინთო, კაკინთე, ცისფერი.
Երկնաւոր – ზესკნელი, ზეცათა, ზეცისა, ზეცისაგანი, [რომელი] არს ცათა შინა, ცათა მყოფი.
Երկնել – არა-ძლება, თანალმობა, ლმობა, მიდგომა, შელმობა.
Երկնչել – განკრთომა, ზარგანჴდილი, ზარგანჴდილ ქმნა, მშიშრება, შეშინება, შინება, შიშვა, შიში.
Երկնչելի – საშიში.
Երկնչոտութիւն – შიში.
Երկոտասան – ათორმეტი.
Երկոտասան հազար – ათორმეტი ათასი.
Երկոքեան – ორნივე.
Երկոքին – ორნივე.
Երկչոտ – მოშიში.
Երկպառակութիւն – წვალება.
Երկսայրի – ორპირი.
Երկրագործ – ქუეყანის-მოქმედი.
Երկրագործութիւն – ქუეყანის-საქმე.
Երկրածին – ნაშობი ქუეყანისაჲ, ქუეყანით შობილი, ქუეყანისა ნაშობი.
Երկրաչափ – ქუეყანის-საზომელი.
Երկրատապաստութիւն – ქუეყანასა წოლა.
Երկրաւոր – ამის სოფლისა, ქუეყანისა, ქუეყნიერი.
Երկրորդ – მეორე, მეორეცა, სალერკოლოტო, შედეგი, შემდგომი.
Երկրորդական – მეორე, მეორევე.
Երկրորդ անգամ – მეორედ.
Երկրորդ արքայի – ლერკოლოტი.
Երկրպագու – თაყუანისმცემელი.
Երկրպագութիւն – თაყუანისცემა.
Երկիւղ – კრძალულება, საშინელი, შიში, ძრწოლა, ძწოლა.
Երկիւղած – მოშიში.
Երկիւղածութիւն – მოშიშება.
Երկու – ორი.
Երկու կարգ – ორნაკეცლად.
Երկու հազար – ორათასი.
Երկու շաբթի – ორშაბათი.
Երկու որդիք – მარჩბივი.
Երկուորի – ორთმსხმელი.
Երկուս–երկուս – ორ-ორი.
Երկուորեայ – მარჩბივი.
Երկուորեակ – მარჩბივი.
Երկուորի – მარჩბივი.
Երկուորիք – ორკაცი.
Երկուցեալ – დაშინებული, შეშინებული.
Երջանիկ – სანატრელი, ნადიერი, ნადნიერი, ნარჩინებული.
Երջանկանալ – განშუება.
Երրադարձ – სამნაკეცი.
Երրորդ – მესამე.
Երրորդամեայ – სამის წლის.
Երրորդութիւն – სამება.
Երուսաղեմացի – იერუსალჱმელი.
Երփն երփն – თითო ფერი, თჳთო ფერი.
Եւ – და (კავშირი), უკუე, ცა(ნაწილაკი).
Եւ անդր – მიმართ-რე.
Եւ ապա – მაშინ-ღა.
Եւ առաւել – უფროჲს.
Եւ առյապայ – მერმეცა.
Եւեթ – ხოლო.
Եւ զնոյն – ესეცა.
Եւթն – შვდი.
Եւթն անգամ – შვდგზის.
Եւթնածին – მშობელი შვდთაჲ.
Եւթնեկին – შვდგზის.
Եւթնեմեան – შვდწლისა.
Եւթներորդ – მეშვდე, შვდეული.
Եւթն եւ տասնամեայ – აჩვდმეტი, აჩვდმეტ წლის.
Եւթնեքեան – შვდნივე.
Եւթն հազար – შვდათასი.
Եւթն հարեւր – შვდასი.
Եւթ հարիւր եւ քառասուն – შვდ ას ორმეოცი.
Եւթնոստեան – შვდპირად.
Եւթնպատիկ – შვდწილ, შვდწილად.
Եւթնուտասն – ათჩვდმეტი.
Եւղ – ერბო.
Եւ ոչ – არცა, არცაღა.
Եւս – უმეტე, უმეტესი, უფროჲს, ხოლო.
Եւս անգամ – ჯერსა-ღა, ჯერ-ღა.
Եւս առաւել – უფროჲს, უფროჲსად.
Եւս մի նուագ – ერთგზის-ღა.
Եւս քան զեւս – უმეტესად, უფროჲს-ღა და უმეტეს.
Եփեալ – გამოცხობილი, გბოლვილი, მგბარი, შემგბარი, შემცხვარი.
Եփել – გბობა, გბოლა, შეგბობა, შეგბოლა, შეცხობა, ცხობა.
Եփուդ – ევფუდი, ევფუთი, ეფუდი.
Եօթանասուն – სამეოც და ათი.
Եօթնեակ – შვდეული.

Ձ

Ձ – Abl. – თჳს.
Ձ – და.
Ձ – Abl. – ძლითი.
Ձ – Abl. – მიმართ.
Ձագիր – საძაგელი, ხენეში.
Ձագիրս – უშუერად.
Ձագրացուցանել – განრყუნა.
Ձագլոտի – საძვანელი.
Ձածած – მცხუედი.

Զակն մի արկանել – უგულებელსყოფა.

Զահր հարեալ – შეძრწუნებული.

Զահր հարկանել – განკრთომა, შეშინება, შეძრწუნება, შიშნეულ ქმნა, ძრწოლის შედება.

Զաղմկաւ լինել – შფოთსა ყოფა.

Զաղտայսուն – დაუმტკიცებელი.

Զամբել – ზამბილი.

Զամառն – ზაფხულის.

Զամբիղ – გოდორი, სფჳრიდი.

Զամօքի հարկանել – რცხუენა.

Զայրագնեալ – მკსინვარე.

Զայրանալ – განძჳნება, განხერხვა, გულის განწყობა, გულისწყება, გულისწყრომა, რისხვა, სულ(თ)თქუმა, ძჳნება.

Զայրացեալ – განრისხებული.

Զայրացումն – განძჳნება, ზარის განჴდა.

Զայրացուցանել – განრისხება, განძჳნება, გარისხება.

Զայրացող – მრისხან-ი/ე.

Զայրացուցիչ – განმარისხებელი.

Զանազան – პირად-პირადი.

Զանազանեալ – პირად-პირადი.

Զանգակ – ეჟუანი, ეჭუანი.

Զանգեալ – აღსუარული, ქმნული, შეთხზული, შერეული, შესუარული.

Զանգիտանք – დაჴსნილობა.

Զանգիտել – განკრთომა, დაბრკოლება, დამედგრება, დაყენება, დაჴსნა, ვლტოლა, ზრუნვა, მოწყინე ქმნა, რიდება, რიდობა, უდებ-ყოფა, ფრთხობა, შენანება, შეშინება, შეძრწუნება, შეჭუება, შეჯაბნება, წიწვა, ჯაბნობა.

Զանգիտեցուցանել – განდრეკა, შეჯაბნება, შინება.

Զանգուած – საპურე, შეზელილი, შესუარული.

Զանկարծ – უმეცარი.

Զանցանել – გამოსლვა, გარდასლვა, წარმოსლვა.

Զանցուցանել – მოსპობა.

Զանց առնել – გარდაჴდომა, გარენარჴდომა, თანაწარსლვა, თანაწარჴდომა, თანაწარჰვლა, მოცთომა, უგულებელს ყოფა, წარსვლა, წარხდომა.

Զաչս արկանել – თუალგება, თუალისგება.

Զառածեալ – გარე-მოქცეული.

Զառանցեալ – გარდასრული.

Զառանցուցանել – ცთუნება.

Զառիվայր – აღსავალი, გარდამოსაქანელი, მოსავალი, შთამართი, შთაღმართი.

Զառնատւխտ – ნემსული.

Զատանել – გამორჩევა, გამოსლვა, განრჩევა, განყოფა,, განშორება, განშოვრება, გაშორება, დარჩევა, მორიდება, ჯმნა.

Զատեալ – განშოვრებული, განშორებული, განჩემებული.

Զատիկ – აღვსებაჲ, დღესასწაული, ენება, ზატიკი, პასექი, პასქა, შესაწირავი.

Զատիք – პასქა.

Զատուցանել – გამორჩევა, გამოყენება, გამოყოფა, განვლინება, განთჳსება, განკუთნვა, განრჩევა, განსაზღვრება, განყენება, განყოფა, განშოვრება, განშორება, განჩემება, განჩინება, განწვალება, განჴდა, განჴდომა, გაშორება.

Զատուցեալ – განკუთნებული, განსაზღვრებული, განყენებუი, განშორებული, განშოვრებული, განჩემებული, განჩინებული, გარემოჲსი, გარემოსათესავი, გარემოსი, ნაწილი.

Զատուցումն – განაწილება, განყოფილება.

Զարաջեաւն – წინაშე.

Զարգանալ – აღორძინება, განმამაკაცება, განორძინება, წარმატება.

Զարդ – სამკაული, ჭურჭელი, ჭურჭერი.

Զարդարեալ – აღმკული, განშუენებული, დაგებული, თლილი, კარვედი, შემკული.

Զարդարել – აღმკობა, გაგება, განგება, განშუენება, მკობა, შეკაზმვა, შემკობა, შემოსა, შესხმა.

Զարդարումն – შემკობილება.

Զարդարուն – შემკული.

Զարդ գեղոյ երեաց – ქმნულკეთილობა.

Զարդիս – აწცა.

Զարդուն – სამკაული.

Զարթնուլ – აღდგომა, განფრთხობა, განღჳძება.

Զարթուցանել – აღდგინება, აღღჳძება, განღჳძება, ღჳძება.

Զարթուցեալ – განღჳძებული.

Զարկանել – დაცემა.

Զարկուցանել – დაკუეთება.

Զարհուրանք – შეძრწუნება.

Զարհուրեալ – შეშინებული.

Զարհուրել – განკრთომა, განკჳრვება, განცჳბრება, დაკჳრვება, დაბრკოლება, ზარის განჴდომა, ზარის დაცემა, ოცება, უგონი, უგონ ქმნა, შესულება, შესულბება, შეშინება, შეშფოთება, შეჯაბნება, შინება, ძრწოლა.

Զարհուրեցուցանել – განკრთობა, დაკჳრვება, ზარის განჴდა, შესულბება, შესულება, შეშინება, შეძრწუნება, შინება.

Զարհուրումն – ზარი.

Զարմ – ნათესავი, ნეშტი.

Զարմանալ – განკრთომა, განკჳრვება, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, დაკჳრვება, დასულება, კჳრვება, მალ, შეცბუნება.

Զարմանալի – განსაკჳრვებელი, საკჳრველი.

Զարմանալիք – განკჳრვება, საკჳრველი, საუცარი.

Զարմանք – განკჳრვება, დასაკჳრვებელი, საკჳრველება, საკჳრველი.

Զարմանք լինել – საკჳრველ-ყოფა.

Զարմացեալ – დაკჳრვებული, დასულებული.

Զարմացումն – განკჳრვება, დაკჳრვება, საკჳრველება.

Զարմացուցանել – დაკჳრვება.

Զաւակութիւն – უხუცესობა.

Զաւազան տան – ტომი, ტოჰმი.

Զաւակ – თესლი, მკვდრი, ნათესავი, ნაშობი, ნაშობიერი, შვილი.

Զաւր – გუნდი.

Զաւրական – დასი, დასისაგანი, ერისთავებრი, მოლუანი/ე, მჴედარი.

Զաւրավար – ზორავარი.

Զաւրութիւն – სიმტკიცე.

Զբաղել – მიმოდაზრუნვა, მიმოტაცება.

Զբաղեցուցանել – შესულბება, შესულება.

Զբաղնուլ – განცხრობა, განცხრომა, გაცხრომა, მიმოტაცება.

Զբաղումն – მიმოტაცება, უცალოება, ფუფუნება, შესულება.

Զբօսանել – განცხრობა, განცხრომა, გაცხრომა.

Զբօսանք – განსაცხრომელი, , განცხრომა, საჯმარი, საჴსარი, შესულება.

Զբօսացուցանել – უცალო ყოფა.

Զբօսեցուցանել – მღერა.

Զբօսնուլ – განცხრობა, განცხრომა, გაცხრომა.

Զգալ – გრძნობა, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, შეტყობა, ცნება, ცნობა.

Զգածել – ზედადება.

Զգածումն – მორტყმა.

Զգայարան – საცნობელი.

Զգայութիւն – გრძნობა, საცნობელი, ცნობა.

Զգայուն – მცნობელი.

Զգաստ – აზნაური, მღვძარე, ფრთხილი, შეკრძალული, ნესიერი.

Զգաստախօս – შეკრძალული.

Զգաստանալ – განფრთხობა, გულისხმის ყოფასა მინევნა, გულისჴმისყოფასა მინევნა.

Զգաստացեալ – გონებული, გონიერი, მღვძარე.

Զգաստացուցանել – განბრძნობა.

Զգաստութիւն – გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, კრძალულება, მღვძარება, სიფრთხილე, უბინო(ვ)ება.

Զգաստուցածել – ცნობება.

Զգացուցանել – განბრძნობა, თხრობა, მოგონება, მოტყუება.

Զգենուլ – მორტყმა, მოსა, სხმა, შემოსა, შესხმა, შთაცუმა.

Զգեստ – სამკაული, სამოსელი, სახე, შემკულება.

Զգետնել – დაცემა.

Զգեցեալ – მოსილი, შემოსილი.

Զգեցուցանել – გარეშერტყმა, დაფარვა, შემკობა, შემოსა, შთაცუმა.

Զգլուխ խոնարհեցուցեալ – თავმოდრეკილი.

Զգլուխն ծածկեալ – თავდაბურვილი.

Զգնալ – მიმოვლა, მოთხვა, სლვა, ქცევა.

Զգոյշ – ფრთხილი.

Զգոյշ լինել – გულება, გულვება, დამზერა, დაცვა, კრძალვა, მოხედვა ხედვა.

Զգոյշ լինիջիք – გვედიან.

Զգոյշ կալ – გულება, გულვება, კრძალვა.

Զգոյշ կալ – კრძალვა.

Զգոյշկալ/լինել – ხილვა.

Զգուշագոյն առնել – მოშიშ ქმნა.

Զգուշանալ – განცდა, განხილვა, დაკრძალვა, დამარხვა, დაცვა, კრძალვა, რიდება, რიდობა, შეკრძალვა.

Զգուշացեալ – განკრძალული.

Զգուշացուցանել – განკრძალება, განკრძალვა, დაცვა, მცნება, მხილება.

Զգուշաւոր – კრძალული.

Զգուշութեամբ – კრძალულად.

Զգուշութիւն – განკრძალვა, კრძალვა, კრძალულება, მოსწრაფება, სამზირელი, შეკრძალება.

Զգուշութիւն առնել – დაკრძალვა.

Զգօն – მშვდი, ყუდრო.

Զգօնութիւն – სიბრძნე.

Զդէմ ունել – დადგომა, შემთხუევა, წინადადგომა.

Զեխութիւն – სიბილწე.

Զեկուցանել – თხრობა, უწყება.

Զեղխ – ცთომილება, ცთომილი.

Զեղխել – აღმრღუევა.

Զեղուլ – აღვსება, გარდასხმა, გარდაცემა, მიფენა, მოფენა, შეზრობა, შეკრება, შთასხმა.

Զեղուն – ზედაგარდათხეული.

Զենլի – საკლველი.

Զենուլ – დაკლვა, დაწყუედა, კლვა, წყუედა.

Զենումն – დაკლვა, კლავა, კლვა, საკლველი.

Զեռալ – სლვა, ძურომა.

Զեռնող – ქუენარმძურომელი.

Զեռուն – იძრვისი, ქუენარმავალი.

Զետեղակալ – სოფლისმპყრობელი.

Զետեղել – დამკვდრება, დაწყნარება, შეყვანება, ჯდომა.

Զետեղեցուցանել – განსუენება.

Զերեսն ընդ երկիր – პირდაქცევით.

Զերեքարձեն – სამპირი.

Զերծանել – განვლტოლა, განთავისუფლება, განდაყვნევა, განრომა, განშვრება, განშორება, გაშორება, განძარცუვა, განძუარცუვა, დაყუენა, დაყვნევა, თანანარჯდომა, მიღება, მოჯდა.

Զերծեալ – გამოტაცებული, განრინებული, თავისუფალი.

Զերծեալ զմօրուս – წუერყვნული.

Զերծնուլ – განრინება, განრომა, განძარცუვა, განძაუარცუვა, მოპარსვა.

Զերծուլ მოღება.

Զերծուցանել – განდგინება, განრინება, განძარცუვა, განძუარცუვა, ჴსნა.

Զզուել – რისხვა, ცილის(ა) შენამება.

Զեն – საჭურველი, ჭური, ჯაჭვის მოქმედი.

Զէնք – სათხედი, ჯაჭუ-ჭური.

Զէնուլ – შეწირვა.

Զըմռսեալ – სუმუროვანი, შემურვილი.

Զի՞ – და, ვითარ, ვითარმედ, ვინაჲთგან, რად, რამეთუ, რაჲ, რაჲთა, რაჲსა, რაჲსაგან, რაჲსათვს.

Զիարդ – ვითა, ვითარ, ვითარ-მე, ვითარ-რაჲ, ვითარცა, რა, რად, რასა.
Զի՞եւս – რაჲსაღა.
Զիղջ – სინანული.
Զինակիր – სპასიაკი.
Զինաւոր – სტრატიოტი.
Զինեալ – ჭურვილი.
Զինչ՞ – რაჲმე, რაჲ-ძი.
Զինուոր – ერად განწესებული, ერისაგანი, ერისაკაცი, ერისკაცი, მოლაშქრე, მოლუაწი/ე, მტარვალი, მჴედარი, სტრატიოტი.
Զինուորական – სასაგრო.
Զինուորակից – ერისკაცობისა მოდგამი, თანამოსაგრე, თანამოლუაწე.
Զինուորեալ – მოლუაწი/ე.
Զինուորել – ერად განწესებული, ერისკაცყოფა, მოსაგრედი, საგრობა, სტრატიოტ ყოფა, წყობა.
Զինուորեցուցանել – დასახლეულება, სტრატიოტ-ყოფა.
Զինուորութիւն – განწესება, ერისკაცობა, საგრობა, სტრატიოტება.
Զինուորութեան – სასტრატიოტე.
Զիջանել – გარდამოსლვა, დამდაბლება, დაცემა, ჩამოყოლა, შთამოყოლა.
Զիստ – ბარკალი.
Զիրաւ տալ – განკითხვა.
Զլանալ – დაკლება, მოკუეთა, მოღება.
Զկառափն հարկանել – გუემა.
Զկեանս վարել – ცხო(ვ)ნება, ცხომება.
Զկծել – განრისხება, გარისხება, მაკება, მაკნება, მუცლად-ღება.
Զկծել ի խառնս – დამაკება.
Զկծեցուցանել – განრისხება, გარისხება, დამტკივნება.
Զկծիլ – სუმა.
Զկնի – ზურგით, კუალსა/თა, შედგომად, შემდგომ, შემდგომად, შემდგომი, უკუანა, უკუანაწარ.
Զկնի գալ – კუალსა შედგომა, მიდევნება, მოდევნა, შედგომა, შეთქომა.
Զկնի գնալ – მიდევნება, შედგომა, შეთქომა.
Զկնի երթալ – შედგომა, შეთქომა, უკუანა შედგომა.
Զկնի շրջել – შედგომა, შეთქომა.
Զհասարակ ատուրբք – სამხარს.
Զհատութիւն – სულმოკლეობა.
Զհատուցումն առնուլ – მოგება.
Զհետ – თანა, კულსა/თა, უკუანა, შემდგომად.
Զհետ գալ – მიდევნა, შემოდგომა.
Զհեի գնալ – მიდევნება, სლვა, სლვა უკუანა, შედგომა, შეთქომა.
Զհետ երթալ – განყოლა, დევნა, მიდევნება, სლვა, სლვა შემდგომად.
Զհետ երթեալ – მორჩილი.
Զհետ ընթանալ – დევნა.
Զհետ լինել – დევნა, მიდევნა.
Զհետ մտանել – დევნა.
Զհետ շրջել – შედგომა, შეთქომა.
Զհետ վարել – კულევა.
Զհիմունս դնել – საფუძვლისა დადება.
Զղջալ – ლხინება, ლხინების ყოფა, შენანება.
Զղջանալ – ნანება, სინანული, შელმობა, შენანება.
Զղջացեալ – ლმობიერი.
Զղջասիրտ – გულტკივნეული.
Զղջումն – გულისკლება, ლმობიერება, სინანული, შენანება.
Զճանապարհայն – მგზავრი.
Զմայլել – მაძღრივ.
Զմելին – სახეველი.
Զմէ՞ – რად, რაჲსა, რაჲსათჳს.
Զմիտս կացուցանել – გულსმოდგინება.
Զմիջաւուրբն – შოვა სამხრის, შუა სამხრის, შუვა სამხრის.
Զմիջօրէիւ – შოვა სამხრის, შუვა სამხრის, შუა სამხრის.
Զմռել – შემურვა.
Զմռնենի – (ზ)მური.
Զմտաւ ածել – განგულება, განზრახვა, გულება, გულვება, გულის ზრახვა, გულსა მოჴდომა, ზრახვა, მოჴდა გულსა, მოჴსენება, შეღება.
Զմրել – შეძრწუნება.
Զմրխտեայ – ზურმუხტი.
Զմրուխտ – ზმარაგდიონი, ზურმუხტი.
Զմուռ – ზმური, მური.
Զննել – განცდა, განხილვა, შეხება, შეხება ხელისა, ძიება, ხილვა.
Զնին – განცდა.
Զո՞ – რაჲ.
Զոհ – ზატიკი, ზორვა, ზორვილი, მსხუერპლი ნაგები, ნაზორევი, ნაკერპავი, საზორველი, საკუერთხი საკლველი, სამსხუერპლო, შესაწირავი.
Զոհանոց – საზორველი, საკურთხეველი.
Զոհարան – საზორველი, საკურთხეველი, შესაწირავი.
Զոհաւոր – შეწირული.
Զոհեալ – ნაკერპავი.
Զոհել – გება, დაგება, დაკლვა, ზორვა, კერპობა, მსახურება, მსხუერპლება, მსხუერპლისა შეწირვა, შეწირვა.
Զոյգ – ზოგადი, ზოგი, ორი, სასწორი, სწორი, ულლეული, წყვილი.
Զոյգ լինել – სწორება.
Զոյգք – სასწორი.
Զոպայ – უსუპი.
Զովանալ – განგრილება, დაგრილება.
Զովացուցանել – განგრილება, დალბობა.
Զովողութիւն – ზიარება, ზიარობა.
Զոր դնի – დაგებული.
Զոր ըմպի – სასუმელი.
Զոր ինչ – რაჲ-ცა.
Զոր խորհեցաւ – მოგონებული.
Զոր օրինակ – ვითარ-იგი, ვითარცა, ვითარცა-იგი, ვითარცა-იგი სახედ, ვითარცა სახედ.
Զոփանալ – ცუნდრუკება.

Ձոքանչ – სიდედრი.

Ձչարել – ბოროტისაყოფა, განზრახვა ბოროტისა, გულისწყრომა, რისხვა.

Ձյատգամ տալ – მიგება.

Ձպարտութիւն – ყუედრება.

Ձջրոյ – წყლის.

Ձսպել – ფუფუნება, შეკრება.

Ձստարան – ცხედარი.

Ձտել – განწითლება.

Ձտեղի առնուլ – ადგილის პყრობა, დადგომა, ფერვის დაპყრობა.

Ձտեղի թողուլ – ადგილის-ცემა.

Ձտեղի տալ – ადგილის ცემა.

Ձրախօս – ამაოჲსა მეტყუელი.

Ձրահ – ჯაჭუ.

Ձրաւ – ოხჭანი.

Ձրեհակիր – მეაბჯრე.

Ձրկեալ – დაკლებული, დაწუნებული, დაჭირვებული, ვნებული.

Ձրկել – განშოვრება, განშორება, გაშორება, , გულარძნილება, გულარძნილობა, დაკლება, დარჩა, დასჯა, დაყენება, დაშჯა, დაჭირვება, ვნება, ზღვევა, მიანგაჰრება, მიხუეჭა, მოანგაჰრება, მოხუეჭა, მძლავრება, მძლავრობა, უცხო ქმნა, ცილის დადება, ხუეჭა, კუება.

Ձրկիչ – მავნებელი.

Ձրկող – მავნებელი.

Ձրկութիւն – ზღვევა.

Ձրկումն – დაჭირვება.

Ձրոյց – ამბავი, საქმე, სიტყუა, ჰამბავი.

Ձրպարտեալ – ცილის(ა) შემწამებელი.

Ձրպարտել – დაწამება, ტყუვილი, ცილის(ა) შეწამება.

Ձրպարտիչ – ცილის(ა) შემწამებელი.

Ձրպարտող – მაცილობელი, ცილის(ა) შემწამებელი.

Ձրպարտութիւն – გულარძნილება, ცილის შეწამება, ცილის წამება.

Ձուարակ – ზროხა, ზუარაკი, ჟორჟარაკი, კბო.

Ձուարթ – მხიარული, ფრთხილი.

Ձուարթագին – მხიარული, სახიერი.

Ձուարթագունեալ – გამხიარებული.

Ձուարթամիտ – სახიერი.

Ձուարթանալ – ატყდომა, აღმოცენება, აღმოცჱნება, აღტყდომა, განიშატიანება, განმხიარულება, ფრთხილყოფა.

Ձուարթանալ ի գինւոյ – შეღჳნება.

Ձուարթառատ – მხიარულად.

Ձուարթառնել – მხიარულყოფა.

Ձուարթացուցանել – განცხრობა, განცხრომა, გაცხრომა.

Ձուարթուն – ილისტიკი.

Ձզուարթութիւն – მხიარულება.

Ձուարթուն լինել – განფრთხობა.

Ձուարճանալ – ატყდომა, აღმოცენება, აღმოცჱნება, აღტყდომა, განმხიარულება, განცხრობა, განცხრომა, გაცხრომა, მხიარულყოფა, შუება.

Ձուարճացեալ – განმხიარულებული, მხიარული, ნუყიერი.

Ձուարճացուցանել – განმხიარულება, განცრობა, განცხრომა, განხარება, გაცხრომა, მხიარულყოფა.

Ձուարճութիւն – მხიარულება.

Ձուգական – სწორი.

Ձուգակից – თანამოღუაწე.

Ձուգել – შეუღლება.

Ձուող – ზიარი.

Ձուող (ել) – შეყოფა.

Ձուլ – ამავო, ამაო, ამაოდ, მედად, ცუდი.

Ձօդ – სიმტკიცე.

Ձօհ – ნაგები, ნაზორევი, ნაკერპავი.

Ձօհանոց – საზორველი.

Ձօհեալ – ნაგები, ნაკერპავი.

Ձօշաքաղ – საძაგელის შემძინელი.

Ձօշաքաղութիւն – ანგაჰრება, საძაგელისა/საძაგელებისა შეძინება.

Ձօվացուցանել – განქარება, განქარვება.

Ձօր – საგარი, სპა, ძალი.

Ձօրագլուխ – ერისთავი, წინამძღუარი.

Ձօրագոյն – უძლიერე, უძლიერესი.

Ձօրաժողով – ლავრა.

Ձօրաժողով լինել – განწყობა.

Ձօրական – ერი, ერისაგანი, ერისაკაცი, ერისკაცი, მოსაგრე, მტარვალი, სტრატიოტი, ძალი, ძლიერება.

Ձօր ամենայն – მარადღე.

Ձօրանալ – განმტკიცება, განმკნობა, განძლიერება, განძლება, მკნე ყოფა, შეძლება, ძლება, ძლევა, ძლიერობა.

Ձօրապետ – ამირა.

Ձօրավար – ერისთავი, ერის მოძღუარი, ერისმძღუარი, თავმოძღუარი, მტავარსპაჲპეტი, სოფლის მთავარი, სპაიპეტი, სპაჲპეტი, წინამძღუარი.

Ձօրավիգն – თანაშემწე.

Ձօրավիգն լինել – შეწევნა, ძალად მოსრული.

Ձօրացեալ – განძლიერებული.

Ձորացուցանել – ახოვანყოფა, გამაგრება, განმაგრება, განმტკიცება, განმკნობა, განძლიერება, ძალის მოცემა.

Ձօրացուցիչ – გამნაძლიერებელი.

Ձօրաւոր – ახოვანი, შემძლე, შემძლებელი, შესაძლებელი, ძლიერი.

Ձօրել – შეძლება, შეწევნა, ძალ-დება.

Ձօրել – მაგარი.

Ձօր ինչ – რაჲ-ცა.

Ձօրհանապազ – დღითი-დღედ, მარადის, მარადღე, ყოველსა დღესა.

Ձորութեամբ – ძლიერად.

Ձօրութիւն – ერი, საბაოთი, სიმდიდრე, ძალი, ძლევა, ძლიერება.

Ձօրք – ძლიერება.

Ձօր օրինակ – ვითარცა იგი სახედ.

Ձցայգ – ღამე.

Ձփայտ բարձեալ – დაკუნდებული.

Է

Է – არსებაჲ, არსი.
Էգ – დედა, დედაკაცება, დედაკაცი, დედალი, მდედრებრივი, მდედრი, მზუელი, ნეზუ, ქალი.
Էգ մանուկ – ქალი.
Էլի – ელოი.
Էղի – ჟლი.
Էշ – ვირი, კარაული, კაჰრაული.
Էջ – კეფი.
Էրէ – ბრანგუ, მვეცი, ნადირი, პირუტყუ, პირუტყვ, საცხოვარი.
Էութիւն – არსება.

Ը

Ըծընկէց (|| կամակոր) լինել – შეტრიობა.
Ըղձալ – გულისთქუმა.
Ըղձալի – სანადელი.
Ըղձանալ – ლოცვა, სურვილი, სურილი.
Ըղձապատում – მისანი.
Ըղձութիւն – მისნობა, სამისნველი, სურვილი.
Ըղձութիւն պատմել – მისნობა.
Ըմբերանել – პირის დაყოფა.
Ըմբիշ – ბუმბერეზი, მოლუაწი/ე.
Ըմբիշն – მორკინალი.
Ըմբոշխինիչ – მშუებელი.
Ըմբռնել – დამჭირვა, დაპყრობა, დაყენება, მონადირება, პოვნა, შედება, შეკრძალვა, შეპყრობა, შეყენება, ძლევა, ველთ-გდება, ველთ-დება.
Ըմբռնեալ – შეპყრობილი.
Ըմպել – გამონწოვა, სუმა, შესუმა.
Ըմպելի – თაფლუჭი, თაფრუჭი, სასუმელი, სუამადი.
Ըմպելիք – ტოზიკობა.
Ըմպել տալ – სუმა, სუმევა, წდევა.
Ընգուզենիք – ნიგუშოვანი.
Ընդ Ak – თანა, თჳს, მიერ, მიმართ, ნიად, ოდენ, =ს, =სა, შორის.
Ընդ + Jnfin – ვითარ.
Ընդ – და, გამო, ვითარ, ვითარცა, თანა, თანად, თჳს, ით(ა), ნაცვალ, ნაცვალად.
Ընդ + Gen. – წილ.
Ընդ Jnstr. – ქუე, ქუეშე.
Ընդ Ac.pl. – შიდა.
Ընդ Gen.-Dat. – თანად.
Ընդ Dat. – თანა.
Ընդ Accus – გამო.
Ընդ Ak – თანა.
Ընդակեր – თესლისმჭამელი, თივისმჭამელი.
Ընդ ահեկէ – მარცხლ, მარცხნ.
Ընդ աղբ գալ – მიერდომა, მირდომა.
Ընդ ամենայն – ყოვლითურთ.
Ընդ այգ – დღისი.
Ընդ այգս – განთიად.
Ընդ աջմէ – მარჯუენით, მარჯულ.
Ընդ առաջ – შემთხუევად.
Ընդ առաջ գալ – მიგებება.
Ընդ առաջ գնալ – მიგებება.
Ընդ առաջ ելանել – მოგებება, შემთხუევა.
Ընդ առաջ լինել – მიგებება, წინა-მიგებება.
Ընդ առաջ մատուցանել – მოსრბა.
Ընդ առաւօտ – მსთუად.
Ընդ առաւօտն – განთიად, გაცისკრებული, ცისკარს(ა).
Ընդ առաւօտս – განთიად, განთიადითგან, განთიად-განთიად, დილითი, დლითი.
Ընդ արեւագալն – აღმოსავალი მზისაჲ.
Ընդ արեւելս – ნამართ, ნაღმართ.
Ընդ արհամարհի համարել – შეურაცხ-ყოფა.
Ընդ արմանալ – დაკსვა, დაკშვა.
Ընդարմացեալ – განკკრვებული, შებუშებული.
Ընդարմացուցանել – დაბუშება, დაბუშუვება.
Ընդարձակ – ვრცელი, უმოლხინე, უმოლხინეს, ფართო.
Ընդարձակագոյն – უმოლხინე, უმოლხინეს.
Ընդարձակեալ – განვრცომილი.
Ընդարձակել – გავრცობა, განვრცობა, განვრცომა, განფართება, განლება, ფართო-ყოფა.
Ընդարձակեցուցանել – გავრცობა, განვრცობა, განვრცომა.
Ընդարձակութիւն – სივრცე, ფართოება.
Ընդ գործ մտանել – მუშაკობა.
Ընդ գրկել – დასხმა.
Ընդդէմ – ანტაკრად, დამართებით, პირით, პირისპირ, პირისპირით, პირსპირ, ჰანტაკრად.
Ընդդէմ ելանել – გამოსლვა შემთხუევად.
Ընդդէմ կալ – დათმობა, წინა-განწყობა.
Ընդդիմադարձ – განდგომილი.
Ընդդիմակ – მკდომი.
Ընդդիմակաց – წინააღმდგომი.
Ընդդիմամարտել – წინა-განწყობა.
Ընդդիմանալ – მკდომად აღდგომა, წინააღდგომა, წინადადგომა.
Ընդդիմացեալ – მკდომი.
Ընդելանել – ზმნობა.
Ընդելացուցանել – დაჩუევა, შეჩუევა.
Ընդ երեկոյս – მიმწუხრი, მწუხრი.
Ընդ երեկս – მიმწუხრად, მიმწუხრი, მწუხრი.
Ընդ երեկոյս – მწუხრი.
Ընդ երեկս լինել ար – დამწუხრება.
Ընդ երիս բաժանել – სამ ნაწილად განყოფა.
Ընդ երկար առնել – განგრძობა.
Ընդ երկար լինել – განგრძობა.
Ընդ երկար ունել – განგრძობა.
Ընդ երկու – ორგან.
Ընդերկարութիւն – სიგრძე.
Ընդդէմ – დამართებით, პირით, პირისპირ, პირის პირით, პირს-პირ, წინა, წინააღმდგომი, წინა-უკუმო, წინაშე, წინაშე პირისა.

Ընդդէմ դառնալ – მკდომად აღდგომა, სიტყკსგება, წინაალმდგომა.
Ընդդէմ լինել/դառնալ – ცილობა.
Ընդդէմ կալ/դառնալ – ჴდომა.
Ընդէ՞ր – ვითარ, რად, რადმე, რაჲსა, რაჲსათჳს, რაჲსათჳსმე, რაჲსა-მე.
Ընդէ՞ր արդեօք – რაჲსამე.
Ընդ ժամանակս ժամանակս – ჟამად ჟამად.
Ընդ խաղ արկանել – კიცხევა.
Ընդ կողաց – მგუარდღ.
Ընդ հարաւ – ბღუარით-კერძო, სამხრად მიმართი.
Ընդ հարաւակողմն – სამხრით კერძო.
Ընդ հարկանել – კუეთება, დაცემა.
Ընդ հարկաւ – მოხარკე.
Ընդ հուպ – ადრე, მსთუად.
Ընդ մէջ – ორგან, საშოვალ, საშუალ, საშუვალ, შაშუვალ. შოვა, შორის, შუა, შუვა.
Ընդ միմեանս – ურთიერთას, ურთიერთარს.
Ընդ միջել – განზოგება.
Ընդ մտատար – მცნობელი.
Ընդ յառաջ – წაღმართ.
Ընդ յարկաւ առնել – დაფარვა, შევედრება.
Ընդ ոգիս ջանալ – ხერვა: სულთა ხერვაასა კუნესა.
Ընդոծին – სახლისა ნაშობი, სახლისწული.
Ընդոստուցանել – აღტყდომა, აღტყდომა, აღფრენა, განკრთობა, ფრთოვან-ყოფა.
Ընդ սնարս – თავით კერძო.
Ընդ վայր – უდბად, უდებად, უდები, მაჯანად, ცუდად.
Ընդ վայրագործ – ამაოჲს-მოქმედი.
Ընդ վայրահաջ – ცუდად მყეფარი.
Ընդ վայրասուն – აღტევებულად პოხილი.
Ընդ վայր համարել – უგულებელსყოფა.
Ընդ վայր հարկանել – დაგდება.
Ընդվզել – ზურგის შექცევა.
Ընդունայն – ამავო, ამაო, ამაოდ, უქმი, უკმარი, ცალიერი, ცუდად, ცუდი.
Ընդունայնալ – ამაო(ჲს) ქმნა, განქარება, განქარვება.
Ընդունայնանալ – ამაო(ჲს) ქმნა.
Ընդունայն կարծել – სიჩქურება.
Ընդունայնութիւն – ამაოება.
Ընդունել – აღება, აღპყრობა, დაკრება, დამტევნელი, დატევება, თავსდება, მითუალვა, მიღება, მოქუამა, , მოღება, სტუმრება/სტუმრობა, შევედრება, შეკრძალვა, შემთხუევა, შეპყრობა, შერთვა, შეტკბობა, შეტყბობა, შეყვანება, შეწევნა, შეწირვა, შეწყალება, შეწყნარება, შთაცუმა.
Ընդունելի – მითუალულ, მისათუალველი, მწე, სათნო, შემწყნარებელი, შეწირული, შეწყნარებული, ჴელის-ამპყრობელი.
Ընդունելութիւն – სადილი, შეწყნარება.
Ընդունելութիւն առնել – პურისა დამზადება.
Ընդ քիրտն մտեալ – ოფლიერი.
Ընդօծին – სახლისწული.
Ընթադրել – წიხნა.

Ընթանալ – აღრბენა, ბგერა, განვლტოლა, განრბევა, გარბოლა, გარდარბენა, გუალ, დევნა, ზედამიკდომა, თანარბოლა, მივლტოლა, მიმორბენა, მირბენა, მიწრაფა, მოსლვა, მოსლვა, რბენა, რბოლა, სირბილი, სრბა, შერბენა, წარბოლა, წარსწრობა (წინა), წრაფა.
Ընթանալ զկնի – მიდევნება.
Ընթանալ ընդ առաջ – მიგებება.
Ընթանալ յառաջ – წარმართება.
Ընթացակից – თანამორბედი.
Ընթացող – მორბედი, მსრბოლი.
Ընթացուցանել – ვლინება.
Ընթացք – სარბიელი, სირბილი, სლვა, სრბა.
Ընթեռնուլ – აღმოკითხვა, კითხვა, წარკითხვა.
Ընթերակայ – წინაშე-მდგომარე.
Ընթերցանել – აღმოკითხვა.
Ընթերցասէր – სწავლისმოყუარე.
Ընթերցեալ – აღმოკითხული.
Ընթերցուած – საკითხავი.
Ընթերցումն – აღმოკითხვაჲ.
Ընթրել – პურისჭამა, სერობა.
Ընթրիք – პური, სამხრობა, საშუებელი, სერი, სერობა, სიხარული, ტაძრობა.
Ընծայ – დასადებელი, ნაყოფება, ნიჭი, შესაწირავი, ძღუენი.
Ընծայեալ – შეწირული.
Ընծայել – მოძღუანება, ნაყოფება, შეწირვა, წარდგომა (წინაშე).
Ընծայեցուցանել – შეწირვა, წამება, წარდგინება.
Ընծայող – შემწირველი.
Ընծայութիւն – საწამებელი.
Ընկեալ – დაერდომილი.
Ընկենուլ – აღდება, გამოცემა, განბნევა, განგდება, განდება, განერდომა, განთხევა, განყრა, განშოვრება, განშორება, გაშორება, განცკვენება, გარდაბნევა, გარდაგდება, გარდათხევა, გარდამოგდება, გარდამოვრდომა, გარდამოთხევა, გარდამოტევება, გარდამოტყორცება, გარდატევება, გარდაყრა, გართუმა, დაბნევა, დაგდება, დაგება, დათხევა, დამჴობა, დამჴუება, დარეცა, დატევება, დატეობა, დაცემა, მიგდება, მითხევა, შებნევა, შეგდება, შევრდომა, შეყრა, შთაბნევა, შთაგდება, შთადება, შთავრდომა, შთასხმა, შთატევება, შთაყრა, შთაცკვენება, შთაჴდომა, ჩავრდომა, ჩაცკვენება, წარგდება.
Ընկեր – მახლობელი, მეგობარი, მოდგამი, მოქალაქე, მოყუარე, მოყუასი, მოძმე.
Ընկերել – შეწევნა.
Ընկերելի – შემწყნარებელი, შესავედრებელი.
Ընկերշակել – ზიარება.
Ընկեցեալ – განგდებული, დაგდებული.
Ընկեցիկ – განგდებული.
Ընկեցիկ առնել – გარდადება, განგდება.

Ընկեցիկ լինել – გარდაგდება, გარდადება, გამონერწყუევა, განგდება.
Ընկիճեալ – მდგომარე, მჴდომად მდგომი.
Ընկլնուլ – დათქმა, დანთქმა.
Ընկլուզել – დაფარვა.
Ընկլուզանել – დანთქმა, შთათქმა, შთანთქმა.
Ընկղմեալ – დათქმული, დანთქმული.
Ընկղմել – დათქმა, დანთქმა, დაქცევა, შთავრდომა, შთათქმა, შთანთქმა, ჩავრდომა.
Ընկճել – ბრკუმა, დამკობა, დამკუება, დაცემა, მოუძლურება.
Ընկողմանեալ – უგბილი.
Ընկոյզ – ნიგოზი.
Ընկրկել – დათრგუნვა, დამდაბლება, მირიდება, შემუსრვა.
Ընկուզազարդ – ნიგოზაკი.
Ընկուզանել – დათქმა, დანთქმა.
Ընկուզաստան – ნიგუშოვანი.
Ընչաթափել – წარმოსრულება.
Ընչաւէտութիւն – რეწვა.
Ընչաւէտ – ფასიერი.
Ընջուղ – სამწყული.
Ընտաբոյս – დანერგული, ნერგი.
Ընտանեակ – სახლეული.
Ընտանեբար – გულითადი.
Ընտանի – თჳსთაგანი, თჳსი, კაცი სახლისაჲ, სახლისა კაცი.
Ընտանիք – დედაწული, სახელი, სახლი, სახლეული, სახლისაკაცნი, ნათესავი, ჴორციელი.
Ընտանութիւն – დედაწული, თჳსება, თჳსობა, მეცნიერყოფა.
Ընտասուն – მყოფი სახლისა შინა.
Ընտիր – გამოცდილი, პატივოსანი, პატიოსანი, რჩეული, უმჯობე, უმჯობესი.
Ընտոծին – შვილნი და მონანი.
Ընտրեալ – გამორჩეული, გამოკურვებული, რჩეული, წარჩეული.
Ընտրել – აღრჩევა, გამოცდა, გამორჩევა, განჩინება, დარჩევა, რჩევა, სათნო-ყოფა, წარჩინება.
Ընտրութիւն – განრჩევა, რჩევა, რჩეულება.
Ըղընգունք – საყნოსელი.
Ըռունգ – ცხჳრი.
Ըստ – ებრ, ვითარცა, -ით(ა), მსგავსად, სწორად, შემსგავსებულ, შემსგავსებულად.
Ըստ ազգս – ნათესავად-ნათესავადი.
Ըստ անարգանաց – საკდემელად.
Ըստ արանց – კაცად-კაცადი.
Ըստ արժանի – ღირსად.
Ըստ բերան – თავი, თავად-თავად.
Ըստ գիւտ – თნევა.
Ըստ գլխոց – თავად-თავადი.
Ըստ գնացից – სლვათაებრ.
Ըստ գտանել – გმობა.
Ըստ գունդ – ტომად-ტომად.
Ըստ դմին աւրինակի – ეგრევე, ესრევე.
Ըստ երդ – სახლად-სახლად.
Ըստ թուոյ – რიცხუელად.
Ըստ ժամանակս ժամանակս – ჟამად-ჟამად.
Ըստ իս – ჩემდამო.
Ըստ կամաց – ნეფსით, ნებსით.
Ըստ կարգի – ჯერითა წესისაებრ.
Ըստ համարու – ხუედრება, ხუედრებით.
Ըստ ճանապարհաց – გზაებრ.
Ըստ մարդկութեան – კაცობრივ.
Ըստ մարդոյ – კაცობრივი.
Ըստ մարմնոյ – ჴორციელი, ჴორციელად.
Ըստ նմին օրինակի – ეგრევე, მსგავსადცა.
Ըստ պատշաճի – ჯეროვნად.
Ըստ սրտի – გულითადი, გულისაებრ.
Ըստ տոհմ – ნათესავად-ნათესავადი.
Ըստ տոհմից – ტომად-ტომად.
Ըստ տունս – სახლად-სახლად.
Ըստ տօնի – დღესასწაულად-დღესასწაულად.
Ըստ ցեղից – ტომადად, ტომეულად.
Ըստ օրինակի – შჯულისაებრ.
Ըստ օրինի – შჯულიერად.

Թ

Թագ – გჳრგჳნი, პატივი სამეფოჲ, შარავანდი.
Թագակից – გჳრგჳნის თანამოდგამი.
Թագաւոր – კეისარი, მეფე, მეუფე, შარავანდედი.
Թագաւորազն – ნათესავით შარავანდედიანი, სეფე-წული.
Թագաւորական – სამეუფო, სამეფო.
Թագաւորաց – სანახპეტო.
Թագաւորել – დადგომა მეფედ, მეფება, მეფედ დადგომა, მეუფება, მეფობა, სუფევა, შარავანდედობა, შარავანდის შებმა.
Թագատրի – სამეუფო, სამეფო, საშარავანდედო, საშარავანდო.
Թագաւոր||նախարար – სანახპეტო.
Թագաւորեցուցանել – დადგინება მეფედ, მეფება, მეფე ყოფა, მეფობა.
Թագատրութիւն – მეფება, მეფობა, მეუფება, სამეფო, სამეუფო, სუფევა, საშარავანდედო, შარავანდედება/-ობა.
Թագ ի գլուխ – შარავდ-დადგმული.
Թագչել – დაფარვა, შეფარვა.
Թաթ – ბრჭყალი, ნები, ტერფი, ჭალაკი, ჭალიკი, ჴელი.
Թաթահերձ – ჭლაკ განპებული, ჭლაკითა განყოფილი, ჭლიკგანპებული.
Թաթաւեալ – დაბღალული, შებღალული, შესუარული.
Թաթաւել – ბანა, დაწება, შებღალვა, შეგინება.
Թախանձել – შეურვება, წყინება.
Թախանձեցուցանել – შეიწრება, შეურვება.
Թախծեալ – მწუხარე.

Թակարդ – ბადე, მახე.

Թակոյկ – სარწყული, ტაკუკი.

Թաղամսաւոր – გამოდუჟიანი, გამოდუჟიანი ტეხილი, განტეხილი.

Թաղանթ – გარდაბურვილი.

Թաղեալ – დამარხული, დაფლული.

Թաղել – დაკრძალვა, დამარხვა, დაფლვა, ფლვა, შთამარხვა.

Թաղկումն – შებოროტება.

Թաղումն – დაფლვა, საფლავი, ფლვა.

Թաղուն – დატენილი.

Թամբ – კუთი.

Թան – გბოლვილი, მგბარი, წუენი.

Թանալ – დავლტობა, დალბობა, დალტობა, დასოვლება, დანება, ღებვა, შესოვლება, შეღება.

Թանաք – მელანი.

Թանգար – მოფარდული.

Թանձրագոյն – ზრქელი.

Թանձրալեզու – ენითა ძნელი.

Թանձրանալ – განზრქომა, განსხუობა.

Թանձրացեալ – ზრქელი.

Թանձրութիւն – სიზრქე, სისქე, ჴშირი,

Թանչ – ნაწლევითა სნეული, სენი საგურკეველისაჲ.

Թաշկինակ -ოლარი, ორარი.

Թառամել – დაჭნობა.

Թաս – თასი.

Թարախ – ზუზლა, ჟუჟლა.

Թարախ (Նեխեալ) – ჟუჟლა, წალა/ი.

Թարգման – გამომთხრობელი, განმმარტებელი, თარგმანი.

Թարգմանել – გამოთარგმანება, გამოთქუმა, გარდათარგმანება, თარგმანება.

Թարգմանութիւն – განმარტება.

Թարթափ – წამი.

Թարթափել – თანაგურიობა.

Թարկարթապատ առնել – შეკვრა.

Թարշամեալ – დამჭნარი.

Թարշամել – დაჭნობა.

Թաւ – მატყიერი, მატყლიერი, ფაჩუნიერი, ჴშირი.

Թաւալել – ალმომწუბვა, გორვა, დარეცა, ნგორვა, ნწუბება, შეგორვება.

Թաւարծի – მატყიერი, მატყლიერი.

Թաւթափել – გარდამოცკვნება, დაყრა, დაცკვნა, დაცკვნება.

Թափ – ფსკერი.

Թափառական – განბნეული, განზმნული.

Թափառել – მიქცევა.

Թափեալ – წარმოცალიერებული.

Թափել – ალმოჴუარდნა, გამოკრება ჭურჭლისა, გამოქარება, განქარება, განქარვება, განყრა, განჭურჭლვა, გარდაყრა, გარდადება, დასხმა, დაყრა, დაცკვნა, დაცალიერება, დაცკვნება, მოდენა, მოვარდნა, მოფხურა, ქარვება, შთასხმა, შთაყრა, წარვრდომა, წარმოცალიერება, წარმოცლა, წარკდა, ჴდა, ჴსნა.

Թափ ի դրէ – გულგდებული.

Թափիչ – მურკვალი, მურკნვალი/მურკნველი, მრცხელი.

Թափուր – ოჴერი, უშენი, უშჱნი.

Թափուր առնել – დატევება, დატეობა, მოოკრება.

Թափուր լինել – დაცკვნა, დაცკვნება.

Թաքեալ – დაფარული.

Թաքթաքուն շրջել – დაფარვა.

Թաքնաբար – ფარულად.

Թաքչել – დაგება, დამალვა, მიფარვა.

Թաքուստ – სამალავი, სამალველი.

Թաքուցանել – დამალვა, დამძიმება, დარწყუმა, დაფარვა, დაფლვა, მალვა, ფარვა, შერევა, შთამალვა.

Թաքուցեալ – დამალული.

Թաքուցեալ նստել – დადარ(ა)ნებული, დამალული.

Թեզան – ფესუ.

Թեթեւ – ადვილი, ალმცირებული, მალე, მცირე, სუბუქი, სულმცირე.

Թեթեւագոյն – მალე.

Թեթեւակ – მალე.

Թեթեւանալ – ასუბუქება, ალმცირება, აღსუბუქება.

Թեթեւացուցանել – ალმცირება.

Թեկն – მჴედარი.

Թեղօշ – თელა, ნაძუ.

Թեպէտ – თუ.

Թերակատար – უსრული.

Թերահաւատ – მცირედ მორწმუნე.

Թերահաւատել – არა რწმენა, ორგულება.

Թերահաւատութիւն – მცირედ მორწმუნეობა, ურწმუნო(ე)ება.

Թերափ – თერაფინი.

Թերափիմ – თერაფინი.

Թերեւս – გინც, ვითარმედ, ვინ იცის, ვინ უწყის, თუ უკეთუმცა, რაჲთამცა, სამე; უკუეთუ, ხოლო თუ.

Թերի – ნაკლულევანება.

Թեւ – კატარტი, საჭე, ფრთა, ფრთე, ლლია.

Թեւակոխել – ზმნობა.

Թեւարկել – გულსდგინება.

Թեւաւոր – მფრინველი/ე; ფრთეედი, ფრთოვანი.

Թեւր – გულარძნილი, დრკუ, ელამი.

Թեփ – ქატო, ქეცი.

Թեքել – გამოყრა, ჭედა.

Թզենի – ლელოანი, ლელოვანი, ლელუოვანი, ლელკ.

Թէ – ძი.

Թէ – ვითარმედ, თუ, მე (ნაწილაკი), მეთქი, რამეთუ, სამე, უკუეთუ.

Թէատրոն – თეატრონი, სამღერელი, სახილველი.

Թէեւ – დაღათუმცა.

Թէմ – საერისთაო.

Թէ որպէս – რეცა, ღათუ.

Թէոփիլէ – ღმრთის მოყუარე.

Թէպէտ – დაღაცათუ, თუ, ღათუ.

Թէպէտ եւ – დაღათუ, ღათუ.

Թէ ուստի – ვინაჲ-ძი.

Թթենի – ლეღუსულელი.
Թիակ – ნიჩაბი.
Թիզ – მტკაველი, ციდ-ი/ა.
Թիթեռն – პეპელი, პეტალი.
Թիկն – ბეჭი, ზურგი, მჳარი.
Թիկնամէջ – ბეჭთსაშუალი.
Թիկնոց – პალეკარტი, საბეჭური.
Թին – ნატკეცი.
Թիւ – არაცხა, აღრაცხა, რიცხჳ, სათუალავი.
Թիւնաւորութիւն – გესლოანება.
Թիւրեալ – გარდაგულარძნილი, გარდაქცეული, გულარძნილი, დრკუ, მიდრეკილი.
Թիւրել – განდგინება, განდრეკა, გარდაგულარძნა, გარდადრეკა, გარდაქცევა, გარდაცვალება, გარეშექცევა, დაკიდება, მიდრეკა, მრუდყოფა.
Թիւրութիւն – დრკუ.
Թլփատել – წინადაცუეთა, დაცუეთა.
Թլփատութիւն – წინადაცუეთა, წინადაცუეთილება.
Թխանալ – დაშავება.
Թթխել – ცხობა.
Թղթաբեր – წიგნის მიმღებელი.
Թմբրեալ – შესრულებული.
Թմբրել – დანაბვა, დასულება, შესულება, შესულბება.
Թմբրեցուցանել – შესულბება, შესულება.
Թմբրութիւն – განკვრეება.
Թմբուկ – ბობლანი, ებანი.
Թմրեալ լինել – დასულება.
Թմրութիւն – თლემულება.
Թնդել – ძრვა.
Թշանման առնել – გინება.
Թշնամանասէր – მტერ-მოყუასი.
Թշնամանել – გინება, ყუედრება, შეურაცხება, შეურაცხქმნა.
Թշնամանիչ – მაგინებელი.
Թշնամանող – მაგინებელი, საგინელი, შეურაცხისმყოფელი.
Թշնամանք – გინება, ყუედრება, შეურაცხება.
Թշնամել – მტერვა.
Թշնամի – მაჭირებელი, მაჭირვებელი, მემტერე, მოძულე, მტერი, მჴდომი, წინააღმდგომი.
Թշնամի/թշնամութեամբ լինել – მტერება.
Թշնամի լինել – მტერვა.
Թշնամութիւն – მტერობა.
Թշուառական – სანყალი, სანყალობელი, უბადო, უბადრუკი.
Թշուառանալ – დაგლახაკება, უბადო ქმნა, უბადრუკი, უბადრუკ ქმნნა.
Թշուառացեալ – გლახაკი, უბადო, უბადრუკი.
Թշուառացուցանել – უბადრუკ ყოფა.
Թշուառութիւն – გლახაკება, გლახაკობა, უბადრუკება, უნასი, ჭირი.
Թոթով – ბრგუნვილი.
Թոթովախօս – ბრგუნეილი.
Թող – გარეშე, გარნა, თჳნიერ.
Թողանալ – დაკლება.
Թողացուցանել – დაცადება, ლხინება, მიტევება, მიშუება, მოშუება, მოჴსნა, ცადება.
Թողեալ – დაშთომილი.
Թողող – შემნდობელი.
Թողութիւն – განტევება, მიტევება, მოტევება, შენდობა.
Թողութիւն առնել – განტევება.
Թողութիւն լինել – მიტევება.
Թողութիւն շնորհել/առնել/ – შენდობა.
Թողուլ – განგდება, განტევება, განჴსნა, გაჴსნა, დაგდება, დათხევა, დარჩენა, დატევება, დატეობა, დაყრა, დაშდომა, დაშთომა, დაცადება, მინდობა, მიტევება, მიშუება, მოტევება, მოყრა, მოშუება, ტევება, ტეობა, უგულებელს ყოფა, უფლება, უფლობა, ფლობა, შემოგდება, შენდობა, შეშუება, ცადება.
Թողումն – დატეობა.
Թոյլ – დაჴსნილი.
Թոյլ տալ – განტევება, დატევება, დატეობა, მიტევება, მიშუება, ტევება, ტეობა, უფლება, უფლობა, ფლობა, შენდობა, ცადება.
Թոյն – გესლი.
Թոնիր – თორნე, თურნე.
Թոշակ – როჭიკი, საგზალი.
Թոռն – შვილიშვილი.
Թովել – ჩურჩუნება.
Թովիչ – მსახრვალი.
Թովչութիւն – სახრვა.
Թոք – ნესტუფერდი.
Թոքառաջ – ნესტუფერდი.
Թռանել – აღფრენა.
Թռչել – აღმოფრინვა, აღფრენა, განფრენა, ფრინვა.
Թռչուն – მფრინვალი/ე, მფრინველი, სირი ფრთო(ვ)ანი.
Թռուցանել – აღფრინება.
Թռուցեալ – ა(ღ)ფრენილი, აღფრინებული, მფრინვალი/ე.
Թրել – შესუარვა.
Թրթուր – ჭია.
Թրծեալ – გამომცხვარი.
Թրջեալ – დამბალი.
Թրջել – დალბობა.
Թուեալ – განრაცხილი.
Թուել – არაცხა, აღრაცხა, აღჩენა, აჩენა, გამოთუალვა, განრაცხა, გონება, თუალვა, მოთუალვა, მორაცხა, ნდომა, ნებება, საგონებელ ყოფა, შერაცხა, შერაცხება, შერაცხვა, ჩენა, წურთა, ჯერ-ჩენა.
Թուել ընդ Ac – თანაშერაცხა.
Թուզ – ლეღჳ, ლეღჳს კუერი, ლეღოანი, ლეღოვანი, ლეღუოვანი.
Թուլանալ – დაჴსნა, უდებყოფა.
Թուլացեալ – დაჴსნილი.
Թուխ – შავი.
Թուխ առնել – დაშავება.
Թուղթ – ეპისტოლე, პიტაკი, ქარტა, ქალალდი, წიგნი, ჴელით წერილი.
Թուղթ ապահարզանի – წიგნი განტევებისაჲ.

Թուղթ մեկնելոյ – წიგნი განსატევებელი.
Թունաւոր – გესლოვანი, ნამლეანი, ნამლიანი.
Թուող – მრიცხუველი.
Թուր – ჴრმალი.
Թուփ – ოლე.
Թուք – ნერწყჳ.
Թքանել – აღმოყრა, გამოგდება, ნერწყუვა, წარმონერწყვა.
Թքել – დანერწყუ(ე)ა, შენერწყუვა.
Թքումն – ნერწყუა.
Թօթափեալ – განყრილი, დაყრილი.
Թօթափել – გამოვარდნა, გამოკრთომა, გამოყრა, განბერტყა, განბნევა, განყრა, გარდაყრა, გაყრა, დამოცჳვნება.
Թօթափել ի բաց –დატევება, დატეობა.
Թօթափումն – განყრა.
Թօշնել – დამდაბლება.
Թօսել – ექუა.

Ժ

Ժահահոտութիւն – სიმყრალე, სულმყრალობა.
Ժահատատեալ – დაყროლებული.
Ժամ – დრო, დროჲსაჲ, დღე, ჟამი, წელი.
Ժամադիր – პაემანი.
Ժամադիր եղանել – ბრძანება.
Ժամադրութիւն – დრო.
Ժամադրութիւն լինել – ნიშნის ყოფა.
Ժամանակ – ჟამი.
Ժաման առնել – მიწიფება.
Ժամանակ – დრო, დღე, ჟამი.
Ժամանակաւոր – საწუთო, საწუთრო.
Ժամանակեայ – ჟამიერი.
Ժամանակել – განჩინება.
Ժամանակեան – საწუთო, საწუთრო.
Ժամանաւ – ჟამად-ჟამად.
Ժամանեալ – მისწრებული.
Ժամանել – მიცლა, მიწევნა, მიწიფება, მიწდომა, მიწუდომა, მიწ(უ)თომა, მოსვლა, მოსულა, მოსწრება, მოწევნა, მოწიფება, სწრობა, წევა, წევნა, წიფება, ცალება, ცლა, ჴელმწიფება, ჴელწიფება.
Ժամանավաճառ լինել – ჟამის გამოფრდა.
Ժամէ ի ժամ – ჟამითგან ჟამადმდე, ჟამითი ჟამად.
Ժամ լինել – მოცალე.
Ժայռ – კონცხი.
Ժանգ – გესლი.
Ժանդացեալ – განრყუნილი.
Ժան դնել – განჩინება.
Ժանի – კბილი.
Ժանիք – შუანი, შუვანი.
Ժանկահար – დაგესლებული.
Ժանկոտել – დაგესლება.
Ժանկոտեցուցանել – დაგესლება.

Ժանտ – ბილწი, ბოროტი, პილწი, უსჯულო, უშჯულო, უძღები, ხენეში, ჯერკუალი.
Ժանտագործ – ბილწი, პილწი, ურჩულო, უსჯულო, უშჯულო.
Ժանտաթզենի – ლეღუსულელი.
Ժանտահամ – ჯერკუალი.
Ժանտանալ – ურჩულოება, უშჯულოება.
Ժանտութիւն – სიჯერკულე.
Ժառանգ – მკჳდრი.
Ժառանգակից – თანამკჳდრი.
Ժառանգաւոր – მკჳდრი.
Ժառանգել – დაშენება, დაშჱნება, დამკჳდრება, დაჯდომა, მკჳდრ ყოფა.
Ժառանգեցուցանել – დამკჳდრება.
Ժառանգորդ – მკჳდრი.
Ժառանգորդ լինել – დამკჳდრება.
Ժառանգութիւն – მკჳდრობა, ნაწილი, სამკჳდრებელი, წილი.
Ժիր – გულსმოდგინე, მჳნე.
Ժլատ – უძღები.
Ժխտեալ – წარმდებად.
Ժխտել – უ(ე)არ(ის)ყოფა.
Ժողով – დღესასწაული, ერი, კრება, კრებული, სიმრავლჱ ერისაჲ, შესაკრებელი.
Ժողովանոց – შესაკრებელი.
Ժողով առնել – შეკრება.
Ժողովարան – ეკლესია, შესაკრებელი.
Ժողով բանակաց – ბინიკი.
Ժողովեալ – მოკრებული, შეკრებილი, შეკრებული.
Ժողովել – დაკრება, დართვა, ეკკლესიება, კრების ყოფა, მიკრება, მოკრება, მონაყოფება, მოწოდება, შეკრება, შემოკრება, შემოყრა, შელება, შეყრა, შეწყნარება, შთასულება.
Ժողովելի – შემკრებელი.
Ժողովել եկեղեցանալ – ეკლესია ყოფა.
Ժողովել զպտուղ – დაკრება ნაყოფისა.
Ժողովել վաշխիւ եւ ստութեամբ – მოხუეჭა.
Ժողովետղ – შესაკრებელი.
Ժողովրդանոց – შესაკრებელი.
Ժողովրդապետ – მთავარი კრებულისაჲ, შესაკრებლის მთავარი.
Ժողովուրդ – ეკლესია, ერი, კრებული, სიმრაველე, შესაკრებელი.
Ժողովօղ – ეკლესიასტე.
Ժոյժ ունել – დათმენა, დათმობა.
Ժպիրհ – ლირბება, ურიდი, ურცხჳნო.
Ժպտալ – განღიმება.
Ժպսել – სიცილი.
Ժպրհութեամբ – წარმდებად.
Ժպրհութիւն – კადრება, ურიდება.
Ժտել – შუება, ძალ-დება, ძრვა.
Ժտութիւն – წყინება.
Ժրագլուխ – გონიერი, მჴნე, ნანარი.
Ժրանալ – მჴნე ყოფა.

ժրութիւն – მოსწრაფება.
ժուժել – დათმენა.
ժուժկալ – მოთმინე.
ժուժկալել – განძლიერება, დადგომა, დადგმობა, დათმენა, დათმობა, დაყოფა.
ժուժկալ լինել – დადგომა, მოთმენა.
ժուժկալութիւն – დათმენა, თმენა, კრძალულება, მარხვა, მოთმინება.

Ի

Ի – Ak. – მდე, მიერ, რა, -სა, -შორის.
Ի – ით(ა), მი, მიმართ, რა, რაჲ.
Ի – ისა, ისა მიმართ.
Ի ablat – გამო, გან, მიერ.
Ի/յ – მო.
Ի Masd – თანა, ოდენ.
Ի dat – -ს, -სა, შინა.
Ի բարձանց – მაღლით.
Ի բարձունս – მაღლად.
Ի բաց – განლებულად, შორად.
Ի բաց առնել – ალხუმა, ახუმა, განყენება, განშოვრება, განშორება, გარდადგინება, გაშორება, მოსპობა, მოღება.
Ի բաց առնուլ – აღმოგდება, ალხუმა, ახუმა, განყვანება, განძარცუვა, განძუარცუვა.
Ի բաց գնալ – განყენება, განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Ի բաց դառնալ – გარე-მიქცევა.
Ի բաց դնել – განშოვრება, გაშორება, დატევება, დატეობა, მოჴდა.
Ի բացեայ – შორად.
Ի բաց ընկենուլ – განგდება, განკრება, განშოვრება, განშორება, გარდათხევა, გაშორება, დაგდება, მოკაფა, მოძარცუვა.
Ի բաց ընկեցիս – გარენარი.
Ի բաց թօթափել – განგდება, განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Ի բաց թողուլ – დატევება, დატეობა.
Ի բացի – გარე, ველი, ველსა, შორს-რე.
Ի բաց լինել – განგდება, განკრება, განშოვრება, განშორება, გარდადგომა, გაშორება, მიდრეკა.
Ի բաց խլել – განშიშულება, განშოვრება, , განშორება, გარდადგომა.
Ի բաց խլել / ընկենուլ – წარგდება.
Ի բաց կալ – განდგომა, განდგინება, განყენება, განშოვრება, განშორება, განჴდომა, გარდადგომა, გაშორება.
Ի բաց կտրել – წარხეთქა.
Ի բաց հանել – განბნევა, უკუმოსხმა.
Ի բաց հանել/առնուլ – წარკუეთა.
Ի բաց հերքել – ექსორიაყოფა, ექუსორიაყოფა.
Ի բաց մաքրել – განწმედა.
Ի բաց ձգել – დაყრა.
Ի բաց մերժել – განშორება, განშოვრება, გარდადგინება, გარენარჴდა, გაშორება.
Ի բաց մերկանալ – განშოვრება, განშორება, განძარცუვა, განძუარცუვა, გაშორება.
Ի բաց ոստալ – ვლტოლა.
Ի բաց պահանջել – მიღება.
Ի բաց սրբել – განწმედა.
Ի բաց վազել – განვლტოლა.
Ի բաց տանել – განყვანება.
Ի բացուստ – შორით, შოვრით.
Ի բերան – ზეპირით.
Իբրեւ – ებრ, ვითა, ვითარცა, ვითარ, ოდეს, რაჲ, რაჲჟამს, რაჟამს, რეცა, რეცათუ.
Իբրեւ զհուր – ცეცხლებრ.
Ի բժշկութիւն – საკურნებელად.
Ի բնէ – ბუნებითა, პირველითგან.
Իբր – ვითარცა.
Իբրեւ թէ – რეცა, რეცა თუ.
Ի բուռն գալ – მოფხურა.
Իգական – მდედრი.
Ի գաղտնի – ფარულად.
Ի գասեր – დედათმოყუარე.
Իգացեալ – ჩუკენი.
Ի գիշերի – ღამე, ღამით, ღამით-ვე.
Ի գիրկս արկանել – შეტკბობა, შეტყბობა.
Ի գիրկս ընդունել / առնուլ – მოსხმა ჴელთა.
Ի գիւտ – მოპოვნებული.
Ի գլխովին – თვთ.
Ի գլուխ – სრულიად.
Ի գլուխ ելանել – გამოსლვა სრულიად.
Ի գլուխ հանել – თევა.
Ի գոչիւն հարկանել – ყვრიდ წყება.
Ի գովութիւն – დიდება, სადიდებელად.
Ի գործ արկանել – ჴმევა, ჴუმევა.
Ի գութ գալ – შეწყალება.
Ի գոճս իջանել – დაცვენა, დაცვენება.
Ի դարանի բնակել – დადარნება.
Ի դէպ – მარჯუე.
Ի դէպ ժամու – ჟამის პოვნა.
Ի դողման եղեալ – შეძრწუნებული.
Ի դուրս – გამართ, განმართ, გარე.
Ի զատ – მარტოდ.
Ի զիջումն գալ – ნანება.
Ի ցրոյց – მისათხრობელად.
(Ի) զուր – ცუდად.
Ի / ընդ մէջ – საშოვალ, საშუალ, საშოვალ, საშუვალ, შაშუვალ.
Ի թիկանց – ზურგით კერძო, უკუანა კერძო, უკუანაჲთ.
Ի թիկունս – ზურგით კერძო.
Ի թիկունս կալ – თანადადგომა.
Ի թիւ – ზეპირით.
Ի թիւս լինել – შერაცხილი.
Ի թողութիւն – მოსატევებელად.

Իժ – ასპიდი, ასპიტი, იქედნე, რქოსანი გუელი.
Ի ժողովրդենէ – ერისაგანი.
Իլ – ტარი.
Իլուլ – ელიულა.
Ի խաչ ելանել – ჯუარ(ს)ცუმა.
Ի խաչ ելեալ – ჯუარცუმული.
Ի խաչ հանել – ჯუარ(ს)ცუმა.
Ի խառնուած – შესაკინძველი.
Ի խնդիր լինել – მოძიება.
Ի խնդումն լինել – განმხიარულება.
Ի խոնարհ – დამომართ ქუემო, ქუე, ქუესკნელ, ქუესკნელს დამართ.
Ի ծագաց – წიაღ.
Ի ծածուկ – იდუმალ, დაფარულად, ფარულად.
Ի ծաղր առնել – საცინელ ქმნა.
Ի ծառայութեան կացուցանել – დამონება.
Ի ծառայութիւն արկանել – დამონება.
Ի ծունր ընկիճել – მუჴლ-დადგმა.
Ի կազմած – განსაგებელად.
Ի կալանս լինել – ცავ, ცევ, ცვა.
Ի կապս – დაკრძალულად.
Ի կատականս լինել – საცინელ ქმნა.
Ի կարճոյ – მწრაფლ.
Ի կարու կալ – ძალ-დება.
Ի կէս աւուր – შუადღესა, შუვადღესა.
Ի կիր արկանել – მოპოვება, მოპოვნება.
Ի կոխան – დასათრგუნველი.
Ի կոխումն – დასათრგუნველი, დასატკებნელად, დატკებნა.
Ի կողմանէ – გუერდით კერძო, იგურდივ, მგუარდით, მგუარდლ.
Ի կողմանց – გუერდით კერძო, მგუარდლ.
Ի կողմն առնել მიწვენა.
Ի կողմն լինել – თავსდება.
Իկոնոմոս – იკონომოსი.
Ի կշտամբութեան ունել – ბრალეულად პყრობა.
Ի կռիւ – სასარჩლო.
Ի հանդիպոյն – პირისპირ, პირისპირით, პირსპირ.
Ի հանդիսի անցանել – თანაალხილულ ქმნა.
Ի հասարակ աւուր – დღე საშუვალს, სამხრის, შუადღესა, შუვადღესა.
Ի հասարակ գիշերի – შოვალამეს, შუვალამეს.
Ի հաստատութիւն – დასამტკიცებელად, დასამტკიცებელი.
Ի հարաւային կողմանէ – ბლუარით კერძო.
Ի հարաւոյ – სამხრით კერძო.
Ի հարեւանցի – მგზავრ.
Ի հարքութիւն – მოსაწყნარებელი: -ად.
Ի հարկէ – უნებლიაჲთ, უნებლებით.
Ի հարսանիս լինել – ქორწინება.
Ի հաւան ածել – განსწავლა.
Ի հեռաստանէ -შოვრით, შოვრს, შორით, შორითვე, შორს.
Ի հեռուստ – შორად, შოვრით, შორით.
Ի հեռուն հետէ – შრანდი: შრანდითგან.
Ի հնազանդութեան կալ – დამორჩილება.
Ի հնանալ – დასაძულებელად, დასაძუელებელი.
Ի ձախակողմն – მარცხლ, მარცხლ კერძო, მარცხნ.
Ի ձախմէ – მარცხენედ კერძო.
Ի ձեռն – გამო, გან, მიერ, ძლით, ჴელითა.
Ի ձիգ – იძულებით.
Իղձ – გაზარელი, გაზარინელი, მისანი.
Ի ճանապարհին – მგზავრ.
Իմ – ჩემი.
Իմանալ – ბრძნობა, განცდა, გრძნობა, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, მოგონება, მოპოვება, მოპოენება, უწყება, ცან, ცნება, ცნობა.
Իմանալի – საგონებელი, საცნაური, ცნობიერი, ცნობილი.
Ի մասնէ – ზოგისაგანი.
Ի մասն լինել – მონაწილე.
Իմաստասէր – ფილოსოფოსი.
Իմաստասիրել – სიბრძნისმეტყუელება.
Իմաստասիրութիւն – სიბრძნისმოყუარება, სიბრძნისსიყუარული.
Իմաստնագոյն – უბრძნესი, უგონიერესი.
Իմաստնական – მეცნიერებისა.
Իմաստնականութիւն – სიბრძნე.
Իմաստնանալ – განბრძნობა.
Իմաստնապէս – გონიერად.
Իմաստնացուցանել – განბრძნობა.
Իմաստութեամբ – გონიერად.
Իմաստութիւն – ბრძნულება, გონება, გონიერება, გონებული, გულისხმა, გულისჴმა, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, ზედამიწევნა, მიწევნა, სნავლულება, სიბრძნე, სიბრძნისმოყუარება, ფილოსოფოსობა, ფრთხილება, ცნობა.
Իմաստուն – ბრძენი, გონიერი, გულისხმისმყოფელი, გულისჴმისმყოფელი, მცნობელი, მეცნიერი.
Իմաստուն առնել – განბრძნობა, გონიერყოფა, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა.
Ի մատնեակ արկանել – დამორჩილება.
Իմացուցանել – გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, მიუწყება, სწავება, სწაელება, უწყება.
Ի մեկնել – სათარგმანებელი.
Ի մերկուց – შიშულად, შიშულივ.
Ի մէջ – შიდა, შოვა, შოვრით, შორით, შორის, შუა, შუვა.
Ի մէջ ածել – შემოღება.
Ի մէջ գիշերի. ի մէջ գիշերոյ – შოვალამეს, შუვალამეს.
Ի միաբանութիւն գալ – შეტყუება, შეტყუვება.
Ի միասին – ერთად, ერთბამად, ზოგად, ზოვგად.
Ի միջի – შოვა, შორის, შუა, შუვა.
Ի միջոյ – შორის.
Ի միջօրէի – სამხრის, შოვასამხრის, შუასამხრის, შუვასამხრის.
Ի միջոցի – შოვა, შუა, შუვა.
Ի միտ առնուլ – გაგონება, გა(ნ)გონება, განწონა, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა.

Ի միտս առնուլ – ცან, ცნება, ცნობა.
Ի միտ արկանել – მოჴსენება.
Ի միտս եղանել – გონებასა მოგება.
Ի միւսում աւուր – ზეგე.
Իմիք – რადადვე.
Իմն – რაჲმე.
Ի մոտոյ – ადრე.
Ի մտի դնել – გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა.
Ի մուտս լինել – დასლევა.
Ի յաղթութիւն – მძლედ.
Ի յափշտակութիւն – დასატაცებელ, დასატაცებელი.
Ի յեգուցն օր – ხვალის(ა) დღე.
Ի յիմարութիւն – გასაკრთოლველად.
Ին – -ვე.
Ի նանիր – ამაოდ, სიცრუ(ვ)ით, ცუდად.
Ի ներքոյ – ქუე, ქუემო, ქუემო კერძო, ქუესკნელ, ქუესკნელს, ქუეშე, ქუეშეთ, შემართ.
Ի ներքս – შინა, შინაგან, შორის.
Ի ներքուստ – ქუესკნელისა, ქუეშე კერძო, შიგან, შინა გამო, შინა გამომართ, შინაგან, შინაკერძო, შინაჲთ კერძო.
Ինծ / ինձ – ვეფხი, აფთარი.
Ի նմանութիւն – მსგავსად.
Ինն – ცხრა.
Իններորդ – მეცხრე.
Ինն եւ տասն – აცხრამეტი.
Իննհարեւր – ცხრაასი.
Իննսնամեայ – ოთხმეოცდაათისა.
Իննսուն – ოთხმეოცდაათი.
Իննսուն եւ ինն – ოთხმეოცდაცხრამეტი.
Ի նշան պատանաց – დასაფლავად.
Ի նշաւակ լինել – საკიცხელ ყოფა.
Ի նոցանէ – ამათგანი.
Ինչ – მაეგი, რავდენმე, რავდენიმე, რაჲმე, რაოდენმე, რომელი, ჯერი.
Ինչ ոչ – არა.
Ինչ որ – რაჲცა.
Ինչք – ზითევი, მონაგები, ნამარხევი, ნაქონი, საუნჯე, საფასე, საქონელი, საცხორებელი, საჴმარება, საჴმარი, სიმდიდრე, ფასი, ჭურჭელი, ჭურჭერი.
Ի նուէր – განჩინებულად.
Ինքն – იგი, იგი თავადი, იგი ხოლო, თჳთ, თავადი.
Ինքնակալ – თჳთმპყრობელი.
Ինքնակամ – ნებსით, ნეფსით თჳსით, ნეფსითი.
Ինքնակաց – თჳთ.
Ինքնեակ – დაკრებული, თჳთ გერი.
Ինքնին – თავადი, თავით თჳსით, თჳთ, თჳსით თავით.
Ինքն ինքեամբ – თავით თჳსით.
Ինքնիշխանութիւն – აზნაურება.
Ի շաղակեր – განსაჭრელად.
Ի շավայրի – კანჯარი.
Ի շարժումն – სარყეველად.
Իշացուլ – ვირკურო.
Իշխան – განმგებელი, ერისთავი, კარანი, კომსი, მაგისტროსი, მაგისტრიანოსი, მთავარი, მთავრობი, მსაჯული მფლობელი, მძლავრი, ძლიერი, წარჩინებული, წინამძღუარი, ჴელმწიფე.
Իշխանական – მფლობელი.
Իշխանասիրութիւն – მთავრობისმოყუარება, მფლობელობა.
Իշխան զօրու – სპაჲპეტი, სპაიპეტი.
Իշխան լինել – კადრება, მთავრობა, ჴელმწიფება, ჴელწიფება.
Իշխանութիւն – მთავრობა, მფლობელობა, საბრძანებელი, საკარანო, საკარნო, სამთავრო, უფლება, ფლობა, ფლობილება, ჴელმწიფე, ჴელმწიფება.
Իշխանութիւն տալ – ფლობილ ყოფა.
Իշխանք – მთავრობა.
Իշխել – კადრება, მთავრობა, მკადრე ყოფა, უფლება, უფლობა, ჴელმწიფება, ჴელწიფება.
Իշխեցող – ერისთავი.
Ի շչիւն – დასასტჳნველად, დასტჳნვა.
Ի չափ հասեալ – გასრულებული.
Ի պահեստ – დამარხულად.
Ի պահեստի – მარხულად.
Ի պահեստի լինել – ცჳულ ყოფა.
Ի պահպանութիւն – დასამარხველად.
Ի պահս լինել – მარხვა.
Ի պաշարման – მოცვული.
Ի պաշտօն – მსახურად.
Ի պատրաստի – განმზადებულად.
Ի պարտութիւն մատնել – ძლევა.
Ի պետս – სამსახურად.
Ի պղծութիւն – საბილწებელად, საბილწებელი.
Իջանել – გამოსლვა, გამოცემა, გარდაგუალ, გარდამოსლვა, გარდამონწუეთა, გარდასლვა, გარდასუმა, დამოდენა, დამოსლვა, დაჴდომა, დამჴუება, შესლვა, შთადება, შთამორთვა, შთამოსლვა, შთაწევნა, შთაჴდომა, ჩამორთვა, ჩასლვა, შთასლვა.
Իջավան – ვანი, სადგური, სავანე, საყოფელი.
Իջավանս առնել – გარდაჴდომა.
Իջատր – მდგური.
Իջեալ – გარდამომავალი, გარდამოსრული, შთამავალი, შთასრული, ჩამოდგომილი.
Իջեալ ի վերուստ – ზეგარდამოსული.
Իջուցանել – გარდამოგდება, გარდამოთხევა, გარდამოსუმა, გარდამოსხმა, გარდამოღება, გარდამოყვანება, გარდამოჴსნა, გარდატევება, გარდაყვანება, დაჴდა, შთაბმა, შთაგდება, შთამოჴსნა, შთატევება, შთაყვანება, შთაკდა, წარყვანება.
Իջուցանելի – დამომადინებელი.
Իսատակումն – მოსასრველად, მოსასრველი.
Իսկ – იგი, მებრ, -ვე, მხოლოდ, უკუე, ცა, ხოლო.
Իսկ եւ իսկ – მეყსეულად, მუნთქუესვე, მუნქუესვე.
Ի սկզբան – პირველად.
Ի սկզբանէ – პირველითგან.
Իսկոյն – მეყსეულად, მუნთქუესვე, მუნქუესვე.

Ի սկսանել – დასაბამსა.
Ի սնարից – თავით კერძო.
(Ի) սնոտիս – ცუდად.
Ի սպառ – მარადის, მყოვარ, მყუარ, სრულებით, სრულიად.
Ի սպառնալ – მოქადულობა: მოქადულობად.
Ի սպասուկալ – ხარკება, ხარკობა.
Ի ստոր – ქუე.
Ի ստորեւ – ქუეშე.
Իսրայելացի – ისრაიტელი.
Ի սրտին լինել – განზრახვა.
Ի սուգ – მგლოარე, მგლოვარე.
Ի սուգ մտանել – გლოვა.
Ի վախճանի – უკუანაჲსკნელ.
Ի վաղիւ – დილა, დილე, ხვალის(ა) დღე, ხვალე.
Ի վաղիւ անդր – ხვალისაგან, ხვალის(ა) დღე.
Ի վաղիւն – ხვალისაგან.
Ի վաղորդայն. ի վաղորդեան – დილეულ.
Ի վաղուց հետէ – ადრევე, ადრითგან, წინავე.
Ի վայր – დაქუე, ქუე, ქუემო, ქუემორე, შთამართ, შთამომართ, ჩამოღმართ, ჩაღმართ.
Ի վայր անկանել – შთამოყოლა, ჩამოყოლა.
Ի վայր առնել – დამჴობა, დამჴუება.
Ի վարձու առեալ – სასყიდლით დადგინებული.
Ի վարձու առնուլ – მიზდება.
Ի վարձու ունել – მოსასყიდლება, მოსყიდა, სასყიდლით დადგინება.
Ի վեր – აღმართ, ზე, ზედა, ზემო, ზემო კერძო, ზესკნელ, ზესკნელს, ზეშთა, ზეცად, მიმართ, ჟეჟთა, უზეშთაესი, უზეშთაჱსი, უჟეჟთაესი.
Ի վեր առնուլ – აკიდება, აღკიდება, აღმოსვლა, აღმოკდომა, აღმღერა, აპყრობა, აღპყრობა, გამოღება, განპყრობა, ზესთა, ზეშთა, მატება, ჟეჟთა.
Ի վեր ելանել – აღმოჴდომა.
Ի վեր լինել – მატება.
Ի վեր կայտռել – აღმღერა.
Ի վեր ձգել – გამოღება.
Ի վեր մատչել – აღმოსლვა.
Ի վեր քան – ზესთა, ზეშთა, ჟეჟთა.
Ի վերայ – ზედა, უზეშთაესი, უზეშთაჱსი, უჟეჟთაესი, შედეგად.
Ի վերայ գալ – მოჴდომა, შემთხუევა.
Ի վերայ (քան) – უზემოესი.
Ի վերայ դնել – გება.
Ի վերայ երեսաց – პირდაქცევით.
Ի վերայ երեսաց յերկիր – დამხედ.
Ի վերայ հասանել – გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, უწყება.
Ի վերայ հատկանել – დაჯერება.
Ի վերոյ – ზედა, უზემოესი, უზეშთაეს, უზეშთაჱსი, უჟეჟთაეს, უჟეჟთაესი.
Ի վերոյ քան – ზესთა, ზესკნელს, ზეშთა, ჟეჟთა.
Ի վեր ունել – განპყრობა, ტკრთვა.
Ի վերուստ – ზეგარდამო, ზედა კერძო, ზედა კერძო მიერ, ზედაჲთ, ზენა, ზენაჲთ, ზენაჲთგან, ზესკნელ, ზესკნელისაგანი, ზჱთგან.
Ի վերուստ կողմանէ – ზედა კერძო, ზედაჲთ კერძო.
Ի վկայութիւն – საწამებელად.
Ի վտանգս – მაურვებელ.
Ի տան ծնեալ – შინა შობილი.
Ի տարապարտուց – სიცრუ(ვ)ით, ცუდად.
Ի տեղւոջ – წილ.
Ի տոյժս անկանել – ზღვევა.
Ի տուէ – დღისი.
Ի տուընջեան – დღისი.
Իր – ბრალი, მაეგი, რაჲმე, სარჯელი, სასჯელი, საქმე, საშჯელი, საჴმარი, ფერი, ღუაწლი, ჯერი.
Իրագէտ – მეცნიერი.
Իրագետ լինել – თანადცოდნა, თანაუწყება.
Իրան – ჴორცი.
Իրաւ – მართალი.
Իրաւ առնել – სჯა, შჯა.
Իրաւախոհ – მართლ-განმზრახველი, მცნობელი.
Իրաւամբ – სამართლით.
Իրաւունս առնել – განმართლება, შჯა.
Իրաւունս ցուցանել – მართლობა.
Իրաւունք – განგებულება, განკითხვა, განმართლება, მსჯავრი, მშჯავრი, რჩული, სამართალი, სასჯელი, სარჯელი, საშჯელი, სიმართლე, შჯული, წესი.
Իրեար – ერთი ერთად, ურთიერთარს, ურთიერთას.
Իր ինչ – რაჲმე.
Ի ցոյց – საჩუენებლად, სახილველად.
Ից(ս) – გარდამო, გზის.
Ի ցրումն – განსაბნეველად.
Իւղ – ზეთი, ნელსაცხებელი.
Իւղագործ – ნელსაცხებლის მგბოლეველი, ნელსაცხებლის მოქმედი, საცხებ(ე)ლის მგბოლეველი.
Իւղեալ – ცხებული.
Իւղել – საცხებელი, ცხება.
Իւղեփեաց – მენელსაცხებლეთ მგბოლეველი, ნელსაცხებლის მგბოლეველი, საცხებელის მგბოლეველი.
Իւղոյ – საზეთე.
Իւր – თავი, თავი თჳსი, თავისი, თჳსი, თჳსთაგანი, მისი საზეპურო, მის კერძო.
Իւր (յիւրոց) – მისთაგანი.
Իւրայինքն – თჳსი.
Իւրաքանչիւր – თითო, თითოეულად, თითოეული, თითო სახე, თჳთოეულად, თჳთო სახე, თჳსთჳსად, კაცად-კაცადი, კაცი, ორთოეული.
Իւրեան – თავიეთი.
Իւրեանք – თავი მათი, მათი.
Իւրովի – თჳთ, თჳსი.
Իւրք – სახლეული.
Ի փառս – დიდებულად.
Ի փոյթ – გულსმოდგინედ.
Ի փորձ արկանել – შეჭლემა, შეჭყლემა.
Ի քակել – დასარღუეველად, დასარღუეველი.

Ի քակտումն – მორდომილად.
Ի քաւութիւն – მლხინებელად.
Իքնիմոն – იქმნამონ.
Ի քսանամենից – ოცითნლითგანი, ოცნლითგანი, წლითგანი.
Ի քուեայս հարցանել – კითხვა.
Ի քուն – მძინარე.
Ի քուն լինել/կալ – ძინ-ძილ.
Ի քուն մտանել – მირულვა, მიძინება.
Ի քուն մտանել||երթալ – დაძინება.
Ի քուն մտանել/լինել – დაწოლა.

Լ

Լալ – დატირება, ტირილი.
Լալական – მტირალი, ურვილება: ურვილებისა.
Լալիւն – ტირილი.
Լալիք – ტირილი.
Լալումն – ტირილი.
Լամա – ელმანა, ლამა.
Լամբ – განსაცუმელი.
Լամբել – შენყნარება.
Լայն – ვრცელი.
Լայնել – გავრცობა, განგრძობა, განვრცობა, განვრცომა, ფართო, ყოფა.
Լայնութիւն – სივრცე, სიტყბო, სიფართე, სიფართოე.
Լանջ – მკერდი.
Լաշկամաշկ/լեշկամաշկ – ხალენი.
Լապտեր – ლამპარი, სანთელი.
Լաստ – ტივი.
Լաստափայտ – ძელი.
Լար – ბაწარი, საბელი, საზომით, საზომელი, შტანგი.
Լարաբաժին – საბელი, ქუეყანის საზომი.
Լարածիգ – განზიდული.
Լարեալ – გარდაცუმული.
Լարել – გარადაცუმა, მორთხმა.
Լացող – მტირალი.
Լաւ – კეთილი, უადვილე, უადვილეს, უკეთესი, უმჯობე, უმჯობესი.
Լաւագոյն – უაღრესი, უკეთესი, უმჯობე, უმჯობესი, უსახნიერესი.
Լաւագոյն լինել – უმჯობესობა.
Լաւ լինել – ჯერ-ყოფა, ჯობნა.
Լափել – აღწბოლა, ლოშა, ლოშნა, შთათქმა, შთანთქმა, წბოლა.
Լեառն – მთა.
Լեարդակողմն – ღვძლი.
Լեզու – ენა.
Լեզուագարել – მრავლისმეტყუელება.
Լեզուանի – ენოანი, ენოვანი, ცხარი.
Լեզուատ – ენაკუეთილი.
Լեղալ – ცურვა.
Լեղի – უსუპი, ნავღელი.
Լեռնադաշտ – მთა და ბარი, მთა და ველი.
Լեռնակողմն – მთა, მთადკერძო, მთეულეთი, მთით კერძო.
Լեռնային – მთისა, მთოანი.
Լեռնային կողմն – მთით კერძო.
Լեռնանալ – მთა ქმნა.
Լեռնավայր – მთა, მთეური.
Լեռնոտն – ძირი მთისაჲ.
Լեսուլ – განბნევა, მოგლა.
Լերդաբոյթ – ღვძლი, ღვძლის ყური.
Լերդակողմն – ტყირბი.
Լերդահմայ լինել – ტყირბის მსტურობა.
Լերկ – წყლტუ, წყრტუ.
Լեգէոն – ლეგეონი.
Լի – აღსავსე, სავსე, სკორვილი, სრული.
Լիաձիգ – მომრთხმელი, ძლიერი.
Լիամագիլ – სავსე ფრცხილითა.
Լի առնել – აღვსება.
Լիբանոն – ლიბანონი.
Լի եղանել – აღვსება.
Լիզանել – აღლოშნა.
Լիզել – აღლოშნა.
Լիզուլ – აღჴოცა, აჴოცა, ლოშა, ლოშნა.
Լիճ – ტბა.
Լինդ – გრძილი.
Լինել – დაყოფა, დგმა, პოვნა, სუმა (სხმა), სუმული, ქმნა ყოფა, ქუან, შექმნა, წარმოჩენა.
Լինել ընդ երեկս – შემწუხრება.
Լինել ի միտս – მოგონება.
Լինելոց – ყოფადი.
Լինելութիւն – შესაქმე.
Լիով – სავსებით.
Լիտր – ლიტრა.
Լիր – სავსება.
Լիրբ – გლოსპი, ლირბი, ურიდი, ურცხვნო.
Լիւղ – ცურვა.
Լիութիւն – სიმაძღრე.
Լլկանք – კრულება, შფოთება, ჭირი.
Լլկել – გორვა, დამდაბლება, დამჴობა, დამჴუება, ვნება, მოკითხვა, მღერა, ტრბან, ურვება, ხუეჭა.
Լծակ – აღსაპყრობელი, აღსაღებელი.
Լծակից – თანამეუღლე, მეუღლე.
Լծեալ – შეუღლვილი.
Լծել – აგება, აღგება, შებმა.
Լկնել – განცდა.
Լկտել – გლისპობა.
Լկտեցուցանել – შესულბება, შესულება.
Լկտի – უგუნური.
Լկտութիւն – განცხრომა, სიგლისპე.
Լճեզր – კიდე ტბისა.
Լմել – შეზელა.
Լնուլ – აღვსება, აღმოვსება, აღსრულება, განვსება, განსრულება, განძღება, განძღომა, გაძღომა, გასრულება, ვსება, მორთხმა.

Լնուլ խնդութեամբ – განშუება.
Լոկ – ლიტონი, ოდენ, ხოლო.
Լոյս – ბრწყინვალება, მბრწყინვალე, მბრწყინვალება, მნათობი, ნათელი, სანთელი.
Լոյս առնել – განათლება, განნათლება.
Լոյս առնուլ – განათლება, განნათლება.
Լոյս ծագել – ნათელ სუმა.
Լոյս տալ – განათლება, განნათლება, ნათობა.
Լորամարգի – მწყერ-მარჴილი.
Լռեալ – დადუმებული.
Լռել – დადუმება, დაყუდება, დაყუდნება, დაცხრომა, დუმილი.
Լռելեայն – იდუმალ, მდუმრიად, ფარულად.
Լռելեան – მდუმარე, მდუმარი.
Լռեցուցանել – გაცხრომა, დადუმება, დაცადება, დაცხრომა, დუმება.
Լռութիւն – დადუმება, დუმილი.
Լռումն – სავსება.
Լսել – გრძნობა, მორჩილება, მოსმენა, რჩოლა, სმენა, ყურადღება, შესმენა.
Լսելի – ყური.
Լսել տալ – სმენა.
Լսելի առնել – სმენა.
Լսելի առնել/լինել – სასმენელ ყოფა/ქმნა.
Լսելի լինել – მოსმენა, შესმენა.
Լսելիք – სასმენელი.
Լսելութիւն – სმენა.
Լսնացեալ – მოთეთრო.
Լսնեցուցանել – განსპეტაკება.
Լսող – მორჩილი, მსმენელი.
Լսող լինել – - რჩოლა.
Լրբենի – ურიდი, ურცხვნო.
Լրբենի աչք – თუალგანტევებული.
Լրբութիւն – ურიდება, ურცხვნება.
Լրջացուցանել – განბრწყინება, მხიარულყოფა.
Լրջմտութիւն – მხიარულება.
Լրտես – განმმსტრობი, განმსტურობელი, გუშაგი, მსტოვანი, მსტუარი.
Լրտեսել – განმსტრობა, განსმტურობა, განსტურობა, განხილვა, მოსტუანვა, მოხილვა, სტუანვა.
Լրութիւն – გულსავსება, გულქველება, დუმილი, მაძღრობა, სავსება.
Լրումն – ალსავსება, ალსასრული, დუმილი.
Լցեալ – აღვსებული, განსავსე, შუებული.
Լցուցանել – აღვსება, აღსრულება, განმრავლება, განძლება.
Լցուցիչ – ალმავსებელი.
Լու – გრწყილი.
Լուալիք – საბანელი, სახლი, სარცხვნელი.
Լուանալ – ბანა, გამორცხა, განბანა, განრცხა, გარცხა, დაბანა, მობანა, მწყუბვა, რცხა.
Լուանալի – მრცხელი, აბანო.
Լու առնել – სასმენელ ყოფა/ქმნა.
Լուացանոց – სარხცელი.
Լուացարան – საბანელი.
Լուացեալ – ბანილი, ნაბანი.
Լուացումն – ბანი.
Լուեալ – მორჩილი, სმენილი.
Լու լինել – სმენა.
Լուծ – უღელი, უღლეული.
Լուծայ – მწულილი.
Լուծանել – აღჴსნა, განრღუევა, განქარება, განქარვება, განჴსნა, გარდამოჴსნა, გაჴსნა, დაზულება, დარღუევა, დაჴსნა, მომედგრება, შეყმედა, წარვრდომა, წარჴდა.
Լուծեալ – აჴსნილი, განრღუეული, დაჴსნილი.
Լուծիչ – დამჴსნელი.
Լուծումն – ლხინება, სათარგმანებელი.
Լուղակ – მცორვალი, მცურვალი.
Լուղել – განცურვა.
Լումայափոխ – კერმისმცვალებელი.
Լուռ – მდუმარე, მდუმარი.
Լուռ լինել – დადუმება, დაცხრომა.
Լուռ կալ – დადუმება.
Լուռ կալ/լինել – დუმილი.
Լուսագին – ბრწყინვალე.
Լուսազգեաց – შემოსილი ნათლითა.
Լուսակալ – სასანთლე.
Լուսաճաճանչ – ნათლისსახე.
Լուսանալ – განთენება.
Լուսանցոյց – განსანათლებელი.
Լուսատու – განმანათლებელი, სანათლავი.
Լուսատու լինել – განათლება, განნათლება.
Լուսարան – სანათლო.
Լուսաւոր – ბრწყინვალე, განათლებული, ელვარე, მთიები, მნათობი, ნათელი, ნათლისა.
Լուսաւորագոյն – უბრწყინვალესი, უნათლჱსი.
Լուսաւոր առնել – აღნთება, განათლება, განნათლება.
Լուսաւորեալ – განათლებული.
Լուսաւորել – ბრწყინვა, გამობრწყინვება, განათლება, განბრწყინება, განნათლება, ნათლისლება, ნათლისცემა, ნათობა.
Լուսաւորէ – რომელი ნათობს.
Լուսաւորիչ – განმანათლებელი.
Լուսաւորութիւն – ბრწყინვალება, განათლება, მბრწყინვალება, ნათელი, სინათლე.
Լուսեղէն – ნათელი, ნათლისა, ნათლისსახე.
Լուսին – მთოვარე.
Լուսանահար – ეშმაკეული.
Լուսնոտ – ახლისპირით გვემული, მთოვარითა გუემული, ცისად-ცისად გუემული.
Լուսնոտել – ახლისპიროვანყოფა.
Լուտանալ – გინება.
Լուր – ამბავი, სასმენელი, სმენა, ჰამბავი.
Լուր լինել – სმენა.
Լուր հասանել – მოსმენა.
Լուրջ – მხიარული.

Լուցանել – აგზება, აღგზება, აღგზნება, აღდება, აღნთება, აღტყინება.
Լուցեալ – აღნთებული.
Լուցումն – სანთელი.
Լքանել – დატევება, დატეობა, დაშდომა, დაშთომა, დაცხრომა, დაჴსნა, მომედგინება, მოუძლურება, სულმოკლე ქმნა.
Լքեալ – დათხეული, დატევებული, დაშთომილი, დაჴსნილი, მაშურალი, მოკლებული, ჴუებული.
Լքումն – დაჴსნა.
Լքուցանել – განბძარვა, დაშდომა, დაშთომა, დაშთინება, დაშრომა, დაშურომა//დაშრობა, დაშურობა, დაჴსნა.
Լող – შოლდო.
Լօրայ – ლავრა.

Խ

Խաբանք – ტყუვილი, შეტყუვილი.
Խաբբալեալ – მოკიცხული.
Խաբեբայ – მაცთური, მეკიცხარი, მემღერი, მოკიცხული, მოკიცხარი, მტყუვარი.
Խաբել – ბოკუმა, გართალება, მოკიცხვა, მოცთუნება, ტყუვილი, შეტყუვება, შეტყუვილი, შეტყუილი, შეცთომა, შეცთუნება, ცთომა, ცთუნება, ცილება.
Խաբէութիւն – მაცთურება, საცთური, სივერაგე, სიჩქურე, სიცრუე, სიცრუვე, ტყუვილი, შეტყუვილი.
Խաբումն – საცთური.
Խազմոպ – ტკბილი.
Խազմուզ – ტკბილი.
Խաժամուժ – აღრეული.
Խալամ – თავი.
Խախացոց – კოჭანი.
Խախայել – ყრა.
Խախտել – აღმზადება, აღშფოთება, დარღუევა, შერყევა, შერყევნა.
Խածանել – კბენა, მოსრვა, ცემა.
Խածատել – კბენა.
Խակ – უნდილი.
Խակակուք – ნნეხილი.
Խահակերութիւն – გემოვნება.
Խահրեալ – განრყუნილი.
Խահրել – განრყუნა.
Խաղ – კიდე, მდინარის კიდე, მქანარება, მღერა, მღერილი, მწყურნები, რწყუნები, სამღერელი, სიმღერა, წარსავალი.
Խաղալ – აღება, აღმოკრთომა, აღმღერა, აღღება, გამოსლვა, განფრენა, კიცხევა, კრთომა, ლაღობა, მოკიცხვა, მოსლვა, მოსულა, მღერა, სიმღერა, სლვა, ტრვა, წარმოცემა, წარღუნა.
Խաղալիկ – მემღერი, სამღერელი.
Խաղախորդի – მეპრატაკე.
Խաղաղ – მშვდობით, ყუდრო.
Խաղաղական – მყუდრო.
Խաղաղակեաց – მამშვდებელი.
Խաղաղանալ – დამშვდება, დაწყნარება, ყუდრო ყოფა.
Խաղաղարար – მამშვდებელი.
Խաղաղել – შერყუნა.
Խաղաղ[ող] – მომზავებული.
Խաղաղութիւն – დაყუდება, მშვდობა, ყუდროება.
Խաղաղութիւն առնել – დაზავება, დაყუდება.
Խաղաղութիւն լինել – დამშვდება.
Խաղ առնել – ბასობა, დაწუნება, კიცხევა.
Խաղալալող – მოკიცხალი, მოკიცხარი.
Խաղաւարտ – მტკუეფლვარე.
Խաղացուցանել – შევლინება, წარტყუენვა, წარღება, ნაღება.
Խաղացուցանել յայս կոյս – გამოწიაღება.
Խաղող – ყურძენი.
Խաղք – წყურნები.
Խամրանալ – განრყუნა.
Խայթ – საწერტელი.
Խայթել – კბენა.
Խայթող – საბრძოლი, საგუმერელი, საწერტელი.
Խայծել – მნიფობა.
Խայծուած – წინა-სრბა.
Խայտալ – აღმღერა, დამღერება, მღერა, სტკლობა, ხლდომა.
Խայտախարիւ – ნაცრისფერად სხურებული.
Խայտառակ – სარცხუენელი, სარცხვნელი.
Խայտառականք – სარცხუენელი, სარცხვნელი.
Խայտառակեալ – სარცხუენელი, სარცხვნელი, სოფლისა სახილველი.
Խայտառակել – განქიქება, დამდაბლება, რცხუენა, საჩუენებელ ქმნა, ჩუენება.
Խայտառակ լինել – საქიქელად ყოფნა, საქიქელი.
Խայտառակութիւն – სარცხუენელი, სარცხვნელი.
Խաշնադարման – საცხოვრისმზრდელი.
Խաչ – ძელი, ჯუარი.
Խաչակից լինել – ჯუარ(ს) ცუმა.
Խաչափայտ – ძელი, ჯუარი.
Խաչեալ – ჯუარცუმული.
Խաչել – ჯუარ(ს)ცუმა.
Խաչելեալ – ჯუარცუმული.
Խաչելութիւն – ჯუარ-ცუმა.
Խառան – საბელი, საჴივი.
Խառել – მოკუეთა, წარკუეთა.
Խառն – აღრეულად, განრეული, შეზავებული.
Խառնագնաց – ბილწი, პილწი.
Խառնակ – ბილწად, უბანელი, შეგინებული.
Խառնակեալ – აღრეული.
Խառնակել – აღრევა, თანააღრევა, მიახლება, შერევა, შეყოფა.
Խառնակութիւն – ამბოხება, შერევა, შერეულება.
Խառնակումն – აშლა.
Խառնաճայն – განუჩინებლად.
Խառնաղանճ – აღერეული, შერთული, შეყოფილი.
Խառնաղանջ – მნირი.

Խառնավարս առնել – ჴმევა, ჴუმევა.
Խառնեալ – აღრევა, აღრეული, გამომატებული, განზავება, დართვა, ზავებული, ნართავი, რევა, რეული, რთვა, შეზავება, შეზავებული, შეუღლვილი, ნდევა.
Խառնելի – ტაკუკი.
Խառնելիք – თანაშესაუღლებელი, სანდე, შესაუღლეველი.
Խառն ի խուռն – აღრეულად.
Խառն լինել – შერეულყოფა.
Խառնիճ – ბუზი, ბუზუი.
Խառնիճաղանճ – მწირი, ნადირი, სიმრავლჱ აღმურვილი.
Խառնուած – შეზავება, შერევა.
Խառնուրդ – შემოსართავი.
Խատութիւն – სიფიცხე, სიფიცხლე.
Խարագուլ – ბზიკი, როჭი.
Խարազան – საგუემელი, შოლტი.
Խարազնազգեաց – მოსილი ხალენითა.
Խարազնազգեստ – ჯორჯმოსილი.
Խարակել – განჴურევება.
Խարան – ნაწუევარი.
Խարբալել – აღცრა.
Խարբալել սուտ – გარდაცქაფება.
Խարբալումն – სივერაგე.
Խարբուզ – ხარაბუზი.
Խարդախել – ლიქნა, ნმასნა.
Խարդախութիւն – გულარძნილება, მოპოვნება, მტერობა, სივერაგე, ძმაცუვა, ძჳრის საქმე.
Խարեալ – შემწუარი.
Խարել – დაწუვა, ნარტაცება.
Խարիսխ – კავი, სადგომელი, ხარისხი.
Խարխարել – განმრავლება, შეძრვა.
Խարխափել – ატაცებული, აღტაცებული, ბრინვა, ფეშუება.
Խարշեալ – გბოლვილი, დამწუარი.
Խարշել – მოწუვა, შეწუვა.
Խարոյկ – ნაკუერცხალი, ცეცხლი.
Խարոյկ արկանել – გზება, გზნება.
Խարտաշեցեալ – მოწითლე.
Խարտեաշ – მომწითურო, მწითური.
Խարտե(ա)շացեալ – მომწითურე.
Խարտել – აღმახუვა.
Խաւար – ბნელი.
Խաւարային – ბნელი, დაბნელებული.
Խաւարեալ – დაბნელება, დაბნელებული.
Խաւարել – დაბნელება, დაბრმობა, შერიჟუება, შერიჟურება.
Խաւար եղանել – დაბნელება.
Խաւարին – ბნელი, დაბნელებული, წყუდიადი.
Խաւարիչ – დამაბნელებელი.
Խաւարեցուցանել – დაბნელება.
Խաւարշտին – წყუდიადი.
Խաւարչուտ – ბნელი.
Խաւարտ – ხავარტი.
Խաւար ունել – დაბნელება.
Խաւարուտ – ბნელი.
Խաւսեալ/խաւսեցեալ – თხოვილი.
Խաւսել – განთხოვება, ზრახვა, თქუმა, მითხოვება, მიმოგანთქუმა, ჴმობა.
Խաւսել տալ – ტყუება.
Խաւսք – თქუმული.
Խափան – დაბრკოლება.
Խափանած – უქმება, უქმობა.
Խափանեալ – განქარვებული.
Խափանել – ბრკოლება, განქარება, განქარვება, გარდაქცევა, დაბრკოლება, დაპყრობა, დაყდუნება, დაყენება, დაყუდება, დაყუდნება, დახრწევა, მოცთუნება, შებრკოლება, ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა.
Խափանելոց – განქარვებადი.
Խափանիչ – დამაბრკოლებელი, დამაყდუნებელი, დამახრწეველი.
Խափանող – დამახრწეველი.
Խեթ – მრუმე, ნერტა.
Խեթալ – აღშურვება.
Խեթկել – რქენა.
Խել – თავით კერძო, პირით კერძო.
Խելագարեալ – განლიგებული, ცნობა მიღებული.
Խելագարել – განცოფება.
Խելագարութիւն – სიბორგილი/სიბორგილე.
Խելամտեցուցանել – გულისხმისყოფა, გულისაჴმისყოფა.
Խելամտութիւն – მეცნიერება, ცნობა.
Խելամուտ – გულისხმიერი, გულისხმისმყოფელი, გულისხუმიერი, გულისჴმიერი, გულისჴმისმყოფელი, სნავლული, შეზმნილი, წურთილი, ჴელოანი, ჴელოვანი.
Խելամուտ առնել – გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, დაზავება, სწავლა.
Խելամուտ լինել – გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, დადება (გულისა), ცნება, ცნობა.
Խեղ – ერთკელი, უმეცარი, უცხო, უჴელო.
Խեղաթեւր – დრკუ.
Խեղաթիւր – გულარძნილი.
Խեղդ – მახე, საფრჴე, შიშთვილი.
Խեղդ արկանել – შიშთვილ-ბრმა, შიშუდილ-ბრმა.
Խեղդամահ առնել – მორჩობით მოკლვა.
Խեղդել – მორჩობა, მოშთობა, შეშდობა, შეშთობა, შთობა, შიშთვილ-ბმა, შიშუდილ-ბმა, ჩამორჩომა.
Խեղել – გერშის დადება.
Խեղկատակութիւն – ლაღობა.
Խենեշ – სიხენეშე, ხენეში.
Խենեշութիւն – სიხენეშე.
Խեռ լինել – ურჩყოფა.
Խեռութիւն – ურჩება.
Խեց – კეცი.
Խեցեղէն – კეცისა.
Խզեալ – ვარჯპარსული.
Խզել – აღფხურა, განწყუედა, განჭრა, განხეთქა, დაყუენა, დაყკნვა, შემუსხრეა.

Խզումն – დაყვნება.
Խէթ – გულძვრი, ძვრი.
Խթան – დეზი.
Խթել – გმერა, გუმერა, ცემა.
Խիթ – გურემა, წერტა, ხვთქი.
Խիթալ – კდემა.
Խիղճ – გულისსიტყუა.
Խիղճ մտաց – გონება, იჭჳ, სჳნ(ი)დისი.
Խիճ – ქვა, ქუა, ღვნჭა, ღვნჭი.
Խիստ – სიფიცხე, სიფიცხლე, ფიცხელი, ფიცხლად.
Խիստ սրտիւ – გულფიცხელი.
Խից արկանել – დაყენება, ლაშქრის მოდგმა.
Խիւս – იფქლი.
Խիւս տալ – ხურეტა.
Խլայ – სამოსელი.
Խլանալ – დაყოფა, დაყროვება, დაყრუვება.
Խլացեալ – დაყრუებული.
Խլել – აღმოღება, აღმოფხურა, აღმოჴდა, აღფხურა, გლეჯა, დაფხურა, მოკაფა, მოფხურა, მოწილვა.
Խլխլել – დადუმება.
Խլող – აღმომფხურელი.
Խլրտել – განსლვა, გარემოქცევა, გლეჯა, დაფხურა, შეძრვა.
Խլուրդ – მთხუნველი, მხულივი.
Խխնջիւն – კიმანაება.
Խծբծել – გმობა.
Խծուծ – ნაძეძი.
Խղխայթել – მალვა.
Խղճամիտ – სულმოკლე.
Խղճել – ორგულება, რიდება, რიდობა.
Խղտիք – საწოლი.
Խճողել – აღმოვსება, დატენა.
Խմբարդեայ – გუადრაკი, გუარდაკი.
Խմբել – შეკრება.
Խմոր – თბე, ცომი.
Խմորեալ – ცომოვანი.
Խմորել – აღფუვნება, განფუვნება, შესუარვა, შეფუვება.
Խմորուն – შფოვე, ცომი, ცომოვანი.
Խնայ առնել – რიდება, რიდობა.
Խնայել – დარიდება, დაფარვა, კრძალვა, ლხინება, ლხინების ყოფა, რიდება, რიდობა, შეკრძალვა, შენყალება, წყალობის ყოფა.
Խնամ – მოღუანი/ე.
Խնամագոյն – გულსმოდგინედ.
Խնամակալ – მოღუანი/ე.
Խնամակալ լինել – მოღუანების გება.
Խնամակալութիւն – ღუწოლა, შეწევნა.
խնամարկել – ღუწა.
Խնամարկութիւն – ღუწოლა.
Խնամ տանել/կալ – ღუწა.
Խնամութիւն – მზახობა, შენდობა.
Խնամութիւն առնել – დამზახება, მზახება, მზახობა.
Խնամ ունել – ზრუნვა.
Խնամք – მოღუანება.

Խնդալ – განხარება, მოცხრომა, მხიარულა ყოფა, სიხარული, ხარება.
Խնդալից լինել – განმხიარულება, განხარება.
Խնդացող – მოხარული.
Խնդբունդ – ნაბრძკლი, ნაბრძკრი.
Խնդիր – გამოძიება, თხოვა, მთხოველი, სათხოველი, საძიებელი, ძიება.
Խնդիր առնել – გამოძიება.
Խնդրակ – მდევარი.
Խնդրել – გამოთხოვა, გამორჩევა, გამოძიება, გულება, გულვება, ვედრება, თხოვა, ლოცვა, მითხოვა, მითხოვება, მოთხოვა, მოძიება, ძებნა, ძიება.
Խնդրելի – საძიებელი, სათხოველი.
Խնդրող – მეძიებელი.
Խնդրուած – ვედრება, თხოვა, ლოცვა.
Խնդութիւն – მხიარულება, სიხარული, შუება.
Խնկաղաց – პინაკი.
Խնկաման – ფილი.
Խնկարկու – რომელი იგი უკუმევდა.
Խնկել – დაკუმევა, ცხება ნელსაცხებელისა/ბლითა.
Խնկենի – საკუმეველი.
Խնձոր – ბირთჳ, ვაშლი.
Խնուլ – დაწუხება, დაწუხვა.
Խնուլ/խցել – დაყოფა.
Խշտիք – საწოლი.
Խոզ – ეშუ (ეშჳ), ღორი.
Խոզան – წუელი/ა.
Խոզարած – მეღორე, მწყემსი.
Խոզեան – ღორნი.
Խոզենի – ღორისა.
Խոժոռադէմ – მწუხარე პირი.
Խոժոռել – დაწუხება, დაწუხვა, შეწუხება.
Խոլխեցգետի – კარკინონ.
Խոխ – თელგმა.
Խոկալ – გულისხმისყოფა, გულისჳმისყოფა, ზრახვა, წუართა, წურთა, ხრტინვა.
Խոհակեր – მზარაული, მზარეული.
Խոհակերոց – სამზარეულო.
Խոհարար – მზარაული, მზარეული.
Խողխողանել – განბანა.
Խողխողումն – მოსრვა.
Խողովակ – გამოსადინელი, სოლინარი.
Խոյ – ვერძი.
Խոյակ – გოლადი, გოლათი, თავი სუეტისაჲ, სუეტისთავი, სამაგდარი.
Խոյակ ուսուց – სამჴარი, სამჴრე.
Խոյանալ – ღუმერა.
Խոյթ – ხვთქი.
Խոյս տալ – განშოვრება, განშორება, გარემიქცევა, განშორება, მირიდება, მიქცევა.
Խոյր – გვრგვნი, ვარშაგი, ვარშამაგი, კიდარი, მიტრა, ხოირი, ხუირი, ხვრი.
Խոնարհ – მდაბალი, მდაბლად, მღონარედ, ქუენა, ქუესკნელი.

Խոնարհագոյն – უდარესი, ქუემორე.

Խոնարհ առնել – დაკლება, დამდაბლება.

Խոնարհեալ – დადრეკილი, დალონებული.

Խոնարհել – დადრეკა, მიდრეკა, მირჩ-, მოდრეკა, ყურის მიპყრობა, შთახედვა.

Խոնարհելի ծունկ – მუჴლ(თ)-მოდრეკა.

Խոնարհեցուցանել – განდრეკა, გარდამოყოფა, დაკუეთება, დამდაბლება, დაყოფა, მიყოფა, მოდრეკა, მოყოფა, მოყოფა ყურისა, შედრეკა.

Խոնարհութիւն – სიდაბნე, სიმდაბლე, სიმცირე.

Խոնաւ – ნოტია.

Խոնաւութիւն – სინედლე.

Խոնջ – მაშურალი.

Խոնջել – შრომა, შურომა.

Խոշտանգանք – საარება.

Խոշտանգեալ – ტანჯული.

Խոշտանգել – გუემა, ვნება, ტანჯვა.

Խոչ – ეკალი, პატნეზი, სამსჭუალი, სამშჭუალი, საწერტელი, ტანჯვა, ჩნდე.

Խոչ եւ խութ – დასაბრკოლებლად.

Խոչնդոտ – საცთური.

Խոչոտիչ – მწყლველი.

Խոպան – ოჴერი, ოჴრება, ჯერკუალი-კულისა.

Խոպանալ – ოჴერ ყოფა.

Խոպանանալ – მოოჴრება.

Խոպանացեալ – დაყამირებული, ოჴერი.

Խոպանացուցանել – მოსპოლვა.

Խոռապետ – ეზოჲსმოძღუარი.

Խոստանալ – აღთქუმა, აღსაარება, აღსარება, თქუმა.

Խոստովան առնել – აღსაარება, აღსარება.

Խոստովանել – აღსაარება, აღსარება.

Խոստովան ելանել – აღსაარება, აღსარება.

Խոստովան լինել – აღსაარება, აღსარება.

Խոստովանող – ალმსაარებელი.

Խոստովանութիւն – აღსაარება, აღსარება.

Խոստումն – აღთქუმაჲ, აღთქუმული, აღნათქუემი, მოქენება, ნათქვამი, ნათქუამი.

Խոտ – თივა, მდელო, მწუანვილი, ჯეჯილი.

Խոտ (աէտ) – თივლოვანი.

Խոտակեր – თივისმჭამელი.

Խոտաճարակ – მძოვარი.

Խոտան – განსაგდებელი, გამოუცდელი, საძაგელი.

Խոտան առնել – განგდება.

Խոտեալ – საცილობელი.

Խոտել – ბრკუმა, განგდება, განრყუნა, განქარება, განქარვება, დაგუმერა, მოდრეკა, შეურაცხება, შეურაცხ-ყოფა, ცრუება, ცრუვება, წერტა.

Խոտորեալ – გულარძნილი, დრკუ.

Խոտորել – განდგომა, განდრეკა, განრინება, გარდადრეკა, გარდაქცევა, გარდაჴდომა, მიდრეკა, მირიდება, მიქცევა, მორიდება, მოქცევა.

Խոտորեցուցանել – განდრეკა, განშოვრება, განშორება, გარდადრეკა, გარდაქცევა, გარე-წარ-ყოფა, გაშორება, დაქცევა, მიქცევა.

Խոտորեցուցիչ – განმდრეკელი, გარდამაქცეველი.

Խոտորնակ – გარდაქცეულად, გრძილი, გულარძნილად, გულარძნილება, დრკუ, დრკუდ, დრკუდ ქცეული.

Խոտորնակի – გულარძნილება.

Խոտորումն – განდრეკა, გარდაქცევა, გულარძნილება.

Խոր – უყი, ჴშირი.

Խորագէտ – ბრძენი, გონიერი, ვერაგი, ღრმად-მეცნიერი, მეცნიერი.

Խորագին – ჴშირი.

Խորագիտագոյն – უვერაგესი.

Խորագիտութիւն – უვერაგესი.

Խորագիտութիւն – მეცნიერება, სიბრძნე.

Խորագոյն – სიჴშო.

Խորագոյն լինել – დაღრმობა.

Խորակ – ხორაგი.

Խորամանկ – გულარძნილი, უკეთური.

Խորամանկել – მოვერაგება, ძმაცუა, ძმაცუვა.

Խորամանկութիւն – ვერაგობა, ზაკვა, ზაკუვა, ზაკულება, მანკიერება, მზაკუვარება, მრავალღონეობა, უკეთურება, უკეთურებითი მეცნიერებაჲ, ძვრისსაქმე.

Խորային – ქუესკნელი.

Խորան – კარავი, საკურთხეველი, საყოფელი, სახელი, სახლი.

Խորանակար – მეპრატაკე.

Խորանարդ – კუბა.

Խորանափեղկ – ეზო.

Խորափիտ – თხრილი.

Խորգ – ძიძა, სინდონი.

Խորդալ – ხურინვა.

Խորել – გამოჴუება, დაღრმობა.

Խորթ – გერი, მნირი.

Խորի – სიღრმე.

Խորին – დაფარული, უშინაგანესი, ღრმა, ღრმ(ი)სად.

Խորինք – სიღრმე.

Խորիսխ – გოლეული, გოლი.

Խորխ – ტყავი.

Խորխորատ – მთხრებლი, მღვმე, სიღრმე, ჴნარცუ, ჯურღმული, ჯურღუმული.

Խորհել – ბურდნა, განგულება, განზრახვა, გონება, გულება, გულვება, გულსდება, ზრახვა, ზრახვისყოფა, მოგონება, სიტყუა, სჯა, ღუნა, შეზრახვა, შერაცხა, შერაცხება, შერაცხვა, წმასნა, წურთა.

Խորհրդաբար – ზრახვით.

Խորհրդածու – განმგე.

Խորհրդական – განმზრახველი, თანამზრახვალი, თანამზრახველი, მზრახვალი, მინდომილი, მინთომილი, საიდუმლო, ჩინებული.

Խորհրդականութիւն – მზრახვალობა.

Խորհրդակից – განზრახვის მოდგამი, თანამზრახვალი, თანამზრახველი, მაზრახებელი, მზრახვალი.

Խորհրդակորոյս – წარწყმედადი განზრახვითა.

Խորհրդակցուցութիւն – ვაზირება, საიდუმლო.

Խորհուրդ – განზრახვა, გონება, გულისზრახვა, გულისსიტყუა, გულისხმა, გულისჴმა, ზიარება, ზიარობა, ზრახვა, იგავი, სავაზირო, საიდუმლო.

Խորհուրդ առնել – ზრახვა, შეზრახვა.

Խորհուրդ խորհել – ზრახვის ყოფა.

Խորհուրդ ունել – განზრახვა, ზრახება, ზრახვა, თქუმა.

Խորձունձ – ძონძი.

Խորշ – ნაოჭი, უბე, ხორში.

Խորշակ – სიცხე, შემწუველი, ცხელი, ხორშაკი.

Խորշակահար – ქარი განმრყუნელი.

Խորշակահար լինել – განჴმობა, ხორშაკეულ ქმნა, ხორშაკის დაცემა.

Խորշակահարութիւն – ხორშაკი.

Խորշել – განყენება, განშორება, განშოვრება, განშორება, დარიდება, დაყენება, კრძალვა, მორიდება, მოქცევა, რიება, რიდობა, შეკდემა.

Խորովեալ – მწუარი, შემწუარი.

Խորովել – გამოცხობა, შეცხობა, შეწუვა.

Խորտակեալ – დალეწილი, დალეწული, დამუსრვილი, მოლეწილი, მორდომილი, შემუსრვილი.

Խորտակել – განტეხა, განხეთქა, დაგლა, დათხევა, დამუსრვა, დაფქვა, მოსპობა, მოსრვა, მოტყდომა, შელეწვა, შემუსრვა, შეფქვა.

Խորտակումն – შემუსრვა, მუსრვა, განტეხილება.

Խորտիկ – სანოვაგე, საჭმელი, ჭამადი.

Խորութիւն – სიღრმე.

Խորք – სიღრმე, უფსკრული.

Խոց – წყლული.

Խոցել – მოკლვა, ცემა, წყლევა.

Խոցմունք – წყლული.

խոցող – მომწყლველი.

Խոցոտեալ – განგუმერილი, გუმერილი, წყლული.

Խոցոտել – წყლვა.

Խոցոտումն – განგუმერა.

Խռփ – საჴნისი.

Խռիւ – ქარქუეტი.

Խռճել – რიდება, რიდობა.

Խռնել – დასხმა, შეკრება.

Խռով – შეძრწუნება.

Խռովեալ – აღტეხილი, აღშფოთებული, აღძრული, ღელვა, შეკრებილი, შეკრებული, შეურვებული, შეშფოთებული, შეძრწუნებული.

Խռովել – ატყდომა, აღტყდომა, აღშფოთება, აღძრვა, განკრთომა, განრისხება, გარისხება, დადნობა, ზრუნვა, რყევა, ურვა, შეზრუნ(ვ)ება, შეკრება, შეშფოთება, შეძრვა, შეძრწუნება, შეწუხება, შფოთება, შფოთი, შფოთით ყოფა, ძრვა, ძრწოლა.

Խռովեցուցանել – აღრღუევა, აღტეხა, აღშფოთება, აღძრვა, შერყევა, შერყევნა, შეძრწუნება, შფოთება.

Խռովիչ – მეპომე, შფოთის აღმძრველი.

Խռովութիւն – ამბოხება, ამბოხი, აღრევა, აღრღუევა, აღტეხა, აღშფოთება, აღძრვა, განკრთომა, ზრზინება, ზრუნვა, ოხრა, რისხვა, რღუევა, ღელვა, შეზრუნება, შეძრწუნება, შფოთება, შფოთი, ძრვა.

Խսիր – ჭილი.

Խստանալ – განფიცხება.

Խստաշունչ -სიფიცხე, სიფიცხლე.

Խստապարանոց – ქედფიცხელი.

Խստապարանոցութիւն – ქედფიცხელობა.

Խստասիրտ – გულფიცხელი, ფიცხელი.

Խստասրտութիւն – გულფიცხელობა, გულფიცხლობა, სიფიცხე, სიფიცხლე.

Խստացգոյն – უძკრჱსი.

Խստացեալ – განფიცხებული.

Խստացուցանել – განფიცხება, დამძიმება.

Խստիւ – სიფიცხლით, ფიცხლად.

Խստոր – ნიორი.

Խստութեամբ – ფიცხლად.

Խստութիւն – სიგუესე, სიფიცხე, სიფიცხლე, სიძნელე, ფიცხელი.

խստութիւն պարանոցի – ქედფიცხელობა.

խտիր – განწვალება.

Խտղտել – გრგენა, მოგრგენა.

Խտրանք – ზმნა.

Խտրել – გამოკითხვა, განკითხვა, ზმნა.

Խտրող – განჩინება.

Խրախացեալ – შუებული.

Խրախ լինել – ხარება.

Խրախճան – მოხარული.

Խրախութիւն – პური, სიხარული, სმა, სუმა, ტაძრობა, შუება.

Խրախուսել – მოსავ ყოფა/ქმნა, ქადილი.

Խրամակարկատ – მაშენებელი, მაშჱნებელი.

Խրամատ – კილო.

Խրամատել – განკუეთა, განღება, განჭრა, მოსრვა, ღონე-ცემულ ქმნა.

Խրամատութիւն – განკუეთა, დაცემა, შემუსრვა, შესამუსრველი.

Խրատ – ზრახება, ზრახვა, მოძღურება, სასწავული, სასწაული, სწავლა, სწავლულება.

Խրատեալ – მოძღურეული, სწავლული.

Խրատել – განბრძნობა, განსწავლა, გუემა, ზრახება, მეცნიერ-ყოფა, მოძღურება, მოწურთა, სასწავული, სასწაული, სწავება, სწავლა, სწავლება, სჯა, ტანჯვა, წუართა, წურთა.

Խրատիչ – მასწავლელი, მსწავლელი.

խրատ մատուցանել – განკრძალება, განკრძალვა.

խրատ տալ – გაზრახება, განზრახება, ზრახება, სწავება, სწავლება.

Խրատտու – მასწავლელი, მზრახვალი.

Խրաց – საბელი, ჴამლის ტეფი.

խրեալ – უმაგრესად.

Խրճիթ – სენაკი.

Խրոխտալ – ნადილი.

Խրտուիլ – საშინელი.

Խրտուցանել – ნარსხმა.

Խցեալ – ამოქმნილი, დაყოფილი.

Խցել – დაჭუხვა, დაჴსვა, დაჴშვა, შესხმა.

խցիկ – სახელი, სახლი, სენაკი.
Խցցել – დამძიმება.
Խուզարկու – გამომეძიებელი.
Խուզել – გამოძიება, გამოწულილვა, ძიება.
Խուժադուժ – ბარბაროზებრი, ბარბაროზი, ბარბაროსი, დიდძალი, უსმი, უცხო თესლი.
Խուժան – კრებული, სიმრავლე.
Խուժ դուժ – სხუა ენა.
Խուլ – ყრუ.
Խուլ եղանել – დაყრუვება.
Խուխ – თელგმა.
Խուճապ – განბნევა.
Խուճապել – აღტეხა, დევნა, ცვალება.
Խուն – მცირედ.
Խունկ – საკუმეველი, სულნელება, სულნელი, სურნელება.
Խունկեղեգն – ლერწამი, საკუმეველი.
Խուռն – ტენება.
Խուռն ընթանալ – შეკრება.
Խուսափեալ – მიდრეკილი.
Խուսափել – მიდრეკა, რიდება, რიდობა.
խուսել – განვლტოლა, განშოვრება, განშორება, გაშორება, ვლტოლა, ვნება, მიდრეკა, მირიდება, მიქცევა, რქუმა, ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა.
Խուրձ – კონა.
Խուրձն – ლერწმისა შეშა, ძნეული.
Խուփ – სარქუელი, საფანელი.
Խփանել – დარქუმა.
Խփեալ – დაკრული.
Խփել – შეყოფა.
Խօթ – მოჭირნე.
Խօթամիտ լինել – უძლურ ქმნა.
Խօթանալ – დასნეულება.
Խօթասիրտ – გულსნეული.
Խօլ – უუბადრუკესი.
Խօյօղ – იდაყუ.
Խօսակից լինել – თანაზრახვა.
Խօսակցութիւն – მეტყუელება, უბნობა.
Խօսել – აღტყუა, განზრახვა, დაწინდება, ზრახება, მეტყუელება, მოთხოვა, რქუმა, საუბნარება, სიტყუა, ტყუება, უბნობა, ყივილი, შეცხრომა, წარმოთქუმა.
Խօսել ընդ – Dat. – თანაზრახვა.
Խօսել ընդ միմեանս – შეტყუება, შეტყუვება.
Խօսեցեալ – განთხოვილი, დაწინდებული.
Խօսուն – მეტყუელი, პირმეტყუელი.
խօսք – სასიტყუელი, სიტყუა.

Ծ

Ծագ – ბუნი, დასასრული, კიდე, მწყუერვალი, წუერი.
Ծագեալ – ალმობრწყინებული, ალმომავალი.
Ծագել – ალმობრწყინ(ვ)ება, ალმოვლინება, ალმოსლვა, ალმოცენება, ალმოცენწბა, ალმოჭკრვა, ალმოჴდომა, ბრწყინვა, გამობრწყინვება, გამოსლვა, მოფენა, ნათობა.
Ծագումն – ალმოსავალი, ბრწყინვალება.
Ծալել – წარგრაგნა.
Ծալել յետս – უკუნ ქცევა.
ծախեալ – განლეული.
Ծախել – ატყდომა, აღლევა, აღსპობა, აღსრულება, აღტყდომა, გალევა, განკაფვა, განლევა, განსყიდა, განყიდა, მოლევა, განჴუება, მოსრვა, მოსრულება, შემსახურება, შეჭმა, წარგება, ჴმარება.
Ծախիչ – განმლეველი, შემწუველი.
Ծախումն – წარგება.
Ծախք – როჭიკი, საჴმარი წარსაგებელი.
Ծածկագէտ – დაფარულთა მეცნიერი.
Ծածկատես – რომელი ხედავს დაფარულსა.
Ծածկեալ – დამალული, დაფარული.
Ծածկել – ალმობურვა, ბურვა, განჴურეტა, გარდაბურვა, დაბურვა, დავიწყება, დაკრძალვა, დამალვა, დარწყუმა, დაფარვა, დაწუხება, დაწუხვა, ვლტობა, ლტობა, ფარვა, შეხურვა.
Ծածկելիք – დაფარულებაჲ.
Ծածկոյթ – დამფარველი, დაფარული, საბურავი, საბურველი, საგრილი, საფანელი, საფარველი.
Ծածկիչ – მფარველი, საბურავი, საბურველი.
Ծածկութիւն – საფარველი.
Ծածուկ – დაფარული, საიდუმლო, სარცხუენელი, სარცხვნელი, ფარული.
Ծածուկք – დამალული.
Ծակ – განჴურეტილი, ჴურელი.
Ծակել – განლება, განჴურეტა, შტაჴურეტა, ჴურელ-დება.
Ծակոտ – ჴურელოვანი.
Ծակոտեալ – განჴურეტილი.
Ծակոտել – განტუეპა.
Ծակոտկէն – დაჩხერილი, დაჩხუერული.
Ծաղիկ – ყუავილი.
ծաղկաբեր – მდელოვანი.
Ծաղկեալ – ყუავილ-გარდაფენილი.
Ծաղկեայ – მრავალფერი, ყუავილ-განრეული, ყუავიოლო(ვ)ანი, ჭრელი.
Ծաղկել – ალყუავება, ალყუავილება, გამობუტკოვა, გამოყუავილება, გამოყუავნება, განედლება, გარდაფენა.
Ծաղկընկէց – ყუავილებრ-დაცკვნებადი.
Ծաղկոց – მტილი.
Ծաղր – საკიცხელი, საკიცხველი, საცინელი, სიცილი.
Ծաղրալից – საკიცხელი, საკიცხველი.
Ծաղր առնել – განკიცხვა, კიცხევა.
Ծաղր լինել – მოკიცხვა, საკიცხუელ ქმნა.
Ծաղր կալ – საკიცხულ ყოფა.
Ծամակալ – საკუხი, შესხმა.
Ծամել – გარდაჭმა, დაცოხნა.
Ծամելի – საცოხნელი.
Ծամելիք – ყბა, ყურიმალი.
Ծայել – შეგრაგნა.

Ծայր – ბუნი, კიდე, მნუერვალი, ნუერი.
Ծանականք – სარცხუენელი, სარცხვნელი.
Ծանակել – შეგინება.
Ծանծաղագոյն – მედგარი.
Ծանծաղել – ცოხნა.
Ծանր – დამძიმებული, დიდძალი, მძიმე, ძლიერი.
Ծանրաբեռն – ტკრთმძიმე.
Ծանրաբուղխ – მძიმედ აღმომცემელი.
Ծանրագոյն – უმძიმე, უმძიმესი.
Ծանրալեզու – ენამძიმე.
Ծանրախօս – ბრგუნვილი.
Ծանրամտել – დამძიმება.
Ծանրաձայն – ჴმამაღალი.
Ծանրանալ – განფიცხება, დამძიმება.
Ծանրաստամոք – სტომაქსალმობიერი.
Ծանրատես – დამძიმებული.
Ծանրացասումն լինել – მძიმედ გულმწყრად ქმნა.
Ծանրացեալ – დამძიმებული, მიდგომილი.
Ծանրացուցանել – განფიცხება, დამძიმება, დაყოვნება.
Ծանր թուել – მძიმე ჩენა.
Ծանրութիւն – სიმძაფრე, სიმძიმე, სიძლიერე.
Ծանր քան – უმძიმე, უმძიმესი.
Ծանուցանել – გამომეცნება, გამოცხადება, რქუმა, საცნაურ ყოფა, უწყება, ცნობება.
Ծանուցեալ – საცნაური, უწყებული, ცნობილი.
Ծանօթ – მეცნიერი, უწყებული.
Ծանօթանալ – შესწავლა.
Ծանօթութիւն – მეცნიერება, საცნაური, შემეცნიერება, ცნობა.
Ծանօթս տալ – გამოცხადება.
Ծառ – ნერგი, ხე.
Ծառայ – ბარაკიელი, დამონებული, მონა, მონა და მსახური, მრნემი, მსახური, მსხემი, მნირი, ყმა, ყრმა.
Ծառայակից – თანამონა, მისთანაჲ მონაჲ, მოდგამი, მონა და მოდგამი, მონათმოდგამი, მონამოყუასი, მოყუასი.
Ծառայ առնել – დამონება.
Ծառայեալ – დამონებული.
Ծառայել – მონება, მსახურება.
Ծառայեցուցանել – დამონება, დამორჩილება, მონება, მსახურება.
Ծառայութիւն – დამონება, კირთება, მონება, მსახურება, სამსახურებელი.
Ծառայք լինել – დაკირთება.
Ծառատունկ – ნერგი, ხე, ხევნარი.
Ծառ կացուցանել զհետ – განქიტვენა.
Ծառք – ხევნარი.
Ծարաւ – წყურიელი, წყურილი.
Ծարաւեալ – წყურიელი.
Ծարաւել – მოწყურება, სურვილი, სურილი, შეწყურება, წყურილი.
Ծարաւի – წყურიელი.
Ծարաւի լինել – მოწყურება, წყურილი.
Ծարաւուտ – წყურიელი.
Ծարիր – საგლემველი, საგრემნელი.
Ծարրել – მოგრემანება.
Ծւալել – ნარმომართება.
Ծւլի – გრემანი.
Ծափել – შეტყუელვა.
Ծափ զծափի հարկանել – შეტყუელვა.
Ծափս հարկանել – აღტყუელვა, დატყუელვა, ტყუელვა.
Ծեծած – ნაძეძი.
Ծեծել – გამოძეგუვა, გამონმედა, განრგნება, დალეწვა, დანაყვა, კუერთხვა, ცემა.
Ծեր – ბერი, დედაბერი, მამა, მონაზონი, მოხუცებული, მღდელი, ხუცესი.
Ծերագոյն – უბერესი.
Ծերակոյտ – ბერობა, მოხუცებულნი.
Ծերանալ – დაბერება, დამდედება.
Ծերացեալ – დაბერებული, დამდედებული, მოხუცებული.
Ծերոյթ – სიბერე.
Ծերպ – ნაპრალი, ჴურელი.
Ծերութիւն – მოხუცებულება, სიბერე.
Ծերունի – მოხუცებული, ბერი.
Ծեփ – გლორწნა, ნაგოზი, საგოზელი.
Ծեփեալ – განგლორწნილი, დაგოზილი.
Ծեփել – განგოზა, გოზა, დაგოზილი, მოგოზა, მოფისვა, მოწერა, შეგოზა.
Ծեփող – მგოზელი.
Ծիծաղել – განბასრვა, განცინება, კიცხევა, სიცილი.
Ծիծաղելի – სიხარული.
Ծիծաղող – მოცინარი.
Ծիծառն – მერცხალი.
Ծիր – კიდე, სიმრგუალე.
Ծիրանի – ამრენაგი, ამრენაკი, არმენაკი, მეწამული, პორფირი, ძოწეული.
Ծիրանավաճառ – ძოწეულის მოფარდული.
Ծիւրական – წრდიალი, წრტიალი.
Ծիւրեալ – წრდიალი, წრტიალი.
Ծիւրել – განკაფვა.
Ծխեալ – მკუმოლვარე.
Ծխել – კუმევა, კუმოლვა.
Ծխնի – კარშიკი.
Ծծել – წოვნა.
Ծծումբ – წუმწუბი, წუნწუბი.
Ծկոյթ – ნეკი.
Ծղխնի – კორხიმელი.
Ծմակային – ჩრდილი, ჩრდილო, ჩრდილოჲსა.
Ծնանել – გამოშობა, ზუება, სხმა, შობა.
Ծնանելի – მშობელნი.
Ծնանելոց – შობადი.
Ծնեալ – შობილი, ჴდალი.
Ծնծղայ – წინწილა.
Ծննդական – მშობელნი, შობადი.
Ծնողք – მამა-დედა, მშობელნი.
Ծնունդ/ծննդեան – გამოშობა ნაშობი, საშო, ქმნა, შესაქმე, შვილი, შვილისწული, შობა, შობილი, ძე.

Ծնունդք – შობისა დღენი.
Ծնուցանել – შვინება.
Ծնուցիչ – ამქუმელი, ყრმის(ა) ა(ღ)მქუმელი.
Ծնօտ – ბაკო, გძილი, კიდე, ნიკაფი, საკეთე, ღაწუ, ყბა, ყურიმალი.
Ծողակ – მახე.
Ծոյլ – სიუდბე, უდები.
Ծոյլ լինել – უდებ ქმნა.
Ծոպ – ფესუ.
Ծոպ մանուածոյ – იქცევისი, სადგმელი იქცევისი.
Ծով – ზღუა.
Ծովակ – ტბა.
Ծովակար լինել – ზღუასა შთაყრა.
Ծովակողմն – ზღუად კერძო || ზღვით კერძო.
Ծովափնեայ – ზღვს კიდისა.
Ծովեզերական – ზღვს კიდისა.
Ծովեզերեայ – ზღვს კიდისა, მეზღვსპირე.
Ծովեզր – ზღვის კიდე.
Ծորել – განვრდომა, დენა, ნა(რ)მოცკვენა.
Ծործոր – ღელე, ჴევი.
Ծործորակ – კისერი.
Ծործորք – ჴევნები.
Ծորումն – დინება.
Ծոց – უბე, ქიმი, ნიალი.
Ծռել – განმრუდება.
Ծռութիւն – გულარძნილი.
Ծրար – ტკრთი, შეკრული.
Ծրարեալ – დაკრძალული, შეყოფილი.
Ծրարել – გამოკვრა, შესხმა.
Ծրդեալ – შეგინებული.
Ծրդել – შეგინება.
Ծուլալ – მცონარყოფა.
Ծուլանալ – უდებყოფა.
Ծուլացուցանել – უუდბეს ყოფა.
Ծուլութիւն – დაჴსნილება, დაჴსნილობა, უდბება, უდებება.
Ծուխ – კუამლი, ორთქლი, საკუმეველი.
Ծուխել – მოკუდომა, მოლევა.
Ծուղակ – ირეჭი, მახე.
Ծունկ – მუჴლი.
Ծունր – მუჴლი.
Ծունր դնել – მოდრეკა, მუჴლის შედრეკა.
Ծունր խոնարհեցուցեալ – მუჴლშედრეკილი.
Ծուռ – მრუდი.
Ծուփ – მიმორყევა.
Ծփանք – ღელვა.
Ծփել – გუემა, მიმოდატაცება, ღელვა.
Ծփեցուցանել – შერყევა, შერყევნა.

Կ

Կագ – ლალვა, ლაღობა.
Կագեալ – შელალებული.
Կագել – ლალვა, რისხვა.
Կազդուրեալ – აღდგომილი.
Կազմած – აღსაგებელი, განმზადებულება, საგებელი, საშუებელი, საჭურველი, საჴმარი, შემზადება.
Կազմակերպ – საქმარი.
Կազմեալ – აღმკული, განგებული, განკრძალული, განწყობილი, მომზადებული, შემზადებული, შექმნული.
Կազմել – აგება, აღგება, აღშენება, აღშჱნება, აშენება, აშჱნება, გაგება, განგება, განკაზმვა, განკერვა, განმზადება, განსაგებელად, განსაგებელი, განწყობა, დაბადება, დამზადება, დასხმა, კაზმვა, მომზადება, ქმნა, შეკაზმვა, შემზადება, შექმნა.
Կազմութիւն – განმზადებულება.
Կաթ – წუეთი.
Կաթեղր – გარდართული.
Կաթել – გამოწუთომა, გარდამოწუეთა, დაწთომა, დაწუთომა, წთოლა, წუთოლა.
Կաթեցուցանել – დამოწუეთა, დაწთომა, დაწუთომა, შთაწუეთება.
Կաթիլ – ნაწუეთი, საწუეთი.
Կաթին – სასძეუნი, სძისა.
Կաթն – სძე.
Կաթնկեր – რომელი მიიღებნ სძესა, სძე.
Կաթողիկէ – კათოლიკე.
Կաթողիկոս – კათალიკოზი.
Կաթողիկոսութիւն – კათალიკოზობა.
Կաթսայ – სიავი, ქუაბი.
Կաթուած – გარდამოდინებული, ნაწუეთი.
Կալ – არ, აღდგომა, განდგომა, გება, დაგება, დადგომა, დადგრომა, დათმობა, დამტკიცება, დაყოფა, დაშენება, დაშჱნება, დაცადება, დაცხრომა, დგომა, დება, დროება, კალო, ლეწვა, სალეწავი, ფერჴის დაპყრობა, ქუან ყოფა, ძე, წარმოდგომა, წარმოდგომილ ყოფა.
Կալամոն – ლერწამი.
Կալանաւորակապ – პყრობილი, შემწირველი.
Կալ (առաջի) – წარმოდგომა (წინაშე).
Կալ առաջի/յառաջ – წარმოდგომა.
Կալեալ – პყრობილი.
Կալ եւ մնալ – გულება, გულვება.
Կալ զհամար – დასაბამის მიღება.
Կալ ընդդէմ – წინააღდგომა.
Կալ (ի բաց / ի վերայ) – მიდგომა.
Կալ ի գուճս – მუჴლ-დადგმით დგომა.
Կալ ի կշիռ – განწონილად დგომა.
Կալ ի վերայ – ზედა დგომა.
Կալ ի տարակուսի – სულმოკლე ქმნა.
Կալ հակառակ – წინააღდგომა.
Կալ հակառակ / ընդդէմ – წინადადგომა.

Կալ մնալ – დროება, მილოდება, მოლოდება, მტკიცედ დადგრომა, წინადება.
Կալ յաղօքս – თავყანისცემა, თავყუანისცემა, თაყუანისცემა.
Կալնուլ – დამჭირვა.
Կալոտի – მეკალოე, მლეწველი.
Կալուած – დანაპყრობი, დასაპყრობელი, მკჳდრობა, პყრობა, სამკჳდრებელი, ქუეყანა.
Կախաղան – დამოკიდება.
Կախարդ – გრძნეული, კარესიმი, მაცთური, მეწამლე, მოგჳ, მოწამლე, მრთუნავი.
Կախարդական – გრძნებისა.
Կախարդանք – რთუანვა.
Կախարդասար – გრძნების მოქმედი, გძნეული.
Կախարդել – რთუანვა.
Կախարդինք – გრძნება, საგრძნებელი.
Կախարդութիւն – გრძნება, მწამლველობა, საგრძნებელი, წამლობა.
Կախեալ – გამოკიდებული, დამოკიდებული, დამორჩილებული, კიდებული.
Կախել – აკიდება, აღკიდება, გამობმა, დაკიდება, დამოკიდება, კიდება, კიდვა, მოკიდება, მოხუევა.
Կական բառնալ – ტირილი.
Կակղանալ – დაჩჩუ, მოლბობა.
Կակղացուցանել – დალბილება.
Կակղել – მოლბობა.
Կակուղ – ლბილი, სიჩჩჳლე, ჩუკენი, ჩჩჳლი.
Կակուղ բարբառ – მოქენება.
Կահ – ჭური.
Կահ եւ կարասի – ჭურჭელი, ჭურჭერი.
Կաղ – მკელობელი.
Կաղալ – კელობა.
Կաղամախ – ვერხუ.
Կաղանալ – აღკემლობება, მკელობელ ქმნა.
Կաղին – რკო.
Կաղնի – მუხა.
Կաղութիւն – მკელობრება.
Կամ – გინა, ანუ.
Կամական – სანადელი.
Կամակարել – თავსმოთნება.
Կամակար մտօք – ნებსით.
Կամակարութեամբ – ნებსით, ნეფსით.
Կամակից – თანაჯერმჩინებელი.
Կաամակից լինել – თანასათნოყოფა.
Կամակոր – გულარძნილი, დრკუ, ზაკული, უსახური.
Կամակորել – გარდაგულარძნა, გულარძნილება, გულარძნილობა.
Կամայական – ნებსითი, ნეფსითი.
Կամար – ელამი, ელამონი, ელევი, ზოსტერი, კამარა, სარტყელი, სოომი.
Կամար ածել – სარტყლის შერტყმა/მორტყმა.
Կամարակապ – ელამონი.
Կամարաձեւ – კამარა, კამარის მსგავსი.
Կամարար – ნებისმყოფელი.

Կամար ունել – სარტყლის შერტყმა/მორტყმა.
Կամարք – ელამოთი.
Կամաւ – ნებსით, ნეფსით.
Կամաւոր – ნებსით, ნეფსით.
Կամաւորութեամբ – ნებსით, ნეფსით.
Կամել – გულება, გულვება, გულსდება, ზმნობა, ნდომა, ნებება, სათნო-ყოფა, სათნო-ჩენა, ჩენა, წადილი.
Կամենալ – მოწადილი, ჯერ-ჩენა.
Կամեցող – ჯერის-მჩინებელი.
Կամ լինել – ნებება, ჯერ-ჩენა.
Կամնասայլ – კევრი.
Կամուրջ – ჴიდი.
Կամփսակ – ამპოლი, რქა, საზეთე.
Կամք – ნება, ნებიერი, წადიერება, ჯერ-ჩინება.
Կայ – დგომა, სადგომელი.
Կայակ/կայեան – საყოფელი.
Կայան – ბაგა, სადგმელი, სადგური.
Կայթ – ჴვმირი.
Կայթել – დატყუელვა, ტყუელვა.
Կայթս հարկանել – თანატყუელვა.
Կայծ – ნაკუერცხალი.
Կայծականալ – [განაკუერცხლება].
Կայծակն – ნაბერწყალი, ნაკუერცხალი.
Կայմ եղեւնափայտեայ – ნავის სახერველი.
Կայմն – კარვის ძელი.
Կայսր – კეისარი.
Կայտառ – იძრვისი, მკჳრცხე/მკჳრცხი, მკჳრცხლი.
Կայտռել – ხლდომა.
Կայտռիստակ – წიხნა.
Կայք – მომავალი, სადგური.
Կանամբի – ქორწინებული.
Կանայք – სახლეულები.
Կանանի – დედანი.
Կանանց – სადედო.
Կանաչ – მომწუანე, მწუანე, ჴჳლოვანი.
Կանաչանալ – განედლება.
Կանաչացեալ – მომწუანე.
Կանացի – დედაკაცობისა, სადედაკაცო.
Կանգնեալ – აღდგომილი, აღმართებული.
Կանգնել – ადგმა, ამართება, აღდგინება, აღდგმა, აღდგომა, აღდგომილი, აღება, აღმართება, აღლება, აღშენება, აღშჱნება, აღქმნა, აშენება, აშჱნება, აქმნა, გაგება, განგება, დადგმა, დარწყუმა.
Կանգնեցուցանել – აღდგინება.
Կանգնումն – აღდგინებაჲ, აღმართებაჲ.
Կանգուն – აღმართებული, აღმაღლებულლი, მართლ მდგომარე, წყრთა.
Կանգուն առ կանգուն – წყრთად წყრთად.
Կանթեղ – კანდელი, ლამპარი, სანთელი.
Կանխագիտութիւն – წინაჲსწარცნობა.
Կանխահաս – მსთუა.
Կանխասաց – წინაჲსწარ თქუმული.
Կանխասացութիւն – წინაჲსწარ თხრობა.
Կանխաւ – განთიად, მაშინვე, პირველ.

Կանխեալ – აღმსთობი, მსთუად.
Կանխեալ միաբանութեամբ – განკრძალული.
Կանխել – ამსთობა, აღმსთობა, მოცადება, მოწიფება, მსთობა, შეკრძალვა, წარწევ(ნ)ა, წევა, წევნა.
Կանխել ընդ առաւօտս – ამსთობა, აღმსთობა.
Կանխոց – ახალთაჲ, ახალი.
Կանոն – კანონი, წესი.
Կանոնական – კანონი.
Կանուխ – ზაფხული, მსთუა.
Կաշառ – ქრთამი, ძღუენი.
Կաշառ հատուցանել – ქრთამობა.
Կաշառառու – რომელმან მიიღის ქრთამი.
Կաշառակլրծութիւն – მიღება ქრთამისა.
Կաշառք – მისაცემელი, მოსაცემელი.
Կաշկանդեալ – მოჭიმული, შეპყრობილი.
Կաշի – ტყავი.
Կաշկանդել – შეპყრობა.
Կապ – საკრველი.
Կապան – კაპანი, შესაკრველი.
Կապանք – აპაური, ბორკილი, ბრკოლა, კრულება, პყრობილება, საკრველი, საპყრობილე.
Կապար – ბრპენი, კაპარი, ტყვი.
Կապարան – საპყრობილე.
Կապարեայ – ბრპენისა.
Կապարճ – კაბარჭი, კაპარჭი.
Կապարճակիր – მემშკლდ კაბარჭე, მენიჯობე, ნიჟორგარი, ნიჯოგარი, რომელსა აქუს მშკლდ-კაბარჭი, საჭურველთა აღმღები.
Կապեալ – დაბმული, დაბორკილებული, კრული, პყრობილი, შებორკილებული, შეკრული, შეყოფილი, შეძერწული.
Կապել – ამოცუმა, გამობმა, დაბმა, დაკრვა, დამოკიდება, კრვა, კრულ ყოფა, მობმა, მოხუევა, პყრობა, შებმა, შებორკილება, შეკიდება, შეკრვა, შემოწებება, შემსჭუალვა, შემშჭუალვა, შეპყრობა, შეყენება, შეყოფა, შეძერწვა, შეჭედვა, შეუღლება.
Կապել զցրուկ – პირ(ის) აღკრვა, პირის დაკრვა.
Կապերտ – ნახევი, სადგმელი, ძონძი.
Կապեն – სასყიდელი.
Կապէնք – განსასყიდელი.
Կապիլոն – კაპილონი.
Կապիկ – ქია.
Կապիճ – ბუდე, კაბინი.
Կապտել – დება, მიღება, წარმოტყუენვა.
Կապուտ – იავარი, ტყუე.
Կապուտակ – იაკინთე, იაკინთი, იაკინთო, ლები, ლ[ე] ბილი, ჯაკინთე.
Կապուտակեալ – სიავი.
Կապուտակ սեաւ – მჴიე.
Կառագոյժ – გელ(ის)-ყოფა.
Կառան – საბელი.
Կառապետ – მთავარი მეეტლეთაჲ, მნაფელი.
Կառաւար – მეეტლე.
Կառափել – თხემი.
Կառափնատել – გამოწყობა.
Կառափունս հարկանել – ტვნსა დაპეპა.
Կառչել – დამჭკლობა.
Կառուցանել – დადგმა, შედგმა.
Կառք – ეტლი.
Կասեայ – კასია.
Կասել – დაბრკოლება, დალეწვა, მოკლება, მოუძლურება.
Կասեցեալ – ნაკლულევანი.
Կասեցուցանել – დაბრკოლება.
Կասիա – კასია.
Կասկած – სასოება, სასოვება.
Կասկածանք – სასოება, სასოვება.
Կասկածել – ეჭუა, ზმნობა.
Կասկարայ – ლანძუ, ყუერბი.
Կաստորիոս – კასტორიოს.
Կատական – საგიობელი.
Կատականաց – საკიცხელი, საკიცხველი.
Կատականք – საკიცხელი, საკიცხველი, სიცილი.
Կատակել – ბასრობა, დაცემა, კიცხევა, მოკიცხვა, მღერა.
Կատակութիւն – საკიცხელი, საკიცხველი, სიცილი.
Կատաղեալ – განცოფება.
Կատաղի – ცოფი.
Կատար – დასასრული, თავი, თხემი.
Կատարած – აღსასრული, აღსრულება, დასასრული, უკუანაჲსკნელი.
Կատարեալ – აღსრულებული, განკრძალული, განსრულებული, სავსე, საკუთარი, სრული, სრულიად, სრულქმნილი.
Կատարեալ լինել – სრულყოფა.
Կատարել – აღსრულება, გამოსრულება, განკაფა, განსრულება, გასრულება, გულება, გულვება, დასრულება, კმა-ყოფა, მოსრულება, სრულყოფა, ყოფა, წარსრულება, ხარკება, ხარკობა.
Կատարելագոյն – სრული.
Կատարելապէս – გარდამრედ, სრულებით, სრულიად, ყოვლით კერძოვე.
Կատարելութիւն – სისრულე.
Կատարիչ – აღმასრულებელი, სრულმყოფელი.
Կատարումն – აღსასრული, აღსრულება, დასასრული, მოკლვა, სისრულე, სრული.
Կատսայ – საცეცხური.
Կատուր – ნატყუენავი.
Կար – მანქანის საბელი, საბელი, სიმტკიცე, ძალი.
Կարւան – საკერავი.
Կարապ – ეროდიო, მღრინავი.
Կարապետ – წინამორბედი, წინამძღუარი.
Կարաս – ჭური, ჭურჭელი, ჭურჭერი.
Կարասի – ტკრთი.
Կարաւտեալ – გლახაკი.
Կարգ – განგება, განსაგებელი, განწესება, კანონი, სადგომელი, წესი, წესიერება, წესიერი, ჯერი.
Կարգաւ – შემდგომითი-შემდგომად.

Կարգատրեալ – განგებული.
Կարգաւորել – გაგება, განგება.
Կարգեալ – განჩემებული, განჩინებული, განწესებული, განწყობილი, დაწესებული.
Կարգել – აღწერა, ბრძანება, გაგება, განგება, განგეგმა, განწესება, განწყობა, დადგინება, დადება, დამზადება, დასხმა, დაწესება, შებმა, შერთვა, წუევა, წყობა.
Կարգիչ – განმწესებელი.
Կարդալ – აღმოკითხვა, თქუმა, კითხვა, მოწესა, მოხადა, ღაღადება, ღაღად-ყოფა, ღაღატ, წოდება, ხადა, ხადილი, ხდა, ჴმობა, ჴმისყოფა.
Կարդացող – მკითხველი.
Կարել – დადუმება, კადრება, კერვა, ფლობა, შეკერვა, შემძლებელ-ყოფა, შეძლება, ძალ-დება, ძლევა, ძლვა, ჴელმწიფება, ჴელწიფება.
Կարելի – შესაძლებელი.
Կարելի լինել – გება.
Կարել կալ – დათმობა.
Կարել կարկատել – შეკერვა.
Կարեւոր – მაურვებელი, მიუტევებელი, სათანადო, საურველი, საჭირო, საჴმარი, უმჯობჱსადრე, შერაცხილი.
Կարեւոր եւս – უნებელადრე.
Կարթ – კირი, სამჭადური, სამჭედური, წვეი, ხართუკი, ხრატუკი.
Կարթակոտոր առնել – დაკუეთა, კართის დაკუეთა, კირთა დაკუეთა, ძარღუკუეთილება, ძარღუკუეთილ-ყოფა, ძარღუშეჭრილ-ყოფა.
Կարթակոտոր լինել – ძარღუთა დაკუეთა.
Կարթահարեալ – ძარღუშეჭრილი.
Կարթեալ – დაცემული.
Կարթընկեց – მესამჭედურე.
Կարի – დიდად, ფრიად, ჯეკმა.
Կարիճ – ღრიაკალი, ღრიანკალი.
Կարիք – საჭიროება, საჭირო ჭირი, სიკუდილი.
Կարծել – გონება, გულსა მოჴდომა, ეჭუა, ზმნობა, შეგუ(ვ)ება.
Կարծեցեալ – საგონებელი.
Կարծիք – ვნება, იჭჳ, საეჭუ.
Կարծր – მყარი.
Կարծրանալ – განმტკიცება, განძლიერება.
Կարծրացնել – განჴმობა.
Կարծրացուցանել – განმტკიცება, განძლიერება.
Կարծօղ – თავისმოთნე.
Կարկամ – მაგარი, შეღრეკილი.
Կարկամեալ – დაღონებული.
Կարկամել – შეოჭვა.
Կարկամեցուցանել – გარდაქცევა, შეღრეკა.
Կարկանդակ – მსუნევანი.
Կարկառ – კონცხი, ქვა, ქუა, ღუერფი, ჭორტი.
Կարկառեալ – განრთხმული.
Կարկառել – აპყრობა, აღპყრობა, განყრა, გარდამოჭვრობა, გარდამოხილვა, გაყრა, მიყოფა, შთახედვა, ცემა, წარპყრობა, ხედვა.
Կարկառել շրջելով – ქნევა.
Կարկառուլ – მიპყრობა.
Կարկատեալ – გამოკრული, დაბებკული.
Կարկատել – განკერვა, ზრახვა, შეკერვა.
Կարկատուն – დაკერული, კერული.
Կարկել – დაკრევა, დაყოფა, დაჴსვა, დაჴშვა, დუმილი, ყრუობა.
Կարկեհան – ანთრაკი, კარქიდონი.
Կարկուտ – სეტყუა.
Կարճ – მცირე.
Կարճագոյն – უმოკლჱსი.
Կարճահասակ – მოკლე.
Կարճամիտ – სულმოკლე.
Կարճամտել – წყინება.
Կարճառօտ – მოკლე, შემოკლებული.
Կարճատել – მიდრეკა.
Կարճեալ – შემოკლებული.
Կարճել – დამოკლება, დამჭირვა, შემოკლება.
Կարճիկ – მოკლე.
Կարճմտել – სულ-მოკლება.
Կարճմտութիւն – სულ-მოკლება.
Կարճունչ – ცხვრმოკლე.
Կարմիր – ენდრო, ერკთრა, მეწამული, მეწამულის ფერი, მოწითანე, მწითური, ტარსიკონი, ძოწეული.
Կարմիր ներկեալ – ტარსიკონი.
Կարմրանալ – წით-
Կարմրացեալ – მოწითლე.
Կարմրացուցանել – მეწამულ ქმნა.
Կարմրութիւն – სიმეწამულე.
Կարող – მტკიცე, მჴნე, შემძლე, შემძლებელი, ცოცხალი, ძლიერი, ჴელმწიფე.
Կարող լինել – ძალ-დება.
Կարօտ – მოსურნე, მოქენე, ნაკლულევანი, ნაკლული, სურვილი, წადიერი, წადნიერი, ჴუებული.
Կարօտեալ – ნაკლულევან ყოფნა.
Կարօտանալ – კლება, მოკლება, მოქენე ქმნა, ჴამ, ჴუება.
Կարօտանք – იწროება, ნაკლულევანება.
Կարօտեալ – მოქენე, ნაკლულევანი, წარწირული, ჴუებული.
Կարօտել – გულისთქუმა, სურვიელ ქმნა, სურვიელ ყოფა, სურვილი, სურვილყოფა, სურილი, წადილი, ჴუება, ჴუებულ ყოფა//ქმნა.
Կարօտ լինել – ჴამ.
Կարօտութիւն – გულისთქუმა, ნაკლულება, ნაკლულევანება, სალმობა, უპოვარება, უპოვ(ა)რება.
Կացին – ცული.
Կացուրդ – დღესასწაული.
Կացուցանել – აღდგინება, განდგინება, განწესება, დადგინება, დადგმა, დასუმა, დაყენება, დგინება, დგომა, ზედადგინება, წამება.
Կաւ – თიჴა, მიწა, მწვრე.
Կաւագործ – ალიზისა მოქმედი, თიჴის მოქმედი.
Կաւեղէն – კეცისა.
Կաւշիկ – ჴამლი.
Կափկափել – რეკა.

Կափուցանել – დარქუმა, დაწუხება, დაწუხვა, შეყოფა.
Կաքաւ – კაკაბი, როკვა.
Կաքաւել – მიმოხლდომა, მოროკვა, მღერა, როკვა.
Կաքաւող – განმცხრომელი.
Կեալ – გამოზრდა, განრომა, განცოცხლება, მკვდრობა, მკვდრება, მწირობა, სიცოცხლე, ქცევა, ყოფა, ცოცხალ-ყოფა, ცხოველ-ყოფა, ცხო(ვ)ნება, ცხო(ვ)რება, ცხომება.
Կեանք – საცხოვრებელი, საცხორებელი, სიცოცხლე, ცხოვრება, ცხორება.
Կեդ – კეტი.
Կեդար – კედარი.
Կեդրոն – კედრონი, ნაძვ, ნაძოვანი.
Կեղ – სალმობა, ფაქლი, წუთხი, წყლულბა, წყლული.
Կեղել – ჭირ(ვ)ება სალმობით.
Կեղեւ – ნაქურტენი.
Կեղեւանք – ნაქურტენი.
Կեղեւել – გამოხუენა.
Կեղեքել – განხეთქა.
Կեղծաւոր – ორგული.
Կեղծաւորել – ორგულ ქმნა, შეორგულება, ძმაცვულობა.
Կեղծաւորութիւն – ზაკვა, ზაკუვა, ზაკულება, ორგულება.
կեղծիք – ზაკულება.
Կենակից – ცხო(ვ)რების ზიარი.
Կենասեր – ცხოვრების(ა) მოყუარე.
Կենարար – მაცხოვარი, ცხო(ვ)ელი.
Կենաց կցորդ – თანამყოფი.
Կենդանածին – მაცხოვნებელი.
Կենդանանալ – განცოცხლება, განცხოველება, ცხოვლ ქმნა, ცხო(ვ)ნება, ცხომება.
Կենդանասէր – ცხოვრების(ა) მოყუარე.
Կենդանատու – ცხორების მომცემელი.
Կենդանարար – განმაცხოველებელი, მაცხოვარი, ცხორების მომცემელი.
Կենդանացուցանել – განცოცხლება, განცხოველება, ცხო(ვ)ნება, ცხომება.
Կենդանացուցեալ – განცხოველებული.
Կենդանի – მხცოვ(ა)ნი, სულიერი, ცოცხალი, ცოცხლივვე, ცხო(ვ)ელი, ჴორციელი.
Կենդանի առնել – განცხოველება.
Կենդանի լինել – ცხო(ვ)ნება, ცხომება.
Կենդանիք – საცხოვარი, ცხოვრება, ცხორება.
Կենդանութիւն – მაცხოვარება, ცხოვრება, ცხორება.
Կենդինար – კენდინარი.
Կենցաղ – სანუთო, სანუთრო, ცხოვრება, ცხორება.
Կենցաղական – სანუთო, სანუთრო.
Կենցաղավարել – ქცევა.
Կենցաղել – მოქალაქება, მოქალაქობა, ქცევა.
Կենցաղոյս – ამიერი, ამის სოფლისა.
Կեսար – კეისარი
Կեր – საჭმელი.
Կերակրել – აღზრდა, გამოზრდა, განზრდა, ზრდა, ჭამა, ჭამება.
Կերակրիչ – გამომზრდელი, მზრდელი.
Կերակրոյ – სასაგზლე.
Կերակուր – ამბარი, გამოსაზრდელი, ნაზორევი, როჭიკი, საზრდელი, საზრდო, სანო(ვ)აგე, სანუკვარი, საჭმელი, სახურეტელი, უნჯი, შესაჭმელი, წინადაგებული, ჭამადი, ჭამული.
Կերիչ – მკბენელი, მჭამელი.
Կերկերել – დაჴდომა.
Կերմոս – კერმა.
Կերող – მჭამელი.
Կերպ – სახე.
Կերպանագրել – გამოხატვა.
Կերպարան – სახე.
Կերպարանակից լինել – თანახატ-ქმნა.
Կերպարանեալ – გამოხატული.
Կերպարանել – გამოჩინება, გამოწერა, გამოხატვა, გარდაცვალება, შეცვალება, ცვალება, ხატად გამოჩენა.
Կերպարանք – გამოცხადება, მსგავსება, ფერი შუენიერებისაჲ, ხატი.
Կերպաւ – ჭიჭნაუხტი.
Կեցեալ – ცხო(ვ)რებული.
Կեցուցանել – განრინება, განცოცხლება, ცოცხალ-ყოფა, ცხო(ვ)ნება, ცხო(ვ)რება, ცხომება.
Կեցուցիչ – მაცხოვარი.
Կզակ – ბაგე, ღაწუ, ყბა.
Կէս – განზოგება, განნახევრებული, ზოგი, კერძო, ნაზოგალი, ნახევარი, რომელიმე, სხუა.
Կէս ի կէս – ზოგს რაჲ (მე).
Կէտ – განი, ვეშაპი.
Կէտ կենաց – აღსასრული.
Կքել – გამოწოვა, გამოწურვა, მოკუფხლვა, მოსთულა, მოყურძნა, მოწილვა, მოწუელა, სთულება.
Կքել զկուքս – მეზუარე.
Կքող – მესდულე, მესთულე, მსთულებელი.
Կքոյ – წუელა.
Կքոց – სთუელი, სთულა, სთულება.
Կքուր – დახსნილი.
Կքուցեալ – დაჴსნილი.
Կիզեալ – დამწუარი, შემწუარი.
Կիզել – დაწუა, შეწუა.
Կիզիչ – დასაწუველი.
Կիզողական – დამწუველი, შემწუველი.
Կիզումն – შემწუველობა.
Կիթ – წუელა.
Կին – დედა, დედაკაცი, დიაცი, ცოლი.
Կին/կանայս առնել/առնուլ – ცოლის სუმა.
Կին Եբրայեցի – ებრაელა.
Կինամոմոն – კინამო, კინამომა.
Կինամոն – იამინდო, კინამო.
Կին առնել – სიძება, ქორწინება, ცოლობა.
Կին առնուլ – სუმა ცოლისა.
Կին լինել – ცოლ-ყოფა.
Կին կրօնաւոր – წესნიერი.
Կին մարդ – დედა, დედაკაცი.

Կին շուն – მომრუშე.
Կին ունել – ცოლად სუმა.
Կիսախողխող առնել – წყლულებისა დადება.
Կիպրոս – კჳპრი.
Կիսակ – ნახევრება.
Կիսամահ – ზოგი-მომკუდარი.
Կիսեփեաց – ზოგს-მგბარი.
Կիսոյ կէս – ზოგის ზოგი.
Կիսոցն – გაზაკი.
Կիտոս – ვეშაპი.
Կիտուած – წულილად დაცუმული.
Կիրթ – წურთილი.
Կիրլլէիսօն – კირიელეისონი.
Կիրճ – გამოსავალი, განსავალი, წიაღ-სავალი.
Կից – განსაყოფელი, თანა, შეფიცული.
Կիցք – მებოძირი.
Կիւ – მლაღობელი.
Կիւսահմայ – ნიშის მსტოვარი.
Կիւսամահ – მწყდარი, მწყუდარი.
Կիւրակէ – კჳრიაკე.
Կողոպտել – ძარცუა.
Կռղկոճել – ძკრ-ძკრად ტანჯვა.
Կլանել – დანთქმა, შთათქმა, შთანთქმა.
Կլեալ – შტანთქმული.
Կլնուլ – დალება.
Կծիկ – ბირთუ.
Կծկել – დალულარჭნა, შემომჯულება, შექუნძვა.
Կկոցեալ հայել – ხედვა.
Կղզի – კუნძული, კუნძუნი, ჭალაკი.
Կղկղանս – ნაგევი.
Կղմինդր – კეცი.
Կճայատակ – მარმარილო ფენილი.
Կճեայ – მარმარილო, მარმარილოჲსა, მარმარინოჲსა.
Կճիճ – კოჭობი.
Կճղակ – კუალი, ფერჴი, ჭლაკი, ჭლიკი.
Կճղակաբաշխ – მფრცხენალი.
Կճղակահերձ – რომლისაჲ განყოფილ იყოს ჭლაკი, ჭლიკითა განპებული.
Կնգուղ – კუკული.
Կնդրուկ – გუნდრუკი.
Կնիք – ბეჭედი, საბეჭდავი.
Կնիւն – ლელი.
Կնկուղ – ჩაფხუთი, ჩაფხუტი.
Կնճիռն – ნაოჭი, სკული.
Կնողական – სადედო.
Կնտակ – მტიერი.
Կնտութիւն – სიმტერე.
Կնութիւն – ცოლება, ცოლი.
Կնքեալ – ალბეჭდული, დაბეჭდული.
Կնքել – ალბეჭდვა, გამობეჭდვა, გამოსახვა, დაბეჭდვა, შებეჭდვა.
Կնօղասէր – დედათმოყუარე.
Կշիռ – აღწონილი, საწონელი, საწონი, საწყაული, სწორი, ტალანტი, უღელი, უღელი სასწორისაჲ.
Կշիռք – სასწორი, სასწორის უღელი.
Կշռել – აღწონა, გამოცდა, განკითხვა, მიწონა, შეტყუება, წონა.
Կշռորդ – სასწორი, უღელი სასწორისაჲ.
Կշռութիւն – სასწორი.
Կշտամբանս – მამხილებელად.
Կշտամբանք – მხილება.
Կշտամբել – კდემა, კდემულ ქმნა/ყოფა, მხილება.
Կշտամբութիւն – განკითხვა, მხილება.
Կշտապանակ – კჳშთობანი.
Կշտապինդ – მაძღარი, მაძღრივ.
Կոգի – ერბო.
Կոզակ – თე, თჱ, თეჱ.
Կոզոն – კიცუ აქლემისა.
Կոթող – სამსტ(ოვ)რო, სამსტორო, სამსტურო, საფუძველი.
Կոխան առնել առաքուր – დათრგუნვა.
Կոխան լինել – დათრგუნვა.
Կոխեալ – დათრგუნვილი, დატკეპნილი, ტკებნილი.
Կոխել – აზელა, დაზერგნა, დათრგუნვა, დატკებნა, დაწნეხა, ფერჴის დადგმა, წარდგომა (წინაშე), წნეხა.
Կոխող – დამთრგუნველი.
Կոծ – მწუხარება, ტყება.
Կոծախ – კაწახი.
Կոծ առնել – ტყება.
Կոծել – დატკნვა, დატყება, ტირილი, ტყება, ცემა.
Կոծող – მეტყებელი.
Կոծումն – ტყება.
Կոկորդ – სასა, ყია, ჴორჴი.
Կոկորդիլոս – კორკოდინოს.
Կոկորդինոս – ხვთქი.
Կող – გუერდი, ფერცხალი.
Կողկողել – მსახურება.
Կողկողեցուցանել – დავარვება.
Կողմանեալ – მივრდომილი, მირდომილი.
Կողմն – ადგილი, გარემო, გუერდი, კერძი, კერძო, კიდე, სანახები, სოფელი, ფრთა, ფრთე, ქუეყანა.
Կողմնակալ – ერისთავი.
Կողմնել – მიყრდნობა, მიწოლა.
Կողոպտեալ – განკრეხული.
Կողոպտել – გამოტყუენვა, გამოჴდა, განკრეხვა, განძარცუვა, განძუარცუვა, ტყუენვა, წამოღება, წარმოტყუენვა, წარმოღება, წარტყუენვა.
Կողոպտող – მკრეხველი.
Կողով – გოდორი, კიშტე, კოლოფი.
Կողոփ – კალათი, კარტალი.
Կողր – ფურცელი.
Կոճ – კოჭი.
Կոճակ – შუა.
Կոճկէն – ვარსკულაველი.
Կոճղ – ძელი, ჴუნდი.
Կոճոպել – მოკუეთა.
Կոճոտեալ – თითწარჴდილი.

Կողմս – კომსი.
Կոյս – კერძო, უქორწინებელი, უხრწნელი, უჴრწნელი, ქალწული.
Կոյտ – ზჳნი.
Կոյր – ბრმა, უთუალო.
Կոնոմոս – იკონომოსი.
Կոնք – ელამი, ელამონი, კონქი, საბანელი, ფილი.
Կոշիկ – საჴამლე.
Կոշկոճեալ – დასეტყვლი.
Կոշկոճել – დატკნვა.
Կոչել – გამოჩინება, გამოხდა, გარდამოწოდება, თქუმა, მიწანება, მოწოდება, მიხდა, მოწესა, მოწოდება, მოხადა, მოხდა, რქუმა, სახელის დადება/დება, შემოწოდება, ჩემება, ჩინება, წოდება, წუევა, ხადა, ჴმის-ყოფა, ჴმობა, წოდება.
Կոչել (ի ներքս) – შეწოდება.
Կոչեցեալ – მოწოდებული, სტუმარი, ჩინებული.
Կոչնական – თანამეინაჴე, მეინაჴე, მეოხნე, ჩინებული.
Կոչնական – თანამეინაჴე, მეინაჴე, მეოხნე, ჩინებული.
Կոչնատէր – რომელი იგი ჰხადის.
Կոչող – მჩინებელი.
Կոչումն – ჩინება, ჩინებულება, წანა, წოდება, ხადილობა.
Կոչունք – პური, სტუმრობა, შუება.
Կով – ზროხა.
Կոտոր – ნამუსრევი, ნატეხი, პატარა.
Կոտորած – კლვადი, მოსრვა, მოწყუედა.
Կոտորեալ – დაჭრილი, მოსრული.
Կոտորել – დათრგუნვა, დაკაფა, დაკოდა, დარღუევა, დაცემა, დაჭრა, დაჴოცა, კოდა, მოკაფა, მოკუეთა, მოსრვა, მოწყდომა, მოწყუედა, წარწყმედა, ჭრა.
Կոտորիչ – განმგუმერული, მომსრველი.
Կոր – ბლუნარე.
Կորանալ – დადრეკა, დამდაბლება, დალონებული, მლუნარი/ე, შედრეკა.
Կորացեալ – დალონებული, ილუნალ, მლუნარი/ე.
Կորացուցանել – დადრეკა, დამდაბლება, მოდრეკა, შეღრეკა, ძლეულ-ყოფა.
Կորացուցիչ – დამდრეკელი.
Կորբան – საფასე, სიწმიდე.
Կորդ – ოჴერი, უჴნავი.
Կորդանալ – განკორდება.
Կորեակ – ფეტჳ.
Կորզել – ალმოტაცება, ალხუმა, ახუმა, გამოტაცება, განრინება, მოკუეთა, მოკუფხლვა, მოღება, მოჭრა, მოჴდა, მუსრვა, სხუერტა.
Կորիզ – გურკა.
Կորիւն – ლეკუ, ნაშობი.
Կործանեալ – დამჴობილი, დამჴუებული, დარღუეული, დაქცეული, დაცემული, ზედა დაცემული.
Կործանեալ ի պարսպաց – ზღუდე-დარღუეული.
Կործանել – ალჴოცა, აჴოცა, განვრდომა, გარდაქცევა, დათქმა, დამჴობა, დამჴოლვა, დამჴუება, დანთქმა, დარღუევა, დაქცევა, დაცემა, რღუევა, შთაგდება, წარწყმედა, წარჴდომა.
Կործանելի – დასაცემელი.
Կործանումն – გარდაქცევა, დამჴობა, დაქცევა, დაცემა, დაცემულობა, ოჴრება.
Կորնչել – მოსპობა, მოსრვა, უჩინო ქმნა, წარყმედა, წყმედა.
Կորովի – მაგრიად მოისარი.
Կորովութեամբ – მარჯუედ.
Կորստական – წარსაწყმედელი, წარწყმედადი, წარწყმედული.
Կորուսանել – მოკლვა, მოსიკუდილი, მოსპობა, მოსრვა, წარწყმედა, წყმედა.
Կորուսեալ – წარწყმედული, წყმედული.
Կորուստ – მოსრვა, წარნაწყმედი, წარსაწყმედელი, წარწყმედა, წარწყმედული.
Կոփած – თლილი.
Կոփածոյ – გამოთლილი, გამოკუეთილი, თლილი.
Կոփել – გამოთლა, გამოკოდა, გამოკუეთა, გამოქმნა, კუერვა, შექმნა, ჭედა.
Կպրածիւք – ნავთი.
Կռած – გამოკოდილი, ჭედილი.
Կռածոյ – გამოკუეთილი, დაჭედილი, ჭედილი.
Կռամոլութիւն – კერპთ-მსახურება.
Կռապաշտ – კერპთ(ა) მსახური.
Կռապաշտութիւն – კერპთ-მსახურება.
Կռապարիշտ – მეკერპე, კერპთ(ა) მსახური.
Կռել – განჭედა, გაჭედა, გუმიზი, დადება.
Կռեզ – გუმიზი.
Կռիռք – სასწორი.
Կռիւ – ბრძოლა, ლალვა, ღუაწლი ბრძოლისაჲ.
Կռնչել – ალკუმინვა, განძრვა, ვაება.
Կռուել – ალკრვა, ალწებება, ბრძოლა, ლალვა, ლალული, მტკიცება, რკინება, რკინობა, შელალვა, შფოთება, ჴდომა.
Կռուոյ – მეჰომე.
Կռուող լինել – შელალვა.
Կռուող/եալ – მოლალე.
Կոփահարել – ქენჯნა, ქეჯნა.
Կոփանք – გუემა, ქენჯნა.
Կոփել – გუემა ჴურთითა/კკრთითა, დაქენჯნა, დაჴუერთნა, რეკა, ქენჯნა, ქეჯნა.
Կսկիծ – მტკივანი.
Կսկծելի – მტკივანი.
Կսկծեցուցանել – დაკორტნა.
Կտակ – ანდერძი, წიგნი, წიგნი ალთქუმისაჲ, წიგნის წერა.
Կտակագիր – ანდერძი, ანდერძის მწერალი, წიგნის მწერალი.
Կտակարան – მცნება, რჩული, შჯული.
Կտապ – ცხობილი.
Կտաւ – ამრენაგი, ამრენაკი, არდაგი, არმენაკი, მჩუარი, სელი, სიდონი, ტილო.
Կտաւագործ – მოქმედი სელისაჲ.
Կտաւահատ – სელი.
Կտաւեայ – სელიერი.

Կտեալ – წერტითი.
Կտտամահ – ძვრ-ძვრად.
Կտտանք – სატანჯველი, ტანჯვა.
Կտտել – აღპარსვა, განკუეთა, განპება, განრის[უ]ვა, განწონა, განხერხვა, დაჩხერა, მიხეთქა, მოკუეთა, მოკუეცა, მორის(უ)ვა, მოსრვა, მოჭრა, მოხევა, რისუვა, წარხეთქა.
Կտրիչ – მრისუველი.
Կտրող – მრისუველი.
Կտուր – მოკუეთილი, მოჭრილი, რისუვა.
Կտուրք – ნარისუავი, ნარისუევი.
Կրակ – ნაკუერცხალი, ცეცხლი.
Կրակարան – კერაკი, ლანძკ.
Կրայ – კუ.
Կրաս – კრას.
Կրաւնաւոր – მოღუანი/ე.
Կրաւնաւորեալ – მონესე-ქმნული.
Կրաւնաւորել – მონესეობა.
Կրել – გამოცდა, განპატიჟება, დათმენა, დაკრება, თავსდება, თავსსხმა, კიდვა, მიღება, მოთმენა, მოსა, პყრობა, ტკრთვა, შემოსა, შემოღება, ნუევა, ჴმევა, ჴუმევა.
Կրել ի (ներքս) შელება.
Կրթեալ – წურთილი.
Կրթել – აღწურთა, გამოცდა, წურთა.
Կրթութիւն – წურთა, წურთილება.
Կրկնակ – მრჩობლი.
Կրկնակի – მეორედ, მრჩობლი.
Կրկին – კუალად, მეორედ, მრჩობლი, ორგზის, ორთაგანი, ორი წილი, ორკეცი, ორწილ.
Կրկին անգամ – მეორედ.
Կրկնեալ – გრეხილი.
Կրկնել – დამორჩილება, დაოდება, მოდრეკა, მოქცევა, მოყრა, შედრეკა.
Կրկնոց – სამოსელი, ჩოდკეცი, ჩოტკეცი, ჩუდკეცი.
Կրկնուց – ფრთეაკი.
Կրճատ – კუდმოკლე, მოკლე კუდი.
Կրճատեալ – ასოკუეთილი, ნარჴდილი.
Կրճատութիւն – განკუეთილება.
Կրճտել – დაღრჭენა, ღრჭენა.
Կրպակ – საფარდული, უბანი.
Կրտսեր – მრწემი, ნაკლულევანი, უმრწამესი, უმრწემესი, უმცირესი, უმწკსესი, უქუესი.
Կրտսերագոյն – უმრწამესი, უმრწემესი.
Կրուկ – ტერფი.
Կրօն – განწესებულება, მარხვა, რჩული, შჯული, ჩუეულება, წესი.
Կրօնաւոր – მონაზონი.
Կրօնաւորաբար – მონაზონებით.
Կրօնաւորել – მონაზონება.
Կրօնաւոր լինել – მონაზონება.
Կրօնաւորութիւն – მონაზონება, მონაზონობა.
Կրրօնք – შჯულიერება.
Կցատել – წიხნა.
Կցեալ – მახლობელ, მახლობელად, შეყოფილი.
Կցել – აქუმა, აღკრვა, აღქუმა, განქუმა, დაფენა, მინევნა, შერწყუმა, შეჴმობა, წანუდომა.
Կցորդ – ზიარი, თანაზიარი, თანამოღუაწე, შეყოფილი.
Կցորդ առնել – ზიარყოფა.
Կցորդել – მიგება.
Կցորդ լինել ზიარება, თანაზიარება, შემოყოფა.
Կցորդ լինել չարչարանաց – თანაჭირვება.
Կցուած – ნაწევარი.
Կու – ფუნა, ფუნე.
Կութ – სასთულებელი, სასუთლე, სთუელი, სთულა, სთულება.
Կուժ – გოვზაკი, ვარცლი, კოკა, სარწყული, სტამანი, ყვბარი.
Կուղբ – თაჴუი.
Կուճ – მუჴლი.
Կումի – კუმი.
Կունտ – მტიერი.
Կուշտ – მუცელი.
Կուպպայ – გოსპანი.
Կուռ – ჭედა, ჴელით-ქმნული.
Կուռք – კერპი, ძეგლი.
Կուսակալ – ერისთავი, მარზპანი, სოფლისმპყრობელი.
Կուսան – ჭაბუკი.
Կուսանոց – საქალო.
Կուսութիւն – სიქალწულე, სიქალწულება, ქალწულება.
Կուսուլ – ლეწვა.
Կուտել – ადგმა, აღდგმა, გარე-მოსხმა, დასხმა, დაწყობა, ზედა მიჴდომა, ზედა მოსლვა, კრების ყოფა, მოდგმა.
Կուր – გუადრაკი, გუარდაკი, ჴუამალდი.
Կուրանալ – ბრმობა, დაბრმობა, ოჴერ ყოფა.
Կուրապաղատ – კურაპალატი.
Կուրացուցանել – ალმოშრეტა, დაბრმობა.
Կուրացուցիչ – დამწუხველი.
Կուրծ – მკერდი.
Կուրութիւն – სიბრმე.
Կօշիկ – საჴამლე, საჴამლობელი, საჴამლობი, ფერჴთ-შესასხმელი, ფერჴთ-შესაცმელი, შესასხმელი ფერჴთაჲ, ცანდალი.

Հ

Հագնել – შესხმა.
Հագնի – ტირიფი.
Հաղաղակ – თხიერაკი.
Հազալ – ჴუელა.
Հազար – ათასეული, ათასი.
Հազարապատիկ – ათასწილ.
Հազարապետ – აზრაპეტი, ათასეული, ათასისთავი, ათასისმთავარი, ეზოჲსმოძღუარი, მთავარი, მნე.
Հազարապետութիւն – სამნო.
Հազարաւոր – ათასეული.

Հազար եւ չորեք հարիւր – ათას ოთხასი.
Հազիւ – ძლით, ძნიად, ძვრით.
Հալածական առնել – განდევნა, დევნა.
Հալածանք – დევნა, დევნულება.
Հալածեալ – დევნული.
Հալածել – განდევნა, გამოდე[ვ]ნა, გამოძება, განოტება, დევნა, დევნის ყოფა, ექსორია-ყოფა, ექუსორია-ყოფა, ოტება, წარქცევა.
Հալածել (բացէ ի բաց) – წარდევნა.
Հալածիչ – მდევარი, მდევნელი.
Հալածիչ լինել – დევნა.
Հալածումն – დევნა, დევნულება.
Հալեալ – დადნობილი.
Հալել – გამოდნობა, განდნობა, დადნობა.
Հալոց – ბრძმედი, ბრძმეთი, საჴმილი, საჴუმილი.
Հալուէ – ალო, ალოჳ, ალოვე, ჰალო.
Հակառակ – ანტაკრად, ვაშტი, ვახი, მტერი, მჴდომად, მჴდომი, შეუზავებელი, წინააღმდგომი, წინა-უკუმო, წინაშე, ჰანტაკრად.
Հակառակաբանել – სიტყჳსგება.
Հակառակաբանութիւն – სიტყჳსგება.
Հակառակամարտ – წინააღმდგომი.
Հակառակել – ადგომა, აღდგომა, თქუმა, ლალვა, მაცილობელ ყოფა, სიტყჳს-გება, სიტყჳს-ყოფა, შჯა, ცილობა, წინააღდგომა, ჴდომა.
Հակառակ կալ/լինել – ჴდომა.
Հակառակող – წინააღმდგომი.
Հակառակող լինել – ცილობა.
Հակառակորդ – მტერი, მჴდომი, წინააღმდგომი.
Հակառակութիւն – ზრზენა, ლალვა, სიტყჳსგება, შფოთი, ცილობა, წინააღდგომა, ჴდომა.
Հակառակօղ – მაცილებელი, სიტყჳსმგებელი.
Հակել – შესულბემა, შესულება.
Հակիրճ – ალმასრულებელი.
Հակիրճ առնել – შემოკლებულ-ყოფა.
Հաղբ – მახე, საფრჴე.
Հաղբք – საბრჴე, საფრჴე.
Հաղորդ – ზიარი, თანამეყოფი, მოდგამი, შემყოფი.
Հաղորդակից – ზიარი.
Հաղորդ առնել – ზიარება.
Հաղորդել – ზიარება, ზიარყოფა, თანაქცევა.
Հաղորդ լինել – ზიარება, ზიარყოფა, სწორება, შეყოფა.
Հաղորդութիւն – ზიარება, ზიარობა.
Հաճար – ასლი.
Հաճեալ լինել – ჯერ-ჩენა.
Հաճել – გულსასავსე ყოფა, თნევა, ლხინება, მობირება, ნდომა, ნებება, რწმუნება, სათნო-ყოფა, სათნო-ჩენა, შეჯერება, შუნ, ჯერ-ჩინება.
Հաճեցուցանել – რწმუნება.
Հաճոյ – ნდომა, ნება, სათნო, საწადელი.
Հաճոյ թուել – თნევა, მოშუნება, სათნო-ჩენა, შეთნება, შეთნევა, შეყუარება, შუნ, ჯერ-ჩენა, ჯერ-ჩინება.
Հաճոյ թուել/լինել – დაჯერება.
Հաճոյ լինել – თნევა, მოთმენა, ნებება, სათნო-ყოფა, სათნო ჩენა, ჯერ-ჩენა.
Հաճոյք – სათნო, სათნოება.
Հաճութիւն – სათნოება, ჯერ-ჩინება.
Համ – გემო, გემოვნება, ერთი, სიჰამე.
Համագործ – თანამოქმედი.
Համագունդ կռուել – თანამბრძოლება, თანამბრძოლობა.
Համակ – ბრიად, ყოლა, ყოლად.
Համակամք լինել – შეზრახვა.
Համամիտ – ერთზრახვა.
Համաշխարհիկ – საერო.
Համաշունչ – ერთგული, ერთსულ, მეტყუელი შინაგან.
Համառաւտ – მკუეთრი.
Համառօտ – შემოკლებულად, შემოკლებული.
Համառօտեալ – შემოკლებული.
Համառօտիւ – მოკლედ.
Համառօտիւք – შემოკლებულად.
Համար – ალთუალვაჲ, თავსნიერი, რიცხუ, რიცხჳ, სიტყუა.
Համար առնել – არაცხა, ალრაცხა, ალხილვის-ყოფა, მიწონა.
Համարեալ – რაცხა, შერაცხილი.
Համարեալ լինել -შერთვა.
Համարել – ანდეზ-ყოფა, ანდერზ-ყოფა, ანდერზობის-ყოფა, ანდერძობის-ყოფა, არაცხა, ალრაცხა, განზრახვამ განრაცხა, გონება, თუალვა, რაცხა, საგონებელ-ყოფა, სიტყუა, სწორება, შერაცხა, შერაცხება, შერაცხვა, შჯა, ჩენა, ჴმევა, ჴუმევა,ჯერ-ჩინება.
Համա[ր]կար – ჰამარკარი.
Համարձակ – ბრწყინვალედ, განცხადებულად, ვრცელი, კადნიერად, კადნიერი, სრულიად, ცხად, ცხადად.
Համարձակագոյն – უკადნიერესად-რე, უკადრიერესად-რე.
Համարձակեալ – კადნიერად, კადნიერი.
Համարձակել – ალჟლავილი, განცხადება, გულპყრობილ ქმნა, კადნიერად ქცევა, კადნიერ ყოფა/ქმნა, კადრება, სიტყუა, ტევება, ტეობა.
Համարձակութեամբ – განცხადებულად, კადნიერად.
Համարձակութիւն – გამოცხადება, განცხადებულება, კადნიერება.
Համար տալ – მიგება, სიტყჳსმიცემა.
Համարս տալ – მიჴდა.
Համաւրէն – ყოველი.
Համբակ – ყმა, ყრმა.
Համբառնալ – ამაღლება, აპყრობა, აღება, ალმაღლება, ალპყრობა, ალღება, ალხილვა, ალხუმა, ახილვა, ახუმა, განპყრობა.
Համբառնալ ի վեր – ალხუმა, ახუმა, განხუმა.
Համբար – მონაგები, მჴუმილავი, მჴუმილი, რიცხჳ, საგზალი, საზრდელი, საზრდო, საუნჯე, უნჯი.
Համբարանոց – სადა შეიკრიბონ.
Համբարեալ – დაუნჯებული.
Համբբարել – დადება, დაუნჯება, შეკრება.

Համբարի – დედაჭუავი.
Համբար ճանապարհի – საგზალი.
Համբարու/ի – დედაჭუავი, ურჩხული, უჩხული.
Համբաւ – ამბავი, სასმენელი, სიტყუა, სმენა, ჴმა, ჰამბავი.
Համբաւել – გათქუმა, განთქუმა.
Համբերեալ – გება, დათმენა, დათმობა, დაუნჯება, თავსდება, თავსსხმა, თმენა, მოთმენა, ცადება.
Համբերող – თავსმდებელი, მოთმინე.
Համբերութիւն – დათმენა, თმენა, მოთმინება.
Համբոյր – ამბორი, ამბორ(ის)-ყოფა, ჰამბორის-ყოფა.
Համբուրել – ამბორება, ამბორ(ის)-ყოფა, კოცნა, მოკითხვა, შეტკბობა, შეტყბობა.
Համեմատ – ებრ, მსგავსი.
Համեմատեալ – შეტყუებული.
Համեմատել – სწორება, შეტყუება.
Համեմատութիւն – სწორება.
Համեեմեալ – შეზავებული.
Համեմատել – სწორება, შეტყუება.
Համեեմատութիւն – სწორება.
Համեմեալ – შეზავებული.
Համեմել – დამარილება, შემარილება, შენელება.
Համետ – უნაგირი.
Համետեալ – აღტკრთული, დასხმული.
Համետել – დასხმა.
Համհօրեայ – ერთი მამისაჲ, თანამამითი.
Համոզել – განშუელება.
Համր – დადუმებული, უტყუ, ყრუ.
Համրանալ – დაშრეტა.
Համրացեալ – მცბიერი.
Համր լինել – დაყრუვება.
Համօրէն – ერთბამად, საითურთით, ყოვლითურთ, ყოლა, ყოლად.
Հայեացք – თუალთამოდგამი.
Հայել – აღხელვა, აღხილვა, ახილვა, განცდა, გარდამოჭვრობა, გარდამოხედვა, გარდამოხილვა, გარემოხილვა, გულება, გულვება, დახედვა, თუალ(თ)ღება, თუალთა შედგმა, კრძალვა, კრძალულება, მიდგმა, მიმომსტოვრობა, მიმომსტორობა, მიმოხილვა, მიხედვა, მიხილვა, მოხადა, მოხედვა, მოხილვა, მსტოვარ-ყოფა, რჩოლა, შედგმა, შეხედვა, შეხილვა, ჭვრობა, ხედვა, ხილვა.
Հայել այսր անդր – მიმოდახილვა.
Հայելի – სარკე.
Հայել ի թիկունս – უკუნ ხილვა.
Հայել ի սիրտ – გულთ(ა) – მეცნიერი.
Հայել ի վեր – აღხილვა, ახილვა.
Հայել շուրջ – მიმოდასტუანვა.
Հայկ – ორიონი.
Հայհոյել – ბასრობა, განბასრვა, გინება, გმობა, კიცხევა, შეგინება, შეურაცხყოფა.
Հայհոյիչ – მგმობარი, საგმობელი.
Հայհոյութիւն – ბასრობა, გინება, გმობა, ყუედრება.
Հայս – სამინდო, ცმელი, ცმელოვანი.
Հայր – მამა, მამასახლისი.
Հայրական – მამული.
Հայրակեյք եւ մայրակերք – მამა-დედისა მჭამელი.
Հայրապետ – მამადმთავარი, მამათ-მთავარი, მთავარეპისკოპოსი, მღდელთმოძღუარი.
Հայրեատեաց – მამისა მოძულე.
Հայր եւ մայր – მამა-დედა.
Հայրենական – მამული.
Հայրենի – მამისა, მამული.
Հայրենիք – მამანი, მამული.
Հայր վանից – არქიმანდრიტი.
Հայցել – თხოვა, მოძიება, ძიება.
Հայցուած – თხოვა, სათხო(ვ)ელი.
Հայք – სომხეთი, სომხითი.
Հան – დედის დედა, პაპა/ი.
Հանապազ – დღითი-დღედ, მარადის, მარადღე, სამარადისო, სამარადისოდ, უკუნისამდე.
Հանապազաբուղխ աղբիւր – სამარადისო აღმომადინებელი წყარო.
Հանապազասուտ – მარადის მტყუვარი, მტყუვარი.
Հանապազորդ – არსობაჲ, დღითი დღედ, ზედაჲს ზედა, თანაარსობა, მარადის, სამარადისო.
Հանապազորդեալ – განკრძალული, სამდღევრო.
Հանապազորդեան – მდღევრი.
Հանապազօր – დღითი დღედ, მარადის.
Հանգամանք – გამოძიება, მიზეზი იგი ბრალისაჲ, ძალი.
Հանգանակ – ანკანაკება.
Հանգանակել – ანკანაკება, ანკანაკობა.
Հանգանակող լինել – ანკანაკება, ანკანაკობა.
Հանգիստ – განსასუენებელი, განსუენება, ლხინება, ლხინი, სასუენებელი.
Հանգիստ լինել – განსუენება.
Հանգիտապատիւ – სწორი პატივი.
Հանգոյն – მსგავსად, სწორად, სწორი.
Հանգոյն լինել – მიმსგავსება.
Հանգոյց – სკული.
Հանգչել – განსუენება, დადგრომა, დავანება, დაცადება, დაცხრომა, ყოფა.
Հանգստական – განსასუენებელისა.
Հանգստարան – განსასუენებელი.
Հանգրուան – ეზო, საყოფელი, ღელე.
Հանգուցանել – განსუენება, დამშკდება, დასხმა, დაცხრომა, დაწყნარება, მასპინძლობა.
Հանգուցեալ – განსუენებული.
Հանդարտ – მდაბალი, მშკდად, მშკდი, ყუდრო, წყნარი.
Հանդարտագոյն – უმშკდჱსი.
Հանդարտասիրտ – მშკდი გონებითა.
Հանդարտացեալ – დაყუდებული.
Հանդարտել – დადუმება, დათმენა, დათმობა, დამშკდება, დატევა, დატევნა, დაყუდება, დაყუდნება, დაცხრომა, დაწყნარება, ტკრთვა.
Հանդարտեցուցանել – დამშკდება.
Հանդարտութիւն – დაყუდება, დაწყნარებულება, მყუდროება, სახიერება, ყუდროება.

Հանդարտք քան – უმშვდჱსი.

Հանդերձ – თანა, თანად, კუართი, სამკაული, სამოსელი, საყელე, ტანისამოსი, შესამოსელი, ძლით, ძონძი.

Հանդերձան – სამკაული, ქმნულება, ქმნულობა, შეზავება, შეზავებულება, შეზავებული.

Հանդերձանք – ალზავებული.

Հանդերձապետ – მეუნჯე.

Հանդերձաւորութիւն – მძიმე ხარკი.

Հանդերձեալ – განმზადებული, მერმე, მერმეცა, მერმისა, მოსალოდებელი, საგონებელი, ყოფადი, წინაგანმზადებული, წინამდებარე.

Հանդերձել – აგება, ალგება, გაგება, განგება, განმზადება, გულება, გულვება, დასხმა, ლოდება, საგზალი, შემზადება, შემკობა.

Հանդերձիկ – სამოსელი.

Հանդեր||լօդիկ – ჩუდკეცი, ჩოდკეცი, ჩოტკეცი.

Հանդէպ – გამართებით, წინაშე.

Հանդէս – ასპარეზი, ალხილვა, გამოჩინება, გამოცდილება, მოხილვა, სახე.

Հանդէս առնել – ანდეზყოფა, ანდერზ-ყოფა, ანდერზობის-ყოფა, ანდერძობის-ყოფა, არაცხა, ალთუალვა, ალრაცხა, ალხილვა, ახილვა, მიმოხილვა, მოხედვა.

Հանդիպել – დამთხუევა, მიმთხუევა.

Հանդուրժել – ჯერ-ჩენა.

Հանեալ – განდევნილი, განსხმა, განტევებული, განძებული.

Հանել – აღება, აღმობერვა, აღმოვსება, აღმომზადება, აღმოსლვა, აღმოტევება, აღმოქუან-აღმოქუმა, აღმოღება, აღმოყვანება, აღმოწუდა, აღმოხუმა, აღმოჴდა, აღრთუმა, აღსხდომა, აღღება, აღყვანება, აღხუმა, აღჴდა, აღჴუმა, ახუმა, გათქუმა, გამობრწყინვება, გამოგდება, გამოგურა, გამოდგინება, გამოდენა, გამოდინება, გამოვლინება, გამორთუმა, გამოსხმა, გამოქონება, გამოღება, გამოყვანება, გამოყოფა, გამოშუება, გამოცემა, გამოცენება, გამოძება, გამოხუმა, გამოჴდა, განბმა, განგდება, განდევნა, განთესვა, განთქუმა, განრინება, განსხმა, განტევება, განყენება, განყვანება, განყრა, განშოვრება, განშორება, გაშორება, განჩინება, განძება, განძარცუვა, განძუარცუვა, გაძება, განხუმა, განჴდა, გარდადგინება, გარდამოდგინება, ვსება, მიღება, მოსპობა, მოღება, მოხედვა, მოხუეჭა, მოხუმა, მოჴდომა, შერთუმა, შენირვა, წამოღება, წარმოღება, წარჴდა, წარჴდომა, ჴდა.

Հանել արտաքս – გამოყვანება, გამოძიება, გარდადგინება.

Հանել զգիշեր ի գլուխ – ღამის თევა.

Հանել ի բաց – გამოდება.

Հանել ի գլուխ – აღსრულება.

Հանճար – განზრახვა, გონება, გონიერება, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, მეცნიერება, სიბრძნე, სიბრძნისმყოფელი, ცნობა.

Հանճարեղ – ბრძენი, გონიერი, გულ, გულისხუმიერი, გულისჴმიერი, გულისხმიმყოფელი, გულისჴმისმყოფელი, მიწთომილი, მიწ(უ)დომილი, სიბრძნისმყოფელი.

Հաշեալ – განკაფული, დამდნარი, კაფული.

Հաշել – გალევა, განლევა, დადნობა, დასნეულება.

Հաշիւ – საქმარი, სიტყუა.

Հաշիւ լինել – სიტყვს ყოფა.

Հաշմ – ვნებული, შეხაშმებული.

Հաշտել – დაგება, ლხინება, ლხინების ყოფა, მხლინებელ ყოფა.

Հաշտեցուցանել – დაგება, ლხინების ყოფა.

Հաշտութիւն – დაგება.

Հաշտութիւն առնել – დაზავება.

Հաշումն – განკუეთა.

Հաչել – ყეფა.

Հաչորդ – თანაზიარი.

Հաչորդակից – თანაზიარი.

Հառաչանք – გულისკუნესა, სულ(თ)თქუმა.

Հառաչել – კუნესა, სულ(თ)თქუმა.

Հառաչումն – სულ(თ)თქუმა.

Հաս – ზუერი, გამონაყოფი, განნაჩინები, განჩემება, განჩინებული, შესაწირავი.

Հասակ – აგებულება, ასაკი, გუამი, ნაქმნევი, ქმნული, წელი, ჰასაკი.

Հասակակից – მოჰასაკე, სწორი, ჰასაკით სწორი, ჰასაკისა მოდგამი.

Հասանել – აქუმა, აღმოჴდომა, აღსლვა, აღქუმა, აღწევა, აღწუდომა, ახლება, დაპყრობა, დაცემა, დაწევა, დაჭერა, დაჴდომა, ზედა დება, ზედა მიდგომა, ზედა მოდგომა, მიდგმა, მიმთხუევა, მისწრაფა, მისწრება, მიწდომა, მიწევნა, მიწიფება, მიწუდომა, მიწ(უ)თომა, მიხუდომა, მოწევნა, მოჴდომა, მხუდარ ყოფა, შეკრძალვა, შემთხუევა, წარწევნა, წევა, წევნა, წიფება, ხუდომა ნაწილად.

Հասանել գիշեր – შეღამება.

Հասաանել ի վերայ – ზედა მიწევნული, მიჴდომა.

Հասանելոց – მომავალი.

Հասաարակ – ერთად, ერთბამად, ზოგადი, ყოველი.

Հասարակած – განნახევრებული.

Հասաարակ առ hասարակ – სწორ-სწორი.

Հասարակաց – ზოგად, ზოგადი, ზოვგად, სწორად, სწორი.

Հասարակաց (վանք) – საკრებულო (ძმათათჳს).

Հասարակել – განზოგება.

Հասաեալ – მიახლებული, მოახლებული, მოწევნული, წარწევნული, ხუედრებული.

Հասեալ լինել – ცოდნა.

Հասկ – თავი ჴოვილისაჲ, თავი ჴუვილისაჲ, თავნარსხმული, თავ ჴუვილის, ჴოვილი, ჴუვილი, ჴუილი.

Հասկաքաղ – რომელი შეჰკრებნ წუელსა.

Հաստ – მტკიცედ.

Հաստահիմն առնել – დაფუძნება.

Հաստատ – ძლივს, ჭეშმარიტად.

Հաստատագոյն – უმტკიცჱსი.

Հաստատեալ – განმტკიცებული, განპყრობილი, დადგრომილი, დამტკეცილი, დამტკიცებული, დამტკიცილი, დამყარებული, დაფუძნებული, დაჯერებული, მოზღუდვილი, შემტკიცებული.

Հաստատեալ է միտք – სარწმუნო.

Հաստատել – აგება, ადგიდ-გება, ადგმა, აღგება, აღდგმა, გაგება, გამაგრება, განგება, განმაგრება, განმტკიცება, განჩინება, გება, დაბადება, დადგინება, დადგმა, დადგომა, დადგრომა, დამყარება, დარწუმა, დაფუძება, დაყენება, დაწესება, დგომა, კუალად გება, მიდგმა, მოგება, მომტკიცება.

Հաստատել զմիտս – გულსავსე ყოფა.

Հաստատիչ – დამამტკიცებელი.

Հաստատութեամբ – დამტკიცებით.

Հաստատութիւն – სამყარო, შესაქმე.

Հաստատուն – განმტკიცებული, დამტკიცებული, დამტკიცილი, მტკიცე, მტკიცედ, მყარი, შეურყეველი, ჭეშმარიტად.

Հաստատուն կալ – მტკიცე ყოფა.

Հաստարմատ – ძირმტკიცედ.

Հաստեայ – მსუნევანი.

Հաստել – აღშენება, აღშჱნება, აშენება, აშჱნება, დაბადება, შექმნა.

Հաստիչ – შემოქმედი.

Հասու լինել – მინდომა, მიწუდომა, მიწ(უ)თომა, შეწევნა, ცნება, ცნობა, წარწევ(ნ)ა, წევა, წევნა.

Հասուն – მწიფე.

Հասուցանել – დადგინება, მიპყრობა, მირთუმა, მიწევნა, მოგება, მორთუმა, მოყვანება, მოწევნა, შესაქმე, შეხება, შეხუედრება, წარმოდგინება, ხუედრება.

Հատ – თესლი, მარცუალი, მტევებარი, მტეობარი.

Հատանել – აღმოკუეთა, აღფხურა, გამოთქდომა, გამოკთომა, გამოკუეთა, გამოშოვრება, განახევრება, განზავება, განკუეთა, განტეხა, განყოფა, განხეთქა, გარდაკუეთა, გარდამოთხევა, დამოკუეთა, დარღუევა, კაფა, მოკაფა, მოკლება, მოკუეთა, მოსპობა, მოყუენა, მოწყუედა, მოჴსნა, პება, შეკუეთა, წარკუეთა, წარმოკუეთა, ჭრა.

Հատավաճառ – თესლისმოფარდული, კერმისმსყიდელი, მეკერმე.

Հատեալ – აღმოტაცებული, გამონატაცები, დაწერტილი, მოკუეთილი, წარკუეთილი.

Հատող – საკუეთელი.

Հատոր – ნაკუეთი, ნეშტი.

Հատ[ու] – მომხუეჭელი, უმკუეთელჱს.

Հատուած – განკუეთილი.

Հատումն – დაჭრა, წარკუეთა.

Հատուցանել – აღმოცემა, გარდაზღვა, გარდაჴდა, დაგება, დაკრება, ზღვა, მიგება, მინიჭება, მიცემა, მოგება, მოწევნა, უკუნცემა, შემთხუევა.

Հատուցանող – მიმგებელი, მომგებელი.

Հատուցեալ – გამოტაცებული.

Հատուցիչ – მიმგებელი.

Հատուցումն – კუალად გება, მისაგებელი, მოსაგებელი, ნაცვალი, ნაწილი, შურისგება, შურის ძიება.

Հարազատ – ნათესავი, ჭეშმარიტი.

Հարած – დასკრინგება, სკრინგება, სკრინგობა.

Հարաւ – ბღოარი, ბღუარი, სამხარი, სამხრეთი.

Հարաւակողմն – ბღუარით კერძო, ჩრდილო.

Հարաւոյ – ქუეალმო.

Հարաւունք – ჴნვა.

Հարեալ – მოწყლული, ტყფიალებული, ცემული, წყლული.

Հարեւր (հարիւր) – ასასი, ასეული, ასი.

Հարեւր եւ վաթսուն – ასსამეოცი.

Հարեւր յիսուն եւ երեք – ას ერგასის და სამი.

Հարեւր եւ քսան եւ երից – სამნი და ოცი და ასი.

Հարթ – სწორი, წრფელი.

Հարթ դաշտ – ვაკე.

Հարթեալ – განვაკებული.

Հարթել – დავაკება, დატკებნა.

Հարիւրամեայ – ას წლის.

Հարիւրամեան – ასისა წლისა.

Հարիւրապատիկ – ასი წილი.

Հարիւրապետ – ასისთავი, ერისთავი.

Հարկ – ბეგარი, მოხარკეობა, საჭირო, საჭიროება, უნებელი, უნებლება, შესაწირავი, ხარკი.

Հարկադիր – მაწუეველი.

Հարկահան – ხარკის მკრებელი, ხარკის მომჴდელი, ჰარკის მომჴდელი.

Հարկանել – ადგმა, ამართება, აღდგმა, აღდება, აღმართება, ბერვა, გემოკუეთა, განგუმერა, განგურემა, განწონა, გმერა, გუემა, გუმერა, დაბერვა, დაბნევა, დაკუეთება, დამუსრვა, დამჴობა, დამჴუება, დაპება, დარეკა, დარქენა, დასობა, დაცემა, დაწერტა, დაწნეხა, დახეთქა, ებნა, კაფა, კბენა, კრვა, მიმთხუევა, მიყოფა, მოკარვება, მოკაფა, მოკლვა, მოსრვა, მოწყლვა, მოწყუედა, მოჴოცა, რქენა, ტანჯვა, ტყორცება, ყკრება, შემაგრება, შეხება, შეხეთქ(ნ)ა, ცემა, წარცემა, წნეხა, წყლვა, ხარკება, ხარკობა, ხეთქნება, ჴელის(ა) მიყოფა.

Հարկանել զծնօտն – ცემა ყურიმალსა/პირსა/ღაწუსა.

Հարկանել զփող – დაბერვა, საყკრისცემა.

Հարկանելի – მცემელი.

Հարկանել յորոգայթս – მონადირება.

Հարկանել քարամբ – ქოლვა.

Հարկանող – მრქენალი.

Հարկան(ող) զփող – საყკრისმცემი.

Հարկապետ – ხარკთა ზედა.

Հարկատս – მოხარკე.

Հարկաւ – უნებლიაჲთ.

Հարկաւոր – მოხარკე, ჭირი.

Հարկել – იძულება, ქმნა.

Հարկացուցանել – იძულება.

Հարկ ի վերայ կալ – დამონებულ ყოფა.

Հարկ լինել – ზედა დება, თანადება, უნებელად დება, ღირ, ჴამ, ჯერ-ყოფა.

Հարկ լինել/առնել – იძულება.
Հարկ յանձին ունել – ჯერ-ჩენა.
Հարկս տալ – ხარკება, ხარკობა.
Հարհուրել – ნიწვა.
Հարճ – ხარჭი.
Հարսանեաց – საქორწინე.
Հարսանիք – ქორწილი.
Հարսն – ახალ სძალი, სძალი, ძის ცოლი.
Հարսնութիւն – სასძლო.
Հարստագոյն – უმდიდრჱსი.
Հարստահարել – მძლავრება, მძლავრობა.
Հարստանալ – განმდიდრება, მდიდრება.
Հարստութիւն – სიმდიდრე.
Հարցանել – გამოკითხვა, გამოწულილვა, განკითხვა, კითხვა, მოკითხვა.
Հարցանել զողջունէ – მოკითხვა.
Հարցաքննող – განმკითხველი.
Հարցաքննութիւն – განკითხვა.
Հարցող – მკითხველი.
Հարցուած – განკითხვა.
Հարցուկ – გამომეტყუელი, მისანი, პითონი, პჳთონი.
Հարցափորձ – განკითხვა, მოხედვა.
Հարուած – გუემა, დაცემა, ნაგუემი, სალმობა, საწერტელი, ტანჯვა, შემუსრვილება, ცემა, წყლულება.
Հարուածք – კბენა, წყლვა.
Հարումն – გუემა.
Հարուստ – მდიდარი, ძლიერი.
Հաց – პური, როჭიკი, ცხობილი.
Հացագործ – მეპურე.
Հացալից լինել – განძღომა, გაძღომა.
Հացակից – მეპურის მტე.
Հացանոց – საპურე.
Հացարար – მეპურე, პურის მოქმედი.
Հացերէց – სძლის მომგურელი, ძმადი.
Հացեփեաց – მეპურე.
Հացիկ – როჭიკი.
Հաւ – მამის მამა, მფრინველი, სირი, უწინარესი მამა; ქათამი.
Հաւալուսն – ვარხუ.
Հաւախօս – ყივილი ქათმის, ქათმის ჴმა.
Հաւահար լինել – მოკლვა მფრინველისაგან.
Հաւահարց – ჰავი ზმნა, კითხვა.
Հաւահմայ – მზმნელი.
Հաւանել – განჩინება, გულსავსე ყოფა, დამორჩილება, დაჯერება, თავდება, თავსდება, თანამნებელ ქმნა, რჩოლა, რწმუნება, ხუდომა.
Հաւանեցուցանել – დამორჩილება, დარწმუნება, მოქცევა, რწმუნება, ცნობება.
Հաւանութիւն – ერთობა, ზიარება, ზიარობა.
Հաւապատիր – ღამის მჴმობარი, ღამის ყორანი.
Հաւասար – განსწორებული, გასწორებული, თანასწორი, მოყუასი, სწორად, სწორი.
Հաւասար առնել – სწარობა, სწორ-ყოფა.
Հաւասար լինել – თანაშეტყუება, სწორება, სწორვა.
Հաւասարել – ბაძვა, ზიარება, მიმსგავსება, მიწიფება, მსგავსება, მსგავს ყოფა, რწმუნება, სწორება, შეტყუება.
Հաւասարութիւն – ერთობა, ზიარება, ზიარობა, თანაზიარება, სწორება, სწორი.
Հաւաստեաւ – მიწევნით, ცხად, ცხადად.
Հաւաստի – ნამდჳლვე, ნანდჳლვე, უტყუველად, ჭეშმარიტად.
Հաւատ – რჩული, შჯული.
Հաւատալ – აღსაარება, აღსარება, მოქცევა, მრწმუნებელ ქმნა, რჩოლა, რწმენა, რწმუნება, შევედრება.
Հաւատալի – სარწმუნო.
Հաւատակից – თანამორწმუნე, სარწმუნოებისა მოდგამი.
Հաւատատեաց – სარწმუნოებისა მოძულე.
Հաւատարել – რწმუნება.
Հաւատարիմ – მორწმუნე, მტარვალი, სარწმუნო.
Հաւատարմանալ – რწმუნება.
Հաւատարմացեալ – განჭეშმარიტებული.
Հաւատարմացուցանել – რწმუნება, სარწმუნო ყოფა.
Հաւատարմութեամբ – სარწმუნოდ.
Հաւատարմութիւն – სარწმუნო, სარწმუნოება, სარწმუნოვება.
Հաւատացեալ – მორწმუნე, რწმუნებული.
Հաւատացուցանել – გულსავსე ყოფა, დაჯერება, რწმენა.
Հաւատք – სარწმუნოვება, სარწმუნოება.
Հաւաքել – გამოკრება, დაკრება, შეკრება.
Հատրս – მემახჳრი, სირი.
Հեբրայեցի – ებრაელი.
Հեզնել – ცინ-.
Հեզ – ლბილი, მყუდრო, მშჳდი, ნელად, ნელიად, სახიერება, ტკბილი, წყნარი.
Հեզաբար ծիծաղել – განღიმება.
Հեզութիւն – მარნე, მყუდროება, მშჳდობა, სახიერება, სიმშჳდე, ყუდროება.
Հեթանոս – ნათესავი, წარმართი.
Հեթանոսութիւն – წარმართობა.
Հեծան – მოსელი.
Հեծանաձգութիւն – სართული.
Հեծանել – აღმჴედრება, აღსუმა, აღსხდომა, აღჯდომა, დაჯდომა, ზე ჯდომა, ქექუვნა, შესხდომა, შეჯდომა.
Հեծանոց – ნიჩაბი.
Հեծեալ – აღმჴედრებული, მჴედარი, ზედამჯდომელი, ზე მსხდომარე, მჴედრ, მჯდომარე, მჯდომელი, საცხენოსნო.
Հեծեալ ձիով – დამჴედრებული.
Հեծել – ექუა, თანაკუნესა, სულ(თ)თქუმა.
Հեծութիւն – კუნესა, ლოცვა, მჴედრობა, სულ(თ)თქუმა.
Հեծուցանել – აღსუმა, დაჯდომა, ზესხდომა, ზეჯდომა.
Հեղգ – უბადო, უდები, მცხუედი.
Հեղգագոյն – უდბესი.
Հեղգալ – უდებ ყოფა, ურვა, ყოვნა, ცონა.
Հեղգութեամբ – უდბად, უდებად.

Հեղգութիւն – უდბება, უდებება.
Հեղեալ – დათხეული, მიფენილი.
Հեղել – შენირვა.
Հեղեղ – დიდროვა, მდინარე, ნაკადული, ნაღუარევი, რღუნა, საქანელი, წყლით რღუნა, ჴევი.
Հեղեղատ – მდინარე, ნაღუარევი, ღუარი, ჴევი.
Հեղեղել – ნარრღუნა, ნარღუნა.
Հեղհեղ – ღუარი.
Հեղձեալ – მომშთუარი.
Հեղձեցուցանել – მოშთობა.
Հեղձնուլ – დაშთობა, შეშდობა, შეშთობა.
Հեղձուցանել – დათქმა, დანთქმა, დაშდნვა, შეშდობა, შეშთობა.
Հեղձուցեալ – დამშთვარი.
Հեղմունք – ოცება.
Հեղուլ – დათხევა, დასხმა, დაღურა, განბნევა, განთხევა, განფენა, გარდათხევა, გარდასხმა, მიფენა, მოთხევა, მოპკურება, მოფენა, მოღურა.
Հեղումն – დათხევა.
Հեղուսել – დამშჭუალვა.
Հեղտացուցանել – განცხრობა, განცხრომა, გაცხრომა, მოტკბობა.
Հեճուպ – ეჯიბი.
Հեշտանալ – გემოვნება.
Հեշտութիւն – გულისთქუმა, სიტკბოება, სიტკბოვება.
Հեռ – ჴდომა.
Հեռաբնակ – შორიელი დამკვდრებული.
Հեռագոյն – შოვრს, შორს, შორს-მდებარე, შორს-ღა.
Հեռածիգ լինել – შორვა.
Հեռանալ – გამოშოვრება, განდგომა, განშოვრება, განშორება, განწუართა შორად, გაშორება, მოყრა, მოშორვება.
Հեռաստան – შორი.
Հեռացեալ – განდგომილი, განშოვრებული, განშორებული, განძებული, შოვრიელი, შორიელი.
Հեռացուցանել – განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Հեռացուցիչ – განმაშოვრებელი.
Հեռաւոր – მშორებელი, შოვრიელი, შორი, შორიელი.
Հեռաւորութիւն – სიშორე.
Հեռի – გამართ, განმართ, განშოვრებული, განშორებული, შოვრს, შორი, შორს.
Հեռի առնել – განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Հեռի լինել – განშოვრება, განშორება, გაშორება, შორვა, შორს ყოფა.
Հեռուստ – შოვრიელი, შორიელი.
Հեստեալ – ურჩი.
Հեստել – ურჩ ქმნა.
Հեստութիւն – ზრზინება, მჴდომობა, ჴდომა.
Հետազօտել – გამოკულევა, გამოძიება, შედგომა, შეთქომა, ძიება.
Հետազօտութիւն – გამოძიება.
Հետահան – ვიკტოდ, მეკუალე.
Հետամուտ – მდევარი.
Հետամուտ լինել – შედგომა, შეთქომა.
Հետաքրքիր – გამოწულილვა.
Հետեւակ – მკურცხილი, მკვრცხი, მკვრცხლი, ქუეითი, ნარქეცული.
Հետեւակազօր – მკურცხილი, მკვრცხი, მკვრცხლი (მკვრცხილი).
Հետեւեալ – შედგომილი.
Հետեւել – შედგომა, შეთქომა, ნარტევება.
Հետի – მკურცხილი, მკვრცხი, მკვრცხლი (მკვრცხილი).
Հետիոտ – მკურცხილი, მკვრცხი, მკვრცხლი (მკვრცხილი).
Հետիոտս – ფერჴით.
Հետք – კუალი, გოჯი.
Հեր – თმა.
Հերագանգուր – თმითა ღულარჭნილი.
Հերեսիովտ – ერესიოტ, მწვალებელი.
Հերետիկոս – მწვალებელი.
Հեղի – სადგისი.
Հերիւն – საჴურეტელი.
Հերկ – თქერძული.
Հերկել – თერძვა, ჴნვა.
Հերձ – განპებული.
Հերձանել – განპება.
Հերձեալ – დაბძარული.
Հերձել – დაბძარვა.
Հերձի – განპებული.
Հերձնուլ – აღჭმა, ბძარვა, განბძარვა, განპება, განლება, განყოფა, განხევა, განხეთქა.
Հերձոտեալ – სატუხელი.
Հերձուած – განწვალება, დასი, წვალება, ჴდომა.
Հերձուածական – მწვალებელი.
Հերձուածող – განხეთქილი, მწვალებელი.
Հերձուածողութիւն – წვალება.
Հերձուածք – შფოთება, შფოთი.
Հերքեալ – დანუნებული.
Հերքել – რევა.
Հզօր – ალმატებული, მაუზენი, მაუზნი, მტკიცე, უმძლავრჱს, უძლიერე, უძლიერესი, ძლიერი, ძნელი.
Հզօրագոյն – უძლიერე, უძლიერესი.
Հզօրանալ – განძლიერება.
Հզօրապէս – ძლიერად.
Հզօրացեալ – განძლიერებული.
Հզօրիչ – განმამტკიცებელი, განმაძლიერებელი, დამამტკიცებელი, ძალი, ძლიერი.
Հզօր լինել – განძლიერება.
Հէ – ჰე, ჰჱ.
Հէն – ავაზაკი.
Հէք – უბადრუკი.
Հիանալ – განკრთომა, განკკრვება, განცკბრება, დაკკრვება, დასულება, შეცკბრება.
Հիացեալ – განკკრვებული.
Հիացումն – დაკკრეება.
Հիացուցանել – დაკკრვება.
Հիմ – რაჲსათჳს.
Հիմեն – სანყაული.
Հիմն – საფუძველი, საძირკუელი, საძირკუველი.

Հիմն արկանել – დაფუძნება.
Հիմունս արկանել – დაფუძნება.
Հիմունս դնել – დაფუძნება.
Հին – ძუელი, ძუელ-ძული.
Հինգ – ხუთი.
Հինգերորդ – მეხუთე, მეხუთედი, ნახუთალი.
Հինգերորդ մասն – ხუთეული.
Հինգկանգկեան – ხუთწყრთა.
Հինգ հազար – ხუთ ათასი.
Հինգ հարեւր – ხუთასი.
Հինօր – ძუელი.
Հիրիկ – იეროსი.
Հիրս եւ կարմիր – იაკინთე, იაკინთი, იაკინთო, კაკინთე.
Հիւանդ – მოჭირნე, სნეული, უძლური.
Հիւանդամիտ լինել – მომედგრება.
Հիւանդանալ – გუემა, დასნეულება, სნეულება, სნეულ ყოფა.
Հիւանդանոց – სასნეულო, ქსენონი.
Հիւանդացեալ – სნეული.
Հիւանդ լինել – მოუძლურება.
Հիւանդոտ – სნეული.
Հիւանդութիւն – არაძლებაჲ, სენი, სნება, სნეულება, უძლურება.
Հիւթ – სიღრმე.
Հիւղ – ლოგინი.
Հիւղ/տաղաւար/հովանի մրգապահաց – ხილის(ა) საცავი.
Հիւս – განთხზვა, განსათხზველი, წმასნილი.
Հիւած – დათხზული.
Հիւսեալ – ნათხზენი.
Հիւսել – განთხზვა, დათხზვა, შეთხზვა, წმასნა.
Հիւսիսի – ზეშთამო.
Հիւսիսային – ჩრდილოჲსაჲ.
Հիւսիս – ჩრდილო.
Հիւսիսոյ – ზეშთამო.
Հիւսն – ხურო.
Հիւսնութիւն – ხუროება.
Հիւսումն – შეთხზვა.
Հիւսք – თხზული, ნათხზენი.
Հիւր – სტუმარი.
Հիւրանալ – სტუმრად მისლვა, სტუმრად მოსლვა.
Հիւրընդունել – სტუმრება (სტუმრობა).
Հիւրասէր – სტუმართმოყუარე.
Հիւրասիրութիւն – სტუმართ/სტუმრის/მოყუარება/მოყურობა.
Հլու – მორჩილი.
Հլութիւն – დამორჩილება, მორჩილება.
Հծծել – გამოძიება.
Հմայել – ზმნა, მისნობა, ჰავისა ზმნა.
Հմայք – ავისა ქმნა, ზმნობა, მისნობა, სამისნობელი, ჰავის ზმნა.
Հմտութիւն – გამოცდილება, ჴელოვნება.
Հմուտ – ბრძენი, გამოცდილი, მეცნიერი, მიწთომილი, მიწ(უ)დომილი, შინაგან-მხედველი, წურთილი, ჴელოანი, ჴელოვანი.
Հնազանդ – დამორჩილებული, მორჩილი.
Հնազանդ առնել – დამორჩილება.
Հնազանդեալ – დამორჩილებული, მორჩილი, ქუეშე მყოფი.
Հնազանդել – გულსავსე ყოფა, დამდაბლება, დამორჩილება, დამწყსა, დაპყრობა, მორჩილება, მორჩილ ქმნა/ყოფა, რჩოლა, სმენა.
Հնազանդեցուցանել – დამონება, დამორჩილება, მორჩილება.
Հնազանդ լինել – დამდაბლება, დამორჩილება, სმენა.
Հնազանդութիւն – დამორჩილება, მორჩილება, სიმდაბლე, სმენა.
Հնանալ – განკაფა, დაძუელება.
Հնանալի – დაძუელებადი.
Հնար – ზაკვა, ზაკუვა, მარჯუე, ღონეობა, შესაძლებელი.
Հնարագիտութիւն – განზრახვა, მოპოვება, მორჩილება, სიჴელოვნე.
Հնարաւոր – შესაძლებელი.
Հնարել – გამოკულევა, გულება, გულვება, მოზაკუვა, მოპოვება, მოპოვნება, მძლავრება, მძლავრობა, ღონება, რუნა, ძმაცუაყოფა, ძმაცუვა.
Հնարիմացութիւն – განზრახვა.
Հնար լինել – გება, შემძლებელ ყოფა, შეძლება, ძალდება.
Հնարք – მანქანება, ღონე, ღონისძიება.
Հնացեալ – დაძუელებული, ძუელი.
Հնացուցանել – დაძუელება.
Հնգետասան – ათხუთმეტი.
Հնգետասաներորդ – მეათხუთმეტე.
Հնգիցս – ხუთგზის.
Հնդիկ – ჰინდო.
Հնդիկք – ჰინდოეთი.
Հնծան – სასაწნეხლე, საწნეხელი.
Հնծանահար – მწნეხარი.
Հնձան – სასაწნეხლე, საუნჯე, საწნეხელი, ტაგარი.
Հնձեալ – მომკილი.
Հնձել – თიბვა, მკა, მომკა, მოსთულა.
Հնձող – მთიბელი, მომკალი.
Հնոյ հին – ძუელის-ძუელი.
Հնոց – თორნე, თურნე, მადიბადი, საცხობელი, საცხობილე, საჴმილი, საჴუმილი, ცეცხლი.
Հնչել – ალქავება, დაბერვა, ოხრა, ღაღადება, შეძგერება.
Հնչեցուցանել – ოხრა, სმენა.
Հնչիւն – ოხრა, ჴმა.
Հնչումն – ჴმა.
Հնչուն – ოხრა.
Հնջել – მოკუდომა.
Հնութիւն – სიძუელე.
Հոգ – ხარკი.
Հոգաբարձու – მოურნე.
Հոգաբարձու լինել – ღუნა.

Հոգալ – განკრძალება, განკრძალვა, დაღუანება, ზრუნვა, ურვა, ურვეული, ურვეულ ქმნა, ურვეულ ყოფა, ღუწა.
Հոգացեալ լինել – ურვეულ, ურვეული.
Հոգացող – მოურნე.
Հոգեբարձու – გამომზრდელი.
Հոգեկան – სულიერი.
Հոգեմարտ – მგმობარი სულისა წმიდისა.
Հոգետես – სულითა მხედველი.
Հոգ եւ տրտմութիւն – ურვეულება.
Հոգեպէս – სულიერად.
Հոգեվարք – სულთა ხერვა.
Հոգեւոր – სულიერად, სულიერი.
Հոգեւորական – სულიერი.
Հոգի – სამშჳნელი, სამშჳნველი. სული, ქარი.
Հոգի սուրբ – სული წმიდა.
Հոգս – განგება, საურავი.
Հոգս ածել – ურვა.
Հոգ տալ – განზრახვა.
Հոգ տանել – ზრუნვა, ღუწა.
Հոգք – გულისსიტყუა, ზრუნვა, ურვა.
Հոլանեալ – განკუართული.
Հոլանել – განკუართვა.
Հոլանի – დაუბურველად.
Հոլանի առնել – აღძარცუვა, აღძრცუვა.
Հոլովել – ზულევა.
Հոլովեցուցանել – მიგურვება.
Հոլուվել – გორვა.
Հող – მიწა, პატნეზი, ქუეყანა.
Հողագործ – ქუეყანის-მოქმედი, მჴნველი.
Հողաքափ – სანდალი, ცანდალი.
Հողածին – კაცი, ქუეყანით-შექმნული.
Հողակոյտ – მიწა.
Հողամաղ – კჳკნო, მიმინო, მინინო.
Հողացուցեալ – მომტურეული.
Հողեղէն – მიწისა, მიწისაგანი, მიწოვანი.
Հողմ – აერი, სული, ქარი, ჰაერი.
Հողմ հարաւոյ – ბლუარი.
Հողմակոծեալ – საარებული, ქარითა აღძრული, ქარისაგან მიმოტაცებული, წარმოტაცებული ქარისაგან.
Հոմանի – მსიძავი, მწოლი, ტრფიალი.
Հոյակապ – ქებული.
Հոյլ – ერი, ნახირი.
Հոռի – სთუელი.
Հոռոմոց աշխարհ – საბერძნეთი.
Հոռոմք – ბერძენნი.
Հոսանուտ – მდინარე.
Հոսանք – დინება, მძლაფრი, ნაკადული.
Հոսեալ – გამონქრეული, მქრეველი.
Հոսել – აგვა, აღგვა, გამოცემა, განბნევა, განნქრევა, განქრევა, გარდამოდენა, გარდამოდინება, გარდამოსლვა, გარდამოცენება, დინება, მოფენა, ნქრევა.
Հոսեցուցանել – დამოდინება.
Հոսումն – დინება.

Հոսիչ – სანქრეველი.
Հովանաւոր- ბორობანი, ბურობანი, ჩრდილო, საგრილი, ჩრდილი, ჩრდილოვანი.
Հովանի – აჩრდილი, გრილი, დაუბურველად, კარავი, მაგრილობელი, მფარველი, საგრილი, საფარველი, ჩრდილი, ჩრდილო.
Հովան ի լինել – დაგრილება, ფარვა.
Հովան ի լինել/ունել – გრილობა.
Հովան ի ունել – ფარვა.
Հով անկանել – აღგრილება.
Հովանոց – მაგრილობელი.
Հովանոցանալ – გრილობა.
Հովիտ – ბარი, ველობი, მაღნარი, უბე, ღელე.
Հովիւ – მწყემსი.
Հովուել – დამწყსა, მწყსა.
Հովուական – სამწყემსო.
Հովուապետ – მწყემსთ-მთავარი.
Հոտ – არვე, საყნოსელი, სული, სულმყრალობა, სულნელება, სულნელი, სუნელი, სურნელება.
Հոտ անոյշ – სულნელება, სულნელი, სურნელება.
Հոտ անուշութեան – სული სულნელებისაჲ.
Հոտ առնուլ – ყნოსა.
Հոտեալ – დაყროლებული.
Հոտել – დაყროლება, ყროლა, შეყროლება.
Հոտոտել – სულისცემა, სუნება, ყნოსა.
Հոտոտելի – საყნოსელი.
Հոր – ჯურღმული, ჯურღუმული.
Հորդան տալ – წარმომართება.
Հորդեալ քարաքաղ – ქვა-გარდაკრებული.
Հորդել – განწმედა.
Հպատակ – მორჩილი.
Հպատակ լինել – განკრძალება, განკრძალვა.
Հպատակ կալ – რჩოლა.
Հպարտ – ლაღი, მზუაობარი.
Հպարտալ – ამაღლება, ანპარტავნობა, აღზუავება, აღლაღება, აღმაღლება, აღყოლა, განლაღება, ზუაობა, ლაღად ქცევა, ლაღობა, მაღლოვა.
Հպարտացեալ – აღმაღლებული, განლაღებული, მაგინებელი, მაღალი.
Հպարտացուցանել – განლაღება, ზრზენა.
Հպարտութիւն – ამპარტავანება, გინება, ზუაობა, სიამპარტავნე, სილაღე.
Հպել – დახება, შეხება.
Հռավառ – მგზებელი.
Հռետորական – სიტყჳსმეცნიერი.
Հռովմայեցի – ფრომინი, ჰრომი.
Հռչակ – ამბავი, სასწავული, სასწაული, ჰამბავი.
Հռչակաւոր – განთქუმული.
Հռչակեալ – განთქუმული, განსათქუმელი.
Հռչակել – გათქუმა, განთქუმა.
Հռչակելի – სახელგანთქუმული.
Հռչակ հարկանել – გათქუმა, განთქუმა, მიმოდადება.
Հսկայ – გმირი.
Հսկայազն – გოლიათი.

Հսկայազօր – გმირებრ.
Հսկել – განთევა, მღვძარე ყოფა, ღამის თევა, ღვძება.
Հսկումն – მღვძარება, ლიტანია, ღამის თევა.
Հստակ – წმიდა.
Հստակել – დაწმედა.
Հրաժարեալ – ჯმნული.
Հրաժարել – აღსრულება, განშოვრება, განშორება, გარეწარყოფა, გაშორება, კიდე ქმნა, მოკითხვა, უდებება, ჯმნა.
Հրաժարեցուցանել – განრინება.
Հրաժեշտութիւն – განყენება.
Հրակեզ լինել – დაწუვა.
Հրամայեալ – ბრძანებული, მცნებული.
Հրամայել – ბრძანება, განჩინება, გაწესება, მიწესა.
Հրաման – ბრძანება, მცნება, რჩული, სიტყუა, შჯული.
Հրամանատար – დაწესებული, მბრძანებელი.
Հրաման տալ – ბრძანება, მცნება.
Հրայրեաց – მოცეცხლვა, მჴურვალე, ცეცხლით მოწუვა.
Հրայրել – მოწუვა.
Հրաշալի – განსაკკრვებელი.
Հրաշակերտ – საკკრველი.
Հրաշանալ – დაკკრვება.
Հրաշափառագոյն – უსაკკრველესად.
Հրաշունչ – ცეცხლისა დაწქრევა.
Հրապաշտ – ცეცხლის-მსახური.
Հրապարակ – სავაჭრო, საურაკპარაკე, უბანი, ურაკპარაკი, ჰურაკპარაკი.
Հրապարակագոյժ լինել – საერო ქმნა.
Հրապարակախօս լինել – ზახება.
Հրապարակայայտ – საანჯმნო.
Հրապարականէծ – ერისწყეული.
Հրապարակաւ – ერსა წინაშე საერთოდ.
Հրապոյր – აღთქუეფული, მორჩილება.
Հրապուրանք – მიბირება.
Հրապուրել – ბირება, გულსა შთაგდება, იძულება, შეტყუვილი, შეტყუილი, შეცთომა, შეცთუნება, ცთუნება.
Հրատ – ცეცხლი.
Հրատ արկանել – აგზება, აღგზება, აღგზნება.
Հրացան – მეხისტეხა.
Հրաւիրեալ – ჩინებული.
Հրաւիրել – განჩინება, მიხდა, ჩინება, წოდება, წუევა.
Հրափորձութիւն – ცეცხლისა განსაცდელი.
Հրդեհ – ცეცხლი.
Հրդեհել – აგზება, აღგზება, აღგზნება.
Հրեղէն – ცეცხლის(ა) გარემო.
Հրեշտակ – ანგელოზი, დიასპანი, მალე(დ)-მსრბოლი, მეოხი, მიმთხრობელი / მიმთხრობი, მოციქული, სეფეწული.
Հրեշտակական – ანგელოზებრ, ანგელოზებრი, ანგელოზებრივი, ანგელოზთმთავარი, ანგელოზთმსგავსი, ანგელოსთმთავარი.
Հրեշտակապետ – მთავარანგელოზი.
Հրեշտակութիւն – მოციქულება, მოციქულობა.
Հրէական – ჰურიაებრი.
Հրէայ – ჰურია.
Հրէաստան – ჰურიასტანი.
Հրէարէն – ჰურიაებრ.
Հրէարէն լինել – ჰურიაება.
Հրէէրէն – ჰურიაებრ.
Հրկէզ – ცეცხლით(ა) მომწუარი.
Հրկէզ առնել – მოწუვა.
Հրկէզ առնել/լինել – ცეცხლითა დაწუვა.
Հրկիզեալ – მომწუარი.
Հրկիզել – მოწუვა.
Հրձիգ – მომწუარი, ცეცხლითა მომწუარი.
Հրձիգ առնել – მოალვა, ცეცხლის ალდება.
Հրձիգ առնել/լինել – დაწუვა, მოწუვა, შეწუვა.
Հրձիգ լինել – შემწუარი.
Հրճուել – განცხრობა, განცხრომა, გაცხრომა.
Հրոյ – საცეცხლე.
Հրովարտակ – დაწერილი, როარტაგი, წიგნი, ჰროარდაგი, ჰროარდაკი, ჰროარტაკი, ჰროვარტაკი.
Հում – უგბოლველი.
Հումն – შესაწირავი.
Հուն – წიაღ-სავალი, ჴევი.
Հունդ – მარცუალი.
Հունձ – ლეწვა, მკა, სალეწავი, სამკალი.
Հուպ – მახლობელ, მახლობელად.
Հուպ ընդ հուպ – ადრე.
Հուպ լինել – ახლება, მიახლება, მიხება, შეხება, ხლება.
Հուսկ յետոյ – უკუანაჲსკნელ.
Հուր – ცეცხლი.
Հուր ծախիչ – ცეცხლი განმლეველი.
Հօտ – სამწყსო, საცხოვარი, ცხოვარი.

Ձ

Ձագ – მართუე, სირი.
Ձագս հանել – მართჳს სხმა.
Ձախ – მარცხენე.
Ձախակողմեան – მარცხენითი.
Ձախակողմն – გუერდი მარცხენჵ, მარცხენითი.
Ձաղանք – ბაგის საყოფელი, ქოქი, ქოქითა ცემა.
Ձաղել – ბაგისყოფა, განკიცხვა, გუემა, კიცხევა, მღერა.
Ձաղկել – გუემა კუერთხითა, ცემა.
Ձայն – ბგერა, ოხრა, ქავილი, ჴმა.
Ձայն առնել – ჴმისყოფა.
Ձայնատու լինել – რჩოლა.
Ձայնարկու – მეტირალი.
Ձայնել – ჴმობა.
Ձանձախարիթ – ღებილი.
Ձանձիր – საწყინელი.
Ձանձրալի – საწყინელი.
Ձանձրանալ – განკაფა, ზრუნვა, მოწყინება, მოწყინე ქმნა, საწყინელ ქმნა, შეწყინება, წყინება.
Ձանձրացեալ – დაწუნებული, მოწყინე, მოწყინებული.
Ձանձրացուցանել – დამძიმება, მოწყინება.
Ձանձրութիւն – მოწყინება, საწყინელი.

Ձգանք – დასაჯმობელი, მონრფელებული საჯმობელად, საჯმობელი.

Ձգեալ – ალრთხმული, განმართებული, განრთხმული, განტყორცებული, დაგდებული, მინდომილი, მინთომილი, მინუდომილი, ჯდილი.

Ձգել – ადგმა, აღდგმა, აღმოგდება, აღმოზიდვა, აღმოჯდა, აპყრობა, აღპყრობა, აღტყორცება, გამოგდება, გამოზიდვა, გამოთრევა, გამოშო(ვ)რება, გამოცლა, განბმა, განგრძობა, განზიდვა, განმარტება, განპყრობა, განრთხმა, განტყორცება, განყოფა, განყრა, განწუართა, გარდართხმა, გაყოფა, დაგდება, დადგმა, დადება, დარწყუმა, ზიდვა, მზიდველ-ყოფა, მიგდება, მიზიდვა, მიყოფა, მიყრა, მინდომა, მინევნა, მინუდა, მინუდომა, მინ(უ)თომა, მოზიდვა, მორთხმა, მოყოფა, სისრა, სისრისყოფა, სროლა, ტყორცება, შეგდება, შემონებება, შეტყორცა, შთაგდება, ცემა, ნარზიდვა, ნარმოტევება, ნარმოყოფა, ნარპყრობა, ჯდა.

Ձգել (յառաջ) – ნარმოპყრობა.

Ձգտել – მინდომა, მინუდომა, მინ(უ)თომა, ნარყოფა, ნარნუთომა.

Ձեղուն – თე, თჱ, თეჱ, სართული.

Ձեռագիր – ჯელითნერილი.

Ձեռագործ – ქმნული ჯელთაჲ, ჯელთ-საქმარი, ჯელით ქმნული.

Ձեռակապ – ჯელ(თ)ბორკილი.

Ձեռակերտ – ქმნული ჯელთაჲ, შეჱნებული.

Ձեռն – ჯელი.

Ձեռնադրել – დასხმა ჯელსა/ჯელთა, კურთხევა, ჯელის დადება, ჯელის დასხმა.

Ձեռնադրութիւն – ჯელთა დასხმაჲ, ჯელის დადება.

Ձեռնադրութիւն առնուլ – კურთხევა.

Ձեռնամխել – ჯელის(ა) შეყოფა.

Ձեռն արկանել – შეპყრობა, ჯელის(ა) მიყოფა, ჯელის(ა) შეყოფა.

Ձեռնամուխ – ჯელისა მიმყოფელი.

Ձեռնամուխ լինել – ჯელის დასხმა, ჯელის მოყოფა, ჯელყოფა, ჯელცემულ ქმნა.

Ձեռն արկեալ – ჯელ-შეხებული.

Ձեռնարկել – ჯელის განდმა, ჯელის(ა) შეყოფა, ჯელ-ყოფა.

Ձեռնարկութիւն – ჯელ(ით)ურიდობა.

Ձեռնբեկ – შემუსრვილებაჲ [ჯელისაჲ].

Ձեռնկալու – ჯელის ამპყრობელი.

Ձեռնկալու լինել – ჯელის აპყრობა/აღპყრობა.

Ձեռնհաս – პოვნიერი ჯელითა.

Ձեռնհաս լինել – შეძლება, შემძლებელ ყოფა, ჯელმნიფება, ჯელნიფება ქუანჯელსა.

Ձեռն տալ – გამოერთება.

Ձեռնտու – ჯელის ამპყრობელი.

Ձեռնտու լինել – შენევნა.

Ձեռնունայն – ჯელ-ცუდად.

Ձետ – კუდი.

Ձեր – თქუენი.

Ձերբակալ առնել – შეპყრობა.

Ձեւ – ზომი ქმნული, ნანევრებულება, სახე.

Ձեւել – დაჭრა.

Ձեւացուցանել – გამოსახვა, შექმნა სახედ.

Ձէթ – ზეთი, ფისი.

Ձի – მეზუები, ცხენი, ჰუნე.

Ձիագրատ – ცხენი.

Ձիանղամ – ქუქუნი.

Ձիասէր – მოყუარე საჯედართა.

Ձիաստաց – ბზიკი, ფუტკარი.

Ձիաւարութիւն – ცხენთ სარბიელი.

Ձիգ ընել – სროლა.

Ձիընթացք – ცხენთ სარბიელი.

Ձիթապտուղ – ზეთის ხილი.

Ձիթենի – ზეთთაგანი, ზეთის ხე, ზეთისხეოანი, ზეთისხილი, ზეთისხილოვანი.

Ձիթենիք – ზეთისხეოანი.

Ձիթոյ աման – ნაზეთავი.

Ձիրք – ნიჭი.

Ձիւթ – ფისი, ფისოვანება.

Ձիւն – ზამთრისა თოვლი.

Ձիւնանալ – განთოვ(ლ)ა, ზამთრისა; თოვლი.

Ձկնորս – მეთევზე, მეთევზური, მესათხევლე, მთხევარი, მთხევლარი.

Ձկտեցուցանել – განრთხმა.

Ձմեռային – ზამთრისა.

Ձմեռայնի – ზამთრისა.

Ձմեռատուն – სახლი საზამთროჲ.

Ձմեռն – ზამთარი.

Ձմեռնային – საზამთრო.

Ձմերայնի – ზამთარი, ზამთრისა.

Ձմերանի – ზამთარი, ზამთრის, ზამთრისა.

Ձմերել – დაზამთრება.

Ձող – ლერწამი.

Ձողաքարծ – სარი.

Ձոյլ – დასხივებული, მყარი, შებერილი/-ული.

Ձոր – ნაღუარევი, ღელე, ღელოვანი, ჯევი.

Ձորձ – კუბასტი, სამკაული, სამოსელი, ფიჩუ.

Ձորձել – სამოსელყოფა.

Ձորք – ჯევნები.

Ձրի – მედად, ცუდად.

Ձրի անվարձ – უსასყიდლოდ.

Ձու – კუერცხი.

Ձուլածոյ – გამობერვილი, გამობერილი, გამოდნობილი, გამოჭედილი, დასხმული.

Ձուլել – გამოდნობა, გამოქმნა, შებერვა.

Ձուլելով – შექუნძვა.

Ձուլիչ – ვეცხლის მშრომელი, მჭედელი.

Ձուլուած – დასხმითი, კერპი.

Ձուկն – თევზი.

Ձուկն գազան – მჯეც-თევზი.

Ձուկն որսալ – თევზობა, სათხევლობა.

Ձունձ – ფლასი.

Ձօնի – მასრული.

Ղ

Ղամբար – ლამპარი, სანთელი.
Ղեկ – საჭე, საქმარი.
Ղենջակ – არდაგი, მჩუარი.
Ղեւտացի – ლევიტელი.
Ղօղանջել – სიტყუა, ყეფა, ჴმობა.
Ղօղեալ – დამალული.
Ղօղել – განვრდომა, დავიწყება, დამალვა, დასხდომა, დაფარვა, შესლვა იდუმალ.

Ճ

Ճագար – მაჩჳ.
Ճախարակեայ – გამოტორანტოსებული, ქანდაკებული, ნახნაგებული.
Ճախրել – კიცხევა.
Ճակատ – ბრძოლა, ღუაწლი, შუბლი, წყობა.
Ճակատամարտ – ბრძოლა.
Ճակատեալ – განკრთომილი, განწყობილი.
Ճակատել – გამოწყობა, განწყობა, შენივთება, შეწყობა, წყობა.
Ճակատեցուցանել – განწყობა.
Ճահիճ – ტბა.
Ճահիճ ջուրց – მწყურნებოვანი.
Ճաճանչ – ბრწყინვალე, ბრწყინვალება, მბრწყინვალება, ნათელი.
Ճաճանչաւուխտ – ჭრელი.
Ճամբար – გუნდი.
Ճայ – ლაროსი.
Ճայթել – დარწყუმა.
Ճանաչել – განცდა, გრძნობა, გულისხმისყოფა, მეცნიერყოფა, მოგონება, საცნაურ ყოფა, საცნაურ ქმნა, სწავება, სწავლა, უწყება, შესწავლა, შეტყობა, ცნება, ცნობა, ცოდნა.
Ճանապարհ – ალაგი, გზა, სავალი.
Ճանապարհակից- თანამოგზაური.
Ճանապարհակիցք – მებოძირი.
Ճանապարհ առնել – გზის ცემა, წარგზავნა.
Ճանապարհի – საგზალი.
Ճանապարհորդ – მოგზაური, გზისა ზიარი.
Ճանապարհորդել – მოგზაურ ყოფა.
Ճանբակ – ჭამბაკი.
Ճանճ – ბუზი, ბუზუი, მწერი.
Ճանճիոն – მწერი.
Ճաշ – ალაპი, პური, პურისჭამა, სადილი, სადილობა, სამხარი, სამხრობა, სმა, სუმა.
Ճաշակ – გემო, გოვზაკი, საწყაული, საწყევო, საწყეო, ტაკუკი, ციცხუ, ჭაშაკი.
Ճաշակեալ – გემოჲ ხილული.
Ճաշակել – განცდა, მიღება, პირჴსნა, პირისჴსნა, სამხრობა, სერობა, ჭამა, ხილვა, ხილვაჲ გემოჲსი.
Ճաշակելիք – გემოჲსხილვა, გულისხმისსაყოფელი.
Ճաշակից – პურისმტე.
Ճաշակումն – გემოჲს ხილვა, სამხრობა.
Ճաշել – სადილი, სადილობა, სამხრობა, ჭამა.
Ճառ – თქუმული, საკითხავი, სიტყუა.
Ճառագայթ – ბრწყინვალება, ლამპარი, მბრწყინვალება.
Ճառել – თქუმა.
Ճարակ – საძოვარი, საჭმელი, შესაჭმელი.
Ճարակել – გათქუმა, განთქუმა, თანადშეჭმა, მწყსა, ძოვ(ნ)ა, ჭამა.
Ճարակ լինել – შეჭამა, შეჭმა.
Ճարմանդ – კილო.
Ճարպ – პოზანი, ცმელი.
Ճարտար – ხურო.
Ճարտարաբան – სიტყუამეცნიერი, სიტყუაჴელოვნება.
Ճարտարաբանութիւն – სიტყუაჴელოვნება.
Ճարտարախօս – სიტყჳთ მეცნიერი, სიტყჳს მეცნიერი, ჯადაგო.
Ճարտարապետ – მოქმედი, მოქმედი ქვისაჲ, ხურო, ხუროთმოძღუარი, ჴელოვანთა მეტყუელთაებრ, ჴელოვანთ-მოძღუარი.
Ճարտարապետել – ხუროთ-მოძღურება.
Ճարտարել – ბრძნობა.
Ճարտարմտութիւն – სიბრძნისმოყუარება.
Ճարտարութիւն – ხუროება.
Ճարտարութեամբ – სწავლულად.
Ճգնատր – განკრძალული, განშორებული, მეუდაბნოე.
Ճգնել – დათმენა, მოქალაქება, მოქალაქობა, მჴნობა, ქცევა, ღუნა, შრომა, შურომა, ცდა, ძკრის-ხილვა, ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა.
Ճգնող – მოღუაწი/ე.
Ճգնութիւն – განკითხვა, მოქალაქობა, მოღუაწება, საღუაწო, ღუაწლი, ჭირი.
Ճգնումն – ღუაწლი.
Ճեղ – შლუვი.
Ճեղութիւն – სიშლუვე.
Ճեղքել – მოტეხა, განპება, განჭრა.
Ճեմել – ზუაობა, მოთხვა.
Ճեմելի – სამოთხველი.
Ճենճեր – კუამლი ნაზირევთაჲ.
Ճենճերել – კუმევა, მოწყუედა, შეწირვა.
Ճենճերահոտ – სულმყრალობა.
Ճեպել – იძულება, შედგომა, შეთქომა, შეძრწუნება, წრაფა, წუევა.
Ճեպով տագնապաւ – გულსმოდგინედ.
Ճիգն – მოთმინება, ღუაწლი.
Ճիչ բառնալ – გოდება, დაყივლება, ჴჳვ-ყოფა, ჴჳობა, ღაღად-ყოფა, ღაღატ-ყოფა.
Ճիռ – მარცუალი საყურძენა, სამყნელი მკვრტი, საყურძნე.
Ճիւաղ – ურჩხული, უჩხული.
Ճկոյթ – ნეკი.
Ճճի – ჭია.
Ճճեկեր – დაგრკილული, დამღილული.

Ճմլել – გამოზიდვა, გამონურვა, განჴურევება, დაზელა, დაჭყლემა, შექლემა.
Ճմլեցուցանել – შეჭლემა, შეურვება, შეჭყლემა.
Ճնճղուկ – სირი.
Ճնշեալ – გამონურვილი.
Ճնշել – აღკრძალვა, დამდაბლება, დატანჯვა, შეიწრება.
Ճնչեալ – შეურვებული.
Ճնչել – შეურვება.
Ճշգրտել – გამოკითხვა, გამოკულევა, გამოჭეშმარიტება.
Ճշդել – რიდება, რიდობა, ფრდა.
Ճշմարիտ – განკრძალულად, დასტური, მართალი, სამართალი, სიმართლე, ჭეშმარიტი.
Ճշմարիտ սրտիւ – გულწრფელება.
Ճշմարտագոյնս – უჭეშმარიტესად-რე.
Ճշմարտապէս – ჭეშმარიტად.
Ճշմարտատես – ჭეშმარიტის მხედველი.
Ճշմարտեալ – ჭეშმარიტად.
Ճշմարտիւ – გამოჭეშმარიტება, გამოჭეშმარიტებით, განცხადებულად.
Ճշմարտութեամբ – ჭეშმარიტად.
Ճշմարտութիւն – ჭეშმარიტება, ჭეშმარიტი.
Ճոխ – განმდიდრებული, მდიდარი.
Ճոխաբան լինել – მთავრობა.
Ճոխանալ – განმდიდრება.
Ճոխացեալ – აღდგომილი.
Ճոխութիւն – სიმდიდრე.
Ճողոպրել – განრომა, ნარსლვა.
Ճչալ – ღაღადება.
Ճչել – გოდება, ჭრტინვა, ჭრჭინვა, ჴმისყოფა, ჴმობა.
Ճպուռն – მჭურინავი.
Ճռաքաղ – მეკუფხლე, რომელი შეჰკრებნ კუფხალსა.
Ճռաքաղ առնել – მოკუფხლვა, მოლერნმა, მოსრვა, უკუნ სთულა.
Ճռաքաղութիւն – ნაფურცლისზედა, საკუფხებელი.
Ճրագ – ბაზმაკი, ნათელი, სანთელი.
Ճրագարան – ბაზმაკი, სანთელი, სასანთლე.
Ճրագակալ – საბაზმაკე.
Ճրագեցուցանել – აღნთება სანთლად.

Մ

Մագաղաթ – ტყავი წიგნისაჲ, ეტრატი.
Մագիլ – ფრჩხილი, ფრცხილი.
Մագիստրիանոս – მაგისტრიანოსი, მაგისტროსი.
Մագիստրոս – მაგისტრიანოსი, მაგისტროსი.
Մագիստրութիւն – მაგისტრუთვნი.
Մազ – თმა.
Մազարովք – მთიები.
Մազեա – ფლასი.
Մազեղէն – თმისა, ფლასი.
Մալեալ – საჭურისი, შეჭყლემული.
Մալել – დამწყსა.
Մալուխ – ზომთ-საბელი, მანქანის საბელი.
Մախաթ – მახათი.
Մախաղ – ვაშკარანი, მალაკი, მახალი, შუალდაკი.
Մախան – შური.
Մածանել – განყინება, შეხუევა,
Մածեալ – დადებული, გამოდგმული, დამტკნარებული, შეგრეხილი, შეკურივებული, შეყოფილი.
Մածել – დაქუმა, დაყინვა.
Մածումն – შეყინება.
Մածուցանել – გამობმა, შემოახლება, შემტკიცება.
Մածուցեալ – შეყინება.
Մակաղատեղ – სადგური, საყოფელი, საწოლი.
Մակաղել – განსუენება, დაძინება.
Մակոյկ – ჴუამალდი.
Մահ – სიკუდილი, სიმკუდრე, წყუედა.
Մահաբեր – მაკუდინებელი, სასიკუდინე, სიკუდილისა შემამთხუეველი, სიკუდიდ-შემოსილი.
Մահապարտ – თანამდები, სასიკუდინე, სიკუდილისა თანამდები, რომელთაჲ ჯერ იყო სიკუდილი.
Մահապարտեալ – სიკუდილი.
Մահապարտել – საკუდინელად, საკუდინელი.
Մահապարտք – სიკუდილი.
Մահարեր – სიკუდილისა მომცემელი.
Մահարձան – არდაბაგი, აღსამატებელი, გრძილი არდაბაგისაჲ, შებრძკნვა.
Մահացու – მომაკუდინებელი.
Մահացուցանել – მოკუდინება.
Մահիկ – სარცხინველი.
Մահիճ – ლოგინი, საკაცე, სარეცელი, საწოლი, ცხედარი.
Մահկանացու – მოკუდავი, მოსიკუდიდი, სასიკუდინე.
Մահու – მაკუდინებელი, სასიკუდინებელი.
Մահուչափ – სასიკუდინე.
Մաղ – საცერი, ცხრილი.
Մաղազմի – პინაკი.
Մաղաս – მალასი.
Մաղթանք – ვედრება.
Մաղթել – ლოცვა.
Մաղկատել – ცემა.
Մաղձ – ნავღელი.
Մաղձայոյզ – დაუდნობელობა.
Մաճ – ერქუანი, საჴნველი.
Մաճակալ – მჴნეველი.
Մաճառակ – ნუში.
Մամոնայ – მამონა, ფასი.
Մամուռ – მხავსი.
Մայր – დედა, ნაძვ.
Մայրաբերդ – დედაციხე.
Մայրաւոր – მაღნარი.
Մայրաքաղաք – დედაქალაქი.
Մայրենի – დედული.
Մայրի – ბუდე, მაღნარი, ნაძვ, საყოფელი, ტყე.
Մայր քաղաքաց – დედაქალაქი.
Ման – მანანა, გარემოწმასნეილი.

Մանանայ – მანანა.
Մանանուխ – მდოგჳ.
Մանաւանդ – ესეცა, უფროჲს, უფროჲს-ღა, უფრო ხოლო.
Մանգաղ – მანგალი, მღული, სამკალი.
Մանեալ – აღზახილი, აღძახილი, სთული, სთვილი, შეგრაგნილი, შესთული, ძახილი.
Մանեակ – გარე-მოსადებელი, მანიაკი, მძივი დაცუმული, საბელი, ფარღელი.
Մանել – სთვა, სთუვა.
Մանիքեցի – მანიქეველი, მანიქეოზი.
Մանկաբարձ – ამქუმელი, აღმქუმელი, ყრმის(ა) ა(ღ)მქუმელი.
Մանկագոյն – უმრწემესი.
Մանկական – სიჭაპუკისა.
Մանկանալ – განჭაპუკება.
Մանկամարդ – ჭაბუკი, ჭაპუკი.
Մանկասէր – შვილთმოყუარე.
Մանկասպանութիւն – მოწყუედაჲ ჩჩჳლთაჲ.
Մանկտի – ყმანი, ყრმები.
Մանկութիւն – სიყრმე, სიჭაბუკე, სიჭაპუკე.
Մաննայ – მანანა.
Մանր – მწულილი, წულილად, წულილი, წურილად.
Մանրագոր – მანდრაგორი, მანდრაგური.
Մանրագոյն – წულილად, წურილად.
Մանրեալ – დალეწილი, დალეწული, შემუსრვილი.
Մանրել – განტეხა, განწამება, გოგლა, დაზელა, დამუსრვა, დამწულილება, დაწულილება, შემუსრვა.
Մանրիկ – მცირე.
Մանրոստ – რტოწულილი.
Մանրուած – გასამუსრველი.
Մանուկ – მართუე, მონა, მსახური, ნაშობი, უჭაბუკესი, ყმა, ყრმა, შვილი, ჩჩჳლი, წული, ჭაბუკი, ჭაპუკი.
Մաշեալ – განკაფული.
Մաշել – გალევა, განკაფა, განლევა, დადნობა, დათრგუნვა, დაძუელება, მოდნობა, მოწყუედა, შეჭმა.
Մաշիկ – ტყავი.
Մաշկ – მაშკი, ტყავი.
Մաշկեակ – ხალენი.
Մաշկեղէն – ტყავიერი, ტყავისაჲ.
Մաշտել – დასრული, დასრულ ყოფა.
Մաշումն – შემუსრვა.
Մառախլապատ – ნისლშემოხუეული.
Մառախուղ – ალმური, არმური, ნისლი.
Մասամբ տօնից – კერძო დღესასწაული.
Մասն – ბოძი, ზოგი, კერძო, ნაკუეთი, ნაწილი, ნახევარი.
Մասնակից – თანამონაწილე.
Մասնաւորել – ნაწილის მიღება.
Մատ Ak – თანა.
Մատակ – ძუ, ძუვ(ი), ხუადი, ჴდალი.
Մատակախանձ լինել – ჴდალ(თ)მ(ნ)დრანჯობელი.
Մատակարար – მატაკარანი, მეპურეთ მოძღუარი, მოღუანი/ე.
Մատակարար լինել – მსახურება.
Մատակ ձի – ჴდალი.
Մատակարարութիւն – მოღუაწება, ღუწოლა.
Մատաղ – ახალნერგი, მცირე, ნინველი, ჩჩჳლი, ჭაბუკი, ჭაპუკი.
Մատաղագոյն – ჩჩჳლი.
Մատաղատունկ – ახალნერგი.
Մատաղիկ – ჩჩჳლი.
Մատանի – ბეჭედი, საბეჭდავი.
Մատեան – თავი, მატიანე, წიგნი, წიგნის ტყავი.
Մատենագիր – მატიანე, მატიანი.
Մատզել – დაქუმა, დანებება.
Մատ լինել – შეხება.
Մատն – თითი.
Մատնել – არდაბაგება, გამოცემა, განცემა, განწირვა, გაცემა, გულსდება, მიცემა, მოტყუება, მოცემა, სმენა, შესმენა, შეყენება, შინა-განმცემელ ქმნა, შინა-განცემა, ძლევა, წინაყოფა.
Մատնիչ – გამომცემელი, განმცემელი, ეშმაკი, მიმცემელი, შემასმენელი, შინა-განმცემელი.
Մատնող – მოსმენარი.
Մատնութիւն – განცემა, შესმენა.
Մատչել – აღგუალ, თანამიდგომა, მიახლება, მიდგომა, მისლვა, მიწევნა, მიჴდომა, მოდგომა, მორთუმა, მოსლვა, მოსულა, მოწევნა, მოჴდომა, შეყოფა, შეწირვა, წარმოდგომა.
Մատչել (յառաջ) – წარდგომა (წინაშე).
Մատռուակ – მნდე, პირისმნდე.
Մատուցանել – ზორვა, მიახლება, მიგება, მითუალვა, მიმარჯუება, მიპყრობა, მირთუმა, მიყოფა, მობმა, მოგურა, მოპყრობა, მორთუმა, მოქუან, მოღება, მოყვანება, მოძება, შემოწირვა, შერთუმა, შეღება, შეყოფა, შეწირვა, წარდგინება, წარმოდგინება, წარმოპყრობა.
Մատուցեալ – მახლობელი.
Մատուցեալ ասէ – მიდგა და ეტყოდა.
Մար – მარი, საწნეხელი, საწყაული, საწყევო, საწყეო.
Մարախ – მკალი.
Մարանաթա – მარანათა.
Մարգագետին – ლერწამი, მწყურნები, რწყუნები.
Մարգարէ – წინაწარმეტყუელი.
Մարգարէական – საწინაწარმეტყუელო.
Մարգարէանալ – წინაჲსწარმეტყუელება, წინასწარმეტყუელება, წინაწარმეტყუელება.
Մարգարէութիւն – მისნობა, წინაწარმეტყუელება.
Մարգարիտ – მარგალიტი.
Մարգճակ – სათიბელი.
Մարդ – კაცი.
Մարդաթիւն – რიცხჳ-თავადი.
Մարդածախ – შემჭამელი (კაცთაჲ).
Մարդակեր – კაცისმჭამელი.
Մարդահաճոյ – კაცთ-მოთნე.
Մարդահաճութիւն – კაცთ-მოთნება.
Մարդանալ – განკაცება.
Մարդասէր – კაცთმოყუარე, კაცისმოყუარე, კაცისმჭამელი.

Մարդասէր լինել – კაცთ-მოყუარება.
Մարդասիրագոյն – უკაცთმოყუარე.
Մարդասիրութիւն – კაცთმოყუარება.
Մարդասպան – კაცისმკლეველი.
Մարդասպանութիւն – კაცისკლვა.
Մարդավար – შემჭამელი (კაცთაჲ).
Մարդատեաց – კაცისმოძულე.
Մարդելոյզ – კაცის მსყიდელი.
Մարդիկ – ერი, კაცი, სიმრავლე, სიმრავლჱ ერისაჲ.
Մարդկային – კაცთა, კაცობრივი.
Մարդկան – კაცობრივი.
Մարդկեղէն – კაცობრივი.
Մարդկութիւն – ნათესავნი.
Մարերի – მარიალი.
Մարեմանք – მარიამეთი.
Մարզ – ნაწილი.
Մարզիկ – მარზიკი.
Մարթ – სამორკინალო, შესაძლებელი.
Մարթել – გება, დამტევნელი, შეძლება, ძლება, ძლვა.
Մարթ լինել – გება, ღირ, შეგვანება, შესაძლებელ ყოფა, ჴელმწიფება, ჴელწიფება, ჯერ-ყოფა.
Մարթ ու պատշաճ լինել – შეგვანება.
Մարի – დედალი.
Մարկիովնացի – მარკიანელი.
Մարմաջել – ქავილი.
Մարմառուտ – ზმურდლიანი.
Մարմարեայ – მარმარილო, მარმარილოსაჲსა, მარმარინოჲსა.
Մարմարեղէն – მარმარილო, მარმარილოჲსა, მარმარინოჲსა.
Մարմին – ასო, გუამი, მძორი, ნაწილი, სიკეთე, სხეული, ტანი, ჴორცი.
Մարմնաբար – ჴორციელად.
Մարմնազգեստ – ჴორციელი.
Մարմնական – ჴორციელი, ჴორციელებისა, ჴორცთა.
Մարմնակից – თანაჴორცი.
Մարմնանալ – განკაცება, განჴორციელება, ჴორცის შესხმა.
Մարմնապէս – ჴორციელად.
Մարմնաւոր – ჴორციელი, ჴორცთა.
Մարմնեղէն – ჴორციელი.
Մարմնոյ ազգականութիւն – ჴორციელება, ჴორციელობა.
Մարտ – ბრძოლა, კუეთება, ლალვა, რკინება, სამორკინალო, წყობა.
Մարտակից լինել – თანამბრძოლება, თანამბრძოლობა.
Մարտիկ – მეპომე, მორკინალი, მოღუაწი/ე, სპარაზენი.
Մարտիրոս – მარტჳლი, მარტჳრი.
Մարտիրոսասէր – მარტჳლთა მოყუარე.
Մարտիրոսութիւն – წამება.
Մարտկոց – არდაბაგი.
Մարտնչել – ბრძოლა, ბრძოლის ყოფა, ლალვა, მოღუაწება, რკინება, რკინობა, ღუწა, ღუწოლა, შეკადრება, წყობა, ჴდომა.
Մարտնչող – მოლალე.
Մարտ պատերազմի – ბრძოლა.
Մարց – დედული.
Մառք – არშაკნი, მარნი, უჟიკი, ხუჟიკი.
Մացառ – ეკალი.
Մաւրաքեռորդի – დედის დისწული.
Մաքառել – ბრძოლა.
Մաքի – კრავი, ცხოვარი.
Մաքման – მაქმა.
Մաքս – ზუერი.
Մաքսապետ – მთავარი მეზუერეთაჲ.
Մաքսաւոր – მეზუერე.
Մաքսաւորութիւն – საზუერე.
Մաքրագոյն – უწმიდჱსი.
Մաքրապէս – სიწმიდით.
Մաքրեալ – გამოქუცწვილი, განშუენებული, განწმედილი, გულარძნილი, მომართებული.
Մաքրել – გამოწმედა, განბერტყა, განწმედა, მოწმედა, მოჴოცა, წარჴოცა.
Մաքրիչ – სადაგავი.
Մաքրութիւն – განწმედა.
Մաքուր – გამოცდილი, განრჩეული, რჩეული, სიწმიდე, წმიდა.
Մեզէն իսկ – თჳთ.
Մեծ – გარდამრე, დიდგული, დიდი, მდიდარი, მძიმე, მწჳსი, სასტიკი, უდიდესი.
Մեծաբան – მდიდრად მეტყუელი.
Մեծաբանել – გადიდება, განდიდება, დიდ დიდისა სიტყუა, მაღლოვა, მდიდრად თქუმა/სიტყუა.
Մեծաբանութիւն – მდიდრად სიტყუა.
Մեծաբարբառ – ჴმა-მაღალი.
Մեծագին – დიდფასი, დიდძალისა სასყიდლისა, მრავალსასყიდლისაჲ, ფასდაუდებელი, ფრიადისა სასყიდლისა.
Մեծագնի – დიდძალისა სასყიდლისა, სასყიდელი.
Մեծագոյն – უმაღლესი, უხუცე, უხუცჱსი.
Մեծագութ – დიდად მოწყალე.
Մեծաթեւ – ფრთითა დიდი.
Մեծահասակ – გრძელი, ჰასაკოვანი.
Մեծաձայն – მაღლითა ჴმითა, ჴმითა დიდითა.
Մեծաձայնագոյն – ჴმა უმაღლესი.
Մեծաձայն ասել – ღაღად-ყოფა, ღაღატ-ყოფა.
Մեծամեծ – აზნაური, დიდ-დიდი, დიდებული, დიდროანი, დიდძალი, მდიდარი, მთავარი, უდიდესი, უფროჲსი, ძლიერი.
Մեծամիտ – მაღალი გულითა.
Մեծամտել – მაღლოვა.
Մեծանալ – გადიდება, განდიდება, განმდიდრება, განმრავლება, ჰაეროვან-ყოფა.
Մեծանդամ – სხეულდიდი.
Մեծանձն – ჰასაკითა დიდი.
Մեծանուն – სახელგანთქუმული, სახელ დიდი, სახელო(ვ)ანი.
Մեծաշուք – ჰაეროვნება.
Մեծապարանոց – განმსხობილი ქედითა.

Մեծապէս – დიდად ფრიად.
Մեծ առնել – გადიდება, განდიდება.
Մեծավաստակ – დიდად დამაშურალი.
Մեծատուն – მდიდარი, სიმდიდრე.
Մեծատուն ցուցանել – განმდიდრება.
Մեծատուր – უხუ.
Մեծարել – დიდება, თავისყოფა, მდიდრად თქუმა/სიტყუა, პატივისცემა, რჩოლა.
Մեծարոյ – დიდებული, სადიდებელი.
Մեծարոյ լինել – გადიდება, განდიდება.
Մեծարութիւն – სიმდიდრე.
Մեծացուցանել – გადიდება, განდიდება, განმდიდრება, დიდება, მდიდრად გამოჩინება.
Մեծ լինել – გადიდება, განდიდება, განმწჳსება.
Մեծվայելչութիւն – დიდად შუენიერება.
Մեծութիւն – დიდება, დიდგულება, დიდებულება, დიდი განმდიდრება, სიდიდე, სიმდიდრე, სიმწჳსე.
Մեծ քան – უაღრესი.
Մեկնակազէնք – უჭურველი.
Մեկնեալ – ვლტოლ(ვ)ილი.
Մեկնել – გამოთქმოდა, გამოთარგმანება, გამოთქუმა, გამორჩევა, გამოფხურა, გამოყენება, გამოშო(ვ)რება, გამოცხადება, განკიდება, განმარტება, განრჩევა, განტევება, განყენება, განშოვრება, განშორება, განწვალება, განწუდომა, განწყდომა, გაშორება, თხრობა, მიყოფა, მოშორ(ვ)ება, წარსლვა.
Մեկնիչ – განმმარტებელი.
Մեկնոց – სამოსელი.
Մեկնութիւն – გამოთარგმანება, გამოთქუმა, განხილვა, განჴსნა, შეტყუება.
Մեկրիստոնէ – მეკრისტონე.
Մեկուսանալ – განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Մեկուսացուցանել – განყვანება.
Մեկուսի – ერთ კერძო, თჳნიერ, თჳსაგან, მარტოდ=რე, შოვრს, შორს.
Մեկուսի լինել – განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Մեկուսի կացուցանել – განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Մեհեան – ბაგინი, ბემონი, ბმემონი, ბომონი, საკერპო, სახლი კერპთაჲ, ტაძარი.
Մեհեկան – მირაკანი, მიჰრაკ(ა)ნი.
Մեհենակապուտ – ბაგინთა მძარცუველი, ბაგინის მძარცუველი.
Մեհենատուն – ბომონი, ტაძარი.
Մեհեւանդ – მელევანდი.
Մեղադիր – მაბრალობელი.
Մեղադիր եղանել – ბრალება.
Մեղադիր լինել – ბრალება, ყუედრება.
Մեղադրել – ბრალება, ბრალობა, ვაჲთ ხადილი.
Մեղադրութիւն – ბრალი, ბრალობა.
Մեղանչական – საცოდველი, შეცოდებული, ცოდვილი.
Մեղանչել – ვნება, უკეთურება, უსამართლობა, შეცოდება, ცოდვა.
Մեղանք – შეცოდება.
Մեղապարտ – ცოდვილი.
Մեղասէր – ცოდვის მოყუარე.
Մեղաւոր – ცოდვილი, შეცოდებული.
Մեղեխ – შეშა.
Մեղեսիկ – ამეთჳსტონი.
Մեղետիանոս – მელეტიანი.
Մեղ լինել – ბრალის-ბმა.
Մեղծանալ – დაცხრომა.
Մեղկացուցանել – შეორგულება.
Մեղկեալ – დაჴსნილი, მოლხობილი.
Մեղկել – დაჴსნილობა.
Մեղմ – ნელადი, ნელი, ყუდრო, წულილი.
Մեղմանալ – დაკლება.
Մեղմացեալ – დაცხრომილი.
Մեղմեխ – უკეთურება.
Մեղմով – მდუმრიად, იდუმალ.
Մեղր – თაფლი.
Մեղու – ფუტკარი.
Մեղուցանել – ცთუნება, ცოდვები.
Մեղուցեալ – შეცოდებული, ცთომილი.
Մեղք – ბრალი, ნაცოდავი, შეცოდება, ცოდვა.
Մեղք դնել – ბრალება.
Մենակեաց – მონაზონი.
Մենամարտ – ბუმბერეზი.
Մենամարտել – განსლვა ახოვანად, თავისთავ ბრძოლა.
Մենամարտիկ – ბუმბერეზი.
Մենաստան – მონასტერი, საყოფელი მარტოდმყოფებისაჲ.
Մենացեալ – მარტო, მარტოქმნული.
Մենաւոր – მონაზონი.
Մենաւորաստան – მონასტერი.
Մենաւորութիւն – მარტოება.
Մենքենայ – მანქანება, საქმარი.
Մեռանել – აღსრულება, დასრულება, მოკლვა, მოკუდომა, მოსიკუდილი, მოსრვა, მონყდომა, სიკუდილი, შესუენება.
Մեռեալ – მკუდარი, მომკუდარი, მომწყდარი, მძორი.
Մեռեալք – მკუდრეთი.
Մեռելոտի – დამშთვარი, მკუდარი, მძორი.
Մեռուցանել – მოკუდინება, მოსრვა.
Մեսիա – მესია.
Մեսիայ – მშია.
Մետաղ – საპყრობილე.
Մետասան – ათერთმეტი.
Մեր – ჩუენი.
Մերժեալ – გამოგდებული, განშოვრებული, განშორებული, დაჭენებული.
Մերժել – აღფხურა, გამოძება, განგდება, განდგომა, განდევნა, განვრდომა, განთხევა, განკრთობა, განოტება, განსხმა, განყენება, განყოფა, განშოვრება, განშორება, განჴდა, გარდაქცევა, გაშორება, ვლტოლა, მოსპობა, რევა, უკუნდგომა, შეღუერფება, ნარსხმა, ჭენება.

Մերժել (ի բաց) – წარყვნა.
Մերժումն – განვრდომა.
Մերկ – განშიშულებული, განძარცული, დაუბურველი, შიშუელი, შიშუველი, წუდილი, ჴდა, ჴდილი-ჴდა.
Մերկագոյն – უშიშულესი.
Մերկանալ – ალმობრწყინ(ვ)ება, აღძარცუვა, აღძრცუვა, გამოცხადეა, განთენება, განშიშულება, განძარცუვა, განძუარცუვა, წარკეცა.
Մերկապարանոց – ქედ-დადრეკილი, შიშუელი და ქედ-დადრეკილი.
Մերկացեալ – წუდილი.
Մերկացուցանել – ალსაბურველება, გამოჩინება, განშიშულება, განშოვრება, განშორება, განძარცუვა, განძუარცუვა, გაშორება, დაძარძუვა, მოძარცუვა.
Մերձ – ახლო, ახლოს, გუერდით, მახლობელ, მახლობელად.
Մերձաւոր – თჳსთაგანი, თჳსი, მახლობელი, მეგობარი, მისკერძო, მისმიერი, მოდგომილი, მოზღვანე, მოზღუანე, მოყუასი, მოძღუანე, ნათესავი, სწორი.
Մերձաւորարար – ნათესავი.
Մերձաւոր արեան – მახლობელი სისხლისა, მეძიებელი სისხლისა.
Մերձաւորեցուցանել – თჳსობა, თჳსყოფა, სასუმევა, სასუმელება, შვილება.
Մերձաւորիչ – თჳსი, ნათესავი, სასუმელი.
Մերձաւոր լինել – მახლობელობა.
Մերձաւորութիւն – მახლობელობა, საშვილებელი.
Մերձեալ – მოახლებული.
Մերձել – მიახლება.
Մերձենալ – დაახლება, დახება, მიახლება, მიწევნა, მიხება, მიჴდომა, მოსლვა, მოსულა, მოწევნა, მოხება, მოჴდომა, შეახლება, შემთხუევა, შემოახლება, შემოხება, შეყოფა, შეწირვა, შეხება.
Մերձեցուցանել – შერევა, შეხება, წარდგინება, მიახლება.
Մերձ լինել – ახლება, ახლოს ყოფა, დაახლება, ზღვრობა, ზღუარვა, მიახლება.
Մերձ կալ – წარდგომა (წინაშე).
Մենքենայ – საქმარი.
Մեւս – ერთი იგი, ერთკერძო, ერთი სხუა, ერთიცა.
Մեւս եւս – ერთილა.
Մեք – ჩუენ.
Մեքենայ – მანქანა.
Մեքենայել – მომანქნება.
Մեքենովք – მიქონიოთი, მიქონოდი, მიქონოთი.
Մզեալ – გამოწურვილი.
Մզեցուցանել – მოწურვა.
Մէգ – ალმური, არმური, ნისლი, წყუდიადი.
Մէզ – ფსელი.
Մէն մի – თითო.
Մէջ – განზოგადება.
Մէջք – შუვა, წელი.
Մէտ – სასწორი, წამი.
Մթագին – სიბნელე.
Մթագին տեղի – სიბნელე.
Մթանալ – დაბნელება.
Մթացուցանել – დაბნელება.
Մթացուցիչ – დამაბნელებელი.
Մթերել – სიბნელე.
Մթեր ինչք – ნამეტავი, ნამეტნავი.
Մժլխ – მუმლი.
Մժղուկ – კურნაქი.
Մի – არა, ერთი, ვერ, ვინმე, ზოგადი, მარტო, მხოლო, ნუ, ნუუკუე.
Մի՛ (կարել) – ვერ.
Միաբան – ერთობით, შეტყუებულად.
Միաբանեալ – ერთბამად, თანაშეთქუმული, თანაშერთული, შეთქუმული.
Միաբանել – გაერთება, დართვა, ერთზრახვა ქმნა, ერთსიტყუა ყოფა, ზედაგება, ზიარება, ზრახვა, შეგვანება, შეზრახვა, შეთქუმა, შეტყუება, შეტყუვება, შეყოფა.
Միաբան լինել – ზედაგება.
Միաբանութիւն – ერთგულება, ერთობა, ზიარება, ზიარობა, თანაზიარება, შეთქუმა, შეთქუმულება, შეტყუება.
Միախորհուրդ – ერთზრახვა.
Միաղիմի – ერთსახე.
Միածին – მარტოდ შობილი, მხოლოდ შობილი.
Միականի – ერთთუალი, ცალთუალი.
Միակողմանի – ღრეკილი.
Միակողմանիք – ქუეწარმძურომელი.
Միակրօն – ერთსახე.
Միահաղոյն – ყოლადვე.
Միահամուռ – ერთბამად.
Միահաւան – ზოგად, ზოეგად.
Միաձեռանի – უჴელო.
Միաձոյլ – მკდნარად, შენაყინავი.
Միամարտիկ լինել – რკინება, რკინობა.
Միամայր – იამავრი.
Միամիտ – გულითადი, უმანკო.
Միամտել – გულსავსე ყოფა.
Միամտութիւն – ერთგულება, განმარტებული, მარტიობა, სიწრფოება.
Միամօր – მარტო, მხოლოდ შობილი.
Միամօրութիւն – მხოლოდ-შობილება.
Մի այլ եւս – ნუღარა.
Միայն – ერთხოლო, თჳსაგან, მარტო, მარტოდ, მებრ, მხოლო, ოდენ, ხოლო.
Միայնալ – განმარტივება.
Միայնակեաց – დაყუდებით მყოფი, დაყუდებული, მარტო(დ) მყოფი, მონაზონი.
Միանալ – შეყოფა.
Միայնակեցանոց – დასაყუდებული.
Միայնակեցութիւն – დაყუდება.
Միայնանալ – მონაზონ ქმნა.
Միայնարան – მონასტერი.
Միայնացեալ – მარტო.
Միայնութիւն – მარტოება.

Միանգամ – ერთბამად, ერთგზის, ერთვე, ერთჯერ, ვითარცა, კუალად, ცა.

Միանգամայն – ერთბამად, ერთვე, ერთგზის, ერთობით, თანად, ყოლადვე.

Միանձն – მარტო(დ)მყოფი, მონაზონი.

Միանձնաբար – თჳსაგან.

Միանձնական – მარტო(დ)მყოფი.

Միանձնանալ – დაყუდება, დაყუდნება, მონაზონ ქმნა.

Միանձնաւորութիւն – მონაზონება, მონაზონობა.

Միանձնութիւն – მონაზონება, მონაზონობა.

Միաշաբաթի – ერთშაბათი.

Միասայրի – საბარკალი.

Միապէս – ერთვე, სწორად, სწორებით.

Միասին – ერთბამად, ზოგადი, თანად.

Միաստնի – ამაზონელი.

Միացեալ – შექუსული.

Միատրաստան – მონასტერი.

Միաւորեալ – შეერთებული.

Միաւորել – შეერთება.

Միեղջերի – მარტორქა.

Միեղջերու – მარტორქა.

Միեւղջեր – მარტორქა.

Մի՛ երբէք – ნუუკუე.

Մի եւեթ – მარტოდ ხოლო.

Մի եւս – არღარა.

Միզել – ფსმა, შეფსმა.

Մի ըստ միոջէ – შემდგომითი-შემდგომად.

Միթէ – თურე, მე-ა (ნაწილაკი), ნუ, ნუუკუე.

Մի ինչ – ერთ-ერთი, თითო.

Մի՛ ինչ խղճել – უეჭუელად.

Մի խօսիք զամբարտաւանս – ნუცა იტყჳთ მაღალსა.

Մի՛ կարի – იშჳთ.

Մի կողմն – ერთკერძო.

Միմեանք – ერთიერთი, ერთიმეორე.

Միմեանց – ურთიერთას, ურთიერთარს.

Միմի – ერთი ერთი, თითო, თითოეულად, თითოეული, თჳთოეულად, კაცად-კაცადი.

Միմոս – მიმოსი.

Մին – ერთი.

Մինչ – ვიდრე, ვიდრე-მდე, ვიდრელა, ვითარ, ვითარ-იგი, ოდეს, რაჲ.

Մինչդեռ – ვიდრე, ვიდრე-მდე, ვიდრემდჱ, ვითარ, რაჲ, ჯერეთ, ჯერთ.

Մինչեւ – ვიდრე, ვიდრემდე, ვიდრემდჱ, ვიდრელა.

Մինչեւ ի – მდის, მი-მდე, მი-მდის.

Մինչեւ ի սպառ – სრულიად.

Մինչեւ ի վեր – პირისპირ, პირისპირით, პირსპირ.

Մինչեւ յերբ – ვიდრემდე, ვიდრემდჱ, ვიდრემდის.

Մինչեւ յեւթանասնեկին եւթն – სამეოც და ათჯერ შუდგზის

Մինչեւ յոյժ – სრულიად.

Մինչեւ ց – მდე, მი-მდე.

Մինչեւ ցայժմ – მოაქამდე, მოაქამომდე.

Մինչեւ ցայսօր – მოაქამდე, მოაქამომდე, მოდღენდელად დღედმდე.

Մինչեւ ցայսօր ժամանակի – დღესის დღემდე.

Մինչեւ ցերբ – ვიდრემდის.

Մինչ զի – ვიდრემდის.

Միշտ – მარადის, სამარადისო, სამარადისოდ.

Միործի – ერთკაკა, ცალ-კაკა.

Միջագետ Եգիպտոսի – შინაგანი ეგჳპტისა.

Միջագետք – შუვამდინარე.

Միջին – საშუალი, შუვა.

Միջնալուսին – მთოვარე დაკლებული.

Միջնապարիսպ – შუაკედელი, შუვაკედელი.

Միջնողն – ბეჭთ-საშუალი.

Միջնորդ – მომატყუებელი, შუამდგომელი, შუვამდგომელი.

Միջնորդել – შუ(ვ)ამდგომელ ყოფა.

Միջորմ – შუაკედელი, შუვაკედელი.

Միջոց – აეროვანი, საშუალი, უსართულო, უსართულოჲ და აეროვანი.

Միջօրեայ – შოვასამხარი, შუასამხარი, შუვა სამხარი.

Միջօրէ – დღესაშოვალი, დღე-საშუვალი, სამხარი, შოვა სამხარი, შუა სამხარი, შუვა სამხარი.

Միջօրեայ ժամանակ – სამხრის.

Միռոն – ნელსაცხებელი.

Միս – ჴორცი.

Միտ դնել – განგულება, განზრახვა, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, კრძალვა, სმენა, შესწავება, ხედვა.

Միտել – განდრეკა, გარდაწონა, მიდრეკა, მიქცევა.

Միտք – განზრახვა, გონება, გონიერება, გული, გულისხმა, გულისჴმა, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, თავი, სული, სკნ(ი)დისი, ცნობა.

Միրգ – ხილი.

Միրկեալ – მიქცეული.

Միութիւն – ერთობა.

Միւս – მერმე, მერმეცა, მეორე, სხუა.

Միւանգամ – ვე, ერთჯერლა, კუალად, მეორედ, მერმე, მერმეცა.

Մյւս օր – ხვალის(ა) დღე.

Մխեալ – ნდობილი.

Մխել – დასხმა, დაძრვა, დაწება, მიყოფა, შეხება, შთამოყოფა, შთაყოფა, შთაწება.

Մխիթար – ნუგეშინისმცემელი.

Մխիթարակից լինել – თანანუგეშინისცემა.

Մխիթարեալ – ნუგეშინისცემული.

Մխիթարել – გულდებულ-ყოფა, ლმობიერ ქმნა, ლოცვა, ნუგეშინისცემა.

Մխիթալիչ – ნუგეშინისმცემელი.

Մխիթարութիւն – ლხინება, ნუგეშინისცემა.

Մկանունք – ზურგი.

Մկնաքի – ვრცინი და თაგჳ.

Մկնաքիս – თაგუ-ქურცინი.

Մկրտեալ – განბანილი.

Մկրտել – ბანა, განათლება, განბანა, განნათლება, ნათლისმოცემა, ნათლისღება, ნათლისცემა.
Մկրտիչ – ნათლისმცემელი.
Մկրտութեան իրք – სანათლო.
Մկրտութիւն – ბანა, განბანა, განრცხა, ნათლისღება, ნათლისცემა.
Մղել – გმერა, გუმერა, ჭენება.
Մղեղ – მინა.
Մղոն – მილიონი, სტადიონი.
Մնալ – გება, დადგომა, დადგრომა, დათმენა, დარჩომა, დაყოფა, დაშდომა, დაშდუნება, დაშთომა, დგომა, ლოდება, მოლოდება, მოლოდინება, ყოვნა.
Մնաս – ქანქარი, მნა.
Մնացական – საუკუნე/ო.
Մնացեալ – დატევებული, დაშთომილი, ნეშტი.
Մնացորդ – დაშთომილი, მოსაკუფხლველი, ნეშტი.
Մնացուած – ნეშტი.
Մնչել – ღუმინვა.
Մշակ – მოქმედი, მოქმედი ქუეყანისაჲ, მუშაკი, ქუეყანის მოქმედი.
Մշակ (բաւական) – ნუყიერი.
Մշակութիւն – მუშაკობა, სამუშაკო.
Մշտաբուղխ – დაუწყუედელი.
Մշտիկ – კონა, უსუპი.
Մշտնջենաւոր – სამარადისო, სამარადისოდ, საუკუნე/ო.
Մշտնջենաւորել – დადგრომა.
Մշտուկ – საპკურებელი.
Մոգ – გრძნეული, მოგუ.
Մոգել – გრძნება, მოგუება, შეგრძნება.
Մոգպետ – მოგუთმთავარი, მოგუპეტი.
Մոգութիւն – მოგუება, გრძნება.
Մոլաքզենի – თკთმავალი ლელოვანი.
Մոլախոտել – თივაცენებული.
Մոլար – მაცთური, ცთომილი.
Մոլարանուն – ტყუილით სახელი.
Մոլեալ – განგრუნვებული.
Մոլեգին – ბორგნეული.
Մոլեգնել – ბორგა, განკრთომა, განცთომა, ცბა.
Մոլել – აღბორგება, ბორგა, განბორგება, მისნობა, სიცბილი, ცბა.
Մոլեգնոտի – ბორგნეული.
Մոլի – ბორგნეული, მოკრაული, ხელი.
Մոլի յիմարութիւն – სიხელე.
Մոլոգնեալ – განკრთომილი.
Մոլոգոն – მონაზონი.
Մոլոշի – მოლოქი.
Մոլոր – მაცთური.
Մոլորական – შეცთომილი.
Մոլորեալ – განბორგებული, შეცთომილი, ცთომილი.
Մոլորել – ბორგა, შეცთომა, ცთომა.
Մոլորեցուցանել – შეტყუვება, შეცთუნება, ცთუნება.
Մոլորեցուցիչ – მაცთუნებელი, მაცთური, საცთური.
Մոլորութիւն – მაცთუნებელი, მაცთუნება, საცთური, სიბორგილი/ე, სიცბილი, შეცთომა, შეცთომილება, შეცოდება, ცთომილება.
Մոլութիւն – სიცბილი, უცნება.
Մոխիր – ავლი, ნაცარი.
Մոխրապատ – მინაშერეული.
Մոխրոց – სანაცრე.
Մողէզ – მსუენი.
Մոմ – ცვლი.
Մոմեղէն – კერეონი, სანთელი.
Մոյթ – სამყარო, სიმტკიცე, სტო, სტო(ვ)ა.
Մոյր – თხოვა.
Մոշա – გრივი.
Մոռանալ – დავიწყება, მოვიწყე, შევიწყება.
Մոռացումն – დავიწყება.
Մոռացօնք – დავიწყება.
Մոռացօնք լինել – დავიწყება.
Մորենի – მაყუალი, მაყულოანი, მაყულოვანი.
Մորթ – გარსი, ტყავი.
Մորթեգործ – მეტყავე.
Մորթել – განძარცუვა, განძუარცუვა, განჴდა, მოკლვა.
Մորթիք ուլոց – თიკნიერი.
Մորի – სადგური, საყოფელი.
Մորմոքել – ლმობა, ტირილი.
Մորոս – უგუნური, ცოფი.
Մոնչել – ბრდღუენა, ზახება, მკსინვარება, ყვრილი, ჴმობა.
Մսահան – ბატური, ფოცხუ, ფუცხუ.
Մսան – ბარკალი, წელნი.
Մսել – დაწუვა.
Մսեղ – ჴორციელი.
Մսեղի – ჴორციელი.
Մսուր – ბაგა.
Մտաբերել – შეყოფა.
Մտադիր լինել – გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა.
Մտադիւր – ჯეროვნად.
Մտադիւրութիւն – გულსმოდგინება, კრძალვა, ნეფსითობა, სათნოება, ჯეროვნად.
Մտախաբ – გონებათა მაცთური.
Մտախորհ լինել – განზრახვა, გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა.
Մտախորհութիւն – გონება.
Մտածել – ოცნება.
Մտածութիւն – გულისსიტყუა, ზრახვა, იჭჳ.
Մտանել – აღსლვა, აღსობა, აღჴდომა, აჴდომა, განსლვა, განწონა, გარდაცუმა, დასლვა, დაჴდომა, მიმართება, მორთხმა, მოსლვა, მოსულა, სლვა, შეგუალ, შევრდომა, შემოსლვა, შემოჴდომა, შერთვა, შესლვა, შელება, შეჴდომა, შთასლვა, შთაჴდომა, ჩასლვა.
Մտանել առ նա – თანამკვდრება.
Մտանել ի դարան – დადარნება, დამალვა, მზერა, მზირყოფა.
Մտանել ի հանդէս – აღხილვა, ახილვა.
Մտանել ի ներքոյ – შემოჯდომა.

Մտանել (ի ներքս) – შეყოლა.
Մտանել յաշխարհագիր – შთაწერა.
Մտավարժ – ნანარი.
Մտացածին – ტყუვილი.
Մտացի – გონიერი.
Մտացծնոյց – მოპოვნებული.
Մտաւոր – მეტყუელი, მეცნიერებისა.
Մտեալ – შესრული, შელებული, შეწირული.
Մտերիմ – ერთგული, შინაგანი.
Մտերմութիւն – გულითადობა.
Մտող – შემავალი.
Մտրակ – ტანჯვა.
Մտրուկ – კიცუ.
Մրգաբեր – ხილოვანი.
Մրգապահ – ხილის მცველი.
Մրմնջել – თანასახეობა, თქუმა.
Մրմռեալ – განრისხებული.
Մրմռել – განძკნება, დაღუმინევა.
Մրջիւն – ჯინჭველი.
Մրրախառն – თხლეშეზავებული.
Մրրիկ – ალმური, არმური, ბორბალი, ზამთარი, კუამლი, ნიავქარი, ქარი, ღელვა.
Մրրկեալ – აღძრული.
Մրրկել – აღრისხება.
Մրցել – ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა.
Մրուր – თხლე.
Մութն – სიბნელე, წყუდიადი.
Մուխ – განჴურვებული, ნდომა.
Մուծանել – მიყვანება, მოყვანება, შემოღება, შეღება, შეყვანება, შეყოფა, შეშუება.
Մուծանել (ի ներքս) – შემოყვანება, შემოხუმა.
Մուծեալ – შემავალი.
Մուծել – მიპყრობა, შემოვლინება.
Մումբերիզ – ბუმბერეზი.
Մուն – ბზიკი, მუმლი, სიმლიერე.
Մուռ – ზმური, მური.
Մուտ – შემოსავალი, შემოსლვა, შესავალი, შესლვა.
Մուտ եւ ել – შესავალ-გამოსავალი.
Մուտ արդեանց – ნაყოფი.
Մուտ արեւու – დასავალი.
Մուտք – დასავალი, კარი.
Մուտք արեւ – მზის(ა) დასავალი
Մուտք արեւու – დასლვა მზისაჲ.
Մուր – მელანი.
Մուրանալ – თხოვა.
Մուրացիկ – მთხო(ვ)ელი.
Մուրկ – ეტერი, ეტერ-წინამო, დარუჯვილი, დატუსვილი, შეხუკვილი.
Մուրհակ – მუჰრაკი, წიგნი, ჴელით-წერილი.
Մուրճ – წერაქჳ.
Մուրող – მთხო(ვ)ელი.
Մուրողութիւն – თხოვა.
Մուրտ – მურტი.
Մուքրել – შეხევა.
Մօտ – მახლობელ, მახლობელად, ოდენ.
Մօտագոյն – უმახლობელესი.
Մօտակաց – მახლობელ, მახლობელად, მახლობელი.
Մօտակաց լինել – შემწე ყოფა.
Մօտակտուր լինել – განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Մօտաւոր – მახლობელი, მახლობლითი, შემოახლებული.
Մօտեալ – მახლობელი.
Մօտել – მიახლება.
Մօտ կացեալ – თანამდგომარე.
Մօրուք – წუერი ნიყბერი.

Յ

Յագեալ – განმაძღარი, მაძღარი.
Յագել – განძღება, განძღომა, გაძღომა.
Յագեցումն – სიმაძღრე.
Յագեցուցանել – განძღება, დაცხრომა.
Յագումն – განძღება.
Յագուրդ – განძღმომა, გაძღომა, მაძღრივ, მაძღრობა, სიმაძღრე.
Յազատութիւն ածել – თავისუფალ-ქმნა.
Յածեալ – განზმნული.
Յածել – გურიობა, მიმოსლვა, მოვლა, ქცევა.
Յածեցուցանել – გურიობა.
Յածումն – გურიობა.
Յական գտանել – გუერდით თხრასა დაპყრობა.
Յակաստանի – დამტკიცებულად.
Յակինթ – სინდისი.
Յակն անկանել – ჩუენება.
Յահեակ – მარცხენით, მარცხლ, მარცხნ.
Յահեկէ – მარცხენით, მარცხლ, მარცხნ.
Յահեկէ կողմանէ – მარცხლ კერძო.
Յահի լեալ – განკკრვებული.
Յաղագս – გამო, თჳს, ძლით, ჯერთაგან.
Յաղագս որոյ – ამისგანადცა.
Յաղել – დამარილება.
Յաղերս անկանել – ვედრება.
Յաղաւթս կալ – ვედრება.
Յաղթական – მოღუაწი/ე.
Յաղթահասակ – ზეშთა-გრძელი, ჰასაკ-გრძელი.
Յաղթահարեալ – მოუძლურებული, ძლეული.
Յաղթահարել – მიტაცება, მომძლევება, მძლავრება, მძლავრობა, რევა, ძლევა.
Յաղթանդամ – კეთილ-დიდი.
Յաղթեալ – ძლეული.
Յաղթել – დაპყრობა, მიტაცება, მომძლევება, მრეყოფა, მძლავრება, მძლავრობა, მძლე ყოფა, რევა, შეძლება, ძლევა.
Յաղթութիւն – ძლევა.
Յաղթող – მძლე, ძლევის-მყოფელი.
Յաղթողական – ძლევისა.
Յաղօթս կալ – ლოცვა.
Յաջողութիւն – წარმომართება.

Յաւժարել – ჴელის(ა)-შეყოფა.
Յաճախ – დიად, ზედაჲს ზედა, ფრიად.
Յաճախագոյն – ნუსნუთ.
Յաճախել – გადიდება, განდიდება, განმრავლება, განჴშირება, განფართოება, გულს დგინება, დადგრომა, დართვა, მანვა, მოსწრაფე ყოფა, შეძინება.
Յաճախեցուցանել – განმრავლება.
Յաճախութիւն – ამსთობა, ალმსთობა, სამიმდემო, სიმრავლე.
Յամառ – მჴდომი.
Յամառել – ჴდომა.
Յամառութիւն – ცილობა.
Յամեալ – დაყოვნებული.
Յամել – დაგვანება, დადგრომა, დაყოვნება, დღეგრძელ ყოფა, მიმყოვრება, ყოვნა, შემოსლვა.
Յամենալ – ყოვნა.
Յամենայն կողմանց – ვინაჲვე, ყოვლით კერძო.
Յամենայն սրտէ – გულსმოდგინება.
Յամեցուցանել – ყოვნა.
Յամին մի անգամ – წელიწდეულად.
Յամր – გვანად.
Յամոյր – იამორი, იამური, ირემ-კაცი.
Յամօթ – საკდემელად.
Յամօթ առնել – დანუნება, სირცხვლეულ ქმნა/-ყოფა, შეურაცხყოფა.
Յամօթ առնել/լինել – რცხუენა.
Յամօթ լինել – კდემა, კდემულ ქმნა/ყოფა.
Յայգ – ხვალე.
Յայգուց – ხვალე.
Յայգուցն – ხვალის(ა) დღე.
Յայլակերպ լինել – სხუად ხატად ცვალება, სხუაფერქმნა.
Յայմհետէ – დღეს დღითგან.
Յայն կողմն – კერძო, მიერ, წიალ.
Յայնմ կողմանէ – წიალ, წიალ კერძო.
Յայնմհետէ – მიერითგან, მიერ ჟამითგან.
Յայնժամ – მაშინ, წინანდელსა ჟამსა/წინანდელთა ჟამთა.
Յայնժամու – მაშინდელი.
Յայն կողմն – მიერ კერძო, წიალ.
Յայնկոյս – ამიერ კიდესა, იმიერ, იქი, მიერ, მიერ კერძო, წიალ, წიალ კერძო.
Յայնմ կողմանէ – წიალ, წიალ კერძო.
Յայպն – მოსაცრომელად, მოსაცხარომელად.
Յայնմհետէ – მიერითგან, მიერ ჟამითგან, დღეს დღითგან.
Յայսկոյս – ამიერ კიდესა, წიალ.
Յայսկոյտ – ამიერ.
Յայսմանէ – ამიერ.
Յայսմհետէ – ამიერითგან, მაშინდითგან.
Յայտ – განჩინებული, გამოჩინებული, ცხად, ცხადად.
Յայտ առնել – გამოჩინება, განჩინება, მხილება.
Յայտ գալ – გამოჩენა, განცხადებულად მოსლვა.
Յայտ լինել – ჩენა.
Յայտ լինել/առնել – საცნაურ ყოფა.
Յայտ յանդիման – გამოჩინება.
Յայտնապէս – გამოჩინებულად, განჩინებულად, განცხადებულად, ცხად, ცხადად.
Յայտնեալ – განცხადებული.
Յայտնել – გამომეცნება, გამორჩევა, გამოჩენა, გამოჩინება, გამოცხადება, განცხადება, გრძნობა, მომარჩევა, მხელა, მხილება, ჩუენება, ცნობება, ცხადყოფა.
Յայտնի – განცხადებულად, განცხადებული, სააჯმნო, საჩინო, საცნაური, ცხად, ცხადად, ცხადი.
Յայտնի առնել – გამოცხადება, განცხადება, უწყება, ჩუენება.
Յայտնի լինել – გამოცხადება, განცხადება, განცხადებულება, გრძნობა, საცნაურ ქმნა.
Յայտնիչ – გამომაცხადებელი.
Յայտնութիւն – გამობრწყინება, გამოჩინება, გამოცხადება, მხილება.
Յայրատ – ცხარი.
Յայրումն – დასაწუველად, დასაწუველი.
Յայց ելանել – მოხილვა.
Յանարգութիւն հասուցանել – უპატიოდ დადება.
Յանգել – მოზავება.
Յանգէտ – უმეცრებით.
Յանդգնաբար – წარმდებებით.
Յանդգնագոյնս – უუგუნურჱს-რე.
Յանդգնել – კადრება, შეკადრება, წარმდებ ქმნა.
Յանդգնութեան – წარტყვებულად.
Յանդգնութեամբ – თავჴედად, ურცხჳნოდ.
Յանդգնութիւն – ზედა მისლვა, კადნიერება, სიხუესტე, სულვა, წარმდებება.
Յանդիման – მართლ, მიმართ, პირი, პირისპირ, პირისპირით, პირსპირ, წიალ, წინაშე, წინაშე თუალთა.
Յանդիման կալ/լինել – წარდგომა (წინაშე).
(Յանդիման) կացուցանել – წარმოჩინება.
Յանդիմանակ – წინაშემდგომელი.
Յանդիմանեալ – მხილებული.
Յանդիմանել – მხილება, შეტყუება, შეტყუვება, ჩუენება.
Յանդիմանիչ – მამხილებელი, მასწავლელი.
Յանդիման լինել – მოსლვა, მოსულა, შეთქუმა, შემთხუევა, ჩუენება.
Յանդիման հարկանել – პირსა ცემა.
Յանդիմանութիւն – განჩინება, მხილება, საწამებელად, საწამებელი, შესატყუებელი, შეტყუება, შეწამება, წამება.
Յանդիման ցուցանել – მიპყრობა.
Յանդուգն – გულმწყრალი, თავჴედი, მოწრაფე, ცხარი, წარმდები, ხუესტად, ხუესტი.
Յանծանօթս լինել – შეუსწავებელ ყოფა.
Յանկ հանել – ალსრულება.
Յանկարծ – მეყსეულად.
Յանկարծակի – ანაზდაჲთი, მეყი, მეყსეულად, მყის, მჩქუეფრ, უგრძნულად.

Յանկարծօրէն — ანაზდა, ანაზდად, ანაზდაჲთ, მეყსეულად, მეყსეული.

Յանկարծութեամբ — მეყსეულად.

Յանկարծուստ — მოულოდებელი.

Յանկոյս — წიაღ.

Յանկուցանել — შეყოფა.

Յանհոգս լինել — განთავისუფლება.

Յանձանձել — უგულებელსყოფა.

Յանձանձիչ — მგულებელი, შემწყნარებელი.

Յանձնապաստան — თავისმოთნე, უზრუნველად.

Յանձն առնել — შევედრება.

Յանձն առնուլ — აღსაარება, აღსარება, დათმენა, თავსდება, რწმუნება, სათნო-ყოფა, სათნოჩენა, შეწყნარება.

Յանձնել — მინდობა, შევედრება.

Յանձնեցուցանել — შევედრება.

Յանձն ընդունել — თავსდება.

Յանձն լինել — რწმუნებულყოფა.

Յանոտից — ფერჴით.

Յանպրոպ — ზამთრის.

Յանց — განსაცდელი.

Յանցանել — ბრალება, ბრალეულება, ბრალის ქმნა, გადასლვა, გარდამავალი, გარდასლვა, გარდაჴდომა, მოცთომა, შებრკუმობა, შეცილება, ცთომა, ცოდვა.

Յանցանք — ბრალი, განსლვა, გარდამავალი შჯულისა, გარდასლვა, ნაბრალები, სლვა, შეცოდება, ცთომა, ცთომილება, ცოდვა.

Յանցաւոր — ბრალეული, გარდამავალი, შეცოდებული, ცთომილი, ცოდვილი.

Յանցեալ — წარმატებული.

Յանցից — წიაღ.

Յանցուած — შეცოდება.

Յանցութիւն — ბრალი, ცოდვა.

Յանցումն — ბრალი.

Յանցուցանել — განქარება, განქარვება, შეცოდება, ცთუნება, ცოდვა, ცოდვება.

Յանցուցանել ի մեղս — ცოდვება.

Յանցուցեալ — შეცოდებული.

Յաչաղել ակամք — თუალ(თ)-ყოფა.

Յաչաց ելանել — სათნო ყოფა.

Յապա — მერმე, მომავალი.

Յապականութիւն — განსარყუნელ(ად).

Յապականութիւն առնել — დანგრევა.

Յապահով — განგდებული.

Յապաղել — დაყენება, დაყოვნება, დროება, დრო(-ჲს) ყოფა, ყოვნა.

Յապայ — მერმეთა მათ ჟამთა.

Յապաւեալ — წინა-მოკუეცილი.

Յապաւել — განწმედა, მოპარსვა.

Յաջ — მარჯუენით, მარჯულ.

Յաջակողմն — მარჯუენით, მარჯულ კერძო.

Յաջմէ — მარჯუენით, მარჯულ.

Յաջողակ — მარჯუე, წარმართებული.

Յաջողեալ — წარმართებული, წარმომართებული.

Յաջողել — გამართება, განმართება, განმარჯუება, მიკადება, ქმნა, შექმნა, შეწევნა, წარმართება, წარმომართება.

Յաջողութիւն — გამარჯუება, განმარჯუება, შეწევნა, წარმომართება.

Յաջորդել — დაჯდომა.

Յառակ — საბასრობელად, საბასრობელი.

Յառաջ — თავი, მძღუარ, პირველად, უპირადეს, უპირატეს, წაღმართ, წინა, წინავე, წინანდელსა ჟამსა/წინანდელთა ჟამთა, წინაჲსწარ, წინაცა, წინაწარ.

Յառաջագահ — მჴნისთაობა.

Յառաջ բերել — გამოღება.

Յառաջագէտ — მეცნიერი წინაჲსწარ.

Յառաջ գալ — წარმატება.

Յառաջագահ — ზემოჯდომა.

Յառաջագիտութիւն — მისნობა.

Յառաջագոյն — პირველ, პირველად, პირველადცა, პირველვე, პირველითგან, უპირადეს, უპირატეს, უწინარესი, წელან, წინა, წინაჲთვე, წინაჲსწარ, წინაჲსწარვე, წინაწარ.

Յառաջագոյն ննջեցեալ — პირველ დაძინებული.

Յառաջադէմ — წარმატება, წარმატებული, წარმოჩინებულად, წინა.

Յառաջադէմ լինել — წარმართება.

Յառաջադիմութիւն — წარმატება, წარმატებულება.

Յառաջադրութիւն — წინა-განზრახვა, წინა-განმზადება.

Յառաջածանօթ լինել — წინაჲსწარ.

Յառաջ ածել — წარდგინება.

Յառաջակայ — შემდგომი, წაღმართცა, წინა-განმზადებული.

Յառաջաձայնել — წინაჲსწარვე ღაღადება, წინაჲსწარ ჴმისყოფა.

Յառաջամարտիկ — დამწყებელი ბრძოლისა, წინამძღუარი ბრძოლისა.

Յառաջամիտ — გულსმოდგინე.

Յառաջամիտ լինել — გულსმოდგინება.

Յառաջանալ — წარმატება, წინა ძღოლა.

Յառաջապահ — წინაჲსწარ დამარხულ.

Յառաջացեալ — მთავარი.

Յառաջգիտութիւն — მეცნიერება, მისნობა.

Յառաջել — განმარჯუება, სწრობა, ძღოლა, წათქრომა, წარსწრობა (წინა), წარძღოლა, წინა-ძღოლა, წინა-წარძღუანება.

Յառաջեցուցանել — წარმართება.

Յառաջէ — წინაწარ, წინაჲსწარ.

Յառաջիկայ — მომავალი, ყოფადი.

Յառաջ մատուցանել — წარჩინება.

Յառաջմէ — პირველითგანვე.

Յառաջսարկաւագ — არქედიაკონი.

Յառաջ վազել — წარჴდომა.

Յառաջ քան — პირველ, პირველვე, უპირადეს, უპირატეს, უწინარესი, წინავე, წინაჲთგან.

Յառել — შეწუდომა.

Յառնել – აღდგომა, ამართება, ამსთობა, აღმართება, აღმოშობა, აღმოჴდომა, აღმსთობა, აღქცევა, გუალ, დადგომა, მსახურება, შედგმა, წარმოცემა.
Յառնել ի վերայ – დასხმა, ზედამიჴდომა.
Յառնել կանխաւ – ამსთობა, აღმსთობა.
Յառուլ – ჭვრობა.
Յասպի – იასპინი.
Յատակ – იატაკი, მიწა, ნადინები, საფუძველი, ფსკერი, ქუეყანა, ხარისხი, ჴმელი.
Յատակել – განძება, გაძება, დამჴუება, დამჴობა, დარღუევა, დატკებნა.
Յատանել – განსხლვა, სხლვა.
Յատել – განსხლვა.
Յար – მარადის.
Յարագել – დაზორვა.
Յարակցել – შედგინება.
Յարբեցութեան կալ – თრვობა.
Յարբունս հասանել – აღორძ(ი)ნება.
Յարգել – დიდება, ვაჭრობა, პატივ(ის)ცემა.
Յարգոյ լինել – შერაცხა, შერაცხება, შერაცხვა.
Յարդ – ბზე.
Յարդարեալ – შემკული, შეწყობილი.
Յարդարել – ადგილ-გება, გაგება, განგება, განმზადება, გარდართვა, გარდართუვა, დაწესება, კაზმვა, კუალად-მოგება, მოკაზმვა.
Յարդարիչ – მოსაწმედელი.
Յարեալ – შედგმული.
Յարել – მოყვანება.
Յարել – დადება, მიახლება, მიდრეკა, მოყვანება, შეახლება, შეახლებულ ყოფა, შედგომა, შეთქომა, შემობმა, შეყოფა.
Յարեւելս կոյս – მზუარე მზუარეს(ა).
Յարկ – გარდართული, დარბაზი, ეზო, სართული, საფარველი, საყოფელი, ტაძარი.
Յարկանել – დართ(უ)ვა.
Յարկել – დართ(უ)ვა, გარდართვა, გარდართუვა.
Յարձակել – გამოტევება, დასხმა, ზედა მოსლვა, მიმართება, მიტევება, შემართება, ჴელის(ა) მიყოფა.
Յարձակումն – ზედა მოსლვა, მოტევება.
Յարմարել – განწყობა, შემკობა, შემსგავსება.
Յարմարումն – ნაწევრებულება ქმნული.
Յարմտիս – ძირ-დაბმული.
Յարտաքուստ – გარეთ.
Յարութիւն – აღდგომაჲ, აღვსებაჲ.
Յարուցանել – ამაღლება, აღდგინება, აღზრზენა, აღმართება, აღმაღლება, აღძრვა, აღწევა, განღვძება, ზედა-აღდგომა.
Յարուցեալ – აღდგომილი, აღმმსთობელი.
Յարուցիչ – აღმადგინებელი.
Յաւանակ – კარაული, კაჳრაული, კიცუ, კიცჳ, ნაშობი, ნუკრი.
Յաւատ – ერთგულად.
Յաւար լինել – იავარ(ის)ყოფა.
Յաւար մատնեալ – მიმოდატაცებული.
Յաւելուած – ნამეტავი, ნამეტნავი, უმეტესება, უმეტესობა, შეძინება.
Յաւելուլ – განმრავლება, გარდარევა, დამატება, დამეტება, დაზჳნვა, დართვა, დაძინება, ზედა დართვა, მატება, შეერთება, შემატება, შემორთვა, შეყოფა, შეძინება.
Յաւէտ – უფროჲს.
Յաւժարել – ჴელის(ა)-შეყოფა.
Յաւժարութիւն – გონება.
Յաւիտեան – საუკუნე/ო, დასაბამი.
Յաւիտեանս – უკუნისამდე.
Յաւիտենական – საუკუნე/ო.
Յաւիտենից – მიმდემი, უკუნი, უკუნითი.
Յաւելուած – მეტი, ნამეტავი, ნამეტნავი.
Յաւելուլ – მიმატება.
Յաւուր միում – ხვალისაგან.
Յաւուրս գարնանոյ/ամարայնոյ – ზაფხულის.
Յափրանալ – განშოვრება, განშორება, გაშორება.
Յափշտակեալ – ატაცებული, აღტაცებული, განკრეხული, მიმოტაცებული, მიტაცებული, წარტაცებული.
Յափշտակել – აღტაცება, აღჭრა, გამოტაცება, დატაცება, იავარის ყოფა, მიმოდატაცება, მიმოტაცება, მიტაცება, მიღება, მოტაცება, ტაცება, შეცთომა, წარტაცება, წარღება, წაღება, ჴელთ-გდება.
Յափշտակող – მტაცებელი.
Յափշտակութիւն – აღჭრა, იავარისყოფა, მიტაცება, მონატაცები, ნატაცები, ტაცება, ტყუენვა, წარსატაცებელი, წარტაცება.
Յափսիթերս երթալ – შეპარვა.
Յաքսոր առաքել – ექსორია-ყოფა, ექუსორია-ყოფა.
Յեզեր – იეზერი.
Յեղաշրջել – გარდაქცევა.
Յեղաշրջութիւն – გარდაცვალება.
Յեղափոխել – გარდაქცევა.
Յեղմ – ნელად, ნელი, ნელიად.
Յեղյեղուլ – შეკრება.
Յենուլ – განსუენება, დადება, დამტკიცება, მიჲედრება, მიყრდნობა, ყრდნობა.
Յեռալ – სმენა.
Յեռանդէ – ძულუანდლითგან.
Յեռեալ – შემკული.
Յեռուլ – შესხმა.
Յեսանասուր – ლესული.
Յետ – უკუანაჲსკნელ, შემდგომად.
Յետին – მომავალი, უკუანა, უკუანაგანი, უკუანაჲსკნელი, შემდგომი, შეურაცხი.
Յետին կողմն – ბოლოჲთ კერძო.
Յետինք – დასასრული.
Յետնածեր – გარდასრული, მჴცოვანი.
Յետնեալ – დაკლებული.
Յետնել – დაკლება, დამცხუედება.
Յետնորդս – უკუანაჲსკნელად.

Յետոյ – ზურგით კერძო, მერმე, მერმე-ღა, უკუანა, უკუანა კერძო, უკუანაჲთ, უკუანაჲსკნელ, შემდგომად, შემდგომად ამისა.
Յետոյք – ბოლო.
Յետս – გარეუკუნ, მართლ უკუნ, უკუანაჲთ, უკუმართ, უკუმართცა, უკუმომართ, უკუნ, უკუღმართ.
Յետս դառնալ/դարձուցանել – მართლუკუნ ქცევა, უკუნ ქცევა.
Յետս ընդդէմ – უკუმართ, უკუღმარ.
Յետս ընդ կրունկն – კუალად.
Յետս թիւրեալ – გარექცეული.
Յետս յետս – უკუმართ, უკუღმართ.
Յետս փախչել – გარე-მიქცევა.
Յետուստ – უკუანა ზურგით, უკუანაჲსკნელ, უკუანანარი, ქუექუემო.
Յետուստ կողմանէ – ბოლოჲთ კერძო, ზურგით კერძო.
Յերազանալ – საჩუენებელის(ა) ხილვა.
Յերազել – განცხადება.
Յերաշխի առնուլ – თავსდება.
Յերեսաց – წინაშე.
Յերերել – რყევა.
Յերերի կալ – შეძრწუნებული.
Յերէկ – გუშინ.
Յերէկն – გუშინ.
Յերէկորեայ – მწუხრი.
Յերիր աւուր – ზეგე.
Յերկար – გრძიად, მყოვარ ჟამ.
Յերկարեալ – განგრძელებული, განგრძობილი.
Յերկարել – განგრძელება, განგრძობა, დადგრომა, დაყოვნება, ყოვნა.
Յերկարել զաղօթս – შორად ლოცვა.
Յերկիր – ქუე.
Յերկիւղ – საშინელად.
Յերկ միտս լինել – ჯმნა.
Յերկնուստ – ზეცით.
Յերկոցունց կողմանց – ორკერძოჲთვე.
Յերկրորդ աւուր – ხვალის(ა) დღე.
Յերկուանալ – უცნობელ ყოფა, შეორგულება.
Յերկունս – სალმობიერი.
Յերկուս – ორგან.
Յերրորդում նուագին – მესამედ.
Յեց – ერთკერძო.
Յեցեալ – დაყრდნობილი, მსხემი, შემოყოფილი, შეყოფილი.
Յեցուցանել – შედგმა.
Յընդունելութիւն – მითუალულად, სათნოდ.
Յիմար – სიცოფე, სულელი, უგუნური, ცოფი.
Յիմարեալ – განკრთომილი, განჩვბრებული, განცვბრებული, გულპებული, დასულებული.
Յիմարել – განკრთომა, განცოფება, დაკკრვება, დასულება, სულელ-ყოფა, უგულებელი, უგულებელსყოფა, შესულბება, შესულება, ცნობასა მიჴდომა.
Յիմարեցուցանել – აღ[ფ]რენილი, განკრთომა, განცოფება, შესულბება, შესულება.
Յիմարութիւն – მანკიერება, საცთურება, სისულელე, სიცოფე, უგნურება, უგუნურება.
Յի՞նչ – რაჲსამე.
Յի՞նչ պէտս – რაჲსათჳს.
Յինքն գալ – გონებასა მოგება.
Յիշաչարութիւն – ძჳრის-ჴსენება.
Յիշատակ – მოსაჴსენებელი, მოჴსენება, საჴსენებელი, ჴსენება.
Յիշատակ առնել – ჴსენებისა ყოფა.
Յիշատակարան – საჴსენებელი.
Յիշատակաց դպիր – მოსაჴსენებელთ-მწერალი.
Յիշատակել – მოჴსენება.
Յիշեալ – მოჴსენებული.
Յիշել – ალჴსენება, მოჴსენება, ჴსენება, ჴსოვნა.
Յիշեցուցանել – მოჴსენება, შეჴსენება.
Յիսնամեան – ერგასის წლამდინი.
Յիսնապետ – ერგასის თავი, ერისთავი.
Յիսներորդ – ერგასისი და მეორე.
Յիսուն – ერგასისი.
Յիսուն եւ հինգ – ერგასის და ხუთი.
Յիսուն եւ չորս – ერგასის და ოთხ.
Յիսուն յիսուն – ერგასისეული.
Յիրաւի – მართლად, მართლიად, სამართლად, სიცოფისაჲ, სულელი, უგუნური, შესულებული, ჭეშმარიტად, ჭეშმარიტი, ხელი.
Յիւրաքանչիւր – თჳსთჳს.
Յղանալ – მაკება, მაკნება, მიდგომა, მუცლადღება.
Յղացեալ – მიდგომილი.
Յղացուցանել – დაუძლებება.
Յղել – მივლინება, მიძღუანება, შევლინება, წარვლინება.
Յղենալ – მიდგომა, მუცლადღება.
Յղի – მაკე, მიდგომილი, მუცელ ქმნული, მუცელქუმული, მუცლადღებული, უძლები შობადი.
Յղութիւն – მიდგომა, მიდგომილება, მოდგომილება.
Յղփանալ – განშუება.
Յո՞ – ვიდრე.
Յոբելին – იობელი.
Յոգւոց հանել – კუნესა.
Յոգւոց հանել/ելանել – სულ(თ)-თქუმა.
Յոլով – დიად, დიდი, მრავალი.
Յոլովագոյն – მრავალი, უმრავლესი.
Յոլովել – გარდამატება, შეძინება.
Յոլովութիւն – სიმრავლე.
Յողդողդ – დაუმტკიცებელი, შერყეული.
Յողողանել – წარმრღუნელად.
Յոճ կալ – წარმოდგომა.
Յոյժ – გარდარეულად, გინცი, დიად, დიდად, დიდძალი, მეტად, სიმაგრე, უმეტესად, ფრიად, ძლიერად, ჯეკმა.
Յոյս – გინცი, იმედი, მოსავობა, სასო, სასოება, სასოვება.
Յոյս հատանել – წარწირვა.
Յոյն – იონი.
Յոպոպ – ოფოფი.

Յոռի – უკეთურად, უუნდოესი, უჯერესი, ხენეში, ჯერკუალი=კულისა.
Յոռին – უდარესი.
Յոռոգոյն – უბოროტესი.
Յոռուգոյն – უბოროტესი.
Յոռութիւն – სიჯერკულე.
Յո՞վ – ვიდრე, სადა.
Յովազ – ავაზა, ავაზ(ა)ნი, ვეფხი.
Յովանակ – საჴედარი.
Յովտ – იოტა.
Յոտանաւոր – ფრჴივ, ფრჴით.
Յոտից կողմն – ფერჴითი.
Յոտնատր – ზედგომით.
Յոտն կալ – აღდგომა, დგომა.
Յոտն կալ/յառնել – ზე აღდგომა.
Յոտն կալով – ზედგომით.
Յոտնկելեաց – პირდაქცევით.
Յորդ – ფრიადი.
Յորդագունի – უხუად.
Յորդեալ գալ – დიდროობა.
Յորդել – აღმოცენება, აღმოცჱნება, აღქაფება, გამოდენა, გამოდინება, მიმოდება, წარმოცემა.
Յորդոր – გულსმოდგინე.
Յորդորել – აღბაძვება, აღძრვა, ბირება, დარწმუნება, მოსწავება, ნუგეშინისცემა.
Յորդորումն – აღბაძვებაჲ.
Յորդութիւն – დინება.
Յորժամ – ვითარცა, ვინაჲთგან, ოდეს, ოდესცა, რაჲჟამს, რაჟამს, უკუეთუ.
Յո՛ր կողմն – ვიდრე.
Յորձան – სიმძაფრე.
Յորձանուտ – კბოდოვანი.
Յորձանք – მქანარი.
Յորմէ – ვინაჲთგან.
Յորմէ հետէ – ვინაჲთგან, ვინაჲთგანცა, რაჲთგან.
Յոր վայր – ვიდრეცა.
Յստակ – კამკამებული, ნათელი.
Յուզախնդիր – მეძიებელი.
Յուզել – აგზება, აღგზება, აღგზნება, აღმრღუევა, აღრღუევა, აღძრვა, აღხილვა, ახილვა, გამოკითხვა, გამოკრკვნა, გამოძიება, მონახვა, მოხილვა, შფოთება, ძებნა.
Յուլանալ – განზრქომა, უდებ-ყოფა, შეურაცხება.
Յուլացեալ – დაჴსნილი.
Յուլութիւն – უდებება, უდბება.
Յուղարկաւոր [լինել] – გზად ყოფა.
Յուղարկել – განვლინება, განჯმნა, მოწევნა, წარგზავნა, წარგზავნული, წარმოგზავნა, წარცემა.
Յուղարկութիւն – განლება.
Յուղի անկեալ – თანამოგზაური.
Յուղոյ – მგზავრ.
Յունական – იონთა.
Յունարէն – ბერძლ, ბერძული, იონებრ.
Յունաց աշխարհ – ფრომინნი.
Յունուար – იანვარი.
Յուշ արկանել – ხილვა.
Յուշ լինել/առնել – მოჴსენება.
Յուշկապարիկ – ვირდევი, ზღჳს ქალი.
Յուռթի – სარწყავი.
Յուսալ – გულსავსე ყოფა, გულპყრობა, მოსავ ყოფა/ქმნა, სავ=, სასოება.
Յուսահատութիւն – სასოწარკუეთილება.
Յուսացեալ – მოსავი.
Յուսացուցանել – მოსავ ყოფა/ქმნა.
Յուսով – გულდებულად.
Յօդ – ნასხმანი, ნაწევარი, სხეული, ძარღუ შემტკიცებული.
Յօդեալ – შენაწევრებული.
Յօդուած – ნაწევარი.
Յօգնականութիւն – შესაწევნელად.
Յօժար – გულსმოდგინე.
Յօժարագոյն – უმოსრაფჱს-რე.
Յօժարամիտ լինել – გულსდგინება.
Յօժարեալ – გულსმოდგინე.
Յօժարել – ნდომა, ნებება, შეპყრობა, შერთვა, ნადიერ ყოფა.
Յօժարութեամբ – გულსმოდგინედ.
Յօժարութիւն – გამარჯუება, განმარჯუება, გულსმოდგინება, ნადიერება, ჴდომა.
Յօղուած – დრონი.
Յօնակից – წარბითა შეკიცული.
Յօնք – წამწამი, წარბი.
Յօշեալ – განყოფილი.
Յօշել – ასოეულად განყოფა, ასოეულ ყოფა, განასოება, განახევრება, განგება, განთჳსულ-ყოფა, განყოფა, განჴდა, დაჭრა.
Յօրանալ – განმრავლება.
Յօրանալ եւ անկուշել – შეზრიობა.
Յօրինեալ – აღრთული, განწესებული.
Յօրինել – გაგება, გამოსხმა, გამოხატვა, განგება, განკრძალება, განკრძალვა, განწესება, დაგება, დამსჭუალვა, დაწესება, შეკაზმვა, შემკობა, შეტყუება.
Յօրինուած – განწესება, კუალი, წესი.

Ն

Ն – იგი, ისი, =ცა.
Նա – ეგე, თავადი, იგი.
Նազել – ბრდღუენა.
Նաժիշտ – მჴევალი, შიმონვარი, შიმუნვარი.
Նախ – პირველ, პირველად, პირველადვე.
Նախադուռն – ბჭე.
Նախաթոռ – ზეშთა ჯდომა, პირველად საჯდომელი, პირველჯდომა, წინაჯდომა.
Նախախնամութիւն – განგება.
Նախածին – პირმშო.

Նախամեծար – უფროჲს.
Նախանձ – ბაძვა, შური.
Նախանձախնդիր – მოშურნე.
Նախանձայոյզ – მოშურნე, შურის მეძიებელი.
Նախանձ առնել – შურობა.
Նախանձ արկանել – შურება, შურეება.
Նախանձաւոր – მოშურნე.
Նախանձաւոր լինել – ბაძვა, შურ=.
Նախանձաւորութիւն – მოშურნება.
Նախանձել – აღშურვება, ბაძვა, მიბაძვა, მოშურნე ყოფა, შეშურ(ვ)ება, შურ=, შურება, შურვება, შურის აღება, შურობა.
Նախանձելի – საშურელი, საშურველი.
Նախանձեցուցանել – შეშურ(ვ)ება, შურება, შურვება.
Նախանձընդդէմ – საშურვებელი.
Նախանձկոտ – მოძნე.
Նախանձոտ – რომლისა თანა იყოს შური, მოშურნე.
Նախանձորդ – მოშურნე.
Նախապարիսպ – ზღუდე.
Նախասացեալ – პირველთქუმული.
Նախաստեղծ – პირველდაბადებული, პირველშექმნული.
Նախավախճան – პირველმომკუდარი.
Նախավկայ – პირველმოწამე.
Նախատ – საკიცხელი, საკიცხეელი, საყუედრელი.
Նախատել – გინება, დაგმობა, კდემა, შეშურ(ვ)ება, ყუედრება.
Նախատինք – კდემა, კდემულება, საბასრავი, საგმობელი, საყუედრელი, ყუედრება, შეურაცხისყოფა.
Նախատիչ – მაყუედრებელი.
Նախատորդ – მაყუედრებელი.
Նախարար – ერისთავი, მდიდარი, მთავარი, მთავარმზრახვალთაგანი, ნახარარი, ნახპეტი, პირველი, სატრაპეზო, სასატრაპესო, სატრაპესი, სოფელი, უფალი, წარჩინებული, ჴრმლოსანი.
Նախարարութիւն – სამთავრო, სატრაპესობა.
Նախծին – პირველი შობილი.
Նախնիք – დასაბამი, მამა-დედა, მამანი, პირველი, წინანი.
Նախողջոյն – მოკითხვა.
Նախ քան – უპირადეს, უპირატეს, უწინარესი, წინა.
Նահանգ – ერისმთავრობა, საბრძანებელი, სოფელი.
Նահապետ – მამად-მთავარი, მამათმთავარი, მამობა, მამული, ნახპეტი, ტომთ-მთავარი/ტომისა მთავარი.
Նահապետութիւն – ნახპეტი.
Նահատակ – ახოვანი, მარტჳლი, მარტჳრი, მბრძოლი, მოწამე, მჴნე, წარჩინებული.
Նահատակեալ – ახოვანი, მჴნე.
Նահատակել – თანამოღუწე ქმნა, მჴნობა.
Նահատակացից – ახოვნებისა მოდგამი.
Նահատակութիւն – სიმჴნე, ღუაწლი.
Նամակ – გრაგნილი, ეპისტოლე, ქარტა.
Նայել – განცდა, გარდამოხილვა, გარდახედვა, გარდამოხედვა, მიხედვა, მოხედვა, მოხილვა, შედგმათუალთა, შეხედვა, შთახედვა, ჭურეტა, ჭვრობა, ხედვა, ხილვა.
Նանիր – ამავო, ამაო, ცუდი.
Նանիր հասանել – რულება.
Նանրեալ – ამავო, ამაო.
Նանրութիւն – ამაოება, სიცრუე, სიცრუეე, ცუდი.
Նաշիհ – სამინდო, ცხობილი.
Նապաստակ – ფერფ-მატყიერი, ფერფ-ფაჩუნიერი, ყურგდელი, ყურდგელი.
Նատիփ – ნატიფი.
Նարդեան – ღარდიონი, ნარდი.
Նարդոս – ნარდი.
Նարօտ – ღებილი.
Նաւ – მაკუკი, ნავი.
Նաւաբեկ – ღელვა-გუემულება.
Նաւալուղակ – მენავე.
Նաւակ – ნავი, სანდალი.
Նաւակատել – განახლება.
Նաւակատիս առնել – განახლება.
Նաւակատիք – სატფურება, სატფური.
Նաւահանգիստ – განსასუენებელი, განსასუენებელი ნავთა, ნავთსადგური, ნავთსაყუდელი, საყუდელი, სასუენებელი, ტბა.
Նաւապետ – მენავე, მენავეთმოღუაწე, მენავეთმოძღუარი, ნავისუფალი, საჭეთმპყრობელი.
Նաւասարդ – ნავასარდი.
Նաւավար – მენავე, მენავეთმოღუაწე, მესაჭე, მხერვალი, ნავისმავლინებელი, ნავის უფალი, საჭეთა მხერვალი.
Նաւարկութիւն – ნავის სლვა.
Նաւել – ნავი, მისლვა ნავითა.
Նաւթ – მალათი, ნაფთი, წარნაქი.
Նաւորդ – მენავე.
Նափորտ – ზეწარი, შინაგან-საცმელი.
Նաքարակիտ – დანგი.
Նաքարակիտն – კოტორი.
Նեարդ – ძარღუ.
Նեխեալ – დამპალი, შემპალი.
Նեխել – დალპობა, დალპოლვა, დაყროლება, შეყროლება.
Նեխումն – სიმპალე.
Նեկաթ – ნეკედი.
Նեղ – წულილი, იწყო.
Նեղասիրտ – სულმოკლე.
Նեղեալ – ურვიელი, ურვილი, შეიწრებული, შეურვებული, შეწყდომილი, შეწყუდეული, შეწყუდობილი, წყენილი, ჭირვეული.
Նեղել – ვნება, დაჭირვება, იძულება, მძლავრება, მძლავრობა, მწუხარე ყოფა, ურვა, ურვება, შეიწრება, შეკრება, შეურვება, შექლეშა, შეძნ=, შეჭირვება, წყენა, წყინება, ჭირ(ვ)ება, ჭირვნება, ჭირვობა.
Նեղիչ – დამამდაბლებელი, მავნებელი, მაჭირებელი, მაჭირვებელი, მტერი.
Նեղ լինել – იწროება.

Նեղսրտութիւն – გულინრება.
Նեղութիւն – ინრო, ინროება, მნუხარება, ურვა, შეურვებული, ჭირვეულო/ება, ჭირი.
Նեղութեամբ – ჭირვეულად.
Նենգամիտ – გულმანკიერი.
Նենգատր – გუეცი, ზაკული, მზაკუვარი.
Նենգաւորել – ზაკუვა.
Նենգաւոր լինել – ზაკუვა.
Նենգել – ზაკუვა.
Նենգիչ – მზაკუვარი.
Նենգոտ – მზაკუვარი.
Նենգութիւն – გულარძნილება, ზაკვა, ზაკუვა, ზაკულება, მანკიერება, მზაკუვარება, სივერაგე, ძვრის ზრახვა.
Նեռ – ანტექრისტე.
Նեռն – მჯდომი.
Նեսար – სული.
Նետ – ისარი, ლიბანდაკი, საისრელი, სატყორცი.
Նետակալ – არდაბაგი, მეისრე, საისარი.
Նետաձիգ լինել – მშკლვა, სროლა.
Ներգործութիւն – საცთური.
Ներել – დამორჩილება, დაცადება, დროჲს-ცემა, თავსდება, ლხინება, მიტევება, მიშუება, მლხინებელ ქმნა, შენდობა.
Ներելի – შესანდობელი.
Ներկեալ – დალებული, ტარსიკონი, ლებული.
Ներկել – შელება, შეცვლა.
Ներումն – ლხენა.
Ներքին – უშინაგანესი, ქუემო, ქუესკნელი, შინა, შინაგანი.
Ներքինապետ – საჭურისთმთავარი.
Ներքինի – საჭურისი.
Ներքինի առնել – გამოსაჭურისება.
Ներքինի լինել – გამოსაჭურისება.
Ներքնատուն – შინაგანი.
Ներքոյ – ნინა-უკუნ.
Ներքսագոյն – უშინაგანესი, უშინრჱსი.
Նեցուկ – ქუე-შესადგმელი.
Նզով – სანყევარი, შენაჩუენები, შეჩუენება, ნყევა.
Նզովեալ – შეჩუენებული.
Նզովել – დანყევა, შეჩუენება, შეჩუენებულ ყოფა, შენყევა, ნყევა.
Նէսայ – იხვ.
Նէր – თანასძალი, მოყუასი.
Նժդեհ – მსხემი, მნირი, ნარმავალი.
Նժդեհակից – თანაგუნდი.
Նժդեհութիւն – მნირობა.
Նիազութիւն – ნაკლულვანადი.
Նիգ – კლიტე, მოქლონი, ულელი.
Նիզակ – თორნე, ლახუარი, ჰოროლი. Նիզակաց – ჰორლის პირი.
Նինջ – რული, ჰრული.
Նիշ – ნიში.
Նիսան – ნისანი.
Նիստ – საყოფელი, ჯდომა.
Նիտալ – გამოთქუმა.
Նիրհ – რული, ჰრული.
Նիրհել – დაძინება, მირულვა, რულ=, რულება, ძილ, ძინ=.
Նիրհել ի քուն – მიძინება.
Նիրհեցեալ – მრულალი.
Նիրհեցուցանել – დაძინება.
Նիրհութիւն – ჰრული.
Նիւթ – ნივთი, საჴმარი, სიჴშო.
Նիւթական – ნივთიერი.
Նիւթել – ზრახვა, თხზვა, ნივთება, სთვა, სთუვა, შესთვა, შექმნა, შობა.
Նիւթող – მოქმედი.
Նկան – ყუერბეული, ყურბეული.
Նկանակ – პური, ყუერბეული, ყურბეული.
Նկատեալ – განჩინებული.
Նկատել – აღნონა გონებასა, მონონა, მოხილვა, შეყოფა, შეყოფა ჴელისა, ხილვა.
Նկար – გამონერა, გამონერილი, ხატვა.
Նկարագրեալ – გამოსახული.
Նկարագիր – გამოხატვა, ხატი.
Նկարակերտութիւն – ჭრელობა.
Նկարեալ – გამონერილი, გამოხატული.
Նկարել – გამოთლა, გამონერა, გამოხატვა.
Նկարէն – ჭრელი.
Նկարիչ – გამომქანდაკებელი, მხატვარი.
Նկրտել – მინდომა, მინ(უ)თომა, მინუდომა.
Նկուղք – ჴევნები.
Նկուն առնել – დამდაბლება, რცხუენა.
Նկուն առնել//լինել – მოუძლურება.
Նկուն լինել – დაგლახაკება, დამდაბლება.
Նկուն համարել – ძაგება.
Նման – ებრ, მიმსგავსებული, მსგავსი, შემსგავსებული.
Նմանագոյն – მსგავსი.
Նմանեալ – მიმსგავსებული, მობაძავი, მსგავსებული.
Նմանել – ბაძვა, მიბაძვა, მიმსგავსება, მსგავსება.
Նմանեցուցանել – მიმსგავსება, მსგავსება.
Նման լինել – გვანა, მსგავსება.
Նմանող – მობაძავი, მსგავსი.
Նմանող լինել – ბაძვა, მსგავსება.
Նմանութիւն – ალბაძვებაჲ, მიმსგავსება, მობაძაობა, მსგავსება, სახე, სნორება, ხატი.
Ննջեալ – დანოლილი, შესუენებული.
Ննջել – დასუენება, დაძინება, დანანება, დანოლა, მევანეობა, მირულვა, მიძინება, მინოლა, მძინარება, რულ, სიკუდილი, სუენება, შესუენება, ძინ=, ძილ, ნოლა.
Ննջել ընդ Ac – თანაყოფა.
Ննջեցեալ – დაძინებული.
Ննջեցուցանել – დაძინება, დანვენა, შემონვენა, ნოლ>.
Ննջիլ – რულება.
Ննջումն – ძილი.

Նշան – ნიშანი, ნიში, ნიშნოენობა, საკვრველი, სასწაული, სასწაული, სახე, შენიშვნა, ჯუარი.

Նշանագէտ – ნიშთმზმნელი.

Նշանագիր – ასო, სიმიაჲთმწერალი.

Նշանագործ – ნიშებმოსილი.

Նշանագրել – გამოსახვა.

Նշանախեցի – მოხატული, სასწავული, სასწაული.

Նշանակ – ნიში, ნიშანი, სასწავული, სასწაული, სახე, უწყება.

Նշանակել – ალბეჭდვა, მოსწავება, მსგავსება, სასწაულისა ყოფა, სწავება, სწავლა, უწყება, ყოფა, შესწავება.

Նշանացի խօսել – მოსწავება, წამ(ის)ყოფა.

Նշանաւոր – დიდებული, ნიშნიანი, პატივოსანი, პატიოსანი, სახელოვანი, შესწავებული, წარჩინებული.

Նշանել – გამოჩენა.

Նշան տալ – მოსწავება.

Նշաւակ – საყრტიობელი.

Նշաւակել – გამოშო/ვ/რება, განქიქება.

Նշխար – ნაწილი, ნეშტი.

Նշխարեալ – ნეშტი.

Նշխարք – სეფისკუერი.

Նշկահել – განდგომა, შეურაცხყოფა, ცრუება, ცრუვება.

Նշմարել – დასწავლა, გამოწერა, განცდა, ხედვა.

Նշող – ბრწყინვალება, გამობრწყინ(ვ)ებული, ელვა, მბრწყინვალება.

Նշոյլ – გამობრწყინ(ვ)ებული.

Նոխազ – ვაცი, თიკანი.

Նողկացուցանել – წარმოთხევა.

Նոճ – ნაძვ, სარო, ფიჭუ.

Նոյն – იგივე.

Նոյնժամայն – მეყსეულად, მუნთქუესვე, მუნქუეს/მუნქუეს ოდენ/, მუნქუესვე.

Նոյնչափ – იგივე ზომი.

Նոյնպէս – ეგრე, ეგრევე, ეგრეთ, ეგრეთვე, ეგრეცა, ეგრჱთ, ეგრჱცა.

Նոյնպէս եւ – ეგრეცა, ეგრჱცა.

Նոյնպիսի – ესევითარი.

Նոր – ახალი.

Նորա – მისი.

Նորագոյն – უახლჱსი.

Նորակնիք – ახალნათელღებული.

Նորակրօնութիւն – უცნება.

Նորահասակ – ჭაბუკი, ჭაპუკი.

Նորահարսն – ახალსძალი.

Նորատունկ – ახალნერგი.

Նորեկ – ახლადმოსრული.

Նորին աղագաւ – ამისგანად.

Նոր նոր – უახლჱსი.

Նորոգ – ახალი, ახლად.

Նորոգապէս – ახლად.

Նորոգել – ალშენება, ალშჱნება, აშენება, აშჱნება, გამართება, გამოცვალება, განახლება, განკარგვა, განმართება.

Նորոգիչ – განმაახლებელი.

Նորոգութիւն – განახლება.

Նորոգումն – განახლება.

Նոր քաղաք – ახალქალაქი.

Նոցին հաւասար – ესემლევანი.

Նմաստամատոյց լինել – მომატყუებელ ქმნა.

Նպաստաւորել – შეწირვა.

Նպաստաւորութիւն – შესაწევნელი, შესაწირავი.

Նպաստ լինել – შეწევნა.

Նպատակ – განი.

Նպարակ – საგზალი.

Նպարակաւոր – საგზალი.

Նռնաձեւ – ბროწეული, მრეწეული, მროწეულაკი, მროწეული, მროწლის სახე.

Նռնենի – ბროწეული, მრეწეული, მროწეული.

Նռնենիք – ბროწეულოვანი.

Նսեմանալ – ბნელ-ყოფა, დაბნელება, შერიჟუება, შერიჟურება.

Նսեմաւոր – შეურაცხი.

Նստագոյն – უდაკლებულესი, უწყლტუესი.

Նստեալ – დადარწეულებული, დაჯდომილი, მჯდომარე, ჯდომილი.

Նստել – აღჯდომა, გამოჯდომა, გარე-მოდგომა, დაგება, დადგომა, დადგრომა, დამკვდრება, დასხდომა, დაყოფა, დაშენება, დაშჱნება, დაწოლა, დაჯდომა, მოცვა, საჯდომელი, საჯდომი, სხდომა, შთაჯდომა, ჯდომა.

Նստուցանել – დასუმა, დასხმა, დაშენება, დაშეჱნება, დაწვენა, დაჯდომა.

Նրբաձայն – ჴმა-წულილი.

Նու – სძალი, ძის ცოლი.

Նուագ – ნოვაგი, ჟამი გზის, სანოვაგე, ჴმა, ჯერ=ფსალმუნი.

Նուագածու – ალმომბგერებელი, სახიობა.

Նուագարան – მენო(ვ)აგე, ნოვაგე, სახიობა, სტვრი, ქნარი.

Նուագել – განგებულ-ყოფა, ჴმა-ცემა.

Նուազ – მდაბალი, მცირე, მცირედი, მჭლე, ნაკლულევანი, უმცირესი.

Նուազ առնել – შემცირება, შეკნინება.

Նուազեալ – დაბრკოლებული, დაკლებული, მოკლებული, ნაკლულევანი.

Նուազել – გამოჴუება, დაკლება, დამდაბლება, დამჭლება, დასრულება, მოკლება, ნაკლულევან ყოფნა, სულმოკლე ქმნა, შემცირება.

Նուազեցուցանել – მოკლება, შემცირება.

Նուազութիւն – მოკლება, ნაკლულევანა, ნაკლულევანება, სიმცირე, უპოარება, უპოვ(ა)რება, შემოკლება.

Նուազումն – მოკლება.

Նուաղեալ – დაკლებული, ურვილი, შეურვებული, შეჭმუნვ(ებ)ული.

Նուաղել – დაკლება, დასრულება, მოკლება, მოუძლურება, სულმოკლე ქმნა, შერიჟუება, შერიჟურება, წარწირვა.

Նուաղեցուցանել – დაკლება.
Նուաճել – დაპყრობა, დაუფლება, მოქცევა.
Նուաստ – დანუნებული, უმდაბლესი.
Նուաստացուցանել – დამდაბლება.
Նուաստութիւն – უნდოება.
Նուարսան – გარემოსადებელი, დასაბურველი, საბურავი, საბურველი.
Նուէր – აღნათქუემი, განნაჩინები, განჩემება, განჩემებული, განჩინება, დანადები, ზმნა, ზორკილი, მსხუერპლი, ნაგები, საგებელი, საზორველი, შესაწირავი.
Նուիրակ – მტარვალი, პასენაკი.
Նուիրական – შეწირული.
Նուիրանոց – საწირავი, შესაწირავი.
Նուիրել – განჩინება, გება, ზორვა, შეჩუენება, შეწირვა.
Նուիրեալ – განწმედილი, მინდობილი, ნასრული, შენაჩუენები.
Նուշ – ნუში.
Նուռն – ბროწეული, მრეწეული, მროწეული.
Նքթեալ – მაშურალი, მოკლებული.
Նքթել – დაცჳვნა, დაცჳვნება, დაჴსნა, მოუძლურება, მში=, შეგუსვა.
Նքողել – დადნობა, შეყმობა.
Նօթի – უზმა.
Նօթի լինել – უზმება.

Շ

Շաբաթ – შაბათი, შაფათი, შჳდეული, საშაბათო.
Շաբաթանալ – შაბათობა.
Շաբաթացուցանել – შაბათ-ყოფა, შაბათობა.
Շաբաթումն – შაბათობა.
Շալակ – წინამო.
Շալակել – აკიდება, აღკიდება.
Շահ – რენვა, სარგებელი, სარენავი, შესაძინელი.
Շահակից – შეყოფილი შეძინებად.
Շահապ – მნე.
Շահ առնել – დაშუნება.
Շահավաճառ – სარენავი.
Շահատակիւն – ალმჴედრება.
Շահել – ალშენება, ალშჱნება, აშენება, აშჱნება, ვაჭრობა, მომადლება, მორენვა, მოტყუება, პოვნა, შეძინება, ჴმევა, ჴუმევა.
Շահ լինել – რგება.
Շաղ – შანთი, ცუარი.
Շաղախել – შებლალვა, შეგინება, შეგოზა, შესუარვა.
Շաղախեալ – შებლალული, შესუარული.
Շաղամաթ – საბელი.
Շաղեալ – შებრატნილი.
Շաղել – აღრევა, შეკრვა, შერევა.
Շաղիղ – მკუდარი, შალილი.
Շաղկապել – შებრატნევა.
Շաղփաղանք – სიჩქურე.
Շաղփաղփել – ხუესტობა.
Շաղփաղփութիւն – სიჩქურე.
Շամանդաղ – ნისლი.
Շամբ – შამბოანი, შამბი.
Շամբակ – შამბოანი.
Շամրսացի – სამარიტელი.
Շայեկան – სარგებელი.
Շանազգի – როსკიპთაებრ.
Շանաճանճ – ძაღლის მწერი.
Շանթ – მეხისტეხა, შანთი, შანთეული, ძჳნი.
Շաշափել – რევა.
Շաչիւն – ბგერა, ბჭგერა, ჟერა, სტუენა, ჴმა.
Շապիկ – კუართი.
Շառագոյն – მწითური.
Շառագունել – კსინვა.
Շառաւեղ – მწუერვალი.
Շառաւեղ եղեալ – ალმოცენებული.
Շառաւիղ – მორჩი, ნორჩი, რტო.
Շատ – გარდარეულად, დიად, დიდად, დიდი, დიდძალი, კმა, მრავალი, უმეტე, უმეტესი, ფრიად.
Շատաբանել – მრავალმეტყუელება.
Շատախօս – მრავლისმეტყუელი.
Շատախօսութիւն – მრავლისმეტყუელება, მრავლისსიტყუა.
Շատանալ – კმაყოფა.
Շատանգամ – მრავალჯერ.
Շատերդումն – დიდად მფუცელი, ფრიად მფუცველი.
Շատ լինել – კმაყოფა.
Շատկերութիւն – ნაყროვანება.
Շատութիւն – დიდად.
Շարակամ – მანქანითი.
Շարաւ – სიხენეშე, წალა/ი, წუთხი.
Շարաւեղ – ალმოცენება, ალმოცჱნება.
Շարժել – აღშლა, აღძრვა, აშლა, გამოვლინება, გამოკრთომა, განყრა, გარდაძრვა, გაყრა, დაკუეთება, ზეზვა, რყევა, ყრა, შერყევა, შერყევნა, შეძრვა, შეხრა, ძრვა, წარქცევა, ხრა.
Շարժիւն – ძრვა.
Շարժլել – დაკუეთება.
Շարժումն – სარყეველი, ძრვა.
Շարժուն – რორინებული, შერყეული.
Շարիատ – ვახში, განსამრავლებელი.
Շաւիղ – ალაგი, გზა, კუალი, ფერჴი.
Շափիղ – შაფორი.
Շափիղայ – საპფირონი.
Շեղջ – ზჳნი, ხუავი.
Շեղջակոյտ – ხუავი.
Շեղջակուտեալ – შეკრებილი, შეკრებული.
Շեղջաշեղջ – ზჳნი.
Շեր – ბრაწი.
Շեփոր – სოფერი.
Շէն – დაბა, სოფელი, შჱნი.
Շըռինգ – ოხრა.
Շիթ – ნაწუეთი, ნერწყუა, წუეთი.

Շիլ – შილიანი (თუალითა).

Շիկաքան – მგბარი იფქლისაჲ.

Շիղ – წუელი/ა.

Շինական – მდაბიო.

Շինեալ – აღშჱნებული, დაშენებული, დაშჱნებული, შენებული, შჱნი.

Շինել – აქმნა, აღქმნა, აღშენება, აღშჱნება, აშენება, აშჱნება, განკაზმვა, დადგმა, დამკჳდრება, დაშენება, დაშჱნება, მოკაზმვა, მოქმნა, საქმე, ქმნა, შენება, შჱნება.

Շինող – მაშენებელი, მაშჱნებელი.

Շինուած – ანაგები, აღშენებული, აღშჱნებული, ნაქმნევი, საყოფელი, შჱნებული, შენება, შენებულება, შენებული, ჴორცი.

Շինուածութիւն – შჱნება.

Շինութիւն – აღშენება, აღშჱნება, განგებულება.

Շիշ – ალაბასტრი, ნიჟარი, შიში, ჭურჭელი, ჭურჭერი.

Շիջանել – დაშრეტა, დაცხრომა.

Շիջեալ – დაშრეტილი.

Շիջուցանել – დავსება, დაშრეტა, ნელება.

Շիջուցիչ – დამშრეტელი.

Շիրիմ – სამარე, საფლავი, შირიმი.

Շիրիմն – ძეგლი.

Շիւղ – წუელი/ა.

Շլագոյն – მოშავე.

Շլանալ – განქშუევა.

Շլանուլ – მრუმე-ქმნა.

Շլացեալ – დადგომილი.

Շլացութիւն – დაბრმობა, სიბრმე, უხილავება, შეპიშუებული.

Շլացուցանել – დაბნელება.

Շլութիւն – სიბრმე.

Շղթայ – ბორკილი, კრულება, რკინა, საკრველი, ჯაჭუ.

Շղթայագործ – გარდამოკიდებული, გარდამოკიდებული ჯაჭჳ.

Շնալ – მრუშება, სიძვა.

Շնալ տալ – მრუშება.

Շնացեալ – თანაშემკჳდრებული, მემრუშე, მომრუშე, მრუშებული.

Շնացող – მემრუშე, მეძავი, მომრუშე.

Շնորհ – მადლი, ნიჭი, საჴმარი.

Շնորհակալ – მადლისმცემელი.

Շնորհակալութիւն – მადლი, მადლობა.

Շնորհ առնել – მომადლება.

Շնորհաւոր – მადლიერი.

Շնորհել – მიმადლება, მინიჭება, მიტევება, მიცემა, მომადლება, მონიჭება, მოტევება, მოძღუნება, წარმომართება, წინაყოფა.

Շնորհ ունել – მადლიერ ყოფა, მადლის პყრობა, მადლობა.

Շնորհուկ – ლიქნა.

Շնչաւոր – აღმომ(ფ)შჳნავი, აღმომ(ფ)შჳნველი, მშუმინვიერი, მშჳნვიერი.

Շնչել – აღმობერვა, ბერვა, მობერვა, ნიავ(ობ)ა, ნქრევა, ქროლა, შთაბერვა.

Շնչումն – ქრევა.

Շնջրի – მნავ-ძაღლი.

Շնութիւն – მრუშება, სიძვა.

Շշնջել – სიტყუა, ჩურჩნა, ცუნდრუკება.

Շշուկ – შიში.

Շշունջ – თქუმული.

Շոգմոգ – მაბრალობელი.

Շողալ – ბრკიალება, ოხრა.

Շողոքորթութիւն – ლიქნა.

Շոյտ – მალე.

Շորթել – მიღება.

Շչել – დასტუენვა, სტუენა.

Շչիւն – სასტჳნელი.

Շչումն – სტუენა.

Շպարել – გრემლება.

Շռայլել – განცუეთა, გაცუეთა.

Շռայլութիւն – ბილნება, სიღოდა, უძღებება.

Շտեմարան – საკრებელი, საუნჯე, საწრეხელი, სენაკი.

Շրջագայուն – მიმოსავალი.

Շրջան – სიმრგულე, მოქცევა, მწყობრება.

Շրջանակ – კურტიმალი, საქციელი, სიმრგულე, სტო, სტო(ვ)ა.

Շրջապատել – გარე-მოდგმა.

Շրջել – არება, გავლა, განვლა, განსლვა, გარდაქცევა, გარდაცვალება, გარე-მოდგმა, გარემოდგომა, მიმოდასლვა, მიმოვლა, მოდგომა, მორორინება, მიმოსლვა, მიმოფენა, მიმოქცევა, მოვლა, სლვა, ქცევა, შეცვალება, ცვალება.

Շրջել աստ եւ անդ – მიმოვარდნა.

Շրջել սփռեալ – მიმოგება, მიმოდაჴდომა.

Շրջեցուցանել – ვლინება, მიმოდაქუან, მიმოქუან, მიმოყვანება.

Շրջող – მიმომავალი.

Շրտուցեալ գալ – გამოკრთომა.

Շրուանդ – კერტი.

Շուայտութիւն – ფუფუნება, შუება.

Շութափել – წრაფა.

Շութափութիւն – კეთილად-ქცევა.

Շուն – მემრუშე, მეძავი, მომრუშე, მნავი, ძაღლი.

Շունչ – აღმოფშჳნვა, დანქრევა, სამშჳნელი, სამშჳნველი, საშუმინველი, სული.

Շուշան – შროშანი.

Շուրթն – ბაგე, ბაკო.

Շուրջ – გარე, გარემო, გარემოჲს, გარემოს, მრგულივ.

Շուրջ ածել – გარე-მოდება.

Շուրջանակի – გარე, გარემო, გარემოჲს, გარემოს.

Շուրջ առնուլ – შეცვა.

Շուրջ գալ – მოვლა.

Շուրջ գաւառ – გარემო-სოფელი.

Շուրջ զատուցեալ – გარემო-სათესავი.

Շուրջ լինել – გარე-შეცვა, მოდგომა, მოცვა.

Շուրջ կալ – თანამდგომარე.

Շուրջ հայել – მიმოხედვა.
Շուրջ մածեալ – გარე-მოდგომილი.
Շուրջ պատեալ – გარე-მოდგომილი.
Շուրջ տալ – მოდგინება.
Շուրջ փակել – გარე-მოზღუდვა.
Շուք – აჩრდილი.
Շուք ընել – დიდება.
Շփել – მუსრვა.
Շփոթ – შფოთი.
Շփոթեալ – ალშფოთებული.
Շփոթել – ალშფოთება, ურვება, შფოთება.
Շփոթելով ուտել – შფოთიანად ჭამა.
Շփոթող – მეშფოთე.
Շքալ – თავისმოთნეყოფა.
Շքատրել – მოკლება.
Շքեղացուցանել – ნარჩინებულ-ყოფა.
Շքով – ჰაეროვნად.
Շօթ – ბოკელი.
Շօշափել – განხილვა, ფეშუება, შეხება, შეხება ჴელისა, ჴელის-შეხება.
Շօշափելի – შესახებელი, ჴელით-საძიებელი.
Շօշեալ – მომდნალი.

Ո

Ո՞ – რომელი.
Ոգի – თავი, საუცარი, სული.
Ոգի շնչատր – სულიერი.
Ոգեխառնել – ერთსულქმნა.
Ոգեսէր – სულთმოყუარე.
Ոգնութիւն – სასოება, სასოვება.
Ոգորել – ბრძოლა, მღერა, რქენა.
Ոգն – გრძლაბი, გძლაბი.
Ոթափել – გამოქარება.
Ոլեռն – არაკი.
Ոլոռն – ცეცრუ, ჴნდური.
Ոլորել – გრეხა, ნარნმასნვა.
Ոլորող – მგრეხელი.
Ոխ – მანკიერება, ძვრი.
Ոխալ – შურობა.
Ոխակալ – ძვრ-მოჴსენე.
Ոխակալութիւն – ძვრ-ჴსენება, ძვრისჴსენება.
Ոխանալ (ընդ Ak.) – ალშურვება, გულსდგმა, მტერება, ძვრის-მოჴსენე.
Ոխապահ լինել – თქუმა.
Ոխս պահել – თქუმა, მანკიერ ყოფა.
Ոխս ունել – ძვრის-ჴსენება.
Ոխութիւն – მცბიერება.
Ոխք – მტერობა, ძვრის-ჴსენება.
Ո՛հ – ეჰა, ვაჲ, ჵ.
Ողամանեակ – გრკალი.
Ողբ – გოდება.
Ողբալ – გოდება, დატირება, ვალალაება, ვალალება, ტყება, ღაღადება.
Ողբական – მგლოარე, მგლოვარე.
Ողբացող – მგლოარე, მგლოვარე.
Ողբս առնուլ – ჴვობა.
Ողբս առնուլ/ասել – გოდება.
Ողբումն – გლოვა, გოდება, ვალალაება, ვალალება.
Ողկոյզ – ტევანი.
Ողն – ზურგი, ზურგის ძუალი.
Ողող – რღუნა.
Ողողանել – რღუნა, ნარრღუნა, ნარღუნა.
Ողողել – გამორცხა, გამონმედა, განრცხა, გარცხა, ნარრღუნა, ნარღუნა.
Ողորկ – ნრფელი.
Ողորմ – სანყალობელი, ნყალობა.
Ողորմագին – სანყალი.
Ողորմած – მონყალე, მნყალობელი.
Ողորմածութիւն – მონყალება, ნყალობა.
Ողորմեալ – შენყალებული.
Ողորմել – შენყალება, ნყალობა, ნყალობისყოფა.
Ողորմելի – სანყალობელი.
Ողորմելի քան – უსანყალობლჱსი.
Ողորմութիւն – მონლება, მონყალება, ქველის საქმარი, ქველის საქმე, შენყალება, ნყალობა.
Ողոքան – ლიქნა, ქება, ქენება.
Ողոքել – ქენება, ქენებით სიტყუა.
Ողջ – განცოცხლებული, სრული, ცოცხალი, ცოცხლად, ცოცხლებით.
Ողջագուրել – მოკითხვა.
Ողջախոհութիւն – მეცნიერება.
Ողջակէզ – თავსნიერი, მრგულიად დასანუველი, მრგულიადმნუარი, მრგულიადშესანირავი, მსხუერპლი, საკუერთხი, ნაყოფება, ყოლად დასანუელი, ყოლად მსხუერპლი, ყოლად მნუარი.
Ողջամբ – ცოცხლებით.
Ողջամիտ լինել – გონიერება.
Ողջանալ – გაგება, განგება, განკურნება, განმრთელება, განცოცხლება, კუალად-მოგება.
Ողջանդամ – მოუნყლველად, მრთელი, ყოლად ცოცხალი, ცოცხალი.
Ողջացեալ – განმრთელებული, განცოცხლებული, ცოცხალი.
Ողջացուցանել – განცხოველება.
Ողջացուցանող – საკურნებელი.
Ողջ լինել – განკურნება, განცოცხლება, სიხარული, ხარება.
Ողջմտութեամբ – ცოცხლად.
Ողջմտութիւն – სიცოცხლე.
Ողջոյն – კითხვა, მრგულიად, მშვდობა, სრულად, სრულებით, სრული მოკითხვა, ყოველი, ყოვლითურთ, ყოლადვე, ცოცხლებით.
Ողջոյն տալ – კითხვა, მოკითხვა.
Ողջութիւն – სიცოცხლე, ცოცხლებით.
Ողջունել – მოკითხვა.

Ոճ – მჭელეული, საგოდრებელი, ყანა, ჴოვილი, ჴუვილი, ჴუილი.
Ոճ արտոյ – წუელი/ა.
Ոմն – ვინმე, ზოგი, რომელიმე.
Ոյժ – ძალი.
Ոյժտել – განფენა.
Ոյր – ვისი.
Ո – ვინ, ვინმე, ო, ონი, რა, რომელი.
Ոչ – არა, ვერა, ვერარა.
Ոչ ապաքէն – ანუ არა.
Ոչ արժանի – ულირსი.
Ոչ գիտել – უმეცარ ყოფა.
Ոչ դադարեալ – დაუსრულებელი.
Ոչ երբեք – არაოდეს, არასადა.
Ոչ եւս – არღა, არღარა, ვერღარა.
Ոչ եւս ոք – არღარავინ.
Ոչ զոք – არავისი.
Ոչ է մարթ – შეუგვანებელი.
Ոչ ընդունելի – შეუწირავი.
Ոչ թանայ – უწკმებელი.
Ոչ ժողովուրդ – არა ერი.
Ոչ ինչ – არა, არაარსი, არარაჲ, არღარაჲ, არცარაჲ, უნდო.
Ոչ իւիք – არა.
Ոչ խար – საცხოვარი, ცხოვარი.
Ոչ խարք – საცხორებელი.
Ոչ խղճել – შეორგულება.
Ոչ խօսեալ – უთხოველი.
Ոչ կամել – წარწირვა.
Ոչ (կարել) – ვერ.
Ոչ հաւանել – ურჩ ქმნა.
Ոչ հաւատալ – ორგულება.
Ոչ հնազանդել – ურჩ ქმნა.
Ոչ ճանաչել – უმეცარ ყოფა.
Ոչ ոք – არავინ, ვერვინ.
Ոչ ոք եւս – ვერღარავინ.
Ոչ սակաւ – დიდი.
Ոչ սկսեալ – დაუსაბამო.
Ոչ ումեք – არავისი.
Ոչ ուստեք – არავინაჲ.
Ոչ ուրեք – არასადა.
Ոչ ուրուք – არავისი.
Ոչ օգտել – უჴმარ ყოფა/ქმა.
Ոջիլ – ტილი.
Ոռ – ფსკერი.
Ոռոգանել – მორწყვა.
Ոռոգելիք – სარწყაოანი.
Ոռոգէ – სარწყავი.
Ոսինք – წულილი.
Ոսկեգոյն – ოქროსფერი, ოქროფერი.
Ոսկեգործ – ოქრომჭედელი, ოქროჲსმჭედელი.
Ոսկեզօծ – ოქროცხებული.
Ոսկեհուռ – ოქრეანი, ოქროვანი, ოქროქსოვილი.
Ոսկեղէն – ოქროჲსაჲ, ოქროსაგებელი, ოქროსფერი, ოქროფერი.
Ոսկեճաճանչ – ოქროსფერი, ოქროფერი.
Ոսկեսանձ – ოქროალვრედი.
Ոսկերիչ – ოქრომჭედელი, ოქროჲსმჭედელი.
Ոսկեփոկ – ოქროლუედი.
Ոսկեքար – ოქროქვა.
Ոսկի – ოქრო.
Ոսկիապատ – ოქროკოდილი, ოქროჲთმოსილი.
Ոսկր – ძუალი.
Ոսկւով քեւեռեալ – ოქროხუენილი.
Ոսոխ – მოსარჩლე, მოსაჯული, წინაალმდგომი, წინამოსაჯული.
Ոսոխ լինել – სმენა.
Ոսոխն – მჴდომი.
Ոսպն – ოსპნი.
Ոստ – მორჩი, ნორჩი, რტო, წიდნე.
Ոստախիտ – ვარჯო(ვ)ანი.
Ոստայն – ქსელი.
Ոստայնանկ – ქსელი.
Ոստայնանկութիւն – ქსელი.
Ոստան – ოსტანი.
Ոստիկան – ერისთავი, ზედამდგომ(ელ)ი, ზედამსტოვარი, ზედამსტუარი, მგულებელი, მოლუაწი/ე, მსტოვარი, მსტუარი.
Ոստիկանութիւն – მსტურობა.
Ոստոստել – ხლდომა.
Ոստունալ – ალკრთომა.
Ով – ეჰა, ვინ, ვინა, რაჲ, ჵ.
Ովսաննա – დიდება, ჵ სანა.
Ոտն – ფერჴი, ტერფი.
Ոտնակապ – ბორკილი.
Ոտնահարութիւն – მოცხრომა, ფერჴის-საცემელი.
Ոտնբեկ – შემუსრვილებაჲ ფერჴისაჲ.
Ոտնկայ – დგომა.
Ոտն հար լինել – მოცხრომა, ფერჴ(ისა) ცემა, ქადილი.
Ոտն հարկանել – მოცხრომა.
Ոտն հարութիւն – მოსაცხრობელი, მოსაცხრომელი, მოცხრომა.
Որ – ვინა, რაჲცა, რომელი, რომლისაგანი.
Որայ – მჭელეული, სამკალი.
Որ ակն ունի – მოთმინე.
Որ աղայ – მოფქავი.
Որ աճեցոյց – ალმაორძინებელი.
Որ անէծ – მწყევარი.
Որ անցանէ – გარდამავალი, წარმავალი.
Որ անցանէր – თანაწარმავალი.
Որ ապաշխարէ – მონანული.
Որ ապրէր – განმარინებელი.
Որ ապրեցուցանէ – მაცხოვარი.
Որ առաջի երթայ – წინამავალი.
Որ առաջի կայ – მოწევნადი, წინა განმზადებული.
Որ առ ի հօրէ – მამითი.
Որ առ ծովեզերբ – ზღვს კედელი.

Որ առնէ – მყოფელი.
Որ առնէ պտուղ – გამომღებელი (ნაყოფისა).
Որ առնուցու – მპყრობელი.
Որ ասացաւ – თქუმული.
Որ ատէ – მოძულე.
Որ առաքեաց – მომავლინებელი.
Որ արածէ զջորիս – მეჯორე.
Որ արար – მოქმედი.
Որ արբեցուցանէ – მათრობელი.
Որ արգելոյր – მაყენებელი.
Որ արդարացուցանէ – განმამართლებელი.
Որ արհամարհէ – შეურაცხისმყოფელი.
[Որ]աքսոտէ – მენიხარი.
Որբ – ობოლი.
Որ բանակեաց – დამბანაკებელი.
Որ բանայ – განმღებელი.
Որ բառնայ – აღმღე, აღმღებელი.
Որ բղխէ – გამომადინებელი, გამომცემელი, განმყოფელი, მადინებელი, მდინარე.
Որբմնալ – დაობლება.
Որ բնակիցէ – მკვდრი.
Որ բրդէ – განმყოფელი.
Որբութիւն – ობლობა.
Որ գայ – მომავალი.
Որ գայր – მომავალი.
Որ գիտէ – მცნობელი.
Որ գնայ – მავალი.
Որ գնայր – მიმავალი.
Որ գնէ – მომსყიდელი.
Որգոստայն – უბანი.
Որ գործէ – მოქმედი.
Որ գտի – მპოვნელი.
Որ դատէ – მსაჯული.
Որ դատի – განმკითხველი, მავნებელი.
Որ դարմանէ – მწოლი.
Որ դարձուցանէ – მომაქცეველი.
Որդեակ – მართუე, შვილაკი, შვილი, ძე.
Որդեգիր – შვილი თავისი.
Որդեգրութիւն – მკვდრობა, შვილება.
Որդեծնութիւն – შვილთ(ა)-სხმა, შვილიერება.
Որդեկոտոր – შვილთ(ა) მოსრვა.
Որդեսէր – მართვს მოყუარე, შვილთ-მოყუარე, შვილის მოყუარე.
Որդի – მართუე, ნაშობი, ყმა, ყრმა, შვილი, ძე.
Որդի հօրեղբօր – მამის ძმისწული.
Որդի որդւոյ – შვილისშვილი.
Որդի որդւոց – ძე ძეთა.
Որդիութիւն – შვილება.
Որդի քեռ – დისწული.
Որդն – მატლი, მგრაგნალი, მგრაგნელი.
Որդնալից – მატლთა შესაჭმელი.
Որ ելանէ – აღმავალი.
Որ եհան – გამომყვანებელი.
[Որ] եռասցէ – გამომტკუეფლვარე.
Որ եսպան – მომკლველი.
Որ երանէ – მნატრე.
Որ երթայ – მოგზაური, მომავალი.
Որ երթայր – მიმავალი.
Որ երկնեաց – მშობელნი.
Որ երկնչի – მოშიში.
Որ զարհուրեցուսցէ – მაფრთხობელი.
Որ զարհուրեցուցանէ – მაშინებელი.
Որ զարհուրեցուցանիցէ – შემაშინებელი.
Որ զինչս ունի – ფასიერი.
Որ զոհէ – შემწირველი.
Որ զջուրն ետ – მომრწყველი.
Որ զրկէ – მავნებელი.
Որ զրկեցաւ – ვნებული.
Որ ընդ ահեկէ իցէ – მარცხენითი.
Որ ընդ նմայն – მისთანა.
Որ ընդ նմայն է – თვსთანა.
Որ ընդոստուցանիցէ – განმარინებელი.
Որ ընդունի – შემწყნარებელი.
Որ ընդ քեզ է – შენთანაჲ.
Որ ընծայէ – შემწირველი.
Որ ընկալաւ – მიმღებელი.
Որթ – გოდორი, ვაზი, ვენაჴი, ზუარაკი, ნასხლევი, ნუკრი, რტო, რქა, სავენაჴე, საყურძენი, საყურძნე, ჴბო.
Որ թաղեաց – დამფლველი.
Որ թափեր/թափիցէ – განმარინებელი.
Որթու փայտ – ნასხლევი.
Որ ժողովէ – შემკრებელი.
Որ ինչ – რავდენ, რავდენი, რავდენი რაჲ, რავდენმე, რაოდენ, რაოდენი, რაოდენიცა, რაოდენმე, რომელი.
Որ ինչ ոչ է պիտոյ – უჯერო.
Որ լայր – მოტირალი.
Որ ի ձախմէ է – მარცხენითი.
Որ իջանէ – გარდამომავალი, დამომავალი, დამომდინარე, შთამავალი, შთამომავალი.
Որ ի սփիւռէ – მიმოდათესული.
Որ ի վայ քարշէ – დამზიდვარი.
Որ ի վեր է – უფროჲსი.
Որ ի վերուստ գայ – ზეგარდამომავალი.
Որ լկէ – მაჭირებელი, მაჭირვებელი.
Որ լնու – აღმომავსებელი.
Որ խաղայ – მეკიცხეველი.
Որ խաղայցէ – მემღერი.
Որ խնդայ – მოხარული.
Որ խառնիցի – ნარდთაგანი, ნარდი.
Որ խնդրէ – გამომეძიებელი, მეძიებელი.
Որ խռովէ – აღმარღუეველი.
Որ խօսէ – მზრახველი.
Որ խօսման կայ – თხოვილი.
Որ ծեփէ – მგოზელი.
Որ ծնանի – მშობიარე.
Որ կայ – მდგომარე.
Որ կայ առաջի – წინამდგომი.

Որ կայր – მდგომი.

Որ կայր ի վերայ – ზედამდგომ(ელ)ი.

Որ կեալ կամեսցի – ცხოვნებადი.

Որ կոխէ – დამთრგუნველი.

Որ կողոպտիցէ – წარმტყუენ(ვ)ელი.

Որ կոչէ – მჩინებელი.

Որ կոտորէ – მკლეველი.

Որկորստութիւն – არაწმიდებაჲ, ნაყროვანება, უჟამოდ მჭამელი, უძღებება.

Որկրամոլ – გემოთმოყუარე.

Որկրամոլութիւն – მემუცლეობა, ნაყროვანება, უძღებება.

Որ կրէ – აღმღე, აღმღებელი.

Որ հալածէ – მდევარი.

Որ հալածիցէ – განმაყენებელი.

Որ հակառակ կայ – წინააღმდგომი.

Որ հայհոյէ – მგმობარი.

Որ հարկանէ – მცემელი.

Որ հաւատայ – მორწმუნე.

Որ հեռի է – შოვრიელი, შორიელი.

Որ հերկէ – მჴნველი.

Որձ – ვერძი.

Որմ – ზღუდე, კედელი.

Որ մատակարարէ – განმგებელი.

Որ մատուցանէ – მომრთუმელი.

Որ մատուցանէ պատարագ – შემწირველი.

Որմարգել – ღობე.

Որմարտնչէ – მლალველი.

Որ մարտնչի – მბრძოლი.

Որ մեկնէ – გამომეტყუელი.

Որ մնասցէ – ნეშტი.

Որ մնչէ – მჴმობარე/ი.

Որ մոլորեցուցանէ – გარდამაქცეველი, მაცთუნებელი.

Որ մտանէ – შემავალი.

Որ մուրանայ – მთხო(ვ)ელი.

Որ յամուսնութենէ է – ქორწინებული.

Որ յաջմէ է – მარჯუენითი.

Որ յարոյց – აღმადგინებელი.

Որ յափշտակէ – მიმოდამტაცებელი.

Որ ննջէ – მიწოლილი, მძინარე, მწოლარე.

Որ նստէ – მსხდომარე, მჯდომარე.

Որ նուագէ – მგალობელი.

[Որ] շինէ – აღმაშჱნებელი.

Որ շիջուցանիցէ – დამშრეტელი.

Որ շչիցէ – მსტჳნვარი.

Որ շուրջէ – გარემოჲსი, გარემოსი.

Որոգայթ – დასაბრკოლებლად, მახე, საბრჴე, საფრჴე.

Որ ողողեսցէ – წარმ(რ)ღუნელი.

Որ ողորմէ – მწყალობელი.

Որոճալ – წურთა.

Որոճել – აღმოცოხნა.

Որոճող – ნაცოხალი.

Որոճումն – აღმოცოხნა.

Որոմն – ღუარძლი.

Որոնել – აღმოხილვა, გამოკულევა, გამოხილვა, ძიება.

Որոշեալ – განყენებული, განჩინებული.

Որոշել – გამოკუთნვა, გამორჩევა, გამოსხმა, გამოღება, გამოშო(ვ)რება, გამოჩემება, გამოჩინება, განყენება, განყოფა, განშოვრება, განშორება, გაშორება, განჩემება, განჩინება, განწესება, განწვალება, მიღება, მოდგმა, რიდება, რიდობა.

Որոշումն – განრჩევა, განსაყოფელი, განტოლვება.

Որոշք – დაკიბული.

Որ ոչ գիտէ – არმეცნიერი.

Որ ոչ լսէ – უსმი.

Որ ոչն մատուցանէ [պատարագ] – უწირველი.

Որոջ – ვაცი, ტარიგი, წალი.

Որ ոռոգէ – სარწყავი.

Որովայն – მუცელი, საშო.

Որովհետեւ – ვინაჲთგან, რამეთუ.

Որոտալ – ქუხილი.

Որոտումն – ქუხილი.

Որոր – ჭაჳრი, ჭკა.

Որ չարչարիցէ – ბოროტის მყოფელი.

Որչափ – რაბამ, რაბამი, რავდენ, რავდენვე, რაოდენ.

Որչափ եւս – რავდენ, რავდენმე, რაოდენ, რაოდენმე, უფროჲს.

Որ պատերազմէր – ბრძოლილი.

Որպէս – ვითა, ვითარ სახედ, ვითარ-მე, ვითარცა, რაბამად.

Որպէս եւ – ვითარ სახედ.

Որպէս զի – რაჲთა.

Որպէս թէ – რაჲთამცა, რეცა, რეცათუ.

Որպիսի – ვითარი, ვითარიღა, ვითარ-მე, რაბამ, რაბამი, რავდენარაჲ, რავდენრაჲ, რაჲთამცა, რამდენი, რაოდენი, რეცა, რეცე.

Որ պղծէ – შემაბილწებელი.

Որջ – სადგური, საყოფელი, ქუაბი, ჴურელი.

[Որ] ջեռնոյր – [რომელი] ტფებოდა.

Որս – მომნადირებელი, ნადირი, ნადირება, ნადირობა, სანადირო.

Որսալ – მონადირება, მოტყუება, ნადირება, ნადირობა, ტაცება, შეპყრობა.

Որսակից – ზიარი.

Որ սատակէ – მომსრველი.

Որսացեալ – მონადირებული.

Որ սերմանէ – მთერძველი, მთესველი.

Որ սիրէ – მოყუარე.

Որսող – მონადირე.

Որսողի – მავალი, მძურომალე.

Որսորդ – მესათხევლე, მონადირე.

Որ սպասէ – მოთმინე.

Որ ստեղծ – დამბადებელი, მოქმედი.

Որ սրբէ – განმწმედელი.

Որ սրբի – განწმედილი.

Որ սրսկէ – მასხურებელი.

Որ վաճառէ – განმსყიდელი, მოფარდული.

Որ վառի – შემავალი.

Որ վարէ – მჴნეელი.
Որ տառապեցոյց – დამამდაბლებელი.
Որ տեղասցէ – მანწმებელი.
Որ տիտմէ ընդ իս – თანამჭუვანი.
Որ տնկեաց – დამსხმელი.
Որ ուտէ – მჭამელი.
Որ ուրախանայ – მოხარული.
Որ փոփոխէ – გარდამცვალებელი.
Որ փրկէ – განმარინებელი.
Որ փրկեսցէ – მჴსნელი.
Որ քաղէ – მკრებალი.
Որքան – რავდენ, რაოდენ.
Որքինոտ – მეფხანიანი.
Որ քննէ – გამომეძიებელი, გამომცდელი, განმკითხველი.
Ոփազ – ოფაზი.
Ոք – ვინ, ვინმე, კაცი.

Չ

Չ – არაარსი.
Չաման – ძირაკი.
Չամիչ – ნაგუერდალი, სკიჭი, შკიჭი, ჩამიჩი.
Չամչեղէն – სკიჭი, შკიჭი.
Չար – ბოროტი, დევი, ეშმაკი, მავნებელი, მედგარი, მტერი, უკეთური, უძჳრჱსი, ძჳრი, ჭირი, ხენეში, ჯერკუალი (ჯერკუალისა), ჰავი.
Չարաբար – უკეთური.
Չարաբարոյ – ხენეში.
Չարաբարութիւն – სახებოროტება.
Չարագանեալ – ძჳრ-ძჳრად გუემული.
Չարագլուխ – თავი ბოროტი.
Չարագոյն – უბოროტესი, უძჳრჱსი.
Չարագործ – ბოროტისამოქმედი, მოქმედი ძჳრისაჲ, უკეთური, ძჳრის-მოქმედი.
Չարագործութիւն – ძჳრის-საქმე.
Չարախտակցութիւն – ბოროტისა სენისა მოდგამობა.
Չարախօս – მასმენელი, მოსაჯული, შემასმენელი, ძჳრის-მეტყუელი.
Չարախօսել – ბოროტის-თქუმა, სმენა, შესმენა, ძჳრის(ა) სიტყუა.
Չարախօս լինել – შესმენა, ძჳრის-მეტყუელყოფა.
Չարախօս կալ – სმენა.
Չարախօսութիւն – ბოროტის მეტყუელება, შესმენა, ცუნდრუკებანი, ძჳრის-ზრახვა, ძჳრის-მეტყუელება, ძჳრის-სიტყუა, ძჳრის-წამება.
Չարակամ – უკეთური.
Չարական – თუალბოროტი.
Չարակն – მოშურნე.
Չարակնել – თუალძჳრ ქმნა, ქუე განხედვა, შურვება თუალითა, შურობა, ძჳრება.
Չարակնութիւն – თუალბოროტება, შური, ძჳრის-ხილვა.
Չարակրութիւն – ძჳრთა თავსდებაჲ.
Չարահաւել – უკეთურება.
Չարահնար – უკეთური.
Չարահոտութիւն – სულმყრალობა.
Չարաճճի – მჴეცი ბოროტი.
Չարանիւթ – მოქმედი ძჳრისაჲ.
Չարաշշուկ – ჯერკუალი (ჯერკულისა).
Չարաչար – ბოროტად, საზარელი, ძჳრ-ძჳრად, ძჳრ-ძჳრადი, ჯერკუალი (ჯერკულისა).
Չար առնել – ბოროტისაყოფა.
Չարատեաց – ბოროტის-მოძულე.
Չարասէր – უკეთურების მოყუარე.
Չարարար – ბოროტის მყოფელი, მავნებელი.
Չարարուեստ – ბოროტისა მოქმედი, უკეთურება, უკეთური.
Չարացուցանել – განბოროტება.
Չարեաւ – ბოროტად.
Չար թուել – ბოროტის-ჩენა.
Չարի – უკეთური.
Չարիմաց – უკეთურად მცნობელი.
Չարիք – ბოროტი, სატანჯველი, სიბოროტე, უკეთურება, ძჳრი, ჭირი.
Չարչարանս կրել – ვნება.
Չարչարանք – ბოროტი, განბოროტება, გუემა, ვნება, იწროება, სატანჯველი, ტანჯვა, ურვა, ძჳრი, ჭირვეულო/ება, ჭირი.
Չարչարեալ – დაჭირვებული, ძჳრხილული.
Չարչարել – ბოროტება, ბოროტისაყოფა, განბოროტება, გუემა, დარჩა, დასჯა, დაშჯა, ვნება, ტანჯვა, ტკივნება, შებოროტება, ძჳრის-ყოფა, ძჳრის-შეჩუენება, ძჳრის-ხილვა, ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა.
Չարութիւն – მედგრობა, სიბოროტე, უკეთურება, უკეთური, ძჳრი.
Չափ – განზომა, ვიდრე, ვიდრე-მდე, ზომა, ზომი, მონწყვა, საზომი, სარწყული, სასწორი, საწყაული, საწყევო, საწყეო, წყვა.
Չափ առնել – ცნება, ცნობა.
Չափաւոր – ზომიერი.
Չափել – ალწყვა, განზომა, გარდაწყვა, მიზომა, მიწყვა, მოზომა, წყვა.
Չափ հասակաւ – ასოჲთა მდაბალი.
Չափոյ – საზომელი.
Չգիտելով – უცებით.
Չգիտուն – უცები.
Չգոյ – არაარსი, არამყოფი.
Չգոյ բնակչաց – უმკჳდროება.
Չեղեալ – არა-ყოფილი.
Չեւ – არლა.
Չեւ եւս – არლა.
Չի – ვერ შესაძლებელ ყოფა.
Չիղջ – მლამი, მლამი(ობი).
Չիք – არა არს.
Չիք լինել – მოსპობა.
Չիք... իւիք – არავინაჲ.
Չլինել – არაყოფა.

Չկարօղ – უძლური.
Չհաւանել – ურჩება.
Չհաւատալ – არასარწმუნოება.
Չղջիկան – მღამები.
Չնչին – მცირე, შეურაცხი.
Չոգալ – აღსლვა, მიწევნა, შთასლვა, ჩასლვა.
Չողորմեալ – არაშეწყალებული.
Չոր – ჴმელი.
Չորանալ – განჴმობა, შეჴმობა.
Չորացեալ – შემჭნარი, ჴმელი, დამჭნარი, განჴმელი.
Չորեքանկիւնի – მოთხვითი.
Չորեքկարգեան – ოთხკარგი.
Չորեքկին – ოთხი წილი.
Չորեքկուսի – მოთხვითი.
Չորեքհարիւր եւ յիսուն – ოთხასორგასისი.
Չորեքշաբթի – ოთხშაბათი.
Չորեքտասան – ათოთხმეტი.
Չորեքօրեայ – ოთხ დღისაჲ.
Չորեքտասաներորդ – მეათოთხმეტე, ოთხდამეათე.
Չորիր – მეოთხე.
Չորրորդ – მეოთხედი, ნაოთხალი, ოთხეული.
Չորրորդ անգամ – მეოთხედ.
Չորրորդապետ – მეოთხედ მთავარი, ჩოროროდი.
Չորրորդապետութիւն – მეოთხედ მთავრობა.
Չորք – ოთხი.
Չորք հազար – ოთხათასი.
Չորքոտանի – ოთხფერჴი.
Չվտտեալ – განუხრწნელი.
Չու – ბანაკი, ტრვა, ძრვა.
Չուան – საბელი.
Չուառանալ – დამდაბლება.
Չու առնել – ამსთობა, აღმსთობა.
Չուեալ – აღსატრველი.
Չուել – აღბმა, აღტრვა, აღძრვა, დალაშქრვა, დაძრვა, მომოდაგება, სტრევა, ტრვა, ძრვა, წარმართება, წარმოსლვა, წარმოტრვა, წარმოძრვა, წარსლვა, წარძრვა, წარძრვად.
Չուխա – ჩოჴა.
Չու[ող] – აღმტრველი.
Չքաւոր – უპოვარი, ულონო.
Չքաւորեալ – ულონოქმნილი.
Չքաւորել – შეჭირვება.
Չքաւորութիւն – უპოარება, უპოვ(ა)რება, ნაკლულევანება.
Չքնաղագեղ – ქმნულ-კეთილობა.

Պ

Պալատ – პალატი.
Պալար – ბზინვა, ბრძკლი, შენიშნვა.
Պախարակել – საგმობელ ქმნა, შეურაცხყოფა.
Պախուրց – ხარტუკი, ხრატუკი.
Պակառապետ – ღვნის მნე.
Պակաս – დაკლებული, მოკლებული, ნაკლულევანება.
Պակասամիտ – გონებითა ნაკლულევანი, ნაკლულევანი გონებითა, ნაკლულევანი გულითა.
Պակասեալ – დაკლებული, მოკლებული, ნაკლულევანი.
Պակասել – დაკლება, დაკლებული, დალევა, დასრულება, დაწყუედა, კლება, მოკლება, ნაკლულევანი, ნაკლულევან ყოფა, ნაკლულევან ყოფნა, შემცირება.
Պակասեցուցանել – გამოჴუება, დაკლება, დამცირება, დაცადება, მოკლება.
Պակաս լինել – კლება.
Պակասութիւն – დაკლებული, მოკლება, ნაკლულევანება.
Պակասութիւն լինել – მოკლება.
Պակասումն – დაკლება.
Պակշոտութիւն – ბილწება.
Պակչել – დაჴსნა, დევნა, შეძრწუნება.
Պակուցեալ լինել – შეშინება.
Պահ – დამარხვა, მარხვა, მცველი, მჴუმილავი, მჴუმილი, ჟამი, საპყრობილე, საცო, სახერამი, საჴუმილავი, ცვა, წამი, ჴუმილვა, ჴუმილი.
Պահակ – პაჰრაკი, წარქცევა.
Պահանգ – პებული, სათხეპელი, შესამტკიცელი.
Պահանգակապ – სათხეპლოვანი.
Պահանորդ – მჴუმილი, ჴუმილი.
Պահանջել – მოჴდა.
Պահանջող – მიმჴდელი, რომელი-იგი მიგჴდის.
Պահանջումն – სესხის მოჴდა.
Պահապան – ებგური, მცველი, მჴუმილავი, მჴუმილი, საცო, ჴუმილი.
Պահապանաց – საებგურო.
Պահապան դռան – მცველი ბჭისაჲ.
Պահապան կացուցանել – მოცვა.
Պահարան – სამარხავი, სამარხო.
Պահեալ – დამარხული, დაცვული.
Պահել – განკრძალვა, განკრძალება, გარე-მოდგმა, გება, გულება, გულვება, დაგულება, დადება, დაკრძალვა, დამარხვა, დამჭირვა, დასხმა, დაცვა, დაჭირვა, კრძალვა, მარხვა, ფარვა, შეგრძალვა, ჩემება, ცავ, ცევ, ცვა, ჴუმილ, ჴუმილვა.
Պահել տալ – მარხვება.
Պահեստ – დამარხვა, ნამარხევი, საპყრობილე, სტო, სტო(ვ)ა.
Պահեցող – მმარხველი.
Պահող – მმარხველი.
Պահպանապետ – მთავარი მჴუმილავთაჲ.
Պահպանութիւն – დამარხვა, დასამარხველი, დასაცავი, დასაცველი, მცველობა, საცავი, საცო, საჴუმილავი, ცვა, ცვულება, ჴუმილვა.
Պահումն – ცვა, ცვულება.
Պահ ունել – ჴუმილ, ჴუმილვა.
Պաղ – მყინვარი.
Պաղակն – მხუევროანი.
Պաղատ – შესაკრებელი.
Պաղատակ – ღელვს კუერი.
Պաղատանք – ვედრება, თხოვა, ლოცვა, ოხა.

Պաղատել – დაყდუნება, ვედრება, ლოცვა.
Պաղատիտ – ეტერი, კუერი, ლელვ, ლელვს კუერი, ლელუ.
Պաղպաջ – აელვება, ბზინვა, ბრწყინვალება, მბრწყინვალება.
Պաճուճանք – დასაკრებელი, პირად-პირადი.
Պաճուճապատանք – სამარის მსგავსად შემკული, სამარის მსგავსი ჰასაკის სახე.
Պաճուճեալ – ალმკული, პატივოსანი, პატიოსანი, პირად-პირადი, შემოსილი.
Պաճուճել – განშუენება, შემოსა.
Պայթել – განხეთქა, წარპება.
Պայթուցանել – განხეთქა.
Պայծառ – ბრწყინვალე.
Պայծառագոյն – უბრწყინვალესი, უმბრწყინვალჱსი.
Պայծառանալ – გამობრწყინვება, განათლება, განნათლება, განწესება.
Պայծառացեալ – ნათელი.
Պայծառել – განბრწყინება.
Պայծառութեամբ – უბრწყინვალესად.
Պայծառութիւն – ბრწყინვალება, მბრწყინვალება.
Պայման – გუარი, თანაშეტყუება.
Պայուսակ – პავასაკი, პაჲვასიკი, პავასტი.
Պան – პური.
Պանապան – ვანის მცველი.
Պանդխտանալ – მსხემობა, მწირობა.
Պանդխտել – მსხემობა, მსხემ ყოფა/სხემ ყოფა, მწირობა.
Պանդխտութիւն – მსხემობა, მწირობა, სამწირებელი, ტყუეობა, უცხო(ვ)ება.
Պանդոկ – სადგური, სადგური ყოველთაჲ.
Պանդուխտ – ვედრო, მსხემი, მწირი.
Պանդուխտ լինել – მწირობა.
Պանթեր – პანფილი.
Պանիր – ყველი.
Պանծանալ – სავ=.
Պաշար – ალსაგზლება, გამოსაზრდელი, საგზალი, საზრდელი, საზრდო.
Պաշարեալ – გარემოდგომილი, გარემოცვული, მოცვული.
Պաշարել – გარემოდგმა, გარემოდგომა, გარემოცვა, მოდგმა, მოცვა, შეყენება, შეცვა, ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა.
Պաշարումն – გარემოქცევა, გარემოცვა, მოდგომა, შეყენება, შეყენებულება, ჭირი.
Պաշտակական – ზითევი.
Պաշտամունք – მსახურება.
Պաշտել – თავყანისცემა, თავყუანისცემა, თაყუანისცემა, მთნება/მთნევა, მონება, მსახურება.
Պաշտպան – მფარველი, შესავედრებელი.
Պաշտպանել – გარემოდგმა, თავსდება, შეცვა, შეწევნა, შეწყნარება.
Պաշտպան լինել – შეწევნა.
Պաշտումն – მსახურება.
Պաշտօն – მსახურება, სამსახურებელი.
Պաշտօնեայ – მსახური.
Պաշտօն տանել/առնուլ – მსახურება.
Պապ – პაპა/ი.
Պապակել – საარება, ტანჯვა.
Պապանձեալ – დადუმებული, უტყუ.
Պապանձել – დუმილი, პირის დაკრვა, პირის დაყოფა, მოკკრნედ ყოფა თავისა/თჳსისა.
Պապանձեցուցանել – დაყოფა.
Պառառ – ლუკმა.
Պառառատուն – დაბებკული.
Պառաւ – დედაბერი, მოხუცებული დედა.
Պառաւանց – დედაბერებრი.
Պառաւել – დაბერება.
Պասեք – პასექი, პასქა.
Պասկուճ – ყანჩი.
Պաստառ – სარეცელი, სინდონი.
Պաստառակալ – ამრენაგი, ამრენაკი, არდაგი, არმენაკი, მჩუარი, სინდონი.
Պասքայ – პასქა.
Պատահար – შემთხუევა, შესამთხუეველი.
Պատահեալ – შემთხუეული.
Պատահել – გამოგებება, გებება, დამთხუევა, დახუდომა, მთხუევა, მიმთხუევა, მოგებება, მოჴდომა, ყოფა, შემთხუევა, შეხება, წინაშემთხუევა, ხუდომა.
Պատահմամբ – იბედივად.
Պատահումն – შემთხუევა.
Պատաղել – შეყოფა.
Պատան – ვარშამაგი.
Պատանդ – მძევალი.
Պատանդել – მომძევლება.
Պատանեակ – ყმა, ყრმა, წული, ჭაბუკი, ჭაპუკი.
Պատանի – მონა, ყმა, ყრმა, ჭაბუკი, ჭაპუკი, წული.
Պատանի մանուկ – ჭაბუკი, ჭაპუკი.
Պատանք – საბლარდნელი, საბრადნელი, სამკუდროჲსა შემოსა, სამკუდროჲსა შესამოსელი.
Պատառ – განატეხი, დამუსრვილი, დრონი, კოტორი, ნამუსრევი, ნებეულად, პური, შესაჭმელი.
Պատառակալ – ტილო.
Պատառատուն – განხეთქილი, დაპატრული, დაპებული, დახეთქილი.
Պատառեալ – განხეთქილი, დაპებული.
Պատառեալ զհանդերձս – კუართდაპებული.
Պատառել – გალევა, გამოცემა, გამოხევა, განბძარვა, განვთომა, განლევა, განპება, განლება, განხევა, განხეთქა, განხეთქილი, გარდაპება, დაბძარვა, დაკოდა, დამოპება, დაპება, დაპებული, დახევა, კოდა, მობძარვა, მორპება, მოწევა, მოხეთქა, პება, შეტეხა, შთამოპება, ჩამოპება.
Պատառումն – განპება, განხეთქა, განხეთქილება.
Պատառումն լինել – განპება.
Պատասխանատրութիւն – მიგება პასუხისა, სიტყჳსგება.
Պատասխանատութիւն – მიგება პასუხისა.
Պատասխանի – მიგება, სიტყჳს გება, სიტყჳს-მიგება, პასუხი.

Պատասխանի առնել – სიტყვსმიგება.

Պատասխանի տալ – მიგება, მოგება, სიტყვს გება, სიტყვს მიგება, სიტყვს მოგება, ცილობა.

Պատատ – პალავანდი.

Պատատել – წარბლარდნა.

Պատարագ – მსხუერპლი, ნიჭი, შესაწირავი, ძღუენი.

Պատարագաբեր – მორთუმა ძღუენისა.

Պատարագօղ – შემწირველი.

Պատգամ – მოციქულება, მოციქულობა, მცნება, სიტყუა.

Պատգամաւոր – მოსრული, მოციქული.

Պատգամաւորել – ციქუ.

Պատգարակ – ცხედარი.

Պատեալ – მობლარდნილი, მოზღუდვილი, მომტკიცებული, მოცვული, მოხუეული, შემოსილი, შეცვული, წარგრაგნილი.

Պատեալ զմիմեամբ – შეთხზული.

Պատեան – ბუდე, გუამი, მკერდი, ქარქაში.

Պատել – განრჩუნვა, გარემოდგინება, გარემოდგმა, გარემოდგომა, გარემოდება, გარემოვლა, გარემოკრება, გარემოცვა, გარემოხუევა, დაბურვა, მიდება, მობურვა, მოდგმა, მოვლა, მოლესვა, მორჩუნვა, მოქმნა, მოცვა, მოხუევა, შეგრაგნა, შეზღუდვა, შემოსა, შემურვა, შეპყრობა, შეცვა, შეხუევა, წარგრაგნა, წარხუევა.

Պատել պաշարել – გარე-შეცვა.

Պատերազմական – განწყობილი, საბრძოლი.

Պատերազմակից – თანამოღუაწე.

Պատերազմ առնել – ბრძოლის ყოფა.

Պատերազմել – ბრძოლა, ბრძოლის ყოფა, ბრძოლის ცემა, მჴნობა, ღუწა, წყობა, წყობის(ა)=ყოფა.

Պատերազմ խմբել – ბრძოლის ყოფა.

Պատերազմող – ბრძოლის მოქმედი, მბრძოლი, მეპომე, მოლალე, მოქმედი ღუაწლისაჲ, მოღუაწი/ე, საბრძოლი.

Պատերազմ տալ – ბრძოლა, ბრძოლის ყოფა, განწყობა.

Պատժել – დარჩა, დასჯა, პატიჟეულობა, საშჯელსა მიცემა, შჯა.

Պատիժ – პატიჟი, სარჯელი, სასჯელი, საშჯელი, ტანჯვა.

Պատիժ գալ – ტა́ნჯვა.

Պատիկ – წილად, წილი.

Պատիր – მეტნობისა, საცთური.

Պատիւ – აზნაურება, თავყოფა, მოსაცემელი, პატივი, პატივოსანი, პატიოსანი, პატიოსნება.

Պատիւ առնել – პატივის(ა)ყოფა.

Պատիւ դնել – პატივის-პყრობა.

Պատկանել – დადგრომა.

Պատկառանք – კდემა, კდემულება.

Պատկառել – განქარება, განქარვება, კდემა, კდემულ ქმნა/ყოფა, რიდება, რიდობა, რცხუენა, შეკდემა, შეყმუნება, შეწბოლა.

Պատկառելի – საკრძალავი.

Պատկառեցուցանել – კდემა, რცხუენა.

Պատկեր – კერპი, მსგავსება, სახე, ქმნულება, ქმნულობა, ძეგლი, წერილი ხატისა, ხატი.

Պատկերագործ – გამომხატვარი, სახის მოქმედი.

Պատկերեալ – გამოწერილი.

Պատկերք – საკერპო.

Պատճառ – ბრალი, მიზეზი, ძალი.

Պատճառանօք – მიზეზით.

Պատճառել – მიზეზება, მოზეზობა, მიზეზ-ყოფა, მოცოფება, ქმნა.

Պատճառս դնել – მიზეზება, მიზეზობა.

Պատմագիր – უწყება.

Պատմեալ – გამოთქუმული.

Պատմել – აღთქუმა, გათქუმა, გამოთქუმა, განთქუმა, თქუმა, თხრობა, მითხრობა, მიმოდათქუმა, მიმოდადება, მიმოდება, მიუწყება, მოთხრობა, მოუწყება, მცნება, რქუმა, სიტყუა, უწყება, სიტყუა მიმოდება, წარმოთხრობა, წინაჲსწარმეტყუელება, წინასწარმეტყუელება.

Պատմիչ – მთხრობელი.

Պատմութիւն – თხრობა, მატიანე, მატიანი, მითხრობა, პატმოთიინი, სათხრობელი, უწყება.

Պատմուճակ – მესამოსლე.

Պատմուճան – კუართი, საბლარდნელი, საბრადნელი, სამკაული, სამოსელი, ომფორი, შესამოსელი.

Պատմուճան եւ վարտիք – ნიფხავ-კუართი.

Պատնէշ – ზღუდის ზღუდე, ლაშქარი, ლაშქრის მოდგმა, პატნეზი, საპატნეზეობა.

Պատշաճ – მარჯუე, შესამსგავსი.

Պատշաճաբար – ჯეროვნად.

Պատշաճ լինել – გება.

Պատշաճող – შემგუეე.

Պատշգամ – კარსე, სასხდომელი, საყდარი, წინა-კარსე.

Պատսպարան լինել – თავსდება.

Պատսպարել – განკრძალება, განკრძალვა, კუალადგება, უკმოგება, შეწევნა, ჴელის აპყრობა/აღპყრობა.

Պատսպարեցուցանել – მოგება.

Պատրական – თანამდები.

Պատրանք – მედგრობა, მზაკუვარება, საცთური, სივერაგე, შეტყუვილი, შეტყუილი, ცთუნება.

Պատրաստ – განმზადებული, მზა.

Պատրաստական – განმზადებული, მზა.

Պատրաստական կալ – განმზადება, დალოდება.

Պատրաստ առնել – განმზადება.

Պատրաստեալ – განმზადებული, განწყობილი, მოსალოდებელი.

Պատրաստել – აღკაზმვა, აღმზადება, გაგება, განგება, განკრძალება, განკრძალვა, განმზადება, განწყობა, დამზადება, დამყნა, მზადება, მზა-ყოფა, მომზადება, შემზადება, შექმნა.

Պատրաստութիւն – განმზადება, განმზადებულება, მომზადება, საფასე.

Պատրել – შეტყუვება, შეცთუნება, ცთომა, ცთუნება.

Պատրիարգ – პატრიარქი.

Պատրիարգանոց – საპატრიაქო.

Պատրիկ – პატრიკი.
Պատրող – მაცთური.
Պատրոյկ – პატრუკი.
Պատրուակ – საფარველი, შემოსილება.
Պատրուակել – დაფარვა.
Պատրուճակ – ბატრუჭაკი, პატრუჭაკი, ცხოვარი.
Պատուական – დიდებული, კეთილი, მრავალსასყიდლისაჲ, პატივი, პატივოსანი, პატიოსანი, საზუაობელი, ღირსი.
Պասուականագոյն – უდიდებულესი, უპატიოსნესი.
Պատուականութիւն – პატიოსნება.
Պատուանդան – კუარცხბეკი, კუარცხლბერკი, ქუეშე.
Պատուանդանի – ფერჴი.
Պատուասէր – პატივისმოყუარე.
Պատուաստել – დამყნა, წერტა.
Պատուար – ალსავალი, ზღუდის ზღუდე, მოტიხრული.
Պատուաւոր – პატივოსანი, პატიოსანი.
Պատուեալ – დიდებული, პატივცემული.
Պատուել – დიდება, დიდებულყოფა, თავისყოფა, პატივის(ა)ყოფა, პატივის პოვნა, პატივის-პყრობა, პატივისცემა, პატიოსანყოფა.
Պատուէր – ბრძანება, მცნება.
Պատուէր տալ – ბრძანება, მცნება.
Պատուիրակ – მაუწყებელი, ქადაგი.
Պատուիրան – მცნება, წამება.
Պատուիրանապահ – მცნებისა დამმარხველი.
Պատուիրեալ – დამტკიცებული, დამტკიცილი.
Պատուիրել – ბრძანება, გამომცნება, განწესება, დამცნება, დამცნობა, მიმცნება, მომცნება, მოწესა, მცნება.
Պատուհան – გარდამოსაქანელი, პატოჰანი, სარკუმელი.
Պատուհաս – კუალად-გება, პატიჟი, რისხვა, რისხვითი, სარჯელი, სასჯელი, საშჯელი, ტანჯვა, შემთხუევა, შერისხვა.
Պատուհասել – ვნება, პატიჟის ყოფა, რისხვა, ტანჯვა, ტანჯვისა მიწევნა.
Պար – დასი, მემღერი, მძნობარი, მწყობრი, პარი.
Պարան – ბადის პირი, ევანი, საბელი.
Պարանոց – კისერი, ნიკაფი, ქედი, ყელი.
Պարապ – გამარჯუებული, განმარჯუებული, მარჯუე, მარჯუე (ჟამი), ცალიერება.
Պարապարտուց – უბრალოდ.
Պարապել – მოცალე, მოცალება, მოცალე ყოფა/ქმნა, მოცლა, უცალო ყოფა.
Պարապեցուցանել – მოჩუენება, შედგინება.
Պարապ լինել – ცლა.
Պարապորդ – მოცალე, ცალიერებისაჲ, ცალიერი.
Պար առեալ կաքաւել – მოთხვა.
Պար առնուլ – როკვა.
Պար առնուլ պարուք – ძნობა.
Պարարակ – მართებული, მსუქანი, უსხი, ჭამებული.
Պարարեալ – განსუქებული.
Պարարել – განმწკსება, განპოხება, დაპოხება, დატკბობა.
Պարարտ – მართებული, მსუქანი, პოხიერი, პოხილი, სიპოხე.
Պարարտանալ – განპოხება.
Պարարտություն – პოხილი, სიპოხე.
Պարաւոր – მემწყობრე, მძნობარი.
Պարգեւ – მადლი, მისაცემელი, მოცემული, ნიჭი, პატივი, საცემელი.
Պարգեւապետ – ნიჭთმთავარი.
Պարգեւատու – მომნიჭებელი, სასყიდლის მიმცემელი.
Պարգեւատուն – ნიჭი.
Պարգեւել – მიმადლება, მინიჭება, მომადლება, მონიჭება, მოცემა, მოძლუნება.
Պարեգաւտել – შერტყმა.
Պարեգօտ – კენდი, კუართი, პალეკარტი, პარეგავტი, სამოსელი.
Պարել – მგოსნობა.
Պարեխ – პარეხი.
Պարզ – მყინვარი.
Պարզամիտ – წრფელი, წრფელი გონება.
Պարզամտութիւն – სიწრფოება.
Պարզեալ – განწმედილი, წურვილი.
Պարզել – გამოჴდომა, განმარტება, განრთხმა, განრღუევა, განწმედა, მოლხობა.
Պարզ լինել – განმარტება.
Պարզուտ – საწურეელი.
Պարթեւ – სპარსი.
Պարթեւանալ – არშაკებრ თქუმა.
Պարթեւք – არშაკნი, პართნი, სპარსი.
Պարիսպ – ზღუდე, კედელი, მოზღუდვილი.
Պարիսպ առ պարիսպ – ზღუდის ზღუდე.
Պարծ – კეთილად.
Պարծանալ – ქადილი.
Պարծանք – საქადული, სიქადული, ქება.
Պարծել – სიქადული, ქადილი.
Պարծենալ – სიქადული.
Պարկ – გუდა.
Պարկեշտ – კეთილი, სათნო, უბიწო, უბიწოდ, ღირსებითი, შუენიერი.
Պարկեշտագեղ – ქმნულ-კეთილობა.
Պարկեշտաժողով – უბიწოდ კრებული.
Պարկեշտական – უბიწო.
Պարկեշտութիւն – ღირსება, შუენიერება.
Պարպատել – განტეხა.
Պարս – შურდული.
Պարսատիկ – შურდული.
Պարսաւանդ – კდემა.
Պարսաւանք – ბიწი, გმობა.
Պարսաւել – გმობა, შეურაცხყოფა.
Պարսաւելի – საგმობელი.
Պարսաւոր – მეშურდულე, მშკლდოსანი, შურდლოსანი.
Պարսկանալ – სპარსლებრ, სპარსლებრ სიტყუა.
Պարսպարել – შეწყნარება.
Պարսպարեցուցանել – მოზღუდვა.

Պարսպաւոր – ზღუდვილი, ზღუდოანი, ზღუდოვანი, მოზღუდვილი.
Պարսպեալ – მივედრებული, შეზღუდვილი.
Պարսպել – მოზღუდვა, შეზღუდვა.
Պարտ – ჯეროვანი.
Պարտական – მზღველი.
Պարտապան – თანამდები.
Պարտասեալ – სულ-შემოკლებული.
Պարտասել – გალევა, განლევა.
Պարտասեցուցանել – სულმოკლე ქმნა.
Պարտատէր – მიმცემელი.
Պարտաւոր – თანამდები.
Պարտաւոր առնել – ბრალეულ ყოფა.
Պարտաւորել – განცრუება, განცრუვება, დარჩა, დასჯა, დაშჯა.
Պարտել – განწირვა, დაყენება, თანადება, მომედგრება, მოუძლურება, მოშრომა, მოშრომება, მოშურომა, რევა, ღირ, შემუსრვა, შეცთომა, ძლევა, ჯერ ყოფა.
Պարտ եւ պատշաճ լինել – ღირ, ჯერ ყოფა.
Պարտէզ – აგარაკი, ბოსტანი, ბოსტნოანი.
Պարտիզապան – მებოსტნე, მემტილე.
Պարտիք – თანანადები.
Պարտ լինել – გება, თანადება, სათანადო ყოფა, სამართალ ჯერ ჩენა, ღირ, ყოფა, შესაძლებელ ყოფა, შუენება, ჯერ ყოფა.
Պարտութիւն – ძლევა.
Պարտք – ვალი, თანანადები, სისხლი.
Պարտ/օրէն լինել – წეს-ყოფა.
Պարուրել – განწმედა, გარეშწმედა.
Պարք – პარით მემღერი.
Պաքսիմատ – პაქსიმადი.
Պեղել – აღმოკუეთა, გამოკრება (განძისა), დათხრა.
Պենտակոստէ – მარტჳლია, მარტჳრია, მეერგასისი.
Պետ – მთავარი, შერაცხილი, წინამძღუარი, ჴელმწიფე.
Պետս ունել – მოქენე.
Պետութիւն – მთავარი, მთავრობა, სამწო, ჴელმწიფება.
Պետք – საგზალი.
Պերիդիքսիոն – პირიდექსიონი.
Պերճանալ – შუება, ცონა.
Պերճացեալ – მოზახული.
Պերճութիւն – მხიარულება.
=Պէս – სახე.
Պէսպէս – თითო სახე, თითო ფერი, თჳთო სახე, თჳთო ფერი, მრავალსახე, მრავალფერი, პირად-პირადი, სახე, ფერად-ფერადი, ჭრელი.
Պէս պէս (կամար) – ჭრელებული.
Պէտս ունել/պիտոյ լինել – საჴმარ ყოფა.
Պէտք – დასარჩომელი, საგზალი, სახმარი, საჴმარი.
Պէտք լինել – ჴმევა, ჴუმევა.
Պիծակ – ბზიკი.
Պիղծ – არაწმიდაჲ, ბილწი, პითონი, პილწი, პჳთონი, საძაგელება, საძაგელი, საძულელი, შეგინებული.
Պիղծ առնել – მოძაგება.
Պինդ – მტკიცე, მტკიცედ, მჴნე.
Պինդ ունել – შეკრძალვა, ნარწევნულ ყოფა.
Պիսակ – განკეთროვნებული, ფესანგი, ჭრელი.
Պիտալ – ნდომა.
Պիտակ – ქარტა.
Պիտանագոյն – უსაჴმარეს, უსაჴმრესი.
Պիտանացու – მარჯუე, საჴმარი.
Պիտանի – საჴმარი, უსაჴმარეს, უსაჴმრესი, ღირსი.
Պիտոյ լինել – ჴმარება, ჭირ ყოფა.
Պիտոյ/պէտք լինել – ჴამ.
Պիտոյք – გასარომელი, საუძლურე, საჴმარი.
Պլակինդի – პლაკუნტი.
Պղերգանալ – უდებ-ყოფა.
Պղերգութիւն – უდბება, უდებება.
Պղինձ – პილენძი, რვალი, სპილენძი.
Պղծալից – ბილწად სავსე.
Պղծեալ – შებღალული, შეგინებული.
Պղծել – ბილწ ქმნა, განრყუნა, განხრწნა, განჴრწნა, გინება, შებილწება, შემწი(ნ)კულება, შეურაცხყოფა.
Պղծիչ – შემაგინებელი.
Պղծութիւն – არაწმიდებაჲ, ბილწება, ბილწი, პილწი, საძაგელება, საძაგელი, სიბილწე, სიღოდა, შეგინება, შეგინებულება.
Պղնձագործ – პილენძის მოქმედი.
Պղնձի – რვალისა.
Պղնձի աղիք – რვალ-ნაწლევი.
Պղնձի լինել – განრვალება.
Պղնձիք – ქუაბი.
Պղտոր – მრღჳე.
Պղտորական – მრღჳე.
Պղտորել – აღთქუეფა, აღმრღუევა.
Պճիղ – კოჭი.
Պճղնատր – ბრჭ(ა)ლამდისი, პოდირე, პუდერე, სამკაული, საწჳვე, ფერჴთ-შესასხმელი, ჴამლი.
Պճնեալ – შემკობილი.
Պճնող – მომკაული.
Պնակ – გუბი, პინაკი.
Պնդագոյն – განკრძალულად, მოსწრაფედ, მწლაფრ, მწრაფლ.
Պնդածիգ – მაგრიად მოისარი.
Պնդեալ – დაკრძალული, დამშჭუალული.
Պնդել – გამოკრძალვა, განკრძალება, განკრძალვა, განკრძალულ ყოფა, განმტკიცება, განძლიერება, დაკრვა, დაკრძალვა, დამტკიცება, მდევარყოფა, დევნა, დევნის ყოფა, მისწრაფა, მომტკიცება, მორტყმა, პყრობა, შედგომა, შეთქომა, შეკრვა, შეკუნძვა, შემტკიცება, შერტყმა, წევა, წევნა.
Պշնուլ – განცდა, შეკერტვა.
Պշուցեալ – განლიგებული, განჩჳბრებული, განცჳბრებული.
Պողովատիկ – პოლოტიკი.
Պողոտայ – გზა სამეფო, გზა სოფლისა.
Պոյտն – ქოთანი.
Պոնտոս – პონტო.

Պոռնիկ – გარემავალი, მეძავი, მსიძავი, როსკიპი, როსპიკი, საერო.
Պոռնկանոց – სამეძვო, სახლი როსკიპთაჲ.
Պոռնկել – განსიძვა, განწყუართა, მოქცევა მსახურებად, სიძვა.
Պոռնկեցուցանել – განმეძვება, სიძვა, ცოდვება.
Պոռնկորդի – მეძვისაგანი.
Պոռնկոց – სასიძავი, სასიძველი.
Պոռնկութեան – სასიძველი.
Պոռնկութիւն – დგომა, მეძვობა, მრუშება, სასიძველი, სიძვა.
Պորտ – მუცელი, უპე.
Պռաստին – პრასტიონი.
Պռոտիքտոռոս – სამეფო, სამეუფო.
Պսակ – გვრგვნი, შარავანდი.
Պսակակալ – ვარლალი.
Պսակատր – გვრკვნოსანი.
Պսակել – გვრგვნოსან ქმნა, გვრგვნოსან ყოფა, დადგმა გვრგვნისა.
Պսակիչ – გვრგვნის მომცემელი.
Պտկել – აღმოცენება, აღმოცჩნება.
Պտղաբեր – გამოღება ნაყოფის, ნაყოფიერი, ნაყოფის გამომღებელი.
Պտղաբերել – ნაყოფიერი, ნაყოფის გამოღება.
Պտղաբեր լինել – ნაყოფის გამოღება.
Պտղալից – მსხმო, ნაყოფიერი, ნაყოფითა სავსე.
Պտղակ – ნახევარჭმელი.
Պտղատր – ნაყოფიერი.
Պտղաքաղ առնել – მოცურევა.
Պտղաքաղ լինել – მარცულისა აღკრება, კუფხალი, კუფხლისა შეკრება.
Պտոյտ – მორევი.
Պտուկ – დრტყილი.
Պտուղ – დასაბამი, ნაყოფება, ნაყოფი, ნაყოფიერება, ნაშრომი, პირველი, ხილი.
Պտուտկել – შეურვება.
Պրակ – პრაკი.
Պրակ մոշենեաց – ბრწამლი.
Պրաս – პრასა.
Պրծանել – ჴსნა.
Պրկել – განრთხმა, დართხმა, დარქუმა, დასხეპა, დაცემა, წარმოზიდვა.
Պրկումն – განხეთქა.
Պրոբատիկէ – ცხოვართ(ა)=საბანელი.
Պրտու – ჭილი.
Պուտնարդ – ქოთნის სახე.

Ջ

Ջալոտ – კუერთხი, ნათი.
Ջախջախ – შემუსრვილი.
Ջախջախանք – საკრველი.
Ջախջախ(եալ) – განტეხილი, დაჩეჩქვილი, დაჩხერილი, დაჩხუერული.
Ջախջախել – დასხერა, მოტეხა.
Ջահ – ბრწყინვალება, ლამპარი, მბრწყინვალება, სანთელი.
Ջաւխել – შემუსრვა.
Ջաղջախել – შემუსრვა.
Ջամբել – განძღება, სუმა, სუმევა, შეჭამა, შეჭმა, ჭამება.
Ջայլեամ||նէեսայ – მჭურინავი.
Ջայլեամն – სირაქლემი, სირი.
Ջան – ნაშრომი, რუდუნება, შრომა.
Ջանալ – ღუანლსა შინა ყოფა, ღუწა, შრომა, შურომა.
Ջան վաստակոց հասուցանել – შრომება.
Ջանք – მოსწრაფება.
Ջարդել – დალეწვა, მოკაფა, შეკეცა, შემუსრვა, შთამუსრვა.
Ջեռեալ – დატფობილი.
Ջեռմութիւն – განჴურვება.
Ջեռնուլ – განტფობა, განჴურვება, გატფობა, დაცხობა, კუსოლა, მკუსოლარე, ტფობა.
Ջեռուցանել – გამოცხობა, განტფობა, განჴურვება, გატფობა, ცხობა.
Ջեռուցիչ – განმატფობელი.
Ջերմ – განძკნებული, სიცხე, ტფილი.
Ջերմագոյն – მჴურვალე.
Ջերմանալ – მჴურვალება, სიცხე.
Ջերմն – ჴურვება.
Ջերմութիւն – მჴურვალება, სიმჴურვალე, სიტფო, სიცხე.
Ջիղ/ջիլ – ძარღუ.
Ջիղ ոտից – კართი.
Ջլակոտոր առնել – დაკუეთა, კირთა დაკუეთა.
Ջղջին – ტბურე.
Ջմուղ – ჯურღმული, ჯურღუმული.
Ջնջան – ნარჩევი.
Ջնջեալ – აჴოცილი.
Ջնջել – აღება, აღმოფხურა, აღმოჴოცა, აღღება, აღჴოცა, აჴოცა, განყკნვა, ლოკა, მოსპობა, მოსპოლვა, მოსრვა, ნარხუმა, ნარჴოცა, ჴოცა.
Ջնջումն – აჴოცა.
Ջոխ – ჯოხი.
Ջորեակ – ბუზი, მკალი.
Ջորէգրաստ – კარაული, კაპრაული.
Ջրաբուխ – წყალთ(ა) გარდ(ა)მოქანელი.
Ջրաբուղխ – წყლის(ა)=გარდამოსადინელი.
Ջրադարձ – რტო, ჴევი, ჴევნები.
Ջրալից – მორწყული.
Ջրակիր – მერწყულე, მერწყული.
Ջրակոյտ – დასაკრებელი წყალთაჲ, შესაკრებელი წყალთაჲ.
Ջրարբի – სარწყული.
Ջրբեր – წყლის-მკრებელი.
Ջրբուղխ – წყალთ(ა)=გარდ(ა)მოსაქანელი, წყალთსადინელი.
Ջրգողական – წყლით(ა)-მანკიერი.

Ջրգողեալ – წყლი(ა)მანკიერი.
Ջրգողել – წყლით მანკიერ ქმნა.
Ջրգողութիւն – წყლით განსივებაჲ მუცლისაჲ.
Ջրկիր – წყლის მკრებელი.
Ջրհեղեղ – წყალი რღუნისაჲ, წყლით-რღუნა.
Ջրհոր – ლაკუა, მღვმე, ჯურღმული, ჯურღუმული.
Ջրմուղ – ნაკადული, შესაკრებელი წყალთაჲ.
Ջրշեղջ – წყალი.
Ջրուոր – მეწყლე.
Ջուր – მდინარე, სართუავი, სარწყავი, წყალი.
Ջուր տալ – მორწყვა.
Ջորի – ჯორი.

Ռ

Ռաբբի – მოძღუარი, რაბი, ჰრაბი.
Ռաբբունի – მოძღუარი.
Ռամիկ – გარეწარი, გლეხი, უმრწამესი, უმრწემესი, შეურაცხი, ჩინებული.
Ռասիմ – რასიმ.
Ռափիկ – რაფიკობა.
Ռետին – რეტინი.
Ռետն – რეტინი.
Ռմբաքար – კიდე მყარი, კლდეთაგან ქვა, კლდე მყარისა.
Ռնգունք – პინჩი.
Ռոճիկ – როჭიკი, საზრდელი, საზრდო, სასაზრდელო.
Ռունգ – ნიჩური.

Ս

Սա – ამათი, ესე.
Սաբաք – საბაქი.
Սաբեկ – საბეკი.
Սադերովթ – სადაროთი.
Սադրել – ბირება.
Սալ – გურდემლი.
Սալաքար – კლდე, მყარი კლდე.
Սալոն – სულელი.
Սակ – დაწესებული.
Սակայն – ხოლო.
Սակառի – გოდორი, კუელი.
Սակաւ – კნინი, კნინღა, მცირედ, მცირედი, რე.
Սակաւահաւատ – მცირედ მორწმუნე.
Սակաւավախճան – დასასრული, მოკლე.
Սակաւացուցանել – დაკნინება, დამცირება.
Սակաւաւոր – მცირე, მცირედი, მცირედი რიცხვთა, უმცირესი, შემცირებული.
Սակաւաւոր առնել – შემცირება.
Սակաւիկ – მცირე, მცირედ, მცირედი, ხანი.
Սակաւիկ մեւս եւս – მცირედღა, მცირედღა ან და.
Սակաւիկ մի – კნინ, კნინღა, მცირედ-ღა, წუთ: წუთ ერთ.
Սակաւիկ մի եւ – მცირედ-ღა და.
Սակաւ ինչ – კნინ, კნინოდენი.
Սակաւ մի – კნინ, წუთ: წუთ ერთ.
Սակաւ սակաւ – მცირედ-მცირედი.
Սակաւուք – მცირედ.
Սակս – თვს.
Սակր – მახვლი.
Սահան – გარდამოსაქანელი.
Սահանք – ზეგარდამოსატევებელი, ზეგარდამოსაქანელი, სიმძაფრე, ღელვა.
Սահել – აღძრვა, ფქურება, შერყევა, შერყევნა.
Սահման – ბრძანება, ზღვარი, საზღვარი, სანახები.
Սահմանադրութիւն – საზღვრის დადება.
Սահմանակից – მოზღვანე, მოზღუანე, მოძღუანე.
Սահմանեալ – განჩინებული.
Սահմանել – გამოჩინება, განსაზღვრება, განჩინება, ჩინება.
Սահմանք – განსაზღვრება.
Սաղաւարտ – ჩაბალახი, ჩაფხუთი, ჩაფხუტი, ჩელტი.
Սաղմ – ჩჩვლი.
Սաղմոս – საფსალმუნე, ფსალმუნი.
Սաղմոս ասել – გალობა.
Սաղմոսանուագ – მგალობელი, მესალმუნე, მეფსალმუნე.
Սաղմոսասաց – მაქებელი, მგალობელი, მესალმუნე, მეფსალმუნე.
Սաղմոսարան – ლხინი, საგალობელი, საფსალმუნე.
Սաղմոսել – ფსალმუნება.
Սաղմոսերգող – ფსალმუნთ-შემასხმელი.
Սաղմոսերգութիւն – წურთაჲ ფსალმუნთაჲ.
Սամայել – სამაელ.
Սամետ – საბელი, ღუედი.
Սամետէս – საკრველი.
Սամետիք – აპაური.
Սամրտացի – სამარიტელი.
Սայթաքել – გაცთუნება.
Սայլ – ურემი.
Սայղավաստակ – ურემსა მჴნე.
Սայր – პირი.
Սայրադիր – პირი მახვლისა.
Սան – ავაზანი, სიავი, ქუაბი, ძუძეული.
Սանգաստական – წინვა.
Սանդալ – შესასხმელი ფერჴთაჲ, ჴამლი.
Սանդատոռն – საცეხუელი, საცეხულისა თავი.
Սանդարամետ – უფსკრული, ქუეყანა.
Սանդուխ – კიბე.
Սանդուղ – კიბე.
Սանդուղք – დაკიბული.
Սան եւ կատսայ – სიავ-ქუაბი.
Սանձ – აღვირი, ჭიმი.
Սանձահարել – აღვირსხმა.
Սանձել – აღვირ-სხმა, დაკრვა, პირის დაყოფა.
Սապատ – მოთხე.
Սապատռղ – ზურგტეხილი.
Սապստուղ – ზურგგატეხილი.

Սառամանիք – ნეფხვა, ნეფხუა.
Սառն – მყინვარი.
Սառնամանիք – მყინვარი, ყინვა.
Սառնամանուտ – სანეფხავი.
Սառչել – განცივება.
Սառուցանել – დაყინვა.
Սառուցեալ – ნეფხვა, ნეფხუა, შენეფხული.
Սասանել – შერყევა, შერყევნა, შეძრვა, შეძრწუნება, ძრვა.
Սասանեցուցանել – შეძრვა.
Սասանութիւն – შერყევა, შეძრვა, შეძრწუნება, ძრვა.
Սասանութիւն տալ – შეძრწუნება.
Սաստ – მრისხანება, სასტიკება, შერისხვა, შიში.
Սաստել – ბრალობა, ბრძანება, დაფრთხობა, ლალვა, რისხვა, სასტოვა, შერისხვა.
Սաստիկ – დიდად, დიდადი, დიდი, ესერ, ესერა, თავჴედი, მახჳლი, მსხეპრი, მძაფრი, მძჳნვარე, სასტიკება, სასტიკად, სასტიკი, უძჳრჱსი, ფრიად, ძლიერი.
Սաստկագոյն – დიდძალად.
Սաստկանալ – განძლიერება, სასტიკობა.
Սաստկապէս – ძლიერად.
Սաստկութիւն – სასტიკება, სიმძაფრე.
Սատակել – აღსპობა, აღსპოლვა, აღსრულება, აღცდა, აღჴოცა, აჴოცა, განხრწნა, განჴრწნა, დაგლა, დამუსრვა, დაჴოცა, მოკლვა, მოკუდინება, მოსპობა, მოსპოლვა, მოსრვა, მოსრულება, მოწყდომა, მოწყუედა, მოჴოცა, შემუსრვა, წარწყმედა.
Սատակիչ – განმჴრწნელი, მკლველი, მომსრველი, მომწყუედელი.
Սատակումն – მოსრვა, მოწყუედა, სატანჯველი, სრვა.
Սատան – მჴდომი, სატან.
Սատանայ – ეშმაკი, მჴდომი, სატანა.
Սատանայասէր – ეშმაკთსაყუარელი.
Սատար – ნადი.
Սատեր – სასწორი, სატირი.
Սար – სარო, ფიჭუ, ცხჳრი, ჴევი.
Սարդ – მხულივი.
Սարդաբոյն – ქსელი დედაზარდლისაჲ.
Սարդ(ի) – დედაზარდლი.
Սարդիոն – სარდიონი.
Սարդիոստայն – დედაზარდლისა ქსელი.
Սարկաւագ – დიაკონი, კანანახი, კერძო დიაკონი.
Սարկաւագանոց – სადიაკონე.
Սարկաւագուհի – დედათ დიაკონი.
Սարսեալ – დანაბული.
Սարսել – შეკდემა, შეშინება, შეძრწუნება, შინება.
Սարսռացեալ – განყინებული.
Սարսուռ – მჴურვალება, ცხრო.
Սարտչել – წარსლვა.
Սարտուցեալ – განკრთომილი.
Սաւառնել – ფრინვა.
Սափոր – გომორი, ლაგჳნი, ლაგჳნტარი, მარი, სარქუანი, სარწყული, ტაკუკი, ჩაფი.
Սգալ – გლოვა, გოდება.
Սգանաց – საგლოელი, საგლოველი.
Սգացեալ – მგლოვარე.
Սգաւոր – მგლოარე, მგლოვარე.
Սգոյ – გლოვისა, საგლოელი, საგლოველი.
Սեամ – ზღურბლი, წყირთლი.
Սեամք – ტორანტოსი.
Սեաւ – შავი.
Սեխ – ნესჳ.
Սեխենիք – ნესოვანი.
Սեխն – აჭური.
Սեղան – ბაგინი, ბომონი, ლანკანი, საგებელი, საკურთხეველი, სატრაპეზო, სერი, ტაბლა, ტრაპეზი.
Սեղանատր – ვაჭარი, სავაჭრო.
Սեղեխ – ტრფიალი.
Սենեակ – სასუენებელი, საუნჯე, საწოლი, სახელი, სახლი, სენაკი, ტაძარი.
Սենեկապահ – სენაკაპანი.
Սենեկապան – სენაკაპანი.
Սենեկապետ – აზრაპეტი, სენაკაპანთმთავარი, წინაშემდგომელი.
Սեպհական – თჳსი, მოგებული, საზეპურო.
Սեռն – ურმის ღერძი.
Սեռնութիւն – სინელე.
Սերեկեալ – საკრველი.
Սերմանակաթ – თესლმდინარე, თესლმცენარე.
Սերմանահան – მთესვარი.
Սերմանանալ – თესლოვა.
Սերմանացան – მთესვარი.
Սերմանաքաղ – თესლისმეტყუელი, თესლისმკრებელი, მრავლისმეტყუელი.
Սերմանեալ – დათესული.
Սերմանել – განთესვა, დათესვა, თესვა, მითესვა.
Սերմանելոյ – სათესავი.
Սերմանիք – თესლი.
Սերմանող – მთესვარი.
Սերմն – თესლი, ნათესავი.
Սերմնակաթ – ხაშმი.
Սերտ – განმარტებული.
Սեւակ – მელანი.
Սեւանալ – დაშავება.
Սեւացեալ – გაშავებული.
Սեւնի – სევინი.
Սեւութիւն – სიშავე.
Սեփականեցուցանել – საკუთარყოფა.
Սէզ – ბანჯარი, კლერტი, მწუანეილი.
Սէր – მიყუ(ა)რობა, მოწლე, სამხრობა, სერი, სერობა, სიყუარული, ტრფიალება.
Սէր առնել – სერობა.
Սքափել – განფრთხობა, ყოფა თავსა თჳსსა.
Սքափ եղանել – ასუბუქება, აღსუბუქება.
Սքափեցուցանել – განმხიარულება.
Սիգալ – დიდებულ ყოფა.
Սիդոն – სინდონი.
Սիկարեան – სიკარელი.

Սիկղ – სასწორი, სიკლა.
Սինկղիտիկոս – სვნკლიტიკოსი.
Սիսեռն – ერევინდი.
Սիրա – სირა.
Սիրամարգ – ფარშამაგი.
Սիրել – სიყუარული, ტრფიალება, ყუარება/ობა, შეყუარება.
Սիրելի – მეგობარი, მოყუარე, მოყუასი, საყუარელი, შეყუარებული.
Սիրելութիւն – მეგობრება, მეგობრობა.
Սիրեցեալ – შეყუარებული.
Սիրողութիւն – სიყუარული.
Սիրտ – გონება, გული, გულისხმა, გულისჴმა, უპე.
Սիրումն – სიყუარული.
Սիրուն – საყუარელი.
Սիւան – სიუანი.
Սիւն – პირლო, სუეტი.
Սլանալ – განფრენა, ფრინვა.
Սլաք – ისრის პირი.
Սխալանք – ცოდვა.
Սխալել – განსხუაჴმავება, დავარდნა, დაკლება, თანაწარჴდომა, მოკლება, შეცთომა, ცთომა.
Սխրանալ – დაკკრვება, დასულება.
Սկահ – ტაკუკი.
Սկայ – გმირი.
Սկաւառակ – პინაკი.
Սկել – ღვძება.
Սկեսայր – მამამთილი.
Սկեսուր – დედამთილი.
Սկիզբն – დაბადება, დადება, დასაბამი, დაწყება, პირველი, საუკუნე/ო, შობა.
Սկիզբն առնել/առնուլ – წყება.
Սկիզբն առնուլ – დადება.
Սկիզբն արարեալ մօրուաց գալոյ – წუერგამო.
Սկիհ – ბარძიმი.
Սկիտացի – სკიტელი.
Սկիտէ – სკიტე.
Սկնդիկ – ოჴერი.
Սկսանել – დამწყებელობა, წყება, ჴელ-ყოფა.
Սկսանող – დამწყებელი, დამწყებელობა.
Սկուտեղ – ფეშხუენი.
Սկուտեղ/սկտեղ – ლანკლა.
Սղոց – ტაპარაკი, ხერხი.
Սղոցաձեւ – ხერხის სახე.
Սղոցել – განხერხვა.
Սղոցի – განხერხული.
Սմա – ამისი.
Սմբակ – საჭურველი.
Սնակուշտ – გუერდი, უბე.
Սնանել – აღზრდა, განზრდა, ზრდა, პოხა, პოხება.
Սնապարծ – მზუაობარი.
Սնապարծութիւն – ზუაობა.
Սնավաստակ լինել – ცუდად დაშურომა.
Սնար – სასთუნალი, სთუთალი.
Սնարից – თავით.
Սնացանել – პოხა, პოხება.
Սնափառութիւն – ზუაობა, ცუდი დიდებაჲ.
Սնգուր – ძონი.
Սնդուս – ზანდუკი, ნემსული.
Սնեալ – აღზრდილი, განზრდილი.
Սննդակից – თანააღზრდილი.
Սնոտել – უჴმარ ყოფა/ქმა.
Սնոտի – ამავო, ამაო, ნაცილი, ტყუვილი, უნდო, ცუდი.
Սնունդ – ზრდა, ზრდილება, საზრდელი, საზრდო.
Սնուցանել – გამოზრდა, განზრდა, ზრდა, პოხა, პოხება, ფუფუნება, წო(ვ)ება.
Սնուցանող – მზარდელი.
Սնուցիչ – მზრდელი.
Սոխ – ხახუ.
Սոխակ – დედამთრვალი, კატარრაქტი, კკნი.
Սողալ – ძურომა.
Սողուն – ქუეწარმავალი, ქუეწარმძურომი.
Սոյնպէս – ესრე სახედცა.
Սոսինձ – ნებო.
Սոսկ – ცუდი.
Սոսկալ – განცვბრება, ზარისგანჴდომა, შეძრწუნება.
Սոսկալի – შესაძრწუნებელი, შეძრწუნებული.
Սոսկումն – შესაძრწუნებელად, შეძრწუნება.
Սով – გუასინება, სიყმილი, უზმობა, შიმშილი.
Սովական – უზმებული.
Սովամահ – სიყმილი.
Սովամահ առնել – მოკუდინება სიყმილითა, მოყმობა.
Սովեալ – მომყმარი, უზმა.
Սովել – დაყმობა, მოყმობა.
Սովոր – დაჩუეული, ჩუეულება.
Սովորական – შემსგავსებული.
Սովորել – დაჩუევა.
Սովորեցուցանել – დაჩუევა, შეჩუევა.
Սովորութիւն – ჩუეულება.
Սովոր/սովորութիւն լինել – ჩუეულ ყოფა.
Սոր – სამალავი, სამალველი, სორო, ჴურელი.
Սորա – ამისი.
Սորեալ – ნაკლულევანი.
Սորել – მოკლება, შეძურომა.
Սորեկ – სორექი.
Սորեցուցանել – წარმომატყულობა.
Սպանանել – განგუმერა, განგურემა, დაგუმერა, დაკლვა, დაჴოცა, კაც(ის)კლვა, კლვა, მოკლვა, მოკუდინება, მოსიკუდილი, მოსპობა, მოსრვა, მოყმობა, მოწყუედა.
Սպանդ – კლავა, კლვა, მსხუერპლი, ნაზორევი, საკლველი, ტოზიკობა.
Սպանդանոց – საკაპილო, სამზარეულო.
Սպանեալ – მკუდარი, მოკლული, მოსრული.
Սպանել – მოკუდინება, მოკუდომა.
Սպանիա – სპანია.
Սպանող – კაცის მკლეველი, მკლველი, მომკლველი, მომსრველი, მოსისხლე.

Սպանութիւն – კაცის კლვა.
Սպանումն – კლავა, კლვა, მოწყუედა.
Սպառազէն – ახოვანი, ერისაკაცი, ერისთავი, ერისკაცი, სპარაზენი, ჭურვილი, ჯაჭუ-ჭური.
Սպառազինութիւն – საჭურველი.
Սպառածախ լինել – გამოჴუება.
Սպառել – აღსრულება, აღჴოცა, აჴოცა, განკაფა, გარდასლვა, დასრულება, მოკლება, მოსრვა, მოსრულება, მოწყდომა, მოწყუედა, მოჴოცა, შესრულება, ნარწყმედა.
Սպառնալ – თქუმა.
Սպառնալիք – თქუმა, რისხვა, ქადება.
Սպառնացումն – გულისწყრომა.
Սպառուած – დასასრული.
Սպաս – მსახურება, სამსახურებელი, შესამზადებელი, წუენი, ჭურჭელი, ჭურჭერი.
Սպասաւոր – მნე, მსახური, მტარვალი, ყმა, ყრმა, წინაშემდგომელი, ჴელისუფალი.
Սպասատրել – განკრძალება, განკრძალვა, მსახურება, ციქუ.
Սպասատր լինել – შეყოფა.
Սպասատրութեան – მსახურებითი, მსახურებისაჲ, მსახურებრივი.
Սպասաւորութիւն – მსახურება, სამსახურებელი, სამსახური.
Սպասել – გება, დათმობა, კრძალვა, ლოდება, მზერა, მზირ-ყოფა, მოლოდება, სავ=, ცავ, ცევ, ცვა.
Սպաս ունել/տանել – მსახურება.
Սպարապետ – ერისთავი, ერისმთავარი, პიტიახში, სპაიპეტი, სპაჲპეტი.
Սպեղանի – სალბუნი.
Սպի – ბრძკლი, ნაბრძკლი, ნაბრძკრი.
Սպիտակ – მწყაზარი, სპეტაკი.
Սպիտակազգեստ – სპეტაკითა მოსილი.
Սպիտականալ – გამოსპეტაკება, განთეთრება, განსპეტაკება.
Սպիտակ առնել – განთეთრება, განსპეტაკება.
Սպիտակացեալ – განთეთრებული.
Սպիտակացուցանել – განსპეტაკება.
Սպիտակ լինել – განსპეტაკება.
Սպիտակ (հանդերձ) – თეთრი.
Սպիտիկս զգեստ – სპეტაკითა მოსილი.
Սպտուր – გურკა.
Սպրդել – ღონის პოვნა.
Սպրդող – შემოსრული.
Սպունգ – ღრუბელი.
Ստադին – ასპარეზი.
Ստախօս – რომელი ტყუოდის.
Ստախօսութիւն – ცუდად მეტყუელება.
Ստահակ – უწესო.
Ստահակել – განდრეკა, უჯერო ყოფა.
Ստահակս – ურჩად, უწესოდ.
Ստամբակ – სასტიკი, ფიცხელი.
Ստամոքս – სტომაქი.

Ստանալ – დაპყრობა, დარეცა, მოგება, მოპოვება, მოპოვნება, მოსყიდა, მოტყუება, ყავ(ან), შემთხუევა, შერთვა, ჩინება.
Ստանալի – მომგებელი.
Ստաշխ – შთახსი, შტახსი, შტახში.
Ստարան – სარეცელი.
Ստացիչ – მომგებელი.
Ստացող – მომგებელი.
Ստացուած – მისაგებელი, მონაგები, მოსაგებელი, ნაყოფი, პირუტყკ, პირუტყუ, სასყიდელი, საქონელი, სიმდიდრე, ფასი, ფასიერი, ძალი, ჭურჭელი, ჭურჭერი.
Ստացուածք – ხუასტაგი.
Ստգտանել – განგმობა.
Ստգտանք – ტყუვილი.
Ստգտեալ – შეკდემული.
Ստել – განცრუება, განცრუვება, სტუვა, ტყუვილი, შეტყუვება, ცრუება, ცრუვება.
Ստեղ – ხე.
Ստեղծանել – დაბადება, შესაქმე, შექმნა.
Ստեղծեալ – დაბადებული, ქმნული.
Ստեղծել – შექმნა.
Ստեղծիչ – დამბადებელი, შემოქმედი.
Ստեղծող – შემოქმედი.
Ստեղծուած – დაბადებული, ქმნული, შექმნული, ხატი.
Ստեղծուլ – დაბადება.
Ստեղն – მორჩი, ნორჩი, რტო.
Ստերդումն – ცილის მფოცველი, ცილფიცი, ცრუფიცი.
Ստերիւրել – თანაწარჴდომა, შეცთუნება.
Ստերջանալ – უშვილო ქმნა.
Ստեւ – თმა, სტევი.
Ստէպ – გულსმოდგინედ, ზედაჲსზედა, მოსწრაფე, მოსწრაფება, მწლაფრ, მწრაფლ, წუსწუთ.
Ստէպ կալ – განკრძალება, განკრძალვა, განკრძალულ ყოფა.
Ստէպ-ստէպ – ზედაჲს ზედა, მრავალგზის, წუსწუთ.
Ստընդի – ჩჩვლი.
Ստին – ძუძუ.
Ստինք – სასძეური, სძე.
Ստիպել – გულგდება, იძულება, შესწრაფა, წარქცევა, წუევა.
Ստիպով – მალიად.
Ստնանել – ძლევა.
Ստնդեայ – მწოვარი.
Ստնդի – მწოვარი, ძუძუჲს მწოვარი.
Ստնդիայ – ძუძუჲს მწოვარი.
Ստնտու – მაწოვნებელი, წო(ვ)ება.
Ստոման – ლაგჳნი, სარწყული, სტამანი.
Ստոյգ – გამოწულილვა, მართლად, მართლიად, ჭეშმარიტად, ჭეშმარიტი.
Ստորագլուխ – თავდაქცევით.
Ստորի – ლვილი.
Ստորին – ქუესკნელი.
Ստորին կողմն – ქუესკნელი.

Ստորոտ – კიდე, ქუეშე, ძირი მთისაჲ.
Ստրատելատ (որ կոչի զօրավար) – სპასალარი.
Ստրկանալ – მონება.
Ստրկութիւն – საწუნელი.
Ստրջանալ – დაწუხება, დაწუხვა, ნანება, შეკდემა, შენანება, შეწუხება.
Ստրուկ – კირთი, მონა, მრწემი, მსახლობი, სტრუკი.
Ստուար – უმსხო.
Ստուարագոյն – უმსხოჲსი.
Ստուարանալ – გადიდება, განდიდება, განსხუობა.
Ստուգագոյն – გამოჭეშმარიტება, გამოჭეშმარიტებით, ჭეშმარიტად.
Ստուգապէս – დასტურად, ნამდჳლვე, ნანდჳლვე, უეჭუელად, ჭეშმარიტად.
Ստուգել – გამოკითხვა, გრძნობა, სწავება, სწავლა.
Ստուգիւ – ნამდჳლვე, ნანდჳლვე, ჭეშმარიტად.
Ստուգութեամբ – განკრძალულად, გულითად.
Ստուգութիւն – სარწმუნოება, სარწმუნოვება, სიმართლე, ჭეშმარიტება, ჭეშმარიტი.
Ստուեր – აჩრდილი, ჩრდილი, ჩრდილო.
Ստուերագիր – აჩრდილის მწერალი.
Ստուերին – ჩრდილი, ჩრდილო.
Ստութեամբ – ნაცილად.
Ստութիւն – ნაცილი, სიცრუე, სიცრუვე, ტყუვილი, ცილისა სიტყუაჲ.
Ստունգանել – არასმენა, დადუმება, ურჩება, ურჩქმნა, ურჩ ყოფა.
Սրածութիւն – სრვა, წყუედა.
Սրահ – ავლინი, ეზო, ზაქო, სტო, სტო(ვ)ა, ფოლოცი.
Սրահանգ – სარანგი.
Սրարբեալ – ატაცებული, აღტაცებული.
Սրան – ბარკალსხკლი.
Սրբագրել – დაწერა წმიდად.
Սրբասացութիւն – სამწმიდაარობა.
Սրբասնեալ – სიწმიდით ზრდილი.
Սրբարար – განმწმედილი, წმიდა-მყოფელი.
Սրբեալ – განწმედილი.
Սրբել – განბიწება, განკურნება, განწმედა, დაყუენა, დაყკნევა, მოყუენა, უბიწო ყოფა, უმწინკულოება, ნარჴოცა, წმიდა-ყოფა.
Սրբեցեալ – განწმედილი.
Սրբիչ – მახკლი, საპარსველი, საყუენელი, საყკნელი.
Սրբող – განსწმედელი.
Սրբութիւն – განწმედა, სიწმიდე, უბრალოება, წმიდა.
Սրբումն – წმიდა.
Սրեալ – აღლესული, ლესული, მალე, მახკლი, პირედი.
Սրել – აღლესვა, აღმახუვა, გამახუვა, განმახუვა, მახუვა, მიხუვა, მიხხუვა.
Սրիկայ – ცალიერი.
Սրինգ – ებანი, ნესტუ, სტჳრი.
Սրսկապան – დასაბურველი.
Սրսկարան – ტაკუკი.
Սրսկել – პკურება, სხურება.
Սրսկումն – პკურება, სხურება.
Սրտագէտ – გულთ(ა)-მეცნიერი.
Սրտակաթ առնել – ლმობა გულისა, სურვება.
Սրտացաւ – გულტკივნეული.
Սրտի իմում – გულისა ჩემისა.
Սրտի մտաւք – გულსმოდგინედ.
Սրտմտել – განრისხება, გარისხება, გულისწყრომა, დაწუხება, დაწუხვა.
Սրտմտութիւն – გულისკლება, გულისწყრომა, რისხვა.
Սրուակ – კოკა, რქა.
Սրունք – წჳვი.
Սուարիմ – სოარემი.
Սուգ – გლოვა.
Սուգ առնուլ – გლოვა, გლოვასა შევრდომა.
Սուգ զգենուլ – გლოვა.
Սուգ ունել – გლოვა.
Սուզանել – დანთქმა.
Սուզել – დაყუდება, დაყუდნება.
Սուին – ლახუარი.
Սուղ – მცირე.
Սունայնել – სულ(თ)თქუმა.
Սուսեր – მახკლი, ჴრმალი.
Սուսերածիգ – მახკლოსანი, მჴდელი მახკლისაჲ.
Սուսերամերկ – მახკლოსანი, მჴდელი მახკლისაჲ, სპარაზენი.
Սուսերաւոր – მახკლი ჴელთაჲ, მახკლოსანი.
Սուսսեր – დანა, დანაკი.
Սուտ – ამავო, ამაო, მტყუ(ვ)არი, ნაცილად, ნაცილი, სიცრუე, სიცრუვე, ტყუვილი, ცილი, ცრუ, ცუდადი, ცუდი.
Սուտ առնել – ტყუვილი.
Սուտ երդմունք – ცრუ ფიცობა.
Սուտ մարգարէ – ცრუწინაწარმეტყუელი.
Սուտ վարդապետ – ცრუმოძღუარი.
Սուտ վկայ- ცილის(ა)შემწამებელი.
Սուտ վկայութիւն – ცილისწამება.
Սուր – დანა, დანაკი, მახკლი, პირი, საყუენელი, საყკნელი, ჴრმალი.
Սուրբ – მარტჳლი, მარტჳრი, ღირსი, წმიდა.
Սուրբ առնել – განსპეტაკება, განწმედა, წმიდა-ყოფა.
Սուրհանդակ – თანამცორვალი, მალე(დ), მსრბოლი, წარმცორვალი, წინამცორვალი.
Սփածանել – მორტყმა, შემოსა.
Սփածանելի – საბლარდნელი, საბრადნელი, სახუეველი, შესამოსელი.
Սփիւռ – განბნევა, განთესული, მიმოგანბნეული.
Սփոփել – შეტყუვა.
Սփոփութիւն – ნუგეშინისცემა.
Սփռեալ – განბნეული, განფენილი.
Սփռել – განბნევა, განმარტება, განფენა, თხევა, მზევნება, მიმოდათესვა, მიმოდაფენა, მიმოთესვა, მიფენა, მოფენა, ფრჩხენა, ფრცხენა.
Սփռող – უხუ.
Սփրիթ – სფჳრიდი.

Սքանչանալ – განკრთომა, განკკრვება, განცჳბრება, დაკკრვება, დასულება.
Սքանչացեալ լինել – კკრვება.
Սքանչելաբար – საკკრველთმოქმედი.
Սքանչելագոյն – უსაკკრველესი.
Սքանչելագործ – ნიშებშემოსილი, საკკრველთმოქმედი, სასწაულთამოქმედი.
Սքանչելագործութիւն – საქმჱ სასწაულთაჲ.
Սքանչելաշուք – საკკრველად შუენიერი, საკკრველი.
Սքանչելապէս – განსაკკრვებელად, საკკრველად, საკკრველი.
Սքանչելատեսիլ – განსაკკრვებელი ხილვითა.
Սքանչելարար – საკკრველთ-მოქმედი.
Սքանչելի – განსაკკრვებელი, საკკრველი, სასწავული, სასწაული.
Սքանչելիս առնել – საკკრველ-ყოფა.
Սքանչելիք – საკკრველება, საკკრველი.
Սքանչելի քան – უსაკკრველესი.
Սքեմն – სქემა.
Սքողել – დაბურვა.
Սօս – ფიჭუ, ცაცხჳ, ძელქვა.

Վ

Վազ առնել – ზედა მისლვა.
Վազել – გამორბენა, განვლტოლა, განწუართა, ვლდომა, მორბენა, რბევა, შერბენა, ხლდომა.
Վազվազել – აღხლდომა, ხლდომა.
Վաթել – დასხმა.
Վաթսնամեան – სამეოცისა წლისა.
Վաթսնաւոր – სამეოცი.
Վաթսուն – სამეოცი.
Վախ – კლდე.
Վախճան – აღსასრული, აღსრულება, აღცდა, დასასრული, დასრულება, თავი დასასრულისაჲ, მოსრულება, ოხჭანი, ოხჭნება, სიკუდილი, უკუანაჲსკნელი, უხჭნება.
Վախճան առնել – აღსრულება, მოკლება.
Վախճանեալ – აღსრულებული.
Վախճանել – აღსრულება, დასრულება, მიცვალება, მოკუდომა, მოსიკუდილი, მოსრულება, მოწყდომა, სიკუდილი, შესუენება, წარჴდომა.
Վախճանեցուցանել – აღსრულება.
Վականակ – მსთულებელი.
Վակաս – სამჴარი, სამჴრე.
Վահ – ეჰა, ვაჲ.
Վահան – ასპიდი, თორნე, ფარი.
Վահանակ երեսաց – გუთუფარი.
Վահանակիր – ფაროსანი.
Վահանակրեայ – ვაპანაკრა, კუვი ზღვსაჲ.
Վահանաւոր – თორნითა, ფაროსანი.
Վաղ – მსთუად, მწლაფრ, მწრაფლ.

Վաղագոյն – ადრე.
Վաղակաւոր – ლახუროსანი, ჴელის-საპყრობელი.
Վաղահասուկ – მსთუა.
Վաղամեռիկ լինել – ადრე მიღება.
Վաղայարույց – მსთუად.
Վաղիւ – ადრე, განთიადი, ხვალე, ხვალისაგან.
Վաղնջուց – უშორესი, უშორესითგან.
Վաղորդայն – განთიად, განთიადი, დილა, დილე, ცისკარი.
Վաղվաղ – მსთუა, მსთუად, ზედაჲს ზედა.
Վաղվաղակի – ადრე, ადრე-ადრე, მალედ, მეყი, მეყსეულად, მსთუად, მსწრაფლ, მუნქთუესვე, მუნქუესვე, მყის, მწლაფრ, მწრაფლ, მწრაფლ და ადრე, წუთ: წუთ ერთ, ჴელის-ჴელ.
Վաղվաղել – წრაფა.
Վաղվաղկոտ – მეყსეულად.
Վաղվաղուկ – მოწრაფე.
Վաղու – მაშინვე.
Վաղուց – მრავლითა ჟამითგან, პირველვე.
Վաղփաղփուն – განლიგებული, გუეცი.
Վաղ քաջ – მსთუად.
Վաճառ – განსყიდული, ვაჭარი, ვაჭრობა, მოსყიდული, მოფარდული, სავაჭრო, საფარდული, სყიდული, უბანი.
Վաճառական – ვაჭარი, მოვაჭრე, მომფრდელი, მოფარდული, სავაჭრო.
Վաճառաշահ – სავაჭრო.
Վաճառեալ – განსყიდული, განფრდილი.
Վաճառել – განვაჭრა, განსყიდა, განფრდა, განყიდა, განცემა, განწირვა, გაცემა, ვაჭრობა, მისყიდა, მოსყიდა, სყიდა, სყიდით მიცემა, ფრდა.
Վայ – ვაჲ, ვაჲგლახი, ვაჲვაგლახი, ოჲ.
Վայել – შეშუ.
Վայելել – მოქუან, შეგვანება, შუება, შუენება, ხარება.
Վայելեցուցանել – მხიარულ ყოფა.
Վայել լինել – შეგვანება.
Վայելչական – განშუენებული.
Վայելչութիւն – გემო, საშუებელი, სიკეთე, შუენიერება, ხატი, ჰაეროვნება.
Վայելուչ – შუენიერი.
Վայելք – საშუებელი.
Վայթել – გარდადება.
Վայր – ადგილი, არე, ველი, ჟამი: ჟამ ერთ.
Վայրագ – ველური.
Վայրագացեալ – ველისაჲ.
Վայրագնել – განრირისხება, გარისხება.
Վայրանալ – განრისხება, გარისხება.
Վայրապար – ამავო, ამაო, ლიტონად, მეყსეულად, უდბად, უდებად, ცუდად.
Վայրենացեալ – განველურებული.
Վայրենի – განძჳნებული, ველისაჲ, ველური, მჴეცობა, მჴეცობისა.
Վայրենութիւն – ველურება.
Վայր ի վայր – დამართ.

Վայրկեան – გამოხატვა, წამი.

Վայր մի – ჟამი, ჟამ ერთ, წუთ: წუთ ერთ.

Վայք – ვაება.

Վան – ვანი, სახელი, სახლი.

Վանական – მოვანე, მონაზონი.

Վանդակ – ბანდაკი, ელამი, კანკელი, სარგანი, სატიხარი, სფჴრიდი.

Վանդակագործ – ბადის სახე, კანკლედი.

Վանդակապատ – არდაბაგი, ბადე, დაწესებული, კანკელი, კანკლედი, მოტიხრული, სერსეროთი, ჯაჭუედი ბადის სახედ.

Վանեալ – დაცემული, ძლეული.

Վանել – განშოვრება, განშორება, გაშორება, დამდაბლება, დამორჩილება, ვლტოლა, მოსრვა, მოწყუედა, ოტება, რევა, რცხუენა, სივლტოლა, შეძრწუნება.

Վանի – კურასტანი.

Վանորայք – მონასტერნი.

Վանք – ბაკი, ბოსელი, კრებული, ლავრა, მონასტერი, სადგური, სავანე, საკრებულო (ძმათათჳს), საყოფელი.

Վաշ – ვაშა.

Վաշխ – აღნადგინება, ვახში.

Վաշխիւ տալ – ვასხება.

Վառեալ – აგზებული, აღგზებული, აღნთებული, აღტყინებული, მნთებარე, მორტყმული, შეჭურვილი, შთაგზებული.

Վառել – აგზება, ატყდომა, აღგზება, აღგზნება, აღნთება, აღტყდომა, აღჭურვა, გზება, გზნება, მოსა, ფრდა, შეჭურვა, ჭურვა.

Վառ ի վայր – შთასავალი.

Վառ ի վեր – აღმართი.

Վասիլիսկոյ – ვასილისკო.

Վասն – გამო, გამოცა, გან, ვახად, თჳს, მიმართ, ძლით, ძლითი.

Վասն այնորիկ – მისგანად.

Վասն զի – ვინაჲთგან, რამეთუ.

Վասն է՞ր – რაჲსა, რაჲსათჳს.

Վասն իմ – საჩემოდ, ჩემთჳს.

Վասն որոյ – ამის გამო, ვინაჲცა, რომლისა ბრალისათჳს.

Վաստակ – ნაშრომი, რუდუნება, რუდუნებული, სალმობა, ტკივილი, შრომა, შრომილი, ჭირი.

Վաստակակից – მშრომელი.

Վաստակաւոր – მაშურალი შრომასა შინაჲ, მშრომელი.

Վաստակեալ – განკაფული, დამაშურალი, მაშურალი.

Վաստակել – დაშრომა, დაშურობა, დაშურომა||დაშრობა, რუდუნება, შრომა, შურომა, ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა.

Վաստակ լինել – ზმნა.

Վատ – ბოროტი, მედგარი, მცონარი/ე, უმედგრესი, უქმი.

Վատամահ – ტანჯული.

Վատանալ – ცონა.

Վատասիրտ – გულმედგარი, დამედგრებული, მედგარი, მოშიში, შეჯაბნებული გულითა, წიწნეული.

Վատասրտել – მომედგინება.

Վատեալ – ბრყვლი, დადგომილი.

Վատել – დაბრყვლება, მოკლება, მოსპოლვა, მოუძლურება.

Վատթար – ვნება, მედგარი, სავნებელი, უდარესი, უნდო, უუჴმიერესი, უქუესი, უჴმარება, ჰავი.

Վատթար ի հացի – პურად ძვრი.

Վատթարութիւն – სიდარე, სიმედგრე, სიჰავე, უბადრუკება, უძლურება, ძლეულება.

Վատնել – განბნევა, მოსპოლვა, მოუძლურება.

Վատութիւն – სიცონილი.

Վատ քան – უდარესი.

Վար – ჴნვა.

Վարագոյր – დასაბურველი.

Վարաժան – მამალი.

Վարակել – შებმა, შეკრვა.

Վարան – სიმდაბლე.

Վարանել – დაბრკოლება, დადება, მზერა.

Վարապան – ხართუკი, ხრატუკი.

Վարապանակ – ვარმი, იალმაგი.

Վարապանակ զրահից – ჯაჭუ.

Վարատել – განვრდომა, განშოვრება, განშორება, გაშორება, ვლტოლა.

Վարատումն – განბნევა.

Վարդ – ვარდი.

Վարդապետ – მასწავლებელი.

Վարդապետեալ – განსწავლული.

Վարդապետել – მოძღუარი, მოძღურა, მოძღურება, სწავება, სწავლება.

Վարդապետ լինել – მოძღურა, სწავება, სწავლება.

Վարդապետութիւն – მოძღურება, სწავლა, სწავლულება.

Վարդապետ օրինաց – შჯულის მოძღუარი.

Վարդենի – ვარდი.

Վարեալ – დევნული, მიმოტაცებული, წარქცეული.

Վարել – აღსრულება, აღსუმა, აღყვანება, გაგება, გამოდგინება, განგება, განდევნა, განოტება, დაგება, დათესვა, დამსჭუალვა, დასობა, დასუმა, დევნა, თესვა, მიგურა, მიტაცება, მიცემა, მოყვანება, მძიმობა, ოტება, რთვა, სლვა, ქცევა, შედგომა, შეთქომა, შემსჭუალვა, შემშჭუალვა, ცემა, წარსლვა, წარტყუენვა, წარქცევა, წარყვანება, წარძღუანება, წარხუმა, წყობა, ჴნვა.

Վարեցեալ – განკაფული.

Վարթարութիւն – უბადრუკება.

Վարժ – დამწყა.

Վարժեալ – წურთილი.

Վարժել – აღწურთა, განსწავლა, განწუართა, სწავლა.

Վարժումն – მოძღურება.

Վարիչ – მომავლინებელი, რომელმან მოავლინა.

Վարկանել – მომედგრება.

Վարձ – აღნადგინები, მიზდი, ნაშრომი, სასყიდელი.

Վարձատու – მომგებელი.

Վարձաւոր – მორენე, მორენი.

Վարձել – მომიზდება, მონადება, რენვა, ყიდა.

Վարձկան – მიზდებული, მორეწე, მორეწი, მუშაკი, ნადი, სასყიდლით დადგინებული, სასყიდლითი.
Վարձս արկանել – აღთქუმის-ყოფა.
Վարձու ունել – მიზდება, მონადება.
Վարմ – ბადე, მახე.
Վարշամակ – ვარშამაგი, მანდილი, ოლარი, ორარი, სუდარი.
Վարշամակապատ – დახეული სუდრითა.
Վարոց – შოლტი.
Վարս – ვარჯი.
Վարսավիրայ – მკუეცარი, მპარსველი.
Վարսաւոր – ვარჯო(ვ)ანი, მაღნარი, საგრილი, ჩრდილი, ჩრდილო, ჩრდილოვანი.
Վարսել – განვლება, დამსჭუალული, დამშჭუალვა, დაჴდა.
Վարսք – თმა, თხზული, კონოლი.
Վարուն – წყლტუ, წყრტუ.
Վարք – სლვა, ქცევა, ცხოვრება, ცხორება, წესი.
Վեհերոտ – მოზარე, მცონარი/მცონარე.
Վեշտասաներորդ – მეათექუსმეტე.
Վեստարխ – ვესტარიტი.
Վեր – გუემა.
Վերագոյն – გარდამმატებელი, ზემო კერძო, ზემორე, ზესთა, ზეშთა, ჟეჟთა, უაღრესი, უზეშთაესი, უზეშთაჱსი, უჟეჟთაესი.
Վերադիտող – ზედამსტოვარი, ზედამსტუარი.
Վերադիր – წინა-დაგება.
Վերակացու – განმგებელი, დადგინებული, ზედამდგომ(ელ)ი, თანამდგომი, მოღუაწი/მოღუაწე, მფარველი, წინაშე მდგომელი.
Վերակացու լինել – ზედადება, ღუწა, შეწევნა, ძღოლა.
Վերակացու/մատակարար լինել – გაგება, განგება.
Վերակացութիւն – ზედამდგომელობა, ოხა, ღუაწლი.
Վերակացու տան – ეზოჲსმოძღუარი.
Վերակացու օրինաց – მეცნიერი შჯულისაჲ.
Վերակոչել – აღმოწოდება.
Վերամարտիկ – შემწე.
Վերամբարձ – აღმაღლებული.
Վերանալ – ამაღლება, აღმაღლება, აღმოსლვა, აღსლვა, განშოვრება, განშორება, გაშორება, მოღება, მოძარცუვა.
Վերարկու – სამოსელი, საფარველი, შესამოსელი.
Վերացեալ – აღმატებული, აღმაღლებული.
Վերացումն – აღმაღლებაჲ.
Վերացուցանել – ამაღლება, აღება, აღმაღლება, აღრთხმა, აღღება, აღძარცუვა, აღძრცუვა, აღხუმა, აღჴდა, ახუმა, განრთხმა, თავს სხმა.
Վերացուցեալ – გამოღებული.
Վերին – ზეგარდამო, ზემო, ზემო კერძო, ზემოჲსი, ზესკნელი, ზეშთა, ზეცათა, ზეცისა.
Վեր ի վեր – უზეშთაესი, უზეშთაჱსი, უჟეჟთაესი.
Վերնագիր – ზედაწერილი.
Վերնադուռն – მღვმე, სინუქი, სინუქისი.
Վերնայարկ – ზედა კერძოჲ სართული, ზესკნელი, ქორი.
Վերնատուն – ზედაქორები, ქორედი სახლი, ქორი.
Վերնատուր – ზეგარდამო-მომცემელი.
Վերնափեղկ – გარდასაბურველი, მაშკი.
Վերոյգրեալ – ზემოწერილი.
Վերջ – აღსასრული, ბოლო, უკუანა კერძო.
Վերջայք – სრულება.
Վերջաւոր – ფესუედი.
Վերջին – დასასრული, უკუანაჲსკნელი.
Վերստին – მეორედ, ზეგარდამო, კუალად.
Վերստին ծնանել – აღმოშობა.
Վերստին ծննունդ – მეორედ შობა.
Վերստին շինել – აღშენება, აღშჱნება, აშენება, აშჱნება.
Վեց – ექუსი.
Վեցերորդ – მეექუსე.
Վեցթեւեան – ექუსფრთე.
Վեցթեւեանք – ექუს-ექუს ფრთენი.
Վէմ – კლდე, ლოდი, ლოდოანი, ქვა, ქუა.
Վէսք – უზავი.
Վէտ – განკუეთილება, ნაბძარი.
Վէրս առնուլ – წყლვა.
Վէրս դնել ի վերայ – დაწყლვა.
Վէրք – ზუზლა, ნაგუემი, წყლულება, წყლული.
Վիժած – მორყუნილი.
Վիհ – გუერდის თხრა, დანახეთქი, მთხრებლი, მღვმე, ნაპრალი, ნახეთქი, წყუდიადი, ჴნარცუ.
Վիճաբանել – ცილობა.
Վիճակ – ნამთაული.
Վիճակել – განწესება, შედგომა, შეთქომა.
Վիճակ ելանել – წილ-ხუდომა.
Վիճակեցուցանել – განყოფა, განწილვა.
Վիճակս արկանել – წილ-გდება.
Վիճել – გამოძიება, განსიტყუება, დამტკიცება, სიტყვსმიგება, სჯა, შჯა, ცილობა, ჴდომა.
Վիշապ – დევი, ვეშაპი, ურჩხული, უჩხული.
Վիշապաձուկն – ვეშაპთევზი.
Վիշտ – მწუხარება, სალმობა, ურვა, ღუაწლი, ჭირი.
Վիրագ – მომკლეველი.
Վիրապ – ჯურღმული, ჯურღუმული.
Վիրաւոր – მომსრალი, მოწყლული, წყლულება, წყლული.
Վիրատրեալ – დამღიერებული, დაწყლული, წყლული.
Վիրատրել – წყლვა, წყლულებისა დადება.
Վիրգ – ლოდი.
Վկայ – მარტვლი, მარტვრი, მოწამე.
Վկայաբանութիւն – წამება.
Վկայարան – სამარტვლე, სამარტვრე, სამარხავი, სამარხავო, სამარხო, საწამებელი.
Վկայել – აღსრულება, დათმენა, დაწამება, მოწამე ყოფა, მცნება, შეწამება, წამება.
Վկայ լինել – წამება.
Վկայս ունել – წამება.
Վկայութիւն – მარტვლობა, მარტვრება, მარტვრობა, საწამებელი, წამება.
Վկայութիւն առնուլ – წამება.
Վկայութիւն դնել – წამება, შეწამება.

Վկայութիւն տալ – რწმუნება, უწყება, წამება.
Վկայ ունել – მონამე ყოფა.
Վհատեալ – დაღონებული, სულმოკლე, სულშემოკლებული.
Վհատութիւն – მოშიშება, მოწყინება, სულმოკლება.
Վհուկ – მუცლით-მეზღაპრე, ულუკი.
Վճարել – აღსრულება, გაგება, გამოყვანება, განგება, განრინება, დასრულება, დაცხრომა, თანაწარსლვა, ქმნა.
Վճիռ – განჩინება, დასასრული, ნაწილი.
Վճիռ հատանել – განჩინება.
Վճիռ տալ – განჩინება.
Վնաս – ბრალი, განჴუება, ვნება, ზღვევა, მონხუეჭი, სავნებელი, უნასი, უნასეული, ცოდვა.
Վնասակար – ბრალეული, მავნებელი.
Վնասակար լինել – ვნება, შეცოდება.
Վնաս առնել – ცოდვა.
Վնասել – ბოროტისაყოფა, ვნება, ზღვევა, მოხუეჭა, სავნებელ ქმნა, უნასება, უნასობა.
Վնասիչ – მავნებელი.
Վնաս լինել – მოკიცხება.
Վնասող – მავნებელი.
Վնասու – სავნო.
Վշտագին – შეიწრებულად, ჭირვეული.
Վշտագնեալ – ურვილი.
Վշտագնել – ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა.
Վշտագնութիւն – ჭირვეულოება.
Վշտալի – საძნაური, ჭირვეული.
Վշտակից – თანამზრუნველი.
Վշտակից լինել – ჭირის დათმენა.
Վշտանալ – ვნება, ლმობა, შელმობა, ჭირი.
Վշտատես – ჭირვეული.
Վշտացեալ – ვნებული, სნეული, შეწუხებული.
Վշտացուցանել – დამდაბლება.
Վշտիւ – ურვეულად.
Վստահ – გულდებული, მოსავი.
Վստահանալ – გულსავსე ყოფა, მინდობა.
Վստահացեալ – მინდობილი.
Վստահ լինել – მოსავ ყოფა/ქმნა.
Վստահ/ապաստան լինել – სასოება.
Վստահութիւն – სასოება, სასოვება, შესავედრებელი.
Վտակ – გამოსატევებელი, მდინარე, ნაკადული, ნექტარი, ღუარი.
Վտանգ – საბრჴე, სავნებელი, საფრჴე, ურვა, ძვრი, ჭირი.
Վտանգել – იძულება, ლმობა, მოუძლურება, მოშრომა, მოშრომება, მოშურომა, ურვება, შეურვება, ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა, ჭირსა შინა ყოფა.
Վտանկել – განბოროტება.
Վտառապահ – რომელი სცვიდა კაცთა.
Վտարանգեալ – შეყენებული.
Վտարանդի – ვერ სარწმუნოჲ, საწუნელი.
Վտարանդի առնել – იავარ(ის)ყოფა.
Վտարանջել – ცრუება, ცრუვება, წინააღდგომა.
Վտաւան – ისრის სატყორცებელი, უტევანი.
Վտիտ – მჭლე, უსუსური.
Վտտեալ – მოკლებული, მჭლე.
Վտտել – შეურაცხყოფა, წარწყმედა.
Վրան – კარავი, მაშკი, საყოფელი.
Վրանաբնակիչ – დამკჳდრებული კარვებსა, მოკარვე.
Վրէժ – შური, შურისგება.
Վրէժխնդիր – შურისმგებელი, შურის-მეძიებელი.
Վրէժ խնդրել/առնուլ – შურის-გება, შურისძიება.
Վրէժխնդրութիւն – შურისძიება, ძიება.
Վրէժխնդութիւն – შურის-გება.
Վրիպակաւ – ანაზდა, ანაზდად, ანაზდაჲთ.
Վրիպանք – წარწყმედა.
Վրիպել – განშორება, განშოვრება, გაშორება, გარეწარჴდომა, დავარდნა, დავიწყება, დაკლება, დაცილება, ვერ-მიმთხუევა, თანაწარჴდომა, შეცთომა, შეცოდება, ცთომა, წარწყმედა.
Վրիպեցուցանել – განშოვრება, განშორება, გაშორება, შეცთუნება, ჴუებულ ყოფა/ქმნა.
Վրնջել – ქურნობა, ქვრნობა.
Վրնջիւն – გოლგოლება.
Վրպարտել – შენამება ცილისა.
Վուշ – ნაძეძი, სელი.

Տ

Տագնապ – განკრთომა, იწრო, მწუხარება, უნებელი, ურვა, წრაფა, ჭირი.
Տագնապաւ – მძაფრიად.
Տագնապեալ – შეურვებული.
Տագնապել – ბრძოლა, განკრთომა, გუემა, ურვა, შეპყრობა, შეძრწუნება, ჭირვობა, ჭორ(ვ)ება.
Տագնապող – მასწრაფებელი.
Տաժանել – დაშრომა, დაშურობა, დაშურომა/დაშრობა, შრომა, შურომა.
Տալ – აგება, აღგება, გამოღება, გამოცემა, განჩინება, განცემა, გაცემა, მიგება, მიმარჯუება, მიპყრობა, მიცემა, მომადლება, მონიჭება, მოტყუება, მოცემა, უფლება, უფლობა, ფლობა, შესუმა, ცემა.
Տալ ածել – მოძლუნება.
Տալ առն – განქორწინება.
Տալ արտաքս – განქორწინება.
Տալ բառնալ – აკიდება, აღკიდება.
Տալ բերել – წარმოცემა.
Տալ գինս ընդ կերակրոյ – რეწვა.
Տալիթա կումի – ტალითა კუმი.
Տալ ի յափշտակութիւն – აღსაჭრელი.
Տալ ի փրկանս – აღსაჭრელი.
Տալ կնիք – ნათლისცემა.
Տալ կնքել – დაბეჭდვინება.
Տալ կնութեան – ცოლად მიცემა.
Տալ մտանել – შეტევება.
Տալ յամուսնութիւն – მიცემა ცოლად.
Տալ յաւար – ტყუედ მიცემა.
Տալ յոյս – ნუგეშინისცემა.

Տալ պահել – მარხვება.

Տալ պատերազմ – თანაბრძოლა, წინა-განწყობა, წყობა, წყობის(ა)=ყოფა, წყობის-ცემა.

Տալ տանել – მიძღუანება, ძღუ(ა)ნება, წარცემა.

Տալ ուտել – შეჭამება, ჭამადის-ცემა.

Տախտ – ცხედარი.

Տախտակ – ვრცელი, კეცი, მკერდი, საკითხავი, სიტყვერი, ფიცარი.

Տախտակամած – მოფიცრული, ძელით რჩუნვილი.

Տախտապարել – განრთხმა.

Տակառապետ – მთავარი ღჳნის მნე, მწდე, პირისმწდე.

Տակառապետութիւն – ღჳნისმნეობა.

Տակաւին – აქამომდე, ვე, ვიდრე, კუალად, კუალადღა, მერმე, მერმე კუალადღა, მერმეცა, უკუე, ღა, ჯერეთ, ჯერთ.

Տակաւին եւս – მერმე.

Տաղախ – თიჴა.

Տաղանդ – სასწორი, ტალანტი, ქანქარი.

Տաղաւար – კარავი, ტალავარი, შუვაგი.

Տաղաւարահար – კარვობა, ტალავრობა, ტაძრობა.

Տաղտկալ – კუნესა, მძიმე ჩენა, ურვა.

Տաղտկանալ – განძლიერება, მოძაგება, მოწყინება.

Տաղտկութիւն – საზარელი.

Տաճար – ბაგინი, სამარტჳლე, სამარტჳრე, სამღდელო, სახელი, ტაძარი.

Տաճարակապուտ – ბაგინთა მძარცუველი, ბაგინის მძარცუველი.

Տաճատապետ – ეზოჲსმოძღუარი, მთავარი ტაძრისაჲ, პურისა უფალი.

Տաճիկ – სარკინოზი.

Տաճկաստան – სარკინოზნი.

Տամալի – ერდო.

Տանէ ի տուն – სახლითი-სახლად.

Տանել – აღმორთუმა, აღყვანება, განსლვა, განღება, დათმენა, დატევა ქუან, დატევნა, თავსდება, მიგზავნა, მიგურა, მირთუმა, მიქუან=, მიღება, მიყვანება, მიყოფა, მიხუმა, მოგურა, მოდგინება, მორთუმა, მოღება, მოყვანება, მოხუმა, ტევა, შეგდება, შედგინება, შემოღება, შერთუმა, შეწირვა, წარღება, წარყვანება, წარხუმა, წაღება, შთასხმა, შთატევა, შთაყოლა.

Տանել (ի ներքս) – შეღება, შეყვანება.

Տանիք – ბედედი, ერდო, სართული, სჴუენი.

Տանձի – სხალი.

Տանձիք – სხალოვანი.

Տանջանարան – სატანჯველი.

Տանջանարանք – გუემა.

Տանջանջ – სარჯელი, სასჯელი, საშჯელი.

Տանջանք – გუემა, გუემულება, ზღვისდება, კრძალულება, საარება, სარჯელი, სასჯელი, სატანჯველი, საშჯელი, ტანჯვა.

Տանջեալ – ტანჯული.

Տանջել – გუემა, დარჩა, დასჯა, დაშჯა, სწავლა, სჯა, ტანჯვა, ქენჯნა, ქეჯნა, ცემა.

Տանջեցեալ – ტანჯული.

Տան վանդակ – გარდამოსადგომელი.

Տանուտէր – მამასახლისი, სახლისა უფალი.

Տաշեալ – გამოკუერული.

Տաշել – აღმოკუეთა, გამოკუეთა.

Տաշտ – ტასტი, ტაშტი, ფიალი, ფილი, ნედი.

Տապ – მჴურვალება, სიცხე, ცხელი.

Տապալել – გარდაგორვება, დამჴობა, დამჴუება, დარღუევა, შთაგორება.

Տապախառն – შემწუველი.

Տապակ – გუადრაკი, გუარდაკი, ტაბაკი.

Տապան – კიდობანი, ლუსკუმა, სამარხავი, სამარხო, საფლავი.

Տապանալ – დაცხობა, მჴურვალება, ჴურვა.

Տապանակ – კიდობანი.

Տապաստ – სატლე, წყურილი.

Տապաստ անկանել – დარეცა.

Տապաստ անկանել/արկանել – დაცემა.

Տապաստ արկանել – დარეცა.

Տապար – ცული.

Տապարաւոր – ცულოსანი.

Տապել – სნეულება, სნეული.

Տառապանք – გლახაკება, გლახაკობა, სიგლახაკე, სიმდაბლე, სიმძაფრე სიცხისა, უბადრუკება, უპოარება, უპო(ვ)არება, ურვა, ჭირი.

Տառապեալ – გლახაკი, დაგლახაკებული, დავრდომილი, დამდაბლებული, მდაბალი, მცირე, უბადრუკი, შეურაცხყოფილი.

Տառապել – დაგლახაკება, დამდაბლება, ლმობა, რორინება, სულ(თ)ქუმა, შეზრუნ(ვ)ება, შეზრუნვებულყოფა.

Տառապելութիւն – სიგლახაკე.

Տառապեցուցանել – გამოწურვა, დაგლახაკება, დამდაბლება, დამძიმება, დაჯენჯნა, საარება, ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა.

Տառատոկ – მოსასხმელი.

Տասանորդ – ათეული, მეათე, მეათედი.

Տասանորդել – ათეულის აღება, ათეულისა მიღება/მოღება, განათეულება, მიცემა ათეულისა, მოათევსება, მოათეულება.

Տասն – ათი.

Տասնաղի – ათძალი.

Տասնապետ – ათისთავი.

Տասներորդ – მეათე.

Տասն հազար – ათი ათასი.

Տասնպատիկ – ათწილ.

Տասնփեղկեան – ათეზოედი.

Տարագիր – განვრდომილი, სტუმარი, უცხო.

Տարագիր առնել – ბოროტის დადება, დათრგუნვა.

Տարազ – სახე.

Տարաժամ – არაჟამი, უჟამო, უჟამოდ.

Տարաժամեալ – გარდასრული, მიდრეკილი.

Տարաժանել – მიდრეკა.

Տարածանել – განზავება, გარდართხმა, დაფენა.

Տարածանել/տարածել – განმარტება.
Տարածեալ – განფენილი, განრთხმული.
Տարածել – აპყრობა, აღპყრობა, გამართება, განმართება, განპყრობა, განრთხმა, განფენა, განყოფა, გაყოფა, დარეცა, დაფენა.
Տարած[ող] – განმყოფელი.
Տարակոյս – შეურვებული.
Տարակուսանք – ულონოება, შესულება.
Տարակուսեալ – განკკრვებული, სულმოკლე, ჴუებული.
Տարակուսել – განწირულება, დასულება, უპოვარ-ყოფა, ურვასა შევარდნა, შეწუხება.
Տարաշխարհիկ – მწირი, ოტებული.
Տարապարտ – უსამართლო, ცუდი.
Տարապարտուց – ამაო, ამაო, ამაოდ, ნაცილად, უბრალოდ, უსამართლო, ცრუ, ცუდადი.
Տարապեալ – ცალიერი.
Տարացոյց – გამოჩინება.
Տարափ – თოვლი.
Տարեկան – კრება, წელიწადი, წელიწადისაჲ.
Տարեւոր – წელიწ(ა)დეული, წელიწადისაჲ.
Տարի – წელი, წელიწადი.
Տարտարոս – ტარტაროსი.
Տարր – ნივთი, სანესო, წესი.
Տաւիղ – ებანი, ნინწილა.
Տաւղ – ჴმა ქებისა.
Տաւմար – ტომარა, ტომარი.
Տաւնասէր – დღესასწაულის მოყუარე.
Տափարակ – ველი.
Տգեղ – უსახური, უშუერი.
Տգեղագոյն – უშუერად-რე.
Տգեղծ – შეუგვანებელი.
Տգէտ – უგუნური, უმეცარი, უსწავლელი, უცები.
Տգիտանալ – უმეცარ ყოფა, უმეცრება.
Տգիտել – უმეცარ ქმნა.
Տգիտութիւն – უცბება, უმეცრება.
Տեառնագրել – დაბეჭდვა, დაწერა ჯუარისა.
Տեառն որդի – ძე ღმრთისა.
Տեղալ – წუმა, წვმა, წვმება.
Տեղակալ – მფლობელი.
Տեղատարափ – თოვლი.
Տեղեակ – მეცნიერი.
Տեղեակ լինել – ცოდნა.
Տեղել – წუმა, წვმა.
Տեղեկաբար – ზედამიწევნით.
Տեղեկանալ – გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, მეცნიერ ქმნა, სწავება, სწავლა, უწყება.
Տեղեկացեալ – თანაშეტყუებული, სწავლული, ცნობილი.
Տեղեկացուցանել – გულისხმისყოფა, გულისჴმისყოფა, უწყება.
Տեղեկութիւն – გამოძიება.
Տեղեկութիւն տալ – უწყება.
Տեղի – ადგილი, ადგილობანი, მოადგილი, სადგომელი.
Տեղի առնուլ – დგომა.
Տեղի լինել – დატევა, დატევნა.
Տեղի կալ – დაცადება.
Տեղի պատերազմի – განსაწყობელი.
Տեղի տալ – გაშორება, განშოვრება, განშორება, ცემა ადგილისა.
Տեղկ – ზედმოსასხმელი.
Տեղմ – მწვრე.
Տենդ – მჴურვალება.
Տենչալի – სანადელი.
Տեռ – სამოსელი.
Տեռատես – წიდო(ვ)ანი, სისხლისა დინებას ზედა.
Տեռատեսութիւն – წყარო.
Տեսակ – გუარი, სახე.
Տեսանակ – სარკე.
Տեսանել – ალხილვა, ახილვა, განგულება, განცდა, განხილვა, გულება, გულვება, კრძალვა, მიხედვა, მონახვა, მოხედვა, მოხილვა, ნაძილევება, ნახვა, ქმნულება, ქმნულობა, ხედვა, ხილვა.
Տեսանելի – ხილ(ვ)ული.
Տեսանելիք – სახედველი.
Տեսանող – მსტოვარი, მსტუარი.
Տեսանող/տեսող – მხილველი.
Տեսարան – სახილველი.
Տեսիլ – თითისსაჩუენებელი, სახე, ქმნულება, ქმნულობა, შესახედავი, ჩუენება, ხატი.
Տեսիլ լինել – სახილველ ქმნა.
Տեսող – მხედვარი, მხედველი.
Տեսչութիւն – ზედამდგომელობა, მოღუაწება, მოხედვა, წინაჲსწარცნობა, წინასწარი ცნობა.
Տեսութիւն – მოხილვა, სახილველი, ხედვა.
Տեսումն – მამხილებელი.
Տեսուչ – მგულებელი, მოღუაწი/ე.
Տերեւ – ფურცელი.
Տերեւաթափ – ფურცელ-დაყრილი.
Տերեւալից – ფურცლოვანი.
Տերեւախիտ – ბორობანი, ბურობანი.
Տեւել – განგრძელება, დათმენა, დათმობა, დაშთომა, თავსდება.
Տզրուկ – წურბელი.
Տէգ – ისრისპირი, ლახუარი, ჰოროლი.
Տէր – მეუფე, პატრონი, პოენიერი, უფალი.
Տէր տերանց – უფალი უფლებათა.
Տէրութիւն – საბრძანებელი, უფლება.
Տէրունական – საუფლო, უფლისამიერი.
Տէրունի – საუფლო.
Տիգաւոր – ლახუროსანი, ფაროსანი.
Տիեզերք – სოფელი, ყოველი სოფელი, ცისკიდე.
Տիեզր – კიდე.
Տիկ – თხიერი, ტიკი.
Տիկին – დედოფალი, დედუფალი, დიოფალი.
Տիղմ – ბაყლი, ლიემპალი, მწვრე, უყი.
Տիտ – ლოპრი.
Տիտեռն – ხვთქი.
Տիտէր – მსუენი.
Տիրասէր – უფლის(ა) მოყუარე.

Տիրել – დაპყრობა, დასაბამად, დასულება, დაუფლება, მეუფება, მთავრობა, უფლება, უფლობა, შეძნ=ფლობა, წევა, წევნა.

Տիւ – დღე.

Տիւ լինել – განთენება.

Տիք – დღე.

Տիք հասակի – სისრულე.

Տխատել – შეწუხება.

Տխմար – გამოუცდელი, უმეცარი.

Տխրեալ – შეურვებული.

Տխրել – შეჭმუნვა.

Տխրութիւն – წუხილი.

Տխուր – მწუხარე, წყუდიადი.

Տկար – დავრდომილი, მჭლე, უსუსური, უძლური.

Տկարագոյն – ვერ შემძლებელი, უუძლურესად, უფატრჱსი.

Տկարանալ – დასნეულება, დაუძლურება, ვერშემძლებელ ყოფა, მოკლება, მოუძლურება, სულმოკლე ქმნა, უძლურება, უძლურ ქმნა, უძლურ ყოფა, შეუძლებელყოფა.

Տկար առնել – უძლურ ყოფა.

Տկարացեալ – მოუძლურებული, უძლური, შეუძლებელი.

Տկարացուցանել – დამდაბლება, მოუძლურება.

Տկարութիւն – მოუძლურება, უძლურება.

Տղայ – ახალნერგი, ნინველი, უსრული, ყმა, ყრმა, ჩჩვლი.

Տղայակոտոր – ჩჩვლთ(ა) მოწყუედა.

Տղայանալ – ყრმა-ყოფა.

Տղայութիւն – სიყრმე, სიჩჩო, სიჩჩოება, სიჩჩვლე.

Տնակցութիւն – თანაქცევა.

Տնանկ – გლახაკი, დავრდომილი, მდაბალი, მკოდოვი, ნაკლულევანი საცხოვრებელისაგან, უპოვარი, ჭირული.

Տնանկանալ – დავარდნა, დამდაბლება.

Տնանկութիւն – გლახაკება, გლახაკობა, სიგლახაკე.

Տնարարս լինել – სახლისა პყრობა.

Տնիկ – სახლაკი.

Տնկախիտ – ჴშირად-ნერგი.

Տնկակից – თანანერგი.

Տնկեալ – დანერგული.

Տնկել – აღშენება, აღშჱნება, აშენება, აშჱნება, დამკვდრება, დანერგვა, დარგვა, დასხმა, დაშენება, დაშჱნება, ნერგვა, ნერგისა სხმა, სხმა.

Տնկող – დამასხმელი.

Տնտես – ეზოჲსმოძღუარი, კელარი, მნე.

Տնտես լինել – მნობა.

Տնտեսութիւն – განგება, განგებულება, განსაგებელი, მნობა, მოღუაწება, სამნო.

Տնօրինել – გაგება, განგება.

Տոկալ – თმენა, წინა-ძლუანვა.

Տոկոսի – აღნადგინები.

Տոհմ – გუნდი, ერი, მამული, ნათესავი, ტომი, ტოჰმი.

Տոհմաթիւ – ტომის/ტოჰმის რაცხა.

Տոհմական – ტომი, ტოჰმი.

Տոհմութիւն – ტომის/ტოჰმის რაცხნა.

Տողեալ – დასკუდვილი.

Տոմ – ტომარი, ტომარა.

Տոմս – ქარტა, ქარტაჲ გრაგნილი.

Տոչորել – ატყდომა, აღტყდომა, დატევება, დატეობა.

Տոռն – ბადის პირი, საბელი.

Տովել – განრთხმა.

Տպազիոն – ტპაზიონი.

Տովելի – სანადელი.

Տոփող – ტრფიალი.

Տոփութիւն – ტრფიალება.

Տոփումն – ტრფიალება.

Տտուն – კიდე, ფრთა, ფრთე, ყური.

Տրիտուր տալ – მიგება.

Տրմուղ – უბელო, უმწყი.

Տրմուղ աներասանակ – მტრიობალი.

Տրորեալ – მომპალი, მომღულალი.

Տրորել – წარცკვნება.

Տրտմագոյն – უმწუხარესი.

Տրտմեալ – გულწყებული, მწუხარე, მწუხარედ, მჭმუნვარე, სულმოკლე, შეწუხებული, შეჭუვნებული, ჭუვნეული, ჭუვნიერი, ჭუმუნვიერი.

Տրտմել – გულისკლება, დაწუხება, დაწუხვა, დაჭმუნება, ზრუნვა, მძიმედ მოქუან, მძიმედ შერაცხა, მწუხარება, მწუხარე ყოფა, სულ(თ)თქუმა, ურვა, შეზრუ(ვ)ება, შეიწრება, შეძნ=, შეწუხება, შეჭუვნება, ძნ=, წუხილი, ჭმუნვა.

Տրտմեցուցանել – სულ(თ)თქუმა, შეწუხება, შეჭუვნება.

Տրտմեցուցանող – შემაწუხებელი.

Տրտմեցուցիչ – შემაწუხებელი.

Տրտմութեամբ – მწუხარედ.

Տրտմութիւն – გულისკლება, გულისსიტყუა, ზრუნვა, მლევანი, მწუხარება, ურვა, წუხილი, ჭირი, ჭუვილი.

Տրտնջել – დრტკნვა, ტრტკნვა.

Տրտնջիւն – დრტკნვა.

Տրտնջող – რომელი დრტკნავს, მდრტკნველი.

Տրտում – მწუხარე, მწუხარედ, მჭმუნვარე.

Տրտունջ – დრტკნვა.

Տրուպ – წარჩევი, უმრწამესი, უმრწემესი, უწარჩევესი.

Տուայտել – დაშრომა, დაშურობა, დაშურომა//დაშრობა.

Տուարածական – მწყემსი.

Տուգանք – ზღვა, ზღვევა.

Տուեալ – მოცემული.

Տուժել – განჴუება, დაზღვევა, ზღვა, ზღვევა, მიზღვა, მიცემა, მიჴდა, მოჴდა, წარწყმედა, წარჴდუნვება.

Տուժումն – ზღვევა.

Տուիչ – მომცემელი, რომელი მოსცემს.

Տուկ – დუკი.

Տուն – ვანი, ეზო, სადგური, საჟამობელი, სასახლე, საყოფელი, სახელი, სახერამი, სახლეული, სახლი, ტაძარი, შინა.

Տուն գանձի – ფასის საცავი.

Տուն խրախութեան գինւոյ – სასმური.

Տունկ – დასანერგავი, ნერგი.

Տուն կոոց – საკერპო.

Տուող – მიმცემელი, მომცემელი.

Տուչութիւն – შეწევნა.

Տուտն/տտուն – ბოლო, ფესუ.

Տուր – მოსაცემელი, ნაბოძვარი.

Տուրք – მისაცემელი, მიცემა, მოცემა, მოცემული, ნიჭი, საცემელი, შესაწირავი.

Տուփ – დასაგლელი, პარაფსიდი, პარაფსიტი, პაროფსიდი, პაროფსიდტი, პაროფსიტი, სფარი, ფიალი, ფსიადი, ციცხუ.

Տրնել – მირულვა, ღვძება, უძილოყოფა.

Տրնութիւն – მღვძარება, უძილება.

Տօթ – სიცხე, ცხელი.

Տօթագին – ცხელი.

Տօթաժամ – სიცხისა ჟამი.

Տօն – დღესასწაული, დღესასწაულის ყოფა, დღესასწაულობა, კრება, მხიარულ ყოფა, უქმელება, უქმნელება.

Տօնախմբել – დღესასწაულისა ყოფა.

Տօնս առնել – ზატიკობა.

Տօսախ – ბზა.

Ց

Ց – მდე, მიმართ, მო.

Ցած – მშვდად, ნანარი.

Ցածեար – მშვდი.

Ցածնուլ – ლხინების ყოფა.

Ցածուն – მშვდი.

Ցածուցանել – დამდაბლება, დამვდება, დაყუდება, დაყუდნება, დაცრომა, ლხინება, მომშვდება.

Ցամաք – განჴმელი, ქუეყანა, ჴმელი.

Ցամաքային – ჴმელისა.

Ցամաքեալ – განჴმელი.

Ցամաքել – განჴმობა, შეშრობა.

Ցամաքեցուցանել – აღჴმობა, განჴმობა, ჴმობა.

Ցամաքութիւն – სიჴმელე.

Ցայգութիւն – წრდოლა.

Ցայդ վայր – აქამომდე.

Ցայնժամ – მუნამდე.

Ցայժմ – აქამომდე.

Ցայս վայր – აქამომდე.

Ցայսր – აქამომდე, მოაქამდე, მოაქამომდე.

Ցայտել – მისხურება, სრურება.

Ցանգ – მარადის, სამარადისოდ, ფოლოცი, ღობე.

Ցանդր – იქიმდე.

Ցանել – აღფრქუევა, აღფქურევა, განბნევა, განთესვა, გარდასხმა, დათესვა, მიმოთესვა, მიპკურება, მისხურება, მიფენა, მოცრევა, პკურება, ურვა, შესხურება, შთაბნევა.

Ցանկ – ზღუდე.

Ցանկալ – გულისთქუმა, გულისსიტყუა, ნდომა, ნებება, სურეილი, სურილი, ტრფიალება, წადილი, წადილ ჴდომა.

Ցանկալի – გულისსათქუმელი, სასურველი, საწადელი, უგულ(ს)მოდგინე.

Ցանկաղող – გულისმთქუმელი.

Ցանկանալ – გულისთქუმა, გულისმთქუმელობა, გულისსიტყუა, თნევა, მოგონება, ნატვრა, სურვილი, სურილი, შეთნება, შეთნევა, შეწყურება, წადიერ ყოფა.

Ցանկասէր – გულისთქუმისმოყუარე.

Ցանկասիրութիւն – გემოთმოყუარება.

Ցանկացեալ – წადიერი, წადნიერი.

Ցանկացող լինել – ტრფიალება.

Ցանկացուցիչ – გულისმთქუმელი.

Ցանկութեան – გულისსათქუმელი.

Ցանկութիւն – გემო, გულისთქუმა, გულსმოდგინება, ნება, სიდაშე, სურვილი, ტფიალება, წადიერება.

Ցանկացող լինել – ტრფიალება.

Ցանց – ბადე, მახე, სათრომელი, სათხეველი.

Ցանցորդ – რომელი სდებდეს ბადესა.

Ցասմամբ – მრისხანედ.

Ցասկոտ – განჴურევებული.

Ցասնուլ – განრისხევა, გარისხება, გულისგანწყობა, გულისგანწყრომა, გულისწყრომა.

Ցասչել – გამწარება, განმწარება.

Ցասումն – გულისწყრომა, გულმწყრალი, მრისხანება, რისხვა.

Ցասուցեալ – გულმწყრალი.

Ցաւ – ლმობა, სალმობა, სენი, სნეულება, ტკივილი, ტკივნეული.

Ցաւագին – მწუხარე, სალმობიერი, ტკივნეული, ურვა, ჭუვნიერი.

Ցաւագնեալ – აღტკივება, გულტკივნეული, ლმობიერი, სენთაგან შეპყრობილი, ტკივნება, ტკივნეული.

Ցաւագնել – აღტკივება, ტკივილი, ტკივნება.

Ցաւագնոտ – ლმობიერი.

Ցաւած – დავრდომილი.

Ցաւակից լինել – თანალმობა.

Ցաւել – ვნება, ლმობა, ტკივილი.

Ցաւք – ტკივნეულება.

Ցելեալ – განხუმული.

Ցելել – განპება.

Ցեխ – ფუნა, ფუნე.

Ցեղ – თესლი, ნათესავი, ტომი, ტოჰმი.

Ցեղապետ – ტომთმთავარი/ტომის მთავარი.

Ցեղափոխել – ნათლით აღქუმა.

Ցերեկ – დღე, დღისი, მწუხრი.

Ցերեկոյ – მწუხრი.

Ցեց – მღილი.

Ցին – ძერა, ძერი, ძერქორი.

Ցինգ – მცორვალი, მცურვალი.

Ցիռ – ვირი ველური, კანჯარი.

Ցից – მანა (მანაები).

Ցյագ – მაძღრივ.

Ցնդեալ – მიმოდაბნეული.

Ցնդել – განქარება, განქარვება.

Ցնծալ – გალობა, განცხრობა, განცხრომა, განხარება, მხიარულ ყოფა, სიხარული, შუება, ხარება.
Ցնծութիւն – გალობა, განცხრომა, მხიარულება, სიხარული, შუება.
Ցնծումն – სახიობა.
Ցնորք – დასულება, ოცება, საუცრება, უცნება.
Ցոյց – საჩუენებელი, ჩუენება.
Ցոյցք – სახილველი.
Ցորեան – იფქლი, იფქლვილი.
Ցորենոյ – საიფქლე.
Ցորժամ – ვიდრემდე, ვიდრემდღჱ.
Ցոփ – უთმინო.
Ցոփութիւն – სიცრუე, სიცრუვე.
Ցռկակապ – გელ(ის)ყოფა.
Ցռուկ – ნიღრი, პირი, ცხვრი.
Ցտել – დაჭრა, ფივება, ჴაჴვა.
Ցրւի – ძეძუ.
Ցրել – განთესვა, განქარება, განქარვება.
Ցրտանալ – განცივება.
Ցրտացուցանել – განცივება.
Ցրտութիւն – სიფიცხე, სიფიცხლე, ყინელი.
Ցրուեալ – განბნეული, განთესული.
Ցրուել – ბნევა, განბნევა, განთესვა, განქარება, განქარვება, განყრა, გაყრა, დაბნევა, მითესვა, მიმოდაბნევა, მიმოთესვა, მობნევა, შალვა.
Ցրումն – განბნევა, განბნეულება, განთესულება.
Ցցել – განცუმა.
Ցցուել – გამობუტკოვა, გამოსლვა.
Ցուլ – ზუარაკი, კურო.
Ցուպ – არგანი, კუერთხი.
Ցուտ – კანჯარი.
Ցուրտ – გრილი, ნეფხვა, ნეფხუა, სიცივე, ყინელი, ცივი.
Ցուցանել – გამოჩინება, გამოცხადება. მოსწავება, მოჩუენება, სწავება, სწავლება, უწყება, შეჩუენება, ჩემება, ჩუენება, ცნობება, ნამება.
Ցուցանել ահ – ზარ-ჴდა.
Ցուցեալ – განჩინებული.
Ցփսի – ქირში.
Ցքի – თაფლუჭი, თაფრუჭი, იყი, მთრვალობა.
Ցօղ – ცუარი.
Ցօղագին – ცუარისა.
Ցօղագնել – დანელება.
Ցօղեալ – სხურებული.
Ցօղել – დალბობა, მიმოდაპკურება, სხურება, ცურა, ცურევა, წთოლა, წუთოლა.

Ու

Ութ – რვა.
Ութանամեան – სამეოცდა ათწლისა.
Ութեմեան – რვა წლისა.
Ութերորդ – მერვე.
Ութսուն – ოთხმეოცი.
Ութուտասան – ათრვამეტი.
Ութուտասներորդ – მეათრვამეტე.
Ուժգին – მაგრიად, ფიცხელი, ფიცხლად, ფრიად, ძლიერად, ძლიერება, ძლიერი.
Ուժգնապէս – ძლიერად.
Ուժգնութիւն – ძლიერება.
Ուլ – თიკანი.
Ուլենի – ტყავი თიკანთაჲ.
Ուլն – მძივი, საქციელი, ქედი.
Ուլն յեռեալ – მძივი დაცუმული.
Ուլունք յեռելոց – მელევანდი.
Ուխտ – აღთქუმაჲ, აღნათქუემი, რჩული, შეთქუმულება, შჯული.
Ուխտադրուժ – უწესო.
Ուխտակորոյս լինել – წარწყმედა აღთქუმისა.
Ուխտաւոր – აღმთქუმელი, მლოცველი, მონესე, ნაზირეველი, წმიდა.
Ուխտ դնել – აღთქუმა, აღთქუმის ყოფა.
Ուխտել – აღთქუმა, დამცნება, დამცნობა, ლოცვა, სიტყვს მიცემა, შეთქუმა.
Ուծանալ – განფიცხება.
Ուղարկել – წარვლინება.
Ուղեկից – თანამავალი, თანამოგზაური, მოგზაური.
Ուղեղ – ტვნი.
Ուղերձել – აგება, აღგება, შეკრება.
Ուղեւոր – მოგზაური.
Ուղի – გზა.
Ուղիղ – მართალი, მართლ, მართლად, მართლიად, სამართალი, წრფელი.
Ուղիղ առնել – გამართება, განმართება.
Ուղիղ առնել/համառօտել – წარმართება.
Ուղիղ ելանել – ამართება, აღმართება.
Ուղիղ լինել – სათნო-ჩენა.
Ուղխ – მდინარე, ნაღუარევი, ღუარი.
Ուղխք – ჴევნები.
Ուղկեան – ციდ-ი/ა.
Ուղղալից – ტვნთანი, ტვნოანი.
Ուղղածուծ առնել – გამოტვნევა, გამოწოვა, ტვნითურთ, გამოწოვა.
Ուղղափառ – მართალი, მართლმადიდებელი.
Ուղղափառութիւն – მართლსარწმუნოვება.
Ուղղեալ – წარმართებული, წრფელი.
Ուղղել – ამართება, აღმართება, გაგება, გამართება, განგება, განმართება, განმართლება, განმარტება, მართება, წარმართება, წრფელ-ყოფა.
Ուղղիչ – ანკვრა, განმგებელი, განმმართებელი.
Ուղղորդ – განმართლებულად, მართალი, მართლ, წრფელი.
Ուղտ – აქლემი, ტაიჭი.
Ուղտապան – მეაქლემე.
Ուղտերամակ – აქლემები.
Ուղղութեամբ – მართლ.
Ուղղութիւն – განგება, განგებულება, კუალს-დგინება, სამართალი, სიმართლე, სისადავე, მართალი, სი-

წრფელე, სიწრფოება, წარმართებულება, წარმატება.

Ունայն – მოცალე, ცალიერი, ცუდი, ჴელ-ცალიერად, ჴელ-ცუდად.

Ունայնանալ – დაცუდება, ოჴერყოფა.

Ունայնաձեռն – ცალიერად, ცალიერი, ჴელითა ცალიერი, ჴელითა ცალიერითა, ჴელ-ცუდად.

Ունայն արձակել – დაცუდება.

Ունայնացուցանել – დამცირება, მცირება.

Ունայնութիւն – ამაოება, ცუდი.

Ունդ – თესლი.

Ունգ – მტუერი.

Ունել – ბმა, გულება, გულვება, დადგინება, დამჭირვა, დაპყრობა, დაყენება, დგმა, დება, თანაყოლა, მოღება, მოცვა, პყრობა, სუმა (სხმა), სხმა, ქონება, ქუან, შებმა, შეკრძალვა, შეპყრობა, შერაცხა, შერაცხებული, შეტკბობა, შეწყნარება, შეტყბობა, შეხება, შთაცუმა, წარქცევა, წინადაპყრობა.

Ունելի – მოსაჴლუნი.

Ունելիք – მარწუხი, შეპყრობილი.

Ունել զինչս – ნაყოფიერი.

Ունել զհամար – რაცხა.

Ունել զմիմեանց – შეყოფა.

Ունել վարձկանս – მონადება.

Ունկն – სასმენელი, ყური.

Ունկնդիր – მსმენელი.

Ունկնդիր լինել – კრძალვა, რჩოლა, სმენა, ყურადღება.

Ունկն դնել – მირჩ=, მიხედვა, სმენა, ყურის მიპყრობა, ყურის მოყოფა, ყურადღება.

Ունկնդրութիւն – სმენა.

Ունչ – ცხვრი.

Ուշ դնել – გულსდგინება, კრძალულება.

Ուշ ունել – გულება, გულვება.

Ուռ – ბრონეული, ვაზი, ვენაჴი, მრენეული, მრონეული, ნასხლევი, რტო, რქა, სანერგე, ძეწნი, წნელი.

Ուռեալ – დასივებული.

Ուռկան – ბადე, სათრომელი, სათხეველი.

Ուռկանաւոր – მესათხევლე.

Ուռն – კუერი.

Ուռնուլ – განსივება.

Ուռչուլ – განზრქომა.

Ուռուցիկ – ბორბალი.

Ուռուցանել – განსივება.

Ուռուցումն – განსივება.

Ուս – ბეჭი, მკლავი, მჴარი.

Ուսանել – დასწავლა, დაწურთა, მეცნიერ ყოფა, სწავება, სწავლა, უწყება, ცნება, ცნობა, წურთა.

Ուսեալ – განსწავლული.

Ուստեք – ვინაჲთვე.

Ուստի – ვინა, ვინაჲ, ვინაჲცა, რომლისა, რომლისაგან, რომლისა გამო, რომლისათვს, სადაჲთ, სადანი, სადაცა, შვილი, ძე.

Ուստի եւ – ვინაჲცა.

Ուստի եւ իցէ – ვინაჲთვე.

Ուսումն – მოძღურება, სწავლა, ძღომა.

Ուսումնասէր – სწავლის მოყუარე.

Ուսուցանել – განსწავლა, გასწავება, დასწავება, მოსწავება, მოძღურა, მოძღურება, სწავება, სწავლა, სწავლება, უწყება.

Ուսուցանել զքան – გულსავსე ყოფა.

Ուսուցիչ – მასწავლებელი, მოძღუარი, სწავლული.

Ուտել – გამოზრდა, დათქმა, დანთქმა, ზრდა, ლოშა, ლოშნა, მოჭმა, პურის ძოვა, პურის ჭამა, შეჭმა, შუება, ჭამა.

Ուտել հաց – პურის მტე.

Ուտելի – საჭამადი, საჭამი, საჭმელი.

Ուտելիք – მჭამელი.

Ուտիճ – მჭამელი.

Ուր – ვიდრე, ვინაჲცა, სადა, სადა-ღა.

Ուրագ – ეჩუა, ეჩუე.

Ուրախ – მხიარული, შუებული.

Ուրախամիտ – მხიარულად.

Ուրախանալ – განმხიარულება, განხარება, ხარება.

Ուրախարար – განმცხრომელი.

Ուրախացեալ – მოხარული.

Ուրախացուցանել – ხარება.

Ուրախ լինել – განშუება, განცხრობა, განცხრომა, გაცხრომა, განხარება, მხიარულება, მხიარულ ყოფა, სიხარული, შუება.

Ուրախ լինել/առնել – ხარება.

Ուրախութիւն – განსაცხრომელი, მხიარულება, პური, საშუებელი, სიხარული, სმა, სუმა, შუება.

Ուրանալ – უარისყოფა, უ(ვ)არ(ის)ყოფა, უვარება.

Ուրացողական – უვარისყოფისაჲ.

Ուրացութիւն – უარისყოფა, უვარება.

Ուրբաթ – პარასკევი.

Ուրեմն – ვიდრემე, მე-ა(ნაწილაკი), სადამე, სადმე, სამე, უკუე·

Ուր եւ – ვიდრეცა.

Ուրեք – ვიდრე, სადა, სადამე.

Ուրեք չ – არასადა.

Ուրոյն – თჳსა, თჳსაგან, მარტო, მარტოდ.

Ուրոյն ուրոյն – თჳსთჳსად.

Ուրուկ – გონჯი, გონჯობა.

Ուրուք – ვისიმე.

Փ

Փաթաթել – ნარგრაგნა.

Փախնուլ – განრომა, შევრდომა.

Փախչել – განვლტოლა, განრომა, გარემძებ-ყოფა, დახუეწა, ვლტოლა, მივლტოლა, მოვლტოლა, სივლტოლა, სირბილი, შევლტოლა, შელტოლა, წარვლტოლა.

Փախստական – განვლტოლვილი, განლტოლვილი, ვლტოლ(ვ)ილი, მეოტი, ოტებული.

Փախստական առնել – ოტება.

Փախստական լինել – გამოხლდომა, ვლტოლა.

Փախստեայ – ვლტოლ(ვ)ილი, მეოტი, ოტებული, სივლტოლით.

Փախստեայ անկանել – მივლტოლა.

Փախստեայ առնել – ვლტოლა.

Փախուստ – მეოტობა, სივლტოლა.

Փախուցեալ – განვლტოლვილი, განლტოლვილი, დევნული, ვლტოლ(ვ)ილი, მეოტი, მლტოლვარე, ოტებული.

Փակ – კლიტე.

Փակակալ – კლიტეთ-მპყრობელი.

Փակաղակ – საჴსველი, საჴშველი.

Փականք – კლიტე.

Փակեալ – გარემოხუეული, დაკრძალული, დაჴშული, მოკრძალული, შეყენებული.

Փակել – გამოჴშვა, გდება, დაკლეტა, დაკრძალვა, დაყოფა, დაჴსვა, დაჴშვა, მოკრძალვა, მუზღუდვა, შემოწყუდევა, შეყენება, შეჴშვა.

Փակեղ – ფაკელი, ფაკეთლი.

Փակեղն – ოლარი, ორარი.

Փակուցանել – დაჴსვა, დაჴშვა.

Փաղաքշել – ლიქნა.

Փաղաքշոտ – მლიქნე.

Փայլածիւն – მბზინვარე, მობრწყინვალე.

Փայլակն – ელვა, მეხის ტეხა.

Փայլակն երեւել – ბრწყინვა.

Փայլատակեալ – გამობრწყინ(ვ)ებული.

Փայլատակել – ბრწყინვალება, გამობრწყინვება, მბრწყინვალება.

Փայլատակն – ელვა, ნაბერწყალი, ნაკუერცხალი.

Փայլատակումն – ელვა, მეხის ტეხა.

Փայլեալ – ბრკინებული.

Փայլել – ბრწყინვალება, გამობრწყინვება, განბრწყინება, მბრწყინვალება.

Փայլիւն – აელვარება, ბზინვა, ბრწყინვალება, ელვა, მბრწყინვალება.

Փայլուն – ბრწყინვალე, ელვარე, მბრწყინვალე.

Փայղակ – ბრწყინვალება, მბრწყინვალება.

Փայտ – ბუნი, დირე, დურე, დვრე, ტარი, შეშა, ჩხირი, ძელი, ნათი, ხე, ჯუარი.

Փայտ ս՛ր խաչի – ჯუარი.

Փայտաքեր – მრეშუელი, მრეშუკველი.

Փայտակոտոր – მრეშუელი, მრეშუკველი, შეშის მკაფელი, შეშის მკოდელი.

Փայտահար – მკაფელი (ხისა), მკუეთელი, ცული.

Փայտատ – სათხრელი, სათხროლი, ცული.

Փայտեայ – ძელისა.

Փայտեղէն – სებინი, ძელისა.

Փայփայել – სათნო-ყოფა.

Փապար – ნაპრალი, ჴურელი.

Փապարել – გამოტკულფვა, გამოტკუფვა.

Փառաբանել – დიდების მეტყუელება.

Փառաբանող – მადიდებელი.

Փառաբանութիւն – დიდებისმეტყუელება, დიდების შენირვა.

Փառապել – სულ(თ)-თქუმა.

Փառասիրութիւն – დიდების მოყუარება.

Փառաց – პატივოსანი, პატიოსანი.

Փառաւոր – დიდებული, მდიდარი, პატივოსანი, პატიოსანი, შერაცხილი, ნარჩინებული.

Փառաւորագոյն – უდიდებულესი.

Փառաւոր առնել/լինել – დიდება.

Փառաւորական – დიდებულება.

Փառաւորապէս – დიდებულად.

Փառաւորեալ – დიდებადი, დიდებული, ჰაეროვანი.

Փառաւորել – განკეთება, დიდება, დიდებულ ყოფა, თავის ყოფა.

Փառաւոր իշխան – დიდებულთაგანი.

Փառաւորիչ – მადიდებელი.

Փառաւորութիւն – დიდება, დიდებულება.

Փառք – დიდება, დიდებულება.

Փասքուս – სიჩქურე/ი, ცუნდრუკი.

Փարախ – სადგური.

Փարաթոնացի – ფარათონელი, ფარატონიტი.

Փարատել – განქარება, განქარვება, დაცხრომა, მოსპობა.

Փարաւոն – ფარაო.

Փարել – მოხუევა, შეტკბობა, შეტყბობა, შექუსვა, წარბლარდნა.

Փարելի – ნასხური.

Փարթամ – მდიდარი.

Փարիսեցի – თარგმანი, ფარისეველი.

Փափագանք – ნადიერება.

Փափագել – მისურილი, მოკლება, სურვიელ ქმნა, სურვიელ ყოფა, სურვილი, სურილი, ნადიერ ყოფა, ნადილი.

Փափագելի – სასო, სანადელი.

Փափագումն – ნადიერება, ნადილი, სურვილი.

Փափաքան – სასურველი.

Փափկանալ – ფუფუნება, ფუფუნეულ ქმნა, შუება.

Փափկասուն – ფუფუნეული.

Փափկասուն լինել – შუება.

Փափկասիրութեամբ – სანებიეროდ.

Փափկասիրութիւն – გემოთმოყუარება, სანებიერო.

Փափկացեալ – ფუფუნეული.

Փափկացուցանել – მოჩჩუება.

Փափկութիւն – ნუკევა, საშუებელი, სიჩჩო, სიჩჩოება, ფუფუნება, ფუფუნეულება, შუება, შუებულება, ჩჩვლი.

Փափուկ – ფუფუნეული, ჩჩვლი.

Փեգենա – ტეგანი.

Փեղկ – ეზო.

Փեսայ – სიძე.

Փեսայութիւն – სიძობა.

Փեսաւէր – შემამკობელი სძლისაჲ.

Փետեալ – გაგლეჯილი, განგლეჯილი, დაკორტნილი.

Փետել – გლეჯა, დაფხურა, მოფხურა, ფხურა.

Փետուր – ნაბრდღუენი.
Փետրուար – ფებრვალი.
Փերեզեկ – ფერეზიკი.
Փերթ – ბანდი.
Փիլիսոփայ – სიბრძნის მოყუარე, ფილოსოფოსი.
Փիլիսոփայել – სიბრძნისა სიტყუა, ჯადაგობა.
Փիլիսոփայութիւն – სიბრძნისმოყუარება.
Փիլիսոփոս – ფილოსოფოსი.
Փիլոն – ვარემანდი, ზენარი, ლევიტონი, პალეკარტი.
Փիղ – პილო.
Փիւնիքս – ფვნიქსი.
Փլանել – დარღუევა, დაცემა.
Փլունալ – მოოჴრება.
Փխրեալ եւ մանրեալ – გამოქუცვნილი, ღერღილი.
Փղծկանք – გულისწყება.
Փղոսկրեայ – პილოჲს ძუალედი, პილოჲს ძუალი, პილოჲს ძუალისაჲ.
Փշաբեր – ეკლოვანი.
Փշաբոյս – ეკლნარი.
Փշալից լինել – ცენება (ეკლისა).
Փշրանք – ბიჭი, ნაბიჭევი, ნაბიჭი, ნამცუეცი, ნაფშუენი.
Փշրել – განხეთქა, გარდატეხა, დალეწვა, დამუსრვა, დარღუევა, შემუსრვა.
Փոթորիկ – ნიავქარი.
Փոթով – მალიად.
Փոխ – ვასხება, თანანადები, სესხება, სესხი.
Փոխադրել – გარდაწერა, მიცვალება.
Փոխադրեալ – მიცვალებული.
Փոխանակ – ვახად, ნაცვალ, ნაცვალად, ნაცვალი, შემდგომი, წილ.
Փոխանակել – გამოჴსნა, განცვალება, გარდაცვალება, გაცვალება, შეცვალება, ცვალება.
Փոխանակ բդեշխի – ანთჳპატი, შემდგომი კპატიონისაჲ.
Փոխանորդ – ნაცვალი.
Փոխառու – მოსესხე.
Փոխատու – მავასხებელი, მასესხებელი, მვასხებელი, მოსესხე.
Փոխ առնուլ – ვასხება.
Փոխարէն – ნაცვალი, მოსაგებელი.
Փոխարէնք – მისაგებელი.
Փոխել – აღძრვა, განცვალება, გარდადგინება, გარდადგომა, გარდაქცევა, გარდაცვალება, გაცვალება, მიცვალება, მოქცევა, მოხუმა, ქცევა, შეცვალება, ცვალება, წარსლვა.
Փոխինդ – შებორცუებული, ჴალი.
Փոխ տալ – ვასხება, მივასხება, მოვახშება.
Փոկ – ევანი, საბელი, ღუედი.
Փոկաձեւ – ტყავისმხეველი.
Փոկոսի – ვახში.
Փող – ნესტჳ, საყჳრი, სტჳრი, ფოლი.
Փողար – მგოსანი.
Փողել – ნესტჳსა დაცემა.
Փող եղջերեայ – ნესტჳ რქისაჲ, რქისი.
Փող հարհանել – დანესტუვა, ნესტუვა, სტჳნვა, ქადაგება.
Փողոց – უბანი, ფოლოცი, ყურე.
Փոյթ – განკრძალვა, გულსმოდგინე, გულსმოდგინება, მოსწრაფე, მოსწრაფება, მწევნელყოფა, სისწრაფე, უმოსწრაფეს, წრაფა.
Փոյթ առնել – ზრუნვა, მწევნელ ყოფა.
Փոյթ ընդ փոյթ – ადრე-ადრე, ჴშირად.
Փոյթ լինել – გულსდგინება, გულსდება, ზრუნვა, ზრუნვისა დება, ურვება, ღუწა, ჭირ, ხარკება, ხარკობა.
Փոյթ յանձին ունել – გულსა დადება, გულსდგინება.
Փոշի – მტუერი.
Փոս – ჴევი.
Փոր – გუამი, ეზო გულისა, ეროდიო, მუცელი, ნაწლევი.
Փորանկեալ – გამოქსოვილი, მოქსოვილი.
Փորեալ – აღმოჴდილი, გამოკოდილი, გამოკუეთილი.
Փորել – აღმოთხრა, აღმოკუეთა, აღმოხუმა, აღმოჴდა, გამოკუეთა, თხრა, მოთხრა, ქმნა.
Փորձ – გამოცდილება, ზმნა, რჩეული.
Փորձանաւոր – გამოცდილი.
Փորձանք – განსაცდელი.
Փորձ առնուլ – გამოცდა, განცდა, ზმნობა.
Փորձեալ – გამოცდილი, განცდილი.
Փորձել – გამოცდა, გამოჴურვება, განზთმა, განცდა.
Փորձիչ – გამომცდელი, განმცდელი, განმცემელი.
Փորձութիւն – გამოცდა, განსაცდელი, ღუაწლი.
Փորոտի – მუცელი, ნაწლევი, შინაგანი.
Փորուած – წიალი.
Փոփան – ძელი.
Փոփոխել – გარდაქცევა, გარდაცვალება, ცვალება.
Փոփոխումն – აღძრვა, ცვალება.
Փոք – საბელი.
Փոքր – ადვილი, გლახა, კნინი, მცირე, მციარეაკი, მცირედი, უმრწამესი, უმრწემესი, უმცირესი.
Փոքրագոյն – დაკლული, უმცირესი.
Փոքրացուցանել – დაკნინება.
Փոքրել – დაკუეცა, კუეცა, შეხევა.
Փոքրիկ – კნინაკი, კნინი, მცირე, მცირეაკი.
Փոքր ինչ – კნინოდენი, მცირედ, წუთ, წუთ ერთ.
Փոքր ի շատէ – ზოგს რაჲ(მე).
Փոքր լինել – დამცირება.
Փոքրկացուցանել – დამცირება.
Փոքր մեւս եւս – და მცირედ, მცირედ-ღა.
Փոքր մի – მცირედ, მცირედ-ღა.
Փոքր մի եւս – კნინღა და.
Փոքրոգի – მცირე, სუბუქი.
Փոքր քան – უმცირესი.
Փչել – ბერვა, გამობერვა, განბერვა, განწქრევა, განქრევა, შთაბერვა.
Փչրել – მობერვა.
Փռնկալ – ძჳრის-შეხუდომა.
Փռնչել – კცენა, ღალადება.
Փռվւեալ – მოტრფიალი.
Փռփելի – სანადელი.

Փսալտ – მეფსალმუნე.

Փսիադ – სფჳრიდი, ფსათია, ფსიათი.

Փսիաթ որ է նաճայ – ფსათია, ფსიათი.

Փսխած – ნათხევარი, ნათხევი.

Փսխել – აღმოყრა, თხევა, წარმოთხევა.

Փտանալոց – დალპოლევადი.

Փտել – დალპობა.

Փրծանել – განრომა, დათხევა, ვლტოლა.

Փրկանք – გამოსაჴსარი, გამოსაჴსნელი, საჴსარი, ჴსნა.

Փրկեալ – ცხოვნებული, ცხო(ვ)რებული.

Փրկել – გამოჴსნა, განრინება, განრომა, დაჴსნა, ლხინება, უკმოჴსნა, ცხო(ვ)ნება, ცხო(ვ)რება, ცხომება, ჴსნა, ჴსნილი.

Փրկիչ – მაცხოვარი, მფარველი, მჴსნელი, ჴელის-ამპყრობელი.

Փրկութիւն – გამოჴსნა, მაცხოვარება, საცხორებელი, სიცოცხლე, ცხოვრება, ცხორება, ჴსნა.

Փրփրել – პერად აღმოფქურევა, პერი, პეროვა, პერული, პერულის დენა.

Փրփրեցուցանել – პეროვა.

Փութալ – ადრე-ყოფა, ამსთობა, აღმსთობა, გულსმოდგინევა, მისწრაფა, მოსწრაფა, შეურვება, ცდა, წრაფა, წურთა.

Փութակամ – მოწრაფე.

Փութանակի – მოსწრაფებით, მსთუად, მუნქთუესვე, მუნქუესვე, მწლაფრ, მწრაფლ.

Փութապէս – მალიად, მოსწრაფებით, მსწრაფლ, მწლაფრ, მწრაფლ, წრაფით.

Փութացեալ – მწლაფრ, მწრაფლ.

Փութացումն – მოსწრაფება.

Փութով – მწლაფრ, მწრაფლ, უმალე.

Փունջ – ძირი.

Փուշ – ეკალი, ნამარგელი.

Փուռն – საპურე, ფურნე.

Փուտն – ფატარი.

Փուք – საბერველი.

Փքալ – ზუაობა.

Փքանալ – აღლაღება.

Փքացեալ – მზუაობარი.

Փքին – ისარი.

Ք

Քածաւարուտ – გამოკუეთილი.

Քակեալ – განრღუეული, შთამორღუეული, წარჴსნილი.

Քակել – აოჴრება, აღოჴრება, აღძარცუვა, აღძრცუვა, გამორღუევა, განდგომა, განრღუევა, განყოფა, განხეთქა, გარდამოთხევა, გარდარღუევა, დამოვარდნა, დარღუევა, დაქცევა, დაჴსნა, მოოჴრება, მორღუევა, მოსპობა, მოყივნება, მოძარცუვა, მოჴდა, რღუევა.

Քակոր – ფუნა, ფუნე.

Քակտել – განრღუევა, განქარება, განქარვება, განხეთქა, გაცემა, დარღუევა, დაცემა, დაჴსნა.

Քակումն – დარღუევა.

Քահանայ – მღდელი, ხუცესი.

Քահանայական – მღდელობისა, სამღდელო.

Քահանայանալ – მღდელობა.

Քահանայապետ – მღდელთმთავარი, მღდელთმოძღუარი.

Քահանայապետութիւն – მღდელთმოძღურება.

Քահանայութիւն – მღდელობა.

Քաղաղր – ბუკიოტი, კოიტი, ხარადრიონი.

Քաղականութիւն – მოქალაქობა.

Քաղանդրոս – ქალანდროს.

Քաղաքակցութիւն – მოქალაქობა.

Քաղաք – ქალაქი.

Քաղաքակից – თანამოქალაქე, მოქალაქე.

Քաղաքայն – მოქალაქე.

Քաղաքապետ – მთავარი ქალაქისაჲ, ქალაქისა მთავარი, ქალაქპეტი.

Քաղաքեւմէջ – საშუვალ-ქალაქი.

Քաղաքավարել – მოქალაქება, მოქალაქობა.

Քաղաքավարութիւն – მოქალაქობა.

Քաղաքացի – მოქალაქე.

Քաղբան – ქალბანა/ე.

Քաղիրթ – მუცლიერი, ნაწლევი.

Քաղրիթ – ქუსეტი.

Քաղոց – ვარდობისა, მაისი.

Քաղել – აკრება, კრება, მოკრება, მომარგლა, მოსთულა, რჩევა, სხეპა, შეკრება.

Քաղց – შიმშილი.

Քաղցեալ – მშიერი.

Քաղցենալ – შიმშილი.

Քաղցկեղ – მეფხანი, სრსკლი.

Քաղցնուլ – შემშევა, მომშევა, მში=.

Քաղցր – გოლი, სახიერი, ტკბილი.

Քաղցրաբարբառ – ჴმა-შუენიერი, ჴმა-ჰამო.

Քաղցրաբանութիւն – ტკბილად მეტყუელება.

Քաղցրագոյն – ტკბიადი, უტკბილჱსი, უტკბოჲსი.

Քաղցրահամ – ტკბილად.

Քաղցրաձայն – ჴმა ტკბილი, ჴმა-ჰამო.

Քաղցրանալ – დატკბობა.

Քաղցրացուցանել – დატკბობა.

Քաղցրիկ – ტკბილი.

Քաղցրութիւն – მაქუსიერება, სიტკბოება, სიტკბოვება, სიჰამე.

Քաղցրութեամբ – ნადნიერად, ჴსნილად.

Քաղցուալից – ტკბილითა განსავსე.

Քաղցունք – სიტკბო.

Քամահել – შეურაცხ-ყოფა.

Քամել – აღმოვსება, გამოწურვა, გამოწყვა, დაწრედა, დაწურვა, წარმოთხევა, წარმოხევა.

Քայլ – კუალი, ნაბიჯი, წარდგმა, წარსადგმელი.

Քայլել – ბიჯება, გარდაბიჯება.

Քան – ვიდრე არა, ვიდრე ვითარცა, ოდენ ვიდრელა არა, უფროჲს.
Քանդակ – ქანდაკი.
Քանդակագործ – ბაკოდ გამოთლილი, გამონერა, ქანდაკი.
Քանդակեալ – გამოქანდაკებული, გამოხატული.
Քանդակել – გამოქანდაკება, გამოჭრა ქანდაკებით, ქანდაკება.
Քանդել – აოჴრება, აღოჴრება, მოკოდვა.
Քանզի – ვინაჲთგან, რამეთუ.
Քանի – რაბამ, რაბამად, რაბამი, რავდენ, რავდენი, რაოდენ, რაოდენი.
Քանիպատիկ – რაოდენჯერ.
Քանիսն – რავდენმე, რაოდენმე.
Քանիցս անգամ – რავდენ გზის, რაოდენ გზის.
Քանցանք – ნაწილი.
Քանցեալ – გამოშო/ვ/რებული.
Քանուն – ფიცარი.
Քանքար – შანთი, ქანქარი.
Քաջ – კეთილად, კეთილი, უმჯობესი, ძლიერი.
Քաջալերեալ – განძლიერებული.
Քաջալերել – განძლიერება, გულდებულ ყოფა, გულპყრობილ ყოფა, ზახება, კადრება, კადრიელყოფა//ქმნა, მტკიცე ყოფა, მჴნე ყოფა, ნუგეშინისცემა, ნუგეშინისცემული, სავ, სიმჴნე.
Քաջալերութիւն – ნუგეშინისცემა.
Քաջահաւ – ძენძერუკი.
Քաջաձայն – ჴმა-კეთილი.
Քաջանալ – განძლიერება, მამაკაცობა, მჴნება.
Քաջարի – გოლიათი.
Քաջ լինել – მმამრობა, მჴნე ყოფა, მჴნობა.
Քաջութիւն – ახოვნება, სათნოება, სიმჴნე.
Քաջութեամբ – მჴნედ.
Քառամանեակ – მანიაკი, მელევანდი.
Քառասնամեայ – ორმეოცი წელი.
Քառասուն – ორმეოცი.
Քառասուն եւ երեք – სამ და ორმეოც.
Քասղեւ – ქასლევი.
Քար – ანთრაკი, კლდე, ლოდი, საღრტილი, ქვა, ქუა.
Քարագործ – ქვით-ხუროჲ.
Քարաթոթոշ – ხვთქი ზღვსაჲ.
Քարաժայռ – კონცხი.
Քարալից առնել – შთაფხურა (ქვითა).
Քարածերպ – კლდე, ნაპრალი, ჴურელი.
Քարակոփ – გამომკუერველი, ქვაჲ თლილი.
Քարահատ – მკუეთელი ქვისაჲ, ქვის მკუეთელი, ქვისმჴდელი.
Քարաձիգ առնել – სროლა.
Քարաձիգ լինել – ქვისა დაკრება.
Քարայատակ – ქვაფენილი.
Քարայուն – ქვოანი.
Քարանձաւ – კლდე, ქარანძავი, ღელოვანი.
Քարբ – ასპიდი, ასპიტი, იქედნე.
Քարեղեն – ქვისა.
Քար ընդ ոտնել – დაბრკოლება.
Քար ընկէց – ქვის-სატყორცებელი, ქვის სატყორცი.
Քարկոթող – ლოდი მსტყუარი.
Քարկոծ առնել – დაქოლვა, ქვითა განტჳნვა, ქვისა დაკრება.
Քարկոծեալ – განტჳნული.
Քարկոծել – დაკრება, დაქვავება, დაქოლვა, ქვა-დაკრებულ ყოფა, ქვითა განტჳნვა, ქვისა დაკრება, ქოლვა.
Քարկոծ լինել – განტჳნვა.
Քարկոծող – დამქოლველი.
Քարճ – კოსაკი.
Քարշ – თრევა.
Քարշել – გათრევა, გამოთრევა, განზიდვა, განთრევა, თრევა, თრევით განყვანება, მითრევა, მიმოდათრევა, მოზიდვა, მოთრევა, შთათრევა, შთამოთრევა, წართრევა, წარმოთრევა.
Քարշումն – თრევა.
Քարոզ – ქადაგი.
Քարոզել – გათქუმა, განთქუმა, თარგმანება, მიდება, მიმოდადება, მიმოთქუმა, მიწყევა, მოღაღადება, ქადაგება.
Քարոզիչ – ქადაგი.
Քարոզ կարդալ – ქადაგება.
Քարսաքար – შურდული.
Քարտէս – ქარტა.
Քացախ – ძმარი.
Քացախուտ – შეძმარებული.
Քաւ – ლხინება.
Քաւեալ – უბრალო.
Քաւեալ լինել – უბრალო ყოფა.
Քաւել – ლხინება, ლხინების ყოფა, მიტევება, მოტევება, მოტევების ყოფა, სალხინებელი, უბრალოება, ჴსნა.
Քաւիչ – მალხინებელი, მლხინებელი, მომტევებელი.
Քաւիչ եղանել – ლხინება.
Քաւիչ լինել – შენდობა.
Քաւ լիցի – ნუსადა.
Քաւշ – ვაც-ბოტი, თხა.
Քաւութիւն – ლხინება, მიტევება, მოტევება, სალხინებელი, შენდობა.
Քաքար – ლელანგო, მანდარი.
Քեռի – დედის ძმა.
Քեռորդի – დისწული.
Քերած – განთლილი.
Քերածոյ – გამოთლილი.
Քերանք – ვაზრი.
Քերել – განფხეკა, მოთლა, მოფხეკა, მოწმედა, მოხუეტა, შეხუეტა, ხუეტა.
Քերել տալ – გარდათხრევინება.
Քերծուլ – გამოხუენა, მოძარცუვა.
Քերովբէ(ս) – ქერაბინი, ქერაფინი, ქერობინი.
Քերուած – მონაფხეკი.
Քեցել – დაყენება.
Քէն – შურისგება.
Քիթ – ნიკელი, ნიჩური, ცხვრი.

Քիլ – ციდ-ი/ა.
Քիմ – სასა.
Քինալ – ძვრის მოჴსენება, მანკიერება.
Քիրտն – ოფლი.
Քիւ – საფარველი, წინასაფარველი.
Քղամիդ – ქალაწინდი, ქლამინდი.
Քղանցք – ფესუ.
Քնած – მძინარე.
Քնար – ებანი, ქნარი.
Քնարի հնչել – ებნა.
Քնէած – მოძილი.
Քննել – ალხილვა, ახილვა, გამოკითხვა, გამოკულევა, გამოცდა, გამოძიება, გამოხილვა, გამოჴურვება, განკითხვა, განცდა, განხილვა, ძიება, წულილვა.
Քննիչ – გამომეძიებელი, განმაწესებელი, განმკითხველი.
Քննութիւն – გამოძიება, ძიება.
Քշտել – მოკაფა, მოკუეთა.
Քո – შენი.
Քող – საბურავი, საბურველი.
Քողոստիկոս – მნიგნობარი.
Քոյր – და.
Քոյրատանջ – დისა დამშჯელი.
Քոյրատեաց – დისა მოძულე.
Քոյր ի մօրէ – დედიდა.
Քոյր կնոջ – ცოლისდა.
Քոռ – კოროსი, სათოელი, სათუელი, საწყაული.
Քոռին – ქორ(რ)ი.
Քոս – მლიერი, სიმლიერე, ფხანა.
Քոսոտ – მლიერიანი.
Քովթար – ქუთორა.
Քովթարովթ – ქოთარეთი.
Քովմարիմ – ქურუმი.
Քորել – მოფხანა.
Քորող (որ թարգմանի գլուխ գուսանաց) – მენესტუე, მესტჳრე.
Քսակ – ბალანტი, კრული, პავასაკი, პავასტი, პაჲვასიკი, საფასე, საქუფთე.
Քսան եւ երեք – ოცდასამი.
Քսան եւ երկու հազար եւ երկերիւր – ორ და ოც ათასეული და ორასი.
Քսան եւ մի – ოცდამეერთე.
Քսան եւ չորք հազարք – ოთხ და ოცი ათასეული.
Քսան եւ հինգ – ოცდახუთი.
Քսաներորդ – მეოცე.
Քսեստ – გუერდი, საჲტი.
Քսու – ცუნდრუკი.
Քսութիւն – ცუნდრუკებანი.
Քրթմնջել – გულისსიტყუა, დრტჳნვა, სიტყუა, ტრტჳნვა.
Քրթմնջիւն – დრტჳნვა.
Քրթմնջումն – დრტჳნვა.
Քրիստոնեայ – ქრისტეანე.
Քրիստոնեանք – ქრისტეანი.
Քրիստոնէութիւն – ქრისტეანობა.
Քրիստոս – ქრისტე.
Քրիստոսական – ქრისტესმიერი.
Քրիստոսասէր – ქრისტეს მოყუარე.
Քրձազգած – ძაძაშთაცუმული, ძაძით(ა)შემოსილი.
Քրձազգած լինել – მორტყმა ძაძისა, ძაძისა შერტყმა.
Քրձազգեաց – ძაძაშთაცუმული.
Քրքմացան – კროკონი.
Քրքում – ქურქუმა, შროშანი.
Քուղ – წმასნილი სელისაჲ.
Քուն – ძილი.
Քունել – დაწოლა.
Քուրձ – თალია, ტილო, ფაკეთლი, ფაკელი, ფიჩუ, ფლასი, ძაძა, ძონძი.
Քուրմ – მღდელი, ქურუმი.
Քուք – სატანჯველი, სულ(თ)-თქუმა.
Քքուել – დუღილი.
Քօղ – პირის საფარველი, საბურავი, საბურველი.
Քօղէք – სამკლავე, სამკლავი.
Քօշ – ვაცი.

Օ

Օգնական – მწე, ნადი, სარგებელი, შემწე.
Օգնական լինել – შეწევნა.
Օգնականութիւն – სარგებელი, შემწე, შემწეობა, შეწევნა.
Օգնել – სარგებელ-ყოფა, შემწე ყოფა, შეწევნა, შუელა, წევა, ჴელის-აპყრობა/ალპყრობა.
Օգնութիւն – გინცობა, შეწევნა.
Օգտակար – სარგებელი, უმჯობესობა.
Օգտակարագոյն – უსარგებლჱსი.
Օգտել – სარგებელ ყოფა, შეწევნა.
Օգտի – უმჯობე, უმჯობესი.
Օգուտ – ალსაშჱნებელი, სარგებელი, უმჯობე, უმჯობესი.
Օգուտ լինել – რგება, შეგვანება.
Օդ – აერი, მაფორი, ნიავი, სული, ტაროსი, უსაფრთულო ქარი, ჴამლი, ჰაერი.
Օդի – არვე, კრავი, ცხოვარი.
Օթ – მოდგური.
Օթեւան – სავანე, საყოფელი.
Օթեւանս առնել – სავანის დადება.
Օթ առնել – დადგრომა.
Օթեւան առնել – დადგრომა.
Օթեվան ունել – დავანება.
Օթեանք – სადგური.
Օթոց – სამოსელი.
Օժանդակել – ავჟანდა, ჟანდის ქმნა.
Օժտաբեր – საწევნელი.
Օծանել – მორჩუნვა, მოცხება, შეცხება, ცხება.
Օծեալ – ცხებული.
Օծել – მოლესვა.
Օծութիւն – ცხება, ცხებულება.
Օծումն – საცხებელი, ცხება.

Օծահար – გუელისა ნაცემი, კბენილი.
Օծամարտ – გუელი.
Օծտել – დევნა.
Օղ – გრკალი, კარშიკი.
Օղամանեակ – კარშიკი.
Օղլի – დაიყი, დამათრობელი, სათრობელი.
Օճառ – მდელო.
Օն եւ օն – ესე, ესე და ესე, ესე რაჲმე.
Օշարակ – კანახი, სინედლე.
Օտար – სტუმარი, სხუა, უცხო.
Օտարաբար – უცხოდ.
Օտարազգի – სხუა ნათესავი, უცხო თესლი.
Օտարածին – ნაშობი უცხო თესლისაჲ, უცხოთა ნაშობი.
Օտարական – უცხო.
Օտարաձայն – უცხო.
Օտարանալ – უცხო ქმნა.
Օտարանոց – უცხოთა შესაწყნარებელი.
Օտարասէր – სტუმართმოყუარე, უცხოთ-მოყუარე.
Օտարասիրութիւն – სტუმარი/სტუმრის მოყუარება/მოყურობა.
Օտարատեսուչ – უცხოჲსა მოღუაწე.
Օտարատեցուցիւն – უცხოთა სიძულვილი.
Օտարացեալ – განუცხოებული, უცხო.
Օտարացուցանել – განუცხოვება, უცხო ქმნა, უცხო ყოფა.
Օտարացուցիչ – გამაუცხოებელი, უცხო.
Օտարընկալութիւն – უცხოთ-შეწყნარება.
Օտարոտի – უცხო.
Օտարսիրութիւն – უცხოთ-მოყუარება, უცხო(ვ)ება.
Օտարութիւն – უცხო(ვ)ება.
Օտարուսումն – სხუა მოძღურება, სხუაჲ მოძღურებაჲ.
Օրաթիւ – რიცხჳ დღეთაჲ.
Օր այս – დღენდელი დღე.
Օրամուտք – მდღევრი, მდღევრით მსახური.
Օրան – კალო, ლერნამი, მჭელი, სამკალი, ჴოვილი, ჴუვილი, ჴუილი.
Օրէն – წესი.
Օրէն լինել – ჯერ-ყოფა.
Օրէնսգէտ առնել – შჯულიერ ყოფა.
Օրէնսդիր – შჯულის-დება, შჯულის(ა)-მდებელი.
Օրէնսուսոյց – შჯულის მოძღუარი.
Օրէնք – სამართალი, შჯულვილი, ჩუეულება.
Օրէնք կանանց – გარეშე-მჯდომელი.
Օր ըստ օրէ – დღე გამოღებით, მდღევრად.
Օրինադիր – შჯულის(ა)-მდებელი.
Օրինադրեալ – განწესებული.
Օրինադրութիւն – შჯულისდება.
Օրինազանց – შჯულისა გარდამავალი.
Օրինակ – აჩრდილი, გუარი, სახე, ფერი, ხატი, ჴელით-წერილი.
Օրինակ առնել – სახედ მიცემა.
Օրինական դպիր – შჯულის მწერალი.
Օրինաւոր – შჯულიერი.
Օրիորդ – ასული, ქალსახლისი, ქალწული, ჭაბუკი იგი ქალი.
Օր հասարակ – დღე შუა, შუვადღე.
Օրհնեալ – ქებული.
Օրհնել – აღსაარება, აღსარება, გალობა, გალობისა წართქუმა, ლხინება, მაქებლობა, ქება, ხიობა.
Օրհնիչ – მაკურთხეველი, მაქებელი.
Օրհնութիւն – გალობა, გინცობა, ევლოგია, ქება, ქებულება, ძნობა.

შინაარსი

წინასიტყვა 5

Preface 9

ლექსიკონის წყაროების შემოკლებათა სია 13

ლექსიკონი 23

ინვერსიული საძიებელი 952

ᲡᲐᲒᲐᲛᲝᲛᲪᲔᲛᲚᲝ ᲯᲒᲣᲤᲘ

ირმა ბერიძე
ვლადიმერ კეკელია
ბუბა კუდავა
ჯემალ კუპრავა
ვიოლა ტულუში
თეა ქართველიშვილი
ნონა ჯაბანაშვილი

ᲮᲔᲚᲜᲐᲬᲔᲠᲗᲐ ᲔᲠᲝᲕᲜᲣᲚᲘ ᲪᲔᲜᲢᲠᲘ
0193 თბილისი, მერაბ ალექსიძის ქ. 1/3. ტელ.: 995 (32) 247 42 42

www.manuscript.ge info@manuscript.ac.ge

1/3 M. Alexidze str., Tbilisi 0193, Georgia. Tel.: +995 (32) 247 42 42
NATIONAL CENTRE OF MANUSCRIPTS